IBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
X
F
29
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

THESAVRVS

CATHOLICVS,

in ipso

CONTROVERSIÆ FIDEI,

IAM OLIM, NOSTRAQVE MEMORIA

excitatæ, SS. Scripturarum, Conciliorum, & SS. tam Græcorum, quàm Latinorum Patrum Testimoniis, à Temporibus Apostolorum ad nostram usque ætatem deducta successione, explicantur: Catholicæ Ecclesiæ CONSENSUS perpetuus, instar Catenæ connexus, proponitur:

Ad Orthodoxorum omnium confirmationem, nutantium instructionem, & hostium veræ Fidei confusionem, magno studio, immenso labore, ac singulari industria conscriptus.

A Reverendo Doctissimoque D. IODOCO COCCIO Bileveldiano, Theologo, & Canonico Iuliacensi.

Opus non solum Theologis, Concionatoribus, & Ecclesiasticis aliisq; vtile, sed omnibus, veræ fidei, pietatis, ac Christianæ antiquitatis amantibus, summè necessarium.

Adjectis INDICIBVS necessarijs.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Apud IO NEM VVILHELMVM FRIESSEM juniore .1.
ANNO M.DC.LXXIV.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, D. IOANNI GVLIELMO, DVCI IVLIÆ, CLIVIÆ, ET MONTIVM: COMITI MARCHIAE, ET RAVENSBVRGI: DOMINO IN RAVENSTEIN, &c. DOMINO SVB CLEMENTISSIMO.

MVLTA de Catholicæ fidei dignitate, iuxta & hæreſeos malitia à Sanctiſſimis Patribus, Eccleſię Doctoribus dicta præclarè, ſcriptaque ſapienter accepimus, Illuſtriſſime Princips, Domine Clementiſſime. NVLLAE SVNT, illorum iudicio, MAIORES DIVITIÆ, NVLLI THESAVRI, NVLLI HONORES, NVLLA MVNDI HVIVS MAIOR SVBSTANTIA, QVAM FIDES CATHOLICA, vt non vno in loco D. Auguſtinus loquitur. Contra nullum malum Reipub. nocentius, nulla peſtis capitalior quàm hæreſis: quam ob id infidelitate peſtilentiorem Epiphanius perhibet; perinde atque Chryſoſtomus, & Auguſtinus hæreticum paganis, publicanis, & quibuſuis peccatoribus longè deteriorem eſſe affirmant. Aſperius quidem iſta vulgo dici videntur, nec benignis animis accipiuntur: nihil tamen tam aſperum atque acerbum in hæreſim & hæreticum hominem dici poteſt, quod non malignitas vtriuſque exæquaret. Malignitas iſthęc quanta ſit, ſuperioribus ſęculis compertum fuit, quando Arius magnas Eccleſiæ turbas dedit: qui parua initio ſcintilla, ſed quia non ſtatim oppreſſa eſt, tantas vires accepit, vt in totius penè Chriſtiani orbis incendium veluti flammâ ingens exarſerit. Idem magno ſuo malo noſtra ac patrum memoria ſenſit Germania, ſenſit & nobiliſſima Gallia, vbi Lutherus, Zvvinglius, Caluinus, cæteræ peſtes vno paruo in angulo ſuum virulentum dogma ſparſerunt: ſed paulatim in omnium ferè Chriſtianorum terras hæreſim

Serm. 1. de verb. Apoſt. & Serm. 181 de Tempore c. 12. In Ancorano. Chryſoſt. Hom. 50. ad popul. Antioch. Aug. lib. 21. de Ciuit. Dei cap. 25.

Hieron. in cap. 5. ad Gal.

Digitized by Google

ſuam, & cum hæreſi tumultus, ſeditiones, odia, diſſidia, atque bella exitialia cum innumerabilium hominum ſtrage transfuderunt.

Cæterùm in iſta hæreſeon malignitate magnam Dei Opt. Max benignitatem videre eſt, qui, vt ex malis nouit bona elicere, ſic etiam ipſas hæreſes, quantumuis fœtidas, vbi ipſo permittente graſſari cœperint, in magnum aliquod bonum ſolet conuertere. Nec omnino excitari eas pateretur, niſi ex ijs & nominis ſui gloriam illuſtrare, & fidei ſplendorem ac fidelium ſalutem promouere atque amplificare intenderet. Per hæreſes namque & ſchiſmata multorum in fide Catholica probatur conſtantia: qui patriam, honores, fortunas ſuas & vitam, demum quidquid homini in vita carum eſſe poteſt, malint amittere, quam Nouatorum fabulationibus acquieſcere. Quorum certè neque hominibus in hoc ſæculo cognita atque perſpecta eſſe potuiſſet in Deum fides ad aliorum ædificationem, neque à Deo in cælis coronari conſtantia ad propriam ipſorum felicitatem, niſi Aduerſariorum fraudibus tentati atque impugnati fuiſſent. Deut. 13. *Tentat vos Dominus Deus veſter,* inquit Moyſes ad populum Iſraeliticum, de pſeudoprophetis loquens, *vt palam fiat, vtrum diligatis eum, an non, ex toto corde veſtro.* 1. Cor. 11. Et Apoſtolus ad Corinthios: *Oportet hæreſes eſſe, vt qui probati ſunt manifeſti fiant in vobis.* Iam hoc etiam commodi hæreſes afferunt, quòd Paſtores & Doctores Eccleſiæ excitantur, vt ad defenſionem fidei Catholicæ, dum ab hæreticis oppugnatur, maiore vigilantia & ſtudio incumbant. Eſd. 4. Ac velut Iudæi olim ex captiuitate Babylonica reuerſi, cùm in templi reædificatione vicini ipſos impedirent Samaritani, vna quidem manu laborabant, altera verò contra hoſtes gladio decertabant: ſic, qui eſſe ſtudent quod dicuntur, Paſtores & Doctores, in ædificatione Eccleſiæ ſedulò id dant operam, vt non ſolùm fideles exhortentur & confirment in ſana doctrina, verùm etiam contradicentes arguant, & Aduerſarios ab oppugnatione domus Dei gladio ſpiritus fortiter repellant. Tit. 1. Hoc

modo

modo contra Basilidis, Valentini, & Marcionis hæresim sese armârunt Polycarpus, Irenęus, Tertullianus: Ario, Donato, Pelagio restiterunt Athanasius, Basilius, Hilarius, Optatus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus. Contra alios hæresiarchas alij sancti Patres in arenam descenderunt, manum cum hostibus conseruerunt, Catholicam Ecclesiæ doctrinam nõ modò libris editis, sed plerique etiam sanguine effuso confirmârunt. Neque verò hoc nostro infelici & hęreseon feraciſſimo sęculo sponsæ suæ Ecclesiæ Christus defuisse putandus est, cui suam & Spiritus sancti perpetuam assistentiam toties promisit. Quin mox vbi Lutherus, Zvvinglius, Caluinus, cæteræ pestes Remp. Christianã prauis doctrinis turbare atque inficere cœperunt, benigniſſimus Dominus quàm plurimos ac penè innumerabiles ex omnibus orbis partibus pro defensionę veræ fidei fortiſſimos athletas in aciem eduxit, qui ascendentes ex aduerso, tamquam murum pro domo Dei se opposuerunt, hostium impetum fregerunt, obturauerunt ora leonum, fortes facti in bello. Quorum opera ac studio quæ ab hæreticis in controuersiam vocabantur fidei dogmata, adeò perspicuè, solidè, ac neruosè tractata & confirmata sunt, vt neque clarius, neq; solidius antehac explicata fuisse videantur. Verè itaq; & magno iudicio illud, vt omnia, D. Augustinus censuit, HÆRETICIS MALO SVO VERIS CATHOLICIS CHRISTI MEMBRIS PRODESSE, dum Deus vtitur & malis bene, & *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Multa quippe ad Catholicam fidem pertinentia, inquit idem alibi, dum hæreticorum callida inquietudine exagitantur, vt aduersus eos defendi possint, & considerantur diligentius, & intelliguntur clarius, & instantius prædicãtur, & ab Aduersario mota quæstio, discendi existit occasio.

Matt. 28. Ioan. 16.

Heb. 11.

Lib. 18. de Ciuitat. Dei c. 51.

Rom. 8.

Lib. 16. de Ciui. Dei cap. 2. Vide eũdẽ epist. 105. & li. de vera relig. c. 8. de Genesi, contra Manich. lib. 1. c. 1.

Nihil attinet hoc loco seorsim enumerare eos, qui nostra memoria Catholicam religionem aduersus hæreticorum blasphemias defenderunt, quòd & multitudine innumerabiles, & fama atq; excellentia nomi-

nis propter insignem doctrinam cum eximia pietate coniunctam satis illustres ac noti sint omnibus. Vnus mihi IODOCVS COCCIVS prætereundus non est, qui in asserenda religione Catholica, cognoscendisq; & confutandis, quæ ab initio prædicatæ fidei ad nostra vsque tempora vsquam sparsæ sunt, hæresibus multum operis ac studij posuit, vt totos viginti quatuor annos in hoc suo opere consumpserit. Magnum sibi operæpretium facturus videbatur, si omnia fidei capita præcipua in vnum quasi Corpus contraheret, ac in singulis primò hæreticorum, qui vnquam extiterunt, absurdas, varias, & discrepantes opiniones notaret; deinde ac easdem penitus euertendas sanam & orthodoxam ex sacris Scripturis, Concilijs, Patribus, sensu denique & consensu Ecclesiæ doctrinam quasi per antithesin opponeret. Id si perfeciſſet, magnum se Ecclesiæ fructum allaturum sperabat, multosque Aduersariorum fraudibus circumuctos in viam reducturum. Et rectè sanè. Nam si quis hęreticorum opinationes attendat, quàm sint absurdę, variæ etiam & pugnantes, vel easdem ad primam originem reuocare studeat, atque in primis suis Auctoribus iam olim magno consensu damnatas fuisse à sanctissimis nostris Maioribus animaduertat, non potest non illorum commenta omnia protinus respuere. HÆRESES enim AD ORIGINEM SVAM REVOCASSE, CONFVTASSE, HÆRETICORVM SENTENTIAS PRODIDISSE SVPERASSE EST, Hieronymi iudicio. Contra qui in Ecclesia Catholica de omnibus maximis minimis fidei dogmatibus eandem semper & vbique ab omnibus Doctoribus retentam sententiam, omnium quoque *credentium cor vnum & animam vnam* cognouerit, procul dubio hac vna nota doctrinam veritatis à sola Ecclesia petendam sibi persuasum habebit.

Epist. ad Ctesiphontē.

Opus hoc & verè THESAVRVM CATHOLICVM, tot annis magno studio & industria elaboratum, Celsitudini Tuæ, Illustrissime Princeps, offerre ac dedicare placuit. Sic Auctoris extrema voluntas fuit, quam mihi in multorum testium præsentia

exposuit,

expoſuit, paulò ante quàm ex hac vita morte, ſi non ſibi, nobis ſaltem immatura, multis vigilijs & laboribus fractus decederet. Adhoc, Catholicum opus Controuerſiarum Fidei non niſi Catholico & pientiſſimo Principi duxi inſcribendum, quòd is eiuſdem Operis defenſionem aduerſus maleuolorum calumnias pro ſuo in Eccleſiam & Religionem Catholicam ardentiſſimo zelo volens libens ſuſcepturus videretur. Poſtremò, quoniam Author ſub tua Illuſtriſſimę Celſitudinis ditione vitæ principium & finem accepit, oppido Bileueldienſi in Comitatu Rauensburgenſi natus, Iuliaci magnam vitæ partem traduxit, totumque hoc Opus confecit, poterat ſanè eiuſdem Operis nuncupationem Tua Celſitudo ſuo quodam iure ſibi vendicare. Quod vt à morte Authoris poſthumum mecum vnà in ſuam fidem & clientelam benigno animo ſuſcipiat precor, eandem cum Sereniſſima & pientiſſima ſua Coniuge Deo Opt. Max. humillimè commendans. Raptim Iuliaci ex Caſtro Celſitudinis Tuæ 25. Auguſti, Anno poſt natum Chriſtum M. D. XCIX.

Tuæ Illuſtrißimæ Celſitudinis

Humillimus Sacellanus

Laurentius Triuius.

Digitized by Google

PRAEFATIO AD CHRISTIANVM LECTOREM.

VT, Lector candide, diuinas Catholicæ fidei ac religionis opes, quas volumen præsens cumulatò exhibet, in ipso lectionis aditu quoquo modo perspiceres; atque ita hoc THESAVRO CATHOLICO, instar illius Euangelici, inuento, alacrior existeres ad eum tibi comparandum, omniq́ue studio euoluendum; diuitijs etiam, quas offert, perfruendum, de Operis materia atque partibus; tum Auctore, scriptionis occasione atque scopo, præfari paucis operæpretium fuerit. Quæ cum ad commendandam laboris huius dignitatem, præstantiam atque fructum momenti habeant multum tum explicata ab Auctore ipso, cui consilij sui rationes plenius erant compertæ, certiorem vtique, gratioremque Operis protheoriam exhibuissent. Verùm quando ille, simulatque liber prælo cœpit subijci, ex misera hac ad vitam feliciorem Dei nutu est euocatus: atque ita beneficio singulari eius, qui coronat in misericordia & miserationibus, cum sempiterna gloria iustitiæque corona omnibus qui cursum suum consummarint feliciter, reposita, promissum his, qui ad iustitiam erudiunt multos, fulgorem splendoremque cælestem adeptus, hoc officio defungi non potuit; nos, Lector pie, neque tuorum studiorum commodis, neque sanctis illius desiderijs ob fraternam dilectionem, hac in parte deesse potuimus.

Materia Operis.

Quod itaque ad materiam Operi nostro subiectam attinet, est illa CONTROVERSIARVM PENE OMNIVM, quæ in Ecclesia de fide ac religione, vel iamolim fuerunt motæ, vel nostra agitantur ætate, EXPLICATIO. Vnde de eximia laboris huius præstantia, fructuque singulari censere cuiuis procliue fuerit. Cùm enim ea veræ religionis vis sit, vt per illam, teste Augustino, ab ea vitiositate, qua dæmonibus sumus similes, liberemur, & quotquot vnquam placuerunt Domino, vna Dei sapientia sanatos sacræ literæ testentur; Dauid etiam perspiciens humanarum cogitationum vanitatem, illum meritò, quem Dominus erudierit, suamq́ue docuerit legem, beatum pronuntiet: illud in primis perspicuum, nullam, neque iustitiæ, neque salutis patere viam, nisi eam veræ religionis notitia homini muniat. Hanc verò doctrinæ sacræ perceptionem, quando non dubiam, non ancipitem; sed certam, constantem, immotam esse oporteat, quis nisi impius, aut planè hebes, rerum de fide controuersarum certam, & quantum causa posit ferre, claram enodationem Ecclesiæ, & salutarem, & necessariam non intelligat? Sed ætas nostra, hæresum, si quæ alia, variarum feracissima, duas orbi Amphidoxorum sectas peperit, quæ cùm impietatem suam libertatis pacisque nominibus velent, tum sublata omni propemodum, quæ de religione posset verti, quæstione, fanc de controuersijs Ecclesiæ discutiendis curam superuacaneam efficiunt. Earum quidem alteram e Pelagianis faecibus haustam, libro edito Puccius quidam Filidinus nuperadmodum mundo propinauit. Qui, vniuersè quamlibet omnino fidem & religionem probans, in qualicunque, etiam Ethnica, Iudaica, Turcica; nedum Christiana, Lutherana, Caluiniana, aliisque id genus omnibus salutem perfidè promittit. Sed istius impietas, quod inter Christianos esset maudita, & expeditam ad Atheismum aperiret viam, non solum Catholicorum, sed & Sectariorum scriptis publicis statim repressa est. Alteram autem, ex hæreticorum veterum lacunis, præsertim Apellis, depromptam, ante annos non adeò multos Cassander euulgasse perhibetur. Vt enim ille, Eusebio teste, non discutiendam fidei ratio-

Aug. de Ciuit. Dei lib. 8. c. 17.
Sap. 9.
Psal. 93.
Matt. 13.
Psal. 10. 2. Tim. 4.
Dan. 12.
Amphidoxorū secta.
Fracif. Puccius Filidinus lib. de Christi Seruatoris efficacitate.
Nicolaus Serarius S. I.

contra nouos non Pelagiani Franc. Puccij Filidini errores lib. 2. Lucas Oliander in refutatione scripti Sathanici à Fr. Puccio Filidino editi.

nem,

nem, in Christum credere sat esse sentiebat: ita hic pietas, inquit, breuissimi verbi, hoc est, mortui & resuscitati Christi professores, & fides voluntatis suæ executores requirit. Ni mirum fidem omnem ad salutem valere quæ in Christum sit, etsi in cæteris dubia, varia atque dissona existat, ceinsuisse videtur. Quare & vnicuique suam permittendam fidem, sacram modò Scripturam & Symbolum Apostolicum recipiant, docuisse Bellarminus memorat. Quæ opinio, quamuis rationibus optimis simul atq; prodijt per Ioannem Hesselium Catholicum, ac Ioannem Caluinum hæreticum confutata sit: tamen vulgò à tam multis cum applausu tanto admissa atq; approbata est, vt hinc prope infiniti licentiam sibi sumant credendi quod velint. Quin ad Ecclesias dissidijs doctrinæ turbatas, ac conscientias varietate opinionum pugnantium perplexas dextrè tranquillandas, Imperatorem Zenonem & veteres illos, de quibus Euagrius, secuti pacificatores, vnicam hanc rationem ineunt, vt animos certis assentiendi rebus fidei legibus soluant, dubiè ac inconstanter de mysterijs grauissimis opinari permittant, studium atque operam in cognoscenda veritatis certitudine non necessariam ducant, diligentiam demum omnem in expediendis modis, quibus sanctissimæ religionis scita malè opinantium peruersitate inuoluta sunt, aut velut inutilem ac superfluam rideant atque respuant; aut quasi exitiosam, & ad perennes ferendum lites accommodam fugillent atque condemnent.

Euseb. hist. 5. c. 1. Cassiod. lib. 1. Offic. lib. 3. c. 10. Vetus patris amãtissimi. Bellar. de Iudicijs lib. 3. c. 10. lib. 4. Basil. & Caluinus in brisd. Offic. lib. 3. Euagrius lib. 3. c. 14. 15. 30. Col. 1. Ephes. 1. Thes. Heb. 11. 2. Cor.

Verùm malè illa cum D. Pauli doctrina cohærent. Si enim Christianos in fide fundatos atque stabiles esse oportet; si non omni doctrinæ vento conuenit circumferri; si verbum fidei verè Dei verbum est, si fides rerum sperandarum substantia, non apparentium definitur elenchus, argumentum, seu conuictio; si denique intellectum in obsequium fidei decet esse captiuum, equidem & doctrinæ Christianæ assensum non lubricum, incertum, dubium, sed firmum, certum, constantem præbeamus oportet. Neque etiam istorum opinio exemplis sacris probatis q; consentanea est. Nam si in quæstionibus fidei quibuscunque, aut saltem grauioribus, in neutram partem animi assensum inflectere, aut in alterutram citra conscientiæ labem declinare liberum licitum q; sit; dicant, cur Deus in populo veteri certum constituerit iudicem, cuius sententiæ sub mortis comminatione fuit parendum? cur Seruator noster Pharisæos, Scribas, Sadducæos suorum errorum tam acriter coarguit? cur Apostoli, oborta de obseruanda lege Mosaica contentione, suum ac sancti Spiritus interponunt decretum? cur denique Paulus passim in pseudoapostolos tanto ardore insurgit? hæreses, sectas, dissidia insectatur, & Episcopos desiderat, qui veræ fidei contradicentes conuincere possint? Quid ego hîc de orthodoxis Patribus? Equidem inuenias in his doctissimos & sanctissimos quosque, haud pauciores contra Ethnicos, Iudæos, & hæreticos reliquisse libros polemicos; quàm ad sacræ Scripturæ explicationem, aut Ecclesiæ institutionem exegeticos, didacticos, paræneticos scripserint. Extant apud Græcos Origenis, Irenæi, Iustini, Eusebij, Basilij, Nazianzeni, Epiphanij, Theodoreti, Damasceni: item q; apud Latinos Tertulliani, Cypriani, Hilarij, Ambrosij, Hieronymi, Augustini, Prosperi, Bernardi & aliorum plurimorum opera, in quibus, quantum eorum industria in hac palestra desudarit, liquidò videre est. Sed homines videas adeò siue imperitos, siue maleuolos, vt controuersias à veteribus tractatas cum nostris comparari nolint. Quòd illi quidem cõtra Ethnicorum ac Iudæorum perfidiam decertárint, & ex hæreticis illos modò oppugnárint, qui errores in præcipua religionis nostræ capita inuexerant; nostræ autem cum Nouatoribus concertationes, neque de momenti magni negotijs institutæ sint, neque ad euidens salutis discrimen pertineant. Quibus respondum velim, errores, quos olim Manichæi, Ariani, Samosateni, Eutychiani, Berengariani docuére, ab ætatis nostræ Anabaptistis, Trinitarijs, Vbiquitistis, Sacramentarijs defendi: Et quas de Ecclesia, de Baptismo, de Sanctorum cultu, & imaginibus, de oratione pro defunctis, & ieiunijs, de merito virginitatis, & id genus alijs mouent. Nouatores hodierni cõtrouersias, de ijsdẽ iam olim Hieronymum, Augustinum, Epiphanium, Damascenum, ceteros q; Patres, cõtra Donatistas, Aërium, Iouinianum, Vigilantium, Iconomachos, alias q; pestes scripsisse. Quin ego, ad Patres quod attinet, affirmare au-

Deut. 1 Matt. 1 Mar. 1.

Act. 15. 2. Cor. Gal. 5. Tit. 1.

Patres qui adiectas hæreticos & aliorum errores scripserunt.

sim; quòd quæ præterea inter nos & aduersarios vigent dissensionis capita, eadem ferè omnia ab illis ipsis, si non iustis operibus & tractatibus sint disceptata & discussa, saltem sparsim ad eum esse attacta ventilatáq; modum, vt in litigiosis hodie quæstionibus nihil videantur prætermisisse, quò nostri seculi Doctoribus, diuino accensi spiritu, doctrinæ Catholicæ quasi facem præferrent, quæ ad errorum tenebras, quibus Nouatores fidem auitam obscurare nituntur, veritatis luce dispellendas, fructuosè fulgeat. Hæc mihi viuis comprobare exemplis operosum non esset; nisi nostrum Opus ea locupletissimè offerret.

Quæ si cui non satis magnam videbuntur habere vim ad viros eruditionis laude præstantes excitandum, vt conatu simili pro domo Dei in acie contra fidei hostes stare, & consilijs, verbis, scriptis pugnare operæpretium ducant; saltem inquietus aduersariorum furor, & insana rabies necessitatem his, qui aliquo religionis ac pietatis pristinæ tanguntur sensu, imponat. Quàm hodie multiplices, nefariæ ac pestilẽtes hæreses ab orco in terrarũ orbem reuocatæ, per plurimas totius Europæ florentissimas prouincias ac regna volitent, quis tam cæcus vt non videat, aut tam vaecors, vt non sentiat? Verè nunc oraculum illud Ioannis impleri cernimus: Apoc. 9. Et quintus Angelus tuba cecinit, & vidi stellam de cælo cecidisse in terram, & data est ei clauis abyssi, & ascendit fumus putei sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol & aër de fumo putei. Et de fumo abyssi exierunt locustæ in terram, & data est illis potestas sicut habent scorpiones, &c. *Hæc enim rectè in hæresibus, Luthero incentore in orbem effusis, sortiri effectum docta & eleganti oratione R. P. Bellarminus iam pridem probauit, & res ipsa loquitur. Etenim Satanicam nouorum hominum in hæresibus recentibus excogitandis, veteribus reuocandis, vtrisq; disseminandis, fucandis, ac propugnandis solertiam, astutiam, audaciam, atq; rabiem si intueamur, cælum ab ijs misceri terræ, omnia sacris ardere bellis, prælijs cruentissimis decertari, ac infesta in nos inferri signa deprehendimus. Vt taceam de alijs; de libris modò dicam & scriptorum monumentis, quibus ceu instrumentis mortiferis pietatẽ peruertunt, animas interimunt, non eorum modò, quos habent præsentes atq; obuios; sed & qui procul sunt dissiti atq; posteri erunt. Videas in illis nullum neq; corruptelarum, neq; fraudum, neq; maledicentiæ, neq; impietatis, neq; mendaciorum modum, vt* Coccius noster, *cùm toto hoc opere; tum suo loco ex ipsorum scriptis, copiosè demonstrat. Cùm autem, qui adscribendum se ex illis componant inueniantur plurimi, tum numero tanto euulgárunt libros, vt ijs per vniuersam prope Germaniam, Galliam, Poloniam, Angliam, Scotiam, Daniam non hæreticas solùm officinas, domos atque angulos oppleuerint: sed & in Catholicas regiones, vrbes, bibliothecas tam frequentes irrepserint, vt quis citius Augiæ stabulum, quod tantum habuit congesti fimi, quantum ter mille boues annis pluribus reddere poterant, repurgârit, quàm illos vel ab impuritate sua emendárit, vel de omnium manibus excusserit. Quis recensere possit, quos illi intra hos annos octoginta Catechismos, institutiones, confessiones, locos communes, doctrinæ methodos, syntagmata, apologias, aliosq; id genus libros dogmaticos, vt omittam alios, typis excusos sparserint? Quibus cùm velut in sentinas haresum & antiquarum & recenter inuentarum venena infuderint; tum titulis, quos præferunt, speciosis, ceu sculptis eleganter poculis, haustum errorum pestiferum orbi nimis ebeu credulo malitiosè propinant. Porrò ad tam pernicioſas comprimendum molitiones iam inde ex quo de religione lis cœpta à viris doctissimis prouidè factum, quod continẽter venenatis Nouatorum scriptis, ceu antidota, libros opposuerint Catholicos. In horũ multitudine, varietate ac præstantia, quantum ad doctrinam orthodoxam conseruandam, restituendam, propagandam sit præsidij, viri duo doctrina, pietate, religionis zelo præcellentes, Georgius Ederus, ac Ioannes Cochlæus prudenter obseruárunt, hic quidem inter ea media, quæ ad componenda dissidia Romæ Pontifici Adriano 6. obtulit, illud etiam probauit, præcipiendum Episcopis, vt viris doctis, qui scriptis suis hæreses impugnant, auxilio essent: nec modò eorum studia fouerent, sed & pro typographis necessarios sumptus suppeditarent. Ille verò, etsi professione Theologus non esset, sed Iurisconsultus, & S. Cæsareæ M. à consilijs: edito tamen ex*

Bellar. in fine Tom. 3.

Coccius Tom. 1. lib. 8.

Lucian. in pseudomãte.

Ioannis Cochleus Miscellan. lib. 2. tract. 4.

Patrum

Patrum ſententijs, dedicatoq; Gregorio 13. hæreticorum Malleo, deplorat officio ſuo non diligentius defungi, quibus ex profeſſo conuenit hæc publica ſcribendi prouincia. Qui quando, inquit, vel ignorantia impediti, vel inertia & otio diſſoluti, os ſuum aperire nolunt; tandem vel muti & infantes eloqui, & lapides ipſi, quod res eſt, teſtari, & veritati teſtimonium præbere cogentur. Neque eſt quòd hîc quiſpiam, poſt tot ſeculi noſtri Scriptores, per quos iam pridem controuerſiæ omnes plenè, eleganter ſolidè ſint tractatæ atque deciſæ, operam doctorum hominum nec neceſſariam, nec profuturam exiſtimet. Præclarè D. Auguſtinus poſt plurimorum de SS. Trinitate libros, ſuos quoque euulgaturus: Vtile eſt, inquit, plures libros à pluribus fieri, diuerſo ſtylo, non diuerſa fide, etiam de quæſtionibus eiſdem, vt ad plurimos res ipſa perueniat, ad alios ſic, ad alios verò ſic. Georg. Ederus in epiſt. dedicatoria Mallei hæreticorum. Aug. de Trinit. lib. 1. c. 3.

Quod cùm vir ſanctiſſimus de quæſtionibus vario ac multiplici dictionis genere tractatis verè affirmet: tum longè verius eſſe deprehendimus, ſi de materia eadem diuerſa methodo atq; partium diſpoſitione ſcribatur. Cùm enim ingeniorum varietas ſit infinita, ſit ratione ea, vt pro cuiuſq; captu res quæ traduntur, & facilius in animos influant, & firmius inhæreant memoriæ, & ad vſum expeditius depromantur. Nauis cuiuſdam Phœniciæ meminit Xenophon, & eius quidem peranguſtæ, quæ cùm armorum, inſtrumentorum, mercium ac ſupellectilis cuiuſcunque generis immenſa varietate & multitudine repleta eſſet, ſingula tamen in ea tam artificioſè collocata & ſolerti ordine diſpoſita erant, vt & ſine impedimento per nauem diſcurrere, & in tanta rerum multitudine ſingula oculis contueri, & ad manum rem quamq; paratam habere & inuenire quiſq; poſſet. Simile quiddam in libris, multiplici quidem rerum varietate refertis, attamen ordine concinno & apta quarumq; partium collocatione digeſtis, euenire manifeſtum eſt. Vt proinde COCCIVS noſter inſignem videatur præſtitiſſe operam, & ad controuerſias cognoſcendas ac diiudicandas apprimè vtilem. Integrum exhibet vno opere controuerſiarum Theologicarum corpus, quod in Tomos duos, indeq; ſuos libros, velut membra, diſpartitum, quæſtionum ſingularum puncta in ſuos articulos ordine apto deducit atque diſtribuit. De methodo & partibus operis. Xenophon.

Hos autem nouo, ac inuſitato quidem controuerſiarum diſceptatoribus modò: at tamen aperto, ſimplici, ac minimè fucato ita pertractat, vt primùm aduerſariorum confuſas diſcrepantesq; proferat opiniones atque hæreſes; tum quaſi in acie media ſacrarum literarum firmamenta collocet: demum Scriptorum Eccleſiaſticorum, Græcorum præſertim & Latinorum teſtimonia ſubijciat. Quibus ordine prolatis dilucidè, ceu antiquitatis totius ſuffragijs, & genuinam verbi Dei de locis controuerſis ſententiam in apertum profert, & vaniſſima opinionum hæreticarum commenta cõfutat. Sed quid in partibus ſingulis ad expediendum cauſas controuerſas momenti, roboris, & efficaciæ, ſigillatim deſpiciamus. Principio ad hæreticorum ſententias, decreta, atque paradoxa quod attinet, etſi pleriſq; ita minimè videatur, haud tamen negari poteſt, ea ſtudioſo lectori cum fructu exhiberi. Etenim facit eorum notitia plurimum ad ſolidam errorum refutationem, vt prudenter dixerit D. Irenæus; eum, qui velit hæreticos conuertere, oportere diligenter ſcire regulas ſiue argumẽta ipſorũ. Nec enim, inquit, poſſibile alicui curare quoſdam malè habentes, qui ignorat paſſiones eorum, qui malè valent. Irenæus lib. 4. in Præfat.

Accedit, quòd ea ſit ferè fabularum hæreticarum vanitas, ac inconſtantia, ſententiæ adeò inter ſe pugnãtes, aut ſaltem cohærentes peſſimè, tum in Deum, atque Diuos, in religionis placita, in morum honeſtatem ac vitæ ſanctimoniam dicta maledica, blaſphema, impura atque abſurda, vt ea recenſere ad confutationem ſatis eſſe viri optimi ſenſerint. Perquàm aũt appoſitè illorum mẽdacijs Prophetarum, Chriſti, & Apoſtolorum ſententiæ ſubnectuntur, quando D. Paulus fideles ſuper fundamentũ Apoſtolorum & Prophetarum ſummo lapide angulari Chriſto Ieſu ædificatos affirmat, atq; primum firmiſſimumq; dogmatũ, quæ vera, confirmãdorum; quæ falſa, refellendorũ principiũ, verbum Dei Theologi conſtituunt. Nimirũ Dominus Phariſæos errantes ad Scripturas perſcrutandas remittit, Sadducæos ex iſdem cõuincit, Diſcipulos dubios ex Moyſe, Pſalmis & Prophetis inſtituit. & Apoſtoli Petrus, Paulus, Iacobus, Ioannes, & Iudas in ſuis epiſtolis ad Euangelicæ doctrinæ confirmationem Scripturis vtuntur, Epheſ. 2. D. Tho. 1. part. q. 8. Ioan. 5. Matt. 22. Luc. 24. 2. Pet. 1.

earum-

2. Tim. 3 Augustin. Tract. 2. in epist. Ioan.

Bellar. de Verbo Dei lib. 1. ca. 1. & 2.

2. Thes. 2 Epipha. hæres. 55.

Deut. 17. Mala. 2. 2. Tim. 3.

Ephes. 4.

Athan. epist. ad Afros.

Ephes. act. 5. Chalc. act. 4. Conc. Constãt. in Trullo c. 19.

Aug. cõtra Iulia. li. 2. Ruffi. li. 2. hist. c. 9.

Socr. lib. 5. cap. 10.

Staplet. lib. cõt. 7. c. 12.

Iren. li. 4. c. 43. Basil. li. 1. contra Eunom Athan. in lib. pro decretis Nicenæ Synod.

earumq; hac in parte vim atq; auctoritatem prædicant. Quocirca præclarè D. Augustinus: Omnia, inquit, quæ leguntur in Scripturis, ad salutẽ & institutionem nostrã attentè oportet audire, maximè autem memoriæ commendanda sunt, quæ aduersus hæreticos valẽt plurimum, quorum insidiæ infirmiores & negligentiores circumuenire non cessant. Sed cùm in hoc principio Nouatores ferè omnes, exceptis Svvenckfeldianis, Libertinis, &, quò ad veteris Instrumenti Scripturas, Anabaptistis, nobiscum conueniant, ac controuersiæ non tam de Scripturis, quàm vera & orthodoxa sacrarum literarum sententia existant, COCCIVS *noster non tam copiosè diuina è sacris Codicibus congessit in hoc Opus testimonia; quàm se diligentem præbuit, vt Doctorum Ecclesiæ, qui iam inde à prima eius origine ad nostram vsque ætatem continua successione floruerunt, ac doctrinam Catholicam consensione summa conseruârunt ac propagârunt, sententias fideliter ac studiosè colligeret. Etenim præter Dei verbum, quod partim scripto, partim traditione ad nos peruenit successiones doctrinæ, vt D. Epiphanius loquitur, ac sanctorum Patrum ac Doctorum sententias, velut alterum pietatis Catholicæ fulcrum atque firmamentum in controuersiis sacris dirimendis esse necessarium, ex Scripturis ipsis, Ecclesiæ praxi, ac sanctorum Patrum iudicijs solerter animaduertit. In veteri populo sic Deus in ambiguis quæstionibus Legis plebis securitati consultum voluit, vt ad Leuitici generis sacerdotes res dissensionis plenas remiserit. In nouo Testamento D. Paulus Timotheum suum monet, vt persistat in ijs quæ didicerat, quòd ab infantia sacris fuisset imbutus literis, & quo Doctore fidem didicisset non ignoraret. Alibi scribit dono datos à Christo Ecclesiæ non solùm* Prophetas, Apostolos, Euangelistas: verùm etiam Doctores & Pastores, ne velut paruuli omni doctrinæ vento, per hominum nequitiam & astutiam, circumferamur; sed in vnitate fidei, & agnitione Filij Dei in virum occurramus perfectum, &c. *Non itaq; mirum in tanta testimoniorum diuinorum luce de maximis in fide quæstionibus respondisse Patres Nicenos, testimonia se conscripsisse, quæ à Patribus habuissent: Ephesinos etiam sese Patrum secutos confessiones, eorum intentioni æquis insistere vestigijs: Chalcedonenses sanctos sese Patres sequi, eorum amplecti fidem: denique Constantinopolitanos vniuersè sanciuisse, vt, si ad Scripturam pertinens controuersia exorta fuerit, eam, qui præsunt Ecclesijs, non aliter interpretentur, quàm quomodo Ecclesiæ luminaria & Doctores scriptis suis exposuerunt. Quàm fuerit ista hæc probata veteribus de rebus controuersis ex Patrum sententijs differendi decidendiq; ratio, non hinc modò perspicuum, quòd D. Hilarius contra Arianos, D. Augustinus contra Pelagianos, alij aduersus alios Hæreticos ex Doctorum antiquiorum sententijs validissimè disputauerint: at ex eo etiam, quòd D. Basilius & Greg. Nazianzenus, viri doctissimi, dum sacris sese dedidissent studijs, diuinarum literarum intelligentiam non ex præsumptione propria, sed Maiorum scriptis & auctoritate hauriendam duxerint, vt quos ex successione Apostolica intelligendi regulam bausisse constabat. Vnde consultò Nectarius, quòd à Sisennio suggestum erat, ad Theodosium Imperatorem retulit, de Doctorum veterum in causa Ariana vrgendis præiudicijs, vt qui salubri hoc consilio Arianorum & nouitatem & dissensionem prodidit. Et sanè rationes sunt graues, ob quas tantum auctoritatis pondus Ecclesiæ Patribus atque Doctoribus tribuendum censeamus. Primùm enim fuêre propemodũ omnes Ecclesiæ Episcopi ac sacerdotes, qui proinde de rebus fidei dogmaticè, & ex docendi proposito, adeoq; è Charismate Episcopali ac auctoritate scripsisse iudicandi sunt. Quare cùm velut à Deo dati sint Ecclesiæ magistri ac Pastores, si à fide publica aberrârũt, equidem Ecclesias omnes, quas docuere, à fide recessisse sentiemus. Hac ratione SS. Patrum auctoritatem astruit insigniter D. Irenæus, cùm ait: His in Ecclesia Presbyteris obaudire oportet, qui in Episcopatus successione acceperunt charisma veritatis certum: Et Basilius, cùm dignitatis eorum vult haberi rationem, quòd spirituali gratia claruerunt: D. etiam Athanasius, cùm Episcoporum, qui Nicenum Concilium anteceſſerunt sententias produxisset, in hunc modum fidenter proloquitur. Ecce nos demonstrauimus eiusmodi sententiam à Patribus ad Patres quasi per manus traditam esse. Vos noui Iudæi, &*

discipuli

discipuli Caiphæ, quos verborum vestrorum Patres & Maiores demonstrabitis? Deinde ex eo etiam vadit perspicuum, quanti S.S. Patrum iudicia fieri debeant, quòd quæ illi de fidei quæstionibus tradunt, ex Ecclesiæ fide, cuius erant membra, loquuntur, & idcirco testes omni exceptione maiores eius sint veritatis, quæ cuiusque tempore in Ecclesijs recepta fuerat. Quod enim, inquit D. Augustinus, inuenerunt, hoc tenuerunt; quod didicerunt, hoc docuerunt; quòd à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt. Vnde apud Basilium Dionysius Alexandrinus citatur, non ex mente sua loquens, sed, vt Basilius ait, forma regulaq; à senioribus, qui ante nos vixerunt, accepta. Et Theodoretus Ioannem Chrysostomum producturus: An non hunc, inquit, putas Apostolicam fidei seruasse regulam? Accedit, quòd Scriptores ac Doctores, de quibus loquimur, tanquam Ecclesiæ Patres, Luminaria & Aedificatores toto orbe approbati receptiq; fuerint. Vt enim Apollinaris, Origenes, Tertullianus, viri alioquin doctissimi, pro Patribus haberi potuissent, nisi, vt ait Lirinensis, profana hæreticæ prauitatis libidine nouum quid inuenissent: at quia à veritatis regula exciderunt, ab Ecclesia reprobati sunt; ita quos illa pro Patribus agnouit atque recepit, bis velut certis domus Dei Architectis ac Luminibus, tanquam indubitatis Ecclesiæ Christi Pastoribus ac Doctoribus summam tribuant omnes auctoritatem necesse est. Nec enim vt propter varios errorum anfractus Propheticæ & Apostolicæ interpretationis lineam secundùm Ecclesiastici & Catholici sensus normam dirigere valeamus, his ipsis alios magis idoneos Catholicæ antiquitatis, vniuersitatis ac consensionis assertores, magistros atque testes habere possumus. Quantum porrò momenti sit in trium istorum certa assertione, ad veritatem Catholicam indagandam, inueniendam, retinendam, atque defendendam, & res ipsa docet, & rationibus firmis ostendi posset, nisi AVCTOR *noster duobus huius operis capitibus luculenter ipsum confecisset. Vna sola, eaq; aurea omnium animis insculpenda Vincentij Lirinẽsis sententia hoc loco mihi memoranda est: In ipsa, inquit, Catholica Ecclesia magnopere curandum est, vt id teneamus, quod vbique, quod semper, quod ab omnibus creditum est: hoc est enim verè proprieq; Catholicum, quod ipsa vis nominis ratioq; declarat, quæ omnia verè vniuersaliter comprehendit. Sed hoc ita demum fit, si sequamur vniuersitatem, antiquitatem, & consensionem. Sequemur autem vniuersitatem hoc modo, si hanc vnam fidem veram esse fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Ecclesia. Antiquitatem verò ita, si ab his nullatenus sensibus recedamus, quos sanctos Maiores ac Patres nostros celebrasse manifestum est. Consensionem verò itidem, si in ipsa vetustate omnium, vel certè penè omnium Sacerdotum & magistrorum definitiones sententiasq; sectemur. Hæc ille. Cùm itaq; toto hoc opere illud agatur maximè, vt tertia cuiusq; articuli parte doctrinam, quæ hoc tempore in Catholica Ecclesia recepta est, notis certissimis Vniuersitatis, Antiquitatis & Consensionis comprobari Doctorum, iam inde ab Apostolorum ætate vsque ad nostram, quantum fieri licuit, testimonijs ostendatur; tum hinc de fructu, qui ex operis huius lectione ad omnes, qui studiosè illud euoluerint, certò manabit, æstimari licebit. Sed cùm ille ex* AVCTORIS *nostri proposito euidenter possit intelligi, de ipso scriptionis occasione, scopo, & adiumentis pauca vt dicamus reliquum est.*

Aug. lib. 2. contra Iulian.
Basil. li. de Spiritu sancto cap. 29.
Theod. dialog. 1. histor. eccles. li. 1. c. 5.
Vincen. Lirin. contra hær. c. 6. 23. 24.
Vincen. Liren. contra hær. c. 2.
Coccius lib 8. artic. 1.
Catholica quid.
Catholica fides vniuersitate, antiquitate, & consensione conflat.

Est igitur THESAURI *huius* CATHOLICI *collector vir integritate vitæ, pietate, ac doctrina ornatissimus D.* IODOCVS COCCIVS, *Ecclesiæ Collegiatæ apud Iuliacum, dum viueret, Canonicus, linguarum trium peritia non vulgari præditus, historiarum, præsertim sacrarum, & antiquitatis Ecclesiasticæ indagator solertissimus. Qui Bilefeldiæ parentibus honestis natus, atq; ab ijsdem ab ineunte ætate literarum studijs destinatus, Lutheri errores adhuc puer Præceptorum institutione pestifera imprudenter inbibit. Inde benenola parentum erga filium, cuius propensum in literas deprehendebant animum, voluntate ac sumptibus externas adijt scholas. Verùm cùm & illæ eadem essent infectæ peste, vt crescente ætate atque iudicio in homines incidit doctiores, ita ad conceptorum semel errorum confirmationem nequiores inuenit magistros. Tandem verò, cùm placuit ei, qui cum D. Paulo eum segregauit ab vtero matris suæ, & vocauit per gratiam suã, auspicijs felicioribus*

De operis huius Auctore.
Galat. 1.

Coloni-

Coloniam Agrippinam appulit. Hic cùm & priuatim doctorum piorumq; virorum consuetudine Catholicæ fidei, pietatis, concordiæ rationem primùm obseruaret, & publicè in templis ad plebem concionantes, in scholis apud studiosos de rebus controuersis disputantes Doctores audiret, anxiæ ipsum cogitationes inuaserunt, quæ seriam ipsi de inquirenda, in tanta sectarum varietate, vera religione, curam iniecerunt. Itaq; dum Lutheranam doctrinam vnius Europæ paucis contineri prouincijs perspiceret, sæpe illi occurrebat illud Isaiæ: Isa. 49. Parum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, fœces Israel conuertendas. Ecce dedi te in lucem genitum, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ, *Eandem Lutheri sectam dum nuper ortam, nulla neque antiquitate, neque successione cõtinua constare perciperet, in mentem veniebat illud Isaiæ:* Isa. 59. Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus, Spiritus meus qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, dicit Dominus, à modo vsque in sempiternum: *tum illud Hieremiæ:* Hier. 6. State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis requiem animabus vestris. *Demũ in ista sectariorum & paucitate & nouitate, dum animo intueretur infinitam ipsorum dissensionem, ac cõcertationes immortales, animo subibat illud Paulinũ:* 1. Cor. 1. Obsecro vos Fratres per nomen Domini nostri Iesu vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu & in eadem sententia. *Et:* Ephes. 4. Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus spiritus: sicut vocati estis in vna spe vocationis vestrę. Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma, vnus Deus & Pater omnium.

Occasio scribendi hoc opus.

Hæc dico dum apud se meditatione continenti recolit, de Lutheranæ nouitatis veritate ancipiti cogitatione distractus, prouidè sibi persuadere cœpit, perquirendæ doctrinæ Orthodoxæ viam, neque certiorem, neque securiorem initri posse, quàm si de his, quæ in religione dubitationem habent, hoc saperet, quod communibus totius Ecclesiæ, ipsius vetustatis, seculorum deniq; omnium consentientibus Doctorum suffragijs probari inueniret Itaq; pervulgatam illam & maxima dissentientium contentione agitatam de dispensatione Eucharistiæ quæstionem in manus sumit, de ea quid Antiquitas ab ipsa Apostolorum memoria, quid Doctores succedentes senserint, quid ætate nostra Catholici, quid Aduersarij opinentur, indagatione solerti inuestigat. Vbi mysteriorum communionem apud Catholicos vsitatam neque institutioni Christi, neque praxi Apostolicæ aduersari: quin cum doctrina sacrarum literarum, & veterum Doctorum exemplis, etiam ipsa antiquitate & vsu Ecclesiæ totius probatis consistere deprehendit, hacq; ratione in alijs atque alijs excutiendis controuersiarum locis subinde Nouatorum vanitatem, Catholicorum constantiam atque fidem sanam manifesta deprehensione comperit: sensus de pristina animi prauitate deducitur, hæresin, quæ pridem mentem excæcârat, seriò abijcit, detestatur, abiurat: Catholica religione susceptâ Catholicè viuere, Catholicus ope Dei decedere gaudet.

Porrò cùm amici, quod fieri solet, siue admiratione ducti, siue moti offensione, non intermitterent hominem nunc beneuolè interpellare, nunc importunius inquietare, quæ eum rationes de veteri sententia dimouissent, has quibusdam quidem ad cõciliandam beneuolentiam leniter, alijs verò ad intercessionem depellendam animosius reddit. Quod cùm ex sententia procederet, vehementer incensus est vniuersas de quæstionibus controuersis materias ex Patrum ab Apostolorum tempore ad nostram vsque ætatem sibi succedentium sententijs explicare, atque ad Catholicos quidem confirmandos, Nouatores autem refellendos, serie seruata temporum, quibus quisq; vixisset, in lucem emittere. Cùm enim vtilem hac in re atque probatam eorum videret diligentiam, qui quosdam tantùm locos controuersos ratione hac excussissent, (in quorum numero sunt Ioannes Garetius de veritate Corporis Christi, de Sacrificio Missæ, de cultu & veneratione Sanctorum: Martinus Eisengreinius de infantium Baptismo, de oratione pro defunctis: Timannus Borckensis de Baptismi Sacramento, & alij,) si materiæ omnes simili ratione tractatæ in vnum colligerentur cor-

pus, magnum illud pondus in stabilienda pietate avita, novitiis destruendis erroribus habitūrum prudenter animadverteit. Qum & hoc ipso labore intellexit redditurum se fidei eius, quæ in se esset, rationem non solùm his, qui conversione sua offensi, tanquam levem calumniari potuissent; verùm iis etiam, qui causæ susceptæ à se probatæque Catholicæ religionis cognoscere cupiebant. Quo quidem consilio secutus est plurimorum Doctiss. Virorum exempla, qui à sectis Lutherana atque Calviniana ad Ecclesiam Catholicam redeuntes, conversionis suæ rationes scriptis tradiderunt. Extant hujus generis libri Latino, Germanico, Gallico idiomate à Fabiano Quadrantino, Sebastiano Flaschio, Ioanne Brunnero, Casparo Vlenbergio, & ante annos non ita multos ab Illustrissimo Marchione Badensi Iacobo, per Reverendum & Clariss. Virum D. IOANNEM PISTORIVM, diversisque aliis editi.

Per quàm autem accidit commode, ut, dum in salutares istas veniret cogitationes, ab Illustrissimo Principe D. Guilhelmo Duce Iuliacensi, Clivensi, ac Montensi, & Domino suo clementissimo, Dei singulari providentia, in numerum Canonicorum Collegiatæ Ecclesiæ apud Iuliacum assumptus sit. Vbi otium nactus, quicquid à divinis officijs & negotijs Ecclesiasticis reliquum habuit temporis, hoc totum sanctis hisce laboribus consecravit, & tanta contentione in opus hoc incubuit, ut totis 24. annis hæc prima & ferè unica esset cura, ut Scriptores sacros undequaque coquireret, dies noctesque in ijs evolvendis consumeret, &, ut sententiæ quæque ad locos redigerentur convenientes, adlaboraret.

Caterum in opere hoc absolvendo non pauca magnam viro molestiam perpérere. Ac primùm quidem, quòd per facultates haud tantis semper sumptus suppeterent, quanti ad comparandas novas, quæ subinde prodibant, Scriptorum Ecclesiasticorum editiones requirebantur. Nam cùm semel sibi proposuisset, nihil eorum prætermittere, quæ ad accuratam emendatamque sacrorum testimoniorum editionem spectarent, quoties Doctorum scripta auctiora vel castigatiora evulgarentur, toties & nova in suis collectaneis ad novissimam editionem expendendis subeunda fuère opera, nova in coemendis codicibus iterum faciendæ impensæ. In quibus sufferendis præclara nobilitate, prudentia rara, spectatissimus vir GVILHELMVS cognomento SCHENCKERN à VValdenburg stirpe prænobili & antiqua oriundus, Illustrissimo Principi Iuliæ, &c. à secretis consilijs, municissimæ arcis Iuliacensis moderator, ac religionis Catholicæ assiduus propugnator atque patronus hominis doctissimi pios conatus largè, liberaliterque adjuvit. Deinde & illud non rarò operosam effecit hujus operis confectionem, quod neque Bibliopolarum officinæ, neque Monasteriorum ac Collegiorum Bibliothecæ semper quos requirebat libros continerent. Quo in casu Doctissimorum Virorum in Academia Colonienſi, præsertim verò Eximiorum S. Theologiæ Doctorum, & Licentiat. D. Laurentij Fabritij Suffr. Colon. D. Ioannis Nopelij, D. Iacobi Hutteri, D. Theodori Riphan, D. Gualteri Xylandri, D. Cornelij Schultingij, D. Arnoldi Suvaelui Herderuicæni, & D. Caspari Vlenbergij, Patrumque Societat. IESV consuetudine ac familiaritate plurimum adjutus fuit. Siquidem ex eorum Bibliothecis, qui aliunde non facilè haberi potuissent, cùm quorundam Catholicorum, tum multorum Novatorum libros sæpe obtinuit, plurimumque, ubi requirebat, consilio operaque adjutus fuit. A Reverendis etiam Decano cæterisque dignissimis Collegij Iuliacensis Canonicis, cùm pissimo viri instituto impense favérent, non difficulter obtinuit, ut citra rerum suarum jacturam Iuliaco abesse, atque Coloniæ, ad opus absolvendum, diutius hærere ei integrum esset.

Habes itaque jam, Lector candide, Operis hujus perfectum Tomum priorem, suis, ut opinamur, absolutum numeris: hoc fruere tantisper, dum posteriorem, qui sub præloest, in lucem emittamus. Vale.

Laurent. Trivius.

INDEX

INDEX
LIBRORVM TOTIVS
OPERIS.

TOMI PRIMI

LIBER I. De Deo & SS. Trinitate. pag. 1.
II. De Chriſto Salvatore. pag. 104.
III. De Deipara Virgine Maria. pag. 262.
IV. De Angelis. pag. 327.
V. De Sanctis Eccleſiæ. pag. 435.
VI. De ſacris Scripturis Eccleſiæ. pag. 594.
VII. De Hierarchia Eccleſiæ, & ſummo Pontifice. pag. 781.
VIII. De Signis Eccleſiæ. pag. 983.

TOMI SECVNDI

LIBER I. De Natura hominis.
II. De Peccato hominis.
III. De Iuſtificatione hominis.
IV. De vita Monaſtica.
V. De Sacramentis Baptiſmo, & Confirmatione.
VI. De Euchariſtia.
VII. De Pœnitentia, & Extrema *V*nctione.
VIII. De Ordine.
IX. De Matrimonio.
X. De quatuor hominis Noviſſimis.

Digitized by Google

INDEX
ARTICVLORVM
TOMI PRIMI.

LIBRI PRIMI.

ARTICVLVS I. Deum esse Spiritum æternum, increatum immortalem, inaspectabilem, incomprehensibilem, immutabilem, nullis passionibus obnoxium, vbique præsentem, omnia scientem, &c. pag. 1.

II. Non esse nisi vnum Deum. pag. 14.

III. Deum esse omnipotentem. pag. 23.

IV. In diuinis esse Vnitatem Essentiæ, Trinitatem Personarum, Patris, Filij, & Spiritus sancti: & in ea Personarum distinctione, nihil esse maius, nihil minus; nihil prius, nihil posterius. pag. 35.

V. Filium esse verum Deum de Deo vero, Patri consubstantialem, cum Patre honorandum, glorificandum, & inuocandum, pag. 59.

VI. Spiritum sanctum esse tertiam in Trinitate Personam, Patri & Filio consubstantialem, verum, viuum, & omnipotentem Deum. pag. 79.

VII. Spiritum sanctum non solùm à Patre, sed etiam à Filio procedere. pag. 93.

LIBRI SECVNDI.

ARTICVLVS I. Dei Filium ex Maria Virgine verè carnem suscepisse, verum fuisse hominem, corpore & anima constantem, verè passum & mortuum esse. pag. 104.

II. Christum Iesum vna constare Persona, duabus Naturis, Diuina & Humana, inter se coniunctis, non confusis, salua cuiusque naturæ proprietate. pag. 117.

III. Iesum Christum in duarum illarum Naturarum coniunctione omnia nouisse, nec vlla ignorantia laborasse. pag. 147.

IV. In veteri Lege Sanctorum animas, licet in loco refrigerij, tamen in Limbo Inferorum fuisse: Christi Saluatoris animam in ara crucis morte à corpore separatam, verè ad Inferos descendisse, non vt illic quicquam amplius pateretur; sed vt Sanctorum, non autem impiorum animas inde liberaret. pag. 160.

V. Christum Iesum clauso B. Mariæ Virginis vtero natum esse, clauso monumento resurrexisse, & clausis ianuis ad discipulos intrasse. pag. 178.

VI. Christum Iesum verè ad cælos ascendisse, non deitate, sed corpore redi[illegible]uo. pag. 185.

VII. Christum Iesum Dei ac Mariæ Filium, vnicum esse humani generis Saluatorem: qui sua Incarnatione, obedientia, passione, morte, descensu ad Inferos, resurrectione, & ad cælos ascensione, pro omnibus omnium hominum peccatis satisfecit. pag. 199.

VIII. Christi Saluatoris Conceptionem, Natiuitatem, Circumcisionem, Epiphaniam, Passionem, Resurrectionem, seu Pascha, Ascensionem, Pentecosten, & omnes Dominicas dies religiosè, deuotè, ac festiuè celebrandas esse. pag. 215.

IX. Christi Crucis signum, vel sola fidelium manu expressum, dæmonibus esse terrori, hominibus saluti: propterea frontem, os, pectus, omnia Sacramenta, cibum ac potum rectè eo signari. pag. 232.

X. Sacrosanctam Crucem, in qua Christus Saluator pretium nostræ redemptionis soluit, multis annis Iudæorum inuidia terra defossam, à sancta Helena Constantini Imperator. matre miraculosè fuisse inuentam, & eius inuenti-

Digitized by Google

onis memoriam rectè ab Ecclesia celebrari. pag.347.
XI. Reliquias ligni Crucis, Lanceæ, Clauorum, & Vestium Christi Saluatoris religiosè seruandas & venerandas esse. pag.251.
XII. Christi Crucis signum sæpissimè nunc in aëre, nunc in vestibus, aliâs alio modo visum, miraculosè apparuisse, & certi aliquid portendisse. pag.257.

LIBRI TERTII.

ARTICVLVS I. Christi Matrem Mariam omni peccato caruisse, ac alijs hominibus sanctiorem fuisse. pag.262.
II. Mariam Deiparam fuisse & mansisse incorruptam Virginem antę partum, in partu, & post partum. pag.273.
III. Mariam Virginem corpore quidem placidè mortuam; sed à Filio resuscitatam, & in cælum assumptam esse. pag.287.
IV. Mariam Virginem in cælo apud Christum Filium multum auctoritate & gratia valere, nobis patrocinari, pro nobis orare, & à nobis rectè inuocari. pag.294.
V. Mariam Deiparam omni laude à Christianis celebrandam esse. pag.302.
VI. Festa, in honorem Deiparæ Mariæ ab Ecclesia instituta, seruanda esse. pagina 322.

LIBRI QVARTI.

ARTICVLVS I. Deum in ipso mundi exordio, ex nihilo creasse Spiritus incorporeos, immortales, bonos, iustos, intelligentes, liberrimæ voluntatis, &c. qui ab officio Angeli vocantur. pag 327.
II. Cælestes Spiritus in certos ordines seu Choros esse distinctos, ac alios alijs præesse & præferri. pag.340.
III. Quemlibet hominem, & quamlibet orbis terræ regionem proprium habere Angelum custodem. pag.351.
IV. Bonos Angelos pro hominibus orare, rectè ab ijs inuocari, & honorari. pag.360.
V. Ex bonis Angelis quosdam propria culpa per superbiam cælo deturbatos, malos dæmones euasisse, Deo & hominibus aduersari, non tamen, nisi Deo permittente, quemquam lædere, nullam salutis spem habere, mirè sagaces esse, &c. pag.367.
VI. Malos Angelos seu Dæmones pro sua malitia in varias se formas transformare, hominibus apparere, varia terriculamenta incutere posse. pag. 392.
VII. Malos Angelos, seu immundos spiritus, permittente Deo, humana corpora ingredi, mirum in modum torquere, verè ab Exorcistis & sanctis hominibus ejici. pag.402.
VIII. Malos Angelos, seu Dæmones, quibus in Baptismo renuntiamus, non esse consulendos, obseruandos, colendos, inuocandos: Magos, Maleficos, Lamias, Pythonicos, Hariolos, Sortilegos, &c. non esse ferendos, sed puniendos. pag.418.

LIBRI QVINTI.

ARTICVLVS I. Sanctos, quamdiu in mortali corpore degunt, varijs tribulationibus affici, sed earum tolerantiam ad æterna gaudia promerenda valere. pag.435.
II. Sanctos post discessum ex hac vita nullis amplius malis affici comitantibus Angelis rectà in cælum duci, Christi glorifica visione frui. pag.446.
III. Sanctorum adhuc in corpore militantium pro alijs preces apud Deum multum valere. pag.458.
IV. Sanctos in cælo triumphantes pro nobis orare, orando patrocinari, & subuenire. pag.465.
V. Sanctos adhuc in corpore militantes, vt pro nobis orent, rectè nos rogare. pag.480.
VI. Sanctos iam in cælo triumphantes, vt pro nobis orent, implorandos & inuocandos esse. pag.485.

VII. Sanctos adhuc in mortali corpore millitantes, tanta sæpe Spiritus sancti luce & gratia collustrari, vt in ea absentia, præterita, & futura, non minùs quàm præsentia videant, & intelligant. pag. 496.
VIII. Sanctos in cælo triumphantes, & diuini Spiritus lumine collustratos, nulla locorum intercapedine impediri, quò minus absentia cognoscant, & nostra vota percipiant. pag. 505.
IX. Sanctorum animas permittente Deo viuentibus aliquando apparere, & ignota quædam reuelare. pag. 512.
X. Samuelis animam Sauli verè apparuisse. pag. 525.
XI. Homines, qui dum hic viuunt, alios vel sanctitate, vel potestate præcellunt, honorandos esse. pag. 528.
XII. Sanctos in cælo cum Christo triumphantes venerandos esse. pag. 530.
XIII. Templa & Basilicas in honorem Sanctorum construere, consecrare, magnificè ornare, pium & Christianum esse. pag. 537.
XIV. Festa in honorem Sanctorum ab Ecclesia instituta celebranda esse. pagina 543.
XV. Christi & Sanctorum eius imagines in templis retinendas, & venerandas esse. pag. 551.
XVI. Sanctorum Reliquias religiosè seruandas, & colendas esse. pag. 565.
XVII. Christi & Sanctorum eius loca, monumenta, & Reliquias visitare, coque orationis ergô peregrinari, opus esse pium & Christianum. pag. 584.

LIBRI SEXTI.

ARTICVLVS I. Sacras Scripturas, quas viri sanctitate illustres nobis reliquerunt, & Ecclesia in Canonem recepit, apud nostros diuersis locis, varijs linguis, & multa copia typis impressas extare. pag. 594.
II. Græcam Septuaginta Interpretum Bibliorum translationem alijs Græcorum versionibus præferendam esse. pag. 597.
III. D. Hieronymum nouum Testamentum Græcè fidei reddidisse: vetus iuxta Hebraicam transtulisse: illa Biblia omnibus alijs Latinis præferenda esse. pag. 605.
Canon Bibliorum Hebræorum, quem Iudæorum Synagoga recipit. *pag.* 606.
Canon Bibliorum Græcorum ac Latinorum, quem Christianorum Ecclesia recipit. *pag.* 607.
IV. Et Protocanonicos & Deuterocanonicos Scripturæ libros recipiendos esse. pag. 608.
V. Mosen, & Mosaica scripta, summæ esse auctoritatis. pag. 613.
VI. Iobi historiam veram & authenticam esse. pag. 619.
VII. Ecclesiasten Salomonis, vt Canonicum librum, valere ad Ecclesiastica dogmata confirmanda. pag. 625.
VIII. Canticum Canticorum Salomonis vt librum sacrum, Canonicum, & authenticum valere ad Ecclesiæ dogmata confirmanda. pag. 628.
IX. Sapientiam Salomonis Canonicam Scripturam, valere ad Ecclesiastica dogmata confirmanda. pag. 632.
X. Librum Hesther, vt Canonicam Scripturam, valere ad Ecclesiæ dogmata confirmanda. pag. 640.
XI. Librum Baruch, qui & Hieremiæ tribuitur, vt Canonicum Scripturæ librum, valere ad Ecclesiastica dogmata probanda. pag. 645.
XII. Librum Iudith esse authenticum, & Canonicum sacræ Scripturæ librum, citandum ad Ecclesiastica dogmata confirmanda. pag. 651.
XIII. Historiam Tobiæ esse Canonicam Scripturam, & valere ad Ecclesiastica dogmata confirmanda. pag. 657.
XIV. Orationem Azariæ, & Hymnum trium puerorum Danielis 3. esse authenticam & Canonicam Scripturam, citandam ad Ecclesiastica dogmata confirmanda. pag. 663.
XV. Historiam Susannæ, quæ extat Daniel. 13. vt authenticam & Canonicam Scripturam ad Ecclesiastica dogmata confirmanda citandam esse. pag. 668.
XVI. Caput 14. Danielis, quo describitur Belis, Draconis, Danielis, & Abacuc historia, authenticam esse Scripturam, & valere ad Ecclesiastica dogmata probanda. pag. 675.

Digitized by Google

XVII. Librum Ieſu filij Sirach, qui Eccleſiaſticus inſcribitur, eſſe Canonicam Scripturam, & valere ad Eccleſiaſtica dogmata probanda. pag.680.
XVIII. Libros Machabæorum, vt Canonicos, valere ad Eccleſiaſtica dogmata probanda. pag.687.
XIX. Caput vltimum D.Marci, vt Canonicam Scripturam, valere ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. pag.693.
XX. Hiſtoriam Lucæ 22. de ſudore Chriſti ſanguineo, & Angelo ipſum confortante, vt authenticam Scripturam valere ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. pag.697.
XXI. Ioannis 8. hiſtoriam mulieris adulteræ, vt authenticam Scripturam, valere ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. pag.701.
XXII. Epiſtolam D.Pauli ad Hebræos, vt Canonicam Scripturam, rectè ad Eccleſiaſtica dogmata probanda citari. pag.704.
XXIII. Epiſtolam D.Iacobi vt Canonicam Scripturam valere ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. pag.713.
XXIV. Secundam B.Petri epiſtolam, vt Canonicam Scripturam, valere ad Eccleſiaſtica dogmata probanda. pag.720.
XXV. 1.Ioannis 5. verba illa: *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt*, non expungenda eſſe: ſed vt Canonicam Scripturam valere ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. pag.725.
XXVI. Ioannis Apoſtoli ſecundam & tertiam Epiſtolam, vt ſacram Scripturam, valere ad Eccleſiaſtica dogmata probanda. pag.727.
XXVII. Epiſtolam Iudæ vt Canonicam Scripturam valere ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. pag.730.
XXVIII. Ioannis Euangeliſtæ Apocalypſin vt Canonicam Scripturam valere ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. pag.735.
XXIX. Symbolum Chriſtianæ fidei ab Apoſtolis eſſe conſcriptum, pag.743.
XXX. Sacras Scripturas, quas, vt oſtendimus hactenus, vniuerſa Eccleſia Canone dignas iudicauit, ſummæ eſſe auctoritatis, vtilitatis, & ſuauitatis. pagina 747.
XXXI. Sacras Scripturas in pleriſque locis eſſe obſcuras & difficiles intellectu. pagina 760.
XXXII. In ſacris Scripturis non omnia ſcripta inueniri: in tali caſu ſanctorum Patrum ſenſum & conſenſum ſequendum, & pro lege tenendum eſſe. pag. 767.

LIBRI SEPTIMI.

ARTICVLVS I. Omnem Poteſtatem à Deo eſſe: vice Dei gladium vel ſpiritualem, vel corporalem geſtare: quemlibet ſuo Magiſtratui, cum Eccleſiaſtico, tum ciuili parere, honorem ac tributum reddere debere. pag.781.
II. In omni Magiſtratu Monarchicum regimen eſſe optimum. pag.791.
III. Ab orbe condito, vſque ad annum præſentem perpetua ſucceſſione ſemper fuiſſe vnum Eccleſiæ Præſidem, & Monarcham. pag.795.
IV. D. Petrum Eccleſiæ vniuerſæ Principem & Paſtorem ab ipſo Chriſto Saluatore conſtitutum eſſe. pag.798.
V. D.Petrum Apoſtolum Romanam Eccleſiam fundaſſe, gubernaſſe, ſuo ſanguine conſecraſſe. pag.814.
VI. Romanum Pontificem legitimè electum verum eſſe B. Petri ſucceſſorem, eandem cum illo in omnibus vbique Eccleſijs ligandi & ſoluendi poteſtatem obtinere. pag.825.
VII. Romanos Pontifices inde vſque ab initio ſemper hunc Primatum agnouiſſe, defendiſſe, & in alijs Eccleſijs exercuiſſe. pag.855.
VIII. Chriſtianos Imperatores, Reges, Principes, & Magiſtratus ſeculares ſemper Romanæ Eccleſiæ Primatum agnouiſſe, ſeque eius Pontifici tanquam patri filios ſubiecciſſe. pag.875.
IX. Conſtantinum Magnum Imper. non in extrema ſenectute ab Ariano quodam Epiſcopo: ſed ætate adhuc vegetiore à Syluestro Romano Pontifice Romæ baptizatum, & à lepra miraculosè curatum eſſe. pag.882.

X. Conſtantinum Imperatorem Syluestrum Romanum Pontificem vt patrem honoraſſe, eiq́ue & ſucceſſoribus eius Romam cum multis alijs donaſſe. pagina 886.
XI. Liberium Papam fuiſſe virum ſanctum, & Orthodoxum: non Arianum. pag. 891.
XII. Felicem Secundum, qui Liberio in exilium exacto cathedram Diui Petri obtinuit, fuiſſe virum ſanctum & Orthodoxum. pag. 895.
XIII. Honorium primum fuiſſe virum Orthodoxum, nulla hæreſi infectum pag. 896.
XIV. Anno 855. an Leoni IV. Ioanna fœmina ſucceſſerit, & puerperio perierit. pag. 899.
XV. Syluestrum Secundum virum ſanctitate & eruditione conſpicuum, nec vllo vitio Magiæ infamem fuiſſe pag. 902.
XVI. Gregorium Septimum, qui ante Hildebrandus dicebatur, cui quidam Magiæ & Simoniæ notam inurunt, legitimè electum Pontificem, ſanctitate & eruditione inſignem fuiſſe, & ab eo Henricum Imperatorem propter certa flagitia iure excommunicatum eſſe. pag. 903.
XVII. Romanum Pontificem non eſſe Antichriſtum. pag. 909.
XVIII. Epiſcopos ſingulos ſingulis prouincijs præeſſe: à Presbyteris certis officijs & dignitate differre: pluribus Epiſcopis vnum præferri Archiepiſcopum. pagina 910.
XIX. Pallij Archiepiſcopalis vſum in Eccleſia antiquiſſimum, & magnifaciendum eſſe. pag. 924.
XX. Solos Pontifices, Epiſcopos, & Sacerdotes vice Chriſti peccata ligare & ſoluere: ergo factam ab illis Excommunicationem verè efficacem, & metuendam eſſe. pag. 928.
XXI. Epiſcoporum Concilia, à ſummo Pontifice approbata, ſummæ eſſe auctoritatis. pag. 945.
XXII. Non ſecularem, ſed Eccleſiaſticum Magiſtratum, Pontifices, Epiſcopos, & Presbyteros eſſe iudices in cauſis religionis & clericorum pag. 958.
XXIII. Hæreticos, vt animarum occiſores, in Eccleſia non eſſe ferendos: ſed ab Eccleſiaſtico communione, à ciuili Magiſtratu aut vita priuandos, aut exilio multandos eſſe. pag. 968.

LIBRI OCTAVI.

ARTICVLVS I. Orthodoxam Eccleſiam nullo vnquam tempore poſſe deficere, & penitus interire, ſic vt nuſquam appareat: proinde perpetuam ſucceſſionem certum & infallibile eſſe veræ Eccleſiæ ſignum. pag. 983.
II. Chronologia & ſucceſſio Orthodoxæ Eccleſiæ ab origine mundi vſque ad hæc tempora pag. 996.
III. Lutherum, Caluinum, Anabaptiſtas, & Trinitarios, non Orthodoxis Eccleſiæ Doctoribus: ſed diuerſis olim damnatis hæreticis ſucceſſiſſe: illorum quædam dogmata mordicus defendere, quædam rurſus omninò improbare. pag 1010.
IV. Certa dogmata, in quibus Lutherani & Caluiniani ab Huſſitis VVicleuiſtis, & VValdenſibus diſſentiunt: & ſic ad illos ſuam originem referre non poſſunt pag. 1016.
Lutherus doctrinam Huſſitarum, VVicleuiſtarum, & VValdenſium, & Pickardorum improbat: ergo ad eos ſuam originem referre nequit.
Philippi Melanchthonis iudicium de Ioanne VVicleuo.
V. Perpetuum in doctrina fidei conſenſum, certum eſſe Orthodoxæ Eccleſiæ ſignum. pag. 1032.
VI. Apud Catholicos mirabilem eſſe doctrinæ conſenſum. pag. 1038.
VII. Lutherum à Luthero, Philippum Melanchthonem à Philippo, Caluinum à Caluino, Lutheranos à Lutheranis, Sacramentarios à Sacramentarijs, Anabaptiſtas ab Anabaptiſtis, Trinitarios à Trinitarijs diſſentire. pag. 1039.
I. *Lutherum à ſeipſo diſſentire.* *ibidem*
II. *Philippum Melanchthonem à ſeipſo diſſentire.* *pag.* 1054.
III. *Caluinum à ſeipſo diſſentire.* *pag.* 1060.

Digitized by Google

IV. *Lutheranos à Lutheranis dissentire.* pag.1065.
Lutheranorum præcipuæ sectæ. pag.1065.b
Lutherani Lutheranos mutuis scriptis damnant. pag.1069.a
V. *Sacramentarios à Sacramentarijs dissentire.* *pag.*1070.
Sacramentarij Sacramentarios mutuis scriptis damnant. pag.1072.b
VI. *Anabaptistas ab Anabaptistis dissentire.* *pag.*1073.
Anabaptistarum sectæ. ibidem.
VII. *Trinitarios à Trinitarijs dissentire.* *pag.*1074.
VIII. Sacramentarios à Lutheranis in grauissimis fidei dogmatibus dissentire. pagina 1075.
Catalogus librorum, in quibus plura de Lutheranorum & Caluinistarum defensione testimonia extant. pag.1077.a
IX. Certa dogmata, in quibus Lutherani à Caluinistis seu Sacramentarijs dissentiunt. pag.1078.
X. Sacramentarios à Lutheranis, Lutheranos à Sacramentarijs: Anabaptistas à Lutheranis & Sacramentarijs, Lutheranos & Sacramentarios ab Anabaptistis: Trinitarios à Lutheranis &c. Lutheranos &c. à Trinitarijs damnari. pag.1085.
I. *Lutherani damnant Sacramentarios.* *pag.*1085.
Catalogus librorum à Lutheranis contra Sacramentarios editorum, quibus illos damnant. pag.1086.
II. *Sacramentarij damnant Lutheranos.* *pag.*1090.
III. *Lutherani & Sacramentarij damnant Anabaptistas.* *pag.*1095
IV. *Anabaptistæ damnant Lutheranos, &c.* *pag.*1096.
V. *Lutherani, &c. damnant Trinitarios.* *ibidem.*
VI. *Trinitarij damnant Lutheranos, &c.* *pag.*1098.
XI. Vitæ morumque sanctimoniam esse certum Orthodoxæ Ecclesiæ signum. pag. 1099.
Catalogus illustrium Ecclesiæ Sanctorum ab origine mundi vsque ad annum 1580. *ibidem.*
Ipsimet Aduersarij fatentur Maiorum nostrorum ante Lutherum miram pietatem & deuotionem. pag.1110.
XII. Lutheranorum, Caluinistarum, &c. Ecclesiam omni sanctitate carere, & sic non posse esse veram Ecclesiam. pag.1111.
Lutherani, &c. sola fide contenti, omnis sanctitatis & boni operis grauissimi hostes. *pag.*1112.*b*
Lutherus & Zuinglius suam se doctrinam à diabolo accepisse ipsi fatentur. *pag.*1113.*b*
Lutheranorum, &c. corruptelæ in transferenda & interpretanda sacra Scriptura. *pag.*1115.*b*
Lutheranorum, &c. impietas & maledicentia in sanctos Ecclesiæ Patres & Scriptores. *pagina* 1118.*a*
Lutheranorum, &c. impietas & maledicentia in Ecclesiasticos Principes. *pag.*1121.*b*
Lutheranorum &c. impietas & maledicentia in seculares Principes. *pag.*1122.*a*
Lutheranorum, &c. fastus & arrogantia. *ibid.b*
Lutheranorum, &c. gula & luxus. *pag.*1124.*b*
Lutheranorum, &c. impudicitia & libido. *pag.*1125.*a*
Lutheranorum, &c. spiritus mendax. *pag.*1126.*b*
XIII. Perpetuis miraculis veram Ecclesiam à falsa internosci. pag.1131.
Catalogus illustrium Ecclesiæ miraculorum, ante & post Christum natum ad hæc vsque tempora. *pag.*1132.
XIV. Ab hæreticis nulla fieri ciusmodi miracula. pag.1137.

FINIS.

INDEX
LOCORVM SACRAE SCRIPTV-RÆ, QVÆ IN HOC OPERE SPARSIM EX-PLICANTVR, LIBRORVM, CAPITVM, ET VERSVVM ORDINE SERVATO.

EX VETERI TESTAMENTO.

Geneſis.

AP.1.verſ.1. In principio creauit Deus cælum & terram, pag.57.b.337.a.b.616.a.

2. *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas* 57.b.91.a.

26. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram* 41.a 43.a.53.b.57.b.750.b.

2.23. *Hæc vocabitur virago, quoniam de viro ſumpta eſt* 280.a.

3.12. *Mulier, quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno & comedi* 316.b.

15. *Ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius* 313.b.

16. *In dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui* 312.a.

4.10. *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra* 208.b.

26. *Iſte cœpit invocare nomen Domini* 796.a

9.6. *Ad imaginem quippe Dei factus eſt homo* 5.a.

14.18. *Melchiſedec rex Salem, proferens panem & vinum (erat enim ſacerdos Dei altiſſimi) benedixit ei* 796.b.

18.20. *Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatũ eſt nimis* 157.a

20.7. *Orabit pro te, quia Prophęta eſt, & vives* 460.b.464.b.

22.12. *Nunc cognoui, quòd timeas Dominum, & non pepercifti vnigenito filio tuo propter me* 154.b. 155.a.157.a.

23.7. *Surrexit Abraham, & adorauit populum terræ* 529.a.

24.14. *Igitur puella cui ego dixero: Inclina hydriam tuam, vt bibam: & illa reſponderit, bibe, &c.* 280.b.

25.22. *Perrexitq́, vt conſuleret Dominum* 3.b.

27.27. *Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus* 266.a.

36.33. *Mortuus eſt autem Bela, & regnauit pro eo Iobab filius Zare de Boſra* 621.a.

37.9. *Vidi per ſomnium, quaſi ſolem, & lunam, & ſtellas vndecim adorare me* 350.b.

35. *Deſcendam ad filium meum lugens in infernum* 74.a.177.b.

48.12. *Cumq́, tuliſſet eos Ioſeph de gremio patris, adorauit pronus in terram* 529.b.

14. *Qui extendens manum dexteram, poſuit ſuper caput Ephraim minoris fratris ſiniſtram autem ſuper caput Manaſſe, qui maior natu erat commutans manus* 236.b.

49.9. *Ad prædam fili mi aſcendiſti* 264.b.

Exodus.

3.2. *Videbat quod rubus arderet, & non combureretur* 277.b

3. *Vadam, & videbo viſionem hanc magnam quare non comburatur rubus* 276.a.

5. *Locus in quo ſtas terra ſancta eſt.* 512.b.

14. *Ego ſum qui ſum* 4.b.

4.13. *At ille, Obſecro Domine, inquit, mitte quem miſſurus es* 617.b.

7.1. *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis* 616.a.

17.11. *Cumq́, Leuaret Moyſes manus, vincebat Iſrael: ſin autem paululum remiſiſſet, ſuperabat Amalec* 333.a.

12. *Aaron autem & Hur ſuſtentabant manus eius ex vtraque parte* ibid.

20.3. *Non habebis deos alienos coram me* 17.b.18.a.

4. *Non facies tibi ſculptibile, neque omnem ſimilitudinem quæ eſt in cælo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub terra* 561.a

21.17. *Qui fixerit hominem, & vendiderit eum, conuictus noxæ, morte morietur* 974.a

22.18. *Maleficos non patieris viuere.* 430.b.

25.10. *Arcam de lignis ſetim compingite* 267.b.

32.32. *Aut dimitte eis hanc noxam; aut ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti* 463.b.

33.20. *Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & viuet.* 14.b.

34.19. *Omne quod aperit vulvam generis maſculini, meum erit* 275.b.

Leuiticus.

5.15. *Anima ſi prænaricans cæremoniam, per errorem in his quæ Domino ſunt ſanctificata peccauerit, offeret pro delicto ſuo arietem immaculatum de gregibus, qui emi poteſt duobus ſiclis, iuxta pondus ſanctuarij* 604.a

12.2. *Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit ſeptem diebus, iuxta dies ſeparationis menſtrua* 274.a.

Numeri.

4.15. *Cumq́, inuoluerint Aaron & filij eius ſanctuarium & omnia vaſa eius in commotione caſtrorum, tunc intrabunt filij Caath vt portent inuoluta & non tangent vaſa ſanctuarij, ne moriantur* 583.b.

21.18. *Aſcendat puteum, quem foderunt principes, & paranerunt duces multitudinis in dotare legis*

Digitized by Google

& in baculis ſuis 758.b.

24. 17. *Orietur ſtella ex Iacob,& conſurget virga de Iſrael:& percutiet duces Moab,vaſtabitq; omnes filios Seth* 134.a.b.135.b.

Deuteronomium.

4. 24. *Quia Dominus Deus tuus ignis conſumens eſt,Deus æmulator* 315.b.

35. *Dominus ipſe eſt Deus,& non eſt alius præter vnum* 17.b.

6. 4. *Audi Iſrael,Dominus Deus noſter Deus vnus eſt* 15.b 18.a.b. 20.a.21.a. 46.a.50.a 51.b.95 b.

13. *Dominum Deum tuum timebis,& illi ſoli ſeruies* 529.a.

10. 20. *Dominum Deum tuum timebis,& ei ſeruies ibid.*

17. 8. *Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe proſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem,causam & causam,lepram & non lepram,& iudicum inter portas tuas videris verba variari: ſurge, & aſcende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus* 850.a

18. 11. *Nec inueniatur in te incantator,neque qui pythones conſulat, nec diuinos, & quærat a mortuis veritatem* 423.b.

15. *Prophetam de gente tua & de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audies* 615.a.

32. 8. *Quando diuidebat Altiſſimus gentes: quando ſeparabat filios Adam, conſtituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſrael* 354. a.b.355.a.

Ioſue.

23. 7. *Ne poſt quam intraueritis ad Gentes,quæ inter vos futuræ ſunt, iuretis in nomine deorum earum,& ſeruatis eis,& adoretis illos* 559.a.

1. Regum.

2. 6. *Dominus mortificat, & viuificat: deducit ad infero,& reducit* 29.a.

4. 1. *Et factum eſt in diebus illis conuenerunt Philiſthiim in pugnam* 387.a.

15. 28. *Scidit Dominus regnum Iſrael à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te* 503.b.

16. 14. *Spiritus autē Domini receſſit à Saul,& exagitabat eum ſpiritus nequam,à Domino* 387.a.

28. 13. *Et ait mulier ad Saul: Deos vidi aſcendentes de terra* 528.a.

14. *Et intellexit Saul quòd Samuel eſſet* 525. & ſeq.

15. *Quare inquieciſti me vt ſuſcitarer?* 526.b.527.b

19. *Cras tu & filij tui mecum eritis* 518.a.521.b.

II. Regum.

23. 15. *O ſi quis mihi daret potum aquæ de ciſterna quæ eſt in Bethlehem iuxta portam* 303.b

IV. Regum.

5. 25. *Unde venis Giezi?* 498.a.b.508.a.

26. *Nonne cor meum in præſenti erat, quando reuerſus eſt homo de curru ſuo in occurſum tui?* ibid.

II. Paralipomenon.

6. 18. *Ergòne credibile eſt vt habitet Deus cum hominibus ſuper terram? Si cœlum & cœli cœlorum non te capiunt: quanto magis domus iſta quam ædificaui?.* 10.b.

Tobias

6. 2. *Et exiuit vt lauaret pedes ſuos,& ecce piſcis immanis exiuit ad deuorandum eum* 659.a.

12. 8. *Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna, magis quàm theſauros auri recondere* 658.a.b.

Iudith.

8. 7. *Erat autem elegantis aſpectu nimis,cui vir ſuus reliquerat diuitias multas,& familiam copioſam,ac poſſeſſiones armentis bouum,& gregibus ouium plenas* 654.a.

9. 3. *Subueni quæſo te Domine Deus meus mihi vidua* 655.b.

10. 20. *Et cùm in faciem eius intendiſſet,adorauit eum,proſternens ſe ſuper terram* 530.a.

11. 11. *Denique hoc ordinant, vt interficiant pecora ſua,& bibant ſanguinem eorum* 655.a.

12. 7. *Et exibat noctibus in vallem Bethulia, & baptizabat ſe in fonte aquæ* 656 b.

13. 7. *Confirma me Domine Deus Iſrael, & reſpice in hac hora ad opera manuum mearum* 653.b.

16. 16. *Adonai Domine magnus es tu, & præclarus in virtute tua,& quem ſuperare nemo poteſt* 654.b.

17. *Miſiſti ſpiritum tuum,& creata ſunt,& non eſt qui reſiſtat voci tuæ* 652.a.

Eſther.

13. 9. *Domine Domine rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta ſunt poſita: & non eſt qui poſſit tuæ reſiſtere voluntati, ſi decreueris ſaluare Iſrael* 642.a.643 a.

14. 16. *Tu ſcis neceſſitatem meam,quòd abominer ſignum ſuperbiæ & gloriæ meæ,quod eſt ſuper caput meum in diebus oſtentationis meæ, & deteſter illud quaſi pannum menſtruatæ, & non portem in diebus ſilentij mei* 642.a.

15. 5. *Cumq; regio fulgeret habitu,& inuocaſſet omnium rectorem & ſaluatorem Deum aſſumpſit duas famulas* 644 b.

6. *Et ſuper vnam quidem innitebatur, quaſi præ delicijs & nimia teneritudine corpus ſuum ferre non ſuſtinens* ibid.

Iob.

1. 1. *Vir erat in terra Hus, nomine Iob: & erat vir ille ſimplex & rectus,ac timens Deum, & recedens à malo* 621.a.624.b.

6. *Quadam autem die, cùm veniſſent filij Dei vt aſſiſterent coram Domino, affuit inter eos etiam Satan* 371.b.

21. *Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ,& nudus reuertar illuc.* 621.a.

5. 1. *Voca ergo ſi eſt qui tibi reſpondeat, & ad aliquem ſanctorum conuertere* 484.b.

6. 10. *Et hæc mihi ſit conſolatio, vt affligens me dolore, non parcat,nec contradicam ſermonibus Sancti* 441.b.

11. *Quæ eſt enim fortitudo mea,vt ſuſtineam? aut quis finis meus,vt patienter agam?* 464.a.

14. 7. *Lignum habet ſpem: ſi præciſum fuerit, rurſum vireſcit,& rami eius pullulant* 622.b.

17. 13. *Si ſuſtinuero, infernus domus mea eſt, & in tenebris ſtraui lectulum meum* 172.a.

19. 21. *Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me* 364.a 490.b.

23. *Quis mihi tribuat vt ſcribantur ſermones mei?*

quis

quis mihi det vt exarentur in libro ſtylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte ſculpantur in ſilice? 620.a.
26. 6. *Nudus eſt infernus coram illo, & nullum eſt operimentum perditioni* 164.b.
8. *Qui ligat aquas in nubibus ſuis, vt non erumpant pariter deorſum* 621.b.
28. 1. *Habet argentum venarum ſuarum principia: & auro locus eſt in quo conflatur* 446.b
5. *Terra de qua oriebatur panis in loco ſuo, igni ſubuerſa eſt* 621.a.
6. *Locus ſapphiri lapides eius, & gleba illius aurum* ibid.
29. 9. *Principes ceſſabant loqui, & digitum ſuper ponebant ori ſuo* 1036.b.
25. *Si volui ſſem vre ad eos ſedebam primus: cumque ſederem quaſi rex circumſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator* 624.b.
30. 21. *Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ aduerſarius mihi* 606.a.
31. 1. *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine* 620.b.
38. 7. *Cum me laudarent ſimul aſtra matutina, & iubilarent omnes filij Dei?* 621.a.
39. 19. *Fruſtra laborauit nullo timore cogente* 440.a.
40. 14. *Ipſe eſt principium viarum Dei, qui fecit eum* 336.a.
41. 25. *Omne ſublime videt, ipſe eſt rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ* 623.b.
42. 5. *Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te* 624.a.

Pſalmi.

2. 1. *Quare fremuerunt Gentes: & populi meditati ſunt inania?* 976.a.
7. *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu: ego hodie genui te* 130.a.
10. *Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram* 975.b.
10. 4. *Dominus in templo ſancto ſuo, Dominus in cœlo ſedes eius* 265.b.
15. 2. *Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges* 10.a.
4. *Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum: poſtea acceleraueruntt* 28.b.29.b.
10. *Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem* 163.b.169.b.293.a.
17. 12. *Et poſuit tenebras latibulum ſuum, in circuitu eius tabernaculum eius: tenebroſa aqua in nubibus aeris.* 190.b.765.a.766.a.b.
18. 3. *Dies diei eructat verbum: & nox nocti indicat ſcientiam* 546.a.
6. *In ſole poſuit tabernaculum ſuum: & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo* 190.a. 290.b.317.b.
21. 1. *Deus Deus meus reſpice in me: quare me dereliquiſti?* 138.a.
22. 4. *Nam etſi ambulauero in medio umbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es: Virga tua & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt* 177.b.
23. 7. *Attollite portas principes veſtras, & elevamini porta æternales: & introibit rex gloriæ* 188. a.b.192.b.280.a.
8. *Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio* 1;0.b.
10. *Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ* ibid.
24. 11. *Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo: multum eſt enim* 210.b.
33. 10. *Oculi Domini ſuper iuſtos: & aures eius in preces eorum* 13.b.
21. *Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum: vnum ex his non conteretur* 567.a.
39. 3. *Et exaudiuit preces meas, & eduxit me de lacu miſeriæ, & de luto fœcis* 177.b.
44. 2. *Eructauit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi* 75.b.78.b.
17. *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij: conſtitues eos principes ſuper omnem terram* 918.a.
45. 5. *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei: ſanctificauit tabernaculum ſuũ Altiſſimus* 325.b
11. *Vacate, & videte quoniam ego ſum Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabar in terra* 750.b
46. 6. *Aſcendit Deus in iubilo, Dominus in voce tubæ* 188.a.196.b.
9. *Regnabit Deus ſuper gentes: Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam* 334.a.
47. 2. *Magnus Dominus & laudabilis nimis in ciuitate Dei noſtri, in monte ſancto eius* 990.b.
3. *Fundatur exultatione vniuerſa terra mons Sion, latera Aquilonis, ciuitas Regis magni* 987.b.
9. *Sicut audiuimus, ſic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei noſtri: Deus fundauit eam in æternum* 988.b.
48. 3. *Quiq; terrigenæ & filij hominum: ſimul in vnũ dives & pauper* 177.b.
10. *Et viuet adhuc in finem* 215.a.
11. *Non videbit interitum* ibid.
16. *Verumtamen Deus redimet animam meam, de manu inferi cùm acceperit me* 163.b.
49. 11. *Cognoui omnia volatilia cœli: & pulchritudo agri mecum eſt* 630.b
54. 20. *Exaudiet Deus & humiliabit illos, qui eſt ante ſecula* 64.a.
56. 6. *Exaltare ſuper cœlos Deus: & in omnem terram gloria tua* 190.b.
67. 19. *Aſcendiſti in altum, cepiſti captiuitatem, accepiſti dona in hominibus* 165.a.188.a.193.a.
68. 21. *Et ſuſtinui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit: & qui conſolaretur, & non inueni* 137.a.
71. 5. *Et permanebit cum Sole & ante Lunam in generatione & generationem* 144.a.
72. 24. *Tenuiſti manum dexteram meam: & in voluntate tua deduxiſti me, & cum gloria ſuſcepiſti me* 291.a
75. 5. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis* 695.a.
77. 14. *Et deduxit eos in nube diei: & tota nocte in illuminatione ignis* 265.a.
69 *Et ædificauit ſicut vnicornium ſanctificatum ſuum in terra, quam fundauit in ſecula* 987.b.
72. *Et pauit eos in innocentia cordis ſui: & in intellectibus manuum ſuarum deduxit eos* 758.a.
81. 6. *Ego dixi, Dij eſtis, & filij excelſi omnes* 19.b.
85. 17. *Fac mecum ſignum in bonum, vt videant qui oderunt me, & confundantur, quoniam tu Domine adiuuiſti me, & conſolatus es me* 241.a.
86. 3. *Glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas Dei* 264.b.
87. 6. *Inter mortuos liber* 263.a.
90. 11. *Quoniam Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis* 558.a.

91. 6. *Quàm magnificata sunt opera tua Domine.* 78.b.
94. 8. *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra* 711.a.
96 8. *Adorate eum omnes Angeli eius* 556.a.
101.26. *Initio tu Domine terram fundasti: & opera manuum tuarum sunt cæli* 337.b.
28. *Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient* 141.a.
102. 15. *Homo sicut fœnum dies eius: tanquam flos agri sic efflorebit* 17.a.
21. *Benedicite Domine omnes virtutes eius: ministri eius qui facitis voluntatem eius* 345.a.
103.4. *Qui facis Angelos tuos spiritus: & ministros tuos ignem urentem* 332.a.b.334.a.b.338.a. 344.b.
12. *Super ea volucres cæli habitabunt: de medio petrarum dabunt voces* 759.b.
30. *Emittes spiritum tuum, & creabuntur: & renouabis faciem terræ* 89.b.
106.16. *Quia contrivit portas æreas: & vectes ferreos confregit* 167.a.
30. *Et lætati sunt, quia siluerunt: & deduxit eos in portum voluntatis eorum* 820.b.
32. *Et exaltent eum in ecclesia plebis: & in cathedra seniorum laudent eum* ibid.
33 *Posuit flumina in desertum: & exitus aquarū in sitim* ibid.
34. *Terram fructiferam in salsuginem, à malitia inhabitantium in ea* ibid.
109. 1. *Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum* 210.a.
3. *Ex utero ante Luciferum genuite* 69.b.75.a.
115. 15. *Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorū eius* 575.b 580.b.
117.24. *Hæc est dies quam fecit Dominus: exultemus & lætemur in ea* 218.b.
118.6. *Tunc non confundar, cùm perspexero in omnibus mandata tua* 1022.b.
124.2. *Montes in circuitu eius, & Dominus in circuitu populi sui* 472.a.
126.1 *Nisi Dominus ædificauerit domum in vanum laborauerunt qui ædificant eam* 991.a.
127.3. *Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ. Filij tui sicut nouella olivarum in circuitu mensæ tuæ* 990.a.
131. 7. *Adorabimus in loco vbi steterunt pedes eius* 585.a.
8. *Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ* 289.b.
132.2. *Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius* 814.b.944.a.
134. 6. *Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis* 28.a.30.b 31.b.34.a.
138.3. *Intellexisti cogitationes meas de longe* 5.b.
5. *Tu formasti me, & posuisti super me manum tuam* 796.a.
143.7. *Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me de aquis multis, de manu filiorum alienorum* 1036.a.
147. 14. *Qui posuit fines tuos pacem: & adipe frumenti satiat te* 754.a.
148.5. *Quia ipse dixit & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt* 33.b.34.a.
150. 5. *Laudate eum in cymbalis benesonantibus, laudate eum in cymbalis iubilationis* 220.b.

Prouerbia.

3.19. *Dominus sapientia fundauit terram, stabilinit cælos prudentia* 81.a.
8. 25. *Ante colles ego parturiebar* 633.b.
15. 11. *Infernus & perditio coram Domino: quanto magis corda filiorum hominum?* 165.a
29.9 *Cogitatio stulti peccatum est* 639.b.

Ecclesiastes.

1. 1. *Verba Ecclesiastæ filij Dauid regis Ierusalem* 625.b.
2 *Vanitas vanitatum & omnia vanitas* 627.a.b.
4. *Generatio præterit, & generatio aduenit, terra autem in æternum stat* 992.a.
5. *Oritur sol, & occidit, & ad locum suum renititur* 626.b.
7. *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum unde exeunt flumina reuertuntur, vt iterum fluant* 177.b.
3. 20. *Et omnia pergunt ad vnum locum: de terra facta sunt, & in terram pariter reuertuntur* 628.b.
4. 2. *Et laudaui magis mortuos, quàm viuentes* 420.b 626.b.
12. *Si quispiam prævaluerit contra vnum, duo resistunt ei: funiculus triplex difficilè rumpitur* 628.b.
10. 4. *Curatio faciet cessare peccata maxima* 442.b
8. *Qui fodit foueam, incidet in eam* 684.a.
11. 2. *Da partem septem, nec non & octo: quia ignoras quid futurum sit mali super terram* 626.a.
4. *Qui obseruat ventum, non seminat: & qui considerat nubes, nunquam metet* 627.b.

Cantica Canticorum.

1. 1. *Osculetur me osculo oris sui: quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia unguentis optimis* 631.b.
5. *Nigra sum, sed formosa filiæ Ierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis* 630.a.
6. *Filij matris meæ pugnauerunt cōtra me* 632.b.
13. *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur* 631.b.
16. *Ecce tu pulcher es dilecte & decōrus* ibid.
2. 1. *Ego flos campi, & lilium conuallium* 311.a. 629.b.
2. *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias* 271.a.
4. *Introduxit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem* 269.a.630.a.631.b.
10. *Surge, propera amica mea, columba mea formosa mea, & veni* 629.a.
11. *Iam enim hyems transijt, imber abijt, & recessit* 291.a.631.a.
15. *Capite nobis vulpes parvulas quæ demoliuntur vineas* 971.b.978.b.
3. 6. *Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij?* 290.b.
11. *Egredimini, & videte filiæ Sion regem Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius* 629.b.
4. 4. *Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis, mille clypei pendent ex*

ea,omnis arma tua fortium 755.a.

7. *Tota pulchra es amica mea,& macula non est in te* 266.b.268.a.270.b.

8. *Veni de Libano sponsa mea,veni de Libano,veni* 630.a.b.

12. *Hortus conclusus soror mea sponsa,hortus conclusus,fons signatus* 264.a.630.a.

5. 3. *Expoliauimne tunica mea, quomodo induar illa?* 189.a.

10. *Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex milibus* 276.a.629.b.

11. *Caput eius aurum optimum* 101.a.

14. *Venter eius eburneus,distinctus sapphiris* 189.a

15. *Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas* 104.a.

6. 8. *Una est columba mea: perfecta mea: una est matri suæ,electa genitrici suæ* 630.a.

9. *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens,pulchra vt luna,electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata?* 268.a.269.a. 284.a.987.a.

7. 4. *Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicis contra Damascum* 267.b.

8. 2. *Apprehendam te,& ducam in domum matris meæ* 164.a.

Sapientia.

1. 5. *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum* 637.b

7. *Spiritus Domini replevit orbem terrarum: & hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis* 634.b.

2. 12. *Circumueniamus iustum, quoniam inutilis est nobis,& contrarius est operibus nostris,& improperat nobis peccata Legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ* 634.b.636.a.

3. 1. *Iustorum animæ in manu Dei sunt,& non tanget illos tormentum mortis* 635.b.

4. 8. *Senectus venerabilis est non diuturna, neque annorum numero computata: cani autem sunt sensus hominis* 637.a.

11. *Raptus est,ne malitia mutaret intellectum eius,aut ne fictio deciperet animam illius* 636.a

7. 22. *Est enim in illa spiritus intelligentiæ, sanctus, vnicus,multiplex,subtilis,disertus, mobilis, incoinquinatus,certus,suauis,amans bonum, acutus,qui nihil vetat benefacere* 87.b.

23. *Humanus, benignus,stabilis,certus,securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, & qui capiat omnes spiritus; intelligibilis mundus,subtilis* 637.a.

26 *Candor est enim lucis æternæ,& speculum sine macula Dei maiestatis,& imago bonitatis illius* ibid.

27. *Et cùm sit vna, omnia potest: & in se permanens omnia innouat,& per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & Prophetas constituit* 10.b.

8. 1. *Attingit ergo à fine vsque ad finem fortiter,& disponit omnia suauiter* 637.b.

20. *Et cùm essem magis bonus, veni ad corpus incoinquinatum* 633.b.634.b.

9. 15. *Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam:& terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem* 475.b.509.a.

11. 21. *Omnia in mensura & numero & pondere disposuisti* 524.b.

12. 18. *Subest enim tibi cùm volueris posse* 31.b.34.b

14. 7. *Benedictum est enim lignum, per quod fit iustitia* 635.b.

15. *Acerbo enim luctu dolens pater, citò sibi rapti filij fecit imaginem: & illum qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & constituit inter seruos suos sacra & sacrificia* 22.b.

18. 14. *Cùm enim quietum silentium contineret omnia,* 31.b

15. *Et nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus exiliens de cælo à regalibus sedibus, durus debellator in medium exterminij terram protulit* 338.b.

Ecclesiasticus.

1. 4. *Prior omnium creata est sapientia,& intellectus prudentia ab æuo* 337.a.

2. 5. *Quoniam in igne probatur aurum & argentum homines verò receptibiles in camino humiliationis* 439.b.

3. 22. *Altiora ne quæsieris,& fortiora ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus* 628.a.

18. 1. *Qui vivit in æternũ,creauit omnia simul* 337.b.

6. *Cùm consummauerit homo,tunc incipiet: & cùm quieuerit,operabitur* 765.a.

22. 10. *Supra mortuum plora, defecit enim lux eius* 682.b.

24. 5. *Ego ex ore Altissimi prodiui,primogenita ante omnem creaturam* 685.b.686.a.

8. *Gyrum cæli circuiui sola, & profundum abyssi penetraui* 10.b

11. *In his omnibus requiem quæsiui,& in hereditate Domini morabor* 291.a.

14. *Ab initio ante sæcula creata sum,& vsque ad futurum sæculum non desinam* 687.a.

24. *Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris,& agnitionis,& sanctæ spei* 319.a.

29. *Qui edunt me,adhuc esurient: & qui bibunt me,adhuc sitient* 682.a.

45. *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes* 687.a.

36. 5. *Non est Deus præter te Domine* 17.a.

40. 12. *Omne munus,& iniquitas delebitur, & fides in sæculum stabit* 994.a.

46. 23. *Et post hoc dormiuit,& notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltauit vocem eius de terra in prophetia delere impietatem gentis* 526.a.

Isaias.

2. 2. *Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles: & fluent ad eum omnes gentes* 266.a.

6. 3. *Sanctus sanctus sanctus Dominus Deus exercituum plena est omnis terra gloria eius* 39.b. 40.b.

7. 13. *Audite ergò domus David* 274.a.

14. *Ecce virgo concipiet,& pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel* 126.b.275.b.280.a.

8. 3. *Et accessi ad Prophetissam,& concepit, & peperit filium* 145.a.

9. 2. *Populus qui ambulabat in tenebris,vidit lucem magnam:habitantibus in regione vmbræ mortis,lux orta est eis* 173.b.

11. 1. *Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de*

radice eius ascendet 115.a. 265.a 3 1.a

12. 3. Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris 751.b

14. 13. Qui dicebas in corde tuo, In cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis 337.b.384.b.

14. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo ibid.

24. 22. Et post multos dies visitabuntur 383.a.

29. 11. Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cùm dederint scienti literas, dicent, Lege istum: & respondebit, Non possum, signatus est enim 76.b.766.b.

35. 10. Et redempti à Domino convertentur, & venient in Sion cum laude; & lætitia sempiterna super caput eorum 177.a.

38. 10. Ego dixi, In dimidio dierum meorum vadã ad portas inferi 177.b.

40. 12. Quis mensus est pugillo aquas, & cœlos palmo ponderavit? 10.b.

41. 4. Ego Dominus, primus & noviſſimus ego sũ. 16.a

43. 10. Ante me non est formatus Deus, & post me non erit 18.a.

45. 2. Portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam 164.a.

49. 18. Vivo ego dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento vestiêris, & circumdabis tibi eos quasi sponsa 630.a.

50. 2. Nunquid abbreviata & parvula facta est manus mea, ut non possim redimere? 30.b.

53. 2. Non est species ei, neque decor: & vidimus eum, & non erat aspectus 140.b.

8. Generationem eius quis enarrabit? 73.a.

60. 1. Surge, illuminare Ierusalem: quia venit lumẽ tuum, & gloria Domini super te orta est 990.a.

61. 1. Spiritus Domini super me, eò quòd unxerit Dominus me 126.b.

63. 1. Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra, iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ? 189.a.192.b.197.a.

66. 7. Antequam parturiret, peperit: antequam veniret partus eius, peperit masculum 276.b.

Ieremias.

1. 5. Priusquam te formarem in vtero, novi te: & antequam exires de vulva sanctificavi te. 134.a.

23. 24. Nunquid non cœlum & terram ego impleo, dicit Dominus? 7.a.10.b.

31. 22. Fœmina circumdabit virum 154.a.

Baruch.

3. 9. Audi Israël mandata vitæ: auribus percipe, ut scias prudentiam 650.b.

36. Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius adversus eum 61.a 129.a.646.b.

37. Hic adinvenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israël dilecto suo 649.b.

Ezechiel.

9. 3. Et vocavit virum qui indutus erat lineis, & atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis 243.b.

4. Et dixit Dominus ad eum, Transi per mediam civitatem in medio Ierusalem: & signa thau super frontes virorum gementium & dolentium super cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio eius 240.a.245.b.

6. Senem, adolescentulum & virginem, parvulos & mulieres interficite vsque ad internecionẽ: omnem autem super quem videritis thau, ne occidatis 239.b.

28. 12. Tu signaculum similitudinis plenus sapientia, & perfectus decore 346.b.374.a.389.b.

13. In deliciis paradisi Dei fuisti: omnis lapis pretiosus operimentum tuum: sardius, topazius, & iaspis, chrysolithus, & onyx, & beryllus, sapphirus, & carbunculus, & smaragdus 347.a.

31. 8. Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes non adæquaverunt summitatem eius, & platani non fuerunt æquæ frondibus illius: omne lignum paradisi Dei non est assimulatum illi, & pulchritudini eius 386.a.b.

9. Quoniam speciosum feci eum in multis condensisq; frondibus ibid.

44. 2. Porta hæc clausa erit: non aperietur, & vir nõ transiet per eam 183.a.280.b.281.a.283.b.284.a.285.a.b.

Daniel.

2. 34. Videbas ita; donec abscissus est lapis de monte sine manibus: & percussit statuã in pedibus eius ferreis, & fictilibus, & comminuit eos 311.a.

3 17. Ecce enim Deus noster quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis ô rex, liberare 30.a.

55. Laudabilis & superexaltatus in sæcula 663.b.

57. Benedicite omnia opera Domini Domino laudate & superexaltate eum in sæcula 664.a

81. Benedicite omnes bestiæ & pecora Domino, laudate & superexaltate eum in sæcula 663.b.

86. Benedicite spiritus & animæ iustorum Domino, laudate & superexaltate eum in sæcula 664.b.667.a

7. 13. Aspiciebam ergo in visione noctis, & ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat 192.a

10. 12. Et ego veni propter sermones tuos 364.a.

13. Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & uno diebus 353.b.356.b.

13. 17. Afferte mihi oleum, & smigmata 674.b.

20. Assentire nobis, & commiscere nobiscũ 673.b.

42. Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant 9.b.

45. Cumq; duceretur ad mortem, suscitavit Dominus Spiritum sanctum pueri iuniores, cuius nomen Daniel 669.a.

50. Veni, & sede in medio nostrum, & indica nobis: quia tibi Deus dedit honorẽ senectutis ibi.b.

56. Semen Chanaan, & non Iuda, species decepit te, & concupiscentia subvertit cor tuum ibi.a.

Oseas.

1. 11. Et congregabuntur filij Iuda, & filij Israël pariter: & ponent sibimet caput vnum 851.b.

2. 19. Et sponsabo te mihi in sempiternum: & sponsabo te mihi in iustitia, & iudicio, & in misericordia, & in miserationibus 994.a.

20. Et sponsabo te mihi in fide: & scies quia ego Dominus ibid.

4. 12. Spiritus fornicationum decepit eos, & fornicati sunt à Deo suo 427.a.

6. 3. Vivificabit nos post duos dies; in die tertia suscitabit nos, & vivemus in cõspectu eius 177.a.

13. 14. De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos: ero mors tua ô mors, morsus tuus ero inferne 177.a.

14.10. *Qui sapiens & intelliget ista? intelligens, & sciet hæc?* 764 b.

Amos.

1. 11. *Super tribus sceleribus Edom, & super quatuor non convertam eum* 624.b.

9. 6. *Qui ædificat in cælo ascensionem suam, & fasciculum suum super terram fundavit* 188.a.

Ionas.

3. 4. *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur* 605.b.

Zacharias.

1. 11. *Perambulavimus terram, & ecce omnis terra habitatur & quiescit* 365.a.

2. 3. *Et ecce Angelus qui loquebatur in me, egrediebatur, & Angelus alius egrediebatur in occursum eius* 347.a.b.

8. 19. *Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iudæ in gaudium* 322.a.

9. 11. *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo non est aqua* 173. a. 175.b.

14. 20. *In die illa erit quod super frenum equi est, sanctum Domino* 248.a.252.a.

Malachias.

3. 6. *Ego Dominus, & non mutor* 11.b.145.b.

I. Machabæorum.

7.50. *Et siluit terra Iudæ dies paucos* 692.a.

II. Machabæorum.

3. 9. *Cùm venisset Ierosolymam, & benignè à summo sacerdote in civitate esset exceptus, narravit de dato indicio pecuniarum* 692.a.

7. 9. *Tu quidem scelestissime in præsenti vita nos perdis: sed rex mundi defunctos nos pro suis legibus, in æternæ vitæ resurrectionem suscitabit* 690.a.

28. *Peto ate nate, vt aspicias ad cælum, & terram & ad omnia quæ in eis sunt* 691.a.

15.14. *Hic est fratrum amator, & populi Israel: hic est qui multum orat pro populo & vniuersa sancta ciuitate, Ieremias Propheta Dei* 693.a.

EX NOVO TESTAMENTO.

Matthæus.

1. 18. *Cùm esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequam conuenirent inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto* 274.b 279.b 280.a.

21. *Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum* 204 b.

25. *Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum* 278.b.280.a.286 a.

4.10. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies* 48.a

6.10. *Adueniat regnum tuum* 994.a.

13. *Et ne nos inducas in tentationem* 716.a.

7. 27. *Descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna* 994 a.

8. 24. *Et ecce motus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus* 994.b.

10 2. *Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc: Primus Simõ, qui dicitur Petrus, &c.* 813 b

22. *Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit* 441.b.

27. *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta* 765.b

32. *Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui in cælis est* 133.b.

15. 3. *Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?* 779 a.

16.17. *Beatus es Simon Bar-Iona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cælis est* 808.a.829.a.

18. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus: & super hãc petram ædificabo Ecclesiam meam* 803.a.804. a.805.b.807.a.b 811.a.b.813.a.991.a 992.a.

19. *Et tibi dabo claues regni cælorum. Et quodcũque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis* 808.a.870.a 934.a.942.a.

24. *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucẽ suã, & sequatur me* 438 b

17. 15. *Domine miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur* 410.b

24. *Magister vester non soluit didrachma?* 806 b.

18 10. *Videte ne condemnatis vnum ex his pusillis: dico enim vobis, quia Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei qui in cælis est* 339.a.342.a.353.a.b.

17. *Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus* 938.b.944.a.

19 26. *Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt* 16.a.30.a.

20. 28. *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare* 204.b.

22. 21. *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo* 788.b.789.a.791.b.

32. *Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Non est Deus mortuorum, sed viuentium* 508 a.

24. 24. *Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ: & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiã electi* 914 b.

26. 39. *Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste* 109.b.

28. 2. *Angelus enim Domini descendit de cælo & accedens reuoluit lapidem* 181.a.

6. *Non est hic: surrexit enim sicut dixit* 180.a.

19. *Euntes ergo docete omnes gentes: baptizãtes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti* 82.a 86.a.

20. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi* 142.b.993.a.b.

Marcus.

5. 9. *Legio mihi nomen est: quia multi sumus* 390.b

12. *Mitte nos in porcos, vt in eos introeamus* ibid.

10.18. *Nemo bonus, nisi vnus Deus* 17.a.140.b.

27. *Omnia possibilia sunt apud Deum* 29 b.

12.17. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo* 788.b.789.a.

25. *Cùm enim à mortuis resurrexerint, neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut Angeli in cælis* 330 b.

26. *Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob* 508.a

27. *Non est Deus mortuorum, sed viuorum* ibid.

13.32. *De die autem illo vel hora nemo scit, neque Angeli in cælo, neque Filius: nisi Pater* 149.a b. & seqq. vsque ad 159.a.

16.2. *Et valde manè vna Sabbatorum veniunt ad monumentum: orto iam sole* 694.a.b 695.b.
9. *Surgens autem manè prima sabbathi, apparuit primò Maria Magdalena* 695.a.
14. *Nouissimè recumbentibus illis vndecim apparuit: & exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis* ibid.b.
15. *Euntes in mundum vniuersum, predicate Euangelium omni creaturæ* 82.a.
16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit* 696.b.1022.a.
19. *Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum* 694.b.

Lucas.

1.26. *In mense autem sexto missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth* 316.b.
27. *Ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph* ibid.
28. *Aue gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus* 263.b. & seqq.304.a.b.& seqq.307.a.b.311.b.& seqq.
31. *Ecce concipies in vtero, & paries filium: & vocabis nomẽ eius Iesum* 109.b.112.a.126.b.263.a.
34. *Quomodo fiet istud? quoniam virum non cognosco* 280.a.& seq.283.b.& seq.313.a.
35. *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi* 276.b.
Ideoq; & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei 313.a.
37. *Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum* 34.a.
38. *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum* 307.a.
45. *Beata quæ credidisti, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi à Domino* 311.a.
48. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ.* 263.a. 313.b
Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes 311.b
49. *Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius* 34.a.277.a.
52. *Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles* 377.b.
2.7. *Et peperit filium suum primogenitum* 274.b.
30. *Quia viderunt oculi mei salutare tuum* 213.a
35. *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius* 288.b.
52. *Et mater eius conseruabat omnia verba hæc in corde suo* 310.b.
53. *Et Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines* 152.a. 155.b.& seqq.159.b.
4.6. *Tibi dabo potestatem hanc vniuersam, & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt, & cui volo do illa* 783.b.
8. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies* 529.a.
5.4. *Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam* 824.a.
10.18. *Videbam Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem* 337.b.380.a.
22. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo* 154.a.
Et nemo scit quis sit Filius, nisi Pater 149.b.
30. *Homo quidam descendebat ab Ierusalem in Iericho, & incidit in latrones* 377.b.
11.20. *Porrò si in digito Dei ejicio dæmonia, profectò peruenit in vos regnum Dei* 84.b.
12.49. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt accendatur?* 100.b.
14.23. *Exi in vias & sepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea* 444.a.
16.27. *Rogo ergo te pater vt mittas eum in domum patris mei* 474.b.475.b.
17.37. *Vbicunque fuerit corpus illuc congregabuntur & aquilæ* 453.b.839.a.
18.8. *Filius hominis veniens, putas inueniet fidem in terra?* 990.b 996.b.
22.31. *Simon, Simon, ecce Satanas expetiit vos vt cribraret sicut triticum* 374.a.
32. *Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua* 807.a.847.b.
Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos 803.b.
43. *Apparuit illi Angelus de cœlo, confortans eum* 698.a.b.760.a.
Et factus in agonia, prolixius orabat 698.b.
44. *Et factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram* ibid.& seqq.
23.43. *Hodie mecum eris in paradiso* 136.a.162.b. 164.b.168.b.& seq.448.a.450.a
46. *Pater in manus tuas commendo spiritum meum* 457.a.
24.39. *Palpate, & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet* 112.b.
51. *Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cœlum* 198.b.

Ioannes.

1.1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum* 4.b.48.a. 68 & seqq.73.b.& seq.122.a.138.a.
3. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est* 72.a.155.a.
14. *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis* 110.b.116.b.122.b.& seq.130.b.& seq.137.b.141.a
Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre 66.a.
17. *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est* 615.a.
18. *Deum nemo vidit vnquam: vnigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarrauit* 6.b.
42. *Tu es Simon Filius Iona: tu vocaberis Cephas* 813.
2.4. *Quid mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea* 155.a.279.b.
3.2. *Rabbi, scimus quia à Deo venisti magister* 57.b
8. *Spiritus vbi vult spirat* 58.a.
13. *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo* 136.a.142.a 744.a.197.b.
5.39. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere* 763.a.
6.13. *Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinq; panibus hordaceis* 766.a
53. *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis.* 112.b.
62. *Si ergo videritis Filium hominis ascendentem vbi erat prius?* 190.b.142.a.
8.3. *Adducunt autem Scribæ & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam, & statuerunt eam in medio* 704.b.

7. *Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illum lapidem mittat* 702. & ſeq.
11. *Vade, & iam amplius noli peccare* 703.b.
16. *Si iudico ego, iudicium meum verum eſt: quia ſolus nõ ſum, ſed ego, & qui me miſit Pater* 51.a.
44. *Vos ex Patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere* 386.b.390.b.
10.30. *Ego & Pater vnum ſumus* 43.a. & ſeq. 47.b. 65.b. 72.a. & ſeq. 75. & ſeq. 71.b 143.a.
38. *Pater in me eſt, & ego in Patre* 41.b.
11.14. *Gaudeo propter vos, vt credatis, quoniam non eram ibi* 137.b.
34. *Vbi poſuiſtis eum?* 155.a.
12.26. *Vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit* 448.b.
13. 3. *Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus* 155.a
33. *Filioli, adhuc modicum vobiſcum ſum* 142.b
14.2. *In domo Patris mei mãſiones multæ ſunt* 314.a.
3. *Et ſi abiero, & preparauero vobis locum; iterũ veniam, & accipiam vos ad meipſum* 457.a.
9. *Qui videt me, videt & Patrem* 65.b.
10. *Non credis quia ego in Patre, & Pater in me eſt?* 44.a.47.b.66.b.
Verba quæ ego loquor vobis, à meipſo nõ loquor 61.b.
13. *Vt glorificetur Pater in Filio* 29.b.
14. *Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciã* ibid.
16. *Et ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum* 39.b.
18. *Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos* 96.a.189.a.
26. *Paracletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia* 88.b.
15. 26. *Cùm autem venerit Paracletus, ille teſtimonium perhibebit de me* 96.b.98.b.102.a
16.7. *Sed ego veritatem dico vobis* 95.a.
Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos 99.b.
13. *Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem* 101.a.
Non enim loquetur à ſemetipſo 95.a
15. *Omnia quæcunque habet Pater mea ſunt* 154.b.
De meo accipiet & annunciabit vobis 96.b.
17. 3. *Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum* 66.b.
11. *Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo quos dediſti mihi* 123.b.
21. *Vt omnes vnum ſint ſicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint* 1031.a.b.
Vt credat mundus quia tu me miſiſti ibid.
20.17. *Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum* 142.a.
22. *Accipite Spiritum ſanctum* 98.b.
23. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis* 939.b.
26. *Venit Ieſus ianuis clauſis* 180.a.b.182.a.184.b & ſeq.
21. 7. *Simon Petrus cùm audiſſet quia Dominus eſt, tunica ſuccinxit ſe (erat enim nudus) & miſit ſe in mare* 812.a.
15. *Simon Ioannis diligis me plus his?* 801.a.806.a.
16. *Paſce agnos meos* 807.b.812.a.847.a.861.b.
17. *Paſce oues meas* 813.a.853.b
12. *Domine, his autem quid?* 803.b.
22. *Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me ſequere* 803.b.813.a.

Acta Apoſtolorum.

1. 7. *Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate* 154.a.b. & ſeqq.
9. *Et cùm hæc dixiſſet, videntibus illis elevatus eſt* 189.a.
11. *Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cælum, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntẽ in cælum* 195.a.
2. 24. *Quem Deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni, iuxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo* 170.a.
27. *Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem* 170.a.
5. 3. *Anania, cur tentauit ſatanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto?* 12.b. & ſeqq. 85.a. & ſeq. 498.a.
4. *Non es mentitus hominibus, ſed Deo* 91.a.
9. *Quid vtique conuenit vobis tentare Spiritum Domini?* 82.b 87.a.
15. *Ita vt in plateas eicerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, vt veniente Petro, ſaltẽ vmbra illius obumbraret quemquam illorũ, & liberarentur eõs ab infirmitatibus ſuis* 473.b.
7. 38. *Hic eſt qui fuit in eccleſia in ſolitudine, cum Angelo qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus noſtris* 616.b.
12 15. *Angelus eius eſt* 353.a. & ſeq.
13.2. *Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos* 85.a.
32. *Et nos vobis annunciamus eam quæ ad patres noſtros repromiſſio facta eſt* 802.a.
15.18. *Viſum eſt enim Spiritui ſancto & nobis* 779.b.
17. 28. *In ipſo enim viuimus, & mouemur, & ſumus* 136.a.

Epiſtola ad Romanos

1. 3. *Qui factus eſt ex ſemine Dauid ſecundùm carnem* 136.a.
11. *Deſidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ ſpiritualis, ad confirmandos vos* 117.a.
20. *Inuiſibilia enim ipſius, à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt intellecta, conſpiciuntur* 13.b.
3. 28 *Arbitramur enim iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis* 1022.a
4.24. *Qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum a mortuis* 102.a.
5. 4 *Scientes quòd tribulatio patientiam operatur* 444.b.
6. *Vt quid enim Chriſtus, cùm adhuc infirmi eſſemus, ſecundùm tempus pro impijs mortuus eſt?* 28.b.29.b.
8. 9. *Si quis autem Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius* 102.a.
17. *Si tamen compatimur, vt & conglorificemur* 437.a.
18. *Exiſtimo enim quòd non condignæ paſſiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis* 443.a.
9. 3. *Optabam enim ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis* 586.a.

10.17. *Domine quis credidit auditui noſtro?* 599.b.
11.36. *Ex ipſo,& per ipſum,& in ipſo ſunt omnia* 64.a
12. 1. *Obſecro itaque vos fratres per miſericordiam Dei,vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem,ſanctam,Deo placentem,* 88.b.
13.1. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit* 788.a
Non eſt enim poteſtas niſi à Deo 784.b.& ſeqq. 787.a.
2. *Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit* 783.b.& ſeq.788.b.
4. *Non enim ſine cauſa gladium portat* 790.a.976.b.
5. *Ideo neceſſitate ſubditi eſtote: non ſolùm propter iram ſed etiã propter conſcientiã* 784.b.787.b.
7. *Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum,&c.* 529.b & ſeq.
15.29. *Scio autem quoniam veniens ad vos in abundantia benedictionis Chriſti veniam* 770.a.
30 *Obſecro ergo vos fratres, vt adiuuetis me in orationibus pro me ad Deum* 484.b.
16.23. *Saluta vos Caius hoſpes meus & vniuerſa Eccleſia* 728.b.

1. ad Corinthios.

2. 8. *Si enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent* 136.a.144.a.
10. *Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei* 342.b.
5. 5. *Tradere huiuſmodi Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini noſtri Ieſu Chriſti* 931.b.933.b.
6.19. *An neſcitis quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti?* 88.b.90.a.
20. *Empti enim eſtis pretio magno* 206.a.213.a.236.a
Glorificate & portate Deũ in corpore veſtro 88.b
8.6. *Nobis vnus Deus Pater, ex quo omnia,& nos in illum: & vnus Dominus Ieſus Chriſtus per quẽ omnia,& nos per ipſum* 21.a.b.70.b.
11. 2. *Laudo autem vos fratres, quòd per omnia mei memores eſtis: & ſicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis* 779.a.
34. *Cætera autem, cùm venero diſponam* 779 b.
12.4. *Diuiſiones vero gratiarum ſunt: idem autem Spiritus* 85.b.
11. *Hæc autem omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens ſingulis prout vult* 90 a.
28. *Et quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò Doctores,&c.* 1036.b.
13.1. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens* 334.b.
14 33. *Nõ enim eſt diſſẽtionis Deus, ſed pacis* 1036 b.
15.44. *Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale* 192.b.
16.2. *Per vnam ſabbathi vnuſquiſq; veſtrũ apud ſe ſeponat, recondens quod ei bene placuerit* 219.a.

2. ad Corinthios.

3.17. *Dominus autem ſpiritus eſt* 41 b.
5. 1. *Scimus enim quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cælis* 457.a.
21. *Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo* 209.b.
6.14. *Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas lucis ad tenebras?* 17.a.
11.14. *Ipſe enim Satanas tranſfigurat ſe in Angelum lucis.* 391.b.
12. 2. *Scio hominem in Chriſto raptum vſque ad tertium cælum* 454.a.b.
13. 3. *An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus?* 194.a.

Ad Galatas.

1. 11. *Notum enim vobis facio fratres Euangelium quod euangelizatum eſt à me, quia non eſt ſecundùm hominem* 71.b.
18. *Deinde poſt annos tres veni Ieroſolymam videre Petrum: & manſi apud eum diebus quindecim* 802.a.804.a.
3. 16. *Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini eius* 198.a.
4. 4. *At vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege* 107.a.111.b.113.b.144.b.279.a.
6. *Quoniam autem eſtis filij, miſit Deus Spiritum Filij ſui in corda veſtra clamantem: Abba, Pater* 101.b.
10. *Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos* 216.b.223.b.

Ad Epheſios.

1. 12. *Vt ſimus in laudem gloriæ eius nos, qui ante ſperauimus in Chriſto* 76.a.
21 *Supra omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & dominationem,&c.* 345.b.& ſeq. 349.b.
2. 2. *In quibus aliquando ambulaſtis ſecundùm ſeculum mundi huius, ſecundùm principem poteſtatis aeris huius* 383.b.384.a.
4. *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma* 123.b
8. *Aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatem: dedit dona hominibus* 165.a.
11. *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios vero Euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores* 1036 b.
32. *Eſtote autem inuicem benigni, miſericordes, donantes inuicem ſicut & Deus in Chriſto donauit vobis* 463 b.
5. 27. *Vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam* 993.a.
6. 12. *Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem: ſed aduerſus mundi rectores tenebrarum harum,* 382.b.& ſeq.384.a.

Ad Philippenſes.

1. 22. *Et quid eligam ignoro* 448.b.
2. 6. *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo* 71.b.& ſeq.76.a.
7. *Sed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens* 136.a.
3. 3. *Nos enim ſumus circumciſio, qui ſpiritu ſeruimus Deo* 89.a.
20. *Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt* 194.a.
21. *Qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ* ibid.

Ad Coloſſenſes.

1.16. *In ipſo condita ſunt vniuerſa in cælis, & in terra, viſibilia, & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates: omnia per ipſum,& in ipſo creata ſunt* 7 b 10. b.31.a.344.a.346.a.b.348.a.& ſeq.
2. 3. *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi* 153.a & ſeq.156.a

9. *In ipsō inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter* 107 a 129.a.153.a.b.

14. *Delens quod aduersus nos erat chirographum decretis affigens illud cruci* 213.b.

15. *Expolians principatus & potestates, traduxit confidenter palam, triumphans illos in semetipso* 174 a.177.a.

1. ad Thessalonicenses.

1. 9. *Ipsi enim de nobis annuntiant qualem introitum habuerimus ad vos* 194.a

10. *Et exspectare Filium eius de cœlis (quem suscitauit ex mortuis) Iesum, qui eripuit nos ab ira uentura* ibid.

5. 25. *Fratres orate pro nobis* 484.a

2. ad Thessalonicenses.

2. 3. *Nisi venerit discessio primùm, & reuelatus fuerit homo peccati filius perditionis* 996 b.

15. *Itaque fratres state, & tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram* 771.a.773.b.779.b.

1. ad Timotheum.

2. 1. *Obsecro igitur primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus* 460.a.& seqq.

2. *Pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt,* 463.a.

5. *Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus* 122.b.140.b.

4. 14. *Noli negligere gratiam quæ in te est: quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterij* 915.a.

5. 21. *Testor coram Deo, & Christo Iesu & electis Angelis, vt hæc custodias sine præiudicio, nihil faciens in alteram partem declinando* 331.a.

6. 16. *Qui solus immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem* 7.a.b 11.b.& seq.14.b.

2. ad Timotheum.

2. 13. *Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest* 28.b.

19 *Cognouit Dominus qui sunt eius* 642.a.

3. 12. *Omnes qui piè volunt viuere in Christo Iesu persecutionem patientur* 437 b.439.a.443.b.

16. *Omnis Scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corrigendū, ad erudiendum in iustitia* 752.a.

Ad Titum.

3. 1. *Admone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse* 787.a.

Ad Philemonem.

22. *Simul autem & para mihi hospitium: nam spero per orationes vestras donari me vobis* 461.a.

Ad Hebræos.

1. 1. *Multifariam, multisq; modis olim Deus loquens patribus in Prophetis* 709.a.

2. *Nouissimè diebus istis locutus est nobis in Filio* 43.a.709.a.

3. *Qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis* 32.a.65.a.67.b.204.b.709.b.710.b.

7. *Qui facit Angelos suos, spiritus: & ministros suos flammam ignis* 329.b.

14. *Nonne omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos qui hæreditarem capient salutis* 333.b.348 b.

2. 2. *Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus.* 616 b.

14. *Quia ergo pueri communicauerunt carni & sanguini, & ipse similiter participauit eisdem, vt per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est diabolum* 708.b.

15. *Et liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant seruituti* ibid.

6. 18. *Quibus impossibile est mentiri Deum* 28.b.

19. *Quam sicut ancoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vsque ad interiora velaminis* 196.a.

20. *Vbi præcursor pro nobis introijt Iesus, secundum ordinem Melchisedec pontifex factus in æternum* ibid.

7. 3. *Sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens* 706.b.

9. 25. *Neque vt sæpe offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta, per singulos annos in sanguine alieno* 450.a.

11. 1. *Est autem fides sperandarum substantia rerum argumentum non apparentium* 712.b.

21. *Fide Iacob moriens singulos filiorū Ioseph benedixit, & adorauit fastigium virgæ eius.* 710 b.

33. *Qui per fidem deuicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones* 457.a.

39. *Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem* 709.b.

12. 6. *Quem enim diligit Dominus castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit* 440 a.

13. 23. *Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum, cum quo (si celerius venerit) videbo vos* 701.b.

Iacobus.

1. 12. *Beatus vir qui suffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se* 437.b.

17. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum* 7.b.

26. *Si quis autem putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, huius vana est religio* 719.a

2. 10. *Quicunq; totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus* 719.b.

14. *Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides saluare eum?* 1022.a.

17. *Fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa* 718.b.

20. *Fides sine operibus mortua est* ibid.

26. *Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est: ita & fides sine operibus mortua est* 1022.a.

3. 2. *In multis enim offendimus omnes* 717.b.& seq.

5. 14. *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini* 1028.b.

16. *Multum enim valet deprecatio iusti assidua* 716.a.

1. Petri.

2. 7. *Lapis quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli* 723 a.

13. *Subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum* 530.a.

3. 18. *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis* 120.a.
22. *Profectus in cælum, subiectis sibi Angelis, & Potestatibus, & Virtutibus* 342.a.
4. 1. *Christo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini* 107.a.120.b.123.b.159.a.
5. 13. *Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone coelecta, & Marcus filius meus* 817.a. 822.a. 824.b.

2. Petri.

1. 15. *Dabo autem operam & frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis* 471.a.
21. *Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines* 762.b.
2. 4. *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit; sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reservari* 384.a.
5. *Et originali mundo non pepercit, sed octauum Noe iustitiæ draconem custodinit, diluuium mundo impiorum inducens* 722.b.796.b.

1. Ioannis.

1. 5. *Quoniam Deus lux est: & tenebræ in eo non sunt vlla* 66.b.
8. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus: ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est* 1023.b.
2. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi* 212.a.
3. 6. *Omnis qui in eo manet, non peccat: & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognouit eum* 1023.b.
4. 12. *Deum nemo vidit vnquam* 342.b.
5. 7. *Quoniam tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt* 92.b. & seq. 725. & seq.

2. Ioannis.

1. *Senior Electæ Dominæ & natis eius* 728.b.
8. *Videte vosmetipsos, ne perdatis quæ operati estis: sed vt mercedem plenam accipiatis* 729.b.
10. *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis* 728.a.

3. Ioannis.

1. *Senior Gaio charissimo, quem ego diligo in veritate* 726.a.b.

Iudas.

1. *Iudas Iesu Christi seruus, frater autem Iacobi, his qui sunt in Deo Patre dilectis, & Christo Iesu conseruatis, & vocatis* 732.a.
9. *Cum Michaele Archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiæ, sed dixit: Imperet tibi Dominus.* 734.b.

Apocalypsis.

1. 3. *Beatus qui legit & audit verba prophetiæ huius: & seruat ea quæ in ea scripta sunt* 741.b.
4. *Qui est, & qui erat, & qui venturus est* 41.b. 737.b.
8. *Ego sum α & ω, principium & finis, dicit Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est omnipotens* 27.a.736.b.
10. *Fui in spiritu in Dominica die, & audiui post me vocem magnam tamquam tubæ dicentis* 227.b.231.b.
16. *De ore eius gladius vtraque parte acutus exibat* 738.b.
2. 9. *Hæc dicit primus & nouissimus* 737.b
3. 4. *Qui non inquinauerunt vestimenta sua* 737.a.
19. *Ego quos amo arguo & castigo* 440.a 442.a.
4. 5. *Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua* 696.b.
8. *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est* 31.a 740.a.
6. 11. *Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, & dictum est illis vt requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conserui eorum, & fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut & illi* 454.a 457.b.
7. 3. *Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus quoadusque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum* 237.a.
8. 4. *Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu Angeli coram Deo* 366.a.
11. 17. *Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es* 77.a.
12. 3. *Et visum est aliud signum in cælo, & ecce draco magnus, rufus, habens capita septem, & cornua decem: & in capitibus eius diademata septem* 337.a.
14. 4. *Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati. Virgines enim sunt* 740.a.
His sequuntur Agnum quocunque ierit 508.a. 518.a.739.b.741.a.
17. 15. *Aquæ, quas vidisti vbi meretrix sedet, populi sunt, & gentes, & lingua* 738.b.
19. 12. *Habens nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse* 156.a.
15. *Et de ore eius procedit gladius ex vtraq; parte acutus* 738.b.
20. 10. *Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, vbi & bestia & pseudoprophetæ cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum* 740.a.
22. 16. *Ego Iesus misi Angelum meum testificari vobis hæc in Ecclesijs.* 742.a.
18. *Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto* 741.b.

FINIS.

CATALOGVS SCRIPTORVM, EX QVIBVS OPVS HOC CONSCRIPTVM.

	Vixit Anno Domini	In
A		
Abbo Floriacenſis Abbas	978	Gallia
Abdyſus Aſſyriorum Patriarcha	1562	Aſſyria.
Abſolon Sprinckirſtatenſis Abbas	1120	Germania.
Acacius Beroeus	430	Græcia.
Acacius Conſtantinopolitanus	470	Græcia.
Actius Sannazarius	1540	Italia.
Adamannus Monachus	680	Scotia.
Adamus Bremenſis	1080	Germania.
Adamus de Sancto Victore	1170	Gallia.
Adelanus Sagienſis	520	Gallia.
ADO TRAVERSENSIS	1070	Germania.
Ado Viennenſis	890	Gallia.
Adrianus Papa I.	770	Italia
Adrianus Papa II.	870	Italia.
Adrianus Papa VI	1522	Italia.
Aegidius Columnius	1270	Italia.
Aegidius Romanus	1210	Italia.
Aemoinus Floriacenſis Monachus	825	Gallia.
Aemoini Continuator	1140	Gallia.
Aeneas Gazæus Philoſophus	530	Syria.
Aeneas Syluius	1460	Italia.
Agathias Scholaſticus Smirnæus	560	Græcia.
Agatho Papa	680	Italia.
Agnellus	580	
Agobardus Lugdunenſis Archiepiſcopus	840	Gallia
Albertus Crantzius	1500	Germania.
ALBERTVS MAGNVS	1240	Germania
Albertus Patauinus	1310	Italia.
Albertus Stadenſis	1240	Germania.
Alcimus Auitus, Viennenſis Archiepiſcopus	500	Gallia.
Alcuinus Anglus	750	Gallia.
Aldhelmus	680	Anglia.
Alexander ab Alexandro	1480	Italia.
Alexander Alenſis	1240	Scotia.
Alexander Alexandrinus Patriarcha	325	Aegypto.
Alexander Monachus	490	Cypro.
Alexander Papa I.	109	Italia.
Alexander Papa II.	1061	Italia.
Alexander Papa III.	1160	Italia.
Alexander Papa IV.	1254	Italia.
Alexander Papa VI.	1496	Italia.
Algerus Cluniacenſis Monachus	1060	Gallia.
Alphanus Salernitanus Archiepiſcopus	1060	Italia.
Alphonſus TOSTATVS Abulenſis Epiſcop.	1450	Hiſpania.
Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ	890	Germania.
Aluarus Pelagius	1330	Hiſpania
Alypius Tagaſtenſis Epiſcopus	400	Africa.
Amadæus Lauſanenſis Epiſcopus	1120	Gallia
Amalarius Fortunatus Treuir Archiepiſc.	830	Germania.
Amandus Burdegalenſis Epiſcopus	431	Gallia.
Ambroſius Ansbertus Monachus	750	Italia.
Ambroſius Catharinus Politus	1540	Italia
AMBROSIVS Mediolanenſ. Epiſc.	370	Italia
Ammianus Marcellinus	360	Gallia.
Ammonius Alexandrinus	230	Aegypto.
Amœnus	480	
Amphilochius Iconij Epiſcopus	380	Græcia.
Anacletus Papa	95	Italia.
Anaſtaſius Bibliothecarius Romanus	880	Italia.
Anaſtaſius Hieroſolymitanus Patriarcha	470	Syria.
Anaſtaſius S Maximi Diſcipulus	630	Germania.
Anaſtaſius Nicænus	850	Græcia.
Anaſtaſius Papa I.	388	Italia.
Anaſtaſius Papa II.	498	Italia.
Anaſtaſius Sinaytes Antiochenus Patriarcha	570	Syria.
Anatolius	443	Syria.
Andreas Cæſareenſis	500	Syria.
Andreas Cretenſis Epiſcopus	580	Græcia.
Andreas Hieroſolymitanus Patriarcha	560	Syria.
Angela de Fulgineo	1280	Italia.
Angelomus Lexouienſis Abbas	850	Gallia.
Anicetus Papa	154	Italia.
ANSELMVS Cantuarienſis Archiepiſc.	1080	Anglia.
Anſelmus Laudunenſ. auctor gloſſæ interlin.	1100	Gallia.
Anſelmus Lucenſis Epiſcopus	1074	Italia.
Antherus Papa	236	Italia.
Antiochus S Sabæ Abbas	610	Syria.
Antoninus Conſtantinienſis Epiſcopus	437	Africa.
Antoninus Florentinus Archiepiſcopus	1450	Italia.
Antonius Andreas	1320	Hiſpania.
Antonius Bonfinius	1480	Vngaria.
Antochius Conſtantienſis	470	Germania.
Antonius Eremita	330	Aegypto.
Antonius Paduanus Hiſpanus	1220	Italia.
Apollinaris Hieropolitan. Epiſcopus	172	Syria.
Apollinarius Syrus	365	Syria.
Aponius Monachus	700	Gallia.
Arator	540	Italia.
Aretas Cæſarienſis	530	Syria.
Aribo Friſingenſis	770	Germania.
ARNOBIVS Rhetor, ſenior	300	Africa.
Arnobius Romanus, junior	440	Italia.
Arnoldus Carnotenſis Bonæuallis Abbas	1160	Gallia.
Arnulphus Lexouienſis	1170	Gallia.
Aſcanius Tarraconenſis Epiſcopus	460	Hiſpania.
ATHANASIVS Alexandrinus Patriarcha	340	Aegypto.
Athanaſius Alexandrinus Presbyter	445	Aegypto.
Athanaſius Conſtantinopolitanus	1500	Græcia.
Athanaſius Syrus	760	Syria.
ATHENAGORAS Atheniens. Phil. Chriſt.	180	Græcia.
Atticus Conſtantinop. Patriarcha	420	Græcia.
Auctor vitæ S. Fulgentij	510	Africa.
Auctor inſinuationum diuinæ pietatis	1300	Germania.
Auctor Ordinis Romani	730	Italia.
Auctor actuum S. Syluestri	350	Italia.
Auctor Teſtamenti xii. Patriarcharum	180	
Audoenus	660	Gallia.
AVGVSTINVS Hipponenſis Epiſcopus	400	Africa.
Auguſtinus Triumphus Anconitanus	1320	Italia.
Aurelius Carthaginenſis Epiſcopus	400	Africa.
B		
Bacchiarius Maceratus D. Patricij diſcipul.	410	Anglia.
Baldus de Vbaldis, Perufinus, Iureconſ.	1380	Italia.
Bandouimia monialis ſcripſit vitam S. Radegundis Reginæ	566	Germania.
Baptiſta Fulgoſus	1490	Italia.
Baptiſta Mantuanus	1500	Italia.
Baptiſta Platina	1460	Italia.
Bartholomæus Anglicus	1360	Anglia.
Bartholomæus de Saliceto, Iureconſultus	1390	Italia.
Baſilius Ancyranus	780	Græcia.
Baſilius Diaconus & Archimandrita	450	Syria.
Baſilius Macedo Imperator	860	Græcia.
BASILIVS MAGNVS	370	Græcia.
Baſilius Seleuciæ Archiepiſcopus	460	Syria.
BEDA Presbyter	700	Anglia.
Bellator Presbyter	540	Gallia.
Benedictus Abbas	530	Italia.
Benedictus Papa XI.	1300	Italia.
Bernardinus Senenſis	1430	Italia.
Bernardus Bonæuallis Abbas	1130	Gallia.
BERNARDVS Clarenallenſis Abbas	1130	Gallia.
Berngoſius Abbas	1110	Gallia.
Berno Augienſis Abbas	1020	Germania.
Bertoldus Conſtantienſis	1100	Germania.
Beſſarion Conſtantinopolitanus Patriarcha	1439	Græcia.
Blondus Flauius Forliuienſis	1430	Italia.
Boetius Senator Romanus	500	Italia.
BONAVENTVRA Cardinalis	1260	Italia.
Bonifacius Moguntinus Archiepiſcopus	730	Germania.
Bonifacius Papa I.	420	Italia.
Bonifacius Papa II.	530	Italia.
Bonifacius Papa V.	614	Italia.
Bonifacius Papa VIII.	1300	Italia.
Bonifacius Papa IX.	1400	Italia.
Bouitus Aruernię Epiſcopus	690	Gallia.
Brideſertus Rameſienſis	980	Anglia.
Brigitta Scota Virgo	530	Scotia.

	Vixit Anno Domini	In
Brigitta Vidua	1360.	Suecia.
Brocardus	1260	Germania.
Bruno Colonienſis Carthuſianorum inſtitutor	1080	Gallia.
Bruno Herbipolenſis Epiſcopus	1020	Germania.
Burchardus VVormatienſis Epiſcopus	1020	Germania.
C		
CAElestinus Papa I.	423	Italia.
Cæſar BARONIVS	1590	Italia.
Cætarius Arelatenſis Epiſcopus	480	Gallia.
Cæſarius Heiſterbacenſis Monachus	1220	Germania.
Caius Papa	283	Italia.
Calixtus Papa I.	218	Italia.
Calixtus Papa III.	1455	Italia.
Canutius Angliæ & Daniæ Rex	1030	Anglia.
Capreolus Carthaginenſis Epiſcopus	430	Africa.
Carolus Bouillus Samarobrinus	1560	Gallia.
CAROLVS I. MAGNVS Imperator	800	Gallia.
Carolus II Calous Imperator	870	Gallia.
CAROLVS V. Imperator	1530	Germania.
Carolus Sigonius	1570	Italia
Caſſianum vide Ioannes		
CASSIODORVS Abbas, Triparitæ hiſtoriæ auctor	540	Italia.
Catharina Senenſis	1370	Italia.
Cerealis Epiſcopus	480	Africa.
Chromatius Aquileienſis	390	Italia.
Chryſippus Hieroſolymitanus Presbyter	500	Syria.
Chryſoſtomum vide Ioannes		
Claudianus Mamertus Viennenſis Presbyter.	470	Gallia
Claudius Marius Victor	460	Africa.
CLEMENS ALEXANDRINVS Presbyt.	200	Aegypto.
CLEMENS Papa I. ROMANVS	80	Italia.
Clemens Papa V.	1305	Italia.
Clemens Papa VI.	1342	Italia.
Climacum vide Ioannes		
CONRADVS à Lichtenavv VRSPERGENSIS ABBAS	1225	Germania.
Conſtantinus Harmenopulus	1120	Græcia.
CONSTANTINVS I. MAGNVS Imper.	320	Græcia.
Conſtantinus IV Imperator	680	Græcia.
Conſtantinus VI Imperator	790	Græcia.
Conſtantinus Manaſſes	1140	Græcia.
Conſtantinus Porphyrogenneta	990	Græcia.
Conſtantinus Scholaſticus	540	Italia.
Conſtantinus Tius	630	Græcia.
Conſtantinus Presbyter	490	Gallia.
Corippus Grammaticus	580	Africa.
Cornelius Gemma Louanienſis	1565	Belgio.
Cornelius Papa	250	Italia.
Coſmas Hieroſolymitanus	740	Syria.
Coſmas Veſtiarius	430	Græcia.
Cyprianus Arelatenſis	500	Gallia.
CYPRIANVS Carthaginenſis Epiſcopus	250	Africa.
CYRILLVS ALEXANDRINVS Patriarcha	430	Aegypto.
Cyrillus Eremita	540	Syria.
CYRILLVS HIEROSOLYMITANVS Patriarcha	370	Syria.
Cyrillus Luceotienſis Epiſcopus	1595	Italia.
Cyrus Theodorus Prodromus	443	Græcia.
D		
Damaſcenum vide Ioannes		
Damaſus Papa	380	Italia.
Dauid Aethiopiæ Rex	1524	Aethiopia.
Demetrius Cydonius Theſſalonicenſis	1500	Græcia.
Deus dedit Papa	610	Italia.
Diadochus	460	Græcia.
Didymus Alexandrinus	360	Aegypto.
Dinamius Patritius	510	Italia.
Dionyſius Alexandrinus Patriarcha	260	Aegypto.
DIONYSIVS Areopagita Athenienſis	100	Gallia.
Dionyſius Carthuſianus	1460	Germania.
Dionyſius Corinthiacus	160	Græcia.
Dionyſius Papa I.	260	Italia
Dodechinus	1190	
Dominicus Prædicat. Ordinis Fundator	1200	Italia.
Dorotheus Archimandrita	520	Syria.
Dorotheus Theſſalonicenſis Epiſcopus	516	Græcia.
Dorotheus Tyri Epiſcopus	350	Syria.
Drepanius Florus	850	Gallia.
Drogo Hoſtienſis	1130	Italia.
Durandus de Sancto Portiano	1320	Italia.
E		
EAlredus Ciſtertienſis Monachus	1164	Gallia.
Eckbertus Presbyter	1170	Germania.
Edmerus Anglus	1100	Anglia.

	Vixit Anno Domini	In
Edmundus Cantuarienſis	1230	Anglia.
Egeſippus Hiſtoriographus	160	Italia.
Eginhardus	840	Germania.
Eleutherius Papa	182	Italia.
Elias Cretenſis	790	Græcia.
Eliſabeth Schonaugienſis	1100	Germania.
Elpis Boetij vxor	520	Italia.
Emmanuel Calleca	1574	Græcia.
Emmanuel Comnenus	1140	Græcia.
Emmanuel Malaxus Peloponneſius	1578	Græcia.
Engelbertus Admontenſis Abbas	1300	Germania.
Ennodius Ticinenſis Epiſcopus	500	Italia.
Ephræm Cherſonis Epiſcopus	500	Græcia.
Ephræm Syrus, Diaconus Edeſſenus	370	Syria
Epiphanius Conſtantinopolitanus	510	Græcia.
EPIPHANIVS Salaminæ Cypri Epiſcopus	390	Græcia.
Eraſmus Roterodamus	1530	Germania.
Ericus Antiſiodorenſis Monachus	880	Gallia.
Eſaias Hieroſolymitanus Patriarcha	1434	Syria.
Euagrius Antiochenus Patriarcha	370	Syria.
EVAGRIVS Epiphanienſis Prætor, Hiſtoricus	590	Græcia.
Euagrius Ponticus Nitriæ Monachus	310	Aegypto.
Euariſtus Papa	90	Italia.
Euchetius Lugdunenſis Epiſcopus	440	Gallia.
Eugenius Carthaginenſis Epiſcopus	480	Africa.
Eugenius Papa II	824	Italia.
Eugenius Papa III.	1145	Italia.
Eugenius Papa IV.	1430	Italia.
Eugenius Synaites	1109	Syria
Eugippius Abbas	500	Germania.
Eulalius Carthaginenſis	330	Africa.
Eulalius Syracuſanus Epiſcopus	483	Sicilia.
Eulogius Cordubenſis, Toletanus Archiepiſcopus	880	Hiſpania.
Euodius Vzalenſis Epiſcopus	430	Africa.
Euſebius Alexandrinus	200	Aegypto.
EVSEBIVS CAESARIENSIS Epiſcopus	320	Syria.
Euſebius Cremonenſis Monachus	520	Italia.
Euſebius Emiſſenus	520	Gallia.
Euſebius Mediolanenſis Epiſcopus	442	Italia.
Euſebius Papa	310	Italia.
Euſebius Sardus, Vercellenſis Epiſcopus	370	Italia.
Euſtachius Antiochenus Patriarcha	340	Syria.
Euſtachius Presbyter Conſtantinopolitanus	610	Græcia.
Euthymius Eremita	540	Syria.
Euthymius Zigabonus Monachus	1070	Græcia.
Eutychianus Papa	275	Italia.
Eutychius Conſtantinopolitanus Patriarcha	550	Græcia.
F		
FAbianus Papa	237	Italia.
Fauſtinus Presbyter	380	Italia.
Fauſtus Monachus, diſcipulus S. Benedicti	600	Italia.
Fauſtus Rhegienſis Epiſcopus	470	Gallia.
Felix Malleolus	1450	Germania.
Felix Papa I.	270	Italia.
Felix Papa II.	366	Italia.
Felix Papa III.	470	Italia.
Felix Papa IV.	530	Italia.
Ferrandus Carthaginenſis Diaconus	500	Africa.
Flauianus Conſtantinopolitanus Patriarcha	449	Græcia.
Florentius VVigornienſis	1100	Anglia.
Florus Magiſter.	860	
Formoſus Papa	891	Italia.
Fortunatus Piſtauienſis Epiſcopus	570	Gallia.
Franciſcus Mayronius Minorita	1320	Gallia.
Franciſcus Ordinis Minorum inſtitutor	1220	Italia.
Franciſcus Petracha	1350	Italia.
Franciſcus Philelphus	1450	Italia.
Franco Hafligemenſis Abbas	1100	Germania.
Ferculphus Lexouienſis Epiſcopus	830	Gallia.
Fridegodus Diaconus	956	Anglia.
Fridericus I Imperator	1150	Germania.
Fridericus II Imperator	1230	Germania.
Frodoardus Rhemenſis	960	Gallia.
FVLGENTIVS Ruſpenſis Epiſcopus	500	Africa.
Fulpertus Carnotenſis Epiſcopus	1000	Gallia.
G		
GAbriel Alexandrinus Patriarcha	1595	Aegypto.
Gabriel Bielius	1480	Germania.
Gabriel Philadelphienſis Epiſcopus	1580	Aegypto.
Galfridus Arturus	1152	Anglia.
Galla Placida	453	Italia.
Gaudentius Brixienſis Epiſcopus	400	Italia.
Gaufridus de Bello Loco	1280	Gallia.
Gelaſius Papa I.	490	Italia.
Gelaſius Papa II.	1118	Italia.

AVTHORVM.

	Vixit Anno Domini	In
Gennadius Constantinopolitanus Patriarc.	460	Græcia.
Gennadius Massilienſis Presbyter	480	Gallia.
Gennadius Scholarius Constantinopolitanus Patriarcha	1450	Græcia.
Georgius Alexandrinus	620	Aegypto.
Georgius Bæticus	390	Hiſpania.
Georgius Cedrenus	1100	Græcia.
Georgius Codinus	1400	Græcia.
Georgius Gemiſtius Phleto	1430	Græcia.
Georgius Nicomedius	700	Græcia.
Georgius Pachymerius	1300	Græcia.
Georgius Pilides	640	Græcia.
Gerardus a Nazareth Laodicenſis Epiſcopus	1140	Græcia.
Gerardus Zutphanienſis	1380	Germania
Germanus Conſtantinopolitanus Patriarcha	720	Græcia.
Gertrudus Sanctimonialis	1280	Germania.
Gilbertus de Hoylandia Ciſtertienſis Monachus	1200	Anglia.
Gildas Badonicus Sapiẽs, Bannochorenſis Abbas	560	Anglia.
Giraldus Cambrenſis	1180	Anglia.
Glaber Rodolphus	1040	Gallia.
Godefridus Viterbienſis Presbyter	1170	Germania.
Gordianus Siculus	620	Sicilia.
Gratianus Imperator	370	Græcia.
Gregorius Alexandrinus Presbyter	620	Aegypto.
Gregorius Nazianzenus	380	Græcia.
Gregorius Neocæsariensis, Thaumaturgus	260	Græcia.
Gregorius Nyſſenus Epiſcopus	380	Græcia.
Gregorius Papa I. Magnus	590	Italia.
Gregorius Papa II.	720	Italia.
Gregorius Papa III.	730	Italia.
Gregorius Papa IV.	830	Italia.
Gregorius Papa VII.	1070	Italia.
Gregorius Papa IX.	1222	Italia.
Gregorius Papa X.	1270	Italia.
Gregorius Papa XI.	1371	Italia.
Gregorius Papa XIII.	1575	Italia.
Gregorius Ternas	1480	Italia.
Gregorius Tyronenſis Epiſcopus	580	Gallia.
Guerricus igniacenſis Abbas	1180	Gallia.
Guibertus de Tornaco	1270	Belgio.
Guido Carmelita	1310	Germania.
Guldo Carthuſianus	1137	Gallia
Guido Perminanus	1340	Hiſpania.
Guido Rocherius	1370	Gallia.
Guilhelmus Aluernus, Pariſienſis Epiſcopus	1230	Gallia.
Guilhelmus Bibliothecarius	1120	Italia.
Guilhelmus Budæus	1530	Gallia.
Guilhelmus Cantuarienſis	1190	Anglia.
Guilhelmus Durandus, Minatenſis Epiſcopus	1270	Italia.
Guilhelmus Hirſaugenſis Abbas	1090	Germania.
Guilhelmus Leycestre	1210	Anglia.
Guilhelmus Malmesberienſis Benedictinus	1130	Anglia.
Guilhelmus Mailet Dominicanus	1320	Anglia.
Guilhelmus Montis frigidi Monachus	1180	Gallia.
Guilhelmus Nangiacus	1310	Gallia.
Guilhelmus Neubrigenſis	1200	Gallia.
Guilhelmus Peraldus	1255	Gallia
Guilhelmus S. Theodorici Abbas	1130	Gallia.
Guilhelmus Tyrius	1180	Syria.
Guillerinus Hiſtoricus	1160	
Guillermus Brito Armoricus	1230	Gallia.
Guitmundus Auerſanus Archiepiſcopus	1050	Gallia.
Gunthcrus	1180	Germania.

H.

Habdenus Epiſcopus	410	
Hamerdus Gamicnus Moſæus	1165	Germania.
Haymo Cantuarienſis Archidiaconus	1040	Anglia.
Haymo Floriacenſis Monachus	1060	Gallia.
Haymo Halberſtadienſis Epiſcopus	820	Germania.
Helgaudus Floriacenſis	1030	Gallia
Helinandus Frigidi montis Monachus	1200	Gallia.
Helladius Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopus	380	Græcia.
Helias Hieroſolymitanus Patriarcha	590	Syria.
Helmoldus Presbyter	1170	Germania.
Henricus VIII. Angliæ Rex	1520	Anglia.
Henricus de Coesfeldia	1450	Belgio
Henricus de Eistordia	1450	Germania.
Henricus de Gandauo	1290	Belgio.
Henricus Gorichemius	1450	Germania.
Henricus de Hatſia	1380	Germania.
Henricus Heluæ Dux	1124	
Henricus de Heyph	1460	Germania.
Henricus de Pito	1470	Germania.
Henricus Suſo	1350	Germania.

	Vixit Anno Domini	In
Heraclides Cappadox	420	Græcia
Hermannus Contractus Veringenſis Comes, Monachus	1100	Germania.
Hermannus de Schildis	1340	Germania
Hermas	120	Græcia.
Hermolaus Barbarus	1493	Italia.
Heſychius Hieroſolymitanus Patriarcha	590	Syria.
Heſychius Presbyter & Monachus	400	Syria.
Hieremias Conſtantinopolitanus Patriarcha	1580	Græcia.
Hieronymus Bolſecus	1550	Gallia.
Hieronymus Cardanus	1550	Italia
Hieronymus Emſerus	1520	Germania
Hieronymus de ſancta Fide	1400	Italia.
Hieronymus Sauonarola	1490	Italia.
Hieronymus Stridonenſis Dalmata Presbyter	390	Syria.
Hieronymus Vida	1460	Italia.
Higinus Papa	138	Italia.
Hilarius Arelatenſis Epiſcopus	450	Gallia.
Hilarius Papa	461	Italia.
Hilarius Pictauorum Epiſcopus	350	Gallia.
Hilbebertus Cenomanenſis Epiſcopus	1090	Gallia
Hildebertus Moguntinus Archiepiſcopus	975	Germania.
Hildegardis	1100	Germania
Hildephonsus Toletanus Archiepiſcopus	660	Hiſpania
Hilduinus S. Dionyſij Pariſienſis Abbas	840	Gallia
Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus	850	Gallia
Hippolytus Portuenſis Epiſcopus	220	Italia.
Honoratus, Conſtantinæ Africæ ciuitat Epiſcopus	470	Africa.
Honoratus Maſſilienſis Epiſcopus	490	Gallia.
Honoratus Nauarlenſis Epiſcopus	489	Italia.
Honorius Auguſtodunenſis Presbyter	1120	Gallia.
Honorius Imperator	400	
Honorius Papa I.	620	Italia.
Honorius Papa II.	1122	Italia.
Honorius Papa III.	1220	Italia.
Hormiſda Papa	514	Italia
Hugoaldus Eluonenſis Monachus	890	Gallia.
Hugo Argentoratenſis	1296	Germania.
Hugo Cluniacenſis Monachus	1120	Gallia.
Hugo Colionius, Barchinonenſis, Cardinalis	1240	Gallia.
Hugo de Ductona	1347	Anglia.
Hugo Eterianus	1160	Italia.
Hugo Floriacenſis Monachus	1040	Gallia
Hugo Foliettus, Corbienſis Monachus	1120	Germania.
Hugo Franciæ Rex	990	Gallia.
Hugo de Manceſtria	1194	Anglia.
Hugo Pratenſis	1310	
Hugo Seleſtadianus	1463	Germania.
Hugo Victorinus Monachus	1130	Gallia.
Hupo Vyrley	1344	Anglia.
Hygolinus Conſtantinopolitan. Patriacha	1299	Græcia.
Humbertus de Romana	1253	Gallia.

I.

Iacobus Edeſſenus Diaconus	560	Syria.
Iacobus Gemmenſis Epiſcopus	1280	Italia.
Iacobus Picolominus Cardinalis	1500	Italia.
Iacobus Sapiens, Nitſibenæ Epiſcopus	336	Perſia.
Iacobus Sprenger	1494	Germania.
Iacobus de Theramo	1390	Gallia.
Iacobus de alta Villa	1463	Germania.
Iacobus de Viterbio	1306	Italia.
Iacobus de Vitriaco	1220	Gallia
Idacius Clarus	430	Hiſpania.
Idiota	880	
Ignatius Antiochenus Patriarcha	100	Syria.
Ignatius Conſtantinopolitanus	860	Græcia.
Ignatius Nicænus	830	Græcia.
Innocentius Papa I.	406	Italia.
Innocentius Papa II.	1130	Italia.
Innocentius Papa III.	1200	Italia.
Innocentius Papa IV.	1240	Italia.
Innocentius Papa VIII.	1484	Italia.
Ioachim Florenſis Abbas	1190	Italia.
Ioannes Alexandrinus Patriarcha	1440	Aegypto.
Ioannes Algrinus Biſuntinus Archiepiſcopus	1227	Gallia.
Ioannes Andreas Bononienſis	1348	Italia.
Ioannes Andreas Veronienſis	1480	Gallia.
Ioannes Annius Viterbienſis	1460	Italia.
Ioannes Antiochenus Patriarcha	430	Syria.
Ioannes Antonius Campanus	1477	Italia.
Ioannes Auentinus	1529	Germania.
Ioannes Bacconthorpe Carmelita	1346	Gallia.
Ioannes Baſilius Magnus Moſcouiæ Dux	1570	Moſcouia.
Ioannes de Beka	1346	Belgio.
Ioannes Belethus	1200	Gallia.

Digitized by Google

	Vixit Anno Domini	In
Ioannes Beuerlacius, Eboracensis Archiepiscopus	717	Anglia.
Ioannes Boratius	1360	Italia.
Ioannes Bossinensis Episcopus	1250	Germania.
Ioannes Bromiardus	1419	
Ioannes Canonicus Minorita	1316	Gallia.
Ioannes Cantacuzenus	1360	Græcia.
Ioannes Capistranus	1440	Italia.
Ioannes Capreolus	1415	Gallia.
Ioannes CASSIANVS Massilie Monach.	430	Gallia.
Ioannes Castellensis Monachus	1400	Germania.
Ioannes CHRYSOSTOMVS Constantinopol. Patriarcha	400	Græcia.
Ioannes CLIMACVS in Sina monte Monachus	580	Arabia.
Ioannes Coletus	1509	Anglia.
Ioannes Constantiensis Episcopus	633	Germania.
Ioannes Constantinopolitan. Patriacha	550	Græcia.
Ioannes Cyparissiotus	1200	Græcia.
Ioannes Cyprius	400	
Ioannes DAMASCENVS	730	Syria.
Ioannes Diaconus Romanus	870	Italia.
Ioannes Dunso, Scotus	1303	Gallia.
Ioannes Eckius	1520	Germania.
Ioannes Eleemosynarius Alexandrinus Patriarcha	611	Aegypto.
Ioannes de Erfordia.	1359	Germania.
Ioannes Erigena	850	Anglia.
Ioannes Esculanus de Esculo	1279	Italia.
Ioannes Franciscus, Picus, Mirandulanus	1490	Italia.
Ioannes de sancta Fide	1333	Anglia.
Ioannes Fischer Roffensis Episcopus	1530	Anglia.
Ioannes Galensis	1173	Gallia.
Ioannes de S. Geminiano	1300	
Ioannes GERSON	1410	Gallia.
Ioannes Gerundensis Episcopus, Gothus	609	Hispania.
Ioannes Gratianus	1130	
Ioannes Gropperus	1559	Germania.
Ioannes Hierosolymit. Patriarcha	800	Syria.
Ioannes Hildesheimensis Carmelita	1350	Germania.
Ioannes Hoffmannus, Misnensis Episcopus	1418	Germania.
Ioannes de Indagine	1458	Germania.
Ioannes Iouianus Pontanus	1500	Italia.
Ioannes de Lapide	1494	Germania.
Ioannes Leuita Romanus	870	Italia.
Ioannes Ludouicus Viues	1530	
Iooannes Mailrosius	792	Scotia.
Ioannes Maxentius	510	
Ioannes Micrologus	1060	
Ioannes MOSCHVS EVIRATVS	610	Italia.
Ioannes de Murro	1302	Germania.
Ioannes NAVCLERVS	1500	Græcia.
Ioannes Nicopolcos Epyri Episcopus	516	Germania.
Ioannes Niderus	1450	Italia.
Ioannes Papa II.	532	Italia.
Ioannes Papa III.	560	Italia.
Ioannes Papa VIII.	870	Italia.
Ioannes Papa XXII.	1314	Italia.
Ioannes Parisiensis, Dominicanus	1220	Gallia.
Ioannes de Parma	1260	Gallia.
Ioannes Peckam, Franciscanus	1283	Anglia.
Ioannes Psellus	1050	Græcia.
Ioannes Raimundus	1327	Gallia.
Ioannes Rauennatensis Archiepiscopus	600	Italia.
Ioannes Raythu Abbas	600	
Ioannes Rhodius	1419	Germania.
Ioannes de Rupella	1249	Gallia.
Ioannes Saracenus Sancti Epiphanij discipuli	350	Cypro.
Ioannes Saresberiensis Carnotensis Episcopus	1160	Gallia.
Ioannes Segobiensis	1477	Hispania.
Ioannes Tauletus	1350	Germania.
Ioannes TRITHEMIVS Spanheimensis Abbas	1490	Germania.
Ioannes Turpinus	800	
Ioannes de Turre cremata Hispanus	1400	Italia.
Ioannes Vercellensis Abbas	829	Anglia.
Ioannes Zaphelinus	1050	
Ioannes ZONARAS	1140	Græcia.
Ionas Aurelianensis	800	Gallia.
Ionas Bobiensis Monachus	640	Scotia.
Iornandes	540	

	Vixit Anno Domini	In
Iosephus Constantinopolitanus Patriarc.	1439	Græcia.
IRENAEVS Lugdunensis Episcopus	180	Gallia.
Isaac Presbyter	460	Syria.
Isidorus Cordubensis Episcopus	420	Hispania.
Isidorus Hispalensis Episcopus Senior	620	Hispania.
Isidorus Hispalensis Episcopus iunior	730	Hispania.
Isidorus Peluſiota	440	Græcia.
Isuardus Monachus	770	Germania.
Iulianus Apostata Imperator	360	Græcia.
Iulianus Pomerius, Toletanus Episcopus	680	Hispania.
Iulius Africanus	230	
Iulius Firmicus Maternus	350	Sicilia.
Iulius Papa I.	336	Italia.
Iulius Papa II	1503	Italia.
Iunilius Presbyter	440	Africa.
Ivo Carnotensis Episcopus	1100	Gallia.
Iustinianus I Imperator	540	Græcia.
Iustinianus II. Imperator	687	Græcia.
Iustinus Imperator	519	Græcia.
Iustinus Martyr	100	Syr & Italia
Iustus Vrgelitanus Episcopus	546	Hispania.
Iuuenalis Hierosolymitanus Patriarcha	470	Syria.
IVVENCVS Presbyter	330	

L.

LACTANTIVS Firmianus	336	Gallia.
Lambertus Leodiensis	1480	Germania.
Lambertus SCHAFNABVRGENSIS	1090	Germania.
Lancelotus Ridley Cantuariensis	1548	Anglia.
Landramus Turonensis	840	Gallia.
Lanfrancus Cantuariensis Archiepiscopus	1090	Anglia.
Laonycus Chalcocondylas	1480	Græcia.
Laurentius Bononiensis	1390	Italia.
Lauremius Calcaneus	1473	Italia.
LAVRENTIVS IVSTINIANVS	1450	Italia.
Laurentius Nouariensis Episcopus	507	Italia.
Leander Hispalensis Episcopus	590	Hispania.
Leander Chio Mytilenæus Episcopus	1460	Græcia.
Leontius Byzantius	620	Græcia.
Leontius Neapoleos Cypri Episcopus	600	Græcia.
Leo Armeniorum Rex	1200	Armenia.
Leo Ostiensis	1100	Italia.
LEO Papa I. MAGNVS	440	Italia.
Leo Papa II.	682	Italia.
Leo Papa III.	800	Italia.
Leo Papa IV.	847	Italia.
Leo Papa V.	930	Italia.
Leo Papa VII.	935	Italia.
Leo Papa IX.	1050	Italia.
Leo Papa X.	1516	Italia.
Leo Philosophus Imperator	880	Græcia.
Liberatus Diaconus	540	Italia.
Liberius Papa	350	Italia.
Licentius Afer	420	Africa.
LINVS Papa	100	Italia.
Lisiardus	1100	Gallia.
Lucianus Antiochenus Presbyter	240	Syria.
Lucianus Hierosolymitanus Presbyter	410	Syria.
Lucidus Presbyter	480	
Lucifer Calaritanus	360	
Lucius Papa I.	252	Italia.
Lucius Papa III.	1180	Italia.
Ludgerus Monasterienſis Episcopus	820	Germania.
Ludolphus Saxo Carthusianus	1330	Germania.
Luitprandus Ticinensis	950	Italia.
Lupoldus Babenburgius Bambergenſ. Episcop.	1540	Germania.
Lupus Ferrariensis	830	Italia.
Lupus de Oliuero	1420	Hispania.
Lupus Suessionensis Episcopus	514	Gallia.

M.

MAcarius Aegyptius Senior	370	Aegypto.
Macarius Hierosolymitanus	325	Syria.
Macarius Murius	1490	Italia.
Magnes	150	
Mamertus Viennensis Episcopus	490	Gallia.
Manſuetus Mediolanensis Episcopus	680	Italia.
Marcellinus Comes	540	Græcia.
Marcellinus Papa	296	Italia.
Marcellinus Presbyter	770	Italia.

Digitized by Google

Vixit	Anno Domini	In
Marcellus Papa I.	330	Italia.
Marcianus Imperator	450	
Marcus Antonius Coccius SABELLICVS	1480	Italia.
Marcus Aurelius CASSIODORVS	575	Italia.
Marcus Eremita	400	Syria.
Marcus Gazæus	400	
Marcus Idruntinus	1460	
Marcus Papa I.	336	Italia.
Marianus Archimandrita	550	
MARIANVS Scotvs Fuldēſis Monach.	1070	Germania.
Marius Victorinus Afer	360	Italia.
MARTIALIS Lemouicenſis Epiſcopus	100	Gallia.
Martinus Bracarenſis Epiſcopus	590	Hiſpania.
Martinus Eiſengrein	1580	Germania.
Martinus Papa I.	647	Italia.
Martinus Papa V.	1420	Italia.
Martinus Polonus	1270	Italia.
Martinus Turonenſis Epiſcopus	380	Gallia.
Matthæus Pariſius	1250	Anglia.
Matthæus VVeſtmonaſterienſis	1570	Anglia.
Maurus Abbas	550	Gallia.
Maurus Rauennatenſis Archiepiſcopus	650	Italia.
Maximianus Conſtantinopolitanus	430	Græcia.
Maximus Florentinus Caſinenſis Monachus	640	Italia.
Maximus Taurinenſis Epiſcopus	400	Gallia.
Maximus Treuirenſis	450	Germania.
Mechtildis Virgo	1290	Germania.
Medardus Nouiomaſenſis Epiſcopus	514	Gallia.
Megnardus	1070	
Melchiades Papa	310	Italia.
Melito Sardenſis Epiſcopus	160	
Mennas Conſtantinopolitanus Patriarcha	540	Græcia.
Merobaudis Hiſpanus	510	Hiſpania.
Methodius Conſtantinopolitanus Patriarcha	840	Græcia.
Methodius Syn Epiſcopus	1200	Syria.
Metrophanes	790	Græcia.
Michael Choniates	1220	Græcia.
Michael Glycas	1120	Græcia.
Michael Pſellus	1050	
Michael Syngelus Hieroſolymitanus Presbyter	850	Syria.
Minutius Felix	230	Italia.
Moſes Bar Cepha	910	Syria.
Moſes Mardenus	1550	Aſſyria.

N.

NEctarius Conſtantinopolitanus	370	Græcia.
Nemeſius	480	Græcia.
Nicetas Choniates	1200	Græcia.
Nicetas Heracleenſis	530	Græcia.
NICEPHORVS CALLISTVS	1300	Græcia.
Nicephorus Carthophylax	800	Græcia.
Nicephorus Conſtantinop Patriarcha	800	Græcia.
Nicephorus Gregoras	1350	Græcia.
Nicephorus Philoſophus	850	
Nicodemus Abbas Aethiops	1441	Aethiopia.
Nicolaus Cabaſilas	1290	Græcia.
Nicolaus Clamengius	1400	Gallia.
Nicolaus Cuſanus	1450	Italia.
Nicolaus Dorbellus	1470	Gallia
Nicolaus Gorranus	1309	Germania.
Nicolaus Hanapius	1285	
Nicolaus LYRANVS	1320	Anglia.
Nicolaus Maniacutius	1180	
Nicolaus de Nyte	1473	Gallia.
Nicolaus Papa I	860	Italia.
Nicolaus Papa II.	1050	Italia.
Nicolaus Papa III	1280	Italia.
Nicolaus SANDERVS	1570	Belgio.
Nilus Abbas	430	
Nilus Theſſalonicenſis Archiepiſcopus	1150	Græcia.
Nodgerus Leodienſis	900	Germania.
Nonnus Panopolitanus	500	Græcia
Nouatianus	240	Italia.

O

ODo Cameracenſis Epiſcopus	1110	Gallia.
Odo Clunacenſis Abbas	900	Gallia.
OECVMENIVS	1050	Græcia.
Olympiodorus Diaconus	420	Græcia.
Olympiodorus Monachus	500	
OPTATVS MILEVITANVS	360	Africa.
Orieſieſis	380	
ORIGENES Alexandrinus	250	Aegypto.
Osbertus Cantuarienſis	1070	Anglia.
OSIVS Cordubenſis	350	Hiſpania.
Otto de S. Blaſio	1180	
Otto Bambergenſis Epiſcopus	1100	Germania.
OTTO FRISINGENSIS	1150	Germania.
OTTO I. Imperator	950	Germania.

P.

PAcianus Barcilonæ Epiſcopus	380	Hiſpania.
Palladius Cappadociæ Epiſcopus	430	Græcia.
Palladius Helenopolitanus Epiſcopus	412	Græcia.
Pamphilus Martyr	300	Syria.
Pantaleon Diaconus	850	
PAPIAS Hierapolitanus Epiſcopus	120	Aſia.
Paſchalis Papa I.	1100	Italia.
Paſchaſius Lilibetanus Epiſcopus	442	Græcia.
Paſchaſius Radbertus Corbeienſis Abbas	880	Germania.
Paſchaſius Romanæ Eccleſiæ Diaconus	500	Italia.
Paterius Romanæ Eccleſiæ Notarius	600	Italia.
Paulinus Aquileienſis Epiſcopus	710	Italia.
Paulinus Mediolanus Presbyter	390	Italia.
Paulinus Nolanus Epiſcopus	410	Italia.
Paulus Apameorum Epiſcopus	536	
Paulus Aquileienſis Diaconus	700	Italia.
Paulus Emiſſenus	430	
Paulus Neapolis Diaconus	810	Italia.
Paulus Papa III.	1540	Italia.
Paulus Venetus	1400	Italia.
Pelagius Papa I.	560	Italia.
Pelagius Papa II.	580	Italia
Pelbartus de Themeſvvar	1496	Vngaria.
Pelegrinus Laureacenſis	970	Gallia.
Petrus Alexandrinus Patriarcha	500	Aegypto.
Petrus Aliacus Cameracenſis Epiſcopus	1400	Gallia.
Petrus Alphonſus	1106	Hiſpania
Petrus Apollonius Collatius	1480	
Petrus Bertorius	1560	Gallia.
Petrus Bertrandus Antiſiodorenſis Epiſcopus	1330	Gallia.
Petrus Bleſenſis	1200	Gallia.
Petrus Cellenſis	1170	
PETRVS CHRYSOLOGVS Rauennas Archiepiſcopus	440	Italia.
Petrus Cluniacenſis Abbas	1150	Gallia.
Petrus Comeſtor Trecenſis Presbyter	1140	Gallia.
Petrus de Dacia	1310	
PETRVS DAMIANVS, Oſtienſis Epiſc.	1060	Italia.
Petrus Diaconus	480	Italia.
Petrus Galatinus	1500	Germania.
PETRVS LOMBARDVS Pariſienſis Epiſcopus	1140	Gallia.
Petrus de Natalibus	1470	Italia.
Petrus Nicomediæ Epiſcopus	600	
Petrus Palludanus	1320	Gallia.
Petrus Ranzanus	1453	
Petrus de Riga	1120	
Philaſtrius Brixienſis Epiſcopus	420	Italia.
Philippus Beroaldus	1490	Italia.
Philippus Cretenſis Epiſcopus	170	
Philippus Romanus presbyter	430	Italia.
Philo Carpathius	410	Græcia.
Philo Iudæus Alexandrinus	50	Aegypto.
Phototheus Conſtantinopolitanus Patriarcha	1300	Græcia.
Photius Conſtantinopolitanus Patriarcha	800	Græcia.
Procœbadius	370	
Pius Papa I.	150	Italia.
Pius Papa II.	1450	Italia.
Pius Papa IV.	1563	Italia.
Pius Papa V.	1570	Italia.
Platina vide Baptiſta		
Polybius Epiphanij diſcipulus, Epiſcopus Rhinocoturæ	400	Aegypto.
POLYCARPVS Smirnenſis Epiſcopus	140	Græcia.
Polycrates Epheſius Epiſcopus	180	Græcia.
Pontius S Cypriani Diaconus	270	Africa.
Porchetus Saluaticus	1360	
Poſſeſſor Epiſcopus	520	
Poſsidius	433	
Poſsidonius Calamenſis Epiſcopus	400	Africa.
POTHO Prumienſis	1160	Germania.
Primaſius Vticenſis Epiſcopus	540	Africa.
Proba Falconia	440	Italia
PROCHORVS	120	Græcia.
Proclus Conſtantinopolitanus Patriarcha	430	Græcia.
Procopius Cæſareenſis	540	Syria.
Procopius Carthophylax	580	Græcia.
Procopius Gazæus	530	Syria.
PROSPER Aquitanicus Regienſis Epiſcopus	450	Gallia.
PRVDENTIVS Poeta Chriſtianus	380	Hiſpania.
Publius Optatianus Porphyrius	320	Græcia.
Pulcheria Auguſta	450	Græcia.

Digitized by Google

	VIXIT ANNO DOMINI	IN
Q		
QVadratus Athenarum Episcopus	120	Græcia.
Quadratus alias Hilarion	290	
R.		
RABANVS Maurus Moguntinus Archiepiscopus	850	Germania.
Radulphus Ardens	1060	
Radulphus Flaviacensis Fuldensis Monachus	900	Germania.
Radulphus Higdenus	1350	Anglia.
Raphael VOLATERRANVS	1500	
Rathbodus Vltrajectensis Episcopus	930	Belgio.
Ratherius Veronensis Episcopus	940	Italia.
Raymundus Capuanus	1380	Italia.
Raymundus Lullius Eremita	1311	
Raymundus Sebundius	1430	Hispania.
Rayncrus Pisanus	1300	Italia.
REGINO Prumiensis Abbas	920	Germania.
Reginus Cyprius	430	Cypro
Remigius Autissiodorensis Episcopus	880	Gallia.
Richardus de Media villa	1280	Anglia.
Richardus Pampoluanus	1300	
Richardus Victorinus	1140	Gallia.
Rodolphus Agricola	1470	Germania.
Rogerus Benedictinus	1040	Germania.
RVFFINVS Aquileiensis Presbyter	390	Italia.
Rupertus Franciæ Rex	1020	Gallia
Rupertus Holconus	1220	Anglia.
Rupertus Lycius	1490	Italia.
RVPERTVS TVITIENSIS Abbas	1120	Germania
RVSTICVS Diaconus	450	
S		
SAba Abbas	513	Syria.
Sabadius Agennæ Episcopus	570	Gallia
Sabinus Constantiæ Cypri Episcopus	430	Cypro
Salonius Viennensis Episcopus	480	Gallia.
SALVIANVS Massiliensis Presbyter	460	Gallia.
Samuel Edissenæ Ecclesiæ Presbyter	480	Syria.
Samuel Marochianus	1000	
Saxo Germanicus	1200	Dania.
Sedulius Presbyter	400	Scotia.
Serapion Antiochenus Patriarcha	212	Syria.
Sergius Cyprius	600	Cypro.
Sergius Papa I.	688	Italia.
Sergius Papa IV	1009	Italia.
Severianus Gabalensis Episcopus	408	Gallia
Severus Alexandrinus	1280	Aegypto.
Severus Minoricensis Episcopus	420	Hispania.
Severus Sulpitius	620	Gallia.
Sidonius Apollinaris Auernæ Episcopus	480	Gallia
Sigebertus Corbeiensis	905	Germania.
SIGEBERTVS Gemblacensis Monachus	1100	Belgio.
Sigismundus Imperator	1420	Bohemia
Simeon Metaphrastes	900	Græcia.
Simeon Stylites	460	Syria.
Simeon Thessalonicensis	1400	Græcia.
Simplicianus Mediolanensis Episcopus	400	Italia.
Simplicius Papa	470	Italia.
Siricius Papa	385	Italia.
Siud, siue Sulaka Nestorianorum Patriarcha	1258	
Sixtus Papa I.	117	Italia.
Sixtus Papa II.	257	Italia.
Sixtus Papa III.	433	Italia.
Sixtus Papa IV.	1485	Italia.
Sixtus Papa V.	1587	Italia.
Smaragdus S Michaelis Abbas	955	Germania.
SOCRATES Historicus	430	Græcia.
Sophronius Hierosolymitanus senior	400	Syria.
Sophronius Hierosolymitanus iunior	630	Syria.
Soter Papa	163	Italia.
SOZOMENVS Historicus	450	Græcia.
Stammatius Sacellarius in Cyro Insula	1580	Græcia.
Stanislaus Hosius	1550	Polonia.
Stephanus Anglicus	1200	Gallia.
Stephanus Colonicensis	900	Germania.
Stephanus Dorensis	900	
Stephanus Educensis	1180	
Stephanus Halberstatensis Episcopus	1090	Germania.
Stephanus Iuitacus	1400	Germania.
Stephanus Leodiensis	900	Germania.
Stephanus Mauritaniæ Episcopus	360	Africa.
Stephanus Papa II	760	Italia.
Stephanus Papa III	768	Italia.
Strabus Fuldensis Monachus	840	Germania.
Suffridus Crenensis Episcopus	1470	Germania.
Suffridus Misnensis Presbyter	1300	Germania.
Suidas	900	Græcia.
Sylvester Papa I.	320	Italia.
Symmachus Papa	510	Italia.
Synesius	410	Græcia.
T.		
TArasius Constantinopolitanus Patriarc.	780	Græcia.
Tatianus	180	Syria.
TERTVLLIANVS Carthaginensis	200	Africa.
Thalassius Monachus	650	Africa.
Theganus	830	
Theodoretus Cyri Episcopus	440	Syria.
Theodoricus Apoldius	1290	
Theodoricus S Trudonis Abbas	1100	Germania.
Theodorus Abucara	950	Græcia.
Theodorus Antiochenus Presbyter	420	Syria.
Theodorus Balsamon	1180	Græcia.
Theodorus Cantuariensis Archiepiscopus	690	Anglia.
Theodorus Confessor Galathinus	800	Syria.
Theodorus Ducas	1400	Græcia.
Theodorus Lector	520	Græcia.
Theodorus Studites	850	Græcia.
Theodosius Coenobita	511	Cappadocia.
THEODOSIVS Imperator Senior	370	
Theodosius Imperator Iunior	430	
Theodosius Zygomala Constantinopolitan	1580	Græcia.
Theobotus Ancyranus Episcopus	450	
Theodulphus Aurelianensis Episcopus	840	Gallia.
Theodulus Presbyter	478	Syria.
Theofridus Abbas	1120	
Theophanes Cerasmæus Presbyter	900	Græcia.
Theophilus Alexandrinus Patriarcha	390	Aegypto.
Theophilus Antiochenus Patriarcha	170	Syria.
THEOPHYLACTVS Bulgar. Archiepiscopus	900	Græcia.
Theotianus	1160	
Theotherictus	850	
THOMAS AQVINAS	1260	Italia.
Thomas Argentinensis	1350	Germania.
Thomas Cantipratensis	1200	Belgio.
Thomas Pacellus	1540	Sicilia.
Thomas Leutinus	1250	
Thomas Walleiensis Cam pensis	1450	Belgio.
Thomas Valdensis	1430	Germania.
Tiberius II. Imperator	580	
Tichonius Afer	386	Africa.
Tilmannus Prudenbachius	1580	Germania.
Timotheus Alexandrinus Patriarcha	540	Aegypto.
Timotheus Hierosolymitanus Presbyter	570	Syria.
Titus Bostrensis Episcopus	460	Syria.
Turbius Asturicensis Episcopus	447	Hispania
Turpinus Remensis Archiepiscopus	800	Gallia.
V.		
VEdastus Atrebatensis Episcopus	514	Gallia.
Victorinus Pictauensis	263	Gallia.
Victor Antiochenus Presbyter	400	Syria.
Victor Carthaginæ Episcopus	450	Africa.
Victor Tunensis Episcopus	566	Africa.
Victor Vticensis Episcopus	480	Africa.
Vigilius Tridentinus Episcopus	470	Italia
Vincentius Burgundus	1240	Gallia.
Vincentius Lirinensis Monachus	430	Gallia.
Voconius Castellani Episcopus	456	Africa.
Vranius S Paulini Nolani discipulus	940	Italia.
Vsuardus Monachus	780	Gallia.
VValafridus Strabo	850	
VVandelbertus Diaconus Prumiensis	830	Germania
VVernerus Rolcuingius	1470	Germania
VVilleramus Mersburgensis Abbas	1070	Germania.
VVitikindus Corbeiensis Monachus	950	Germania.
Z.		
ZAcharias Chrysopolitanus	1100	Græcia.
Zacharias Mitylenensis	530	Græcia.
Zeno Veronensis Episcopus	200	Italia.

LIBER PRIMVS DE DEO ET SS. TRINITATE.

ARTICVLVS PRIMVS.

DEVM ESSE SPIRITVM ÆTERNVM, INCREATVM, IMMORTALEM, INASPECTABILEM, INCOMPREHENSIBILEM, IMMVTABILEM, NVLLIS PASSIONIBVS OBNOXIVM, VBIQVE PRAESENTEM OMNIA SCIENTEM, &c.

NEGANT.

Anno ante Christū natum 1200. *Rpheus Deum sentit ex aëre natum esse, appellans eum πρωτόγονον, quòd ante eum nihil genitum sit, & φάνητα, quòd cùm adhuc nihil esset, ipse primus ex aëre natus sit.* Lactantius lib.1.cap.5.

900. 800. *Homerus & Hesiodus Deos genitos esse asserunt.* Iustinus oratione 1.ad Gentiles. Theophilus Antiochenus lib.2.ad Autolycum.

570. *Anaximandri opinio est, natimes esse Deos, longis internallis orientes, occidentesq;* Cicero lib.1.de natura Deorum.

450. *Diagoras Melesius vocatus est ἄθεος, quòd nullos Deos esse putaret.* Suidas in Lexico. Cicero lib.1.de natura Deorum. Plutarchus de placitis Philosophorum.

440. *Theodorus Cyrenaicus omnes de Dijs opiniones sustulit.* Laërtius in Aristippo. Cicero lib.1.de natura Deorum.

430. Protagoras, *de Dijs*, inquit, *statuere nequeo, neque an sint, nec ne: Sunt enim plurima, quae id scire prohibeant: vt summa rei incertitudo, & brevis hominis vita.* Cicero lib. 1. de natura Deorum. Laërtius in Protagora. Theodoretus lib.2.de principijs.

400. *Plato docuit Deos in tempore genitos fuisse, & gignendos* Theodoretus lib. 2 de principijs.

320. *Epicurus docuit, omnes Deos humana specie praditos, nec curare res humanas.* Plutarchus lib.1 de Placitis Philosophorum.

200. *Stoici volunt Deum esse corporeum.* Theodoretus de principijs lib. 2.& 3.

60. Cicero lib.1.de natura Deorum: *Deos*, inquit, *hominis esse specie confitendum est: nec tamen ea species est corpus, sed quasi corpus; nec habet sanguinem, sed quasi sanguinem.*

Post Christū natū 150. *Gnostici multa Deum subterfugere putabant* Irenęus lib.1 cap.5.

200. *Tertullianus Deum creatorem suum, non nisi corpus opinatus est.* Augustinus de origine animarum. Gennadius de Ecclesiasticis dogmatibus. Fulgentius lib.2.de Fide ad Petrum.

280. Iamblichus de mysterijs Ægyptiorum cap 33. *Inter Deos*, inquit, *alij sunt visibiles, alij invisibiles: alij materiales, alij immateriales. Materiales sunt, qui materiam in se comprehendunt, atque exornant: immateriales autem omninò, qui à materia segregati penitus sunt.*

350. *Anthropomorphitae formam & partes humani corporis Deo tribuerunt.* Epiphanius hæresi 70. Theodoretus lib.4.cap.10.

370. *Theophronius contendit, quòd Deus, quia futura prospiceret, praesentia sciret, praterita meminisset, sui similis semper non esset: vtpote qui pro ratione futuri, praesentis, & prateriti sententiam mutaret.* Sozomenus lib 7.cap.17. Nicetas in Thesauro lib.5.cap.36.

560. *Petrus Fullo illud nono more in Ecclesiam introduxit, vt in Trisagio*, Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus & immortalis, *adderetur, qui crucifixus est pro nobis, quasi etiam divinitas passa sit: Unde eius sectatores Theopaschitae, quòd Deum passum esse vellent, dicti sunt.* Nicephorus lib 15.cap.28.

620. *Armenij divinam naturam passibilem dicunt.* Nicon de pessimorum Armeniorum religione.

1050. *Bogomili Deum humana forma praditum putant, & ex binis cerebri panniculis binos radios emittere, alterum Filij, alterum Spiritus sancti.* Euthymius in Panoplia.

1140. *Gilbertus Porretanus dicebat, Deum divinitate sua esse Deum, sed ipsam divinitatẽ non esse Deum: quã haresin ab illo revocatam, discipuli eius contentiosius defendebant.* Bernardus Homilia 80.in Cantica.

1300. *Lollardi dicebant, Deum nec scire, nec punire mala, quae sub terra fierent. Unde in spelunciis & cavernis subterraneis convenientes, pater cum filia, frater cum sorore, ac filius cum matre indifferenter turpitudinem carnis sua exercebant.* Trithemius in Chronico Hirsaugiensi.de anno 1315.

1520. *Martinus Lutherus lib. de Concilijs parte 2. divinam in Christo naturam passam esse ait.*

1550. *Andreas Muſculus edidit & commendat librum Lutheri, quo ex profeſſo aſſerit, diuinam in Chriſto naturam paſſam & mortuam eſſe.* Vidi librum Germanicè impreſſum in 4. *Libro de concordia diſcipulorum Lutheri, multis Lutheri teſtimonijs probat, illum ſemper ſenſiſſe ac docuiſſe, quòd Chriſti diuinitas in cruce paſſa ſit.*

1550. Ioannes Caluinus libro Gallico de æterna Dei prædeſtinatione fol. 239. *Non recipio hoc mendacium ac delirium, quòd Deus ſit ſine reprehenſione quicquid faciat, propterea quod nulli legi deuinctus ſit.*

1560. Spina & Surius in colloquio Pariſienſi fol. 64. aſſerunt: *Deum fore inconſtantem, mutabilem, propriáq; naturæ repugnantem, ſi quodam potentiæ ſuæ miraculo corpus Chriſti Domini noſtri, eodem temporis momento, in diuerſis locis permitteret.*

1560. *Iacobus Andreæ Theſi 156. fatetur pati & mori nomine & re pertinere ad diuinitatem.*

1570. Nicolaus Selneccerus in Confutat. acculat. fol. 192. *Nemo*, ait, *dicere poteſt, vel debet, Deum non eſſe paſſum vel mortuum.*

1570. *Stephanus Gerlachius contra Buſæum pag. 24. & 126. cuncisè aſſerit, veras eſſe has propoſitiones, Diuinitas eſt nata, crucifixa, mortua.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

Exod. 8. *verſ.* 14. Ait Moyſes ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Iſraël, & dicam eis: Deus patrum veſtrorum miſit me ad vos: Si dixerint mihi; quod eſt nomen eius? Quid dicam eis? Dixit Dominus ad Moyſen: Ego ſum qui ſum, ait: ſic dices filijs Iſraël: Qui eſt miſit me ad vos. Dixitq; iterum Deus ad Moyſen: Hæc dices filijs Iſraël: Dominus Deus patrum veſtrorum, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob, miſit me ad vos: hoc nomen mihi eſt in æternum, & hoc memoriale meum in generatione generationem.

Exod. 33. 20. Non poteris videre faciem meã: Non enim videbit me homo, & viuet.

Numer. 23. 19. Non eſt Deus quaſi homo, vt mentiatur: nec vt filius hominis, vt mutetur. Dixit ergo, & non faciet? locutus eſt, & non implebit?

Ioſue 2. 11. Dominus enim Deus veſter, ipſe eſt Deus in cælo ſurſum, & in terra deorſum.

1. *Reg.* 2. 2. Non eſt ſanctus vt eſt Dominus: neq; enim eſt alius extra te, & nõ eſt fortis ſicut Deus noſter. Deus ſcientiarũ Dominus eſt, & ipſi præparantur cogitationes.

2. *Paralip.* 6. 14. Domine Deus Iſrael, non eſt ſimilis tui Deus in cælo & in terra. 18. Ergone credibile eſt, vt habitet Deus cum hominibus ſuper terram? ſi cælum & cæli cælorum non te capiunt, quanto magis domus iſta, quam ædificaui?

Pſal. 101. 26. Initio tu Domine terram fundaſti, & opera manuũ tuarum ſunt cæli. Ipſi peribunt, tu aũt permanes, & omnes ſicut veſtimentũ veterascent: & ſicut opertorium mutabis eos & mutabuntur. Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.

Pſal. 138 5. Ecce Domine tu cognouiſti omnia nouiſſima & antiqua. Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me; confortata eſt, & non potero ad eam. Quò ibo à Spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? ſi aſcendero in cælũ tu illic es, ſi deſcendero in infernũ, ades.

Hieremiæ 23. 23. Putáſne Deus è vicino ego ſum dicit Dominus, & non Deus de longè? Si occultabitur vir in abſconditis, & ego non videbo eum? Nunquid non cælum & terram ego impleo?

Malachiæ 3. 6. Ego Dominus & non mutor.

1. *Timoth.* 1. 17. Regi ſeculorum immortali, inuiſibili, ſoli Deo, honor & gloria in ſecula ſeculorum.

1. *Timoth.* 6. 15. Rex regum, & Dominus dominantium, qui ſolus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inacceſſibilem: quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt, cui honor & imperium in ſempiternum.

Heb 4. 13. Non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius, omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius, ad quem nobis eſt ſermo.

Iacobi 1. 17. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt deſcendens à Patre luminum: apud quem non eſt tranſmutatio, nec vicisſitudinis, obumbratio.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Dionyſius Areopagita vixit An. Chriſti. 100.

De diuinis nominibus cap. 5. Deus non quoquo pacto eſt ens, ſed ſimpliciter & incircumſcriptè, totum ſe eſſe pariter ambit, & præambit ſuperapprehendens. Idcirco etiam Rex ſeculorum dicitur, vt in quo & circa quem totum eſſe & ens, & ſubſiſtens verſetur: & neque erat, neque erit, neque fuit, neque fit, neque det, imò verò neque eſt, ſed ijs quæ ſunt, eſſe ipſe eſt. Neque ea quæ ſunt ſolùm, verùm ipſum quoque eorum eſſe ex eo eſt, qui eſt

ante secula &c. Imò quæ sunt omnia, & ante habet, & subsistere facit, omnibus & vbique præsens, & secundùm vnum atque idem, & secundùm idem esse, & ad omnia prodiens, & manens in seipso, & stans, & se mouens, neque initium habens, aut medium vel finem, neque in aliquo subsistentium est, neque aliquid est subsistentium.

Iustinus. 160.

Quæst. 6. Vnde liquet quòd sit Deus? *Resp.* Ex rerum quæ extant constitutione, & perseuerante diuturnitate. Non enim ea extarent quæ extant, nisi Deus prius quàm illa extitisset, qui partes creaturæ omnes vtiliter, ex vsu & commodo vniuersæ creaturæ ordinauit.

Theophilus Antiochenus. 170.

Libro 1. ad Autolycum. Dei forma nobis occulta explicari haud potest, nec corporeis oculis videtur. Nam ea animi parte, qua opinantur, percipi non potest: nec magnitudo eius comprehendi, aut altitudo mente valet capi. Fortitudine nemini est conferendus, eiusq; sapientia planè censetur incomprehensibilis. Bonitate nemo est qui eum possit imitari, sumusq; imbecilliores, quàm vt eius beneficentiam nostris linguis explanare possimus: lumen si eum dixero, creaturam eius (siquidem à Deo lux creata est) dico: sermonem si dixero, principatum eius dico: mentem si dico, prudentiam eius intelligo: Spiritum si dixero, respirationem eius demonstro: sapientiam si dixero, Filium eius sentio: fortitudinem eius si dixero, potentiam eius accipio: potentiam si dixero, operationē eius efficacem intelligi volo. Principio caret, est enim ingenitus: nulli mutationi subiacet, est enim immortalis: Deus nominatur ὁπὸ τῶ τεθεικέναι, ab eo quòd omnia in suam securitatem collocauit. Idem nomen & à θεῖν, id est, currendo sortitus est: Omnia enim mouet, in operationem producit, nutrit sua prouidentia, disponit, gubernat, vegetat, viuificat. Dominus nuncupatur: quia omnia eius dominio subiecta sunt. Pater appellatur: quia ante hoc vniuersum extitit. Opifex & Creator vocatur: quia condidit & creauit hanc vniuersi machinam. Altissimus perhibetur: quia super omnia est. Imperator dicitur: quia omnia complectitur, suoque imperio temperat. Nam altitudines cæli, profunditates abyssi, & fines orbis in manu eius sunt: nec locus est aliquis, in quo moretur & quiescat. Vt anima in humano corpore non videtur, inuisibilis existens, verùm ex corporis motu cognoscitur; sic nec Deus humanis, nec corporeis oculis videri potest, cæterùm ex prouidentia, qua singula ordinat, suisque operibus aspicitur & apprehenditur. Quemadmodum si quis cernat nauem suis armamentis instructam mare sulcare, & in portum appellere, certè credit aliquem, à quo gubernetur, in ea esse gubernatorem: sic certè nemo adeò abiecti animi, quin credat Deum esse gubernatorem omnium, quamuis oculis carnalibus eum non assequamur: quia nullo modo à nobis percipi potest. Nam si in solem, quod sanè minimum est elementum, homo oculos intendere nequit, propter caloris & potentiæ excellentiam, multo minus gloriam Dei, quæ ineffabilis est homini, homo mortalis cōtueri potest.

Irenæus. 180.

Lib. 2. c. 16. Hæretici si Scripturas cognouissent, & à veritate docti essent, scirent vtique quoniam non sit Deus, quemadmodum homines, & non sic cogitationes eius, quomodo cogitationes hominū. Multùm enim distat omnium Pater ab his quæ prouenium hominibus, affectionibus & passionibus: & simplex, & non compositus, & similimembrius, & totus ipse sibimetipsi similis, & æqualis est, totus cùm sit sensus, & totus spiritus, & totus sensu habilitas, & totus Ennœa, & totus ratio, & totus auditus, & totus oculus, & totus lumen, & totus fons omnium bonorum, quemadmodum adest religiosis ac pijs dicere de Deo. Est autem & super hæc, & propter hæc inenarrabilis. Sensus enim capax omnium bene & rectè dicetur, sed non similis hominum sensui: & lumen rectissimè dicetur, sed in his nihil simile ei, quod est secundùm nos lumini.

Athenagoras. 180.

Legatione pro Christiana Deus ingenitus & impassibilis diuisionem nullam admittit, neque ex partibus constat, &c. Deus est ingenitus, & ea quæ ipsius sunt, mundum ita excedit, vt impleat vndequaque quicquid supra ipsum est, nec locum vllum se vacuum relinquat.

De mortuorum resurrectione: Neque possibile est, vt Deus ignoret, vel ex parte, vel ex particula naturam corporum resurrectioni destinatorum. Neque enim latere potest, quò singula ex tabidis membris abierint, & quæ in se elementorum partes putrefacta receperint, & in cognatam naturam admiserint, tametsi omninò apud homines, id quod rursum vniuersitati elementorum affusum est, insecernibile videatur & indeprehensibile. Cui enim ante cuiusque rei procreationem ignota non erat, futurorum elementorum natura, ex quibus corpora suum ortum traxerunt, neque partes elementorum incognitæ fuerunt, ex quibus deceptum erat quod placeret ad humani corporis constitutionem, abundè manifestum est, neque eum ignoraturum, quò singula recedant, quæ ad perfectionem operis assumpsit, vbi integritas illa dissipata fuerit.

Tatianus. 180.

Oratione contra Græcos: Denique in eadem secta dogmatum successiones, à discordibus turbantur, & consensum professi, dissentiendo pugnant. Est qui Deo corpus tribuat, ego nullum.

Clemens Alexandrinus. 200.

Oratione ad Græcos aduersus gentes paulò ante finem: Ipsius Dei solum voluntas est mundi creatio: solus enim Deus fecit, quoniam ipse quoque est solus verè Deus, sola voluntate operatur, & eius solùm velle factum esse consequitur.

Lib. 6. Stromat. Non potest qui homo est, pro dignitate de Deo vera dicere: imbecillus & morti obnoxius de ingenito, & eo in quem non cadit interitus: & opus de eo qui fecit. Deinde qui non potest de seipso vera dicere, an non multo magis, ne de Deo quidem ei credendum est? Quantum enim abest homo à Dei potestate, tantum est etiam eius oratio imbecilla, etiamsi non Deum, sed de Deo dicat, & Verbo diuino. Est enim imbecilla natura humana oratio, & quæ non possit Deum dicere, non dico nomen, sed Dei vim & opera. Quanquam enim qui sibi ascribunt Deum magistrum, vix perueniant ad Dei notitiam, opem ijs ferente gratia, ad quantulamcunque cognitionem, vtpote voluntate voluntatem, & Spiritu sancto sanctum Spiritum contemplari affectantes.

Origenes. 230.

Homil. 12. in Genesin: *Abijt Rebecca interrogare ad Dominum. Abijt*: Quò abijt ex loco, in quo non erat Dominus, abijt ad eum locum in quo erat? Hoc enim videtur indicare cùm dicitur: *Abijt interrogare Dominum.* Nónne vbique est Deus? Nónne ipse dixit: *Cælum & terram ego impleo, dicit Dominus?* Quò abijt ergo Rebecca? Ego puto, quòd non de loco ad locum abierit, sed de vita ad vitam, de actu ad actum, de bonis ad meliora tranfierit, de vitibus ad meliora perrexerit: Absurdum namque est, si ita putemus impertitam fuisse Rebeccam & indo- Hier. 23. Isai. 58.

ctam, quæ in domo ſapientis Abrahæ ſub eruditiſſimo Iſaac fuerat inſtituta, vt intra aliquem locum Dominum putauerit eſſe concluſum, & illuc iret interrogatu, quid paruulorum intra vterum exultatio deſignaret.

Homil. 12. in Numer. Aliena eſt diuina natura ab omni paſſionis, & permutationis affectu, in illa ſemper beatitudinis apice immobilis & inconcuſſa perdurans.

Lib. 1. in Iob: Deus omnia replet, vbique præſens eſt, & non eſt locus, neque in cælo, neque in terra, neque in excelſis, neque apud inferos, vbi non præſens ſit Deus. Hoc ſciebat ille, qui ait: *Si aſcendero in cælum, tu illic es, & ſi deſcendero in infernum, adeſt.* Hoc ſciebat & Helias, quòd & cælum & terra, atque vniuerſa quæ ſunt in eis, in conſpectu Dei ſunt. Meritò cùm eſſet ſuper terram ante Deum ſe ſtare demonſtrauit dicens: *Viuit Dominus, cui aſſto in conſpectu eius, & Dei.* Similiter & Angelus Gabriel: *Qui aſſto in conſpectu eius & Dei.* Helias ergo, in corpore ſuper terram, & Gabriel ſine corpore in cælis, vterque ſimiliter aſſiſtere ſe dixerunt in conſpectu Dei: Vbique enim eſt facies Dei: tantùm mala videre non vult iuſtus & ſanctus Deus.

Pſal. 138. 3. Reg. 17. Luc. 1.

Homilia 1. in Ezechielem: Confiteor libenter à ſapiente & fideli viro dictam ſententiam, quam ſæpe ſuſpicio: De Deo & verè dicere periculoſum eſt.

Lib. 1. de principiis: Non corpus aliquod, aut in corpore putandus eſt Deus, ſed intellectualis natura, ſimplex, nihil omnino in ſe adiunctionis admittens.

Conſtantinus Imperator. 320.

Oratione ad Sanctorum cœtum cap. 3. Bonũ ad quod referuntur omnia quodq; eſt eſſentia æternus Deus ortum non habet, & propterea nec principium: Deus verò omnium quæ oriuntur principium eſt.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De præparatione Euangelica lib. 3. cap. 2. Vide quàm veræ, quàm ſimplices, integræq; noſtræ opiniones ſint: Primùm enim omnium de Deo opinamur, quòd ipſe perfectiſſimus atque beatiſſimus ſit, ſibi atq; cæteris ſufficiens: omnium ipſe rerum principium, ipſe medium, ipſe finis: operibus notiſſimus atque manifeſtiſſimus: ſubſtantia penitus inuiſibilis, cui ſimile nec videre nec cogitare quioquam poſſumus. Quare nec materia vlla ad imaginem eius ſuſcipi, nec ars imitari eum fingendo poteſt. Opera eius oculis cernimus, cælum, terram, ſolem, lunam, lucem, fluuios, mare, animalia, plantas, quæ ipſe fecit non manibus, neque labore, nec alicuius auxilio, ſed cùm voluerit omnia bene fieri, omnia illicò bona facta ſunt. Hic ſequendus omnibus hominibus eſt, atque colendus.

Athanaſius. 340.

In Decretis Synodi Nicenæ contra Arium: Homo ex materia, eaq; patibili creatus eſt: Deus contra immateriatus & incorporeus exiſtit.

Ad Liberium Epiſcopum Romanum: *Quòd perfectum hominem aſſumpſerit Deus Verbum*: Vnus Deus immortalis, inuiſibilis, intactilis, eò quòd Deus ſit ſpiritus, idemq; loco incomprehenſibilis, neque vlpiam eſt regio, vbi non exiſtat.

In quæſtionibus de Deo: Dicitur Deus ab eo, quòd omnia contemplatur: Nam nihil eorum quæ ſunt vim illam, quæ cuncta perſpicit, effugere poteſt.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catechеſi 4. de Deo: Deus vnus eſt, ingenitus, ſine principio, immutabilis, non alterabilis, neque ab alio factus, neque alium habens vitæ ſucceſſorem, nec in tempore viuere incipiens, nec vnquam deſiturus.

Catechеſi 6. Sufficiens nobis ad pietatem erit hoc ſolum ſcire, quòd Deum habemus, Deum vnum, Deum exiſtentem & ſemper exiſtentem, ſibi perpetuò ſimilem: cui Pater non eſt alius, quo nullus potentior, quem nullus ſucceſſor eijciet è regno, qui multorum nominum eſt, & omnipotens, & ſubſtantiæ eiuſdem ſpeciei. Neque enim eò quòd vocatur bonus, & iuſtus, & omnipotens, & Sabaoth, propterea differens eſt, vel aliàs alius exiſtens, ſed ipſe vnus exiſtens, millenas emittit diuinitatis operationes: Non in parte abundans & in parte deficiens, ſed in omnibus ſimilis eſt ſibi, non tantùm in benignitate magnus, & paruus in ſapientia, ſed æqualem habens ſapientiæ clementiam. Non ex parte videns, ex parte autem viſione priuatus, ſed totus oculus, totus auditus, & totus mens.

Baſilius Magnus. 370.

Homilia ad illa verba: *In principio erat Verbum.* Vbi erat Verbum? non in loco: Non enim in loco quæ ſunt incircumſcripta continentur. Sed vbi? *Apud Deum.* Neque enim Pater in loco, nec Filius in circumſepto aliquo, aut circumſcriptione certa deprehenditur: ſed infinitus Pater, infinitus Filius. Totum quodcunque noueris, & quocunque ſpiritu tuo penetraueris, Deo plenum, ſimul & hypoſtaſin Filio coniunctam inuenies.

Homilia in Pſal. 32. Paratum eſt continuò ad quidquis ſpectandum Dei habitaculum, omnes aſpicit filios hominum, ne vnus quidem fugere illius conſpectum poteſt: non tenebræ, non parietes, poſſunt quemquam occultare: oculis Dei nihil obſtaculi, nullum oppanditur velamen: tantumque abeſt, vt vnumquemque non videat, vt etiam corda contempletur, vt introſpiciat quæ ipſe finxit citra vllam admiſtionem, ad malitiam inclinantem.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 40. quæ eſt oratio in ſanctum Baptiſma: Ac quidem Deus ſummum & inacceſſibile eſt, quod nec mente percipi, nec verbis explicari poteſt, naturam omnem ratione præditam illuminans, hoc in intelligibilibus, quod ſol in ſenſibilibus, eò ſe magis contemplandum nobis præbens, quò accuratius animos purgauerimus, eò rurſus magis amandum, quò magis contemplati fuerimus, eò denique magis cognoſcendum, quò magis amauerimus, ſeſe ipſe ſpeculans & comprehendens ac perexiguè ad externa diffundens.

Oratione 49. ſeu libro de fide: Quæ eſt ſubſtantia Dei, niſi ipſum quod Deus, ſimplex, ſingulare, purum, nulla concretione permixtum, liquidum, bonum, perfectum, beatum, integrum, ſanctum totum? Anne putas inane aliquid eſſe & vacuum quod Deus eſt? Hoc enim dici blaſphemia eſt, vt inane putetur per quem cuncta conſiſtunt, qui omnia verbo edidit, ratione compoſuit, virtute perfecit. Cuius nutu & imperio vniuerſa geruntur, cuncta deſeruiunt: & bene quod de Deo in lege ſcriptum eſt: *Ego ſum qui ſum.* &: *Qui eſt miſit me.* Eſt ergo in eſſentia ſua Deus, cuius cognitio vita æterna eſt: qui eſt tantus quantus dici non poteſt: qui tunc dignè æſtimatur, cùm inæſtimabilis dicitur. Eſt vtique, velis ac nolis. Ergo ipſum quod eſt hoc erit ſubſtantia huius rei, quæ eſſe defenditur. Quod tamen (vt iam dictum eſt) quantus & qualis ſit, nec mente concipi, nec ſenſu æſtimari, nec animo definiri poteſt, dummodò conſtet eſſe quod creditur, vide eo ipſo quod Deus eſt inde ſit Filius, & verus ſit Filius, &c. Certè hoc Deus eſt, quod cùm dicitur, non poteſt dici; cùm æſtimatur, non poteſt æſtimari, cùm definitur, ipſa definitione excedit: quia cælum manu ſua cooperuit, pugno omnem mundi ambitum concludit, quem omnia neſciunt, & nec tuendo ſciunt. Cuius nomini & virtuti famula-

Exod. 3

tur

tur hic orbis, & ipſa elementorum ſibi ſuccedentium momentanea viciſſitudo teſtatur.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione 1. in ea verba: *Faciamus hominem, &c. Ad imaginem Dei facti ſumus.* Quoniam modo ſi ad imaginem eius? Animos à vulgaribus imperitis ac ſtultis illis de Deo opinionibus expiemus. *Ad imaginem Dei*, inquit, *facti ſumus*: formam Deus noſtræ ſimilem habet, oculis, auribus, capite, manibus præditus eſt, coxarumq; vertebris, quibus fulcitur & inſidet, quandoquidem ſedere Deum ſcriptura tradit, pedibus item quibus incedit. Talisne igitur Deus? Recedant ab animo tuo abſurdæ opiniones. Abijce cogitationem, quæ Dei magnitudinem imminuit: figura vacat Deus, ſimplex eſt. Noli, cùm de illo cogitas, formam vllam confingere & comminiſci. Ne more Iudaico magnum extenues: Noli corporeis illum cogitationibus ampleſti, aut mente tua circumſcribere. Ea eſt magnitudine, vt comprehendi circumſcribiq; nequeat. Magnum cogita, & huic magno plus etiam atque etiam adde quàm cogitaſti, atque ita exple cogitationem tuam. Neque enim quæ infinita ſunt, vnquam capiet. Figuram ne finge: Potentia, ſimplicitate naturæ, rerum procrearum magnitudine, tum pulchritudine cognoſcitur Deus. Vbique eſt, & omnia comprehendit, & tangi & videri non poteſt: amplitudo eſt quantitate carens, quam non capit animus tuus: Nec magnitudine concluditur, nec figura coërcetur, nec potentia continetur, nec temporibus comprehenditur, nec finibus cohibetur. Nihil eorum quæ ſunt circa nos cum Deo ſimilitudinem habet, &c.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

In Geneſin Homilia 17. Non ambulat Deus, abſit. Quomodo enim ambularet, qui vbique præſens eſt, & omnia implet, cui cælum thronus, & terra ſcabellum, ipſe in horto continetur? Quis cordatus hoc diceret?

Item Homilia 4. ad caput 1. Ioannis: Quemadmodum lux, quantumuis hominum multitudinem illuminaret, nihil ſui ſplendoris remitteret: itidem Deus, & antequam mundum condidit, & poſtquam conderet, idem perfectus & integer permanet, nihil tanto & admirabili opificio minor, nihil imbecillior. Quòd ſi innumeros huiuſmodi mundos eſſet conditurus, omnibus tamen ſufficeret, non modò non ad creandos, ſed ad gubernandos.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De adoratione in ſpiritu lib. 6. Soli Deo, qui eſt ſuper omnia, à nobis eſt tribuendum futura tum planè ſcire, tum verò poſſe certa prædicere.

Lib. 9. Haud eſt fas faciem Dei à quoquam conſpici: Inuiſibilis eſt enim natura omninò illa, quæ *ſuperat omnem intelligentiam, & lucem inacceſſibilem habitat*, vt B. Pauli voce vtar: & (*Nemo videbit faciem Dei, & viuet*) vt ipſe idem rectiſsimè B. Moſi dixit. Neque verò quiſquam poteſt illius veſtigia & vias noſſe. Scriptum eſt enim: *O altitudo diuitiarum & ſapientiæ & ſcientiæ Dei! Quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius?*

1. Tim. 6. Exod. 33. Rom. 11.

Lib 1. in Ioannem cap. 9. Diuina manus nec in loco eſt, nec tranſeundi tranſgrediendiq; motum patitur: Corporum enim hæc proprietas eſt, Deus autem omnia replet.

Epiſtola ad Caloſyrium. Deus eſt corporis expers, quod & Saluator ipſe dicit, inquiens: *Deus ſpiritus eſt.* Non itaque corporeus ſi ſpiritus eſt, neq; formam corporis præ ſe fert. Quod enim corpore præditum non eſt, forma etiam careat neceſſe eſt: Neque enim quantitas aut figura in Deum cadit.

Ioannes Caſſianus. 430.

Lib. 8. Inſtitut. c. 4. Itaque vt hæc) quæ Deo caput, nares, aures, obliuionem tribuunt) ſecundùm literam non abſque nefando ſacrilegio poſſunt intelligi, ſuper eo qui inuiſibilis, ineffabilis, incomprehenſibilis, inæſtimabilis, ſimplex & incompoſitus, ſanctarum ſcripturarum authoritate definitur, itane furoris quidem & iræ perturbatio, illi indemutabili naturæ, ſine ingenti blaſphemia poterit coaptari? Nam huiuſcemodi ſignificatione membrorum, diuinas efficientias Dei, & immenſas operationes eius ſentire debemus, quæ nobis niſi per hæc vſitata vocabula membrorum nequeunt intimari: Vtpote ſignificatione oris collocutiones eius, quæ in arcanos animæ ſenſus ſolent clementer infundi, vel quod in Patribus noſtris atque Prophetis idem locutis ſit agnoſcamus: in oculis immenſitatem perſpicaciæ, qua vniuerſa perluſtrat ac perſpicit, & quod nihil eum ex his quæ à nobis geruntur gerendaue ſunt, ſeu cogitantur latear, ſcire poſſumus: manuum numcupatione prouidentiam & operationem, qua omnium ipſe ſit creator & conditor ſentiamus. Et vt de cæteris taceam, canicies capitis, quid aliud quàm longæuitatem deitatis & antiquitatem ſignificat? qua ſine vllo principio eſt, & ante omnia tempora, & creaturas excedit vniuerſas.

Iſidorus Peluſiota 440.

Lib. 3. epiſt. 232. Vltra omnem audaciam progrediuntur, qui exiguæ linguæ opera de ipſomet Deo ſermonem mouent, ac præſertim cùm quid ſit anxiè inquirunt: Oportet autem non quid ſit exquirere, ſed quòd ſit affirmare.

Theodoretus. 450.

Ad Pſal. 138. *Intellexiſti cogitationes meas de longè*: Nam ab initio, & à principio, & multis ſeculis ante meam creationem non modò meas actiones præuidiſti, verùm & futuras meas cogitationes.

Sermone 2. de prouidentia: Deus ipſe & increatus & infinitus eſt, qui nec initium habuit vnquam, nec finem quoque habiturus eſt: omnia item complectitur, ipſe à nullo circumſcriptus: Nam in manu eius ſunt fines terræ, & ipſe manu menſuratus eſt aquas, & cælum ſpithama, omnemq; terram pugno.

Olympiodorus Diaconus. 480.

Ad caput 1. Iob: Deus nulli creaturæ eſt aſpectabilis, quantitatis & molis expers. Vbique præſens, rerum vniuerſitati præeſt, cuncta complectitur, nec locus eſt vllus extra illius ditionem atque imperium.

Olympiodorus Monachus. 500.

Ad cap. 5. Eccleſiaſtæ: Deus vbique præſens, omnia proſpicit, etiam deprehendens occultas animæ cordisque cogitationes, quamquam per ſermonis indicium non emergant: Deus enim, qui in altiſſima cælorum ſpecula ſedem habet, quæ in imo fiunt conſpicit vniuerſa, &c. Qui in ipſa fece nequitiæ volutantur, ita prudentiam Dei negant & aſpernantur, vt dicant, dedignari Deum curare & ſcire, quæ hìc ab hominibus ſcelera committantur. At tu nequaquam hoc dixeris: Nihil enim latet oculos Dei.

Andreas Cæſarienſis. 500.

Ad caput 4. Apocal. Ab omnibus ſiue ea viuant, ſiue intelligant, ſiue quouis alio modo exiſtant, Deus tanquam omnium principium & cauſa laudatur & glorificatur.

Procopius Gazæus 530.

Ad cap. 3. Exodi: Sic nos comitabitur Dei notitia, quæ ſubinde augebitur diuinis meditationibus & ſpeculationibus tranquillò incumbens, & experi-

etur ſolum Deum reuera eſſe Ens principaliſsimũ, cuius participatione ſunt reliqua entia, cuiuſque participatione egent vt perdurare poſſint. Hoc Ens ſolum immutabile eſt, & ſummum bonum eſt, nec vnquam ad malum mouetur: Illo nil dabis vel purius, vel melius.

Ad Fl. ar. cap. 32. Tantus Deus eſt, vt omnia compleat, nec ad eius inueſtigationem longiore via aliqua aut nauigatione aliqua opus habeas: Ad eſt enim vbique, ſi quis ſanctas manus attollat, neque tranſeuntis modo ſeſe oſtendit, vt cum non facilè quis agnoſcat.

AEneas Gazæus. 530.

In Theophraſto: Deus omnia quæ quidem procreantur, ipſe nihilominus hoc ipſum quod eſt permanens facit: neque alia cùm facit, in ſubſtantiam aliam ipſe mutatur, neque multa cùm promit, ipſe conſumitur. Sed eò magis totus integer manet, quòd ſubinde maiorem rerum copiam facit. Nam ei non ex ſingulis ijs quæ naſcuntur, verùm ex hoc ipſo, quòd rerum conditor alijs eſt, opificis nomen datur. Quemadmodum etiam in hominum rebus atque negotijs, architectus non in ea quæ facit ædificia diuiditur: nec propterea quòd multa facit, ideo vel de eius anima, vel de tota eius ſcientia quicquam diſcedit, licet iam delubra, iam ædes, modò naues fabricet. Igitur manet primus rerum conditor, manent etiam quæ ſunt ab eo procreata, eaq; ipſa ab eius nutu & prouidentia pendent, &c. Conditor eſt incorporeus, & immenſus, & lux quædam æterna.

Procopius Cæſarienſis. 540.

De bello Gothorum lib. 1. cap. 2. De Deo fateri nil aliud hoc tempore aufim, niſi quòd bonus omnino, & rector ſit, & vniuerſa in ſua is habeat poteſtate.

Anaſtaſius Synaites. 570.

Lib. 2. Hexamer. Quando audieris Deum eſſe, & habitare in cælis, ex diuina Scriptura, aut eſſe intra velum ſecundum, ne intellexeris aliquas circumſcriptiones & locales habitationes, & tranſmigrationes, ex deſcenſus, & aſcenſus, & egreſſus. Nam cùm ſit humanis & abiecta natura noſtra, cùm ea prout eſt capax audiendi, loquitur Spiritus ſanctus. Eius autem quod dicimus, teſtis eſt nobis propoſita Scriptura Moſaica, quæ continet quædam craſſa verba & indigna Deo, qui non poteſt circumſcribi, quæ quidem Moſes, non à domo ſua protulit, ſed Deus cùm ipſe per ſanctos Angelos in monte Synai hæc locutus eſſet in tabernaculo.

De recta fidei dogmatibus libro 2. De incircumſcripta Dei eſſentia: Deus eſſentia cùm ſit, quæ ſunt omnia diuina ſua adimplet eſſentia, eſtq; in omnibus quæ ſunt. Perſpicuum proinde eſt, eam præeminere vniuerſitati rerum, nec tamen tumori corporum aſſimilem eſſe, ſed diuina ſua virtute contrahit ad ſe vniuerſa & continet. Non enim eius vllum ſubſiſtere poſſit, niſi eius illius particeps. Deus ſanè ſolus eſt ens propriè ſumptum, quod pari modo ſe ſemper habeat, nec mutetur.

Iſycius Hieroſolymitanus. 580.

Præfatione in l. 3. Leuit. Quemadmodum Deus nõ fruſtra creaturam varietate compleuit, ſed vt ex differentia conditionis nos diſciplinam artificis, & quis ſit conijcerimus. Nam qui cælos intendunt, ex varietate aliorum maximum eorum artificem atque conditorem intelligunt Deum, ſed & qui terram conſiderant, ex differenti poſitionis eius habitu, id eſt, ex animalium virgultorumq; & ſeminum, omniq; eius differentia, eum cognoſcunt. Sed & hi, qui ad immenſam aquarum diffuſionem tranſferunt viſus, ex ſpirituum per diuerſa prodeuntem motu, inſularum quoque, cæterorumq; magnitudine & diſtantia piſcium, innumerabilium q; genẽ rum ratione Deum eſſe factorem, huius etiam viſibilis ſentiunt creaturæ.

Maximus Monachus. 640.

Centuria 2. cap. 92. Quemadmodum Deus ſecundùm ſubſtantiam non cadit in notitiam: ita nec verbum Dei notione noſtra comprehenditur.

Centuria 4. cap. 32. Decebat profectò naturalem ſubſtantiæ rerum opificem, ipſummet eſſe per gratiam Deificationis creaturarum auctorem: vt qui conceſſerat eſſe, etiam ſemper bene eſſe largiri declararetur. Cùm igitur eorum, quæ ſunt nullum omnino ſeipſum, aut aliud cognoſcat, quidnam ſit ſecundùm ſubſtantiam iuſta de cauſa nihil extat, quod futura ſecundùm naturam præcognoſcat, præter eum qui eſt ſuper omnia Deum: qui tum ſeipſum nouit, quid ſit ſecundùm ſubſtantiam, tum ſubſiſtendi præcognouit rationem eorum, quæ facta ſunt ab ipſo antequam fierent, qui etiam per gratiam apud eos qui viuunt, tam ſui ipſius quàm aliorum, quidnam ſint, ſecundùm ſubſtantiam exornaturus eſt cognitionem: ac vniformes in ſeipſo ſermones, eorum creationem præcedentes eſt explicaturus.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 1. cap. 1. *Deum nemo vidit vnquam: Vnigenitus Filius, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit.* Deus ergo nec vlla oratione explicari, nec vllo modo comprehendi poteſt. *Nemo enim Patrem nouit, niſi Filius: nec Filium, niſi Pater.* Quin etiam Spiritus ſanctus perinde nouit ea quæ Dei ſunt, ac Spiritus hominis nouit quæ in eo ſunt. At verò cùm à principe illa ac beata natura diſceſſeris, nemo vnquam Deum nouit, niſi cui ſeſe ipſe indicarit: non de hominibus tantùm loquor, ſed de Virtutibus etiam illis mundo ſublimioribus, ac de ipſis quoque Cherubin ac Seraphin. Nec tamen nos in omni ignoratione ſui verſari ſinit Deus. Nemo eſt mortalium cui non hoc ab eo naturaliter inſitum ſit, vt Deum eſſe perſpectum habeat. Quin ipſæ quoque res conditæ, earumq; conſeruatio & gubernatio diuinæ naturæ maieſtatem prædicant. Ad hæc & ante per Legem & Prophetas, & poſtea per Vnigenitum Filium ſuum Dominum noſtrum & Saluatorem Ieſum Chriſtum pro captu & modulo noſtro notitiam ſui patefecit. Quo circa omnia quæ nobis tam per Legem & Prophetas, quàm per Apoſtolos & Euangeliſtas tradita ſunt, amplectamur, agnoſcimus, ac veneramur, nec vltra ea quicquam ſcrutamur. Nam cùm Deus bonitate præſtet, boni profectò omnis ſuppeditator eſt, vt qui nec inuidia, nec vllis affectibus laboret. Procul enim à natura diuina abeſt inuidia. Quippe quæ perturbatione omni vacat, ſolaq; bona eſt. Proinde vt omnia perſpecta & explorata habens, & quod cuique conducebat procurans, id quod noſtra ſcire intererat aperuit: quod autem eiuſmodi erat, vt vires noſtras & captum excederet, reticuit.

Ioan. 1. Matt. 11. 1. Cor. 2.

Cap. 2. Quòd Deus ortu ac fine careat, quòd ſempiternus ſit, quòd increatus, atque ab omni conuerſione, & commutatione liber, quòd ſimplex, compoſitionisq; ac corporis expers, quod nec oculis videri, nec tangi, nec circumſcribi, nec conſiderari atque comprehendi poſſit. Adhæc quòd bonus ſit, iuſtus, rerum omnium conditarum architectus, quod vim omnem imperiumq; habeat, omnia inſpecter, omnibus proſpiciat, omnia in poteſtate habeat, ac denique iudex ſit, hæc inquam omnia & ſcimus & confitemur.

Cap. 4. Quòd Deus ſit, liquidò conſtat. Quid autem ratione eſſentiæ ac naturæ ſit, nullo omnino modo comprehendi cognoſcíq; poteſt. Nam quòd incorporeus ſit, perſpicuum eſt. Quo enim modo corpus eſſe queat, quod infinitum & interminatum eſt, ac figura caret, quodque nec tangi, nec oculis cerni poteſt, quod denique ſimplex eſt compoſitionisq;

expers

Digitized by Google

expers. Quid enim afferri poteſt, quamobrem coſtet, ſi circumſcriptum eſt ac patibile? Quonam porrò modo paſſionis expers erit, quod ex elementis conſtatur, atq; in eadem rurſus diſſoluitur? Compoſitio ſiquidem pugnæ origo eſt, pugna diſſidij, diſſidium ſolutionis ac interitus: interitus autem a Deo prorſus alienus eſt. Ad hæc, quomodo illud retinebitur, quod ait Scriptura: Deum omnia peruadere atque implere? *Nonne cœlum & terram ego impleo ait Dominus?* Neque enim fieri poteſt vt corpus corpora permeet, quin ſimul & fecet, & ſecetur, ac connectatur, & opponatur, quemadmodum liquida omnia, cùm inter ſe miſcentur ac temperantur, &c. Ex quo efficitur, quòd Deus incorporeus ſtatuendus ſit. Ac nec hoc quidem naturam eius eſſentiamq; declarat: quemadmodum nec cùm eum ingenitum principiumque ac mutationis & corruptionis expertem dicimus, cæteraq; quæ de Deo vel in Deo eſſe dicuntur. Hæc enim non quid ſit, ſed quid non ſit indicant. Atque oportet eum, qui rei alicuius naturam exponere in animo habet, quid ea ſit dicere, non quid non ſit. In Deo autem impoſſibile eſt, quidnam eſſentia ſua aeq; natura, ipſe ſis dicere, aptiusq; eſt ex omnium rerum ſublatione ac inficiatione orationem habere. Neque enim eorum quæ ſunt, quicquam eſt. Quod quidem non ita accipiendum eſt, quaſi non ſit, ſed quia ſuper omnia quæ ſunt ipſe ſit, atque adeò ſupra ipſum eſſe. Etenim ſi cognitiones earum demum ſunt rerum quę ſunt, profectò quod cognitionem ſuperat, ſupra eſſentiam quoque erit. Infinitus igitur eſt Deus, & incomprehenſibilis, atque hoc vnum ex eo percipi & comprehendi poteſt, nimirum quòd ipſe infinitus & incomprehenſibilis ſit. Quæcumque autem de Deo per affirmationem dicimus, non ipſius naturam, ſed quæ circa ipſius naturam ſunt, oſtendunt.

Sap. 1. Iere. 23.

Elias Cretenſis. 790.

In orationem tertiam Nazianzeni. Nec Moſes, nec Prophetarum quiſquam Deum vidit: Nam ipſe ſimplex eſt, & incorporeus, ac figuræ expers. Ac neque ſedet, neque ſtat.

In orationem 24. Cùm ſummus ille opifex increatus ſit, omninò etiam immutabilis eſt. Quidnam autem natura & eſſentia eſt hoc, quod captum omnem & cognitionem prorſus excedit? Nam quòd corpore careat perſpicuum eſt. Quonam enim modo corpus eſſe queat, quod infinitum & interminatum eſt, nec figuram habet, nec tangi aut videri poteſt, ſimplexq; eſt & compoſitionis expers? Quonam enim modo alioqui illud ſeruabitur, Deum omnia penetrare, atque implere, iuxta illud Scripturæ: *Nonne cœlum & terram ego impleo, dicit Dominus?* Neque enim fieri poteſt, vt corpus aliud corpus penetret, quin ſcindat & ſcindatur: Deum ergo incorporeum eſſe conſtat.

Hier. 23.

Nicephorus Conſtantinopolitanus Patriarcha. 815.

Epiſtola ad Leonem 111. Credo in homouſiã Trinitatem, ſuperſubſtantialem, inaſpectabilem, incomprehenſibilem, impartibilem, inalterabilem, æternam, indiuiſam, ſimplicem, omnis partis, omnis compoſitionis, omnis corporis, omnis quantitatis & qualitatis expertem: nulli tactui, nec contractui obuiam: omnis figuræ exortem, infinitè bonam, lumen defectionis neſcium, trilucem ſuperſplendidam, ſemper pari ſimiliq; modo affectam, virtutem omnia intuentẽ, omniaq; perficientem.

Michael Syngelus 830.

In Martyrio Dionyſij Areopagitæ: Nos verum rerũ omnium Deum, opificem, curatorem & vitæ principem agnoſcimus, & ipſum ſolum veneramur, ac prædicamus, ſpemq; in ipſum ponimus, & pro ipſo mori libenter parati ſumus.

Pantaleon Diaconus. 850.

Narrationem racionum maximi Archangeli Michaelis: Principaliter & apertè, & ex debito debemus mente cogitare, qui figuram ferimus & imaginem eius, quæ ex ſe habet poteſtatem & dominium diuinæ eſſentiæ, quòd vnus eſt & ſolus Deus, qui propter infinitam boni: atem eſt omnia fabricatus, quę ſunt in cælis & in terra, vt dicit diuinus Apoſtolus, *ſiue viſibilia, ſiue inuiſibilia ſiue Throni, ſiue Dominationes*, &c. Qui hanc etiam variam condidit creatam naturam, in vnam vnius mundi harmoniam & cõplementum. Qui ſolus eſt ingenitus & æternus. Qui ſolus eſt expers principij, & in quem non cadit interitus & finis. Qui ſolus eſt ciuſmodi, vt comprehendi & inueſtigari & videri nequeat. Qui omni circumſcriptione & comprehenſione eſſentiam habet ſuperiorem. Qui nullam poteſt ſuſcipere mutationem & alterationem, eſtq; omnipotẽs, & ab exitio & interitu aliena natura, fons perennis, & qui nunquam exinanitur, miſerationum & bonitatis: omnium diuinorum donorum & gratiarum, qui exhauriri minimè poteſt, abyſſus. miſericordiæ quod non poteſt exprimi pelagus: beatiſsima & ſumma pulchritudo, & ſola reuera digna, quę ametur Vniuerſi, quod dicitur & intelligitur, boni efficiens & impartiens & largiens cauſa, & prima cauſa. Hic eſt, qui propter ſolam bonitatem eſſentialem & naturalem, ea quæ non erant aliquando, vocauit ad hoc vt eſſent, & omnia ad eſſentiam deduxit, & conſtituit, eaq; comprehendit & continet, dirigit & ducit, ferens ſolo nutu ſuæ maieſtatis & potentiæ.

Iacob 1.

Theophylactus. 900

Ad caput 3. Ioannis: Deus eſt ſcrutator cordium, & ſcit quid ſit in homine. Non enim ignorat quales ſint cogitationes in ſingulis hominibus.

Ad caput 1. ad Romanos: De Deo aliud quidem cognoſci non poteſt, vt ipſa eſſentia: aliud verò cognoſci poteſt, vt omnia quæ ſunt circa eſſentiam: nempe bonitas, ſapientia, virtus, potentia, diuinitas ſiue maieſtas, quæ & inuiſibilia eius D. Paulus nominat, intellecta quidem ex operibus.

Ad caput 11. ad Romanos: Solus Deus nouit ſua, & nemo alius. Sapiens porrò cùm ſit, à nullo alio conſultore inſtitutus eſt, ſed ipſe ſibi ipſi ſatis fuit ſufficiens, & eſt. Quin etiam bonorum omnũ fons eſt, & quæcumque dat, non veluti compenſationem & retributionem debeat, impartit, ſed ob propriam tantummodo bonitatem.

Simeon Metaphraſtes. 950.

Commentario rerum geſtarum S. Iacobi Apoſtoli: *Ne erretis*, inquit Iacobus: *Fratres mei dilecti: Omne donum optimum, & omne datum perfectum, deſuper deſcendit à Patre luminum, apud quem non eſt viciſſitudo, nec mutationis obumbratio: Volens enim genuit nos Verbo veritatis, vt ſimus nos principium quoddam eius creaturarum.* Hæc & eximiunt arrogantiam, & oſtendunt Deum eſſe datorem bonorum, & eſſe immutabilem, nec in eum cadere alterationem: quodq; is eſt eximius, ſi conferatur cum rebus creatis, & maximam videtur gerere curam hominis.

Oecumenius. 1050.

Ad c. 6. prioris ad Timotheum: *Qui ſolus habet immortalitatem.* Quomodo de Deo dicit: *Qui ſolus habet immortalitatem*, cùm & Angeli, & animæ, & dæmones habeãt immortalitatem? Quare ergo de Deo dicit, *qui ſolus habet immortalitatem*, aut ab illis, quos diximus, aufert immortalitatem, ſed ipſam participant, gratia illius, qui natura ſolus eſt immortalis. Nam à Deo hoc ipſis datum eſt: Deus enim eſt, à quo omnes participamus, quemadmodum & alia, ad id quod præſtãtius eſt comparata, ita & immortalitatem.

1. Tim. 6.

Euthymius. 1080.

Ad Pſalm. 138. Quòd Deus ſit, hoc procul dubio

ſcimus: quid autem, & qualis ſit illius ſubſtantia ignoramus: ſimiliter quòd vbicunque Deus eſt, nouimus: quomodo autem id fieri poſsit, neſcimus. Pari etiam modo nouimus, quòd bonus eſt, quod miſericors, quòd ſapiens & potens, ſed bonitatis, miſericordiæ, ſapientiæ, & potentiæ modus aut qualitas, à noſtra cognitione procul eſt.

Conſtantinus Harmenopulus. 1129.

De fide Orthodoxa Hominem reipſa Chriſtianum oportet credere, ſicut ſacræ ac vniuerſales ſynodi ſanciuerunt, in vnum Deum Patrem omnipotentē, principij & finis expertem, omnium tam aſpectabilium, quàm inaſpectabilium conditorem.

Ioannes Zonaras. 1120.

Tomo 1. Annalium: Deus fuit ſemper, ſuper omnem cauſam & potentiā effulgens, ſine tempore cum maieſtate ſuæ gloriæ ac ſplendoris æternitum moueretur, & ſine principio, neq; ex alia quapiam re prius nata ortus, neque poſt vllo ex ijs, quę non fuerant, factus, aut paulatim ad ſuæ gloriæ complementum progreſſus: ſed ſemper eſt & permanet, id quod ſupra naturam nouit ſacroſanctus ille Spiritus, qui omnes diuinitatis receſſus perſcrutatur, atque in ijs exultans perpetua ſuauitate vnà perfruitur.

Nicetas Choniates. 1200.

In Alexio Comneno: Quis Deo eſt ſapientior? aut quis Domini animum explorabit? eiuſq; iudicia vel addendo, vel detrahendo mutabit? Nam hominum quidem cogitationes lubricæ ſunt: Dei verò conſilium non eſt irritum nec mutabile.

Ioannes Cypariſſiotes. 1200.

In præfatione: Vnus eſt Deus, impartibilis, infinitus, expers coloris, inaſpectabilis, ex nulla naturali repræſentatione cognitus, qui notionem, quando aut quomodo cognitus ſit, omninò repellit: quem nullo modo quauis parte mens capere poteſt, niſi tantùm per fidem ex creaturis eius, quòd ſit, non autem quid ſit.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

In Mahometem oratione 4. Deum, quem ipſe Mahomet creatorem cœli & terræ eſſe confitetur, corporeum facit, nō incorporeum. Numen autem incorporeum eſt, quantitate caret & magnitudine, nec ſpecie vlla circumſcribitur. Quod enim natura ſua propria tale ſit, quomodo ex membris conſiſtet? ſi quis enim hoc conceſſerit, quomodo incorporeum eſſe intelligetur? Quod enim figuram habet, omnino, & quantitati ſubiacet: Quod verò quantitatem habuerit, locum habeat oportet. Quod autem in loco eſt, neceſſariò circumſcribitur. Quomodo autem aliquis hæc corporea & corporis propria, ſanctæ illi & incorporeæ naturæ Dei tribuerit, qui modò ratione non careat.

Georgius Gemiſtus Pletho. 1430.

Oratione 2. de rebus Peloponneſiacis: Caput horum omnium eſt de Deo rectè & publicè & priuatim ſentire. Maximè autem hæc tria: Primum, eſſe Deum quendam præſtantiſsimum omnium naturarum. Deinde hunc & homines curare, & res omnes humanas, tum magnas, tum paruas regere, tū arbitrio ſuo cuncta illum rectè iuſteq; ſemper adminiſtrare, nuſquam ab officio deflectentem, vel alia de cauſa, vel hominū donis delenitum, quibus non indigeat.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Apologetici aduerſus Gentes cap. 17. Quod colimus nos, Deus vnus eſt: qui totam molem iſtam, cum omni inſtrumento elementorum, corporum, ſpirituum, verbo, quo iuſſit: ratione, qua diſpoſuit: virtute, qua potuit, de nihilo expreſsit, in ornamentum maieſtatis ſuæ: vnde & Græci nomen mundo κόσμον accommodauerūt. Inuiſibilis eſt, etſi videatur: incomprehenſibilis, etſi per gratiam repræſentetur: inæſtimabilis, etſi humanis ſenſibus æſtimetur, adeò verus & tantus eſt.

De Iudicio Domini, cap. 2.

Hunc vnum meminiſſe Deum, ſolumq; precandum,
Qui totum in libra poſuit ſub limine mundum,
Æternumq; manens, ſemperq; futurus in ævum,
Secula cuncta tenens, ante omnia ſecula ſolus:
Ingenitus, ſine fine Deus, ſedemq; ſupernam
Solus habens, ſolus celos ſuperemines altos:
Omnipotens ſolus, cui parent omnia rerum,
Qui ſibi complacitum hominem formauit in ævum.

Minutius Felix. 230.

In Octauio: Palam eſt Parentem omnium Deum nec principium habere, nec terminum: qui natiuitatem omnibus præſtet, ſibi perpetuitatem: qui ante mundum fuerit ſibi ipſe pro mundo: qui vniuerſa quæcunque ſunt verbo iubet, ratione diſpenſat, virtute conſummat. Hic nec videri poteſt, viſu clarior eſt: nec comprehendi poteſt, nec æſtimari, ſenſibus maior eſt: infinitus, immenſus, & ſoli ſibi tantus, quantus eſt, notus. Nobis verò ad intellectum pectus anguſtum eſt: & ideo ſic eum dignè æſtimamus, dum inæſtimabilem dicimus. Eloquar quemadmodum ſentio: magnitudinem Dei, qui ſe putat noſſe, minuit: qui non vult minuere, non nouit.

Cyprianus. 250

De Idolorum vanitate: Mundi vnus eſt rector, qui vniuerſa, quæcunque ſunt verbo iubet, ratione diſpenſat, virtute conſummat. Hic nec videri poteſt, viſu clarior eſt: nec comprehendi, tactu purior eſt: nec æſtimari, ſenſu maior eſt: & ideo ſic eum dignè æſtimamus, dum in æſtimabilem dicimus. Quod verò templum haberi poſsit Deus, cuius templum totus eſt mundus? Et cùm homo latius maneat, intra vnam ædiculam vim tantæ maieſtatis includam? In noſtra dedicandus eſt mente, in noſtro conſecrandus eſt pectore. Nec nomen Dei quæras, Deus nomen eſt illi: Illic vocabulis opus eſt, vbi propriis appellationum inſignibus multitudo diriminda eſt: Deus qui ſolus eſt, Deus vocabulum totum eſt. Ergo vnus eſt, & vbique totus diffuſus.

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone 1. de Geneſi: Solus Deus eſt principium, qui ex ſe ipſo dedit ſibi ipſe principium, ſolus ante omnia: quoniam in eius manus incluſa ſunt omnia: ex ſe eſt, quod eſt: ſolus ſui conſcius quantus eſt, qualis eſt: ſolus perfectus, quia non poteſt illi addi nec minui: ſolus omnipotens, quia ex nihilo vniuerſa conſtituit, virtute regit, maieſtate cuſtodit: ſolus indemutabilis ac ſemper æqualis, quia in ſe non admittit ætatem: ſolus ſempiternus, quia immortalis eſt Dominus. Hic eſt Deus noſter, qui ſe digeſsit in Deum.

Arnobius Rhetor. 300.

Lib. 1. aduerſus Gentes: O maxime, ô ſumme rerum inuiſibilium procreator: ô inuiſe & nullis vnquam cōprehenſe naturis, cui ſpirans omnis intelligensq; natura, & habere & agere nunquam deſinat gratias. cui tota conueniat vita genu nixo procumbere, & cōtinuatis precibus ſupplicare. Prima enim tu cauſa es, locus rerū ac ſpacium, fundamentum cunctorū quæcunque ſunt, infinitus, ingenitus, immortalis, perpetuus, ſolus, quem nulla delineat forma corporalis, nulla determinat circumſcriptio qualitatis, expers quantitatis, ſine ſitu, motu & habitu,

de quo

de quo nihil dici & exprimi poteſt mortalium ſignificatione verborum: qui vt intelligaris tacendum eſt, atque vt per vmbram te poſsit errans inueſtigare ſuſpicio, nihil eſt omninò mutiendum.

Lactantius. 330

De origine erroris lib. 2. cap. 8. Solus Deus eſt, qui factus non eſt, & idcirco deſtruere alia poteſt, ipſe deſtrui non poteſt, permanebit ſemper in eo quod fuit: quia non eſt aliunde generatus, nec ortus, nec natiuitas eius ex aliqua alia rependet, quæ illum mutata diſſoluat. Ex ſeipſo eſt, & ideo talis eſt, qualem ſe eſſe voluit, impaſsibilis, immutabilis, incorruptus, beatus, æternus.

Hilarius. 350.

Lib. 1. de Trinitate: Nullus ſine Deo, neque vllus non in Deo locus eſt. In cœlis eſt, in inferno eſt, vltra maria eſt, meſt interior, excedit exterior: ita cùm habet atque habetur, neque in aliquo ipſe, neque in omnibus eſt.

Lib. 2. Deus vbique eſt, & totus vbiq; eſt: Deus inuiſibilis, ineffabilis, infinitus, ad quē & eloquendū ſermo fileat, & ad inueſtigandum ſenſus hebetetur, & comprehendendum intelligentia coarctetur.

Ambroſius. 370.

De fide contra Arianos cap. 6. Pro captu, pro viribus, pro fide noſtra intueamur, Deus quid ſit, & videamus an ei aliquid poſsit comparari. Certè hic eſt, de quo cùm dicitur, non poteſt dici: cùm æſtimatur, non poteſt æſtimari: cùm comparatur, non poteſt comparari: cùm definitur, ipſa ſui definitione creſcit. Qui cœlum manu ſua operit, pugno omnem ambitum mundi claudit, quem totum omnia neſciunt, & metuendo ſciunt.

Prudentius. 380.

Hymno de S Romano:

Deum perennum, res ineſtimabilis:
Non cogitando, non videndo clauditur:
Excedit omnem mentis humanæ modum,
Nec comprehendi viſibus noſtris valet,
Extrà, & intus implet ac ſuperfluit.
Intemporalis, anteq; primum dies
Eſſe & fuiſſe ſemper vnus obtinet:
Lux ipſe vera, veri & auctor luminis.
Cùm lumen eſſet, lumen effudit ſuum:
Ex luce fulgor natus eſt huic Filius.

Hieronymus. 390.

Epiſt. 138. ad Marcellā: Diuina natura & Dei Sermo in partes ſecari non poteſt, nec locis diuidi: ſed cùm vbique ſit, totus vbique eſt.

Ad c. 3. ad Epheſ. Deus qui ſemper eſt, nec habet aliunde principiū, & ipſe ſui origo eſt, ſuæq; cauſa ſubſtātiæ, nec poteſt intelligi habere aliunde qd' ſubſiſtit.

Auſſinus. 390

In explicatione Symboli: Deum cùm audis, ſubſtantiam intellige ſine initio, ſine fine, ſimplicē, ſine vlla admixtione, inuiſibilem, incorpoream, ineffabilē, inæſtimabilem, in qua nihil adiunctū, nihil creatū ſit: ſine auctore enim eſt ille, qui omniū auctor eſt.

Auguſtinus. 400.

De Trinitate lib. 5. c. 1. Intelligamus Deum ſi poſſumus, quantum poſſumus, ſine qualitate bonum, ſine quantitate magnum, ſine indigentia Creatorē, ſine ſitu præſentem, ſine habitu omnia continentē, ſine loco vbiq; totum, ſine tempore ſempiternum, ſine vlla ſui mutatione, mutabilia facientem, nihilq; patientem. Quisquis Deum ita cogitat, etſi nondum poteſt omnino inuenire quid ſit, piè tamen cauet, quantum poteſt aliquid de eo ſentire, quod non ſit.

Paulinus Nolanus. 410.

Ad Auſonium epiſt. 41.

Si tibi cura mei redeat, illum aſpice, & ora,
Qui tonitru ſummi quatit ignea culmina cœli,
Qui trifido igne micat, nec inania murmura miſcet,
Quiq; ſatis cœlo ſolos largitur & imbres.
Qui ſuper omne quod eſt, & in omni totus vbique eſt.

Paulus Oroſius. 420.

Lib. 7. cap. 43. Supereſt vt obtrectatores noſtros molitionum ſuarum pœniteat, veritatiſq; erubeſcant, Deum verum & ſolum, qui poteſt omnia, credant, diligant, ſequantur.

Eucherius Lugdunenſis 440.

De ſpiritualibus formulis c. 1. Solus Deus eſt incircūſcriptus, immutabilis, incorporeus & immortalis: vbiq; præſens, & latens: vbiq; totus, & immenſus.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 61. Qui credit in Deum, diſcutere Deum non præſumat, Deus quòd ſit, ſufficit ſcire. Qui requirit vnde ſit, & quantus ſit Deus, Deus quid ſit hic neſcit: ſol importunū tenebrat aſpectum, ad Deum inconcuſſus cæcatur acceſſus: Deum quui vult videre, viſionis eius diſcat menſuram: Deum ſuum qui vult ſcire, gentium neſciat Deos.

Proſper. 450.

Epigrammate 60.

Nulla quidem mens eſt, mortali in corpore viuens,
Quæ plena videat religione Deum:
Sed minus operum ſigna oſtenditur auctor:
Rectoremq; ſuum condita quæque canunt.
Vnde licet fandi vires, animúq; vigorem
Vincat & excedat gloria lauſq; Dei:
Nos tamen officio cordis gaudemus, & ori,
Et tanto obiectat ſuccubuiſſe bono.
Hinc fidei virtus, hinc flamma oriatur amoris,
Quod latet, exerceat; quod ſuperat, reparat.

Sedulius. 460.

Ad cap. 11. epiſtolæ ad Romanos: Manifeſtum eſt ſolum Deum eſſe, qui nouit omnia conſilia: & hunc vnum eſſe, qui nullius eget: Quia ab ipſo ſunt omnia, & per hoc conſilium eius, à nullo nec metitur, nec comprehenditur: Quia inferiora ſuperioris ſenſum capere non poſſunt.

Claudius Marius Victor. 460.

Præfatione in Geneſin:

Summe & ſancte Deus, cuncta virtutis origo,
Omnipotens, quem nec ſubtili indagine rerum
Mentibus humanis ſenſu comprehendere fas eſt,
Et neſcire nefas: (Nam te ratione profunda
In tribus eſſe Deum, ſed tres ſi credimus vnum,
Vnica perſonas vt tres ſubſtantia reddat,
Indiſcreta pio conſtruans fœdera nexu.)
Tu ſine principio, pariter ſine fine perennis,
Solus es atque idem, nulliq; obnoxius æuo.

Gennadius Maſſilienſis. 480.

De Eccleſiaſticis dogmatibus c. 11. Nihil incorporeū & inuiſibile natura credendum eſt, niſi ſolum Deum, id eſt, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum: Qui ideo rectè incorporeus creditur, quia vbique eſt, & omnia implet atque conſtringit: Ideo inuiſibilis omnibus creaturis, quia incorporeus eſt.

Fulgentius. 500.

De fide ad Petrum cap. 33. Firmiſsimè tene, & nullatenus dubites, Deo incommutabili, non ſolùm præterita & præſentia, ſed etiam futura omnia, incommutabiliter eſſe noticiſſima, cui dicitur: *Deus, qui occulta tua es cognitor, qui ſcis omnia antequam fiant.* Dan. 13.

Boëtius. 500.

Lib. 1. de Trinitate: Quòd Deus vbiq; ſit, ita dici videtur, non quod omni ſit loco (omnino enim omni in loco eſſe nō poteſt) ſed quod ei omnis locus adſit, ad eum capiendū, cùm ipſe non ſuſcipiatur in loco.

Caſſiodorus. 540.

De Amicitia, capite de origine amicitiæ: Deus ſummè bo-

mè bonus, ſummè potens, ſibi in ſua beatitudine, quæ ipſe eſt, in ſua ineffabili gloria, ſibi ſufficiens, nec cœlo, nec terra, nec homine indiget. Eius nimirum ſufficientiam omnis creatura proteſtatur, & dicit: *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Ipſe enim eſt omnium exiſtentium cauſa, ſentientium vita, intelligentium ſapientia, amor & gloria Angelorum. Pſal. 15.

Fortunatus. 570.

Exegeſi in Symbolum Apoſtolorum: Credendum eſt in Deum, à quo tam præſens vita, quàm futura tribuitur: Deus autem appellatio eſt ſubſtantiæ ſempiternæ, ſiue timoris diuini. Igitur Deus eſt ſine principio, ſine fine, ſimplex, incorporeus, incomprehenſibilis.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 2. in Iob cap. 7. Quia Deus manet inter omnia, ipſe extra omnia, ipſe ſupra omnia, ipſe infra omnia, & ſuperior eſt per potentiam, & inferior per ſuſtentationem: exterior per magnitudinem, interior per ſubtilitatem: ſurſum regens, deorſum continens: extra circumdans, interius penetrans: nec alia ex parte ſuperior, alia inferior: ſed vnus idemq; totus vbique, præſidendo ſuſtinens, ſuſtinendo præſidens, circumdando penetrans, penetrando circumdans.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De vniuerſitatis diſpoſitione cap. 1. Vnus Deus eſt, ſine initio ſempiternus, ſine loco vbique totus, ſine ſui mutatione omnia mutabilia diſponens creaturarum: tempora præterita, præſentia, futura pariter cernens: Cui nihil eſt præteritum, nihil reſtat futurum, ſed cuncta præſentia ſunt: cui nihil diſplicet, quod bonum eſt: nihil placet, quod malum eſt: à quo nihil naturaliter malum creatum eſt. Bonus igitur eſt ſine qualitate, magnus ſine quantitate, extremus ſine tempore, præcipuus ſine ſitu: qui omnibus creaturis infunditur, cùm non eſt illi locus: quem nulla capit creatura, nulla comprehendit intelligentia.

De ſummo bono lib. 1. cap. 1. Summum bonum Deus eſt, quia incommutabilis eſt, & corrumpi omnino non poteſt, &c. Itaque bene & ſubſtantialiter ſunt iſta in Deo, id eſt, incorruptio, immortalitas, incommutabilitas. Inde & meritò cunctæ præponitur creaturæ.

Cap. 8. Omnia tempora præcedit diuina æternitas, nec in Deo præteritum, præſens, futurúmve aliquid creditur: ſed omnia præſentia in eo dicuntur: quia æternitate ſua cuncta complectitur.

Beda. 700.

Ad caput 8. Ioannis: Solus Deus ſemper idem eſt, immutabilis veritas, immutabilis bonitas, immutabilis natura, immutabilis ſubſtantia, & quidquid de eo dici poteſt, ſemper idem eſt, quod fuit & erit.

Alcuinus. 750.

Ad Pſalm. 101. *Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient*: omnia eſſe mutabilia præter ſolum Creatorem deſignat, qui ſemper idem eſt quod eſt, & anni æternitatis illius nunquam deficient.

De Trinitate lib. 1. cap. 16. Non aliquid Deus patitur, quantum ad eius ſubſtantiam, quia Deus eſt, quia immutabilis & impaſſibilis ſubſtantia eſt: dum omnes aliæ ſubſtantiæ capiunt accidentia, quibus in eis fiat vel magna vel quantacumque mutatio: Deo autem huiuſmodi aliquid accidere non poteſt. Et ideò ſola eſt incommutabilis ſubſtantia vel eſſentia, quæ Deus eſt: Cui profectò ipſum eſſe, vnde eſſentia nominata eſt, maximè & veriſimè competit: cui ſoli optimè congruit illud nomen, quod Græci dicunt ὤν, Latini eſt.

Haymo. 820.

Ad cap. 1. epiſtol. ad Romanos: Deus omnipotens non poteſt mutari aut in melius aut in deterius, ſed ſemper idem & æqualis manet & incorruptibilis ſolus exiſtit.

Rabanus. 850.

Libro 5. in Eccleſiaſten, cap. 11. In omnipotente Deo ea quæ ſecutura ſunt tempora præſentia ſemper cõſiſtunt: cui nec futura veniunt, nec præterita diſcedunt, ſed cuncta ſimul ante oculos eius aſſiſtunt. Fuiſſe vel futurum eſſe æternitas non habet, cui nimirum nec præterita tranſeunt, neque futura ſuperueniunt: quia cuncta præſens videt.

Radulphus Flaviacenſis. 950.

In Leuiticum lib. 14. cap. 4. Adonai interpretatur Dominus eo modo, quo ſolus Deus dicitur Dominus: Licet namque ſint multi, qui dicantur Domini, Magiſtri, vel Patres: ad comparationem tamen illius, nec Dominus quiſquam dicendus eſt, nec Magiſter, nec Pater.

Petrus Damianus. 1050.

Epiſtola 4. de Dei omnipotentia cap. 6. Conſtat Deum omnipotentem ſic omnia ſecula, in æternæ ſapientiæ ſuæ theſauro concludere, vt nec ad ſe quid accedere, nec à ſe quicquam per temporum momenta valeat tranſire. In illa igitur ineffabili ſuæ maieſtatis arce perſiſtens, ſic omnia in ſuæ præſentiæ conſpectu conſtituta, vno ac ſimplici contemplatur intuitu, vt ſibi nunquam penitus vel præterita tranſeant, vel futura ſuccedant. Cui dum ſemper eſſe atque idem eſſe, eſt per æternitatem, dum omne quod labitur circumſcribit, intra ſemetipſum omnium curſus temporum claudit: & ſicut intra ſe ſine tranſitu cohibet omnia tempora: ita nihilominus intra ſe ſine ſpatijs vniuerſa continet loca. Hinc eſt planè quod ait: *Cœlum & terram ego impleo.* Hinc eſt quod ſapientia illius dicit: *Gyrum cœli circuiui ſola.* De qua & Salomon ait: *Quia cùm ſit vna, omnia poteſt: & permanens in ſe, innouat omnia.* Et idem alibi: *Si cœlum & cœli cœlorum te capere non poſſunt, quanto magis domus hæc, quam ædificauit tibi?* Rurſumq; de eo ſcriptum eſt: *Cœlum metitur palmo, & omnem terram pugillo concludit.* Sedi quippe, cui præſidet, interior & ſuperior manet. Nam per id cœlum palmo metiens, & terram pugillo concludens, oſtenditur quòd ipſe ſit circumquaque cunctis rebus, quas creauit, exterior. Id namque quod interius concluditur, à concludente exterius continetur. Per ſedem ergo, cui præſidet, eſſe interius & ſupra perpenditur: per pugillum verò, quo continet, eſſe exterius ſubterq; ſignatur. Quia enim ipſe manet intra omnia, ipſe extra omnia, ipſe ſuper omnia, ipſe infra omnia, & ſuperior eſt per potentiam, & inferior eſt per ſuſtentationem, & exterior per magnitudinem, & interior per ſublimitatem. Vbi ergo ſit aliquid abſque eo, qui cùm per molem corporis nuſquam eſt, per incircumſcriptam ſubſtantiam nuſquam deeſt? De quo ait Apoſtolus: *Quia in ipſo conſtat omnia: quoniam ex ipſo, & in ipſo, & per ipſum ſunt omnia.* Eſt autem, vt ita dixerim, locus illocalis, qui ſic in ſe omnia continet loca, vt non moueatur ipſe per loca. Et cùm omnia ſimul impleat, non per partes ſui occupat partes loci, ſed totus vbique eſt, nec per ampliora loca diffuſior, nec per anguſtiora contractior, nec altior in excelſis, nec plus humiliatus in infimis. Non maior in magnis, nec minor in minimis: ſed vnus idemque ſimplex & æqualis vbique. Nulla indiget creatura, ſed eo indiget omnis creatura. Nam antequam virtutes Angelicas condidiſſet, antequam vel temporale aliquid extitiſſet, plenas atque perfectas immortalitatis diuitias & gloriæ poſſidebat. Hier. 23. Eccli. 24. Sap. 7. 2. Par. 6. Iſai. 40. Coloſ. 1.

Cap.7. Est planè Deo coæternum posse omnia, sicut & omnia nosse, idemq; semper existere. In illo itaque summo rerum cardine, naturarum omnium iura dispensans, sic omnia tempora, præterita videlicet, præsentia & futura intra suæ prouisionis arcana complectitur, vt nec nouum aliquid sibi penitus accedat, nec aliquid ab eo per cursus momenta recedat. Sed nec diuersis obtutibus diuersa considerat, vt cùm intendit præteritis, vacet à præsentibus vel futuris: vel rursus cùm præsentia vel futura considerat, oculos à præteritis auertat: sed vno duntaxat ac simplici præsentissimæ maiestatis intuitu, simul omnia comprehendit. Neque hoc confusè atque inexplicatè, sed omnia discernit, atque iuxta proprietatem suam quæque distinguit, &c.

Algerus. 1060.

Prologo lib. 1. de Eucharistia: Non decet vt bestiali sensu, vel modico intellectu nostro, quo nec terrena ista scire sufficimus, immensitatem diuinæ maiestatis comprehendere velimus: cùm ipsi Angeli, qui adhuc nobis superiores sunt, in eum desiderent prospicere, nec tamen immensitatem eius maiestatis valeant penetrare: quamuis eius sicut est faciem contemplentur, & eius manifesta gloria fatientur. Quæ enim creatura cùm circumscripta sit, immensum possit comprehendere? si enim aliquatenus comprehendi potest, immensus non est.

Anselmus. 1080.

In Monologio cap.4. Quare est quædam natura, vel substantia, vel essentia, quæ est per se bona vel magna, & per se est id quod est, & per quam est, quicquid verè aut bonum, aut magnum aliquid est: & quæ est summum magnum, summumq; bonum, summum ens siue existens, id est, summum omnium quæ sunt.

Cap. 8. Sed & misericors simul & impassibilis quomodo es? Nam si es impassibilis, non compateris: si non compateris, non est tibi miserum cor ex compassione miseri, quod est esse misericordem. At si non es misericors, vnde miseris est tanta consolatio? Quomodo ergo es & non es misericors Domine? Ne si quia es misericors secundùm nos, & non es secundùm te? Es quippe secundùm sensum nostrum, & non es secundùm tuum. Etenim cum tu respicis nos miseros, nos sentimus misericordis affectum: tu non sentis affectum, & misericors es. Igitur quia miseros saluas, & peccatoribus tuis parcis, & misericors non es: quia nulla miseriæ compassione afficeris.

Cap.19. Non es tamen in loco aut tempore, sed omnia sunt in te: Nihil enim te continet, sed tu contines omnia.

In Prologio cap.14. An inuenisti anima mea quod quærebas? Quærebas Deum, & inuenisti eum esse quiddam summum omnium, quo nihil melius cogitari potest. Et hoc esse vitam ipsam, lucem, sapientiam, bonitatem, æternam beatitudinem, & beatam æternitatem, & hoc esse vbique & semper.

Petrus Alphonsus. 1106.

Titulo 1. Credendum est primum factorem, nec creatum esse, nec nouatum, sed necessario æternum: Præterea non compositum, sed simplicem credere conuenit eum: Omnis enim compositio motus est, & actus simplicis rei. Item quod prius est, principium habere non potest: compositio autem omnis aliquod habet principium. Creator ergo primus non est compositus: sed neque est corporeus: Omne enim corporeum est compositum. Item neque mobilis est: Omne enim quod mouetur partibus constat; sed quicquid partibus constat, compositum est. Quod autem primum est omnium, non est compositum. Igitur nec mobile est.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

Ad cap.1. Ioannis: Deus ex nulla constat materia, propter quod semper est idem quod est, non permutatur, nullisq; subiacet accidentibus. Quapropter diuinitas non formata, sed tantum forma est.

Lib.1.in Exodum cap.12. Deus inuisibilis, qui nec loco circumscribitur, nec vllis sensibus corporis percipitur: quoties visibiliter hominibus apparet, rebus ipsis congruam assumit speciem, propter quas apparere dignatur.

Lib.1.de victoria Verbi cap.6. Cùm legimus & audimus: *Extuus iratus*, vel quodlibet aliud eiusmodi, non intelligimus, nec intelligere debemus, de Deo impassibili, quòd in eum cadant motus animi, qui signantur vocabulo iræ, vel furoris. Ipse namque suauis semper, in tranquillitate omnia disponit: sed creatura corrupta, suoq; vitio turbata, ipsam Creatoris suauitatem atque tranquillitatem malè & pœnaliter sentit.

Bernardus. 1130.

Lib.5.de consideral.cap.11. Quid est Deus? Quod ad vniuersum spectat, finis: quod ad electionem, salus: quod ad se, ipse nouit. Quid est Deus? voluntas omnipotens, beneuolentissima virtus, lumen æternum, incommutabilis ratio, summa beatitudo, creans mentes ad se participandum, viuificans ad sentiendum, afficiens ad appetendum, dilatans ad capiendum, implens ad felicitatem, circumdans ad securitatem.

Cap.12. Quid est Deus? non minus pœna peruersorum, quam humilium gloria. Est enim rationabilis quædam æquitatis directio, inconuertibilis atque indeclinabilis, quippe attingens vbique, cui illisa omnis prauitas conturbetur necesse est.

Sermone 6. super Cantica: Tenetis sine dubio datum superius, solum summum & incircumscriptum Spiritum, ad omne quod facere vel fieri vult, corporis instrumento siue obsequio non egere: Demus ergo securi, veram soli Deo, sicut immortalitatem, ita & incorporietatem, quod solus spirituum vniuersam corpoream naturam eousque transcendat, vt quocumque corpore in quocumque opere non indigeat, solo spirituali nutu cùm vult, ad quæcumque vult agenda contentus. Sola igitur est, quæ nec propter se, nec propter alium solatio corporei instrumenti opus habet illa maiestas, cuius omnipotenti arbitrio incunctanter præsto est omne opus, omne altum inclinat, omne aduersum cedit, omne creatum fouet, etiam nullo interueniente vel subueniente solatio corporali siue spirituali. Docet vel monet sine lingua, præbet vel tenet sine manibus, sine pedibus currit, & succurrit pereuntibus.

Sermone 31. super Cantica: In tantum superexcellit immortalitas deitatis, vt Apostolus dicat de Deo: *Qui solus immortalitatem.* Quod ego reor pro eo dictum, quòd solus sit natura incommutabilis Deus, qui ait: *Ego Dominus, & non mutor.* Vera namque & integra & immortalitas, tam non recipit mutationem, quàm nec finem: quòd omnis mutatio quædam mortis imitatio sit. 1.Tim.6 Malac.3.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib.1. dist. 8. Dei solius essentia incommutabilis dicitur propriè; quia nec mutatur, nec mutari potest. Vnde Augustinus lib.5. de Trinitate: Aliæ, inquit, essentiæ vel substantiæ capiunt accidentia, quibus in eis fiat vel magna, vel quantacunque mutatio: Deo autem aliquid huiusmodi accidere non potest, & ideo sola substantia, vel essentia, quæ Deus est, incommutabilis est: cui profectò

maximè

maximè ac verissimè competit esse. Quod enim mutatur, non seruat ipsum verum esse: & quod mutari potest, etiamsi non mutetur, potest quod fuerat non esse. Ideoque illud solum, quod non tantùm non mutatur, verùm etiam mutari omnino non potest, verissimè dicitur esse, id est, substantia Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Ideoque Apostolus loquens de eo ait: *Qui solus habet immortalitatem*, &c. .Tim.6

Eademq; sola propria ac verè simplex est, vbi nec partium, nec accidentium, nec quarumlibet formarum vlla est diuersitas, siue variatio, vel multitudo.

Dist. 30. Accidens est in creatura, non in Creatore: & appellatio, qua creatura dicitur relatiuè, ad Creatorem relatiua est, & relationem notat, quæ est in ipsa creatura. Appellatio verò illa, qua Creator relatiuè dicitur, ad creaturam, relatiua quidem est, sed nullam notat relationem, quæ sit in Creatore.

Petho Pruuiensis. 1160.

De statu Domus Dei lib. 4. cap. 15. Quocirca considerare nos oportet, quomodo diuina virtus in omnia veniens implet, & cùm ipsa omnia capiat, nihil eam capiat, licet ipsa per maiestatis suæ præsentiam vbique tota sit. Nam neque cœli cœlorum eam capere prævalent. Quomodo ergo non vbique est illa diuina virtus, quæ omnia potenter creat, sapienter exornat, benignè regit? Sic tamen vbique diuina maiestas esse creditur, vt cùm vna sit & indiuisa omnium essentiarum essentia, in omnes essentias sic sua bona diuidat, vt de participatione summi boni, quod ipsa est alijs plus, alijs minus conferat, sicq; in omnibus creaturis inuisibili quodam & ineffabili modo occultas quasdam operetur virtutes.

Hildegardis. 1160.

Libro 2. Visione 1. cap. 1. Nam ille lucidissimus ignis, quem vides, designat omnipotẽtem & viuentem Deum, qui in clarissima serenitate sua, nunquam vlla iniquitate obfuscatur, incomprehensibilis manens: quia nulla diuisione diuidi potest, aut initio, aut fine, aut vlla scintilla scientiæ creaturæ suæ comprehendi sicuti est, & inextinguibilis existens. Quoniam ipse est plenitudo illa, quam nunquam vllus finis tetigit, ac totus viuens: quia nulla omnino res ipsi absconsa est, quam nesciat, totusq; vita existens: quoniam omne quod viuit ab ipso viuere sumit.

Lib. 3. visione 10. cap. 5. Sicut homo nec diuinitatem mortali intuitu valet inspicere, sic secreta eius mortali sensu non potest capere, nisi quantum in permissione Dei illi est possibile.

In expositione Symboli Athanasij. Immensus Pater est, quia nulla capacitate comprehendi, nec numero finiri potest, vt illa possunt, quæ in principio facta sunt: Omnia enim in præscientia sua habuit, sed tamen illa subitò non creauit.

Innocentius Tertius. 1200.

Ad Psalm. 5. pœnitentialem: *Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* Quia inuariabilis es omninò, & immutabilis, nihil habens in te, nisi te, nec in te aliud habens ab habitu, nec aliud habitum ab habente, quamuis habentis nullus sit habitus, nec alicuius habitus ipsum sit habens, cùm ens idem sit in te omnino quod esse: Nam esse non est aliud quàm quo es, sed idem omnino.

Sermon. 3. de Natiuitat. Domini: Quia ergo puer hic Deus est, cui nomina ista conueniunt: & in Deo nihil est diminutum, tanquam infirmum: nihil est superabundans, quasi superfluum: sed totum est omnino perfectum velut æternum: idcirco hæc nomina, quæ sibi secundùm naturam diuinam conueniunt, sub perfecto numero designantur. Deo namque nihil accedit, vt aliquid superabundet in illo, nec ab eo quicquam recedit, vt aliquid diminuatur ab ipso: sed idem ipse semper existit, non habens in se quicquam diuersum, sicut non habet aduersum: nec habet quicquam varium, sicut nec contrarium: non habet in se nisi se: nec aliud est habens ab habito, nec aliud habitum ab habente.

De solemnitate omnium Sanctorum sermone 2. Visione corporea nullus vnquam videre potuit aut poterit Deitatem: quia Deus non est corpus, sed spiritus: Visione autem ænigmatica Deus in præsenti videtur vtcumque, non per speciem, sed per fidem. nec plenè, sed imperfectè. Visione verò comprehensiua, purè videtur ab Angelis sanctis, & animabus beatis, qui cognoscunt sicut & cogniti sunt. Verum est ergo quòd Deum nemo vidit vnquam, sed intelligendum est de visione corporea. Sicut homo versus à tergo scitur vtique quòd sit homo, sed non quis homo, ita quòd Deus sit, modò scimus, sed quid sit ipse, nescimus. scimus equidem quòd sit Deus, sed nescimus quid sit.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 4. post Pascha: Non est in Deo vicissitudinis obumbratio, quia nulla in eo est transmutatio. Vbi enim est mutatio, ibi vicissitudo, dum vna forma recedit, alia succedit. Hoc autem in Deo fieri nequit, qui summè simplex est, & in supremo gradu simplicitatis, carens omni genere compositionis. Neque enim partes integrales habere potest more corporum, cùm omnis pars naturaliter prior sit suo toto. Nihil autem natura vel intellectu prioris est summo principio, id est, Deo. Caret præterea compositione, quæ sit ex materia & forma substantiali: Deum autem nihil conducit ad esse, cùm ipse sit prima omnium causa, id est, causa causalissima: Sed nec accidentalis forma potest esse in Deo, vt secundùm accidentia fiat in illo mutatio, vt vnum expellatur ab eo & recedat, & aliud loco eius succedat. In Deo enim nulla est diuersitas, vel contrarietas. Mutatio autem fine aliqua contrarietate vel oppositione fieri nequit: Vnum enim ex similibus suum simile non expellit. In Deo autem nihil est cui fiat oppositio, neque aliquid opponitur Deo: Opposita enim simul sunt natura: Deus autem omnia præcedit, tanquam principium & prima causa. Est igitur inuariabilis Deus, & absque vlla transmutatione. Ipse enim æternus sine tempore, immensus sine quantitate, vbique sine loco, supra omnia non elatus, infra omnia non depressus, intra omnia non inclusus, extra omnia non exclusus, stabilisq; manens dat cuncta moueri. Nihil autem est in ipso quod non sit Deus.

Guilhelmus Aluernus 1230.

Prima partis de vniuerso parte 3. cap. 6. Scito ergo in primis quia casus & temeritas tam longè sunt à sapientia, & bonitate Creatoris, quàm longè stultitia vel ignorantia, & propter hoc quantum ad Creatorem nihil est casus. Apud nos verò locum habet casus, sed quantum ad nos: hoc est propter ignorantiam, & improuisionem. Creator enim omnia intuetur, non intuitione, quæ sit habitus dormiens, quin potius intuitu, qui est in vltimitate vigilantiæ, & actualitatis: neque aliquid est opertum vel absconditum vllo modorum à visione ipsius: sed neque intuetur aliquid tanquam longè sit ab eo, neque tanquam propinquum sit ei: & intelligo in hoc sermone meo quod propinquitas & remotio rerum nec addit, nec minuit cognitioni ipsius. Quapropter videt omnia ad nudum & tanquam proxima. Manifestum est igitur, quoniam nihil euenit, vt sit in rebus quod ipse non sciat, & etiam præsciat.

Alexander Alesius. 1240.

Parte 1. quæst. 5. memb. 1. Diuina essentia est simplex, omnimoda simplicitate: ita quòd non est in ea compositio essentialis, nec accidentalis: omne enim compositum potest intelligi non esse, quia potest intelligi resolubile: sed diuina essentia non potest intelligi non esse, ideo nec composita est.

Quæst. 48. memb. 1. Notis nominatur Deus priuationibus, cùm dicitur, immensus Deus, infinitus, incircumscriptibilis: Imaginibus, cùm nominatur dispositionibus spiritualium creaturarum: vt cùm dicitur, Spiritus sapiens, intelligens: Formis, cùm nominatur similitudinibus corporalium creaturarum: vt cùm dicitur leo, ignis, & huiusmodi.

Bonauentura. 1260.

Parte 1. Breuiloquij, c. 8. De sapientia Dei hæc tenenda sunt, scilicet quòd ipsa diuina sapientia limpidissimè cognoscit omnia bona & mala, præsentia, præterita & futura, actualia & potentialia, ac per hoc incomprehensibilia nobis, & infinita: ita tamen quod ipsa in se nullo modo diuersificatur, licet diuersa omnia sortiatur. In quantum enim est cognoscitiua omnium possibilium, dicitur scientia, siue cognitio: in quantum est cognoscitiua omniũ, quæ in vniuerso fiunt, dicitur visio: in quantum est cognoscitiua omnium, quæ bene fiunt, dicitur approbatio: in quantum est cognoscitiua eorum, quæ ab ipso Deo fienda sunt, dicitur dispositio: in quantum est cognoscitiua eorum, quæ futura sunt, dicitur præscientia, siue præuisio: in quantum est cognoscitiua eorum, quæ damnanda sunt, dicitur reprobatio. Et quia ipsa non tantùm est cognoscitiua, sed etiam ratio cognoscendi omnia, ideo in quantum est ratio cognoscendi omnia cognita, dicitur lux: in quantum est ratio cognoscendi visa & approbata, dicitur speculum: in quantum est ratio cognoscendi prædestinata, & reprobata, dicitur liber vitæ. Est igitur liber vitæ respectu rerum, vt redeuntium: exemplar, vt exeuntium: speculum, vt euntium: lux verò respectu omnium. Ad exemplar autem spectat idea, verbum, ars, & ratio. Idea secundùm actum præuidendi: verbum secundùm actum proponendi: ars secundùm actum prosequendi: ratio secundùm actum perficiendi: quia superaddit intentionem finis. Quia verò hæc omnia vnum sunt in Deo, ideo frequenter vnum accipitur pro alio.

Ægidius Romanus. 1280.

Lib. 1. hexameron, cap. 21. Deus non est tempus, sed est supra tempus: quia non continetur à tempore, sed magis continet tempus. Non enim opus habet Deus, vt ab aliquo contineatur, quia ipse continet omnia.

Rainerus Pisanus. 1300.

In Pantheologia de esse Dei, cap. 2. Quatuor sunt inter alia, quæ conueniunt soli Deo: primum est, immensitas potentiæ: secundum est, æternitas permanentiæ: tertium est, incircumscriptibilitas continentiæ: quartum est, incomprehensibilitas notitiæ. Primum est, immensitas potentiæ, ita quòd Deus ratione suæ infinitatis est immensurabilis, interminabilis, incircumscriptibilis, incomprehensibilis. Primò enim soli Deo conuenit immensitas potentiæ. Est enim solus omnipotens, &c.

Durandus à S. Portiano. 1320.

Lib. 1. dist. 37. q. 2. Deus secundùm se est nusquam, secundùm effectus suos est vbique. Nihil enim replet omnem locum bonitatibus & effectibus suis, nisi Deus.

Guido Rocherius. 1330.

In Manipulo curatorum de oratione Dominica: Deus est firma entitas, quia nunquam deficiens, sed omnes perficiens: summa bonitas omnibus sufficiens: pura veritas omnes erudiens: vera charitas omnia reficiens: firma entitas nunquam deficiens. Vnde ipse de se dixit: *Ego sum qui sum.*

Henricus Suso. 1330.

In Appendice quarundam sublimium quæstionum, ca. 17. Quid sit Deus: noueris, quotquot vnquam Doctores extiterint, eam quæstionem absoluere non potuisse: siquidem sensus & rationem omnem excedit: tamen qui studiosus est, si quærendi non remittat diligentiam, obtinet quandam Dei notitiam, sed valde remotam. In ipsa autem Dei cognitione vita æterna, & suprema hominis beatitudo consistit. De hoc Deo ac Domino nostro ea nobis cognitio suppetit, esse eum substantiam immortalem, æternam, siue ante vel post simplicem, nudam, incommutabilem, incorpoream, ac existentem spiritum, cuius substantia vita illius & operatio est, cuius viuacissima intelligentia in se ipsa & per seipsam cuncta nouit, cuius scientia in se ipsa abyssus quædam est delitiarum & gaudiorum, qui denique sui ipsius & omnium ipso in futura vita futurorum supernaturalis, ineffabilis, & iucundissima beatitudo est.

Raymundus Sebundus. 1430.

Dialogo 1. cap. 3. Quia Deus esse suum non recipit ab aliquo nec à seipso, ideo non recipit multitudinem, coniunctionem, compositionem, diuersitatem: sed est simplicissimum, purissimum, indiuisibile & summè vnum. Deus præterea est suum met esse, & totum esse, à quo non esse lõgissimè separatur. Omnia nempe quæ præter Deum habent esse, habent non esse sibi coniunctum: Deus verò in infinitum abigit à se non esse, & ante se & post se: & ideo Deus est ens interminatum, infinitum, æternum, sine principio, sine fine. Et quia esse Dei excludit à se omne non esse, idcirco continet in se quicquid pertinet ad esse.

Laurentius Iustinianus. 1430.

De casto connubio Verbi & animæ cap. 9. Etsi Deus Spiritus simplicissimus est, & inuisibilis substantia: vt spiritualibus animæ sensibus fieret capabilis, maximo suæ pietatis mysterio, visum, auditum, cæteraq; sensuum officia ac humani corporis membra sibi inesse, in sacro voluit attestari eloquio. De visu namque & auditu prohetauit: *Oculi Domini super iustos, & aures eius ad preces eorum: vultus autem Domini super facientes mala,* &c. Ex huiusmodi quidem tropicis locutionibus, non dedignatur sereniſsima & inclyta Dei maiestas humanam se ostendere habere formam, vt informet homines. Inclinando enim se erigit nos, infirmando sanat & erudit. Nemo tamen sic desipiat, vt humanam arbitretur Deum habere formam, aut humanis subiacere sensibus. Nullo horum diuina indiget natura: quamuis in homine à Verbo assumpto, cuncta membra fuerint humana tanquam in homine perfecto. Omnes istæ locutiones de Deo & de anima humano prolatæ vsu, spiritualiter intelligendæ sunt. Psal. 33.

Cap. 18. Quis (nisi aut elatione tumidus, aut ignorantia cæcus) præsumat intelligere posse quid sit Deus? Quòd autem Deus sit omnis creatura testatur. Ipsæ quidem lingua sua fatentur opus se summi & æterni Dei esse, & dicunt: *Ipse fecit nos, & non ipsi nos.* est enim Deus naturæ vox, qua omnia pulchra testantur ipsum pulcherrimum, dulcia dulcissimum, sublimia altissimum, pura purissimum: vnde quemadmodum in patria Deus est speculum, in quo relucet creaturæ: ita in via creaturæ sunt speculum, in quo Creator videtur. Ideo Apostolus ait: *Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, à creatura mundi intellecta conspiciuntur.* Ratio quoque naturalis, quæ per effectum in cognitionem omnem peruenit, rationando Deum esse concludit. Omne namqu creatum indiget aliquo vt sit: Verbum autem Deus, per quod omnia sunt, quæ sunt, siue Angeli, siue Ar- Rom. 1.

changeli, siue Throni, siue Seraphin, seu quicquid mouetur in cęlo, vel in terra, est apud Deum. Ipsum dicimus principium & sapientiam, in quo, & per quem facta sunt vniuersa. Fides etiam Catholica, non solum credit Deo, verum etiã credit in Deum, amando credit, & credendo in membra sibi incorporatur.

Thomas Malleolus Campensis. 1430.

In soliloquio animæ, cap. 1. Dilectus iste, de quo diligentissimè scrutaris, talis ac tantus est, vt sermone non possit explicari, cùm sit ineffabilis: tam altus & superexaltatus est omnibus creaturis, vt sit semper incomprehensibilis. Virtus eius & magnificentia eius interminabilis: quicquid de eo dicitur aut scribitur, indignum eo totum creditur, quia omnibus superfertur.

Pius Secundus. 1450.

Epistola ad Morbisanum Turcorum Principem: Saraceni Deo corpus, & caput, & manus, & cætera mẽbra concedunt: Nos Deum spiritum esse asserimus incorporeum, immortalem, æternum & incomprehensibilem.

Dionysius Carthusianus. 1460.

In Dionysij Areopagitæ cap. 13. de cœlesti Hierarchia: Deus incomprehẽsibilis est, corporalibus oculis videri nequit in sua diuinitatis natura, qui, teste Apostolo, *lucem habitat inaccessibilem*, nec in vita præsenti potest videri per speciẽ, id est, per suam essentiam de lege cõmuni. Propter quod Moisi deprecanti: *Ostende mihi faciem tuam.* Respondit: *Faciem meam videre non poteris: Non enim videbit me homo, & viuet.*

Pelbartus Themesuuarensis. 1490.

Sermone 2. de sanct. Trinitate: Tale credimus de Deo, quod planè nulla mens capere potest: confitemur, quòd Deus incomprehensibilis est omni creaturæ. Nam sicut se habet oculus nyctycoracis ad lumen solis, sic se habet oculus nostræ mentis ad ea, quæ sunt manifesta naturæ.

ARTICVLVS SECVNDVS.

NON ESSE NISI VNVM DEVM.

NEGANT.

Anno ante natum Christũ 1200.

Rpheus ducentos sexaginta duos Deos confessus est, quos tandem in testamento suo, cùm moreretur, reiecit, vnum esse Deum asserens. Theophilus Antiochenus lib. 3. ad Autolycum.

900. *Homerus in Iliadib. & Hesiodus in Theogonia plures deos, maiores & minores cõminiscũtur.*

800. *Antisthenes libro qui Physicus inscribitur, populares Deos multos naturaliter vnum esse dicit* Cicero lib. 1 de natura Deorum.

370. 300. *Chrysippus Stoicus magnam turbam congregat ignotorum Deorum, vt eos ne coniectura quidem informare possimus.* Cicero lib. 1 de natura Deorum.

200. Plautus inquit: *Dij me omnes minutij, & patellarij adiuuent.*

Post Christũ natũ 50. *Simon Magus multos Deos posuit.* Clemens lib. 2. Recognitionum.

80. 150. 160. *Cerinthus, Marcus, Menander & Basilides nunc plures Deos ponunt, nunc tres aduersos principio carentes, qui semper vna sint* Clemens constitut. Apostol. lib. 5. cap. 8.

Gnostici duos Deos credunt, vnum bonum, & alterum malum. Augustinus hæresi 6.

Cerdon duo posuit principia, sibi aduersantia: dixit 'Deum Legis & 'Prophetarũ, non esse Patrem Christi, nec bonum esse, sed iustum: alium verò Deum esse Patrem Christi, & hunc esse bonum. Irenæus, Tertullianus, Epiphanius, Augustinus, Theodoretus, & Nicetas de Cerdone.

170. *Valentinus plures Deos, eosq; diuersos nugatus est, atque eum qui mundum creauit, etiam mortis esse auctorem dixit.* Clemens Alexandrinus lib. 4. Stromaton.

180. *Apelles duos finxit Deos, vnum bonum, & alterum malum: bonũ Deum dixit esse principium, & ab illo factũ alterũ Deũ qui cum malignus esset, mundũ sua malignitate fecerit.* Euseb. lib. 5. c. 13. Aug. hæresi 23.

190. *Peratæ nominant tres Deos tres rationes, tres mentes.* Theodoretus de Peratis.

200. *Helchesaï Deum quidem vnum dixerunt esse, sed aquam colentes, hanc velut Deum esse putárunt, & ex eo quasi vitam traducunt.* Epiphanius de Helchesaitis, hæresi 23.

270. *Manes Persa duos asserit Deos: vnum vinificantem & efficientem omnia bona: alterum interficientem, & omnis generis mala inferentem.* Athanasius, Epiphanius, Augustinus, Theodoretus, & Nicetas de Manichæis, Hebraei in Kabala.

400. *Faustus Manichæus fingit multos Deos, & inter eos duodecim quosdam magnos Deos, ternos per quatuor tractus, quibus ille vnus circumagitur, quem vocant regentium regem, sceptrigerum, perennem, floreis coronis cinctum & facie rutilantem.* Augustinus contra Faustum Manichæum lib. 15. cap. 5. & 6.

470. *'Petrus Fullo tres Deos dogmatizauit, alium dicens esse Deum Patrem, alium 'Deum Filium præter Patrem & alium 'Deum Spiritum sanctum præter Patrem & Filium.* Felix Papa epistola ad eum scripta.

600. *Ioannes Philoponus tres esse Deos ex professo docuit, & Tritheitarũ sectam instituit.* Leontius de sect. Suidas in voce Ioannes, Nicephorus lib. 16. cap. 46.

1190. *Ioachim Abbas cõtendebat Patrem & Filiũ & Spiritũ S. non esse vnam aliquã singularẽ essentiã, sed esse vnũ quodãmodo collectione, & ordine ad eum modũ, quo plures fideles sunt vna Ecclesia.* Concil. Lateranense. c. 2

Albanen-

1100. *Albanenſes & Albigenſes cum Manichæis duo principia ſtatuunt, Deum & Diabolum, quem credunt creaſſe corpora.* Bernardus Lutzemburgenſis, Antoninus 4. parte Summæ tit. 11. cap. 7. §. 5.

1260. *Raymundus Lullius tres eſſentias in tribus perſonis aſſeruit, perinde agens, ac ſi tres Deos palam prædicaſſet, cum multiplicationem eſſentiarum, id eſt deitatum, multiplicatio Deorum conſequatur.* Bernardus Lutzenburg.

1500. *In Perſia, India, & cæteris Orientalibus prouincijs, multi adhuc Manichæũ errorem amplectuntur, de duobus Dijs bono & malo: quorum alter res iſtas inferiores moderetur, bonus verò nihil agat. Quare idolum in ſuis familijs habent eiſmodi ſimile, quo noſtri pictores Diabolum exprimunt, nigrum, cornibus, dentibus aliquot recuruis ex ore prodeuntibus.* Hieronymus Oſorius de rebus geſtis Emmanuelis.

1550. *Valentinus Gentilis in ſuis propoſitionibus Patrem, Filium, & Spiritum ſanctũ, tres eſſe Deos æternos aſſerit, eſſentialis numero diſtinctos: ita tamen, vt Pater ſit ſolus Deus ex ſe. Filius autẽ & Spiritus ſanctus Dij quidẽ inferiores, qui à Patre eſſentiã ſuam productã habeant: tametſi non ex nihilo, ſed ex ſubſtantia Patris, vt inquit Propoſitione 11. Quæritur a Patrem eſſentiatorem, Filium autẽ & Spiritum ſanctum eſſentiatos dicit.*

1560. Beza libro de vnitate eſſentiæ: *Legimus, adq; non ſine horrore, quæ Georgius Paulus Caſanouius, & alij nonnulli à Valentino Gentili faſcinati ſcripſerunt, tres perſonas ſine vnitatibus, in tres numero diuinas, ſine eſſentias transformantes: vnde fit, vt neceſſariò tres Deos ſtatuant.*

1560. *Tritheitæ in Polonia duce Georgio Paulo, aiunt tres eſſe Deos, tres æternos, tres omnipotentes.* Poloni epiſtola ad ſenatum Geneuenſem, Caniſius de corruptelis verbi Dei.

1567. *Petrus Straterius, Theodori Bezæ diſcipulus, & Georgius Blandrata publicè in Polonia docent, non vnum, ſed tres eſſe Deos, haud ſecus inter ſe diuerſos ac tres homines: quod à Caluino, Bullingero, Martyre, Muſculo ſe didiciſſe affirmant.* Prateolus in Elencho. Theodorus Beza epiſt. 16.

1570. *Dutia in Polonia Petro Goneſio duce, Patrem & Filium duos eſſe Deos aſſerunt: de Spiritu aiunt nondum eſſe reuelatum quid ſit.* Caniſius de corruptelis verbi Dei, Alphonſus Piſanus præfatione in Concilium Nicænum.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Deut. 6. *verſ.* 4. Audi Iſrael, Dominus Deus noſter Deus vnus eſt.

1 *Reg.* 2. 2. Non eſt ſanctus, vt eſt Dominus: neque enim eſt alius extra te.

Pſalm 17. 32. Quis Deus præter Dominum? aut quis Deus præter Deum noſtrum?

Pſalm. 85. 10. Quoniam magnus es tu, & facies mirabilia: tu es Deus ſolus.

Sap. 12. 13. Non eſt alius Deus quàm tu.

Eccleſiaſtici 1. 8. Vnus eſt altiſſimus Creator omnipotens.

Eſaiæ 43 10. Ante me non eſt formatus Deus, & poſt me non erit. Ego ſum, ego ſum Dominus, & non eſt abſque me Saluator.

Malachiæ 2. 10. Nunquid non Pater vnus omnium noſtrum? nunquid non Deus vnus creauit nos?

Marci 12. 29. Primum omnium mandatum eſt: Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus. 32. Vnus eſt Deus, & non eſt alius præter eum.

1. *Cor.* 8. 4. Scimus quia nihil eſt idolum in mundo, & quòd nullus eſt Deus, niſi vnus. 5. Nam etſi ſunt qui dicantur Dij, ſiue in cælo, ſiue in terra (ſiquidem ſunt dij multi, & domini multi) nobis tamen vnus Deus, & Pater, ex quo omnia, & nos in illo.

Gal. 3 20. Mediator vnius non eſt? Deus autem vnus eſt.

Epheſ. 4. 5. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma. Vnus Deus & Pater omnium, qui eſt ſuper omnes, & ſuper omnia, & in omnibus nobis.

1. *Timoth.* 2. 5. Vnus Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus 80.

Conſtit. Apoſt. lib. 6. cap. 14. Deus omnipotens vnus tantùm eſt, & præter hunc nullus alius eſt, & oportet hunc ſolum colere & venerari.

Lib. 1. Recognitionum: Vnus eſt Deus, idẽ qui conditor mundi, iuſtus iudex, & vnicuique pro actibus ſuis quandoque reſtituens, &c. Vnus eſt Deus hic ipſe Iudæorum, qui eſt ſolus Deus cœli creator & terræ, qui & omnium Deorum eſt Deus.

Dionyſius Areopagita. 90.

De diuinis nominibus. cap. 1. Quocirca in omnibus fermè ſanctis libris aduertimus ſanctæ prædicari, vt ſingularem quidẽ & vnicam, ob ſimplicitatem atque vnitatem excellentis illius individui: ex quo velut vnifica virtute, in vnum euadimus, diuiduiſque noſtris alteritatibus, ſupra mundanum modum conglobatis in diuinam monadem, atque vnionem Deum imitantes colligimus.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Philipp. Vnus ergo Deus & Pater, nec duo, neque tres: vnus qui eſt, nec eſt alius præter ipſum, ſolus & verus: *Dominus enim*, inquit, *Deus tuus Deus vnus eſt*, vnus & Filius Verbum Deus.

Ad Antiochenos: Attendentes Apoſtolicæ doctrinæ, & Legi & Prophetis credentes, abijcite omnem gentilem & Iudaicum errorem, vt nec multitudinem introducatis Deorum, nec prætextu vnius Dei negetis Chriſtum.

Iuſtinus. 160.

In Euerſione quorundam dogmatum Ariſtotelicorum: Secundùm eos, qui doctrinam à Deo receperunt, & diſcrimen inter Deum & creaturam cognouerunt, ſingularis & vnus eſt Deus, iuxta vtrumque ingeniti modum. Ingenitus, qui Deum Deoſve nec ante ſe, nec poſt ſe habuit cæteros, neque ſubiectum ſiue ſubiacens, neque obiectum ſiue op-

positum habens : incorruptibilem obtinens naturam & essentiam.

Lib. de Trinitate, seu in expositione fidei: Vnum quidem Deum colere nos diuinæ literæ docent, & Patrum eruditæ institutiones: Vnum namque necesse est rerum vniuersarum auctorem summum, vt ne quid extrinsecus circumsistens, rebus conditis adferat detrimentum. Nam si quid primitus extra Deum fuisset, id ipsum planè, aut Deum proficeri, aut virtutem alteram quamcumque tandem necessarium esset. At si quis Deum diceret, voces diuinas
esa. 44. 43. 44. &c. induceret, propalam clamitantes: *Ego Deus primus, & ego postea, & præter me non est Deus*, &c. Itaque pro confesso nobis sit, nihil prorsus primitus vnà cùm Deo rerum omnium parente simul fuisse. Vnus ergo reuera est huius vniuersitatis Deus, qui in Patre, & Filio & Spiritu sancto cognoscitur.

Theophilus Antiochenus. 170.

Ad Autolycum lib. 3. Quæ vtilitas manauit ad Orpheum, ex eo quod trecentos & sexaginta Deos confessus est, quos tandem reiecit in testamento suo, cùm obiret mortem, asserens vnum esse Deum? &c. Cæterùm nos Deum confitemur, vnum conditorem, Creatorem & opificem huius vniuersi mundi.

Irenæus. 180.

Lib. 1. cap. 2. Ecclesia per vniuersum orbem vsque ad fines terræ seminata, & ab Apostolis, & à discipulis eorum accepit eam fidem, quæ est in vnum Deum Patrem omnipotentem, qui fecit cœlum & terram.

Cap. 19. Cùm teneamus nos regulam veritatis, id est, quia sit vnus Deus omnipotens, qui omnia condidit per Verbum suum.

Lib. 2. c. 1. Oportet enim aut vnum esse qui omnia continet, & in suis fecit vnumquodque eorum quæ facta sunt, quemadmodum ipse voluit: aut multos rursus, & indeterminatos factores & deos, ab inuicem quidem incipientes, ad inuicem autem desinentes per omnem partem: & alios omnes à foris, ab alterutro quodam modo recontineri, & vel inclusos & manentes in suis vnumquemque eorum confiteri necessitas erit, neminem autem horum omnium esse Deum. Deerit enim vnicuique eorum partem minimam habenti, ad comparationem omnium reliquorum, & soluetur Omnipotentis appellatio, & necessitas erit in impietatem cadere talem sensum.

Lib. 3. c. 3. Traditio ab Apostolis, cuius est testis successio Episcoporum in omnibus Ecclesijs, & maximè Romana, annuntiat vnum Deum omnipotentem factorem cœli & terræ.

Athenagoras. 180.

Apologia pro Christianis: Deum esse vnum vniuersitatis huius opificem, vt professionis nostræ etiam rationes percipiatis, hoc modo considerate: Si duo aut plures ab initio Dij fuerunt, vel coniuncti illi pariter, in vna eademq; natura, vel separati fuêre singuli. Ad coniuncti simul esse non poterant, vtpote dissimiles. Nam vt diuinitate similes sint, eo tamen erunt dissimiles, quòd alij ingeniti (vnus nempe verus & summus Deus ingenitus est) alij verò geniti sunt. Genitum autem exemplari suo simile est: ingenitum non item, cùm neque de aliquo, neque ad aliquid factum sit. Quòd si quis ita plures Deos coniunctos in vnum existimet, vt partes quædam vnius sint, atque totius: sicuti vnum animantis corpus partes diuersæ constituunt, manus, pes, oculus: audiet ille à nobis Socratem, quatenus generationi & corruptioni obnoxius est, è partibus componi, ac rursus in eas diuidi: Deum verò ingenitum & impassibilem, diuisionem nullam admittere, neque ex partibus constare.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 5. Stromatum: Nihil religio nostra habet antiquius quàm Deum vnicum natura esse, &c. Rectè quoque Xenophanes Colophonius, docens vnum esse Deum, & incorporeum: subiungit:

Maximo in genere est Deus, atque hominib. Deus vnus.

Lib. 6 Vnus est reuera Deus, qui fecit principium vniuersorum.

Lib. 1. Pædagogi c. 8. Vnus est Deus, & vltra vnum, & supra ipsam vnitatem.

Origenes. 230.

In proœmio lib. 1. de principijs: Vnus Deus est, qui omnia creauit atque composuit.

In Euangelium Ioannis ad illa verba: Nunc dico vobis, vt cùm factum fuerit credatis. Ante omnia credito vnum esse Deum, qui omnia condidit & perfecit, quiq; omnia fecit vt essent ex re non existente.

Dionysius Alexandrinus. 260.

Aduersus Germanum Episcopum apud Eusebium lib. 7. cap. 10. Nos vnum Deum omnium fabricatorem colimus & veneramur.

Eusebius Cæsariensis. 320.

De præparatione Euangelica lib. 11. c. 9. Moses vnum solummodo esse Deum docuit. *Audi* enim dicit *Israel, Dominus Deus tuus Deus vnus est.* Plato quoque in Timæo cœlum vnum & Deum vnum esse dicit, his verbis: Vtrum igitur rectè vnum cœlum esse dicimus, an multos finitos dicere rectius erit? Vnum, inquit, certè: siquidem ad exemplar creatum est. Quod enim intellectua continet animalia, duplicatum esse non potest. Qui etsi secundùm aliorum consuetudinem, plures nonnunquam esse Deos dicere videatur: ab epistola tamen ad Dionysium, vbi Deorum nomen earum epistolarum facere principium dicit, quas negligenter & ad gratiam aliorum, non ex animi sui sententia scripserit: ab vnius verò Dei nomine illas inciperet, quas studio suis edidit, apertè patet, vnum Deum putasse. De signo, inquit, epistolarum, quas cum studio mitto, & quas non rectè arbitror te meminisse. Aduertendum est autem tibi diligenter, quia multi à nobis literas petunt, quos repellere non possumus. Cùm ergò studio & ex sententia scribimus animi, Deus principium epistolæ præbet. Cùm autem non, non Deus, sed Dij, &c. sed hæc quidem de vno Deo dicta sufficiant.

Constantinus Imperator. 330.

Oratione ad Sanctorum cœtum c. 3. At quorsum hæc spectat oratio? vt constet vnum esse omnium moderatorem, omniaq; illius solùm dominatu teneri, siue quæ cœlestia sunt corpora, siue quæ terrena sunt, &c.

Athanasius. 340.

Oratione contra idola: Non plures esse mundi principes & conditores suspicari licet, sed pro religione perfecta ac veraci vnus tantummodò, rerum natura hoc ipsum declarante, credendus est. Nam verum est illud iudicium, vnum esse istius vniuersitatis auctorem, quod non multiplex, sed vnus perpetuò mundus existat: oportet enim, si plures essent principes, plures quoque & diuersos esse mundos. Siquidem par non est vt plures vnum mundum ædificent, aut vnum à multis ædificari, propter absurda quæ se inde ostenderent. Quapropter cùm vna sit rerum natura, vnus mundus, eiusq; vnus ordo, vnũ illius intelligere debemus & regem & opificem Dominum nostrum. Ideò enim ipse opifex vnum (in vniuersum) mundum condidit, ne de multorum numero, multi etiam opifices existimarentur, sed ex vno opere vnus quoque illius auctor crederetur. Verùm non quia vnus est conditor, ideo quoque necessum est, vt vnus sit mundus. Poterat enim & alios mundos constituere Deus: sed quia vnus est mundus creatus, necesse est Creatorem eius vnum credere.

Basilius Magnus. 370.

Epist. 141. quæ est Apologia ad Cæsareanos pro sua ab illis discessione & fide: Deus solus secundùm essentiam Deus est: solùm cùm dico, essentiam Dei sanctam & increatam exprimo: solius enim dictio & de certo aliquo homine, & simpliciter de certa natura humana dicitur. De certo quodam homine, vtpote si de Paulo dicatur, quòd solus vsque in tertium cælum sit raptus, audierit{q}; verba ineffabilia, quæ non liceat homini loqui. De ipsa verò vniuersa hominum natura, videlicet cùm Dauid dicit: *Homo sicut fœnum dies eius.* Hic enim non certum aliquem hominem, sed totam naturam notat. Nam omnis homo temporarius est & mortalis. Ita & illa intelligimus de natura diuina dicta, vtpote *qui solus habet immortalitatem.* Et, *soli sapienti Deo.* Et illud: *Nemo bonus nisi vnus Deus.* Nam hic vnitatis dictio idem significat, ac si dixisset: nisi solus Deus. *Ego qui extendi cælum solus.* Et iterum: *Dominum Deum tuum adorabis, & illum solum coles.* Et: *Non est Deus præter me.* Cùm enim Deus in scriptura vnus & solus dicitur, non ad distinctionem Filij aut Spiritus sancti dicitur, sed contra eos, qui cum Dij non sint, falsò Dij nominantur.

Gregorius Nazianzenus. 370.

Oratione 29. quæ est oratio de dogmate & constitutione Episcoporum: Et vnus Deus retinendus est, & tres personæ constituendæ, & quidem vnaquæque cum sua proprietate. Deus vnus retinebitur, si Filium & Spiritum S. ad vnam causam referamus, non autem componamus, nec commiscearnus: etsi vnam atque eandem diuinitatis, vt ita loquar, motionem & voluntatem, essentiæq; identitatem intelligamus.

Epiphanius. 370.

Hæresi 57. contra Nœtianos: Num Deorum multitudinem putauerunt, qui verè cultum & reuerentiam Trinitati offerunt, qui sanè sunt filij veritatis, & solius Catholicæ Ecclesiæ? Profectò non sic. Quis enim non gaudet vnum veritatis Deum esse? &c. Vnam deitatem nouit Ecclesia. Vnus est Deus veritatis Pater, Pater perfectus in substantia, Filius perfectus in substantia, & sanctus Spiritus perfectus in substantia: vna deitas, vnus principatus, vnum dominium.

Cyrillus Hierosolymitanus. 370.

Catechesi 4. Primum igitur dogma de Deo in anima vestra fundetur, quòd Deus vnus est ingenitus, sine principio, immutabilis, non alterabilis, neque ab alio factus, &c. Vnus est Deus solus, & animarum & corporum creator. Vnus est opifex cæli & terræ, Angelorum & Archangelorum creator: qui multorum quidem est opifex, vnus verò tantùm Pater ante secula.

Catechesi 6. Ausi sunt hæretici dicere, duos esse Deos, & duos fontes, alterum boni & alterum mali, & eos ingenitos. Si ambo ingeniti, certum est omnino, quod æquales habeant vtriq; vires. Quomodo igitur tollunt tenebræ lumen? sed quid tandem, simulne sunt, aut separatim? Simul enim esse non possunt. *Quæ enim communicatio lucis cum tenebris?* dicit Apostolus. Sin autem procul sunt ab inuicem, omnino & locos proprios habent. Omnino alicubi & vnum adorabimus, sic eum comparare oportet, vt ex eorum stultitia, quòd vnum adorare necesse est, inferamus.

Gregorius Nyssenus. 380.

Lib. de Trinitate ad Eustachium: In multitudinem extendere numerum deitatum, eorum duntaxat est, qui laborant errore multudinis Deorum.

Præfatione in orationē catechetican: Sin autem Deū quidam non esse dubitet, sed eò dilabatur, vt Deorum putet esse multitudinē, hac aduersus eum vtemur consequentia: Deum perfectum esse putet, an cui aliquid desit? Quòd si, vt est consentaneum Dei naturæ, perfectionem suo attribuat testimonio, exigam vt ipse sit perfectus in omnibus, quæ considerantur in diuinitate, ne Deus consideretur commixtus ex ijs, quæ sunt contraria, nempe ex eò quòd est mancum, & ex eò quòd est perfectum: Sed siue in potestate, siue in boni notione, siue sapientia, & æternitate, & in corruptione, & si aliqua alia quę Deū decet intelligentia veniat in contemplationem, omninò assentietur, in diuina natura cōsiderari perfectionem, ex hac consequentia rationi consentanea. Hoc autem nobis dato, non erit amplius difficile, cogitationem dispersam ac dissipatam in Deorum multitudinem, deduci ad diuinitatis vnius confessionem.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Hom. 10. in priorem ad Corinth. Si ergo Patrem non ausus est appellare Dominum cum Filio, ne apud illos veniret in suspicionem, quod duos diceret Dominos: neque Filium Deum cum Patre, ne existimaretur duos Deos dicere, quid miraris si non meminit Spiritus? Aduersus illos enim tunc decertabat & contendebat ostendere, non esse apud nos Deorum multitudinem. Propterea illud, *vnus*, semper retinet, dicens: *Nullus est alius Deus nisi vnus.* Item: *Nobis vnus est Deus, & vnus Dominus.*

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De adoratione in spiritu lib. 3. Erga Iethro solis de Deo narrationibus est vsus Moses, in eamq; iam illum sententiam traduxit, vt disertis verbis fateretur, non esse alterum Deum, sed solum eum, qui vnus & natura, & verè sit Deus. Hæc autem prima est Catechumenorum fides, à multorum Deorum opinione discedere, & vnum illum verè & natura Deum amplexari.

Contra Iulianum lib. 4. Opificem vniuersorum manifestè declarauit Moses, vnum & summum, & transcendentem omnia Deum, vetuntamen per Filium in Spiritu sancto.

Lib. 8. Quod autem vnum & natura verè Deum, visibilium & inuisibilium opificem & Dominum confessus fuerit Moses, & nobis reuelauerit, inficias ibit nullus. Induxit enim ipsum manifestè dicentem: *Non sint tibi Dij alij præter me.* Sequentes igitur ea quæ per Mosen prædicta, & per Prophetas annunciata sunt, vnum quidem natura & verè Deum esse confitemur. Scimus autem cum hoc & indubitatò credimus, quòd omnes Dij gentium dęmonia. Exod. 20

Isidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. Epist. 194. Vt Legis primordia terrorem requirebant, qui auditores ad mandatorum obseruationem conterreret, ac Deus è medio igne oracula edebat: sic etiam post Christi resurrectionem, Spiritus sanctus Apostolis in igne dabatur, vehementi flatu præeunte, vt vnus Deus in vtroque Testamento cognoscèretur: etiamsi alioqui inter prius & posterius ingens sit discrimen.

Theodoretus. 450.

In Epitome diuinorum decretorum: Vnum esse vniuersorum principium, & vetus & noua Scriptura docet, Deum vniuersorum Patrem Domini nostri Iesu Christi, ingenitum, ab interitu alienum, æternum, infinitum.

In Numer. quæst. 44. Quemadmodum Monoceros vnicum habet cornu: sic populus verè pius vnicum Deum adorat.

Ad Cap. 3. epistolæ ad Romanos: Vnus est, inquit, omnium Deus, omnium opifex, & fieri non potest, vt eorum quidem curam gerat, illorum verò non gerat: Omnibus ergo qui credunt salutem præbet.

Ioannes Maxentius. 500.

In Confessione Fidei: Est Deus Pater, Deus Filius, Deus etiam Spiritus sanctus, non tres, sed vnus

Deus, vna substantia siue natura, vna sapientia, vna virtus, vna dominatio.

Præconius Gazæus. 530.

Ad cap. 3. Genes. Deus à primordio nullam rerum substantiam incorpoream, at solos suos homines erudiuit, initio statim multorum Deorum opinionem excindens, id est, volens opinionem credendi multos esse Deos penitus obliteratam.

Anastasius Synaites. 580.

Lib. 1. de recta fidei dogmatibus. Trinitatem dicimus non essentiarum, sed personarum: Vnum enim Deum glorificamus, non numero personarum, sed natura.

Sophronius Hierosolymitanus. 630.

Epistola ad Sergium Constantinopolitanum: Vnus Deus à nobis enixius creditur: quoniam & deitas vna flagranter prædicatur, licet in Trinitate personarum agnoscitur. Et, vnus Dominus à nobis annuntiatur: quoniam & dominatio vna firmiter agnoscitur, licet in tribus subsistentijs demonstretur: neq; secundùm quod vnus est Deus, & vna deitas, est diuisibilis, & in tres Deos partibilis, vel in tres deitates producendus, &c.

Maximus Monachus. 640.

Apud Euthymium. 1. parte Panopliæ. 2. Solus Deus simplex est; propriè, & propriè vnum & vnitas & monas. Omnia verò, quæ post Deum fiunt, duplicia sunt & composita, &c. Deus dicitur vnus, non modò vt solus, & rerum omnium in omnibus excellentissimus, neque vt simplex est, & qui nec in partes secari, nec diuidi, nec affici vllo modo potest, verum etiam vt qui ante omnia existit, & est omnium causa.

Ioannes Damascenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 1. cap. 8. Quòd Deus vnus sit, & non plures, apud eos quidem, qui diuinæ Scripturæ fidem adhibent, extra controuersiam est. Dominus enim legum suarum institutionem his verbis auspicatur: *Ego Dominus Deus tuus, qui adduxi te de terra Ægypti: Non erunt tibi Dij præter me.* Ac rursus ait. *Audi Israel: Dominus Deus tuus Deus vnus est.* Sic per Esaiam Prophetam: *Ego enim sum,* inquit Deus, *primus, & ego post hoc, & præter me non est Deus.* At cum ijs, qui sacræ Scripturæ fidem abnegant, ad hunc modum disseremus: Deus perfectus est, & ab omni defectu (siue bonitatem, siue sapientiam, siue potentiam spectes) alienus, principij & finis expers, sempiternus, minimè circumscriptus, accedenique, vt rem vno verbo complectar, omnibus modis perfectus. Quocirca si plures Deos asseruerimus, inter plures discrimen considerare necesse erit. Nam si nihil inter eos discriminis reperietur, vnus potius erit quàm multi: si autem discrimen aliquod inter eos existit, vbi tandem erit perfectio? Etenim si vel bonitatis, vel potentiæ, vel sapientiæ, vel postremò temporis ratione, aliquid in eo ad perfectionem desideretur, Deus certè non erit. At verò identitas sibi per omnia constans, vnum potius ostendit, quàm multos. Iam si multi sunt, quomodo salua & incolumis ipsis manebit intercumscriptio? Vbi enim vnus fuerit, alter nõ erit. Quid insuper afferri potest, quin, si mundus à multis gubernetur, non dilabatur atque intereat? Quippecùm inter gubernatores pugna perspiciatur: Discrimen siquidem pugnæ ac contentioni aditum præbet. Quòd si quis singulos singulis regionibus præesse contendat, quæram ex eo quis huius ordinis auctor fuerit, imperiumq; partitus sit inter ipsos? Hic enim potius Deus erit. Vnus proinde est Deus, perfectus, circumscriptionis expers, mundi architectus, conseruator & gubernator, perfectione sublimior atque antiquior. Adde quòd naturali necessitate ita comparatum est, vt vnitas binarij origo sit.

Elias Cretensis. 780.

In orationem primam Nazianzeni: Deus perfectus est, ab omni defectu alienus, tum quantum ad bonitatem, tum quantum ad sapientiam, & potentiam infinitus, principij expers, fine carens, sempiternus, à circumscriptione alienus, atque omni ratione perfectus: si igitur multos Deos in multa principia diuisos dixerimus, in his vtiq; discrimen consideretur necesse est: si enim nullum inter ipsos discrimen sit, vnus potius erit, quàm multi, sin autem differentia inter ipsos est, nimirum ille, qui inter omnia perfectus est, solus Deus erit.

Nicephorus Constantinopolitanus. 800.

Epistola ad Leonem III. Vnus est Deus Pater, ex quo omnia: & vnus Dominus Iesus Christus, per quem omnia: & vnus Spiritus sanctus, in quem omnia. Ex his tribus perfectis vna perfectissima, imò secundùm se absolutissima constat Deitas, proprietatibus sanè distinctiuis ac personalibus: Hypostases inter se sunt distinctæ, at vnum interim diuinitate sunt omnes. Rursum licet coniunctæ tres sint: vnus nihilominus adoratur Deus. Obtinet hic enim Trinitas secundùm subsistentiam, Vnitas autem secundùm essentiam. Atque ita secundùm insanam inordinatamq; paganicæ vesaniæ confusionisq; seditionem non polyarchia à nobis colitur, sed monarchia.

Michael Syncellus 830.

In Dionysio Areopagita: Vnum Deum, vnum Dominum sibi colendum proponit, qui in tribus hypostasibus adoratur, & colitur, dum ad vnum principium & causam Filius & Spiritus sanctus referatur.

Leo Philosophus Imp. 880.

Epistola ad Omarum Regem Saracenorum: Credimus in vnum Deum, cui similis non est, nec est alius præter eum.

Oecumenius. 1050.

Ad cap. 2. priorem ad Timotheum: Quæritur quam ob causam Spiritus non memineris. Quoniam de Græcis sermo erat. De ipsis etiam dixerat: *Et ad agnitionem veritatis venire:* Apud ipsos enim erat Deorum multitudo: & ita dispensatoriè cauit Spiritus facere mentionem, ne quo modo videretur Deorum introducere multitudinem.

Ioannes Zonaras. 1100.

Tom. 3. Annalium in Constantino Magno: Dic mihi, inquit Constantinus ad Syluestrum, an Deos colatis, qui Petrus & Paulus nominatur. Respondet ille: Vnus à nobis Deus agnoscitur: Petrus autem & Paulus sunt eius famuli & ministri.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 2. cap. 21. Vnum Deum esse credimus, qui substantiam quamlibet naturamq; creauerit, siue aspectabilis illa sit, siue sub aspectum nõ cadat, &c. Hoc nobis est Trinitas non Deus & Deus & Deus. Abeant in malam rem, qui hanc circumferunt hæresim. Hæc enim via pluralitas Deorum introduceretur. Nos verò hæc quæ proprietatibus eria sunt, vnum esse Deum, vnam naturam, vnam denique substantiam confitemur.

Cap. 22. Hinc perspicuum est, quòd nos Orthodoxi, neque alium Deum, ex quo Verbum & Spiritus procedunt, neque item procedentes ipsos alium & alium esse docemus, imò vnum ex tribus Deum, vnius naturæ, voluntatis, imperij, & dominationis. Hinc enim Deorum vnitas, eáq; individua elucescit.

Lib. 4. cap. 14. Nos vnum Deum nouimus & credimus, qui materiam ex nihilo produxerit, ex eáq; cælum & terram formauerit: Siquidem in lege scriptum est: *Audi Israel, Dominus Deus tuus*

Exod. 20.

Isaiæ 43

Deus

Deus vnus est. Atque hæc quidem verba efficiunt, ne plures esse Deos existimemus, ipsumque vnum & solum agnoscamus, qui natura Deus est.

Nicephorus Callistus. 1300.

Lib.18.cap. 48. Ioannes Philoponus diuinam naturam, quam indiuisibilem dicimus, in plurimas partitur personas: discernens eam, & singulatim indiuiduis tribuens, & tribus supersubstaptialis naturæ subsistentijs dispertiens. Id verò ipsum à rectè sentientibus prorsus est alienum.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 2. Nos Christiani fatemur anathema esse hunc, qui duos Deos fuerit confessus. Vnum enim Deum credimus, Creatorem cæli & terræ, &c. Anathema sit quisquis vel duos, vel tres, pluresve Deos adorauerit: Nos verò vnum Deum adoramus, Creatorem cæli & terræ. Deus enim Hebræis præcipiens, ne posthac idolorum cultui inseruirent, dixit, qui idolis credunt, multis Dijs credunt: Christiani verò, quæ recta sunt sentientes, vni Deo credunt, & non multis.

Gennadius Scholarius. 1450.

Dialogo de via salutis: Vnus tantùm est Deus Deorum, & Dominus dominantium, & præter eum non est alius: sed & homines aliquando Dij dicuntur per participationem, vt in illo: *Ego dixi, Dij estis, & filij altissimi omnes.* Vos autem tanquam homines moriemini, & sicut vnus de principibus cadetis.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

In Confessione fidei: Corde credo, & ore confiteor, quòd vnus est Deus verus, omnipotens & incommutabilis, incomprehensibilis, ineffabilis, & æternus.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Apologetico aduersus Gentes, cap.17. Quod colimus nos Deus vnus est, qui totam molem istam, cum omni instrumento elementorum, corporum, spirituum, verbo, quo iussit, ratione, qua disposuit, virtute, qua potuit, de nihilo expressit, in ornamentum maiestatis suæ.

Ad Scapulam cap.2. Nos vnum colimus, quem omnes naturaliter nostis, ad cuius fulgura & tonitrua contremiscitis, ad cuius beneficia gaudetis: cæteros & ipsi putatis Deos esse, quos nos dæmones scimus.

Lib.4.contra Marcionem, cap.1.

Ergo Deus unus mortalibus vnus vbique est,
Aeternum regnum, vt fundatum ergo,
Fons vitæ, potus, sapientia conditus omni,
Protulit ipse orbem, cuius sinus omnia cingit,
Solus perpetuò Deus est, immensa potestas.
Hunc lex esse Deum populo monstrauerat vnum.

Minutius Felix. 230.

In Octauio: Rex vnus apibus, dux vnus in gregibus, in armentis rector vnus, tu in cælo summam potestatem diuidi credas, & scindi veri illius, ac diuini imperij totam potestatem? Cùm palam sit parentem omnium Deum, nec principium habere, nec terminum.

Cyprianus. 250.

De Idolorum vanitate: Vnus igitur omnium Dominus est Deus. Neque enim ilia sublimitas potest habere consortem, cùm sola omnem teneat potestatem. Ad diuinum imperium etiam de terris mutuemur exemplum. Quando vnquam regni societas, aut cum fide cœpit, aut fine cruore defijt? sic Theisanorum germanitas rupta, & permanens regis dissidentibus etiam in mortem discordia: Et Romanos gemunos vnum non capit regnum, quos vnum vteri cepit hospitium. Pompeius & Cæsar affines fuerunt, nec tamen necessitudinis fœdus in æmula potestate tenuerunt. Nec hoc tantùm de homine mireris, cùm in hoc omnis natura consentiat. Rex vnus est apibus, & dux vnus in gregibus, & in armentis rector vnus: multò magis mundi vnus est rector, qui vniuersa quæcunque sunt, verbo iubet, ratione dispensat, virtute consummat.

Arnobius Rhetor. 300.

Contra Gentes lib.2. Si omnes concedimus vnum esse rerum Patrem, immortalem atque ingenitum solum, nihilq; omnino ante illum, quod alicuius vocaminis fuerit, inuenitur: sequitur quod hi omnes, quos opinatio credit esse Deos mortalium, aut ab eo sint geniti, aut eo iubente prolati sint.

Lactantius. 320.

Lib.1. Institut. c.3. Nemo est quidem qui sapiat, ratione; secum putet, qui non vnum Deum esse intelligat, qui & condiderit omnia, & eadem qua cõdidit virtute moderetur.

De ira Dei, cap.11. Ostendimus in institutionibus nostris Deos multos esse non posse: quòd diuina vis ac potestas, si distribuatur in plures, diminui eam necesse sit, quod autem minuitur, vtique & mortale est: si verò mortalis non est, nec diuidi potest. Deus igitur vnus est, in quo vis & potestas consummata est, nec minui potest, nec augeri: Si autem sunt multi, dum habent singuli potestatis aliquid ac numinis, summa ipsa decrescit, nec poterunt singuli habere totum, quod est commune cum pluribus: vnicuique tantum deerit, quantum cæteri possidebunt. Non possunt igitur in hoc mundo multi esse rectores, vt nec in vna domo multi domini, nec in naui vna multi gubernatores, nec in armento aut grege duces multi, nec in vno regimine multi reges, sed nec in cælo quidem multi soles esse poterunt, sicut nec animæ plures in vno corpore, adeò in vnitate natura vniuersa consentit. Quòd si mundum

Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet,

apparet testimonio Poetæ vnum esse mundi habitatorem Deum: siquidem corpus omne, nisi ab vna mente incoli regiq; non potest. Omnem igitur diuinam potestatem necesse est in vno esse, cuius nutu & imperio regantur omnia, & ideo tantus est, vt ab homine non possit, aut verbis enarrari, aut sensibus æstimari. Vnde igitur ad homines opinio multorum Deorum persuasione peruenit? Nimirum ij omnes, qui coluntur vt Dij, homines fuerunt, & ijdem primi ac maximi reges, sed eos aut ob virtutem, quia profuerant hominum generi, diuinis honoribus affectos esse post mortem, aut ob beneficia & inuenta, quibus humanam vitam excoluerant, immortalem memoriam consecutos, quis ignorat?

Hilarius. 350.

Ad Psalmum 134. Deorum multitudinem Ecclesia non cognoscit. Error hic gentium est, vt coitus, & conceptus, & procreationes, & successiones Deorum aut fingat aut credat. Nobis autem secundùm Apostolum: *Vnus Deus, ex quo omnia, & nos in ipso, & vnus Dominus noster Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum:* Vnus ex vno, Deus ex Deo est.

Phœbadius. 370.

Liber contra Arianos: Duos, inquit, Deos nec pos-

ſe nec prædicari debere ſcimus. Hoc nec vnquam ex ore noſtro duos Deos proferimus: Deus enim ſi non vnus & verus eſt, Deus non eſt.

Ambroſius. 370.

Lib. 1. de fide cap. 2. Vnum ergo Deum, non duos aut tres Deos dicimus.

Ad cap. 9. Luce: Primò vnum Deum auctorem mundi omniumq; eſſe doceamus, *in quo viuimus, & ſumus, & mouemur.* Deinde opinionem illam, quæ eſt de idolis, deſtruamus. Cùm vnum eſſe Deum perſuaſeris, tunc iudicio eius aſtrues per Chriſtum nobis ſalutem datam. Act. 7.

Prudentius. 380.

Contra hæreſin Duitarum:

Quò te præcipitat rabies tua perfide Cain,
Diuiſor blaſphemæ Dei? Tibi conditor vnus
Non liquet, & biſida caligant nubila lucu.
Inſyncera acies duo per diuortia ſemper
Spargitur, in geminum viſum fruſtrata figuris.
Terrarum tibi forma duplex obludit, vt excors
Diuiduum regnare Deum ſuper æthera credas.
Bina boni, atque mali glomerat diſcrimina ſordens
Hic mundus domino, ſed calum obtemperat vni, &c.
Aut vnus Deus eſt, verum cui ſumma poteſtas,
Aut quæ tam duo ſunt, minuuntur diſpare ſummo:
Porrò nihil ſummum, niſi plenis viribus vnum.

Hieronymus. 390.

Ad caput 45. Eſaiæ: Cùm inſtructus armatura Apoſtoli, omnes docuerit non eſſe alium Deum niſi vnum, qui ſit Iacob & Iſrael Deus, confundetur Marcion, duos Deos intelligens, vnum bonum, & alium iuſtum, alterum inuiſibilium, alterum viſibilium conditorem. E quibus prior lucem faciat, ſecundus tenebras, ille pacem, hic malum: cùm vtrumque pro diuerſitate meritorum vnus Deus, idemq; condiderit.

Ad cap. 4. ad Epheſeos: Vnus eſt Dominus, & vnus eſt Deus, quia Patris & Filij dominatio vna diuinitas eſt.

Gaudentius. 400.

Tractatu, quem prima die ordinationis ipſius Notarij exceperunt: Cùm populus Hebræorum poſt Aegyptia illa portenta, ad vnius Dei notitiam vocaretur, primam didicit obedientiam, tanquam ducem ſeruandorum cæleſtium mandatorum: ſic enim Scriptura teſtatur: *Audi Iſrael: Dominus Deus tuus Deus vnus eſt.* Deut. 6.

Auguſtinus. 400.

Lib. 1. de Trinitate cap. 4. Omnes quos legere potui, qui ante me ſcripſerunt de Trinitate, quæ eſt Deus, diuinorum librorum veterum & nouorum Catholici tractatores, hoc intenderunt ſecundùm Scripturas docere, quòd Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, vnius eiuſdemq; ſubſtantiæ, inſeparabili æqualitate, diuinam inſinuent vnitatem. Ideoque non ſint tres Dij, ſed vnus Deus.

Sermone 6. de Tempore: Maledictus qui indiuiſam Deitatem, Patris, Filij & Spiritus ſancti non confitetur: maledictus, qui propria nomina perſonarum, tres Deos, aut tres Dominos, aut tres Spiritus confitetur.

Paulus Oroſius. 420.

Lib. 6. cap. 1. Deum quilibet hominum ad tempus contemnere poteſt, neſcire in totum non poteſt. Vnde quidam dum in multis Deum credunt, multos Deos indiſcreto timore finxerunt, ſed hinc iam vel authoritate veritatis operante, tum etiam ipſa ratione diſcutiente diſceſſum eſt. Quippe cùm & Philoſophi eorum (vt de noſtris Sanctis ſileam) dum intento mentis ſtudio quærunt, ſcrutantur q; omnia, vnum Deum auctorem omnium repererunt, ad quem vnum omnia referuntur: vnde etiam nunc pagani, quos iam declarata veritas de contumacia magis, quàm de ignorantia conuincit, cùm à nobis diſcutiuntur, non ſe plures Deos ſequi, ſed ſub vno Deo magno plures miniſtros venerari fatentur.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 57. In Deum vos hodie meritò confitemini credidiſſe, quando deos deasq; ſexu diſpares, numero confuſos, turba populares, viles genere, fama turpes, impietate maximos, primos ſcelere, crimine ſingulares, ipſis etiam ſepulchrorum ſuorum vultibus accuſatos lætamini vos fugiſſe: Quia miſeriæ, doloris & infelicitatis eſt, tantos & tales habuiſſe ſeruulos, quantos vos & quales Dominos hactenus pertuliſtis: ſed ad vnum viuum, verum, ſolum, ſed non ſolitarium Deum vos peruenuiſſe dicendo: *Credo in Deum Patrem.*

Sermone 59. Credimus in Deum, ſi negamus Deos: habebit Deum vnum verum, qui Deum alterum non habet.

Claudius Marius Victor. 460.

In Geneſim:

Ah nimium miſeri Gentiles, quos furor egit
In varios ritus cognomina multa Deorum
Fingere, pluraleſq; Deo vocem addere ſoli.

Fulgentius. 500.

Libro ad Donatum cap. 3. Iſtum nobis vnum Deum, noui & veteris Teſtamenti veridica demonſtrat authoritas: De hoc enim vno Deo B. Moſes dicit: *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus Deus vnus eſt.* Deut. 6.

Boëtius. 500.

De Conſolatione philoſophica lib. 3. Proſa 10. Omnis beatus Deus, ſed natura quidem vnus eſt Deus: participatione verò nihil prohibet eſſe quamplurimos.

Caſſiodorus. 540.

Ad Pſal. 116. In Deo nulla eſt diſparitas vel diuerſitas æſtimanda: quia vbi vnus Deus rectè creditur, ibi minor & maior non poteſt inueniri. Neſcit enim numerum vnitas, nec gradum admittit æqualitas.

Gregorius Magnus. 590.

Homilia 27. in Ezechielem: Vnum Deum eſſe Trinitatem & Patres veteris Teſtamenti, & Prædicatores profeſſi ſunt noui Teſtamenti.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Prefatione in Numer. Deus in omnibus, & ante omnia, & ſuper omnia, in omnipotentia & magnificentia & incomprehenſibili maieſtate ſua vnus eſt, ſicut ſcriptum eſt: *Audi Iſrael, Deus tuus, Deus vnus eſt.* Deut. 6. Quis enim in cælo, & in terra, aut ſubtus terram in æternitate, in poteſtate, in trinitate, in vnitate, in diuinitate, in humanitate Deo ſoli ſimilis eſſe poteſt? Ideo vtique vnus, id eſt ſolus Deus dicitur, quia nec antea, nec tunc, nec poſtea ei alius ſimilis eſſe in cælo inuenitur, aut legitur.

Concilium Toletanum vndecimum. 674.

In Confeſſione fidei: Sancta Trinitas, vnus & verus eſt Deus, nec recedit à numero, nec capitur numero.

Aponius. 700.

Lib. 3. in Canticum Canticorum: Totius aulæ regiæ ianua eſt, æternum, vnum verum, in vnitatis eſſentia ſemper manentem credere Deum.

Beda. 720.

In librum Boetij de Trinitate: Eſt fundamentum fidei noſtræ, vt credamus eſſe vnam diuinam eſſentiam, & tres perſonas diſtinctas. Vnitatem namque eſſentiæ inuocat vetus Teſtamentum, vbi di-

cit:

cit: *Audi Israel, Deus tuus Deus vnus est.*

Alcuinus. 750.

Lib.1 de Trinitate, cap. 3. Omnis Scriptura veteris & noui Testamenti diuinitus inspirata, si Catholicè intelligitur, hoc insinuat: Quòd Pater, & Filius, & Spiritus sanctus vnus sit Deus, vnius eiusdemq; substantiæ & essentiæ, atque inseparabilis in diuinitate vnitatis. Ideoq; non sunt tres Dij, sed vnus Deus, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Hæc Trinitas vnus est Deus, *Ex quo omnia, per quem omnia, & in quo omnia.*

Carolus Magnus. 780.

Lib.1. Legum cap.6. Primò omnium admonemus, vt fides Catholica ab Episcopis & presbyteris diligentius legatur omni populo, prædicenturq; hoc primum præceptum Domini Dei omnipotentis in Lege: *Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus vnus est.* Deut. 6.

Haymo. 820.

Ad caput 45. Esaiæ: Pagani dicebant de Dijs suis: Iste Deus noster fecit hæc omnia. Verbi gratia ad Iouem: Tu es Deus meus verus, quia tu creasti & regis olympum, hoc est cælum. Contra dicit Deus omnipotens: Ante me non est Deus formator alicuius rei. Ego sum formator primus, quia cùm non essent omnia, feci ex nihilo: Quomodo enim poterat aliquis Deorum falsorum formator esse scilicet alicuius rei, cùm non esset à quo formaretur?

Angelomus. 830.

1 *Reg.1.* Vnus appellatur Deus, non de numero, sed quia nunquam à semetipso alter efficitur, ideo nunquam mutatur. Ideo Psalmista: *Tu autem idem ipse es, & annus non deficient.*

Rabanus. 850.

Epistola ad Bonosum Abbatem: Deus iste, quem nullus Deorum gentilium negare ausus est verum Deum: Quia etsi negaret, non solùm subiaceret debitis pœnis, verùm etiam certis conuinceretur effectis. Iste ergo Deus, illos falsos esse Deos, & omnino deferendos, eorumq; templa, simulachra & sacra euertenda per suos vates, hoc est, Prophetas, aperta denunciatione prædixit, aperta potestate præcepit, aperta veritate compleuit.

Smaragdus Abbas. 950.

Ad caput 4. Epistola ad Ephesios: Vnus est Dominus & vnus est Deus. Quia Patris & Filij dominatio vna diuinitas est, propterea & fides vna dicitur: qui similiter & in Patrem, & in Filium, & in Spiritum S. credimus & baptisma vnum. Eodem enim modo & in Spiritum sanctum baptizamur, & ter mergimur, vt Trinitas vnum appareat sacramentum: Et non baptizamur in nominibus Patris & Filij & Spiritus sancti, sed in vno nomine, quod intelligitur Deus.

Berno Augiensis. 1020.

Hymno in Quadragesima ad nocturn:

Vni Deo Genitori,
Vni genitaq; Proli,
Ac Spiritui simul almo,
Manet hic Deus vnus in alto.

Anselmus. 1080.

De Incarnatione Verbi cap. 1. Ergo quoniam Deus æternitas est, non sunt plures dij. Quia nec Deus extra Deum, nec Deus in Deo addit numerum: semper igitur vnus & idem solus est Deus.

Ad caput 4. Epistola ad Ephesios. Ideo tenenda est vnitas, quia vnus est Deus in substantia sua. Non enim est multiplex substantia eius, sed vna & simplex. Vnde & Moses: *Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus est.* Deut. 6. Non potest esse maior, non potest esse minor, non potest numerari.

Rupertus Tuitiensis. 1110.

Lib.6.c.6.in Ioannem: Non est sicut Deus: quia videlicet vnus & solus & Deus, neminem habendo in se, vnde factus sit Deus, sed est Deus me habendo in se manentem, vnde sit Deus.

Bernardus. 1130.

Parvorum Sermonum, Sermone 51. Solus Deus est, in quem nec pondus, nec mensura cadit omninò, nec numerus. Vnus Deus est, non habet sui generis, cui valeat comparari. Vnus est & solus, ipse penitus inæstimabilis, æternus quoque & immensus, indiuisus, & omninò inuariabilis.

Hugo Victorinus. 1130.

Eruditionis didascalice de Trinitate summa per visibilia cognitione lib.7.c.19. Hoc quoque natura ipsa docet, Vnum scilicet esse rerum omnium opificem, vnum esse rectorem: Nam si diuersa intus consilia præsidentium essent, ipsi se foris rerum cursus ab inuicem aliquando diuiderent. Nunc autem omnia, dum sic concorditer ad vnum finem currunt, profectò indicant, quòd vnus est fons & origo vnde procedunt.

Richardus Victorinus. 1140.

Lib.1. de Trinitate cap.25. Quàm non potest esse omnipotens nisi vnus, tam non potest esse Deus nisi vnus: Constat itaque quod credimus: quia vera diuinitas manet in vnitate substantiæ, & substantiæ veritas in vna diuinitate.

Hugo Eserianus. 1160.

De processione spiritus sancti lib. 3. cap. 1. Humanus peregre proficiscens animus, quamquam ægrè inuisibilia, magis autem quæ trium diuinarum existunt personarum rimari valeat, tamen inuestigando laborat, ac rationibus ostendere quibus potest nititur, quòd vnus Deus est, *Ex quo, & per quem, & in quo sunt omnia.* Non possunt certè plura esse prima, cùm necesse sit vnum esse, quod exhibitiuum existat vniuersorum, tam similium quàm dissimilium, quo cum si aliud quid fistatur, suprema vnitas, & verè vnum iam non erit. Nam si Deus non est per se vnum, sed in semetipso aliquid habet, cuius vocabulo ritè queat denominari non erit causa tantùm, si ex alia ipse causa proueniet, atq; in infinitum ratio gradietur, nullo reperto in quo stare possibile sit, ad instar sectionum continuæ quantitatis. Cuius quidem quia quælibet particula factæ diuisionis, potest rursus diuidi, currit in infinitum diuisio. Itaque necesse est, causam absque causa, & principium esse sine principio, quod nullius participando simpliciter vnum sit, & prima causa, primumq; omnium quæ sunt principium.

Petrus Blesensis. 1160.

Epistola.99. Illud igitur piè credas & fideliter teneas, quòd vnus est Deus verus, æternus, & immensus.

Concilium Lateranense. 1215.

Cap.1. Firmiter credimus, ac simpliciter confitemur, quòd vnus solus est Deus verus æternus & immensus.

Guilhelmus Aluernus 1230.

Prima partis de vniuerso parte 1. cap. 2. Dico igitur, quia vniuerso est vnitas, qua & est & dicitur vniuersum, & authoriatus, qui est benedictus Deus, sublimis: quoniam ipse est vnus, & non est ei alter contrarius.

Alexander Alesius 30.

Parte 1. q. 11. membr. 3. Si plura essent principia, qualiter ab illis gubernaretur mundus? si enim quis parti mundi principatur, qui mundum ordinat,

dinat,& permanentiam eius facit : Illud enim magis vtroque erit principium , quod ſcilicet ordinat vniuerſum : & ſic relinquitur , ſolum eſſe vnum principium perfectum, ſiuè ſummè bonum. Item quod ſuperlatiuè dicitur, vni ſoli conuenit: ſi ergo ſummum bonum eſt, non habens parem, neque ſuperiorem.Si enim habet ſuperiorem , iam non eſt ſummum:ſimiliter, ſi parem, pariter, ſi habeat inferiorem , illud inferius non eſt ſummum bonum.

Thomas Aquinas. 1260.

Par. 1. q. 11. art. 3. Deum eſſe vnum ex tribus demonſtratur. Primò quidem ex eius ſimplicitate: Manifeſtum eſt enim, quòd illud, vnde aliquid ſingulare eſt, hoc aliquid nullo modo eſt multis communicabile. Illud enim vnde Socrates eſt homo, multis communicari poteſt: ſed id vnde eſt hic homo non poteſt communicari niſi vni tantùm.Si ergo Socrates per id eſſet homo , per quod eſt hic homo,ſicut non poſſunt eſſe plures Socrates , ita non poſſent eſſe plures homines. Hoc autem conuenit Deo : Nam ipſe Deus eſt ſua natura : ſecundùm igitur idem eſt Deus,& hic Deus. Impoſsibile eſt igitur plures eſſe Deos. Secundò verò ex infinitate eius perfectionis: Oſtenſum enim eſt ſupra,quòd Deus comprehendit in ſe totam perfectionem eſſendi.Si ergo eſſent plures Dij, oporteret eos differre. Aliquid ergo conueniret vni, quod non alteri, & ſic ille,in quo eſſet priuatio, non eſſet ſimpliciter perfectus. Si autem in hoc eſſet perfectio, alteri eorum deeſſet. Impoſsibile ergo eſt plures eſſe Deos. Tertiò ab vnitate mundi : Omnia enim quæ ſunt inueniuntur eſſe ordinata ad inuicem , dum quædam quibuſdam deſeruiunt.Quæ autem diuerſa ſunt in vnum ordinem non conuenirent, niſi ab aliquo vno ordinarentur.Melius enim multa reducuntur in vnum ordinem per vnum, quàm per multos, quia per ſe vnius vnum eſt cauſa, & multa non ſunt cauſa vnius, niſi per accidens, in quantum ſcilicet ſunt aliquo modo vnum. Cùm igitur illud,quod eſt primum , ſit perfectiſſimum,& per ſe, nòn per accidens, oportet quòd primum reducens omnia in vnum ordinem ſit tantùm vnum. Et hoc Deus eſt.

Bonauentura. 1260.

*Lib.1.Sen.diſt.2.art.1.q.1.*Impoſsibile eſt plures Deos eſſe. Et ſi rectè accipiatur ſignificatum huius nominis Deus , non ſolùm eſt impoſsibile, ſed etiam non intelligibile : Deus enim dicitur ſimpliciter ſummum,& in re, & in opinione cogitantis. Quia in re, ideo omnia ab ipſo, & in ipſo, & ad ipſum:& in ipſo omnino eſt ſtatus.Ideò impoſsibile eſt intelligere, ſaluo hoc intellectu, quod aliquid ſibi pariſicetur,aliud ab ipſo.Item nihil maius Deo cogitari poteſt, nec etiam æquale, quia ſummum in opinione: Ideó impoſsibile, & non intelligibile eſt ponere plures Deos.

Aegidius Romanus. 1280.

Lib.1.Hexameron,cap.9. Deus eſt vnus & ſimplex, à quo procedunt omnia alia, ſicut omnes numeri procedunt ab vnitate.

Lib.2.cap.33. Deus eſt tantæ ſimplicitatis , quia ſua eſſentia eſt ſua potentia , & ſua virtus : & ideò actio, quæ immediatè egreditur à virtute, dicitur in duo immediatè egredi à ſubſtantia. Quia eadem eſt ibi ſubſtantia,quod ſua virtus.

Durandus à Sancto Porciano. 1320.

*Lib. 1. diſt. 2. q. 1.*Impoſsibile eſt plures eſſe Deos: quia illud non eſt Deus, quo eſt dare aliquid perfectius : quia nomine Dei intelligimus illud, quod eſt perfectiſsimum. Sed vbicunque ſunt duo, quæ ſpecie differunt, vnum eſt altero perfectius: quia impoſsibile eſt,duas ſpecies eſſe in eodem gradu perfectionis. Ergo illud alterum non poteſt eſſe Deus.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad Pſal 85. *Tu es ſolus Deus.* Ex mirabilibus enim eius, virtutem totius creaturæ tranſcendentibus, cognoſcebatur etiam à Gentibus quod erat Deus,& nullus alius.

Antonius Andreas. 1320.

In lib.1. Sent.diſt.2.q.3. Certum eſt apud omnes fideles,quòd vnus ſolus eſt Deus.

Augustinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica,queſt 11.art.2. In Symbolo Patrum rationabiliter eſt additum:*Credo in vnum Deum.*Nam filiorum & propinquorum nimium dilectores adorant plures Deos: ſcriptum enim eſt Sapientiæ 14. *Acerbo luctu dolens pater,cùm ſibi rapti filij ſecit imaginem, & illum qui tunc quaſi mortuus homo fuerat,poſtmodum tanquam Deum colere cœpit , & conſtituit intra ſuos ſeruos ſacrificia ſibi offerri.*Principium verò & Regum adulatores plures Deos adorant, ſicut Nabuchodonoſor vt Deus volebat adorari. Quia igitur multi vnum Deum non adorant, contra tales errantes congruè additum eſt in Symbolo Patrum: *Credo in vnum Deum.* Dan.3.

Thomas Argentinenſis. 1350.

Lib.1.diſt.2.q.1.concluſione 1. Impoſsibile eſt plures eſſe Deos, ſolo numero differentes: Primùm,quia illud quod eſt purus actus , non poteſt ſub eadem ſpecie numero multiplicari: ſed Deus eſt purus actus. Ergo &c. Præterea ſi eſſent duo Dij numero differentes in eadem ſpecie, tum eſſent duo infiniti Dij in eadem ſpecie. Conſequens eſt falſum apud omnes.

Ioannes Gerſon. 1420.

*De præceptis Decalogi cap.1.*Firmiſsimè credendum eſt, & nullatenus dubitandum, quòd ſolùm vnus eſt Deus,omnipotens, omnia ſciens,ac omnem perfectionem habens.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De Inſtitutione & regimine Prælatorum cap.2. Vnus ſolus eſt Dominus, qui per Propheram clamat,dicens: *Ego Dominus, & non eſt alter, formans lucem & creans tenebras.*

Bernardinus Senenſis. 1430.

Dominica prima in Quadrageſima Sermone 9. Neceſſarium ad ſalutem eſt , credere Deum eſſe vnicum Creatorem, & non eſſe ei è regione vel ex aduerſo alium vllo modorum,ſed ipſum ſolum eſſe principium , & principem vniuerſitatis , ac ſingularis & vniuerſalis imperij Dominum & omnium ſeculorum. Contra quem articulum blaſphemant nefandiſsimi Manichæi,qui duo principia, videlicet beatorum & malorum,& duos principes, lucis & tenebrarum,& duos principatus ſiue regna, & duo vniuerſa,ſcilicet bonorum & malorum inſaniſsima pertinacia mentiuntur.

Æneas Syluius. 1460.

Epiſt.396. Rationibus homo vnum Deum colit, vnam eſſentiam & vnum principium , ſicut & Patriarchæ,Prophetæ & Apoſtoli tradiderunt.

Carolus Bouillus Samerabrinus. 1500.

Quæſtionum Theologicarum lib.1. queſt.4. Quo pacto excludi debeat Deorum pluralitas, & diuina vnitas concludi? Per Analogiam animi facilè eſt Deorum excludere pluralitatem, & diuinam concludere vnitatem. Nam ſicut vnicus eſt, & imperſ intellectus , à quo omnis intellectualis ſpecies pre-

henſatur,& in animi inducitur ſcrinium: ita vnicus & impers eſt Deus, à quo omnis reliqua ſubſtantia de nihilo eſt ad eſſe vocata.

Petrus Galatinus. 1510.

De arcanis Catholicæ veritatis lib.2.cap.1. Vnum eſſe Deum ſubſtantiæ ac naturæ ſimplicitate Chriſtiana credit religio, & Deum vnum eſſe non opus eſt multis probare verbis, neque ad probandum diutius immorari, cùm ipſa Dei vnitas ſit ita firmiſſima, ac tam fixa mentis conceptio, vt naturaliter eſſe non poſſit niſi vnus Deus, & Iudæi quoque, & quicunque legem credunt, hoc omnes fatentur & clamitant.

ARTICVLVS TERTIVS.

DEVM ESSE OMNIPOTENTEM.

NEGANT.

Anno ante Chriſtũ natum 1500.

Israelitæ dicebant: Nunquid Deus poterit parare mensam in deserto? Nunquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo? Psalm.77.

450. Anno post natũ Chriſtũ 32

Euripides, *Deus*, inquit, *omnia facere non potest: quandoquidem si opus est faciet niuem nigram, & ignem frigidum, & quod sedet stans, & erectum, & vice versa* Plutarchus de placitis Philosophorum lib.1.cap.7.

50

Iudæi litigabant ad inuicem dicentes; Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Ioannis 6.

60. 2.Tim.2.

Simon Magus ait: Deus ille, qui Adamum condidit, impotens erat atque imbecillis. Neque enim efficere potuit, vt maneret Adamus, qualem esse volebat. Moſes Barcepha de Paradiſo, parte 3.

80.

Elimas Magus dicebat: Si omnipotens est Deus, quomodo dicitur à Paulo, seipsum non posse negare? Dionyſius Areopagyta de diuinis nominibus, cap.8.

C. Plinius naturalis hiſtoriæ lib. 2. cap. 7. *Imperfecta natura præcipua solatia, ne Deum quidem posse omnia. Nam nec sibi potest mortem consciscere, si velit; quod homini dedit optimum, in tantis vitæ pœnis: nec mortales æternitate donare, aut reuocare defunctos: nec facere, vt qui vixit non vixerit: qui honores gessit, non gesserit: nullumq; in præterita habere ius, præterquam obliuionis: vtq; vt bis denas viginti non sint, ac multa similiter efficere non posse.*

130. *Valentinus, Deum illorum dixit esse omnipotentem, quæ ei subiecta sunt.* Irenæus lib.1.cap.5.

340. *Ariani dixerunt Filium nullam habere potestatem, nisi acceperit à Patre: hoc est, non esse omnipotentem, quòd scriptum sit:* Filius non potest facere quicquam, nisi quod viderit Patrem facientem. Athanaſius, Ambroſius, Epiphanius, & Fauſtinus, vbi agunt de Arianis.

500. *Manichæi Deum imbecillem esse aiunt.* Damaſcenus contra Manichæos.

630. *Mahometus in Alcorano asserit, non posse Deum habere Filium absque muliere.*

800. *Paulicianus in Symbolo, Patrem non pronuntiant omnipotentem factorem cœli & terræ, visibilium & inuisibilium, sed cùm Patrem dixerint, statim subijciunt, cœlestem: cui nullo modo cœli, & eorum, quæ cœli ambitu continentur, dominatum tribuunt, ac potestatem.* Photius apud Euthymium in Panoplia parte 2.tit.2.

1140. *Petrus Abailardus dixit, quòd Deus non potest res aliter facere quàm fecit.* Bernardus Abbas, & Thomas Aquinas vbi agunt de illius hæreſi.

1150. *Rabbi Moses dixit, Deo aliqua esse possibilia, aliqua impossibilia, inter quæ impossibilia dicit accidens esse sine subiecto: & illos, qui dicunt hoc Deum posse, appellat ignorantes viam disciplinæ & scientiarum.* Nicolaus Eymericus parte 2. Directorij quæſt.3.

1390. *Ioannes VVicleuus stringit omnipotentiam infinitam, & dicit: Deum nullatenus posse quicquam facere, nisi quod facturus esset: nec potuit olim fecisse quicquam, nec aliter, nisi quod de facto prædixit, & consequenter dixit Deum nihil annihilare posse.* Thomas VValdenſis in prologo lib. 1.

Libro de Apoſtaſia capite 5. inquit VVichius: *Hoc sæpè dixi, quòd nec Deus, nec homo, potest facere accidens sine subiecto.*

1525. Andreas Caroloſtadius Dialogo de Cœna Domini, ait, *Christum simul in multis locis essentialiter esse posse, tam facilè credo, quàm credo sanctum Annam habuisse quinque capita, & innocentem infantem habuisse barbam duodecim cubitos prolixam.*

1530. Vdalricus Zvvinglius contra Lutheri confeſſionem: *Tam impossibile esse fatemur, vt humana natura Christi, vnà cum diuina vbique locorum sit substantialiter, quam impossibile est, plures esse Deos. Christi corpus, illud quoque quod resurrexit, non nisi vno in loco esse potest.*

Ad cap.1. Lucæ: *Christus ait:* Iam non sum in mundo. *Ideo in pane corporaliter esse nunquam poterit. Non enim hæc potentia esset, sed impotentia, vt nihil sit quod isti pro se dicunt, Deo sunt omnia possibilia: Nihil est Deo possibile, quod contra eius veritatem immutabilem pugnat.*

Reſpon-

Responsione ad libellum Struthionis de cœna Domini: *Si in Sacramento ipsum corporaliter esse dixerimus, iam ipsum vno & eodem temporis momento plus mille in locis, imò infinitis esse necesse est, quod cum vera ipsius humanitate conuenire nequit, nec vllis corporum possibile est. Tot enim in locis simul esse nihil potest, quàm quod infinitum est, quod non aliud quàm vna solaq; est diminitas: vnde nec in Sacramento, nec alibi Christi corpus pluribus in locis simul esse potest.*

1550. Ioannes Caluinus lib. 2. Institut. cap. 7. §. 5. *Vexabant Augustinum Pelagiani, iniuriam fieri Deo, si plus iubeat, quam per eius gratiam præstare queant fideles, Ille vt effugeret calumniam, fatebatur posse quidem Dominum, si vellet hominem mortalem in Angelicam puritatem euehere: sed addo importunè de potentia Dei disputari, contra eius veritatem: ideo eamillis non esse obnoxiam sententiam, si quis dicat, fieri non posse, quod non futurum Scriptura pronunciant.*

Lib 3. cap. 23. §. 2. *Neque tamen commentum ingerimus absolutæ potentiæ, quod sicuti prophanum est, ita meritò detestandum nobis esse debet.*

Ad cap. 11. Iob. concione 43. *Non tribuenda est Deo potentia absoluta, quam Doctores Pontificij vocant, quæ res est detestabilis, ac diabolica.*

Ad caput 23. Elaiæ: *Commentum illud de absoluta potentia Dei, quod Scholastici inuexerunt, execranda blasphemia est.*

1559. Petrus Martyr Vermilius, de sacrosancto Eucharistiæ Sacramento, aduersus Stephanum Gardinerum, post obiectionem 11. *Quærimus vos dicere, corpus Christi esse in multis locis, quodq; Dei potentiam obijciatis; cùm hoc ex illarum rerum sit genere, ad quas se Dei potentia non extendit: Nempe vt multis locis eodem tempore corpus humanum salua sua natura diffundatur.*

Dialogo contra Brentium pag. 5 6 8. 9. *negat ipsum Deum vniuersa sua potentia efficere posse, ex triangulo quadrangulum, ex ternario quaternarium:* Ib dem negat *Deum sua omnipotentia efficere posse, vt corpus humanum possit esse in pluribus locis.*

1560. Theodorus Beza in Creaphagia: *Quædam adeò sunt obstinata in rebus ipsis, & ita illis infixa, vt si mutentur, rerum ipsarum interitum necessario secum trahat: ex quo fit vt saluis rebus Deus illa mutare, nec velit, nec possit; quoniam ipse sibi hanc legem volens & ultro indixit. Sic necesse est vt manentibus numeris, & ponderibus ac mensuris, maneant quoque eadem, & sui semper similes illarum affectiones. Nunquam enim tria erunt quatuor, si tria permanserint; nec triangulum vnquam erit quadratum, quamdiu triangulum fuerit: Sic corpus necessariò suis dimensionibus constat, & quod finitum est, suis finibus circumscribitur.*

Defensione ad Selneccери responsionem: *Concludimus ergo Christum non modò nolle, verùm etiam non posse velle, corpus illud suum verum & περίγραπτον multis simul in locis sistere.*

Homilia 2. de cœna Domini: *Illud efficere, vt quod fuerit non fuerit, vel vt aliquid simul sit & tale non sit, id verè non potest Deus.*

1567. Thomas Erastus libro de vna persona & duabus in Christo naturis, contra Schegkium pag. 54. asserit, *Deum non posse facere, vt virgo quæ corrupta est, sit non corrupta.*

Pag. 55. ait: *Negari non posse, quin sint quædam, quæ à Deo fieri nequeant. Nec posse Deum eodem temporis puncto velle aliquid, & idem non velle; probare aliquid, & improbare.*

1570. Simon Simonius in Antischegkianis asserit, *frustra omnipotentiam Dei adducet, ad probandum corpus Christi adesse posse in Eucharistia: Deum enim nunquam fecisse aut voluisse, vt res aliqua simul actu aliquid esset, & hoc idem nõ esset: vel vt res aliqua vera, in certo duntaxat loco fuerit. Hoc enim est contradictoria simul velle vera statuere.*

1573. Lambertus Danæus in elencho hæreticorum, capite de fallacia, quæ fit ex ignoratione elenchi, ait, *Deum non posse factum infectum reddere: Deum non posse mundum sine valle facere: Christum non posse se ingenitum reddere.*

Libro contra Selneccerum pag. 86. ait, *ne Christum quidem velle posse, vt corpus eius sit in cœna, & in multis locis simul præsens.*

Contra Chemnicium pag. 451 ait: *Quemadmodum Deus non possit mentiri, ita Deum non posse facere, vt Christi corpus sit simul in pluribus locis.*

1575. Ioachimus Cureus in exegesi de sacra cœna pagina 88. & 129. asserit, *Deum, ne quidem per potentiam suam diuinam efficere posse, vt corpus non habeat extensiones, vel locatiuas dimensiones.*

1578. Benedictus Thalmanus in assertione veræ & orthodoxæ doctrinę de vnitate personę, & distinctione duarum naturarum in Christo, & refutatione dogmatis de carnis Christi omnipræsentia, folio 14. & 15. ait, *Deum non posse efficere, vt res aliqua simul actu fuerit aliquid, atque hoc idem non fuerit.* Pagina 111. scribit, *Omnipotente Dei virtute nunquam fieri posse, vt vnum & idem Christi corpus in vno loco sit circumscriptum, definitum, visibile, & palpabile: alibi autem incircumscriptum, indefinitum, inuisibile, impalpabile.*

1579. Ioannes Sturmius in Antipappis suis pagina 225. *Christi filij Dei omnipotentiam negat: asserens, Christum in sua patria, vbi maximè capiebat, non potuisse quod voluerit facere.*

1580. Nemstadiani Theologi in admonitione sua ita scribunt pagina 266. *Ne quidem ipse Deus, qui est infinitus potest simul finitus & circumscriptus fieri: multo minus, creaturam simul finitam & infinitam περίγραπτον & ἀπερίγραπτον facere: quæ impossibile est ipsum velle aut facere contradictoria.*

1588. Theodorus Dorschius pro libris Francisci Dauidis: *In vero Deo non est tanta potentia, vt efficere possit, quò illa vera sint, quæ mentis impossibilia existunt.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

Gen. 1. *vers.* 3. Dixit Deus: Fiat lux, & facta est lux. 6. Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis, &c. Et factum est ita. 9. Dixit verò Deus, Congregentur aquæ, quæ sub cælo sunt, in vnum locum, & appareat arida. Et factum est ita. 14. Dixit Deus: Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem ac noctem: & sint in signa & tempora, & dies & annos. Et factum est ita. 24. Dixit quoque Deus: Producat terra animam viuentem in genere suo, iumenta, & reptilia, & bestias secundùm species suas; factumque est ita.

Genes. 17. 1. Apparuit Dominus Abraham, dixitque ad eum: Ego Dominus omnipotens.

Genes. 18. 13 Dixit Dominus ad Abraham: Quare risit Sara, dicens: Num verè paritura sum anus? Nunquid Deo est quicquam difficilè?

Genes. 28 3. Deus omnipotens benedicat tibi, & crescere te faciat, atq; multiplicet.

Cap. 35. 11. Dixitque ei: Ego Deus omnipotens, cresce, & multiplicare.

Cap. 43 14. Deus meus omnipotens faciat vobis eum placabilem.

Cap. 48. 3. Deus omnipotens apparuit mihi in Luza.

Cap. 49. 25. Deus omnipotens benedicet tibi benedictionibus cæli.

Numer. 11. 23. Nunquid manus Domini inualida est? dicit Dominus.

1. *Reg.* 14. 6. Non est Domino difficile saluare vel in multis, vel in paucis.

2. *Paralip.* 14. 11. Domine non est apud te vlla distantia, vtrum in paucis auxilieris, an in pluribus; adiuua nos Deus noster.

Iob 42. 2. Scio Domine, quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.

Psalm. 70. 18. Donec annuntiem brachium tuum generationi omni quæ ventura est: Potentiam tuam & iustitiam tuam, Deus, vsque in altissima, quæ fecisti magnalia. Deus quis similis tibi?

Psalm. 105. 2. Quis loquetur potentias Domini, audietas faciet omnes laudes eius?

Psalm. 134. 6. Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cælo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis.

Psalm. 135. 4. Qui facit mirabilia magna solus.

Psalm. 138. 14. Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, & anima mea cognoscet nimis.

Psalm. 148. 5. Ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt.

Sapien. 11. 18. Non enim impossibilis erat omnipotens tua manus, quæ creauit orbem terrarum ex materia inuisa.

Sapient. 12. 18. Tu dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas. & cum magna reuerentia disponis nos: subest enim tibi cum volueris posse.

Isaiæ 40. 10. Ecce Dominus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur. 12. Quis mensus est pugillo aquas, & cælos palmo ponderauit? Quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in statera? Quis adiuuit Spiritum Domini? aut quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi? &c.

Isaiæ 50. 2. Nunquid abbreuiata & paruula facta est manus mea, vt non possim redimere? aut non est in me virtus ad liberandum?

Isaiæ 59. 1. Ecce, non est abbreuiata manus Domini, vt saluare nequeat, neque aggrauata est auris eius, vt non exaudiat.

Ieremiæ 23. 23. Putá sne Deus è vicino ego sum, dicit Dominus, & non Deus de longè? si occultabitur vir in absconditis, & ego non videbo eum, dicit Dominus? Nunquid non cælum & terram ego impleo, dicit Dominus?

Ieremiæ 32. 17. Ecce tu Domine Deus fecisti cælum & terram in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento, non erit tibi difficile omne verbum: qui facis misericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in sinu filiorum eorum post eos. Fortissime, magne, & potens, Dominus exercituum nomen tibi.

2. *Machab.* 8. 18. Nos in omnipotente Domino, qui potest & venientes aduersum nos, & vniuersum mundum vno nutu delere, confidimus.

Matth. 19. 26. Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt.

Marci 14. 36. Abba pater, omnia tibi possibilia sunt.

Luce 1. 37. Apud Deum non erit impossibile omne verbum.

Rom. 9. 19. Voluntati eius quis resistit?

Ephes. 3. 20. Ei autem, qui potens est omnia facere superabundanter, sit gloria.

Philip. 3. 21. **Christus reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, secundùm operationem, qua etiam possit subijcere sibi omnia.**

Apostoli in Symbolo. **Credo in Deum Patrem omnipotentem.**

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens PP. Primus. 80.

Lib. 8. Recognitionum: Ridiculum puto, inquit Petrus, cùm naturalibus vijs de virtute homines iudicant, & putant hoc quidem esse Deo possibile, illud verò impossibile, aut hoc magis, illud minus.

Const. Apost. lib. 7. cap. 36. Tu Domine benignus es, qui es omnipotens: Adest enim tibi cùm volueris posse: Tuum namque robur æternum, & flammam refrigerat, & leones cohibet, & cetos mitigat, & ægrotantes erigit, & facultates naturæ conuertit in alias, exercitumq; hostium, &. populum superbè numeratum prosternit. Tu es in cælo, & in terra, & in mari, in terminatis nullo termino circumscriptus: magnitudinis enim tuæ nullus est finis.

Dionysius Areopagita. 90.

De diuinis nominibus, cap. 8. Nos diuinum Paulum pro viribus assequentes, eum qui supra virtutem est Deum, Deum omnipotentem celebramus.

Cap. 10. Dicitur omnipotens summa illa diuinitas, & vt omnia superans, & in omnibus merè imperans, atque vt omnibus amabilis, & desiderabilis perstans, & immittens omnibus voluntarias leges, dulcesq; partus diuinæ & omnipotentis & tranquillissimæ suæ bonitatis amorem insinuans.

Ignatius. 100.

Ad Magnesianos: Vnus est Deus omnipotens, qui seipsum manifestauit per Christum Filium suum.

Ad Philippenses: Ex æquo potest rerum conditor vniuersarum, & facere quod non est, & mutare quod est.

Iustinus Martyr. 160.

Oratione ad Antoninum: Præstabilius esse rectè præsumpsimus credere ea quæ & nostræ ipsorum naturæ, & hominibus alijs sunt impossibilia, quàm pariter cum alijs fidem illis abrogare: Quandoquidem & Doctorem nostrum Christum dixisse scimus: *Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum.* Matt. 19.

Quæstione III. ad Orthodoxos: Deus demensam non habet facultatem. Quocirca nihil est ei non appositum, ad facienda quæ velit omnia: neque vel dissectione vel adustione prohibetur, quò minùs corporum efficiat resurrectionem. Nam Deus non lege & demenso naturæ operatur, sed suapte voluntatis & consilij potestate: quæ re nulla destituitur ad ea quæ velit efficienda.

Theophilus Antiochenus. 170.

Lib. 2. ad Autolycum: Dei potentia in hoc ostenditur, dum absque materia supposita, quæ vult operatur. Animam infundere, & motum assignare, nullius alterius est, quàm solius Dei. Quemadmodum igitur in his omnibus potentior ostenditur Deus homine: sic etiam in eo excellit, quòd ex non existentibus producit, & produxit entia quotquot voluit, & quomodo voluit.

Athenagoras. 180.

De resurrectione: Qui resurrectionem non credunt, illud facient, si ostendant Deo aut voluntatem, aut facultatem restituendi mortui dissolutiq; corporis deesse, vt illud rursus consolidet, & coëmaet, ad hominis veteris formam instaurandam. Quòd si illud probare nequeant, desistant ab ista impia incredulitate & blasphematione nefaria. Verùm quòd falsa dicturi sint, siue Deum allegent non posse, siue non velle, ex sequentibus apparebit: Impotentia enim alicuius inde deprehenditur, si aut ignoret quid faciendum sit, aut si norit, imbecillior sit viribus quàm vt probè efficiat. Qui enim ignorat quid faciendum, is neque conari, neque perficere quicquam potest earum duntaxat rerum, quarum notitiam nullam habet. Qui autem cognoscit quid faciendum sit, & quomodo, & vnde id confici possit, vires autem aut omnino non habet, aut non sufficientes habet ad rem exequendã, quam probè intelligit, is si sapiat, suasq; facultates insumciat, aut non tentabit, aut vbi incircumspectè tentauerit, in fine operis destituetur. Atqui impossibile est vt Deus ignoret vel ex parte, vel ex particula naturam corporum resurrectioni destinatorum, &c. Vires Dei sufficere ad corporum restitutionem indicat vel ipsorum procreatio: si enim corpora, cùm non essent, condidit, eorumque principia vnde originem trahunt procreauit, etiam quomodocunque dissoluta, cum eadem facilitate instaurabit. Id enim illi æquè possibile est, &c. Pessimè in Deum concumelioſi sunt, dum inter se comparant vires vndequaque distantes, vel potius istarum virium possessores, & artificialia cum naturalibus in contentionem mittunt. Cum istiusmodi hominibus ferìò agere culpa non vacat: stultum enim reuera est, leuibus vanisq; contradicere: longè autem probabilius est, ac omnium verissimum, illud scilicet allegare, quod hominibus impossibile sit, Deo possibile esse. Si verò per hæc ipsa vt probabilia, aut per omnia superius excussa, ratio demonstrat, id possibile Deo esse: satis liquet, pro impossibili habendum non esse: imò neque id à diuina voluntate abhorrere. Quod enim ille non vult, ideò non vult, vel quòd iniustum sit, vel quòd indignum sit, &c. Id quod Deo voluntarium est, idem omninò possibile est.

Irenæus. 180.

Lib. 1. cap. 6. Vniuersorum Deus simul vt cogitauit, perficit id quod cogitauit: & simul ac voluit, & cogitat hoc quod voluit: tunc cogitans cùm vult, & tunc volens cùm cogitat: cùm sit totus cogitatus, & totus sensus, & totus oculus, & totus auditus, & totus fons omnium bonorum.

Lib. 2. cap. 2. Sit fortasse hic sermo suasorius siue seductorius apud eos, qui ignorant Deum, & qui hominibus assimilant eum inopibus, & his quis non possunt statim aliquid ex parato fabricare, sed indigentibus multis organis ad eorum fabricationem: non autem verisimilis in totum apud eos, qui sciunt quoniam nullius indigens omnium Deus, Verbo condidit omnia, & fecit neque Angelis indigens adiutoribus ad ea, quæ fiunt: neque virtute aliqua valde inferiori ab illo, & ignorante Patrem, &c. Proprium est hoc Dei supereminentiæ, non indigere alijs organis ad conditionem eorum, quæ fiunt, & idoneus est & sufficiens ad formationem omnium proprium eius Verbum.

Clemens Alexandrinus. 200.

Oratione ad Gentes: Quanta est autem Dei potentia? Ipsius Dei solùm voluntas, est mundi creatio. Solus enim Deus fecit, quoniam ipse quoque so-

lus

lus eſt verè Deus. Sola voluntas operatur, & eius ſolùm velle, factum eſſe conſequitur.

Lib. 1. Stromat.: Deo nihil aduerſatur, nec eſt quicquam ei contrarium, vt qui ſit Dominus & omnipotens.

Origenes. 230.

De principijs lib. 1. cap. 2. Non poteſt antiquius eſſe in Deo omnipotentis appellatio, quàm Patris. Per Filium enim Pater omnipotens eſt. Sed quomodo gloriam dixit eſſe omnipotentis, cuius gloriæ aporrhœa eſt ſapientia: hoc intelligi datur, quòd etiam in omnipotentia gloriæ ſocietatem habeat ſapientia, per quam Deus omnipotens dicitur. Per ſapientiam enim, quæ eſt Chriſtus, tenet Deus omnipotentatum, non ſolùm dominantis authoritate, verùm etiam ſubiectorum ſponteneo famulatu. Vt autem vnam atque eandem omnipotentiam Patris & Filij eſſe cognoſcatis, ſicut vnus atque idem eſt cum Patre Deus, ac Dominus, audi hoc modo Ioannem in Apocalypſi dicentem: *Hæc dicit Dominus, qui eſt, qui erat, & qui venturus eſt omnipotens.* Qui enim venturus eſt omnipotens, quis alius niſi Chriſtus? Et ſicut nemo debet offendi, cùm Deus ſit Pater, quòd etiam Saluator eſt Deus: ita & cùm omnipotens Deus Pater, nullus debet offendi, quòd etiam Filius omnipotens dicitur: Hoc namque modo verum erit illud quod ipſe dicit ad Patrem: *Quia omnia mea tua ſunt, & omnia tua mea, & glorificatus ſum in eis.* Si verò omnia quæ Patris ſunt Chriſti ſunt, inter omnia verò quæ ſunt Patris, eſt etiam omnipotens, ſine dubio etiam vnigenitus Filius debet eſſe omnipotens, vt omnia quæ habet Pater, etiam Filius habeat.

Apo. 11.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De demonſtratione Euangelica lib. 4. c. 1. Vnus ipſe ac ſolus eſt Deus, ex quo omnia, & per quem omnia ſunt: In illo enim viuimus, mouemur, & ſumus. Itaque quodcunque vult, id etiam eſt continuò. Ex qua ſola cauſa omnia quæ genita ſunt, id acceperunt vt eſſent, atque exiſterent ac durarent: ſunt enim illo volente. Vult autem idcircò, quòd ſuapte natura bonus eſt: bono verò nihil natura coniunctum admixtumq; eſt, niſi vt ea quæ bona ſunt velit. At enim cùm hæc velit, idem etiam poteſt. Quare cùm velit, ſimul idem & poſſit nulla re neque prohibente, neque impediente, quicquid pulchrum & vtile eſt, tam in ijs quæ ſub aſpectum cadunt, quàm in ijs quæ non cadunt, ipſe ſibi ipſi conficit.

Synodus Nicæna Prima. 325.

In Symbolo: *Credo in vnum Deum Patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ.*

Athanaſius. 340.

Lib. 1. ad Theophilum de vnita deitate Trinitatis. *Hæreticus*: Cur omnipotens Deus? *Athanaſius*: Quoniam omnipotens eſt ipſa deitas Trinitatis.

In Symbolo: *Similiter omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus ſanctus, & tamen non tres omnipotentes, ſed vnus omnipotens.*

Didymus Alexandrinus. 360.

Apud Damaſcenum in Parallelis lib. 1. cap. 81. Vnico voluntatis nutu Deus quicquid vult ex nihilo creat, vt qui ſolus ſempiternus, ſolus principij expers, ſolus denique & eſſentia & voluntate ſimplex ſit.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catechеſi 4. de Deo: Prouiſor eſt omnium futurorum, & omnium potentiſſimus, ſciens & faciens quicquid vult.

Catechеſi 8. Hæreticorum filij neſciunt omnipotentem Deum: Omnipotens eſt, qui omnibus dominatur, & omnium habet poteſtatem.

Ephræm. 370.

De reſurrectione mortuorum: Audientes de mortuorum reſurrectione, non diffidamus Chriſto dilecti fratres: omnia enim ſunt poſſibilia Deo, impoſſibile verò nihil apud eum.

Baſilius Magnus. 370.

Conſtitutionum Monaſticarum cap. 2. Sic cum animo ſuo cogitans ſeruus Abrahæ dicebat: Deus eſt qui promiſit: ipſe eſt Dominus naturæ, & aliter quemadmodum promiſit res cadere non poteſt: ipſe eſt, qui quæ ſua ſponte fieri non poſſunt, vt fieri poſſint facit. Omnium enim rerum potens eſt, & arbitratu ſuo cuncta commutat.

Apud Damaſcenum in Parallelis lib. 1. cap. 80. Qui portat omnia verbo virtutis ſuæ, nec corporeo modo operatur, nec manuum labore ad rerum procreationem opus habet, ſed ſpontanea voluntate obſequentem habet naturam earum rerum quæ fiunt, &c. Vbi Deus vult, naturæ ordo ſuperatur, quod enim vult, hoc potuit. Apud eum eſt velle, quia bonus eſt, & perficere, quia omnia ei prona & facilia ſunt.

Epiphanius. 380.

In Ancorato: Omnia ſunt poſſibilia Deo, etiam corruptibilia tranſmutare in incorruptibilitatem, & quæ in terra ſunt facere, vt in incorruptibilitate degant, &c. Poteſt ex lapidibus excitare filios: & poteſt Deus corruptibilia mutare in incorruptibilitatem, & poteſt in terra facere quietem paradiſi, quia vult.

Hæreſi 77. Quando voluit oſtendere potentiam ſuam diuinam, transformatus oſtendit faciem ſuam velut ſolem, & veſtimenta ſua alba velut niuem. Omnia enim poſſibilia ſunt potenti, vt oſtendat & ea, quæ ſunt præter expectationem, & ſenſus expertia ac inanima ad gloriam & claritatem tranſmutet, velut virgam Moſis, velut calceamenta filiorum Iſrael.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione Catechetica cap. 1. Cùm autem omnia poſſit Verbi electio, eam ad nihil mali habere propenſionem fatendum eſt. Ad vitium enim propenſio eſt aliena à diuina natura, ſed quicquid eſt boni, hoc etiam vult: volens autem omnia poteſt. Volens eiuſmodi non eſt, vt non operetur, ſed omnis boni propoſitum deducit ad operationem.

Oratione 3. de reſurrectione: Palam eſt, quòd qui cæteris fidem non habent, non ex aliqua alia cauſa pugnãt & aduerſantur, quàm quod arbitrantur fieri non poſſe, vt Deus id, quod mortuum ac diſſolutum eſt, reſuſcitet. Mortuorum reuera ſenſuq; carentium cogitatio, qui exiſtimant aliquid eſſe, quod à Deo perfici & expediri non poſſit, & ſuam ipſorum infirmitatem maieſtati omnipotenti aſſignant.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 36. quæ eſt oratio 2. de Filio: Alia Dei nomina partim poteſtatis eſſe conſtat, partim œconomiæ, & quidem duplicis, alterius nimirum corpore ſublimioris, alterius cum corpore coniunctæ. Exempli cauſa: Omnipotens, & Rex vel gloriæ, vel ſeculorum, vel virtutum, vel dilecti, vel regnantium. Item: Dominus vel Sabbaoth, hoc eſt exercituum, vel virtutum, vel dominantium. Hæc ſine vlla dubitatione potentiam Dei oſtendunt.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Ad caput 13. Geneſ. Homil. 34. De Deo, qui res noſtras maximè diſpenſat ſapientia, ſi qua ſemel promiſſa fuerint, etiamſi innumera intercedant obſtacula, confidendum eſt ad magnitudinem potentiæ

ſuæ reſpicientibus, firmandaq; eſt ratio, & ſciendum, quòd omnia, quæ ab illo ſunt dicta, euenire omnibus modis oporteat. Nihil enim eſt, quòd morari queat eius promiſsiones: quoniam Deus eſt, cui omnia ſunt poſsibilia: Et idcirco quorſumcunque vult res transfert, & vbi non ſunt viæ, inuenire ſcit vias, & deſperatos in bonam ſpem adducit, quò excellentia potentiſsimæ ſuæ ſapientiæ nobis manifeſtior fiat.

Hom. 7. in priorem ad Theſſalonicenſes: Cur autem hæc à nobis dicta ſunt? Non absre, neque temerè, ſed vt & credamus reſurrectionem, & quando aliquid volentes rationibus comprehendere, non inuenerimus, non ægrè feramus, ſed ad hoc confugiamus, quòd nihil ſit quod Deus non poſsit, & non facilè faciat.

Homilia 2. in Symbolum Apoſtolorum: Omnipotens dicitur, quia poſſe ipſius non poteſt inuenire non poſſe, dicente Propheta: *Omnia quæcunque voluit fecit in cælo & in terra.* Ipſa ergo omnipotentia, vt totum quod vult, poſsit. Pſal. 134.

Syneſius. 410.

Epiſt. 11. Deo omnia ſunt poſsibilia, etiam ea quæ ſunt impoſsibilia.

Ioannes Caſſianus. 430.

De Incarnatione Domini lib. 6. cap. 1. Legimus in Euangelio, appoſitis iubente Domino quinque panibus innumeram Dei plebem eſſe ſaturatam. Et quomodo id tamen factum ſit, nec enarrare ſermo, nec colligere æſtimatio, nec concipere ſenſus poteſt. Tanta & tam incomprehenſibilis diuinæ vis eſt poteſtatis, vt cum habeamus in nobis facti ipſius conſcientiam, impoſsibile tamen nobis ſit facti ſcire rationem. Ioan. 6.

Lib. 7. cap. 2. Deus vt voluit, & quando voluit, & ex ea quæ voluit adinuenit. Nec tempus ei, nec perſona, nec conſuetudo hominum, nec exempla rerum præiudicârunt: quia obſiſtere ei non potuit lex creaturarum, qui eſt Creator ipſe cunctorum. Et poſſe ei quod voluit promptum fuit, quia poteſtas adfuit voluntati. Vis ſcire aliquatenus quanta ſit omnipotentia Dei? Ego id etiam Dominum de creaturis ſuis facere poſſe credo, quod tu eum de ſe ipſo facere potuiſſe non credis. Omnia enim animantia, quæ poſteriora ſe pariunt, ſi modò id Deus iubeat, anteriora multo ſe parere poſſunt. Nam & cibi ipſi, & pocula, ſi ea diuinitatis voluntas ſit in conceptus quoſdam, & progenies verti poſſunt: aquæ denique ipſæ, quibus ab exordio rerum manantibus, & quibus admodum animantia omnia vtuntur, corporari, ſi Deus iubeat, in viſceribus & gigni poſſunt. Quis enim ſacris operibus modum ſtatuet, aut diuinam prouidentiam circumſcribet? aut quis dicet ei: Quid feciſti? ſi negas omnia Deum poſſe, nega anteriorem naſci ex Maria Deo naſcente potuiſſe: ſi autem impoſsibile Deo nihil eſt, cur ei impoſsibilitatem in ſuo ipſo aduentu obijcis, cui impoſsibile nihil in omnibus eſſe cognoſcis?

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Lib. 2. in Ioannem cap. 141. Nonne Thomas Chriſtum & Dominum & Deum ſuum appellauit? Nonne omnipotens & Creator à Scriptura vocatur? Ioan. 20

Lib. 11. cap. 1. Clarificatur Chriſtus: qui cùm ſpiritus eius omnia ſcire poſſeq; perſpiciatur, quomodo ipſe neſcire quicquam aut minus poſſe credetur? Et ſi de ipſo accipit ſpiritus, qui omnia poteſt, quomodo ipſe non erit omnipotens.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 2. Epiſt. 117. Maximè quidem ſi quiſpiam à quodam veritati calumniam ſtruere conanti interrogetur, omniane Deo poſsibilia ſint, illeq; reſpondeat: ita. Ac deinde ipſe inferat: Ergo etiam mala, dignus erit, cuius inſcitia meritò rideatur. Neque enim inter ea omnia, quæ Deus poteſt, mala recenſentur: nam vbi Deus nominatur, bonum firmiter accerè ſequitur. Nec quiſquam in animum admiſerit, mala Deo poſsibilia eſſe: nec quiſquam imbecillitatem appellarit mala perpetrare non poſſe. Imbecillitas enim propriè eſt malorum perpetratio. Vnde etiam Paulus, qui hæc compertiſsima habebat, peccata infirmitates appellabat his verbis vtens: *Si Chriſtus, cùm adhuc infirmi eſſemus, ſecundùm tempus pro impiis mortuus eſt.* Atque etiam Pſalmiſtæ ſermo hoc ipſum confirmat: *Multiplicatæ enim ſunt*, inquit, *infirmitates eorum*, hoc eſt, peccata. Quin ne illud quidem inferens quiſpiam ei, qui Deo omnia poſsibilia eſſe ait, mentis compos eſſe cenſebitur. Quidnam tandem hoc? Nugari enim ſolent ac dicere: Num etiam hoc in Dei poteſtate ſitum eſt, vt quod factum eſt infectum reddatur? Nam hoc rurſus caſſum atque irritum eſt. Nihil porrò caſſum atque irritum in diuina potentia vſurpatur. Superuacaneæ itaque & ſunt, & demonſtratæ ſunt eæ calumniæ, quæ aduerſus eiuſmodi ſermonem intentantur. Cæterùm vt ne has rurſum excitare, atque audientium aures labefactare poſsint, & ex nobis quæratur, an omnia Deo poſsibilia ſint, reſpondeamus: eum omnia hæc poſſe, quæ ipſius naturæ conſentanea ſint: atque ita inutilis omnis quæſtio ſoluta erit. Poteſt enim omnia, vult autem optima. Rom. 5. Pſal. 15.

Lib. 3. Epiſt. 225. Apoſtolus de Deo dicit: *In quibus impoſsibile eſt mentiri Deum.* Quibus verbis non imbecillitatis cuiuſdam omnipotentem illam vim coarguit: verùm contra ſummum ipſius robur indicat, quòd ille veritatis pater mendacij minimè capax ſit. Atque alio rurſum loco eandem ſententiam muniens, his verbis vſus eſt: *Si negauerimus eum, ipſe fidelis manet: Negare enim ſe ipſum non poteſt.* Nam hîc quoque non infirmitatis, ſed ſingularis atque inſuperabilis potentiæ argumentum eſt, quòd fieri non poteſt, vt diuina natura ſeipſam inficietur, &c. His igitur ad hunc modum expoſitis, quò tendat Saluator perſpicuum eſt: Illud enim: *Non poteſt Filius à ſeipſo facere quicquam*, non ipſius imbecillitatem prodit, verùm maximum robur: quòd videlicet in eum cadere nequeat, vt aliquid quod Patri aduerſetur efficiat.

Theodoretus. 450.

Dialogo 3. Dominus Deus nihil vult eorum quæ non ſibi ſuapte natura inſunt: poteſt autem quæcunque vult: vult autem quæ ſunt ſuæ naturæ apta & conuenientia.

Lib. 4. de materia & mundo: Opifex omnium rerum Deus, nec inſtrumentis, nec materia vlla indiget: ſed quod alijs artificibus ſunt & materia, & inſtrumenta, temp usq; præterea & conficiendi opera, ipſaq; ars, & exactiſsima diligentia, hoc eſt ipſi Deo ſola vilcaq; voluntas.

Ad cap. 3. ad Philippenſes: Hæc autem faciet, vt qui potentiam habeat meſſabilem, & mortem & interitum facilè de medio tollat, & noſtra corpora ad immortalitatem tranſmutet, & efficiat vt omnes ad ipſum reſpiciant.

Baſilius Seleucius. 460.

De Verbi incarnatione oratione 1. Sapiant inſipientes, & à Iudaica temulentia recedant, qui fieri non poſſe obſtinatè contendunt, vt mulier citra viri connubium fœtum edat. Ac quæſierim hîc ex illis: Verum factu difficilius ſentiant, è muliere ne virgine naſci, an è terra formari? Qua fronte primum admittunt, ſecundum oppugnant? Et in illo quidem Deo omnipotentiam tribuunt: in hoc verò potentiam illius in ius vocant? Idem

eſt

est enim,qui hoc non sine arte confecit,& qui illud nouo more & modo patrauit. Nihil proinde apud Deum impossibile est statuatur. Vbicunque enim ille operatur,ibi omne ἀδύνατον & impossibile è medio facessat oportet.

Procopius Gazæus 530.

Ad cap.4. Exodi: Nos opus habebamus solo Deo, qui nobis remedium adhiberet, cui soli possibilia, quæ homini sunt impossibilia.

Ad caput 64. Isaiæ: Neque verò quæ hoc loco dicuntur,talia populum propter imbecillitatem ferre significant,sed propter iniquitates tantùm derelinqui: Est enim tanta Dei potentia, vt cælum, & quæ sub ipso sunt,complectatur & regat, quò fit vt à seculo nec talem Deum esse audiuerimus, neque quenquam talium operum patratorem viderimus.

Iustinianus Imperat. 540.

C. de summa Trinitate & fide Catholica: Cùm recta &c. Credentes enim in Patrem, & Filium, & sanctum Spiritum, vnam essentiam in tribus hypostasibus, seu subsistentibus personis,adoramus, vnam deitatem, vnam potestatem, Trinitatem consubstantialem.

Procopius Cæsariensis. 550.

De ædif. ijs Iustiniani oratione 5. Nos humana potestate omnia metientes,multa arbitramur impossibilia: Deo nihil omnium neque anceps, neque impossibile.

Sophronius Hierosolymitanus. 630.

Oratione in Christi natalitia: Potentissimus liberator & redemptor per suam natiuitatem & resurrectionem in medium se tulit, verumque redemptorem & liberatorem se declarauit. Nihil enim extat,quod Dei potentiam vincat: *Dominus* namque, *mortificat, & viuificat, deducit ad inferos, & reducit*, vt scriptum est: sed neque quicquam comperiri quoque potest, quod omnipotenti eius nutui resistere valeat, &c. An non hæc omnia præstitit,modoque diuinissimo implenit & consummauit? Nam quid animo concipi potest, quod Deus non efficiat? aut quis est, qui omnipotenti efficacissimæq; eius voluntati sua voluntate,etsi vel maximè contendat,obsistere valeat?

Maximus Monachus. 640.

Centuria quarta de charitate, cap. 4. Rerum opifex creatarum rerum cognitionem, quæ in ipso ab æterno fuit, quandò voluit protraxit in essentiam,& in rerum naturam produxit. Absurdum enim est de Deo omnipotente hæsitare, num possit aliquid in essentiam producere, quando & illi visum est.

De opificio Dei apud Euthymium Panoplia parte 1. titulo 6. Mens primùm infinitam omnibus in rebus Dei magnitudinem cogitans, & pelagus illud, in quo nullum reperiet vadum, admiratur. Deinde obstupescit quomodo rerum omnium essentiam ex nihilo procreârit. Facessant hinc Græci,qui ex nihilo negant quicquam fieri. Nos quemadmodum magnificentiæ diuinæ nullus est terminus, ita sapientiæ, potentiæq; nullum finem dicimus.

Ioannes Damascenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 1. cap. 8. Credimus in vnum Deum,principium vnum principio carens,increatum, ingenitum, interitus ac mortis expers,sempiternum, infinitum, immensa vi præditum,potentiam nulla mensura comprehensam, & intellectam, verùm eiusmodi, vt eam sola sua voluntas metiatur (potest enim quicquid vult,)rerum omnium conditarum, tam quæ sub aspectum cadunt, quàm quæ oculis cerni nequeunt,parentem & effectricem.

Elias Cretensis. 790.

In orationem Nazianzeni 36. Quamquam omnia sunt possibilia Deo, non tamen vitiosa. Nam ea sunt quædam imbecillitas. Et Paulus propterea peccata imbecillitates vocauit, his verbis vtens: *Christus cùm adhuc infirmi essemus, pro impijs mortuus est.*

Nicephorus Constantinopolitanus 800.

Epistola ad Leonem Tertium: Fateor me credere in vnum Deum Patrem omnipotentem, omnium factorem,omnium herum & Dominum. Credo in homousiam Trinitatem,in vna diuinitate,pari potentia,æquali regni maiestate glorificatam.

Theophylactus. 900.

Ad cap.22.Matth. *Quòd si virtutem Dei sciretis, cognosceretis vtique Deo omnia esse possibilia,* & posse Deũ facere, vt omnes viuant sicut Angeli.

Ad Matt. cap.10. Quidam hoc loco dubitant,quomodo dixerit: *Omnia possibilia sunt Deo*: cùm Deus peccare nequeat. Dicimus itaque,quando dicit omnia,intelligimus ea quæ sunt: peccatum autem non est. Peccatum enim res est sine essentia,& sine substantia. Vel aliter: Peccatum non est potentiæ,sed infirmitatis sicut & Apostolus dicit: *Christus, cùm nos infirmi essemus, mortuus est.* Et iterum Dauid: *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum*. Et ita peccatum apud Deum non est possibile, quia infirmitas est. Rom.5. Psal. 15.

Moses Barcephas. 950.

De Paradiso,parte 3. *obijt Simon Magus inquiens*, Deus ille,qui Adamum condidit,impotens erat atque imbecillis,neque enim efficere potuit vt maneret Adamus, qualem esse volebat. Ad hæc respondemus,mansisse Adamum, qualem ipsum & esse & manere volebat Deus conditor effectorq; ipsius: Volebat enim Deus ipsum pollere suopte arbitrio,atque liberum esse, non autem naturam habere vinctam & obnoxiam, qualem habent bruta animantia.

Euthymius. 1080.

Ad cap.19. Matthæi: Aiunt quidam, quòd si Deo omnia sunt possibilia, vtique facere malum Deo possibile est. Quibus nos dicimus,quod facere malum non est potentiæ,sed impotentiæ. Ideo etiam Dauid peccata appellauit imbecillitates siue infirmitates, dicens: *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum.* Psal. 15.

Ad caput 14.Ioannis. *Vt glorificetur Pater per Filium.* Patris siquidem gloria est Filij omnipotentia: *Siquid petieritis in nomine meo, ego faciam.* Ego tanquam cum Patre æqualiter omnipotens.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 2. Sentimus & credimus apud Deum omnia esse possibilia, & impossibile apud hunc nihil esse prorsus,&c. Deus non facit quæ illi possibilia sunt,sed quæcunque vult. Quæcunque enim vult eadem potest, non autem quæcunque potest eadem vult. Possibile enim illi erat creare mundos infinitos,sed cùm nolit, creauit vnum solum. Possibile item illi erat, alias creare Angelorum myriades,sed noluit.

Manuel Palæologus. 1400.

Oratione matutina, Dei celebrationem continente. Habes potestatem cum voluntate semper coniunctam.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis. 100.

Epiſtola ad Burdegalenſes cap. 2. Deum vnum colite & adorare per omnem locum: Ipſe enim eſt caput, cuius oculos nemo poteſt effugere, cuius poteſtatem nemo poteſt euadere.

Ad Theſſalonicenſes cap. 10. Quòd ſi reſipuerint à malitia ſua, liberabuntur ab eo, cui nihil eſt impoſsibile: Deo enim omnia ſunt poſsibilia.

Tertullianus. 200.

De reſurrectione cap. 11. Nunquid etiam Dei ipſius potentiam & poteſtatem & licentiam recenſere debemus, an tantus ſit qui valeat dilapſum & deuoratum, & quibuſcunque modis ereptum tabernaculum carnis reædificare atque reſtituere? An & aliqua nobis exempla huius ſui iuris in publico naturæ promulgarit, ne qui fortè adhuc ſciant Deum noſſe, qui non alia lege credendus eſt, quàm vt omnia poſſe credatur? &c. Igitur confide Deum totum hunc mundum ex nihilo protuliſſe, & Deum noſti fidendo, quòd tantum valeat.

Aduerſus Praxeam cap. 10. Sed nihil Deo difficile: Quis hoc neſciat? Et impoſsibilia apud ſeculum, poſsibilia ſunt apud Deum, quis ignoret? *Et ſtulta mundi elegit Deus, vt confundat ſapientum.* Legimus omnia. Ergo, inquiunt, difficile non fuit Deo, ipſum ſe & Patrem & Filium facere, aduerſus traditam formam rebus humanis. Nam & ſterilem parere contra naturam difficile Deo non fuit, ſicut nec virginem. Planè nihil Deo difficile, ſed ſi tam abruptè in præſumptionibus noſtris hac ſententia vtamur, quicquis de Deo confingere poterimus quaſi fecerit, quia facere potuerit. Non autem, quia omnia poteſt facere, ideò credendum eſt illum feciſſe etiam quod non fecerit, ſed an fecerit requirendum.

Matt. 19
1. Cor. 1.

Cyprianus. 250.

Epiſt. 81. de tribus pueris Danielis 3. *Eſt Deus*, inquiunt, *cui nos ſeruimus, potens eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis Rex liberabit nos: & ſi non, notum tibi ſit, quoniam Dijs tuis non ſeruimus, & imaginem auream quam ſtatuiſti non adoramus.* Cùm ſe crederent, & pro fide ſua ſcirent, poſſe etiam de præſenti ſupplicio liberari, iactare hoc tamen, & vindicare ſibi noluerunt, dicentes: *Et ſi non*: ne minor eſſet confeſſionis virtus ſine teſtimonio paſſionis: Addiderunt poſſe Deum omnia facere, ſed tamen non in hoc fidere, vt liberari in præſentia vellent, ſed illam libertatis & ſecuritatis æternæ gloriam cogitarent.

Lib. 4. epiſt. 1.

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone de reſurrectione: Facilius eſt reformare quod fuerit, quàm inſtitui quod ante non fuit: quod ſi non fuit & eſt, multo magis poterit eſſe quod fuit: Quippe cùm illius potentiſsimi artificis rerum omnium conditoris ipſe ſit vſus, impoſsibilium poſsibilitatem aſſerere: ex eoq; quòd non eſt, facere quod eſt, naturam creare extra naturam, nihil prorſus habere difficile, ſolumque ei hoc deeſſe, quod nolit eſſe: Hæc eſt enim proprietas Dei, id operari quod non poteſt credi.

Arnobius Rhetor. 300.

Aduerſus Gentes libro 2. Si nos iſtud neſcire dicamus, ac tantummodo auditum ex potentiore credidiſſe, vbi noſtra videbitur credulitas lapſa? Si omnipotenti credidimus regi, nihil eſſe difficile, nihil arduum: ſi quod impoſsibile nobis eſt factu, illi poſsibile atque admodum executioni paratum? Eſt enim quod obſtare eius voluntatibus poſsit, aut quod eſſe voluerit non neceſſariò ſequatur vt fiat?

Lactantius. 330.

De ira Dei cap. 11. Deus vnus eſt, in quo vis & poteſtas conſummata eſt, nec minui poteſt, nec augeri.

Cap. 12. Deus poteſt quicquid velit: & imbecillitas, vel inuidia in Deo nulla eſt. Poteſt igitur mala tollere, ſed non vult.

Hilarius. 350.

Ad Pſalm. 134. Laudandus Deus ob id eſt, quia benignus eſt: Nam vt omnipotens ſit, naturæ ſuæ virtus eſt, vt verò benignus ſit, nobis neceſſarium eſt: quos corporis infirmitas & conditio originis in peccatis detinet, &c. *Omnia quæ voluit fecit in cœlo & in terra.* Soli Deo congruit omnia facere quæ velit: Sola enim perfecta virtus in nullo impeditur, quò minus quod velit & faciat, & ei, ex quo omnia ſunt, nihil difficultatis occurrat: Interioris ab eo naturæ eſt, ne totum quod velit & faciat. Dum enim alij ſe debet, caret omnipotentiæ virtute: Quia in idipſum quod ſubſiſtit habeat alium auctorem, & qui non ſibi debet, non omnia poteſt dum à potiore ſubſiſtit.

Lib. 12. de Trinitate Nos Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam prædicantes, æquum eſt humanas doctrinas non tam defugere, quàm refellere: Nam cùm poſsit omnia, & in eo omnia ſapienter Deus poſsit, nec virtuti eius ratio, nec rationi virtus obſiſtat: oportet & eos: qui Chriſtum prædicant mundo, irreligioſis mundi imperfectisque doctrinis per ſcientiam ſapientis omnipotentiæ contraire.

Ambroſius. 370.

Lib. 6. epiſt. 37. Nunquidnam mentitur Deus? ſed non mentitur, quia impoſsibile eſt mentiri Deum. Impoſsibile quoque illud, nunquidnam infirmitatis eſt? Non vtique. Nam quomodo omnia poteſt, ſi aliquid efficere non poteſt? Quid ergo ei impoſsibile? Non quod virtuti arduum, ſed quod naturæ contrarium. Impoſsibile eſt ei mentiri: Impoſsibile iſtud, non infirmitatis eſt, ſed virtutis ac maieſtatis.

Fauſtinus. 380.

Libro de fide contra Arianos cap. 3. Quòd Dei Filius ſit omnipotens, & indemutabilis, & quod vna ſit omnipotentia Patris & Filij.

Percutiamus & aliam eorum blaſphemiam, per quam dicunt, quòd non ſit omnipotens Filius: dicant quomodo non eſt omnipotens, per quem, vt ipſi quoque confitentur, omnia facta ſunt. Dent vnum opus Patris, quod non fecerit & Filius, vt probent non eſſe omnipotentem Filium: Aut cùm nullum ſit opus, quod non & Patris exiſtat & Filij, ſine dubio omnipotens eſt & Filius, faciens quæcunque facit omnipotens Pater.

Hieronymus. 390.

Ad cap. 40. Eſaiæ: Nunc deſcribitur illius magnitudo, quòd nihil ei impoſsibile ſit, vt qui vniuerſa condiderit, Creatorq; ſit omnium, etiam hæc quæ comparatione eorum parua ſunt, valeat perpetrare.

Ad caput 50 Eſaiæ: *Nunquid eſt abbreuiata manus Domini?* Aduerſum eos, qui putabant Dominum non potuiſſe liberare populum ſuum de captiuitate, ponit rationem & exempla plenißima: Quòd qui mare rubrum fecit peruium populo ſuo, Iordanis fluenta ſiccauit, & areſcentibus in Aegypto fluuijs, piſces verit in putre-

Exod. 7.

tredinem: & qui tribus diebus in Ægypto tenebras fecit esse palpabiles, ita vt cœlum quasi sacco opertum esse videretur & tenebris: vtique potuerit & populum suum de periculo liberare. Siue quia supra dixerat, veni, & non erat homo: vocaui, & non erat qui audiret, illud possumus dicere: quod qui tantorum signorum patrator est, & cœlum terrasq; & maria suo facit seruire nutui, etiam ipse crucem euadere potuerit.

Russinus. 390

In explicatione Symboli: Vnde & sequens sermo omnipotentem pronuntiat Dominum. Omnipotens autem ab eo dicitur, quòd omnium teneat potentatum. Tenet autem omnia Pater per Filium, sicut & Apostolus dicit: *Quia per ipsum creata sunt omnia, &c.* Quòd si per ipsum secula instituit Pater, & per ipsum creata sunt omnia, & ipse est hæres omnium, per ipsum ergo & potentatum omnium tenet. Quia sicut lux de luce, & veritas de veritate: ita de omnipotente omnipotens natus est. Vnde in Apocalypsi Ioannis de Seraphim scriptum est: *Et requiem non habebant die ac nocte dicentes: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabbaoth, qui erat, & qui est, & qui venturus est omnipotens*: omnipotens ergo dicitur qui venturus est. Et quis est alius qui venturus est, nisi Iesus Christus Filius Dei?

Coloss. 1.

Apoc. 4.

Augustinus. 400.

De ciuitate Dei lib. 5. cap. 10. Rectè omnipotens dicitur Deus, qui tamen mori & falli non potest: Dicitur enim omnipotens faciendo quod vult, non patiendo quod non vult. Quod si ei accideret, nequaquam esset omnipotens.

Lib. 21. c. 5. Illud est certissimum, nihil eorum esse Deo impossibile quæcumque voluerit, eiq; nos credere prædicenti, quem neque impotentem, neque mentientem possumus credere.

Ad Volusianum epist. 3. Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis.

Sermone 119. de Tempore: Omnipotens est ad facienda maiora, & minora: omnipotens est ad cœlestia, & ad terrestria: omnipotens est ad facienda mortalia, & immortalia: omnipotens est ad facienda visibilia & inuisibilia: magnus in magnis, nec paruus in minimis. Postremò omnipotens est ad facienda omnia, quæ facere voluerit. Non ego dico quanta non possit. Non potest mori, non potest peccare non potest mentiri, non potest falli. Tanta non potest, quæ si posset, non esset omnipotens.

Bacchiarius. 410.

Epistola de recipiendis lapsis: Dominus noster omnipotens est. Nunquid omnipotenti impossibile est delere peccatum?

Paulus Orosius. 420.

Lib. 7. cap. 43. Deum verum & solum qui potest omnia credant, timeant, diligant, sequantur.

Idacius Clarus. 430.

Aduersus Varimadum Arianum: Est Deus Pater, & procedit ab illo Spiritus Dei: est omnipotens, & procedit de omnipotentia Spiritus. Quòd omnipotens Spiritus Deus est, in Salomone ostenditur, dum Spiritus omnia potens, & omnia prospiciens intimatur.

Sixtus Tertius. 433.

De diuitijs: Si de possibilitate Dei agitur, à regno eius nullus inuenitur esse extraneus, quia nihil Deo impossibile reperitur.

Arnobius Romanus. 440.

De Deo trino & vno; Ego tecum de omnipotente ago. Dicas mihi, *qui fecit cœlum & terram, & omnia quæ in eis sunt*, omnipotens ipse est, an non? Serapion dixit: Qui hoc negat, nihil illo stultius est. Arnobius dixit: Filius Dei omnipotens omnipotentis Patris per omnipotentiam suam hoc voluit, vt vnus cum eo fieret Filius Dei iste filius hominis.

Petrus Chrysologus. 440.

Sermone 61. Omnipotens Deus potest omnia, & si omnia potest quòd in se, & ex se, & semper secum habeat Filium quis negabit?

Eucherius Lugdunensis. 440.

Homilia 2. de Symbolo: Quando audis Deum ex homine natum esse, & maiestatem sub fragilitate latuisse, virginem prole ditatam, nec tamen virginitatem fuisse solutam, non se obijciat sensibus tuis nouitas operis, sed virtus operantis. Nec dicas illud possibile est, illud fieri non potest. Quia qui in magna credere iussit omnipotens est. Diuinis rebus admiratio adhibenda est, non credulitas abneganda. In omnipotentem te credere confirmas, sed si de factis eius dubitas, imbecillitatem omnipotentis accusas.

Leo Primus. 450.

Sermone 2. de Natiuitate cap. 1. Deus omnipotens, cuius natura bonitas, cuius voluntas potentia, cuius opus misericordia est.

Prosper Aquitaniens. 450.

Epigrammate 45.

Quod Deus omnipotens promittit, perficit ipse,
Nec proprium externis viribus implet opus.
Hinc secura fides sperat, quod credit, amatq;
Auctorem, qui quod spondet, id efficiet.

Epigrammate 95.

Per Verbum omnipotens Deus omnia condidit vnus,
A quo natura condita nulla malis est.

Marius Victorinus Afer. 460.

Lib. 1. in Genesin:

Numnu at ve. è diuini quærere causas
Mens fuga nostra procul: plus sit tibi credere semper
Posse Deum, quicquid fieri non posse putatur.

Cerealis. 480.

Contra Maximinum Arianum cap. 5. Quòd omnipotens sit Filius sic docetur: In Salomone legitur: *Omnipotens Sermo tuus.* Sap. 18.

Cæsarius Arelatensis. 480.

Homilia 5. de Pascha. Ad nutum præcipientis Domini repente ex nihilo subsisterunt excelsa cœlorum, profunda fluctuum, vasta terrarum: pari potentia in spiritualibus Sacramentis præcipit virtus, & rei seruit effectus.

Fulgentius. 500.

Lib. 1. ad Monimum c. 12. Ideo in Dei promissis nulla est falsitas, quia in faciendis nulla omnipotenti est difficultas: & propterea ibi nunquam deest voluntatis effectus, quia voluntas ipsa non aliud inuenitur esse quàm virtus. Quicquid autem vult potest, qui quantum vult tantum potest. Propterea de solo dignè dicitur: *Omnia quæcumque voluit fecit.* Et iterum: *Subest enim tibi, cùm velis, posse.* Ideo diximus tantam ibi esse virtutem voluntatis, quanta est voluntas ipsa virtutis: quia cui semper subest cùm velit posse, non aliud est in illo velle quàm posse. Psal. 113. Sap. 12.

Boëtius. 500.

De consolatione Philosophica lib. 3. prosa 12. Deum esse omnipotentem nemo dubitauerit. Qui verò est omnipotens nihil est quod ille non possit.

Lib. 4. prosa 1. Deus omnia scit, omnia potest, sed bona tantùm vult.

Primaſius. 530.

Ad cap 11. epiſt. ad Romanos: Apud homines quidem impoſsibile eſt, aridos ſurculos reformare: Deo autem omnia poſsibilia ſunt.

Iunilius Africanus. 540.

In Geneſin: Creationem mundi inſinuans Scriptura diuina, primo ſtatim verbo omnipotentiam Dei Creatoris oſtendit: Quem enim in principio temporum mundum creaſſe perhibet, ipſum profectò ante tempora æternaliter extitiſſe deſignat: & quem ipſum conditionis initio cœlum & terram creaſſe narrat, tanta celeritate operationis omnipotentem eſſe declarat: cui voluiſſe, creaſſe eſt.

Caſſiodorus. 550.

De anima cap. 9. Solus omnipotens Deus eſt, cui hoc eſt eſſe, quod ſapere: hoc eſt poſſe, quod viuere: hoc eſt velle, quod facere. Et meritò, quando vniuerſa, quæ verè bona ſunt, non ad illum veniunt, ſed ab illo procedunt.

Fortunatus. 570.

Lib. 9. Ad Childericum Regem & Fridegundem Reginam:

Quod iubet omnipotens non poſſumus eſſe rebelles,
Cuius ad imperium ſydera, terra tremunt:
Ipſe creat hominem, quid dicere poſſumus, idem
Qui dedit & recipit crimina nulla gerit.
Illius ecce ſumus figmentum, & ſpiritus inde eſt,
Cùm iubet hinc imus, qui ſumus eius opus.
Si libeat montes, freta, ſydera, mutat in horas,
Cui ſua facta ſauent, nil homo ſumus agit.

Gregorius Magnus. 590.

Ad Pſalm. 4. Pœnitentialem: Ingenti vulnere periclitor, quod nullus medicorum curare valeat, niſi medicus ille, qui eſt omnipotens, ſuccurrat: Omnipotenti enim medico nihil eſt inſanabile: qui ſicut medetur ſine pretio, ita ſalutem reſtituit verbo.

Ad Pſalm. 5. pœnit. Hæc eſt vera Dei æternitas, & vera eiuſdē immortalitas, quòd non ſolùm nullius finis limite ſempiterna eius virtus & diuinitas concluditur, ſed quod poteſtas ac voluntas ipſius, nullatenus imperfectionis cuiuſquam, aut inconſtantiæ veritate permutatur.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib. 7. originum, cap. 1. Vocatus eſt Deus omnipotens, eò quòd omnia poteſt: ſed à faciendo quod vult, non à patiendo quod non vult. Quod ſi ei accideret, nequaquam eſſet omnipotens: Facit enim quicquid vult, & deinde eſt omnipotens.

Sententiarum de ſummo bono lib. 1. cap. 2. Omnipotentia diuinæ maieſtatis cuncta poteſtatis ſuæ immenſitate concludit: nec euadendi potentiam eius quiſquam inuenire aditum poterit: quia ille omnia circumquaque conſtringit: Cuncta enim intra diuini iudicij potentiam coarctantur, ſiue quæ continenda ſunt, vt ſalua ſint: ſiue amputanda ſunt, vt pereant.

Concilium Toletanum Sextum. 625.

In confeſione fidei: Credimus & confitemur ſacratiſsimam & omnipotentiſsimam Trinitatem, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum.

Agatho. 670.

Epiſtola ad Heraclium & Tiberium AA. Credimus in Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ.

Beda. 700.

Ad cap. 1. Lucæ. Ne virgo ſe parere poſſe diffidat, accipit exemplum ſterilis anus parituræ, vt diſcat Deo poſsibilia, etiam quæ naturæ ordine videntur eſſe contraria.

Alcuinus. 750.

Lib. 1. de Trinitate cap. 3. Planè & abſque omni dubitatione credendum eſt Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, vnum eſſe Deum omnipotentem, æternum & incommutabilem.

Ambroſius Auſbertus. 770.

Homilia de Purificatione Mariæ: Procul dubio Maria, quem infantem genuiſti, Deum omnipotentem adoraſti.

Haymo. 820.

Ad cap. 3. epiſt. ad Epheſ. Licet omnipotens Deus per potentiam diuinitatis ſuæ vbique ſit: tamen in illis ſpecialiter dicitur habitare, qui fidem eius habent.

Rabanus Maurus. 840.

Lib. 1. de vniuerſo cap. 1. Decimum Dei nomen eſt omnipotens: vocatus eſt autem omnipotēs, eò quod omnia poteſt: ſed à faciendo quod vult, non à patiendo quod non vult: Facit enim quod vult, & inde omnipotens eſt.

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ 880.

Cap. 3. Differt multum inter Deum & hominem: Quia Deus omnia poteſt, eò quòd eius voluntati ſubiacet omne quod eſt: ac per hoc nihil ei impoſsibile eſt: Homo verò, qui per ſe nihil eſt, per ſe nihil ſine Deo poteſt.

Remigius Antiſiodorenſis. 880.

De celebratione Miſſæ: Omnipotens dicitur Deus, quia omnia poteſt, quia immutabilis eſt: imò vita mutari non poteſt, quia immutabilis eſt Omnipotens enim dicitur faciendo quod vult, non patiendo quod non vult.

Smaragdus. 950.

In Euangelium diei Paſchæ: Omnipotens Deus eſt, & terribilis peccatoribus, & blandus iuſtis.

Fulbertus Carnotenſis. 1000.

Epiſt. 1. Dubitari nefas eſt, ad cuius nutum cuncta ſubitò ex nihilo extiterunt, ſi pari potentia in ſpiritualibus Sacramentis terrena materies naturæ & generis ſui meritum tranſcendens, in Chriſti ſubſtantiam commutetur, cùm ipſe dicat: *Hoc eſt corpus meum, & hic eſt ſanguis meus.* Sed hanc Dei poſsibilitatem æſtimatio humana non capit, &c. Si Deum omnia poſſe credis, & hoc conſequitur, vt credas, nec humanis diſputationibus diſcernere curioſus inſiſtas, ſi creaturas, quas de nihilo potuit creare, has ipſas multò magis valeat in excellentioris naturæ dignitatē conuertere, & in ſui Corporis ſubſtantiam transfundere: multò magis dico, non quod infirmioris potentiæ in rebus creandis, quàm in mutandis fuiſſet: Sed humanæ opinioni vſuale, non diuinæ rationi comparabile.

Leo Nonus. 1050.

Epiſtola ad Petrum Antiochenum Epiſcopum Firmiter credo ſanctam Trinitatem, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, vnum Deum omnipotentem eſſe, totamq; in Trinitate deitatem coëſſentialem & conſubſtantialem, coæternam, & coomnipotentem, vniuſq; voluntatis, poteſtatis & maieſtatis.

Petrus Damianus. 1050.

Epiſtola 4. cap. 10. Quòd Deus omnia poſsit, ſiue faciat, ſiue non, indubitabili fide credendum eſt: Nam quod malum eſt, debet potius dici nihil, quā aliquid. Atque ideò nihil præiudicat, ſi dicamus Deum omnia poſſe, licet mala omnia non poſsit: cùm mala non intra omnia, ſed potius extra omnia debeant ſupputari.

Cap. 14. Poteſt Deus facere in illa inuariabili, & conſtantiſsima ſemper æternitate ſua, vt quod factum fuerat, apud hoc tranſire noſtrum, factum

nonfit,&c. Sicut Deus vnus idemq; semper est,ita apud eum omnia posse indefectiuum atque pertransibile semper adest. Et sicut veraciter,& absque vlla penitus contradictione dicimus, quia nunc & semper Deus hoc est, quod erat ante secula: ita nihilo minus veraciter dicimus, quia hoc nunc & semper potest Deus, quod poterat ante secula. Si ergo per omnia semper potest Deus quicquid ab initio potuit, ante rerum conditionem, vt quæ nunc facta sunt, nullatenus fierent: potest igitur vt facta minimè fuissent,&c. Cõstanter igitur & fideliter asserendum est: quia sicut Deus omnipotens dicitur, ita prorsus sine vlla exceptione, omnia veraciter potest, siue in his quæ facta sunt, siue in his quæ facta non sunt.

Radulphus Ardens. 1060.

In Annunciatione B. Mariæ Virginis. Non solùm partus virginis, vel anus, vel sterilis Deo est posibilis, imò etiam quicquid hominibus videtur impossibile, Deo est posibile: cui facilius est quicquid vult facere, quàm nobis verbum proferre: & propter hoc dictum est potus, omne verbum, quàm omne factum.

Anselmus. 1080.

In Proslogio cap.7. Sed & omnipotens quomodo est,si omnia non potest? Aut si non potest corrumpi,nec mentiri, nec facere verum esse falsum, vt quod factum est non esse factum, & plura similiter, quomodo potest omnia? An hæc posse non est potentia,sed impotentia? Nam qui hæc potest,quod sibi non expedit, & quod non debet potest: quæ quanto magis potest,tanto magis saluer itas,& peruersitas possunt in illum, & ipse minus contra illas. Qui ergo sic potest,non potentia, sed impotentia. Non enim dicitur posse,quia ipse possit: sed quia sua impotentia facit aliud in se posse, sine alio aliquo genere loquendi: sicut multa impropriè dicuntur, vt cùm possimus esse,pro non esse: & facere pro eo, quod non est facere, aut pro nihilo facere. Ergo Deus inde verius es omnipotens, quia potes nihil per impotentiam, & nihil potes contra te.

Libro cur Deus homo.cap.17. Omnis quippe necessitas & impossibilitas eius subiacet voluntati: Illius autem voluntas nulli subijcitur necessitati, aut impossibilitati. Nihil enim est necessarium aut impossibile,nisi quia ipse ita vult: ipsum verò aut velle aut nolle aliquid propter necessitatem, aut impossibilitatem, alienum est à veritate. Quare quoniam omnia quæ vult, & non nisi quæ vult facit,sicut nulla necessitas siue impossibilitas præcedit eius velle aut nolle, ita nec eius facere aut non facere,quamuis multa velit immutabiliter & faciat.

Franco Hasslingensis. 1100.

De gratia Dei libro 1. Sed huic infirmitati fidei facilè potest mederi consideratio omnipotentiæ Dei, quod non sit omnipotenti impossibile aut difficile creaturarum suarum aliam in aliam pro placito suo transformare, quia omnia ex nihilo potuit verbo creare. Vt enim quiddam de vsu nostro loquar,non de Dei potentia (Deo enim omnia æqualiter sunt possibilia)facilius est in eam quam voluerit formam transformare quod est,quàm ex nihilo formare quod non est.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

Ad lib.2 in Ioannem cap.2. Omnibus notum est, Deum esse omnipotentem. Hoc autem nouo miraculo probatur, id quod solis fidelibus creditum est, Deum omnipotentem factum esse hominem.

Hugo Victorinus. 1130.

Lib.1 de Sacramentis parte 2.cap.22. Omnia potest Deus quæ posse potentia est: & ideò verè omnipotens, quia impotens esse non potest. Eant igitur nunc, & de suo sensu glorientur, qui opera diuina oratione se putant discutere, & eius potentiam sub mensura coarctare: Cùm enim dicunt, huc vsque potest, & non amplius, quid hoc est aliud, quàm eius potentiam, quæ infinita est,concludere & restringere ad mensuram?

Bernardus. 1130.

Homilia 4. super Missus est. Quale verbum Deo impossibile esse poterit, quia omnia fecit in Verbo? Monet me & hoc in verbis Angelicis, quòd signanter non ait, quia non erit impossibile apud Deum omne factum, sed omne verbum? An idcirco posuit verbum,quia quàm facile possunt homines loqui quod volunt, etiam quod nullatenus facere possunt,tam facile, imò incomparabiliter facilius valet Deus opere implere, quicquid illi verbo valent exprimere?

Richardus Victorinus. 1140.

Lib.1.de Trinitate cap.24. Constat Deum potentem esse potentiæ plenitudine. Vbi autem plenitudo potentiæ est, nullum posse deesse potest. Consequens est ergo omnipotentiam eum habere, & veraciter omnipotentem esse,cui inest omne posse.

Almulphus Laxouiensis. 1170.

Sermone habito in concilio Turonensi: Facile erat Christo mundum vincere, qui creauerat mundum: Omnipotens enim nomen eius, cui idem est & velle & posse,mihi non ita: *Quoniam infirmus sum,conturbata sunt omnia ossa mea.*

Concilium Lateranense. 1215.

Cap.1. Firmiter credimus, & simpliciter confitemur, quòd vnus solus est verus Deus æternus, immensus,& omnipotens.

Iacobus Vitriacus. 1220

Dominica 3. post Pascha: Nomini eius, quod est omnipotens, plainum & laudem dicimus, dum maiestati suæ nihil posse resistere, & ipsum omnia sine difficultate posse facere confitemur, sicut scriptum est: *Ipse dixit, & facta sunt; mandauit, & creata sunt.* Psal. 148

Alexander Alensis. 1230.

Parte 1.q.21.membr.1. art.2. Omnipotens dicitur Deus, quia omnia possibilia potest, quæ posse potentiæ est: & quia omninò potest, ita vt in hac ratione tangatur perfectio potentiæ diuinæ, quantum ad illa ad quæ est,& quantum ad illud cuius est. Per hoc quod dicitur posse omnia possibilia, quæ posse potentiæ est,tangitur perfectio potentiæ, quantum ad illa ad quæ est,&c. Angelus & anima beata vult salutem electorum, quam tamen facere non potest. Solus ergo Deus potest quicquid vult vel à se, vel ab alio fieri: & ob hoc dicitur omnipotens.

Albertus Magnus. 1240.

Ad cap.1. Luc.: Dei potentia infinita est, & omnipotens,& plus quàm omnipotens: vt enim ita dicam, Deus plus quàm omnia potest. Potest enim multa, quæ nunquam fuerunt, & tamen esse poterant secundùm Dei potentiam infinitam: & hoc ostendit in Filio, qui nihil maius facere poterat,quã hominem talem ac tantum quantus est ipse.

Thomas Aquinas. 1250.

Ad cap.3. Apoc. Præsidentia, natura,potentia,hæc tria omnino vnum sunt in Deo: præsidentia, qua dominatur: natura,qua Deus est: potentia, qua potest operari quicquid vult.

Bonauentura. 1260.

Part.1.Breuiloquij. cap.7 De omnipotẽtia Dei hæc secundùm sanam doctrinam tenenda sunt, videlicet,

licet, quòd Deus eſt omnipotens, ita tamen, quòd ei non attribuuntur actus culpabiles, vtpote mentiri & malè velle: nec actus pœnales, vt mœrere & dolere: nec actus corporales, ſiue materiales, vt dormire & ambulare, niſi fortè tranſumptiuè: nec actus inconuenientes, vt poſſe facere maiorem ſe, vel alium Deum ſibi æqualem vel infinitum actu & cõſilio. Quia quodlibet inconueniens etiam minimũ apud Deum eſt impoſsibile: licet tamen hoc non poſsit, eſt tamen opus verè & propriè & perfectè.

Richardus Mediamillanus. 1280.

Lib 1. Sent. diſt. 42. q. 1 Deus eſt omnipotens, & poteſt omnia quæ vult ſe poſſe: ſed ipſum poſſe omnia quæ vult ſe poſſe, non eſt præciſa ratio omnipotentiæ ſuæ: ſed ideò eſſe omnipotens dici debet, quia poteſt omne illud quod eſt poſsibile abſolutè: hoc eſt poſsibile, quod eſt poſsibile quantum eſt ex parte ſua, & hoc eſt omne illud, quod non includit contradictionem.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermo. 1. de Trinitate: Patri attribuitur potentia: quia ipſe eſt omnipotens, & omnia poteſt quæ vult Pſalm. 134. *Omnia quæcunque voluit Dominus fecit.* Baruch 2. *Stellæ vocatæ ſunt, & dixerunt: adſumus.*

Richardus Pampolitanus. 1300.

In explicat. Symboli Apoſt. Sicut Pater eſt omnipotens, ita Filius, ita Spiritus ſanctus. quilibet enim poteſt facere quicquid vult, ſine adminiculo alicuius rei, nec ab aliquo extra poteſt impediri.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 1. Luc. Angelus inducit rationis efficaciam ex Dei omnipotentia, cùm dicitur (*quia apud Deũ non eſt impoſsibile omne verbum,*) id eſt factum. Quia
ſal. 148 dicere Dei eſt facere, ſecundùm illud: *Ipſe dixit, & facta ſunt.* Quicquid enim contradictionem non implicat, totum eſt Deo poſsibile, cuiuſmodi eſt virginem concipere.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vitæ Chriſti parte 1. cap. 5. *Non erit impoſsibile apud Deum omne verbum*, id eſt, omnis res digna verbo, quin implere poſsit omne verbo ſuo promiſſum. Quicquid contradictionem non implicat, totum eſt Deo poſsibile, cuiuſmodi eſt virginem parere.

Thomas Argentinenſis. 1350.

Lib. 1. diſt. 42. & 43. q. 1. art. 3. Deum eſſe infinitæ potentiæ nullus fidelis debet dubitare: ſed nec apud aliquem cuiuſcunque ſectæ vel nationis vertitur in dubium, Deum eſſe infinitæ potentiæ in duratione.

Petrus Aliacus. 1400.

Super Magnificat: *Fecit mihi magna qui potens eſt.*) Hæc omnia ſi magna ſunt, impoſsibilia tamen non ſunt ei, à quo facta ſunt qui potens eſt. Et ideo fecit magna, quia potens eſt: & ſingulariter magna, quia ſingulariter potens: & ſingulariter potens, quia ſingulariter omnipotens. Et ideò abſolutè potens dicitur, quia omnia poteſt. Solùm ergo confeſſa eſt Dei potentiam, ſed eam, qualis aut quanta ſit, diſcutere non præſumpſit, quia hoc ſciri non poteſt: cùm de ea veriſimè ſciatur, quòd immenſa & omnipotens eſt. Erubeſcant ergo nunc, qui de ſuo ſenſu gloriantes Dei opera ratione ſe putant poſſe diſcutere, & eius potentiam ſub menſura coarctare. Quia qui abſolutè potens eſt, ſummè potens, & ideo omnipotens eſt.

Thomas Valdenſis. 1420.

Doctrinale fidei lib. 1. c. 16 Hæc profeſsio fidei Chriſtianæ, in materia de omnipotentia Dei, contra omnes Abellardinos, & Vvicleniſtas, qui ſecundùm illud Iob, quaſi nihil poſſet omnipotens, ſic loquũtur, abbreuiantes potentiam, occantes infiniti tractus funiculum, apocopantes immenſitatẽ magnitudinis infinitæ, & brachium virtutis Domini linguæ ſuæ tramea mutilantes. Sed ô omnipotens deitas, & æterna poteſtas: hoc enim tradente Eccleſia per Sãctos tuos ſucceſsiuè, à principio vſque ad noſtra tempora, fideliter, te poſſe credimus, quantum etiam omni virtute poſsibili capere non valemus. Iob. 8.

Laurentius Iuſtinianus 1430.

Libro de ligno vitæ, de virtute obedientiæ, c. . Volunt quidam quantum in ipſis eſt, Deum non eſſe Deum, cùm concipiſcunt illum aut impotentem, ſeu iniuſtum, ſiue inſipientem eſſe. Crudelis equidem deteſtandæq; malitia, hæc eſt, quæ vt liberè vti valeat peruerſa voluntate, Dei potentiam, iuſtitiam, ſapientiamq; perire deſiderat. Quoniã cùm vult Deum eſſe impotẽtem, iniuſtum, ignorantemq;, quantum ad ipſum pertinet, Deum occidit, & de ſua gloria deijcere affectat.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Ad c. 8. Dionyſij Areopagitæ de diuinis nominibus: Æternaliter in ſeipſo ſimpliciſsimè comprehendit vniuerſam virtutem ac poteſtatem, cum infinito exceſſu, vtpote verè omnipotens, qui eſt id, quod habet, cui idem eſt eſſe & virtuoſum, omnipotẽtemq; eſſe. De quo ſcriptum eſt in libro Sapientiæ: *Ante ſt tibi cùm voluerit poſſe*, &c. Omnipotentia Dei omnia excedit & vincit: poteſt incomparabiliter plura & mirabiliora peragere, quàm mens humana aut etiã Angelica comprehendere, cùm ſit penitus infinita. Sap. 12.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 6 Faſtorum de Euchariſtia:

Huc æterna ſuas tulit omnipotentia vires:
Omnia quæ peragit, ſeu ſint ingentia, ſeu ſint
Parua, pari conatu illi ſunt omnia quæ vult
Obnia; perfacili quæ vult habet omnia nutu.
Quæ talis, tantumq; opifex promiſerit, unde
Credere: Quòd verò talis tantumq; putari
Debeat his opifex, oculos ad cætera tranſfer
Quæ legitur feciſſe opera admiranda.

ARTICVLVS QVARTVS.

IN DIVINIS ESSE VNITATEM ESSENTIÆ, TRINITATEM PERSONARVM, PATRIS, FILII, ET SPIRITVS SANCTI: ET IN EA PERSONARVM DISTINCTIONE, NIHIL ESSE MAIVS, NIHIL MINVS; NIHIL PRIVS, NIHIL POSTERIVS.

NEGANT.

Post natum Christũ.

180. MONTANI *Trinitatem in vnius personæ angustias egunt.* Hieronymus epistola ad Marcellam.

200. *Praxeas vnum Deum non aliter putat credendum, quàm si ipsum eundemq; & Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum dicat: Deumq; Patrem descendisse in Virginem, ipsum ex ea natum, esse passum, denique ipsum esse Christum.* Tertullianus aduersus Praxeam.

250. *Noëtus negabat numerum personarum, eundem dixit Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum in carne passum & genitum.* Epiphanius, Philastrius, Augustinus, & Damascenus de Noëtianis.

260. *Sabellius eundem docuit esse Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum: & in veteri quidem Testamento vt Patrem legem tulisse; in nouo autem vt Filium hominem esse factum; vt Spiritum autem sanctum ad homines venisse.* Hilarius, Epiphanius, Augustinus, Theodoretus, Leontius, & Damascenus de Sabellianis.

330. *Ariani dixerunt Patrem, Filium, & Spiritum sanctum esse dissimiles natura.* Athanasius disputatione contra Arium, Basilius lib 5 contra Eunomium, Augustinus hæresi 49.

350. *Donatistæ quamuis eiusdem substantiæ, minorem tamen Patre Filium, & minorem Filio putabant Spiritum sanctum.* Augustinus, hæresi 69.

360. *Marcellus & Photinus docuerunt, Deum singulum esse & solitarium, & more Iudaico non esse tres personas, sed vnam duntaxat; licet tria sint nomina, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, tamen non esse personas peculiares.* Vincentius Lyrinensis contra hæreses, Marius Victorinus libro 1. contra Arium, Theodoretus lib 2. hæreticarum fabularum.

370. *Eunomians dicunt in Trinitate tres esse diuersas substantias & qualitates, vt auri, argenti, & æris; & Patrem quidem fecisse Filium, & iterum Filium, qui sit creatura, Spiritum sanctum.* Philastrius de Eunomianis.

380. *Priscillianus eundem esse docuit Patrem, qui & Filius & Spiritus sanctus.* Augustinus hæresi 70. Leo epistola 93.

400. Faustus Manichæus. *Vnum*, inquit, *sub triplici appellatione numen colimus, sed Patrem credimus lucem incolere summam & inaccessibilem: Filium in hac secunda luce consistit, cuius virtus in sole, sapientia in luna habitat: sedem Spiritus sancti omnem mundi ambitum fuisse.* Augustinus lib. 20. cap. 2. contra Faustum.

430. *Theodorus Mopsuestanus & Nestorius, dum impiè negant Deum, id est, Dei Filium de Virgine natum esse, nec tamen negant Filium Dei esse consubstantialem Patri, aut verum hominem assumpsisse, Quaternitatem pro Trinitate dogmatizant.* Synodus Quinta Oecumenica, & Maxentius in fidei confessione.

450. *Priscilianistæ adhuc perseuerantes, Patris, Filij, ac Spiritus sancti vnam atque eandem asserunt esse personam: tam quam idem Deus nunc Pater, nunc Filius, nunc Spiritus sanctus nominetur: Nec alius sit qui genuit, alius qui genitus est, alius qui de vtroque processit.* Leo Papa epist. 93. cap. 1.

500. *Anastasius Imp. edixit, non Trinitatem, sed quaternitatem adorandam esse: eò quod fucinus fulminis percussus animam efflauit.* Paulus Diaconus, Pomponius Letus, & Blondus in hoc Imperatore.

570. *Chilpericus Rex Francie Sabellianam hæresin promulgare volens scripsit Galliarum Episcopis, vt Trinitate abiecta, vnum tantùm Deum dicerent: asserens eundem esse Patrem, qui & Filius, & Spiritus sanctus est, & eundem esse Filium ac Spiritum sanctum, qui Pater est, nec diuisionem personarum in Deum vllo modo cadere.* Gregorius Turonensis hist. Franc. lib. 5. cap. 44. Aimoinus lib. 3. cap. 41.

600. *Ioannes Philoponus cum sectatoribus suis communem humanam naturam, ipsamq; diuinam, quam indiuisibilem dicimus, in plurimas partitur personas, distrahens eam, & singulatim in singulis diuersibus, & tribus super substantialis naturæ subsistentijs dispertiens.* Nicephorus lib. 18. ca. 48.

620. *Seuerista alium dicunt esse Patrem, alium Filium, & alium Paracletum, Spiritum videlicet sanctum: non esse autem horum quemque per seipsum naturam, sed habere communem Deum siue deitatem, in eis existentem: atque de ea deitate indiuisibiliter participantes, quemlibet esse Deum.* Nicephorus lib. 18. cap. 49.

630. *Mahometus ponit vnum Deum vniuersi auctorem, qui neque genitus sit, neque generauerit: negat in vnitate Trinitatem, & solum binarium numerum in Trinitate cõfitetur, scilicet ipsam diuinam essentiam, &*

animam eius: vnde pluraliter loquentem ipsum introducit Azoara II. *&* 122. Damascenus de hæresibus, Auctor Summulæ contra Saracenos.

000. *L sõius & Heribertus dicebãt deliramenta esse, quicquid in veteri ac nouo canone, de trina vnaq; Dei tate beata confirmat auctoritas.* Glaber Rodolphus lib. 3. cap. 8.

050 *Rogonitæ negant Trinitatem.* Iurhymius Panopliæ parte 2. Tit. 23.

1140. *Petrus Abaselardus, & Arnoldus Brixiensis constituerunt, Deum Patrem plenam esse potentiam, tum in generando, quàm in discernendo. Filium quandam potentiam in discernendo per sapientiam. Spiritum sanctum nullam esse potentiam, sed benignitatem.* Bernardus epist. 190. Otto Frisingensis de rebus gestis

1190. Friderici Primo cap. 49.

Ioachim Abbas docuit, quòd Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sint vna essentia, verùm vnitatem eiusmodi non propriam & veram, sed quasi collectitiam esse, & quasi similitudinariam, vt multi fideles sint vna Ecclesia Guido de hæreticis.

1270. *Raymundus Lullius docuit Deum plures habere essentias: Patrem esse priorem Filio, & Spiritum sanctum conceptum esse ex Patre & Filio.* Nicolaus Eymericus 2. parte Directorij, quæstione 19. Bernardus Luzemb. de illius hæreli.

1510. Erasmus Roterodamus præfatione in tomum secundum operum D. Hieronymi, *Arianos* dicit, *non tam hæresim fouisse, quàm schisma fecisse; cùm essent illis nostris numero pares, eloquentia doctrinaq; superiores.*

1530. Martinus Lutherus in Enarratione Euangelij de sancta Trinitate: *Sanctissimæ Trinitati diem hodie festum celebramus, vbi perspiciendum est, ne incassum solennem diem ducamus: Tametsi vocula hæc Trinitas nusquam in diuinis Scripturis reperiatur, cæterum humanitus tantummodò inuenta sit. Vnde omninò etiam frigidè sonat, & multò præstabilius foret, si Deus potius, quàm Trinitas diceretur.*

In confutatione Latomianæ rationis: *Si odit animus vocem homousion, & nolim ea vti, non ero hæreticus, &c. Nec est quòd mihi obiectes aduersus Arianos receptum: Non fuit receptum à multis, quod & Hieronymus optauit aboleri, ideoq; non effugerunt periculum, hoc inuento vocabulo, vt Hieronymus quæratur nescire, quid veneni lateat in syllabis & litteris, adeò illud Ariani magis quam Scripturas exagitabant.* * nusquam hoc Hieronym. de Homousio scribit.

1540. Michaël Seruetus lib. 1. contra Trinitatem, *Tres illas res incorporeas in vna deitate distinctas negat posse consistere: omnes qui Trinitatem statuunt in essentia Dei, Triheitas & Atheos vocat, qui nec Deum nisi tripartitum & aggregatiuum habeant.*

Theodorus Beza epist. 1. *Seruetus Patrem, Filium ac Spiritum sanctum Cerberum tricipitem appellauit.*

Caluinus contra Seruetum pag. 880 *Seruetus Athanasium dicit fuisse Sathanasium, hunc tripartitum Deum inuenisse; Nicænos Patres omnes fuisse cæcos sophistas, ministros bestiæ, mancipia Antichristi, eiusq; præstigijs fascinatos.*

Ministri Ecclesiæ Tigurinæ epistola ad Senatum Geneuensem (est inter epistolas Caluini 159.) *Quòd ergo Seruetus Hispanus Trinitatem æternam Dei triceps monstrum, & Cerberum quendam tripartitum, denique imaginarios Deos, illusiones ac tres spiritus dæmoniorum appellitat, æternam Dei maiestatem nefandè & horribiliter blasphemat. Quòd Athanasium, Augustinum, & alios Dei seruos eximios Trinitarios, atque adeò Atheos appellat, (ita enim omnes Trinitatem agnoscentes nuncupat) non illos tantùm, sed totum chorum Sanctorum conuicijs indignissimè proscindit.*

1550. Sebastianus Francus epistola de abolendis ritibus Ecclesiasticis: *Seruetus, de quo later præsentium plura tibi referet, vnam solummodò in diuinitate personam constituit: Patris numerum, quem ipsissimum & propriissimum spiritum nominat: Romana Ecclesia tres personas vnius essentiæ asserit. Mallem illi consentire.*

Ioannes Caluinus lib. 1. Instit. cap. 13 §. 5. *Vtinam sepulta essent nomina (Trinitatis, Persona, Consubstantialis,) constaret modò hac inter omnes fides Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum vnum esse Deum: Nec tamen aut Filium esse Patrem aut Spiritum Filium, sed proprietate quadam esse distinctos.*

Epistola ad Polonos pag 946. Vnus Deus, *id est Trinitas.* Credis in Deum, *id est, in Trinitatem:* vt cognoscant te vnum Deum, *id est Trinitatem. Hoc non modò tanquam insipidum, sed vt prophanum quoque repudiamus.*

Ad cap. 1. Ioannis: *Personas vocârunt discretas in Deo proprietates, quæ se mentibus conspiciendas offerunt.*

1550. Bernardinus Ochinus dialogo 2. *Vehementer exarsit in hac sancta diuinaq; nomina Deum infinitum, Dei essentiam & substantiam, Deum in Trinitate personarum: ea vocans monstra Sathanica, Prophetis & Apostolis incognita.* Dialogo 20. *Si Trinitas* (inquit) *non apertè tradatur in sacris literis, nemo ad eam credendam obstringitur.* Dialogo 21. *Cùm sit vna Ecclesia & vna fides, non debemus plura credere, quam crediderunt Sancti fœderis antiqui: alioquin essemus deteriori quam ipsi conditione, qui ad plura quam illi credenda obstringerémur. Illi autem non crediderunt Trinitatem, non personas coæquales, consubstantiales, coæternas.*

1550. *Valentinus Gentilis Patrem, Filium ac Spiritum sanctum ita distinguit, vt etiam separet: Inquit enim, hos esse tres æternos spiritus, eiusdem quidem naturæ, ordine tamen, gradu & proprietate distinctos: Pater solus habet αὐτοθεότητα, & est αὐτόθεος, qui in se deitatis immensam essentiam habet, ab hoc Filium & Spiritum sanctum essentiatos esse, qui suam Deitatem ab illo dependentes habeãt, & idcirco in Scripturis Deum vnum dici, non quòd sit vnus numero, sed αὐτοθεότητος, principij nimirum & originis ratione.* Iosias Simlerus de æterno Dei Filio cap. 1.

Ipse Valentinus ait Prothesi 33. *Confusio trium in vnum & eundem numero spiritum, fundamentum &*

origo omnium errorum fuit. Qui enim vnum Deum in tres personas distinguit, vel sibi præstigias facit, vel necessariò vnius Dei substantiam diuidit ac discerpit. Prothesi 24. *Solus Pater est Spiritus ἀγένητος, vniuersitatis auctor immensæ, substantiæ, Filius verò Spiritus est, ex Deo ineffabiliter genitus, paternæ voluntatis executor, ac progenerationis modulo, circumscriptibilis genitus, & à genitore substantialis numero differens,* Prothesi 9. *Solus Pater est ἀυτοθεὸς, id est, à nullo superiore numine essentiatus, sed à seipso Deus, qui vim generandi & propagandi habuit, quia voluit, ideoq; & λόγον ante sæcula genuit, & Spiritũ propagauit.* Prothesi 22. *Christus & Spiritus sanctus, etsiamsi sint eiusdem naturæ, substantiæ, intelligentiæ, id est, Spiritus æterni consubstantiales: ita sunt tamen congruo gradu & ordine & proprietate distincti, vt quemadmodum Pater, immensi & infiniti esse non possint.*

1550. *Lucas Lossius in Alcuini libros de Trinitate non rarò inculcat, tres personas inter se essentialiter esse diuersas. Et Alcuinum ita loquentem facit lib. 1. cap. 12. Hæc tria (personæ diuinæ) essentialiter tria sunt habentia proprietates suas: Quæ mox verba ipse contra vnitatem naturæ premit, & hoc modo dilatat: Essentialiter tria sunt, hoc est, hæ tres personæ Trinitatis verè inter se distinctæ sunt, quarum quælibet suas habet proprietates, quibus ab aliis substantialiter distinguitur.*

1550. *Henricus Bullingerus de Scriptura & Ecclesiæ auctoritate aduersus Ioannem Cochlæum scribit, se confiteri, tres in diuinitate personas, non statu, sed gradu: non substantia, sed forma: non potestate, sed specie differre.*

1550. VVolfgangus Musculus primo Anticochlæo: *Nollem coram Ethnicis Patrem Filium & Spiritũ sanctum dicere tres personas, ne viderer dicere tres Deos: vocabulum hoc personæ, non sum necessarium esse ad fidem Christianam, vt sine illo nequeas esse Christianus, cùm illud primi Christiani ignorauerint.*

1560. Theodorus Beza in magna confessione fidei Gallica, in principio secundi articuli puncto 1. *Verbum Dei clarè nos docet, quòd ista essentia diuina est distincta realiter, & secundùm veritatem, & ab æterno in tres personas.*

Confessio fidei duodecim ministrorum (quorum primarius fuit Beza) Plissiaci, publicis regni Comitijs in Gallia proposita: *Sancta nos edocet Scriptura, quòd in sola & simplici essentia diuina, quam confessi sumus, tres sunt personæ Pater Filius & Spiritus sanctus. Pater prima causa, principium & origo omnium rerum: Filius sermo & sapientia eius: Spiritus sanctus eius virtus & efficacia.*

1560. Iacobus Schegkius in Apologetico cõtra Genebrardum, fol. 486. *Pater, Filius & Spiritus sanctus tria sunt realiter & hypostaticè discrepantia.*

1560. Lambertus Danæus libro aduersus Genebrardum dicit, *orationem illam, quæ dicimus in Litania:* Sancta Trinitas vnus Deus miserere nobis. *esse ineptam, insanam, incocinnam, à Patribus malè inuentam atque periculosam.*

1560. *Seruetiani in Transyluania, tria Symbola, Apostolicum, Nicænum, & Athanasium non admittunt nisi cum hac exceptione quatenus verbo Dei consentiunt: negant tres esse personas diuinitatis: & Filium quidem ac Spiritum sanctum, non personas, sed altissimi Patris fingunt esse virtutes: quibus ille iam olim & nunc quoque, in noui mundi creatione, per Iesum Christum vtitur. Tum, ne quis obstet auctoritas Patrum, Augustinum & omnes veteres, qui tres in diuinitate personas profitentur, probrosè Trinitarios & Sophistas nuncupant.* Petrus Canisius in præfatione de corruptelis Verbi Dei.

1560. *Georgius Blandrata & Franciscus Dauidis in Polonia docent, esse quidem Patrem, esse Filium, esse Spiritum sanctum: non tamen tres debere dici personas, quòd sic Scriptura non loquatur: multoq; minus debere dici Deum trinum & vnum, è tribus personis; Symbolum Athanasij Sathanasij symbolum vocant:* Petrus Carolinus in explicatione fidei, & Gregorius Maior in confutatione errorum Gegorgij Blandratæ.

1578. *Nathanael Ælianus libro Germanico, quem inscripsit Matthan Ia. Quòd Deus vnus sit in essentia & persona, etiam Christus & Apostoli testantur in nouo Testamento. Christus cùm dicit:* Audi Israel Dominus tuus, Deus vnus est: *Item Ioãnis 17.* Hæc est vita æterna, vt credant te solum vnum Deum: *Paulus autem 1. Corinth. 8.* Etsi multi Dij, nobis tamen vnus est Deus Pater.

1579. *Articuli familiæ Amoris impressi Londini 1579. Trinitatem & Christi diuinitatem, passionem, mortem, ac resurrectionem vt Papistarum inuenta diligenter student tamquam vepres & spinas è vinea Domini extrahere, &c. Non est Trinitas: impiè loquuntur, qui dicunt Patrem esse Deum, Filium esse Deum, & Spiritum sanctum esse Deum Hoc enim est profiteri tres Deos.*

1580. Christianus Francus libro contra Trinitatem Cracouiæ edito. *Quales fuerint, à quibus antidissimè receptũ, comprobatum & propagatum est Trinitatis dogma, nemo ignorat: Eos enim maximè omnium constat, imbutos consuetudine colendi multitudinem Deorum, cùm maiorum, vt Apollinis, Martis; tum minorum, vt Castoris, Pollucis, Cereris, Libers, Proserpinæ, Dianæ. Ex hoc vberrimo Deorum fonte & innumeri Sancti, tamquam minores inuocandi Dij, & tres etiam diuinæ personæ, veluti maiores Dij adorandi, in orbem Christianum perfluxerunt.*

1581. Theodosius Schimbergius epistolæ præfixa scriptis Ioannis Sommeri: *Manifestum est Trinitatem, & diuinitatem Filij non esse articulos fidei veros, quia sunt impossibilia mentis; Ideo in re veritate sunt blasphema dogmata & horrenda, ex imo orco, per filium perditionis, virtute Sathanæ Ecclesijs obtrusa. Falsus Deus & fictus à filio perditionis est, Deus vnus & trinus: hic enim nomine tenus Deus est, reipsa autem idolum.*

1590. Theodorus Dorschius libro Germanico, quo Frãcisci Dauidis dogmata defendere conatur: *Falsus hic & fictus Deus, aut, ab homine peccati, est Deus trinus & vnus. Nam hic nomine tantùm Deus, reuera autem idolum est, de quo Paulus ait, quod nihil sit: Nam impossibile omninò est quod talis aliquis existens, qui vnus, & trinus sit, possit aut debeat verus esse Deus. Nam verus Deus non est tanta potentiæ, vt possit facere, esse ea res reuera, quæ sunt impossibiles mentis.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

Genes. 1. *vers.* 26. Dixit Deus: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.

Genes. 3. 22. Et dixit Deus: Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est.

Genes. 11. 7. Dixit Dominus: venite, descendamus, & confundamus ibi linguam eorum.

Genes. 18. 1. Apparuit Dominus Abrahæ in conualle Mambre, sedenti in ostio tabernaculi sui, in ipso feruore diei. Cumque eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri, stantes prope eum: quos cùm vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit in terram. Et dixit: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, &c.

Genes. 19. 24. Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem à Domino de cœlo.

Psal. 32. 6. Verbo Domini cœli firmati sunt: & spiritu oris eius omnis virtus eorũ.

Psal. 66. 8 Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ.

Isaiæ 6. 3. Et clamabant alter ad alterum, & dicebant: Sanctus: sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum: plena est omnis terra gloria eius.

Oseæ 1. 7. Dicit Dominus: saluabo eos in Domino Deo suo.

Zachariæ 3. 2. Dixit Dominus ad Satan: Increpet Dominus in te Satan, & increpet Dominus in te.

Matth. 3. 16. *Marc.* 1. 10. *Luc.* 3. 22. Et aperti sunt ei cæli, & vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se. Et ecce vox de cælis, dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

Matt. 28. 19. Euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Lucæ 1. 35. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.

Ioannis 14. 16. Rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum, Spiritũ veritatis. 26. Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia.

Ioannis 15. 26. Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit.

Act. 2. 33. Dextera igitur Dei exaltatus, (*Iesus*) & promissione Spiritus sancti accepta à Patre, effudit hunc quem vos videtis & auditis.

Galat. 4. 6. Quoniam estis Filij, misit Deus Spiritum Filij sui in corda vestra clamantem: Abba Pater.

Ephes. 3. 14. Flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cælis & in terra nominatur, vt det vobis secundùm diuitias gloriæ suæ, virtute corroborari per Spiritum eius in interiori homine.

1. *Pet.* 1. 2. Electis secundùm præscientiam Dei Patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam & aspersionem sanguinis Iesu Christi.

1. *Ioannis* 4. 13. In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de Spiritu suo dedit nobis, & nos videmus, & testificamur, quoniam Pater misit Filium suum Saluatorem mundi.

1. *Ioannis* 5. 6. Et Spiritus est qui testificatur, quoniam Christus est veritas. Quoniam tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt.

Iudæ 1. 20. In Spiritu sancto orantes vosmetipsos in dilectione Dei seruate, expectantes misericordiam Domini nostri Iesu Christi.

Iacobus Frater Domini.

In Liturgia: Deus magnus & mirabilis, conserua hæreditatem tuam, vt semper & perpetuò glorificemus te solum viuentem & verum Deum nostrum, sanctam & cõsubstantialem Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum; nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtit. Apoſt. lib. 6. cap. 11. Confitemur vnum Deum, vnius Filij Patrem, & non plurium: vnius Paracleti per Chriſtum aliorum ordinum effectorem.

Lib. 8. cap. 15. Tibi gloria, laus, magnificentia, veneratio, adoratio, & Filio tuo Chriſto Domino noſtro, & Deo, & regi, ac ſancto Spiritui, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Philipp. Vnus eſt vniuerſorum Deus, Pater Chriſti, ex quo omnia: vnus Dominus noſter Ieſus Chriſtus, per quem omnia: vnus Spiritus, qui operatus eſt, & vim ſuam exercuit in Moſe, in Prophetis, & in Apoſtolis. Vnus Deus Pater, non duo, neque tres. Vnus qui eſt, nec alius eſt præter ipſum, ſolus & verus. Vnus & eſt Filius verbum Deus: vnus & Paracletus. Non itaque tres Patres, neque tres Filij, neque tres Paracleti: ſed vnus Pater, vnus Filius, & vnus Spiritus ſanctus. Quare & Dominus mittens Apoſtolos ad docendum omnes gentes, præcepit illis, vt baptizarent in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, non in vnum trinominem, neque in tres increatos, ſed in tres eiuſdem honoris.

Dionyſius Areopagita. 100.

De diuinis nominibus cap. 1. Quocirca in omnibus fermè ſanctis libris aduertimus diuinitatem ſanctè prædicari, vt ſingularem quidem atque vnicam ob ſimplicitatem atque vnitatem excellentis illius individui, ex quo veluti vnifica virtute in vnum euadimus, diuiduisq; noſtris alteritatibus, ſupra mundanum modum conglobatis, in diuinam monadem atque vnionem Deum imitantem colligimur. Vt Trinitatem verò propter diuinæ fœcunditatis in tribus perſonis expreſſionem, ex qua omnis paternitas in cœlo, & in terra eſt, & nominatur.

De myſtica Theologia cap. 3. Itaque in eo quidem opere, quod de Theologicis inſtitutionibus ſcripſimus, quæ ſunt affirmantis Theologiæ imprimis propria celebrauimus: quomodo diuina illa benigniſſimaq; natura vnica, quomodo item trina dicitur, quænam ſecundùm hanc ſit Patris, quænam Filij appellatio, quid item illud eſt, aut quid ſignificare vult, ſancti Spiritus Theologia.

Prochorus. 120.

De vita B. Ioannis cap. 1. Agite itaque fratres fauore conſubſtantialis Trinitatis, pareamus præcepto Dei.

Cap. 5. Ioannes cœpit eos docere de vna ſolâ diuinitate Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, quam deberent adorare, & quòd tres hypoſtaſes ſint vna ſubſtantia.

Iuſtinus. 150.

In expoſitione orthodoxæ fidei: Vnum nos conuenit profiteri Deum, cuius eſt in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto notio: qua quidem Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, vnius diuinitatis exiſtentias agnoſcentes: qua verò Deus exiſtentiarum ſecundùm naturam & eſſentiam communionem intelligentia cõplectentes. Vnitas namque in Trinitate intelligitur, & Trinitas in vnitate cognoſcitur. Quoniam verò id modo, neque ex alijs percunctari ipſe velim, neque mihi ipſi perſuadere poſſim, rerum arcanarũ & ineffabilium rationem vt lingua lutea & carne ſqualida proferre audeam.

Athenagoras. 170.

Legatione pro Chriſtianis: Deum aſſerimus, & Filium ipſius Verbum, & Spiritum ſanctum: Tria quidem ſecundùm potentiam, Patrem, Filium & Spiritum: actu verò & eſſentia vnum. Filius enim Patris Mens, Verbum & Sapientia eſt, & ab eodem Spiritus, & lumen ab igne profluit.

Irenæus. 180

Lib. 1. cap. 2. Eccleſia per vniuerſum orbem vſque ad fines terræ ſeminata, & ab Apoſtolis, & à diſcipulis eorum accepit eam fidem, quæ eſt in vnum Deũ Patrem omnipotentem, qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt: & in vnum Ieſum Chriſtum Filium Dei, incarnatum pro noſtra ſalute. & in Spiritum ſanctum, qui per Prophetas prædicauit diſpoſitiones Dei.

Lib. 2. cap. 25. Per hanc igitur ordinationem, & huiuſmodi conuenientiam, & talis factus, & blaſmatus homo ſecundùm imaginem & ſimilitudinem conſtituitur infecti Dei, Patre quidem bene ſentiente, & iubente: Filio verò miniſtrante, & formante: Spiritu verò nutriente, & augente: homine verò paulatim proficiente, & peruenient ad perfectum, id eſt, proximum infecto fieri. Perfectus enim eſt infectus, hic autem eſt Deus.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 1. Pædagogi cap. 6. Dominus Chriſtus fructus Virginis, non beata dixit vbera fœminea, nec ea ad nutrimentum delegit: ſed cùm amans & benignus Pater Verbum impluiſſet, ipſum iam ſpirituale alimentum factum eſt bonis & moderatis hominibus. O miraculum myſticum. Vnus quidem eſt vniuerſorum Pater, vnum etiam eſt Verbum vniuerſorum, & Spiritus ſanctus vnus, & ipſe eſt vbique.

Lib. 3. Pædagogi, cap. 12. Laudemus vnum Patrem & Filium: Filium inquam Pædagogum & magiſtrum, vna cum ſancto Spiritu, qui vnus eſt omnia, in quo omnia, & per quem omnia vnum, per quem eſt, quod ſemper eſt, cuius membra omnes, cuius ſunt gloria & ſecula, qui eſt vndequaque bonus, vndequaque ſapiens, vndequaque iuſtus.

Origenes. 230.

Homilia 12. in Numeros: Videamus ergo quorum puteorum vnum dixerit fontem. Ego puto quòd ſcientia ingeniti Patris vnus poſſit intelligi puteus, ſed & vnigeniti Filij eius cognitio alius puteus intelligi debeat. Alius enim à Patre Filius, & non idem Filius qui & Pater, ſicut ipſe in Euangelio dicit: *Alius eſt qui & de me teſtimonium dicit Pater.* Et rurſus tertium puto videri puteum poſſe cognitionem Spiritus ſancti: Alius enim & ipſe eſt à Patre & Filio: ſicut de ipſo nihilominus in Euangelio dicitur: *Mittet vobis Pater alium Paracletum, Spiritum veritatis.* Eſt ergo hæc trium diſtinctio perſonarum, in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto, quæ ad pluralem puteorum numerum reuocatur. Sed horum puteorum vnus eſt fons: vna enim ſubſtantia eſt & natura Trinitatis. Et hoc modo non otioſa inuenietur Scripturæ ſanctæ diſtinctio, quæ dicit, de puteorum tuorum fonte. Sed obſeruanter myſtica ſignauit eloquia, vt quod pluraliter dictum eſt perſonis, ſingulariter ſubſtantiæ conueniret. Ioan. 14.

Homilia 4. in Eſaiam: Ob id alter ad alterum clamabant: *Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Non eis ſufficit ſemel clamare ſanctus, neque bis, ſed perfectum Trinitatis numerum aſſumunt, vt multitudinem ſanctitatis manifeſtent Dei, quæ eſt Trinæ ſanctitatis repetita communitas: Sanctitas Patris, ſanctitas vnigeniti Filij, & Spiritus ſancti. Etenim ſanctificans & ſanctificati ex vno omnes.

Lib. 1. de principijs. p. 3. In Trinitate nihil maius

minúsve dicendum eſt, cùm vnus diuínitatis fons verbo ac ratione ſuſtineat vniuerſa: Spiritu verò oris ſui, quæ digna ſunt ſanctificatione ſanctificat.

Ad cap. 3. epiſt. ad Romanos: Fidere dicimus in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, qui integram ſubſtantiam, plenam perfectamq; qui nihil diuerſum, nil diſcrepans, aut extraneum in Trinitate profitetur.

Dialogo primo de recta in Deum fide: Credo vnum omnium conditorem eſſe & opificem, & qui ab illo eſt, Deum Verbum cõſubſtantialem iuxtaq; perennem, eumq; extremis temporibus hominem ex Maria aſſumpſiſſe, & in crucem actum & excitatum à mortuis. Credo etiam Spiritui ſancto, qui in omnem æternitatem exiſtit.

Gregorius Neocæſarienſis. 260.

In confeßione fidei: Vnus eſt Pater Verbi viuentis, ſapientiæ ſubſiſtentis, & potentiæ & figuræ æternæ, perfectus perfecti genitor, Pater Filij vnigeniti, vnus Dominus, ſolus ex ſolo, Deus de Deo, figura & imago Deitatis, verbum efficax, ſapientia conſtitutionis rerum vniuerſarum comprehenſiua, & potentia totius creaturæ effectrix: Filius verus veri Patris, viſum effugiens viſum effugientis, & corruptioni non obnoxius non obnoxij corruptioni, & morti non obnoxius non obnoxij morti, æternus æterni: Vnus Spiritus ſanctus ex Deo ortum & exiſtentiam habens, quiq̃e per Filium apparuit videlicet hominibus, imago Filij perfecti perfecta, vita viuentium cauſa, fons ſanctus, ſanctitas ſanctificationis ſuppeditatrix, per quem manifeſtatur Deus Pater, qui eſt ſuper omnia & in omnibus: & Deus Filius, qui per omnia permanet. Trinitas perfecta gloria atque æternitate & regno non diuiditur, neque abalienatur. Ergo neq; creatum quicquã aut ſeruum in Trinitate eſt, neq; aſcititium quicquam & aduentitium, vt quod prius quidem non eſſet, nec ſupperet, poſterius autem introductum ſit: neque verò deeſt vnquam Filius in Patre: neque in Filio Spiritus: ſed immutabilis & inalterabilis eadem ſemper eſt Trinitas.

Concilium Nicænum. 325.

In Symbolo: Credo in vnum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibilium omnium & inuiſibilium. Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtum, Filium Dei vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia ſecula, &c. Et in Spiritum ſanctum Dominum & viuificantem, qui ex Patre Filioq; procedit, qui cum Patre & Filio ſimul adoratur & conglorificatur, &c.

Euſebius Cæſarienſis. 330.

Epiſtola de fide Nicæna: Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem viſibilium & inuiſibilium creatorem, & in vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Dei Verbum, Deum ex Deo, lumen de lumine, &c. Credimus & in vnum Spiritum ſanctum. Et' iſtorum quemque eſſe & exiſtere credimus: Patrem verè patrem, & Filium verè filium, & Spiritum ſanctum verè ſpiritum ſanctum: quemadmodum & Dominus noſter mittens diſcipulos ſuos dixit: Profecti docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Matt. 28

Athanaſius. 350.

In dictum: *Omnia ſunt mihi tradita à Patre*: Trinitas vndecunque laudabilis, & venerabilis, & adoranda vna eſt, & indiuiſibilis, & quæ figura exprimi nequeat. Coniunguntur autem hæ Sanctificationes pro infecabili illa Vnitate. In eo enim ipſo, quo ampliſſima iſta animantia tertiò proferunt glorificationem, dum aiunt: *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, triplici numero tres perfectas, abſolutas, integras perſonas oſtendunt, quemadmodum ſub vna voce, *Dominus*, vnam ſubſtantiam declarant.

De æterna ſubſtantia Filij & Spiritus ſancti contra Sabellij gregales: Pater ſuum eſſe ad plenum poſſidet, & citra vllum defectum radix & fons Filij & Spiritus ſancti. Itidem quoque Filius eſt, viuitq; in plena integraq; deitate, vt Verbum & germen Patris ſui citra vllum defectum. Plenus quoque Filio Spiritus ſanctus, non pars alicuius, ſed integer per ſe: atque ita verè Trinitas coadunata eſt ſine vllis interuallis. Nihil enim eſt quod illos diſtinear, coexiſtunt æternaliter, cùm nullum æuum intercedat. Formam porrò vnam & eandem ex ſe reddunt, Patre quidem in Filio ſpectabili, Filio verò & in Spiritu intelligibili, & ab homine in participatum recepto. Ne igitur, quaſi in corpore, tria membra indiuiſa imaginemur, ſed accipiamus indiuiſam coexiſtentiam, inuicem ſibi coexiſtentibus ſine vllo interuallo: & tres cùm reuera ſint, vnã formam intelligamus, quæ quidem incipit à Patre, ſed reſplendet in Filio, apparet autem & demonſtratur in Spiritu ſancto.

Baſilius Magnus. 370.

Sermone de Aſceſi, ſiue exercitatione monaſtica: Monachum oportet de Patre & Filio & de Spiritu ſancto cum nemine diſputare, ſed Trinitatem increatam & coeſſentialem firmè libereque credere & confiteri, & ſe percunctantibus ſic reſpondere.

In Hexameron diuini opificij homilia 10. Dixit faciamus hominem, vt hoc inſigni dicto agnoſcas Patrem & Filium & Spiritum ſanctum. At poſteriùs: Fecit Deus hominem, diuinam vt vnias maieſtatem. Sanè vt vnias non eas, quæ hypoſtaſes dicuntur, hoc eſt, ipſas tres perſonas, ſed quatenus id vnitatem concernit potentiæ, vt vnam in diuinis retineas gloriam ac maieſtatem, circa eius adorationem, imparuliter habens te, non item eam vnitatem diſſecans aut partiens in Deorum multitudinem. Neutiquam dixit: Fecerunt Dij hominem, ſed fecit Deus, diſcreta licet ſit Patris ac propria hypoſtaſis, perſona videlicet propria item Filij, propria quoque Spiritus ſancti. Quidni igitur tres ſunt? Quod vna ſit diuinitas. Quam enim in Patre contemplor diuinitatem, omnibus eſſentiæ gradibus, eandem intueor & in Filio. Et quam in Spiritu ſancto, hanc ipſam & in Filio iubeor agnoſcere, quod forma in vtroque ſit vna, & principium à Patre in Filio idem, quo fit vt apud nos adorandi & glorificandi ratio vna ſit.

Ephræm. 370.

De recta vitæ ratione cap. 46. Rebus omnibus tibi anteponenda eſt fides ſanctæ & conſubſtantialis Trinitatis: quòd ſine ea vitam, quæ verè vita ſit, viuere nemo queat.

Libello, quo ſeipſum reprehendit, & peccata ſua confitetur: Sanctæ Trinitati diuinitas eſt coæterna: Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, tres quidem perſonæ ſunt: ſed vna ſubſtantia, atque vna diuinitas.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catechеſi 16. Sicut vnus eſt Deus Pater, neque eſt ſecundus Pater: & ſicut vnus eſt vnigenitus Filius & Verbum Dei, fratremq́ue non habet: ſic vnus tantùm eſt Spiritus ſanctus, & alius non eſt ſpiritus æqualis cum illo dignitatis. Vnus Deus Pater veteris & noui Teſtamenti Dominus: & vnus Dominus noſter Ieſus Chriſtus, in veteri per Prophetas prædictus, & in nouo adueniens: & vnus Spiritus ſanctus, qui per Prophetas de Chriſto pra-

ſto prædicabat, aduenientе autem Chriſto deſcendit & monſtrauit ipſum. Nemo itaque ſeparet vetus à nouo Teſtamento: nemo dicat quòd alius illic Spiritus, & alius hîc: alioquin reſiſtet Spiritui ſancto cum Patre & Filio honorando, & baptiſmatis tempore in ſancta Trinitate comprehenſo. Filius enim Dei vnigenitus apertè dixit Apoſtolis: *Euntes igitur docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.* Spes noſtra eſt in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto. Non tres Deos annuntiamus: obmuteſcant enim Marcioniſtæ: ſed cum Spiritu ſancto per vnum Filium vnum Deum prædicamus. Indiuiſa eſt fides, inſeparabilis pietas. Neque ſeparamus ſanctam Trinitatem, ſicut quidam: neque contrahimus, ſicut Sabellius: ſed agnoſcimus eam religioſè, vnum Patrem, qui miſit nobis Saluatorem Filium, promittentem mittere à Patre Spiritum ſanctum paracletum.

Gregorius Nazianzenus. 370.

Oratione 3. quæ eſt 1. de pace: At ego deitatis principium, temporis expers, inſeparabile, atque infinitum ſtatuens, & principium, & ea, quæ à principio manant, pari honore proſequor: illud, quia talium eſt principium: hæc, quia tali modo, & talia, & ex tali, nec tempore, nec natura, nec cultu & veneratione diſtincta, vnum diuiſim exiſtentia, & coniunctim diuiſa (dictu licet mirum) non minus ob relationem, quam inter ſe habent laudanda, quàm vnumquodque per ſe acceptum & intellectum: perfectam ex tribus perfectis Trinitatem, vnitate nimirum ob diuitias mota, binario autem ſuperato, propterea quòd deitas ſupra materiam & formam ſit, ex quibus corpora conſtant: Trinitate verò propter perfectionem definita (hæc enim prima binarij compoſitionem ſuperat,) vt nec deitas anguſta maneat, nec in infinitum diffundatur. Illud enim parcum ac iciunum: hoc confuſum. Illud Iudaicum prorſus: hoc Ethnicum, ac multorum Deorum cultum redolens.

Oratione 29. de dogmate & conſtitutione Epiſcoporum: Vnus Deus retinendus eſt, & tres hypoſtaſes, ſiue tres perſonæ confitendæ, & quidem vnaquæque cum ſua proprietate. Porrò hac ratione, mea quidem ſententia, Deus vnus retinebitur, ſi Filium & Spiritum ſanctum ad vnam cauſam referamus, non autem componamus, nec commiſceamus: & ſi vnam atque eandem diuinitatis, vt ita loquar, motionem, & voluntatem, eſſentiæque identitatem intelligamus. Tres autem perſonas ita tenebimus, ſi nulla commixtio, aut reſolutio, aut confuſio excogitetur: ne alioqui vniuerſum per eos euertatur, qui impenſius, quàm par ſit, vnitatem extollunt. Poſtremò ita nobis proprietatum ratio conſtabit, ſi Patrem quidem & principij expertem, & principium cogitemus ac prædicemus: Filium autem, minimè quidem principij expertem, cæterùm omnium rerum principium aſſeramus. Principium porrò cùm dico, ne tempus interijcias, aut inter genitorem & genitum medium aliquid conſtituas, ac per id, quod inter ea, quæ eandem æternitatem habent, & coniuncta ſunt, malè interponis, naturam diuidas. Nam ſi tempus Filio eſt antiquius, illius procul dubio primus Pater cauſa fuerit neceſſe eſt. Quod ſi ita eſt, quo tandem modo temporum factor erit, qui ſub tempus cadit? Quo item modo Dominus omnium, quem tempus præceſſerit, eique dominetur? Principij igitur expers eſt Pater: nec enim aliunde, nec à ſeipſo eſſe habet. Filius autem, ſiquidem Patrem vt cauſam accipias, nequaquam principio caret: principium enim Filij Pater eſt, vt cauſa: ſin de tempore principium intellexeris, principij quoque omnis eſt expers. Neque enim temporum Dominus tempori ſubiectus eſt.

Oratione 31. in præſentia 150. Epiſcoporum habita: Hic populus adeò verus ac ſyncerus eſt Trinitatis adorator, vt ab hac potius vita ſe diuelli paſſurus ſit, quàm vt trium horum aliquid à diuinitate diſiungat, &c. Nomen principij experti, Pater: principio, Filius: ei autem, quod cum principio eſt, Spiritus ſanctus. Vna autem his tribus natura Deus eſt. Vnio verò eſt Pater, ex quo, & ad quem ea, quæ deinceps ſequuntur, referuntur: non vt confundantur ac permiſceantur, ſed vt cohæreant: nimirum nec tempore ea ſecernente ac diſtinguente, nec voluntate, nec potentia. Hæc enim tria, vt multa ſimus, effecerunt, ſingulis nempe, & ſecum, & cum alijs, diſſidentibus. At quibus & ſimplex natura, & eadem eſſentia eſt, his propriè quoque vnus vox conuenit.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 57. Oſtendit in ſubſtantia eſſe Patrem, in ſubſtantia Filium, in ſubſtantia Spiritum ſanctum. Rurſus in Iordane è ſupernis Pater loquebatur: Filius verò in Iordanem deſcendit: Spiritus intermedius in ſpecie columbæ apparebat, & venit ſuper ipſum, & quidem cùm Spiritus carnem non geſtarit, neque corpus induerit. Quo verò ne putetur coniunctio eſſe Spiritus ſancti ad Filium, figuratur in ſpecie columbæ, vt videretur natura in ſubſtantia eſſe Spiritus. Vnde verò aliunde non poſsimus oſtendere contra hos, qui inſaniam in ſeipſis pepererunt? Siquidem enim verum dicit ipſorum ſententia, & ſermo vanus, neque conſiſtentiam, neque vim habens, neque intelligentiæ rationem: Ergo reijciendæ ſunt Scripturæ, quæ vbique Patrem cognoſcunt Patrem, & Filium Filium, & Spiritum ſanctum Spiritum ſanctum. At quid dicis, ô bone? Num Deorum multitudinem putauerunt, qui verè cultum & reuerentiam Trinitati offerunt, qui ſanè ſunt filij veritatis & ſolius Catholicæ Eccleſiæ? Profectò non ſic. Quis enim non gaudet, vnum veritatis Deum eſſe? Patrem omnipotentem, ex quo vnigenitus Filius in veritate Deus Verbum, in ſubſtantia Verbum verum, genitus ex ipſo, ſine principio, ſine tempore? Quapropter vnum Deum certò prædicat Eccleſia, Patrem & Filium: *Quoniam ego in Patre, & Pater in me eſt, & duo vnum ſumus*: hoc eſt vna deitas, & vna voluntas, & vna dominatio. Ex ipſo verò Patre etiam Spiritus procedit, in ſubſtantia exiſtens, in veritate perfectus, Spiritus veritatis, qui illuminat omnia, qui ex Filio accipit, Spiritus veritatis, Spiritus Patris, Spiritus Chriſti. Quapropter vnam deitatem nouit Eccleſia. Vnus eſt Deus veritatis Pater, Pater perfectus in ſubſtantia, Filius perfectus in ſubſtantia, & Spiritus ſanctus perfectus in ſubſtantia, vna deitas, vnus principatus, vnum dominium. Quapropter vbique clarè prædicant diuinæ Scripturæ vnum Deum, hoc eſt, Trinitatem coëſſentialem, ſemper exiſtentem, eiuſdem identitatis, eiuſdem dominationis.

Hæreſi 62. Trinitas ſemper eſt Trininitas, & nunquam Trinitas appoſitionem accipit, vna exiſtens deitas, vna dominatio, vna glorificatio: ſed Trinitas numeratur Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, non velut vnum quiddam tribus nominibus appellatum, ſed verè perfecta nomina, perfectæ ſubſtantiæ: nihil immutatum. Pater autem ſemper Pater, & non erat tempus quando non erat Pater Pater. Perfectus ſemper exiſtens Pater in ſubſtantia, & Filius ſemper perfectus exiſtens, ſemper in ſubſtantia, ex Patre in veritate genitus, ſine principio, ſine tempore, & inenarrabiliter.

In Ancorato: Tria ſancta, tria conſancta, tria in

forma, tria conformia, tria operantia, tria cooperantia, tria in ſubſtantia extantia, tria coëxtantia in ſubſtantia, inter ſe conuerſantia. Trinitas hæc ſancta vocatur, tria exiſtentia, vna concordia, vna deitas, eiuſdem eſſentiæ, eiuſdem ſubſtantiæ, eiuſdem potentiæ, ſimilia ex ſimili, æqualitate gratiæ Patris & Filij & Spiritus ſancti.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Orationis catechetic. cap. 39. Quoniam ergo in Euangelio tres ſunt perſonæ, & nomina, per quæ eis quæ credunt origo fit, & generatio: Generatur autem ex æquo, qui in Trinitate generatur, à Patre, & Filio, & Spiritu ſancto. Ita enim de Spiritu dicit Euangelium: Quod id, quod eſt generatum ex Spiritu, eſt Spiritus. Et Paulus, gignit in ſpiritu, & Pater omnium eſt Pater. Hic mihi ſit ſobria mens auditoris, ne ſe efficiat prolem naturæ inſtabilis, cum ſtabilem & inalterabilem ſibi liceat vitæ ſuæ principem efficere & auctorem. Nam conuenienter affectioni cordis eius, qui accedit ad diſpenſationem, eſt in poteſtate eius, qui gignitur, & increatam quidem confitens Trinitatem, ingrediatur vitam immutabilem & inalterabilem. Creatam autem aſpiciens naturam in Trinitate falſa exiſtimatione, & deinde in ea baptizatus, ingeneretur rurſus in vita mutabili, & quæ alteratur.

Sermone de Trinitate contra Iudæos: Quæ cùm ita ſint, perſpicuè & clarè ſancta Trinitas, Patris inquam, & Filij, & Spiritus demonſtrari atque probari poteſt: Quippe huius ad ſeipſam ſanctæ & coëſſentialis Trinitatis eſt illud: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram* &c. Atque in pluribus veteris Teſtamenti locis ſenſim & tacitè indicante S. Trinitate, deprehendi & animaduerti poteſt eius hypoſtaſis, id eſt, repræſentatio perſonarum, & coëſſentialitas vel conſubſtantialitas, hoc eſt vnitas & identitas eſſentiæ & naturæ.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Sermone de ſancta & conſubſtantiali vnitate & inſeparabili Trinitate: Qui aduerſus ſanctam & conſubſtantialem, inſeparabilemq; Trinitatem linguas acuunt & blaſphemant, nituntur q; Vnigeniti & Spiritus ſancti dignitatem deſtruere, arguuntur quidem ab ipſo Spiritu ſancto, qui locutus eſt per Prophetas &c. Maledictus omnis qui adorat creaturam & facturam: nos autem non adoramus creaturam, ſed Trinitatem increatam, mutationis expertem & conſubſtantialem, nihilq; habentem aduentitium vel ſeruile, vel quod productione in eſſe venerit, quaſi prius quidem non exiſtens, poſtea autem adueniens.

Homilia 11. in Marcum: Nos in Trinitate credimus, non credimus in quaternitate, duas in Chriſto eſſe perſonas. Si enim Chriſtus duas perſonas habet, Pater & Filius, id eſt Chriſtus, duplex eſt: ergo quatuor perſonæ ſunt. Nos ergo credimus in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum.

Syneſius. 410.

Hymno 1. Laudo te, vnum. Laudo te, tria. Vnum ens es tria: Triaq; ens vnum es.

Proclus Conſtantinopolitanus. 430.

Epiſtola ad Armenos de fide. Vnus igitur eſt Filius, vnus Dominus eſt. Trinitatem namq; vnius eſſentiæ confitemur, quartam nullatenus admittentes in Trinitate perſonam.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Aduerſus Anthropomorphitas, cap. 6. Sancta & conſubſtantialis Trinitas excellentior eſt, quàm vt vlla ſpecie aut ſimulachro corporeo cõtineatur. Certa autem fide comprehendendum eſt, quòd Pater in Filio, & Filius in Patre, & qui videt Filium videt & Patrem. Cernitur autem & Filius in conſubſtantiali Spiritu. Scriptum eſt enim: *Dominus autem Spiritus eſt.* Vbi autem in vniuerſum identitas eſt eſſentiæ, ibi nulla planè differentia ſtatui poteſt: ſed id quod Patrem eſſe intelexeris, hoc etiam eſt Filius, præter vnum id quod Pater eſt: & quod Filium eſſe cognoueris, hoc eſt etiam Spiritus, citra id quod Filius eſt. Vnumquodque eorum quæ nominauimus in propria ſua hypoſtaſi ſubſiſtit, vereq; eſt id quod dicitur.

Lib. 4. in Ioan. cap. 18. Quia vna Patris & Filij & Spiritus ſancti natura eſt, ideo non ſunt diuiſæ operationes: ſed quod ab vna perſona factum dicitur, id opus totius Trinitatis eſt. Cùm enim conſubſtantialitate vnum ſit Trinitas, vna profectò eſt virtus eius atque potentia: Omnia enim ex Patre per Filium in Spiritu ſunt.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 2. epiſt. 142. Minimè quidem oportet diuinitatis naturam Iudæorum more in vnum Deum & Patrem contrahere: verùm ſanctam atque eiuſdem eſſentiæ Trinitatem dilatare: Siquidé perſonarum qualitate atque hypoſtaſeon proprietate diſtinguentes, per eſſentiæ identitatem eam rurſum in vnum Deum contrahimus.

Lib. 3. epiſt. 129. Æternum diuinæ naturæ propriè conuenit: ac proinde de adoranda duntaxat, ac ſummè regia Trinitate, quæ non prius, nec poſt, nec primum, nec ſecundum, nec tertium admittit, vſurpari ſolet.

Theodoretus. 450.

In Gen. ſin quæſt. 20. In ſancta Trinitate tres intelligimus hypoſtaſes, eaſq; ſine confuſione vnitas, & per ſe ſubſiſtentes. Nam ante ſecula genitus eſt à Patre Deus Verbum: inſeparabilis autem eſt à genitore, & proficiſcitur à Deo & Patre Spiritus ſanctus, qui & intelligitur in propria hypoſtaſi.

Dialogo 1. Dei Patris & Filij vnigeniti & ſanctiſſimi Spiritus vnam ſubſtantiam dicimus, quemadmodum à Scriptura tam veteri quàm noua, & à Patribus, qui Nicææ conuenerunt, edocti ſumus.

Baſilius Seleucius. 460.

Oratione de Verbi incarnatione: Ex procreatarum rerum magnitudine & pulchritudine, illarum molitor & opifex, qui eſt Pater & Filius & Spiritus ſanctus, certa quadam ratione dignoſcitur, & ſpectatur. Hæc enim Trinitas in vnitate cognita, vnitasq; viciſſim in Trinitate adorata, illorum omnium, quæ natura conſtant, eſt principium ſine principio, illuminationumq; omnium fons vberrimus, & venuſtorum omnium venuſtas venuſtiſſima.

Andreas Cæſareenſis. 500.

Ad cap. 10. Apocalyp. *Qui eſt, qui erat, & qui venturus eſt, Sanctus, Sanctus, Sanctus:* Per ſanctitatis nomẽ tertiò repetitum, diuinitati, quæ in tribus hypoſtaſibus ex æquo ſubſiſtit, laudem deferunt. Porrò autem illud, *Qui eſt, qui erat, & qui venturus eſt,* ſacro ſanctæ Trinitatis myſterium nobis ob oculos ponit.

Ioannes Maxentius. 510.

In 2. fidei confeſſione: Eſt Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus, non tres, ſed vnus Deus, vna ſubſtantia ſiue natura, vna virtus, vna dominatio, vnum regnum, vna omnipotentia, vna gloria: tres tamen ſubſiſtentiæ, ſiue perſonæ. Vnaquæque perſona incommutabiliter ſemper obtinẽs quod proprium eſt, ita vt nec Pater ſit Filius aut Spiritus ſanctus, nec Spiritus ſanctus Pater ſit aut Filius.

Æneas Gazæus. 530.

In Theophraſto: Atque eiuſmodi eſt perennis hæc magna Patris ſapientia & virtus, quæ eſt vnitas & diuina Trinitas, nec maius, nec minus quicquam in ſe recipiens. Eſt enim vna ſubſtantia, quæ mentem habentes ſubſtantias conſtituit ac fecit.

Zacharias Mitylenæus. 530.

De mundi æternitate contra Philosophos: Fuit nobis aliquando, ô amice, de principali ac beata Trinitate sermo. At verò Philosophus postulabat scire, qui eandem & Trinitatem & vnitatem esse dixeramus. Hæc etiam non esse vllo modo consentanea pronunciabat. Ego autem ad ipsum: Triadem esse dicimus Trinitatem in vnitate, & vnitatem in Trinitate, propterea quòd hypostases quidē tres sunt, vnica autem essentia &c. Domine & opifex vniuersi Pater, Verbum, & Spiritus sancte, diuina Trinitas, & trina atque sancta vnitas, Pater principij expers, & ingenite Fili, sine principio genite, diuine Spiritus sine principio à Patre procedens, Trinitas ineffabiliter in vnitatem relata, vnitas in Trinitate inenarrabiliter adorata, neque comprehensa Trinitas, increata, sempiterna & consubstantialis.

Procopius Gazæus. 530.

Ad caput 1. Genes. *Dixit Deus: Faciamus hominem*, &c. Dura ora, quæ audent negare essentiæ diuinæ personas. Non enim inquit: Fiat homo, sed: *Faciamus hominem*. Sed sunt qui Angelis eum loqui contendunt. Si Angelos vt socios Deus creationis ascivit, certè genus creatum cum Deo increato vel æterno condidit hominem, seruumq; finxit seruum. Præterea quomodo potest opinio vestra stabiliri, cùm continuò inferat, *ad imaginem nostram*? At non vna imago est Dei & Angelorum: Sanctæ verò Trinitatis vna est imago, diuinitùs considerata & perpensa, in vnitate vel proprietate diuinitatis. Nam inquit: *Ego & Pater vnum sumus: Qui me videt, videt & Patrem meum*. Itaque Filio dicit: *Per quem & secula condidit*: Spiritui sancto dicit: *Per quem firmata sunt virtutes cælorum*: & quem orbem terrarum impleuisse testatur &c. Si vna est imago Deitatis, quomodo quidam audent dissimilem esse Filium aut Spiritum sanctum differere? Multitudinem quidem personarum Scriptura significat, verùm vbique vnam imaginem Trinitatis commemorat.

Iustinianus Imperator. 530.

In fidei confessione: Confitemur credere in Patrē & Filium & Spiritum sanctum, Trinitatem consubstantialem, vnam Deitatem, siue naturam, & substantiam, & virtutem, & potestatem in tribus subsistentijs siue personis adorantes, in quibus confessiones dedimus: proprietates quidem separantes, Deitatem autem vnientes. Vnitatem enim in Trinitate, & Trinitatem in vnitate adoramus, mirabilem habētes & diuisionem & vnitionem. Vnitatem quidem secundùm rationem substantiæ seu Deitatis: Trinitatem autem secundùm proprietates, vel subsistentias siue personas. Diuiditur enim sine diuisione (vt sic dicamus) & coniungitur diuisè: Vnum enim est Deitas in tribus, & tria vnum in quibus Deitas est. Aut (vt subtilius dicamus) ipsa tria est Deitas, Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus, cùm vnaquæque persona solùm intelligitur mente separante inseparabilia. Et tria vnus Deus, cùm simul intelliguntur propter eandem virtutem, eandemq; naturam, quam oportet & vnum Deum confiteri, & tres subsistentias prædicare, seu tres personas, & vnamquamque cum sua proprietate.

Synodus Quinta Constantinopolitana. 553.

Confessione seu Collatione 8. cap. 1. Si quis non confitetur Patris & Filij & Spiritus sancti vnam naturam siue substantiam, & vnam virtutem & potestatem, Trinitatem consubstantialem, vnam Deitatem in tribus subsistentijs siue personis adorandam, talis anathema sit.

Andreas Cretensis. 560.

Oratione in Annuntiationem B. Mariæ Virginis: Benedictus fructus, quem omnis cælestium terrestrium & infernorum lingua celebrat triplici sanctitate, in vna diuinitate Trinitatem indicans personarum.

Rusticus Diaconus. 570.

Contra Acephalos: Qui igitur vnum sunt Pater & Filius, aliud non sunt: Pater igitur, & Filius, & Spiritus sanctus vnum quidem sunt, quia vna eorum natura est: vnus autem non sunt, quia tres personæ sunt.

Anastasius Synaites. 580.

De recta fidei dogmatibus lib. 1. Cùm dico: sancta Trinitas, Trinitatem dicens, non vtique essentiarum, sed personarum. Vnum enim Deum glorificamus, non numero personarum, sed natura. Quod enim est Dei, hoc prorsus vnum est numero: singulæ alioqui personæ vnum sunt natura, & hoc vnū essentia, non item prorsus vnum est numero. Itaque sancta Trinitas essentia quidem est vnus Deus, numero autem Trinitas, quam in Patre & Filio & Spiritu sancto ipsi adoramus, ac definimus. Neque enim vnquam intra Trinitatem contrahitur, neque vltra eam ad alterum se effundit numerum. Non enim fas est vel duernionem cogitare, vel introducere quaternionem, & mystico huic sanctæ Trinitatis numero adiungere, aut quiduis ex præscripto ternario auferre. Trinitas semper est, tota ipsa rerum opifex, tota adoratur, sibiipsi consempiterna, sola increata. Creat namque, non item creatur. Ea nihil antiquius, posterius ipsa nihil vspiam est, &c. Necessariò igitur ternarius numerus pro qualicunque assumitur explanatione diuinæ naturæ, ad confirmationem descriptarum prius personarum: qui quidem numerus substantiuam habitudinem ipsarum expressiùs indicat, simul & earum essentiam ostendit esse consempiternam.

Procopius Cartophylax. 580.

In encomio S. Marci: Trinitas in vna natura adoratur & nuntiatur: Ita ab omni homine, Pater sine principio, & Filius ipse quoque sine principio, cum eiusdem substantiæ, & vitam dante Spiritu, diuinis sermonibus explicatur atque colitur, in tribus videlicet personis vnus Deus, singularis illa & diuina natura, vna illa rerum omnium effectrix potentia, quæ mente non comprehenditur.

Leontius. 600.

De Sectis, actione prima: Hanc fidem profiteamur, vnam scilicet esse diuinitatem, quæ tribus in hypostasibus intelligatur. Vna Patris est hypostasis, altera Filij, tertia Spiritus sancti. Atque hæc tria nihil inter se differunt, nisi solo proprietatum respectu, quatenus hic Pater est, alter Filius, tertius Spiritus sanctus. Nam horum trium vna est substantia, vna potestas, vna voluntas. In hoc tantùm differunt, quòd Filius ex Patre gignitur, Spiritus procedit. Quo autem modo vel Filius ex eo gignatur, vel Spiritus sanctus procedat, curiosius inuestigandum non est.

Antiochus. 610.

De fide Homilia 1. Affirmamus porrò fidem esse, qua ipsi credimus in Patrem, & Filium, & Spiritū sanctum, consubstantialem & viuificantem Trinitatem, cunctis supereminentem. Itaque per omnem, qui de diuinis est, tractatum, angustissimam Dei maiestatem sacris conspicimus celebrari hymnis, nunc quidem vt singularem vnitatem, propter simplicitatem impartilitatis naturæ omni superioris, eoq; inenarrabilis illius, per quam tanquam

virtutem viuificam, ipſi in vnum coaleſcimus & counimur. Nunc verò Trinitatis nomine prædicatur, vt tanta illa maieſtas, qualicunque delineatione declaretur tribus ſubſiſtere perſonis, alioqui prolificationis immenſæ.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Epiſtola ad Honorium: Trinitatem in vnitate credimus, & in vnitate Trinitatem glorificamus: Trinitatem quidem pro tribus ſubſiſtentijs, vnitatem autem propter ſingularitatem Deitatis. Seu igitur ſancta Trinitas numerabilis perſonalibus facta eſt ſubſiſtentijs, ſiue ſancta vnitas extra omnem numerum eſt, & hæc quidem indiuiſibilem habet diuiſionem, & inconfuſam gerit coniunctionem. Cùm diuiditur namque numeralibus ſubſiſtentijs, & numeratur perſonalibus alternitatibus, identitate eſſentiæ atque naturæ coniungitur, & omnimodam partitionem non recipit. Vnitas enim ſingularis, & incomputabilis, omnem refugit ſecundùm eſſentiam numerum. Vnus enim Deus à nobis enixiùs creditur, quoniam & Deitas vna flagranter prædicatur, licet in Trinitate perſonarum agnoſcitur: & vnus Dominus à nobis annuntiatur, quoniam & dominatio vna firmiter agnoſcitur, licet in tribus ſubſiſtentijs demonſtretur.

Maximus Monachus. 640.

Centuria 1. de charitate, numero 29. Quando dicit Dominus: *Ego & Pater vnum ſumus*, vnitatem eſſentiæ ſignificat: Quando verò rurſum dicit: *Ego in Patre ſum, & Pater in me eſt*, indiuiſibilem perſonarum communionem indicat. Itaque Tritheitæ, qui Filium à Patre ſegregant, in anceps labuntur præcipitium. Aut enim coæternum Patri Filium affirmantes, ſegregantes verò illum ab eodem, coguntur dicere, è Patre non eſſe natum, atque adeò eo adiguntur, vt dicant tres eſſe Deos, & tria Principia. Aut ſi dixerint è Patre eſſe natum, cæterùm ſegregantes illum, coguntur dicere, Filium Patri non eſſe coæternum, atque ita omnium temporũ Dominum faciunt eſſe temporaneum. Nam vnus Deus nobis colendus & obſeruandus eſt, & tres perſonæ confitendæ.

Expoſitionis Liturgiæ cap. 24. Deus vnus, vna ſubſtantia, tres perſonæ ſeu hypoſtaſes, ter ſubſiſtens ſubſtantiæ vnitas, & eiuſdem cum hypoſtaſe ſeu perſonis ſubſtantiæ Trinitas, vnitas in Trinitate, & Trinitas in vnitate, non alia & alia, neque alia præter aliam: ſed eadem in ſeipſa, & per ſe ſub ſeipſa, ſibi ipſi idem, & vnitas & Trinitas, incompoſitam & inconfuſam vnionem habens & diſcretionem, quæ nec diuidi, nec in partes ſcindi poteſt. Vnitas quidem ex ſubſtantiæ, ſeu quatenus eſt, ratione, ſed non ex ſubſtantiæ compoſitione vel contractione vel cuius modicunque confuſione: Trinitas verò ex modi exiſtendi & ſubſiſtendi ratione, ſed non per diuiſionem, vel alienationem, vel cuiuſmodicunque partitionem. Neque enim vnitas hypoſtaſeſi ſeu perſonis diuiſa eſt: neque relatiuè vnum eſt, & in eis conſideratur. Neque in vnitate compoſitæ ſunt perſonæ, vel eam explent cõtractione, ſed eadem ſibiipſi idem, ſed tamen aliter & aliter. Eſt enim ſancta Trinitas perſonarum vnitas eiuſmodi, vt ſubſtantiæ, & ſimplici, quæ in ipſa eſt, ratione confundi non poſſit: & eſt Trinitas, perſonis & exiſtendi modo, ſancta vnitas.

Georgius Piſides. 640.

De mundi opificio:

Nam hymnos canunt tibi Imperatori ſuo,
Cherubim, Poteſtates, Thronorum exercitus,
Aptantq́, Numinis iubar ter lucidum
Ad vnicam venerationem principem.
Sicq́, euidenter indicant, dum diuidunt
Iungunt q́, verbum, quod fiunt diuinitus,
Hypoſtaſes diuidue honorandas quidem,
Subſtantiam at ſolùm eſſe adorandam vnicam.

Thalaſſius. 650.

Hecatontade 4. numero 84. Cùm vna ſit ſanctæ Trinitatis vnitas abſconditior, quàm ratione vel mente capi queat, & prædicta tamen & ſimilia aiunt, quæ circa ipſam conſiderantur.

Numero 85. Sicut autem vnam Deitatem ſanctæ Trinitatis dicunt, ita & tres hypoſtaſes vnius Deitatis glorificant.

Numero 98. Vnitatem in Trinitate, & Trinitatem in vnitate confitemur, vtpote quæ ſeparet inſeparatos, & coniungat ſeparatos.

Petrus Epiſcopus Nicomediæ. 680.

In ſexta Synodo Conſtantinopolitana, actione 10. Credo in Deum Patrem, & in vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium Dei vnigenitum, & in Spiritum ſanctum Dominum & viuificantem, Trinitatem conſubſtantialem, vnam Deitatem & eſſentiam, virtutemq́ & poteſtatem & dominationem, Deum vnum, vnitatem in Trinitate, & Trinitatem in vnitate adorandam. Vnitatem quidem, ſecundùm eſſentiæ ſiue Deitatis rationem: Trinitatem verò, ſecundùm ſubſiſtentias ſiue perſonas.

Germanus Conſtantinopolitanus. 720.

Epiſtola ad Ioannem Synadon: In omnibus Eccleſijs ſancta laudatur & glorificatur Trinitas, in vnica dominatione & deitate, quemadmodum & nos vnum Deum confitemur: neque alius eſt præter eum, qui ex poteſtate illius dominatur per ſecula, qui ex non exiſtentibus cuncta produxit, tam quæ viſibilia ſunt, quàm quæ inuiſibilia. Hoc eſt in Patrem, Filium, ac Spiritum ſanctum, ſanctam, conſubſtantialem, viuificantem Trinitatem, in quam credentes & confitentes baptizati ſumus.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 1. c. 10. In his dumtaxat hypoſtaticis proprietatibus tres ſanctæ Trinitatis perſonæ inter ſe differunt, non eſſentia, ſed peculiari cuiuſque perſonæ nota indiſtinctim diſtinctæ. Porrò vnumquemque ex his tribus plenam atque integram hypoſtaſin habere dicimus (ne alioquin incompoſitam vnam ex tribus imperfectis naturam perfectam intelligamus) ſic tamen vt in tribus perfectis perſonis, vnam ſimplicem ſubſtantiam, vndique plenam & perfectam credamus. Quicquid enim ex imperfectis conflatur, compoſitum ſit neceſſe eſt. At ex perfectis perſonis compoſitio fieri non poteſt. Quò fit vt nec ſpeciem ex hypoſtaſibus dicamus, ſed in hypoſtaſibus.

Metrophanes. 760.

In carminibus:

Vnum triperſonæ Seraphi
Principium clara voce glorificant:
At principio carens,
Perenne, cunctifex, incomprehenſibile:
Quod & omnis lingua
Canticis piè glorificat.
Ne, vt hominibus vnicam:
Trilucem tuam monſtrares deitatem,
Hominem creauiſti,
Et ad imaginem formauiſti tuam:
Et Mentem, Verbum,
Spiritumq́, dans, & benignus.
Aperiens vnum calitus
In tribus thearchicis hypoſtaſibus
Principium, dixiſti

Conſorti Nato, & Spiritui Patri,
Deſcendamus ô, &
Eorum linguas confundamus.

Baſilius Ancyranus. 780.

In Concilio Nicæno 2. Actione 1. Credo in Deum Patrem omnipotentem, & in vnicum Dominum Ieſum Chriſtum filium eius vnigenitum, & in Spiritum ſanctum Dominum viuificantem, Trinitatem conſubſtantialem, in throno eodem conſedentem, in vna Deitate, poteſtate, & authoritate adoratam & glorificatam, in vnius ſanctæ Trinitatis, in Domini noſtri Ieſu Chriſti œconomia.

Tarasius Conſtantinopolitanus. 780.

In Concilio Niceno Actione 3. Credo in Deum vnum Patrem omnipotentem, & in vnum Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum filium Dei & Deum noſtrum genitum ex Patre extra tempora & ante ſecula, & in Spiritum ſanctum Dominum viuificantem, qui ex Patre per Filium proceſsit. Et ipſum eſſe definimus Trinitatem conſubſtantialem, eiuſdem venerationis, & honoris & ſedis, ſempiternam, increatam, omnium opificem, vnum principium, vnam deitatem, & dominatum, vnum imperium, potentiam, facultatem & authoritatem, in tribus ſubſiſtentijs indiuiſim diſcretam, & diſtinctim vnitam: non ex imperfectis tribus vnũ exiſtens, quemadmodum magnus ille Dionyſius inquit. Secundùm quidem ſingularitatem perſonarum tria adoranda: iuxta verò communitatem naturæ vnus Deus, omnium viſibilium & inuiſibilium factor & prædeſtinator.

Elias Cretenſis 790.

In oratienem 23. Nazianzeni: Duplex quædam in diuina Trinitate proprietas conſideratur, altera naturæ, altera perſonarum. Naturalis proprietas eſt id, quod propriè in vna aliqua natura & ſpeciatim agnoſcitur, nec in altera vllo modo reperitur, vt hoc loco in diuina natura, quòd omni æuo prior ſit, quòd increata, quòd omnipotens, quòd circumſcriptionis expers, aliaq; omnia eiuſmodi, quæ quidem in nulla alia natura inſunt, quàm in ea, quæ in tribus perſonis agnoſcitur. Ergo hæ quidem naturales diuinæ Trinitatis proprietates ſunt: ob idq; etiam ad tres perſonas mouentur, ac tranſeunt. Perſonales autem proprietates ſunt, Ingenitum, Genitum, & Procedens. Eſt ingenitum Patris proprietas, genitum Filij, procedens Spiritus ſancti.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 800.

Epiſtola ad Leonem Tertium: Credo homouſiam Trinitatem ſuperſubſtantialẽ, inaſpectabilem, incomprehenſibilem, impartibilem, inalterabilem, æternam, indiuiſam, ſimplicem, omnis partis, omnis compoſitionis, omnis corporis, omnis quantitatis & qualitatis expertem, eodem honore eadem gloria, eadem deitate pollentem, nulli neque tactui, neque contactui obuiam, omnis figuræ exortem, infinitè bonam, lumen defectionis neſcium, trilucem ſuperſplendidam, ſemper pari ſimiliq; modo affectam, virtutem omnia intuentem omniaq; perficientem.

Michael Syncellus. 830.

In encomio Dionyſij Areopagitæ: Vna eſt indiuidua in Trinitate & increata diuinitas, vna dominatio, quæ omnia creauit præuidit & continet, vna ſubſtantia, vna poteſtas, & regnum, & potentia, vna voluntas & operatio, et tres in vnitate hypoſtaſes, eiuſdem ſubſtantiæ, coæternæ, ac omnes ſine principio, numero quidem ac proprietatibus immutabilibus et immobilibus diuiſæ, cùm alioquin ſint inuicem ſine confuſione vnitæ, ſingulq; cum proprietate ſua conſiderantur, non loco, non confinio, neque qualibet circumſcriptione (incorporeæ enim ſunt, nec circumſcribi poſſunt) ſeparatæ, ſed ſolis rationibus diſtinctę, &c. Vnus Deus, vnus Dominus colendus, qui in tribus hypoſtaſibus adoratur & colitur: dum ad vnum principium & cauſam Filius & Spiritus ſanctus referuntur.

Theoſterictus. 830.

De ſancto Nicephoro: Iam & in principe ac beata Trinitate vna & eadem eſſentia, & in vna Dei Verbi carnem induti perſona duæ naturæ, & duæ voluntates fuerant opportunis conciliis conſtitutæ & declaratæ, contrarijs opinionibus reiectis & reprobatis.

Baſilius Macedo Imp. 860.

Exhortatione ad Leonem filium, cap. 1 Amplectere ſynceram in Chriſtum fidem, quæ vitæ totius initium, & fundamentum inconcuſſum eſt. Adora Patrem & Filium & Spiritum ſanctum Trinitatem conſubſtantialem, indiuiſam atque inconfuſam.

Leo Philoſophus Imp. 880.

Epiſtola ad Omarum regem: Ideò dicimus, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, lumẽ de lumine, & Verbum de Deo: quia vnum ſunt, non ſeparantes ea, quia procedit Verbum de lumine, & Spiritus ſanctus de lumine, & quia non eſt in loco minimo minimus, & in maximo multiplex, ſed vbique totus eſt. Non diuidimus inter eos, neque plures Deos dicimus, cui non eſt ſimilis in regno, manens in perpetuum regnum ſanctum. Pater eſt genitor, Filius eſt genitus, Spiritus ſanctus non eſt genitus, neque ingenitus.

Theophylactus. 900.

Ad caput 12. Ioannis: Vna eſt gloria ſanctæ Trinitatis, & quæ Patris etiam Filij eſt, & quæ Filij etiam Spiritus eſt.

Ad cap. 4. poſter. ad Corinth. Per Chriſtum lucet in nobis Pater, datiq; illuſtrationem cognitionis: nõ ſubſtantiæ ſuæ, ſed gloriæ. Animaduerte autẽ Trinitatis ſacroſanctæ myſterium apud Paulum etiam nunc. De Spiritu namque dicit: Gloriam Domini ſpeculamur. Dominus enim Spiritus eſt. De Filio autem: Illuminationem gloriæ Euangelij Chriſti. De Patre autem nunc: Illuminationem cognitionis gloriæ ipſius.

Moſes Barcepha. 940.

De Paradiſo parte 2. cap. 6. Statuimus arborem vitæ myſticam eſſe meditationem atque cognitionem, qua profitemur ſacroſanctam Trinitatem, hoc eſt, vnum eſſe Deum & tres perſonas ſanctas, ſiue vnitatem in Trinitate, & Trinitatem in vnitate.

Symeon Metaphraſtes. 960.

In vita S. Acacij: Dico ergo Spiritum ſanctum à Patre & Filio eſſe inſeparabilem, ac tres quidem perſonas eſſe in tribus appellationibus, ſed vnam tamen horum omnium potentiam eſſe ac diuinitatem. Vnum autem dicimus Deum habentem & Verbum & Spiritum ſanctum. Abſurdiſsimum enim eſſet, Deum ſine Verbo ac vitali Spiritu dicere. Quemadmodum Imperator, qui nunc eſt, quẽ tu dominum, ego verò hominẽ dico, & maiori iudicio ſubiectum, & filius eius (quorum qui pater eſt Maximianus dicitur, filius autem Maxentius) duo quidem illi ſunt, ſed ipſorum tamen naturæ, humanæ inquam conditionis, ratio vna eſt, imperiumq; patris & filij vnum, ac inſeparabile: Honoratur enim filius per patrem, & pater per filium. Eodem modo & Deus conſideratur: Nam cùm diuina Patris, Verbi, & Spiritus ſancti eſſentia

vna eademque sit & immutabilis, propterea vnus & verè Deus est, qui à nobis colitur.

Suidas. 980.

In voce ὑπόστασις: Communitas est natura cuiusque rei: propriè verò sunt substantiæ, vt natura hoc est essentia, vna deitas, hypostases verò tres, Pater, Filius, & Spiritus sanctus tres personæ, id est, characteres: vna autem natura, & genus. Si ergo dixeris, custodiat nos Deitas, totam sanctam Trinitatem significasti: Si verò dixeris: Filius Dei nobiscum, vnam hypostasem dixisti, & totam diuinitatem. Tres hypostaticæ proprietates sunt in deitate: ortu carere, Patris, natum esse, Filij, & Spiritus sancti procedere: Pater enim non est genitus, nec procedit Filius, nec genitus est Spiritus sanctus.

Euthymius. 1080.

Ad caput 12. Marci: Illud: *Audi Israel, Dominus Deus vester Dominus vnus est*, tres demonstrat hypostases, vnamq; diuinitatis naturam: Cùm enim dicitur Dominus, deinde Deus, & rursum Dominus, tres personæ manifestantur, quod autem additur, vnus, naturæ declarat vnitatem.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Constantino: Quæ vnitatis numero de Deo dicuntur vnitatem naturæ confirmant, quæ eum numerum excedunt proprietates personarum, in vna essentia comprehensarum, indicant: Diuersas enim in deitate naturas statuere Græcum est, vnicam personam Iudaicum: cæterum sanctam & vnã essentiæ Trinitatem deducere in tres personas, hasq; in vnam naturam recolligere, rectissimum est, & vera sententia.

Michael Glycas. 1120.

Parte 1. Annalium, fol. 95. Positum est hoc loco verbum inspirandi, vt cum Patre & Filio Spiritus etiam sanctus hominis opifex esse demonstraretur: Sic enim scriptum est: *Dixit Deus: Faciamus hominem*: Sumptoq; de terra puluere Deus hominem formauit. Quis est ille, qui dixit? Pater. Et quis puluerem sumpsit? Filius. Itaque ne Spiritus sanctus ab hominis creatione remoueretur, & excluderetur, verbo inspirandi præclarè vsus est, per illud ipsum, vti diximus, Spiritum sanctum demonstrans atque denotans.

Constantinus Harmenopulus. 1120.

De fide orthodoxa: Hominem Christianum oportet credere Trinitatem vnius & eiusdem substantiæ, dignitatis, solij, quæ vnam in diuinitatem coit. Quippe Trinitatem in vnitate credimus, & vnitatem in Trinitate statuimus: Trinitatem, quòd in tribus personis & hypostasibus diuinitas consideretur, vnitatem, quòd vnius hæ substantiæ sint, ac diuinitatis, & vnus adeò Deus. Nam vnum Deum credimus, licet in Trinitate agnoscatur: & vnum Dominum confitemur, licet in tribus hypostasibus ostendatur: ac neque in tres dominantes, neque tres dominatus vna diuinitas, & vnus ille dominatus exorbitat, neque rursus alius quispiam Deus est, præter hasce tres personas, qui sunt Pater, Filius, & Spiritus sanctus: & qui non substantijs seu naturis annumerantur, sed hypostasibus, & intellectibilibus, atque perfectis proprietatibus: Etenim sanctissima Trinitas personis distincta, ratione substantiæ ac diuinitatis est indiuidua.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 2. cap. 3. Credimus in Patrem & Filium & Spiritum sanctum, Trinitatem in Vnitate, & Vnitatem in Trinitate: Vnitatem quidem ratione naturalis coniunctionis, & dominationis; Trinitatem verò ratione τρισυποστάτου, hoc est triplici personæ constantis perfectionis, & ratione diuitiarum supernaturalis Trinitatis. Vnitas enim reuera est Trinitas illa, quæ diuinitate continguitur, & Trinitas vicissim reuera illa διαιρουμένη ταῖς ἰδιότησι καὶ οὐ μεριζομένη, quæ proprietatibus ita diuiditur, vt tamen in partes haudquaquam dissecetur eadem cæterna, cuiusq; substantiæ par honor exhibetur.

Ioannes Cyparissiotus. 1200.

Decadis 9. cap. 4. Ex his manifestum fit, quòd in Trinitate, quæ est supra substantiam, persona & substantia non sunt idem ratione & cogitatione: sunt tamen re & substantia: similiter tres diuinæ personæ inter se non discernuntur re & substantia, sed ratione tantùm & cogitatione. Essentia enim earum vna est, sed non earum inter se reciprocatio: idcirco non potest cadere in eas alia oppositio, nisi eorum quæ sunt ad aliquid.

Nicephorus Callistus. 1300.

Lib. 1. cap. 2. Deus semper existens principio carens, & secula præcedens, ita vt ipsi soli cognitum est ante secula gignit suum ipsius Filium, verum Deum Verbum, supra omnis intelligentiæ & deprehensionis captum, & supra mentis sensum & cogitationem cognitionemq; omnem: simulq; sanctissimum suum profert Spiritum, non vt genitum illum, sed vt procedentem Deum, & ipsum perfectum atque ὁμοούσιον, hoc est, consubstantialem illis, & eiusdem planè virtutis & potestatis. Et tres isti vnum sunt, vna natura & essentia, & potestas: cũ quibus & per quos simul & Angelicas potestates, & mundum hunc vniuersum produxit & condidit.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Aduersus Mahomedem oratione 3. En igitur cùm Deum nominauerit, & Sermonem Dei, & sanctum Spiritum (Trinitatem nimirum, quæ tribus personis constat) non tamen miser hic animæ oculos aperuit, vt Trinitatis lumen intueretur, &c. Christianorum Deus vnus est, qui ante omnia de omnibus in omnibus, & super omnia est in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti creditus & honoratus, vnitas in Trinitate, & Trinitas in vnitate inconfusè vnita, & inseparatim distincta, eadem inquã vnitas & Trinitas omnipotens.

Georgius Codinus. 1400.

De officialibus Palatij Constantinopolitani, fol. 148. Protopapa pronuntiat primùm: Gloria sanctæ, & consubstantiali, & viuificæ, & indiuisæ Trinitati vbique nunc & semper & in secula seculorum.

Gennadius Scholarius. 1450.

Dialogo de via salutis humanæ: Turca: Si Deus est vnus, cur dicitis eum tres esse personas, Patrem videlicet, Filium, & Spiritum sanctum? *Patriarcha*: Ecce sic tres esse dicimus & vnum. *Turca*: Doceas nos quæso quomodo est vnus Deus, & tres personæ? *Patriarcha*: Quemadmodum sol est vnus, qui quidem radium habet & lumen, suntq; in sole tres quasi personæ, discus, radius & lumen: Discus quidem est substantia solis, radius verò qui descendit lampadis instar, terram percutiens, lumen autem quod illuminat loca tenebrosa absq; radio: Ecce itaque tres quasi personæ, corpus scilicet solare, radius & lumen: non tamen dicimus tres soles, verùm vnum & solum, nec dicimus personam vnam, sed tres. Si enim fueris interrogatus: Quot sunt soles in cælo? Respondere debes, vnus est sol. Si autem interrogatus fueris: quot sunt personæ in sole? Respondeas, tres, solare corpus, radius & lumen. Similiter sentiendum est etiam de Deo. Deus quidem vnus, personæ autem vnius Dei tres, Pater, Filius & Spiritus sanctus. Ex his poteris intelligere, quòd quemadmodum in sole tria distincta, ita

cta, ita est & vnus Deus trium personarum. Pater ipse est corpus solare: Filius autem est radius: Spiritus sanctus est lumen solis. Et sicut in sole est discus radius & lumen, & tamen vnus sol est, & non tres: similiter in Deo Pater, Filius, & Spiritus sanctus vnus Deus, & non tres Dij. Et quemadmodum substantia solis producit radios, & à sole & à radijs procedit lumen: ita Pater generat Filium seu Verbum eius, & à Patre & Filio procedit Spiritus sanctus.

Zaga Zabo Æthiops. 1536.

In Confessione fidei Aethiopicae: Credimus in nomé sanctæ Trinitatis, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, qui vnus est Dominus: tria quidem nomina, vna diuinitas: tres facies, vna verò similitudo: æqualis trium personarum coniunctio, æqualis inquàm in diuinitate: vnum regnum, vnus chronus, vnus iudex, vna charitas, vnum Verbum, & vnus Spiritus.

Moses Mardenus Assyrius. 1552.

In Confessione fidei: Credo in Deum Patrem & Filium & Spiritum sanctum, tres personas, tria nomina, tres proprietates, vnum Deum, vnum substantiam, vnam potestatem, vnam dominationem, vnam voluntatem, vnam operationem, vnam naturam, vnam essentiam.

Hieremias Constantinopolitanus. 1580.

Responsione 1. cap. 2. Interprete Socolouio: Vnus est Deus, vnus Dominus, Pater, Filius, & Spiritus sanctus: Nam & Patrem Deum cõfiteri audiuimus, & Filium item Deum de Deo, lumen de lumine dici, & Spiritum sanctum Dominum appellari sentimus, tantamq; sanctam Trinitatem vnius substantiæ, æqualis gloriæ esse, Patrem & Filium cum sancto Spiritu æternum, omnipotentem opificem. Quod & omnes sancti Prophetæ vno ore confessi sunt, Deum inquam Patrem, Verbum, ac Spiritum sanctum, vnum in Trinitate Deum vbique celebrantes: Et celestes illæ, & diuinæ mentes apud Esaiam interea illa præpotentis Dei veneratione vnum canunt ac confitentur Dominum.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

In Confessione fidei: Corde credo, & ore confiteor, quòd vnus est Deus verus, vnus in essentia, trinus in personis, Pater ingenitus, Filius à solo Patre genitus, Spiritus sanctus à Patre Filioq; æternaliter procedens. Pater non est Filius aut Spiritus sanctus: Filius non est Pater aut Spiritus sanctus: Spiritus sanctus non est Pater aut Filius, sed Pater tantùm Pater est, Filius tantùm Filius est, & Spiritus sanctus tantùm Spiritus sanctus est. Nullus alium aut præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut superat potestate, sed absque initio semper est, & sine fine. Pater est generans, Filius nascés, Spiritus sanctus procedens, consubstantiales, coæquales, coomnipotentes, & coæterni. Hæ tres personæ sunt vnus Deus, non tres Dij, vna essentia, vna substantia, vna immensitas, vnum principium, vnus creator visibilium omnium & inuisibilium.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Aduersus Praxeam cap. 2. Peruersitas hæc damnanda est, quæ se existimat merum veritatem possidere, dum vnicum Deum non aliàs putat credendum, quàm si ipsum eundemq; & Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum dicat, quasi non sic quoque vnus sit omnia, dum ex vno omnia, per substantiæ videlicet vnitatem, & nihilominus custodiatur œconomias sacramentum, quæ vnitatem in Trinitatem disponit, tres dirigens, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum: Tres autem non statu, sed gradu, nec substantia, sed forma, nec potestate, sed specie: Vnius autem substantiæ, & vnius status, & vnius potestatis: Quia vnus Deus, ex quo & gradus isti, & formæ, & species, in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti deputantur.

Cyprianus. 250.

De oratione Dominica: Sacrificium Deo maius, est pax nostra, & fraterna concordia, & de vnitate Patris, & Filij, & Spiritus sancti plebs adunata, &c. In orationibus celebrandis inuenimus obseruasse cum Daniele tres pueros in fide fortes, & in captiuitate victores, horam tertiam, sextam, nonam, sacramento scilicet Trinitatis, quæ in nouissimis temporibus manifestari habebat. Nam & prima hora in tertiam veniens, consummatum numerum Trinitatis ostendit. Itemq; ad sextam quartam procedens, declarat alteram Trinitatem. Et quando à septimana completur, per ternas horas Trinitas perfecta numeratur.

Zeno Veronensis. 260.

Sermone 1. de Geneſi: Hic est Deus noster, qui se digessit in Deum. Hic Pater, qui suo manente integro statu, totum se reciprocauit in Filium, ne quid sibimet derogaret: Denique alter in altero exultat, cum Spiritus sancti plenitudine vna originali coæternitate renitens.

Dionysius Papa. 270.

Apud Athanasiũ Epistola de decretis Synodi Nicenæ: Meritò deinceps dixêre in diuisores, sectoresq;, & peremptores reuerendissimi Ecclesiæ de Deo præconij, qui monarchiam in ternas potentias, ternasq́ue substantias, & ternas deitates carpunt. Audio enim quosdam apud vos diuini verbi magistros huius sententiæ professores, qui ex diametro, vt sic dicam, pugnant cum placitis Sabellij: Ille enim cum blasphemia dicit, Filium esse Patrem, Patremq; Filium: Isti autem quodammodo tres Deos constituunt, dum in tres substantias alienigenas, & inter se omninò segregatas, sanctam vnitatem dispartiuntur: Vniri enim necessum est omnium Deo Dei Verbum, & in eodem hærere, versariq; Spiritum sanctum: & sanctam Trinitatem in vnum omnium rerum Deum, omnipotentemq;, veluti in verticem principemq; consummari, & coalescere. Marcionis enim vaniloqui doctrina, sectionem diuisionemq; monarchiæ in tres principatus instituit: sed ea diabolica institutio est, non autem verorum Christi discipulorum, & acquiescentium Saluatoris præceptis. Illi enim vt Trinitatem prædicari à sacris literis planè sciunt, ita tres esse Deos à veteri aut à nouo Testamento vspiam induci nequaquam agnoscunt, &c. Non igitur diuidenda est in tres deitates admirabilis & diuina Vnitas, & immensa maiestas, sed credendum est in Deum Patrem, & in Filium eius Iesum Christum, & in Spiritum sanctum, vniriq; Deo totius vniuersitatis Verbum: *Ego enim*, inquit, *& Pater vnum sumus*. Et: *Ego in Patre. & Pater in me.* Ita enim & diuina Trinitas, & sancta prædicatio, professioq; monarchiæ conseruari poterit. Ioan. 10 & 14.

Publilius Optatianus Porphyrius. 320.

Panegyrico nono:

Omnipotens genitor, tuq́, ô diuisio mixta,
Filius, atque Pater, & sanctus Spiritus vnum,
Faucas votis.

Osius Cordubensis. 330.

In synodo Nicæna lib. 2. Diuinitas non est vna persona, vt Iudæi opinantur, sed tres personæ verè subsi-

subsistentes, non solo nomine. Et hoc pluribus testimonijs in nouo & veteri Testamento prædicatur. Vetus quidem magis corporeo adhuc modo differens, Verbum quasi loquens exhibuit: nouum autem Verbum Deum esse demonstrauit, (iuxta illud: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*) & personam perfectã ex perfecta: Deus enim est, non pars Filius, sed perfectus, sicut & Pater, eiusdem & essentiæ, cuius & qui cum ineffabili modo genuit Pater. Sicut Pater & Filius simul subsistit & Spiritus S. eiusdem essentiæ, cuius Pater & Filius. Vnum igitur consilium, vnum regnum, vnam voluntatem, vnam denominationem, in omnibus creatis naturis & aspectabilibus, & quæ intelligentia percipiuntur, vnam diuinitatem, & eandem essentiam confiteri nos oportet, non prædicantes ineffabilis illius & beatæ Trinitatis personarum confusionem, aut diuisionem, sed semper verum Patrem veri Filij, semper existentem, ac subsistentem Trinitatem indiuiduam, ineffabilem, & quæ verè superat intellectum atque sermonem, vnam diuinitatem, & eandem ipsius essentiam esse credentes.

Hilarius. 350.

De Synodis aduersus Arianos. Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem, cunctorum quæ sunt ædificatorem & factorem & prouisorem, ex quo omnia, & in vnum Dominum Iesum Christum filium eius vnigenitum Deum, per quem omnia, &c. Et in sanctum Spiritum, qui in paraclesir. & sanctificationem & consummationem credentibus datus est. Manifesta veique Patris, verè Patris, certaq; Filij, verè Filij, notaq; Spiritus sancti, verè Spiritus sancti, hisq; nominibus non simpliciter, neque ociosis propositis, sed significantibus diligenter propriam vniuscuiusque nominatorum subsistantiam & ordinem & gloriam, vt sint quidem per subsistantiam tria, per consonantiam verò vnum.

Lucifer Calaritanus. 360.

De non conueniendo cum Hæreticis: Fides Apostolica & Trinitatem confitetur perfectam, & vnicam Deitatem fatetur Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Ambrosius. 370.

Libro de dignitate humanæ conditionis cap. 2. Sicut Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus: non tamen tres Dij sunt, sed vnus Deus, tres habẽs personas: ita & anima intellectus, anima voluntas, anima memoria, non tamen tres animæ in vno corpore, sed vna anima, tres habens dignitates.

Lib. 2. de fide. cap. 4. Didicimus vnam esse potentiam Trinitatis, quam nos in ipsa quoque docuit passione, atque post ipsam docuit passionem: Filius enim patitur per corporis sacramentum, Apostolis Spiritus sanctus infunditur, Pater quoque maxima voce signatur. Didicimus vnam Patris & Filij esse imaginem, vnam similitudinem, vnam sanctificationem. Didicimus vnam esse operationem, vnam gloriam, vnam quoque diuinitatem.
Matt. 4. Vnus ergo & solus Deus: quia scriptum est: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies:* Vnus Deus, non vt ipse sit Pater & Filius, sicut impius Sabellius asserit, sed quia Patris & Filij Spiritusq; sancti vna diuinitas sit: vbi autem vna diuinitas, vna voluntas, & vna præceptio.

Martinus Turonensis Episcopus 380.

In professione fidei: Clemens Trinitas est vna diuinitas. Vt autem per Sacramentum cognoscatur, vnitas est ab eo qui est, Spiritus sanctus, à quo qui est, & vnigenitus: sic existens diuinę naturæ lucis Spiritus, à sese per naturam, per subsistantiam maiestatis, potestatis, virtutis, diuinæ lucis: spiritus vnus in duobus, & vterque in idipsum. Pater in Filio, Filius in Patre, vterque in Spiritu sancto. Sic tribus personis confitemur corpus præscientiæ, quod super omnia cuncta concludit.

Damasus. 380.

In Symbolo: Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem, & in vnum Dominum nostrum Iesum Christum, Filium Dei, & in Spiritum sanctum Deum: non tres Deos Patrem & Filium & Spiritum sanctum, sed vnum Deum colimus, & confitemur.

Epist. ad Paulinum Thessalonicen. Si quis negauerit vnam Patris & Filij & Spiritus sancti diuinitatem, authoritatem, potestatem, vnam gloriam, dominatum vnum, vnum regnum, voluntatem ac veritatem, anathema sit. Si quis negauerit tres personas esse Patris & Filij & Spiritus sancti, semper viuere, omnia continere, visibilia & inuisibilia, omnia posse, omnia iudicare, omnibus vitam tribuere, omnia fabricare, omnia conseruare, anathema est.

Prudentius. 380.

Præfatione in Apotheosin:

Est tria summa Deus, trinum spẽcimen, vigor vnus:
Corde Patris genita est Sapientia, Filius ipse est:
Sanctus ab æterno subsistit Spiritus ore.
Tempore nec senior Pater est, nec numine maior:
Nam sapiens verò semper Deus, edidit ex se
Per quod semper erat gignenda ad secula Verbum.

In Apotheosi contra Vniotas:

Hæc est nostra salus, hinc viuimus, hinc animamur,
Hoc sequimur, nunquam detracto nomine nati
Appellare Patrem, Patris & sine nomine nunquam
Natum nosse Deum, nunquam nisi sanctum, & vnum
Spiritus interfit, Natumq;, Patremq; vocare:
Sic tamen hæc constare tria, vt ne sepate ductu
Tres faciam, tribus his subsistas sed Deus vnus.

Optatus Milenitanus. 380.

Libro 4. ad Parmenianum: Quia Filius à Patre, Deus à Deo, erat vngendus, secundùm quod Filius petijt, & Spiritus promissa nuntiauit, compleuit Pater in Iordane. Quò cùm veniisset Filius Dei, Saluator noster, à Ioanne ostensus est his verbis: *Ecce Agnus Dei,* hic est qui tollit peccata mundi. Descendit in aquam, non quia erat quod in Deo mundaretur, sed venturum oleum aqua debuit antecedere, ad mysteria initianda & ordinanda & implenda, baptismatis lotus, cùm in Ioannis manibus haberetur, secus est ordo mysterij, & compleuit Pater, quod rogauerat Filius, & quod nuntiauerat Spiritus sanctus. Apertum est cœlum Deo Patre vngente spiritale oleum, statim in imagine columbæ descendit, & insedit capiti eius, & perfudit eum, vnde cœpit dici Christus, quando vnctus est à Deo Patre, cui ne manus impositio defuisse videretur, vox audita est Dei de nube dicentis: *Hic est Filius meus, de quo bene sensi, hunc audite.*

Chromatius. 390.

Ad cap. 6. Matth. Perfecta fides est Trinitatis esse confessa, cùm & Pater Christum Dominum ac Deum nostrum filium suum esse testatur, & Spiritus sanctus, Filioq; coniungitur, vt verum Patrem, verum Filium, verum etiam Spiritum sanctum crederemus, tres personas, sed vnam diuinitatem Trinitatis, vnamq; substantiam.

Philastrius. 390.

In hæresi triformem Deum facientium, c. 47. Est vera persona Patris, q̃ misit Filium, & est vera persona Filij, q̃ aduenit de Patre missa est. Trium itaq; harũ personarũ vna est veritas maiestas & substantię æqualitas & diuinitas sempiterna. Qualis n est immẽsa & inenarrãda Patris persona, talis est & Filij, talis est & Spiritus sancti: & in distinctione nominũ

ac tri-

ac trium personarum non sit aliqua naturę diuersitas. Immensibilis igitur est hæc Trinitas, inuisibilis, & inenarrabilis, quę fide solùm cognoscitur.

Georgius Bersuus. 390.

Libro de Fide: Vna est diuinitas Patris, & Filij, & Spiritus sancti, sicut & vna est sanctitas eiusdem perfectæ & inseparabilis Trinitatis.

Hieronymus. 390.

Ad cap. 4. ad Ephes. Vnus est Dominus, & vnus est Deus: quia Patris, & Filij denominatio, vnâ diuinitas est. Propterea & fides vna dicitur: quia similiter in Patrem, & in Filium, & in Spiritum sanctum credimus, & baptisma vnum. Eodem enim modo & in Patrem, & in Filium, & in Spiritum sanctum baptizamur: Et ter mergimur, vt Trinitatis vnum appareat sacramentum: Et non baptizamur in nominibus Patris, & Filij, & Spiritus sancti, sed in vn■ nomine, quod intelligitur Deus.

Epist. 57. ad Damas. Interrogamus, quid tres hypostases posse arbitrentur intelligi. Tres personas subsistentes, aiunt. Respondemus nos ita credere. Non sufficit sensus, ipsum nomen erilagitant: quia nescio quid veneni in syllabis latet. Clamamus, si quis tres hypostases, aut tria ex hypostata, hoc est, tres subsistentes personas non confitetur, anathema sit. Et quia vocabula non edidicimus, hæretici iudicamur. Si quis autem hypostasin vnam intelligens, nẽ in tribus personis vnam hypostasin dicit, alienus à Christo est. & sub hac confessione vobiscum pariter cauterio vnionis murmur. Discernite, si placet, obsecro: non timebo tres hypostases dicere: si iubetis, condatur noua post Nicenã fides: & similibus verbis, cum Arianis confiteamur orthodoxi. Tota secularium literarum schola nihil aliud hypostasin, nisi vsiam, nouit. Et quis, rogo, ore sacrilego tres substantias prędicabit? Vna est Dei & sola natura, quæ verè est: id enim, quod subsistit, non habet aliunde, sed suum est.

Gaudentius. 400.

Tractatu de promissione Paracleti: Ne diuisus putaretur, vel Spiritus sanctus à Patre, cuius Spiritus est, vel Filius ab eo crederetur seiunctus, cuius & facies, & dextera, & sapientia, & virtus est: non ait: *Si ascendero in cælum*, Spiritus tuus illic est: vel, facies tua & Spiritus tuus illic sunt: sed, *tu*, inquit, *illic es*: cum Filio vtique, & cum Spiritu sancto, quoniam Trinitatis adorandæ vna eademq; diuinitas semper vbique est. Sed, vt Patris & Filij & Spiritus sancti vna traderetur credentibus fides & distincta confessio, propterea Pater & Filium mittere, & Spiritum sanctum scribitur.

Septimo Tract. de Exod. Vnus est Deus, vbi deitatis nulla diuisio est. Per omnes libros sanctarum Scripturarum, & Patrem Deum, & Filium Deum, & Spiritum sanctum Deum legimus, non Deos: quia Deos nõ sinit dici vnitas maiestatis. Est enim sola in Trinitate personarum distinctio, non naturæ diuersitas.

Concilium Toletanum Primum. 400.

In Confes. fidei: Credimus in vnum verum Deũ, Patrẽ omnipotentẽ, & Filium, & Spiritum sanctũ, visibiliũ & inuisibiliũ factorẽ, p quem omnia facta sunt in cælo & in terra, vnum Deũ, & vnã esse diuinæ substantiæ Trinitatem. Patrẽ aũt non esse Filium ipsum, sed habere Filium, qui Pater nõ sit: Filium non esse Patrem, sed Filium Dei de Patris esse natura: Spiritum quoq; esse Paracletũ, qui nec Pater sit ipse, nec Filius, sed à Patre Filioq; procedens. Est ergo ingenitus Pater, genitus Filius, non genitus Paracletus, sed à Patre Filioq; procedens.

Ruffinus. 400.

Apologia de fide sua ad Anastasiũ: Si quis est, qui vel tentare fidem nostram cupit, vel audire, vel discere: sciat quòd de Trinitate ita credimus, quòd vnius naturæ sit, vnius Deitatis, vnius eiusdemq; virtutis atque substantiæ, nec inter Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum sit prorsus vlla diuersitas: nisi quòd ille Pater est, hic Filius, & ille Spiritus sanctus, Trinitas in personis subsistentibus, vnitas in natura atque substantia.

Augustinus. 400.

De ciuit. Dei lib. 11. c. 10. Hæc Trinitas vnus est Deus: nec ideo non simplex, quia Trinitas. Neque enim propter hoc naturam istam boni simplicem dicimus, quia Pater in ea solus, aut solus Filius, aut solus Spiritus sanctus: aut verò sola est ista nominis Trinitas sine subsistentia personarum, sicut Sabelliani hæretici putauerunt. Sed ideò simplex dicitur, quoniam quod habet, hoc est, excepto quòd relatiuè quæque persona ad alteram dicitur. Nam vtique Pater habet Filium, nec tamen ipse est Filius: & Filius habet Patrem, nec tamen ipse est Pater. In quo ergo ad seipsum dicitur, non ad alterum, hoc est quod habet: sicut ad seipsum dicitur, viuens, habendo vtique vitam, & eadem vita ipse est. Propter hoc itaq; natura dicitur simplex.

De Trinit. lib. 1. c. 4. Omnes quos legere potui, qui ante me scripserunt de Trinitate, quæ est Deus, diuinorum librorum veterum & nouorum Catholici tractatores, hoc intenderunt secundùm Scripturas docere, quòd Pater, & Filius, & Spiritus sanctus vnius eiusdemq; substantiæ inseparabili æqualitate diuinam insinuent vnitatem. Ideoque non sint tres Dij, sed vnus Deus: quamuis Pater Filium genuerit, & ideo Filius non sit qui Pater est: Filiusq; à Patre, sit genitus, & ideo non sit Pater qui Filius est: Spiritusq; sanctus nec Pater sit, nec Filius, sed tantum Patris & Filij Spiritus, Patri & Filio etiam ipse coæqualis, & ad Trinitatis pertinens vnitatem.

Lib. 3. contra Maximinũ Arianum, c. 16. In Trinitate, quę Deus est, & Pater Deus est, & Filius Deus est, Spiritus sanctus Deus est, & simul hi tres vnus Deus: nec huius Trinitatis tertia pars est vnus, nec maior pars duo quàm vnus est ibi: nec maius aliquid sunt omnes quàm singuli: quia spiritalis hęc, non corporalis est magnitudo. *Qui potest capere, capiat:* qui autem non potest, credat, & oret, vt quod credit intelligat.

Paulinus Nolanus. 420.

Epist. 23. Ioannes ab illa ineffabili generatione ordiens, & coæternum, & consubstantialem, & coomnipotentem, & coopificem Patri Filium nuntiauit, in Spiritu sancto Deo Deum cernens, quia in ipso Trinitas diuinitatis impletur, & vna Trinitatis diuinitas cernitur. Spiritus enim Dei, sicut & Verbum Dei, Deus vterque in vno capite permanentes, & ex vno Patris fonte manantes: sed Filius nascendo, Spiritus procedendo, salua quisque personarum suarum proprietate distincti potius quàm diuisi erunt.

Epist. 25. Cùm ergo fides & confessio tua coæternam Trinitatem vnius diuinitatis & substantiæ & operis & regni esse testetur, cumq; Patrem Deum, & Filium Deum, & Spiritum sanctum Deum, vt est, qui est, & erat, & venturus est, qui misit te sicut Moſen & Apostolos euangelizare gentibus bona Domini, quod ita vt ipse à Deo doctus es doces, vnitatem Trinitatis sine confusione iungens, & Trinitatem ipsius vnitatis sine separatione distinguẽs, ita vt nulla alteri personæ conueniat, & in omni personarum trium Deus vnus eluceat, & tantus quidem Filius, quantus & Pater, quantus & Spiritus sanctus; sed semper quisque sui nominis proprietate distinctus, indiuiduam retinet in virtutis & glorię æqualitate concordiam.

Vincentius Lyrinensis. 430.

Contra hæreses c. 22. Beata Catholica Ecclesia, quę

vnum Deum in Trinitatis æqualitatem in vna diuinitate veneratur, vt neque singularitas substantiæ personarum confundat proprietatem, neque item Trinitatis distinctio vnitatem seperet deitatis.

Petrus Chrysologus. 440.

Sermon. 60. Credo in Deum Patrem omnipotentem: Hæc vox totum Trinitati, fatetur & aperit Sacramentum Deum dicit, non Deos: quia vnum Deum in Trinitate credit Christiana fides. Scit Patrem, scit Filium, scit Spiritum sanctum, Deos nescit. Diuinitas in personis trina est, sed vna est in Trinitate diuinitas: personis Trinitas distincta est, non est diuisa substantijs. Deus vnus est, sed Trinitate: Deus solus est, seo nou solitarius: Diuinitas nec Trinitate diuiditur, nec confunditur vnitate.

Eucherius Lugdunensis 440.

De spiritualibus formulis, cap. 1. Omnipotens Deus Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, vnus atque trinus: vnus videlicet extat in natura, trinus in personis: solus inuisibilis, immensus atque incomprehensibilis.

Homilia 1. de Epiphania & infantibus: Sit quasi trium munerum oblatio, Trinitatis perfecta confessio: credatur à nobis vnitas, sine confusione coniuncta: Trinitas, sine separatione distincta: Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, vnus Deus credatur, tres personæ, non tres substantiæ.

Arnobius Romanus. 440.

De Deo trino & vno: Cauendum est ne scelerati Sabellij sensum incurrens, Patrem & Filium & Spiritum sanctum sic vnum Deum credas, vt non putes Patrem verum Filij genitorem, & Vnigenitum verum Patris Filium, procedentem ex Patre & Filio non credas Spiritum sanctum. Sicut vnus Deus secundùm sacram Scripturam credendus est, quæ dicit: *Dominus Deus tuus, Deus vnus est*: ita ipse vnus Deus Pater verus, Filius verus, Spiritus sanctus vnus & verus credendus est Deus.

Leo Primus. 450.

Sermone 1. de Pentecoste, cap. 3. In Trinitate diuina nihil est dissimile, nihil impar, & omnia quæ de illa substantia possunt cogitari, nec virtute, nec gloria, nec æternitate discreta sunt. Cumig; in personarum proprietatibus alius sit Pater, alius Filius, alius sit Spiritus sanctus, non tamen alia deitas, nec diuersa natura est. Siquidem cùm & de Patre sit Filius Vnigenitus, & Spiritus S. Patris Filijque sit Spiritus, non sicut quæcunig creatura, quæ & Patris & Filij est: sed sicut cum vtroque viuens, & potens, & sempiternus.

Sermone 2. cap. 3. Salubriter credimus, quòd simul tota Trinitas vna virtus est, vna maiestas, vna substantia, indiscreta opere, inseparabilis dilectione, indifferens potestate, simul impiens omnia, simul continens vniuersa. Quod enim Pater est, hoc est & Filius, hoc est & Spiritus sanctus, & vera Deitas in nullo esse aut minor aut maior potest, quæ sic in tribus confitenda est personis, vt & solitudinem non recipiat Trinitas, & vnitatem feruet æqualitas.

Claudius Marius Victor. 460.

Præfatione in Genesin:

Summe & sancte Deus, cuncta virtutis origo
Omnipotens, quem nec subtilis indagine rerum
Mentibus humanis sensu comprendere fas est,
Et nescire nefas (nam te ratione profunda
In tribus esse Deum, sed tres fit credimus vnum,
Vnica personas vt tres substantia reddat,
Indiscreta pio conseruans fœdera nexu)
Tu sine principio, pariter sine fine perennis,
Solus es atque idem, nullig; obnoxius æuo.

Prosper. 460.

In Sententijs, Sent. 103.

Cùm Pater in Verbo sit semper, & in Patre Verbum,
Sitq; idem Verbi Spiritus, atque Patris,
Sic de personis tribus est tibi non dubitandum,
Vnum, vt docta fides, confiteare Deum.

Sedulius. 460.

Lib. 3. Paschali: *Cui palmis compta vel vnquam*
Frondibus arboreis laudem cælestibus hymnis
Obuia turba dedit? Dominum nisi cum Patre Christo,
Qui regit æthereum princeps in principe regnum,
Cui semper sanctus conregnat Spiritus æquè.

Eugenius Carthaginensis. 480.

De fide ad Hunericum: Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum ita in vnitate deitatis profitemur, vt & Patrem in sua proprietatis persona subsistere, & Filium nihilominus in propria extare persona, atque Spiritum sanctum personæ suæ proprietatem retinere fidei confessione fateamur: Non eundem asserentes Patrem, quem Filium, neque Filium confitentes, qui Pater sit, aut Spiritus sanctus: neque ita Spiritum sanctum accipimus, vt aut Pater sit, aut Filius: sed ingenitum Patrem, & de Patre genitum Filium, & de Patre procedentem Spiritum sanctum, vnius credimus esse substantiæ vel essentiæ: quia ingeniti Patris, & geniti Filij, & procedentis Spiritus sancti vna deitas, tres verò personarum proprietates, &c. Licet hæc veneranda Trinitas personis ac nominibus distincta sit, non tamen ob hoc à se atque à sua æternitate discrepare credenda est. Si manens ante secula diuinitas in Patre, & Filio, & Spiritu sancto, verè ac propriè creditur, nec diuidi nostris interpretationibus potest, nec rursus versa in vnam personam Trinitatis ipsa confundi.

Salomus. 480.

In Ecclesiasten Salomonis; Quis est iste funiculus triplex, de quo dicit Salomon, qui difficilè rumpitur? Vnitas Patris, & Filij, & Spiritus sancti: quia in diuinitate tres sunt personæ, sed vna tantùm est natura.

Ferrandus Diaconus 500.

Regula 4. Fides Catholica est, Patris, & Filij, & Spiritus sancti vnam contra Arium substantiam vel essentiam, tres aduersus Sabellium prædicare personas, vt cùm bene intellecta fuerit in essentia vnitas, in personis proprietas, vera quoque in maiestate adoretur æqualitas. Tres enim sunt: quia alius est Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus: sed hi tres vnum sunt. Quia singulatim Deus est Pater, Deus est Filius, Deus est Spiritus sanctus: neque tamen tres Dij sunt, sed vnus est Deus. Suspitionem namque solitarij Dei remouet Trinitas, & vnum Deum credentibus ostendit vna substantia. Non sic vna, vt per singulos semiplena, in omnibus fiat tota, & ideo sit vna, sed vna numero, genere, virtute, plenitudine: quam sicut habet in omnibus, sic non caret in singulis. Tanta in solo Patre, quanta in Filio & Spiritu sancto. Tanta in solo Filio, quanta in Patre & Spiritu sancto. Tanta in solo Spiritu sancto, quanta in Patre & Filio. Tanta postremò in singulis eorum, quanta in duobus. Tanta in duobus, quanta in tribus. Tanta in tribus, quanta in singulis. Nihil quippe est ibi gradibus ordinatum, nihil qualitate diuersum, nihil quantitate minimum, nihil loco separatum, nihil tempore posterius, nihil inefficax, nihil passibile. Vbi hoc tantummodo recipit distinctionem, quòd ad inuicem sibi sunt: Pater scilicet ad Filium, Filius ad Patrem, Spiritus sanctus ad eos, de quibus, & cum quibus Spiritus sanctus est, vt ipse solus in Trinitate appelletur Spiritus sanctus, propriumig; sit Patris generare, proprium Filij nasci, proprium Spiritus sancti de vtroque procedere.

Fulgentius. 500.

Ad Monimum lib 2. *cap.* 7. Tota Trinitas vnitate Deitatis ſuæ naturaliter immenſa infinitaq; permanet, & ſic localiter nuſquam eſt, vt tamen nuſquam deſit, atque ita ſit vbiq; tota, vt nec per partes creaturæ totius particulariter diuidi, nec vniuerſitate totius poſſit creaturæ concludi.

Cap. 11. Sancta naturalis vnitas & æqualitas & charitas Trinitatis, quæ vnus ſolus & verus eſt Deus, vnanimitate ſanctificat, quos adoptat. In illa quippe vna ſubſtantia Trinitatis vnitas eſt in origine, æqualitas in prole, in charitate autem vnitatis æqualitatisq; communio, nulla eſt diuiſio illius vnitatis, nulla diuerſitas illius æqualitatis, nullũ faſtidium illius charitatis. Ibi enim nihil diſcrepat, quia æqualitas chara & vna, & vnitas æqualis & chara, & charitas æqualis atque vna naturaliter & incommutabiliter perſeuerat.

Ad Traſimundum lib. 2. *cap.* 1. Quæ ergo humanæ diſciplinæ peritia, quæ viuacitas animi, quæ cordis ſagacitas illius eſſentiæ (id eſt, Trinitatis, quæ vnus verus & ſolus eſt Deus) cõtingeret arcanum? quæ nec cœpit eſſe, nec deſinit, in cuius ſubſtantia nihil eſt quod non fuit, nihil poteſt non eſſe quod fuit, cuius nihil loco concluditur, quia totum immenſum: nihil initio præuenitur, quia totum eſt ſempiternum. Quæ ſe hoc præſertim iudicio ſempiternam, increatam, immutabilemque monſtrauit, cùm ex nihilo, id eſt, ex eo quod non eſſet, creare potuit quod fuiſſet.

Cap. 11. Sola eſt ergo vna Trinitas, quæ cum ſe manifeſtat, ineffabiliter venit: & cùm ſe indigus occultat, ineffabiliter omninò diſcedit. Veniunt atque abeunt proprio & incomprehenſibili modo Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: nec tamen localiter aut Pater, aut Filius mouetur, aut Spiritus. Nouerunt ſic venire atque abire, vt nec ad locum localiter veniant, nec localiter de loco diſcedant. Hic aduentus Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, nõ mobilitatem, ſed pietatem Dei venientis, oſtendit: vna enim Deitas Trinitatis, quæ omnia implet, omnia continet. Illi venire dicitur, cui ſe manifeſtare dignatur, & ab illo diſcedit, à quo lumen ſuæ dilectionis abſcondit, &c. Quantum ergo ad ſubſtantiam & potentiam ſuam, vbique eſt Trinitas, vnus Deus totus, totum complens virtute, non mole, totus in ſingulis, totus ſimul in omnibus creaturis.

Ad Donatum cap. 2. Proinde illud admoneo principaliter teneas ſanctam Trinitatem, id eſt, Patrem & Filium, & Spiritum ſanctũ, naturaliter verum eſſe Deum, ſummum, verum & bonum, vnius naturæ, vnius eſſentiæ, vnius omnipotentiæ, vnius bonitatis, vnius æternitatis, vnius immenſitatis. Ac ſic, cùm vnum Deum audis, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnam naturam ſummæ illius Trinitatis intellige. Et cum Trinitatem audis Patrem & Filium, & Spiritum ſanctum, tres perſonas vnius ſummæq; illius diuinitatis agnoſce. Tres enim perſonæ ſunt, Pater & Filius, & Spiritus ſanctus, ideò Trinitas dicitur: ſed vna ſubſtantia eſt Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ideo ipſa Trinitas vnus Deus veraciter à fidelibus prædicatur.

Cap. 3. Tres itaque perſonas eſſe Patrem & Filium & Spiritum ſanctum oſtendunt ipſius eloquia veritatis. Vnde Saluator ait: *Non ſum ſolus, ſed ego & qui miſit me Pater*, &c. Vnde Trinitas illa ſancta dignè creditur in perſonis: Tres autem Deos dici Patrem & Filium & Spiritum ſanctum non permittit vnitas naturalis. Et quia in vna natura Trinitatis nulla poteſt eſſe diuerſitas, ideo in tribus perſonis manet inconfuſa proprietas, & in vnitate naturæ regnat incommutabiliter ſubſtantialis æqualitas.

Ioan. 8.

Boëtius. 500.

Lib. 1. *de Trinitate*: Pater, inquiũt Catholici, Deus, Filius Deus, Spiritus ſanctus Deus. Igitur Pater Filius Spiritus ſanctus Deus vnus, non tres Dij. Cuius coniunctionis ratio eſt indifferentia. Eos enim differentia comitatur, qui vel augẽt, vel minuunt, vt Ariani, qui gradibus meritorum Trinitatem variantes, diſtrahunt, atque in pluralitatem deducunt.

Lib. 2. Cùm colligo Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, non plures, ſed vna occurrit eſſe ſubſtantia: vna igitur ſubſtantia trium, nec ſuperari vllo modo, nec diſiungi poteſt, nec velut partibus in vnum cõiuncta eſt, ſed eſt vna ſimpliciter. Quæcunq; igitur de diuina ſubſtantia prędicantur, ea tribus oportet eſſe communia, idq; erit ſigni, quæ ſint, quæ de diuina ſubſtantia prædicentur, quòd quęcunque hoc modo dicuntur, de ſingulis in vnũ collectis tribus ſingulariter prædicabuntur, hoc modo: Si dicimus Pater Deus eſt, Filius Deus eſt, Spiritus ſanctus Deus eſt, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus Deus vnus. Si igitur eorum vna deitas, vna ſubſtantia eſt, licet Dei nomen de diuinitate ſubſtantialiter prædicari. Ita Pater veritas, Filius veritas, Spiritus ſanctus veritas eſt: Pater, Filius, Spiritus ſanctus non tres veritates, ſed vna veritas eſt. Si igitur vna in his ſubſtantia, vna veritas, neceſſe eſt veritatem ſubſtantialiter prædicari de bonitate, de incommutabilitate, de iuſtitia, de omnipotentia, ac de cæteris omnibus, quæ tam de omnibus ſingulis, quàm de omnibus ſingulariter prędicamus, manifeſtum eſt ſubſtantialiter dici.

Paſchaſius Diaconus. 500.

Præfatione in libros de Spiritu ſancto: In hac ſymboli perfectione & vnitas euidenter aperitur, & Trinitas, dum ter repetita confeſſio Patri & Filio & Spiritui ſancto vnum credulitatis reddit obſequium.

Lib. 1. *c.* 4. Cùm Verbi vnam monſtrauimus deitatem, tria nunc in vna deitate doceamus, tria nomina, non tria regna, tres appellationes, ſed non tres poteſtates, tres hypoſtaſes vel ſubſiſtentias, ſed non tres ſubſtantias.

Hormiſda. 510.

Epiſtola 76. *ad Iuſtinum*: Si Trinitas Deus, hoc eſt, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus: Deus autem vnus ſpecialiter, legislatore dicente: *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt*: qui aliter habet, neceſſe eſt aut diuinitatem in multa diuidat, aut ſpecialiter paſsionem ipſi eſſentiæ Trinitatis impingat, & (quod abſit à fidelium mentibus) hoc eſt, aut plures Deos, more profanæ gentilitatis inducere, aut ſenſibilem pœnam ad eam naturam, quę aliena eſt ab omni paſsione, transferre. Vnum eſt ſancta Trinitas, non multiplicatur numero, non creſcit augmento, nec poteſt aut intelligentia comprehendi, aut hoc quod Deus eſt diſcretione ſeiungi. Quis ergo illi ſecreto æternæ impenetrabiliſq; ſubſtantiæ, quod nulla vel inuiſibilium creaturarum potuit inueſtigare natura, profanam diuiſionem tentet ingerere, & diuini arcana myſterij reuocare ad calculum moris humani? Adoremus Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, indiſtinctam diſtinctè, incomprehenſibilem, & inenarrabilem ſubſtantiam Trinitatis: Vbi etſi admittit numerum ratio perſonarum, vnitas tamen non admittit eſſentiæ ſeparationem: ita tamen, vt ſeruemus diuinæ propria naturæ, ſeruemus propria vniuſcuiuſque perſonæ, nec perſonis diuinitatis ſingularitas denegetur, nec ad eſſentiam hoc, quod eſt proprium nominum, transferatur. Magnum eſt & incomprehenſibile ſanctæ Trinitatis myſterium, Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus. Trinitas indiuiſa: & tamen notum eſt, quia pro-

prium eſt Patris, vt generaret Filium: proprium Filij Dei, vt ex Patre naſceretur æqualis: propriũ Spiritus ſancti, vt de Patre & Filio procederet, ſub vna ſubſtantia Deitatis.

Caſſiodorus. 530.

Ad Pſal. 50. Spiritus quantum ad eſſentiam diuinitatis, & Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, rectè dicuntur vnus Deus, ſed pro diſtinctione perſonarum, eſt proprium Patri, quòd naturaliter ſine initio genuit Filium: proprium eſt Filio, quòd naturaliter à Patre generatus eſt: proprium eſt Spiritui ſancto, quòd à Patre & Filio procedit, quæ ineffabili charitate atque cooperatione eorum conſubſtantialis æternitas & poteſtas omnia facit quæ vult, in cælo & in terra. Sed quamuis hæc incomprehenſibilia, atque inexplicabilia, ita vt ſunt, nobis nunc eſſe noſcantur, tamen à nonnullis Patribus corporalium & ſimul exiſtentium rerum talis ſimilitudo proponitur. Inuenimus enim in ſole tres iſtas proprietates, prima ipſa eſt ſubſtantia corporalis, quod ſol eſt, deinde ſplendor eius, qui in ipſo permanet, tertio calor, qui à ſplendore eius, vſque ad nos peruenit. Quæ hoc modo (ſi tamen tantæ rei poteſt ſimilitudo aliqua reperiri) arbitror æſtimanda: vt quod eſt in ſole ſubſtantia corporalis, ita intelligatur in Trinitate quodammodo perſona Patris: & quod eſt in ſole ſplendor eius, hoc ſit in Trinitate perſona Filij: ſicut Apoſtolus dicit, *Splendor gloriæ eius*: quod autem in ſole eſt calor, hoc ſit in Trinitate perſona Spiritus ſancti, ſicut legitur: *Quis ſe abſcondet à calore eius?*

Heb. 1.

Pſal. 18.

Primaſius. 540.

Ad cap. 1. epiſt. ad Hebræos: Ita natura Patris, & Filij, & Spiritus ſancti inſeparabiliter coniuncta, & vnita, per Verbum ſuum quaſi per ſplendorem dignata eſt ſemetipſam oſtendere, & inſuper myſterium ſanctæ Trinitatis, dicente ipſo Filio: *Ego & Pater vnum ſumus.*

Iunilius Africanus. 540.

In Geneſin: Quòd dicit: *Faciamus*: vna oſtenditur operatio trium perſonarum. In eo verò quod ſequitur: *ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*. vna & æqualis ſubſtantia eiuſdem Trinitatis indicatur: Quomodo enim vna eſſet ſimilitudo & imago, ſi minor Patre Filius, ſi minor eſſet Filio Spiritus ſanctus, & ſi non conſubſtantialis eiuſdem poteſtatis eſſet gloria totius Trinitatis? Aut quomodo diceretur, *Faciamus*: ſi trium in vna diuinitate non eſſet cooperatrix virtus?

Arator. 540.

Lib. 2. Act. *Docendq́, volentem*
Quòd Pater & Natus, quòq; ſanctus Spiritus vnus
Sit Deus, & numerum tripl. tet ſubſtantia ſimplex.

Fortunatus. 570.

Lib. 4. Poematum. Ad Gregorium de Iudæis conuerſis per Auitum:

Eſt Deus alta fides, vnus, tria, trinus & vnus,
Perſonis propriis ſtat tribus vnus apex:
Nam Pater, & Genitus, ſanctus quoque Spiritus idẽ:
Sic tribus eſt vnum ius, opus, ordo, thronus.

Vitæ S. Martini lib. 1. cap. 6.

Rem Patri ac Genti æqualem, vel Spiritus almi.
Vim, genus, ac ſpeciem, virtutem, lumen, honorem,
Vnum velle trium ſua per tormenta fatetur.

Gregorius Magnus. 590.

In Symbolo: Credo in vnum Deum omnipotentem, Patrem, Filium, & Spiritũ ſanctum, tres perſonas, vnam ſubſtantiam, Patrem ingenitum, Filium genitum, Spiritum ſanctum nec genitum, nec ingenitum, ſed à Patre & Filio procedentem.

Lib. 2. in Ezechielem, Homilia 21. In illa ſumma Trinitate, quæ omnia creauit, omnia continet, dimidium nihil eſt, nec ex duobus dimidijs aliquod vnum. Neque enim quicquam imminutionis, aut deciſionis habet illa ſubſtantia, quæ ſemper incommutabilis manens, nec detrimentum recipit, nec augmentum.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib. 7. Etymologiarum cap. 4. Trinitas appellatur, quòd fiat totum vnum ex quibuſdam tribus, quaſi Trinitas, vt memoria, intelligentia, & voluntas. In quibus mens habet in ſe quandam imaginem diuinæ Trinitatis. Nam dum tria ſint, vnum ſunt: quia & ſingula in ſe manent, & omnia in omnibus. Pater igitur, & Filius, & Spiritus ſanctus Trinitas & vnitas: Idem enim vnum, idem & tria: in natura vnum, in perſonis tria: vnum propter maieſtatis communionem, tria propter perſonarum proprietatem. Nam alius Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus. Sed alius quidem, non aliud. quia pariter ſimplex, pariterq; incommutabile bonum, & coæternum. Pater ſolus non eſt de alio, ideoque ſolus appellatur ingenitus: Filius ſolus de Patre eſt natus, ideo ſolus dicitur genitus: Spiritus ſanctus ſolus de Patre & Filio procedit, ideo ſolus amborum nuncupatur Spiritus. In hac Trinitate alia ſunt appellatiua nomina, alia propria ſunt. Propria enim ſunt eſſentialia, vt Deus, Dominus, omnipotens, immutabilis, immortalis. Et inde propria, quia ipſam ſubſtantiam ſignificant, qua vnum ſunt. Appellatiua verò, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, Ingenitus, Genitus, & procedens. Eadem & relatiua: quia ad ſe inuicem referuntur. Cùm enim Deus dicitur, eſſentia eſt: quia ad ſeipſum dicitur. Cùm verò dicitur Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, relatiuè dicuntur: quia ad ſe inuicem referuntur. Nam Pater non ad ſe ipſum, ſed ad Filium relatiuè dicitur: quia eſt ei Filius. Sic & Filius relatiuè dicitur, quia eſt ei Pater. Sic & Spiritus ſanctus, quia eſt Patris, Filijq; Spiritus. His enim appellationibus hoc ſignificatur, quod ad ſe inuicem referuntur, non ipſa ſubſtantia, qua vnum ſunt. Proinde Trinitas in relatiuis perſonarum nominibus eſt, deitas non triplicatur, ſed in ſingularitate eſt: quia ſi triplicatur, Deorum inducimus pluralitatem.

Concilium Toletanum Quartum.
643.

Cap. 1. Secundùm diuinas Scripturas, & doctrinam, quàm à ſanctis Patribus accepimus, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum vnius Deitatis atq; ſubſtantiæ confitemur: in perſonarum diuerſitate Trinitatem credentes, in diuinitate vnitatem prædicantes: nec perſonas confundimus, nec ſubſtantiam ſeparamus: Patrem à nullo factum, vel genitum dicimus: Filium à Patre, non factum, ſed genitum aſſerimus Spiritum verò ſanctum nec creatum, nec genitum, ſed procedentem ex Patre & Filio profitemur.

Concilium Sextum Toletanum.
648.

Cap. 1. Credimus & profitemur ſacratiſſimam & omnipotentiſſimam Trinitatem, Patrẽ, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnum Deum ſolum, non ſolitarium, vnius eſſentiæ, virtutis, poteſtatis, maieſtatis, vniusq; naturæ, diſcretam inſeparabiliter perſonis, indiſcretam eſſentialiter ſubſtãcia deitatis, creatricem omnium creaturarum: Patrem ingenitum, increatum, fontem & originem totius diuinitatis: Filium à Patre intemporaliter, ante omnem creaturam, ſine initio genitum, non creatũ. Nam nec Pater vnquã ſine Filio, nec Filius extitit

ſine

ſine Patre: ſed tamen Filius Deus de Patre Deo, non Pater Deus de Filio Deo: Pater Filij, non Deus de Deo: Ille autem Filius Patris, & Deus de Patre, per omnia coæqualis Patri, Deus verus de Deo vero: Spiritum verò ſanctum neque genitum, neque creatum, ſed de Patre Filioq; procedentem, vtriuſque eſſe Spiritum: ac per hoc ſubſtantialiter vnum ſunt, qui & vnus ab vtroque procedit. In hac autem Trinitate tanta eſt vnitas ſubſtantiæ, vt pluralitate careat, & æqualitatem teneat. Nec minor in ſingulis, quàm in omnibus: nec maior in omnibus, quàm in ſingulis perſonis manet.

Hildephonſus Toletanus. 660.

Serm. 5. de Aſſumptione Mariæ: Nos ergo fratres, vt corde credamus, & ore confiteamur, tres denominatas, & diſcretas perſonas Patris, & Filij & Spiritus ſancti vnius eſſe diuinitatis, æternitatis, vniuerſitatis & gloriæ, admoneāt nos & doceant veritatis veraciſſima verba Prophetarum & Apoſtolorum & Euangeliſtarum veridica teſtimonia. Et vt in tribus perſonis ſumma, ſimplex, æterna, & incomprehenſibilis credatur, confiteatur, & adoretur Trinitas, inuitet nos ſanctarum Scripturarum ſynceritas, & catholicorum Patrum fidelis nos doceat authoritas, in quorum intellectu & ſcriptis fidei pietas & veritas non vacillat.

Concilium Toletanum Vndecimum. 674.

In Confeſſione fidei: Confitemur & credimus ſanctam atque ineffabilem Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnum Deum naturaliter eſſe, vnius ſubſtantiæ, vnius naturę, vnius quoque maieſtatis, atque virtutis, &c. Hæc eſt ſanctæ Trinitatis relata narratio, quæ non triplex, ſed Trinitas & dici & credi debet. Nec rectè dici poteſt, vt in vno Deo ſit Trinitas, ſed vnus Deus Trinitas. In relatiuis verò perſonarum nominibus Pater ad Filium, Filius ad Patrem, Spiritus ſanctus ad vtrosque refertur, quæ cum relatiuæ tres perſonæ dicantur, vna tamen natura vel ſubſtantia creditur. Nec ſicut tres perſonas, ita tres ſubſtantias prædicamus: ſed vnam ſubſtantiam, tres autem perſonas. Quòd enim Pater eſt, non ad ſe, ſed ad Filium eſt, & quòd Filius eſt, non ad ſe, ſed ad Patrem eſt. Similiter & Spiritus ſanctus non ad ſe, ſed ad Patrem & Filium relatiuè refertur, in eo quòd Spiritus Patris & Filij prædicatur. Item cùm dicimus, Deus, non ad aliquid dicitur, ſicut Pater ad Filium, vel Filius ad Patrem, vel Spiritus ſanctus ad Patrem & Filium: ſed ad ſe ſpecialiter Deus dicitur. Nam ſi de ſingulis perſonis interrogemur, Deum neceſſe eſt fateamur. Deus ergo Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus ſingulariter dicitur: nec tamen tres Dij, ſed vnus eſt Deus. Item & Pater omnipotens, & Filius omnipotens, & Spiritus ſanctus omnipotens ſingulariter dicitur: nec tamen tres omnipotentes, ſed vnus omnipotens.

Agatho. 680.

Epiſtola ad Conſtantinum Imp. Heraclium & Tiberium A A. Hic eſt ſtatus Euangelicæ atque Apoſtolicæ fidei, regularisque traditio, vt confitentes ſanctam & inſeparabilem Trinitatem, id eſt, Patrem, & Filium, & ſanctum Spiritum vnius eſſe deitatis, vnius naturæ & ſubſtantiæ ſiue eſſentiæ, vnius etiam prædicemus naturalis voluntatis, virtutis, operationis, dominationis, maieſtatis, poteſtatis, & gloriæ. Et quicquid de eadem ſancta Trinitate eſſentialiter dicitur ſingulari numero, tanquam de vna natura trium conſubſtantialium perſonarum comprehendamus, regulari ratione inſtituti.

Aldhelmus. 680.

De laudibus Virginitatis, cap. 30. Orantem pro nobis beatitudinem veſtram, alma Trinitas, vna Deitatis ſubſtantia, & trina perſonarum ſubſiſtētia, totius mundi monarchiam gubernans, ab alto cæli culmine iugiter tueri dignetur.

Aponius. 720.

Lib. 3. in Cantica: Hæc tria, vnum confitendo Deum, vnicum Filium credendo Dei, & cognitio Spiritus ſancti, omnium bonorum fundamenta ſunt, quæ in ſe Baptiſmum, Pœnitentiam, & Martyrium continere docentur. Quæ tria glorioſa de Trinitatis confeſſione Eccleſia in ſe quotidie gaudet fundi.

Beda. 720.

De Subſtantijs: In aqua, quam tribus perſonis appellare ſolemus, dicentes, ille fons, ille riuus, illud ſtagnum, Trinitas, ſed vnius elementi ſubſtantia ineſſe comprobatur: licet enim in perſonis fons & riuus atque ſtagnum differant, in vna tamen ſubſtantia conueniunt: Vbi quiddam, quod & de ſole dixi, poteſt inueniri. Nullus denique riuus abſque fontis ſui ſubſtantia deſſuit, quouſque fons ebulliendo ſubſiſtit. Cæterùm ſi fons exiccatur, & fontis perſona priuatur. Sed & ſtagnum ſatis conuenit perſonę Spiritus ſancti: quoniam ſicut fons & riuus in ſtagnum confluentes, vnius elementi ſubſtantiam habent, ita & Pater & Filius in vnitate Spiritus ſancti conuenientes, vnum ſunt, & vnam ſubſtantiam efficiunt. In accenſa quoque candela inueniri poteſt (vt reor) idem ſanctæ Trinitatis myſterium. Nam cùm ardens elementis conſtet tribus, id eſt, ſtuppa, cera, igne, perſonarum trium figuram tenet, ſed vnam ſubſtantiam: Et ſicut nulla candelæ vtilitas in ſtuppæ & ceræ confectione abſque incenſione erit: ita etiam illi, qui in Patrem & Filium credens, Spiritus ſancti ignem ab eis ſeparat, nil proderit huiuſmodi fides.

Ad caput 5. Ioannis: Rectè dicitur & Pater principium, & Filius principiū, non tamen duo principia: ſicut Pater Deus, & Filius Deus, non tamen duo Dij, ſed vnus Deus dicendus eſt: Sic Pater principium, & Filius principium, non tamē duo principia, ſed vnum principium fatendum eſt. Ergo & Spiritus ſanctus principium eſt: non tamen tria principia Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, ſed vnum principium.

Alcuinus. 750.

Lib. 1. de Trinitate, cap. 3. Teneamus firmiſſimè, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum vnum eſſe naturaliter Deum: nec tamen ipſum Patrem eſſe qui Filius, nec Filium ipſum eſſe qui Pater eſt, nec Spiritum ſanctum ipſum eſſe qui Pater aut Filius eſt. Vna eſt Patris & Filij & Spiritus ſancti eſſentia, in qua non eſt aliud Pater, aliud Filius, aliud Spiritus ſanctus: quamuis perſonaliter ſit alius Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus. Quod nobis maximè in ipſo ſanctarum Scripturarum demonſtratur initio, vbi Deus dicit: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Cùm enim ſingulari numero dixit, imaginem, oſtendit vnam naturam eſſe, ad cuius imaginem homo fieret, cùm verò dicit pluraliter, noſtram, oſtendit, Deum, ad cuius imaginem homo fiebat, non vnam eſſe perſonam. Geneſ. 1.

Ambroſius Ruſbertus. 750.

Lib. 3. in Apocalypſin: Vnus & verus Deus Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: quia ſolus ſemper mutabilia condens, immutabilis perſeuerat, ſolus ſemper eſſe habet.

virtutem viuificam, ipſi in vnum coaleſcimus & counimur. Nunc verò Trinitatis nomine prædicatur, vt tanta illa maieſtas, qualicunque delineatione declaretur tribus ſubſiſtere perſonis, alioqui prolificationis immenſæ.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Epiſtola ad Honorium: Trinitatem in vnitate credimus, & in vnitate Trinitatem glorificamus: Trinitatem quidem pro tribus ſubſiſtentijs, vnitatem autem propter ſingularitatem Deitatis. Seu igitur ſancta Trinitas numerabilis perſonalibus facta eſt ſubſiſtentijs, ſiue ſancta vnitas extra omnem numerum eſt, & hæc quidem indiuiſibilem habet diuiſionem, & inconfuſam gerit coniunctionem. Cùm diuiditur namque numeralibus ſubſiſtentijs, & numeratur perſonalibus alternitatibus, identitate eſſentiæ atque naturæ coniungitur, & omnimodam partitionem non recipit. Vnitas enim ſingularis, & incomputabilis, omnem refugit ſecundùm eſſentiam numerum. Vnus enim Deus à nobis enixiùs creditur, quoniam & Deitas vna flagranter prædicatur, licet in Trinitate perſonarum agnoſcitur: & vnus Dominus à nobis annuntiatur, quoniam & dominatio vna firmiter agnoſcitur, licet in tribus ſubſiſtentijs demonſtretur.

Maximus Monachus. 640.

Centuria 2. de charitate, numero 29. Quando dicit Dominus: *Ego & Pater vnum ſumus*, vnitatem eſſentiæ ſignificat: Quando verò rurſum dicit: *Ego in Patre ſum, & Pater in me eſt*, indiuiſibilem perſonarum communionem indicat. Itaque Tritheitæ, qui Filium à Patre ſegregant, in anceps labuntur præcipitium. Aut enim coæternum Patri Filium affirmantes, ſegregantes verò illum ab eodem, coguntur dicere, è Patre non eſſe natum, atque adeò eo adiguntur, vt dicant tres eſſe Deos, & tria Principia. Aut ſi dixerint è Patre eſſe natum, cæterùm ſegregantes illum, coguntur dicere, Filium Patri non eſſe coæternum, atque ita omnium temporũ Dominum faciunt eſſe temporaneum. Nam vnus Deus nobis colendus & obſeruandus eſt, & tres perſonæ confitendæ.

Expoſitionis Liturgiæ cap. 24. Deus vnus, vna ſubſtantia, tres perſonæ ſeu hypoſtaſes, ter ſubſiſtens ſubſtantiæ vnitas, & eiuſdem cum hypoſtaſe ſeu perſonis ſubſtantiæ Trinitas, vnitas in Trinitate, & Trinitas in vnitate, non alia & alia, neque alia præter aliam: ſed eadem in ſeipſa, & per ſe ſubſeipſa, ſibi ipſi idem, & vnitas & Trinitas, incompoſitam & inconfuſam vnionem habens & diſcretionem, quæ nec diuidi, nec in partes ſcindi poteſt. Vnitas quidem ex ſubſtantiæ, ſeu quatenus eſt, ratione, ſed non ex ſubſtantiæ compoſitione vel contractione vel cuius modicunque confuſione: Trinitas verò ex modi exiſtendi & ſubſiſtendi ratione, ſed non per diuiſionem, vel alienationem, vel cuiuſmodicunque partitionem. Neque enim vnitas hypoſtaſeſi ſeu perſonis diuiſa eſt: neque relatiuè vnum eſt, & in eis conſideratur. Neque in vnitate compoſitæ ſunt perſonæ, vel eam explent cõtractione, ſed eadem ſibiipſi idem, ſed tamen aliter & aliter. Eſt enim ſancta Trinitas perſonarum vnitas eiuſmodi, vt ſubſtantia, & ſimplici, quæ in ipſa eſt, ratione confundi non poſſit: & eſt Trinitas, perſonis & exiſtendi modo, ſancta vnitas.

Georgius Piſides. 640.

De mundi opificio:

Nam hymnos canunt tibi Imperatori ſuo,
Cherubim, Poteſtates, Thronorum exercitus,
Aptantq́, Numinis iubar ter lucidum
Ad vnicam venerationem principem.
Sicq́, euidenter indicant, dum diuidunt
Iungunt q́, verbum, quod finit diuinitus,
Hypoſtaſes diuiduè honorandas quidem,
Subſtantiam at ſolùm eſſe adorandam vnicam.

Thalaſſius. 650.

Hecatontade 4. numero 84. Cùm vna ſit ſanctæ Trinitatis vnitas abſconditior, quàm ratione vel mente capi queat, & prædicta tamen & ſimilia aiunt, quæ circa ipſam conſiderantur.

Numero 85. Sicut autem vnam Deitatem ſanctæ Trinitatis dicunt, ita & tres hypoſtaſes vnius Deitatis glorificant.

Numero 98. Vnitatem in Trinitate, & Trinitatem in vnitate confitemur, vtpote quæ ſeparet inſeparatos, & coniungat ſeparatos.

Petrus Epiſcopus Nicomediæ. 680.

In ſexta Synodo Conſtantinopolitana, actione 10. Credo in Deum Patrem, & in vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium Dei vnigenitum, & in Spiritum ſanctum Dominum & viuificantem, Trinitatem conſubſtantialem, vnam Deitatem & eſſentiam, virtutemq́ & poteſtatem & dominationem, Deum vnum, vnitatem in Trinitate, & Trinitatem in vnitate adorandam. Vnitatem quidem, ſecundùm eſſentiæ ſiue Deitatis rationem: Trinitatem verò, ſecundùm ſubſiſtentias ſiue perſonas.

Germanus Conſtantinopolitanus. 720.

Epiſtola ad Ioannem Synadon: In omnibus Eccleſijs ſancta laudatur & glorificatur Trinitas, in vnica dominatione & deitate, quemadmodum & nos vnum Deum confitemur: neque alius eſt præter eum, qui ex poteſtate illius dominatur per ſecula, qui ex non exiſtentibus cuncta produxit, tam quæ viſibilia ſunt, quàm quæ inuiſibilia. Hoc eſt in Patrem, Filium, ac Spiritum ſanctum, ſanctam, conſubſtantialem, viuificantem Trinitatem, in quam credentes & confitentes baptizati ſumus.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 1. c. 10. In his duntaxat hypoſtaticis proprietatibus tres ſanctæ Trinitatis perſonæ inter ſe differunt, non eſſentia, ſed peculiari cuiuſque perſonæ nota indiſtinctim diſtinctæ. Porrò vnumquemque ex his tribus plenam atque integram hypoſtaſin habere dicimus (ne alioquin incompoſitam vnam ex tribus imperfectis naturam perfectam intelligamus) ſic tamen vt in tribus perfectis perſonis, vnam ſimplicem ſubſtantiam, vndique plenam & perfectam credamus. Quicquid enim ex imperfectis conflatur, compoſitum fit neceſſe eſt. At ex perfectis perſonis compoſitio fieri non poteſt. Quò fit vt nec ſpeciem ex hypoſtaſibus dicamus, ſed in hypoſtaſibus.

Metrophanes. 760.

In carminibus:

Vnum triperſonæ Seraphi
Principium clara voce glorificant:
At principio carens,
Perenne, cunctifex, incomprehenſibile:
Quod & omnis lingua
Canticis piè glorificat.
Na, vt hominibus vnicam
Tri lucem tuam monſtrares deitatem,
Hominem creauiſti,
Et ad imaginem formauiſti tuam:
Et Mentem, Verbum,
Spiritumq́, dans, & benignus
Aperiens vnum celitus
In tribus thearchicis hypoſtaſibus
Principium, dixiſti

Consorti Nato, & Spiritui Patri,
Descendamus ô, &
Eorum linguas confundamus.

Basilius Ancyranus. 718.

In Concilio Nicæno 2. *Actione* 1. Credo in Deum Patrem omnipotentem, & in vnicum Dominum Iesum Christum filium eius vnigenitum, & in Spiritum sanctum Dominum viuificantem, Trinitatem consubstantialem, in throno eodem consedentem, in vna Deitate, potestate, & authoritate adoratam & glorificatam, in vnius sanctæ Trinitatis, in Domini nostri Iesu Christi œconomia.

Tarasius Constantinopolitanus. 784.

In Concilio Nicæno Actione 3. Credo in Deum vnum Patrem omnipotentem, & in vnum Dominum nostrum Iesum Christum filium Dei & Deum nostrum genitum ex Patre extra tempora & ante secula, & in Spiritum sanctum Dominum viuificantem, qui ex Patre per Filium processit. Et ipsum esse definimus Trinitatem consubstantialem, eiusdem venerationis, & honoris & sedis, sempiternam, increatam, omnium opificem, vnum principium, vnam deitatem, & dominatum, vnum imperium, potentiam, facultatem & authoritatem, in tribus subsistentijs indiuisim discretam, & distinctim vnitam: non ex imperfectis tribus vnũ existens, quemadmodum magnus ille Dionysius inquit. Secundùm quidem singularitatem personarum tria adoranda: iuxta verò communitatem naturæ vnus Deus, omnium visibilium & inuisibilium factor & prædestinator.

Elias Cretensis 790.

In orationem 23. *Nazianzeni*: Duplex quædam in diuina Trinitate proprietas consideratur, altera naturæ, altera personarum. Naturalis proprietas est id, quod propriè in vna aliqua natura & specialim agnoscitur, nec in altera vllo modo reperitur, vt hoc loco in diuina natura, quòd omni æuo prior sit, quòd increata, quòd omnipotens, quòd circumscripcionis expers, aliaq; omnia eiusmodi, quæ quidem in nulla alia natura insunt, quàm in ea, quæ in tribus personis agnoscitur. Ergo hæ quidem naturales diuinæ Trinitatis proprietates sunt: ob idq; etiam ad tres personas mouentur, ac transeunt. Personales autem proprietates sunt, Ingenitum, Genitum, & Procedens. Est ingenitum Patris proprietas, genitum Filij, procedens Spiritus sancti.

Nicephorus Constantinopolitanus. 806.

Epistola ad Leonem Tertium: Credo homousiam Trinitatem supersubstantialẽ, inaspectabilem, incomprehensibilem, impartibilem, inalterabilem, æternam, indiuisam, simplicem, omnis partis, omnis compositionis, omnis corporis, omnis quantitatis & qualitatis expertem, eodem honore eadem gloria, eadem deitate pollentem, nulli neque tactui, neque contactui obuiam, omnis figuræ exortem, infinitè bonam, lumen defectionis nescium, trilucem superij splendidam, semper pari similiq; modo affectam, virtutem omnia intuentem omniaq; perficientem.

Michael Syncelus. 830.

In encomio Dionysij Areopagitæ: Vna est indiuidua in Trinitate & increata diuinitas, vna dominatio, quæ omnia creauit præuidit & continet, vna substantia, vna potestas, & regnum, & potentia, vna voluntas & operatio, et tres in vnitate hypostases, eiusdem substantiæ, coæternæ, ac omnes sine principio, numero quidem ac proprietatibus immutabilibus et immobilibus diuisæ, cùm alioquin sint inuicem sine confusione vnitæ, singulęq; cum proprietate sua considerantur, non loco, non confinio, neque qualibet circumscriptione (incorporeæ enim sunt, nec circumscribi possunt) separatæ, sed solis rationibus distinctę, &c. Vnus Deus, vnus Dominus colendus, qui in tribus hypostasibus adoratur & colitur: dum ad vnum principium & causam Filius & Spiritus sanctus referuntur.

Theosterictus. 830.

De sancto Nicephoro: Iam & in principe ac beata Trinitate vna & eadem essentia, & in vna Dei Verbi carnem induti persona duæ naturæ, & duæ voluntates fuerant opportunis concilijs constitutæ & declaratæ, contrarijs opinionibus reiectis & reprobatis.

Basilius Macedo Imp. 860.

Exhortatione ad Leonem filium, cap. 1. Amplectere synceram in Christum fidem, quæ vitæ totius initium, & fundamentum inconcussum est. Adora Patrem & Filium & Spiritum sanctum Trinitatem consubstantialem, indiuisam atque inconfusam.

Leo Philosophus Imp. 880.

Epistola ad Omarum regem: Ideò dicimus, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, lumẽ de lumine, & Verbum de Deo: quia vnum sunt, non separantes ea, quia procedit Verbum de lumine, & Spiritus sanctus de lumine, & quia non est in loco minimo minimus, & in maximo multiplex, sed vbique totus est. Non diuidimus inter eos, neque plures Deos dicimus, cui non est similis in regno, manens in perpetuum regnum sanctum. Pater est genitor, Filius est genitus, Spiritus sanctus non est genitus, neque ingenitus.

Theophylactus. 900.

Ad caput 18. *Ioannis*: Vna est gloria sanctæ Trinitatis, & quæ Patris etiam Filij est, & quæ Filij etiam Spiritus est.

Ad cap. 4. *poster. ad Corinth.* Per Christum lucet in nobis Pater, datq; illustrationem cognitionis: nõ substantiæ suæ, sed gloriæ. Animaduerte autẽ Trinitatis sacrosanctæ mysterium apud Paulum etiam nunc. De Spiritu namque dicit: Gloriam Domini speculamur. Dominus enim Spiritus est. De Filio autem: Illuminationem gloriæ Euangelij Christi. De Patre autem nunc: Illuminationem cognitionis gloriæ ipsius.

Moses Barcepha. 910.

De Paradiso parte 2. *cap.* 6. Statuimus arborem vitæ mysticam esse meditationem atque cognitionem, qua profitemur sacrosanctam Trinitatem, hoc est, vnum esse Deum & tres personas sanctas, siue vnitatem in Trinitate, & Trinitatem in vnitate.

Simeon Metaphrastes. 950.

In vita S. Acacij: Dico ergo Spiritum sanctum à Patre & Filio esse inseparabilem, ac tres quidem personas esse in tribus appellationibus, sed vnam tamen horum omnium potentiam esse ac diuinitatem. Vnum autem dicimus Deum habentem & Verbum & Spiritum sanctum. Absurdissimum enim esset, Deum sine Verbo ac vitali Spiritu dicere. Quemadmodum Imperator, qui nunc est, quẽ tu dominum, ego verò hominẽ dico, & maiori iudicio subiectum, & filius eius (quorum qui pater est Maximianus dicitur, filius autem Maxentius) duo quidem illi sunt, sed ipsorum tamen naturæ, humanæ inquam conditionis, ratio vna est, imperiumq; patris & filij vnum, ac inseparabile: Honoratur enim filius per patrem, & pater per filium. Eodem modo & Deus consideratur: Nam cùm diuina Patris, Verbi, & Spiritus sancti essentia

Vna eademque sit & immutabilis, propterea vnus & verè Deus est, qui à nobis colitur.

Suidas. 980.

In voce ὑπόστασις: Communitas est natura cuiusque rei: propriè verò sunt substantiæ, vt natura hoc est essentia, vna deitas, hypostases verò tres, Pater, Filius, & Spiritus sanctus tres personæ, id est, characteres: vna autem natura, & genus. Si ergo dixeris, custodiat nos Deitas, totam sanctam Trinitatem significasti: Si verò dixeris: Filius Dei nobiscum, vnam hypostaseon dixisti, & totam diuinitatem. Tres hypostaticæ proprietates sunt in deitate: ortu carere, Patris, natum esse, Filij, & Spiritus sancti procedere: Pater enim non est genitus, nec procedit Filius, nec genitus est Spiritus sanctus.

Euthymius. 1080.

Ad caput 12. Marci: Illud: *Audi Israel, Dominus Deus vester Dominus vnus est*, tres demonstrat hypostases, vnamq; diuinitatis naturam: Cùm enim dicitur Dominus, deinde Deus, & rursum Dominus, tres personæ manifestantur, quod autem additur, vnus, naturæ declarat vnitatem.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Constantino: Quæ vnitatis numero de Deo dicuntur vnitatem naturæ confirmant, quæ eum numerum excedunt proprietates personarum, in vna essentia comprehensarum, indicant: Diuersas enim in deitate naturas statuere Græcum est, vnicam personam Iudaicum: cæterùm sanctam & vnâ essentiæ Trinitatem deducere in tres personas, hasq; in vnam naturam recolligere, rectissimum est, & vera sententia.

Michael Glycas. 1130.

Parte 1. Annalium, fol. 95. Positum est hoc loco verbum inspirandi, vt cum Patre & Filio Spiritus etiam sanctus hominis opifex esse demonstraretur: Sic enim scriptum est: *Dixit Deus: Faciamus hominem*: Sumptoq; de terra puluere Deus hominem formauit. Quis est ille, qui dixit? Pater. Et quis puluerem sumpsit? Filius. Itaque ne Spiritus sanctus ab hominis creatione remoueretur, & excluderetur, verbo inspirandi præclarè vsus est, per illud ipsum, vti diximus, Spiritum sanctum demonstrans atque denotans.

Constantinus Harmenopulus. 1120.

De fide orthodoxa: Hominem Christianum oportet credere Trinitatem vnius & eiusdem substantiæ, dignitatis, solij, quæ vnam in diuinitatem coit. Quippe Trinitatem in vnitate credimus, & vnitatem in Trinitate statuimus: Trinitatem, quòd in tribus personis & hypostasibus diuinitas consideretur, vnitatem, quòd vnius hæ substantiæ sint, ac diuinitatis, & vnus adeò Deus. Nam vnum Deum credimus, licet in Trinitate agnoscatur: & vnum Dominum confitemur, licet in tribus hypostasibus ostendatur: ac neque in tres dominantes, neque tres dominatus vna diuinitas, & vnus ille dominatus exorbitat, neque rursus alius quispiam Deus est, præter hasce tres personas, qui sunt Pater, Filius, & Spiritus sanctus: & qui non substantijs seu naturis annumerantur, sed hypostasibus, & intellectibilibus, atque perfectis proprietatibus: Etenim sanctissima Trinitas personis distincta, ratione substantiæ ac diuinitatis est indiuidua.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxa fidei lib. 2. cap. 3. Credimus in Patrem & Filium & Spiritum sanctum, Trinitatem in Vnitate, & Vnitatem in Trinitate: Vnitatem quidem ratione naturalis coniunctionis, & dominationis; Trinitatem verò ratione τριοσωτερίας, hoc est triplici persona constantis perfectionis, & ratione diuitiarum supernaturalis Trinitatis. Vnitas enim reuera est Trinitas illa, quæ diuinitate coniungitur, & Trinitas vicissim reuera illa διαφυίνη ταῖς ἰδιότησι καὶ οὐ μεριζομένη, quæ proprietatibus ita diuiditur, vt tamen in partes haudquaquam dissecetur eadem cæterna, cuiusq; substantiæ par honor exhibetur.

Ioannes Cyparissiotes. 1200.

Decadis 9. cap. 4. Ex his manifestum fit, quòd in Trinitate, quæ est supra substantiam, persona & substantia non sunt idem ratione & cogitatione: sunt tamen re & substantia: similiter tres diuinæ personæ inter se non discernuntur re & substantia, sed ratione tantùm & cogitatione. Essentia enim earum vna est, sed non earum inter se reciprocatio: idcirco non potest cadere in eas alia oppositio, nisi eorum quæ sunt ad aliquid.

Nicephorus Callistus. 1300.

Lib. 1. cap. 2. Deus semper existens principioq; carens, & secula præcedens, ita vt ipsi soli cognitum est ante secula gignit suum ipsius Filium, verum Deum Verbum, supra omnis intelligentiæ & deprehensionis captum, & supra mentis sensum & cogitationem cognitionemq; omnem: simulq; sanctissimum suum profert Spiritum, non vt genitum illum, sed vt procedentem Deum, & ipsum perfectum atque ὁμοούσιον, hoc est, consubstantialem illis, & eiusdem planè virtutis & potestatis. Et tres isti vnum sunt, vna natura & essentia, & potestas: cũ quibus & per quos simul & Angelicas potestates, & mundum hunc vniuersum produxit & condidit.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Aduersus Mahumedem oratione 3. En igitur cùm Deum nominauerit, & Sermonem Dei, & sanctum Spiritum (Trinitatem nimirum, quæ tribus personis constat) non tamen miser hic animæ oculos aperuit, vt Trinitatis lumen intueretur, &c. Christianorum Deus vnus est, qui ante omnia de omnibus in omnibus, & super omnia est in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti creditus & honoratus, vnitas in Trinitate, & Trinitas in vnitate inconfusè vnita, & inseparatim distincta, eadem inquâ vnitas & Trinitas omnipotens.

Georgius Codinus. 1400.

De officialibus Palatij Constantinopolitani, fol. 141. Protopapa pronuntiat primùm: Gloria sanctæ, & consubstantiali, & viuificæ, & indiuisæ Trinitati vbique nunc & semper & in secula seculorum.

Gennadius Scholarius. 1450.

Dialogo de via salutis humanæ: Turca: Si Deus est vnus, cur dicitis eum tres esse personas, Patrem videlicet, Filium, & Spiritum sanctum? *Patriarcha*: Ecce sic tres esse dicimus & vnum. *Turca*: Doceas nos quæso quomodo est vnus Deus, & tres personæ? *Patriarcha*: Quemadmodum sol est vnus, qui quidem radium habet & lumen, suntq; in sole tres quasi personæ, discus, radius & lumen: Discus quidem est substantia solis, radius verò qui descendit lampadis instar, terram percutiens, lumen autem quod illuminat loca tenebrosa absq; radio: Ecce itaque tres quasi personæ, corpus scilicet solare, radius & lumen: non tamen dicimus tres soles, verùm vnum & solum, nec dicimus personam vnam, sed tres. Si enim fueris interrogatus: Quot sunt soles in cælo? Respondere debes, vnus est sol. Si autem interrogatus fueris: quot sunt personæ in sole? Respondeas, tres, solare corpus, radius & lumen. Similiter sentiendum est etiam de Deo. Deus quidem vnus, personæ autem vnius Dei tres, Pater, Filius & Spiritus sanctus. Ex his poteris intelligere, quòd quemadmodum in sole tria distincta, ita

ra, ita est & vnus Deus trium personarum. Pater ipse est corpus solare: Filius autem est radius: Spiritus sanctus est lumen solis. Et sicut in sole est discus radius & lumen, & tamen vnus sol est, & non tres: similiter in Deo Pater, Filius, & Spiritus sanctus vnus Deus, & non tres Dij. Et quemadmodum substantia solis producit radios, & à sole & à radijs procedit lumen: ita Pater generat Filium seu Verbum eius, & à Patre & Filio procedit Spiritus sanctus.

Zagazabo Æthiops. 1536.

In Confessione fidei Aethiopicae: Credimus in nomẽ sanctæ Trinitatis, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, qui vnus est Dominus: tria quidem nomina, vna diuinitas: tres facies, vna verò similitudo: æqualis trium personarum coniunctio, æqualis inquàm in diuinitate: vnum regnum, vnus thronus, vnus iudex, vna charitas, vnum Verbum, & vnus Spiritus.

Moses Mardenus Assyrius. 1552.

In Confessione fidei: Credo in Deum Patrem & Filium & Spiritum sanctum, tres personas, tria nomina, tres proprietates, vnum Deum, vnum substantiam, vnam potestatem, vnam dominationem, vnam voluntatem, vnam operationem, vnam naturam, vnam essentiam.

Hieremias Constantinopolitanus. 1581.

Responsione 1. cap. 2. Interprete Socolouio: Vnus est Deus, vnus Dominus, Pater, Filius, & Spiritus sanctus: Nam & Patrem Deum cõfiteri audiuimus, & Filium item Deum de Deo, lumen de lumine dici, & Spiritum sanctum Dominum appellari sentimus, tantamq; sanctam Trinitatem vnius substantiæ, æqualis gloriæ esse, Patrem & Filium cum sancto Spiritu æternum, omnipotentem opificem. Quod & omnes sancti Prophetæ vno ore confessi sunt, Deum inquam Patrem, Verbum, ac Spiritum sanctum, vnum in Trinitate Deum vbique celebrantes: Et celestes illæ, & diuinæ mentes apud Esaiam interea illa præpotentis Dei veneratione vnum canunt ac confitentur Dominum.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

In Confessione fidei: Corde credo, & ore confiteor, quòd vnus est Deus verus, vnus in essentia, trinus in personis, Pater ingenitus, Filius à solo Patre genitus, Spiritus sanctus à Patre Filioq; æternaliter procedens. Pater non est Filius aut Spiritus sanctus: Filius non est Pater aut Spiritus sanctus: Spiritus sanctus non est Pater aut Filius, sed Pater tantùm Pater est, Filius tantùm Filius est, & Spiritus sanctus tantùm Spiritus sanctus est. Nullus alium aut præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut superat potestate, sed absque initio semper est, & sine fine. Pater est generans, Filius nascẽs, Spiritus sanctus procedens, consubstantiales, coæquales, coomnipotentes, & coæterni. Hæ tres personæ sunt vnus Deus, non tres Dij, vna essentia, vna substantia, vna immensitas, vnum principium, vnus creator visibilium omnium & inuisibilium.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Aduersus Praxeam cap. 2. Peruersitas hæc damnanda est, quæ se existimat merum veritatem possidere, dum vnicum Deum non aliàs putat credendum, quàm si ipsum eundemq; & Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum dicat, quasi non sic quoque vnus sit omnia, dum ex vno omnia, per substantiæ videlicet vnitatem, & nihilominus custodiatur œconomiæ sacramentum, quæ vnitatem in Trinitatem disponit, tres dirigens, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum: Tres autem non statu, sed gradu, nec substantia, sed forma, nec potestate, sed specie: Vnius autem substantiæ, & vnius status, & vnius potestatis: Quia vnus Deus, ex quo & gradus isti, & formæ, & species, in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti deputantur.

Cyprianus. 250.

De oratione Dominica: Sacrificium Deo maius, est pax nostra, & fraterna concordia, & de vnitate Patris, & Filij, & Spiritus sancti plebs adunata, &c. In orationibus celebrandis inuenimus obseruasse cum Daniele tres pueros in fide fortes, & in captiuitate victores, horam tertiam, sextam, nonam, sacramento scilicet Trinitatis, quæ in nouissimis temporibus manifestari habebat. Nam & prima hora in tertiam veniens, consummatum numerum Trinitatis ostendit. Itemq; ad sextam quartam procedens, declarat alteram Trinitatem. Et quando à septimanona completur, per ternas horas Trinitas perfecta numeratur.

Zeno Veronensis. 260.

Sermone 1. de Genesi: Hic est Deus noster, qui se digessit in Deum. Hic Pater, qui suo manente integro statu, totum se reciprocauit in Filium, ne quid sibimet derogaret: Denique alter in altero exultat, cum Spiritus sancti plenitudine vna originali coæternitate renitens.

Dionysius Papa. 270.

Apud Athanasiũ Epistola de decretis Synodi Nicænæ: Meritò deinceps dixêre in diuisores, sectoresq;, & peremptores reuerendissimi Ecclesiæ de Deo præconij, qui monarchiam in ternas potentias, ternasque substantias, & ternas deitates carpunt. Audio enim quosdam apud vos diuini verbi magistros huius sententiæ professores, qui ex diametro, vt sic dicam, pugnant cum placitis Sabellij: Ille enim cum blasphemia dicit, Filium esse Patrem, Patremq; Filium; Isti autem quodammodo tres Deos constituunt, dum in tres substantias alienigenas, & inter se omninò segregatas, sanctam vnitatem dispartiuntur: Vniri enim necesse est omnium Deo Dei Verbum, & in eodem hærere, versariq; Spiritum sanctum: & sanctam Trinitatem in vnum omnium rerum Deum, omnipotentemq;, veluti in verticem principemq; consummari, & coalescere. Marcionis enim vaniloqui doctrina, sectionem diuisionemq; monarchiæ in tres principatus instituit: sed ea diabolica institutio est, non autem verorum Christi discipulorum, & acquiescentium Saluatoris præceptis. Illi enim vt Trinitatem prædicari à sacris literis planè sciunt, ita tres esse Deos à veteri aut à nouo Testamento vspiam induci nequaquam agnoscunt, &c. Non igitur diuidenda est in tres deitates admirabilis & diuina Vnitas, & immensa maiestas, sed credendum est in Deum Patrem, & in Filium eius Iesum Christum, & in Spiritum sanctum, vniriq; Deo totius vniuersitatis Verbum: *Ego enim, inquit, & Pater vnum sumus.* Et: *Ego in Patre, & Pater in me.* Ita enim & diuina Trinitas, & sancta prædicatio, professioq; monarchiæ conseruari poterit. Ioan. 10. & 14.

Publilius Optatianus Porphyrius. 320.

Panegyrico nono:

Omnipotens genitor, tuq;, ô diuisio mixta,
Filius, atque Pater, & sanctus Spiritus vnum,
Faucas votis.

Osius Cordubensis. 330.

In synodo Nicæna lib. 2. Diuinitas non est vna persona, vt Iudæi opinantur, sed tres personæ verè

subli-

ac trium personarum non sit aliqua naturę diuersitas. Immensibilis igitur est hæc Trinitas, inuisibilis, & inenarrabilis, quę fide solùm cognoscitur.

Georgius Betuus. 390.

Libro de Fide: Vna est diuinitas Patris, & Filij, & Spiritus sancti, sicut & vna est sanctitas eiusdem perfectæ & inseparabilis Trinitatis.

Hieronymus. 390.

Ad cap. 4. ad Ephes. Vnus est Dominus, & vnus est Deus: quia Patris, & Filij denominatio, vnâ diuinitas est. Propterea & fides vna dicitur: quia similiter in Patrem, & in Filium, & in Spiritum sanctum credimus, & baptisma vnum. Eodem enim modo & in Patrem, & in Filium, & in Spiritum sanctum baptizamur: Et ter mergimur, vt Trinitatis vnum appareat sacramentum: Et non baptizamur in nominibus Patris, & Filij, & Spiritus sancti, sed in vno nomine, quod intelligitur Deus.

Epist. 57. ad Damas. Interrogamus, quid tres hypostases posse arbitrentur intelligi. Tres personas subsistentes, aiunt. Respondemus nos ita credere. Non sufficit sensus, ipsum nomen efflagitant: quia nescio quid veneni in syllabis latet. Clamamus, si quis tres hypostases, aut tria ὑποστατα, hoc est, tres subsistentes personas non confitetur, anathema sit. Et quia vocabula non edidicimus, hæretici iudicamur. Si quis autem hypostasin vsiam intelligens, nõ in tribus personis vnam hypostasin dicit, alienus à Christo est: & sub hac confessione vobiscum pariter cauterio vnionis inurimur. Discernite, si placet, obsecro: non timebo tres hypostases dicere: si iubetis, condatur noua post Nicænã fides: & similibus verbis, cum Arianis confiteamur orthodoxi. Tota secularium literarum schola nihil aliud hypostasin, nisi vsiam, nouit. Et quis, rogo, ore sacri lego tres substantias prędicabit? Vna est Dei & sola natura, quæ verè est: id enim, quod subsistit, non habet aliunde, sed suum est.

Gaudentius. 400.

Tractatu de promissione Paracleti: Ne diuisus putaretur, vel Spiritus sanctus à Patre, cuius Spiritus est, vel Filius ab eo crederetur seiunctus, cuius & facies, & dextera, & sapientia, & virtus est: non ait: *Si ascendero in cælum*, Spiritus tuus illic est: vel, facies tua & Spiritus tuus illic sunt: sed, *tu*, inquit, *illic es*: cum Filio vtique, & cum Spiritu sancto, quoniam Trinitatis adorandæ vna eademq; diuinitas semper vbique est. Sed, vt Patris & Filij & Spiritus sancti vna traderetur credentibus fides & distincta confessio, propterea Pater & Filium mittere, & Spiritum sanctum scribitur.

Septimo Tract. de Exod. Vnus est Deus, vbi deitatis nulla diuisio est. Per omnes libros sanctarum Scripturarum, & Patrem Deum, & Filium Deum, & Spiritum sanctum Deum legimus, non Deos: quia Deos nõ finit dici vnitas maiestatis. Est enim sola in Trinitate personarum distinctio, non naturæ diuersitas.

Concilium Toletanum Primum. 400.

In Confes. fidei: Credimus in vnum verum Deũ, Patrẽ omnipotentẽ, & Filium, & Spiritum sanctũ, visibiliũ & inuisibiliũ factorẽ, p. quem omnia facta sunt in cælo & in terra, vnum Deũ, & vnã esse diuinæ substantiæ Trinitatem. Patrẽ aũt non esse Filium ipsum, sed habere Filium, qui Pater nõ sit: Filium non esse Patrem, sed Filium Dei de Patris esse natura: Spiritum quoq; esse Paracletũ, qui nec Pater sit ipse, nec Filius, sed à Patre Filioq; procedens. Est ergo ingenitus Pater, genitus Filius, non genitus Paracletus, sed à Patre Filioq; procedens.

Ruffinus. 400.

Apologia de fide sua ad Anastasiũ: Si quis est, qui vel tentare fidem nostram cupit, vel audire, vel discere: sciat quòd de Trinitate ita credimus, quòd vnius naturæ sit, vnius Deitatis, vnius eiusdemq; virtutis atque substantiæ, nec inter Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum sit prorsus vlla diuersitas: nisi quòd ille Pater est, hic Filius, & ille Spiritus sanctus, Trinitas in personis subsistentibus, vnitas in natura atque substantia.

Augustinus. 400.

De ciuit. Dei lib. 11. c. 10. Hæc Trinitas vnus est Deus: nec ideo non simplex, quia Trinitas. Neque enim propter hoc naturam istam boni simplicem dicimus, quia Pater in ea solus, aut solus Filius, aut solus Spiritus sanctus: aut verò sola est ista nominis Trinitas sine subsistentia personarum, sicut Sabelliani hæretici putauerunt. Sed ideò simplex dicitur, quoniam quod habet, hoc est, excepto quòd relatiuè quæque persona ad alteram dicitur. Nam vtique Pater habet Filium, nec tamen ipse est Filius: & Filius habet Patrem, nec tamen ipse est Pater. In quo ergo ad seipsum dicitur, non ad alterum, hoc est quod habet: sicut ad seipsum dicitur, viuens, habendo vtique vitam, & eadem vita ipse est. Propter hoc itaq; natura dicitur simplex.

De Trinit. lib. 1. c. 4. Omnes quos legere potui, qui ante me scripserunt de Trinitate, quæ est Deus, diuinorum librorum veterum & nouorum Catholici tractatores, hoc intenderunt secundùm Scripturas docere, quòd Pater, & Filius, & Spiritus sanctus vnius eiusdemq; substantiæ inseparabili æqualitate diuinam insinuent vnitatem. Ideoque non sint tres Dij, sed vnus Deus: quamuis Pater Filium genuerit, & ideo Filius non sit qui Pater est: Filiusq; à Patre, sit genitus, & ideo non sit Pater qui Filius est: Spiritusq; sanctus nec Pater sit, nec Filius, sed tantum Patris & Filij Spiritus, Patri & Filio etiam ipse coæqualis, & ad Trinitatis pertinens vnitatem.

Lib. 3. contra Maximinũ Arianum, c. 16. In Trinitate, quę Deus est, & Pater Deus est, & Filius Deus est, Spiritus sanctus Deus est, & simul hi tres vnus Deus: nec huius Trinitatis tertia pars est vnus, nec maior pars duo quàm vnus est ibi: nec maius aliquid sunt omnes quàm singuli: quia spiritalis hęc, non corporalis est magnitudo. *Qui potest capere, capiat:* qui autem non potest, credat, & oret, vt quod credit intelligat.

Paulinus Nolanus. 420.

Epist. 23. Ioannes ab illa ineffabili generatione ordiens, & coæternum, & consubstantialem, & coomnipotentem, & coopificem Patri Filium nuntiauit, in Spiritu sancto Deo Deum cernens, quia in ipso Trinitas diuinitatis impletur, & vna Trinitatis diuinitas cernitur. Spiritus enim Dei, sicut & Verbum Dei, Deus vterque in vno capite permanentes, & ex vno Patris fonte manantes: sed Filius nascendo, Spiritus procedendo, salua quisque personarum suarum proprietate distincti potius quàm diuisi erunt.

Epist. 25. Cùm ergo fides & confessio tua coæternam Trinitatem vnius diuinitatis & substantiæ & operis & regni esse testetur, cumq; Patrem Deum, & Filium Deum, & Spiritum sanctum Deum, vt est, qui est, & erat, & venturus est, qui misit te sicut Mosen & Apostolos euangelizare gentibus bona Domini, quod ita vt ipse à Deo doctus es doces, vnitatem Trinitatis sine confusione iungens, & Trinitatem ipsius vnitatis sine separatione distinguẽs, ita vt nulla alteri personæ conueniat, & in omni personarum trium Deus vnus eluceat, & tantus quidem Filius, quantus & Pater, quantus & Spiritus sanctus, sed semper quisque sui nominis proprietate distinctus, indiuiduam retinet in virtutis & glorię æqualitate concordiam.

Vincentius Lyrinensis. 430.

Contra hæreses c. 22. Beata Catholica Ecclesia, quę

vnum Deum in Trinitatis æqualitatem in vna diuinitate veneratur, vt neque singularitas substantiæ personarum confundat proprietatem, neque item Trinitatis distinctio vnitatem separet deitatis.

Petrus Chrysologus. 440.

Sermon.60. Credo in Deum Patrem omnipotentem: Hæc vox totum Trinitati, fatetur & aperit Sacramentum Deum dicit, non Deos: quia vnum Deum in Trinitate credit Christiana fides. Scit Patrem, scit Filium, scit Spiritum sanctum, Deos nescit. Diuinitas in personis trina est, sed vna est in Trinitate diuinitas: personis Trinitas distincta est, non est diuisa substantijs. Deus vnus est, sed Trinitate: Deus solus est, seo nou solitarius: Diuinitas nec Trinitate diuiditur, nec confunditur vnitate.

Eucherius Lugdunensis 440.

De spiritualibus formulis, cap. 1. Omnipotens Deus Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, vnus atque trinus: vnus videlicet extat in natura, trinus in personis: solus inuisibilis, immensus atque incomprehensibilis.

Homilia 1. de Epiphania & infantibus: Sit quasi trium munerum oblatio, Trinitatis perfecta confessio: credatur à nobis vnitas, sine confusione coniuncta: Trinitas, sine separatione distincta: Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, vnus Deus credatur, tres personæ, non tres substantiæ.

Arnobius Romanus. 440.

De Deo trino & vno : Cauendum est ne scelerati Sabellij sensum incurrens, Patrem & Filium & Spiritum sanctum sic vnum Deum credas, vt non putes Patrem verum Filij genitorem, & Vnigenitum verum Patris Filium, procedentem ex Patre & Filio non credas Spiritum sanctum. Sicut vnus Deus secundùm sacram Scripturam credendus est, quæ dicit: *Dominus Deus tuus, Deus vnus est*: ita ipse vnus Deus Pater verus, Filius verus, Spiritus sanctus vnus & verus credendus est Deus.

Leo Primus. 450.

Sermone 1. de Pentecoste, cap. 3. In Trinitate diuina nihil est dissimile, nihil impar, & omnia quæ de illa substantia possunt cogitari, nec virtute, nec gloria, nec æternitate discreta sunt. Cumq; in personarum proprietatibus alius sit Pater, alius Filius, alius sit Spiritus sanctus, non tamen alia deitas, nec diuersa natura est. Siquidem cùm & de Patre sit Filius Vnigenitus, & Spiritus S. Patri Filijque sit Spiritus, non sicut quæcunq; creatura, quæ & Patris & Filij est: sed sicut cum vtroque viuens, & potens, & sempiternus.

Sermone 2. cap. 3. Salubriter credimus, quòd simul tota Trinitas vna virtus est, vna maiestas, vna substantia, indiscreta opere, inseparabilis dilectione, indifferens potestate, simul implens omnia, simul continens vniuersa. Quod enim Pater est, hoc est & Filius, hoc est & Spiritus sanctus, & vera Deitas in nullo esse aut minor aut maior potest, quæ sic in tribus confitenda est personis, vt & solitudinem non recipiat Trinitas, & vnitatem seruet æqualitas.

Claudius Marius Victor. 460.

Præfatione in Genesin:

Summe & sancte Deus, cuncta virtutis origo
Omnipotens, quem nec subtili indagine rerum
Mentibus humanis sensu comprendere fas est,
Et nescire nefas (nam te ratione profunda
In tribus esse Deum, sed tres fit credimus vnum,
Vnica personas vt tres substantia reddat,
Indiscreta pio conseruans fœdera nexu)
Tu sine principio, pariter sine fine perennis,
Solus es atque idem, nulliq; obnoxius æuo.

Prosper. 460.

In Sententijs, Sent. 103.

Cum Pater in Verbo sit semper, & in Patre Verbum,
Sitq; idem Verbi Spiritus, atque Patris,
Sic de personis tribus est tibi non dubitandum,
Vnum, vt docta fides, confiteare Deum.

Sedulius. 460.

Lib. 3. Paschali: *Cui palmis compta vel vnquam*
Frondibus arboreis laudem cælestibus hymnis
Obuia turba dedit? Domino nisi cum Patre Christo,
Qui regit æthereum princeps in principe regnum,
Cui semper sanctus conregnat Spiritus æque.

Eugenius Carthaginensis. 480.

De fide ad Hunericum: Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum ita in vnitate deitatis profitemur, vt & Patrem in sua proprietatis persona subsistere, & Filium nihilominus in propria extare persona, atque Spiritum sanctum personæ suæ proprietatem retinere fidei confessione fateamur: Non eundem asserentes Patrem, quem Filium, neque Filium confitentes, qui Pater sit, aut Spiritus sanctus: neque ita Spiritum sanctum accipimus, vt aut Pater sit, aut Filius: sed ingenitum Patrem, & de Patre genitum Filium, & de Patre procedentem Spiritum sanctum, vnius credimus esse substantiæ vel essentiæ: quia ingeniti Patris, & geniti Filij, & procedentis Spiritus sancti vna deitas, tres verò personarum proprietates, &c. Licet hæc veneranda Trinitas personis ac nominibus distincta sit, non tamen ob hoc à se atque à sua æternitate discrepare credenda est. Si manens ante secula diuinitas in Patre, & Filio, & Spiritu sancto, verè ac propriè creditur, nec diuidi nostris interpretationibus potest, nec rursus versa in vnam personam Trinitatis ipsa confundi.

Salomius. 480.

In Ecclesiasten Salomonis; Quis est iste funiculus triplex, de quo dicit Salomon, qui difficilè rumpitur? Vnitas Patris, & Filij, & Spiritus sancti: quia in diuinitate tres sunt personæ, sed vna tantùm est natura.

Ferrandus Diaconus 500.

Regula 4 Fides Catholica est, Patris, & Filij, & Spiritus sancti vnam contra Arium substantiam vel essentiam, tres aduersus Sabellium prædicare personas, vt cùm bene intellecta fuerit in essentia vnitas, in personis proprietas, vera quoque in maiestate adoretur æqualitas. Tres enim sunt: quia alius est Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus: sed hi tres vnum sunt. Quia singulatim Deus est Pater, Deus est Filius, Deus est Spiritus sanctus: neque tamen tres Dij sunt, sed vnus est Deus. Suspitionem namque solitarij Dei remouet Trinitas, & vnum Deum credentibus ostendit vna substantia. Non sic vna, vt per singulos semiplena, in omnibus fiat tota, & ideo sit vna, sed vna numero, genere, virtute, plenitudine: quam sicut habet in omnibus, sic non caret in singulis. Tanta in solo Patre, quanta in Filio & Spiritu sancto. Tanta in solo Filio, quanta in Patre & Spiritu sancto. Tanta in solo Spiritu sancto, quanta in Patre & Filio. Tanta postremò in singulis eorum, quanta in duobus. Tanta in duobus, quanta in tribus. Tanta in tribus, quanta in singulis. Nihil quippe est ibi gradibus ordinatum, nihil qualitate diuersum, nihil quantitate minimum, nihil loco separatum, nihil tempore posterius, nihil inefficax, nihil passibile. Vbi hoc tantummodo recipit distinctionem, quòd ad inuicem sibi sunt: Pater scilicet ad Filium, Filius ad Patrem, Spiritus sanctus ad eos, de quibus, & cum quibus Spiritus sanctus est, vt ipse solus in Trinitate appelletur Spiritus sanctus, propriumq; sit Patris generare, proprium Filij nasci, proprium Spiritus sancti de vtroque procedere.

Fulgentius. 500.

Ad Monimum lib 2. *cap.* 7. Tota Trinitas vnitate Deitatis ſuæ naturaliter immenſa infinitaq; permanet, & ſic localiter nuſquam eſt, vt tamen nuſquam deſit, atque ita ſit vbiq; tota, vt nec per partes creaturæ totius particulariter diuidi, nec vniuerſitate totius poſſit creaturæ concludi.

Cap. 11. Sancta naturalis vnitas & æqualitas & charitas Trinitatis, quæ vnus ſolus & verus eſt Deus, vnanimitate ſanctificat, quos adoptat. In illa quippe vna ſubſtantia Trinitatis vnitas eſt in origine, æqualitas in prole, in charitate autem vnitatis æqualitatisq; communio, nulla eſt diuiſio illius vnitatis, nulla diuerſitas illius æqualitatis, nullũ faſtidium illius charitatis. Ibi enim nihil diſcrepat, quia æqualitas chara & vna, & vnitas æqualis & chara, & charitas æqualis atque vna naturaliter & incommutabiliter perſeuerat.

Ad Trasimundum lib. 2. *cap.* 1. Quæ ergo humanæ diſciplinæ peritia, quæ vnitacitas animi, quæ cordis ſagacitas illius eſſentiæ (id eſt. Trinitatis, quæ vnus verus & ſolus eſt Deus) cõtingeret arcanum? quæ nec cœpit eſſe, nec deſinit, in cuius ſubſtantia nihil eſt quod non fuit, nihil poteſt non eſſe quod fuit, cuius nihil loco concluditur, quia totum immenſum: nihil initio præuenitur, quia totum eſt ſempiternum. Quæ ſe hoc præſertim iudicio ſempiternam, increatam, immutabilenique monſtrauit, cùm ex nihilo, id eſt, ex eo quod non eſſet, creare potuit quod fuiſſet.

Cap. 11. Sola eſt ergo vna Trinitas, quæ cum ſe manifeſtat, ineffabiliter venit. & cùm ſe indignis occultat, ineffabiliter omninò diſcedit. Veniunt atque abeunt proprio & incomprehenſibili modo Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: nec tamen localiter aut Pater, aut Filius mouetur, aut Spiritus. Nouerunt ſic venire atque abire, vt nec ad locum localiter veniant, nec localiter de loco diſcedant. Hic aduentus Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, nõ mobilitatem, ſed pietatem Dei venientis, oſtendit: vna enim Deitas Trinitatis, quæ omnia implet, omnia continet. Illi venire dicitur, cui ſe manifeſtare dignatur, & ab illo diſcedit, à quo lumen ſuæ dilectionis abſcondit, &c. Quantum ergo ad ſubſtantiam & potentiam ſuam, vbique eſt Trinitas, vnus Deus totus, totum complens virtute, non mole, totus in ſingulis, totus ſimul in omnibus creaturis.

Ad Donatum cap 2. Proinde illud admoneo principaliter teneas ſanctam Trinitatem, id eſt, Patrem & Filium, & Spiritum ſanctũ, naturaliter verum eſſe Deum, ſummum, verum & bonum, vnius naturæ, vnius eſſentiæ, vnius omnipotentiæ, vnius bonitatis, vnius æternitatis, vnius immenſitatis. Ac ſic, cùm vnum Deum audis, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnam naturam ſummæ illius Trinitatis intellige. Et cum Trinitatem audis Patrem & Filium, & Spiritum ſanctum, tres perſonas vnius ſummę illius diuinitati agnoſce. Tres enim perſonæ ſunt, Pater & Filius, & Spiritus ſanctus, ideò Trinitas dicitur: ſed vna ſubſtantia eſt Patris, & Filij, & Spiritũs ſancti, ideo ipſa Trinitas vnus Deus veraciter à fidelibus prædicatur.

Cap. 3. Tres itaque perſonas eſſe Patrem & Filium & Spiritum ſanctum oſtendunt ipſius eloquia veritatis. Vnde Saluator ait: *Non ſum ſolus, ſed ego & qui miſit me Pater*, &c. Vnde Trinitas illa ſancta dignè creditur in perſonis: Tres autem Deos dici Patrem & Filium & Spiritum ſanctum non permittit vnitas naturalis. Et quia in vna natura Trinitatis nulla poteſt eſſe diuerſitas, ideo in tribus perſonis manet inconfuſa proprietas, & in vnitate naturæ regnat incommutabiliter ſubſtantialis æqualitas.

Ioan. 8.

Boëtius. 500.

Lib. 1. *de Trinitate*: Pater, inquiũt Catholici, Deus, Filius Deus, Spiritus ſanctus Deus. Igitur Pater Filius Spiritus ſanctus Deus vnus, non tres Dij. Cuius coniunctionis ratio eſt indifferentia. Eos enim differentia comitatur, qui vel augẽt, vel minuunt, vt Ariani, qui gradibus meritorum Trinitatem variantes, diſtrahunt, atque in pluralitatem deducunt.

Lib. 2. Cùm colligo Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, non plures, ſed vna occurrit eſſe ſubſtantia: vna igitur ſubſtantia trium, nec ſuperari vllo modo, nec diſiungi poteſt, nec velut partibus in vnum cõiuncta eſt, ſed eſt vna ſimpliciter. Quæcunq; igitur de diuina ſubſtantia prędicantur, ea tribus oportet eſſe communia, idq; erit ſigni, quæ ſunt, quæ de diuina ſubſtantia prædicentur, quòd quęcunque hoc modo dicuntur, de ſingulis in vnũ collectis tribus ſingulariter prædicabuntur, hoc modo: Si dicimus Pater Deus eſt, Filius Deus eſt, Spiritus ſanctus Deus eſt, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus Deus vnus. Si igitur eorum vna deitas, vna ſubſtantia eſt, licet Dei nomen de diuinitate ſubſtantialiter prædicari. Ita Pater veritas, Filius veritas, Spiritus ſanctus veritas eſt: Pater, Filius, Spiritus ſanctus non tres veritates ſed vna veritas eſt. Si igitur vna in his ſubſtantia, vna veritas, neceſſe eſt veritatem ſubſtantialiter prædicari de bonitate, de incommutabilitate, de iuſtitia, de omnipotentia, ac de cæteris omnibus, quæ tam de omnibus ſingulis, quàm de omnibus ſingulariter prędicamus, manifeſtum eſt ſubſtantialiter dici.

Paſchaſius Diaconus. 500.

Præfatione in libros de Spiritu ſancto: In hac ſymboli perfectione & vnitas euidenter aperitur, & Trinitas, dum ter repetita confeſſio Patri & Filio & Spiritui ſancto vnum credulitatis reddit obſequium.

Lib. 1. *c.* 4. Cùm Verbi vnam monſtrauimus deitatem, tria nunc in vna deitate doceamus, tria nomina, non tria regna, tres appellationes, ſed non tres poteſtates, tres hypoſtaſes vel ſubſiſtentias, ſed non tres ſubſtantias.

Hormiſda. 510.

Epiſtola 76. *ad Iuſtinum*: Si Trinitas Deus, hoc eſt, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus: Deus autem vnus ſpecialiter, legislatore dicente: *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt*: qui aliter habet, neceſſe eſt aut diuinitatem in multa diuidat, aut ſpecialiter paſsionem ipſi eſſentiæ Trinitatis impingat, & (quod abſit à fidelium mentibus) hoc eſt, aut plures Deos, more profanæ gentilitatis inducere, aut ſenſibilem pœnam ad eam naturam, quę aliena eſt ab omni paſsione, transferre. Vnum eſt ſancta Trinitas, non multiplicatur numero, non creſcit augmento, nec poteſt aut intelligentia comprehendi, aut hoc quod Deus eſt diſcretione ſeiungi. Quis ergo illi ſecreto æternæ impenetrabiliſq; ſubſtantiæ, quod nulla vel inuiſibilium creaturarum potuit inueſtigare natura, profanam diuiſionem tentet ingerere, & diuini arcana myſterij reuocare ad calculum moris humani? Adoremus Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, indiſtinctam diſtinctè, incomprehenſibilem, & inenarrabilem ſubſtantiam Trinitatis: Vbi etſi admittit numerum ratio perſonarum, vnitas tamen non admittit eſſentiæ ſeparationem: ita tamen, vt ſeruemus diuinæ propria naturæ, ſeruemus propria vniuſcuiuſque perſonæ, nec perſonis diuinitatis ſingularitas denegetur, nec ad eſſentiam hoc, quod eſt proprium nominum, transferatur. Magnum eſt & incomprehenſibile ſanctæ Trinitatis myſterium, Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus. Trinitas indiuiſa: & tamen notum eſt, quia pro-

Deut. 6.

prium eſt Patris, vt generaret Filium: proprium Filij Dei, vt ex Patre naſceretur æqualis: propriũ Spiritus ſancti, vt de Patre & Filio procederet, ſub vna ſubſtantia Deitatis.

Caſſiodorus. 530.

Ad Pſal. 50. Spiritus quantum ad eſſentiam diuinitatis, & Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, rectè dicuntur vnus Deus, ſed pro diſtinctione perſonarum, eſt proprium Patri, quòd naturaliter ſine initio genuit Filium: proprium eſt Filio, quòd naturaliter à Patre generatus eſt: proprium eſt Spiritui ſancto, quòd à Patre & Filio procedit, quæ ineffabili charitate atque cooperatione eorum conſubſtantialis æternitas & poteſtas omnia facit quæ vult, in cælo & in terra. Sed quamuis hæc incomprehenſibilia, atque inexplicabilia, ita vt ſunt, nobis nunc eſſe noſcantur, tamen à nonnullis Patribus corporalium & ſimul exiſtentium rerum talis ſimilitudo proponitur. Inuenimus enim in ſole tres iſtas proprietates, prima ipſa eſt ſubſtantia corporalis, quod ſol eſt, deinde ſplendor eius, qui in ipſo permanet, tertio calor, qui à ſplendore eius, vſque ad nos peruenit. Quæ hoc modo (ſi tamen tantæ rei poteſt ſimilitudo aliqua reperiri) arbitror æſtimanda: vt quod eſt in ſole ſubſtantia corporalis, ita intelligatur in Trinitate quodammodo perſona Patris: & quod eſt in ſole ſplendor eius, hoc ſit in Trinitate perſona Filij: ſicut Apoſtolus dicit, *Splendor gloriæ eius*: quod autem in ſole eſt calor, hoc ſit in Trinitate perſona Spiritus ſancti, ſicut legitur: *Quis ſe abſcondet à calore eius?*

Heb. 1.

Pſal. 18.

Primaſius. 540.

Ad cap. 1. epiſt. ad Hebræos: Ita natura Patris, & Filij, & Spiritus ſancti inſeparabiliter coniuncta, & vnita, per Verbum ſuum quaſi per ſplendorem dignata eſt ſemetipſam oſtendere, & inſuper myſterium ſanctæ Trinitatis, dicente ipſo Filio: *Ego & Pater vnum ſumus.*

Iunilius Africanus. 540.

In Geneſin: Quòd dicit: *Faciamus*: vna oſtenditur operatio trium perſonarum. In eo verò quod ſequitur: *ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*, vna & æqualis ſubſtantia eiuſdem Trinitatis indicatur: Quomodo enim vna eſſet ſimilitudo & imago, ſi minor Patre Filius, ſi minor eſſet Filio Spiritus ſanctus, & ſi non conſubſtantialis eiuſdem poteſtatis eſſet gloria totius Trinitatis? Aut quomodo diceretur, *Faciamus*: ſi trium in vna diuinitate non eſſet cooperatrix virtus?

Arator. 540.

Lib. 2. Act. *Docendq́, volentem*
Quòd Pater & Natus, quòd ſanctus Spiritus vnus
Sit Deus, & numerum trip.icet ſubſtantia ſimplex.

Fortunatus. 570.

Lib. 4. Poematum. Ad Gregorium de Iudæis conuerſis per Auitum:

Eſt Deus alta fides, vnus, tria, trinus & vnus,
Perſonis propriis ſtat tribus vnus apex:
Nam Pater, & Genitus, ſanctus quoque Spiritus idẽ:
Sic tribus eſt vnum ius, opus, ordo, thronus.

Vitæ S. Martini lib. 1. cap. 6.

Rem Patru ac Genitu æqualem, vel Spiritus almi.
Vim, genus, ac ſpeciem, virtutem, lumen, honorem,
Vnum velle trium ſua per tormenta fatetur.

Gregorius Magnus. 590.

In Symbolo: Credo in vnum Deum omnipotentem, Patrem, Filium, & Spiritũ ſanctum, tres perſonas, vnam ſubſtantiam, Patrem ingenitum, Filium genitum, Spiritum ſanctum nec genitum, nec ingenitum, ſed à Patre & Filio procedentem.

Lib. 2. in Ezechielem, Homilia 21. In illa ſumma Trinitate, quæ omnia creauit, omnia continet, dimidium nihil eſt, nec ex duobus dimidijs aliquod vnum. Neque enim quicquam imminutionis, aut deciſionis habet illa ſubſtantia, quæ ſemper incommutabilis manens, nec detrimentum recipit, nec augmentum.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib. 7. Etymologiarum cap. 4. Trinitas appellatur, quòd fiat totum vnum ex quibuſdam tribus, quaſi Trinitas, vt memoria, intelligentia, & voluntas. In quibus mens habet in ſe quandam imaginem diuinæ Trinitatis. Nam dum tria ſint, vnum ſunt: quia & ſingula in ſe manent, & omnia in omnibus. Pater igitur, & Filius, & Spiritus ſanctus Trinitas & vnitas: Idem enim vnum, idem & tria: in natura vnum, in perſonis tria: vnum propter maieſtatis communionem, tria propter perſonarum proprietatem. Nam alius Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus. Sed alius quidem, non aliud. quia pariter ſimplex, pariterq; incommutabile bonum, & coæternum. Pater ſolus non eſt de alio, ideoque ſolus appellatur ingenitus: Filius ſolus de Patre eſt natus, ideo ſolus dicitur genitus: Spiritus ſanctus ſolus de Patre & Filio procedit, ideo ſolus amborum nuncupatur Spiritus. In hac Trinitate alia ſunt appellatiua nomina, alia propria ſunt. Propria enim ſunt eſſentialia, vt Deus, Dominus, omnipotens, immutabilis, immortalis. Et inde propria, quia ipſam ſubſtantiam ſignificant, qua vnum ſunt. Appellatiua verò, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, Ingenitus, Genitus, & procedens. Eadem & relatiua: quia ad ſe inuicem referuntur. Cùm enim Deus dicitur, eſſentia eſt: quia ad ſeipſum dicitur. Cùm verò dicitur Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, relatiuè dicuntur: quia ad ſe inuicem referuntur. Nam Pater non ad ſe ipſum, ſed ad Filium relatiuè dicitur: quia eſt ei Filius. Sic & Filius relatiuè dicitur, quia eſt ei Pater. Sic & Spiritus ſanctus, quia eſt Patris, Filijq; Spiritus. His enim appellationibus hoc ſignificatur, quod ad ſe inuicem referuntur, non ipſa ſubſtantia, qua vnum ſunt. Proinde Trinitas in relatiuis perſonarum nominibus eſt, deitas non triplicatur, ſed in ſingularitate eſt: quia ſi triplicatur, Deorum inducimus pluralitatem.

Concilium Toletanum Quartum.

643.

Cap. 1. Secundùm diuinas Scripturas, & doctrinam, quàm à ſanctis Patribus accepimus, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum vnius Deitatis atq; ſubſtantiæ confitemur: in perſonarum diuerſitate Trinitatem credentes, in diuinitate vnitatem prædicantes: nec perſonas confundimus, nec ſubſtantiam ſeparamus: Patrem à nullo factum, vel genitum dicimus: Filium à Patre, non factum, ſed genitum aſſerimus. Spiritum verò ſanctum nec creatum, nec genitum, ſed procedentem ex Patre & Filio profitemur.

Concilium Sextum Toletanum.

648.

Cap. 1. Credimus & profitemur ſacratiſſimam & omnipotentiſſimam Trinitatem, Patrẽ, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnum Deum ſolum, non ſolitarium, vnius eſſentiæ, virtutis, poteſtatis, maieſtatis, vniusq; naturæ, diſcretam inſeparabiliter perſonis, indiſcretam eſſentialiter ſubſtãtia deitatis, creatricem omnium creaturarum: Patrem ingenitum, increatum, fontem & originem totius diuinitatis: Filium à Patre intemporaliter, ante omnem creaturam, ſine initio genitum, non creatũ. Nam nec Pater vnquã ſine Filio, nec Filius extitit

ſine

ſine Patre: ſed tamen Filius Deus de Patre Deo, non Pater Deus de Filio Deo: Pater Filij, non Deus de Deo: Ille autem Filius Patris, & Deus de Patre, per omnia coæqualis Patri, Deus verus de Deo vero: Spiritum verò ſanctum neque genitum, neque creatum, ſed de Patre Filioq; procedentem, vtriuſque eſſe Spiritum: ac per hoc ſubſtantialiter vnum ſunt, qui & vnus ab vtroque procedit. In hac autem Trinitate tanta eſt vnitas ſubſtantiæ, vt pluralitate careat, & æqualitatem teneat. Nec minor in ſingulis, quàm in omnibus: nec maior in omnibus, quàm in ſingulis perſonis manet.

Hildephonſus Toletanus. 660.

Serm. 5. de Aſſumptione Mariæ: Nos ergo fratres, vt corde credamus, & ore confiteamur, tres denominatas, & diſcretas perſonas Patris, & Filij & Spiritus ſancti vnius eſſe diuinitatis, æternitatis, vniuerſitatis & gloriæ, admoneāt nos & doceant veritatis veraciſſima verba Prophetarum & Apoſtolorum & Euangeliſtarum veridica teſtimonia. Et vt in tribus perſonis ſumma, ſimplex, æterna, & incomprehenſibilis credatur, confiteatur, & adoretur Trinitas, inuitet nos ſanctarum Scripturarum ſynceritas, & catholicorum Patrum fidelis nos doceat authoritas, in quorum intellectu & ſcriptis fidei pietas & veritas non vacillat.

Concilium Toletanum Vndecimum. 674.

In Confeſſione fidei: Confitemur & credimus ſanctam atque ineffabilem Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnum Deum naturaliter eſſe, vnius ſubſtantiæ, vnius naturę, vnius quoque maieſtatis, atque virtutis, &c. Hæc eſt ſanctæ Trinitatis relata narratio, quæ non triplex, ſed Trinitas & dici & credi debet. Nec rectè dici poteſt, vt in vno Deo ſit Trinitas, ſed vnus Deus Trinitas. In relatiuis verò perſonarum nominibus Pater ad Filium, Filius ad Patrem, Spiritus ſanctus ad vtrosque refertur, quæ cum relatiuæ tres perſonæ dicantur, vna tamen natura vel ſubſtantia creditur. Nec ſicut tres perſonas, ita tres ſubſtantias prædicamus: ſed vnam ſubſtantiam, tres autem perſonas. Quòd enim Pater eſt, non ad ſe, ſed ad Filium eſt, & quòd Filius eſt, non ad ſe, ſed ad Patrem eſt: Similiter & Spiritus ſanctus non ad ſe, ſed ad Patrem & Filium relatiuè refertur, in eo quòd Spiritus Patris & Filij prædicatur. Item cùm dicimus, Deus, non ad aliquid dicitur, ſicut Pater ad Filium, vel Filius ad Patrem, vel Spiritus ſanctus ad Patrem & Filium: ſed ad ſe ſpecialiter Deus dicitur. Nam ſi de ſingulis perſonis interrogemur, Deum neceſſe eſt fateamur. Deus ergo Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus ſingulariter dicitur: nec tamen tres Dij, ſed vnus eſt Deus. Item & Pater omnipotens, & Filius omnipotens, & Spiritus ſanctus omnipotens ſingulariter dicitur: nec tamen tres omnipotentes, ſed vnus omnipotens.

Agatho. 680.

Epiſtola ad Conſtantinum Imp. Heraclium & Tiberium A A. Hic eſt ſtatus Euangelicæ atque Apoſtolicæ fidei, regularisque traditio, vt confitentes ſanctam & inſeparabilem Trinitatem, id eſt, Patrem, & Filium, & ſanctum Spiritum vnius eſſe deitatis, vnius naturæ & ſubſtantiæ ſiue eſſentiæ, vnius etiam prædicemus naturalis voluntatis, virtutis, operationis, dominationis, maieſtatis, poteſtatis, & gloriæ. Et quicquid de eadem ſancta Trinitate eſſentialiter dicitur ſingulari numero, tanquam de vna natura trium conſubſtantialium perſonarum comprehendamus, regulari ratione inſtituti.

Aldhelmus. 680.

De laudibus Virginitatis, cap. 30. Orantem pro nobis beatitudinem veſtram, alma Trinitas, vna Deitatis ſubſtantia, & trina perſonarum ſubſiſtentia, totius mundi monarchiam gubernans, ab alto cæli culmine iugiter tueri dignetur.

Aponius. 720.

Lib. 3. in Cantica: Hæc tria, vnum confitendo Deum, vnicum Filium credendo Dei, & cognitio Spiritus ſancti, omnium bonorum fundamenta ſunt, quæ in ſe Baptiſmum, Pœnitentiam, & Martyrium continere docentur. Quæ tria glorioſa de Trinitatis confeſſione Eccleſia in ſe quotidie gaudet fundi.

Beda. 720.

De Subſtantijs: In aqua, quam tribus perſonis appellare ſolemus, dicentes, ille fons, ille riuus, illud ſtagnum, Trinitas, ſed vnius elementi ſubſtantia ineſſe comprobatur: licet enim in perſonis fons & riuus atque ſtagnum differant, in vna tamen ſubſtantia conueniunt: Vbi quiddam, quod & de ſole dixi, poteſt inueniri. Nullus denique riuus abſque fontis ſui ſubſtantia defluit, quouſque fons ebulliendo ſubſiſtit. Cæterùm ſi fons exiccatur, & fontis perſona priuatur. Sed & ſtagnum ſatis conuenit perſonę Spiritus ſancti: quoniam ſicut fons & riuus in ſtagnum confluentes, vnius elementi ſubſtantiam habent, ita & Pater & Filius in vnitate Spiritus ſancti conuenientes, vnum ſunt, & vnam ſubſtantiam efficiunt. In accenſa quoque candela inueniri poteſt (vt reor) idem ſanctæ Trinitatis myſterium. Nam cùm ardens elementis conſtet tribus, id eſt, ſtuppa, cera, igne, perſonarum trium figuram tenet, ſed vnam ſubſtantiam: Et ſicut nulla candelæ vtilitas in ſtuppæ & ceræ confectione abſque incenſione erit: ita etiam illi, qui in Patrem & Filium credens, Spiritus ſancti ignem ab eis ſeparat, nil proderit huiuſmodi fides.

Ad caput 5. Ioannis: Rectè dicitur & Pater principium, & Filius principiū, non tamen duo principia: ſicut Pater Deus, & Filius Deus, non tamen duo Dij, ſed vnus Deus dicendus eſt: Sic Pater principium, & Filius principium, non tamē duo principia, ſed vnum principium fatendum eſt. Ergo & Spiritus ſanctus principium eſt: non tamen tria principia Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, ſed vnum principium.

Alcuinus. 750.

Lib. 2. de Trinitate, cap. 3. Teneamus firmiſſimè, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum vnum eſſe naturaliter Deum: nec tamen ipſum Patrem eſſe qui Filius, nec Filium ipſum eſſe qui Pater eſt, nec Spiritum ſanctum ipſum eſſe qui Pater aut Filius eſt. Vna eſt Patris & Filij & Spiritus ſancti eſſentia, in qua non eſt aliud Pater, aliud Filius, aliud Spiritus ſanctus: quamuis perſonaliter ſit alius Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus. Quod nobis maximè in ipſo ſanctarum Scripturarum demonſtratur initio, vbi Deus dicit: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Cùm enim ſingulari numero dixit, imaginem, oſtendit vnam naturam eſſe, ad cuius imaginem homo fieret, cùm verò dicit pluraliter, noſtram, oſtendit, Deum, ad cuius imaginem homo fiebat, non vnam eſſe perſonam. Geneſ. 1.

Rembertus Rembertus. 750.

Lib. 3. in Apocalypſin: Vnus & verus Deus Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: quia ſolus ſemper mutabilia condens, immutabilis perſeuerat, ſolus ſemper eſſe habet.

*Lib.*10. In vno Deo, in vna diuinitatis ſubſtantia, tres eſſe perſonas prædicamus: & nec ipſum eſſe Patrem, qui eſt Filius, aut Spiritus ſanctus: nec ipſum eſſe Filium, qui eſt Pater, aut Spiritus ſanctus: nec ipſum eſſe Spiritum ſanctum, qui eſt Pater, aut Filius: cùm tamen non aliud Patrem, aliud Filium, atque aliud Spiritum ſanctum aſſeramus. Sicut enim hanc Trinitatem in perſonis diſcernimus, ita vnitatem in natura Deitatis coniungimus: quia nec Patrem à Filio & Spiritu ſancto, nec Spiritum ſanctum à Patre & Filio ſeparari poſſe prædicamus.

Carolus Magnus. 780.

Ad Elipbandum Toletanum Epiſcopum: Credimus ſanctam Trinitatem Patrem & Filium, & Spiritum ſanctum vnius eſſe ſubſtantiæ, vnius potentiæ, & vnius eſſentiæ, tres perſonas, & ſingulam quamque in Trinitate perſonam plenum Deum, & totas tres perſonas vnum Deum omnipotẽtem. In qua ſancta Trinitate nulla eſt perſona vel tempore poſterior, vel gradu inferior, vel poteſtate minor: ſed per omnia æqualis Patri & Filio Spiritus ſanctus, diuinitate, voluntate, operatione, & gloria.

Libro 1. *Legum c.* 82. Primò omnium prædicandum eſt omnibus generaliter, vt credant Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum vnum eſſe Dominũ omnipotentem, æternum, inuiſibilem, qui creauit cælum, & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt: Et vnam eſſe Deitatem, & ſubſtantiam, & maieſtatem in tribus perſonis, Patris & Filij Spiritus ſancti.

Haymo. 820.

Super Euangelium in feria 6. *Paſchæ*: Notandum quòd non ait, baptizantes eos in nominibus Patris & Filij & Spiritus ſancti, ſed in nomine, vt individuam Trinitatem Deum eſſe inſinuaret. Quia etſi trinus eſt in vocabulis, vnus tamen eſt in natura: quoniam Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus eſt.

Super Euangelium in die Natiuitatis Domini. Nec Pater aliquando mutatur in Filium, aut Filius in Patrem, neque Spiritus ſanctus in Patrem aut Filium: ſed Pater ſemper eſt Pater, Filius ſemper eſt Filius, Spiritus ſanctus ſemper eſt Spiritus ſanctus. Non enim diuina natura vel ſubſtantia mutari poteſt.

Arelatenſe Concilium Quartum. 830.

In confeßione fidei: Patrem & Filium & Spiritum ſanctum vnius deitatis atque ſubſtantiæ confitemur, in perſonarum diuerſitate Trinitatem credentes, in diuinitate vnitatem prædicantes. Nec perſonas confundimus, nec ſubſtantiam ſeparamus: Patrem à nullo factum vel genitum dicimus: Filium à Patre nõ factum, ſed genitum aſſerimus: Spiritum verò ſanctum nec creatum, nec genitum, ſed procedentem ex Patre & Filio.

Angelomus. 830.

1. Reg. 13. Rurſum tempore quieto nil amplius doctoribus Eccleſiæ Catholicæ plebibus qui præſunt prædicare conuenit, quàm vt credant Patrem & Filium & Spiritum ſanctum vnius ſubſtantiæ atque deitatis: Filium verò non aliundè quàm de Patris ſubſtantia genitum, ſine initio, ac per omnia Patri ſimilem & coæqualem: Spiritum verò ſanctum ex Patre & Filio procedentem.

Hincmarus. 850.

In vita S. Remigij: Credamus & confiteamur ſanctam & inſeparabilem Trinitatem, Patrem & Filium & Spiritum ſanctum coæternam & conſubſtãtialem & coæqualem ſibimet eſſe, vnius diuinitatis, eſſentiæ, omnipotẽtiæ, gloriæ magnitudinis, maieſtatis, & quicquid ad ſe, id eſt, ſubſtantialiter dicitur: relatiuè autem tres perſonas, Patrem & Filium & Spiritum ſanctum: & quòd inſeparabilis naturæ vnitas non poſſit ſeparabiles habere perſonas. Quod in hoc oſtenditur, perſonas non poſſe diuidi in Trinitate, quia cuiuslibet perſonæ nomen ſemper ad alteram reſpicit perſonam: ſi Patrem dicis, Filium oſtendis: ſi Filium nominas, Patrem prædicas: ſi Spiritum ſanctum appellas, Patris & Filij eſſe Spiritum neceſſe eſt intelligas.

Rabanus Maurus. 850.

De inſtitutione Cleri. lib. 2 *c.* 57. Hæc eſt autem poſt Apoſtolicum ſymbolum certiſſima fides, quam doctores noſtri tradiderunt, vt profitemur Deũ Patrem & Filium & Spiritum ſanctum vnius eſſe eſſentiæ eiuſdem poteſtatis, & ſempiternitatis: vnum inuiſibilem, ita vt in ſingulis perſonarum proprietate ſeruata, nec ſubſtantialiter Trinitas diuidi, nec perſonaliter debeat omninò confundi.

Concilium Vuormatienſe. 860.

Confitemur & credimus ſanctam & ineffabilem Trinitatem Patrem & Filium & Spiritum ſanctũ vnum Deum naturaliter eſſe, vnius ſubſtantiæ vnius naturæ, vnius maieſtatis atque virtutis.

Remigius Antiſſiodorenſis. 880.

De celebratione Miſſæ: Quia Pater & Filius, & Spiritus ſanctus vnius deitatis, vnius naturæ, vnius ſubſtantiæ, vnius eiuſdemq; poteſtatis exiſtunt: vna ex eis perſona propter vnitatis myſterium retinendum, in ſacrificio inuocatur, &c. Non humano arbitrio, ſed vtriuſque Scripturæ authoritate coniuncta dicimus ter *Sanctus*, & ſemel *Dominus*, vt oſtendamus omnipotentem Dominum, Trinitatem in perſonis habere, & vnitatem in ſubſtantiam.

Ericus. 880.

Feria ſecunda poſt Indica: Sciendum omnibus fidelibus eſt, quia tota Trinitas Deus Spiritus eſt, Domino dicente: *Deus Spiritus eſt*. Pater, ergo Spiritus, & Filius Spiritus, atque ideo, vt diſtinctio fiat Patris & Filij, tertia Trinitatis perſona nam non abſolutè Spiritus, ſed cum Epitheto Spiritus ſanctus appellatur.

Stephanus Leodienſis. 910.

Prologo in vitam S. Lamberti:

Is Pater, & Proles, nec non & Spiritus almus:
Subſiſtens Trinus, ſed ſubſtans creditur vnus.
Perſonas numerat nam ſubſiſtentia ternas:
Eſſe tamen proprium numerat ſubſtantia nullum,
Det pedibus lucere meis, det lumina cordis.

Radulphus Flaviacenſis. 910.

In Leuiticum lib. 10. *cap.* 2. Sunt quàm plurimi in populo Dei, qui Trinitatis myſterium, quomodo Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, tres ſint in perſonarum proprietate, vnum in comunione ſubſtantiæ, capere nequeunt: qui tamen ſi decimam ſimilæ oleo conſperſæ offerant, vt iuxta Spiritus dogmata vnum Deum confiteantur, & credant, nec, quia Trinitatis vnitatem apprehendere non poſſunt, contradicere illi, aut contraria pronuntiare aliquatenus præſumant: hac ſua oblatione ſanctificantur, dum & in his, quæ capacitatis ſuæ ſunt, rectè de Deitatis vnitate ſentiunt: & in his, quæ intelligentiæ ſuæ modulum tranſcendunt, de vnitatis Trinitate doctoribus non contradicunt.

Peregrinus Laureacenſis. 970.

In Symbolo: Confiteor ſanctam & ineffabilem Trinitatem, & credo Patrem & Filium & Spiritum ſanctum vnum Deum naturaliter eſſe, vnius ſubſtantiæ, vnius naturæ, vnius maieſtatis, vnius virtutis & poteſtatis.

Bernoldus Augiensis. 1080.

Stromat. 7. de sancto Marco: Sicut in hac trium litterarum copulatione diuisio non admittitur, vt pax adimpleatur: ita nec sancta Trinitas in diuinitatis substantia vllam diuisionem patitur, vt Pater & Filius, & Spiritus sanctus rectè credatur.

Leo Nonus. 1050.

Epistola ad Petrum Antiochenum Episcopum: Firmiter credo sanctam Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, vnum Deum omnipotentem esse, totam in Trinitate deitatem coessentialem coæternam & coomnipotentem, vniusque voluntatis, potestatis & maiestatis: creatorem omnium creaturarum: ad quem omnia, per quem omnia, in quo omnia, quæ sunt in cœlo & in terra, visibilia & inuisibilia. Credo etiam singulas quasque in sancta Trinitate personas vnum Deum verum, plenum, & perfectum.

Guitmundus Auersanus. 1060.

In confessione de S. Trinitate: Credo sacrosanctæ diuinitatis æternam vnitatem: credo in eadem vnitate coæternam Trinitatem. Creator enim omnium vnus est Deus: Trinus autem, quia Pater est, & Filius, & Spiritus sanctus. Non dico, quod idem ipse sit Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: sed dico, quòd idem ipsum est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Cùm dico ipse, ostendo personam, quæ est Pater, vel Filius, vel Spiritus sanctus: Cùm verò dico ipsum, ostendo substantiam quæ est Deus. Creditur itaque per singulos alia persona, sed non creditur in tribus nisi vna substantia.

Anselmus Cant. 1080.

Ad cap. 1. epistolæ ad Romanos: Gratiam & pacem optat à Patre & Filio, nec adiungit Spiritum sanctum: quia ipse Spiritus sanctus donum Dei est: & donum Dei gratia & pax. Ideoque tota Trinitas in hac salutatione poscitur, dum Pater, & Christus apertè nominantur, & Spiritus sanctus gratia & pace significatur. Nullo enim modo dari hominibus gratia potest, qua liberamur à peccatis, & pax, qua reconciliamur Deo, nisi in Spiritu sancto.

Liber de verbis membris & artubus Dei attributis: Sicut enim digitus cum manu vel brachio, manus verò & brachium cum corpore vnum sunt in natura: ita Pater & Filius & Spiritus sanctus tres quidem personæ, sed vna substantia diuinitatis.

Hildebertus Cenomanensis. 1090.

Carmine de S. Trinitate:

Quisque trium plenus Deus.
Non tamen Dij, sed Deus.
In hoc Deo, Deo vero,
Tres & vnum asserere:
Dans vsia vnitatem,
Et personis Trinitatem.
In personis nulla prior,
Nulla minor, nulla maior,
Vnaquæque semper ipsa
Sic est constans atque fixa,
Vt nec in se varietur,
Nec in vllam transmutetur.

Petrus Alphonsus. 1100.

In præfatione suæ dialogi: Credendum est, quòd vnus sit Deus in personarum Trinitate, quæ nec vllo sibi præcedunt tempore, nec aliqua à se segregantur diuisione, quas Christiani Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum nominant.

Titulo 6. Cùm in Scripturis sacris reperiatur Deus appellari Eloa & Adon, quod singulariter Deus vel Dominus interpretatur, ergo & vnus. Et aliàs cùm iterum reperiatur appellari Elohim & Adonai, quod pluralitatem significat, plurales demonstrantur Dij: quod videtur contrarium. Aut enim vnus erit Deus, aut plures. In Deo autem non est hoc contrarium. Quòd enim se singulari nomine appellauit, ad vnam profectò respicit substantiam quòd verò plurali, ad plures personas &c. Trinitas quidem subtile quid est, & ineffabile, & ad explanandum difficile, de qua Prophetæ non nisi occultè locuti sunt, & sub velamine, quoadusque venit Christus, qui de tribus vna persona fidelium illam mentibus, pro eorum reuelauit capacitate. Si tamen attendas subtilius, & illud Dei nomen, quod in secretis secretorum explanatum inuenitur inspicias Iehoua, nomen in quam trium litterarum, quamuis quatuor figuris, (vna namque de illis geminata bis scribitur) si inquam illud inspicias, videbis quia idem nomen & vnum sit & tria. Sed quod vnum est, ad vnitatem substantiæ: quod verò tria, ad Trinitatem respicit personarum: constat autem nomen illud quatuor figuris, quarum si primam tantùm coniunxeris & secundam, erit sanè nomen vnum. Item si secundam & tertiam, iam habebis alterum. Similiter si tertiam tantùm copulaueris atque quartam, inuenies & tertium. Rursus si omnes simul in ordinem connexeris, non erit nisi nomen vnum.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

De glorificatione Trinitatis, & processione Spiritus sancti lib. 3. cap. 18. Sicut tres operationes dilectionis, nec tamen tres dilectiones, sed vna dilectio est, sicut tria spiramenta in homine, anima cor & vtrorumq; fortitudo, nec tres spiritus vnius hominis, sed vnus est: sic tres personæ deitatis sunt Pater & Filius & Spiritus sanctus, nec tres Dij, sed vnus Deus est.

Hugo Victorinus. 1130.

Eruditionis Theologicæ lib. 3. cap. 21. Quia autem ille qui genitus est, non potest esse ille, à quo genitus est: neque item ille, qui à gignente & genito procedit, ille esse potest, qui est gignens vel genitus: inexpugnabili ratione veritatis cogemur in deitate personarum Trinitatem, & substantiæ vnitatem cognoscere. Tribus ergo in deitate vna communis est, & æqualis æternitas, & æterna æqualitas: quia non potest esse singulis dissimile, quod omnibus facit deitas vna commune. Tres ergo vnum sunt, quia in tribus personis est vna substantia: sed tres vnus nõ sunt; quia sicut distinctio personarum vnitatem deitatis non diuidit, ita & vnitas deitatis distinctionem personarum non confundit.

Bernardus. 1130.

De consideratione ad Eugenium lib. 5. cap. 8. Dicimus Patrem, dicimus Filium, dicimus Spiritum sanctum: non tamen tres Deos, sed vnum. Quid sibi vult iste (vt sic loquar) absque numero numerus? Si tria, quomodo non numerus? Si vnum, vbi numerus? Sed habeo, inquis, quid numerem: & quid non numerem. Substantia vna est: personæ tres sunt. Quid mirum: quid vel obscurum in hoc? Nihil, si personæ seorsim à substantia cogitentur. Nunc verò cùm tres illæ personæ, illa substantia sint: & illa vna substantia, tres illæ personæ: quis numerum neget? Nam verè tres sunt. Quis numeret tamen? Nam verè vnum sunt. Aut si tu facilè explicatu id putas, dicendo tres: dicito quid numerasti? Naturas? vna est. Essentias? vna est. Substantias? vna est. Deitates? vna est. Non hæc sed personas numero, inquis. Quæ non sint illa vna natura, illa vna essentia, illa vna substantia illa vna diuinitas? Catholicum es: minimè hoc dabis. Personarũ proprietates, non aliud quàm personas: ipsasq; non aliud quàm vnum Deum, vnam diuinam substantiam, vnam diuinam naturam, vnam diuinam & summam maiestatem fides Catholica confitetur.

Petrus Lombardus. 1140.

Libro 1. dist. 2. Hoc vera & pia fide tenendum est, quòd Trinitas vnus sit & solus verus Deus, &c. Teneamus ergo Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum vnum esse naturaliter Deum: neque tamen ipsum Patrem esse, qui est Filius: non Filium ipsum esse, qui Pater est: nec Spiritũ ipsum esse, qui Pater est, aut Filius. Vna est enim Patris & Filij & Spiritus sancti essentia, quam Græci οὐσίαν vocant. in qua non aliud est Pater, aliud Filius, aliud Spiritus sanctus: quamuis sit personaliter alius Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus.

Richardus Victorinus. 1140.

Libro 4. de trinitate cap. 10. In diuina natura alius aliquis est persona vna, & alius aliquis persona alia, cùm tamen non sint nisi vna eademq; substantia: & quidem scimus, quod in illa diuina personarum pluralitate sit summa similitudo, & summa æqualitas: in humanæ autem naturæ substantiarum pluralitate sit multa dissimilitudo, & magna inæqualitas.

Otto Frisingensis. 1150.

De rebus gestis Friderici Imp. lib. 1. c. 5. Non tria apud nos, quæ Plato posuit, inueniuntur principia, sed vnum tantùm: Deus Pater, ex quo omnia: Deus Filius, per quem omnia: Deus Spiritus sanctus, in quo omnia. Et hi tres, sicut nec tres Dij, ita nec tria principia, nec tria æterna, sed vnum principium, & vnum æternum.

Hildegardis. 1160.

Lib. 2. visionis 2. cap. 3. Pater, qui summa æquitas, sed non sine Filio, nec Spiritu sancto: & Spiritus sanctus, qui accensor cordium fidelium, sed non sine Patre, & Filio: & Filius, qui est plenitudo virtutis, sed non sine Patre, & Spiritu sancto, in maiestate diuinitatis inseparabiles sunt. Quoniam Pater non est sine Filio, nec Filius sine Patre, nec Pater & Filius sine Spiritu sancto, nec Spiritus sanctus sine ipsis. Et hæ tres personæ Deus vnus, in vna integra diuinitate maiestatis existunt: & vnitas diuinitatis in ijsdem personis inseparabilis vigens: quia diuinitas scindi non potest, sed ipsa absque vlla mutabilitate inuiolabilis semper manet. Sed & Pater declaratur per Filiũ, Filius per ortum creaturarum, & Spiritus sanctus per eundem Filium incarnatum.

In explicatione Symboli Athanasij: Fides vera est, vt vnus Deus in Trinitate personarum, eadem Trinitas in vno Deo gloriosè honoranda sit, sine vlla confusione diuisionis vnitatis: quia vnus Deus in vna substantia diuinitatis inseparabiliter est. Non enim aliud est Pater in substantia, nec aliud Filius, nec aliud Spiritus sanctus: nec ab inuicem in substantia diuinitatis segregati sunt, sed in Patre & Filio & Spiritu sancto vna diuinitas vnius substantiæ in gloria maiestatis est.

Hugo Etherianus. 1160.

De Spiritu sancto contra Græcos lib. 1. cap. 8. In diuinis personis tres proprietates immobiles sunt, paternitas, filiatio, processio, secundùm quas solas tres personæ, Pater scilicet & Filius & Spiritus sanctus insigniuntur. Quæ non modò in his, modò in alijs, nec in pluribus, aliquando in paucioribus, sed in ijsdem semper personis inspiciuntur. Hæ personæ neque augmentum suscipiunt, vt sint quatuor: neque diminutionem, vt in dualitatem redigantur, cùm vnus Deus pariter existant absque permutatione. Si enim vna specie plures homines vnum, multò conuenientiùs tres personæ vnus Deus pura fide ac religione immaculata pronuntiatur: de quibus non est quærendum quomodo sint tres, cùm prorsus & omninò sint inseparabiles.

Petrus Blesensis. 1160.

Epist. 85. Vide mentem hominis, corpusq; solare considera, & videbis qualitercumque, licet tenuiter, & quasi oculo conniuenti quandam similitudinem Trinitatis agnosces. Est in mente hominis intelligentia, memoria, voluntas: mentem autem vocamus memoriam, mentem dicimus intelligentiam, mentem dicimus voluntatem: Memoria, intelligentia, voluntas sunt vna mens, sed nec memoria est intelligentia, vel voluntas. In eodem corpore solis radium video, sentio calorem, & agnosco splendorem: Hæc tria vnius sunt essentiæ, nullum tamen illorum est alterum. Sed in illa ineffabili & incircumscriptibili Deitatis gloria, est Filius à Patre, & Spiritus sanctus ab vtroque: cùm Pater & Filius & Spiritus sanctus eiusdem substantiæ, eiusdem potentiæ & gloriæ sint: non sunt tamen tres Dij, sed in tribus personis est vna substantia vnius potentiæ, & in vna substantia tres personæ.

Godfridus Viterbiensis 1170.

Prima parte Chronicorum de diuina essentia & omnium creatione. Deus dicitur trinus & vnus, sicut (exempli causa) in solem conspicimus. Est enim in sole ignea substantia, splendor, & calor: quæ tria inseparabilia sunt. Per solem, intelligo Patrem: in splendore, Filium: in calore, accipio Spiritum sanctum, &c.

Ante creaturam Genitor Deus, & genitura,
Primaq; natura nouit statuitq; futura.
Prima salus vera, trinus & vnus erat.
Filius à Patre genitus, Deus in deitate,
Spiritus à Patre Natiq; fuit bonitate.
Sic tres persona sub deitate patent.
His vnum diuersa Deum tria nomina pandunt:
Est Pater, est Natus Deus, est & Spiritus almus:
Tres ita personas nomina trina sonant.

Petrus Pictauiensis. 1180.

De statu domus Dei lib. 4. cap. 2. Similitudo substantialis agnoscitur in Patre & Filio & Spiritu sancto, quia hæc quidem sunt tria in tribus personis vocabula, sed vna eadem in nullo dissimilis est substantia Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Substantiali quippe similitudine Pater, & Filius, & Spiritus sanctus vnum sunt: quamuis alius sit in persona Pater, alius in persona Filius, alius in persona Spiritus sanctus.

Adam Victorinus. 1180.

In prose de S. Trinitate. Professentes vnitatem, veneremur Trinitatem pari reuerentia, tres personas asserentes, personali differentes à se differentia. Hæ dicuntur relatiuè, cùm sint vnum substantiuè, non tria principia. Siue dicas tres vel tria, simplex tamen est vsia, non triplex essentia. Simplex esse, simplex posse, simplex velle, simplex nosse, cuncta sunt simplicia: Non vnius quàm duarum, siue trium personarum minor efficacia.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 1. de Aduentu Domini: In sancta & individua Trinitate Patri attribuitur vnitas propter principium, Filio tribuitur æqualitas propter medium, Spiritui sancto attribuitur connexio propter consortium.

Ex Damasceno Missa lib. 4. cap. 11. Sanè in natura Dei est Trinitas personarum, videlicet Deus Pater Filius & Spiritus sanctus. In hypostasi Filij est substantiarum Trinitas, videlicet Deitas corpus & anima: In Sacramento corporis est Trinitas specierum, videlicet panis, vinum, & aqua. In natura Dei nec est accidens in substantia, nec substantia sub accidente. In hypostasi Filij est accidens in substantia, & substantia in accidente. In Sacra-

mento

mento corporis accidens non eſt in ſubſtantia, ſed ſubſtantia conſiſtit ſub accidente.

Antonius Paduanus. 1220.

Dominica 6. poſt Paſcha: *Hæc locutus ſum vobis.* Notatur ſanctæ Trinitatis fides apertè, & manifeſtatur, quòd à Patre & Filio mittitur Spiritus ſanctus, qui tres vnius ſunt ſubſtantiæ, & inſeparabili æqualitate, vnitas eſt in eſſentia, & pluralitas in perſonis.

Concilium Lateranenſe. 1215.

Cap. 1. Firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, quòd vnus ſolus eſt verus Deus æternus, & immenſus, omnipotens, incommutabilis, incomprehenſibilis, Pater & Filius & Spiritus ſanctus, tres quidem perſonæ, ſed vna eſſentia, ſubſtantia, ſeu natura, ſimplex omnino: Pater à nullo, Filius à ſolo Patre, Spiritus ſanctus ab vtroque pariter abſque initio ſemper & fine: Pater generans, Filius naſcens, Spiritus ſanctus procedens.

Edmundus Cantuarienſis. 1230.

In ſpeculo eccleſiæ cap. 18. Vnus eſt Deus in ſe & ſua ſubſtantia, & Trinus in perſonis, &c. In Deo eſt poteſtas, & de illa poteſtate venit ſapientia, & de vtraque venit amor. Et propter hoc, quòd ex prima perſona venit ſecunda, & de ambabus procedit tertia: ideò prima perſona vocatur Pater, ſecunda Filius, tertia Spiritus ſanctus.

Alexander Aleſius. 1230.

Part. 1 *quæſt.* 44. Cùm dico perſonam Patris, dico habentem diuinum eſſe non ab alio, & à quo alius habet idem eſſe per generationem, alius verò per proceſſionem. Cùm dico Filium, dico habentem idem diuinum eſſe ab alio per generationem, & à quo alius per proceſſionem. Cùm dico perſonam Spiritus ſancti, dico habentem idem eſſe diuinum ab alijs ſcilicet Patre & Filio, per proceſſionem. Eſt igitur idem eſſe Patris, & Filij, & Spiritus ſancti eſſe diuinum: differentes tamen, & incommunicabiles horum proprietates. Si ergo nihil aliud eſt eſſe perſonæ, quàm habere eſſe rationalis naturæ, ex incommunicabili proprietate: oportet neceſſariò ponere, quod Pater eſt perſona, Filius eſt perſona, & Spiritus ſanctus. Et quia eſt ibi habere eſſe diuinum ex tribus proprietatibus incommunicabilibus, neceſſariò oportet ibi tres eſſe perſonas. Sic igitur patet, quòd in diuino eſſe pluralitas eſt perſonarum ſecundùm veritatem. Secundùm hoc ergo dicèdum, quòd licet perſona ſubſtantiam dicat & ſecundùm ſubſtantiam dicatur, non tamen vnitas ſubſtantiæ ponit vnitatem perſonæ, nec pluralitas perſonæ pluralitatem ſubſtantiæ. Sicut enim pluralitas ſubſtantiæ non tollit vnitatem perſonæ, ita nec pluralitas perſonæ vnitatem tollit ſubſtantiæ.

Thomas Aquinas. 1260.

Part. 1 *quæſt.* 30. *articulo* 2. Neceſſe eſt ponere tantùm tres perſonas in diuinis. Oſtenſum eſt enim, quòd plures perſonæ ſunt plures relationes ſubſiſtentes, ab inuicem realiter diſtinctæ. Realis autem diſtinctio inter relationes diuinas non eſt, niſi ratione oppoſitionis relatiuæ. Ergo oportet duas relationes oppoſitas ad duas perſonas pertinere. Si quæ autem relationes oppoſitæ non ſunt, ad eandem perſonam neceſſe eſt eas pertinere. Paternitas ergo, & filiatio (cùm ſint oppoſitæ relationes) ad duas perſonas ex neceſſitate pertinent. Paternitas igitur ſubſiſtens eſt perſona Patris: & filiatio ſubſiſtens eſt perſona Filij. Aliæ autem duæ relationes ad neutrum harum oppoſitionem habent: ſed ſibi inuicem opponuntur. Impoſsibile eſt igitur, quòd ambæ vni perſonæ conueniant: oportet ergo quòd vel vna earum conueniat vtrique dictarum perſonarum, aut quòd vna vni, & alia alij: non autem poteſt eſſe, quòd proceſsio conueniat Petri & Filio, vel alteri eorum: quia ſic ſequeretur, quòd proceſsio intellectus, quæ eſt generatio in diuinis, ſecundùm quam accipitur paternitas & filiatio, prodiret ex proceſsione amoris, ſecundùm quam accipitur ſpiratio & proceſsio, ſi perſona generans & generata procederent à ſpirante. Quod eſt contra præmiſſa. Relinquitur ergo, quòd ſpiratio conueniat & perſonæ Patris, & perſonæ Filij, vtpote nullam habens oppoſitionem relatiuam, nec ad paternitatem, nec ad filiationem. Et per conſequens oportet, quòd conueniat proceſsio alteri perſonæ, quæ dicitur perſona Spiritus ſancti, quæ per modum amoris procedit. Relinquitur ergo tres eſſe tantùm perſonas in diuinis, ſcilicet Patrem Filium, & Spiritum ſanctum.

Bonauentura. 1260.

Parte 1. *Breuiloquy, cap.* 2. De Trinitate Dei tria ſunt conſideranda, ſcilicet qualiter vnitas ſubſtantiæ & naturæ ſimul ſtet cum pluralitate perſonarum: ſecundò qualiter cum pluralitate apparitionum: tertiò qualiter cum pluralitate appropriatorum. De pluralitate ergo perſonarum in vnitate naturæ hoc dictat regula fidei eſſe tenendum, ſcilicet quòd in vnitate naturæ ſunt tres perſonæ, Pater Filius & Spiritus ſanctus: quarum prima à nulla eſt, ſecunda eſt à ſola prima per generationem, tertia verò eſt à prima & ſecunda per ſpirationem, ſiue proceſsionem: Ita quòd Trinitas perſonarum non excludit ab eſſentia diuina ſummam vnitatem, ſimplicitatem, immenſitatem, æternitatem, incommutabilitatem, neceſsitatem, & etiam primitatem: quin potius includit ſummam fœcunditatem, charitatem, liberalitatem, æqualitatem, germanitatem, conformitatem, & inſeparabilitatem: quæ omnia ſana fides intelligit eſſe in beata Trinitate.

Ægidius Romanus. 1280.

Lib. 1. *Hexameron cap.* 23. In prima productione rerum ſignificatur Trinitas, per Deum, & per Principium, & per Spiritum Domini, qui ferebatur ſuper aquas. Nam cùm dicitur: *Deus in principio creauit cælum & terram*, & poſtea ſubditur: *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*: in eo quòd dicitur *Deus*, intelligitur Pater: in eò quòd dicitur: *In principio*, intelligitur Filius: In eò quòd dicitur: *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*, datur intelligi Spiritus ſanctus.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 1. Geneſ. *Faciamus* in plurali dixit, ad denotandam perſonarum pluralitatem in diuinis: veruntamen quia iſta pluralitas ſtat cum vnitate ſimplicis eſſentiæ, ideo poſtea ſubditur in ſingulari: *et creauit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam.*

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſti part. 1. *cap.* 26. Ideo hoc Euangelium in feſto Trinitatis legitur, quia in eo quælibet perſonarum apertè exprimitur. Nam perſona Filij eſt quæ loquitur: perſona Patris exprimitur, cùm dicitur: *Semo quem à Deo venisti*: perſona Spiritus ſancti, cùm dicitur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*. Exprimuntur autem perſonæ diuinæ cum ſuis appropriatis. Exprimitur perſona Patris cum ſua potentia, cùm dicitur: *Nemo poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo*: Signa enim facere diuinæ potentiæ eſt. Exprimitur perſona Filij cum ſua ſapientia, cùm dicitur: *Semo quem à Deo venisti magister*: ad magiſtrum enim ſpectat ſapientiam docere. Exprimitur perſona Spiritus ſancti

cùm ſua bonitate, cùm dicitur: *Spiritus vbi vult ſpirat.* Non enim noſtris meritis, ſed ex ſua gratuita bonitate, ſe nobis infundit. Quamuis enim & Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus habeant eandem potentiam, ſapientiam, & bonitatem, tamen quia apud nos nomen Patris propter antiquitatem importat impotentiam, ne ſimplices hoc crederent de Patre cœleſti, attribuitur ſoli potentia, &c.

Ioannes Tauleras. 1350.

Sermone 2. in Feſto S. Trinitatis: Nullus omnino creatus capit intellectus vt illa ſupereſſenſialis vnitas, tam ſimplex in eſſentia, & trina ſit in perſonis, vt perſonæ ab inuicem diſtinguantur, vt Pater Filium generet, vtq; Filius procedat à Patre, & tamen intus meneat in perfecta cognitione ſui ipſius. Adhæc vt Pater Verbum æternum proferat, vtq; ex ea, qua ſe mutuò intelligunt, cognitione ineffabilis amor, qui eſt Spiritus ſanctus, promanet: & vt idem emanans, cum ineffabili ſui ipſius complacentia ac fruitione ad intra refluat, &c.

Bartholomæus Anglicus. 1360.

De proprietatibus rerum lib. 1. cap. 3. Quicquid in Deo eſt aut de Deo dicitur, aut eſt eſſentia, aut notio, aut perſona: vna eſt enim indiuiſibilis eſſentia, perſonæ tres, & hæ tres perſonæ ſunt vna eſſentia, & vnus Deus, & quælibet earum eſt vna eſſentia, & vnus Deus, Pater à nullo, Filius à Patre naſcendo, Spiritus ſanctus à Patre per Filium procedendo.

Petrus Aliacus. 1400.

In lib. 1. Sentent. d. 2. art. 1. concl. 1. Poſitio fidei concedit, quòd vna res ſimpliciſſima eſt tres res: & quælibet earum, ſcilicet quòd vna diuina eſſentia eſt coniunctim Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: & eſt ſingulatim Pater, & eſt etiam Filius, & eſt Spiritus S. quarum trium rerum vna non eſt alia, ſed ſunt eadem indiuiſibilis eſſentia: quæ quidem eſſentia nullam trium illarum generat, nec ab aliqua generatur, nec aliquam producit, nec ab aliqua producitur: ſed generat, & producit vnam illarum trium, ſcilicet Filium: & Pater & Filius tanquam vnum principium producunt, ſed non generant Spiritum ſanctum.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De perfectionis gradibus cap. 13. Secundùm eſſentiam Deus ſeipſum ſibi ipſi communicat in generatione & proceſſione. Pater namque cùm generat Filium, ſe communicat Filio, in ipſa generatione ineffabili diuina coæterna & ſibi conſubſtantiali: Pater verò & Filius in proceſſione Spiritus ſancti, qui amor Patris & Filij, oſculum & amplexus amborum ſuo ſe communicat Spiritui, qui eſt idem quod Pater & Filius in ſubſtantia, eſſentia, bonitate, potentia, ſapientia, æternitate & maieſtate: non tamen in perſona. Nam quamuis Pater, Filius, & Spiritus ſanctus vnus ſit Deus inſeparabilis, inconfuſus, & immenſus, non autem vna perſona, quoniam alia eſt Patris perſona, alia Filij, alia Spiritus ſancti: non tamen vna anterior tempore altera, aut poſterior, nec maior vel minor, neque fortior ſeu debilior eſt, ſed per omnia ſibi æquales ſunt, ita vt totæ tres perſonæ ſit vnus Deus verus, omnipotens, ſummus, perfectus, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, concordes in voluntate, pares in omnipotentia, clementia, virtute & charitate. Quod enim operatur Pater, operatur Filius & Spiritus ſanctus: & quòd ſit Filius, ſcit Pater & Spiritus ſanctus: &c. Hæc eſt beata Trinitas, Pater & Filius & Spiritus ſanctus, non tres Dij, ſed vnus Deus.

Raymundus Sebundus. 1430.

In viola animæ cap. 7. In omni natura intelligibili & ſpirituali inuenitur & intellectus & voluntas. Intellectus eſt naturalis, & naturaliter operatur, & ex neceſſitate: Voluntas autem libera eſt, & ideo liberè agit. Eſt ergo duplex in natura ſpirituali productio, vna neceſſaria & naturalis, quæ fit per modum intellectus: alia libera & voluntaria, quæ fit per modum voluntatis. Prima productio in Deo eſt naturalis, & neceſſaria. Deus enim intelligendo ſeipſum, & ſuam eſſentiam, producit neceſſariò ſuam imaginem, ſicut ſol radium, & largitur ſuæ imagini, hoc eſt ſuæ ſoboli, totam ſuam ſubſtantiam. Et quia iſta productio eſt per modum naturæ, ideo vocatur generatio. Et quia fit per modum intellectus, ideo productus vocatur Verbum Patris, imago & ſapientia Patris: quia verò quilibet per ſe ſubſiſtit, ideo vterque perſona nuncupatur. Porrò quod à voluntate producitur amor eſt, & quia eſt vna voluntas Patris & Filij, ideo à Patre & Filio amor procedit, qui eſt Spiritus ſanctus. Habes ergo in Deo tres perſonas, Patrem, & Filium, & Spiritũ ſanctum, &c. Sicut hæ tres perſonæ habent eandem numero eſſentiam, ſiue ſubſtantiam, ita ſunt inter ſe per omnia æquales: quippe quibus eſt vna diuinitas, æqualis gloria, coæterna maieſtas.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

In Summa fidei orthodoxa lib. 1. cap. 41. Trinitas ſecundùm etymologiam dicitur quaſi trium vnitas, & ſic ſignificat vnam eſſentiam trium perſonarum.

Ioannes de Turrecremata. 1460.

In meditationibus: Crede, & firmiſsimè tene cum ſancta matre Eccleſia, S. Trinitatem, ſcilicet Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, vnum Deum omnipotentem, vnius ſubſtantiæ, vnius eſſentiæ, vnius potentiæ, Creatorem & rectorem omnium creaturarum.

Pelbartus de Themeſuuar. 1490.

Sermone 1. de S. Trinitate: Inconcuſſa fide credendum eſt, quòd S. Trinitas, ſcilicet Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, eſt vnicus Deus & Dominus, & non plures Dij: imò impoſsibile eſt eas perſonas eſſe plures Deos, cùm diuinam naturam impoſsibile eſt pluralificari.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 6. Faſtorum de Trinitate:

Nunc coniuncta tribus patres ſolennia noſtri
Conſtituêre, dies ſolo qua proxima portat.
Hic igitur coniuncta trium, quibus vnica virtus,
Vnum numen ineſt, vna omnipotentia, & vna,
Nomina plura licet teneat, ſubſtantia ſimplex;
Feſta tenidentes fumo celebramus ad aras.

Petrus Galatinus. 1510.

De arcanis Catholicæ veritatis lib. 2. c. 1. Vnum quidem eſſe Deum ſubſtantiæ ac naturæ ſimplicitate Chriſtiana credit religio: tres verò perſonas: quæ ſunt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, quarum proprietates ſunt, paternitas, generatio, atq; proceſsio: non eſſentia, neque natura tres, ſed merè vnum eſſe cõfitetur. Deus igitur in perſonis quidem trinus eſt, in eſſentia verò vnus.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Rabbenus Haccadas.

Libro, qui inſcribitur Reuelator ſecretorum, ad Antoninum conſulem: Quemadmodum Dei ſubſtantiæ notitiã nullã habere poſſumus, quoniam ea cognita ei ſimiles efficeremur: ita Dei nominis cogni-

tionem

tionem habere nequimus. Nihilominus omnia eius nomina sunt attributiua. Et quia nomen quatuor litterarum operationibus eius peculiarius est, ostenditq; eius notitiam perfectiorem & illi accommodatiorem, prout nobis est possibile capeu, & ex hoc nomine procedunt omnia: ideo hoc nomen dictum est Sem hammephoras, non quod ipsum sit nomen eius substantiale, sed nos id dicimus: quoniam hoc est, quantum nostra facultas comprehendere potest, & altius ascendere non possumus. Notare autem debes, nomen duodecim, nomenque quadraginta duarum litterarum non esse nomina: quorum vnumquodque verbum duodecim litteris constet, aut quadraginta duarum, sed quodlibet eorum sunt verba diuersa, quæ vnum ostendunt. Postquam autem hoc tibi aperui, animaduerte nomen quatuor litterarum, prout scriptio eius est: Sic enim scribitur in lingua nostra Hebraica, Iehoua, ipsum Deum generantem significare. Et quia non potest esse generans absque generato, necessariò amor à generante in generatum, & è conuerso procedere debet: quoniam si hoc non esset, non generaret. Et si non procederet amor à generato in generantem, distingueretur quie generatus à generante, duæ essent substantiæ. Propterea nos volumus generantem & generatum vnam esse substantiam. Idcirco necesse est ex altero in alterum procedere amorem. Ea propter ex hoc Sem hammephoras deriuatum est nomen duodecim litterarum, quod est אבא יהוה אלוהים רוח הקדש אלהים שלשה נאחד אחד כשלשה כן Hoc est, Pater Deus, Filius Deus, Spiritus sanctus Deus, Trinitas in vnitate, & vnitas in Trinitate: Quæ in Hebraico sunt quadraginta duæ litteræ. Notare autem debes, hæc nomina esse ex diuinis arcanis, quæ à quocumque occultari debent, quousque veniat Messias iustus noster. Illa tibi patefeci, tu autem ea fortiter occulta.

R. Simeon filius Iohai.

In Zoar ad illa verba Deut. 6. *Audi Israel, Deus Deus noster Deus vnus est.* Ait R. Ibba: Hic est, ô Israel, antiquus (Iehoua) Deus, qui est principium omnium rerum, antiquus antiquorum, hortus radicum, & omnium rerum perfectio, & dicitur Pater Elohenu, id est, Deus noster, profunditas fluminum, & fons scientiarum, quæ procedunt ab illo Patre. Et Filius vocatur (Iehoua) Deus. Hic est Spiritus sanctus, qui à duobus procedit, & vocatur mensura vocis Vnus est, vt vnum cum alio concludat & colliget. Neque enim alius ab alio diuidi potest. Et propterea ait Schema, hoc est, congrega Israel hunc Patrem & Filium & Spiritum sanctum, eumque fac vnam essentiam, vnamque substantiam: quia quicquid est in vno, est in alio. Totus fuit, & totus est, totusq; erit.

44 cap. 6. Esaiæ: Sanctus hic est Pater, Sanctus hic est Filius, Sanctus hic est Spiritus sanctus.

R. Ionathas Uzielis filius.

In paraphrasi Chaldaica Esaiæ 6. Sanctus Pater, sanctus Filius, sanctus Spiritus sanctus. Sic in antiquissimis manuscriptis se legisse Lycij testatur Galatinus lib. 2. cap. 1. de arcanis Cathol. verit.

R. Moses Hadarsan.

In lib. Gen. cap. 42 super illud: *Ioseph ipse potens super terram*: Ita legitur R. Eleazar dixisse, non est creatus mundus, nisi Verbo Dei sancti benedicti, sicut dictum est in Psalmo 33. *Verbo Dei cœli facti sunt*, vbi & R. Simeon dicit Spirauit, Deus Spiritum oris sui, & creatus est mundus, sicut dictum est Psalm. 33. *Et Spiritu oris eius omnis exercitus eorum.* Hęc traditio.

In his tria hæc, Deus, Verbum eius, & Spiritus, distinctè & aperte in mundi productione concurrisse ponuntur. Hæc autem tria quid aliud sunt quàm Pater Filius & Spiritus sanctus?

ARTICVLVS QVINTVS.

FILIVM ESSE VERVM DEVM DE DEO VERO, PATRI CONSVBSTANTIALEM, CVM PATRE HONORANDVM, GLORIFICANDVM, ET INVOCANDVM.

NEGANT.

Anno post natum Christũ

60 EBIONITÆ contendebant Christum esse nudum hominem ex Ioseph natum, & aliud esse Iesum, aliud Christum. Clemens Romanus, Irenęus, Tertullianus, Eusebius, Philastrius, & Theodoretus, vbi agunt de illis.

80. *Cerinthus Christum voluit esse nudum hominem, qui duntaxat sapientia & virtutibus alios antecelleret.* Irenæus, Epiphanius, & Theodoretus.

120. *Carpocrates docuit naturam Christũ esse ex semine Ioseph & Mariæ, eadem lege, quemadmodum alij homines, ex coniunctione maris & fœminæ.* Irenæus, Tertullianus, Philastrius, & Epiphanius de Carpocrate.

180. *Alogi non recipiunt æternum Dei Verbum.* Epiphanius de Alogis.

180. *Theodotus dixit Christum esse hominem tantummodo, & inferiorem Melchisedech.* Tertullianus, Eusebius, Epiphanius, Philastrius, & Damascenus.

200. *Beryllus Bostrorum Episcopus asserit, Christum ante incarnationem non habuisse proprium in se diuini-*

tatem,

tatem, ſed ſolam Patris in eo extitiſſe. Euſebius lib. 6. c. 26. Hieronymus in Catalogo.

230. *Helchaitæ Chriſtum nomine conſtituentur, creaturam ipſum putantes, & ſemper apparentem: & primum formatum eſſe ipſum in corpus Adam, & rurſum induere quando vult.* Epiphanius & Theodoretus.

250. *Origenes, vel potius Origeniſta, corruptores librorum Origenis, dicebant non poſſe Filium videre Patrē, imò Filium Patri collatum eſſe merum mendacium, nec orandum vnà cum Patre, ſed Filium & Spiritum ſanctum eſſe creaturas.* Epiphanius ad Ioannem Hieroſolymitanum, Theophilus Alexandrinus lib. 2. Paſchali, Hieronymus in Apologia aduerſus Ruffinum, Auguſtinus hæreſi 43.

270. *Manes Perſa dixit Filium eſſe partem vnius ſubſtantiæ Patris, & id Filium voluit intelligi, quod ex Dei ſapientia parte aliqua deductum apparuerit in carne.* Hilarius lib. 6. de Trinitate.

280. *Hierax Vnigeniti ex Patre natiuitatem comparauit vnius lucernæ duobus luminibus, aut lychno in duas partes diuiſo, tanquam eſſe ſubſtantia exterior, qua velut oleum aut alia quapiam media materies lumen ex ſe vtrumque protenderet.* Hilarius lib. 6. de Trinitate, Epiphanius hæreſi 69. ex epiſtola Arij.

325. *Arius contendit Filium Dei eſſe meram creaturam, ante alias creaturas omnes à Patre factam, præſtantiorem tamen cæteris creaturis omnibus, Patre minorem Creatura eſt,* dicebat, *Filius, ſed non vt vlla ex rebus creatis: opus eſt, ſed non vt vllum ex operibus: res condita eſt, ſed non vt vlla ex rebus conditis: tempus erat quando non erat Filius, ex nihilo eſſentiam habuit, nec niſi per abuſionem Verbum dicitur.* Alexander oratione 3. contra Ariū, Hilarius libro de Trinitate, Athanaſius oratione 2 contra Arianos, Ambroſius lib. 1. de fide c. 9. lib. 3. c. 7. Epiphanius hæreſi 69. Auguſtinus contra Felicianum c. 6. Socrates lib. 1. c. 2. 3. 6. Theodoretus lib. 2. c. 8. Fauſtinus contra Arianos, &c.

340. *Aſterius Cappadox aſſerit Filium Dei non eſſe conſubſtantialem Patri, eamq; ob cauſam non eſſe virtutem Dei conſubſtantialitate, ſed ſicut creaturæ dicuntur virtutes Dei, ſicut apud Moſen locuſta & bruchus Dei virtus dicitur.* Athanaſius ſerm 2. & 3. contra Arianos, Socrates lib. 1. cap. 36.

350. *Acaciani Filium Patri ſimilem, non tamen conſubſtantialem dicunt: Vnde apud Seleuciam Iſauriæ: Coeſſentialis,* inquiunt, *vocem reijcimus, vt à Scripturis alienam; Dei diſſimilitudinem deteſtamur, ſimilitudinem verò Filij ad Patrem clarè confitemur.* Athanaſius de Synodis Arimini & Seluciæ, Epiphanius hæreſi 73. Socrates lib 2. cap. 40. Sozomenus lib. 4. cap. 22.

350. *Metangiſmonitæ dicebant Filium ſic in Patre eſſe, vt vas in vaſe maiore.* Auguſtinus hæreſi 58.

350. *Marcellus & Photinus docuerunt, Chriſtum nudum eſſe hominem, & ex humanæ generationis natura initium habere, neque eſſe ante ſecula genitum.* Athanaſius de ſalutari Chriſti aduentu, & diſputatione contra Arium, Ambroſius de apologia Dauid, Marius Victorinus lib. 1. contra Arium, Naziaanzenus oratione de ſeipſo, Hilarius lib. 7. de Trinitate.

360. *Actius Syrus Vnigenitum Filium dixit eſſe alterius ſubſtantiæ quàm ſit Pater, Filiumq; ordinis & temporis eminentia poſteriorem, Patrem priorem eſſe.* Baſilius lib. 1. contra Eunomium, Athanaſius diſputatione contra Arium, Sozomenus lib. 8. cap. 26.

370. *Bonoſus Epiſcopus dicebat, Chriſtum eſſe Dei Filium adoptiuum, non naturalem.* Innocentius Primus epiſt. 21. Gregorius Magnus lib. 9. epiſt. 61. Iſidorus lib. 8. Etymol. cap. 5.

380. *Eunomius aſſerebat Filium per omnia eſſe Patri diſſimilem, quia nullo modo ſimilis eſſe poſſet factura factori.* Ruffinus lib. 1. c 25.

400. *Maximinus Arianus dixit, Patrem & Filium vnum eſſe, non vnitate naturæ, ſed voluntate.* Auguſtinus lib. 2. contra Maximinum.

420. *Pelagianorum quidam docuerunt, Chriſtum purum hominem de Maria eſſe natum, & eundem ſuis meritis anno 30 ætatis factum eſſe Chriſtum, & poſt paſſionem etiam ſuis meritis factum eſſe Deum.* Ioannes Caſsianus de incarnatione Domini lib. 1. c. 6.

430. Neſtorius apud Cyrillum Alexandrinum, epiſtola ad Comarium & Potamionem Epiſcopos: *Ego* (inquit) *Deum bimeſtrem aut trimeſtrem non dico.*

500. *Priſcillianiſta Chriſtum fatis, & cœlorum conſtellationibus ſubiectum, omniaq; ex fatali nece eſſimate operari arbitrantur.* Gregorius Homil. 10. in Euang.

30. *Mahometus paſſim in Alcorano ſuo negans Deum habere Filium, damnat Chriſtianos, quòd Ieſum Filium Dei dicant, cùm non ſit niſi nuntius Dei, qui non ſit venerandus vt Dominus, cùm ſcriptum ſit, non niſi vnum Deum adorandum eſſe.*

80. *Felix Vigelitanus, & Elipandus Tolitanus dicebant, Chriſtum ſecundam humanam naturam eſſe adoptiuum, non proprium Dei Filium* Aimoinus lib. 4. c. 33. Ionas Aurelianenſis lib. 1. de cultu imaginum.

150. *Godſchalcus Belga dicebat, Deum Patrem plus eſſe, quàm Filium.* Chronicon Iſenacenſe.

Petrus Abailardus negabat in Chriſto fuiſſe Spiritum timoris Domini: dicebat illum eſſe quandam potentiam in diſcernendo per ſapientiam. Bernardus epiſt. 190. Otto Friſingenſis de rebus geſtis Friderici lib. 1. cap. 49.

Albigenſes dicunt, Chriſtum fuiſſe nec verum Deum, nec verum hominē. Antoninus parte 4 titul. 1. [illegible]

Raymundus Lullius dixit, Patrem eſſe priorem Filio. Bernardus Lutzenburg.

Iermannus Riſwich, *Chriſtum,* inquit, *eſſe Dei Filium apertè nego.*

raſinus Roterodamus Præfatione in Tomum 2. operum Hieronymi: *Arianorum hæreſis cō[illegible] litteris, ac diuina quoque Scriptura, validiſſimis, vt videbatur, nixa præſidijs, inſuper Imperatorum [illegible]rum adiuta ſtudijs opibuſq;, periculoſiſſimis rerum motibus labefactauit orbem Chriſtianum; in tan[illegible]t diu eſſet in dubio vtro ſe inflecteret Eccleſia ſinceritas, & factio ſchiſma eſſe verius, quàm hæreſis: [illegible]ucr[illegible] numero pene pares eſſent, eloquentia doctrinaq; ſuperiores.*

[illegible] epiſtolæ ad Philippenſes *(non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualem Deo:)* primùm cum

Maximino

Maximino Ariano exponit: *Non vſurpauit ſibi cum Deo æqualitatẽ.* Deinde addit: *Scio magnos authores Hilarium, Auguſtinum, vt cæteros taceam, ſic interpretari: Non rapinam arbitratus eſt, quòd eſſet æqualis Deo: Nam quod erat natura, non putauit eſſe rapina. Cùm eſſet in forma Dei, hoc eſt, cùm verè eſſet Deus. Atque hanc præcipuam habent clauem, qua confidunt Ariani, qui ſolum Patrem verè volunt eſſe Deum. Atqui ſi veris agere fas eſt, quid magni Paulus tribuit Chriſto, ſi cùm Deus eſſet natura, intellexit, id non eſſe rapinæ, hoc eſt, nouit ſeipſum? Illud autem compertum eſt, nuſquam maiorem vim fieri ſacris Scripturis, quàm vbi cum hæreticis agentes nihil non detorquemus ad victoriam: tametſi non video, quid hic locus proprie faceret contra Arianos, qui non negabant Dei Filium eſſe Deum, imò & magnum Deum fatebantur, & benedictum ſuper omnia Deum, ſed arbitrabãtur Patrem aliquo modo peculiari dici Deum, quo Filius aut Spiritus ſanctus non diceretur.*

In annotationibus ad illud capitis 9. ad Romanos: Ex quibus eſt Chriſtus ſecundùm carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula. *Mirum eſt, quod non agat Eraſmus, vt hoc telum de manibus nobis extorqueat: Primùm vocem* (Deus) *ſuppoſitam eſſe vult: deinde ait, hunc locum non eſſe efficacem ad reuincendos Arianos: denique ſic optimè expediri poſſe docet, vt poſt illa verba:* Ex quibus est Chriſtus ſecundùm carnem, *interpoſito puncto, ſequatur actio gratiarum:* ſuper omnia Deus, *videlicet Pater, ſit* benedictus in ſecula.

Annotatione ad illud Epheſ. 5. In regno Chriſti & Dei: *ſic Patrem videtur appellare, quaſi Chriſtus non eſſet Deus. Verùm id aliàs admonuimus, Patrem ex cõſuetudine ſermonis Apoſtolici ſignificari, quoties Deus abſolutè nominatur, cùm ex plurimis locis palam ſit, & Chriſtum illis vocari Deum.*

1521. Martinus Lutherus in confutatione Latomianæ rationis: *Nec eſt quòd mihi Homouſion illud obiectes aduerſus Arianos receptum. Non fuit receptum à multis, iiſq; præclariſſimis, quod & Hieronymus optauit aboleri, ideoq; non effugerunt periculum, hoc inuento vocabulo, vt Hieronymus queratur neſcire, quid veneni lateat in ſyllabis & literis; adeò illud Ariani magis quàm Scripturas exagitabant, &c. Quòd ſi odit anima mea vocem Homouſion, & nolim ea vti, non ero hæreticus. Quis enim me coget vti?* Falſum hoc eſt.

1540. Philippus Melanchthon in Locis Communibus, editis VVittembergæ anno 1535. Argentorati 1536. Halæ Sueuorum 1539. Tractatu de Filio: *Cùm haud dubiè ſit natura Filius, neceſſe eſt, in eo aliquid eſſe diuina naturæ ſubſtantialiter. Quicquid autem eſt extra perſonam Patris, quod tamen eſt aliquid diuinæ naturæ, id neceſſe eſt perſonam eſſe.*

In Locis Communibus, editis Baſileæ 1541. cum cæteris eiuſdem operibus: *Neceſſe eſt,* inquit, *in Chriſto aliquam diuinam naturam eſſe, per quam omnia ſint condita,* &c. *Hæ ſententiæ clarè teſtantur in Chriſto & eſſe & manere quandam diuinam naturam.*

In Locis Communibus impreſsis anno 1545. fol. 43. ſic Chriſtum loquentem introduxit: *Nũc miſſus ſum ſubiectus cruci, & ſeruio meæ vocationi. Deinde verò gloriam, ô Pater, mihi reſtitue, quam ante conſtitutionem mundi apud te habui.*

1540. *Georgius Dauid iſtud potiſſimum habuit, vt Chriſtum Ieſum aboleret: nam ſe tertium Dauidem eſſe dicebat, in cuius animam Dei Patris & Filij & Spiritus ſancti diuinitas omnis concediſſet. Itaque omnes reliquos, atq; adeò Chriſtũ ipſum, nihil niſi merã litteram & carnem extitiſſe, ſe verò eum eſſe, qui Spiritũ ipſum dignis afflaret, cæleſteſq; efficeret: Sibi vni orbis terrarum imperium à Deo traditum eſſe, vt ad ſe venientes bearet, reliquos omnes perderet* Cælius Secundus Curio in ſupplemento ad Sabellicum lib. 29.

1540. Michaël Seruetus lib. 1. de Trinitate fol. 7. *Scripturæ ſimpliciſſimè de Ieſu vnico Filio Dei loquuntur nullam aliam rem, nullam aliam naturam, nihil præter hominem natum, aut genitum Scripturæ memoris.* Pagina 47. *Temerarium eſt de Verbo Dei aut Sermone facere Filium.* Pag. 58. *Spiritualiter intelligendum eſt, Chriſtum eſſe Deum.*

1550. Ioannes Caluinus ad caput 14. Geneſ. verſ. 18. *Summa eſt, Chriſtum in ſuo fore ſecundum poſt Deum Regem, vt etiam ſit ſacerdotem vngatur.*

In harmonia Euangelica ad cap. 22. Matthæi, verſ. 44. ad illa verba: Dixit Dominus Domino meo, &c. *Seſſio ad dextram Metaphoricè accipitur, pro ſecundo vel proximo gradu, quem Dei vicarius occupat.*

Ad cap. 26. Matth. verſ. 64. *Dicitur Chriſtus ſedere ad dextram Patris, quia ſummus Rex conſtitutus (qui eius nomine mundum gubernet) quaſi ſecundam ab eo honoris & imperij ſedem obtinet: Sedet ergo Chriſtus ad Patris dextram, quia eius eſt vicarius.*

Ad cap 16. Marci verſ. 19. Conſedit in dextris Dei: *Perinde eſt, ac ſi vocetur Dei vicarius, qui eius perſonam ſuſtinet.*

Ad cap. 1. Ioannis, v. 9. *Chriſtus lux eſt ex ſeipſa, & per ſe refulgens.*

Ad cap. 6. Ioannis, v. 55. *Chriſtum amplectere ſeruum Patris, vt ſe vitæ principem tibi oſtendat.*

Verſ. 57. *Tres hic recenſentur vitæ gradus, primum locum obtinet viuens Pater, qui ſcaturigo eſt, ſed remota & abſcondita: ſequitur Filius, quem habemus velut fontem nobis expoſitum, & per quem vita ad nos diffunditur. Deus Pater, penes quem reſidet vita, procul à nobis diſtat: Chriſtus quaſi medius ſtatuitur, qui eſt ſecunda vitæ cauſa, vt inde ad nos vſque perueniat, quod alioqui in Deo lateret.*

Ad cap. 17. Ioannis, v. 12. *Dicit ſe Chriſtus ſeruaſſe eos nomine Patris: quia ſe miniſtrum duntaxat ſtatuit, qui nihil niſi Dei virtute geſſerit atque auſpicijs.*

Libro Gallico de actis Serueti impreſſo anno 1554. in 4. fol. 219. *Filius,* inquit, *eſt conformis Patri, habens ſubſtantiam diſtinctam ab eo.*

Libro aduerſus Valentinum Gentilem refutatione 10. ait: *Nomen Dei per excellentiam ad ſolum Patrem pertinere: hunc ſolum ac propriè cæli ac terræ Creatorem eſſe: immò & Patri ſubiectum Filium, etiam ſecundùm diuinitatem.* Ibidem ait, *Impropriam & duram loquutionem eſſe ſymbolo Nicæno:* Deum de Deo, lumen de lumine.

Lib.1. Institut.cap.13.§.19. & 23. postquam quibusdam Scriptoribus Ecclesiasticis imposuit, Filium à seipso,& diuinitatem & essentiam habere, tandem concludit: *Ergo cùm de Filio, sine Patris respectu simpliciter loquimur, benè & propriè ipsum à se esse asserimus.* &c. *Cùm ponatur nomen Iehouæ (vbi Filij fit mentio) sequitur Deitatis respectu à seipso esse.* &c. *Quomodo Creator, qui omnibus esse dat, non erit ex seipso, sed essentiam alunde mutuabitur?*

Epistola 2. ad Polonos asserit, *Christum secundùm naturam etiam diuinam, Patre minorem esse.*

Ad cap. 2. ad Philip. *ad illa verba*: Dedit illi nomen. *Plusquam ridiculi sunt Sorbonici Sophistæ, qui ex præsentis loco colligunt, genu flectendum esse, quoties nomẽ Iesu pronunciatur: quasi vox esset magica, quæ totam in sono vim haberet inclusam.*

1550. Gaspar Zwenckfeldius lib. de Verbo Dei, pagina 32. *Filium*, ait, *esse vitam seu hypostasim Patris.*

1555. Valentinus Gentilis protheſi 11. *Æterna λογὸς substantia principium & originem habet à Deo quatenus genita & distincta sit. Non est enim ex nihilo creata, aut de aliqua non existente materia facta, sed de immensa substantia illius genita.*

Protheſi 20. *Genitus à Genitore substantiali numero differt, non potestate, sententia, aut diuersitate naturæ.*

Protheſi 1. *Vnus Deus & λόγος eius duæ sunt eiusdem naturæ substantiæ intelligentes, id est, duo æterni spiritus, consubstantiales, congruo gradu, ordine, ac proprietate distincti.*

Grubaldus Christum fingit nouitium Deum, à Patre diuersum, & cui non eadem sit cum Patre essentia.

1557. Ioannes Caluinus epist. 238.

1560. Lambertus Danæus contra Genebrardum pag. 7. *Durè & periculosè loquitur Augustinus (pace tanti viri dixerim) quando ait; Deus cùm Verbum genuit, id quod est ipse genuit. Durè etiam idem loquutus est, cùm ait: Christus est Filius substantiæ Patris, sapientia de sapientia, substantia de substantia.*

1560. Matthias Illyricus in glossa compendiaria noui Testamenti: *Filius per quandam metaphoram vocatur λόγος, ficut similis fortè hebraismo dici posset Baptista nominatus vox.*

1560. Bernardinus Ochinus dialogo 2. de Trinitate *Christum Dominum creaturam esse* dicit.

1560. Petrus Richerus in Americam sub VVillaguione missus, ibi & verbis prædicauit, & coram notarijs chartis dedit, & obsignauit chirographo; *eum, qui dixerit Iesum Christum necessariò inuocandum, hereticum esse* Addebat: *Per Christum quidem orandum esse Patrem, sed Filium nunquam esse inuocandum ne humanitas eius honor haberetur.* Feu-ardentius in appendice ad libros Alphonsi aduersus hæreses, fol. 1259.

1570. Georgius Blandrata in disputatione Albana actione quintæ diei, *Cùm Christus*, inquit, *inuocatur, nõ inuocatur tanquam Deus ille altissimus, sed caput nostrum Filius Dei, & Mediator, qui nobis à Patre constitutus est.*

Actione 6. diei: *Dicimus vnum esse æternum illum & altissimum Deum, nempe Patrem: non agnoscimus aliquem Dei Filium, qui non sit homo. Dicimus præterea hunc Iesum Filium Dei, de Spiritu sancto in tempore conceptum, etiam esse Deum. Primò, quia de Spiritu sancto conceptus est: secundo quia data est illi potestas in cœlo & in terra: tertiò, quia vbique testatus est Christus se esse Filium Dei, & Spiritus sanctificationis sine mensura datus est illi.*

1572. Ioannes Sommerus Pirnensis, lector Scholæ Claudiopolitanæ in Tranſyluania, aduersus Petrum Carolium lib. 1. cap. 4. de Filio: *Credimus & in vnum Dominum nostrum Iesum Christum, per quem omnia. Hunc non legimus aut inuisibilem, aut æternum vocari, neque super omnia Deum, neque eum ex quo omnia. Hic se minorem Patre confessus est. Hic nunquam aut visus est, aut quemquam allocutus est, antequam nasceretur, neque antequam conciperetur vsque ab æterno fuit. Hic seipsum nunquam Deum, sed Dei Filium, sapius autem Filium hominis nominauit.*

Lib. 2 cap. 5. *Christus nusquam naturalis Filius Dei dicitur; sed est παρὰ φύσιν Filius Dei, sicut gentes παρὰ φύσιν in bonam oleam insitæ sunt. Aduersariorum fabulæ, quòd ex essentia Patris ab æterno sit genitus, in Scriptura non sunt: apud Platonem, Plotinum, Trismegistum, Iamblichum, & alios Platonicos ad verbum extant.*

Cap. 12. *Iesus Christus non est ex essentia Patris natus, vt Plato fabulatur, neque ab æterno, vt Carolus Pseudoplatonicus fingit; sed virtute & operatione Spiritus sancti conceptus ante annos 1572. Fuit Christus antequam Abraham fieret, seu pater multarum gentium, olim typicè, tandem historicè, sed hoc nihil ad æternitatem Christi.*

1578. Nathaniel Ælianus libro Germanico, quem inscripsit Matthan Ia: *Quòd Messias non sit simul Deus & homo, primùm ex eo liquet, quòd nunquam talis promissus est: secundo quia nunquam in Scripturis noui Testamenti Deus vocatur: tertiò, quia in Scripturis noui Testamenti solus Pater Deus vocatur. Quòd Messias cultu inuocationis, quæ soli Deo debetur, non debeat honorari, patet primò, quia Moses solum Deum adorandum dicit: secundo, quia Messias solum Patrem inuocandum præcipit.*

1579. Fratres familiæ Amoris libro Londini impresso 1579. art. 24. negant, *Christum esse æqualem Patri, quòd ipse Christus dixit:* Pater maior me est: *Præterea addunt, Christum omnino non esse Deum.*

1580. Franciscus Dauidis in disputatione Albana, actione tertiæ dici: *Dico ego Christum hominem, non esse illum altissimum Iesum, sed Filium eius: Patrem Deum altissimum solum ab ipso Deum dicimus: Filiũ verò dicimus Deum communicatione.*

In defensione negotij de non inuocando Iesu Christo in precibus, fol. 21. *Si Christus adorandus & inuocandus est, Christus erit ille solus verus Deus Deut. 6. propositus. At illud iam olim per nos negatum & destructum est. Non ergo dicere & affirmare possumus, Christum adorandum & inuocandum esse, nisi prævaricatores esse velimus.*

Fol. 20. *Sicut non extat mandatum de inuocando Christo, sic & nec de eo adorando, & fiducia in eum collocanda.*

1580. Christianus Francus libro contra Trinitatem: *Filius cùm generatus est, capit habere esse. Ergo non ab aterno fuit.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

Psal. 2. *vers.* 7. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

Psal. 109. 1. Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. 4. Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus Sanctorum: ex vtero ante Luciferum genui te.

Isaiæ 9. 14. Ecce, Virgo concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen eius Emanuel.

Isaiæ 9. 6. Paruulus natus est nobis, & Filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius: & vocabitur nomen eius Admirabilis, Consiliarius, Deus Fortis, Pater futuri seculi, Princeps pacis.

Isaiæ 35. 4. Deus ipse veniet, & saluabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum.

Isaiæ 45. 14. Hæc dicit Dominus: Labor Aegypti, & negotiatio Aethiopiæ, & Sabaim viri sublimes ad te transibunt, & tui erunt: Post te ambulabunt, vincti manicis pergent: & te adorabunt, teque deprecabuntur: Tantùm in te est Deus, & non est absque te Deus. Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel Saluator.

Ieremiæ 23. 5. Ecce, dies veniunt, dicit Dominus: & suscitabo Dauid germen iustum. Hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus iustus noster.

Ionathas Vzielis filius Chaldaicè vertit: In diebus illis germinare faciam Messiam iusticiæ: & hoc est nomen eius, quod vocabitur Deus iustus noster.

Baruch 3. 36. Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius aduersus eum. Hic adinuenit omnem viam disciplinę, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.

Matth. 3. 16. Baptizatus Iesus, confestim ascendit de aqua. Et ecce aperti sunt ei cæli: & vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se. Et ecce vox de cælis dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

Matt. 16. 16. Petrus dixit: Tu es Christus Filius Dei viui.

1. *Ioannis* 1. 1. In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil, quod factum est.

Ioannis 3. 16. Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

Ioannis 5. 18. Iudæi quærebant Christum interficere: quia non solùm soluebat Sabbathum, sed & Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo.

Ioannis 8. 58. Antequam Abraham fieret, ego sum.

Ioan. 10. 30. Ego & Pater vnum sumus.

Ioan. 14. 1. Creditis in Deum, & in me credite.

Ioan. 16. 15. Omnia, quæcumque habet Pater, mea sunt.

Ioan. 20. 29. Thomas dixit Christo: Dominus meus, & Deus meus.

Act. 20. 28. Vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.

Rom. 9. 5. Ex quibus est Christus secundùm carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula.

Galat. 1. 12. Non ab homine accepi Euangelium, neque didici: sed per reuelationem Iesu Christi.

Philip. 2. 6. Christus cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo.

Coloss. 1. 16. In ipso condita sunt vniuersa in cælis, & in terra, visibilia, & inuisibilia, siue Throni, siue Dominationes, siue Principatus, siue Potestates: omnia per ipsũ, & in ipso creata sunt: & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.

Hebr. 1. 3. Qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius. 5. Cui dixit aliquãdo Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te?

1. *Ioan.* 3. 16. In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit.

Digitized by Google

Deus ex Deo, figura & imago deitatis, Verbum efficax, ſapientia conſtitutionis rerum vniuerſarum comprehenſiua, & potentia totius naturæ effectrix, Filius verus veri Patris.

Euſebius Alexandrinus. 260.

Sermone in Aſcenſionem Domini: Sedet ad dextram Patris, perficiens omnem diſpenſationem, cõſubſtantialis exiſtens poteſtas Patris & Filij & Spiritus ſancti.

Dionyſius Alexandrinus. 270.

Apud Athanaſium epiſtola de ſententia Dionyſij: Exiſtente æterno Patre exiſtit & æternus Filius, lumen de lumine: Nam ſi Pater eſt, neceſſariò & Filius eſt: Si enim nullius Filius eſt genitus, quomodo ipſe Pater, aut cuius tandem Pater fuerit? Itaque ambo ſunt, & ab æterno ſunt, &c. Hoc pacto vnitatem, quæ indiuiſibilis eſt, in Trinitatem dilatamus: & Trinitatem, quæ diminui non poteſt, in vnitatem conſummamus: & tamen ſcilicet accuſamur, quaſi qui dicamus Filium vnum eſſe ex numero rerum factarum, & nequaquam Patri ſuo conſubſtantialem, &c. Oſtendo falſum eſſe crimen, quod mihi obijciunt, quòd Chriſtum Deo conſubſtantialem eſſe negaſſem.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De demonſtratione Euangelica lib. 4. cap. 3. Cùm vnus ſit Pater, Filium quoque vnum, non plures eſſe oportet, vnumque perfectum ſolum genitum, Deũ de Deo, non autem plures. In pluribus enim diuerſitas erit ac differentia, deteriorisq; introductio. Quare vnus Deus, vnius Filij perfecti & vnici, non plurium Deorum, neque Filiorum Pater: Quoniam cùm luminis quoque vna ſit eſſentia, ipſam item, quæ ex eo generetur perfecta, vnam ponere omnis cogit neceſsitas. Quam enim aliam præterea ſobolem luminis cogitare poſſumus, niſi vnum ipſum, qui ex ipſo proficiſcitur, omniaq; complet & illuſtrat radium? Quicquid enim ab hoc alienum fuerit tenebræ erunt, non lumen. Idcirco enim ſupremi omnium parentis, cùm lumen ſit, quod nullis verbis comprehendi poteſt, ne ſimile quidem vllum propriumq; exemplar fuerit, præter ipſum hoc ſolum, quod quidem ipſum dicere item de Filio fas eſt. Splendor eſt enim luminis ſempiterni, ſpeculumque immaculatum diuinæ euidentiæ, & imago bonitatis eius. Ex quo illud dictum eſt: *Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius*, &c. Hæc docent eſſe Filium, qui genitus ſit, non illum quidem, qui certis temporibus non fuerit, poſterius autem ſit natus: ſed qui ſit ante tempora æterna, atque anteeat, & tamquam Filius vnà cum Patre ſemper degat. Heb. 1.

Alexander Alexandrinus Epiſcopus 325.

Epiſtola ad Alexandrum Conſtant. Quòd ſi omnia per ipſum facta ſunt, qui fieri poteſt, vt is, qui rebus creatis eſſentiam indulſerit, quodam tempore non fuerit? Nulla enim ratio vult, vt quod creat, eiuſdem ſit cum creato naturæ. Credimus in vnum Dominum Ieſum Chriſtum Filium Dei vnigenitum: genitum quidem, non ex eo quod non eſt, ſed ex eo qui Pater eſt: neque id quidem more corporeo, per inciſionem, aut diuiſionum fluxiones, vt Sabellio & Valentino viſum eſt, ſed modo quodam, qui verbis explicari omninò non poteſt.

Synodus Nicena. 325.

In Symbolo: Credo in vnum Dominum noſtrum, Ieſum Chriſtum Filium Dei vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia ſecula, Deum verum de Deo vero, lumen de lumine, genitum non factum, conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt, &c. Eos autem qui dicunt: Erat aliquando, quando non erat, & quia ex multis ſubſiſtentibus factus eſt, aut ex alia ſubſtantia dicunt eſſe mutabilem Filium Dei, anathematizat Catholica & Apoſtolica Eccleſia.

D. Antonius Eremita. 330.

Epiſtola vltima: De Ario, qui in Alexandria ſurrexit, & loquitur aliena verba de Vnigenito, cui qui eſt, & qui ſine tempore eſt, tempus non aſciuit, & ineffabilis, finem inter creaturas non dedit immobilis, immobilitatem non affixit.

Athanaſius. 340.

Oratione 5. contra Arianos: Vnum eſſe Chriſtum, vnum eundemq; Deum confitemur, vnam hypoſtaſin & vnam perſonam, non vt complementum aliquod ad integritatem hypoſtaſeos conferat corpus. Id enim prorſus impium, cùm diuinitas per ſe integra & perfecta, incapax omnis defectionis, ſimplex, vniformis, & incompoſita in partes non diſtinguatur. Hoc eſt quatenus Verbum Deus eſt, & vniforme, in diuerſitatem membrorum aut rerum, ſiue ex corporeæ ſint, ſiue incorporeæ, non cadit: Verbum enim res abſoluta eſt, & penitus incorporalis.

Concilium Sardicenſe. 350.

Apud Theodoretum lib. 2. cap. 8. Hiſt. Eccl. Confitemur vnam eſſe Patris & Filij diuinitatem: Neque tamen quiſquam eſt, qui neget, Patrem Filio maiorem, non quòd aliam habeat eſſentiam, aut quòd ab eo differat, ſed quia ipſum nomen Patris maius eſt quàm Filij. Et ideo deprauata eſt, & execrabilis Arianorum interpretatio, qui contendunt Seruatorem ideo dixiſſe: ***Ego & Pater vnum ſumus***, quòd ſit inter eos conſenſus, & concordia: Nos credimus, & affirmamus, & intelligimus, ſacram illam Saluatoris ſententiam, quæ ita ſe habet: ***Ego & Pater vnum ſumus***, de æternitate eſſentiæ, quæ eſt vna eademq; in Patre & Filio capiendam eſſe. Itemq; illud perpetuo credimus, hunc ſine principio, & ſine fine cum Patre regnare, & regnum eius nec tempus habere quo terminetur, nec qua conſumatur defectionem: Nam quod ſemper eſt, nunquam cœpit eſſe, nec aliquando deficere poteſt.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catechеſi 4. de Chriſto: Credo in Filium Dei, vnum & ſolum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Deum ex Deo genitum, vitam ex vita genitam, lumen ex lumine genitum, ὁμοούσιον, hoc eſt, conſubſtantialem per omia generanti: qui non in temporibus eſſe cœpit, ſed ante ſecula ſempiternus, incomprehenſibiliter ex Patre genitus: Sapientiam Dei, & virtutem & iuſtitiam ſubſtantialem: qui in dextra Patris ante omnia ſecula ſedet.

Catechеſi 11. ***Qui videt Filium, videt & Patrem:*** ſimilis enim in omnibus Filius genitori: vita ex vita genitus, lumen de lumine, virtus de virtute, & Deus de Deo. Et non differentes ſunt Deitatis ſplendores in Filio. Et qui dignus habitus eſt Filij deitatem videre, veniet etiam in fruitionem Patris.

Apollinarius. 365.

Τίφθ' ὑπερφίαλα κενεόφρονα μύθεται ὄμιλος,
καὶ γαῖαι βασιλῆες ἀολλίσθησαν ἑτοῖμοι.
καὶ σφέων ἀγερέθοντο δικασπόλοι εἰς ἓν ἵοντες
Παμβασιλῆος ἐοῦτι κατὰ χρισόου θεοῖο;
Vt quid ſuperbiam ſtolidæ compoſuerunt nationes,
Et reges terræ congregati ſunt parati:
Et ipſorum glomerati ſunt iudices in vnum, euntes
Supremum Regem, ſummq; contra Chriſtum Deum? Pſal. 2.

Ηὸε, θεῶν θεὸς ἐστιν, ἐμῶν ἐς δεξιὰ δώμων
ὃς κεν ὑπὸ θρῆνον δύσῃς σὸν πένθος ἀμείδητον.
Sede, Deo Deus dixit, meorum ad dextram ſedium. Pſal. 109.

Donec ſub ſcabellum inimicos tuos pedi⁹ tuorum ponere.

Baſilius Magnus. 370.

Homilia de fide: Pater omnium principium, omnium cauſa exiſtentium, animantium radix: vnde vitæ fons orta eſt: ſapientia, potentia, imago ipſiſſima inuiſibilis Dei, Filius ex Patre genitus, Verbum viuens, Deus exiſtens, & ad Deum exiſtens: non factus: ante omnia ſecula, non poteſt creatus: Filius non ſeruus: Creator, non creatura: cuncta exiſtens, quæ eſt & Pater, Filius inquam & Pater. Manens igitur in eſſentia Filius, omnia eſt, quæ Pater eſt: ſecundùm ipſius Domini vocem dicentis: *Cuncta quæ habet Pater mea ſunt.* Reuera namque imaginis ſunt omnia, quæ in prototypo ſiue exemplari exiſtunt: *Vidimus*, inquit Euangelium, *gloriam eius gloriam quaſi Vnigeniti à Patre*; hoc eſt, non ex munere, aut ex gratia, hæc ei miranda data ſunt: ſed ex naturali communitate patriæ dignitatis dignitatem obtinente Filio. Accipere namque commune quidam cum creatione eſt: habere autem ex natura proprium geniti. Vt ergo Filius, naturaliter ea quæ Patris ſunt poſſidet: vt autè Vnigenitus, omnia in ſeipſo cõprehendit, nihil cum altero diuidens. Ex ipſa igitur Filij appellatione diſcimus, quòd naturæ ſocius eſt, non naſci iuſſus, ſed ex poteſtate ſplendens: ſine interuallo, ſine tempore, cum Patre coniunctus: æqualis in bonitate, æqualis in potentia, eiuſdem ſocius gloriæ: quid enim aliud quàm ſphargis & imago, totum in ſe Patrem oſtendens?

Gregorius Nazianzenus. 380.

In carminibus de Filio:

Nil erat ante Patrem magnum. nam cuncta coërcet
Complexu ille ſuo. A magno pendet ij, Parente
Editus ex illo Sermo, qui tempora expers
Effigiem in ſeſe Patris exprimit vndiq;, & illi
Par eſt natura: namque inclyta gloria Patris
Filius eſt, & grande decus. Fuge quærere quonam
Sit paſto genitus: ſoli cum Prole Parenti
Cognitus hic modus eſt. Quis enim mortalis adeſſe
Tum potuit, Triademq; oculo ſpectare beatam?
Sed tamen id nulli dubium eſt, quin ſectio nulla,
Nullaq; ſit ſupero proſsus tribuenda Parenti
Fluxio, quæ nimium ſpurca eſt, nec denique quicquam,
Quod cadat in noſtros ortus, quos cæca libido
Prægreditur. nam ſi idcirco non paſſio tangit,
Haud ſimplex quia ſum, ſed mente & corpore conſto,
Quæ tam fronte Deo tribuetur paſſio, cùm ſit
Corporis, & rerum, propriæ quæ corporis, exors? &c.
Si prius eſt tempus quàm ſim, prius attamen haud eſt
Quàm Verbum, cuius Pater eſt ſine tempore, cumq;
Nil penitus deitate ſua maiùs ve priùs ve
Eſſet habens Genitor, Natus quoque tunc erat, atque
Principium ipſe Patrem, qui tempus neſcit, habebat?
Non ſecus ac magnum Phœbi lux vnica diſcum:
Sit licet exemplum diuino numine quodvis
Inferius. nec enim debet committere quiſquam,
Vt Patris ac Nati, quorum eſt æternus vterque,
Quicquam interponat medium, fabulemq; nefando
Crimine diſſociet, charoq; à Patre ſecare
Audeat. Ille etenim deitatem diſſecat audax,
Ante Deum, aut tempus quicunque, aut relligiuerit, &c.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 62. Filius ſemper perfectus exiſtens, ſemper in ſubſtantia ex Patre in veritate genitus, ſine principio, ſine tempore, & inenarrabiliter: non confrater exiſtens Patri, non auſpicatus ipſum eſſe, neque qui interm iſerit vnquam, verùm ſemper Filius genuinus cum Patre exiſtens, ex Patre ſine tempore genitus, æqualis exiſtens, Deus ex Deo, lumen de lumine, Deus verus ex Deo vero, genitus, non creatus.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Ad Simplicium de fide: Cùm dicunt: ſi erat, non eſt genitus: & ſi natus eſt, non erat: doceantur quòd non oporteat carnalis natiuitatis proprietates accommodare diuinæ naturæ. Nam corpora quidem, quæ non erant gignuntur: Deus autem efficit vt ea quæ non ſunt exiſtant: non ipſe ex eo quod non eſt, exiſtit. Idcirco Paulus quoque eum ſplendorem gloriæ nominat, vt doceamur, quòd ſicut lumen de lucerna, & ex natura lumen edentis eſt, & vnà cum illa eſt: (ſimul enim atque emicuit lucerna lumen quoque, quod ab ea exiſtit, pariter effulget) Ita hîc quoque Apoſtolus iubet intelligere, quòd & ex Patre ſit Filius, & abſque Filio nunquam ſit Pater. Nam fieri nõ poteſt, vt gloria ſit abſque ſplendore: quemadmodum fieri non poteſt, vt abſque ſplendore lucerna ſit.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Serm. de ſancta & conſubſtantiali Trinitate: Si dixeris mihi de Patre, Scriptum eſt: *Te ſolum verum Deũ.* Sed eſt & hoc ſcriptum: *Et Deus erat Sermo*: Et quomodo igitur æqualis Patri? Dicendo enim de Patre, quòd ipſe ſit ſolus verus Deus: monſtrauit Filium non naturalem, ſed adoptatum filium. At quid propriæ ſalutis inimicè? num quia ſcriptum, ſicut dicit Ioannes de Patre, *Deus lux eſt*: De Filio autem, *Erat lux vera*: ideo audes propter hoc dicere minorem Patrem, eò quòd non adiecit, quòd ſit lux vera: ſed de Filio ſolo dicit, quòd ſit lux vera? Sicut igitur non audes minorem facere Patrem, eò quòd non appoſitum eſt, quòd ſit lux vera: ita cùm audis de Patre: *Te ſolum verum Deum*: de Filio autem, ſolùm quòd ſit Deus, ne audeas minorem facere Filium: quoniam nomina diuerſo modo nunc illi, nunc huic adhærent.

Ioan. 17. Ioan. 1.

1. Ioan. 1. Ioan. 1.

Ioannes Caſſianus. 430.

De Verbi incarnatione lib. 2. cap. 6. Dei Filius Ieſus Chriſtus, quia & à diuinitate genitus, & à diuinitate conceptus. Si autem Dei Filius, ergo indubitanter Deus: Si autem Deus, ergo gratia Dei non erat carens: Neque enim ea re vnquam caruit, quam ipſe fecit. *Gratia enim & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.*

Ioan. 1.

Cap. 7. Omnis ergo in eo gratia, omnis virtus omnis potentia, omnis diuinitas, omnis denique diuinitatis, & maieſtatis ipſius plenitudo cum eo, atque in eo ſemper fuerunt, ſiue in cœlo, ſiue in terra, ſiue in vtero, ſiue in ortu: nihil vnquam Deo de Deo defuit: ſemper enim cum Deo deitas.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Lib. 1. in Ioannem cap. 1. Conſubſtantialis quidem Filius Patri, & Pater Filio rectè creditur: Adeò enim ſumma in eis identitas eſt, vt in Filio Pater, & in Patre Filius conſpiciatur: *Qui* enim *me videt*, Saluator inquit, *Patrem meum videt.* Et rurſus: *Ego in Patre & Pater in me eſt.* Quod cùm ita ſit, non tamen idcirco aut Filius in propria hypoſtaſi, aut rurſus Pater per ſeipſum ſubſiſtere negabitur: nec ſumma illa identitas perſonas, id eſt, hypoſtaſes confundet: nec quoniam vnum ſubſtantia ſunt Pater, & qui cum eo eſt Filius, idcirco numero etiam vnum erunt: ſed natura quidem eadem in vtroque: propriè autem & verè vterque ſubſiſtit.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. epiſt. 241. Si Deus ſui ſemper ſimilis eſt, nec quicquam vnquam ipſi accedit, Pater ſemper ſit neceſſe eſt. Quod ſi ſemper Pater eſt, ſequitur, vt Filium quoque ſemper habuerit. Et quo conficitur, eum eandem cum Patre æternitatem habere.

Lib. 1. epiſt. 141. Diuiniſſimus atq; ab omni creatione pra-

ne præſtantior Patris Filius, qui à nobis adoratur, meritò Verbum appellatur, non quòd Verbum ſolum ſit, ac Patris interpres, vt quibuſdam placet, verùm quia dicto citius operatur, ac citra perpeſſionem vllam genitus eſt. Verbum autem cùm ſit, ſubſiſtens quiddam eſt, ac peculiarem proprietatem habet. Nam quòd hypoſtaſi minimè careat, hinc liquet, quòd ipſummet Verbum ſe verba habere dicat, his verbis vtens: *Qui verba mea audit, & facit ea, &c.* Quocirca cùm Verbum verba habeat, profectò hypoſtaſi minimè caret: verùm cùm hypoſtaſin habeat, propterea Verbum nuncupatur, qui citra vllam perpeſſionem à Patre prodijt.

Theodoretus. 450.

Ad caput 2. Epiſt. ad Philip. *Cùm in forma Dei eſſet*: Cùm enim eſſet Deus, & natura Deus, & Patri æqualis, non hoc magnum exiſtimauit: Hoc enim eſt proprium eorum, qui præter dignitatem honorem ſunt aliquem conſecuti: ſed cælata dignitate, ſummam accepit humilitatem, & humanam formam ſuſcepit.

Lib. 5. in epitome diuinorum decretorum. cap. de Filio: Vnigenitus Filius ex Patre quidem eſt genitus: Eſt autem vnà cum mente, vt Verbum cum eo qui gignit, & ſplendor cum igne, & radius cum ſole. Sed vnumquodque eorum, non ipſum per ſe ſubſiſtit, ſed in illo, ex quo productum eſt, habet ſubſtantiam, Deus autem Verbum, ſplendor gloriæ, non eſt aliqua Patris operatio non ſubſiſtens, ſed ſubſtantia viuens, & per ſeipſum ſubſiſtens. Non enim abſolutè Verbum nominatus eſt, ſed Deus Verbum: nec ſolùm ſplendor gloriæ, ſed etiam character ſubſtantiæ.

Titus Boſtrenſis. 460.

Ad cap. 4. Luc. Non ab extrinſeco ea vis illi aderat, verùm cùm natura, & veritate Dei Filius eſſet, ter ſancti & homouſij ſancti Spiritus virtute & energia, tanquam propria, ad miraculorum opera vtebatur.

Victor Antiochenus. 460.

Ad cap. 13. Marci: Filius Patris ſapientia exiſtēs, omniaq; quæ habet Pater, vno hoc tantùm excepto, quòd non eſt Pater, integrè obtinet.

Andreas Cæſarienſis. 500.

Ad cap. 22. Apocal. *Ego Ieſus miſi Angelum meum.*) Et hinc quoque diuina Chriſti potentia oſtenditur. Neq; enim Angelum mitterer, niſi Deus eſſet.

Nonnus Panopolitanus. 500.

Ad cap. 1. Ioannis:

Ἀρχενος ἦν, ἀκίχητος, ἐν ἀρρήτῳ λόγος ἀρχῇ
ἰσοφυὴς γενετῆρος ὁμήλικος, υἱὸς ἀμήτωρ,
καὶ λόγος αὐτοφύτοιο θεοῦ, φῶς ἐκ φάος φῶτ'
πατρὸς ἦν ἀμέριτος, ἀτέρμονι σύνδρομος ἴδρῃ·
καὶ θεὸς ὑψιγένθλος ἦν λόγος, οὗτος ἀπ' ἀρχῆς
δεσπόσῳ συνέλαμψε θεῷ τιχνήμονι πάσῃ,
πρεσβύτερος κόσμοιο· καὶ ἔκτισε πάντα δι' αὐτοῦ,
ἄπνοα καὶ πνείοντα· καὶ ἐργομένοις δίχα μούνου
οὐδὲν ἔπος, τόπος ἦεν.

Sine tempore erat, incomprehenſibilis, in ineffabili
Verbum principio,
Aequè exiſtens cum Patre coæno, Filius ſine matre,
Et Verbum per ſe exiſtentis Dei, lumen de lumine,
lumen
A Patre erat indiuiſum, æterna vnà ſedens in ſede:
Et Deus in alto genitus erat Verbum. Hoc ab initio
Æterno ſimul ſplendebat cum Deo opifice mundi,
Antiquius mundo: Et erant omnia per ipſum
Non ſpirantia & ſpirantia, & laberioſo ſine Verbo
Nihil factum eſt, quod factum eſt.

Zacharias Mytyleneus. 530.

De creatione mundi contra Philoſophos: Pater Verbum generans non pronunciabile, neque rurſum internum, ſed eſſentiale, & in ſe conſiſtens, eiuſdemq; cum ipſo eſſentiæ, ab æterno coæternum: quippe eiuſdem cum ipſo deitatis, non quidem hypoſtaſi, ſed eſſentiæ.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap. 4. Exodi: Vnus Dei Sermo repræſentabatur per aquam, quæ eius rei ſignum eſt. Nam aqua è flumine accepta ſignificauit Filium eiuſdem cum Patre ſubſtantiæ, id eſt, ὁμοούσιον, eſſe. Eſt enim vita ex vita, & lux de luce.

Iuſtinianus Imperator. 540.

Epiſtola ad Ioannem Papam: Omnes ſacerdotes Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ vno conſenſu confitentur, & glorificant, prædicantes Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vnigenitum Filium & Verbum Dei ante ſecula, & ſine tempore de Patre natum, vnum eſſe ſanctæ conſubſtantialis Trinitatis, & coadorandum & conglorificandum Patri & ſancto Spiritui. Nec enim alium Dei Verbum, & alium Chriſtum agnoſcimus, ſed vnum atque eundem ipſum, conſubſtantialem Patri ſecundùm diuinitatem.

Anaſtaſius Antiochenus. 580.

De recta fidei dogmatibus lib. 1. Dicit: *Si non facio opera Patris mei, nolite mihi credere.* Iſtiuſmodi igitur demonſtratio diuinæ conſubſtantialitatis omni ex parte perfecta eſt, & ſufficiens, & cui nemo contradixerit, nempe quòd eadem virtus ſit operatoria Patris & Filij.

Lib. 4. de Paſſione Chriſti: Chriſtus verè Dei Filius erat, non quidem adoptatus filius, aut per gratiam Deus, ſed ſecundùm naturam Filius, & ſuapte natura Deus, Genitori quoque conſubſtantialis, ex quo ante Luciferum eſt genitus Deus incorporeus.

Leontius. 600.

De Sectis actione 3. Contra Arianos eſt, quod Ioannes dixit: *In principio erat Sermo, & Sermo erat apud Deum, & Sermo ille Deus erat.* Ac rurſus in epiſtola ad Hebræos de Filio dicit Apoſtolus: *Qui radius eſt maieſtatis, & effigies ſubſtantiæ Patris.* Quod ſi creatum, non ſuboles Dei Chriſtus eſſet, non caderet in eum eſſe Dei tum effigiem, tum radium. Quin & ipſe Dominus ait: *Ego & Pater vnum ſumus.*

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Oratione 5. de Chriſti Natalitijs: Ieſus infans vniuerſorum eſt Seruator, Deusq; & Dominus verè inexplicabilis, etſi noſtri cauſa, qui carnales ſumus, adeoq; puram nudamq; illius diuinitatem intueri nequibamus, humanæ carnis corporisq; velamine ſit obtectus.

Epiſtola ad Honorium Papam: Credo in vnum Dominum Ieſum Chriſtum Filium Dei vnigenitum, qui ſempiternè & intemporaliter ex ipſo natus eſt Deo Patre: non aliud principium quàm Patrem cognoſcētem, ſed nec aliunde quàm ex Patre ipſam ſubſtantiam habet, lumen de lumine conſubſtantiale, Deum verum de Deo vero, conſempiternum.

Sexta Synodus Conſtantinopolitana. 680.

Act. 1. Dominus noſter Ieſus Chriſtus cum Patre & Spiritu ſancto diuinam & omnipotentiſſimam naturam communem habet.

Act. 17. Profitemur Chriſtum conſubſtantialem Patri ſecundùm deitatem, & ante ſecula genitum.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 1. cap. 6. Hic ergo vnus ac ſolus Deus verbi haudquaquam eſt expers. Verbū porrò habens, non eiuſmodi illud habiturus eſt, quod non reuera exiſtat, aut quod ortum vnquam habuerit, aut finem habiturum ſit. Neque enim vn-

quam fuit illud tempus, cùm Deus ſine Verbo eſſet. Quin potius Verbum ſuum ex ſe genitum ſemper habet, non verbi noſtri inſtar ſubſtantia carens, atque in aërem dilabens, ſed verè exiſtens, ac viuum & perfectum, atque eiuſmodi, vt extra ipſum minimè progrediatur, verùm in ipſo ſemper ſit.

Cap. 9. Sancta, Catholica, & Apoſtolica Eccleſia, ſimul & Patrem & Vnigenitum ipſius Filium docet, ex eo citra tempus ac fluxionem & paſſionem ratione quadam incomprehenſibili, ac ſoli illi rerum vniuerſarum Deo perſpecta, & explorata genitum: non ſecus videlicet atque vnà cum igne ſimul eſt & lumen, quod ex eo oritur, nec prior eſt ignis, poſterius lumen, ſed vtrunque ſimul. Et quēadmodum lumen, quod ex igne ortum habet, ſemper in eo eſt, nec ab eo quoquo modo diſiungitur: ita Filius, qui à Patre gignitur, nullo modo ab eo ſeparatur, ſed ſemper in ipſo eſt.

Elias Cretenſis. 790.

In Orationem 1. *Nazianzeni*: Quòd vnigenitus Dei Filius Deus & dicatur, & ſit, cùm ex multis aliis locis, tum ex iis etiam, quæ proferemus, liquidò conſtat. *Hic Deus noſter*, inquit, ***non reputabitur alius ad eum. Poſtea in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.*** Hoc enim de Filio apertè dictum eſt. Hic quippe eſt, qui per corpus à nobis conſpectus eſt. Atque Euangeliſta Ioannes, cùm dixiſſet: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum*, ſubiūxit, *& Deus erat Verbum*, &c. Quòd Vnigenitus vna cùm Patre rerum effector & architectus ſit, vniuerſa penè Scriptura teſtatur, &c.

aruc. 3.

Ioan. 1.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 800.

Epiſtola ad Leonem: Fateor me credere in Filium Dei, Vnigenitum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, verum Deum, Verbum æternum, ab æterno ineffabiliter, incomprehenſibiliter, modoq; quē nulla neque ſpiritalis, neque ſenſilis creatura aſſequi poteſt, ex Patre natum, &c. Filius principij expers non eſt. Ex Patre enim eſt, Pater namque Filij principium, & origo exiſtit. Quòd ſi temporis initium ſpectes, æquè Filius principio caret, ac Pater. Eſt enim temporum conditor, non ſubiectus tempori: Inſeparabili autem æternaq; generatione ex Patre elucet, tanquam gloriæ illius ſplendor, paternæq; ſubſtantiæ character.

Michael Syngelus. 830.

In Martyrio Dionyſij: Filius ante omnia ſecula, à ſolo Patre, ſiue ab illius ſubſtantia, & ſolo, & vnicè, ſine corpore, ſine affectu, ſine tempore natus eſt.

Photius Patriarcha Conſtantinop. 860.

Epiſtola ad Michaelem Bulgariæ principem de ſeptem Oecumenicis Conciliis: Arius primùm aduerſus paſtorem ſuum ſuperbam mentem extulerat, deinde contra communem paſtorem ac Dominum furorem exercuit ſuum. Filium enim ac Verbum Dei, (ô temeraria lingua atque mens!) in rerum, quæ creatæ factæq; ſunt, numerum redigere conatur: Nec illud quod omnibus commune eſt, & per ſe cognitum, volebat conſiderare, nempe filios omnes eandem eſſentiam habere atque naturam, quàm patres habent, ex eoq; fieri, vt ſi Filium creatum diceret, Patrem quoque creatum pronuntiaret.

Leo Imperator cognomento Philoſophus. 880.

Epiſtola ad Omarum Regem: Deus viſus eſt Moſi in igne in monte Sina, in verbo luminis, & dixit: Ne timeas Moſes: Egò ſum Dominus Deus tuus, Creator tuus, lumen de lumine, Verbum de Patre, ex quibus Spiritus ſanctus procedit. Et ideo dicimus Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, lumen de lumine, & Verbum de Deo.

Theophylactus. 900.

Ad caput 1. Ioannis: *Et Deus erat illud Verbum*: Vides quòd & Verbum erat Deus, & ita vna erat natura Patris & Filij, quia & vna diuinitas. Confundantur igitur & Arius & Sabellius. Arius quidem, qui creaturam dicit Filium Dei, & factūram: confutetur autem per hoc quòd dicit: *In principio erat illud Verbum, & Deus erat illud Verbum*. Sabellius verò negans perſonarum Trinitatem, ſed afferens vnitatem, reijciatur per hoc, quòd dicitur: *Et illud Verbum erat apud Deum*. Manifeſtè enim hoc loco alium eſſe Verbum, & alium eſſe Patrem declarat magnus Ioannes, etiamſi non ſit aliud & aliud. Alius enim & alius de perſona dicitur: aliud & aliud de naturis.

Ad cap. 14. In Patre eſt Filius, ſecundùm quod in ſubſtantia illius apparet: & rurſus Pater in Filio, ſicut Rex in imagine ſua apparet, & imago in rege. Vnus enim character imaginis & regis. Quòd autem vna ſubſtantia mea eſt, & Patris manifeſtū. *Verba* enim *quæ ego loquor, à me ipſo non loquor*: hoc eſt, non aliter hæc dico, ſed quemadmodum Pater diceret, ſic & ego loquor. Non enim habeo quidquam proprium, quod meum & ſeparatum à Patre, ſed omnia communia, vna ſubſtantia eſt, ſubſtantijs ſeparatis.

Suidas. 960.

In voce ἐμφανῶν: Nos Chriſtum Deum confitemur adminiſtrare omnia.

In voce πίστις: Nouimus alteram perſonam, quæ nata ſit, Filium vnà cum Patre abſque principio, vnà cum illo cauſam immutabilem & impatibilem, & abſque fluxu à Patre ortum, quiq; ad cauſam & initium Patrem refertur.

Oecumenius. 1050.

Ad cap. 1. *epiſt. ad Hebræos*: Subiungit: *Expreſſa imago ſubſtantiæ illius.* (hoc eſt, totam in ſeipſo complexus eſſentiam & ſubſtantiam, Deus eſt infinitæ authoritatis, omnipotens Creator, & ſi quid aliud eſt, quod paternam exprimit ſubſtantiam, præterquàm eſſe Patrem, ea omnia eſt Filius, ideo quoq; omnia Verbo potentiæ verſat, & continet, ac gubernat: *Per quem condidit & ſecula.* Vbi ſunt, qui dicunt, quod aliquando non erat Filius? Siquidem non eſt ſub tempore conditor ſeculorum.

Euthymius. 1080.

Ad caput 10. Ioannis: *Ego & Pater vnum ſumus.* Vnum potentia, ſiue eiuſdem potentiæ: Quòd ſi vnum potentia, vnum ſanè & diuinitate & eſſentia & natura. Dicens itaque: *Ego, & Pater*, dualitatem ſignificauit perſonarum, diuerſitatem hypoſtaſeōn; ſubdens autem, *vnum ſumus*, diuinitatis vnitatem, identitatem eſſentiæ naturæ & potentiæ ſignificat.

Michaël Glycas. 1100.

Parte 3. *Annalium*: Poterat quidem Chriſtus ceu Deus efficere, vt eodem tempore tam hîc quàm illic reperitur: verùm ne id pro re quadam imaginaria duceretur, ante paſſionem tale quid facere noluit.

Parte 4. Conuentum fuit Niceæ Arij cauſa Deum Sermonem afficientis ignominia, quem creatum quoddam eſſe diceret, & à natura eſſentiaq; Patris alienum. Addebat fuiſſe tempus, cùm ille non exiſteret. Itaque ſacrum hoc Concilium Ario deiecto & abdicato, rectam fidei ſententiam confirmauit.

Nilus Theſſalonicenſis. 1150.

Lib. 1. *de cauſis diſſenſionum Eccleſiaſticarum*: Quis neſcit, quòd etiam hoc, Filium eſſe coēſſentialem

Patri, & Spiritum Patri & Filio, & alia quæcunque œcumenicis actis ſtabilita ſunt, vetera erant, & Apoſtolicæ Prophetic æq; traditiones, imò potius Spiritus ſancti oracula?

Nicetas Chonates. 1200.

*Orthodoxæ fidei lib.2.cap.*20 Quid Filius? qua ratione Filius dicitur? & quot modis intelligitur? Filius propriè ſecundaria hypoſtaſis eſt, in vna eademq; natura, vel perſonarum incrementũ, vel vnigenita naturæ proceſſio, vel cognatio cognita. *διὸς* autem, hoc eſt Filius, propriè dicitur quaſi *διος*, id eſt qualis. Qualis enim Pater ſubſtantia, talis & vnigenitus eſt Filius: ſiue ex increato increatus, ſiue ex mortali mortalis, humanoq; humanus. Duobus itidem modis in Deo filiatio dicitur, natura & gratia. Natura quidem Deus Verbum, gratia verò iuſti.

*Cap.*27. Quemadmodum in vnum Deum Patrem credere didicimus, ita etiam in vnum Filium, qui natus ſit ante ſecula, neque ſecundùm Valentini fabulas, alium Vnigenitum, alium Verbum, alium Chriſtum, alium denique Ieſum eſſe docemus: neque verò Arianam Eunomianamq; blaſphemiam ſecuti, enim qui Filius dictus eſt, creaturam nominamus. Illum enim Scriptura diuina vnigenitum eſſe teſtatur. Quòd ſi creatus eſt Vnigenitus, ſororem habeat creationem, vniuerſasq; totius creationis partes neceſſe eſt: ſin Vnigenitus eſt, vt eſt, nulla illi prorſus cum rebus creatis ſocietas intercedit, &c. Diuus Ioannes Euangeliſta Chriſtum & Verbum, quod fuit ante ſecula, & vnigenitum Filium, & mundi totius opificem, & Chriſtum Ieſum vocat his verbis: *In principio erat Verbum.* Quibus verbis æternum fuiſſe ſignificat: qui enim in principio erat, vtique ſemper erat. Nec enim dixit: In principio fiebat, vel in principio creabatur, ſed *In principio erat.* Docet verò etiam quid eſſet, ſubiungit enim: *Et Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Deinde procemio reſumpto ſubinfert: *Hic erat in principio apud Deum.* Atque hoc quidem communi nomine τὸ ὁμοούσιον, id eſt, æqualitatem ſubſtantiæ indicauit, Deus Verbum, ſplendor gloriæ, energia non eſt ἀνυπόστατος à Patre, ſeu à Patris hypoſtaſi ſeiuncta, ſed viuens & per ſe ſubſiſtens hypoſtaſis. Nec enim ſimpliciter Verbum nominatur, ſed Deus Verbum: nec ſplendor gloriæ duntaxat, ſed hypoſtaſeos quoque ſuæ character, &c. Verbum cùm dicitur, generationem nulli paſſioni obnoxiam oſtendit, &c. Eſt verò etiam eiuſdem cum Patre potentiæ, eiq; ſimilis & æqualis in omnibus.

Ioan.1.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib.8.cap. 5. Arius inter presbyteros primas tenens, verboq; veritatis prorſus repugnans, creaturam facturamq; Patris Filium vocauit, in abſurdas opiniones prouolutus. Ex non exiſtentibus ſiquidem genitum eſſe, & fuiſſe aliquando tempus cùm in fuerit, meraq; ſententiæ & arbitrij libertate, vitij & virtutis capacem eſſe.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia prima. Dicendo, *Ex vtero ante Luciferum genuite*, oſtendit vnam & eandem Filij cum Patre ſubſtantiam & naturam, vt euincat quòd Chriſtus Deus cùm ſit naturalis, etiam & verus ſit Dei Filius, & eiuſdem cum Patre naturæ & ſubſtantiæ. *Pſalm. 109.*

Apologia 2. Vnus Deus eſt Pater & Filius, & vna eſt diuinitas, natura & potentia Patris & Filij.

Gennadius Scholarius 1450.

Dialogo de via ſalutis humanæ: Filius ſeu Verbum Dei deſcendit in terram, & neque à Patre abeſt, neque à cælo, neque à terra: ſed fuit ſemper, & eſt in gremio Patris inſeparabilis, & ſurſum, & deorſum, & vbique, & nuſquam deeſt.

David Æthiopiæ Rex. 1524.

Epiſt. ad Romanum Pontificem: In nomine Dei Filij Ieſu Chriſti, qui eſt idem cum Patre à principio mundi, & eſt lumen de lumine, Deus verus de Deo vero.

Moſes Mardenus Aſſyrius. 1552.

In contemplatione Theologica de ſancta Trinitate: Quicquid habet Pater, habet & Filius, præterquã gignendi rationem.

Sinã, ſine Sulaka. 1553.

In profeſſione fidei: Credimus in Filium Dei & Verbum ipſius, natum ante omnia tempora, exiſtentem in ſinu Patris ſui, & cum eo fuit in omni quod faciebat.

Ioannes Baſilius Dux Moſcouiæ. 1570.

Theol. Moſc. cap. 6. Nos Filius tonitrui ſic docuit: *In principio erat Verbum*, idq; *apud Deum. Et Deus erat Verbum. Per quem omnia facta ſunt.* Num cernis abſque initio Filium cùm Patre, propter huius erga eum charitatem indiuiſum, nec tamen confuſum eſſe? Qua de diuinitate etiam illa ſunt dicta: *Verba quæ vobis dico, non de me dico, ſed Pater manens in me facit opera, credite mihi, vt ego in Patre ſum, ſic & ille in me eſt*, &c. Vt Pater abſque ætate, Filius ſine principio, & Spiritus ſubſtantia ſemper exiſtẽs, vnius ſunt gloriæ, honoris, & poteſtatis, & vbique videre eſt, quemadmodum ſit Patri æqualis Filij poteſtas, non vlla demiſſio. *Ioan.1.*

Hieremias Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſ. 1. cap. 1. Filius eſt genitus Deus ex Deo.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

In profeſſione fidei: Firmiter credo & profiteor quòd vnigenitus Dei Filius, Patri conſubſtantialis, ſemper cum Patre & Spiritu ſancto exiſtat.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis Lemouicenſis. 100.

*Epiſtola ad Burdegalenſes, cap.*10. Verbum, in quod credidiſtis, Filius eſt vnigenitus ante omnem ſubſtantiam, ante omne initium. Ipſe enim eſt principium: quia de principio ineffabiliter genitus eſt. In noſtro verò tempore mirabiliter ab Angelo annuntiatus, & in veritate incomprehenſibili de Virgine Maria natus eſt. Nihil diminutus à diuinitate maieſtatis ſuæ, cuius nos teſtes ſumus Spiritus verò Dei, qui vos ſanctificat, credentes in ipſum, qui Filium naturalem & ſibi ſecundùm æternitatem æqualem per omnia reſuſcitauit tertia die à mortuis, non eſt genitus ſicut Verbum.

Higinus. 138.

Epiſt. 1. Nos non credimus Patrem aliquo tempore præceſſiſſe, vt maior ſit Filio, nec Filium poſtea natum eſſe, vt diuinitate Patris minoretur.

Tertullianus. 200.

*In Apologet. cap.*21 Hunc Sermonem ex Deo prolatum didicimus, & prolatione generatum, & idcirco Filium Dei, & Deum dictum ex vnitate ſubſtantiæ: Nam & Deus Spiritus. Etiam cùm radius ex ſole porrigitur, portio ex ſumma, ſed ſol erit in radio: quia ſolis eſt radius, neq; ſeparatur ſubſtantia, ſed extenditur, Ita de Spiritu Spiritus, de Deo Deus, vt lumen de lumine accenſum, manet integra & indefecta materia matrix, etſi plures inde traduces qualitatis mutuaris: Ita quod de Deo perfecti eſt, Deus eſt & Dei Filius, & vnus ambo,

ita de Spiritu Spiritus, & de Deo Deus, modulo alterno, nimirum gradu, non ſtatu fecit, & à matrice non receſsit, ſed exceſsit.

Aduerſus Praxeam, cap. 13. Deos omninò non dicam, nec dominos, ſed Apoſtolum ſequar, vt ſi pariter nominandi fuerint Pater & Filius, Deum Patrem appellem, & Ieſum Chriſtum Dominum nominem: ſolùm autem Chriſtum potero Deum dicere, ſicut idem Apoſtolus: *Ex quibus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus.* Rom. 9.

Libro 4. carminum contra Marcionem:

Hic Deus, hic & homo verus, verumq; locutus
De Patre principium, genitum de lumine lumen,
Spiritus, & Verbum, Chriſti ſub imagine virtus.
Cum Patre ſemper erat vnitus gloria & ævo, &c.
Hunc Pater & Dominum, & Chriſtum, regemq; Deumq;,
Indicio regnoq; dato, miſſurus in orbem eſt.

Nouatianus. 240.

De Trinitate cap. 17. Sed ex his etiam rebus ſuperioribus diuinitatem Chriſti ſonãtibus Dominus Ieſus Chriſtus & Deus, quod hæretici nolunt, eſſe monſtratur.

Cyprianus. 250.

Lib. 2. ad Quirinum aduerſus Iudæos, cap. 6. Quod Deus Chriſtus ſit, in Geneſi: *Dixit autem Deus ad Iacob: Exurge, & aſcende in locum Bethel, & habita illic, & fac illic altare illi Deo, qui tibi apparuit cum fugeres à facie Eſau fratris tui.* Gen. 35. Item apud Hieremiam: *Hic Deus noſter, & non deputabitur alius abſque illo.* Baruch. 3.

Zeno Veronenſis. 260.

De Geneſi Sermone 3. Carnalis mentis homines, fratres dilectiſsimi, ſcandalum patiuntur, nõ ſtudio noſcendæ, ſed fruſtrandæ veritatis, quoties Deus Dei Filius, qui Patris maxima eſt gloria, æqualis Patri à Catholicis prædicatur.

De æterna Filij generatione, Sermone 1. Ineffabilis illa, incomprehenſibilisq; ſapientia ſapientiam, omnipotentia omnipotentiam propagat. De Deo naſcitur Deus, de ingenito vnigenitus, de ſolo ſolus: de toto totus, de vero verus, de perfecto perfectus. Totum Patris habens, nihil derogans Patri: procedit in natiuitatem, qui erat antequam naſceretur in Patre æqualis omnibus, qui habet habentem Filium paria procreauit, qui eſt Deus benedictus in ſecula ſeculorum.

Dionyſius Papa. 270.

Apud Athanaſium epiſtola de Decretis Synodi Nicænæ: Cæterùm non minus copulaueris eos, qui Filium Dei opus credunt, & factum eſſe Dominum opinantur, cùm ſacra eloquia generationem ei congruentem, non autem formationem, aut creationem teſtimonijs ſuis attribuant: Blaſphemia non vulgaris, ſed maxima habenda eſt, ſi Dominũ dicas manufactum.

Arnobius Rhetor. 300.

Lib. 1. contra Gentes: Deus ille (Chriſtus) ſublimis fuit, Deus radice ab intima, Deus ab incognitis regnis, & ab omnium principe Deus ſoſpitator eſt miſſus, quem neque ſol ipſe, neque vlla (ſi ſentiunt) ſydera, non rectores, non principes mundi, non denique Dij magni, aut qui fingentes ſe Deos genus omne mortalium territant, vnde, aut qui fuerit, potuerunt noſcere vel ſuſpicari.

Lactantius. 320.

Lib. 4. Inſtitut. cap. 8. Qui audit Dei Filium dici, non debet tantum nefas mente concipere, vt exiſtimet ex connubio, & permixtione fœminæ alicuius Deum procreaſſe: quod non facit niſi animal corporale, moriq; ſubiectum. Deus autem cùm ſolus ſit, cui permiſcere ſe potuit? aut cũ eſſet tantæ poteſtatis, vt quicquid vellet efficeret, vtiq; ad creandum ſocietate alterius non indigebat, &c. Quomodo igitur procreauit? Primùm, nec ſciri à quoquam poſſunt, nec narrari opera diuina: ſed tamen ſanctæ litteræ docent, in quibus cautum eſt, illum Dei Filium eſſe Dei Sermonem, itemq; cæteros Angelos Dei ſpiritus eſſe. Nam ſermo eſt ſpiritus cum voce aliquid ſignificante prolatus. Sed tamen quoniam ſpiritus, & ſermo diuerſis partibus proferuntur: ſiquidem ſpiritus naribus, ore ſermo procedit: magna inter hunc Dei Filium, cæteroſque Angelos differentia eſt. Illi enim ex Deo taciti ſpiritus exierunt, quia non ad doctrinam Dei tradendam, ſed ad miniſterium creabantur. Ille verò cum ſit & ipſe ſpiritus, tamen cũ voce ac ſono ex ore Dei proceſſit, ſicut verbum, ea ſcilicet ratione, quia voce eius ad populum fuerat vſurus.

Cap. 29. Cùm dicimus Deum Patrem, & Deum Filium, non diuerſum dicimus, nec vtrumque ſecernimus: quia nec Pater, ſine Filio eſſe poteſt, nec Filius à Patre ſecerni: ſiquidem nec Pater ſine Filio nuncupari, nec Filius poteſt ſine Patre generari. Cùm igitur & Pater Filium faciat, & Filius Patrem, vna vtrique mens, vnus ſpiritus, vna ſubſtantia eſt: ſed ille quaſi exuberans fons eſt, hic tamquam defluens ex eo riuus: ille tanquam ſol, hic quaſi radius à ſole porrectus: qui, quoniam ſummo Patri & fidelis, & charus eſt, non ſeparatur, ſicut nec riuus à fonte, nec radius à ſole.

Iuuencus. 330.

Lib. 1. hiſtoriæ Euangelicæ, de Magis:

Aurum, ſtim, myrrham, regiq; hominiq;, Deoq;
Dona ferunt.

Oſius Cordubenſis. 330.

In Concilij Nicæni actu lib. 2. Nouum Teſtamentum Verbum Deum eſſe demonſtrauit, (iuxta illud: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum,*) & perſonam perfectam ex perfecta. Deus enim eſt, non pars Filius, ſed perfectus, ſicut & Pater, eiuſdem eſſentiæ, cuius & qui eum ineffabili modo genuit Pater. Ioan. 1.

Marius Victorinus Afer. 450.

Aduerſus Arium lib. 1. Arius dicit Filium factum, ſcilicet plenum Deum, vnigenitum, immutabilem, qui antequam crearetur non fuerit, propterea; non ſit ingenitus. Hæc eadem Euſebius, adijciens quòd Filius omnia facienti ſit ſimilis. Nos contra non eum ſimilem, ſed eundem dicimus, quippé ex eadem ſubſtantia.

Hilarius. 350.

Ad Pſal. 122. Nobis vnus Deus eſt: Non tamen per vnionem Dei, Domini noſtri Ieſu Chriſti, ei quòd Deus eſt abnegantes: ſed ſequentes legem, & Prophetas, & Euangeliſta, & Apoſtolos diuinitatis vnitatem innaſcibili Deo, & vnigenito Deo ſecundùm proprietatem atque naturam cum fide & veritate profitemur. Nuſquam enim genere plurali, nec Deos, neque Dominos ſermo Prophetícus nũcupauit: ſed vnumquemque ſuo ordine. Geneſis namque ait: *Et pluit ſulphur & ignem Dominus à Domino.* Gen. 19. Et Propheta: *Vnxit te Deus Deus tuus.* Et rurſum: *Dixit Dominus Domino meo.* Et in Euangelio: *Et Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Et Apoſtolus: *Vnus Deus, ex quo omnia, & vnus Dominus Ieſus, per quem omnia, & nos in ipſum.* 2. Cor. 8. Et rurſum: *Ex quibus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia benedictus.* Rom. 9. Hoc ergo propter Dominum dictum eſt: vt intelligeremus, per id q; vnus innaſcibilis Deus eſt, non adimi vnigenito Deo poſſe, quòd Deus eſt. Deus enim vterque vnus eſt, non quod vnus diuiſus in duos ſit, aut vterque ipſe ſit, vt nuncupatio ſola fecerit Patrem & Filium, non natura gignendi: ſed

ideirco. Deus vnus, quia neque duo innaſcibiles, neque vnigeniti duo, ſed vnus ex vno, & ambo vnum, non diſſimili ſcilicet, aut differente à ſe ſubſtantia deitatis in vtroque.

Lib. 2. de Trinitate: Filium mens conſternatur attingere, & trepidat omnis ſermo ſe prodere. Eſt enim progenies ingeniti, vnus ex vno, verus à vero, viuus à viuo, perfectus à perfecto, virtutis virtus, ſapientia ſapientiæ, gloria gloriæ, imago inuiſibilis Dei, forma Patris ingeniti. Quam autem progeniem opinabimur Vnigeniti ab ingenito? Clamat enim ſæpenumerò Pater de cælis: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Non eſt abſciſsio, aut diuiſio: Impaſſibilis eſt enim ille qui genuit, & imago inuiſibilis Dei eſt ille qui natus eſt, & teſtatur: *Quia Pater in me, & ego in Patre.* Non eſt aſſumptio: Verus.n. Filius Dei eſt, qui clamat: *Qui me videt, videt & Patrem.* Sed neque eſſe vt cætera viſus eſt: nam Vnigenitus ex vno eſt, & in ſe habet vitam, vt habet in ſe vitam ille qui genuit. Ait enim: *Sicut habet Pater vitam in ſemetipſo, ita dedit Filio habere vitam in ſemetipſo.* Sed neque pars Patris in Filio eſt. Teſtatur enim Filius: *Omnia, quæ Patris ſunt, mea ſunt. Et quæcunque habet Pater, dedit Filio.* Teſtatur & Apoſtolus: *Quia in ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.*

Lib. 8. de Trinitate: Dei Patris diuinitas corporalis in Chriſto eſt: non ex parte, ſed tota, neque portio eſt, ſed plenitudo, ita corporaliter manens, vt vnum ſint: ita vnum ſunt, vt à Deo non differat Deus: ita indifferens à Deo Deus, vt perfectum Deum ſubſtituerit perfecta natiuitas: ita autem perfecta natiuitas ſubſiſtat, quia in Deo ex Deo nato corporaliter diuinitatis inhabitet plenitudo.

Lucifer Calaritanus. 350.

De non parcendo in Deum delinquentibus: Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem, viſibilium & inuiſibilium factorem, & in vnum Dominum Ieſum Chriſtum Filium Dei, natum de Patre, hoc eſt de ſubſtantia Patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, natum, non factum, vnius ſubſtantiæ cum Patre, quod Græci ὁμοούσιον dicunt.

Ambroſius. 370.

Libro 1. de fide, cap. 8 Deus igitur ex Deo, lumen de lumine, verus Deus de Deo vero, ex Patre genitus, non factus, vnius ſubſtantiæ cum Patre: ſic nempe noſtri ſecundùm Scripturas dixerunt Patres, qui etiam ſacrilega dogmata ideo ſuis inſerenda putauêre decretis, vt Arij perfidia ipſa ſe proderet, ne quaſi fucis quibuſdam & coloribus illita velaretur.

Prudentius. 380.

Contra Ebionitas:

Eſtne Deus tam noſter homo? verſatur & aſtat
Nobiſcum, nomenq́, probat, verſumq́, veteſtis
Obſcurum ſeclipraſemi illuminat ore.
Eſtne Deus, cuius cunas veneratus Eous,
Lancibus auratis regalia ſercula ſupplex
Virginis ad gremium pannis puerilibus offert?

Hymno de Romano:

Vis vna Patris, vis & vna eſt Filij,
Vnumq́, ab vno lumine ſplendor fatus,
Pleno refulſit claritatis lumine:
Natura ſimplex pollet vnum Dei,
Et quicquid vſquam eſt vna virtus condidit.

De hamartigenia:

Conditor ergo boni Pater eſt, & cum Patre Chriſtus,
Nam Deus, atque Deus, Pater eſt, & Filius vnum:
Quippe vnum natura facit, quæ conſtat vtrique
Vna voluntatis, iuris, virtutis, amoris.
Non tamen idcirco duo numina, nec duo rerum
Artifices: quoniam generis diſſenſio nulla eſt.
Atque ideo nulla eſt operis diſcordia, nulla
Ingenij, peperit q́, bona omnia conditor vnus.

Fauſtinus. 380.

De fide contra Arium, cap. 3. Cùm Deus in Deo eſt, & non eſt Deus præter eum, in quo Deus eſt, & ipſe eſt Deus Iſrael Saluator, oſtenditur vnitas diuinitatis in Patre & Filio, ſicut & omnipotentiæ, & quicquid omninò diuinæ ſubſtantiæ eſt, hoc ſolo differens à Patre Filius, quòd ille Pater eſt, & hic Filius, id eſt, quòd ille genuit, & hic natus eſt: non tam in quia natus eſt, minus habet aliquid, quàm quod in Deo Patre eſt, imago Dei inuiſibilis exiſtens, & ſplendor gloriæ, & character ſubſtantiæ eius.

Cap. 4. Eadem cum Patre Chriſto imago eſt, eadem forma, eademq́ ſubſtantia, eadem naturæ vnitas, eadem poteſtas, eadem libertas voluntatis, idem honor, & omnia omninò quæ Patris ſunt, Filij ſunt: quia & quæ Filij ſunt Patris ſunt.

Cap. 7 Solus Filius Dei verus eſt filius, exiſtens hoc ſine initio, ſine fine, ſemper habens Patrem, & nunquam ipſe vti eſt genitus, generans accepit vocabulum Patris, vnde & proprium & verum vocabulum filij in ſolo Filio Dei eſt, habens hoc naturaliter, quòd verus Deus eſt.

Philaſtrius. 380.

Cap. 19. de Arianis: Filius cùm ſit verus, oportet de diuina illa ſubſtantia Patris genitus cognoſcatur: Verus enim Deus alio modo eſſe non poteſt Filius vnicus, niſi ſit de Patris illa diuina ſubſtantia propriè genitus. Sempiterna ſimilitudo itaque Filij & ſecundùm opera: quia ſicut facit Pater, & Filius ſimiliter facit omnia, & Dei ipſius eſt qualitatis diuina ſubſtantia genitus, quia de ipſo natus eſt propriè ſempiternus, non factus ex nihilo, vt homo, & Angelus, aut creatura aliqua eſt.

Gregorius Beticus. 380.

Lib. de Trinitate & fide contra Arianos. Similiter & Paulus docet, Chriſtum ſemper fuiſſe, & Deum eſſe, & æqualem Patri. Tunc enim verè Deus eſt, cùm æqualis eſt Patri: quia nec æqualis diceretur, ſi non verè Deus haberetur. Iniuria eſt enim veri Dei, ſi ei non Deus vnus dicatur æqualis. Ponit itaque in epiſtola ſua: *Hoc enim exiſtimate in vobis, quod in Chriſto Ieſu, qui cùm in forma Dei eſſet conſtitutus, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens.* Si verè homo eſt Chriſtus, cùm formam ſerui accepit, verè quoq́ Deus eſt. cùm in forma Dei eſſe perhibetur, nec alia ratione æqualem diceret, niſi in forma Dei eſſe verum Deum voluiſſet intelligi. Et qui verus Deus eſt, vtique ſemper eſt. Qui ſemper eſt Deus, non poteſt dici de eo, Erat, quando non erat. Phil. 2.

Hieronymus. 390.

Lib. 6. Cõmentariorum in Ezechielem, cap. 18. Chriſtus dicit: *Pater quod dedit mihi, omnibus maius eſt: & nemo poteſt rapere de manu Patris mei.* Ex quo perſpicitur, vna Patris Filijq́ poteſtas, virtus, atque ſubſtantia. Si enim de Filij manu, quæ dedit Pater, nemo poteſt rapere, & hæc eadem in Patris manu ſunt, quæ non rapiuntur ab eo, liquidò comprobatur, omnia Patris & Filij eſſe communia, & in Filij manu tenere Patrem, ſicut Patris manu tenentur, quæ Filij ſunt.

Ad cap. 1. ad Galatas: *Notũ vobis facio.* Ex hoc loco Ebionis & Photini dogma conteritur: quòd Deus ſit Chriſtus, & non tantùm homo. Si enim Euangelium Pauli non eſt ſecundùm hominem, neq́ ab homine accepit illud, aut didicit, ſed per

reuelationem Iesu Christi, non est vtique homo Iesus Christus, qui Paulo Euangelium reuelauit. Quòd si non est homo, consequenter est Deus. Non quo hominem negemus assumptum: sed quo tantùm hominem renuamus.

Ad cap. 4. ad Ephesios: Si, vt existimant Ariani, Deus Pater solus est Deus: eadem consequentia, solus erit Dominus Iesus Christus: & nec Pater erit Dominus, nec Filius Deus. Sed absit vt non sit vel in dominatione deitas, vel in deitate dominatio. Vnus est Deus, & vnus est Dominus: quia Patris, & Filij dominatio vna est diuinitas. Propterea & fides vna dicitur, quia similiter in Patrem & Filium & Spiritum sanctum credimus.

Augustinus. 400.

In Euangelium Ioannis Tractatu 36. Agnoscis quia Pater, Pater est, & Filius, Filius est. Bene agnoscis, sed noli dicere: Pater maior est, Filius minor est. Noli dicere: Pater aurum est, Filius argentum est. Vna substantia est, vna diuinitas, vna coæternitas, perfecta æqualitas, dissimilitudo nulla. Nã si tantummodo alterum credideris esse Christum, non eum qui Pater est, & in aliquo tamen distantem secundùm naturam esse putaueris, à Charybdi quidem euasisti, sed in Scyllæis scopulis naufragasti. In medio nauiga, vtrumque periculosum latus euita. Pater, Pater est: Filius, Filius est: Iam dicis Pater, Pater est: Filius, Filius est: bene periculum absorbentis gurgitis euasisti. Quid vis ire in alteram partem, vt dicas: Aliud est Pater, Filius aliud? Alius est, rectè dicis: aliud, non rectè. Alius est enim Filius, quia non est ipse qui Pater, & alius Pater, quia non est ipse qui Filius: non tamen aliud, sed hoc ipsum est & Pater & Filius. Quid est, hoc ipsum est? Vnus Deus est. Audisti: *Quia non sum solus, sed ego & qui misit me Pater*: audi quomodo credas Patrem & Filium, audi ipsum Filium, *Ego & Pater vnum sumus*. Non dixit: Pater ego sum, aut ego & Pater vnum est. Sed cùm dicit, *Ego & Pater vnum sumus*: vtrunque audi, & *vnum* & *sumus*, & à Charybdi & Scylla liberaberis. In duobus istis verbis, quòd dixit, *Vnum*, liberat te ab Ario: quòd dixit, *Sumus*, liberat te à Sabellio: Si *vnum*, non ergo diuersum: *si sumus*, ergo & Pater, & Filius. *Sumus* enim, non diceret de vno: sed & *vnum* non diceret de diuersis.

Ioan.10.

Sermone 64. de verbis Domini, cap. 4. Filius de Patre est, Pater non de Filio: sed Pater Filij Pater est, & Filius Patris est Filius. Veruntamen Filius de Patre genitus, non Pater, de Filio, & semper Filius: semper ergo genitus. Quis hoc capiat, semper genitum? Omnis enim homo cùm audit genitum, occurrit illi: Ergo erat tempus, quando non erat iste qui genitus est. Quid ergo dicimus? Non sic erat tempus ante Filium, quia *omnia per ipsum facta sunt*. Si omnia per ipsum facta sunt, & tempora per ipsum facta sunt: quomodo possent esse tempora ante Filium, per quem facta sunt tempora? Tolle ergo omnia tempora, semper cum Patre Filius. Si semper cum Patre Filius, & tamen Filius semper genitus. Si semper genitus, semper cum Genitore erat qui genitus est.

Ioan.1.

De Symbolo ad Catechumenos lib.1.cap.3. Nolite cogitare in hac natiuitate initium temporis, nolite cogitare vllum spatium æternitatis: quando erat Pater, & non erat Filius. Ex quo Pater, ex eo Filius. Et quid est, ex quo, vbi non est initium? Ergo semper Pater sine initio, semper Filius sine initio. Et quomodo, inquies, natus est, si non habet initium? De æterno coæternus. Nunquam fuit Pater & non erat Filius, & tamen Filius à Patre est genitus. Vnde datur qualiscunque similitudo? In rebus terrenis fumus, in creatura visibili flumus. Det mihi similitudinem terra: non dat. Det mihi aliquam similitudinem vndarum elementum: nõ habet vnde. Det mihi similitudinem aliquod animal: nec hoc potest. Animal quidem generat, & quod generat, & quod generatur: sed prior est pater, & postea nascitur filius. Inueniamus coæuum, & credamus coæternum. Si potuerimus inuenire patrem coæuum filio suo, & filium coæuum patri suo: credamus Deum Patrem coæuum Filio suo, & Filium Deũ coæternum Patri suo. In terra possumus inuenire aliquem coæuum, non possumus inuenire aliquem coæternum. Intendamus coæuum, & credamus coæternum. Intentos faciet fortè aliquis & dicet: Quando potest inueniri pater coæuus filio suo, aut coæuus filius patri suo? &c. Occurrat vobis ignis Pater, & splendor Filius: ecce inuenimus coæuos. Ex quo ignis esse cœpit, continuò splendorem gignit: nec ignis ante splendorem, nec splendor post ignem. Et si interrogemus, quis quem generat, ignis splendorem, aut splendor ignem: continuò vobis occurrit sensu naturali, prudentia infita mentibus vestris: omnes clamatis, ignis splendorem, non splendor ignem. Ecce Pater incipiens, ecce Filius simul, nec antecedens, nec sequens. Ecce ergo Pater incipiens, ecce Filius simul incipiens. Si ostendi vobis Patrem incipientem, & Filium simul incipientem: credite Patrem non incipientem, & cum illo Filium, nec ipsum incipientem, illum æternum, illum coæternum.

Lib. 2. cap. 3. Si das initium Filio, das initium & Patri. Pater enim à Filio appellatus est Pater. Si autem semper fuit Pater, semper fuit & Filius: & si Deus est Pater, Deus est & Filius: non enim aliud potuit procedere de Deo, quàm Deus. Quòd si Deus est Pater, Deus est & Filius: & si sempiternus est Pater, sempiternus est & Filius: quem non præcessit ætate nec dignitate, non eum minuit æqualitate. Apostolum audi quid de Deo Filio dicat: *Cùm in forma Dei esset*, inquit, *non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo*. Non rapuit, quia naturaliter habuit. Omnipotentia itaque Patris in Filio, omnipotentia Filij in Patre: quia neque aliquando Pater sine Filio, neque aliquando Filius sine Patre.

Phil.2.

Ruffinus. 400.

In expositione Symboli: Credendus est ergo Deus Pater esse vnici Filij sui, Domini nostri, non discutiendus. Nequ.n. fas est seruo de natalibus Domini disputare. Contestatus est Pater de cælis, dicens: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite*. Pater ipsum dicit esse Filium suum, & ipsum audiri iubet. Filius dicit: *Qui videt me, videt Patrem*. Et: *Ego & Pater vnum sumus*. Et: *Ego à Deo exiui, & veni in hunc mundum*: Quis est qui inter has Patris & Filij voces medium se discussorem interserat, & deitatem diuidat, affectum separet, & substantiam rumpat, spiritum secet, neget esse verum, quod veritas dicit. Est ergo Deus Pater verus, veritatis Pater, non extrinsecus creans, sed ex eo, quod ipse est, Filium generans, id est, quia sapiens, sapientiam, quia iustus, iustitiam, quia sempiternus, sempiternum, quia immortalis, immortalem, quia inuisibilis, inuisibilem, quia lux, splendorem, quia Mens, Verbum, &c. Sicut lux de luce, & veritas de veritate, ita de omnipotente omnipotens natus est.

Matt.17. Ioan.14.

Paulinus Nolanus. 420.

In precatione Matutina:

Christe apud æternum placabilis assere Patrem,
Saluator, Deus, ac Dominus, mens, gloria, Verbum,
Filius, & vero verum de lumine lumen,
Æterno cum Patre manens, in secula regnans.

Natali 9.

Hæc tibi Christe Deus tenui fragilique paratu
Pro nobis facimus: nec enim te summe creator
Facta manu capiunt: toto quam corpore mundus
Non capit: angustum cui cælum terraque punctum est.

Maximus Taurinensis. 430.

Homilia 4. in Natali Domini: Neque enim vt temporalis quidam, aut qui ante non fuerit, de fœmina nobis repentinus emersit, sed qui semper erat cum Patre Deus, semperque regnabat, nouo per virginem voluit mortalibus apparere mysterio: nouus quidem homo, sed Dominus sempiternus, nouus Christus, sed rex omnium seculorum.

Homilia 1. de Pentecoste: Nec mirum si vnius sedis confessus offertur Filio à Patre, qui vnius est substantiæ & naturæ cum Patre. Cur autem ad dextram Filius esse dicatur, moueat fortasse aliquem. Licet enim dignitatis gradus non sit, vbi plenitudo diuinitatis est: tamen ideo ad dextram sedet Filius, non quo præferatur Patri, sed ne inferior esse credatur.

Arnobius Romanus. 430.

Ad Psal. 104. Non est Christus Deus recens, non aduena, non nouitius: sed ipse est Dominus Deus noster, qui semper fuit.

Ad Psal. 139. Dicunt hæretici assertionibus suis: Pater maior est, Filius minor: Ego respondeam: Qui maior est senescit, & deficit, qui minor est iuuenescit, & similiter grandescit, vt definat: Deus autem nec minor, nec maior est, quia sicut finem non habet, nec initium habuit, semper fuit immutabilis Pater, & semper fuit cuius esset Pater, nec vnquam fuit sine Spiritu sancto. Ac per hoc Pater nunquam fuit sine bonitate, quæ est Filius, nunquam fuit sine sanctitate, quæ est Spiritus sanctus.

Petrus Chrysologus. 440.

Sermone 57. Confiteatur Filium, qui nominat Patrem quia qui vocari Pater, Pater dici voluit, habere se filium clementer ostendit: quem non accepit ex tempore, non genuit in tempore, non suscepit ad tempus. Diuinitas nec initium capit, nec recipit finem, nec admittit posterum, quæ non agnoscit occasum. Deus Filium non doloribus parturit, sed virtutibus esse manifestat, nec præter se facit quod ex se est, sed generat, dum quod in se est aperit, & reuelat. De Patre processit Filius, non recessit, nec successurus Patri prodiuit et Patre, sed prodiuit mansurus semper in Patre.

Sermone 60. Patris & Filij vna est Deitas, par potestas.

Leo Magnus. 450.

Sermone 3. in Natiuitate Domini, cap. 1. Non enim ad illud tantummodo sacramentum, quo Filius Dei consempiternus est Patri, sed etiam ad hunc ortum, quo Verbum caro factum est, credimus pertinere quod dictum est: *Generationem eius quis enarrabit?* Deus itaque Dei Filius, par atque eadem de Patre, & cum Patre natura, vniuersitatis Creator & Dominus, totus vbique præsens, & vniuersa excedens, in ordine temporum, quæ ipsius dispositione decurrunt, hunc sibi diem, quo in salutem mundi ex beata Virgine nasceretur, elegit, integro per omnia pudore generantis. Isai. 55.

Sermone 8. cap. 1. Deus Dei Filius de sempiterno & ingenito Patre vnigenitus, sempiternus manens in forma Dei, & incommutabiliter, atque intemporaliter habens, non aliud esse quàm Pater, formam serui sine suæ detrimento maiestatis accepit, vt in sua nos proueheret, non ipse in nostra deficeret.

Eucherius Lugdunensis 450.

Homilia de Natiuitate Domini, super illud: *In principio erat Verbum.* Nunquid Pater sine Filio fuit, qui nunquam sine Verbo, nunquam sine virtute, nunquam sine sapientia esse potuit? hæc autem sapientia, hæc virtus, hic Dei Filius, quamuis temporaliter de Virgine natus sit, in principio tamen, & ante tempora erat.

Prosper. 460.

De promissionibus & prædictionibus Dei, cap. 19. Virgo Maria peperit Christum, qui est Deus cæli: quia per ipsum facta sunt omnia.

Sedulius. 460.

Lib. 1. Paschali:

Quis tuum & corda dedit, cui conuenit vni
Facturam seruire suam, cui iure perenni
Arcibus ætherei vna est cum Patre potestas,
Par splendor, communis apex, sociale cacumen,
Æquus honor, virtus eadem, sine tempore regnum,
Semper principium, sceptrum iuge, gloria consors,
Maiestas simius: hæc est via namque salutis,
Hæc firmos ad dona gradus Paschalia ducit. &c.
Namque hominum inter, natum genitore minorem,
Lex carnalis habet, quoniam pater ipse parentis
Filius ante fuit, nox & qui filius est nunc,
Adsoret esse pater: sic per genus omne nepotum
In nouas progenies, & ani numerantur auorum.
At Dominus, Verbum, virtus, sapientia, Christus,
Et totum commune Patris de lumine lumen,
De solo solus, cui nec minus est Patre quicquam,
Nec quo crescat habet genitus: non quippe creatus,
Ipse est principium. Nam sicut clarus habetur
In Genitore manens, Genitor quoque clarus in ipso
Permanet, & rerum caput est Deus vnus vtique.

Cerealis. 470.

Libro contra Maximinum Arianum, cap. 1. Quia æqualis est Patri Filius, sic docet Apostolus Paulus dicens: *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo.* Qui est in forma Dei Patris, non potest esse minor, qui non rapuit quod habuit, quia in forma Patris semper fuit. In Euangelio Ioannis ait: *Propterea Iudæi volebant eum interficere, quia non solùm soluebat Sabbatum, sed & Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo.* Item ipse Dominus dixit: *Qui videt me, videt & Patrem.* Item: *Ego & Pater vnum sumus.* Hic vnum pro æqualitate dixit, quia æquales sunt, qui vnum sunt. *Sumus* autẽ ideo dixit, quia alius est Filius: sed vnum sunt Pater & Filius. Neque enim diuiditur Deus, cùm ipse Filius dicat: *Ego in Patre, & Pater me est.*

Victor Vticensis. 480.

De persecutione Vandalica, lib. 2. Profitemur itaque Deum Patrem de seipso, hoc est, de eo quod ipse est, sempiternè atque ineffabiliter Filium genuisse, non extrinsecus, non ex nihilo, non ex alia genuisse materia, sed ex Deo natum esse: & qui de Deo natus est, non aliud est, quàm quod Pater est, & idcirco vnius substantiæ est: quia veritas natiuitatis diuersitatem non admittit generis. Nam si alterius à Patre substantiæ est, aut verus Filius non est, aut quod nefas est dicere, degener natus est. Est enim verus Filius, sicut Ioannes ait: *Vt simus in vero Filio eius.* Non est etiam degener, quia Deus verus, de Deo natus est vero. Sicut idem Ioannes Euangelista exequitur dicens: *Hic est verus Deus, & vita æterna.* Et ipse Dominus in Euangelio: *Ego sum*, inquit, *Via Veritas, & Vita.* Ergo si aliunde substantiam non habet, de Patre habet: si de Patre habet, vnius substantiæ cum Patre est. 1. Ioan. 5. 1. Ioan. 4.

Eugenius Carthaginenſis. 480.

In confeſſione fidei ad Hunericum regem : Profitemur Patrem de ſeipſo, hoc eſt, de eo quod ipſe eſt, ſempiternè atque ineffabiliter Filium genuiſſe, non extrinſecus, non ex nihilo, non ex alia ſubiacente materia, ſed ex Deo natum eſſe. Et qui de Deo natus eſt, non aliud eſt, quàm quod Pater eſt, & idcirco vnius ſubſtantiæ eſt, quia veritas natiuitatis non admittit diuerſitatem generis. Nam ſi alterius à Patre ſubſtantiæ eſſet, non eſſet verus Filius, ſicut Ioannes ait: *Vt ſimus in vero Filio eius.* Non eſt etiam degener : quia verus Deus de Deo natus eſt verè, &c. Vnde æqualis eſt Patri Filius non natus ex tempore, ſed gignenti coæternus: ſicut ſplendor ab igne genitus gignenti manifeſtatur coæuus.

Fulgentius. 500.

Ad Thraſim. libro 3. cap. 3. Credimus igitur Dei Filium ante omne prorſus initium, hoc eſt, ſine aliquo ſuæ natiuitatis initio, de Patris ſubſtantia genitum, Deum de Deo, Dominum de Domino: non ex nihilo, quia de Patre: non nuncupatiuum, quia nomen habet ex veritate naturæ : non ex aliqua natura, quia non aliquid fuit coæternum Deo, vnde origo Filio præſtaretur : nec poſteriorem Filiũ eo qui genuit, nec minorem, ſed Patri prorſus & ſempiternitate immenſitatis, & immenſitate ſempiternitatis æqualem, immutabilem, mutabilium conditorem, intemporalem, temporalium factorem, & temporum : quem nullus continet locus, quo nullus caret locus, quia cuncta replet Creator immenſus. Qui non propterea non eſt Deus, quia dicitur genitus, ſed ideo verus dignè creditur, quia de Patre ſubſtantialiter genitus prædicatur. Quod enim dicitur genitus, non hoc eſt nomen diuinitatis in Filio, ſed nomen eſt natiuitatis in Deo: vt quem conſtat de Patre naturaliter genitum, conſtet non aliud eſſe quàm Deum. Hic itaque de Patre ſempiternus exiſtens, vnam tenuit cum Deo Patre naturam, ſed propriam ſumpſit ex Genitore perſonam : quia diuina natiuitas non diuiſionem naturalis vnitatis habuit, ſed perſonam Filij ſubſiſtentis à Patre diſtinxit, & ex vocabulo Patris alium, qui natus eſt, monſtrat.

Ad Donatum de Fide orthodoxa cap. 5. Ieſus Chriſtus non ſic eſt Dei Patris Filius, ſicut nos ſumus. Ille enim eſt proprius, nos redempti : ille natus, nos facti : ille verus, nos adoptiui. Ille autem qui verus eſt Filius, ipſe etiam verus eſt Deus: non adoptione generatus, ſed de Patre naturaliter natus. In quo vero Deo, veroq; Filio, ideo eſt vera diuinitas, quia naturalis eſt illi de Patre natiuitas.

Sermone de duplici Chriſti Natiuitate: Eſt enim hoc Verbum, non quod definit prolatum, ſed quod permanet natum : non tranſitorium, ſed æternum : non factum à Deo Patre, ſed genitum: nec ſolùm genitum, ſed etiam Vnigenitum. Vnum quippe Verbum Deus Pater genuit de ſeipſo, per quod omnia creauit ex nihilo. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* In hoc autem, quòd per illud Verbum Deus Pater omnia fecit, oſtenditur, quia hoc Verbum genuit ipſe, non fecit. Illud igitur Verbum de Deo Deus eſt, de Creatore Creator eſt. Natus eſt itaque de Patre Deo Filius Deus: alter in perſona, non alius in natura: ſed ſemper apud Patrem, ſemper cum Patre, ſemper de Patre, ſemper in Patre.

Caſſiodorus. 540.

Ad Pſal. 54. *Exaudiet Deus, & humiliabit eos, qui eſt ante ſecula. Qui eſt ante ſecula* : Verbum ſignificatur coæternum Patri, ne ex tempore aliquo extitiſſe videretur, qui ſecula creauit vniuerſa : tempus enim tunc cœpit, quando mundus ſumpſit initium. Definat ergo Arianorum inſana temeritas Creatorem temporum prædicare ſub tempore, dum coæternus Patri, & conſubſtantialis cum ſancto Spiritu incommutabiliter vnigenitus Filius perſeuerat.

Ad Pſal. 55. In Patre ſe promittit Filium laudaturum, vt quicquid de illo dicitur, de iſto pariliter ſentiatur. Nam cùm prædicamus æternum atque omnipotentem Patrem, æternum atque omnipotentem Filium ſine dubio confitemur. Vnum eſt enim in vtroque præconium : quoniam vna virtus amborum, indiuidua gloria, quando indiuiſibilis eſt natura.

Ad Pſalm. 109. Vna deitas, vna poteſtas, vna æternitas, Pater dicit ad Filium, quòd nec ille ore protulit, nec ille auribus intentus audiuit. Vult enim Pater, & nouit Filius : vult Filius, & nouit Pater. Sed nec ipſa voluntas nobis comprehenſibilis eſt, nec ipſa notio humanis ſenſibus poteſt apparere.

Primaſius. 540.

Ad caput 1. Epiſt. ad Hebræos: Mirabili modo Apoſtolus omnem ſubſtantiam deitatis Patris & Filij oſtendit, vt duas perſonas aperiret in gloria & ſplendore. Per ſplendorem quippe vnitatem declarauit eſſentiæ cum Deo Patre. In nomine autem gloriæ perſonam Dei Patris expreſſit: in ſplẽdore perſonam Filij. Et ſic Filius eſt ſplendor de ſplendore, ſicut lux de luce, Deus de Deo, lumen de lumine, principium de principio.

Concilium Bracarenſe Primum. 572.

Cap. 3. Si quis dicit Filium Dei Dominum noſtrum, antequam ex Virgine naſceretur, non fuiſſe, ſicut Paulus Samoſatenus, & Photinus, & Priſcillianus dixerunt, anathema ſit.

Fortunatus. 580.

In expoſitione Symboli : Deus Pater ſecreti Sacramenti vocabulum eſt, cuius verè Filius eſt Verbum, & ſpeculum, & character, & imago viuens Patris viuentis, in omnibus Patri ſimilis, eiuſdem naturæ, & in diuinitate genitus, genitori per omnia coæqualis : nec quæritur quomodo genuit Filium, quod Angeli neſciunt, & Prophetis eſt incognitum. Vnde illud dictum eſt : *Generationem eius quis enarrabit?* Quam ſecretam originem cum proprio Filio nouit ipſe ſolus, qui genuit.

Libro 3. de reſurrectione Domini ad Felicem Epiſcopum :

Chriſte ſalus verum, bone conditor, atq; redemptor,
Vnica progenies ex deitate Patris,
Irrecitabiliter manans de corde Parentis,
Verbum ſubſiſtens, & penetrare potens:
Aequalis, concors, ſocius cum Patre coæuus,
Quem ſumpſit mundus principe principium.

Gregorius Magnus. 590.

In Symbolo : Confiteor vnigenitum Filium conſubſtantialem, & ſine tempore natum de Patre, omnium viſibilium & inuiſibilium conditorem, lumen ex lumine, Deum verum de Deo vero, ſplẽdorem gloriæ, figuram ſubſtantiæ.

Libro 23. in Iob cap. 11. Verbum Pater ſine tempore genuit, & quis dignè fari queat illam ineffabilem natiuitatem, quòd de æterno natus eſt coæternus, quòd exiſtens ante ſecula genuit æqualem, quòd gignente natus poſterior non eſt?

Concilium Toletanum Quintum. 620.

Cap. 1. Filius à Patre intemporaliter, ante omnẽ creaturam, ſine initio genitus, non creatus. Nam nec Pater vnquam ſine Filio, nec Filius extitit ſine Patre. Sed tamen Filius Deus de Patre Deo, non

Pater Deus de Filio Deo: ille autem Filius Patris & Deus de Patre per omnia coæqualis Patri, Deus verus de Deo vero, &c.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Libro 7. Originum, cap. 2. ὁμοούσιος Patri ab vnitate ſubſtantiæ appellatur: Hoc autem vocatur ὁμοούσιον, quod eſt: *Ego & Pater vnum ſumus*: hoc eſt, eiuſdem cum Patre ſubſtantiæ. Quod nomen tametſi ſcriptum in ſacris literis non inueniatur, in aſſertione tamen totius Trinitatis defenditur: quia datur ratio, vnde rectè dici oſtendatur: ſicut & Pater in illis libris nuſquam ingenitus legitur, ſed tamen dicendus eſſe, atque credendus non dubitatur.

De ſummo bono lib. 1. cap. 16. Filij Dei perfecta natiuitas nec cœpit eſſe, nec deſijt: ne præterita ſit, ſi deſijt: & ne imperfecta ſit, ſi adhuc ſit: ſed ſic æterna ſit & perfecta, quaternus in ea natiuitate æternitas & perfectio habeatur.

De Natiuitate Domini. cap. 1. Ad Iudæorum repellendam perfidiam quædam ex veteri Teſtamento aggregauimus teſtimonia, quibus Chriſtum genitum ab omnipotente Patre agnoſcant, ipſo teſtante: *Tecum principium in die virtutis tuæ, in ſplendoribus ſanctorum: ex vtero ante Luciferum genui te. Ex vtero* namque, id eſt, ex illa intima & incomprehenſibili Patris ſubſtantia, ſiue ex ipſo diuino, atque immenſo paterni pectoris arcano, quo Pater genuit, de corde bonum eructat Verbum: ſicut & ipſe aliàs ait: *Eructauit cor meum Verbum bonum*: Atquè alibi ipſe Pater ſic dicit ad Chriſtum: *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Pſal. 2.

Eucherius Gallus. 640.

In Geneſin lib. 1. cap. 22. Totus vbi eſt Filius, ibi eſt & Pater: & non poteſt eſſe Pater ſine Filio, nec Filius ſine Patre. Quia ſcilicet ſicut inſeparabiles ſunt in natura, ita & inſeparabiles in perſona.

Hildephonſus. 660.

De virginitate S. Mariæ cap. 6. Veritas dicit: *Ego & Pater vnum ſumus.* &: *Qui me videt, videt & Patrem.* & tu aſſeris hunc nec à Deo eſſe, nec huic æqualem exiſtere poſſe?

Libro contra eos, qui diſputant de perpetua Mariæ virginitate: Non Deus recens, neque homo purus, ſed vnus & integer Chriſtus, cum Deo Patre, & cum Spiritu ſancto colitur, & adoratur.

Agatho. 680.

Epiſtola ad Conſtantinum Imp. & Heraclium & Tiberium AA. Confitemur vnum eiuſdem ſanctæ coeſſentialis Trinitatis Deum verum, qui ante ſecula de Patre natus eſt.

Beda. 700.

Ad cap. 5. Ioannis: Vna eſt Patris & Filij in diuinitate ſubſtantia & operatio, vna voluntas, & poteſtas, vna vita & eſſentia: & æqualia omnia ſunt in Patre & Filio, niſi quòd Pater pater eſt, & Filius filius eſt, ſeparatio eſt in perſonis, & vnitas in natura.

Ad cap. 10. Quod dedit Pater Filio maius eſt omnibus, vt ipſe illi eſſet vnigenitus Filius, æqualis, conſubſtantialis. Quid eſt, quod dedit? Vtique gignendo dedit, quia non minorem ſibi genuit, non tempore poſteriorem, ſed coæternum, ſine initio temporis, ſemper Deum. Non eſt dicendum, non erat, antequam natus erat. Nunquid enim non natus erat, qui Patri coæternus erat? Qui ſapit, capit, qui non capit, credat: nutriatur fide, vt poſſit capere Verbum Dei, quia Verbum Filius. Semper ergo Filius, & ſemper æqualis: non enim creſcendo, ſed naſcendo æqualis eſt, qui ſemper natus de Patre Filius, de Deo Deus, de æterno coæternus. Pater autem nō de Filio Deus, Filius de Patre Deus. Ideo Pater gignendo dedit, vt Deus eſſet: gignendo dedit, vt æqualis eſſet: hoc eſt, quòd maius eſt omnibus.

Alcuinus. 750.

De Trinitate lib. 1. cap. 11. Quamuis alius ſit Pater, alius Filius, non tamen eſt diuerſa ſubſtantia Patris & Filij: quia hæc non ſecundùm ſubſtantiam dicuntur, ſed ſecundùm relatiuum. Quòd tamen relatiuum non eſt accidens, quia non eſt mutabile.

Lib. 2. cap. 13. Natus eſt Filius Dei ex æterno æternus, de Deo Deus, de lumine lumen.

Ambroſius Autbertus. 770.

Lib. 1. in Apocalypſin: Principium Chriſtus dicitur, non quo in natura diuinitatis, vt Arius mentitur, initium habeat, ſed quo ab illo omnis creatura initium exiſtendi accipiat: Finis verò, non quo deficiat, ſed quo ipſe quaſi terminus omnia concludat. Quamobrem ipſe principium ſine initio, ipſe finis ſine defectu. Ipſe eſt principium, quia nullus ante illum, ſicut idem ipſe per Eſaiam teſtatur, dicens: *Ante me non eſt formatus Deus, & poſt me non erit.* Iſai. 43. Hinc etiam omnipotens vocatur. Vel certè α & ω, principium, & finis vocatur: quia ipſe eſt & Deus ante ſecula, & homo in fine ſeculorum.

Haymo. 820.

In octaua Paſchæ: *Dominus meus, & Deus meus.* Hoc nomen rectè Chriſto & eſſentialiter conuenit, qui eſt Rex regum, & Dominus dominatium, ſuper omnia timendus, colendus, & venerandus, cui per Prophetam dicitur: *Tu enim feciſti omnia, cælum & terram, & vniuerſa, quæ cæli ambitu continentur: Dominus vniuerſorum tu es.*

Feria 5. poſt Lætare: Vna eſt Patris & Filij in diuinitate ſubſtantia & operatio, vna voluntas & poteſtas, vna vita & eſſentia. Et æqualia omnia ſunt in Patre & Filio, niſi quòd Pater pater eſt, & Filius filius eſt: ſeparatio in perſonis, ſed vnitas in natura.

Rabanus Maurus. 850.

In Eccleſiaſt. lib. 8. cap. 18. Chriſtus Filius Dei, qui eſt virtus & ſapientia Patris, totius ſcientiæ, & Prophetiæ, atque omnium bonarum virtutum auctor eſt, & diſtributor gratiarum ſpiritualium: vnus & ſolus Deus cum Patre & Spiritu regnans per omne ſeculum.

Ericus. 880.

In Euangelium de feſto Trinitatis: Chriſtus vnius cum Patre eſt ſubſtantiæ, eiuſdem maieſtatis: qui ante ſecula Deus erat, homo inter homines in fine ſeculorum apparuit.

Remigius Autiſſiodorenſis. 880.

Ad cap. 2. Zachariæ: Chriſtus omnipotens eſt, & æqualis Patri.

Ad cap. 3. Deus Pater & Filius idem ſunt in ſubſtantia, ſed tamen alter eſt Pater, alter Filius in perſona.

Ad Pſal. 44. Ne putaremus Dominum Patrem indigere coniugio, in generatione Filij ſui oſtendit nobis, ipſam generationem non ab alio, ſed à ſeipſo factam, dicens: *Cor meum*, id eſt, intima mea ſubſtantia, & ſecreta eſſentia mea, *eructauit*, id eſt, genuit, *Verbum bonum*, id eſt, Filium mihi æqualem, & conſubſtantialem.

Luitprandus Ticinenſis. 950.

Lib. 2. cap. 12. Dominus noſter Ieſus Chriſtus coæternus & conſubſtantialis Patri ſanctoq; Spiritui, cuius miſericordiæ plena eſt terra, nemunem vult perire, ſed omnes ſaluos fieri: qui ſolus Deus ante mundi conſtitutionem præuidit, atque poſt omnem creaturam, quaſi dominum cæteris vtentem, ac dominantem creauit hominem, quemq; in fine temporis, per ſui ſanguinis effuſionem, verus homo, verusq; Deus, non duo, ſed vnus redemit.

Lib.5.cap.11.

Chriſte Pater, cum quo Pater eſt, & Spiritus vnum:
Iure Patris Verbum, per quod Pater omnia mundo
Oſtendit ſecreta poli, ſeu myſtica pandens:
Reſpice ſignientum propria bonitate creatum:
Ne patiare, precor, me damonis arte perire.

Pelegrinus Laureacenſis. 970.

In Symbolo: Pater ineffabili ſubſtantia Filium genuit, nec tamen aliud, quàm quod ipſe eſt, genuit: Deus, Deum, lux, lucem: Filium quoque de ſubſtantia Patris, ſine initio ante ſecula natum, nec tamen factum fateor. Igitur, non ſicut Filius à Patre, ita Pater à Filio eſt: quia non Pater à Filio, ſed Filius à Patre generationem accepit. Filius ergo Deus de Patre: Pater autem Deus, ſed Deus non de Filio: ſi enim Pater fuit, ſemper habuit filium, cuius eſſet Pater Deus. Et ob hoc Filium de Patre natum ſine initio confiteor.

Smaragdus. 970.

In epiſtolam de Sabbato Pentecoſtes: Credant in Ieſum Chriſtum, Filium Dei vnicum, Deum verum, verumq; Dei Filium, non factum, non adoptiuum, ſed genitum, & vnius cum Patre ſubſtantiæ, atque ita per omnia æqualem Deo Patri, vt nec tempore, nec gradu, nec poteſtate poſsit eſſe inferior: tantumq; eſſe illum, qui eſt genitus, quãtus eſt ille, qui genuit.

Berno Augienſis. 1020.

Sermone de Aſcenſione Domini: Tu Ieſu Chriſte dilecte mi, qui cum Patre & Spiritu ſancto vius & regnas Deus per omnia ſecula.

Sermone de Aſſumptione Mariæ: In cæleſtis regni thalamo ipſe Chriſtus ſponſus & Dominus noſter, cum Patre & Spiritu ſancto vnus Deus viuit & regnat in ſecula ſeculorum.

Leo Nonnus. 1050.

Epiſtola ad Petrum Antiocheuum: Credo ipſum Dei Patris Filium, Verbum Dei æternaliter natũ ante omnia tempora de Patre, conſubſtantialem, coomnipotentem, & coæqualem Patri per omnia in diuinitate.

Radulphus Ardens. 1060.

Dominica 1. poſt Natalem Domini: Cæleſtis Pater habuit, & habet Filium hæredem naturalem, & coomnipotentem, coæternum, & conſubſtantialem.

Anſelmus. 1080.

Ad cap.1. epiſtolæ ad Epheſ. *Qui ante ſperauimus in Chriſto.* Per hoc, quòd in Chriſto ſperatur, Deus eſſe monſtratur: & quia in eo ſperatum eſt ante aduentum eius, conſtat eum ſine initio ſemper apud Patrem fuiſſe. Niſi enim ille fuiſſet, perijſſent omnes, qui ſperauerant in eo, quaſi ſperantes in nihilo.

Ad cap.2. epiſtola ad Philip. Erat æqualis, & ſine rapina erat: quia æternus ab æterno natus erat. Erat in forma Dei: quia tantus, quantus ille, talis, qualis ille, hoc, quod ille, non hic, qui ille: ſed hoc, quod ille. Ille enim Deus, & iſte Deus: ille omnipotens, & iſte omnipotens: ille immutabilis, iſte immutabilis. Hoc quod ille, non hic qui ille: quia ille Pater, & hic Filius. Sic erat & ſemper in forma Dei, id eſt, in plena eſſentia Patris.

Hildebertus Cenomanenſis. 1090.

Carmine de Trinitate:

Nate Patri coæqualis,
Patri coeſſentialis,
Patris ſplendor & figura.

Franco Haffligenienſis. 1100.

De gratia Dei, lib.10. Diligens lector diligenter attende, quomodo Dei Vnigenitus æterno Patri coæternus, cum quo illi vna ſubſtãtia, eadem eſt gloria, vnum idemq; conſilium, opusq; indiuiſum, quomodo ad ſolius Patris gloriam omnia ſua referat.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

In Eccleſiaſten Salomonis: Dominus noſter Ieſus Chriſtus naturaliter ſolus eſt Dei Filius, & ſolus deſcendit Deus de cælis, ad redimendum genus humanum. Iſte ſolus proprius & naturalis Filius, cæteri verò omnes ſunt adoptatiui: & ideo fratres eius non natura, ſed gratia.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

In Ioannem lib.1.cap.1. *Et Deus erat Verbum.* Subſtantiam quippe breuiter vnam eſſe teſtatus eſt, in duabus perſonis, Dei & Verbi ſui: quod ægrè ferunt Sabelliani, moleſtè accipiunt Ariani. Sabelliani mallent vt dixiſſet, Dei & Verbi ſui ſicut vnã ſubſtantiam, ſic vnam eandemq; eſſe perſonam: Ariani ſicut duas perſonas, ita nihilominus duas ac diuerſas vellent eum expreſſiſſe ſubſtantias. Solũ enim Patrem eſſe Deum vel Creatorem, Filium verò creaturam eſſe volunt, licet magnam atque excellentem. Sed veritas præſentis teſtimonij, tanquam vox fulgurantis tonitrui, verberat vtrinq; terram. Exultent igitur Homouſiani, id eſt, confeſſores conſubſtantialitatis, neque confundentes perſonas, neque ſubſtantiam ſeparantes, ſcilicet duas quidem perſonas, ſed vnam Patris & Verbi ſubſtantiam, cum tanti teſtis ſuffragatione, confitentes: *Deus*, inquit, *erat Verbum.*

Lib.10. ad cap.10. Ioannis: *Ego, & Pater vnum ſumus*: hoc proculdubio vult intelligi, quia Patris & Filij vna eſt diuinitas, vna eademq; omnipotentia, vna ſubſtantia, vna natura, quod Græcè ὁμοούσιον dicitur, quodque confitentes nos, rectè homouſiani dicimur.

Bernardus. 1130.

Sermone 71. in Cantica: Eſt Patri Filioq; natura, eſſentia, voluntas non modò vna, ſed vnum. Hoc nempe eſt illis eſſe, quod naturam eſſe: hoc velle quod eſſe, vel naturam eſſe. Non eſt itaque quòd vnitas, qua vnum ſunt Pater & Filius, dicatur fieri de naturis, vel eſſentijs, vel voluntatibus, quia nõ ſunt: non eſt quòd dicatur vel fieri, quia eſt. Nec enim factitia eſt, ſed natiua. Sunt in ſeſe Pater & Filius, non ſolùm ineffabili, ſed etiam incomprehenſibili modo ſui ipſorum capabiles pariter & capaces: ſed ſanè ita capabiles, vt non partibiles: ita capaces, vt non participes. Nam vt in hymno Eccleſia canit: *In Patre totus Filius, & totus in Verbo Pater.* Et Pater in Filio, in quo ſibi ſemper benecõplacuit: & eſt Filius in Patre, à quo vt nunquam non natus, ita nunquam eſt ſeparatus, &c. Non poſſunt dici vnus Pater & Filius, quia ille Pater, & ille Filius eſt: vnum tamen dicuntur & ſunt, quòd vna omninò illis, & non cuiq; ſua ſubſtantia eſt.

Homilia 3. ſuper Miſſus eſt: Altiſsimus Deus Pater, quamuis omnipotens ſit, non tamen potuit vel æqualem ſibi condere creaturam, vel inæqualem gignere Filium. Fecit itaque Angelum magnum, ſed non quantus ipſe, & ideo nec altiſſimum. Solum autem Vnigenitum, quem non fecit, ſed genuit, omnipotens omnipotentem, altiſſimus altiſſimum, æternus coæternum, ipſum ſibi per omnia comparari, nec rapinam æſtimat, nec iniuriam.

Petrus Lombardus 1140.

Lib.1. diſt.31. lit.a. Dicitur relatiuè Filius æqualis Patri, & vtriq; Spiritus ſanctus: eſt tamen æqualis Patri Filius, & vtriq; Spiritus ſanctus, propter ſummam ſimplicitatem eſſentiæ, & vnitatem. Aequalis eſt ergo Filius Patri ſecundùm eſſentiam, non ſecundùm relationem, &c. Aequalitas ergo Patris & Filij non eſt relatio, vel notio, ſed naturalis vnitas & identitas.

Richardus Victorinus. 1140.

Lib.1.in Apocal.c.2.*Gratia & pax ab eo,qui eſt,qui erat, & qui venturus eſt.* *Qui* eſſentialiter coæternus eſt Patri,*qui erat* cum Patre in creatione mundi.*qui venturus eſt* cum gloria Patris in die iudicij. *Qui eſt* per incõmutabilitatem æternitatis,*qui erat* per potentiam creationis,*qui venturus eſt* per iuſtitiam retributionis. *Qui eſt*, quia ſuper omnia Deus benedictus in ſecula idem ſubſiſtit: *qui erat*, quia de nihilo cuncta creauit:*qui venturus eſt*, quia viuos & mortuos in fine mundi iudicabit.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Lib.2.epiſt.cont.Iudæos,c.1. Si Deus genuit,quantũ ad illum,quem genuit,neceſſariò Pater eſt:& Filius Dei,quantum ad illum,à quo genitus eſt, neceſſariò Filius eſt. Sed nolo vos, nec credo vos tam ſtultè, tam inſenſatè deſipere,vt æternam deitatis generationem carnali generatione aliqua,vel tenui ſimilitudine comparare niramini. Abſit à vobis, abſit ab omni intellectu tam atininus animus, vt æterna,vt ineffabilis,vt incogitabilis omnipotentis Patris generatio,omnipotentis Filij natiuitas, alicui terrenæ vel vſitatæ generationi comparetur. Siquid tamen præter corporalium generationum ſimilitudines, de tam ineffabili re ab aliquo ſimili trahi poteſt, ſic Dei Filius de cælo dicitur genitus, ſicut lumen de lumine,radius de ſole, ſplendor ab igne, &c. Intelligimus & confitemur Chriſtum eſſe Filium Dei: nulli enim hoc homini,nulli hoc prorſus creaturæ congruit, vt vel genitus à Deo vel Dei Filius,quantum ad deitatis naturam pertinet,ſentiatur. Quòd ſi hoc nulli creaturæ, in quantum creatura eſt, congruit, ſoli hoc Chriſto, qui in quantum Deus eſt, & de Deo natus eſt,conuenit,&c.Non erat Dei Filius,vt illi, de quibus ſcribitur: *Filios genui, & exaltaui*: non erat Dei Filius per gratiam, ſed erat Dei Filius per naturam,teſte ipſo Patre,& de cælis clamante: *Hic eſt Filius meus dilectus.* Et quia per naturam erat Dei Filius,vtiquecerta ratione cogente,erat etiam Deus: non enim poterat ex eſſentia Patris gigni aut procedere,niſi quod ipſe erat.Et ideo ex Deo genitus,erat veritate indubia & cogente Deus.

Iſaiæ. 1.

Hildegardis. 1170.

In expoſitione Symboli Athanaſij: Coæternus Patri in diuinitate Filius à creatura indumentum, quod homo eſt, induit: quod indumentum diuinitas ita declarauit, velut ſoli radius ſuis infixus eſt. Sol autem lumen ſuum in terram emittit, nec tamen propter hoc augetur, aut minuitur:nec Filius Dei,in mundum veniens,auctus,nec minutus in diuinitate eſt.Quoniam indumentum ſuum ſic induit,quemadmodum Deus Adam de fragili creatura veſtiuit,ne nudus videretur.

Innocentius Tertius. 1200.

De Natiuitate Domini Ser. 3 De Patre naſcitur ſemper,quoniam illa generatio eſt æterna, de qua Pater inquit ad Filium: *Ante Luciferum genui te*: Chriſtus enim eſt Dei virtus,& Dei ſapientia, primogenita ante omnem creaturam, quæ de ſe dicit per Salomonem: *Priuſquam fierent abyſſi,ego iam cõcepta eram,ante colles ego parturiebar.* Nam *in principio erat Verbum,& Verbum erat apud Deum,& Deus erat Verbum,&c.* Hic puer vocatur Deus ſubſtantiuè, ſecundùm naturam. Vt autem confundatur hæreticus, & erubeſcat Iudæus, producantur in medium teſtimonia,tam de veteri, quam de nouo Teſtamento,vt rota contineatur in rota,& baſis ſit in columna. Dicat ergo Ioannes: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Dicat Thomas: *Dominus meus,& Deus meus.* Dicat Dauid: *Vnxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Dicat Hieremias: *Hic eſt Deus noſter.*

Pſalm. 109. 1. Cor. 1. Prou. 8. Ioan. 1.

Ioan. 1. Ioan. 20. Baruc. 3.

Guillermus Brito Armoricus. 1230.

Libro 1.Philippidos:

Chriſte Dei ſplendor,virtus,ſapientia,Verbum,
Qui Patris æterni prodis æterne ab ore,
Qui verè es Verbum,lumen de lumine vero,
Deq; Deo vero verus Deus,vnus & idem,
Atque coæternus Patri,cum Flamine ſacro,
Te precor incipiens,vt me.&c.

Alexander Alenſis. 1230.

Parte 1.quæſt.12.memb.8. Nulla maior poteſt cogitari potentia, quàm vt ex Patre generetur Filius per omnia æqualis ſibi & conſubſtantialis.

Quæſt.47. memb.1. Dicitur Filius æqualis Patri, quia nec excedit,nec exceditur

Memb.2. Filius eſt æqualis Patri, in nullo minor ipſo, neque ſecundùm potentiam, neque ſecundũ ſapientiam,ſed per omnia æqualis.

Albertus Magnus. 1240.

Ad cap.1. Lucæ: Filius Dei Deus eſt, & perfectus Deus eſt:& quia perfectum in omni natura tale alterum eſt,qualis eſt ipſe, qui genuit, ideo Filius Dei Deus eſt,& perfectus Deus eſt, & per omnia æqualis ei,qui genuit.

Ad cap.10. Luca: Nihil minus habet Filius, quã Pater,quia Filius eſt ars & Verbum Patris,& imago inuiſibilis ipſius:nihil minus habens,quàm ipſe,eandem habens naturam:idem poſſe,idem noſſe,idem velle,& idem operari.

Ad cap.14. Ioannis: Deus incõmunicabile eſt nomen, & deitatis natura nulli, niſi vni ſecundùm ſubſtantiam conueniens.Et ideò,qui cognouit deitatem in Filio, cognouit eam in Patre:quia Pater & Filius vnum ſunt in natura.

Thomas Aquinas. 1250.

In compend. Theolog. cap.42. In regula Catholicæ fidei docemur confiteri Filium conſubſtantialem Patri, per quod duo includuntur. Primò quidem, vt non intelligatur Pater & Filius ſecundùm carnalem generationem,quæ ſit per aliquam deciſionem ſubſtantiæ Filij à Patre, vt ſic oporteat Filium non eſſe conſubſtantialem Patri. Secundò,vt etiam non intelligamus Patrem & Filium ſecundùm generationem intelligibilem, prout verbum in mente noſtra concipitur, quaſi accidentaliter ſuperueniens intellectui, & non de ipſius eſſentia exiſtens.

Contra Gentiles lib. 4. cap. 7. Ex ſacræ Scripturæ documentis Eccleſia Catholica edocta, Chriſtum verum Deum, & naturalem Dei Filium confitetur,coæternum Patri, & æqualem,& verum Deũ, eiuſdem eſſentiæ, & naturæ cum Patre, genitum, non creatum,nec factum.

Guilhelmus Peraldus. 1255.

In Summa de fide,cap.19 Ioannis 1.dicitur: *Et Deus erat Verbum.* Et poſt: *Omnia per ipſum facta ſunt.* Ex quibus verbis manifeſtè apparet,Chriſtum verum eſſe Deum.

Guibertus Tornacus. 1270.

Tractatu de officio Epiſcopi, cap.29. Credimus Filij cum Patre æternitatẽ, conſubſtantialitatẽ, modũ exiſtendi vtriuſque ante mundi conſtitutionem, & poſt mundi conſummationem.

Durandus à Sancto Portiano. 1320.

Lib.1.diſt.9.q.2 Impoſſibile eſt,Patrem eſſe priorem Filio aliquo modo prioritatis,quod patet ſic: In diuinis non ſunt niſi duo concurrentia ad conſtitutionem ſuppoſitorum, ſcilicet eſſentia, & relatio. Ergo, ſi Pater, eſſet Filio prior,hoc eſſet vel ratione eſſentiæ,vel ratione relationis:non ratione eſſentiæ, quia eſt penitus vna & eadem in Patre & Filio.Prius autem & poſterius de neceſſitate re-

ſpiciunt diuerſa ſecundùm rem, ſi ſit ibi prius & poſterius ſecundùm rem. Conſiderando ergo præcisè diuinam eſſentiã ſecundum ſe, cùm ſit vna re & ratione, ſecundùm illam nihil poteſt dici prius aut poſterius in diuinis. Item ratione relationis non poteſt eſſe Pater prior Filio, nec per conſequens ratione eſſentiæ, vt eſt ſub tali ratione, vel tali perſona: quia quicquid ſit de relationibus diſparatis, tamen conſtat, quòd relationes oppoſitæ ſimul ſunt natura. Ergo ſecundùm eas Pater, & Filius ſunt ſimul, nec vnus prior eſt alio, nec ſecundùm rem, nec ſecundùm intellectum.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap 20. Ioannis: *Dominus meus, & Deus meus.*) In hoc manifeſtè confitetur deitatem in Chriſto, contra perfidiam Ariani. Supra enim bene vocauerat ipſum Ieſum Dominum, ſed non vocabat ipſum Deum expreſsè, licet dixerit aliqua verba, per quæ eius deitas poteſt intelligi. Sed Thomas hic factus perfectior in cognitione poſt Chriſti reſurrectionem manifeſtatam, confeſſus eſt ipſum Deum eſſe.

Ad cap. 1. epiſt. ad Hebræos: *Et adorent eum Angeli eius.*) Ex hac Scriptura oſtenditur ſufficienter, quòd in Chriſto ſit diuina natura, quia nulla natura adoratur à tota natura Angelica, vt ſuperior, niſi diuina. Et ideo, ex quo Scriptura hoc oſtendit, quòd Filius eſt ab omnibus Angelis adorandus, per conſequens oſtenditur, Deo Patri conſubſtantialis, quia diuina natura eſt indiuiſibilis, ſecundùm quod Deut. 6. *Audi Iſrael, Dominus Deus noſter Deus vnus eſt.*

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

De vita Chriſti parte 1. cap. 1. Cùm audis Filium ex Deo Patre genitum, caue ne mentis tuæ oculis infirmum aliquid carnalis cogitationis occurrat: quin potius columbino & aquilino intuitu ſimpliciter crede, ac perſpicaciter contemplare, quod ab illa luce, ſimul immenſa, & ſimpliciſſima, fulgentiſsima, & ſummè arcana, coæternus, & coæqualis, & conſubſtantialis ſplendor exoritur, quæ eſt virtus ſumma, & ſapientia, & in quo omnia Pater diſpoſuit ab æterno, per quem fecit & ſecula, factaq; gubernat, & ordinat ad gloriam ſuam.

Thomas Argentinenſis. 1350.

Lib 3 diſt. 11 articulo 2. Filius Dei non eſt minor Patre ſecundùm naturam diuinam, quam æterna generatione accepit à Patre, ſed ſolum ſecundùm humanam naturam, quam accepit à matre.

Petrus Aliacus. 1400.

Sermone 1. de aduentu Domini: Sed quod ad diuinitatem Chriſti pertinet, ſequitur in eadem ſerie textus: *Et hoc eſt nomen, quod vocabunt eum Dominus Deus iuſtus noſter:* & vbi habemus, *Dominus Deus iuſtus noſter*, habetur in Hebræo nomen Domini Tetragrammaton: hoc autem eſt nomen appropriatum altiſsimo Creatori, ſicut dicit Rabbi Moſes in libro directionis perplexionum. Vocabitur ergo Meſſias *Dominus Deus noſter*: qui tamen non vſurparet diuinitatis nomen, nec permitteret hoc nomine ſe vocari, niſi in veritate Deus eſſet.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De vita ſolitaria, cap. 15. *Quàm magnificata ſunt opera tua Domine, omnia in ſapientia feciſti*, videlicet in Verbo tuo ſempiterno, quod genuiſti ante ſecula ex te, per te, in te, prout in Pſalmis legitur dixiſſe Patrem: *Eructauit cor meum Verbum bonum.* Pſal. 44
Verbum vtique non compoſitum ex literis vel ſyllabis, vel voce prolatum, ſed ſemper manens, cum illo cuncta diſponens, nullius q; egens: quoniam vnum cum Patre eſt, dicente ipſo: *Ego, & Pater vnum ſumus.* Ioan. 10
Tanta ſiquidem gignentis & geniti eſt ſimilitudo, tanta q; paritas, vt certiſſimè, qui videt Filium, videat & Patrem: qui vnius eſt naturæ cum illo, vnius ſubſtantiæ, vniusq; poteſtatis, vnius maieſtatis indiuiduæ & inconfuſæ: Veruntamen alia eſt perſona Patris, atque alia Filij, quamuis par gloria, vna eademq; amborum ſit confitenda diuinitas. Pater autem Deus, ſed non de Deo: quia à nullo eſt. Filius verò Deus, de Patre Deo: non tamen minor, neque inferior, ſed coæternus, & conſubſtantialis ei, qui illum genuit.

Libro de humilitate cap. 23. Alia eſt perſona Patris, & alia Filij perſona, & tamen amborum eſt vna ſubſtantia, par gloria, æqualis poteſtas, eademq; eſſentia. Et licet Pater à nullo, Filius verò à Patre ſit genitus, non tamen anterior eſt Pater Filio tempore, nec authoritate maior, neque ſapientia ſublimior: cùm in illa ſumma, inenarrabili, & ſempiterna generatione non ſit motus temporis, ſed incommutabilis æternitatis permanentia: non ſit maioritas, vel minoritas ſed diuinitatis æqualitas, ſubſtantiæ identitas, poteſtatisq; paritas: non cognitionis aut ſcientiæ gradus, ſed perfectiſsima notitia, vna amborum ſapientia, vnum lumen, idem actus.

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tomo 3. Sermone de Natiuitate Domini, cap. 3. Verbum, quod ab homine conceptum eſt, non eſt homo: Verbum autem, quòd Deus de natura diuina concipit, eſt Deus: quia *Deus erat Verbum*: Vterque, ſcilicet Pater & Filius, Deus eſt, ſicut fons & flumẽ aqua veriſsimè dici poteſt.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Ad cap. 1. Ioannis artic. 3. Quoniam ergo perfectio, & natura Patris tota relucet in Filio, quòd non eſſe poſſet, niſi Filius eſſet verè immenſus, æqualisq; Patri, & per conſequens verus Deus, eandem cum Patre habens eſſentiam: finitum namque à perfecta repræſentatione infiniti diſtat ad infinitum.

Ioannes de Turrecremata. 1460.

Super part. 1. diſt. 15 c. Iuter cætera, n. 4. Chriſtus nõ participatione alicuius ſimilitudinis, quemadmodum Angeli aut ſancti homines filij Dei dicuntur, ſed natura eſt verus Dei Filius ſecundùm diuinitatem.

Pelbartus de Themeſuuar. 1490.

Sermone 1. de ſancta Trinitate: Credendum eſt, q; ſolus Filius à Deo Patre gignitur ab æterno, vt Pſalmo teſte Deus Pater dicit Filio: *Ex vtero*, hoc eſt de ſubſtantia diuina, *ante Luciferum*, id eſt, ante creationem ſtellarum, *genuite.*

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Rabbi Simeon filius Iohai.

In Zohar, ad illa verba Deuteronomij 6. *Audi Iſrael*, &c. Hic eſt, ô Iſrael, antiquus (Iehoua,) id eſt, Deus, qui eſt omnium rerum perfectio, & dicitur Pater Deus noſter, profunditas fluminum, & fons ſcientiarum, quæ procedunt ab illo Patre, & Filius vocatur (Iehoua) Deus.

Ibidem: Hoc arcanum Filij non reuelabitur vnicuique, quouſque venerit Meſsias: quia tunc (vt dicit Iſaias) repleta erit terra ſcientia Dei, ſicut aquæ maré operientes.

Rabbi.

Rabbenus Haccados.

In Galeraz.eia: Poſtquam hoc tibi aperui, animaduerte nomen quatuor literarum, prout ſcriptio eius eſt: Sic enim ſcribitur in lingua noſtra Hebraica, Iehoua ipſum Deum generantem ſignificare: & quia non poteſt eſſe generans abſque generato, neceſſariò amor à generante in generatum, & è conuerſo, procedere debet: quoniam ſi hoc non eſſet, non generaret. Et ſic non procederet amor à generato in generantem, diſtingueretur{que} generatus à generante, duæ ſubſtantiæ eſſent. Propterea nos volumus generantem & generatum vnam eſſe ſubſtantiam. Idcirco neceſſe eſt ex altero in alterum procedere amorem.

Ioſephus.

Libro 18. antiquit. cap. 4. Eodem tempore fuit Ieſus vir ſapiens, ſi tamen virum eum fas eſt dicere. Erat enim mirabilium operum patrator, & doctor eorum qui libenter vera ſuſcipiunt, plurimos{que} tam de Iudæis, quàm de gentibus ſectatores habuit. Chriſtus hic erat: quem accuſatum à noſtræ gentis principibus, Pilatus cùm addixiſſet cruci, nihilominus non deſiterunt eum diligere, qui ab initio cœperant. Apparuit enim eis tertia die viuus, ita vt diuinitus de eo vates hoc, & alia multa miranda prædixerunt: & vſque in hodiernum Chriſtianorum genus, ab hoc denominatum, non deficit.

R. Abba.

In Threnos Ieremiæ cap. 1. Quod erit nomen Meſsiæ? Deus nomen eius.

ARTICVLVS SEXTVS.

SPIRITVM SANCTVM ESSE TERTIAM IN TRINITATE PERSONAM, PATRI ET FILIO CONSVBSTANTIALEM, VERVM, VIVVM, ET OMNIPOTENTEM DEVM.

NEGANT.

Anno poſt natum Chriſtũ

50. *SADDVCÆI Spiritum ſanctum eſſe penitus non cenſuerunt.* Nazianzenus oratione de S. Theologia, Epiphanius hæreſi 14.

170. *Montanus ſe dixit eſſe paracletum, & diuinum Spiritum* Nicephorus lib. 4. c. 21.

200. *Tertullianus poſt medium ætatem in Montani hæreſin lapſus, Montanum hæreticum Paracletum ſubinde nominat, vt libro de Reſurrectione carnis, cap. 11. & vltimo: De velandis virginibus, cap. 1. De anima, cap. 55. Aduerſus Marcionem lib. 1. cap. 29. Aduerſus Praxeam, cap. 1. 2. & 13.*

220. *Helcheſaita Spiritum ſanctum negantur eſſe ſororem Chriſti, fœmineo habitu traditum: eundem, ſicut & Chriſtum, dixerunt habere altitudinem ſex milliariorum, & latitudinem viginti quatuor.* Epiphanius contra Helcheſaitas.

240. *Origenes Tomo 2. in Ioannem Spiritum ſanctum per Filium dicit eſſe factum: Tractatu 13. in Ioan. aſſeruit Patrem tanto ſuperiorem eſſe Filio & Spiritu ſancto, quanto hi ſuperiores ſunt creaturis. Altàs aſſerit Spiritum ſanctum eſſe creaturam, & miniſtrum poſt Patrem & Filium, dignitate & honore tertium & inferiorem: fortitudinem Filij eſſe maiorem fortitudine Spiritus ſancti.* Epiphanius epiſtola ad Ioannem Hieroſolymitanum, Hieronymus apologia ad Ruffinum, & epiſtola ad Auitum. Sed Ruffinus libro de deprauatione librorum Origenis aſſerit, eiuſmodi ſententias non eſſe Origenis, ſed poſtea ab Arianis Origenis operibus inſertas.

320 *Euſtanius epiſt. 8. ad Demetrianum aſſerit Spiritum ſanctum ſæpe Patrem, ſæpe Filium nominari: & cùm perſpicuè in Trinitate credamus, tertiam perſonam auferens, non ſubſtantiam eius vult eſſe, ſed nomen.* Hieronymus ad cap. 4. epiſt. ad Galatas.

350. *Arriani docebant Spiritum ſanctum non eſſe Deum, ſed creaturam à Filio; ideoq; creaturam creaturæ vocabant: alij docebant Spiritum ſanctum tantummodo quoddam eſſe Dei donum, ſiue virtutem.* Athanaſius diſputatione contra Arium, & Libro de communi eſſentia Patris & Filij. Didymus de Spiritu ſancto, Auguſtinus hæreſi 49.

360. *Macedonius docuit Spiritum ſanctum ſolùm eſſe creaturam, nihil habere cum Filio commune, ſed tantùm eſſe miniſtrum ac famulum ipſorum.* Baſilius epiſt 78. Epiphanius hæreſi 74. Auguſtinus hæreſi 52. Ruffinus lib. 1. cap. 15. Hiſt. Sozomenus lib. 4. cap. 7. Damaſcenus de hæreſibus, Zonaras in Valentiniano.

370. *Marcellus, & Photinus docuerunt Spiritum ſanctum non eſſe proprium perſonam, ſed extenſionem extenſionis.* Baſilius epiſt. 74. Epiphanius & Theodoretus de illorum hæreſi.

380. *Aetius, & Eunomius docuerunt Spiritum ſanctum eſſentia alienum eſſe à Patris & Filij ſubſtantia, meramq; creaturam à Patre & Filio ante alias creaturas fabricatam; deinde, ac creandi poteſtate carere, non ſolùm minorẽ, ſed etiã mittendarum eſſe.* Baſilius lib. 2. contra Eunomium, Didymus lib. 1. de Spiritu

sancto, Ruffinus in Symbolo, Epiphanius, Sozomenus, Theodoretus vbi ſcribunt de illis.

80. *Petilianus, Creſconius, & alij Donatiſtæ dixerunt ante Saluatoris aduentum Spiritum ſanctum non fuiſſe ſuper terram* Auguſtinus lib.2. contra litteras Petiliani.

150. Leouichildus Hiſpaniæ Rex, *Manifeſtè* inquit, *cognoui Chriſtum Filium Dei æqualem Patri: ſed Spiritum Deum penitus eſſe non credo, eo quòd in nullis Codicibus legatur Deus eſſe.* Gregorius Turonenſis Hiſtor.Franc.lib.6.cap.18.

150. *Petrus Abaelardus docebat Spiritum ſanctum nullam eſſe potentiam, non perſonam ex ſubſtantia Patris, vel Filij: ſed animam eſſe mundi.* Bernardus epiſt.190. Otto Friſingenſis de rebus geſtis Friderici 1. lib.1.cap.49.

300. Raymundus Lullius ait: *Spiritum ſanctum eſſe conceptum ex Patre & Filio.* Nicolaus Eymericus parte 2. Directorij, quæſt.9. Bernardus Lutzenburg.

520. Eraſmus Roterodamus Præfatione in libros D.Hilarij: *Audemus Spiritum ſanctum appellare Deum verum ex Patre Filioq; procedentem, quod veteres aliquandiu non viderentur auſi.*

530. *Guilhelmus Farellus negans Spiritum ſanctum natura eſſe Deum, docuit eſſe motum in rebus creatum.* Petrus Carolus in Summa Gallica.

540. Ioannes Caluinus lib.1. Inſtit.cad.13.§.25. *Spiritus ſanctus eſt eſſentialis Dei virtus.*

1540. Philippus Melanchthon in Locis communibus, editis anno 39. & 45. *In Spiritu ſancto eſt aliquid eſſentiæ Dei, &c. In Spiritu ſancto eſt aliquid Dei.*

540. *Bernardinus Ochinus in Polonia prædicauit Spiritus ſancti hypoſtaſin & perſonam nullam eſſe.* Ioſias Simlerus in vita Bullingeri fol.40.

540. *Lucas Sternberger vrſit Spiritum ſanctum, aſſerens nihil in Scripturis ſacris veteris aut noui Teſtamẽti de illius diuinitate haberi, ſeq; potius velle redire in cœnobium, quàm credere in Spiritum ſanctum, quia nuſquam in Scripturis Spiritus ſanctus appellatur Deus, aut Dominus.* Prateolus de hæreſibus lib.10. cap.10.

1550. Theodorus Beza Confeſſ.Gal.punct.1. art.1. *Nos credimus in Spiritum ſanctum, qui eſt potentia Patris & Filij.*

1550. Michaël Seruetus lib.1. de Trinitate fol. 28. *De Spiritu ſancto non fit mentio, niſi vbi eſt ſermo de agendo, quod eſt notatu dignum, quaſi Spiritus ſanctus nomen aliquam ſeparatum, ſed Dei agitationem, energiam quandam, ſeu inſpirationem virtutis Dei deſignet.* Et lib.6. in fine: *Dic igitur* inquit, *quòd Spiritus eſt diuina hominis agitatio in Spiritu: & quia ſic mouendo in Chriſto credentes ſanctificat, ideo dicitur Spiritus in homine ſanctus.*

1550. Matthias Ceruaſius Anabaptiſta in hunc modum de Spiritu ſancto ſcribit: *Per vnicum Spiritum (quem non peculiarem perſonam, ſed Dei virtutem eſſe confitemur) ambo, Pater nimirum, & Filius, vt verus Deus operati ſint, & dominati à principio, & in æternum.* Protocollum Franckendalenſe.

1550. *Matthias Steinbach ſe dixit eſſe Spiritum ſanctum.* Zuingerus in Theatro, capite de hæreticis.

1560. Petrus Coniezius Polonus, *de Spiritu ſancto* ait, *nondum eſſe reuelatum, quod ſit Deus.* Alphonſus Piſanus præfatione in acta Concilij Nicæni primi.

1570. Georgius Blandrata in diſputatione Albana, actione ſextæ diei: *Quæſtio eſt, vtrum Verbum & Spiritus ſint perſonæ? Nos dicimus, non eſſe perſonas, aut individua, aut aliud ſophiſticum; ſed eſſe altiſſimi Dei Patres virtutes, quibus & olim, & nunc quoque in nouæ mundi creatione vtitur.*

1572. Ioannes Sommerus Pirnenſis, Lector ſcholæ Claudiopolitanæ in Tranſyluania, in Refutatione ſcripti Petri Caroli j VVittenbergæ editi, lib.2. fol.171. in confeſſione de Spiritu ſancto: *Credimus Spiritum ſanctum eſſe Dei Patris & Filij Spiritum: quem quidem nos Deum dicere debitamus; inuocare autem, atque adorare nobis religio eſt, cùm id nuſquam mandatum ſit à Deo Patre.*

Fol.160. *Spiritus ſanctus adorandus eſt. Ergo verus Deus eſt. Antecedens falſum eſt. Sanctus enim Paulus dicit:* Hodie ſi vocem eius audieritis, *&c. non dicit: Venite adorate me; ſed,* venite adoremus Dominum: *ſumq; verba Prophetæ, dictum ibi à Spiritu ſancto. Quomodo autem Carolus hunc colligat Spiritum ſanctum adorandum eſſe profitemur ingenuè nos non aſſequi.*

Fol.167.b: *Spiritum ſanctum Deum eſſe, & ſeorſum à Patre diſtinctum habere inuenimus, negamus cum vniuerſa Scriptura. Eſſe autem illum motum tantùm in animis excitatum non dicimus, ſed fatemur eſſe occultum vim, & ἐνέργειαν Dei, qui nos in vitam æternam regenerat.*

1579. *Familiani dicunt Spiritum ſanctum non eſſe Deum: phantaſma eſſe, quod Papiſta de Spiritu ſancti, vel eſſentia, vel deitate credant.* Stous in Eliſabeth.fol.1195.

1580. Chriſtianus Francus libro contra ſanctam Trinitatem edito: *Cùm nondum* (inquit) *aduersùs duobus diuinis perſonis, tertiam quoque adijcere vellent, quæ Spiritus ſanctus vocaretur: non autem ſpectarent, nullum extare in totis Bibliis de diuinitate Spiritus ſancti apertum teſtimonium, imò vnigenitum Dei Filium nullum alium Deum admittere, ſed prorſus excludere, tertiam perſonam finxerunt Spiritum ſanctum, ὁμοούσιον quidem Patri & Filio, & ab vtroque procedentem: quam tamen commentitiam fictitiamq; doctrinam communis totius ſacræ Scripturæ conſenſus refellit.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

2. *Reg.*23.v.2. Spiritus Domini locutus eſt per me, & ſermo eius per linguam meam: Dixit Deus Iſrael mihi, locutus eſt Fortis Iſrael, Dominator hominum.

*Matth.*28.19. Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Act 5 3. Dixit autem Petrus, Ananía, cur tentauit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto? 4. Non es mentitus hominibus, ſed Deo.

1. *Corinth.* 3 16. Neſcitis quia templum Dei eſtis: & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus. Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.

1. *Corinth.* 6.19. An neſcitis quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, qui in vobis eſt? 20. Glorificate & portate Deum in corpore veſtro.

Auguſtinus Epiſt. 66. Quem Deum, niſi Spiritum, cuius corpora noſtra dixerat eſſe templum;

D. Marcus Euangeliſta.

In Liturgia: Emittas ex incircumſcriptis ſinibus tuis ipſum Paracletum, Spiritum veritatis, ſanctum Dominum viuificantem, qui in Lege Prophetis & Apoſtolis eſt locutus, qui vbique adeſt, & omnia replet, & operatur ſua potentia, non tanquam miniſter, in quibus vult, ſanctificationem, pro beneplacito ſuo, ſimplex lex natura, in plura diuiſus, actu diuinarum chariſmatum fons, tibi conſubſtantialis.

D. Iacobus frater Domini.

In Liturgia: Quærimus in omnibus ſubſidium & auxilium ab vnigenito Filio tuo, & à bono & viuificante & conſubſtantiali Spiritu nunc & in ſecula.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Philadelphienſes: Vnus eſt ingenitus Deus & Pater, vnus vnigenitus Filius Deus Verbum & homo, vnus paracletus Spiritus veritatis.

Iuſtinus Martyr. 150.

In expoſitione fidei: Si in mundi diſciplina, & in Baptiſmi doctrina, & inſuper in creationis ratione, poteſtatis & virtute, coniunctim nobis vnum Patris & Filij & Spiritus ſancti numen & nomen traditum eſt, quænam ratio & oratio inficiando aſſerere poterit, Filium, & Spiritum ſanctum diuinæ naturæ & eſſentiæ non eſſe? Ac nobis quiſpiam inſultans obijciat, quaſi alia ſimus polliciti, & alia dicendo afferamus, eò quòd, cùm nos demonſtraturos receperimus vnitatem, ſiue identitatem eſſentiæ ſanctæ Trinitatis, eodem cum Patre ordine, & loco Filium & Spiritum ſanctum eſſe: ad fidem aſtruendam pro argumento adduxerimus. Non aliud quicquam communitatis, ordinis & loci huiuſmodi oſtendit ratio, quam eandem eſſe Patris & Filij & Spiritus ſancti eſſentiam, &c. Itaque cùm pluribus à nobis ſit oſtenſum, Filium quidem & Spiritum ſanctum à creatura longè differre, eò quòd cum nulla re condita connumerentur: Patri autem vbique coniunctos eſſe: quomodo extremæ dementiæ non fuerit, non increatæ eos ſubſtantiæ eſſe opinari? Duorum ſanè alterum non conſiſtere neceſſe eſt: oportet enim eos vel creatos eſſe demonſtrantem ab increato ſeparare, vel increatos eſſe oſtendentem, à creatura ſecernere neceſſariò. Sed enim ſatis apparet & à creato diſiunctos, & increato coniunctos eſſe: medium autem inter hęc pro confeſſo poſitum eſt eſſe nihil. Quocirca reliquum fuerit, cum quo vbique ſunt coniuncti, communem illis cum eodem habere naturam & eſſentiam.

Irenæus. 180.

Lib. 4. cap. 37. Et quoniam Verbum, id eſt, Filius, ſemper erat cum Patre, per multa demonſtrauimus. Quoniam autem & ſapientia, quæ eſt Spiritus, erat apud Deum ante omnem conſtitutionem, per Salomonem ait Deus: *Sapientia fundauit terram, parauit autem cælum prudentia.* Prou. 3.

Lib. 5. cap. 8. Eos autem, qui abijciunt quidem Spiritus conſilium, carnis autem voluptatibus ſeruiunt, & irrationabiliter viuunt, & effrænati deijciuntur in ſua deſideria, quippe nullam habentes aſpirationem diuini Spiritus, ſed porcorum & canum more viuunt, hos iuſtè Apoſtolus carnales vocat.

Cap. 12. Aliud eſt, quod factum eſt, ab eo qui fecit. Afflatus igitur temporalis, Spiritus autem ſempiternus. Et afflatus quidem auctus ad modicum, & tempore aliquo manens, deinde abijt, ſine ſpiramento relinquens illud, in quo fuit ante: Spiritus autem circundans intus & foris hominem, quippe ſemper perſeuerans, nunquam relinquens eum. Sed non primò quidem quod ſpiritale eſt, ait Apoſtolus, (hæc tanquam ad nos homines dicens,) ſed primò quidem animale eſt, deinde quod ſpiritale eſt ſecundùm rationem. Oportuerat autem primò plaſmari hominem, & plaſmatum accipere animũ, deinde ſic communionem Spiritus recipere.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 3. Pædagogi cap. 12. Laudemus vnum Patrem & Filium vnà cum Spiritu ſancto, qui vnus eſt omnia, in quo omnia, per quem omnia: vnum, per quem eſt, quod ſemper eſt: cuius membra omnes, cuius ſunt gloria & ſecula, qui eſt vndequaque bonus.

Iulius Africanus. 230.

Epitome 5. de temporibus Nos verò, qui & illorum verborum menſuram didicimus, nec ignoramus fidei gratiam, gratias agimus ei, qui præbet noſtris patribus omniũ Seruatorem, & Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum: cui gloria, & maieſtas cum ſancto Spiritu in ſecula.

Origenes. 240.

Lib. 6. ad cap. 7. ad Romanos: Nouitatem Spiritus ſcio quoſdam intelligentes illuc traxiſſe, vbi dicerent nouum Spiritum eſſe, tanquam qui ante non fuerit, nec veteribus innotuerit, & neſciunt ſe in hoc grauiſsimè blaſphemare. Ipſe enim Spiritus eſt in Lege, ipſe in Euangelio: ipſe ſemper cum Patre & Filio eſt: ſemper eſt, & erat, & erit, ſicut Pater & Filius. Non ergo ipſe nouus eſt, ſed credentes innouat, cùm eos à veteribus malis ad nouam vitam, & nouam religionis Chriſti obſeruantiam adducit, & ſpirituales ex carnalibus facit.

Lib. 1. de principijs cap. 3. De Spiritu ſancto, quòd ſit, multæ nos Scripturæ docent, ſicut Dauid in 50 Pſalmo dicit: *Et Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me.* Et in Daniele dicitur: *Spiritus ſanctus, qui inte eſt.* In nouo verò Teſtamento abundantius teſtimonijs edocemur, cùm Spiritus ſanctus ſuper Chriſtum

ſtum deſcendiſſe deſcribitur: & cùm ij ſe Dominus inſufflauit in Apoſtolos poſt reſurrectionem, dicens: *Accipite Spiritum ſanctum*: & ad Mariam dicitur ab Angelo: *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te*, &c. Ex quibus omnibus dicimus, tantæ auctoritatis & dignitatis eſſe ſubſtãtiam Spiritus ſancti, vt ſalutaris Baptiſmus non aliter, niſi excellentiſsimæ omnis Trinitatis auctoritate: id eſt, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti cognominatione, compleatur: & ingenito Deo Patri, & vnigenito eius Filio, nomen quoque Spiritus ſancti copuletur. Quis ergo non obſtupeſcat quanta maieſtas ſit Spiritus ſancti, cùm eum, qui dixerit verbum in Filium hominis, audiat ſperare veniam poſſe: eum verò, qui in Spiritum ſanctum blaſphemauerit, veniam non habere, neque in præſenti ſæculo, neque in futuro, &c. Vſque ad præſens nullum ſermonem in ſcriptis ſanctis inuenire potuimus, per quem Spiritus ſanctus factura eſſe, vel creatura diceretur, &c. Sanè ne quis exiſtimet, nos ex eo, quod diximus Spiritum ſanctum ſolis ſanctis præſtari, Patris verò & Filij beneficia vel operatione peruenire ad bonos & malos, iuſtos & iniuſtos, prætuliſſe per hoc Patri & Filio Spiritum ſanctum, vel maiorem eius per hoc aſſerere dignitatem: quod vtique valdè inconſequens eſt. Proprietatem namque gratiæ eius operiſque deſcripſimus. Porrò autem nihil in Trinitate maius minuſve dicendum eſt, cùm vnius diuinitatis fons verbo ac ratione ſua teneat vniuerſa, Spiritu verò oris ſui, quæ digna ſunt ſanctificatione ſanctificet.

Homilia 6. in Ieremiam: Nos vnum nouimus Deum, & in præterito, & in præſenti: vnum Chriſtum & nunc, & modò ſimiliter: & vnum Spiritum ſanctum cum Patre & Filio ſempiternum.

Euſebius Alexandrinus. 260.

Sermone in Aſcenſionem Domini: Sed mittam dicit Chriſtus, Spiritum ſanctum conſubſtantialem Patri & mihi.

Gregorius Neocæſarienſis. 260.

Oratione in Epiphaniam: In cuius te nomine baptizabo? (*inquit Ioannes ad Chriſtum*) In nomine Spiritus ſancti? At ille tecum eſt ſemper, vtpote tibi conſubſtantialis. Eadem illi ſeruitus, eadem mens, eadem vis, idem honor, eadem quæ tibi adoratio ab omnibus exhibetur.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

De præparatione Euangelica lib. 7. cap. 5. Tertiò Spiritus additur ſanctus à Scriptura, quem ſicut Patrẽ & Verbum ſuum eadem dignitate atque honore honorari præcepit.

Athanaſius. 340.

In Nicæno concilio, diſputatione contra Arium: Si Spiritus ſanctus non eſt ſubſtantia Patris, cur eum Filius Dei in conſociatu ſanctificationis annumerat? Ita enim Dominus ad diſcipulos loquitur: *Profiſciſcentes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.* Si ergo omnes gentes, quæ fidem recipiunt & ſanctitatem, ſanctificantur trina illa ac beatiſsima nomenclatura, certum eſt, etiam Spiritum ſanctum eius etiam dictatis eſſe, cuius eſt Pater & Filius: cùm & ipſe ſanctus ſit ex ſubſtãtia, & ſanctos faciat omnes appropinquantes ſuæ communioni.

Epiſtola ad Serapionem de Spiritu ſancto: Quemadmodum Filius, eò quòd habet proprietatem cum Patre, quodque proprium germen eſt, ex illius ſubſtantia, non eſt creatura, ſed Patri Homouſios, hoc eſt eiuſdem eſſentiæ: ſic haud quaquam Spiritus ſanctus poſsit eſſe creaturà: quin potius impius eſt, qui hæc dicat, eò quòd habeat proprietatem cum Filio, quod ex illo datur omnibus: denique quod quæ habet Filij ſunt: Hæc ſufficiebant ad perſuadendum, vel cuiuis contentioſo, ne poſt hæc dicat eſſe creaturam Spiritum Dei, qui eſt in Deo: quique profunda ſcrutatur Dei, qui ex Patre datur per Filium, ne ex his cogatur & Filium dicere creaturam, qui eſt Verbum, qui eſt ſapientia, qui figura, qui ſplendor Patris.

Didymus Alexandrinus. 360.

Lib. 1. de Spiritu ſancto: Arguens Petrus Ananiã in eo, quod in venditione agri, cuius ſe totum pretium obtuliſſe dicebat, fraudem feciſſet ex medio: ſancti Spiritus vnitatem ad Deum, non ſecundùm numerum, ſed iuxta ſubſtantiam comprobauit, dicens: *Ananie, quare complent Satanas cor tuum, vt mẽtiaris Spiritui ſancto? non es mentitus hominibus, ſed Deo.* Si enim qui Domino mentitur, Spiritui ſancto mentitur, & qui Spiritui S. mentitur, mentitur Deo: nulli dubium eſt, conſortiũ Spiritus S. eſſe cum Deo. Et quomodo ſanctitas ſubſiſtit in Deo, eodem modo & deitas intelligitur in Spiritu ſancto. Iſte autem Spiritus ſanctus, quem diximus eiuſdem naturæ eſſe cum Patre, etiam à Filij diuinitate non differt, &c. Act. 5.

Baſilius Magnus. 370.

Contra Eunomium lib. 5. *Alij*, inquit Paulus, *per Spiritum datur Spiritus ſapientiæ, aij verò ſermo ſcientiæ ſecundùm eundem Spiritum, alij gratia ſanitatum*, &c. *Hæc autem omnia operatur vnus & idem Spiritus, dividẽs ſingulis prout vult.* Cùm dixiſſet Paulus: *Omnia hæc operatur Spiritus ſicut vult.* De Domino etiam ipſemet inquit: *Et diuiſiones operationum ſunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus.* Quod ſi *omnia operatur Deus ſicut vult, omnia verò hæc vnus & idem operatur Spiritus, dividens ſingulis prout vult*, quomodo diuerſitas ſubſtantiæ illic eſt, vbi operationi identitas eſſe cognoſcitur? Proprium Dei eſt peccata dimittere: Si ergo nullius, niſi ſolius Dei eſt, peccata dimittere: dimittit autem ſpiritus ſanctus per Apoſtolos: Deus eſt ergo Spiritus ſanctus, & eiuſdem operationis cum Patre & Filio.

De Spiritu ſancto ad Amphilochium cap. 16 Si ex prophetia, quæ iuxta diſtributionem donorum Spiritus operatur, agnoſcitur Deus in Prophetis eſſe, conſultent iſti, quem locum tribuant Spiritui ſancto: vtrum æquius ſit illum cum Deo iungere, an ad creaturam ordinem extrudere? Præterea ex his, quæ Petrus dixit Sapphiræ: *Quid eſt quod conuenit tuum vos tentare Spiritum ſanctum? non mentiti eſtis hominibus, ſed Deo*: declarat quæ peccantur in Spiritum ſanctum, eadem peccari in Deum. Hoc autem pacto diſcere poteris, Spiritum ſanctum in omni operatione coniunctum & inſeparabilem eſſe à Patre & Filio. Act. 5.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 4. Crede in Spiritum ſanctum, & rectã habeas de illo ſententiam. Multi enim ſunt alieni à Spiritu ſancto, qui nefandarie illo docent. Tu verò diſce vnum eſſe Spiritum ſanctum indiuiſibilem, & multarum virtutũ, multa operantem, ipſum verò non partibilem, cognoſcentem myſteria, & perſcrutantem omnia, etiam profunda Dei: qui in ſpecie columbæ ſuper Dominum Ieſum Chriſtum deſcendit: qui in lege & Prophetis operabatur, & nunc tempore Baptiſmi animam tuam obſignat: cui cum Patre & Filio æqualis dignitas & honor exhibetur: quo indigent Throni, Dominationes, & Poteſtates.

Gregorius Nazianzenus. 370.

Oratione 52. quæ eſt epiſtola 2. ad Cledonium: Nos fidei Nicænæ, quæ à ſanctis Patribus, qui illic ad euertendam Arianam hæreſin conuenerunt, edita eſt, nec quicquam vnquam prætulimus, nec præferre poſſumus. Illud inſuper explicantes, quod ab illis minùs plenè de Spiritu ſancto dictum eſt, propterea, quòd hæc quæſtio nondum excitata

Matt. 28.

& agitata fuerat: nempe vnam eandemq; Patris & Filij & Spiritus ſancti diuinitatem agnoſcendam eſſe, Deum quoque videlicet Spiritum proficendo. Eos igitur, qui ita ſentiunt, pro ſocijs habe, quemadmodum & ipſi habemus: eos autem, qui ſecus ſentiunt, auerſare, atque à Deo & ab Eccleſia Catholica alienos exiſtima.

Carmine de Spiritu ſancto:

——Sanctum precordia tremore
Spiritum afficiat, qui Patri condens atque
Eſt Nato, per quem nobis ſummi numinis orta eſt
Notitia, & qui nos diuina in numina vertit.
Omnipotens, variisq; in donis, cantio cœtus
Angelici, atq; hominum, pietas quibus inſita cordi eſt:
A Patre progreſſus, diuino robore pollens.
Viuificus, celſa reſidens in culmine ſedis:
Nec rurſus deitate carens, ab eoq; remotus:
Sed Patri & Nato vnigena par prorſus honore.

Epiphanius. 370.

Contra Sabellianos hæreſi 62. Semper Spiritus cum Patre & Filio non confrater Patri, non genitus, non creatus, non frater Filij, non ſoboles Patris: verùm ex Patre procedens, & de Filio accipiens: non alienus à Patre & Filio, ſed ex eadem eſſentia, ex eadem deitate, ex Patre & Filio, cum Patre & Filio ſemper in ſubſtantia, Spiritus ſanctus, Spiritus diuinus, Spiritus gloriæ, Spiritus Chriſti, Spiritus Patris: nam *Spiritus Patris, qui loquitur in vobis: & Spiritus meus conſiſtit in medio veſtrum*: tertius nomenclatura, æqualis deitate, non alteratus præter Patrem & Filium, vinculum Trinitatis, fignaculum confeſsionis.

Contra Tarumatomachos hæreſi 74. Vnus eſt Spiritus ſanctus, velut vnus Deus, & vnus vnigenitus Filius Dei, ſic & Spiritus ſanctus Dei, à Deo autem, & in Deo: verùm vnigenitus Filius incomprehenſibilis eſt, & Spiritus incomprehenſibilis: ex Deo autem, & non alienus à Patre & Filio. Non autem eſt coniunctio cum Patre & Filio, ſed Trinitas ſemper exiſtens, eiuſdem eſſentiæ, non alterius eſſentiæ à deitate. Non eſt enim deitas alia ab eſſentia, ſed ipſa per ſe deitas, & ex eadem deitate Filius, & Spiritus ſanctus.

Act. 5. *In Ananiam*: Dicit B. Petrus ad Ananiam: *Quid tentauit te Diabolus, vt mentireris Spiritui ſancto?* Et ait: *Non mentitus es hominibus, ſed Deo.* Ergo Deus eſt ex Patre & Filio Spiritus ſanctus, cui mentitus eſt ille, qui de pretio detraxit aliquid. Quemadmodum etiam Paulus huic ſententiæ conſonat, dicens: *Vos autem templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis.* Igitur Deus eſt Spiritus ſanctus.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione catechetica cap. 2. In nobis quidem ſpiritus eſt aëris attractio, rei alienæ, quæ neceſſariò attrahitur & profunditur ad conſtitutionem corporis, quæ quidem dum verbum emittitur, fit vox, in ſeipſa declarans vim verbi. In diuina autem natura eſſe quidem Dei Spiritum, pium eſt exiſtimatum: quomodo datum eſt eſſe etiam Dei Verbum, propterea quòd non oporteat Dei Verbum deterius eſſe, & magis deficere, quàm noſtrum verbum: ſiquidem cùm hoc conſideretur cum Spiritu, creditur illud eſſe ſine Spiritu. Neque tamen ad noſtri ſpiritus ſimilitudinem extrinſecus ad Deum affluere, & in eo fieri ſpiritum, id Deo conuenire eſt exiſtimandum: ſed quomodo cùm Dei Verbum audiuiſſemus, non rem eſſe aliquam, quæ non conſiſtat, verbum putauimus: neque quod inſit ex diſciplina, neque quod voce proferatur, neque quod cùm fuerit prolatum diſſoluatur, neque alio aliquo modo ita affici, quo cernitur affici noſter ſermo: ſed conſiſtere, vt ita dicam, eſſentialiter, vimq; habre eligendi, efficq; operans & omnipotens. Ita etiam cùm Dei Spiritum didicerimus, qui Verbum conſequitur, & eius declarat operationem, non intelligimus flatum anhelitus: ea primeretur enim, & ad nimiam demitteretur humilitatem magnitudo diuinæ potentiæ, ſi qui in eo eſt Spiritus, exiſtimaretur eſſe inſtar noſtri: ſed eſſentialem potentiam, quæ ipſa in ſeipſa conſideratur in propria hypoſtaſi ac conſiſtentia, neque poteſt ſeparari à Deo, in quo eſt: aut à Verbo Dei, quod conſequitur: neque ad hoc vt non ſit effunditur, ſed ad Dei Verbi ſimilitudinem eſt in hypoſtaſi, eligendi vi prædita, per ſe mobili operante, & ſemper bonum eligente, & ad omne propoſitum cum voluntate concurrentem habente potentiam.

Ad Euſtachium de S. Trinitate, & quòd Spiritus ſanctus Deus ſit. Cùm traderet Dominus ſalutarem fidem diſcipulis, qui verbo docebantur, Patri & Filio coniunxit etiam Spiritum ſanctum. Quod autem ſemel coniunctum eſt, id per omnia dicimus habere coniunctionem. Non enim quod in vno aliquo coniunctum eſt, in alijs ſeparatur. At in viuifica potentia, per quam ex materiali vita in immortalitatem natura noſtra transformatur, vnà cum Patre & Filio Spiritus aſſumpta virtus, etiam in multis alijs, vt in notione bonitatis, ſanctitudinis, æternitatis, ſapientiæ, rectitudinis, principalis virtutis, potentiæ, atque adeò vbique eius inſeparabile habet in omnibus nominibus, quæ ad ſuperiorem virtutem pertinentia, ratione ac mente cõcipiuntur. Quocirca rectum eſſe arbitremur, vt eum, qui in tot ſublimibus, Deumq; decentibus notionibus Patri Filioq; coniungitur, in nulla re ſeparatum eſſe exiſtimemus.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Sermone in Pentecoſte de Spiritu ſancto: Spiritus ſanctus fuit quidem ſemper, & eſt, & erit, neque incœpit, neque deſinet, ſed ſemper Patri conſubſtantialiter familiaris, & connumeratus. Vita natura viuens, & viuentium viuificator, lux de luce, & lucis ſuppeditator, per ſe bonus & fons bonitatis, per ſe Dominus, ſui iuris, Deus de Deo & deificans, virtus omnipotens, etiam infirmis virtutem concedens, ſuperſubſtantialis ex ſubſtantia ſuperſubſtantiali, etiam alijs, quæ ſunt, ſuam eſſentiam donans. Spiritus ſanctus, Spiritus abſque materia, abſque rege, abſque ſenio, abſque ſucceſſore, indiſſolubilis, ſupra omnem captum & contemplationem, incõmutabilis, impollutus. Spiritus ſanctus, Spiritus quem nemo interpretari poteſt, imperueſtigabilis, imperſcrutabilis, impartibilis, incircumſcriptus, ſpiritus opifex, ſpiritus in deitate perſonam habens.

De conſubſtantiali Trinitate: Quæ cùm omnia rectè didiceris, crede quòd Patri Filius conſubſtantialis ſit, & quòd conſubſtantialis ſit & Spiritus ſanctus. Nam ſi ex Patre procedit, & à Filio ſumit, non alterius ſubſtantiæ eſt Spiritus. Spiritus Dei, Spiritus Chriſti, Spiritus veritatis, Spiritus conſolator, non habens alium oppoſitum Spiritus Deus. Dominus autem Spiritus eſt: ſicut & Petrus ad Ananiam: *Cur conſpiraſtis inter vos, vt tentaretis Spiritum ſanctum?* Act. 5. Et manifeſtans quòd Deus ſit, inquit: *Non mentitus es hominibus, ſed Deo.* Vides quòd Deus Spiritus, cui mentiti ſunt? Et Paulus dicit: *Vos templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis.* 1. Cor. 6. Manifeſtum quòd Deus eſt ſpiritus, qui habitat in vobis. Ne auſis igitur aliquid loqui contra conſubſtantialem & omnipotentem Trinitatem.

Sermone de fide, lege naturæ, & ſancto Spiritu: Agnoſce igitur auctoritatem, & ne fugilles Spiritus diuinitatem. Agnoſcito diuinæ Trinitatis Theologiam, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Iſta eſt increata natura, vera dignitas, indiuiſum myſterium,

impar-

impartibilis honor, indiſcreta ſpes, incomprehenſibilis gloria Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: quam decet omnis gloria, honor, & adoratio, in ſecula ſeculorum, Amen.

Philo Carpathius. 420.

In Cantica Canticorum, ſuper illa verba: *Faſciculus myrrhæ patruelis meus mihi.* Per Spiritum ſanctum, qui à diuinitate Chriſti & Patris eſt coæternus, & conſubſtantialis, & vtrique par diuinitate.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Lib. 10. in Ioannem cap. 3. Libenter interrogauerim eos, qui aduerſus gloriam Spiritus linguam impiè armant, quomodo ſi Spiritus creatura eſt, & à ſubſtantia Dei (vt illi dicunt) alienus, per ipſum in nobis Deus habitet? quomodo Dei particeps, qui Spiritum accipit, efficitur?

Lib. 13. Theſauri cap. 1. Si Spiritus ſanctus filios Dei facit eos, in quibus habitat, & participes Dei oſtendit, eosque Deo ipſi coniungit, adeò vt poſſint clamare: *Abba, Pater*: non erit certè ſeruus, nec creatura: ſed eſſentialiter Deus verus, ex ipſo Deo Patre per Filium creaturis donatus, &c. Natura igitur & eſſentialiter Spiritus ſanctus Deus eſt: quoniam qui ipſum ſuſcipiunt, Dij per gratiam efficiuntur.

Cap. 2. Quòd Spiritus ſanctus Deus ſit, ab apice quoque Apoſtolorum Petro, quia hæc myſteria (vt Saluator ait) non caro nec ſanguis, ſed ipſe Pater cœleſtis reuelauit, diſcere poſſumus. Dicit enim ad Ananiam: *Ananiæ, cur Satanas implerit cor tuum, & mentiaris Spiritui ſancto? Non mentitus es hominibus, ſed Deo.* Si ergo Spiritui ſancto mentitus, Deo mentitur, Deus certè Spiritus eſt, & non creatura. Act. 5.

Socrates. 430.

Lib. 5. cap. 5. Conuenire Epiſcopi ex varijs ciuitatibus cœperunt, deque multis rebus apprimè neceſſarijs diſſerere, Spiritus ſancti diuinitatem ſtabilire, eumque in Trinitate conſubſtantiali comprehendere.

Sozomenus. 430.

Lib. 6. cap. 22. Dum hæc geruntur, controuerſia, quæ iam cœpta fuerat, nimirum vtrum Spiritus ſanctus Patri ac Filio conſubſtantialis cenſendus eſſet, iam magis magiſque creuit: deque ea multæ diſputationes plenæ contentionis, non minores illis, quæ ante de Deo Verbo ſuſceptæ fuiſſent, inſtituuntur. In hac re quidem & hi, qui Filium Patri diſſimilem: & illi, qui eum ſubſtantia Patri ſimilem aſſerebant, inter ſe conſenſerunt. Nam vtrique Spiritum ſanctum adminiſtrum, & tertium à Patre tum ordine, tum honore, quin etiam ſubſtantia diuerſum eſſe affirmabant. At qui Filium Patri conſubſtantialem affirmabant, hi de Spiritu ſancto idem ipſum ſentiebant. Quam doctrinam in Syria Apollinaris Laodicenus, in AEgypto Athanaſius Epiſcopus, in Cappadocia & Eccleſijs Pŏti Baſilius & Gregorius ſtrenuè propugnabãt. Quæ controuerſia contendendi ſtudio cum indies magis magisq; creſceret, Epiſcopus Romanus certior factus, ſcripſit ad Eccleſias Orientis literas, vt vnà cum ſacerdotibus & Epiſcopis Trinitatem & conſubſtantialem eſſe, & gloria æqualem exiſtimarent. Quo facto ſinguli rebus ab Eccleſia Romana ſemel iudicatis acquieuerunt, hæcq; controuerſia finem habere viſa eſt.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. epiſt. 60. Quòd autem Spiritus ſanctus diuinæ naturæ ſit, vt tibi dilucidis & apertis Scripturæ teſtimonijs declaretur poſtulaſti. Atque tibi, ſi ingenij ſolertiam adhibeas, atq; ex eo loco, quem manibus tenes, aliquanto longius progreſſus fueris, ex Domini vocibus quæſtionis huius ſolutionem nanciſci licet: *Si enim*, inquit, *ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filij veſtri in quo ejiciunt? Si autem in Spiritu Dei ejicio, profectò peruenit in vos regnum Dei.* Matt. 12. Porrò apud alterum Euangeliſtam apertius ita habetur: *Si digito Dei ejicio dæmonia.* Luc. 11. Quo loco per digitum Dei Spiritus ſanctus intelligitur. Atque digitus, vt à nobis exemplum ſumam, ex corporis eſſentia eſt. Quamobrem à diuina eſſentia inſeparabilem & cognatam Spiritus ſancti perſonam eſſe, per digiti vocabulum declarauit.

Epiſtola 109. Cùm Deus & Saluator noſter Spiritum ſanctum diuinam Trinitatem complere tradiderit, atque in ſancti Baptiſmi inuocatione, vnà cum Patre ac Filio, tanquam à peccatis liberans numeretur, & in myſtica menſa communem panem proprium incarnationis ipſius corpus reddat, quid tu, ô veſane atque attonite, cum quiddam factitium, aut creatum, aut ſeruilis naturæ, ac non herilis, & effectricis, ac regiæ eſſentiæ cognatum & conſubſtantialem eſſe Spiritum ſanctum doces? Nam ſi ſeruus eſt, cum Domino minimè numeretur: ſi creatus eſt, cum Creatore minimè coniungatur.

Theodoretus. 450.

In epitome diuinorum decretorum: Spiritum ſanctum ex Deo & Patre ſubſtantiam habere didicimus. Subſtantiæ autem modus nec creaturæ eſt ſimilis: increatus eſt enim Spiritus ſanctus: nec vnigenito Filio. Nullus enim Sanctus ſancti Spiritus ſubſtantiam appellauit generationem. Ipſum autem ex Deo eſſe, & diuinum eſſe docent ſacræ Scripturæ.

Ad cap. 3. prior. ad Corinth. *Neſcitis quòd templum Dei eſtis?*) Notandum quòd templa Dei appellauit eos, qui inhabitantem Spiritus habent gratiam. Teſtatur enim Scriptura quòd ſanctiſſimus Spiritus Deus eſt.

Titus Boſtrenſis. 460.

Ad cap. 4. Lucæ: Chriſtus cùm natura & veritate Dei Filius eſſet, ter ſacroſancti & homouſij Spiritus ſancti virtute & energia, tamquam propria ad miraculorum opera vtebatur.

Ioannes Maxentius. 500.

In ſecunda fidei profeſſione: Eſt Deus Pater, Deus Filius, Deus etiam Spiritus ſanctus: non tres, ſed vnus Deus, vna ſubſtantia & natura.

Zacharias Mithylenenſis. 530.

De mundi creatione: Pater aliam hypoſtaſin ab æterno producens, ſibi ipſi & Verbo conſubſtantialem: quem ſanè Spiritum ſanctum diuina vocant oracula, ſimul vnà cum Verbi & Filij atque ſapientiæ generatione, abſque vllo fluxu, & ſectione, & exinanitione.

Anaſtaſius Antiochenus. 580.

De rectè fidei dogmatibus: Eadem eſt virtus operatoria Patris & Filij. Qui enim videt Patrem facientem facit Filius: non qualia, ſed quæ facit. Idipſum & de Spiritu ſancto credimus atque confitemur. Conſubſtantialis enim eſt, & conſempiternus Patri & Filio: quippe qui vtrique ſemper coextitit. Quod enim Pater eſt ſecundum ſubſtantiam generans, & genitus Filius, hoc & Spiritus ſanctus eſt. Et quomodo ex Patre Filius, ſic & Spiritus ſanctus ex Deo. Spiritus neque Pater, neque Filius: ſed quod dicitur eſt, nempe Spiritus ſanctus: Deus tamen & ipſe.

Leontius. 600.

De ſectis actione 4. Macedonius Spiritum ſanctum creaturam eſſe dicebat: quod apertus ſacris in literis, vt ipſe aiebat, textus non extet, qui Spiritum ſanctum Deum eſſe tradat: Sed multis auctoritatibus conuincitur. Nam & Spiritus ſancti, tanquam

Dei, mentionem ſacra Scriptura fecit. Primùm in Actis Apoſtolorum ad Ananiam S Petrus ait: *Cur Satanas, Anania, cor tuum implevit, vt mentireris Spiritui ſancto? Non es hominibus mentitus, ſed Deo.* Et apertè Spiritum ſanctum appellauit Deum. Deinde rurſus in Actis Apoſtolorum dicitur: *Ipſis ieiunantibus, & miniſtrantibus Domino, dixiſſe Spiritum ſanctum: Segregate mihi Paulum & Barnabam, ad illud opus, ad quod eos vocaui.* Nam dum inquit: *ſegregate*, poteſtatem ſuam oſtendit, quòd ita ſcilicet loquatur, quaſi qui Deus ſit. Quippe ſi Dei creatum eſſet, & ab eo miſſus, ſic loqui debuerat: *Dixit Dominus: ſegregate mihi Paulum & Barnabam.* Ipſe quoque Dominus in Euangelijs ait: *Spiritus ille veritatis, qui de Patre procedit*, hoc eſt, qui ortus eſt de ſubſtantia Dei. A 1.5.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Epiſtola ad Sergium Conſtantinopolitanum Patriarcham: Credo in vnum Spiritum ſanctum, qui ſempiternè à Patre procedit, lumen & Deum ipſum agnoſcendum, verè Patri, & Filio conſempiternum, conſubſtantialem, atque contribulem: eiuſdem eſſentiæ, atque naturæ.

Maximus Monachus. 640.

De duabus in Chriſto naturis: Macedonius Spiritum ſanctum creatum eſſe ponit, ab eo qui ſit creatus: Eccleſia autem eiuſdem eſſentiæ, cuius Pater & Filius, Spiritum ſanctum profitetur, Deumq; confirmat.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 1. cap. 7. In diuina natura, quæ ſimplex & incompoſita eſt, quòd quidem Dei Spiritus ſit, pié confitendum eſt. Cæterùm exiſtimare Spiritum alienum quiddam eſſe, Deo extrinſecus aduenientem (vt in nobis, quorum eſt compoſita natura) à pietate abhorret. Quin potius, vt cùm Dei Verbum audimus, non huiuſmodi verbum eſſe arbitramur, quod vel ſubſtantia careat, vel doctrina comparetur, vel per vocem efferatur, vel in aërem dilabatur, & euaneſcat: ſed quod eſſentialiter exiſtat, ac voluntate præditum ſit, & efficax atque omnipotens. Eodem modo cùm Dei Spiritum, Verbum comitantem, ipſiuſq; operationem declarantem audimus, non flatum quendam ſubſtantia carentem, animo nobis fingimus: (ita enim diuinæ naturæ amplitudo atque maieſtas in humilitatem deprimeretur, ſi Spiritum, qui in ea ineſt, parem ſpiritui noſtro eſſe conijceremus:) ſed vim eſſentialem, quæqúe ſeparatim atque in propria hypoſtaſi conſideretur, atque à Patre progrediatur, & in Verbo conquieſcat, ipſumque declaret & exprimat: quæ præterea nec à Deo, in quo eſt, diuelli: nec à Verbo, cuius comes eſt, diſiungi queat: nec denique ita dilabatur, vt omninò eſſe deſinat, verùm æquè ac Verbum exiſtat, viuat, velit, ſuapte vi moueatur, operetur, bonum ſemper velit, atque ad id omne, quod propoſuit, coniunctam cum voluntate potentiam habeat eaqúe natura ſit, vt nec principium habuerit, nec finem habitura ſit. Neque enim Patri Verbum vnquam defuit, nec Verbo Spiritus.

Cap. 10. Eodem modo credimus in vnum Spiritum ſanctum, qui Dominis eſt, & viuificat: qui ex Patre procedit, & in Filio conquieſcit: qui cum Patre & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur: vtpote conſubſtantialis, & coæternus: qui Dei Spiritus eſt rectus, principalis, ſapientiæ, vitæ, ac ſanctitatis fons: qui cum Patre & Filio Deus eſt, & appellatur: qui increatus eſt, plenus artifex, omnipotens, omnium effector, infinita potentia præditus, rebus omnibus conditis imperans, nullius autem rei imperio parens: qui implet, non impletur: deificat, non deificatur: participatur, non participat: ſanctitate afficit, non ipſe afficitur: qui conſolator eſt, vtpote omnium conſolationes capiens: per omnia Patri & Filio ſimilis, ex Patre procedens, & per Filium omni creaturæ impartitus, atque perceptus, per ſeipſum omnia creans, atque vt ſint faciens, ſanctificans, atque conſernans: ἐνυπόστατος, id eſt, in propria hypoſtaſi exiſtens, à Patre & Filio inſeparabilis, & nunquam egrediens, omnia habens, quæ habet Pater & Filius, excepta ingeniti & geniti proprietate.

Taraſius. 780.

Epiſtola ad Adrianum Papam, de non faciendis pecuniæ ordinationibus: Diuinus Spiritus eſt Chriſto Deo noſtro conſubſtantialis.

Epiſtola ad Epiſcopos Antiochiæ: Secundæ vniuerſalis Synodi decreta recipio, quæ definijt, Deum eſſe Spiritum ſanctum Dominum viuificantem: auerſor autem Macedonium, & omnes qui ab illius partibus ſtant.

Elias Cretenſis. 790.

In Orationem 23. Nazianzeni: Cùm Dei Spiritum audimus Verbum concomitantem, non anhelitus flatum cogitamus, verùm eſſentialem potentiam in propria & peculiari hypoſtaſi conſideratam, (quæ nec à Deo, in quo eſt: aut à Deo Verbo, quem concomitatur, ſeparari queat, nec in nihilum refundatur ac diſſipetur, verùm æquè ac Deus Verbum, hypoſtaticè ſit, ac per ſe moueatur) actuoſam, omnipotentem, & ad id omne, quod proponit, vim ac facultatem, quæ cum voluntate concurrat, habentem.

In Orationem 52. Nazianzeni: Ex eo, quòd quiſpiam dicat ſe in Spiritum ſanctum credere, in viuificum Dominum, qui ex Patre procedit, qui cum Patre & Filio ſimul glorificatur, quid aliud intelligendum præbet, quàm quòd Spiritus quoque ſanctus Deus ſit? Quorum enim vna adoratio & gloria eſt, non eſt profectò dubium, quin horum etiam eſſentia vna, & Deitas vna ſit.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 815.

Epiſtola ad Leonem Tertium: Spiritus ſanctus eandem cum Patre & Filio æternitatem ſortitus eſt.

Michael Syncellus. 830.

In Dionyſio Areopagita: Spiritus ſanctus ab ipſo ſolo Patre deſcendit, & per Filium proceſſit, & hominibus ſe oſtendit, vnius principatum edocens: non quem vna perſona circumſcribit, ſed quem naturæ par honoris conditio, & eadem conſilij concordia, & idem motus, & ad vnum ex ſeipſo conſpiratio conſtituit.

Photius Patriarcha Conſtantinop. 860.

Ad cap. 12. prioris ad Corinth. Conſidera diligenter, quomodo ſanctiſsimum Spiritum apertè Deum ac Dominum prædicauerit. Dicens enim, *Diuiſiones autem donorum ſunt, ſed idem Spiritus*: & rurſum de opere ſubiungens: *Et diuiſiones miniſteriorum ſunt, idemq; Dominus.* Deinde in eadē adhuc manens ſententia, vbi dixit: *Et diuiſiones operationum ſunt, ſed eadem manifeſtatio Spiritus ad id quod expedit*: oſtendens, quòd & Deus & Dominus Spiritui ſancto aptauerit. Quæcunque enim prædixit, in Spiritus perſonam clauſit, non ex eo ſolum, quod dixit: *Vnicuique datur manifeſtatio Spiritus*, verùm etiam per ſequentem donorum enumerationem: nam omnia per Spiritum Dei dari aſſeuerat, rurſumq; in ſummam redigens, ait: *Hæc autem omnia operatur vnus eidemq; Spiritus.* Manifeſtum itaque eſt, quòd ſanctiſſimum Spiritum Deum ac Dominum eſſe clarè & apertè hoc loco D Paulus diuinitus aſſeruerit.

Epiſtola ad Michaelem Bulgariæ Principem, de ſeptem Synodis Oecumenicis: Vt Arrius aduerſus Filium egerat, ſic Macedonius aduerſus Spiritum ſanctum,

vt eius in omnes imperium ac dominatum in seruorum ac ministrorum ordine collocaret. Atqui facilè poterat, si voluisset infelix perspicere, quemadmodum illi, qui Filium inter res collocant procreatas, non minore Patrem afficiunt contumelia: ita qui sanctissimum ipsius Spiritum in earum rerum, quæ procreatæ sunt, numero constituunt, par & simile in ipsum maledictum conferre. Nam si Spiritus creatus est, & ille, cuius est Spiritus, procreatus est. Quòd si summa ista impietas, vel audita est intolerabilis, cur non cauit ille miser negare Spiritum esse Deum, ne ad hæc impia argumenta necessariò deueniret? Quomodo enim *scrutatur etiam profunda Dei*, & ei nihil est absconditum? quomodo alter est paracletus? quomodo cum Patre & Filio collocatur? *Euntes*, inquit ipse Filius, *docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Si vnus ex tribus his, in quibus illustramur, creatus est, nec reliqui ab hac ignominia sunt alieni. Quòd si creatus est, quomodo creat? quomodo sanctificat? quomodo viuificat? quomodo gratias diuidit? quomodo est Deus?

Theophylactus. 900.

Ad cap. 16. *Ioannis*: Quia hæretici Spiritui sancto erant detractaturi, quasi minor esset dignitate, eò quòd posterius veniret: propterea concedit ei maiora operari per Apostolos, vt per donorum magnitudinem compulsi, vel inuiti dignitatem Spiritus agnoscant, & non quia posterior apparuit, propterea minor iudicetur Filio.

Suidas. 960.

In voce πίστις: Spiritus sanctus est cum Patre & Filio æternus: qui vnà cùm illis vt assessor, & honoris & gloriæ eiusdem particeps, & æquè Deus adoratur: per quem & Angelis, & hominibus, & omni rationis capaci naturæ diuina effunduntur beneficia.

Psellus. 1050.

De septem Synodis Græcorum:

Secunda sacrarum Synodorum facta est,
Vt tradunt omnes, in Constantinopoli:
Ista radicitùs euulsit Macedonium,
Qui Spiritum ter sanctum frustra alienabat
A summa Deitate, & creaturam esse blasphemabat.

Œcumenius. 1050.

Ad caput vltimum Actuum Apostolorum: Eos, qui Spiritum sanctum Patris dicunt esse ministrum, Paulus vulnere ferit lethali. Siquidem cum, quem vidit Esaias Dominum sedentem super thronum excelsum & eleuatum, vocat hoc loco Spiritum sanctum. Eiusdem namque substantiæ est cum Patre & Filio, & æqualem simul possidet potestatem.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Constantino Magno: Qui de Spiritu sancto impiè loquuntur eumq; diuina natura exterminant, respondeant, quomodo Seruator noster Deus in humano corpore obuersans, sanctum illum Spiritum voluerit complementum esse Trinitatis, idq; in Baptismo, cum Patre & Filio, vt qui homines à peccatis liberent, numerari, & inuocari? Et in mystica cœna cùm Spiritus sanctus corpus incarnati Verbi dicatur formasse, quomodo possit factus esse, aut creatus, aut seruilis conditionis, non imperatricis naturæ, quæ omnes res effecit atque gubernat? Si enim seruili est statu, non debet annumerari Domino: Si creatura, non debet cum Creatore poni. Certè vnitus ei est, & annumeratur: siquidè rectum est harum rerum accuratissimo doctori fidem adhibere, firmiter & cõstanter diuinam naturam enarranti.

Constantinus Harmenopulus. 1180.

De fide orthodoxa Hominem re ipsa Christianum oportet credere, sicut sacræ & vniuersales Synodi sanciuerunt, in vnum Deum Patrem omnipotentem, &c. Et in Spiritum sanctum coæternè de Deo & Patre procedentem, lumen & ipsum, Deumq; verum, & Patri & Filio coæternum & consubstantialem.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxa fidei lib. 4. hæresi 31. Spiritus semper plenus, nec minus quàm Pater & Filius, principio carẽs, & coæternus est, diuinaq; charismata diuidit, & singulis pro dignitate tãquam Deus distribuit prout vult: quod Petrus etiam eis attestatus est, quæ Sapphiræ dixit: *Quid vtique conuenit vobis tentare Spiritum Domini? non mentiti estis hominibus, sed Deo.* Act. 5.

Nicephorus Callistus. 1300.

Ecclesiast. hist. lib. 1. cap. 2. Simulq; sanctissimum suum profert Spiritum, non vt genitum illum, sed vt procedentem Deum, & ipsum perfectum atque ὁμοούσιον, hoc est consubstantialem illis, & παντοδύναμον, id est, eiusdem plenè virtutis & potestatis. Et tres isti vnum sunt, vna natura, essentia, & potestas.

Gennadius Scholarius. 1450.

Dialogo de fide: Quemadmodum & lumen solare & in corpore solari, & in radio, & in cœlo, & in terra, & ingreditur in interiora domus, & omnia illuminat: ita & Spiritus sanctus vbique, & cùm Patre, & cum Filio est, & sursum, & deorsum, & omnem hominem illuminat, & nullibi deest. *Spiritum* enim, ait magnus Paulus, *omnia inquirit, & profunditates Dei.*

Zaga Zabo Episc. Æthiops. 1540.

In confessione fidei: Spiritus Patris, Spiritus sanctus: Spiritus Filij, Spiritus sanctus est: Spiritus autem sanctus, Spiritus sui, sine vlla diminutione aut augmentatione. Is etenim Spiritus sanctus Paracletus, Deus viuus, qui ex Patre & Filio procedit, locutus est per os Prophetarum, & in flamma ignis descendit super Apostolos in atrium Sion.

Moses Mardenus Assyrius. 1552.

In professione fidei Credo Spiritum sanctum progedentem ex Patre & Filio absque diuisione vlla in substantia ipsorum: nec esse personam iuniorem aut seniorem persona: Patrem Creatorem cum Filio suo, & Spiritu suo sancto: Filium Creatorẽ cum Patre suo, & Spiritu suo sancto: Spiritum sanctum Creatorem cum Patre, & Filio.

In contemplatione Theologica de sacrosancta Trinitate: Spiritus sanctus procedens à Patre, & sumens de Filio, & cum eo est eiusdem naturæ & substantiæ, qui laudandus est, & gloriosè prædicandus, atque adorandus.

Simeon, siue Sulaka Patriarcha Nestorianorũ. 1553.

In professione fidei. Credimus etiam in Spiritum S. Deum perfectum, qui ex Patre & Filio procedit, & cũ Patre & Filio adoratur, & glorioſus prædicatur.

Hieremias Pat. Constantinopolitanus. 1580.

Respons. 1. cap. 8. Hæc sunt Confessionis capita, in quorum primo continetur: Vnum esse Deum, vnũ Dominum, vnum Patrem cum Filio, & Spiritu. Patrem enim illa nominat Deum, Filium Deum de Deo, & Spiritum sanctum Dominum nominat, ac consubstantialem dicit Trinitatem, paremq; gloria Patrem Filio, & Spiritu, &c. Horum vnam esse naturam, & gloriam iam inde ante secula, vnam potentiam, & adorationem. Ait enim: *Quicum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur.*

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

In confessione fidei: Spiritus sanctus procedit consubstantialis, coæqualis, coomnipotens, & coæternum. Hæ tres personæ sunt vnus Deus, vna essentia, vna substantia. Amplector & approbo sanctam Synodum Constantinopolitanam primam, & re-

probo quicquid illa reprobauit, & maximè impia m hæresin Macedonij, cum ipso auctore, qui affirmare ausus est, Spiritum sanctum non esse Patri & Filio coæternum, & consubstantialem, atque ideo non esse Deum, sed creaturam.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis. 100.

Epistola ad Burdegalenses. cap.10. Spiritus sanctus in diuina æqualitate processit ineffabiliter ab eo qui genuit, & ab eo qui genitus est, &c.

Item: Spiritus sanctus, in quo omnia subsistunt. Et hæc in personis tria diuisa in diuinitate vnus Deus indiuisus est.

Cyprianus. 250.

De Cardinalibus operibus Christi. capite de Spiritu sancto: Huius sempiterna virtus & diuinitas, cùm in propria natura ab inquisitoribus mundi antiquis philosophis propriè inuestigari non posset subtilissimis tamen intuiti sunt coniecturis, &c. Qui si Spiritum & Dominum, & Creatorem, & viuificatorem, & nutritorem crederent omnium, quæ sub ipso sunt, conuenienter ad fidem haberent accessum.

Capite de ablutione pedum: Ipse summus Sacerdos sui est Sacramenti institutor & auctor: in cæteris homines Spiritum sanctum habuêre doctorem: & sicut par est Spiritui sancto & Christo diuinitas, ita in suis institutis æqua est auctoritas & potestas: nec minus ratum est, quod Spiritu sancto dictante Apostoli tradiderunt, quàm quod ipse tradidit, & in sui commemorationem fieri præcepit.

Zeno Veronensis. 260.

Sermone de somnio Iacob: Gladius Spiritus sanctus est, vnum caput habens, id est, vnam substantiam, virtutem, deitatem, maiestatem, voluntatemq; Patris & Filij.

Hilarius. 350.

De Trinitate lib. 2. De Spiritu sancto nec tacere oportet, nec loqui necesse est: sed fileri à nobis eorum causa, qui nesciunt, non potest. Loqui autem de eo non necesse est: quia de Patre & Filio auctoribus confitendus est. Et quidem puto an fit, non esse tractandum. Est enim, quandoquidem donatur, accipitur, obtinetur: & qui confessioni Patris & Filij connexus est, non potest à confessione Patris & Filij separari.

Lib.12. Magna mihi erga res tuas religio est: neque quia te solum innascibilem, & Vnigenitum ex te natum sciens, genitum tamen Spiritum sanctum non dicturus sim, dicam vnquam creatum? Huius ego dicti, quod mihi cum cæteris à te substitutis commune est, ad te quoque prorepentis timeo contumeliâ Profunda tua Spiritus sanctus tuus secundùm Apostolum scrutatur, & nouit, & interpellator pro me tuus, in enarrabilia à me tibi loquitur, & ego naturæ suæ ex te, cum Vnigenito tuo manantis potentiam, creationis nomine non modò non eloquar, sed etiam infamabo?

Liberius. 350.

Extat in operibus Athanasij. *In confessione fidei*: Spiritum sanctum verè ex Deo naturaliter esse Deum confiteor, quo vera sit Trinitas sub vna substantia.

Ambrosius. 370.

Libro 3. de Spiritu sancto, cap.10. Sed & ipse Petrus in eo, quod proposuimus, exemplo præmisit Spiritum sanctum, & postea dixit Spiritum Domini: Sic enim habes: *Ananiæ, cur implevit Satanas cor tuum, ad mentiendum Spiritui sancto, vt fraudem faceres de pretio agri? Non hominibus es mentitus, sed Deo.* Et subter ad vxorem ait: *Quid vtique conuenit tentare Spiritum Domini?* Primùm intelligimus, quia Spiritum sanctum Spiritum Domini dixit. Deinde cùm præmiserit Spiritum, & addiderit: *Non es hominibus mentitus, sed Deo*: necesse est in Spiritu sancto aut vt vnitatem diuinitatis esse intelligas: quoniam cùm Spiritus tentatur, Deus fallitur: aut si vnitatem diuinitatis conaris excludere, secundùm scripturæ verba, ipse vtique Spiritum Domini credis. Si enim & de Spiritu expressum intelligimus, & de Patre, in Deo vtique Patre, & Spiritu sancto veritatis scientiæ aduertimus vnitatem: quia similiter à sancto Spiritu, sicut à Deo Patre mendacium deprehenditur. Quòd si vtrumque de Spiritu accipimus, cur quod legis perfidè negare conaris? Aut igitur vnitatem diuinitatis Patris, & Filij, & Spiritus sancti: aut diuinitatem S. Spiritus in Patre & Filio confitere. Vtrum dixeris in Deo, vtrumque dixisti: quia & vnitas diuinitatem astruit, & diuinitas vnitatem.

Cap.11. Nec solùm hoc loco euidenter sancti Spiritus θεότητα, hoc est, diuinitatẽ, testatur Scriptura: sed etiam ipse Dominus dixit in Euangelio: *Quoniam Deus Spiritus est.* Quem locum ita expressè Ariani testificamini esse de Spiritu, vt eum de vestris codicibus auferatis, atque vtinam de vestris, & non etiam de Ecclesiæ codicibus tolleretis.

Cap.19. Cùm ex cæteris, tum ex quatuor istis præ cæteris manifesta diuinitatis gloria comprobatur: Deus enim ex eo cognoscitur, aut quia sine peccato est: aut quia peccato condonat: aut quia creatura non est, sed Creator est: aut quia non adorat, sed adoratur. Sine peccato itaque nemo est, quia nemo sine peccata nisi vnus Deus. Peccata quoque nemo condonat, nisi vnus Deus: quia æquè scriptum est: *Quis potest peccata donare, nisi solus Deus?* Creator quoque omnium non potest esse, nisi qui creatura non est: qui creatura autem non est, sine dubio Deus est: quia scriptum est: *Seruierunt creaturæ potius quàm Creatori, qui est benedictus Deus in secula.* Deus quoque non adorat, sed adoratur: quia scriptum est: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.* Confideremus ergo vtrum horum aliquid habeat Spiritus sanctus, quæ testimonium adferant diuinitatis, &c: Sed docere non possunt, & auctoritatem requirunt, vt lectione doceamus, quia non peccauit Spiritus sanctus, sicut de Filio lectum est: *Qui peccatum non fecit.* Et hoc accipiant Scripturarum auctoritate nos docere: scriptum est enim: Quia *in sapientia est Spiritus intelligentiæ, Spiritus vnicus, multiplex, subtilis, bene mobile, disertus, immaculatus. Immaculatus* dicit Scriptura: nunquid mentita est de Filio, vt de Spiritu credas esse mentitam? Dixit enim Propheta in eodem loco de Sapientia, quia nihil maculosum in illam incurrit: ipsa immaculata est, & immaculatus eius est Spiritus. Ergo si peccatum non habet Spiritus., Deus est. Sed quomodo reus potest esse peccati, qui donat ipsa peccata, & peccatum non fecit? Et quia sine peccato est, creatura non est: omnis enim creatura peccatorum capacitati obnoxia est: sola autem est à peccato immunis & immaculata sempiterna diuinitas.

Cap.23. Quid autem dicam, quia sicut Pater & Filius, ita etiam Spiritus immaculatus est, & omnipotens? quia Græcè, παντοδύναμον, παντεπίσκοπον Salomon dixit, eò quòd omnipotens & speculator sit omnium. Ergo Spiritus in honore est, & in maiestate. Intuere nunc, ne quid eum fortè non deceat: aut si tibi displicet Ariane, detrahe eum de Patris

Act.5.

Luc.5.

Rom.1.

Sap.7.

cap.7.

tris Filijq; consortio. Sed si detrahere volueris, cælum supra te verti videbis: quia virtus eorum omnis ab Spiritu est,&c. Si detrahere volueris, in Deũ tibi prius mittenda est manus, quia Deus Spiritus. Sed quomodo detrahes eum, qui alta scrutatur Dei?

Prudentius. 380.

In præfatione in Apotheosin:

Sanctus ab æterno subsistit Spiritus ore, &c.
Spiritus ille Dei complet, Deum ipse fideles
In populos Charisma suum diffundere promptus,
Et Patris, & Christi virtutiè incorporat transfert.

Damasus. 380.

In Symbolo: Credimus in Spiritum sanctum, non genitum, neque ingenitum: non creatum, neque factum: sed de Patre Filioq; procedentem, Patri & Filio coæternum, & consubstantialem, & cooperatorem. Quia scriptum est: *Verbo Domini cæli firmati sunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Et alibi: *Emitte Spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ.* Ideoq; in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti vnum confitemur Deum, quod nomen est potestatis, non proprietatis. In hac Trinitate vnum Deum colimus.

Theodoretus lib. 5. cap. 11. *Confessio fidei Catholicæ, quam Damasus Papa misit ad Paulinum Episcopũ Thessalonicensem:* Quoniam post Nicænum Concilium ei usmodi error emersit, vt quidam profano ore dicere audeant, Spiritum per Filium factum esse, anathema denuntiamus omnibus, qui non liberè prædicant Spiritum sanctum vnius & eiusdem tum essentiæ, tum potestatis cum Patre & Filio.

Hieronymus. 390.

Ad cap. 63. Esaiæ: Eiusdem Spiritus sanctus cum Patre Filioq; naturæ est.

2. Cor. 1. *Ad Hedibiam quæstione 9.* Si Pater consolator, & Filius consolator, & Spiritus sanctus consolator est: & in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Matt. 28. quod intelligitur Deus, baptizantur credentes: quorum vnum diuinitatis & consolatoris est nomen, eorum & vna natura est. Hic Spiritus sanctus Psal. 50. non solùm in Apostolis, sed etiam in Prophetis fuit: de quo Dauid orabat, dicens: *Spiritum sanctum tuum ne auferas à me.* Et Daniel Spiritum Dei habuisse narratur. Et Dauid in Spiritu loquitur: *Dixisse Dominum Domino suo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Nec sine Spiritu Psal. 109 sancto prophetauerunt Prophetæ: *Et Verbo Domini cæli firmati sunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Et quicquid Patris & Filij est, hoc idem & Spiritus sancti est. Et ipse Spiritus sanctus cũ mittitur, à Patre & Filio mittitur: in alio atque alio loco Spiritus Dei Patris, & Christi Spiritus appellatur. Vnde & Act. 19. in Actibus Apostolorum, qui Ioannis baptismate fuerant baptizati, & credebant in Deum Patrem & Christum, quia Spiritum sanctum nesciebant, iterum baptizantur, imò tunc verum accipiunt Baptisma. Absque enim Spiritu sancto imperfectum est Act. 5. mysterium Trinitatis. Et in eodem volumine Petrus Ananiæ & Sapphiræ dixisse narratur, quòd mentientes Spiritui sancto, non sint hominibus mentiti, sed Deo.

Rufinus. 390.

Ecclesiastica Historia lib. 1. cap. 29. Additur in Concilij Alexandrini decreto etiã de Spiritu sancto plenior disputatio, vt eiusdem substantiæ ac Deitatis, cuius Pater & Filius, etiam Spiritus sanctus crederetur, nec quicquam prorsus in Trinitate aut creatum, aut inferius posteriusve diceretur.

In expositione Symboli: Concilium vanitatis est, & quod illi aiunt, qui Filium quidem de substantia Patris fatentur, sanctum verò Spiritum separant, & secernunt: cùm vtiq; vnam eandemq; virtutem & diuinitatem ostenderit Trinitatis Saluator in Euangelio, cùm dicit: *Baptizate gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Matt. 28.

Gregorius Bæticus. 390.

Libro de fide: Si Spiritus Dei dicitur, non vt Angelus Dei, neque vt homo Dei, quorum natura à diuina substantia inæstimabiliter discreta est: sed sic est Spiritus Dei, vt sit eiusdem substantiæ cum Patre, & Filio: quia & vna sanctitas est Patris, & Filij, & Spiritus sancti, &c. Dicam plenè & Deum, & Dominum Spiritum sanctum, doctus à maioribus Ecclesiasticis viris, quia & ipsi per testimonia diuinarum Scripturarum prius à viris Apostolicis eruditi, suis posteris tradiderunt, &c. Vna est diuinitas Patris, & Filij, & Spiritus S. sicut & vna sanctitas eiusdem perfectæ & inseparabilis Trinitatis.

Gaudentius. 400.

De promissione Paracleti, tractatu 14. Trinitatis adorandæ vna eademq; diuinitas semper vbique est, &c. Quòd plenitudinem doctrinæ suæ per sanctum pollicetur Spiritum retribuendam, æqualem sua omnipotentia eum credi voluit. Non est enim in Trinitate Dominus & seruus, Deus & Angelus, Creator & creatura: sed est aliud idem, aliud persona. Idem natura, ac proinde non Dij, sed Deus: quia diuisionem non capit vnitas Deitatis. Ait denique ibi Christus de Spiritu sancto: *Quem mittet Pater in nomine meo*, Ioan. 14. id est, in Dei nomine: Deum scilicet sicut Filium profitendum, &c. Et cùm Baptismi opus in Trinitate decerneret celebrandum, non ait: in nominibus, sed *in nomine* Pater enim Deus est, & Filius Mar. 28. Deus est, & Spiritus S. Deus est.

Augustinus. 400.

Lib. 2. contra Maximinum Arianum, c. 11 Non vis Spiritum dicere Deum, cuius tantam diuinitatem per laudem coactus es confiteri: vt cùm sit vnus, vbique sit præsens, & nemini sanctificando desit, vbicunq; quisque Christianus esse Deum orare voluerit, simul se omnibus exhibendo, siue in Oriente, siue in Occidente baptizentur in Christo: hoc & nos dicimus, talem ac tãtum abfit à nobis vt Deũ negemus.

Contra Maximinum Arianum l. 3. cap. 21. Spiritum sanctum negare Deum, quid est, nisi non esse, & nolle esse templum eius? Alloquitur nos Apostolus dicens: *Obsecro autem vos fratres per misericordias, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuam, sanctam, Deo placentem.* Rom. 12. Corpora itaque fidelium hostia sunt Deo, membra Christi, templum Spiritus sancti, & Deus non est Spiritus sanctus? Quis hoc dicit, nisi in quo non habitat? Quoniam in quo habitat, vtique templum eius est. Denique cùm dixisset Apostolus: *Nescitis, quia corpus vestrum templum in vobis Spiritus sancti est, quem habetis à Deo, & non estis vestri? empti enim estis pretio magno.* 1. Cor. 6. Continuò secutus adiunxit: *Glorificate ergo Deum in corpore vestro*: vbi dilucidè ostendit Deum esse Spiritum sanctum, glorificandum scilicet in corpore nostro, tanquam in templo suo. Et quod Ananiæ dixit Apostolus Petrus: *Ausus es mentiri Spiritui sancto?* atque ostendens Deum esse Act. 5. Spiritum sanctum: *Non es*, inquit, *hominibus mentitus, sed Deo*, &c.

Lib. 1. de Trinitate, cap. 6. De Spiritu sancto collecta sunt testimonia, quibus arrianos, qui hæc disputauerunt, conuincimus ipsi sunt: quia & ipse Deus, & non creatura. Quòd si non creatura, non tantum Deus: nam & homines dicti sunt Dij: sed etiam verus Deus. Ergo Patri & Filio prorsus æqualis, & in Trinitatis vnitate consubstantialis, & coæternus. Maximè verò illo loco satis claret, quod Spiritus S. non sit creatura, vbi iubemur non seruire creaturæ, sed Creatori: non eo modo, quo iubemur per charitatem seruire inuicem, quod est Græcè δουλεύειν; sed eo modo, q̃ tãtùm Deo seruitur, quod est Græcè λατρεύειν. Vnde idololatræ dicuntur, qui simulachris eam seruientem exhibent, quæ debe-

tur

tur Deo: ſecundùm hanc enim ſeruitutem dictum
Deut. 6. eſt: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Nam & hoc diſtinctius in Græca Scriptura inuenitur: λατρεύσεις enim habet. Porrò ſi tali ſeruitute creaturæ ſeruire prohibemur, quandoquidem
Matt. 4. dictum eſt: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies*: vnde & Apoſtolus deteſtatur eos, qui coluerunt, & ſeruierunt creaturæ potius, quàm Creatori: non eſt vtique creatura Spiritus ſanctus, cui
Philip. 3. ab omnibus Sanctis talis ſeruitus exhibetur, dicente Apoſtolo: *Nos enim ſumus circumciſio, Spiritui Dei ſeruientes*; quod eſt in Græco λατρεύοντες: plures enim Codices etiam Latini ſic habent: *qui Spiritui Dei ſeruimus.*

Maximus Taurinenſis. 430.

Homil. de Symbolo: Spiritus inſpirare legitur prout vult, & dona gratiarum cæleſtium diuidere prout vult: quomodo ergo non vnum cum Patre Filioque credendus eſt Spiritus, cui æquè adiacet poſſe quod vult.

Arnobius Iunior. 440.

De Deo Trino & vno: Spiritum ſanctum contra doctrinam Macedonij Deum eſſe Paulus Apoſtolus euidenter oſtendit, cùm ipſum, quem Eſaias Propheta dicit: *Vidi Dominum ſedentem ſuper thronum excelſum, qui dixit mihi: Vade, dic populo huic: Videntes videbitis, & non videbitis*: Spiritum ſanctum hunc Paulus hoc ordine patefecit, dicens ad Iudæos: *Bene de vobis Spiritus ſanctus dixit per Eſaiam: Vade, dic populo huic: Videntes*, &c. Hoc autem, vt dixi, ſextam Macedonij ſuperat, quæ dicit: Nuſquam legitur in Scripturis ſanctis, Deus Spiritus ſanctus: diximus Apoſtolum Paulum hunc dixiſſe Spiritum ſanctum, quem Eſaias dicit: *Vidi Dominum Deum omnipotentem Sabaoth, ſedentem ſuper thronum, & dicentem mihi*, &c. Nunc etiam B. Petrum oſtendam Dominum dixiſſe Spiritum ſanctum, & ſufficit. Dicit ad
Act. 5. Ananiam mentientem: *Quid vtique conuenit tibi & vxori tuæ mentiri Spiritui ſancto? Non eſtis hominibus mentiti, ſed Deo.*

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 57. Poſtquam ſuſceptæ carnis confeſſus es ſacramentum, oportet te Deitatem Spiritus confiteri: vt Trinitatis vnitas æqua, Patris, Filij, & Spiritus ſancti per omnia, & in omnibus virtutis integram fidei in noſtra confeſſione cuſtodiat & teneat veritatem.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Homilia de S. Trinitate generali: Spiritus ſanctus ſi Deus non eſſet, iuxta Patrem & Filium perſonam propriam non haberet: vbi autem eſſe probatur perſonarum paritas, ibi maiorum ac dignitatum indiuiſa conſiſtit æqualitas: & ideo Spiritum ſanctum cum Patre & Filio vnum Deitatis noueris poſſidere priuilegium, quem perſonæ vides obtinere ius proprium, &c. Videamus attentius inter ipſa generationis ſacroſancta myſteria quid agat Spiritus ſanctus. Secreta & ineffabili potentia lauat culpas, infecta ad infectum redigit maculas, abſoluit reas, & purificat conſcientias, quarum ſolus emundator, ſolus eſt cognitor: Deo enim tantùm poteſt illud adſcribi, *qui ſolus*, inquit, *noſti corda hominum*: & Apoſtolus proteſtatur: *Spiritus ſcrutatur etiam alta Dei.* Si ſpecialiter Deus creditur, qui occulta hominis intuetur, quanto magis Deus eſt, qui profunda paterni pectoris perſcrutatur? Ipſe præſentem contulit vitam, qui largitur æternam. Interroga muneris magnitudinem, remuneratoris perſpicis dignitatem. Ipſe ad regenerandas animas ſteriles benedicit aquas: ipſe ſacri fontis irriguum illa, qua dudum Mariam locupletauit, virtute fœcundat. Quomodo hæc operari poſſet, niſi Deus eſſet?

Leo Magnus. 450.

Sermone 2. de Pentecoſte. cap. 2. Cùm igitur ad intelligendam dignitatem Spiritus ſancti aciem mentis intendimus, nihil diuerſum ab excellenti Patris & Filij cogitemus: quia in nullo ab vnitate ſua diſcrepat diuinitatis eſſentia. Sempiternum eſt Patri conſempiterni ſibi Filij ſui eſſe genitorem: ſempiternum eſt Filio intemporaliter à Patre eſſe genitum: ſempiternum quoque eſt Spiritui ſancto Spiritum eſſe Patris & Filij. Vt nunquam Pater ſine Filio, nunquam Filius ſine Patre, nunquam Pater & Filius fuerint ſine Spiritu ſancto, & omnibus exiſtentiæ gradibus excluſis, nulla ibi perſona ſit anterior, nulla poſterior.

Proſper. 450.

Epiſtola ad Demetriadem: Spiritus ſanctus ſecundùm veræ deitatis eſſentiam vbique totus eſt, & omnia comprehendit: ſed ab illis modo quodam intelligitur recedere, quos deſiterit gubernare.

Cerealis. 460.

Aduerſus Maximinum Arianum cap. 11. Quia Deus eſt Spiritus ſanctus ſic docetur: Petrus ad eum, qui ſubtraxerat de pretio villæ dixit: *Quid eſt quòd impleuit Satanas cor tuum mentiri Spiritui ſancto?* & poſtmodum adiunxit? *Non es mentitus hominibus, ſed Deo.* Act. 5.

Vigilius Tridentinus. 470.

Lib. 5. contra Eutychen: Athanaſius, Euſebius, Lucifer, &c. pleniſſimam contra Macedonium de S. Spiritus Deitate confeſſionis regulam conſcripſerunt, eiuſdem eum, cuius Pater eſt & Filius, ſubſtantiæ demonſtrantes.

Eugenius Carthaginenſis. 480.

De fide ad Hunericum: Spiritum ſanctum Patri & Filio conſubſtantialem credimus, coæqualem, & coæternum dicamus, & teſtimonijs approbemus. Licet enim hæc veneranda Trinitas perſonis & nominibus diſtincta ſit: non tamen ob hoc à ſe atque à ſua æternitate diſcrepare credenda eſt. Si manens ante ſecula diuinitas in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto, verè ac propriè creditur, nec diuidi noſtris interpretationibus poteſt, nec rurſus verſa in vnam perſonam Trinitatis confundi, &c. Et vt luce clarius vnius diuinitatis eſſe cum Patre & Filio Spiritum ſanctum doceamus, Ioannis Euangeliſtæ teſtimonio comprobatur. Ait namque: *Tres ſunt qui teſtimonium perhibent in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.* &c. Vt autem magis magisq; ſancti Spiritus cum Patre & Filio vna diuinitas in creandis rebus omnibus demonſtretur, habes Creatorem Spiritum ſanctum Iob cap. 1. *Spiritus*, inquit, *diuinus eſt, qui fecit me; & Spiritus omnipotentis, qui docet me.* Et Dauid, *Emitte*, inquit, *Spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ.* Si renouatio & creatio per Spiritum erit, ſine dubio & principium creationis ſine Spiritu non fuit, &c. 1. Ioan. 5. Pſal. 103.

Fulgentius. 500.

Ad Donatum de fide orthodoxa cap. 3. Inde eſt, quòd etiam Spiritum ſanctum Creatorem vera fides aſſerit, non creaturam. Quomodo enim Creator eſſe negetur, à quo firmata cœlorum virtus oſtenditur, dicente Dauid: *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum?* Et alio loco: *Emitte Spiritum tuum, & creabuntur.* Creator quippe eſt omnium rerum, qui factor eſt omnium. De quo beatus Iob dicit: *Spiritus diuinus, qui fecit me.* Spiritus ergo ſanctus ſicut omnia creauit, ſic omnia replet immenſus: & quia omnia replet, naturaliter eſt verus Deus. Scriptum eſt enim: quia *Spiritus Domini replenit orbem terrarum.* Nam & beatus Dauid vbique eſſe Spiritum Dei teſtatur, dicens ipſe de eo: Pſal 32. Pſal. 103 Sap. 1.

Pſal. 138. *Quò ibo à Spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam?* Quomodo aut Ariani negant Deum eſſe Spiritum ſanctum, cùm ita ſimus templum Spiritus ſancti, ſicut ſumus templum Patris & Filij: Apoſtolus enim dicit: 1. Cor. 3. *Neſcitis, quia templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis? ſi quis autem templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus*, &c. AEqualis eſt ergo Patri, & Filio Spiritus ſanctus: quia Creator eſt omnium rerum, ſicut Pater & Filius, &c. AEqualis eſt Patri & Filio Spiritus ſanctus: quia omnium fidelium membra vnum templum habet, ſicut Pater & Filius. Quis autem negare audeat vnam eſſe diuinitatem Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, cùm corpora fidelium (quæ membra ſunt Chriſti) ipſa ſint templum Spiritus ſancti?

Reſponſione contra Arianos ad finem: Sanctum quoque Spiritum non aliud fatemur eſſe quàm Deum: nec à Filio, nec à Patre diuerſum: nec in Filio, nec in Patre confuſum. Vnus eſt enim atque idem Patris & Filij Spiritus, totus de Patre procedens, totus in vtroque conſiſtens, nec eſt diuiſus in ſingulis, quia inſeparabiliter eſt vtriſque communis.

Paſchaſius Diaconus. 500.

De Spiritu ſancto lib. 1. cap. 12. Deum Spiritum ſanctum ex ſuis virtutibus & operibus demonſtramus. Omnis creatura ſicut temporum initijs ſubiacet, ita localis eſſe, certis ſpatijs & finibus circumſcripta, cognoſcitur. Spiritus ſanctus nullis terminis tamquam factura concluditur. Deus neceſſe eſt pro ipſa libertate diffuſæ maieſtatis habeatur.

Caſſiodorus. 540.

Ad Pſalm. 138. *Quò ibo à Spiritu tuo?* Dicendo, *quò ibo?* ſignificat naturam humanitatis non habere quò fugiat, cùm Spiritus ſanctus vbique ſit totus: Sap. 1. ſicut Salomon dicit: *Spiritus Domini replet orbem terrarum.* Sed hoc dictum eſt per ſchema, quod dicitur diaporeſis, cùm quærimus quid potiſſimum facere debeamus: ſed cùm tali prædicatione vbiq; Spiritum ſanctum eſſe noſcamus, dubium non eſt Spiritum ſanctum coæternum & coæqualem Patri & Filio reperiri. Nam vbique & tota eſſe non poteſt, niſi ſola Trinitas. Quapropter ceſſet irreligioſa præſumptio: nihil hic maius, minùsve fingatur.

Primaſius. 540.

Ad cap. 8. epiſt. ad Romanos: *Qui inimicas diligit.*) Intelliges Spiritum ſanctum ſicut ex Patris, ita etiã ex Filij ſubſtantia procedere, qui eius Spiritum habet. Et ideo ſicut Patris, ita & Filij appellatur. Et ideo dixit in Euangelio: **De meo accipiet.**

Arator. 540.

Lib. 1. Act. Apoſt. de Anania.

Verba requiri Petri: Quiſnam te fallere ſuaſit,
Concluſitq; probam? homines haud talia fando
Deludit, mente Deo, quæ damnat iniques,
Aedificat doctrina pios, quòd Spiritus almus
Sit Deus, ex multis plena eſt inſtructio libris.

Gregorius Turonenſis. 580.

Hiſtoria Francorum lib. 6. cap. 18. Leuichildus Rex Manifeſtè, inquit, cognoui Chriſtum Filium Dei, æqualem eſſe Patri, ſed & Spiritum ſanctum Deum eſſe penitus non credo, eò quòd nullis legatur Codicibus Deus eſſe: Heu, heu, heu, quàm iniquam ſententiam, quàm prauam mentem? Et vbi eſt illud, quod Dominus ait: *Spiritus Deus eſt?* Et illud Act. 5. Petri, quod ad Ananiam ait: *Quid tibi viſum eſt tentare Spiritum ſanctum? Non es hominibus mentitus, ſed Deo?* Vbi eſt illud, quod Paulus, myſtica dona commemorans, ait: *Haec autem operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens vnicuique prout vult?* Qui enim operatur quod vult, nulli cognoſcitur eſſe ſubiectus.

Gregorius Magnus. 590.

In profeſſione fidei, quæ extat in eius vita apud Ioannem Diaconum lib. 2. cap. 2. Credo Spiritum ſanctum nec genitum, nec ingenitum: ſed coæternum de Patre & Filio procedentem.

Homilia 26. in Euangelia: Sanctum quoque Spiritum, qui cùm ſit coæqualis Patri & Filio, non tamen incarnatus eſt, diſcipulis ſe mittere Filius perhibet.

Homilia 1. in Ezechielem: Quia Spiritus ſanctus Deus ante ſecula Patri & Filio eſt coæternus, quærendum nobis eſt, cur diſcurrere dicatur, &c.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib. 1. de Summo bono, cap. 17. Spiritus ſanctus Creator eſt, ſicut Pater & Verbum: Spiritus ſanctus Patris & Filij eſt, & inde vnum ſunt Pater & Filius: quia nihil habet Pater, quod non habeat Filius.

Lib. 7. Originum, cap. 3. Spiritus ſanctus ideo prædicatur Deus, quia ex Patre Filioq; procedit, & ſubſtantiam eorum habet. Neque enim aliud de Patre procedere potuit, quàm quod ipſe eſt Pater.

Concilium Toletanum Quartum.
620.

Cap. 1. Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum vnius deitatis atque ſubſtantiæ confitemur, in perſonarum diuerſitate Trinitatem credentes, in diuinitate vnitatem prædicantes.

Concilium Toletanum Sextum.
630.

Cap. 1. Credimus & profitemur ſacratiſſimam & omnipotentiſſimam Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnum Deum ſolum, non ſolitarium, vnius eſſentiæ, virtutis, maieſtatis, & poteſtatis, vniuſq; naturæ.

Eucherius Gallus. 640.

Lib. 1. in Geneſin, cap. 1. Spiritus ſanctus Deus eſt, qui non loco continetur aut diſtenditur, nec temporum mutationibus ſubiacet, ſed eſt vbique præſens ac totus. Superferri autem Spiritus aquas dicitur: non peruagatione, ſed poteſtate: non localiter, ſed potentialiter: non per ſpatia locorum, ſicut terræ ſol ſuperfertur, ſed per potẽtiam ſublimitatis ſuæ.

Concilium Toletanum Vndecimum. 660.

In confeſſione fidei: Confitemur & credimus, ſanctam & ineffabilem Trinitatem, Patrem & Filium, & Spiritum ſanctum, vnum Deum naturaliter eſſe, vnius ſubſtantiæ, vnius naturæ, vniuſque quoque maieſtatis atque virtutis, &c. Pater omnipotens, & Filius omnipotens, & Spiritus ſanctus omnipotens, ſingulariter dicitur: non tamen tres dij, ſed vnus eſt Deus.

Agatho. 680.

Epiſtola ad Heraclium & Tiberium Auguſtos: Credimus & in Spiritum ſanctum, Dominum & viuificatorem, cum Patre & Filio coadorandum, & cõglorificandum: & Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum ſanctum confitemur: non tres Deos, ſed vnum Deum, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum: non trium nominum ſubſiſtentiam: ſed trium ſubſiſtentiarum vnam ſubſtantiam: quorum vna eſſentia, ſiue ſubſtantia, vel natura, id eſt, vna Deitas, vna æternitas, vna poteſtas, vnũ imperium, vna gloria, vna adoratio, vna eſſentialis eiuſdem ſanctæ Trinitatis voluntas & operatio, quæ omnia condidit, diſpenſat, & continet.

Beda. 700.

Ad caput 3. Marci: Neque ij, qui Spiritum ſanctum non eſſe: neque qui hunc eſſe quidem, ſed Deum non eſſe: neque qui hunc Deum quidem eſſe,

ſed

ſed Patre Filioq; minorem credunt, & confitentur, quia non inuidentia diabolica, ſed humana ignorantia ducti faciunt hoc, irremiſſibilis blaſphemiq; crimine tenentur.

Ad cap. 5. Act. *Non es mentitus hominibus, ſed Deo.*) Supra dixerat eum mentitum Spiritui ſancto. Patet ergo Spiritum ſanctum eſſe Deum, & errorem Macedonij damnatum, priuſquam natus fuiſſet.

Alcuinus. 750.

De Trinitate lib. 2. cap. 19. Spiritus ſanctus ſicut Pater & Filius, plenus eſt Deus & perfectus: imò vnus Deus cum Patre & Filio, atq; vna ſubſtantia. Quoniam ipſe eſt Spiritus ſanctus, qui in Scripturis dicitur Spiritus Dei, vel Spiritus Chriſti, ſiue Spiritus Patris, ſiue Spiritus Paracletus, & Spiritus vitæ, qui cum Patre & Filio æqualiter adoratur, quia æqualiter Deus eſt.

Ambroſius Ansbertus. 760.

Lib. 3. in Apocalypſin: Spiritus ſanctus eſt Patri & Filio conſubſtantialis & coæternus, ſedeq; in throno cum illis.

Paulus Aquileienſis. 780.

Aduerſus Felicem Vrgelitanum: Vna æqualis & conſubſtantialis, & coæterna eſt Patris, Filijq;, & Spiritus ſancti inenarrabilis diuinitatis maieſtas, quia vnus eſt Deus. Vnionem namque in eſſentia confitemur, Trinitatem verò perſonarum diſcretione prædicamus.

Haymo. 820.

Ad cap. 3. Oſee: Spiritus ſanctus non eſt extra Patrem & Filium, ſed ſimul cum Patre & Filio vnus eſt Deus.

Ad caput 6. prioris ad Corinth. Idem eſt Spiritus ſanctus, quod & Deus, & in quo habitat Spiritus ſanctus, habitat Pater, habitat & Filius: quia ſicut ſunt vnus ſubſtantiæ, vnusq; Deitatis, ita inſeparabiles ſunt.

Ad cap. 3. poſterioris ad Corinth. Nemo qui fidem ſanctæ Trinitatis habet, dubitat Spiritum ſanctum Deum eſſe, qui tertia perſona eſt Trinitatis. & tamen non ſunt tres Domini, ſed vnus eſt Dominus: & ſcitur ab hominibus fidelibus Spiritu ſancto dictante Legem & Euangelium conſcriptum eſſe, ideoq; Spiritus ſanctus Dominus eſt Legis & Euangelij.

Hincmarus Remenſis. 840.

Epiſtola ad Tarraconenſem Eccleſiam: Columbas vendere, eſt de Spiritu ſancto, quem Deus omnipotens conſubſtantialem ſibi, per impoſitionem manuum hominibus tribuit, commodum temporale percipere.

Rabanus Maurus. 850.

De vniuerſo lib. 5. cap. 7. Secunda Synodus centum quinquaginta Patrum ſub Theodoſio Seniore Cõſtantinopoli congregata eſt, quæ Macedonium Epiſcopum, negantem Deum eſſe Spiritum ſanctum, hæreticum condemnans, conſubſtantialem Patri & Filio Spiritum ſanctum demonſtrauit.

Concilium Vvormatienſe. 860.

In confeſſione fidei Spiritum ſanctum, tertiam in Trinitate perſonam, vnum & æqualem cum Deo Patre & Filio credimus eſſe Deum, vnius ſubſtantiæ, vnius quoque naturæ.

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 890.

Gen. 1. Cap. 3. *Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas:* Spiritus iſte bonitatis amor & vita eſt, virtus vna in Patre manens, & in Filio, vtpote Patri Filioq; conſubſtantialis: hic amor, hæc bonitas Creatoris Spiritus ſanctus eſt.

Smaragdus. 950.

In Euangelium Dominicæ 3. poſt Paſcha: *Quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis:* De his dixit, quæ ad ipſam Patris diuinitatem pertinent, in quibus ille eſt æqualis Patri, in qua eſt & Spiritus ſanctus æqualis Patri & Filio: quia vna ſubſtantia, vna natura, vna maieſtas, vna gloria, vna æternitas eſt Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Et eſt vnus Deus omnipotens, inuiſibilis, incomprehenſibilis omni creaturæ, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus.

Pelegrinus Laureacenſis. 970.

In Symbolo: Spiritum ſanctum, qui eſt tertia in Trinitate perſona, vnum & æqualem cum Deo Patre & Filio eſſe credo Deum, vnius ſubſtantiæ, vnius quoque naturæ, nec tamen genitum, vel creatum, ſed à Patre Filioq; procedentem, amborum eſſe Spiritum.

Rupertus Rex Francie. 1000.

In Sequentia de S. Spiritu: Veni ſancte Spiritus, & emitte cœlitus lucis tuæ radium. Veni Pater pauperum, veni dator munerum, veni lumen cordium: Conſolator optime, dulcis hoſpes animæ, dulce refrigerium. O lux beatiſſima, reple cordis intima tuorum fidelium. Sine tuo numine, nihil eſt in homine, nihil eſt innoxium. Laua quod eſt ſordidum, riga quod eſt aridum, ſana quod eſt ſaucium.

Berno Augienſis. 1020.

Sermone in die Pentecoſtes: Iſte ſanctus Spiritus, cùm ſit cum Patre & Filio vnius ſubſtantiæ, vnius naturæ, verus Deus, incomprehenſibilis, inæſtimabilis, indiuiſibilis: tamen propter varia eius dona, ſeptiformis gratiæ inſcribitur, &c. Spiritus ſanctus cum æterno Patre, eiuſque vnigenito Filio, vnus & verus Deus, viuit & regnat in ſecula ſeculorum.

Leo Nonus. 1050.

Epiſtola ad Petrum Antiochenum: Credo etiam Spiritum ſanctum plenum & perfectum, verumque Deum, à Patre & Filio procedentem, coæqualem, & coeſſentialem, & coomnipotentem, & coæternum per omnia Patri & Filio.

Guitmundus Auerſanus. 1060.

De ſacroſancta Trinitate. Coæternus Patri & Filio eſt Spiritus ſanctus: quia vtrorumque vnam ſubſtantiam ipſe amor inſeparabilis, qui eſt eadem ſubſtantia ſemper vniuit.

Anſelmus Cant. 1080.

Ad cap. 14 prioris ad Corinth. Spiritus ſanctus, qui Deus eſt, & replet Prophetas, non eſt author diſſenſionis, aut diſcordiæ, ſed pacis & concordiæ.

Hildebertus Cenomanenſis. 1100.

Apud Vincentium Burg. lib. 25. cap. 14.

Paracletum increatum,
Neque factum, neque natum,
Patri conſors Genitoq;,
Sic procedit ab vtroque,
Ne ſit numero poteſtate,
Vel diſcretus qualitate:
Quanti illis, tantus iſte:
Ex quo illis, ex tunc iſte:
Pater alter, ſed gignendo:
Natus alter, ſed naſcendo:
Flamen ab his procedendo:
Tres in vnum ſubſiſtendo:
Quiſque trium plenus Deus,
Non tamen Dei, ſed Deus.
In hoc Deo vero
Tres & vnum aſſenero.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De operibus Spiritus ſancti lib.1.cap.3. Spiritum ſanctum credimus & confitemur verum eſſe Deum & Dominum, Patri & Filio conſubſtantialem, & coæternum, id eſt, per omnia ſecundùm ſubſtantiam, quod Patrem & Filium, non eundem in perſona, quem Patrem & Filium. Nam ſicut alia Patris, & alia Filij, ſic nihilominus alia eſt perſona Spiritus ſancti: diuinitas autem, & gloria, atque maieſtas, quæ Patris & Filij, eadem nihilominus eſt Spiritus ſancti. Et vt perſonæ Filij, & huius Spiritus ſancti proprietates alijs quoque diſcernamus vocabulis, ſicut Filium Verbum Patris dicimus, ſiue rationem, non vtique verbum affectuum, neque affectatam rationem, ſed ſubſtantiale Verbum, & rationem ſempiternè & ſubſtantialiter viuentem: ſic Spiritum ſanctum dicimus Patris & Filij charitatem, ſine amorem, non vtique accidentalem charitatem, nec aduentitium amorem, ſed ſubſtantialem charitatem, & æternæ ſubſtantiæ amorem.

Commentariorum in Ioannis cap.1. lib.2. Spiritus ſanctus de illa manſione ſua, in qua requieſcit, ſatis firmo probat argumento, quòd Deus ſit. Si enim Deus non eſſet, quomodo humano vel Angelico ſpiritui capabilis eſſet? Creatus namque ſpiritui alieno ſe infundere nullatenus poteſt, &c. Solus Creator Spiritus ſubtilitate ſua capabilis eſt rationali ſpiritui, veluti creaturæ ſuæ: ille autem nullius eſt capax, niſi diuinæ atque creatricis ſubſtantiæ.

Bernardus. 1130.

Sermone 1. in Feſto Pentecoſtes: Dulciſſimum quiddam in Deo Spiritus ſanctus eſt, benignitas Dei, & idem ipſe Deus.

Sermone de Paſſione Domini Spiritus paracletus à te & Patre, par vtrique, in orbem terræ profunditur, omnia replens, omnia continens.

Guilhelmus Abbas S. Theodorici. 1130.

In meditationibus folio 69 Sicut orasti Chriſte Patrem, iturus ad paſſionem, hoc Spiritus ſanctus operetur in nobis per gratiam, quod in patre & Filio eius eſt ab æterno per naturam: vt ſicut vos vnum eſtis, ita & nos in vobis vnum ſimus.

Petrus Lombardus 1140.

Lib.1.diſt.17. Spiritus ſanctus, qui Deus eſt, ac tertia in Trinitate perſona, à Patre & Filio procedit.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Lib.2.contra Iudæos, cap.1. Et quidem par eſt Patri & Filio vtriuſque Spiritus.

Richardus Victorinus. 1140.

Lib.6.de Trinitate, cap.9. In eo quòd Spiritus ſanctus Spiritus Dei dicitur, æterna de eo, qui æternus eſt, proceſſio denotatur: immò & in eo ipſo, quòd eſt ei de Deo æterna proceſſio, in eo ipſo inquam intelligi datur, quòd Deo conſubſtantialis ſit: quia de Deo procedere, & æternitatem habere non poteſt, quod Deus non ſit.

Hildegardis. 1160.

In explicatione Symboli Athanaſij: Sed æternus eſt Spiritus ſanctus, Patri & Filio coæternus, qui initio omni creaturæ adfuit, & eam inſpirando mirabilem fecit.

Adam Victorinus. 1180.

Proſa de ſancto Spiritu:

Amor Patris, Filijq́,
Par amborum, & vtrique
Compar, & conſimilis:
Cuncta replens, cuncta fouens,
Aſtra regu, cœlum mouens,
Permanens immobilis, &c.
Par maieſtas perſonarum,
Par poteſtas eſt earum,
Et communis Deitas.
Tu procedens à duobus,
Coæqualis es ambobus,
In nullo diſparitas:
Quia tantus es, & talis,
Quantus Pater eſt, & qualis.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 3. in Feſto Pentecoſtes: Spiritus ſanctus incunctanter eſt Patri & Filio conſubſtantialis & coæternus, ſicut Ioannes Euangeliſta teſtatur: *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus: & hi tres vnum ſunt*: vnum in natura, vnũ in nomine, vnum in poteſtate. 1.Ioan.5.

Sermone 2. in Feſto omnium Sanctorum: Spiritus ſanctus eſt amor & delectatio ab vtroque procedens, ſed nec poſterior, nec minor, vtrique conſubſtantialis, & coæternus vtrique.

De myſterijs Miſſæ, lib.2. cap.19. Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſunt eiuſdem naturæ.

Cæſarius Heiſterbachius. 1220.

Lib 8. cap.36. Spiritus ſanctus Deus eſt, tertia in Trinitate perſona, à Patre Filioq́ꝫ procedens æternaliter, ipſis conſubſtantialis, eiuſdem ſapientiæ atque potentiæ. Vnde in Pſalmo: *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Pſal 32.

Guilhelmus Alueruus. 1230.

De Retributionibus Sanctorum Spiritus ſanctus indubitanter eſt Deus vnus verus ac ſolus.

Vincentius Burgundus. 1240.

1. Parte Speculi, cap.2. Eſt Spiritus ſanctus æqualis vtrique: quia ex ſumma liberalitate oportuit ſummum donum procedere. Ergo & ſummum bonum eſt. Eſt etiam Deus: quia donum intrinſecus eſt, & quicquid eſt in Deo, Deus eſt.

Albertus Magnus. 1240.

In Euangelium Ioannis ad finem: Ad hæc myſtica nobis viam ſapientiæ Spiritus aperiat, qui cum Patre Verbi, & ipſo Verbo, Deus trinus & vnus regnat per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Thomas Aquinas. 1250.

Contra Gentes lib.4.cap.19. Sanctarum Scripturarum teſtimonijs edocti, hoc firmiter de Spiritu ſancto tenemus, quòd verus ſit Deus ſubſiſtens, & perſonaliter diſtinctus à Patre & Filio.

In compendio Theologiæ, cap.48. Spiritus ſanctus, quo nobis inſinuatur diuinus amor, non eſt aliquid accidentale in Deo: ſed eſt res ſubſiſtens in eſſentia diuina, ſicut & Pater & Filius. Et idcirco in regula fidei Catholicæ oſtenditur coadorandus, & ſimul conglorificandus cum Patre & Filio.

Guilhelmus Peraldus. 1255.

In Summa virtutum ac vitiorum, de fide, cap.19. De Spiritu ſancto legitur Geneſ.1. *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* Et Iob 26. *Spiritus eius ornauit cœlos.* Ex quo verbo patet, Spiritum illum eſſe Deum.

Vrbanus Quartus. 1260.

Paraphraſi in Pſal.50. Et Spiritus ſanctus, non factus, non creatus, non genitus, ſed à Patre & Filio procedens, qui ferebatur in principio ſuper aquas, qui eſt Deus ſpirituum omnis carnis, qui locutus eſt per Prophetas. O Spiritus ſancte Deus, qui es ignis non conſumens, ſed lucens, non comburens, ſed vrens, vrerenes meos, & cor meum. O ignis diuine, qui amor es afficiens, & ardor indeficiens, charitas, Deus meus, accende me.

Ægidius Columnius. 1270.

Lib.1. Hexamer. cap.12. Spiritus ſanctus eſt verus Deus cum Patre & Filio.

Albertus Pataninus. 1300.

In Prefatione Tom.1. Quia in rebus tam altis humanum fallitur iudicium, niſi diuino Spiritu, qui ipſa verba edidit, exponantur, ante omnia eidem cenſeo eſſe ſupplicandum.

Spiritus alme veni, ſine te non dicerè vnquam,
Munera da linguæ qui das in munere linguas.

Sermone 109. Pater eſt Deitatis principium, à quo Deus Filius, & Deus Spiritus ſanctus procedunt.

Rainerus Piſanus. 1300.

In Pantheologia de Spiritu ſancto, cap. 3. Spiritus ſanctus eſt vnum perfectiſſimum, quo nihil maius excogitari poteſt. Et hoc ideo, quia Deus eſt. Quòd autem Spiritus ſanctus Deus ſit, & per conſequens ſummum bonum & donum, probatur authoritate Ioannis 4. *Spiritus Deus eſt.*

Guido Rochertus. 1330.

In manipulo curatorum parte 3. de articulis fidei cap. 1. Credere debemus Spiritum ſanctum eſſe verum Deum.

Guido Carmelita. 1330.

In Summa, de VValdenſibus cap. 21. Credere etiam oportet in Spiritum ſanctum, qui eſt Deus tertia in Trinitate perſona. Quia 1. Ioan. 5. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum & Spiritus: & hi tres vnum ſunt* in ſubſtantia. Vnde Spiritus ſanctus eſt Deus, *cuius nos templum ſumus.* 1. Cor. 12.

Thomas Argentinenſis. 1350.

In lib. 1. Sentent. diſtinct. 18. q. 1. art. 4. Sicut Pater non eſt formaliter eo Pater, quo Deus: nam formaliter eſt Deus deitate, & Pater paternitate: ſic Spiritus ſanctus Deus eſt per diuinam eſſentiam, & naturam formaliter, donum autem eſt proprietate relatiua, &c. Spiritus ſanctus eadem ſua proceſſione accipit, quòd Deus ſit, & quòd ſit donum, quamuis formaliter ſit proprietate donum, & natura Deus.

Petrus Aliacus. 1400.

Sermone ſecundo in die Penteceſtes: Conſideremus & laudemus magnificentiam venientis, quoniam magnus eſt & admirabilis Dominus, qui mittitur. Magnus in pietate, quia paracletus, id eſt, conſolator piſſimus: magnus in veritate, de quo dicitur: *Ille docebit vos omnem veritatem*: magnus in poteſtate, vel in maieſtate, quia *à Patre procedit.* Ideo Deus à Deo Patre, omnipotens à Patre omnipotente. Non enim Spiritus Patris expers eſſe poterit paternæ maieſtatis, & ſuæ diuinæ poteſtatis. Venit ergo Dominus clemens, quia Spiritus pietatis: venit Dominus ſapiens, quia Spiritus veritatis: venit Dominus poteus, quia Spiritus diuinæ maieſtatis.

Raimundus Sebundius. 1430.

In Viola anima, cap. 7. Egregiè nunc confuſus hinc Arius abſcedit, qui impia voce auſus eſt dicere, Spiritum ſanctum creaturam eſſe, & ſeruum Patris & Filij. Nam reuera neceſſe eſt, quòd amor, qui à Patre Filioq; procedit, ſit infinitus: quia Pater amat Filium quantum poteſt, & è conuerſo. Et quia Pater poteſt in infinitum amare, & Filius ſimiliter. Igitur amor, qui eſt Spiritus ſanctus, eſt infinitus, omnipotens, æternus, omnium rector & Dominus, & Patri & Filio coæqualis.

Ioannes de Turrecremata. 1460

Super Decret part. 1. diſt. 15. c. inter cætera, n. 9. Synodus Conſtantinopolitana iuſtiſsimè atque ſanctiſsimè Macedonium tanquam hæreticum condemnauit, aſſerens, & confitens Spiritum ſanctum Deum verum eſſe, atque per conſequens conſubſtantialem Patri & Filio. Hęc concluſio perfecta, vera, & Catholica euidentiſsimis ſacræ Scripturæ teſtimonijs oſtenditur.

Rupertus Lycius. 1470.

Sermone in Feſto Penteceſtes: Macedoniani Spiritum ſanctum creaturam eſſe dixerunt: quos conuincimus teſtimonio Scripturarum ſanctarum, ex quibus veriſimè colligimus, quòd Spiritus ſanctus eſt Deus, &c.

Pelbartus Temeſvvarius. 1490.

Sermone 2. in die Penteceſtes: Credere debemus quòd Spiritus ſanctus æqualis eſt Deo Patri & Filio in potentia, in ſapientia, & in omnibus proprietatibus communibus Deitatis, & per conſequens æqualiter eſt adorandus, &c.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

SPIRITVM SANCTVM NON SOLVM A PATRE, SED ETIAM A FILIO PROCEDERE.

NEGANT.

Anno poſt natum Chriſtum

370. *VNOMIVS Spiritum ſanctum a Filio, non a Patre procedere voluit.* Baſilius ad finem lib. 2. contra Eunomium.

430. Neſtoriani in confeſsione fidei (quę extat in actis Concilij Epheſini, Tom. 2. cap. 31. *Spiritus ſanctus eſt Deus, vtpote eius ſubſtantia exiſtens, cuius eſt Deus & Pater, ex quo etiam ſecundùm ſubſtantiam procedit.* Nos, inquit Apoſtolus, nõ Spiritum huius mundi accepimus, ſed Spiritum qui ex Deo eſt. *Peculiari quadam ratione illum ab vniuerſa creatura ſeiungens, Deoq́, ex quo proprie ſecundùm ſubſtantiam promanat, cõiungens: Filium tamen non nominamus, neque per Filium ſubſtantiam ſuam ſortitum dicimus.*

1. Cor. 2.

440. Theodoretus contra Cyrilli Alexandrini anathematiſmum nonum: *Proprium Filij ſemper conſi-*

tebimur

tebimur Spiritum ſanctum ſiquidem eiuſdem cum eo naturæ, & ex Patre procedens eſt: ſi verò tanquam ex Filio, aut per Filium eſſentiam habere dicas, blaſphemum hoc eſt, & tanquam impium aſpernabimur. Credimus enim Domino dicenti: Spiritus qui ex Patre procedit.

580. Ruſticus Diaconus contra Acephalos: *Utrum Spiritum ſanctum à Filio ſempiternè procedat, nondum perfectè habeo ſatisfactum.*

730. Ioannes Damaſcenus Orthodoxę fidei lib. 1. cap. 11. *Spiritum ſanctum ex Patre eſſe ſtatuimus, & Patris Spiritum appellamus: at verò eum non ex Filio dicimus, ſed Filij Spiritum nominamus.*

800. Nicephorus Conſtantinopolitanus epiſtola ad Leonem: *Spiritus ſanctus ex Patre, non nativitate, ſed proceſſione ſubſiſtentiam habens.*

860. Photius Patriarcha Conſtantinopol. publicè celebrata in Græcia Synodo definiuit, ac edito libro defendit. *Spiritum ſanctum à ſolo Patre, non à Filio procedere.* Hugo Etherianus de proceſsione Spiritus ſancti lib. 2. c. 15. Nilus Theſſal. ex quodam M.S.

900. Theophylactus ad caput 3. Ioannis: *Latinos malè exponentes, quid ſit Deum mittere Spiritum Filij ſui, vel etiam nos habere Spiritum Chriſti, dicunt, quòd Spiritus etiam à Filio procedat. Cæterùm eſſe ex Filio Spiritum nulla Scriptura teſtatur, ne nos duo principia introducamus, Patrem & Filium.*

1050. *Michael Patriarcha Conſtantinopol. Imperatoris Græci patrocinio fretus, Pontificem Romanum cum ſuis excommunicatum eſſe proclamare cœpit, eò quòd in Symbolo addidiſſent illud* (Filioq; procedit) *ſibiq; primatum Eccleſiæ arrogant.* Leo nonus epiſt. ad Conſtant. Monomachum, Anſel. de proceſs. Spiritus ſancti, Sigebertus de anno 1054. *Græci cæteri, hunc Patriarcham ſecuti, Spiritum ſanctum à ſolo Patre procedere inſonant, & Romanam Eccleſiam excommunicant.* Hermanus Gigas in Chronicis.

1060. *Nicetas librum contra Latinos edidit, quo aſſerit Spiritum ſanctum à ſolo Patre, non item à Filio procedere.* Seruatur Romæ in Bibl. Vaticana: citatur, & refutatur ab Hugone Etheriano.

1080. Euthymius ad caput 16. Ioannis: *Vide quòd mittit quidem Spiritum & Filius, tanquam eiuſdem cum Patre honoris, verùm à Patre puta procedentem. Procedit itaque à Patre tanquam de eius ſubſtantia.*

1140. *Nicolaus Methonenſis contra Latinos edito libro ſimiliter aſſerit Spiritum ſanctum à ſolo Patre, & non à Filio procedere.* Liber ſeruatur Romæ: citatur, & refutatur ab Hugone Etheriano.

1160. *Nicolaus Cabaſilas ſcripſit contra Thomam Aquinatem de Spiritus ſancti proceſſione à ſolo Patre.* Liber ſeruatur Romę, cui reſpondit Demetrius Cydonius Græcus Græco.

1300. Nicephorus Calliſtus in Synopſi de Trinitate: *Mens, & Verbum, & Spiritus ex Patre ſolo.* In dedicatione hiſtoriæ laudat Andronicum ſeniorem Palæologum, *quòd liquidò declarauerit Spiritum ſancti proceſſionem à ſolo Patre, & non à Filio.*

1439. *Græci in Concilio Florentino Spiritum ſanctum primùm à ſolo Patre procedere contendunt: deinde Latinorum argumentis victi, etiam à Filio procedere fatentur. Poſtea in Græciam reuerſi, priorem opinionem mordicus defendunt.* Laonicus Chalcocondylas de rebus Turcicis lib. 6.

1460. *Ioannes de VVeſalia non credit Spiritum ſanctum procedere à Patre & Filio, tanquam ab uno principio: quia appareat ſibi, quòd non poſſit in textu ſacræ Scripturæ inueniri.* Faſciculus rerum expetendarum & fugiendarum, Coloniæ impreſſus, In examine Ioannis de VVeſalia.

1540. Petrus Martyr in epiſtol. ad Romanos ait, *Diſputationem inter Theologos de proceſſione Spiritus ſancti eſſe meram Scholaſticam contentionem.*

1550. Ioannes Cazonouius epiſtola ad Ioannem Caluinum, *Spiritum ſanctum ex Patre & Filio procedere* exprofeſſo negat.

1566. Valentinus Gentilis Protheſi 36. & 37. contendit, *ſolum Patrem eſſe eſſentiatorem Filij, & Spiritus ſancti.*

1572. Ioannes Sommerus contra Petrum Carolium, lib. 2. cap. 1. *Dicat Carolus, quomodo ex Patre & Filio mutuò ſeſe amantibus, procedat ὑποστατικὸν πνεῦμα: Filio, & Spiritu, vel Patre ſe amantibus, nihil procedat? Item quomodo Spiritus ſancti proprietas erit procedere, cùm Chriſtus quoque dicatur procedere à Patre: imò cùm de pluribus aliis rebus, etiam de diabolis hoc ipſum Verbum dicat?*

1580. Chriſtianus Francus libro contra Trinitatem Cracouiæ impreſſo: *Finxerunt Spiritum ſanctum ὁμοούσιον quidem eſſe Patri & Filio, & ab vtroque productum, non tamen genitum: quam commentitiam fictamq; doctrinam communis totius ſacræ Scripturæ refellit conſenſus.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

Ioannis 10. *Verſ.* 30. Ego & Pater vnum ſumus.

Ioannis 15. 26. Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, qui à Patre procedit.

Ioannis 16. 14. Ille (*Spiritus ſanctus*) me clarificabit: quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.

Ioannis 20. 22. Inſufflauit (*Ieſus*,) & dicit eis: Accipite Spiritum ſanctum.

Roman. 8. 9. Vos autem in carne non eſtis, ſed in Spiritu: Si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Gregorius Neocæſarienſis. 260.
In confeſſione fidei: Vnus Spiritus ſanctus ex Deo ortum & exiſtentiam habens, qui per Filium apparuit, imago perfecta Filij perfecti.

Euſebi-

Eusebius Cæsareensis. 320.

Vitæ Constantini lib. 4. cap. Benignissimus etiam Dei Patris ac Filij eius affiatus mihi adsit ea dicenti.

Athanasius Alexandrinus. 340.

In Symbolo: Spiritus sanctus à Patre & Filio non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.

Epist. 1. ad Serapionem de Spiritu sancto: Quoniam enim, vt ipse Dominus ait, *non à seipso loquetur Paracletus, sed quæcunque audierit loquetur, quoniam ex me accipiet, & annuntiabit vobis,* & cùm insufflasset in eos, dedit illum ex se discipulis, ita & Pater effudit illum super omnem carnem, sicut scriptum est: ideò sanè prius de Filio Dei congruenter mihi tum dictum est, tum scriptum, nimirum vt ex cognitione Filij valeamus & Spiritus sancti rectam habere cognitionem. Qualem proprietatem Filium cognouimus habere cum Patre, eandem comperiemus & Spiritum sanctum habere cum Filio: & quemadmodum Filius dicit: *Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt.* sic hæc omnia comperiemus esse per Filium in Spiritu sancto. Et quemadmodum Pater ostendit Filium dicens: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacuit eâ:* sic Filij est Spiritus: *Emisit* enim, inquit ad Romanos Apostolus, *Spiritum suum in cordibus nostris, clamantem, Abba, Pater.* Et quid admirabilius est, quemadmodum Filius dicit: *Quæ mea sunt Patris sunt?* sic Patris est Spiritus sanctus, quemadmodum dictus est Filij, &c.

Sermone 4. contra Arianos: Non tria principia, aut tres Patres introducimus, sicut Marcionistæ: cùm non tres soles ad comparationem adducamus, sed vnicum solem, eiusq; splendorem, vnicamq; ex ambobus lucem.

Oratione de Concilio Nicæno: Mitto Apostolos in mundum, non in virtute hominis, sed in virtute Spiritus sancti, ex mea essentia profluentis, &c. Credendum est Spiritui sancto, quòd sit veritas Patris & Filij, coëssentialis vtrique, de essentia eorum profluens.

Didymus Alexandrinus. 360.

Lib. 2. de Spiritu sancto: Saluator, qui & veritas, de Spiritu ait: *Non enim loquetur à semetipso,* hoc est, non suo & meo & Patris arbitrio, quia inseparabilis à mea Patris est voluntate: quia non ex se est, sed ex Patre & me est. Hoc enim ipsum, quòd subsistit & loquitur, ex Patre & me illi est: *Ego veritatem loquor,* id est, inspiro quæ loquitur: siquidem Spiritus veritatis est, &c. Licet à Patre procedat Spiritus veritatis, & det illis Deus Spiritum sanctum petentibus se tamen quia omnia, quæ habet Pater, mea sunt, & ipse Spiritus Patris meus est, & de meo accipiet, &c. Idem Spiritus Dei, & Spiritus Christi est, deducens & copulans eum, qui in se habuerit Dominum Iesum Christum. Vnde & in consequentibus scribitur: *Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius.* Sed & in epistola Petri, Spiritus sanctus esse Christi Spiritus comprobatur: *Scrutantes,* inquit, & inquirentes, id est Prophetæ, de quibus ei fuerat sermo superior, in quo ait: *quale tempus significabat, qui in eis erat Spiritus Christi.*

Basilius Magnus. 370.

Aduersus Eunomium lib. 2. Illud verò cui non patet, quòd nulla Filij operatio à Patre diuisa est? Nec est aliquid in rebus, quod Filio insit, & à Patre alienum sit. *Omnia,* inquit, *mea tua sunt, & tua mea.* Quomodo ergo Spiritus causam & originem Vnigenito soli attribuit, & ad eius accusandam naturam huius creationem accipit? si igitur duo principia, in oppositum inter se ducens hæc ait, cum Manichæo & Marcione conteretur. Quòd si ab vna dependere ac prodire omnia putat, quòd à Filio factum esse dicitur, ad primam refertur causam. Quare etti cuncta producta per Deum Verbum credimus, omnium tamen esse causam Deum totius non negamus. Quo pacto autem Spiritum à Deo diuidere non habet manifestum periculum? partim Apostolo coniunctim nobis tradente, & modò Christi Spiritum dicente, & modo Dei, vbi scribit: *Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius.* Et rursus: *Vos autem, qui non Spiritum mundi accepistis sed Spiritum, qui ex Deo est.* Partim verò Domino, quoniam ipse veritas est, Spiritum veritatis dicente à Patre quoque procedere. At hic in destructione maiestatis Domini nostri Iesu Christi à Patre quidem Spiritum remouet, Vnigenito verò in maiestatis demolitionem attribuit, non parua, vt arbitratur, vituperatione afficiens.

Libro 3 Cur necesse est (*inquit respondens ad consequentiam Eunomij*) si dignitate & ordine tertius est Spiritus sanctus, natura quoque ipsum tertium esse? Dignitate namque ipsum secundum esse à Filio, cùm ab ipso esse habeat, & omninò ab illa causa dependeat, pietatis ratio tradit: naturæ verò tertiæ, neque ex sanctis Scripturis didicimus, neque ex prædictis possibile est colligere.

Græci in Concilio Florentino Sess. 20. respondebant in omnibus Græcis codicibus illa verba: Cùm ab ipso esse habeat, & omninò ab illa causa dependeat, *non haberi ac proinde Codices Latinos corruptos esse. Sed Latini ostenderunt Græcum codicem ante 600. annos scriptum, in quibus ea sententia continebatur.*

Et certè continetur ea etiam in verbis, quæ è vestigio sequuntur: Nam quemadmodum Filius ordine quidem à Patre secundus est, quoniam ab illo est, & dignitate, quoniam origo & causa essendi Pater ipsi est, natura verò nullo modo secundus, quoniam in vtroque vna est deitas: ita Spiritus sanctus, etsi dignitate & ordine secundus à Filio est, non tamen alienæ ipsum naturæ esse inde consequitur.

Sic citatum hoc in Concilio Florentino.

Cyrillus Hierosolymitanus. 370.

Catechesi 17. Diuersæ quidem sunt Spiritus appellationes, sed ipse vnus tantùm est, atque idem Spiritus sanctus, viuens & subsistens, qui vbique Patri & Filio adest: non qui ab ore & labijs Patris & Filij eloquendo formetur, vel effletur, aut in aërem diffundatur, sed substantialis loquens ipse & operans, administrans, & sanctificans: sed per stabilem tamen & consonam vnius existentis salutaris administrationis in nos, quæ fit à Patre per Filium cum Spiritu sancto.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 49. seu Tractatu de fide: Misit nobis Christus Spiritum Sanctum de propria sua, & ex vna na eademq; substantia, protectorem, signatorem, & ductorem in vitam æternam, sicut scriptum est ex voce Dei: *Effundam de Spiritu meo super seruos meos, & ancillas meas.* Et iterum: *Spiritus ex me prodiet.* Et ipse Dominus Saluatorq; noster, *De meo,* inquit, *accipiet.*

Ioel. 2.

Ioan. 16.

Ioel. 2.

Rom. 8.

Ioan. 14

Ioan. 16

1. Pet. 1.

Gregorius Nyssenus. 380.

Homil. 3. super Pater noster: Filius Spiritus neque est, neque dicitur: neque hæc relatiua consequentia conuertitur: sed Spiritus Filij dicitur, qui ab eo accipit, ab eoq; procedit, & ex eo est, quemadmodum ex Patre.

Homil. 4. Vnigenitus Filius ex Patre à sacra Scriptura nominatur, & hucusque Verbum suam constituit proprietatem, sanctus autem Spiritus, & ex Patre dicitur, & ex Filio præterea esse ostenditur. *Si quis Spiritum Christi,* dicit, *non habet, hic non est eius.*

Subiungit Gennadius: Etsi quidem aduersus propriam salutem ingenioſi verbum ex quibusdam

Citat Gennadium in processione Spiritus sancti cap. 1. & 2.

libris

libris ſtylo ferreo adhibito deleuerunt, quidam tamen reperiuntur codices, qui aduerſus adulterantium audaciam clamant.

Epiphanius. 380.

In Ancorato: Spiritus ſanctus non genitus, non creatus, non Filius, ſed ex eadem eſſentia Patris & Filij, &c. Spiritus Dei, & Spiritus Patris, & Spiritus Filij, non iuxta aliquam compoſitionem, quèadmodum in nobis corpus & anima, ſed in medio Patris & Filij, ex Patre & Filio tertius nomenclatura, &c. Vita eſt totus Deus. Igitur vita ex vita eſt Filius. *Ego* enim *ſum*, inquit, *Veritas, & vita*. Spiritus autem ſanctus ab vtriſque Spiritus ex Spiritu, &c. Spiritus ſanctus Spiritus veritatis eſt, lux tertia à Patre & Filio, &c. Sanctus Spiritus ſolus appellatur à Patre & Filio Spiritus veritatis, & Spiritus Dei, & Spiritus Chriſti, & Spiritus gratiæ, &c. Si itaque à Patre procedit, & *ex meo*, inquit Dominus, *accipiet*, quemadmodum *nemo nouit Patrem, niſi Filius, neque Filium, niſi Pater*: ſic auſim dicere, quòd neque Spiritum, niſi Pater & Filius, ex quo procedit, & à quo accipit, & neque Filium & Patrem, niſi Spiritus ſanctus, qui verè glorificat, qui docet omnia, qui teſtificatur de Filio, qui ex Patre & Filio, ſolus eſt dux veritatis.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 1. in Symbolum Apoſtolorum: Iſte eſt Spiritus procedens de Patre & Filio, qui diuidit propria dona ſingulis prout vult.

Hom. 2. Iſtum Spiritum ſanctum dicimus Patri & Filio eſſe coæqualem, & procedentem de Patre & Filio, &c. Ecce & in Spiritum ſanctum credimus, qui Spiritus ſanctus, procedens de Patre & Filio, charitate coniungitur.

Philo Carpathius. 420.

In Cantica, paulo ante finem: Ipſe enim dixit: *Non relinquam vos orphanos, ſed vado, & venio ad vos, vado* corpore, *venio* Spiritu, qui à me ſemper Patreque procedit, deriuatur, & ſpirat.

Seuerus. 420.

In Catena Græcorum in Iob. cap. 33. Etſi enim per Filium Pater cuncta fabricatus eſt, ſanè in Spiritu ſancto, qui ſecundùm naturam proprius eſt Vnigeniti.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De recta in Deum fide, ad Theodoſium Imperatorem: Immittit Chriſtus Spiritum baptizatis, non alienum, ſed eum, qui ex illo, & per illum eſt.

De recta in Deum fide ad Reginas, lib. 2. De eo, quòd Chriſtus per paternam virtutem reſurrexiſſe dicitur, ipſa viuificatio, vel exuſcitatio, non adipſam corporis naturam, licet illud Verbo ex Deo genito proprium extiterit, ſed ad ſuprema illam virtutem, hoc eſt ad eam naturam iure meritoq; referenda eſt, quæ omnem excedit creaturam. Hoc totum tamen in perſona Dei Patris, ex quo prodit Filius, per omnia illi æqualis, & ſimilis: procedit autem per vtroſque & viuificus quoque Spiritus.

Lib. 13. Theſauri cap. 1 Quoniam igitur vita ſecundùm naturam Filius eſt, & Spiritus etiam ſanctus, quem ipſe largitur, viuificat: neceſſe eſt omninò confiteri Spiritum ſanctum ex ſubſtantia Patris & Filij eſſe, totamq; ipſius virtutem atque operationem habere.

Cap. 2. Ex Filio naturaliter ac eſſentialiter Spiritum ſanctum, ſicut ex Patre prouenire credimus, per quem Filius omnia inungens ſanctificat.

Lib. 9. in Ioannem, cap. 44. Alium Paracletum Spiritum appellat, non quia conſubſtantialis Patri & ſibi non ſit, ſed quia in propria perſona eſſe intelligitur. Spiritus enim nec Pater, nec Filius eſt, ſed Patris atque Filij. Alium autem Paracletum dicit, quia & ipſe Paracletus eſt, nec tamen aliud quicquam in Sanctis Spiritus operatur, quàm ipſe Filius, cuius & eſt, & appellatur Spiritus, &c. Quomodo ergo, ſi alienus à ſubſtantia Patris Filius eſt, vt iſti dicunt, Pater veritatis, hoc eſt Filij Spiritum, non vt alienum, ſed vt proprium largitur? Nullus enim ambigit, quin Filij Spiritus ſit. Quomodo rurſus, ſi alienus à ſubſtantia Patris Filius eſt, Patris Spiritum, vt ſuum præbet? Scribitur enim quia ſufflauit diſcipulis dicens: *Accipite Spiritum ſanctum.* Nonne igitur dicendum eſt, imò autem omninò credendum, quia vnà cum Patre naturalibus deitatis bonis ſubſtantialiter Filius communicet, eodem modo Spiritum habet, quo habere Pater intelligitur, non aduentitium, neque deforis: ſtultum enim, & furioſum eſt, ita ſentire: ſed quemadmodum vnuſquiſque noſtrum proprium in ſeipſo ſpiritum continet, & ab internis viſceribus ad exteriora profundit: Propterea Chriſtus corporaliter ſufflauit, oſtendens hoc ſigno, quia quemadmodum ab ore humano corporaliter humanus ſpiritus procedit: ſic ex diuina ſubſtantia Deitati congruenter Spiritus, qui ab ea eſt, profunditur. Quando igitur ipſe Spiritus Patris ac Filij eſt, quomodo Pater atque Filius vnam poteſtatem diſtinctè ſimul atque coniunctim non habebunt? Ioan. 20

Lib. 10. cap. 33 Cùm *Spiritum veritatis*, id eſt, ſuum, (ipſe enim veritas eſt) Paracletum appellauerit, ex Patre ipſum procedere ait. Nam ſicut Filij Spiritus eſt naturaliter in ipſo manens, & per ipſum procedens: ſic certè Patris quoque Spiritus eſt. Quibus autem Spiritus communis eſt: ij profectò ſubſtantialiter diſſeparari non poſſunt Nemo enim impiorum nos ad ea, quæ intelligere nefas eſt, verbis ſuis impellere conetur. Nemo, inquam, Spiritum Patris per Filium, vt per miniſtrum, mitti ad creaturas credat. Credere namque debemus, quoniam Spiritus ſic proprius Filij eſt, ſicuti ſanè ipſius quoque Dei Patris: idcirco ad ſanctificationem ſuorum diſcipulorum ab eo mitti.

Dialogo cum Hermia lib. 6. *Cyrill.* Vnius naturæ vnus etiam Spiritus, & procedit quidem quaſi à fonte Patre, eſt autem non alienus & à Filio, proprietatem omnium habens in ſeipſo, &c. *Herm.* Et quæ erit horum fides, vel quomodo manifeſtè diſcerem, quòd Spiritus ſanctus proprius ſit Filij, ſicut ſcilicet Patris? *Cyrill.* Non aliena, ſed ipſum Chriſtum afferam dicentem: *Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò, quando autē venerit ille Spiritus veritatis, deducet vos in omnem veritatem. Non enim loquetur à ſemetipſo, &c.* An non intelligentes ſermo ille ſufficientibus argumentis docet, quòd proprium quidem dicat *Paracletum?* Spiritum enim veritatis nominauit illum, non alia autem ab ipſo eſt veritas. Adijciens, *quia de meo accipiet*, ſubſtantialem & naturalem proprietatem oſtendit euidenter, ſecundùm quam vnus eſt cum ipſo Spiritus eius. Non enim participatiuè ſapientem fore ab ipſo Spiritum dicit, neque miniſtrorum modo Filij ſermones allaturum, ſed quaſi ſi quis fragrantiſsimus flos ſuum diffunderet oderem, & circumſtantium ſenſibus ſe infundens dicat: *De meo accipiet*, naturalem proprietatem ſignificaret, & non aliquid quaſi participans diſcretim: ſic intelligas de Filio & Spiritu. Spiritus enim ſapientiæ, & virtutis exiſtens, ſapientia omninò & virtus eſt, totam ex toto efficaciam emittentem, in ſeipſa conſeruans, & quaſi in propria natura bene oſtendens eam, cuius ſcilicet. Poſtquam autem dixit: *De meo accipiet*, appoſuit neceſſariò: *Omnia, quæcunque habet Pater, mea ſunt: Propter hoc dixi vobis, quòd de meo accipiet, &c.* Quòd

autem

autem Patris Spiritus, Spiritus eſt Filij, ipſe per ſe ipſum erudiat, dicens: *Quando venerit Paracletus, quem ego mittam vobis.*

Synodus Alexandrina 430.

Epiſtola ad Neſtorium: Etſi Spiritus in propria perſona ſubſiſtat, eatenusq; in ſeipſo conſideretur, quatenus Spiritus eſt, & non Filius, non eſt tamen ab eo alienus, quandoquidem *Spiritus veritatis* nominatur: Chriſtus autem veritas eſt: ſed & perinde quoque ab illo atque à Deo Patre procedit.

Hanc Epiſtolam probat Concilium Epheſinum, Synodus 4. act. 1. & 5. Synodus 5 act. vltima Synodus 6. act. 17. Synodus 7. act. 7.

Anaſtaſius Sinaites. 580.

Lib. 1. de recta fidei dogmatibus. A corpore quaſi exemplari proprietate accepta, diuinorum connexionem oſtendimus per membrorum proportionem ac ſimilitudinem: ſic & Spiritus oris eius Spiritus ſanctus dicitur, cùm os ſit Vnigenitus, & Spiritus rurſus ex eo procedens, nõ ſolùm à Patre, ſed etiam à Filio miſſus atque Dominus ſemet eſſe oſtendens diſcipulis inſufflans dicebat: *Accipite Spiritum ſanctum.*

Athanaſius Syrus. 760.

De paſſione imaginis Chriſti, cap. 4. Vnus eſt Deus Pater, & ipſe ingenitus: vnus Filius, & ipſe vnigenitus: vnus Spiritus ſanctus ab vtroque procedens, per quem nos veraciter credimus eſſe ſaluandos.

Taraſius Conſtantinopolitanus. 780.

Epiſtola ad Patriarchas Orientis: Credimus in Spiritum ſanctum, qui ex Patre per Filium proceſsit.

Leo Imp. cognomen Philoſophus. 880.

Epiſtola ad Omarum Regem Saracenorum: Dixit: *Ne timeas Moſes. Ego ſum Dominus Deus tuus*, creator tuus, lumen de lumine, Verbum de Patre, ex quibus Spiritus ſanctus procedit.

Simeon Metaphraſtes. 960.

In Martyrio Dionyſij Areopagitæ, cap. 1. Et ne dicam ſingula, finem accepit corporeus aduentus, incipit clara manifeſtatio veritatis, & in cælum aſcendit meus Chriſtus, & ad ſedem paternam reuertitur, &, qui ex ipſo procedit, Spiritum demittit diſcipulis, vt eſſent duces Gentium infidelium.

Demetrius Cydonius. 1300.

Contra Nicolaum Cabaſilam de proceſſione Spiritus ſancti pro Thoma Aquinate, Græcus contra Græcum librum ſcripſit, qui M. S. Græcè ſeruatur Romæ in Bibliotheca Vaticana.

Beſſarion Epiſcopus Nicænus. 1439.

Oratione dogmatica habita ad Græcos in Synodo Florentina, cap. 7. Mittitur ex Filio ipſa Spiritus hypoſtaſis, quæ & à Patre procedit, quemadmodum ab ipſis Euangelij verbis, & à Doctoribus probatum eſt. Quare ſi mitti, ſi emanare, ſi prodire, ſi profluere, ſi ſcaturire, ſi oriri Spiritum à Filio audimus, diuinam eius hypoſtaſin intelligere neceſſe eſt: Diuinam autem Spiritus hypoſtaſin ex Filio profluere, vel emanare, & reliqua, quonam alio modo poſſibile eſt, niſi Filius cauſa ſeu principium ipſius ſubſiſtentiæ Spiritus ſit? *Deinde citans Epiphanij & Cyrilli teſtimonia*: Quid his, *inquit*, apertius? quid clarius dici poteſt? Nonne palam iſti Doctores Filium quoque cauſam ſiue principium Spiritus ponunt? nonne docent ex eo quoque ipſum procedere? Quid igitur? Claudemusne aures noſtras hiſce authoritatibus, & teſtimonijs Sanctorum tam multis, tam apertis, tam diuinis, tam conſonis inuicem & veritati, & obſtinato corde contra hæc contendemus? At hoc non ſapientum, non bonorum hominum proprium eſt, & eorum, qui diſpenſatores verbi, & myſteriorum Chriſti, & eſſe, & videri velint.

Gennadius Scholarius. 1450.

De proceſſione Spiritus ſancti, ſectione 2. Itaque verè concluditur ex Patre & Filio procedere Spiritum ſanctum, etiamſi vobis diſpliceat. Nam perſonam Patris ante Filij perſonam cõſiderare, idq; cauſæ ratione, perſonam verò Filij ante perſonam Spiritus ſancti, ratione quoque cauſæ, nihil aliud oſtendit, quàm quòd ſolus Pater cauſa Filij eſt: Filius autem id à Patre accipiens, ſicut alia naturalia bona eius, & ipſe cauſa eſt Spiritus ſancti. Itaque Pater & Filius ambo vna cauſa ſunt proceſsionis Spiritus ſancti.

Zaga Zabo Epiſc. Æthiops. 1536.

In confeſſione fidei Aethiopica: Spiritus Patris Spiritus ſanctus, Spiritus Filij Spiritus ſanctus eſt, Spiritus autem ſanctus Spiritus ſui fine vlla diminutione, aut augmentatione. Is etenim Spiritus ſanctus Paracletus, Deus viuus, qui ex Patre & Filio procedit.

Moſes Mardenus Aſſyrius. 1552.

In profeſſione fidei: Credo in Spiritum ſanctum procedentem ex Patre & Filio, abſque vlla diuiſione in ſubſtantia ipſorum.

Sinad, ſiue Sulaka Patriarcha Neſtorianorũ. 1553.

In profeſſione fidei: Credimus etiam in Spiritum ſanctum Deum perfectum, qui ex Patre & Filio procedit, & cum Patre & Filio adoratur, & glorioſius prædicatur.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

In confeſſione fidei: Spiritus ſanctus à Patre Filioque æternaliter procedit, non ſicut à duobus principijs, aut duabus ſpirationibus: ſed ab vtroque, tanquam ab vno principio, & vnica ſpiratione.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Aduerſus Praxeam cap. 4. Hoc mihi & in tertium gradum dictum ſit, quia Spiritum non aliunde puto quàm à Patre per Filium.

Cap. 8. Tertius eſt Spiritus à Deo & Filio, ſicut tertius à radice fructus ex frutice, & tertius ex fonte riuus ex flumine.

Hilarius. 350.

De Trinitate lib. 2. De Spiritu ſancto nec tacere oportet, nec loqui neceſſe eſt: ſed fideri à nobis eorum cauſa qui neſciunt, non poteſt. Loqui autem de eo non eſt neceſſe: quia de Patre & Filio authoribus confitendus eſt. Et quidem puto an ſit, non eſſe tractandum.

Lib. 8. Spiritus ſanctus à Filio accipit, qui & ab eo mittitur, & à Patre procedit. Et interrogo, vtrum idipſum ſit à Filio accipere, quod à Patre procedere? Quòd ſi nihil differre creditur inter accipere à Filio, & à Patre procedere. Certè idipſum atque vnum eſſe exiſtimabitur à Filio accipere, quod ſit accipere à Patre: Ipſe enim Dominus ait: *Quoniam de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Omnia quæcunque habet Pater mea ſunt, propterea dixi, de meo accipiet.*

Sermone de Trinitate (apud Gennadium de proceſſione Spiritus ſancti:) Pater plenus Deus in ſeipſo factus, Filius plenus Deus ex Patre genitus, Spiritus verò ſanctus plenus Deus ex Patre & Filio procedens.

Ambroſius. 370.

De Spiritu ſancto ad Gratianum, lib.1.cap.10. Non quaſi ex loco mittitur Spiritus, aut quaſi ex loco procedit, quando procedit ex Filio, ſicut ipſe Filius, cùm dicit: *De Patre proceſſi, & veni.* Omnes interficit opiniones, quæ ex loco ad locum poſſunt, ſicut in aliquibus corporalibus æſtimari, &c. Spiritus ſanctus cum procedit à Patre & Filio, non ſeparatur à Patre, non ſeparatur à Filio. Quomodo enim ſeparari poteſt à Patre, qui Spiritus oris eius eſt?

De dignitate humanæ conditionis, cap.2. Sicut ex Patre generatur filius, & ex Patre Filioquè procedit Spiritus ſanctus: ita ex intellectu generatur voluntas, & ex his item ambobus procedit memoria, ſicut facilè à ſapiente quolibet intelligi poteſt.

Martinus Turonenſis. 370.

In Symbolo: Exiſtens diuinæ naturæ lucis Spiritus, à ſeſe per naturam, per ſubſtantiam maieſtatis, poteſtatis, virtutis, diuinæ lucis, Spiritus vnus in duobus, & vterque in idipſum, Pater in Filio, Filius in Patre, vterque in Spiritu ſancto.

Damaſus. 370.

In confeſſione fidei ad Paulum Antiochenum: Credimus Spiritum paracletum neque Patrem, neque Filium, ſed ex Patre procedentem & Filio. Eſt igitur ingenitus Pater, genitus Filius, non genitus Paracletus, ſed ex Patre procedens & Filio.

Philaſtrius. 380.

Cap.45. de hæreſi triformem Deum facientes: Eſt ergo vera perſona Patris, quæ miſit Filium, & eſt vera perſona Filij, quæ aduenit de Patre, & eſt vera perſona Spiritus, quæ à Patre & Filio miſſa eſt.

Hieronymus. 390.

Dialogo 2. aduerſus Pelagianos cap.6. Nota quod Spiritus Ieſu Spiritus ſanctus ſit, qui in alio loco, propter vnitatem ſubſtantiæ, Patris Spiritus appellatur. *Volunt loqui in Aſia, & prohibentur à Spiritu ſancto: tentant ire in Bythyniam, & non eos permittit Spiritus Ieſu:* ſatis importunè, ſi eis faciendi, vel non faciendi ſemel dederat liberi arbitrij poteſtatem.

Auguſtinus. 400.

De Trinitate lib. 4. c. 20. Non poſſumus dicere, quòd Spiritus ſanctus à Filio non procedat, neque enim fruſtra idem Spiritus & Patris. & Filij Spiritus dicitur: nec video quid aliud ſignificare voluerit, cùm ſufflans in faciem diſcipulorum ait: *Accipite Spiritum ſanctum.* Neque enim flatus ille corporeus, cum ſenſu corporaliter tangendi procedens ex corpore, ſubſtantia Spiritus fuit, ſed demonſtratio per congruam ſignificationem, non tantùm à Patre, ſed & à Filio procedere Spiritum ſanctum. Quis enim dementiſsimus dixerit alium fuiſſe Spiritum, quem ſufflans dedit, & alium quem poſt aſcenſionem miſit? Ioan. 20

Lib.15. cap.26. Quapropter qui poteſt intelligere ſine tempore generationem Filij de Patre, intelligat ſine tempore proceſsionem Spiritus ſancti de vtroq;, &c. Et ſicut Pater habet in ſemetipſo, vt de illo procedat Spiritus ſanctus, & vtrumq; ſine tempore, atque ita dictum Spiritum ſanctum procedere de Patre, vt intelligatur, quòd etiam procedit de Filio, de Patre eſſe & Filio.

Tractat. 90 in Ioannem: Hic aliquis forſan quærat, vtrum & à Filio procedat Spiritus ſanctus? Cur non credamus, quòd & de Filio procedat Spiritus ſanctus, cùm & Filij ſit Spiritus?

Aduerſus Maximinum Arianum lib.3.c.14. Spiritus eſt vtriuſque, quoniam de vtroq; procedit: ſed ideo, cùm de illo Filius loqueretur, ait: *De Patre procedit:* Ioan. 15. quoniam Pater proceſsionis eius eſt auctor, qui talem genuit Filium, & gignendo ei dedit, vt etiam de ipſo procederet Spiritus ſanctus. Nam niſi procederet & de ipſo, non diceret diſcipulis: *Accipite Spiritum ſanctum,* eumque in ſufflando daret, vt à ſe quoque procedere ſignificans apertè oſtenderet flando, quòd ſpirando dabat occultè. Ioan. 20

Concilium Toletanum Primum. 402.

In confeſſione fidei: Credimus in Spiritum quoque paracletum, qui nec Pater ſit ipſe, nec Filius, ſed à Patre Filioq; procedens: Eſt ergo ingenitus Pater, genitus Filius, non genitus Paracletus, ſed ab vtroque procedens.

Paulinus Nolanus. 420.

Natali 9. ——— *ſeditq; Parenti*
Dexter & in ſeruos cæleſtia dona profudit,
Spiritum ab Vnigenæ ſanctum & Patre procedentem.

Arnobius Iunior. 440.

De Deo trino & vno: Filius idem fons vitæ ſimul cum fluuio eodem Spiritu ſancto procedente ex Patre & Filio, circuit vniuerſa orbis terræ ſpatia, &c. Cauendum eſt ſanè, ne ſcelerati Sabellij ſenſum incurrens, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum ſic vnum Deum credas, vt non putes Patrem verum Filij genitorem, & vnigenitum verum Patris Filium, procedentem ex Patre & Filio non credas Spiritum ſanctum Pater eſt, qui dicit de Filio: *Ante Luciferum genui te.* Filius, qui dicit: *Antè omnes colles generauit me.* ipſum autem Spiritum ſanctum, qui procedit ex Patre & Filio, ſicut & de fonte & vena fontis procedens fluuius, Deum eſſe Paulus Apoſtolus euidenter oſtendit. Pſal.109 Prou. 8.

Leo Magnus. 445.

Sermone primo de Pentecoſte c.p.3. Cùm de Patre ſit Filius vnigenitus, & Spiritus ſanctus Patris Filijque ſit Spiritus, non ſicut quæcunque creatura, quæ & Patris & Filij eſt, ſed ſicut cum vtroque viuens, & potens, & ſempiternus, & ex eo quod eſt Pater Filiuſq; ſubſiſtens.

Sermone 2. cap.2. Sempiternum eſt Patri conſempiterni ſibi Filij ſui eſſe genitorem: ſempiternum eſt Filio intemporaliter à Patre eſſe progenitum: ſempiternum quoque eſt Spiritui ſancto, Spiritum eſſe Patris & Filij.

Epiſtola 93. ad Turibium cap.1. Priſcillianiſtæ impiè ſentiunt de Trinitate diuina, qui & Patris, & Filij, & Spiritus ſancti vnam atque eandem aſſerunt eſſe perſonam, tanquam idem Deus nunc Pater, nunc Filius, nunc Spiritus ſanctus nominetur: nec alius ſit qui genuit, alius qui genitus eſt, alius qui de vtroque proceſsit.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

In quæſtionibus veteris & noui Teſtamenti in Geneſim: Spiritus ſanctus nec genitus, nec ingenitus: ne ſi ingenitum dixerimus, duos Patres dicere videamur, & ſi genitum, duos Filios: ſed potiùs qui ex Patre & Filio procedat, velut quædam Patris & Filij concordia.

Dominica prima poſt Aſcenſionem: Paucis verbis in hoc loco Spiritus ſanctus & à ſe venire, & à Patre Filioq; procedere oſtenditur. In eo enim, quòd dicitur: *Cùm venerit,* à ſeipſo oſtenditur: in eo verò, quòd Dominus ait: *quem ego vobis mittam à Patre,* ab vtroq; procedere monſtratur. Quid eſt enim: *Quem ego mittam vobis à Patre,* niſi quem Pater & ego mittam vobis? Ab vtroque enim mittitur, qui ab vtroque procedit. Sed quia Pater à nullo. Filius à Patre, Spiritus ſanctus à Patre & Filio: ideo Dominus ait: *Qui à Patre procedit.*

Proſper. 460.

De vita contemplatiua lib.1.c.18. Spiritus ſanctus à Patre Filioq; procedit.

In Sententijs cap.103.

Vna trium deitas, vna est essentia cunctis,
Idem est & Verbi Spiritus atque Patris.

Ferrandus Diaconus 500.

Regula 5. Pater vnius Filij Pater est: Filius vnius Patris est Filius: Spiritus sanctus & Patris & Filij est Spiritus. Ad solum Patrem generatio, ad solum Filium natiuitas, ad solum Spiritum sanctum pertinet de vtroque processio.

Fulgentius. 500.

Responsione 3. ad Ferrandum Diaconum: Non potuit Spiritum sanctum diuinitas Filij accipere, cùm ipse Spiritus sanctus sic procedat à Filio, sicut procedit à Patre, & sic detur à Filio, sicut datur à Patre, nec illa natura, vnde Spiritus sanctus habet originem, potuit vel expectare, vel accipere largitatem. Spiritus ille totus est Patris, totus est Filij, quia vnus naturaliter est Spiritus Patris & Filij: proinde totus de Patre procedit & Filio, totus in Patre manet & Filio, quia sic manet vt procedat, sic procedit, vt maneat.

De fide ad Petrum, c.n. Firmissimè tene, & nullatenus dubites, eundem Spiritum sanctum, qui Patris & Filij vnus est Spiritus, de Patre & Filio procedere, &c.

Paschasius Diaconus. 500.

Lib.1. de Spiritu sancto, cap. 8. Spiritus sanctus ex vtroque procedit, ideo dicit: *Qui autem Spiritum Christi non habet, hic non est eius.* Et alio loco: *Insufflauit, & dixit: Accipite Spiritum sanctum.*

Boëtius. 500.

Lib.1. de Trinitate: Cogitemus processisse quidem ex Patre Filium Deum, & ex vtroque Spiritum sanctum.

Hormisda. 510.

Epistola 76. ad Iustinum Imperatorem: Proprium est Patris, vt generaret Filium: proprium est Filij Dei, vt ex Patre Patri nasceretur æqualis: proprium est Spiritus sancti, vt de Patre & Filio procederet, sub vna substantia deitatis.

Cassiodorus. 540.

In Psalmum 50. Proprium est Filio, quod naturaliter à Patre generatus: proprium est Spiritui sancto, quòd à Patre & Filio procedit.

In Psal. 88. Hæc propria vnius Deus sancta Trinitas habet, quòd Pater ingenitus, Filius genitus, Spiritus sanctus à Patre & Filio procedit.

Concilium Toletanum Tertium. 580.

Cap.1 Quicunque Spiritum sanctum non credit à Patre & Filio procedere, cumq; non dixerit coæternum esse Patri & Filio, & coëssentialem, anathema sit.

Agnellus 580.

Ad Arminium de ratione fidei: Ex Patre Filius, ex Patre & Filio procedit Spiritus sanctus: Pater omnipotens genitor est Filij, ex Patre & Filio procedens virtus, qui est Spiritus sanctus.

Gregorius Magnus. 590.

In Confessione Fidei: Credo in Patrem ingenitum, Filium vnigenitum, Spiritum verò sanctum neque genitum, neque ingenitum, sed coæternum, de Patre & Filio procedentem.

Homilia 26. in Euangelia: Spiritus sancti missio est ipsa processio: quia de Patre procedit & Filio. Sicut itaque Spiritus mitti dicitur, quia procedit, ita & Filius incongruè mitti dicitur, quia generatur.

Libro 2. Dialogorum, cap. 38. Vndeipsa quoque veritas, vt fidem discipulis augeret, dixit: *Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos:* cùm enim constet, quia Spiritus paracletus Spiritus à Patre semper procedat & Filio, cur se Filius recessurum dicit, vt ille veniat, qui à Filio nunquam recedit: *Nota hîc Græcorum perfidiam, qui hunc locum sic corruperunt* πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς πρόερχεται, καὶ ἐν τῷ υἱῷ μένει. Qui ex Patre procedit, & in Filio manet.

Isidorus Hispalensis. 620.

Lib.7. Etymol. cap.3. Hoc interest inter nascentem Filium, & procedentem Spiritum sanctum, quòd Filius ex vno nascitur, Spiritus sanctus ex vtroque procedit, & ideo dicit Apostolus: *Qui Spiritum Christi non habet, non est eius.*

Cap.4. Pater solus est non de alio, ideo solus appellatur ingenitus: Filius solus de Patre natus est, ideo solus dicitur genitus: Spiritus sanctus de Patre & Filio procedit, ideo solus amborum nuncupatur Spiritus.

Concilium Toletanum Quartum. 620.

Cap.1. Spiritum sanctum nec creatum, nec genitum, sed procedentem ex Patre & Filio profitemur.

Concilium Toletanum Sextum. 648.

Cap.1. Credimus & profitemur Spiritum sanctum neque genitum, neque creatum, sed de Patre Filioq; procedentem, vtriusque esse Spiritum: ac per hoc substantialiter vnum sunt, quia & vnus ab vtroque procedit.

Synodus Hatfeldensis. 650.

Apud Bedam historiæ Anglicanæ lib.4. cap.17. Suscipimus & Spiritum sanctum procedentem à Patre & Filio inenarrabiliter, sicut prædicauerunt sancti Apostoli, & Prophetæ, & Doctores, & nos simul subscribimus, qui cum Theodoro Archiepiscopo fidem Catholicam exposuimus.

Concilium Toletanum Octauum. 655.

Cap.1. Credimus & in Spiritum sanctum viuificatorem, ex Patre & Filio procedentem, cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum.

Hildephonsus Toletanus. 660.

De virginitate S. Mariæ cap.1. Audisti testimonium Patris de Filio? audisti testimonium Filij de seipso simul & Patre? audisti testimonium de Spiritu sancto, qui vt hunc Filium Dei esse ostenderet, (de quo secundum diuinitatem idem Spiritus procedit) quòd descenderit in eum corporaliter, secundùm veritatem incarnationis ipsius?

Concilium Toletanum Vndecimum. 674.

In confessione fidei: Credimus Spiritum sanctum cum Deo Patre & Filio esse Deum, vnius substantiæ, vnius naturæ: non tamen genitum, vel creatum, sed ab vtrisque procedentem, amborum esse Spiritum.

Aponius. 700.

Lib.3. in Cantica: Spiritus sanctus vera ratione de voce & Verbo, de Patre & Filio procedere comprobatur.

Lib.6. Pater in Filio, & Filius in Patre, Spiritus sanctus de vtroque manans, vnius essentiæ.

Beda. 700.

Ad caput 3. Ioannis: Spiritus sanctus, quod ad se est, Deus est, quod ad Patrem & Filium, Spiritus sanctus est: quia Patris & Filij Spiritus est, ex Patre & Filio procedens, vnius substantiæ, maiestatis, potestatis, cum Patre & Filio.

Homilia in Dominica Exaudi: Notandum in primis, quòd Dominus Spiritum veritatis & à se mittendum esse testatur, & eundem mox à Patre pro-

cedere subiungit. Non quia idem Spiritus aliter à Patre procedit, quàm à Filio mittitur: sed ideo Filius eum à se mitti, & à Patre dicit procedere, vt aliam Patris, aliam suam esse personam designet, ac si in eadem distinctione personarum vnam esse operationem & voluntatem suam cum Patris voluntate & operatione denuntiet. Cùm enim eiusdem Spiritus gratia datur hominibus, profectò mittitur Spiritus à Patre, mittitur & à Filio: procedit à Patre, procedit & à Filio: quia & eius missio ipsa processio est, quia ex Patre procedit & Filio.

Alcuinus. 750.

De Trinitate lib. 1. cap. 6. Ergo hoc donum Dei, id est, Spiritus sanctus, qui de Patre & Filio æqualiter procedit, ineffabilis quædam Patris Filijq; communio est: & ideò fortassis sic appellatur, quia Patri & Filio potest eadem appellatio conuenire.

Ambrosius Ansbertus. 770.

In Apocal. lib. 9. Pater à seipso: Filius autem à Patre, non à seipso: Spiritus verò sanctus à Patre, & Filio cognoscitur esse.

Paulinus Aquileiensis. 780.

Aduersus Felicem Vrgelitanum: Credatur Filius, qui genitus est sine initio à Patre, non putatiuè, sed verè: credatur Spiritus sanctus, quia Spiritus sanctus est, & à Patre Filioq; procedit.

Carolus Magnus. 800.

Epistola ad Elipandum Toletanum: Credimus in Spiritum sanctum, Deum verum, viuificatorem omnium, à Patre & Filio procedentem. AEternus Spiritus sanctus, ex Patre Filioque procedens, vnus Deus, omnipotens, Pater, Filius, & Spiritus sanctus.

Haymo. 820.

Homilia in Octaua Paschæ: Et pulchrè insufflando Spiritum sanctum dedit, vt ipsum se esse ostenderet, qui in facie primi hominis spiraculum vitæ spirauerat: vel certè, quia anhelitus ab exteriore exterius trahitur, insufflando Spiritum sanctum dedit, vt ostenderet omnem diuinitatem in se esse, & sicut à Patre, ita quoque à se Spiritum sanctum procedere. Genes. 2.

Angelomus. 830.

Ad cap. 13. lib. 1. Regum: Ecclesiæ Catholicæ plebibus prædicare conuenit, Spiritum sanctum ex Patre & Filio procedentem, vnius esse substantiæ cum eis, à quibus procedit.

Hincmarus. 840.

In vita S. Remigij: In Patre totus est Filius, & in Verbo totus Pater: in Patre simul & Filio totus Spiritus sanctus: à Patre & Filio totus idem procedit Spiritus sanctus.

Rabanus Maurus. 850.

De vniuerso lib. 1. cap. 3. Spiritus sanctus ideo prædicatur Deus, quia ex Patre Filioque procedit, & substantiam eius habet.

De institutione Clerici, lib. 2. cap. 37. Profitemur Spiritum sanctum nec genitum, nec ingenitum, sed ex Patre & Filio procedentem.

Libro 6. in Eccles. cap. 2. Spiritus sanctus est communis Patri & Filio, quia procedit à Patre, procedit & Filio, mittitur à Patre, mittitur & à Filio.

Concilium Vormatiense. 860.

In professione fidei: Confitemur, & credimus Spiritum sanctum à Patre Filioque procedentem, amborum esse Spiritum. Nec enim procedit de Patre in Filium, nec de Filio tantùm procedit, ad sanctificandam creaturam, sed ab vtrisque procedere monstratur: quia charitas, siue sanctitas amborum esse cognoscitur: Et nec Patris tantùm, nec Filij tantùm, sed simul Patris & Filij Spiritus dicitur. In relatiuis verò personarum nominibus Pater ad Filium, Filius ad Patrem, Spiritus sanctus ad vtrosque refertur.

Ioannes Diaconus. 870.

Vita S. Gregorij lib. 4. cap. 71. Libros Dialogorum Gregorij Zacharias sanctæ Romanæ Ecclesiæ Episcopus, Græco Latinoque sermone doctissimus, post annos ferè 175. in Græcam linguam conuertens, Orientalibus Ecclesijs diuulgauit, quamuis astuta Græcorum peruertitas, in commemoratione Spiritus sancti à Patre procedentis, nomen Filij suaptim radens, abstulerit.

Remigius Autissiodorensis. 880.

Ad Psal. 32. *Et Spiritu oris eius*, id est, Spiritu sancto, misso de cælis ab ore eius, id est, Christo, qui est os Patris, quia per illum nobis locutus. Hic ostendit, quòd Spiritus sanctus & à Filio procedit.

Ericus. 880.

Homilia de S. Trinitate: Sicut ergo Spiritus sanctus mittitur à Filio, sic mittitur & à Patre, & sic procedit à Filio, quomodo à Patre. Inter nascentem Filium, & procedentem Spiritum sanctum ista est distantia, quòd Filius ex vno nascitur, Spiritus verò sanctus ex vtroque procedit.

Radulphus Flaviacensis. 930.

In Leuiticum lib. 7. cap. 1. Ignis egressus à Domino Spiritus sanctus est, qui à Patre Filioque procedit. De quo ipse Dominus: *Ignem veni mittere in terram.* Luc. 12.

Smaragdus. 960.

Ad cap. 15. Ioannis: Significat enim quòd æqualiter idem Spiritus sanctus à Patre & Filio procedit, & æqualiter à Patre & Filio mittitur: sed propter distinctionem personarum hic dicitur à Patre procedere, & à Filio mitti vt in eadem distinctione personarum, vnam esse operationem & voluntatem suam cum Patris voluntate denuntiet.

In Epistola de Sabbatho Pentecostes: Credant & in Spiritum sanctum Deum verum, ex Patre & Filio procedentem.

Pelegrinus Laureacensis. 970.

In Symbolo: Confiteor Spiritum sanctum, qui est tertia in Trinitate persona, vnum & æqualem cum Deo Patre, & Filio esse: Credo Deum vnius substantiæ, vnius quoque naturæ, nec tamen genitum, vel creatum, sed à Patre Filioque procedentem, amborum esse Spiritum.

Leo Nonus. 1050.

Epistola ad Venetiarum & Histriæ Episcopos: Credo Spiritum sanctum nec ingenitum, nec genitum, sed à Patre & Filio procedentem, veraciter procedere.

Epistola ad Petrum Antiochenum Episcopum: Credo Patrem ingenitum, Filium vnigenitum, Spiritum sanctum nec ingenitum, nec genitum, sed à Patre & Filio procedentem.

Radulphus Ardens. 1060.

Dominica prima post Ascensionem: Duplex processio Spiritus sancti intelligitur: vna, qua Spiritus sanctus procedit æternaliter à Patre & Filio, vt tertia in Trinitate persona, & vna cum eis substantia, qua quotidie æquè à Patre & Filio procedit temporaliter, ad sanctificandum creaturam, &c.

Guitmundus Aduerſanus. 1060.

De S. Trinitate: Iſte amor eſt Spiritus ſanctus, qui ab vtroque ita procedit, vt ſemper in vtroque maneat: ita ſemper in vtroque manet, vt ab vtroque ſemper procedat.

Meginardus. 1070.

Tractatu de Fide: Nunquam non fuit Pater, à quo Filius ineffabiliter natus, à quo Spiritus ſanctus non natus, ſed procedens: quia Spiritus non eſt Filius, neque ingenitus, quia non eſt Pater, nec factus, quia non ex nihilo, ſed ex Deo Patre, & Deo Filio Deus procedens.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

In Monologio cap. 55. Nec Pater ab vllo eſt, nec Filius à Patre quaſi ſpirante naſcitur, iſte autem æſtimetur Spiritus vtriuſque: quia ab vtroque ſuo quodam inenarrabili modo ſpirante mirabiliter procedit.

De proceſſione Spiritus ſancti: Si Spiritus ſanctus eſt de Patre, quia eſt de Deo, qui Pater eſt, negari nequit eſſe quoque de Filio, cùm ſit de Deo, qui eſt Filius.

Ad caput 4. Epiſtolæ ad Galatas: Miſit Deus Spiritum ſanctum, qui à Patre procedit, & à Filio: nam & miſſio, qua mittitur à Patre, ipſa eſt proceſſio, qua procedit à Patre. Et ideo dicit Apoſtolus, eum mitti à Patre & Filio, vt oſtendat eum ab vtroque procedere.

Hildebertus Cenomanenſis. 1090.

Epiſt. 21. ad Anſelmum: Appulorum relationibus didici, vos in Concilio Barenſi ſermonem de Spiritu ſancto habuiſſe, quem calumnioſa Græcorum verſutia à Filio minimè procedere fabulatur. Quid ergo aduerſus hanc illorum dementiam in præfato promulgaſtis Concilio, ſuccincto tractatu deprecor annotari.

Hymno de S. Trinitate:

Paracletum increatum,
Neque factum, neque natum,
Patri conſore Genitóq;,
Sic procedit ab vtroque,
Ne ſit minor poteſtate,
Vel diſcretus qualitate, &c.
Flamen ab his procedendo,
Tres & vnum ſubſiſtendo.

Ivo Carnotenſis. 1100.

Sermone de Pentecoſte: Iſte Spiritus ſanctus, qui Patris & Filij vnus eſt Spiritus, à Patre procedit & à Filio, & ad corda credentium pariter mittitur & à Patre & à Filio. Vnde & Dominus dicit in Euangelio: *Cùm venerit Spiritus veritatis, qui à Patre procedit, ille vos docebit omnem veritatem. Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Hæc verba ita interpretatur Didymus: Inſeparabilis eſt Spiritus ſanctus à mea & Patris voluntate. Et amplius, quia non ex ſe eſt, ſed ex Patre & me eſt. Hoc enim ipſum, quòd ſubſiſtit & loquitur, à Patre & à me illi eſt. Quid eſt ergo Spiritum à Patre Filioq; ſubſiſtere, niſi eundem Spiritum à Patre Filioque procedere. Ioan. 15.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De operibus Spiritus ſancti, lib. 1. cap. 28. Aduerſus errorem eorum, qui dixerunt hunc Spiritum ſanctum non à Patre & Filio, ſed à ſola perſona Patris procedere, illud conſtanter dicendum eſt, quia quod à Patre procedit Spiritus ſanctus, gratiarum diuiſio, quod à Filio procedit, peccatorum remiſsio eſt.

De glorificatione Trinitatis, & de proceſſione Spiritus ſancti, libro 1. capite 17. Fuêre nonnulli maximè Græcorum, qui dicerent à ſolo Patre, & non à Filio procedere Spiritum ſanctum, quos tamen ſancta Romana Eccleſia, Latinæ Eccleſiæ columna, iamdudum per multa concilia, luce coruſtans Euangelica, & ſuper petram fidei firmiter ſtans fundata, fic reuerberauit, concentorem ex ipſis Græcis habens Athanaſium Catholicum atque Orthodoxum, vt iam non ſit nobis neceſſe quicquam addere, niſi quia ſpontaneum in ſermonibus noſtris huic proceſſioni offerimus obſequium.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Libro 3. de Philoſophia mundi: Spiritus iſte à Patre & Filio procedit: quia voluntas diuina, & bonitas inde, quòd ita potens Deus & ſapiens oſtenditur. Nihil enim Spiritum ſanctum à Patre & Filio procedere eſt aliud, quàm diuinam voluntatem ex potentia & ſapientia vſque ad creationem & gubernationem extendere. Hæc bonitas & voluntas Patri & Filio coæterna eſt.

Bernardus. 1130.

Sermone 3. de Pentecoſte: Spiritus ſanctus quaſi ſpecialiter Spiritus dicitur, quòd ab vtroque procedat, firmiſsimum atque indiſſolubile vinculum Trinitatis, tanquam propriè ſanctus, quòd ſit domum Patris & Filij, omnem ſanctificans creaturam.

Sermone 20. parvorum Sermonum: De Spiritu ſancto teſtatur Scriptura, quia procedit, ſpirat, inhabitat, replet, glorificat. Procedere dicitur duobus modis: vnde, & quò. Vnde? à Patre & Filio. Quò? ad creaturam.

Richardus Victorinus. 1140.

De Trinitate lib. 6. cap. 8. Spiritus ſanctus prorſus vno eodemque modo procedit tam à Patre quàm à Filio: Siquidem vtrobique vna eademq; eſt per omnia ratio.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib. 1. diſt. 11. lit. A. Hic dicendum eſt Spiritum ſanctum à Patre eſſe & Filio, & procedere à Patre & Filio, quod multi hæretici negauerunt. Quòd autem de vtroque procedat, multis diuinorum eloquiorum teſtimonijs comprobatur. Dicit enim Apoſtolus: *Miſit Deus Spiritum Filij ſui in corda veſtra.* Ecce hic dicitur Spiritus Filij. Et alibi: *Qui autem Spiritum Chriſti non habet hic non eſt eius.* Ipſe enim Filius de Spiritu ſancto dicit in Euangelio: *Quem ego mittam vobis à Patre* &c. His & alijs authoritatibus oſtenditur, quòd Spiritus ſanctus à Patre & Filio procedit. Gal. 4. Rom. 8. Ioan. 14

Hugo Eſtherianus. 1160.

De proceſſione Spiritus ſancti, libro 2. cap. 13. Apud Latinos omnibus patet per fidem Patris & Filij eſſe Spiritum ſubſtantialiter, & ſecundùm naturam: & æqualiter: quia non minus Filij, magis verò apparet eſſe Patris, ſcilicet vtriuſque per omnia æquè exiſtit. Ob quam rem, non eſt ſecundùm abundantiam vel defectum alterutrum: quia quot modis eſt Patris, totidem Filij exiſtit, ſecundùm naturam, ſubſtantialiter, ſecundùm cauſam, & ſecundùm emiſsionem, id eſt, proceſsionem.

Cap. 17. Si ex ſolo Patre procedit Spiritus, non eſt ipſe imago Filij, ſed Patris, vt ſine medio ex ipſo coruſcans. Non eſt autem hoc, cùm Spiritus imago ſit Filij, & ex ipſo proximè refulgeat. Quare ſi Filius ideò ex Patre prouenit, quia eius exiſtit imago, & Spiritus ex Filio exiſtentiam habet, quia imago eius eſt.

Adam Victorinus. 1180.

Proſa de ſancta Trinitate: *Patri compar Filioq;*

Spiritus ab vtroque Procedit connexio.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone in die Ascensionis: Spiritus sanctus à Patre procedit & Filio, & cum eis est verus, & viuus Deus benedictus in secula seculorum. Amen.

Concilium Lateranense. 1215.

Cap.1. Pater à nullo, Filius autem à Patre solo, at Spiritus sanctus ab vtroque pariter absque initio semper & fine. Pater generans, Filius nascens, Spiritus sanctus procedens.

Cesarius Heisterbachius. 1220.

Lib.8. cap. 36. Spiritus sanctus Deus est, tertia in Trinitate persona, à Patre Filioq; procedens æternaliter.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica prst Ascensionem: Vterque mittit Spiritum sanctum, id est, tam Pater, quàm Filius, vnde vtriusque Spiritus dicitur: Patris namque Spiritus dicitur, sicut ad Romanos Apostolus ait: *Si Spiritus eius, qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in vobis,* Rom. 4. *viuificabit & mortalia corpora vestra.* Spiritus Filij dicitur in eadem Epistola: *Si quis Spiritum Christi non habet hic non est eius.* Rom.8. Ex quo patet, quòd ab vtroque procedit, &c. Licet autem in hodierno Euangelio dicat Dominus: *Mittam vobis Spiritum veritatis, qui à Patre procedit,* vt honorem & gloriam daret Deo Patri, propter authoritatem principij, nihilominus tamen vult intelligi, quòd ab ipso Filio procedit: vnde & ipse discipulos suos insufflauit, dicens: *Accipite Spiritum sanctum.* Certum est autem, quòd flatus à sufflante, & spiritus à spirante procedit.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

De retributionibus Sanctorum: Nihil nouerunt Philosophi de magnificentia & largitate Dei, comparatione Christianæ sapientiæ, qui generationem Filij ex ipso, & largitatem, quia Spiritus sanctus ex vtroque procedit, donum scilicet æquale ambobus ignorauerunt.

Alexander Alesius 1230.

Parte 1. quæst. 43. memb. 1. Latini transumunt verbum procedendi ab exitu siue processu causari à causa, vnde dicunt, quòd procedere est ab aliquo exire, quamuis non in aliquem, secundùm quod dicitur à mente & notitia procedere amor, quamuis non intelligitur in aliquid. Et secundùm hunc modum dicunt Latini, quòd Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio: quia exit ab vtroque, velut amor à notitia & mente.

Thomas Aquinas. 1250.

Opusculo primo contra Græcorum errores, capite, quòd Spiritus S. est Spiritus Filij: Ad ostendendum quòd Spiritus sanctus procedat à Patre & Filio, primò sumendum est, quod etiam ab ipsis errantibus negari non potest, cùm expresse authoritate sacræ Scripturæ probetur, quòd scilicet Spiritus sanctus sit Spiritus Filij: Dicitur enim ad Galatas 4. *Misit Deus Spiritum Filij.* & Rom. 8. *Si quis Spiritum Filij non habet, non est eius.*

Guilhelmus Peraldus. 1255.

In Summa de fide, cap. 19. Procedit Spiritus à Patre & Filio: de processione S. Spiritus à Patre habes Ioannis 15. *Spiritus veritatis, qui à Patre procedit.* Græci verò negant Spiritum sanctum procedere à Filio, eò quòd istud non inueniatur expresse in canone sacræ Scripturæ: Nos verò hoc non concedimus, quia Spiritus sanctus vocatur Spiritus Christi. Rom.8. *Qui Spiritum Christi non habet, hic non est eius.*

Vibanus Quartus. 1260.

Paraphrasi in Psal. 50. Spiritus sanctus non factus, non creatus, non genitus, sed à Patre & Filio procedens.

Gregorius Decimus. 1270.

In 6. Decretalium titulo 1. Fideli ac deuota professione fatemur, quòd Spiritus sanctus æternaliter ex Patre & Filio, non tanquam ex duobus principijs, sed tanquam ex vno principio, non duabus spirationibus, sed vnica spiratione procedit. Hoc professa est hactenus, prædicauit, & docuit, hoc firmiter tenet, ac prædicat, profitetur, ac docet sacrosancta Romana Ecclesia, mater omnium fidelium ac magistra: hoc habet Orthodoxorum Patrum atque Doctorum, Latinorum pariter & Græcorum, incommutabilis & vera sententia. Sed quia nonnulli propter irrefragabilis præmissæ veritatis arrogantiam in errores varios sunt prolapsi, nos huiusmodi erroribus viam præcludere cupientes, hoc sacro approbante Concilio damnamus & reprobamus omnes, qui negare præsumpserint æternaliter Spiritum sanctum ex Filio procedere: siue etiam temerario ausu asserere, quòd Spiritus sanctus ex Patre & Filio, tanquam ex duobus principijs, & non tanquam ex vno procedat.

Iacobus Genuensis Episcopus. 1280.

Sermone 3. de Trinitate: Fons generat riuum, sic Pater generat Filium: fons & riuus faciunt stagnum, quia Pater & Filius faciunt Spiritum sanctum: fons à nullo procedit, riuus à fonte procedit, & stagnum ab vtroque procedit: & tamen in fonte, riuo, & stagno est eadem aqua, quia in Patre, & Filio, & Spiritu sancto est eadem substantia.

Robertus Dominicanus. 1290.

Sermone 27 Credo vnum esse Spiritum sanctum à Patre & Filio procedentem, coæternum & consubstantialem Patri & Filio.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap.16. Ioannis: *Quia de meo accipiet.*) A me procedendo. Nec est per hoc intelligendum, quòd partem essentiæ Filij recipiat: quia indiuisibilis est. & ideo, si aliquid capitur, totum capitur. Omne autem verbum procedens ab aliquo naturaliter ipsum manifestat, & sic Spiritus sanctus procedens à Filio, & totam eius essentiam accipiens, totum ipsum manifestat.

Franciscus Maronius. 1320.

In lib. 1. Sentent. dist. 12. q. 1 Ioannis 16. *Ipse de meo accipiet:* Si autem accipiet de eo, quòd est Filij, ex eo colligitur, quòd æquè Spiritus sanctus accipit aliquid à Filio. Totus est à Filio, quia Deus est quicquid habet. Ergo procedit à Filio.

Augustinus Triumphus. 1320.

De potestate Ecclesiastica quæst. 12. art. 3. Spiritum sanctum ex Patre & Filio procedere, non solùm Græcorum & Latinorum Doctores asserunt, verùm etiam ipsa Veritas, Ioannis 14. cùm dicit: *Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille testimonium perhibebit de me.*

Guido Rocherius. 1333.

In manipulo curatorum part. 3. de articulo fidei, cap. 1. Credere debemus Spiritum sanctum esse verum Deum, ex Patre & Filio procedentem. Contra istũ articulum errant Græci, dicentes: Spiritum sanctum à solo Patre procedere. Contra errorem eorum addit Ecclesia Romana in Symbolo Niceno: *Qui ex Patre Filioq; procedit.*

Thomas Argentinensis. 1350.

In lib. 1. Sent. dist. 11. art. 2. Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio: quia Pater generando Filium, omnia communicat Filio, in quibus ad Filium non habet oppositionem.

Catharina Senensis. 1370.

Tract. 11. 6. cap. 167. Spiritus ſanctus, qui procedit à Patre & Filio, me fecit aptam ad amandum.

Petrus Aliacus. 1400.

In lib. 1. Sent. diſt. 11. queſt. 8. Spiritus ſanctus procedit à Patre & Filio æternaliter. Aliqui nituntur iſtam concluſionem rationibus probare: ſed ſimpliciter dico, quòd per rationem hoc non poteſt concludi, ſed omnes rationes, quæ ad hanc fierent, poſſent faciliter ſolui. Ideo tenendum eſt, authoritate fidei ſcilicet ex determinatione Eccleſiæ Dei, nec aliter eam probo.

Raymundius Sebundus. 1430.

In viola animæ dialog. 1. cap. 7. Pater eſt largiens, & Filius recipiens: ſed vbi eſt largitor & receptor oportet quòd aliud inde procedat, quod ſcilicet nec ſit dare, nec recipere, videlicet amor, qui procedit à dante in recipientem, & à recipiente in dantem. Et ſic eſt ibi amoris proceſsio, quæ eſt tertia res & tertia perſona, quę neque Pater eſt, neque Filius, ſed amborum Spiritus. Hic autem amor neceſſariò à Patre Filioq; procedit.

Synodus Florentina. 1439.

Seſſione vltima in Litteris vnionis: Spiritus ſanctus ex Patre ſimul & Filio, & ex vtroque æternaliter, tanquam vno principio, & vnica ſpiratione procedit. Declarantes quòd id, quod ſancti Doctores & Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum ſanctum, ad hanc intelligentiam tendit, vt per hoc ſignificetur, Filium quoq; eſſe ſecundùm Græcos quidem cauſam, ſecundùm Latinos verò principium ſubſiſtentiæ Spiritus ſancti, ſicut & Patrem. Et quoniam omnia quæ Patris ſunt, ipſe Pater vnigenito Filio ſuo gignendo dedit, præter eſſe Patrē, hoc ipſum, quòd Spiritus ſanctus procedit ex Filio, ipſe Filius à Patre æternaliter habet, à quo æternaliter etiam genitus eſt. Definimus inſuper explicationem illorum verborum, *Filioq;*, veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc neceſſitate, licitè ac rationabiliter Symbolo fuiſſe appoſitam.

Nicolaus Dorbellus 1450.

In lib. 1. Sent. diſt. 11. Spiritus ſanctus procedit à Patre & Filio: quia in illo ſigno originis, in quo Pater producit actu voluntario, idem eſt principium productiuum in Patre & Filio, & ideo Filius eadem productione producit Spiritum ſanctum cum Patre.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

In Summa orthodoxæ fidei lib. 1. articulo 48. Oportet concedere Spiritum ſanctum non ſolùm ex Patre, ſed ex Patre & Filio procedere: Aliter enim non poſſet diſtingui à Filio, quoniam ſola relatio ratione oppoſitionis multiplicat perſonas diuinas.

Rupertus Lyrius. 1480.

In Quadrageſimali ſerm. 19. c. 1 Secunda opinio damnata de Spiritu ſancto, quòd non procedit à Filio, ſed à ſolo Patre, quæ inuenta fuit à Neſtorianis, damnata ab Epheſina ſynodo: propterea in Symbolo Patrum dicitur: *Et in Spiritum ſanctum, Dominum & viuificantem, qui ex Patre Filioq; procedit.*

Carolus Bouillus. 1500.

Quæſtionum Theologicarum lib 1. queſt. 37. AEqualem ſubſtantiæ portionem mutuat Spiritus ſanctus à Patre & Filio: omnis quippe inæqualitas procul à diuinitate abeſt. Non enim magis propinquat Patri Spiritus ſanctus, quàm Filio: neque magis Filio, quàm Patri: ſed æquè vtrique propinquus eſt, & paribus radijs ab vtroque pendet.

Quæſtione 38. Spiritus ſanctus, qui æquam ſubſtantiæ portionem à Patre & Filio capeſsit, non prius ab vno, quàm ab alio procedit: quippe qui haud quaquam ab vtroque ſeparatim, ſed vnà ſimulq; totus procedit. Diuidit enim Spiritum, qui prius ab vno extremorum, quàm ab alio educit, ac profert.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Rabbi Simeon, filius Iobai.

In libro Zoar: ſuper illa verba: *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt.* Ait Rabbi Ibba: Hic eſt, ô Iſrael, antiquus (Iehoua) Deus, qui eſt principium omnium rerum, antiquus antiquorum, hortus radicum, & omnium rerum perfectio, & dicitur Pater Deus noſter, profunditas fluminum, & fons ſcientiarum, quæ proceduntab illo Patre. Et Filius vocatur (Iehoua) Deus. Hic eſt Spiritus ſanctus, qui à duobus procedit, & vocatur menſura vocis: vnus eſt, & vnum concludat & colligat.

In Bereſchit. Rabba Vzira (vt citatur in Thalmud:) Spiritus Deus volitans erat ſuper aquas: Hic eſt Spiritus Meſsiæ, de quo ſcriptum eſt Eſaiæ 11. *Et requieſcet ſuper eum Spiritus Dei.*

FINIS LIBRI PRIMI.

LIBER SECVNDVS DE CHRISTO SALVATORE.

ARTICVLVS PRIMVS.

DEI FILIVM EX MARIA VIRGINE VERE CARNEM SVSCEPISSE, VERVM FVISSE HOMINEM CORPORE ET ANIMA CONSTANTEM, VERE PASSVM ET MORTVVM ESSE.

NEGANT.

Anno post natũ Christum.

80. SATVRNINVS *Saluatorem ignotum esse dixit, incorporalem, sine figura, in phantasmate, seu putatiuè & vmbratiliter visum hominem, nec carnem hominis veram, nec animam suscepisse.* Irenæus, Epiphanius, Philastrius, & Theodoretus de Saturnino.

100. *Basilides ex eo, quod in historia passionis scriptum est, Simonem quendam à Iudæis coactum crucem Domini gestasse, affirmauit, non ipsum Christum, sed eius loco Simonem Cyrenæum passum esse, permutato habitu ac forma: Sic nempe, vt Christus Cyrenæi, & Cyrenæus Christi vultum representaret. Eminus igitur stetisse, & Iudæorum stultissimam risisse, quòd Christum putantes se crucifigere, alium crucifigerent.* Irenæus, Tertullianus, Epiphanius, Philastrius, Augustinus, & Theodoretus de Basilide.

140. *Valentinus dixit, Christum carnem de cælo detulisse, nec quicquam de Maria accepisse, sed per eam transiuisse, sicut aqua per riuulum, aut canalem illabitur.* Irenæus, Tertullianus, Epiphanius, Philastrius, Augustinus, & Theodoretus de Valentino.

150. *Marcion & Cerdon Christum in hominis forma sine carne, putatiuè & vmbratiliter tantùm natum & passum esse asseruerunt, quòd natura virginem parere non fineret.* Irenæus, Tertullianus, Philastrius Augustinus, & Niceras de hæresibus.

160. *Apelles dicebat Christum ipso descensu aëriam sibi carnem contexuisse, eandemq; in ascensu singulis elementis reddidisse.* Tertullianus, Epiphanius, & Augustinus de illius hæresi.

270. *Manichæi dixerunt Filium esse partem vnius substantiæ Patris, & id Filium volunt intelligi, quod ex Dei substantia parte aliqua deductum apparuit in carne, cùm humani nihil haberet: crucē quoque, passionē, & mortem visione tantùm fuisse.* Hilarius lib. 6 de Trinitate, Hieronymus ad cap. 14. Matth. Ruffinus in Symb. Apost. Leo de festo Epiphaniæ, Suidas in voce Manes, Epiphanius, Theodoretus, & Damascenus de Manichæis.

350. *Hilarius in Psal. 68. sentit humanitatem Christi suapte natura fuisse doloris & miseriæ expertem: famem verò, sitim, mœrorem, timorem, cæteraſq; animæ & corporis infirmitates, non fuisse illi naturales, sed vltrò assumptas nostri gratia.*

380. *Apollinaris dicebat Christum suscepisse carnem sine anima.* Augustinus hæresi 55. Ruffinus lib. 2. cap. 20. Socrates lib 2. cap. 46. Vincentius Lyrinensis contra hæreses.

400. *Fortunatus, Felix, Faustus, Secundinus, & alij Manichæi, negabant Christum esse natum, aut in Euangelio se vsquam ex hominibus natum esse dicere.* Augustinus lib. 2. cap. 2. contra illos.

440. *Priscillianista natalem Christi non verè honorant, sed se honorare simulant; ieiunantes eodem die, sicut & Dominico; quod vtique ideò faciunt, quia Christum Dominum in vera hominis natura natum esse non credunt, sed per quandam illusionem ostentata videri volunt, quæ vera non fuerint, sequentes dogma Cerdonis & Marcionis.* Leo Papa epist. 93. cap. 4.

450. *Eutyches prædicabat Dominum nostrum Iesum Christum consubstantialem nobis esse secundùm carnem, sed de cælo corpus habuisse.* Liberatus in Breuiario, cap. 12.

530. *Aphthardocitæ asserebant Christi corpus ab ipsa conceptione nulli obnoxium fuisse internecioni, neque affectionum illarum, quæ naturaliter, absque vlla reprehensione insitæ sint, particeps fuisse.* Damascenus de hæresibus, Nicephorus lib. 17. cap. 29.

540. *Iustinianus Imperator edictũ proposuit, quo sanxit corpus Domini incorruptibile, naturalium & inculpaturum passionum haudquaquam capax fuisse: credendum esse Dominum ante passionem comedisse, quemadmodum post passionem manducauit: nec sacrosanctum illius corpus aliquam mutationē inde ab eo, quo in vtero formatum est, neque in voluntarijs, neque in naturalibus possessionibus, nec post resurrectionem quidē*

accepisse

accepiſſe aſſerens: cui opinioni Sacerdotes paſſim aſſentire coegit. Contra hunc ſcripſit Anaſtaſius Antiochenus, Euagrius lib. 4. cap. 39. Nicephorus lib. 17. cap. 29.

600. *Armenij dicunt Chriſtum ſuſcepiſſe corpus non eiuſdem eſſentiæ, cuius noſtra ſunt corpora, ſed incorruptibile, & impatibile, & tenue, & increatũ, & cæleſte, quod & videre, & comedere, & bibere videatur, & aliis muneribus humanis fungi, cùm tamen nihil horum faciat. Præterea dicunt carnem in diminutam eſſe conuerſam, & eiuſdem ſuæ eſſentiæ, cuius eſt ipſa diminuta.* Euthymius in Panoplia part. 2. tit. 20.

630. Mahometus Azoara 11. *Iudæi Chriſtum Mariæ filium ſe peremiſſe perhibent, ſed nequaquam enim, imò ſui ſimilem ſuſpendentes interfecerunt: profitentes etiam ſe ſua cædis auctores, cordibus ſuis non minimam ambiguitatem inde gerunt, ſed eum nullatenus interfecerunt; quia Deus incomprehenſibilis & ſapiens, eum ad ſe tranſmigrare fecit.*

1050. *Begomili dicunt Chriſtum deſcendiſſe de cœlis, & per aurem Virginis dextram influxiſſe, carnem induiſſe, quæ aſpectu quidem videatur ex materia conſtare, & humani corporis eſſe ſimilis, cùm tamen reuera materia ſit expers, ac diuina.* Euthymius Panopliæ parte 2. tit. 23. cap. 7.

1180. *Noui Manichæi dicunt, Chriſtum non habuiſſe verum corpus, nec veram carnem, ſicut habent cæteri homines; nec verè fuiſſe paſſum, & mortuum in cruce, nec verè reſurrexiſſe à mortuis, nec verè aſcendiſſe ad cœlum, in corpore & carne humana: ſed omnia in ſimilitudinem facta fuiſſe.* Nicolaus Eymericus parte 2. Directorij quæſt. 13.

1200. *Albanenſes dicunt quod Filius Dei Chriſtus non aſſumpſit naturam humanam in veritate, ſed ſimilem in beata Virgine: quòd Chriſtus non verè comedit, nec verè bibit, nec verè paſſus eſt, nec verè mortuus eſt, nec verè reſurrexit; ſed putatiuè.* Guido de hæreſibus, Antoninus 4. parte Summæ, tit. 11 cap 7. §. 5.

1317. *Arnoldus de villa noua docuit, quòd humana natura à Deo aſſumpta eſt æqualis Deo, omnibus bonis ſuis: & quòd tantum ſit humanitas in Chriſto, quantum Deitas, & tantum poſſit.* Nicolaus Eymericus parte 2. Directorij, quæſt. 11.

1530. *Anabaptiſta docent Chriſtum non habuiſſe veram carnem ex Maria aſſumptam, nec fuiſſe verum hominem, ſed habuiſſe corpus phantaſticum; nec verè, ſed tantùm per phantaſma mortuum eſſe.* Cochlæus de erroribus Anabaptiſtarum Monaſterienſium, Caluinus de Libertinis cap. 17.

1540. *Gaſpar Suuenckfeldius* Tomo 2. epiſtola 72. & 77. *dicit, Carnem Chriſti nullo modo ſimilem carni Adami, ſine ante, ſine poſt lapſum, atque hoc dogma æquè inuiolabile ac ſacroſanctum videri vult, ac Chriſtum de Spiritu ſancto conceptum.*

Parte 1. confeſſionis pag. 9. 19. &c. parte 3. pagina 175. & epiſtola 78. ad Auguſtanos, & libro de totalitate Chriſti futiſsimè docet, *Chriſti carnem, vel humanitatem, non eſſe creatam, nec creaturam.*

1571. *Anno 1571. prope Heidelbergam publicè facta eſt Anabaptiſtis poteſtas diſputandi illam quæſtionem, an Chriſtus ex Virgine carnem aſſumpſerit, an alibunde.* Petrus Caniſius lib. 1. de corruptelis Verbi Dei.

1579. Fratres familiæ Amoris libro Londini 1579. impreſſo, art. 42. affirmant, *Chriſtum vt in Virgine Maria, ſic in ſua quoque carne conceptum eſſe, & incarnatum.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

Eſaiæ 7. v. 14. Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium.

Lucæ 2. 6. Factum eſt autem cùm eſſent ibi, impleti ſunt dies vt pareret: & peperit Filium ſuum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præſepio.

Ioannis 1. 14. Et verbum caro factum eſt.

Rom. 1. 3. Qui factus eſt ex ſemine Dauid ſecundùm carnem.

Galat. 4 4. At vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege.

Philip. 2. 6. Qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.

1. *Timoth.* 2. 5. Vnus mediator Dei & hominum, homo Ieſus Chriſtus.

Hebræorum 2. 14. Quia ergo pueri communicauerunt carni & ſanguini: & ipſe ſimiliter participauit eiſdem: vt per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium. 16. Nuſquam Angelos apprehendit: ſed ſemen Abrahæ apprehendit. Vnde debuit per omnia fratribus ſimilari.

1. *Petri* 3. 18. Mortificatus quidem carne, viuificatus autem ſpiritu.

1. *Petri* 4. 1. Chriſto igitur paſſo in carne.

1. *Ioannis* 4. 2. Omnis ſpiritus, qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt.

2. *Ioan.* v. 7. Multi ſeductores exierunt in mundum, qui non confitentur Ieſum Chriſtum veniſſe in carnem.

Iacobus frater Domini.

In Liturgia: Vnigenite Fili & Verbũ Dei, qui es immortalis, ac dignatus es propter noſtram ſalutẽ ex ſancta Deipara ſemperq́; Virgine Maria carnem induere, ſine vlla cõuerſione homo factus es, crucíq; affixus Chriſte Deus, ac morte mortẽ cõculcaſti.

ASSE-

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Ignatius. 100.

Epiſt. ad Trallianos: Obturate aures veſtras, cùm vobis quiſpiam loquitur, excludens Ieſum Chriſtum Filium Dei, qui natus eſt Dauid, qui ex Maria, qui verè genitus eſt ex Deo, & ex Virgine: verùm non ſimili modo. Nec enim idem eſt Deus & homo. Verè aſſumpſit corpus: *Verbum* enim *caro factum eſt*. & vixit inter homines ſine peccato: *Quis* enim *ex vobis arguet me de peccato?* Verè edit, ac bibit, crucifixus, & mortuus eſt, ſub Pontio Pilato: verè inquam, non hominum opinione crucifixus, & mortuus eſt, &c. Quidam athei & increduli aiunt, ipſum ſola opinione hominum natum eſſe, non autem reuera corpus aſſumpſiſſe, & opinione mortuum, non autem verè paſſum, &c. Verè genuit Maria corpus, habens in ſe Deum habitantẽ: reuerà natus eſt Deus Verbũ ex Virgine, veſtitus corpore, obnoxio eiſdẽ paſſionibus nobiſcũ: verè natus ex vulua, qui omnes homines in vulua fingit, & corpus ſibi fabricauit ex ſanguinibus Virginis, hoc ſolùm excepto, quòd nulla viri conſuetudo interceſſerit. Verè natus eſt ſicut & nos, & verè lacte paſtus eſt, & cibo potuq; communi nobiſcum vſus eſt: & expletis tribus annorum decadibus, verè baptizatus eſt à Ioanne, non autem opinione hominum, aùt phantaſia: verè condemnatus, & crucifixus eſt, non opinione, non phantaſia, non impoſtura.

Ioan.1. Ioan.8.

Ad Smyrnenſes: Ieſus Chriſtus, Dei Filius, primogenitus omnis creaturæ, qui Dei Verbum eſt, & vnicus Filius, ſecundùm carnem de genere Dauid, ex Maria Virgine, baptizatur à Ioanne, vt impleretur ab eo omnis iuſtitia: qui verſatus eſt inter homines ſine peccato, & ſub Pontio Pilato, & Herode Tetrarcha affixus eſt cruci pro nobis, in vera carne, ex quo & nos ſumus, per diuinam beatamq; paſſionem eius, &c. Omnia hæc paſſus eſt propter nos, & verè paſſus eſt, nõ opinione, ſicut & verè reſurrexit, &c.

Dionyſius Areopagita 100.

De diuinis nominibus cap. 2. part. 1. Diſcretum eſt autem à diuinis operibus in nos benignè manantibus, quòd ſecundùm nos, atque ex nobis integrè & verè ſubſtantiam aſſumpſit ſuperſubſtantiale Verbum, eaq; & geſſit, & pertulit, humanæ ipſius aſſumptionis electa atque præcipua. His enim neque Pater, neque Spiritus vllaratione communicat, niſi fortè quis aſſerat, benignitate, clementiaq;, & communione voluntatis, atque in omni ſupereminentiſſima & ineffabili operatione diuina (quam homo pro nobis factus adimpleuit immutabilis profectò Deus, & Dei Verbum) illos quoque acceſsiſſe conſortes, &c. Ignora mus autem quomodo ex virgineis ſanguinibus, altero quàm naturali iure formatus eſt, quóve pacto, ſiccis pedibus corporale pondus habentibus, materiæq; grauitatem, liquidam perambulauerit inſtabilemq; ſubſtantiam, & alia, quæ excellentem Ieſu naturam ſignant.

Iuſtinus Martyr. 150.

In expoſitione fidei: Chriſtus homo oſtenditur, ex æqualibus & irreprehẽſibilibus naturæ noſtræ perfectionibus.

Dialogo cum Tryphone: Chriſtus in lucem editus, virtutem ſuum obtinuit, & incrementum capiens, iuxta communem mortalium omnium morem rebus congruentibus vſurpandis, ſuum cuique actui & ætati tribuit, alimentis omnibus vtens, & ad annos plus minus triginta durans, quoadusque Ioannes aduentus eius præco præceſsit.

Irenæus. 180.

Lib. 3. c. 32. Errant igitur, qui dicunt eum nihil ex Virgine accepiſſe, vt abiiciant carnis hæreditatem, abiiciant autem & ſimilitudinem, &c. Si non accepit ab homine ſubſtantiam carnis, neque homo factus eſt, neque filius hominis: & ſi hoc non factus eſt, quod nos eramus, non magnum faciebat, quod paſſus eſt, & ſuſtinuit, &c. Quid in Mariam deſcendebat, ſi nihil incipiebat ſumere ab ea? Aut ſi nihil ſumpſiſſet ex Maria, nunquam ea, quæ à terra erant, percepiſſet eſcas, per quas id, quod à terra ſumptum eſt, nutritur corpus.

Lib. 5. cap. 1. Vani ſunt qui putatiuè dicunt eum apparuiſſe: non enim putatiuè hæc, ſed in ſubſtantia veritatis fiebant. Si autem cùm homo non eſſet, apparebat homo, neque quod erat verè perſeuerauit Spiritus Dei: quoniam inuiſibilis eſt Spiritus: neque veritas quædam erat in eo: non enim illud erat, quod videbatur. Prædiximus autem, quoniam Abraham & reliqui Prophetæ, propheticè videbant eum, id quod futurum erat per viſionem prophetantes. Si igitur & nunc talis apparuit, non exiſtens quod videbatur, quædam prophetica viſio facta eſt hominibus, & oportet alium exſpectare aduentum eius, in quo talis erit, qualis nunc viſus eſt propheticè. Oſtendimus autem, quoniam idem eſt, putatiuè dicere eum viſum, & nihil ex Maria accepiſſe. Neque enim eſſet verè ſanguinem & carnem habẽs, per quam nos redemit, niſi antiquam plaſmationẽ Adæ in ſemetipſum recapitulaſſet. Vani igitur qui à Valentino ſunt, hoc dogmatizantes, vt excludãt ſalutem carnis, & reprobent plaſmationem Dei.

Hippolytus. 220.

Epiſtola ad Reginam quandam: Eum ergo dicit primitias dormientium, vtpote mortuorum primogenitum, qui cùm ſurrexiſſet, velletq; oſtendere, id ſibi excitatum, quod etiam erat mortuum, dubitantibus diſcipulis, aduocato Thoma ait: *Palpa hic, & vide, quod ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.*

1 Cor. 5.

Ioan. 20.

Origenes. 230.

Lib. 1. de principijs: Chriſtus corpus aſſumpſit noſtro corpori ſimile, eo ſolo differens, quòd natum ex Virgine de Spiritu ſancto eſt. Et quoniam Ieſus Chriſtus natus, & paſſus eſt in veritate, & non per imaginem, communi hac morte verè mortuus eſt, verè etiam à mortuis reſurrexit, & poſt reſurrectionem cum diſcipulis ſuis conuerſatus, aſſumptus eſt.

Lib. 2. in Ioh. In nouiſsimo tempore deſcendens de cœlis Deus Vnigenitus, terreni corporis teſta ex Virgine ſe induens, totius mundi ſaniem, immunditiem quoque, & putredinem rapit, omnium peccata ſupportando.

Methodius Tyrius. 260.

Oratione in Hypapantem Domini: Tu Maria Deo, nullius aliorum rerum indigo, carnem, quam non habebat, mutuata es: quò nimirum hac ratione omnipotens id, quod eſſe dignatus eſt, homo videlicet, apparerer. Quid hoc illuſtrius? quidve ſublimius? Qui cælum & terram implet, cuius præterea ſunt omnia, quæcunque mouentur atque ſuſiſtunt, is tui factus eſt indigus. Tu enim admirabilem incarnationem, quam aliquando non habuit, Deo mutuò dediſti: tu potentem corpore, tanquam decenti quadam panoplia induiſti, per quam ipſe quidem facilè à me caperetur, & ſerueretur: ego verò tutum & commodum ad illum acceſſum haberem.

Petrus Alexandrinus. 300.

Libro de Deitate: *Verbum caro factum est*, cùm Angelus ſacram Virginem eiuſmodi oratione ſalutauit: *Aue gratia plena, Dominus tecum*, hoc eſt, Dei Verbum nunc tecum eſt. Nam illa Gabrielis ſalutatio Deum Verbum in vtero virgineo natum, & carnem factum inſinuat. Hinc & ſcriptum eſt: *Spiritus ſanctus ſupernenier it te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi: ideoq; quod natum eſt ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.* Dei autem Verbum, citra viri commercium, ſola Dei, qui quiduis efficere poteſt, voluntate, in Virginis vtero incarnatum eſt, viri præſentia, eiuſdemq; actione ad hoc minimè requiſita: Dei namque virtus Virginem per Spiritus ſancti illapſum adumbrans, viro quouis efficacius operata eſt.

Alexander Epiſcopus Alexandriæ. 320.

Epiſtola ad Alexandrum Epiſcopum Conſtantinopolitanum: Dominus noſter Ieſus Chriſtus corpus non ſpecie adumbratum, ſed verum ex Maria Deipara aſſumpſit, qui in fine ſeculorum inter homines ad delenda peccata verſatus eſt, qui crucifixus eſt & mortuus ſine vlla ipſius diuinitatis imminutione, qui reſurrexit à mortuis, aſcendit ad cœlos, ſedet ad dextram maieſtatis Dei.

Synodus Nicænæ. 325

In Symbolo: Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis, & incarnatus eſt de Spiritu ſancto, ex Maria Virgine: *Et homo factus eſt.* Crucifixus etiam pro nobis ſub Pontio Pilato: *Paſſus & ſepultus eſt.*

Athanaſius. 340.

Epiſtola ad Epictetum contra hæreticos: Nihil certè tale in diuinis Scripturis, quæ Deum in humano corpore fuiſſe aiunt, reperias: & Patres, qui Nicææ conuenerunt, non corpus, ſed Filium ipſum Patri coæternum fuiſſe aſſeuerant, idq; ex ſubſtantia Patris: corpus verò rurſum ex Maria, ſecundùm diuinas Scripturas, ortum traxiſſe confitentur.

Oratione 4. contra Arianos: Vbi ſemel Verbum natum ex Maria prodijt, ſub conſummationem ſeculorum, ad peccata abroganda, (ita enim Patri viſum fuit, Filium ſuum mittere, *factum ex muliere, factum ſub lege*) tum ſcriptum eſt, Verbum aſſumpta carne hominem factum eſſe, & in ea carne paſſum eſſe pro nobis, vt Petrus teſtatur: *Chriſtus*, inquit, *paſſus in carne pro nobis*: vt palam fieret, omnesq; crederemus, eum, cùm ſemper Deus eſſet, poſtmodum in noſtri gratiam hominem eſſe factum; & *corporaliter*, vt inquit Apoſtolus, *habitaſſe omnem plenitudinem diuinitatis in carne.* Quæ verba idem valent, ac ſi dicas: Cum Deus eſſet, proprium quoddam corpus cepit, eoq; vtens vt organo, homo factus eſt propter nos. Ideoq; quæ propria ſunt carnis, etiam de illo referuntur, vmirum, quia in carne conſiſtebat, qualia ſunt eſurire, ſitire, pati, fatigari, aliaq; id genus, quæ caro in ſe recipit.

Gal. 4.

1. Pet. 2.

Coloſ. 2.

Baſilius Magnus. 370.

In Liturgia: Vnigenite Fili & Verbum Dei, cùm ſis immortalis, dignatus es propter noſtram ſalutem incarnari, & de ſancta Dei Genitrice, & ſemper Virgine Maria, immutabiliter humanari, & crucifigi.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 4. de generatione Filij: Crede quòd hic vnigenitus Dei Filius propter peccata noſtra de cœlo deſcendit in terram, & earundem affectionum cum nobis aſſumpſit humanitatem, & natus eſt ex Maria Virgine, & Spiritu ſancto. Non opinione, non phantaſia humanitatem aſſumpſit, ſed in veritate: non tanquam per canalem tranſiens per Virginem, ſed verè incarnatus ex ipſa, factè nutritus verè, vereq; comedens, ſicut & nos. Si enim phantaſma erat illa incarnatio, phantaſma & ſalus.

Catecheſi 13. Illuminatorum: Paſſus eſt Ieſus pro hominibus verè: non enim apparentia eſt crux, neque opinio redemptio: non imaginaria mors & fabulatoria ſalus. Si enim imaginaria eſſet mors, veri eſſent illi, qui dicebãt: *Recordati ſumus, quòd ſeductor ille dicebant adhuc viuens.* Paſſio itaque vera: verè enim crucifixus eſt, & non confundimur, neq; negamus: ſed potius in eo gloriamur.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 20. Deſcendit de cœlo, & conceptus eſt, nõ à ſemine viri, ſed per Spiritum ſanctum, & verè corpus de Maria habuit, ſibi ipſiq; carnem de ſancta matre efformauit, & animam ac mentem humanam accepit, & totum id, quod eſt homo, excepto peccato, in ſeipſo per ſuam deitatem commixit, natuſq; eſt in Bethlehem.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 51. quæ eſt Epiſtola 1. ad Cledonium: Si quis Chriſtum per Virginem tanquam per canalem fluxiſſe, non autem in ea diuino modo, quia abſq; viri opera humano, quia iuxta pariendi conſuetudinẽ, formatum eſſe dixerit, atheus eſt.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione 2. de pauperibus amandis: Ipſe Dominus Angelorum, ipſe cœleſtis beatitudinis Rex propter te factus eſt homo, & ſordidas iſtas, abiectasq; carnis exuuiolas, vnà cum anima, quæ ipſis erat indura, ſibi circumdedit, vt attactu ſuo tuis ægritudinibus mederetur.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Lib. 1. Paſchali: Ex tantis ac talibus aſſumpſit hominem, duntaxat abſque peccato ex quantis, & qualibus nos omnes creati ſumus: non ex parte, ſed totus mediator Dei, & hominum, homo Chriſtus Ieſus, nulloq;, quod noſtræ ſimilitudinis eſt, caruit niſi ſolo peccato, &c. Sciendum eſt, quòd ex omni parte temperatum humanæ conditionis exhibens ſacramentum, perfectam ſimilitudinem noſtræ conditionis aſſumpſerit, nec carnem tantùm, nec animam irrationalem ſine ſenſu, ſed totum corpus, totamq; animam ſibi ſocians, perfectum in ſe hominem demonſtrauit, vt perfectam cunctis hominibus in ſe, & per ſe largiretur ſalutem: habensq; noſtri conſortium, qui de terra conditi ſumus, nec carnem deduxit de cœlo, nec animam.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 24. in priorem ad Corinthios: Hoc corpus clauis confixum, & flagris cæſum non tulit mors. Hoc corpus in crucem actum ſol cùm vidiſſet ſuos auertit radios. Propter hoc & velum templi ſcindebatur, & petra rumpebatur, & terra quatiebatur. Hoc eſt illud corpus, quod fuit cruentatum, quod lancea percuſſum, & ſalutares emiſit fontes vniuerſo orbi terræ, vnum quidem ſanguinis, alterum verò aquæ.

Homilia de Ioanne Baptiſta: Sancta Maria, Beata Maria, mater & virgo, virgo fuit ante partum, virgo poſt partum. Ego hoc miror, quomodo de virgine virgo natus ſit, & poſt natiuitatem virginis mater virgo ſit. Vultis ſcire quomodo de virgine natus ſit, & poſt natiuitatem mater ipſa ſit virgo? Clauſa erãt oſtia, & ingreſſus eſt Ieſus. Nulli dubiũ quin clauſa ſint oſtia. Qui intrauit per oſtia clauſa, non erat phantaſma, non erat ſpiritus, verè corpus erat. Quid enim dicit: *Reſpicite & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, quæ me habere videtis.* Habebat carnes, habebat oſſa: & clauſa erant oſtia.

Quomodo clauſis oſtijs intrauerunt oſſa & caro? Neſcis quomodo factum ſit, & das hoc potentiæ Dei. Da potentiæ Dei, quia de virgine natus ſit, & tamen ipſa virgo fuerit virgo poſt partum.

Homilia 25. in 3. cap. Ioannis: Spiritus carnem Chriſti formauit, non tamen ex nihilo: (quid enim opus fuiſſet matrice?) ſed ex carne virginali. Quo nam autem pacto factum ſit explicare non poſſum: ſed factũ eſt, ne quis à natura noſtra partum illum alienum putaret.

Proclus. 425.

Epiſtola ad Armenios: Deus forma carens ſumpſit formam ſerui, caro factus, natus ex Virgine, volens vtique monſtrare, quia ſecundùm veritatem fieri homo dignatus eſt. Naturam ſiquidem corpoream, & exordia, & habitus, paſſionesq; neceſſariò ſubſequuntur.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Dorotheam Deum fide ad Theodoſium: Si Verbi incarnatio vmbra eſt, aut res tantùm imaginaria eſt, ergo vera non eſt, neque Virgo Filium Dei verè enixa eſt, neque Verbum, quod ex Deo Patre prodijt, ſemen Abrahæ verè complexum eſt, neque fratribus verè aſſimulatum eſt. Etenim quæ in nobis cernuntur, ea nec typus, nec vmbra, nec ſpectrum ſunt, ſed veritas, & res ipſa, &c. Si nunquam verè in carne apparuit, quale quæſo dorſum pro nobis cædendum præbuit? aut quales percutientibus genas exhibuit? Si Verbum Dei verè incarnatum non eſſet, nec verè quoque pro nobis mortem oppetijſſet, neque Chriſtus Dominus ex mortuis verè exſuſcitatus eſſet, &c. An non apertiſſimum eſt, obſecro, vnigenitum Dei Filium ſimilem nobis, hoc eſt hominem, factum eſſe, quò nimirum terrenum hoc noſtrum corpus, vita propria per œconomicam vnionem illi immiſſa, ab inducta corruptione liberaret? animam rurſum humanam, poſteaquam illam propriam ſibi reddidiſſet, ſuæq; naturæ firmitate ac immutabilitate perinde ac vellus colore imbuiſſet, peccato ſuperiorem declararet?

Paulus Emiſenus. 450.

Homilia de Chriſti Natiuitate: Qui ante ſecula arcano ineffabiliq; modo ex Patre genitus eſt, nouiſſimis temporibus per mulierem in lucem funditur. Enimuerò natura noſtra perfectè aſſumpta, humanæq́ue naturæ conditionibus ex prima conceptione in ſe veluti proprijs translatis, ac noſtro tandem corpore, ſibi in templum coaptato, ex Deipara Virgine Deus perfectus, & homo itidem perfectus prodijt.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. Epiſt. 102. *Omni cuſtodia ſerua cor tuum*, ne Chriſti naturam poſt incarnationem merum duntaxat ſpectrum eſſe credas. Alterutram enim tollit, qui vnam tantùm confitetur: nempe vel diuina mutata, vel noſtra imminuta. Hæc eſt Manis Charybdis, per quam omnes in Gehennam præcipites agere ſtuduit.

Epiſt. 121. Chriſtus ſemen Abrahæ apprehendit, & matrem illinc elegit, & in ea, & ex ea carnem induit, atque homo verè, per omnia excepto peccato, nobis ſimilis, factus fuit.

Theodoretus. 450.

Dialogo 1. Hæc pacta conuenta interpretans D. Paulus in Epiſtola ad Galatas, dicit: *Abraha autem dicta ſunt promiſſiones, & ſemini eius.* Non dicit, & ſeminibus eius, tanquam de multis: ſed tanquam de vno, qui eſt Chriſtus, apertiſſimè oſtendens, Chriſti humanitatem, quæ ex ſemine Abrahæ germinauit, & quæ Abrahæ facta eſt, promiſſionem impleuit. Gal. 3.

Baſilius Seleucien. 460.

Oratione prima de Verbi incarnatione: Cùm Filius Dei imaginem in integrum vellet reſtituere, noſtræq; carni immortalitatem impertiri, ipſemet carne ſe induit: cognatum videlicet per cognatum ſanaturus, fitq; homo numeris omnibus perfectus, quò eum integræ ſanitati reddat, quę olim creauerat.

Titus Boſtrenſis. 460.

Ad cap. 1. Lucæ: *Ideo quod naſcetur ex te.*) Non dicit Angelus ad Virginem, quod natum eſt ſimpliciter, ne quis corpus, quod ex ea prodijt, aliunde peritum exiſtimet: ſed addit, *ex te*: quo nimirum, quod naſcebatur, ſecundùm naturam ortum ex illa ducere, adeoq; naturalem illius fœtum eſſe certò perſuadeat.

Andreas Cæſareenſis. 500.

Ad cap. 9. Apocalyp. Noſtri cauſa Chriſtus ſemel factus eſt homo, noſtraq; omnia ſolo peccato excepto participauit.

Ioannes Maxentius. 510.

In ſecunda fidei profeſione: Fatendum eſt Deum natum ex fœmina, non ſecundùm diuinitatem, ſed ſecundùm humanitatem: in cunis iacuiſſe pannoſum, ſordibus inuolutum: creuiſſe, ac profeciſſe ætate ac ſapientia, ſed ſecundùm humanitatem.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap. 45. Eſaiæ: *Operatus eſt ſalutem in medio mundi*, quia carnem de terra, non de cœlo demiſſam habuit.

Synodus Quinta Conſtantinopolitana. 535.

Act. 4. Si quis non confitetur eum, qui eſt ante ſecula & ſine tempore ex Patre natus, eſſe Deum Verbum, in vltimis diebus deſcendiſſe de cœlis, & incarnatum eſſe de ſancta & gloriola Dei Genitrice & ſemper Virgine Maria, & hominem factum, natum ex ipſa: talis anathema ſit.

Andreas Cretenſis. 560.

In ſalutationem Angelicam: Non ſimulatam carnem nobis aſſumpſit, ſed in ipſa rei veritate, ſingulari ſimul erga genus humanum ſtudio, & ſecundùm homines ex hominum ſubſtantia ſibi aſciuit, qui eſt altiſſimus, ac totam noſtram naturam in ſemetipſo ſanctificauit: nec diſpenſationem eam ſub ſpecie quadam finxit: hanc ille carnis, inquam, veritatem cognouit, illæſa eius deitate manente.

Leontius. 600.

De ſectis actione 1. Filius & Sermo Dei, conſtituto propter nos in Deipara Virgine domicilio, cùm corpus animatum mente præditum, rationis particeps, & ſimpliciter, vt loquar, humanum induiſſet, eidem humano corpori vnitus eſt, citra confuſionem.

Euſtachius Presbyter. 610.

Inuita S. Eutychij: Pernicioſa omnino peſtis eſt, affirmare incorruptum fuiſſe Domini noſtri Ieſu Chriſti corpus ante reſurrectionem. Quis enim adeò ſtultus eſt, vt Domini corpus ex eo, quòd cum diuina natura copulatum fuit, incorruptum aſſerat, cùm hoc conceſſo colligendum ſit neceſſariò fictam, & ſimulatam humanæ carnis ſuſceptionem extitiſſe? Quomodo enim incorruptum corpus pati potuit, aut circumcidi, aut pannis inuolui, aut lacte nutriri? Quæ ſi illam vitæ largitricem carnem ſubijſſe credimus, crucem item, & clauorum foramina, & lanceæ vulnus confiteri oportet. Incorruptum igitur de illo dici non poteſt, niſi per hoc verbum intelligamus, corpus illius nulla vnquam fuiſſe peccati macula contaminatum, aut in ſepulchro non eſſe diſſolutum.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Epiſtola ad Honorium: Filius Dei vterum intactum virginitatis ingreſſus, caſtitatem luſtratam Mariæ ſanctæ, incarnatus, qui erat incarneus, & formam ſuſcepit noſtram, qui ſecundùm diuinam eſſentiam, quantum ad habitum & ſpeciem, inexformabilis, & corporatur ſecundùm nos incorporeus, & homo iuxta veritatem efficitur, qui ſemper Deus cognoſcitur, &c. Et homo ſecundùm veritatem factus eſt ab ipſo ſummo conceptu de ſanctiſſima Virgine.

Oratione in Chriſti Natalitia: An non, cùm Dei Verbum eſſet, æternumq; ex æterno Patre ortum haberet, impollutum Matris Virginis vterum propter nos inhabitauit? veramq; in illa, & ex illa carnem ſuſcepit? ſuſcepit autem ex ea carnem, non prius quidem ex ea formatam & exiſtentem, quàm indiſſolubili vinculo illi coniungeretur: ſed vnà cum ipſo, & in ipſo Verbi complexu exiſtentiam ſortitam.

Maximus Monachus. 640.

Centur. 1. cap. 9. Chriſtus Deus naſcitur, aſſumpta carne animam intellectiuam habente. Qui cùm rebus ex nihilo creationem conceſſerit, factus eſt homo. Quem dum ſupernaturali modo Virgo peperit, nullum diſſoluit virginitatis argumentum. Qua enim ratione factus eſt homo, ſine vlla naturæ alteratione, aut commutatione potentiæ: ſic eam, q̃ peperit, tũ matrem effecit, tum Virginem conſeruauit, miraculo miraculum circa idem declarans?

Germanus Conſtantinopolitanus. 720.

In Theoria: Vnigenitus Filius & Sermo Patris initio carentis cùm ſit, recepta propter noſtram ſalutem incarnatione ex ſacra Deipara, immutabili manente diuinitate & inconfuſa, vnus eſt, de ſancta Trinitate homo factus, & lubens crucifixus.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 1 cap. 14. Dei Verbum totum hominem ſalutis noſtræ cauſa ſuſcepit, hoc eſt, animam intellectualem & corpus, atque humanæ naturæ proprietates, ac naturales minimeq; reprehendendos affectus.

Lib. 3. cap. 2. Neque enim Deus Verbum, præexiſtenti ſeorſim carni vnitus eſt, verùm poſteaquam in ſanctæ Virginis vterum migrauit, citra vllam circumſcriptionem, in hypoſtaſi ſua, ex caſtis ipſius perpetuæ Virginis ſanguinibus, carnem anima rationali atque intellectuali animatam condidit: humanæ nimirum cõſperſionis primitias aſſumẽs: ac Verbum ipſum carni hypoſtaſis factum eſt.

Taraſius Conſtantinopolitanus. 780.

Epiſt. ad Epiſc. Antiochia, Alexandriæ, &c. Confiteor & propter noſtram ſalutem, in extremis temporibus, iuxta carnem, vnius ſanctæ Trinitatis Filij Dei, Domini q; noſtri Ieſu Chriſti ex vera Deipara & ſemper Virgine Maria generationem, ſubſtantiam aſſumpſiſſe nobis ſimilem, materialiter ſine peccato non deſciſcente ab eo quod fuerat, crucifixum pro nobis carne, ſepultum & reſurgentem.

Elias Cretenſis. 790.

In orationem 51. Nazianzeni: Dei Filium humanã naturam aſſumpſit, atque ex virgineis ſanguinibus carnem anima rationali & intellectuali animatam ſibi ipſi efformauit, diuino ſimul & humano modo: diuino nempe, quia ſine ſemine, ac ſine viro: humano autem, quia, vt partus lex poſtulat, nono menſe genitus eſt: ob idq; Dei genitricẽ propriè ac verè ſanctam Virginem prædicamus.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 815.

Epiſtola ad Leonem Tertium: Confiteor Dei Filium, infinita benignitate & miſericordia erga propriũ plaſma motum, è cœlo deſcendiſſe. In vtero enim Virginis verè propriè q; Deiparæ inhabitans, & per Spiritum ſanctum animam & carnem ſibi adaptãs, totamq; noſtram naturam, quemadmodum hominem in principio finxerat, ſibi aſciſcens, prodijt Deus incarnatus, &c. Etenim ſemine Abraham ſuſcepto, carnis ac ſanguinis perinde ac vnus ex nobis factus eſt particeps, carnemq; anima intelligente viuificatam aſſumpſit, nullo quidem pacto ante ſummam illam vnionem præexiſtentem, ſed ſimul carnem, ſimul anima rationis compote animatam, ſimul Verbo vnitam.

Michaël Syncellus. 830.

In Dionyſio Areopagita: Cæterùm Dauidicæ puellæ Virginis ventrem, quæ nuptiarum expers, ac propemodum innocens Virgo ſemper permanſit, vti ſementis, ſubijt, carnemq; ex illius ſanguine aſſumens, cum anima rationis intellectuq; participe ſe coniunxit, eamq; ſibi copulauit.

Photius. 870.

Epiſtola ad Michaëlem Bulgariæ Principem, de ſeptem Synodis: Chriſtus verus Deus noſter, propter nos & propter noſtram ſalutem, carnis & ſanguinis, quemadmodum nos, particeps eſſe voluit, & maſſam noſtram in ſeipſum ſuſcipiens, vnus ex duobus contrarijs declaratus eſt, Deus idem exiſtens & homo.

Leo Philoſophus Imp. 886.

Epiſtola ad Omarum Saracenorum Principem: Miſit Deus Verbum ſuum ad Mariam, quam elegerat: accepit formam hominis Verbum Dei, induit corpus de Maria, cum anima & intellectu. Habitauit Verbum ipſius, quod erat ex Deo, in ipſo corpore ſine ſeparatione ab ipſo in perpetuum. Si non eſſet ipſum corpus, quod induerat, nemo poſſet videre Verbum Dei: ſed veniens Verbum Dei, induit corpus de Maria.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 14. Marci: Chriſtus, qui totum hominem cum naturalibus ſuſcepit conditionibus, omninò & triſtitiam & angorem naturalem habuit: cæterùm dicendo, *tranſeat à me calix iſte*, monſtrauit humanitatem.

Ad cap. 1. Lucæ: *Ecce concipies.* Hoc ſingulare, quod nulli alteri conceſſum eſt. *In vtero* autem dixit, vt oſtendat Dominum ex ipſius Virginis vtero incarnatum ſubſtantialiter.

Theodorus Abucara. 950.

Diſputatione 11. Verè Deum Verbum ex Virgine natum eſſe, eſurijſſe, ſitijſſe, naturales affectiones ſubijſſe, crucifixumq; & mortuum eſſe dicimus.

Suidas. 970.

In Auguſto: Sub eo Ieſus Chriſtus, Deus & Seruator noſter, carnem aſſumpſit è ſancta Deipara & Virgine Maria.

Euthymius. 1080.

Ad cap. 2. Matthæi: Quare non manſit Chriſtus Nazarethæ, ſi vi occidi non poſſet? Quia ſi hoc factum eſſet, aliqui affirmaſſent humanitatem iuxta phantaſiam tantùm aſſumptam fuiſſe: humanis videlicet non ſubiectam affectibus.

Conſtantinus Manaſſes. 1140.

In Annalibus: A Auguſto Cæſare potiente rerum coæternus ille Patri Sermo, conditor mundi, caſtam incorrupteq; iuuenculæ aluum ingreſſus, ex eius ſanguine carnem ſibi compegit, cum qua inter homines conſpectus eſt, tam diuinitate, quàm humana natura planè perfectus.

Conſtantinus Harmenopulus. 1180.

De Fide Orthodoxa: Dei Filius propter ſalutem noſtram ſuopte conſilio Deiq; Patris voluntate in terra deſcendens, & ſancta Deipara perpetuaq; Virgine Maria verè, non ſpecie tenus, natus eſt compoſita ſibi ex ea carne, mentis atque animi compote: perfectusq; Deus exiſtens, perfectus homo factus eſt.

Nicetas Choniates. 1200.

Theſauri Orthodoxæ Fidei lib. 2. cap. 31. Confitemur eundem Dei Filium in vltimis & præfinitis temporibus, vt genus humanum ſeruaret, & reformaret, è cœlis deſcendiſſe, ſeu voluntaria exinanitum humilitate, puræ Deiparæq; Virginis Mariæ vterum ſubijſſe: quæ à Spiritu ſancto prępurgata corpore & animo fuiſſet, ex eiusq; ſancta & incorrupta carne in ſubſiſtentia propria carnem aſſumpſiſſe: ita vt conſubſtantialis nobis affectus, eam in ipſa mediante anima rationis & intellectus participe compingeret, atque efformaret. Qui ex eadem Virgine intemeratáq; matre natus eſt, ſupra quàm dici aut excogitari, vllouе intellectu poſſit. Cùm enim ſine ſemine, ſupernaturalisq; conceptio fuiſſet, ineffabilis quoque partus, & inenarrabilis fuit. More itaq; noſtro, qui ſupra nos erat Chriſtus & Dominus proceſſit, omnia noſtra eſſentialiter in ſe ferens, vno dempto peccato, totus homo factus eſt, totusq; Deus manens, idem terrenus & cœleſtis.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Eccl ſhiſtor. lib. 1. cap. 23. Verùm enimuerò, quòd perfectus natura homo Dominus ſit, citra tamen naturæ inquiſitionem & ſordes, apertè aſtruit nouem illa menſium, qua in vtero geſtatus eſt, fœtura, natiuitas eius, educatio, baptiſmus, tentationes, fames, ſitis, labores, fatigationes, lachrymæ, angores, ſomnus, tædium, & quæcunque ſunt hominum naturales & irreprehenſibiles affectiones: adhæc alapæ, colaphi, flagra, contumeliæ, irriſiones, ſputus, ſannæ, ludibria, & reliqua eiuſmodi: præterea crux, clauі, acetum, fel, lancea: poſtremò denique mors, funus, & ſepultura. Atque hæc quidem à diſcipulis tum ad confirmandam carnis eius fidem ſunt ſpectata: poſteris autem ex ordine omnibus ea ſacrorum Euangeliorum ſcripta exhibent, atq; repræſentant. Itaque hæc omnia Seruatorem verũ hominem eſſe, ſatis indicant.

Ioannes Cantacuzenus. 1350.

Apologia 2. Reuera hominem aſſumpſit, nec alterius naturæ hominem, ſed ipſiſſimam hominum naturam, quæ ex Adam eſt, licet ex Virgine præter naturæ leges natus ſit, &c. Sentimus & credimus, quòd Filius Dei carne aſſumpta ex ſancta & Deipara Virgine, homo verus natus ſit, & idem ipſe verè ſit mortuus, & non alius: & in cruce, & in paſſione, & in morte ipſius gloriamur.

Gennadius Scholarius. 1450.

Dialogo de via Salutis humanæ. Verbum Dei quando bene placuit natum eſt, vt ex labijs Prophetarũ fuerat prædictum, ex ſancta Virgine Maria, & tunc manifeſtum fuit toti orbi. Quemadmodum enim manifeſtatur noſter ſermo, cùm ſit natus ex labijs noſtris: ita & Verbum Dei natũ eſt ex carne ſanctæ Virginis, & manifeſtatũ eſt toti orbi, &c. Deſcendit Filius & Verbum Dei, & ingreſſus eſt puram ſanctam & immaculatam Virginem, & ſuſcepit carnem, & homo factus eſt: & poſtea ex vtero Virginis egreſſus, conuerſatus eſt in mundo cum hominibus vt homo, & nominatus eſt Chriſtus, qui docuit homines viam veritatis.

Moſes Mardenus Aſſyrius. 1552.

In confeſſione Fidei: Deſcendit vna ex tribus perſonis de voluntate ipſarum trium, quæ ſunt vnum, eaq; erat perſona Filij, manſitq; in gremio ſanctæ Virginis Mariæ, filiæ Dauidis, non relinquens tamen locum, & incarnata eſt ex Spiritu ſancto, & ex Maria Virgine, ſecundùm prædeſtinationem ſcientiæ ſuæ, ſumpſitq; formam ſerui ſui.

Hieremias Pat. Conſtantinopolitanus. 1580

Reſponſ. 1 cap. 1. Verbum nulla diuinitatis alteratione & mutatione, nulla paſſione & fluxu interueniente, propter nos caro factum eſt, natura noſtra perfectè momento temporis aſſumpta.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

In confeſſione fidei: Vnigenitus Dei Filius incarnatus eſt de Spiritu ſancto, in immaculato vtero beatiſſimæ Mariæ ſemper Virginis veram & integram hominis naturam aſſumpſit, corpus videlicet & animam rationalem, in vnitate perſonæ diuinæ, &c. Inſuper firmiter credo & prædico eundẽ Dei Filium incarnatum, verè natum eſſe ex Maria ſemper Virgine, item verè paſſum, verè mortuum & ſepultum.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Lib. de carne Chriſti, cap. 1. Examinemus corporalem ſubſtantiam Domini: de ſpirituali enim certum eſt. Carnis quæritur veritas, & qualitas eius retractatur, an fuerit, & vnde, & cuiuſmodi fuerit. Renuntiatio dabit legem noſtræ reſurrectioni. Marcion, vt carnem Chriſti negaret, negauit etiam natiuitatem: aut vt natiuitatem negaret, negauit & carnem: ſcilicet, ne inuicem ſibi teſtimonium redderent, & reſponderent natiuitas & caro: Quia nec natiuitas ſine carne, nec caro ſine natiuitate: quaſi non eadem licentia hæretica & ipſe potuiſſet aut admiſſa carne natiuitatem negare, vt Appelles diſcipulus, & poſtea deſertor ipſius: aut & carnem & natiuitatem confeſſus, aliter illas interpretari, vt condiſcipulus & condeſertor eius Valentinus. Sed & qui carnem Chriſti putatiuam introduxit, æquè potuit natiuitatis quoque phantaſmata confingere, vt & conceptus, & prægnatus, & partus Virginis, & ipſius exinde infantis ordo τὸ δοκεῖν haberetur.

Cap. 5. Sed hæc quomodo in Chriſto vera erunt, ſi ipſe non fuit verus, ſi non verè habuit in ſe quod figeretur, quod moreretur, quod ſepeliretur, & reſuſcitaretur? carnem ſcilicet hanc ſanguine ſuffuſam, oſſibus ſubſtructam, neruis intextam, venis implexam, quæ naſci & mori nouit: humanam ſine dubio, vt natam de homine? Ideoq; mortalis hæc eſt in Chriſto, &c.

In Apologetico cap. 21. Iſte Dei radius, vt retro ſemper prædicabatur, delapſus in Virginem quandam, & in vtero eius caro figurata, naſcitur homo Deo miſtus: caro ſpiritu inſtructa nutritur, adoleſcit, affatur, docet, operatur, & Chriſtus eſt.

Nouatianus. 240.

De Trinitate cap. 10. *Verbum*, inquit Ioannes, *caro factum eſt, & habitauit in nobis*, vt meritò corpus noſtrum in illo fuerit: quoniam quidem noſtram Ioan. 1.

ſtram carnem Sermo ſuſcepit. Et ſanguis idcirco de manibus ac pedibus atque ipſo latere dimanauit, vt noſtri conſors corporis probaretur, dum occaſus noſtri legibus moritur. Qui dum in eadem ſubſtãtia corporis, in qua moritur, reſuſcitatus, ipſius corporis vulneribus cõprobatur, etiam reſurrectionis noſtræ leges in ſua carne monſtrauit, qui corpus, quod ex nobis habuit, in ſua reſurrectione reſtituit.

Cyprianus. 250.

Epiſt. 73. Nunquid hanc Trinitatem Marcion tenet? nunquid eundem aſſerit, quem & nos, Patrem Creatorem? nunquid eundem vnum Chriſtum Filium de Maria Virgine natum, qui Sermo caro factus ſit, qui peccata noſtra portauerit? qui mortem moriendo vicerit? qui reſurrectionem carnis per ſemetipſum primus initiauerit, & diſcipulis ſuis, quòd in eadem carne reſurrexiſſet, oſtenderit?

De bono Patientiæ: Dei Filius de illa ſublimitate cœleſti ad terrena deſcendens, non aſpernatur carnem hominis induere, & cùm peccator ipſe non eſſet, aliena peccata portare: Immortalitate interim poſita, fieri ſe & mortalem patitur, vt innocens pro nocentium ſalute perimatur.

Euſebianus. 275.

Epiſtola ad Epiſcopos Betica: Non eguit ille homo effici, per quem homo factus eſt: ſed nos eguimus vt Deus caro fieret, & habitaret in nobis, id eſt, aſſumptione carnis vnus interna vniuerſæ carnis incoleret. Humilitas eius, noſtra nobilitas eſt: contumelia eius, honor noſter eſt: quod ille Deus in carne conſiſtens, hoc nos viciſſim in Deum ex carne renouati.

Arnobius Rhetor. 300.

Aduerſus Gentes libro primo: Aſſumpſit Chriſtus hominis formam, & ſub noſtri generis ſimilitudine potentiam ſuam clauſit, vt & videri poſſet, & conſpici: verba faceret, & doceret, atque omnes exequeretur res eas, propter quas in mundum venerat faciendas. Quis eſt ergo viſus in patibulo pendere? quis mortuus eſt? Homo, quem induerat, & ſecum ipſe portabat.

Lactantius. 320.

De vera ſapientia & religione lib. 4. cap. 13. Hominem fuiſſe Chriſtum Hieremias docet, dicens: *Et homo eſt, & quis cognouit eum?* Item Eſaias: *Et mittet eis Deus hominem, & ſaluabit eos, iudicans ſanabit eos.* Sed & Moyſes in Numeris ita loquitur: *Orietur ſtella ex Iacob, & exurget homo ex Iſraël.*

Hilarius. 350.

Libro 10. de Trinitate: Si igitur homo Ieſus Chriſtus per initia corporis atque animæ noſtræ vixit in corpore, & non ita vt corporis ſui, ſic & animæ ſuæ princeps Deus in ſimilitudine hominis conſtitutus, & habitu repertus vt homo natus eſt: parem dolorem ſenſerit corporis noſtri, animæ noſtræ, & corporis, vt conceptu, ita & initio animatus in corpore. Quòd ſi aſſumpta ſibi per ſe ex Virgine carne, ipſe ſibi ex ſe animam concepti per ſe corporis coaptauit: ſecundùm animæ corporisq; naturam, neceſſe eſt & paſſionum fuiſſe naturam. Euacuans ſe enim ex Dei forma, & formam ſerui accipiens, & Filius Dei etiam Filius hominis naſcens, ex ſe ſuaq; virtute non deficiens, Deus Verbum conſummauit hominem viuentem. Nam quomodo Filius Dei hominis filius erit natus, vel manens in Dei forma, formam ſerui acceperit: ſi non potente Deo Verbo ex ſe & carnem intra Virginem aſſumere, & carni animam tribuere, homo Chriſtus Ieſus, ad redemptionem animæ & corporis noſtri perfectus eſt natus: & corpus quidem ita aſſumpſit, vt id ex Virgine conceptum, formam eum eſſe ſerui effecerit.

Ambroſius. 370.

De incarnationis Dominicæ ſacram. cap. 2. Dicitur hoc (*ſi rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccaſti, quieſce,*) Valentino & Manichæo, qui non putauerunt veritatem carnis humanæ à Chriſto eſſe ſuſceptam.

Lib. 1. de Sacram. cap. 5. Memento quòd dixerim, Chriſtus carnem ſuſcepit, non ſicut carnem, ſed carnis iſtius veritatem, verè carnem Chriſtus ſuſcepit.

Prudentius. 380.

In Apotheoſi contra Ebionem:

Ipſe gerit quod ſtruxit opus, hoc ſerre pudeſcit
Factor quod peperit, corpus loquor atque anima vim,
Finxerat hoc digitis, animam ſufflauerat ore:
Totum hominem Deus aſſumit, quia totus ab ipſo eſt.

Hieronymus. 390.

Ad cap. 14. Matthæi: Si iuxta Marcionem & Manichæum Dominus noſter non eſt natus ex Virgine, ſed viſus in phantaſmate, quomodo nunc Apoſtoli timent, ne phantaſma videant, &c. Qui putant Domini corpus non ideo eſſe verũ, quia ſuper molles aquas molle & aërium inceſſerit: reſpondeant, quomodo ambulauerit Petrus: quem vtiq; verum hominem non negabunt.

Ad cap. 4. Epiſt. ad Galat. Diligẽter attendite, quòd non dixerit *factum* per mulierem, quod Marcion & cæteræ hæreſes volunt, quæ putatiuam Chriſti carnem ſimulant: ſed *ex muliere*, vt non per illam, ſed ex illa natus eſſe credatur.

Auguſtinus. 400.

Hæreſi 11. Valentinus ait, Chriſtum à Patre miſſum, id eſt, à profundo ſpiritale vel cœleſte ſecum attuliſſe corpus, nihilq; aſſumpſiſſe de virgine Maria, ſed per illam tanquam per riuum aut per fiſtulam, ſine vlla de illa aſſumpta carne, tranſijſſe.

Hæreſi 21. Cerdoniani aiunt Chriſtum ipſum natum ex fœmina, neque habuiſſe carnem, nec verè mortuum, vel quicquam paſſum, ſed ſimulaſſe paſſionem.

De fide contra Manichæos cap. 26. Nos Dominum verum hominem ſuſcepiſſe credimus, & in ipſo viſibiliter inuiſibilem hominibus apparuiſſe, in ipſo inter homines conuerſatum fuiſſe, in ipſo ab hominibus humana pertuliſſe, in ipſo homines docuiſſe à quibus eſſet recedendum, quid eſſet perferendum, quò eſſet tendendum.

Ruffinus. 400.

In Apologia pro fide ſua ad Anaſtaſium: Filium quoque Dei in nouiſſimis diebus natum eſſe confitemur, ex Virgine & Spiritu ſancto carnem naturæ humanæ & animam ſuſcepiſſe, in qua paſſus, & ſepultus, & reſurrexit à mortuis, in eadem ipſa carne reſurgens, quæ depoſita fuerat in ſepulchro.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia 3. de Chriſti Natiuitate: Cùm annuntiatur nobis ſempiternus ille Vnigenitus Dei Patris, cui ſubiacent omnia, & per quem creata ſunt vniuerſa, ſub fine temporum naſci voluiſſe de fœmina & infantiam perpeti noſtræ carnis: tantæ dignationis gratiam non debemus examinare, ſed credere: nec diſcutere, ſed mirari.

Homilia 6. Hodie cœli terrarumq; Dominus pro libertate ſeruorum formam induit ſeruituris. Hodie noua fœminei ſexus gloria peperit Virgo, & quòd vniuerſa nobiſcum natura miratur, natus eſt homo non per hominem procreatus. Sed quamuis nouum videatur, non tamen incredulum, quòd Chriſtus in vtero Mariæ ſine generante conceptus eſt, qui de Deo Patre ſine conceptione proceſſit. Quòd enim Deus eſt, ſolius Patris eſt Vnigenitus: quod homo eſt, ſolius Matris eſt Filius.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 144. *Ecce* inquit, *concipies in vtero.*} Propter reuerentiam dixiſſe ſufficerat, *concipies*: quòd exaggerat, *in vtero*, quid eſt? vt conceptus eſſet veritas, non figura: vt partus eſſet proprietas, non imago: vt ſicut de Deo vero verus Deus natus eſt, ſic de vtero conceptu veritas humani corporis naſceretur. In ortu Chriſti humani corporis iniuria ſublata eſt, non natura: nec eſt creatura deleta, ſed culpa damnata. Eſt ergo hæreſis, quæ Chriſtum aërium corpus aſſumpſiſſe mentitur, nec habuiſſe carnem, ſed hominem ſimulaſſe cõfingit.

Arnobius Iunior. 440.

In conflictu de Deo trino & vno: Filius de ſinu Patris egreſſus, virginea integritas ita illum ſuſcepit, vt poteſt maſſa auri ignem ſuſcipere: & ex ipſa maſſa produxit hominem perfectum ex ſemine Dauid ſecundùm carnem, &c. Natus non aërius, ſed corporeus: non in phantaſia, ſed carnem, oſſa, ſanguinem, ſenſum, & animam geſtans: paſſus crucem ſecundùm Scripturas, verè mortuus eſt, verè ſepultus, verè à mortuis tertia die reſurrexit. Hoc tamen in eo eſt mortuum, quod mori potuit.

Leo Magnus. 450.

In ſolennitate Natiuitatis Domini ſermone 1. cap. 1. Dei Filius ſecundùm plenitudinem temporis, quã diuini conſilij inſcrutabilis altitudo diſpoſuit, reconciliandam auctori ſuo naturam generis aſſumpſit humani: vt inuentor mortis diabolus per ipſam, quam vicerat, vinceretur.

Sermone 7. de Epiphania cap. 3. Vnigenitus Dei ſub vna maieſtatis ſuæ inclinatione ſuſcepit, vt & homo vellet naſci, & ab hominibus poſſet occidi.

Proſper. 460.

Sentent. 64.

Quiſquis conſilio æterno contraria ſentis,
Et Verbum in noſtra carne manere negas
Diuina pietatis opus diſſoluere queris,
Spemq; ſuæ mundum diſpoliare cupis.
Nam quis ventura quenquam ſalnabit ab ira?
Quiſve hominis primi crimine liber erit,
Si Deitas Verbi non noſtræ eſt inſita carni,
Aut Chriſtus falſi corporis vmbra fuit?
Quis genitus puer eſt intacta Virginis aluo?
Quæ natura annis creuit & aucta cibis?
In qua prole patrem mundi ſe credidit Abram?
Quæ ſine ſtirpe eſt, omnia ſanctificans?
Quod regale genus ſimul eſt & pontificale?
Quisne idem Dauid filius & Dominus?

Cæſarius Arelatenſis. 480.

Homilia 5 de Paſcha: Quia nec nos habebamus vnde viueremus, nec ille vnde moreretur, materiam de noſtra mortalitate ſuſcepit, vt ſua immortalitate collocata mori poſſet, vita pro mortuis.

Vigilius Tridentinus. 480.

Lib. 1 contra Eutychen: Poſt reſurrectionem vnius eum naturæ eſſe fatentur: quod quàm ſit abſurdum, quamq; ineptum, ipſa rerum veritate demonſtratur. Poſt reſurrectionem enim, ad demonſtrandam ſui corporis veritatem, & comedit, & bibit, & contrectandum ſe diſcipulis obtulit, dicens: *Palpate, & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* Luc. 24.

Gennadius Maſſilienſis. 490.

De Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 2. Natus eſt Dei Filius ex homine, non per hominem, id eſt, non ex viri coitu, ſicut Ebion dixit: ſed carnem ex Virginis corpore trahens, & non de cœlo ſecum adferens, ſicut Marcion, Origenes, & Eutyches affirmant: neque in phantaſia abſque carne, ſicut Valentinus aſſerit, id eſt, neque putatiuè imaginatum, ſed corpus verum.

Fulgentius. 500.

De fide ad Petrum cap. 2. Sic Chriſtum verum hominem crede, vt eius carnem non cœleſtis, non aërix, non alterius cuiuſquam putes eſſe naturæ, ſed eius, cuius eſt omnium hominum caro, id eſt, quam ipſe Deus homini primo de terra plaſmauit, & cæteris hominibus plaſmat, quos per propagationem ex hominibus creat. Sed licet caro Chriſti & omnium hominum vnius eiuſdemq; naturæ ſit: hæc tamen, quam Deus Verbum ex Maria Virgine ſibi vnire dignatus eſt, ſine peccato concepta, ſine peccato nata eſt.

Alcimus Auitus. 500.

De conſolatione caſtitatis, cap. 10.

Intactam matrem pro ſpermate ſanctus adumbrat
Spiritus, hoc tantum ſanctum præbente cruorem:
Inde caro verbum efficitur, quiq; imperat ipſe
Cum Patre in cœlo, materno in corpore ſeruit:
Sic virgo fecunda fuit, quæ pondere cæſo
Factorem portare ſuum, Dominumq; perennem
Edere promeruit, dignoq; agnomine dicit
Virgo Dei Mater.

Boëtius. 500.

De duabus naturis & vna perſona Chriſti: Si noua veraq; nõ ex homine ſumpta caro formata eſt, quò tanta tragœdia generationis? vbi ambitus paſſionis? Ad quam verò vtilitatem factam probabitur tanta humilitas diuinitatis, ſi homo, qui perijt, generatione ac paſſione Chriſti ſaluatus non eſt, quoniam negatur aſſumptus? &c. Manducauit, & bibit, & humani corporis officio functus eſt. Cibi ac potus indigentiam in Chriſto fuiſſe nullus ignorat: ſed poteſtate, non neceſſitate, & ipſa indigentia ante reſurrectionem in eo fuit. Poſt reſurrectionem verò talis extitit, vt ita illud corpus immutaretur humanum, ſicut præter prævaricationis vinculum mutari potuiſſet.

Primaſius. 540.

Ad cap. 5. epiſt. ad Romanos: Sicut Adam ſine commercio coniugali Dei manibus eſt factus: ita & Chriſtus ex Virgine Deo operante proceſſit.

Ad cap. 8. Chriſtus ſimilem carnem ſuſcepit cæteris hominibus ſine peccato, quia nec de concupiſcentia, nec de coitu, ſed de Virgine nata eſt.

Caſſiodorus. 540.

Ad Pſalm. 33. Vita noſtra, quæ reuera Deus eſt, qui carnem ſumptam ex Virgine Maria ſibi vniuit, eamq; propriam fecit, viuificatricem eam eſſe profeſſus eſt, ſicut ait in Euangelio: *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis vitam in vobis* æternam. Quæ licet ex humana natura ſumpta ſit, non tamen eam, & vnius hominis ex nobis exiſtimare debemus, peccati alicuius contagione pollutam: ſed adorabilem, ſa- Ioan. 6.

Intiſe-

lutiferam, viuificatricem, quæ peccata dimittit, propter Verbum, cui adunata eſt.

Fortunatus. 570.

De partu Virginis:

O vteri thalamus, nouæ innctio facta ſalutis,
Qua Deus atque caro nupſit honore nouo.
Quòd Deus amplexus carnem eſt, caro iuncta cohæſit,
Stat Deus, atq; homo fit, Chriſtus vtrũq; genus:
Non Deus in carnem eſt verſus, Deus accipit artus,
Non ſe permutans, ſed ſibi membra leuans,
Cuius non poterat deitas per aperta videri,
Velamen ſumpſit carne videndus homo.

Concilium Bracarenſe. 572.

Cap. 2. Si qui Chriſtum in vera hominis natura eſſe non credat, ſicut Cerdon, Marcion, Manichæus, & Priſcillianus dixerunt, anathema ſit.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. quarti Moralium cap. 12. Idcirco Redemptor noſter non Angelus, ſed homo factus eſt, quia hoc procul dubio fieri debuit, quod redemit: vt & perditum Angelum non apprehendendo deſereret, & hominem in ſemetipſo apprehendendo reſeraret.

Lib. 17. cap. 18. Vt rationalis eſſet hoſtia, homo fuerat offerendus: vt verò à peccatis mundaret hominem, homo, & ſine peccato. Sed quis eſſet ſine peccato homo, ſi ex peccati commixtione deſcenderet? Proinde venit propter nos in vterum Virginis Filius Dei, ibi pro nobis factus eſt homo. Sumpta eſt ab illo natura, non culpa. Fecit pro nobis ſacrificium, corpus ſuum exhibuit pro peccatoribus, victimam ſine peccato, quæ & humanitate mori, & iuſtitia mundare potuiſſet.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De doctrina & fide Eccleſiaſticorum dogmatum cap. 2. Natus eſt Dei Filius ex homine, non per hominem, id eſt, non ex viri coitu, ſicut Ebion dicit: ſed virginem carnem ex Virginis corpore trahens, non de cœlo ſecum adferens, ſicut Marcion & Eutyches affirmant: nec in phantaſia, id eſt, abſque carne, ſicut Valentinianus dicit: neque phantaſticè, id eſt, putatiuè imaginatum, ſed corpus verum. Non tamen carnem ex carne, ſicut Marcianus: ſed verus Deus ex diuinitate, & verus homo ex carne vnus Filius in diuinitate, & vnus homo ex carne: Filius in diuinitate, Verbum Patris, & Deus in homine: anima, & caro. Anima non abſque ſenſu & ratione, vt Apollinaris: neque caro abſque anima, vt Eunomius: ſed anima cum ratione ſua, & corpus cum ſenſibus ſuis, per quos ſenſus veros in paſſione, & ante paſſionem carnis ſuæ dolores ſuſtinuit.

Eucherius Gallus. 640.

In lib. 1. Regum cap. 25. Portabat terram Ieſus, carnem, quam acceperat de terra, & in ea ſe occultabat, ne à Iudæis inueniretur Deus, &c. Illi ergo non cognoſcentes perſecuti ſunt hominem: nec mori potuit, niſi in homine: nec crucifigi potuit, niſi in homine: quia nec teneri potuit, niſi in homine.

Synodus Lateranenſis ſub Martino Papa. 650.

Conſultatione 5. cap. 2. Si quis ſecundùm Patres ſanctos non confitetur propriè & verè ipſum vnum ſanctæ, & conſubſtantialis, & venerandæ Trinitatis Deum Verbum è cœlo deſcendiſſe, & incarnatum ex Spiritu ſancto, & Maria ſemper Virgine, & hominem factum, crucifixum carne, propter nos ſponte paſſum ſepultumq; & reſurrexiſſe tertia die, & aſcendiſſe in cœlos, atque ſedentem in dextra Patris, & venturum iterum cum paterna gloria, cum aſſumpta ab eo intellectualiter animata carne, iudicare viuos & mortuos, ſit condemnatus.

Hildephonſus Toletanus. 660.

De virginitate Mariæ cap. 1. Sola perſona Filij Dei in corpore tuo naſcitura carnem aſſumet de te: ideoq; quod concipietur ex te, *quod naſcetur ex te*, quod prodiet ex te *ſanctum, vocabitur Filius Dei.*

Lib. de perpetua virginitate Mariæ, & eius partu: Chriſtus quia conceptus eſt de Spiritu ſancto ex virginea carne, & natus homo verè, mox ex ipſa conceptione ineffabili natiuitate Deus verus proceſſit, & natus eſt homo, &c. Sicut clauſis viſceribus iure creditur conceptus, ita omninò & clauſo vtero natus. Nec enim illi acceſſit de hominibus impotentia, quo naſceretur ex Virgine: ſicut nec aliquando ei acceſſit, ne eſſet Deus & vnus Chriſtus, qui voluit ſic naſci in vnitate veri Dei & hominis, vt eſſet totum veritas, quod naſcebatur, ſine colluuione peccati, ſicut ex nulla contagione primæ originis.

Agatho. 670.

Epiſtola ad Conſtantium Imperatorem, (quæ extat in Synodo 6. Conſtantinopolitana, act. 4.) Confitemur vnum eiuſdem ſanctæ coëſſentialis Trinitatis Deum verum, qui ante ſecula de Patre natus eſt, in vltimis ſeculorum temporibus pro nobis, noſtraq; ſalute deſcendiſſe de cœlis, & incarnatum de Spiritu ſancto, & ſancta Virgine Maria, verè ac propriè Dei genitrice: ſecundùm carnem ſcilicet ex ea natum, & verè hominem factum.

Petrus Apollonius Callatius. 680.

De vrbis Hieruſalem euerſione, lib. 1.

Errores hominum tandem miſeratus ab alto,
Humananiq; Deus ſancta de Virgine carnem
Sumpſerat, & caſta ſeruato corpore matris,
Non intellecto mundo comparuit ortu.

Beda. 700.

Ad cap. 1. Lucæ: Idem Filius Altiſſimi, qui in vtero virginali conceptus, & natus eſt. Idem homo in tempore creatus ex Matre, qui Deus eſt ante tempora natus ex Patre, &c. Ecce Verbum Dei Patri coæternum, lumenq; de lumine, ante ſecula natum, carnem in fine ſeculorum, atque animam nullo peccati pondere grauatam ſuſcipit, & de vtero virginali, tamquam ſponſus de thalamo ſuo, procedit in mundum.

Ad cap. 11. Sicut tunc Iudæi ſancti Spiritus opera blaſphemando, verum conſubſtantialemq; Patri Dei Filium negabant: ſic hæretici poſtea, negando Mariam ſemper Virginem, ſancti Spiritus operante virtute, naſcituro ex humanis membris Vnigenito Deo carnis ſuæ materiam miniſtraſſe, verum conſubſtantialemq; Matri Filium hominis fateri non debere dixerunt. Sed ſi caro Verbi Dei ſecundùm carnem naſcentis à carne Virginis Matris pronuntiatur extranea, ſine cauſa venter, qui eam portaſſet: vbera, quæ lactaſſent, beatificantur. Qua enim conſequentia eius lacte creditur nutritus, cuius ſemine negatur eſſe conceptus? cùm ex vnius eiuſdemq; fontis origine, ſecundùm phyſicos, vterque liquor emanere probetur? Niſi fortè putanda eſt Virgo ſementiuam ſuæ carnis materiam nutriendo in carne Dei Filio ſuggerere potuiſſe, incarnando autem, quaſi maiori & inuſitato miraculo, minimè potuiſſe. Sed huic opinioni obſtat Apoſtolus dicens: *Quia miſit Deus Filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege.* Neque enim audiendi ſunt, qui legendum putant, natum *ex muliere*, *factum ſub lege*: ſed *factum ex*

sum ex muliere. Quia conceptus ex vtero virginali, carnem non de nihilo, non aliundè, sed materna traxit ex carne. Alioquin nec verè Filius hominis diceretur, qui originem non haberet ex homine.

Alcuinus. 750.

Lib. 3. de Trinitate cap. 3. Non alius est, per quem omnia creata sunt: alius, qui creatus est homo: idem ipse Creator, & creatura: Creator in diuinitate, creatura in humanitate.

Cap. 14. Verbum non amisit æternitatem suam, quamuis in tempore ex virginali vtero carnem assumendo homo fieri voluit.

Ambrosius Ansbertus. 770.

In Apocalyp. lib. 7. Quis vnquam potest æstimare, quàm magnum & quàm admirabile sit, Deum hominem fieri, Creatorem creaturam effici, vitam Angelorum, ne fame moriatur, lacte nutriri: eum, qui orbem portat, puellæ manibus baiulari: Dei virtutem humana imbecillitate lassari: ex quo, & per quem viuunt omnia, occidi: sed die tertia à mortuis excitari, quadragesima verò cœlos penetrare.

Haymo. 820.

Dominica 3. in Quadragesima: Christus si ventre portatus, vberibusque est lactatus, patet profectò, quod consubstantialem carnem Matris susceperit: maximè cùm secundùm physicos in ventre prægnantis liquor sanguinis & lactis ex vno fonte manat: sanguinis, vnde formatur homo: lactis, vnde pascitur. Si ergo Dominus Iesus Christus, sicut cæteri homines, lactauit, & nutritus est, nimirum veram carnem, & non simulatam assumpsit, sicut Paulus Apostolus ait: *Qui factus est ex semine Dauid secundùm carnem.*

Ad cap. 2. epist. ad Hebræos: Sicut nos carne & sanguine constamus: sic & Christus participauit carni & sanguini homo factus. Et sicut Christus communicauit nostræ substantiæ per assumptionem hominis: sic & nos particeps eius sumus per assumptionem cordis & sanguinis eius.

Angelomus. 830.

Ad cap. 1. lib. 1. Regum: Vniuersitatis conditor ex nostra substantia carnem sumens, fœnum fieri vocuit, ne nostra in perpetuum fœnum caro remaneret.

Hincmarus. 840.

In vita S. Remigij: Vna tantùm ex sancta Trinitate persona Filij, operatione Spiritus sancti, ex immaculata carne perpetuæ Virginis Mariæ, nostræ carnis substantiam animatam, nostræ naturæ anima rationali, & intellectuali, de incomprehensibili nobis virtutis suæ opere, totum scilicet hominem, vt totum saluaret hominem, assumpsit in vnitate personæ diuinitatis suæ. Natiuitas enim Domini secundùm carnem quamuis quædam propria habeat, quibus humanæ conditionis initia transcendit, siue quòd solus ab inuiolata Virgine, sine concupiscentia est conceptus, & natus: siue quòd ita visceribus matris est editus, vt fœcunditas pareret, & virginitas permaneret: non alterius tamen naturæ erat eius caro, quàm nostra est: nec alia illi, quàm cæteris hominibus anima est inspirata principio, quæ excelleret non diuersitate generis, sed sublimitate virtutis.

Rabanus Maurus. 850.

De vniuerso libro 4. cap. 10. Natus est Dei Filius ex homine, & non per hominem, id est, non ex viri coitu, sicut Ebion dixit, sed carnem ex virginis corpore trahens, & non de cœlo secum adferens, sicut Marcion, Origenes, & Eutyches affirmant: neque in phantasia, id est, absque veritate, sicut Valentinus dicit: neque putatiuè imaginatum, sed corpus verum: non tantùm carnem ex carne, sicut Marcianus, sed verus Deus ex diuinitate, & verus homo ex carne, vnus Filius in diuinitate, Verbum Patris, & Deus in homine, anima & caro.

Concilium Vuormatiense. 860.

In Confessione fidei: De his tribus personis sola Filij persona hominem verum sine peccato, pro liberatione humani generis, ex Maria Virgine, nouo ordine, nouaq; natiuitate assumpsit.

Ericus. 880.

Homilia in Festo S. Trinitatis: Christus de Virgine natus, accepit veritatem hominis, idem esset & Deus, sponte passus, sua virtute à mortuis resurrexit, atque in cœlum ascendens, in dextra Patris sedet.

Sermone de Purificatione Mariæ: Deus veram ex Virgine suscipiens carnem, perfectionem ex ea humani corporis sumpsit, virginitatis ei gratiam non ademit.

Smaragdus. 950.

Ad cap. 11. Lucæ: Si caro verbi Dei, secundùm carnem nascens, à carne Virginis matris pronuntiatur extranea, sine causa venter, qui eam portasset: vbera, quæ lactassent, beatificantur. Qua enim consequentia, *&c. vt supra in Beda.*

Berno Augiensis 1020.

In fine epistolæ: Bene vernali pluuiæ eadem *charitas*, quæ, testante Ioanne, *Deus est*, comparatur: quia ipse Deus vernali tempore sicut pluuia descendit in vellus, & per intactæ Virginis vterum, ad redimendum genus humanum, in hunc mundum nascendo venit, & eodem tempore, per sacræ passionis misterium, de captiuitate diaboli liberauit.

Hymno de Purificatione Mariæ:

Cum Patre formans omnia
Formatus est ex fœmina,
Nullo veris semine,
Sed casta natus Virgine:
Et parvus hic infantulus
Subiectus est parentibus,
Obseruat & legalia,
Nostræ salutis gratia.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone secundo de Natiuitate B. Mariæ: In beatissimum Virginis vterũ, non solùm dignatus est Deus descendere, sed ex eo etiam perfectam sibi substantiam mortalitatis vnire.

Algerus. 1080.

Lib. 1. cap. 8. de Eucharistia: Christus in personationis iure, vt verus homo esset, in homine accepit animam cum ratione sua, & carnem cum sentibus suis, vt in ea pati posset.

Anselmus. 1080.

Ad cap. 1. Matthæi: Super omnes virtutes necessaria est incarnatio Christi, sine qua nullus potest saluari: quæ designatur nobis per Mariam. Incarnatio enim Christi fuit nobis stella in mari, & lux in tenebris, per quam incarnationem natus est Iesus, qui ducet nos in terram repromissionis, &c. Alio modo natus est Christus de Maria, alio modo de Spiritu sancto. Cùm enim dicitur de Maria natus esse, de substantia eius intelligendum est, & tunc De, materiale est: cùm autem de Spiritu sancto natus esse dicitur, quasi ex potestate Spiritus sancti natiuitas illa fuisse intelligitur, & tunc De, potentiale est.

Lib. de excellentia B. Mariæ Virginis cap. 11. Quemadmodum Deus ex ſua ſubſtantia genuit eum, per quem cunctis originem dedit: ita B. Virgo Maria, de ſua carne mundiſſima, peperit illum, qui decorum primæ creationis omnium cunctis reſtituit.

Ad c. 8. ad Rom. Noſtra caro eſt peccati caro, quia per libidinis vſum generata eſt: ſola autem Chriſti caro non fuit caro peccati, quia non mater eum concupiſcentia ſed gratia concepit. Tamen ſimilitudo carnis peccati fuit, id eſt, paſsibilis, & mortalis: quæ nutriri, & eſurire, & ſitire, & dormire, & fatigari, & mori potuit. Mors enim, & infirmitas non eſt, niſi de peccato. Et vtique corpus illud mortale erat, & infirmum, vt cæterorum corpora. Caro peccati habet mortem, & peccatum: ſimilitudo autem carnis peccati habuit mortem ſine peccato. Si haberet peccatum, caro eſſet peccati: Si mortem non haberet, non eſſet ſimilitudo carnis peccati.

Petrus Alphonſus. 1100.

In Dialog. tertio. Inuentus eſt ſanè Dominus, & propè, cùm de ſancta Virgine carnem aſſumpſit, & inter nos præſentialiter habitauit, &c. Filius Dei debebat incarnari, & ſic per aſſumptam carnem mundo viſibiliter oſtendi.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

In Prouerbia Salomonis: Chriſtus cùm in carne apparuit, magis ſe hominis, quàm Dei Filium confiteri voluit, vt diabolus eum non agnoſceret, & ita paſſione ſua genus humanum redimeret: quoniam ſi diabolus eum agnouiſſet Dei Filium eſſe, nequaquam eum crucifixiſſet. Gloria quippe Domini fuit cælare Verbum, id eſt, in forma hominis, diuinitatis ſuæ occultare potentiam, vt dum infirmitatem carnis oſtenderet, diabolus eum ad paſſionem tradere feſtinaret, quatenus per ignorantiam perueniret ad gloriam reſurrectionis.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Ad caput 1. Ioannis: Hic cum nomine vel ſubſtantia carnis, anima quoque rationalis omnino debet intelligi: non enim Verbum ſine anima carnem aſſumpſit. Venit quippe ſaluum facere quod perierat: totus autem homo perierat, totus reuera, id eſt, in corpore, & in anima. Nam in corpore mortalis, in anima iam mortuus, & in vtroque æternaliter erat damnatus. Vt ergo totum ſaluaret Verbum, totum nihilominus hominem, id eſt, carnem & animam rationalem aſſumpſit.

Bernardus. 1130.

Sermone 1. de Aſſumptione B. Mariæ: Quis enim, etiamſi linguis hominum Angelorumq; loquatur, explicare queat, quemadmodum ſuperueniente Spiritu, obumbrante virtute Altiſſimi, caro factum ſit Verbum Dei, per quod facta ſunt omnia, & Dominus maieſtatis, quem non capit vniuerſitas creaturæ, intra virginea ſeſe clauſerit viſcera, factus homo?

Lib. 5. de Conſideratione ca. 10. Alieni ſunt à nobis, qui Chriſti à nobis carnem alienare conantur, nouam creatam in Virgine, & non de Virgine ſumptam impiè aſſerentes. Pulchrè propheticus ſpiritus longè ante occurrit huic ſententiæ, imò blaſphemiæ impiorum: *Egredietur*, inquiens, *virga de radice Ieſſe. & flos de radice eius aſcendet.* Dixiſſe poterat. Et flos de virga, ſed maluit *de radice*, vt vnde virgam, inde florem deduxiſſe originem demonſtraret. Inde igitur ſumpta caro, vnde Virgo, nec noua in Virgine, quæ prodijt ex radice. Iſaiæ 11.

Homilia in ſtia Octauam Epiphaniæ. Nec ideò aut reſurrectionem, aut mortalitatem, aut paſsibilitatem abrogamus, cùm eum non phantaſticè, ſed verè hominem eſſe confitemur, & veram hominis fuiſſe naturam, in qua potuit proficere.

Petrus Lombardus 1140.

Lib 3 diſt. 2. Quia in homine tota humana natura vitio corrupta erat, totam aſſumpſit, id eſt, carnem & animam, vt totam curaret, & ſanctificaret, &c. Errant, qui nomine humanitatis non ſubſtantiam, ſed proprietatem quandam, à qua homo nominatur, ſignificari contendunt, vbicunque humanitas Chriſti memoratur, &c. Totam hominis naturam, id eſt, animam & carnem, & horum proprietates ſiue accidentia aſſumpſit Deus, non carnem ſine anima, nec animam ſine ratione, vt hæretici voluerunt: ſed & carnem, ſed & carnem, & animam cum ſenſibus ſuis. Vnde Ioannes Damaſcenus ait: Omnia, quæ in natura noſtra plantauit Deus, Verbum aſſumpſit, ſcilicet corpus, & animam intellectualem, & eorum proprietates. Totus enim totum aſſumpſit me, vt toti mihi ſalutem gratificaretur.

Petrus Bleſenſis. 1160.

Epiſt. 83. Natus eſt Filius Dei de Virgine incorrupta, Spiritu ſancto in ea cooperante, noſtræq; ſalutis negotium ineffabiliter procurante. Abyſſus autem inſcrutabilis eſt incarnationis Dominicæ ſacramentum. Plurima tamen antiquis Patribus acciderunt, in quibus huius natiuitatis figura præceſsit. Quòd enim vellus Gedeonis rore cæli compluitum eſt, area circumquaque arida manente, ros Spiritus Domini deſignatur in Virgine, quæ ad hoc per humilitatem ſuam ſpecialiter & ſingulariter à Domino eſt prælecta.

Arnulphus Lexonienſis. 1170.

Carmine de Chriſti Natiuitate:

Semper ab æterno naſcens, ex tempore naſci
Suſtinet humana conditione Deus:
Virgineumq; vterũ virtus ſacra Patris obumbrat,
Qua Verbum fieret conciliante caro.
Conformi ſobules matrem patremq; figura
Exprimit, & ſpeciem reddit vtrique ſuam.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 1. de Aduentu Domini: Cur in ſimilitudine carnis peccati de muliere corpus aſſumpſit, & nõ potius ex alia ſibi materia nouum corpus formauit, vt ſicut primus Adam factus eſt à Deo, ita fieret & ſecundus? *O altitudo diuitiarum*, &c. Rom. 11. Diſpoſuit enim altitudo cæleſtis conſilij, vt ſicut per mulierem mors intrauerat in orbem, ita & per mulierem vita rediret in orbem: vt vnde mors oriebatur, inde vita reſurgeret.

Albertus Magnus. 1240.

Ad caput 3. Lucæ: Si Chriſtus verus homo non fuit, verè humana non eſt paſſus, ſcilicet ſomnum & vigilias: cuius contrarium hîc dicitur. Dicit etiam Marcus, quòd ipſe erat in puppi ſuper ceruical dormiens: quæ ſolatia, niſi verus homo fuiſſet, nullo modo quæſiuiſſet.

Thomas Aquinas. 1250.

Tertia Summæ quæſt. 5. art. 1. Natus eſt Filius Dei non puratiuus, quaſi imaginatum corpus habens, ſed corpus verum. Et huius ratio tripliciter poteſt aſſignari. Quarum prima eſt ex ratione humanæ naturæ, ad quam pertinet verum corpus habere. Suppoſito igitur quod conueniens fuerit Dei Filium humanam naturam aſſumere, conſequens eſt, quòd verum corpus aſſumpſerit. Secunda ratio ſumi poteſt ex his quæ in myſterio incarnationis ſunt facta. Si enim non fuit verum corpus eius, ſed phantaſticum: ergo nec veram mortem ſuſtinuit, nec aliquid eorum, quæ de eo Euangeliſtæ narrant, ſecundùm veritatem geſsit, ſed ſolum ſe-

cundùm apparentiam quandam. Et ſic etiam ſequeretur, quòd non fuerit vera ſalus hominis ſubſecuta. Oportet enim effectum cauſæ proportionari. Tertia ratio eſſe poteſt ex ipſa dignitate perſonæ aſſumentis, qua cùm ſit veritas, non decuit, vt in eius opere aliqua fictio eſſet. Vndè & Dominus hunc errorem per ſeipſum excludere dignatus eſt Lucæ vltimo, cùm diſcipuli conturbati, & territi, putabant ſe ſpiritum videre, & non verum corpus: & ideo ſe eis palpandum præbuit, dicens: *Palpate, & videte.*

Bonauentura. 1260.

Parte 4. Breuiloquij cap. 3. De modo incarnationis hoc tenendum eſt, quòd Angelo nuntiante Virgini, myſterium incarnationis perficiendum in ipſa, Virgo credidit, appetijt, & conſenſit, Spiritus ſanctus in eam ſuperuenit, ad ſanctificandum & fœcundandum, cuius virtute Virgo concepit Dei Filium, quem Virgo peperit, & poſt partum Virgo permanſit. Concepit autem non ſolùm carnem verùm etiam carnem animatam, & Verbo vnitam, nulli peccato obnoxiam, ſed omninò ſanctam & immaculatam, cuius ratione mater dicitur, & eſt dulciſſima Virgo Maria.

Cap. 8. Chriſtus non tantùm aſſumpſit humanam naturam, ſed etiam defectus circa naturam. Aſſumpſit enim pœnalitates corporales, vt famẽ, ſitim, & laſſitudinem: aſſumpſit & ſpirituales, vt triſtitiam, gemitum, & timorem. Nec tamen omnes corporales aſſumpſit, ſicut ſunt defectus ægritudinum corporalium multiformium: nec omnes ſpirituales, ſicut ſunt ignorantia, & rebelliones carnis, aduerſus ſpiritum. Nec qualitercunque: quia ſic neceſſitatem patiendi ſuſcepit, vt tamen nihil pati poſſet inuitè, nec ſecundùm voluntatem diuinitatis, nec ſecundùm voluntatem rationis: licet paſſio fuerit contra voluntatem ſenſualitatis, & carnis, ſicut exprimit oratio Saluatoris, quæ dicit: *Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis.*

Iacobus Gennenſis. 1280.

Sermone primo de Annuntiatione Virginis: Aſſumpſit Dei Filius ipſam carnem ſine diuinitatis pollutione, ſine diuinitatis mutatione, cum Virginis mutatione, pro noſtra ſaluatione.

Richardus Pampolitanus. 1300.

In Symb. Apoſt. Spiritus ſanctus cum Patre & Filio ſeparauit à B. Virgine quandam particulam de ſanguinibus eius, quam purificauit ab omni fomite, & de ea formauit corpus, & in eodem inſtanti animam creauit, & gratiam perfectam ei infudit, cui corpori formato in eodem inſtanti animam creatam indidit.

Hugo Pratenſis. 1310.

Sermone 1. Hyemal: Per aſſumptionem animæ & corporis, ex quibus homo conſtat, Filius Dei factus eſt homo.

Guido Rocherius. 1330.

In manipulo curatorum parte 3. de articulis fidei cap. 1. Primus articulus eſt de conceptione Filij Dei, ſcilicet credere quòd Filius Dei conceptus fuit in vtero matris B. Mariæ Virginis virtute Spiritus ſancti. Contra iſtum articulum errauit Manichæus, dicens: Dei Filium non veram carnem, ſed phantaſticam aſſumpſiſſe. Et contra iſtum errorem dicitur in Symbolo Athanaſij: Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens.

Guido Carmelita. 1340.

De Barulo: Chriſtus fuit homo ex anima & carne, vnde habuit corpus carneum, & non cæleſte. Corpus etiam Chriſti fuit paſſibile & mortale, vt ex prædictis patet, quòd paſſus fuit, mortuus, & ſepultus, qui tempore paſſionis ait. *Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma.*

De Albanenſibus: Filius Dei veram naturam humanam ex Virgine & in vnitate ſuppoſiti aſſumpſit, verus factus homo, & verè Filius Virginis.

Henricus ab Hermordia. 1350.

Aetate 5. Natus eſt in Bethlehem Iudæ Chriſtus Ieſus, homo manifeſtus ex homine Virgine.

Petrus Aliacus. 1400.

Sermone primo de Aduentu Domini, de ſecunda quæſtione: Dicebant Manichæi, Dei Filium non verum corpus, ſed phantaſticum aſſumpſiſſe, inde Dei Filium nõ verum hominem fuiſſe, ſed phantaſma. Et ſic totum incarnationis myſterium deſtruitur, & ad quandam deducitur fictionem, & ſic mentitur Scriptura, dicens: *Verbum caro factum eſt*, ſi ſolùm phantaſtica caro fuit. Mentitur etiam Scriptura, dicens, Ieſum Chriſtum ambulaſſe, comediſſe, mortuum fuiſſe, & ſepultum, ſi hæc ſola apparitione phantaſtica contigerunt. Hunc errorem primitiuæ Eccleſiæ Doctores potentiſſimè effugarunt. Contra iſtos quoque eleganter diſputat S. Thomas contra Gentiles, lib. 4. cap. 29. Ioan. 1.

Raimundus Sebundus. 1430.

Dialog. 2. c. 11. Credis Deum pro homine hominem factũ? Innumerabiles olim fuerunt, & adhuc ſunt, qui hoc non credunt. Ego autem libenter id credo: quo humanæ naturæ maxima eſt dignitas attributa. Ex quo enim humanitas deitati eſt vnita, ſumma perfectio, ſumma dignitas, ſumma exaltatio eſt homini inde collata. Ideirco hoſtes ſunt humanæ naturæ, qui Deum nolunt credere incarnatum.

Petrus de la Cauallaria. 1450.

Tractatu contra Iudæos, articulo 4. Nos Chriſtiani credimus Meſſiam verum hominem ex corpore & anima, ſicut quilibet homo habet corpus & animam, & credimus illam naturam humanam à Meſſia aſſumptam per Deum, & vnitam diuinæ naturæ.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Ad caput 1. Ioannis art. 5 Verbum factum eſt homo, aſſumendo ſimul in eodem inſtanti animam rationalem, tunc primò creatam, & carnem humanam ex puriſſimis ſanguinibus ſanctiſſimæ atque digniſſimæ Virginis ſumptam, & à Spiritu ſancto formatam ac organizatam, rationalíq; anima informatam, ſic quod in eodem inſtanti creata eſt anima Chriſti, & caro eius formata ac animæ copulata, & vtrumque ſimul à Verbo aſſumptum.

Nicolaus de Nyſſe. 1475.

Tractatu 4. parte 1. quæſt. 4. Quidam dixerunt Verbum non aſſumpſiſſe carnem veram, ſed phantaſticam: quia indecens eis videbatur Deum vniri naturæ corporeæ, ſed hoc eſt hæreticum. Ex hoc enim ſequitur, quòd Chriſtus non fuit verus homo, neque verè paſſus. Alij dixerunt Verbum aſſumpſiſſe veram carnem, ſed illam de cælo attuliſſe, munientes errorem ſuum per illud: *Primus homo de terra, terrenus: ſecundus, de cælo cæleſtis.* Et per illud: *Qui de cælo venit ſuper omnes eſt.* Sed hic error peſſimus, repugnat veritati incarnationis, &c. Si habuerit carnem cæleſtem, non habuit carnem paſſibilem. Eſt ergo alius modus dicendi, verus & Catholicus, quòd Chriſtus veram carnem humanam habuit, &c. Chriſtus aſſumpſit veram carnem, verum corpus, & veram animam, cum omnibus ſuis potentijs, vegetatiua, ſenſitiua, & intellectiua: aliàs non eſſet perfectus homo.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Rabbi Simeon. filius Iohai.

Apud Rabbenum Haccados: Deus ſanctus & benedictus mittet Filium ſanctum ſuum, & carne humana ſe induet. Væ illis, qui propter prauas ſuas opiniones erunt rebelles huic Meſsiæ, & reſpuent dicta, quibus præcipiet, vt mundificentur aqua mundificationis, ad purganda eorum peccata Ipſi verò non incedent in vijs Deo gratis, nec facient voluntatem eius, ſed ingenti iracundia percati, eum occident.

ARTICVLVS SECVNDVS.

CHRISTVM IESVM VNA CONSTARE PERSONA, DVABVS NATVRIS, DIVINA ET HVMANA, INTER SE CONIVNCTIS, NON CONFVSIS, SALVA CVIVSQVE NATVRAE PROPRIETATE.

NEGANT.

Anno poſt natum Chriſtũ 270. PAVLVS Samoſatenus Chriſtum nudum fuiſſe hominem aſſeruit, in eoq; Dei Verbum ita habitaſſe, vt in quouis alio Prophetarum: inde duas naturas à ſe inuicem diuiſas nullaq; omninò copula ſtatuit vnitas, quaſi alius fuerit Chriſtus, & aliud Verbum in eo habitans. Georgius Cedrenus in Compendio Hiſtoriarum.

400. *Polemius aſſeruit in Chriſto factam eſſe conſubſtantiationem & commixtionem diuinitatis & humanitatis.* Theodoretus lib. 4. hæret. fab.

448. *Eutyches docuit poſt incarnationem vnam tantùm fuiſſe, & eſſe in Chriſto naturam, & eam factam eſſe ex diuinitate & carne, per conuerſionem diuinitatis in carnem: quia ſcriptum eſt*: Verbum caro factum eſt, *& vnum fieri alterum ſicut cùm aqua factum eſt vnum, & nunc cùm per conſecrationem panis fit caro Chriſti. Aſſerebat etiam Chriſti carnem non eſſe noſtræ ſimilem naturæ, neque Verbum in veram carnem eſſe conuerſum, ſed carnem quandam apparentem & phantaſticam, ita vt potius Verbum ſimulauerit ſe hominem, & natum & mortuum eſſe quàm reuera fuerit.* Leo primus epiſt. 9. 10. 52. 97. Theodoretus libro 4. hæret. fab. Chalcedonenſe Concil. Euagrius libro 2. cap. 18. Leontius & Suidas de Eutychianis.

600. *Acephali, Monophyſitæ, & Monothelitæ, vnam tantùm in Chriſti perſona naturam prædicant, vnam voluntatem, vnam actionem & operationem: duarum naturarum proprietatem negant.* Euagrius lib. 3. ca. 34. lib. 4. ca. 4. Leontius de Sectis. Martinus Papa in Concilio Romano. Damaſcenus de hæreſ. Euthymius in Panoplia. Nicephorus lib. 18. cap. 45. & 46. Platina in Honorio.

610. *Armenij dicunt Chriſti carnem in diuinitatem eſſe conuerſam, & eiuſdem factam eſſentiæ, cuius eſt ipſa diuinitas, rationem huiuſmodi affingentes. Sicut aceti gutta, ſi in mare demergatur, amplius non cernitur, neque ſubſiſtit: ita corpus Chriſti in diuinitatis pelago demerſum, non naturam amplius ſuam aut proprietatem conſeruat. Vnam igitur eſſe in Chriſto naturam, quæ diuinitatis ſit, dixerunt.* Euthymius parte 2. Panopliæ, titul 20.

1311. *Raymundus Lullius docuit, quòd in Chriſto ſint tres naturæ, ſcilicet diuina, anima rationalis, & corpus humanum: & propter quamlibet iſtarum naturarum eſt Rex. Item, quod tota humana natura Chriſti in paſſione pœnam habebat, & tota diuina naturæ pœnam eius ſentiebat.* Nicolaus Eymericus parte 2. Directorij.

1520. Iacobus Faber Stapulenſis ad caput 2 prioris ad Corinth. *Corpus Chriſti, id eſt, aſſumpta humanitas, ſolum implet ac terram. Eſt enim vbicunque Verbum Dei eſt; quia* Verbum caro factum eſt: *quare Verbum nuſquam eſt ſine carne.*

Idem ad caput 14. Ioannis: *Cùm Filius ſit in Patre, & in omnibus Sanctis, qui ſunt in cælo & in terra, an etiam corporaliter ſit? Quidni, ſed abſque modo, niſi dicas diuino & incomprehenſibili modo, qui non tam modus, quam non modus dici debet.*

1530. Martinus Lutherus libro de Sacramento Cœnæ contra fanaticos: *Credimus quòd Ieſus Chriſtus ſit iuxta humanitatem ſupra omnes cælos collocatus, & omnia impleat, quemadmodum Paulus ſcribit ad Epheſios: & quòd Chriſtus ſit omnium verum Dominus, non tantùm ſecundùm diuinitatem, ſed etiam ſecundùm humanitatem, & habeat in manu ſua, & ſit vbique præſens.*

Ad caput 9. Eccleſiaſticis: *Sic Chriſtus quoque extra locum eſt, contra illos, qui captiuant illum loco, cum tamen vbique ſit. Neque enim Verbum Dei ſegregatur à carne. Vbi Deus eſt, ibi & caro Chriſti eſt, ſed Deus eſt vbique, ergo & Chriſtus quoque vbique eſt.*

In de-

In defensione τοῦ ῥήτ. : *Verbum Cœnæ Christi corpus sedet ad dextram Patris: Dextra autem Patris est vbique locorum. Ergo certissimè etiam in pane & vino immensa Dei dextra præsto est. Perrò vbi dextra Dei præsto est, ibi quoque oportet corpus & sanguinem Christi esse.*

Libro de Concilijs: *Paulò ante negotium mihi fuit cum Nestorianis, (Zvvinglianis,) qui pertinacissimè contra me pugnabant, quòd deinitas Christi pati non posset, &c. Dicendum est hic homo Christus, hæc caro & sanguis condidit cælum & terram.*

In confessione maiori de Cœna Domini: *Cùm credo, quòd sola humana natura pro me passa est, Christus ille vilis nec magni pretij Saluator est, imò ipse quoque Saluatore opus habet.*

1550. *Fœdum ac horrib.le certamen Francofordiæ (ad Oderam) inter Andream Musculum & Franciscum Stancarum fuit exortum, de Iustificatore Christo: cum hic solam Christi humanam naturam iustificatricem assereret, exclusa diuina: ille contra adeò Christum iuxta vtramque naturam statueret Iustificatorē, vt non veritus fuerit palam docere, diuinam Christi naturam, qua Deus est, vna cum humana mortuam fuisse in cruce. Stancarus quidem expulsus est ex Marchia, remansit Musculus: nec destitit hic, illo exterminato, id dogma de mortua diuinitate publicè profiteri ac spargere, adiutore Ioanne Islebio.* Sylvester Gzecanouius Dialogo de corruptis moribus vtriusque partis, fol. 5.

1550. Ioannes Brentius libro de omnipræsentia seu de Maiestate Christi: *Filius Dei sic habet in filio hominis, vt exhaurat ipsum vna secum in diuinam maiestatem, & effundat in eum omnes proprietates.*

Libro de duabus in Christo naturis asserit, *Christi corpus etiam ante ascensionem fuisse in cælo inuisibiliter, & nunc quoque non esse in aliquo certo cæli loco, sed vbique.*

1550. Caspar Suenckfeldius libro de duplici statu, articul. 17. & 18. ait: *Christi corpus in cælum assumptum planè Deum esse factum, & ita in Cœna adesse, quòd iam sit diuina essentia: & propterea illum esse blasphemum, qui humanam Christi naturam creaturam nominet.*

Lib. de diuina maiestate humanitatis Christi docet, *Christi humanitatē post ascensionē nō esse creaturalem, sed supernaturalem, & ipsum Christum etiam eadem ratione humanitatis esse verum Deum.*

Lib. de collatione statuum Christi, collatione vltima: *Christus* ait, *nunc iuxta naturam suam humanam deificatus, Deus incorporatus, ac omninò totus gloriosus, spiritualis, ac diuinus factus est, etiam iuxta corpus perfectus Deus, imò etiam corporalis Deus est.*

1550. Iacobus Andreæ lib. de Vbiquitate, contra Iacobum à Valentia, pag. 14. *Constanter affirmamus humanam naturam ad æqualitatem gloriæ & potentiæ cum diuino Verbo exaltatam esse.*

Pag. 109. *Postquam per resurrectionem exaltatus est, secundùm carnem etiam vt homo, siue secundùm humanam naturam vbique præsens cùm Patre & Spiritu sancto æquali potentia regnat.*

Pag. 218. *Ne illum in certo aliquo cæli loco à nobis remotissimum fingamus, D. Paulus enim errore nos liberat:* Qui descendit, ipse est qui ascendit super omnes cælos, vt impleret omnia.

1550. *Ioannes Caluinus duas in Christo personas confingit; vnam Dei, alteram hominis & Mediatoris.* lib. 1. Institut. cap. 13. §. 9. 23. & 24. *quando ait, se velle de Christo differere quatenus est persona diuina, nec adhuc mediatoris attingere personam.* Et postea: *Respondeo* inquit, *Christum esse Dei Filium, quia Sermo est, à Patre ante secula genitus; nondum enim de Mediatoris persona nobis sermo est, &c. Christus Filius Dei vocatur, non tantum quatenus ante secula genitus ex Patre fuit æternus Sermo, sed quia Mediatoris susceptæ personam.* Sic secundò ac tertiò distinguendo personam Mediatoris, id est, humanam à Verbo, seu persona Filij Dei, in oculis & ore omnium duas in Christo personas constituit.

1560. Martinus Chemnitius libro de duabus in Christo naturis, cap. 30. dicit: *Christi humanitatem non solùm esse in Cœna, sed etiam extra Cœnam in Ecclesia præsentem reipsa.* Addit etiam *extra Ecclesiam omnia esse subiecta Christi humanitati, & Christi humanitatem omnibus rebus dominari, & omnia regere, nō per vicarios, quasi à rebus distet, quemadmodo reges gubernant prouincias per alios, sed habere omnia præsentia.*

1570. Theodorus Beza opusculo, quo ad Brētij argumēta respondet impresso Genevæ 1570. pag. 513. 638. & 639. ait: *In Christo duæ sunt vniones hypostaticæ, vna inter Corpus & animā, dum sibi personaliter iunguntur: altera inter Verbum & hominem, vt simul conueniant ad vnum constituendum Christum.*

De hoc reprehensus à Iacobo Andrea respondit, *verè corpus & animam personaliter coniungi, & personam constituere humanam.*

1572. Ioannes Sommerus lib. 1. contra Petrum Carolium cap. 3. *Copulatio siue vnio hypostatica duarū naturarum, vt in Scripturis inaudita, sic apud Philosophos portentum est stuporis & absurditatis plenum.*

Lib. 2. cap. 12. *In vnica Christi natura duæ diuersæ conditiones formæ, figuræ, imagines conspiciuntur: altera contemptus & miseriarum: altera gloriæ, honoris, dignitatis, & maiestatis plenissima.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Ioannis 1. *Vers.* 14. Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis.

Matth. 26. 11. Semper pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habetis.

Matthæi 28. 20. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi.

Marci 16. 6. Surrexit non est hic; præcedet vos in Galilæam.

Lucæ 2. 40. Puer crescebat, & confortabatur, plenus sapientia.

Lucæ 24. 39. Videte manus meas, & pedes meos, quia ego ipse sum, palpate: & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. 51. Et factum est,

dum

dum benedicerer illis, receſſit ab eis, & ferebatur in cælum.

Ioannis 6.24. Cùm vidiſſet turba, quia Ieſus non eſſet ibi.

Ioannis 11.11. Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado, vt à ſomno excitem eum. 15. Mortuus eſt, & gaudeo propter vos, vt credatis, quoniam non eram ibi, ſed eamus ad eum.

1. *Petri* 4.1. Chriſto igitur paſſo in carne.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens. 80.

Conſtitutionum Apoſtolicarum lib.7.cap.37. Domine Deus omnipotens, qui feſtos dies ad capiendam animis noſtris lætitiam conſtituiſti, vt in mentem veniret ſapientiæ, à te conditæ, quemadmodum noſtra cauſa, quod ortum eſt ex muliere, in ſe ſubſiſtere fecit, apparuitq; in vita, declarans ſe in Baptiſmo Deum & hominem, & propter nos permiſſu tuo paſſus, & mortuus eſt, ac poteſtate tua à mortuis ſuſcitatus eſt.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Epheſios: Habemus medicum Chriſtũ Ieſum, ante ſecula Vnigenitum, & Verbum, poſtea verò & hominem factum ex Maria Virgine: *Verbum enim caro factum eſt*, incorporeus in corpore, impaſſibilis in corpore paſſibili, immortalis in corpore mortali, vita in corruptione, vt à morte & corruptione liberaret, & curaret animas noſtras.

Dionyſius Areopagita. 100.

De diuinis nominibus capite primo: Supra modum benignã, (*Trinitatem.*), quia in vna perſonarum ſuarum infirma noſtra integrè veriſſimèq; ſuſcepit, ad ſeipſam reuocans atque aſtringens humilitatem noſtram, ex qua ineffabiliter compoſitus eſt ſimplex Ieſus, æternusq; temporales ſubijt metas, atque intra naturæ noſtræ terminos venit, qui omnem naturæ totius ordinem eminenter excedit, ſuisq; proprietatibus inconfusè ſubnixus.

Epiſtol. 4. ad Caium: Quonãm modo, inquis, Ieſus, qui cuncta tranſcendit, hominibus cæteris eſſentiæ communione coordinatur? Non enim vt author hominum hoc loco homo dicitur, ſed vt reuera homo, tota ſubſtantiæ veritate circumdatus. Nos autem Ieſum non humana ratione definimus. Neque enim ille homo tantum eſt: (neque ſuperſtantialis eſſe poſſet, qui homo tantùm eſſet:) ſed eſt homo verus, qui ſingulari benignitate amator hominum ſupra homines, & ſecundùm homines ex hominum ſubſtantia carnem ſuperſtantialis accepit. Eſt autem nihilominus altiſſimæ illius, diuinæq; ſubſtantiæ (is qui ſemper ſuperſtantialis eſt) perquàm plenus atque exuberans. Itaque à tanta magnitudinis celſitudine ad noſtra etiam veraciter infirma deſcendens, vltra humanum modum ſubſtantiam noſtræ carnis accepit, ac ſupra hominem quæ ſunt hominis geſſit, &c. Et vt breuiter dixerim, neque homo ille erat, non quaſi non homo, humanæq; conditionis exors, ſed veluti ex hominibus vltra homines ac ſuper hominem homo veraciter factus. Iam quoque neque diuina vt Deus, neque vt homo humana perficiens: ſed Deo homine facto, nouam quandam ac inuſitatam ex diuinitate atque humanitate permixtam operationem nobiſcum quidem conuerſatus oſtendens.

Iuſtinus Martyr. 160.

In expoſitione fidei, de recta confeſſione: Filius cùm vnus ſit, & duæ naturæ, altera diuina edit miracula, altera humilia excipit. Qua enim ex parte Deus eſt, res admirandas operatur, qua verò ex Virgine eſt homo, crucem, paſſionem, & conſimilia, ſuapte voluntate naturaliter perfert, &c. Deus eſſe intelligitur ex prodigiorum operatione: homo autem oſtenditur ex æqualibus naturæ noſtræ perpeſſionibus.

Irenæus. 180.

Lib.3. cap.18 Hominem in ſemetipſo recapitulatus eſt, inuiſibilis & viſibilis factus, & incomprehenſibilis factus comprehenſibilis, & impaſſibilis paſſibilis, & Verbum homo, vniuerſa in ſemetipſum recapitulans.

Cap.20. Oportuerat Mediatorem Dei, & hominum, per ſuam ad vtroſque domeſticitatem, & ad amicitiam, & concordiam vtroſque reducere, & facere, vt & Deus aſſumeret hominem, & homo ſe dederet Deo. Qua enim ratione filiorum adoptionis eius participes eſſe poſſemus, niſi per Filium, eam quæ eſt ad ipſum recepiſſemus ab eo communionem, niſi Verbum eius communicaſſet nobis caro factum?

Clemens Alexandrinus. 200.

Oratione adhortatoria ad Gentes: Hic Verbum Chriſtus, & vt nos olim eſſemus, (erat enim in Deo,) & vt bene eſſemus, cauſſa fuit. Nunc autem apparuit hominibus hic ipſe Verbum, quia ſolus eſt ambo, Deus & homo.

Hippolytus. 220.

Ad Pſalm.2. Hic, qui proceſſit in mundum, Deus & homo eſt. Et eum quidem hominem facilè eſt intelligere, quando eſurit, ac defatigatur, & fatigatus ſitit, & timens fugit, & omni triſtitia afficitur, & ſuper ceruical dormit, & paſſionis calicem deprecatur, angoreq; & ægritudine confectus ſudat, & ab Angelis confirmatur, & à Iuda traditur, &c. Diuinitas autem eius rurſus apertè poteſt videri, quando ab Angelis adoratur, & à Simeone expectatur, & Annæ oſtenditur teſtimonio, & à Magis quæritur, & per ſtellam ſignificatur, & in nuptijs ex aqua vinum efficit, & mare vi ventorum commotum increpat.

Origenes 230.

In proœmio lib.1. de Principijs: Chriſtus Ieſus, qui ante omnem creaturam natus ex Patre eſt, nouiſſimis temporibus ſeipſum exinaniens homo factus eſt, incarnatus eſt, cùm Deus eſſet, & homo manſit quod Deus erat, corpus aſſumpſit noſtro corpori ſimile, eo ſolo differens, quòd natum ex Virgine de Spiritu ſancto eſt.

Tractatu 33. in Matthæum: Qui dicit diſcipulis ſuis: *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.* Et item: *Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, & ego ſum in medio eorum, &c.* Et qui in medio etiam neſcientium ſe conſiſtit Vnigenitus Dei, eſt Deus Verbum, & ſapientia, & iuſtitia, & veritas, qui non eſt corporeo ambitu circumcluſus. Secundùm hanc diuinitatis ſuæ naturam non peregrinatur, ſed peregrinatur ſecundùm diſpenſationem corporis quod ſuſcepit, ſecundùm quòd turbatus, & triſtis factus eſt, dicens: *Nunc anima mea turbatur.* Et: *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.* Hæc autem dicentes, non ſoluimus ſuſcepti corporis hominem, cùm ſcriptum ſit apud Ioannem: *Omnis ſpiritus, qui ſoluit Ieſum, non eſt ex Deo:* ſed vnicuique ſubſtantiæ proprietatem ſeruamus. Si enim Matt.28 1.Ioan.4

omnis

omnis homo fidelis, qui coniungitur Domino, vnus spiritus est: quanto magis homo ille, quem secundùm dispensationem carnis Christus suscepit, non est soluendus ab eo? Et vide quomodo ait: *Sicut homo peregrè futurus*: quoniam non erat homo, sed sicut homo: & quasi homo peregrinabitur, qui erat vbique secundùm diuinitatis naturam, &c. Quoniam ipse est, qui in parabola proponitur peregrinans quasi homo. Nec enim est homo, qui est, vbicunque duo vel tres fuerint in nomine eius congregati: neque homo est nobiscum *omnibus diebus atque ad consummationem seculi*: nec congregatis vbique fidelibus, homo est præsens, sed virtus diuina, quæ erat in Iesu.

Gregorius Neocæsariensis. 260.

Apud Euthymium in Panoplia parte 2. titul. 15. Oratione de singulari fide: Est Deus verus, qui cùm esset carnis expers, in carne apparuit, non tamen duas habet personas, sed duas naturas.

Oratione in Epiphaniam: Dein Deus es & homo, tu qui in principio eras, & qui caro factus es, sed non in carnem conuersus.

Petrus Alexandrinus. 300.

Lib. de Deitate: Dei voluntate Verbum factum est caro, habituq; inuentum est vt homo, quamuis per hoc diuinitatis iacturam nullam fecerit. Neque enim ea de causa egenus factus est, cùm esset diues, vt virtutis & maiestatis suæ perfectione exueretur, sed *semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, mortificatus quidem carne, viuificatus autem Spiritu, &c.* Quare & Euangelista quoque vera prædicat, dum ait: *Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.* Tum videlicet, cùm Angelus sacram Virginem eiusmodi oratione salutauit: *Aue gratia plena, Dominus tecum.* Nam illa Gabrielis salutatio Deum Verbum in vtero virgineo natum, & carnem factum insinuat. Hinc & scriptum est: *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi, ideoque quod natum est ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.*

1. Pet. 3.

Ioan. 1.

Luc. 1.

Eusebius Cæsariensis. 320.

De Demonstratione Euangelica libri 4. cap. 10. Communi more ne versari quidem nobiscum haud indignum sua maiestate iudicauit: interim tamen nusquam desinens esse quod erat, sed in homine pariter Deum conseruans. Itaque statim in primo ad homines descensu, cum Deo diuinam commisceret nostri ortus admirabilitatem: quippe qui more nostro fit editus, & mortalis instar, hominem indutus: sed non tanquam homo, verùm vt Deus, de purissima nullaq; experta virgine nuptias.

Cap. 13. Christus corporeis auribus doctrinam per corpoream linguam insonabat, nec non omnia perficiebat per eum, quem assumpserat hominem, ijs, qui non aliter quàm sic duntaxat ipsius diuinitatem sentire poterant: Hæc namque omnia ad vsum atque vtilitatem omnium nostrum, humanum genus omni prosequens amore, Dei Verbum paternis consilijs administrabat: Ipse interim rursus & materiæ expers, & incorporeus manens, cuiusmodi etiam pridem apud Patrem erat, neque mutans essentiam, neque perdens quod suæ ipsius naturæ proprium erat: neque verò aut corporis vinculis impeditus, aut sua diuinitate deiectus, ac ne domesticam quidem Verbi potestatem amittens: sed neque ijs, qui illic quidem vbi ipsi humanum vas aderat, degeret tantùm, in alijs verò vniuersi partibus esse prohiberetur. Etenim tunc quoque cùm inter homines versabatur, nihilominus omnia complebat: Interim & cum Patre, & in Patre idem erat, & omnium rerum pariter in eodem tempore, tam cæleſtium, quàm terrestrium curam gerebat: nusquam ab illa præsentia, quæ cunctis rebus adest, nostro more exclusus, neque diuina ne ageret more suo impeditus: sed illa quidem à seipso communicans homini, hæc verò à mortali ipse non accipiens. Item mortali quidem vim diuinam suppeditans: à mortali verò ipse, non contra in partem aut communitatem adductus. Neque igitur, in partu à corpore ipse incorporeus inquinabatur, neque item qui passibilis naturę expers erat, aliquid à mortali secundùm essentiam patiebatur. Nam neque verbi gratia, dum lyra pulsatur, aut nerui conuelluntur, pati verisimile est eum, qui ita præludit, neque dum cuiuspiam viri sapientis corpus torquetur, illius sapientiam, aut quam in corpore gerit animam, cædi aut puniri meritò dicere possumus: eadem ratione neutiquam, multoque etiam minus, quod verbi aut naturæ, aut vis detrimenti quippiam ex corporis affectionibus trahat affirmare par est.

Athanasius. 340.

Sermone 4. contra Arianos: Vt autem impassibilitatem naturæ Verbi, eiusque ob carnem infirmitates cognoscamus, operæ pretium est, vt maiori diligentia audiamus Beatum Petrum, qui ita scribit: *Christo igitur pro nobis carne passo.* Quocirca, cùm dicitur aut esurire, aut sitire, aut fatigari, aut nescire, aut dormire, aut plorare, aut postulare, aut fugere, nasci item & deprecari calicem, & simpliciter quæcunque sunt corporis tolerare, rectè ea omnia de CHRISTO eluriente, sitiente pro nobis, colaphis cæso, laborante, exaltato, nascente, crescente, metuente, latente, atque ad istum modum loquente: *Si possibile est, transeat à me calix iste* calicemque pro nobis, quantum ad carnem attinet, accipiente, ea, inquam, omnia rectè de eo dici ac prædicari possunt. Nam & ipse Apostolus propterea ad istum modum locutus est: *Christo passo* non deitate, sed *carne*, idq; pro nobis, vt non ipsius Verbi proprias istiusmodi passiones & naturales, sed carnis esse cognosceremus. Ne quis igitur hominum scandalizetur, sed potius cognoscat Verbum ipsum ex natura sua impatibile esse, sed tamen ob carnem, quam induit, ista de eo prædicari, quia & illa propria sunt carnis, & caro illa proprium est corpus Saluatoris. Et ipse quidem impatibilis ex natura perseuerat, nullam noxam ex istis rebus sentiens, sed illas in se profligat: homines autem, in eum, qui impatibilis est, translatis passionibus suis ibiq; pereuntibus, impatibiles & ipsi deinde, & liberi ab istis calamitatibus in æternum redduntur, &c. Non ideo quia homo factus est, desijt esse Deus: neque quia Deus subsistit, abducit se ab eo quod humanum est, absit: sed potius cùm Deus erat, assumpsit carnem: & in carne existens, deificat carnem: & quemadmodum in ea interrogationes faciebat, ita quoque & in ea mortuum excitabat: omnibusq; ostendit se, qui mortuos viuificaret, & animam reuocaret, multò facilius omnium occulta sibi cognita habere, eique certum esse, vbi Lazarus iaceat, &c. Vt morte mortem abrogauit, & humanitus omnia humana: ita solito pauore nostrum pauorem ademit, illudq; effecit, ne homines mortem timerent. Ista igitur simul & dixit & egit, quia humana erant, vt hanc vocem ederet: *Transeat à me calix iste*: &: *Cur me deseruisti?* sed tamen diuinitus idem ille solis deliquium induxit, & mortuos excitauit. Rursum humanitus inquiens: *Nunc anima mea turbata est*: illud autem diuinitus dixit: *Potestatem habeo, vt ponam animam meam, & potestatem habeo, vt sumam illam.* Nam turbari carnis proprium est, potestatem autem habere ponendæ aut sumendæ animæ pro arbitrio, & vbicunque placuerit, non proprium est hominum, sed potentiæ Verbi: homo quippe non ex sua potestate, sed

1. Pet. 2.

Ioan. 17.

Ioan. 19.

ex neceſſitate naturæ, idq; inuitus ac nolens mortem obit: Dominus contra, ipſe quidem immortalis, ſed tamen carnem mortalem geſtans, poteſtatem habuit vt Deus, ſegregandi à corpore, illudque rurſus aſſumendi quando vellet, &c.

Epiſtola ad Epictetum: Illud ipſum perquàm mirum fuit, eundem fuiſſe & patientem, & non patientem: patientem quidem quatenus ipſius proprium corpus, in quo erat, patiebatur: non patientem verò, quatenus ex natura Deus impatibilis erat.

In Symbolo: Eſt ergo fides recta, vt credamus, & confiteamur, quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus, Dei Filius, Deus & homo eſt: Deus eſt ex ſubſtantia Patris ante ſecula genitus, & homo eſt ex ſubſtantia Matris in ſeculo natus. Perfectu Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens. Aequalis Patri ſecundùm diuinitatem, minor Patre ſecundùm humanitatem. Qui licet Deus ſit, & homo, non duo tamen, ſed vnus eſt CHRISTVS. Vnus autem, non conuerſione diuinitatis in carnem, ſed aſſumptione humanitatis in Deum. Vnus omninò, non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ. Nam ſicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo, ſic Deus & homo vnus eſt Chriſtus.

Euſtachium Antiochenum. 340.

Sermone in illud: *Dominus creauit me initio viarum ſuarum*. Si generationis principium cœpit Verbum, ex quo, per maternum vterum traijciens, corporales tulit compages, conſtat quòd factus eſt ex muliere, Sin autem Verbum & Deus erat apud Patrem ſuperioribus retrò ſeculis, & vniuerſa per eum facta eſſe dicimus, non eſt factus eſt muliere, qui & genitis omnibus cauſa, & author eſt, Sed eſt Deus natura ſufficiens, infinitus, & qui nec mente comprehendi poteſt: ex muliere autem factus homo eſt, qui in virginali vtero ſancto Spiritu compactus eſt.

In deſcriptione graduum: Acquiſitam gloriam Pater non ſuſcepit, vt qui ſit perfectus, infinitus, & nec mente comprehendi poteſt, & nec pulchritudine indiget, & eſt ab omni probro & contumelia alienus: neque Verbum eius qui Deus eſt ex ipſo genitus, per quem facti ſunt Angeli, & cæli, & infinitæ terræ magnitudines, ſed homo in Chriſto, qui ſurgit à mortuis, exaltatur, & glorificatur, aduerſarijs probrum & ignominiam in ſe accipientibus.

Cyrillum Hieroſolymitanum. 360.

Catechesi 4. Duplex erat Chriſtus: homo quidem id, quod apparebat: Deus verò, quod intelligebatur. Comedebat quidam, vt homo, verè, ita vt nos, ſimiles enim nobis corporis habebat affectiones: vt Deus autem quinque panibus aluit quinque millia. Mortuus eſt verè, vt homo: vt Deus autem mortuum quatriduanum excitauit. Dormiuit in naui verè, vt homo, & ambulauit ſuper aquas, vt Deus.

Baſilium Magnum. 370.

Apud Theodoretum Dialogo 2. Oratione de Euchariſtia: Quamobrem ipſe quidem propter amicum lachrymatus eſt, oſtendens humanæ naturæ communionem, noſque ab eis, quæ ſunt vtrinque immoderationibus & exuperationibus liberauit, nec vt in ferendis eis, quæ accidunt, nimis effœminati, mollesque videamur, nec vt eorum, quæ moleſta ſunt, nullum omnino ſenſum habeamus, permittens. Sic ergo eſurijt Dominus, ei ſolido cibo perflato, & ſitijt, conſumpta in corpore humiditate, & defeſſus eſt, neruis & muſculis ambulando extenſis, non diuinitate oppreſſa labore, ſed corpore, quæ ex natura conſequuntur, accidentia ſuſcipiente.

Amphilochium. 380.

Oratione in illud: *Pater maior me eſt.* (Quando carni affectiones, & Deo miracula dederis, neceſſe eſt, vt, velis nolis, humiles quidem ſermones ex Maria nato homini, ſublimes autem & Deo conuenientes Verbo, quod *erat in principio*. Propterea enim alicubi quidem magnifica & ſublimia, alicubi verò humilia & abiecta verba loquor, vt per ſublimia inhabitantis Verbi nobilitatem oſtendam: per humilia autem humilis carnis imbecillitatem ſignificem. Quamobrem alicubi quidem dico, me eſſe Patri æqualem, non mecum pugnans, ſed oſtendens me eſſe Deum & hominem: Deum quidem per ſublimia, per humilia verò hominem. Si autem vultis ſcire, quomodo *Pater maior me eſt*: id eſt dixi ex carnis, non ex diuinitatis perſona.

Oratione in illud: *Si poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte.*) Ne ergo carnis paſſiones Verbo impatibili ieceris, Deus enim ſum, & homo, hæretice: Deus, vt ſpondent miracula, homo, vt teſtantur affectiones, & ea, quæ paſſus ſum. Quoniam ergo Deus ſum, & homo, dic quis paſſus eſt? Si Deus paſſus eſt, id dixiſti, quod eſt blaſphemum: Sin autem caro paſſa eſt, cur non ei tribuis paſſionem, cui timorem adiungis? Alio enim patiente, alius non pertimeſcit, & dum homo crucifigitur, Deus non perturbatur.

Oratione aduerſus Arianos: Et ne longiore oratione vtar, paucis rogo te hæretice: Qui ex Deo eſt, ante ſecula genitus, paſſus eſt, an qui ex Dauid poſtremis temporibus natus eſt, Ieſus? Si ergo diuinitas paſſa eſt, dixiſti quod eſt blaſphemum: Si autem, vt habet veritas, quare homini non adſcribis paſſionem?

Epiphanium. 380.

In Ancorato: Ipſe Saluator ſanctus eſt, qui de cælo deſcendit, qui in officina Virginis ſalutem noſtram operari dignatus eſt, qui ex Maria rurſus genitus eſt, per Spiritum ſanctum conceptus. Qui carnem accepit, & *Verbum caro factum eſt*: qui natura non immutatus eſt, qui cum deitate accepit humanam naturam, perfectus exiſtens à Patre, & in carne inter nos verſatus eſt, non apparentia, ſed veritate. Qui perfectum hominem in ſeipſum efformauit ex Maria Deipara per Spiritum ſanctum, non vt qui in homine habitârit, ſed ipſum *Verbum caro factum eſt*. Non mutatus eo quòd ſit caro, ſed caro, non tranſmutata deitate in humanam naturam, ſed cum proprio corpore ſuæ deitatis, & cum propria ſubſtantia Dei Verbi in ſubſtantia exiſtentis complexus, vt ſit homo, &c.

Gregorium Nazianzenum. 380.

Oratione 31. quæ eſt in illud dictum: *Cùm conſummaſſet hos ſermones.*) Ex locis in loca tranſit, qui nullo loci ſpatio continetur: ille inquam temporis & corporis, & circumſcriptionis expers. Idem & orat, & ſit, & ſupra tempus erat, & ſub tempus venit: & inuiſibilis erat, & videtur. *In principio erat, & apud Deum erat, & Deus erat.* Id, quod erat, exinaniuit: id quod non erat, aſſumpſit: non duplex factus, ſed vnum ex duplici natura fieri ſuſtinens. Ambo enim Deus, nimirum quod aſſumpſit, & quod aſſumptum eſt, duæ naturæ in vnum concurrentes, non duo Filij.

Oratione 35. *quæ eſt Oratio 1. de Filio. & 3. de Theologia*: Nos quippe ex magnis & excelſis vocibus Filij diuinitatem percepimus, ac prædicamus. Quibus tandem? his nimirum, Deus Verbum, quod

in principio erat, & cum principio, & principium: vt in his locis: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Et, *Tecum principium, &c.* Altiores voces diuinitati, ac præstantiori illi & incorporeæ naturæ, passionibusque sublimiori attributas: humiliores autem composito, & tua causa inanito atque incarnato, imò etiam (non enim minùs commodè hoc à me dicetur) humanato, ac deinde exaltato, vetu videlicet, abiecta hac dogmatum humilitate & crassitie, sublimior esse, simulque cum diuinitate ascendere, non autem rebus in aspectum cadentibus inhærescere condiscas, quin potius cum intellectilibus rebus assurgas, atque intelligas, quæ prioris illius naturæ sit ratio, & quæ assumptæ humanitatis. Hic enim, quem nunc aspernaris, quondam supra te erat: qui nunc homo est, compositionis expers erat. Quod erat, permansit, quod non erat, assumpsit. In principio sine causa erat, (quæ enim Dei causa afferri queat?) ac postea quoque certa de causa natus est: nimirum, vt tu, homo contumelioſe, salutem consequaris, qui deitatem idcirco contemnis, quia crassitiem tuam suscepit, per intermediam mentem cum carne coniunctus, atque inferior hic homo Deus effectus, posteaquam cum Deo coaluit, præstantiorique parte superante vnus factus est: vt ipse quoque tantum Deus efficiar, quantum ille homo. Natus quidem est, sed etiam genitus erat: ex muliere quidem, cæterùm virgine. Illud humanum, hoc diuinum. Patris expers hic: matris expers illic. Vtrumque horum diuinitatis est. Materno quidem vtero gestatus est, verùm à Prophetа cognitus est, & quidem in vtero adhuc existente, atque coram Verbo, cuius causa procreatus fuerat, saltante. Fascijs quidem inuolutus est: ac sepulturæ fascias rediuiuus excussit.

Ioan.1. Psal.109

Gregorius Nyssenus. 380.

Homilia 13. in Cantica: In CHRISTO quiddam creatum est, quiddam increatum. Et increatum vocamus illud ipsum, quod æternum est, ac seculis prius, & à quo res vniuersæ conditæ sunt: creatum verò quod ob susceptam nostri causa administrationem conformatum est ad similitudinem corporis humilitatis nostræ. Increatum dicimus Verbum, quod initio rerum existebat, & semper *erat apud Deum, & erat Deus Verbum, per quod facta sunt omnia, & sine quo nihil eorum factum est, quæ facta sunt*: creatum autem illum dicimus, qui caro factus est, & sibi tabernaculum in nobis extruxit, in quo etiam incarnato elucens gloria, indicat quod Deus patefactus sit in carne, omninò inquam Deus, vnigena ille, qui Patris in sinibus existit.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Epistola 2. Paschali: CHRISTVS perfectus Deus propria voluntate quicquid humanæ fuit & naturæ & conditionis assumens, (absque peccato duntaxat, & malitia, quæ nullam habet substantiam,) intans nascitur, Emmanuel adoratur, Magi de Oriente veniunt, Deum Dei Filium genu posito confitentur: tempore passionis pendens in cruce solis obscurat radios, nouo inauditoque miraculo diuinitatis suæ exprimens magnitudinem. Et indiuisus, & inseparabilis, nec in duos Saluatores quorundam errore seiunctus. Vnde & ad discipulos loquebatur: *Nolite vocare magistrum super terram: Vnus est enim Magister vester* CHRISTVS. Neque enim cùm hæc Apostolis diceret, à corpore, quod patebat aspectui, diuinitatis excellentiam separabat. Nec quando vnum se CHRISTVM Dei Filium testabatur, animam diuidebat, & carnem: non alter & alter, sed vnus atque idem vtrumque subsistens, Deus & homo, dum seruus videtur, & Dominus adoratur: siquidem in humani corporis vtilitate ineffabilem cælabat Deum, & rursum fragilitatem carnis diuinis operibus excedebat. Et ne vnus quilibet Sanctorum, vt à plerisque æstimatum est, crederetur, sed ille, quem & Paulus ostendere volens, scribit: *Vnus Deus, vnus & Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus.* Et iterum: *Mediator autem vnius non est, Deus autem vnus est.* Quia vnus Filius Patris, nostrique Mediator, ne æqualitatem eius amisit, nec à nostro consortio separatus est, inuisibilis Deus, & visibilis homo: forma serui absconditus est, & Dominus gloriæ confessione credentium comprobatur: Neque enim pertinuit eum Pater naturæ suæ nomine, postquam pro nobis homo & pauper effectus est, nec in Iordane fluuio baptizatum altero appellauit vocabulo, sed Filium vnigenitum: *Tu es Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Nec similitudo nostra in diuinitatis est mutata naturam, nec diuinitas in nostræ naturæ versa est similitudinem, sed manens quod à principio erat, Deus, Verbum, & in se, nos glorificans.

1. Tim.2.

Luc.3.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Homilia de cruce: Christum cum audieris non solummodo Deum putes, sed Deum & hominem crede. Scio namque esurijsse Christum, & scio Christum de quinque panibus & duabus piscibus satiasse quinque millia hominum, exceptis paruulis & mulieribus. Scio Christum sitisse, scio Christum super aquas pedibus ambulasse: scio CHRISTVM mortuum, & scio Christum mortuos suscitasse: scio Christum Pilato astitisse, & scio Christum ad dexteram Patris consedisse: scio Christum lapidatum, & scio Christum ab Angelis adorari. Et quædam quidem refero Deitati, quædam autem assigno humanitati: quia noui Christum de Maria natum, & scio Christum ante omnia secula genitum, & apud Deum semper Deum esse Verbum.

In Marcum Homilia 11. Nemo nos putet diuidere Christum. Hoc enim solent æstimare calumniatores, quòd nos in Christo duas personas faciamus, alium hominem, & alium Deum. Nos in Trinitate credimus, non credimus in quaternitate, duas in Christo esse personas. Si enim CHRISTVS duas personas habet, Patrem & Filium, id est, Christus, duplex est: ergo quattuor personæ sunt. Nos ergo credimus in Patrem & Filium & Spiritū sanctū. De Patre & Spiritu nulla dubitatio est. Non enim assumpserunt corpus, non assumpserunt aliquam vilitatem. Nunc verò de Christo dicimus, Deo nostro, Filio Dei & filio hominis, & vno Filio Dei. Ipse Dei Filius, & filius hominis: quicquid magnum est, refer ad Filium Dei; quicquid parum est, refer ad filium hominis: & tamen vnus Filius Dei est.

Atticus Constantinopolitanus. 420.

In actis Concilij Ephesini, Tomo 2. capite 28. Hodie Dominus secundùm humanitatis naturam genitus est: nam iuxta naturæ diuinæ dignitatem dudum ante existebat, &c. Verbum, in quod secundùm propriam nauram exinanitio nulla cadit, humani generis amore homo factum exinanitur: seipsum enim assumpta serui forma exinaniuit. Qui carnis & corporis expers erat, propter te incarnatur: *Verbum* enim *caro factum est.* Qui propter incorpoream naturam tactui non subiacebat, palpabilis efficitur: qui principio carebat, sub principio corporali nascitur: qui perfectus erat, crescit: qui indemutabilis, proficit: qui diues, in diuersorio gignitur: qui operit cælum nubibus, pannis inuoluitur: qui Rex, in præsepio ponitur.

Matt.1.

Matt.23.

Si quem anxium reddit Vnigeniti incarnatio, aut Virginis imprægnatio, perpeſsionum communicatio, aut crux, aut mors, aut reſurrectio, iſthæc terrarum orbi ſalutem peperiſſe intelligat: eademqúe præpotentis benignitate minimè indigna eſſe animo pertractet. Nam ſi Deo turpe eſt in Virgine habitare: modis omnibus turpius erit Virginem formare. Quòd ſi verò condere turpe non eſt, neque opus ſuum inhabitare turpe erit. Rurſum, ſi perpeſsioni obnoxium eſſe malum eſt, à perpeſsionibus liberare poſſe magnum quoddam bonum ſit, neceſſum eſt. Quare licet immortalis eſſet: attamen quo mortem aboleret, mortem ſubijt. Pari modo, vt noſtram reſurrectionem conſtitueret, ex mortuis ſurrexit. Horum autem omnium non per diuinitatis naturam, ſed per carnis aſſumptionem capax extitit: Et quidem illa in propriæ impatibilitatis aſylo immotus conſiſtens: hæc verò nihil non patiens ac ſufferens, ſpiritalis vitæ rationem quàm optimam nobis inſtituit.

Proclus. 425.

Epiſtola ad Armenios: Deus forma carens, ſine initio incircumſcriptus, & omnipotens Verbum, in carne veniens (adeſt enim illi poſſe quod vult) ſumpſit formam ſerui, caro factus, natus ex Virgine, volens vbique monſtrare, quia ſecundùm veritatem fieri homo dignatus eſt. Naturam ſiquidem corpoream & exordia, & habitus, paſſioneſqúe neceſſariò ſubſequuntur: Non enim dicit Euangeliſta, quòd in hominem perfectum Deus ingreſſus eſt, quia *factus eſt caro*, naturæ noſtræ primordia ipſa contingens. Sicut enim homo naturaliter editus, non ſtatim procedit operatione perfectus, ſed primùm ipſa depoſitio ſeminis efficitur caro, deinde proceſſu temporis vim ſumit, quæ conſummationem ſenſuum operationumqúe contineat: ita Deus Verbum, ipſa initia & radicem humanæ inſtitutionis attingens, primùm factus eſt caro, non conuerſus (quod abſit) in carnem. Manſit enim diuinitas omni mutabilitate ſuperior; quia mutatio naturæ fluentis eſt paſsio: illius autem perennis ſempiternæqúe ita ſe habentis eſſentiæ proprium eſt, vt incommutabilis perſeueret. Vtriſque igitur diuinæ Scripturæ vtentes vocibus, dicimus quia *& caro factus eſt, & formam ſerui accepit.* Ex vtroque pio intellectu ſemina nobis ſalutis exiſtunt: Per id enim quòd *Verbum caro factum eſt*, indiuiduum ſummæ ipſius adunationis Euangeliſta declarat. Sicut enim ſingularitas in duas ſingularitates dirimi non poteſt, (alioqui in hac diuiſa, iam non erit ſingularitas, ſed dualitas) ita quod vnum eſt iuxta ſummam adunationem, nequaquam in duo poterit vlla ratione partiri. Per id autem quòd *formam ſerui aſſumpſit*, naturæ diuinæ incommutabilitas intimatur: quia omne quod fit, aut ex eo quod non exiſteret factum eſt, vt cælum, quod ante non erat: aut ex eo quod eſt, in aliud conuertitur, vt fluenta Nili fluminis in ſanguinem commutata. Sed vterque modus diuinæ ſubſtantiæ probatur incongruus: Nam nec ex vllis exſtantibus proceſsit, ſemper ſine initio permanens: nec ex aliqua materia conuerſus eſt Deus Verbum, in ſua incommutabilitate perſiſtens. Idcirco per hæc & Deitatis incommutabilitatem, & indiuiduum Sacramenti, diuina Scriptura teſtatur: quod factum eſt, demonſtrans: & quod aſſumpſit, inſinuans: vt per primum ſingularitatem naturæ perſonæ vtriuſque commendet: per alterum verò incommutabilitatem ſubſtantiæ diuinæ pronuntiet. Deus igitur Verbum factus eſt homo perfectus, non imminuta natura deitatis, aſtipulante miraculo, quod intelligentiam noſtram excedit: idipſum percipimus fide, non inquiſitione colligimus, &c. Non alter eſt Chriſtus, & alter Deus Verbum, (quod abſit:) duos enim filios natura diuina non nouit. Vnus Vnigenitum genuit: vbi enim non eſt generantium copula, illic qualitatem non poteris inuenire naſcentium, &c. Ego vnum Filium, ſicut edoctus ſum, piè cognoſcens, quem Dei Verbi incarnati ſubſtantiam eſſe profiteor: Vno autem exiſtente eo, qui paſsiones pertulit, atque miracula operatus eſt, qua ratione diuiniora reticent, humilioribus derogant? Vt enim fidem faceret Verbum, manens quod erat, *factus eſt caro*, id eſt, & infans, & homo perfectus: Tanto ſacramento nulla conuerſione violato, idem ipſe perficiebat miracula, & iniurias ſuſtinebat, per ſigna quidem diuina manſiſſe id quod erat inſinuans, per paſsiones autem factum quod formauerat manifeſtans. Vnum igitur eundem Filium prædicamus, & Patri conſempiternum, & in nouiſsimis temporibus incarnatum, nihil adulterinum diuinæ naturæ penitus inferentes, &c.

Ioan. 1.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De recta Fide ad Reginas, commentario 1. capite, *Quòd Chriſti mors ſit ſalutaris.* Ex Catholica Petri: *Chriſto igitur poſſe in carne.*) Cùm Chriſtus ſit verus Deus, rectè ſapienterqúe diſcipulus carne illum paſſum affirmat: Hac enim oratione naturam illam immenſam, in quam nulla perpeſsio cadit, ab omni perpeſsione eximit. Sua igitur carne paſſus eſt Chriſtus. Proinde Deus eſt, qui quidem ſecundùm diuinam naturam pati minimè poteſt, ſecundùm humanam autem poteſt.

Capite: *Quòd Ieſus Chriſtus vnus ſit Dei Filius, & Dominus:* Ex epiſtola ad Epheſ. *Vnus Dominus, vna fides.* En quanta rurſus charitate & euidentia Apoſtolicus ſermo hoc loco oſtendat, Verbo per diſpenſatoriam vnionem cum humana natura coeunte, vnum tantùm abſolutum eſſe Chriſtum, vnum conſtitutum eſſe Dominum, atque ideo vnum ſolum eſſe verum, naturalemqúe Filium, ex vtroque quaſi conflatum.

Lib. 11. in Ioannem cap. 21. Putabant diſcipuli abſentiam Chriſti, vt hominis dico, Deus enim vbique adeſt, multorum eis incommodorum cauſam futuram: cùm non adeſſet, qui ab omnibus eos poſſet malis eruere. Sed oportebat non ſolùm in carnem Chriſti, verùm etiam in Deitatem reſpicere: quæ quamuis oculis non cernatur, adeſt tamen ſemper ſumma cum poteſtate. Nec quicquam eſt, quod prohibere poſsit, quin omnia repleat, & quod velit peragat: non enim loco aut dimenſionibus circumſcriptibilis natura diuina eſt. Quare cùm Deus & homo Chriſtus verè ſit, oportuit eos intellexiſſe, ineffabili Deitatis poteſtate, vnà cum eis ſemper futurum, etiamſi carne abeſſet. Idcirco enim ipſe quoque in ſuperioribus dicebat: *Pater ſancte ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi.* Apertè ſignificans Deitatis ratione, non carnis præſentia eos poſſe ſeruari. Quippe ipſa etiam caro, non à ſe ſancta fuit, ſed coniunctione Verbi, ad Verbi virtutem quodammodo reformata, ſalutis atque ſanctificationis participantibus cauſa eſt. Non ergo carni, vt caro eſt, operationis diuinæ virtutem, ſed naturæ Verbi attribuimus.

Exod. 7.

Epiſtola ad Neſtorium: Non dicimus, Verbi naturam per ſui mutationem carnem eſſe factam: ſed neque in totum quoque hominem, ex anima & corpore conſtitutum, transformatam eſſe. Aſſerimus autem Verbum, dum carnem anima ratione prædita perfectam, inexplicabili, incomprehenſoqúe modo, non ſecundùm voluntatem, ſententiarumqúe conſenſionem, neque rurſum per humanæ perſonæ aſſumptionem, ſed ſecundùm hypoſtaſin

sibi vnit, & hominem factum, & hominis Filium appellatum esse. Et quamuis naturæ sint diuersæ: vera tamen vnione coeuntes, vnum nobis Christum & Filium effecerunt: Non quòd naturarum differentia propter vnionem sublata sit: verùm quòd diuinitas & humanitas secreta quadam ineffabiliq́ue coniunctione in vna persona, vnum nobis Christum & Filium constituerint. Ad hunc itaque modum, qui ante omne seculum subsistit, & ex Patre ortus fuit, secundùm carnem ex muliere natus dicitur: Non quòd diuina illius natura aliquod existentiæ suæ initium ex sacra Virgine sumpserit, aut quòd post primam ex Patre, altera rursum propter seipsam generatione indiguerit, sed quòd propter nos, & propter nostram salutem humana natura secundùm hypostasin sibi vnita, ex muliere nasci voluerit. Atque hinc est, quòd secundùm carnem natus prædicetur, &c. Ad eundem modum illud (*Verbum*) quoque passum & resuscitatum dicitur: non quòd Dei Verbum aut plagas, aut clauorum fixuras, aut alia id genus incommoda in propriam naturam exceperit: (Nam vt diuinum numen corporis expers est, ita perpeti quoque nihil potest:) sed quia corpus, quod sibi asciuerat, isthæc expertum fuerat, eam ob rem & ipsum quoque nostri causa istiusmodi perpessum asseritur: impatibile enim Verbum in corpore patibili existebat.

Isidorus Pelusiota. 440.

Lib. 3. epist. 130. Cùm Scriptura sacra de Saluatore verba facit, haudquaquam pugnantia docet: verùm cuique rei quod proprium & congruum est tribuit. Partim enim ad diuinitatem spectat, partim ad assumptam humanitatem, partim denique ad voluntarias perpessiones. Lucem quippe veram eum, & gloriæ splendorem, ac paternæ substantiæ figuram esse dixit: primum ob essentiæ claritatem: alterum ob æternitatem, vel, vt rectiùs loquar, coæternitatem; postremum ob substantiam, & quia veris & germanis notis ornatus est. Nam ne splendoris vocabulum minimè subsistens quiddam esse existimemur, figuræ atque characteris vox substantiam confirmat. Rursum speciosum forma præ filiis hominum, atque item speciosum in stola sua eundem vocat, propter diuinam & lapsus omnis expertem assumptæ humanitatis virtutem. Postremò non habentem speciem, neque decorem duplici de causa: altera, quoniam herili forma occultata seruilem ostendit; altera, quia in eo supplicio, quod voluntariè ac sponte subijt, nullum non contumeliæ genus excitatum est.

Theodoretus. 450.

Dialogo 2. Igitur corpus Dominicum surrexit quidem à corruptione & interitu alienum, & impatibile, & immortale, diuina gloria glorificatum, & à cælestibus potestatibus adoratum: corpus tamen est, & habet quam prius circumscriptionem.

Dialogo 3. Quemadmodum diuinam quidem naturam dicebas è cælis descendisse, Filium autem hominis propter eam vnionem vocatum esse dixisti: ita ligno quidem carnem esse affixam dicere conuenit, sed diuinam naturam ab ea inseparabilem confiteri, & in cruce & in sepulchro passionem illinc non suscipientem: quandoquidem nec ad patiendum, nec moriendum sua natura apta est: sed habet immortalem & impatibilem substantiam. Hac vtique ratione Dominum quoque gloriæ crucifixum appellauit, impatibili naturæ nomen patibile attribuens. *Quoniam eum corpus appellatum est.* Hoc quoque præterea examinemus. Diuinus dixit Apostolus: *Si enim cognouissent, Dominum gloriæ non crucifixissent.* Crucifixerunt ergo naturam quam cognouerunt, non quam penitus ignorârunt.

Flauianus Constantinopolitanus. 450.

Ad Theodosium Imperatorem de Fide: Prædicamus Dominum nostrum Iesum Christum, ante secula quidem ex Deo Patre sine principio natum, secundùm diuinitatem: in nouissimis autem diebus eundem propter nos, & propter nostram salutem, ex Maria Virgine, secundùm humanitatem Deum perfectum, & hominem perfectum, eundem in assumptione animæ rationalis & corporis, consubstantialem Patri secundùm diuinitatem, & consubstantialem nobis secundùm humanitatem, ex duabus vtique naturis confitentes Christum post incarnationem ex sancta Virgine, & inhumanatum in vna substantia, & in vna persona, vnum Christum, vnum Filium, vnum Dominum confitemur.

Ad Leonem Papam: Eutyches absconditum in se languorem malæ sectæ retinens, insiliens nostræ mansuetudini, inuerecundè & impudenter in multos impietatem propriam præsumpsit inferre, dicens: ante inhumanationem quidem Saluatoris nostri Iesu Christi duas naturas esse, diuinitatis & humanitatis: post vnitionem verò vnam naturam factam; neque sciens quod dicit, neque de quibus affirmat. Neque enim vnitas conuenientium in Christo duarum naturarum, sic vt vna re proprietates suas in vnitate confudit, sed manent in vnitate perfectæ naturarum proprietates.

Concilium Chalcedonense. 451.

Actione 5. Sequentes igitur sanctos Patres, vnum eundemque confiteri Filium, & Dominum nostrum Iesum Christum, consona voce omnes docemus, eundem perfectum in Deitate, eundem perfectum in humanitate, Deum verè & hominem verè, eundem ex anima rationali, & corpore, coessentialem Patri secundùm deitatem, coessentialem nobis eundem secundùm humanitatem, per omnia nobis similem absque peccato: ante secula quidem de Patre genitum secundùm Deitatem, in nouissimis autem diebus eundem propter salutem nostram ex Maria Virgine Theotoco secundùm humanitatem, vnum eundem Christum, Filium, Dominum, vnigenitum, in duabus naturis inconfusè, immutabiliter, indiuisè, inseparabiliter agnoscendum, nusquam sublata essentia naturarum propter vnionem, magisque salua proprietate vtriusque naturæ, & in vnam personam atque existentiam concurrente, non in duas personas partitum, atque diuisum, neque diuisum, sed vnum & eundem Filium, vnigenitum Deum Verbum Iesum Christum, sicut ante Prophetæ de eo, & ipse nos Iesus Christus erudiuit, & Patrum nobis Symbolum tradidit.

Basilius Seleucius. 460.

Oratione de incarnatione Verbi: O sacer & Deifer venter, in quo peccati chirographum abolitum est, in quo Deus citra diuinitatis iacturam homo factus est. Quamuis enim ortum subiret, & ad nostræ natiuitatis conditionem sese demitteret, manebat nihilominus quod erat. Maternas vinas implebat, neque paternos tamen deserebat sinus: Deus enim cùm quæ vult operatur, in partes non deducitur: verùm omnibus indiuulsè cohærens, mundo salutem conciliat, &c. Deus patibile corpus induit, vt impatibilem diuinitatis naturam nulla ex parte læderet. Si enim sol hic per sordida & grauedolentia loca transiens,

nullas

nullas puritati ſuæ ſordes aſciſcit: quanto minus iuſtitiæ ſol impollutam Virginem ſua luce illuſtrans, & ſacroſanctum corpus ex ea ſumens, ſecundùm diuinitatem in ſeipſo impatibilis manſit?

Petrus Diaconus. 480.

De Incarnatione Domini, ſeu de gratia & libero arbitrio, capite 2. Igitur iuxta ſanctorum Patrum traditionem, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in duabus naturis vnitis & inconfuſis, hoc eſt, diuinitatis & humanitatis in vna perſona ſiue ſubſtantia confitemur: nec illis acquieſcentes, qui vnam Dei Verbi naturam incarnatam prædicantes, venerabilis Chalcedonenſis Concilij fidem refugiunt: nec illos admittentes, qui duas naturas doloſè pronuntiantes, vnam Dei Verbi naturam incarnatam minimè confitentur.

Ioannes Maxentius. 510.

In prima Fidei profeſſione: Confitemur vnum eundemque Filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, perfectum eundem in diuinitate, perfectum eundem in humanitate: Deum verum, & hominem verum: eundem ex anima rationali, & corpore: homouſion Patri ſecundùm diuinitatem, homouſion nobis ſecundùm humanitatem, per omnia ſimilem abſque peccato. Ante ſecula quidem de Patre natum, ſecundùm diuinitatem: in nouiſſimis autem diebus eundem propter nos, & propter noſtram ſalutem ex Dei Genitrice, ſecundùm humanitatem. Vnum eundemque Chriſtum, Dei Vnigenitum, in duas naturas, inconfuſè, incommutabiliter, indiuiſè, inſeparabiliter cognoſcendum. In nullo naturarum diuerſitatem propter vnitatem perimendam, ſalua potius proprietate vtriuſque naturæ, in vna perſona, vnaque ſubſiſtentia concurrente. Non in duas perſonas partiendum aut diuidendum, ſed vnum eundemque Filium Vnigenitum, Deum, Verbum, Dominum Ieſum.

Theodorus Lector. 520.

Lib. 2. Collect. Cùm qui à Seuero miſsi erant Philarchum ea docere conarentur, quæ veræ doctrinæ contraria erant, fabulam ad redargutionem eorum, quæ ab illis dicebantur, commentus eſt. Ea erat, quòd videretur literas accepiſſe, quæ Michaëlem Archangelum mortuum eſſe ſignificarent. Reſpondentibus illis eſſe hoc impoſsibile. Quomodo igitur, inquit Philarchus, ſi duas naturas Chriſtus non habet, nudam crucem Deus pertulit, cùm ne Angelus quidem pati quicquam, vel mori queat? Ad hunc itaque modum confuſi qui à Seuero miſsi fuerant, & pudefacti, diſceſſerunt.

Procopius Gazæus. 530.

Ad caput 22. Geneſis: Aries cædi ſubijcitur: ſic Chriſti corpus patitur loco diuinæ naturæ, pati neſciæ. Nam in hunc modum inquit in Pſalmis: ***Sacrificium & oblationem noluiſti, corpus verò adoptaſti mihi.***

Iuſtinianus Imp. 540.

Epiſtola ad Ioannem Papam: Non alium Deum Verbum, & alium Chriſtum cognoſcimus: ſed vnum atque eundem ipſum conſubſtantialem Patri ſecundùm diuinitatem, & conſubſtantialem nobis eundem ipſum ſecundùm humanitatem: paſſibilem carne eundem, & impaſsibilem deitate. Vt enim in diuinitate eſt perfectus, ita idem ipſe & in humanitate perfectus eſt. In vna enim ſubſtantia Deitatem ſuſcipimus & confitemur, quod dicunt Græci τὴν κατ' ὑπόστασιν ἕνωσιν ὁμολογοῦμεν. (*eam quæ ſecundùm perſonam eſt vnitatem confitemur.*) Et quoniam Vnigenitus Filius, & Verbum Dei, ante ſecula, & ſine tempore de Patre natus, idem ipſe & in vltimis diebus deſcendens de cælis, incarnatus eſt de Spiritu ſancto, & ex Dei Genitrice Maria homo factus Dominus noſter Ieſus Chriſtus, propriè & verè Deus eſt.

C. ***de Summa Trinitate & Fide Catholica:*** Confitemur vnigenitum Dei Filium Deum de Deo, Filium ex Deo ante ſecula, & ſine tempore ex Patre natum, coæternum Patri, ex quo omnia, & per quem omnia, deſcendiſſe de cælis, incarnatum eſſe è Spiritu ſancto, & è ſancta glorioſa & ſemper Virgine Maria hominem factum eſſe, crucem pertuliſſe, ſepultum fuiſſe, & reſurrexiſſe tertia die: vnius & eiuſdem miracula & paſsiones, quas ſponte carne ſuſtinuit, agnoſcentes. Neque enim alium Deum Verbum nouimus, alium Chriſtum: ſed vnum & eundem conſubſtantialem Patri ſecundùm diuinitatem, & conſubſtantialem nobis ſecundùm humanitatem. Manſit namque Trinitas etiam poſt incarnationem, vnum ex Trinitate Dei Verbum: neque enim quartæ perſonæ adiectionem recipit ſancta Trinitas. Hæc igitur cùm ita ſe habeant, anathematizamus omnem hæreſin, præſertim verò Neſtorium anthropolatram, diuidentem vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium Dei & Deum noſtrum: nec diſertè & ſecundùm veritatem confitentem ſanctam glorioſam ſemper Virginem Mariam theotocon eſſe, hoc eſt Deiparam: ſed alium eſſe dicentem Deum ex Deo Patre, alium qui ex ſancta ſemper Virgine Maria natus eſt: hunc autem gratia & proximitate, quam habuit cum Deo Verbo, Deum factum eſſe, &c.

Andreas Cretenſis. 550.

In Salutationem Angelicam: Non ſimulatam (quod videri alicui poterat) carnem à nobis aſſumpſit, ſed in ipſa rei veritate ſingulari ſimul erga genus humanum ſtudio, & ſecundùm homines, ex hominum ſubſtantia ſibi aſciuit, qui eſt Altiſsimus, ac totam noſtram in ſemetipſo naturam ſanctificauit: nec diſpenſationem eam ſub ſpecie quadam finxit. Hanc ille carnis, inquam, veritatem cognouit, illæſa eius deitate manente, ſtupendæ prorſus alterationis, &c. Quid verò dignum magis admiratione, quàm Dei videre deſcenſum ad vterum vſque mulieris pertingentem? ô rem incredibilem: Deus intra membra mulieris, ***cum cælum thronus eſt, & terra ſcabellum pedum eius.*** Deus in vtero, qui Patri ſuo coæuus cælos inhabitat. Ecquid aliud præter exiſtimationem magis, quàm Deum ſub hominis ſpecie apparere, vt tamen de propria deitate nihil ei decedat? ***Ne timeas Maria, Dominum tecum.*** Patris luminum Filius, ab æterno ex ipſo genitus: temporali verò natiuitate ex carne tua progreſſus: Qui totus ſupernè in ſinu Patris eſt, infernè autem totus tecum in vtero tuo eſt: ille ipſe tecum, & intra te eſt: præveniendo namque te inſilijt, ac tuum ſuper ingreſſus corpus eſt: In te adeò locum inuenit, qui loco ſecundùm propriam naturam comprehendi nullo modo poteſt. (Iſaiæ 66.)

Concilium Quintum Conſtantinopolitanum. 553

Confeſſionis 5. capite 2. Si quis non confitetur Dei Verbi duas eſſe natiuitates, vnam quidem ante ſecula ex Patre, ſine tempore, incorporaliter: alteram verò in vltimis diebus eiuſdem ipſius, qui de cælo deſcendit, & incarnatus de ſancta glorioſa Dei Genitrice & ſemper Virgine Maria, natus eſt ex ipſa, talis anathema ſit.

Cap. 3. Si quis dicit alium eſſe Deum Verbum, qui miracula fecit: & alium Chriſtum, qui paſ-

sus est vel Deum Verbum cum Christo esse nascente de muliere, vel in ipso esse, vt alterum in altero, & non vnum eundemque Dominum nostrum Iesum Christum, Dei Verbum, incarnatum, & hominem factum, & eiusdem ipsius miracula & passiones, quas voluntariè carne sustinuit, talis anathema sit.

Anastasius Antiochenus. 580.

De rectis vera Fidei dogmatibus libro 3. de diuina dispensatione Incarnationis: Deus tantùm ex Patre cùm esset, nec ab ipsius essentia euarians, suum sibi assumpsit corpus ex Matre, citra vllam differentiam eidem consubstantialis genitus: eoque iuxta similitudinem superius mihi inductam, ex vtraque substantia vnus declaratus est esse Christus; Deus nimirum & idem homo. Hoc planè perspicuum reddidit, quòd in Sacramento erat admiratione dignum, quia suam vtramque proprietatem naturalem seruat, ac si secundùm se solum subsisteret, non concurrens alteri ad vnionem constituendam, tametsi persona vna inconfusè esset. Christus igitur vtriusque naturæ complexu, non item habitu subsistit, sed essentiæ vtriusque in hoc vnum confertione: magis autem ipsæ essentiæ non diuina quidem sine humana, non etiam è diuerso humana à diuina disparata, sed vtriusque permixtio & inseparabilis contemperatio, quam fatemur non se habere iuxta imitationem humidorum, quæ quidem nata sunt in aliud quiddam permutari & transire, facta inter se contemperatura, &c. Christus ante incarnationem Deus, ab ipsa incarnatione idem non destitit esse Deus, tametsi alteri se conseruerit essentiæ, propter corpus, quod consubstantiale est. Coessentialis enim hic est factus, qui diuersæ sunt à Deo essentiæ, iuxta quam dicendi formulam processit, homo vt fieret, ante secula ex Patre nullo intercedente medio genitus. Hinc factum, vt duas illi fuisse credamus generationes. Per duo enim processisse didicimus, non vtique parili, sed dispari modo. Ex Patre siquidem sectus processit atque ex Matre. Atqui idem ipse est, etiamsi non secundùm idem. Diuersitas enim confertarum essentiarum differentes effecit partus.

Libro 4. de Passione & impassibilitate Christi: Ne quis distinctè omnia de Christo dici censeat, sed & coniunctim: ob hoc, quæ humana sunt, quæ item diuina, de ipso promiscuè, & in commune prædicantur, intellectu discernente, quæ decenter vtrique conueniunt naturæ: Etenim quod diuinum est, vtique impassibile est: Impassibilis autem est, qui nulla vnquam tangitur passiua affectione, siue earum quæcunque sunt animæ, siue quæcunque sunt corporis, seu animati corporis. Animæ enim rationali competit tristari, turbari, angi, & penè exanimari, dum se illi ingerunt, quæ per se sunt tristia, &c. Diuina igitur natura ab omni passione cùm sit essentialiter immunis, & liberrima: eius tamen passio prædicatur, nempe crux, & mors, per quas salutem sumus consecuti. Ait enim Paulus: *Neque iudicaui me aliquid scire inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum*. Necesse sit passionem hanc propriè quidem sumi, & in primaria significatione. Assumpta enim natura ab ea quæ assumpsit nunquam separata est, sed secundùm subsistentem naturam est eidem counita, confertione ac nexu insolubili, sic vt omnia vnius sint eiusdemque Christi, tum quæ diuinæ sunt maiestatis, tum quæ humanæ naturæ, intellectu nostro citra confusionem vllam singula discernente, quando capiet in persona Verbi internoscere quid diuinæ congruat naturæ, quid item humanæ: attamen vtraque hæc necesse est profiteri naturarum communione vnius esse & eiusdem personæ, passiones dico simul & impassibilitatem: ob id, qua parte is designatur, vtriusque coniunctione compositus est, vt cùm corporis animati sectiones ac vibices dicimus, præcipuè quidem eas esse agnoscimus corporis, propter tamen compositam vnionem dicebamus easdem esse & animæ, etiam si liquidò nouerimus, his passionibus animam detineri non posse. Adhæc animales motus disciplinasque rationales, cùm præcipuè quidem ac peculiariter ad animam pertineant, dicebamus alioqui esse & totius compositi animalis, licet corporis natura neutiquam sit capax cognitionis & scientiæ. Ad eundem modum, & de Christo Deo simul & homine, omnia vnius eiusdemque esse prædicamus, nimirum impassibilitatem ipsam & passionem, ad vtrumque suapte natura spectare edocti. Et Christum quidem passibilem fuisse confitemur, non id alioqui secundùm diuinam naturam, vt neque secundùm humanitatem dicimus impassibilem. Verè etenim passus est passiones naturæ consentaneas: nempe quas nihil dedecoris consequitur, aut dignum reprehensione, attenta magnitudine appositionis naturarum inter se confertarum. Et est quidem Deus, qui patitur, diuinitate interim nihil in se recipiente externæ passionis: idem rursus cùm esset homo, non patiebatur, quatenus in ipso secundùm naturam diuinitas suam retinebat impassibilitatem, counita licet patienti corpori.

Hesychius. 590.

Libro 2. in caput 3. Leuitici: Quia ipse Christus erat qui vngebat Prophetas, ipse qui vngebatur, vngens Verbo diuinitatis, secundùm quam ei omnia communia cum Patre & Spiritu sunt, à quo vngi dicitur. Nam Dauid Patrem vngentem dixit, cùm ait: *Propterea vnxit te Deus, Deus tuus*. Esaias autem vnctionem Filij ad Spiritum retulit, dicens: *Spiritus Domini super me, eo quòd vnxit me*. Quæ autem Pater & Spiritus, hæc eadem & Filius facit. Ergo ratione diuinitatis ipse est semetipsum vngens, & ipse est qui vngitur, dispensatione humanitatis, &c. Et si Christi caput, secundùm Pauli verbum, diuinitas intelligitur, non frustra tamen, nec extra ordinem, in hoc mysterio sacerdotis vngi nunc caput Legislator scripsit: vt cognoscamus, quoniam quemadmodum caput à pedibus diuidi non potest, sic neque Christi diuinitas post vnitionem ab humanitate diuiditur. Sed siue vngi dicatur, siue generari, siue pati, siue resurgere, siue assumi dicimus, hoc incarnatum Verbum non diuidentes, & dicentes hominem quidem vnctum, Deum autem non vnctum, sed Deum eundem simul & hominem. Isaiæ 61.

Chrysippus Presbyter. 600.

* *De sancta Virgine Deipara*: Itaque ne diffidat quis infantem esse Deum. Quòd si Deus est simul & infans, horum concursus appellationem Emmanuelis exposcit: *Et vocabunt nomen eius Emmanuel*, hoc est, Deum, & eundem indiuiduè hominem, Deum & hominem ipsum. Etenim partus secundùm carnem humanus est: qui verò natus, est Deus: Propterea & vuluæ sigillum permanlit ei, quæ peperit. Est Deus, qui natus est: alioqui quo pacto stella natiuitatem eius in gentes euulgasset? Est Deus, qui natus est, sed ex muliere naturam habet humanam.

Antiochus. 610.

Homilia 130. Solus Filius in duabus naturis in-

onfusè, inuariabiliter, indiuisè inclaruit, atque innotuit orbi. Duæ enim naturæ vnitate prórsus indissolubili inter se conuenerunt: vnitate inquam inseparabili, inconfusa, immutabili. Caro enim caro est, & non deitas: tametsi facta est Dei caro, etiamsi dispensatoriè propriam sibi eam fecit carnem. Duas itaque profitentur esse naturas: vnum autem astruimus esse Christum, Filium & Dominum, Dei Verbum, qui & homo factus est, & carnem assumpsit. Iam quando differentes quidem hæ, verissima vnione counitæ sunt naturæ, vnus autem ex vtraque natura Christus, & idem Filius, non sic alioqui asserta naturarum differentia, propter vnionem, magis autem quia Dei hominisque naturæ, per nulli explicandum, & intogitabilem prorsus concursum ad illam vnionem, nobis perficiunt vnum Dominum & Christum & Filium.

Leontius. 610.

De sectis actione 1. Tandem Filius & Sermo Dei constituto propter nos in Deipara Virgine domicilio, cùm corpus animatum, mente præditum, ratione particeps, &, simpliciter vt loquar, humanum induisset, eidem corpori humano vnitus est citra confusionem, & verè, citraque diuisionem. Verè, quoniam ex Deo Sermone humanoque corpore hypostasis absoluta est vna: citra confusionem, quoniam post vnionem nihilominus vnitæ res saluæ atque integræ manent, non mutatis substantialibus proprietatibus: citra diuisionem, quoniam vna est earum hypostasis.

Act. 7. Est in confesso, Christum fuisse Deum & hominem; propriè Deum eundem, & propriè hominem: natura Deum eundem, & natura hominem: vnius eundem cum Patre naturæ, & eiusdem naturæ nobiscum: vnum de sancta Trinitate, ac vnum de nobis: quodque Deus Sermo dignatus sit homo fieri, &c. Christus & Deus est, & homo: idem eiusdem cum Patre substantiæ, & eiusdem substantiæ nobiscum. Propriè Deus, & propriè homo: vnus sanctæ Trinitatis, & vnus ex nobis. Nam eadem hypostasis duarum naturarum definitiones recipit, & quodcunque de diuinitate quis protulerit, idem & in Christo inuenit: & vicissim quicquid de humanitate dixerit, idem & in substantia Christi inuenit, eidem substantialiter competens: quò fit vt necessariò duæ sint vnius hypostasis Christi naturæ.

Sophronius Hierosolymitanus. 620.

Epistola ad Honorium: Credo & quòd Deus Verbum Vnigenitum Patris Filius, qui ante omnia secula & tempora impassibiliter de eodem natus est Deo & Patre, miserationem induens, & humanitatis misericordiam circa humanum nostrum lapsum, spontanea voluntate, & Dei genetricis consilio, & diuino complacito Spiritu, non separatus à gremio generantis ad nos humiles descendit, sicut eiusdem voluntatis Patri & Spiritui, ita & essentiæ inexplicabilis, & naturæ circumscriptionem nullo modo sustinens, aut secundùm nos localem transmeatum naturaliter sciens efficere diuinam operationem, & vterum intactum virginitatis ingressus, castitatem lustratam Mariæ sanctæ, præclaræque, & quæ Dei sunt sapientis, & ab omni contagione liberatæ, & corporis, & animæ, & intellectûs, incarnatus, qui erat incarneus: & formam suscepit nostram, qui secundùm diuinam essentiam, quantum ad habitum & speciem inexformabilis: & corporatur secundùm nos, incorporeus. Et homo iuxta veritatem efficitur, qui semper Deus cognoscitur, &c. Nos vnum Christum & Filium incarnatum Verbum obiecramus, & vnam eius subsistentiam compositam dicimus, & in duabus eum annuntiamus naturis, & duas eiusdem Dei Verbi natiuitates credimus: vnam quidem ex Deo Patre, quam intemporalem & sempiternam scimus: secundam ex Dei genitrice Maria, quam & modernam & temporalem cognoscimus: & vnam Verbi Dei naturam in eo incarnatam glorificamus, &c. Vnus manens Christus, & Filius, & Vnigenitus, inseparatus in vtriusque naturis conspicitur, & quæ sunt vtriusque substantiæ, naturaliter operabatur, secundùm insitam vnicuique essentialem qualitatem siue naturalem proprietatem. Quòd si naturam haberet singularem, & inconiunctam, sicut & subsistentiam atque personam, non ageret vtique vnus idemque Filius, & Christus profectò, quæ vtriusque erant naturæ. Quando enim deitas expers est corporis, quomodo naturaliter opera corporis operata est? vel quomodo corpus deitate frustratum, actiones operatum est, quæ essentialiter deitatis esse noscuntur? Verùm Emmanuel dum vnus est, & in eo ipse vtraque, id est, Deus & homo, quæ naturæ vtriusque sunt naturaliter gessit, secundùm aliud quæ gesta sunt operans: secundùm quod Deus quidem est, idem ipse quæ diuina sunt: secundùm quod homo idem ipse est, quæ humana sunt: secundùm ipsum omnibus volens ostendere, quòd Deus idem ipse & homo fit: & ideo idem ipse tam quæ diuina sunt agit, quàm quæ humana, similiter & dicit, & loquitur, &c. Secundùm quod Deus sempiternus idem ipse existebat, patrabat miracula: secundùm quod homo verò idem ipse modernus agnoscebatur, faciebat humilia & humana. Sicut ergo in Christo vtraque natura indiminutè proprietatem suam custodit, ita & operatur vtraque forma cum alterius communione, quod proprium habuit, Verbo operante, quod Verbi est, cum communione scilicet corporis, & carne exequente, quod carnis est.

Maximus Monachus. 640.

Libello de duabus in Christo naturis: Ecclesia & essentiæ distinctionem in Christo ponit, & confusionis priuationem. Summa quidem vnitas quodammodo & diuersa, & eadem natura continetur: velut in sancta Trinitate, & naturam vnam, & tres personas concedimus. In homine autem cùm eadem persona insit, tamen est naturarum diuersitas. Nam cùm vnus sit homo, alia est animæ natura, alia corporis. Eadem est Domini nostri Christi ratio: in eo enim eadem est persona, cùm interea alia sit diuinitatis, alia humanitatis natura. Vt enim in sancta Trinitate vnitas concedi non potest, quin distinctionem exprimamus: sic necesse est tam vnitatem, quàm distinctionem confiteri. Quemadmodum enim eisdem verbis distinctio & vnitas in sancta Trinitate significantur: ita tamen, vt ex eo, quòd tres personæ asserantur, distinctio: ex eo, quòd vna essentia ponatur, vnitas confirmetur: sic in vno sanctæ Trinitatis propterea distinctio probatur, quòd duæ naturæ perspiciuntur: quodque vna persona constitura asseritur, conceditur vnitas. Itaque vt Arium, qui in sancta Trinitate personarum distinctionem non probat, sed naturæ vnitatem negat, detestamur: ita Nestorium, qui in Christo naturarum differentiam non concedit, & personæ vnitatem negat, improbamus, &c. Vt propter eandem S. Trinitatis essentiam & naturam vnam essentiam asseris, & propter personarum distinctionem tres personas: ita & propter distinctam Verbi ac carnis essentiam, duas naturas atque essentias: & propter communem eorum personam, vnam personam concedito, &c. Qui in Christo, quia distinctæ sunt naturæ, personæ vnitatem negat, is Nestorianus est. Et qui negat in personæ vnitate naturarum differen-

In defenſione roũ p̃rũ : *Verbum Cœnæ Chriſti corpus ſedet ad dextram Patris: Dextra autem Patris eſt vbique locorum. Ergo certiſſimè etiam in pane & vino immenſa Dei dextra præſto eſt. Porrò vbi dextra Dei præſto eſt, ibi quoque oportet corpus & ſanguinem Chriſti eſſe.*

Libro de Concilijs: *Paulò ante negotium mihi fuit cum Neſtorianis, (Zvvinglianis,) qui pertinaciſſimè contra me pugnabant, quòd diuinitas Chriſti pati non poſſet, &c. Dicendum eſt hic homo Chriſtus, hæc caro & ſanguis condidit cœlum & terram.*

In confeſsione maiori de Cœna Domini: *Cùm credo, quòd ſola humana natura pro me paſſa eſt, Chriſtus ille vilis nec magni pretij Saluator eſt, imò ipſe quoque Saluatore opus habet.*

1550. *Fœdum ac horrib.le certamen Francofordiæ (ad Oderam) inter Andream Muſculum & Franciſcum Stancarum fuit exortum, de Iuſtificatore Chriſto: cum hic ſolam Chriſti humanam naturam iuſtificatricem aſſereret, excluſa diuina: ille contra adeò Chriſtum iuxta vtramque naturam ſtatueret Iuſtificatorẽ, vt non veritus fuerit palam docere, diuinam Chriſti naturam, quæ Deus eſt, vna cum humana mortuam fuiſſe in cruce. Stancarus quidem expulſus eſt ex Marchia, remanſit Muſculus: nec deſtitit hic, illo exterminato, id dogma de mortua diuinitate publicè profiteri ac ſpargere, adiutore Ioanne Islebio.* Syluester Gzecanouius Dialogo de corruptis moribus vtriuſque partis, fol. 5.

1550. Ioannes Brentius libro de omnipræſentia ſeu de Maieſtate Chriſti: *Filius Dei ſic habet in filio hominis, vt exhibeat ipſum vnà ſecum in diuinam maieſtatem, & effundat in eum omnes proprietates.*

Libro de duabus in Chriſto naturis aſſerit, *Chriſti corpus etiam ante aſcenſionem fuiſſe in cœlo inuiſibiliter, & nunc quoque non eſſe in aliquo certo cœli loco, ſed vbique.*

1550. Caſpar Suenckfeldius libro de duplici ſtatu, articul. 17. & 18. ait: *Chriſti corpus in cœlum aſſumptum planè Deum eſſe factum, & ita in Cœna adeſſe, quòd iam ſit diuina eſſentia: & propterea illum eſſe blaſphemum, qui humanam Chriſti naturam creaturam nominet.*

Lib. de diuina maieſtate humanitatis Chriſti docet, *Chriſti humanitatẽ poſt aſcenſionẽ nõ eſſe creaturalem, ſed ſupernaturalem, & ipſum Chriſtum etiam eadem ratione humanitatis eſſe verum Deum.*

Lib. de collatione ſtatuum Chriſti, collatione vltima: *Chriſtus* ait, *nunc iuxta naturam ſuam humanam deificatus, Deo incorporatus, ac omninò totus glorioſus, ſpiritualis, ac diuinus factus eſt, etiam iuxta corpus perfectus Deus, imò etiam corporalis Deus eſt.*

1550. Iacobus Andreæ lib. de Vbiquitate, contra Iacobum à Valentia, pag. 14. *Conſtanter affirmamus humanam naturam ad æqualitatem gloriæ & potentiæ cum diuino Verbo exaltatam eſſe.*

Pag. 109. *Poſtquam per reſurrectionem exaltatus eſt, ſecundùm carnem etiam vt homo, ſiue ſecundùm humanam naturam vbique præſens cùm Patre & Spiritu ſancto æquali potentia regnat.*

Pag. 218. *Ne illum in certo aliquo cœli loco à nobis remotiſſimum fingamus, D. Paulus enim errore nos liberat:* Qui deſcẽdit, ipſe eſt qui aſcendit ſuper omnes cælos, vt impleret omnia.

1550. *Ioannes Caluinus duas in Chriſto perſonas confingit; vnam Dei, alteram hominis & Mediatoris.* lib. 1. Inſtitut. cap. 13. §. 9. 23. & 24. *quando ait, ſe velle de Chriſto diſſerere quatenus eſt perſona diuina, nec adhuc mediatoria attingere perſonam.* Et poſtea: *Reſpondeo* inquit, *Chriſtum eſſe Dei Filium, quia Sermo eſt, à Patre ante ſecula genitus; nondum enim de Mediatoris perſona nobis ſermo eſt, &c. Chriſtus Filius Dei vocatur, non tantum quatenus ante ſecula genitus ex Patre fuit æternus Sermo, ſed quia Mediatoris ſuſcepit perſonam.* Sic ſecundò ac tertiò diſtinguendo perſonam Mediatoris, id eſt, humanam à Verbo, ſeu perſona Filij Dei, in oculis & ore omnium duas in Chriſto perſonas conſtituit.

1560. Martinus Chemnitius libro de duabus in Chriſto naturis, cap. 30. dicit: *Chriſti humanitatem non ſolùm eſſe in Cœna, ſed etiam extra Cœnam in Eccleſia præſentem reipſa* Addit etiam *extra Eccleſiam omnia eſſe ſubiecta Chriſti humanitati, & Chriſti humanitatem omnibus rebus dominari, & omnia regere, nõ per vicarios, quaſi à rebus diſtet, quemadmodum reges gubernant prouincias per alios, ſed habere omnia præſentia.*

1570. Theodorus Beza opuſculo, quo ad Brẽtij argumẽta reſpondet impreſſo Geneuæ 1570. pag. 513. 638. & 639. ait: *In Chriſto duæ ſunt vniones hypoſtaticæ, vna inter Corpus & animã, dum ſibi perſonaliter iunguntur: altera inter Verbum & hominem, vt ſimul conueniunt ad vnum conſtituendum Chriſtum.*

De hoc reprehenſus à Iacobo Andrea reſpondit, *verè corpus & animam perſonaliter coniungi, & perſonam conſtituere humanam.*

1572. Ioannes Sommerus lib. 1. contra Petrum Carolium cap. 3. *Copulatio ſiue vnio hypoſtatica duarũ naturarum, vt in Scripturis traditur, ſic apud Philoſophos portentum eſt ſtuporis & abſurditatis plenum.*

Lib. 2. cap. 12. *In vnica Chriſti natura duæ diuerſæ conditiones formæ, figuræ, imagines conſpiciuntur: altera contemptus & miſeriarum: altera gloriæ, honoris, dignitatis, & maieſtatis pleniſſima.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Ioannis 1. *Verſ.* 14. Et verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.

Matth. 26. 11. Semper pauperes habetis vobiſcum, me autem non ſemper habetis.

Matthæi 28. 20. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi.

Marci 16. 6. Surrexit non eſt hic; præcedet vos in Galilæam.

Lucæ 2. 40. Puer creſcebat, & confortabatur, plenus ſapientia.

Lucæ 24. 39. Videte manus meas, & pedes meos, quia ego ipſe ſum, palpate: & videte: quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. 51. Et factum eſt,

dum

dum benedicerer illis, receſſit ab eis, & ferebatur in cælum.

Ioannis 6. 24. Cùm vidiſſet turba, quia Ieſus non eſſet ibi.

Ioannis 11. 11. Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado, vt à ſomno excitem eum. 15. Mortuus eſt, & gaudeo propter vos, vt credatis, quoniam non eram ibi, ſed eamus ad eum.

1. *Petri* 4. 1. Chriſto igitur paſſo in carne.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens. 80.

Conſtitutionum Apoſtolicarum lib. 7. cap. 37. Domine Deus omnipotens, qui feſtos dies ad capiendam animis noſtris lætitiam conſtituiſti, vt in mentem veniret ſapientiæ, à te conditæ, quemadmodum noſtra cauſa, quod ortum eſt ex muliere, in ſe ſubſiſtere fecit, apparuitq; in vita, declarans ſe in Baptiſmo Deum & hominem, & propter nos permiſſu tuo paſſus, & mortuus eſt, ac poteſtate tua à mortuis ſuſcitatus eſt.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Epheſios: Habemus medicum Chriſtũ Ieſum, ante ſecula Vnigenitum, & Verbum, poſtea verò & hominem factum ex Maria Virgine: *Verbum* enim *caro factum eſt*, incorporeus in corpore, impaſsibilis in corpore paſsibili, immortalis in corpore mortali, vita in corruptione, vt à morte & corruptione liberaret, & curaret animas noſtras.

Dionyſius Areopagita. 100.

De diuinis nominibus capite primo: Supra modum benignã, (*Trinitatem*), quia in vna perſonarum ſuarum infirma noſtra integrè veriſſimeq; ſuſcepit, ad ſeipſam reuocans atque aſtringens humilitatem noſtram, ex qua ineffabiliter compoſitus eſt ſimplex Ieſus, æternusq; temporales ſubijcmetas, atque intra naturæ noſtræ terminos venit, qui omnem naturæ totius ordinem eminenter excedit, ſuisq; proprietatibus inconfusè ſubnixus.

Epiſtola 4. ad Caium: Quonãm modo, inquis, Ieſus, qui cuncta tranſcendit, hominibus cæteris eſſentiæ communione coordinatur? Non enim vt author hominum hoc loco homo dicitur, ſed vt reuera homo, tota ſubſtantiæ veritate circumdatus. Nos autem Ieſum non humana ratione definimus. Neque enim ille homo tantum eſt: (neque ſuperſtantialis eſſe poſſet, qui homo tantùm eſſet:) ſed eſt homo verus, qui ſingulari benignitate amator hominum ſupra homines, & ſecundùm homines ex hominum ſubſtantia carnem ſuperſtantialis accepit. Eſt autem nihilominus altiſsimæ illius, diuinæq; ſubſtantiæ (is qui ſemper ſuperſtantialis eſt) perquàm plenus atque exuberans. Itaque à tanta magnitudinis celſitudine ad noſtra etiam veraciter infirma deſcendens, vltra humanum modum ſubſtantiam noſtræ carnis accepit, ac ſupra hominem quæ ſunt hominis geſsit, &c. Et vt breuiter dixerim, neque homo ille erat, non quaſi non homo, humanæq; conditionis exors, ſed veluti ex hominibus vltra homines ac ſuper hominem homo veraciter factus. Iam quoque neque diuina vt Deus, neque vt homo humana perficiens: ſed Deo homine facto, nouam quandam ac inuſitatam ex diuinitate atque humanitate permixtam operationem nobiſcum quidem conuerſatus oſtendens.

Iuſtinus Martyr. 160.

In expoſitione fidei, de recta confeſſione: Filius cùm vnus ſit, & duæ naturæ, altera diuina edit miracula, altera humilia excipit. Qua enim ex parte Deus eſt, res admirandas operatur, qua verò ex Virgine eſt homo, crucem, paſſionem, & conſimilia, ſuapte voluntate naturaliter perfert, &c. Deus eſſe intelligitur ex prodigiorum operatione: homo autem oſtenditur ex æqualibus naturæ noſtræ perpeſſionibus.

Irenæus. 180.

Lib. 3. cap. 18 Hominem in ſemetipſo recapitulatus eſt, inuiſibilis & viſibilis factus, & incomprehenſibilis factus comprehenſibilis, & impaſſibilis paſſibilis, & Verbum homo, vniuerſa in ſemetipſum recapitulans.

Cap. 20. Oportuerat Mediatorem Dei, & hominum, per ſuam ad vtroſque domeſticitatem, & ad amicitiam, & concordiam vtroſque reducere, & facere, vt & Deus aſſumeret hominem, & homo ſe dederet Deo. Qua enim ratione filiorum adoptionis eius participes eſſe poſſemus, niſi per Filium, eam quæ eſt ad ipſum recepiſſemus ab eo communionem, niſi Verbum eius communicaſſet nobis caro factum?

Clemens Alexandrinus. 200.

Oratione adhortatoria ad Gentes: Hic Verbum Chriſtus, & vt nos olim eſſemus, (erat enim in Deo,) & vt bene eſſemus, cauſſa fuit. Nunc autem apparuit hominibus hic ipſe Verbum, quia ſolus eſt ambo, Deus & homo.

Hippolytus. 220.

Ad Pſalm. 2. Hic, qui proceſsit in mundum, Deus & homo eſt. Et eum quidem hominem facilè eſt intelligere, quando eſurit, ac defatigatur, & fatigatus ſitit, & timens fugit, & omni triſtitia afficitur, & ſuper ceruical dormit, & paſſionis calicem deprecatur, angoreq; & ægritudine confectus ſudat, & ab Angelis confirmatur, & à Iuda traditur, &c. Diuinitas autem eius rurſus apertè poteſt videri, quando ab Angelis adoratur, & à Simeone expectatur, & Annæ oſtenditur teſtimonio, & à Magis quæritur, & per ſtellam ſignificatur, & in nuptijs ex aqua vinum efficit, & mare vi ventorum commotum increpat.

Origenes 230.

In proœmio lib. 1. de Principijs: Chriſtus Ieſus, qui ante omnem creaturam natus ex Patre eſt, nouiſſimis temporibus ſeipſum exinaniens homo factus eſt, incarnatus eſt, cùm Deus eſſet, & homo manſit quod Deus erat, corpus aſſumpſit noſtro corpori ſimile, eo ſolo differens, quòd natum ex Virgine de Spiritu ſancto eſt.

Tractatu 11. in Matthæum: Qui dicit diſcipulis ſuis: *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.* Et item: *Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, & ego ſum in medio eorum, &c.* Et qui in medio etiam neſcientium ſe conſiſtit Vnigenitus Dei, eſt Deus Verbum, & ſapientia, & iuſtitia, & veritas, qui non eſt corporeo ambitu circumcluſus. Secundùm hanc diuinitatis ſuæ naturam non peregrinatur, ſed peregrinatur ſecundùm diſpenſationem corporis quod ſuſcepit, ſecundùm quòd turbatus, & triſtis factus eſt, dicens: *Nunc anima mea turbatur.* Et: *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.* Hæc autem dicentes, non ſoluimus ſuſcepti corporis hominem, cùm ſcriptum ſit apud Ioannem: *Omnis ſpiritus, qui ſoluit Ieſum, non eſt ex Deo*: ſed vnicuique ſubſtantiæ proprietatem ſeruamus. Si enim Matt. 28. 1. Ioan. 4.

omnis

omnis homo fidelis, qui coniungitur Domino, vnus spiritus est: quanto magis homo ille, quem secundùm dispensationem carnis Christus suscepit, non est soluendus ab eo? Et vide quomodo ait: *Sicut homo peregre futurus*: quoniam non erat homo, sed sicut homo: & quasi homo peregrinabitur, qui erat vbique secundùm diuinitatis naturam, &c. Quoniam ipse est, qui in parabola proponitur peregrinans quasi homo. Nec enim est homo, qui est, vbicunque duo vel tres fuerint in nomine eius congregati: neque homo est nobiscum *omnibus diebus atque ad consummationem seculi*: nec congregatis vbique fidelibus, homo est præsens, sed virtus diuina, quæ erat in Iesu.

Gregorius Neocæsariensis. 260.

Apud Euthymium in Panoplia parte 2. titul. 15. Oratione de singulari fide: Est Deus verus, qui cùm esset carnis expers, in carne apparuit, non tamen duas habet personas, sed duas naturas.

Oratione in Epiphaniam: Dein Deus es & homo, tu qui in principio eras, & qui caro factus es, sed non in carnem conuersus.

Petrus Alexandrinus. 300.

Lib. de Deitate: Dei voluntate Verbum factum est caro, habituq; inuentum est vt homo, quamuis per hoc diuinitatis iacturam nullam fecerit. Neque enim ea de causa egenus factus est, cùm esset diues, vt virtutis & maiestatis suæ perfectione exueretur, sed *semel pro peccatis nostris mortuum est, iustus pro iniustis, mortificatus quidem carne, viuificatus autem Spiritu, &c.* Quare & Euangelista quoque vera prædicat, dum ait: *Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.* Tum videlicet, cùm Angelus sacram Virginem eiusmodi oratione salutauit: *Aue gratia plena, Dominus tecum.* Nam illa Gabrielis salutatio Deum Verbum in vtero virgineo natum, & carnem factum insinuat. Hinc & scriptum est: *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi, ideoque quod natum est ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.*

1. Pet. 3.

Ioan. 1.

Luc. 1.

Eusebius Cæsariensis. 320.

De Demonstratione Euangelica libri 4. cap. 10 Communi more ne versari quidem nobiscum haud indignum sua maiestate iudicauit: interim tamen nusquam definens esse quod erat, sed in homine pariter Deum conseruans. Itaque statim in primo ad homines descensu, cum Deo diuinam commiscet nostri ortus admirabilitatem: quippe qui more nostro sit editus, & mortalis instar, hominem indutus: sed non tanquam homo, verùm vt Deus, de purissima nullaq; experta virgine nuptias.

Cap. 13. Christus corporeis auribus doctrinam per corpoream linguam insonabat, nec non omnia perficiebat per eum, quem assumpserat hominem, ijs, qui non aliter quàm fic duntaxat ipsius diuinitatem sentire poterant: Hæc namque omnia ad vsum atque vtilitatem omnium nostrum, humanum genus omni prosequens amore, Dei Verbum paternis consilijs administrabat: Ipse interim rursus & materiæ expers, & incorporeus manens, cuiusmodi etiam pridem apud Patrem erat, neque mutans essentiam, neque perdens quod suæ ipsius naturæ proprium erat: neque verò aut corporis vinculis impeditus, aut sua diuinitate deiectus, ac ne domesticam quidem Verbi potestatem amittens: sed neque ijs, qui illic quidem vbi ipsi humanum vas aderat, degeret tantùm, in alijs verò vniuersi partibus esse prohiberetur. Etenim tunc quoque cùm inter homines versabatur, nihilominus omnia complebat: Interim & cum Patre, & in Patre idem erat, & omnium rerum pariter in eodem tempore, tam cælestium, quàm terrestrium curam gerebat: nusquam ab illa præsentia, quæ cunctis rebus adest, nostro more exclusus, neque diuina ne ageret more suo impeditus: sed illa quidem à seipso communicans homini, hæc verò à mortali ipse non accipiens. Item mortali quidem vim diuinam suppeditans: à mortali verò ipse, non contra in partem aut communitatem adductus. Neque igitur, in partu à corpore ipse incorporeus inquinabatur, neque item qui passibilis naturę expers erat, aliquid à mortali secundùm essentiam patiebatur. Nam neque verbi gratia, dum lyra pulsatur, aut nerui conuelluntur, pati verisimile est eum, qui ita præludit, neque dum cuiuspiam viri sapientis corpus torquetur, illius sapientiam, aut quam in corpore egerit animam, cædi aut puniri meritò dicere possumus: eadem ratione neutiquam, multoque etiam minus, quod verbi aut naturæ, aut vis detrimenti quippiam ex corporis affectionibus trahat affirmare par est.

Athanasius. 340.

Sermone 4. contra Arianos: Vt autem impassibilitatem naturæ Verbi, eiusque ob carnem infirmitates cognoscamus, operæ pretium est, vt maiori diligentia audiamus Beatum Petrum, qui ita scribit: *Christo igitur pro nobis carne passo.* Quocirca, cùm dicitur aut esurire, aut sitire, aut fatigari, aut nescire, aut dormire, aut plorare, aut postulare, aut fugere, nasci item & deprecari calicem, & simpliciter quæcunque sunt corporis tolerare, rectè ea omnia de CHRISTO esuriente, sitiente pro nobis, colaphis cæso, laborante, exaltato, nascente, crescente, metuente, latente, atque ad istum modum loquente: *Si possibile est, transeat à me calix iste* calicemque pro nobis, quantum ad carnem attinet, accipiente, ea, inquam, omnia rectè de eo dici ac prædicari possunt. Nam & ipse Apostolus propterea ad istum modum locutus est: *Christo passo* non deitate, sed *carne*, idq; pro nobis, vt non ipsius Verbi proprias istiusmodi passiones & naturales, sed carnis esse cognosceremus. Ne quis igitur hominum scandalizetur, sed potius cognoscat Verbum ipsum ex natura sua impatibile esse, sed tamen ob carnem, quam induit, *illa* de eo prædicari, quia & illa propria sunt carnis, & caro illa proprium est corpus Saluatoris. Et ipse quidem impatibilis ex natura perseuerat, nullam noxam ex istis rebus sentiens, sed illas in se profligat: homines autem, in eum, qui impatibilis est, translatis passionibus suis ibiq; pereuntibus, impatibiles & ipsi deinde, & liberi ab istis calamitatibus in æternum redduntur, &c. Non ideo quia homo factus est, desijt esse Deus: neque quia Deus subsistit, abducit se ab eo quod humanum est, absit: sed potius cùm Deus erat, assumpsit carnem: & in carne existens, deificat carnem: & quemadmodum in ea interrogationes faciebat, ita quoque & in ea mortuum excitabat: omnibusq; ostendit se, qui mortuos viuificaret, & animam reuocaret, multò facilius omnium occulta sibi cognita habere, eaque certum esse, vbi Lazarus iaceat, &c. Vt morte mortem abrogauit, & humanitus omnia humana: ita solito pauore nostrum pauorem ademit, illudq; effecit, ne homines mortem timerent. Ista igitur simul & dixit & egit, quia humana erant, vt hanc vocem ederet: *Transeat à me calix iste*: &: *Cur me deseruisti?* sed tamen diuinitus idem ille solis deliquium induxit, & mortuos excitauit. Rursum humanitus inquiens: *Nunc anima mea turbata est*: illud autem diuinitus dixit: *Potestatem habeo, vt ponam animam meam, & potestatem habeo, vt sumam illam.* Nam turbari carnis proprium est, potestatem autem habere ponendæ aut sumendæ animæ pro arbitrio, & vbicunque placuerit, non proprium est hominum, sed potentiæ Verbi: homo quippe non ex sua potestate, sed

1. Pet. 2.

Ioan. 17.

Ioan. 19.

ex ne-

ex neceſſitate naturæ, idq; inuitus ac nolens mortem obit: Dominus contra, ipſe quidem immortalis, ſed tamen carnem mortalem geſtans, poteſtatem habuit vt Deus, ſegregandi à corpore, illudque rurſus aſſumendi quando vellet, &c.

Epiſtola ad Epictetum: Illud ipſum perquàm mirum fuit, eundem fuiſſe & patientem, & non patientem: patientem quidem quatenus ipſius proprium corpus, in quo erat, patiebatur: non patientem verò, quatenus ex natura Deus impatibilis erat.

In Symbolo: Eſt ergo fides recta, vt credamus, & confiteamur, quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus, Dei Filius, Deus & homo eſt: Deus eſt ex ſubſtantia Patris ante ſecula genitus, & homo eſt ex ſubſtantia Matris in ſeculo natus. Perfectu Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens. Aequalis Patri ſecundùm diuinitatem, minor Patre ſecundùm humanitatem. Qui licet Deus ſit, & homo, non duo tamen, ſed vnus eſt CHRISTVS. Vnus autem, non conuerſione diuinitatis in carnem, ſed aſſumptione humanitatis in Deum. Vnus omninò, non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ. Nam ſicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo, ſic Deus & homo vnus eſt Chriſtus.

Euſtachius Antiochenus. 340.

Sermone in illud: *Dominus creauit me initio viarum ſuarum*. Si generationis principium cœpit Verbum, ex quo, per maternum vterum traijciens, corporales tulit compages, conſtat quòd factus eſt ex muliere, Sin autem Verbum & Deus erat apud Patrem ſuperioribus retrò ſeculis, & vniuerſa per eum facta eſſe dicimus, non eſt factus eſt muliere, qui & genitis omnibus cauſa, & author eſt, Sed eſt Deus natura ſufficiens, infinitus, & qui nec mente comprehendi poteſt: ex muliere autem factus homo eſt, qui in virginali vtero ſancto Spiritu compactus eſt.

In deſcriptione graduum: Acquiſitam gloriam Pater non ſuſcepit, vt qui ſit perfectus, infinitus, & nec mente comprehendi poteſt, & nec pulchritudine indiget, & eſt ab omni probro & contumelia alienus: neque Verbum eius qui Deus eſt ex ipſo genitus, per quem facti ſunt Angeli, & cæli, & infinitæ terræ magnitudines, ſed homo in Chriſto, qui ſurgit à mortuis, exaltatur, & glorificatur, aduerſarijs probrum & ignominiam in ſe accipientibus.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catechesi 4. Duplex erat Chriſtus: homo quidem id, quod apparebat: Deus verò, quod intelligebatur. Comedebat quidam, vt homo, verè, ita vt nos, ſimiles enim nobis corporis habebat affectiones: vt Deus autem quinque panibus aluit quinque millia. Mortuus eſt verè, vt homo: vt Deus autem mortuum quatriduanum excitauit. Dormiuit in naui verè, vt homo, & ambulauit ſuper aquas, vt Deus.

Baſilius Magnus. 370.

Apud Theodoretum Dialogo 2. Oratione de Euchariſtia.: Quamobrem ipſe quidem propter amicum lachrymatus eſt, oſtendens humanæ naturæ communionem, noſque ab eis, quæ ſunt vtrinque immoderationibus & exuperationibus liberauit, nec vt in ferendis eis, quæ accidunt, nimis effœminati, mollesque videamur, nec vt eorum, quæ moleſta ſunt, nullum omnino ſenſum habeamus, permittens. Sic ergo eſurijt Dominus, ei ſolido cibo perfiato, & ſitijt, conſumpta in corpore humiditate, & defeſſus eſt, neruis & muſculis ambulando extenſis, non diuinitate oppreſſa labore, ſed corpore, quæ ex natura conſequuntur, accidentia ſuſcipiente.

Amphilochius. 380.

Oratione in illud: *Pater maior me eſt.* (Quando carni affectiones, & Deo miracula dederis, neceſſe eſt, vt, velis nolis, humiles quidem ſermones ex Maria nato homini, ſublimes autem & Deo conuenientes Verbo, quod *erat in principio*. Propterea enim alicubi quidem magnifica & ſublimia, alicubi verò humilia & abiecta verba loquor, vt per ſublimia inhabitantis Verbi nobilitatem oſtendam: per humilia autem humilis carnis imbecillitatem ſignificem. Quamobrem alicubi quidem dico, me eſſe Patri æqualem, non mecum pugnans, ſed oſtendens me eſſe Deum & hominem: Deum quidem per ſublimia, per humilia verò hominem. Si autem vultis ſcire, quomodo *Pater maior me eſt*: id eſt dixi ex carnis, non ex diuinitatis perſona.

Oratione in illud: *Si poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte.*) Ne ergo carnis paſſiones Verbo impatibili ineeceris, Deus enim ſum, & homo, hæretice: Deus, vt ſpondent miracula, homo, vt teſtantur affectiones, & ea, quæ paſſus ſum. Quoniam ergo Deus ſum, & homo, dic quis paſſus eſt? Si Deus paſſus eſt, id dixiſti, quod eſt blaſphemum: Sin autem caro paſſa eſt, cur non ei tribuis paſſionem, cui timorem adiungis? Alio enim patiente, alius non pertimeſcit, & dum homo crucifigitur, Deus non perturbatur.

Oratione aduerſus Arianos: Et ne longiore oratione vtar, paucis rogo te hæretice: Qui ex Deo eſt, ante ſecula genitus, paſſus eſt, an qui ex Dauid poſtremis temporibus natus eſt, Ieſus? Si ergo diuinitas paſſa eſt, dixiſti quod eſt blaſphemum: Si autem, vt habet veritas, quare homini non adſcribis paſſionem?

Epiphanius. 380.

In Ancorato: Ipſe Saluator ſanctus eſt, qui de cælo deſcendit, qui in officina Virginis ſalutem noſtram operari dignatus eſt, qui ex Maria rurſus genitus eſt, per Spiritum ſanctum conceptus. Qui carnem accepit, & *Verbum caro factum eſt*: qui natura non immutatus eſt, qui cum deitate accepit humanam naturam, perfectus exiſtens à Patre, & in carne inter nos verſatus eſt, non apparentia, ſed veritate. Qui perfectum hominem in ſeipſum efformauit ex Maria Deipara per Spiritum ſanctum, non vt qui in homine habitârit, ſed ipſum *Verbum caro factum eſt*. Non mutatus eo quòd ſit caro, ſed caro, non tranſmutata deitate in humanam naturam, ſed cum proprio corpore ſuæ deitatis, & cum propria ſubſtantia Dei Verbi in ſubſtantia exiſtentis complexus, vt ſit homo, &c.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 31. quæ eſt in illud dictum: *Cùm conſummaſſet hos ſermones.*) Ex locis in loca tranſit, qui nullo loci ſpatio continetur: ille inquam temporis & corporis, & circumſcriptionis expers. Idem & orat, & fit, & ſupra tempus erat, & ſub tempus venit: & inuiſibilis erat, & videtur. *In principio erat, & apud Deum erat, & Deus erat.* Id, quod erat, exinaniuit: id quod non erat, aſſumpſit: non duplex factus, ſed vnum ex duplici natura fieri ſuſtinens. Ambo enim Deus, nimirum quod aſſumpſit, & quod aſſumptum eſt, duæ naturæ in vnum concurrentes, non duo Filij.

Oratione 35. quæ eſt Oratio 1. de Filio. & 3. de Theologia: Nos quippe ex magnis & excelſis vocibus Filij diuinitatem percepimus, ac prædicamus. Quibus tandem? his nimirum, Deus Verbum, quod in prin-

in principio erat, & cum principio, & principium: vt in his locis: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Et, *Tecum principium, &c.* Altiores voces diuinitati, ac præstantiori illi & incorporeæ naturæ, passionibusque sublimiori attributas: humiliores autem composito & tua causa inanito atque incarnato, imò etiam (non enim minùs commodè hoc à me dicetur) humanato, ac deinde exaltato, vt tu videlicet, abiecta hac dogmatum humilitate & crassitie, sublimior esse, simulq; cum diuinitate ascendere, non autem rebus in aspectum cadentibus inhærescere condiscas, quin potius cum intellectilibus rebus assurgas, atque intelligas, quæ prioris illius naturæ sit ratio, & quæ assumptæ humanitatis. Hic enim, quem nunc aspernaris, quondam supra te erat: qui nunc homo est, compositionis expers erat. Quod erat, permansit, quod non erat, assumpsit. In principio sine causa erat, (quæ enim Dei causa afferri queat?) at postea quoque certa de causa natus est: nimirum, vt tu, homo contumelioſe, salutem consequaris, qui deitatem idcirco contemnis, quia crassitiem tuam suscepit, per intermediam mentem cum carne coniunctus, atque inferior hic homo Deus effectus, posteaquam cum Deo coaluit, præstantioriq; parte superante vnus factus est: vt ipse quoque tantum Deus efficiar, quantum ille homo. Natus quidem est, sed etiam genitus erat: ex muliere quidem, cæterùm virgine. Illud humanum, hoc diuinum. Patris expers hîc: matris expers illic. Vtrumque horum diuinitatis est. Materno quidem vtero gestatus est, verùm à Prophetа cognitus est, & quidem in vtero adhuc existente, atque coram Verbo, cuius causa procreatus fuerat, saltante. Fasciis quidem inuolutus est: ac sepulturæ fascias rediuiuus excussit.

Ioan.1. Psal.109

Gregorius Nyssenus. 380.

Homilia 12. in Cantica: In CHRISTO quiddam creatum est, quiddam increatum. Et increatum vocamus illud ipsum, quod æternum est, ac seculis prius, & à quo res vniuersæ conditæ sunt: creatum verò quod ob susceptam nostri causa administrationem conformatum est ad similitudinem corporis humilitatis nostræ. Increatum dicimus Verbum, quod initio rerum existebat, & semper *erat apud Deum, & erat Deus Verbum, per quod facta sunt omnia, & sine quo nihil eorum factum est, quæ facta sunt:* creatum autem illum dicimus, qui caro factus est, & sibi tabernaculum in nobis extruxit, in quo etiam incarnato elucens gloria, indicat quod Deus patefactus sit in carne, omninò inquam Deus, vnigena ille, qui Patris in sinibus existit.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Epistola 2. Paschali: CHRISTVS perfectus Deus propria voluntate quicquid humanæ fuit & naturæ & conditionis assumens, (absque peccato duntaxat, & malitia, quæ nullam habet substantiam,) infans nascitur, Emmanuel adoratur, Magi de Oriente veniunt, Deum Dei Filium genu posito confitentur: tempore passionis pendens in cruce solis obscurat radios, nouo inauditoque miraculo diuinitatis suæ exprimens magnitudinem. Et indiuisus, & inseparabilis, nec in duos Saluatores quorundam errore seiunctus. Vnde & ad discipulos loquebatur: *Nolite vocare magistrum super terram: Vnus est enim Magister vester* CHRISTVS. Neque enim cùm hæc Apostolis diceret, à corpore, quod patebat aspectui, diuinitatis excellentiam separabat. Nec quando vnum se CHRISTVM Dei Filium testabatur, animam diuidebat, & carnem: non alter & alter, sed vnus atque idem vtrumque subsistens, Deus & homo, dum seruus videtur, & Dominus adoratur: siquidem in humani corporis vtilitate ineffabilem cælabat Deum, & rursum fragilitatem carnis diuinis operibus excedebat. Et ne vnus quilibet Sanctorum, vt à plerisque æstimatum est, crederetur, sed ille, quem & Paulus ostendere volens, scribit: *Vnus Deus, vnus & Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus.* Et iterum: *Mediator autem vnius non est, Deus autem vnus est.* Quia vnus Filius Patris, nostrique Mediator, nec æqualitatem eius amisit, nec à nostro consortio separatus est, inuisibilis Deus, & visibilis homo: forma serui absconditus est, & Dominus gloriæ confessione credentium comprobatur: Neque enim priuauit eum Pater naturæ suæ nomine, postquam pro nobis homo & pauper effectus est, nec in Iordane fluuio baptizatum altero appellauit vocabulo, sed Filium vnigenitum: *Tues Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Nec similitudo nostra in diuinitatis est mutata naturam, nec diuinitas in nostræ naturæ versa est similitudinem, sed manens quod à principio erat, Deus, Verbum, & in se, nos glorificans.

1. Tim. 2.

Luc. 3.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Homilia de cruce: Christum cum audieris non solummodo Deum putes, sed Deum & hominem crede. Scio namque esurisse Christum, & scio Christum de quinque panibus & duabus piscibus satiasse quinque millia hominum, exceptis paruulis & mulieribus. Scio Christum sitisse, scio Christum super aquas pedibus ambulasse: scio CHRISTVM mortuum, & scio Christum mortuos suscitasse: scio Christum Pilato astitisse, & scio Christum ad dexteram Patris consedisse: scio Christum lapidatum, & scio Christum ab Angelis adorari. Et quædam quidem refero Deitati, quædam autem ad ligno humanitati: quia noui Christum de Maria natum, & scio Christum ante omnia secula genitum, & apud Deum semper Deum esse Verbum.

In Marcum Homilia 11. Nemo nos putet diuidere Christum. Hoc enim solent æstimare calumniatores, quòd nos in Christo duas personas faciamus, alium hominem, & alium Deum. Nos in Trinitate credimus, non credimus in quaternitate, duas in Christo esse personas. Si enim CHRISTVS duas personas habet, Pater & Filius, id est, Christus, duplex est: ergo quatuor personæ sunt. Nos ergo credimus in Patrem & Filium & Spiritū sanctū. De Patre & Spiritu nulla dubitatio est. Non enim assumpserunt corpus, non assumpserunt aliquam vilitatem. Nunc verò de Christo dicimus, Deo nostro, Filio Dei & filio hominis, & vno Filio Dei. Ipse Dei Filius, & filius hominis: quicquid magnum est, refer ad Filium Dei: quicquid paruum est, refer ad filium hominis: & tamen vnus Filius Dei est.

Atticus Constantinopolitanus. 420.

In actis Concilij Ephesini, Tomo 2. capite 28. Hodie Dominus secundùm humanitatis naturam genitus est: nam iuxta naturæ diuinæ dignitatem dudum ante existebat, &c. Verbum, in quod secundùm propriam nauram exinanitio nulla cadit, humani generis amore homo factum exinanitur: seipsum enim assumpta serui forma exinaniuit. Qui carnis & corporis expers erat, propter te incarnatur: *Verbum* enim *caro factum est.* Qui propter incorpoream naturam tactui non subiacebat, palpabilis efficitur: qui principio carebat, sub principio corporali nascitur: qui perfectus erat, crescit: qui indemutabilis, proficit: qui diues, in diuersorio gignitur: qui operit cælum nubibus, pannis inuoluitur: qui Rex, in præsepio ponitur.

Matt. 1.

Matt. 23.

Si quem anxium reddit Vnigeniti incarnatio, aut Virginis imprægnatio, perpessionum communicatio, aut crux, aut mors, aut resurrectio, isthæc terrarum orbi salutem peperisse intelligat: eademque præpotentis benignitate minimè indigna esse animo pertractet. Nam si Deo turpe est in Virgine habitare: modis omnibus turpius erit Virginem formare. Quòd si verò condere turpe non est, neque opus suum inhabitare turpe erit. Rursum, si perpessioni obnoxium esse malum est, à perpessionibus liberare posse magnum quoddam bonum sit, necessum est. Quare licet immortalis esset: attamen quo mortem aboleret, mortem subijt. Pari modo, vt nostram resurrectionem constitueret, ex mortuis surrexit. Horum autem omnium non per diuinitatis naturam, sed per carnis assumptionem capax extitit: Et quidem illa in propriæ impatibilitatis asylo immotus consistens: hæc verò nihil non patiens ac sufferens, spiritalis vitæ rationem quàm optimam nobis instituit.

Proclus. 425.

Epistola ad Armenios: Deus forma carens, sine initio incircumscriptus, & omnipotens Verbum, in carne veniens (adest enim illi posse quod vult) sumpsit formam serui, caro factus, natus ex Virgine, volens vbique monstrare, quia secundùm veritatem fieri homo dignatus est. Naturam siquidem corpoream & exordia, & habitus, passioneſque necessariò subsequuntur: Non enim dicit Euangelista, quòd in hominem perfectum Deus ingressus est, quia *factum est, caro*, naturæ nostræ primordia ipsa contingens. Sicut enim homo naturaliter editus, non statim procedit operatione perfectus, sed primùm ipsa depositio seminis efficitur caro, deinde processu temporis vim sumit, quæ consummationem sensuum operationumque contineat: ita Deus Verbum, ipsa initia & radicem humanæ institutionis attingens, primùm factus est caro, non conuersus (quod absit) in carnem. Manfit enim diuinitas omni mutabilitate superior; quia mutatio naturæ fluentis est passio: illius autem perennis sempiternæque ita se habentis essentiæ proprium est, vt incommutabilis perseueret. Vtrisque igitur diuinæ Scripturæ vtentes vocibus, dicimus quia *& caro factus est, & formam serui accepit.* Ex vtroque pio intellectu semina nobis salutis existunt: Per id enim quòd *Verbum caro factum est*, indiuiduum summæ ipsius adunationis Euangelista declarat. Sicut enim singularitas in duas singularitates dirimi non potest, (alioqui in hac diuisa, iam non erit singularitas, sed dualitas) ita quod vnum est iuxta summam adunationem, nequaquam in duo poterit vlla ratione partiri. Per id autem quòd *formam serui assumpsit*, naturæ diuinæ incommutabilitas intimatur: quia omne quod fit, aut ex eo quod non existeret factum est, vt cælum, quod ante non erat: aut ex eo quod est, in aliud conuertitur, vt fluenta Nili fluminis in sanguinem commutata. Sed vterque modus diuinæ substantiæ probatur incongruus: Nam nec ex vllis exstantibus processit, semper sine initio permanens: nec ex aliqua materia conuersus est Deus Verbum, in sua incommutabilitate persistens. Idcirco per hæc & Deitatis incommutabilitatem, & indiuiduum Sacramenti, diuina Scriptura testatur: quod factum est, demonstrans: & quod assumpsit, insinuans: vt per primum singularitatem naturæ personæ vtriusque commendet: per alterum verò incommutabilitatem substantiæ diuinæ pronuntiet. Deus igitur Verbum factus est homo perfectus, non imminuta natura deitatis, astipulante miraculo, quod intelligentiam nostræ mentis excedit: idipsum percipimus fide, non inquisitione colligimus, &c. Non alter est Christus, & alter Deus Verbum, (quod absit:) duos enim filios natura diuina non nouit. Vnus Vnigenitum genuit: vbi enim non est generantium copula, illic qualitatem non poteris inuenire nascentium, &c. Ego vnum Filium, sicut edoctus sum, piè cognoscens, quem Dei Verbi incarnati substantiam esse profiteor: Vno autem existente eo, qui passiones pertulit, atque miracula operatus est, qua ratione diuiniora reticent, humilioribus derogant? Vt enim fidem faceret Verbum, manens quod erat, *factus est caro*, id est, & infans, & homo perfectus: Tanto sacramento nulla conuersione violato, idem ipse perficiebat miracula, & iniurias sustinebat, per signa quidem diuina mansisse id quod erat insinuans, per passiones autem factum quod formauerat manifestans. Vnum igitur eundem Filium prædicamus, & Patri consempiternum, & in nouissimis temporibus incarnatum, nihil adulterinum diuinæ naturæ penitus inferentes, &c. Ioan. 1.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De recta Fide ad Reginas, commentario 1. capite, *Quòd Christi mors sit salutaris.* Ex Catholica Petri: *Christo igitur passo in carne.*) Cùm Christus sit verus Deus, rectè sapienterque discipulus carne illum passum affirmat: Hac enim oratione naturam illam immensam, in quam nulla perpessio cadit, ab omni perpessione eximit. Sua igitur carne passus est Christus. Proinde Deus est, qui quidem secundùm diuinam naturam pati minimè potest, secundùm humanam autem potest.

Capite: *Quòd Iesus Christus vnus sit Dei Filius, & Dominus:* Ex epistola ad Ephes. *Vnus Dominus, vna fides.* En quanta rursus charitate & euidentia Apostolicus sermo hoc loco ostendat, Verbo per dispensatoriam vnionem cum humana natura coeunte, vnum tantùm absolutum esse Christum, vnum constitutum esse Dominum, atque ideo vnum solum esse verum, naturalemque Filium, ex vtroque quasi conflatum.

Lib. 11. in Ieremiam cap. 21. Putabant discipuli absentiam Christi, vt hominis dico, Deus enim vbique adest, multorum eis incommodorum causam futuram: cùm non adesset, qui ab omnibus eos posset malis eruere. Sed oportebat non solùm in carnem Christi, verùm etiam in Deitatem respicere: quæ quamuis oculis non cernatur, adest tamen semper summa cum potestate. Nec quicquam est, quod prohibere possit, quin omnia repleat, & quod velit peragat: non enim loco aut dimensionibus circumscriptibilis natura diuina est. Quare cùm Deus & homo Christus verè sit, oportuit eos intellexisse, ineffabili Deitatis potestate, vnà cum eis semper futurum, etiamsi carne abesset. Idcirco enim ipse quoque in superioribus dicebat: *Pater sancte serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi.* Apertè significans Deitatis ratione, non carnis præsentia eos posse seruari. Quippe ipsa etiam caro, non à se sancta fuit, sed coniunctione Verbi, ad Verbi virtutem quodammodo reformata, salutis atque sanctificationis participantibus causa est. Non ergo carni, vt caro est, operationis diuinæ virtutem, sed naturæ Verbi attribuimus.

Epistola ad Nestorium. Non dicimus, Verbi naturam per sui mutationem carnem esse factam: sed neque in totum quoque hominem, ex anima & corpore constitutum, transformatam esse. Asserimus autem Verbum, dum carnem anima ratione prædita perfectam, inexplicabili, incomprehensoque modo, non secundùm voluntatem, sententiarumque consensionem, neque rursum per humanæ personæ assumptionem, sed secundùm hypostasin sibi Exod. 7.

ſibi vnit, & hominem factum, & hominis Filium appellatum eſſe. Et quamuis naturæ ſint diuerſæ: vera tamen vnione coeuntes, vnum nobis Chriſtum & Filium effecerunt: Non quòd naturarum differentia propter vnionem ſublata ſit: verùm quòd diuinitas & humanitas ſecreta quadam ineffabiliquè coniunctione in vna perſona, vnum nobis Chriſtum & Filium conſtituerint. Ad hunc itaque modum, qui ante omne ſeculum ſubſiſtit, & ex Patre ortus fuit, ſecundùm carnem ex muliere natus dicitur: Non quòd diuina illius natura aliquod exiſtentiæ ſuæ initium ex ſacra Virgine ſumpſerit, aut quòd poſt primam ex Patre, altera rurſum propter ſeipſam generatione indiguerit, ſed quòd propter nos, & propter noſtram ſalutem humana natura ſecundùm hypoſtaſin ſibi vnita, ex muliere naſci voluerit. Atque hinc eſt, quòd ſecundùm carnem natus prædicetur, &c. Ad eundem modum illud (*Verbum*) quoque paſſum & reſuſcitatum dicitur: non quòd Dei Verbum aut plagas, aut clauorum fixuras, aut alia id genus incommoda in propriam naturam exceperit: (Nam vt diuinum numen corporis expers eſt, ita perpeti quoque nihil poteſt:) ſed quia corpus, quod ſibi aſciuerat, iſthæc expertum fuerat, eam ob rem & ipſum quoque noſtri cauſa iſtiuſmodi perpeſſum aſſeritur: Impatibile enim Verbum in corpore patibili exiſtebat.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 3. epiſt. 130. Cùm Scriptura ſacra de Saluatore verba facit, haudquaquam pugnantia docet: verùm cuique rei quod proprium & congruum eſt tribuit. Partim enim ad diuinitatem ſpectat, partim ad aſſumptam humanitatem, partim denique ad voluntarias perpeſiones. Lucem quippe veram eum, & gloriæ ſplendorem, ac paternæ ſubſtantiæ figuram eſſe dixit: primum ob eſſentiæ claritatem: alterum ob æternitatem, vel, vt rectiùs loquar, coæternitatem; poſtremum ob ſubſtantiam, & quia veris & germanis notis ornatus eſt. Nam ne ſplendoris vocabulum minimè ſubſiſtens quiddam eſſe exiſtimemur, figuræ atque characteris vox ſubſtantiam confirmat. Rurſum ſpecioſum forma præ filiis hominum, atque item ſpecioſum in ſtola ſua eundem vocat, propter diuinam & lapſus omnis expertem aſſumptæ humanitatis virtutem. Poſtremò non habentem ſpeciem, neque decorem duplici de cauſa: altera, quoniam herili forma occultata ſeruilem oſtendit; altera, quia in eo ſupplicio, quod voluntariè ac ſponte ſubijt, nullum non contumeliæ genus excitatum eſt.

Theodoretus. 450.

Dialogo 2. Igitur corpus Dominicum ſurrexit quidem à corruptione & interitu alienum, & impatibile, & immortale, diuina gloria glorificatum, & à cæleſtibus poteſtatibus adoratum: corpus tamen eſt, & habet quam prius circumſcriptionem.

Dialogo 3. Quemadmodum diuinam quidem naturam dicebas è cælis deſcendiſſe, Filium autem hominis propter eam vnionem vocatum eſſe dixiſti: ita ligno quidem carnem eſſe affixam dicere conuenit, ſed diuinam naturam ab ea inſeparabilem confiteri, & in cruce & in ſepulchro paſſionem illinc non ſuſcipientem: quandoquidem nec ad patiendum, nec moriendum ſua natura apta eſt: ſed habet immortalem & impatibilem ſubſtantiam. Hac vtique ratione Dominum quoque gloriæ crucifixum appellauit, impatibili naturæ nomen patibile attribuens. *Quomodo enim corpus appellatum eſt.* Hoc quoque præterea examinemus. Diuinus dixit Apoſtolus: *Si enim cognouiſſent, Dominum gloriæ non crucifixiſſent.* Crucifixerunt ergo naturam quam cognouerunt, non quam penitus ignorârunt.

Flauianus Conſtantinopolitanus. 450.

Ad Theodoſium Imperatorem de Fide: Prædicamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ante ſecula quidem ex Deo Patre ſine principio natum, ſecundùm diuinitatem: in nouiſſimis autem diebus eundem propter nos, & propter noſtram ſalutem, ex Maria Virgine, ſecundùm humanitatem Deum perfectum, & hominem perfectum, eundem in aſſumptione animæ rationalis & corporis, conſubſtantialem Patri ſecundùm diuinitatem, & conſubſtantialem nobis ſecundùm humanitatem, ex duabus vtique naturis confitentes Chriſtum poſt incarnationem ex ſancta Virgine, & inhumanatum in vna ſubſtantia, & in vna perſona, vnum Chriſtum, vnum Filium, vnum Dominum confitemur.

Ad Leonem Papam: Eutyches abſconditum in ſe languorem malæ ſectæ retinens, inſiliens noſtræ manſuetudini, inuerecundè & impudenter in multos impietatem propriam præſumpſit inferre, dicens: ante inhumanationem quidem Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti duas naturas eſſe, diuinitatis & humanitatis: poſt vnitionem verò vnam naturam factam; neque ſciens quod dicit, neque de quibus affirmat. Neque enim vnitas conuenientium in Chriſto duarum naturarum, ſic vt vna re proprietates ſuas in vnitate confudit, ſed manent in vnitate perfectæ naturarum proprietates.

Concilium Chalcedonenſe. 453.

Actione 5. Sequentes igitur ſanctos Patres, vnum eundemque confiteri Filium, & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, conſona voce omnes docemus, eundem perfectum in Deitate, eundem perfectum in humanitate, Deum verè & hominem verè, eundem ex anima rationali, & corpore, conſſentialem Patri ſecundùm deitatem, conſſentialem nobis eundem ſecundùm humanitatem, per omnia nobis ſimilem abſque peccato: ante ſecula quidem de Patre genitum ſecundùm Deitatem, in nouiſſimis autem diebus eundem propter ſalutem noſtram ex Maria Virgine Theotoco ſecundùm humanitatem, vnum eundem Chriſtum, Filium, Dominum, vnigenitum, in duabus naturis inconfuſè, immutabiliter, indiuiſè, inſeparabiliter agnoſcendum, nutquam ſublata eſſentia naturarum propter vnionem, magiſque ſalua proprietate vtriuſque naturæ, & in vnam perſonam atque exiſtentiam concurrente, non in duas perſonas partitum, atque diuiſum, neque diſiunctum, ſed vnum & eundem Filium, vnigenitum Deum Verbum Ieſum Chriſtum, ſicut ante Prophetæ de eo, & ipſe nos Ieſus Chriſtus erudiuit, & Patrum nobis Symbolum tradidit.

Baſilius Seleucius. 460.

Oratione de incarnatione Verbi: O ſacer & Deifer venter, in quo peccati chirographum abolitum eſt, in quo Deus citra diuinitatis iacturam homo factus eſt. Quamuis enim ortum ſubiret, & ad noſtræ natiuitatis conditionem ſeſe dimitteret, manebat nihilominus quod erat. Maternas vlnas implebat, neque paternos tamen deſerebat ſinus: Deus enim cùm quæ vult operatur, in partes non deducitur: verùm omnibus indiuulsè cohærens, mundo ſalutem conciliat, &c. Deus patibile corpus induit, vt impatibilem diuinitatis naturam nulla ex parte læderet. Si enim ſol hic per ſordida & grauedolentia loca tranſiens,

nullas puritati ſuæ ſordes aſciſcit: quanto minus iuſtitiæ ſol impolluram Virginem ſua luce illuſtrans, & ſacroſanctum corpus ex ea ſumens, ſecundùm diuinitatem in ſeipſo unpatibilis manſit?

Petrus Diaconus. 480.

De Incarnatione Domini, ſeu de gratia & libero arbitrio, capite 2. Igitur iuxta ſanctorum Patrum traditionem, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in duabus naturis vnitis & inconfuſis, hoc eſt, diuinitatis & humanitatis in vna perſona ſiue ſubſtantia confitemur: nec illis acquieſcentes, qui vnam Dei Verbi naturam incarnatam prædicantes, venerabilis Chalcedonenſis Concilij fidem refugiunt: nec illos admittentes, qui duas naturas doloſè pronuntiantes, vnam Dei Verbi naturam incarnatam minimè confitentur.

Ioannes Maxentius. 510.

In prima Fidei profeſſione: Confitemur vnum eundemque Filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, perfectum eundem in diuinitate, perfectum eundem in humanitate: Deum verum, & hominem verum: eundem ex anima rationali, & corpore: homouſion Patri ſecundùm diuinitatem, homouſion nobis ſecundùm humanitatem, per omnia ſimilem abſque peccato. Ante ſecula quidem de Patre natum, ſecundùm diuinitatem: in nouiſſimis autem diebus eundem propter nos, & propter noſtram ſalutem ex Dei Genitrice, ſecundùm humanitatem. Vnum eundemque Chriſtum, Dei Vnigenitum, in duas naturas, inconfuſè, incommutabiliter, indiuiſè, inſeparabiliter cognoſcendum. In nullo naturarum diuerſitatem propter vnitatem perimendam, ſalua potius proprietate vtriuſque naturæ, in vna perſona, vnaque ſubſiſtentia concurrente. Non in duas perſonas partiendum aut diuidendum, ſed vnum eundemque Filium Vnigenitum, Deum, Verbum, Dominum Ieſum.

Theodorus Lector. 520.

Lib. 2. Collect. Cùm qui à Seuero miſsi erant Philarchum ea docere conarentur, quæ veræ doctrinæ contraria erant, fabulam ad redargutionem eorum, quæ ab illis dicebantur, commentus eſt. Ea erat, quòd videretur literas accepiſſe, quæ Michaëlem Archangelum mortuum eſſe ſignificarent. Reſpondentibus illis eſſe hoc impoſsibile. Quomodo igitur, inquit Philarchus, ſi duas naturas Chriſtus non habet, nudam crucem Deus pertulit, cùm ne Angelus quidem pati quicquam, vel mori queat? Ad hunc itaque modum confuſi qui à Seuero miſsi fuerant, & pudefacti, diceſſerunt.

Procopius Gazæus. 530.

Ad caput 22. Geneſis: Aries cædi ſubijcitur: ſic Chriſti corpus patitur loco diuinæ naturæ, pati neſciæ. Nam in hunc modum inquit in Pſalmis: ***Sacrificium & oblationem noluiſti, corpus verò adoptaſti mihi.***

Iuſtinianus Imp. 540.

Epiſtola ad Ioannem Papam: Non alium Deum Verbum, & alium Chriſtum cognoſcimus: ſed vnum atque eundem ipſum conſubſtantialem Patri ſecundùm diuinitatem, & conſubſtantialem nobis eundem ipſum ſecundùm humanitatem: paſſibilem carne eundem, & impaſsibilem deitate. Vt enim in diuinitate eſt perfectus, ita idem ipſe & in humanitate perfectus eſt. In vna enim ſubſtantia Deitatem ſuſcipimus & confitemur, quod dicunt Græci τὸν ϰαθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν ὁμολογοῦμεν. (*eam quæ ſecundùm perſonam eſt vnitatem confitemur.*) Et quoniam Vnigenitus Filius, & Verbum Dei, ante ſecula, & ſine tempore de Patre natus, idem ipſe & in vltimis diebus deſcendens de cælis, incarnatus eſt de Spiritu ſancto, & ex Dei Genitrice Maria homo factus Dominus noſter Ieſus Chriſtus, propriè & verè Deus eſt.

C. de Summa Trinitate & Fide Catholica: Confitemur vnigenitum Dei Filium Deum de Deo, Filium ex Deo ante ſecula, & ſine tempore ex Patre natum, coæternum Patri, ex quo omnia, & per quem omnia, deſcendiſſe de cælis, incarnatum eſſe è Spiritu ſancto, & è ſancta glorioſa & ſemper Virgine Maria hominem factum eſſe, crucem pertuliſſe, ſepultum fuiſſe, & reſurrexiſſe tertia die: vnius & eiuſdem miracula & paſsiones, quas ſponte carne ſuſtinuit, agnoſcentes. Neque enim alium Deum Verbum nouimus, alium Chriſtum: ſed vnum & eundem conſubſtantialem Patri ſecundùm diuinitatem, & conſubſtantialem nobis ſecundùm humanitatem. Manſit namque Trinitas etiam poſt incarnationem, vnum ex Trinitate Dei Verbum: neque enim quartæ perſonæ adiectionem recipit ſancta Trinitas. Hæc igitur cùm ita ſe habeant, anathematizamus omnem hæreſin, præſertim verò Neſtorium anthropolatram, diuidentem vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium Dei & Deum noſtrum: nec diſertè & ſecundùm veritatem confitentem ſanctam glorioſam ſemper Virginem Mariam theotocon eſſe, hoc eſt Deiparam: ſed alium eſſe dicentem Deum ex Deo Patre, alium qui ex ſancta ſemper Virgine Maria natus eſt: hunc autem gratia & proximitate, quam habuit cum Deo Verbo, Deum factum eſſe, &c.

Andreas Cretenſis. 550.

In Salutationem Angelicam: Non ſimulatam (quod videri alicui poterat) carnem à nobis aſſumpſit, ſed in ipſa rei veritate ſingulari ſimul erga genus humanum ſtudio, & ſecundùm homines, ex hominum ſubſtantia ſibi aſciuit, qui eſt Altiſsimus, ac totam noſtram in ſemetipſo naturam ſanctificauit: nec diſpenſationem eam ſub ſpecie quadam finxit. Hanc ille carnis, inquam, veritatem cognouit, illæſa eius deitate manente, ſtupendæ prorſus alterationis, &c. Quid verò dignum magis admiratione, quàm Dei videre deſcenſum ad vterum vſque mulieris pertingentem? ô rem incredibilem: Deus intra membra mulieris, ***cuius cælum thronus eſt, & terra ſcabellum pedum eius.*** Deus in vtero, qui Patri ſuo coæuus cælos inhabitat. Ecquid aliud præter exiſtimationem magis, quàm Deum ſub hominis ſpecie apparere, vt tamen de propria deitate nihil ei decedat? ***Ne timeas Maria, Dominus tecum.*** Patris luminum Filius, ab æterno ex ipſo genitus: temporali verò natiuitate ex carne tua progreſſus: Qui totus ſupernè in ſinu Patris eſt, infernè autem totus tecum in vtero tuo eſt. ille ipſe tecum, & intra te eſt: præueniendo namque te inſilijt, ac tuum ſuper ingreſſus corpus eſt: In te adeò locum inuenit, qui loco ſecundùm propriam naturam comprehendi nullo modo poteſt. (ſaiæ 66.

Concilium Quintum Conſtantinopolitanum. 553

Confeſſionis 5. capite 2. Si quis non confitetur Dei Verbi duas eſſe natiuitates, vnam quidem ante ſecula ex Patre, ſine tempore, incorporaliter: alteram verò in vltimis diebus eiuſdem ipſius, qui de cælo deſcendit, & incarnatus de ſancta glorioſa Dei Genitrice & ſemper Virgine Maria, natus eſt ex ipſa, talis anathema ſit.

Cap. 3. Si quis dicit alium eſſe Deum Verbum, qui miracula fecit: & alium Chriſtum, qui paſ-

confusè, inuariabiliter, indiuisè inclaruit, atque innotuit orbi. Duæ enim naturæ vnitate prorsus indissolubili inter se conuenerunt: vnitate inquam inseparabili, inconfusa, immutabili. Caro enim caro est, & non deitas: tametsi facta est Dei caro, etiamsi dispensatoriè propriam sibi eam fecit carnem. Duas itaque profitemur esse naturas: vnum autem astruimus esse Christum, Filium & Dominum, Dei Verbum, qui & homo factus est, & carnem assumpsit. Iam quando differentes quidem hæ, verissima vnione counitæ sunt naturæ, vnus autem ex vtraque natura Christus, & idem Filius, non sic alioqui asserta naturarum differentia, propter vnionem, magis autem quia Dei hominisque naturæ, per nulli explicandum, & incogitabilem prorsus concursum ad illam vnionem, nobis perficiunt vnum Dominum & Christum & Filium.

Leontius. 610.

De sectis actions 1. Tandem Filius & Sermo Dei constituto propter nos in Deipara Virgine domicilio, cùm corpus animatum, mente præditum, ratione particeps, &, simpliciter vt loquar, humanum induisset, eidem corpori humano vnitus est citra confusionem, & verè, citraque diuisionem. Verè, quoniam ex Deo Sermone humanoque corpore hypostasis absoluta est vna: citra confusionem, quoniam post vnionem nihilominus vnitæ res saluæ atque integræ manent, non mutatis substantialibus proprietatibus: citra diuisionem, quoniam vna est earum hypostasis.

Act. 7. Est in confesso, Christum fuisse Deum & hominem; propriè Deum eundem, & propriè hominem: natura Deum eundem, & natura hominem: vnius eundem cum Patre naturæ, & eiusdem naturæ nobiscum: vnum de sancta Trinitate, ac vnum de nobis: quodque Deus Sermo dignatus sit homo fieri, &c. Christus & Deus est, & homo: idem eiusdem cum Patre substantiæ, & eiusdem substantiæ nobiscum. Propriè Deus, & propriè homo: vnus sanctæ Trinitatis, & vnus ex nobis. Nam eadem hypostasis duarum naturarum definitiones recipit, & quodcunque de diuinitate quis protulerit, idem & in Christo inuenit: & vicissim quicquid de humanitate dixerit, idem & in substantia Christi inuenit, eidem substantialiter competens: quò fit vt necessariò duæ sint vnius hypostasis Christi naturæ.

Sophronius Hierosolymitanus. 620.

Epistola ad Honorium: Credo & quòd Deus Verbum Vnigenitum Patris Filius, qui ante omnia secula & tempora impassibiliter de eodem natus est Deo & Patre, miserationem induens, & humanitatis misericordiam circa humanum nostrum lapsum, spontanea voluntate, & Dei genetrix consilio, & diuino complacito Spiritu, non separatus à gremio generantis ad nos humiles descendit, sicut eiusdem voluntatis Patri & Spiritui, ita & essentiæ inexplicabilis, & naturæ circumscriptionem nullo modo sustinens, aut secundùm nos localem transmeatum naturaliter sciens efficere diuinam operationem, & verum intactum virginitatis ingressus, castitatem lustratam Mariæ sanctæ, præclaræque, & quæ Dei sunt sapientis, & ab omni contagione liberatæ, & corporis, & animæ, & intellectûs, incarnatus, qui erat incarneus: & formam suscepit nostram, qui secundùm diuinam essentiam, quantum ad habitum & speciem mexformabilis: & corporatur secundùm nos, incorporeus. Et homo iuxta veritatem efficitur, qui semper Deus cognoscitur, &c. Nos vnum Christum & Filium incarnatum Verbum obiecramus, & vnam eius subsistentiam compositam dicimus, & in duabus eum annuntiamus naturis, & duas eiusdem Dei Verbi natiuitates credimus: vnam quidem ex Deo Patre, quam intemporalem & sempiternam scimus: secundam ex Dei genitrice Maria, quam & modernam & temporalem cognoscimus: & vnam Verbi Dei naturam in eo incarnatam glorificamus, &c. Vnus manens Christus, & Filius, & Vnigenitus, inseparatus in vtrisque naturis conspicitur, & quæ sunt vtriusque substantiæ, naturaliter operabatur, secundùm insitam vnicuique essentialem qualitatem siue naturalem proprietatem. Quòd si naturam haberet singularem, & incommunem, sicut & subsistentiam atque personam, non ageret vtique vnus idemque Filius, & Christus profectò, quæ vtriusque erant naturæ. Quando enim deitas expers est corporis, quomodo naturaliter opera corporis operata est? vel quomodo corpus deitate frustratum, actiones operatum est, quæ essentialiter deitatis esse noscuntur? Verùm Emmanuel dum vnus est, & in eo ipse vtraque, id est, Deus & homo, quæ naturæ vtriusque sunt naturaliter gessit, secundùm aliud quæ gesta sunt operans: secundùm quod Deus quidem est, idem ipse quæ diuina sunt: secundùm quod homo idem ipse est, quæ humana sunt: secundùm ipsum omnibus volens ostendere, quòd Deus idem ipse & homo fit: & ideo idem ipse tam quæ diuina sunt agit, quàm quæ humana, similiter & dicit, & loquitur, &c. Secundùm quod Deus sempiternus idem ipse existebat, patrabat miracula: secundùm quod homo verò idem ipse modernus agnoscebatur, faciebat humilia & humana. Sicut ergo in Christo vtraque natura indiminutè proprietatem suam custodit, ita & operatur vtraque forma cum alterius communione, quod proprium habuit, Verbo operante, quod Verbi est, cum communione scilicet corporis, & carne exequente, quod carnis est.

Maximus Monachus. 640.

Libello de duabus in Christo naturis: Ecclesia & essentiæ distinctionem in Christo ponit, & confusionis priuationem. Summa quidem vnitas quodammodo & diuersa, & eadem natura continetur: velut in sancta Trinitate, & naturam vnam, & tres personas concedimus. In homine autem cùm eadem persona insit, tamen est naturarum diuersitas. Nam cùm vnus fit homo, alia est animæ natura, alia corporis. Eadem est Domini nostri Christi ratio: in eo enim eadem est persona, cùm interea alia sit diuinitatis, alia humanitatis natura. Vt enim in sancta Trinitate vnitas concedi non potest, quin distinctionem exprimamus: sic necesse est tam vnitatem, quàm distinctionem confiteri. Quemadmodum enim eisdem verbis distinctio & vnitas in sancta Trinitate significantur: ita tamen, vt ex eo, quòd tres personæ asserantur, distinctio: ex eo, quòd vna essentia ponatur, vnitas confirmetur: sic in vno sanctæ Trinitatis propterea distinctio probatur, quòd duæ naturæ perspiciuntur: quodque vna persona constituta asseritur, conceditur vnitas. Itaque vt Arium, qui in sancta Trinitate personarum distinctionem non probat, sed naturæ vnitatem negat, detestamur: ita Nestorium, qui in Christo naturarum differentiam non concedit, & personæ vnitatem negat, improbamus, &c. Vt propter eandem S. Trinitatis essentiam & naturam vnam essentiam asseris, & propter personarum distinctionem tres personas: ita & propter distinctam Verbi ac carnis essentiam, duas naturas atque essentias: & propter communem eorum personam, vnam personam concedito, &c. Qui in Christo, quia distinctæ sunt naturæ, personæ vnitatem negat, is Nestorianus est. Et qui negat in personæ vnitate naturarum differen-

tiam, is Eutychianus est. Qui autem & personæ vnitatem, & naturæ distinctionem in vno sanctæ Trinitatis profitetur, regiam & synceram fidem tenet.

Sexta Synodus OEcumenica Constantinop. 680.

Act. 17. Profitemur Christum consubstantialem Patri secundùm deitatem, & consubstantialem nobis secundùm humanitatem, per omnia similem nobis, absque peccato, ante secula quidem ex Patre genitum secundùm deitatem, in vltimis diebus autem eundem propter nos & propter nostram salutem de Spiritu sancto & Maria Virgine propriè & veraciter Dei Genitrice secundùm humanitatem, vnum eundemque Christum Filium Dei vnigenitum, in duabus naturis inconfusè, inconuertibiliter, inseparabiliter, indiuisè cognoscendum, nunquam extincta harum naturarum differentia propter vnitionem, saluaque magis proprietate vtriusque naturæ, & in vnam personam, & in vnam subsistentiam concurrentem, non in duas personas partitum vel diuisum, sed vnum eundemque vnigenitum Filium Deum Verbum Dominum Iesum Christum, & duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes indiuisè, inconuertibiliter, inseparabiliter, inconfusè secundùm sanctorum Patrum doctrinam adæquè prædicamus, & duas naturales voluntates non contrarias, sed sequentem eius humanam voluntatem, & non resistentem vel reluctantem, sed potius subiectam diuinæ eius atque omnipotenti voluntati. Oportebat enim carnis voluntatem moueri, subijci verò voluntati diuinæ, &c.

Constantinus Quartus Imp. 680.

Edicto ad Populum in Occidua partibus: Processit secundùm nos, qui super nos est, & Christus, & Dominus, omnia ferens in seipso naturaliter, quæ nostra sunt, præter solum peccatum: totus homo factus, & totus permanens Deus: idem ipse terrenus, & cælestis: inuisibilis, & visibilis: mortalis, & immortalis. Duæ namque natura: concurrentes ad inseparabilem vnitatem, vnum quidem Emmanuel nobis perfecerunt, seruantem in se indiminutè naturarum, ex quibus extitit, proprietates. Cùm enim simplex sit Verbum secundùm diuinam paternamque & sempiternam natiuitatem, duplex processit secundùm maternam temporalem & corporalem natiuitatem. Vnde & duas Christi & Dei nostri natiuitates glorificamus, vnam eius venerantes subsistentiam, in duabus perfectis naturis existentem. Vnus quippe sanctæ Trinitatis permansit, etiam dum Verbum caro fieret. Perfectus in deitate, & perfectus idem ipse in humanitate: consubstantialis Deo Patri secundùm deitatem, & consubstantialis nobis secundùm humanitatem: passibilis quidem carne, impassibilis autem Deitate. Nec enim alteri miracula, & alteri passiones sequestramus: sed vni eidemque Domino nostro Iesu Christo vtrarumque indicia deputamus, secundùm aliud quidem miracula operari, secundùm aliud verò pati, &c.

Ioannes Damascenus. 730.

Lib. 3. Orthodoxæ fidei cap. 2. Post sanctæ Virginis assensum, iuxta Domini sermonem ab Angelo prolatum, Spiritus sanctus in eam superuenit, eam lustrans, vimque ei tum ad suscipiendum Verbi Deitatem, tum ad gignendum suppeditans. Actum illa verè subsistens Altissimi Dei Sapientia & potentia, ille inquam Dei Filius, illud Patri consubstantiale diuinum, vt ita dicam, semen, in eam obumbrauit, atque ex castis & purissimis eius sanguinibus carnem anima rationali atque intelligente animatam, primitias videlicet nostræ conspersionis, sibi ipsi condidit: non id quidem per seminis emissionem, verùm procreationis modo per Spiritum sanctum: nec ita, vt paulatim, tacitisque incrementis figura corporis absolueretur, sed vno eodemque momento perficeretur. Et quidem ipsum Dei Verbum carnis hypostasis fuit. Neque enim Deus Verbum præexistenti sibi ipsum carni vnitus est: verùm, posteaquam in sanctæ Virginis vterum immigrauit, citra vllam circumscriptionem in hypostasi sua, ex castis ipsius perpetuæ Virginis sanguinibus carnem anima rationali atque intellectuali animatam condidit, humanæ nimirum consperfionis primitias assumens: ac Verbum ipsum carni hypostasis factum est. Ac proinde simul vt caro extitit, simul quoque Dei Verbi caro extitit, simul caro animata, rationis atque intelligentiæ particeps. Quò fit, vt non hominem Deitate affectum esse, sed Deum humanitatem assumpsisse dicamus. Nam cùm natura perfectus Deus esset, idem natura perfectus homo factus est: & quidem ita, vt nec à natura sua in alteram migrauerit, nec imaginariam duntaxat incarnationis speciem exhibuerit: sed carni, quam à sancta Virgine sumpserat, anima rationali atque intellectuali animatæ, atque in ipso suum esse nactæ, personaliter, sine vlla confusione, & mutatione, & diuisione copulatus sit: sic nimirum, vt nec diuinitatis suæ naturam in carnis substantiam, nec rursus carnis suæ substantiam in deitatis suæ naturam mutarit, nec denique ex diuina sua natura & humana à se assumpta naturam vnam compositam effecerit.

Cap. 3. Etenim sine vlla conuersione ac mutatione vnitæ inter se naturæ sunt: sic videlicet, vt nec à sua simplicitate diuina natura desciuerit: nec rursus humana, aut in deitatis naturam conuersa, aut in nihilum redacta, aut denique vna ex duabus naturis composita natura effecta sit. Siquidem composita natura, cum neutra earum naturarum, ex quibus conflata est, eiusdem substantiæ esse potest: vt quæ ex alijs aliud effecta sit, &c. Nos Christum haudquaquam vnius compositæ naturæ esse asserimus, neque ex alijs aliud, quemadmodum ex anima & corpore hominem, aut ex quatuor elementis corpus: verùm ex alijs eadem. Siquidem ex deitate & humanitate eundem Deum perfectum, & hominem perfectum, & esse, & dici, atque ex duabus & in duabus naturis esse confitemur. Christi porrò vocabulum personæ esse dicimus, vt quod non vnimodò dicatur, sed duplicem naturam significet. Ipse etenim seipsum vnxit, corpus videlicet diuinitate sua vngens, vt Deus: vnctus autem, vt homo: quandoquidem ipse & hoc, & illud est, &c.

Cap. 4. In Domino nostro Iesu Christo, quoniam duas quidem naturas, at vnam duntaxat personam, ex vtrisque compositam agnoscimus, cùm naturas nobis ob oculos proponimus, diuinitatem & humanitatem appellamus: at cùm personam ex naturis compositam, interdum ab vtroque Christum nominamus, & Deum simul & hominem, & Deum incarnatum. Interdum rursus ab vna parte Deum solum, ac Dei Filium: & hominem solum, atque hominis filium; ac rursus aliquando à sublimibus duntaxat, aliquando ab humilibus solum. Vnus enim est, qui & illud, & hoc æquè est: quorum alterum semper citra cautam vllam ex Patre extitit; alterum autem postea pro sua erga hominem beneuolentia factus est. Enimuerò cùm de diuinitate loquimur, ea, quæ humanitati propria sunt, ipsi minimè assignamus: non enim passibilem, aut creatam diuinitatem dicimus. Nec rursus carni, siue humanitati, ea tribuimus, quæ diuinitati propriè conueniunt: neque enim carnem, siue humanitatem, increatam dicimus. At verò cùm de

per-

perſona verba facimus, ſiue ab vtraque parte ſimul, ſiue ab altera duntaxat eam appellemus, vtriuſque naturæ proprietates ipſi imponimus. Etenim Chriſtus (quæ vox vtrumque complectitur) & Deus, & homo dicitur: & creatus, & increatus: & paſsibilis, & impaſsibilis. At cùm ab vna parte Filius Dei, & Deus nuncupatur, coniunctæ naturæ, hoc eſt, carnis, proprietates recipit: nam & Deus paſsibilis nominatur, & Dominus gloriæ in crucem actus: non qua Deus eſt, ſed qua idem etiam homo eſt. Eodemque modo cùm homo, & filius hominis appellatur, diuinæ eſſentiæ proprietates atque ornamenta ſuſcipit: Puer enim æuo omni antiquior dicitur, & homo principij expers, non id quidem qua ratione puer & homo eſt, ſed qua Deus, æuo omni prior, ad extremum puer factus eſt. Atque hic communicationis modus eſt, vtraque videlicet natura proprietates ſuas cum altera communicante, propterea quòd vnam & eandem perſonam conſtituunt, mutuoque in ſe immeant. Qua ratione de Chriſto dicere nobis licet:

Baruch 3 *Hic Deus noſter in terra viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* Et: Hic homo increatus eſt, & impaſsibilis, ac circumſcriptionis expers.

Cap. 6. In incarnatione vnius ex ſanctæ Trinitatis perſonis Dei Verbi toram ac perfectam diuinitatis naturam cum tota humana natura copulatam fuiſſe dicimus, ac non partem cum parte.

Col. 2. Ait quippe diuinus Apoſtolus: *In ipſo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter*, hoc eſt, in ipſius carne, &c. Toti humanæ naturæ toram diuinitatis eſſentiam vnitam eſſe aſſerimus. Neque enim Deus Verbum quicquam eorum, quæ, cùm nos initio fingeret, naturæ noſtræ inſeruit, prætermiſit: ſed omnia aſſumpſit, hoc eſt, corpus, animam intelligentem & ratione præditam, eorumque proprietates. Anima enim, quæ vnius horum expers eſt, hominis nomen ſuſtinere nequit. Totum quippe me totus aſſumpſit, ac totus toti vnitus eſt, vt toti ſalutem adferret. Nam alioqui ne medicina quidem ei allata eſt, quod aſſumptum non eſt. Ergo Dei Verbum per mediam mentem carni vnitum eſt, interiectam videlicet inter Dei puritatem & carnis craſsitiem, &c.

Coſmas Hieroſolymitanus. 740.

Hymno 1. in Theogoniam: *Chriſtus mortalis factus, quod erat Deus manet*: Conformis lutex tenuis compoſitionis Chriſto natus, & participatione carnis peioris tradita diuina progenie, mortalis factus, & manens Deus & exaltans potentiam noſtram, ſanctus es Domine.

Hymno magno ſecunda Feria: Ineffabilis Dei deſcenſus, qui Chriſtus ipſe eſt, Deus & homo, Deus non rapinam eſſe putans dum formaretur, ſeruum oſtendit diſcipulis: gloriosè enim glorificatus eſt. Adminiſtraturus ipſe veni, cuius formam conditor ſponteneus circumdor mendicanti Adæ, deteſcens diuinitate, vt ponerem meam etiam ipſius animam in redemptionem, qui impaſsibilis diuinitate.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 815.

Epiſtola ad Leonem Tertium: Confiteor & credo vnicum opulentiſsimæ beatiſsimæque Trinitatis ſuppoſitum, ipſum videlicet Dei Filium & Verbum, quòd cum Deo Patre & Spiritu ſancto in omne æuum ſimul adoratur & conglorificatur: vtpote eiſdem coeſſentiale & coæquale exiſtens, infinita benignitate & miſericordia erga proprium plaſma motum, accedente huc paterna voluntate & miſeratione: & ſancti quoque Spiritus gratia, eiuſdemque cooperatione de cælo deſcendiſſe, & cum hominibus conuerſatum eſſe, quò nos dudum propter peccatum damnatos, & è Paradiſi delicijs expulſos, corruptioniquè obnoxios, per gratiam ſaluaret, & diuinæ naturæ participes efficeret: In vtero enim Virginis verè proprieque Deiparæ inhabitans, & per Spiritum ſanctum animam & carnem ſibi adaptans, toramque noſtram naturam, quemadmodum hominem in principio finxerat, ſibi aſciſcens, prodijt Deus incarnatus, &c. Qui ergo eiuſdem eſt cum Patre naturæ, nobis per omnia, peccato tantùm ſecluſo, factus eſt coeſſentialis: Etenim ſemine Abraham ſuſcepto, carnis & ſanguinis, perinde ac vnus ex nobis, factus eſt particeps: carnemque anima intelligente viuificatam aſſumpſit, nullo quidem pacto ante ſammam illam vnionem præexiſtentem, ſed ſimul carnem, ſimul anima rationis compote animatam, ſimul Verbo vnitam. Nec rurſum ſecundùm ſolam gratiam in noſtra natura habitauit: ſed totus toti humanæ naturæ coniunctus, inconfuſam, indiuulſam, ſupernaturalemque vnionem operatus eſt: Diuina enim & humana natura inter ſe coeuntes, in naturali ſua proprietate indemutatè perſiſtunt, perſeuerantque: nec vlla ex parte in ſe mutuo transformantur: Veruntamen propter naturalem illam coitionem & copulam, nominum quoque communicationem, mutuamque reciprocationem piè concedendam exiſtimamus: Quandoquidem propter phyſicam illam admirandamque coeuntium naturarum inter ſe vnionem, non re, ſed ſola imaginatione, vnius eiuſdemque quandam hic diſtinctionem ſtatuimus. Porrò autem, quod cum naturarum diſtinctione perſonæ ſingularitas, eiuſdemque vnitas indiuulſa interruptaque ſemper conſiſtat, permaneatque: (Nam monſtruſam impoſtoris Eutychetis, & Dioſcori confuſionem concretionemve procul hinc ablegamus:) fit vt vnum eundemque confiteamur creatum, & increatum: æternum, & temporaneum: cæleſtem, & terrenum: circumſcriptum, & incircumſcriptum: patibilem, & impatibilem: ſine matre, & ſine Patre: alterum quidem propter ineffabilem, æternam, & omne ſeculum antecedentem ex Patre natiuitatem: alterum verò propter arcanam incomprehenſibilemque cum natura noſtra vnionem. Duas enim ipſius natiuitates, omnem ſenſum, omnemque intellectum, excedentes agnoſcimus: Vnigenitus enim Filius, cùm in forma Dei ac in ſinu, hoc eſt, κόλπῳ Patris eſſet, & ab æterno ex ipſo eluceret, ſub ſeculorum finem ſemetipſum exinaniuit, ſeruilemque formam, hoc eſt, noſtram ſubſtantiam ſuſcepit. Vnio itaque in Chriſto ſecundùm hypoſtaſin aliud ad aliud adiungit: puta viſibile ad inuiſibile, pàtibile ad impatibile, cæteraque, ex quibus Saluator conſtituitur, non tamen alium & alium conſtituit, abſit: Vnum namque eundemque Deum perfectum, & hominem itidem perfectum confitemur: Nam etſi naturarum differentiam Chriſto tribuamus: vnum tamen, eundemque etiam poſt incarnationem agnoſcimus. Et quò ſtolidus Neſtorius à diuinis ſeptis faceſſat, propter naturarum ad hypoſtaticam vnionem coeuntium diuerſitatem, non duos filios, aut dualitatem filiorum inducimus. Omnes autem Chriſti actiones, quæ vtique theandricæ, hoc eſt, Dei ſimul & hominis erant, vni tribuimus: Nam vt Deus erat, edebat opera diuina, ſigna nimirum & miracula: vt autem homo, idem ipſe ſponte ſubibat paſsiones, ſuſtinebatque probra & contumelias. Vnde cum duabus naturis conſentaneè duas quoque naturales operationes illius glorifico, ipſarum quodammodo naturarum, & ſubſtantiarum indices & conſtitutrices. Pari modo duas quoque naturales vnius eiuſdemq; Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti volũtates veneror: Nam iuxta vtramq; naturam, ex quibus, & in quibus exiſtit, & intelligitur, volũtatis facultatem ei tribuimus, &c. Credo rurſum illum ipſum crucifixum eſſe in noſtra natura, hoc eſt terrena, ſe-

cun-

cundùm quam terreſtrem noſtram maſſam ſuſcepit, & factus eſt maledictum, propter peccata noſtra, quò ſuæ nos benedictionis faceret eſſe participes. Et carnis mortem ab improbis illatam patienter ſuſtinuit, &c.

Michael Syncellus. 830.

In Dionyſio Areopagita: Chriſtus à Maria editus, Deus carne compactus apparuit, duplex qui ſimplex erat, in duabus perfectis naturalibus voluntatibus ac operationibus, in omnibus extra peccatum, ſimiliter ac nos mortalis, procul omni mutatione ac confuſione appellatus, & poſt ſuſceptam carnem vnus & ipſe Filius, & vna ſubſtantia eſſe perrexit.

Leo Philoſophus Imp. 880.

Epiſtola ad Omarum Saracenorum Regem: Sed nunc tibi oſtendam, quòd in Chriſto fuerint duæ operationes, & duæ locutiones: vna Verbi, & alia corporis, quod ſuſceperat de Maria. Hoc eſt corpus perfectum, animam habens & intellectum. Operatio Verbi eſt, quando cum Patre cuncta creauit: & manens in corpore peccata dimittebat, & mortuos ſuſcitabat, & cætera talia faciebat.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 1. Ioannis. Diſcimus igitur per, *Verbum caro factum eſt*, quòd ipſum Verbum homo factum eſt: & cùm ſit Filius Dei, factum eſt filius mulieris, quæ propriè Deipara dicitur, eò quòd genuerit Deum in carne. Per hoc autem, quòd dicit: *Habitauit in nobis*, diſcimus duas naturas credendas in Chriſto. Nam etſi vnus ſit ſecundùm hypoſtaſin: ſecundùm naturas tamen duo, Deus videlicet, & homo. Diuina autem natura & humana non fuerint vna, etiamſi apud vnum videantur, Chriſtum dico.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita ſancti Siluestri cap. 19. Non patibilem generationem, ô Iudæi, in Deo dicimus, dixit à Deo afflatus Siluester: ſed diuinam, & impatibilem, & Deo conuenientem. Et quomodo, dixerit quiſpiam, Verbum naſci ex Mente? Neque introducimus temporalem ex Deo Filij eius generationem, ſed temporis expertem, & æternam. Illud autem: *Hodie genuite*, dictum à Dauide, non ſupernam, & quæ eſt ante ſecula, & ei conuenit, diuinitatis ſignificat generationem: ſed eam, quæ eſt inferius, quæ eſt in tempore, & in carne, quam ſuſcepit propter noſtram ſalutem. Nam nouit quidem hic Propheta Chriſtum & Deum ante ſecula. Prædicit quoque eius in extremis temporibus generationem, propter myſterium ſuſceptæ carnis diſpenſationis, &c.

Suidas. 970.

In voce Ἰησοῦς: Reſpondit Maria: Verè ego illum (*Ieſum*) peperi, patrem eius in terra neſciens, ſed audiui ex Angelo, Dei Filium eſſe: Filius ergo meus eſt, quæ Maria vocor, & Filius Dei.

In voce θρόμβος: In tantum angorem paſſa eſt diuina natura humanam incidere, vt concretum ſanguinem ſudaret.

OEcumenius. 1050.

Ad cap. 1. primæ Ioannis: Non quod erat Chriſtus perſpeximus aut contrectauimus: nam *huius generationem quis enarrabit?* Sed quod genitum eſt & factum, vel contrectatione cognitionis, vel ſenſibili etiam palpatione, quemadmodum etiam poſt reſurrectionem Thomas. Vnus enim erat, & indiuiſus: Idem & viſibilis, & inuiſibilis: & apprehenſus, & qui non poſſet comprehendi: & contrectatus, & qui non poſſet tangi: & humano more loquens, & tanquam Deus faciens miracula. Hęc autem propter ſummam Verbi ad carnem vnionem dicimus.

Pſellus. 1060.

De differentibus quæſtionibus capite 3. Sancta Catholica & Apoſtolica Eccleſia, in Domino noſtro Ieſu Chriſto vnam hypoſtaſin dogmatizat, & duas naturas: hypoſtaſin incarnatum Filium, naturas diuinitatem & humanitatem. Corpus igitur animatum & intellectuale quod aſſumpſit, non vocat hypoſtaſin, ne inueniantur duæ hypoſtaſes, quod mentitus eſt Neſtorius hæreticus, ſed nominat ἐνσάρκωμα, tanquam in Filij hypoſtaſi eſſe accipiens. Ipſe enim Filius Dei vna exiſtens ſanctæ Trinitatis hypoſtaſis, factus eſt & corpori, quod aſſumpſit, hypoſtaſis. Quare corpus Domini ἐνσάρκωμα quidem eſt, non autem hypoſtaſis. *Citat Græcè & Latinè Petrus Galatinus de arcanis Catholicæ veritatis lib. 3. cap. 11.*

Euthymius. 1080.

Ad cap. 1. Ioannis. Chriſtus tanquam Deus ſemper erat, tanquam homo eſſe cœpit, &c. Cùm audieris, *Verbum caro factum eſt*, ne tranſmutationem diuinæ eſſentiæ intelligas: (ipſa enim immutabilis eſt, & impatibilis: ſed quòd Verbum, permanens quod erat, factum eſt quod non erat, ſiue manens Deus, factus eſt homo, per carnis aſſumptionem animatus videlicet.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Conſtantino Magno. Tametſi Verbum Dei, vera caro factum eſt, non tamen nudus homo fuit Chriſtus in carne degens, ſed potius ex vtraque natura vnus extitit Filius Dei Deus, natura rerum creatarum ſuperior, vel ſi rumpantur, qui Patrem cum Filio ratione maioris & minoris comparantes, diuerſæ ſubſtantiæ à Patre Filium, eiqúe diſſimilem ſtatuunt.

Michael Glycas. 1120.

Parte 3. Annalium fol. 299. Si transformatio Domini in monte Thabor accidit, & Dominus Hieroſolymis die magnæ illius quartæ Feriæ in Simonis Leproſi domo conuiua erat, manifeſtè patet, miraculum hoc transformationis non iſta quarta Feria, ſed alio die quodam contigiſſe: quippe cùm mons Thabor ab Hieroſolymis interuallo duûm dierum abſit: quo tandem pacto dicent, vno eodemque die Chriſtum in monte Thabor pariter & Hieroſolymis fuiſſe? Poterat quidem ille ceu Dominus efficere, vt eodem tempore tam hîc, quàm illic reperiretur: verùm ne id pro re quadam imaginaria duceretur, ante paſsionem talè quid facere noluit. Quapropter pro communi corporum natura localiter hinc inde proficiſcebatur.

Conſtantinus Manaſſes. 1140.

In Annalibus: Auguſto Cæſare potiente rerum coæternus ille Patri Sermo, conditor mundi, caſtam innuptæ iuuenculæ aluum ingreſſus, ex eius ſanguine carnem ſibi compegit, cum qua inter homines conſpectus eſt, tam diuina quàm humana natura planè perfectus.

Theorianus. 1160.

In colloquio cum Catholico Armeniorum: Chriſti nomen Deum ſimul & hominem ſignificat: propterea dicimus: *Sermo caro factus eſt.* At verò, Chriſtus caro factus, non dicimus. Idem & inde patet, quòd nemo Sanctorum vnam Chriſti naturam dicat. Vnam verò naturam Sermonis, tum S. Cyrillus, tum S. Athanaſius ante ipſum dixit: quippe cùm dicimus, vnam naturam Sermonis, diuinam, hoc Filij naturam ſignificat: cùm verò adijcimus in-

carnatam, tota ratio administrationis cum carne comprehenditur, &c. Si eiusdem est naturæ Sermo cum corpore, de terra naturam suam habente, sicq; Sermo vnius est cum Patre naturæ, iuxta confessionem Patrum, etiam ipse Pater erit eiusdem cum corpore terreno naturæ. Quo quid absurdius? Quid ergo de hoc impossibili discimus? Sermo non est eiusdem cum corpore substantiæ, nec eius naturæ: quòd si Sermo nec eiusdem est cum corpore substantiæ, nec eiusdem naturæ, planum est esse illum substantiæ naturæq; diuersæ. Si naturæ diuersæ, omninò alia natura Sermonis est, alia corporis. Non ergo Christus vna natura est.

Constantinus Harmenopulus. 1180.

De fide Orthodoxa. Cùm hæc sanctæ sit & consubstantialis Trinitatis ratio, simul etiam incarnationis mysteria hoc quodam modo confiteri necesse est, quippe Dominus noster Iesus Christus, qui vnus est è sancta Trinitate, Dei Filius, propter salutem nostram, suopte consilio, Deiq; Patris voluntate, in terram descendens, & sancta Deipara perpetuaq; Virgine Maria, verè non specie tenus natus est, composita sibi ex ea carne, mentis atque animi compote: perfectusq; Deus existens, perfectus homo factus est: Ita quidem, vt idem totus sit Deus, & totus homo: de naturis duabus, diuinitate ac humanitate, vna in hypostasi subsistens, absq; confusione, mutatione, & diuisione: ideoq; duas voluntates naturales, & actiones duplices habens. Non tamen duos filios, aut duos Christos, aut duos Dominos dicimus: sed vnum Filium, & ante incarnationem, & post incarnationem eundem: consubstantialem Deo & Patri, ac nobis hominibus. Quamobrem & sanctam illam Virginem, quæ ipsum ineffabili modo peperit, Deiparam appellamus, vti quæ Deum pepererit vnumè sancta Trinitate: qui & crucem sustinuit, tanquam homo: & tanquam Deus tertia die resurrexit in corpore corruptionis experte.

Nicetas Choniates. 1200.

Thesauri Orthodoxæ fidei lib. 2. cap. 31. More nostro qui supra nos erat, Christus & Dominus processit, omnia nostra essentialiter in se ferens, vno peccato dempto, totus homo factus, totusq; Deus manens, idem terrenus, & cœlestis: visibilis, & inuisibilis: mortalis, & immortalis. Duæ enim naturæ indiuulsa coniunctione cohærentes, vnum nobis Emmanuelem perfecerunt: ita tamen & citra vllum defectum proprietates naturarum, ex quibus compositus est, sartas tectas conseruarit. Cùm enim totus simplex esset, secundùm diuinam eandemq; paternam & æternam generationem: duplex processit, secundùm maternam eandemq; temporariam & corporalem generationem. Itaque tametsi duas Christi Dei nostri generationes profitemur, vnam tamen eius personam prædicamus, cuius essentia duabus in naturis perfectis eluceſcat. Quamuis enim vna sanctæ Trinitatis persona esset, mansit tamen, vel cùm *Verbum caro factum est*, perfectus in diuinitate, idemq; perfectus in humanitate: Diuinitate quidem Deo Patri consubstantialis, idemq; nobis humanitate consubstantialis, idemq; nobis humanitate consubstantialis: patibilis carne, impatibilis diuinitate. Vnde sit, & alij miracula, & alij passiones non distribuamus: sed tanquam vni eidemque Domino nostro Iesu Christo vtrumque specimen attribuamus: alia quidem ratione miracula edendi, alia item patienti. Diuinæ siquidem naturæ ratione signorum virtutem deprompsit, ex humanæ autem formæ præscripto eas passiones non detrectauit, quibus ea natura obnoxia est, &c. Si Seruator perfectus homo fuit, in diuinitate perfecta manens, procul dubio neque mente, neque voluntate caruit. Qui autem humanam Christi animam naturali voluntate priuare conantur, eam mentis expertem, ipsi mentis expertes, descripserunt, & passionem & mortem impatibili naturæ ascribentes. Qua quidem hæresi hoc consequuntur, vt perfecti salui facti non videamur. Nec enim naturalem humanitatis eius voluntatem, naturalémve actionem negamus: ne vna eademque opera dispensationis salutis nostræ caput & summam antiquemus, & diuinitati passiones ascribamus, vt astruere conati sunt illi, qui vna illum voluntate, vnaq; actione, non sine magna impietate, recens excogitârunt, impiamq; Arij, Apollinarij, Eutychis, & Seueri hæresin innouârunt.

Nos autem Orthodoxæ confessionis assertores, vnum eundemq; Christum Filium Dominum Vnigenitum astruimus, qui duabus in naturis inconfusè, simpliciter, inseparabiliter, indiuiduè dignoscitur: Ita tamen, vt nullatenus naturarum differentia vi coniunctionis sublata sit, imò potius vtriusque naturæ proprietas integra permanserit, & in vnam personam vnumque hypostasin concurrerit. Non vt in duas personas partitionem diuisionémve admiserit, sed vnus idemq; Filius Vnigenitus, Deus Verbum, Dominus Iesus Christus perseuerauerit.

Nicolaus Cabasilas. 1290.

De Liturgia cap. 31. Quando crucem erat ascensurus, volens significare duas voluntates, diuinam scilicet & humanam, suæ quidem diuinitatis voluntatem suam esse dixit: *Non sicut ego volo, sed sicut tu vis: & non mea voluntas, sed tua fiat.*

Nicephorus Callistus. 1300.

Eccles. hist. lib. 16. cap. 33. Deinde circumquaque ciuitates peragrantes, velut inuicti belli duces, omnibus facti sunt omnia, prædicantes Dei Verbum idem simul Deum quidem & hominem, vnam verò eius subsistentiam, siue personam esse naturæ, vtrumque horum, diuinitatem scilicet & humanitatem habentem, &c. Si concedamus vnam esse, quæ duæ in Christo diuinitatis & humanitatis concurrerunt, naturam, iuxta Eutychetis & Dioscori deliramenta, particeps prorsus etiam mortis fuerit diuinitas. Verùm os istis obturat Petrus, Christi discipulorum coryphæus, qui Christum pro nobis passum esse dicit carne, non adijciens etiam diuinitate. Tametsi enim diuinitas Christi iuxta subsistentiâ carni vnita est, haudquaquam tamen passionis particeps fuit. Quomodo enim hoc fieri potest, cùm diuinitas perpessionem nullam in se prorsus admittat?

Lib. 18. cap. 52. Ecclesia sanè Catholica Dominum nostrum Iesum Christum subsistentiam vnam è duabus naturis consistentem, deitatis inquam & humanitatis, profitetur, ita vt vtraque harum post vnionem proprietates suas saluas conseruet, & duarum istarum naturarum vnio mixtionem & confusionem, mutationemq; & alterationem nullam admittat: ipsèq; idem Deus sit & homo, & voluntates virtutesq; operatrices duas, diuinam videlicet simul & humanam habeat. Eutyches autem duas idem & ipse ante vnionem naturas dixit, deinde vnitas: post vnionem autem in vnam eas naturam abijsse confusasq; esse, & mixtionem subijsse, opinatus est: adeò vt diuinitas ea quæ humanitatis fuêre passa sit, & contra. Proinde hæc ita opinantes Monophysitas, & Theopaschitas diui Patres nostri cognominârunt.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Oratione 2. in Mahometum: Orauit quidem Christus pro his qui crucifigebant se, sed vt homo: non enim instar Dei sine corpore in terris versabatur: neque tamen nudus, vt Nestorius, & vos dicere soletis, sed Deus & homo. Et nunc quidem ceu Deus operabatur, vt cùm dicit: *Vole, mundus fis.* &: *Remittuntur tibi peccata tua*: Nunc verò ceu Deus & homo, vt cùm cæcum tetigit, & sanatus est: & in filia Centurionis per attactum quidem ostendit se hominem esse: per illud autem quòd dicit: *Tibi dico resipisce, & surge*, suam ipsius diuinitatem declarauit. Nonnunquam verò solam suam humanitatem demonstrauit, vt cùm esuriuit, laborauit, fleuit propter Lazarum. Perfectus enim Deus, & perfectus homo erat. Et quemadmodum instar Dei propria sua potestate quæcunque volebat, & illi libitum erat, faciebat: sic vt homo omnia humana, (excepto peccato, quod sancta eius anima non cognouit: & ægritudine, quæ sanctum eius corpus non attigit,) quę hominis sunt suscepit.

Oratione 3. Et corpus quidem Christi mortuum est, sepultum est, & resurrexit: diuinitas verò illius passionis expers permansit. Quemadmodum enim Regis mandatum in charta descriptum, etiam charta corrupta, incorruptum & inuiolatum permanet: sic etiam in Christo contigit: corpus quidem illius corruptionem suscepit, & mortuum est, corruptionem verò absolutam minimè: diuinitas autem illius passione omni caruit. Deus enim non patitur.

Gennadius Scholarius. 1450.

Dialogo, qui inscribitur Via dux: Credimus, quòd quemadmodum anima & corpus est vnus homo: ita Verbum Dei ex vna parte, ex altera parte anima & corpus Filij sanctæ Virginis Mariæ erat vna persona Christus. Sed quemadmodum anima & corpus sunt omninò duę naturę in homine: sic & multo magis Verbum Dei & homo in Christo fuerunt duæ naturæ totaliter distinctæ. Neque Verbum Dei mutatum est in carnem, vel in animam Christi: nec caro, vel anima eius mutata est in Verbum Dei: sed semper erat, & semper est Christo Verbum quidē Dei, Verbum Dei: humanitas autem humanitas: & non quòd accederat humanitas Christi deitatem, sed Deitas Verbum Dei suscepit in se humanam naturam.

Moses Mardenus Assyrius. 1552.

In confessione fidei: Descendit vna ex tribus personis de voluntate ipsarum trium, quæ sunt vnum, cuius erat persona Filij, mansitque in gremio sanctæ Virginis Mariæ filiæ Dauidis, non relinquens tamen locum suum, & incarnata est ex Spiritu sancto, & ex Maria Virgine, sumptitiq; formam serui sui. Neque tamen mutata est, vt non esset Deus, qui fuerat: nec diuinitas ipsius facta est corporalitas, neque ipsius corporalitas diuinitas: nec confusæ sunt naturæ altera ab altera, neque fuerunt duo in duabus personis: sed vna persona fuit in deitate ipsius & humanitate ipsius, cum duabus naturis vnitis, cum duabus voluntatibus inseparatis. neque erat vnus qui vellet, & alter qui nollet: neque vnus Dominus, & alter seruus: sed sicut erat ante incarnationem suam Creator, ita & post, &c. Neque passa est diuinitas ipsius cum humanitate ipsius, nec mors attigit diuinitatem eius, &c. Credo in Verbum Dei, quòd sit Deus perfectus in diuinitate sua, homo perfectus in humanitate sua, absque tamen peccato: in vna persona diuina cum duabus naturis vnitis, cum duabus voluntatibus inseparatis.

Simeon sive Sulaka Patriarcha Nestorianorū. 1553.

In professione fidei: Natus est à Patre ante omnia tempora, & natus est ex Virgine Maria Deus perfectus, & homo perfectus absque diuisione: Filius Dei veri in duabus naturis, & ex duabus naturis in vna persona. Neque passio, neque mors accidit diuinitati, sed humanitati.

Hieremias Pat. Constantinopolitanus. 1580.

Responsa 1. cap. 2. Verbum Dei manens in sua diuina natura, ab omni alteratione & mutatione remotum, omnisq; passioni expers, sineq; omni fluxu & corruptione propter nos caro factum est, plenamq; & perfectam nostram naturam in vno indiuiduo assumpsit, &c. Christus Deus & homo in carne pro nobis crucifixus, passus, & sepultus est.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

In confessione fidei: Vnigenitus Dei Patris Filius veram & integram naturam hominis assumpsit, corpus videlicet & animam rationalem, in vnitate personæ diuinæ, tanta vnitate, vt vnus & idem Christus sit, Deus & homo, Dei Filius & hominis filius, ita quod vna natura non confunditur cum altera, nec altera euanescit, sed in persona omninò vna sunt duæ perfectæ naturę, diuina scilicet & humana, saluis earundem naturarum proprietatibus, duæ voluntates, duæ operationes, ita vt Christus sit tantùm vnus. Et sicut formam serui Dei forma non ademit, ita formam Dei forma serui non minuit. Qui enim verus Deus est, idem verus est homo. Deus per id, quòd *in principio erat Verbum & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*: Homo per id, quòd *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis*. Deus per id, quòd de quinque panibus quinque millia hominum satiauit, quòd Lazarum à mortuis resuscitauit: Homo per id, quòd esurijt, sitiuit, fatigatus est. Vnus, & idem: secundùm diuinitatem æqualis æterno Patri, immortalis, & impassibilis: secundùm verò humanitatem minor Patre, mortalis, & passibilis.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis Lemouicensis. 100.

Epistola ad Burdegalenses cap. 2. Deus, qui Pater est omnium gentium, vnicum suum, quem solum genuit, & vnicè dilexit, ad mortem venire iussit. Mori enim potuit, quia homo fuit, & quia de Virgine Maria natus est homo. Filius Dei ante principium fuit: & quia Deus erat, diu teneri in morte non potuit. Resurrexit enim ante lucem in die tertia de loco, in quo eum sepeliri vidimus, & apparuit nobis, & lætificauit nos. Testes enim sumus, quia eum in cœlum ascendere vidimus, nec tamen à cœlis vnquam recessit.

Cap. 10. Hæc autem, fratres mei, scitote, quia Verbum, in quod credidistis, Filius est vnigenitus ante omnem substantiam, ante omne initium. Ipse est enim principium, quia de principio ineffabiliter genitus est. In nostro verò tempore mirabiliter ab Angelo annuntiatus, & in veritate incomprehēsibili de Virgine Maria natus est, nihil diminutus à diuinitate maiestatis suæ: cuius nos testes sumus. Spiritus verò Dei, qui vos sanctificauit credentes in ipsum, qui Filium naturalem, & sibi secundùm æternitatem coæqualem per omnia, tertia die resuscitauit à mortuis.

Tertullianus. 200.

In Apologetico cap. 21. Quem ſolum hominem modò præſumpſerant de humilitate, ſequebatur vti magnum æſtimarent de poteſtate. Cum ille verbo dæmonia de hominibus excuteret, cæcos reluminaret, leproſos purgaret, paralyticos reſtringeret, mortuos denique verbo redderet vitæ, elementa ipſa famularet, compeſcens procellas, & freta ingrediens, oſtendens ſeſe Verbum Dei, id eſt, λόγον, illud primordiale primogenitum virtute & ratione comitatum, & ſpiritu inſtructum, eundem qui verbo omnia & facret, & fecisset.

De carne Chriſti cap. 5. Ita vtriuſque ſubſtantiæ cenſus hominem & Deum exhibuit: hinc natum, inde non natum: hinc carneum, inde Spiritalem: hinc infirmum, inde præfortem: hinc morientem, inde viuentem. Quæ proprietas conditionum diuinæ & humanæ, æqua vtique naturæ veritate cuiuſque diſpuncta eſt, eadem fide Spiritus & carnis: virtutes Spiritum Dei, paſſiones carnem hominis probauerunt. Si virtutes non ſine ſpiritu, proinde & paſſiones non ſine carne.

Lib. 5. contra Marcionem, cap. 9.

Hic Deus, hic & homo verus, verumq; locutus:
De Patre principium, genitum de lumine lumen:
Spiritus & Verbum, Patris ſub imagine virtus:
Cum Patre ſemper erat vnius gloria & euo, &c.
Inq; creatura portans hominemq; Deumq;. &c.

Nouatianus. 240.

Lib. de Trinitate cap. 18. Alij hæretici vſque adeò manifeſtam Chriſti amplexati ſunt diuinitatem, vt dixerint illum fuiſſe ſine carne, & totum illi ſuſceptum detraxerint hominem, ne decoqueret in illo diuini nominis poteſtatem, ſi humanam illi ſociaſſent, vt arbitrabantur, natiuitatem: quod tamen nos non probamus, ſed argumentum afferimus, vſqueadeò Chriſtum eſſe Deum, vt quidam illum ſubtracto homine tantummodò putarint Deum, quidam autem ipſum crediderint Patrem Deum: cùm ratio & temperamentum Scripturarum cœleſtium, Chriſtum oſtendant Deum, ſed quà Filium Dei, & aſſumpto à Deo etiam filio hominis credendum & hominem. Quoniam ſi ad hominem veniebat: vt Mediator Dei & hominum eſſe deberet, oportuit illum cum eo eſſe, & Verbum carnem fieri: vt in ſemetipſo cõcordiam conſibularet terrenorum pariter atque cœleſtium, dum vtriuſque partis in ſe connectens pignora, & Deum homini, & hominem Deo copularet: vt meritò Filius Dei per aſſumptionem carnis filius hominis, & filius hominis per receptionem Dei Verbi Filius Dei effici poſſit. Hoc altiſſimum atque reconditum ſacramentum, ad ſalutem generis humani ante ſecula deſtinatum, in Domino Ieſu Chriſto Deo & homine inuenitur impleri, quò conditio generis humani ad fructum æternæ ſalutis poſſet adduci.

Cyprianus. 250.

De idolorum vanitate: Hic eſt virtus Dei, hic ratio, hic ſapientia eius, & gloria: hic in Virginem illabitur: carnem, Spiritu ſancto cooperante, induitur: Deus cum homine miſcetur: hic Deus noſter, hic Chriſtus eſt, qui mediator duorum, hominem induit, quem perducat ad Patrem. Quod homo eſt, eſſe Chriſtus voluit, vt & homo poſſit eſſe quod Chriſtus eſt. Sciebant & Iudæi Chriſtum eſſe venturum: nam hic illis ſemper, Prophetis admonentibus, annuntiabatur: ſed ſignificato duplici eius aduentu, vno, qui exercitio & exemplo hominis fungeretur: altero, qui Deum fateretur, non intelligendo primum aduentum, qui in paſſione præceſſit occultus: vnum tantùm credunt, qui erit in poteſtate manifeſtus. Quòd autem hoc Iudæorum populus intelligere non potuit, delictorum meritum fuit: ſic erant ſapientiæ & intelligentiæ cæcitate mulctati, vt qui vita indigni eſſent, haberẽt vitam ante oculos, nec viderent. Itaque cùm Chriſtus Ieſus, ſecundùm à Prophetis ante prædicta, verbo & vocis imperio dæmonia de hominibus excuteret, paralyticos reſtringeret, leproſos purgaret, illuminaret cæcos, claudis greſſum daret, mortuos rurſus animaret, cogeret ſibi elementa famulari, ſeruire ventos, maria obedire, inferos cedere: Iudæi, qui illum crediderant hominem tantùm, de humilitate carnis & corporis, exiſtimabant magum delicentia poteſtatis.

Felix Papa. 270.

Epiſtola ad Maximum Epiſcopum Alexandrinum: Credimus in vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ex Virgine Maria natum: credimus autem hunc eſſe æternum Dei Filium & Verbum: non autem hominem à Deo aſſumptum, ita vt alius ſit ab illo: neque enim hominem ſuſcepit Dei Filius, vt alius ab ipſo exiſtat: ſed cùm perfectus Deus eſſet, factus eſt ſimul homo perfectus, ex Virgine natus.

Eutychianus Papa. 275.

Epiſtola ad Ioannem, & Epiſcopos Betica: Planè vitam ſuam neſcit, qui Chriſtum Ieſum vt verum Deum, ita & verum ignorat hominem: & eiuſdem periculi res eſt, Ieſum Chriſtum, vel Spiritum ſanctum, Deum non credere, vel carnem noſtri corporis in Chriſto denegare. *Omnis* ergo, Matt. 10.
ait, *qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui eſt in cœlis*, &c. Hæc *Verbum caro factum* loquebatur, & homo Ieſus Chriſtus, Dominus maieſtatis docebat, Mediator ipſe in ſe ad ſalutem Eccleſiæ conſtitutus, & ipſo illo inter Deum & homines Mediatoris ſacramento vtrinque vnus exiſtens, dum ipſe ex vnitis in idipſum naturis, naturæ vtriuſque res eadem eſt, ita tamen vt neutro careret in vtroque, ne fortè Deus eſſe homo naſcendo deſineret, & homo rurſus Deus manendo non eſſet. Hæc itaque humanæ beatitudinis fides vera eſt, Deum & hominem prædicare, Verbum & carnem confiteri: neque Deum neſcire, quòd homo ſit: neque carnem ignorare, quòd Verbum ſit.

Gaius Papa 283.

Epiſtola ad Filicem Epiſcopum: Licet ergo in vno Domino noſtro Ieſu Chriſto, vero Dei atque hominis Filio, Verbi & carnis vna perſona ſit, quæ inſeparabiliter atque indiuiſè communes habeat actiones, intelligendæ tamen ſunt ipſorum operum qualitates, & ſinceræ fidei contemplatione cernendum eſt, ad quæ prouehatur humilitas carnis, & ad quæ inclinetur altitudo Deitatis: quid ſit, quòd caro ſine Verbo non agit: & quid ſit, quòd Verbum ſine carne non efficit. Sine Verbi enim potentia nec conciperet Virgo, nec pareret: & ſine veritate carnis, obuoluta pannis infantia non iaceret. Sine Verbi potentia, non adorarent Magi puerum, ſtella indice declaratum: ſine veritate carnis non iuberetur transferri in AEgyptum puer, & ab Herodis perſecutione ſubduci. Sine Verbi potentia non diceret vox Patris miſſa de cœlo: *Hic eſt Filius meus dilectus* &c. Poſtremò, ſine Verbi potentia non ſe Dominus Patri profiteretur æqualem: & ſine veritate carnis non idem diceret, Patrem ſe eſſe maiorem, cùm Catholicæ

Luc. 2. Matth. 2. Matt. 3. & 17. Ioan. 10. & 14.

fides vtrumque ſuſcipiat, vtrumque defendat, quæ ſecundùm confeſſionem B. Petri Apoſtoli, vnum Chriſtum Dei Filium, & hominem credit & Verbum. Quamuis itaque ab illo initio, quo in vtero Virginis Verbum caro factum eſt, nihil vnquam inter vtramque formam diuiſionis extiterit, & per omnia incrementa corporea vnius perſonæ fuerint totius temporis actiones: ea ipſa tamen (vt ita dicam) quæ inſeparabiliter facta ſunt, nulla permixtione confundimus, ſed quid cuiuſque formæ ſit, ex operum qualitate ſentimus.

Lactantius. 320.

Lib. 4. Inſtit. cap. 8. In primis teſtificamur, Chriſtũ bis eſſe natum: primùm in ſpiritu, poſtea in carne. Vnde apud Hieremiam ita dicitur: *Priuſquam te formarem in vtero, noui te.* Et item apud ipſum: *Beatus qui erat ante quàm naſceretur.* quod nulli alij contigit, præter Chriſtum. Qui cùm eſſet à principio Filius Dei, regeneratus eſt denuò ſecundùm carnem. Quæ duplex natiuitas eius magnum intulit humanis pectoribus errorem, circumfudit́q; tenebras etiam ijs, qui veræ religionis ſacramenta retinebant.

Cap. 13. Ipſe Deus Pater, & origo, & principium rerum, quoniam parentibus caret, ἀπάτωρ atque ἀμήτωρ à Triſmegiſto veriſſimè nominatur, quòd ex nullo ſit procreatus. Idcirco etiam bis Filium naſci oportuit, vt ipſe fieret ἀπάτωρ atque ἀμήτωρ. In prima enim natiuitate ſpirituali ἀμήτωρ fuit, quia ſine officio matris, à ſolo Deo Patre progeneratus eſt. In ſecunda verò carnali ἀπάτωρ fuit, quoniam ſine Patris officio, virginali vtero procreatus eſt, vt mediam inter Deum & hominem ſubſtantiam gerens, noſtram hanc fragilem, imbecillemq; naturam quaſi manu ad immortalitatem poſſet educere, factus eſt Dei Filius per Spiritum, & hominis per carnem, id eſt, & Deus & homo. Dei virtus in eo ex operibus, quæ fecit, apparuit: fragilitas hominis, ex paſſione, quam pertulit: quam cur ſuſceperit, paulò poſt doceho. Interim & Deum fuiſſe, & hominem ex vtroque genere permiſtum, Prophetis vaticinantibus diſcimus. Eſaias Deum fuiſſe teſtatur his verbis. *Fatigata eſt Aegyptus, & natio Aethiopum, & Saba, viri alti ad te tranſgredientur, & tui erunt ſerui, & poſt te ambulabunt vincti compedibus, & adorabunt te, & precabuntur te, quoniam in te Deus eſt, & non eſt alius Deus præter te. Tu enim Deus es, & naſciebamur, Deus Iſrael Saluator,* &c. Item Propheta Hieremias ſic ait: *Hic Deus noſter eſt,* &c. Deinde hominem fuiſſe eundem, Hieremias docet dicens: *Et homo eſt, & quis cognouit eum?* Item Eſaias: *Et mittet eis Deus hominem, & ſaluabit eos. Iudicans ſaluabit eos.* Sed & Moyſes in Numeris ita loquitur: *Orietur ſtella ex Iacob, & exurget homo ex Iſrael.*

Iulius PP. 336.

Epiſtola ad Proſdocium: Ad fidei plenitudinem Dei Filius ex Maria Virgine natus prædicatur: Qui proinde inter homines moratus, non potenti quadam vi in homine operatus eſt: Iſtud enim in Prophetis & Apoſtolis locum habet. Eſt autem perfectus Deus in carne, & homo perfectus in Spiritu: non duo filij: ſed vnus germanus Filius, qui ſuſcepit hominem, hoc eſt humanam naturam. Alter verò, qui à Deo aſſumptus eſt, homo mortalis eſt: ſed vnus interim Vnigenitus eſt in cælo, vnus Vnigenitus in terra.

Hilarius Pictauenſis. 350.

De Trinitate lib. 9. Neſcit planè vitam ſuam, neſcit qui Ieſum Chriſtum vt verum Deum, ita & verum hominem ignorat. Et eiuſdem periculi res eſt, Chriſtum Ieſum vel Spiritum Deum, vel carnem noſtri corporis denegare. *Omnũ ergo,* inquit, *qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui eſt in cælis,* &c. Hæc *Verbum caro factum* loquebatur, & homo Ieſus Chriſtus Dominus maieſtatis docebat. Mediator ipſe in ſe ad ſalutem Eccleſiæ conſtitutus, & illo ipſo inter Deum & homines Mediatoris ſacramento vtrumque vnus exiſtens, dum ipſe ex vnitis in idipſum naturis, naturæ vtriuſque res eadem eſt, ita tamen vt neutro careret in vtroque, ne fortè Deus eſſe homo naſcendo deſineret, & homo rurſum Deus manendo non eſſet. Hæc itaque humanæ beatitudinis fides vera eſt, Deum & hominem prædicare, Verbum & carnem confiteri: neque Deum neſcire, quòd homo ſit: neque carnem ignorare, quòd Verbum ſit. Cùm autem contra naturam ſenſus noſtri, Deus manens homo naſcitur, iam non eſt contra naturam ſpei noſtræ, vt natus homo Deus maneat: cùm prior natura in inferiorem nata, fidem præſtet, inferiorem in naturam naſci poſſe potiorem, &c. Nec ſanè negamus, totum illum, qui eius manet, naturæ ſuæ eſſe Sermonem. Sed ſi Ieſus Chriſtus & homo & Deus eſt, & neque cùm homo, tum primùm Deus: neque cùm homo, tum non etiam & Deus: neque poſt hominem in Deo non totus homo, totus Deus, vnum atque idem neceſſe eſt dictorum eius ſacramentum eſſe, quod generis. Et cùm in eo ſecundum tempus diſcernis hominem à Deo, Dei tum atque hominis diſcerne Sermonem: & cùm Deum atque hominem in tempore confiteberis, Dei atque hominis in tempore dicta dijudica. Cùm vero ex homine & Deo rurſum totius hominis, totius etiam Dei tempus intelligis, ſi quid aliud ad demonſtrationem eius temporis dictum eſt, tempori coaptato, quæ dicta ſunt: vt cùm aliud ſit ante hominem Deus, aliud ſit homo & Deus, aliſit poſt hominem & Deum totus homo, totus Deus, non confundas temporibus & generibus diſpenſationis ſacramentum, cùm pro qualitate generum ac naturarum alium ei in ſacramento hominis neceſſe eſt ſermonem fuiſſe non nato, alium adhuc morituro, alium iam æterno. Noſtri igitur cauſa hæc omnia Ieſus Chriſtus manens, & corporis noſtri homo natus, ſecundùm conſuetudinem naturæ noſtræ locutus eſt: non tamen amittens naturæ ſuæ eſſe quod Deus eſt. Nam tametſi in partu, ac paſſione, & morte naturę noſtræ rem peregerit: res tamen ipſius omnes virtute naturæ ſuæ geſſit: dum ſibi ipſe origo naſcendi eſt, dum pati vult, quod eum pati non licet, dum moritur qui viuit. Et tamen cùm hæc Deus per hominem agit, ex ſe natus, per ſe paſſus, & ex ſe mortuus: non & hominem ſe non egit, dum & natus, & paſſus, & mortuus eſt.

Marius Victorinus Afer. 360.

Lib. 1. Non ſolùm homo eſt Chriſtus, ſed etiam Deus in homine. Secundùm carnem Saluator paſſus eſt, ſecundùm Spiritum autem quod erat, ſine paſſione. Nos impaſſibilem & Filium dicimus, iuxta quod λόγος eſt: iuxta quod autem caro factus eſt paſſibilem.

Ambroſius. 370.

Lib. 1. de fide cap. 6. Cùm in Euangelio, in Apoſtolo, in Prophetis generationem Chriſti legerimus, vnde audent dicere creatum eſſe vel factum? Et quidem in quo creatum legerint, in quo factum, conſiderare deberent. Edoctum eſt enim Dei Filium de Deo eſſe genitum, de Deo natum. Factum autem in quo legerint, diligenter aduertant. Non enim Deus factus, ſed Deus Dei Filius natus eſt. Poſtea autem ſecundùm carnem homo factus ex Maria eſt. Si mihi non credunt, credant Apoſtolo

dicenti:

dicent: *Postquam verò venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege. Filium*, inquit, *suum*, non vnum de multis: non communem, sed suum. *Suum* cùm dicit, generationis æternæ proprietatem significauit. Hunc postea *factum ex muliere* asseruit, vt factura non diuinitati, sed assumptioni corporis adscriberetur. *Factum ex muliere* per carnis susceptionem: *factum sub lege* per obseruantiam legis. Generatio autem illa cælestis ante legem, ista post legem.

Lib. 1. de incarnatione Dominicæ sacramento, cap. 6. Sed dum hos redarguimus, emergunt alij, qui carnem Domini dicant & diuinitatem vnius esse naturæ. Quæ tantum sacrilegium inferna vomuerunt? Iam tolerabiliores sunt Ariani, quorum per istos perfidiæ robur adolescit, vt maiore contentione asserant Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, vnius non esse substantiæ: quia isti diuinitatem Domini & carnem substantiæ vnius dicere tentauerunt. Deinde cùm isti dicant, quia Verbum in carnem, capillos sanguinem & ossa conuersum est, & à natura mutatum est, propriè datur illis locus, vt infirmitatem carnis ad infirmitatem diuinitatis, quadam facta diuinæ naturæ mutatione, detorqueant. Sunt etiam qui in tantum impietatis prodierint, vt putent, quia diuinitas Domini circumcisa est, & imperfecta de perfecta facta est, & in ligno non caro, sed illa operatrix omnium substantia diuina, in carnis specie coagulata pendebat. Quis autem non horrescat, qui audiat, quia non ex Maria Virgine, sed ex diuina substantia passibilem sibi carnem fecerit Dei Verbum? Quod asserendo eò prolabuntur, vt non ex tempore corpus Domini esse susceptum, sed coæternum Dei Verbo semper fuisse contendant. Horum omnium auctores sunt, qui diuinitatem & carnem Domini vnius naturæ fuisse dixerunt.

Cap. 7. Non Christum diuido, cùm carnis eius diuinitatisque distinguo substantiam, sed vnum Christum cum Patre & Spiritu Dei prædico, & illos magis qui carnem Christi vnius cum diuinitate eius dicunt esse substantiæ, tetrada inducere demonstrabo. Non enim quod eiusdem substantiæ est, vnus, sed vnum est. Nam vtique Filium eiusdem cum Patre substantiæ confitentes, in tractatu Concilij Nicæni, non vnam personam, sed vnam diuinitatem in Patre, & Filio crediderunt. Ergo cùm dicunt eiusdem carnem, cuius & Filius Dei erat, fuisse substantiæ, ipsi quod nobis obijciunt, ineptias vanæ assertionis incurrunt, vt diuidant Christum. Itaque quartum increatum quòd adoremus inducunt, cùm sola increata sit diuinitas Trinitatis.

Prudentius. 380.

In Psychomachia, in pugna pudicitiæ & libidinis:

Atque intacta Deum concepit fœmina Christum,
Mortali de matre hominem, sed cum Patre numen.
Inde omnis tam dura caro est, quæ concipit illum,
Naturamque Dei consorti fœdere sumit:
Verbum quippe caro factum, non desinit esse
Quod fuerat Verbum, carnis dum glutinat vsum,
Maiestate quidem non degenerante per vsum
Carnis, sed miseros ad nobiliora trahente.
Ille manet, quod semper erat, quod non erat, esse
Incipiens.

Damasus. 380.

Professione fidei, quam scripsit ad Paulinum Thessalonicensem Episcopum: Anathematizamus eos, qui duos filios asserunt, vnum ante secula, & alterum post assumptionem carnis ex Virgine. Anathematizamus eos, qui pro hominis anima rationali & intelligibili dicunt Dei Verbum in humana carne versatum, cùm ipse Filius sit Verbum Dei, & non pro anima rationali & intelligibili in suo corpore fuerit: sed nostram, id est, rationalem & intelligibilem sine peccato animam susceperit, atque saluauerit, &c. Si quis dixerit, quòd in carne constitutus Dei Filius, cùm esset in terra, in cælis cum Patre non erat, anathema sit. Si quis dixerit, quòd in passione crucis dolorem sustinuit Filius Dei Deus, & non caro cum anima, quam induerat in forma serui, quam sibi acceperat, sicut ait Scriptura, anathema sit. Si quis non dixerit excruciatum carne Dei Filium, & carne mortem gustasse, fuisseque primogenitum ex mortuis, quatenus vita est viuificus Deus, anathema sit.

Fœbadius. 380.

Contra Arianos: Christus nec mortalis, nec passibilis habendus est, ex ea tamen substantiæ parte, qua Deus est. Scimus enim nihil Spiritum Dei passum, duntaxat suo nomine: quia impassibilis Deus, quia Deus Spiritus. Scimus quòd omnis illa passio propriè carnis & animæ, id est, hominis: in quo quidem homine, cùm pateretur, erat & Filius Dei, cohærens illi per naturam (à quo venerat) Patri, & vnitatis vinculum seruans in terris hominem gestabat, nec aberat à cælis. Sic mediator dictus, sic sequester vtriusque substantiæ. Non ergo passibilis Dei Spiritus, licet in homine suo passus: quem ideò nec in passione deseruit, vt ei pati posse præstaret, quod nisi ita recipitur, fidei nostræ ratio non stabit, dantis scilicet ei hominis infirmitatem, quem Deum non negant.

Hieronymus. 390.

Ad cap. 3. ad Galat. Postquam ob nostram salutem de Virginis vtero dignatus est nasci, Dei & hominum homo Iesus Christus dictus est sequester. Antequam verò humanum corpus assumeret, & esset apud Patrem in principio Deus Verbum, ad omnes Sanctos, ad quos factus est sermo Dei, Enoch scilicet, Noë, Abraham, Isaac, & Iacob, & postea Mosen, & cunctos Prophetas, quos Scriptura commemorat, sine additamento hominis, quem necdum assumpserat, Mediator tantummodò nuncupatur.

Ad cap. 2. ad Titum: Neque verò alium Christum Iesum, alium Verbum dicimus, sed eundem & ante secula, & post secula: & ante mundum, & post Mariam: imò ex Maria magnum Deum appellamus Saluatorem nostrum Iesum Christum.

Epistola 150. ad Hedibiam quæst. 9. Hæc dicimus, non quòd alium Deum, alium hominem esse credamus, & duas personas faciamus in vno Filio Dei, sicut noua hæresis calumniatur: sed vnus atque idem Filius Dei & filius hominis est: & quicquid loquitur, aliud referimus ad diuinam eius gloriam, aliud ad nostram salutem.

Ruffinus. 390.

In Symbolum Apostolorum: Quantum spectat ad illam deitatis immortalem substantiam, quæ Christo vna eademque cum Patre est: ibi neque Pater, neque Filius, neque Spiritus sanctus visibilis, aut passibilis creditur: secundùm veſò dignationem carnis assumptæ Filius & visus, & passus in carne est, &c. Ascendit Christus cælos, non vbi Verbum Deus ante non fuerat: quippe qui erat semper in cælis, & manebat in Patre: sed vbi *Verbum caro factum* ante non fuerat.

Augustinus. 400.

In Enchiridio ad Laurentinum cap. 35. Christus Iesus Dei Filius, & Deus & homo est. Deus ante omnia secula, homo in nostro seculo. Deus quia

Ioan. 1. Dei Verbum; *Deus enim erat Verbum*: homo autem, quia in vnitatem personæ accessit Verbo anima rationalis & caro. Quocirca in quantum Deus est, ipsũ & Pater vnum sunt: in quantum autem Ioan. 4. homo, Pater maior est illo. Cùm enim esset vnicus Dei Filius, non grátia, sed natura, vt esset etiam plenus gratia, factus est & hominis filius: idemque ipse vtrunique ex vtroque vnus Christus: quia Phil. 2. *cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est* quod natura erat, id est, *esse æqualis Deo. Exinanuit autem se formam serui accipiens.* non amittens vel minuens formam Dei. Ac per hoc & minor est factus, & manit æqualis, vtrumque vnus, sicut dictum est: sed aliud propter Verbum, aliud propter hominem. Propter enim Verbum æqualis Patri, propter hominem minor. Vnus Dei Filius, idemque hominis filius: vnus hominis filius, idemque Dei Filius: non duo filij Dei, Deus & homo, sed vnus Dei Filius: Deus sine initio, homo à certo initio, Dominus noster Iesus Christus.

Epistola 57. ad Eardanum, quæst. 1. Proinde quòd Ioan. 1. ad Verbum attinet, Creator est Christus: *Omnia enim per ipsum facta sunt.* Quòd verò ad hominem, Rom. 1. creatura est Christus. *Factus est enim ex semine Dauid secundum carnem*, & in similitudinem hominum factus. Item quia in homine duo sunt, anima & caro, Matt. 26. secundùm animam tristis fuit vsque ad mortem, secundùm carnem passus est mortem. Nec tamen cùm Filium Dei Christum dicimus, homine nũ separamus; aut cùm eundem Christum filium hominis dicimus; separamus Deum. Secundùm hominem namque in terra erat, non in cælo, vbi nunc est, quando dicebat: Ioan. 3 *Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, filius hominis qui est in cælo*: quamuis secundùm id quòd Filius Dei erat esset in cælo, secundùm id verò quòd filius hominis erat adhuc esset in terra, nondumque ascendisset in cælum. Similiter cùm secundùm id, quod Filius Dei est, sit Dominus gloriæ, secundùm id autem quòd est filius hominis 1. Cor. 2. crucifixus sit, ait tamen Apostolus: *Si enim cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Ac per hoc & filius hominis secundùm Deum erat in cælo, & Filius Dei secundùm hominem crucifigebatur in terra. Sicut ergo potuit rectè dici, Dominus gloriæ crucifixus, cùm ad solam carnem Luc. 23. illa passio pertineret: ita rectè dici potuit, *Hodie mecum eris in paradiso*, cùm iuxta humanam humilitatem, per carnem in sepulchro, per animam in inferno illo die futurus esset: iuxta diuinam verò immutabilitatem nunquam de paradiso, quia vbique est semper, recessisset. Noli itaque dubitare ibi nunc esse hominem Christum Iesum, vnde venturus est, memoriterque recole & fideliter tene Christianam confessionem, quoniam resurrexit à mortuis, ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris, nec aliunde quàm inde venturus est ad viuos mortuosque iudicandos. Et sic venturus est, illa angelica voce testante, quemadmodum ire visus est in cælum, id est, in eadem carnis forma atque substantia, cui profectò immortalitatem dedit, naturam non abstulit. Secundùm hanc formam non est putandus vbique diffusus. Cauendum est enim, ne ita diuinitatem astruamus hominis, vt veritatem corporis auferamus. Non est autem consequens, vt quod in Deo est, ita sit vbique vt Deus. Nam & de nobis veracissima Scriptura dicit, Quòd *in illo viuimus, mouemur, & sumus*: Act. 17. nec tamen sicut ille vbique sumus, sed aliter homo ille in Deo, quoniam aliter & Deus ille in homine proprio quodam & singulari modo. Vna enim persona Deus & homo est: & vtrumque est vnus Christus Iesus, vbique per id quod Deus est, in cælo autem per id quod homo.

Epistola 102. ad Euodium: Quæ de Filio Dei verba dicuntur, videndum est secundùm quid dicantur. Non enim homine assumpto personarum numerus auctus est, sed eadem trinitas manſit. Nam sicut in homine quolibet præter vnum illum, qui singulariter susceptus est, anima & corpus vna persona est: ita in Christo Verbum & homo vna persona est. Et sicut homo, verbi gratia, philosophus, non vtique nisi secundùm animam dicitur: nec ideò tamen absurdè, sed congruentissima & vsitatissima locutione, dicimus philosophum cæsum, philosophum mortuum, philosophum sepultum, cùm totum secundùm carnem accidat, non secundùm illud, quod est philosophus: ita Christus Deus, Dei Filius, Dominus gloriæ, etsi quid huiusmodi secundùm Verbum dicitur: & tamen rectè dicitur Deus crucifixus, cùm hoc eum secundùm carnem passum esse, non secundùm illud, quòd Dominus gloriæ est, non habeatur incertum.

Sermone 191. de Tempore: Execramur illorum blasphemiam, qui nouo sensu asserere conantur, à tempore acceptæ carnis omnia, quæ erant diuinitatis, in hominem demigrasse: & rursum quæ humanitatis erant, in Deum esse transfusa: vt quod nulla vnquam hæresis ausa est dicere, vincatur hac confusione vtraque exinanita esse substantia, & Deitatis scilicet, & humanitatis, & amisso proprio statu in aliud esse mutata: vt qui iam Deum perfectum in Filio quàm hominem confitemur, nec Deum verè, nec hominem temerè credamus. Nos autem ita dicimus susceptum à Dei Filio hominem, vt Deus tamen impassibilis permaneret. Passus est etenim Dei Filius non putatiuè, sed verè omnia, quæ Scriptura testatur, id est, esuriem, sitim, lassitudinem, dolorem, mortem, & cætera huiusmodi: sed secundùm illud passus est quod pati poterat: non secundùm illam substantiam, quæ assumpsit: sed secundùm illam, quæ assumpta est.

In Ioannem de Verbis Domini, Sermone 38. Licet vnam personam in Christo credamus, duas tamen substantias, id est, naturas esse fatemur, diuinitatis scilicet & humanitatis, assumptricis & assumptæ, creatricis & creatæ. Quæ tamen substantiæ non sunt confusæ, sed vnitæ, atque in vna eademque persona inseparabiles, & in sua semper proprietate manentes. Quapropter vnicuique substantiæ propria vtique aptanda sunt, id est, infirmitates humanitati, quæ creata est: signa verò vel mirabilia diuinitati, quæ creauit. In tantum enim hæ duæ naturæ sibimet vnitæ sunt atque coniunctæ, vt idem atque idem Christus Deus & homo, aliquando res aut agat, aut loquatur humanas, aliquando diuinas. Sicut illud est, quòd dormit in naui, & imperat ventis & mari: aut quòd esurierit, & quòd quinque millia hominum de quinque panibus & duobus piscibus saturauerit. Postremò quòd moritur, & quòd Lazarum quatriduanum auctoritate diuina iubeat à mortuis reuocari.

Concilium Toletanum Primum. 400.

In assertione fidei: Hunc ergo Filium Dei, Deum natum à Patre, ante omne omnino principium, sanctificasse vterum Virginis Mariæ, atque ex ea verum hominem, sine virili genere natum femine, suscepisse, duabus duntaxat naturis, id est, deitatis & carnis, in vnam conuenientibus omnino personam, id est, Dominum nostrum Iesum Christum credimus. Nec imaginarium corpus aut phantasmatis alicuius in eo fuisse, sed solidum atque verum: hunc & esurisse, & sitisse, & doluisse, & fleuisse, & omnes corporis iniurias pertu-

lisse.

liſſet. Hunc filium hominis, etiam Filium Dei: & Filium Dei, etiam hominis filium appellamus, &c. Si quis dixerit vel crediderit deitatem Chriſti conuertibilem fuiſſe, vel paſſibilem, anathema ſit. Si quis dixerit vel crediderit deitatis & carnis vnam in Chriſto eſſe naturam, anathema ſit.

Vincentius Lyrinenſis. 430.

*Aduerſus hæreſes cap.*19. In Deo vna ſubſtantia, ſed tres perſonæ: in Chriſto duæ ſubſtantiæ, ſed vna perſona: in Trinitate alius atque alius, non aliud atque aliud: in Saluatore aliud atque aliud, non alius atque alius. Quomodo in Trinitate alius atque alius, non aliud atque aliud: Quia ſcilicet alia eſt perſona Patris, alia Filij, alia Spiritus ſancti: ſed tamen Patris, & Filij & Spiritus ſancti, non alia & alia, ſed vna eſt eademq; natura. Quomodo in Saluatore aliud atque aliud, non alius atque alius? Quia videlicet altera ſubſtantia diuinitatis, altera humanitatis: ſed tamen deitas & humanitas non alter & alter, ſed vnus idemq; Chriſtus, vnus idemq; Filius Dei, & vnius eiuſdemq; Chriſti & Filij Dei vna eademq; perſona. Sicut in homine aliud caro, & aliud anima, ſed vnus idemq; homo anima & caro. In Petro & Paulo aliud anima, aliud caro: nec tamen duo Petri caro & anima, aut alter Pauli anima, & alter caro: ſed vnus idemq́ue Petrus, vnus idemq; Paulus, ex duplici diuerſaq; ſubſiſtens animi corporiſq́ue natura. Ita igitur in vno eodemq́ue Chriſto duæ ſubſtantiæ ſunt: ſed vna diuina, altera humana: vna ex Patri Deo, altera ex matre Virgine: vna coæterna & æqualis Patri, altera conſubſtantialis Matri: vnus tamen idemq́ue Chriſtus in vtraque ſubſtantia. Non ergo alter Chriſtus Deus, alter homo: non alter increatus, alter creatus: non impaſſibilis, alter paſſibilis: non alter æqualis Patris, alter minor Patre: non alter ex Patre, alter ex Matre, ſed idemq́ue Chriſtus, Deus & homo: idem non creatus, & creatus: idem incommutabilis, & impaſſibilis: idem commutatus, & paſſus: idem Patri & æqualis, & minor: idem ex Patre ante ſecula genitus, idem in ſeculo ex matre generatus, perfectus Deus, perfectus homo: in Deo ſumma diuinitas, in homine plena humanitas, &c. Eſt ergo in Chriſto Verbum anima, caro: ſed hoc totum vnus eſt Chriſtus vnus Filius Dei, & vnus Saluator ac Redemptor noſter. Vnus autem, non corruptibili neſcio qua diuinitatis & humanitatis confuſione, ſed intergra & ſingulari quadam vnitate perſonæ. Neque enim illa coniunctio alterum conuertit atque mutauit: (qui error eſt proprius Arianorum:) ſed ita in vnum potius vtrumque compegit, vt manente ſemper in Chriſto ſingularitate vnius eiuſdemq; perſonæ, in æternum quoque permaneat proprietas vniuſcuiuſque naturæ.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia 1. de Epiphania Domini: Crediderunt diſcipuli, non quòd Chriſtus Ieſus Filius eſſet Virginis, quod ſciebatur: ſed quòd idem Vnigenitus eſſet Altiſſimi, quod in opere probatur. Vnde & nos fratres toto cordę credamus ipſum eſſe Dei Filium, quem hominis filium confitemur. Credamus illum & noſtræ conſortem naturæ, & paternæ ſubſtantiæ coæqualem: quoniam & nuptijs interfuit vt homo, & aquas in vinum mutauit vt Deus.

Arnobius Iunior. 440.

Ad Pſalm. 68. In Chriſto Ieſu Domino noſtro duas ſubſtantias Dei & hominis confitemur, & virtutes Deo tradimus, infirmitates homini applicantes, &c. *Suſtinui*, inquit, *qui ſimul contriſtare-tur, & non fuit.* Non enim poterat ſimul pati diuinitas: ſicut ſol, ſi in ligno ſit, quando conciditur, ſimul concidi non poteſt: ità diuinitas ſimul fuit paſſioni, & non ſimul patiebatur iuſtitiam.

*De Deo trino & vno lib.*1. Noſtrę fidei confeſſio eſt hæc: Vnum Dei Filium ex duabus ſubſtantijs perfectis & integerrimis credentes, ex viſibili & inuiſibili, ex corporeo & incorporeo, ex comprehenſibili & incomprehenſibili, ex paſſibili & impaſſibili, ex mortali & immortali, & vero Deo & vero homine fateamur, dicentes & credentes Deum in Chriſto, & Chriſtum Ieſum in gloria Patris, ita vnam deitatem habere, ſicut in duobus oculis vnus aſpectus eſt, in duabus auribus vnus auditus, in geminis naribus vnus odoratus eſt: ita & in his duabus ſubſtantijs, Dei & hominis, vnius Filius eſt Dei, &c.

Lib. 2. Cùm conſtat deſcenſus eius ad carnem, ſic teneamus, vt in ipſo Dei Filio duas natiuitates, ſicut duas ſubſtantias fateamur: ante tempora inuiſibiliter ex Patre, ex tempore viſibiliter ex matre: ante tempora Deus verus de Deo vero, ex tempore Deus verus & homo verus ex Maria ſemper Virgine Spiritu ſancto obumbrante: natus autem verus Deus inuiſibilis, cum vero homine viſibili: verus Deus incomprehenſibilis, cum vero homine mortali.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 63. *Quoniam non eram ibi*:) Et erat locus vbi non erat Chriſtus? & quomodo non erat ibi, vnde mortuum Lazarum diſcipulis nuntiabat? Fratres, erat ibi Chriſtus Deus, ſed ibi non erat homo Chriſtus: erat ibi Chriſtus Deus cùm moreretur Lazarus, ſed tunc ad mortuum venturus erat Chriſtus, quando erat mortem Chriſtus Dominus ſubiturus. Dicebat itaque: *Quoniam non eram ibi*: Hoc eſt in morte, in ſepulchro, in inferno, vbi per me, & meam mortem poteſtas tota mortis eſt ſubruenda.

Sermone 77. *Surrexit, non eſt hic.* Secundùm id, quòd in loco extitit: hìc eſt autem, per hoc, quòd vbique eſt, & loci capacitate non clauditur.

Leo Magnus. 450.

Sermone 1. *de Natiuitate Domini cap.*2. Verbum Dei Deus, Filius Dei, qui *in principio erat apud Deum, per quem facta ſunt omnia, & ſine quo factum eſt nihil*, propter liberandum hominem ab æterna morte, factus eſt homo: ita ſe ad ſuſceptionem humilitatis noſtræ ſine diminutione ſuæ maieſtatis inclinens, vt manens quod erat, aſſumensq; quod non erat, veram ſerui formam ei formæ, in qua Deo Patri eſt æqualis, vniret: & tanto fœdere naturam vtramque conſereret, vt nec inferiorem conſumeret glorificatio, nec ſuperiorem minueret aſſumptio. Salua igitur proprietate vtriuſque ſubſtantiæ, & in vnam coëunte perſonam, ſuſcipitur à maieſtate humilitas, à virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas: & ad rependendum noſtræ conditionis debitum, natura inuiolabilis naturæ eſt vnita paſſibili, Deusq́ue verus & homo verus, in vnitatem Domini temperatur, vt quod noſtris remedijs congruebat, vnus atque idem Dei hominumq; Mediator, & mori poſſet ex vno, & reſurgere poſſet ex altero. Ioan.1.

Sermone 3. *de paſſione Domini cap.*2. Hoc Catholica fides tradit, vt in Redemptorem noſtrum duas nouerimus conueniſſe naturas, & manentibus proprietatibus ſuis, tantam factam vnitatem vtriuſque ſubſtantiæ, vt ab illo tempore, quo ſicut humani generis cauſa poſcebat, in beatæ Virginis vtero *Verbum caro factum eſt*, nec Deũ illum ſine hoc quod homo eſt, nec hominem ſine hoc liceat co- Philip.2.

gitare, quod Deus est. Exprimit quidem sub distinctis actionibus veritatem suam vtraque natura, sed neutra se ab alterius connectione disiungit. Nihil ibi ab inuicem vacat, tota est in maiestate humilitas, tota in humilitate maiestas. Nec infert vnitas confusionem, nec dirimit proprietas vnitatem.

Psal.21. Sermone 17. de Passione Domini cap. 1. *Deus meus, quare me dereliquisti?*) Hæc verba non sunt accipienda, tanquam fixo Iesu in crucis ligno paternæ ab eo deitatis omnipotentia recessisset, cùm in tantam vnitatem Dei & hominis natura conuenerit, vt nec supplicio potuerit dirimi, nec morte disiungi. Manente enim in sua proprietate vtraque substantia, nec Deus reliquit sui corporis passionem, nec Deum fecit caro passibilem: quia diuinitas, quæ erat indolente, non erat in dolore. Vnde secundùm Verbi hominisque personam, idem est, qui factus est inter omnia, *& per quem facta sunt omnia.* Idem est, qui impiorum manibus comprehenditur, & qui nullo fine concluditur. Idem est, qui clauis configitur, & qui nullo dolore sauciatur. Idem postremò est, qui mortem subijt, & sempiternus esse non desijt: vt vtrumque signis non dubijs manifestetur, quod vera sit in Christo humilitas, & vera maiestas.

Epistola 10. ad Flauianum cap. 4. Agit vtraque forma cum alterius communione, quod proprium est, Verbo scilicet operante, quod Verbi est: & carne exequente, quod carnis est. Vnum horum coruscat miraculis, aliud succumbit iniurijs. Et sicut Verbum ab æqualitate paternę gloriæ non recessit, ita caro naturam nostri generis non reliquit. Vnus enim idemq; est verè Dei Filius & verè hominis filius. Deus per id, quòd *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum:* homo per id, quòd *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.* Deus per id, quòd *omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil:* Homo per id, quòd *factus est ex muliere, factus sub lege.*

Ioan.1.

Eusebius Lugdunensis. 450.

Dominica in Pentecoste: *Ad Patrem vado*, inquit Christus, sed vos non relinquo: maior est diuinitas, quæ vobiscum remanet, quàm humanitas, quæ cœlos ascendet. Iam enim & illius imbecillitatem, & huius potentiam cognouistis. Vadit igitur Christus ad Patrem per humanitatem, qui vbique est per diuinitatem.

Dominica quarta Aduentus Feria quarta. Hæc itaque virtus superueniens obumbrauit Mariam, & ex duabus naturis Christum Dominum operata est. Sicut enim anima rationalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus. Quantum ergo ad humanitatem spectat, non solùm à Patre & Spiritu sancto, verùm & à seipso factus & creatus est Filius: quantum verò ad diuinitatem, nec factus, nec creatus est, sed à Patre solummodò genitus.

Sedulius. 460.

Libro tertio Paschali:

Flebant germana, flebat populatio præsus,
Flebat & omnipotens, sed corpore, non deitate,
Exanimesq́, artus illa pro parte dolebat,
Qua moriturus erat, lachrymisq́, implenit amicum
Maiestate Deum,

Claudianus Mamertus. 470.

Lib. 1. cap. 3. Christus homo verus, & Deus verus, ex duplici substantia vna persona, & Deus homo, & homo Deus est, idem gloriæ Dominus.

Cæsarius Arelatensis. 480.

Homilia 3. de Pascha: Quia nec nos habebamus vnde viueremus, nec ille vnde moreretur, materiam de nostra mortalitate suscepit, vt sua immortalitate collocata, mori posset vita pro mortuis.

Vigilius Tridentinus. 480.

Contra Eutych. hæres lib. 4. Ipse vnus idemq; Dei Filius Dominus Iesus Christus, & mortuus est secundùm formam serui, & non est mortuus secundùm formam Dei. Idem Patri æqualis in forma Dei, idem Patre minor in forma serui, &c. Vides quantum sacrilegij habeat vnius tantùm confessio naturæ. Vides in quæ vos impietatis abrupta præcipitet nouitas ista doctrinæ, quia enim sic vultis videre Deum incarnatum: vt nihil habeat humanæ naturæ, sed totum quod est deitatis natura sit: Dei enim naturam, quæ immortalis est, scientes mori non posse, nec ei penitus mortis nomen congruere, elegistis à fide Apostolica exorbitare, dicendo: Deum inter mortuos deputatum, quàm eum fateri secundùm hominem mortuum, &c. Si Verbi & carnis vna naturâ est, quomodo, cùm Verbum vbique sit, non vbique inueniatur & caro: namque quando in terra fuit, non erat vtique in cœlo. Et nũc quia in cœlo est, non est vtique in terra, & in tantum non est, vt secundùm ipsam Christum speremus venturum de cœlo, quem secundùm Verbum nobiscum esse credimus in terra. Igitur secundùm vos, aut Verbum cum carne sua loco continetur, aut caro cum Verbo vbique est, quomodo vna natura contrarium quid & diuersum non recipit in seipsa? Diuersum est autem & longè dissimile circumscribi loco, & vbique esse: & quia Verbum vbique est: caro autem eius vbique non est, apparet vnum eundemq; Christum vtriusque esse naturæ, & esse quidem vbique secundùm naturam diuinitatis suæ, & loco contineri secundùm naturam humanitatis suæ: creatum esse, & initium non habere: mori subiacere, & mori non posse. quorum vnum est illi ex natura Verbi, qua Deus est, aliud ex natura carnis, qua idem Deus homo est. Igitur vnus Dei Filius, idemq́ hominis factus filius, habet initium ex natura carnis suæ, & non habet initium ex natura diuinitatis suæ. Creatus est per naturam carnis suæ, & non est creatus per naturam diuinitatis suæ: circumscribitur loco per naturam carnis suæ, & loco non capitur per naturam diuinitatis suæ: minor est etiam Angelis per naturam carnis suæ, & æqualis est Patri secundùm naturam diuinitatis suæ.

Fulgentius. 500.

Ad Thrasimundum lib. 1. cap. 7. In vnitate personæ (in qua Deus & homo vnus Christus, inconfusibilem atque inseparabilem vtriusque veritatem naturæ commendans, verum se Deum diuinis operibus, verumq; hominem humanis passionibus demonstrauit, impassibili habens, per quod homo creatus est sanus: passibile suscipiens, per quod sanaretur infirmus) sic isti nescio qua deceptione falluntur, &c.

Cap. 20. Proinde si veritas nostræ salutis in Saluatore creditur, consequenter in vno eodemq; Mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu, diuinæ humanæq́ue substantiæ indiuisa & inconfusa perfectio non negetur: quoniam Dei Filius, de Patris substantia genitus, nec sempiternitatem diuinæ naturæ perdidit, dum hoc, quod erat temporale, pro temporalium æterna salute suscepit: nec dominio naturalis ac veræ diuinitatis caruit, qui veritatem formæ seruilis acceptam interminabili & inamissibili dominio sublimauit: nec vera virtus, cùm nostram infirmitatem susciperet, infirmari potuit, quæ vitium infirmitatis ab infirmo submouit.

Lib.3.cap.9. Hæc dum quidam minus attendunt, diuinitatem Christi non dubitant subijcere passioni: & audientes CHRISTVM in carne passum, putant Deum carni fuisse compassum, minus attrendentes diuinam illam atque immutabilem Filij Dei substantiam, & in carne passibili passionem suscepisse, & cum carne passionem sentire non potuisse. Quod vtique beatus Petrus in veritate diuinę inspirationis confirmat, & dicit: *Christo igitur in carne passo, & vos eadem scientia armamini.* 1. Pet. 4. Qui si sciret Christi diuinitatem fuisse passibilem, sufficisset vt diceret: *Christo igitur passo*, nec addidisset, *in carne*. Sed quoniam nouerat, in vno eodemq; Christo & passibilem ante mortem fuisse humanam naturam, & impassibilem semper diuinam manere substantiam: propterea Christum passum fatetur in carne, cuius diuinitatem nouerat prorsus impassibilem permanere.

Ad Donatum cap.6. Aequalis est Filius Patri, & minor est Filius Patre: æqualis vera diuinitate, minor vera humanitate. Aequalis, quia *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*: Ioan.1. Minor autem, quia *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis*. Aequalis, quia *cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se aequalem Deo*: Phil.2. Minor autem, quia *semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens*. Aequalis est Patri Filius, quia de Domino natus est Dominus: Minor est autem Patre Filius, quia de ancilla factus est seruus, &c. Aequalis est Patri Filius, quia *omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*: Minor est autem Patre Filius, quia *factus est ex muliere, factus sub lege*. Et ideò sicut veraciter Dei Filius Deo Patri coæternus agnoscitur, sic veraciter matre posterior inuenitur. Primâ quippe natiuitatem Filij nullatenus præcessit æternitas Patris, cuius tamen secundam natiuitatem præcessit temporalis natiuitas matris. In illa quippe natura Dei Patris, quæ esse non cœpit, de æterno Patre coæternus est Filius, inenarrabiliter natus: in natura Virginis, quæ esse cœpit ex tempore, de temporali matre temporaliter est idem Filius misericorditer generatus.

Alcimus Auitus. 500.

Lib.6. de consolatoria castitatis laude, cap.10.

Intactam matrem prospermate sanctus adumbrat
Spiritus, hac tantum sanctam prabente creatrem:
Inde caro Verbum efficitur: quique imperat ipse
Cum Patre in cælo, materno in corpore seruit.
Ante auum de Patre, & matre in tempore natus:
Seminis hinc expers omninò, & temporis illinc.
Sic Virgo fœcunda fuit, quæ pondere casto
Factorem portare suum, Dominumq; perennem
Edere promeruit, dignoq; agnomine dici
Virgo Dei Mater.

Boëtius. 500.

Libro de duabus in Christo naturis, & vna persona: Firma veraque Fides Catholica continet, eundem Christum hominem esse perfectum, eũdem Deum, eundemque, qui homo fit perfectus atque Deus, vnum esse Deum ac Dei Filium, nec quaternitatem Trinitatis astrui, dum homo additur supra perfectum Deum, sed vnam eandemque personam numerum Trinitatis explere, vt cum humanitas passa sit, Deus tamen passus esse dicatur. Non quòd ipsa Deitas humanitas facta sit, sed quòd à Deitate fuerit assumpta. Item qui homo est, Dei Filius appellatur, non substantia diuinitatis, sed humanitatis, quæ tamen diuinitati naturali vnitate coniuncta est. Et cùm hæc intelligentia discernantur, & permisceantur: tamen vnus idemque homo est perfectus, & Deus. Deus quidem, quòd ipsi sit ex Patris substantia genitus: homo verò, quòd ex Maria sit Virgine procreatus. Itemque qui homo est, Deus est, eò quòd à Deo fuerit assumptus: & qui Deus, idem homo, quoniam homine vestitus sit. Cumq; in vna eademq; persona aliud sit diuinitas quæ suscepit, aliud quam suscepit humanitas, idem tamen Deus est atque homo. Nam si hominem intelligas, idem homo est atque Deus: quoniam homo ex natura, Deus assumptione. Si verò Deum intelligas, idem Deus est atque homo: quoniam Deus natura, homo assumptione, &c.

Hormisda. 510.

Epistola 76. ad Iustinum Imp. Proprium Filij Dei est, vt in nouissimis temporibus Verbum caro fieret, & habitaret in nobis: ita intra viscera sanctæ Mariæ Virginis genitricis Dei, vnitis vtrisque sine aliqua confusione naturis, vt qui ante tempora erat Filius Dei, fieret filius hominis, & nasceretur ex tempore, hominis more, matris vuluam natus non aperiens, & virginitatem matris Deitatis virtute non soluens. Dignum planè Deo nascente mysterium, vt seruaret partum sine corruptione, qui concepeum fecit esse sine semine, seruans quod ex Patre erat, & repræsentans quod ex matre susceperit. Nam iacens in præsepio, videbatur in cælo, inuolutus pannis, adorabatur à Magis, inter animalia editus, ab Angelis nuntiatur, vix egressus infantiam, & annuncians mysticam sine instituente doctrinam, inter rudimenta annorum puerilium edens cælestium signa virtutum. Idem enim Deus & homo, nort, vt ab infidelibus dicitur, sub quartæ introductione personæ, sed ipse Dei Filius, Deus & homo, id est, virtus, & infirmitas, humilitas, & maiestas, redimens, & venditus, in cruce passus, & cæli regna largitus: ita nostræ infirmitatis particeps, vt posset interimi, ita ingenitæ potentiæ Dominus, ne posset morte consumi.

Cassiodorus. 530.

Ad Psalm.2. in Conclusione: In hoc secundo numero, qui ex duabus monadibus pulchrè compositus est, aptissimè duæ naturæ inconfusæ atque perfectæ in vna natura sunt positæ Domini Christi: quarum est vna quæ regnat, & altera quæ ministrat: prima creatrix, posterior creata. Et ideò quæ assumpsit impassibilis, quę verò est assumpta passibilis. Nam sicut Patres monent, demus iniurias carni, miracula diuinitati: discernamus intellectu naturas, & noxios vitemus errores. Diuinitas enim sic sibi humanitatem adunauit, vt nullatenus cum humanitate confundi possit, sed vtraque inconfusa & adunata permaneat.

Ad Psal.3. Hominis susceptio est Verbum caro factum. Quapropter gloriam suam & exaltationem capitis sui caro dicit, quam suscepit omnipotens Verbum, vt diuina humanaq; substantia vna esset, sine aliqua confusione, persona.

Ad Psal.8. Vnus est Dominus Christus, genitus ex Patre sine tempore, natus ex matre sub tempore. Primus mundum creauit ex nihilo, post ingenti liberauit exitio. Talis est enim Dei & hominis connexio, vt vtrumque integrum, vtrumque permaneat sine aliqua confusione distinctum. Neque enim aut diuinitas impassibilis mutari potuit, aut humanitas aliud, nisi vt meliorata semper maneret, accepit. Sic enim verus atque omnipotens Mediator effectus est, vt qui in forma Deo Patri æqualis erat, fieret & nobis carnis assumptione consimilis.

Ioannes Papa II. 532.

Epistola 3. ad Anicium, Liberium, &c. de duabus in Christo naturis: Iustinianus Imp. filius noster, vt eius epistolæ tenore cognouistis, de his tribus quæst-

onibus orta certamina fuisse significauit. Vtrum vnus ex Trinitate Christus & Deus noster dici possit, hoc est, vna de tribus personis sanctæ Trinitatis sancta persona? An Deus Christus carne perculerit impassibili deitate? An propriè & veraciter mater Domini Dei nostri Christi Maria semper Virgo debeat appellari? Probauimus in his Catholicam Imperatoris fidem, & ita esse Propheticis & Apostolicis vel Patrum exemplis euidenter ostendimus. Vnum enim ex sancta Trinitate Christum esse, hoc est, vnum de tribus sanctæ Trinitatis personis sanctam esse personam siue subsistentiam, quam Græci ὑπόστασιν dicunt, in his exemplis euidenter ostendimus, &c. Igitur Christum Dominum nostrum vnum esse sanctæ Trinitatis ex duabus naturis cognoscendum, hoc est, in deitate & humanitate perfectum, non antea existente carne, & postea vnita Verbo, sed in ipso Deo Verbo initium vt esset accipiens, inde enim uerò ex materno corpore caro sumpsit initium, salua proprietate vel veritate vtriusque naturæ, hoc est, diuinitatis atque humanitatis, Dei Filium Dominum nostrum Iesum Christum Catholici confitemur, omni posthac commutationis confusione submota. Neque enim naturas in eo aliter agnoscimus, nisi differentiam intelligentes & confitentes diuinitatis atque humanitatis. Sed nec duas personas in Christo intelligimus, per id quod dicimus duas naturas, vt adunationis diuisionem facere videamur: & fit, quod absit, quaternitas, non Trinitas, sicut Nestorius sentit insanus. Nec confundimus easdem vnitas naturas, cùm vnam personam Christi confitemur, vt Eutyches impius credit.

Arator. 540.

Lib. 1. Act. Apost. cap. 4.

Venit ad occidum carnaliter editus ortu,
Humana sub lege Deus, qui temporis expers
Principium de matre tulit: nec vile putauit
(Maiestate potens) terreni sumere formam
Corporis: atque opifex hominum pars esse, suoq;
Nos pretio reuocare sibi, post dona salutis,
Postq; tot erectos pulsis languoribus egros.
Cùm defleta etiam, perfunctaq; corpora luci
Redderet, & superas iterum concederet auras.
Se quoque permittens fusa genitricis ab aluo
Carnis iura pati, vitam ne perderet orbis,
Maluit ipse mori: sed quod de Virgine facta
Nascitur, illud obit: ligno suspenditur insons,
Et ligni vacuatur onus: sic vulnus iniqui
Fit medicina Dei.

Primasius. 540.

Ad caput 8. Epistolæ ad Romanos: Sicut anima & corpus ex diuersa substantia vnus est homo: ita Deus & homo ex diuersa substantia vnus est CHRISTVS.

Ad cap. 2. ad Colossenses: Supplementum est credere Deum verum & hominem verum, vnam personam ex duabus substantijs: quia hoc est Fidei fundamentum, quod vobis sufficit ad vitam, etiamsi aliquid scientiæ minus interim habeatis.

Ad caput 4. ad Ephesios: Qui secundùm Deitatem vbique est, quò ascendit vel descendit? Corpus enim Domini, in quo passus est, & resurrexit, vno loco esse potest: veritas eius & diuinitas vbique est.

Iornandes. 540.

De regnorum & temporum successione, capite de regno Græcorum: Augusti 42. imperij anno Dominus noster Iesus de sancta Virgine natus: & verus Deus & verus homo, in signis & virtutibus admirandis enituit.

Fortunatus. 589.

De partu Virginis lib. 1.

O veri thalami, noua iunctio facta salutis,
Qua Deus atque caro nupsit honore nouo.
Quod Deus amplexu carnem est, caro iuncta cohæsit:
Stat Deus, atque homo fit Christus vtrumq; genus.
Non Deus in carnem est versus, Deus accipit artus,
Non se permutans, sed sibi membra leuans.
Cuius non prius erat Deitas per aperta videri,
Velamen sumpsit carne videndus homo.
Vnus in ambabus naturis, verus in ipsis,
Æqualis matri hinc per in Deitate Patri.
Non sua confundens, sibi nostra sed omnia nectens,
Quem sine peccato gignit vterque virum.
De Patre natus habens diuina, humanaq; matre:
De Patre sublimis, de genitrice humilis,
Quando incorporeus sibi corporis induit artus,
Æqualis matri fit minor inde Patre. (vngues
Carnem animam, ossa, cutem, nerros, ventrem, femur,
Serum vt assumens, est minor inde Patri.

Gregorius Magnus. 590.

In Iob lib. 18. cap. 27. Non æquari potest gloria Vnigeniti habita per naturam alijs accepta per gratiam. *Mediator* quippe *Dei atque hominum, homo Christus Iesus*, non sicut iste hæreticus desipit, alter in humanitate, alter in Deitate est. Non purus homo conceptus atque editus, post per meritum, vt Deus esset, accepit, sed nuntiante Angelo, & adueniente Spiritu, mox Verbum in vtero, mox intra vterum Verbum caro, & manente incommutabili essentia, quæ ei est cum Patre, & cum sancto Spiritu coæterna, assumpsit intra virginea viscera, vnde & impassibilis pati, & immortalis mori, & æternus ante secula temporalis posset esse in fine seculorum: vt per ineffabile sacramentum, conceptu sancto, & partu inuiolabili, secundùm veritatem vtriusque naturæ, eadem Virgo & ancilla Domini esset & mater. Sic quippe ei ab Elisabeth dicitur: *Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me?* Et ipsa Virgo concipiens dixit: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.* Et quamuis ipse aliud ex Patre, aliud ex Virgine, non tamen alius ex Patre, alius ex Virgine: sed ipse est æternus ex Patre, ipse temporalis ex matre. Ipse qui fecit, ipse qui factus est: ipse speciosus forma præ filijs hominum per diuinitatem, & ipse, de quo dictum est: *Vidimus eum, & non erat aspectus, & non est species ei, neque decor*, per humanitatem. Ipse ante secula de Patre sine matre, ipse in fine seculorum de matre sine Patre: ipse conditoris templum, ipse conditor templi: ipse auctor operis, ipse opus auctoris: manens vnus ex vtraque & in vtraque natura, nec naturarum copulatione confusus, nec naturarum distinctione geminatus. Luc. 1. Isaiæ 53.

Homil. 25. in Euangel. Hunc ergo Pater omnipotens hamo cepit, quia ad mortem illius vnigenitum Filium misit incarnatum, in quo & caro passibilis videri posset, & diuinitas impassibilis videri non posset.

Concilium Hispalense Secundum. 619.

Cap. 13. Passus est Christus & mortuus, sed ex nostra infirmitate: viuit autem impassibilis & immortalis. sed ex sua virtute: quæ tanta est, vt in se nec passionem recipiat, nec mortem admittat, &c. Si Christus in carne passus est, non secundùm Deum, sed secundùm hominem crucifixus est. Ecce perparuit de Filio Dei, quòd passus est, quòd mortuus est, corporis hoc tantùm fuisse, non deitatis. Aliena sunt enim ista à Deo, testante Propheta de

illo:

Isaiæ 40 Psal. 101 illo: *Deus sempiternus, Dominus creans fines terræ, non laborabit, neque deficiet.* Et in Psalmo: *Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* Omnes enim in Christo infirmitates humanitas sola portauit. Caro enim habuit vagitus infantiæ, non diuinitas: caro Luc. 2. est pannis inuoluta, non deitas: caro habuit alimenta, caro portauit ætatum commercia. Nam & quòd fatigatus est, quòd esurijt, quòd dormiuit, quòd fleuit, quòd passioni proximus tristis fuit, quòd postremò ipsam passionem & mortis conditionem sustinuit, totum hoc ad infirmitatem pertinet humanitatis, non ad incomprehensibilem substantiam Deitatis. Vnus est enim Christus, Deus & homo, caro & Verbum. Sed vnde Deus, inde habet immortalitatem: vnde homo, inde pertulit passionem: & vnde caro, inde mortuus: & vnde Verbum, inde æternus. Neque enim potest esse Deitate passibilis, qui est virtute paternæ gloriæ naturæ æqualis. Vnde & Patri derogatur, dum natura Deitatis in Filio passibilis creditur. Nam si vna Patris & Filij substantia est, vti- Ioan. 10 que sicut Pater, ita & Filius immortalis est. Et si *ego & Pater vnum sumus*, sicut in Patre non est mors, ita Ioan. 17. nec in Dei Filio mors. Et si verum est: *Omnia quæ habet Pater, mea sunt*, ergo immortalitas Patris cum Filio communis est.

Isidorus Hispalensis. 620.

De Doctrina & fide Ecclesiasticorum dogmatum cap. 2. Dei Filius hominis factus est filius, natus secundùm veritatem naturæ ex Deo Dei Filius, & secundùm veritatem naturæ ex homine hominis filius, vt veritas geniti non adoptione, non apparitione, sed in vtraque natiuitate filij nomen nascendo haberet, & esset Deus verus, & verus homo, vnus filius. Non ergo duos Christos, neque duos filios, sed Deum & hominem vnum filium, quem propterea Vnigenitum dicimus, manentem in duabus substantijs, sicut & veritas naturæ contulit, non confusis naturis, neque commixtis, sed societate vnitis.

Lib. 7. Originum cap. 2. Cùm sit coæternus Dei Patris ante secula Filius, postquam venit plenitudo temporis propter salutem nostram formam serui accepit, & factus est Filius Dei, hominis filius. Inde quædam de illo in Scripturis sanctis secundùm formam Dei, quædam secundùm formam serui dicuntur: secundùm formam Dei de se ipso dixit: *Ego & Pater vnum sumus*: secundùm formam serui: *quoniam Pater maior me est*. Sic autem Dei Filio coniuncta est humana natura, vt ex duabus substantijs fieret vna persona. Solus ergo homo pertulit crucem, sed propter vnitatem personæ & Deus dicitur pertulisse. Hinc est quòd scribitum *Si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Filium ergo Dei crucifixum fatemur, non ex virtute diuinitatis, sed ex infirmitate humanitatis: non ex suæ naturæ permansione, sed ex nostra susceptione.

Eligius. 650.

Homilia 1. *Verbum* illud, quod *in principio erat, & apud Deum erat, & Deus erat Verbum, per quod omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil*, in fine seculorum *caro factum est, & habitauit in nobis*, vt Mediator fieret Dei & hominum, homo Iesus Christus, verus Deus, & verus homo in vnitate personæ.

Concilium Toletanum Quartum. 643.

Cap. 1. Credimus Dominum nostrum Iesum Christum, Dei Filium, & Creatorem omnium, ex substantia Patris ante secula genitum, descendisse vltimo tempore, pro redemptione mundi, à Patre, qui nunquam defijt esse cum Patre. Incarnatus est enim ex Spiritu sancto, & gloriosa sancta Dei genitrice Virgine Maria, & natus ex ipsa, solus idem Dominus Iesus Christus, vnus de sancta Trinitate, anima & carne perfectus, sine peccato susciens hominem, manens quod erat, assumens quod non erat: æqualis Patri secundùm diuinitatem, minor Patre secundùm humanitatem, habens in vna persona duarum naturarum proprietatem. Naturæ enim in illo duæ, Deus & homo. Non autem duo filij, & Dij duo, sed idem vna persona in vtraque natura, perferens passionem & mortem pro nostra salute, non in virtute diuinitatis, sed in infirmitate humanitatis.

Concilium Toletanum Sextum. 648.

Cap. 1. Solum Filium fatemur ad redemptionem humani generis humanitatem sine peccato de sancta semper Virgine Maria assumpsisse, vt idem Filius Dei Patris, esset filius hominis, Deus perfectus, & homo perfectus: vt Deus perfectus & homo esset vnus Christus, naturis in duabus, vna persona, ne quaternitas Trinitati accederet, si in Christo gemina persona esset.

Hildephonsus. 660.

Homilia contra eos, qui mendosè affirmant Mariam Virginem contra legem Dominum peperisse: Quod natum est ex Maria diuinum & humanum fuit, ita vt ex Maria neque diuinitas Verbi nata credatur sine homine, neque homo sine Verbo. Quia *Verbum caro factum est*, per hoc Deus & homo vnus est Christus.

Contra eos qui disputant de perpetua Virginitate Mariæ: Hinc sanè insaniunt, qui hanc geminam operationem in Christo vbique non intelligunt, vel non credunt: in quo nec diuinitas sine homine operata est, nec humanitas sine diuinitate Verbi. Et ideò vbicunque excellit diuina virtus in homine Christo, diuini Verbi est sacramentum. Vbi verò opera humana operatur natura in eo, quia formam serui susciepit, diuini Verbi est in animo, ita vt in nullo diuisus inueniatur Christus: in nullo confundatur duarum naturarum gemina operatio.

Agatho. 680.

Epistola ad Constantinum, Heraclium, & Tiberium AAA. Catholica Christi Ecclesia, & vnum Dominum Iesum Christum confitetur ex duabus & in duabus existentem naturis, & duas eius naturas, diuinam scilicet & humanam, etiam post inseparabilem vnitionem inconfusas, in eo esse defendit, & ex proprietatibus naturalibus vnamquamque harum Christi naturarum perfectam esse cognoscit, & quicquid ad proprietatis naturam pertinet, duplicia omnia confitetur: quia ipse idem Dominus noster Iesus Christus & Deus perfectus est, & homo perfectus est, ex duabus & in duabus naturis: & post admirabilem incarnationem existens, nec deitas sine humanitate, nec humanitas eius sine Deitate posit intelligi. Consequenter itaque iuxta regulam sanctæ Catholicæ & Apostolicæ Christi Ecclesiæ, duas etiam naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes esse confitetur & prædicat.

Beda. 700.

Ad cap. 2. Lucæ: Iesus Christus in eo quod puer erat, id est, habitum humanæ fragilitatis induerat, crescere & confortari habebat: in eo verò quòd etiam Verbum Dei & Deus æternus erat, non confortari indigebat, nec habebat augeri. Vnde rectissimè *plenus sapientia* perhibetur *& gratia.*

Ad cap. 5. Lucæ: Quòd se cedit orare, non ei naturalibus, quæ dicit: *Volo, mundare*, & curabat ab infirmitatibus: sed ei, quæ extendens manum tetigit leprosum. Non quo iuxta Nestorium fit gemina Filij persona, sed quo eiusdem personæ sicut naturæ, sic & operationes sint duæ.

Alani-

Alcuinus. 750.

Lib. 3. de Trinitate cap. 13. Neque Dei Filius, Deus æternus ex Patre Deum deseruit Patrem, quamuis homo factus esset ex matre: sed idem qui gerebat, quæ hominis sunt in terris, idem ipse gerebat in cælis, quæ Dei sunt, sicut ipse ait in Euangelio: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis, qui est in cælo.* Hæc loquebatur in terra filius hominis, sed idem ipse Filius hominis erat in cælo. Quamuis in vnius corpusculi videretur latuisse angustia: tamen omnium creaturarum regebat latitudinem. Nec alius est, per quem omnia creata sunt, alius, qui creatus est homo: idem ipse Creator & creatura. Creator in diuinitate, & creatura in humanitate: non alius, sed aliud: quia non vna natura in eo, sed vna est omnimodis persona, &c. In Christo non est personarum distantia, sed naturæ: ideo alius dici non debet, sed aliud de eo. Quocirca omnimodis vnus est, atque idem mortalis & immortalis, passibilis & impassibilis. Ideo Dominum gloriæ dixit Apostolus crucifixum: quamuis humanitas passionibus subiaceret. Ioan. 3.

Ambrosius Ansbertus. 770.

Homilia de Purificatione S. Mariæ: O quàm paruus, ô quàm magnus est, quem peperisti Maria! paruus in humanitate, magnus in diuinitate. Proculdubio, quem infantem genuisti, Deum omnipotentem tremens adorasti, adorans tremuisti: quem tamen, quia secundùm humanitatem filium cognouisti, lactasti, fouisti, aluisti. Quis putas nobis posset indicare inter huiuscemodi obsequia animi tui sensum, ô beatissima Virgo, cùm hinc cernimus ex te natum vel tantillum infantem, illinc attendimus Deum immensum: hinc creatum, illinc Creatorem: hinc infirmum, illinc fortissimum: hinc alendum, illinc alentem: hinc non loquentem, illinc Angelos docentem?

Adrianus Primus. 770.

Epistola ad Episcopos Galliæ de errore Elipandi Toletani Episcopi: Christus distinctè dixit: *Ascendo ad Patrem meum,* (per naturam) *& patrem vestrum,* (per gratiam adoptionis.) Hinc Paulus dixit: *Proprio Filio non pepercit, sed pro omnibus tradidit illum.* Scimus quia non traditus est secundùm diuinitatem, sed secundùm id quòd homo verus erat: illum nimirum: qui traditus est, id est, hominem ipsum Apostolus proprium Dei Filium protestatur.

Paulinus Aquileiensis. 770.

Aduersus Felicem Virgilianum: Assumpsit quod non erat, permansit in id essentialiter quod erat, non commixtionem passus, neque diuisionem, sed in vna persona Christi Deus verus, & homo permanet verus. Non duo filij Deus & homo, sed vnus Filius Deus & homo: non alius filius hominis, & alius Dei: sed vnus idemque Dei hominisque Filius. Vnde & eos valde execramur, qui eum adoptiuum impio grunniunt ore. Dei Filius qua ratione credi potest adoptiuus, qui inseparabiliter assumpto homine, in vna persona coeunte vtraque natura, non duo filij, alius Dei, & alius hominis, vt adoptiuus sit hominis filius, & sine adoptione Dei Filius: sed in vna persona vnus idemque Dei & hominis Filius, qui nunquam hominem quem assumpsit deseruit, etiam nec in cruce, quando inclinato capite emisit spiritum.

Concilium Arelatense Quartum. 813.

In confessione Fidei: Dominus Iesus Christus vnus de sancta Trinitate, anima & carne perfectum sine peccato suscipiens hominem, manens quod erat, assumens quod non erat: æqualis Patri secundùm diuinitatem, minor Patre secundùm humanitatem: habens in vna persona duarum naturarum proprietatem. Naturæ enim in illo duæ, Deus & homo. Non enim duo filij, & Dij duo: sed idem vna persona, in vtraque natura: perferens passionem, & mortem pro nostra salute, non in virtute diuinitatis: sed in infirmitate humanitatis.

Haymo. 820.

Ad cap. 2. prioris ad Timoth. Dominus Iesus in vna persona verus Deus & verus homo est. Si solummodò Deus esset, non poterat esse Mediator noster: quia ipse in natura diuinitatis vnius substantia est cum Patre. Et contrà, si solummodò homo purus esset, nequaquam Mediator esset inter nos & Deum Patrem: quia peccator esset, & similis nobis omnibus. Accepit ergo humanitatem nostram qui Deus erat: & per hoc, quia sine peccato conceptus, natus & conuersatus est, Deus verus & homo existens, innocenter pro nobis mortuus, factus est Mediator noster: quia nemo est Deus & homo, nisi ipse solus.

Homelia in Feria sexta post Pascha: Quia Mediator Dei & hominum Dominus Iesus Christus sicut verus homo, ita verus Deus credendus est: & aliquando de assumpta humanitate loquitur, aliquando de potentia diuinitatis. Quòd ergo ait: *Adhuc modicum vobiscum sum,* ad assumptam pertinet humanitatem, in qua potuit de loco ad locum ire: quòd verò hic dicit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi,* ad maiestatem pertinet diuinitatis, per quam vbique est præsens, vbique totus, nec in tempore accedit, vel in tempore recedit: sed semper æqualiter, semper & ineffabiliter manet.

Angelomus. 830.

In lib. 1. Reg. cap. 13. Rursum tempore tranquillo nihil amplius de Dei Filio Doctoribus Ecclesiæ prædicare conuenit, quàm vt credatur verus Deus ex substantia Patris, sine tempore ineffabiliter natus, & verus homo (pro nostra redemptione) de substantia matris temporaliter creatus, & natus, gemina substantia, singulari verò persona consubstantialis Patri secundùm diuinitatem, consubstantialis verò matri secundùm humanitatem, vnus idemque in singularitate personæ.

Rabanus Maurus. 850.

Lib. 4. de Vniuerso cap. 10. Non duos Christos, neque duos filios sed Deum & hominem vnum Filium credimus: quem propterea & vnigenitum dicimus, manentem in duabus substantijs, sicut ei naturæ veritas contulit, non confusis naturis, neque immixtis, sed societate vnitis. Deus ergo hominem assumpsit, homo in Deum transiuit, non naturæ versibilitate, sed Dei dignatione, vt nec Deus mutaretur in humanam substantiam, assumendo hominem: nec homo in diuinam glorificatus in Deum: quia mutatio vel versibilitas naturæ & diminutionem & abolitionem substantiæ facit.

Concilium Vvormatiense. 868.

In confessione Fidei: De his tribus personis sola Filij persona hominem verum sine peccato, pro liberatione humani generis, ex Maria Virgine, nouo ordine, nouaque natiuitate assumpsit. Nouo ordine: quia inuisibilis diuinitate, visibilis monstratur in carne. Noua autem natiuitate est genitus, quia incorrupta virginitas & virilem coitum nesciuit, & fœcunda per Spiritum sanctum, carnis materiam ministrauit. Dei enim Filius non personam hominis accepit, sed naturam. Naturam quippe nostram in vnitatem suæ personæ assumpsit: & idcirco Filius Dei, & filius hominis vnus

est

est Christus. In eo namque quòd Filius Dei est, æqualis est Patri: & in eo quòd est filius hominis, minor est Patre. Qui etiam ex quo homo est, pro delictis nostris passionem sustinuit: morti q; addictus & cruci veram carnis mortem accepit.

Remigius Antisiodorensis. 880.

Ad cap. 2 Zachariæ: *Post gloriam misit me ad gentes.*) Vox Domini est Saluatoris, & dicit se à Deo Patre missum, non per id, quod omnipotens est, & æqualis Patri, sed per id, quod homo est, minor Patre.

Ad cap. 3. In Christo duæ sunt substantiæ, Dei & hominis, in vna persona.

Luitprandus Ticinensis. 950.

Lib. 6. cap. 2. Vera fides hæc est, vt in Domino nostro Iesu Christo sicut duæ sunt naturæ, hoc est, Dei & hominis, sic & duæ credantur voluntates esse, siue operationes. Vis audire de eo quod Dei natis est? *Ego & Pater vnum sumus.* Vis audire quod humanitatis est? *Pater maior me est.* Cerne secundùm humanitatem eum in nati dormientem: cerne eius diuinitatem, cùm Euangelista ait: *Tunc surgens imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.*

Smaragdus. 970.

In Epistolam Sabbati Pentecostes: Credant Filium Dei vltimo tempore descendisse pro redemptione mundi à Patre, qui nunquam desijt esse cum Patre, & hominem verum factum, vt humanum genus homo liberaret, & ipsum, qui absque initio æternitatem cum Patre & Spiritu sancto possidet, in fine seculorum perfectum naturæ nostræ hominem suscepisse, & Verbum carnem factum esse assumendo humanitatem, non permutando diuinitatem. Credant etiam eum pertulisse passionem & mortem, non in virtute diuinitatis, sed infirmitate humanitatis, mortuum vera carnis morte, resurrexisse vera carnis resurrectione.

Pelegrinus Laureacensis. 970.

In Symbolo Fidei: Sola Filij persona, hominem verum, sine peccato, pro liberatione humani generis, ex Maria Virgine, nouo ordine noua q; natiuitate sumpsit. Nouo ordine: quia inuisibilis diuinitate, visibilis monstratur in carne. Noua autem natiuitate est genitus: quia incorrupta virginitas & virilem coitum nesciuit, & fœcunda per Spiritum sanctum carnis materiam ministrauit. Dei enim Filius non personam hominis suscepit, sed naturam nostram in vnitatem personæ assumpsit. Idcirco & Filius Dei, & filius hominis, vnus est Christus. In eo quòd Filius Dei est æqualis Patri est: in eo verò quòd filius est hominis, minor est Patre.

Berno Augiensis. 1020.

Sermone de Natiuitate Christi: Hodie, iuxta vaticinium Esaiæ, Filius Dei, quem Maria Angelo nuntiante concepit, peperit, & post partum Virgo permansit, tanquam sponsus de thalamo suo, Christus processit de Virginis vtero, cui meritò epithalamion vota persoluunt, qui ad tantæ coniunctionis solennia occurrunt, vbi omnipotens Verbum, quod *in principio erat apud Deum*, humanæ naturæ substantiam ita sibi in vtero virginali coadunauit, vt verus Deus & verus homo ad salutem omnium appareret in mundo.

Sermone de Pascha: Humanæ conditionis natura magnificè sublimatur, quando omnipotenti Verbo ineffabiliter adunatur: non quo duarum naturarum, diuinæ scilicet & humanæ, confusa fiat commixtio, sed in vna Mediatoris Dei & hominum Christi Iesu persona, mirabilis maneat vnio. Ita enim confitemur, eundem Dominum nostrum Iesum Christum, verum Dei & hominis Filium, Deum verum & hominem verum, consubstantialem Patri secundùm diuinitatem, consubstantialem nobis secundùm humanitatem, sicut in quodam loco consona modulamur voce dicentes: *Innouator naturæ Deus, homo factus est: id quod fuit, permansit, & quod non erat, assumpsit, non commixtionem passus, neque diuisionem.*

Leo Nonus. 1050.

Epist. ad Petrum Antiochenum: Credo Dei Patris Filium Verbum Dei æternaliter natum ante omnia tempora de Patre, consubstantialem, coomnipotentem, & coæqualem Patri per omnia in diuinitate, temporaliter natum de Spiritu sancto ex Maria semper Virgine, cum anima rationali: duas habentem natiuitates, vnam ex Patre æternam, alteram ex matre temporalem: duas voluntates & operationes habentem: Deum verùm, & hominem verum: proprium in vtraque natura atque perfectum, non commixtionem atque diuisionem passum, non adoptiuum, neque phantasticum: vnicum & vnum Deum, Filium Dei in duabus naturis, sed in vnius personæ singularitate impassibilem & immortalem diuinitate, sed in humanitate pro nobis & pro nostra salute passum vera carnis passione.

Algerus. 1060.

De Eucharistia lib. 1. cap. 2. Reuera, vt securiores essemus in Christo de conformitate & vnitate tantæ gloriæ, in humili nostra natura carnis nostræ naturam sibi vnuit, Deus in eadem persona: vt dum eam tam mirabiliter glorificatam videremus, de germanæ carnis nostræ glorificatione non desperaremus.

Anselmus Cantuariensis. 1080.

Lib. 1. Cur Deus homo, cap. 18. Ad hoc valuit in Christo diuersitas naturarum, & vnitas personæ, vt quod opus erat fieri ad hominum restaurationem, si humana non posset natura, faceret diuina, & si diuinæ minimè conueniret, exhiberet humana. Et non alius, atque alius, sed idem ipse esset, qui vtrumque perfectè existens, per humanam solueret, quod illa debebat, & per diuinam posset, quod expediebat.

Ad cap. 15. prioris ad Corinth. Dominus ad hoc terrenus factus est, cùm esset cælestis, vt eos, qui terreni erant, faceret cælestes, hoc est, ideò ex immortali mortalis factus est, assumendo serui formam, non Domini mutando naturam, impartiendo Dominicam gratiam, non perpetiendo seruilem iniuriam.

Hildebertus Cenomanensis. 1100.

Oratione ad sanctam Trinitatem:

Nate Patri coæqualis,
Patri consubstantialis,
Patris splendor & figura,
Factor factus creatura,
Carnem nostram induisti,
Carnem nostram suscepisti:
Sempiternus, temporalis,
Morituras, immortalis,
Verus homo, verus Deus,
Impermixtus homo Deus:
Non conuersus hic in carnem,
Nec minutus propter carnem:
Hic assumptus est in Deum,
Nec consumptus propter Deum:
Patri compar Deitate,
Minor carnis veritate:
Deus Pater tantùm Dei,

fides vtrumque ſuſcipiat, vtrumque defendat, quæ ſecundùm confeſſionem B. Petri Apoſtoli, vnum Chriſtum Dei Filium, & hominem credit & Verbum. Quamuis itaque ab illo initio, quo in vtero Virginis Verbum caro factum eſt, nihil vnquam inter vtramque formam diuiſionis extiterit, & per omnia incrementa corporea vnius perſonæ fuerint totius temporis actiones: ea ipſa tamen (vt ita dicam) quæ inſeparabiliter facta ſunt, nulla permixtione confundimus, ſed quid cuiuſque formæ ſit, ex operum qualitate ſentimus.

Lactantius. 320.

Lib. 4. Inſtit. cap. 8. In primis teſtificamur, Chriſtũ bis eſſe natum: primùm in ſpiritu, poſtea in carne. Vnde apud Hieremiam ita dicitur: *Priuſquam te formarem in vtero, noui te.* Et item apud ipſum: *Beatus qui erat ante quàm naſceretur.* quod nulli alij contigit, præter Chriſtum. Qui cùm eſſet à principio Filius Dei, regeneratus eſt denuò ſecundùm carnem. Quæ duplex natiuitas eius magnum intulit humanis pectoribus errorem, circumfudit{que} tenebras etiam ipſi, qui veræ religionis ſacramenta retinebant.

Cap. 13. Ipſe Deus Pater, & origo, & principium rerum, quoniam parentibus caret, ἀπάτωρ atque ἀμήτωρ à Triſmegiſto verißimè nominatur, quòd ex nullo ſit procreatus. Idcirco etiam bis Filium naſci oportuit, vt ipſe fieret ἀπάτωρ atque ἀμήτωρ. In prima enim natiuitate ſpirituali ἀμήτωρ fuit, quia ſine officio matris, à ſolo Deo Patre progeneratus eſt. In ſecunda verò carnali ἀπάτωρ fuit, quoniam ſine Patris officio, virginali vtero procreatus eſt, vt mediam inter Deum & hominem ſubſtantiam gerens, noſtram hanc fragilem, imbecillemq; naturam quaſi manu ad immortalitatem poſſet educere, factus eſt Dei Filius per Spiritum, & hominis per carnem, id eſt, & Deus & homo. Dei virtus in eo ex operibus, quæ fecit, apparuit: fragilitas hominis, ex paſſione, quam pertulit: quam cur ſuſceperit, paulò pòſt doceho. Interim & Deum fuiſſe, & hominem ex vtroque genere permiſtum, Prophetis vaticinantibus diſcimus. Eſaias Deum fuiſſe teſtatur his verbis. *Fatigata eſt Aegyptus, & natio Aethiopum, & Saba, viri alti ad te tranſgredientur, & tui erunt ſerui, & poſt te ambulabunt vincti compedibus, & adorabunt te, & precabuntur te, quoniam in te Deus eſt, & non eſt alius Deus præter te. Tu enim Deus es, & naſciebamur, Deus Iſrael Saluator,* &c. Item Propheta Hieremias ſic ait: *Hic Deus noſter eſt,* &c. Deinde hominem fuiſſe eundem, Hieremias docet dicens: *Et homo eſt, & quis cognouit eum?* Item Eſaias: *Et mittet eis Deus hominem, & ſaluabit eos. Iudicans ſaluabit eos.* Sed & Moyſes in Numeris ita loquitur: *Orietur ſtella ex Iacob, & exurget homo ex Iſrael.*

Iulius P P. 336.

Epiſtola ad Proſdocium: Ad fidei plenitudinem Dei Filius ex Maria Virgine natus prædicatur: Qui proinde inter homines moratus, non potenti quadam vi in homine operatus eſt: Iſtud enim in Prophetis & Apoſtolis locum habet. Eſt autem perfectus Deus in carne, & homo perfectus in Spiritu: non duo filij: ſed vnus germanus Filius, qui ſuſcepit hominem, hoc eſt humanam naturam. Alter verò, qui à Deo aſſumptus eſt, homo mortalis eſt: ſed vnus interim Vnigenitus eſt in cælo, vnus Vnigenitus in terra.

Hilarius Pictauienſis. 350.

De Trinitate lib. 9. Neſcit planè vitam ſuam, neſcit qui Ieſum Chriſtum vt verum Deum, ita & verum hominem ignorat. Et eiuſdem periculi res eſt, Chriſtum Ieſum vel Spiritum Deum, vel carnem noſtri corporis denegare. *Omnũ ergo,* inquit, *qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui eſt in cælis,* &c. Hæc *Verbum caro factum* loquebatur, & homo Ieſus Chriſtus Dominus maieſtatis docebat. Mediator ipſe in ſe ad ſalutem Eccleſiæ conſtitutus, & illo ipſo inter Deum & homines Mediatoris ſacramento vtrumque vnus exiſtens, dum ipſe ex vnitis in idipſum naturis, naturæ vtriuſque res eadem eſt, ita tamen vt neutro careret in vtroque, ne fortè Deus eſſe homo naſcendo deſineret, & homo rurſum Deus manendo non eſſet. Hæc itaque humanæ beatitudinis fides vera eſt, Deum & hominem prædicare, Verbum & carnem confiteri: neque Deum neſcire, quòd homo ſit: neque carnem ignorare, quòd Verbum ſit. Cùm autem contra naturam ſenſus noſtri, Deus manens homo naſcitur, iam non eſt contra naturam ſpei noſtræ, vt natus homo Deus maneat: cùm prior natura in inferiorem nata, fidem præſtet, inferiorem in naturam naſci poſſe potiorem, &c. Nec ſanè negamus, totum illum, qui eius manet, naturæ ſuæ eſſe Sermonem. Sed ſi Ieſus Chriſtus & homo & Deus eſt, & neque cùm homo, tum primùm Deus: neque cùm homo, tum non etiam & Deus: neque poſt hominem in Deo non totus homo, totus Deus, vnum atque idem neceſſe eſt dictorum eius ſacramentum eſſe, quod generis. Et cùm in eo ſecundum tempus diſcernis hominem à Deo, Dei tum atque hominis diſcerne Sermonem: & cùm Deum atque hominem in tempore confiteberis, Dei atque hominis in tempore dicta dijudica. Cùm vero ex homine & Deo rurſum totius hominis, totius etiam Dei tempus intelligis, ſi quid aliud ad demonſtrationem eius temporis dictum eſt, tempori coaptato, quæ dicta ſunt: vt cùm aliud ſit ante hominem Deus, aliud ſit homo & Deus, aliſit poſt hominem & Deum totus homo, totus Deus, non confundas temporibus & generibus diſpenſationis ſacramentum, cùm pro qualitate generum ac naturarum alium ei in ſacramento hominis neceſſe eſt ſermonem fuiſſe non nato, alium adhuc morituro, alium iam æterno. Noſtri igitur cauſa hæc omnia Ieſus Chriſtus manens, & corporis noſtri homo natus, ſecundùm conſuetudinem naturæ noſtræ locutus eſt: non tamen amittens naturæ ſuæ eſſe quod Deus eſt. Nam tametſi in partu, ac paſſione, & morte naturę noſtræ rem peregerit: res tamen ipſas omnes virtute naturæ ſuæ geſſit: dum ſibi ipſe origo naſcendi eſt, dum pati vult, quod eum pati non licet, dum moritur qui viuit. Et tamen cùm hæc Deus per hominem agit, ex ſe natus, per ſe paſſus, & ex ſe mortuus: non & hominem ſe non egit, dum & natus, & paſſus, & mortuus eſt.

Marius Victorinus Afer. 360.

Lib. 1. Non ſolùm homo eſt Chriſtus, ſed etiam Deus in homine. Secundùm carnem Saluator paſſus eſt, ſecundùm Spiritum autem quod erat, ſine paſſione. Nos impaſſibilem & Filium dicimus, iuxta quod λόγος eſt: iuxta quod autem caro factus eſt paſſibilem.

Ambroſius. 370.

Lib. 1. de fide cap. 6. Cùm in Euangelio, in Apoſtolo, in Prophetis generationem Chriſti legerimus, vnde audent dicere creatum eſſe vel factum? Et quidem in quo creatum legerint, in quo factum, conſiderare deberent. Edoctum eſt enim Dei Filium de Deo eſſe genitum, de Deo natum. Factum autem in quo legerint, diligenter aduertant. Non enim Deus factus, ſed Deus Dei Filius natus eſt. Poſtea autem ſecundùm carnem homo factus ex Maria eſt. Simulhi non credunt, credant Apoſtolo

dicenti:

dicent: *Postquam verò venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege.* *Filium*, inquit, *suum*, non vnum de multis: non communem, sed suum. *Suum* cùm dicit, generationis æternæ proprietatem signauit. Hunc postea *factum ex muliere* asseruit, vt factura non diuinitati, sed assumptioni corporis adscriberetur. *Factum ex muliere* per carnis susceptionem: *factum sub lege* per obseruantiam legis. Generatio autem illa cælestis ante legem, ista post legem.

Lib. 1. de incarnatione Dominicæ sacramento, cap. 6. Sed dum hos redarguimus, emergunt alij, qui carnem Domini dicant & diuinitatem vnius esse naturæ. Quæ tantùm sacrilegium inferna vomuerunt? Iam tolerabiliores sunt Ariani, quorum per istos perfidiæ robur adolescit, vt maiore contentione asserant Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, vnius non esse substantiæ: quia isti diuinitatem Domini & carnem substantiæ vnius dicere tentauerunt. Deinde cùm isti dicant, quia Verbum in carnem, capillos sanguinem & ossa conuersum est, & à natura mutatum est, propriè datur illis locus, vt infirmitatem carnis ad infirmitatem diuinitatis, quadam facta diuinæ naturæ mutatione, detorqueant. Sunt etiam qui in tantum impietatis prodierint, vt putent, quia diuinitas Domini circumcisa est, & imperfecta de perfecta facta est, & in ligno non caro, sed illa operatrix omnium substantia diuina, in carnis specie coagulata pendebat. Quis autem non horrescat, qui audiat, quia non ex Maria Virgine, sed ex diuina substantia passibilem sibi carnem fecerit Dei Verbum? Quod asserendo eò prolabuntur, vt non ex tempore corpus Domini esse susceptum, sed coæternum Dei Verbo semper fuisse contendant. Horum omnium auctores sunt, qui diuinitatem & carnem Domini vnius naturæ fuisse dixerunt.

Cap. 7. Non Christum diuido, cùm carnis eius diuinitatisque distinguo substantiam, sed vnum Christum cum Patre & Spiritu Dei prædico, & illos magis qui carnem Christi vnius cum diuinitate eius dicunt esse substantiæ, tetrada inducere demonstrabo. Non enim quod eiusdem substantiæ est, vnus, sed vnum est. Nam vtique Filium eiusdem cum Patre substantiæ confitentes, in tractatu Concilij Nicæni, non vnam personam, sed vnam diuinitatem in Patre, & Filio crediderunt. Ergo cùm dicunt eiusdem carnem, cuius & Filius Dei erat, fuisse substantiæ, ipsi quod nobis obijciunt, ineptias vanæ assertionis incurrunt, vt diuidant Christum. Itaque quartum increatum quòd adoremus inducunt, cùm sola increata sit diuinitas Trinitatis.

Prudentius. 380.

In Psychomachia, in pugna pudicitiæ & libidinis:

Atque intacta Deum concepit fœmina Christum,
Mortali de matre hominem, sed cum Patre numen.
Inde omnis tam dura caro est, quæ concipit illum,
Naturamque Dei consorti fœdere sumit:
Verbum quippe caro factum, non desinit esse
Quod fuerat Verbum, carnis dum glutinat vsum,
Maiestate quidem non degenerante per vsum
Carnis, sed miseros ad nobiliora trahente.
Ille manet, quod semper erat, quod non erat, esse
Incipiens.

Damasus. 380.

Professione fidei, quam scripsit ad Paulinum Thessalonicensem Episcopum: Anathematizamus eos, qui duos filios asserunt, vnum ante secula, & alterum post assumptionem carnis ex Virgine. Anathematizamus eos, qui pro hominis anima rationali & intelligibili dicunt Dei Verbum in humana carne versatum, cùm ipse Filius sit Verbum Dei, & non pro anima rationali & intelligibili in suo corpore fuerit: sed nostram, id est, rationalem & intelligibilem sine peccato animam susceperit, atque saluauerit, &c. Si quis dixerit, quòd in carne constitutus Dei Filius, cùm esset in terra, in cælis cum Patre non erat, anathema sit. Si quis dixerit, quòd in passione crucis dolorem sustinuit Filius Dei Deus, & non caro cum anima, quam induerat in forma serui, quam sibi acceperat, sicut ait Scriptura, anathema sit. Si quis non dixerit excruciatum carne Dei Filium, & carne mortem gustasse, fuisseque primogenitum ex mortuis, quatenus vita est viuificus Deus, anathema sit.

Fœbadius. 380.

Contra Arianos: Christus nec mortalis, nec passibilis habendus est, ex ea tamen substantiæ parte, qua Deus est. Scimus enim nihil Spiritum Dei passum, duntaxat suo nomine: quia impassibilis Deus, quia Deus Spiritus. Scimus quòd omnis illa passio propriè carnis & animæ, id est, hominis: in quo quidem homine, cùm pateretur, erat & Filius Dei, cohærens illi per naturam (à quo venerat) Patri, & vnitatis vinculum seruans in terris hominem gestabat, nec aberat à cælis. Sic mediator dictus, sic sequester vtriusque substantiæ. Non ergo passibilis Dei Spiritus, licet in homine suo passus: quem ideò nec in passione deseruit, vt ei pati posse præstaret, quod nisi ita recipitur, fidei nostræ ratio non stabit, dantis scilicet ei hominis infirmitatem, quem Deum non negant.

Hieronymus. 390.

Ad cap. 3. ad Galat. Postquam ob nostram salutem de Virginis vtero dignatus est nasci, Dei & hominum homo Iesus Christus dictus est sequester. Antequam verò humanum corpus assumeret, & esset apud Patrem in principio Deus Verbum, ad omnes Sanctos, ad quos factus est sermo Dei, Enoch scilicet, Noë, Abraham, Isaac, & Iacob, & postea Mosen, & cunctos Prophetas, quos Scriptura commemorat, sine additamento hominis, quem necdum assumpserat, Mediator tantummodò nuncupatur.

Ad cap. 2. ad Titum: Neque verò alium Christum Iesum, alium Verbum dicimus, sed eundem & ante secula, & post secula: & ante mundum, & post Mariam: imò ex Maria magnum Deum appellamus Saluatorem nostrum Iesum Christum.

Epistola 150. ad Hedibiam quæst. 9. Hæc dicimus, non quòd alium Deum, alium hominem esse credamus, & duas personas faciamus in vno Filio Dei, sicut noua hæresis calumniatur: sed vnus atque idem Filius Dei & filius hominis est: & quicquid loquitur, aliud referimus ad diuinam eius gloriam, aliud ad nostram salutem.

Ruffinus. 390.

In Symbolum Apostolorum: Quantum spectat ad illam deitatis immortalem substantiam, quæ Christo vna eademque cum Patre est: ibi neque Pater, neque Filius, neque Spiritus sanctus visibilis, aut passibilis creditur: secundùm verò dignationem carnis assumptæ Filius & visus, & passus in carne est, &c. Ascendit Christus cælos, non vbi Verbum Deus ante non fuerat: quippe qui erat semper in cælis, & manebat in Patre: sed vbi *Verbum caro factum* ante non fuerat.

Augustinus. 400.

In Enchiridio ad Laurentium cap. 35. Christus Iesus Dei Filius, & Deus & homo est. Deus ante omnia secula, homo in nostro seculo. Deus quia

liſſet. Hunc filium hominis, etiam Filium Dei: & Filium Dei, etiam hominis filium appellamus, &c. Si quis dixerit vel crediderit deitatem Chriſti conuertibilem fuiſſe, vel paſſibilem, anathema ſit. Si quis dixerit vel crediderit deitatis & carnis vnam in Chriſto eſſe naturam, anathema ſit.

Vincentius Lyrinenſis. 430.

*Aduerſus hereſes cap.*19. In Deo vna ſubſtantia, ſed tres perſonæ: in Chriſto duæ ſubſtantiæ, ſed vna perſona. in Trinitate alius atque alius, non aliud atque aliud: in Saluatore aliud atque aliud, non alius atque alius. Quomodo in Trinitate alius atque alius, non aliud atque aliud: Quia ſcilicet alia eſt perſona Patris, alia Filij, alia Spiritus ſancti: ſed tamen Patris, & Filij & Spiritus ſancti, non alia & alia, ſed vna eſt eademq; natura. Quomodo in Saluatore aliud atque aliud, non alius atque alius? Quia videlicet altera ſubſtantia diuinitatis, altera humanitatis: ſed tamen deitas & humanitas non alter & alter, ſed vnus idemq; Chriſtus, vnus idemq; Filius Dei, & vnius eiuſdemq; Chriſti & Filij Dei vna eademq; perſona. Sicut in homine aliud caro, & aliud anima, ſed vnus idemq; homo anima & caro. In Petro & Paulo aliud anima, aliud caro: nec tamen duo Petri caro & anima, aut alter Pauli anima, & alter caro: ſed vnus idemq́ue Petrus, vnus idemq; Paulus, ex duplici diuerſaq; ſubſiſtens animi corporiſq́ue natura. Ita igitur in vno eodemq́ue Chriſto duæ ſubſtantiæ ſunt: ſed vna diuina, altera humana: vna ex Patri Deo, altera ex matre Virgine: vna coæterna & æqualis Patri, altera conſubſtantialis Matri: vnus tamen idemq́ue Chriſtus in vtraque ſubſtantia. Non ergo alter Chriſtus Deus, alter homo: non alter increatus, alter creatus: non impaſſibilis, alter paſſibilis: non alter æqualis Patris, alter minor Patre: non alter ex Patre, alter ex Matre, ſed idemq́ue Chriſtus, Deus & homo: idem non creatus, & creatus: idem incommutabilis, & impaſſibilis: idem commutatus, & paſſus: idem Patri & æqualis, & minor: idem ex Patre ante ſecula genitus, idem in ſeculo ex matre generatus, perfectus Deus, perfectus homo: in Deo ſumma diuinitas, in homine plena humanitas, &c. Eſt ergo in Chriſto Verbum anima, caro: ſed hoc totum vnus eſt Chriſtus vnus Filius Dei, & vnus Saluator ac Redemptor noſter. Vnus autem, non corruptibili neſcio qua diuinitatis & humanitatis confuſione, ſed intergra & ſingulari quadam vnitate perſonæ. Neque enim illa coniunctio alterum conuertit atque mutauit: (qui error eſt proprius Arianorum:) ſed ita in vnum potius vtrunque compegit, vt manente ſemper in Chriſto ſingularitate vnius eiuſdemq; perſonæ, in æternum quoque permaneat proprietas vniuſcuiuſque naturæ.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia 1. de Epiphania Domini: Crediderunt diſcipuli, non quòd Chriſtus Ieſus Filius eſſet Virginis, quod ſciebatur: ſed quòd idem Vnigenitus eſſet Altiſſimi, quod in opere probatur. Vnde & nos fratres toto corde credamus ipſum eſſe Dei Filium, quem hominis filium confitemur. Credamus illum & noſtræ conſortem naturæ, & paternæ ſubſtantiæ coæqualem: quoniam & nuptijs interfuit vt homo, & aquas in vinum mutauit vt Deus.

Arnobius Iunior. 440.

Ad Pſalm. 68. In Chriſto Ieſu Domino noſtro duas ſubſtantias Dei & hominis confitemur, & virtutes Deo tradimus, infirmitates homini applicantes, &c. *Suſtinuit*, inquit, *qui ſimul contriſtare-tur, & non fuit.* Non enim poterat ſimul pati diuinitas: ſicut ſol, ſi in ligno ſit, quando conciditur, ſimul concidi non poteſt: ità diuinitas ſimul fuit paſſioni, & non ſimul patiebatur iuſtitiam.

*De Deo trino & vno lib.*1. Noſtrę fidei confeſſio eſt hæc: Vnum Dei Filium ex duabus ſubſtantijs perfectis & integerrimus credentes, ex viſibili & inuiſibili, ex corporeo & incorporeo, ex comprehenſibili & incomprehenſibili, ex paſſibili & impaſſibili, ex mortali & immortali, & vero Deo & vero homine fateamur, dicentes & credentes Deum in Chriſto, & Chriſtum Ieſum in gloria Patris, ita vnam deitatem habere, ſicut in duobus oculis vnus aſpectus eſt, in duabus auribus vnus auditus, in geminis naribus vnus odoratus eſt: ita & in his duabus ſubſtantijs, Dei & hominis, vnus Filius eſt Dei, &c.

Lib. 2. Cùm conſtat deſcenſus eius ad carnem, ſic teneamus, vt in ipſo Dei Filio duas natiuitates, ſicut duas ſubſtantias fateamur: ante tempora inuiſibiliter ex Patre, ex tempore viſibiliter ex matre: ante tempora Deus verus de Deo vero, ex tempore Deus verus & homo verus ex Maria ſemper Virgine Spiritu ſancto obumbrante: natus autem verus Deus inuiſibilis, cum vero homine viſibili: verus Deus incomprehenſibilis, cum vero homine mortali.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 63. *Quoniam non eram ibi*:) Et erat locus vbi non erat Chriſtus? & quomodo non erat ibi, vnde mortuum Lazarum diſcipulis nuntiabat? Fratres, erat ibi Chriſtus Deus, ſed ibi non erat homo Chriſtus: erat ibi Chriſtus Deus cùm moreretur Lazarus, ſed tunc ad mortuum venturus erat Chriſtus, quando erat mortem Chriſtus Dominus ſubiturus. Dicebat itaque: *Quoniam non eram ibi*: Hoc eſt in morte, in ſepulchro, in inferno, vbi per me, & meam mortem poteſtas tota mortis eſt ſubruenda.

Sermone 77. *Surrexit, non eſt hic.* Secundùm id, quòd in loco exitit: hìc eſt autem, per hoc, quòd vbique eſt, & loci capacitate non clauditur.

Leo Magnus. 450.

Sermone 1. *de Natiuitate Domini cap.*2. Verbum Dei Deus, Filius Dei, qui *in principio erat apud Deum, per quem facta ſunt omnia, & ſine quo factum eſt nihil*, propter liberandum hominem ab æterna morte, factus eſt homo: ita ſe ad ſuſceptionem humilitatis noſtræ ſine diminutione ſuæ maieſtatis inclinens, vt manens quod erat, aſſumensq; quod non erat, veram ſerui formam ei formæ, in qua Deo Patri eſt æqualis, vniret: & tanto fœdere naturam vtramque conſereret, vt nec inferiorem conſumeret glorificatio, nec ſuperiorem minueret aſſumptio. Salua igitur proprietate vtriuſque ſubſtantiæ, & in vnam coëunte perſonam, ſuſcipitur à maieſtate humilitas, à virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas: & ad rependendum noſtræ conditionis debitum, natura inuiolabilis naturæ eſt vnita paſſibili, Deusq́ue verus & homo verus, in vnitatem Domini temperatur, vt quod noſtris remedijs congruebat, vnus atque idem Dei hominumq; Mediator, & mori poſſet ex vno, & reſurgere poſſet ex altero. Ioan.1.

Sermone 3. *de paſſione Domini cap.*1. Hoc Catholica fides tradit, vt in Redemptorem noſtrum duas nouerimus conueniſſe naturas, & manentibus proprietatibus ſuis, tantam factam vnitatem vtriuſque ſubſtantiæ, vt ab illo tempore, quo ſicut humani generis cauſa poſcebat, in beatæ Virginis vtero *Verbum caro factum eſt*, nec Deũ illum ſine hoc quod homo eſt, nec hominem ſine hoc liceat co- Philip.1.

gitare, quod Deus est. Exprimit quidem sub distinctis actionibus veritatem suam vtraque natura, sed neutra se ab alterius connectione disiungit. Nihil ibi ab inuicem vacat, tota est in maiestate humilitas, tota in humilitate maiestas. Nec infert vnitas confusionem, nec dirimit proprietas vnitatem.

Psal.21. Sermone 17. de Passione Domini cap. 1. *Deus meus, quare me dereliquisti?*) Hæc verba non sunt accipienda, tanquam fixo Iesu in crucis ligno paternæ ab eo deitatis omnipotentia recessisset, cùm in tantam vnitatem Dei & hominis natura conuenerit, vt nec supplicio potuerit dirimi, nec morte disiungi. Manente enim in sua proprietate vtraque substantia, nec Deus reliquit sui corporis passionem, nec Deum fecit caro passibilem: quia diuinitas, quæ erat indolente, non erat in dolore. Vnde secundùm Verbi hominisque personam, idem est, qui factus est inter omnia, *& per quem facta sunt omnia.* Idem est, qui impiorum manibus comprehenditur, & qui nullo fine concluditur. Idem est, qui clauis configitur, & qui nullo dolore saueiatur. Idem postremò est, qui mortem subijt, & sempiternus esse non desijt: vt vtrumque fignis non dubijs manifestetur, quod vera sit in Christo humilitas, & vera maiestas.

Epistola 10. ad Flauianum cap. 4. Agit vtraque forma cum alterius communione, quod proprium est, Verbo scilicet operante, quod Verbi est: & carne exequente, quod carnis est. Vnum horum coruscat miraculis, aliud succumbit iniurijs. Et sicut Verbum ab æqualitate paternę gloriæ non recessit, ita caro naturam nostri generis non reliquit. Vnus enim idemq; est verè Dei Filius & verè hominis filius. Deus per id, quòd *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum:* homo per id, quòd *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.* Deus per id, quòd *omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil:* Homo per id, quòd *factus est ex muliere, factus sub lege.*

Ioan.1.

Eusebius Lugdunensis. 450.

Dominica in Pentecoste: *Ad Patrem vado,* inquit Christus, sed vos non relinquo: maior est diuinitas, quæ vobiscum remanet, quàm humanitas, quæ cœlos ascendet. Iam enim & illius imbecillitatem, & huius potentiam cognouistis. Vadit igitur Christus ad Patrem per humanitatem, qui vbique est per diuinitatem.

Dominica quarta Aduentus Feria quarta: Hæc itaque virtus superueniens obumbrauit Mariam, & ex duabus naturis Christum Dominum operata est. Sicut enim anima rationalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus. Quantum ergo ad humanitatem spectat, non solùm à Patre & Spiritu sancto, verùm & à seipso factus & creatus est Filius: quantum verò ad diuinitatem, nec factus, nec creatus est, sed à Patre solummodò genitus.

Sedulius. 460.

Libro tertio Paschali:

Flebant germana, flebat populatio præsens,
Flebat & omnipotens, sed corpore, non deitate,
Examinesq; artus illa pro parte dolebat,
Qua moriturus erat, lachrymisq; implenit amicum
Maiestate Deum,

Claudianus Mamertus. 470.

Lib. 1. cap. 3. Christus homo verus, & Deus verus, ex duplici substantia vna persona, & Deus homo, & homo Deus est, idem gloriæ Dominus.

Cæsarius Arelatensis. 480.

Homilia 5. de Pascha: Quia nec nos habebamus vnde vineremus, nec ille vnde moreretur, materiam de nostra mortalitate susceptit, vt sua immortalitate collocata, mori posset vita pro mortuis.

Vigilius Tridentinus. 480.

Contra Eutych. hæres lib. 4. Ipse vnus idemq; Dei Filius Dominus Iesus Christus, & mortuus est secundùm formam serui, & non est mortuus secundùm formam Dei. Idem Patri æqualis in forma Dei, idem Patre minor in forma serui, &c. Vides quantum sacrilegij habeat vnius tantùm confessio naturæ. Vides in quæ vos impietatis abrupta præcipitet nouitas ista doctrinæ, quia enim sic vultis videre Deum incarnatum: vt nihil habeat humanæ naturæ, sed totum quod est deitatis natura sit: Dei enim naturam, quæ immortalis est, scientes mori non posse, nec ei penitus mortis nomen congruere, elegistis à fide Apostolica exorbitare, dicendo: Deum inter mortuos deputatum, quàm eum fateri secundùm hominem mortuum, &c. Si Verbi & carnis vna natura est, quomodo, cùm Verbum vbique sit, non vbique inueniatur & caro: namque quando in terra fuit, non erat vtique in cœlo. Et nùc quia in cœlo est, non est vtique in terra, & in tantum non est, vt secundùm ipsam Christum speremus venturum de cœlo, quem secundùm Verbum nobiscum esse credimus in terra. Igitur secundùm vos, aut Verbum cum carne sua loco continetur, aut caro cum Verbo vbique est, quomodo vna natura contrarium quid & diuersum non recipit in seipsa? Diuersum est autem & longè dissimile circumscribi loco, & vbique esse: & quia Verbum vbique est: caro autem eius vbique non est, apparet vnum eundemq; Christum vtriusque esse naturæ, & esse quidem vbique secundùm naturam diuinitatis suæ, & loco contineri secundùm naturam humanitatis suæ: creatum esse, & initium non habere: morti subiacere, & mori non posse. quorum vnum est illi ex natura Verbi, qua Deus est, aliud ex natura carnis, qua idem Deus homo est. Igitur vnus Dei Filius, & idemque hominis factus filius, habet initium ex natura carnis suæ, & non habet initium ex natura diuinitatis suæ. Creatus est per naturam carnis suæ, & non est creatus per naturam diuinitatis suæ: circumscribitur loco per naturam carnis suæ, & loco non capitur per naturam diuinitatis suæ: minor est etiam Angelis per naturam carnis suæ, & æqualis est Patri secundùm naturam diuinitatis suæ.

Fulgentius. 500.

Ad Thrasimundum lib. 1. cap. 7. In vnitate personæ (in qua Deus & homo vnus Christus, inconfusibilem atque inseparabilem vtriusque veritatem naturæ commendans, verum se Deum diuinis operibus, verumq; hominem humanis passionibus demonstrauit, impassibili habens, per quod homo creatus est sanus: passibile suscipiens, per quod sanaretur infirmus) sic isti nescio qua deceptione falluntur, &c.

Cap. 20. Proinde si veritas nostræ salutis in Saluatore creditur, consequenter in vno eodemq; Mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu, diuinæ humanæque substantiæ indiuisa & inconfusa perfectio non negetur: quoniam Dei Filius, de Patris substantia genitus, nec sempiternitatem diuinæ naturæ perdidit, dum hoc, quod erat temporale, pro temporalium æterna salute suscepit: nec dominio naturalis ac veræ diuinitatis caruit, qui veritatem formæ seruilis acceptam interminabili & inamissibili dominio sublimauit: nec vera virtus, cùm nostram infirmitatem susciperet, infirmari potuit, quæ vitium infirmitatis ab infirmo subinouit.

Lib.3.cap.9. Hæc dum quidam minus attendunt, diuinitatem Christi non dubitant subijcere passioni: & audientes CHRISTVM in carne passum, putant Deum carni fuisse compassum, minus attendentes diuinam illam atque immutabilem Filij Dei substantiam, & in carne passibili passionem suscepisse, & cum carne passionem sentire non potuisse. Quod vtique beatus Petrus in veritate diuinę inspirationis confirmat, & dicit: *Christo igitur in carne passo, & vos eadem scientia armamini.* 1. Pet. 4. Qui si sciret Christi diuinitatem fuisse passibilem, sufficisset vt diceret: *Christo igitur passo*, nec addidisset, *in carne.* Sed quoniam nouerat, in vno eodemq; Christo & passibilem ante mortem fuisse humanam naturam, & impassibilem semper diuinam manere substantiam: propterea Christum passum fatetur in carne, cuius diuinitatem nouerat prorsus impassibilem permanere.

Ad Donatum cap.6. Aequalis est Filius Patri, & minor est Filius Patre: æqualis vera diuinitate, minor vera humanitate. Aequalis, quia *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*: Ioan.1. Minor autem, quia *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.* Aequalis, quia *cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo*: Phil.2. Minor autem, quia *semetipsum exinanuit, formam serui accipiens.* Aequalis est Patri Filius, quia de Domino natus est Dominus: Minor est autem Patre Filius, quia de ancilla factus est seruus, &c. Aequalis est Patri Filius, quia *omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*: Minor est autem Patre Filius, quia *factus est ex muliere, factus sub lege.* Et ideò sicut veraciter Dei Filius Deo Patri coæternus agnoscitur, sic veraciter matre posterior inuenitur. Primâ quippe natiuitatem Filij nullatenus præcessit æternitas Patris, cuius tamen secundam natiuitatem præcessit temporalis natiuitas matris. In illa quippe natura Dei Patris, quæ esse non cœpit, de æterno Patre coæternus est Filius, inenarrabiliter natus: in natura Virginis, quæ esse cœpit ex tempore, de temporali matre temporaliter est idem Filius misericorditer generatus.

Alcimus Auitus. 500.

Lib.6. de consolatoria castitatis laude, cap.10.

Intactam matrem pro spermate sanctus adumbrat
Spiritus, hac tantum sanctum prabente cruorem:
Inde caro Verbum efficitur: quique imperat ipse
Cum Patrem cæli, materno in corpore seruit.
Ante auum de Patre, & matre in tempore natus:
Seminis hinc expers omninò, & temporis illinc.
Sic Virgo fœcunda fuit, qua pondere casto
Factorem portare suum, Dominumq; perennem
Edere promeruit, dignoq; agnomine dicis
Virgo Dei Mater.

Boëtius. 500.

Libro de duabus in Christo naturis, & vna persona: Firma veraque Fides Catholica continet, eundem Christum hominem esse perfectum, eũdem Deum, eundemque, qui homo sit perfectus atque Deus, vnum esse Deum ac Dei Filium, nec quaternitatem Trinitatis astrui, dum homo additur supra perfectum Deum, sed vnam eandemque personam numerum Trinitatis explere, vt cum humanitas passa sit, Deus tamen passus esse dicatur. Non quòd ipsa Deitas humanitas facta sit, sed quòd à Deitate fuerit assumpta. Item qui homo est, Dei Filius appellatur, non substantia diuinitatis, sed humanitatis, quæ tamen diuinitati naturali vnitate coniuncta est. Et cùm hæc intelligentia discernantur, & permisceantur: tamen vnus idemque homo est perfectus, & Deus. Deus quidem, quòd ipsi sit ex Patris substantia genitus: homo verò, quòd ex Maria sit Virgine procreatus. Itemque qui homo est, Deus est, eò quòd à Deo fuerit assumptus: & qui Deus, idem homo, quoniam homine vestitus sit. Cumq; in vna eademq; persona aliud sit diuinitas quæ suscepit, aliud quam suscepit humanitas, idem tamen Deus est atque homo. Nam si hominem intelligas, idem homo est atque Deus: quoniam homo ex natura, Deus assumptione. Si verò Deum intelligas, idem Deus est atque homo: quoniam Deus natura, homo assumptione, &c.

Hormisda. 510.

Epistola 76. ad Iustinum Imp. Proprium Filij Dei est, vt in nouissimis temporibus Verbum caro fieret, & habitaret in nobis: ita intra viscera sanctæ Mariæ Virginis genitricis Dei, vnitis vtrisque sine aliqua confusione naturis, vt qui ante tempora erat Filius Dei, fieret filius hominis, & nasceretur ex tempore, hominis more, matris vuluam natus non aperiens, & virginitatem matris Deitatis virtute non soluens. Dignum planè Deo nascente mysterium, vt seruaret partum sine corruptione, qui conceptum fecit esse sine semine, seruans quod ex Patre erat, & repræsentans quod ex matre suscepit. Nam iacens in præsepio, videbatur in cælo, inuolutus pannis, adorabatur à Magis, inter animalia editus, ab Angelis nunciatur, vix egressus infantiam, & annuntians mysticam sine instituente doctrinam, inter rudimenta annorum puerilium edens cælestium signa virtutum. Idem enim Deus & homo, non, vt ab infidelibus dicitur, sub quartæ introductione personæ, sed ipse Dei Filius, Deus & homo, id est, virtus, & infirmitas, humilitas, & maiestas, redimens, & venditus, in cruce passus, & cæli regna largitus: ita nostræ infirmitatis particeps, vt posset interimi, ita ingenitæ potentiæ Dominus, ne posset morte consumi.

Cassiodorus. 530.

Ad Psalm.2. in Conclusione: In hoc secundo numero, qui ex duabus monadibus pulchrè compositus est, aptissimè duæ naturæ inconfusæ atque perfectæ in vna natura sunt positæ Domini Christi: quarum est vna quæ regnat, & altera quæ ministrat: prima creatrix, posterior creata. Et ideò quæ assumpsit impassibilis, quę verò est assumpta passibilis. Nam sicut Patres monent, demus iniurias carni, miracula diuinitati: discernamus intellectu naturas, & noxios vitemus errores. Diuinitas enim sic sibi humanitatem adunauit, vt nullatenus cum humanitate confundi possit, sed vtraque inconfusa & adunata permaneat.

Ad Psal.3. Hominis susceptio est Verbum caro factum. Quapropter gloriam suam & exaltationem capitis sui caro dicit, quam suscepit omnipotens Verbum, vt diuina humanaq; substantia vna esset, sine aliqua confusione, persona.

Ad Psal.8. Vnus est Dominus Christus, genitus ex Patre sine tempore, natus ex matre sub tempore. Primus mundum creauit ex nihilo, post ingenti liberauit exitio. Talis est enim Dei & hominis connexio, vt vtrumque integrum, vtrumque permaneat sine aliqua confusione distinctum. Neque enim aut diuinitas impassibilis mutari potuit, aut humanitas aliud, nisi vt meliorata semper maneret, accepit. Sic enim verus atque omnipotens Mediator effectus est, vt qui in forma Deo Patri æqualis erat, fieret & nobis carnis assumptione consimilis.

Ioannes Papa II. 532.

Epistola 3. ad Anienum, Liberium, &c. de duabus in Christo naturis: Iustinianus Imp. filius noster, vt eius epistolæ tenore cognouistis, de his tribus quæst-

onibus orta certamina fuisse significauit. Vtrum vnus ex Trinitate Christus & Deus noster dici possit, hoc est, vna de tribus personis sanctæ Trinitatis sancta persona? An Deus Christus carne pertulerit impassibili deitate? An propriè & veraciter mater Domini Dei nostri Christi Maria semper Virgo debeat appellari? Probauimus in his Catholicam Imperatoris fidem, & ita esse Prophoticis & Apostolicis vel Patrum exemplis euidenter ostendimus. Vnum enim ex sancta Trinitate Christum esse, hoc est, vnum de tribus sanctæ Trinitatis personis sanctam esse personam siue subsistentiam, quam Græci ὑπόστασιν dicunt, in his exemplis euidenter ostendimus, &c. Igitur Christum Dominum nostrum vnum esse sanctæ Trinitatis ex duabus naturis cognoscendum, hoc est, in deitate & humanitate perfectum, non antea existente carne, & postea vnita Verbo, sed in ipso Deo Verbo initium vt esset accipiens, inde enimuerò ex materno corpore caro sumpsit initium, salua proprietate vel veritate vtriusque naturæ, hoc est, diuinitatis atque humanitatis, Dei Filium Dominum nostrum Iesum Christum Catholici confitemur, omni posthac commutationis confusione submota. Neque enim naturas in eo aliter agnoscimus, nisi differentiam intelligentes & confitentes diuinitatis atque humanitatis. Sed nec duas personas in Christo intelligimus, per id quod dicimus duas naturas, vt adunationis diuisionem facere videamur: & fit, quod absit, quaternitas, non Trinitas, sicut Nestorius sentit insanus. Nec confundimus easdem vnitas naturas, cùm vnam personam Christi confitemur, vt Eutyches impius credit.

Arator. 540.

Lib. 1. Act. Apost. cap. 4.

Venit ad occiduas carnaliter editus oras,
Humana sub lege Deus, qui temporis expers
Principium de matre tulit: nec vile putauit
(Maiestate potens) terreni sumere formam
Corporis: atque opifex hominum pars esse, suoq;
Nos pretio reuocare sibi, post dona salutis,
Postq; tot erectos pulsis languoribus egros.
Cùm defleta etiam, perfunctaq; corpora luci
Redderet, & superas iterum concederet auras.
Se quoque permittens fusa genitricis ab aluo
Carnis inire pati, vitam ne perderet orbis,
Maluit ipse mori: sed quod de Virgine sancta
Nascitur, illud obit: ligno suspenditur insons,
Et ligni vacuatur onus: sic vulnus iniqui
Fit medicina Dei.

Primasius. 540.

Ad caput 8. Epistolæ ad Romanos: Sicut anima & corpus ex diuersa substantia vnus est homo: ita Deus & homo ex diuersa substantia vnus est CHRISTVS.

Ad cap. 2. ad Colossenses: Supplementum est credere Deum verum & hominem verum, vnam personam ex duabus substantijs: quia hoc est Fidei fundamentum, quod vobis sufficit ad vitam, etiamsi aliquid scientiæ minus interim habeatis.

Ad caput 4. ad Ephesios: Qui secundùm Deitatem vbique est, quò ascendit vel descendit? Corpus enim Domini, in quo passus est, & resurrexit, vno loco esse potest: veritas eius & diuinitas vbique est.

Iornandes. 540.

De regnorum & temporum successione, capite de regno Gracorum: Augusti 42. imperij anno Dominus noster Iesus de sancta Virgine natus: & verus Deus & verus homo, insignis & virtutibus admirandis enituit.

Fortunatus. 580.

De partu Virginis lib. 1.

O veteri thalamum, noua iunctio facta salutis,
Qua Deus atque caro nupsit honore nouo:
Quod Deus amplexu carnem est, caro iuncta cohæsit:
Stat Deus, atque homo fit Christus vtrumq; genus.
Non Deus in carnem est versus, Deus accipit artus,
Non se permutans, sed sibi membra leuans.
Cùm non preterat Deitas per aperta videri,
Velamen sumpsit carne videndus homo.
Vnus in ambabus naturis, verus in ipsis,
Æqualis matri hinc patri Deitate Patri.
Non sua confundens, sibi nostra sed omnia nectens,
Quem sine peccato gignit vterque virum.
De Patre natus habens diuina, humanaq; matre:
De Patre sublimis, de genitrice humilis,
Quando incorporeus sibi corporis induit artus,
Æqualis matri fit minor inde Patre. (vigues
Carnem animam, ossa, cutem, nerros, ventrem, femur,
Serum vt assumens, est minor inde Patri.

Gregorius Magnus. 590.

In Iob lib. 18. cap. 27. Non æquari potest gloria Vnigeniti habita per naturam alijs accepta per gratiam. *Mediator* quippe *Dei atque hominum homo Christus Iesus*, non sicut iste hæreticus desipit, alter in humanitate, alter in Deitate est. Non purus homo conceptus atque editus, post per meritum, vt Deus esset, accepit, sed nuntiante Angelo, & adueniente Spiritu, mox Verbum in vtero, mox intra vterum Verbum caro, & manente incommutabili essentia, quæ ei est cum Patre, & cum sancto Spiritu coæterna, assumpsit intra virginea viscera, vnde & impassibilis pati, & immortalis mori, & æternus ante secula temporalis posset esse in fine seculorum: vt per ineffabile sacramentum, conceptu sancto, & partu inviolabili, secundùm veritatem vtriusque naturæ, eadem Virgo & ancilla Domini esset & mater. 1. Tim. 2.

Sic quippe ei ab Elisabeth dicitur: *Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me?* Et ipsa Virgo concipiens dixit: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.* Et quamuis ipse aliud ex Patre, aliud ex Virgine, non tamen alius ex Patre, alius ex Virgine: sed ipse est æternus ex Patre, ipse temporalis ex matre. Ipse qui fecit, ipse qui factus est: ipse speciosus forma præ filijs hominum per diuinitatem, & ipse, de quo dictum est: *Vidimus eum, & non erat aspectus, & non est species ei, neque decor*, per humanitatem. Ipse ante secula de Patre sine matre, ipse in fine seculorum de matre sine Patre: ipse conditoris templum, ipse conditor templi: ipse auctor operis, ipse opus auctoris: manens vnus ex vtraque & in vtraque natura, nec naturarum copulatione confusus, nec naturarum distinctione geminatus. Luc. 1. Isaiæ 53.

Homil. 25. in Euangel. Hunc ergo Pater omnipotens hamo cepit, quia ad mortem illius vnigenitum Filium misit incarnatum, in quo & caro passibilis videri posset, & diuinitas impassibilis videri non posset.

Concilium Hispalense Secundum. 619.

Cap. 13. Passus est Christus & mortuus, sed ex nostra infirmitate: viuit autem impassibilis & immortalis, sed ex sua virtute: quæ tanta est, vt in se nec passionem recipiat, nec mortem admittat, &c. Si Christus in carne passus est, non secundùm Deum, sed secundùm hominem crucifixus est. Ecce perpatuit de Filio Dei, quòd passus est, quòd mortuus est, corporis hoc tantùm fuisse, non deitatis. Aliena sunt enim ista à Deo, testante Propheta de

illo:

Isaiæ 40 illo: *Deus sempiternus, Dominus creans fines terræ, non laborabit, neque deficiet.* Et in Psalmo: *Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* Omnes enim in Christo infirmitates humanitas sola portauit. Caro enim habuit vagitus infantiæ, non diuinitas: caro Psal. 101
Luc. 2. est pannis inuoluta, non deitas: caro habuit alimenta, caro portauit ætatum commercia. Nam & quòd fatigatus est, quòd esurijt, quòd dormiuit, quòd fleuit, quòd passioni proximus tristis fuit, quòd postremò ipsam passionem & mortis conditionem sustinuit, totum hoc ad infirmitatem pertinet humanitatis, non ad incomprehensibilem substantiam Deitatis. Vnus est enim Christus, Deus & homo, caro & Verbum. Sed vnde Deus, inde habet immortalitatem: vnde homo, inde pertulit passionem: & vnde caro, inde mortuus: & vnde Verbum, inde æternus. Neque enim potest esse Deitate passibilis, qui est virtute paternæ gloriæ naturæ æqualis. Vnde & Patri derogatur, dum natura Deitatis in Filio passibilis creditur. Nam si vna Patris & Filij substantia est, vti-
Ioan. 10 que sicut Pater, ita & Filius immortalis est. Et si *ego & Pater vnum sumus*, sicut in Patre non est mors, ita
Ioan. 17. nec in Dei Filio mors. Et si verum est: *Omnia quæ habet Pater, mea sunt*, ergo immortalitas Patris cum Filio communis est.

Isidorus Hispalensis. 620.

De Doctrina & fide Ecclesiastica vnum dogmatum cap. 2. Dei Filius hominis factus est filius, natus secundùm veritatem naturæ ex Deo Dei Filius, & secundùm veritatem naturæ ex homine hominis filius, vt veritas geniti non adoptione, non apparitione, sed in vtraque natiuitate filij nomen nascendo haberet, & esset Deus verus, & verus homo, vnus filius. Non ergo duos Christos, neque duos filios, sed Deum & hominem vnum filium, quem propterea Vnigenitum dicimus, manentem in duabus substantijs, sicut & veritas naturæ contulit, non confusis naturis, neque commixtis, sed societate vnitis.

Lib. 7. Originum cap. 2. Cùm sit coæternus Dei Patris ante secula Filius, postquam venit plenitudo temporis propter salutem nostram formam serui accepit, & factus est Filius Dei, hominis filius. Inde quædam de illo in Scripturis sanctis secundùm formam Dei, quædam secundùm formam serui dicuntur: secundùm formam Dei de se ipso dixit: *Ego & Pater vnum sumus:* secundùm formam serui: *quoniam Pater maior me est.* Sic autem Dei Filio coniuncta est humana natura, vt ex duabus substantijs fieret vna persona. Solus ergo homo pertulit crucem, sed propter vnitatem personæ & Deus dicitur pertulisse. Hinc est quòd scribitum *Si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Filium ergo Dei crucifixum fatemur, non ex virtute diuinitatis, sed ex infirmitate humanitatis: non ex suæ naturæ permanione, sed ex nostra susceptione.

Eligius. 640.

Homilia 1. *Verbum* illud, quod *in principio erat, & apud Deum erat, & Deus erat Verbum, per quod omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil*, in fine seculorum *caro factum est, & habitauit in nobis*, vt Mediator fieret Dei & hominum, homo Iesus Christus, verus Deus, & verus homo in vnitate personæ.

Concilium Toletanum Quartum. 643.

Cap. 1. Credimus Dominum nostrum Iesum Christum, Dei Filium, & Creatorem omnium, ex substantia Patris ante secula genitum, descendisse vltimo tempore, pro redemptione mundi, à Patre, qui nunquam desijt esse cum Patre. Incarnatus est enim ex Spiritu sancto, & gloriosa sancta Dei genitrice Virgine Maria, & natus ex ipsa, solus idem Dominus Iesus Christus, vnus de sancta Trinitate, anima & carne perfectus, sine peccato suscipiens hominem, manens quod erat, assumens quod non erat: æqualis Patri secundùm diuinitatem, minor Patre secundùm humanitatem, habens in vna persona duarum naturarum proprietatem. Naturæ enim in illo duæ, Deus & homo. Non autem duo filij, & Dij duo, sed idem vna persona in vtraque natura, perferens passionem & mortem pro nostra salute, non in virtute diuinitatis, sed in infirmitate humanitatis.

Concilium Toletanum Sextum. 648.

Cap. 1. Solum Filium fatemur ad redemptionem humani generis humanitatem sine peccato de sancta semper Virgine Maria assumptisse, vt idem Filius Dei Patris, esset filius hominis, Deus perfectus, & homo perfectus: vt Deus perfectus & homo esset vnus Christus, naturis in duabus, vna persona, ne quaternitas Trinitati accederet, si in Christo geminata persona esset.

Hildephonsus. 660.

Homilia contra eos, qui mendosè affirmant Mariam Virginem contra legem Dominum peperisse: Quod natum est ex Maria diuinum & humanum fuit, ita vt ex Maria neque diuinitas Verbi nata credatur sine homine, neque homo sine Verbo. Quia *Verbum caro factum est*, per hoc Deus & homo vnus est Christus.

Contra eos qui disputant de perpetua Virginitate Mariæ: Hinc sanè insaniunt, qui hanc geminam operationem in Christo vbique non intelligunt, vel non credunt: in quo nec diuinitas sine homine operata est, nec humanitas sine diuinitate Verbi. Et ideò vbicunque excellit diuina virtus in homine Christo, diuini Verbi est sacramentum. Vbi verò opera humana operatur natura in eo, quia formam serui suscepit, diuini Verbi est in animo, ita vt in nullo diuisus inueniatur Christus: in nullo confundatur duarum naturarum gemina operatio.

Agatho. 680.

Epistola ad Constantinum, Heraclium, & Tiberium AAA. Catholica Christi Ecclesia, & vnum Dominum Iesum Christum confitetur ex duabus & in duabus existentem naturis, & duas eius naturas, diuinam scilicet & humanam, etiam post inseparabilem vnitionem inconfusas, in eo esse defendit, & ex proprietatibus naturalibus vnamquamque harum Christi naturarum perfectam esse cognoscit, & quicquid ad proprietatis naturam pertinet, duplicia omnia confitetur: quia ipse idem Dominus noster Iesus Christus & Deus perfectus est, & homo perfectus est, ex duabus & in duabus naturis: & post admirabilem incarnationem existens, nec deitas sine humanitate, nec humanitas eius sine Deitate possit intelligi. Consequenter itaque iuxta regulam sanctæ Catholicæ & Apostolicæ Christi Ecclesiæ, duas etiam naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes esse confitetur & prædicat.

Beda. 700.

Ad cap. 2. Lucæ: Iesus Christus in eo quod puer erat, id est, habitum humanæ fragilitatis induerat, crescere & confortari habebat: in eo verò quòd etiam Verbum Dei & Deus æternus erat, non confortari indigebat, nec habebat augeri. Vnde rectissimè *plenus sapientia* perhibetur & *gratia.*

Ad cap. 5. Lucæ: Quòd se cedit orare, non ei naturæ tribuas, quæ dicit: *Volo, mundare,* & curabat ab infirmitatibus: sed ei, quæ extendens manum tetigit leprosum. Non quo iuxta Nestorium sit gemina Filij persona, sed quo eiusdem personæ sicut naturæ, sic & operationes sint duæ.

Alcuinus. 750.

Lib. 3. de Trinitate cap. 15. Neque Dei Filius, Deus æternus ex Patre Deum deseruit Patrem, quamuis homo factus esset ex matre: sed idem qui gerebat, quæ hominis sunt in terris, idem ipse gerebat in cælis, quæ Dei sunt, sicut ipse ait in Euangelio: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis, qui est in cælo.* Hæc loquebatur in terra filius hominis, sed idem ipse Filius hominis erat in cælo. Quamuis in vnius corpusculi videretur latuisse angustia: tamen omnium creaturarum regebat latitudinem. Nec alius est, per quem omnia creata sunt, alius, qui creatus est homo: idem ipse Creator & creatura. Creator in diuinitate, & creatura in humanitate: non alius, sed aliud: quia non vna natura in eo, sed vna est omnimodis persona, &c. In Christo non est personarum distantia, sed naturæ: ideo alius dici non debet, sed aliud de eo. Quocirca omnimodis vnus est, atque idem mortalis & immortalis, passibilis & impassibilis. Ideo Dominum gloriæ dixit Apostolus crucifixum: quamuis humanitas passionibus subiaceret.

Ioan. 3.

Ambrosius Ansbertus. 770.

Homilia de Purificatione S. Mariæ: O quàm paruus, ô quàm magnus est, quem peperisti Maria! paruus in humanitate, magnus in diuinitate. Proculdubio, quem infantem genuisti, Deum omnipotentem tremens adorasti, adorans tremuisti: quem tamen, quia secundùm humanitatem filium cognouisti, lactasti, fouisti, aluisti. Quis putas nobis posset indicare inter huiuscemodi obsequia animi tui sensum, ô beatissima Virgo, cùm hinc cernimus ex te natum vel tantillum infantem, illinc attendimus Deum immensum: hinc creatum, illinc Creatorem: hinc infirmum, illinc fortissimum: hinc alendum, illinc alentem: hinc non loquentem, illinc Angelos docentem?

Adrianus Primus. 770.

Epistola ad Episcopos Galliæ de errore Elipandi Toletani Episcopi: Christus distinctè dixit: *Ascendo ad Patrem meum,* (per naturam) *& patrem vestrum,* (per gratiam adoptionis.) Hinc Paulus dixit: *Proprio Filio non pepercit, sed pro omnibus tradidit illum.* Scimus quia non traditus est secundùm diuinitatem, sed secundùm id quòd homo verus erat: illum nimirum: qui traditus est, id est, hominem ipsum Apostolus proprium Dei Filium protestatur.

Paulinus Aquileiensis. 770.

Aduersus Felicem Virgilianum: Assumpsit quod non erat, permansit in id essentialiter quod erat, non commixtionem passus, neque diuisionem, sed in vna persona Christi Deus verus, & homo permanet verus. Non duo filij Deus & homo, sed vnus Filius Deus & homo: non alius filius hominis, & alius Dei: sed vnus idemque Dei hominisque Filius. Vnde & eos valde execramur, qui eum adoptiuum impio grunniunt ore. Dei Filius qua ratione credi potest adoptiuus, qui inseparabiliter assumpto homine, in vna persona coeunte vtraque natura, non duo filij, alius Dei, & alius hominis, vt adoptiuus sit hominis filius, & sine adoptione Dei Filius: sed in vna persona vnus idemque Dei & hominis Filius, qui nunquam hominem quem assumpsit deseruit, etiam nec in cruce, quando inclinato capite emisit spiritum.

Concilium Arelatense Quartum. 813.

In confessione Fidei: Dominus Iesus Christus vnus de sancta Trinitate, anima & carne perfectum sine peccato suscipiens hominem, manens quod erat, assumens quod non erat: æqualis Patri secundùm diuinitatem, minor Patre secundùm humanitatem: habens in vna persona duarum naturarum proprietatem. Naturæ enim in illo duæ, Deus & homo. Non enim duo filij, & Dij duo: sed idem vna persona, in vtraque natura: perferens passionem, & mortem pro nostra salute, non in virtute diuinitatis: sed in infirmitate humanitatis.

Haymo. 820.

Ad cap. 2. prioris ad Timoth. Dominus Iesus in vna persona verus Deus & verus homo est. Si solummodò Deus esset, non poterat esse Mediator noster: quia ipse in natura diuinitatis vnius substantia est cum Patre. Et contrà, si solummodò homo purus esset, nequaquam Mediator esset inter nos & Deum Patrem: quia peccator esset, & similis nobis omnibus. Accepit ergo humanitatem nostram qui Deus erat: & per hoc, quia sine peccato conceptus, natus & conuersatus est, Deus verus & homo existens, innocenter pro nobis mortuus, factus est Mediator noster: quia nemo est Deus & homo, nisi ipse solus.

Homelia in Feria sexta post Pascha: Quia Mediator Dei & hominum Dominus Iesus Christus sicut verus homo, ita verus Deus credendus est: & aliquando de assumpta humanitate loquitur, aliquando de potentia diuinitatis. Quòd ergo ait: *Adhuc modicum vobiscum sum,* ad assumptam pertinet humanitatem, in qua potuit de loco ad locum ire: quòd verò hic dicit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi,* ad maiestatem pertinet diuinitatis, per quam vbique est præsens, vbique totus, nec in tempore accedit, vel in tempore recedit: sed semper æqualiter, semper & ineffabiliter manet.

Angelomus. 830.

In lib. 1. Reg. cap. 13. Rursum tempore tranquillo nihil amplius de Dei Filio Doctoribus Ecclesiæ prædicare conuenit, quàm vt credatur verus Deus ex substantia Patris, sine tempore ineffabiliter natus, & verus homo (pro nostra redemptione) de substantia matris temporaliter creatus, & natus, gemina substantia, singulari verò persona consubstantialis Patri secundùm diuinitatem, consubstantialis verò matri secundùm humanitatem, vnus idemque in singularitate personæ.

Rabanus Maurus. 850.

Lib. 4. de Vniuerso cap. 10. Non duos Christos, neque duos filios sed Deum & hominem vnum Filium credimus: quem propterea & vnigenitum dicimus, manentem in duabus substantijs, sicut ei naturæ veritas contulit, non confusis naturis, neque immixtis, sed societate vnitis. Deus ergo hominem assumpsit, homo in Deum transiuit, non naturæ versibilitate, sed Dei dignatione, vt nec Deus mutaretur in humanam substantiam, assumendo hominem: nec homo in diuinam glorificatus in Deum: quia mutatio vel versibilitas naturæ & diminutionem & abolitionem substantiæ facit.

Concilium Vormatiense. 868.

In confessione Fidei: De his tribus personis sola Filij persona hominem verum sine peccato, pro liberatione humani generis, ex Maria Virgine, nouo ordine, nouaque natiuitate assumpsit. Nouo ordine: quia inuisibilis diuinitate, visibilis monstratur in carne. Noua autem natiuitate est genitus, quia incorrupta virginitas & virilem coitum nesciuit, & fœcunda per Spiritum sanctum, carnis materiam ministrauit. Dei enim Filius non personam hominis accepit, sed naturam. Naturam quippe nostram in vnitatem suæ personæ assumpsit: & idcirco Filius Dei, & filius hominis vnus

est

est Christus. In eo namque quòd Filius Dei est, æqualis est Patri: & in eo quòd est filius hominis, minor est Patre. Qui etiam ex quo homo est, pro delictis nostris passionem sustinuit: mortiq; addictus & cruci veram carnis mortem accepit.

Remigius Antisiodorensis. 880.

Ad cap. 2 Zachariæ: *Post gloriam misit me ad gentes.*) Vox Domini est Saluatoris, & dicit se à Deo Patre missum, non per id, quod omnipotens est, & æqualis Patri, sed per id, quod homo est, minor Patre.

Ad cap. 3. In Christo duæ sunt substantiæ, Dei & hominis, in vna persona.

Luitprandus Ticinensis. 950.

Lib. 6. cap. 2. Vera fides hæc est, vt in Domino nostro Iesu Christo sicut duæ sunt naturæ, hoc est, Dei & hominis, sic & duæ credantur voluntates esse, siue operationes. Vis audire de eo quod Deitatis est? *Ego & Pater vnum sumus.* Vis audire quod humanitatis est? *Pater maior me est.* Cerne secundùm humanitatem eum in naui dormientem: cerne eius diuinitatem, cùm Euangelista ait: *Tunc surgens imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.*

Smaragdus. 970.

In Epistolam Sabbati Pentecostes: Credant Filium Dei vltimo tempore descendisse pro redemptione mundi à Patre, qui nunquam desijt esse cum Patre, & hominem verum factum, vt humanum genus homo liberaret, & ipsum, qui absque initio æternitatem cum Patre & Spiritu sancto possidet, in fine seculorum perfectum naturæ nostræ hominem suscepisse, & Verbum carnem factum esse assumendo humanitatem, non permutando diuinitatem. Credant etiam eum pertulisse passionem & mortem, non in virtute diuinitatis, sed infirmitate humanitatis, mortuum vera carnis morte, resurrexisse vera carnis resurrectione.

Pelegrinus Laureacensis. 970.

In Symbolo Fidei: Sola Filij persona, hominem verum, sine peccato, pro liberatione humani generis, ex Maria Virgine, nouo ordine nouaq; natiuitate sumpsit. Nouo ordine: quia inuisibilis diuinitate, visibilis monstratur in carne. Noua autem natiuitate est genitus: quia incorrupta virginitas & virilem coitum nescinit, & fœcunda per Spiritum sanctum carnis materiam ministrauit. Dei enim Filius non personam hominis suscepit, sed naturam nostram in vnitatem personæ assumpsit. Idcirco & Filius Dei, & filius hominis, vnus est Christus. In eo quòd Filius Dei est æqualis Patri est: in eo verò quòd filius est hominis, minor est Patre.

Berno Augiensis. 1020.

Sermone de Natiuitate Christi: Hodie, iuxta vaticinium Esaiæ, Filius Dei, quem Maria Angelo nuntiante concepit, peperit, & post partum Virgo permansit, tanquam sponsus de thalamo suo, Christus processit de Virginis vtero, cui meritò epithalamion vota persoluunt, qui ad tantæ coniunctionis solennia occurrunt, vbi omnipotens Verbum, quod *in principio erat apud Deum*, humanæ naturæ substantiam ita sibi in vtero virginali coadunauit, vt verus Deus & verus homo ad salutem omnium appareret in mundo.

Sermone de Pascha: Humanæ conditionis natura magnificè sublimatur, quando omnipotenti Verbo ineffabiliter adunatur: non quo duarum naturarum, diuinæ scilicet & humanæ, confusa fiat commixtio, sed in vna Mediatoris Dei & hominum Christi Iesu persona, mirabilis maneat vnitio. Ita enim confitemur, eundem Dominum nostrum Iesum Christum, verum Dei & hominis Filium, Deum verum & hominem verum, consubstantialem Patri secundùm diuinitatem, consubstantialem nobis secundùm humanitatem, sicut in quodam loco consona modulamur voce dicentes: *Immutator naturæ Deus, homo factus est: id quod fuit, permansit, & quod non erat, assumpsit, non commixtionem passus, neque diuisionem.*

Leo Nonus. 1050.

Epist. ad Petrum Antiochenum: Credo Dei Patris Filium Verbum Dei æternaliter natum ante omnia tempora de Patre, consubstantialem, coomnipotentem, & coæqualem Patri per omnia in diuinitate, temporaliter natum de Spiritu sancto ex Maria semper Virgine, cum anima rationali: duas habentem natiuitates, vnam ex Patre æternam, alteram ex matre temporalem: duas voluntates & operationes habentem: Deum verùm, & hominem verum: proprium in vtraque natura atque perfectum, non commixtionem atque diuisionem passum, non adoptiuum, neque phantasticum: vnicum & vnum Deum, Filium Dei in duabus naturis, sed in vnius personæ singularitate impassibilem & immortalem diuinitate, sed in humanitate pro nobis & pro nostra salute passum vera carnis passione.

Algerus. 1060.

De Eucharistia lib. 1. cap. 2. Reuera, vt securiores essemus in Christo de conformitate & vnitate tantæ gloriæ, in humili nostra natura carnis nostræ naturam sibi vnuit, Deus in eadem persona: vt dum eam tam mirabiliter glorificatam videremus, de germanæ carnis nostræ glorificatione non desperaremus.

Anselmus Cantuariensis. 1080.

Lib. 2. Cur Deus homo, cap. 18. Ad hoc valuit in Christo diuersitas naturarum, & vnitas personæ, vt quod opus erat fieri ad hominum restaurationem, si humana non posset natura, faceret diuina, & si diuinæ minimè conueniret, exhiberet humana. Et non alius, atque alius, sed idem ipse esset, qui vtrumque perfectè existens, per humanam solueret, quod illa debebat, & per diuinam posset, quod expediebat.

Ad cap. 15. priorem ad Corinth. Dominus ad hoc terrenus factus est, cùm esset cælestis, vt eos, qui terreni erant, faceret cælestes, hoc est, ideò ex immortali mortalis factus est, assumendo serui formam, non Domini mutando naturam, impartiendo Dominicam gratiam, non perpetiendo seruilem iniuriam.

Hildebertus Cenomanensis. 1100.

Oratione ad sanctam Trinitatem:

Nate Patri coæqualis,
Patri consubstantialis,
Patris splendor & figura,
Factor factus creatura,
Carnem nostram induisti,
Carnem nostram suscepisti:
Sempiternus, temporalis,
Morituras, immortalis,
Verus homo, verus Deus,
Impermixtus homo Deus:
Non conuersus hic in carnem,
Nec mutatus propter carnem:
Hic assumptus est in Deum,
Nec consumptus propter Deum:
Patri compar Deitate,
Minor carnis veritate:
Deus Pater tantùm Dei,

Virgo mater sed & Dei:
In tam nana ligatura
Sic vtraque sint natura,
Vt conservet quidquid erat,
Facta quiddam quod non erat.

Petrus Alphonsius. 1106.

Titulo 8. de Christo: Psalmum 72. esse concesseris, videamus vtrum ista, quæ in eodem leguntur: *Et permanebit cum sole & ante lunam, in generatione & ante generationem, & sit nomen eius benedictum in secula, ante solem permanet nomen eius*: videamus, inquã, si de puro homine dicta sint hæc omnia sed nequaquam, imò de Deo. Sequitur ergo, vt Christum & hominem dicamus, & Deum.

Honorius Augustodunensis. 1120.

De Philosophia mundi cap. 13. Cùm Filius Dei tam potens esset, quòd de potestate diaboli humanum genus, sola voluntate eripere posset, maluit tamen diuinitatem coniungere humanitati, vt qui Deum & hominem reconciliaret, in se quod hominis est & Dei haberet. Si enim Deus tantùm esset, nunquam in eum diabolus manus iniiceret: quippe quomodo seruus in filium potentis domini cognitum manum iniiceret? Vnde scriptum: *Si cognouissent, nunquam Filium Dei crucifixissent*. Sed iterum, si tantùm homo esset, quomodo captiuus homo captiuum liberaret? Redemptor igitur noster Deus fuit & homo, & hoc, vt ex humanitate diabolum lateret, &c.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

Lib. 1. in Ioannis Euangelium cap. 1. Christus, qui nunc homo est in fine seculorum, *in principio* & ante secula *erat Verbum*. Non erat totum, quod nunc est, scilicet caro & Verbum, sed erat tantummodò Verbum. Nunc geminæ gigas substantiæ dupliciſq; operationis vna persona est: in principio autem vnius substantiæ vniusque operationis Verbum erat.

Lib. 4. in Ioannem cap. 3. Sed cur, ô Ioannes amice sponsi, non apertè, sed quasi sub velamine vtramque, scilicet diuinam & humanam, Christi naturam commemorasti? Poterat enim sic dici: Qui Deus & homo est, ille Christus est, qui habet sponsam, sponsus est. Non quidem sic accipimus, ac si dictum fuisset: Non ego, qui purus homo sum vt quisquam vestrum, Christus, quia Deus non sum, sed ille Christus est, qui antequam homo esset, Deus erat: sed postquam homo factus est, nihilominus secundùm suam naturam Deus est, propter assumptam verò hominis naturam Christus est.

Hugo Victorinus. 1130.

De Sacramentis fidei lib. 2. par. 1. cap. 9. Natura Dei diuinitas, natura hominis humanitas: & diuinitas quidem humanitas non est, Deus tamen homo est. Natura diuersa, persona vna. Quia autem vnita est natura, vna est persona: & quia persona Dei & hominis vna est, Deus & homo vnus est. Propterea quod facit Deus, facit homo: & quod facit homo, facit Deus: quia non duo, sed vnus, Deus & homo: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo filius hominis, qui est in cælo.* in terra loquebatur, & in cælo se esse testabatur. Vtrobique enim erat. In terra per humanitatem, in cælo per diuinitatem. Idem qui in cælo erat, in terra erat. Per humanitatem in terra, & tantùm in terra: per diuinitatem in cælo, & in terra. *Si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent*. Mirum est: Homo in cælo dominabatur, & Deus in cruce moriebatur. Si potuit homo in terra positus per humanitatem, in cælo esse per diuinitatem: potuit & Deus in cælo regnans per diuinitatem, in terra mori per humanitatem.

Ioan. 3.

1. Cor. 2.

Bernardus. 1130.

Sermone de B. Maria: Ibi confœderata sunt terrenis cælestia, & obuiauerunt sibi in osculo pacis misericordia & veritas, quando in vnam eandemq; personam concurrerunt diuinitas & humanitas, factumq; est nouum illud super terram, vt esset Deus homo & homo Deus.

Sermone 2. de Natali Domini: Verbum (quod *erat in principio apud Deum, & Deus erat*,) Anima quæ de nihilo creata est, & ante non erat, caro de massa corruptionis, sine corruptione aliqua diuino segregata artificio, (qualis nulla iam caro erat) vinculo indissolubili in personæ coeunt vnitatem.

Petrus Cluniacensis. 1150.

Lib. 5. epist. 1. Homo ille à Filio Dei assumptus, & congruo tempore ei personaliter vnitus, ante omne seculum, ante omne tempus, ante omnem creaturam Filius Dei prædestinatione æterna factus est: & qui secundùm Spiritum sanctificationis in Virginem superuenientem, & ei obumbrantem, postquam, iuxta Apostolum, *venit plenitudo temporis*, in eadem Virgine essentialiter conceptus, & de ea natus est, ipse, iuxta Psalmum, *ante Luciferum*, iam dicta prædestinatione hac, & sempiterno consilio eidem æternaliter vnitus est. Gal. 4.

Lib. 2. contra Iudæos cap. 2. Non obsistit veræ Christi deitati vera carnis humanæ susceptio: quia non inquinatur, non patitur, non humiliatur Deus propter assumptum hominem, sed mundatur, glorificatur, & exaltatur homo propter se assumentem purificantem, imò deificantem Deum.

Arnulphus Lexouiensis. 1170.

Carmine de Christi Natiuitate:

Semper ab æterno nascens, ex tempore nasci
Sustinet humanæ conditione Deus:
Virgineumq; vterum virtus sacra Patris obumbrat,
Qua Verbum fieret conciliante caro.
Conformi soboles matrem Patremq; figura
Exprimit, & speciem reddit vtrique suam.
Sic eius species speciem est imitata paternam,
Vt sit eo viso, visus & ipse Pater:
Virgineoq; sibi fabricans de corpore corpus,
Humanam ex homine contrahit effigiem:
Exhibet vna duas species persona, Deumq;
Factus homo proprium seruat vtrique genus.
Seruat enim propriam natura simplicitatem
Hic in carne Deus, cum Deitate caro.
Non commiscentur, nec enim confusa resoluit
Vel carnem Deitas, vel caro mixta Deum,
Regnat in assumpta Deitatis gloria carne,
Nec maiestatem carnea vela grauant.

Petrus Riga. 1180.

In Euangel.

Surrexit nunc, sed non est hic, vt quasi dicat:
Non est hic carne, sed Deitate tamen.

Guntherus. 1180.

Libro 5.

Instabat veneranda dies, qua Christus in vna
Æqualis Deitate Patri, sine temporis ortu
Natus ab æterno, sub tempore temporis author
Cælitus infusa voluit de Virgine nasci:
Illic matre carens, ibi hic sibi ex Patre sumens:
Sic puer in cunis, Deus vt regnaret in astris,
Hunc celebrare diem magna meditatus honore
Cæsar.

Innocentius Tertius. 1200.

Lib. 4. mysteriorum Missæ, cap. 44. Cùm Christus secundùm naturam diuinam tribus modis existeret, in omnibus per essentiã, in sanctis multis per gratiam,

tiam, in homine assumpto per vnionem: voluit vt idem ipse secundùm humanam naturam tribus modis in rebus existeret, locaciter in cœlo, personaliter in Verbo, Sacramentaliter in altari.

Concilium Lateranense. 1215.

Cap. 1. Tandem vnigenitus Dei Filius Iesus Christus à tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria semper Virgine, Spiritus sancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali & humana carne cõpositus, vna in duabus naturis persona, viam vitæ manifestius demonstrauit. Qui cùm secundùm diuinitatem sit immortalis & impassibilis, idem ipse secundùm humanitatem factus est passibilis & mortalis.

Iacobus Vitriacus. 1220

In die Natalis Domini: Antiquus dierum factus est puer: Verbum, infans: risus, plorans: æternus, factus est temporalis: quem totus non capit orbis, factus est localis: impassibilis, factus est mortalis: omnipotens, infirmus: immensus, paruulus: Deus noster, factus est frater noster. Suscipitur enim à maiestate humilitas, à virtute infirmitas, à diuinitate humanitas: Deus pariter & homo: vt mori posset ex vno, & resurgere ex alio. Factus est infantulus, vt nos perfecti simus: vilibus induitur, vt nos stolam immortalitatis recipiamus.

Alexander Alensis. 1230.

Parte 3. quæst. 19. memb. 2. Diuina natura, seu Deitas vnita humanitati, non vt humanitas sit vnum in illa: sed vt diuinitas & humanitas sint vnum in persona diuina. Et ideò sicut natura in ipsa vnione distinguitur à natura: ita & proprietas naturæ à proprietate naturæ. Inde est, quòd licet dicatur incarnata, id est, carni vnita: non tamen dicetur, quod est passibilis, mortalis, mortua, vel passa. Sed cùm dicitur, persona vnitur humanitati, siue Deus: ratione personæ significatur humanitatis vnio ad personam, non in aliquo alio: sed in ipsa persona. Inde est, quòd proprietates naturæ humanæ conueniunt diuinæ personæ: vt sit dicere personam mortuam & passam, & ità Deum mortuum & passum.

Thomas Aquinas. 1250.

Contra errores Græcorum lib. 2. cap. 6. Cùm dicimus Deum hominem fieri, non sic accipiendum est, vt Deus conuertatur in hominem, sicut aër fit ignis, cùm in ignem conuertitur: sed potest ei æqualiter vniri propter efficaciam suæ virtutis, sicut anima vnitur corpori. Et licet humana natura ex anima constet & corpore, anima tamen non corporea: sed spiritualis naturæ est. Sicut ergo spiritualis natura vnitur corpori per efficaciam suæ virtutis: ita Deus potest vniri tam spirituali, quam corporali: & secundùm eum modum dicimus Deum humanæ naturæ fuisse vnitum.

Tertia parte Summæ, quæst. 16. art. 5. In mysterio incarnationis non est eadem natura diuina & humana; sed eadem est ὑπόστασις vtriusque naturæ. Et ideò ea, quæ sunt vnius naturæ, non possunt de alia prædicari secundùm quod in abstracto significatur. Nomina verò concreta supponunt ὑποστάσιν naturæ, & ideò indifferenter prædicari possunt ea, quæ ad vtramque naturam pertinent, de nominibus concretis: siue illud nomen, de quo dicuntur, det intelligere vtramque naturam: sicut hoc nomen Christus, in quo intelligitur diuinitas vngens, & humanitas vncta, siue solùm diuinam naturam: sicut hoc nomen Deus, vel Filius Dei: siue solùm humanam naturam: sicut hoc nomen homo, vel Iesus.

Bonauentura. 1260.

Parte 3. Centiloqui c. 27. Hanc incarnationem tota Trinitas fuit operata: per quam quidem incarnationē facta est assumptio carnis à diuinitate, & vnio diuinitatis cum carne viuifica spiritu rationali, secundùm potentiam vegetandi, sentiendi, & intelligendi. In hac autem incarnatione non facta est vnio in vnitate naturæ, sed personæ, non humanæ, sed diuinæ: non assumptæ, sed assumentis: non personæ cuiusliber, sed personæ solius Verbi. Hæc verò vnio tanta fuit, vt faceret Deum hominem, & hominem Deum: ita vt quicquid dicitur de Filio Dei per naturam, dicitur de filio hominis per gratiam, & è contra, exceptis his, in quibus exprimitur vnio, & includitur negatio. Non enim potest dici quòd humana natura diuinam assumpserit, vel sibi vnierit: sed quod assumpta fuerit, & vnita: Similiter non potest dici quòd Filius Dei inceperit esse. Hoc enim negatur de assumente, sed verè dicitur de assumpto.

Richardus Pampolitanus. 1300.

In Symbolum Apost. Spiritus sanctus duas naturas corpus & animam deitati vniuit in Filio: ita quòd persona Filij Dei habet duas naturas, diuinam & humanam. Natura autem diuina remansit sicut erat, & natura humana manet discreta à natura diuina: & ita Deus factus est homo, & illa persona Filij est Deus & homo.

Hugo Pratensis. 1310.

Sermone 1. Vnio duarum naturarum facta est in vna diuina persona, & non duarum personarum in vna natura. Sic igitur persona Verbi ac Dei, ex eo quòd assumpsit animam & carnem, ex quibus constat, homo facta est: homo natura humana, quæ semper est verus Deus in natura diuina. Et ideò *quod erat permansit, & quod non erat assumpsit.* Vnde Filius Dei secundùm naturam humanam operatus est omnia humana: & secundùm diuinam operatus est omnia opera, quæ solus Deus poterat facere.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 8. prioris ad Corinth. *Vnus est Dominus Iesus Christus*: Vnitate personæ, non naturæ. Quia naturam diuinam habet ab æterno, humanam ex tempore.

Ioannes Taulerus. 1350.

Dominica 4. Quadragesf. Serm. 1. Filius licet per diuinitatem æqualis sit Patri, seipsum tamen humiliter demisit, & exinaniuit secundùm humanitatem: non quòd se nobis occultaret, sed temperaret, quò ipsum veraciter contemplari valeamus.

Thomas Argentinensis. 1350.

Lib. 3. dist. 1. q. 1. art. 3. In Christo propriè loquendo non est facta vnio in natura: quia si in Christo esset vnio in natura, tunc in Christo esset vna natura: sed consequens est falsum, & contra fidem. Quia si in Christo esset vna natura, vel illa esset tantummodò diuina, & tunc Christus non esset homo: vel tantummodò humana: & tunc non esset Deus. Quorum oppositum patet in Symbolo Athanasij, vbi dicitur de Christo: *Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens.* Nec potest dici quòd vna natura fit in Christo per conuersionem vnius naturæ in alteram: quia ibidem dicitur: *Vnus autem non conuersione Deitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum.* Nec per commixtionem: quia dicitur 1. de generatione: Mixtio est miscibilium alteratorum vnio: sed natura diuina mutari non potest, iuxta illud: *Ego Deus, & non mutor:* nec per consequens est miscibilis, nec alterabilis. Nec per accumulationem: quia sola corporalia sic faciunt vnum. Nec per informationem: quia nec humana natura potest informare diuinam naturam, cùm diuina natura sit purus actus & infinitæ perfectionis, & per consequens à nulla alia natura perfectibilis. Nec Malac. 3.

diuina poteſt informare humanam: quia omnis natura formaliter alicui inhærens, aliquo modo dependet ab eo quod informat: diuina autem natura eſt penitùs independens: & ideò non debet concedi, quòd in Chriſto ſit vnio naturæ.

Clemens Sextus. 1342.

Extra libro 5. titulo 9. de pœnitentijs & remiſſionibus cap. 2. Vnigenitus Dei Filius de ſinu Patris in verum dignatus eſt deſcendere matris, in qua, & ex qua noſtræ mortalitatis ſubſtantiam diuinitati ſuæ in ſuppoſiti vnitate ineffabili vnione coniunxit, id quod fuit permanens, & quod non erat aſſumens: vt haberet vnde hominem lapſum redimeret, & pro eo ſatisfaceret Deo Patri.

Henricus ab Herwordia. 1350.

A Etate 5. Chriſtus Ieſus homo manifeſtus ex homine Virgine, qui ab æterno Deus occultus natus eſt à Deo Patre: imò verus Deus & verus homo natus ex Virgine.

Catharina Senenſis. 1360.

Tractatu 2. cap. 78. Beatus erat, quia natura diuina vnita cum humana natura pœnam in nullo ſuſtinere poterat, & ſemper animam eius beatam efficiebat, abſque velamine ſe demonſtrando ſibi: Doloroſus autem erat, eò quòd crucem in corpore ſuo portabat, pœnam amariſſimam tolerando, atque deſiderij crucem, vt pro culpa ſatisfaceret humanæ generationis. Ideo beatus erat, atque doloroſus, eò quia caro pœnam habebat, Deitas verò pœnam habere nequibat.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Liber de ligno vitæ, de fide cap. 6. De Chriſto admiranda incarnatione confitetur Eccleſia, quòd Deus Pater vnicum Filium ſuum in vtero Virginis humanæ naturæ coniungens, Deum, ante ſecula ſibi coæternum, fieri voluit hominem in fine ſeculorum: & quem ſine tempore genuit, ſaluandis hominibus ſub tempore oſtendit. Vnde ſalua proprietate vtriuſque ſubſtantiæ, & in vnam coeunte perſonam, ſuſcipitur à maieſtate humilitas, à virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas: & ad reparandum conditionis noſtræ debitum, natura inuiolabilis naturæ eſt vnita paſsibili, Deúſque verus & verus homo in vnitate perſonæ temperatur, ſicut noſtris remedijs congruebat, vt vnus idémque Dei & hominum Mediator & poſſet mori ex vno, & reſurgere ex altero.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Ad caput primum Lucæ art. 5. Verbum, id eſt, Vnigenitus Filius Dei, verus Deus in ſe æternaliter ſubſiſtens, caro, id eſt, homo verus factus eſt, aſſumendo naturam humanam ad propriam perſonalitatem, vtpote ſanctificando eam in ſemetipſo, conferens ei ſubſiſtere in eodem eſſe, in quo & Verbum ſubſiſtit: ita quòd Verbi atque aſſumptæ humanitatis eſt vna ὑπόστασις, eademque ſuppoſitalitas, ſeu ſubſiſtentia perſonalis. Nam & ipſum Verbum & ſuppoſitum, ſubſtantificans humanitatis ſibi vnitæ.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 3. Faſtorum de Annuntiatione beatiſſimæ Virginis.

Tunc Deus æternis capit mortalia vinclis
Iungere perpetuis, faciens hominemq; Deumq;
Perſonam cum mitto coniungere vnam.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Rabbenus Haccados.

In Galeraza ſya: Quemadmodum litera He componitur ex Daled & Vau, ita Rex Meſsias componitur ex diuinitate & humanitate. Et ſicut hæc duo He ſunt duo Daled, & ab his procedunt duo Vau, tanquam duo filij, qui ab ipſis oriuntur: ita in ſubſtantia Regis Meſsiæ inueniuntur duæ filiationes, quarum vna eſt diuinitatis, qua Dei Filius eſt, altera erit humanitatis, qua erit filius Prophetiſſæ, de qua dixit Eſaias cap. 8. *Et acceſsi ad Prophetiſſam, & concepit, & peperit filium.* Et ſicut harum literarum Daled & Vau, quæ conficiunt He, vnaquæque diſtincta eſt ab altera, quamquam ambæ ſint vna litera, ita in Meſsia ſubſtantia diuinitatis diſtincta erit à ſubſtantia humanitatis, & cõtra, quæ dno ſimul iuncta ſunt Meſsias, &c.

Rabbi Simeon filius Iohai.

In Zohar, ſuper illud: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Traditum eſt in libro Seniotha veſiphra, id eſt, pudoris & occultationis: Poſtquam in ſupernis determinatum eſt in vniuerſum de hominis formatione, ſanctum corpus & fœmina incorporata ſunt. In tempore autem tertio (quod videlicet conſequitur primum ſanctorum Patrum tempus, & ſecundùm tempus Propherarum) completa eſt hæc maxima copula, & coniuncti ſunt atque incorporati mundi ſuperiores & mundi inferiores. Abhinc verò incorporatus eſt mundus ſuperior mundo inferiori, mediante corpore ſancto. Quodammodo verò ridebant & congratulabantur ſimul, efficiebantúrque vnum corpus: quoniam quod erat ſuperius, erat & inferius. Deus ſanctus & benedictus ſuperius: & Deus ſanctus & benedictus inferius. Et proſiliens Spiritus de vagina, venit in vnum corpus, & in his omnibus vnus tantùm videbatur: ille nimirum, cui dicitur: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Deus exercituum,* implet terram totam gloria ſua. Et hoc totum vnum eſt corpus. Traditum item eſt: Poſtmodum coniunxerunt ſe veluti duo corpora, quando vnum penetrat aliud, hoc & illud. Sicut ſcriptum eſt: *Torquem aureum faciemus tibi cum notis argenteis.* Colligatæ ſunt iuſtitia & miſericordia, & vnitæ ſunt Verbo, nec altera ſine altera diſcedit. Quapropter ſic nobis traditum eſt: Quando diuiditur corpus à mundo hoc, id eſt, quando in vniuerſum moriuntur homines, totum quod eſt hominis, nequaquam ſuperius aſcendit: quemadmodum aſcendit hoc, quod ſanctum vocamus corpus, tantæ certæ dignitatis, quod non vocatur Adam, id eſt, homo terreſtris, & in hoc vtique differt à cunctis alijs corporibus. Legimus quoque, *Torquem aureum & notas argenteas.* Quoniam vnum ſunt iuſtitia & miſericordia. Et propterea ſequitur: *Pulchra facta eſt gena tua propter torquem, & collum tuum pulchrum factum eſt propter margaritas.* Torquem: Sicut dictum eſt, *Torquem aureum, cum margaritis.* Etiam ſcriptum eſt: *Notæ argenteæ colunt tuum.* Quoniam inter cunctas fœminas in matrona hac reperitur ſanctitas, imò diuinitas, quæ conſueuerat deſcendere ſuper Hieruſalem, ſuperq; Sanctuarium: Et omnia hæc, poſtquam Verbum in ea corpus aſſumpſit, factúmque eſt de hominum vniuerſitate, id eſt, homo plenus fide. Et quid eſt plenus fide? quoniam ſcilicet in illo inuenitur tota fides.

ARTICVLVS TERTIVS.

IESVM CHRISTVM IN DVARVM ILLARVM NATVRARVM CONIVNCTIONE OMNIA NOVISSE, NEC VLLA IGNORANTIA LABORASSE.

NEGANT.

Anno post natum Christũ

160. GNOSTICI *Christum ignorantem, & quasi sub cuiusdam padagogi ferula alphabetum discentem fingunt.* Irenęus lib.1.cap.17.

200. Celsus, (apud Originem lib.2.contra eundem:) *Si præscivit,* inquit, *Christus, aut vitare potuit, aut non: si potuit, & non vitauit, imprudens fuit: quòd si non, nec impotens, nec imprudens fuit, consequitur nec præscisse quæ passurus erat.*

340. *Ariani negant Christum omnia nouisse.* Athanasius oratione 4. contra Arianos, Ambrosius de Fide lib.5.cap.8.

440. Theodoretus aduersus Cyrillum Anathematismo 4. *Non Dei Verbi est ignorantia, sed formæ serui, quæ tanta per illud tempus scirebat, quanta diuitas inhabitans reuelabat.*

540. Agnoitæ dicebant, *Christum ignorasse diem iudicij. Verbum,* dicebant, *accepit corruptibile corpus, vt pro nobis moriendo, nos à morte liberaret. Ergo accepit etiam nostram ignorantiam, id est, mentem humanam ignorantem, vt nos ab ignorantia liberaret.* Liberatus in Breuiario, Gregorius Magnus lib. 8.epist. 42.Sophronius epistola ad Honorium, Isidorus libro 8.Etymol. Nicephorus lib.18.cap.50.

1520. Martinus Lutherus Concione in Natali Domini, explicans lectionem epist.ad Hebræos: *Et Mar.13.* De die hoc nemo scit, non Angeli, neque Filius quidem, sed solus Pater. *Vbi intempestiuam quidam adferunt enarrationem, dicentes:* Filius nescit, *id est, non vult scire. Quid enim opus est istis commentis? Christus verus homo fuit: quare vt alius purus, sed sanctus homo, non quolibet tempore cogitauit, dixit, voluit, intellexit omnia, sicut imperiti quidam omnipotentem ex eo hominem faciunt, permiscentes duas naturas, atque opera earum parum prudenter. Sicut enim non quolibet tempore omnia vidit, audiuit, atque sensit: ita etiam corde non omnia semper agnouit sed quantum illum duxit ac docuit Dominus.*

1530. Huldericus Zuinglius ad caput 2.Lucæ: *Deus non fuit in Christo vice animæ, sed animam creatam, intellectualemq; in corpore suscepit, quæ indies profecit, cùm ab initio non omnia nosset. Sic alibi Christus dicit, Filium hominis diem illum non nosse, vt homo scilicet verus, licet vt Deus omnia sciret.*

1540. Franciscus Lambertus ad caput 2.Lucæ: *Fugienda est illa commentitia Sophistarum opinio, qua Seruatorem in his, quæ ad spiritum attinent, successisse negant, &c. Necesse est profiteri, ipsum animæ datibus profecisse.*

1550. Martinus Bucerus ad caput 24.Lucæ: *Vt omnia humanæ infirmitatis in se recepit, hominibus per omnia similis factus, excepto peccato: sic etiam humanam scientiam, & ignorantiam, rationem videlicet mentemq; humanam, quæ per intervalla augetur, sine accrescit, sine diminuitur, assumpsit; secundùm quam nimirum aliquid nescire dicitur. Idèo alibi habetur:* Profecit sapientia & gratia.

Luc.2. 1550. Ioannes Caluinus in Harmonia Euangelica ad cap.3.Matthæi, vers.16. *Cùm dicat Euangelista Spiritum sanctum à Ioanne visum, eius etiam causa præcipuè cælos fuisse apertos, probabile est, quanquam non repugno, quin Christus etiam, quatenus homo erat, redditus sit suæ vocationis certior. Atque huc tendere videntur Lucæ verba, cùm dicit:* Orante Christo apertos fuisse cælos. *Etsi enim suas preces semper in aliorum vsum destinauit, opus tamen habuit secundùm hominem, cùm tam arduum militiæ genus aggressus est, singulari Spiritus virtute armari.*

Ad cap.9.Matthæi, v.2. *Quòd quidam existimant, Christum diuinitus conscium fuisse ipsorum fidei, quæ occultus intus latebat, mihi coactum videtur.*

Ad cap.21.v.18. *Scimus Christum carnis nostræ infirmitatibus sponte fuisse obnoxium, quamquam natura liber & immunis erat: sed in eo sita est difficultas, quomodo deceptus fuerit, fructum in arbore quærens, præsertim cùm nondum esset maturum fructibus tempus: deinde cur tam sanè excanduerit in arborem in noxiam, Sed nihil absurdi est, si dicamus, secundùm hominem speciem arboris fuisse illi incognitam.*

Ap cap.24.Matthæi, v.36. *Porrò ter & quater insanus foret, qui se gradatim ignorantia subijceret, quam ne ipse quidem Dei Filius nostra causa subire abnuit, &c. Nihil absurdi fuit Christum, qui omnia sciebat, ali quid secundùm hominis sensum nescire: neque enim alter, & doloris & anxietatis obnoxius, & nobis similis esse poterat. Quòd secundùm hominem Christus diem vltimum nescirit, id nihilo magis diuinæ eius naturæ derogat, quàm quòd mortalis fuit.*

Ad cap. 2. Lucæ, v. 40. *Primùm creuisse dicit & roboratum spiritu, quibus verbis significat, vnà cum ætate creuisse etiam animi dotes. Vnde colligimus profectus istos, vel incrementa ad humanam naturam referri. Quæritur an non statim, ex quo concepti fuit in vtero matris, excelluerit omni donorum spiritualium plenitudine. Responsio facilis est: Si nihil derogat eius gloriæ, quòd prorsus exinanitus fuit; neque hoc ab eo est alienum, quod sicut adolescere corpore, ita & secundum animam nostri causa proficere voluerit. Et certè eum docet Apostolus per omnia fuisse nobis similem, excepto peccato, proculdubio hoc quoque comprehendit, quòd eius anima subiecta fuerit ignorantiæ.*

560. Carolus Molinæus in Harmonia: *Christus*, inquit, *ab initio non habuit omnem scientiam, sicut somniant Papistæ, sed per gradus.*

560. Nicolaus Gallasius in Irenæum lib. 2. cap. 49. *Ita Christus ignorauit, vt disceret ipse, atque erudiretur more hominum.*

560. *Lucas Lossius ad cap. 2. Lucæ:* Proficiebat, *id est, augebatur in eo sapientia, vt in alijs hominibus, exercitatione & vsu.*

1578. Nathanaël Ælianus in libro, quem inscripsit Matthanla, ait, *quòd Christus exitum suum, quem habiturus esset Hierosolymis, didicerit à Mose & Helia, & propterea de eo nullam antea mentionem fecerit: imò Christum, etiamsi modò in cœlis sit, tamen nec præsentia, nec futura nosse, nisi ea à Patre reuelentur.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

Psalm. 44. Vers. 8. Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.

Esaiæ 11. 1. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Et requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilij & fortitudinis. Spiritus scientiæ & pietatis.

Ioannis 1. 14. Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, (& vidimus gloriam eius gloriam quasi Vnigeniti à Patre) plenum gratiæ & veritatis. 16. De plenitudine eius nos omnes accepimus.

Ioannis 6. 64. Sciebat ab initio Iesus qui essent non credentes, & quis traditurus esset eum.

Ioannis 16. 30. Nunc scimus quia scis omnia, & non opus est tibi, vt quis te interroget: In hoc credimus quia à Deo existi.

Ioannis 18. 4. Iesus sciens omnia quæ ventura erant super se.

Ioannis 21. 17. Domine, tu omnia scis: tu scis quia amo te.

Colos. 1. 19. Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare.

Colos. 2. 3. In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Libro 10. *Recognitionum:* Si Magister noster diem & horam, cuius etiam signa prædixit, nescire se professus est, vt totum reuocaret ad Patrem, quomodo nos turpe ducemus, si aliqua nos ignorare fateamur, cùm Magistri in hoc habeamus exemplum.

Iustinus Martyr. 160.

Quæst. 58. Si Christo ignorantiam ascribere impietatis est, certum fuerit, omnium eum obtinere præscientiam perfectam.

Theophilus Antiochenus. 170.

Lib. 1. Coment. in Euangelia: *De die autem illa & hora nemo scit.*) Diem & horam Deus se tantùm scire, non hominem voluit: & ideo nec Filium dixit scire, vt improbitatem humanam in iudicij diuini curiosa inquisitione confunderet, cùm filium hominis hoc nescire dixisset. Cæterùm Filius Dei, qui Deus ex Deo est, hoc ignorare non poterat: quippe dixit: *Omnia Patris mea sunt.* Si ergo natura Patris in Filio erat, scientiæ natura degenerare non poterat. Ergo diuinitas vna Patris & Filij diem & horam nouerat, quam creauit: non poterat autem nosse humana fragilitas, quod vtiliter ignorabat.

Irenæus. 180.

Libro 1. *cap.* 17. *de Gnostici:* Adferunt ad stuporem insensatorum, & quæ sunt veritatis non scientium literas. Assumunt autem in hoc & illam falsationem, quasi Dominus cùm puer esset, & disceret litteras, cùm dixisset magister eius, quemadmodum in consuetudine est, dic A, respondit A. Rursum cùm magister iussisset dicere eum B. respondisse Dominum, tu prior dic mihi quid est A, tunc ego dicam tibi quid est B. Et hoc exponunt quasi ipse solus incognitum scierit, quod manifestauit in typum A.

Clemens Alexandrinus. 200.

Libro 1. *Pædagogi cap.* 6. Sapientes ergo rogemus: Christus hodie regeneratus, iamne est perfectus, an quod est absurdissimum, ei aliquid deest? Sed si ita est, vt aliquid disceret opus fuit, sed eum, cùm Deus esset, nihil didicisse fuit consentaneum. Neque enim quis Verbo maior fuerit: sed neque magister ac Doctor est eius, qui solus est Magister.

Eusebius Cæsariensis. 320.

De Demonstrat. Euangelica, libro 10. *cap.* 8. *exponens Psalm.* 21. De ventre matris meæ Deus meus es tu: *deducit Christi animam in vtero Virginis perfectissimam cognitionem, & constantiam habuisse, imò & Deum vidisse, cui cogitationi nihil addi potest.* Cùm, *inquit*, adhuc intra cellam gestantis me, in vtero laterem, te tamen Deum meum videbam, &c. *Et suprà:* Putabar, vt reliqui hominum infantes, imperfectus esse, & absque vsu rationis. Non enim eram

talis,

talis, licet mihi cæteris hominibus ſimile eſſet corpus.

Athanaſius. 340.

Diſputatione in Concilio Nicæno contra Arium: Si reuera diem illum ſcit Chriſtus, cur ab eo dictum eſt, neque Filium nouiſſe diem illam? *Athanaſius*: Non ab eo dictum eſt in hanc formam, neque ego noui diem illam: id enim conſequens fuiſſet, vt diceret Dominus, ſiquidem de ſe certum eſſe noluiſſet, quòd iſtius rei ignorationem teneretur. Quin in Matthæo iſtud ipſum non refertur, *neque Filius nouit diem illam*, & cæteri Euangeliſtæ omiſerunt iſtius rei mentionem. A Marco autem ſolùm relatum eſt: *neque Filius nouit diem illam*. Lege Marci narrationem tecum in animo, & ſenties Domino diem illam & horam nequaquam occultam fuiſſe. Ait enim Dominus Ieſus: *De die autem illa & hora nullus cognitum habet, nec Angeli quidem cælorum, nec Filius, niſi Pater*. Sciens enim ſe nihil diſtare ſecundùm ſubſtantiam à Patre, ſed vnitum ſe eſſe Patri Deo, ſuam præcognitionem ſubindicauit ſub Patris præcognitione, quemadmodum ipſe inquit: *Ego & Pater vnum ſumus*. Ioan. 14 Ac rurſum: *Omnia quæ habet Pater, mea ſunt*. Non propter res creatas locutus eſt, cùm diceret: *Omnia quæ habet Pater, mea ſunt*, ſed quæ ſpectant ad Deitatem Patris, ea ſibi propria & peculiaria eſſe oſtendit, nimirum: immortalitatem, incorruptibilitatem, inuiſibilitatem, incomprehenſibilitatem, potentiam, & prænoſcendi vim, & quæcunque Pater eſt, ea ſibi vt propria vendicauit. Ignorare tamen dixit Angelos & Filium.

Sermone 4. contra Arianos: Ea quæ humanitus de Saluatore referuntur, & illa quoque piam ſententiam in ſe complectuntur. Ea enim de cauſa iam prius illa excuſimus, vt ſi audierimus eum percunctantem de Lazaro, vbinam ſitus eſſet: & interrogantem: *Quemnam me dicunt homines eſſe?* &: *Quot panes habetis?* &: *Quid vultis vt faciam vobis?* cognoſcamus ex ſuperioribus dictis veram inibi eſſe ſententiam, & non ſcandalizemur, quemadmodum Chriſti oppugnatores Ariani. Primùm igitur ijs ita impiè ſentientibus hoc proponendum eſt, vndenam colligant, eum ea, quæ percunctatur, ignorare? Non enim quiſquis interrogat, ſtatim ignarus eſt eorum, quæ interrogat, ſed ſit, vt de illis percunctetur, de quibus plenam ſcientiam habet: certè Ioannes, qui inducit interrogantem Dominum, quot panes haberent, nouerat illum earum rerum ignarum non eſſe, ſed conſcium: ait enim: *Hoc autem locutus eſt, vt tentaret Philippum: ipſe enim nouerat, quid facturus eſſet*. Si igitur nôrat id, quod faciendum ſibi erat, vtique ignoratione laborare non potuit, ſed cum ſcientia interrogationem fecit, &c. Dominum cæli & terræ, per quem omnia facta ſunt, rerum ignorantiæ faciunt de die illa & hora: & Verbum, quod omnia nouit, condemnatur ab ijs, quaſi qui diem illum ignotum habeat: & Filius, qui cognoſcit Patrem, inceſſitur de inſcitia diei & horæ: huic inſaniæ quam (quæſo) parem inuenias? Per Verbum omnia facta ſunt, & tempora, & rerum agendarum articuli, nox item & dies, & vniuerſa rerum natura: & Opifex ab iſtis ferrur ſuum opus non intelligere? Atqui ipſa ſeries lectionis oſtendit, Filium Dei illam diem & horam probè ſcire, etiamſi Ariani ſua inſcitia in præceps ruant. Vbi enim dicit, *Ne Filius quidem*, ibi diſcipulis recenſet ea, quæ diem illum antecedunt, dum inquit, iſta & iſta futura ſunt, actum denique finis. Iam, qui ea, quæ diem illum antecedunt, eloquitur, omninò in cognitione ſua diem habet, quæ poſt res prænunciatas ſubſecutura eſt. Si enim diem neſciret, nunquam ea, quæ diem antecedunt, deſignaſſet: quippe ignarus, quandò ea hora futura eſſet, &c.

Baſilius Magnus. 370.

Epiſtola ad Amphilochium: Inquiſitum iam à multis Euangelicum dictum, quaſi ignoret Dominus noſter Ieſus Chriſtus diem vltimum & horam, & maximè ob hoc, quia frequenter ab his, qui diſſimilem aſſerunt, profertur ad amputandam gloriam Vnigeniti, & ad oſtendendam diſſimilitudinem eſſentiæ, & eius, quæ ſecundùm dignitatem eſt, ὑφειμ, id eſt, minorationem: quaſi non habeat eándem cum Patre naturam, nec eodem quo ille modo omnia præſciat. Iſtud nunc à tua prudentia nobis quaſi nouum propoſitum eſt, &c. Id ergo, quòd dicitur *nemo*, generalis quidem ſermo eſſe videtur, quaſi nulla perſona ab hac voce ſubtrahatur. Non autem ſic eſt à Scriptura relatum, quemadmodum cuſtodientes inſpeximus in id, quod dictum eſt: *Nemo bonus, niſi ſolus Deus*. Matt. 19 Non enim, ibi ſemetipſum excludens à boni natura Filius iſta dicit. Credimus ſimiliter intelligendum, & id quod dictum eſt: *Nemo nouit Filium niſi Pater*. Luc. 10 Neque enim ibi Spiritus ignorantiam accuſat, ſed primùm Patri adeſſe cognitionem ſuæ naturæ teſtatur. Sic & hoc, quod dictum eſt: *Nemo ſcit*, primam ſcientiam & eorum quæ ſunt, & eorum quæ futura ſunt ad Patrem referentis, & per omnia primam cauſam hominibus ſuboſtendentis dictum eſſe arbitramur. Non quomodo vel reliquis teſtificationibus Scripturæ conſonat dictum, aut communibus noſtris intelligentijs poterit conuenire, qui credimus imaginem Dei eſſe inuiſibilis Vnigenitum: imaginem autem non figuræ corporalis, ſed ipſius Deitatis, & magnorum omnium, quæ in eſſentia Dei intelliguntur, imaginem virtutis, imaginem ſapientiæ, ſecundùm quod dictum eſt: *Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiam*. 1. Cor. 1. Manifeſtum eſt autem, quòd pars ſapientiæ ſit agnitio, cuius non ſeruat omnem imaginem Filius, ſi in aliquibus deficit. Quomodo autem & Pater ei per quem fecit ſecula, iſtam extremam partem ſeculorum & horum diem illam non oſtendit? Et quomodo factor omnium extremæ partis eorum, quæ ab ipſo facta ſunt, ſcientia defecit? Qui autem dicit, *cum ſit finem illa & illa, & in cælo ſigna, & ſuper terram per loca apparebunt*, Luc. 21. quomodo ipſum finem ignorat? In hoc enim quod dicit: *nondum eſt finis*, non quaſi ambigens, ſed quomodo ſciens determinat. Deinde etiam ſana mente inſpicienti multa & ab humana parte Dominus eloquitur: *Da mihi bibere*, Mat. 24. vox eſt corporalem neceſsitatem exprimens: & tamen is qui petebat, non erat caro inanimata, ſed Deitas carnem animatam habens. Sic ergo & nunc id quod ignorantiæ eſt, ad id quod *proficit apud Deum & homines ſapientia & gratia*, Ioan. 4. accipiens quis, extra pium intellectum non ejcitur. Tui autem erit amabilis laboris proponere Euangelicas voces, & conferre ad inuicem Matthæum & Marcum: iſti enim ſoli inuicem ad eundem locum adducti, ex alterutro apparent. Matthæi igitur textus ſic ſe habet: *De die autem illa & hora nemo ſcit, neque Angeli cælorum, niſi Pater ſolus*. Mat. 24. Marci autem, *De die autem illa & hora nemo nouit, neque Angeli de cælo, neque Filius, niſi Pater*. Marc. 13. Quid igitur in iſtis putamus ſignificari dignius? Quia Matthæus quidem nihil dixit de Filij ignorantia. Videtur autem Marcus ſimul referre ſecundùm intelligentiam, ex hoc quod dicit: *niſi Pater ſolus*. Nos autem arbitramur quod dictum eſt, *ſolus*, ad Angelorum diſtinctionem referendum eſſe: Filium autem non comprehendi pariter cum ſuis ſeruis ignorantia. Verax eſt enim, qui dixit: *quia quæ nunque*

habet Pater mea sunt. In ijs autem quæ habet, & agnitio est diei illius & horæ. Reticens igitur suam personam, sicut manifestum est in Matthæi dicto, Dominus Angelos dixit ignorare: scire autem Patrem solum, Patris cognitionem etiam suam, esse dicit. Propter quod & in alijs dixerat: *Sicut cognoscit me Pater, & ego cognosco Patrem.* Si autem cognoscit Pater Filium totum ex toto, ita vt & repositam in ipso omnem sapientiam agnouerit, secundùm similem manifestè mensuram & cognoscitur à Filio cum omni, quæ inest ei, sapientia & præscientia futurorum. Istam ergo dignam arbitramur interpretationem, ex eo quòd in Matthæo est, *nisi Pater solus*. Quòd autem Marcus manifestè videtur & Filium amputare ab cognitione, sic intelligimus: Quia nemo nouit, neque Angeli, sed nec fortè Filius sciret, nisi à Patre ei esset data cognitio. Hoc autem prædicabile est, & Deo dignum de eius dicere: quia cui est consubstantialis, ex ipso agnitionem habet, id quod in omni sapientia & gloria, quæ deitatem eius condecet, conspicitur.

Ad Cæsarienses Apologia pro sua ab illis discessione, & de Fide. Propter te & horam & diem iudicij ignorat. Quamquam nihil latet veram illam sapientiam. Nam per illam omnia sunt condita. Nemo enim mortalis vsquam est, qui opus suum quod fecit ignoret. Verùm id ita dispensat Christus, propter tuam infirmitatem, ne vel ij, qui deliquerunt, per angustiam præscripti temporis adigantur ad desperationem, tanquam non relicto resipiscentiæ tempore: vel rursus ij, qui in militia Christiana decertant, per temporis prolixitatem ad deserendam aciem impellantur, si viderint sibi bellum esse cum diutina aduersaria potestate. Itaque vtrisque per ignorantiæ prætextum consulit, istis propter bonum certamen tempus abbreuians: illis verò propter delicta diluenda resipiscentiæ tempus reseruans. Quamquam cùm in Euangelijs scriptum adnumerarit ignorantibus, propter multorum, vt dixi, infirmitatem: in actis verò Apostolorum tanquam perfectis, seorsim differens, per sui ipsius exceptionem dicit, *Vestrum non est scire tempora, & articulos temporum, quos Pater in sua ipsius constituit potestate.*

Epiphanius. 380.

In Ancorato: *Nemo nouit diem neque horam*, inquit Filius Dei, *neque Angeli cæli, neque Filius, nisi Pater*. Putant autem stolidi, qui non sunt ornati Spiritu sancto, num est quid in Patre, quod non est in Deitate Filij? Sicut enim habet Pater vitam in seipso, sic habet Filius vitam in seipso. Et *omnia, quæ sunt Patris* mei, *mea sunt*, inquit, idem Dei sanctum Verbum. Quæ verò sunt ea quæ Patris sunt, quàm hæc? Deus Patris est, hoc etiam Filij: vita Patris est, hæc etiam Filij: lux Patris, nimirum etiam Filij: immortalitas Patris, similiter etiam Filij: incomprehensibilitas Patris, itemque Filij: Omnia quæ Patris sunt, Filij sunt. Si itaque ea, quæ Patris sunt, ipsius sunt: etiam cognitio, quæ est in Patre, & in Filio, & in Spiritu sancto est. Si verò quis putat Filium ignorare diem, discat indoctus, & ne maledicat, &c. Roga itaque Patrem, vt reuelet tibi Filium, & roga Filium vt reuelet tibi Patrem: & rursus roga Patrem, vt det tibi Filium, & reuelet tibi sanctum Spiritum, & det tibi ipsum habere in te, quò datus in te sanctus Spiritus reuelet tibi omnem cognitionem Patris & Filij, & Spiritus sancti, vt discas quòd in Filio non est vlla ignorantia, neque in sancto Spiritu. Etiamsi enim Angeli destituuntur maiore potestate ac cognitione, absit vt etiam Filius Dei & sanctus Spiritus destituantur.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 20. quæ est in laudem Basilij: Proficiebat Christus vt ætate, ita etiam sapientia: non quòd hæc in illo incrementum caperent (quid enim eo quod à principio perfectum erat, perfectius esse posset?) sed quòd hæc paulatim detegerentur & elucerent.

Oratione 36. quæst 4. de Theologia: Decimo loco ignorantiam ponunt (*Eunomiani,*) quodque extremum diem atque horam nemo cognoscat, ac ne Filius quidem ipse, sed solus Pater. At quî fieri potest, vt sapientia quicquam eorum, quæ sunt ignoret, ille inquam seculorum factor, ille consummator atque immutator, ille eorum, quæ facta sunt finis? &c. Quid enim hac cognitione plenius ac perfectius? Quî verò constat, ipsum, ea quidem, quæ horam illam antecedunt, ac quæ velut in ipso finis articulo sunt, exactissimè scire, ipsam autem horam ignorare? Ænigmati quippe res hæc similis est: perindè videlicet ac si quis ea, quæ ante murum sunt, certissimè se nosse affirmet, murum autem ipsum ignorare se fateatur: aut diei finem prolixè sciens, noctis principium minimè cognoscat: vbi alterius cognitio alterum necessariò secum ducit. Eccui igitur dubium esse potest, quin horam quidem, vt Deus, cognitam habeat, ignoret autem vt homo, si quis partem aspectabilem ab ea disjungat, quæ mente sola perspici potest?

Gregorius Nyssenus. 380.

Oratione 2. de Festo Paschæ & Resurrectione. Christus nobis resurrexit hodie Deus, calamitatibus & casibus amplius non obnoxius, immortalis: non ad necessitatem casuum, vel de cælo descendere coactus, vel resurrectionem tanquam inexpectatum inopinatumve beneficium præter spem adeptus; sed qui nouisset omnium rerum finem, atque ita initium fecisset, vt qui in oculis diuinitatis haberet propositorum cognitionem, & priusquam de cælo descenderet, videret & gentium perturbationem, & duritiam Israelis, & Pilatum pro tribunali sedere, & Caipham vestem sibi discindere, & seditiosam plebem ita inflammari, & Iudam prodere, & Petrum propugnare, ac quicquid futurum erat cognitione præscriptum habens, non distulit beneficium homini præstare.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Sermone de Trinitate: *Nullus scit diem illum, vel horam, neque Angeli, neque Filius, nisi Pater*. Et quomodo ergo, inquit, æqualis est Patri, qui nescit diem illam? Qui fecit illam ignorabit ne illam? Et quare igitur dicit, *neque Filius*? Vide theoriam exquisitiorem. Duas quis scientias & notitias in Scriptura inueniet: Vnam quidem, quæ ex opere sumitur; alteram verò ex cognitione. *Cognouit* enim, inquit, *Adam Heuam vxorem suam*, non quòd prius ignorauerit. Aut quomodo ignorasset, qui dixerat: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea!* Et cognouit Abraham Saram vxorem suam. Et Iacob Liam & Rachel. Num ignorabat illas, qui propter illas annos quatuordecim seruierat? Sciebat quidem illas agnoscendo, opere autem postea cognouit. Itaque Pater, qui non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio, scit diem tam cognitione, quàm opere. Filius autem, qui venit vt saluet mundum, & non vt iudicet, scit eam speculatiua notitia: quia autem nondum iudicauit, ideo dixit, ignorat diem, notitiam operatiuam significans.

Gen. 1.
Gen. 29.

Cyril-

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Anathematiſmo 4. aduerſus Theodoretum: Quaſi in obliuionem adductus eſſet eorum, quæ bene ſe habere putauit, ſeparat iterum vnum Chriſtum in duos, dum Saluatoris vocem apponit, dicentis: Marc. 13. *De die vel hora illa nemo nouit, neque Angeli cælorum, neque Filius, niſi Pater.* Deinde ſapientiam eſſe affirmans Verbum ex Deo Patre natum, quæ & ante omnia futura prænoſcat, adijcit, & dicit: Non igitur Verbi Dei eſt ignorantia, ſed formæ ſerui, quæ tanta per tempus illud ſciebat, quanta deitas inhabitans reuelabat. Hæc & de alijs ſimilibus dicenda ſunt. Igitur ſi non mentiris, dicens vnum eſſe Chriſtum, & Dominum Ieſum, eundem ſcilicet Deum & hominem, vtique diuidis, & duos dicere filios non erubeſcis. An non planè duo ſunt, ſiquidem non eſt idem, qui dimentiam habet ſcientiam cum eo, qui nouit omnia? Et cum eo, qui partiariam recipit reuelationem, is, qui perfectus eſt in ſapientia, & tantæ cognoſcens, quanta & Pater: Etſi quidem eſt vnus & idem propter veræ vnitatis cauſam, & non alius atque alius diſiunctimque & particulariter, eius omninò erit etiam hoc ſcire, & neutiquam vt ſolum putetur ſcire. Itaque nouit quidem diuinè ſicut ſapientia Patris, cùm diſpenſatiuè menſuram ignorantis humanitatis aſſumpſit: propriumque fit hoc cum alijs: quamquam ſicut dudum dixi, ignorans nihil, ſed ſciens omnia cum Patre.

In Ioannem lib. 1. cap. 17. Quamquam Verbum Dei carnem, id eſt, hominem factum eſſe aſſeruerit, conſeruare tamen etiam ſic integram deitatis dignitatem Patris, non minus quàm antea plenum bonis oſtendit: firma enim atque immutabilis ſupernaturalis illa natura eſt, eodemque modo ſe ſemper habens, propria ſemper dignitatibus æqualiter abundat. Quamuis ergo Verbum caro factum ſit, inquit, nec tamen infirmitate carnis ſuperatum eſt, nec de priſca maieſtate atque omnipotentia decidit, quoniam homo factum eſt. Vidimus enim, inquit, gloriam Chriſti adeò ſublimiorem creaturarum gloria, vt mentis quiſque compos nulli alij quàm vnigenito Dei Filio conuenire illam fateretur. Plenus enim erat veritate ac gratia. Nam ſi quis Sanctorum multitudinem conſideret, & ſingulorum mirificè geſta diligenter enumeret, non negabit gloria illos Dei plenos fuiſſe. Gloriam tamen & gratiam Filij longè abſque comparatione ſublimiorem videbit: non enim menſura ſibi datur vt cæteris, nec deforis accedit: ſed vt in perfecto perfecta ſubſtantialiter ineſt, à Patre naturaliter habita, &c. Si tantæ igitur ſunt vires Vnigeniti, quantæ Patris, vt operibus demonſtratur, æquali cum Patre glorificabitur gloria, qui æqualiter operatur, &c. Sed ſi plena eſt, inquies, gloria eius gratiæ & veritatis, quomodo ſapientia, ætate, & gratia profeciſſe apud Lucam ſcribitur? Aut quid accedere poteſt ad plenum, vltra quod nihil eſt? ſed non vt Verbum & Deus profeciſſe intelligitur, verùm quia magis eum indies homines admirabantur, illorum potius de Ieſu opinio, quàm illius perfecta creſcebat gratia: vt magis indies cognoſcentes, magis illum procedere ac gratia creſcere arbitrarentur. Luc. 2.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. epiſt. 117. Quid aduerſum ſeipſos Domini iudicium impij homines attrahunt? quid Gehennæ ignem Dei hoſtes accendunt? Conſummationis diem, inquiunt, Dominus ignorauit. Abſit: verùm inutiles quæſtiones explicare recuſabat. Alioqui quonam pacto horam aut diem ignorare poterat, ſeculorum effector, *in quo theſauri omnes ſapientiæ* ſiti ſunt? Non erat ignorantia ipſa quoque extremi diei ſigna & terrores prædicere, etiamque veluti præſentem certis notis atque inſignibus deſcribere: verùm, vt iam dixi, vanæ percunctationis explicationem ac ſententiam minimè declarandam duxit. Quid enim, dic quæſo, vtilitatis attulerit, finis mundi diem exploratum habere? At verò eundem ignorare conducit, vt omnem diem illum eſſe exiſtimantes, parati ad eum ſimus, vigilantes, ac Dominum noſtrum expectantes.

Victor Antiochenus. 460.

Ad cap. 13. Marci: Cùm Angelos cæli myſterium hoc latere dicit, diſcipulos tacitè admonet, ne id ipſi curiosè diſcere aueant, quod Angeli ignorant. Cùm porrò addit: *neque Filius*: non modò ne hoc diſcere ſtudeant, vetat: verùm etiam ne anxiè inquirant. Quod enim propter hoc illud dixerit, ex ijs cognoſcere licet, quæ poſt illius reſurrectionem acciderunt. Nam cùm Apoſtolos aliquando curioſiores videret, quò illorum curioſitati ſilentium imponeret, diei illius ignorationem præ ſe ferre viſus eſt: cùm tamen æquè certò atque Pater illum compertum haberet. Etenim *omnia per ipſum facta ſunt*, quomodo fieri poteſt, vt diem illum ignoret? Qui enim ſecula condidit, certum eſt eum omnia tempora, & temporum momenta explorata habere. Quòd ſi omnia tempora nouit, omnem quoque diem ſciat oportet. Quomodo enim diem, quem ipſe fecit, neſciret? Si igitur Pater diem illum ignorat, & Filius quoque ignorat. Verùm quia Pater non ignorat, ſed certò cognoſcit: nec Filius quoque ignorat, ſed certò cognoſcit: vtpote Patris ſapientia exiſtens, omniaque, quę Pater habet, vno hoc tantùm excepto, quòd ipſe Pater non eſt, integrè obtinens. Sed dicis: ſi Filius tempora omnia, temporumque omnium diſcrimina, ſtatus, & rationes nouit: prout & illa ipſa, & cætera omnia condidit, cunctaque admirabili ordine & ſapientia in ſuos fines dirigit, cur diem illum prodere non voluit? Vt vigiles: huc enim ſpectat, quod mox ſubditur: *Vigilate*, &c. Act. 1.

Titus Boſtrenſis. 464.

Ad cap. 2. Lucæ: Puer Ieſus non implebatur gratia & ſapientia, quòd aliquod gratiæ aut ſapientiæ incrementum per temporum interualla ipſi accederet: (ſemper enim vt Deus earum rerum plenus erat:) ſed quòd Dei Verbum ſapientiam & gratiam, qua pollebat, iuxta corporis incrementum magis magiſque ſubinde proderet.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Epiſtola ad Honorium PP. veterus inſignes Hæreſiarchas: Themiſtius, qui fuit ignorantiæ pater, & genitor, atque ſeminator nefandiſsimus, qui Chriſtum verum Deum noſtrum, diem iudicij neſciſſe delirabat, neſciens quæ ipſe, iam à Deo proiectus, aſſereret, & non recognoſcens, quæ ignorando loquebatur. Niſi enim ignoraſſet verborum ſuorum virtutem, non vtique lethiferam ignorantiam peperiſſet, & ignorantiæ fœditatem feruenter defenderet, ignorare Chriſtum non ſecundùm id, quòd Deus erat ſempiternus, ſed ſecundùm id, quòd veraciter homo factus: diem conſummationis atque iudicij ex inſipientia mentis eructans, & purum eum efficiens hominem, & hac monſtruoſitate ſe defamans Acephalum, & naturam vnam eiuſdem Chriſti Saluatoris noſtri compoſitam vaticinans.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Lib. 3. cap. 21. Orthodoxæ fidei: Scire operæpretium eſt Chriſtum ignoratione quidem laborantem ac ſeruam naturam aſſumpſiſſe. Hominis enim natura Dei conditoris ſui ſerua eſt, atque in futura-

rum rerum ignoratione verſatur. Quare, ſi de Theologi Gregorij ſententia id quod in oculorum aſpectum cadit, ab eo quod mente atque intelligentia percipitur, diſtinxeris, ſerua & ignorans caro Chriſti dicitur. Verùm ob perſonæ identitatem, atque indiuulſam coniunctionem, Domini anima rerum futurarum cognitione, quemadmodum & reliquis miraculis, locupletata eſt, &c. Domini anima ob vnionem cum ipſo Deo Verbo, ac perſonalem identitatem, vt reliquorum miraculorum, ſic etiam futurarum rerum notitiam conſecuta eſt, &c. Nos rerum omnium conditarum Dominum didicimus, vnum Chriſtum, eundem ſimul Deum & hominem, omniaque ei nota & explorata eſſe. *In ipſo ſiquidem ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.*

Col. 2.

Luc. 2.

Cap. 22. Proficere autem ſapientia & ætate & gratia idcirco dicitur, quòd ætate quidem creſceret, per ætatis autem incrementum ſapientiam eam, qua præditus erat, in lucem proferret: ac præterea quòd hominum in ſapientia & gratia progreſſum, paternæque voluntatis expletionem, hoc eſt hominum pietatem ac Dei cognitionem & ſalutem, profectum ſuum duceret, atque vbique quod noſtrum erat ſibi aſciſceret. Qui autem eum progreſſus in ſapientia & gratia perinde feciſſe aiunt, ac ſi earum incrementum acciperet, non à primo illo carnis ortu factam eſſe vnionem aſſerunt, nec perſonalem vnionem tuentur, verùm ſtulto homini Neſtorio fidem adhibentes, habitualem quandam vnionem, ac nudam inhabitationem prodigiosè confingunt, neſcientes nec quæ dicunt, nec de quibus affirmant. Nam ſi caro ab vltimo ortu Deo Verbo vnita eſt, imò potius in ipſo extitit, ac perſonalem cum eo identitatem habuit, quid tandem afferri poteſt, quin omnibus prorſus ſapientiæ gratiæque opibus affluxerit: non ipſa gratiam more noſtro percipiens, nec in partem eorum, quæ Verbi erant, per gratiam veniens, quin potius ob perſonalem vnionem, tum humanarum, tum diuinarum rerum, quæ vnius Chriſti factæ erant, (quandoquidem idem ſimul & Deus & homo erat,) gratiam & ſapientiam, ac denique omnium bonorum cumulum mundo fontis inſtar effundens?

Elias Cretenſis. 790.

In 31. Orationem Nazianzeni: Vnigenitus Dei Filius & ſemper Deus, & ſemper Filius fuit, etiamſi propterea, quòd ea opera, quæ Dei maieſtatem decebant, paulatim demonſtrarit, proinde apud Euangeliſtam Lucam ætate, & ſapientia, & gratia proficere dicatur. Nam cùm Deus Verbum eſſet, poterat quidem ſtatim à vulua partem eam, quam aſſumpſerat, ad perfecti viri menſuram prouehere: verùm id non procul à prodigio quodam abfuiſſet. Eoque nomine humanæ naturæ menſuras & leges ſequebatur. Qua etiam ratione ſapientia proficere dici queat, non quòd ſapientiæ acceſſionem & incrementum ſuſciperet, quatenus Deus erat, ſed quia ſapientiæ demonſtratio ſimul cum corporis perfectione paulatim ſe porrigebat, & elucebat.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 2. Lucæ: Diſputabat cum Scribis, rogans eos de Lege: & obſtupuerunt omnes. Vides quomodo profecerit in ſapientia, eò quòd noſceretur à multis, & in admiratione eſſet. Emicatio enim ſapientiæ eius, profectus ipſe eſt.

Ad cap 13. Marci: Quòd Dominus ſciuerit diem & horam, manifeſtum, quia ſeculi conditor eſt. Et quo pacto quod fecit neſciret? Verùm vtiliter abſcondit Deus conſummationem vitæ, ſiue omnium in communi, ſiue cuiuſcunque in ſingulari, vt dum incertus eſt finis, ſemper ſolliciti ſimus & anxij, expectantes illum, & timentes ne impræparatis ſuperueniat.

Euthymius. 1080.

Ad cap. 24. Matthæi: *Niſi Pater ſolus.*) Dictio, *ſolus*, in ordine ad creaturas intelligitur, non ad Filium. Si enim *omnia, quæ habet Pater* Filij *ſunt*, ſicut dixit Filius: inter omnia autem eſt vnum, ſcire diem & horam: Filij procul dubio etiam hoc erit. Apud Marcum verò ſcriptum eſt: *Neque Filius, niſi Pater.* Et quidam intelligunt, quòd neque Filius nouit diem illum & horam, vt homo: nam vt Deus, nouit æqualiter cum Patre. Aptius eſt autem, vt ita dicatur: Neque Filius ſcit, niſi Pater videlicet ſciat: quia verò ſcit Pater, ſcit vtique & Filius. *Ego enim*, inquit, *& Pater vnum ſumus.*

Marc. 13.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 1. cap. 9. Diem & horam ſupremi iudicij nemo cognoſcit præter Patrem, & Patri coæternum Filium, atque adeò Spiritum, qui ex Patre procedit.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 18. cap. 30. Agnoitæ dicunt, Deum quidem Verbum omnia noſſe, humanitatem verò ſecundùm ſubſiſtentiam ei vnitam permulta ignorare. Neſcire ſanè horam & diem mundi totius conſummationis, vtpote Patre minorem: propterea quod in Euangelio ſecundùm Matth. & Marcum dicat: *De die autem illa & hora nemo nouit, neque ipſi Angeli in cœlis, neque adeò Filius, præterquam Pater ſolus.* Itaque cum huiuſmodi vocibus primùm Arius & Aëtius & Eunomius hæreſiarchæ, & deinceps alij progreſſi, imperitè ſimul & impiè prolocuti ſunt, alterius eſſe naturæ Patrem, alterius Filium. Et illum quidem principio carentem: hunc autem creaturam, qui temporale principium ſumpſerit, minus per omnia Patri æqualem. Id verò per manus acceptum Themiſtius philoſophus magis etiam confirmauit, & defendit. Liceat autem hæreſin hanc riuum quendam Ariani dogmatis dicere. Ac veteres quidem eius auctores, cùm pietas reluxiſſet, atque inualuiſſet, vnà cum inuento ſuo diſperierunt. Eo verò ipſo tempore Scitiæ malum id magnoperè propagârunt. Non longè autem poſt id rurſum euanuit, & hæreſis ea ignorantiæ profundo immerſa eſt.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Hilarius. 350.

De Trinitate lib. 9. An credibile eſſe poſſit, vt aliquid ex omnibus neſciat, qui omnibus ad id, quòd ſunt atque erunt, auctor eſt. Si enim omnia per Chriſtum, & in Chriſto, & ita per ipſum, vt omnia in ipſo ſint, id quod neque extra eum, neque non per eum eſt, quomodo non etiam in ſcientia eius ſit, cùm plerumque ſcientia ea etiam, quæ neque in ſe, neque per ſe ſint, per virtutem naturæ non neſciæ apprehendat? &c. Cogitationes namque humanas non tantùm præſenti motu incitatas, ſed etiam inſtinctu futuræ voluntatis agitandas Dominus Chriſtus non ignorat, Euangeliſta teſtante: *Sciebat enim Ieſus ab initio, qui eſſent non credentes, & qui eſſet traditurus eum.* Naturæ ergo eius virtus, quæ cognitionem rerum non extantium capit, & quieſcentium adhuc animorum ſubituræ

inquie-

inquietudines non ignorat, id quod per ſe, intraque ſe eſt, neſciſſe exiſtimabitur: & alieni potens, impotens ſui eſſe? De quo dictum meminerimus:
Coloſ. 1. *Omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes.* Vel illud: *Quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per ipſum reconciliari omnia in ipſo.* Cùm igitur omnis in eo ſit plenitudo, & omnia per ipſum & in ipſo reconcilientur, & dies illa reconciliationis noſtræ expectatio ſit: hanc ille diem ignorat, cuius & in ſe tempus eſt, & per ſacramentum eius eſt? &c. Nemo itaque quod per ſe, & intra ſe eſt, neſcit. Chriſtus aderit, & aduentus ſui diem ignorat? Dies ſuus eſt ſecundùm eundem Apoſtolum, quia *Dies Domini ſicut fur noctu aduenit*: & ignoratione eius detineri intelligendus eſt? Humanæ naturæ quod agere definiunt, quantum in ſe eſt, præſciunt, & ſequitur gerendorum cognitio voluntatem agendi: Deus verò natus, quod in ſe: & per ſe eſt, neſcit? Per eum enim tempora, & in eo dies eſt, quia & per ipſum futurorum conſtitutio eſt, & in ipſo aduentus ſui diſpenſatio eſt, &c. Proprium Deo quid aliud, quàm cognitio futurorum eſt? vt res nondum manentes, manſuraſq; poſterius inuiſibilium, ac nondum extantium generum capax naturacontineat. Non patitur autem in nobis Doctor gentium Paulus hanc impijerroris profeſsionem, vt ignoraſſe aliquid Vnigenitus Deus exiſtimetur, ait enim:
Coloſ. 2. *Inſtituti dilectione, in omnes diuitias adimpletionis intellectus in agnitionem ſacramenti Dei Patris & Chriſti, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Deus Chriſtus ſacramentum eſt, & omnes ſapientiæ & ſcientiæ in eo theſauri latent.

Ambroſius. 370.

De fide libro 5. cap. 8. Vnde execrabiles eos, qui iſta commemorant, & à Spiritu ſancto eſſe damnatos, ſcire debemus: (quos enim alios niſi ſpecialiter Arianos, Propheta condemnat!) qui dicunt, quòd Dei Filius neſciat tempora & annos? Non enim eſt aliquid quod ignoret Deus. Si autem Deus Chriſtus, & altiſsimus Chriſtus, *ipſe eſt* enim *ſuper omnia Deus*. Videte quemadmodum S. Dauid huiſcemodi, qui Dei Filio ſcientiam derogent,
Rom. 9. perhorreſcat. Sic enim habes:
Pſal. 72. *In laboribus hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Ideo obtinuit eos ſuperbia eorum, cooperti ſunt iniquitate & impietate ſua; prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorum, tranſierunt in diſpoſitionem cordis.* Vtique condemnat qui ex diſpoſitione cordis æſtimanda quæ diuina ſunt arbitrãtur. Nam Deus nec diſpoſitioni eſt ſubiectus, nec ordini, &c. Ariani quotidie perſtrepunt, omnem in Chriſto ſcientiam eſſe non poſſe: quia ipſe, inquiunt, diei & horæ ſe profeſſus eſt eſſe ignarum. Nonne dicunt, quomodo ſciuit, qui eum non poſſuiſſe ſcire commemorant, niſi quę audierit & viderit, & ea quæ ſpectant ad diuinæ vnitatem naturæ ad infirmitatem quoque ſacrilega interpretatione deriuant? Scriptum eſt, inquiunt:
Matt. 13. *De die autem illa & hora nemo ſcit, neque Angeli cælorum, nec Filius, niſi ſolus Pater.* Primùm veteres non habent codices Græci, quòd *nec Filius ſcit*. Sed non mirum ſi & hoc falsárunt, qui Scripturas interpolauêre diuinas. Qua ratione autem videatur adiectum, proditur dum ad interpretationem tanti ſacrilegij deriuatur. Ponetamen ab Euangeliſtis ſcriptum. Medium vtique nomen eſt Filij. Nam & filius hominis dicitur, vt ſecundùm imprudentiam aſſumptionis noſtræ diem futuri iudicij neſciſſe videatur. Quomodo enim neſciret
Coloſ. 2. diem Dei Filius, cùm *in ipſo ſint theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſconditi?* Quæro autem vtrum ex ſubſtantia, an ex accidenti habuerit ſcientiam? Omnia enim ſcientia aut ex natura, aut ex diſciplina eſt. Ex natura ſuppetit, vt equo currere, piſci natare: hæc enim faciunt antequam diſcant. Ex diſciplina rurſus ſuppetit, natare homini: nam niſi didicerit, ſcire non poterit. Cùm ergo multis animantibus ſuppetant ex natura facere & ſcire quæ non didicerint, quid cenſes de Dei Filio, vtrum ex inſtitutione, an ex natura habeat ſcientiam? Si ex inſtitutione, ergo non eſt natus ſapientia, & ex proceſſu cœpit eſſe perfectus, nec erat ſemper. Quòd ſi naturalem ſcientiam habet, vtique perfectus in principio erat, perfectus ex Patre proceſsit, & ideò præſcientia non eguit futurorum. Non ergo neſciuit diem. Neque enim ſapientiæ Dei eſt ex parte ſcire, & ex parte neſcire. Nam quomodo poteſt neſcire partem, qui fecit omnia, cùm minus ſit ſcire quàm facere? Multa enim ſcimus quæ facere non poſsimus, nec eodem modo omnes ſcimus, ſed ex parte cognoſcimus, &c. Quòd ſi magnum & ſummum arbitrantur ſcire iudicij diem, dicant quid Deo Patre maius aut melius ſit. Patrem igitur Deum nouit, vt ipſe ait, quòd
Matt. 11. *nemo nouit Patrem niſi Filius, & cui Filius voluerit reuelare.* Patrem, inquam, nouit, & diem neſcit? Si ergo creditis quòd Patrem reuelat, & diem non poteſt reuelare? Deinde quia gradus quoſdam facitis, vt Patrem Filio, Filium Spiritui præferatis, dicite mihi vtrum Spiritus ſanctus nouerit iudicij diem. Nihil enim de eo ſcriptum eſt hoc loco. Negatis profectò. Quid ſi
1. Cor. 2. doceo, quod nouerit? Lectum eſt enim: *Nobis autem reuelauit Deus per Spiritum ſuum. Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam alta Dei.* Vtique quia *alta Dei ſcrutatur*, cùm Deus nouerit iudicij diem, etiam Spiritus nouit. Nouit enim omnia quæ Deus nouit, ſicut Apoſtolus declarat, dicens: *Quis enim ſcit hominum, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt? ſic* & quæ Dei ſunt, nemo cognouit, niſi Spiritus Dei. Videte igitur, ne negando Spiritum ſanctum ſcire, negetis & Patrem ſcire. Quæ Dei ſunt, cognouit & Dei Spiritus: quæ autem non cognouit Spiritus Dei, vtique Dei non ſunt. Confitendo igitur quæ Spiritus nouit Dei, quod negatis Filium ſcire, contra veſtram aſſertionem Spiritum Filio præfertis. Verùm non ſolùm ſacrilega iſta, ſed etiam inepta dubitatio. *Vide cætera.*

Hieronymus. 390.

Ad cap. 11 Iſaiæ: *Super hunc florem requieſcet Spiritus Domini*: quia *in ipſo complacuit omnem plenitudinem diuinitatis habitare corporaliter*: nequaquam per partes, vt in cæteris Sanctis, ſed iuxta Euangelium eorum, quod Hebræo ſermone conſcriptum legũt Nazaræi: *Deſcendet ſuper eum omnis fons Spiritus ſancti. Dominus autem Spiritus eſt*: *& vbi Spiritus Domini, ibi libertas.* In eodem Matthæi volumine legimus illud, quod in conſequentibus ſcribitur: *Hic puer meus, quem elegi: electus meus, in quo complacuit anima mea: ponam Spiritum meum ſuper illum: iudicium gentibus proferet*: ad Saluatoris referri intelligentiam, in quo requieuit Spiritus Domini, id eſt, æterna habitatione permanſit: non vt auolaret, & rurſum ad eum deſcenderet: ſed iuxta Ioannis Baptiſtæ teſtimonium iugiter permaneret, qui ait: *Vidi Spiritum deſcendentem quaſi columbam de cælo, & manentem in eo, & ego neſciebam illum*, &c.

Ad cap. 24. Matthæi, ad illa verba: *De die autem illa & hora nemo ſcit, neque Angeli cælorum, niſi ſolus Pater.*) In quibuſdam Latinis codicibus additum eſt: *neque Filius*, cùm in Græcis, & maximè Adamantij & Pierij exemplaribus hoc non habeatur aſcriptum: ſed quia in nonnullis legitur, differendum videtur. Quæpta, Arius, & Eunomius, quaſi ignorantia magiſtri gloria diſcipulorum ſit, dicunt: Non poteſt æqualis eſſe, qui nouit, & qui ignorat. Contra quos breuiter iſta dicenda ſunt: Cùm omnia tempora fecerit Ieſus, hoc eſt, Verbum Dei:
Ioan. 1. *Omnia enim per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt*

nihil:

nihil: in omnibus autem temporibus, etiam dies iudicij sit: qua consequentia potest eius ignorare partem, cuius totum nouerit? Hoc quoque dicendum est. Quid est maius notitia Patris, an iudicij? Si maius nouit, quomodo ignorat quod minus est? Scriptum legimus: *Omnia, quæ Patris sunt, mihi tradita sunt.* Si omnia Patris Filij sunt, qua ratione vnius sibi diei notitiam reseruauit, & noluit eam communicare cum Filio? Sed & hoc inferendum: Si nouissimum diem temporum ignorat, ignorat & penultimum, & retrorsum omnes. Non enim potest fieri, vt qui primum ignorat, sciat quid secundum sit. Igitur quia probauimus non ignorare Filium consummationis diem, causa reddenda est, cur ignorare dicatur. Apostolus super Saluatore scribit: *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.* Quare abscónditi sunt? Post resurrectionem interrogatus ab Apostolis, de die, manifestius respondit: *Non est vestrûm scire tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate.* Quando dicit: *non est vestrûm scire*, ostendit quod ipse sciat, sed non expediat nosse Apostolis: vt semper incerti de aduentu iudicis, sic quotidie viuant, quasi die illo iudicandi sint. Denique & consequens Euangelij sermo id ipsum cogit intelligi: dicens quoque Patrem solum nosse, in Patre comprehendit & Filium. Omnis enim Pater Filij nomen est.

Luc. 10

Colos. 2

Act. 1.

Ad cap. 31. Hieremiæ ad illud: *Mulier circundabit virum.* Absque viri semine, absque vllo coitu fœmina circundabit virum gremio veri sui: qui iuxta incrementa quidem ætatis, per vagitus & infantiam proficere videbitur sapientia & ætate: sed perfectus vir in ventre fœmineo solitis mensibus continebitur.

Augustinus. 400.

De peccatorum meritis & remissione lib. 2. cap. 29. Quis est igitur, qui audeat dicere Dominum Christum tantùm maioribus, non etiam paruulis esse Iesum, qui *venit in similitudine carnis peccati, vt euacuaret corpus peccati*, in quo infirmissimo nulli vsui congruis vel idoneis infantilibus membris anima rationalis miserabili ignorantia prægrauatur. Quam planè ignorantiam nullo modo crediderim fuisse in infante illo, in quo *Verbum caro factum est*, vt habitaret in nobis: nec illam ipsius animi infirmitatem in Christo paruulo fuerim suspicatus, quã videmus in paruulis. Per hanc enim etiam cùm motibus irrationabilibus perturbantur, nulla ratione, nullo imperio, sed dolore aliquando, vel doloris terrore cohibentur: vt omninò videas illius inobedientiæ filios, quæ mouetur in membris repugnans legi mentis.

Lib. 15. de Trinitate cap. 14. Verbum Dei Patris, vnigenitus Dei Filius, per omnia Patri similis & æqualis, Deus de Deo, lumen de lumine, sapientia de sapientia, essentia de essentia: est hoc omninò quod Pater, non tamen Pater: quia iste Filius, ille Pater. Ac per hoc nouit omnia, quæ nouit Pater, sed ei nosse de Patre est sicut esse. Nosse enim & esse illi vnum est, &c. Nouit omnia Deus Pater in seipso, nouit in Filio, sed in seipso, tanquam seipsum in Filio, tanquam Verbum suum, quod est de his omnibus, quæ sunt in seipso. Omnia similiter nouit & Filius, in se scilicet, tanquam ea, quæ nata sunt de ijs, quæ Pater nouit in seipso. In Patre autem tanquam ea, de quibus nata sunt, quæ ipse Filius nouit in seipso. Sciunt ergo inuicem Pater & Filius, sed ille gignendo, iste nascendo. Et omnia quæ sunt in eorum scientia, in eorum sapientia, in eorum essentia, vnusquisque eorum simul videt: non particularim, aut singillatim, velut alternante conspectu hinc illuc, & inde huc, & rursus inde, vel inde in aliud, atque aliud, vt aliqua videre non possit, nisi non videns alia: sed, vt dixi, simul omnia videt, quorum nullum est quod non semper videt.

Prosper Aquitanicus. 450.

De promissionibus & prædictionibus part. 2. c. 31. Christus cùm omnia nôrit, aliqua se nescire simulat, vt est illud de Lazaro: *Vbi posuistis illum?* Et: *De die & hora nemo scit, neque Angelus, neque Filius*: cùm eo die & ea hora ipse venturus sit Filius. Et illud: Narrantibus duobus discipulis de passione eius, & dicentibus ei: *Nescis quæ facta sunt in Hierusalem ante tertium diem?* Et ipse in quo facta sunt, nescienti similis dicit: *Quæ?* sed hæc quæ cælantur, aut in magno aguntur mysterio, aut intentio cordis extenditur in Deum, vt quantum non capit, auidius nosse quærat: & cùm quæsita non intellexerit, amplius metuat, sciens diuinum esse atque profundum, quicquid mortalibus nosse fuerit denegatum.

Ioan. 11. Matt. 24. Luc. 22.

Fulgentius. 500.

Responsione 3. ad Ferrandum Diaconum: Quòd si animæ Christi non ad mensuram dedit Deus spiritum, necesse est vt nihil minus habeat sapientiæ, nihil minus scientiæ. Spiritus enim ille, *Spiritus est sapientiæ & intellectus, consilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis.* Ac per hoc non solùm ad diuinitatem Christi, sed ad eius quoque animam illa perfectionis prærogatiua pertinet, quam ipsi Christo B. assignat Apostolus, dicens: *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.* Si enim non ad mensuram accepit spiritum sapientiæ & scientiæ, necesse est, vt omnes thesauros sapientiæ & scientiæ habeat. Quòd si ei aliquid eius plenitudinis demitur, consequens est, vt ad mensuram accepisse spiritum prædicetur.

Colos. 2.

Primasius. 540.

Cap. 19. in Apocalyp. Quòd si quid solus Filius nosse dicitur, omnis prorsus Trinitas scire doceatur: sicut etsi quid Pater solus scire narratur, cum sua procul dubio Sapientia, quæ est Christus: vel cum suo Spiritu, qui Patris & Filij dicitur, nosse probetur. Nam cùm diem iudicij solus Pater nosse perhibetur, scire profectò & Filius, & Spiritus sanctus non negatur. Et quòd in Euangelio dicit, diem iudicij neque Filium, sed Patrem solum scire, illa regula locutionis hoc dicitur, qua sciendo aliquid loquentes facit, & nesciendo efficit nescientes.

Cassiodorus. 550.

Ad Psalmum 9. Licet per quædam indicia frequenter videantur edicta, quando tamen veniant, hominibus incognita habentur. De ipso enim die Dominus in Euangelio dicit: *De die autem illa & hora nemo scit, neque Angeli, neque Filius, nisi solus Pater.* De quo loco beatissimi Patres Hilarius, & Augustinus, Ecclesiæ sanctæ lumina, plurima & luculenta dixerunt: iudicantes esse nefarium, si illa omnipotens Verbi humanario aliquid de futuris ignorasse putaretur, quod Patrem scire prædicauit. Nam cùm Petrus in Euangelio dicat: *Domine, tu omnia nosti: tu scis, quia amo te.* Item ipse Dominus dicat: *Omnia, quæ habet Pater, mea sunt*, vtique Patris omnia non haberet, si quod Pater nosset, ille nesciret: sed ita salutariter ac veraciter credendum esse docuerunt, vt per Metonymiam, quæ in Scripturis sacris sæpiùs inuenitur, debeat intelligi, quòd vtiliter sitos faciat nescire subiectos. Nam in Genesi Abrahamo Deus dicit: *Nunc cognoui, quoniam times Dominum Deum tuum*: id est, nunc te cognoscere feci. sic & hîc positum est, nescio, id est, nescire vos facio. Nam ipse Dominus alibi similiter dicit: *Nescio vos*: cùm vtique quos damnabat ignorare non poterat. Denique interrogatus de ipso articulo dicit: *Non est vestrûm nosse tempora, vel momenta*: non enim dixit, non est meum: sed, *non est vestrûm*: sic vtrumque seruatum est, vt & homines ignorarent, quæ illos non oportebat agnoscere: & hoc Dei Filius nequaquam carnis infirmitate

Marc. 13.

Ioan. 21.

Ioan. 16.

Gen. 22.

Matt. 25.

Luc. 21. Act. 1.

non

non sciret. Quòd si maiestatem illam (quod dici nefas est) texisse ignorantiam suspicemur, fortior vtique inueniretur ignorantia, quàm diuina natura, quæ (vt stultè dicam) opprimere valuit prouidentiam, per quam omnia sunt creata. Sed cùm hæc nimis doceantur absurda, credere dignũ est, totam Trinitatem, cui vna atque omnipotens natura est, omnium rerum indefessam semper habere notitiam.

Gregorius Magnus. 590.

Lib.8. Epist.42. ad Eulogium Patriarcham Alexandrinum, qui scripsit contra Agnoitas: Ita doctrina vestra per omnia Latinis Patribus concordauit, vt mirum mihi non esset, quod in diuersis linguis Spiritus non fuerit diuersus, &c. De eo verò quòd scriptum est: *Quia diem & horam neque Filius neque Angeli sciunt*: omninò rectè vestra sanctitas sensit, quoniam non ad eundem Filium, iuxta hoc quod caput est, sed iuxta corpus eius, quod sumus nos, est certissimè referendum. Qua de re multis in locis idem B. Augustinus eo sensu vtitur: Dicit quoque & aliud, quod de eodem Filio possit intelligi: quia Deus omnipotens aliquando more loquitur humano, sicut ad Abraham dicit: *Nunc cognoui, quia times Deum*. Non quia se Deus tunc timeri cognouerit: sed quia tunc eundem Abraham fecit agnoscere, quia Deum timeret. Sicut enim nos diem lætum dicimus, non quòd ipse dies lætus sit, sed quia nos lætos facit: ita & omnipotens Filius nescire se dicit diem, quem nescire facit, non quòd ipse nesciat diem, sed quia hunc sciri minimè permittat. Vnde & Pater solus dicitur scire, quia consubstantialis ei Filius, ex eius natura, qua est super Angelos, habet vt hoc sciat, quod Angeli ignorant. Vnde & hoc intelligi subtilius potest: quia incarnatus Vnigenitus, factusq; pro nobis homo perfectus, in natura quidem humanitatis nouit diem & horam iudicij, sed tamen hunc non ex natura humanitatis nouit. Quod ergo in ipsa nouit, non ex ipsa nouit qua Deus est homo factus: diem & horam iudicij non nisi per deitatis suæ potentiam nouit: Sicut & in nuptijs cùm Mater Virgo diceret vinum deesse, respondit: *Quid mihi & tibi est mulier? Nondum venit hora mea*. Neque enim Iesus Angelorum Dominus horæ subiectus erat, qui inter cuncta, quæ creauerat, horas & tempora fecerat: sed quia Mater Virgo, cùm vinum defuit, per eum miraculum fieri volebat, statim ei responsum est: *Quid mihi & tibi est mulier?* ac si apertè diceret, Vnde facere miraculum possum, hoc mihi ex Patre, non ex matre est. Ex matre enim mori poterat, qui ex natura Patris miracula faciebat, &c. Itaque scientiam, quam ex humanitatis natura non habuit, ex qua cum Angelis creatura fuit, hanc se cum Angelis, qui creaturæ sunt, habere denegauit. Diem ergo & horam iudicij scit: quia Deus & homo. Res autem valde manifesta est: quia quisquis Nestorianus non est, Agnoita esse nullatenus potest. Nam qui ipsam Dei sapientiam fatetur incarnatam, qua mente valet dicere, esse aliquid quod Dei sapientia ignoret? Scriptum est: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt*. Si *omnia*, proculdubio etiam dies iudicij & hora. Quis ergo ita desipiat, vt dicere præsumat, quia Verbum Patris fecit quod ignorat? Scriptum quippe est: *Sciens Iesus, quia omnia dedit ei Pater in manus*. Si *omnia*, profectò diem iudicij horam. Quis ergo ita stultus est, vt dicat, quia accepit Filius in manibus, quod nescit? De eo verò loco, in quo mulieribus de Lazaro dicit: *Vbi posuistis eum?* Ipsa specialiter sensimus, quæ sensistis: quia si negant scisse Dominum vbi fuerat Lazarus sepultus, atque ideo requisisse, proculdubio compellentur fateri, quia nescisse Dominus, in quibus locis se Adam & Eua post culpam absconderant, cùm in Paradiso dixerat: *Adam vbi es?* aut cùm Cain corripuit, dicens: *Vbi est Abel frater tuus?* Qui si nesciebat, cur protinus adiunxit? *sanguis fratris tui de terra clamat ad me?*

Marc. 13.

Gen. 22.

Ioan. 2.

Ioan. 1.

Luc. 10

Ioan. 11.

Gen. 3.

Gen. 4.

Iulianus Toletanus. 680.

Lib.3. Prognost. cap.1. Iudicij tempus vel diem Dominus nobis voluit esse incognitum: Sic enim interrogantibus se de vltimo die discipulis, atque dicentibus, *quod signum aduentus tui erit, & consummationis seculi?* Respondisse eundem Dominum legimus: *De die autem illa & hora nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater solus*: quanquam hoc ipsum, quod se dicit nescire, non arbitrandus est hoc ipsum Filius ignorasse: sed quòd sic sciat, vt nolit alijs dicere. Nam dum dicit ipse Dominus per Prophetam: *Dies vltionis in corde meo*: indicat se quidem scire, sed nolle alijs indicare.

Matt. 24.

Isa. 63.

Beda. 700.

Dominica 1. post Epiphaniam: *Et Iesus proficiebat sapientia & gratia apud Deum & homines*. Natura veræ humanitatis indicat, in qua proficere ad tempus voluit, qui in diuinitate idem est, *& annis non deficiens*. Iuxta hominis quippe naturam proficiebat sapientia, non quidem ipse sapientior ex tempore existendo, qui à prima conceptionis hora spiritu sapientiæ plenus permanebat, sed eandem, qua plenus erat, sapientiam cæteris ex tempore paulatim demonstrando. Iuxta hominis naturam proficiebat ætate, quia de infantia ad pueritiam, de pueritia ad iuuentutem, consueto hominibus crescendi ordine peruenit. Iuxta hominis naturam proficiebat gratia, non ipse per accessum temporis accipiendo, quòd non habebat, sed pandendo donum gratiæ quod habebat. Et bene cùm dictum esset: *quia Iesus proficiebat sapientia, ætate, & gratia*, adiunctum est, *apud Deum & homines*: quia quantum proficiente ætate hominibus sapientiæ & gratiæ, quæ sibi inerat, dona patefaciebat: tantum eos ad laudem Dei Patris semper excitare curabat, peragens ipse, quod cæteris agendum præcepit.

Psal. 101.

Ad cap. 13. Marci: *De die autem illa*, &c. Gaudet Arius & Eunomius, quasi ignorantia magistri gloria discipulorum sit, & dicunt: Non potest æqualis esse, qui nouit & qui ignorat. Cùm verò omnia tempora fecerit Iesus, hoc est, Verbum Dei: (*omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*:) in omnibus autem temporibus etiam dies iudicij sit, qua consequentia potest eius ignorare partem, cuius totum nouerit? Causa ergo reddenda est cur ignorare dicatur. Apostolus super Saluatore scripsit: *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi?* Quare *absconditi?* Post resurrectionem interrogatus ab Apostolis de die iudicij, manifestius respondit: *Non est vestrum scire tempora & momenta, quæ Pater posuit in sua potestate*. Quando dicit, *non est vestrum scire*, ostendit, quòd ipse sciat, sed non expediat nosse Apostolis, vt semper incerti de aduentu iudicis, sic quotidie viuant, quasi die illa iudicandi sint. Denique & consequens Euangelij sermo idipsum cogit intelligi. Docens quoque Patrem solum nosse, in Patre comprehendit & Filium. Omnis enim Pater Filij nomen est.

Act. 1.

Alcuinus. 750.

Lib. 2. de Trinitate cap. 12. *De die & hora nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater*. Hoc enim genere locutionis nescire dicitur Filius, quia nescientes fecit, quod vtile illis fuit nescire id est, quod non ita sciebat, vt eos scire fecisset, quia vtilius illis fuit diem iudicij nescire, quàm scire, vt semper parati essent & vigilantes, dum, qua hora dies Domini, quasi fur, veniret, paratos inueniret eos.

Ambroſius Anſbertus. 760.

Lib.9.in Apocalypſin: Quòd ſolus Pater diem iudicij ſcire narratur, qui ab hac cognitione Sapientiam ſeparet Patris, in qua hoc ipſum nouit? Quis ab hac cognitione ſeparet Spiritum Patris eiusq; Sapientiæ, qui *ſcrutatur etiam profunda Dei?* Poteſt etiam in eo, quòd Filius diem iudicij neſcire ſe dicit, illa locutionis regula intelligi, qua ſciendo aliquid ſcientes facit, & neſcientes efficit neſciendo.

Haymo. 820.

Lib.7. in Apocal. cap.19. *Habens nomen ſcriptum, quod nemo nouit, niſi ipſe.* Valde perplexa oritur quæſtio, nunquid Filius ſcire aliquid poteſt, quod neſciat Pater aut Spiritus ſanctus? Non omninò, quia quorum inſeparabilis eſt ſubſtantia, inſeparabilis eſt & ſcientia, ideoq́ue quod ſcit Filius, ſcit Pater, & ſcit Spiritus ſanctus. Atque ideò, cùm Filius aliquid ſcire dicitur, omnis prorſus Trinitas ſcire docetur: & quod ſolus Pater ſcire narratur cum ſua Sapientia, quæ Chriſtus eſt, & ſuo ſuæq́ue Sapientiæ Spiritu noſſe probatur: & quicquid Spiritus ſanctus perhibetur ſcire, omninò cum Patre & Filio, quorum Spiritus eſt, ſcire creditur. Nam quod in Euangelio Dominus dicit: *De die autem illa nemo ſcit, niſi Pater*: non eſt ita intelligendum, quòd aliquid ſciat Pater quod neſciat Filius, qui vtique Patris eſt Sapientia. ſed potius ita, quod neſcire Filius dicitur, neſcientes homines reddere, ſicut & ſcire dicitur, aliquid ſcientes homines facere. Vnde eſt: *Tentat vos Deus veſter, vt ſciat*, (id eſt, vt ſcire vos faciat,) *ſi diligatis eum, an non.* Cùm ergo interrogaſſent eum Apoſtoli de die iudicij, & eis non ipſum diem indicauit, per hoc vtique neſcire ipſum dicitur diem, quia eos neſcientes reddidit. Neque enim ille ignorare poteſt diem, à quo omnis factus eſt dies: nec poteſt aliquod eſſe tempus, quod eum lateat, per quem facta ſunt omnia tempora.

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 890.

Cap. 20. Erat plenitudo diuinitatis in anima Chriſti, erat & plenitudo ſapientiæ in anima Chriſti, & ex plenitudine ſapientiæ plenè ſapiens erat anima Chriſti: proinde vna eſt ſapientia Dei, qua ſapiens eſt anima Chriſti, nec participando ſapiens, vt hoc vel illud in illa, & per illa ſapiat, ſed plenitudinem habendo, vt totum poſſideat. Anima Chriſti accepit plenitudinem virtutis, imò totum quod Deus eſt accepit, non vertibilitate naturæ, ſed vnitate perſonæ.

Radulphus Ardens. 1050.

Dominica 1. poſt Epiphaniam: Quòd ætate ſecundùm naturam humanitatis proficiebat, apparet. Sed quomodo, fratres mei, qui ab æterno ſapientia plenus erat, ſapientia & gratia proficiebat? Proficiebat quidem non ſibi, ſed alijs ſapientia & gratia, dum eas paulatim hominibus declarabat. Vnde Deus Pater glorificabatur, & homines mirabantur.

Petrus Damianus. 1050.

Epiſt. 4. ad Deſiderium Abbatem Caſſinenſem cap.1. *De die autem illa vel hora nemo ſcit, nec Angelus in cælo, nec Filius, niſi Pater.* Hoc proculdubio intelligendum eſt, quòd diſcipulis hoc tantummodò neſciat, qui ſibi nihil prorſus ignorat. Cùm enim Ieſus, Verbum videlicet Patris, tempora cuncta condiderit, (*omnia* ſiquidem *per ipſum facta ſunt*,) quali conſequentia, qui totum nouit, diem iudicij pariter & finem temporis ignorabit? Sed ſuper eodem Saluatore ſcribit Apoſtolus: *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Cur autem abſconditi, niſi quia non omnibus palam manifeſti? Nam de eodem iudicij die poſt reſurrectionem à diſcipulis inquiſitus ait: *Non eſt veſtrum noſſe tempora, &c.* ac ſi dicat: Non vobis expedit noſſe, quatenus dubietatis iſta ſuſpenſio in operibus pietatis vos magis ac magis ſemper exerceat, & ab omni, (ſi qua poſſet obrepere,) vanitate defendat. Scit ergo ſibi, quod neſcit Apoſtolis: qui in hoc proculdubio probat ſe cum Patre, (cum quo videlicet vnum eſt,) hoc noſſe, cùm denuntians, ait: *Ego & Pater vnum ſumus.* Sic enim iuxta verbi ſonum, aſſerit ſe quaſi neſcire quod Pater, ſicut aliquando ſignificatur quodammodo non habere quod Pater.

Matt.24. Coloſ.2 Act.1. Ioan.10

Anſelmus. 1080.

Lib.2.Cur deus homo, cap.13. Verùm in hac ſimilitudine, quam habere debet cum hominibus, dic vtrum ignorantiam quoque, ſicut alias infirmitates noſtras, habiturus ſit? *A.* Quid dubitas de Deo vtrum ſit omnia ſciens? *B.* Quia quamuis ſit immortalis futurus ex diuina natura, mortalis tamen erit ex humana. Cur igitur non ſimiliter poterit ille homo eſſe verè ignorans, ſicut verè mortalis erit? *A.* Illa hominis aſſumptio in vnitatem perſonæ non niſi ſapienter à ſumma Sapientia fiet, & ideò non aſſumet in homine, quod nullo modo vtile, ſed valde noxium eſt ad opus, quod idem homo facturus eſt. Ignorantia namque ad nihilum illi vtilis eſſet, ſed ad multa noxia: Quomodo enim tot ac tanta opera, quæ facturus eſt, faciet ſine ſumma ſapientia? aut quomodo illi homines credent, ſi eum ſcient neſcium? ſi autem neſciet, ad quid erit illi vtilis ignorantia illa? Deinde ſi nihil amatur, niſi quod cognoſcitur: ſicut nihil erit boni, quod non amet, ita nullum bonum erit, quod ignoret, &c.

Rupertus Tuitienſis 1120.

De Trinitate & operibus eius commen. in Geneſin lib. 6.cap.19 Hãc infantiam puer Ieſus ſpiritualiter exceſſit, teſtante Luca, cùm dicit: *Et Ieſus proficiebat ſapientia, ætate apud Deum & homines*: non quòd aliquid antea neſcierit, cùm ſit ipſa Sapientia Dei, ſed quia paulatim de carnalibus legis cæremonijs intermittens ſermonem, ferebat pueros ad perfectionem.

Luc. 2.

De operibus Spiritus ſancti libro 1.capite 29. Si plenus Spiritu ſancto Ieſus, ſi tota in eo columba manet, ſi *in ipſo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter*, quomodo quippiam neſcire, aut quippiam non poſſeſe ipſe fatetur? Dicit enim: *De die autem illa vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque Filius, niſi ſolus Pater.* Et apud Ioannem: *Amen dico vobis, non poteſt Filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit Patrem facientem.* Item: *Non poſſum ego à me facere quicquam, ſicut audio, iudico.* Primùm *de die illa* quærimus, cur vel quomodo dixerit, *nemo ſcit, neque Angeli, neque Filius, niſi Pater ſolus.* Si enim hic in ſolo Patre vnam tantùm perſonam intelligimus, & proinde neque Filium, neque hunc Spiritum ſanctum de die illa ſcire arbitramur, profectò Patris, & Filij, & Spiritus ſancti vnitatem in diuinitate, æqualitatem in maieſtate non tenemus. Et vbi erit, quòd Filio per os Petri Apoſtoli vniuerſa dicit Eccleſia: *Domine tu omnia noſti?* vbi erit, quòd de hoc Spiritu ſancto Paulus Apoſtolus dicit: *Spiritus omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei?* Ergo fidelius ac reuerentius ſuſcipiendum eſt, quod dicitur: *De die autem illa nemo ſcit, neque Angeli neque Filius.* Et quidem fideliter dicimus, *neque Filius ſcit*, id eſſe, non vos ſcire facit. Sed aduerſus contentiones Arianas non hoc ſatisfacit. Nam neque Pater nos ſcire facit. Igitur vt firmius atque ſanius teneamus, quod dixit, conſulamus intentionem dicentis, ſimulq; & illud quæramus, modus ſciendi vtrum ſimplex, aut multiplex ſit. Hoc iam citiùs occurrit, quia multiplex eſt. Dicimur enim ſcire, quod intelligimus, ſcire, quod non improbamus, ſcire, quod

Mat. 24. Ioan. 5. Ioan. 21 1.Cor.2

experti

experti sumus. Modi isti in Deo plurimum differunt, si ritè aduertis. Primo videlicet modo, vnus Deus Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, semper omnia scit. Secundo modo, bona semper sit, mala semper nescit. Tertio modo, quædam bona, siue quædam mala aliquando scit, aliquando nescit.

Gen. 22. Bona, cùm verbi gratia ad Abraham dicit: *Nunc cognoui, quòd timeas Deum, & non pepercerit vnigenito filio tuo propter me.* Nam quod erat in Abraham, id est, timorem Domini, nunc se cognouisse perhibuit, eo nimirum quo prius non cognouerat modo, scilicet experimento. Mala verò, cùm itidem

Gen. 18. exempli gratia ad Abraham dicit? *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum multiplicatus, & peccatum eorum aggrauatum est nimis: descendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, aut non ita vt sciam.* Nam quod erat malũ, & pessimum scire volebat, eo quo prius nesciebat modo, id est, experimento. Quod & factum est. Illo nempe protinus sciuit modo, quia quo scelere solebant furere in viros, eodem furentem in ipsum dicebãt Loth:

Gen. 19 *Vbi sunt viri, qui introierunt ad te nocte? Educ illos huc, vt cognoscamus eos.* Cùm itaque tres sint modi scientiæ, vel cognitionis Dei, vt iam sciamus iuxta quem modum dixerit, *De die autem illa nemo scit, neq; Angelus in cælo, neque Filius, nisi Pater solus*, quæramus intentionem dicentis, & ipsa quoque citò quærentibus occurrit, quia nimirum pro inculcando nobis metu illius diei vel aduentus sui, & consummationis seculi hoc dixit.

Bernardus. 1130.

Homilia 2. super Missus est, &c. Virum dixerim fuisse Iesum, non solùm cùm iam diceretur *Vir Propheta potens in opere & sermone*, sed etiam cùm tenera adhuc infantis membra Dei mater blando vel foueret in gremio, vel gestaret in vtero. Vir igitur erat Iesus necdum etiam natus, sed sapientia non ætate: animi vigore, non viribus corporis: maturitate sensuum, non corpulentia membrorum. Neque enim minus habuit sapientiæ, vel potius nõ minus fuit sapientia Iesus conceptus, quàm natus: paruus, quàm magnus. Siue ergo latens in vtero, siue vagiens in præsepio, siue iam grandiusculus interrogans Doctores in templo, siue iam perfectæ ætatis docens in populo, æquè profectò plenus fuit Spiritu sancto. Nec fuit hora in quacunque ætate sua, qua de plenitudine illa, quam in sui conceptione accepit in vtero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adijceretur: sed à principio perfectus, à

Esa. 11. principio, inquam, *plenus* fuit *spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis, & spiritu timoris Domini.* Nec te moueat, quod de illo legis in alio loco:

Luc. 2. *Iesus autem proficiebat sapientia & ætate, & gratia apud Deum & homines.* Nam quod de sapientia & gratia hic dictum est, non secundùm quod erat, sed secundùm quod apparebat, intelligendum est: non quia videlicet aliquid ei nouum accideret, quod ante non haberet: sed quod accidere videretur, quando volebat ipse vt videretur. Tu homo cùm proficis, non quando, nec quantum vis proficis, sed te nesciente tuus moderatur profectus, tua vita disponitur. At verò puer Iesus, qui disponit tuam, ipse disponebat & suam: & quando volebat, & quibus volebat, sapiens apparebat: quando, & quibus volebat sapientior: quando, & quibus volebat sapientissimus: quamquam in se nunquam esset nisi sapientissimus. Similiter & cùm semper omni gratia plenus fuisset, siue quam apud Deum, siue quam apud homines habere deberet, pro suo tamen arbitro eam nunc plus nunc minus ostentabat, prout cernentium vel meritis congruere, vel saluti expedire sciebat. Constat ergo quia semper Iesus virilem animum habuit, etsi semper in corpore vir non apparuit. Cur denique dubito virum fuisse in vtero, quem inibi Deum fuisse non ambigo? Minus quippe est esse virum, quàm esse Deum.

Tractatu de duodecim gradibus humilitatis & superbiæ. Non debet absurdum videri, si dicitur Christũ non quidem aliquid scire cœpisse, quod aliquando nescierit: scire tamen alio modo misericordiam ab æterno per diuinitatem, & aliter in tempore didicisse per carnẽ. Vide ne & simili locutionis modo illud dictum sit, quod Dominus requirentibus discipulis de die vltimo se nescire respondit. Nam quomodo diem illum ille nesciebat, *in quo omnes sapientiæ & scientiæ thesauri sunt abscondit?* Cur ergo se scire negabat, quod certum est quia nescire non poterat? Nunquid fortè mendaciter eos voluit celare, quod vtiliter non valuit innotescere? Abfit. Sicut nihil ignorare poterat, cùm sapientia sit: sic nec mentiri, cùm veritas sit. Sed volens discipulos ab inutilis inquisitionis curiositate compescere, quod inquirebant, se scire negauit: non omni modo quidem, sed tali quodam modo, quo negare veraciter potuit. Nam etsi suæ diuinitatis intuitu æquè omnia, præterita scilicet, præsentia, atque futura perlustrando, diem quoque illum palam habebat: non tamen vllis carnis suæ sentibus experiendo agnouerat. Alioquin iam spiritu oris sui Antichristum interfecerat: iam auribus sui corporis Archangelum vociferantem, & tubam sonantem, in quo strepitu mortui suscitandi sunt, audierat: iam oculis suæ carnis oues hœdosq; qui ab inuicem segregandi sunt, perspexerat. Denique vt intelligas, quòd illa tantùm cognitione, quę per carnem fit, se illum diem nescire perhibuerit, vigilanter respondens, non ait: Nec ego scio: sed,

Mare. 13. *nec ipse*, inquit, *filius hominis scit.* Quid est *filius hominis*, nisi nomen assumptæ carnis? Quo siquidem nomine intelligi datur, quia dicens se aliquid nescire, nõ iuxta quod Deus est, sed secundùm hominem loquitur.

Hugo Victorinus. 1130.

De sacramentis fidei lib. 2. part. 1. c. 6. Eadem anima Christi sicut plenam & perfectam Dei sapientiam vnitam habuit, ita plenè & perfectè ex ipsa & per ipsam sapientiam sapiens fuit, nec tamen ipsi sapientiæ natura æqualis fuit: quia longè aliud est sapientia sapere, atque aliud sapientiam esse. Ex quo enim humanitati diuinitas coniuncta est, ex ipsa diuinitate humanitas accepit per gratiã totum, quod diuinitas habuit per naturam: ita vt secundùm illam ineffabilem vnionem & Dei esset in humanitate sua totum, quod humanitatis erat: & hominis esset in diuinitate sua totum, quod diuinitatis erat. Sic ergo humanitatem Verbi in anima rationali, à prima conceptione sua, ex ineffabili vnione diuinitatis plenam & perfectam sapientiam, & potentiam, & virtutem, & bonitatem accepisse credimus: & ipsam sicut in vnione diuinitatis inseparabiliter, sic in ipsa, quæ ex vnione diuinitatis erat, plenitudine virtutes incommutabiliter permansisse confitemur. Neque enim idcirco Deus homo inter homines conuersari voluit, vt quasi per interualla temporum sapientia aut virtute proficiens meritum sibi compararet, & seipso melior fieret: sed vt ea sapientia & bonitate, quam ipse in diuinitate sua plenam & perfectam semper habuit, & in humanitate sua plenam & perfectam semel & simul accepit, dispensationem salutis humanæ secundùm ineffabilem ordinationem suam compleret. Quapropter id, quod

Luc. 2. dicit Euangelista, quòd *proficiebat Iesus ætate, sapientia, & gratia*, non ita accipitur, quasi in semetipso melior factus, sed quia hominibus, quam ipse habebat, sed latebat, sapientiam & gratiam, prout ratio temporum postulabat, magis semper ac magis aperuit.

Richardus Victorinus. 1140.

Lib.1.de Emmanuele cap.10. Sed quid mirum eſt, ſi homo factus eſt velut Deus, quandoquidem homo factus eſt verus Deus? Certè ſi homo Chriſtus eſt Deus, imò quia veraciter eſt Deus, eandem diuinitatem habet, quam habet Pater, & Spiritus ſanctus: ergo & eandem potentiam: ergo & eandem ſapientiam. Ergo & eodem modo ſapit homo Chriſtus, quo Pater & Spiritus ſanctus.

Petrus Lombardus 1140.

Lib.3.diſt.14. littera B. Dicimus animam Chriſti, per ſapientiam ſibi gratis datam, in Verbo Dei, cui vnita eſt, quod etiam perfectè intelligit, omnia ſcire quæ Deus ſcit, ſed non omnia poſſe quæ poteſt Deus: nec ita clarè & perſpicuè omnia capit vt Deus: & ideo non æquatur Creatori ſuo in ſcientia, etſi omnia ſciat, quæ & ipſe: nec eſt eius ſapientia æqualis ſapientiæ Dei: quia illa multo dignior eſt, dignius & perfectius omnia capit, quàm illius animæ ſapientia. Ergo & in ſcientia maiorem habet ſufficientiam Deus, quàm anima illa, quæ dignior eſt omni creatura.

Littera C. Scit anima Chriſti omnia quæ Deus ſcit in Verbo Dei, quod liquidius & præſentius omni creatura contemplatur, vt ei vnita: in quo etiam Angeli, & quæ Dei ſunt, & quæ futura ſunt cognoſcunt.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Lib.5. epiſt.3. In Chriſto Dei & Mariæ Filio verè Col.1. *ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſconditi:* vnde nec aliquid eum, ſicut Deum, in creaturis latere, nec quicquam eorum, quæ in cœlis, quæ in terris, quæ inſuper apud inferos aguntur ignorare poſſibile eſt. Qui enim ſolus Creator eſt omnium, ſolus & rector & cognitor eſt vniuerſorum.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In die S. Pentecoſtes: Spiritus dicitur ſcire, quia facit nos ſcire: ſicut & Filius de die illa dicitur neſcire, quia non facit ſcire.

Alexander Aleſius. 1240.

Part.3.q.25.art.5.m 2. Cùm dicitur, (*neque Filius,*) iſtud intelligitur de filio pro corpore ſuo, quod eſt Eccleſia, vnde cùm dicit: (*niſi ſolus Pater,*) non excluditur filius, neque Spiritus ſanctus: quia in notitia Patris eſt notitia Filij, & Spiritus ſancti: ideo non poteſt excludi: ſed fit excluſio ipſius corporis Eccleſiæ, ſcilicet Angelorum & hominum, cuius eſt caput, cùm dicitur: (*neque Filius.*) Et hoc eſt, quod dicit Auguſtinus libro de Verbis Domini: Cùm dixit, *Pater ſcit,* ideo hoc dixit, quia in Patre & Filius ſcit: neſcit tamen Filius, id eſt, corpus eius in terra poſitum, quod eſt Eccleſia, &c. Sed nunc quæritur: Chriſtus homo nunquid nouit illam diem? Quia videtur quod ſic: quoniam Coloſſ.2. habetur, quòd *in Chriſto ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi.* Quid eſt ergo, quòd dicit, *Nemo?* Dicendum eſt ad hoc ſecundùm B. Gregorium, qui dicit: Nouit Vnigenitus horam iudicij, ſed non ex natura humanitatis, hoc eſt ex generali natura humanitatis: quia tunc alij homines ſcirent: ſed ex virtute diuinitatis, influente ſuper illum hominem. Cùm ergo dicit, *nemo nouit,* &c. per hoc non excluditur Chriſtus homo à notitia illius diei: ſed per hoc excluditur, quòd non ex virtute humanitatis ipſam habet, ſed ex virtute diuinitatis.

Hugo Cardinalis. 1245.

Ad cap.13. Marci: *Nemo ſcit.*) Hieronymus oſtendit, non de Vnigenito, ſed de adoptiuo filio hoc dixiſſe. Nulli enim ſanctorum hominum huius diei notitiam conceſſum eſt habere, quod ſolus Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, hoc eſt, vnus Deus in ſua ſcientia habet alijs incognitum. Vnde Coloſſ.2. *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Act. 1. *Non eſt veſtrum noſſe tempora, articulos temporum, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* Hilarius: Filius & Spiritus ſanctus, quia non ſunt à ſe, de die illa neſciunt à ſe: Pater autem, quia à ſe eſt, ſcit à ſe.

Thomas Aquinas. 1250.

In compendio Theologiæ cap.242. Quia in Marco legitur: *Neque Filius de die illa aut hora ſcit,* ſumpſerũt aliqui errandi materiam, dicentes, Filium Patre minorem, quia ea ignorat, quæ Pater nouit. Poſſet autem hoc euitari vt diceretur, quòd Filius hoc ignorat ſecundùm humanam naturam aſſumptam, non autem ſecundùm diuinam, ſecundùm quam vnam ſapientiam habet cum Patre, vel, vt expreſſius dicatur, eſt ipſa ſapientia in corde concepta. Sed hoc inconueniens videretur, vt Filius etiam ſecundùm naturam aſſumptam diuinum ignoret iudicium, cùm eius anima, Euangeliſta atteſtante, plena ſit gratia: nec etiam videtur habere rationem, vt cùm Chriſtus poteſtatem iudicandi acceperit, quia filius hominis eſt, tempus ſui iudicij ſecundùm humanam naturam ignoret. Non enim omne iudicium Pater ei dediſſet, ſi determinandi temporis ſui aduentus eſſet ei ſubtractum iudicium. Eſt ergo hoc intelligendum ſecundùm vſitatum modum loquendi in Scripturis, prout dicitur tunc Deus aliquid ſcire, quando illius rei notitiam præbet, ſicut dixit de Abraham Geneſ.22. *Nunc cognoui,* &c. non quòd tunc inciperet noſcere, qui omnia ab æterno cognoſcit, ſed quia eius deuotionem per illud factum oſtenderat. Sic igitur & Filius dicitur diem iudicij ignorare, quia notitiam diſcipulis non dedit, ſed eis reſpondit Act.1. *Non eſt veſtrum noſſe tempora,* &c. Pater autem iſto modo non ignorat, quia ſaltem huius rei notitiam dedit Filio per generationem æternam.

Richardus Mediauillanus. 1280.

Lib.3 diſtinct.14.art.2.q.4. Anima Chriſti dicitur ſcire omnia, quæ Deus ſcit, quantũ ad omnia præſentia, præterita, & futura, loquendo de futuris: nõ tamen quantum ad omnia fieri poſſibilia. Et ego concedo, quòd anima Chriſti actu videt in verba omnia præſentia, præterita, & futura, & multa fieri poſſibilia.

Durandus à ſancto Portiano. 1300.

Lib.3.diſt.14.q.4. Chriſtus in ſcientia non profecit, quia omnia ſciuit ſecũdùm habitum ab inſtanti ſuæ conceptionis æquè perfectè ſicut poſtea. Et ſic loquitur Damaſcenus, qui dicit: Quòd qui proficere dicunt Chriſtum ſapientia & gratia, vt additamentum ſenſus ſuſcipientem, non eam, quæ eſt ſecundùm hypoſtaſin vnionem venerantur.

Antonius Andreas. 1320.

In lib.3. Sent. diſtinct.14.q.3. Anima Chriſti ſcientia infuſa à principio nouit omnia perfectè, ſed poſtea potuit naturaliter ſibi acquirere ſcientiam de ijſdem. Ratio pro ſecundo membro eſt: quia habuit intellectum agentem, poſſibilem, & potentialem, & ſenſus, & operationes proprias illarum potentiarum.

Nicolaus Gorranus. 1320.

Ad cap.13. Marci: *Neque Filius,* ſupple, ſcit vobis, quia ſcire vos non facit, quemadmodum & cognoſcere dicitur, quando nobis aliquid manifeſtat. Vnde Geneſ.22. dixit Deus ad Abraham: *Nunc cognoui, quia times Dominum.* Quæritur quomodo dicitur hic Filius neſcire, cùm ſcriptum ſit: *In eo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſcõditi.* Si dicatur ſecundùm Bedam, quòd neſcit, quia nos ſcire non facit: contra eodem modo neque Spiritus ſanctus ſcit, neque Pater, quia nos ſcire non faciunt. Ad

quod

quod dicendum, quod hoc dupliciter posſit exponi, videlicet de Chriſto, & ſuo corpore, id eſt Eccleſia, vt ſub alijs verbis, idem tamen ſignificantibus, de Filio Dei per naturam, & de filio Dei per adoptionem. Si intelligatur de Filio per naturam, tunc dicitur neſcire ſecundùm hominem, id eſt, à ſe homine. Vnde Hieronymus, Humanitas, ait, Filij Dei dicit in Euangelio ſe neſcire finem huius mundi. Gregorius: Nouit vnigenitus Filius Dei limites iudicij, ſed non ex natura humanitatis. Aliter ſecundùm Ambroſium, Filius neſcire dicitur, & non Pater, quia Filius & Spiritus ſanctus non ſunt à ſe: Pater verò, qui eſt à ſe, dicitur ſcire à ſe. Si autem intelligatur de filio adoptiuo per gratiam, hoc eſt, de corpore Chriſti, quod eſt Eccleſia, tunc planum eſt ſecundùm quod ait Hieronymus. Nulli enim Angelorum, nec alicui ſanctorum hominum conceſſum eſt huius diei notitiam habere, quem ſolus Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, hoc eſt, vnus Deus in ſua ſcientia, alijs incognita ſeruat.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſt part. 1. cap. 15. Habuit Chriſtus plenitudinem omnium virtutum donorum Spiritus ſancti, exceptis fide & ſpe, pro quibus habuit certam ſcientiam, & firmam intentionem: quia ab inſtanti ſuæ conceptionis beatus fuit. Quoties ergo Chriſtus creſcere & confortari, vel tale aliquid agere dicitur, omnia ad corpus referantur: Nam ſecundùm animam ab inſtanti conceptionis totaliter perfectus fuit: ſed hanc perfectionem non oſtendebat, niſi prout conuenientia temporis exigebat.

Guido Carmelita. 1330.

De Agnoitis cap. 79. De Filio Dei, qui eſt increata ſapientia, dicitur Sapientiæ 8. *Signa & monſtra ſcit antequam fiant, & euentus ſeculorum & temporum.* Et Daniel. 13. *Noſti omnia antequam fiant.* Marci 13. *De die autem illa & hora,* &c. Vbi non excluditur Filius ab eo, quod Pater ſcit: quia Filius omnium artifex omnium ſcientiam habens, omnia quæ facit noſcit, & in ſua arte intuetur: facit autem omnia Pater quę facit, Ioan. 5. ergo omnia ſcit quæ Pater ſcit. Dicitur autem Filius neſcire diem & horam, non quia ipſe neſciat: (cui enim Deus dedit iudicium facere, nouit diem & horam, quando venturus ſit iudicare viuos & mortuos: officium enim iudicis eſt, prænoſcere diem & horam, quando eſt iudicaturus:) ſed vt communiter exponitur, dicitur neſcire, quia ac ſi neſciret non facit nos ſcire.

Thomas Argentinenſis. 1350.

Libro 3. diſtinct. 14. artic. 3. Chriſtus dicitur neſcire diem illum non ſimpliciter, ſed dicitur neſcire eum ad manifeſtandum nobis: non enim accepit notitiam illius diei ad manifeſtandum alijs. Vnde etiam ſuis prælectis diſcipulis noluit huiuſmodi diem manifeſtare, Act. 1. vbi ait: *Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* Nihilominus tamen Chriſtus verè nouit diem illum: quia iudex debet ſcire diem ſui iudicij, & ordinem ac diſpoſitionem eius: ſed Chriſto data eſt poteſtas iudicium facere: quia filius hominis eſt, vt ipſe ait in Euangelio: & iterum: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.*

Alphonſus Toſtatus Abulenſis. 1430.

Ad cap. 24. Matthæi quæſt. 209. Alij dicunt quòd Filius neſcit quantum ad humanitatem, licet quantum ad deitatem ſciat. Sed dicendum, quòd nõ ſtat: quia ſicut ſcit quantũ ad deitatem, ita & quantum ad humanitatem: ſed in hoc differt: quia quantum ad deitatem naturaliter ſcit, quia ſcientia eſt eius eſſentia & natura: quantum ad humanitatem ſcit ex communicatione: nam per vnionem animæ Chriſti ad verbum diuinum communicata eſt ei omnis ſcientia.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Sermone in Feſto Natiuitatis Domini: Cùm autem vitæ illius incrementa perſpexeris, ſublimiora ſemper in eo reperies documenta virtutum. Sic Euangeliſta inſinuans ait: *Ieſus autem proficiebat ætate,* Luc 2. *& ſapientia & gratia apud Deum & homines.* Proficiebat quidem, non vt gratia & ſapientia indies augeretur in illo, quippe cùm ab inſtanti conceptionis pleniſsimè ſapientia, dicente ſacro eloquio: *Fons ſa-* Eccl. 1. *pientiæ Verbum Dei in excelſis:* gratiamq; omnibus largiretur, &c. Proficiebat tamen, nobis profectiora notificando opera gratiarum meritorumq;.

De caſto connubio Verbi & animæ cap. 10. Nihil in vniuerſi conſtitutione extitit, de quo homo Chriſtus perfectiſsimâ non haberet notitiam, nihilq; ipſum latuit de ijs, quæ ad humanam pertinent redemptionem. Cæteris Prophetis diuerſa relata ſunt myſteria: quibuſdam minus, quibuſdam amplius de incarnatione Verbi & generis humani reparatione: Ipſi autem Chriſto longè excellentius, quàm omnibus Angelis, Patriarchis, aut Prophetis. Non enim ſolùm habuit ſcientiam per habitum infuſum, velut Sancti per gratiam illuminati. Verbo quidem vnitus ignorare nihil potuit. Nam ab inſtanti ſuæ conceptionis, Dei fruens faciali viſione, vt homo omnia cognouit, finita quidem cognitione actuali, infinita verò non niſi cognitione habituali, vel exceſsiua: ficq; Chriſti anima per comprehenſionis gloriam capiebat, quantumcumque natura finita vnita infinito capere potuit. Quoniam verò Chriſtus Deus & homo eſt, ex parte deitatis cognouit omnia ſimul finita & infinita, &c. Itaque Chriſtus Dominus, omni pleniſsimus fuit ſapientia, adeò vt nihil, quantumuis occultum fuerit, vel ſit, valeat ignorare.

Dionyſius Carthuſianus. 1450.

In lib. 3. Sentent. diſtinct. 14. q. 4. agens de Chriſti ſcientia: Præhabitis etiam conſonant ſcripta Antiſiodorenſis, qui inter cętera dicit, quòd quicquid Verbum ſcit ab æterno, anima Chriſti cognoſcit à primo incarnationis inſtanti. Quod verum eſſe cõſtat ex dictis, ſi intelligatur de ſcientia viſionis ipſius Verbi, non de ſcientia ſimplicis intelligentiæ, vt & Durandus fatetur. Et vt rurſus Antiſiodorenſis teſtatur, potius data eſt animæ Chriſti omnis ſcientia, quàm omnipotentia: quoniam anima illa à ſui exordio fuit eminenter beata. Ad beatitudinem verò potius ſpectat ſcientia, quàm poteſtas.

Rupertus Lycius. 1480.

Feria 6. poſt Dominicam 3. Aduentus Serm. 20. cap. 2. Scientia Chriſti non fuit per ſucceſsionem temporis acquiſita: ſed ab initio conceptionis ſuæ ſibi indita. Et ad hoc facit illud Gregorij ſuper illo Verbo Lucæ 2. *Proficiebat ætate, & ſapientia. Proficiebat:* non quòd ipſe ſapientior fieret ex parte, ſed paulatim demonſtrabat ſapientiam.

ARTICVLVS QVARTVS.

IN VETERI LEGE SANCTORVM ANIMAS LICET IN LOCO REFRIGERII, TAMEN IN LIMBO INFERORVM FVISSE: CHRISTI SALVATORIS ANIMAM IN ARA CRVCIS MORTE A CORPORE SEPARATAM, VERE AD INFEROS DESCENDISSE, NON VT ILLIC QVICQVAM amplius pateretur: sed vt Sanctorum, non autem impiorum animas inde liberaret.

NEGANT.

Anno post natũ Christũ

150. MARCION docuit *Abelem, Enoch, Noe, Abraham, & reliquos Patriarchas non fuisse à Christo ab inferis liberatos, cùm illuc descendisset, sed eos ibidem remansisse, quòd nollent ipsi credere: Cain verò, & qui mores feros immanemq́, naturam similiter ostenderunt, Nembrot, Sodomitas, & omnes impios salvatos regnum Dei percepisse.* Irenæus lib. 1. cap. 29.

300. *Philastrius* cap. 74. *inter innominatos hæreticos recenset, qui dicunt Dominum in infernum descendisse, & omnibus post mortem etiam ibidem renunciasse, vt confidentes ibidem salvarentur.*

600. *Christolytæ sunt, qui Dominum nostrum Iesum Christum asserunt, cùm excitatus est ab inferis, ibi corpore cum anima relicto cum sola divinitate cœlum ac supera petiisse.* Damascenus de hæresibus.

1520. *Martinus Lutherus* in Psalmum 16. *asserit Christi animam apud inferos damnatorum pœnas exulasse.*

1530. Erasmus Roterodamus in explanatione Symboli Apostol. Catechesi 4. *Sequitur:* Descendit ad inferos. *Hic est articulus, quem Cyprianus in Symbolo Romano non haberi ait. Ipsa inconcinnitas verborum arguit ab alio quopiam intertextum emblema.* Sepultus est *ad corpus pertinet, quod morte sopitum resurgit. At descendere ad inferos ad animam refertur, quæ nec sepulta fuit, nec resurrexit, sed ad tempus seiuncta, mox ad corpus exanime rediit. An Thomas Aquinas addiderit, subdubito. Non nulla suspicio est hanc particulam ab alio adrectam, vel hoc argumento, quod non est suo loco.*

1530. Huldericus Zvvinglius in expositione fidei Christianæ: *Partes Apostolici in Symbolo adiecerunt:* Descendit ad inferos, *qua locutione vsi sunt vice Paraphrastes, qua & veram mortem significarent: Inferni enim connumerari, ex humanis abisse est, & virtutem redemptionis eius ad inferos quoque peruenisse.*

1540. Martinus Bucerus ad cap. 27. Matthæi: *Si rectè accipias vocem* Infernus, *ibi memorant Euangelistæ Christum ad infernum descendisse, vbi narrârunt mortuum & sepultum: Sheol enim, pro quo nos in Scripturis ferè* Infernus *legimus, sepulchrum significat, quod nunquam satiatur. Quæ ergo Theologi superiori seculo de Limbo Patrum, & reali illo descensu Christi, quo etiam ad locum damnatorum & purgatorium accesserit, disputârunt, vana sunt: mittenda sunt hæc immensa hominum.*

1540. Ioannes Brentius in Catechismo, explicans Symb. Apost. *descendere ad inferos nihil aliud esse vult, quàm prorsus interire.* Zu grund vnd zu bodem gehen.

1550. Henricus Bullingerus Decad. 1. in expositione Symboli, De descensu ad inferos: *Simplicius videbimur hunc articulum intelligere, si sentiamus virtutem mortis Christi etiam dimanasse ad defunctos, & hos profuisse, hoc est, propter mortem Christi omnes Patriarchas & fideles homines ante Christi aduentum mortuos ab æterna morte seruatos esse.*

1550. Ioannes Calvinus lib. 2. Inst. cap. 16. § 9. *Hæc fabula de Limbo Patrum, ad quos liberandos Christum descendisse narrant, tametsi magnos habent auctores, nihil tamen aliud quàm fabula est.* Deinde improbans eorum opinionem, qui infernum pro sepulchro accipiunt: *Nihil*, inquit, *actum erat, si corporea tantum morte mortuus fuisset Christus; sed operæ pretium simul erat, vt diuinæ vltionis grauitatem sentiret, quo & se ipsum intercederet, & satisfaceret iusto iudici. Vnde etiam oportuit eum cum inferorum cap[t]is, & æternæ mortis horrore, quasi conflictatis manibus luctari.*

Ad caput 30. Iob: *Descendit Christus ad inferos, hoc est, angores & cruciatus omnibus peccatoribus debitos sustinuit.*

In Catechismo edito anno 1562. *Descensus Christi ad inferos significat, quòd Christus non solùm naturalem mortem sustinuit, quæ est separatio corporis & animæ, sed quòd anima quoque eius mirabilibus angustijs astricta, conclusaq́, fuerit, quos Sanctæ dolores mortis appellat; idcirco factum hoc est, qui se*

Deo

Deo præſentabat ſiſtebatq́, vt ei peccatorum nomine ſatisfaceret, neceſſarium, vt horribiles has conſtitutæ angustias experiretur, non ſecus ac ſi à Deo derelictus eſſet, imò verò quaſi illi iratus fuiſſet, atque in illa abyſſo conſtitutus exclamauit: Deus meus, vt quid me dereliquiſti?

1550. Auguſtinus Marloratus ad caput 2 Actuum Apoſtolorum ait, *quòd Anima Chriſti non ſit relicta in inferno, ſignificare, quòd non manſerit ſub tyrannide Diaboli, peccati, & mortis. Quæ de Chriſti ad inferos deſcenſu diſputantur, ſupervacanea eſſe, quòd anima non tam ſpiritum immortalis eſſentiæ, quam vitam ipſam ſignificet.*

1560. Theodorus Beza ad caput 2. Actuum Apoſtolorum, *locum Davidis:* non relinques animam meam in inferno, *vertit: Non relinques cadauer meum in ſepulchro. Reprehenſus ob id a Caſtalione, reſpondit: Non temerè fieri, cùm præcipuè locum à Papiſtis torqueri ad ſuum Lumbum conſtituendum videamus. Veteres etiam inde deſcenſum illum animæ Chriſti ad inferos excogitârunt. Idem in magna fidei confeſſione, tam Latina quàm Gallica nullam facit huius articuli mentionem.*

1560. *Eraſmus Sarcerius* in Catechiſmo exponens Symb. Apoſt. *per deſcenſum Chriſti ad inferos interpretatur crucem & omnes perſecutiones, in quibus Chriſtus verſatus eſt, & paſſionem ante plurimum commemoratam, nunc inferni vocabulo exaggeratiùs vocari.*

1560. *Caſpar Olevianus*, Libro Germanico, quem inſcripſit Feſter Grundt / *fingit tropicum quendam & ſpiritalem deſcenſum ad inferos, qui nihil aliud ſit quàm extrema quædam & acerbiſſima Chriſti humiliatio, & in acerbiſſimos atque adeò infernales, tum corporis, tum animæ imprimis dolores ac terrores deſcenſus.*

1570. *Benedictus Aretius*, in problematibus Theologicis, *per deſcenſum Chriſti ad inferos interpretatur, quod manifeſtata ſit mors illius malis ſpiritibus, vt quem hactenus ſæpè, audierant promiſſum, mortalibus tùc exhibitum ſcirent.*

1580 Theologi Vvirtenbergenſes lib. Concordiæ pagina 750. *Simpliciter credimus, quòd tota perſona Deus & homo poſt ſepulturam deſcenderit ad inferos.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Geneſ 37. ℣ 35. **Iacob ait: Deſcendam ad Filium meum lugens in infernum.**

Onkelos Chaldaicè vertit, *Leuath bari, apud filium meum.*

Iob 17.13. **Non derelinques animam meam in inferno: nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem.**

Pſal. 87. 5. **Æſtimatus ſum cum deſcendentibus in lacum: factus ſum ſicut homo ſine adiutorio, inter mortuos liber.**

Iſaiæ 38 10. **Ego dixi, in dimidio meorum vadam ad portas inferi.**

Iſaiæ 45.2. **Portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam.**

Oſeæ 13.14. **Ero mors tua ô mors, morſus tuus ero inferne.**

2. *Machab.* 6. 23. **Eleazarus dixit: præmitti ſe velle in infernum.**

Act. 2.24. **Quem Deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni, iuxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo, Dauid enim dicit: caro mea requieſcet in ſpe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, neque caro eius vidit corruptionem.**

Epheſ. 4.9. **Quod autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primùm in inferiores partes terræ?**

Coloſ. 2. 13. **Et vos cùm mortui eſſetis in delictis & præputio carnis veſtræ, conuiuificauit cum illo: donans vobis omnia delicta, delens quod aduerſus nos erat, chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci: & expolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter palam, triumphãs illos in ſemetipſo.**

1. *Petri* 3.19. **Mortificatus quidem carne, viuificatus autem Spiritu, in quo & his, qui in carcere erant, ſpiritibus veniens prædicauit.**

Apoſtoli in Symbolo.

Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus eſt: deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis.

Liturgia Diui Marci.

Rex maxime Patríque coæterne, qui potentia tua infernum ſpoliaſti, & mortem conculcaſti, & fortem vinxiſti, & Adam è tumulo excitaſti, emitte dexteram tuam, &c.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Ignatius. 100.

Epistola ad Trallianos: Verè, & non hominum opinione crucifixus & mortuus est, videntibus cælestibus, terrenis, & qui sub terra detinebantur. Cœlestibus quidem, tanquam in corporeis naturis: terrenis verò, vt Iudæis, & Romanis, & cæteris, qui tunc temporis crucifixo Domino aderant: subterraneis autem, eis videlicet, qui plurimi cum Domino resurrexerunt. Descendit ad infernum solus, regressus est autem cum multitudine, & septum illud æternum rupit, & medium parietem illius destruxit, & intra triduum resurrexit.

Theophilus Antiochenus. 170.

Lib. 2. Allegoriarum in Ioannem: In hoc, quòd apud infernum Abraham vidit, hæc subesse quibusdam ratio putatur, quòd omnes sancti, ante aduentum Domini nostri Iesu Christi, ad inferna, licet ad refrigerij locum, descendisse legantur.

Irenæus. 180.

Lib. 1. cap. 31. Tribus diebus *Dominus* conuersatus est vbi erant mortui, quemadmodum Propheta ait de eo: *Commemoratus est Dominus sanctorum mortuorum suorum, eorum qui ante dormierunt in terram sepulturæ, & descendit ad eos, extrahere eos, & saluare eos.* Et ipse autem Dominus, *Quemadmodum* (ait) *Ionas in ventre ceti tres dies & tres noctes mansit, sic erit Filius hominis in corde terræ.* Sed & Apostolus ait: *Ascendit autem quid est, nisi quia & descendit ad inferiora terræ?* Hoc & Dauid in eum prophetans dixit: *Et eripuisti animam meam ex inferno inferiore.* Resurgens autem tertia die, & Mariæ, quæ se prima vidit, & adorauit, dicebat: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum: sed vade ad discipulos, & dices eis: Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum.* Si ergo Dominus legem mortuorum seruauit, vt fieret primogenitus à mortuis, & commoratus vsque ad tertiam diem in inferioribus terræ, post deinde surgens in carne, vt etiam figuras clauorum ostenderet discipulis, sic ascendit ad Patrem: quomodo non confundentur, qui dicunt inferos quidem esse hunc mundum, qui sit secundùm nos: interiorem autem hominem ipsorum derelinquentem hic corpus, insuper cœlestem ascendere locum? Cùm enim Dominus in medio vrbæ mortuorum abierit, vbi animæ mortuorum erant, post deinde corporaliter resurrexit, & post resurrectionem assumptus est: manifestum est, quia & discipulorum eius, propter quos & hæc operatus est Dominus, animæ abibunt in inuisibilem locum, definitum eis à Deo.

Ioan. 2.2. Matt. 12. 40. Eph. 4.9 Psa 86.13 Ioan. 20. 17. Luc. 24. 39. Psa 28.4. Act. 1.3.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 6. Stromatum cap. 2. Operatur, vt existimo Seruator, quandoquidem eius est opus seruare & saluum facere: Quod quidem certè fecit, vt qui eos, qui in ipsum voluerint credere, per prædicationem, vbicunque essent, traxerit ad salutem. Si ergo Dominus nulla alia de causa descendit ad inferos, quàm vt annuntiaret Euangelium, sicut certè descendit: aut descendit vt annuntiaret omnibus, aut solis Hebræis. Atque si omnibus quidem, salui erũt omnes, qui crediderint, etiamsi sint ex gentibus: cùm iam illic confessi fuerint. Sunt enim salutares & quæ eruditunt Dei castigationes, adducentes ad conuersionem, & potius pœnitentiam eligentes, quàm mortem: idq; cùm possint animæ purius perspicere, quæ sunt liberæ à corporibus, etiamsi obscurentur vitijs & perturbationibus, eò quòd non amplius se eis opponat, & eas impediat caruncula.

Hippolytus. 220.

De consummatione mundi: Prophetæ Christi sepulturam, descensum ad inferos, ascensum, redemptionemq; animarum, quæ fuerunt à seculis, præmonstrarunt.

Oratione in magnum Canticum: Qui primum ex terra creatum hominem perditum, & mortis vinculis alligatum ex infimis inferis extraxit: qui à superis descendit, & eum, qui erat inferius, in supernas partes deduxit: qui mortuorum Euangelistes seu felix annuntiator, animarumq; redemptor, eorumq; qui sepulti erant fuit resurrectio: is erat, qui fuit deuicti hominis per se auxiliator, eis similis, Verbum primogenitũ, protoplastum Adam in Virgine visitans, spiritalis terrenum in matrice requirens.

Origenes. 240.

Homilia 15. in Genesim: In fine seculorum vnigenitus Filius pro salute mundi vsq; ad inferna descendit, & inde protoplastum reuocauit. Quòd enim dixit ad latronẽ: *Hodie mecum eris in Paradiso*, non illi solum dictum, sed & omnibus Sanctis intellige, pro quibus ad inferos descenderat. Luc. 23.

Ad cap. 5. Epistolæ ad Romanos: Si verò, vt in nonnullis exemplaribus habetur, etiam in eos, qui non peccauerunt, in similitudinem præuaricationis Adæ, mors ista, id est, qui in inferno animas detinebat, regnasse dicatur, intelligimus & Sanctos quosque sub ista morte, etiamsi non peccandi, at certè moriendi lege decidisse: Christum verò ideirco in infernum descendisse, non solùm vt ipse non teneretur à morte, sed vt eos, qui inibi non tam præuaricationis crimine, quàm moriendi conditione habebatur, absolueret.

Gregorius Neocæsariensis. 260.

Oratione in Epiphaniam: Oportet me, inquit Christus, in inferni profundum descendere, vt eos, qui illic detinentur, eripiam: oportet me triduo mortis mex carnis diuturnum mortis imperium euertere: oportet me corporis mei lucernam sedentibus in tenebris & vmbra mortis accendere.

Eusebius Cæsariensis. 320.

De Demonstratione Euangelica lib. 4 cap. 12. Christus cùm altius vocem emisisset, & Patri dixisset, *commendo Spiritum*, solutus à corpore abijt, neutiquam expectans dum mors ad ipsum accederet, sed illam cunctantem, ac veluti cessantem, ac potius conijcientem se in pedes & fugitantem, ipse à tergo insequens atque impellens, æternasq; abditiorum tenebrarum portas refringens, & mortuis, qui illic catenis mortis impliciti erant, remeandi ad vitam iter retrorsum aperiens.

De Demonstratione Euangelica lib. 10 c. 8. Vni Christo hoc immorum seruabatur, quandoquidem vni etiam apertæ sunt portæ mortis, & vnum illum orci ianitores conspicati formidauerunt, ipseq; ille, qui mortis imperium habebat, de regijs sedibus cedens, & nefariam illius Tyranni impotentiam vsq; adeò cernens inualuisse, vt nullus alius cœlestium adesse illi in talibus locis auderet, atque ad earum animarum salutem, quæ illic detinebantur, socium se præberè, meritò ait: *Assistentem propius adesse, propterea quòd non sit qui adiuuet.*

Ecclesiastica historia lib. 1. c. 13. In præsentia, inquit, Thadæus, fileho. Sed quoniam ad verbum Dei prædicandum missus sum, cras referã, quo pacto Christus seipsum deiecerit, mortem obierit: qua ratione ad inferos descenderit, macerieniq;, quæ longo æui spatio integra & immota constitisset, diruperit: vt surrexerit post triduum: vt mortuos, qui multis seculis obdormiuissent, excitauerit: quatenus etiam solus descenderit ille quidem, sed cum ingenti multitudine ad Patrem suum ascenderit.

Macarius Hierosolymitanus. 325.

In actis Concilij Nicæni lib.2. Venit Saluator omnium, & à nobis debita supplicia in sua carne, quæ sine peccato erat, pro nobis, & ex nobis, & ex nomine nostro suscepit. Descendebamus nos post mortem ad inferos: suscepit & hoc, descendens & sponte ad eos, non tamen detentus est, sicut & nos, sed descendit tantùm. Non enim erat subiectus morti, sed mortis Dominus. Cumque solus descendisset, cum multis redijt.

Athanasius. 340.

De incarnatione Christi: In Christi quoque morte idipsum patet, corpore non vltra sepulchrum delato, anima ad inferos penetrante locis ingenti interuallo discriminatis: sepulchro quidem id quod corporeum erat, quia ibi corpus aderat, recipiente: inferno verò id quod incorporeum fuit. Qua ratione igitur factum est, vt cùm Dominus adesset incorporaliter, pro homine à morte sit agnitus? Vt earum animarum, quas infernus tenebat, vincula sua anima inobnoxia quidem vinculis mortis, sed tamen quæ quasi obnoxia facta esset disrumperet? explicans illis modum rationemq; suæ resurrectionis, vt plastes ille & conditor hominis hominem damnationi subiectum ipse præsens ad plenum liberaret in sua forma?

De salutari Christi aduentu: Anima Adæ in condemnatione mortis detenta clamabat ad suum Dominum perpetuò, & cum ea cæteri, qui Deo per legem naturæ placuerunt, vnà cum Adam detinebantur, simulque in mœrore erant, & vociferabantur.

Homilia de semente: Iesus propter nos mortuus est, & descendit ad inferna in medium mortuorum, & inter mortuos incedens, non solùm liber, sed & liberator mortuorum erat.

Synodus Ariminensis. 350.

Apud Athanasium de Synodo Arimini: Credimus Filium Dei secundùm Patris voluntatem crucifixum & mortuum esse, & ad inferos descendisse, atque ibi quod sui officij erat peregisse: quem ianitores interorum conspicati exhorruerunt, eumque tertio die ab inferis resurrexisse, & versatum cum discipulis fuisse.

Cyrillus Hierosolymitanus. 360.

Catechesi 4. illuminatorum. Descendit Christus ad inferos, vt & illinc iustos liberaret. Cur enim vellet viuentes quidem frui gratia, quamuis plurimi ex his sancti non essent, qui vetere cum Adam à longo tempore concluti erant, denuò non potiri libertate? Esaias Propheta tanta de illo prædicauit, & non vis vt Rex descendens liberet suum praconem? Dauid illic erat, & Samuel, & omnes Prophet, ac ipse Ioannes, qui ad eum per suos nuntios dicebat: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Non vis vt descendens liberet tales?

Catechesi 14. Solus hic quidem descendit ad inferos, cum multis autem inde ascendit. Descendit in mortem solus, & multa corpora quiescentium Sanctorum excitauit. Exterrita est mors, videns nouum quendam descendentem in infernum, vinculis, quæ illic sunt, non ligatum. Quæ de causa, ô portæ inferi, hunc videntes exhorruistis? quis insuetus vos cepit timor? Fugit mors, & fuga timiditatem arguebat. Accurrerunt sancti Prophetæ, Moses Legislator, Abraham, Isaac, & Iacob, Dauid, & Samuel, & Esaias, & Ioannes Baptista. Redempti sunt omnes Sancti, quos deuorauerat mors.

Basilius Magnus. 370.

Homilia in Psalm. 44. Christi quidem suaue fragrans odor myrrham ob passionem spirat: guttam verò, quòd non immobilis, nec otiosus, aut inefficax in sepulchro permanserit tribus illis diebus ac noctibus, sed in infernum descenderit, gratia dispensationis circa resurrectionem absoluendæ, vt quæ de seipso erant oracula Prophetarum vniuersa expleret, &c. Habes ergo myrrham ob sepulturam, guttam ob descensionem ad infernum, quòd omnis gutta ad inferiora delabitur.

Homilia in Psal. 48. *Deus redimet animam meam de manu inferi.* Palam vaticinatur Christi ad infernum descensionem, qui vnà cum alijs Prophetæ ipsius animam sit liberaturus, vt ibi nequaquam remaneat.

Epiphanius. 380.

Hæresi 46. contra Tatianos: Vnde etiam sanctum Adam patrem inter viuos credimus propter quem & nos, qui ab ipso sumus, omnes Christus venit: vt his quidem, qui olim ipsum cognouerunt, & ab ipsius Deitate non aberrauerunt, verùm propter errores in inferno detenti sunt, indulgentiam largiretur: his quidem, qui adhuc in mundo sunt, per pœnitentiam, qui verò in inferno, per misericordiam & salutem:

Hæresi 69. contra Arianos: Omnia suscepit, quò in carne condemnaret peccatum, & in cruce dissolueret maledictionem, & in monumentum sepulchri detraheret corruptionem, & in infernum descendens cum anima in Deitate stimulum mortis confringeret, & pactum erga infernum destrueret, &c. Volebat Deitas omnia perficere quæ ad passionis mysterium pertinent, & cum anima descendere ad inferna, ad operandum salutem eorum, qui illic prædormierunt, Sanctorum inquam Patriarcharum.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 35. quæ est 3. de Theologia: Christus in infernum descendit: sed animas sursum ducit, atq; in cælos ascendit.

Hymno ad Christum post silentium:

Hæc es Christe die lenibus reuocatus ab vmbris,
Atque retudisti spicula dira necis.
Horrendas hac luce fores tua rupit Auerni
Dextera: libertas est animisq; data.

Gregorius Nyssenus. 380.

Oratione prima in Christi Resurrectionem: Hæc Christi resurrectionis dies mortis dolores dissoluit: hæc mortuorum primogenitum edidit. in hac æreæ mortis portæ confractæ sunt: in hac ferrei inferorum vectes comminuti: nunc mortis carcer aperitur, nunc captiui libertas denuntiatur.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Epistola prima Paschali: Saluator tollens animam & separans à corpore suo tempore passionis, rursus eam in resurrectione suscepit: & multò antequam faceret loquebatur in Psalmo: *Non derelinques animam meam in inferno.* Nec credibile est, quòd ad inferos caro eius descenderit, vel prudentia carnis, quæ appellata sit anima, inferis apparuerit: sed quod corpus eius positum in sepulchro sit, & ipse nec de corpore & sapientia carnis, nec de diuinitate sua dixerit: *Non relinques animam meam in inferno*, sed vera de naturæ nostræ anima, vt perfectam, ac rationalem, & intelligibilem, atque sensibilem ad inferos descendisse animam monstraret. Psal. 15.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Sermone 5. de Resurrectione. Hodie sol iustitiæ Christus ascendit euangelizatis Sanctorum animis, ab inferis eleuans secum corpora Sanctorum tanquã choros syderum spiritualium. Enituit Hierusalẽ, in qua viti sunt resurgẽtes, &c. Et rectè dies dicitur lucis, in quo fugerunt tenebræ cæcitatis. *Exclamauerunt, qui erant in tenebris, quia lumen viderunt magnum: & qui erant in regione vmbræ mortis, lux orta est eis.* Isaiæ 9.

Demonstratione aduersus Gentiles, quòd Christus sit Deus: Descendit in infernum, omnes disturbauit, & tumultu turbutionẽq; impiorum arcem destruxit. Au-

xit. Audi de hoc in inferioribus tumultuantes,& dicentes: *Tollite portas Principes vestras, & eleuammi*
Psal. 23. *porte aternales,& introibit Rex gloria.* Et Esaias ite-
Isaiæ 45. rum: *Portas æneas confringam, & vectes ferreos conte-*
ram,& aperiam tibi thesauros obtenebratos,& inuisibiles ostendam tibi. Infernum sic vocat. Nam quamuis infernus esset, animas tamen tenebat sanctas,& vasa pretiosa, Abraham, Isaac,& Iacob. Propter quod thesauros vocat: obtenebratos autem, quia nondum sol iustitiæ ibi fulserat, neque de resurrectione sermones prædicârat.

Homilia 4. in Marcum: Ante aduentum Saluatoris, antequam Christus aperiret Paradisi ianuam cum latrone: omnes Sanctorum animæ ad inferos deducebantur. Denique dicit & Iacob: *Lugens &*
Gen. 38. *gemens descendam ad inferos*: Ideo Dominus mortuus est, ideo descendit ad inferos, vt animæ, quæ ibi vinctæ tuerant, laxarentur.

Synesius. 410.

Hymno 7.

Et terram lustrasti,
Et maritimos fluctus,
Et demonum vias
Liquidos campos aëris,
Et infernas latebras,
Mortuum subsidium
Deus ad inferos missus.

Hymno 9.

Et descendisti sub Tartara,
Animarum vbi plurima
Mors tenebat agmina,
Horrum te senex tunc
Orcus antiquus,
Et voracissima canis
Recessit à limine:
Tu verò cùm soluisses cæteris
Animarum sanctos cœtus,
Comitatu integerrimo,
Laudes referebas Patri.

Philo Carpathius. 420.

In Cantica: *Apprehendam te.)* Regnauit mors, & imperauit homini ab Adam vsque ad aduentum huius cælestis sponsi: sed idem Iesus humana carne eaque mortali vestitus, vt in ea mortem perderet,& vitam repararet æternam, quam semel pro nobis assumpsit in mortem, quasi in domum intulit, eamq; in intimum promptuarium & finum terræ, quæ nos omnes colligebat, triumphalem inuexit: vt inde Sanctorum animas, quæ illic reconditi thesauri Redemptoris huius præstolabantur aduentum, eximeret, ac solueret, secumq; adduceret fine fine victuras.

Ioannes Cassianus. 430.

De Canonico diurnarum orationum & Psalmorum modo lib. 3. cap. 3. Hora nona inferna penetrans, inextricabiles Tartari tenebras coruscatione sui splendoris extinxit, portasq; eius æreas effringens, ac seras ferreas contereus, captiuitatem Sanctorum, quæ clausa tenebris immitis inferni tenebatur, salubriter captam secum transuexit ad cælos, igneaq; rhomphæa sublata, antiquum incolam Paradiso pia confessione restituit.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Ad Theodosium Imperat. de recta in Deum fide: Christi anima, quæ cum illo coniuncta copulataq; fuerat, non sua, sed diuina virtute potentiaq; nixa, ad inferos descendit, spiritibusq; ibidem captiuis sese exhibuit: Etenim ijs, qui vinculis istic constricti detinebantur: Exite, ait: cæteris verò, qui tenebris operiebantur: Reuelamini. Atque huc magnus ille Petrus respexisse videtur, cum de Dei Verbo, eiusdemq; secundùm dispensatoriam vnionem anima, hunc in modum concionatur: *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, vt nos offerret Deo: mortificatos quidem carne, viuificatos autem Spiritu. In quo & his, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquando.* Nemo, opinor, dicet diuinitatem per se solam ad inferos descendisse, spiritibusq; ibidem conclusis prædicasse: cùm ipsa omninò sub oculos non cadat. Multo minus concedendum est ipsam in apparentem animæ speciem transformatam esse: siquidem externæ istius apparentiæ commentum omninò repudiari debet. Quemadmodum ergo Vnigenitus cum ijs, qui in corporibus suis adhuc degebant, versatus est in corpore: ita Spiritibus, qui apud inferos tenebantur, animam mente & ratione præditam, sibi coniunctam habens, concionatus est.

Concilium Ephesinum. 430.

In Symbolo circa medium: Gratia Dei Christus pro omnibus gustauit mortem, tradens & proprium corpus, quamuis naturaliter ipse vita sit, & resurrectio mortuorum. Nam vt mortem ineffabili potentia proculcaret, ac prius in sua carne primogenitus Deus, licet iuxta naturam suam mortis expers, ex mortuis fieret primitiæ dormientium, viamq; faceret humanæ naturæ ad incorruptionis recursum, gratia Dei pro hominibus gustauit mortem, & tertia die exurgens spoliauit infernum. Idcirco quamuis dicatur quòd per hominem facta sit resurrectio mortuorum, tamen intelligimus, hominem factum Verbum, quod ex Deo est, & per ipsum mortis imperium fuisse destructum.

Proclus Constantinopolitanus. 433.

Homilia de Natiuitate Domini nostri Iesu Christi, habita Constantinopoli præsente Nestorio: Crucifigebatur, & thronus gloriæ non deserebatur: in sepulchro concludebatur, & cælum vti pellem extendebat: inter mortuos reputabatur, & infernum despoliabat.

Theodoretus. 450.

Dialogo 3. Quemadmodum Principe generis condemnato vniuersum quoque genus simul condemnatum est: ita cùm Saluator execrationem & maledictionem soluisset, naturæ quoque libertate vt frueretur euenit. Et quemadmodum descendentem ad inferos Adam secuti sunt, qui erant naturæ participes: ita cum CHRISTO Domino resurgente resurrectionis erit particeps vniuersa hominum natura.

Titus Bostrensis. 460.

Ad c. 23. Lucæ: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso.* Quomodo hæc Dei & Domini nostri promissio Latroni facta, nimirum: *Hodie mecum eris in Paradiso*, expleta est? Quòd Christus Dominus noster sua diuinitate impleret omnia, & in cruce erat secundùm carnem, & in cælo secundùm diuinitatem. De cruce rursum depositus, & in inferno erat secundùm animam, & suæ nihilominus diuinitatis virtute latronem in Paradisum inferebat. Forsan latronem, qui in ipsum crediderat, prius transtulit in Paradisum, quàm ipse ad inferos descendit.

Olympiodorus Diaconus. 480.

Ad cap. 19. Iob: *Nudus infernus coram eo.* Iubet tantummodò Deus, & continuò mortuos infernus eructat, nec quicquam eorum quæ pereunt illi tectum esse potest, illius inuicta potentia cuncta in medium proferente. Hæc Iobus de Vnigeniti

incar-

Digitized by Google

incarnatione vaticinatus est: Siquidem coram eo tenebricosus & splendore carens infernus nudus est: & quæ illi propinqua est perditio, hoc est mors, abdita in occulto latere non potest. Illic scilicet factus homo, & infernum prædatus est, & qui illic inclusi erant virtute sua eduxit, cùm eis, qui erant in vinculis, diceret: Egredimini: & eis, qui erant in tenebris Retegimini: nec velum vllum diuino imperio officere potuit, verùm nulla interiecta mora retecti sunt. Dictum item est in Prouerbijs: *Infernus & perditio manifesta apud Dominum*: Nec enim locus, in quo versabantur animæ, quæ illius aduentui antecesserunt, conditus illi ipsi esse potuit, neque eius obtutum effugere illi, qui corruptione ac morte interijsse funditus videbantur. Quin in regionem illam infernam descendit, & quæ à temporis principatu illic perpetuis vinculis tenebantur constrictæ, animas expediuit.

Nonnus Panopolitanus. 500.

In Metaphrasi ad cap. 2. Ioannis:

ἀλλ' ὅτε δὴ μετὰ κόλπον ἀνοίκητον ἐρεμνὸν
νόστιμος ἐξ ἀΐδαο παλίνζωος εἶσιν ἀοιδὴ
ἀρχαίην παλίσφορον ἐὴν ἀνεδήσατο τιμὴν
οὐρανίην, τότε μοῦνον ἀμεμφήσαντο μαθηταὶ,
ὅτι δόμεν δίμας ἔσχε.

Sed quando post sinum rediit carentis Barathri
Redux ab inferis redimitus quodam fato
Antiquo reuerso suo se coronauit honore
Cœlesti, tunc solum recte dicti sunt discipuli
Quòd dominum corpus dixit.

Ad caput 11. de Lazaro:

ἐξ ἀΐδος τόσσατι φυγὰς ἴκνυς ὄφιμον ἄλλην
ἀθρήσας μετὰ τέρμα βίου παλινοίστιον ἀρχὴν
λαμβάλεν. ἀΐδης δ' ματὴν παρὰ γείτονι λάθη
παιδαμάτωρ, ἄδάμαστος ἐὴν ἔσιζε τιχρὸν ἀλάστην.

Ex inferis rediit profugus mortuum serum aliud
Aspicius post metam vitæ rursus congregatum principium
Admirandum. Infernus verò frustra apud vicinas lethen
Omnia domans indomitum quærebat mortuum errantem.

Dorotheus Archimandrita. 520.

Doctrina 22. Quid est, *captivum duxit captivitatem?* Ex transgressione Adæ captiuos nos omnes fecit inimicus, & subiectos habuit. Vnde egredientes animæ ex corporibus hominum inferna petebant: clausus enim erat Paradisus. Ascendens igitur Christus in altitudinem sanctæ & viuificæ crucis, à captiuitate, in qua nos hostis abduxerat ob transgressionem, liberauit per sanguinem suum, & iterum nos ex manibus inimici traxit, & superauit eijcientem & captiuos facientem nos, & hinc dicitur: *Captivam duxit captivitatem.* Hæc est virtus mysterij, propter hoc pro nobis mortuus Christus, vt nos mortuos reduceret ad vitam. Erepti igitur sumus ab inferis ob Christi humanitatem, & in nostra manu est redire ad paradisum. Non enim vsque adeò tyrannidem exercet hostis, vt antea, neq; nos sub ea qua primùm seruitute habet.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap. 49. Genes. E cruce Christus pendens passis manibus fugauit omnes hostes, eosq; terga vertere coëgit. Vnde in Dauide legimus: *Persequar hostes meos, & apprehendam, nec à persecutione reuertar, donec interiuerint. Affligam eos, nec poterunt consistere. Cadent sub pedes meos. &c.* Hoc verò præcipuè tunc euenit, cùm committens Spiritum Patri, carne exutus descendit in hostium locum, & cum esset ipsa vita destruxit mortẽ, & aduersarias potentias, quas verisimile est ad primum eius aduentum, cùm eum nudum existimarent hominem, instituisse ipsum circumuenire, & insultare ei, ceu vili homini: vbi verò cognouerunt eum esse augustiorem homine, nimirum fuga inita terga dederunt.

Ad cap. 41. Isaiæ: Idem Christus & eis etiam spiritibus, qui apud inferos, incarceris domo constricti tenebantur, de se ipse concionatus est, & vinculis necessitatis omnes liberauit.

Anastasius Synaites. 580.

In Hexamer. de opere septimi diei: Cùm autem esset profectus ad spiritus, qui erant in carcere inferni, illic fecit omnia opera sui aduentus, quæ cœperat facere. Hæc est quies secunda, quem quidem diem septimum benedixit. In eo facta est salus eis, qui erant sub terra, sicut eis qui erant super terram. In eo spoliati sunt inferi, in eo liberatus est Adamus ex mœroribus. In eo dominatus est Christus mortuis, sicut & viuis. Tunc à cruce ambulauit in vestigijs abyssi. Cùm illuc descendisset, tunc in metu apertæ sunt portæ mortis, tunc mortem est scrutatus, tunc alligauit tyrannum, tunc perfecit opera sua, propter quæ aduenerat.

De recta fide dogmatibus lib. 4. Ipsum enim oportebat & ad animas corporibus exutas peregrè proficisci, illicq; captiuitate detentis prædicare absolutionem.

Lib. 5. Descendit in inferiores partes terræ, intq; cor illius introijt, tantillum temporis illic consumpturus, quantum expediebat apud illos morari: vt eis, qui in inferno conclusi tenebantur, iura potestate contraderet & gratiam & opportunum subsidium. Neque enim ad inferos descensus suo caruit fructu. Deus namque frustra nihil agit: sed vt illic conclusos educeret, eductos ad superiora subueheret, prior gradiens ante eos. Nec solam illam corporum in sepulchris corruptionem dissoluit: sed etiam animarum captiuitatem ex inferni claustris liberrimam eduxit, quo loci detinebantur miserrima oppressæ tyrannide.

Hesychius. 590.

In canticum Ionæ: Non erat in potestate Ionæ, vt sponte resurgeret, sed Christus poterat sua sponte hoc facere. Quapropter infernum, ad quod descendit Christus, & mortem, quàm verè gustauit, cor terræ nuncupauit: hic autem infernum vocauit ventrem Balenæ.

Sophronius Hierosolymitanus. 630.

In Christi Seruatoris Natalitia: Sol iustitiæ duplex nobis gaudium adfert. Hinc quidem ex vtero virgineo exortus: inde verò ex abditis infernorum antris excitatus. Vt exortus, immensa mortalium animos lætitia delibutos reddidit: vt verò excitatus, tristem mortem peremit, omnesq́ue, quos detinebat, mortuos illi ademit, & nobis, qui in terrestri hac regione versamur, ad incorruptam immortalemq; vitam iter aperuit.

Germanus Patriarcha Constantinop. 720.

In Theoria: Hinc enim ille mundanus terræmotus, trium horarum spatio tenebræ super vniuersam terram, atque veli & petrarum disruptio, & monumentorum patefactio, præterea etiam mortuorum resurrectio, & quæcunque ad inferos descendens Saluator egit, &c. Recitat deinde sacerdos eius ad inferos descensionem, victorum illic liberationem, & triduanam & sanctam à mortuis resurrectionem.

De cruce Domini sono 4. Profundum quid est? dirus Orcus & tenebricosus, ad quem vsque descendit, quærens quem perditam.

Sono denuò tertio: Sonus grauis audiebatur in Orci specubus, cum Protoplastus querulas ibi voces funderet, prę Paradisi delitiarum desiderio, &c. Ergo pauperis cultu penetrauit ad inferos, indeq; prædam, quam nemo queat dicere, tulit. Virgo

pudica

pudica carnem ei miniſtrauit ſuam, cruxq; ſchalas præbuit, queis in Orcum deſcenderet. Deſcendit, inuenit hominem, oduxitq; tenebris, & Paradiſi priſtinæ reſtituit gloriæ. O Dei bonitatis immenſam profunditatem.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxa fidei l.b.3 cap. 29. Ob id porrò deificata Chriſti anima ad inferos deſcendit, vt quemadmodum ijs, qui in terra verſabantur, iuſtitiæ ſol ortus erat: ita etiam ijs, qui infra terram in tenebris & vmbra ſedebant, illuceret. Et quemadmodum his, qui in terra erant, pacem, captiuis remiſſionem, cæcis viſum euangelizauerat: ſic etiam ijs qui in inferno erant: vt ipſi *omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium & inferiorum.* Atque hoc pacto ijs, qui ab omni æuo velut compedibus aſtricti tenebantur, ſolutis, ipſe rurſus è morte ad vitam redijt.

Oratione de Transfiguratione Domini: Si in monte Thabor manſiſſent, non Orci regia ad prædam conceſſa fuiſſet, non Adamus ſaluti reſtitutus, non Eua redempta, non Patriarchæ, ac Prophetæ, & iuſti ex imis inferni receſſibus erepti fuiſſent.

Oratione de Dominica Paſch: Cùm immenſam tuam miſericordiam ij, qui inferni catenis vincti tenebantur, conſpexiſſent, læto pede, ô Chriſte, ad lucem accurrebant, æternum Paſcha plauſu celebrantes.

Oratione de fidelibus defunctis: Fuit quibuſdam in inferno confeſſionis locus, ijs videlicet, qui in ſalutari Domini deſcenſu fidem amplexi ſunt. Neque enim ille vitæ auctor omnibus ſine exceptione ſalutem attulit: ſed ijs demum, qui illic quoque ipſius fidem amplexi ſunt. Ac nonnulli quidem per eos, qui ante crediderunt, Patres, & Prophetas, & Iudices, & Reges, ac Principes intelligunt, aliosque nonnullos Hebraici populi, &c. Hi ſunt videlicet, vt mea fert opinio, quibus Chriſtus in inferno ſalutem attulit. Sic igitur à nobis, iuuante Chriſto, demonſtratum eſt, in inferno quoque confeſſionem extitiſſe.

Coſmas Hieroſolymitanus. 740.

In Theogoniam hymno 8 Regnat, ſed non perennat infernus generis mortalium. Tu enim poſitus in ſepulchro, forti vitæ auctore palma mortis clauſtra dilaceraſti, & prædicaſti illic à ſeculo dormientibus liberationem immendacem.

Vna extitit in inferno inſeparabilis, in ſepulchro, & in Eden diuinitas Chriſtum cum Patre & Spiritu in ſalutem noſtram concinentium. Redemptor Deus benedictus es.

Solutum eſt immaculatum templum, procidens autem corrigit tentorium. Adam enim priori ſecundus, qui in excelſis habitat, deſcendit vſque ad inferni cellas.

Marcus Idruntinus. 800.

Hymno in magno Sabbato: Vt tua gloria omnia repleas, deſcendiſti in ima terræ. Abs te enim non abſconſa eſt ſubſiſtentia mea in Adam, &c. Signa ſepulturæ tuæ oſtendiſti, viſus multiplicans, nunc autem ſecreta tua diuinitùs manifeſtaſti, & his, qui in inferno ſunt, Domine, non eſt Sanctus, præter te, Domine clamant. Infernus Verbum occurrens tibi, amarus factus eſt, mortalem videns deificatum, maculoſum vibicibus, & omnipotentificem horribili formæ aurem diſcordauit.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 815.

Epiſtola ad Leonem: Credo Chriſtum corpus ſuum ſepulturæ contraditum, incorruptum conſeruaſſe, nullo modo ab arcana illa inexplicabiliq́ue vnione diuulſum, etſi illud tridui interuallo anima fuerit ſpoliatum: cum qua anima & ipſe quoque ad inferos deſcendit, eisq;, qui in carcere erant, ſpiritibus, (quemadmodum Apoſtolorum Coryphæus diuinus Petrus exponit, (reſurrectionem prædicauit, libertatemq; & reſurrectionem impertiuit. 1. Pet. 3.

Michael Syncelus 830.

In Dionyſio Areopagita: Dei Filius in fine ſeculorũ ex Maria Virgine ſine ſemine ac corruptione carnem aſſumpſit, & in lucem editus, in omnibus præter peccatum, mortali homini, vt nos ſumus, ſimilis factus, in cruce ſua ac morte Diaboli imperium, perempta morte, irritum fecit, ad inferosq; laceros deſcendit, & ibi tenebras diſſoluit, ac eius reſurrectione lux mundo illuxit.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 27. Matth. Mortuorum reſurrectio, quæ facta eſt in cruce Domini, ſignificat eorum qui in inferno fuerunt liberationem.

Ad cap. 23. Luce: Chriſtus in Paradiſo fuit cum mente, in infernum autem deſcendit cum anima.

Ad cap. 4. ad Epheſas. Quò deſcendit Chriſtus? ad inferos. Has enim infimæ terræ partes appellat, iuxta communem opinionem & intellectum, quẽadmodum & Iacob inquit: *Deducetis canos meos cum dolore ad inferos.* Ac Dauid: *Similis ero deſcendentibus in lacum.* Deſcendit igitur ad infimas partes, poſt quas non eſt aliud quid, & aſcendit ſuper omnia, vltra quæ non ſunt alia.

Theodorus Abucara. 940.

Diſputatione 15. Quinta liberatio eſt an imaum ab inferno, quia fieri non poterat, vt cum carne ad inferos anima Domini deſcenderet, quam mors à carne ſeparauerat: idcirco nuda cum animabus, quæ ſedebant in tenebris, verſata eſt, eisq; lumine ſuæ diuinitatis illuceſcens, eas, quæ in eum crediderant, in paradiſum tranſtulit, & inferni regnum deſtruxit. Quemadmodum enim porta & ingreſſus Verbi Dei aduentus in hunc mundum ſanctiſſima Virgo fuit: ita & mors ianuam & ingreſſum ad inferos deſcenſui præbuit.

Suidas. 950.

In voce Adam: Dei Filius Vnigenitus & Sermo æternus miſertus hominis, vt à Dracone decepti, è gremio, Patris ipſe ſe demiſit, & caro factus de Spiritu ſancto & ſancta Virgine Deipara, & per venerandam crucem & ſupplicium ſuum deiecto aduerſario in terræ partes infimas deſcendit, indeq; prolapſum Protoplaſtum eduxit, reſtituta imagini prima pulchritudine, & naturæ priſtinæ integritate.

Moſes Barcepha. 950.

De Paradiſo parte 1. paul. ante finem: Cùm Chriſti anima in cruce eſſet à corpore ſeparata, ipſa diuinitas ſimpliciter neque corpus neque animam deſeruit, ſed & vnà cum corpore ſepulchrum ſubijt, & ſimul cum anima inferos correxit, atque ad eas animas, quæ inibi tenebantur, concionem habuit, ſicut ait Petrus Apoſtolus in ſua Epiſtola. Itaque anima Chriſti eas animas, quæ in ſe credebant, ab inferis ſuſtulit, ſubuectasq; induxit cum latronis anima in paradiſum, vnde expulſus fuerat Adamus. 1 Pet 3.

Simeon Metaphraſtes. 970.

In vita Stephani iuniori: Etenim eximio & pererudito artificio carnalis Chriſti natiuitatis, & diuina ipſius miracula, & venerandorum myſteriorum traditio, ac denique per ipſius crucem in infernum deſcenſus, & reſurrectio picta illic erant.

In vita Quiriaci Eremitæ cap. 2. Cogitabat partum ſine ſemine, Virginem eandem & matrem: & quomodo Verbum, cùm Deus eſſet, factus ſit homo ſine mutatione, & quomodo per crucem inferos

ſpoliauerit,& fallacem ſurpentem aboleuerit,& Adamum rurſus reduxerit in Paradiſum.

Euthymius. 1080.

Ad Pſal.106. *Qui contriuit portas æreas.*) Occluſas diu olim, & valdè obfirmatas inferni ianuas infregit Dominus, quando illuc deſcendens carcere emancipatos Patres eripuit.

Ad caput 23. Lucæ: Primùm aſcendit ad Deum anima Ieſu: deinde ad inferos deſcendit, vt animas, quæ ibi detinebantur, liberaret.

Michael Glycas. 1120.

Parte 3. Annalium: Ad Orcum deſcendiſſe cùm ſanctam Chriſti audis animam, noli obſtupeſcere, neque dicere: fieri haudquaquam potuiſſe, vt eadem anima migraret ad Orcum, & Paternis in manibus deponeretur. Quippe Dei manus, videlicet illa continens omnia vis & poteſtas, tum in cælo eſt ſupernè, tum, in terris deorſum, neque adeò ipſis ab Orci angulis vnquam abeſt. Quò fit, vt ſi maximè ſancta Chriſti anima ad temporis ad Orcum ſit profecta, minimè tamen à vi poteſtateq; illa, ceu diximus, omnia continente abfuerit. Imò dicendum potius, potentiam Patris ipſum eſſe Chriſtũ, quemadmodum Paulus loquitur. Deponit igitur animam ſuam paternas in manus, vt hoc modo cunctis iuſtorum animabus iter ad ſuperna cæleſtiaq; largiretur. Ad Orcum verò deſcendit, vt etiam eis, qui iſthic detinerentur, prædicaret, ac religioſam illam pietatem docendo commonſtraret, quam prius ignoraſſent, &c.

Theophanius. 1170.

Epiſtola ad Sacerdotes de ieiunio Sabbati: Non ieunant Græci Sabbato, quia eo die animæ iuſtorum, ſtatim poſt deſcenſum Domini ad inferos, liberatæ fuerunt.

Nicetas. 1200.

In orationem 42. Nazianzeni: Chriſtus in infernum deſcendens non omnes, verùm eos ſolùm, qui crediderunt, ſaluos fecit. Chryſoſtomus ipſe affirmat, neminem in inferno à Chriſto ſalutem accepiſſe, niſi qui ſalute dignus eſſet, cùm ex hac vita exceſſiſſet.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 1. cap. 31. Ipſe iuſtitiæ ſol Chriſtus, anima ſola, per mortem à corpore ſegregata, apud inferos iuſtorum animos præſtò fuit: & dux itineris, ad Paradiſum ferentis præiit, lucis princeps, viaq; ductor eis perinde atque latroni factus. Eadem namque die, ac potius eadem hora ab inferis rediit: vt quidem cùm alij nonnulli, tum is, cui aurea lingua nomen indidit, inprimis hæc accuratiùs, certiuſq; expoſuêre. Nec enim rationi conſonum erat, animam eius apud inferos retineri, qui nihil prorſus à primi parentis maledictione & exitio ſecum attuliſſet, ſubitò verò, &, vt ita dicam, fulgetri celeritate, dignos atque idoneos luce ſummè coruſcantis deitatis illuſtrans, ac immenſa potentia ex caliginoſis illis, ſoleq; carentibus latebris reducens: & principibus ibi tenebrarum, ducibus q; malorum diuinæ poteſtatis ſplendore, & Angelicarum cohortium militia, quaſi obtritis, nullo tempore & labore nullo, atque eo, qui ſolum Deum decet, modo, in momento vno ad ſacra immenſaq; luce relucentia paradiſi tabernacula traduxit.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 2. Ipſe dicit Iob: *Num accepto iuto formauiſti animal, & ſermone præditum poſuiſti illud ſuper terram? num in veſtigijs abyſſi de ambulauiſti? aperienturne tibi præ timore ianuæ mortis, & tunc ianitores inferni te viſo ſtupuerunt?* Quid, quæſo, his, innuit aliud, quam ego Deus ſum, qui feci hæc, ego aperui portas mortis: timore enim mei apertæ ſunt, & me viſo in inferno ſtupuerunt ianitores illius. Veruntamen quidnam opus eſt hanc prophetiam interpretari? Talem enim eſſe videmus, vt vel planè ſtupidus, & rudis eam intelligat. Illud enim, *Viſo me ianitores inferni ſtupuerunt*, Chriſti reſurrectionem cum auctoritate diuina potentiq; virtute factam ſignificat: præterea vniuerſam illam inferni mortiſq; deſtructionem. Quin & Dauid iuculenter ſic dicit: *Non relinques animam meam in inferno, neque dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* Pſal. 16.

Manuel Palæologus. 1400.

Oratione matutina Dei celebrationem continente: Morti te ipſum tradidiſti, ac morte tua ſeruaſti, quod in te, omnes omnino homines: non eos duntaxat, qui ante te exitêre, (ſed & eorum animas, in inferno detentas, (τὰ ἄδυ κεκρατημένας, &c.) ipſe cum anima deificata profectus eo, manumiſiſti Seruator, quotquot te ſcilicet agnouerunt,) verùm etiam ex illo qui tempore hucuſque nati ſunt, & qui deinceps naſcentur.

Gennadius Scholarius. 1450.

De Purgatorio ſectione prima: Eos etiam addimus, qui ante baptiſmum ſuarum virtutum beneficio ſeruati ſunt, primos Patres, Prophetas, Patriarchas, & iuſtos, quos ſuo aduentu CHRISTVS ab inferni vinculis liberatos, in cælum deduxit, & vt eo fruerentur dignos effecit.

Zaga Zabo Æthiops. 1530.

In confeſſione Fidei Aethiopicæ: CHRISTVS deſcendit ad inferos, vbi erat anima Adæ, & eius filiorum: atque anima ipſius Chriſti, quæ eſt ab Adam, quam animam Adæ ipſe Chriſtus accepit ex ſancta Maria Virgine, & in ſplendore ac potentia diuinitatis ſuæ & crucis fortitudine fregit æneas & igneas inferorum portas, & catenas ferreas, & Sathanam colligauit, & redemit Adam, & eius filios.

Moſes Mardenus Aſſyrius. 1552.

In tabula lectionum noui Teſtamenti: Sabbatum annuntiationis idcirco appellatur, quòd eo Chriſtus Patribus apud inferos agentibus annunciauit, extremo ſuo ſupplicio ſalutem eis partam iam eſſe.

Sinad, ſiue Sulaka Patriarcha Neſtorianorũ. 1553.

In Fidei confeſſione: Chriſtus paſſus mortuus & ſepultus eſt in humanitate ſua, propter nos, & propter redemptionem noſtri deſcendit ad infernum, & tertio die reſurrexit è ſepulchro vera reſurrectione.

Ioannes Baſilius Dux Moſcouiæ. 1570.

Reſponſione ad Ioannem Robitam cap. 12. Licet quidam vſque ad Chriſti aduentum iuſti fuerint, neque contaminati: nihilominus tamen omnes, propter Adami damnationem, moriebantur, ac in Adum, id eſt, infernum deſcendebant.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

In confeſſione Fidei: Firmiter credo & prædico Chriſtum verè paſſum, verè mortuum & ſepultum, verè cum anima deſcendiſſe ad inferos, ad liberandas animas Sanctorum Patrum, quæ in Limbo detinebantur, alligato inſatiabili homicida.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

*Libro de anima cap.*55. Nobis inferi, non nuda cauoſitas, nec ſubdialis aliqua mundi ſentina creduntur: ſed in foſſa terræ, & in alto vaſtitas, & in ipſis viſceribus eius abſtruſa profunditas. Siquidem Chriſtum in corde terræ triduum mortis legimus expunctum, id eſt, in receſſu intimo, & interno, & in ipſa terra operto, & intra ipſam cauato, & inferioribus adhuc abyſsis ſuperſtructo. Quòd ſi Chriſtus Deus, quia & homo, mortuus ſecundùm Scripturas, & ſepultus ſecundùm eaſdem, hic quoque legi ſatisfecit, forma humanæ mortis apud inferos functus, nec ante aſcendit in ſublimiora cælorum, quàm deſcendit in inferiora terrarum, vt illic Patriarchas, & Prophetas compotes ſui faceret: habes & regionem inferum ſubterraneam credere, & illos cubito pellere, qui ſatis ſuperbè non putent animas fidelium inferis dignas: ſerui ſuper Dominum, & diſcipuli ſuper magiſtrum, aſpernati ſi fortè in Abrahæ ſinu, expectandæ reſurrectionis ſolatium carpere.

Lib.2.contra Marcionem cap.4.

Poſt vbi ſecretas infirmi venit ad vndas,
Atque ſuum victor captiuum luce retexit,
Aſtanti aſſumq; Patris virtute peregit,
Spõte ſuum corpus, quod liquerat, ipſe recepit.

Lib.4.cap.6.

Iſthic interdum requies, ſub corpore terræ
Inparte ignota quadam locus extat apertus,
Luce ſua fretus Abrahæ ſinus iſte vocatur,
Altior à tenebris, longè ſemotus ab igne,
Sub terra tamen.

Lib.5.cap.10.

——— Poſtquam corpore ſancto
Omnia perpeſſus, perſoluit debita noſtra:
Infernũ petit: hic animas pro crimine vinctas,
Quæ ſine præſidio, concluſa pendere legis,
Olim promiſſa, & ſperata, & tarda rogabant,
Sanctorum in requiem dedit, & cum luce retraxit.

Cyprianus. 250.

De cardinalibus operibus Chriſti: De Cœna Domini: Volebat pius Magiſter, cùm iam damnationis ſuæ dictaretur ſententia, & propè eſſet, vt figeretur in cruce, ſuæ dare indicia poteſtatis, vt qui animam Lazari reuocârat ab inferis, & quatriduano mortuo reddiderat vitam, dignoſceretur virtute diuina non humana tantùm opus patraſſe, & impoſſibile eſſe ſuam animam ab inferno teneri, qui alienam poteſtatiuè extraxerat.

De vnctione Chriſmatis: Paſſus eſt Rex illudi, & vita occidi, deſcendentq; ad inferos captiuam ab antiquo captiuitatem reduxit, &c. omninò conuenit vt eo tempore, quo Chriſtus captiuos eduxit ab inferis, reconciliati peccatores ad Eccleſiam reducantur.

De Chriſti reſurrectione: Honorificatus eſt Chriſtus reſurgens à mortuis, victor mortis, ſpoliãs inferos, & captiuos præmittens ad ſuperos.

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone 3.de Paſcha: Hic eſt quo ferales diſruptæ ſunt tenebræ, quo mors ſubacta eſt, quo homines, quos ſuſceperant mortuos, refundere inferi coacti ſunt viuos.

Victorinus Pictauienſis. 270.

De Ieſu Chriſto Deo & homine:

Sed Deus omnipotens Patrem clamore per auras
Suprema iam voce vocat: quia deſeror audi.
Tempus erat ſpiritum Patri ſoluiſſe tenantem,
Et manes patuêre, & profugit vndique cælum, &c.
Mœſta fluenta gemunt, & luctum flumina plorant,
Inq; ſinum rediere ſuos: à ſedibus imis
Tartarum euomuit proceres, Patresq; beati
Conſurgunt, moriensq; Deum reparatur in omnes,
Vim patiẽs hominum vitali morte ſepultus.

Lactantius. 320.

*Lib.4.Inſtit.cap.*12. Cum mandatis Dei functus veritatem gentibus reuelaſſet: muſtaretur etiam morte, vt inferos quoque vinceret ac reſignaret: atque ita demum reſurgens ad Patrem proficiſceretur, in nube ſublatus, &c.

Iulius Firmicius Maternus. 350.

*De myſteriis & erroribus profanarum religionum c.*25. Chriſtus Filius Dei, vt humanum genus à mortis laqueis liberaret, fecit quod ante promiſerat, clauſit ianuas ſedis infernæ, & duræ legis neceſſitatem calcata morte proſtrauit: Per triduum recens ita ab eo iuſtorum turba collecta eſt, ne diutius contra eos mortis dominaretur improbitas: Ne iuſtorum meritum ex longa deſperatione concideret, fregit clauſtra perpetua, & ferreæ fores Chriſto iubente collapſæ ſunt, &c. Exultat ſalutare numẽ, & triumphales currus eius iuſtorum & Sanctorum turba comitatur.

Hilarius. 350.

*Lib.*10.*de Trinit.ate*: Anne tibi metuere infernum chaos, & torrentes flammas, & omnem pœnarum vltricium abyſſum credendus eſt, dicens latroni in cruce: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiſo?* Naturæ huius poteſtatem, iam non dico metus, ſeu nec infernæ ſedis regio eſt concludens, quæ deſcendens ad inferos, à Paradiſo non deſit: ſic vt & hominis filius loquens in terris, maneat & in cælo, Martyri ſuo Paradiſum promittens, & conſummatæ beatitudinis delicias pollicens: non habet hunc metus corporalis penetrantem quidem ad inferos, ſed vtique naturæ ſuæ virtute diſtentum. E. naturam hanc mundi dominam, ac libertate ſpiritalis virtutis immenſam, non ſibi terrore mortis Gehennæ chaos vendicat: qua Paradiſi delicias carere non poſſunt. Futurus in inferis Dominus, & in Paradiſo eſt futurus.

In Pſal. 53. Morte non interceptus vnigenitus Dei Filius: ad explendam quidem hominis naturam morti ſe, id eſt, diſceſſioni ſe tanquam animæ corporiſq; ſubiecit, & ad infernas ſedes, id quod homini, debitum videtur eſſe, penetrauit.

Marius Victorinus. 360.

Lib.4.aduerſus Arium: Quam vtique vitam induit ſimul cum corpore, & eam ab inferno reſumpſit.

Ambroſius. 370.

*De Dominicæ incarnationis Sacramento cap.*5. Corpus Chriſti iacebat in tumulo, ipſe autẽ inter mortuos liber remiſſionem in inferno poſitis ſoluta mortis lege donabat.

*De myſterio Paſchæ cap.*4. Expers peccati Chriſtus, cùm ad Tartari ima deſcenderet, ſeras inferni ianuaſq; confringens, vinctas peccato animas, mortis damnatione deſtructa, è diaboli faucibus reuocauit ad vitam, atque ita diuinitus triumphus æternis eſt characteribus conſcriptus, dum dicit: *Vbi eſt mors aculeus tuus? vbi eſt mors victoria tua?* Oſea: 13 2.Cor.15.

Hymno, qui incipit, Ieſu noſtra redemptio:

Inferni claſtra penetrans,
Tuos captiuos redimis:
Victor triumpho nobili,
Ad dextram Patris reſides.

Hymno, qui incipit: Veni Redemptor gentium:

Egreſſus eius à Patre,
Regreſſus eius ad Patrem:
Excurſus vſque ad inferos;
Recurſus ad ſedem Dei.

Lib. 4. de Fide cap. 1. Dominus reſurrectionis ſuæ pignore vincula ſoluit inferni, & piorum animas eleuauit. Reſurgens ex inferis Chriſtus venit nouus redimitus exuuijs, & ſpolio ex morte quæſito.

Ad cap. 5. Ad Romanos: Boni in inferno erant, ſed ſuperiori, quaſi in libera morte, quia ad cælos aſcendere non poterant: ſententia enim tenebantur data in Adam, quod chyrographum in decretis morte Chriſti deletum eſt. Sententia verò decreti fuit, vt vnius hominis corpus ſolueretur ſuper terram, anima verò vinculis inferni detenta exilium pateretur.

Ad caput 4. ad Epheſios: Exſpoliauit inferos, cùm captiuos, quos ex prævaricatione Adæ, aut propriis captos peccatis in conditione tenebat, abſtulit conſentientes ſibi, & aſcendens inde in cælos induxit.

Pacianus. 380.

Epiſtola 3. contra tractatus Nouatianorum: Dicam adhuc planiùs: Ille poſterior populus, ille pauper, ille mediocris, imago Eccleſiæ fuit, anima humilis & modeſta, anima liberata per Chriſtum: hanc venit Dominus ſaluam facere, hanc apud inferos non reliquit.

Prudentius. 380.

In Apotheoſi contra Ebionem:

Hunc ego non cumulem myrrhæq́, & thuris, & auri
Muneribus? ſcio quem videam, quæ dona rependam.
Hunc ego non venerer? qui cælo viſus, humoq́,
Inuentus Rex atque Deus, moderatur vtrumque
Naturæ regimen, tumuloq́, inferna refringens
Regna, reſurgentes ſecum iubet ire ſepultos:
Cælum habitat, terras interuenit, abdita rumpit
Tartara: vera fides Deus eſt, qui totus vtique eſt, &c.

Hymno 1. ad Galli cantum:

Inde eſt quòd omnes credimus,
Illo quietis tempore,
Quo gallus exultans canit,
Chriſtum rediſſe ex inferis.
Tunc mortis oppreſſus rigor,
Tunc lex ſubacta eſt Tartari,
Tunc vis diei fortior
Noctem coëgit cedere.

Hymno 9.

Quin & ipſum, ne ſalutis
Inferi expertes forent,
Tartarum benignus intrat:
Fracta cedit ianua,
Vectibus cadit reuulſis
Cardo diſſolubilis,
Illa prompta ad irruentes,
Ad reuertentes tenax,
Obijce extorſum recluſo,
Porta reddit mortuos,
Lege verſa & limen atrum
Iam recludendum patet.

Hieronymus. 390.

Epiſt. 3 cap. 3. Ante Chriſtum Abraham apud inferos, poſt Chriſtum latro in Paradiſo.

Epiſt. 25. cap. 3. Luxit Iacob filium quem putabat occiſum, ad quem & ipſe erat ad inferos deſcenſurus, dicens: *Deſcendam ad filium meum lugens in infernum:* quia necdum Paradiſi ianuam Chriſtus effregerat: necdum flammeam rhomphæam & vertiginem præſidentium Cherubin ſanguis eius extinxerat. Vnde & Abraham, licet in loco refrigerij, etiam apud inferos cum Lazaro fuiſſe ſcribitur. Luc. 16.

Ad Pſal 15. *Non relinques animam in inferno:*) quia propterea illuc deſcendit, vt electos ſuos exinde eijceret, & diabolum ligaret: Diabolus antea ſe taliter iactabat, vt omnia regna mundi haberet, ſed modò illum non ſolùm tenere non potuit, ſed potius à Chriſto ligatus perhibetur.

Ad Eccleſiaſticen cap. 3. Ante aduentum Chriſti omnia ad inferos pariter ducebantur. Vnde & Iacob pariter ad inferos ſe deſcenſurum dicit, & Iob pios & impios in inferno quæritur retentari, & Euangelium chaos magnos magnum interpoſitum apud inferos, & Abraham cum Lazaro, & diuitem in ſupplicijs eſſe teſtatur. Et reuerà antequam flammeam illam rotam, & igneam rhomphæam ad Paradiſi fores Chriſtus cum latrone reſeraret, clauſa erant cæleſtia, & Spiritus pecoris hominisq́ æqualis vilitas coarctabat.

Ad cap. 9. Eccleſ. Nota vt Samuelem quoque verè in inferno credas fuiſſe, & antea aduentum Chriſti, quamuis Sanctos, omnes inferni lege detentos.

Ruffinus. 390.

In expoſitione Symboli: Quòd in infernũ Chriſtus deſcendit, euidenter prænuntiatur in Pſalmis, vbi dicit: *Et in puluerem mortis deduxiſti me.* Et iterum: *Quæ vtilitas in ſanguine meo, dum deſcendero in corruptionem?* Et iterum: *Deſcendiſti in lutum profundi, & non eſt ſubſtantia.* Sed & Ioannes dicit: *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?* Vnde & Petrus dixit: *Quia Chriſtus mortificatus carne, viuificatus autem ſpiritu. In ipſo (ait) eis qui in carcere incluſi erant, deſcendit ſpiritibus prædicare, qui increduli fuere in diebus Noe.* &c. Rediit victor à mortuis, inferni ſecum ſpolia trahens: eduxit enim eos, qui tenebantur à morte, ſicut & ipſe prædixerat, vbi ait: *Cùm exaltatus fuero à terra omnia ad me trahã.* Pſal. 21. 29. & 58. 1. Pet. 3. Ioan. 12.

Gaudentius Brixienſis. 400.

Tractatu 6. in Exodum: Nocte ergo qua corpus exanime reliquens in cruce Dei Filius, tranſijt cum anima ad Aegyptum inferiorem, vt animas in inferno poſitas viſitaret: tunc fecit vindictam in omnes immundos ſpiritus.

Tractatu 8. de lectione Exodi, qui eſt in ordine 10. Corpore in ſepulchro ſepoſito, diuinitas cum anima hominis ad inferna deſcendens, vocauit de locis ſuis animas Sanctorum, quorum corpora ſurrexiſſe Matthæus Euangeliſta teſtatur, dicens: *Et multa corpora Sanctorum dormientium ſurrexerunt, & euntes de monumentis, poſt reſurrectionem ipſius, intrauerunt in ſanctam ciuitatem, & multis apparuerunt.* Deſcendiſſe autem Saluatoris animam ad inferos viſitandos, non ſolùm B. Petri epiſtola: verùm etiam B. Dauidis prophetia teſtatur, cùm dicit: *Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* Filius enim Dei non idcirco cum ſuſcepti hominis anima ad inferos deſcendit, vt eam in inferno relinqueret, ſed vt plurimas reſurrecturis Sanctorum corporalibus animas reuocaret. Matt. 27. 1. Pet. 3. Pſal. 15.

Auguſtinus. 400.

Epiſtola 57. ad Dardanum, ſolutione primæ quæſtionis: Si ſecundùm hominem, quem Verbum Deus ſuſcepit, putamus dictum eſſe: *Hodie mecum eris in Paradiſo*, non ex his verbis in cælo exiſtimandus eſt eſſe Paradiſus. Neq́ enim ipſo die in cælo futurus erat homo Chriſtus Ieſus, ſed in inferno ſecundùm animam, in ſepulchro autem ſecundùm carnem. Et de carne quidem, quòd eo die in ſepulchro ſit poſita, manifeſtiſſimum eſt Euangelium. Quòd verò illa anima in infernum deſcenderit, Apoſtolica doctrina prædicat. Quandoquidem beatus Petrus ad hanc rem teſtimonium de Pſalmis adhibet, vbi d e ipſo prædictum eſſe demonſtrat: *Quoniam non* Luc. 23. Actor. 2.

Gen. 37.

Gen. 3.

derelinques animam meam in inferno, neque dabis sanctum tuum videre corruptionem.

Epist. 99. ad Euodium: Et Dominum quidem carne mortificatum venisse in infernum satis constat. Neque enim contradici potest vel prophetiæ, quæ dixit: *Quoniam non derelinques animam meam in inferno.* Quod ne aliter quisquam sapere auderet, in actibus Apostolorum idem Petrus exponit, vel eiusdem Petri illis verbis, quibus eum asserit soluisse *inferni dolores, in quibus impossibile erat eum teneri.* Quis ergo nisi infidelis, negauerit fuisse apud inferos Christum? &c. Profectò igitur in Paradiso, atq; in sinu Abrahæ, etiam ante iam erat beatificante sapientia, & apud inferos iudicante potentia. Vbi enim non est nullo loco obsessa diuinitas? Veruntamen secundùm creaturam, quam ex quodam tempore susciendo, manens Deus homo factus est, hoc est secundùm animam eum fuisse apud inferos, apertè Scriptura declarat, & per propheticam præmissa, & per Apostolicum intellectum satis exposita, qua dictum est: *Non derelinques animam meam in inferno, &c.*

Psal. 15.

Actor. 2.

De ciuitate Dei lib. 20. c. 15. Non absurdè credi videtur, antiquos etiam Sanctos, qui venturi Christi tenuerunt fidem, locis quidem à tormentis impiorum remotissimis, sed apud inferos fuisse, donec eos inde sanguis Christi, & ad ea loca descensus erueret.

In Psal. 85. Nondum Dominus venerat ad infernum, vt erueret inde omnium Sanctorum præcedentium animas, & tamen Abraham in requie ibi erat. Et quidem diues, cùm torqueretur apud inferos, cùm videret Abraham, leuauit oculos. Non enim posset leuatis oculis videre, nisi ille esset superius, ille inferius.

Tractatu 11. in Ioannem: Qui homini pœnaliter pendenti ait: *Hodie mecum eris in Paradiso*, secundùm id, quòd homo erat, anima eius ipso die futura fuerat in inferno, caro in sepulchro: secundùm autem id, quòd Deus, vbique, & in Paradiso erat.

Paulinus Nolanus. 420.

De obitu Cælsi pueri:

Denique quod verbo dixit, virtute probauit
Ipse, suum reuocans ex Erebi hominem:
Tempore quamquam illo, non tantum in corpore Christus
Signa suo dederit, cùm cruce victor obit.
Namque vt concusso patefecit Tartara terræ,
Et vinctum inferno carcere soluit Adam,
Fissa resurgentes ruperunt saxa sepulti,
Et nouus in sancta floruit vrbe thalus.
Viderunt multi veterum renouata piorum
Corpora, descensu viuificata Dei.

Maximus Taurinensis. 430.

Homilia 2. in solennitate Pentecostes: Prædam Saluator quodammodo sustulit, cùm hominem quẽ susceperit inferni raptum faucibus portauit ad cælum, & alienæ dominationis, id est, diabolicæ potestatis seruum, de captiuitate erutum, duxit ad altiora captiuum.

Arnobius Romanus. 440.

Ad Psal. 137. Postea inferos vidit, & longè factus est, non solum à cælis, sed etiam ab ipsa terra, abyssi profunda descendens scidit, & quia inde reuerteretur ad superos, & quia à superis remearet ad cælos.

In conflictu de Deo trino & vno: Habuit etiam vnde inter animas defunctorum animam corporis sui defuncti ire ad inferos permitteret & redire.

Proba Falconia. 440.

In Centonibus:

Extemplò comites Erebi de sedibus imis
Vmbræ ibant tenues, tellus quoque & æquora Ponti
Signa dabant, siluæ motæ, terræq; dehiscunt:
Quin ipse stupuere domus, atque intima lethi
Tartara, & vmbrosæ penitus patuere cauernæ:
Sol quoque & exoriens, cunctis se ferre fatentur,
Tunc caput obscura nondum ferrugine tinxit.

Petrus Chrysologus. 440.

Sermone 65. Quid est? Vbi Christus cœpit inferi pulsare fores, portas tartari submouere, ianuas aperire mortis, gehennæ soluere legem vetustam, deturbare antiquissimum ius pœnarum, reposcere Lazari animam, ab inferis viam reditui innotare, occurrit ei tartari tota furens potestas, prætereas edictum superni principis, excelsi regis portans decretum, gestans latam tot seculis Deo loquente sententiam, & videns hominem scisciabatur quis iste esset: quid auderet, quid sibi vellet, cur solus, aut sine tremore tremendos mortis lacessat & incessat accessus. Cui dicenti quis esset, respondere runt prophetica voce ministri resurrectionis Angeli: *Ipse est Rex gloriæ, ipse est fortis & potens in prælio.* Sed refert Tartarus: Ego Regem gloriæ in cælestibus scio omnibus potestatibus cælicis præsidere, cuius nutum tota sufferre non potest creatura: hunc autem video de terrenis vnum, concretum limo, corpore mortali septum, & in ipso habitu hominis hominibus viliorem, & ad summam citò dandum sepulchro, subdendum mex protinus esse ditioni.

Psal. 23.

Sermone 123. Ipse Dominus quia clausit infernum, ad inferos tota potestate descendit, vt clausa protinus aperiret.

Eucherius Lugdunensis. 450.

De quæst. noui Testamenti, in Lucam: In hoc quoque quòd epulo apud infernum Abraham vidit, hæc subesse à quibusdam ratio putatur, quòd etiam omnes Sancti ante aduentum Domini nostri Iesu Christi ad inferna, licet refrigerij locum, descendisse dicuntur.

Libro formularum spiritualium, numero 35. Christus secundùm corpus sepultus est, secundùm animam verò ad inferna descendit: tertia autem die per potentiam diuinitatis suæ carnem suam de sepulchro suscitauit.

Sedulius. 460.

Lib. 3. Paschali:

——Christum dubitatis, an vnum
Posset ab infernis hominem reuocare cauernis.
Qui dabat innumeras post funera surgere turbas?
Ergo vbi clamantis Domini sonuit tuba dicens,
Lazare perge foras: magno concussa pauore
Tartara dissiluit, Erebi patuere recessus,
Et tremuit lethale chaos, mortisq; profundæ
Lex perit, atque anima propria repetente medullas
Cernitur ante oculos viuens astare cadauer.

Libro 4.

Ergo vbi cuncta boni completa est passio Christi,
Ipse animam proprio demisit corpore sanctam,
Ipse iterum sumpturus eam: quia mortuus idem,
Idem viuus erat, membris obeuntibus in se,
Non abeunte Deo: cuius virtute retrorsum
Inferna patuere via, ruptæq; fatiscunt
Diuisa compage petræ, redduntia tacentum
Corpora Sanctorum fractu abiere sepulchris.

Claudius Marius Victor. 460.

Præfatione in Genesin.

——Dum lato in sydera vultu
Erexisti hominem, quem sæui fraude tyranni
In mortis laqueos, & ad impia Tartara raptum
Vnigena redimis profuso sanguine nati,

Deſ, inuis. Erebi dona ad maiora petitum
Reſtitues, quàm factus erat, vitaq, perenni
Reddis, & ingaium diro vebis hoſte ſubacto.

Cæſarius Arelatenſis. 470.

Homilia 3. de Paſchate: O pulchra lux, quæ de candido cæli faſtigio promicaſti, & inter fluenta ſulphurea, ſedentes in tenebris & vmbra mortis ſubita claritate veſtiſti. Confeſtim igitur æterna nox infernorum Chriſto deſcendente reſplenduit. Siluit ſtridor lugentium ille, ſoluta ſunt onera cathenarum, dirupta ceciderunt vincula damnatorum. Attonitæ mentis obſtupuêre tortores. Omnis ſimul impia officina contremuit, cùm Chriſtum repente in ſuis ſedibus vidit. Mox igitur ferruginei ianitores deſcendente Chriſto, talia inter vmbroſa ſilentia cæci, metu incubante, ſubmurmurant. Quiſnam, inquiunt, eſt iſte terribilis, & niueo ſplendore chorus? nunquid noſter talem excepit Tartarus? nunquid in noſtram cauernam talem euomuit mundus? Inuaſor eſt iſte, non debitor: effractor eſt, non peccator: iudicem videmus, non ſupplicem: venit iubere, non ſuccumbere: erumpere, non manere.

Homilia 38 Ante aduentum Saluatoris Diabolus regnabat in mundo, & omnes populi peccatores & iuſti, exeuntes de corpore, in infernum deſcendebant propter originalia peccata, quæ de Adam traximus.

Claudianus Mamertus. 470.

De regreſſu animarum ab inferis lib. 3. Atque ita fidei noſtræ ratio periclitabitur, ſi nec Redemptoris anima inferos adeundo redeundoque ſeruauit.

Gennadius Maſſilienſis. 480.

De Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 78. Ante Paſſionem Domini omnes animæ Sanctorum in inferno ſub debito prævaricationis Adæ tenebantur, donec auctoritate Domini, per indebitam eius mortem, à ſeruili conditione liberarentur.

Vigilius Tridentinus. 480.

Libro 2. contra Eutychen: Conſtat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſexta feria crucifixum, & ipſa die ad infernum deſcendiſſe, ipſa die in ſepulchro iacuiſſe, ipſa die latroni dixiſſe: *Hodie mecum eris in Paradiſo.* Caro igitur ipſo die non fuit in Paradiſo, nec in inferno, ſed exanimis iacuit in ſepulchro: anima per illud triduum in inferno, non in ſepulchro: & iure tamen dicemus Dominum Ieſum Chriſtum in ſepulchro iacuiſſe, ſed in ſola carne: Dominum Ieſum Chriſtum non derelictum in inferno, ſed in ſola anima. Et cùm in his omnibus Chriſtus, & in his ſingulis Chriſtus ſit, vnus tamen eſt Chriſtus: qui ſic aliud fuit in ſepulchro, aliud in inferno, vt tamen ipſe vnus atque totus vbique fuerit, cùm ſeparatim per loca ſe ipſum diſpenſauerit. Ergo dicimus Dominum iacuiſſe in ſepulchro, ſed in ſola carne: & Dominum deſcendiſſe in infernum, ſed in ſola anima.

Luc. 23.

Fulgentius. 500.

Ad Thraſimundum regem lib. 3. cap. 31. In hoc diuinitas Chriſti virtutem ſuæ impaſſibilitatis oſtendit, quæ vbiq; ſemper atque ineffabiliter præſens, & ſecundùm animam ſuam in inferno ſine doloribus fuit, & ſecundùm carnem ſuam in ſepulchro ſine corruptione iacuit: quia nec carni ſuæ defuit, cùm animam ſuam in inferno dolere non ſineret: nec animam ſuam in inferno deſeruit, cùm in ſepulchro carnem ſuam à corruptione ſeruaret. Dignum namque fuit, vt carnem ſepulchri non corrumperet locus, quam peccati non corrupit affectus: & animam dolor non contingeret inferni, quam ſeruitus nequiuit tenere peccati. Propter hoc in Pſalmo, cùm ex forma ſerui, in qua Chriſtus noſtra peccata portauit, diceret: *Quia repleta eſt malis anima mea, & vita mea in infernum appropinquauit:* vt oſtenderet eandem animam ſuam à peccato liberam, in infernum pro nobis peccatoribus deſcendiſſe, ſubdidit dicens: *Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber.* Pſal. 87.

Cap. 34. Humanitas ergo vera Filij Dei, nec tota in ſepulchro fuit, nec tota in inferno, ſed in ſepulchro ſecundùm veram carnem Chriſtus mortuus iacuit, & ſecundùm animam ad infernum Chriſtus deſcendit. Secundùm eandem animam ab inferno ad carnem (quam in ſepulchro reliquerat) redijt. Secundùm diuinitatem verò ſuam, quæ nec loco tenetur, nec fine concluditur, totus fuit in ſepulchro cum carne, totus in inferno cum anima. Ac per hoc plenus vbiq; fuit Chriſtus, quia non eſt Deus ab humanitate, quam ſuſceperat, ſeparatus: qui & in anima ſua fuit, vt ſolutis inferni doloribus, ab inferno victrix rediret, & in carne ſua fuit, vt celeri reſurrectione corrumpi non poſſet.

Symmachus Papa. 510.

Apologetico aduerſus Anaſtaſium Imperat. Chriſtus Deus veraciter totus, & totus homo eſt, ſic conceptus, ſic editus, ſic conuerſatus in ſeculo, ſic paſſus, ſic apud inferos, ſic reſuſcitatus.

Hormiſda Papa. 514.

Epiſt. ad Iuſtinum Imper. cap. 3. Sepultus eſt Chriſtus iuxta id, quòd homo voluit naſci: & iuxta id, quòd Patri erat ſimilis, reſurrexit: patiens vulnerum, & Saluator ægrorum: vnus defunctorum, & viuificator obeuntium: & ad inferna deſcendens, & à Patris gremio non recedens.

Merobaudis Hiſpanus. 520.

De Chriſto:

——Tu noxia pectora ſoluis,
Elapſasq, animas in corpora functa reducis,
Mundus & ad manes penetras, mortuq, latebras
Immortalis adis.

Arator. 540.

Lib. 1. Act.

——Ligno ſuſpenditur inſons,
Et ligni vacuatur onus: ſic vulnus iniqui
Fit medicina Dei, paulùm reſplenduit vmbra,
Pallida regna petens, propria quem luce coruſcum
Non potuit fuſcare chaos: fugêre dolores,
Infernus tunc eſſe timet, nullamq, coërcens
In ſe pœna redit, nouaquarter ad otia languet,
Tartara mœſta gemunt, quia vincula cunctaque-
Infernũ Dominus cũ deſtructurus adiret, (ſcunt. &c.
Detulit inde ſuam ſpoliato funere carnem.

Primaſius. 540.

Ad cap. 4. ad Epheſ. Sub terra infernus eſt. Qui deſcendit cum anima in infernum, ipſe cum anima & corpore aſcendit ad cælos, vt impleret omnia, quæ ſcripta ſunt.

Ad cap. 5. Apocal. Non abſurdè credi videtur antiquos etiam Sanctos, qui venturi Chriſti tenuerunt fidem, locis quidem à tormentis impiorum remotiſsimis, & apud inferos fuiſſe, donec eos inde Chriſti ſanguis, & ad ea loca deſcenſus, eruer[illegible]

Caſſiodorus. 540.

Ad Pſalm. 15. Anima Chriſti non eſt more communi in inferno derelicta, ſed celeri reſurrectione clarificata ad cælorum regna peruenit.

Ad Pſalm. 138. Hoc factum eſt lege humanitatis, vt crucifixo corpore ad rumpenda inferorum clauſtra deſcenderet, & laboranti humano generi Redemptor pijſsimus ſubueniret.

Fortunatus. 570.

Libro 3. Carminum, Hymno de Christi resurrectione:

Salue festa dies tota venerabilis aeue,
Qua Deus infernum vicit, & astra tenet, &c.
Legibus inferni oppressis super astra meantem
Laudant ritè Deum lux, polus, arua, fretum.
Solue catenatas inferni carceris vmbras,
Et reuoca sursum quicquid ad ima ruit. &c.
Sed planè impleſti, remeans pie victor ad orbem:
Tartara pressa iacent, nec sua ira tenent.
Infernus insatiabiliter cana guttura pandens,
Qui rapuit semper, sit tua praeda Deus.
Eripis innumerum populum de carcere mortis,
Et sequitur liber quo sum auctor adit.
Exemit absorptam trepidam fera bellua praedam,
Et de fauce lupi subtrahit agnus oues.
Hinc tumulū repetens posti Tartara carne resumpta,
Belliger ad coelos ampla trophaea refers. &c.

Gregorius Turonensis. 580.

Historiae Francorum libro 10. *cap.* 13. Et quae fuit necessitas Filio Dei de cœlis descendere, carnem assumere, mortem adire, inferna penetrare, nisi vt hominem, quem plasmauerat, non permitteret in morte perpetua derelinqui? Sed & iustorum animæ, quæ vsque ad passionem eius infernali ergastulo tenebantur incluſæ, eo veniente laxatæ sunt. Nam descendens ad inferos, dum tenebras noua lux perfudit, animas eorum secum, ne hos exitu amplius cruciarentur, eduxit.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 13. *Moralium cap.* 15. *&* 16. Dum Conditor ac Redemptor noster clauſtra inferni penetrans, electorum exinde animas eduxit, nos illò ire non patitur, vnde iam alios descendendo liberauit. Hi verò, qui ante eius aduentum in hunc mundum venerunt, quantumlibet iustitiæ virtutem haberent, ex corporibus educti in sinum cœlestis patriæ statim recipi nullo modo poterant: quia necdum ille venerat, qui inferni clauſtra sua descensione solueret, & iustorum animas in perpetua iam sede collocaret. Vnde beatus Iob & afflictionem sentiens, & adhuc differri retributionem iustorum sciens, aptè subiungit: *Si sustinuero, infernus domus mea est. & in tenebris stratus lectulum meum.* Priores etenim Sancti & sustinere aduersa potuerunt, & tamen è corporibus educti, adhuc ab inferni locis liberari non poterant: quia necdum venerat, qui illuc sine culpa descenderet, vt eos, qui ibi tenebantur ex culpa, liberaret, &c. Et quia in ipsis quoque inferni locis iustorum animæ sine tormento tenebantur, vt & pro originali culpa adhuc illuc descenderent, & tamen ex propriis actibus supplicium non haberent, quasi in tenebris lectulum strauisse, est in inferno sibi requiem præparasse. Graue etenim tædium electis fuit, post solutionem carnis, adhuc speciem non videre Creatoris.

Lib. 6. *epist.* 15. Nihil aliud teneatis, nisi quod vera fides per Catholicam Ecclesiam docet, quia descendens ad inferos Dominus, illos solummodò ab inferni clauſtris eripuit, quos viuentes in carne per suam gratiam in fide, & bona operatione seruauit.

Isidorus Hispalensis. 620.

Sententiarum de summo bono lib. 1. *cap.* 16. Ante aduentum Saluatoris, quanquam sine poena supplicij, tamen non in cœlo, sed in inferno Sanctorum animæ tenebantur: pro quibus absoluendis Dominus in infernum descendit.

Concilium Toletanum Quartum. 643.

Cap. 1. Descendit ad inferos, vt Sanctos, qui ibi tenebantur, erueret, & deuicto mortis imperio resurrexit. Hæc est Catholicæ Ecclesiæ fides, hanc confessionem seruamus atque tenemus.

Ildephonsus Toletanus. 660.

De Virginitate Mariæ cap. 12. Ipse de cœlo veniens, ipse sepulchrum aggrediens, ipse sepulchrum relinquens, ipse cœlos repetens, ipse ad inferna in anima humana descendens, ipse de inferno potestate diuina Sanctorum animas liberans, ipse de morte liberans, ipse inter mortuos liber.

Iulianus Toletanus. 680.

Lib. 2. *Prognostici cap.* 4. Nondum venerat Christus ad infernum, vt erueret inde omnium Sanctorum præcedentium animas, & tamen Abraham in requie ibi erat, &c. Hæc ergo fortasse duo fuerunt interna, quorum in vno requieuerunt animæ Sanctorum, in altero torquentur animæ impiorum.

Aldhelmus. 690.

Hymno in Ascensionem Domini:

Nam dira lethi limina,
Caecas & vmbras inferi
Lustrans sua potentia,
Leti ligarat Principem:
Et quos suos in actibus
Fideq; lectos nouerat,
Omnes auerni faucibus
Saluabat à ferocibus.
Et plurimos ab interis
Portis reduxit spiritus:
Multos & ipso corpore
De fauce mortis eruit.

Aponius. 700.

Lib. 5. *in Cantica*: Vnaquæque anima requiem nonalibi poterit inuenire, nisi veram eius passibilem carnem confitendo, veramq; impassibilem diuinitatem in cruce: aliud in sepulchro mansisse per triduum, & aliud penetrasse ad inferna, ad liberationem iustorum.

Beda. 700.

Ad Psalm. 85. Est alia regio, vbi caro, & sanguis, & omnis mortalitas viget, spes fragilis, & omnia caduca, & fluxa: & hæc comparatione illius dicitur inferna regio, vel infernus. Et meritò, quia locus mortuorum plenus: Corpus enim mortuum est propter peccatum, vt Apostolus ait, &c. Huius inferni comparatione infernus inferior potest dici communiter locus ille, quo post hanc vitam descendunt animæ, siue æternaliter damnandæ, siue temporaliter puniendæ. Ad hunc vtrunque infernum misit Deus Filium suum, vndique nos liberans: ad superiorem quidem nascendo, ad inferiorem moriendo. Sanctissima enim illa anima illuc descendit, vt suos inde deduceret, qui detinebantur in tenebris, & qui ibi non remansit, sed cum triumpho inde rediit, iuxta illud: *Non relinques animam meam in inferno.*

Alcuinus. 750.

Ad caput 3. *Ecclesiastis*: Ante aduentum Christi omnia ad inferos pariter descenderunt. Vnde & Iacob ad inferos descensurum se dicit. Ideò pios & impios quæritur apud inferos detentari. Et reuera antequam flammeam illam rotam & igneam rhomphæam ad paradisi fores Christus cum latrone reseraret, clausa erant cœlestia.

De diuino Officio cap. 18. Christus per passionem

carnis Angelis profuit in cælo, quorum numerus, qui per apoſtatam Angelum imminutus fuerat, ex animabus fidelium quotidiè adimpletur: & nobis, qui ſumus in terra: & illis, qui propter originale peccatum detinebantur apud inferos: ſed & ipſis, qui in diuerſis mundi partibus habitabant.

Ambroſius Ansbertus. 760.

In Apocalypſin lib. 9. Si enim non mendaciter, ſed veriſsimè creditur, antiquos etiam Sanctos, qui diſpenſationis Chriſti fidem non ſolùm verbis, verùm etiam ſanctis prophetauerunt actionibus, etſi apud inferos, locis tamen à tormentis impiorum remotiſsimis, fuiſſe, donec eos Chriſti ſanguis, deſcenſuſque eius ad eadem loca, exinde eriperet: profectò deinceps boni Chriſtiani, qui ea fide pollent, *quæ per dilectionem operatur*, effuſo illo pretio iam redempti, inferos prorſus neſciunt. At qui nunc poſt redemptionis tempora ad inferos deſcenderint, nequaquam ad vitam, ſed ad condemnationem in futurum de monumentis reſurgent.

Carolus Magnus. 800.

Epiſtola ad Eliphandum Toletanum: Poſcimus per eum, qui pro te in cruce manus innoxias extendit, pro te ſanguinem innoxium effudit, pro te mortem pertulit & ſepulturam, & ad liberandum electos ad infernum deſcendit, & pro te ſurgens tibi viam ad cælos reuertendi demonſtrauit.

Haymo. 820.

Ad cap. 4. Epiſt. ad Epheſ. Non ſecundùm diuinitatem, quæ omnia implet, aſcendit ipſe, neque deſcendit, ſed ſecundùm humanitatem. In anima quidem ſola deſcendit in infernum, & iterum corpore & anima aſcendit ſupra omnes cælos.

Angelomus. 830.

Lib. 1. Regum cap. 2. Chriſtus deſcendit ad inferos, & non eſt anima eius in inferno derelicta, ſed citò reſurrexit à mortuis, & reduxit eum Pater ad ſemetipſum.

Eginardus. 840.

In vita ſancti Remigij: Idem Deus, qui in cruce homo factus pependit, & in ſepulchro idem Deus homo factus iacuit: ſed in ſepulchro ſecundùm ſolam carnem idem Deus iacuit, & in infernum ſecundùm ſolam animam deſcendit, & reſurrexit tertia die carne.

Rabanus Maurus. 850.

Lib. 4. de vniuerſo cap. 10. Ante reſurrectionem Domini omnes Sanctorum animæ in inferno ſub debito prævaricationis Adę tenebantur, donec auctoritate Domini, per indebitam eius mortem, de ſimili conditione liberarentur.

Lib. 19. cap. 3. in Hieremiam: Dominus in virtute diuinitatis deſcendit ad inferos, ac deſtructis clauſtris Tartari, ſuos, quos ibi reperit, eruens, victor ad ſuperos aſcendit.

Carolus Caluus. 870.

Oratione ad eandem ſanctam crucem: Adoro te deſcendentem ad inferos, & liberantem captiuos: deprecor te, vt non dimittas me ibidem introire.

Remigius Antiſiodorenſis. 880.

Ad Pſalmum 85. Ipſe enim ſic naſcendo, venit in mundum: ita moriendo, deſcendit in infernum: ſed non ibi remanſit, quia ſuis inde liberatis, cum poteſtate redijt.

Ad cap. 9. Zachariæ: *Tu quoque eduxiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua*: hoc eſt, liberaſti de inferno, in quo nulla eſt miſericordia. Denique in reſurrectione Domini *multi Sanctorum*, qui in inferno vinculis peccati originalis tenebantur, ſurrexerunt cum eo, *& venerunt in ſanctam ciuitatem, & apparuerunt multis.*

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 900.

Cap. 9. Quòd funus Iacob tantis filiorum planctibus ſeptuaginta diebus dedicatur, quid aliud eſt, niſi quòd omnem Sancti, ante aduentum Chriſti, originalis culpæ nexibus aſtricti, quando hac vita deceſſerunt, cælum non meruerunt, ſed ad inferna deſcenderunt? Verùm homo vetuſto morbo per Baptiſmum ſolutus non plangitur, cui de hoc mundo migranti cælum aperitur, &c. Sicut carceralis cuſtodia Ioſeph non tenuit, ſic infernus Chriſtum tenere non potuit.

Cap. 14. Chriſtus ante lucem ſurrexit, inferni clauſtra comminuit, & cælum conſcendit.

Radulphus Flauiacenſis. 950.

In Leuiticum lib. 1. cap. 4. Bene ad oſtium tabernaculi teſtimonij. Nam mors ipſius vitæ nobis oſtium fuit, quæ ſuperum damnatis ingreſſum aperuit. Antiqui enim Patres vſque ad aduentum Domini, quamlibet iuſtè vixerint, ducti ad regnum non ſunt, niſi ille deſcenderet, qui Paradiſi clauſtra hominibus impoſitione ſuæ mortis aperiret. Vitulus ergo iſte in introitu tabernaculi coram Domino immolatur: quia mors Chriſti, vt reis veniæ aditum præberet, Patri ſingulariter placuit.

Smaragdus Abbas. 970.

Ad epiſtolam Feria ſexta poſt Paſcha: Catholica fides habet, quòd deſcendens ad inferna Dominus, non incredulos inde, ſed fideles ſolummodò ſuos educens, ad cæleſtia ſecum regna perduxerit.

Fulbertus Carnotenſis. 1000.

In Hymno: Chorus nouæ Hieruſalem.

Quo Chriſtus inuictus leo
Draconę ſurgens obruto,
Dum voce vina perſonat,
A morte functos excitat.
Quam deuorat improbus
Prædam refudit Tartarus,
Captiuitate libera
Ieſum ſequuntur agmina.

Radulphus Ardens. 1050.

In Natali Domini: Nec ſolùm chariſsimi, qui tunc in carne erant, viderunt hanc lucem, ſed & habitantibus ſiue *ſedentibus in regione vmbræ mortis lux orta eſt eis*: hoc eſt, Patriarchis, & Prophetis, cæteriſcque Sanctis, qui carne ſoluti præſtolabantur aduentum Mediatoris quaſi exules, habitantes non quidem in morte, ſed in vmbra, hoc eſt, in ſimilitudine mortis, carentes viſione Dei.

In Vigilia Aſcenſionis: Deſcendit Chriſtus non tantùm ad inferos, ſed etiam ad inferiores partes terræ, id eſt, ad inferna, ea confringens, & captiuitatem captiuam educens. Populus enim Sanctorum, qui in inferno detinebantur, non tantùm captiuitas, imò etiam captiuata captiuitas erat. Rurſus & in hoc, quòd ex miſeria huius vitæ ad maiorem inferni miſeriam captiuata fuerat, non tantùm captiuitas, imò etiam captiuata captiuitas erat. Hanc ergo captiuam captiuitatem more triumphatoris duxit ſecum Dominus in altum: infernum frangens, ſuos, qui ibi captiui tenebantur, eduxit, & cum triumpho in cælum aſcendens, dona Spiritus ſancti ſuis dedit.

Guitmundus Auerſanus. 1060.

De veritate & Trinitate: Corpus quidem Chriſti in cruce mortuum, in lapide ſepeliri permiſit; ani-

ma verò viua cum Deo permanens, in infernum, non vt pateretur, sed vt dominaretur, descendit: quæ liberatis inde, quos dignos iudicauerat, cæteris verò dimissis, corpus suum tertia die resumpsit.

Algerus. 1060.

De Eucharistia lib. 2. cap. 8. Dum corpus Christi in sepulchro iacuit, anima ad liberandas Sanctorum animas ad inferna descendit.

Ioannes Mierologus. 1060.

De Ecclesiasticis obseruationibus cap. 36. Ante descensum Christi ad inferos nullus Sanctorum ad illam gloriam peruenit, ad quam Christus antiquos Sanctos perduxit, & deinceps suos sequaces perducere non desinit.

Anselmus Cantuariensis 1080.

In Elucidario: Venit Dominus ad infernum superiorem descendendo, vt redimeret captiuos à tyranno, vt dicitur: *Dicesbu, qui vincti sunt: exite. & bu, qui in tenebris sunt: Reuelamini.* Vinctos vocat, qui erant in pœnis: alios verò, qui erant in tenebris, quos omnes absoluit, & in gloriam induxit Rex gloriæ, &c.

Ad cap. 10. ad Romanos. Si in abyssum descendisse dubitetur Christus, nec mortuus esse creditur: quia sicut mortuus est, vt mortem occideret: sic in abyssum descendit, vt suos inde retraheret. Et hæc est iustitia fidei, distans à iustitia mortalis legis, vt non dubitet quis de spe Dei, quæ in Christo est, vt non diffidat Christum spoliasse infernum, & cum Sanctorum animabus cælum ascendisse: quia qui hoc credit, ex hoc efficitur iustus.

Ad cap. 2. ad Coloss. Christus expoliauit *Principatus ac Potestates* dæmonum, auferendo illis animas iustorum, quas in inferno propter culpam primi parentis detinebant: *Et traduxit*, id est, trans infernum duxit ad regna cælorum ipsas ab inferis ereptas Sanctorum animas: & hoc *confidenter*, id est, cum magna fiducia fecit, non timens dæmones, vtpote qui nullum habebat peccatum.

Ino Carnotensis. 1100.

De conuenientia veteris & noui Testamenti: Christus expolians infernum, iustos quosque ad superna secum tanquam prædam egregiam triumphando euexit.

Petrus Alphonsus. 1106.

Titulo 9. Christus eduxit de domo carceris sedentes in tenebris: quia eos, qui in tenebroso carcere tenebantur inferni, descendens ad inferos ipse extraxit.

Titulo 18. *Petrus.* In Genesi de Iacob legitur, quòd & filijs & filiabus suis ad consolandum eum super filio suo Ioseph congregatis noluit consolari, dicens: *Quia descendam ad filium meum lugens ad inferos.* Non hoc secundùm corpus dicit: Sciebat enim quòd filius suus in terra non erat sepultus, imò putabat, quòd ab aliqua bestia erat deuoratus. Hoc ergo dixit secundum animam: *Quia ad filium meum lugens ad inferos descendam.* Ac si diceret, quia mortuus est filius meus, moriar, & ad inferos, vbi anima eius est, & omnes animæ mortuorum, lugens deueniam. *Moses:* Si ita est, vt asseris, tunc & Patriarcharum animæ, & Prophetarum, cæterorumque Sanctorum omnium, ante mortẽ illius, quem Christum dicitis, defunctorum, vnà cum animabus impiorum, in vno loco demoratæ sunt. *Petrus:* Verum profecto est, quòd in obscuritate omnes ac tenebris, sed non erant omnes in locis pœnalibus, siue supplicijs: nam iuxta merita sua retribuebatur singulis: veruntamen omnes in inferno, & sub iure erant diaboli. Nullus enim mortuus ab Adam vsque ad mortem Christi claustra deuitauit inferni.

Gen. 37.

Tractatum. Cùm Christi anima, à corpore dissoluta, ad inferos, vt inde bonos eriperet, descendit, nunquam ab ea diuinitas ipsa recessit.

Honorius Augustodunensis. 1120.

In Speculo Ecclesiæ: Ante Christi aduentum omnes descenderunt ad inferos. Et si Abraham cum Lazaro apud inferos fuit, quæritur quomodo diues eleuatis oculis eos à longè viderit? Duo inferni leguntur, inferior, & superior: inferior, in quo reproborum animæ torquebantur; superior, in quo electi Christum præstolabantur. De inferiori scribitur: *Eruisti animam meam ex inferno inferiori.* De superiori autem: *Educ de inferno animam meam, ad confitendum nomini tuo.* In inferiori autem nouem speciales pœnæ feruntur, &c. Superior autem infernus erat vltima pars terræ, loco inferno iunctus, sed à pœnis disiunctus, in quo iusti positi, potuerunt à malis conspici, qui erant in inferno inferiori.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

De gloria & honore Filij hominis ad Matthæi cap. 8. lib. 7. Cùm dicimus aut legimus prius Iudæum, id est, Iudaicum populum per præsentiam Saluatoris esse curatum, non solùm illos paucos attendimus, qui tunc in corpore inuenti, ante vel post passionem eius crediderunt, sed vniuersam populi illius electionem, omnes qui iam à seculo migrauerant, à tempore promissionis, quæ facta est Abraham, vsque ad tempus illud: quia tunc saluati, & ab inferis educti sunt per ipsum, cuius venturi fidem habuerant.

Hugo Victorinus. 1130.

De Sacramentis fidei lib. 2. part. 1. cap. 11. Anima Christi ad infernum descendit, caro in sepulchro iacuit: diuinitas cum vtroque permansit. Ergo Christus persona ad infernum descendit, sed secundùm animam solam: quia sola anima ad infernum descendit: & Christus persona in sepulchro iacuit, secundùm solam carnem: quia sola caro Christi in sepulchro iacuit.

Bernardus. 1130.

Serm. 75. super Cantica: Semel ad inferos descendit, non sanguis, sed anima, & hæc portio eorum, qui in carcere erant. Vna illa visitatio, quæ tunc facta est, per præsentiam animæ, cùm corpus penderet exanime super terram. Sanguis aridam rigauit, sanguis infudit terram, & inebriauit eam: sanguis quæ in terra, & quæ in cælis sunt pacificauit: non autem & quæ apud inferos, nisi quòd semel illò, vt dixi, anima eius excurrit.

Epist. 98. Machabæi pro tempore non ad cæli mox gaudia, sed ad inferni tenebras descenderunt.

Petrus Cluniacensis. 1140.

Lib. 4. epist. 1. Si ad Apostolicum Symbolum sermo recurrat, omnis Christiana lingua Dominum Iesum Christum mortuum, & sepultum, & ad infera descendisse fatetur. Qui quoniam in carne non descenderit, triduana corporis indicat sepultura: nec quia in sola diuinitatis natura, inuicta ratio manifestat. Prudentia quippe, non potentia, percussisse superbum scribitur: quem sola potentia percussisset, si damnatum Archangelum percussurus, in sola Deitate ad inferos descendisset. Oportebat autem vt superbus mundi princeps, à natura, quam vicerat, superandus, dolosæ suæ victoriæ sæpe victus amitteret iactantiam. Et sicut de eo humana natura per Christum in terris triumphauerat, ita & apud inferos humana anima triumpharet.

Arnoldus Abbas Bonnæuallis. 1160.

De verbis Domini Tractatu 6. & 7. Quia & pro carne & pro spiritu hominis agebatur, & totus homo totum Christum habuit sanatorem, dum & caro in medelam carnis oblata est in ligno, & ad sanctifica-

tionem animæ obtinendam ſpiritus ille deſcendit ad inferos, & aſcendit ad ſuperos, ibi confringens ferreos vectes, hic portas aperiens æternales.

Petrus Riga. 1170.

In Recapitulatione de Samſone:

Dux Gazam fortis petit, vt ſocietur amicæ:
Ducat vt Eccleſiam Tartara Chriſtus adit.
Fraude ducem ſepit hoſtilis turba: ſepulchro
Chriſti cuſtodes præbet Hebræa cohors.
Hoſtibus ille grauis ſtellarum tempore ſurgit
Iſte ſub aurora læta trophæa refert.
Illic vrbis portas, prædam tulit ille beatam:
Præualet iſte ſuis hoſtibus, ille ſuis.

Guntherus. 1180.

In Ligurino lib. 1.

——— *Digno vir pius illum*
Egit honore diem, quo Chriſtus carne reſumpta
Victor ab infernis rediens nitidiſſimus vmbris
Rettulit eximios ſuperata morte triumphos.

Libro 9.

Inſilabat veneranda dies, qua Chriſtus ab imo
Ora ſolo turba referens optata fideli,
Victor ab inferna captiuos ſede reduxit.

Concilium Lateranenſe. 1215.

Cap. 1. Vnigenitus Dei Filius in ligno crucis paſſus, & mortuus, deſcendit in anima, reſurrexit in carne, aſcendit pariter in vtroque.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica prima poſt Penteceſten: Limbus inferni, quo Sancti detinebantur, longè eſt & valde remotus ab inferno inferiori.

Edmundus Cantuarienſis. 1240.

In ſpeculo Eccleſiæ cap. 13. Vt nos redimeret ab infernali captiuitate anima ſua deſcendit ad inferna cum deitate, corpore manente in ſepulchro, & extraxit ſecum animas, quæ in terra fecerunt ſuam voluntatem.

Albertus Magnus. 1240.

Ad cap. 11. Matthæi: Deſcenſus ad inferos eſt de articulis Symboli Apoſtolorum, &c. Deſcenſus enim completur in liberatione eorum, qui in inferno ſunt.

Ad cap. 16. Lucæ: Dicendum, quòd Limbus Patrum erat in tenebris, quoad hoc, quòd viſionem Dei non habebant, habebant aliquid lucis habuerunt gratiæ interioris, propter rectam fidem, & ſpem, qua Redemptorem exſpectabant.

Thomas Aquinas. 1250.

In expoſitione Symboli cap. 7. Licet Chriſtus paſſus ſit pro peccatoribus, & ad infernum deſcenderit, non tamen liberauit omnes, ſed illos tantùm, qui ſine peccato mortali erant. Illos verò, qui in mortali deceſſerant, damnat. Et ideò nullus, qui cum peccato mortali illuc deſcendit, ſperet veniam.

In compendio Theologiæ cap. 235. Anima Chriſti deſcendit quidem ad inferos, ſecundùm locum: non autem, vt ibi pœnam ſubiret, ſed magis vt alios à pœna abſolueret, qui propter peccatum primi parentis illic detinebantur, pro quo plenè iam ſatisfecerat, mortem patiendo. Vnde poſt mortem nihil patiendum reſtabat, ſed abſque omni pœnæ paſſione localiter ad infernum deſcendit, vt ſe viuorum & mortuorum liberatorem oſtenderet.

Guilhelmus Peraldus. 1255.

Dominica tertia in *Aduentu, Sermone* 1. Aduentus Chriſti in carnem, & ad Limbum cum gratiarum actione ſunt recolendi: aduentus ad iudicium cum timore eſt cogitandus.

Bonauentura. 1260.

Part. 4. Breuiloquij cap. 10. Anima Chriſti poſt paſſionem deſcendit ad infernum, ſiue ad Limbum, ad liberationem, non omnium, ſed eorum, qui inter membra Chriſti deceſſerunt per fidem vitam, vel per fidei ſacramenta.

Iacobus Gennenſis 1280.

Dominica 21. poſt Trinitatem, *Sermone* 3. Voluit Dominus deſcendere ad inferna. Primò, propter triumphum: de hoſte enim tunc quis perfectè triumphat, quando non ſolùm eum in campo vincit, ſed etiam expoliat, & in domo ſua eum ligat. Chriſtus diabolum in cruce vicit, ſed in inferno eum ſpoliauit. Coloſſ. 3. *Expolians Principatus & Poteſtates.* Secundò, propter remedium: vt ſcilicet ſanctis Patribus ſubueniret, & eos de Limbo educeret. Zachariæ 9. *Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non erat aqua.* Tertiò, propter exemplum: vt erudiamur ſæpè in infernum mente deſcendere.

Ægydius Romanus 1280.

Tractatu de inferno cap. 15. Ante Chriſti paſsionem erat clauſa ianua regni cæleſtis: quia nondum erat ſolutum pretium pro peccato primi hominis, prout fuit infectio totius humanæ naturę, pro quo purus homo ſatisfacere non potuit. Ideo ibant ad Limbum ſanctorum Patrum, quem Chriſtus expoliauit, ducens ſecum ad cælos captiuatos: nunc autem nullus ad talem locum accedit.

Richardus Pampolitanus. 1300.

In Symbolum Apoſt. Secundùm animam coniunctam diuinitati deſcendit ad inferos. Nam ſecundùm diuinitatem localiter non poteſt deſcendere: quia vbique eſt, &c. Ad Limbum ſanctorum Patrum Chriſtus deſcendit: neque verò paſſus eſt tenebras, imò totum illum illuminauit.

Durandus à ſancto Portiano. 1310.

Lib. 3. diſtinct. 22. quæſt. 4. Chriſtus non deſcendit ad infernum damnatorum, nec in Limbum puerorum. Cuius ratio eſt, quia deſcenſus Chriſti in infernum fuit ſecundùm effectum liberationis eorum, qui in inferno detinebantur: ſed damnati pro peccato actuali, & decedentes pueri in peccato originali, non fuerunt per Chriſtum liberati. Ergo Chriſtus non deſcendit in infernum damnatorum, nec in Limbum puerorum, &c. De Patribus, qui fuerunt in Limbo patet, quòd per Chriſtum liberati: quia tales nulli pœnæ erant obnoxij, niſi ſoli pœnæ damni debitæ peccato totius naturæ. Sed hoc debitum directè per paſsionem Chriſti ſolutum eſt. Igitur per paſsionem Chriſti tales fuerunt penitus liberati.

Albertus Patauinus. 1320.

Sermone 76. Ante aduentum Chriſti iuſtorum animæ, à corporibus egredientes, non perducebantur ad portam cæleſtis patriæ, ſed interim in regione quietis manebant, quæ dicitur Limbus Patrum, qui propter ſui tranquillitatem etiam ſinus dicitur, & creditur eſſe ſupra locum pœnarum: & ibi eſt claritas Angelorum, & felicitas quanta poteſt eſſe citra Dei viſionem apertam. Et nota, quòd locus iſte dicitur ſinus Abrahæ, non propter hoc, quòd primus Abraham venerit illuc, ſed quia eidem primitus loci illius facta eſt repromiſsio.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vitæ Chriſti part. 2. cap. 65. Illa hora, qua Saluator noſter inclinato capite emiſit ſpiritum, corpore in cruce derelicto, anima ſimul cum diuinitate ad inferna ſpolianda deſcendit.

Guido Carmelita. 1330.

De VValdenſibus cap. 21. Chriſtus corpore iacente in ſepulchro, ſecundùm animam deſcendit ad inferos. Vnde Chriſtus Dei ſapientia increata Eccleſiaſtici 24. ait: *Penetrabo omnes inferiores partes*

terra, & in ſpiritum omnes dormientes, ſedentes in tenebris & vmbra mortis.

Franciſcus Petrarcha. 1350.

Lib.1.Epiſt.4.

Ni domitor mortis, qui quondam Tartara victor
Ingreſſus, clauſo poſuit ſua membra ſepulchro,
Vt repetens, ſecumq; trahens felicia Patrum
Agmina, & exhauſtas longa cruciatibus vmbras
Abſtulit ad ſuperos.

Ioannes Taulerus. 1350.

In Paraſceue ſermone 1. Cùm in cruce mortuus fuiſſet Chriſtus, ſanctiſsima illius anima diuinitati vnita ad Limbum deſcendit, redimens ac liberans inde, quotquot Patris illius fecerant voluntatem.

Gerhardus Zutphanienſis. 1380.

Lib.2.cap.39. Cogita deuotè qualiter anima Chriſti ad infernum deſcendit, quid ibi egit, de gaudio ſanctorum Patrum, & triſtitia dæmonum.

Hieronymus à ſancta Fide. 1400.

Lib.1.contra Iudæos cap.7. Ante Meſsiæ Aduentum omnes animæ generis humani propter peccatum primi parentis in infernum deſcendebant, & propter Meſsiæ paſsionem & mortem animæ iuſtorum, quæ ante ipſum fuerant, redemptæ ſunt, & ab inferno reductæ, & in vita æterna & gloria collocatæ.

Petrus Aliacus. 1400.

Super canticum Zachariæ: *Erexit nobis cornu ſalutis.* Id eſt, noſtram erexit & direxit virtutem, ad conſequendam æternam ſalutem: quod factum eſt vtique in ſua glorioſa reſurrectione, quando ad vitam reſurgens immortalem, Patres, in Limbo inferni detentos, potenter eduxit, & deinde in ſua mirabili aſcenſione, quando eos ad cæleſtia introducens feliciter ſublimauit.

Ioannes Gerſon. 1420.

In compendio Theologiæ: Deſcendit Chriſtus anima deitate vnita, quia corpus in ſepulchro quieuit, & deitas vbique erat. Vnde ſine ea deſcendere non potuit ad inferna, id eſt, ad Limbum, partem ſcilicet inferni ſuperiorem, quo detinebantur ſaluandi, quouſque debitum primi parentis per mortem Chriſti ſolueretur.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De triumphali Chriſti agone cap.22. Iſtiuſmodi perſuaſiones dum increduli audiunt, & obſtinatiſsimo animo in ſua perſeuerant perfidia, inuictiſsimus Chriſtianæ militiæ propugnator, relicto corpore exanimato in tumulo, ad tartaream deſcendit inferi manſionem, quatenus vniuerſos Patres, in illa regione vmbræ mortis poſitos, de ergaſtulo tyrannicæ ſeruitutis eriperet.

Pius Secundus. 1450.

Conſtitutione 5. Chriſtus in ligno crucis moriens mortem noſtram deſtruxit, & vitam reparauit, deſpoliauit inferos, abduxit ſanctos Patres, & victor mortis, & diaboli triumphator, cælum iam longo tempore clauſum aperiens, aſcendit ad Patrem, nobiſque viam oſtendit, per quam ſequi eum poſſimus.

Ioannes de Turrecremata. 1470.

In Meditationibus: Mira dignationis tuæ gratia, bone Ieſu: poteras ſolo voluntatis tuæ imperio, ad inferos non deſcendendo, eripere eos, qui in tenebris illis tenebantur captiui; ſed pietate ineffabiliq́ue tua charitate tractus, illuc deſcendere dignatus es, vt his, qui in tenebris & in vmbra mortis per longa tempora ſederant, ſplendida luce tua perfunderes, ſicut in natiuitate tua his, qui erant in terris, lux tuæ claritatis infudit. tum etiam, vt apud inferos tuam demonſtrares potentiam.

Gabriel Bielius. 1480.

Lectione 54. in Canonem Miſſæ: Ad inferos ſecundùm animam Chriſtus deſcendit, vt Sanctos inibi detentos liberaret, Patres ſcilicet & Prophetas, in quibus licet nihil purgandum erat, propter peccatum tamen Adæ, portam regni claudens, ſuis meritis beatitudinem attingere non poterant, ſed expectabant pretij ſolutionem, quod fuit in paſsione Chriſti fuſus ſanguis.

Macarius Mucius. 1490.

De Triumpho Chriſti:

Chriſtus vt immenſa deſcendit luce ſub vmbras
Horrentes, mortiq́; domos, & regna ſilentum,
Inuaſitq́; Erebo clauſos trepidante receſſu,
Horruit immanis perculſi tantor Orci,
Impulſæq́; procul diſiecto cardine Ditis
Procubuêre fores, timuit pallentia Auerni
Regia, nigrantumq́; cohors turbata ferorum
Occiuit pauida horrentia monſtra caſtra:
Aduentante Deo tremuerunt ſceptra reclusa
Noctu, & attoniti dextra cecidêre tyranni
Protinus, atque imas Barathri penêre latebras,
Confuſumq́; chaos, ſecretaq́; Tartara manes.
Ille ſerenata per aperta ſilentia fronte
Ingreſſus, pigramq́; nubem, noctemq́; fugabat,
Ante oculos ſurtim pulſa caligine mundi:
Sternebant ſeſe, paſsimq́; aquata iacebant
Obuia: tum montes Stygijs circumſtua campis
Ceſſit nigra palus Regi, lachrymaq́; remiſit,
Et triſtes Cocytus aquas, curſumq́; negauit.
Vt ſteterit in medio cœtu, caſtoq́; piorum
Concilio, inferna quos olim ſede repoſtos
Expectata ſalus ſperando læta fouebat,
Ora diu Patribus ſanctis optata reſoluit,
Talibus & lentus vacuauit pectora curis:
Affulſit promiſſa dies: delapſus ab alto
Sum Deus, humana tandem ſub imagine corpus
Mortaleſq́; vices ſubij, &c.
——*Nunc veſtra ergaſtula ſunto*
Libera, damnatis calcata ſuperbia criſtis
Submiſſa ceruice gemat, rebuſq́; ſecundis
Inuidia infelix aliorum ſorte benigna
Præcipuè veſtra doleat, rabieq́; cruentas
Ira premat fauces, &c.
Vos alacres mecum ſuperæ ad conuexa, triumphum
Ducite felices animæ, ſuper alta reducam
Sydera, ſtelliferoſq́; axes, vbi regna beatos
Nullo fine manent, Patris dabo cernere vultus.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

De Martyrio Dionyſij Areopagitæ lib.1.

Vnde erat his olim tenebris, moriente Deorum
Principe, & infernas Chriſto ſubeunte latebras,
Vt ſaluaret auos, & ab alto educeret Orco.

Lib.5.Faſtorum de Aſcenſione:

Chriſtum ab inferno poſtquam Phlegethonte reuerſus,
Sæpe ſuis ſeſe vultu patefecit aperto,
Ad ſuperos ſtatuit terris migrare relictis.
Collectis igitur quotquot de carcere longo
Sustulerat, tenebroſi Erebi, &c.

Petrus Galatinus. 1510.

De arcanis Catholicæ veritatis lib.6.cap.9. Sancti Patres, & Prophetæ, cæteriq́ue iuſti, qui vſque ad Meſsiæ mortem ad infernum deſcenderunt, detinebantur quidem in inferno à dæmonibus: dæmones tamen facultatem eis vel nocendi, vel mali alicuius inferendi nullam prorſus habebant. Præ-

bet au-

ber autem mihi dicendi audaciam, quòd ante Chriſti aduentum Sancti apud inferos, propter Adæ peccatum, à diabolo, permiſsione diuina, detinerentur, non ſolùm id quod dictum eſt, verùm etiam longè magis Pauli Apoſtoli ſententia de Domino noſtro Ieſu Chriſto ad Coloſſ. 2. dicentis, quòd ipſe fuit *expolians Principatus & Poteſtates*, infernales videlicet, vt ibi dicit gloſſa, auferendo ab eis Abraham, Iſaac, & Iacob, cæterosq; iuſtos, *traduxit eos*, id eſt, longè à re tenebrarum ad cœlum duxit, &c. Infernum ſuperiorem portas inferni Ezechias appellauit, cùm apud Eſaiam cap. 38. ita dixit: *Ego dixi in abſciſſione dierum meorum, vadam ad portas inferni*, id eſt, vadam ad Limbum. Qui cùm ſit quaſi in principio inferni, non ineptè porta inferni dicitur. Et hunc infernum Chriſtus expoliauit, quum animas ſanctorũ Patrum inde eduxit. Quod enim nos Limbum, id eſt, locum requiei, ſeu finum Abrahæ dicimus, hoc priſci Hebræorum ezeror, id eſt, ligatorium, ſiue conſeruatorium, vel oczar, id eſt, apothecam, ſeu cellarium, vel portas inferni, vel infernum ſuperiorem vocabant. Vnde patet, vnam omninò atque eandem fuiſſe fidem eorum atque noſtram.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Rabbi Simeon filius Iohai.

Apud Rabbenum Haccados: His auditis cœpit flere R. Hoſeas, dixitq;, Veh illis, veh illis impijs, iniquis, homicidis Iſrael: quorum amore vt peccatum illis dimittat, Deus ſanctus & benedictus mittet Filium ſanctum ſuum, & carne humana ſe induet. Veh illis, quia propter ſuas prauas operationes erunt rebelles huic Meſsiæ, & reſpuent dicta, quibus præcipiet, vt mundificentur aqua mundificationis, ad purganda eorum peccata. Ipſi verò nõ incedent in vijs Deo gratis, nec facient voluntatem eius, ſed ingenti iracundia perciti, eum occident. Tunc anima eius deſcendet ad inferos, apud quos triduò morabitur: vt inde omnes animas Patrum iuſtorumq; educat, ſicut dictum eſt Geneſ. 47. *Ego deſcendam tecum in AEgyptum, & ego inde educam te.* Et faciet Deus ſanctus & benedictus, vt eos in Paradiſum deducat, ſintq; læti in gloria Dei, iuxta illud Hoſeæ 6. *Viſitabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos, & viuemus ante faciem eius.*

Rabbenus Haccados.

Libro qui inſcribitur, Reuelator arcanorum: Hic eſt Deus ſanctus & benedictus, qui ait, *Ego ſum vir, qui vidi paupertatem meam meam, & adduxit in tenebras, & non in lucem.* Hic itidem Deus ſanctus & benedictus eſt, qui dixit: Decreui deſcendere ab inferos, ad redimendas animas iuſtorum, quas in virga indignationis ſuæ Pater meus, qui eſt in cœlis, illic detruſit propter peccatum Adæ.

R. Moſes Hadarſan.

In expoſitione Gen. 24. *Et induxit me in tabernaculum.*) Dixit R. Ioſias filius Leui: Iui cum Angelo mortis, nomine Kippod, quouſque perueni ad portas gehennæ, ſtatimq; mihi Kippod Angelum, qui ſcilicet præeſt Gehennæ, vt metiretur Gehennam à capite vſque ad finem, & non fuit ei hora vacans ad metiendum. Quia tunc occiderunt Rabban Simeonem filium Gamalielis, & voluiſſe, & non potui. Poſt hoc autem iui cum Kippod Angelo, & ibat mecum Meſsias filius Dauid, quouſque perueni ad portas Gehennæ. Cumq; viderent captiui, qui in Gehenna erant, lumen Meſsiæ, gauiſi ſunt eum recipere, dicentes: Hic educet nos de his tenebris, ſicut dictum eſt Hoſeæ 13. *De manu inferni redimam eos, à morte liberabo illos.* Et ſic Eſaias quoque dicit 35. cap. *Et redempti Domini debunt, & venient, vel intrabunt in Sion*, & reliqua vſque: *Et fugiet dolor & gemitus.* Non dicitur autem Sion in loco iſto, niſi Gan Eden, id eſt, hortus voluptatis, hoc eſt, paradiſus.

Midras Tehilim.

Ad illud Pſal. quadrageſ. octaui: *Etiam filij Adam, etiam filij viri, ſimul vel pariter diues & pauper.* Vbi ſic dicitur, *Filij Adam.* Hic Adam eſt Adam primus, licet alij dicant hunc eſſe Abraham, qui vocatus eſt Ioſue 14. cap. *Adam magnus inter gigantes.* Sequitur: *etiam filij viri.* Hi ſunt filij Noë, qui vir iuſtus appellatus eſt. Sunt autem qui aiunt, hos eſſe ſeptuaginta gentes, quæ omnes deſcendunt in Gehennam. Sequitur, *ſimul vel pariter diues & pauper. Diues* ſcilicet in lege, & pauper in lege, omnes deſcendunt in Gehennam, etiamſi fuerint capita vel principes, id eſt, Sanhedrin, hoc eſt, iudices ordinarij, quos Moſes ordinauit, &c. Sequitur: *Et viuet adhuc, vel vltra, in æternum non videbit corruptionem.* Et quò vadunt? Dixerunt filij Koræ, *ad infernum*, ſicut dictum eſt: *Sicut oues ad infernum poſiti ſunt.*

Midras Schir Haſchirim.

Cap. 2 Cant. *Ego narciſſus, vel roſa terræ*, &c. Hoc eſt quod ſcriptum eſt Pſal. 130. *De profundis veraui te Deus.* Dixerunt autem Magiſtri, quòd Eccleſia Iſrael dixit hoc, quæ ait: *Ego ſum dilecta Deo*: ego quippe data ero in profundis Gehennæ, quatenus redimat me inde Deus ſanctus & benedictus. Hoc eſt autem quod dictum eſt Pſal. 89. *Et ſubiecit me fecit de puteo tumultus, & de luto fœtu*, id eſt, de inferno. R. Ruben dixit: Niſi Scriptura dixiſſet, Eſaiæ 66. non licuiſſet dicere, ſed ex quo ſcriptum eſt, dici poteſt, Quia in igne, vel per ignem Deus iudicatus eſt. Non enim ſcriptum eſt, ſchophet, id eſt, iudicans, ſed niſpat, id eſt, iudicatus. Et ipſum eſt, quod Dauid per Spiritum ſanctum dixit, Pſal. 23. *Et cùm ambulauero in valle vmbræ mortis*, id eſt, inferni, *non timebo malum, quoniam tu mecum es. Virga tua*, ideſt, tormenta tua, *& baculus tuus*, id eſt, lex tua, *ipſa conſolabuntur me.* Erit ne hoc poſsibile abſque tormentis? Docet quid ſit ad hoc dicendum, cùm ait ibidem: *Verè vel ſaltem bonum & miſericordia ſubſequentur me.* Et hoc poſsibile ne eſt in hoc ſeculo? docet quid dicendum ſit, quod ſequitur, *omnibus diebus vitæ meæ.* Et quare? *quia habitabo in domo Dei in longitudine dierum.* Hæc omnia traditio.

Midras Cohelet.

Ad cap. 1. Eccleſiaſtis: *Omnia flumina vadunt in mare, & mare non eſt plenum*, id eſt, omnes mortui non intrant niſi in Scheol, id eſt, infernum, & infernus nunquam impletur, ſicut dictum eſt Prou. 27. *Infernus & perditio non ſatiantur.*

R. Salomon.

Ad illa verba Geneſ. 37. *Deſcendam ad filium meum lugens in infernum*, id eſt, ſepulchrum, iuxta litteræ quidem ſuperficiem, ſed iuxta gloſſam, id eſt, in Gehennam.

ARTICVLVS QVINTVS.

CHRISTVM IESVM CLAVSO B. MARIÆ VIRGINIS VTERO NATVM ESSE, CLAVSO MONVMENTO RESVRREXISSE, ET CLAVSIS IANVIS AD DISCIPVLOS INTRASSE.

NEGANT.

Anno post natum Christũ

1050. BERENGARIVS dixit nullatenus debere credi, quod in Euangelio legitur, intrasse ad discipulos Dominum Iesum ianuis clausis. Guitmundus Aucrsanus de Eucharistia lib. 3.

1538. Ioannes OEcolampadius ad cap 21. Ioannis: *Textus non habet: Iuit per clausas ianuas: sed, τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, vt ex illis verbis nihil habeant subsidij Papistæ cum reliquis de præsentia Christi in pane.*

1550. Ioannes Caluinus lib 4. Inst. cap. 17. § 29. *Quòd Christum exisse è sepulchro clauso, & clausis ianuis ad discipulos ingressum esse obijciunt, magis eorum errori suffragatur. Nam sicut aqua non secus ac solidum pauimentum Christo ster prabuit super lacum ambulanti: ita mirum, si ad eius accessum se flexit lapidis duricies. Etsi probabilius est, eius imperio amotum fuisse lapidem, & mox transitu dato in suum locum rediisse. Nec ianuis clausis intrare tantundem valet, ac penetrare per solidam materiã; sed sibi aditũ patefacere diuina virtute, vt repentè ipse steterit inter suos discipulos planè admirabili modo, cùm obserata essent fores.*

1550. Henricus Bullingerus ad cap. 20. Ioannis ait: *Vel Angelum fores Christo aperuisse, sicut in Actis Petro contigit: vel Christi potentiam inuenisse modum ingrediendi, non aduersum naturæ & substantiæ corporis sui veri: vt non sit opus comminisci per miraculum duo corpora in eodem fuisse loco, aut corpus Domini nullo circumscribi loco.*

1550. Petrus Martyr in Dialogo fol. 95. scribit, *Christum non intrasse ad discipulos per ostia clausa, sed vel per fenestras, vel per tecta, vel vndecunque valuerit ingressum esse.*

1550. Rodolphus Gualterus libro de Incarnatione folio 82. *Quòd verò de sepulchri lapidei aperculo & foribus clausis garriunt, plus quàm puerile commentum, & iam centies à nostris confutatum est. Quis enim Euangelistarum vnquam memoriæ prodidit, Christi corpus per massam illam lapideam penetrauisse, vt redimuum terris redderetur? Quis nesciit Angelum cœlo descendisse, qui & lapidem reuulsit, & milites splendore suo exanimauit? Quo ad fores clausas, satis constat Ioanni hoc propositum fuisse, vt temporis circumstantiã notaret, quo Christus ad discipulos venit, & quales illi se tunc gesserint, doceret. Nequa enim ex historia eius contextu quisquam eruerit, Christi corpus per fores illas, siue ligneas, siue ferreas, siue cancellatas penetrasse, aut quicquam fecisse, à corporis propria natura alienum.*

1560. Benedictus Aretius ad cap. 21. Ioannis: *Porrò an clausis foribus ingressus sit Christus queri solet, & ex verbis quidem Euangelistæ id colligi non potest: nam fores clausas fuisse solùm refert, tum quia vespera, tum quia cœtus illic est congregatus in metu, ita clausa à Christo deprehensa sunt: an verò clausis reliquit sit ingressus, certum est. Fieri potest, vt aperta sint propter ad Christi præsentiam: tamen Theophylactus, Chrysostomus, & Cyrillus sic accipiunt, quasi diuinitatis hinc argumentum eliceat. Vide Cyrillum cap. 53 lib. 12. in Ioannem. & Theophylactum in hunc locum. Quæ sententia nihil habet absurdi, si ad maiestatem solius Christi referatur. Nam quæ potentia super aquas ambulauit, eiusdem fores vel aperire, vel transire potuit, vt Deo nihil impossibile sit. Cedunt elementa, & parent res creatæ. Sed ad vbiquitatem carnis Christi illa nihil faciunt. Christus insolito more aliquando agit, vt ambulare per aquas, non ob id semper ita agat: imprimis cum Scripturæ testimonium euidens sit, illum ascendisse ad cœlos, & sedere ad dextram Dei Patris, &c.* Venit Iesus clausis foribus: *siue desinceps aperta sint, siue minus, parum refert, &c.* Foribus clausis venit: *non διὰ τῶν θυρῶν, idest, mutauit vias de penetrationis corporum. Christo multis modis aderant aperiendi ostium, vel ingrediendi etiam clauso ostio.*

1560. Theodorus Beza in Creophagia, negat *Christi corpus egressum esse è sepulchro clauso: lapidis enim duritiem per Dei omnipotentiam corporis Christi molli cedere potuisse.* Contra VVestphalum negat *Christũ peruenisse ad discipulos per fores clausas, sed tum ad eos venisse, & comparuisse inter discipulos, cùm ianuis clausis vna essent.* Homilia 2. de Cœna Domini fingit *miracula de Christi ingressu per ianuas clausas, & egressu per lapidem sepulchri, in parietis & sepulchri mole, repente opificio sui corpori cedente, potius quàm in ipso Christi corpore edita videri.*

1577. Quantius in diſputatione Icuerenſi inquit: *Cum veſpera eſſet, venit Chriſtus clauſis ianuis, quia circa veſperam ſolent claudi fores: Idcò fortè per Angelum aperta eſt ianua, vel alibi per feneſtram penetrauit Chriſtus.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Matth. 28. v. 1. Veſpere autem Sabbathi, quæ luceſcit in prima Sabbathi, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre ſepulchrum. Et ecce terræ motus factus eſt magnus. Angelus enim Domini deſcendit de cœlo: & accedens, reuoluit lapidem, & ſedebat ſuper eum. Præ timore autẽ eius interriti ſunt cuſtodes, & facti ſunt velut mortui. Reſpõdens autem Angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos: ſcio enim quòd Ieſum qui crucifixus eſt, quæritis, non eſt hîc: ſurrexit enim, ſicut dixit.

Ioannis 20. 19. Cùm ergo ſerò eſſet die illo, vna Sabbathorum, & fores eſſent clauſæ, vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum, venit Ieſus, & ſtetit in medio, & dixit eis: Pax vobis. 26. Et poſt dies octo, iterum erant diſcipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Iuſtinus Martyr. 150.

Quæſtione 117. Quonam modo poſt reſurrectionem ad diſcipulos intrauit Chriſtus, ſi corpus craſſum clauſis portis impeditur, quo minus tranſire poſſit? Quemadmodum non mutatione corporis in ſpiritum ambulauit Dominus ſuper mare, ſed diuina ſua potentia fecit, vt ambulari poſſet mare, idq; non ſolùm ſuo corpore, ſed etiam Petri: ſic eadem ſua diuina poteſtate exijt ex monumento ſaxo incumbente, & ad Diſcipulos ingreſſus eſt clauſis ianuis. Non enim propter reſurrectionem ablatum fuit ſaxum à monumento, ſed vt declaretur ſpectantibus reſurrectio. Non mutatione corporis in ſpiritum ingreſſus eſt ad eos, ſed cum craſſo corpore diuina ſua poteſtate effectrice rerum, quę ſunt ſupra naturam.

Gregorius Nazianzenus. 380.

In Tragœdia:

——En domum peruenimus
Mariæ, vbi chares audio occluſa fore
Adeſſe Apoſtolos, timentes ſcilicet
Adhuc latronum barbarum & diram manum.
Quin & ſera omnes ianuæ obduxêre, & fores.
Et quo modo autem foribus occluſis domum
Patebit aditus tandq; certè, & ſine
Strepitu recluſit Maria chara clanculum,
Vtq; ſubeamus pronocat. quare domum
Suſpenſa paulatim pedum veſtigia
Senſim ferentes ne metu iam perditos
Turbemus, ingrediamur. En nos vndecim
Nobis amicis, & aliis qui ſe gregi
Immiſcuerunt congregata venimus.
Tu denùo ipſas Maria communi fores.
Itaq; ſilentium imperans volo Cleophan
Nunc audiamus: namq; adeſt, & plurima,
Vt video, narrat, quæ Dominus ipſis palam
Et dixit, & fecit, vt eum ipſum noverint
In fractione panis. Ait, tace, tace.
Stat ecce Dominus. Has fores intra: novum hoc
Dignumq; verè maximo miraculo,
Et quo modo autem foribus occluſis adeſt?
Quin fortè & idem ſic ſepulchro conditus,
Clauſoq; ſurgens exijt, velut antea
Virginis ab aluo prodijt matris ſuæ,
Infracta ſeruans clauſtra quàm caſtiſſima.
Chriſt. *Pax omnibus vobis. Quid obſtupeſcitis?*

Epiphanius. 380.

Oratione de Chriſti Saluatoris ſepultura: Quemadmodum Chriſtus Ieſus naturalibus virgineæ naturæ clauſtris omninò integris, vteroq; materno vndiquaque clauſo ex Virgine in lucem prodijt: ita idem ille ſepulchri ſingnaculis nequaquam reſeratis, ex mortuis reſurrexit.

Hæreſi 20. Reſurrexit, & clauſis foribus ingreſſus eſt, vt craſſarum partium corpus tenuium partium oſtenderet, ipſum quod erat cum carne & oſſibus. Nam vbi ingreſſus eſſet oſtendit manus, & pedes, & latus: oſſa item, & neruos, & reliqua, vt ne eſſet imaginatio ea quæ videbantur.

Amphilochius. 380.

Oratione habita ſuper eo: *Non poteſt Filius quicquam ex ſe facere.*) Poſt reſurrectionem Dominus vtrumque oſtendit, & quod corpus eſt huiuſmodi, & quod id eſt, quod reſurrexit: Recordare hiſtoriæ, erant diſcipuli congregati poſt paſſionem & reſurrectionem, & portis clauſis ſtetit in medio eorum Dominus. Neque hoc vnquam fecit ante paſſionem. An non potuit hoc iam olim Chriſtus facere? Deus enim poteſt omnia. Sed non fecit ante paſſionem, ne exiſtimares viſionem aut apparentiam eſſe œconomiam: nec putares eſſe ſpiritalem Chriſti carnem, nec ex cœlis deſcendiſſe, nec alterius eſſe ſubſtantiæ quàm ſit noſtra caro. Hæc enim omnia nonnulli viſione, & imaginatione concipientes, & per hæc ſe Dominum magnificare putantes, non aduertunt ſe per ipſam Euchariſtiam blaſphemare, & falſi veritatem accuſare, vt omittam quòd eſt mendacium omninò à ratione alienum. Si enim aliud corpus accepit, quid ad meum, quod ſalute indiget? Si autem carnem è cœlis deduxit, quid ad meam carnem, quæ è terra ſumpta eſt? &c. Proprerea ergo non ante, ſed poſt paſſionem, portis clauſis ſtetit Dominus in medio diſcipulorum, vt ſcias quòd etiam tuum animale corpus, ſeminatum, ſurgit corpus ſpiritale. Ne autem rurſus exiſtimes, aliud eſſe quod ſurgit: cùm Thomas reſurrectioni diffideret, oſtendit illi fiſſuras clauorum: oſtendit illi vulnerum veſtigia. An non poterat ſibi ipſi mederi, maximè poſt reſurrectionem, qui omnes etiam ante reſurrectionem curauerat? Sed per hoc quidem, quod clauorum fiſſuras oſtendit, tradit eſſe idem. Per illud autem, quòd clauſis portis ingreditur, oſtendit quod non tale. Hoc quidem, vt diuinæ œconomiæ & diſpenſationis modum impleret, eo excitato quod morte erat affectum. Non tale

Ioan. 20

autem,

autem, ne rursus in corruptionem & interitum incideret, nec rursus mortem obiret.

Gregorius Nyssenus. 380.

Oratione 2. de Resurrectione Domini: Cùm Angelus lapidem reuoluisset, reperit resurrexisse Dominum, sepulchro, quod sigillis munitum fuerat, ac præsidio militum custodiebatur, sicut Deum decebat, clauso relicto, quemadmodum clausis quoque ianuis penetrans, in domicilium ad discipulos accessit. Quare etiam dicebat: *Non est hic, sed surrexit*, significans Angelus, ante suum aduentum admirabiliter accidisse Resurrectionem Seruatoris, quam, vt Deus, propria virtute exequens, in eis, quæ disposita ac destinata erant, peragendis nullum Angelorum auxilium desiderauit. Nisi enim hoc ita esset, dixisset: Ecce resurgit, significans id quod statim fieret: sed quoniam ante factum erat, præterito tempore vtens dixit: *Non est hic, sed surrexit.*

Ioannes Chrysostomus. 400.

Homilia de Diuo Ioanne Baptista: Sancta Maria, beata Maria, mater & virgo, virgo fuit ante partum, virgo post partum. Et hoc miror, quomodo de virgine virgo natus sit, & post natiuitatem virginis mater virgo sit. Vultis scire quomodo de virgine natus sit, & post natiuitatem mater ipsa sit virgo? Clausa erant ostia, & ingressus est Iesus. Nulli dubium quin clausa sint ostia. Qui intrauit per ostia clausa, non erat phantasma, non erat
Luc. 24. spiritus, verè corpus erat. Quid enim dicit? *Respicite, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, quæ me habere videtis.* Habebat carnes, habebat ossa: & clausa erant ostia. Quomodo clausis ostijs intrauerunt ossa & caro? Clausa sunt ostia, & intrat quem intrantem non vidimus. Vnde intrauit, omnia clausa sunt: locus non est, per quem intret, & tamen intus est, qui intrauit, & non apparet quomodo intrauit? Nescis quomodo factum sit, & das hoc potentiæ Dei. Da potentiæ Dei, quia de virgine natus sit, & tamen ipsa virgo fuerit virgo post partum.

Ioan. 24. De Resurrectione Homilia 9. *Venit ergo*, inquit, *Iesus ianuis clausis.* Est quod nos quoque cum Thoma dubitemus, nisi facta respiciamus authoris. Sed si Deum esse, de quo loquimur, cogitemus: cui nihil inuium, cui humanum quoque pectus peruium confitemur: cuius hoc idem corpus clausis ostijs in ipsa statim salutatione, *Pax vobis*, conspicuum spectabatur discipulis: hæc si indubia fide credimus, ab omni quæstionis scrupulo liberamur. Hanc ergo nobis fidem afferat, hanc à nobis reposcat, hanc in nobis inueniat, hanc relinquat. *Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas: & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis.* Non est meum, meos ludificare phantasmate, vanam imaginem visus si timet, veritatem corporis manus & digitus exploret. Potest fortasse aliqua oculos caligo decipere, palpatio corporalis verum corpus agnoscat. *Spiritus*, inquit, *carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.* Quòd ostia clausa penetrauit: sola est virtus diuini spiritus, non sola carnis substantia. Alioquin, quid profuit me suscepisse hominem, si piguit suscitasse? Respondeamus ergo & nos, & fateamur cum Thoma, id quod miraculum diuinæ virtutis exposcit.

Homilia 85. in Ioannem: Vespere illius diei magna cum admiratione astitit. Et cur hac hora? Quoniam credibile erat eos magis formidare. Sed id mirandum est, quòd phantasma eum non sunt suspicati. Clausis enim foribus, & repentè est ingressus: sed profectò à Maria prænoniti, fidem confirmârant, præterea certa & mansueta specie se eis obtulit. Die autem non venit, vt omnes congregarétur, valde enim timebant: nec ostium pulsauit, sed repentè astitit.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De vera Deum fide ad Reginas: Ex Euangelio Ioannis cap 20. *Cùm serò esset die illo, & fores essent clausæ, vbi erant discipuli congregati, venit Iesus, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.* Nō immeritò dubitauerit hic quispiam, ac dixerit: Si Verbū post resurrectionem perinde ac ante venerandam crucem corporeum erat, quomodo conclusis foribus in medio discipulorum ex insperato apparuit? Ad hoc respondemus, diuina virtute factum id esse, &c. Sanè post resurrectionem ex mortuis, dispensationis mysterio, propter quod carnem salubriter assumpserat, iam perfecto, diuina virtute & potestate vtebatur familiarius, quàm naturæ humanæ infirmitate, vt qui iam veluti opportuno tempore, per ea potius, quàm per exinanitionis conditiones agnosci voluerit.

In Ioan. lib. 12. cap. 53. Eodem illo die, quo Magdalenam allocutus est, discipulis quoque vnum in locum congregatis ac foribus clausis propter metum Iudæorum, apparet. Occultabant autem se prudenter, quia recordabantur iussum sibi esse à Domino, vt Iudæorum iram declinarent. Clausis ergo foribus repentè Dominus omnipotentis sua, natura rerum superata, ingressus est ad discipulos. Nullus igitur quærat, quomodo clausis ianuis corpus Domini penetrauit, cùm intelligat non de homine nudo, vt modò nos sumus, sed de omnipotente Filio Dei hæc ab Euangelista conscribi. Nam cùm Deus verus sit, rerum naturæ non subiacet, quod in cæteris quoque miraculis patuit. Omnem enim mentem ac rationem excedunt, quæ fecit. Qua enim ratione dices ipsum super maria quasi per aridam ambulasse, cùm aquarum natura corporibus nostris naturaliter non substernatur? Aut quomodo mille alia signa verbo solo effecit? Scio quia supra omnem rationem humanam illa fuisse contendes. Cum illis igitur hoc etiam numera, nec (vt quidam ex imperitia dicunt) credas non surrexisse cum corpore suo Dominum, sed nudum corpore omninò apparuisse, &c. Caue igitur ne à recta digrediaris fide: sed potius quia foribus clausis ingressus est, Deum esse natura crede.

Cap. 59 Nonne sufficiebat ei (*Thomæ*) ad cognoscendum Christum, statura corporis & faciei lineamenta? Ambiguum hoc certè fuisset. Putare namque potuerunt spiritum quendam imaginem sibi Saluatoris assumpsisse, & ad hoc miraculosus per clausas fores ingressus facilè inducebat: terrestre namque corpus latiorem secundùm suam naturam viam desiderat. Necessariò ergo Dominus noster Iesus Christus latus nudauit, & vulnera liuoresq; carnis ostendit, vt discipulos confirmaret.

Nonnus Panopolitanus. 500.

Ad cap. 20. Ioannis:

> *Καὶ σκιερὴν ὅτε γαῖαν ὅλην ἐμέλαινεν ὁμίχλη,*
> *Δειλαίοις δὲ θύρῃσι συνεκλείοντο θύρῃσι*
> *Δυσμενέων φοβέοντες ἐπαλλίζοντα μαθητάς,*
> *Ὡς πρὶν ὅτε κλῆσεν μετανάστιος ἐς μίσον ἦεν*
> *Μητροθεὶς ἰταμοῖσι, καὶ ἔντεα, σύμμιος ὑμῖν*
> *Εἰμί.*
>
> *Et vmbrosam quando terram totam nigrefecerat caligo,*
> *Immoti & fores concluserant vectes,*
> *Vbi delitescentes commorabantur discipuli,*
> *Sicut ala vel cogitatio sublimis in medium stetit,*
> *Cunctis locis, & dixit: communis vobis*
> *Pax.*

Anastasius Antiochenus 580.

Lib.5.de Resurrectione: Hæc omnia, tantoque his plura dispensata sunt, & exhibendã fidem de resurrectione Saluatoris nostri, cuius futurus nuntius de cœlo veniens *Angelus reuoluit lapidem ab ingressu monumenti*: non quasi viam præmuniens ad exitum ei, qui ibi positus fuerat, vt qui præuerterat Angelum tertia die resurgens à nemine prohibitus Dominus. Tantum est, locum indicauit vbi corpus positum fuerat: solas exuuias, nempe velamina resurgentis retinentem. Vnde & Angelus mulieribus, quæ cò conuenerant, apparens dicebat: *Nolite timere vos, Scio enim quia Iesum quæritis Nazarenum crucifixum, non est hic, surrexit, sicut dixit: Venite, videte locum vbi positus fuerat.*

Sophronius Hierosolymitanus. 630.

Epistola ad Honorium: Et ideo erant humana eius vltra hominem, haud quidem, quòd natura humana non fuerat, sed quia sponte factus est homo. Supra naturam sunt elementorum subita conturbatio, vltranea sepulchrorum apertio, ex mortuis triduana resurrectio, corruptionis mortuorum destructio, mortis indeficiens deiectio, custoditi signaculi lapidis & sepulchri coércibilis exitus, ianuarum clausarum indetrectabilis ingressus, in cælum à terra nimirum admirabilis & corporalis ascensio, & omnia quæ his sunt similia, & sermonis naturam & vocis virtutem transcendentia, & omnem humanum intellectum superantia: quæ omnia vltra naturam & sermonem humanum effecta, diuinæ Dei Verbi essentiæ atque naturæ profectò existebant indicia,

Theophylactus. 900.

Ad caput 28. Matth. Resurrexit Dominus, lapide adhuc super sepulchrum posito. Postquam autem resurrexit Dominus, Angelus venit, vt deuoluto lapide accessum habeant mulieres ad sepulchrum.

Euthymius. 1080.

Ad cap.20. Ioannis: Ad vesperam venit, quando magis timebant, & cùm simul essent congregati: & quidem ianuas non pulsauit, ne turbarentur: sed clausis illis introiuit tanquam Deus, & quasi corpore suo leui iam & subtili ac immortali effectò. Stetit autem in medio, vt omnibus esset conspicuus.

Nicetas Choniates. 1200.

In Thesauro lib.4.cap.25. Neque vnquam seiungetur propter summam illam coniunctionem, duplicisq; naturæ concursum, qui confundi nullo modo possit. Ita in cruce pependit, & carne passus est: ita è monumento prodijt: ita ianuis clausis à discipulis visus est, eorum denique digitis contrectatus est: ita cœlos ascendit, &c.

Nicephorus Callistus. 1300.

Ecclesiastica historia lib.1.cap.32. Non his autem solis, sed alijs quoque miraculis sepulchrum consecutis, fidem resurrectionis suæ confirmauit. Quæ verò ea fint agedum dicamus. Primùm sigillum sepulchro impressum, quod intactum permansit: & custodia militaris illa & genere alienigena, quæ in propinquo sigillum id obseruabat. Præterea ingens ille lapis ad os sepulchri appositus, qui inde defluens, ac potius manu ac robore Angeli deuolutus (quod sanè in his omnibus opinionem omnem excellit) ne ipse quidem vel minimum signum suum corrupit. Traditum enim nobis est ab antiquis, Iudæos lapidem eum, qui in salutiferum illud sepulchrum pro operculo positus fuerat, ad summũ monumenti labrum, petrãque infernè illi se coniungentem, ferramentis quibusdam fabrili lapicidarum arte perforasse, ferrumq; ingens à fabro ex propinquo acceptum, per vtrumque foramen immisisse, & in circi siue annuli formam circumegisse: atque ita firmiter capitibus commissis, omni ex parte quasi vinculum circumduxisse, vt lapis, qualicunque modo, loco suo reuelli, aut saltem ratione aliqua moueri (nisi arte quapiam & vi adhibita, necessariò aut ferrum confringeretur, aut petra perrumperetur) non potuerit. Atque ad hunc modum cum magna cura, atque etiam signo appresso, cùm sepulchrum firmissimè communissent, custodia insuper competenti adhibita, eos abijsse. Quapropter, cùm nihil prorsus de signis illis motum mutatúmve esset, & lapis absque fragore & sonitu inde defluxisset, (qui quidem magnus fuisse perhibetur,) ita vt vnguenta afferentibus mulieribus, & discipulis ipsis accedentibus, locum is, vbi corpus depositum fuerat, magnitudine sua apertè indicârit: quis non euidentem hanc & irrefragabilem resurrectionis probationem atque demonstrationem agnoscat? Et talia quidem sunt hæc resurrectionis Seruatoris indicia apertissima. Sindonis verò & linteorum, ipsiusq; adeò, si placet, in capite sudarij rursum qualia? Hæc etenim myrrhæ, & aloæ, & item viuifico corpori illi compacta, & quasi vnum corpus, vnguentorum vi atque efficacia facta, haudquaquam corpus furtim auferri permisère, iuxta Iudæorum insanam dementiam. Quomodo enim corpus ipsum nudantes, hæc fures sic detraxissent? cùm sepulchralia linteа intacta, & decenter, perinde atque ei circundata fuerant, suo quæque loco reperta sint? Et sudarium non temerè, sed in vno, capitis scilicet loco, ritè circumuolutum iacuerit? Certum itaque est ac persuasum omnibus, qui intelligere cognitionemq; assequi & rectè sapere volunt, Dominum non solùm die tertio cum corpore surrexisse, sed etiam cum corpore tenui ac leui: nec amplius mortali & corruptibili & crasso, vt antea, sed prorsus incorruptibili & immortali, atque (vt semel dicam) spirituali magis & diuiniore, quodq; simul Deus esset, (nam sic dicere ausim,) captum sensus omnis excellente, vestitumq; & alimento, quo non indigere, superiore, ita vt & clausas fores naturaliter pertranstiret quamuis mirifica ratione summissionis atque conformationis, eis, quos sibi in arctiorem consuetudinem acciuerat, conspectus sit, & latus fissura q; clauorum contrectari sinerit, cibumq; reperit, ac pisces & mel gustauerit, non ille quidem quòd esuriret, sed vt fidem resurrectionis nouæ faceret, & phantasmatis opinionem aboleret, ineffabili quodam modo præter naturam alimento à diuinitatis igne consumpto.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Hilarius. 350.

Libro ad Constantium Augustum: Erant discipuli inclusi, & secretò post passionem Domini coniuncti confederant. Dominus Thomæ fidem propositis conditionibus confirmaturus assistit, palpandi corporis & contrectandi vulneribus obtulit facultatem. Et vtique qui compunctus recognoscendus sit, necesse est vt corpus, in quo est compunctus, attulerit. Quæro ergo, per quas clausæ

domus partes sese corporeus intulerit. Diligenter enim Euangelista expressit dicens: *Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio discipulorum suorum.* An constructa parietum penetrans, solitam lignorum naturam impenetrabilem transcurrit? Stetit namque corporeus, non simulatus aut fallax. Sequantur ergo oculi mentis tuæ penetrantis ingressum, & cum eo clausam domum intelligentiæ tuæ visus introeat. Integra sunt omnia & obserata: sed ecce assistit medius, cui per virtutem suam vniuersa sunt peruia. Inuisibilibus calumniaris, ego à te visibilium exposco rationem. Nihil cedit ex solido, neque per naturam suam aliquid tamquam lapsu insensibili ligna & lapides admittunt. Corpus Domini à sese non deficit, vt sese resumat ex nihilo. Et vnde qui assistit in medio est? Cedit ad hæc & sensus & sermo, & extra rationem humanam est veritas facti. Idcirco ergo, vt de natiuitate fallimur, ita & de ingressu Domini mentiamur. Dicamus factum non fuisse, quia intelligentiam facti non apprehendimus: & cessante sensu nostro, facti ipsius cesset effectus. Sed mendacium nostrum facti fides vincit. Assistit Dominus clausa domo in medio discipulorum, & Filius est natus ex Patre Noli negare, quòd steterit, quia per intelligentiæ infirmitatem consistentis non consequaris introitum. Noli nescire, quòd ab ingenito & perfecto Deo Patre Vnigenitus perfectus Filius Deus natus sit, quia sensum & sermonem humanæ naturæ virtus generationis excedat.

Ambrosius. 370.

Ad Psalm. 118. octonario 10. Sed quia peccator signaculum tenere non potuit, & in crimine politus non sapiebat quæ Dei sunt, sed quæ hominum, propterea venit Dominus noster Iesus Christus, vt legisti in Euangelio, & à mortuis resurgens, cùm clausos discipulos reperisset, claustris ingressus est manentibus, & dixit: *Pax vobis.*

Ad caput 24. Luca: Habuit admirandi causam Thomas, cùm videret clausis omnibus per inuia septa corporibus inoffensa compage corpus insertum. Et idcò mirum, quomodo se natura corporea per impenetrabile corpus infuderit, inuisibili aditu, visibili conspectu: tangi facilis, difficilis æstimari.

Hieronymus. 390.

In Apologia pro libris aduersus Iouinianum ad Pammachium (quæ est Epist. 50.) cap. 8. Christus virgo, mater virginis nostri virgo perpetua, mater & virgo. Iesus enim clausis ingressus est ostijs: & in sepulchro eius, quod nouum & in petra durissima fuerat excisum, nec antea quis, nec postea positus est, &c. Respondeant mihi, quomodo Iesus ingressus est clausis ostijs, cùm palpandas manus, & latus considerandum, & ossa carnemig monstrauerit: ne veritas corporis, phantasma putaretur: & ego respondebo, quo modo S. Maria sit & Mater & Virgo, virgo post partum, mater antequam nupta.

Ad Eustochium Virginem in Epitaphio Paulæ cap. 11. Quòd si obtenderis: Ergo & nos post resurrectionem comedemus? Et quo modo clausis ingressus est ianuis, contra naturam pinguium, & solidorum corporum? Audies: Noli propter cibum, resurrectionis fidem in calumniam trahere. Nam & Archisynagogi filiæ resuscitatæ iussit cibum dari: & Lazarus quatriduanus mortuus, cum ipso scribitur inisse conuiuium, ne resurrectio eorum phantasma putaretur. Sin autem clausis ingressus est ianuis, & idcirco spirituale & aërium corpus niteris approbare: ergo & antequam pateretur, quia contra naturam grauiorum corporum super mare ambulauit, spirituale corpus habuit. Et Apostolus Petrus, qui & ipse super aquas pendulo incessit gradu, spirituale corpus habuisse credendus est: cùm potentia magis & virtus ostendatur Dei, quando fit aliquid contra naturam. Matt. 14.

Augustinus. 400.

De agone Christiano cap. 24. Nec nos moueat quòd clausis ostijs subitò eum apparuisse discipulis scriptum est, vt propterea negemus illud fuisse corpus humanum, quia contra naturam huius corporis videmus illud per clausa ostia intrare. *Omnia enim possibilia sunt Deo* nam & ambulare super aquas contra naturam huius corporis esse manifestum est, & tamen non solùm ipse Dominus ante passionem ambulauit sed etiam Petrum ambulare fecit. Ita ergo & post resurrectionem suam de corpore suo fecit quod voluit. Si enim potuit ante passionem clarificare illud sicut splendorem solis, quare non potuit & post passionem ad quantam vellet subtilitatem in temporis momento redigere, vt per clausa ostia passet intrare? Matt. 19. Matt. 14. Matt. 17.

Epistola 3. ad Volusianum: Ipsa virtus per inuiolatæ matris virginea viscera membra infantis eduxit, quæ postea per clausa ostia membra iuuenis introduxit. Hic si ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare. Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis.

Sermone 160. Audiuit charitas vestra, cùm sanctum Euangelium legeretur, Dominum & Saluatorem nostrum Iesum Christum post resurrectionem suam clausis ostijs introisse ad discipulos suos. Magnum miraculum: sed mirari desinis, si Deum cogitaueris. Mirum enim esset, si solus homo hoc fecisset. Refer ad omnipotentiam, non ad phantasiam. Ostijs clausis intrauit. Respondeo tibi, vt scias, quia vera caro fuerat, cicatrices tangendas monstrauit. Sed sicut non est, inquis, naturæ corporalis per ianuam clausam intrare: sic non est naturæ corporalis, super fluctus maris ambulare. Intrauit per clausa ostia, responde mihi, da mihi soliditatem carnis. Ambulauit super aquas maris, da mihi & tu pondus carnis. Vis nosse hoc omnipotentiæ fuisse? Et Petro dedit. Qui quod voluit, dedit: quod proprium erat, sibi seruauit. Ille enim viuens per clausas ianuas intrauit, qui nascendo integritatem matris non violauit. Matt. 14.

Gaudentius. 400.

Tractatu 2. de lectione Euangelij, qui est in ordine nono: O miranda fides, relerata non sunt ianuæ, & ipse intrinsecus cum vero corpore Apostolicis non solùm videtur oculis, sed & manibus pertractatur. Veritas mirabilis facti, cuius rationem non nisi sola fides assequitur, omnipotentiam clamat auctoris, nec ideo negabitur factum, quia magnitudinem diuini operis pusillitas mentis humanæ non timuerit. Eadem ergo diuinitatis virtute per inuiolabilem fœminam mundi huius intrauit hospitium, claustrum virginei pudoris etiam nascendo conseruans, qui post resurrectionem ianuis obseratis domum potuit corporeus introire.

Petrus Chrysologus. 440.

Sermone 75. Venit Maria ad sepulchrum, venit ad resurrectionis vterum, venit ad vitæ partum: vt iterum Christus ex sepulchro naseretur fidei, qui carnis fuerat generatus ex ventre: & eum, quem clausa virginitas vitam protulerat ad præsentem,

clausum

clauſum ſepulchrum ad vitam redderet ſempiternam. Diuinitatis inſigne eſt, clauſam Virginem reliquiſſe poſt partum: de ſepulchro clauſo exiſſe cum corpore, eſt diuinitatis inſigne.

Sermone 10. *Scio quia Iesum qui crucifixus est, quaeritis: non est hic.*) ſic dixit Angelus, qui aperuit hoc ſepulchrum, non vt inde exiret Chriſtus, qui ibi iam non erat, ſed vt ibi Chriſtum iam non eſſe monſtraret.

Sermone 84. Rogo cur dubitatur clauſi corporis arcanum, & obſeratum tota integritate domicilium virginale, abſoluta diuinitatis potuiſſe penetrare, quæ poſt reſurrectionem corporis noſtri craſſata myſterio, foribus ingreditur & egreditur clauſis: taliqúe indicio ſe totius creaturæ demonſtrat auctorem, cui non obſiſtit, cui deſeruit ad omnia creatura? Sed ſi conceptum, partumqúe virginitas excuſare ſuo neſcit Creatori: ſi ingreſſum, egreſſumque clauſa ianua Creatori ſuo non poteſt denegare, quem ad modum lapis monumenti, quamuis magnus, quamuis Iudaica malitia ſignatus, reſurgenti poterat obſiſtere Saluatori? Sed ſicut virginitas & ianua clauſtris ſuis fidem faciunt deitatis: ita reuolutus lapis fidem reſurrectionis affirmat, qui nullum reſolutus Domino ſuo præparauit egreſſum, ſed nocte fidei præſtat & admittit ingreſſum.

Leo Primus. 450.

Sermone 1. de Reſurrectione Domini cap. 3. Ideo enim & clauſis oſtijs ad diſcipulos introibat, & flatu ſuo dabat Spiritum ſanctum, & dato intelligentiæ lumine ſacrarum Scripturarum occulta pandebat, vt agnoſceretur in eo proprietas diuinæ humanæqúe naturæ individua permanere.

Epiſtola 81. ad Dioſcorum Alexandrinum cap. 1. In hac Dominicæ reſurrectionis die congregatis in vnum diſcipulis, ianuis clauſis, cùm ad eos Dominus introiſſet, *inſufflauit, & dixit: Accipite Spiritum ſanctum.*

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Homilia 2. de Natiuitate Domini Itaque ad Euangelium recurramus: miraculum illud, quod Euangeliſta protulit, tempore reſurrectionis dignè mihi vſurpem etiam tempore natiuitatis, cum Ioanne dicendo: *Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio.* Ecce iam nunc ianuis clauſis proceſſit in mundum, materni pudoris ſignaculo minimè reſignato: ſimulqúe illud impletur Propheticum Ezechielis oraculum: *Et porta erat clauſa, & non eſt aperta, quia Dominus tranſiuit per eam.* Eadem nunc potentia mundi iſtius ianuam per partum inuiolatæ matris intrauit, qua poſtmodum clauſis foribus ad diſcipulos penetrauit. Ezec. 44

Homilia 9. de Paſcha: Quid mirum, ſi Dominus ad diſcipulos glorificatum corpus clauſtris ſtupentibus intromiſit, qui illæſo materni pudoris ſignaculo, ianuam mundi huius intrauit, cuius ortum natura neſciuit? Non dubites ſi potentiam exercere videas triumphantem, quem tam ſtupenda perſpicis egiſſe naſcentem. Quid hîc reſpondebunt Iudæi, ſepulto Domino diſcedentes, & ſignantes lapidem cum cuſtodibus? Quæ cùm ita ſint, quomodo eum repellere potuit obiectus repaguli, quem non coercuerat pondus ſepulchri? imò quomodo eum obſerata domus excludere potuit, quem includere mortis porta non potuit? Quid mirum, ſi ſubſtantiam corporis noſtri per clauſa oſtia tranſmiſit, cui etiam penetralia ſupernorum, & ſolis Angelis familiare ſecretum patere conſueuit?

Sedulius. 460.

Lib. 4. Paſchali:

Cum forſitan clauſis reſideret turba fidelis,
Pace ſalutantis ſeſe intulit, atque foratas
Expandens palmas, nudat latus: eſt ibi Thomas,
Cui Didymus cognomen erat, cum fratribus vnà
Non fuerat, dubiamq; fidem ſub corde gerebat,
Donec rurſus eo pariter reſidente veniret,
Qui nunquam ſubtractus erat: tunc limine clauſo
Conſtitit in medio, non dedignatus apertum
Diſcipulo monſtrare latus.

Arator. 540.

Lib. 1. Act. Apoſt.

O nunquam neglecta fides, cui ſubiacet illud
Quod natura negat, proprijs quam legibus vti
Non finit Omnipotens, quoties iubet ipſe viciſſim
Poſſe, quod inſolitum fieri mirata perurget.
Si quis adhuc fragili meditatur pectore Thomam,
Hinc documenta petat, quia tunc penetrata recepit
Ianua clauſa Deum, mirum eſt ſi corpore portam
Sic adeat quem Virgo parit, quem viſcera matris
Integra concipiunt? humanam qua, rogo, carnem
Sumere cauſa fuit, niſi ſuſcitet? inde reuerſus
Exhibuit pro teſte latus.

Gregorius Magnus. 590.

Homil. 26. in Euangel. Prima lectionis huius Euangelicæ quæſtio animum pulſat, quomodo poſt reſurrectionem corpus Dominicum verum fuit, quod clauſis ianuis ad diſcipulos ingredi potuit? Sed ſciendum nobis eſt, quòd diuina operatio, ſi ratione comprehenditur, non eſt admirabilis. Nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Sed hęc ipſa noſtri Redemptoris opera, quæ ex ſemetipſis comprehendi nequaquam poſſunt, ex alia eius operatione penſanda ſunt, vt rebus mirabilibus fidem præbeant, facta mirabiliora. Illud enim corpus Domini intrauit ad diſcipulos ianuis clauſis, quod videlicet ad humanos oculos per natiuitatem ſuam clauſo exijt vtero Virginis. Quid ergo mirum, ſi clauſis ianuis poſt reſurrectionem ſuam in æternum iam victurus intrauit, qui moriturus veniens non aperto vtero Virginis exiuit?

Hildephonſus Toletanus. 660.

Sermone de Parturitione ac Purificatione Beatæ Mariæ: Non dicimus itaque, vt aiunt, quòd monſtruosè ſit natus, ſed ſicut præſignatum eſt olim in Prophetis, & traditum eſt nobis à ſanctis Patribus, quòd ipſa porta ſit, quæ oſtenſa eſt Ezechieli, de qua dicit: *Vidi portam in domo Domini, & hæc erat clauſa: & vir non tranſiet per eam, quia Dominus Deus exercituum ingreſſus eſt per eam.* De qua porta beatus Ambroſius in hymno, quem in honore ſacratiſſimæ Virginis compoſuit: *Fit porta Chriſti*, inquit, *peruia, reſerta plenagratia, tranſitqúe Rex, & permanet clauſa, vt fuit per ſecula.* Ergo cùm dicit, *Fit peruia*, ſemetipſum exponit, & oſtendit tranſitum natiuitatis eius: cùm dicit, *permanet clauſa*, oſtendit adimpletum quod erat in prophetia: clauſa igitur non diceretur, ſi in aliquo læſa eſſet eius integritas: ſed in nullo eſt violatus pudor Virginis, nec ſons in aliquo reſeratus. Proculdubio patet ſenſus, quia clauſo vtero ad nos venit, ſicut ianuis clauſis ingreſſus eſt ad diſcipulos. Siquidem aſperus diſcipulorum vtrumque tunc probauit, ſcilicet, quòd & fores clauſæ eſſent, & quòd Dominus per eaſdem introiens, coram præſens aſtaret. Sic & fides noſtra vtrumque de Chriſto certiſsimum tenet: quod & peruia fuerit eius integritas naſcente Domino ex ea: & tamen vterus non fuerit reſeratus. Alioquin quomodo clauſum dici poteſt permanſiſſe, quod violatum eſt? Aut quomodo ſine dolore & ſine gemitu puerpera peperit, ſi more cæterarum fœminarum vexatis viſceribus filium edidit? Et ſi ita patuit, vt aiunt, quomodo Exec. 44 Ioan. 20

sine dolore clausa permansit, vt fuit antequam pareret? Nec enim iamiæ illæ penetraliores erant clausæ, quàm vterus Virginis incorruptus. Idcirco non absre creditur ad nos Dominum sic exisse, vt natiuitas Christi de carne Virginis probaretur, & Virgo nullis cruciatibus vexaretur. Fortè dicturi sunt isti, quòd corpus tam incorruptibile & immortale, exilius esset ad penetrandum quò vellet, quàm esset prius antequam resurgeret. Nequaquam igitur dicito quilque sanè sapis, ex quo conceptus est homo, idem semper qui antea Deus fuit. Vnde quando super vndas æquoreas ambulauit ante passionem, non minus homo quàm Deus fuit. Quod si ad naturam respicis rerum, aut corpus sine pondere vexit, aut vndas sua potentia, quo sustinere possent pondus corporis, solidius confirmauit. Et ideo, vt beatus Gregorius ait in homilijs suis, Redemptoris nostri opera, quæ ex semetipsis comprehendi nequaquam possunt, ex alia eius operatione pensanda sunt: vt rebus mirabilibus fidem præbeant facta mirabiliora. Illud enim, inquit, corpus Domini intrauit ad discipulos ianuis clausis, quod videlicet ad humanos oculos per natiuitatem suam clauso exijt vtero Virginis. Deinde addidit: Quid ergo mirum si ianuis clausis post resurrectionem suam in æternum iam victurus intrauit, qui moriturus veniens non aperto vtero Virginis exiuit? Ecce tantus talisque Doctor & summus Pontifex, de hoc quid senserit, qui omnes ante se legerat, tam Latinos, quàm & Græcos, & eximios certatores. Ecce ex hoc vno, quod nulli dubium esse credidit, approbat quod fortè dubium esse poterat. Nemo igitur qui sanè sapit de hac re multum dubitet, incertum aliquid affirmare contendat. Vnde quia de illo corpore, quod quidem videri poterat, fides intuentium dubitabat, dum fores cernebant clausas: Magister veritatis ab eis omnem aufert dubietatem, cùm eis manus & latus palpare & videre iubet. Ita & hic auctor egregius, de hoc quod omnibus in commune certum esse credidit, rem valde difficilem astruxit & firmauit: quod corpus Dominicum post resurrectionem ianuis clausis introierit, fuitque incorruptibile primo modo & palpabile, tamen quolibet pacto ingressus ex Euangelio ianuis clausis probatur, sicut & clauso vtero Virginis natus. Quia si natus sit per vuluam, verè dici non potest, vt isti volunt omninò, nec ingressus per ianuas: & tamen ingressus ad eos conuincitur, quando in medio eorum stetisse legitur, sicut & de sepulchro egressus signato monumento monstratur, quando Angelus reuoluit lapidem, & vacuum ostendit monumentum. Vnde liquidò constat, quòd sicut saxeum illud ostium & peruium & penetrabile fuit, nec potuit cohibere viuum, quem prius clandebat sub sigillo mortuum: ita & claustrum matricis atque genitale Virginis, cùm esset clausum & signatum sigillo pudoris, cùm impleti essent dies pariendi, non potuit obstare partui integritas corporis: nec tamen eguit referari, quia non potuit vt esset tormentum ei, qui erat honor matris & gaudium: quia Deo totum erat peruium in ea quicquid erat clausum.

Matt. 14. Marc. 6.

Ioan. 20.

Beda. 700.

In Homilijs festiualibus, Homilia in Vigilia Paschæ: Quòd Angelus aduenit, obsequium seruitutis suæ, quod Domino debuit, exoluit. Quia enim Christus Deus & homo est, inter acta humanitatis eius semper Angelorum ministeria Deo debita non desunt. Reuoluit autem lapidem, non vt egressuro Domino ianuam pandat: sed vt egressus eius iam facti præstet hominibus indicium. Qui enim mortalis adhuc clauso Virginis vtero nascendo potuit mundum ingredi, ipse absque vlla dubietate, iam factus immortalis, clauso licet sepulchro potuit resurgendo exire de mundo.

Haymo. 820.

Homilia in Octauas Paschæ: Rationabiliter quæri potest, quomodo Dominus post resurrectionem, verum corpus habens, ad discipulos foribus clausis intromitti potuit. Sed quia hoc mirabile factum ex se haud facilè cognosci potest, de alijs mirabilioribus eius operibus vel miraculis vnum ad memoriam reducamus. Nam vniuersalis Ecclesia confitetur eum ex Virgine esse natum. Quid ergo est mirum, si incorruptibilia & immortalia membra ad discipulos ianuis clausis introduxit, qui mortale & corruptibile corpus ex vtero Virginis clauso eduxit? Igitur, si quod maius est fecit, non est mirum, si quod minus est facere potuit. Non enim diuina mysteria humana ratione pleniter comprehendi possunt.

Smaragdus Abbas. 960.

Ad Euangelium de Feria tertia Paschæ: Quid mirum si clausis ianuis post resurrectionem suam in æternum iam victurus intrauit, qui moriturus veniens, non aperto vtero Virginis exiuit?

Radulphus Ardens. 1050.

Homilia in die S. Paschæ: Quando secundùm Matthæum *terræmotus magnus est factus*, antequam Angelus reuolueret lapidem ab ostio monumenti, Christus resurrexisse, & multa Sanctorum corpora, qui dormierant, secum suscitasse credendus est. Nec mirum, si Christus, qui clauso Virginis vtero moriturus exierat, immortalis factus clauso sepulchro exierit: cùm generaliter omnia iustorum resurgentium corpora sint subtilitate donanda: vt nullo muro, nulla soliditate à sua agilitate retineri valeant, aut cohiberi.

Homilia in Euangel. Dominica 1. post Paschæ: In resurrectione adeò subtile erit corpus humanum, quòd obstantia corpora possit penetrare, nec vinculis, nec claustris prohiberi queat. Vnde & corpus Christi glorificatum potuit clauso sepulchro exire, clausisque ianuis intrare.

Guitmundus Auersanus. 1050.

De Eucharistia lib. 3. Sed quid mirum, si Patrum historias Berengarius & sui despiciunt, qui Euangelio etiam contradicunt, dicentes: Nullatenus credi debere, quòd ibi legitur intrasse ad discipulos Dominum Iesum ianuis clausis.

Anselmus Cantuariensis. 1080.

Ad cap. 28. Matthæi: Obsequium suæ seruitutis, quod Domino debuit, Angelus exoluit: quia accedens reuoluit lapidem, non vt egressuro Domino ianuam pandaret, sed vt egressus eius iam facti hominibus indicium præstaret.

De similitudinibus cap. 53. Sicut Angelis nihil obstitit, nec aliquid eos impedire potest, vel constringere, quin pro velle suo cuncta penetrent liberrimè: ita non erit aliquod obstaculum, quod nos retardet; nulla clausula, quæ nobis vllatenus obstet, &c. Amplius certè Dominicum corpus, cui corpora nostra configuranda Paulus testatur, clauso sepulchro à mortuis surrexit: ac deinde ad discipulos obseratis ianuis palpandum introiuit, nobisque in hoc futuræ libertatis grande documentum reliquit.

Rupertus Tuitiensis. 1125.

Ad cap. 20. Ioannis: Quomodo verò, inquit aliquis, corpus verum fuit, quod clausis foribus introiuit? quod qui infideliter quærit, & verum corpus sic potuisse inferri non concedit, superest, vt multò minùs illud concedat, quod corruptibiles atque mortales adhuc Apostoli sic educti sunt, quo-

modo

Act.5. modo in Actibus Apoſt. ſcriptum eſt: *Carcerem quidem clauſum inuenimus cũ omni diligentia, & cuſtodes ſtantes ante ianuas. Aperientes autem carcerem neminem intus inuenimus.* Supereſt, vt iſtos quoque, qui necdum reſurrexerant, in ventos & aërẽ ſubtilem, quo per patentes rimas effilari poſſent, euanuiſſe aſſerant, ſiquidem ſacram recepturi non ſunt Scripturam. Quam qui non recipiunt, nec audiendi, ſed vt infideles omninò vitandi ſunt. Nobis credentibus illud pro argumento ſufficit, quia de nihilo Deus cuncta creauit, & cuncta quaſi nihilum & inane reputata ſunt ei, ad agendum quicquid voluerit, ad traducendum quippiam quocunq; voluerit, Mirumq; hoc potius eſſet, ſi ita non poſſet: cùm nemo ferè tam imperitus artifex ſit, vt quod compoſuit, penetrare ipſe vel aperire non poſſit.

Bernardus 1130.

Sermone 1. in die S. Paſchæ: Hunc lapidem magnũ valde, de quo mulieres illæ deuotæ inuicem quærebantur, facta iam reſurrectione Dominica, *reuoluit Angelus, & reſedit*, ſicut ſcriptum eſt, *ſuper eum.* Conſtat proinde clauſo exiiſſe tumulo rediuiuum corpus, quod clauſo Virginis vtero natum proceſſit in vitam, & ad diſcipulos clauſis introiuit ianuis in conclaui. Sed eſt locus vnde clauſis noluit procedere ianuis, carcer vtique gehennalis. Confregit ſiquidem ferreos vectes, repagula vniuerſa contriuit, vt liberè ſuos educeret, quos redemerat de manu inimici: & planis egrederentur portis agmina Sanctorum dealbatorum, qui *lauerunt ſtolas ſuas*, & candidas eas fecerunt *in ſanguine Agni.*

Matt.28.

Antoninus Paduanus. 1230.

Sermone in die S. Paſchæ: Sicut pectus non diſiungitur, non læditur, non patitur, non aperitur, nec aliquem dolorem patitur, cùm à corde cogitationes exeunt: ſic corpus glorificatum tantæ erit ſubtilitatis, quod nulla res erit ei impenetrabilis, & tamen res ipſa infrangibilis, & indiſſolubilis clauſa & ſolida remanebit. Sicut patet de corpore Chriſti glorificato, quod ianuis clauſis ad Apoſtolos intrauit.

Albertus Magnus. 1240.

Ad cap. 20. Ioannis: Non eſt corporis glorioſi intrare ianuis clauſis, ſed corporis diuini potius, quod ex diuinitate habet poſſe faciendi quod vult. Et tale corpus diuinum intendit oſtendere diſcipulis, ex quo Deus verus oſtenderetur, & homo verus: & ideo oſtijs clauſis intrauit. Et hoc eſt, quod dicit Auguſtinus: Moli corporis, vbi diuinitas erat, oſtia clauſa non obſtiterunt.

Hugo Cardinalis. 1245.

Ad cap 20. Ioannis: *Intrans ianuis clauſis:* In quo oſtendit, quòd corpus habuit glorificatum, quod tranſire potuit per corpus non glorificatum.

Richardus Pampolitanus. 1300.

In Symbolum Apoſtolorum: Eſaias dicit: *Erit ſepulchrum eius glorioſum*, quia in eo reſurrexit, & clauſo ſepulchro exiuit.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 20 Ioan. *Et vidit lapidem.*) Angelus enim Domini eum amouerat, non ad hoc, quò Chriſtus de ſepulcho ſurgeret: quia clauſo ſepulchro ſurrexit, & exijt: ſicut clauſo vtero Virginis natus eſt: hoc tamen fuit aliter: quia in reſurrectione habuit corpus glorioſum, cui non reſiſtit aliquid: ſed exitus de vtero Virginis fuit miraculoſus. Remouit igitur lapidem Angelus ſolùm ad manifeſtandum Chriſti reſurrectionem iam completam.

Ad cap. 21. Ioan. *Et fores eſſent clauſæ propter metum Iudæorum*) Hoc etiam ex diuina ordinatione factum eſt, vt Ieſus intrans ad diſcipulos ianuis clauſis, oſtenderet ſe habere corpus glorioſum.

ARTICVLVS SEXTVS.

CHRISTVM IESVM VERE AD CÆLOS ASCENDISSE, NON DEITATE, SED CORPORE REDIVIVO.

NEGANT.

Anno poſt natum Chriſtũ

100. *ARPOCRATES dixit animam duntaxat Chriſti in cælum eſſe receptam corpore inferius relicto.* Philaſtrius & Theodoretus de illius hæreſibus.

160. *Apelles docuit Chriſtum ſine carne reſurrexiſſe, & ſine eadem ad cælos aſcendiſſe.* Auguſtinus hæreſi 23.

200. *Innominati quidam hæretici dicebant, quòd Saluator noſter aſcendens è terris ad cælum, & corpus ſuum aſſumens, peruenit vſque ad eum circulum, qui ſolis zona nominatur, & ibi poſuit tabernaculum corporis ſui. Non enim vltra erat poſſibile id progredi.* Origenes apud Pamphilum in Apologia.

270. *Manichæi ex illo Dauidico non intellecto:* In ſole poſuit tabernaculum ſuum, *docuerunt Chriſtum, cùm in cælum aſcenderet, aſſumptum corpus in ſolaris orbe poſuiſſe, ac cum ſola diuinitate in cælos aſcendiſſe.* Nazianzenus oratione 51. Athanaſius lib 3. de Aſſumptione hominis, Auguſtinus lib. 6. cap. 20. contra Fauſtum, Nicetas Choniates Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 11.

380. *Seleucians & Hermians aiunt Saluatorem in carne ad dextram Patris non ſedere, ſed eam exuiſſe,* Auguſtinus hæreſi 59. & Ambroſius Ansbertus in Apocalypſin.

Digitized by Google

c00. *Christolyta asserunt Christum, cùm excitatus est ab inferis, ibi corpore cum anima relicto, sola diuinitate cælum ac superos petiisse.* Damascenus hæresi 93. Nicetas lib. 4. cap. 44. Orthodoxæ fidei.

1150. *Coretici, siue Cotes alij volunt corpus Christi non esse glorificatum in cœlo, sed post diem iudicij putridum cadauer fore.* Guido de hæresibus.

1200. *Noui Manichæi in Italia negant Christum ascendisse ad cœlum in corpore & carne humana, sed omnia in similitudinem facta fuisse.* Nicolaus Eymericus part 2. quæst. 13.

1540. Caspar Sv enckfeldius libro de duplici statu Christi art. 17. ait, *postquam Christus in cœlum ascendit humanam naturam conuersam esse in diuinam,*

1550. Ioannes Brentius in Recognitione doctrinæ suæ, de Christi maiestate fol. 167. *Postquam Christus absoluit externum spectaculum ascensus sui vsq; ad nubes, non est puerliter cogitandum, quòd progressus sit physico & corporali modo à nubibus vsque ad fictitium illud cælum, quod empyreum vocant, vt commoretur in eo illa semper forma, qua visibiliter in monte Oliueti ascendit &c. Sed sciendum est, quòd deposita forma, non quidem illa essentiali, qua homo verè est & semper homo manet; sed accidentali, quam in externo ascensus spectaculo ad tempus οἰκονομικῶς assumpserat, receperit formam Dei (quæ aliquando forma serui tecta fuerat) aut (vt significantius loquar) perrexit omni cœlesti sua maiestate, quam habuit, frui. Hoc enim verè est, Christum esse in cœlo, videlicet non in fictitio cœlo, corporali, seu Physico modo cõmorari, & deambulare, sed in omni cœlesti gloria, tum in hoc corporeo cœlo stellis insignito, quam in hac tota terrarũ vniuersitate versari & omnia coram gubernare, &c.* Postea docet, *cœlum, ad quod Christus perueneris, esse ipsum Patrem cœlestem.*

Fol. 179. *Domus, de qua Christus loquitur apud Ioannem, non est cœlum illud corporeum, & empyreum, quod fingunt consistere super hunc mundum. Hoc enim cœlum in rerum natura non extat, &c. Domus Patris non est cœlum empyreum, sed est cœlum incorporeum ac spirituale, quod & cœleste regnum dicitur, & quod, vt dicebamus, nec locis, nec locorum spatijs seu internallis, sed maiestate Dei definitur, &c. Cur Bullingere intellectum tuum verbo Dei captiuum non tradis? Absurdum videtur cœlum esse vbique? multo quoque absurdius videtur, Diabolos quoque esse in cœlo, & nugaris nescio qua. Quis cupiat esse in cœlo, in quo sunt cacodæmones? Nec cogitas quid tibi reddi possit. Quis cupiat cum Deo esse, qui est in inferno? Vbicũque Deus cum maiestate sua regnat, ibi est domus eius, quæ est cœlum incorporeum, & spirituale, & cœleste regnum.*

1560. *Matthias Flacius Illyricus libro de Ascensione Domini, & loco Petri Act. 3.* Quem oportet cœlum suscipere: *contendit Christũ hominem non esse in cœlo vt in loco, sed potius cœlum esse in Christo, cùm ipse sit vbique. Et ibidẽ vult Christum in die Ascensionis vsque ad nubes, & deinde non vlterius perrexisse in illa corporis forma visibili & circumscripta, sed quodammodo euanuisse, ita vt iam sit nusquam in illa forma aspectabili, sed vbique sit inuisibilis maiestate.*

1560. *Ioachimus Westphalus*, libello contra Ioannem à Lasko, *iniquum putat dictionẽ hanc (*Sursum,*) quasi locum esse explicandum, sed aut Christum ascendisse ad cœlos, idem esse quod euanuisse.*

1576. Nicolaus Selneccerus in declaratione de Christi Persona & maiestate, articulo 3. *Christus ascendit ad cœlos: hæc ascensio non significat sursum aliquo conscendere, qui per scalas aut gradus sit, sed ascendere iuxta Scripturam designat, aliquem summũ honoris gradum consequi, nouo & immensa potestate potiri.*

Articulo 5. *Cælum hic non significat firmamentum, aut certam sedem in summo cœlo empyreo; sed quòd Dominus ascendit in cælum idem significat, ac si diceremus: Dominus cœlesti gloria, potestate, maiestate, & dignitate præditus est.*

Concione de Ascensione Christi: *Ascendere significat summam dignitatem consequi, eamq; maiorẽ, quàm vlla creatura, vllus Angelus, aut homo omni sua sapientia, ratione, aut cogitatione assequi aut nosse possunt. Verum dicit, quòd cùm verbum Alah, (quod ascendere significat,) de Deo aut diuina gloria, aut aliàs de cœlestibus rebus, spiritibus, visionibus, & similibus vsurpatur, quòd primò idem valeat, ac si quis dicat euanescere, disparere, vt Ezechiel. 11.* Ascendit gloria Domini, *id est disparuit. item:* Ascendit à me visio, *id est, disparuit. Hac significatione multi veterum ac recentiorum ab omni errore alieni simpliciter & rectè ascensionem Christi explicarunt.*

1578. Nathanaël Aelianus libro, quem inscribit Mattan Ia: *Christus modò non regnat in cœlo, sed exspectat regnum: Scriptura promittit Christo regnum hic in terra, non in cœlo. Christi ad dextram Patris sessionem dicit non esse, quòd eandem cum Patre potestatem obtineat, sed quod in dextra Patris confidat, & auxilium ab ea aduersus hostes exspectet. Sedere Christum dicit in cœlo, non quòd illic regnet, sed quòd certus sit, quòd tandem reipsa in terris sit regnaturus.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Deut 32. 7, 40. Leuabo ad cœlum manum meam. *Chaldæus vertit:* Præparabo in cœlum domum diuinitatis meæ, & dicam permanens ego in æternum.

Cap 33 26. Non est Deus alius, vt Deus rectissimi: ascensor cœli auxiliator tuus. Magnificentia eius discurrunt nubes, habitaculum eius sursum.

Psal. 67. 19. Ascendisti in altũ, cepisti captiuitatem, accepisti dona in hominibus.

Psal. 103. 3. Qui ponis nubem ascensum tuum: qui ambulas super pennas ventorum.

Amos 9. 6. Qui ædificat in cœlo ascensionem suam, & fasciculum suum super terram fundauit, qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ, Dominus nomen eius.

Chaldæus

Chaldæus vertit: Qui posuit in robusto altissimo diuinitatem gloriæ suæ, & Ecclesiam suam super terram confirmauit, & dixit, vt congregentur velut multitudines, velut aquæ maris, & effudit nos super faciem terræ. Dominus nomen illius.

Marci 16. 19. Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cælum, & sedit à dextris Dei.

Lucæ 24. 51. Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cælum.

Actor. 1. 9 Et cùm hæc dixisset, videntibus illis eleuatus est: & nubes suscepit eum ab oculis eorum.

Actor. 3. 21 Quem oportet quidem cælum suscipere, vsque in tempora restitutionis omnium.

Actor. 7. 55. Stephanus plenus Spiritu sancto intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei.

Ephes. 4. 10. Qui descendit, ipse est, & qui ascendit supra omnes cælos, vt impleret omnia.

Philip. 3. 20. Nostra conuersatio in cælis est; vnde etiam Saluatorem expectamus, Dominum nostrum Iesum Christum.

Coloss. 3. 1. Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedens.

Hebræor. 4. 14. Habentes ergo Pontificem magnum, qui penetrauit cælos, Iesum filium Dei, teneamus confessionem.

Hebræor. 6. 20. Vsque ad interiora velaminis, vbi præcursor pro nobis introijt Iesus.

Symbolum Apostolorum.

Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Epistola 1. ad Iacobum: Filius Dei pro salute generis humani de cælo descendens, de Virgine nasci dignatus est, mortem pertulit, sepultus est, & resurrexit, & in carne ipsa ad cælos ascendens, ad dextram Dei Patris consedit.

Ignatius. 100.

Epistola ad Magnesianos: Christus mortuus est, & resurrexit, ascendit in cælos ad eum, à quo missus erat, sedetq; ad dextram ipsius, qui venturus est in fine seculorum cum paterna gloria, vt iudicet viuos & mortuos.

Ad Smyrnenses: Post resurrectionem ostendit Dominus seipsum illis, quòd verè, & non per phantasiam resurrexerit, & cum illis comedit & bibit per quadraginta perpetuos dies, & ita cum carne videntibus illis assumptus est ad illum, qui miserat eum, cum ipsa carne venturus iterum cum gloria & potestate.

Iustinus. 150.

Oratione ad Antoninum Pium: Quòd verò Christũ post resurrectionem eius à mortuis illaturus cælo fuerit Deus, atque ibi tantisper detenturus, dum hostiliter aduersantes ei dæmones percutiat, & eorum numerus, qui boni atque probati esse ab eo præcogniti sunt, expleatur: propter quos etiam nondum extremum decretum rerumq; consummationem fecit, Prophetæ Dauidis audite verba, quæ sunt huiusmodi: *Dixit Dominus Domino meo, &c.* Psal. 109.

Egesippus. 160.

Lib. 5. Historiæ: Iacobus Iustus clara voce respondit: Quid me interrogas de Iesu filio hominis? Ipse sedet in cælo à dextris magnæ virtutis, & potentiæ Dei, & in nubibus cæli venturus est.

Irenæus. 180.

Lib. 1. cap. 2. Ecclesia per vniuersum orbem vsq; ad fines terræ seminata, & ab Apostolis, & à discipulis eorum accepit eam fidem, quæ est in vnum Deum Patrem omnipotentem, *qui fecit cælum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt*: Et in vnum Iesum Christum Filium Dei, incarnatum pro nostra salute: Et in Spiritum sanctum, qui per Prophetas prædicauit dispositiones Dei & aduentum: Et eam, quæ est ex Virgine generationem, & passionem, & resurrectionem à mortuis, & in carne in cælos ascensionem dilecti Iesu Christi Domini nostri, & de cælis in gloria Patris aduentum eius.

Hippolytus. 220.

Oratione de Elcana & Anna: Tria anni tempora præfigebantur in ipso Seruatore, vt quæ de ipso prædicta sunt ministeria peragerent, &c. In Pentecoste, vt præsignificaret regnum cælorum, cùm ipse primus cælos conscenderit, & hominem donum Dei obtulerit.

Ad Psal. 23. Venit ad portas cælestes, & Angeli vnà cum eo incedunt: clausæ autem sunt cælorum portæ, nondum enim cælos ascendit. Nunc primùm videtur à cælestibus Potestatibus, ab Angelis, qui Saluatorem & Dominum præcurrunt: *Attollite portas Principes vestras, & eleuamini æternæ portæ, & introibit Rex gloriæ.*

Gregorius Neocæsariensis. 260.

Oratione in Epiphaniam Domini: Oportet me, *inquit Christus*, corporis mei lucernam sedentibus in tenebris & vmbra mortis accendere: oportet me cum carne illuc ascendere, vbi sum diuinitate: oportet me Adam in me regnantem ad Patrem adducere.

Eusebius Cæsariensis. 320.

Lib. 1. cap. 13 Cras, inquit Thadæus, referam quatenus Christus solus quidem descenderit, sed cum ingenti multitudine ad Patrem suum ascenderit: quo pacto ad dextram Dei cum gloria in cælis assideat.

Athanasius. 340.

Ad Adelphium contra Arianos orationes 5. Qui Verbũ

carnem factum adorare nolunt, ingratos se exhibent eius humanitati: qui verò distrahunt Verbum à sua carne, nullam omnino redemptionem peccati, aut mortis euallationem existimant. Vbi (quæso tandem nefarij) seorsum per se inueniunt: illam carnem, quam Saluator noster Iesus Christus assumpsit, vt audeant dicere, non adoramus Dominum cum carne, sed disiungimus corpus, illiq; soli cultu inseruimus? Beatus certè Stephanus in cælis vidit Dominum à dextris stantem: Angeli item dixerunt discipulis: *Ita veniet quemadmodum vidistis eum in cælum proficiscentem.* Actor. 7. Actor. 1.

Oratione 4. contra Arianos. Certè in Actis Apostolorum scriptum habetur, quando vehebatur ab Angelis hominum more ascendens, efferensq; in cælum quam gestabat carnem, quo tempore discipuli hoc intuentes rursum percontabantur, quando finis futurus esset, & quando eius aduentus expectandus.

Cyrillus Hierosolymitanus. 370.

Catechesi 14. Scio enim quòd progressus fidei docet te credere in resurgentem tertia die, & ascendentem in cælos, & sedentem in dextera Patris: quamuis autem meminisse te puto illius fidei seriem, nihilominus tanquam in transcursu mentionem facio dictorum. Recordare, quòd scriptum est apertè in Psalmo: *Ascendit Deus in iubilo*, Recordare, quòd & diuinæ Virtutes ad inuicem dicunt: *Tollite portas Principes vestras, &c.* Memineris Psalmi dicentis: *Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem.* Memineris dicentis Prophetæ: *Aedificans in cælis ascensionem suam, &c.* Quando (*Iudæi*) tanquã impossibili ascensioni Saluatoris contradicunt, reduc in memoriam quæ de translatione Abacuc dicta sunt. Si enim Abacuc translatus est coma capitis portatus, quanto magis Prophetarum & Angelorum Dominus, de monte Oliuarum per nubem ascendens, propria virtute ascendere in cælum potentior erat? Pſal. 46. Pſal. 23. Pſal. 67. Amos 9. Dan. 14.

Epiphanius. 380.

Contra Herodianos hæresi 20. Et assumptus est Christus in cælum in ipso corpore & anima & mente, counitis his in vnam vnitatem, & vnam spiritualem substantiam: eaq; diuina effecta sedet in dextera Patris.

Contra Apelleianos hæresi 44. Si Dominus resurrexit, dic mihi ad quid faciendum post resurrectionem, si ipsum corpus rursum reliquit in quatuor elementa partitum, calidum ad calidum, frigidum ad frigidum, siccum ad siccum, humidum ad humidum? Si enim excitauit ipsum vt rursus dissolueret, ergo fabulositatis hoc opus fuerit, & non veritatis. Excitauit autem ipsum Dominus noster Iesus Christus, & simul secum assumpsit corpus, quod in seipsum efformauit vnà cum anima & tota incarnatione perfectissimè. Considet enim iuxta Apostolicum sermonem, *Deus excitauit & collocauit eum in cælestibus*, velut testantur duo illi in vestitu splendido Apostolis conspecti, qui dixerunt: *Viri Galilæi, quid statis intuentes in cælum? Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet quemadmodum vidistis eum assumi.* Et vt ne detur tibi rursus occasio malitiei contra veritatem, post multum tempus assumptionis Saluatoris nostri, Stephanus sanctus Dei Martyr & testis, cum lapidibus obrueretur à Iudæis, respondit dicens: *Ecce video cælum apertum, & Filium hominis stantem à dextris Patris:* vt ostendat ipsum corpus in veritate in spirituale resurrexisse, vna cum Deitate Vnigeniti totum in spirituale vnitum, & in Deitatem counitum. Supernè est enim ipsum sanctum corpus vnà cum Deitate, totus Deus, vnus Filius sanctus Dei, sedens in dextra Patris. Actor. 1.

In fine Ancorati: Idem Christus passus est in carne, & resurrexit, & ascendit in cælos in ipso corpore, gloriosè sedens in dextra Patris, venturus in ipso corpore in gloria ad iudicandum viuos & mortuos.

Oratione de Ascensione Christi: Hodie Christus Dominus sydereos micantesque luce cælos aperuit: hodie subtilissimas aëris partes velut solidum pauimentum calcauit. Hodie corpus è terra concretum supra cæli conuexa transtulit. Hodie nouum planeque peregrinum spectaculum mundo ostendit: puta carnem nostram supra regium solium euectam.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 49. quæ est Tractatus de Fide: Tertia quoque die resurrexit, non Deus in homine, sed homo potius in Deo: ascendit in cælos, obtulit Patri suo humanam illam, quam suscepit pro hominum salute, naturam, gratissimum munus.

Oratione 51. quæ est 1. ad Cledonium. Si quis sanctam carnem nunc depositam esse, nudamq; ac corpore vacuam diuinitatem esse, non autem cum assumpta parte, & esse, & venturam esse dixerit, præsentiq; illius gloriam non cernat. Vbi enim nunc corpus fuerit, nisi cum ea natura, à qua assumptum est? Non enim iuxta Manichæorum deliria, soli impositum est, vt per dedecus honoretur: aut in aërem fusum & dissolutum est, vt vocis natura, & odoris fluxio, & fulguris cursus minimè consistentis. Vbi etiam illud ponemus, quòd ipse post resurrectionem contactus fuisse scribitur, aut ab iis, à quibus confixus est, aliquando videbitur: Diuinitas enim per se oculorum obtutum fugit. Verùm cum corpore quidem, vt sentio, veniet: talis autem, qualis discipulis in monte apparuit, aut obiter ostensus est, diuinitate carnem superante.

Gregorius Nyssenus. 380.

Oratione Catechetica, c. 32. Christus eo quidem quod apparebat, in cælum ascendit, eo autem quod intelligebatur, erat vbique.

Homilia de Ascensione: Hodiernam celebritatem satis per se magnam Propheta Dauid maiorem efficit, dum illi gaudium è Psalmis appositè adiungit, &c. Hic enim excelsus Propheta supra seipsum egrediens, tanquam corporis onere nihil prematur, infert se cælestibus Potestatibus, & voces earum nobis exponit, cùm in cælum redeuntem Dominum ipsæ comitantes, Angelis, qui versantur in terris, quibusq; in humanam vitam ingressus commissus est, imperans ad hunc modum: *Tollite portas Principes vestras, & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ.* Et quoniam, vbicunque fuerit ille, qui in seipso omnia continet, pro suscipientium captu seipsum dimetitur (neque enim solùm inter homines homo fit, verùm etiam, dum inter Angelos versatur, ad illorum vocem sese demittit:) idcirco ianitores interrogant: *Quis est iste Rex gloriæ?* Respondent ipsis, demonstrantiq; fortem & potentem in prælio, &c.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Homilia 2. in Act. Apost. Quoniam oculi non poterant assequi celsitudinem vt viderent, vtrum in cælum ascenderet, an velut in cælum, vide quid fiat. Quòd idem Iesus esset, sciebant ex his quæ loquutus fuerat ad ipsos: quod autem susceptus esset in cælum, ipsi deinde docuerunt Angeli. Eminus enim non potuissent agnoscere. Vides sic rerum esse ordinem dispensatum, vt non gererentur per Spiritum, verùm etiam nonnulla visu. Quamobrem nubes suscepit eum? Et hoc signum erat illum in cælum ascendere. Non ignis, neque currus igneus, quemadmodum factum est in Helia, sed nubes eum suscepit, quod erat cæli symbolum: quemadmodum dicit Propheta, *Qui ponit in nube* 4. Reg. 2. Pſal. 103.

ascen-

Ephes. 4.

aſcenſum ſuum, &c. Nubes ſuſcepit eum.) Rectè dictum eſt *eum*: Ipſe enim conſcendit nubem. Proinde *qui aſcendit, ipſe eſt qui deſcendit.* Hic verò mihi conſidera, quomodo partim quidem iuxta diſcipulorum intelligentiam loquantur Angeli, partim verò iuxta diuinæ naturæ dignitatem, tum quo pacto deinceps cogitatio videntium tollatur in altum, eo quòd illis ſecundi aduentus non mediocris cognitio data ſit. Siquidem hæc verba: *Sic veniet* perinde valent, ac ſi dicerent, cum ipſo corpore veniet.

Sermone de Aſcenſione Domini: Quia longum ſpatium de terra tenebatur ad cælum, & oculorum acies portatum corpus ad illam altitudinem minimè poterat peruidere: ſed ſicut auem, ſi altiora poſtulat, deficiet aſpectus inſpicere, & noſter oculus volatu vincitur celſiore: ſic & Chriſti corpus quantò ferebatur ad ſumma, tantò oculos videntium aſpectus imbecillitate incidebat, deficiente natura altiora conſpicere: ideo ſtabant Angeli, iter cæleſte monſtrantes, ne quis arbitraretur, quia tanquam in cælum aſcendit ſicut Helias, ſed in cælum aſcendit, qui eleuatus eſt à vobis ad cælum.

Homil. 3. ad cap. 2. ad Hebr. Reuera magnum, & admirabile, & plenum ſtupore quòd quæ eſt ex nobis caro ſedeat apud ſuperos, & adoretur ab Angelis, & Archangelis, & Seraphim, & Cherubim. Hoc ſæpè mente verſans, ſtupeo, & mente excedo, & magna de genere humano viſione apprehendo. Video enim magna & præclara præmia, & noſtram naturam Deo eſſe magno ſtudio.

Syneſius. 410.

Hymno 9.

Tu verò alas agitans,
Cærulei cæli
Scandiſti ſuper dorſum,
In ſphæram conſtitiſti,
Intellectualibus puriſſimis:
Bonorum vbi fons
Silentio ſuppreſſum calum.

Philo Carpathius. 420.

In Cantica: Exaimetumeo.) Poteſt hoc ad ipſam reſurrectionem Sponſi referri, qui mortalitatem aſſumptæ carnis iam exuerat, & ab anguſtiſſimis terræ greſſibus ad ampliſſima cælorũ ſpatia tranſierat. *Venter eius pixis eburnea.* Quare non abſurdè venter Chriſti pixis eburnea dicitur, cùm mortalitas carnis ad immortalitatem atque gloriam æterni Patris per reſurrectionem transfertur, ibique ad dextram collocatur ſecundùm illud: *Aſſumptus eſt in cælum, ſedet à dextris Dei.*

Et ad finem: Fuge mi frater, fuge de hoc mundo ad Patrem illum æternum, quem nunquam deſeris, abſcede præſentia aſſumpti corporis, non ſpiritus ac gratiæ, qua ſemper es cum ſponſa. Ipſe enim dixit: *Non relinquam vos orphanos, ſed vado, & venio ad vos: Vado* corpore, *venio* Spiritu, qui à me ſemper Patreque procedit.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Lib. 9. in Ioannem cap. 31. Inacceſsibile cælum erat hominibus prius, nec vllus vnquam hominum ante Chriſtum cum ſancto Angelorum conſortio fuit: hunc aſcenſum poſtea nobis Chriſtus præparauit, & iter fecit in cælum carni noſtræ. In primitias enim mortuorum ſeipſum innouando, Deoque Patri offerendo, primus homo viſus in cælo eſt. Vnde cælorum Virtutes incarnationis myſterium ignorantes, magno affectæ ſtupore, cùm aſcendere Dominum repentè vidiſſent, exclamabant: *Quis eſt iſte qui venit de Edom,* id eſt, de terra? quas non dimiſit indoctas Spiritus ſanctus, ſed iuſsit, vt ei quaſi Regi ac Domino cæleſtes portas patefacerent, dicens per Propheram: *Attollite portas Principes veſtras, & eleuamini porta æternales, & introibit Rex gloriæ.* Viam ergo recentem ac viuam, vt Paulus ait, Dominus noſter Ieſus Chriſtus nobis innouauit: *non in ſancta ingreſſus manufacta, ſed in ipſum cælum, vt Deo pro nobis appareat.* Non enim vt ipſe appareat Deo Patri, aſcendit in cælos, qui & fuit, & erit, imò verò eſt ſemper cum illo, ſed aſcendit nunc, vt Deo Patri inaudito quodam pacto quaſi homo appareat. Verbum humanitate olim nudum, & nunc cum humanitate propter nos, & pro nobis Deo Patri apparens: vt cùm ſit Filius Dei, vere homo etiam inuentus, audiet: *Sede à dextris meis* & filiationis gloriam toti humano generi per ſeipſum adoptione largiatur. Vnus enim eſt noſtrum, ac ideo Patri vt homo apparuit, atque apparet, vt nos, qui propter præuaricationem à facie Dei repulſi ſumus ad faciem Dei rurſus reducat.

Iſaiæ 63.

Iſaiæ 2.

Pſal. 109

Lib. 4. cap. 22. in Ioannem: Quòd ſi præter naturam caro mea in cælum conſcendet, quid prohibet, ne ſimiliter præter naturam viuificet?

De recta in Deum fide ad Reginas: Caput quòd Chriſtus ſit Deus, ex cap. 14. Ioannis: Ad Patrem ſe abire denunciat, cùm tamen natura Filius ſit, ſoluſque omnia impleat. Abſcedit itaque ſecundùm humanam naturam. At verò, licet vt homo in cælum aſſumptus ſit: vt Deus tamen ſupplicum vota auditurum ſe promittit.

In Exegeſi ad Acacium Epiſcopum de capre emiſſario: Ad cælum Vnigenitus Dei vnà cum carne ſibi vnita redijt: eratque nouum hoc in cælis ſpectaculum. Obſtupuit enim ſanctorum Angelorum multitudo, cùm regem gloriæ exercituumque Dominum in forma humana cerneret.

Theodoretus. 450.

In Ezechielem Sectione 3. His ita dictis, inquit, receſſerunt de ciuitate Cherubim gloriam Dei inſidentem vehentia, ſteteruntque ſuper montem è regione Hieruſalem. Eſt autem hic mons qui vocatur Oliuarum, vnde etiam ſecundùm carnem Saluator noſter aſſumptus eſt. Merito igitur eo quoque tempore, cùm & in humana figura apparuiſſet, duaſque in vna perſona naturas oſtendiſſet: & diuina quidem per ignem ſignificata, humana verò per electrum declarata, lata contra Hieruſalem ſententia, in hunc montem proficiſcitur, & inde redit in cælum: Etenim poſt crucem & mortem lata rurſus contra Hieruſalem ſententia, quia non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur, in montem illum cum diſcipulis profectus, ab intelligentibus, & quæ cerni nequeunt Poteſtatibus latus in cælos aſſumptus eſt.

Titus Boſtrenſis. 460.

Ad cap. 24. Lucæ: Poſtquam Chriſtus bene diſcipulis precatus eſt, paululum progreſſus, ſubuectus eſt in cælum: vt vnà cum adiuncta ſibi carne Patri aſſideat, ſimulque regnum adminiſtret.

Ioannes Maxentius. 500.

In ſecunda fidei profeſſione: Patendum eſt Chriſtum mortuum ſepultum reſurrexiſſe, non ſecundùm diuinitatem, ſed ſecundùm humanitatem: Deum cum ipſa carne aſcendiſſe in cælum, ſediſſe ad dextram Patris, inde rurſum cum ipſa carne in gloria venturum iudicare viuos & mortuos.

Procopius Gazæus. 530.

Ad Eſaiæ cap. 2. Monti comparatus eſt Chriſti in terram deſcenſus: quia mons eſt, qui in terram multum eminet, ipſaque Domini caro, terra aliquam naturæ communione exiſtens, per eam quam habet cum Deo affinitatem ſurſum aſſumpta eleuataque eſt.

Andreas Cretenſis. 560.

Orationi de dormitione ſanctiſſimæ Mariæ: Ipſe magnus Pontifex Chriſtus, qui cælos aſſumpta carne peruaſit, quæ habebat animam ratione præditam, & intelligentem, tanquam in templo ſuffit, & ſacrificat, & ſacrificatur, & offerens oblationes offertur.

Anaſtaſius Sinaites. 580.

Libro de Reſurrectione: Eſt iterum venturus eodem cum corpore Chriſtus, futurus Iudex viuorum & mortuorum, ceu diſcipulis prænunciárunt Angeli, mirantibus ſuper aſcenſu eius in cælum. Iuxta igitur Angelorum vocem vnà cum corpore quod reſurrexit rurſus aduenier, cum quo etiam nunc ſuo aſsidet Patri, eidem offerens ipſum noſtræ conſperſionis primitias.

In Hexameron de quarto die: Vidi ſolem ſuper terram conſtructum, & ex duabus rebus compoſitum; nempe qui prius conſtat ex luce, & ex igne poſtea: Deinde poſt huiuſmodi compoſitionem, & in hypoſtaſi vnionem, in cælum è terra ſublatum & reſtitutum, nihil aliud aſpicio quàm Chriſtum Dei Filium, cum carne in cælos aſſumptum. Hic enim eſt ſol, de quo ſcriptum eſt: *In ſole poſuit tabernaculum ſuum*, hoc eſt, Verbi diuinitati vnijt ſuam carnem. Pſal. 18.

Heſychius. 590.

Lib. 5. cap. 16. Leuitici: Chriſtus cum carne aſcendens, & noſtram in eo captiuitatem ſubleuauit, ſimul nos ſuſcitans, & ſedere faciens in dextra in cæleſtibus.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Epiſtola ad Honorium: Chriſti ianuarum clauſarum indetectabilis ingreſſus, & in cælum à terra nimium admirabilis & corporalis aſcenſio, omnem humanum intellectum ſuperant.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 24. Reſurrectionis diem celebramus, in qua nos Dominus Ieſus vitæ author & Saluator ad hæreditatem iis, qui ſpiritualem Deo cultum adhibent, promiſſam induxit: ad quam ipſe præcurſor noſter ingreſſus eſt, cùm à morte ad vitam redijt, patefactiſque ipſi cæleſtibus portis, in Patris dextera corporeo modo conſedit: quò nimirum ijs quoque, qui ſpiritualem legem ſeruant, aditus patebit.

Hymno de Aſcenſu Domini noſtri Ieſu Chriſti: Chriſtum Dei & hominum Mediatorem Angelorum chori cum carne in cælis conſpicantes, ſtupore corripiebantur, atque concordi voce triumphalem hymnum modulabantur, quoniam glorificatus eſt, &c.

Angelorum Ordines, ô Chriſte, humanam naturam vnà tecum aſcendentem conſpicientes, ſumma admiratione perculſi, ſine vlla intermiſsione laudes tuas celebrant.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 815.

Epiſtola ad Leonem Tertium: Credo denique Chriſtum aſſumptum eſſe in cælos, & ad dextram Dei Patris conſediſſe, & cum aſſumpto corpore non abſque gloria, diuinaque maieſtate olim denuò venturum eſſe.

Theophylactus. 900.

Ad caput 24. Lucæ: *Ferebatur autem ſurſum in cælum.* Helias enim quaſi in cælum: (videdatur enim quaſi in cælum ferri:) at Saluator in cælum ipſum præcurſor omnium aſcendit, vt oſtendat conſpectui Patris ſanctam carnem, & confideat in cælis Patri. Et nunc adoratur natura noſtra in cælo ab omni Angelica virtute.

Simeon Metaphraſtes. 970.

In Encomio S. Martyris Georgij: Chriſti ad cælos Aſſumptio: quo quidem die humanam naturam noſtram in ſeipſo vnà cum Patre collocauit.

OEcumenius. 1050.

Ad cap. 1. Act. Ne turbentur diſcipuli, & veluti pereunte præceptore, & corpore illi diffluente, ſpe deſtituantur in poſterum, qua expectandus erat, & propterea alius alió diſpergatur metu ac timore: ob hanc cauſam aduenium viri, & aſcenſum in cælis ipſis manifeſtantes, & corporis permanentiam ac ſalutem, his verbis, quibus dicunt: *His Ieſus ita rurſus veniet.*

Euthymius. 1080.

Ad Pſal. 17. *In circuitu eius* dixit, quia intra ipſam carnem habitabat Deus, non tamen vt circumſcriptus, ſed vt omnipotens, ineffabili quodam modo illic permanens. Hoc autem dixit, vt oſtenderet Chriſtum ſimul cum carne in cælum aſſumptum eſſe: quodque illuc aſcenſurus eam non depoſuit, quemadmodum aliqui inſipientes poſtea dixerunt.

Ad cap. 23. Lucæ: Quo pacto dixit Mariæ poſt reſurrectionem, *Nondum aſcendi ad Patrem meum?* quia tunc cum corpore nondum aſcenderat.

Ad cap. 6. Ioannis: *Si videritis Filium hominis aſcendentem vbi prius erat*) Loquitur de futura ſui in cælum aſſumptione. *Aſcendentem*, quoad humanitatem: *vbi prius erat*, quoad diuinitatem.

Conſtantinus Harmenopulus. 1180.

De fide orthodoxa: Chriſtus tanquam Deus tertia die reſurrexit in corpore corruptionis experte: cumque ſe diſcipulis ſuis conſpiciendum exhibuiſſet, in cælum cum corpore ſurſum abijt, eodem modo rediturus ad iudicandum viuos & mortuos.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 4. hæreſi 25. Quemadmodum Deus Verbum, antequam in cruce pateretur, carnem, quam ſibi coniunctione & commixtione ineffabili coniunxerat, differentiæ expertem reddiderat: ita immortalitatis quoque participem reſurrectione ſua reddidit: neque ab illa quoquo modo ſeiunctus eſt, neque vnquam ſeiungetur, propter ſummam illam coniunctionem, dupliciſque naturæ concurſum, qui confundi nullo modo poſſit. Ita in cruce pependit, & carne paſſus eſt: ita è monumento prodijt: ita ianuis clauſis à diſcipulis viſus, eorundemque digitis contrectatus eſt: ita in cælos aſcendit, & confeſſus Paterni honore exceptus eſt, ita denique rurſum venturus, & viuos cum incredulis iudicaturus eſt.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 1. cap. 36. Hiſtor. Et cùm præcipua mandata & munera functionis Apoſtolicæ concionans expoſuiſſet, benedictionemque eis pro eo atque decebat, largitus eſſet, ſpectantibus eis lucidiſsima nube circumdatus in cælos ſublatus eſt, & cum ea, quam receperat, acceſſione deificata reuerſus ad dexteram Patris conſedit.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 2. De quonam Dauid dicit, quòd *altè ſupra cælos ſit miſericordia eius, & vſque ad nubes veritas illius?* & quòd *exaltatus ſit ſupra cælos, & ſuper omnem terram gloria illius?* Deus vbique eſt, & non eſt locus vbi Deus non ſit. Hoc igitur citra omnem controuerſiam dicit de homine, quem Filius & Verbum Dei aſſumpſit: qui antea quidem non erat in cælo, ſed in terra: nunc verò ſubuectus eſt & exaltatus, & conſedit à dextris Dei Patris: qui quidem in cælo eſt, ſuper terram verò gloria eius.

Gennadius Scholarius. 1450.

Dialo-

Dialogo de via ſalutis humanæ: Credimus quòd CHRISTVS reſurgens aſcendit in cælum, & iterum venturus eſt cum gloria, vt iudicet mundum.

Sinod. ſine Sulaka 1552.

In Fidei profeſſione: Tertia die reſurrexit è ſepulchro vera reſurrectione, & ſublatus eſt poſt quadraginta dies cum eo corpore, cum quo ſurrexerat è ſepulchro, & cum ſpiritu. Aſcendit in cælum, & ſedet ad dextram Patris ſui.

Hieremias Pat. Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſpon. 1. cap. 13. Honorabilia hæc dona in ipſum Dominicum tranſmutatur corpus, quod hæc omnia recipit, quod crucifixum eſt, quod reſurrexit, quod ad cælos aſcendit.

Liturgia Armeniorum.

In Symbolo: Tertia die reſurrexit à mortuis. Et aſcendit in cælum in eodem corpore in gloria Patris iudicare viuos & mortuos.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

In confeſſione fidei: Credo & confiteor Chriſtum verè mortuum, & ſepultum, ex mortuis verè reſurrexiſſe, & per quadraginta dies Apoſtolos docuiſſe de regno Dei, moxq; ad cælos aſcendiſſe, ſedereq; ad dextram Patris.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis. 100.

Epiſtola ad Burdegalenſes cap. 2. Filius Dei reſurrexit ante lucem die tertia, de loco, in quo eum ſepeliri vidimus, & apparuit nobis, & lætificauit nos. Teſtes enim ſumus, quia eum in cælum aſcendere vidimus: nec tamen à cælis vnquam receſſit.

Tertullianus. 200.

De reſurrectione carnis. cap. 51. Sed pro omnibus iam ſtabit, quod in clauſulam reſeruauimus, etiam pro Apoſtolo ipſo, reuerà maximæ inconſideran-tiæ reuincendo, ſi tam abruptè, vt quidam volunt, clauſis (quod aiunt) oculis, ſine diſtinctione, ſine conditione, omnem paſsim carnem & ſanguinem à regno Deo exturuit, vtique & ab ipſa Regia culorum, cùm illic adhuc ſedeat Ieſus ad dexteram Patris, homo etſi Deus, Adam nouiſsimus, etſi Sermo primarius, caro & ſanguis, etſi noſtris puriora: [illegible] tamen & ſubſtantia & forma, qua aſcendit, talis etiam deſcenſurus, vt Angeli affirmant: agnoſcendus ſcilicet eis, qui illum conuulneraue-runt. Hic ſequeſter Dei & hominum appellatus ex vtriuſque partis depoſito commiſſo ſibi, carnis quoque depoſitum ſeruat in ſemetipſo, arrhabonem ſummæ totius. Quemadmodum enim nobis arrhabonem ſpiritus reliquit, ita & à nobis arrhabonem carnis accepit, & vexit in cælum pignus totius ſummæ illuc quandoque redigendę. Securæ eſtote caro & ſanguis, vſurpaſtis & cælum & regnũ Dei in Chriſto. Aut ſi negent vos in Chriſto, negent & in cælo Chriſtum, qui vobis cælum negauerunt.

Mar. 16 1. Cor. 15 Actor. 1. Ioan. 19. 1. Tim. 2

Libro 5. contra Marcionem, cap. 10.

Tertia namque die ſubiens cum corpore victor,
Humani virtute Patris, via facta ſalutis,
Inq; creatura portans hominemq; Deumq;
Conſcendit cælos, captiuus ille reducens
Primitias, munus Domino, caramq; figuram:
Conſeditq; Patris lucis virtute recepta,
Gloria qua munitus erat, dum vincere poſſet,
Spiritu coniunctum, de nobis carne ligatum.
Hunc Patrem & Dominum, & Chriſtum, Regemq; Deumq;
Iuditio regnoq; dato, miſſurus in orbem eſt.

Cyprianus. 250.

De Aſcenſione Chriſti: Celebrata in cruce ſolenni victoria, cùm iam templum corporis ſui, quod perſecutio Iudæorum effoderat, Dominus reparaſſet: noluit ſtatim ad Patrem aſcendere, & glorificati corporis præſentiam inferre cælestibus, ſed neceſſaria diſpenſatione diſcipulorum infirmitati conſulens, vtiliter diſtulit: & quadraginta diebus in terra conuerſatus, & viſus eſt ſæpè, & locutus cum Apoſtolis, & manducauit, & bibit, &c. Adhoc dilata eſt Aſcenſionis gloria, vt ſub hoc dierum interſtitio præcedens doctrina affectibus firmaretur, imò vt diſcipulorum deſideria reActor. 1.

ceſſionem eius corporalem ambirent, quia ſpiritalis præſentiæ plenitudo, quamdiu conſpectu carnis præſens aderat, aduentare nõ poterat: & paulatim in hoc conducti ſunt, vt libenter conſuetudine conuictus aſſueti carerent: cùm inhabitator Spiritus ſanctus eorum animas poſsidens, inuiſibili acceſſu ſinceriores eis affectus infunderet, & aperiret interiores oculos ad intuendum intellectu puro Patrem luminum, & ſubſtantia rerum ſperandarum propoſita apparentia ſepeliret: nec incertitudinis ſcrupulus ſupereſſet, cùm Dominus & Magiſter, quem verum hominem probauerant, eis videntibus cælum aſcenderet: ſed iam ſecuri ſe crederent ſecuturos, nec eſſe impoſsibile, quin & ipſi in carne & ſpiritu ad ſuperos transferentur, &c. Eleuatis igitur manibus hæreditariam eis benedictionem relinquens, non manufacto vehiculo, nec auxiliaribus carpentis euectus eſt Chriſtus: ſed naturæ diuinæ propria vſus virtute, carnem cælo intulit, & corpus glorificatum Patris conſpectibus præſentauit. Non indiguit vectoribus Angelis, qui offendicula tollentes è medio, ferrent eum in manibus: ſed præcedentes & ſubſequentes applaudebant victori, & concinentes in iubilatione modulabantur canticum nouum, & implebat cælos conſonantiæ illius harmonia: Thronis & Dominationibus parantibus Filio iuxta Patrem conſeſſum, &c. Inuiſibilem Deum viſibilem Filium recepiſſe ad dexteram ſuam, manifeſtum eſt: & humilitatem carnis noſtræ throno iudiciario honoratam paternæ complacuiſſe altitudini.

Heb. 11. Mar. 16.

Tractatu de Idolorum vanitate: Tunc in cælum circumfuſa nube ſublatus eſt, vt hominem, quem dilexit, quem induit, quem à morte protexit, ad Patrem victor imponeret: iam venturus è cælo ad pœnam diaboli, & ad cenſuram generis humani, vltoris vigore, & iudicis poteſtate.

Victorinus Pictauienſis. 270.

In Apocalypſin: *Quoniam nec frigidus, nec calidus es.* Satis autem & plenè ſatisfactum, quando Chriſtus in corpore in cælos ad Patrem aſcendit, &c. Nouum eſt, Filium Dei hominem fieri, nouum, eum corpore in cælos aſcendere, &c. Dicimus Chriſtum Filium ante originem ſeculi ſpiritualem apud Patrem genitum, hominem factum, & morte deuicta in cælos cum corpore à Patre receptum, effudiſſe Spiritum ſanctum, donum & pignus hæreditatis.

Lactantius. 320.

Lib. 4. Inſtitut. cap. 12. Chriſtus ſuſcepit hominis figuram & conditionem mortalem, vt doceret homines iuſtitiam: & cùm mandatis Dei functus, veritatem gentibus reuelaſſet, mulctaretur etiam morte, vt inferos quoque vinceret ac reſignaret: atque ita demum reſurgens, ad Patrem proficiſceretur in nube ſublatus, &c. Chriſtum

autem post passionem & resurrectionem ascensurum esse ad Deum Patrem Dauid in Psal. 109. contestatus est, his verbis: *Dixit Dominus Domino meo.* &c.

Cap. 21. Ordinata discipulis suis Euangelica ac nominis sui prædicatione circumfudit se repentè nubes, eumq; in cælum sustulit quadragesimo post passionem die, sicut Daniel fore ostenderat, dicens: *Et ecce in nubibus cæli, vt Filius hominis veniens, vsque ad vetustum dierum pertenit.*

Marius Victorinus Afer. 350.

Lib. 4. aduersus Arium: Ac ne quis crederet de Christo carnali Christum ista dicere, & non de toto se, qui est Spiritus, anima, caro, quid ait? *Quòd si videritis Filium hominis ascendentem?* Quid est Filius hominis? Spiritus, anima, caro. Hæc enim habuit cùm ascendit, & cum quibus ascendit.

Ambrosius. 370.

Ad caput 4. Epistolæ ad Ephesios: *Qui descendit, ipse est qui & ascendit super omnes cælos.*) Hoc est, quod dicit Dominus: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo.* Quod quidem & in Psalmis continetur: Ait enim: *A summo cælo egressio eius, & regressus eius vsque ad summum eius.* Hic ergo descendens è cælis in terram, homo natus est: post mortuus descendit ad inferos, post tertia die resurgens, ante omnes mortales ascendit super cunctos cælos, vt illusam mortem ostenderet creaturæ.

Ioan. 3.

Psal. 18.

Philastrius. 380.

Hæresi 24. de Passione Christi: Sunt hæretici, qui circa passionem aberrant, dicentes: quòd in passione dimiserit Deus noster Christus carnem, & sic ascenderit in cælum, vt non sit iam in carne diuinitas: neque enim post passionem resurrexit in carne, neque cum carne ascendit, inquiunt, in cælum, cùm salus omnis hominum in passione carnis, & resurrectione, & ipsius ascensione in cælum consistat, sine cunctatione nobis & credentibus vniuersis: cùm & Apostolis Angeli dixerint, pro nostra fide ac lætitia in actibus Apostolorum: Quòd *sicut vidistis eum ascendentem in cælum, sic eum iterum speratæ venturum de cælo.*

Actor. 1.

Damasus. 380.

In confessione fidei, quæ extat apud Theodoretum Hist. lib. 5. cap. 11. Si quis negauerit Christum in carne quam sumpsit, sedere ad dextram Patris, in qua etiam venturus est ad iudicium, de viuis & mortuis exercendum, anathema esto.

In Symbolo: Qui deuicto mortis imperio, cum ea carne, qua natus, & mortuus, & passus fuerat, & resurrexit, ascendit ad Patrem, sedetq; ad dextram eius, in gloria, quam semper habuit, & habet.

Carmine de Christo:

Quin & supplicij nomen nexusq; subisti,
Vt nos surriperes letho, mortemq; fugares
Morte tua: mox athereas euectus in auras
Purgata reparans latum te luce, parentem
Augustum foueas.

Hieronymus. 390.

Ad Psalm. 67. Ascendisti in cælos, captiuasti nos, qui captiui tenebamur à diabolo. Qui quondam in Sinai descendens populo legem distribuit, ipse nunc in Sancto, id est, in assumpto homine, (de quo Angelus ad Mariam: *Quod nascetur ex te sanctum vocabitur.*) cælorum excelsa conscendens, eos, qui in captiuitate diaboli tenebantur, absoluit, ac post se tanquam captiuos deductos æternæ vitæ restituit.

Luc. 1.

Ad caput 3. Epistolæ ad Ephesios: Crux Christi non solùm nobis, sed & Angelis, cunctisq; in cælo Virtutibus profuit, & aperuit Sacramentum, quod antea nesciebant: Denique ad cælum cum corpore Deum reuertentem mirantur, & dicunt: *Quis est iste, qui ascendit de Edom, fulmida vestimenta eius ex Bosor: Hic formosus in stola candida?* Et in alio loco: *Quis est iste Rex gloriæ? Dominus virtutum ipse est Rex gloriæ.*

Isaiæ 63.

Psal. 23.

Rufinus. 390.

In Symbolum Apostolorum: Ascendit Christus ad cælos, non vbi Verbum Deus ante non fuerat, quippe qui erat semper in cælis, & manebat in Patre: sed vbi Verbum caro factum ante non fuerat. Denique, quia nouus iste ingressus portarum cæli ædituis & Principibus videbatur, videntes naturam carnis cælorum secreta penetrantem, dicunt ad inuicem, sicut Dauid Spiritu sancto plenus enuntiat: *Tollite portas Principes vestras, & eleuamini porta æternales, & introibit Rex gloriæ. Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio.* Quæ vox vtique non propter diuinitatis potentiam, sed propter nouitatem carnis ascendentis ad dextrã Dei ferebatur.

In Apologia pro fide sua ad Anastasium: Christus in eadem ipsa carne resurrexit, quæ deposita fuerat in sepulchro: cum qua carne simul atque anima, post resurrectionem ascendit in cælos. Vnde & venturus expectatur ad iudicium, iudex viuorum & mortuorum.

Chromatius. 400.

Ad cap. 6. Matthæi: In eo, quod baptizato Domino cæli aperti sunt, monstratur, quia renatis in Baptismo cælorum regna paterent: quæ nobis Filius Dei in corpore ad cælum ascendens primus aperuit.

Augustinus. 400.

Epistola 57. ad Dardanum: Noli dubitare ibi nunc esse hominem Christum Iesum, vnde venturus est: memoriterq; recole & fideliter tenet Christianam confessionem, quoniam resurrexit, à mortuis, ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris, nec aliunde quàm inde venturus est ad viuos mortuosque iudicandos. Et sic venturus est illa Angelica voce testante: *quemadmodum ire visus est in cælum*, id est, in eadem carnis forma atque substantia, cui profectò immortalitatem dedit, naturam non abstulit. Secundùm hanc formam non est putandus vbique diffusus. Cauendum est enim, ne ita diuinitatem astruamus hominis, vt veritatem corporis auferamus.

De Fide & Symbolo cap. 6. Credimus Christum in cælos ascendisse, quem beatitudinis locum etiam nobis promisit dicens: *Erunt sicut Angeli in cælis*: in illa ciuitate, quæ est omnium nostrum mater Hierusalem æterna in cælis. Solet autem quosdam offendere, vel impios gentiles, vel hæreticos, quòd credamus assumptum terrenum corpus in cælum. At gentiles plerumque Philosophorum argumentis nobiscum agere solent, vt dicant, terrenum aliquid in cælo esse non posse: nostras enim Scripturas non nouerunt, nec sciunt quomodo dictum sit: *Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale.* Non enim ita dictum est, quasi corpus vertatur in Spiritum, & spiritus fiat: quia & nunc corpus nostrum, quod animale dicitur, non in animã versum est, & anima factum. Sed spirituale corpus intelligitur, quod ita spiritui subditum est, vt cælesti habitationi conueniat, omni fragilitate ac labe terrena in cælestem puritatem ac stabilitatem mutata atque conuersa, &c. Sed vbi & quomodo in cælo sit corpus Dominicum, curiosissimum & superuacaneum est quærere, tantummodo in cælo esse credendum est. Non enim est fragilitatis nostræ cælorum secreta discutere, sed est nostræ fidei de Dominici corporis dignitate sublimia, & honesta sapere.

Matt. 22.

1. Cor. 15

De Symbolo ad Catechumenos lib. 3. cap. 7. Quis eſt qui ſedet ad dextram Patris? homo Chriſtus. Nam in quantum Deus ſemper cum Patre & ex Patre.

Paulinus Nolanus. 420.

Epiſt. 11. Mirum vero inter hæc, quòd in baſilica Aſcenſionis locus ille tantùm, de quo in nube ſuſceptus aſcendit, captiuam in ſua carne ducens captiuitatem noſtram, ita ſacratus diuinis veſtigijs dicitur, vt nunquam regi marmore aut pauiri receperit, ſemper excuſsis ſolo reſpuente, quæ manus adornandi ſtudio tentauit apponere.

Epiſtola 43. de obitu Cælſi:

Nos exempla Patrum, ſimul & præconia vatum,
Nos liber hiſtoriæ firmet Apoſtolicæ:
Act. 1. *In qua corpoream remeare ad ſydera Chriſtum*
Cernimus, & gremio nubis in aſtra vehi:
Et talem cælo reducem ſperare tubemur,
Ad cælos qualem vidimus ire Patri.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homil. 2. in ſolemnitate Penteceſtes: Prædam Saluator quodammodo ſuſtulit, cùm hominem, quem ſuſcepit, inferni raptum faucibus, portauit ad cælum, & alienæ dominationis, id eſt, diabolicæ poteſtatis ſeruum de captiuitate erutum duxit ad altiora captiuum: ſicut ſcriptum eſt in Propheta:
Pſal. 67. *Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Quàm bene triumphum Domini Propheta deſcribit? Solebat, ſicut dicitur, Regum triumphantium currus captiuorum pompa præcedere. Ecce Dominum euntem ad cælos non præcedit, ſed comitatur gloriosa captiuitas; non ante vehiculum, ſed ipſa euehit Saluatorem. Quodam enim myſterio, dum Filius Dei filium hominis ſuſtulit ad cælum, ipſa captiuitas portatur & portat.

Proba Falconia. 430.

In centonibus:

Hic demum exactis, ſpirantes dimouet vmbras
Aera per tenerum, cæloq; inuectus aperto
Mortales viſus medio in ſermone reliquit,
Inſertſe ſeptus nebula, mirabile dictu.
Ast illum ſolio ſtellante gloria cæli
Accipit, æternumq; tenet per ſecula nomen.

Eucherius Lugdunenſis. 440.

In die Inuentionis S. Crucis Deſcendit Chriſtus de cælo, non locum mutando, ſed ſe humiliando, & carnem ſuſcipiendo: aſcendit verò quantum quidem ad humanitatem locum etiam mutando.

In die Penteceſtes: Ad Patrem vado, ſed vos non relinquo: maior eſt diuinitas, quę nobiſcum remanet, quàm humanitas, qui cælos aſcendit. Vadit igitur Chriſtus ad Patrem per humanitatem, qui vbique eſt per diuinitatem.

Dominica 5. poſt Paſcha. Mundum relinquit, & ad Patrem vadit, non ſecundùm diuinitatem, qua vbique eſt: ſed ſecundùm humanitatem, qua localis eſt.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 61. Aſcendit in cælum Chriſtus, hominem ferens illò, vbi ſemper manſit.

Leo Primus. 450.

Sermone 1. cap. 4. Magna reuerà & ineffabilis erat cauſa gaudendi, cùm in conſpectu ſanctæ multitudinis ſuper omnium creaturarum cęleſtium dignitatem, humani generis natura conſcenderet, ſupergreſſura Angelicos Ordines, & vltra Archangelorum altitudinem eleuanda, nec vllis ſublimitatibus modum ſuæ prouectionis habitura, nisi æterni Patris recepta conſeſſu.

Sermone 2. de Aſcenſione Domini, cap. 2. Dominus noſter Ieſus Chriſtus, quadrageſimo poſt reſurrectionem die, coram diſcipulis eleuatus in cælum, corporalis præſentiæ modum fecit, manſurus in Patris dextra, donec tempora multiplicandis Eccleſiæ filijs diuinitus præſtituta peragantur, & ad iudicandos vnos & mortuos, in eadem carne, in qua aſcendit, adueniat.

Sedulius. 460.

Lib. 4. Paſchali:

Hæc vbi dicta pio Dominus ſermone peregit,
Bethaniæ mox arua petit, coramq; beatis
Qui tantum meruêre viri ſpectare triumphum,
Aetherias ſubuectus abit ſublimis in auras.
Ad dextram ſedet ipſe Patris, totumq; gubernat
Iure ſuo, qui cuncta tenens excelſa, vel ima;
Tartara poſt cælum penetrat, poſt Tartara cælum.

Victorius Tridentinus. 480.

Lib. 3. contra Eutychen: Quòd Verbum, quia incarnatum (quod eſt carne indutum) homo eſſe voluit, nudum & vacuum ad Patrem, à quo fuerat miſſus, reuerti non potuit. Sed in eodem quo indutus eſt corpore, cæleſtia penetrauit. Et ideo cùm Pater vacuum ad ſe dicit non poſſe reuerti, quia nefas eſt ex quo in Virginis terram deſcendit, nudum eum & hominem vacuum confiteri, id eſt, abſque humani corporis natura, ſolam eius aſſerere Deitatem.

Lib. 4. Si Verbi & carnis vna natura eſt, quomodo cùm Verbum vbique ſit, non vbique inueniatur & caro? Namque quando in terra fuit, non erat vtique in cælo. Et nunc quia in cælo eſt, non eſt vtique in terra, & in tantum non eſt, vt ſecundùm ipſam Chriſtum ſpectemus venturum de cælo, quem ſecundùm Verbum nobiſcum eſſe credimus in terra. Igitur ſecundùm vos, aut Verbum cum carne ſua loco continetur, aut caro cum Verbo vbique eſt, quomodo vna natura contrarium quid & diuerſum non recipit in ſeipſa? Diuerſum eſt autem, & longè diſsimile circumſcribi loco, & vbique eſſe: & quia Verbum vbique eſt, caro autem eius vbique non eſt, apparet vnum eundemque Chriſtum vtriuſque eſſe naturę, & eſſe quidem vbique ſecundùm naturam diuinitatis ſuæ, & loco contineri ſecundùm naturam humanitatis ſuæ.

Gelaſius. 490.

De duabus in Chriſto naturis contra Eutychen: Si in Deitatem, vt putant, humanitate transfuſa, vel ex omni parte translata deſijt eſſe humana ſubſtantia: ergo vt humanitatis forma ſine ſui proprietate ceſſauit? Si dicunt in nuda deitate humanæ formæ lineamenta conſtare, quid aliud quàm Anthropomorphitas conuincuntur inducere? quos dudum Catholica talia ſomniantes damnauit Eccleſia. Nam ſi & ſubſtantia & forma hominis Ieſu Chriſti hac transfuſione conſumpta eſt, quis eſt quem vidit ad dextram virtutis ſtantem S. Stephanus? Quis hominis Filius venturus eſt ad iudicandos viuos & mortuos? quis erit quem videbunt, in quem compunxerunt? Abolitum eſt omne myſterium, vacuatum eſt reſolutumque, vt dictum eſt, quod abſit, omne ſacramentum, falſumque erit, quod ait ipſe Saluator: *Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habentem.* Et certè hoc poſt reſurrectionem dixit, talis iam dixit, qualis cum diſcipulis per quadraginta dies conuerſatus eſt, conueſcens, & cohabitans cum eis: Talis dixit, qualis aſcendit in cælum: Talis dixit, qualis promiſſus eſt inde eſſe venturus. Aut legant ipſi vbi, poſteaquam de ſe illa profeſſus eſt, fuerit immutatus, & aliter quàm ſe diſcipulis patefecit, aſcenderit leuatus in cælum.

Fulgentius. 500.

Ad Thraſimundum Regem lib. 2. cap. 18. Iſtam Chriſti veram humanitatem, quæ localis eſt, vt veram diuinitatem, (quæ immenſa ſemper eſt,) Apoſtolica quoque nobis doctrina cernimus intimari. Nam vt

1 Tit. 1

Christi veri hominis corpus localiter contineri, Paulus monstraret Apostolus, ait ad Thessalonicenses: *Quomodo conuersi estis ad Deum à simulachris, seruire Deo viuo & vero, & exspectare Filium eius de cælis, quem suscitauit à mortuis Iesum*, ipsum vtique monstrans corporaliter de cælo venturum, quem corporaliter à mortuis nouerat suscitatum. Pro-

Philip. 3

pterea rursus ait: *Nostra autem conuersatio in cælis est: Vnde etiam Saluatorem exspectamus Dominum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, conforme corpori claritatis suæ, secundum operationem, qua potest etiam subijcere sibi omnia.* Interim attendatur hic locus, in quo Apostolus Filium dicit, omnia sibi posse subijcere, ne Pater existimetur cuncta tanquam imperio subiecisse, dicit etiam *corpus humilitatis nostræ* reformaturum *conforme corpori claritatis suæ.* Quod si verum est corpus Christi, loco potest vtique contineri. Hanc veritatem corporis Christi de cælo venturi, Ioannes quoque confirmat, di-

Apoc. 1

cens: *Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt.* In libro quoque Actuum Apostolorum, sic eius corporalis intimatur ascensus:

Actor. 1.

Et cùm hæc dixisset, videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum, &c. Cùm ergo caro Christi localis absque dubitatione monstraretur, diuinitas tamen eius vbique semper esse, Paulo

2. Cor. 13

testante, cognoscitur, qui fidelibus dicit: *An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christi?* Quomodo autem in eo loqui potuit, si in illo non fuit? vel quomodo corporaliter ascendit in cælum, & in suis fidelibus esse prædicatur in terra, si non est in illo diuinitatis immensitas, quę cælum implere possit & terram?

Lib. 3. cap. 34. Idem atque inseparabilis Christus secundùm solam carnem de sepulchro surrexit: idem atque inseparabilis Christus secundùm totum hominem, quem accepit terram localiter deserens, ad cælum ascendit, & in dextris Dei sedet: secundùm eundem totum hominem venturus ad iudicandum viuos & mortuos.

De Incarnatione & gratia Christi cap. 10. Christus, qui est super omnia Deus, videntibus eum discipulis carne in cælum, carne de cælo venturus ascendit: qui nec deseruit cælum, cùm in terra carnem accepit; & carne conscendens in cælum, suos in terra diuinitate non deserit.

Arator. 540.

In historia Apostolorum lib. 1.

Arua Deum petunt, homo sydera, quis datur illi
Aetherea de parte fragor, quantumq; resultant
Cælestes in laude chori, cùm Rector Olympi
Euehit excelsis, quicquid suscepit ab imis?
Ingrediensq; polum, carnis comitante trophæo,
Exuuias atri raptas de fauce profundi,
Lucis in arce locat, terrenosq; exigit artus.

Primasius. 540.

Ad cap. 4. Epist. ad Ephes. Qui descendit cum anima in infernum, cum anima & corpore ascendit ad cælos, vt impleret omnia, quæ scripta sunt.

Fortunatus. 570.

In explicatione Symboli: Dominus post passionem ad cælos ascendit, non vbi non erat Deus Verbum, qui semper in cælis est: sed vbi adhuc Verbum caro factum non fuerat. Vnde videntes Angeli carnis naturam cælos intrare, stupuerunt dicentes:

Psal. 23

Quis est iste Rex gloriæ? Nam & ipsum sedere mysterium est carnis assumptæ, & prouectum sedis non diuina, sed humana natura requirit.

Lib. 2. Vitæ S. Martini:

Cùm sua carnalis raperetur ad astra figura,
Atque pijs plantis strauerunt flamina pennas,
Cùm pede pressa sacro seruirent æthera Regi,
Angelicis vectus manibus celer æthera calcans,
Ingrediens terras, neque frangens cæsibus auras,
Pendula plantа volans, cùm nubila findere, intrans
Remige pennigero, qua non facit aura figuram:
Cùm Galilæis tunc spectantibus Angelus astans
Sic ait: Altithronum rediturum, qualiter ire
Vidistis, calamq; supra vestigia ferre.

Gregorius Magnus. 590.

Homilia 8. in Ezechielem: Is qui diuinitate est vbique, carne ad cælestia ascendit.

Homil. 9. in Euangel. Quis iste homo est qui peregrè proficiscitur, nisi Redemptor noster, qui in ea carne, quam assumpserat, abijt in cælum?

Homil. 29. in Euangel. Redemptor noster non curru, non Angelis subleuatus legitur: quia is, qui fecerat omnia, nimirum super omnia, sua virtute ferebatur. Illò etenim reuertebatur, vbi erat: & inde redibat, vnde remanebat: quia cùm per humanitatem ascenderet in cælum, per diuinitatem suam, & terram pariter continebat & cælum.

Homil. 30. in Euangel. Quando non maneret apud eos, qui ascensurus cælum promittit, dicens: *Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi?* Sed Verbum incarnatum & manet, & recedit: recedit corpore, manet diuinitate.

Matt. 28.

Isidorus Hispalensis. 620.

De Summo bono lib. 1. cap. 16. Christus in cælum ascendens, discessit quidem carne, sed præsens est maiestate.

De officijs Eccles. lib. 2. cap. 23. Profitemur ipsum Filium hominem natum, veraciter crucifixum, & tertia die resurrexisse, & cum eadem ipsa carne glorificata ascendisse in cælum, in qua & ad iudicium viuorum & mortuorum expectatur venturus.

Honorius Primus. 620.

Epigrammate de Christi Ascensione:

Luce videt Christum Petrus, quem nocte negauit,
Et cecinit Dominum pergere ad astra suum.
Territus Andreas, orat: Miserere Magister,
In regnum Patris collige discipulum.
Iacobus expauit, hominem per nubila ferri:
Supponit scapulas, dat pia vota Deo.
Haret ab aspectu tremulus per membra Ioannes:
Et turbatus, adhuc se fletis vt placeat.
Quin sequimur te Christe? vocat sine voce Philippus?
Num proiectus ego, liber & implicitus?
Bartholomæe pedes Christi pendere tremiscis:
Et vis (si capias) tendere posse manus, &c.

Eucherius Gallus. 640.

In lib. 3. Regum: Dominus Saluator, in quo solo fœdus pacis apud Patrem habemus, post resurrectionem ascendens in cælum, carnem, quam assumpsit ex Virgine, in Patris dextram collocauit.

Aldhelmus. 680.

Hymno in Christi Ascensionem:

Hymnis canamus gloria,
Hymni nouis mens personent:
Christum nouo cum tramite
Ad Patris ascendit thronum.
Transit triumpho gloria
Polipotenter culmina.
Qui morte mortem assumpserat,
Derisit à mortalibus.
Hunc ergo cuncti consonis
Diem feramus laudibus,
Victor petit quo fulgidis
Iesus Olympi tenuas,
Quo nobis ipse apud Patrem
Toros beatos præuius,
Ac mansiones plurimas
Paraturus Auctor æthere.

Beda. 700.

Lib. 1. Regum cap. 11. Reuersus est Dominus in cælum

lum corpore ſemel aſcendendo, peracto ſuæ diſpenſationis officio: reuerutur quotidie præſentia diuina, qua ſemper vbique totus, *pertingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter.* Ibi enim eſt caro, quam pro nobis induit, & glorificauit: ibi aula beatorum & Angelorum & hominum.

Alcuinus. 750.

De Diuinis officijs capite 24. de Aſcenſione: Aſcenſionis Dominicæ ſolennitas ideo celebratur, quia eodem die, poſt mundi victoriam, poſt inferni regreſſum aſcendere memoratur ad cælos, ſicut ſcriptum eſt: *Aſcendit in altum, cepit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Quæ feſtiuitas ideo per reuolutum annorum circulum celebratur, vt vnitas aſſumptæ carnis aſcendentis ad dextram Patris in memoriam reuocetur. Cuius corpus ita in cælo eſſe credimus, vt erat quando aſcendit. Quod & vox
Actor. 1 Angelica proteſtatur, dicens: *Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum*, id eſt, in eadem carnis ſpecie atque ſubſtantia: cui profectò carni immortalitatem donauit, naturam non abſtulit.

Lib. 3. de Trinit. cap. 11. Totus Filius ex vtero beatæ Virginis carnem aſſumpſit, in qua crucifixus, & ſepultus eſt: in qua reſurrexit, & in cælum aſcendit, & in dextra Dei ſedet.

Ambroſius Autbertus. 770.

Deut. 32 *In Apocalypſin lib. 5. cap. 10.* De hac certè manu paterna voce dicitur: *Tollam in cælum manum meam, & iurabo per dextram meam:* ac ſi diceretur: Aſſumptam Verbo carnem ad cælos eleuabo, & per vtramque naturam, id eſt, Verbi & hominis, quæ futura ſunt roborabo. Leuare igitur ad cælum manum Angelo, fuit Redemptorem noſtrum ſua virtute ad ſedem paternam euehere carnem, quam ex Virgine aſſumpſit.

Paulinus Aquileienſis. 790.

Libro aduerſus Felicem Vrgelitanum: Cùm naturam noſtram, quam in ſe aſſumptam, in dextera Patris collocatam, oſtendendo Patri inceſſabiliter manifeſtat, propitium eum nobis aduocatus noſter quaſi interpellando efficit.

Haymo. 820.

Dominica quarta poſt Paſcha: Quamdiu Apoſtoli Deum hominem ſecum conuerſantem, conueſcentem, colloquentem habebant, eius præſentia delectati, minus ad ſciendam diuinitatem mentis oculos erigebant. Poſtquam autem Dominicum corpus ad Patris dextram collocatum nouerunt, illò totum deliderium ſuum tranſtulerunt, quò caput præceſſiſſe cognouerunt.

Dominica quinta poſt Paſcha: Iterum reliquit mundum, & iuit ad Patrem, quando expleto incarnationis ſuæ myſterio, humanam naturam, quam ex nobis aſſumpſerat, in Patris dextera collocauit. Manens ergo cum Patre per diuinitatem, venit in mundum per humanitatem: & rediens ad Patrem per humanitatem, manſit cum electis per diuinitatem.

In die Pentecoſtes: *Hæc locutus ſum vobis apud vos manens.)* De præſentia corporali dicit, per quam poſt modicum ab eis receſſurus erat: cui ſimile eſt quod alibi ait: *Hæc ſunt verba, quæ locutus ſum ad vos, cùm adhuc eſſem vobiſcum.* Quia ergo in articulo paſſionis hæc loquebatur, manſurus cum eis ſemper per diuinitatem, receſſurus loquitur per humanitatem.

In die Aſcenſionis: Hodie patefacta eſt omnibus ianua regni cælorum, quia homo à Deo aſſumptus aſcendit ſuper omnes Virtutes Angelorum.

Ad cap. 4. ad Epheſ. In anima quidem ſola deſcendit ad infernum, & iterum in corpore & anima aſcendit ſuper omnes cælos.

Gloſſa Ordinaria. 830.

Ad cap. 4. Epiſt. ad Epheſ. Conſtat quòd ſecundùm humanitatem Chriſtus aſcendit, & deſcendit. Ergo ſecundùm humanitatem deſcendit; quia ſecundùm Deitatem, quæ vbique eſt, nec deſcendit, nec aſcendit: ſed ſecundùm animam ad inferos deſcendit, ſecundùm corpus & animam ad cælos aſcendit.

Angelomus. 830.

In Cantica Canticorum cap. 8. Chriſtus hinnulus propter varietatem virtutum dicitur, qui cum carne ad cælos aſcendit, cum ipſa verſatus eſt in terris. Montes aromatum Angeli intelliguntur, ſuper quos exaltatus eſt homo aſſumptus.

Rabanus Maurus. 850.

Lib. 2. Inſtit. cap. 57. Hæc eſt fides, quam Doctores noſtri tradiderunt, vt profiteamur Chriſtum veraciter crucifixum tertia die reſurrexiſſe, & cum eadem ipſa carne glorificata aſcendiſſe in cælum, in qua & ad iudicium viuorum & mortuorum expectatur venturus.

Hincmarus. 850.

In Encomio ſancti Remigij: Elias, vtpote homo purus, Angelorum ſubſidio, quo à terra tolli poſſet, egebat: & Dominus cum Apoſtolis loquens ſubitò videntibus illis eleuatus eſt, etſi non Angelico fultus auxilio, Angelico tamen comitatus obſequio, vereque eſt aſſumptus in cælum, Angelis quoque id ipſum atteſtantibus, qui illis dixerunt: *Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cælum, ſic*
Act. 1 *veniet.*

Smaragdus. 950.

In Epiſtolam de Sabbato Pentecoſtes: Credunt etiam Chriſtum in eodem corpore, quod de Virgine aſſumpſit, & paſſionem ſuſtinuit, & reſurrexit, aſcendiſſe in cælum, & in eodem nunc eſſe, & ad iudicium venturum eſſe.

Pelegrinus Laureacenſis. 970.

In fidei confeſſione: Idem Saluator noſter peracto reſurrectionis triumpho, paternam ſedem repetijt, à qua per diuinitatem nunquam receſſit.

Fulpertus Carnotenſis. 1000.

Epiſtola ad Adeodatum: Chriſtus quia corpus ſuum, quod ſemel pro nobis offerebat in pretium, paulò poſt à noſtris viſibus ſublaturus fuerat in cælum, ne ſublati corporis fraudaremur præſenti munimine, corporis nihilominus & ſanguinis ſui pignus ſalutare nobis reliquit.

Samuel Marrochianus. 1000.

Libro de aduentu Meſſiæ cap. 13. Valde timeo, Domine mi, quod hæc quæ dicta ſunt teſtimonia Prophetarum de illo iuſto, &c; quòd ſcilicet aſcendit in cælum, ſicut dixit idem Propheta & alij: quod non conueniat Deo in eſſentia, ſiue in natura diuina, ſecundùm quam nec reſurgit, nec exaltatur, nec ſedet, nec deſcendit. Ex his, quæ dicta ſunt, ſequitur neceſſariò, quòd iam venerit ille iuſtus, cui naturæ corporeæ hæc prædicta, & ſimilia poterunt conuenire. Si autem tibi videtur fortè durum credere, Domine mi, quòd homo corporeus aſcendit in cælum, audi auctoritates & exempla, quæ mihi occurrunt de Scripturis noſtris. Et ſuper hoc dicit Dauid Propheta de illo: *Aſcendit Deus in altum, & ſaluabit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Dicit etiam in Pſalmo 67. de Aſcenſione eius: *Iubilate Deo, & glorificate nomẽ eius. iter facite, qui aſcendit de partibus Occidentis, Dominus nomen illi.* Adhuc dixit Dauid de illo: *Iubilate Deo, qui aſcendit ſuper cælum cæli ad Orientem.* Et de iſto dixit Amos: *Dominus eſt, qui ædificauit in excelſo ſedem ſuam.* Et de ipſo etiam dicit Dauid in Pſalmo: *Aſcendit Deus in iubilo, & Dominus in voce tubæ.* De ipſo etiam dicit Azar Pro-

pheta cap.2. *Vidi hominem descendentem de corde meo, & peruenit vsque ad cælum*, &c. Nunc etiam exempla aliqua adducam de lege nostra, quia videtur etiam nobis multum conueniens credere, quòd in corpore ascendit in cælum: & hoc est propter consideratione. Nam in Lege & in Prophetis inuenimus, quòd Deus verus & gloriosus assumpsit de terra, & eleuauit plures sanctos viros Patres nostros. Et si de istis non dubitamus propter eorum sanctitatem, & propter testimonium Scripturæ, quare dubitamus de Ascensione iusti in corpore & anima, cui magis Scriptura perhibet, quàm illis testimonium sanctitatis?

Leo Nonus. 1049.

Epistola ad Petrum Antiochenum Episcopum: Credo Christum die quadragesima post resurrectionem cum carne qua surrexit & anima ascendisse in cælum, & sedere in dextera Patris.

Radulphus Ardens. 1050.

Homilia de Ascensione Domini: Sed à quo eleuatus est? Nunquid Dominus tanquam impotens auxilio indigebat alieno, quo eleuaretur sicut Enoch, qui legitur translatus, & sicut Helias, qui legitur curru transportatus? minimè. Illi enim, tanquam puri homines, nec etiam per cælum aërium in paradisum terrenum per se transire poterant: Sed Redemptor noster, tanquam verus Deus, se in cælum empyreum sua eleuauit potentia. Eleuatus est igitur ipse homo à se Deo, &c. Quæ causa, quòd discipuli tam attentè Dominum contemplabantur ascendentem? Multiplex erat: Tristitia, quoniam de eius corporali recessu, quem adeò diligebant, non poterant non contristari. Admiratio, quoniam supra modum admirabantur humanam naturam, primò sic humilimam, modò super omnes cælos sic sublimatam.

Algerus. 1080.

De Eucharistia lib.1.cap.15. Vt ergo & in cælo, & in terra omnipotentiam se habere Christus ostenderet, Deificum corpus suum cælo illaturus, & mundo daturus, quod quantum ad humanam formam nobis abstulit, non minus tamen substantialiter & verè in Sacramento corporis & sanguinis sui nobis reliquit.

Anselmus. 1080.

Ad caput 6. ad Hebræos: *Incedentem vsque ad interiora velaminis, vbi*, id est, in quæ interiora & æternæ patriæ secreta *introiit* secundùm humanitatem Iesus, qui secundùm diuinitatem vbique semper est. *Introiit* pro nobis, pro salute nostra, vt interpellaret pro nobis; sicut Pontifex Sancta Sanctorum ingrediebatur, vt rogaret pro populo: & introiuit præcursor pro nobis, vt nos post eum illuc curramus. Cursor, quia nulla culpa eum præpediuit: Præcursor & tempore & dignitate pro nobis introducendis.

Ad cap 9. Christus prior ascendens aperuit nobis ingressum cæli, vt animæ corporibus exutæ possint illuc intrare.

Ivo Carnotensis. 1100.

Sermone de Ascensione Domini: Hodie caro illa, quæ de terris subleuata est, ad dextram Patris collocata est, quia omni creaturæ prælata est, & omnis Principatus & Potestas ante eam incuruata est. Hodie via noua, de qua dicit Apostolus, nobis initiata est, quia per carnem Christi aditus cæli, per quem nulla prius caro transierat, reseratus est, &c. Quia igitur temporali eius præsentia viduati sumus, ad æternam eius visionem intentione festinemus.

Heb. 10

Petrus Alphonsus. 1106.

Titulo 11. *Moses:* Prohibet ratio ponderosam rem super leuem vel ascendere, vel sustineri. *Petrus:* Fides profectò nuea est, quòd Christus in cælum ascenderit: Credo enim quia suæ virtus omnipotentiæ tanta sit, vt quocunque modo factum fuerit, impossibile fuit esse vt placuit, &c. Cùm Christi corpus post resurrectionem leuissimum & subtilissimum fuerit: quippe cùm in morte omnem ponderositatem & spissitudinem amiserit, cuius rei argumentum est, quòd vlterius nec cibo nec potu indiguit: cùm, inquam, tale fuerit, & Spiritum, id est, animam secum habuerit, & præterea Deitatem, quæ omnibus carnis spiritibus, Mose attestante, dominatur & præcelit, nunquid non in cælum, cùm placuit, ascendere potuit? Item de Helia, cuius corpus nullam per mortem subtilitatem suscepit, & tamen coram discipulo suo Elisæo in altum ascendit, quomodo credis quòd rationabiliter & secundum Phyticam factum fuit? Cùm ergo corpus Christi, & per mortem subtile factum sit, & per hoc, quòd post resurrectionem necessitate aliqua nec manducauit, nec bibit, quin & Deitatis plenitudinem, quæ super Angelos est, in se habuerit, cur ascendere in cælum nequiuit? Genes 1.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

Lib.4. in Apocal. cap.6 *Ascendit Deus in iubilatione, & Dominus in voce tubæ. In iubilatione* videlicet eorundem Apostolorum, quibus *videntibus eleuatus est.* Nam *ipsi adorantes*, inquit Lucas, *regressi sunt in Hierusalem cum gaudio magno. In voce* autem *tubæ*, id est, cum testificatione prænuntiationis Angelicæ, qua dictum est, *Sic veniet*, &c. Actor. 1.

Bernardus. 1130.

Tractatu de gradibus humilitatis & superbiæ: Raptus est Paulus, raptus est Helias, translatus est Enoch, Redemptor noster legitur eleuatus, hoc est ex seipso leuatus, non aliunde adiutus. Denique non currus vehiculo, non Angeli adminiculo, sed propria virtute subnixum suscepit eum nubes ab oculis eorum. Cur hoc? An fessum iuuit? An pigrum impulit? An cadentem sustinuit? Absit, sed suscepit eum ab oculis carnalibus discipulorum, qui etsi Christum nouerant secundùm carnem, sed vltra iam non nouerent.

Sermone 2. de Pentecoste: Quanta ascendentis gloria, cùm medius Angelorum & animarum sanctarum ad Patrem deduceris, & triumphatrice palma cælis inuectus, susceptum hominem in ipsa claudis diuinitatis identitate? Quis cogitet, ne dum loquatur, quàm sit fructus terræ sublimis in consessu ad dextram Patris, quod vtique cælestium oculos reuerberat naturarum, quod Angelicus intuitus contremit, non attingit?

Petrus Blesensis. 1180.

Epist.83. Quadraginta diebus cum discipulis visibiliter conuersatus, eisdem comitantibus venit in montem Oliueti, & *videntibus illis eleuatus est*, & ascendit ad Patrem, vt eum in Patris æqualitate credamus, atque in communi resurrectione viuorum & mortuorum expectemus.

Hildegardis. 1170.

In explicatione Symboli sancti Athanasij: In eodem corpore ascendens ad cælos iuit, ibique dominando sedet ad dextram Patris, quæ saluatio credentis populi est, illis vitam tribuens, quos sanguine suo redemit.

Gotfridus Viterbiensis. 1190.

Parte 13. Chronicorum folio 294. Quod Christus vsque ad Patrem ascendit in cælum. Ecce ostensum est, quomodo Filius hominis in nubibus cæli sublatus est, & vsque ad omnipotentem perductus. Videntes autem æthereæ Potestates, carnem Christi in nubibus ascendentem, & portas cæli ingredientem, dixerunt: *Tollite portas Principes vestras, & eleuamini*

porta æternales, & introibit Rex gloriæ, &c. Dauid iterum dicit: *Ascendit in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Captiuitatem ductam esse captiuam, intelligimus carnem Christi de terris assumptam, quam ipse Christus deuicta morte, duxit secum captiuam.

Parte 1 4. folio 341.

Montis Oliueti præcessio discipulorum,
Et quingentorum plus septuaginta virorum,
Conspicimus Christi corpus inire polum.
In cælum saluus, dixit: pergatis in orbem.

Guibertus. 1200.

Sermone 7. super Cantica: Christum ingredientem in orbem terræ, Angelicæ laudes inducunt, & triumphaliter regredientem cum admirationis cantico dicunt: *Quis est iste, qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? Iste formosus in stola,* vtique carnis suæ. Iure quidem *formosus in stola sua*, quæ sine commixtione concepta est, & de Virgine nata est, quæ in sepulchro dissoluta non est, & die tertia resuscitata, quadragesima in cælum assumpta, omni die (quod super omnia mirandum & amandum) in salutis cibum credentibus proposita.

Esa. 63.

Concilium Lateranense. 1215.

Cap. 1. Christus descendit in anima, resurrexit in carne, ascenditq; pariter in vtroque, venturus in fine seculi iudicare viuos & mortuos.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In die Ascensionis Christi: In hac festiuitate *magnificauit Dominus facere nobiscum, facti sumus lætantes.* Natura enim humana, cui dictum est: *Terra es, & in terram ibis:* hodie mutata sententia super omnes cælos est exaltata, vt terra cælo præemineret, & humanitas glorificata cælo exornaret.

Gen. 3.

Alexander Alesius. 1240.

Parte 3. quæst. 23. membro 4. Sumendo ascensum & descensum propriè, sic secundùm idem descendit & ascendit: quia descensus eius propriè fuit ad inferos, & hic fuit secundùm animam: ascensus propriè secundùm animam & corpus. Vnde secundùm humanitatem fuit vtrumque.

Memb. 7. art. 2. §. 1. Ascensio Christi causa fuit gloriæ, quæ est in societate contuentium, & in hoc est magna gloria, & maximè in illo loco, qui plus participat de operatione Dei & gratia, vbi congregatæ sunt beatæ animæ cum Angelis, & simul vident Deum: hanc enim gloriam adduxit ascensio. Et sic patet, quod ascensio est causa nostræ beatitudinis siue ascensionis.

Albertus Magnus. 1240.

Ad cap. 3. Ioannis: Ascendit secundùm quod homo, qui sic hominibus formam filiationis communicauit, per quam in cælum exaltatur: descendit autem secundùm quod Deus, quia sic humana natura visibilis apparuit, vt hominibus formam daret diuinam.

Thomas Aquinas. 1250.

Parte 3. quæst. 57. art. 3. Prima origo ascensionis in cælum est virtus diuina. Sic igitur Christus ascendit in cælum propria virtute. Primò quidem virtute diuina: secundò virtute animæ glorificatæ mouentis corpus prout vult.

Art. 4. Inter cætera corpora glorioſa manifestum est quòd corpus Christi maiori refulget gloria. Vnde conuenientissimum est sibi, quòd sit super omnia corpora constitutum in alto. Et ideo super illud Ephes. 4. *Ascendens in altum,* dicit Glossa: loco & dignitate.

In compendio Theologiæ cap. 240. Sicut de Filio dicitur, quòd est natus, passus, sepultus, & quia resurrexit: non tamen secundùm naturam diuinam, sed secundùm humanam ita de Filio dicitur, quòd ascendit in cælum, non quidem secundùm diuinam naturam, sed secundùm humanam. Nam secundùm diuinam naturam nunquam cælo discessit, semper vbique existens. Vnde ipse dicit Ioannis 3. *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo:* Per quod datur intelligi, quòd sic de cælo descendisse dicitur, naturam assumendo terrenam, quòd tamen in cælo semper permansit, &c. Et sicut ascendere in cælum conuenit Filio Dei, secundùm humanam naturam, ita additur alterum, quod conuenit ei secundùm diuinam naturam, scilicet quod sedet ad dextram Dei Patris. Hanc igitur ascensionem Christi confitemur in Symbolo dicentes: *Ascendit in cælum, sedet ad dextram Patris, &c.*

Richardus Mediamillanus. 1280.

Lib. 3. dist. 22. art. 4. q. 2. Christus ascendit vsque ad supremam partem supremi cæli: quia nobilissimum locatum debet esse in nobilissimo loco, quamuis ex dispensatione, & ad modicum tempus non sit inconueniens ipsum esse in minus nobili loco: Christus autem est nobilissimum locatum. Ergo debet esse in nobilissimo loco, qui est superior locus cæli supremi. Sed quòd semper in illo resideat, ita quòd nunquam ad alium locum ad modicum tempus sese transferat, non affirmo. Cùm post sui ascensionem narretur aliquando aliquibus apparuisse in hac vita, nec habeo rationem cogentem, quòd nunquam ad aliam partem cæli sese transferat.

Richardus Pampolitanus. 1300.

In Symbolum Apostolorum: Ascendit super omnes cælos, vt adimpleret omnia, & ita ascendit super cælum aëreum, & supra sydereum & supra aqueum, & supra empyreum: non quòd sit extra empyreum cælum, vel supra, qui ibi nullus locus, sed est in digniori parte & altiori cæli empyrei supra Angelos.

Durandus à sancto Portiano. 1310.

Lib. 3. dist. 23. q. 7. Ascendere in cælum non potuit Christo conuenire secundùm naturam diuinam, sed solùm secundùm quam non fuit vbique, sed in certo loco continebatur, & vero motui subijci poterat, non sic autem secundùm naturam diuinam, quæ vbique est, & immutabilis.

Hugo Pratensis. 1310.

Sermone 58. Christus in vno momento propria virtute super omnes cælos, & peruenit ad magnum cælum sanctæ Trinitatis, & hoc in quantum homo: quia in quantum Deus, semper fuit in illo magno cælo.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad Psal. 67. *Deus in loco sancto suo.*) Hoc est in cælo empyreo. Licet enim secundùm deitatem sit vbiq; per præsentiam, essentiam, & potentiam, in cælo tamen empyreo dicitur esse specialiter per gloriæ refulgentiam, secundùm etiam humanitatem assumptã est ibi, sicut est in loco proprio & determinato.

Ad cap. 1. Act. Assumptus est de terra in cælum in sua humanitate: secundùm diuinitatem enim, quæ necessariò est vbique, non conuenit ei de loco ad locum transire. Assumptus est autem tota Trinitate assumptionem illam faciente, quæ in omnibus effectibus principaliter operatur: etiam à seipso. Nam corpus glorioſum sic est in potestate animæ, quòd obediunt ei ad nutum, ad motum localem.

Ludolphus Saxo Carthusianus. 1330.

Vitæ Christi parte 2. cap. 72. de Ascensione Domini: Ascendit vsque ad nubes ea forma, quam ante passionem habuit: susceptus autem à nubibus ea, quia in monte apparuit. Quasi in globo baiulæ nubis ascẽdit, non per modum vehiculi, & quasi ad ascendendum egeret ministerio Angelorum, vel nubis: quia sua propria virtute ferebatur, sed per modum ob-

ſtaculi, vt ab oculis mortalium non videretur. Aſcendit ergo Chriſtus, & per nubes cælos penetrans aſſumptus eſt in cælum æthereum ſeu empyreum, non virtute aliena, ſed propria: tum ratione Deitatis, quæ omnia poteſt: tum ratione humanitatis glorioſæ. Quia corpus glorioſum obedit ad nutum animæ, quantum ad motum localem, per dotem agilitatis, quæ eſt in tali corpore. Vnde non curru, non Angelis ſubleuatus legitur: quia qui fecerat omnia, ſuper omnia ſua virtute ferebatur. Aſcendit in cælum empyreum ſuper omnes alios cælos: imò ſuper omnem ſpiritum beatum, & omnem creaturam.

Ioannes Bromiardus. 1380.

In Summa Prædi. cap. 25. Filius Dei egreſſus à Patre, & vltimo creaturæ vnitus, ſcilicet terræ: iterum die Aſcenſionis ad eundem Patrem redit, terram ſuo principio copulando & vniendo: & ſic per egreſſum eius à Patre, & regreſſum eius ad eundem, eſt circulus vniuerſi completus & perfectus. Quia ſicut in circulo vna parte deſcendente, aſcendit alia: ſic Deo deſcendente, homo aſcendit.

Ioannes Gerſon. 1420.

Sermone de Aſcenſione: *Aſcendens Chriſtus in altum, captiuam duxit captiuitatem.* Gaudium ingens, hodie chirographum noſtræ damnationis deletum eſt. Quid ni? Hodie illa natura in cælum it, cui dictum ante fuerat: *Terra es, & in terram ibis.*

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De triumphali Chriſti agone cap. 28. Diſcipulos ſuos exhortando benedicens, & ad æthera ſcandens, à terra eleuatus eſt. Ex huius igitur inſueti aſcenſus intuitu, aſtantium diſcipulorum admiratione transfixa ſunt corda: adeò vt ſuimet obliti, quid dicerent, ignorarent. Erat vtique prodigium hoc veneratione digniſsimum: ab ipſo vſque tunc mũdi exordio minimè fuerat auditum, vt mortalium quiſpiam abſque vehiculo, & ſine adiutorio, cælorum corporaliter ſecreta penetraſſet. Præceſſerat Enoch, ſolus tantùm in iſta generatione iuſtus repertus, qui Angelorum fretus adminiculo, de hoc ſeculo, in deliciarum translatus extiterat locum. Heliam quoque in curru igneo ab aſpectibus hominum legimus fuiſſe ſublatum. Sed & Abacuc Prophetam nouimus in momento de Iudæa in Babylonem eſſe deductum. Horum neminem per ſeipſum, ſed per Angelorum miniſterium id egiſſe cognouimus. Solus Mediator noſter ex virtute Verbi, alieno non indigens ſuffragio, in beatorum manſiones glorioſus intrauit. Hoc longè ante Citharœdus ſanctus contemplans, aiebat: *Exaltare Domine in virtute tua: cantabimus, & pſallemus virtutes tuas.* In virtute igitur propria, cernentibus Apoſtolis, aliiſq; quàm plurimis, ferebatur in cælum, patenter quidem & pedetentim, ita vt intuentibus nulla ineſſet de aſcenſu eius ambiguitas: ſurſum autem progrediente illo, facta eſt in cælo lætitia ſingularis. Conuenit ſimul vniuerſus Angelorum exercitus, vt aſcendente Domino pariter obuiarent: *Ecce,* inquiunt, *venit ad templum ſanctum ſuum dominator Dominus*: ipſe glorioſæ humanitatis amictus pallio, atque captiuorum ingenti multitudine circumſeptus, laureatus incedit.

Dionyſius Carthuſianus 1460.

Ad caput 24. Lucæ: *Et factum eſt dum benediceret illis, recedebat ab eis*, id eſt, eleuari cœpit corporaliter in aëre. *Et ferebatur*, id eſt, propria virtute aſcendit in cælum, quod diuina virtute principaliter fecit, & item per dotem agilitatis. Vnde in Actibus dicitur: *Et cùm hæc dixiſſet, videntibus illis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum.* Actor. 1.

Gabriel Bielius. 1480.

In Canonem Miſſæ lect. 54. *Sed & in cælos.*) Non in aërem, vt iret in Babylonem, vt Abacuc: nec in Paradiſum terreſtrem, vt Enoch & Helias: ſed in cælos: non vnum tantùm, ſed ſuper omnes, vt dicit Apoſtolus: *Qui deſcendit, ipſe eſt qui & aſcendit ſuper omnes cælos, vt adimpleret omnia.* Per omnes namque cælos, in quibus beati reſident, hoc eſt per omnes Angelorum choros aſcendit, & in decimo Trinitatis cælo ad dextram Patris conſedit: & ſicut *à ſumma cæli egreſſio eius*, ita ſecundùm Prophetam, *recurſus eius vſque ad ſummum eius, Gloriosa,* quia in corpore glorioſo & immortali, in quo reſurrexit, ad cælos aſcendit. Dan. 14. Epheſ. 4

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 5. Faſtorum capite de Aſcenſione:

Hæc poſt Paſcha ſuis lux quadrageſima, & ecce
Ante ſuorum oculos comitum, quos tulerat inter
Prandia ferre gradum, illuc reſilium ergo
Conuerſo ad ſuperos vultu, manibuſq; ſupinis
Tollitur à terris, & in aera ſurgit apertum,
Continuò nubes totum conuoluunt amictu
Lucido, & auratam verſus, qua dextera mundi eſt,
Et qua mane diem ſol aurem inchoat almum,
Verſit iter, velucriq; fuga conſcendit Olympum.
Tranſierat Lunam, ſummoq; ſedebat in orbe
Mercurij, exſpectans comites poſt terga relictos.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Rabenus Haccados.

Libro qui inſcribitur, Reuelator ſecretorum: Verſabitur Meſſias poſt reſurrectionem ſuam cum iuſtis, qui audient præcepta eius quadraginta diebus, in figuram illorum quadraginta dierum, quibus erit in deſerto ad affligendam animam ſuam, antequam eum occiderint. Et his peractis, aſcendet in cælum, ſedebit ad dexteram Dei. Sicut dictum eſt Pſalm. 110. *Dixit Dominus Domino meo, ſede ad dextram meam.*

R. Moſes Hadarſan.

Ad illa verba Geneſ. 18. *Et apparuit ei Dominus in ilice Mambre.* R. Barachias in nomine R. Leui, reſerauit, id eſt, expoſuit hoc per id, quod ſcriptum eſt Pſal. 17. *Et dabis mihi ſcutum ſaluationem tuam, & dextra tua cõfortabit, vel ſuſcipiet me.* In futuro enim Deus ſanctus & benedictus ſedere faciet Meſſiam ad dextram ſuam, ſicut dictum eſt: *Dixit Dominus Domino meo, ſede ad dextram meam.*

Author Midras Thehillim.

Ad Pſal. 17. R. Ioden in nomine R. Chia dixit: Futurum eſt, vt Deus ſanctus & benedictus ſedere faciat Regem Meſsiam ad dextram ſuam, ſicut dictum eſt Pſalmo 110. *Dixit Dominus Domino meo, ſede ad dextram meam.*

ARTICVLVS SEPTIMVS.

CHRISTVM IESVM DEI AC MARIÆ FILIVM, VNICVM ESSE HVMANI GENERIS SALVATOREM: QVI SVA INCARNATIONE OBEDIENTIA, PASSIONE, MORTE, DESCENSV AD INFEROS, RESVRRECTIONE, ET AD CAELOS ASCENSIONE, PRO OMNIBVS OMNIVM hominum peccatis satisfecit.

NEGANT.

Anno post natum Christū

32. *SCRIBÆ & Phariſæi propria iuſtitia confidentes, arbitrabantur Meſſiam ipſos non à peccatis, ſed à Romanorum tyrannide liberaturum, & Hieroſolymis terreſtre regnum inſtituturum eſſe. Hinc mater filiorum Zebedæi petebat, vt in eius ſi odi regno alter filiorum ad dextram, alter ad ſiniſtram Chriſti ſederet.* Matth.20. *& Apoſtoli poſt reſurrectionem dicunt:* Domine, num in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael? *Act.1.*

50. *Pſeudoapoſtoli apud Coloſſenſes dixerunt, Filium Dei non eſſe ſalutis authorem, ſed per Angelos patere viam ad Patrem.* Coloſ.2.

60. *Alexander & Hymenæus negârunt per Filium nos ſaluari.* 1 Timoth.1.

80. *Menander dicebat, ſe eſſe eum, qui miſſus ſit ab inuiſibilibus pro ſalute hominum.* Irenæus lib.1.c.22.

150. *Baſſus dixit, non ſperari ſalutem, neque in Chriſti maieſtate, neque in eius præſentia corporali.* Philaſtrius de hæreſibus.

200. *Helcheſaite librum quendam compoſuerunt, quem dicebant è cœlo delapſum, qui eum audierit, eiuſq; doctrinæ crediderit, remiſſionem conſecuturum: eamq; remiſſionem eſſe diuerſam ab illa, qua Chriſtus dimiſit peccata.* Euſebius lib.6.cap.31. Theodoretus lib.5.hæreticarum fab.

630. *Mahometus* in ſuo Alcorano, *non Chriſtum, ſed ſe eſſe Saluatorem hominum ſommiat.*

1140. *Petrus Abailardus non ideo dixit Filium Dei fuiſſe incarnatum, vt hominem liberaret à peccato, ſed vt inſtitueret, charitatemq; ſuam oſtenderet* Bernardus Epiſt.190.

1500. *Hermannus Riſwich dixit, quòd Chriſtus damnauit vniuerſum mundum, & neminem ſaluauit.* Bernardus Lutzemb.

1520. Martinus Lutherus in confeſſione: *Si illud credam, quòd ſola humana natura pro me paſſa eſt, Chriſtus ille vilis, nec magni pretij Saluator eſt, imo ipſe quoque Saluatore opus habet.*

1540. *Libertini in eo ſtatuunt redemptionem noſtram, quòd Chriſtus ſolùm velut typus fuit, in quo contemplemur ea, quæ ad ſalutem noſtram requirit Scriptura. Eòve dat omnis eorum oratio, quòd Chriſtus ſicut & paſſus eſt, tantùm comœdiam, aut hiſtrionicam actionem fuiſſe in theatro exhibitam, quæ myſterium ſalutis noſtræ nobis figuraret. Cùm aiunt, Chriſtum abolęuiſſe peccatum, ſenſus eorum eſt, Chriſtum abolitionem illam in perſona ſua repræſentaſſe. Cùm dicunt, victum eſſe mortem, quia, inquiunt, Chriſtus perſonam illam egit, qui eam patiebatur: in reſurrectione verò fecimus edidit ducis victoriam ab hoſte referentis: Chriſtum fingunt velut imaginem aut exemplar, in quo figuratum ſunt ea, quæ ad ſalutem noſtram requiruntur: ſed interim imaginantur, quod in ipſo factum eſt, in nobis quoq; factum fuiſſe.* Ioannes Caluinus inſtructione aduerſus Libertinos cap.17.

1550. *Andreas Oſiander docens Chriſtum Mediatorem iuſtificare hominem ſecundùm diuinam naturam tantùm, Chriſti paſſionis, mortis, & ſanguinis meritum penitus euertit; & iuſtitiæ theſaurum, quem Chriſtus moriendo in cruce comparauit, obiecit, atque negauit.* Caſparus Vlenbergius cauſa 9.

1550. *Franciſcus Stanckarus duas in Chriſto naturas Neſtorij more diuidens, Chriſtum non niſi ſecundùm humanam naturam Mediatorem docet.* Caſparus Vlenbergius cauſa 9. & Confeſsio Mansfeldenſium de hæreſi Stanckariana.

1550. Carolus Molinæus in annotationibus ad collationem 4. Euangeliſtarum: *Errârunt monachi, ac ſacrificuli, Doctoresq; Papiſtici, vrgentes meritum tum incarnationis, tum natiuitatis, tum tentationum, tum afflictionum Chriſti. Nihil hæc prodeſſe nobis poterant, ſed ſola mors Chriſti, à Deo acceptata eſt pro expiatione peccatorum noſtrorum & iure vitæ æternæ.*

1550. Ioannes Caluinus lib.2. Inſtit. cap.17. *Equidem fateor, ſi quis ſimpliciter & per ſe Chriſtum opponere vellet iudicio Dei, non fore locum meritis; quia nō reperietur in homine dignitas, quæ poſſit Deum promerere.*

1560. *Boquinus, Pincernus, & Clebitius docēt Chriſtum non eſſe pro omnibus omnium hominum peccatis crucifixum & mortuum, ſed tantùm pro fidelibus, & piis.* Heshuſius contra Caluinum.

1570. *Hieronymus Zanchius* in Miſcellania doctrina *dictum 1. Ioannis 2. in quo aſſeritur, Chriſtum eſſe propitiationem pro peccatis totius mundi, aſſerit interpretandum eſſe, pro electis vniuerſis, per totum orbem diſperſis.* Pag. 290. ait: *Sanguis Chriſti non eſt ſecundùm propoſitum Dei, & reipſa pro improbis & incredulis effuſus, ſed tantùm pro quibuſdam multis, hoc eſt electis, & quidem pro omnibus iſtis multis.*

1578. *Simon Simonius* contra Schegkium lib. 2. fol. 24. *ſcribit Chriſtum tantùm electorum gratia ſeipſum exinaniuiſſe, formam ſerui aſſumpta.*

1570. *Benedictus Aretius* parte 2 Problemat. fol. 868. *aſſerit, Chriſtum non omnium hominum, ſed tantùm electorum Redemptorem eſſe: Non enim Chriſtũ datum eſſe omnibus Redemptorem, nec Deum velle omnes homines ſaluare, ſed tantùm omnium ordinum aliquos. Vaſa enim iræ Dei Deum non velle ſaluare, & Deum volentem ac ſcientem excludere Iudam, Pharaonem, Caiaphan, Herodem; nec eſſe eorundem, & omnium aliorum deſperantium & damnatorum Chriſtum Saluatorem.*

1570. *Franciſcus Blandrata & Franciſcus Dauidis contendunt Chriſtum non propterea in hunc mundum veniſſe, vt eſſet Saluator & Redemptor noſter tanquam Deus & homo.* Petrus Carolius libro de Trinitate.

1578. Nathanaël Ælianus in Matthan Ia: *Peccata noſtra non dimittuntur per mortem Chriſti, eo ſenſu, quo hactenus traditum eſt. Chriſti enim mors non eſt pretium Redemptionis noſtræ, &c. Falſum eſſe conſtat, quòd Patres per Chriſti mortem ſaluati ſint.*

1579. *Familiſtæ, qui ſunt de Familia amoris, docent Chriſtum non eſſe Saluatorem mundi, ſed merum hominem: hominem peccatorem à Deo alienatum, eius gratia & fauore reſtitui ſola eiuſdem Dei gratia & miſericordia, abſque merito, aut medio ſanguinis, mortis aut paſſionis Chriſti.* Stous in Eliſabeth. pag. 1195.

1580. Chriſtianus Francus lib. de Trinitate: *Chriſtum non eſt Deus, creatura eſt, cuius beneficium nullum agnoſco: Mediator, quem vos eſſe fingitis, non poteſt eſſe: quòd neque vt Deus, neque vt homo hoc officio fungi vnquam potuerit.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Iſaiæ 53. v. 4. **Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit: vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra: diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus.**

Zacharie 9. 11. **Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua.**

Matth. 1. 21. **Vocabis nomen eius Ieſum: ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.**

Matth. 20. 28. **Venit filius hominis dare animam ſuam redemptionem pro multis.**

Ioannis 1. 29. **Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.**

Act. 4. 12. **Non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.**

Rom. 3. 23. **Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei: Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propitiationem, per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtentionem iuſtitiæ ſuę, propter remiſſionem præcedentium delictorum.**

Ad Tit. 2. 14. **Qui dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem.**

1. *Pet.* 1. 18. **Non auro vel argento redempti eſtis, ſed pretioſo ſanguine quaſi Agni immaculati Chriſti & incontaminati.**

1. *Ioan.* 1. 7. **Sanguis Ieſu Chriſti emundat nos ab omni peccato.**

1. *Ioan.* 2. 2. **Chriſtus eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.**

Apocalypſis 1. 5. **Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.**

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Ignatius. 100.

Epiſt. ad Smyrnenſes: Nemo erret, niſi crediderit Chriſtum Ieſum in carne conuerſatum, & crucem illius confeſſus fuerit, & paſſionem, & ſanguinem quem effudit pro mundi ſalute, non aſſequetur vitam æternam, ſiue Rex fuerit, ſiue Sacerdos, ſiue Princeps, ſiue priuatus homo.

Ad Trallianos: Vos itaque manſuetudinem ſumentes, eſtote imitatores paſſionum Chriſti, & charitatis, qua dilexit nos, qui dedit ſemetipſum pro nobis redemptionis pretium, vt ſanguine ſuo nos repurgaret à veteri impietate, & vitam daret vobis, qui mox malitia veſtra perituri eratis.

Dionyſius Areopagita. 100.

Eccleſiaſt. Hier. cap. 4. Sanctificat pro nobis ſemetipſum totius ſanctitatis apex Ieſus, omnique nos ſanctificatione replet.

Polycarpus. 140.

Epiſtola ad Philip. Chriſtus ſuſtulit peccata noſtra in corpore ſuo ſuper lignum, qui *peccatum non fecit, nec eſt inuentus in ore eius dolus*, ſed propter

nos

nos omnia ſuſtinuit, vt viuamus in ipſo.

Iuſtinus Martyr. 150.

Orat. ad Antoninum Pium: Nunc autem imperij veſtri temporibus Chriſtus ex Virgine homo natus, iuxta Patris conſilium & voluntatem, propter ſalutem ei credentium nullificari, & paſsionem ſubire perſeuerauit, vt moriens atque reſurgens mortem vinceret.

De veritate Chriſtiana Religionis: Haudquaquam in balneum vos miſit Eſaias, vt ibi cædes & delicta alia ablueretis, quæ neque maris vnda ſatis ſit vt luſtret, purificetqúe, ſed pro eo atque decet, hoc illud antiquitus ſalutare fuit lauacrum, quod eos eſt conſecutum, qui pœnitentiam reſipiſcentes egerunt, neque amplius hircorum aut ouium ſanguine, ſed fide per ſanguinem Chriſti, & mortem eius purificantur: quia ipſa de cauſa mortuus eſt.

Theophilus Antiochenus. 170.

Lib. Allegoriarum in Matthæum: Ideo paſſus eſt Chriſtus maledictionem, vt nos à maledictionibus liberaret: illudi ſe paſſus eſt, vt nos illuſione dæmonum, qui in hoc mundo verſantur, auferret: ſpineám in capite coronam accepit, vt ſententiam capitalem, quæ ex ſpinis peccatorum nobis debebatur, eriperet: aceto potatus eſt, vt acredinem, quæ ſanguis noſter efferbuerat, in ſe ſuſciperet, & ipſe liberaret à paſſionis calice, qui noſtris paſſionibus debebatur: expoliatus eſt, vt nuditatem parentum noſtrorum operiret. In ligno ſuſpenſus eſt, vt ligni prævaricationem ligno ſuæ tolleret paſſionis: mortem quoque ad ſe venire permiſit, vt eam aduerſum ſe colluctantem dimicantemqúe proſterneret: & quæ per ſerpentem regnum inuenerat, cum ipſo ſerpente poſtea fieret captiua per Chriſtum.

Irenæus. 180.

Lib. 3. cap. 22. Ipſe Dominus erat, qui ſaluabat eos: quia per ſemetipſos non habebant ſaluari.

Lib. 5. cap. 1. Verbum potens, & homo verus, ſanguine ſuo rationabiliter redimens nos, redemptionem ſemetipſum dedit pro his, qui in captiuitatem ducti ſunt. Et quoniam iniuſtè dominabatur nobis apoſtaſia, & cùm natura eſſemus Dei omnipotentis, alienauit nos contra naturam, ſuos proprios faciens diſcipulos, potens in omnibus Dei Verbum, & non deficiens in ſua iuſtitia, iuſtè etiam aduerſus ipſam conuerſus eſt apoſtaſiam, &c. Suo igitur ſanguine redimente nos Domino, & dante animam ſuam pro noſtra anima, & carnem ſuam pro noſtris carnibus, & effundente Spiritum Patris in adunitionem, & communionem Dei, & hominum.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 6. Stromaton: Seruatoris opus eſt ſeruare & ſalutem facere: Quod quidem certè fecit, vt qui eos, qui in ipſum voluerunt credere, per prædicationem vbicunque eſſent, traxerit ad ſalutem.

Origenes. 230.

Homil. 24. in Numeros: Si non fuiſſet peccatum, non neceſſe fuiſſet Filium Dei agnum fieri, nec opus fuerat eum in carne poſitum iugulari; ſed manſiſſet hoc, quod *in principio erat Deus Verbum:* verùm, quoniam introijt peccatum in hunc mundum, peccati autem neceſsitas propitiationem requirit, & propitiatio non fit niſi per hoſtiam pro peccato.

Tract. 2. in Math. Homo quidem non poteſt dare aliquam commutationem pro anima ſua, Deus autem pro animabus omnium dedit commutationem pretioſum ſanguinem Filij ſui. *Nec enim empti ſumus corruptibili argento vel auro, ſed pretioſo ſanguine Agni immaculati.*

Lib. 2. in epiſt. ad Rom. Sanguis Chriſti tam pretioſus fuit, vt ſolus pro omnium redemptione ſufficeret.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De Demonſtratione Euangelica lib. 4. cap. 29. Verus Saluator ac Dominus noſter Ieſus, cùm ad noſtram vſque deſcenderit ſeruitutem, peccata noſtra ſuſtulit, atque humanas ſordes abſterſit: & quę illi in paſsione probra illata ſunt, ex manſuetudine, charitateqúe erga nos ſua ſuſtinuit. Quapropter Eſaias ſic ait: *Hic peccata noſtra fert, & pro nobis eſt in dolore,* &c.

Lib. 10. in Præf. Oportebat Agnum Dei, qui à Maximo Pontifice aſſumptus fuerat, pro reliquis cognatis agnis, & pro omni humano grege Deo victimam offerri.

Libro decimo capite primo: Multis patientibus & peccantibus membris, ipſe quoque ratione conſentientis ſibi inuicem naturæ (quandoquidem cùm Dei Verbum eſſet, ei placuit & ſerui formam accipere, & communi omnium noſtro domicilio copulari) patientium membrorum labores in ſeipſum aſſumpſit, & noſtras valetudinis infirmitates ſuas fecit, & ex legibus humanitatis pro omnibus nobis & dolores & labores ſuſtinuit. Cæterùm non modò rebus his geſtis Dei Agnus, verùm etiam pro nobis tormenta paſſus, ſupplicioqúe affectus, quo ipſe quidem dignus minimè erat, ſed nos ipſi propter multitudinem peccatorum, vt peccata nobis dimitterentur, auctor exiſtit: vtpote qui pro nobis & mortem ſubierit, & verbera, & probra, & contumelias, quibus nos digni eramus, in ſeipſum tranſtulerit: *& execratio pro nobis factus,* Galat. 4. *execrationem, quæ nobis debebatur, ad ſeipſum attraxit.* Quid enim aliud ille, quàm pro animis noſtris pretium? Itaque ex perſona noſtra oraculum ait: *Liuore eius nos ſanati ſumus, & Dominus tradidit eum pro peccatis noſtris.* Iſaiæ 53.

Synodus Nicæna prima. 325.

In Symbolo: Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis, & incarnatus eſt de Spiritu ſancto ex Maria Virgine: *& homo factus eſt:* crucifixus etiam pro nobis, *paſſus & ſepultus eſt.*

Antonius Eremita. 330.

Epiſt. 2. In quo & creaturarum Genitor viſceribus motus pro plaga noſtra, quæ ſanari non poterat, niſi per ſolam ipſius bonitatem, miſit Vnigenitum nobis, vt per ſeruitutem noſtram ſeruitutis aſſumeret formam, traderetqúe ſe pro peccatis noſtris. Et peccata quidé noſtra humiliauerunt eum, ſed *liuore eius nos omnes ſanati ſumus.* Iſaiæ 53.

Athanaſius 340.

De Natura humanitatis ſuſcepta contra Apollinarem: Chriſti paſsio, noſtra eſt impatibilitas: illius mors, noſtra immortalitas: illius fletus, noſtra lætitia: illius ſepultura, noſtra reſurrectio: illius baptiſma, noſtra ſanctificatio eſt: illius vibices, noſtra eſt ſanitas: illius diſciplina, pax noſtra. Ob pacem enim noſtram ille caſtigatus eſt: illius ignominia, noſtra gloria: vnde gloriam petit in noſtri gratiam.

Didymus Alexandrinus. 350.

De Spiritu ſancto lib. 2. Saluator Mediatoris & legati perſonam habet, ex qua Pontifex deprecatur pro peccatis noſtris, ſaluans in ſempiternum eos, qui per ipſum acceſſerunt ad Deum: quia ſemper viuens interpellat pro ijs Patrem.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Ad Conſtantinum Auguſtum, de ſigno Crucis in cælo apparente: Chriſtus ſecundùm diuinas Scripturas

Hiero-

Hierosolymis mundi operatus est salutem, qui mortem quidem hîc perpessus est, proprioque ac pretioso sanguine suo hominum peccata deleuit: vitam verò & incorruptibilitatem, spiritualem cælestemque gratiam credentibus omnibus præbuit.

Apollinaris Syrus. 365.

De AEratibus hominum:

Infinita Dei viuit clementia Christi,
Qui sua suspenso promisit regna latroni,
Et promissa dedit: nos idem solus & vnus
Restituens cælo pretioso morte redemptos,
Qui sanctum Domini nomen profitemur Iesu.
Nam Christi meritum, nam mors & gratia Christi
Mortales homines, semel à Plutone vocatos,
Vexit in æthereum super ardua sydera sedem:
Sicut adhuc merito seruemur oportet eodem,
Visere qui cupimus sperata gaudia lucis:
Visere qui cupimus sperati lumina cæli,
Quod cruor & Christi mors nobis vna reclusit.

Macarius AEgyptius. 370.

Homil. 20. Tam grauiter lapsus est homo, vt nullus præter solum Dominum sanare possit. Huic soli possibile est: nam ipse veniens abstulit peccatum mundi.

Basilius Magnus. 370.

In Psalm. 48. Quid vsque tanti momenti est, quod poterit homo dare pro redemptione animæ suæ? Inuentum tamen est vnum pro omnibus simul hominibus dignum pretium, sanguis Domini nostri Iesu Christi, quem pro nobis omnibus effudit. Quamobrem *pretio sumus empti.*

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 38. quæ est oratio Panegyrica in Christi Natiuitatem: An propterea paruus est Christus, quia propter te humilis, quia bonus ille pastor, qui animam suam pro ouibus ponit, ad errantem ouem venit, ad montes & colles, in quibus sacrificabas, & vagantem inuenit, & inuentam ijsdem humeris, quibus & crucis lignum sustulit, sublaramque ad supernam vitam reduxit, subuectamque, eodem, quo eas, quę nunquam à grege aberrârunt, loco numeroque habuit? Quia lucernam, hoc est, carnem suam accendit, & domum euerrit, mundum scilicet à peccato repurgans, & drachmam, hoc est, regiam imaginem vitiosis affectibus obrutam, conquisiuit.

Orat. 42. quæ est orat. 2. in S. Pascha: In Christo exiguæ cruoris guttę orbem vniuersum instaurarunt, atque idem, quod lacti coagulum, hominibus præstiterunt, in vnum nos coniungentes & constringentes.

Epiphanius. 380.

Hæresi 55. Et primùm quidem ipsum obtulit, vt solueret sacrificium veteris Testamenti, cùm perfectius & viuens pro toto mundo obtulerit ipse victima, ipse sacrificium, ipse sacerdos, ipse altare, ipse Deus, ipse homo, ipse Rex, ipse Agnus, omnia in omnibus pro nobis factus, vt nobis vita omnibus modis fieret.

In Ancorato. Christus dedit semetipsum pro nobis vt liberaret nos ab omni iniquitate, & purgaret sibi ipsi populum acceptum, æmulatorem bonorum operum, deleto per dogmata contra nos chirographo, quod erat contrarium nobis.

Gregorius Nyssenus. 380.

De vita Mosi: Contritam naturam nostram in integritatem traduxit, qui languores nostros portauit, & sanauit ægrotos, posteaquam in pristinam pulchritudinem dirutas naturæ nostræ tabulas restituit.

Ad Olympiodorum monachum de perfecti hominis forma: Porrò cùm redemptionem esse Christum discimus, qui seipsum, vt nos redimeret, pretium dedit, ea voce intelligimus, eum tanquam mercedem cuiusque animi, præbendo nobis immortalitatem, nos è morte à se per vitam coemptos, propriam sibi possessionem effecisse.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Homil. 9. in epist. ad Rom. Quòd seruati fuerimus vel tanta in malitia victitantes, hoc verò summum est argumentum eius, qui seruauit, erga nos beneuolentiæ: non enim per Angelos, aut Archangelos, sed per ipsum Vnigenitum seruauit: quo fit, vt ipsum hoc quòd salui effecti fuerimus, & quòd tales cùm essemus, salui tamen fuerimus effecti, tum autem quòd ea nobis salus per Vnigenitum obuenerit, nec simpliciter per Vnigenitum, sed per ipsius Vnigeniti sanguinem, infinitas nobis gloriationis corollas nectat.

Marcus Eremita. 400.

De his, qui putant se operibus iustificari, cap. 20. Christus Dominus noster, cùm non essemus, nos fecit, & condidit, & peccato mortuos proprio sanguine suo mercatus est, & ijs, qui ita credunt, gratiam suam gratuitò largitus est.

Ioannes Cassianus. 420.

Lib. 4. de Incarnatione cap. 4. Vides ergo ad sanandos homines Verbum missum esse: quia licet per Christum sanitas data sit, Verbum tamen Dei in Christo fuit, quod per Christum cuncta sanauit.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Homil. Ephesi in Nestorium dicta: Impij hi hæretici perditionis sunt filij, & semen iniquum, vti qui Dominum, qui illos redemit, negent: *Empti enim sumus pretio, non quidem corruptibili,* puta *auro & argento, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati, & incontaminati Christi.* At quomodo vulgaris, nobisque similis hominis sanguis nobis pretium exæquare potuit? 1. Pet. 2.

Exegesi ad Valerianum, de Verbi incarnatione: Qui corporis expers erat vt Deus, corpus sibi aptatum fatetur, quò eo pro nobis oblato, sup nos omnes liuore, iuxta propheræ vocem, sanaret. Quo pacto autem vnus pro omnibus mortuus iustum pro omnibus pretium exoluere potuit, si perpessionem illam puri cuiuspiam hominis fuisse dicamus? Quòd si verò Verbum secundùm humanam naturam passum propriæ carnis perpessiones, quasi proprias in se transtulit, sibique vendicauit, tunc demum vnius mortem secundùm carnem omnium hominum vitæ præponderasse rectissimè asserimus. Isaiæ 53.

Proclus Constantinopolitanus. 430.

Homil. de Christi Natiuitate: Humana natura propter peccata multis obstricta debitis tenebatur; neque, quod debebat, vlla ratione dependere poterat. Per Adamum namque omnes peccato quasi chirographum dederamus, omnesque diabolus in seruitutem redegerat: Etenim corpore nostro permultis pathematis subiecto, veluti charta vsus, nostræ venditionis pretia ostentabat, passionumque debitum malignus ille falsarius, minitabundus ob oculos nobis ponebat, ac nos vniuersos ad supplicium condemnationemque deposcebat. Erat itaque alterutrum duorum necessarium: aut vt omnes propter condemnationem præcipites abirent in mortem: (omnes enim peccauerant:) aut certè, vt eiusmodi pretium penderetur, quod exactum debitum ad iustitiæ amussim exæquaret. Atqui homo, quòd peccati debito subiaceret, saluare se

non poterat: Angelus verò, quòd tantum redemptionis pretium ipſi non ſuppeteret, humanum genus redimere nequibat. Supererat igitur, vt ille pro omnium peccatis moreretur, qui nulli peccato obnoxius erat: Atque vnica hæc reſtabat mali ſolutio. Ille itaque, qui vniuerſam naturam ex nihilo produxerat, cuique nulla ad erogandum facultas decrat, vitam morti condemnationiqúe addictis reperit tutiſſimam, mortiſque ſolutionem decentiſsimam: dum nimirum ex Virgine, modo, quem ſolus ipſe nouit, humanam naturam aſſumit, aſſumptamque in mortem contradit, eumque in modum redemptionis pretium diſſoluit, iuxta illud Pauli: *In quo habemus redemptionẽ per ſanguinem ipſius, peccatorumque remiſſionem.* O rem ſtupendam: immortalitatem, quam ipſe habebat, per ſuam mortem alijs conciliat.

Ephes. 1.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 2. epiſt. 192. Qui paſſus eſt, ſalutem attulit: qui mortem oppetijt, excitauit: qui contumelijs affectus eſt, ſummo honore condecorauit: qui cruci affixus eſt, ab execratione eripuit: vel peccatum ac mortem in crucem ſuſtulit.

Theodoretus. 450.

Quæſt. 9. in Numer. Solus Chriſtus vt homo macula caret. Eſaias proclamat: *Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius.* Vnde factum eſt, vt aliena peccata aſſumeret, cùm propria non haberet. *Ille* ſiquidem *peccata noſtra tulit, & pro nobis afflictus eſt.* Et Ioannes ille magnus: *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* Propterea dicitur *inter mortuos liber*, tanquam mortem iniuſtè paſſus ſit.

Iſa. 53.

Ioan. 1.

Pſal. 82.

Ad cap. 2. epiſt. ad Epheſ. Ipſe fuit pacis arbiter & conciliator. Ipſe effecit, vt qui ex illis, & ex nobis credebant, in vnum corpus redigerentur: & fecit vt lex ceſſaret, quæ inſtar cuiuſdam muri nos à nobis inuicem arcebat, prius autem inimicitias, quæ nobis cum Deo intercedebant, ſuſtulit, cùm ſuam carnem pro nobis dediſſet pretium redemptionis.

Baſilius Seleucius. 460.

Orat. 1. de Verbi incarnatione: Ob id ad magnum illud incarnationis myſterium Chriſtus ſe demiſit, vt per illum omnia tandem reſtituerentur, & ſanarentur, per quem omnia ſemel facta fuerant.

Victor Antiochenus. 460.

Ad cap. 15. Marci: Cur, inquit, vniuerſorum Dominus & opifex noſtri cauſa homo effectus, tantam ignominiam, tantaque ſupplicia pertulit? Nobis ille aſsimulatus eſt, noſtraſque in ſe miſerias, & cruces ſuſcepit, quo naturam noſtram per peccatum collapſam erigeret, & in priſtinum dignitatis gradum denuò reuocaret. Commoda itaque, quæ per illius cruciatus in nos defluxerunt, ſunt permulta: ipſe enim noſtra pro nobis delicta exoluit, ipſe peccata noſtra tulit, ipſe noſtri cauſa & doluit, & gemuit.

Olympiodorus Monachus. 500.

Ad cap. 9. Eccleſiaſtæ: Chriſti virtus arma belli, hoc eſt diabolum tartareaſque phalanges euertit, omneſque ſpecies ſuę iniquitatis ad debilitatem redegit.

Andreas Cæſarenſis. 500.

Ad cap. 1. Apoc. Illum, inquit, decet honor, gloria, & imperium, qui ardenti charitate incenſus, ſua morte genus noſtrum à mortis vinculis liberauit, ſanguiniſque viuifici, & aquæ effuſione à peccatorum ſordibus nos abluit, ac in regnum ſacerdotium cooptauit.

Procopius Gazæus. 530.

In Exodum fol. 290. Cùm Chriſtus natura ſit coniunctus Patri, ſi eius participes facti fuerimus per Spiritum, connectemur per ipſum quoque Patri, in diuinæ naturæ ſocietatem venientes. Nec aliter illi contenderunt in mortem, quam prius exercitati ſanguine Chriſti, qui dedit ſemetipſum pretium redemptionis pro nobis, offerens carnem ſuam, vt irreprehenſibile ſacrificium Deo & Patri.

Paulus Apameorum Epiſc. 536.

Epiſtola ad Iuſtinianum Imp. Chriſtus eſt caput Eccleſiæ ſuæ, quam proprio ſanguine acquiſiuit, redimens nos à morte, quam nobis ſuperinduxit diabolus ſuperbus per malignos ſuppoſitos ſibi.

Iuſtinianus Imperator. 540.

Epiſt. ad Ioannem PP. Non homo aliquis pro nobis ſacrificium dedit, ſed ipſe Deus Verbum, corpus ſuum pro nobis dedit, ne in hominem ſit fides & ſpes noſtra, ſed in ipſum Deum Verbum noſtram fidem habeamus.

Anaſtaſius Antiochenus. 580.

Lib. 4. de Paſſione & impaſſibili Deitate Chriſti: Effuſus eſt ſanguis eius, qui multis redimendis ſufficeret: forſan melius fuerit dicere omnibus: ſunt ſiquidem & omnes multi.

Antiochus. 610.

In Exomologeſi: Verbum tuum nulla prorſus aſpergine peccati decoloratum, quem per tuæ viſcera miſericordiæ miſiſti, ſuum vt plaſma reuocaret in viam, caro noſtri cauſa factus, paſſus eſt crucifigi. Is aboleuit quod aduerſum nos erat chirographum, peccatorum noſtrorum factus propitiatio.

Sophronius Hieroſolymitanus. 620.

Epiſt. ad Sergium Conſt. Pro hominibus Chriſtus mori dignatus eſt, & pro eorum redemptione diuinum ſanguinem fudit, & munus præomni dignitate diuinius animam poſuit.

Maximus Monachus. 640.

In capitulis Theologicis cent. 1. c. 11. Quoniam ego homo ſponte tranſgreſſus ſum mandatum diuinum, ſoliditatemque naturæ meæ, ſpe diuinitatis demulcens me diabolus, detorſit ad voluptatem, per quam ſubminiſtrata morte inſultabat, triumphum agens ob naturam corruptam: propterea Deus factus eſt homo perfectus, natura nullatenus immutata, dempto peccato, (ſiquidem de natura non erat,) vt obiecto carnis alliciens, prouocaret draconem illum inſatiabilem, inhiantem ad deuorandum carnem, quæ quidem illi toxicum erat futura, & virtute deitatis in ipſa latentis prorſus illum delerura: humanæ verò naturæ remedium, ad recuperandam vi diuinitatis in illa reconditæ priſtinam gratiam. Vt enim ille effuſo malitiæ ſuæ veneno in lignum ſcientiæ naturam, quæ guſtauit, corrupit: ita etiam ipſe volens deuorare carnem Domini, potentia Deitatis in ea latentis deletus eſt.

De charitate Cent. 1. cap. 71. Dominus noſter & Deus Ieſus Chriſtus eadem charitate nobis oſtenſa, pro vniuerſo humano genere paſſus eſt, & omnibus ex æquo ſpem reſurrectionis gratuito largitus eſt.

Synodus Trullenſis. 710.

In Præfatione: Chriſtus dedit ſe pro nobis redemptionis pretium.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 12. Quanquam omnis Chriſti actio, ac miraculorum editio præclara, & diuina, ac admirabilis eſt, nihil tamen eſt ex omnibus, quod tantam admirationem excitet, atque eximia ipſius crux. Neque enim vlla alia re

peccatum deletum, primi parentis peccatum extinctum, infernus ſpoliatus, reſurrectio donata, vis contemnendarum rerum præſentium, atque ipſius quoque mortis, nobis conceſſa, re ſitus ad veterem beatitudinem comparatus eſt, paradiſi portæ patefactæ ſunt, natura noſtra ad Dei dexteram conſidet, filij denique Dei & hæredes facti ſumus, quàm crucis Domini noſtri Ieſu Chriſti beneficio. Siquidem hæc omnia crux præſtitit.

Orat. in Transfiguratione Domini: Si in monte Thabor manſiſſetis, nequaquam, ô Petre, pollicitatio tibi facta extitiſſet. Non enim regni clauiger extitiſſes: non latroni paradiſus patuiſſet: non ſuperba, atque inſolens tyrannis deleta fuiſſet: non Orci regia in prædam conceſſa fuiſſet: non Adamus ſaluti reſtitutus: non Eua redempta: non Patriarchæ, ac Prophetæ, & Iuſti ex imis inferni receſſibus erepti fuiſſent: non denique natura incorruptibilitatem induiſſet.

De Dormitione Deiparæ: Totum illum primum Adamum, vt erat antequam à mandato receſſiſſet, illum, inquam, à peccato purum ac liberum, ob viſcera miſericordiæ tuæ, Domine, ſuſcepiſti, corpus videlicet, animam, mentem, ac naturales harum rerum proprietates: vt mihi toti ſalutem afferres. Atque ita Mediator Dei & hominum factus, inimicitiam ſuſtuliſti, eoſque, qui à Patre tuo defecerant, ad eum adduxiſti, quòd à via deflexerat, in viam reuocaſti: quod corruptioni obnoxium erat, ad ſtatum corruptionis expertem traduxiſti: res à te conditas, multos Deos colentes, errore liberaſti: Dei filios homines effeciſti: contemptos & infames gloriæ tuæ participes reddidiſti: eum, cui ea pœna conſtituta fuerat, vt inferas terræ partes habitaret, ſupra omnem Principatum ac Poteſtatem extuliſti: eum denique, qui ita mulctatus fuerat, vt ipſi in terram reuerti, atque infernum incolere neceſſe eſſet, in ſolio regio in tecum collocaſti.

Coſmas Hieroſolymitanus. 740.

Hymno primo: Venit incarnatus Chriſtus Deus noſter, ſoluit multiplices catenas delictorum.

Hymno ſecundo: Profundi aperuit fundum, & peraridam proprios trahit, & in ipſo obruit aduerſarios, fortis in bellis Dominus, quia glorificatus eſt. Adam corruptum reformat fluentis Iordanis, & draconum capita nidificantium conterit, Rex ſeculorum Dominus, quoniam glorificatus eſt, ſordem abſtergens hominum hic purgatus in Iordane, quibus voluit aſſimilatus eſt, quod erat manens, eos qui in tenebris illuſtrans Dominus, quoniam glorificatus eſt.

Elias Cretenſis. 790.

Ad Orat. 1. Nazianzeni: Chriſtus datus eſt nobis à Deo redemptio, vt nos, peccato venditos, in libertatem aſſereret, & quia pro totius orbis expiatione tanquam redemptionis pretium ſeipſum dedit.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 815.

Epiſt. ad Leonem 3. Credo rurſum illum ipſum crucifixum eſſe, in noſtra natura, hoc eſt terrena, ſecundùm quam terreſtrem noſtram maſſam ſuſcepit, & factus eſt maledictum propter peccata noſtra, quæ ſuæ nos benedictionis faceret eſſe participes. Et carnis mortem ab improbis illatam patienter ſuſtinuit, à quo mortis ſtimulum, id eſt peccatum in carne ſua condemnaret, & deſtrueret eum, qui mortis habebat imperium, hoc eſt diabolum.

Baſilius Imperator. 860.

Exhort. ad Leonem filium cap. 1. Crede Verbi Dei in humana carne inter homines conuerſationem, per quam ab hoſtili iugo peccati mundus liberatus eſt, ſicut Eccleſiæ matris docet inſtitutio.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 1. Matth. *Ipſe ſaluabit populum ſuum à peccatis.*) Hoc loco interpretatur, quid ſignificet Ieſus, nempe Saluatorem: *Ipſe enim*, inquit, *ſaluabit populum ſuum*: non ſolum Iudaicum, ſed & gentilem, qui credere & fieri populus eius non addubitauerit. Quomodo autem ſaluabit? Num ab hoſtibus? minimè, ſed à peccatis ſuis. Vnde manifeſtum, Deum eſſe, qui naſcetur: ſolus enim Dei eſt condonare peccata.

Ad cap. 1. ad Hebr. *Per ſeipſum faciens purgationem peccatorum noſtrorum.*) Cùm locuturus eſſet de maieſtate diuinitatis Verbi, deinceps de cura ipſius, quam in homines per carnem gerit, differit, quod multò maius eſt, quàm quòd omnia ferat. Duo autem hîc ponit, tum quòd mundârit nos à peccatis, tum quòd per ſeipſum hoc fecerit, & multis locis in hoc gloriatur, quòd per Filium ſuum hoc factum ſit. Nam per crucem & mortem, quam ſuſtinuit, ipſe purgauit nos, non ſolùm, quòd mortuus ſit pro peccato noſtro, cùm ipſe omni peccato vacaret, quodque pœnas luerit, quibus ipſe non erat obnoxius, ac ſolueret naturam, quæ ſimpliciter ob Adami peccatum ac tranſgreſſionem condemnata erat.

Ad cap. 9. Eam ob rem mortuus eſt Chriſtus, vt nos mundaret, ac in teſtamento reliquit nobis condonationem noxæ, & paternorum bonorum fruitione Mediator factus Patris noſtri. Pater enim noluit dimittere nobis hæreditatem, ſed iraſcebatur, vt filijs contumacibus & abalienatis. Chriſtus itaque Mediator factus reconciliauit nobis ipſum. Quomodo? Quod nos oportebat pati, (mori enim debuiſſemus,) hoc ipſe pro nobis ſuſtinuit, noſque dignos teſtamento reddidit.

Theodorus Abucara. 950.

Diſput. 15. cap. 5. Iam mihi quinam ſint hoſtes illi quinque ediſſere, à quibus nos Chriſtus liberauit. *A.* Mors, diabolus, legis maledictio, atque condemnatio, peccatum, & infernus. *B.* Quod ad mortem quidem attinet, eam Chriſti obedientia deſtructam eſſe dixiſti: ſic etiam quonam modo nos à diaboli ſeruitute liberârit: eloquere iam, qui nos à legis maledictione redemerit, factus pro nobis maledictio? &c. *A.* Iuſto ſuo iudicio Deus à nobis omnia illa exigebat, quæ in Lege ſcripta ſunt, quæ cùm ſoluendo non eſſemus, idcirco pro nobis Chriſtus Dominus noſter illa perſoluit: & maledictionem, condemnationemque, cui obnoxij eramus, aſſumpſit, vtroque in ſe recepit, & quæ pati debueramus, illa ipſe pertulit, flagellatus, ſputis conſperſus, percuſſus, colaphis cæſus, crucifixus, & pro nobis mortuus eſt.

Simeon Metaphraſtes. 970.

In certamine Clementis Ancyrani: Ante omnia illa conſideranda ſunt, quemadmodum ipſe effector vniuerſæ creatæ naturæ & noſtri generis opifex propter nos homo factus eſt, & cùm in terram veniſſet, conuerſatus eſt cum hominibus. Cur non dico id, quod eſt maximum, quòd pro nobis quoque ingratis famulis Dominus morte eſt condemnatus, conſputus, colaphis pulſatus, & poſtremò mortuus? Et hæc omnia ipſe paſſus eſt propter nos, & propter noſtram ſalutem, vt peccati ſolueretur tyrannis, vt prior tolleretur condemnatio, vt cæli portæ nobis rurſus aperirentur.

Euthymius. 1080.

Ad Matthæi cap. 20. Veni, vt tradam *animam* meam in *redemptionem pro multis*, qui ſerui facti erant diaboli. *Multis* autem dicit nunc pro omnibus. Frequenter enim Scriptura multis dicit pro omnibus. Itaque pro omnibus tradidit animam ſuam, omneſque redemit, quanquam multi ſua ſponte in

ſeruit-

seruitute remanserunt. Quodam etiam modo animam suam tradidit Patri. Exclamauit enim moriLuc. 23 ens: *Pater in manus tuas commendo spiritum meum.* Atque non à Patre, sed à diabolo detinebamur. Aduertendum est autem ad difficultatis solutionem omnem redemptionem siue pretium liberationis in alijs sitam esse, aut venire in potestatem eius, qui aliquos retinet, eosq; qui detinentur, per illius manum liberari: Pretium verò, quod à Christo datum est, vtpote differenti modo, & omni alio pretio supernaturalius, liberauit sanè eos, qui detinebantur: ipsum verò non venit in potestatem eius, qui illos retinebat, cùm illud non posset accipere. Patri autem hanc tradidit, tamquam animam Filij sui: ideò etiam quasi dato iam pretio, quamquam non potuerit illud tyrannus accipere, liberati sunt, qui detinebantur.

Michaël Glycas. 1100.

Part. 1. Annalium: Quam ob rem indita est pellicano admirabilis hæc erga sobolem affectio? Cùm multò ante Dominus in hac aue vellet exprimere cuncta, quæ nobis acciderunt, quòd nimirum paradisus condirus sit, quòd in eo collocati homines illi primi, quòd intellectilis ille serpens animi mortem eis conciliauerit, quòd opifex omnium Deus paterna beneuolentia velut erga filios motus, homo factus, omnia perpessus, tandem in crucem sublatus sit, quòd de latere suo sanguinem effuderit, verum vitæ riuum, ad primorum hominum instaurationem, qui veneno serpentis extincti fuerant: ipso rerum initio talem erga sobolem suam affectionem pellicano inseuit. Nam propterea per Dauidem multo ante verbis his vsus est. *Facta sum pellicano solitario similis*: Etenim pellicanus, est ipse Christus: nidus, paradisus: pulli, primùm conditi homines: serpens insidiator, ipse diabolus: virus serpentis, fraus diaboli: mors, à Deo diremptio atque separatio: paterna affectio, Dei Sermonis facta nostri causa naturæ humanæ assumptio: alarum supra pullos expansio, Christi in cruce sublatio: laterum pulsatio, diuini lateris punctio, &c.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 3. cap. 40. Carnem assumpsit Deus Verbum, vt naturam peccato corruptam restitueret. Propterea vniuersam eam, quæ præuaricauerat, assumpsit, vt vniuersam sanaret.

In Annalibus, in Ioanne Comneno: In Palæstina Christus extensis in cruce manibus, naturæ nostræ ruinam suo casu erexit, & paruis guttis totum mundum vniuit.

Nicephorus Callistus. 1300.

Lib. 1. cap. 3. Dei Verbum principij expers, seculaque præcedens: quandoquidem aliter fieri non potuit, vt hominum genus tandem prorsus ab infusa ei liberaretur execratione, & pernitie, & ad immortalem illam, atque beatam reduceretur vitam, postremis temporibus, natura & conditione nostra accepta, ea & fecit, & perpessum est, quæ æquum erat Deum facere, corpore in hac vita peregrè versantem.

Ioannes Cantacuzenus. 1350.

Apologia 2. Christus solus pro nobis passus est, ipse peccatum è medio sustulit, & ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, vt illas deleret, & liuore illius nos omnes sanati sumus, morte eius sumus omnes viuificati, & resurrectione illius omnes vicimus, & cruce illius abolita est omnis diaboli tyrannis, mortisq; potentia.

Manuel Palæologus. 1400.

Oratione matutina Dei celebrationē continente: Pro omnib. morti te ipsum tradidisti, ac morte tua seruasti, quod in te quidem est, oēs omninò homines.

Gennadius Scholarius. 1450.

De Sacrificio in Azimo sect. 4. Illud verò: *Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum*, hunc habet sensum, quòd anno hoc, quo terræ salus futura erat, & mysteria tradi, ac cætera per mortem dissolui oportebat, eo pacto crucem animo voluebat, vt nihil aliud æquè in mente haberet, ac mori pro communi salute.

Moses Mardenus Assyrius. 1552.

In Professione fidei: Christus crucifixus pro nobis est, & redemit genus nostrum humanum.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

In Confessione fidei: Vnigenitus Dei Patris Filius in plenitudine temporis, quam diuinæ misericordiæ consilium inscrutabile disposuit, vt nos à peccato Adæ, ac cæterarum culparum nostrarum sordibus mundaret, & à morte, & inferno liberaret, incarnatus est de Spiritu sancto, &c. Credo & profiteor nullum vnquam hominem ex semine Adæ conceptum & natum, fuisse saluatum, aut fore saluandum, nisi per fidem Mediatoris Dei & hominum Domini nostri Iesu Christi, in sanguine & morte ipsius, qua nos reconciliauit æterno Patri, & deleuit chirographum iniquitatum nostrarum, æterna redemptione inuentâ.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis. 100.

Ad Burdegalenses cap. 9. Er maximè viuimus per passionem Agni incontaminati, qui à Iudæis in cruce pro salute mundi passus est. Ipsius sanguis vulnera lauit animarum nostrarum, quibus à morte fatigati, & per lignum vetitum, vsque ad passionem Domini, & mortificati, & consopiti, ineffabili dolore prosternebamur. Nunc autem ex quo resurrexit à mortuis, iam viui, iam immortales, iam in sanctitate plena exultabimus.

Tertullianus. 200.

Aduersus Iudæos cap. 13. Christum oportebat pro omnibus gentibus fieri sacrificium, qui *tanquam ouis ad victimam ductus est, & velut agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum.*

Lib. 3. contra Marcionem cap. 9. Christus in carnem ex carne nasci habebat, vt natiuitatem nostram natiuitate sua reformaret: atque ita etiam mortem nostram morte sua dissolueret, resurgendo in carne, in qua natus est, vt & mori posset.

Cyprianus. 250.

Contra Demetrianum: Hanc gratiam Christus impertit, hoc muuus misericordiæ suæ tribuit, subigendo mortem tropheo crucis, redimendo credentem pretio sanguinis sui, reconciliando hominem Deo Patri, viuificando mortalem regeneratione cœlesti.

Sermone de opere & eleemosynis: Christus hominis Filius esse voluit, vt nos filios Dei faceret: humiliauit se, vt populum, qui prius iacebat, erigeret: vulneratus est, vt vulnera nostra sanaret: seruiuit, vt ad libertatem seruientes extraheret: mori sustinuit, vt immortalitatem omnibus exhiberet.

Victorinus Pictauiensis. 270.

In Apocalypsin: In homine suscepto perhibuit testimonium mundo, in quo passus suo nos sanguine soluit à peccato.

Caius Papa. 283.

Epistola ad Felicem Episc. Qua ratione veritatem Mediatoris impleret, nisi qui in forma Dei æqualis est Patri, in forma serui particeps esset & nostri, vt mortis vinculum vnius prævaricatione contectum, vnius morte (qui solus nihil morti debuit) solueretur? Effusio enim iusti sanguinis Christi tam fuit dives ad pretium, vt si vniuersitas captiuorum in Redemptorem suum crederet, nullum diaboli vincula retinerent.

Arnobius Rhetor. 300.

Libro 2. contra Gentes: Christus mortem sustulit, & causa est nostræ salutis.

Lactantius. 320.

De beneficijs Christi:

Quisquam ades, medijq; subis in limina templi,
Si tale parum, insontemq; tuo pro crimine possum
Respice me, &c.
Te propter, vitamq; tuam, sum Virginis alvum
Ingressus, sum factus homo, atque horrentia passus
Funera, nec requiem terrarum in finibus vsquam
Inueni, sed vbique minas, & vbique labores.

Publilius Optatianus Porphyrius. 330.

In Panegyrico cap. 9.

Ipse hominis titulo incedis, teq; profanis,
Maxime Iudæis plectendum posti pia mille
Munus permittis, latebumq; salubre luisti.
Mox necat humanas in se caro pendula noxas.

Hilarius Pictauiensis. 350.

Lib. 4. de Trinitate: Per Virginem natus ex Spiritu sancto, aduersantes nobis inimicasque virtutes ligno passionis affigens, mortem in inferno perimens, spei nostræ fidem resurrectione confirmans, corruptionem carnis humanæ gloria sui corporis perimens. Soli hæc Vnigenito Deo sunt propria.

Ad cap. 14. Matth. Dominus solus passurus, omnia omnium peccata soluebat.

Hymno in Epiphania:

Iesu refulsit omnium
Pia Redemptor Gentium, &c.
Felix Ioannes mergere
Illum tremiscit flumine,
Potest suo qui sanguine
Peccata mundi tangere.

Ambrosius. 370.

Lib. 9. Epist. 71. Veniens Dominus Iesus peccatum omnibus, quod nemo poterat curare, donauit, & chirographum nostrum sui sanguinis effusione deleuit. Hoc est quod ait: *Superabundauit peccatum per Legem: superabundauit autem gratia per Iesum.* Quia postquam totus mundus subditus factus est, totius mundi peccatum abstulit. Col. 2. Rom. 5.

Ad cap. 7. Luc.: Nullius sanguis profuit, sicut sanguis Christi. Neque enim redimere potuit sanguis Prophetarum, neque redemit nos Petrus, aut Paulus: solus ille redimere morte sua nos potuit, qui & Deus est, & homo: quod qui purus homo fuisset, nunquam valuisset.

Optatus Milevitanus. 380.

De schismate Donatistarum aduersus Parmenianum lib. 3. Cùm dicitis, redimite animas vestras, Redemptori renuntiatis: cùm solus Christus sit Redemptor animarum, quas ante eius aduentum diabolus possidebat: has sanguine suo Christus Saluator redemit, Apostolo dicente: *Empti estis pretio magno.* Conflat enim sanguine Christi omnes redemptos. 1. Cor. 1.

Hieronymus. 390.

Lib. 14. in Esaiam: Quod pro nostris debebamus sceleribus sustinere, ille pro nobis passus est, perficiens per sanguinem crucis suæ.

Augustinus. 400.

Enarratione in Psal. 95. Tenebantur homines captiui sub diabolo, & dæmonibus seruiebant: sed redempti sunt à captiuitate. Vendere enim se potuerunt, sed redimere non potuerunt. Venit Redemptor, & dedit pretium, fudit sanguinem suum, & emit orbem terrarum. Quæritis quid emerit? Videte quid dederit, & inuenite quod emerit. Sanguis Christi pretium est. Tanti quid valet? Quid, nisi totus orbis? Quid, nisi omnes gentes?

Sermone octauo de Tempore: Duplex principaliter causa est, ob quam Dei Filius factus est filius hominis. Vna est, vt secundũ hominem, omnia patiendo pro nobis, à peccatorum nos vinculis liberaret. Sic enim Esaias Propheta prædixerat: *Ille peccata nostra portauit*, &c. Altera causa est, vt nos, quos sanguine suo redemit, à vitijs atque criminibus, non solùm doctrinæ auxilio & gratiæ: sed etiam exemplo ad studium sanctitatis accederet.

Paulinus Nolanus. 420.

De obitu Cælsi:

In cruce pendet homo, Deum è cruce crimina donat,
Et moriens vitam criminis interimit:
Proq; reis habitu, peiorq; latrone patatus,
Quem Iudæa pio præposuit Domino.
Credenti donat regnum cæleste latroni:
Clausum adhuc terris iam paradisum aperit, &c.
Nam postquam victa gessit de morte triumphum,
Mors superata abyt, stat redimita salus.
Vitam ex morte dedit, mortem moriendo subegit,
Et genus humanum sanguine restituit:
Peccatum carnis superans in carne peremit,
Materiam culpæ iustitiam peperit.

Maximus Taurinensis. 430.

Homilia 4. de tempio Quadragesimali. Christus Dominus Redemptorq; noster, vt perditũ infirmumque hominem reuocaret ad Deum, esuriem, lassitudinem, mœrorem, & omnia in se humani corporis infirma suscepit.

Homilia 1. de Cruce & passione Domini: Christus pependit in cruce, vt omne genus hominum de mundi naufragio liberaret.

Sixtus Tertius. 433.

De diuitijs: Interrogo te, cuius morte reparatus es, cuius cruore, cuius passione liberatus es? Quis pro salute tua indignissima conuitiorum audiuit opprobria? Quis infirmitates tuas suscepit, vel ægritudinum tuarum causas, & insanabilia vulnera abstulit? quo ægrotus, & iam morti obnoxius, vsus es medico? cuius caput pro peccatorum tuorum sentibus spinea est compunctum corona? cuius sputaminibus dedecorata facies? cuius maxillæ palmæ sunt à Iudæis verberatæ? quis, ne tu in perpetuo flagellareris, flagella sustinuit, &c. cuius vulnere tua curata sunt vulnera? quis te ad vitam reduxit à morte? quis de inferis te reuocauit ad cœlos? Non Patriarcha, non Propheta, non alter quicunque Sanctorum: sed Iesus Christus Dominus. Ipse enim spes nostra, ipse salus, ipse redemptio.

Petrus Chrysologus. 440.

Sermone 71. Gaudete fratres, quia peccatum, quod nos graui pondere deprimebat ad Tartarum, à Christo sublatum est, & in Tartara iam demersum: & nos, quos morti culpa primi parentis addixerat, secundi & diuini parentis gratia à pœna reuocauit ad vitam. Saluari ergo sine Christo homo non poterat: quia totius mundi peccatum ante ipsius permanebat aduentum. Sed tu quòd per Christum iustificaris, amplecteris: & quòd per Adam damnatus es, tu refutas: & alterius tibi

poenam obfuiſſe conquereris, qui tibi conſpici alterius ſubueniſſe iuſtitiam.

Leo Primus. 450.

Sermone 10. *de Natiuitate Domini cap.* 6. Agnoſcimus miſericordiam Dei ab initio promiſſam, & ante ſecula præparatam, per quam reſolui captiuitatis humanæ vincula potuerunt, quibus primum hominem, omnemq; eius poſteritatem maleſuadus peccati auctor obſtrinxerat, & propaginem dedititiam originali ſibi præiudicio vindicabat. Quia igitur iuſtificandis hominibus hoc principaliter opitulatur, quòd Vnigenitus Dei etiam filius hominis eſſe dignatus eſt, vt ὁμοούσιος Patri Deus, id eſt, vnius ſubſtantiæ, idem homo verus, & ſecundùm carnem Matri conſubſtantialis exiſteret: vtroque gaudemus, quia non niſi vtroque ſaluamur.

Sermone 12. *de Paſſione cap.* 3. Effuſio pro iniuſtis ſanguinis iuſti tam potens fuit ad priuilegium, tam diues ad pretium, vt ſi vniuerſitas captiuorum in Redemptorem ſuum crederet, nullum tyrannica vincula retinerent: Quoniam, ſicut Apoſtolus ait: *Vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit & gratia.* Et cùm ſub peccati præiudicio nati poteſtatem acceperint ad iuſtitiam renaſcendi, validius donum factum eſt libertatis, quàm debitum ſeruitutis. Quam itaque ſibi in huius ſacramenti præſidio ſpem relinquunt, qui in Saluatoris noſtri corpore negant humanæ ſubſtantiæ veritatem? Dicant, quo ſacrificio reconciliati, quo ſanguine ſint redempti? Quis eſt, qui *tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis?* Aut quod vnquam ſacrificium ſacratius fuit, quàm quod verus Pontifex altari crucis per immolationem ſuæ carnis impoſuit? Quamuis enim *in conſpectu Domini multorum Sanctorum pretioſa mors fuerit*, nullius tamen inſontis occaſio propitiatio fuit mundi. Acceperunt iuſti, non dederunt coronas: & de fidelium fortitudine exempla nata ſunt patientiæ, non dona iuſtitiæ. Singulares quippe in ſingulis mortes fuerunt, nec alterius quiſquam debitum ſuo funere ſoluit, cùm inter filios hominum ſolus Dominus noſter Ieſus extiterit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes ſepulti, omnes etiam ſunt ſuſcitati.

Rom. 5.

Ephes. 5.

Pſal. 105.

Epiſtola 83. *ad Epiſcopos per Paleſtinam conſtitutos, cap.* 3. Qua ratione veritatem Mediatoris impleret, niſi qui in forma Dei æqualis erat Patri, in forma ſerui particeps eſſet & noſtri: vt per vnum nouum hominem fieret renouatio vetuſtatis, & mortis vinculum vnius prævaricatione contractum, vnius morte, qui ſolus morti nihil debuit, ſolueretur? Effuſio enim pro iniuſtis ſanguinis iuſti tam potens fuit ad priuilegium, tam diues ad pretium: vt ſi vniuerſitas captiuorum in Redemptorem ſuum crederet, nullum tyrannica vincula retinerent.

Proſper. 450.

Ad primam obiectionem Vincentianam: Contra vulnus originalis peccati, quo in Adam omnium hominum corrupta & mortificata natura eſt, & vnde omnium cõcupiſcentiarum morbus inoleuit, verum & potens ac ſingulare remedium eſt mors Filij Dei Domini Ieſu Chriſti: qui liber à mortis debito, & ſolus abſque peccato, pro peccatoribus & debitoribus mortuus eſt. Quod ergo ad magnitudinem & potentiam pretij, & quod ad vnam pertinet cauſam generis humani, ſanguis Chriſti redemptio eſt totius mundi.

De ingratis cap. 43.

Iuſtitia iniuſtos tolerat, clementia ſanos:
Gloria contemptum ſubit, & tormenta poteſtas:
Ing, crucis poenam nulli violabilis vſquam
Vita agitur: cuius perimatur morte redemptor,
Iuſto vt pro iniuſto effuſo ſanguine, ſit mors
Vnius inſontis multorum vita reorum.
Hoc igitur pretio captiui cùm redimuntur,
Agnoſcant quali concluſi carcere, quoue
Obſeſſi fuerint morbo: quibus eripiendis
Succurri haud aliter potuit, quàm morte medentis.

Sedulius. 460.

Ad cap. 6. prioris ad Corin. *Empti eſtis non auro & argento, ſed ſanguine Chriſti.* Sanguis ægrorum alijs nocet: ſanguis verò Chriſti mundum redemit.

In Hymno acroſtichide:

Beatus auctor ſeculi
Seruile corpus induit,
Vt carne carnem liberans,
Non perderet quos condidit.
Lauacra puri gurgitis
Cælestis Agnus attigit,
Peccata quæ non detulit,
Nos abluendo ſuſtulit.

Claudius Marius Victor. 460.

Præfatione in Geneſin:

——Dum lato in ſydera vultu
Erexiſti hominem, quem ſeui fraude tyranni
In mortis laqueos, & ad impia tartara raptum,
Vnigeni rerum profuſo ſanguine Nati,
Deq; tuis Eroi dona ad maiora petitum
Reſtituis, quàm facius erat, vitaq; perenni
Reddis, & in cælum diro vetitum hoſte ſuadente.

Cæſarius Arelatenſis. 470.

Homilia 7. *de Paſchate:* Cùm per primam tranſgreſſionem Adæ origini & morti obnoxij teneremur, perſpiciens ex alto Deus, in quo eſſemus genere debitores vitæ, qualitates captiuitatis reparauit, munus redemptionis, id eſt, vt pro debita morte offerret indebitam. Et quia nec nos habebamus, vnde viueremus, nec ille vnde moreretur, materiam de noſtra mortalitate ſuſcepit, vt ſua immortalitate collocata mori poſſet vita pro mortuis.

Homil. 25. Attende pretium tuum, reſpice Dominum tuum: confidera quale pretium pro te dedit, ſanguinem ſuum pro te fudit: charum te habuit, quem tam carè redemit.

Salonius. 470.

In Prouerbia Salomonis: Salomon per Spiritum ſanctũ cogitauit quomodo nullus Prophetarum, nullus omninò electorum ſufficeret ad redemptionem humani generis, niſi ſolus Mediator Dei & hominum homo Ieſus Chriſtus, &c. qui dedit pretium ſanguinis ſui, & redemit Eccleſiam.

Victor Vticenſis. 480.

De perſecutione Vandalica lib. 2. Gratias agimus Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui propter noſtram ſalutem deſcendit, ſua paſſione nos redemit, ſua morte viuificauit, ſua aſcenſione glorificauit.

Lucidus Presbyter. 480.

Epiſtola ad Leontium, &c. Aſſero Chriſtum Dominum & Saluatorem noſtrum, quantum pertinet ad diuitias bonitatis ſuæ, pretium mortis pro omnibus obtuliſſe. Aſſero etiam per rationem & ordinem ſeculorum, alios lege gratiæ, alios lege Moſi, alios lege naturæ, quam Deus in omnium cordibus ſcripſit, in ſpe aduentus Chriſti fuiſſe ſaluatos: tamen ex initio mundi ab originali nexu, niſi interceſſione ſacri ſanguinis, non abſolutos.

Turcius Ruffus Aſterius. 500.

In collatione veteris & noui Teſtamenti:

Vnius ob meritum cuncti periêre minores:
Saluantur cuncti vnius ob meritum.
Agnus ab hoſte ſacer reuocauit ſanguine Patres,
Sanguine noſq́; refert Agnus ab hoſte ſacer,&c.

Fulgentius. 500.

Sermone de duplici Chriſti Natiuitate: Per primi hominis culpam cœpit diabolus homini dominari: per ſecundi hominis gratiam cœpit ab homine ſuperari. Super primum ſuperbus, ſub ſecundo captiuus. Per illum nos captiuatos tenuit, per iſtum nos liberatos amiſit. Primus Adam nobis auctor extitit culpæ, nouiſſimus Adam nobis auctor extitit gratiæ. Ille de limo plaſmatus, terrenos protulit: iſte de Spiritu ſancto natus, cœleſtes effecit. Per illum perdidimus gratiam priorem, per iſtum recepimus ampliorem. Ille quippe intulit nobis peccati maculam, cum qua naſceremur ad ſupplicium: iſte nobis contulit iuſtificationis gratiam, vt renaſceremur ad regnum. Per illum nos filios ſeculi generatio carnalis effecit: per iſtum nos filios Dei generatio ſpiritalis exhibuit. Ille nos vitijs ſubdidit, iſte nos florere virtutibus fecit. Ille nos per vitia deiecit, quò primus cecidit: iſte nos per virtutes eleuat, quò primus aſcendit. Ille quippe primus cecidit in infernum, iſte primus conſcendit in cœlum.

Alcimus Auitus. 500.

Libro 1. de origine mundi:

Iſtius indicium ſomni mors illa ſecuta eſt,
Sponte ſua ſubijt ſumpto quam corpore Chriſtus,
Qui cùm paſſurus ligno ſublimis in alto
Penderet, nexuq́; & culpas penderet orbis:
In latus extenſi d fixit miſſile lictor.
Protinus exiliens fluxit cum ſanguine lympha,
Qua viuum populis iam tunc ſpondente lauacrum
Fluxit martyrium ſimul & baptiſmatis vnda.
Inde reſurgenti, cœleſtiq́; aſtra petenti,
De latere membro ſurgens Eccleſia nupſit.

Symmachus Papa. 500.

Epiſtola 4. ad clerum Dardaniæ: Chriſtus nos pro ſanguinis ſui pretio comparauit gratiæ libertate conceſſa, nihil inuenientibus humanis operibus, quod dignum pro tanta mercede tribueret.

Laurentius Nouarienſis. 520.

Homilia de pœnitentia: Agnus Dei Chriſtus tinctus in flumine, tulit noxiam ſarcinam, à patre in filios deriuantem: nefas illud peſſimum, à ſerpente ſuguſtum, in fonte intinxit, in flumine aboleuit, in carcere cremauit: tulit debitum vnius, & donauit indulgentiam cunctis.

Arator. 540.

Libro 1. Act.

Si volumus complere fidem, facia omnia Chriſto
Sanguine munda tuo, lateris qui fluxit ab ictu
Diſcreta coniunctus aqua, maſculoſus oberret
Anguis, & extinctum lympha gemas eſſe venenum.

Primaſius. 540.

Ad cap. 3. epiſtolæ ad Romanos: Ille ſe tradidit morti, cui nihil debebat, vt nos ſuo ſanguine à morte redimeret. Non emit, quia per naturam ipſius fueramus: ſed redemit, quia captiui tenebamur.

Ad caput 5. Maior eſt redemptio Saluatoris, quàm perditio tranſgreſſoris: quia per Chriſtum omnia peccata dimiſſa ſunt, non ſolùm originalia, ſed etiam actualia.

Iunilius Africanus. 540.

De partibus diuinæ legis lib. 2. cap. 19. Cùm dicitur: *Sanguis fratris tui clamat ad me de terra*, paſſio Domini noſtri Ieſu Chriſti prædicitur, Apoſtolo teſte in epiſtola ad Hebræos: *Quia conſperſio ſanguinis Chriſti plus potuit ad Dominum clamare pro nobis, quàm Abel ſanguis clamauerat contra fratrem.*

Caſſiodorus. 530.

Libro de anima cap. 14. Abſque peccato ſine dubio venit, qui erat omnium peccata ſoluturus, conceptus myſtico ſpiramine, natus ex Virgine. Nihil de Adam traxit, qui vt Adæ malum ſolueretur aduenit. Funis ille longiſſimus, quo nos ligabamur, abruptus eſt: torrens, qui nos rapiebat, ibi ſiccatus eſt: iura ſua mors perdidit, dum conditio noſtra vitam Redemptoris accepit. Nam primus homo poſteris tranſmiſit exitium, veniens Chriſtus Dominus credentibus contulit regna cœlorum. Per iſtum enim reparat anima ſtatum, quæ per illum perdiderat meritum.

In Pſalm. 7. Ipſe fideles redimit, qui Filium ſuum pro humano genere inæſtimabile pretium dedit: nec ab alio poteſt ſalus venire, niſi à ſalutis auctore.

Fortunatus. 570.

Lib. 1. in honore ſanctæ Crucis:

Virtus celſa Crucis totum vitè occupat orbem,
Hæc quoniam mundi perdita cuncta refert.
Quodq́; ferus ſerpens infecit felle venenti,
Chriſti ſanguis in hac dulce liquore lauat.
Quæq́; lupi fuerant raptoris prædæ ferocis
In cruce veſtiuit Virginis Agnus oues.
Tenſus in hoc ramis, cum planxit brachia pendens,
Eccleſiam ſtabilit pendulus ipſe cruce.
Hoc opus in ligno nouerat ante, deperdita pridem
Quod veteris ligni poma tulêre boni.

Hymno in honore ſanctæ Crucis:

Beata, cuius brachia
Pretium pependit ſeculi:
Statera facta eſt corporis,
Prædamq́; tulit tartari:
Fundis aroma cortice,
Vincis ſaporem nectarem:
Salue arbor, ſalue victima,
De paſſionis gloria,
Qua vita mortem pertulit,
Et morte vitam reddidit.

Gregorius Turonenſis. 580.

Hiſtoriæ Francorum lib. 6. cap. 5. Deus hominem creauit innoxium, ſed aſtu ſerpentis circumſcriptus, prævaricator præcepti factus eſt: & ideò à ſede paradiſi eiectus, mundanis laboribus deputatus eſt, qui per mortem Vnigeniti Dei Chriſti Deo reconciliatus eſt Patri, &c. Niſi Dei Filius ad eum deſcendiſſet redimere, hæc explere non poterat alter: cuius nos natiuitate renati, baptiſmo abluti, & vulnere curati, reſurrectione erecti, aſcenſione glorificati ſumus.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 3. in Iob cap. 11. Mediator noſter puniri pro ſemetipſo non debuit: quia nullum culpæ contagium perpetrauit. Sed ſi ipſe indebitam mortem non ſuſciperet, nunquam nos à debita morte liberaret. Pater ergo cùm iuſtus ſit, iuſtum puniens, omnia iuſtè diſponit: Quia per hoc cuncta iuſtificat, quòd eum, qui ſine peccato eſt, pro

peccato

peccatoribus damnat: vt eo electa omnia in culmen iustitiæ surgerent, quo is, qui est super omnia, damna iniustitiæ nostræ sustineret, &c. Frustra tamen iuxta semetipsum afflictus est, iuxta verò nostra acta non frustra: rubigo quippe peccati purgari non potuit, nisi igne tormenti. Venit itaque sine vitio, qui se subijceret sponte tormento: vt debita nostræ iniquitati supplicia, eo reos suos iustè amitterent, quo hunc à semetipsis liberum iniustè tenuissent. Frustra ergo & non frustra afflictus est: quia in se quidem admissa non habuit, sed proprio cruore reatus nostri maculam terfit.

Homil. 39. in Euangel. Pro nobis Mediator Dei & hominum homo Iesus Christus gratuitò reddidit quod non debebat. Qui enim pro nobis mortem carnis indebitam reddidit, nos à debita animæ morte liberauit.

Hymno de passione Christi:

Rex Christe factor omnium,
Redemptor & credentium,
Placare votis supplicum,
Te laudibus colentium.
Cuius benigna gratia
Crucu per alma vulnera
Virtute soluit ardua
Primi parentis vincula.
Legatus es, vt solueres
Mundi ruentis complices,
Per probra tergens crimina,
Qua mundum auxit plurima.

Isidorus Hispalensis. 620.

De Summo bono lib. 1. cap. 16. Dum iaceremus sub reatu culpæ, iustos nos credebamus: venit medicus, patefecit vulnus, composuit semetipsum, & de sua morte nobis medicinam aptauit, vt esset offensor non tantùm vulneris, sed & sanator, &c. Christus sicut peccatum, quod pœna dignum est, non admisit: ita pœnam peccati nostri suscepit, vt per indebitam pœnam suam ablueret nostram culpam: vt per hoc amitteret diabolus, quos reos tenebat, dum vnum interficit, qui nihil peccati admiserat.

Concilium Toletanum Sextum. 625.

Cap. 1. Solum Filium fatemur ad redemptionem humani generis, propter culparum debita, quæ per inobedientiam Adæ originaliter, & nostro libero arbitrio contraxeramus, resoluenda, à secreto Patris arcanoque prodisse, &c. Hic venit in hunc mundum peccatores saluos facere, & credentes iustificare: faciensque mirabilia, traditus est propter delicta nostra, mortuus est propter expiationem nostram, resurrexit propter iustificationem nostram: cuius liuore sanati, cuius morte Deo Patri reconciliati, cuius resurrectione sumus resuscitati.

1. Tim. 1.

Rom. 4.

Eucherius Gallus. 640.

Lib. 2. in Genesin cap. 40. Quæ est via, quæ ducit ad puteum viuentis & videntis, nisi humilitas passionis Vnigeniti, per quam nobis apertum est hoc, quod prius latenter Scripturæ sacræ fluenta loquebantur. Nisi enim Vnigenitus Dei Filius incarnatus, tentatus, apprehensus, colaphis cæsus, sputis illusus, crucifixus ac mortuus fuisset, nobis huius putei, id est Scripturæ sacræ profunditas non pateret.

Martinus Papa. 647.

Epistola ad Amandum: Non vos afflictionum amaritudo à piæ mentis vestræ proposito coarctet recedere, considerantes quanta pro absolutione nostri & liberatione Creator Dominusque noster pertulerit, quibusve contumelijs se afficiendum tradiderit, vt nos à vinculis potestatis diabolicæ liberaret.

Concilium Toletanum Vndecimum. 674.

In confessione fidei: Vnigenitus Dei Filius solus *pro nobis peccatum factus,* id est, sacrificium pro peccatis nostris: tamen passionem ipsam (salua diuinitate sua) pro delictis nostris sustinuit, mortique adiudicatus & cruci, veram carnis mortem accepit. 2. Cor. 5

Aldhelmus. 680.

Epistola ad Gerumbium Regem: A summo cælorum fastigio veneranda Dei proles descendens, ouem erroneam redemptura, & drachmam perditam quæsitura, aluum incontaminatæ puerperæ, virginali puerperio præditæ, sine periculo perpetuæ puritatis & dispendio castitatis intrat, &c. Dominus & Saluator noster à summo cælorum fastigio descendit, vt chirographum protoplasti deleret, & mundum pace sequestrata reconciliaret.

Aponius. 700.

In Canticа lib. 4. Christus moriendo vitam perditam reddidit, & destruxit mortis imperium.

Beda. 700.

Ad cap. 1. prioris Ioannis: Sacramentum Dominicæ passionis, & præterita nobis omnia in Baptismo pariter peccata laxauit, & quicquid quotidiana fragilitate post Baptisma committimus, eiusdem Redemptoris nobis gratia remittit.

Alcuinus. 750.

De Trinitate lib. 3. cap. 12. Nullus planè veram pacem cum Deo habere poterit, nisi per Mediatorem Dominum Christum, qui est in duabus naturis verus Deus, verusque homo, vnus Christus: idem sacerdos & sacrificium, veniens ad nos offerre pro nobis quod sumpsit ex nobis, vt auferret à nobis quod inuenit in nobis, hoc est peccata.

Ambrosius Ansbertus. 770.

Ad cap. 5. Apocal. lib. 3. Ad comparationem victoriarum nostrarum tua sola iudicatur digna victoria, cuius singulari passione, de mortis principe, ac maledicto legis sumus redempti. Neque enim effusio nostri sanguinis imperium mortis destruere, ac Legis maledictum poterat auferre, nisi tu ipse in cruce pendens, pretium nostræ redemptionis effunderes, ac pro nobis ipse quodammodo maledictum fieres.

Haymo. 800.

Ad cap. 5. epist. ad Romanos: Christus non solùm illud peccatum originale, propter quod in mortem animæ & corporis ruimus, sed etiam omnia actualia abstulit in electis, & insuper donauit vitam sine fine mansuram.

Angelomus. 830.

Ad cap. 24. libri 2. Regum: Dominus Iesus Christus Ecclesiam suam pretioso sanguine suo emptam, ac per septiformem gratiam Spiritus sancti à cunctis suis delictis purgatam, in domum sibi sempiternam sanctificauit.

Rabanus Maurus. 850.

De laude S. Crucis:

Ipse salus nostra vindictam fecit in alto
Pro nobis moriens, tusteque oppressit iniquum,
Morte interficiens mortem dum Tartara vicit.

Ad cap. 5. Iudith: Magnum & precipuum in publi-

cis precibus fit adiutorium, ſi mentio Dominicæ paſsionis adhibeatur, quæ in ara crucis pro peccatis noſtris expleta eſt; quia non ſolùm pro noſtris offenſionibus, ſed etiam pro totius mundi, in expiationem omnium peccatorum, ſanguis Redemptoris noſtri effuſus eſt.

Florus Magiſter. 860.

In expoſitione Canonis: Nullus tollit peccata niſi ille, de quo dictum eſt: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi:* cui nullum bonum hominis impoſsibile, nullum malum eſt inſanabile. Quomodo autem Apoſtolus Petrus oſtendit, qui ait: *Non corruptibilibus argento vel auro redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paterna traditionis: ſed pretioſo ſanguine quaſi Agni incontaminati, & immaculati Chriſti.*

Paſchaſius Ratbertus. 880.

De corpore & ſanguine Domini cap. 22. Ex quo profectò liquet, quòd Chriſtus in ſimilitudine carnis peccati occubuit pro nobis, & omnia maledicta Legis & peccata noſtra ſuper ſe tulit.

Radulphus Flaviacenſis. 950.

In Leuiticum lib. 4. cap. 4. Dominus & Saluator pro vniuerſo populi ſui reatu hoſtiam Patri ſeipſum obtulit.

Lib. 10. cap. 1. O beatus ſanguis, cuius aſperſione lepra noſtra mundatur, cuius redemptione, qui captiuus fuerat, liber dimittitur, cuius tactu mortui ſuſcitantur.

Luitprandus Ticinenſis. 950.

Lib. 2. capite 12. Solus Chriſtus hominem in fine temporis, per ſui ſanguinis effuſionem, verus Deus veruſque homo, non duo, ſed vnus redemit.

Smaragdus. 970.

In diademate Monachorum cap. 71. In tantum Chriſtus noſtram dilexit vitam, vt pro illa ſuam poneret animam. Dedit ſemetipſum Dominus morti, vt nos à periculo mortis eriperet, & ereptos Patri in filios adoptaret. Mortuus eſt namque, ne nos mori timeremus: reſurrexit, vt & nos per eum reſurgere valeamus: eripuit de præſenti ſeculo nequam, vt nobis gloriam pariter & vitam donaret æternam. Nos enim Filius Dei eripuit à raptore iniquo, vt proprio nos redderet Domino.

Fulbertus Carnotenſis. 1000.

Epiſt. 1. Profectò idem Deus Chriſtus eſt, qui mortem carne ſua ſuſcepit: & idem homo Chriſtus eſt, qui mortem ſua diuinitate deſtruxit.

Berno Augienſis. 1020.

Serm. de S. Marco. Mediator Dei & hominum homo Ieſus Chriſtus, cùm Deus eſſet ante ſecula, per ſpontaneam benignitatem carne indutus, in populo ſuo piè & miſericorditer apparuit, quem redimendo ſuum effecit.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone de Exaltatione S. Crucis: Quid vltra debuit facere, & non fecit? Abſoluit vinctum, illuminauit cæcum, reduxit erroneum, reconciliauit reum, qui te portauit in humeris ſuis, qui pro te Patri proprio ſanguine ſatisfecit.

Alphanus Salernitanus. 1060.

De duodecim fratribus Martyribus:

——Fuit hoc miſerabile cunctis
Ius mortale ſuis impoſitum, dum Omnipotentis
Filius, humanæ ſumma pietate ruinæ
Compatiens, mirabiliter de Virgine carnem
Sumpſit, & effuſo pretioſo ſanguine priſcum
Soluit delictum, culmen credentibus atque
Præbuit, vnde prius primi cecidêre parentes.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

In Interrogationibus infirmi, in extremis conſtitutis, proponendis. Credis te non poſſe ſaluari, niſi per mortem Chriſti? *Reſp. infirmus:* Etiam. *Tunc illi dicatur.* Age verò, dum in te ſuperest anima, in hac ſola morte fiduciam tuam conſtitue, in nulla alia re fiduciam habe, huic morti te totum committe, hac ſola te totum contege, totum immiſce te, & ſi Dominus voluerit te iudicare, dic: Domine, mortem Domini IESV Chriſti pono inter meum & tuum iudicium: aliter tecum non contendo. Et ſi dixerit tibi: quia peccator es, dic: Domine, mortem Domini noſtri Ieſu Chriſti pono inter te & mea peccata. Si dixerit tibi, quòd meruiſti damnationem, dic: Domine, mortem Ieſu Chriſti obtendo inter te & mala mea merita, ipſiuſque meritum offero pro merito, quod ego debebam habere, nec habeo.

Franco Affligenienſis. 1110.

De gratia Dei tom. 11. Debitum peccato ſupplicium mors eſt. Cùm ergo debitum peccati innocens ſoluit, qui peccato nihil debuit, eos, qui obnoxij erant, & peccato, & peccati ſupplicio eripuit. Tantum namque erat vnius mortis Chriſti pretium, quod totius mundi adæquaret, imò præponderaret debitum.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Ad Pſalm. 24. *Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo, multum enim eſt.* Nomen Domini eſt Ieſus Saluator: *non eſt enim nomen hominibus datum ſub cælo, in quo oporteat ſaluari, niſi hoc nomen:* hoc eſt propter ſacrificium Ieſu propitiaberis peccato originali, & actuali: *multum eſt enim* in omnibus membris meis: ſed maior eſt propitiatio illius ſacrificij.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Lib. 1. in Leuiticum, cap. 17. Optimè & cum hoc Apoſtoli teſtimonio Rom. 5. *Et non ſicut per vnum peccatum, ita & donum.*) & cum omni Euangelicæ veritatis doctrina certum tenet fides Catholica quia nõ ſolùm originale, ſed & cuncta ſimul actualia nobis per paſsionem Chriſti Filij Dei remittuntur peccata.

Bernardus. 1130.

Serm. 1 in Annuntiat. Mariæ: De remiſsione peccatorum validiſsimum teneo argumentum Dominicam paſsionem: vox liquidem ſanguinis ipſius inualuit multò plus, quàm vox ſanguinis Abel clamans in cordibus peccatorum remiſsionem omnium peccatorum. *Traditus eſt enim propter peccata noſtra,* nec dubium, quin potentior, & efficacior ſit mors illius in bonum, quàm peccata noſtra in malum.

Sermone ad Milites Templi cap. 11. Sed vnde confidimus, quòd mortem abſtulit? hinc planè, quòd eam ipſe, qui non meruit, pertulit. Qua enim ratione iterum exigeretur à nobis, quod pro nobis ille iam ſoluit? Qui peccati meritum tulit, ſuam nobis donando iuſtitiam, ipſe mortis debitum ſoluit, & reddidit vitam. Sic namque mortua morte reuertitur vita, quemadmodum ablato peccato redit iuſtitia: Porrò mors in Chriſti morte fugatur, & Chriſti nobis iuſtitia imputatur. Verùm quomodo mori potuit, qui Deus erat? Quoniam nimirum & homo erat. Sed quo pacto mors hominis illius pro altero valuit? Qua & iuſtus erat. Profectò namque cùm homo eſſet, potuit mori: cùm iuſtus, non debuit gratis. Non quidem peccator mortis ſufficit ſoluere debitum pro altero peccatore, cùm quiſque moriatur pro ſe. Qui autem mori pro ſe non habet, nunquid pro alio fruſtra debet? Quanto ſanè indignius moritur, qui mortem non meruerit: tanto is iuſtius, pro quo moritur, viuit. Sed quæ, inquis, iuſtitia eſt, vt innocens moriatur pro impio? Non eſt iuſtitia, ſed

miſe-

misericordia. Si iustitia esset, iam non gratis: sed ex debito moreretur. Si ex debito, ipse quidem moreretur: sed is, pro quo moreretur, non viueret, &c. Christus peccata & dimittere potuit, cùm Deus sit: & mori, cùm sit homo: & mortis moriendo soluere debitum, quia iustus: & omnibus vnus ad iustitiam, vitamque sufficere, quandoquidem & peccatum, & mors ex vno in omnes processerit, &c.

Richardus Victorinus. 1140.

Parte 1. de Emmanuele cap. 11. Diuisit inter se summa illa personarum Trinitas, vnus Deus negotium salutis humanæ, vt vnam eandemque hominis culpam Pater puniret, Filius expiaret, Spiritus sanctus ignosceret. Ad maiorem igitur lapsi hominis gloriam, vt posset resurgere per iustitiam, Pater satisfactionem exigit, Filius exoluit, Spiritus sanctus se medium interponit. Hæc via, hæc porta salutis, hic summus, hic singularis humanæ restaurationis modus.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib. 1. distinct. 48. Christi passio causa est nostræ salutis, quod non est passio alicuius Sancti. Nullius enim passione redempti sumus, nisi Christi.

Lib. 3. distinct. 18 De merito etiam Christi prætermittendum non est, de quo quidam dicere solent, quòd non sibi, sed membris tantùm meruerit. Meruit quidem membris redemptionem à diabolo, à peccato, à pœna, & regni reserationem, vt amota ignea romphæa, liberè pateret introitus: sed & sibi meruit impassibilitatis & immortalitatis gloriam, &c. Meruit nobis per mortis & passionis tolerantiam aditum paradisi, redemptionem à peccato, à pœna, à diabolo: & per mortem eius hæc nos adepti sumus, scilicet redemptionem, & filiorum gloriæ adoptionem.

Petrus Blesensis. 1160.

Epist. 83. Cùm homo perdidisset propter inobedientiam Paradisum, & infernales miserias perpetuas meruisset, missus est à Patre Filius, dignumque fuit vt mitteretur Filius, & non Pater. Cùm enim à nullo esset Pater, Filius erat ab aliquo, eratque conuenientius, vt haberet in tempore matrem, qui ab æterno habuerat & Patrem. Cùm enim scriptum esset in Psalm. Dauid: *Non est qui redimat, &c.* non est qui det placationem pro sua anima, nedum pro aliena: missus est à Deo Patre Filius, vt homo pro homine moreretur, & pro homine captiuo tributum, tanquam homo exolueret, eumque tanquam Deus cæleti portione redimeret Huius aduentum desiderauerant Patriarchæ, prædixerant Prophetæ, atque illius dilationem impatientius ferentes, querela continuata dicebant, quando veniet? &c. Nocuit nobis vetus Adam, sed plus profuit nouus. Amplius nobis contulit huius humilitas, quàm superbia illius abstulerit.

Hildegardis. 1160.

Lib. 2. visione 5. Præuaricatio Adæ per sanguinem Filij Dei mirabiliter in salutatione restaurata est, cùm prius illam nullus, nisi Vnigenitus Dei à Patre missus in mundum, dissoluere ad supernum ingressum posset. Nisi enim Filius Dei sanguinem suum pro salute hominum fudisset, illa transgressio Adę ita comprimeret hominem, vt ad gaudium supernorum ciuium pertingere non posset.

Visione 7. Quoniam homo natus in peccatis hominem peccatorem de perditione mortis liberare non valuit: quapropter Filius Dei sine peccato venit, qui hominem ductum morte miserieorditer de morte eripuit.

Mechthildis. 1160.

Lib. 1. cap. 10. Christus iram Patris mitigauit, & hominem Deo reconciliauit in sanguine suo, & in eum transierunt iræ, & non pepercit Filio suo vnico Christo, sed in manus impiorum Christus traditus est, & in tantum mitigauit Dei iram, quod si homo voluerit, nunquam de cætero ira Dei aduersus eum acuetur.

Stephanus Hedunensis. 1180.

De Sacramento altaris cap. 13. Necesse fuit vt pro redimendo homine offerretur hostia rationalis, scilicet homo assumptus à Verbo ex anima rationali, & humana carne subsistens. Hæc sola ad redimendum hominem sufficit, & nulla alia sufficere potuit, quia nec homo, nec Angelus, nisi homo Deus. Hæc autem sola Deo est accepta pro delictis omnium propitiatio.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 1. de Natiuitate Christi: Inter Deum & hominem grauis erat inimicitiarum discordia: quoniam homo seruum subtraxit, & abstulit Deo, quem tradidit, & subiecit diabolo. Pax igitur inter eos fieri rationabiliter non poterat, nisi damnum, quod intulerat, restauraret. Homo verò nihil habebat quòd dignè Deo recompensaret pro damno: quia si quid Deo de rationabili redderet creatura, pro rationabili sublato substantia minus esset. Sed hominem non poterat dignè restituere, quia iustum & innocentem abstulerat, & neminem nisi peccatorem inueniebat. Videns itaque Deus, hominem sua virtute non posse iugum damnationis euadere, primùm præuenit eum per solam misericordiam, vt deinde liberaret etiam per iustitiam. Vt ergo Deus placari posset ab homine, dedit homini gratis, quod homo pro debito redderet Deo. Dedit igitur homini hominem, quem restitueret homo pro homine: qui vt recompensatio digna fieret, priori non solùm esset æqualis, sed maior. Quocirca *Verbum caro factum est*, vt daretur hominibus Deus homo.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In Ramis Palmarum: Virtute passionis suæ Christus diabolum cruce alligauit, sicut vrsus ad stipem alligatur ne nocere possit quantum velit. Virtute sanguinis Christi tanquam fune, Rachab coccineo, sicut iumentum seu porcus ligatus est, & astrictus, & crucis malleo contritus. Quo malleo Dominus portas æreas contriuit, & vectes ferreos confregit, & cruce dominica, velut claui ostio reserato suos in paradisum introduxit.

Franciscus Patriarcha F. Minorum. 1220.

Epistola ad sacerdotes sui Ordinis: Salutem in eo, qui redemit & lauit nos in sanguine suo.

Exhortatione ad omnes sui Ordinis Fratres: Attendamus fratres omnes, bonum Pastorem, qui pro ouibus suis saluandis crucis sustinuit passionem.

Alexander Alesius 1230.

Parte 3. quæst. 18. membr. 5. artic. 2. Passio Christi per omnia sufficiens est, ad soluendum pro peccatis omnium.

Membro 6. artic. 2. §. 1. Christus medius seu Mediator est conueniens & concilians: cuius participatione, & beneficentia homo miser & mortalis fieret beatus & immortalis.

Thomas Aquinas. 1250.

Parte 3. quæst. 48. art. 2. Ille propriè satisfacit pro offensa, qui exhibet offenso id, quod æquè vel magis diligit, quàm oderit offensam: Christus autem ex charitate & obedientia patiendo, magis Deo aliquid exhibuit, quàm exegerit compensatio totius offensæ humani generis. Primò quidem propter magnitudinem charitatis, ex qua patiebatur: secundò propter dignitatem vitæ suæ, quam pro satisfactione ponebat; quæ erat vita Dei & hominis: tertiò propter generalitatem passionis & magni-

tudinis doloris assumpti. Et ideo passio Christi non solùm sufficiens, sed etiam superabundans satisfactio fuit pro peccatis humani generis, secundùm illud 1. Ioannis 1. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non autem pro nostris tantùm, sed etiam pro totius mundi.*

Articulo 4. Quia Christi passio fuit sufficiens & superabundans satisfactio pro peccato & pro reatu humani generis, eius passio fuit quasi quoddam pretium, per quod liberati sumus ab vtraque obligatione.

Quæst. 49. *articulo* 5. Est duplex peccatum impediens ab ingressu regni cælestis. Vnum quidem commune totius naturæ humanæ, quod est peccatum primi parentis: aliud est peccatum speciale vnius cuiusque hominis. Per passionem autem Christi liberati sumus, non solùm à peccato communi totius humanæ naturæ, & quantum ad culpam, & quantum ad reatum pœnæ, ipso soluente pretium pro nobis: sed etiam à peccatis propriis singulorum, qui communicant eius passioni per fidem, & charitatem, & fidei sacramenta. Et ideo per passionem Christi aperta est nobis ianua regni cælestis.

Bonauentura. 1269.

Parte 4. *Breuiloquij cap.* 1. Per Verbum incarnatum facta est salus & reparatio generis humani: non quia aliter Deus non potuerit humanum genus saluare, vel liberare: sed quia nullus alius modus ita congruus & conueniens erat, ipsi reparatori, & reparabili, & reparationi.

Iacobus Cardinalis. 1300.

De anno Iubileo cap. 14. Immerita capiti pœna in membra diffunditur, roseus in filios emanat cruor: se pretium Deo Patri dilectus Filius pro nobis, culpa inquam, longè capacius pretium fuit. Quidni? Eius vel sola distillans sanguinis gutta caitido hosti mundorum plus quàm millia centum eriperet.

Richardus Pampolitanus. 1300.

In Encomio nominis Iesu: Respirat animus Iesum quærens, cuius amore capitur, quem solum concupiscit, sine quo salutem obtinere non potestis, sine quo non sperat quis salutem.

Durandus à Sancto Portiano. 1310.

Lib. 3. *distinct.* 9. *quæst.* 1. Passio Christi fuit sufficiens, imò superabundans satisfactio pro peccatis totius mundi, secundùm illud 1. Ioannis 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris*, &c. Per passionem Christi liberamur à peccato quoad culpam, & quoad pœnam, omnes quidem secundùm sufficientiam, sed non secundùm efficientiam. Et quia ingressum regni cælorum nihil prohibet nisi peccatum, propter quod dicitur claudi hominibus ianua regni cælorum: ideò sicut per passionem Christi liberamur ab omni peccato, sic per eandem nobis dicitur aperiri ianua regni cælorum.

Albertus Pataninus. 1310.

Serm. 214. Christus cùm nihil dignum morte fecisset, pro nobis mortuus est: quia mors animæ non nisi per mortis pœnam non debitam poterat tolli. Ideò morte suæ carnis viuit omnis homo. Vnde Versus:

Mortis homo calicem gustauit omnis in vno:
Omnis in vnius morte reuixit homo.

Hugo Pratensis. 1310.

Sermone 1. Cùm Deus sit iustissimus, & nihil impunitum relinquat, & peccatum non possit ad ordinem reduci iustitiæ, nisi per satisfactionem condignam, oportuit quod aliquis satisfaceret, cuius meritum esset infinitum, & qui esset supra totam naturam, sicut peccatum totam naturam corruperat. Nullus autem purus homo potest esse meriti infiniti, nec supra totam naturam, imò omnes sunt meriti finiti, & infra naturam: & ideò oportuit, quòd talis esset Deus. Deus autem non peccauit, sed homo. Et ideò, vt iusta fieret satisfactio, oportuit quòd Deus esset & homo simul: Deus, qui posset: & homo, qui deberet. Et ideò oportuit Filium Dei incarnari, vt in natura humana pro homine satisfaceret. In quo apparuit maxima charitas Dei: quia cùm in tota natura nullus inueniretur, qui posset satisfacere, voluit Filium assumere carnem, vt pro homine satisfaceret.

Clemens Sextus. 1342.

Extra Com. lib. 5. *tit.* 9. *de Pœnit. & remiss. cap.* 2. Non corruptibilibus auro & argento, sed sui ipsius Agni incontaminati & immaculati pretioso sanguine nos redemit, quem, in ara crucis innocens immolatus, non guttam sanguinis modicam, quæ tamen propter vnionem ad Verbum pro totius humani generis redemptione sufficeret, sed copiosè velut quoddam profluuium noscitur effudisse.

Ioannes Taulerus. 1350.

Præparatione ad felicem mortem: Nihil omninò quibuslibet bonis operibus suis, quæ se meminit peregisse, innitetur, sed firma fiducia in dignissima Saluatoris nostri merita, profundissimumque immensæ misericordiæ illius pelagus, & dirissima vulnera ipsius, cum vniuersis peccatis & negligentijs suis se immerget, inclinabit, & demittet. Nam vel minimum Saluatoris vulnus ad delenda omnia omnium peccata abundè sufficeret. Hęc itaque peccatorum enormitati, & districto Dei iudicio opponere debebit, ne in desperationis profunda mergatur. Hæc enim est Christiana & Catholica fides, quę neminem fallere potest.

Thomas Argentinensis. 1350.

Lib. 3. *distinct.* 19. *quæst.* 1. Etsi formale principium, expulsiuum culpæ, sit gratia gratum faciens: passio tamen Christi est sufficiens causa effectiua, quæ dispositiuè saltem, & meritoriè culpam delet. Vnde cunctos mortales, à quacunque pœna, siue temporali, siue æterna, valet liberare. Neque aliud accommodatius antidotum ad sanandum nostrum lethale vulnus poterat reperiri.

Henricus Suso. 1360.

In precibus Horarijs, lectione 1. O Sapientia æterna, & figura substantię Patris, qui, vt hominem ad Paradisi gaudia reduceres, in hanc vallem miseriæ descendisti, eique viam redeundi per tuam dulcissimam conuersationem demonstrasti, & pro satisfactione cunctorum tanquam Agnus innocens Patri immolari voluisti.

Catharina Senensis. 1370.

Tract. 1. *cap.* 14. *fic introducit Deum Patrem loquentem:* Cùm in me pœna cadere non possit, & de culpa diuina mea iustitia pœnam omninò requireret: neque purus homo per se satisfacere quoquo modo sufficiens vel idoneus erat, eò quòd illa culpa perpetrata fuerat in me, qui sum infinita bonitas, & homo debilis, pauper, & imbecillis, exoluere per se nequibat, paterna charitate coactus, Verbum mihi coæternum, vestitum eiusdem vestræ naturæ vestimento, mihi vobis, vt in ipsa massa corrupta primi parentis vestri, qui peccauerat, exolueretur illa pœna, quam exigebat iustitia diuina. Et ita tolerando supra dorsum eius pœnas acerbissimas vsque ad mortem crucis opprobriosam, satisfactum extitit iustitiæ diuinæ pariter, & affectuosæ charitati paternæ, quæ cum inæstimabili misericordia satisfacere voluit pro culpa commissa, hominem gratiosè disponendo ad felicitatem illam æternam, ad quam ego creaueram eum.

Itaque

Itaque humana veſtra natura, diuinæ naturæ coniuncta & vnita, ſufficientiſſimè ſatisfecit pro toto mundo, & vniuerſa humana generatione.

Bonifacius Nonus. 1390.

Conſtitutione 1. Superni benignitas Conditoris humanam creaturam ad ſimilitudinem ſuam creatam miſericordi pietate reſpiciens etiam collapſam fore, primi parentis lapſum conſiderans, illam miro decreuit conſilio releuandam, vt ſcilicet Verbum ſupernum, *quod erat in principio*, eam à mortis nexibus liberaret. Igitur pij Patris, quæ nos dilexit charitas, temporis veniente plenitudine, Verbum ipſum æternum, ſub forma ſerui, carnem noſtræ mortalitatis aſſumere, vt eandem mortem noſtram moriendo deſtrueret, ac damnationis ſententiam, ſimul ac maculam, quam per reatum primi hominis, generis humani poſteritas incurriſſe noſcebatur, clemens Verbi æterni bonitas aboleret.

Petrus Aliacus. 1400.

In Canticum Simeonis: Dicitur Ieſus *ſalutare*, dicitur *lumen*, dicitur *gloria*: Ipſe quippe ſalus eſt peccatorum, ipſe lumen iuſtorum, ipſe gloria beatorum. Hæc verò tria Chriſti bona remedia ſunt contraria humani generis mala. Ieſus enim ſalus eſt contra noſtram ignorantiam: Ieſus gloria eſt contra noſtram miſeriam. O igitur, bone Ieſu, vtinam ſis nobis Ieſus, id eſt, Saluator, ſalutare, & ſalus, noſtram malitiam per tuam potentiam ſanans. Vtinam ſis nobis lumen, noſtram ignorantiam per tuam ſapientiam illuminans. Vtinam ſis nobis gloria, noſtram miſeriam per tuam miſericordiam ſaluans. Magna quippe eſt miſericoria noſtra, ideoq; ad noſtram ſalutem opus eſt miſericordia tua.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De triumphali Chriſti agone cap. 1. Miſit miſericordiarum Pater & Deus totius conſolationis, quando non ſperabatur, Vnigenitum ſuum, in ſimilitudinem carnis peccati, in hunc mundum, vt de peccato damnaret primorum parentum peccatum in carne ſua, fieretq; Dei & hominum, veriſsimus Mediator, lapiſque angularis, in quo vtraque eſſent vnum. Talem ſiquidem illum fecit, vt pro originali delicto ſatisfacere poſſet, deberetq;. Nam in quantum Deus poterat, in quantum verò homo erat debebat. Quis enim, niſi Deus, diuinæ valet ſatisfacere offenſæ? Et quis alius, niſi homo debet? In vna igitur perſona conuenit Deus & & homo, vnus Dominus Ieſus, quia factus eſt nobis à Deo Patre ſapientia, iuſtitia, ſanctificatio, & redemptio, & c. O magnum piecatis opus, ô diuinæ miſerationis indicium ſingulare? delinquit homo, & Dei Filius condemnatur.

Bernardinus Senenſis. 1440.

Tomo 4. *Sermone* 40. Capeo octauam, & nota cum quanto pretio tu (anima) es redempta, quia cum ſanguine & vita Chriſti, ad denotandum pretioſitatem animæ: quia vnus paſſus pedis, & vnctus ictus oculi Chriſti, & quilibet actus Ieſu, & vna gutta ſanguinis Chriſti erat ſufficiens pro redemptione decem millium mundorum. Hinc ſanctus Paulus dicit: *Empti enim eſtis pretio magno, portate Chriſtum in corpore veſtro, &c.* Nã ſi aliquis veſtrûm poſſet habere vnam guttam ſanguinis Chriſti, certè haberet illam valde charam. Sed quantum debes habere charã vnam animã, pro qua totus ſanguis Chriſti eſt ſparſus, qui nullo pretio poteſt comparari, nec intellectus poteſt intelligere? Conſidera ergo quanto pretio tu anima fuiſti redempta.

Æneas Syluius. 1450.

In Paſſionem Saluatoris:

O Ieſu, quantum genus hoc amaſti
Perfidum, quòd ne moreretur, ipſe
Pergu ad mortem, moriendo noſtra
Morte Lauas nos.

Gabriel Bielus. 1470.

In lib. 3. *Sentent. diſtinct.* 19. Per peccatum primi hominis, quo Deus toti humano generi offenſus fuit, homo cecidit in reatum, ſeu debitum mortis æternæ, & per hoc in poteſtatem diaboli, tanquam torſoris pœnam infligentis. Hoc debitum, pro quãto obligat hominem ad pœnam luendam, dicitur *chirographum decreti*: quia ſicut chirographum teſtimonium eſt, vel certitudo quædam debiti, ita obligatio, qua homo eſt debitor mortis æternæ, ex diuino decreto (quia certa eſt) metaphoricè dicitur chirographum decreti. Nunc autem remiſſo debito, quod eſt ordinatio hominis ad pœnam propter peccatum contractum vel commiſſum, liberatus eſt homo à culpa, à pœna, à poteſtate diaboli, & ab obligatione chirographi decreti. Quia remiſſo debito iam non eſt ordinatus ad pœnam, & per conſequens, nec ſub poteſtate diaboli, nec eſt ſub obligatione chirographi. Fit autem hæc remiſſio per paſsionem Chriſti: quia ordinauit diuina ſapientia hominem lapſum non ordinare ad vitam, & ita nec remittere culpam, nec pœnam, niſi ab aliquo innocente obſequium ita gratum offerretur, quantum culpa fuit diſplicens & ingrata. Chriſtus ergo ſecundùm hominem ex charitate eligens mori, ad gloriam Dei obſequium tale obtulit. Nam plus placuit Deo hæc voluntas hominis Chriſti, ex tanta charitate elicita, quàm omnium hominum diſplicuêre peccata.

Philippus Beroaldus. 1490.

In Næniа de Paſſione Dominica, alloquens Iudæos:

Figite præclarum de Seruatore trophæum,
Sacrilegas armate manus, linguasq; procaces
Exercete odijs, & Chriſti poſcite mortem:
Mortem, qua vobis flagrantia Tartara pandit:
Mortem, qua nobis patefecit limina cæli:
Quæ mortua vires, & formidabile virus
Inſidiatoris fracta ceruice draconis
Extinxit: rupit pedicas, nodosq; reſoluit.
O mors, tu nobis vitalia lumina prebes,
Nectar, & ambroſiæ ſuccos tu ſancta propinas:
Per te tartareos manes, immane barathrum,
Infernosq; lacus ſtygios, Plutonia regna,
Effugimus: per te ſublimia tecta petuntur.
Panditur Elyſium per te ſedesq; beata:
Per te parta ſalus, per te cæleſtia regna.

Ioannes Ioianus Pontanus. 1500.

Carmine ad amicos Hieroſolymam proficiſcentes:

Hic, vbi crudeli traiectus brachia ferro eſt,
Fixit & immeritos cuſpis adacta pedes,
Hauſit & immeritum latus, heu, ferratile telum,
Diluit & fuſus crimina noſtra cruor.

Joannes Eccius. 1520.

Homilia 51. *de Pœnitentia:* Ita largiter redemit nos Chriſtus ſuo ſanguine, vt ſi etiam ſupereſſent mũdi centum, ſufficienter pro omnibus effuſus eſſet ſanguis Chriſti. Sic ſi alteri lanci libræ imponas totius mundi peccata, alteri autem ſanguinem Chriſti, quantumhic prævalebit & præponderabit?

Synodus Tridentina. 1550.

Seſſ. 6. *cap.* 7. Iuſtificationis impij cauſa eſt miſericors Deus, qui gratuitò abluit & ſanctificat: me-

ritoria eſt dilectiſsimus Vnigenitus, qui cum eſſemus inimici, propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, ſua ſanctiſsima paſſione in ligno crucis nobis iuſtificationem meruit, & pro nobis ſatisfecit.

Honardus Gamerinus Muſeus. 1565.

Satyra de Chriſti merito:

Quin ea Pontifici quæ ſubſunt pectora noſtro,
Orbis item partes, locus omnis, & angulus omnis,
Omnia poſtremò picta data ſigna figuris
Teſtantur, perhibent, proclamant, atque fatentur,
Quòd ſyncera fides Chriſto dependeat vno,
Quòd Chriſtus ſit ſola ſalus, & ſola ſaluti
Anchora, quæ ventis tempeſtatiq; reſiſtat:
Quod Chriſtus proprij pretio nos ſanguinis emit,
Emptis pollicitus cæleſtis præmia regni:
Quod confidentes nos expectamus ab illo.

Martinus Iſengrenius. 1580.

In Miſſali cap. 1. Confitemur, & quidem libenter confitemur cum Eccleſia Dei, quòd ſolus Chriſtus per illud in ara crucis oblatum ſacrificium, Deo Patri ſuo cumulatè ſatisfecit, peccatorum noſtrorum remiſſionem, cum Deo Patre reconciliationem, filiorum eius adoptionem regni cæleſtis hæreditatem nobis ſufficienter promeruit.

ASSERVNT CANTICA ET HYMNI Romanæ Eccleſiæ,

In precibus Matutinis: Te ergo quæſumus tuis famulis ſubueni, quos pretioſo ſanguine redemiſti.

In Miſſa: Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis, & incarnatus eſt de Spiritu ſancto ex Maria Virgine. *Et homo factus eſt.* Crucifixus etiam pro nobis ſub Pontio Pilato. *Paſſus & ſepultus eſt.*

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miſerere nobis.

In Completorio:

Defenſor noſter aſpice,
Inſidiantes reprime:
Guberna tuos famulos,
Quos ſanguine mercatus es.

In Feſto Annuntiationis B. Mariæ Virginis: Hæc eſt dies, quam fecit Dominus: exultemus, & lætemur in ea. Hodie Dominus afflictionem populi ſui reſpexit, & redemptionem miſit: hodie mortem, quam fœmina intulit, fœmina fugauit: hodie Deus homo factus eſt, id quod fuit, permanſit, & quod non erat, aſſumpſit. Ergo exordium noſtræ redemptionis deuotè recolamus, & exultemus, dicentes, Gloria tibi Domine.

In Aduentu Domini:

Mens iam reſurgat torpida,
Quæ ſorde extat ſaucia:
Sydus refulget iam nouum,
Vt tollat omne noxium.

De ſurſum Agnus mittitur,
Laxare gratis debitum.

In Chriſti Natalibus:

Beatus auctor ſeculi
Seruile corpus induit,
Vt carne carnem liberans,
Non perderet quos condidit.

In Epiphania Chriſti:

Herodes hoſtis impie
Chriſti venire quid times?
Non eripit mortalia,
Qui regna dat cæleſtia.

Lauacra puri gurgitis
Cæleſtis Agnus attigit:
Peccata, quæ non detulit,
Nos abluendo ſuſtulit.

In Octaua Epiphaniæ: Caput draconis Saluator contriuit in Iordane flumine, ab eius poteſtate omnes eripiens. Magnum myſterium declaratur hodie, quia creator omnium in Iordane expurgat noſtra facinora.

In Quadrageſima: Media vita in morte ſumus, quem quærimus adiutorem, niſi te Domine? qui pro peccatis noſtris iuſtè iraſceris: Sancte Deus, ſancte fortis, ſancte & miſericors Saluator, amaræ morti ne tradas nos.

In Dominica Paſſionis:

Vexilla Regis prodeunt,
Fulget crucis myſterium,
Quo carne carnis conditor
Suſpenſus eſt patibulo.

Quo vulneratus inſuper
Mucrone diræ lanceæ,
Vt nos lauaret crimine,
Manauit vnda ſanguine.

Confixa clauis viſcera
Tendens manus veſtigia,
Redemptionis gratia:
Hæc immolata eſt hoſtia.

Hebdomada Paſſionis:

Pange lingua gloriоſi
Prælium certaminis,
Et ſuper crucis trophæo,
Dic triumphum nobilem:
Qualiter Redemptor orbis
Immolatus vicerit.

Tempore Paſchali:

Cuius corpus ſanctiſsimum
In ara crucis torridum,
Cruore eius roſeo
Guſtando viuimus Deo.

Protecti Paſchæ veſpere
Adeuaſtante Angelo,
Erepti de durißimo
Pharaonis imperio.

Ieſu noſtra redemptio,
Amor & deſiderium,
Deus creator omnium,
Homo in fine temporum.

Quæ te vicit clementia,
Vt ferres noſtra crimina:
Crudelem mortem patiens,
Vt nos à morte tolleres?

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Rabbenus Haccadas.
Libro, qui inſcribitur, Reuelator arcanorum: Meſſias per ſuam ipſius mortem ſtirpem Adami ſaluam faciet, & animas ab inferno liberabit, quo nomi-

ne

ne Iesus vocabitur, id est Saluator.

Rabbi Moses Hadarsan.

In Psal. 49. ad illa verba: *Et viuet vltra in sempiternum, & non videbit interitum. cùm viderit sapientes morientes, &c.* Hic textus dictus est de Rege Messia, qui morietur propter redimendos Patres. Et postmodum viuet in sempiternum, nec videbit infernum, quemadmodum sapientes, qui moriuntur.

Rabbi Ioses.

In libro Siphre: Egredere & disce meritum Regis Messiæ, ac præmium iustorum ab antiquo Adam. Cui non fuit datum nisi vnum præceptum de negatiuis, & transgressus est illud. Vide quot mortes decretæ sunt ei, & generationibus eius, generationibusq; generationum, vsque ad finem omnium generationum. Porrò quænam mensura multiplicatur, mensurane boni, an mensura vindictæ? Esto dicens, quòd mensura boni multiplicatur, mensura verò vindictæ minuitur. Quasi dicat, Deus semper citra condignum punit, & vltra condignum remunerat. Rex igitur Messias afflictus & humiliatus ieiunio, pœnisq; affectus, meritum & præmium omnibus retribuet. Sicut dictum est Esaiæ 53. *Et Dominus obuiare fecit in eo peccatum omnium nostrum.*

Midrài Schir Haschirim.

Ad hæc verba Cant. 1. *Racemus Cofher.* Messias erit Ecclesiæ vir omnis propitiationis, & nascetur ex filijs Abraham, & satisfaciet pro peccatis, & poterit dicere mensuræ iudicijs: satis est. Hunc autem Deus oppignorabit, & tradet pro suis.

Cap. 4. Sæpe, inquit Dominus, protexi populum meum propter meritum vnius post mille generationes venturi, quas ego succedere feci, vt tandem adducerem illis clypeum ipsum, qui vnicum liberorum meorum desiderium est, & qui solus mille clypeorum instar illis erit.

Midras Ruth.

Cap. 2. Messias morte sua animas ab inferno liberaturus est.

ARTICVLVS OCTAVVS.

CHRISTI SALVATORIS CONCEPTIONEM, NATIVITATEM, CIRCVMCISIONEM, EPIPHANIAM, PASSIONEM, RESVRRECTIONEM, SEV PASCHA, ASCENSIONEM, PENTECOSTEN, ET OMNES DOMINICAS DIES RELIGIOSE, deuotè, ac festiuè celebrandas esse.

Anno post natũ Christum

NEGANT.

270. MANICHÆI *Pascha & Resurrectioni consecratos dies reiecerunt.* Augustinus contra epist. Manichæi cap. 8. Et lib. 1. contra Faustum cap. 22.

350. *Arius negauit celebrandum esse Pascha, ne videamur esse sub lege.* Epiphanius & Augustinus de Aërianis.

1140. *Petrobrusiani videbant dierum solemnium vacationes, & omnia festa tollebant, tanquam festi dies ad cæremonias Iudæorum solum pertinerent.* Guilhelmus Abbas vitæ S. Bernardi lib. 3. cap. 5.

1313. *Lollardi dies festos non obseruabant, sed in die Paschatis laborabant.* Trithemius in Chronico Hirsaugiensi de anno 1313.

1380. *Guilhelmus Albus docuit, quòd diebus Dominicis, & alijs indictis ab Ecclesia festis, quantumcunque solennibus, licitum est fidelibus operari, & quæcunque opera temporalia facere & exercere.* Thomas VValdensis Tomo 3. Tit. 16. cap. 40.

1520. Martinus Lutherus contra Ambrosium Catharinum: *Nouam illam sceleratæ Antichristi faciem facio festorum dierum multiplicationem & iniquitatem. Sic enim hodie Sanctissimus docet homines per otium Deo seruire, id est, vt ipse expanit, intermissione operum seruilium. Cùm omnes dies liberi sint, & ad laborandum, & ad feriandum.*

Libro ad Nobilitatem Germaniæ: *Consulo, vt omnia festa, præter diem Dominicam, aboleantur.*

1525. *Andreas Carlstadius omnia festa abrogauit, nec vllum festum præter Sabbathum docuit esse colendum.* Erasmus Alberus contra Carlstadium.

1540. Sebastianus Francus Paradoxa 89. *Templorum, Festorum, sacrificiorum &c. nullus in nouo Testamento vsus est.*

1579. Lambertus Danæus Ethices Christianæ lib. 2 cap. 10. *Christo veteres dies quosdam sacrarunt, atq; dedicarunt, cuius & Natalem, & Epiphaniæ, & Resurrectionis, & Ascensionis dies colnerunt, fidei confirmandæ atque testificandæ gratia. Et quamquam Christus est hodie, & heri, & eius mortis, resurrectionis, & ascensionis memoria quotidie nobis ob oculos versari debet: tamen ob circumstantiam temporis, Patres meritò eorum dierum celebrarunt memoriam: quòd illis res esset cum Ethnicis hominibus: Nobis hodie eosdem*

obser

obſeruare dies nihil eſt neceſſe, quibus cum Ethnicis, Chriſtum paſſum vel natum negantibus, res non eſt. Itaque neque dies iſtos colere, aut obſeruare neceſſe eſt, aut etiam operæpretium.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Actor. 20 *Vers.* 7. Vna Sabbathi cùm conueniſſemus ad frangendum panem. 16. Feſtinabat, ſi poſſibile ſibi eſſet, vt diem Pentecoſten faceret Hieroſolymis.

1. *Cor.* 16. 2. Per vnam Sabbathi vnuſquiſque veſtrum apud ſe ſeponat.

Apocal 1 10. Fui in Spiritu in Dominica die.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtitut. Apoſt. lib. 2. cap. 59. Die Dominico, qui eſt dies reſurrectionis, ſtudioſius templum Domini adite, vt Deum celebretis.

Lib. 5. cap. 12. Dies feſtos agite, ac primum quidem diem Natalis, qui 25. die menſis noni celebratur: poſt hunc dies Epiphaniæ in maximo honore ſit, in quo Dominus diuinitatem ſuam nobis patefecit.

Cap. 16. Oportet, fratres, vt qui pretioſo Chriſti ſanguine redempti eſtis, dies feſtos Paſchæ accurate, & omni diligentia poſt Aequinoctium celebretis.

Cap. 19. Poſt decimum diem ab Aſcenſione, qui eſt Pentecoſte, id eſt à Dominica prima quinquageſimus, ſit vobis maximè feſtus: tunc enim hora tertia miſit nobis Dominus donum Spiritus ſancti.

Lib. 8. cap. 33. Tota magna hebdomada, & proximè ſequenti vacent ferui: quia illa paſſionis eſt, hæc reſurrectionis. Die Aſſumptionis vacent, quòd tunc fuerit impoſitus finis œconomiæ Chriſti. In Pentecoſte vacent propter aduentum Spiritus ſancti, qui datus eſt eis, qui in Chriſtum crediderunt. In feſto Natalis vacent, quòd eo die præter omnem exſpectationem tributa ſit hominibus tanta lætitia, vt Deus Verbum, & Dei Filius ex Maria ad ſalutem mundi natus fuerit. In die feſto Epiphaniæ vacent, quòd eo die declarata ſit diuinitas Chriſti, teſtimonio Patris in baptiſmo.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Philippenſes: Feſtiuitates ne dehoneſtetis: poſt paſſionis Dominicæ hebdomadam ieiunare, quartis & ſextis feriis ne negligatis. Si quis Dominicam diem, aut Sabbathum, vno excepto, ieiunauerit, Chriſti interfector eſt. Si quis cum Iudæis celebrat Paſcha, aut ſymbola feſtiuitatis eorum recipit, particeps eſt eorum qui Dominum occiderunt, & Apoſtolos eius.

Ad Magneſianos: Poſt Sabbatum omnis Chriſti amator Dominicum celebret diem, diem reſurrectioni conſecratum Dominicæ, reginam & principem omnium dierum, quam expectans Propheta dicebat: *In finem pro ceſſura*: In qua & vita noſtra exorta eſt, & per Chriſtum mors deuicta.

Iuſtinus Martyr. 160.

Oratione ad Antoninum Pium: Solis die communiter omnes conuentum agimus. Quandoquidem is primus dies eſt, quo Deus tenebris & materia (quam prius creauerat) verſa mundum effecit: & Ieſus Chriſtus Seruator noſter eo ipſo die à mortuis reſurrexit.

Dionyſius Corinthiacus. 160.

Epiſtola ad Romanos: Hodie ſacrum diem Dominicum celebrauimus, in quo veſtram Epiſtolam, qua vos ad ſtudium pietatis cohortaremur, legimus.

Theophilus Antiochenus. 170.

Lib. 1. Commentariorum in Euangelia: Primo die azymorum facto veſpere Chriſtus à Iuda traditus eſt, primus Paraſceuæ paſſionis Dominicæ intelligendus eſt dies, ſecundus Sabbathi, tertius is, qui à reſurrectione Domini Dominicus appellatur, & primus eſt Sabbathi.

Polycrates Epheſius. 180.

Epiſtola ad Victorem: Nos diem Paſchatis integrè incorrupteq; recolimus, neque addendo quicquam, neque detrahendo. Etenim hi, Philippus, Ioannes, Polycarpus, &c. in Aſia obdormierunt in Domino præclara illa Eccleſiæ ſeminaria, qui omnes diem Paſchatis decimaquarta die lunæ ex Euangelij præſcripto obſeruârunt.

Irenæus. 180.

Epiſtola ad Victorem: Presbyteri, qui ante Soterem Eccleſiæ, cui tu iam præes, præficiebantur, Aniceetum dico, Pium, Higinum, Teleſphorum, Sixtum, licet neque ipſi hoc Feſtum, eo die, quo Epiſcopi Aſiæ obſeruarent, neque alijs poſt ſe ita obſeruare permitterent, nihilominus tamen cum Epiſcopis illarum Eccleſiarum, in quibus ita obſeruabatur, ad ſe accedentibus, pacem inter ſe & concordiam perpetuò retinuerunt, ac nunquam propter iſtum varium illius feſti obſeruandi modum, fuêre vlli aliquando ab Eccleſia electi.

Clemens Alexandrinus. 200.

Libro 7. Stromaton cap. 7. Is cùm executus ſit præceptum, quod eſt ex Euangelio, facit illum diem Dominicum, quando malam abiecerit cogitationem, & acceperit eam quæ eſt ex cognitione, eam quæ eſt in ipſo, Domini glorificãs reſurrectionem.

Origenes. 230.

Homilia 7. in Exodum Quòd ſi ex diuinis Scripturis hoc conſtat, quòd die Dominica Deus manna pluit, & in Sabbatho non pluit, intelligant Iudæi, iã tunc prælatam eſſe Dominicam noſtram Iudaico Sabbatho: iam tunc indicatum, quòd in Sabbatho ipſorum gratia Dei de cælo ad eos nulla venerit.

Lib. 8. contra Celſum: Vnde generosè mihi videtur dictum in Epiſtolis Paulinis: *Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos, vereor ne fruſtra in vobis laborauerim.* Quòd ſi quis nobis ex aduerſo regerat noſtras Dominicas, Paraſceuesq;, aut Paſcha & Pentecoſten recurrentes ſolenniter: reſpondendum eſt, & ad hoc qui perfectus eſt, rationi, operibus, cogitationibus perpetuò hærens Deo Verbo naturali noſtro Domino, ſemper agit dies Domini, & nunquã non habet diem Dominicam. Sic & qui ſemper parat ſeipſum ad veram vitam, abſtinens à mundanis voluptatibus multos ſeducentibus, nec alens carnis ferociam, ſed fugillans corpus ſuum, & in ſeruitutem redigens, ſemper agit Paraſceues. Quiſquis item cogitat, Paſcha noſtrum immolatum eſſe Chriſtum, celebrandumq; hoc feſtum edendo carnem Verbi, nunquam non Paſcha facit, quod interpretatur, ac ſi dicas tranſitoria: tranſiens ſemper ratione, omniq; cogitatione atque actione ad Deum à negotijs ſecularibus, & ad ciuitatem eius feſtinans.

Gregorius Neocæsariensis. 260.

Oratione in Epiphaniam: O Christi atque hospitum & fratrum amantes viri, etiam hodie suscipite linguam meam, qua de Christi baptismate in Iordanis flumine lumus verba facturi, vt maiore desiderio tantum Dominum, ita submissè ad nos descendentem prosequamini: licet enim Epiphaniæ Saluatoris celebritas præterierit, gratia tamen ipsius perpetuò manet.

Petrus Alexandrinus. 300.

Canone 1. Quoniam quartum Pascha persecutionem iam apprehendit, satis est eis qui dilati sunt, &c.

Canone vltimo: Diem Dominicum lætitiæ agimus diem, quòd in eo resurrexerit, in quo nec genua quidem flectere accepimus.

Constantinus Imperator. 320.

In L. omnes, C. de feriis: Omnes Iudices, vrbanæque plebes, & cunctarum artium officia venerabili die Solis, (*id est die Dominico*) quiescant; ruri tamen positi agrorum culturæ liberè licenterque inserviant. Quoniam frequenter euenit, vt non aptius alio die frumenta sulcis, aut vineæ scrobibus mandentur, ne occasione momenti pereat commoditas cælesti prouisione concessa.

Sequentes Episcopi Imp. hoc indultum abrogarunt.

Epistola ad Ecclesias de actis Synodi Nicænæ, apud Eusebium lib. 3. vitæ Constantini cap. 17. Vbi cùm de sanctissimo festo Paschatis disceptaretur, communi omnium sententia videbatur rectum esse, vt omnes vbique vno eodemque die illud celebrarent. Quid enim præstabilius, quidve augustius esse poterat, quàm vt hoc festum, per quod spem immortalitatis nobis ostentatam habemus, vno modo & ratione apud omnes integrè sincereque obseruaretur? An primò quidem omnium indignum planè videbatur, vt ritum & consuetudinem imitantes Iudæorum, illud festum sanctissimum ageremus? In nostra enim situm est potestate, vt illorum more reiecto, veriore ac magis sincero instituto, huius festi celebrationem, ad posterorum seculorum memoriam propagemus.

Eusebius Cæsariensis. 320.

Eccles. Historiæ lib. 8. cap. 17. Iam verò cùm persecutio esset ad quintum annum continuata, ad 4. Non. Aprilis, in ipso die Dominico, & in ipso festo Resurrectionis Seruatoris nostri, Theodosia virgo ad tribunal accedit.

Vitæ Constantini lib. 4. cap. 64. Hæc figillatim omnia gesta, & consummata sunt maxima illa celebritate venerandæ & sacratæ Pentecostes, quæ septem continuas hebdomadas omnibus honoribus decorata, ad extremum vnitatis numero consignata est. Huius in celebritatis extremo fere die (quam si quis omnium celebritatum principem & maximam vocet, haud aberrauerit) omnia ista consecutus est Imperator.

Synodus Nicæna. 330.

In Actis à Ioanne Scholastico olim collectis: de Pascha: Sic autem acta sunt, quæ omnibus placuerunt, qui in sancta Synodo conuenerant, temporibus pij in Deum & Magni Imperatoris Constantini, qui non solùm Episcopos superius descriptos in vnum congregauit, vt nostræ genti pacem faciat, sed & ipse in eorum cœtu præsens conquirit, quæ Ecclesiæ Catholicæ conducunt. Quia igitur postquam excussum & extensum est, oportere ab vniuersis, qui sub cælo sunt, vno modo agitari Pascha, inuentæ sunt tres partes orbis, quæ Pascha concorditer agunt, vt Romani, &c. vna verò Orientis dubitat, & discrepat. Visum est vt sublata omni quæstione ac controuersia fic etiam agant fratres, qui in Oriente sunt, vt Romani, & Alexandrini, ac cæteri omnes, vt omnes vno die Pascha celebrent. Et subscripserunt omnes Orientales, qui ab alijs discrepabant.

Canone 20. Quoniam sunt in Dominica die quidam ad orationem genua flectentes, & in diebus Pentecostes, placuit de hoc sanctæ & magnæ Synodo, cunctos in omnibus locis consonanter, & consentienter stantes Dominum orare debere.

Athanasius. 340.

In dictum: *Omnia sunt mihi tradita à Patre meo*, &c. Finis prioris creationis est Sabbatum: secundæ autem creaturæ initium dies Dominicus, in quo veterem hominem renouauit & instaurauit. Sicut igitur prioribus temporibus Sabbati diem seruari voluit, in monumentum finis priorum: ita Dominicum diem veneramur in monumentum exordij secundæ reparationis.

Apologia ad Constantium Imperatorem: Crede mihi Imperator, & in eam rem testem veritatem ipsam accipe, in Synaxibus Pentecostes ob multitudinem populorum, & in locis angustis, plurimos pueros, nec paucas puellas, & aniculas complures, & adolescentes multos afflictos iacuisse.

Epistola ad Orthodoxos de persecutione per Arianos: Noueram eos nihil sceleris in istam Ecclesiam omissuros, vbi ne ipsam quidem Dominicam diem sanctissimi festi vllâ in reuerentia habuêre, quo minus eo ipso tempore, quo Dominus omnes ex mortis vinculis compedibusque asseruerit, homines eius Ecclesiæ in vincula conijcerent.

Concilium Antiochenum. 344.

Canone 1. Omnes, qui audent dissoluere regulam sancti & magni Concilij Nicæni, de sancta & salutari festiuitate Paschali Saluatoris nostri, excommunicati & abiecti esse debent ab Ecclesia.

Synodus Laodicensis. 360.

Canone 29. Non oportet Christianos Iudaizare, & in Sabbato otiari: sed ipsos eo die operari: diem autem Dominicum præferentes otiari: si modò possint vt Christianos.

Canone 51. Non oportet in Quadragesima nuptias, vel natalitia celebrare; sed sanctorum Martyrum facere commemorationes in Sabbatis & Dominicis.

Cyrillus Hierosolymitanus. 370.

Oratione de excursu Domini: Hodie dilecti festi huius stadium omni ex parte integrè percurramus, choreas ducamus, cum Pastoribus cælesti lumine perfundamur, cum Orthodoxis adoremus, cum Bethlehem festum diem agamus, cum Simeone vlnis Christum complectamur.

Basilius Magnus. 370.

Homilia de humana Christi generatione: Nos quoque cum Angelis lætitiam voce gestuque exprimamus: Nostrum hoc est festum, Theophaniam appellamus, in qua mundi salutarem concelebremus diem: Domini natalem hodiernum pijs mentibus celebremus.

Exhortatione ad Baptismum: Quod autem tempus baptismo magis cognatum est, quàm Paschalis dies? quòd ea lux resurrectionis monumentum quoddam existat. Baptismi namque ad resurrectionem facultas quædam arrhaboque est. Resurrectionis ergo gratiam in die Resurrectionis excipiamus.

Homilia 2. in Hexameron: Quæ cùm ita sint, vt ad futuram illam vitam, statumque futurum illum, nostram Moses mentem erigat, atque deducat, vnum eum appellauit diem, qui seculi ipsius imago, qui dierum primitiæ, qui luci coætaneus est. Ipsum in quam sanctum Dominicum diem, quem Resurrectio Domini honore præcipuo affecit.

Valentinianus, Valens & Gratianus AAA. *370.*

L. quadraginta, C. de Ferijs: Quadraginta diebus, qui auſpicio cæremoniarum Paſchale tempus anticipant, omnis cognitio inhibeatur criminalium quæſtionum.

Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius AAA. *380.*

L. Nemo deinceps, C. de Epiſcop. audient. &c. Vbi primus dies Paſchalis extiterit, nullum teneat carcere incluſum, omnium vincula diſſoluantur. Sed ab his ſecernimus eos, à quibus contaminari potius gaudia lætitiamque communem, ſi dimittantur, animaduertimus. Quis enim ſacrilego diebus Sanctis indulgeat? Quis adultero vel ſtupri inceſtiuè reo tempore caſtitatis ignoſcat?

L. omnes dies de Ferijs: Omnes dies iubemus eſſe iuridicos. Illos tantùm manere feriarum dies fas erit, quos geminis menſibus ad requiem laboris indulgentior annus excepit, æſtiuos feruoribus mitigandis, & autumnos fructibus decerpendis. Kalendarum quoque Ianuariarum cõſuetos dies otio mancipamus, &c. in quibus debent iura differri: ſacros quoque Paſchæ dies, qui ſeptimo numero vel præcedunt, vel ſequuntur. Dies etiam Natalis atq; Epiphaniarum Chriſti: & quo tempore commemoratio Apoſtolicæ paſſionis totius Chriſtianitatis magiſtræ à cunctis iure celebratur: in quibus etiam prædictis ſanctiſsimis diebus, neque ſpectaculorum copiam reſeramus. In eadem obſeruatione numeramus & dies Solis, quos Dominicos ritè dixêre maiores, qui repetito in ſeſe calculo reuoluuntur: in quibus parem neceſſe eſt habere reuerentiam, vt nec apud ipſos arbitros, vel à iudicibus flagitatos, vel ſponte electos, vlla ſit cognitio iurgiorum, &c. In quindecim autem diebus Paſchalibus compulſio annonarię functionis, & omnium publicorum priuatorumque debitorum differatur exactio.

In L. Actus, C. eodem: Actus omnes ſeu publici ſunt, ſeu priuati, diebus quindecim Paſchalibus conquieſcant.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 41. quæ eſt in ſanctum Paſcha Reſurrectionis dies, fauſtumque principium: proinde ob feſtum diem exſpiendeſcamus, ac nos mutuò complectamur.

Oratione 43. quæ eſt oratio in nouam Dominicam: Quoniam inuidia diaboli mors in mundum intrauit, Deus paſſione noſtra patitur, nimirum homo factus, eoque paupertatis ſeſe dejcit, vt caro compingatur, quò nos eius paupertate ditemur. Hinc mors, & ſepultura, & reſurrectio. Hinc noua creatura, & feſtum feſto ſuccedens, ac rurſus ego feſtum diem agito, ſalutis meæ Encænia celebrans. Quid igitur (dixerit quiſpiam) nonne prima Dominica Encænium erat, ea nequam, quæ ſacroſanctam illam noctem, & luminum geſtationem excepit? Quid igitur hodiernæ Dominicæ hoc tribuis, ô feſtorum amans, & permultas animi hilaritates comminiſcens? Reſpondeo: Illa ſalutifera erat, hæc ſalutis natale: illa ſepulturæ & reſurrectionis confinium erat, hæc ſecundæ omnino regenerationis eſt: vt quemadmodum prima creatio, initium à Dominica die accepit, ſic etiam rurſus ſecunda ab eadem Dominica incipiat, vt quæ prima ſit earum, quæ ipſam ſequuntur, atque octaua ab ijs diebus, qui ante fluxerunt, ſublimi vtique ſublimior, & admirabili admirabilior.

Oratione 44. quæ eſt in ſanctam Pentecoſten: De hoc feſto pauca diſſeramus, vt ſpirituali modo feſtum diem agitemus. Aliud namque alij feſtum eſt: Verbi autem cultori ſermo, & ex ſermonibus is, qui tempori maximè congruit. Nec vlla pulchritudo pulchritudinis amantem perinde obleſtat, vt feſtorum amantem ſpiritualis celebrandorum feſtorum ratio, &c. Feſtos dies agitamus, vt ſpiritui gratum eſt. Nec feriari noſtrum quicquam eſt aliud, quàm animę aliquid eorum aggerere, quæ firma ac ſtabilia ſunt, ac manibus tenentur, non autem ſuffugiunt, & dilabuntur.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione 3. de ſancto feſto Paſchæ: *Hæc* igitur eſt *dies, quam fecit Dominus: exultemus, & lætemur in ea,* non ebrietatibus, & comeſſationibus; non choreis, & debacchationibus inſanis: ſed diuinis, ac Deo conuenientibus cogitationibus. Hodie vniuerſum orbem terrarum videre licet, perinde ac ſi vna domus eſſet, in vnius rei, de more fieri ſolitæ, conſenſum & quaſi conſonantiam coijſſe, atque coaluiſſe, vnoque ſigno, quaſi teſſera acceptâ, ad ſtudium orationis traductum: viæ publicæ viatoribus carent: mare hodie à nautis & vectoribus deſertum: agricola aratro ac ligone proiecto in habitum feriantis compoſitus, & exornatus eſt: cauponæ à quæſtu vacant: ſtrepitus, tanquam hyems veniente vere, ceſſant: tumultus, turba, vitæ procellæ pauci, & quieti diei feſti deceſſerunt: pauper vt dies exornatur: diues ſolito ſplendidior conſpicitur: ſenex perinde ac iuuenis accurrit, vt particeps lætitiæ hat: infirmus quoque vim morbo adfert: puellus infans mutatione veſtis, ſigno externo feſtum colit, quandoquidem interiori animi ſenſu nondum poteſt: materfamilias cum toto grege domus, nemine familiarium ac domeſticorum abſente feſtum celebrans lætatur. Ac profectò ipſa imitatione præſens dies ad futurum rectè refertur atque comparatur. Vterque enim hominum congregator eſt: ille vniuerſorum, hic ſingularium.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 75. In diebus Paſchatis fiunt apud nos humi dormitiones, caſtitates, afflictiones, ciccorum eſus, preces, vigiliæ, ac ieiunia.

Oratione de Aſſumptione Chriſti: Eſt ſanè Penteceſtes lætitia, in qua Apoſtolis Spiritus ſanctus datus eſt, magna, imò verò maior, quàm vlla omnino oratio aſſequi facilè queat: ſed nihil hæc ad huius diei, qua Dominus ad cælos aſſumptus eſt, celebritatem. Hæc enim ex omni parte & modo eſt maxima.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Epiſtola prima Paſchali. Igitur Dominicum Paſcha celebrantes, ſanctis Scripturarum puriſicemur eloquijs, & ad trophæa Saluatoris reſpicientes, cuncta offendicula, quibus vitæ noſtræ curriculum retardatur, auferamus è medio

In edicto, cum Hepiphania in Dominicum diem inſtaret: Et mos & honeſtas à nobis exigit, vt omnem diem Dominicum honoremus, eumque celebremus: quoniam Chriſtus Dominus noſter præclarum in eo reſurrectionis ſuæ munus obijt Et ideo in ſacris Scripturis ipſe & primus appellatus eſt, vt qui ſit nobis vitæ principium: & octauus, vt qui Iudæorum Sabbatiſmum exuperauerit.

Honorius & Theodoſius AA. *390.*

In Lege Prouinciarum, C. de Ferijs: Prouinciarum præſides moneantur, vt in quæſtionibus latronum, & maximè Iſaurorum, nullum Quadrageſimę tempus, nec venerabilis Paſchæ diem exiſtiment excipiendum: ne differatur ſceleratorum proditio conſiliorum, quæ per latronum tormenta quærenda eſt.

Theodoſius Imp. 400.

In Lege 2. C. de Ferijs: Sanctum diem Paſchæ, & diem Natalis Domini, & Epiphaniæ, ſeptem, qui præcedunt, & ſeptem, qui ſequuntur, ſine ſtrepitu volumus obſeruari, & quod contra hoc factum fuerit, omnibus modis irritatur.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

*De compunctione cordis lib.*2. Dominicam diem non octauam appellamus, ſed primam: quia non poteſt in octauum numerum reuolui circulus ſeptimanæ.

Oratione 43. in priorem ad Corinth. *Per vnum Sabbathi*, hoc eſt die Dominico, *vnuſquiſque veſtrum apud ſe ſeponat, recondens quod ei bene placuerit.* Vide quomodo etiam adhortatur à tempore. Dies enim erat idoneus, ad eos adducendos ad eleemoſynam. Recordemini enim, inquit, quænam ea die conſecuti eſtis. Bona enim ineffabilia, & radix, & initium vitæ noſtræ, eo facta ſunt. Non hac autem ſolùm ratione aptum eſt tempus ad benignitatem prompto & alacri animo exercendam, ſed & quod habet quietem ac remiſsionem, immunitatemque & vacationem à laboribus. Nam anima à laboribus libera, redditur expeditior & aptior ad miſerendum.

Oratione de beato Philogonio: Appetit feſtum omnium feſtorum maximè venerandum, adornandumque: quod ſi quis appellet omnium feſtorum metropolim, haudquaquam aberret. Quod autem hoc eſt? Chriſti iuxta carnem Natiuitas: Ab hoc enim illuſtratio diei, feſtum videlicet Epiphaniorum, ac ſacrum Paſcha, Aſcenſio, & Pentecoſte originem ac fundamentum ducunt. Niſi enim ſecundùm carnem natus eſſet Chriſtus, nequaquam baptizatus eſſet: nam id eſt feſtum Theophaniorum. Nequaquam fuiſſet crucifixus: nam hoc eſt feſtum Paſchæ Nequaquam miſiſſet Spiritum ſanctum, quod eſt feſtum Pentecoſtes. Itaque ab hoc, ceu fonte quopiam, hi diuerſi amnes orti, nata ſunt nobis hæc feſta. Verùm non ob hoc tantùm par eſt hunc diem cæteris anteponi; ſed etiam ob id, quòd id, quod in hoc natum eſt, cæteris omnibus eſt venerabilius.

Ioannes Caſſianus. 420.

Collat. 7. cap. 34. Quamobrem ſoporis modicum deguſtantes, diſcutiamus obrepentem oculis noſtris vicina iam luce torporem, ac deinceps pariter ad Eccleſiam procedentes, quoniam nos hoc facere Dominicæ diei ſolennitas commonet, reuerſi poſt ſynaxim, ea, quæ Dominus ad inſtructionem communem pro deſiderio veſtro largitus fuerit, duplicato gaudio conferamus.

Collat. 10. *cap.* 2. Intra AEgypti regionem mos iſte antiqua traditione ſeruatur, vt peracto Epiphaniorum die (quem prouinciæ illius ſacerdotes, vel Dominici baptiſmi, vel ſecundùm carnem Natiuitatis eſſe definiunt: & idcirco vtriuſque Sacramenti ſolennitatem non bifariè, vt in Occiduis prouincijs, ſed ſub vna huius diei feſtiuitate concelebrant) epiſtolæ Pontificis Alexandrini per vniuerſas AEgypti dirigantur Eccleſias, quibus & initium Quadrageſimæ, & dies Paſchæ, non ſolùm per ciuitates omnes, ſed etiam per vniuerſa monaſteria deſignentur.

Collat. 21. *cap.* 20. In die Dominica maiores noſtri nec ieiunium agendum, nec genu eſſe flectendum, ob reuerentiam reſurrectionis Dominicæ, tradiderunt.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 3. *epiſt.* 110. Cùm Epiphania, aut carnalis noſtri Saluatoris Natiuitas Dominico die occurrerit, duplicem ſolennitatem efficit, ac velut feſtum in feſto. Eodem modo ſi apud Iudæos feſtum in Sabbati diem incidiſſet, Sabbata Sabbatorum vocabatur.

Leo & Anthemius AA. 460.

C. *de Feriis:* Dies feſtos maieſtati altiſſimæ dedicatos nullis volumus voluptatibus occupari, nec vllis exactionum vexationibus profanari. Dominicum itaque diem ita ſemper honorabilem decernimus & venerandum, vt à cunctis executionibus excuſetur: nulla quemquam vrgeat admonitio, nulla fideiuſſionis flagitetur exactio, taceat apparitio, aduocatio deliteſcat, ſit ille dies à cognitionibus alienus, præconis horrida vox fileſcat, reſpirent à controuerſijs litigantes, & habeant fœderis interuallum, ad ſeſe ſimul veniant aduerſarij non timentes, ſubeat animos vicaria pœnitudo, pacta conferant, tranſactiones loquantur: nec huius tamen religioſæ diei otia relaxantes, obſcœnis quenquam patimur voluptatibus detineri. Nihil eodem die ſibi vindicet ſcena theatralis, aut Cyrenſe certamen, aut ferarum lachrymoſa ſpectacula: & ſi in noſtrum ortum aut natalem celebranda ſolennitas inciderit, differatur. Amiſsionem militiæ, proſcriptionemque patrimonij ſuſtinebit, ſi quis vnquam hoc die feſto ſpectaculis intereſſe, vel cuiuſcunque iudicis apparitor, prætextu negotij publici ſeu priuati, hæc, quæ hac lege ſtatuta ſunt, crediderit temeranda.

Andreas Cæſarenſis. 500.

Ad cap. 1. *Apocalyp.* Diuino Spiritu afflatus (*Ioannes,*) auremque nactus ſpiritalem die Dominico, qui propter Chriſti reſurrectionem præ cæteris celebris habetur, *Audiui,* inquit, *vocem,* &c.

Theodorus Lector. 520.

Lib. 1. *Collect.* Leo ſtatuit, vt Dominicis diebus otium ſeruaretur ab omnibus, nec quicquam operis in illis fieret, ſed venerabiles eſſent.

Dorotheus Abbas. 520.

Doctrina 23. Atque hoc maximè faciendum eſt, cùm Dominica ſolennitas, vel ſanctorum Martyrum, vel quæcunque dies ſancta fuerit & præclara, ita vt pſalmodiæ ſtudium & curam adhibeamus, & mentem tamen non diuertamus à virtute ſanctorum verborum.

Iuſtinianus Imperator. 540.

In Authentica. Ne luxu. cont. natur. cap. 1. Et quidem ſcientes prudenteſque ad ſanctorum dierum reuerentiam benignum Deum obſecramus, vt ita hi, qui impiæ huius actionis cœno coinquinati ſunt, pœnitentiam capeſſant, &c. Prædicimus autem omnibus, qui huiuſmodi alicuius ſibi peccati conſcij ſunt, niſi peccare deſierint, & ſeipſos renuntiantes beatiſsimo Patriarchæ, ſalutis ſuæ curam geſſerint, pro impijs actionibus Deum intra ſanctum feſtum placantes; quòd acerbiora ſibi acerſent ſupplicia.

Cyrillus Eremita. 540.

De ſancto Euthymio: Cùm ergo eſſet tam fraternus inter eos conſenſus, in Cauſæ ſolitudinem peruenerunt, octauo die poſt feſtum Luminum, tranſigentes in ſolitudine, donec veniret feſtum Palmarum.

Vita ſancti Ioannis Silentiarij cap. 10. Paſchali iam feſto appropinquante, eamus, inquit, ad Lauram, & diem feſtum Paſchæ peragemus cum fratribus.

Vita S. Sabæ cap. 14. Cùm præclarum Paſchatis diem præclarè celebraſſet.

Andreas Cretenſis Hieroſolymitanus Epiſcopus. 560.

Oratione in Annuntiationem Deiparæ: Hodie rerum omnium potentia procreatrix, conſilium, quod ſibi in illis procreandis propoſuerat, ad exitum perducit, vt malitiæ Principis dolos, ab ini-

tio excogitatos destruat. Itaque lætantur homines, gaudent Angeli, & recreatus in se orbis redit vniuersus: Merito igitur diem hunc festum lætumque dicimus, quo nostri generis massam à Deo assumptam celebramus.

Hesychius. 590.

Lib. 2. in Leuiticum cap. 9. Nam & nos illorum sequentes traditionem, Dominicam diem diuinis conuentibus sequestramus.

Lib. 6. cap. 23. Planius Legislator intentionem suam demonstrare volens, ab altero die Sabbati memorari præcepit quinquaginta dies, Dominicum diem proculdubio volens intelligi: hic enim est altera dies Sabbati. In hac enim resurrectio facta est, qua hebdomadæ numerantur septem, vsque ad alterum diem expletionis hebdomadæ. Dominica rursus die Pentecostes celebramus festiuitatem, in qua sancti Spiritus aduentum meruimus.

Euagrius. 600.

Lib. 1. cap. 3 Itaque literæ Imperatoris erant ad Cyrillum missæ, quæ diem Pentecostes, quo die vitalis & sacer Spiritus ad nos descendit, conuentui præstituerunt.

Georgius Presbyter. 620.

De sancto Theodoro Archimandrita: Ea verò nocte, qua Christi ortus celebratur, cùm ad eum clerici quidam & laici conueniissent, cum illis ab oratorio ad flumen transeundum descendit, &c. In templo S. Ioannis Baptistæ abstinentiam suam obseruauit à Natali die Christi vsque ad Ramos Palmarum: vnde egressum eum, ac ferrea cellula inclusum, ante illam celebritatem in locum eius reduxerunt.

Sophronius Hierosolymitanus. 630.

Oratione in Christi Natalitia: Lætam illustremque præsentem diem cerno: vtpote gemino nos splendore & luce perfundentem, geminaque lætitia & iucunditate genus nostrum cumulantem, &c. Iure proinde meritoque lucem hanc dierum dominam appellaueris: vt quæ communem omnium Dominum nobis ex mortuis exhibeat redituum, Natalitiaque ob illius ex Virgine ortum solennitate aucta & cumulata sit.

In vita Mariæ Aegyptiacæ: Ita omnia ieiunia celebrantes, reuertebantur ad monasterium, ante viuificum diem Resurrectionis Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, cùm festum Dominicum cum ramis Palmarum celebrare sancta cœpit Ecclesia.

Sexta Synodus Constantinopolitana. 680.

Cap. 8. Diei verò Dominici (quia in eo Deus lucem condidit, in eo manna in eremo pluit, in eo nasci dignatus sit, in eo stella Magis refulsit, &c. in eo ipse pius Redemptor humani generis pro salute nostra à mortuis resurrexit, in eo Spiritum sanctum super discipulos infudit,) tanta debet esse obseruantia, vt præter orationes & Missarum solennia, & ea, quæ ad vescendum pertinent, nihil aliud fiat. Nam etsi necessitas fuerit nauigandi, siue itinerandi, licentia datur, ita duntaxat, vt huius occasione, Missæ & orationes non prætermittantur.

Synodus Trullensis. 710.

Can. 89. Dies salutiferæ passionis in ieiunio, & oratione, & cordis compunctione peragentes fideles, vsque ad mediam magni Sabbati noctem ieiunare oportet.

Canon 90. Dominicis genu non flectere, à diuinis nostris Patribus, Christi resurrectionem honorantibus, canonicè accepimus. Ne ergo huius obseruationis eundentiam ignoremus, fidelibus manifestum facimus, quòd post Vespertinum sacerdotum ad altare Sabbato ingressum, ex consuetudine, quæ seruatur, nemo genu flectit, vsque ad sequentem vesperam in die Dominico, in qua post ingressum in Vespertino siue Completorio genua rursus flectentes, Domino preces sic offerimus.

Ioannes Damascenus. 730.

Oratione de Transfiguratione Domini nostri Iesu Christi: Agedum, ô pie cœtus, hodiernum hunc diem lætis animis celebremus. Agedum, hunc festum diem cum supernis Virtutibus agitemus. Huc enim nobiscum festi celebrandi gratia venerunt. Agedum, *in cymbalis bene sonantibus*, hoc est, labijs *iubilemus*. Agedum, spiritu exultemus. Cui enim festum ac læta celebritas? cui voluptas & exultatio? an non ijs, qui Dei timore præditi sunt, qui Trinitatem colunt? &c. Nobis lætitia, & festiuum omne gaudium: nobis Christus festa perfecit. Psal. 148.

Carmine de Dominica Paschæ: Resurrectionis diem splendescamus, ô populi: Pascha Domini, Pascha. Nam ex morte ad vitam, & è terra in cælum Christus Deus nos traduxit, triumphum canentes, &c. *Cæl.* vt par est, *lætentur, & exultet terra.* Festum diem agat mundus vniuersus, tam visibilis, quàm inuisibilis. Christus enim, qui sempiterna lætitia est, ad vitam rediit, &c. Hæc dies vocata sancta: hæc vna Sabbatorum, regina & Domina, festorum festum, & celebritatum celebritas: in qua Christum in secula laudamus.

Carmine in Ascensione Domini: Christi, qui super Cherubinorum humeros cum gloria ascendit, ac nos in paterna dextera consedere fecit, triumphale carmen canamus, quoniam glorificatus est.

Pantaleon Diaconus. 850.

Oratione de Luminibus sanctis: Quæ festi huius est gratia, nihil puto sermonis eam splendore indigere. Omni quippe orationis elegantia, quæ in præsentiarum tractamus, pulchriora sunt, nec sermo vllus tam venustus, atque nostra hæc est per se panagyris. Quid etenim possit præsente nostra solennitate esse splendidius, ad quam & cælestia ad celebrandum regna conueniunt: ad quæ Regis desuper animus quoque accessit: in qua & terricolarum Rex, abscondito diademate, cum populo conuersatur: imo qui Dominus est vniuersi, Christus ad captiuum ducendum Sathanam delapsus, tecta per humanam speciem diuinitatis suæ maiestate, cum populo Iudaico cohabitat, & baptismi se vsui subiecit, cùm ipse sit baptizantis baptisma.

Leo Imperator cognomento Philosophus. 880.

Oratione encomiastica in laudem Chrysostomum: Aderat dies festus & celebris Crucis in altum elationis, & iusserat Pontifex, vt portæ Ecclesiæ clauderentur, &c. Erat dies maximus Christi ortus: Imperator autem, vt mos est, non simul aderat; significauit autem Pontifici, se non prius communicaturum, quàm ipse crimina diluisset. Sic præterijt etiam Quadragesima, & die vno ante Pascha, rursus Imperator eadem significat, &c. Quæ agebat, sciebant omnes: confunditur vniuersus populus, confunditur etiam dies festus, metus in fugam conijcit, & fugientes clerus, & quidquid erat fidelis populi, & eorum, qui gerebant magistratus, diuinum Pascha in quodam lauacro, quod Constantinianum dicitur, celebrârunt, vigilantes in illi-

illius noctis glorificationibus, & eos, qui erant catecheſi inſtituti, baptizantes, & ea, quæ tempori conuenirent, munera obeuntes.

Conſtitutione 54. Statuimus nos etiam, quod Spiritui ſancto, ab ipſoque inſtitutis Apoſtolis placuit, vt omnes in die ſacro, quoque noſtra integritas inſtaurata eſt, à labore vacent: neque agricolæ, neque quiquam alij in illo illicitum opus aggrediantur. Si enim qui vmbram quandam atque figuram obſeruabant, tantopere Sabbati diem venerabantur, vt ab omni prorſus opere abſtinerent, quomodo, qui gratiæ lucem, ipſamque veritatem colunt, hos eum diem, qui à Domino honore ditatus eſt, noſque ab exitij dedecore liberauit, non venerari par eſt? aut quomodo, cùm ex ſeptem diebus vnus in Domini honorem conſecratus ſit, nos aliorum ad opera vſu contentos non eſſe, neque illum Domino eximium & inuiolatum conſeruare: ſed ipſum etiam vulgarem facere, noſtriſque operibus applicandum putare, religionis non eſt prorſus diſſolutæ?

Theophylactus. 900.

Ad cap. 24. *Luc.* Vnam Sabbatorum, primam dierum Sabbati, hoc eſt hebdomadæ dierum nominat, quæ apud nos, propter Reſurrectionem Dominicam, Dominica dicitur.

Symeon Metaphraſtes. 970.

Encomio in S. Martyrem Georgium: Ante illum quidem effulſit, & cum luciduliſima ſplendentis auroræ hora exortus eſt, vel ſtatim conſequentem, aut continuam potius eam horam habuit dies ille feſtus, à toto mundo celebratus, omniumque ſplendidiſſimus ac præcipuus, ſaluatoris, inquam, Chriſti veri Dei ac Domini noſtri & Martyrum principis, crucem paſſi & reſurgentis. Idem quoque beati Georgij dies feſtus merito conſequentem habet eiuſdem Chriſti ad cælos Aſſumptionem, quo die humanam noſtram naturam in ſeipſo vnà cum Patre collocauit.

Suidas. 970.

In voce ἡμέρα: *Hæc eſt dies, quam fecit Dominus*, hoc eſt, Dominicum diem Paſcha 25. Martij. Si igitur tertia die reſurrexit Chriſtus, vt ipſe dixit, *(oportet Filium occidi, & tertio die reſurgere,)* quam ob rem octauus dicitur dies Dominicus? Tertius à ſupplicio in cruce, octauus ab opificio & reſurrectione. Principium enim huius aſpectabilis mundi eo fuit, & verum lumen Chriſtus eo reſurrexit.

Euthymius. 1080.

Præfatione in Pſalterium: Chriſti Conceptio tempore primùm fuit, poſtmodum Natiuitas, deinde impoſitio nominis, & Circumciſio: poſt hæc adductio in templum, & Hypanteſis, hoc eſt, obuiatio, quam Latini Purificationem Virginis appellant. Verùm apud nos feſtiuitates illæ alio ordine atque alio interuallo celebrantur. Primò eum Conceptionem, ac deinde ſtatim Reſurrectionem celebramus. Vides quanta ſit temporis feſtiuitatum diſtantia, & dierum coniunctio? Rurſus Aſſumptio, Transfiguratio, Natiuitas, & deinde poſtrema omnium Apparitio, ac manifeſtatio celebratur.

Michael Glycas. 1120.

Parte 4. *Annal. num. fol.* 348. Decretum eſt in Synodo Nicæna, vt Paſchatis feſtum ita celebretur, quemadmodum hodie mos obtinet. Nam antea die menſis lunaris 14. Paſcha celebrabatur, quomodo, quicunque feſtum hoc celebrant, eos ſanctum & vniuerſale Concilium canone 7. Quartodecumanos & Quartanos appellat. Non enim die Dominico Paſchà celebrabant, ſed vbi decimusquartus lunaris dies appetiſſet, quo nimirum die luna plena eſſet; & quidem ita feſtum hoc celebrabant, vt in eo ieiunarent, ac priuilegijs vterentur.

Emmanuel Comnenus. 1140.

Apud Theodorum Balſamonem in Titulum 7. *Photij de Ieiunio:* Cum his, vt ab omni negotio penitùs immunes, computabuntur etiam Quadrageſimalis ieiunij meditatæ, & Pentecoſtes, & Seruatoris Aſſumptio, & omnes totius anni Dominicæ, vt in eis ſit excluſus omnis ad iudicium aditus, & nullus eorum, quibus iudicare ſorte datum eſt, iudiciale quid exerceat.

Nicetas Choniates. 1200.

In Ioanne Comneno: Imperator celeberrimo Reſurrectionis Chriſti die diuina myſteria percepit.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Eccleſ. Hiſtor. lib. 7. *cap.* 46. Conſtantinus diem eum, quem Iudæi primum numerauerunt, & Græci Soli dicârunt, Dominicum appellauit, eumque feſtum & feriatum eſſe omnibus lege lata ſtatuit.

Georgius Codinus. 1400.

De officialibus Palatij Conſtantinopolitani, fol. 130. Cùm igitur dies feſtus diuinarum Theophaniarum aduenit, ſic planè colitur, vt & dies Natalium Chriſti.

Fol. 128. Cùm autem Imperator quotannis quinquies cibum in triclinio ſumat aſſantibus omnibus Principibus, indutis pallas & tunicas honoratas ſuas, nempe die feſto Natalium Chriſti, Luminum die, item die Palmarum, die magno Dominicæ Paſchatis, & die S. Spiritus.

Zaga Zabo Æthiops. 1536.

In confeſſione fidei Æthiopica: Nouem dies feſtos in Chriſti memoriam celebrandos Apoſtoli conſtituerunt, ſcilicet Annuntiationis, Natiuitatis, Circumciſionis, Purificationis ſiue Candelarum, Baptiſmi, Transfigurationis, Dominicæ Palmarum, Aſcenſionis quoque atque Pentecoſtes, cum ſuis etiam Feriis. Ex inſtitutione quoque Apoſtolorum celebrare tenemur diem Sabbati & Dominici, in quibus non decet nobis aliquam rem facere, ne minimam quidem.

Emmanuel Malaxus Peloponeſius. 1578.

Hiſtoria Eccleſiaſtica lib. 2. *cap.* 9. *in Maximo:* Non ceſſabat quin ſingulis Dominicis diebus & feſtis tum Chriſti, tum Matris eius Virginis de ſuggeſto doceret populum Chriſti.

Cap. 22. Poſteaquam in throno ſedit, præterijt tota hebdomada Paſchatis, quæ magna vocatur, ſancti & venerandi ſupplicij Seruatoris Ieſu Chriſti celebratio ſine vlla perturbatione: ſecuta eſt & ipſa Reſurrectio, quam cùm in Eccleſia decantarent, ecce tibi tumultus.

Hieremias Pat. Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſi primi cap. 13. Ex his ſacris Codicibus Miſſæ ritum obimus, atque Dominicis quidem per magnam Quadrageſimam, Paſchatis diebus, & nonnullis alijs, Magni Baſilij tomus recitatur: reliquis verò diebus Chryſoſtomi.

Cap. 20. Nec verò mandata tantùm perficere debemus, ſed nec virtutes & inſtituta feſtorum contemnere, in memoria habendo 53. canonem Apoſtolicum, qui dicit: Diebus feſtis ſi quis non ſumit cum cæteris carnes, &c.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Pius Primus. 150.

Epistola 1. Nosse vos volumus, quòd Pascha Domini die Dominica annuis solennitatibus sit celebrandum. Istis ergo temporibus Hermes Doctor fidei & Scripturarum effulsit inter nos. Et licet nos idem Pascha prædicta die celebremus, quia tamen quidam inde dubitârunt, ad corroborandas animas eorum, eidem Hermæ Angelus Domini in habitu Pastoris apparuit, & præcepit ei, vt Pascha die Dominico celebraretur.

Victor. 186.

Epist 1. Celebritatem sanctæ Paschæ die Dominica agi debere prædecessores nostri iam statuerunt, & nos illud vobis eadem die celebrari so eniter mandamus: quia non decet, vt membra à capite discrepent, nec contraria gerant.

Tertullianus. 200.

Aduersus Psychicos, cap. 14. Si omnem in totum deuotionem temporum, & dierum, & mensium, & annorum eraſit Apostolus, cur Pascha celebramus annuo circulo in mense primo? cur quinquaginta exinde diebus, in omni exultatione decurrimus? cur Stationibus quartam & sextam Sabbati dicamus, & ieiunijs Parasceuen?

De corona militis, cap. 3. Die Dominico ieiunium nefas ducimus, vel geniculis adorare: eadem immunitate à die Paschæ ad Pentecosten vsque gaudemus.

De Idololatria cap. 14. O melior fides nationum in suam sectam, quæ nullam solennitatem Christianorum sibi vindicat, non Dominicum diem, non Pentecosten: etiamsi nossent, nobiscum non communicassent: timerent enim ne Christiani viderentur. Nos ne Ethnici pronuntiemur, non veremur. Si quid & carni indulgendum est, habes, non dico, duos dies tantùm, sed & plures. Nam Ethnicis semel annuus dies quisque festus est, tibi octauo quoque die: excerpe singulas solennitates nationum, & in ordinem texe, Pentecosten implere non poterunt.

Anterus. 236.

Apud Burchardum libro 5. cap. 77. Ivonem parte 2. cap. 27. & Gratianum distinct. 2. Etsi non frequentius, saltem in anno ter homines communicent, nisi fortè quis maioribus quibuslibet criminibus impediatur, in Pascha videlicet, & Pentecoste, & Natali Domini.

Apud Burchardum libro 5 cap. 24. & Ivonem parte 2. cap. 34. Decernimus vt in omnibus Dominicis diebus altaris oblatio ab omnibus viris & mulieribus fiat.

Cyprianus. 250.

Lib 2. epist. 5. *Epist. 33.* Et quoniam semper gaudium properat, nec potest moras ferre lætitia, Dominico legit. Interim nobis hoc die auspicatus est pacem, dum dedicat lectionem.

Lib 3. epist 24. *Epist. 53* Quoniam tamen scripsistis, vt cum pluribus collegis de hoc ipso plenissimè tractem, & res tanta exigit maius & impensius de multorum collatione consilium, & nunc omnes ferè inter Paschæ prima solennia apud se cum fratribus demorantur, quando solennitati celebrandæ apud suos satisfecerint, & ad me venire cœperint, tractabo cum singulis plenius.

De Stella, Magis, & Innocentum nece: Ab illis insantilibus coagulis anima expedita, adepta rationis & intellectus plenitudinem in occursum Christi festinat: à quo militiæ suæ quærens stipendium, ad lucis & pacis æternæ præmittitur gaudia: & Epiphaniæ solennia in cælestibus celebrat.

Concilium Romanum sub Silvestro. 320.

Cap. 2. Omnibus Episcopis & presbyteris præceptum est Paschæ obseruantiam custodire à luna 14. vsque ad 21. ita vt Dominicus dies coruscet. Et dixerunt Episcopi: placet.

Ambrosius. 370.

In Psalm. 47. Quid est *secunda Sabbati*, nisi Dominica dies, quæ Sabbatum sequebatur? Dies autem Sabbati erat dierum ordine posterior, sanctificatione Legis anterior. Sed vbi finis Legis aduenit, qui est Christus Iesus, & resurrectione sua octauam sanctificauit, cœpit eadem prima esse, quæ octaua est; & octaua, quæ prima, habens ex numeri ordine prærogatiuam, & ex resurrectione Domini sanctitatem. Vnde & in Euangelio legimus δευτεροπρωτῳ Sabbatum, quòd Latinè dicitur secundoprimum. Vbi enim Dominica dies cœpit præcellere, qua Dominus resurrexit, Sabbatum, quod primum erat, secundum haberi cœpit à primo. *Luc. 16.*

Sermone 1. de grano sinapis: Cùm videmus plures à fratribus pigrius ad Ecclesiam conuenire, & Dominicis præcipuè diebus minimè cælestibus interesse mysterijs, prædicamus inuiti.

Sermone 13. in die Natalis Domini: Qua gratia, vel quibus laudibus hunc diem Natalis Domini prædicemus, prorsus ignoro. In tanta enim festiuitate ad magnificandum Deum humana loquela non sufficit. Nam si tunc, cùm nascebatur Christus, Angelorum voce laudatus est, nunc humana laudandus est voce cùm regnat. Supergreditur enim illius temporis festiuitatem nostra solennitas. Siquidem tunc ilupuerunt illi tantùm nascentem Dominum, nos illum suscipimus nascentem, resurgentem pariter & regnantem.

Sermone 19. de sancta Epiphania: Exultandum nobis est, fratres charissimi, quòd votis nostris vota succedunt, quòd gaudijs gaudia cumulantur. Ecce enim adhuc Natalis Dominici solennitate corda nostra persultant, & iam festiuitate S. Epiphaniæ gloriamur.

De mysterio Paschæ cap. 5. Hæc est illa cælestium mysteriorum gratia, hoc Paschæ donum, hæc optabilis anni festiuitas, hæc exordia gignentium rerum. Hinc vitalis lauacri sacræ Ecclesiæ edicti puerperio infantes, paruulorum simplicitate renati, baratro nocentis perstrepunt conscientiæ, &c. Hinc vnius plebis gremio beatæ Ecclesiæ nutrita fraternitas, vnicæ diuinitatis substantiam, ac virtutis trinum nomen adorantes, Psalmum annuæ festiuitatis cum Prophera concelebrant. *Hæc est dies, quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea.* &c.

Ad cap. 17. Lucæ: Quòd si Iudæi Sabbatum ita celebrant, vt & mensem, & annum totum, quasi Sabbatum habeant: quanto magis nos resurrectionem Domini celebrare debemus? Et ideo Maiores tradiderunt nobis Pentecostes omnes quinquaginta dies, vt Pascha celebrandos: quia octauæ hebdomadis instrum Pentecosten facit.

Pruden-

Prudentius. 380.

Hymno quinto cathemerinon:

Sum & sperantibus sæpè nocentibus
Pœnarum celebres substrige ferias,
Illa nocte, sacer qua redijt Deus
Stagnis ad superos ex Acherontico.
Non sicut tenebras de face fulgida
Surgens Oceano Lucifer imbuit:
Sed terris Domini de cruce triſtibus
Maior sole nouum restituens diem, &c.
Nos festa trahimus per pia gaudia
Noctem concilijs, votaque prospera
Certatim vigilis congerimus prece,
Extructoque agimus tuba sacrario.

Philastrius. 380.

Cap. 97. hæresi de Zacharia Propheta, & ieiunio: Per annum quatuor in Ecclesia ieiunia celebrantur: in Natali primum, deinde in Pascha, tertium in Epiphania, quartum in Pentecoste. Nam in Natali Saluatoris ieiunandum est, deinde in Paschæ Quadragesima, atque Ascensione in cælum, post Pascha die quadragesimo inde vsque ad Pentecosten diebus decem.

Hieronymus. 390.

In vita Pauli Eremitæ: Diebus solemnibus Paschæ & Pentecostes Antonius semper Pauli Eremitæ tunica in modum sportarum de palmæ foliis contexta vestitus est.

Epist. 152. ad Minerium & Alexandrum. Syssinius frater noster multas sanctorum fratrum ac sororum de vestra prouincia ad me detulit quæstiones, ad quas vsque ad diem Epiphaniorum largissimo spatio cogitaui respondere.

Epist. 22. ad Eustochium cap. 15. Cœnobitæ Dominicis diebus orationi tantùm vacant, & lectionibus; quod quidem & omni tempore compleus opusculis faciunt.

Ad cap. 40. Ezechielis: Dum essem Romæ puer, & liberalibus studijs erudirer, solebam cum cæteris eiusdem ætatis & propositi diebus Dominicis sepulchra Apostolorum & Martyrum circuire, creboque crypias ingredi.

Ad caput 4. Epistolæ ad Galatas: Dicat aliquis: Si *dies obseruare non licet, & menses, & tempora, & annos,* nos quoque simile crimen incurrimus, quartam Sabbati obseruantes, & Parasceuen, & diem Dominicam, & ieiunium Quadragesimæ, & Paschæ festiuitatem, & Pentecostes lætitiam, & pro varietate regionum, diuersa in honorem Martyrum tempora constituta. Ad quod qui simpliciter respondebit, dicet: non eosdem Iudaicæ obseruationis dies esse, quos nostros. Nos enim non azymorum Pascha celebramus, sed Resurrectionis & crucis. Nec septem, iuxta morem Israel, numeramus hebdomadas in Pentecoste: sed Spiritus sancti veneramur aduentum. Et ne inordinata congregatio populi fidem minueret in Christo, propterea dies aliqui constituti sunt, vt in vnum omnes pariter veniremus. Non quò celebrior sit dies illa, qua conuenimus: Sed quò quacunque die conueniendum sit, ex conspectu mutuo lætitia maior oriatur.

Concilium Carthaginense Quartum. 398.

Cap. 64. Qui die Dominico studiosè ieiunat, non credatur Catholicus.

Cap. 65. Paschæ solennitas vnò die & tempore celebranda est.

Concilium Carthaginense Quintum. 401.

Cap. 7. Placuit vt dies venerabilis Paschæ formatarum subscriptione omnibus intimetur: dies verò concilij 11. Kalend. Nouemb. intimetur, &c.

Gaudentius Brixiensis. 400.

Præfatione super tractatus in Scripturam: Commiseris voti fuerat, vt ea, quæ de diuinis eloquijs per Paschatis dies proximè præteritos explanaui, coram valuisses audire. Cùm enim semper, tum præcipuè diebus festis, præsentia tua nobis meritò grata est in Ecclesiæ Brixianæ conuentu.

Tractatu primo in Exodum, de Paschæ obseruatione: Oportuno tempore Dominus Iesus beatissimam festiuitatem Paschæ voluit celebrari, post autumni nebulam, post horrorem hyemis, ante æstatis ardorem.

Tractatu 10. Explicitis his, quę proposueram differenda, tam de Exodi, quàm de Euangelij lectione, congruens aliquid diei Dominico reseruaui, &c. Quòd primum diem Dominicum nominamus sanctum, credentes eum sanctificatum resurrectione Domini Iesu, expectamus etiam illum verè sanctum septimi millesimi anni diem, qui & aduenict post illos sex dies, sex millium videlicet annorum sæculi, quibus completis requies erit veræ sanctitatis, & verè credentibus in resurrectione Christi.

Augustinus. 400.

Epistola 118. ad Ianuarium cap. 1. Illa, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur, datur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel à plenarijs concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atque statuta retineri: sicuti quòd Domini Passio, & Resurrectio, & Ascensio in cælum, & aduentus de cælo Spiritus sancti, anniuersaria solennitate celebrantur, & si quid aliud tale occurrerit, quod seruatur ab vniuersa, quacunque se diffundit, Ecclesia.

Epist. 119. ad eundem cap 13. Dies Dominicus non Iudæis, sed Christianis resurrectione Domini declaratus est, & ex illo habere cœpit festiuitatem suam.

Sermone 154. de Tempore Venerabilis est hic dies, qui Dominicus dies, & dies primus atque perfectus est, & dies clarus, in quo visa est prima lux, in quo transgressi sunt filij Israel mare rubrum siccis pedibus, & in quo pluit manna filijs Israel in deserto, & quo Dominus baptizatus est in Iordane, quo vinum de aqua in Cana Galilææ factum est, quo Dominus resurrexit à morte: quo intrauit Dominus in domos clausas, vbi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum: in quo Spiritus sanctus descendit in Apostolos, & in quo speramus Dominum nostrum Iesum Christum ad iudicium venturum.

Sermone 251. de Tempore: Sciendum est, fratres charissimi, quòd ideo à sanctis Patribus nostris constitutum est Christianis, & mandatum, vt in solennitatibus Sanctorum, & maximè in Dominicis diebus otium haberent, & à terreno negotio vacarent, vt parationes & promptiores essent ad diuinum cultum, cùm non haberent, quod eos inde retardaret, incommodum, relinquerentque eo tempore terrenam solicitudinem, quò facilius possent Dei intendere voluntatem, &c. Dominicum ergo diem Apostoli & Apostolici viri ideo religiosa solennitate habendum sanxerunt, quia in eodem Redemptor noster à mortuis resurrexit: quique ideò Dominicus appellatur, vt in eo à terrenis operibus vel mundi illecebris abstinentes, tantùm diuinis cultibus seruiamus: dantes scilicet diei huic honorem & reuerentiam, propter spem resurrectionis nostræ, quam habemus in illa.

Innocentius Primus. 416.

Epistola 1. ad Decentium Eugubinum cap. 4 Diem Dominicum ob venerabilem Resurrectionem Do-

mini noſtri Ieſu Chriſti non ſolùm in Paſcha celebramus, verùm etiam per ſingulos circulos hebdomadarum ipſius diei imaginem frequentamus.

Epiſtola vndecima ad Aurelium, de ratione Paſchali: Has literas de ratione Paſchali alterius (dito futuri) anni præſcripſi. Nam cùm ante diem 11. Kalendarum Aprilium penè luna 16. colligatur, (nam quippiam minus eſt,) itemque cùm in ante diem quartum Kalendarum earundem veniat, 23. exiſtimaui 11. Kalendarum memoratarum die, feſta Paſchalia celebranda: quoniam in 23. luna nullum Paſcha vnquam ante hoc Paſcha, factum eſſe cognoſcimus.

Paulinus Nolanus. 420.

Natali 9.

Eſt veneranda dies cunctis, qua Virgine natus
Pro cunctis hominem ſumpſit Deus, eſtque deinde
Qua puerum, ſtella duce, myſtica dona ferentes
Supplices vidêre Magi, ſeu qua magus illum
Iordanis trepidans lauit tingente Ioanne,
Sacrantem cunctas recreandis gentibus vndas:
Siue dies eadem magis illo ſit ſacra ſigno,
Quo primùm Deus egit opus, cùm flumine verſo
Permutauit aquas, pradulcis nectare vini.
Quid paſchale epulum? Nam certè ingruter omni
Paſcha die cunctis Eccleſia pradicat horis,
Conteſtans Domini mortem cruce de cruce vitam:
Cunctorum tamen hoc magna pietatis in omnes
Grande Sacramentum, præſcripto menſe quotannis,
Totus vbique pari ſimulatu mundus adorat,
AEternum celebrans redimuo corpore Regem.
Hoc ſolenne dies ſequitur, ſeptem numeramus
Hebdomadas, & lux populis feſtiua reuertit,
Qua ſanctus quondam, cælo demiſſus ab alto,
Spiritus igneo dimiſit fulmine linguas, &c.
Ergo velut cælum ſtellis, vt floribus arua,
Temporibuſque annos Dominus: ſic ipſe diebus
Tempora diſtinxit feſtis, vt pigra diurnis
Ingenia obſequijs ſaltem diſcrimine facto
Poſt interuallum reduci ſolennia voto
Sancta libenter agant, reſideſque per annua mentes
Feſta parent Domino.

Paulus Oroſius. 420.

Lib. 7. cap. 37. Taceo de infelicibus illis apud Polentiam geſtis, cùm barbaro & pagano duci, hoc eſt Sauli, ſumma belli commiſſa eſt: cuius improbitate reuerendiſsimi dies & ſanctum Paſcha violatum eſt, cedentique hoſti propter religionem, vt pugnaret extortum eſt: cùm quidem oſtendente in breui iudicio Dei, & quid fauor eius poſſet, & quid vltio exigeret, pugnantes vicimus, victores victi ſumus.

Maximus Taurinenſis. 430.

De Pentecoſte Homilia prima: Noſſe vos credo, fratres, quæ ſit ratio, quòd venerabilem hanc Pentecoſtes diem nō minore lætitia celebremus, quàm ſanctum Paſcha celebrauimus: & quòd eadem deuotione huius Solennitatis obſeruantiam decurrimus, ſicut illius obſequia ſolennitatis impleuimus. Tunc enim, ſicut modò fecimus, ieiunauimus Sabbato, vigilias celebrauimus, orationibus pernoctantes inſtitimus: vnde neceſſe eſt ſimilis obſeruantia ſimilem lætitiam ſubſequatur.

Homilia 3. Scire debet Sanctitas veſtra hanc ſanctam Pentecoſtes diem qua ratione curemus, vel cur iſtorum dierum numero quinquaginta ſit nobis iugis & continuata feſtiuitas, ita vt hoc omni tempore neque ad obſeruandum indicamus ieiunia, neque ad exorandum Deum genibus ſuccidamus; ſed ſicuti Dominica ſolemus facere, erecti & feriati reſurrectionem Domini celebramus. Dominica enim nobis ideo venerabilis eſt, & ſolennis, quia in ea Saluator, velut ſol oriens, diſcutiis inferiorum tenebris luce reſurrectionis emicuit. Ac idcirco ipſe dies ab hominibus ſeculi dies Solis vocatur, quòd ortus eum Sol iuſtitiæ illuminet. Inſtar ergo Dominicæ tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, & omnes iſti dies velut Dominici deputantur. Nam in Dominica reſurgens Saluator, reuerſus ad homines eſt, & poſt reſurrectionem tota quinquageſima cum hominibus commoratus eſt. AEqualis ergo eorum neceſſarium, vt eſſet feſtiuitas, quorum æqualis eſſet quantitas.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 73. de Paſchali ſolennitate: Hodierna feſtiuitas, fratres charisſimi, nouis vetera non connectit, nec carnes Agni ſeruat in craſtinum: ſed dum præterita præſentibus ſolenni deuotione participat, & Paſcha noſtrum Paſcha redeunte coniungit, nouæ regenerationis ablactat infantiam.

Proſper. 450.

De promiſſionibus & prædictionibus Dei parte 3. cap. 38 Nam cùm ſanctæ Paſchæ ſolennis ageretur feſtiuitas, collecta illic & vndique omni curioſitate etiam aduentens multitudo Sacerdotum multorum, Aurelius illic cathedram habuit.

Leo Primus. 450.

Sermone 3. de Quadrageſima cap. 1. Si rationabile & quodammodo religioſum videtur, per diem feſtum in veſtitu nitidiore prodire, & habitu corporis hilaritatem mentis oſtendere: ſi piam quoque orationis domum propenſiore tunc cura & ampliore cultu, quantum poſſumus, adornamus: nonne dignum eſt, vt anima Chriſtiana, quæ verum viuumque Dei templum eſt, ſpeciem ſuam prudenter exornet, & redemptionis ſuæ celebratura ſacramentum, omni circumſpectione præcaueat, ne vlla eam macula iniquitatis obfuſcet?

Cap. 2. Vnde quia dum mortali carne circumdamur, non deſinit nobis hoſti- antiquus laqueos peccati vbique prætendere, & tunc maximè aduerſus Chriſti membra ſæuire, quando ab eis ſunt ſacratiora celebranda myſteria, meritò doctrina Spiritus ſancti hac eruditione imbuit populum Chriſtianum, vt ad Paſchale feſtum quadraginta dierum ſe continentia præpararet.

Epiſtola 81. ad Diſcorum Alexandrinum cap. 1. Dies reſurrectionis Dominicę tantis diuinarum diſpenſationum myſterijs eſt conſecrata, vt quidquid eſt à Domino inſignius conſtitutum, in huius diei dignitate ſit geſtum. In hac mundus ſumpſit exordium. In hac per Reſurrectionem Chriſti & mors interitum, & vita accepit initium. In hac Apoſtoli à Domino prædicandi omnibus gentibus Euangelij tubam ſumunt, & inferendum vniuerſo mundo ſacramentum regenerationis accipiunt. In hac (ſicut beatus Ioannes Euangeliſta teſtatur) congregatis in vnum diſcipulis, ianuis clauſis, cùm ad eos Dominus introiſſet, *inſufflauit, & dixit: Accipite Spiritum ſanctum, &c.* In hac denique promiſſus à Domino Apoſtolis Spiritus ſanctus aduenit, vt cæleſti quadam regula inſinuatum & traditum nouerimus, in illa die celebranda nobis eſſe myſteria ſacerdotalium benedictionum, in quo collata ſunt omnia dona gratiarum. Ioan. 20 Act. 2.

Sedulius. 460.

Lib. 4. Paſchali:

Cœperat interea poſt triſtia Sabbata felix
Irradiare dies, culmen quo nominis alti

A Do-

A Domino dominante trahit, primusque videre
Promeruit natiui mundum, atque resurgere Christum.
Septima nam Geneſis cùm dicit Sabbata, clauet,
Hunc orbis caput eſſe diem, quem gloria Regis,
Nunc etiam propriꝰ donans fulgore trophæi,
Primatum retinere dedit.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Homilia 7. de Paſcha: Dies hæc, fratres, ſi bene perſpicimus, duplici nobis ſanctificatione veneranda eſt: Ipſa enim in principio iam naſcentis mundi prima facta eſt, quæ nunc quoque in gloria beatæ Reſurrectionis electa eſt. Duplici ergo ſolennitate veneremur hanc diem, veneremur vt primam, veneremur vt tertiam.

Homilia 8. de Paſcha: Feſtiuitates iſtæ, chariſſimi, celebritates Dei Domini, quas animo deuotione veneramur, ſicut nobis in futurum vitam & gloriam pollicentur, ita etiam in præteritum de ſalutis noſtræ cauſa & occaſione naſcuntur. Ab eo ergo facti atque reparati, nunc impenſius exultemus in beneficijs ſuis: quia meliores ſunt dies illi, quibus liberamur, quàm illi, quibus in vitæ huius pericula naſcendo producimur.

Homilia prima in Aſcenſione Domini: Hodierna feſtiuitas non minor eſt illa celebritate, qua ad nos de ſinu Patris geminæ ſubſtantiæ Redemptor noſter per partum matris aduenit. Ille enim Natiuitatis dies Dominum ac Saluatorem noſtrum terris dedit, hic cælo reddidit.

Cæſarius Arelatenſis. 470.

Homilia 12. Vnde iterum atque iterum rogo, pariter & conteſtor, vt omni die Dominico, & præcipuè in maioribus feſtiuitatibus, donec diuina myſteria compleantur, nullus de Eccleſia abſcedat: niſi fortè quos aut grauis infirmitas, aut publica neceſsitas ſtare diutius non permittit. Verè dico, fratres, ſatis durum & prope nimis impium eſt, vt Chriſtiani non habeant reuerentiam diei Dominico, quam Iudæi obſeruare videntur in Sabbato.

Victor Vticenſis. 480.

De Perſecutione Vandalica lib. 1. Quodam tempore Paſchatis ſolennitas agebatur, & dum in quodam loco, qui Regia vocitatur, ob diem Paſchalis honoris ſibimet clauſam Eccleſiam referarent, compererunt Ariani: ſtatim quidam presbyter eorum, Andiot nomine, congregata ſecum armatorum manu, ad expugnandam turbam accenditur innocentum.

Fulgentius. 500.

Sermone de duplici Natiuitate Chriſti: Interea, fratres, dignum eſt, vt in die Dominicæ Natiuitatis, diem quoque Dominicæ reſurrectionis ſolenniter audiatis. Vnigenitus enim Deus ſicut pro nobis dignatus eſt naſci, ſic pro nobis ſecundùm carnem dignatus eſt mori, dignatus eſt etiam ſuſcitari. Ille quippe dies eſt viſitationis, ille redemptionis.

Sermone de laudibus Mariæ ex parte Saluatoris: Natiuitas Domini noſtri IESV Chriſti totum mundum aduentus ſui luce hodie perfudit. Hodie de cælo Deus deſcendit ad hominem, vt in cælo homini præpararet aſcenſum.

Sermone de Epiphania: Noſtis, fratres chariſſimi, quia dies iſte, qui nobis in honorem Domini per annos ſingulos celebratur, ore tunctorum fidelium Epiphania venerabiliter nuncupatur. Debet diei huius ſolennitas à fidelibus celebrari, & idcò ſolennitatis cauſa non debet ignorari.

Concilium Agathenſe. 506.

Cap. 21. Paſcha, Natali Domini, Epiphania Domini, Aſcenſione Domini, Pentecoſte, & Natali ſancti Ioannis Baptiſtæ, & c non niſi in ciuitatibus, aut in parochijs teneant Miſſas. Clerici verò, ſi qui in feſtiuitatibus, quas ſupra diximus, in oratorijs (niſi infirmitate aut permittente Epiſcopo) Miſſas facere aut tenere voluerint, à communione pellantur.

Cap. 47. Miſſas die Dominico ſecularibus totas audire, ſpeciali ordine præcipimus, ita vt ante benedictionem Sacerdotis populus egredi non præſumat.

Cap. 63. Ciues, qui ſuperiorum ſolennitatum, id eſt Paſchæ, & Natalis Domini, vel Pentecoſtes feſtiuitatibus, cum Epiſcopis intereſſe neglexerint, triennio communione priuentur Eccleſiæ.

Cap 64. Si quis in clero conſtitus ab Eccleſia ſua diebus ſolennibus abfuerit, id eſt, Natiuitate Domini, Epiphania, Paſcha, vel Pentecoſte, triennio à communione ſuſpendatur.

Concilium Aurelianenſe Primum. 506.

Cap. 29. Litanias ante Aſcenſionem Domini placuit celebrari, ita vt præmiſſum triduanum ieiunium, in Dominicæ Aſcenſionis ſolennitate ſoluatur: per quod triduum ſerui & ancillæ ab opere relaxentur, quo magis conueniat plebs vniuerſa.

Concilium Tarraconenſe. 518.

Cap. 4. Nullus Epiſcoporum, aut Presbyterorum, aut Diaconorum, vel Clericorum, die Dominico propoſitum cuiuſcumque cauſæ negotium audeat iudicare, niſi hoc tantùm, vt Deo ſtatuta ſolennia peragant.

Theodericus Rex Italiæ. 520.

In edicto cap. 154. Die Solis, qui Dominicus nuncupatur, & diebus Paſchalibus nullum præcipimus conueniri: qui contra fecerit ſacrilegij reus habeatur.

Concilium Aurelianenſe Tertium. 537.

Cap. 27. Quia perſuaſum eſt populis die Dominico agi cum caballis, aut bobus, & vehiculis itenera non debere, neque villam rem ad victum præparare, vel ad nitorem domus vel hominis pertinentem, nullatenus exercere: quæ res quia ad Iudaicam magis, quàm ad Chriſtianam obſeruantiam pertinere probatur, id ſtatuimus, vt die Dominico, quod ante fieri licuit, liceat. De opere tamen rurali, id eſt, agricultura, vel vinea, vel ſectione, vel meſsione, excuſsione, vel exacto ſepe cenſuimus abſtinendum, quo facilius ad Eccleſiam venientes, orationis gratia vacent. Quòd ſi inuentus fuerit quis in operibus ſupraſcriptis, quæ interdicta ſunt, ſe exercere: qualiter emendare debeat, non in laici diſtrictione, ſed in ſacerdotis caſtigatione conſiſtat.

Benedictus Abbas. 530.

In Regula cap. 15. A ſancto Paſcha vſque ad Pentecoſten ſine intermiſsione dicatur Alleluia, tam in Pſalmis, quàm in Reſponſorijs.

Vigilius PP. 540.

Epiſt. 1. cap. 5. Quoties Paſchatis, aut Aſcenſionis Domini, vel Pentecoſtes, aut Epiphaniæ, Sanctorumque Dei fuerit agenda feſtiuitas, ſingula capitula diebus apta ſubiungimus, quibus commemorationem ſanctæ ſolennitatis, aut eorum faciamus, quorum natalitia celebramus: cætera verò ordine conſueto proſequimur.

Concilium Aurelianenſe Quartum. 547.

Cap. 1. Placuit vt ſanctum Paſcha, ſecundùm Iaterculum Victoris, ab omnibus ſacerdotibus vno tempore celebretur. Quæ feſtiuitas annis ſingulis Epiphaniarum die in Eccleſia populis denuntietur. De

tur. De qua ſolennitate, quoties aliquid dubitatur, inquiſita vel agnita per Metropolitanos à Sede Apoſtolica ſacra conſtitutio teneatur.

Concilium Lugdunenſe Primum. 570.

Cap. 6. Placuit etiam vniuerſis fratribus, vt in prima hebdomada noni menſis, hoc eſt, ante diem Dominicam, quæ prima in ipſo menſe illuxerit, Litaniæ, ſicut ante Aſcenſionem Domini ſancti Patres fieri decreuerunt, deinceps ab omnibus Eccleſijs ſeu parochijs celebrentur.

Fortunatus. 570.

Lib. 3. Poëmatum, Hymno de Reſurrectione:

Salue feſta dies, toto venerabilis æuo,
Qua Deus infernum vicit, & aſtra tenet.

Lib. 4. ad Gregorium de Iudæis conuerſis:

Ecce dies aderat, qua Spiritus almus ab alto
Miſſus Apoſtolicis fluxit in ora viris:
Res ſacra ruricolas, vrbanos excitat omnes,
Certatimq́ue aditus ad pia feſta terunt.

Vita S. Mauritij cap. 18. Quidam Belgicus nomine, primo die Paſchatis proprias ſegetes ſeruis proprijs temerario iure mundare præceperat: mancipia autem cùm reniti cœpiſſent, ac dicere contra auctoritatem fore, vt tali die opera agerentur ſeruilia, Dominus eorum, vt id agerent, inuitos coégit. Sed cùm ſegetes ingreſſi lolia, & quæcunque inutilia ſarrire tentaſſent, mox Belgicus oculorum cæcitate percuſſus, cœpta vt deſerent immenſis vocibus coëgit inuitos.

Pelagius Secundus. 580.

Epiſtola 4. ad Epiſcopos Germaniæ, & Galliæ: Sacrum ordinem Romanum, ſacraq́ue conſtituta noſtrorum anteceſſorum ſolerter relegentes: inuenimus has nouem Præfationes in ſacro catalogo tantummodò recipiendas, quas longa retrò veritas in Romana Eccleſia hactenus ſeruauit: vnam in Albis Paſchalibus, aliam de Aſcenſione Domini, tertiam de Pentecoſte, quartam de Natali Domini, quintam de Apparitione Domini, ſextam de Apoſtolis, ſeptimam de Sancta Trinitate, &c.

Concilium Lugdunenſe Secundum. 580.

Cap. 5. Nullus Epiſcoporum Natalem Domini aut Paſcha alibi, niſi ad Eccleſiam ſuam, præter infirmitatis incurſum aut ordinem Regium præſumat celebrare.

Gregorius Turonenſis. 586.

Hiſtoriæ Francorum lib. 5. *cap.* 11. Auitus Pontifex noſte ſancta Pentecoſtes vigilijs celebratis Iudæos baptizans in ſinum matris Eccleſiæ congregauit.

Concilium Matiſconenſe Secundum. 588.

Cap. 1. Cuſtodite diem Dominicam, quæ nos denuò peperit, & à peccatis omnibus liberauit. Nullus veſtrûm litium fomitibus vacet: nullus cauſarum actiones exerceat: nemo ſibi talem neceſsitatem exhibeat, quæ iugum ceruicibus iumentorum imponere cogat. Eſtote omnes in hymnis & laudibus Dei animo corporeq́ue intenti. Si quis veſtrûm proximam habet Eccleſiam, properet ad eandem, & ibi Dominico die ſemetipſum precibus lachrymiſq́ue afficiat. Sint oculi manuſq́ue veſtræ toto illo die ad Deum expanſę: ipſe enim eſt dies requietionis perpetuus, ipſe nobis per ſeptimæ diei vmbram inſinuatus noſcitur in Lege & Prophetis. Iuſtum igitur eſt, vt hanc diem vnanimiter celebremus, per quam facti ſumus, quod non fuimus.

Guntramnus Rex Franciæ. 588.

Epiſtola ad Epiſcopos concilij Matiſconenſis 2. Idcirco huius decreti ac definitionis generalis vigore decernimus, vt in omnibus diebus Dominicis, in quibus ſanctæ Reſurrectionis myſterium veneramur, vel in quibuſcunque reliquis ſolennitatibus, quando ex more, ad veneranda templorum oracula vniuerſę plebis coniunctio deuotionis congregatur ſtudio, præter quod victum præparari conuenit, ab omni corporali opere ſuſpendantur, nec vlla eauſarum præcipuè iurgia moueantur.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 10. *Epiſt.* 3. Dominico die à labore terreno ceſſandum eſt, atque omni modo orationibus inſiſtendum: vt ſi quid negligentius per ſex dies agitur, per diem Reſurrectionis Dominicæ precibus expietur.

Homilia 22. *in Euangelia:* Sicut in ſacro eloquio Sancta ſanctorum, vel Cantica canticorum, pro ſui magnitudine dicuntur: ita Paſchalis feſtiuitas rectè dici poteſt Solennitas ſolennitatum. Ex hac quippe ſolennitate exemplum nobis reſurrectionis datum eſt, ſpes cæleſtis patriæ aperta, & facta ſuperni regni iam iam præſumptibilis gloria.

Homilia 30. *de Feſto Pentecoſtes:* Penſate fratres poſt incarnationem vnigeniti Filij Dei qualis ſit hodierna ſolennitas de aduentu Spiritus ſancti: ſicut enim illa, ita & hæc eſt honorabilis. In illa quippe Deus in ſe permanens ſuſcepit hominem, in iſta homines facti ſunt per adoptionem Dij.

Concilium Antiſiodorenſe. 614.

Cap. 11. Non licet in Vigilia Paſchæ ante horam ſecundam noctis vigilias expedire: quia in illa nocte non licet poſt mediam noctem bibere, nec in Natali Domini, nec in reliquis ſolennitatibus.

Cap. 16. Non licet die Dominico boues iungere, vel alia opera exercere.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De officijs Eccleſiaſticis lib. 1. *cap.* 24. Dominicum diem Apoſtoli ideò religioſa ſolennitate ſanxerunt, quia in eo Redemptor noſter à mortuis reſurrexit: quiq́ue ideò Dominicus appellatur, vt in eo à terrenis operibus, vel à mundi illecebris abſtinentes, tantùm diuinis cultibus ſeruiamus, dantes ſcilicet diei huic honorem & reuerentiam propter ſpem reſurrectionis noſtræ, quam habuimus in illa.

Cap. 25. Natalis dies Domini ea de cauſa à Patribus votiuæ ſolennitatis inſtitutus eſt, quia in eo Chriſtus pro redemptione mundi naſci corporaliter voluit, &c. Hæc eſt ergo Dominicæ Natiuitatis magna ſolennitas, hæc eſt diei huius noua & glorioſa feſtiuitas, aduentus Dei ad homines factus. Itaque dies iſte pro eo, quòd in eo natus eſt Chriſtus, Natalis dicitur: quemq́ue ideò obſeruare per reuolutum circulum anni feſta ſolennitate debemus, vt in memoriam reuocetur, quòd natus eſt Chriſtus.

Cap. 26. Epiphaniorum diem proinde feſta ſolennitate viri Apoſtolici ſignauerunt, quia in eo per ſtellam eſt Saluator oſtenſus, quando inuenerunt Magi Chriſtum in præſepio iacentem, & adorauerunt eum. Ideo ergo diem hunc annua celebritate ſacrauerunt, vt mundus agnoſcat Deum, quem elementa cælitus prodiderunt.

Cap. 27. Dies Palmarum ideò celebratur, quia in eo Dominus & Saluator noſter, ſicut Propheta cecinit, tendens Hieroſolymam, aſello ſediſſe perhibetur. Zach. 9. Matt. 21.

Cap. 28. Cœna Domini, hæc eſt quinta Feria vltimæ hebdomadis Quadrageſimæ, quando Dominus & Saluator noſter, poſt typicum illud Paſcha completum, ad verum Paſcha tranſiens, myſterium corporis & ſanguinis ſui primum Apoſtolis tradidit.

Cap.

Cap. 29. Paraſceue, id eſt, ſexta Sabbati, ideo in ſolennitate habetur, quia eo die Chriſtus myſterium crucis expleuit, propter quod venerat in hunc mundum.

Cap. 30. Sabbati Paſchalis veneratio hinc celebratur, pro eo quòd eodem die Dominus in ſepulchro quieuit.

Cap. 31. Iam verò Paſchale ſacramentum, quod nunc in Saluatoris noſtri myſterium manifeſtiſſimè celebratur, in veteri Teſtamento figuraliter primum geſtum eſt, quando agno occiſo, Paſcha
rod.13. celebrauit populus Dei in Ægypto, cuius figura in veritate completa eſt in Chriſto, qui ſicut ouis ad occiſionem ductus eſt. Cuius quidem diem Paſchalis reſurrectionis, non ſolùm pro eo celebramus, quòd in eodem à mortuis reſurrexit, ſed etiam pro alijs ſacramentis, quæ per eundem ſignificantur, &c. Quòd anniuerſarius dies Paſchalis non ad eundem diem anni redit, ſicut dies quo creditur Dominus natus, hoc fit propter Dominicum diem & lunam. Manifeſtum eſt enim, quo die Dominus crucifixus ſit, & in ſepulchro fuerit, & reſurrexerit. Adiuncta eſt enim ipſorum dierum obſeruatio per Nicænum Concilium vniuerſo orbi Chriſtiano, & perſuaſum, eo modo Paſcha celebrari oportere, vt non ſolùm lunam Paſchalem, ſed & diem Dominicum, in quo reſurrexit Dominus à mortuis, expectare debeamus. Inde eſt quòd ad eundem diem anni non reuertitur Paſcha. Nam Iudæi tantundem ſemper menſem nouorum & lunam obſeruant. Diem autem addendum Patres noſtri cenſuerunt, vt & noſtra feſtiuitas à Iudæorum feſtiuitate diſtingueretur.

Cap. 32. Aſcenſionis Dominicæ ſolennitas ideò celebratur, quia eodem die poſt mundi victoriam, poſt inferni regreſſum, Chriſtus aſcendiſſe memoratur ad cælos. Quæ feſtiuitas ideò per reuolutum circulum annorum celebratur, vt humanitas aſſumptæ carnis aſcendens ad dextram Patris in memoriam reuocetur.

Cap. 33. In nouo Teſtamento Pentecoſte cœpit, quando aduentum S. Spiritus, quem Chriſtus promiſit, exhibuit, quem ait non eſſe venturum niſi ipſe aſcenderet in cælum. Aduentus itaque S. Spi-
t. 2. ritus de cælo ſupra Apoſtolos in varietate linguarum diffuſa, ſolennitatem tranſmiſit in poſteros, eaque de cauſa Pentecoſte celebratur, & dies ipſe proinde inſignis habetur.

Ionas Monachus. 640.

Vita S. Columbani cap. 9. Solebat vir ſanctus cùm Dominicæ diei aut quorumlibet Sanctorum ſacratæ ſolennitates aduentarent, ab aliorum ſocietate ſeparatus, in loca abdita ſe recipere, & longioris ſpatij eremi ſecreta expetere, vt ſolida & tranquilla mente, abſque curarum inquietudine, ſolus orationi vacaret, & religioni omni conatu intendere.

Concilium Toletanum Quartum. 643.

Cap. 4. Placuit vt ante tres menſes Epiphaniarum Metropolitani Sacerdotes literis ſe inuicem inquirant, vt communi ſcientia edocti, diem Reſurrectionis Chriſti comprouincialibus ſuis inſinuent, & vno tempore celebrandum annuntient.

Concilium Cabilonenſe primum. 658.

Cap. 18. Licet generaliter ab omnibus Catholicis, & Deum timentibus, diem Dominicum, prima Sabbati conuenit obſeruare, & ſicut ſuperius in canonibus eſt ſtatutum: non aliquid noui condentes, ſed vetera renouantes inſtituimus, vt in ipſo die Dominico ruralia opera, id eſt, arare, meſſes metere, exactus facere, vel quidquid ad ruris culturam pertinet, nullus penitus præſumat: quod qui inuentus fuerit faciens, ſub diſciplina diſtrictionis omnimodis corrigatur.

Concilium Toletanum Decimum. 659.

Cap. 1. De celebritate feſtiuitatis Dominicæ Matris cùm nihil fidei ſinceritas per diuerſitatem aduerſum incurrat, & vnitatem Catholicæ regulæ varietas nulla decerpat, eſt tamen, quod niſi temporum vnitate ſeruetur, & diſſidium indiſciſſæ vnitati parturiat, & Sacramentorum vnitate conſtare non valeat. Hinc eſt enim quòd Paſchale feſtum vno die celebramus, & tempore, ne in Iudaicum decidamus errorem. Hinc aduentum S. Spiritus, poſt reſurrectionem Domini, niſi expectemus tempore definito dierum & numero, non poſſumus impleri eiuſdem Spiritus dono: quoniam ſi careat plenitudinis numero, carere poteſt & myſterij ſacramento. Hinc Natiuitatis Dominicæ ſacrum, quo euidenter de vtero virginali Verbum prodijt caro factum, abſque dubio ſeruat & temporis curſum, & repræſentat ſpeciale diei monumentum Si ergo natiuitatis & mortis huius incarnati Verbi dies abſque immutatione ita certus habetur, vt abſque diuerſitate in toto terrarum orbe ab omni Eccleſia concorditer celebretur: cur non feſtiuitas glorioſæ matris eius eadem obſeruantia vno ſimul vbique die ſimiliqúe habeatur honore? &c. Natiuitas Saluatoris noſtri die 8. Kalend Ianuar. ſicut mos eſt, ſolennis in omnibus habeatur.

Audoenus. 660.

Vita S. Eligij lib. 2. cap. 2. Eo tempore, quo apud Gallias à cuncto populo Rogationes celebrantur, conuenientes ſimul die Dominica ante Litanias, inter cateruas populi, inter agmina clericorum, inter choros pſallentium conſecrati ſumus.

Cap. 16. Diem Dominicum pro reuerentia reſurrectionis Chriſti abſque vllo ſeruili opere colite, Sanctorum ſolennitates pio affectu celebrate.

Adamnanus. 680.

Lib. de locis ſanctis: In die Aſcenſionis Dominicæ per annos ſingulos Miſſa peracta, validi flaminis procella deſurſum venire conſueuit, & omnes, qui in Eccleſia adfuerint, terra proſternere.

Aldhelmus. 680.

De Laudibus Virginitatis cap. 21. Tempore quodam, cùm ſacroſancta Paſchalis ſolennitas intra ſpeleum celebraretur, & plures ad viri Dei ſpeluncam, velut examen ad aluearium, pro feſtiuitate frequentanda certatim glomerarentur: qua peracta ſolitæ frugalitatis dapibus ſaginantur, tum fuſis precibus, Dei patrocinium fideliter implorant: & pro foribus veſtibuli tantas delitiarum affluentias ſolita pietate Chriſtus famelicis ſuis tam vbertim contulit, vt vſque ad Pentecoſten, quæ ſeptenis hebdomadarum curriculis calculatur, diuinitus allata epularum ſtipe, quotidie affatim paſcerentur.

Beda. 700.

De ratione temporum cap. 6. Ferias habere clerum primus Papa Siluester edocuit: cui ſoli Deo vacanti nunquam militiam vel negotiationem licuit exercere mundanam. Et quidem diem, qua & lux principio facta eſt, & Chriſti reſurrectio eſt celebrata, Dominicum nuncupauit: quod illi nomen iam primis Eccleſiæ temporibus fuiſſe teſtatur Ioannes, qui dicit in Apocalypſi: *Fui in ſpiritu in Dominica die.*

Homilia in Vigilijs Paſchæ: Vigilias nobis huius ſacratiſſimæ noctis, ſicut ex Euangelica lectione audiuimus, fratres chariſſimi, reſurrectio Domini ac Saluatoris noſtri dedicauit. Iuſtè enim hanc pro eius vigilijs celebramus & hymnis, qui pro noſtro amore in ea dormire in mortem, ac de morte voluit excitari.

Homilia in festiuitate sancta Pentecostes: Quia S. Spiritus hodie, fratres charissimi, celebramus aduentum, debemus ipsi congruere solennitati quam colimus. Hoc etenim ordine tantum festiuitatis huius dignè gaudia celebremus, si nos quoque Domino opitulante aptos reddiderimus, ad quos Spiritus S. venire, & in quibus habitare dignetur.

Auctor Ordinis Romani. 730.

De die S. Paschæ: Die sancto Paschæ induti solennissimis vestimentis, omnes clerici conuenientes ad stationem ad sanctam Mariam maiorem, primitus cantent Tertiam.

Alcuinus. 750.

De Diuinis Officijs cap. 1. de Natiuitate Domini: Sacratissima huius diei Natiuitas ideò dicitur, quòd in ea natus est Christus, anno videlicet iuxta Hebraicam veritatem à conditione mundi 3912.

Cap. 3. de Octaua Domini: In hac octaua die circumcisus est. Iste dies octauus omnem plenitudinem in se obtinet, & est perfectus numerus. Ipse est enim dies Dominicus, & dies Resurrectionis Domini. Vnde verò initium sumpserit, liber Leuiticus pandit: *Dies*, inquit, *octauus erit celeberrimus, atque sanctissimus.*

Cap. 5. de Theophania: Solennitas hæc sacratissima, quæ à Græcis Theophania vel Epiphania nuncupatur, Latinè verò apparitio, seu ostensio, vel manifestatio interpretatur, multimoda in se continet mysteria, &c.

De S. die Paschæ cap. 20. Die sancto Paschæ in Introitu per ora Prophetarum præsentat se Christus in Ecclesia Patri suo, dicens: *Resurrexi.* Oratio prima monstrat aditum regni cælestis apertum nobis esse, per capitis nostri resurrectionem, &c.

Carolus Magnus. 780.

Lib. 1. cap. 164. Hæ festiuitates per omnia venerari debent: Natalis Domini, Octaua Domini, Epiphania, Octaua Epiphaniæ, Paschæ dies octo, Litania maior, Ascensio Domini, Pentecoste.

Lib. 1. cap. 81. Statuimus quoque secundùm quod in lege Dominus præcepit, vt opera seruilia diebus Dominicis non agantur, sicut & bonæ memoriæ genitor meus in suis Synodalibus edictis mandauit, quòd nec viri ruralia opera exerceant, id est nec in vinea colenda, nec in campis arando, nec in metendo, vel fœnum secando, vel sepem ponendo, &c. Sed tria carnalia opera licet fieri diè Dominico, id est hostilia carra, vel victualia, & si fortè necesse erit corpus cuiuslibet duci ad sepulchrum. Item fœminæ opera textilia non faciant, nec capulent, vestitus non consuant, vel acupictile faciant: nec lanam carpere, nec linum battere præsumant, nec in publico vestimenta lauare, nec veruices tondere habeant licitum, vt omnimodis honor & requies diei Dominicæ seruetur. Sed ad Missarum solennia ad Ecclesias vndique conueniant, & laudent Dominum pro omnibus bonis, quæ nobis in illa die fecit.

Lib. 5. cap. 188. Si quis die Dominico opera seruilia fecerit liber homo, si bouem iunxerit, & cum carro ambulauerit, dextrum bouem perdat. Et si alia, quæ canonica auctoritate prohibita sunt, seruilia fecerit opera, sacerdotibus illa emendet, sicut de reliquis negligentijs iudicibus emendari solet: & ab ipsis sacerdotibus pœnitentiam iuxta modum culpæ accipiat. Similiter & de præcipuis festiuitatibus obseruari placuit. Quòd si sacerdotes eos nequiuerint corripere, tunc à iudicibus ad sacerdotes adducantur, eisque obedire omnibus faciant.

Lib. 6. cap. 202. Placuit vt fideles diem Dominicum, in quo Dominus resurrexit, omnes venerabiliter colant. Nam si pagani ob memoriam & reuerentiam Deorum suorum quosdam dies colunt, & Iudæi more carnali Sabbatum carnaliter obseruant, quanto magis à Christianis iste dies honorificè colendus est?

Concilium Foroiulense. 790.

Cap. 13. Diem Dominicum inchoante noctis initio, id est, *vespere Sabbati, qua in prima lucescit Sabbati*, quando lignum insonuerit, vel hora est ad Vespertinum celebrandum officium, non propter honorem Sabbati vlumi, sed propter sanctam illam noctem primi Sabbati, hoc est, Dominici diei, cum omni reuerentia & honorifica religione venerari omnibus mandamus Christianis, abstinere primùm omnium ab omni peccato, & ab omni opere carnali, etiam à propriis coniugibus, & ab omni opere terreno, & nihil aliud vacare, nisi ad orationem: concurrere ad Ecclesiam, cum summa mentis deuotione, &c.

Leges Baiuariorum. 800.

Cap. 9. Si quis die Dominica operam seruilem fecerit liber homo, id est, si bouem iunxerit, & cum carro ambulauerit, dextrum bouem perdat: si autem fœnum ficcauerit vel collegerit, aut messem ficcauerit aut collegerit, aut aliquod opus seruile fecerit die Dominico, corripiatur semel vel bis, & si non emendauerit, rumpatur dorsum eius quinquaginta percussionibus. Si iterum præsumpserit operari die Dominico, auferatur de rebus suis tertia pars: si non cessauerit, perdet libertatem suam. Seruus pro tali crimine vapuletur; & si non emendauerit, manum dextram perdat. Quia talis causa vitanda est, quæ Deum ad iracundiam prouocat, & exinde flagellemur in frugibus, & hoc vitandum est die Dominico.

Concilium Arelatense Quartum. 813.

Cap. 16. Ne in Dominicis diebus publica mercata, neque causationes, disceptationesque exerceantur, & penitus à rurali & seruili opere cessetur, his solummodò peractis, quæ ad Dei cultum & seruitium pertinere noscuntur.

Concilium Turonense Tertium. 813.

Cap. 40. Interdicatur, ne mercata & placita vsquam fiant die Dominica, qua oportet omnes Christianos à seruili opere, in laude Dei & gratiarum actione vsque ad vesperam perseuerare.

Concilium Moguntinum. 813.

Cap. 36. Festos dies in anno celebrare sancimus, hoc est diem Dominicum Paschæ, cum omni honore & sobrietate venerari: simili modo totã hebdomada illa obseruari decreuimus, diem Ascensionis Domini pleniter celebrare. Item Pentecosten similiter, vt in Pascha.

Cap. 37. Omnes dies Dominicos cum omni veneratione decreuimus obseruari, & à seruili opere abstinere, & vt mercatus in eis minimè fit, nec placitum, vbi aliquis ad mortem vel ad pœnam iudicetur.

Haymo. 820.

Homilia in die sancto Natiuitatis Domini: Dominicæ Natiuitatis diem, qua temporaliter natus est, annua reuolutione colentes, libet oculos mentis ad contemplandam naturam diuinitatis conuertere.

Ludouicus & Lotharius Impp. 830.

Legum Francicarum lib. 2. cap. 7. Vt dies Dominicus, sicut decet, honoretur & colatur, omnes studeant, & vt liberius fieri possit, mercata & placita à Comitibus, sicut sæpe admonitum fuit, illo die prohibeantur.

Lotharius Imperator. 830.

In legibus Alemannorum titulo 39. Die Dominico nemo opera seruilia præsumat facere: quia hoc lex prohibuit, vt Scriptura sacra in omnibus interdicit. Si quis seruus in hoc vitio inuentus fue-

rit, vapulet fustibus : liber autem corripiatur, vsque ad tertiam vicem.

Concilium Parisiense. 820.

Lib. 1. cap. 50. Nullo modo diuinæ auctoritati concordat, quòd religio Christiana, sicut à sanctis Patribus traditum accepit, & Ecclesiæ auctoritas se habet, diem Dominicum in quo auctor vitæ à mortuis resurrexit, reuerenter, venerabiliterq; non colit. Vtcunque enim à quibusdam Dominis venerando custodiri videtur, sed à conseruis seruitio eorum pressis, perrarò debito honore coli inuenitur. Paganis autem moris fuit, ob memoriam & reuerentiam Deorum suorum dies colere. Nam & Iudæis carnalibus moris est, Sabbatum carnaliter obseruare. Christianorum porrò religiosæ deuotionis, quæ (vt creditur) ex Apostolorum traditione, imò Ecclesiæ auctoritate descendit, mos inoleuit, vt ob memoriam Dominicæ resurrectionis, diem Dominicum venerabiliter atque honorabiliter colat : quoniam eo die Deus lucem mundi cõdidit, eo die Christus à mortuis resurrexit, eo die Paracletum Spiritum sanctum Apostolis misit de cœlis : eo die, vt à quibusdam Doctoribus traditur, manna pluit de cœlo. Hæc & his similia liquidò demõstrant, hunc diem cæteris diebus celebriorem, & venerabiliorem fore, &c. Multi nostrorum visu, multi etiam quorundam relatu didicimus, quosdam in hac die ruralia opera exercentes, fulmine interemptos, quosdam artuum contractione mulctatos, quosdam etiam visibili igne corporibus ossibusq; simul sub momento absumptis, in cinereḿue subitò resolutis, pœnaliter occubuisse. vt multa alia terribilia iudicia extitérunt, & hactenus existunt : quibus declaratur, quòd Deus in tantæ diei dehonoratione offendatur.

Rabanus Maurus. 850.

Lib. 2. Instit. cap. 42. Dominicum diem Apostoli ideo religiosa solenni.ate sanxerunt, quia in eo Redemptor noster à mortuis resurrexit, &c. *vt supra ex Isidoro.*

Nicolaus Primus. 860.

Ad consulta Bulgarorum cap. 10 Dominico die à labore terreno cessandum est, atque omnimodo orationibus insistendum, vt quod negligenter per sex dies agitur, per diem resurrectionis Dominicę precibus expietur.

Concilium Triburiense. 895.

Cap. 35. Secundùm sanctorum statuta Patrum, in hoc sancto præiudicamus concilio, vt nullus Comes, nullusq; omninò secularis, diebus Dominicis placitum habere, sed nec populum illo præsumat coërcere : quia inde irascitur Deus, cùm tantùm suo sancto seruitio debet populus desudare, inueniatur lites & contentiones frequentare. Diebus verò Dominicis vigilijs & orationibus insistendum, & ad Missas cuilibet Christiano cum oblationibus est currendum, & tantummodo Deo vacandum.

Regino Prumensis. 920.

De anno 718. Eodem Anno Pipinus celebrauit Natalem Domini in Longobare, & Pascha in Topilia.

De anno 762. Pipinus celebrauit Natalem Domini in villa Gentiliaco, & Pascha similiter.

Concilium Dingelfingense. 930.

Apud Auentinum lib. 3. Annalium : Festo die solis, otio diuino intentus profanis negotijs abstineto. Qui hoc die vehiculariam aut huiusmodi operam fecerit, iumenta eius publica sunto : si contumax perrexerit, in seruitutem redigatur.

Fridegodus. 950.

Vitæ S. Audoëni cap. 13. Pauperculus quidam cùm die Dominico contra vsum ecclesiasticum opus seruile exerceret, atque in mola farinam conficeret, manum, qua lapidem molarem circumagebat, repentè aridam & inutilem sensit. Nam pollex eius adeò affligebatur superiori illius parte, vt sanguis inde promanaret, ipsumq; lignum, quo mola versabatur, inter pollicem & palmam tamen strictè tenebatur, vt nullo pacto inde posset auelli. Procidens ergo ille pauper ad pedes sancti viri, miseriam suam ei lachrymabundus exponit, simul etiam culpam suam & negligentiam confitetur. At vir beatus contractæ manui signum sanctæ crucis imprimit, & pristinæ seruire consuetudini, naturæq; institutum exercere iubet : pauperem nihilominus admonens, vt Dominicis & Festis diebus potius ad Ecclesiam veniat, verbum Dei audiat, opere impleat, sanctam communionem percipiat, quàm molã versat, aut vllum prorsus seruile opus, sine summa necessitate, exerceat. Si enim Iudæi, inquit, decreta legis, per Mosen datæ, tanta diligentia custodiunt : quanto magis conuenit Christianos præcepta Euangelij, per Christum promulgata, feruenter & audire, & custodire. Sicut ergo Iudæi nullum seruile opus faciunt in Sabbato : ita Christiani in die Dominicæ Resurrectionis debent ad Ecclesiam conuenire, verbum Dei auribus percipere, mente retinere, & ab opere seruili abstinere.

Otto Primus. 910.

In legibus titulo 3. de Feriis : In Natiuitate Domini, in Epiphania, in statutis ieiuniorum diebus, in Pascha, in Ascensione Domini, in Pentecoste, in Dominicis diebus, vt hæ solennitatis, quæ sunt Christianorum, cùm omni vigilantia celebrentur, seruilia opera penitus prohibemus.

Stephanus Monachus. 990.

In historia de inuentione S. Maurini : Superueniente sacratissima Paschalis gaudij solennitate, vehemẽti oculorum dolore cœpit fatigari.

Fulpertus Carnotensis. 1000.

Hymno in die Paschatis : Chorus nouæ Ierusalem:

Nouam mihi dulcedinem
Promat, colens cum fœtus
Paschale festum gaudijs.

Petrus Damianus. 1050.

Tractatu de Ordine Eremitarum, & facultatibus Eremi sanctæ Auellanæ : Ab octauis Dominicæ Resurrectionis vsq; ad diem sanctum Pentecostes, quatuor dies per hebdomadam ieiunatis : præter Dominicum verò diem, de cuius reuerentia nullus addubitat, tertia Feria, & quinta Feria, bis in die reficitis, &c. Solebant hic quidam & Dominicis diebus vtriusque Quadragesimæ coctionibus abstinere, quod nos ob reuerentiam sacræ diei, prohibere curauimus.

Ivo Carnotensis. 1100.

Sermone de Circumcisione Domini : Dominici natalis hodie diem celebramus octauum, in quo puer Iesus à parentibus carnis suæ carnale suscepit Circuncisionis sacramentum, &c. Quoties ergo festiuitatem istam annuis recursibus frequentamus, & secundùm fidem gestorum, quæ de Christo leguntur, honoremus, vt eadem ad morum iustificationem & ædificationem referentes fidem firmã comprehendere mereamur.

Sermone de Epiphania : Hunc Epiphaniarum diem maiores nostri tribus de causis haberi sanxerunt solennem. Prima causa contigit, quia hodiernum diem declarat Euangelium, quando noua stella Oriente, ortum veri luminis indicante, Magi in Orientis partibus excitati Hierosolymam venerunt. Alia huius festiuitatis ratio est, quòd Iesus, impleto trigesimo ætatis anno, in Iordanem ve- Luc. 3.

nit,& à Ioanne baptizatus Dei Filius declaratus est. Tertia huius festiuitatis causa est, quòd Dominus anniuersaria baptismi sui die coram positis discipulis suis bonum coniugale sua præsentia & signorum suorum initio comprobauit, & quod in nuptijs aquam in vinum mutauit.

Sermone in die Paschatis: Cùm cæteræ festiuitates in recordatione gestarum rerum lætitia spirituali fidelium mentes afficiant, in Christi resurrectione, simili ratione, corda simul lætantur & corpora: quia Christo resurgente homo noster interior à morte peccati ei consuscitatus est, & exteriori spes suæ resurrectionis probatissimo argumento confirmata est. Idcirco hæc solennitas ad anniuersarium diem suum non recurrit, sicut reliquæ solennitates, in quibus præteritorum tantùm fit recordatio: sed huius obseruantiæ dies Dominica deputatur, & lunæ decursus post plenilunium vicinum AEquinoctio vernali. Dominica enim dies, quæ octaua est, & Dominicam congruè repræsentat resurrectionem, quæ eo die facta est, & nostram præfigurat, quæ post septenariam huius temporis volubilitatem futura est.

Sermone de Ascensione Domini: Hodie, fratres, victoria Christi completa est, hodie triumphalia vexilla eius eriguntur, de spoliatione sua dolet cum Principe suo Tartarus, de restauratione damni sui gaudet cœlestis exercitus.

Petrus Alphonsus. 1100.

Titulo 12. in Dial. Dies Dominica, dies scilicet resurrectionis, quę sua saluationis causa extitit, Christianorum Sabbatum est.

Sigebertus Gemblacensis. 1100.

Vita S. Macloui cap. 7. Paschalis solennitatis mundus agebat lætitiam, quando solet sancta Ecclesia celebrius recolere nostræ Redemptionis memoriam, quæ his diebus completa est, per Passionem & Resurrectionem Dominicam.

Honorius Augustodunensis. 1120.

Sermone de Pascha: Ob magnitudinem huius diei tota hæc septimana pro vna die celebratur. Vnde & quotidie, *Hæc dies*, cantatur. Ideo & hora Vespertina non solito more, sed officio Missæ inchoatur. Quia hæc sacra dies est figura illius magnæ diei, quæ nullo terminatur vespere. Hæc est illa dies vna, melior super millia, in qua & Angelis & hominibus per Christum collata sunt gaudia ineffabilia.

Sermone de Pentecoste: Hæc festiuitas per dies septem celebratur, quia in septem donis Spiritus sanctus veneratur. Quemadmodum Natiuitas Domini est celebris, sic etiam ista festiuitas omnibus fidelibus est solennis.

Bernardus 1130.

In die Ascensionis serm. 2. Solennitas illa, fratres charissimi, glorioſa est, &, vt ita dicam, gaudiosa, in qua & singularis Christo gloria, & nobis spiritualis lætitia exhibetur. Consummatio enim & adimpletio est reliquarum solennitatum, & felix clausula totius itinerarij Filij Dei.

Sermone 4. Si Natiuitatis & Resurrectionis Dominicæ digna deuotione solennia celebramus, hodiernum quoque diem non minus deuotè conuenit celebrari. In nullo siquidem à festiuitatibus illis ista degenerat, sed finis earum & adimpletio est.

Hugo Victorinus. 1130.

Sermone 94. Hodie Paschalis solennitas est, quæ propter sui excellentiam dici potest Solennitas solennitatum, quemadmodum dicitur Canticum canticorum, Deus deorum, Rex regum, Dominus dominantium. Ipsa quippe non solùm aliarum more solennitatum annuatim, vt est hodie, celebratur, verùm & singulis diebus Dominicis continue & singulariter commemoratur.

Alexander Tertius. 1170.

Extra de Feriis. cap. 2. Diebus Dominicis & alijs præcipuis festiuitatibus, siue inter Pascha & Pentecosten, genuum flexio nequaquam debet fieri, nisi aliquis ex deuotione id velit facere in secreto, &c. Præterea festiuitas sanctæ Trinitatis, secundùm consuetudines diuersarum regionum, à quibusdam consueuit in Octauis Pentecostes: ab alijs in Dominica prima ante Aduentum Domini celebrari. Ecclesia siquidem Romana in vsu non habet, quod in aliquo tempore huiusmodi celebres specialiter festiuitatem, cùm singulis diebus, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*, &c. similia dicantur ad laudem Trinitatis pertinentia.

Cap. 3. Licet tam veteris, quàm noui Testamenti pagina septimum diem ad humanam quietem specialiter depurauerit: & tam eum, quàm alios dies Maiestati altissimæ deputatos, nec non Natalitia sanctorum Martyrum, Ecclesia decreuerit obseruanda: & in his ab omni opere seruili cessandum, &c. Indulgemus, vt liceat Parœcianis vestris diebus Dominicis, & alij Festis (præterquam in maioribus anni solennitatibus) si alecia terræ se inclinauerint, eorum ingruente necessitate intendere: ita quòd post factam capturam Ecclesijs circumpositis, & Christi pauperibus congruam faciant portionem.

Gunthernus. 1180.

Lib. 9.

Iustabat veneranda dies, qua Christus ab imo
Ora solo turbæ referens optata fideli,
Victor ab inferna captiuos sede reduxit:
Hanc quanto potuit Matinensis Cæsar in vrbe
Egit honore diem.

Ioannes Belethus. 1200.

De diuinis officijs cap 3. Christiani diem, qui Sabbatum sequitur, Dominicum vocãt, tum propter Christi resurrectionem, tum propter Spiritus sancti è cœlis missionem, vel quia Ioannes Euangelista in sua Apocalypsi sic ipsum nominauit.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In die Ascensionis: Sancta & præclara Dominicæ Ascensionis festiuitas omnium aliarum festiuitatum finis est, & conclusio. Ad hoc enim incarnatus est Christus, ad hoc ascendit in cœlum, vt nos in ipso, & per ipsum ascenderimus ad requiem & gloriam sempiternam.

Thomas Aquinas. 1250.

Prima 2. q. 103. art. 3. Sabbatum, quod significat primam creationem, mutatur in diem Dominicum, in quo commemoratur noua creatura inchoata in Resurrectione Christi, & similiter alijs solennitatibus veteris Legis nouæ solennitates succedunt: quia beneficia illi populo exhibita, significant beneficia nobis concessa per Christum. Vnde festum Phase succedit festum passionis Christi & Resurrectionis: festo Pentecostes, quo fuit Lex data vetus, succedit festum Pentecostes, in quo fuit data lex spiritus vitæ.

Guilhelmus Peraldus. 1255.

In Summa tomo 2. de Superbia, capite de ingratitudine non obseruantium diem Dominicum Notandum ergo, quòd illi, qui Dominicum diem non obseruant, ingrati sunt Deo de creatione mundi, & de hoc, quòd Deus pro eis voluit nasci in valle huius miseriæ, & de beneficio, quod mundo contulit in die Resurrectionis, & in die Pentecostes: quando Spiritum sanctum misit in discipulos suos.

Omnia enim hæc in die Dominica facta sunt, propter quæ dies illa celebris habenda est.

Bonauentura. 1260

In secundum Sententiarum dist. 14. Paschalis solennitas non solùm celebratur in cõmemorationem resurrectionis præteritæ, sed etiam in præfigurationem resurrectionis futuræ.

Guilhelmus Durantius. 1270

In rationali diuinorum lib. 6. cap. 86. Solennitas Paschæ per Antonomasiam dicitur Solẽnitas solennitatum, eò quòd cæteras solennitates huius solennitatis nobilitas antecedit: & omnes dies Dominicæ sunt octauæ huius festi.

Hugo Pratensis. 1300.

Sermone 62. in die S. Pentecostes, de Epistola: Hodie sancta mater Ecclesia vnum de tribus principalibus festis recolit reuerenter & deuotè, ad vnius in Trinitate personæ, videlicet Spiritus sancti reuerẽtiam: in quo ipsius Spiritus visibilem missionem venerabiliter recolimus.

Augustinus Triumphus. 1320.

De potestate Ecclesiastica q. 50. art. 2. Loco diei Sabbati instituta est dies Dominica fidelibus celebranda propter tria: primò, propter significatorũ præeminentiam: secundò, propter signorum factorum excellentiam: tertiò propter temporum conuenientiam. Nam longè melior est & perfectior requies animarum & corporum futura in octaua ætate, quam significat dies Dominica, quæ est octaua dies hebdomadæ.

Ludolphus Saxo Carthusianus. 1330.

Vita Christi part. 8. cap. 15. Specialiter in diebus festiuis quilibet Christianus debet ire ad locum, quẽ elegit Dominus, id est, ad Ecclesiam, non ad theatrum, vel tabernam: debet vacare diuinis laudibus, non choreis & vanitatibus: debet insistere Eleemosynis, non vsuris, vel spolijs: debet intendere bonis operibus, non comessationibus & ebrietatibus.

Parte secunda cap. 69. Magna & solennis valde est solennitas Paschalis, & cæteras præcellit solennitates: Vnde omnes dies Dominici octauæ sunt huius festi: & in eo omnia signa lætitiæ proponuntur. Dignitas quippe Dominicæ diei notatur in hoc, quod fuit prima dierum.

Ioannes Taulerus. 1350.

Sermone 1. in festo Pentecostes: Solennem illam Spiritus sancti missionem, quando illum Deus effudit singulari & notabili modo in electos & Apostolos suos, hodie vbique terrarum sancta recolit & celebrat Ecclesia.

Petrus Aliacus. 1400.

Sermone 2. in festo Pentecostes: Hodie ad celeberrimam Spiritus sancti missionis memoriam solenniter festinamus: hodie faustum illum diem recolimus, quo discipuli Christi repleti sunt Spiritu S.

Thomas VValdensis. 1415.

Tom. 3. tit. 16. cap. 140. Quia inter legalia tunc sublata Sabbati custodia fuit vnũ, planum est tunc intrasse Dominicam loco eius: sicut Baptisma statim loco Circumcisionis. Adhuc enim superstes erat sanctus Ioannes, qui diceret: *Et fui in spiritu die Dominica.* Apoc. 1. cum de Dominica die ante Christi Resurrectionem nulla prorsus mentio haberetur, sed statim post missionem Spiritus sancti lege noua fulgente, in humano cultu sublatum est Sabbatum, & dies Dominicæ Resurrectionis clarescebat Dominica.

Bernardinus Senensis. 1430.

Tomo 2. Ser. 10. de obseruatione Sabbati: Plurima festa vltra diem Dominicam addita sunt ab Ecclesia sancta, & populo Christianorum, vt Christi, & Virginis, & aliorum Sanctorum, quæ obseruanda sunt tum propter præceptum Ecclesiæ, tum propter rememorationem tantorum beneficiorum, quæ nobis à Deo in talibus diebus collata sunt. Sicut est beneficium Natiuitatis Christi, Ascensionis, & consimilium festiuitatum.

Dionysius Carthusianus. 1460.

Ad cap. 1. Apoc. Dominica dies diuinorum occupationibus est deputatus, plus quàm cæteri.

Petrus Apolonius Collatius. 1480.

Solemnis Natalis adest, occurrite puri
Christicolæ, atque animis concelebrate diem.

Baptista Mantuanus. 1500.

Lib. 1 Fastorum, de hebdomadibus, & diebus:

Sed tamen hebdomadas breuiter tractare, diesq;
Ante opus est, quàm Festa manu ad singula vertam.
Cæsar vt in menses diuisit luimus annos,
Ordine sic alio partitus tempora Christus,
Traxit in hebdomadas menses, habet hebdomada aũt
Vna dies septem: Tamen obseruantia venit
Talis ab Hebræis, quibus hoc quoque tempore semper
Septima lux est sacra Deo: nam dicitur olim
Sex opus hoc tantum Deus absoluisse diebus,
Septima lux expers operũ fuit, atque recepit
A requie nomen, sed nos Titana sequentem
Tradidimus Christo, quia tunc rediimus ab Orco
Venit agens longo squalentem carcere turbam.
Ogdoas hic oritur, nam lux octaua recepit
Septima, quem longo cultum perceperat æuo.
Prima dies diuini operis, qua condita lux est,
Est ea qua Christus victo surrexit Auerno;
Et tulit in lucem, fuerant qui nocte sepulti
Tenaria antiquos manes, tunc fulsit in omnes
Lux animas, priscæ legis, qua solueret omne
Credentum de mente chaos, qua ostenderet orbem
Æthereum populis vbi lata fidelibus arua:
Sic antiqua nouis cedunt, sic prisca facessunt
Sabbata, cumq; nouo fiunt noua sæculo ritu,
Ac veluti redeunt conuerso Sabbata gyro,
Sic Domino sacrata dies sine fine recurrit
Semper, vt hebdomadis cursus compleuerit orbem,
Rursus init dictam Domini de nomine lucem.

ARTICVLVS NONVS.

CHRISTI CRVCIS SIGNVM, VEL SOLA FIDELIVM MANV EXPRESSVM, DÆMONIBVS ESSE TERRORI, HOMINIBVS SALVTI: PROPTEREA FRONTEM, OS, PECTVS, OMNIA SACRAMENTA, CIBVM AC POTVM RECTE EO SIGNARI.

NEGANT.

Anno post natũ Christũ

366. IVLIANVS Apostata: *O miseri homines*, inquit, *arma, quæ magnus misit Iupiter, cessatis adorare & colere, & interim Crucis lignum adoratis, imagines illius in fronte & ante domos pingitis.* Cyrillus Alexandrinus lib 6. contra Iulianum.

366. *Præstigiator quidam deducto Iuliano in fanum simulachrorum, & intra eius adyta collocato, fraudulentos dæmones invocat: Quibus specie qua solent apparentibus, metus coegit Iulianum signo crucis frontem suam signare. Dæmones igitur Dominici trophæi cõspicatis figuram, aufugerunt. Tunc præstigiator causa cur fugerent intellecta, Iulianum obiurgat qui se crucis virtutem admirari dixit: nam dæmones (quoniam eius virtutem ferre non poterant) aufugisse: cui præstigiator, ne sic existimes; siquidem non eam ob causam, quam tu affers, formidabant, sed rerum factarum detestatæ se ab oculis nostris removerunt.* Theodoret. hist. Eccles. lib 3 cap. 3.

380. *Messaliani Crucem abominantur.* Constantinus Harmenopulus de sectis.

600. *Armenij non prius Crucem honorant, quàm baptizauerint: in medio ipsius crucis clauum figunt, & sanguine victimæ ungunt.* Nicephorus lib. 18. cap. 53.

630. *Mahometani Crucem abominantur, & Christianos eam adorantes appellant idololatras.* Cedrenus in Heraclio.

800. *Paulitiani cùm in morbum aliquem incidunt, crucem ex ligno confectam sibi ipsis imponunt, deinde si conualuerint, eam perfringunt, conculcant, atque abijciunt. Euangelium nostrum non dubitant adorare, vbi pretiosæ crucis figura non est impressa: non autem in ea parte libri, in qua crucis imago sit.* Euthymius in Panoplia parte 2 titulo 21.

830. *Claudius Taurinensis cruces materiales euertit, & vexillum crucis exhorruit.* Ionas Aurelianensis lib. 1 de cultu imaginum.

1050. *Bogomili crucem despiciunt, quòd in ea Seruator occiderit, dæmones aiunt fictè crucem figere, vt id homines aspicientes, eam magis horrent, tanquam dæmonum inimicam & expultricem.* Euthymius parte 2. Panoplix titulo 23. cap. 14. & 15.

1150. *Petrobrosiani dicunt crucem non esse adorandam, nec venerandam.* Petrus Cluniacensis epist. 1.

1540. Ioannes Brentius in Catechismo explicans Apostolorum Symbolum: *Alij*, inquit, *se solent cruce digitis formata signare, vt hoc signaculo tuti sint à diabolo, & eam à se quàm ab hoste creaturis diabolum abercant, & incantamenta dissoluant: Hæc non est pietas, sed Magia. Et si diabolus hoc facto signo fugerit, fingit se talem crucem metuere, vt homines hac simulatione seducat, & magicam impietatem confirmet. Nam diabolus non pellitur signo crucis manu facto.*

Præfatione ad responsionem Schmidelini contra Hosium, *negat signum crucis esse Apostolicæ traditionis, figmentum appellat: nam eam, sed asinum potius adorandum esse dicit, qui naturalem potius dorso portet crucem: denique omnem hunc Christianum cultum, magiam esse & idololatriam.*

1560. Magdeburgenses centuriæ 3 cap. 10. in Tertulliano: *Signo crucis se signare, à Montanistis originem ducere contendunt.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

Ezechielis 9. v. 4. Et dixit Dominus ad eum. Transi per mediam ciuitatem in medio Ierusalem: & signa Thau super frontes virorum gementium, & dolentium super cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio eius 6. Omnem autem super quem videritis Thau, ne occidatis, & à sanctuario meo incipite.

Matth. 24. 30. Tunc parebit signum filij hominis in cœlo.

ASSE

ASSERVNT LITVRGIÆ APOSTOLIcæ,& diuerſarum Gentium Orientalium.

Liturgia D. Petri: Supplices rogamus ac petimus, *(oſculatur altare)* vti accepta habeas & benedicas, *(ſignet ter ſuper oblata,)* hæc ✠ dona, hæc ✠ munera, hæc ✠ ſancta ſacrificia illibata.

Liturgia D. Iacobi: Deinde ſignacula crucis ſacerdos facit ſuper dona, & ſtans dicit apud ſe: *Gloria in excelſis Deo*, &c. Sacerdos ſignacula faciens crucis ſuper dona dicit: *Sanctus es Rex cælorum.*

Liturgia D Marci: Sacerdos cruce ſignans patinas & calices elata voce dicît: *Credo in Deum*, &c. Ac Populo dicente: *Et incarnatus eſt de Spiritu ſancto*, (crucem facit,) eodemque ſubiungente: *Crucifixus etiam pro nobis*, denuò cruce ſignat) &c. Sacerdos myſteria ſancta crucis ſignaculo ſignat, dicens, &c.

Liturgia Æthiopum: In nomine ✠ Patris ✠ & Filij ✠ & Spiritus ſancti: Domine Deus noſter, Spiritum ſanctum mittere digneris, & iterum ✠ benedic, ſanctifica, &c.

Liturgia D. Baſilij: Tum conuertit ſe Pontifex ad populum, & facit tres cruces ſuper eum; primam in medio, ſecundam ad ſiniſtram partem, tertiam ad dextram.

Liturgia D. Chryſoſtomi: Diaconus accipiens panem, facit in eo cum lanceola crucem, dicens: *In nomine Dei*, &c. Et incidens lanceola ſignaculum panis in quatuor partes, in figuram Crucis dicit: *Hæc*, &c.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtitutionum Apoſtolicarum lib. 8. cap. 12. Igitur Epiſcopus precationem ſilentio faciens, vnà cum ſacerdotibus & ſplendidam veſtem indutus, & ſtans ad altare, & facto manu in fronte trophæo crucis, dicat, &c.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Philippenſes: Princeps mundi huius gaudet, cùm quis Crucem negârit, cognoſcit enim Crucis confeſſionem ſuum eſſe ipſius exitium. Id enim trophæum eſt contra ipſius potentiam: quod vbi viderit horret, & audiens timet, & antequam fabricaretur Crux, ſtudebat vt fabricaretur, cùm autem paranda eſſet crux, tumultuabatur, & pœnitentiam immiſit proditori.

Dionyſius Areopagita. 100.

Eccleſiaſtica Hierarchiæ cap. 2. At verò Pontifex trino crucis ſanctæ ſignaculo vnctionem inchoans, inungendum iam ſacerdotibus toto corpore hominem tradit.

Cap. 5. parte 2. Cuilibet autem ipſorum à benedicente Pontifice crucis imprimitur ſignum, & per ſingulos ſacra prædicatio nominis, conſumiens{que} conſalutatio fit cunctis ſacri Ordinis viris.

Parte 3. Signi vitalis impreſſio omnium ſimul carnalium deſideriorum vacationem, vitamq{ue} ad Dei imitationem effictam ſignat.

Procherus. 120.

De Ioanne Apoſtolo cap. 3. Balneatrix ſpiritu defecta collapſa eſt in terram: quam cùm vidiſſet Ioannes ſic immutatam, apprehendit eam per manum, & erexit, & ſanctæ crucis ſignaculo muniuit, &c.

Cap. 31. Ioannes appropinquans ſanctæ crucis ſigno dixit infirmo: *In nomine D. N. Ieſu Chriſti ſurge, & vade in domum tuam ſanus.* Et continuò ſurrexit æger ſanus.

Iuſtinus. 150.

Dialogo cum Tryphone: Cùm populus bellum gereret aduerſus Amalech, & Naue filius, Ieſu nomine cognominatus, inter primos pugnaret, Moſes ipſe Deum orabat, manibus vtrinque ex paſſis: Exod. 17. Hur autem & Aaron eas toto die ſuſtinebant, ne ipſo defatigato dimitterentur. Nam ſi quicquam remittebatur de ſigno iſto crucem imitante, prout in Moſis literis eſt ſcriptum populus vincebatur: ſin in ſtatu iſto permanebat, Amalech ſuperabatur: Et qui foris erat, per crucem fortis rem præclarè gerebat. Non enim propterea quòd Moſes ita orabat, populus in prælio ſuperior erat: ſed quòd nomine Ieſu in prima acie verſante, ipſe crucis ſignum deſignabat.

Quæſt. 118. Eam ob rem precationis tempore vultu ad Orientem omnes conuertimur: perinde atque dextra manu in nomine Chriſti nos conſignamus, qui ſigillo tali indigent.

Irenæus. 180

Lib. 2. cap. 42. Ipſe habitus crucis fines & ſummitates habet quinque, duos in longitudine, duos in latitudine, & vnum in medio, vbi requieſcit, qui clauis affigitur.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 6. Stromaton: Quemadmodum in Aſtronomia exemplum habemus Abrahami, ita etiam in Arithmetica eundem Abraham: Cùm enim audiſſet abductum fuiſſe Loth captiuum, trecentis decem & octo vernaculis ſuis numeratis hoſtes aggreſſus, vincit maximum numerum eorum. Dicût ergo Dominici quidem ſigni typum, quod ad figuram attinet, eſſe elementum, quod ſignificat trecentos: τῶτα autem ἐτα ſignificare nomen ſalutare. Significare ergo eos eſſe Abrahæ domeſticos, & ei coniunctos, quod ad ſalutem attinet, qui ad ſignum & nomen Domini confugerunt, & ſuperaſſe eos, qui ipſos abducebant in captiuitatem, & plurimas gentes infideles, quæ eos ſequebantur.

Hippolytus. 220.

De conſummatione mundi: Mox cuncti ciborum penuria accedent, atque adorabunt Antichriſtum: quibus dabit characterem in dextra manu & fronte, ne quis dextra ſua pretioſam illam crucem pingat in fronte, &c. Lugebit mare, lugebit aër, lugebit ſol, &c. propter genus humanum: eò quòd omnes defecerint à ſancto Deo, & crediderint impoſtori illi, ſuſcepto characterem impuri illius & hoſtis Dei

loco viuificæ Crucis Saluatoris, &c. Tunc dicet Chriſtus: Signo crucis meæ notati eſtis, ſed hoc animi duritia deleuiſtis.

Origenes. 230.

Homilia ſexta in Exodum: Quid timent dæmones? quid tremunt? ſine dubio crucem Chriſti, in qua triumphati ſunt, in qua exuti ſunt principatus eorum & poteſtates. Timor ergo & tremor cadent ſuper eos, cùm crucis ſignum in nobis viderint fideliter fixum.

In Pſal. 38. *Hom.* 2. Vt ergo non exprobremur ab inſipiente, conuertemus nos ab omnibus iniquitatibus noſtris, ne reprehendens in nobis maculas peccatorum, id eſt, ſuæ voluntatis inſignia, exprobret, & dicat: Ecce hic Chriſtianus dicebatur, & ſigno Chriſti ſignabatur in fronte, meas autem voluntates, & mea chirographa gerebat in corde. Ecce iſte, qui mihi & operibus meis renuntiauit in Baptiſmo, meis rurſus operibus ſe inſeruit, meiſq; legibus paruit.

Homilia 8. in diuerſos Euangelij locos: Filij Dei humilitas, noſtra ſublimitas eſt: Illius crux, noſtra victoria: illius patibulum, noſter triumphus. Gaudentes leuemus hoc ſignum in humeris noſtris, victoriarum vexilla portemus, immortale lauacrum portemus in frontibus noſtris: cùm dæmones viderint, contremiſcent. Qui aurata Capitolia non timent, Crucem timent. In Ezechiele Prophetа, cùm omnes qui miſſus fuerat Angelus occidiſſet, & interfectio cœpiſſet à ſanctis, illi tantummodo ſoſpites reſeruantur, quos litera T, id eſt, Crucis pictura ſignauerat. Exultemus igitur, fratres chariſſimi, & ad Crucis ſimilitudinem ſanctas in cœlum manus leuemus. Cùm ſic nos dæmones armatos viderint, opprimentur.

Homilia 6. in epiſt. ad Romanos: Tanta vis eſt Crucis, vt ſi ante oculos ponatur, & in mente fideliter retineatur, ita vt in ipſam mortem Chriſti intentis oculis mentis aſpiciatur, nulla concupiſcentia, nulla libido, nulla ſuperare poſſit inuidia: ſed continuò ad eius præſentiam totus ille, quem ſupra enumerauimus, peccati & carnis fugatur exercitus.

Euſebius Ceſarienſis. 320.

Vitæ Conſtantini lib. 1. *cap.* 22. Conſtantinus cùm iam ſol ad medium cœlum aſcendiſſet, die in pomeridianum tempus paululum inclinante, dixit ſe crucis ſignum ex lucis ſplendore figuratum, in ipſo cœlo ſoli imminens, manifeſtò oculis aſpexiſſe, inſq; eo inſcriptionem conſignatam, quæ hæc verba complectebatur: *In hoc vince.* &c.

Cap. 24. Imperator ſimulatq; dies illuxit, ſurgens, primum arcanum illud viſum amicis exponit: deinde artificibus, qui aurum & lapides pretioſos affabrè ſculpere nôrant, accerſitis, medio inter illos loco aſſidet: verbis ſigni deſcribit effigiem, eam auro & lapidibus pretioſis imitatione adumbrare mandat. Quam quidem effigiem contigit, vt nos oculis olim contemplaremur. Ipſe enim Imperator, Deo illud largiente, eam nobis oſtendere dignatus eſt.

Cap. 25. Erat autem tali figura fabricata. Haſtile oblongum, erectumq;, auro vndique obductum fuit: quod cornu habuit tranſuerſum ad formam crucis conſtructum. Supra in faſtigio ipſius operis, corona affixa, lapidibus pretioſis, & auro politè circumtexta, &c.

Lib. 3 *c.* 2. Conſtantinus Chriſtum Dei, libero ore & ſermone in omnes diuulgauit: neque ſalutarem eam appellationem, quam continuerat, erubuit: ſed ipſa profeſſione gloriatus, ſe in luce & omnium oculis collocauit: atque interdum vultum ſalutari illa paſſionis ſignauit nota, nonnunquam trophæo illo victorioſo plurimum ſe extulit.

Cap. 3. Quin etiam in tabula depicta, quam in ſublimi ante palatij veſtibula ſuſpenderat, ſe omnium oculis contemplandum propoſuit? ſalutareq; paſſionis inſigne, ſupra caput ipſius locatum, in pictura exprimendum curauit.

Athanaſius. 340.

De Incarnatione Verbi eiuſq; corporali ad nos aduentu: Signo crucis omnia magica compeſcuntur, veneficia ineficacia fiunt, idola vniuerſa deſerta relinquuntur, omnis irrationalis voluptas conquieſcit, &c. Solo ſigno crucis homo vtens dolos dæmonum à ſe propellit, &c. Veniat qui iſtorum dictorum experimentum capere velit, & in ipſis præſtigijs dæmonum, & impoſturis vaticiniorum, & in miraculis Magiæ vtatur ſigno Crucis ab ipſis deriſo, nomenq; Chriſti inuocet, & videbit quomodo eius rei metu dæmones fugiant, vaticinia conquieſcant, magiæ & veneficia irrita iaceant.

In vita Antonij: Solent dæmones rectè Angelos Dei ſe fingere, laudare ſtudium, mirari perſeuerantiam, futura præmia polliceri: quos cùm videritis, tam vos, quàm domos veſtras, crucis armate ſignaculo, & confeſtim ſoluentur in nihilum: Quia metuunt illud trophæum, in quo Saluator aëreas expolians Poteſtates, eas fecit oſtentui, &c. Vos Philoſophi gentiles ſi poteſtis oſtendite, qua contextione verborum gentilitatem Chriſto præponere ſuaſeritis? Crucifixum nominamus, & vniuerſi dæmones, quos vos vt Deos colitis, fugiunt, atque ex obſeſſis corporibus ad primum Dominicæ crucis ſignum fugantur, &c. Adſunt à dæmonibus vexati, vos collectionibus veſtris, & quo vultis malefico carmine, Deos veſtros, quos putatis, expellite: ſi autem non poteſtis, victas ſubmittite manus, & ad Chriſti trophæa confugite, & ſtatim crucifixi credulitatem maieſtatis potentia proſequentur, dixit Antonius, & inuocato nomine Ieſu, cùm vitale ſignum in ſacro numero Trinitatis preſſiſſet in frontibus, vnà cum expulſis dæmonibus vana præſentium Philoſophorum confutata eſt ſapientia.

Baſilius Magnus. 370.

Oratione in Gordium Martyrem: Hæc vbi dixiſſet Chriſti miles, ſe crucis ſigno communit, & animi magna conſtantia, vultu intrepido, colore nuſquam mutato, ad ſupplicium hilaris contendit.

De Spiritu ſancto cap. 27. Si conſuetudines, quæ ſcripto proditæ non ſunt, tanquam haud multum habentes momenti, conemur reijcere, imprudentes & ea damnabimus, quæ in Euangelio neceſſaria ad ſalutem habentur. Quod genus eſt (vt eius, quod primum eſt & vulgatiſſimum, primo loco commemorem:) vt ſigno crucis eos, qui ſpem collocârunt in Chriſtum, ſignemus, quis ſcripto docuit? Nonne à tacita ſecretaq; traditione? Nonne ex doctrina, quam Patres noſtri in ſilentio, quod curioſos & otioſos ſubmouet, ſeruârunt.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catecheſi 4. Non pudeat nos crucis Chriſti. Quòd ſi alquis id occultet, tu manifeſtè ſigna te cruce in fronte: vt dæmones ſignum Regis videntes, trementes procul fugiant. Fac autem hoc ſignum & manducans, & bibens, & ſedens, & ſtans, & loquens, & ambulans, in omni tuo negotio.

Catecheſi 13. Non pudeat nos crucifixum confiteri, ſed in fronte confidenter ſignaculum crucis digitis imprimatur, & in alijs omnibus crux fiat:

In panibus comedendis, & in poculis bibendis, in egreſſu, & ingreſſu: ante ſomnum, recumbendo, & ſurgendo: eundo, & quieſcendo. Magna hæc eſt cuſtodia, quæ propter pauperes gratis datur, ſine labore propter infirmos: cùm à Deo ſit hæc gratia ſignum fidelium, & timor dæmonum: Triumphauit enim de illis in hoc ſigno: Oſtenta illud audacter. Quando enim viderint crucem, recordantur crucifixi: metuunt eum, qui contriuit capita draconis: neque propterea, quòd eſt gratuitum, contemnas hoc ſignaculum, ſed ideo magis venerare benefactorem.

Ephræm. 370.

Ad Monachos Paræneſi 2. Crucem fronti impreſſam tenentes, ſpectaculum diabolo tremendum habebitis, honorantes iuſtitiam, caſtimoniamque ſeruantes, iam incolæ Paradiſi euaſiſtis.

De armatura ſpirituali ad Monachos religioſos: Vice ſcuti, Crucis ſigno te ipſum muni, ſignans eo membra tua omnia, & cor tuum. Neque verò ſola manu te ſignes, ſed etiam animo, & ſtudia tua, & ingreſſum tuum, & exitum tuum in omni tempore: ieſtionem quoque tuam, & reſurrectionem tuam, & lectulum tuum, & quæcunque pertranſis ſigna primùm in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Validiſſima quippe eiuſmodi armatura eſt, nullusq; tibi vnquam nocere poterit, ſi ea munitus fueris. Nam ſi quis terreni regis ſignaculum defert, eum lædere nullus audeat: quanto magis nos, qui tale cæleſtis Imperatoris ſignum ferimus, neminem metuere debemus?

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione tertia, quæ eſt in Iulianum apoſtatam: Deſcendebat (*Iulianus*) in quoddam adytum pleriſque inacceſſum & horrendum, comitem eum habens, qui multis adytis dignus erat, hoc eſt, hominem in huiuſmodi rebus ſapientem, vel potius ſophiſtam. Nam hoc quoque apud ipſos diuinationis genus eſt, vt in caliginoſo quodam ſpecu cum ſubterraneis dæmonibus ob res futuras congrediantur: ſiue quia tenebris magis oblectantur, (vt qui ipſi tenebræ quoque ſint, ac tenebrarum vitij artifices,) ſiue quia piorum hominum, qui in terra ſunt, ſocietatem & congreſſum fugiunt, ex ijſque infirmiores redduntur. Vt autem egregium virum progredientem terrores adoriri cœperunt, ac ſubinde plures ac formidabiliores, (ſonos quoſdam inſuetos, aiunt, tetrosque odores, atque ignea ſpectra, & neſcio quas nugas & deliramenta) rei nouitate perculſus, (harum enim rerum ſtudium ſerò amplexus fuerat,) ad crucem vetusq; remedium confugit, hocque ſe aduerſus terrores confignat, eumque, quem perſequebatur, opitulatorem adſciſcit. Ac quæ ſequuntur, magis tremenda. Valuit ſignaculum, cedunt dæmones, pelluntur timores. Quid deinde? Reſpirat malum: rurſus audaciam concipit, rurſus aggreditur, rurſus eidem terrores vrgent: rurſus ſignum adhibetur, ac dæmones conquieſunt.

Oratione 19. qua eſt oratio funebris in laudem patris defuncti: Viſum eſt matri, me, quem chariſſimum habebat, noctu repentè ſuperuenientem, cum caniſtro, panibuſque inprimis candidis pro meo more benedictis, atque cruce conſignatis, eam aluiſſe, ſicque conualuiſſe, ac vires collegiſſe.

Carmine ad Nemeſium:

Nec mirum, namque ipſe etiam, ſors inclyta Chriſti
Prolato ipſius vel ſolo nomine ſæpè,
Dæmones eiecti, ſtridentes atque gementes,
Clamantq; Dei robur dominantes Olympo.
Aëra vel medium ſigno crucis ipſe notauit,
Illuſtremq; tulit typus hic ex hoſte triumphum,
Moſis vt in manibus ſancta pro gente precantis.
Quis det vt excelſam in ſpeculam ſubuectus ad omnes
Terrena de gente ſatos poſſim iſta tonare?

Carmine Iambico 18. ad Diabolum:

Dæmon me adiſti peſſime, at repreſſus es.
Vt fumus eſt mi viſus, ignem protinus
Senſi: Draconem prodidit fœtens odor.
Crucem at, mea quæ præſes eſt vitæ, tibi
Oppono, mundum quæ Deo totum ligat.
Hanc pertimeſcens cede, nec rurſus redi.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 30. contra Ebionitas: Ioſephus quidam apud Iudæos Patriarcha factus Chriſtianus, accepto vaſe aquæ coram omnibus, magna voce crucis ſignaculum proprio ſuo digito vaſi impoſuit, & inuocato nomine Ieſu, ſic dixit: In nomine Ieſu Nazaræi, quem crucifixerunt patres mei, fiat virtus in hac aqua ad reprobrationem omnis incantationis ac magiæ, &c. quo facto protinus diſſoluta ſunt incantamenta omnia, &c.

Gregorius Nyſſenus. 380.

De S. Gregorio Thaumaturgo, cap. 8. Cùm ſubijſſet templum, quo dæmones colebantur, illos quidem confeſtim exterruit Chriſti nominis inuocatione: Figura autem crucis aëre expiato, qui erat inquinatus nidoribus, illic remanſit totam noctem pro more orationibus & hymnis decantandis vigilans.

Cap. 20. Ille ſe ſignaculo crucis muniens, & Chriſti nomen inuocans, domos peruaſit illæſus.

De ſorore Macrina, cap. 18. Hæc dicens, oculis, & ori, & cordi crucis ſignum appoſuit.

Theodoſius & Valentinianus AA. 400.

L. vn. C. Nemini licere ſignum Saluatoris Chriſti humi, vel in ſilice, vel in marmore, aut inſculpere, aut pingere: Cùm ſit nobis cura diligens per omnia ſuperni numinis religionem tueri: ſignum Saluatoris Chriſti nemini licere, vel in ſolo, vel in ſilice, vel in marmoribus humi poſitis inſculpere, vel pingere: ſed quodcunque reperitur, tolli, grauiſſima pœna mulctando eos, qui contrarium ſtatutis noſtris tentauerit, ſpecialiter imperamus.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Demonſtratione aduerſus Gentiles, quòd Chriſtus ſit Deus: Veruntamen hoc maledictum, hoc abominabile, hoc extremi ſupplicij ſymbolum, Crux diadematibus & coronis clarius factum eſt. Neque enim ſic regia corona ornatur caput, vt cruce, quæ omni cultu dignior, & quam omnes prius abhorrebant, eius figuram tantopere quærunt: atque adeò vbique ea inuenitur apud Principes, apud ſubditos, apud mulieres, apud viros, apud virgines, apud nuptas, apud ſeruos, apud liberos: ſubinde omnes ea ſe ſignant, inſcribendo in nobiliſſimum membrum noſtrum. In fronte enim noſtra quaſi in columna quotidie figuratur. Sic in ſacra menſa, ſic in ſacerdotum ordinationibus, ſic iterum cum corpore Chriſti in myſticis cœnis fulget. Hanc vbique celebrari videri licet, in domibus, in foro, in ſolitudine, in vijs, in montibus, in collibus, in vallibus, in mari, in nauigijs, in inſulis, in lectis, in veſtibus, in armis, in thalamis, in ſympoſijs, in vaſis argenteis, in aureis, in margaritis, in murorum picturis, in corporibus brutis malè affectis, in corporibus à dæmonijs obſeſſis, in bellis, in pace, in diebus, in noctibus, in delicatorum choreis, in monachorum ordinibus: adeò certatim donum hoc mirabile rapiunt omnes. Mira eſt hæc gratia, nullus confunditur, nullus erubeſcit, cogitans quòd maledictæ mortis ſymbolum fuerit: ſed omnes ipſo magis ornantur, quàm diademata coronis, vel multis gemmatis

monilibus & torquibus. Et non ſolùm non fugitur, ſed & deſideratur, & adamatur, & omnes de ea ſolliciti ſunt, & vbique fulget, & ſparſa eſt in parietibus domorum, in culminibus, in libris, in ciuitatibus, in vicis, in locis quæ habitantur, & quæ non habitantur.

Homilia 55. *in Matthæum*: Sed veluti coronam, ſic læto animo Chriſti Crucem circumferamus. Omnia enim, quę ad ſalutem noſtram conducunt, per ipſam conſummantur. Nam cùm regeneramur, crux Domini adeſt: cùm ſacratiſsimo alimur cibo, cùm in Ordine conſecrandi ſtatuimur, vbique ac ſemper id victoriæ inſigne nobis aſſiſtit. Quapropter & in penetralibus, & in parietibus, & in feneſtris, & in fronte quoque ac mente, magno ſtudio crucem inſeramus. Id enim ſalutis noſtræ, id communis libertatis, id manſuetudinis atque humilitatis Domini ſignum eſt. Quando igitur cruce te ſignas, vniuerſam tecum crucis cauſam verte, & iræ ac reliquarum paſſionum incendia extingue: quando te cruce ſignas, magna tuam frontem arma fiducia, libertate animum munias. Nec enim latet vos quęnam ſint, quibus libertate donati ſumus. Paulus enim, cùm ad capeſcendam veram hanc libertatem nos hortaretur, ad crucis & ſanguinis Dominici memoriam reduxit, dicens: *Pretio empti eſtis, noli fieri ſerui hominum &c.* 1.Cor.6. Pretium autem hîc crucem appellauit, quam non ſimpliciter digito in corpore, ſed magna profectò fide in mente prius formare oportet. Nam ſi hoc modo eam faciei tuæ impreſſeris, nullus ſceleſtorum dæmonum, cùm haſtam videat, qua lethale vulnus ſuſcepit, congredi tecum audebit. Nam ſi, cùm ſolummodo loca, in quibus capite damnati pœnas perſoluunt, videmus, ingenti horrore concutimur: quid paſſurum putas diabolum, ſi mucronem tenere te viderit, quo vires eius Chriſtus diſſoluit, & quo caput Draconis magno ictu rocauit? Noli ergo tanto tu bono verecundari, ne quando in maieſtate ſua veniet Chriſtus, de te verecundetur. Tunc enim ſignum hoc ſuper radios ſolis coruſcans, ante Chriſtum videbis, &c. Hoc ſignum & priſcis, & noſtris temporibus clauſas ianuas reſerauit, hoc venenorum vires extinxit, hoc feroces beſtias repreſsit, hoc lethales ſerpentum morſus curauit. Et enim ſi portas inferni perfregit, ſi cælorum oſtia reclulit, ſi paradiſi renouauit ingreſſum, ſi Diaboli neruos recidit, quid mirum eſt, ſi peſtifera venena, atroces beſtias, aliaqúe huiuſmodi ſuperauit? Hoc igitur in mente tua inſculpe, & animarum amplectere ſalutem.

Oratione 5. *contra Iudæos*: Quomodo ingrederis Synagogã? ſi ſignaueris frontem tuam, illicò fugiet praua poteſtas, Synagogæ inhabitans: ſin verò non ſignaueris in ipſis foribus protinus arma abieciſti, mox nudum & inermem abreptum Diabolus innumeris malis afficiet.

Palladius. 410.

In Hiſtoria ſanctorum Patrum, cap. 1. Quodam die Iſidorus ad puteum ſuum me miſit, vt implerem cadum, quo eo in refectione vteretur. Accidit autem, cùm acceſſiſſem infra in puteo vt viderem aſpidem, & præ metu aquam minimè haurirem, ſed currendo reuerſus ei nuntiarem. Ipſe autem è cella egreſſus, cùm per ſe hauſiſſet, bibit ieiunus, cùm prius ſignaculo Crucis munijſſet, & dixiſſet: quò venit Seruator, illic viribus caret diaboli improbitas.

Cap. 49. Vnum, inquit Copres, magnum miraculum præbuit mihi Deus multis præſentibus. Cùm enim in ciuitatem aliquando deſcendiſſem, inueni quendam virum magum, qui populos ſeduxerat. Cùm autem non poſſem ei publicè perſuadere, dixi conuerſus ad multitudinem, magnum rogum in platea accendite, & ingrediamur in flammam, & qui ex nobis illęſus à flamma manſerit, is habet bonam fidem. Poſtquam autem hoc factum eſt, & turbæ rogum citò accenderunt, ipſum mecum trahebant in ignem. Is autem dicit: Vnuſquiſque ſeorſim ingrediatur, debetq; primus ingredi, qui iuſſiſti. Cùm autem in nomine Chriſti ſignatus eſſem ingreſſus, flamma in hanc & illam partem diuiſa, me nulla affecit moleſtia, cùm ſemihoram in ea eſſem moratus.

Ioannes Caſſianus. 430.

Collat. 7. *cap.* 23. Aut enim virtute Crucis etiam deſerta penetrante, & vbique eius gratia coruſcante, retuſa eſt nequitia dæmonum, aut negligentia noſtra illos ab impugnatione priſtina reddit lentiores:

Collat. 8. *cap.* 18. Philoſophi beatum Antonium velut imperitum ac ſine literis virum deſpicientes:, volentesq; cum Magicis præſtigijs & circumuentione dæmonum perturbare, ſpiritus ei nequiſſimos immiſerunt: illoq; nunc quidem imprimente pectori ſuo frontiq; ſignaculum crucis, nunc verò orationi ſimpliciter incumbente, ne approximare quidem diriſſimi Dæmones ei prorſus audebant.

Honorius & Theodoſius AA. 430.

l. Iudæi, C. de Iudeis & Cælicolis. Iudæos quoſdam feſtiuitatis ſuæ ſolennia ad pœnæ quondam recordationem incendere, & ſanctæ crucis adſimulatam ſpeciem in contemptum Chriſtianæ fidei ſacrilega mente exurere, prouinciarum rectores prohibeant, neue locis ſuis fidei noſtræ ſignum immiſceant, ſed ritus ſuos citra contemptum Chriſtianæ legis retineant, amiſſuri ſine dubio permiſſa hactenus, niſi ab illicitis temperauerint.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Libro 6. *contra Iulianum*: Curæ ſemper eſt Chriſtianis domos & frontes ſigno prætioſæ Crucis ſignare, &c. Hæc omnia recordari nos facit ſalutare lignum, & ſuadet, vt cogitemus, & propterea pretioſi ligni crucem facimus, in memoriam omnis boni & virtutis.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. *epiſt.* 362. Manuum cancellatio Patriarchæ Iacob ſalutiferam crucem adumbrabat, atque inferioris adductio nouum populum ſubindicabat, per huiuſmodi habitum modò non edita voce clamans: cùm crux in benedictionem apparebit, inferior populus augebitur, & *qui ſe humiliat exaltabitur.* Gen.48.

Sozomenus. 440.

Lib. 5. *cap.* 2. Iulianus cùm fortè in adyta quædam celeberrima eaq; terribilia maximè deſcendiſſet, & ſpectra, quæ machinationibus vatum, & magicis præſtigijs apparere conſueuerant, ei ex improuiſo obiecta eſſent, præ terrore & metu, conſueto more, quo, cùm eſſet Chriſtianus, & in grauibus periculis conſtitutus, vti ſolebat, ſeipſum ſigno Chriſti conſignauit: quo facto ſpectra è veſtigio euanuerunt, & conatus vatis impeditus eſt.

Lib. 7. *cap.* 25. Donatus Epiſcopus contra Draconem nec gladio, nec haſta, nec iaculo aliquo armatus venit, ſed ſignum Crucis aduerſus ipſum aëri digito inſcripſit, & illi in faciem expuit. Draco ſputo in os accepto ſtatim expirauit.

Theodoretus. 450.

Eccleſiaſt. Hiſt. lib. 3. *cap.* 16. Horum vnus poculo accepto, non ante bibit, quam ſalutare crucis ſignũ impoſuiſſet.

Lib. 5. *cap.* 21. Hæc & alia huiuſmodi Epiſcopus precatus,

precatus, figura crucis aquæ indita, Equitium Diaconum sumere iubet, ac deinde flammam aspergere, quo facto, contactus aquæ impatiens dæmon aufugit.

In Philarl eo cap. 9. de S. Petro Eremita: Cùm mater feciſſet periculum ſpiritalis eius gratiæ, iuſsit me ſemel in hebdomada decerpere illius benedictionem. Eius autem habuit notitiam hac de cauſa. Morbus, qui ei in alterum ex oculis incubuerat, viſus eſt medicinæ ſuperare ſcientiam, &c. Petrus manum impoſuit oculo, & ſalutaris crucis ſigno facto, morbum expulit.

Leo Imp. 460.

C. de Epiſcopis & Clericis: Decernimus vt poſthac neque Monachi, neque quicunque alij cuiuſcunque ſtatus atque fortunæ, in ædes publicas, vel in quæcunque loca populi voluptatibus fabricata, venerabilem crucem & ſanctorum Martyrum Reliquias illicitè inferre conentur.

Andreas Cæſarenſis. 500.

Ad cap. 7. Apocal. Aduentus Antichriſti tempore maximè hoc locum habebit, quando nimirum viuificæ crucis ſignum fideles ab infidelibu ſecernet. Hi enim intrepidè citraq; vllum ruborem Chriſti crucis ſignaculum in conſpectu impiorum deferent. Ob id Angelus hic mox ſubiungit: *Nolite nocere terræ, neque arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus ipſorum.*

Theodorus Lector. 510.

Lib. 2. Cùm Rex Coades multas in quodam caſtro pecunias & lapides pretioſos aſſeruari audiſſet, volebat eius rei veritatem cognoſcere, verùm dæmones locum illum inhabitantes, Coadem ab eo quod quærebat impediebant. Cunctam itaque magiam ſuam magi illius impenderunt, ſed fruſtra: adhibita eſt & Iudæorum magia, neque ſic tamen voti compos euaſit, cogitauit per Chriſtianos amoliri dæmones illos. Epiſcopus itaque Chriſtianorum in Perſia, peracta ſuper ea re ſynaxi, & acceptis diuinis myſterijs, & in Chriſtianos qui aderant diſpenſatis, ſigno crucis dæmones profligauit, & caſtrum Coadi ſine vlla moleſtia tradidit.

Cyrillus Eremita. 530.

In vita S. Euthemij: Erat dies octauus Theophaniarum, & iam aduenerat dies præfinitus, quo is exibat in vaſtam ſolitudinem, innumerabilis quidem ad eum confluit multitudo, cruces habens in manibus, & Kyrie eleyſon de more inuocans &c. Cùm Euthymius Auxentio veluti quoddam medicamentum crucis ſignum immiſiſſet, ſoluit hominem ab ea affectione, & eum reddit ſanum protinus, &c. Cumq; vehementer oraſſet pro ægroto puero Euthymius, & ei figuram crucis impoſuiſſet, non aliquo opus habuit tempore, neque vt in oratione diutius perſeueraret: ſed eum valentem & omnino ſanum ſtatim effecit: Stupent barbari, & proni humi cadentes, rogant vt Chriſti obſignentur ſignaculo, & partem Chriſtianorum conſequantur, & nomen.

Iuſtinianus Imperat. 530.

In Authen. de ſanctiſſ. Epiſcop. cap. 31. Sed & ipſas honorandas cruces (cum quibus & in Litanijs egrediuntur) non alibi, niſi in venerabilibus locis reponi: & ſi quando opus vocauerit ad Litanias celebrandas, tunc ſolùm ipſas ſanctas cruces accipere eos qui conſuetè eas portare ſolent, & cum Epiſcopo & Clericis Litanias celebrare: hoc cuſtodientibus ſanctiſſimis locorum Epiſcopis, aut etiam eorum Clericis, & per loca Iudicibus.

Nouel. Conſtit. 5. c. 1. Epiſcopus manus extendat ad cælum, & per orationem locum conſecret Deo, figens in eo ſalutis noſtræ ſignum, ſicque inchoet ædificium.

Conſtitut. 67. cap. 1. Nulli ſit licentia orationis domum ædificare antequam ciuitatis Epiſcopus orationem in loco faciat, & crucem figat, publicum proceſſum ibi faciens.

Iacobus Diaconus. 560.

De vita S. Pelagiæ: Contra hos Diaboli inſultus ſigna te ſancta cruce, & abrenuncia ei: Signauit ſe Pelagia in nomine Chriſti, inſufflauit Dæmonem, & nuſquam comparuit.

Euagrius. 600.

Lib. 6. cap. 20. Choſroes iam ad ſuum regnum reſtitutus, mittit ad Gregorium crucem multo auro & lapidibus pretioſis exquiſitè elaboratam, qua honorem Sergij Martyris inclyti illuſtrari voluit. Hanc crucem primùm Theodora coniunx Iuſtiniani ei dedicauerat: deinde Choſroës ſenior cum alijs monumentis inde abripuerat. Mittit quoque aliam crucem auream.

Euſtathius. 600.

De S. Eutychio: Iunior quidam ab improbo Dæmone ita vexabatur, vt quoties illum affligeret, à nemine poſſet contineri. Omnes enim ſuperabat, omnes conterebat. Hunc miſerum ad virum ſanctum, qui impuros ſpiritus huiuſmodi expellendi gratiam à Deo habebat, adduxerunt. Qui pretioſæ crucis telum, dæmonibus formidabile, & oleum eius, vexati fronti cùm adhibuiſſet, ille ſigno crucis tanquam clauo ignito transfixus, clamare cœpit, & ſpumas effundere, & dentibus frendere, vt non ab vno, ſed à multis dæmonibus vexari videretur.

Leontius Cyprius. 610.

Aduerſus Hebræos: Aliter etiam, qui ex Chriſti ſententia viuentem manum dæmonibus injiciunt, & crucis ſignum opponentes, non ſinunt obſidentes dæmones obſeſſos homines lædere. *Apud Euthymium in Panoplia.*

In vita Simeonis Sali: Et cùm eorum frontes, & pectora, & totum corpus ſignaſſet, eos dimiſit.

Sophronius Hieroſolymitanus. 620.

In vita Mariæ Aegyptiacæ: Hæc dicens Maria, ſimulque & pectori vexillum Crucis infigens, dixit, &c.

Homilia de Crucis colenda: Crux tutelaris eſt, & fidiſsima Chriſtianorum cuſtodia, & vniuerſorum ex aduerſo occurrentium inſultuum profligatrix.

Ioannes Moſchus. 620.

In Prato ſpirituali, cap. 94. Cùm Iulianus Abbas, Epiſcopus Boſtrenſis factus eſſet, quidam odio nominis Chriſti voluerunt eum veneno occidere, corrumpentesque pecunijs miniſtrum eius, qui ipſi porrigebat poculum, dederunt illi venenum, vt cùm porrigeret Metropolitæ poculum, venenum in calicem mitteret. Puer autem ita vt dictũ fuerat fecit, deditq; calicem veneno infectum S. Iuliano. Suſcepit verò illum ſanctus vir, ac diuinitus agnouit inſidias. Suſceptum ergo calicem ante ſe poſuit, nihil omnino dicens puero, mittensq; accerſiuit omnes primates ciuitatis, inter quos erant, & qui illi inſidias parauerant. Vir autem beatiſsimus nolens eos publicare, qui hoc fecerant, voce mitiſsima omnibus dixit. Si arbitramini humilem Iulianum veneno occidere, ecce coram vobis peſtiferum calicem bibo: ſignansq; ter digito ſuo calicem, & dicens: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, bibo hunc calicem. Bibit illum coram omnibus totum, atque illæſus perſtitit. Quòd illi cùm vidiſſent, proſtrati veniam petierunt.

Georgius Presbyter. 620.

In vita Theodori Archimandritæ: Cùm ad diem constitutam venisset puella annis viginti octo obsessa, & virum sanctum aspiceret, dæmonium in illa turbatum clamare cœpit, & virum sanctum detestari: O vis, inquiens, quæ nunc aduersum nos à spurio & è scorto genito proficiscitur. At seruus Dei Theodorus ipsum signo crucis increpuit, & dixit: quamuis meretricis sim filius, vt ais, tamen ad gloriam Filij Dei & Domini nostri Iesu Christi præcipio tibi, in nomine eius, vt recedas ab hac muliere, nec amplius in illam ingrediaris. Dæmon autem magna voce dixit, iussa tua quidem faciam, & egrediar, sed, &c.

Maximus Monachus. 640.

Ad cap. 8. Dionysij Areopagitæ de cælesti Hierarchia: Sacerdotes signum viuificæ crucis imponunt illis qui accedunt ad Sacramenta, vt separentur ab infidelibus, & hostem fugent.

Synodus Trullensis. 710.

Can. 73 Cùm crux nobis viuifica salutare ostenderit, nos omnem diligentiam adhibere oportet, vt ei, per quam ab antiquo lapsu seruati sumus, eum, quem par est, honorem habeamus. Quamobrem & mente, & sermone, & sensu adorationem ei tribuentes, crucis figuras, quæ à nonnullis in solo ac pauimento fiunt omnino deleri iubemus, ne incedentium conculcatione victoriæ nobis trophæum iniuria afficiatur. Eos itaque, qui deinceps crucis signum in solo construunt, segregari decernimus.

Alexander Monachus. 728.

In encomio S. Barnabæ Apostoli cap. 31. Episcopus experrectus Deum adorauit, totoq; choro & populo congregato, exijt in eum locum multo apparatu, & cruce ipsa prælata.

Germanus Constantinopolitanus. 728.

In Theoria rerum Ecclesiasticarum: Quòd subleuat sacerdos diuinum panem, & signum crucis ter facit in aëre, cum venerabili & viuifico pane, id innuit: vna quidem crux, quæ sursum designatur, sanctificatum supernum ætherem monstrat, media, aërem: infima, quæ sit supra & prope discum, terram in qua viuificum illud Christi corpus sepultum est. Quòd autem in calice faciat crucis, signum, idq; tertium sanctificatum indicat quatuor finibus terminatum vniuersum mundum, à diuina per carnem assumptam dispensatione, & ab ipsa viuifica passione Christi Dei.

Ioannes Damascenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 12. Crux nobis signi loco in fronte data est, haud secus ac Circumcisio Israëli. Per hanc enim nos qui fide præditi sumus, ab infidelibus distinguimur, atque agnoscimur. Hæc clypeus, atque armatura, & tropharum est aduersus diabolum. Hæc sigillum, vt ne exterminator Angelus nos tangat, velut Scripturæ sacræ monumentis proditum est. Hæc iacentium excitatio est, stantium fulcimentum, infirmorum baculus, ouium virga, resipiscentium adminiculum, proficientium perfectio, animæ & corporis salus, malorum omnium depulsio, bonorum omnium causa, peccati extinctio resurrectionis planta, vitæ æternæ lignum. Exod. 12.

Historiæ Barlaam & Ioasaphat cap. 31. Tunc improbi spiritus virtute diuina excruciati, veritatem inuiti in lucem protulerunt, his verbis vtentes: Christi potentiam, ac passionis ipsius signo, quod crucem appellant, ne tantillum quidem obluctari possumus. Nam cùm ea effingitur, statim quotquot aëris principes ac mundi rectores tenebrarum sumus, quàm celerrimè fugimus, ac prius etiam quàm ea plenè ac perfectè expressa sit, propulsamur. Quamobrem nos quidem in hunc iuuenem impetu facto grauiter eum perturbauimus: verùm ille, cùm Christi opem imploraſſet, ac crucis signo seipsum muniuisset, nos irato animo propulit, atque firmissimum sibi præsidium comparauit.

Cap. 32. Apostoli dæmones, quos vos gentiles vt Deos metuitis, non modò ab humanis corporibus depellebant, sed etiam crucis signo ex ipso terrarum orbe fugabant: cuius ope atque adiumento omnem quidem Magiam deleuerunt, veneficiaque omnia irrita reddiderunt.

Cap. 37. Hac oratione vtens, crucisq; signo, hoc est, inuictis armis seipsum cingens, omnia Diaboli spectra irrita reddidit. Confestim enim bestiæ & reptilia instar fumi euanuerunt, & *sicut fluit cera à facie ignis.* Psal. 67

Cap. 39 Hac precatione habita, Barlaam cùm paterno affectu Ioasaphatum complexus, atque osculo sancto exosculatus fuisset, ac sese crucis signo munisset, ad beatum iter, atque ad recipienda beatæ illius vitæ præmia profectus est.

Cosmæ Hierosolymitanus. 740.

Hymno in Exaltationem S. Crucis: Crucem figurans Moses in recto baculo, mare rubrum dessecuit Israëli pedibus eunti, &c. Subterraneorum Potestates inimicæ crucis horrent signatum signum in aëre, quo vertuntur: cælestium, terrestrium genus genu flectit Christo præbenti pacem animis nostris.

Theosterictus. 820.

De S. Niceta: Nicetas puerum mutum accepit, & pro ipso Deum precatus, crucis signo illum signauit, & adiuuante Christi gratia, puerum, qui nunquam locutus fuerat, bene loquentem ad patrem remisit, &c. Nicetas pro monacho dæmoniaco Deum precatus, signo salutaris crucis illum signauit, & eadem illa hora opprimentem Dæmonem eiecit, & fratrem sanum erexit.

Photius Constantinopolitanus. 860.

De Septem Synodis cap. 7. Crucis signum adoramus, quo dæmonum agmina fugantur, & varij curantur morbi, cùm semel in ipso exemplari gratia & virtus exhibita sit, & vsque ad exempla similis vis sese diffundat. Hæc igitur singula, nempe Christi imaginem, & ipsam crucem, crucisq; notam cultu adorationeq; prosequentes, honorem & adorationem non in ipsis concludimus, sed ad eum dirigimus, qui, propter incredibiles diuitias amoris erga nos, factus est homo, & mortem pro nobis pertulit contumeliosam.

Leo Philosophus Imp. 880.

In encomio Ioannis Chrysostomi: Cùm Sanctus aquam attulisset, rogat Episcopum, vt facto signaculo mulieri aquam aspergat. Hoc cùm factum fuisset, mulier statim accepit sanitatem, &c. Dæmoniacum curans signo pretiosæ crucis, & inuocatione sanctæ Trinitatis, dicit: *Ecce sanus factus es, &c.* Moriturus, cùm de more dixisset: *Gloria Deo* propter omnia, & facto signo crucis subiunxisset: *Amen*, & recubuisset, requeuit 14. mensis Septembris.

Theophylactus. 900.

Ad caput 4. prioris ad Timotheum: Demus, inquit, quòd quiddam sit immundum: signa, gratias age, glorifica Deum, ac defecit immunditia. Nam gratiarum actio cuncta purgat.

Simeon Metaphrastes. 950.

In encomio Ioannis Euangelistæ, cap. 13. Denique infuso veneno, sumptoq; extremis digitis cratere, quandoquidem animus ad id non accedebat, sed timidè admodum se habebat, intusque cor sibi assiduè palpitabat: tandem crucis signaculo, Christianis consueto, venenum consignat, statimque vbi

clau-

claufis oculis bibiſſet, illæſus permanſit, cruce venero ſuam tollente vini.

De S. Pachomio cap. 9. Cùm ſediſſent verò vt comederent, pro more Palæmon facit ſignum crucis ſuper cibos, Deo gratias agens, quem etiam corde humili ſequebatur.

Euthymius. 1080.

Ad Pſalm. 139. Dæmones ſanctæ crucis ſigno fugantur, & quoties à ſanctis viris increpati fuerint, ſecedunt.

Parte 2. *Panoplia, titulo* 20. Crux manu deſignata res omnes ſanctificat, quibus adhibetur: vt aquam Baptiſmi, & Oleum, & vnguentum, & vultus hominum credentium, & Panem myſticum, & ſacrum Sanguinem, & reliqua. Antequam Chriſtus in crucem ageretur, crux mortis erat inſtrumentum execrabile, & eius figura fugienda ac deteſtanda: ſed poſtquam Chriſtus ei fuit affixus, ſanguine & aqua Domini ſanctificata, figura ſua cunctis fidelibus exhibet ſanctificationem. Atque ita Crux, quę prius homines tollebat, poſtea dæmones eiecit, atque expulit. Sancta eſt omnis figura crucis, ſiue manu, ſiue materia deſignetur, ſiue ex materia aliqua conficiatur.

Conſtantinus Harmenopulus. 1160.

De opinionibus Hæreticorum: Maſſaliani hæreticorum opinionibus infecti, matrimonia ſoluunt, crucem abominantur.

Nicetas Choniates. 1200.

Lib. 20. *Theſauri Orthodox. de Saraceni inſtitutione:* Mox *Amen* reſponſo, ſignoq; crucis impreſſo, eum dimittit, qui poſtridie Catechumenis accenſetur. Eum enim exutum & diſcalceatum ſacerdos introducit, atque intra templi valuas, ad Orientem ſiſtit, eiq; tertiùm inſufflans, fronti & pectori eius ſignum crucis imprimit.

Nicolaus Cabaſilas. 1280.

De Liturgia cap. 1. Sunt etiam eor .. ,quæ fiunt, nonnulla, quæ nullum vſum implent, ſed alicuius tantùm rei gratia ſignificandæ fiunt: ſicut panis punctio, & quæ in ipſo fit crucis inſcriptio.

Cap. 8. Crucem in pane imprimit, & ita indicat quomodo ſacrificium factum eſt, nempe per crucem.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Eccl. hiſt. lib. 13. *cap.* 37. *de Ioanne Chryſoſtomo:* Itaque cùm res ſuas diſpoſuiſſet, linguam ad docendum mouiſſet, lætius ſe, ita vt calceos quoque indueret, veſtibus ſuis ornaſſet, & per communionem diuinam ſanctificationem percepiſſet: *Gloria*, inquit, *tibi Domine de rebus omnibus*: & ſe ipſo signo crucis, ſub qua vixerat, obſignato, beatam illam ingreſſus eſt perfectionem, cum Chriſto viuens & regnans.

Philotheus Conſtantinop. Patriarcha. 1360.

In Inſtitutione Diaconi: Exit deinde Diaconus per auſtralem portam, & ſignum crucis facit ante ſanctas portas: deinde vadit ad ſignum manſionis, vbi ſigno crucis facto conuertit ſe verſus Occaſum, & in medio templi ſtans, ſignum crucis facit.

Georgius Pachymerius. 1300.

Hiſtoria Eccleſ. lib. 12. Crux Chriſtianorum trophæum multa contra Sultanum Arabum potuit.

Nicephorus Gregoras. 1330.

Lib. 9. *de Seniori Imperatoru obitu:* Columna quoque olim ante ædem quadraginta Martyrum poſita concidit. Tum quoque multæ ferreæ cruces, templis impoſitæ, impetu ventorum tolerato ceciderunt.

Georgius Codinus. 1400.

De Officialibus Palatij Conſtantinopolitani fol. 132. Poſtquam conuentus dimiſſus eſt, abit, & ſalutat, oſculaturq; crucem: & ſtatim ea tollitur, proſequente Imperatore.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis. 100.

Epiſt. ad Burdegalenſes cap. 8. Crucem Domini, in quem credidiſtis Deum verum & Dei Filium, ſemper in mente, in ore, in ſigno tenete. Crux enim Domini armatura veſtra inuicta contra Satanam, galea cuſtodiens caput, lorica protegens pectus, clypeus tela maligni repellens, gladius iniquitatem & Angelicas inſidias peruerſæ poteſtatis ſibi propinquare nullo modo ſinens. Hoc ſolo ſigno cæleſtis victoria data eſt nobis, & per crucem Baptiſma Dei ſanctificatum eſt.

Ad Theoſanos cap. 2. Mors Chriſti crucis lignum eis extitit: vnde triumphus crucis, vita noſtra eſt in æternum. Per crucem enim vita nobis reſtaurata eſt, & mors mortua eſt.

Tertullianus. 200.

De Idololatria cap. 9. Non conuenit ſacramento diuino & humano, ſigno Chriſti, & ſigno Diaboli, caſtris lucis, & caſtris tenebrarum.

Ad vxorem libro 2. *cap.* 5. Latebisne tu, cùm lectulum, cùm corpuſculum tuum ſignas, cùm aliquid immundum ſtatu expuis, cùm etiam per noctem ſurgis oratum, & non magię aliquid videberis operari?

De corona Militis capite 3. Ad omnem progreſſum, atque promotum: ad omnem aditum, & exitum: ad veſtitum, & calceatum: ad lauacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia: quæcunque nos conuerſatio exercet, frontem crucis ſignaculo terimus. Harum & aliarum eiuſmodi diſciplinarum, ſi legem expoſtules Scripturarum, nullam inuenies: traditio tibi prætendetur auctrix, conſuetudo confirmatrix, & fides obſeruatrix.

Lib. 3. *aduerſus Marcionem, cap.* 22. Ipſa eſt enim litera Græcorum Tau, noſtra autem T, ſpecies crucis, quam portendebat futuram in frontibus noſtris apud veram & Catholicam Hieruſalem.

Cyprianus. 250.

Epiſt. 56. Muniantur oculi, ne videant deteſtanda ſimulachra: muniatur frons, vt ſignum Dei incolume ſeruetur: muniatur os, vt Dominum ſuum victrix lingua fateatur. *Lib.* 4. *Epiſt.* 6.

Lib. de Lapſis: Frons cum ſigno Dei pura, Diaboli coronam ferre non potuit, coronæ ſe Domini reſeruit.

De vnitate Eccleſiæ: Sic & Ozias Rex cùm thuribulum ferens, & contra legem Dei ſacrificium ſibi violenter aſſumens, reſiſtente ſibi Azaria ſacerdote, obtemperare nollet, & credere, diuina indignatione confuſus, & lepræ varietate in fronte maculatus eſt, ea parte corporis notatus offenſo Domino, vbi ſignantur qui Dominum promerentur. 2. Par. 16. 4. Reg. 5.

Ad Demetrianum: Euadere enim eos ſolos poſſe, qui renati & ſigno Chriſti ſignati fuerint, alio in loco Deus loquitur: quando ad vaſtationem mundi & interitum generis humani Angelos ſuos mittens, grauius in vltimo comminatur, dicens: *Vadite, & cadite, & nolite parcere oculo veſtro: nolite miſereri ſenioru, aut iuuenu, & virginu. Paruulos & mulieres interficite, vt perdelea::tur. Omnem aũt ſuper quem ſignum ſcriptum eſt, ne tetigeritis.* Quod autem ſit hoc Ezech. 9.

ſignum,

signum, & qua in parte corporis positum, manifestat alio in loco Deus, dicens: *Transi per mediam Hierusalem, & notabis signum super frontes virorum qui ingemunt, & mœrent ob iniquitates.*

Lib. 1. Testimon. aduersus Iudæos, cap. 8. Signaculum Circumcisionis fœminis non proficit: signo autem Domini omnes signantur.

Lib. 2. cap. 21. Quòd in passione crucis & signo virtus omnis sit & potestas apud Abacuc: *Texit cælos virtus eius, & laudis eius plena est terra.* Hoc signo crucis & Amalech victus est per Mosen. Abac. 3.

Cap. 22. Quòd in hoc signo crucis salus sit omnibus, qui in frontibus notentur, apud Ezechielem dicit Deus: *Transi mediam Hierusalem, & notabis signum super frontes virorum, qui ingemunt & mœrent ob iniquitates, quæ fiunt in medio ipsorum, &c. Omnem super quem signum scriptum est, ne tetigeritis: & ab ipsis sanctis meis incipite.* Ezec. 9.

Lactantius. 320.

Lib. 4. Institut. cap. 27. Nunc satis est: huius signi potentiam, quantum valeat, exponere: quanto terrori sit dæmonibus hoc signum, sciet qui viderit, quatenus adiurati per Christum, de corporibus, quæ obsederint, fugiant. Nam licet ipse, cum inter homines ageret, vniuersos dæmones verbo fugabat, hominumq; mentes emotas, & malis incursibus furiatas, in sensus pristinos reponebat: ita nunc sectatores eius, eosdem spiritus inquinatos de hominibus, & nomine magistri sui, & signo passionis excludunt. Cuius rei non difficilis est probatio. Nam cùm Dijs suis immolant, si adsistat aliquis, signatam frontem gerens, sacra nullo modo litant,

Nec responsa potest consultus reddere Vates.

Et hæc sæpè causa præcipua iustitiam persequendi malis regibus fuit. Cùm enim quidam ministrorum nostrorum sacrificantibus Dominis adsisterent, impositio frontibus signo, Deos illorum fugauerunt: ne possent in visceribus hostiarum futura depingere.

Carmine de beneficijs Christi:

Quaquas ades, medijq; iubus in limina templi,
Siste parum, insontemq; tuo pro crimine passum
Respice me, me conde animo, me in pectore serua. &c.
Compressos speculare oculos, & luce carentes,
Afflictasq; genas, arentem sustice linguam
Felle venenatam, & pallentes funere vultus:
Cerne manus clauis fixas, tractosq; lacertos,
Atque ingens lateris vulnus, cerne inde fluorem
Sanguineum, fossosq; pedes, artusq; cruentos.
Flecte genu, lignumq; crucis venerabile adora
Flebilis, innocuo terramq; cruore madentem
Ore petens humili.

Iulius Firmicius Maternus. 350.

De errore prof. rel. cap. 22. Vnde tibi ornamenta quæuis ad gloriam? Cornua, nihil aliud nisi venerandum crucis signum monstrant. Huius signi vno extenso ac directo cornu mundus sustentatur, terra construitur.

Ambrosius. 370.

De Isaac & anima cap. 8. Signaculum Christi in fronte est, signaculum in corde. In fronte, vt semper confiteamur: in corde, vt semper diligamus: signaculum in brachio, vt semper operemur.

Lib. 9. Epist. 77. Christianus populus per momenta singula fronti propriæ mortis contemptum inscribit, quippe qui sciat sine cruce Domini salutem se habere non posse.

Sermone 43. Debemus ergo surgentes gratias CHRISTO agere, & omne diei opus in signo facere Saluatoris, &c. Qui in hoc signo seminare cœperit, vitæ fructum consequetur æternæ. Qui in hoc signo iter facere aggreditur, ad cælum vsque perueniet.

Sermone 56. Grande Crucis est Sacramentum, & si intelligamus, per hoc signum etiam mundus ipse saluatur. Nam cùm à nautis scinditur mare, prius ab ipsis arbor erigitur, velum distenditur, vt cruce Domini facta, aquarum fluenta rumpantur, & hoc Dominico securi signo portum salutis petunt, periculum mortis euadunt. Figura enim sacramenti quædam est velum suspensum in arbore, quali Christus sit exaltatus in cruce: atque ideò confidentia de mysterio veniente homines ventorum procellas negligunt, &c. Vbi signum crucis erigitur, statim & Diaboli iniquitas repellitur, & ventorum procella sopitur, sed & bonus agricola cùm parat terræ solum vertere, & vitæ alimenta perquirere, non nisi per signum crucis id facere conatur, &c.

Prudentius. 380.

Hymno ante somnum:

Fac, cùm vocante somno
Castum petis cubile,
Frontem, locumq; cordis
Crucis figura signet.
Crux pellit omne crimen,
Fugiunt crucem tenebræ:
Tali dicata signo
Mens fluctuare nescit.
O tortuose serpens
Discede, Christus hic est:
Hic Christus est, tequesce:
Signum, quod ipse nosti,
Tuam damnat æternam.

Hymno 9. Omni hora atque die:

Solue vocem mens fateare, solue linguam mobilem:
Dic trophæum passionis, dic triumphalem crucem:
Pange vexillum, notatu quod refulget frontibus.

Hymno de Hemiterio & Cheledonio:

Cæsaris vexilla linquunt, eligunt signum crucis:
Proq; ventosis Draconum qua gerebant pallijs,
Præferunt insigne lignum, quod Draconem subdidit.

In Apotheosi contra Iudæos:

Iam purpura sapphirex
Sternitur Aeneadæ rectoris ad Atria Christi,
Vexillumq; Crucis summus dominator adorat.

Contra Symmachum lib. 1. de potentia Crucis:

Agnoscis mea signa libens regina necesse est,
In quibus effigies crucis aut gemmata refulget,
Aut longis solido ex auro præfertur in hastis.
Hoc signo, inuictus transmissis alpibus vltor
Seruitium solus miserabile Constantinus,
Cùm te pestifera premeret Maxentius aula.

Hieronymus. 390.

In vita Hilarionis: Quadam nocte cœpit infantum audire vagitus, balatus pecorum, mugitus boum, planctum quasi mulierum, leonum rugitus, &c. Intellexit dæmonum ludibria, & prouolutus genibus Christi crucem signauit in fronte: talique armatus casside, & lorica fidei circundatus, aacens fortius præliabitur, amodò videre desiderans, quos horrebat audire, & solicitis oculis huc illuc que circumspiciens: cùm interim ex improuiso, splendente luna, cernit rhedam feruentibus equis super se irruere. Cumq; inclamasset Iesum, ante oculos eius repentino terræ hiatu pompa omnis absorpta est.

In vita Pauli Eremitæ: Nec plura his, conspicit Antonius hominem equo mixtum, cui oppido pœtarum hippocentauro nomen indidit. Quo viso

ſalutaris impreſsione ſigni arma frontem, & heus tu, inquit, qua in parte hic ſeruus Dei habitat?

Epiſt. 8. ad Demetriadem cap. 6 Claudas cubiculum pectoris, & crebro ſignaculo crucis munias frontem tuam, ne exterminator AEgypti in te locum Exod. 12. reperiat, ſed primogenita, quæ apud AEgyptios pereunt, in tua mente ſaluentur.

Ad cap. 8. Ezechiel. Antiquis Hebræorum, quibus vſque hodie vtuntur Samaritani, extrema Thau littera crucis habet ſimilitudinem: quæ in Chriſtianorum frontibus pingitur, & frequenti manus inſcriptione ſignatur.

Ad Pſalm. 58 *Fac mecum ſignum in bonum.* Muniar crucis tuæ ſigno, quod videntes Poteſtates aduerſę, fugiant confuſæ, & diſcedant à me. Hæc enim pro noſtro populo Propheta rogat. Sed & nos rogamus, Domine, vt crucis tuæ ſigno tutati, atque eius præſidio cuſtoditi, mereamur ab omnibus inſidijs Diaboli liberari.

Ruffinus. 390.

Eccleſiaſt. Hiſtor. lib. 2. cap. 29. Sed & illud apud Alexandriam geſtum eſt, quòd etiam Thoraces Serapis, qui per ſingulas quaſque domos in parietibus, in ingreſsibus, in poſtibus etiam, ac feneſtris erant, ita abſciſi ſunt omnes & abraſi, vt ne veſtigium quidem vſquam remaneret, ſed pro his Crucis Dominicæ ſignum, vnuſquiſque in poſtibus, in ingreſsibus, in feneſtris, in parietibus, columniſque depingeret.

Gaudentius. 400.

Tract. 6. de Exodo: Habeamus in limine frontis ſignum ſanguinis Agni, vt non ſinat exterminatorem Deus ad nos introire, &c. Semper Diabolus exterminator domos Iſraelitarum intrare nititur, cupiens eos occidere, ſemper Dei Filius tuetur ſuos, & protegit eos, vbi ſignum ſuæ paſſionis cognouerit.

Auguſtinus. 400.

In Ioannem Tractatu 16. Quid ſeruat fideli ſuo, qui talem honorem dat ſupplicio ſuo? denique modò in pœnis reorum non eſt apud Romanos. Vbi enim Domini crux honorata eſt, putatum eſt, quòd & reus honoraretur, ſi crucifigeretur.

Tract. 118. Poſtremò quid eſt, quòd omnes nouerunt ſignum Chriſti, niſi crux Chriſti? Quod ſignum niſi adhibeatur, ſiue frontibus credentium: ſiue ipſi aquæ, ex qua regenerantur: ſiue oleo, quo chriſmate vnguntur: ſiue ſacrificio, quo aluntur, nihil eorum ritè perficitur. Quomodo ergo per id quod mali faciunt, nihil boni ſignificatur: quando per Crucem Chriſti, quam fecerunt mali, in cèlebratione Sacramentorum eius, bonum nobis omne ſignatur?

De Tempore Sermone 181. Hoc ſigno crucis conſecratur corpus Domini, ſanctificatur fons Baptiſmatis, initiantur etiam Presbyteri, & cæteri gradus Eccleſiaſtici: & omnia quæcunque ſanctificantur, hoc ſigno Dominicæ crucis cum inuocatione Chriſti nominis conſecrantur.

De Sanctis Sermone 19. Signum crucis præſidium eſt amicis, obſtaculum inimicis. Huius crucis myſterio rudes catechizantur, fons regenerationis conſecratur: eiuſdem crucis ſigno per manus impoſitionem baptizati dona gratiarum accipiunt: cum eiuſdem crucis charactere baſilicæ dedicantur, altaria conſecrantur, Sacramenta cum impoſitione Dominicorum verborum conficiuntur. Sacerdotes item & Leuitę per hoc ad ſacros Ordines promouentur: & in vniuerſum omnia Eccleſiaſtica Sacramenta huius virtute perficiuntur.

Seuerus Sulpitius. 410.

Vita D. Martini cap. 3. Si hoc, inquit Martinus, ignauiæ aſcribitur, non fidei, craſtina die inermis aſtabo, & in nomine Domini Ieſu ſigno crucis, non clypeo protectus aut galea, hoſtium cuneos tranſibo ſecurus.

Cap. 10. Iamque paulatim nutare pinus cepit, & ruinam ſuam caſura minitari. Pallebant eminus Monachi, & periculo iam propiore conterriti, ſpem omnem ſidemque perdiderant, ſolam Martini mortem expectantes. At ille confiſus in Domino, intrepidus operiens, cùm iam fragorem ſui pinus concidens edidiſſet, iam cadenti, & ſuper ſe ruenti, eleuata protinus obuiam manu, ſalutis ſignum oppoſuit. Tum verò, turbinis modo retroactam putares, ita diuerſam in partem ruit, adeò vt ruſticos, qui in tuto loco ſteterant, penè proſtrauerit.

Paulinus Nolanus. 410.

Epiſt. 12. ad Severum: Dextra lęuaque Baſilicę crucibus minio ſuperpictis hæc epigrammata ſunt:

Ardua floriferæ Crux cingitur orbe coronæ,
Et Domini fuſo tincta cruore rubet.

Natali 8. S. Felicis:

Nos crucis inuicta ſignum & confeſſio munit:
Armatique Deo mentem, non quærimus arma
Corporis, & quamquam membris videamur inermes,
Arma tamen gerimus, quibus & ſub pace ſerena
Contra incorporeos animus decertetur hoſtes.

Lib. 4. Vitæ S. Martini:

Atque hoſtem agnoſcens, ſignumque in vtroque doloſum,
Crimine nec lædi potuit, nec laude moueri,
Verborum iaculis opponens ſigna ſalutis,
Et crucis obiectu confringens tela latronis.

Seuerus Mimoricenſis Epiſcopus. 420.

Epiſtola ad omnem Eccleſiam: Peractis myſterijs Eccleſiam ingreſſi, in occurſum noſtrum Iudæorum multitudinem conueniſſe conſpeximus: Omnes vnanimiter deprecabantur, vt Chriſti characterem à me, licet indigno Paſtore, ſuſciperent. Reuerſi itaque ad Eccleſiam, & toto corde gratias referentes, illicò in frontibus ipſorum ſignum ſalutis impinximus.

Bacchiarius. 420.

Epiſtola de lapſis recipiendis: Reſtauratur porta in Anathoth, quæ interpretatur reſpondens ſignum, quod ſuſpicamur eſſe frontis patibulum, vbi ſignum ſalutis noſtræ & Dominicæ ſanctitatis accipimus.

Paulus Oroſius. 420.

Lib. 7. cap. 35. de Theodoſio Sciens ſe eſſe non ſolum ſigno crucis tuendum, ſed & victoriam adepturum, ſigno crucis ſe muniens, ſignum prælio dedit, ac ſe in bellum, etiamſi nemo ſequeretur, victor futurus immiſit.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia 2. de cruce & ſepultura: Ipſius inceſſus hominis, cùm manus leuauerit, crucem pingit: atque ideo leuatis manibus orare præcipimur, vt ipſo quoque membrorum geſtu paſsionem Domini fateamur.

Leo Primus. 450.

Sermone 8. de Paſſione Domini: Cum ergo Dominus lignum portaret crucis, quod in ſceptrum ſibi conuerteret poteſtatis, erat quidem hoc apud impiorum oculos grande ludibrium, ſed manifeſtabatur fidelibus grande myſterium: quia glorioſiſsimus Diaboli victor, & inimicarum virtutum potentiſsimus debellator, pulchra ſpecie, triumphi ſui portabat tropharum, & inuictæ patientiæ humeris ſignum ſalutis adorandum regnis omnibus inferebat, tanquam & tunc ipſa operis ſui imagine omnes imitatores ſuos confirmaret, & diceret: *Qui non accipit crucem ſuam & ſequitur me, non eſt me dignus*, &c. Nunc & ordo clarior Leuitarum, & Matt. 10.

dignitas amplior ſeniorum, & ſacratior eſt vnctio ſacerdotum: quia crux tua omnium fons benedictionum, omnium eſt cauſa gratiarum, per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Feria 2. poſt Paſcha: Cùm crucis ſignum, quæ Chriſti ſanguine cruentata eſt, in noſtris frontibus facimus, tunc in ſuperliminaribus domorum Chriſti ſanguinem ponimus.

Sedulius. 460.

Lib. 1. Paſchali:

Interea dum rite viam ſermone leuamus,
Spesq́; fidesq́; meum conſtantur in arduа greſſum,
Blandius ad ſummam tandem peruenimus arcem,
En ſigno ſacrata crucis vexilla coruſcant,
En regia caſtra micant, tuba clamat bellica,
Militibus ſua porta patet, qui militat intret,
Ianua vos æterna vocat, quæ ianua Chriſtus,
Aurea perpetuæ capietis præmia vitæ,
Arma quibus Domini ſeruata virtute geruntur,
Et ſignum eſt in fronte decus, decus armaq́; portæ,
Militieq́; tuæ, bone Rex, pars vltima teſto.

Libro 4.

Protinus in patuli ſuſpenſus culmine ligni,
Religione pia mutans diſcriminis iram,
Pax erat: ipſe fuit, violentaq́; vulnera membris
Illo [illegible] coprijs, pœnam veſtiuit honore,
Impatiensq́; dedit ſignum magis eſſe ſalutis,
Ipſaq́; ſanctificans in ſe tormenta beauit.
Neue quis ignoret, ſpeciem crucis eſſe colendam,
Qua Dominum portauit ouans ratione potenti,
Quatuor inde plagas quadratis colligit orbis:
Splendidus auctoris de vertice fulget Eous,
Occiduo ſacra lambuntur ſydere planta,
Arctos dextra tenet, medium læua erigit axem,
Cunctaq́; de membris viuit natura creantis,
Et cruce complexum Chriſtus regit vndiq; mundum.

Fauſtus Rhegienſis 470.

De excidio Monaſterij Lyrinenſis: Tum vexillum ſanctæ crucis, quod in agmine primo dux bonus præferre conſueuerat, defixo cuſpide ponens, inſtaurat animos dictis.

De Pœnitentia ad Felicem Papam: Sicut Pater fidei Abraham, quinque illos Reges, in trecentis decem & octo, myſterio intra literam latente, deuicit: ita & nos contra hos principales vitiorum duces, in Ieſu nomine, & crucis ſigno, (hoc enim vtraque æra exprimunt) dimicemus, vt audire mereamur à Domino: *Vincenti dabo coronam vitæ, & qui vicerit, non lædetur à morte ſecunda.*

Cæſarius Arelatenſis 470.

Homilia 3. de Paſcha: Nam ſtatim in ipſo homine, quem redemptio in eius originem reuocauit, titulos ſuos Chriſtus affixit. Hæc eſt illa crux, quam in poſtibus Regijs ſignatam in fronte geſtamus, quam iuſtiſsimè in profeſsione recepram Dominus Cardinalis & Imperator legitimus impreſsit, vt nos verè dici domus diuina poſsimus.

Sidonius Apollinaris. 480.

In Epitaphio Apollinaris:

Hæc ſed maxima dignitas probatur,
Quòd frontem cruce, membra fonte purgans,
Primus de numero patrum ſuorum,
Sacris ſacrilegis renunciauit.

Victor Vticenſis 490.

De perſecutione Vandalica lib. 2. Præſtet (inquit Eugenius ad cæcum natum) tibi Dominus ſecundùm fidem tuam, & aperiat oculos tuos, ſimulque ſigno crucis eo configuante oculos, ſtatim cæcus viſum Domino reddente recepit.

Cyprianus Arelatenſis. 500.

Vita Cæſarij Arelatenſis cap. 11. Vbi percrebuit apud Arelatenſes hominem Dei reuerti, tamque cum vrbi appropinquare, omnes vtriuſq; ſexus cum crucibus & cereis ei proceſsêre obuiam, pſallentes, & ingreſſum eius operientes.

Alcimus Auitus. 500.

Lib. 5.

Sic nos Chriſte tuum ſaluet ſuper omnia ſignum
Frontibus impoſitum.

Engippus Abbas. 510.

Vita ſancti Seuerini cap. 44. Poſt huiuſmodi ædificationis alloquium, ſacramento communionis accepto, fieri ſe penitus prohibet, totumque corpus ſigno crucis extrema manu configuans, vt pſallerent imperauit.

Iuſtus Orgelitanus. 540.

In Cantica, numero 21. Signum crucis cum odore Chriſmatis prænotamus in fronte.

Numero 69. Tunc enim vniuerſam Eccleſiam Chriſtus ſibi deſpondit, quando in patibulum crucis aſcendens, ex eadem cruce ſignum in frontibus omnes in ſe credentes edocuit.

Marcellinus Comes. 540.

In Chronico: In Circum ad Anaſtaſium venientes, & ante ſuum ſolium conſiſtentes, hymnum Trinitatis iuxta morem catholicum concinentes, coruſcanſq́ue Euangelium crucemque Chriſti ferentes, è foro plurimi conuenerunt.

Caſſiodorus. 550.

Ad Pſalmum 4. Sicut nummus Imperatoris portat imaginem: ita & fidelibus ſigna cæleſtis Principis imprimuntur. Hoc munimine Diabolus multiformis expellitur, & fraudulenta machinatione non prævalet ſuperare tentatum, quem habuit primi hominis ſuaſione captiuum. Crux enim eſt humilium iniecta tuitio, ſuperborum dereictio, victoria Chriſti, perditio Diaboli, infernorum deſtructio, cæleſtium confirmatio, mors infidelium, iuſtorum vita.

Dinamius Patricius. 580.

Vita S. Maximi cap. 4. Rurſus pertinax ille impoſtor, ſperans ſe ſanctum virum, vel aliqua ratione perturbaturum, ignei Draconis ſpecie ſe illi oſtendit: ſed confeſtim crucis ſigno territus, euanuit, &c. Vir Dei inſidias & malum dolum inimici cognoſcens, ſanctæ crucis ſigno ſe communit, cæleſtem implorat opem, ac deinde ſpiritali auctoritate ſic reſpondet: Fallere non poteſt milites Chriſti nequitia plani & impoſtoris, nec ſuis fraudibus illis poteſt illudere malignus, quibus Deus id præſtat, vt aduerſa præuidere queant.

Fortunatus. 580.

Vitæ D. Martini lib. 1. cap. 14.

Vir tamen intrepidus perſtat, pinoq́; cadente
Obtulit arma crucis, cumulans ſua bella triumphis.

Libro 4.

Mox ſuper ampullam fecit crucis ipſe figillum,
Surgit ad ora liquor, ſpumansq́; exæſtuat, &c.

Vitæ S. Germani cap. 27. Magnefledis puella dæmone obſeſſa B. Germano fit obuiam. Non ceſſante ſacerdote manu crucis ſignum depingere, expectantibus omnibus in naſcæ ſimilitudinem prorumpens, cum ſanguine de naribus mulieris egreſſus eſt hoſtis.

Vita S. Maurilij cap. 6. Non longè à vico Calonnæ erat quidam Præſciacus collis nomine, diuerſis idolorum titulis decoratus. Maurilius verò do-

lens

lens illam longius manere ſuperſtitionem, vbi diuerſarum animarum credebat ineſſe perditionẽ, quadam die, adhibitis ſecum paucis fidelibus viris, perrexit ad locum. Cumq; peruenisſet ad idolum, vt illud euerteret, dæmonia, quæ ibi latebant, clamare cœperunt, dicentia: Quid nos & hic Maurili perſequeris? In his regionibus nullus eſt locus, quo te euadere valeamus. Ilicò autem in aduerſum ſigno crucis oppoſito, dæmonia repentè, elenato magno rugitu, non ſine immenſo fœtore fugerunt.

Carmine in laudem Dominicæ crucis:

Crux benedicta nitet, Dominus qua carne pependit,
Atque cruore ſuo crimina noſtra tulit.

De Paſſione Chriſti:

O crux aue ſpes vnica,
Hoc paſſionis tempore
Auge pijs iuſtitiam,
Reuq; dona veniam.

Corippus Grammaticus. 580.

De laudibus Iuſtini iunioris:

Ipſe coronatus ſolium conſcendit auitum,
Atque crucis faciem ſignum venerabile, ſedit, &c.
Egreditur cum luce ſuis frontemq; ſereuam
Armauit ſancti faciens ſignacula ligni.

Gregorius Turonenſis. 580.

*Hiſtoria Francorum lib.*10.*cap.*29. Interea ad ſanctum Aredium cœperunt infirmi confluere: quos, manus ſingulis cum vexillo crucis imponens, ſanitati reddebat.

*De gloria Martyrum lib.*1.*cap.*11. Pontifex fabricata cruce ex auro puriſsimo eam gemmam media intercapidine locat, & populo adorãdam præbet: nec mora fugato hoſte ciuitas liberata eſt.

Gregorius Magnus. 590.

*Lib.*2.*Dial.cap.*3. Cùm vas vitreum, in quo peſtifer potus habebatur, recumbenti Patri Benedicto, ex more monaſterij, ad benedicendum fuiſſet oblatum, ille extenſa manu, ſignum crucis edidit, & vas, quod longius tenebatur, eodem ſigno rupit, & ſic confractum eſt, ac ſi in illo vaſe mortis pro cruce lapidem dediſſet.

*Lib.*3.*cap.*5.*de Sabino Epiſcopo:* Facto ſigno crucis venenum bibit ſecurus.

Cap. 7. Quadam die Iudæus quidam ex Campaniæ partibus Romam veniens, Appiæ carpebat iter, qui ad Fundanum cliuum perueniens, cùm iam diem veſperaſcere cerneret, & quò declinare poſſet, minimè reperiret, iuxta Apollinis templũ fuit, ibiq; ſe ad manendum contulit. Qui ipſum loci illius ſacrilegium pertimeſcens, quamuis fidem crucis minimè haberet, ſigno tamen ſe crucis munire curauit. Nocte autem media ipſo ſolitudinis pauore turbatus, peruigil iacebat, & repentè conſpiciens vidit malignorum ſpirituum turbam, quaſi in obſequium cuiuſdam poteſtatis præire, eum verò, qui cæteris præerat, in eiuſdem gremio loci conſediſſe, qui cœpit ſingulorum ſpirituum obſequentium ſibi cauſas actuſque diſcutere, &c. Cumq; Iudæus, qui aduenerat, hoc vigilans cerneret, & magnæ formidinis anxietate palpitaret, ab eodem ſpiritu, qui cunctis illis obſequentibus præerat, iuſſum eſt, vt requirerẽt, quiſnam eſſet ille, qui iacere in templo eodem præſumpſiſſet. Ad quem maligni ſpiritus pergentes, & ſubtiliùs intuentes, crucis myſterio ſignatum viderunt, mirantesq; dixerunt: Væ, væ: vas vacuum, & ſignatum. Quibus hoc renuntiantibus cuncta illa malignorum ſpirituum turba diſparuit, &c. Iudæus ſacramentis fidei imbutus, atque aqua Baptiſmatis emundatus, ad ſanctæ Eccleſiæ gremium perductus eſt.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De Eccleſiaſticis officijs libro 1.*cap.*10. Nam ſi & tunc ſuperueniat quiſpiam, cùm lectio celebratur, adoret tantùm Deum, & præſignatã fronte aurem tantùm accommodet, &c.

Allegoriarum in ſacras Scripturas cap. 25. Crucis figura, quæ fidelium frontes ad tutelam deſignat, per Ezechielem Prophetam legitur demonſtrata: *Et vocauit*, inquit, *virum, qui indutus erat lineis, & dixit ad eum, Signa Thau in frontes virorum gemẽtium.*

Ionas Monachus. 640.

In vita S. Attila: Surgens è ſtrato quo valebat conamine, ſuſtentantibus vndique fratribus, extra cellulam eſt progreſſus: ibiq; aſpiciens crucem, quam ipſe in eodem loco poni præceperat, vt ingrediens egredienſq; cellulam, eius tactu frontem ſuam muniret, cœpit mœſtus lachrymas fundere, ac trophæum crucis commemorare: Aue, inquit, alma crux, quæ mundi pretium portaſti, quæ vexilla fers æterna: tu noſtrorum vulnerum medicinam attuliſti.

Audoenus. 660.

*Vita S. Eligij lib.*2.*cap.*16. Memineritis multos vos habere aduerſarios,, qui curſum veſtrum impedire conentur: idcirco in omni loco, horis omnibus crucis ſignaculo vos armate, crucis vexillo vos communite. Hoc enim vel maximè illi timent, & expaueſcunt. Hoc vobis datum eſt ſcutum, quo poſſitis ignitas omnes maligni ſagittas extinguere. Profectò magna res eſt ſignum Chriſti, & crux Chriſti, ſed illis ſolis prodeſt, qui faciunt mandata Chriſti.

Synodus Toletana Vndecima. 680.

Cap. 3. Sacerdos celebraturus, ſignum in ſuo pectore præparet crucis.

Beda. 700.

*Lib.*3.*in Cantica cap.*4. Sed & noxios ſæpe cogitatus, dum incauta mente voluimus, ac ſubitò reſpecti à Deo, ſignum ſanctæ crucis pectori imprimimus, & quod nefarium tractamus abijcimus, quaſi vitta coccinea capillos nobis ligamus: quia fluxa cogitationum trophæo ſacri cruoris comprimimus.

*Ad cap.*22. *Apocal.* Lignum vitæ circa fontem vitæ cernitur, quod ſiue virtutem ſanctæ crucis, ſiue Dominum Chriſtum interpreteris, iam ante Baptiſmum reuelatum, in veteri Teſtamento, & nunc Baptiſmatis clareſcente myſterio, cæleſti fructu Sanctos imbuit.

*Hiſt. Angloc. lib.*5.*c.* 20. Quin etiam ſublime crucis radiante metallo, VVilfridus hic poſuit trophæum.

Alcuinus. 750.

*De officijs Eccleſiaſticis cap.*18.*de Feria ſexta, quæ & Paraſceue*: Elegit Chriſtus crucem, quæ leui manus motu exprimitur, qua & contra inimici verſutias munimur. Hoc enim ſigno crucis conſecratur corpus Dominicum, ſanctificatur fons Baptiſmatis, initiantur presbyteri, & cæteri gradus Eccleſiaſtici, & omnia quæcunque ſanctificantur, hoc ſigno Dominicæ crucis cum inuocatione nominis Chriſti conſecrantur.

Cap. 39. *de celebratione Miſſæ*: Diaconus Euangelium pronuntiaturus, crucem in fronte ponit, vt oſtendat ſe diſcipulum eius eſſe, qui crucem pro totius mundi ſalute ſuſtinuit: deinde in pectore, vt omnis vana & immunda cogitatio ab eius corde pellatur.

Paulus Diaconus. 780.

*De rebus geſtis Longobardorum lib.*3. *cap.*12. (*al.* 6.) Cruce Domini & frontem & pectus noſtrum munire debemus, & nos eam pedibus conterimus?

Æmoinus. 825.

*Hiſtoria Franc. lib.*3.*cap.* 19. Tiberius Conſtantinus Imperator deambulans per palatium, vidit in

pauimento domus tabulam marmoream Dominicæ crucis vexillo insignitam,& ait:Crucem Domini,qua frontem & pectus munire debemus, indignis vt quid pedibus conculcamus?

Amalarius Trevirensis. 830.

De Officijs Ecclesiasticis lib.3.cap.24. Cæterùm de crucibus, quas solemus diuerso modo facere super panem & vinum, non est quid dicam, cur tali & in tali loco figantur, vel quale plures in aliquo, vel pauciores in aliquo. Si Dominus, quando benedixit panem, fecisset crucis signaculum, ipsi nôrunt, qui præsentes fuerunt, præsertim cùm nondum erat erectum vexillum sanctæ crucis: ac modò scimus, quia necessaria est, dicente Augustino Homilia 64. in Ioannem: Quid, inquit, quòd omnes nouerunt, signum Christi, nisi crucifixi Christi? Quòd signum, &c. Videtur mihi, si semel fuerit facta crux super panem & vinum, posse sufficere: quia semel Dominus crucifixus est. Non absre est, si bis figatur: quia pro duobus populis fixus est Christus. At si figi necesse est in loco, vbi dicitur: *Accipiens panem*, seorsum necesse est figuretur super panem, & seorsum super vinum, secundùm modum, quo Christus vsus est in acceptione panis & calicis.

Theganus 830.

De gestu Ludouici Imperatoris cap.8. In crastinum verò, luce adueniente, sciens quod facturus erat, extensa manu dextera, virtute qua poterat, signum sanctæ crucis fronti imprimens, & super pectus, & super omne corpus consignauit.

Hincmarus. 840.

In vita S. Remigij: Sicque præeundo sanctis Euangelijs, & crucibus, cum hymnis, & canticis spiritualibus, atque Litanijs, è domo regia pergit ad baptisterium.

Rabanus Maurus. 850.

Lib. 1. cap. 27. De institutione Cleri: Signatur homo sanctæ crucis signaculo, tam in fronte, quàm in corde, vt ipse apostata Diabolus, in vase suo pristino suæ interemptionis cognoscens signum, iam sibi deinceps sciat illud esse alienum.

Lib. 2. cap. 37. Die Parasceues à Pontifice & à Clero, & ab omni populo species sanctæ crucis salutatur: Quia passio Redemptoris à fidelibus in hora redemptionis suæ digna laude veneratur.

Nicolaus Primus. 860.

Ad consulta Bulgarorum cap.53 Consuluistis scilicet, an super mensam, in qua Sacerdos aut Diaconus deest, vexillum sanctæ crucis imprimere, & comedere liceat. Quod proculdubio licet. Nam omnibus datum est, vt & omnia nostra hoc signo debeamus munire ab insidijs diaboli, & ab eius omnibus impugnationibus in Christi nomine triumphare.

Remigius Autissiodorensis. 880.

De celebratione Missæ: Crucem pingit Diaconus, primum in fronte, annuntiaturus verba vitæ: vt ostendat se illius discipulum esse, qui crucem pro salute totius mundi sustinuit. Deinde in pectore: vt omnis vana & immunda cogitatio ab eius corde pellatur. &c. Perlecto Euangelio, iterum se signo crucis populus munire festinat: vt, quod ex diuinis eloquijs ad salutem percepit, signatum sigillo crucis atque munitum permaneat, ne à mentibus suis diabolica fraude euacuari valeat.

Hugbaldus Elnonensis. 890.

Vita S. Aldegundis cap.24. Cùm parentes de vita filij desperarent, deducunt illum ad Aldegundem: Illa visceribus pietatis condolens misello, fecit eum ad se vespertino tempore perduci: orauit pro eo, & facto signo crucis super eum, domum redire iussit, qui mox conualescens, restitutus est sanitati.

Odo Cluniacensis. 900.

Tractatu de translatione corporis S. Martini cap.4. Ab Episcopis & Abbatibus à Clero & virginibus à populo & Baronibus, à pueris etiam & senibus, in Ecclesiam suam, cum cereis & crucibus, cum hymnis & laudibus glorioſus Antistes gloriosè deducitur.

Ratherius Veronensis. 940.

In vita S. Vrsmari: Beatus vir cùm intuitus fuisset ægrotam mulierem, eleuata manu signum sanctæ crucis super eam fecit, illicò fugata febre mulier conualuit.

Nodgerus Leodiensis. 960.

In vita S. Landoaldi: Dum artifices operi insistunt, & aquam vtpote de paludibus turbidam fastidiunt, Landoaldus cum puero Lamberto, inuocato Christi nomine, cum crucis impressione fontem limpidissimum baculi impressione omnium vsibus fecit ebullire, qui fidem dictis præbet vsque hodie.

Osberius Anglus. 1020.

Vita S. Dunstani cap.20. Dunstanus statim signum salutiferæ crucis ruenti machinæ obijciens, eam sine funibus, & sine omni humano conamine ad superiora redire, ac in loco, in quem prius cum magno labore trahebatur, iacere coegit.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone de Inuentione S. Crucis: Vbicunque signum crucis erigitur, illic proculdubio & Christi victoria, & diaboli captiuitas denotatur.

Tractatu de Ordine Eremitarum: Cui processioni & crucem argenteam satis idoneam procurauimus.

Radulphus Ardens. 1060.

In die Cœnæ Domini: Quando sacerdos eleuat hostiam, & ei imprimit crucis signum, eleuationem Christi in cruce repræsentat.

In festo Omnium Sanctorum: In Confirmatione fit vnctio in modum crucis in fronte, quæ est sedes pudoris, & pars corporis magis eminens, vt fidem Christi non erubescant in tribulatione, sed potius confiteantur & prædicent apertè. Quod bene significatur per hoc, quod præcipit Dominus in Ezechiele, signari literam Thau in frontibus dolentium, & gementium de iniquitatibus aliorum, vt sic discernerentur, & præmunirentur, nec cum peccatoribus perderentur.

Ioannes Micrologus. 1070.

De Ecclesiasticis obseruationibus cap.9. Ordo quoque præcipit, vt qui lecturus est Euangelium, crucem sibi faciat in fronte, videlicet, iuxta Augustinum, in sede verecundiæ, vt eliminata omni verecundia, cum Apostolo non erubescat de Euangelio Christi. Facit etiam sibi in pectore, ne aliqua suggestio eum Diaboli impediat, quin puro corde Euangelium Dei annunciare valeat.

Anselmus Cantuariensis. 1080.

Ad caput 10. Epistolæ ad Romanos Non sine causa signum suum Christus in fronte nobis figi voluit, tanquam in sede pudoris, ne Christi opprobria Christianus erubescat.

Ad cap.6. Epistolæ ad Galat. In fronte credentium, vbi sedes est verecundiæ, idcirco crux figitur, vt de nomine eius non erubescant. Signum veteris Testamenti Circumcisio est, in latenti carne: signum noui Testamenti Crux est, in libera fronte. Ibi enim est occultatio, hîc reuelatio, illud sub velamine, hoc in facie. Cùm quis inde transierit ad Christum, auferetur ei velamen, vt qui habebat in occulto Circumcisionem, in fronte portet Crucem.

Hildebertus Cenomanensis. 1090.

De Missæ mysterijs:

Inde sinistrorsum Domini sacra verba leguntur:
Plebs baculos ponit, flat, rerecito, caput:
Ne superueniens zizania semine hostis,
Frontibus imprimitur mystica forma Crucis.

Florentius Wigornensis. 1100.

In Chronicis de anno 840. Ionas vir venerabilis contra Claudium Taurinensem Episcopum hæresiarcham librum de adoranda cruce edidit. Dogmatizauit enim idem hæreticus, crucis Dominicæ signum non oportere adorari, quod nisi adhibeatur frontibus nostris, siue aquis, quibus regeneramur, aut Chrismati, quo linimur, aut sacrificio, quo vegetamur, nihil ritè perficitur.

Iuo Carnotensis. 1100.

De Sacramentis Neophytorum: Signatur itaque baptizandus primò crucis signaculo, in fronte, in pectore, in oculis, in auribus, in manibus, in ore, cuius virtute victus est Diabolus, & exaltatus est Christus.

*Epist.*233. Cùm verò, cum hostia iam consecrata, intra vel supra calicem, signum crucis imprimitur, à latere calicis orientali vsque ad occidentalem, & à septentrionali vsque ad australem, hoc figurari intelligimus, quod ante passionẽ Dominus discipulis suis prædixit in commendationem suæ passionis: *Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.*

Rupertus Tuitiensis. 1120.

De diuinis Officijs lib.1.cap.26 Signo crucis Christi
Exo. 28. aurea lamina veterum Pontificum cessit, quod olim erat in fronte micans octauum decus Pontificum: inscripta nunc est penè eadem ineffabilis maiestas nominis. Illic enim erat ineffabile nomen Dei, hic est inæstimabile mysterium Crucis. Crux namque inæstimabile signum est, admirabilis virtus est. Crux est, spes Christianorum, resurrectio mortuorum, cæcorum dux, claudorum baculus, destructio superborum, consolatio pauperum, sustentatio inopum, spes desperatorum. Crux regum magnificentia, sacerdotum gloria. Crux igitur aurea lamina sacratius ornamentum.

Honorius Augustodunensis. 1120.

Sermone de Inuentione sanctæ Crucis: Christus Diabolum, se vt primum hominem tentantem, superauit, in ligno crucis triumphans, fortem ligauit, hominem redemptum de exilio ad patriam supernam reuocauit. Hæc victoriosa crux est ab initio multis modis præsignata, in qua sola sunt omnia in cælis, & in terris instaurata. Per hanc nobis Chrisma, Baptisma, Christi corporis Sacramenta consecrantur: per hanc cuncta benedicta mundantur: per hanc cuncta callidi dæmonis machinamenta dissoluuntur: per hanc omnia aduersa vincuntur.

Bernardus 1130.

Vita Malachiæ cap. 45. Amplexatus est Malachias epilepticum, impressóq; pectori eius signo crucis: Certus esto, inquit, te eiusmodi nil passurum, donec redeam: & ad verbum Malachiæ statim conualuit.

Hugo Victorinus. 1130.

De proprietatibus & epithetis rerum lib.4.ca.3. Crux, serpentis ænei palus, ligna Isaac, scala Iacob, virga Mosis, lignum Marath, signum Thau insuperliminari domus, ligna Sareptanæ, sycomorus Zachęi, coccineum filum Rahab, clauis Dauid, vectis in quo botrus deportabatur. Quatuor habuit partes: ex quatuor lignis fuit composita, oliua, cedro, palma, cypresso. Pellit phantasmata, delet venialia: in modum crucis currunt per maria naues, volant aues in aëre, natant homines, fiunt Ecclesiæ, & cucullæ.

Petrus Cluniacensis. 1140.

Epistola 1. contra id, quòd dicunt Crucem Domini non adorandam, nec venerandam: Fugantur apostatæ spiritus apparente crucis signo, & superbi angeli, qui contra ipsam inuictam maiestatem caput erigere nisi sunt, isto (quod sic contemnitis, abiectionis indicio, vt nebula, matutini solis radijs discussa vanescunt. Hac vos permoti iniuria, contra crucem Domini bella suscepistis, & homines nequiores Dæmonibus, eorum pati dedecora non potestis.

Bernardus Abbas Bonenallis. 1150.

Vitæ S. Bernardi libro 2.cap.3. Inter eos qui vexabantur, mulier grandæua vsque ad Ecclesiam Beati Ambrosij, post beatum virum à multis tracta est: in cuius pectore pluribus annis Diabolus sederat, & iam ita suffocauerat eam, vt visu & auditu & verbo priuata videretur. Conuersus Bernardus ad populum, orare iubet attentius, & Clericis ac Monachis secum iuxta altare consistentibus, mulierem ibidem iubet constitui. Illa verò reluctans, & vi diabolica non naturali virtute recalcitrans, non sine aliorum iniuria ipsum Abbatem pede percussit. Quem Diaboli ausum mansuetè ille contempsit, & in eius expulsione Deum inuocat adiutorem, & ad immolationem hostiæ salutaris accedit. Quoties tamen eandem hostiam signat, toties ad mulierem conuersus eodem signo crucis edito, spiritum nequam fortis athleta impugnat. Nam & ille malignus, quoties aduersus eum signum crucis intenditur, percussum se indicans, acrius sæuit: & recalcitrans contra stimulum, quidnam tolleret, prodit inuitus.

Godefridus Viterbiensis. 1170.

Chronicorum parte 13. *Quòd credentes in Christo per signum sanctæ crucis saluarentur.* Figuram sanctę crucis in frontibus fidelium designandam, per Ezechielem Prophetam legimus prænuntiatum: *Vocauit,* inquit *virum, &c. & dixit ei: Signa Thau in frontes virorum, &c.* Thau litera propriè ostendit speciem & formam crucis, cuius signaculo prænotati sunt, quicunque ab exilio huius seculi liberantur. Ezech.9.

Guilhelmus Tyrius. 1180.

De Bello sacro lib.8.cap. 21. Cœperunt omni deuotione circumire locum Dominicæ passionis, cum crucibus & Sanctorum patrocinijs.

Innocentius Tertius. 1200.

De sacro Altaris mysterio lib.5.cap. 5. Quia verò *factus in agonia prolixius orabat, tertiò dicens sermonem eundem,* sacerdos facit tres cruces: primam & secundam distinctè super oblatam & calicem dicendo: *Sacrosanctum Filij tui corpus & sanguinem:* tertiò signando seipsum in faciem, cùm dicit: *Omne benedictione cœlesti & gratia repleamur.* Fortè propter fudorem corporis, crucem imprimens super corpus: & propter guttas sanguinis, crucem imprimens super sanguinem: & quia procidit in faciem suam orans, imprimit sibi crucem in faciẽ: vel potius per duas

cruces, quas facit Sacerdos super corpus & sanguinem, designantur vincula & flagella, &c.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In Octava Epiphaniæ: Omnes prædictæ vnctiones in modum crucis fiunt: quia signo crucis redempti sumus, cuius vexillum ferre debemus: & quia ex virtute crucis & passionis Christi spiritualiter inuncti sumus. Tribus autem locis signum crucis imprimitur, in pectore, in humeris, in vertice. In pectore crucem habemus, per cordis contritionem, & proximorum compassionem: in humeris per sanctificationis laborem: in vertice autem, vbi sedes est memoriæ, vt semper Christi crucem, tanquam signaculum super cor positum ad memoriam reducamus.

Guilhelmus Aluernus Parisiensis. 1230.

De Sacramento Baptismi cap. 3. Quoniam baptismali sanctificatione electi, expugnato Diabolo, abeisque ejecto, & detracto, Deo acquiruntur, dignum & iustum est, vt quemadmodum arci, & munitioni captæ, signum, siue insignium regis capientis superimponatur: sic signum Regis regum, quod est salutiferæ, ac viuificæ Crucis insignium, eis imponatur. Hinc est, quòd baptizandis primùm in fronte signum Saluatoris, hoc est, signum crucis imprimitur, signum scilicet captionis, atque expugnationis, & victoriæ. Quod manifestum est fieri similiter in expugnationibus vrbium, castrorum, & munitionum.

Hugo Cardinalis. 1240.

Ad Psalm. 4. Crucis Christi signaculum nobis est impressum in Baptismo, &c. Vnde legens Euangelium semper crucem facit super librum, & in fronte, & in ore, & in pectore.

Bonauentura. 1260.

In lib. 4. Senten. distinct. 7. q. 3. Signum crucis in baptizandi fit pectore & fronte, vt dæmon cognoscat se expellendum tam in occulto cordis, quàm in aperto confessionis.

Guibertus Tornacus. 1270.

De officio Episcopi cap. 24. Lecturus Euangelium debet se signare in fronte, in ore, in pectore, quasi dicat: Crucem Christi non erubesco, sed corde credo, quod ore prædico.

Guilhelmus Durantius. 1280.

In Rationale Diuinorum lib. 4. cap. 43. Tres cruces communiter facit sacerdos super oblatam & calicem: quoniam in tribus verbis vtrumque pariter intelligitur. Nunquam enim in crucis signaculo panis separatur à calice, nisi cum separatim nominantur in Canone. Et quando hostia collocatur à ministro in latere calicis, recta pars crucis solummodo super panem, transuersa verò vsque super calicem debet protendi quoniam recta pars crucis corpus Christi sustinuit.

Lib. 5. ca. 12. Cùm sacerdos dicit: *Deus in adiutorium meum intende*, signo se crucis munit, ad effugandam illius virtutem, scilicet quamlibet Diaboli versutiam & potestatem. Valde enim timet signum crucis.

Guido Rocherius. 1333.

In Manipulo curatorum, de Sacramento Eucharistiæ cap. 10. Quàm citò cantatur Euangelium, tam clerus, quàm laicus, tam proferens, quàm audiens, debet se munire signo crucis in fronte, ore, & pectore.

Thomas Waldensis. 1410.

Tomo 3. titulo 5. cap. 47. Tam ante Baptismum, quàm iam baptismate suscepto, cum Chrismate crux Christi baptizatis imprimitur,

Ioannes Gerson. 1420.

In Summa Theologica lib. 4. de Sacramento Eucharistiæ: Finito Euangelio debet quisque se munire signo crucis contra Diabolum, ne recipiat seu remoueat verba Euangelica à cordibus audientium.

Laurentius Iustinianus. 1430.

De triumphali Christi agone cap. 17. Vexillum crucis Christus, ne dum in ipsius hora certaminis voluit esse conspicuum, verùm toto præsentis vitæ decursu, quatenus quamdiu perseuerat pugna, victoriæ quoque illius appareant signa. Signum vtique Mediatoris triumphale sanctæ crucis dixerim esse trophæum: in qua idem mundi conditor pendere dignatus est. Illam cruore sanctificauit suo, atque aëris Potestatibus terribilem, honorabilem Angelis, hominibusque eam fecit esse amabilem. Nempe à die, qua vniuersorum Dominus pependit in illa, tantus diabolo & complicibus eius pro hoc signo terror inhæsit, vt ipsius nequeant sustinere aspectum. Virtutem quidem crucis spiritualiter sentientes, ad solam illius occultantur imaginem.

Dionysius Carthusianus. 1460.

In Festo Exaltationis S. Crucis: Tantam in cruce confidentiam habent fideles, vt eius impressione, & signatione, se ab aduersitatibus tueri, & bonis firmari, à dæmonibus protegi credant, & sperent.

Gabriel Bielus. 1480.

In Canonem Missæ lect. 54. Formar quinque cruces Sacerdos, ad significandum quinque Christi plagas seu vulnera, in cruce inflicta. Formar tres cruces similiter super oblatam & calicem, &c.

Paulus Eberus Lutheranus. 1560.

In Calendario: Anno 1551. 14. Martij in oppido Bernburgensi sub concionem statua Crucifixi ad quatuor horas sudauit: sudor abstersus, mox copiosè manauit.

ARTI-

ARTICVLVS DECIMVS.

SACROSANCTAM CRVCEM, IN QVA CHRISTVS SALVATOR PRETIVM NOSTRÆ REDEMPTIONIS SOLVIT, MVLTIS ANNIS IVDÆORVM INVIDIA TERRA DEFOSSAM, A SANCTA HELENA CONSTANTINI IMP. MATRE MIRACVLOSE FVISSE INVENTAM, ET EIVS inuentionis memoriam rectè ab Ecclesia celebrari.

NEGANT.

Anno post natum Christum 1530. 1560.

MARTINVS Lutherus libro de Formula Missæ: *Festa sanctæ Crucis anathema sunto.* *Magdeburgenses* centuriæ quartæ capite sexto, folio 482. & capite decimotertio, folio 1438 *historiam de Inuentione & Festo sanctæ Crucis fide laborâ scribunt.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Eusebius Cæsarensis. 325.

In Chronicis: Anno Domini 325. imperij Constantini 16. Helena Constantini mater, diuinis monita visionibus, beatissimum crucis lignum, in quo mũdi salus pependit, apud Hierosolymam reperit.

Cyrillus Hierosolymitanus. 370.

Epistola ad Constantium Augustum, de signo crucis in cœlo apparente: Tempore Deo dilectissimi, & beatæ memoriæ Constantini patris tui, salutare crucis lignum Hierosolymis repertũ est, diuina gratia cõcelente ei, qui rectè quærebat pietatem, etiam abstrusam sanctorum locorum inuentionem.

Socrates. 440.

Ecclesiasticæ historiæ lib. 1. cap. 13. Helena Imperatoris mater, in somnijs diuinitus admonita, Hierosolymam iter capit. Et cùm veterem illam Hierosolymam desertam, tanquam pomorum custodiam (vt est apud Prophetam) offenderet, Christi monumentum, in quo sepultus est, & ex quo resurrexit, diligenter perquisitat, ac tandem, licet valde ægrè, Deo tamen illi opem ferente, reperit, &c. Tres cruces in monumento offendit: vnam beatã illã qui in qua Christus expassus fuit: alteras duas, quibus duo latrones suffixi occubuerunt: cum quibus vnà reperta est tabula Pilati, in qua varijs variarum linguarum characteribus scripserat, palamq; declarauerat Christum crucifixum, Regem fuisse Iudæorum. Sed quoniam incertum erat, quænam esset crux quam quærebant, mater Imperatoris non mediocri dolore affecta est. Quem quidem non longo tempore pòst, Hierosolymorũ Episcopus, nomine Macarius sedauit: & quod erat anceps & ambiguũ, fidei vi & virtute dissoluit, &c. Mulieri cuidam indigenæ, quam diuturnus morbus oppresserat, iam imminebat mors. Illi animam agenti singulas cruces apponit, pro certo perinatus eam ad integram valetudinem restitutam fore, si venerandam Seruatoris crucem attingeret: quæ spes illum minimè fefellit. Nam cùm duæ illæ cruces, quę Domini non erant, essent mulieri admotæ, illa nihilominus in mortis articulo constitit: verùm vt primùm tertia, quæ fuit vera Domini crux adhibita erat, illa iam fermè moriẽs, extemplò conualuit, & è morbo penitus euasit. Ad hunc modum lignum crucis Christi inuentum est.

Sozomenus. 440.

Ecclesiastica historiæ lib. 2. cap. 1. Per idem tempus Helena Constantini Imp. mater venit Hierosolymam, cùm precandi causa, tum sancta illa loca visendi. Quæ quoniam pio animo erga religionem Christianam erat affecta, visa est sibi operæpretium factura, si lignum crucis venerandæ inuenire posset, &c. Tres inuentæ sunt cruces, & aliud lignículum separatim, quod tabulæ gessit similitudinem, verbis & litteris non Hebraicis solùm, verùm etiam Græcis & Latinis inscriptum, quæ verba ac litteræ non aliud complectebantur, quàm *Iesum Nazarenum Regem Iudæorum*, &c.

Theodoretus. 450.

Ecclesiasticæ historiæ lib 1. cap. 18. Qua re confecta sepulchrum, quod diu abstrusum iacuisset, emersit: & simul tres cruces, quæ prope illud Domini monumentum erant reconditæ repertæ sunt. Quòd autem vna ex his Domini nostri & Seruatoris Iesu Christi crux fuit, reliquæ verò duæ latronum, qui pariter cum eo crucibus suffixi fuerant, extiterunt, ad vnum omnes sine controuersia crediderunt: sed tamen ignorârunt prorsus, quæ illarum corpus Domini sustinuisset, & guttis pretiosi eius sanguinis aspersa fuisset. Cæterùm sapientissimus ille & planè diuinus Macarius, vrbis illius Antistes, tali via illorum animos dubitatione liberare aggressus est. Mulieri cuidam nobili, morbo diuturno oppressæ, vnamquamque crucem figillatim, precibus ad Deum simul ardenter fusis, admouens, crucis Seruatoris virtutem facilè perspexit. Nam vt primùm ea mulieri adhibita fuit, illicò grauis ille morbus depulsus est, & homo ipsa ad integram valetudinem restituta.

Iustinianus Imp. 530.

In Authentica de Moderatore Heleop. cap. 1. Helena Constantini Magni mater, pientissima mulier, nobis sacrum Christianorum lignum inuenit.

Andreas Cretensis. 570.

Oratione de pretiosa Crucis Exaltatione, cap. 5. Cùm Deus tradidisset Christianis sceptra Imperatoria, & totum Romanum imperium, ei tunc placuit per piam mulierem, mulierem regiam, & quæ regios habebat spiritus, tunc filio imperante Christianis, sine labore, & diuino, vt ita dicã, instinctu sapientem reddere: quæ partim quidem grauitate principali, partim autem nonnunquam communibus blanditijs, regaliter autem omnia faceret, quæ inflexibile Iudæorum poterant cor flectere. Et citò quærenti Imperatrici, communis apparuit thesaurus, hanc dico Domini crucem, quæ in vniuerso mundo hodie extollitur, cum qua etiam omnia, quibus beata illa & toti mundo salutaris fuit passio dispensata, extolluntur. Propterea ergo hodie diem festum celebramus: propterea frequentes conuenimus, quòd sanctum illud, quod olim latebat, hodie euasit manifestum: quòd thesaurus, qui fuerat absconsus, ex terræ metallis refulsit, sicut aurum: quòd id, quod erat in terra infossum, reuelatum est maximè insigne opus imperij Christianorum: quòd cessauit procella dæmonum, cùm crux euasisset manifesta.

Cap. 11. Crucis exaltatio, quæ est & magna, & supermundana: & eius Inuentio non temerè celebratur in Dei Ecclesijs, quæ sunt in vniuersa terra.

Leontius. 610.

Vita Simeonis Sal. cap. 3. Tempore Iustiniani Imp. cùm accederent ij, qui Christi erant amantes, & pro more sancta Christi loca cupiebant adorare, quæ sunt in sancta ciuitate, in Exaltatione pretiosæ & viuificæ crucis (Norunt autem omnes, qui illic adesse consueuêre, in hoc sancto, & omnibus laudibus celebrando festo, quod ex vniuerso ferè orbe terrarum concurrit multitudo populorum, quæ crucem & Christum diligit) accidit vt in hoc venerabili festo duo quidam iuuenes, Dei prouidentia se inuicem conuenirent, &c.

Leo Imp Philosophus. 880.

Epistola ad Omarum Regem: Quando voluit Christus hominibus confusionem Iudæorum ostendere, Inuentionem Crucis Constantino Regi Romanorum, qui necdum erat Christianus, aperuit. Cùm enim pergeret ad bellum, eleuans oculos ad cœlum media nocte, vidit in cœlo quasi duas columnas, vnam super aliam intentam, in similitudinem crucis, & in ea scripturam igneo fulgore rutilantem, & Græcè scriptam: Quia petisti à Deo tuo, vt ostenderet tibi fidem rectam, facito tibi signum regale in similitudinem crucis istius, quæ præcedet te contra inimicos tuos, secundùm quod vidisti in cœlo. Quo facto hostes inuasit, & per virtutem S. Crucis illos deuicit. Cumq; reuerteretur, matrem suam Helenam cum exercitu vsquequò Hierusalem veniret direxit, vt quid de cruce Christi factum esset, à Iudæis perquireret. Multis autem cruciatis, virum illum, qui de tribu eius fuerat, cui res primùm notificabatur, inquiri præcepit. Illum autem rei veritatem aperire nolentem, in puteo sine potu ac victu reclusit. Cumq; se moriturum cognouisset, ei locum ostendit, & dum foderent, fumus incensi de fouea exiuit: tres cruces, post 300. annos, ex quo Christus venerat, ostendens. Et cùm ante Reginam nescientem quæ crux Christi esset, portarentur, super mortuum subitò vnam crucem posuit, & non surrexit. Secunda adhibita, nihil profuit. Cùm verò tertiam adhibuissent, statim qui erat mortuus, surrexit. Regina, facta Ecclesia super Christi sepulchrum, partem de cruce ibi reliquit, & reliquam filio suo detulit. Hæc est causa quare crucem Christi adoremus.

Simeon Metaphrastes. 960.

In vita S. Isaacij: Post venerandæ, immaculatæ, & pretiosæ crucis Inuentionem, &c.

In vita S. Anastasij Martyris: Cùm venisset festum venerabile viuifici ligni Exaltationis, totam illam noctem celebrarunt precibus & psalmodijs.

Suidas. 980.

In voce ἱστάσις: Vestales virgines Helena Constantini mater post inuenta sancta & pretiosa ligna, templo extructo in Sepulchro Domini, instituit, decreto victu è publico.

Ioannes Zonaras. 1100.

Tomo 3. in Constantino: Helena Hierosolymam proficiscitur, sepulchro Domini adorato, & sancta cruce inuenta, cui Deus noster suo corpore affixus fuerat, & fanis magno sumptu extructis ad filium reuertitur.

Nicephorus Callistus. 1300.

Lib. 8. cap. 29. Helena plurimi faciebat, vt crucis lignum, & viuificum Christi monumentum inueniret. Et quantumuis difficulter, attamen ea tandem inuenit, vt quidem nonnulli dixêre: Iudæo homine ex paterna quadam annotatione regionem indicante: reuera autem, vt equidem puto, Deo signis quibusdam, & visionibus nocturnis ostendente. Cùm enim Deo visum esset, res diuinas & occultas in lucem proferre, minimè opus fuit humanis indicijs. Enimuerò Imperatoris iussu, contaminato illo templo diruto, aggere eq; exportato, ex eo loco sacrum illud resurrectionis antrum extitit, & tres sparsim disiectæ cruces, &c. Hoc sanè modo memoriæ proditum est, sacrum in apertum productum esse lignum.

Georgius Codinus. 1400.

De Officialibus Palatij Constantinopolitani, fol. 158. Die festo Exaltationis Crucis fit è ligno anabathra in triclinio, quam etiam induunt linteo coccino. Adueniens igitur in eam Patriarcha, si quidem aderit, aut alius aliquis Patriarcharum, si abest ille, facit crucis exaltationem.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Ambrosius. 370.

Oratione funebri de obitu Theodosij Imp. Temporibus Constantini completum est illud propheticum: *In illo die erit quod super frænum equi est, sanctum Domino omnipotenti.* Quod illa sanctæ memoriæ Helena mater eius infuso sibi sancto spiritu reuelauit. Beatus Constantinus tali parente, quæ imperanti filio diuini muneris quæsiuit auxilium, quo inter prælia quoque tutus assisteret, & periculum non timeret. Magna fœmina, quæ multò amplius inuenit quod Imperatori conferret, quàm quod ab imperatore acciperet. Anxia mater pro filio, cui regnum orbis Romani cesserat, festinauit Hierosolymam, & scrutata est locum Dominicæ passionis, &c. Venit ergo Helena, cœpit reuisere loca sancta, infudit ei spiritus, vt lignum Crucis requireret, accessit ad Golgotham, & ait: Ecce locus pugnæ, vbi est victoria? Quæro vel

Zach. 14.

vexil-

vexillum salutis,& non inuenio. Ego, inquit, in regnis, & crux Domini in puluere? Ego in aulis, & in ruinis Christi triumphus? &c. Aperit humum, decutit puluerem, tria patibula confusa reperit, quæ ruina contexerat, inimicus absconderat: sed non potuit obliterari Christi triumphus,&c.

Ruffinus. 390.

Ecclesiastica Historiæ lib.2. cap.7. Per idem tempus Helena Constantini mater, fœmina incomparabilis fide & religione animi, ac magnificentia singulari, diuinis admonita visionibus, Hierosolymam petit, atque ibi locum, in quo sacrosanctum corpus patibulo affixum pependerat, ab incolis perquirit, &c. Cùm properasset ad locum cœlesti sibi indicio designatum, purgatis ruderibus, tres confuso ordine reperit cruces. Sed obtutibabat reperti muneris lætitiam vniuscuiusque crucis indiscreta proprietas. Aderat quidem & titulus ille, qui Græcis, & Latinis, atque Hebraicis literis à Pilato fuerat conscriptus: sed nec ipse satis euidenter Dominici prodebat signa patibuli. Huc iam humanæ ambiguitatis incertum, diuinum flagitat testimonium. Accidit in eadem vrbe primariam quandam loci illius fœminam graui ægritudine confectam, seminecem iacere. Macarius per idem tempus Ecclesiæ illius Episcopus erat. Is vbi cunctantem Reginam, atque omnes pariter qui aderant videt: Afferte, inquit, huc totas quæ repertæ sunt cruces, & quæ sit quæ portauerit Dominum, nunc nobis adaperiet Deus. Et ingressus cum Regina pariter & populis ad eam quæ decumbebat, defixis genibus ad Deum preces profudit,&c. Et cùm hoc fecisset, adhibuit primò vnam ex tribus, & nihil profecit. Adhibuit secundam, & nec sic quidem aliquid actum est. Vt verò admouit tertiam, repente adapertis oculis mulier consurrexit, & stabilitate virium recepta alacrior multo quàm cùm sana fuerat, tota domo discurrere, & magnificare Dei potentiam cœpit. Sic euidenti indicio regina voti compos effecta, templum mirificum in eo loco, in quo crucem repererat, regia ambitione construxit.

Seuerus Sulpitius. 400.

Sacra historia lib.2. Helenæ Reginæ beneficio crux Domini reperta, quæ neq; in principio obstistentibus Iudæis potuerat consecrari, & postea dirutæ ciuitatis oppressa ruderibus, nõ niti tam fideliter requirenti meruit ostendi. Igitur Helena primùm de loco passionis certior facta, effodi terram, & contigua quæque ac vastissima ruinarum purgari iubet: mox pretium fidei & laboris tres pariter cruces, sicut olim Domino, ac latronibus duobus fixæ fuerant, reperiuntur.

Paulinus Nolanus 420.

Epist.11. Venerabilis illa regina Helena, vt venit Hierosolymam, diligenter & piè, locis illis, & circa omnibus, diuinorum curiosa insignium, & oculis haurire gestiens, fidem, quam pijs auribus literisq; perceperat: Crucem Domini studiosissimè inquirere adorsa est. Sed quæ ei vel ratio inueniendi subesset, cùm index idoneus nemo inueniri posset, vbi memoriam & curam religiosæ conscientiæ, vel obseruantiæ: & antiquitas æui, & superstitionis impiæ diuturnitas oboleuisset? Verùm fidelis mulier, Spiritum sanctum per affectum pium meruit: quo aspirante, cùm rem ab humana conscientia diuinitus remotam frustra diligens requisiuisset, de loco tantùm passionis fieri certior studuit. Iussit vrgente fine dubio conceptæ reuelationis instinctu, in ipsum locum operam fossionis accingi, paratáq; mox ciuium pariter, & militari manu, breui laborem istius motitionis hausit: & contra spem omnium, sed secundùm ipsius tantùm Reginæ fidem, alta egestione reseratis terræ finibus, abditæ crucis arcana patuerunt. Sed cùm tres pariter cruces, vt quondam fixæ Domino & latronibus steterant, repertæ fuissent: gratulatio repertarum cœpit anxia dubitatione confundi iusto piorum metu: ne forsitan aut pro cruce Domini patibulum latronis eligerent, aut salutare lignum pro stipite latronis abijciendo violarent. Respexit pias fideliter æstuantium curas Dominus, & ipsi potissimum, quæ tam piæ solicitudinis Princeps erat, huius consilij lumen infudit, vt aliquem recens mortuum inquiri & inferri iuberet. Nec mora, verbum factum: cadauer illatum est, deponitur: iacenti vna de crucibus admouetur: sed eorum ligna mors spreuit. Postremò Dominicam crucem prodit resurrectio: & ad salutaris ligni tactum, morte profuga, fumus excussum, & corpus erectum est: tremefactisq; viuentibus, stetit mortuus, & funebribus, vt Lazarus quondam, vinculis expeditus, illicò inter expectatores suos rediuiuus incessit. Ergo crux Domini tot operta ætatibus,& Iudæis in tempore passionis abscondita, neque gentibus, in ædificatione Pani terrarum fine dubio ad ipsam fabricam egerentibus, reuelata est: nonne diuina manu latuit, vt nunc inueniretur, cùm religiosè quæreretur? Ita vt crucem Christi decuit, experimento resurrectionis inuenta & probata crux Christi est: dignoque mox ambitu consecratur, condita in passionis loco Basilica, quæ auratis coruscа laquearibus, & aureis diues altaribus, arcanoq; politam sacrario crucem seruat: quam Episcopus vrbis eius quotannis cùm Pascha Domini agitur adorandam populo, princeps ipse venerantium, promit.

Hormisda. 514.

Epistola 27. ad Euphemiam Augustam: Magna etiam vestro sexui parata est laudis occasio, si vobis instantibus Ecclesiæ suæ Christus, quæ diuisa fuerant membra coniungat. Nec enim maior est gloria, quę humanę salutis lignum scrutata est,& sola crucem, quam omnis veneratur mundus, inuenit. Superabitis quinimò illius merita, quia Ecclesiæ vnitas per illam suum inuenit signum, per vos est habitura remedium.

Gregorius Turonensis. 580.

De gloria Martyrum lib.1. cap.5. Crux Dominica, quæ ab Helena Augusta reperta est Hierosolymis, ita quarta & sexta feria adoratur.

Cap.6. Speciosi, omniquè metallo nobiliores Dominicæ crucis claui, qui beata membra tenuerunt, ab Helena Regina post ipsius sacræ crucis inuentionem reperti sunt: & de duobus quidem frænum Imperatoris muniuit, quò facilius, si aduersæ gentes restitissent Principi, hac virtute fugarentur.

Historia Francorum lib.1.cap.36. Constantini tempore venerabile crucis Dominicæ lignum per studium Helenæ matris eius repertum est, prodente Iuda Hebræo, qui post baptismum Cyriacus est vocitatus.

Gregorius Magnus. 600.

In Antiphonario: Inuentio Sanctæ Crucis. Antiphona: *Nos autem gloriari oportet.* Psalm. *Deus misereatur,&c.*

Libro Sacramentorum: V.Nonis Maij: *Inuentio S. Crucis:* Deus, qui in præclara salutiferæ crucis inuentione passionis tuæ miracula fuscitasti, concede, vt vitalis ligni pretio vitæ æternæ suffragia cõsequamur.

Adamnanus. 680.

Libro de locis sanctis: Ingressis à septentrionali parte Hiero-

te Hieroſolmymam, primùm de locis ſanctis, pro conditione platearum, diuertendum eſt ad Eccleſiam Conſtantinianam, quæ Martyrium appellatur. Hanc Conſtantinus Imp. eò quòd ibi crux Domini ab Helene eius matre reperta ſit, magnifico & regio cultu conſtruxit.

Beda. 700.

In Martyrologio: V. Nonis Maij Hieroſolymis Inuentio S. Crucis ab Helena Regina, ſub Conſtantino Principe, cuius ipſa extitit mater.

Ordo Romanus. 730.

Folio 82. De Inuentione S. Crucis: In Inuentione S. Crucis legantur lectiones, quæ & in Natalitijs plurimorum Martyrum, ſiue Homiliæ ad ipſum diem pertinentes.

Vſuardus. 780.

In Martyrologio: V. Nonas Maij Hieroſolymis Inuentio S. Crucis ab Helena Regina, ſub Conſtantino Principe.

Vvandelbertus Diaconus. 830.

In Martyrologio: V. Nonarum Maij:

His quoque celſa crucis radiant vexilla reperta:

Anaſtaſius Bibliothecarius. 880.

De geſtis Romanorum lib. 11. Helena Imperatori mater in ſomnis admonita Hieroſolymam properauit, & ſepulchrum Chriſti, quod licet difficillimè, tamen inuenit ſordibus coopertum, & deſuper templum Veneris ædificatum: vbi virgineis cantibus inſultabant, præcepitq; deſtrui ſceleratiſsimum templum, ipſumq; puluerem funeſtis ſacrificijs violatum eijcit, & procul à ciuitate diſpergit. Ex in locum purgari præcipiens, ſtatim palam monumentum Domini apparuit. Apparuerunt & circa illud ſuffoſſę tres cruces, & claui, timul & titulus, literis Hebræis, Græcis, & Latinis conſcriptus: *Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum.* De hoc ligno Sibylla dixit apud Paganos: *O ter beatum lignum, in quo Deus extenſus eſt.* Tunc ergo qui crux Domini eſſet, quæ latronum dubitare cœperunt. Proinde Macarius ciuitatis Præſul huiuſmodi tractatu dubitationem ſoluit. Mulieri namque nobilitate claræ longa ægritudine fatigatæ, vnam illarum crucium, cum oratione promptiſsima adhibens, virtutem Saluatoris agnouit. Mox enim vt mulierem attigit crux, paſsionem ſæuiſsimæ ægritudinis effugauit, & fœminæ ſalutem reſtituit, &c.

Ado Viennenſis. 890.

In Chronicis ætate 6. Per idem tempus ab Helena Conſtantini matre Hieroſolymis Crux Domini inuenta eſt.

Regino Prumienſis. 900.

Lib. 1. Annalium: Crux Domini noſtri Ieſu Chriſti à Iuda inuenitur.

Luitprandus Ticinenſis. 950.

Libro 4. cap. 12. Conſtantinus Magnus Sanctæ Helenæ viuificæ crucis inuentricis filius.

Hermannus Contractus. 1050.

In Conſtantino: Hoc tempore crux Domini ab Helena Conſtantini matre Hieroſolymis reperitur, cum Macario eiuſdem vrbis Epiſcopo.

Petrus Damianus. 1060.

Sermone de inuentione S. Crucis: Hodie, fratres chariſsimi, quia crucis inuentionem colimus, quaſi reperto communi totius mundi theſauro, communiter in Chriſto gaudere debemus. Et ſicut ille inuenta perdita oue, & drachma, conuocatis amicis & vicinis congratulatus eſt: ita & nos inuento eo, non quod ipſe perdiderat, ſed quod nos perditos acquiſierat, iuſtum eſt gloriari: præſertim cùm Apoſtolus dicat: *Mihi abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Gal. 6.

Ado Trenirenſis. 1070.

In Martyrologio: 3. Maij Hieroſolymis Inuentio S. Crucis ab Helena Regina Conſtantini matre. Inuentionis autem pretioſi ligni hiſtoria cognitu digna ſic ſe habet, &c.

Berengoſius. 1110.

De Inuentione & laude ſanctæ Crucis lib. 1. cap. 2. Sicut illa paſsionis Dominicæ dies vniuerſo quondam mundo erat optabilis: ita & iſta dies ſacratiſsima, non minus nobis debet eſſe venerabilis, quomodo ſicut in illa die Saluator noſter opus noſtræ redemptionis impleuit: ita & in hac die lignum Dominicum nobis manifeſtare decreuit. Et ideo dies iſta eò feſtiuius à nobis debet celebrari, quò in ea lignum idem Dominicum debuit Chriſto reuelante nudari, maximè cùm de hac die nihil aliud Scriptura loquatur diuina, niſi quòd hodie Crux Domini inuenta eſt ab Helena Regina.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Sermone de Inuentione S. Crucis: Helena ſanctæ Crucis amore ſuccenſa Hieroſolymam properat, conuocatis Iudæis locum Caluariæ ſibi demonſtrari poſtulat, quem denſitas veprium atque virgultorum operuerat, & ideò incognitus erat. Regina proponit Iudæis præmium, ſi locum monſtrauerint: crucis ſupplicium, ſi negauerint. Regina populo comitante ad locum pergit, preces flexis genibus fundit, locus contremuit, fumus cocciomatis de terra aſcendit: mox terram raſtris aperiunt, tres cruces inueniunt: mortuus apportatus cruci Chriſti impoſitus reſuſcitatur, virtutemq; ſanctæ Crucis ſua reſurrectione & voce proteſtatur.

Hugo Victorinus. 1130.

In inſtitutione monaſtica, de vanitate mundi: Fulget crucis vexillum in loco ſanctitatis, & Regina compos voti cum gaudio remeauit, nec potuit vltra, ligno gloriæ ſublimato, poteſtas aduerſa proſperari.

Excerptionum priorum lib. 1. cap. 1. Helena magnificentia ſingularis diuinis admonita viſionibus Hieroſolymam petijt, lignum Dominicæ Crucis exquiſiuit, & mirificè per mortui cuiuſdam ad vitam reuocationem inuenit.

Otto Friſingenſis. 1150.

Lib. 4. Chronicorum cap. 5. Circa idem tempus Helena Conſtantini mater, Crucem Domini Hieroſolymis inuenit, mediaq; parte eius ibi relicta, alteram ad vrbem Regiam tranſportauit.

Conradus à Lechtenaw Abbas Vrſpergen. 1225.

In Conſtantino: Helena religioſa diuinis monita viſionibus, Hieroſolymam petijt, & locum, vbi Chriſtus crucifixus eſt, ab incolis quæſiuit, locum inuenit, purgatisq; in altum ruderibus, crucem ſanctam reperit.

Brocardus. 1260.

In deſcriptione Terræ ſanctæ: In Caluaria per decē pedes oſtenditur pars columnæ, in qua Chriſtus fuit flagellatus, illuc ex domo Pilati translatę. Non longè ab hoc loco deſcenditur per quadraginta ſeptem gradus, ad locum vbi Helena inuenit Crucem Domini defoſſam.

Guilhelmus Durantius. 1270.

Rationalis diuinorum lib. 7. cap. 11. Inuenta fuit crux tempore Euſebij Papæ, à beata Helena matre Conſtantini mediante Iuda, qui tunc Iudæus erat.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermone 9. de Inuentione S. Crucis: Sancta Helena & cæteri Chriſtiani, qui cum ipſa erant, fecerant effodi crucem Iuxta omnem theſaurum pretioſiorem, & vehementer lætati ſunt, quando ipſam inuenire potuerunt.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſti parte 2. cap. 66. Hæc ſancta crux poſt paſsionem Chriſti, & reſurrectionem Domini, per Iudæos, cum crucibus latronum, ſub monte Caluariæ, profundè ſub terra abſcondita fuit: vbi ducentis annis & amplius, vſque ad tempora Conſtantini & Helenæ latuit: ſed Helena in lapide pluſquam viginti paſsibus fodiens, ipſas tres cruces inuenit. Quibus ſublatis, crucem Domini, ab alijs ſigno reſurrectionis mortui probauit & diſcreuit.

Matthæus VVeſtmonaſterienſis. 1370.

In Chronica: Anno gratiæ 324. Helena Conſtantini mater, diuinis admonita viſionibus, Hieroſolymam petijt, crucemque Dominicam diligenter quærens reperit.

Vincentius Valentinus. 1430.

Sermone 1. de Inuentione ſanctæ Crucis: Solennitas iſta, & feſtum præſens dicitur Inuentio ſanctæ Crucis: quia Beata Helena mater Conſtantini Imp. cum multis miraculis inuenit crucem Domini noſtri Ieſu Chriſti, quam Iudæi abſconderant.

Petrus de Natalibus. 1460.

Lib. 4. cap. 117. Inuentio ſanctæ Crucis dicitur, quòd eo die à ſancta Helena matre Conſtantini crux inuenta fuiſſe perhibetur. Illud enim pretioſum lignum Dominicum, in quo Dominus crucifixus fuit, plus quàm ducentis annis ſub terra iacuit.

M. Antonius Sabellicus. 1480.

Ennead. 7. lib. 8. Helena Conſtantini mater, diuinarum rerum ſtudio nocturnoque viſu impulſa, Hieroſolymam eo nomine petijt, vt Dominicam quæreret crucem, vnde humana ſalus pependiſſet. Cæterùm loco ruderibus purgato, crux reperta eſt, & cum ea, quæ Saluatoris fuit, duæ aliæ ſubrutæ, vnde duo pependerant latrones.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Libro 5. Faſtorum, de Inuentione S. Crucis.

Tunc Helenam regis matrem, quæ ſomnia nato
Audierat narrante, bonus furor egit ad vrbes
Protinus Aſſyrias, vbi crux inuenta latebat
Confeſtim Hebræis, veterique è rudere tracta.
Et quia tres tellure cruces iacuêre ſub vna,
Vera modis patuit miris, impoſita cadauer,
Quod tunc ad tumulum, turbis comitantibus ibat,
Reſtituit vitæ, res non conceſſa duobus,
Quæ tuleranr Chriſti ſocios in morte latrones.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

RELIQVIAS LIGNI CRVCIS, LANCEÆ, CLAVORVM, ET VESTIVM CHRISTI SALVATORIS, RELIGIOSE SERVANDAS ET VENERANDAS ESSE.

NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtum

366. IVLIANVS *Apoſtata* (apud Cyrillum Alexandrinum lib. 6. contra Iulianum) *reprehendit Chriſtianos, quòd Ioue armaceſſent adorare & colere, & interim crucis lignum adorent.*

1520. Martinus Lutherus in Poſtilla de Exaltatione S. Crucis: *Primus crucis abuſus eſt, quod ligno, cui Deus affixus fuit, templa conſecrantur. Si quis pedibus iſta calcare vellet, extra decorum ageretur. Quòd obſeruantia quadam dignamur hæc, vicunque tolerari poterat, ſed quòd ad hæc affectus noſtros tranſmouemus, & eorum nomine templa edificamus, interim illa, quæ diuinitus præcepta ſunt, negligentes, hoc nullius rei eſt. Hinc abuſus tanta feneſtra patefacta eſt, quòd ſi fragmentulum alunde adepti ſunt, ad hoc redimendum multum auri & argenti collatum fuit; deinde ædes ſacræ extructa. Hinc etiam peregrinationes religionis ergò. Ibi Deus ſuam libertatem exeruit, vt aliquoties de patibulo pars recisa, pro ſancta cruce adorata ſit. Nam fragmentorum crucis tanta copia in orbe eſt, vt ſi congeſta eſſent, ex eis iuſta domus adificari poſſet.*

1550. De abroganda Miſſa: *Sepulchrum illud corporale, quod Saracens tenent, non magis eſt cura Deo, quam bones illos eſſe cura Deo Paulus dicit.*

Ioannes Caluinus admonitione de Reliquijs, vbi agit de ligno Crucis: *Nec eo contenti, quòd imperitis ac rudibus impoſuiſſent, vulgare lignum pro ligno crucis oſtentando, ſed definierunt, etiam proſus eſſe adorandum. Quæ doctrina omninò diabolica eſt.*

1560. *Magdeburgenſes* Centur. 6. 7. 8. &c. cap. 6. de ritibus & cæremonijs, *improbant ligni Crucis, lanceæ, clauorum, & veſtium Chriſti venerationem.*

ASSE-

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catechesi 4. Hic crucifixus eſt pro peccatis noſtris verè, ac ſi negare volueris, locus hic apparens te arguit: Beatus hic mons Golgatha, in quo nunc propter eum, qui crucifixus eſt, in illo applaudimus, & ligno crucis vniuerſus terrarum orbis per partes repletus eſt.

Catechesi 10. Lignum crucis teſtatur ad hodiernum diem apud nos apparens, & apud eos, qui ſecundùm fidem ex illo capientes, hinc vniuerſum orbem ferè iam repleuerunt.

Catechesi 13. Si enim nunc negarem, arguet me hic Golgathas, cui nunc omnes proximè aſsiſtimus, arguet me lignum crucis, quod per particulas ex hoc loco, per vniuerſum orbem ſparſum eſt.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Sermone in pretioſæ vtaliſquè Crucis veneratioñem: Hodierno die Chriſti Eccleſia alter paradiſus eſſe monſtratur, quæ & ſanctum pretioſæ crucis lignum proponit, & paſsionis Chriſti præſidium crucem facit, & eiuſdem reſurrectionis præmium.

Socrates. 440.

Lib. 1. cap. 13. Helena vnam crucis partem, in theca argentea occluſam, pro monumento ijs, qui illius ſpectandi cupiditate ducerentur, ibi reliquit: alteram mittit Imperatori. Quam vbi is receperat, ratus ciuitatem, in qua illa ſeruaretur, omninò ſaluam & incolumem fore, in ſuam ipſius inclusit ſtatuam, quæ Conſtantinopoli in foro, quod à Conſtantino nomen traxit, ſupra columnam ingentem ex lapide porphyrete confectam collocata eſt, &c. Quin etiam clauos, quibus Chriſti manus cruci affixæ erant, Conſtantinus aſſecutus (iſtos enim mater in Seruatoris monumento reperiens, ad eum miſerat) in fræna curat & galeam fabricandos, illiſquè in bello gerendo vtitur.

Sozomenus. 440.

Lib. 2. cap. 1. Huius crucis ſalutaris iam tum inuentæ, maxima pars adhuc etiam Hieroſolymis in capſa argentea cuſtoditur: reliqua verò ab Imperatrice ad filium Conſtantinum deportata eſt. Quod ad clauos attinet, quibus corpus Chriſti confixum erat, memorant Imperatorem ex illis ſibi confeciſſe galeam & frænum equi, vt ſcriptum eſt à
Zach.14 Zacharia Propheta: & à quo prædictum, quòd in tempore iſto, illud quod ſit in frænum equi ſanctum eſſet Domino omnipotenti.

Theodoretus. 450.

Eccleſ. hiſt. lib. 1. cap. 18. Quod ad crucem Seruatoris attinet, Helena partem illius in Imperatoris palatio locandam, reliquum autem in capſa argentea reponendum curauit, illudquè dedit Epiſcopo illius ciuitatis: hortataquè illum eſt, vt ad poſteritatem velut monumentum ſalutis noſtræ reſeruaretur.

Cyrillus Eremita. 550.

In vita B. Euthymij: Quo tempore Thomas adminiſtrationem tenebat monaſterij, ad eum venit Antiochenus Cæſarius, & ab illo benignè & humanè acceptus, cùm in eodem cum eo accubuiſſet conuiuio, deinde, vt ſolet, inter eos agitati eſſent ſermones, & audiſſet, quòd in Diaconico eſſent illius ligni partes, in quo Dominus illo ſuo admirabili conſilio fuit crucifixus: petit ab eo, vt liceat ſancta illa ligna adorare, & eorum exiguam aliquam partem accipere. Cùm ergo annuiſſet is, qui præerat monaſterio, eadem quidem hora ei aperit ambas fores Diaconici: referat autem thecas rerum pretioſarum, aliquid ardentius faciens & amantius: & ingreſſus eſt Cæſarius cum ijs qui erant circa ipſum. Cùm autem adoraſſent, & complexi fuiſſent, aliquam quoque partem accipiunt illius ſaluatis & venerandi ligni.

Procopius Cæſarienſis. 550.

De Bello Perſico l. 2. Poſt hæc Coſroes cum exercitu Apameam venit, vbi pars crucis Dominicæ magnitudine cubitali viſitur, ab homine Syro huc clam delata, quam oppidani magnam eius loci tutelam eſſe exiſtimant, ac venerantur, theca ei condita lignea, quam auro multo ac gemmis, tribus ſacerdotibus cuſtodiendam tradiderunt, inſuper quotannis certa die adorant. Tunc itaque Apameenſis populus videns Perſarum exercitum ad ſe venire, in magna trepidatione fuère, Coſroemquè audientes, vt minimè promiſsis maneret, Thomam vrbis Præſulem adeuntes, rogauerunt crucis lignum eis oſtendi, vt eo viſo feliciter morerentur. Ille verò cùm eis morem geſsiſſet, ſpectaculum fieri contigit, ſermone ac fide maius. Præſule enim id tenente, ignis iubar ſupra ferebatur: vnde in templi tholo ſplendor præter ſolitum apparens, illum continuò circumeuntem ſequebatur.

Rufficus Diaconus. 580.

Contra Aſcephalos: Clauos, quibus crucifixus eſt, & lignum venerabilis crucis, omnis per totum mundum Eccleſia abſque vlla contradictione adorat.

Euagrius. 590.

Lib. 2. cap. 13. Vt primùm Apameenſes intellexère Antiochiam igne incenſam, Thomam Epiſcopum rogabant, vt ſalutare vitaleque lignum crucis, licet conſuetudo id minimè fieri videretur, in medium proferret, inquè omnium oculis ſtatueret: quò iam, cùm ſupremum vitæ diem viderentur obituri, illud contemplarentur, amplexarenturquè, vtpote in quo ſolo hominum ſalus poſita eſſet: atque adeò ad alteram vitam iam profecturi, crucem venerandam haberent pro viatico, &c.

Leontius Cyprius. 600.

Vita Simeonis Sali cap. 3. Tempore Inſtiniani Imperatoris cùm accederent ij, qui Chriſti erant amantes, & pro more ſancta Chriſti loca cupiebant adorare, quæ ſunt in ſancta ciuitate, in Exaltatione pretioſæ ac viuificæ crucis, &c.

Georgius Presbyter. 520.

In vita ſancti Theodori Archimandritæ: Sanctiſsimus Patriarcha Thomas, qui poſt beatæ memoriæ Cyriacum in Pontificia regiæ ciuitatis ſede ſucceſſerat, laudata viri gloriosa pietate, dedit etiam ipſi particulam venerandi ligni ſanctæ crucis, & particulam ſancti ſepulchri Seruatoris noſtri Dei.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Homilia in laudem ſanctæ Crucis: Quando benignus Deus noſter per ſanctorum Patrum traditionem, hanc nobis indixit viam, mereamur per venerabilem attactum viuificantis ligni, ipſo clementer indulgente, qui eidem affixus eſt, ceu deinceps perſpicuum euadet, &c. In medio ieiunij adorationis gratia proponi ſolet lignum vitale venerandæ crucis, quodquè noſtræ ſalutis cauſa defixum eſt in medio terræ. Saluè pretioſa crux, in qua ipſe Filius Dei ac Verbum expanſis manibus circumplexus nos eſt, & ſuo conciliauit Patri.

In vita Mariæ Ægyptiacæ: Abſque vllo labore, inquit Maria, adoraui lignum ſanctæ crucis, & ſenſi

ibi odorem suauitatis, & merui ibi videre omnia Dei mysteria.

Ioannes Damascenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib.4.cap.12. Hoc ingentis pretij lignum ac venerandum, in quo Christus seipsum sacrificij causa pro nobis obtulit vt ex sancti corporis & sanguinis contactu sanctificatum, optimo iure adorari debet, clauiq; item, & lancea, & indumenta, ac sacra ipsius tabernacula, hoc est, præsepe, antrũ, Golgotha, crux, viuificum sepulchrum, Sion Ecclesiarum arx, aliaq; id generis, quemadmodum ait Dei parens Dauid: *Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco vbi steterunt pedes eius.* Psal. 131.

Theophanes Cerameus. 830.

In historia Miscellanea lib.11. Helena Saluatoris crucis partem aliquam filio distribuit, quam Constantinus suscipiens, & credẽs saluari ciuitatem vbi hęc particula seruaretur, in sua statua, sicut fertur, in foro Constantini positam, super columnam Porphyreticam studiosè condidit. Reliquam verò partem in argentea theca clausam Macario sacerdoti ciuitatis reliquit.

Simeon Metaphrastes. 960.

In Martyrio Anastasij Persæ: Cùm magna ciuitas Hierosolymorum capta fuisset à Rege Persarum, & sacra illa loca, quę mei Christi vidêre conuersationem, & cruci affixionem, & resurrectionem, Medorum lanceæ & ignibus, quos ipse nouit, modis essent tradita: & multa alia capta sunt cum ciuitate, & salutis quoque nostrę tropheum, mortis solutio, peccati internecio, lignum, inquam, viuificæ crucis, illinc translatum est in Persidem: quod quidem mihi videtur diuinioris esse gratiæ, & eius, qui est crucifixus, solius dispensationis, quæ sæpe nouit etiam per aduersarios ea contexere, quæ sunt meliora & vtiliora. Postquam enim salutaris crux Domini hostilibus capta fuit manibus, & in Persidem abducta, imitatur eum, qui in ea fuit affixus, Christũ: simul ac ingreditur Persidem eam statim totam illustrans radijs suæ gratiæ, ferit quidem animas infidelium, non secus ac sol, qui laborantem oculum ingreditur: fideles autem non secus ac fulgur quoddam apparens in tenebris, reuocat.

D. Ionæ & Barachisio Martyribus: Consolatio mihi præsto fuit ex sancto illo ligno, cui affixus fuit Dominus meus Iesus Christus.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Constantino Copronymo: Anastasius manu tenẽs veneranda atque viuifica crucis ligna, eum, qui eis affixus est, iurauit.

In Heraclio Imp. Zacharias Parriarcha Hierosolymitanus & veneranda crucis ligna, cum ingenti pręda ac captiuorum numero in Persidem sunt abducta, &c Anno 19. ineunte Heraclius Hierosolyma Constantinopulim proficiscitur, ac venerabilia & viuifica crucis ligna auehit.

Nicephorus Callistus. 1300.

Lib.8.cap.29. Crucis maximam partem diuina Helena argenteæ cistæ inclusam, Episcopo ad memoriam posterarum generationum reliquit: vbi etiã sacram Exaltationem quotannis peragendam sanxit. Partem verò ad filium Imperatorẽ transmisit. Quam illum quo animo quis suscepisse dicat? cùm fide secum ipse reputauerit, vrbem eam seruatũ iri, in qua tam sacrum conseruaretur donarium. Quapropter eam partẽ statuæ suæ inclusit, quã in vrbe à se magnificè condita, super porphyretica collocauit columna, in eò quòd dicitur Constantini foro.

Helena Æthiopum Regina. 1509

Epist. ad Emmanuelẽ Lusitaniæ Regem: Mittimus ad vos per hunc nostrum oratorẽ Matthęũ crucẽ vnã, sanctã haud dubiè ex frusto ligni, in quo Seruator noster Iesus Christus crucifixus fuit Hierosolymis: id autem sacrosancti ligni frustum ad nos ex Hierosolymis allatum est.

Theodosius Zygomala. 1580.

Epist. de Constantinopolitanorum cladibus: Circuibãt mœnia, venerabile lignum crucis, in quo Dominus pependerat, & sanctas imagines ferentes.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Ambrosius. 370.

Oratione funebri de obitu Theodosij: Helenæ veritatis lignum refulsit, & gratia micuit. Quæsiuit clauos, quibus crucifixus est Dominus, & inuenit. De vno clauo frænos fieri præcepit, de altero diadema intexuit: vnum ad decorem, alterum ad deuotionem vertit. Misit filio suo diadema gemmis insignitum, quas pretiosior ferro innexas crucis redemptionis diuinæ gemma connecteret, &c.

Hieronymus. 390.

Epist.17. sub nomine Paulæ & Eustochij, cap.8. Ergone erit illa dies, quando nobis liceat speluncam Saluatoris intrare? in sepulchro Domini flere cum sorore, flere cum matre? crucis deinde lambere lignũ, & in Oliueti monte cum ascendente Domino voto & animo subleuari?

Ruffinus 400.

Eccl. hist. lib.1. cap.8. Helena clauos, quibus corpus Dominicum fuerat affixũ, portat ad filium, ex quibus ille frœnos composuit, quibus veteretur ad bellum, & ex alijs galeam nihilominus belli vtilibus aptam fertur armasse. Ligni verò ipsius salutaris partem detulit filio, partem verò thecis argenteis conditam dereliquit in loco: quæ etiam nunc ad memoriam solicita veneratione seruatur.

Paulinus Nolanus. 410.

Epistola 11. ad Severum: Inuenimus quod dignè & ad Basilicæ sanctificationem vobis, & ad sanctorum cinerum cumulandam benedictionem mitteremus partem particulæ de ligno diuinæ crucis, quod nobis bonum benedicta Melania ab Hierusalem, munere sancti inde Episcopi Ioannis, attulit: Hoc specialiter sorori nostræ venerabili Basulæ misit conserua communis: Sed quod alteri vestrum datur, vtriusque vestrum est. Accipite ergo ab vnanimis fratribus magnum in modico munus, & in segmento penè atomo hastulæ breuis, sumite munimentum præsentis, & pignus æternæ salutis. Non angustetur fides vestra carnalibus oculis parua cernentibus: sed interna acie totam in hoc minimo vim crucis videat, dum videre vos cogitatis lignum illud, quo Dominus maiestatis affixus tremente mundo pependerit: exulteris cum tremore, recordemur & petras fissas ad huius aspectum crucis, & saltem saxorum æmulatione præcordia nostra findamus timore diuino, &c. Ita vt crucem Christi decuit, experimento resurrectionis inuenta & probata crux Christi est, dignoq; mox ambitu consecratur, condita in passionis loco basilica, quæ auratis coruscat laquearibus, & aureis diues altaribus, arcano positam sacrario crucem seruat: quam Episcopus vrbis eius, quotannis, cùm Pascha Domini agitur, adorandum populo, princeps ipse venerantium promit.

Leo Primus. 458.

Epistola 72. ad Iuuenalem Episcopum Hierosolymita-

num cap.4. Particulam Dominicæ crucis cum Eulogijs dilectionis veſtræ veneranter accepi.

Gregorius Turonenſis. 580.

De gloria Martyrum lib.1.cap.5. Crux Dominica, quæ ab Helena Auguſta reperta eſt Hieroſolymis, ita quarta & ſexta feria adoratur, &c.

Cap.6. Speciosi autem, omnique metallo nobiliores Dominicæ crucis claui, qui beata membra tenuerunt, ab Helena regina poſt ipius ſacræ crucis inuentionem reperti ſunt: & de duobus quidem frænum Imperatoris muniuit, quo facilius, ſi aduerſæ gentes reſtitiſſent Principi, hac virtute fugarentur, &c.

Cap.7. De lancea verò, arundine, ſpongia, corona ſpinea, columna, ad quam verberatus eſt Dominus & Redemptor Hieroſolymis: ad hanc verò columnam multi fide pleni accedentes, corrigias textiles faciunt, eamque circumdant, quas rurſum pro benedictione recipiunt, diuerſis infirmitatibus profuturas. Ferunt etiam ipſas coronæ ſentes quali viridescapparere: quę tamen ſi videantur aruiſſe foliis, quotidie tamen reuireſcere virtute diuina, &c.

Cap. 8. De tunica verò beati corporis non conſuta deſuper contexta per totum, quæ iuxta Dauidicum vaticinium ſub ſorte iacuerat, fides Euangelica pandit. Ait enim: *Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & in veſtem meam miſerunt ſortes.* De hac verò immaculati Agni tunica, quæ à quibuſdam audiui, filere nequeo: Ferunt autem in ciuitate Galatæ, in Baſilica, quæ ad ſanctos Archangelos vocitatur, retineri. Eſt enim hæc ciuitas ab vrbe Conſtantinopolitana, quaſi millibus centum quinquaginta, in qua Baſilica eſt crypta abditiſſima, ibique in arca lignea hoc veſtimentum habetur incluſum, quæ arca à deuotis atque fidelibus cum ſumma diligentia adoratur, non immeritò digna, quæ hoc veſtimentum retinet, quod Dominicum corpus vel contingere meruit, vel velare.

Gregorius Magnus. 590.

Lib.7.epiſt.126.ad Richaredum Regem Viſigothorum: Crucem quoque dedi latori præſentium vobis oferendam, in qua lignum Dominicæ crucis ineſt, & capilli B. Ioannis Baptiſtæ: ex qua ſemper ſolatium noſtri Saluatoris per interceſſionem Præcurſoris eius habeatis.

Fauſtus. 600.

In vita D. Mauri: Maurus ad lectulum pergit ægroti, ibique oratione præmiſſa, ſalutiferum tetigit lignum, & de eo à ſcapula vſque ad vngulas manuum ex omni parte ſignum crucis faciens, dixit: Deus omnium conditor creaturarum, qui ad reſtaurationem humani generis vnicum Filium ſuum, operante Spiritu ſancto, ex Maria ſemper Virgine incarnari conſtituit, qui per hoc ſacroſanctum ac glorioſum viuificę crucis lignum, vulneribus & languoribus animarum noſtrarum, nos redimendo, ſubuenire dignatus eſt, ipſe te per virtutem vitalis ligni huius, ad priſtinam reducere dignetur ſanitatem. Hæc cùm beatus oraſſet Maurus, infirmus conualuit.

Beda. 700.

De ſex ætatibus Mundi, in Leone Tertio Papa: Papa Sergius in ſacrario beati Petri Apoſtoli capſam argenteam, quæ in angulo obſcuriſsimo diutiſſimè iacuerat, & in ea crucem diuerſis & pretioſis lapidibus adornatam Domino reuelante reperit: de qua tractis quatuor Petallis, quibus gemmæ incluſæ erant, miræ magnitudinis portionem ligni ſaluiferi Dominicæ crucis interius repoſitam inſpexit, quæ ex tempore illo, annis omnibus in Baſilica Saluatoris, quæ appellatur Conſtantiniana, die Exaltationis eius ab omni oſculatur & adoratur populo.

In vita S. Felicis: Vbi poſtquam oratum eſt, redijt domum Epiſcopus, ſumptaque de ligno Dominicæ crucis non grandium aſſulam, miſit in medium incendij furentis, ſtatimque imminentia illa volumina flammarum, quæ tanta virorum manus aquas ſpargendo extinguere nequiuerat, ipſe lignum addendo reſtinxit. Tanta etenim ſanctæ crucis erat virtus, vt ſeſe natura relinqueret, & ignis, qui omnia ſolet ligna vorare, ipſe ligno Dominicæ paſſionis velut exuſtus abſumeretur.

Aemoinus 825.

De geſtis Francorum lib.4.c.21. Coſdroës Princeps Perſarum cuncta per quæ tranſibat vaſtando, Hierôſolymam venit, atque inter cæteras Eccleſiaſticas, ſeu populares manubrias, partem ſalutiferæ crucis, quam ibi Helena mater Conſtantini quondam Auguſti reliquerat, abſportauit: traditoque filio ſuo regno, ipſe in argentea turri (quam ad hos vſus parauerat) aureo reſidens ſolio, vexillum noſtræ redemptionis quaſi collegam regni è latere conſtituit. Quod vbi Heraclio nuntiatum eſt, cum valida militum manu Perſidem petens, obuiam habuit Coſdrois filium, cum maxima Perſarum phalange, quæ eum inetu coacta tyranni non voluntate ducta iuuandi, proſequebatur, &c. Heraclius victoria potitus, Coſdroën in memorato reperit fano reſidentem, & iuxta eum Dominicam crucem: quę dum interrogaret: verum Chriſti fidem ſuſcipere, & ſalutare lignum (quod licet indignus honorificè tamen tractauerat iuxta ſuum modum) vellet adorare, illique reſponderet, nullatenus ſeid factorum, Heraclius eum interfecit, aſſumptaque Saluatoris cruce Hieroſolymam, indeque Conſtantinopolim remeauit.

Ionas Aurelianenſis. 860.

Præfatione in lib.2.de cultu imaginum: Si quantitas tanta venerabilis ligni, in quo Dominus & Saluator noſter pependit, foret, vt ex eo minutatim diuiſo, cuncta Deo dicata templa poſſent imaginem crucis habere, nullatenus ex alijs lignis, eiuſdem formam in baſilicis locaremus.

Regino Prumienſis. 910.

In Annal. de Anno 622. Sergius Papa in ſacrario B. Petri Apoſtoli magnam portionem ligni Dominicæ crucis reperit, quæ ex tempore illo ab omni populo in Baſilica Conſtantiniana die Exaltationis eius oſculatur, & adoratur.

Luitprandus Ticinenſis. 950.

Lib. 4. c. 12. Burgundionum Rex Rodolphus lanceam Domini à Samſone Comite dono acceperat. Erat enim excepta cæterarum lancearum ſpecie, nouo quodammodo opere, nouaque elaborata figura, habens iuxta limbum medium vtrobique feneſtras. Hæ pro pollicibus perpulchrè duę acie vſque ad decliue medium lanceæ extenduntur. Hanc igitur Conſtantini Magni Sanctæ Helenæ filij viuificæ crucis inuentricis fuiſſe affirmant, quæ media in ſpina, quam limbum ſuperius memorati, ex clauis manibus pedibusque Domini & Redemptoris noſtri Ieſu Chriſti affixis cruces habet. Henricus itaque Rex, vt erat Domini timens, totiusque religionis amator, audito Rodolphum tam inæſtimabile donum habere cæleſte, nuntijs directis tentauit, ſi præmijs aliquibus id poſſet acquirere, ſibique aduerſus viſibiles inuiſibilesque hoſtes, arma inuictiſſima, triumphumque perpetuum præparare.

Tangmarus Presbyter. 1020.

Vita S. Bernardi cap.7. Paruam Eccleſiam valde ſplendidam in honore viuificæ crucis extruxit,

cuius etiam aliquam partem, largiente Domino Tertio Othone Augusto Imperatore, ibidem clarissimis gemmis auroque purissimo inclusam condidit: vbi etiam diuina pietas plurima signorum miracula, per virtutem S. Crucis ostendit. Et cùm venerabilis Pontifex Berruardus thecam auro gemmisq; lautissimam, in qua viuificum lignum includeret, pararet, ac cum tribus particulis sancti ligni quartam, si fieri posset, excidere tentaret, vt per singulas absides portiones conderet, nec gracilitas, & paruitas quacunque ex causa sectionem admitteret, ecce subitò inter manus eius quarta particula eiusdem sacratissimi ligni, angelico, vt creditur, ministerio delata, apparuit. Mox igitur lætus Præsul, lignum sanctum per quatuor absides parauit. O quanti inde potantes adorem vehementissimæ febris sæpius virtute sanctæ crucis restinxerunt? Multotiesq; quoque obortam aëris inæqualitate pestilentiam, fideles hoc viuifico ligno, se suaque lustrantes sedauerunt: multaque virtute huius sanctissimi triumphi fiunt quotidiana remedia.

Ado Trenirensis. 1070.

In Martyrologio 3. *Maij*: Helena partem ligni salutaris detulit filio, quam Episcopus vrbis eius quotannis, cùm Pascha Domini agitur, adorandam populo, princeps ipse venerantium promit. Neque præter hanc diem, qua crucis ipsius mysterium celebratur, ipsa quasi quoddam sacræ solennitatis insigne profertur, quod solum Episcopi beneficio obtineri ferunt. Qui quidem crux, in materia insensata vim viuam tenens, ita ex illo tempore, innumeris pene quotidiè hominum votis, lignum suum commodat, vt detrimentum non sentiat, & quasi intacta permaneat. Nisi interdum religiosissimi postulent, qui hac tantùm causa illò peregrinati aduenerint, vt sibi eius reuelatio, quasi in pretium longinquæ peregrinationis deferatur, quotidie diudua sumentibus, & semper tota venerantibus. Sed istam imputribilem virtutem, & indetribilem soliditatem, de illius profectò carnis sanguine bibit, quæ passa mortem, non vidit corruptionem.

Florentius Wigornienſis. 1100.

In Chronico de Anno 884. Marinus Papa Alfredo Anglosaxonum Regi dedit non paruam illius sanctissimæ Crucis partem, in qua Dominus noster Christus Iesus pro hominum salute pependit.

Leo Ostienſis. 1100.

In Chronico Casinensi lib. 2. *cap.* 11. Leo Monachus particulam crucis Dominicæ Hierosolymis Casinum detulit.

Sigebertus Gemblacenſis. 1112.

In vita S. Theodardi: Eo tempore Heraclius Imperator Romanorum victis Persis crucem Christi, quam Persæ incensa Hierusalem absportatam annos quindecim tenuerant, reuexit in Hierusalem, & diem Exaltationis eius celebrari edixit.

Guilhelmus Tyrius. 1180.

Lib. 9. *cap.* 4. Per idem tempus inuenta est in parte sanctæ resurrectionis Ecclesiæ portio vna crucis Dominicæ, quam ob metum gentilium, quorum rugum patiebantur fideles, & ampliorem cautelam, multò ante, paucis admissis, occultauerant. Hanc studio & opera cuiusdam hominis Syri, qui eius tam pretiosi depositi fuerat conscius, repertam, theca reconditam argentea, primùm ad Domini sepulchrum, deinde ad templum Domini cum hymnis & canticis spiritualibus deportantes, persequente eam vniuerso clero & populo, consolationem quasi de cœlo missam, omnes in communione acceperunt, arbitrantes se laborum & molestiarum suarum mercedem accepisse.

Helinandus. 1200.

Apud Vincentium in speculo historiali lib. 24. *cap.* 5. Carolus Imp. cùm esset Constantinopoli, petiuit de Reliquijs passionis Dominicæ. Initio autem consilio, indictus est ieiunium triduanum omnibus nostris, & duodecim personis Græcis, quæ electæ sunt ad hoc sanctuarium diuidendum. Tertia die Carolus peccata sua confessus Ebroino Archiepiscopo: deinde vterque clerus Psalmos cum Litania inchoant. Cùm autem Daniel Neapolitanus Antistes aperuisset thecam, in qua erat spinea corona, tantus odor exijt inde, vt omnes putarent se in Paradiso esse. Tunc Carolus prostratus in pauimentum, plenus fide orauit Dominum, vt propter gloriam nominis sui miracula suæ passionis & resurrectionis renouaret. Et cùm orasset, statim ros cœlitus veniens lignum infudit, & inebriauit, & flores emittere fecit, tantaq; lux cum odore adfuit, vt omnes sua vestimenta cœlestia esse putarent. Cùm Daniel aduncа forcipe robur ipsius ligni secare inciperet, tunc magis ac magis florere cœpit, &c. Data sunt præterea Regi Carolo frustum crucis Dominicæ, & Domini sudarium, & Camisia B. Mariæ, & fascia, qua puerum Iesum in cunabulis cinxit, & brachium sancti senis Simeonis. Quæ omnia recondit in sacco de bubalino tergore facto, & ad collum suum suspendit ad instar peræ. Veniente autem eo Aquisgranum, sanati sunt cæci innumeri, &c. Denique indixit per totum orbem, vt Idibus Iunij venirent Aquisgranum videre Reliquias, quas de Hierusalem, & de Constantinopoli aduexerat, prius peccata sua confitentes.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In historia Orientali cap. 19. Lancea Domini sancta, qua latus eius in cruce fuerat perforatum, quæ paulò ante per reuelationem sub terra reperta fuerat, eos pro vexillo præcedebat. Nostris ex vrbe egressis non in humana virtute, nec in pugnatorum multitudine, sed tantùm in Domino confidentibus, ros de supernis infusus consolatione mirabili, ipsorum animos exhilarans, equos debiles ac macilentos, & iam ferè deficientes, subitò robore suscepto, miraculosè confortauit.

Conradus Vrspergenſis Abbas. 1225.

In Chronico de Anno 1101. Denique cuiusdam diei hora tertia, præcedente Regem ligno Dominicæ crucis, quod anno priore terra diutissimè absconditum, Syri quidam Godfrido Duci demonstrauerant, &c.

Matthæus Pariſius. 1250.

De Anno 1098. Portabant secum partem ligni Dominicæ crucis, quam ciuis quidam Hierosolymitanus, nomine Syrus, Principibus propalauerat, ab antiquis à se temporibus custoditam.

De Anno 1217. Quidam ex hostibus, dum Ecclesiam B. Amphibali spoliarent, crucem quandam argenteam & deauratam, in qua portio quædam Dominicæ crucis continebatur, tollens in sinu suo, sociis ignorantibus, abscondit. Sed antequam ab ædibus Bratorij recessisset, à Dæmone arreptus, corruit in terram, dentibus stridens, & ore spumans, surgensq; festinanter, à dæmonio agitatus, in socios ensem vibrare disposuit. At illi eius miseriæ condolentes, ligatis manibus illius, causam penitus ignorantes, ad Ecclesiam de Flastude perduxerunt, in suprema furia cõstitutum. Vbi vidente presbytero, & multis alijs, crux prædicta cecidit in terram, de sinu exiliens furiosi. Quam reuerenter ac stupens Præsbyter arripiens, & à terra in editum eleuans, quid hoc esset à prædonibus requisiuit. Tandem in se reuersi, cognouerunt, per virtutem animaduersionis diuinæ, quòd à monachis, quos in

proxima villa ſpoliauerant, crucem furtim ſuſtuliſſet. Tunc prędones nequiſſimi crucem illam cum tremore presbytero tradiderunt, adiurantes per virtutem Dei, vt antequam cibum ſumeret, crucem monachis reſtitueret.

De Anno 1244 Eodem anno Rex Francorum Ludoicus ex reliquijs corruptelæ, quam in Pictauia, cùm negotijs bellicis indulſiſſet, contraxerat, grauiter infirmatur: in ecſtaſin lethalem raptus, iacuit aliquot diebus, quaſi mortuus, & aſſertione plurium circumſedentiũ penitus exanimatus. Mater ipſius aſtans, profundiora trahens ſuſpiria, ſingultibus ſermonem prorumpentibus ait *Non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam*: & ſalua hodie regnum Franciæ, quod hactenus honorificè ſemper ſuſtinuiſti. Et applicans crucem ſanctam, & coronam, & lanceam Chriſti, ſuo tempore acquiſitas, corpori Regis filij ſui, & votum faciens pro eo, quòd ſi ipſum Chriſtus dignaretur viſitare, ſanum reddere, & conſeruare, cruce ſignaretur, ſepulchrum eius viſitaturus in terra, quam proprio ſanguine Chriſtus conſecrauit. Et cùm ipſa, & omnes alij præſentes, pro ipſo corde ſyncero & perfecto orationem continuaſſent: ecce Rex, qui mortuus credebatur, ſuſpirans, brachia & tibias ſibi attraxit, & poſtea extendit, & voce præcordiali, quaſi ex ſepulchro reſuſcitatus, ait: *Viſitauit me* per Dei gratiam *Oriens ex alto*, & à mortuis reuocauit me. Et inde plenè conualeſcens, crucis ſolenniter humero ſuo ſumpſit ſignaculum, vouens ſe Deo in ſpontaneum holocauſtum, & terram ſanctam ſe viſitaturum.

Gaufridus de Bello Loco. 1280.

Vitæ S. Ludoici Regis caput 17. Pariſijs in Palatio Regali ſacellum elegantiſſimum extruxit, in quo ſacroſanctam Domini Ieſu coronam ſpineam, magnam ſanctæ crucis portionem, ferrumq; lanceæ, quod Saluatoris latus fodit, admodum reuerenter repoſuit, cum multis alijs Reliquijs, quas à Conſtantinopolitano Imperatore immenſo labore & magnis impendijs acceperat.

Cap. 18. Quàm reuerenter annis ſingulis in Paraſceue ad adorandum ſanctæ Crucis lignum, ſolutis capillis, flexis atque etiam nudis genibus acceſſerit, teſtantur eorum oculi, qui tunc eum ſine lachrymis conſpicere non potuerunt.

Suffridus Miſnenſis. 1307.

In Chronicis de Anno 612. Coſdroës Rex Perſarum omnia ferè regna terrarum ſuo imperio ſubiugauit, Ieruſalem veniens, à ſepulchro Domini territus rediit: ſed tamen partem crucis ſanctæ, quam Helena ibi reliquerat, abſportauit.

Guilhelmus Nangiacus. 1310.

De *Geſtis Ludoici Regis Francorum*: Anno 1231. Regno Ludoici anno 4. ſanctiſſimus clauus Domini, vnus de illis, ex quibus corpus Dominicum cruci affixum dicitur extitiſſe, qui à tempore Caroli Calui Regis Franciæ & Imperatoris Romani, in eadem S. Dionyſij Eccleſia donatus fuit. Qui dum permanebat, cecidit de vaſe ſuo, dum daretur gentilibus adoſculandum: & ſic perditus fuit inter multitudinem oſculantium 3. Kalend. Martij, ſed primo die Aprilis ſequentis, multis proleuntibus miraculis, inuentus, ad prędictam Eccleſiam cum gaudio & magna exultatione in die S. Paraſceues eſt allatus. Huius claui ſanctiſſimi amiſſione dolor & compaſſio Regi Ludoico & matri eius Reginæ, ac multis accidit, &c.

Anno 1239. Ludoicus Rex per ſolennes & certos nuntios de partibus Conſtantinopolitanis fecit coronam ſacratiſſimam, qua Chriſtus Filius Dei pro noſtris enormitatibus in paſſione ſua coronari voluit, apportari.

Lupoldus Bebenburgius. 1340.

De veterum Germaniæ Principum Zelo cap. 12 Carolus Magnus ſuper occupatione terræ ſanctæ à Saracenis facta, legatis Patriarchæ Hieroſolymitani, & Conſtantini Imp. Conſtantinopolitani receptis, eidem terræ ſanctæ compatiens, cum magno exercitu illuc peruenit: & cùm recuperata eadem terra, per Conſtantinopolim rediret, aurum, argentum, gemmaſque pretioſas à prædicto Imperatore grataniter ſibi exhibitas recipere renuit, ſolasq; Dominicæ paſſionis & Sanctorum Reliquias poſtulauit. Præmiſſo itaque ieiunio & oratione, de corona Domini partem, quæ tunc ipſo cernente floruit, & clauum vnum paſſionis, partemq; crucis Dominicæ, ſudarium Domini, camiſiam Beatæ Virginis, faſciam, quæ puerum Ieſum in cunabulis texit, ac brachium ſancti ſenis Simeonis recepit: quæ omnia multis miraculis comitantibus ſecum detulit, & Aquiſgrani in Baſilicam S. Mariæ, quam conſtruerat, recondi fecit.

Ranulphus Hygedenus. 1350.

In Chronicu lib. 5 cap. 26. Carolus magnam arcam, in qua erat pars coronæ ſpineæ, & clauus Domini, & pars crucis Chriſti, & ſudarium eius, & camiſia Mariæ, & brachium Simeonis Aquiſgranum tranſtulit.

Lib. 6. cap. 3. Martinus Papa Regi Aluredo magnam partem ſanctæ crucis miſit.

M. Antonius Sabellicus. 1480.

Ennead. 7. lib. 8 Partem crucis, quam ſecum Helena ex Hieroſolymis attulit, in Seſſorianam ædem poſuit, quæ crucis nuncupata eſt.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 5. Faſtorum de Inuentione S. Crucis:

Id Regina videns opus admirabile, lignum
In geminas ſecuit partes, vnamq; reliquit
Argento incluſam Solymũ, pro munere grandi
Detulit ad natum clauum cum quatuor vnam,
Et triplicem titulum, noſtri quem repperit ævi
Fortè faber reparans eius laquearia templi,
Quod Rex ipſe crucis Romæ conſtruxerat olim.

ARTICVLVS DVODECIMVS.

CHRISTI CRVCIS SIGNVM SÆPISSIME NVNC IN AERE, NVNC IN VESTIBVS, ALIAS ALIO MODO VISVM, MIRACVLOSE APPARVISSE, ET CERTI ALIQVID PORTENDISSE.

Anno Christi 320.

IMperatori Constantino precanti, visio quædam diuina, & in primis admirabilis apparuit: quam si quis fortè alius dixisset, non tam facilè hominibus potuisset persuaderi. Verùm cùm Imperator ipse Victor nobis ipsis longo tempore pòst narraret, & sermonem iureiurando confirmaret, cui dubium esse poterit, quin fit rei ita commemoratæ fides omninò adhibenda? Cùm iam sol ad medium cælum ascendisset, die in pomeridianum tempus paululum inclinante, dixit se crucis signum, ex lucis splendore figuratum, in ipso cælo, soli imminens manifestò oculis aspexisse, inq; eo inscriptionem consignatam, quæ hæc verba complectebatur: *In hoc vinces.* Admiratio ingens ipsum, & totum exercitum, qui eum quopiam iter facientem comitabatur, atque adeò huius prodigij spectator factus erat, incessit. Se dubitatione admodum intra se distrahi, quid tandem illud ostentum sibi vellet, asseruit: atque eum diu multumq; de eo cogitantem, oppressit nox. Ibi ei dormienti Christum Dei cum signo in cælo monstrato visum esse, præcepisseque vt exemplari ad imitationem illius signi, quod in cœlo apparuerat, fabricato, eo tanquam præsidio in prælijs cum hostibus committendis vteretur. *Eusebius Cæsareensis vita Constantini lib. 1. capite 22. & 23.*

Anno Christi 350.

Imperatore Constantio signum crucis Hierosolymis in cælo apparuit, de quo sic referunt:

Cyrillus Hierosolymitanus Epist. ad Constantium Augustum de signo crucis Hierosolymis in cælo apparente: Tempore Deo dilectissimi ac beatæ memoriæ Constantini patris tui salutare crucis lignum Hierosolymis repertum est: diuina gratia concedente ei qui rectè quærebat pietatem, etiam abstrusam locorum sanctorum inuentionem. Tempore verò tuo, Domine omnium pientissime Imperator, qui tua erga Deum pietate maiori parentes tuos superasti, non iam amplius de terra, sed de cælis sunt prodigia: quoniam Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi Vnigeniti Filij Dei, mortis deuictæ trophæum, beata inquam crux, splendoribus luminis coruscans Hieiosolymis apparuit. Sanctis enim hisce diebus sanctæ Pentecostes, circiter horam terram, omnium maxima crux ex lumine constituta in cælo, super sanctissimum montem Golgotham, & vsque ad sanctum montẽ Oliuarum extensa, apparuit: non vni, aut alteri tantùm visa: sed vniuersæ ciuitatis multitudini manifestissimè ostensa: neque, vt aliquis fortè putauerit, celeriter secundùm phantasiam percurrens: sed compluribus horis supra terram apertè conspecta, coruscis splendoribus radios superans solares. Nam si ab illis superaretur, verè obfuscaretur, & lateret. Adeò excellentiores quàm sol emittebat fulgores, vt illicò vniuersa ciuitatis multitudo ad sanctam Ecclesiam concurreret, (metu illius diuini prodigij non sine lætitia concitata) iuuentum simul & senum, virorum & mulierum, & omnis ætatis, ad ipsas vsque in thalamis per domos recumbentes puellas. Vicinorum hospitum Christianorum, & aliunde aduenientium Ethnicorum ingens erat spectaculum, qui rum concordi, & vno ore omnes IESVM CHRISTVM Dominum nostrum, Filium Dei vnigenitum, eiusmodi mirabilium effectorem laudabant: reipsa & experientia discentes, quòd Christianorum pientissimum dogma non est in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis: non ab hominibus tantùm annuntiatum, sed de cælis diuinitus testificatum. Cùm igitur nos incolæ Hierosolymitani paradoxum hoc prodigium hisce oculis perc epissemus, Deo quidem omnium Regi, & Filio Dei Vnigenito, (ita vt æquum est) gratias cum adoratione egimus, & preces pro tua Deo dilecta potentia, in his locis sanctis effudimus. Operæpretium autem putaui, cælestes hasce & diuinas ostentiones silentio non præterire: quin potius bonum nuntium tibi, diuinamq; ex his benignitatem per has litteras studui adferre, vt in bono fundamento antea partę fidei, ex his, quæ subitò diuinitusq; demonstrata sunt, ampliorem extruens notitiam, firmiorem in Dominum nostrum IESVM CHRISTVM spem assumas: atque confidens, & omni fortitudine repletus, tanquam is, qui desuper Deum habet socium, crucis trophæum efferas honorificentissimè, gloriationum signum producens, quod in cœlo ostensum est: cuius effigiem cùm ostenderet hominibus, etiam cęlum multum gloriabatur & lætabatur. Atque hoc quidem prodigium, Imperator Deo dilectissime, Prophetarum testimonijs, ac verbis Christi quæ sunt in Euangelijs, prædictum, & nunc iam peractum est, & deinceps amplius perficietur. Nam in Euangelio secundùm Matthæum, cùm Saluator rerum futurarum cognitionem Beatis Apostolis suis traderet, & per illos alijs, qui cum eo versabantur, apertissimè prædixit: *Et tunc*, inquit, *apparebit signum Filij hominis in cælo.*

Gregorius Nazianzenus Oratione 4. quæ est inuectiua secunda in Iulianum: Quòd autem hoc etiam mirabilius clariusq; fuit, lux in cœlo stetit, crucem in orbem describens, ac nomen illud & figura, quæ in terra prius impijs contemptui fuerat, in cælo nunc omnibus ex æquo ostenditur, Deoq; victoriæ aduersus impios obtentæ trophæum efficitur, trophæo omni sublimius ac præstantius.

Sozomenus lib.4.cap.4. Eodem tempore, Cyrillo post Maximum Ecclesiam Hierosolymitanam administrante, signum crucis in cælo visum est: quod clarè admodum resplenduit, non vt Cometes solet, diffusis radijs, sed luce multa in vnum conferta, valde denso iubare & perlucido emicuit. Tantum pertinebat in longitudinem, quantum est interualli inter Calvariæ locum & montem Oliuarum. Quindecim autem stadia supra locum in cælo suspensum hæsit. Latitudo verò longitudini proportione respondet. Quo quidem, velut insigni miraculo, omnes obstupuerunt: ita vt singuli ædibus, foro, & opere, quod quisque forte habebat in manibus, relicto, pariter cum liberis & vxoribus in Ecclesiam conuenerint, & vno ore CHRISTVM laudibus celebrarint, & Deum lætis animis confessi sint. Quæ res ad nostram regionem quoque perlata, non mediocriter omnes obstupefecit. Nam quamquam visio ipsa non admodum diu continuata est, tamen, quia ex omnibus (prope dixerim) terræ oris, vt fieri solet, homines vel precandi, vel loca illa visendi causa Hierosolymam aduenissent, res, quas id temporis aspexissent, suis indicârunt. Erat etiam Imperator de hoc visu certior factus, cùm per alios complures nuntios, tum per litteras Cyrilli. Dicebatur autem à viris rerum eius generis peritis, hanc visionem diuina quadam prophetia in sacris litteris quoque præsignificatâ fuisse. Quod quidem certè cùm ita accidisset, multos cùm Gentiles, tum Iudæos ad fidem Christianam deduxit.

Socrates Ecclesiastice historie lib.2.cap.24. Vbi Antiochiam aduentauerat Imp. signum Seruatoris in Oriente apparuit. Nam columna crucis effigiem exprimens in cælo visa, maximam intuentibus excitauit admirationem.

Anno Christi 360.

Iulianus, vbi in eius regionis montes peruenit, cùm post vindemiam Vergilię occiderent, vites gemmis & vuis recentibus germinarunt, & ros ex aëre in ipsũ comitesq; dies ita diffusus est, vt gutta quælibet in sagis illorum crucis formam repræsentaret. *Nicephorus Callistus lib.10.cap.2.*

Anno Christi 440.

Dum loca Sanctorum ex more circuiret, tandem peruenit ad tumulum S. Cassiani Pontificis, in quo ita diuina virtus apparuit, vt in pario lapide contrarius color crucem exprimeret, & salutare signum varietas distincta monstraret. *Constantius Presbyter vitæ S. Germani lib.2.cap.7.*

Anno Christi 450.

Sanè nostris temporibus apud Persas persecutionem factam nouimus, imperante Arcadio religioso & Christiano Principe: qui ne traderet ad se confugientes Armenios, bellum cum Persis confecit. Et signo, ante quàm potitus victoria iam coëuntibus prælium militibus, aëriæ cruces in vestibus paruêre. Vnde etiam victor auream monetam cum eodem signo crucis præcepit, quæ in vsu totius orbis, & maximè Asiæ, hodieq; perstitit. *Prosper de promissionibus & predictionibus Dei parte 3.cap.34.*

Anno Christi 650.

Cùm quodam tempore parochiam suam prædicando perlustraret, curru vectus, muli, qui currum trahebant, subitò substitêre. Cumque auriga flagello eos vrgeret ad procedendum, nullo modo eos inde potuit amouere. Sentiés vir Dei non sine nutu diuino animalia manere immota, confestim sursum erectis luminibus vidit crucis vexillum, multo splendore latè circumfusum. *Fridegodus vitæ S. Audoeni cap.18.*

Anno Christi 742.

Constantino Copronymo Iconomacho Imperatore in singulorum vestibus salutaris crucis signum, cæruleo colore, velut à manu aliqua pulcherrimè pingente, vel Dei potius digito & superna manu expressum cernebatur. *Theodorus Studites Oratione funebri in S. Platonem cap.5.*

Anno Christi 747.

Quòd verò vehementius mortalium mentes curasq; solicitauit in hominum vestibus & sacris Ecclesiarum indumentis, velisq; cruciculæ plurimæ animaduersæ sunt, quasi liuida olea macula quadam infectæ, quæ asperius aliquid etiam, quàm id quod in manibus erat portendere à solicitis futurorum mentibus putabantur. *Carolus Sigonius de regno Italiæ lib.3.*

Anno Christi 774.

Rubicundi coloris signum (in crucis modum) in cælo apparuit post solis occasum. *Florentius Vigornensis in Chronico de hoc anno.*

Anno Christi 786.

Multa prodigia sunt visa: signum enim crucis in vestimentis hominum apparuit, & sanguis à cælo terraq; profluxit. *Lambertus Schaffnaburgensis in Chronico de hoc anno: Auentinus Annalium Libro tertio.*

Anno Christi 790.

Apparuit signum crucis in vestimentis hominum, quod dictu & auditu admirabile fuit. Illud enim factum credimus, ad præmonitionem gentium regionis, vt plagam Dæmonum, quæ proximè secuta est, possent euitare. *Matthæus Veilmonasteriensis in Chronico de hoc anno.*

Anno Christi 820.

Soluto Hungo Pictorum Regi intempesta nocte in soporem, exemplò astans Apostolus Andreas, iussit alacriori esset animo, nec hostium multitudine terreretur, plurimamque spem in diuina locaret ope: fore, vt gloriosam de Anglis posterâ die assequeretur victoriam. Mirum scribunt tunc accidisse supra Pictorum castra, lucidam cælo apparuisse crucem, illius instar, qua Apostolus Andreas pro Christi nomine supplicio olim erat affectus: hanc q; Apostolum ipsi Hungo ostendisse, addidisseq;, id ostentum ante partam victoriam haud cælo defuturum. Experrectus Rex, milites iam tum lucentem crucem intempesta nocte admirantes, edocet: quam fortunam D. Andreas sibi suoq; exercitui fuisset pollicitus: per quietem hortatus, prima luce alacres hostes pugna adorirentur, numine sibi propitio, & aduerso hostibus: eoq; eorum multitudinem minimè timendam. Sequuta regis verba grata omnium vociferatio, quam hostes audientes, lucidam simul conspicati crucem, quippiam mali portento tali sibi præsagientes, ingenti pauore sunt perculsi. Picti Scotiq; tanta vi in Anglos sunt inuecti, vt illi, cùm impetum non possent sustinere, primùm Northumbri, mox tota acies impulsa, terga dederit, & vix quingenti viri euaserint. *Hector Boethius historia Scotorum lib.10.*

Anno Christi 940.

Peracta cæde Barbarorũ, prodigiosæ res apparuêre, notæ scilicet crucis in vestimentis plurimorum: quibus visis, plurimi salubri timore perculti, aduersa formidabant: ijdemq; vitia multa ex parte emendauerunt. *Vlstichindus Corbeiensis lib.3. Annalium.*

Anno Christi 1157.

Hadriano

Hadriano IIII. Pontifice crucis figura in luna publicè visa est. *Matthæus Palmerius in Chronico de hoc anno.*

Anno Christi. 1160.

In Exaltatione S. Crucis, sæpe in ecstasi facta, vidi glorioſum illud ſignum crucis, nimij fulgoris, non tantùm in illa ſecreta regione lucis: ſed & foris in inferiori quadam luce palam oſtenſum eſt mihi. *Eliſabeth Schonaugienſis lib. 2. viſionum capite 1.*

Anno Christi 1217.

In villa de Bebon Friſiæ, apparuit in aëre triplex forma crucis: vna coloris candidi, verſus Aquilonem: altera verſus Meridiem, eiuſdem ſchematis & coloris: tertia medio colore colorata, habens crucis patibulum, & formam hominis in eo ſuſpenſi, brachijs eleuatis & extenſis, cum infixione clauorum in manibus & pedibus, & capite inclinato. Et hæc media fuit inter alias, in quibus corporis humani effigies non apparebat. Alia quoque vice, & alio loco, in villa ſcilicet Friſiæ, quæ Fuſerhuſe appellatur, crux apparuit iuxta ſolem crocæ rulei coloris, & hanc plures quàm priorem viderunt. Tertia apparuit in villa Doctham, in qua B. Bonifacius martyrio coronatus eſt: vbi in Feſto eiuſdem Martyris, cùm multa hominum millia conueniſſent, viſa eſt crux magna, & alba, ac ſi lignum trabis ex tranſuerſo alterius trabis artificieliter conſtrueretur. Mouebatur autem paulatim ab Aquilone ad Orientem, & hanc plurimi homines conſpexerunt. *Matthæus Pariſius in Chronico de hoc anno.*

Anno Christi 1218.

In Leden Pago Colonienſis agri, tres in cœlo cruces apparuêre, quarum quæ media erat, Chriſti crucifixi imaginem expreſſam habebat. *Baptiſta Fulgoſius lib. 1. cap. 4.*

Anno Christi 1230.

Prædicante Magiſtro Oliuero in partibus Germaniæ, apparuit omnibus manifeſtè Chriſtus in aëre. *Matthæus Pariſius in Chronico de hoc anno.*

Anno Christi 1246.

Diſcoloratas cruces, & ex omnibus mundi partibus, quædam ſanctiſſimæ Recluſa (vt ipſa mihi retulit) in Brabantiæ partibus vidit, cùm ſecunda expeditio, ad purgandam Albigentium terram, per Legatos curiæ Romanæ miſſa fuit. Sed & crux à multis populis, cùm in diuerſis partibus prædicaretur, viſa fuit manifeſtè. Nec non & ego, fidelium nouiſſimus, antequam piiſſimus Ludoicus Francorum Rex, anno ab Incarnatione Domini 1246. crucem tranſmarinam ſuſciperet, crucem in cœlo ex clariſſimo & ſydereo lumine vidi: nec recolo, me decentius & operoſius formatam crucem vnquam ſub aliqua materia vel figura vidiſſe. Octenos habere cubitos crucem ipſam in longitudine mihi planiſſimè viſum eſt. *Thomas Cantipratenſis lib. 2. miraculorum cap. 9.*

Anno Christi 1248.

Crux prædicabatur in Dioceſis Colonienſis pago, quem vulgo Bedonfriſium vocant. Ibi tum menſe Maio feria 6. ante Pentecoſten, tres cruces viſebantur in aëre, vna candida, verſus Aquilonem, altera eiuſdem coloris, ad Auſtrum: tertia colore medio, in qua cernebatur ſuſpenſi hominis effigies extenſis brachijs, & capite inclinato, atque in manus & pedes eius adacti claui. Eaque medium tenebat inter alias locum, in quibus nulla cernebatur hominis figura. Alio tempore in Enchuſen Phriſiæ oppido, cùm illic prædicaretur crux, alia crucis forma iuxta ſolem apparuerit colore cæruleo, quam multi viderunt. *Gaufridus de Belloloco, in vita S. Ludouici Francorum Regis, cap. 7.*

Anno Christi 1480.

Eo die, quo Rhodus oppugnabatur, ſignum crucis in cœlo apparuit, quo truſtra Turci turrim in Rhodio globeo ſaxo concuſſerunt, cùm mors Mahometi intellecta eſt. *Ioannes Cuſpinianus de Cæſaribus & Imperatoribus, & Mahomete I I.*

Anno Christi 1501.

Miranda ſanè, horrenda, & inaudita oſtendit Deus hominibus. Siquidem, vt ſcribit Regi Romanorum Maximiliano Leodienſis Epiſcopus, à feſtis Paſchalibus, ſingulis diebus in vno vel alio loco Dioeceſis Leodienſis, apparuit publicè & inopinatè, aliquando in Eccleſijs, aliquando in plateis, aliquando in domibus, & in ipſis etiam cubiculis, ſignum Dominicæ crucis perfectum: & fuit frequenter nigrum, aut rubicundum, ita etiam, vt in aliquibus putaretur eſſe verus ſanguis, cum medulla & ſanie effuſus: & fuerunt plerumque cruces ſimplices, aliquando tamen duplices, in forma ſepulchri Dominici. *Ioannes Nauclerus Generatione vltima propè finem.*

Eadem refert Ioannes Franciſcus Picus Mirandulæ Comes, de myſterijs Dominicæ crucis nuper in Germania de lapſis ad Maximilianum Cæſarem.

Hic demiſſa retens populi myſteria mirum
Attenitis inſpectant hominis, & inania paſſim
Inſcribunt puro delapſa inſignia cœlo
Sanguinolenta crucis: clari monumẽta triumphi
Effigies latè ſpectatur, ſpongia, flagra,
Viſuntur, tunica in conſurtis, intima, clami
Cernuntur multis madefacti ſanguine, telum
Quod ſacrum ſano diſcenerat impete coſtam
Pingitur, &c.
Non ignota cano. Cæſar monſtrauit, & ipſi
Vidimus, innumeros prompſit Germania teſtes.

Anno Christi 1510.

Ad ſolem Occidentem, qua Regis Abaſſinorum imperium eſt, purpureæ crucis in cœlo ſignum præfulgens aliquandiu apparuit: quo viſo Luſitani omnes venerabundi procubuêre, & Albuquercius ſublatis ad eam manibus, clara voce profuſus in preces: O crux, inquit, noſtræ redemptionis argumentum. O ſignum Chriſtianæ victoriæ. *Ioannes Petrus Maffæus libro 5. hiſt. Indicarum.*

Anno Christi 1559.

Decimotertio Kalend. April. annoſa quædam fraxinus in ea regione inſulæ, quam veteres Cambiam, nos hodie VValliam appellamus, violento ventorum impetu ita eſt deiecta, & truncus arboris, licet media parte ſui torus vi tempeſtatis diſſiſſus & diſſectus, radicibus tamen ſuis adhuc inhæreſcens, ad ſeptem vſque pedes è terra extaret: ecce verò cùm ea arbor vaſta hiatu diſtenderetur, in parte arboris interiore crux humano pede longior apparuit: & quod magis mirêre, eius pars, quæ humi ſtrata eſt, eandem per omnia crucis figuram referebat. Vt autem res hæc omnibus penè noſtratibus innoteſceret, inde factum eſt, quod cùm Crux illa non ſubitò emanuerit, ſed aliquot annos, in eodem arboris trunco, non ſine ingenti intuentium ſtupore, permanſerit, magnus foret ac frequens populi, tam raræ & celebris rei viſendæ gratia ad eum locum concurſus. Qui verò commode ſe non potuerunt eò recipere, ij ab alijs impetrarunt, vt eius crucis vera ex omni parte forma, pictoris penicillo expreſſa, ipſis exhibe-

retur,cùm his carminibus:

Hanc crucis effigiem, pie electior, fraxinus ipſo
Quem legis hic anno mense die q, dedit.
Arbor apud Vallos Stradlingi creuit in aruis:
Hic torquatus Eques (ſi modò quæris) erat.
Tempeſtas oritur, fortis conſtringitur aër,
Exhibet hanc mollis, deinde medulla crucem.
Formam charta docet, nunc auellana colorem,
Mensura, expreſſit quam tibi pictor, erat. &c.

Anno eodem circa Pentecoſten in Cantia mulier quædam non ignobilis, ſubuculam ſibi induitura, effigiem quãdam crucis in ea videt expreſſam, quã cùm ſuſpicaretur vel fortuitò aliquo colonis tinctu inductam, vel de induſtria filo intextam, cœpit eam diligentius intueri, ac tandem re diu multumque conſiderata, comperit non ab humano aliquo artificio, ſed à cæleſti potius influxu promanaſſe. Atque hoc quidem, non pro fabula vulgi ex triuio arrepta, ſed pro vera rei geſtæ hiſtoria, ab hominibus cùm honeſtiſſimi loci, & ordinis, tum maximæ fidei, qui propè domum illius fœminæ habitãrunt, relatum eſſe ſcio. *Alanus Copus Dialogo 4.*

Anno Chriſti 1560.

In India media regione aëris, ſpecies crucis, aliæque prodigia valde conſpicua apparuerunt. *Gaſpar Vitela in Epiſtolis Indianis.*

Anno Chriſti 1566.

In Italia tres Cometæ inſignes apparuerunt, poſt ſecuta eſt cæli ficcitas ingens: hanc magna Romæ inundatio: in vrbe Incidioſa, & in vniuerſa regione Trapezuntiæ, quæ vrbs eſt metropolis Cappadociæ, dicuntur viſi fuiſſe tres ſoles ab hora tertia diei cælo ſudo ac puriſſimo: ſupra hos ſoles candidus arcus perdurauit per longum ſpatium temporis. Ex illis ſolibus vnus ſeceſſit ad Orientem, alius ad Occaſum, tertius ordinarius proceſſit ad Occaſum de more, ſeq; demerſit ad mare Athlãticum. Poſt biduum hora quarta noctis crux inſignis ſplendoris in cælo apparuit: & quædam ſtella inuſitati luminis, & luna: quæ omnia pari ſplendore ad diem vſque perdurãrunt. *Natalis Comes vniuerſa hiſtoria lib. 16.*

Anno Chriſti 1569.

Noſſumbergæ, quod eſt oppidum non procul à Caſſouio, lux clara viſa eſt per noctem, tamquam meridies illuceret, hanc maxima obſcuritas conſecuta eſt, magnoperè formidabilis, cùm prior lux in duas igneas columnas conuerſa fuiſſet: poſtea magnę ſecutæ ſunt tenebrę, atque Occaſum verſus columnæ igneæ receſſerunt. Poſtmodum per mediam noctem cælum apertum eſt, in cuius hiatu crux apparuit, quæ aliquantulum perdurauit. *Natalis Comes lib. 20. Hiſtor.*

Anno Chriſti 1571.

Byzantij cruces viſæ ſunt, (*eo tempore, quo Chriſtiani, duce Ioanne Auſtriaco, tam inſigni victoria potiebantur.*) per quas ſignificabatur ſolum Deum Chriſtianorum eſſe verum Deum Exercituum, Deum regnorum, Deum fortitudinis, excelſam ſuam ſedem ſuper omnes creditos Deos collocaſſe. *Natalis Comes lib. 23. Hiſtor.*

Anno Chriſti 1591.

Nono Kalend. Maij, hoc eſt, die 23. Aprilis, inter horam 21. & 22. in Anglia Comitatu Nordfolciæ circulus magnus in cælo apparuit cum alijs duobus minoribus, & tres ſoles, quorum medius lucidior & ſplendidior erat, alij duo obtuſioris lucis, ſed talis, quæ poſſit mediæ noctis tenebras illuminare, Solem medium circulus minor verſus Occidentem ambiebat, maiorem ſecans. Maior alium circulum continebat, in cuius medio crux ſimilis illi apparebat, in qua S. Andreas Apoſtolus fixus, mortem pro Chriſto ſubijt, hinc Septentrionem, illinc Meridiem proſpectans. Ex aduerſo ſolis medij oppoſita circuli maioris portione, Orientem verſus, crux alia S. Andreæ ingentior priori ſe oſtendebat, brachia duodecim, vt videbatur, longa, medium circulum veluti diuidens. Circulus maior hemiſphærium cingebat, latitudine qua ſolet apparere arcus cæleſtis. Duo alij circuli, & duæ cruces S. Andreæ albi erant, in pallorem quendam deſinentes. Hæc ſigna diuinitùs in cælo oſtenſa, clarè viſa ab eis, qui Norduici vrbe Comitatus Nordfolciæ, vel finitimis locis adfuerunt. Quidam tamen intentiùs contemplantes, tres ſoles, & circulum maiorem, crucem mediam non aduerterunt, nec circulum minorem: ſed à plurimis tamen conſpecta, & conſiderata fuêre, qui multis ad Londinenſes litteris ſcriptis hæc eadem teſtati ſunt. Ex ex epiſtolis multorum Londino datis 23. Iunij, Romæ receptis 10. Auguſti, ſeries & ordo rei geſtæ, & narratio enuntiata. Quam mihi Ioſephus Creſquius, Presbyter Societatis Ieſu Londinenſis, Collegio Anglicano in Vrbe Præfectus, vir magni candoris & probitatis, humaniſſimè cum exacta figura eorum, quę Norduici in cælo viſa ſunt, donauit

Anno eodem die 25. & 28. Maij, in diuerſis Galliæ locis, multæ paruæ cruces cælitus illapſæ apparuerunt, æque non ſolùm in templis conſpectæ in ornamentis altarium, & Sacerdotum veſtibus, ſed in priuatorum etiam conſuetis, quibus amiciebantur, indumentis. Priores viſæ ſunt Corbeiæ vrbe Galliæ ita appellatæ: poſteriores in multis Piccardiæ vrbibus, veluti Ambianis & Montdidier. Simile ſpectaculum oblatum in ſacris corporalibus & mappis altarium, ſuperpellicijs ſacerdotum, & veſtibus multorum ciuium. Eadem cruois ſimulachra poſt Vigiliam Paſchæ die 14. Aprilis oſtenſa fuêre Pariſijs, in pleriſque templis, & alijs multis locis, ſuper corporalia, & multas alias mappas, Eccleſiaſticorum & laicorum veſtes. Vt nemo autem hęſitare de hoc miraculo poſſet, & naturæ vires excedere hoc oſtentum omnes clarè cognoſcerent, denuò Burgis nouæ cruces exortæ, quæ priorum fidem confirmarent, ſicut ex Doctoribus illius Academiæ conſtitit. Coloris autem fuerunt ligni alicuius vulgaris. Eſt verò Burges, quæ Latinè appellatur Bituris.

Vicesimo tertio Maij. die Aſcenſionis Dominiin templo S. Ambroſij, vbi quadraginta horarum continuæ preces à populo Parienſi tunc effundebantur ad Altiſsimum, pro illius Regni calamitatibus auertendis, & ſeditionibus ac diſſidijs religionis diuina ope componendis: apparuit crux ſuper podere ſacerdotali, camiſiam Itali, alicam Hiſpani vocant. Die ſequenti 24. Maij in Eccleſia S. Mariæ, quæ eſt Collegij Ieſuitarum, magno numero cruces comparuerunt ſuper linteamina altarium & mantilia, quæ ſupponuntur ſacræ communioni percipiendæ, & ſuperpellicium Concionatoris. Quæ res cùm diuulgaretur, totus populus conferto agmine vndique confluxit, vt cruces ſpectaret. Cùm autem turba per duas horas magna contentione concurreret, ecce nouus rumor ad eorum aures peruenit, ſimiles alias cruces multis in alijs templis denuò comparuiſſe: in ædibus, inquam, ſacris Deiparæ Virginis à Purſcio, S. Vrſini, S. Petri, S. Hyppoliti, S. Oſtrilli, & ſacratis pluribus alijs locis. Deſerta igitur Eccleſia Ieſuitarum, ad alias feſtini conuolant ciues, ſeſe præ multitudine concultantes, & prementes, maiori contentione quàm prius: præſertim ad illam

Dei-

Deiparæ Virginis à Furſcio. *Alphonſus Ciacon Tractatu de ſigno Crucis.*

Anno Chriſti 1592.

Decimoquinto Martij poſt ſolis occaſum, cælo ſereno, in Comitatu Spanheimenſi prope Crucenacum ſignum Crucifixi in cælo viſum eſt, cuius pars longior tranſuerſa erat, brachium autem ad terram propendebat, vſque dum luna contegeretur, cum qua & ipſa crux diſparuit. *Iacobus Francus in Hiſtoria quinquennali de anno* 92. *fol.* 158.

Anno eodem 28. Decembris, ipſa die Innocentum intra ſeptimam & octauam horam Falckemburgi in Sileſia in cælo fumum viderunt, ac ſi bombarda eſſet diſploſa: ſequebantur radij ſanguinolenti, item ſtella, tanquam magna & rotunda tabula, tenui filo cælo dependens, ad vnum latus ſeptem, ad alterum totidem minores ſtellæ viſebantur. Maior ſtella velut dies ſplenduit: poſtea nubes apparuit, in qua ſanguinea crucifixi imago conſtitit. His tribus aut quatuor continuis horis viſis, aër vniuerſus nigredine obductus eſt: ſecutus eſt ventus ingens, adeò vt quilibet timeret, ne omnia diſſiparentur. Huiuſmodi oſtentum Dominus de Herberſtein, ex Sileſia ad ſuos reuerſus D. de Vngenadé narrauit, & ſeipſum vnà cum plusquàm quadringentis hominibus vidiſſe teſtatus eſt. *Iacobus Francus ibidem fol.* 292.

Anno Chriſti 1594.

Primo Ianuarij cum Turcicus Imperator exercitum luſtraturus, Conſtantinopoli egrederetur, ex improuiſo ſumma tempeſtas orta eſt, quæ & equos, & ſeſſores diſſiparet: Illo ipſo tempore, narium coloris crux in cuiuslibet Turcæ veſtem cecidit: quæ res Turcicum Imperatorem ita commouit, vt ſtatim cum exercitu Conſtantinopolim reuerſus, in morbum inciderit. *Iacobus Francus ibidem fol.* 438.

Anno Chriſti 1597.

Decimoſexto Iunij Straleſundæ in quibuſdam hortis ante Francorum portam, arbores, herbæ, frondes, & gramina ſanguine reſperſa ſunt: vti & quibuſdam locis, quæ gramine tecta non erant, terram ſanguine, rubuiſſe compertum eſt. Ex quo ſpectaculo nihil aliud colligi potuit, quàm ea nocte ſanguinem pluiſſe. Nam & piſcatores in fluminibus & ſtagnis, ſimilem ſanguinem in ſuis ſcaphis inuenerunt. Præterea in lineo quodam panno, ea nocte in horto, vt candeſceret, expoſito, multæ ſanguinis guttæ viſæ ſunt: quas cùm mulier eluere vellet, guttæ in cruces mutatæ ſunt, quæ quo magis lotæ, eò manifeſtiores ſunt factæ. Hæc à tota ciuium multitudine conſpecta, pannus hic Senatui & concionatoribus viſus, cruces attrectatæ & probatæ ſunt. P. *A. Ianſonius, in Mundo furioſo.*

FINIS LIBRI SECVNDI.

LIBER

LIBER TERTIVS: DE DEIPARA VIRGINE MARIA.

ARTICVLVS PRIMVS.

CHRISTI MATREM MARIAM OMNI PECCATO CARVISSE, AC ALIIS HOMINIBVS SANCTIOREM FVISSE.

NEGANT.

Anno post natum Christũ 1520. MARTINVS Lutherus in Euangelium Dominicæ primæ ab Epiphania: *En Maria Deipara eonsque erranit, vt nesciret, vbi Christus quærendus esset. &c. Quid potuit cogitare Maria, nisi sua culpa amissum Filium Dei, & Deo Patri visum indequam, cui Filium suum commissum denno relinqueret? Melius fuisset non fuisse matrem quam raptã ab eo ex improuiso, &c. Et quis inter homines mater peccatrix (vt conscientia tenerrima) quàm haec ipsa mater Dei?*

Sermone de Natiuitate Mariæ: *Sumus pares Matri Dei, & æquè sancti sicut illa; nisi quod non possumus esse Dei matres, sicut illa fuit*

1530. Philippus Melanchthon ad caput 2. Ioannis: *Christus matrem reiecit, vt æquet eam aliis hominibus, cùm inquit:* Quid mihi tecum est mulier? *q.d. quia mater es, ideò videris aliquibus prærogatiuæ meritò à me impetratura: ideo scias te, non plus esse apud me quàm vel mulier peccatrix, vel Syrophœnissa.*

1530. Ioannes Oecolampadius ad caput 2. Ioannis: *Quid mater volebat? Nonne hoc vrget, vt videant cæteri Filium suum longè præstantiorem? Non potuit ignorare, quem genuit Filium. Quasi diceret Christus: Tu fortasse hoc velles, vt prodirem: (vt etiam infra ab amicis audit, vt ascendat in Hierusalem, & palam se monstret:) Vbi Maria non cum honorem quærit, qui debetur parentibus, sed etiam ambit honorem Messiæ, & cupit esse quasi socia, administrandi eius officij, quod Christo dimittus mandatum erat. Ibi Christus durissimè eam allequitur, vt contineat ipsam intra terminos suæ vocationis.*

1540. *Iacobus Scenckius:* ad Euangelium de Christi Conceptione, *asserit Mariam non solùm corruptam & vitiatam naturam habuisse, sed etiam in suis cogitationibus, verbis, vita, conuersatione, damnabilem personam manifisse, mortis & inferni terroribus obnoxiam, Deiq; iram, & damnationem æternam in animo sentientem, vt propterea verbis Angeli fulciendæ fuerit, & confirmandæ, ne in suis angoribus misera desperaret.*

1545. Ioannes Brentius Hom. 78. in Lucam: *Non possumus de Matre & cognatis Iesu hoc loco aliud sentire, quam quòd importuna sua euocatione leges publicæ honestatis violauerint. Deinde etsi candidus quispiã aliter possit hoc loco factum Matris & cognatorum Iesu interpretari, quòd euocauerint Iesum magis rudi quadam simplicitate, quam malitia: multa tamen argumenta indicant, & Ecclesiastici quidam magni nominis Scriptores testificantur, matrem & cognatos Iesu euocasse Iesum arrogantia quadam & elatione animi. Mater igitur & cognati Iesu ambitione sua tam graviter peccant, vt etiam palam per Christum pudefiant.*

Homilia 21. in Ioannem: *Sentiunt quidam Mariam excitatam esse ad interpellandum apud Filium suum pro nouis coniugibus ambitioso affectu. Extant alia quædam significationes, quæ testantur nihil humani alienum fuisse à Maria: quippe quòd ipsa contineatur in publico humani generis iudicio:* Propter vnum hominem peccatum introijt in mundum: omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt.

1550. Ioannes Caluinus in Harmonia Euangelica ad caput 1 Lucæ vers. 34. *Non magnopere laborandum est, vt Mariam ab omni purgemus vitio.*

1550. Guilhelmus Rodingus, oratione contra scholas Iesuitarum, ita Deiparam loquentem induxit; *Ego in peccatis concepta, immunda nata sum.*

1550. Ioannes Agricola ad caput 1. Lucæ: *Ingressus cubiculum puella, Angelus Gabriel adolescentis forma, amatorium quiddam, & nuptiale erdiuit, Virginem (vt apparet) pellecturus ad concubitum:* Aue, in-

quit,

quit, κεχαριτωμένην, gratiosa, cuius connubium, & consuetudinem plerique omnes ambiunt. Meditetur apud animum suum qui volet pia curiositate, quid sit, videre comptulum adolescentem, solum cum puella, lapso cubiculi ostio, dulciter alloquentem Virginem, quam se ambire, nihil obscurè, & gestu, & oratione declarat.

1550. Rodolphus Gualterus, ad caput 3. Marci, dicit, *Sanctam Mariam non minus malignè restrinxisse Dei potentiam, quàm antea Zacharias.*

1560. Nicolaus Hemmingius in Postilla Dominicæ I. post Epiphaniam: *Hic taxatur apertè negligentia parentum Iesu: quæ negligentia fuit non leue peccatum: vnde nec leuis crux extitit in corde Virginis. Sensit partem gladij cor suum tetigisse: cogitabat hic thesaurum sibi commissum à Deo, vt illum obseruaret: contulit suam miseriam cum miseria Euæ. Nam vt illa genus humanum, à Diabolo seducta perdidit: ita Virgo existimauit sua negligentia se amisisse Saluatorem promissum.*

1560. Magdeburgenses Centuriæ primæ lib. 1. cap. 10. fol. 294. lin. 17. *Solet hic quari de peccato Mariæ, ob amissionem Filij Messiæ facta collatione ad peccatum Euæ, qua salutem hominum initio peruertit, & amisit. Exaggeratur facinus Mariæ, quia circa manus obiectum versatur, nempe mundi Saluatorem. Sed cùm ea res alterius fori sit, & in Commentarijs explicari talia soleant, contenti simus in præsentia breui explicatione, quòd vtraque delicta Euæ & Mariæ non sint exigua. Sed tamen non tantum secundùm obiecta discernuntur peccata, verùm magis principaliter secundùm interiores causas, nempe iudicium, & assensum voluntatis. Eua sciens & volens facit contra mandatum Dei: Maria insciens & contra voluntatem amittit Filium; sed nihilominus grauiter peccat.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Psalm. 45 *Vers.* 5. Sanctificauit tabernaculum suum Altissimus.

Cant. 4. 7. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.

Luc. 1. 28 Aue gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus.

Liturgia D. Iacobi: Commemorantes sanctissimam, immaculatam, gloriosissimam, diuinam nostram Matrem Dei & semper Virginem Mariam, omnem vitam nostram Christo commendemus.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Ignatius. 100.

Epistola ad Ioannem: Et quidam notificauêre eandem Matrem Dei omnium gratiarum esse abundantem, & omnium virtutum, ac gratiæ fœcundam: quę (vt dicunt) in persecutionibus & afflictionibus est hilaris, in penuria & indigentijs non querula, iniurijs afficientibus grata, & molestia in re lætatur: miseris & afflictis condoiet coafflicta, & subuenire non pigrescit, &c. Humilibus quidem est deuota, & deuotis deuotius humiliatur, & mirum ab omnibus magnificatur, cùm à Scribis & Pharisæis ei detrahatur, &c.

Iustinus. 150.

Quæstiones 136. Quia non quamlibet de vulgo fœminam Deus delegit, quæ genitrix Christi fieret, sed quæ mulieres omnes virtute anteiret: non alias re eiusmodi virtutis nomine matrem suam beatam deprædicari voluit, per quam virtutem honoreo digna habita est, vt virgo Mater fieret.

Origenes 230.

Homilia 1 in diuersos: *Despondata fuit Ioseph*, non tamen in concupiscentia iuncta, *Mater*, inquit, *eius*, mater immaculata, mater incorrupta, mater intacta, &c. Audite quid dicit omnes filij Euæ: audite omnes vos, quæ hæreditatem doloris & tristitiæ post illam, & ex illius condemnatione sumpsistis: audite quòd *Virgo in vtero accepit*, non ex desiderio partum concipiens, quæ neque persuasione serpentis decepta est, neque eius affatibus venenosis infecta: sed *Virgo in vtero accepit*, prædicationem Angeli suscipiens, Prophetarum testimonia assumens.

Homil. 8. in Lucam: *Respexit ad humilitatem ancillæ suæ.)* In quam humilitatem Mariæ respexit Dominus? Quid habebat mater Saluatoris humile & abiectum, quæ Dei Filium gestabat in vtero? Quòd ergo dicit: *Respexit in humilitatem ancillæ suæ*, tale est, quasi dixerit: Respexit in iustitiam ancillæ suæ, respexit in temperantiam, respexit in fortitudinem atque sapientiam. Dignum quippe est vt virtutes respiciat.

Gregorius Neocæsariensis. 260.

Homilia in Annuntiationem B. Mariæ Virginis: Maria sic gratia plena dicitur, quòd in illa virgine totius gratiæ thesaurus reconderetur, quæ sola ex omnibus generationibus sancto corpore & spiritu fuerit: sola ferens eum, verbo qui portat omnia. Et non solùm Angelus pulchritudinem sanctæ Virginis, sed & virtutes animæ admiratur, & idcirco gratia plenam appellauit.

Athanasius. 340.

Epistola ad Epictetum: Idcirco gratia plena cognominata est, eo quòd adimpletione Spiritus sancti omnibus gratijs abundaret, & virtute Altissimi obumbraretur: quam virtutem per omnia tempora conceptus etiam habuisse confido. Neque enim id temporarium in Virgine accidisse opinor, sed per omnia tempora hoc illi datum fuisse.

Ephræm. 370.

Oratione de laudibus sanctissimæ Dei Matris: Intemerata prorsusque pura Virgo Deipara, Regina omnium, spes desperantium, Domina mea gloriosissima, cæteris optima, sublimior cælicolis, prior solis radijs & splendoribus, honoratior Cherubim, sanctior Seraphim.

Epiphanius. 380.

Sermone de laudibus Mariæ. Pater præparauit Virginem Filio cælesti sponso, quam Pater dilexit, Filius inhabitauit, Spiritus sanctus percupiuit. Virgo est lilium immaculatum, sublimior Angelis facta est, superior ipsis Cherubim & Seraphim, placens Christo Regi, à Deo in honore habita, tanquam ancilla digna & mater sancta, mater immaculata, &c. Solo Deo excepto cunctis superior existis.

Gregorius Nazianzenus. 380.

In Tragœdia:

Hoc propter, ecce texo nunc tibi memor,

Gratumq́, carmen, ô puella, gratia
Aequanda nullis, mater & virgo, supra
Omnes decora virgines, & maxima,
Quæ vincis omnes cælitum ordines.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Homilia in Hypapanten Domini: Magnum reuera Virgo hæc mundi miraculum est. Ecquid enim in rerum vniuersitate queat hac maius & sublimius inueniri? Sola hæc cœlum & terram amplitudine superauit. Quidnam illa sanctius? non Prophetæ, non Apostoli, non Martyres, non Patriarchæ, non Patres, non Angeli, non Throni, non Dominationes, non Cherubim, non Seraphim, non aliud denique quippiam inter creatas res visibiles, aut inuisibiles, vna hac maius aut excellentius inueniri potest.

In Liturgia: *Prosanctissima, immaculata, super omnes benedicta Domina nostra Deipara*: Verè dignum est glorificare te Deiparam & semper beatissimam, & penitus immaculatam Matrem Dei nostri, honorabiliorem Cherubim, gloriosiorem incomparabiliter Seraphim, quę circa corruptionem Deum peperisti, verè Deiperam te magnificamus, *aue gratia plena.*

Oratione in sanctissimæ Dei Genitricis Annunciationem: Missus est seruus incorporeus ad Virginem immaculatam: missus est à peccato integer, ad corruptionis expertem.

Sphronius. 400.

Serm. de Assumptione Mariæ, apud Hieronymum: Bene *gratia plena* dicitur, quia certis per partes præstatur, Mariæ verò simul se tota infundit plenitudo gratiæ. Quicquid in ea gestum est, totum puritas & simplicitas, totum gratia & veritas fuit, totum misericordia, & iustitia, quæ de cœlo prospexit: & ideò immaculata, quia in nullo corrupta. Verè hortus deliciarum, in quo consita sunt vniuersa florum genera & odoramenta virtutum, sicq́ conclusus, vt nesciat violari neque corrumpi vllis insidiarum fraudibus. *Fons signatus* totius sigillo Trinitatis, ex quo vitæ fons manat, in cuius lumine videbimus lumen.

Proclus Constantinopolitanus. 430.

Homilia de Natiuitate D. N. I. C. Sacra Maria Deipara in vnum nos coëgit. Hæc impollutus, & purus ille illibatæ virginitatis thesaurus decusq́ & ornamentum: hæc spiritualis secundi Adami Paradisus: hæc verè leuis illa nubes, quæ super Cherubim sedentem in corpore suo gessauit: hæc vellus mundissimum, cœlesti pluuia madens, ex qua pastor ouem induit.

Theodoretus. 450.

In Cantica: Inter tot animas omnium hominũ qui saluantur, vt electa columba, est vna illa sola, quæ Christum genuit, Virgo, mater, puella, quæ puritate profectò Cherubim & Seraphim antecellit.

Titus Bostrensis. 460.

Ad caput 1. Lucæ: *Benedicta tu in mulieribus*) Nulla enim mulier tantam vnquam consecuta est gratiam, neque consequetur vnquam, quantam mater Domini.

Chrysippus Presbyter. 500.

De Laudibus Virginis Mariæ: Tuum est reuera auere & gaudere, tuum est verissimè audire istud *gratia plena*: quia tecum est vniuersus lætitiæ thesaurus, totius lætitiæ & gratiæ Rex cum ancilla, cum speciosa inter mulieres, speciosus forma præ filijs hominum: cum puella impolluta, is qui sanctificat omnia,

Euthymius. 600.

De Pœnitentia S. Theophili: Sancta venerandaq́ue & omnibus laudibus celebranda Deiparens, quæ sola casta & pura est, sola sancta anima & corpore: sola habet fiduciam ad eum, qui est natus ex ipsa, &c.

Sophronius Hierosolymitanus. 630.

Oratione in Christi Natalitia. Christus in manifestissimum omnipotentis diuinitatis suæ indicium & argumentum, Virginem, ex qua prodijt, integrã incorruptamq́ conseruauit.

Germanus Constantinopolitanus. 720.

In adorationem venerandæ zonæ Deiparæ Virginis, capite *Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei.* Nobis diuinus Dauid cecinit in spiritu, reuera ciuitatem, de qua gloriosa dicta sunt, apertissimè vocans ciuitatem magni Regis. Quanam ea est? Existimo eum manifestissimè, & sine vlla contradictione dicere eam, quæ verè est electa, & omnibus superior, non domorum excellentia, & altitudine excelsorum ædificiorum, sed diuinarum, & sublimium virtutum magnitudine, & puritate omnibus antecellentem, Mariam, nulli penitus culpæ affinem, & castissimam Deiparam, in qua, qui verè est Rex Regum, & Dominus dominantium habitauit. Psal. 86.

Ioannes Damascenus. 730.

Oratione 1. de Natiuitate Mariæ: O beatos Ioachim lumbos, ex quibus semen omnino immaculatum fluxit! ô præclaram Annę vuluam, in qua tacitis incrementis ex ea auctus & formatus fuit fœtus sanctissimus: ô beatum ventrem, qui viuum cœlum cœlis ipsis latius peperit.

Oratione 2. *De germine meo, filium ascendisti*) Per germen quemnam tandem quæso propriè consentaneèq́ acceperis? An non perspicuè solam hanc sanctam ac Sanctis omnibus sanctiorem: quæquè tota, hoc est, & corpore & spiritu, pura ei apparuit, qui in ea domicilium habuit, nimirum Mariam? Magnam, inquam, illam, ac re & nomine verè colendam, Dauidicum surculum, radicem Iesse.

Elias Cretensis. 780.

In Orationem 4. Nazianzeni: Dei genitrix, ne fordidis quidem cogitationibus vnquam inquinata est.

Ioannes Hierosolymitanus. 790.

De institutis Monachorum cap. 32. Beata Maria de natura humana aliter fuit orta: quia in suo ortu non fuit onerata amaritudine delictorum, sed instar illius nubeculæ fuit leuis per immunitatem peccatorum, & dulcis per plenitudinem charismatum.

Theophanes. 830.

Hymno in Annunciationem Deiparæ: Inuenisti gratiam coram Domino, quam inuenit nunquam alia quæpiam, ô purissima. Tibi data est gratia, ô Dei Genitrix, diuina: tibi *Aue* omnis creatura clamat ô Dei nympha. Tu enim sola mater Filij prælecta es pura, &c. Animam purgauit, corpus sanctificauit, templum fecit capax me Dei, habitaculum à Deo iactum animantum templum aduentus sanctissimi Spiritus, & vitæ puram matrem.

Michael Syngelus. 830.

In Martyrio Dionysij Areopagitæ: Virgo integerrima, omnibus cœlestibus Potestatibus sublimior est Maria.

Psellus. 1050.

In Cantica Canticorum: Has classes & hos Ordines Salomon ille prospiciens, & diuino afflatus spiritu tanto ante carnem Verbi sponsi purissi-

mam incarnationem, & quæ ipſam ſine ſemine genuit, ſanctiſsimam Dei genitricem Mariam, illam immaculatiſſimam, quam omnes omnium hominum generationes vocibus tanquam ceſſantibus beatiſsimam prædicant, quæ totius mundi Saluatorem peperit, &c. Inter tot animas omnium hominum, qui ſaluantur, vt electa columba, eſt vna illa ſola, quæ Chriſtum genuit, virgo, mater, puella Maria, quæ puritate profectò Cherubim & Seraphim antecellit.

Euthymius. 1080.

Oratione in adorationem venerandæ zonæ Deiparæ, cap. 8. Maria eſt altior & ſuperior quauis re creata, tam quæ ſub aſpectum cadit, quàm quæ non cadit, quæ eſt pura, impolluta, intacta Patris, qui nec videri, nec comprehendi poteſt, ab omni reprehenſione aliena, & pulcherrima ſponſa.

Michael Glycas. 1120.

Parte 3. *Annalium* : Expers illa maculæ Domini noſtri Ieſu Chriſti mater, prouectam ætatem attigiſſe perhibetur.

Ioannes Cantacuz. imp. 1360.

Apologia 3. Credimus & confitemur, quod Mariæ ſimilis homo nec natus ſit, nec poſthac ex viro & muliere naſciturus, vſque ad conſummationem ſeculi. Et ſecundùm humanam quidem naturam, etiam Angelis inferiorem eſſe iudicamus, tanquam hominem: honore autem & ſanctimonia ipſam omnibus Angelis indubiè præferimus.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Cyprianus. 250.

Sermone de Chriſti Natiuitate: Nihil in hac repetijt vltio, nec præcedens delectatio aliquam expetijt pœnarum vſuram. Spiritu ſancto obumbrante, incendium originale extinctum eſt, ideoq; innoxiam affligi non decuit, nec ſuſtinebat iuſtitia, vt illud vas electionis communibus laſſaretur iniurijs: quoniam plurimum à cæteris differens, natura communicabat, non culpa, &c. Vnde & matri plenitudo gratiæ debebatur, & virgini abundantior gloria: quæ carnis & mentis integritate inſignis, ſpiritali & corporali intus & extra Chriſti præſentia fruebatur.

Ambroſius. 370.

Ad Pſal. 118. *Sermone* 22. Suſcipe me non ex Sara, ſed ex Maria vt incorrupta ſit virgo, ſed per gratiam, ab omni integra labe peccati.

Lib. 2. *de Virginibus*: Virgo erat Meria, non ſolùm corpore, ſed & mente, quæ nullo doli ambite ſyncerum adulteraret affectum: corde humilis, verbis grauis, animi prudens, loquendi parcior, legendi ſtudioſior, non in incerto diuitiarum, ſed in prece pauperis ſpem reponens, &c.

Hieronymus. 390.

Ad caput 11. *Eſaiæ*: Virgam de radice Ieſſe ſanctam Mariam Virginem intelligamus: quæ nullum habuit ſibi fruticem cohærentem, de qua legimus: *Ecce Virgo concipiet, &c.*

Epiſt. 22. ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis cap. 8. *Exiet virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet.* Virga Mater eſt Domini, ſimplex, pura, ſyncera, nullo extrinſecus germine cohærente, & ad eam ſimilitudinem Dei vnione fœcunda. Iſaiæ 11.

Ad caput 16. *Eccleſiaſtæ*: Beata terra Eccleſiæ, cuius Rex eſt Chriſtus, filius ingenuorum, de Abraham, Iſaac, & Iacob, Prophetarum quoque & Sanctorum ſtirpe deſcendens: quibus peccatum non fuit dominatum, & ob id verè fuerunt liberi. Ex quibus nata eſt Virgo liberior ſancta Maria.

Ad Pſal. 77. Aut certè nubem leuem debemus ſanctam Mariam accipere, nullo ſemine humano prægrauatam. *Ecce Dominus venit in Aegyptum* ſeculi iſtius, *ſuper nubem leuem*, Virginem: *& deduxit eos in nube diei.* Pulchrè dixit, *diei.* Nubes enim illa non fuit in tenebris, ſed in luce.

Auguſtinus. 400.

De Natura & Gratia cap. 36. Excepta ſancta Virgine Maria, de qua propter honorem Domini nullam prorſus, cùm de peccatis agitur, habere volo quæſtionem: vnde enim ſcimus, quòd ei plus gratiæ collatum fuerit, ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere & parere meruit eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum. Hac ergo Virgine excepta, ſi omnes illos Sanctos & Sanctas, cùm hîc viuerent, congregare poſſemus, & interrogare: Vtrum eſſent ſine peccato, quid fuiſſe reſponſuros putamus? Vtrum hoc, quod Pelagius dicit, an quod Ioannes Apoſtolus? Rogo vos, quantalibet fuerint in hoc corpore excellentia ſanctitatis, ſi hoc interrogari potuiſſent, nonne vna clamaſſent: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt?* 1. Ioan. 1

Oratione de quinque hæreſibus cap. 5. Dicit tibi Manichæe Deus Creator hominis, filius hominis: Ego matrem, de qua naſcerer, feci: ego viam itineri meo præparaui. Hanc, quam deſpicis, mater mea eſt.

Arnobius Romanus. 440.

Ad Pſalm. 10. *Dominus in templo ſancto ſuo*, quod de immaculata Virgine ſuſcepit, ſedet in cælo ad dextram Patris, *& in cælo ſedes eius.*

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 140. *Ave*, hoc eſt, accipe gratiam, ne trepidet, ne ſis ſolicita de natura: *gratia plena*, quia in alijs gratia, in tota gratiæ pariter veniet plenitudo.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Ad Euangelium Feria quarta Dominic. 4. *Aduentus*: Quis vnquam tantam gratiam habuit, quantam Virgo Maria? Alijs enim ad menſuram gratiæ dantur, hæc autem gratia plena dicitur. Conſidera modò, quantæ ante eam, quantæ poſt eam mulieres, & virgines fuerunt, hæc tamen ſola mater Domini fieri meruit. Magna enim & ineffabilis gratia eſt, vt vna ex tantis millibus eligatur. Quæ cum gratia plena ſit, priuſquam & concipiat, poſt conceptionem quanta Dei abundauit gratia quis cogitare poſſit? Hæc autem ſola inter omnes mulieres benedicitur, quæ adhuc ſub antiquæ præuaricationis maledictione tenebantur, ex quo primæ mulieri à Deo dictum fuerat: *Multiplicabo ærumnas tuas, & in dolore paries filios.* Hac enim lege non tenetur Virgo Maria, quæ virgo concepit, virgo peperit, & ſine dolore pariens, virginitatis gloriam non amiſit. Meritò igitur in mulieribus benedicitur, per quam mulieribus benedictio datur, & mundus à maledictionibus liberatur. Gen. 3.

Sedulius. 460.

Lib. 2. Paſchali:

Et velut è ſpinis mollis roſa ſurgit acutis,
Nil quod lædat habens, matremq; obſcurat honore:
Sic Eua de ſtirpe ſacra veniente Maria,
Virginis antiqua ſacinus nona virgo piaret.

Fulgentius. 500.

Sermone de laudibus Mariæ ex partu Saluatoris: Maria in angulo corporis membro ſuſtinuit quicquid ſuſtinent cæli: plena ſunt viſcera, & nullum nouit contagium virginis conſcientia.

Sermone de duplici Christi Natiuitate: Primum hominem mulier corrupta mente decepit, secundum Virgo incorrupta virginitate concepit. In primi hominis coniuge nequitia Diaboli seductam deprauauit mentem, in secundi hominis matre gratia Dei mentem integram seruauit & carnem.

Fortunatus. 570.

Lib. 1. de partu Virginis:

Nomen honoratum benedicta Maria per omne,
Ad laudem artificis nobilis arte opus:
Dulcis & Angelico pretiosa puella re Lata,
Omnes vltra homines dona decoru habens:
Inde rubore rosas, candore hinc lilia vincens,
Flos nouus è terra, quem polus arce colat.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 1. Reg. cap. 1. Potest huius montis nomine beatissima semper Virgo Maria Dei genitrix designari: Mons quippe fuit, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electionis suæ dignitate transcendit. An non mons sublimis Maria, quæ vt ad conceptionem æterni Verbi pertingeret, meritorum verticem supra omnes Angelorum choros vsque ad solium deitatis erexit? Huius enim montis præcellentissimam dignitatem Isaias vaticinans ait: *Erit in nouissimis dierum præparatus mons Domini in vertice montium. Mons* quippe *in vertice montium* fuit: quia altitudo Mariæ supra omnes Sanctos refulsit. Mons quippe & domus aptè dicitur, quæ dum incomparabilibus est illustrata meritis, Dei Vnigenito, in quo recumberet, sacrum præparauit vterum.

Isaiæ 2.

Hildephonsus Toletanus. 660.

Contra eos qui disputant de perpetua virginitate Mariæ: Beata Maria licet ipsa de carne peccati sit nata, & procreata, ipsaque quamuis caro peccati fuerit: non tunc iam ex præueniente Spiritus sancti gratia, ab Angelo præ omnibus mulieribus benedicta vocatur: *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Alioquin si non eodem Spiritu sanctificata est, & emendata, quomodo eius caro non caro peccati fuit? Et si caro eius de massa primæ præuaricationis venit: quomodo Christus Verbum caro sine peccato fuit, qui de carne peccati carnem assumpsit? Nisi quia *Verbum*, quod *caro factum est*, eam primum obumbrauit, in quam Spiritus sanctus superuenit, & virtus Altissimi totam eam possedit? Propterea verè caro eius iam non caro peccati fuit, in quo Deus totum infudit, & *Verbum*, quod *caro factum est*, sine peccato ad nos venit. Qui iure non solùm legem naturæ vitiatæ, in nascendo non tenuit, verè nec legem primæ originis, quam haberent fœminæ, si mandatum seruasset mater omnium Eua in Paradiso. Aliàs autem, quomodo Spiritu sancto eam replente, non sine peccato originali fuit, cuius etiam Natiuitas gloriosa Catholica in omni Ecclesia Christi ab omnibus felix & beata prædicatur? Enimuerò, si non beata esset & gloriosa, nequaquam tam festiua celebraretur vbique ab vniuersis. Sed quia tam solenniter colitur, constat ex auctoritate Ecclesiæ, quòd nullis quando nata est, subiacuit delictis, nec contraxit in vtero sanctificata originale peccatum, &c. Nullius natiuitas celebratur in mundo, nisi Christi, & Mariæ, atque beati Ioannis. Ioannis autem, quia & ipse in vtero sanctificatus legitur: sic & beata Virgo Maria, nisi in vtero matris sanctificata esset, minimè eius Natiuitas colenda esset. Nunc autem quia ex authoritate totius Ecclesiæ veneratur, constat eam ab omni peccato originali immunem fuisse, per quam non solum maledictio matris Euæ soluta est, verum etiam & benedictio omnibus cõdonatur, &c. Quando Spiritus sanctus in eam aduenit, totam defœcauit à sordibus Virginem, & decoxit: vt esset sanctior quàm astra cæli.

Luc. 2.

Beda. 700.

Homilia in Natiuitate omnium Sanctorum: Beata Dei Genitrix, & semper Virgo Maria, templum Domini, & sacrarium Spiritus sancti.

Ad Euangelium in Festo Annunciationis Mariæ: Beata Dei Genitrix meritis præcipuis, etiam nomine testimonium reddidit: interpretatur enim stella maris. Et ipsa quasi sydus eximium inter fluctus seculi labentis gratia priuilegij specialis refulsit, &c. Verè erat Maria plena, cui diuino munere collatum est, vt prima inter fœminas gloriosissimo Deo virginitatis munus offerret. Vnde iure Angelicus aspectu simul & affatu meruit pertrui, quæ Angelicam studebat vitam imitari. Verè gratia erat plena, cui ipsum, per quem ipsa & veritas facta est, Iesum Christum generare donatum est. Et ideò verè Dominus cum illa erat, quam & prius nouæ castitatis amore à terrenis ad cælestia desideranda sustulit, & postmodum mediante humana natura omni plenitudine diuinitatis consecrauit.

Alcuinus. 750.

De Trinitate lib. 3. cap. 14. Maria fuit lana mundissima, & virginitate clarissima, & incomparabilis vniuersis, quæ erant sub cælo, virginibus, eratq; talis ac tanta, vt sola digna fuerit, qua nullus alius indueretur, nisi augusta præditus dignitate: ita Spiritus sanctus superueniens in beatam Virginem, & virtus Altissimi obumbrauit eam, vt lana fieret diuinitate purpurata, solummodo æterno Imperatore indui dignissima: & sic facta est beatissima Virgo Maria Theotocos, &c.

Idiota. 800.

Contempl. de Beata Maria Virgine cap. 1. Trahe me post te, ô benedicta Virgo Maria: benedicta ante ortum, in ortu, & post ortum, ante seculum, in seculo, & post seculum.

Cap. 2. *Tota pulchra es.* ô plusquam gloriosa Virgo Maria, *tota pulchra es, & macula non est in te*; tota pulchra es in anima per virtutum & charismatum omnium perfectam pulchritudinem: tota pulchra es in tua conceptione, ad hoc solum effecta, vt templum esses Dei altissimi: tota pulchra es ex generatione Verbi diuini, *qui est splendor paternæ gloriæ.* Tuæ gloriosæ animæ nihil vnquam adfuit turpitudinis, vitij, aut peccati, & nihil defuit spiritualis pulchritudinis, gratiæ, ac virtutis. Tot enim habuisti pulchritudines, quod virtutes, & singulas in altiori gradu, quàm concessum fuerit, post tuum Filium superbenedictum, puræ creaturæ: in his namque similem non habuisti, nec es habitura sequentem. In te omnes virtutes, tam actiuæ, quàm contemplatiuæ conuenerunt, & præ cunctis creaturis te admirabilem reddiderunt. Per virtutes actiuas habuisti voluntatem mundissimam, per contemplatiuas, mentem purgatissimam. Non defuit tibi puritas Angelorum, non fides Patriarcharum, non zelus Apostolorum, non patientia Martyrum, non sobrietas Confessorum, non innocentia, aut humilitas Virginum. In summa nullo genere vacasti virtutum, ô Virgo gloriosissima, non in parte, sed in toto, & macula peccati, siue originalis, siue actualis, siue mortalis, siue venialis non est in te, nec vnquam fuit, nec erit, sed adest omnis gratia naturalium bonorum, spiritualium charismatum, & cælestium donorum. Quantum enim distat inter odorem & gustum aromaticę speciei, tanta est inter contemplationem tuam, & aliorum Sanctorum distantia.

Cap. 6. Inuenisti Virgo gratiam cælestem, quia fuerunt in te ab originis labe præseruatio, Angelica salutatio, Spiritus sancti superuenientis & Filij conceptio.

Haymo. 820.

Homil.in Epiſt.de Aſſumptione Mariæ: In ipſa hæreditate Domini morata eſt Maria, quæ non peccando à poſſeſſione Domini non diſceſſit, ſed integram ſuam animam à concupiſcentia, & carnem à corruptione ſeruans, portio hæreditatis Dei effecta eſt.

Ericus. 880.

Sermone de purificatione Mariæ: Maria purificationem ſuſcepit ſine ſordibus peccatorum.

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 890.

*Cap.*14. Vellus illud Gedeonis, ſanctiſſimæ Virginis corpus eſt, ſine omni carnis macula. Cùm enim vellus ſit in corpore, corporis neſcit paſſiones: ſic rore Spiritus ſancti vellus, id eſt, corpus virginale completum, nullum carnalis vitij ſenſit contagium.

Abbo Floriacenſis. 980.

Libro 1. de bello Pariſiacæ vrbis:

O Genitrix ſobolis ſummi Regis celebranda,
Te gaudent, recolunt, laudant, venerantur, adorant:
Sanctior es cunctis, ſexu felicior omni.

Fulbertus Carnotenſis. 1000.

In Salutationem Angelicam: *Aue Maria:* electa, inſignis inter filias, quæ immaculata ſemper extitiſti, ab exordio tuæ creationis, quia paritura eras Creatorem totius ſanctitatis.

Petrus Damianus. 1060.

Sermone de Aſſumptione Mariæ Virginis: Caro Virginis Mariæ ex Adam aſſumpta, maculas Adæ non admiſit, ſed ſingularis continentiæ puritas in candorem lucis æternæ conuerſa eſt.

Sermone 3. de Natiuitate Mariæ: Quid, rogo, vitij in Mariæ mente, vel corpore vendicare ſibi potuit locum, quæ ad inſtar cæli, plenitudini totius diuinitatis meruit eſſe ſacrarium?? *In Chriſto* enim *habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* Nec mirum, ſi cunctorum merita tranſcendat mortalium, quæ & ipſam ſuperexcedit celſitudinem Angelorum.

Radulphus Ardens. 1060.

In Aſſumptione Virginis Mariæ: Cùm in omnibus ſanctis diuina requieſcit ſapientia, præcipuè & ſingulariter requieſcit in Maria: ipſa enim omnia hęc, & plus quàm hæc habet. Quis enim ſic fuit Iacob, id eſt, luctator contra vitia, vt Maria? Quis fuit ſic Sion, id eſt, ſpeculatiuus, vt Maria? Quæ ciuitas ſic fuit ſanctificata, vt ciuitas & clauſtrum Dei Maria? Quis fuit ſic Hieruſalem, id eſt, pacificus, vt mediatrix Dei & hominum Maria? Quis habuit tantam ſanctimoniæ plenitudinem, quantam Maria? ſingulariter igitur & ſuperexcellenter Dei ſapientia requieuit in Maria.

Gregorius Septimus. 1070.

Lib.1.epiſt.47 Maria quantò altior, melior, & ſanctior eſt omni matre, tanto clementior & dulcior eſt circa conuerſos peccatores & peccatrices.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

Ad caput 5. poſterioris ad Corinth. Omnes mortui ſunt in peccatis, nemine prorſus excepto, dempta matre Dei, ſiue originalibus, ſiue etiam voluntate additis, vel ignorando, vel ſciendo, nec faciendo quod iuſtum eſt.

*De excellentia B.Virginis cap.*3. Nulli dubium, caſtiſsimum corpus & ſanctiſsimam animam eius, funditus ab omni fuiſſe macula peccati, iugi Angelorum cuſtodia protectam, vtpote aulam, quam ſummus & omnium Creator Deus corporaliter inhabitaturus, & ex quo hominem, in ſuæ perſonæ vnitate inæſtimabili fuerat operatione ſuſcepturus.

*De conceptu Virginali, & peccato originali, cap.*18. Decebat vt illius hominis conceptio de matre puriſſima fieret. Nempe decens erat, vt ea puritate, qua maior ſub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, cui Deus Pater vnicum Filium ſuum dare diſponebat.

Bruno Carthuſianus. 1080.

*Ad Pſalm.*101. Hæc eſt incorrupta terra illa, cui benedixit Dominus, ab omni præterea contagione peccati libera, per quam vitæ vitam agnouimus, quæ quia digna fuit, Dominus è cælo in terram aſpexit.

Iuo Carnotenſis. 1100.

Sermone de Natiuitate Domini: Quomodo matrẽ carnis ſuæ ſanctificauerit deinceps audiamus, vt inde lætetur Catholicus, immundus confutetur hæreticus. Omnem quippe næuum, tam originalis quàm actualis culpæ, in ea deleuit, ſicq; carnem de carne eius ſumens, eandem in diuinam munditiam transformauit.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Lib.4.in Cantica: Vterus tuus nulli viro, nulli carnali commercio acceſsibilis, & mens tua nulli vitio, nulli ſpirituali nequitiæ vnquam fuit penetrabilis.

Lib.6.in Cantica: Libera es ab omni iugo peccati.

Hugo Victorinus. 1130.

*De proprietatibus & epithetis rerum lib.4.cap.*2 Beata Virgo pauper fuit, humilis, obediens, quieta, modeſta, ſimplex, ſapiens, ab Angelo nuntiata, in vtero ſanctificata.

Bernardus. 1130.

Sermone 2. de Aſſumptione Mariæ: Cùm omnimodò conſtet, ab originali contagio ſola gratia mundatam eſſe Mariam: quippe cum & nunc in baptiſmate ſola hanc maculam lauet gratia, & ſola eam raſerit olim petra circumciſionis: vt omninò pium eſt credere, proprium Maria delictum non habuit, nihilominus ab innocentiſsimo corde etiam pœnitentia longè fuit.

Sermone de priuilegijs S.Ioannis Baptiſtæ: Cùm omnes in iniquitatibus concepti ſint, neminem vnquam mortalium intra materna viſcera ſanctificatum legimus, præter Hieremiam, & Ioannem Baptiſtam: quanquam & de ſingulari Virgine nulla ſit ambiguitas, quin ipſa maternis circumſepta viſceribus, ſublimiori ſanctificationis genere mundata ſit, vtpote ſanctuarium illud, in quo Deus & Dei Filius carnem fuerat ſuſcepturus.

Sermone de B.Maria: Maria roſa fuit candida per virginitatem, rubicunda per charitatem, candida carne, rubicunda mente, candida virtutẽ ſectando, rubicnnda vitia calcando, candida affectũ purificãdo, rubicunda actum carnalem mortificando, candida Deum diligendo, rubicunda proximo compatiendo. De lignis verò Sethim condita eſt Arca, in qua thuribulum, manna, & virga ſunt recondita, quia licet Maria de patrum natura per peccatum vitiata duxerit originem, præelecta tamen per Spiritum ſanctum, & præſeruata ad purum. Exo. 25.

Super Salue Regina *Serm.*4. Tu ergo naſus Eccleſiæ ſimilis es turri, celſa videlicet dignitate, firma grauitate. Turris es Libani. Libanus mons, qui dicitur dealbatio, altam præ omnibus ſignat innocẽtiã tuam. Innocens fuiſti ab originalibus & actualibus peccatis. Nemo ita præter te. Vnde auctoritas Auguſtini: Cùm de peccatis agitur, nullam de B.Maria volumus fieri mentionem. Ex eo enim maiorem ei credimus collatam virtutem, ad vincendum ex omni parte peccatum, quæ concipere & parere meruit eum, qui nullum habuit peccatum. Ex omni, inquit, parte, hoc eſt ex parte originalis, & ex parte actualis peccati. Ea ergo ſola excepta, cæteri omnes quid dicere poſſunt, niſi quod

Col. 2.

1.Ioan.1. ait Apoſtolus Ioannes: *Si dixerimus, quòd peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Ego quoque pia fide opinor, in vtero matris tuæ ab orginalibus te abſolutam peccatis: nec vana eſt fides, nec opinio falſa. Denique & rationes, & auctoritates inueniuntur iſta ſtipulantes. Et quidem ratio ſic. Si alij in vtero matris fuerunt ſanctificati, multò magis tu mater Domini: Sed Hieremias &
Hier.1. Ioannes, alter ſanctificatus, alter Spiritu ſancto re-
Luc.1. pletus in vtero matris leguntur: ergo & tu Maria genitrix Dei, quæ ſola totam Spiritus ſancti gratiam poſſedisti, quam alij habuêre per partes. Te enim Angelus Gabriel pronuntiauit gratia plenã. Tuam odorem longè antè in filio Patriarcha Isaac
Gen.27. trahebat, dicens: *Ecce odor filij mei ſicut odor agri plenus.* Tu es ager plenus, plena virtutum, plena gratiarum. Tu proculiſti frumentum electorum, quod eſt etiam Angelorum cibus. Te benedixit Dominus: te, inquam, benedixit Dominus, vt per te benedictã vita veniret, ſicut mors per Euam prõceſſerat maledicta. De te ſecretorum cæleſtium conſcius Salomon dicit: *Quæ eſt iſta, quæ progreditur ſicut aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata?* Aurora ſemper noctem ſequitur, nox præcedit auroram. Quid autem eſt nox frigida & obſcura, niſi originale peccatum, frigidum concupiſcentia, obſcurum ignorantia? Tu ergo proceſſiſti vt aurora lucida & rubicunda: quia ſuperatis orginalibus peccatis in vtero matris, nata es lucida cognitione veritatis, & rubicunda amore virtutis. Inde eſt, quòd Natiuitatem tuam ſanctam, ſancta Eccleſia feſtiuis celebrationibus honoret, quòd aliàs non faceret.

*Epiſt.*174. Ego puto quòd copioſior ſanctificationis benedictio in eam deſcenderit, quæ ipſius non ſolùm ſanctificaret ortum, ſed & vitam ab omni deinceps peccato cuſtodiret immunem: quod nemini alteri in natis quidem mulierum creditur eſſe donatum. Decuit nimirum Reginam virginum ſingularis priuilegio ſanctitatis, abſque omni peccato ducere vitam, quæ dum peccati mortisq; pareret peremptorem, munus vitæ & iuſtitiæ omnibus obtineret.

Richardus Victorinus. 1140.

In Cantica c. 26. Beata Maria Virgo tota pulchra fuit, quia ſanctificata in vtero: ab vtero quoque egreſſa, nec mortale vnquam, nec veniale commiſit. Et ante conceptionem quidẽ Filij Dei prius per gratiam cuſtodita eſt à peccatis, poſt hanc verò ita confirmata eſt, ex virtute Altiſsimi obumbrata, & roborata, vt peccatum omninò committere non potuerit. Ex quo templum Dei facta eſt, ita priuilegiata eſt, vt nullatenus aliqua macula potuerit deturpari. Tota item pulchra fuit, quia plena gratia, vt nec vllum vel minimum veniale in ea fuerit, quo minus in ea locum gratia habere potuerit, &c. Tota fuit pulchra, quia mundata in vtero, & deinde in ſanctitate munditia confirmata, fomite peccati primò in ea ſopito, vt non peccauerit, & tandem extincto, vt peccare deinceps non potuerit. Angelicam denique in terra adepta eſt puritatem & Dei ſimilitudinem, in virtutibus & ſanctitate, ac morum perfectione iuſta, pia, prudens, modeſta, miſericors, ſancta mente & corpore.

De Emmanuele lib. 2. *cap.* 26. Niſi Maria ab omni vitiorum contagione penitus purgata fuiſſet, Deum Dei Filium generare non poſſet: Vt enim Virgo conciperet, virgo pareret, ſumma ſanctitate, ſumma puritate opus habebat.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Lib. 5. *epiſt.* 1. Nullo pacto eſſe potuit vel debuit, ipſa ratione hoc ipſum vociferante, vt Spiritus ſancti ſacrarium, Filij Dei reclinatorium, totius deitatis ſolium, quælibet vel parua peccati nubecula poſtmodum ſubintrauerit, & cor illud conceptæ deitatis luce præfulgens, aliquis vel modicus tenebroſæ cogitationis fugax ſaltem volatus fuſcauerit. Ergo ſecundùm ea, quæ præmiſſa ſunt, beatæ Matri Virgini, nec die Pentecoſtes, nec aliquo poſt conceptionem Filij Dei die, quantum ad maiora & ſupra dicta gratiarum dona pertinet, nihil additum eſt: ſed ſicut ei nihil additum in maioribus confirmo, ita ei aliquid in minoribus forsè adauctũm non nego.

Petrus Bleſenſis. 1160.

*Serm.*44 De maſſa carnis humanæ, quaſi de quadam vniuerſitate frugum, in modum decimæ primitiuæ, Mariæ caro exempta, & ſanctificata eſt, & de illa ſanctiſsima carne adhuc dignior quædam portiuncula electa eſt, quam ſibi aſſumeret Verbum Dei.

Arnulphus Lexouienſis. 1170.

De Natiuitate Domini:

Virgineaq; fide veterem purgante reatum,
Numinis aduentu eſt ſanctificata caro:
Credit, & exhibuit mundam deuotio matrem,
Magnificatq; Deum, magnificata Deo.

Petrus de Riga. 1170.

In Euangelio:

Poſt miſſus Gabriel in ſexto menſe ſalutem
Adferet melliſluam Virgo Maria tibi:
Hic Petre fige pylum, tam clara Virginis ortum,
Virtutes, ſpeciem carmine pange nouo.
Non habuit ſimilem, non eſt habitura ſequentem
Terra parens, phœnix haſ fuit abſque pare.
Vnam nec maculam natura reliquit in iſta,
Ad caput à planta tranſuolat iſte decor.

Adam Victorinus. 1180.

In Proſa de Aſſumptione B. Mariæ Virginis:

Salue Verbi facta Parens,
Flos de ſpinis, ſpina carens,
Flos ſpinem gloria:
Nos ſpinatum, nos peccati
Spina ſumma cruentati:
Sed tu ſpina neſcia.
Tu candoris, & decoris:
Tu dulcoris, & odoris
Habes plenitudinem.
Palmam præfers ſingularem,
Nec in terris habes parem,
Nec in cœleſtibus.

Guerricus Igniacenſis. 1180.

Sermone 1. *de Purificatione Mariæ:* Maria non tam purificata fuit, quàm myſterium purificationis commendauit, implendo legalem, ſignificando ſpiritalem. Quid enim in ea purificandum eſſe potuit, quæ virgo concepit, virgo peperit, virgoque permanſit: imò quæ ipſo conceptu plenè purificata fuit, ſi quid minus ante puritatis habuit?

Sermone 4. Quem tanti non moueat exempli auctoritas, cùm videamus ſcilet, quia illa Sanctarum ſanctiſsima, quæ nihil purgandum habuit, purgationis tamen legalis implere mandatum non renuit? O mater immaculata, mater intacta, nonne tuæ tibi conſcia es puritatis? quia ſcilicet integritatem tuam nec conceptus, nec partus violauit, ſed ſanauit.

S. Dominus Prædicatorij Ordinis fundator. 1200.

Tractatu de corpore Chriſti: Sicut primus Adam

fuit

fuit ex terra virgine, & nunquam maledicta formatus: ita decuit in secundo Adam fieri, scilicet Christo, cuius terra, id est, Mater Virgo nunquam fuit maledicta.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermones 2. de Assumptione Mariæ: *Acies castrorum*, id est plenitudo virtutum, ita fuit in Virgine *ordinata*, vt de se verè dicere possit: *Introduxit me Rex in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatem:* Vt postquam in ea plenitudo diuinitatis corporaliter habitauit, vicit ex toto malitiam. Quoniam, vt vehementer opinor, ex tunc fomes peccati, languor naturæ, stimulus carnis, in ea fuit non solùm sopitus, sed prorsus extinctus: Vt de cætero non concupisceret caro aduersus spiritum, sed plena gratia, vitijs & dæmonijs terribilis appareret.

Albertus Magnus. 1240.

Ad caput 1. Luce: Sanctissima est caro beatæ Mariæ Virginis, quæ nunquam admisit aliquid sanctitati contrarium: omnes autem alij Sancti aliquid admiserunt.

Thomas Aquinas. 1250.

In lib. 1. Sent. distinct. 44. art. 3 respons. ad 3. argumentum: Puritas intenditur per recessum à contrario: & ideo potest aliquid inueniri, quo nihil purius esse potest in rebus creatis, si nulla contagione peccati inquinatum sit. Et talis fuit puritas beatæ Mariæ Virginis, quæ à peccato originali & actuali immunis fuit.

Parte 3. q. 27. ar. 4. Beata Virgo fuit electa diuinitus, vt esset mater Dei: & ideò non est dubitandum, quin Deus per suam gratiam eam ad hoc idoneam reddidit, secundùm quod Angelus ad eam dicit: *Inuenisti gratiam apud Deum: Ecce concipies*, &c. Non autem fuisset idonea mater, si peccasset aliquando: tum, quia honor parentum redundat in prolem, secundùm illud Prouerb. 17. *Gloria filiorum patres eorum*, vnde & per oppositum ignominia Matris ad Filium redundasset: tum etiam, quia singularem affinitatem habuit ad Christum, qui ab ea carnem accepit: dicitur autem 2. ad Corinth. 6. *Qua conuentio Christi ad Belial?* tum etiam, quia singulari modo Dei Filius, qui est Dei sapientia, in ipsa habitauit: non solùm in anima, sed etiam in vtero. Dicitur autem Sapientiæ 1. *In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.* Et ideò simpliciter fatendum est, quòd beata Virgo nullum actuale peccatum commisit, nec mortale, nec veniale, vt sic in ea impleatur, quod dicitur Cantic. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.*

In expositione Salutationis Angelicæ: Dicitur Maria Virgo plena gratia, quantum ad tria. Primò quantum ad animam, in qua habuit omnem plenitudinem gratiæ. Nam gratia Dei datur ad duo, scilicet, ad bonum operandum, & ad malum vitandum: & quantum ad ista duo perfectissimam gratiam habuit beata Virgo. Nam ipsa omne peccatum vitauit, magis quàm Sanctus aliquis post Christum. Peccatum enim aut est originale, & de isto fuit mundata in vtero: aut mortale, aut veniale, & de istis libera fuit. Vnde Cant. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.*

Bonauentura. 1260.

In librum 3. Sentent. dist. 3. Quoniam beata Virgo aduocata est peccatorum, gloria & corona iustorum, sponsa Dei, & totius Trinitatis triclinium, & speciosissimum Filij reclinatorium: hinc est quod speciali gratia Dei nullum in ea peccatum habuit locum.

Iacobus Genuensis. 1280.

Sermone 2. de Assumptione S. Mariæ: Maria lunam sub pedibus habuit, quia nulla culpa vnquam in ea præualere potuit. Vnde Augustinus in libro de Natura & Gratia: Excepta sancta Virgine Maria, si omnes Sancti & Sanctæ interrogati fuissent, verum sine peccato essent, respondissent: *Si responderimus, quoniam peccata non habemus, nos ipsos seducimus.* Excepta, inquam, hac Virgine, de qua propter honorem Domini, cùm de peccatis agitur, nullam prorsus volo mentionem habere. &c.

Serm. 3. Maria fuit sine macula, per omnis peccati immunitatem. Ipsa quidem liberum arbitrium in bono confirmatum habuit, & ideo nulli peccato conscientiæ patuit, &c. Non habuit admixtionem originalis, quia fuit in vtero à Spiritu sancto sanctificata: nec etiam habuit admixtionem mortalis, quia fuit à Patris potentia confirmata, nec etiam habuit admixtionem venialis, quia fuit à puritate Filij impregnata.

Gertrudis Sanctimonialis, 1280.

Insinuationum diuinæ pietatis lib. 2. cap. 17. Cùm verò Domine in gloriosa Matre tua eadem virtutes pro meo modulo commẽdarem, ipsa etiam simili modo videbatur vestiri. Et cùm eadem benedicta Virgo florens rosa sine spina, candens lilium sine macula, abundet, imò superabundet floribus omnigenarum virtutum, vt per ipsam nostra ditetur inopia, sit pro nobis quæso ipsa benigna Mater apud te perpetua interuentrix.

Ioannes à S. Geminiano. 1300.

In Summa lib. 1. cap. 48. Maria mater Domini assimulatur soli: primò, quia sol habet nobilitatem in ortu. Oritur enim ex alto, splendore multo: sic beatissima Virgo Maria orta est ex alta progenie, quia scilicet ex regali stirpe est nata, cum sanctitatis splendore. Non enim nata est infecta originali peccato, sicut alij communiter nascuntur. Hinc est, quòd Ecclesia festum de eius Natiuitate agit.

Augustinus Triumphus. 1320.

Tractatu in Orationem Dominicam, ad quintam petitionem: Omnes Sancti clamant, beatam Virginem fuisse sine omni peccato mortali & veniali, vt de mundissima Matre mundissimus nasceretur Filius, secundùm Augustinum & Bernardum. Ab originali autem, dato quòd ipsum habuisset, vt multi Doctores dicunt, tamen ab illo ante fuit purgata, quàm nata.

Franciscus Maronius. 1320.

Lib. 2. Sent. dist. 3. quæst. 2. art. 2. Decuit, quòd Christus Matrem suam, ne peccatum originale contraheret, præseruaret: quia agens beneuolum circa affectum sibi gratum, nihil omittit de contingentibus: sed Deus est agens maximè beneuolum, & puritas Virginis matris fuit sibi maximè grata. Igitur decuit quòd nihil committeret de contingentibus, quin ipsam ab originali præseruaret.

Lib. 3. dist. 2. quæst. 1. art. 9. Quatuor vicibus Maria fuit sanctificata: primò, in sua sancta conceptione: secundò, in Verbi conceptione: tertiò, in Spiritus sancti missione: quartò, in sui Assumptione & glorificatione. In prima sanctificatione fuit in ea fomes extinctus, seu præuentus: in secunda totaliter extinctus: in tertia autem fuit gratia cumulata: in vltima autem consummata.

Ioannes Taulerus. 1350.

Sermone in Festo Purificationis gloriosissimæ Virginis Mariæ: Beatissimæ matri Christi, instar reliquarum mulierum, purificatio non erat necessaria,

quando ea ab omni fuit præseruata peccato, Filiumqùe Dei per sancti Spiritus operationem concepit & peperit, Virgo manens perpetua, omni ornata puritate. Cuius nimirum tanta etiam supra Angelorum munditiam puritas fuit, vt sub Deo maior intelligi non possit, &c. Vires Mariæ supremæ absque medio in suam se verterant originem, vnitæ eidem: infimæ verò supremis, instar Adam in originali persistentis iustitia innocẽtia q, perfectè obtemperabant: qui nimirum hinc illi accessit decor, quòd culpæ originalis perpetuò expers fuit: à qua præseruaret illam Filius eius, ita vt ne momento quidem temporis vel iræ filia, vel vas immundum, vel diabolico (sicut nos alij omnes) subiecta dominio fuerit. Præuenit hoc enim Sapientia æterna, nolens electissimum templum suum aliqua labe aspergi.

Thomas Argentinensis. 1350.

Lib. 3. dist. 3. quæst. 1. art. 1. Decuit Filium Dei Virginem matrem à macula originali præseruare: quia hoc decuit Filium Dei in propria matre obseruare, ad quod obligatur quilibet purus homo ex præcepto diuino: sed quicunque filius posset matrem suam præseruare etiam à minore malo, quàm fuerit originalis culpa, ipse ad hoc tenetur ex præcepto diuino: quia aliàs non honoraret matrem, nec in maxima necessitate subueniret. Ergo, &c. Illud ergo quod decet aliquem facere, & nullam habet de impotentia excusationem, si hoc non facit aliquo modo pro inconuenienti sibi poterit imputari: sed Virginem præseruare ab omni macula Dei Filium decuit. Et ipse hoc potuit: Ergo aliquo modo inconueniens esse videtur, quòd hoc non fecerit.

Brigitta. 1360.

Libro 5. Reuelationum paulò ante finem: Maria de radice Adæ processit, & de peccatoribus nata est, licet sine peccato concepta, vt Filius Dei de ea sine peccato conciperetur.

Lib. 6. capit. 49. Veritas est (*ait Maria ad Brigittam*) quòd ego concepta fui sine peccato originali, & non in peccato: quia sicut ego, & Filius meus nunquam peccauimus, ita nullum coniugium fuit, quod honestius esset, quàm illud, de quo ego processi.

Ioannes Bremiardus. 1380.

In Summa de Maria, num. 10. Habuit florem eleuatum ad modum coronæ regalis, in hoc, quòd fuit cæteris eminentius & specialius sanctificata. De alijs quidem legitur, quòd fuerunt in vtero sanctificati, sicut de Hieremia, & de Ioanne Baptista, non tamen ilicò ita fuerunt sanctificati, quin potuerunt venialiter peccare: Maria verò tam eminenter sanctificata fuit, quòd nec mortaliter nec venialiter peccauit.

Bonifacius Nonus. 1390.

Constitutione 1. Christus de clara stirpe regia Dauidica prælegit Virginem, in cuius vtero mystico spiramine Verbum ipsum carnem susciperet: perfectam Reginam inclytam matrem eligens, quæ tanto Regi digna fuit sui corporis thalamum præparare, de quo tanquam sponsus præ filijs hominum procederet speciosus. In Nazareth Virgo regia venustissima, à Domino conseruata, flos sanctitatis, vas cælestis gratiæ mundissimum, omnium virtutum floribus redimita: cuius pulchritudinem sol & luna mirantur. Redemptorem gentium Virgo concepit datura lucem gentibus, sub mortis caligine constitutis. Sanè ipsa Regina cælorum, in cuius se clausit viscera Dei Filius factus homo, ex tanto honoris fastigio, sibi per Angelum nuntiato, nequaquam elationis assumpsit spiritum, sed tanquam ancilla humilis mater effecta Domini, humilitatis suæ, quam respexit Dominus, exequens officium, abijt in Montana ad Elisabeth cognatam suam, &c.

Vincentius Valentinus. 1420.

Sermone de Purificatione Mariæ: Maria nunquam peccauit aliquo modo, nec corde malè cogitando, nec ore vanè loquendo, nec corpore malè operando: imò fuit purior sole, in tantum quòd Spiritus sanctus de ea philocaptus, de sua puritate fecerit vnam cantilenam, dicens: *Quàm pulchra es amica mea.* Et iterum: *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.* Cant. 4.

Bernardinus Senensis. 1430.

Tom. 1. Serm. 53. Fuit beata Virgo Maria sine tyranno concupiscentiæ peccati originalis, quia sine eo concepta est, sicut, teste Salomone, Cantic. 4. didicimus, qui ait: *Tota pulchra es amica mea, & macula*, scilicet originalis culpæ, *non est in te.*

Tom. 4. Serm. 48. Verum beata Virgo fuerit concepta in peccato orginali, Ecclesia non damnat: sed magis pium est credere, quòd non fuerit in peccato concepta, quàm credere quòd sit.

Laurentius Iustinianus. 1430.

In Fasciculo amoris cap. 7. Nemo ab ipso mundi initio vsque ad temporis plenitudinem (duntaxat Mediatore, eiusq; Genitrice exceptis) iugum dominationis eius euasit.

Sermon. de Annuntiatione B. Mariæ: Ab ipsa sui cõceptione in benedictionibus est præuenta dulcedinis, atque à damnationis alienæ chirographo, prius est sanctificata, quàm nata. In ipso enim vtero materno iam posita, super illam gratia sanctificationis effulsit, vtpote ei, quæ electa erat, vt pareret Deum. Nouerat opus suum ille, qui fecerat, & quale futurum erat, certissimè agnoscebat. Hinc est quòd Virginem ipsam tam largo imbre Spiritus irrorauit. Erat planè sicut à carnis colluuione immunis, ita & ab omni peccati labe extranea.

Sermone de Festo Natiuitatis Mariæ: Quæ sanctificata in vtero, ac ab omni culpæ originalis fuerat liberata contagio, gratiæ plenitudinem, quam mente perceperat, protendebat exterius. Ipsam Spiritus custodiuit à carnis colluuione immunem, à libidinis delectatione expertem, à seculi amore alienam, atque ab vniuersorum criminum contagione immaculatam.

Nicolaus Cusanus. 1450.

Libro 5. Excitat. de dicto illo: *Cælum & terra transibunt.* Virgo gloriosa, cùm esset prædestinata ante secula, vt ex ipsa reciperet Dei Filius naturam humanam, vt Dei Filius fieret filius hominis: ita concepta est, vt dignum ad hoc habitaculum fieret. Induere se debuit Deus humanitate Mariæ: quare humana natura Virginis digna facta est ab initio. Nam etsi ipsa concepta fuit ex virili semine, via propagationis ab Adam, & quantum ad suum initium indiguit liberatore: quia *in Adam*, nisi liberentur, aut præseruentur, *omnes moriuntur*, vt in Christo omnes qui viuificantur, viuificentur: tamen sicut anima eius rationalis nullo tempore fuit, antequam esset corpori vnita, ita ipsa dum crearetur, sancta creata fuit: sic etiam quòd nulla duratione fuit verum dicere, Virginem fuisse sub peccato.

Lib.8. in dictum illud: *Sicut lilium inter spinas*: Hoc cedit ad laudem Dei & Virginis Mariæ matris, quòd ipsa sub principatu auctoris mortis nullo vnquam tempore fuit, in quâ vita debuit incarnari. Non indiguit Virgo liberatore, qui ipsam absolueret à sententia in Adam, & posteros eius ex voluptate carnis lata, cui nunquam subiacuit, quia præuenit succurrere misericordia electæ Matri misericordiæ, qui concipitur & nascitur liber: nec indiget Liberatore à seruitute, in qua nunquam fuit. Præliberatorem enim Virgo sancta habuit, cæteri Liberatorem & Postliberatorem. Christus enim sit omnium Liberator, quòd & Virginis Liberator & Præliberator: cæterorum verò Liberator & Postliberator. Ipsa sola post Adæ lapsum non indiga, sed plena originali iustitia vt Eua, & multo magis creata fuit: sicut Christus secundùm humanitatis naturam in omni plenitudine iustitiæ multo magis, quàm Adam creatus. Sola ipsa electissima Dei Mater hoc habet, quod in initio essendi sub nequitia maligni deficere nequiuit: puta quòd in creatione rationalis anima in corpore, & separatione à corpore in potestate Maligni nunquam fuit. Sola igitur gloriosissima Virgo non reperitur tempore vllo peccato originali subiacuisse.

Concilium Basileense. 1439.

Sessione 36. Nos diligenter inspectis auctoritatibus, & rationibus, aliisq; plurimis super hac re visis, & matura consideratione pensatis, doctrinam illam differentem, gloriosam Virginem Dei Genitricem Mariam, præueniente & operante diuini numinis gratia singulari, nunquam actualiter subiacuisse originali peccato, sed immunem semper fuisse ab omni originali & actuali culpa, sanctamq; & immaculatam, tamquam piam & consonam cultui Ecclesiastico, fidei Catholicæ, rectæ rationi, & sacræ Scripturæ, ab omnibus Catholicis approbandam fore, definimus, & declaramus, nullíq; decreto licitam esse in contrarium prædicare, & docere.

Petrus Apollonius Collatius. 1480.

In Fastis de Natiuitate gloriosæ Virginis:

Salue virgo parens, labes quam nulla vetusti
Per tot ducta gradus criminis implicuit:
Quippe hominum rerumq; fator, tam longa retexens
Fata, tibi numeros sustulit ante suos.
Te, dum conciperis, culpa quicunque negaris
Immunem, bruta vt sapit ille magis:
Huic aut viperea mens est infecta veneno,
Aut illum teter spiritus exagitat.

Sixtus Quartus. 1485.

In decreto 2. de Conceptione Mariæ Virginis: Sanè cùm sancta Romana Ecclesia de intemeratæ, semperq; Virginis Mariæ conceptione publicè festum solenniter celebret, & speciale ac proprium super hoc officium ordinauerit, nonnulli, vt accepimus, diuersorum Ordinum prædicatores, in suis sermonibus ad populum affirmare hactenus non erubuerunt, omnes illos, qui tenent & asserunt, eandem gloriosam & immaculatam Dei Genitricem absque originalis peccati macula fuisse conceptam, mortaliter peccare, vel esse hæreticos: eiusdem immaculatæ conceptionis officium celebrantes, audientesq; sermones illorum, qui eam sine huiusmodi macula conceptam esse affirmant, peccare grauiter: &c. Nos huiusmodi temerarijs ausibus, & peruersis assertionibus obuiare volentes, huiusmodi assertiones Prædicatorum eorundem, & aliorum quorumlibet, qui affirmare præsumunt, eos, qui credunt aut tenent Dei Genitricem ab originalis peccati macula in sua conceptione præseruatam fuisse, propterea alicuius hæreseos labe pollutos fore, vel mortaliter peccare: aut huiusmodi officium Conceptionis celebrantes, alicuius peccati reatum incurrere: vtpote falsas & erroneas, & à veritate penitus alienas, editosq; desuper libros prædictos id continentes, quo ad hoc, auctoritate Apostolica tenore præsentium reprobamus, & damnamus.

Baptista Mantuanus. 1500.

Lib.1. Parthen.

Ante tener sacra fatum quàm viueret alno,
Conceptus ne prima nouos exordia pullis
Induerent maculis, mens ne syncera, nitensq;
Communem imbiberet labem, ne pigra liquore
Pectora lethæo fierent, quæ lactea magno
Pabula & amplexus fuerant latura Tonanti,
Semine confusa sordes, & virus inustum
Dissecuit, felici anima mox imbuit artus.
Sunt tamen audentes contra sentire, nec illos
Iocusamus; habent quo se tueantur, & olim
Ista hominum communis erat sententia: verùm
Iam senio exangui frigens, sua robora sensim
Perdit, & amissa iam maiestate recedit
Sponte sua, creditq; nouo Latonia Phœbo, &c.
Sed prior (vt nobis æquum sentire videtur)
Dignior est, & grata magis Nato atque Parenti:
Nam legi assurgens Mariæ decus addit, opusq;
Materna dignum attribuit pietate Tonanti.
Adde quòd & multis fert adiumenta, fidemq;
Roborat infirmam: nam nec vemisse sub aluum
Sordè laborantem tali sublimia cœli
Numina nonnulli ingenio præstante putârunt.
Religio maior, pietas animosior, istam
Consummata fides, legumq; peritia fecit.
Altera verborum textum & fallacia tantùm
Summa videns, abstrusa Dei mysteria nescit.
Quòd si fyderei tanto splendoris honore
Fulget, vt æterno qui temperat ordine mundum
Gestarit gremio, lactaverit vbere, dulci
Strinxerit amplexu, summoq; vocarit olympo,
Quare illam in nostra opus est detrudere sordes,
Et turpi infestari luto?

Guilhelmus Budæus. 1520.

Lib.3. de transitu Hellenismi ad Christianismum: Immunitas est hæc (à vitijs, malisq; animi motibus) singularis omninò, & eximia, rarissimiq; exempli, quod olim prouidentia in Diua Christi parente Dei atque hominis, non modò à partu salutis integra atque intacta, sed etiam à neui natalitij conditione immuni, vt credimus, aliquando vsurpauit.

Erasmus Roterodamus. 1530.

In Pæane: Tu felix illa plantula, de Iesse radice sublimata, nihil tamen inde genitalium sordium trahens: tu sacratissimum pacifici Regis templum tam magnificum, vt in eo Rex olympi præsideret, tam sacrum, vt nulla vnquam peccati labe potuerit profanari.

In Apologia ad libros Alberti Pij: Quàm magnificè sentiam de sacratissima Virgine declarat Pæan meus, & obsecratio iam toties excusa: præterea Liturgia cum Concione, quam edidi aduersus obtrectatores Virginis, semperq; faui sententiæ, quæ liberat eam ab omni peccato, etiam originali, &c. Quod ad Originis peccatum attinet, omnes vetusti solum Christum eximunt ab omni peccato, nec hodie desunt, qui in templis suis publicè doceant, illam non fuisse immunem à peccato originis, cùm ego contrarium sentiam in libris meis.

Ambrosius Catharinus Politus. 1540.

Ad cap.5. epist. ad Romanos: Sermonem suum ita temperauit Apostolus, vt nihil prorsus adferat

præiudicij aduerſus veritatem illam, quam de immaculata Virginis conceptione vnà cum Eccleſia ſancta tenemus: nec verbis eius (ſi rectè intelligantur) valeamus argui. Dicit enim B. Paulus peccatum intraſſe in mundum. Nos autem dicimus, hac mundi appelatione non comprehendi illam beatam Virginem, iuxta intellectum Scripturarum, in quibus frequentiſſimè vox iſta (*Mundus*) ſignificat gratia Dei vacuos. Vnde Dominus de diſcipulis ait: *Mundus odio eos habuit, quia non ſunt de mundo, ſicut & ego non ſum de mundo.* Quod ergo dedit diſcipulis Dominus ex tempore, vt eos de mundo ſubduceret, hoc non dederit dilectiſſimæ Matri ſuæ, ac ſponſæ, vt nunquam cum ipſa, ab initio creationis illius, qui eſſent de mundo computaretur? Nec illud obſtat, quod addunt: peccatum & mors pari paſſu incedunt. Nam non eſt huiuſmodi ordo in Apoſtolo, in quem mors intrauit, in eum quoque intrauiſſe peccatum: ſed è conuerſo: in quem peccatum, in eum & mors. Alioquin & Chriſtus mortuus eſt: & tamen non intrauit in eum peccatum.

Concilium Tridentinum. 1550.

Seſſ. 6. Canone 23. Si quis dixerit hominem ſemel iuſtificatum poſſe in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, niſi ex ſpeciali Dei priuilegio, quemadmodum de beata Virgine tenet Eccleſia, anathema ſit.

Hieronymus Vida. 1560.

Hymno magnæ Matri Virgini:

Atque ideo poſtquam diuino fœdere rupto
Primus in orbe parens hominum ſe perdidit ipſe,
Seq; ſuumq; genus veniens corrupit in æuum,
Sola malo exerta es, veteriq; imperuia noxæ,
Seu tua te genitrix intactam, & prorſus inanem
Secretam maculæ grauida concepit in aluo,
Seu ſimul atque viro concreta es, idolum Rex
Communem exemit labem, puramq; reliquit,
Ne tuus exoriens para dilapſus ab arbore
Parte olim fœtu foret inſyncerus ab vlla,
Nec priſcam traheret materno à ſanguine labem.
Teq; de hinc creſcens procul omni innoxia culpa
Sanctam, incorruptam ſeruaſti præſide amico
Tuta Deo, &c.

ASSERVNT ETIAM ADVERSARIORUM quidam.

Mahometus. 630.

Azoara 5. D. Maria omnibus viris & mulieribus ſplendidior, & mundior, atque lotior, ſoli Deo perſeueranter ſtudens.

Azoara 75. Nullus naſcitur de filijs Adam, quem non tangat Sathan, præter Mariam & eius Filium. Multi perfecti fuerunt: nulla vnquam perfecta ex mulieribus, niſi Maria Mater Iſæ.

Martinus Lutherus. 1530.

In Euangelium de Conceptione Mariæ: Virgo Maria quodammodo inter Chriſtum & alios homines medium tenet. Siquidem Chriſtus cùm conciperetur, & viueret, eo ipſo articulo temporis plenus gratia fuit. Cæteri homines ſine gratia ſunt tam in priori, quàm in poſteriori conceptione. Atque Virgo Maria, quamuis iuxta priorem conceptionem non plena erat gratia: tamen iuxta alteram conceptionem plena erat gratia: atque hoc non immeritò. Nam medium fuit inter omnes natiuitates: & patre enim & matre nata eſt, ipſa verò ſine patre peperit, & mater facta eſt partim carnalis, partim verò ſpiritualis filij. Iam verò ſicut Virgo Maria ritè inter carnalem & ſpiritualem natiuitatem medium eſt, finis carnalis, initium autem ſpiritualis: ita etiam iuſtè medium tenet inter conceptionam, &c. Dignum & iuſtum erat Mariæ perſonam ab originali peccato præſeruari, de qua Chriſtus ſumpturus erat carnem, quæ omnia peccata ſuperaret, &c. Nulla mulier tam ſancta eſt, nec fuit, nec erit in poſterum, quæ præter Mariam fructum ventris ſui benedictum pariat, quando nulla citra voluptatem, & peccatum concepit: propterea & Angelus Gabriel ad Mariam dicebat: *Benedicta tu inter mulieres*, Chriſtus ſine peccato tam corpore, quàm anima: ita Maria Virgo iuxta corpus quidem ſine gratia, iuxta animam autem plena gratia concepta eſt, &c. In Virginis Mariæ conceptione, cuius corpus progreſſu temporis, iuxta aliorum infantulorum ritum factum eſt, vſque ad animi infuſionem, non opus fuit tali conceptione, quemadmodum Chriſti videlicet quem ſolum Deum & hominem citra viri operam omnibus membris abſolutum concipi oportebat. Potuit enim Maria ab omni originali peccato præſeruari, donec anima infundenda eſſet, &c. Mariæ conceptio piè creditur ſine originali peccato facta eſſe, vt ſcilicet in ipſa animæ infuſione, vnà etiam ab originali peccato purificata fuerit, diuinis dotibus redimita, ad accipiendam ſanctam animam, à Deo ipſo infuſam. Atque ita in primo momento cùm viuere inciperet, omnis peccati expers erat.

In Euangelium de Annuntiatione Mariæ Siquidem gratia Dei ipſam omnis boni abundantem facit, & ab omni malo liberat. Secundò Deus cum ea eſt, hoc eſt, omne quod facit, aut omittit diuinum eſt, & in eo à Deo perficitur: ad hæc tutatur eam, & defendit ab omni quod obnoxium & incommodum eſſe poteſt.

ARTICVLVS SECVNDVS.

MARIAM DEIPARAM FVISSE ET MANSISSE INCORRVPTAM VIRGINEM ANTE PARTVM, IN PARTV, ET POST PARTVM.

NEGANT.

Anno post natum Christũ.

60. *ERINTHO impossibile visum est, vt Iesus ex Virgine nasceretur, ideò Christum dicebat esse eundem hominem ex Ioseph natum* Irenæus lib 1.cap.25.

100. *Carpocrates de Christo prodidit, naturam eum ex semine Ioseph & Mariæ accepisse, eadem lege, quemadmodum alij homines omnes ex coniunctione maris & fœminæ nascuntur.* Irenæus lib.1.cap.24. Epiphanius hæresi 27.

170. *Marcion Christum in hominis forma sine carne fuisse asserui, quòd natura virginem parere nõ ferret.* Irenæus lib.1.cap.29. Tertullianus lib.4.contra Marcionẽ.

230. *Origenes*, homilia 14.in Lucam, *Virginem Mariam post partum purgationem Ioseph minime & eius vxorem in partu seruasse.* Ambrosius ad cap 2.Lucæ, Hieronymus lib.2.contra Pelagium.

366. *Iulianus Apostata.* libro aduersus Christianos, *perpetuam Mariæ Virginitatem oppugnat.*

380. *Heluidiani, qui & Antidicomarianitæ dixerunt Mariam, postquam Christum genuit, Ioseph viro suo fuisse copulatam & ex eo filios genuisse, qui fratres Domini dicantur.* Hieronymus contra Heluidium, Epiphanius hæresi 48. Augustinus hæresi 84.

400. *Iouinianus Virginitatem Mariæ destruebat, dicens eam pariendo fuisse corruptam.* Augustinus hæresi 83.

800. *Paulitiani immaculatam & castissimam Virginem alios etiam ex Ioseph liberos, post partum illum salutarem, peperisse contendunt.* Photius apud Euthymium parte 2.Panopliæ, titulo 21. Glycas parte 2. Annalium fol.290.

1315. *Lollardi dicebant si Maria virgo manſit post partum, non hominem, sed Angelum peperit. Virgo post partum non fuit.* Trithemius in Chronico Hirsaugiensi de anno 1315.

1410. *Discipulus quidam Ioannes Vvicleui Londini docuit, beatam Mariam, virginem non manſisse post partum: quia scilicet non est in Scripturis expressum.* Thomas VValdensis Doctrinalis fidei lib.2.art.2. cap.23.

1550. Ioannes Caluinus in Harmonia Euangelica ad cap.1. Lucæ v.34. *Quòd suspicati sint quidam, Mariam perpetuæ virginitatis conceptum habuisse votum; nimis infirmum est, imò prorsus absurdum. Perfidum enim fuisset se marito collocare, sanctumq; coniugij fœdus non sine Dei ludibrio spreuisset.*

1550. *Petrus Martyr.* ad cap.4.epistolæ ad Romanos, *Deiparæ vterum post partum non manſisse clausum contendit, veluti Christus nascendo maternum vterum aperuerit.*

Idem sentiunt Adamus Reisnerus libro Germanico de Ierusalem, Molinæus tertia parte Euangelicæ vnionis, Bucerus ad cap.2.Lucæ.

1560. *Lucas Stetnbergius tanto flagrauit Mariæ odio, vt eam virginitatis gloria, omniq; honore spoliandam putaret, vtpote quæ ex Ioseph coniuge multos filios peperisset, & à reliquis non differre, spurcissime finxit, & tradidit.* Petrus Canisius præfatione in opus Mariale.

1560. *In Polonia & Hungaria non desunt, qui aduersus hanc Virginem illibatam blasphemas & virulentas iactant voces, perinde ac si illa Ioseph commercium admiserit, & operi coniugali vacarit.* Canisius lib.2.cap. 8.Marialis.

1560. Theodorus Beza, Præfatione in nouum Testamentum: *Perpetuam Mariæ ad mortem vsque virginitatem etsi pie & libenter credo: tamen nihil hoc ad salutem nostram mysterium pertinet.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

Esaiæ 7.v 14. *Ecce*, Virgo concipiet, & pariet filium.

Ezechiel. 44.2. Dixit Dominus ad me, Porta hæc clausa erit, non aperietur, & vir non transiet per eam: Quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa Principi.

Matth. 1.18. Cùm esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequam conueni

rent,

ret, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto. 22. Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur quod dictum est à Domino, per Prophetam dicentem: Ecce Virgo in vtero habebit, & pariet filium. Isaiæ 7.

Luc. 1.26. In mense autem sexto missus est Angelus Gabriel à Deo ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, & ait Angelus ei: Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum: Ecce concipies in vtero, & paries filium. Dixit autem Maria: Quomodo fiet istud? quoniam virum non cognosco? Dixit Angelus: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.

Symbolum Apostolorum: Credo & in Iesum Christum, qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Ignatius. 100.

Epistola ad Heronem: Adæ corpus ex quatuor elementis confectum est. Euæ corpus ex ipsius Adæ latere: & insolens admirandusq; partus ille Domini ex sola Virgine: non quòd detestanda sit legitima commixtio, sed quod eiusmodi partus decebat Deum. Decebat namque Creatorem, non consueto, sed peregrino & admirando vti partu, vtpote omnium opificem.

Iustinus Martyr. 150.

Dialogo cum Tryphone: Quòd quidem certè in genere iuxta carnem ipsius Abrahæ nemo vnquam è virgine natus sit, neque natus esse dictus sit, præterquam ipse noster Christus, omnibus est manifestum, &c. Filium hominis seipsum Christus vocauit à natiuitate sua è Virgine, quæ, sicut dixi, Dauidis, & Iacob, & Isaac, Abrahamiq; genere fuit, &c. Christus ex Virgine homo genitus: vt qua via à serpente inobedientia initium sumpsit, eadem via etiam exitium caperet. Eua enim cùm virgo esset & incorrupta, serpentis verbo concepto, inobedientiam & mortem peperit: fide autem & lætitia concepta Maria Virgo, cùm nuntium ei lætum Gabriël Angelus attulisset: *Fiat*, inquit, *mihi secundùm verbum tuum.*

Oratione ad Antoninum Pium: Atque hic Spiritus, cùm in Virginem illapsus esset, & illi obumbrasset, non per concubitum, sed per virtutem, prægnantem eam reddidit.

Irenæus. 180

Lib. 3. cap. 27. Et in eo, quod dicit: *Audite domus Dauid*, significantis erat: quoniam quem promisit Deus Dauid de fructu ventris eius æternum suscitaturum se Regem, hic est, qui ex Virgine, quæ fuit de genere Dauid, generatus est. Propter hoc enim & de fructu ventris eius regem promisit, quod erat proprium Virginis prægnantis, & non de fructu lumborum eius, nec de fructu renum eius, quod est proprium viri generantis, & mulieris ex viro conceptionem facientis. Isaiæ 7. Psal. 131.

Hippolytus. 220.

Oratione de consummatione mundi: Virginem peperisse solam sanctissimam nouimus, quæ carnigerum verè genuit Saluatorem.

Origenes. 240.

Homilia 8. in Leuiticum: Non ex superfluo additur: *Mulier, quæ conceperit semen, & pepererit masculum*: ad discretionem namque illius, quæ sine semine concepit & peperit, illum sermonem præ cæteris mulieribus legislator adiecit: vt non omnem mulierem, quæ peperisset, designaret immundam, sed eam, quæ concepto semine peperisset. Addi ad hoc quoque etiam illud potest, quod lex ista, quæ de immunditia scribitur, ad mulierem pertinet. De Maria autem dicitur, quia Virgo concepit, & peperit.

Homilia 1. in diuersos: *Desponsata fuit Ioseph Maria*, non tamen in concupiscentia iuncta: *Mater*, inquit, *eius*: Mater immaculata, mater incorrupta, mater intacta: *Mater eius*: cuius *eius*? Mater Dei, Vnigeniti Domini, &c. O ineffabile, magnumq; sacramentum. Ipsa eademq; virgo, ipsa & mater Domini: Ipsa & genitrix, ipsa eius ancilla: plasmatio eius, ipsa quæ genuit. Quis vnquam ista audiuit? Quis vidit talia, & quis cogitare potuit, vt mater virgo esset, intacta generaret, quę & virgo permansit & genuit? sicut enim quondam rubus comburi videbatur, & ignis eum non tangebat: & sicut tres pueri in camino ignis inclusi habebantur, & tamen eos non lædebat incendium, nec odor fumi erat in eis: vel quemadmodum Danieli in lacum leonum incluso claustris non apertis allatum est prandium ab Habacuc: ita & hæc Virgo sancta genuit Deum, sed intacta permansit: mater effecta est, sed virginitatem non amisit: genuit infantem, sed virgo permansit. Virgo ergo genuit, & virgo permansit: Mater filij facta est, & castitatis sigillum non perdidit. Quare? quia non homo iste tantùm qui videbatur, sed Vnigenitus erat Deus, qui in carne aduenerat. Exod. 3. Dan. 3. Dan. 14.

In Lucam homilia 7. Quod asserunt quidam Mariam nupsisse post partum, vnde approbent non habent. Hi enim filij, qui Ioseph dicebantur, non erant orti de Maria, nec est vlla Scriptura, quæ ista commemoret.

Eusebius Cæsareensis. 320.

De demonstratione Euangelica lib. 4. cap. 10. Christus more nostro est editus, & mortalis instar hominem indutus: sed non tanquam homo, verùm vt Deus de purissima, nullaq; experta Virgine nuptias.

Athanasius. 340.

In Euangel. de sanctissima Deipara: Ad te clamamus, recordare nostri sanctissima Virgo, quę etiam à partu virgo permansisti.

Sermone in descriptionem sanctissimæ Mariæ, & beati Ioseph: Vide admirabilem Virginis partum, illa ipsa, quæ peperit, pannis inuoluit, & reclinauit in præsepio. Aliarum mulierem, quæ in mundo sunt, vna parit, & alia infantem pannis inuoluit: At non ita Virgo fecit, sed quæ peperit, eadem pannis inuoluit. Quæ sine labore aliquo mater fuit, eadem & obstetricis munere functa est, cùm à nulla muliere didicisset. Maria cùm semel concepisset ac peperisset, nunquam amplius genuit, neque virum cognouit, quamuis aliqui delirantes, eò quòd audiant Euangelistam Lucam dicentem: *Et peperit Filium suum primogenitum*, audeãt dicere, Virginem ipsam alterum conceptione suscepisse: incorruptam, atque ab omni labe puram, corruptioni subiectam fuisse temere iactitantes. Sed caue hoc suspiceris. Absurda enim omnino res est. Nam virginale illud claustrum, in quo diuinus thesaurus repositus fuit, omni ex parte purum atque impollutum permansit, &c.

Cyrillus Hierosolymitanus. 370.

Catechesi.12. Sed conuincere nos student, tam Græci, quàm Iudæi,& dicunt,quòd erat impossibile, Christum de Virgine nasci. Græcis igitur primùm ex ipsorummet fabulis os obstruamus. Qui enim dicitis proiectos lapides in homines mutari, quomodo Virginem parere posse negatis? Qui ex Iouis cerebro natam filiam fabulamini, quomodo ex vtero virginali nasci aliquem impossibile esse dicitis? Qui de femore vestri Iouis prognatum falsò dicitis esse Bacchum, cur nostram veritatem reijcitis? scio me indigna præsenti auscultatione dicere: sed vt oportunè tu Græcos redarguas, hæc attulimus ex ipsorum fabulis, ad eos dicentes. Illis verò, qui sunt de Circumcisione, sic occurrens, perquire: vtrum est difficilius, senem & sterilem, (mulierbribus iam deficientibus) parere: aut virginem iuuenem generare? Sterilis erat Sara, & deficientibus iam mulierbribus præter naturam peperit. Igitur cùm & sterilem, & virginem parere sit præter naturam: aut vtrumque nega, aut vtrumque concede. Idem enim Deus vtrumque operatus est: neque enim audebis dicere, quod illic quidem possibile, hic autem impossibile est Deo. Et rursus, quæ natura manum hominis vna hora in diuersas species mutare potest,& rursus restituere? Quomodo igitur Mosis manus sicut nix alba apparuit, & rursus statim,illa albedine illa destituta est? Sed dices quia Deus voluit, mutata est. Illic Deus volens potest: hic autem nunquid non potest? &c. ò Iudæi! vtrum autem difficilius est virginem parere, an virgam in animal mutari? &c. Tacco hic quòd virga Aaron, quòd reliquæ arbores per annos plures faciunt, hoc per vnam noctem fecit. Quis enim nescit, quod virga,cortice destituta,etiamsi in medijs fluminibus plantetur, nunquam florebit? Quæro igitur sic ab illis: Eua ab initio de quo nata est? quæ mater conceperat illam, quæ matrem non habuit; Accipiamus porrò aliud longè maius. Ex corporibus enim corpora pingi, quamuis sit aliquando paradoxon, sed possibile tamen: sed puluerem terræ hominem fieri, hoc multo mirabilius. Ex vnius formæ puluere, & ossium robur, & pulmonis lenitatem, & reliquorum diuersitatem membrorum fieri, hoc admirabile. Lutum animatum circumire terram, & seipsum mouere, & ædificare, hoc admirandum? Itaque,ô indoctissimi Iudæi, vnde Adam factus est? Nonne Deus accepit puluerem de terra, & creauit creaturam hanc admirandam? Quid igitur: lutum quidem in oculum mutatur, & virgo non generabit? &c. Despiciamus eos, qui ex viro & muliere generationem Christi asserunt, audentque dicere, ex Ioseph & Maria Christum esse, eò quòd scriptum: *Et accepit mulierem uxorem.* Meminimus enim & Iacob, qui priusquam Rachel acceperat, dicebat ad Laban: *Da mihi uxorem meam.* Sicut enim illic ante nuptiarum constitutionem, cùm tantùm promissio intercessisset, vxor Iacob nominabatur: sic & Maria propter solam desponsationem, vxor Ioseph vocabatur.

Gen. 18.

Exod. 4.

Gen. 1.

Matt. 1.

Gen. 29.

Basilius Magnus. 370.

Homilia de humana Christi generatione. Cauendum omninò, ne in perfidiam infidelitatemque incidas Iudaicam, qui affirmant non Virginem,sed puellam à Propheta vocari: *Ecce* enim, inquiunt, *puella concipiet.* Primùm quidem absurdissimum est omnium & ineptissimum, à Domino id dari signum tanti mysterij, quòd naturæ commune sit omni. Quid ait Propheta? *Et adiecit Dominus loqui ad Achaz dicens: Pete tibi signum in profundum.* &c. *Et dixit: Non petam, neque tentabo Dominum,* Deinde paulò pòst ait: *Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signũ. Ecce virgo concipiet, & pariet.* Quoniam verò non petierat signum,nec in profundum,nec in sublime,vt cognitum esset, quòd qui descendit ad inferiores partes terræ, idem & supra omnes cœlos ascenderet, ideo ipse Dominus signum dedit: signum autem non vulgare neq; commune, sed extraordinarium & prodigiosum, ac valde communem excedens naturam. Virgo videlicet & mater, & in virginitate sancta perseuerans, gloriam nihilominus ac benedictionem pariendi fortita.

Isa. 7.

Ad cap. 7. Isaiæ: Vt admirabilis Christi ex Virgine generatio crederetur nihil in se cõtinere quod suspectæ esset fidei, aut prorsus incredibile, etiam apud eos,qui perperam affecti,difficile approbant, quæ concernunt diuinam dispensationem, rerum opifex animalia quædam creauit, quæ citra copulam complexumue maschi queant enixi,ac partum edere,per solam fœminam. Talia enim de vulturibus produnt memoriæ, qui de animalium naturis scitè tractarunt.

Oratione 19. quæ est de prouidentia: Qui ludibrio habent mysterium nostrum, tanquam à natura sit alienum, fierique non possit, vt virgo ea, quæ feminis expers sit, salua virginitate pariat, velim cogitent, eum, cui visum est stulta prædicatione eos, qui crederent, seruare, innumerabiles ex natura occasiones, ad rerum admirabilium fidem nactum esse. Vultures enim sine concubitu fœtus edere fecit.

Amphilochius. 370.

Oratione de occursu Domini, Deiparaq. & Anna: Cuiuslibet virginis natura ita comparata est, vt vterus illius primo quidem reseretur per viri contũ, mox vero per partum. In nostro autem Seruatore secus se res habet: Ipse enim è Virginis matris vtero modo, qui verbis explicari omninò non potest, citra vllum prorsus viri commercium prodijt. Quare oraculum illud: *Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur,* ad vnum & solum Dominum nostrum spectat,&c. Ad virginis naturam quod spectat, portæ virgineæ nequaquam fuerunt reclusæ: ad nati verò Domini virtutem quod attinet, nihil est illi occlusum, nihil quod illum impediat,nihil quod interturbet: sed omnia sunt illi aperta & obuia.

Epiphanius. 380.

Hæresi 78 Siue igitur mortua est, non nouimus: siue sepulta est,non copulata fuit carni, abfit. Quis verò collecta sibi ipsi amentia, blasphemam quandam opinionem impingere voluerit, & os tollere, linguamque laxare, labia distrahere, ex cogitatione praua, imò pro hymnis & gloria contumelias quasdam excogitare, & in sanctam Virginem debacchari, & vas honoratum non colere? Si verò etiam ab alia quadam speculatione ipsas res accipere conuenit, attingamus quoque rationum naturæ cognationes. Aiunt leænam non parere, præterquam semel, & vnum: habere autem hanc causam. Animal est voracissimum, specie fuluum, robore solidissimum, &, vt ita dicam, regalissimũ genus super alia animalia. Habet autem conceptionem ex vno coniuge. Perficit autem immissum semen viginti sex mensibus in vtero, ita vt catulus intus ad perfectionem gestetur propter tempus, vt etiam omnes dentes habeat iam prius quàm ex vtero prodeat, & vngues in statura firma clauiculares item appellatos, & dentes caninos, atque molares,& alia,quæ adsunt huic animanti. Itaque dum est ipse in vtero, in saltationibus moribusque, ac alijs moribus per vngues diuellere aiunt, incidereq; matrices ac vteros prægnantes. Cùm igitur mater ad pariendum venerit, in illa die abomni molesta gestationis natura ventrem alienum fieri. Nam vnà cum partu etiam vteros ac matrices,

simul

simul excerni dicunt rerum naturæ periti, vt ne amplius coitum appetat fœmina, nisi quis vim inferat. Neque verò, si contingat eam ad coitum cogi, amplius concipere possit, cùm non habeat locos siue matrices. Numquid igitur dedit nobis etiam hæc consequentia, vt exquiramus ad propositam rem, motionem quandam cognationis, ad vtilitatem potius quàm ad detrimentum? Sic enim catulum Leonis Iudam obscurè dicat Iacob, Christum dicens. Si itaque Dominus leoni assimulatur, non secundùm naturam, sed propter ænigma, profectò etiam genitricem ipsius leænam dixerim. Vnde enim gignitur leo, si non leæna mater vocabitur? Leænæ autem non contingit secundus partus. Ergo non amplius partum nouit Maria, &c.

Gregorius Nazianzenus. 370.

In Tragœdia: Mariam sic de se loquentem introducit:

Expers veneris omnis ego sum, quam vel verbo
Audire, vel pictam cernere molestum esset:
Auersor enim hoc, virginem animum gerens.
Testem facio, quem vel latere potest nihil,
Quod nec edhibuit libido, nec animum cepit.

Gregorius Nyssenus. 380.

Orat. in diem Christi Natiuitatis: O rem admirandam: Virgo mater efficitur, & permanet Virgo. Cernis nouum naturæ ordinem? In alijs mulieribus, quamdiu aliqua est virgo, non est mater. Nam posteaquam est facta mater, virginitatem non habet. Hic autem vtrumque nomen in idem concurrit. Eadem enim & mater, & virgo est. Nec virginitas partum ademit, nec partus virginitatem soluit Decebat enim, vt qui in vitam humanam introibat, vt homines integros incorruptosq; seruaret, ab incorrupta sibi deseruiente integritate initium duceret. Nam hominum consuetudo expertem connubij incorruptam appellat. Hoc mihi ante magnus ille Moses, per eam lucem, in qua sibi Deus apparuit, videtur cognouisse, qui cùm rubus arderet, nec tamen consumeretur: *Ascendam*, inquit, *& videbo visionem hanc magnam:* non loci motum, vt arbitror, per ascensum declarans, sed temporis transitum. Quod enim tunc per flammam & rubum significabatur, progrediente tempore, quod intercedebat, perspicuè in mysterio Virginis apertum fuit. Quemadmodum enim illic est rubus, & tangit ignem, & non comburitur: ita hic est Virgo, quæ lucem parit, & non corrumpitur. Exod. 3.

Homilia 13. in Cantica: Propterea, inquit, candidum hunc & rubicundum, qui per carnem & sanguinem in hac vita versatus est, solum ex vniuersis hominum myriadibus, de puritate virginea electum esse, cuius conceptio duorum à coniunctione profecta non sit, partus minimè inquinatus, parturigo doloris expers: cuius thalamus Altissimi potestas, quasi quædam nubes virginitatem ipsam inumbrans: fax nuptialis, Spiritus sancti splendor, cubile vitiorum expers: conditio nuptiæ puritas incorrupta. Qui ex talibus ortus est, rectè appellatur *electus ex vniuersis myriadibus*, quo quidem significatur, non ex coniungali thoro ipsum existere. Nam huius solius generatio parturiginem non habuit, quemadmodum & sine coniugio cœpit existere. Neque enim propterea parturiginis vocabulum vsurpari de illa incorrupta & coniugium non experta potest, propterea quòd virginitas & parturigo in eadem concurrere nequeant. Nimirum vti datus est nobis absque patre Filius: sic etiam puer hic absque parturigine natus est: Vtque Virgo ipsa non cognouit, quo pacto in corpore ipsius corpus illud diuinitatem recipiens coaluerit: sic ne partum quidem sensit, etiam Esaia vate de illa testante, quod parturigo ipsius doloris expers fuerit, cùm ait: *Prius quam labores parturigium venissent, liberata marem peperit.* Idcirco & electus fuit, & vtraque parte naturæ ordinem innouauit. Nec enim è voluptate cœpit existere, neque per dolores in lucem prodijt. Isa. 66.

Ioannes Chrysostomus 400.

Homilia 49. in Genesin: Quando tibi dicit Iudæus: quomodo peperit Virgo? Dic ei, quomodo peperit sterilis & vetula? Duo impedimenta tunc erant, & ætas intempestiua, & natura vitiata: in Virgine autem vnum impedimentum fuit, quòd non esset particeps concubitus. Steriliras igitur iam viam parat virginitati. Et vt scias, quòd propter hoc steriles prius fuerunt, vt credatur virginitatis partus, audi verba Gabrielis, quæ ad Virginem dixit: Postquam enim venit & dixit: *Concipies in vtero, & paries Filium, & vocabis nomen eius Iesum:* obstupefacta est, & admirata, ac dixit: *Quomodo erit mihi istud, quia virum non cognosco?* Quid igitur Angelus? *Spiritus sanctus superueniet super te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Ne quæras, inquit, naturæ modum & ordinem, quando super naturam sunt quæ fiunt: ne spectes coniugij dolores, quâdo maior, quàm in nuptijs natiuitatis modus erit. *Et quomodo fiet istud*, inquit, *quoniam virum non cognosco?* Sanè propter hoc erit, quoniam virum non cognoscis. Nam si cognosceres virum, non fuisses habita digna, vt huic ministerio seruires. Itaque quamobrem dubitas, eam ob rem crede: non quia malum nuptiæ, sed quia melior virginitas. Luc. 1.

Sophronius. 400.

Sermone de Assumptione Mariæ: Quod si quæritur post Ascensionem Domini quid egerit Maria, verum pro certo est, quia Virgo sancta corpore & mente permansit: quam sanè Angelus Gabriel, ac si cœlestis paranymphus, intactam custodiuit, & Ioannes Apostolus atque Euangelista, cui Christus eam de cruce commisit, virgo Virginem seruauit, &c.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Libro 2. de recta in Deum fide ad Reginas: Vnum & solum peperit sancta Virgo, nempe Emmanuelem. Cur igitur Filium illius primogenitum appellat? Neque enim vlli alij post ipsum ex ipsa nati sunt. Perpetuò namque illa virginitatem conseruauit. Sanè quantum ex diuina Scriptura conijci potest, Vnigenitum Dei Verbum ob id primogenitum appellatum est, quia carni & sanguini, cæterisq; humanis æquè ac nos communicans, inter multos fratres primatum sortitum est.

Proclus Constantinopolitanus. 430.

Homilia de Christi Natiuitate: Quòd si ea, quæ genuit, Virgo non permansit, neque is, qui natus est, aliud quàm purus homo extitit: atque ita partus ille nihil admiratione dignum habebit. Quod si illa verò in partu, & post partum virginitatem illæsam retinuit, is citra omnem controuersiam arcano modo ex ea ortus est.

Theodotus Ancyranus. 430.

Homilia 2. in Natalem Saluatoris: Quomodo, dic ergo, Moses ignem ex rubo vidit flagrantem, nec ipsum tamen rubum consumentem? Cur ergo ex Virgine nato, Virginemq; incorruptam seruant: fidem non habes? Si tu Deum ex rubo loquentem, Mosiq; *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob*, dicentem, audiens, & ipsum Mosen pronum adorantem cernens, credis: non ignis, qui cernebatur, sed Dei tantùm, qui loquebatur, rationem habens: Exod. 3.

habens: cur, cùm virgineum vterum memoro, abominaris & aduersaris? Dic obsecro, vtrum est vilius, rubusne, an vterus Virgineus ab omni peccati affectione immunis?

Oratione de Natiuitate Saluatoris: Natura post partum nescit vlterius virginem: gratia verò & parientem ostendit, & matrem fecit, & virginitati non nocuit: gratia enim erat castitatem seruans. O terra sine semine, & fructum graminans salutarem.

Isidorus Pelusiota. 440.

Lib. 1. epist. 404. Quemadmodum virginitatem colente natura partus Domini extitit, nec incarnationis progressus castitati decrementi quicquam attulit: ita clauso atque obsignato monumento resurrectio contigit: Dei enim humanitate induti vtrumque est.

Epist. 426. Christus mulieris semen solus ex ea ortus est, sic nempe, vt nec viri semen interceſſerit, nec castitati quicquam decesserit.

Theodoretus. 450.

Sermone 10. *de prouidentia:* Christus è muliere quidem perinde vt nos nascitur: habet verò partus hic quiddam amplius & peculiare, nempe virginitatem. Virgo enim erat, quæ Dominum Christum concepit, & peperit.

Dialogo 2. Ingressus est clausis ianuis, quomodo & egressus est ex vtero, cùm claustra Virginis obsisterent, & sicuti in mare ingressus est.

Basilius Seleuciæ. 460.

Oratione in Annuntiationem Deiparæ: Effice, obsecro, Maria, vt abs te doctus, commodè de te loqui valeam, certoq; cognoscam, non quomodo carne indutum Verbum in lucem ediderit: (tui enim partus modus mentis captum excedit) verùm quòd & mater fueris, & virgo nihilominus permanseris.

Titus Bostrensis. 460.

Ad cap. 1. Lucæ: *Quia fecit mihi magna.*) Admirabilia, ait, per me operatus est. Nam cùm virgo essem, præpotenti illius voluntate naturæ fines supergressa concepi, nulliusque viri commercio vsa, digna effectus sum, quæ non cuiuslibet promiscuè, sed Vnigeniti Filij Dei mater fierem.

Nonnus Panopolitanus. 500.

Capite 2. *Ioannis:* Ad conuiuium verò & ipsa Virgo Christi Dei Genitrix venit, Mater immaculata manu nuptialem attingens mensam, puerpera lectisuga, semper sectans virginitatem.

Chrysippus Presbyter. 520.

Sermone de sancta Maria Deipara: Maria est Eua secundùm naturam, licet non sit Eua secundùm generandi rationem. Quæ enim mulier possit edere partum adeò alienum ab omni opinione? Nulli coitus inseruiens corruptioni impregnata mater effecta est citra solutionem virginitatis. Lac edidit, quæ nullas nouit nuptias: nutriuit infantem, cuius tamen infantis nullus sit pater in terra.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap. 7. Esaiæ: Aduersantur 76. virorum interpretationi Iudæi, quæ Virginem dixerit, non autem, vt fert Hebræorum Scriptura, puellam, id est, ætate quidem florentem, nuptiarum tamen prorsus haud expertem mulierem. Sed qui signum esse, vel quicquam habere potest admirabile, si quæ virum passa est, mulier pariat? Est enim signum prodigiosæ cuiusdam rei, & ab hominum consuetudine remotæ, demonstratio. Qui deinde, quod ex carnis voluntate natum est, Emmanuel possit appellari? Si enim signum est, quod datum est, admirabilis & ipsa existat generatio necesse est: sin autem communis est generationis modus, qui signum iam existere, qui rursus Emmanuel nominari queat? Cæterùm vt de virgine puellæ nomen etiam peculiariter vsurpari putent, id ex Scripturæ verbis in Deuteronomio patebit, sic enim legitur: *Si in agro reperiet vir puellam, quæ desponsata est, & apprehendens concubuerit cum ea, ipse morietur solus. Puella nihil patietur.* Deut. 22. Tertio præterea Regum volumine, quæ Dauidem fouebat virgo Abisac nomine, puella dicitur, quam Regem non cognouisse testatur historia. Natus est ergo ille Emmanuel ex sancta Virgine: cui, cùm illa quomodo futurum illud esset, quia virum non cognosceret, postulasset, in eam Spiritum sanctum esse illapsurum, virtutemq; Altissimi obumbraturum, respondit Angelus. Nequaquam enim legi Deuteronomicæ, qua mulierem admisso semine masculum enixam septem dies immundam haberi volebat, obnoxia fuit: sed nullo seminis auxilio facta Emmanuelis mater, pura, intemerataq; remansit. 1. Reg. 1. Luc. 1. Leuit. 12.

Andreas Cæsarensis. 560.

Oratione in Annuntiationem B. Mariæ: Tu verè benedicta, quæ sola ex omnibus matribus Creatori tuo mater electa es, & quod est matrum omnium proprium, ignoras: cuius quoque excellentia virginitatis maternis doloribus corrupta non est, virgineo germine tuo signa tuæ castitatis integra conseruante. Tu verè benedicta, quæ sola sine viri coniunctione Filium genuisti, qui cœlos condidit & terram, virginitate tua cœlis æquauit.

Hesychius Presbyter. 580.

Oratione 1. *de S. Deipara:* Tibi ô Virgo, Prophetæ tribuunt laudes, & quisque Deiferam dicit, qui miraculorum mysterijs fidem habuerit. Et ille quidem te virgam Iesse vocitat, vt obscurè declaret virginitatem, quæ nullo modo vulnerari aut incuruari potuerit: Iste verò comparat cum rubo ardente, qui tamen non exuritur, vt subindicet carnem Vnigeniti, & virginem Deiparam. Hæc enim ardebat, & non consumebatur: peperit quidem, & vterum non aperuit: concepit, & vuluam non corrupit: eduxit infantem, & vterum signatum reliquit: lac suppeditauit, vbera tamen intacta conseruauit. Exod. 3.

Anastasius Synaites. 580.

Lib. 4. Hexaemeron: Luna quædam plena Mariâ, nunquam minuta fuit, aut defecit, aut priuata fuit essentiali lumine, nempe sua virginitate, quando ei acclamauit Angelus: *Aue gratia plena.*

Antiochus. 600.

Præfatione in Pandectas: Gloriosa & sancta Deipara semper Virgo Maria.

Sophronius Hierosolymitanus. 630.

Oratione in Christi Saluatoris Natalitia: Christus virginem, ex qua prodijt, integram incorruptamq; conseruauit, ipsamq; nihilominus Deiparam esse palam ostendit.

Georgius Pisides. 640.

De mundi opificio:

Qui semine edidit sine vlle vultures,
Vbi femina omnes, masculum nullum genus?
Hi virginem nostram gerentem lampada
Præferunt, quantum alitis natura quit.
Oportuit sed enim illum miraculi
Naturam imagines habere absconditas,
Vt nec nouæ aperiat partu hoc, neque
Arcana prorsus detegat partus sacri:
Nam virgines intactæ, vt illa, non manent,

Fatumq; maturo meandi tempore
Sua claustra confingit, foresq; transilit,
At si parere sic constat istos aditus,
Verumq; ferre flamine Euri pergitos:
Cur non magis qua Virgo partum pepererit,
Faciet fidem nullo edita prolis fatu,
Vitalis aure plena cùm esset spiritu?

Maximus Monachus. 640.

Centuria 1. *cap.* 9. Christum dum supernaturali modo Virgo peperit, nullum dissoluit virginitatis argumentum. Qua enim ratione factus est homo, sine vlla naturæ alteratione aut commutatione potentiæ: sic eam quæ peperit tum matrem effecit, tum virginem conseruauit miraculo; miraculum circa idem declarans, itidem altero occultans alterum, &c. Tantò plus mater quæ peperit virginem reddit, quantò præstat dicere fœtum virginitatis indissolubile vinculum efficit.

Apud Euthymium 1. *parte Panoplitæ tit.* 7. Ecquis tantum excellit dicendi facultate, vt audeat, aut possit explicare, quomodo comprehensus sit Deus, quomodo caro sine semine generata sit, quomodo sine corruptione mulieris partus extiterit, quomodo virgo nullo intercedente homine mater euaserit, quomodo mater partu virginitatem non soluente virgo permanserit?

Ioannes Damascenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. *cap.* 15. Quemadmodum ipse conceptus, eam, à qua conceptus fuerat, Virginem conseruauit: sic etiam in lucem editus, virginitatem ipsius incolumen custodiuit, vt qui duntaxat per eam transierit, clausamq; ipsam tutatus sit. Ac conceptio quidem per aurem contigit: procreatio autem per eam partem, qua fœtus in lucem exire consueuerunt. Neque enim impossibile hoc ipsi erat, vt & per portam transiret, & illius tamen signacula minimè labefactaret. Manfit ergo etiam à partu Virgo, illa semper Virgo, vt quæ ad extremum vsque spiritum nunquam cum viro consuetudinem habuerit.

Cosmas Hierosolymitanus, 740.

Hymno 1. Ex viscribus Ionam fœtum euomuit marina fera, qualem accepit: in Virgine verò habitans Verbum, & carne accepta transijt seruata incorrupta: Quem enim nõ sustinuit à lapsu, enixam continuit innocuam.

Ioannes Hierosolymitanus. 790.

De institutione Monachorum cap. 34. Beata Dei genitrix præputium impudicitiæ sciuit à se penitus circumcidere, dum elegit prima fœminarum propter Deum in perpetua virginitate viuere.

Nicephorus Constantinopolitanus. 800.

Epistola ad Leonem: Virginem quoque, quæ supernaturaliter & ineffabiliter pepererat, post partum virginem conseruauit, virginitatem illius secundùm naturam nulla ex parte demutata aut labefactata: ad designandum per secundæ natiuitatis processum, nullam prorsus naturæ illius accessisse mutationem aut alterationem.

Theophanes. 830.

Hymno in Annuntiationem Deiparæ: Annuntiauit rubus incombustus manens & accipiens flammam: ô gratia plena, valde laudabilis secundùm te mysterium admirabile post partum: permanebis enim immaculata semper virgo.

Michaël Syncellus. 830.

In vita Dionysij Areopagitæ: Dauidica puella Virgo (Maria) nuptiarum expers, ac propemodum innocens, virgo semper permansit.

Anastasius Nicænus. 850.

Quæstione 53. Quod est ergo candelabrum? Sancta Maria. Cur autem candelabrum? Quoniam materiæ expertem lucem gestauit Deum incarnatum. Cur totum aureum? Quoniam post partum manfit Virgo. Dicit enim: *Hæc porta erit clausa, & nemo intrabit per eam: sed Dominus Deus solus intrabit, & sedebit: quoniam ipse est Dux, & egredietur, & claudet portam post se.* Ezec. 44

Theophylactus. 900.

Ad cap. 1. Matthæi: *Et non cognouit eam donec peperisset.)* Hoc est, non habuit vnquam rem cum ea. Hoc enim loco verbum, *donec*, non hoc manifestat, quòd non cognouerit eam vsque ad partum, postea autem cognouerit, sed omninò nunquam eam cognouerit. Hoc enim habet Scripturæ proprietas. Sic enim dicit: *Non reuersus coruus in arcam, donec aruerit terra:* neque enim postea rediit, &c. Sic hoc loco, *donec peperisset*: intelligas, hoc est, neque ante partum, neque post partum cognouit eam. Quomodo enim contigisset sanctam illam, postquam ineffabilem partũ cognouisset? Gen. 8.

Suidas. 950.

In Angusto: Sub eo Christus Deus & Seruator noster carnem assumpsit è sancta Deipara & semper Virgine Maria.

Simeon Metaphrastes. 960.

Oratione de ortu & educatione S. Mariæ cap. 4. Audi puram vocem Mariæ Virginis. Angelus partum annuntiat, & illa adhæret virginitati, non corrumpi iudicans esse præstantius, quàm apparitionem Angeli. Et neque potest Angelo non credere, neque discedit ab ijs, quæ statuerat. Est, inquit, mihi prohibita cum viro consuetudo. *Quomodo erit mihi hoc, quoniam virum non cognosco?* Hæc vox Mariæ, est demonstratio eorum, quæ arcanè & occultè narrantur. Si enim eam Ioseph acceperat in matrimonium, quemadmodum ei visum est alienum, quod partum ei ante significaret, si ipsa omninò expectabat fieri mater lege naturæ? Quandoquidem carnem, quæ Deo fuerat consecrata, veluti quoddam sanctum donarium, intactum conseruari oportebat: propterea etsi sis Angelus, inquit, etsi de cœlo venias, etiam si sit super hominem, id, quod apparet, non potest tamen fieri, vt virum cognoscam. Quomodo ergo ero mater absque viro? Nam Ioseph quidem noui sponsum, virum autem non cognosco. Quid ergo paranymphus Gabriel, qualem thalamum parat puro & impoluto matrimonio? *Spiritus*, inquit, *sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.*

Euthymius. 1080.

De fascijs Domini, & Zona Deiparæ cap. 13. Hodie glorificetur zona ad gloriam eius, quæ est semper Virgo & Dei Mater.

Ad cap. 1. *Matthæi:* Quomodo Ioseph tentasset, vel etiam cogitasset eam cognoscere, quæ de Spiritu sancto concepisset, tantumque facta esset receptaculum?

Michaël Glycas. 1120.

Parte 3. *Annalium fol.* 188. Anno 41. Augusti Dominus noster Iesus Christus ex perpetua Virgine Maria natus est.

Nicephorus Callistus. 1300.

Eccles. Historia lib. 1. *cap.* 7. Anna aluo infœcunda, cùm ob sterilitatis causam non haberet communes cum matronis & matribus à lege tributos honores, exemplo matris Samuelis, ipsa quoque fit supplex Deo, & in templo sedulò versatur,

ne ſcilicet à benedictionibus legis excluderetur, ſed vt ei mater eſſe liceret, orans: ac quod paritura eſſet, ipſi Deo dicaturam ſe vouens. Sed enim diuino nutu ad eam, quam perierat gratiam, Anna confirmata atque roborata, poſtquam puella è maternis prodijt locis, Mariam eam ſtatim nominauit. Vt verò infans à lacte materno iam abhorruit, & mammam attingere noluit, promiſſionem mater adimplet, & in templum aſcendens iuxta votum, eam Deo conſecrat, tertium iam tum ætatis agentem annum. Poſtquam adoleuit, conſilium ſacerdotes agitârunt, quid de ea ſtatuerent, ne in ſacrum eius corpus admittere quicquam viderentur. Sacrilegium namque prorſus ſe commiſſuros putabant, ſi viro eam coniungerent, atque in ſeruitutem coniugalis legis redigerent, quæ ſemel Deo dicata eſſet, &c. Sæpe & multum re deliberata, diuinitus eis per inſpirationem oſtenditur, vt eam alicui, qui ad templum ſedulò eſſet, ſponſæ nomine committerent. Eum verò talem eſſe debere, cui rectè virginitatis cuſtodia demandaretur.

Ioannes Cantacuzenus. 1350.

Apologia 1. Mons hic eſt Diuina Virgo, quæ Filium & Verbum Dei ſecundùm carnem peperit: Lapis autem abſque manuum opera abſciſſus, Chriſtus eſt, qui quidem natus eſt ex ipſa, ſed non ex viro, quod per illud intelligitur, cum ſine manibus dicitur abſciſſus, &c. Ipſe Maomet, & omnes Maſulmanni confitentur, quòd Chriſtus ex Diua Virgine Maria, citra virilem operam natus ſit, quòd Virgo ipſum pepererit, & quòd virgo poſt partum prmanſerit, ſemperque Virgo eſſe deprehendatur.

Hieremias Pat. Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſo 1. *cap.* 3. Chriſtus è Virgine viri experte natus eſt: virginitate eius & ante partum, & in partu, & poſt partum ab illo cuſtodita,

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De Virginibus velandis cap. 6. Scribens Apoſtolus ad Galatas: *Miſit*, inquit, *Deus filium ſuum factum ex muliere.* Quam vtique virginem conſtat fuiſſe, licet Hebion reſiſtat. Agnoſco & Angelum Gabrielem ad Virginem miſſum: ſed cùm benedicit illam, inter mulieres, non inter virgines deputat: *Benedicta tu inter mulieres.* Scribat & Angelus mulierem etiam virginem dici.

Gal. 4.

Luc. 1.

De carne Chriſti cap. 17. In virginem adhuc Euam irepierat verbum ædificatorium mortis. In Virginem æquè introducendum erat Dei verbum extructorium vitæ, vt quod per huiuſmodi ſexum abierat in perditionem, per eundem ſexum redigeretur in ſalutem. Crediderat Eua ſerpenti, credidit Maria Gabrieli: quod illa credendo deliquet, hæc credendo deleuit.

Cyprianus. 250.

Lib. 2. *ad Quirinum cap.* 9. Quod hoc futurum eſſet ſignũ natiuitatis eius, vt de virgine naſceretur homo & Deus, hominis & Dei Filius, apud Eſaiam:

Iſa. 7.

Et adiecit Dominus loqui ad Achaz: Non petam, & non tentabo Dominum Deum meum. Et dixit: Audite itaque domus Dauid: non puſillum vobis certamen cum hominibus, quoniam Deus præſtat agonem. Propter hoc dabit Deus ipſe vobis ſignum: Ecce Virgo in vtero accipiet, & pariet filium, & vocabis nomen eius Emanuel.

Sermone de natiuitate Chriſti: Erat Mariæ proprium priuilegium, quod nulla mulierum nec ante, nec deinceps meruit obtinere, quod erat ſimul mater & virgo ſingulis titulis inſignita. Vnde & matri plenitudo gratiæ debebatur, & Virgini abundantior gloria: quæ carnis & mentis integritate inſignis, ſpiritali & corporali intus & extra Chriſti præſentia fruebatur.

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone de Circumciſione: O magnum Sacramentum, Maria Virgo incorrupta concepit, Virgo peperit, poſt partum Virgo permanſit.

Lactantius. 320.

Lib. 4. *de vera ſapientia cap.* 12. Deſcendens de cœlo ſanctus ille Spiritus Dei, ſanctam Virginem, cuius vtero ſe inſinuaret, elegit. At illa diuino Spiritu hauſto repleta concepit, & ſine vllo attactu viri, repentè virginalis vterus intumuit. Quod ſi animalia quædam vento aut aura concipere ſolere omnibus notum eſt: cur quiſquam mirum putet, cùm Spiritu Dei, cui facile eſt quicquid velit, grauatam eſſe Virginem dicimus? Quod ſanè incredibile, niſi hoc futurum ante multa ſecula Prophetæ cecinſſent. Salomon ita dicit: *Infirmatus eſt vterus Virginis, & accepit fœtum: & grauata eſt, & facta eſt in multa miſeratione mater Virgo.*

Cap. 13. Ipſe enim Pater Deus, & origo, & principium rerum, quoniam parentibus caret, ἀμήτωρ & ἀπάτωρ à Triſmegiſto veriſſimè nominatur, quòd ex nullo ſit procreatus. Ideirco etiam filium bis naſci oportuit, vt ipſe fieret ἀμήτωρ atque ἀπάτωρ. In prima enim natiuitate ſpiritali ἀμήτωρ fuit: quoniam ſine officio matris à ſolo Deo Patre generatus eſt. In ſecunda verò carnali ἀπάτωρ fuit, quoniam ſine Patris officio Virginali vtero procreatus eſt: vt mediam inter Deum & hominem ſubſtantiam gerens, noſtram hanc fragilem, imbecillemq; naturam, quaſi manu ad immortalitatem poſſet educere, factus eſt & Dei Filius per ſpiritum, & hominis per carnem.

Hilarius. 350.

Lib. 10. *de Trinitate:* Corpus, quod Chriſtus aſſumpſit, id ex Virgine conceptum, formam eum eſſe ſeruli effecit. Virgo enim non niſi ex ſancto Spiritu genuit.

Ambroſius. 370.

De Virgin. Inſtitutione cap. 5. Et tamen cùm omnes ad cultum virginitatis S. Mariæ aduocentur exemplo, fuerunt qui eam negarent Virginem perſeuerâſſe. Hoc tantum ſacrilegium flere iam dudum maluimus, ſed quia cauſa vocauit in medium, ita vt eius prolapſionis etiam Epiſcopus argueretur, indemnatum non putauimus relinquendum: & maximè quia & mulierem eam legimus, ſicut in Cana Galilææ ipſe Dominus dicenti ſibi: *Vinum non habet fili*: reſpondit: *Quid mihi & tibi eſt mulier?* Et alibi legimus, quòd dixerit Matthæus de Ioſeph & Maria: *Inuenta eſt antequam conuenirent in vtero habens de Spiritu ſancto.* Et infra: *Non cognouit eam donec peperit.* Et iterum de Ioſeph: *Noluit eam traducere.* Et fratres Domini videntur ſignificare, quòd de Maria ſuſcepti ſint. Et Apoſtolus ait: *Poſtquam venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum, factum ex muliere factum ſub lege.* Quæ ſingula notanda nobis ſunt,

Ioan. 2.

Matt. 1.

Gal. 4.

vtqui illa legit, sermonis huiusmodi vinculo non alligetur. Reiçiendeamus itaque suo ordine. De mulieris nomine quid mouemur? Ad sexum retulit: non enim corruptelæ, sed sexus vocabulum est. Vulgi vsus non præiudicat veritati. Denique virginitas primum hoc nomen accepit. Nam cùm sumpsisset Deus virum de costis Adæ, & suppleuisset carnem in locum ipsius: *ædificauit*, inquit, *eam in mulierem.* Vtique adhuc virum non cognouerat, & iam mulier vocabatur. Rationem quoque nominis huius Scriptura non tacuit, dicens: Quia *dixit Adam:* Gen. 2. *Os de ossibus meis, & caro de carne mea. Hæc vocabitur mulier, quoniam de viro sumpta est.* Quia, *sumpta est*, inquit, *de viro suo*, non quia virum experta. Itaque quamdiu in paradiso fuit, mulier vocata est, & cognita viro non erat. Vbi autem eiecta est de Paradiso, tunc legitur, quia Gen. 4. *Adam cognouit Euam mulierem suam, & tunc concepit & peperit filium.* Primus igitur solutus est nodus. Secunda quæstio, quia scriptum est: Matth. 1. *Antequam conuenirent, inuenta est in vtero habens.* Consuetudo autem diuinæ Scripturæ est, vt causam, quæ suscepta est, attruat, incidentem differat. Quo soluitur etiam tertia quæstio, qua dictum est: *Non cognouit eam, donec peperit filium.* Quid ergo? Postea cognouit? minimè. Denique scriptum est: *Ego sum Deus, & donec senescam ego sum.* Nunquid igitur postquam senuerunt, quia *donec* dictum erat, Deus esse desinam? Item in Propheta Psal. 109 Dauid legimus: *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Nunquid subiectis populis nationum, quia me videbantur inimici, cum salutis auctorem negarent, simulachris seruirent: ad dextram Patris Filius sedere desinit, aut in perpetuum non sedebit? Quid autem præiudicat Mariæ, si cœlestis consilij mysterium Ioseph non intellexit, & putauit Virginem non esse, quam prægnantem videret? Resurrectionem eius Angeli ignorauerunt, quod significant versiculi: Psal. 23. *Tollite portas Principes vestras, & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Quis est iste Rex gloriæ?* Interrogant quasi ignorent, & alij respondent: *Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio, ipse est Rex gloriæ.* Et referuit Prophetæ cœlestem verticulos, & nihilominus illi quasi ignorantes, iterum interrogauerunt. Sic enim scriptum est: *Tollite portas Principes vestras, & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Quis est ipse Rex gloriæ?* Quomodo ergo homo potuit diuinum fere secretum, quod Angeli nesciebant? Item in Esaiæ libro habes: Isa. 63. *Quis est iste qui adiuerit ex Edom, rubor vestimentorum ex Bosor?* Et vtique minus erat hominem resurrexisse, quàm virginem parturire. Etenim iam Helia præcibus, Helisæi orationibus mortui reuixerant, numquam autem ante, nunquam postea Virgo generauit. Hoc autem opinatus est, quod tradiderat eam quasi ream, antequam ab Angelo moneretur: postea autem quasi fidelis, necdubius, virginitatis eius seruauit oraculum.

3 Reg. 17. 4. Reg. 4.

Epist. S. ad Siricium Papam: Sed de via peruersitatis prorumpunt dicere: Virgo concepit, sed non Virgo generauit. Quæ potuit ergo Virgo concipere, potuit virgo generare: cùm semper conceptus præcedat, partus sequatur. Sed si doctrinis non creditur sacerdotum, credatur oraculis Christi, credatur monitis Angelorum dicentium: Luc. 1. *Quia non est impossibile Deo omne verbum.* Credatur Symbolo Apostolorum, quod Ecclesia Romana immaculatum semper custodit, & seruat. Audiuit Maria vocem Angeli, & quæ ante dixerat: *Quomodo fiet istud?* non de fide generationis interrogans, respondit postea: *Ecce ancilla Domini, contingat mihi secundùm verbum tuum.* Hæc est Virgo, quæ in vtero concepit: Virgo, quæ peperit filium. Sic enim scriptum est: Isa. 7. *Ecce virgo in vtero accipiet, & pariet filium.* Non enim concepturam tantummodo Virginem, sed & parituram virginem dixit. Quæ autem est illa *porta Sanctorum, illa exterior ad Orientem,* Ezec. 44. *quæ manet clausa, & nemo*, inquit, *pertransibit per eam, nisi solus Deus Israel?* Nonne est hæc porta Maria, per quam in hunc mundum Redemptor intrauit? Hæc porta iustitiæ, sicut ipse dixit: *Sinite* Matt. 3. *nos implere omnem iustitiam.* Hæc porta est Beata Maria, de qua scriptum est, *quia Dominus pertransibit per eam, & erit clausa* post partum, quia Virgo concepit & genuit. Quid autem incredibile, si contra vsum originis naturalis peperit Maria, & Virgo permanet, quando contra vsum naturæ *mare vidit, & fugit*, atque in fontem suum Iordanis fluenta remearunt? Non ergo excedit fidem quòd virgo peperit, quando legimus, quòd petra vomuit aquas, & in montis speciem maris vnda solidata est. Non ergo excedit fidem, quòd homo exiuit de virgine, quando petra profluxit, scaturiuit ferrum super aquas, ambulauit homo super aquas. Ergo si hominem vnda portauit, non potuit hominem virgo generare, atque hominem, de quo legimus: *Et mittet illis Dominus hominem, qui salvos faciat eos, & notus erit Dominus Ægypto?* Isa. 19.

Psal. 113. Num. 20. Exod. 14. 4. Reg. 6.

Damasus. 380.

In Carminibus de Christo:

Quemq́; vtero inclusum Mariæ, mox numine viso
Virginei tumuere sinus, innuptaq́; mater
Arcano cœpit compleri viscera partu,
Auctorem pariens vterum sua.

Prudentius. 380.

In Psychomachia de pugna pudicitiæ & libidinis:

Nunquid & intacta post partum Virginis vllum
Fas tibi tam super est? post partum Virginis, ex quo
Corpora humanam naturam prisca propago
Deserit, carnemq́; nouam vt arduа sequi,
Aliq́; innupta Deum concepit fœmina Christum,

Contra Ebionem:

Innuba Virgo
Nubit Spiritui, vitium nec sentit amoris.
Pulchra signata manet gratum in munus, & extra
Incestum, flores de fœcunditate pudica,
Iam mater, sed Virgo tamen, mater inscia matris.

Hieronymus. 390.

Lib. 1. contra Iouinianum cap. 18. Loquatur Esaias, spei nostræ fideiq́; mysterium: *Ecce Virgo in vtero* Isa. 7. *concipiet, & pariet filium, & vocabis nomen eius Emmanuel.* Scio Iudæos opponere solere, in Hebræo verbum alma non virginem sonare, sed adolescentulam. Et reuera virgo propriè Bethula appellatur: adolescentula autem, vel puella, non alma dicitur, sed naara. Quid est igitur, quod significat alma? absconditam virginem, id est, non solùm virginem, sed cum Itzbáon virginem: quia non omnis virgo abscondita est, nec ab hominum fortuito separata conspectu. Denique & Rebecca in Genesi, ob nimiam castitatem & Ecclesiæ typum, quem in sua virginitate signabat, alma scribitur, non bethula: sicut manifestum esse poterit ex sermonibus pueri Abraham, quos loquitur in Mesopotamia, & dicit: *Domine Deus domini mei Abraham, si tu dirigis viam meam, per quam ego ingredior, ecce ego sto iuxta fontem aquæ, virgo, quæ egredietur vt hauriat aquam, & dixero ad eam: Da mihi paululum aquæ, vt bibam de hydria tua: & responderit, & tu bibe, & camelis tuis hauriam: hæc erit vxor quam præparauit Dominus filio domini mei.* In eo enim loco, in quo ait: Gen. 24. *Virgo, quæ egredietur, vt hauriat aquam*, in Hebraico

braico ſcriptum eſt alma, id eſt, virgo ſecreta, & nimia parentum diligentia cuſtodita, aut certè oſtendant mihi, vbi hoc verbo appellentur & nuptæ, & imperitiam confitebor. *Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet filium.*

Lib. 2. aduerſus Pelagianos cap. 2. Omnes hæretici errauerunt, non intelligentes myſterium natiuitatis eius: magisq; ad ſpecialem natiuitatem Saluatoris, quàm ad omnium hominum, referri poteſt hoc, quod dicitur: *Qui aperit vuluam, ſanctus vocabitur Domino:* Solus enim Chriſtus clauſas portas vuluæ virginalis aperuit, quæ tamen clauſæ iugiter
Exc. 44. permanſerunt. Hæc eſt porta Orientalis clauſa, per quam ſolus Pontifex ingreditur, & egreditur, & nihilominus ſemper clauſa eſt.

Ad cap. 44. Ezechielis: Pulchrè quidam portam clauſam, per quam ſolus Dominus Deus Iſrael ingreditur, & dux, cui porta clauſa eſt, Mariam Virginem intelligunt: quæ & ante partum, & poſt partum virgo permanſit. Etenim tempore, quo Angelus
Luc. 1. loquebatur: *Spiritus ſanctus veniet ſuper te, & virtus Altiſſimi obumbrabit te: quod autem naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei:* Et quando natus eſt, Virgo permanſit æterna: ad confundendos eos, qui arbitrantur eam poſt natiuitatem Saluatoris habuiſſe de Ioſeph filios, ex occaſione fratrum eius,
Marc. 3. qui vocantur in Euangelio. Super qua quæſtiuncula Romæ aduerſus Heluidium illius temporis hæreticum in adoleſcentia, non grandem librum ſcripſiſſe me noui.

Ruffinus. 390.

In explicatione Symboli: Sicut in ſancti Spiritus ſanctificatione nulla ſentienda eſt fragilitas: ita & in partu Virginis nulla intelligenda eſt corruptio. Nouus enim huic ſeculo datus eſt hic partus, nec immeritò: Qui enim in cœlis vnicus Filius eſt, conſequenter & in terra vnicus eſt, quia & vnicè naſcitur. Nota ſunt omnibus & in Euangelijs decantata de hoc ſcripta Prophetarum, quæ
Iſa. 7. dicunt, quòd *Virgo concipiet, & pariet filium.* Sed
Exc. 44. & partûs ipſius mirabilem modum Ezechiel Propheta ante formauerat: Mariam figuraliter portam Domini nominans, per quam ſcilicet Dominus ingreſſus eſt mundum. Dicit ergo hoc modo: *Porta autem, quæ reſpicit ad Orientem, clauſa erit, & non aperietur, & nemo tranſibit per eam, quoniam Dominus Deus Iſrael tranſibit per eam, & clauſa erit.* Quid tam euidens dici de conſeruatione Virginis potuit? Clauſa fuit in ea virginitatis porta, per ipſam introiuit Dominus Deus Iſrael, & per ipſam in hunc mundum de vtero virginis proceſſit, & in æternum porta virginis clauſa ſeruata virginitate permanſit, &c. Pagani ſolent ridere nos, cùm audiunt prædicari à nobis virginis partum: propter quod paucis eorum obtrectationibus reſpondendum eſt. Omnis partus, vt opinor, ex tribus conſtat. Si adultæ ætatis ſit fœmina, ſi virum adeat, ſi non ſit illius vulua vitio ſterilitatis occluſa. Ex his tribus in hoc partu, quem prædicamus, vnum defuit, vir: & hanc partem (quia qui naſcebatur non erat terrenus homo, ſed cœleſtis) per cœleſtem Spiritum dicimus, ſalua Virginis in corruptione, completam. Et tamen quid mirum videtur, ſi virgo conceperit, cùm Orientis auem, quam Phœnicem vocant, in tantum ſine coniuge naſci vel renaſci conſtet, vt ſemper & vna ſit, & ſemper ſibi ipſa naſcendo vel renaſcendo ſuccedat? Apes certè neſcire coniugia, nec fœtus nixibus edere, omnibus palam eſt. Sed & alia nonnulla deprehenduntur, vti huiuſcemodi ſorte naſcendi. Hoc ergo incredibile videbitur, diuina virtute ad totius mundi redintegrationem factum, cuius exempla etiam in animalium natiuitate cernuntur? Et tamen mirandum, cur hoc gentilibus impoſſibile videatur, qui credunt Mineruam ſuam de cerebro Iouis natam: Quid ad credendum difficilius? aut quid magis contra naturam? Hic fœmina eſt, hîc naturæ ordo ſeruatur, hîc conceptus, & partus temporibus ſuis editur. Ibi nuſquam fœmineus ſexus, ſed vir ſolus & partus. Qui illa credit, cur iſta miretur? Sed & Liberum de femore eius aſſerunt natum. Ecce aliud portenti genus, & tamen creditur. Venerem quoque, quam Aphroditem vocant, de ſpuma maris (ſicut etiam nominis ipſius compoſitio oſtendit) credunt eſſe progenitam: de quo natos Caſtorem, Pollucemq; confirmant: ex formica Myrmidones: & alia mille ſunt, quæ contra rerum naturam venientia, ipſis tamen viſa ſunt credibilia: vt Deucalionis & Pyrrhæ lapides iactos, & hominum ex his ſegetem natam. Et cùm hæc tot & talia figmenta crediderint, vnum eis verbum impoſſibile videtur, quòd adoleſcens fœmina diuinum germen, non hominis vitio, ſed Deo inſpirante conceperit.

Gaudentius. 400.

Tract. 2. de lectione Euangelij, qui eſt ordine nonus: Qui ſine corruptela matris conceptus creditur, cur non etiam ſine corruptela editus præſumatur? Incorrupta Virgo peperit, quod intacta virgo concepit. Integritatem naſcendo violare non potuit, qui venerat redintegrare naturam. Cuius facti fidem, ſi quis adhuc terrena cogitatione depreſſus, ſenſuq; carneo præpeditus, tardiore gradu ſequitur, ac de Dei omnipotentia infideli corde cunctatur: diſcat ex Euangelio Ioannis, eundem Deum poſt reſurrectionem ſuam, bis ad Apoſtolos, vbi erant in domo congregati, propter metum Iudæorum, clauſis vtique ianuis introiiſſe, & certò introgreſſus, &c. O miranda fides, reſeratæ non ſunt ianuæ, & ipſe intrinſecus, cum vero corpore, Apoſtolicis non ſolùm videtur oculis, ſed & manibus pertractatur. Veritas mirabilis facti, cuius rationem non niſi ſola fides aſſequitur, omnipotentiam clamat auctoris: nec ideo negabitur factum, quia magnitudinem diuini operis puſillitas mentis humanæ non tenuerit. Eadem ergo diuinitatis virtute, per inuiolabilem fœminam, mundi huius intrauit hoſpitium, clauſtrum virginei pudoris etiam naſcendo conſeruans, qui poſt reſurrectionem ianuis obſeratis domum potuit corporeus introire.

Auguſtinus. 400.

Lib. 4. de Symbolo ad Catechumenos cap. 4. Aluus tumeſcit Virginis, clauſtrum pudoris permanet, impletur vterus matris ſine vllo complexu patris: ſentit prolem, quæ ſe ignorat coniugem. Angelus ad Virginem loquitur, à virgine cor præparatur: Chriſtus fide concipitur. Miraris hæc? Adhuc mirare. Parit mater & virgo, fœta & intacta: naſcitur filius ſine homine patre, qui fecit & ipſam matrem.

De ſancta virginitate cap. 4. Ipſa quoque Virginitas Mariæ ideo gratior & acceptior, quia non eam conceptus Chriſtus viro violaturo, quam conſeruaret ipſe, præripuit, ſed priuſquam conciperetur, iam Deo dicatam, de qua naſceretur, elegit. Hoc indicant verba, quæ ſibi fœtum annuntianti Angelo Maria reddidit: *Quomodo,* inquit, *fiet* Luc. 1.
iſtud, quoniam virum non cognoſco? Quod profectò non diceret, niſi Deo Virginem ſe ante vouiſſet. Sed quia hoc Iſraelitarum mores adhuc recuſabant, deſponſata eſt viro iuſto, non violenter ablaturo, ſed potius contra violentos cuſtodituro, quod illa iam vouerat.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia 3. de Natiuitate Domini: Non putas Deum nouum puerum in aluo Virginis potuisse formare, qui cùm primum conderet hominem, nec semen patris, nec viscera materna quæsiuit? Dic itaque, quicunque es supernæ dispensationis arbiter, & discussor, quæ tibi videtur virtus eminentior, partum dedisse Virgini, aut perfectum
1.Cor.15. hominem creasse de terra? *Primus enim homo,* vt ait Apostolus, *de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis.* Si contra naturam esse contendis, quod in mysterio redemptionis nostræ, sine viro puella asseritur concepisse: cuius, quæso, naturæ est, quòd in parente generis nostri caro sine carne formata est? Quæ ista est ratio, imò quàm cæca contentio, vt non credatur Deus facere hominem posse de formina, quem creditur fecisse de puluere? si omnipotentis, ô homo, tali in negotio esse perspicis
Psal.134. voluntatem, de opere cur retractas? *Omnia* enim, sicut legitur, *Dominus, quæcunque voluit, fecit in cœlo, & in terra.*

Eucherius Lugdunensis. 450.

Homilia 2. de Natiuitate Domini: Non vsquequaque miremur, si is, qui fidei semine acquiritur, salua materni pudoris fide inuiolabiliter procreatur. Itaque ad Euangelium recurramus: miraculum illud, quod Euangelista protulit, tempore resurrectionis, dignè mihi vsurpem etiam tempore natiuitatis, cum Ioanne dicendo: *Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio.* Ecce iam nunc ianuis clausis processit in mundum, materni pudoris fignaculo minimè refignato, simulq; illud impletur propheticum Ezechielis oraculum: *Et porta erat*
Ezec. 44 *clausa, & non est aperta, quia Dominus transiuit per eam.* Eadem nunc potentia mundi istius ianuam per partum inuiolatæ matris intrauit, qua postmodum ad discipulos clausis foribus penetrauit. Quid hîc rationem quærimus? quid intellectum fatigamus? *Generationem eius quis enarrabit?* Quid nouitatem stupemus, vbi cernimus maiestatem? Miramur Dominum nostrum absque vllius viri semine intra virginea viscera hominem consummasse, quem scimus cœli terræq; immensitatem ex nihilo condidisse? &c. Secundùm hanc ergo potentiam credamus Dominum nostrum absque vllo sexus iuitio ex sola fœmina virum creasse, quem scimus inter ipsa initia generis humani ex solo viro fœminam condidisse.

Petrus Chrysologus. 450.

Serm. 59. *Qui natus est de Spiritu sancto, ex Maria Virgine.* Quid terrenum nascitur, vbi auctore Spiritu virgo vocatur in partu? Quis non diuinum credat, quando quæ peperit nil sensit humanum? Deum mulier Virgineo portabat in templo: hinc est, quòd acquisiuit honorem matris, & virginitatis gloriam non amisit.

Sermone 117. Virgo concepit, Virgo parturit, Virgo permanet.

Leo Magnus. 450.

Sermone 2. de Natiuitate Domini cap. 2. Noua natiuitate genitus est, conceptus à virgine, natus ex Virgine, sine paternæ carnis concupiscentia, sine maternæ integritatis iniuria, &c. Humano vsu & consuetudine quod credimus caret, sed diuina potestate subnixum est, quod Virgo conceperit, Virgo pepererit, & Virgo permanserit.

Sedulius. 460.

Libro 2. Paschali:

Hæc ventura senes postquam dixêre Prophetæ,
Angelus inuicta cecinit properata Mariæ,
Et dictum comitata fides, vterumq; puella
Sydereum mox implet onus, rerumq; Creator
Nascendi sub lege fuit: stupet innuba tensas
Virgo sinus, gaudetq; suum parituram parentem,
Iamq; nouem lapsis decimi de lumine mensis
Fulgebat sacrata dies, cùm Virgine facta
Promissum complenit opus, Verbum caro factum,
In nobis habitare volens: tunc maximus infans,
Intemerata fuit conseruans viscera templi,
Illæsum vacuauit iter, pro virgine testis
Partum adest, clausa ingrediens, & clausa relinquens.

In hymno Alphabeti, &c.

Clausa parentis viscera
Cœlestis intrat gratia:
Venter puellæ baiulat
Secreta, quæ non nouerat.
Domus pudici pectoris
Templum repentè fit Dei:
Intacta nescit virum,
Verbo concepit Filium.

Gennadius Massilienfis. 480.

De Ecclesiasticis dogmatibus cap. 63. Integra fide credendum est, Beatam Mariam Dei Christi matrem & Virginem concepisse, & post partum Virginem permansisse: nec est blasphemiæ Heluidij acquiescendum, qui dixit: Fuit virgo ante partum, non virgo post partum.

Fulgentius. 500.

Sermone 3. de laudibus Mariæ ex partu Saluatoris: De cœlis medicus transiens per virginem, post transitum sinum illæsam fecit Virginem permanere. Qui enim disrupta corporum membra in alijs poterat integrare tangendo, quanto magis in sua matre, quod inuenit integrum, potuit non violare nascendo? Creuit enim eius partu integritas corporis potius, quàm decreuit: & virginitas ampliata est potius, quàm fugata.

Turcius Rufus. 500.

In Collatione veteris ac Noui Testamenti:

Virgo Maria manet, nullo temerante pudorem,
Post partum, puer, Virgo Maria manet.

Alcimus Auitus. 500.

Libro ad Sororem:

Tu Mariam sequeris, dono cui contigit alto
Virginis & matris gemina gaudere corona,
Conciperet cùm carne Deum, cœliq; Creator
Intraret clausum referans mysteria ventrem,
A genitrice sata, sed quam formauerat ante:
Qui mitidam elegit, de qua procederet, alumnam,
Solus qui carnis proprium disponeret ortum,
Præsciretq; diem longè, tempusq; videret
Quo pariendus erat: quod vbi tamq; adesse monit,
Intactam Matrem pro spermate sancto admirat
Spiritus, hac tantùm sanctum præbente cruorem.
Inde caro Verbum efficitur, &c.
Semina hinc expers omninò, & tempore illinc.
Sic Virgo fœcundata fuit, quæ pendere casto
Pectore tam magnum, Dominumq; perennem
Edere promeruit, dignoq; agnomine Dei
Virgo Dei Mater.

Hermisdas. 514.

Epist. 76. Proprium est Dei Filij, vt in nouissimis temporibus Verbum caro fieret, & habitaret in nobis: ita intra viscera sanctæ Mariæ Virginis genitricis Dei, vnitis vtriusque sine aliqua confusione naturis, vt qui ante tempora erat Filius Dei, fieret filius hominis, & nasceretur ex tempore hominis more, matris vuluam natus non aperiens, & virginitatem matris Deitatis virtute non soluens. Dignum planè Deo nascente mysterium, vt seruaret partum sine corruptione, qui conceptum fecit esse sine semine, seruans quod ex Patre erat, & repræsentans quod ex Matre susceperat.

Fortunatus. 570.

Libro 1. de partu Virginis:

Dignus agor Domini, generans sine semine frugem,
Et nec casta seges messe repleta placet:
Sola sine exemplo fecunda, & libera noxa,
Ignara amplexus mater opima fuit:
Virgo intacta manens, fidei vbertate marita,
Inscia coniugio, facta negante viro:
Accipit, vt nescit: sic reddit, vt integra condit:
Nec violata parit, nec pariendo dolet.

Lib. 2. de Natiuitate Christi:

Maria ventre concipit
Verbi fidelis semine,
Quem totus orbis non capit
Portant puellæ viscera.
Radix Iesse iam floruit,
Et virga fructum edidit?
Fœcunda partum protulit,
Et Virgo mater permanet.

Gregorius Turonensis. 580.

De gloria Martyrum lib. 1. cap. 9. Maria Virgo gloriosa, genitrix Christi, vt ante partum, ita virgo creditur & post partum.

Gregorius Magnus. 600.

In Psalmum 4. Pœnitentialem: Sicut Maria Christum peperit Virgo, & post partum incorrupta permansit: ita & mater Ecclesia filios Dei sine dolore generat, & virgo semper illibata persæuerat.

Isidorus Hispalensis. 620.

De Vita & obitu Sanctorum cap. 68. Maria virgo sancta, virgo fœta, virgo ante partum, virgo post partum, virgo in partu.

De doctrina & fide cap. 35. Integra fide credendum, beatam Mariam esse Christi matrem, & Virginem genuisse, & post partum virginem permansisse: nec hic blasphemiæ Heluidij acquiescendum, qui dicit: Virgo ante partum, non Virgo post partum.

Eligius. 640.

Homilia 2. in die Purificationis Mariæ: Maria sine susceptione seminis virilis virgo concepit, & virgo peperit.

Hildephonsus. 650.

De Virginitate Dei Genitricis cap. 1. De prole ab Angelo pudicitia admonetur, de nomine prolis virginitas certificatur, & post fœtum integra & pudica manes: nasciturum ex te sanctum Dei Filium vocitandum, tibi ab Angelo euangelizatur. *Quomodo fiet* quæris? de origine interrogas? de ratione perscrutaris? *Spiritus sanctus superueniet in te, & Altissimi virtus obumbrabit tibi, &c.* Sine consortio virili Dei Filium edidisti, & post fœtum illibata manssisti. Ex fœtu & virginitate læta manes: ex prole & pudore gaudes honore parentis. Et Filio, & sponso fidelis, ita seruans Filio fidem, vt ne ipse quidem carnis suæ nouerit genitorem: ita seruans sponso fidem, vt ipse te sine viro nouerit genitricem. Tanto gloriabunda in Filio, quanto virorum omnium nescia tactus, &c. Si virgini nostræ aut generationem, aut integritatem adimis, grandi dedecore Deo iniuriam facis. Negas enim valuisse incorruptam seruare, quem fateris absque corruptione adire Virginem potuisse. Negas Deum, quod vellet facere quiuisse, quem concedis Genitricem integram inuenisse, corruptioni deditam reliquisse. Vt ergo asseris, omnipotentis diuinitas, non profuit virginitati, sed obfuit: quia dum virgineum decus nascendo violauit, summam virginitatem destruxit: ac per hoc ipsum astruis Virginem deturpasse nascendo, quam decorauerat ipse creando. Obmutescat os talia proloquens, &c. Ecce enim Virgo ex Deo, virgo ex homine, virgo attestante Angelo, virgo iudice sponso, virgo ante sponsum, virgo cum sponso: indubitata virgo etiam dubitante sponso. Virgo ante Filij aduentum, virgo post Filij generationem: virgo cum Filij natiuitate, virgo post Filium natum. In partu virgo, cum partu virgo, post partum virgo.

Luc. 1.

Beda. 700.

Homilia in Vigilia Paschæ: Qui mortalis adhuc clauso virginis vtero potuit nascendo mundum ingredi, ipse absque vlla dubitatione iam factus immortalis, clauso licet sepulchro, potuit resurgendo exire de monumento.

Ad cap. 2. Lucæ: Nota quòd non omnis mulier pariens, sed ea, quæ suscepto semine pepererit, designatur immunda, rituque legis docetur esse mundanda, ad distinctionem videlicet illius, quæ virgo concepit & peperit Filium, &c. Quod ait, adaperiens vuluam, consuetæ natiuitatis more loquitur: non quòd Dominus noster sacri ventris hospitium, quod ingressus sanctificârat, egressus deviginasse credendus sit, iuxta hæreticos, qui dicunt, beatam Mariam virginem vsque ad partum, non virginem esse post partum, sed iuxta fidem Catholicam clauso virginis vtero, quasi sponsus suo processisse de thalamo.

Alcuinus. 750.

Lib. 3. de Trinitate cap. 14. Maria virgo salua sui integritate corporis Deum edidit & hominem: quæ fuit lana mundissima, & virginitate clarissima, & incomparabilis vniuersis, quæ erant sub cælo, virginibus, &c. Hæc sola Virgo ex Spiritu sancto & virtute Altissimi concipiens, ac sic glorificata, vt Deum Dei Filium coæternum & consubstantialem Patri generaret virgo: virgo ante partum, virgo in partu, virgo post partum.

Ambrosius Ansbertus. 770.

Sermone de Purificatione Mariæ: Cunctis fidelibus liquet, nequaquam Redemptoris nostri Matrem ex eius natiuitate maculam contraxisse, qua illorum dierum spacio à sacris ædibus abstinens purgaretur: quæ sine humana concupiscentia, sine humano concubitu, virgo concepit, sine aliqua carnis corruptione virgo peperit, & sine fine virgo permansit.

Haymo. 800.

In Epist. de Assumptione Virginis: Maria prima omnium virginitatem suam sine macula seruare deuouit, sicut Angelo Gabrieli Domini conceptionem nuntianti respondit: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* id est, ne cognoscerem, disposui.

De Circumcisione Domini: Dei genitrix virgo permansit post partum, quia virum non cognouit ante partum. De cuius perpetua virginitate Ezechiel Propheta dicit: *Conuerti me ad portam domus Domini, quæ respiciebat ad Orientem. Et dixit Dominus ad me: Porta quidè hæc clausa erit, & vir non transiet per eam, quia Dominus Deus Israel ingredietur per eam.* Et quid est, quod Dominus ingressus est per eam, & clausa erit principi, nisi quia Dominus matri suæ sic contulit fœcunditatem, vt virginitatem non auferret? Dignum quippe erat, vt cùm Deus homo fieret, non ex alia, quàm ex virgine nasceretur: & virgo quæ pareret, non alium quàm Dominum peperisset: & ideo sicut virgo ante partum, sic virgo post partum permansit.

Ezec. 44.

Rabanus Maurus. 840.

De Vniuerso libro 4. cap. 10. Integra fide credendũ est beatam Mariam Dei Christi matrem & virginem genuisse, & post partum virginem perman-

fisse : nec in hoc blasphemiæ Heluidij acquiescendum, qui dixit: Viro ante partum, non virgo post partum.

Ericus. 880.

Homilia de Purificatione Mariæ: Quod dicit, *ad aperiens vuluam*, non est credendum, vt hæretici affirmare conati sunt, quòd Christus vterum matris, quem ingressus sanctificauerat, egressus virginitate priuauerit. Ipsa enim est porta, de qua scriptum legimus: *Porta hæc clausa erit, & vir non transiet per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, erit q; clausa.* Deus namque veram ex virgine suscipiens carnem, perfectionem ex ea humani corporis sumpsit, virginitatis ei gratiam non ademit. Neque enim decebat, vt Creator humanæ carnis Deus, qui in prima conditione homini virginitatem tribuerat, idem quod fecerat redempturus, virginitatem carni, de qua nascebatur, auferret. Ezec. 44

Altercatio Synagogæ & Ecclesiæ. 890.

Capite 19. Maria virgo genuit, quia virgo concepit: inuiolata peperit, quia in conceptu libido non fuit. Vtrobique miraculum, & sine corruptione grauida, & in partu virgo puerpera, &c. Non maritali thoro coniunx facta est, quæ sponsa vocata est, quia virgo concepit, virgo peperit, virgo permansit.

Pelegrinus Laureacensis. 960.

In Symbolo: Filius Dei noua natiuitate est genitus: quia incorrupta virginitas & virilem coitum nesciuit, & fœcunda per Spiritum sanctum carnis materiam ministrauit.

Berno Augiensis. 1020.

Sermone de Natiuitate Christi: Hodie iuxta vaticinium Esaiæ Filium Dei, quem Maria Angelo nuntiante concepit, peperit, & post partum virgo permansit. Isai. 7.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone 3. de Natiuitate B. Mariæ: O mirabiliter fœcunda virginitas, quæ nouo & inaudito miraculo, & mater dici possit, & virgo. Qui toto mundo non capitur, puellæ innuptæ membris infunditur. Sentiebat quidem pondera ventris, quæ pudorem non amiserat castitatis. Mirabatur partûs insignia, quæ nulla nouerat viri contagia. Erat spes in partu, cùm non fuisset voluptas in coitu. Immensum concepit, æternum genuit, genitum ante secula parturiuit, qui sibi & munus fœcunditatis attulit conceptus, & decus virginitatis non abstulit natus: qui antequam nasceretur, talem creauit eam, vt ipse dignè nasci posset ex ea.

Anselmus. 1080.

Homilia in Euangelium Lucæ cap. 10. Huiusmodi castello non incongruè virgo Maria assimulatur, quam virginitas mentis & corporis, quasi murus, ita vndique vallauit, vt nullus vnquam libidini esset ad eam accessus, nec sensus eius aliqua corrumperetur illecebra.

Ivo Carnotensis. 1100.

Sermone de Annuntiatione B. Mariæ: Sicut omni corruptione caruit iste conceptus, ita quicquid hæretici garriunt, in concipiendo & pariendo virginis vterus permansit intemeratus, &c. Quæ ratio est, vt non credatur Deus hominem posse facere de viro sine fœmina, qui primum hominem nec de viro fecit, nec de fœmina?

Rupertus Tuitiensis. 1120.

In Canticum Canticorum cap. 6. Quando Spiritus sanctus in te (*Maria*) superuenit, & filium virgo concepisti, virgo peperisti, tunc tu ex tunc pulchritudine diuina, *pulchra*, inquam, non quomodocunque, sed vt *luna*.

Ad cap. 1. *Matthæi:* Maria sine viro virgo concepit, virgo peperit, & post partum virgo permansit. Quis enim alius, nisi Deus, ianuam ventris sic aperiret, vt & pareret, & virgo permaneret!

Honorius Augustodunensis. 1120.

Sermone in Annuntiationem Mariæ: Ezechiel portam semper clausam vidit, per quam solus Rex Regum transiuit, & clausam reliquit. Sancta Maria est cæli porta, quæ ante partum, & in partu virgo fuit, & post partum virgo permansit.

Hugo Victorinus. 1130.

De Maria Virginitate perpetua, cap. 1. Nondum coniunxerat Maria, quando ad eam nuntius est Angelus, sed tantùm desponsata erat: & idcirco fieri potuit, vt non mutauerit propositum virginitatis quando desponsata est, & mutauerit quando coniunx facta est. Hoc fortasse pro parte tua oppones. Sed absit à nobis, vt credamus eam, postquam se cælesti partu fœcundandam audierat, vllatenus ad carnale commercium assensum præbuisse, quę & priusquam diuini arcanum sacramenti (quod in se compiendum erat) didicisset, votum virginitatis conseruandæ, tam inuiolatum tenuit, vt cùm se futuram coniugem sponderet illud tamen eadem mihil ominus, qua cœperat deuotione, eadem perseuerantia in finem vsque custodiendum proponeret. Desponsata ergo erat, & coniunx erat, & vera virgo erat, & virginitatis propositum non reliquerat. Confitemur itaque virginem desponsatam, confitemur virginem coniugem factam, postea matrem quoque & virginem semper virginitatis propositum inuiolatum tenuisse, & castitatis decus perpetuum regnasse cum pudicitia coniugis, & honore parentis.

Bernardus 1130.

Sermone 4. in Vigilia Natalis Domini: Non solùm sine pudore conceptus, & sine dolore partus, sed & mater est sine corruptione. O verè nouitas inaudita: Virgo peperit, & post partum inuiolata permansit, fœcunditatem prolis cum carnis integritate, & gaudium matris habens cum virginitatis honore.

Petrus Lombardus 1140.

Lib. 4. *dist.* 28. Propositerat Maria in virginitate manere, nisi Deus aliter facere iuberet, secundùm quod videtur Angelo dixisse: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* id est, me non cognituram proposui. Neque enim quia virum tunc non cognoscebat, necesse erat inquiri, quomodo posset habere filium, sed quia se nunquam cognituram proposuerat. Luc. 1.

Godefridus Viterbiensis. 1160.

In Chronicis parte 14. *de Mariæ Virginis origine & vita:* Maria virgo sancta virgo perfecta, virgo ante partum, virgo in partu, virgo post partum.

Arnulphus Lexouiensis. 1160.

De Natiuitate Domini:

Virginis integritas saluo fœcunda pudore
Concipit, atque virum parturit absque viro.
Nec referat partus signatis claustra pudoris,
Absque viro genitus, editus absque viro.

Petrus de Riga. 1170.

In Euangel.

Arca Maria fuit, semen seruatur in illa,
Et regit, & seruat, & tegit ista suos:
Hæc rubus est Mosi, rubus est immunis ab igne:
Virgineum tetigit nulla libido decus.
Et virgo virgam sub germine protulit ista,
Flores absque viro protulit illa Deum.

Guarricus Ignacenſis 1180.

Sermone 1. de Purificatione Mariæ: Maria non tam purificata fuit, quàm myſterium purificationis commendauit: implendo legalem, commendando ſpiritalem. Quid enim in ea purificandum eſſe potuit, quæ Virgo concepit, virgo peperit, virgoque permanſit?

Adam Victorinus. 1180.

In Proſa de Purificatione B. Mariæ:

Rubus quondam exardebat,
Et hunc ardor non vrebat,
Nec virorem nocuit.
Sic ardore ſpirituali,
Non attactu coniugali,
Virgo Deum genuit.

In Proſa de Purificatione B. Mariæ: Lætare mater & virgo nobilis, Gabrielis Archangelico quæ oraculo credula, genuiſti clauſa Filium. Te virga arida Aaron flore ſpecioſa præfigurat Maria, ſine viri ſemine nato floridam. Tu porta iugiter ſerata, quam Ezechielis vox teſtatur Maria, ſoli Deo peruia eſſe crederis.

Innocentius Tertius. 1200

In Encomio Beatiſſimæ Virginis Mariæ: Miranda fœcunditatis prærogatiua, quòd talis talem taliter genuit. Talis virgo ante partum, & virgo poſt partum: qualiter, Angelo annuntiante, Spiritu ſancto operante, virtute Altiſſimi obumbrante: qualem, ſanctum ſanctorum, vnicum matris virginis, vnigenitum Dei Patris, Deum & Dominum maieſtatis. O quàm bene, quàm rectè flos dicitur, qui ex virginali virga producitur, in quo ſemper ſunt quę miremur.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 11. poſt Octauas Pentecoſtes: Fuit beata virgo ſpecialis locus Dei hominis, ſicut Ezechiel
Exec. 44 ait: *Porta hæc clauſa erit, & non aperietur, & vir non tranſiet per eam, eritq; clauſa principi. Princeps ipſe ſedebit in ea, vt comedat panem coram Domino.* Hæc porta eſt B. Virgo, quæ clauſa fuit quia virgo ante partum, virgo in partu, virgo poſt partum. Vir non tranſiuit per eam, quia virilis conſortij ignara.

Thomas Aquinas. 1250.

Tertia parte q. 28. art. 1. Simpliciter confitendum eſt matrem Chriſti virginem concepiſſe. Contrarium enim pertinet ad hæreſin Ebionitarum & Cerinthi, qui Chriſtum purum hominem arbitrantur, & de vtroque ſexu eum natum putauerunt.

Art. 3. Abſque omni dubio deteſtandus eſt error Heluidij, qui dicere præſumpſit, matrem Chriſti poſt partum à Ioſeph eſſe carnaliter cognitam, & alios filios genuiſſe. Hoc enim primò derogat Chriſti perfectioni. Secundò hic error iniuriam facit Spiritui ſancto, cuius ſacrarium fuit vterus virginalis. Tertiò derogat & ſanctitati matris Dei.

Bonauentura. 1260.

In lib. 4. Sentent. diſt. 30. *Accepit Mariam coniugem ſuam:*) ex duplici verbo prædicto ortum habuit viliſſima hæreſis Heluidianorum, qui fatentur beatam Virginem poſt generationem Chriſti fuiſſe cognitam à Ioſeph: ſed hæreſis iſta eſt omnino irrationabilis, quòd beatiſſima mater Dei, ex quo fuit templum Dei & Spiritus ſancti operi carnis vacaret: & hoc non poteſt cadere niſi in animam impiam & ſtultam: credere ſcilicet tantam in matre Dei indignitatem. Ideo erroneum eſt, & pernitioſum, & Dominus in morte iſtum errorem euacuauit, quando eam beato Ioanni recommendauit, & dedit ſibi in ſolatium loco filij, nec illum dediſſet, ſi filios habuiſſet.

Parte quarta Breuiloquij cap. 3. De modo incarnationis hoc tenendum eſt, quòd Angelo nuntiante Virgini myſterium incarnationis perficiendum in ipſa, Virgo credidit, appetijt, & conſenſit: Spiritus ſanctus in eam ſuperuenit, ad ſanctificandum & fœcundandum, cuius virtute Virgo concepit Dei Filium, quem virgo peperit, & poſt partum virgo permanſit.

Rainerus Piſanus. 1300.

In Pantheologia de Incarnatione cap. 10. Mater Dei permanſit ſemper virgo poſt partum. Prono authoritate Ezechielis 44. vbi dicitur ſub figura ſic: *Porta hæc clauſa erit, & non aperietur, &c.*

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad caput 1. Matthæi: Creditur reuelatum eſſe ipſi Ioſeph propoſitum Mariæ de obſeruanda virginitate. Licet enim cogeretur ad matrimonium contrahendum, ſecundùm temporis illius modum, tamen habebat virginitatem in deſiderio & propoſito, ſed votum non expreſſit. Contraxit igitur matrimonium, committens ſe diuinæ voluntati: & tunc ex reuelatione diuina creditur, quòd Ioſeph cognouit propoſitum Mariæ, & tunc ex communi conſenſu vouerunt virginitatem: quia, vt creditur, Ioſeph adhuc virgo erat. Cuius ratio eſt, quia cùm Chriſtus in paſſione ſua nulli matrem ſeruandam tradidit niſi virgini, non eſt probabile, quòd ante conceptum, dum adhuc iuuencula eſſet, traderetur alicui niſi virgini cuſtodienda.

Et non cognouit eam, donec, &c. Ex hoc loco dixit Heluidius hæreticus, quòd Maria, licet à Ioſeph non ſit cognita ante partum, tamen poſt eius partum ab eo cognita fuit, &c. Sed hoc non valet: quia, ſicut dictum eſt, Maria & Ioſeph virginitatem vouerant. Item Beata Maria fuiſſet ingratiſſima, ſi tanto ac tali Filio non fuiſſet contenta. Item Ioſeph, qui dicitur ſanctus, ſceleratiſſimus & præſumptuoſiſſimus fuiſſet, ſi templum Spiritus ſancti, & ſpeciale habitaculum Dei violare ac polluere præſumpſiſſet.

Albertus Patauinus 1320.

Sermone 131. Beata Chriſti mater ante partum, & in partu, & poſt partum virgo fuit: & hoc contra Iudæos, qui virginitati eius perconceptum derogant: & contra Phyſicos, qui virginitatem parientis non credunt: & contra Heluidium, qui poſt Chriſti partum alios filios Chriſti matrem mentitus eſt habuiſſe.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vitæ Chriſti parte 1. cap. 5. Miſſus eſt Angelus ad virginem, non quamlibet, ſed virginem mente, virginem corpore, virginem profeſſione.

Ioannes Taulerus. 1350.

In Feſto Purificationis Mariæ: Maria Filium Dei per Spiritus ſancti operationem concepit & peperit, virgo manens perpetua, omni ornata puritate,

Hieronymus à Santta Fide. 1400.

Contra Iudæos lib. 1. c. 4. Per portam clauſam virginis Mariæ intellige virginitatem, per quam nemo niſi Dominus Deus Iſraëlis humanatus tranſiit. Nam alioquin hæreticum eſſet, credere Dei diuinitatem locum aliquem occupare. Sunt ergo illa verba de gloriola virginitate Mariæ hoc modo intelligenda: *Porta hæc clauſa erit*, in conceptione: *non aperietur*, in partu: *& vir non tranſibit per eam*, poſt partum: *quoniam Dominus Deus Iſraelis*, Dei Filius Patri coæternus, *ingreſſus eſt per eam, & erit clauſa* vſque in finem ſeculorum.

Ioannes Gerſon. 1420.

Sermone de Natiuitate Mariæ: Neque enim tibi laus altera præclarior, ô Maria, dari poteſt, quàm quòd ex te natus eſt Dominus Ieſus Chriſtus. Tibi quoque fuit vir Ioſeph iuſtus, & virgo, tuæ teſtis, & cuſtos virginitatis.

In Summa Theologica lib. 4. de Sacramento Matrimonij: Decuit virginem glorioſam vouere virginitatem, vt eſſet mater Chriſti incorrupta & corpore & voluntate. Perfecta enim incorruptio conſiſtit in voto virginitatis. Alia cauſa eſt, vt eſſet mulieribus exemplum virginitatis, ſicut Chriſtus eſt exemplum. Tertia cauſa eſt, propter ſanctitatem priuilegij, vt quam Altiſſimus fundauit, eſſet ſanctior & amabilior vniuerſis.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Ad caput 1. Matthæi art. 3. *Et non cognouit eam, &c.* Literaliter exponitur de cognitione copulæ carnalis, ita quòd Ioſeph non acceſſit ad eam maritali affectu, donec peperit Chriſtum. Sed nunquid poſtmodum eam cognouit? Non vtique. Tunc enim impiiſſimus & præſumptuoſiſſimus extitiſſet, ſi templum Filij Dei, ſi ſacrarium Spiritus ſancti, ſi vterum puritatis violaſſet: Maria quoque ingrata fuiſſet, ſi tanto Filio non fuiſſet contenta, &c.

Gabriel Bielius. 1430.

Lect. 32. in Canonem: Aptiſſimè ſyderi Maria comparatur, quia ſicut ſine corruptione ſydus ſuum emittit radium, ſic abſque ſui læſione Virgo parturit Filium, nec ſyderi radius ſuam imminuit claritatem, nec Virgini Filius ſuam integritatem.

M. Antonius Sabellicus. 1490.

Elegia 6. de Mariæ Virginitate:

Hactenus ecce tuos Virgo venerabilis ortus
Diximus, & gentis nobile ſtemma tuæ:
Virginitatis honos, mirandaq; gloria nunc me
Admonuit, caput ni dirige vatis iter.

Lib. 4. Exemplorum cap. 6. Fuit Deipara Chriſti mater non ſolùm virgo, ſed omnium etiam virginum decus & ſpecimen vnicum, vt nefas ſit ſanctiſſimum eius nomen in ordinem redigere, niſi pro typo ſit & virginitatis idea.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Rabbenus Haccados.

Libro qui inſcribitur, Reuelator ſecretorum: Quod Beth Ieuius dictionis Lemarbe, poſitum ſit in medio nominis Miriam, id eſt, Maria, oſtendit huius prophetiſſæ mentem & cogitationem omnem eſſe, vt ſuam virginitatem conſeruet. Erit enim Virgo mente & actu. Quoniam per bethula, id eſt, virgo ſignificatur.

ASSERVNT ORACVLA Sibyllina.

Sibylla Perſica.

Virgine matre ſatus, pullo reſidebit aſello,
Iucundus Princeps, &c.
Ille Deus cæſa naſcetur Virgine magnus.

Sibylla Delphica.

Huius pertentant cor gaudia magna Prophetæ
Eximij, qui virginea conceptus ab alto
Prodibit ſine contactu matris, omnia vincit
Hoc naturæ opera: at faciet qui cuncta gubernat.

Sibylla Samia.

Ecce dies, nigras quæ tollit læta tenebras,
Mox veniet, ſoluens vndoſa volumina Vatum,
Gentis Iudææ referet vt carmina plebi,
Hunc poterunt clarum vnorum tangere Regem.
Humano quem Virgo ſinu inuolutam ſouebit,
Annuit hoc cælum, rutilantia ſydera monſtrant.

Sibylla Erithræa.

Lib. 8.

Et breuis egreſſus Mariæ de Virginis aluo
Exoriæ eſt noua lux, &c.

Nuntius hinc tali affatur ſermone puellam:
Accipe, Virgo, Deum gremio intemerata pudico.
Sic ait: aſt illam cæleſtis gratia molli
Leuit afflatu, tum virginitatis amatrix
Perpetuæ, magno ſubitò correpta ſtupore
Atque metu, trepida preſſit formidine mentem,
Ignotis verbis commoto corde tremiſcens.
Hinc vt lætificis mens eſt recreata loquelis.
Erubuit malas ridens puerile venuſtas,
Lætitia dulcig, animum demulſa pudore.
Tunc ad ſe redijt, Verbumq, volauit in aluum,
Idq, ſuo factum atque animatum tempore corpus
Mortali facie cretum eſt puer inde creatus
Virgineo partu: mira eſt mortalibus hæc res,
Sed res nulla Deo Patri Natoq, ſtupenda.

Hucreſpexiſſe volunt Virgilium Ecloga 4. vbi canit:

Vltima Cumæi venit iam carminis ætas:
Magnus ab integro ſeclorum naſcitur ordo:
Iam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna:
Iam noua progenies cælo demittitur alto.

ARTICVLVS TERTIVS.

MARIAE VIRGINIS GLORIOSAM IN CÆLVM ASSVMPTIONEM.

NEGANT.

Anno post natum Christū 1520.

MARTINVS *Lutherus*, in Euangelium de Assumptione Mariæ, *dubitat an Maria in cælum corpore & anima assumpta sit: ac magis credit non assumptam. Quamobrem* libro de pijs Cæremonijs Ecclesiæ, *Festum Assumptionis Mariæ abrogandum censet.*

1546. *Ioannes Riuius*, libro de abusibus Ecclesiasticis, *nullo modo affirmare vult Mariam vna cum corpore assumptam esse: quoniam in sacra Scriptura nullus de eare loc⁹ extet.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Eusebius Cæsariensis. 320.

In Chronicis de anno 48. Maria virgo Iesu Christi Mater ad Filium in cælum assumitur, vt quidam fuisse sibi reuelatum scribunt.

Epiphanius. 370.

Hæresi 42. Quomodo non possidebit Maria sancta cum carne regnum cælorum, quæ non scortata est, non fuit petulans, non adulterium commisit, nullum flagitiosum carnis opus perpetrauit, sed impolluta permansit?

Sophronius Presbyter. 400.

Ad Paulam & Eustochium de Assumptione Virginis gloriosæ Multi nostrorum dubitant, vtrum assumpta fuerit Maria simul cum corpore, an abierit relicto corpore. Quomodo autem, vel quo tempore, aut à quibus personis sanctissimum corpus eius inde ablatum fuerit, vel vbi transpositum, vtrumue resurrexerit, nescitur: quamuis nonnulli astruere velint, eam iam resuscitatam, & beata cum Christo immortalitate in cælestibus vestiri. Quod & de Beato Ioanne Euangelista eius ministro, cui virgini à Christo Virgo commissa est, plurimi asseuerant, quia in sepulchro eius, vt fertur, non nisi manna inuenitur, quod & scaturire cernitur. Veruntamen quid horum verius censeatur, ambigimus. Melius tamen Deo totum, cui nihil impossibile est, committimus, quàm vt aliquid temerè definire velimus, &c. Quia Deo nihil impossibile est, nec nos tale aliquid de Beata Maria Virgine factum abnuimus: quamquam propter cautelam (salua fide) pio magis desiderio opinari oporteat, quàm inconsultè definire, quòd sine periculo nescitur.

Euthymius Eremita. 540.

Historiæ Ecclesiasticæ lib. 3. cap. 40 Superius quidem dictum est, quòd Constantinopoli insultas Christo erexit ecclesias sancta Pulcheria. Ex his autem vna est, quæ in Blachernis fuit ædificata, in principio imperij diuinæ memoriæ Marciani. Ij ergo scilicet Pulcheria & Marcianus, cùm illic ædificassent domum venerabilem maximæ celebrandæ, & sanctissimæ Deiparæ, & semper Virgini Mariæ, & eam omnibus exornassent ornamentis, quærebant eius sanctissimum corpus, quod Deum susceperat. Et cùm accersiuissent Iuuenalem Hierosolymitanum Archiepiscopum, & Palæstinæ Episcopos, qui in regia vrbe versabantur propter Synodum, quæ tunc facta est Chalcedone, dicunt eis: Audimus esse Hierosolymis primam & egregiam sanctissimæ Deiparæ, & semper Virginis Mariæ ecclesiam in prædio, quod vocatur Gethsemane, vbi eius, quod vitam portauit, corpus fuit in loculo depositum. Volumus ergo eius huc adduci Reliquias, ad custodiam huius regiæ ciuitatis. Excipiens autem, respondit Iuuenalis. In sancta quidem & diuinitus inspirata Scriptura de decessu sanctæ Deiparę Mariæ nihil traditur. Ex antiqua autem & verissima accepimus traditione, quòd tempore gloriosæ eius dormitionis, vniuersi quidem sancti Apostoli, qui orbem terræ ad salutem gentium obibant, momento temporis sublimè sublati, conuenerunt Hierosolymis. Et cùm apud eam essent, eis visio extitit Angelica: & audita fuit diuina hymnodia præstantiorum Potestatum: & sic cum diuina gloria & supercælesti, in manus Dei sanctam tradidit animam ratione quadam ineffabili. Quod verò Deum susceperit eius corpus, cum Angelica & Apostolica hymnodia elatum, iustis ei factis, in loculo fuit depositum Gethsemane. Quo in loco Angelorum chorea & hymnodia mansit tres dies perpetuos. Post tres autem dies, Angelica cessante hymnodia qui aderāt Apostoli, cùm vnus abfuisset, & post tertium diem veniisset, & quod Deum susceperat corpus adorare voluisset, loculum aperuerunt: sed intemeratum quidem, & omni ex parte laudandū corpus nequaquam inuenire potuerunt. Cùm ea aūt sola inuenissent, in quibus fuerat compositum, & positū, & ineffabili, qui ex ijs proficiscebatur, essent odore repleti, loculum clauserunt. Qui mysterij obstupefacti miraculo, hoc solum poterant cogitare, quod cui placuit in propria persona carne indui,

& ex sacrosancta Virgine homo fieri, & nasci in carne Deus Verbum, & Dominus gloriæ, & post partum eius incorruptam conseruauit virginitatem: ei quoque visum est, postquam ea è viuis excessit, intemeratum eius & impolluum corpus honorare translatione, ante communem & vniuersam resurrectionem.

Andreas Cretensis. 560.

Encomio de dormitione sanctissimæ Deiparæ cap. 6. Sed iam abeamus, eo modo, qui tempori conuenit, festum celebraturi. Regina tribuum, Ecclesia fidelium, Reginæ generis, quæ à Deo Rege, omnium principe, *in cælis* regiam realiter hodie assumitur, pompam celebrat, & ex se dona ei offert, quicquid est pulcherrimum atque iucundissimum. Quæ puluerem reddit cælestem puluere exuitur: & quod à generatione acceperat, deponit operculum: & terræ reddit id, quod est ei cognatum. Quæ cùm vitam conciliasset, in vitalem statim denuò reuertitur: & in locum introducitur, ex quo vitæ ducitur principium, & qui vinci non potest, & qui ab omni materiali & patibili disiunctus est positura ac habitudine. Et in summa, ex ijs, quæ apparent, id quod apparet, assurgit: & cum eo, quod intelligentia percipitur, intelligendi ratione congreditur, ijs rationibus, quas nouit is, qui prius colligauit & soluit, deinde rursus colligauit.

Cap. 8. Erat spectaculum verè nouum, & quod non poterat consequi cogitatio. Mulier, quæ cælorum superauerat naturam puritate, in adytorum, quæ sunt *in cælis*, sancta comeans & ingrediens. Virgo, ipsorum Seraphim ipsam vincens naturam miraculo Dei generationis, prima natura proximè accedens ad Deum, opificem omnium generationia: mater, quæ ipsum viuere peperisset, consecuta vitæ finem partui non absimilem, & miraculum Deo & fide dignum. Sicut enim non fuit corruptus parientis vterus, ita mortuæ caro non interijt. O miracula: partus effugit corruptionem, & sepulchrum non admisit interitum. Sanctos enim non attingit. Quomodo potest hoc demonstrari? Vultis dicam? Nemo autem ex ijs, qui adsunt, me irrideat. Quomodo est monumentum inane? Vos enim alloquar. Quomodo corpus euanuit? Quomodo non sunt in ea vestes, in quibus est sepulta, nisi effugisset interitum, id, quod sepultum fuerat, si translatus non fuisset thesaurus? Quod si ita est, quomodo non est vera & à mendacio aliena translatio? Nam alia quoque concurrerunt, animæ à corpore separatio, carnis depositio, compositionis solutio, partium disiunctio, resolutio, adiunctio, concretio, & eò discessio, vt nihil appareat. Stat enim sepulchrum inane vsque in hodiernum diem, quod & testimonio est approbatum, & approbat factam translationem.

Oratione 2. de dormitione Deiparæ cap. 9. Vos autem, ô clarissimi & illustrissimi cœtus, vos rursus voco ad conclusionem orationis: age in sacra virginalis thesauri deductione præeuntes, canamus carmina funebria, & eam, quæ Festo præest, quibus possumus, coronemus honoribus. Vt hoc verò fiat insignius, adsit hodie omnis cœtus terrestrium & cælestium, & vnà mecum compleat hymnum deceßui accommodatum, qui constat his verbis: Mota sunt castra Dei à tabernaculis Cedar, ad materiæ expertia & rediuina tabernacula. Tabernaculum Legis exemplar accepit arcam supermundanam, cuius figura erat arca legalis. Attollatur id, quod est supra supernas fores, vt summam cæli portam cælestium regia regiè sinu accipiat. Hanc excipite candidis vestibus induti Angeli, laudate cæli, glorificate terrigenæ. Attollite ciuitatem Dei, regis magni. Plaude terra, prosequere laudibus: narra quæ sunt glorioſa Virginis, partus facias, sepulchri miracula, quomodo sit sepulta, quomodo translata, quemadmodum cernitur inane sepulchrum, quod adoratur, &c. Gethsemane suscipe nouam Reginam: para sepulchrum: produc ea, quę sunt vsui ad sepeliendum, orna thecam vnguentis. Sit arca tibi custos thesauri. Cautè & diligenter sanctum custodiatur. Si conseruetur quidem, manens in ipso, erit communis possessio, quæ adornabitur ab Angelis & hominibus. Si quid autem contigerit admirabile, & præter opinionem, & translatum fuerit id, quod est impollutum, esto prædicans miraculum. Narrato translationem ijs, quæ sunt postea consecuturæ generationibus.

Timotheus Presbyter Hierosolymitanus. circ. 570.

De Prophetа Simeone, qui Christum vlnis excepit: *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.* Ex hoc loco quidam constituere voluerunt, Domini matrem gladio enectam, martyrio vitæ finem fecisse. Verùm res ita non habet. Gladius enim corpus diuidit, non etiam animam discindit: Virgo autem modis omnibus inculpata & sacrosancta, eius voluntate, qui in ea habitauit, ad cælestem regionem iam olim assumpta, translataque in hodiernum vsque diem immortalem vitam ducit.

Germanus Patriarcha Constantinopolitanus. 720.

Oratione de dormitione Virginis: Semper viuit tuus spiritus, & caro tua in sepulchro corruptionem non sustinuit. Omnia intueris, & inspectio tua versus cuncta dirigitur, &c. Corpus tuum Virgineum omnino sanctum est, & humanum quidem, sed quod ad summam immortalitatis vitam peruenerit, adeoq; integrum sit, vt absolutè viuum, & obdormitioni non obnoxium, quippe quod vas Dei capax fuerit.

Ioannes Damascenus. 730.

Sermone de dormitione sanctissimæ Dominæ nostræ Deiparæ cap. 14. Sanctissimum Mariæ corpus præclarissimo imponitur monumento: sed hinc tertio die ad cursus cælestes in cælestia transfertur curricula. Non oportebat enim hoc diuinum habitaculum, fontem, qui non potest exhauriri, aquæ remissionis, cælestis panis terram inarabilem, botri ambrosiæ terram inirrigabilem, semper florentem & fertilem oleam paternæ misericordiæ, coërceri in sinu terræ, sed quomodo, quod ex ea constitit, Verbi Dei corpus sanctum & integrum, & interitui minimè obnoxium, tertio die surrexit ex monumento: ita etiam eam eripi è sepulchro decebat, & matrem transferri ad Filium: & quomodo ipse ad eam descendit, ita etiam eam illi dilectissimam ad ipsum exrolli in maius & perfectius tabernaculum, nempe in ipsum cælum. Oportebat eam, quæ Deum Verbum in suo vtero hospitio excepe- Luc. 2.
rat, collocari in diuinis Filij tabernaculis: & quomodo dixit Dominus debere se esse in ijs, quæ sunt
sui Patris: ita etiam matrem oportebat habitare in Psal. 86
Regia Filij, in domo Domini, & in atrijs domus Dei nostri. Si enim in ipso est habitatio omnium, qui lætantur, vbi est causa lætitiæ, oportebat eius, quæ in pariendo integram conseruauit virginitatem incorruptum conseruari corpus etiam post mortem. Oportebat eam, quæ Creatorem in sinu gestauit infantem, in diuinis versari tabernaculis: oportebat sponsam, quam Pater despondit, degere in thalamis cælestibus.

Cap. 17. Quid quæritis in sepulchro eam, quæ ad cælestia translata est tabernacula? Cur à me custodiæ rationem exposcitis? Non licet mihi iussis diuinis resistere, Corpus sacrum & sanctum, reli-

ctis sindonibus, cùm me impertijsset sanctificatione, & vnguento bonoque odore repleuisset, & templum diuinum effecisset, abit raptum sublimè comitantibus Angelis & cælestibus omnibus.

Michael Syncellus. 830.

In Dionysio Areopagita: Cùm Dei matris innocentissimæ corpori iusta persoluerentur, quod ob editum Filij Dei partum, qui ex ipsa natus est, & ortum carnis ineffabiliter accepit, cum eaque familiariter vixit, magnis honoribus auctum, à cælestibus Angelorum Ordinibus, plurima cum pompa elatum est, & ipsius delubrum mirandum in modum extructum, sanctissimis diuinissimisque Apostolorum capitibus & manibus in Gethsemane translatum, linguis diuino Spiritu percitis, igneis & diuinissimis laudatum, & gloria cumulatum est. Hinc Virgo integerrima, quæ omnibus cælestibus Potestatibus sublimior est, & omni creationi dominatur, post celebratam eius memoriam, ad sublimiorem cæli requiem est assumpta.

Leo Imperator cognomento Sapiens. 886.

Oratione in dormitionem sanctissimæ Deiparæ: Sed quæ linguæ facultas, quodorationis flumen ad hoc argumentum aliqua saltem ex parte dignè tractandum, quod laudatissima illa, & bonis omnibus cumulatissima hominum Angelorumque Domina exhibet, sufficere posse videatur? O super omnes benedicta, qui solus magnalia, & potest, & facit præpotens Filius tuus, quid hodie tibi largitur & præstat? quid agitur? quod spectaculum exhibetur? An non, obsecro, te sanctificationis arcam, te ornatissimum thalamum & diuinissimum thronum ad suum diuinum & augustale templum transponit? An non illam, ex qua carnis indumentum, quo inter homines versari potest, acceperat, carne vestiuit, & ad summa vestigia cælorum euexit? An non omnes, qui illi adsunt & administrant, tibi quoque prompta deferunt obsequia?

Simeon Metaphrastes. 950.

De vita & dormitione Beatæ Mariæ cap. 44. Hinc ad sacratissimam abducitur Gethsemane, & illic sanctissimum quidem corpus (*beatæ Mariæ*) mandatur sepulturæ. Quidni enim, cùm etiam qui erat Deus, eius Filius, more hominum sepelitur? Per ipsum autem ad cælestia & diuina transmittitur tabernacula. Quod dicimus, confirmat Iuuenalis diuinus Hierosolymorum Episcopus, qui ab antiqua & vera traditione narrationem dicens ad se sic fuisse deductam ait: Quòd tres totos dies ad sepulchrum sancti permanserunt Apostoli, diuinas hymnodias ex alto audientes: Deinde post tertium diem, cùm vnus ex Apostolis tardius venisset ad exequias, vel quod ita contigisset, vel quod diuinum ita prouidisset consilium, vt nota esset omnibus translatio admirabilis, tunc & ipse quidem accessit, &, vt est consentaneum, magnum ex eo cœpit dolorem, quod tanti boni manifestus expers, idque omninò tolerare non poterat. Sacer itaque ordo Apostolorum non iustum esse iudicans, vt ipse quoque viuificum illud corpus non videret, & amplecteretur, iubet statim aperiri sepulchrum. Et illud quidem fuit apertum: thesaurus autem nequaquam erat in eo: sed solæ erant vestes, in quibus fuerat conditus, quomodo etiam eius Filij in resurrectione. Quas cùm ipse esset amplexus, & qui cum eo aderant, & repleti essent inexplicabili odore & gratia, rursus quidem claudunt sepulchrum. Miraculum autem posteris filius à patre accipiens deinceps tradit. Atque vitifici quidem corporis diuinæ sepulturæ ita se habet narratio: siquidem quod ex ea natum erat, totam eam Verbum ad se transtulit, & voluit eam apud se & esse, & perpetuò simul viuere.

Michael Glycas. 1100.

Parte 3. Annalium: Etsi Virgo mater naturæ legibus fuit obnoxia, tametsi mortem degustauit, tametsi vt homo in sepulchrum est deposita: naturæ tamen fines atque terminos superauit & excessit, neque sepulchrum & mortalitas eam in potestate sua retinere potuit. Nam & ipsa de sepulchro resurrexit, prorsus vti Filius eius, idemque Deus etiam fecerat, solis sepulchralibus exuuijs in monumento relictis. Huic narrationi fidem facit diuinus ille Iuuenalis, qui Hierosolymorum Antistes fuit. Exponit ille, quo pacto id temporis Thomas abfuerit, quo pacto deinceps ad sepulchrum accesserit, quo pacto illud ipsum perquisiuerit. Etenim Apostoli Thomæ gratia sepulchrum aperiri iusserunt, quòd illum cernerent absentiam in morte Virginis suam molestissimo ferre animo. Itaque sepulchrum quidem aperitur, at ipse thesaurus in eo reconditus nusquam apparebat: solæ sepulchrales exuuiæ reperiebantur. Consimili nimirum modo & ipsam Dei Matrem ex mortuis resurrecturam fuisse, quo Filius resurrexerat, multo ante Beatus ille Dauides huiusmodi verbis significauerat: *Surge Domine in requiem tuam, tu*, inquam, ipse, *& arca sanctitatis tuæ.* Nam quia nôrat Dauides, eam, quæ Christum vtero suo gestasset, ac illam ipsam ob causam arca sanctitatis esset, atque nuncuparetur, eodem pacto resurrecturam è sepulchro, quo & natus ex ipsa Christus Dei Filius & Deus resurrexit: Idcirco non abs re consimilem vtriusque resuscitationem ex mortuis multo ante quasi pictura quadam expressit. Etenim ni res ita se haberet, non sanè posteaquam dixerat: *Surge Domine*, subiecisset: *& arca sanctitatis tuæ.* Quapropter hac quidem in parte amplius hæsitare noli. Nam quia duo illa primum omnium creatorum hominum corpora interitui facta sunt obnoxia propter inobedientiam, indeque porrò subsecutum aliud, nimirum vt malum eiusmodi latius serpens, in vniuersam humanam naturam se dederet: idcirco nunc quoque primum omnium duo corpora, excusso depositoque interitu, facta sunt primitiæ quasi quædam eius immortalitatis, quam spe certa nobis pollicemur. Atque hæc, quæ dicimus, caue pro fabula duxeris, &c.

Nicetas Choniates. 1200.

Libro 3. de imperio Isaacij Angeli: Theodorus Castamonita cum fastu & frequentissimo comitatu per forum in Pantanassæ templum 15. die Augusti ad Festum Assumptionis Dei genitricis celebrandum incedit.

Nicephorus Callistus. 1300.

Eccles. Histor. lib. 2. cap. 22. agens de dormitione Deiparæ: Vbi ad Gethsemane peruentum est, sepulturæ quidem Maria, Filium imitata, traditur: per illum autem ad diuina tabernacula, ad ipsum scilicet paradisum, vbi & vitæ arbor consita est, ratione ea, quam qui hæc fecit, Deus nouit, transfertur.

Cap. 23. Porrò vitalis & salutiferi tabernaculi huius translationem, cùm multi alij disertis verbis clarè deprædicant, tum omnium maximè Iuuenalis Hierosolymorum Episcopus, magnus sanè diuinoque afflatus numine vir, ex vetusta traditione rem hanc sic gestam scriptis suis cum fide confirmat. Dicit enim, &c.

Zaga Zabo Episcopo Æthiopum. 1530.

In confessione fidei Æthiopicæ: Item voluerunt Apostoli, vt diem mortis & Assumptionis Mariæ Virginis cum omni honore celebraremus.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Ambroſius. 370.

In Miſſali: *In Vigilia Aſſumptionis Mariæ, ſuper Oblat.* Suſcipe quæſumus, Domine, ſacrificium placationis & laudis, quod nos interueniente ſancta Dei Genitrice, ſemperque Virgine Maria, cuius feſtiuum Aſſumptionis diem celebramus, & perducat ad veniam, & ad perpetuam gratiarum conſtituat actionem.

Præfatio: *Per Chriſtum Dominum:* Et in huius diei veneranda feſtiuitate, in qua ſancta Dei Genitrix mortem ſubijt temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quæ Filium tuum Dominum noſtrum de ſe genuit incarnatum.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Homilia in Aſſumptione Mariæ. Meritò ſancti Patres conſtituerunt, vt in hac ſolennitate beatæ Mariæ virginis hoc Euangelium legeretur, quæ ſpecialiter quidem per has duas mulieres ſignificatur: Ipſa enim inter omnes creaturas beatiſsima Virgo vtriuſque vitæ, actiuæ videlicet & contemplatiuæ plus cæteris omnibus priuilegia cuſtodiuit.

Fortunatus. 560.

De partu Virginis lib. 1.

Cuius honore ſacro Genitrix tranſcendis olympum,
Et ſuper aſtrigeros erigis orta polos.
Conderis in ſolio ſolis Regina ſupremo,
Cingens [illegible] lacteo virgo choro:
Nubila nil obſtant tranſitui tendenti ſereno,
Conſcia cui cæli ſit ſoror ipſa dies.
Sic iuxta cernens Regem Regina perennem,
Ornata exſpectat matter opimatuo.

Concilium Lugdunenſe. 580.

Apud Gratianum de Conſecratione diſtinct. 3. Pronuntiandum eſt laicis, vt ſciant tempora feriandi per annum: ſunt iſti dies: Natalis Domini, ſancti Stephani, &c. S. Laurentij, Aſſumptio S. Mariæ, Natiuitas S. Mariæ, &c.

Gregorius Turonenſis. 580.

De gloria Martyrum lib. 1. cap. 4 Impleto à B. Maria huius vitæ curſu, cum iam vocaretur à ſeculo, congregati ſunt omnes Apoſtoli de ſingulis regionibus ad domum eius. Cumque audiſſent quòd eſſet aſſumenda de mundo, vigilabant cum ea ſimul: & ecce Dominus Ieſus aduenit cum Angelis ſuis, & accipiens animam eius, tradidit Michaëli Angelo, & receſſit. Diluculo autem leuauerunt Apoſtoli cum ſectulo corpus eius, poſuerunteque illud in monumento, & cuſtodiebant, ipſum aduentum Domini præſtolantes. Et ecce rurſum aſſiſtit eis Dominus, ſuſceptumque corpus ſanctum in nube, deferri iuſſit in Paradiſum: Vbi nunc reſumpta anima cum electis eius exultans, æternitatis bonis nullo occaſuris fine perfruitur.

Cap. 9. Maria Angelicis choris canentibus in paradiſum Domino præcedente translata eſt.

Gregorius Magnus. 600.

Libro Sacramentorum, in die Aſſumptionis Mariæ: Veneranda nobis, Domine, eſt huius diei feſtiuitas, in qua ſancta Dei Genitrix, mortem ſubijt temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quæ Filium tuum Dominum noſtrum de ſe genuit incarnatum.

Hildephonſus Toletanus. 660.

Sermone 2. de Aſſumptione Beatæ Mariæ: Hæc eſt, fratres, feſtiuitas hodierna, præcipua & venerabilis nobis, ſed venerabilior in cælo eſt Angelis, & Sanctis omnibus: quorum lætitia & gaudium procul dubio ex huius adimpletur diei exultatione: quando beata Dei Genitrix clarior ſole refulſit in throno claritatis. Nam Chriſtus, ſicut legimus, *in ſole poſuit tabernaculum ſuum,* de quo ipſe, vt ita loquar, tabernaculo *proceſſit tanquam ſponſus de thalamo ſuo.* De quo ſanè tabernaculo, ac ſi ex voce Genitricis Dei dicitur: *Et qui creauit me requieuit in tabernaculo meo.* Idcirco abſque dubio beata Virgo pro tanta gratia, tantique honoris priuilegio materno hodie reſedit ſublimata in throno. Pſal. 18. Eccl. 24.

Sermone 3. Feſtiuitas hodierna celebritas eſt omnium ſupernorum ciuium gratiſsima: quia eius eſt Aſſumptio de corpore, ex qua orta eſt veritas & iuſtitia. Hinc fratres, quæſo, iungamus vota cum ſupernis ciuibus, & iuxta modulum infirmitatis noſtræ exequamur laudibus: quoniam quod natum eſt ex ea, commune eſt omnium gaudium. Illi ſiquidem hodie occurrunt lætantes, & ſuſcipiunt eam gaudentes cum hymnis & laudibus: nos proſequamur cum omni deuotione cordis & integritate fidei: ſicque proſequamur, vt ad illa ineffabilia dona, quæ percepit beata Dei Genitrix, quandoque pertingere valeamus. Fortè igitur hodie interrogauerunt quidam Sanctorum eminus proſpicientes illud de Canticis: *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris?* Quoniam in aſcenſu eius multa fragrabant ornamenta virtutum incendio diuini concremata amoris. Quæ ideo quaſi virgula fumi, quia ipſa eſt virga illa de radice Ieſſe, quæ hodie aſcendit. Pſal. 84. Cant. 8. Iſaiæ 11.

Sermone 4. O beatiſsima & glorioſa celebratio noctis huius: in qua virgo venerabilis Maria cum laudibus cæleſtis militiæ poli aula cùm ineffabili triumpho excipitur: ex cuius carne Dominus Ieſus Verbum caro efficitur, quam ad immortalitatis gloriam tranſmutatam, ac ſuper Angelos eleuatam, nullus fidelium ambigit.

Sermone 5. Hodie ob veneration em Aſſumptionis Dei Genitricis Angeli lætantur, Virgines gratulantur, Patriarchæ ac Prophetæ Deo laudes referunt.

Iulianus Pomerius. 680.

Præfatione in librum Hildephonſi de laude B. Mariæ, Superueniente die Aſſumptionis ſanctæ & ſemper Virginis Mariæ, ante tres dies, tribus diebus Litanias peregit.

Beda. 700.

Tomo 7. in Sermonibus varijs, Sermone de S. Maria: Hodie celebramus feſtiuitatem ſanctæ Mariæ Dei genitricis, quæ hodie translata eſt in cælum de mundo, vt pro nobis oret Filium.

In computo vulgari, qui dicitur Ephemeris: Menſis Auguſti 18. Kalend. Septemb. Aſſumptio ſanctæ Mariæ.

In Martyrologio: 18. Kalend. Septemb. Aſſumptio ſanctæ Dei genitricis & perpetuæ Virginis Mariæ.

Ordo Romanus. 730.

Fol. 84. In Aſſumptione S. Mariæ, in ipſa nocte leguntur Cantica Canticorum, vel Homiliæ eiuſdem diei, &c.

Ambroſius Ansbertus. 760.

Sermone de ſolennitate Aſſumptionis Mariæ: Huius diei ſolennitas ſicut à quibuſdam Chriſtianis ignoratur, ſic à multis præ cæteris anni ſolennitatibus honoratior habetur: maximè autem eo loco, quo primatum Eccleſia Catholica in primo Paſtore ſortita eſt.

Carolus Magnus. 780.

Lib. 1. Leg. cap. 164. Hæ ſunt feſtiuitates in anno,

Digitized by Google

quæ per omnia venerari debent: Natalis Domini, S.Stephani, &c. de Assumptione S. Mariæ interrogandum relinquimus.

*Lib.2.cap.*35. Festos dies in anno celebrari sanximus: Natiuitatem Ioannis Baptistæ, Assumptionem Mariæ, &c.

Idiota. 800.

In Contemplatione de B. Maria Virgine cap. 5. Fama tui sanctissimi nominis, clarissima virgo Maria, prius cluisa fuit, quàm diu in mundo morata fuisti, sed post Assumptionem tuam in cælum, diuulgata fuit per omnia mundi climata.

Haymo. 820.

Homilia in Epistolam de Festo Assumptionis Mariæ: Maria *in hereditate Domini morata est*, quæ non peccando à possessione Domini non discessit, sed integram suam animam à concupiscentia & carnem à corruptione seruans, portio hereditatis Dei effecta est, cantans cum Propheta, & dicens: *Etenim hæreditas mea præclara est mihi.* Psal.15.

Concilium Moguntinum. 813.

Cap. 36. Celebrari mandamus in Natali Petri & Pauli Apostolorum vnum diem, Natiuitatem Ioannis Baptistæ, Assumptionem Mariæ, &c.

VVandelbertus Diaconus. 830.

In Martyrologio mensis Augusti:

Octaua & decima mundi lux sloscq; Maria,
Angelico comitata choro, petit æthera Virgo.

Leo Quintus. 847.

Sigebertus de anno 847. Leo Quintus decreuit, vt Octauæ Assumptionis S. Mariæ in Ecclesia celebrarentur, quod antea non fiebat.

Nicolaus Primus. 860.

Ad consulta Bulgarorum cap. 4. Abstinendum est ante solennitatem Assumptionis Sanctæ Dei genitricis & Dominæ nostræ Mariæ.

Continuator Reginonis. 990.

De anno 966. Otto Imperator iterum in Italiam ire disponens, Assumptionem sanctissimæ Dei Genitricis VVormatiæ celebrauit.

Fulbertus Carnotensis. 1000.

Sermone in Festo Assumptionis Mariæ: In hac die cõpetenter sponso illi cælesti proclamat beata Virgo: *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria assumpsisti me.* Psal.72. Hodie, inquam, ipsa à sponso Filio & Domino congruè audiuit: *Iam hyems transiit, imber abiit, & recessit: Surge proxima mea, sponsa mea: columba mea, & veni.* Cant. 2. Hæc ideo dicimus, quia sicut iam in consuetudinem suscepit Ecclesia, hodierna die ad cælos assumpta fuisse creditur Virgo Maria: sed quo ordine hinc ad superna transierit regna, nulla Catholica narrat historia, &c. Vera de eius assumptione sententia hæc esse probatur, vt secundùm Apostolum, *siue in corpore, siue extra corpus* ignorantes, 2.Cor.12. assumptam super cælos eam esse credamus.

Concilium Salegunstadiense. 1020.

Cap. 1. Christiani sint in abstinentia in Vigilia Assumptionis S. Mariæ.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone de Assumptione B. Mariæ: Hæc est illa dies, quæ cælorum officinas sublimiori gaudio cumulauit, annua mundo, Angelis continua, continuans homines Angelis, & Angelos hominibus felici fœderationis coniungens. Intuere mentalibus oculis Filium ascendentem, & Matrem assumptam, & videbis aliquid excellentius in ascensione Filij exhiberi: & aliquid glorioſius in assumptione Virginis demonstrari. Ascendit enim Saluator in cælum potestatiuè virtutis imperio, sicut Dominus & Creator, Angelorum comitatus obsequio, non auxilio fultus: assumpta est Maria in cælum, sed gratiæ subleuantis iudicio, comitantibus & auxiliantibus Angelis, quam subleuabat gratia, non natura. Ideo dies hæc Assumptio, illa Ascentio vocatur, cùm aliud sit potentia, aliud misericordia, solumqùe soli sit priuilegium Creatori naturam rerum propria potestate supergredi.

Radulphus Ardens. 1160.

Homilia de Assumptione Mariæ: Beata venerabilis virgo Maria, cuius hodie Assumptionem celebramus, Dominum studuit imitari.

Ado Trenirensis. 1070.

In Martyrologio: xvij. Calend. Septemb. Dormitio sanctæ Dei Genitricis & perpetuæ virginis Mariæ. Cuius sacratissimum corpus etsi non inuenitur super terram, sicut nec beati Mosi sepulchrum quem sancta Scriptura dicit à Domino sepultum: tamen pia mater Ecclesia, quæ suis obseruationibus integerrima fide fundata consistit, eius venerabilem memoriam sic festam agit, vt pro conditione carnis eam migrâsse non dubitet. Deut.34

Anselmus. 1080.

De excellentia Mariæ virginis cap. 4. Tota Christianitas nouit Mariam supra omnes cælos exaltatam, & Angelicis choris prælatam certissimè credit.

Cap. 8. Verùm cùm ipse eam in regnum suum assumere, & ei magnificentiam regni suæ gloriæ decreuisset ostendere: cuius precor dignitatis aut honoris apparatibus intendebat tota curia Angelorum, quibusve vocibus exultationis & salutis resonabant numerosa tabernacula antiquorum Patrum, ipsi curiæ tunc assotiatorum? Certè crediderint omnes illius beatæ patriæ ciues festiuiori solito ac sublimiori nitore decoris, ad aduentum matris Domini sui præparari, & noua quadam ac ineffabili iucunditatis gratia pro tantæ rei expectatione coniubilare, &c. Stipatus mille millibus, imò innumerabilibus Angelorum agminibus Deus ipse huic pijssimæ matri suæ de hoc mundo migranti occurrit, eamqúe super omnes cælos exaltatam, cunctæ secum creaturæ perenni iure dominaturam, in throno gloriæ collocauit.

Ad caput 1. *Epistolæ ad Galatas:* Quia Ioannes ibi deerat, credimus matrem Domini iam in cælum tunc assumptam fuisse, cuius sepulchrum ostenditur in valle Iosaphat.

Iuo Carnotensis. 1100.

Epist. 84. Diem tibi rescribimus loco non mutato Kalend. Septemb. ad quem si venturus es, vsq; ad Assumptionem B. Mariæ præmandare nobis ne pigriteris.

Sigebertus Gemblacensis. 1110.

In Chronicis de anno 688. Sergius constituit, vt in Annuntiatione Domini, in Natiuitate, & Assumptione S. Mariæ excant Litaniæ.

Absalon Abbas Sprinckirbatensis. 1120.

Sermone de Assumptione Mariæ: Cum corpore dicam exaltatam, an sine illo? Verè dicam cum corpore: quoniam si in hac parte errauero, ipse error est mihi gratissimus, qui fonti pietatis Matri misericordiæ incumbit excusandus. Nunquid enim dicam Dei Filium Matri honorem denegasse, quem seruis voluit impendere? Helias in cælum curru leuatur igneo, & mater Dei computruit in tumulo? Præterea si spiritu migrante sacrosanctum eius corpus terra detinuit, cur Filius venerationem illam denegauit in terris Reliquijs matris, quam cuilibet Martyri vel Confessori voluit exhiberi?

Honorius Augustodunensis.1120.

Sermone in Assumptione Mariæ: Gloriosa virgo Maria cuius hodie solennia recolimus, in exultatione & lætitia educitur, & per desertum aëris cum concentu Angelorum, & iubilatione Sanctorum in cæleste palatium Regina cælorum introducitur: in quo nunc est delicijs affluens, quia inter cœtus Angelorum, inter agmina omnium Sanctorum exundat in eam abundantius voluptatis Dei torrens.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

Lib.6.in Cantica: Quando Spiritus sanctus in te superuenit Maria concepisti, & Virgo peperisti: quando autem de hoc mundo assumpta, atque ad æthereum thalamum translata es, tunc tu, & ex tunc *electa* vt *sol*, electa inquam nobis.

Bernardus. 1130.

Sermone 1.de Assumptione Mariæ: Præcessit nos Regina nostra, & tam gloriosè susceptа est, vt fiducialiter sequantur Dominum seuuli.

Sermone 4. Mirantur omnes Mariam de terra assumptum ad cælum: mirentur potius pauperem Christum de cælestis regni plenitudine descendentem. Longè enim ampliori miraculo dignum videtur, Dei Filium paulo minus ab Angelis minorari, quàm Dei Matrem super Angelos exaltari.

Hugo Victorinus. 1130.

Sermone 47.de Assumptione Mariæ: Hæc in laudem beatissimæ Mariæ describuntur, cuius Assumptionis diem celebramus.

Richardus Victorinus. 1140.

In Cantica Cant.cap. 42. De Assumptione Mariæ, & eius laudibus: O quanta sit considera, tu quisquis es in iubilo, istis suffulta flosculis, istis malis stipata, stat eruta periculis, in partu laureata, desiderantis oculis iam fruitur beata coniuncta Trinitati. O plaudant iam renati: ô iubilum, quo iubilat mater Nato vnita. O quàm præclara rutilat duplicibus vestita, translator non sic ventilat, fides allegat, ita quod regnet iam cum Deo. Aue Maria, gratia plena, tecum sit Deus, corruptionis nostræ quam somniat Iudæus, tabescat in fallacia seductor Saducæus. Nam verè surrexisti, ô dulcis Mater Christi, reorum miserere.

Petrus Cluniacensis. 1150.

Lib.2.de miraculis cap.30. Mos est Romanorum festum Assumptionis matris Domini inter vniuersas anni festiuitates præcipuo honore colere, speciali deuotione animi sui erga præcelsam Virginẽ signa, cereos maximos faciunt, quos in Vigilia festiuitatis accendunt.

Arnoldus Abbas Bonævallis. 1160.

Tractatu de Laudibus Mariæ: Postea Ioanne in obsequijs eius perseuerante non diu vacatione dilata, migrauit Maria ad Filium, & Angelis occurrentibus, & deportantibus illam inclytam animam, assumpta est in cælum. Vtrum in corpore, an sine corpore, nullius canonicæ Scripturæ definiuit auctoritas: sed quocunque modo sit, eam cum Christo esse dubium non est. Nec fas est homini loqui, quid illud gloriæ sit, quæ beatitudinis plenitudo, qua illa perfruitur. Hoc certum est, quia ibi est, vbi tam ipsa, quàm Filius eius vultui Dei assistit, pro nobis misericordiam postulantes, non iudicium, & obtinentes omni pœnitenti remissionem peccatorum.

Hildegardis. 1170.

Epistola ad Moguntinenses: O pura diuinitas, tu Mariam vnicam matrem tuam tam alienæ naturæ super sydera in cælum leuasti, quò non venerat Eua: quæ nobis perdidit Eua, ea per matrem Saluatoris, cum omnibus ornamentis Paradisi nobis reddita & reseruata sunt.

Elisabeth Schonaugiensis. 1160.

Lib.4.Viarum Dei: Tam carne quàm spiritu Domina nostra in cælum assumpta est. Eo die, quo nunc celebratur Assumptio eius, de hac vita migrauit: quadragesimo autem die post illum, hoc est 9. Kalend. Octobris resurrexit.

Godfridus Viterbiensis 1170.

Parte 14. Chronicorum de Assumptione beatæ Mariæ Virginis:

Semper in obsequijs seruata Maria Ioannis,
Iam Quinquagenis transactis virginis annis,
Spiritus & corpus transiit ante Deum.
Corporis ipsius terra pars nulla remansit,
Vestimenta tamen plebs ecclesiastica sanxit,
Vt sacra seruari semper honore pari.

Adam Victorinus. 1180.

In Prosa de Assumptione beatæ Virginis:

O Maria stella maris,
Dignitate singularis,
Super omnes ordinatis
Ordines cælestium.
In supremo stas apice
Nos assigna tua prece,
Ne terrores sive doli
Nos supplantent hostium.

Guarricus Igniacensis. 1180.

Sermone 1. de Assumptione Mariæ: Non immeritò creditur sine iniuria vel inuidia cæterarum sedium, quoddam esse speciale regis solium excelsum & eleuatum super gloriam omnium: Mariam dico exaltatam super choros Angelorum, vt nihil contempletur supra se Mater, nisi solum Filium: nihil miretur super se Regina, nisi solum Regem: nihil veneretur super se Mediatrix nostra, nisi Mediatorem solum, cui nos ipsa suis precibus conciliet, commendet, & repræsentet vnico Filio suo Iesu Christo.

Ioannes Belethus. 1200.

De diuinis Officijs cap.146.de Assumptione Mariæ Virginis: Verum esse: beatam Mariam, quod ad animam eius attinet, assumptam certò nouimus: an verò corpus illius postea assumptum fuerit, profectò incertum est. Piè tamen credimus, ipsam integrè fuisse assumptam, sed prius animam, ac deinde corpore.

Cæsarius Heisterbachius. 1220.

Lib.7. cap.38. Bertrandus monachus Ordinis nostri tam feruente motu charitatis Dominam nostram sanctam Dei Genitricem amabat, vt non sine magno cordis cruciatu audire posset, si fortè dubitatiuè quis diceret, vel legeret, de corporali eius assumptione. Quum iam exegisset in Ordine quindecim annos, adhuc iuuenis ætate, in vigilia Assumptionis eiusdem, ingressus ecclesiam, vidit sanctam Dei Genitricem in corpore glorificato, in sede miri decoris residentem: sedebant circa illam diuersi ordines Sanctorum, Patriarchæ videlicet, Prophetæ, Apostoli, Martyres, Confessores, Virgines, Viduæ, Coniugati. Deinde vultum ei iucundissimum exhibens Maria, voce hilari & dulci sic ait: Noueris Bertrame pro certo me in vtraque substantia, id est, corpore & anima glorificatam, & die quadragesima à mortuis suscitatam. Mox vt beata Virgo verba prædicta protulit, conuentus ille cælestis disparuit.

Thomas Aquinas. 1250.

Opuſculo 8. circa expoſitionem ſalutationis Angelicæ: Creditur quòd poſt mortem Maria reſuſcitata fuerit, & in cælum deportata.

Bonauentura. 1260.

De Aſſumptione Mariæ Virginis Serm. 1. Attendite chariſsimi, quod regina habere debeat regium comitatum, regium veſtimẽtum, regium thalamum, regium diadema. Sic certè Regina noſtra, hodie ad regnum aſſumpta, habuit regium comitatum copioſum, veſtimentum pretioſum, thronum glorioſum, diadema ſpecioſum. Meritò ille eam in ſinu fouet in cælo, quem in ſinu ſuo ipſa ſæpe fouit in mundo.

Guilhelmus Durantius. 1270.

In Rationali diuinorum lib. 7. cap. 24. de Aſſumptione Mariæ: Quædam religioſiſsima mulier Eliſabeth nomine de partibus Saxoniæ, aſſeruit ſibi reuelatum fuiſſe, quod poſt quadraginta dies, poſt aſſumptionem animæ, aſſumptum fuerit corpus Mariæ.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermone 1. de Aſſumptione Mariæ: Aſſumpta eſt Maria, non ſolum quantum ad animam, ſed etiam quantum ad corpus eſt glorificata.

Ioannes à S. Geminiano. 1300.

In Summa lib 7. cap. 4. Beata Maria aſſumpta fuit vtiliter, ſublimiter, mirabiliter, & honorabiliter. Vtiliter quidem, ſi conſideres officium: ſecundò aſſumpta fuit ſublimiter, ſi conſideres ſitum: quia apparuit in cælo ſcilicet empyreo, & hoc fuit in aſſumptione. Et apparuit in cælo tamquam Regina in throno ad congregandum ſcilicet Filio ſuo, quod figuratum fuit 3. Reg. 2. Vbi dicitur quòd poſitus eſt thronus matri Salomonis, quæ ſedit ad dextram eius, &c.

Durandus à S. Portiano. 1310.

In lib. 3. Sentent. diſt. 3. quæſt. 1. Incineratio ſeu reuerſio corporis humani in pulueremeſt pœna peccati originalis, ſecundùm legem communem, per quam natura derelicta fuit ſibi: & ideo ſicut de terra formatum eſt corpus, ſic in terram reuertitur. Sed beata Virgo priuilegiata fuit in hoc articulo rationabiliter, vt ſicut corpus Chriſti ſumptum de corpore Virginis fuit immune à tali corruptione, ſecundùm illud Pſalmiſtæ: *Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem*: ſic corpus Virginis, de quo fuit ſumptum corpus Chriſti, fuit immune ab eadem corruptione.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vitæ Chriſti parte 2. cap. 86. In monte Sion eſt magna & deuota eccleſia, infra quam eſt cella, in qua habitauit beata Virgo diebus vitæ ſuæ poſt aſcenſionem Filij ſui, & prope illam cellam eſt & alia cella, in qua migrauit ad cælum per Angelos aſſumpta. Cuius dormitioni omnes Apoſtoli dicuntur interfuiſſe, & in vallis Joſaphat medio eam ſepeliuiſſe, &c. Non eſt credendum, quòd Maria mortua non fuerit: ſed mortua eſt, ac tamen caro eius non computruit. Anima coniuncta eſt iteratò corpori mortuo, & ita aſſumpta eſt in cælum cum corpore glorificato. Vera autem & indubitata de eius aſſumptione ſententia hæc eſſe probatur, vt ſecundùm Apoſtolum *ſiue in corpore, ſiue extra corpus* ignorantes, aſſumptam tamen & exaltatam ſuper omnes choros Angelorum credamus.

Matthæus Weſtmonaſterienſis. 1370.

In Chronicis: Anno gratiæ 45. qui eſt duodecimus poſt Paſſionem Domini, beata Virgo Maria in cælum ab Angelis aſſumpta eſt.

Reinerus Piſanus. 1300.

In Pantheologia de incarnatione cap. 7. Beata Virgo per primam & ſecundam ſanctificationem, & per ſuam in cælum aſſumptionem, præ alijs multa priuilegia habuit.

Ioannes Bromiardus. 1310

In Summa de Maria num. 24. Maria in corpore & anima cæteris creditur altius aſſumpta. Quòd autem in corpore aſſumpta ſit & anima, hiſtoria & Sanctorum rationibus oſtenditur. Hiſtoria ad hoc eſt, de quodam religioſo, de quo fertur, quòd diu illam aſſumptam in corpore credidit & anima: ſed cùm verba Hieronymi legeret, qui de hoc dubitare videtur, vel pro non determinato relinquere, incœpit de hoc dubitare: de cuius corde beata Virgo volens dubietatis amputare vulnus, corpus ſuum palpabile, & viſibile oſtendit, quærens quid ſentiret vel videret? cui ille, corpus, inquit, carneum ex oſſibus & ſolidum carnibus. Cui illa: Si tantum oſtendiſſem Hieronymo, nunquam de corporis mei aſſumptione dubitaſſet: & ſic illum in eius aſſumptionis fide ſtabiliuit. Cuius exemplo nos idem, quod ipſe oculis vidit corporis, oculis videntes fidei illud firmiter credamus, &c.

Ioannes Gerſon. 1420.

In Summa Theologica, de gaudijs Paradiſi part. 6. Ad dextram Filij beata Virgo mater Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti exaltata eſt ſuper omnes choros Angelorum, vt credit ſancta mater Eccleſia, cui non eſt derogandum.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Sermone in Feſto Aſſumptionis Mariæ: Inter præcipua feſta, quæ ſancta veneratur Eccleſia, hodierna noſcitur eſſe celebritas, in qua glorioſa Dei Genitrix carnis relicto tentorio, ad ſydereum cæli profecta eſt palatium, &c.

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tom. 1. Serm. 44. Sicut non dedit Dominus ſanctum ſuum videre corruptionem, id eſt, Chriſtum: ſic nec ſanctam ſuam, de qua natus eſt ſanctus: ſed corpore & anima in cælum aſſumpta eſt.

Antonius Florentinus. 1450.

Parte 4. tit. 15. cap. 43. §. 3. Beatus Hieronymus in dubio relinquit, ſi in cælo fuit in anima & corpore, an in anima tantùm, vt alij Sancti communiter. Sed de Virgine glorioſa piè creditur ab omni Eccleſia & Doctoribus, quòd in corpore & anima glorificata ſit in cælis, &c. Et hic igitur eſt melior gradus, in vita fruitiua, ſcilicet eſſe in cælis non ſolùm in anima, ſed etiam in corpore. Sed tertius gradus adhuc eſt potior, vnde & optimus, videlicet eſſe in altiſſimo gradu gloriæ ſuper omnem puram creaturam. Sic canit Eccleſia: *Exaltata eſt ſancta Dei genitrix ſuper choros Angelorum.*

Ioannes de Turrecremata. 1460.

In Meditationibus: Firmiſsimè credimus, Domine Ieſu, quòd tu matrem tuam glorioſam, in eius Aſſumptione, ita omnimoda in corpore & anima illuſtraueris gloria, & honore ſublimaueris, vt nulla mortalis lingua valeat exprimere. Quis enim excogitare ſufficiat, quàm honorabiliter hodie Regina mundi proceſſerit, quanto deuotionis affectu tota in eius occurſu cæleſtium regionum prodierit multitudo, quantis gaudijs ad thronum gloriæ ſit deducta, quàm placido vultu, quàm ſerena facie, quàm diuinis amplexibus à Filio ſit ſuſcepta, & ſuper omnem creaturam ſit exaltata?

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Irenæus. 180.

Lib. 5. cap. 19. Sicut Eua seducta est, vt effugeret Deum, sic Maria suasa est obedire Deo, vt virginis Euæ Virgo Maria fieret aduocata.

Athanasius. 340.

In Euangel. de sanctissima Deipara: Et nunc audi filia Dauid, & inclina aurem tuam in preces nostras, & ne obliuiscaris populi tui, neque nostri, qui sumus de familia & domo Patris tui. Ad te clamamus, recordare nostri sanctissima Virgo, quæ etiam à partu Virgo permansisti, & retribue nobis pro exiguis istis eloquijs magna dona ex diuitijs tuarum gratiarum, tu quæ gratia plena es. *Aue gratia plena* Domina, *Dominus tecum*: intercede Hera, & Domina, & Regina, & Mater Dei pro nobis.

Basilius Magnus. 370.

In Liturgia: Suscipe, salua, miserere, & custodi nos Deus gratia tua, sanctissimæ & intemeratæ Dominatricis nostræ Dei Genitricis & semper Virginis Mariæ memorantes, &c. Sanctifica animas & corpora intercessione sanctæ Dei Genitricis.

Ephræm. 370.

Oratione de sanctissimis Dei Matris laudibus: Tu meus portus, ô virgo inuiolata, & præsens auxiliatrix, denique sub tutela & protectione tua totus sum. Crebris lachrymis te, ô celeberrima mater, imploro, & aduoluor tibi Domina mea, suppliciter clamans, ne dulcis Filius tuus, & vitæ omnium dator, ob multa, quæ patrauí, scelera, tollat mede medio, &c. Imple os meum gratia dulcedinis tuæ: illumina mentem, ô gratia plena: moue linguam meam, & labia ad laudes tibi alacri & læto animo canendas, &c.

Oratione ad sanctissimam Dei genitricem: Sicut humanissimi Dei Mater es, ita me peccatorem humaniter suscipe, & meam sordidissimam orationem admitte: nec non tuum Filium materna liberalitate volens exora, vt mihi quoque ruttissima illa suæ pietatis viscera referet. Adsis mihi virgo misericors, clemens, & benigna.

In Lamentatione sanctissimæ Dei Genitricis prope crucem fiantis. At verò nos te, ô immaculata & benedicta Filij tui Deiq; omnium mater inculpata, pura, integra, sacrosanctissima, desperatorum spes, & damnatorum, collaudamus, benedicimus tibi vt gratia plenæ, quę Christum genuisti. Omnes tibi aduoluimur: omnes te impluramus. Erue nos, ô intemerata, ab omni necessitate, à cunctis diaboli tentationibus. Esto nostra conciliatrix & aduocata in hora iudicij: libera nos à futuro igne & tenebris, & tui Filij gloria Virgo nos dignare.

Gregorius Nazianzenus. 370.

In Tragœdia:

Venranda, ô Virgo, casta, felicissima,
Quando beata nunc beatorum in polo,
Lauta quæ quid fecu humana, sedes
Æternitatu pallio ornata, vt Deâ
Habita, senectæ expers supremo ex æthere,
Benigna adesto vocibus meis: preces
Admitte, Virgo inclyta, hîc quando tibi
Verbi parenti, sed supra modum tamen
Legemq; solus inter omnes contigit
Honor. Ego frenis his tibi me audentem
In verba supplex offeram, & suauissimo
Contextam ab horto, qua tuum exornem caput,
Coronam, ô Domina, proferam, vt quæ gratia
Modum supra omnem, me tua semper leuans,
Me genere quouis casuum eruis omnium,
Hostes apertos quodq; longe maius est,
Illos latente machina qui me petunt,
Auertis. At tu quod precor summum, id mihi
Concede, vita sic vt excedam, illum
Vt tantum habens te præsidem, semper, velut
Ingentem opum vim, te tuum erga filium
Mihi patronam sentiam acceptissimam.
Ne me ergo tradi tu finas tamquam ad crucem,
Ludibrioq; illum exponi, omnium
Iuratus hostis qui sit, & mortalium
Pestis: tuere me, atque ab æterno affere
Igne, & tenebris, per fidem qua insitor
Sum factus, & per gratiam tuam inclytam.

Ioannes Chrysostomus. 400.

In Liturgia: Omnia exuperant sensum, omnia sunt gloriosa in te Dei Genitrix, mysteria castitate signata, & virginitate custodita, mater cognita es sine fallacia, quæ verum peperisti Deum, ipsi supplica, vt animas nostras saluet.

Qui tuam opitulationem adepti, intemerata, & tuis intercessionibus à malis eruti, & per crucem Filij tui omninò protecti, ex debito piè te magnificamus.

Quoniam omnibus facturis præstantior existis, collaudare te dignè non valentes, Dei Genitrix, gratis flagitamus te misereri nostri. Deus sanctè da nobis in sanctitate seruire tibi omnibus diebus vitæ nostræ intercessionibus Reginæ nostræ Matris Dei & omnium Sanctorum, qui à seculo tibi placuerunt.

Tu Domine dirige viam nostram, gressus nostros firma orationibus & intercessionibus sanctæ & gloriosæ Dei genitricis & semper virginis Mariæ.

Sophronius. 420.

Sermone de Assumptione Mariæ: Hæc est virgo, quæ sola interemit hæreticam prauitatem, sola post Deum quæ nos confirmet in omni veritate, suisq; commendet meritis, & precibus auxilietur, vt apti digni inueniamur in eius laudibus. Idcirco hanc imitamini moribus, sequamini castitate, huius implorate auxilium.

Basilius Seleucius. 450.

Oratione 1. de Verbi incarnatione: O ter sancta Virgo Maria, aspice nos de cælo oculo propitio, & nunc quidem educ nos hinc cum pace. Ad iudicis autem thronum à confusione liberos nos fiste, ac stationis tandem ad dexteram participes nos effice, vt inde ad cælum abrepti, vna cum Angelis increatam, homousiamq; Trinitatem laudemus.

Epiphanius Constantinopolitanus. 510.

Epistola ad Hormisdam: Intercessionibus Dei genitricis Mariæ omnia ad vnitatem indiuisam conueniant.

Iustinianus Imperator. 540.

Lib. 1. C. de off. Præf. Prat. Af. Hoc deprecantes exoramus, & gloriosæ semper Virginis & Dei genitricis Mariæ precibus, vt quicquid minus est, per nos vltimos seruos suos restituat in nomine suo Deus, & dignos nos faciat seruitium eius adimplere.

Ioannes Patriarcha Hierosolymitanus. 550.

Epistola ad Ioannem Constant. Pat. Nobiscum ergo eadem orate sanctissimi (communia enim facer-

dotum ſunt) & ſanctæ ac glorioſiſſimę virgini Dei genitrici Mariæ vnà nobiſcum ſupplicate, vt intercedat pro pace Eccleſiarum, pro victoria & perpetuitate piiſſimi & ſereniſſimi Imperatoris noſtri.

Andreas Cretenſis. 560.

In Salutationem Angelicam: *Benedicta tu in mulieribus*, quam beatam dicunt omnes generationes, quàm Reges honorant, principes venerantur, diuites populi obſecrant.

In encomio 2. dormitionis Deiparæ cap. 8. Placa Dominum pro communi figmento. Nam quamdiu quidem verſabaris in terra, te habuit parua terræ portio: ex quo autem translata es è terra, te vniuerſus mundus continet commune propitiatorium.

Cap. 11. Nobis quoque, qui te, ô Dei Mater, ornamus, da vicißim hanc parui doni remunerationem, nempe vt habeamus quibuſuis theſauris, & diuitijs pretioſiores & ſplendidiores, ad Filium tuum & Dominum noſtrum & Regem & Deum preces ſupplices, per quas & peccantes Deum placamus, & nos rectè gerentes, ad nos melius attrahimus: per quas arma Barbarorum infantium tela ducimus, lanceaq; & galea & iaculatio inutilia manent & inefficacia.

Eutychianus. 600.

In vita S. Theophili: Certè, Domina mea benedicta, & defenſio generis humani, portus & protectio eorum, qui ad te confugiunt: Scio, ô Domina mea Deiparens, quòd te valde offenderim, &c. Quis enim, ô Domina mea, ſperauit in te, & pudore eſt affectus? aut quis hominum fideliter omnipotentem tuam rogauit opem, & fuit vnquam derelictus? Reuera nullus vnquam. Quamobrem ego quoque peccator & nequam, rogo tuum perennem fontem, ex quo fluunt ad animas noſtras curationes, præbe mihi viſcera miſerationum.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

In vita Mariæ Aegyptiacæ: Eiulans proſpexi in loco, in quo ſtabam, ſurſum imaginem ſanctæ Dei genitricis ſtantem, & aio, ad eam intentè & indeclinanter attendens: Domina virgo, quæ Deum verum genuiſti, ſecundùm carnem: Scio enim, ſcio, quia non eſt condecens, nec opportunum, me ſic horridam adorare imaginem tuam, vel contemplari oculis, tantis ſordibus pollutis, quæ ſemper eſſe virgo dignoſceris & caſta: tamen quoniam ob hoc effectus eſt Deus homo, quem ipſa digna genuiſti, vt peccatores vocaret ad pœnitentiam: adiuua me ſolitariam, & nullum habentem adiutorium. Præcipe, & mihi licentiam tribue, ingrediendi in Eccleſiæ parefactum aditum.

Germanus Conſtantinopolitanus. 710.

De Zonis & faſcijs Deiparæ cap. 12. Quis poſt tuum Filium, ita generis humani curam gerit ſicut tu? Quis ita nos defendit in noſtris afflictionibus? Quis tam citò prævenies nos, & ab irruentibus liberat tentationibus? Quis in ſupplicationibus adeò pugnat pro peccatoribus? &c. Is qui affligitur, ad te confugit: qui iniuria afficitur, ad te accurrit: qui eſt rebus aſperis & aduerſis implicatus, tuum inuocat auxilium, &c. Ne repellas ſordidis labijs pronuntiatam orationem, quam benevolè tibi offerimus. Ne quæſo tenuis & indignæ linguæ ſupplicationem reijcias: ſed animum remetiens, peccatorum noſtrorum remiſſionem nobis concedas. Reſpice de ſancto habitaculo tuo circumſtantem fidelem populum, qui cùm te Dominam & patronam habeat, hunc conuenit, vt toto animo te celebraret. Diuina igitur protectione tua, præſentem viſitans cętũ, ab omni calamitate & anguſtia, ab omni morbo & incõmodo, atque violentia liberatum, omni gaudio ſalubritate & gratia proſequere, atque in aduentu Filij tui clementiſſimi Dei noſtri, cùm aſſiſtemus omnes iudicandi, tu, quæſo, vt maternam habens fiduciam, & maximam potentiam, valida illa manu tua ab æterno igne nos eripies, fac vt ſempiterna conſequamur bona: gratia illius ac bonitate hoc præſtante, qui à te genitus eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus.

In Encomio ſanctiſſimæ Deiparæ: Abi ergo, ô Domina Dei mater, abi ad tuam hæreditatem, & vade in atria Domini exaltans, da illis, qui tuum feſtum peragunt, tuum auxilium, & protectionem, & defenſionem, eos omni ex parte liberans tuis interceſſionibus ab omni neceſsitate, & periculis, morbiq; grauibus. Eos colloca vt mater Domini, in loco deliciarum, vbi eſt lux, & pax, & rerum expetendarum ſummum donum.

In Theoria rerum Eccleſiaſticarum: Coniunctum autem eſt extremo primi Antiphoni hoc: *Interceſſionibus Deiparæ ſerua nos*: cuius rei gratiâ, niſi ad confirmanda omninò, quæ prius dicta ſunt, de typo ſemper Virginis: quòd eius ipſa dux eſt miniſterij, & veræ diſpenſationis? Secundi verò Ephymniam: *Interceſſionibus Sanctorum tuorum*: quoniam enim pro ſalute animarum, & venia lapſuum, diuinam celebramus myſtagogiam, meritò tamquã ſuperiorem Dei matrem omnibus Sanctis, aut etiam ipſis ſupercæleſtibus Poteſtatibus, in ſupplicatione primam appellamus: deinde eos, qui complacuerunt eius Filio.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione 1. de Natiuitate Mariæ: O Ioachim & Annæ filia, ac Domina, peccatoris orationem accipe, ardenter tamen amantis, ac colentis, teq; ſolam gaudij ſpem habentis, vitæ antiſtitem, in gratiam cum Filio me reducentem, firmamq; ſalutis arrham. Peccatorum ſarcinam diſcute, idq; quod menti meæ tenebras offundit, ac terrenam cráſsitiem diſſipa. Tentationes comprime, pieq; ac ſanctè vitam meam guberna, atque ad cæleſtem beatitudinem fac te duce perueniam. Pacem mundo, atque omnibus huiuſce vrbis incolis, rectè de religione ſentientibus, abſolutam omnibus numeris lætitiam, ac ſempiternam ſalutem, per tuorum parentum, ac totius Eccleſiæ complementi preces concilia.

In ſanctiſſimæ Dei Genitricis Annuntiationem: Inuituperabilem, Deipara, ſpem tuam habens, ſeruabor, defenſionem tuam poſſidens, perquàm ô pura, non timebo, perſequar inimicos meos, & in fugam vertam, ſolam habens vt thoracem protectionem tuam, & omnipotens auxilium tuum: & deprecor clamans tibi Domina, ſalua me interceſsionibus tuis, & eleua me è tenebroſo ſomno ad tuam glorificationem, potentia ex te incarnati Dei. Glorioſa ſemper Virgo Maria, mater Chriſti Dei, adduc noſtram deprecationem Chriſto Filio tuo, vt ſaluet per te animas noſtras.

Oratione prima in dormitionem Deiparæ: Tu verò bona Domina, boniq; Verbi parens, vtinam nos inſpicias, ac res noſtras arbitrio tuo regas, & modereris, fœdiſſimarumq; noſtrarum affectionum impetum comprimas, fluctusq; compeſcas, atque ad tranquillum diuinæ voluntatis portum dirigas, ac futura beatitudine dones.

Coſmas Hieroſolymitanus. 740.

Hymno 6. in Theotoniam: Miſericordiæ ianuam aperi nobis benedicta Deipara. Sperantes in te, ne aberremus. Liberemur per te à calamitatibus. Tu enim es ſalus hominum. Glorioſa ſemper virgo Maria mater Chriſti Dei adduc noſtram precationem

onem Christo Filio tuo & Deo, vt saluet per te animas nostras.

Tarasius Constant. 780.

Epistola ad Antiochiæ & Alexandriæ Episcopos: Obsecro intercessionem sanctissimæ & incontaminatæ Deiparæ, & semper virginis Mariæ.

Synodus Nicæna secunda. 790.

Actione 3. & sexta: Cum Dei timore omnia agamus, postulemus intercessionem incontaminatæ Deiparæ.

Constantinus Sextus Imp. 790.

Paranesi in concilio Niceno: Speramus veram & celerem salutem à sanctorum multorum munerum datore Deo, intercessionibus Dei genitricis & vestræ sanctitatis suscipere.

Theodorus Confessor Palestinus. 800.

Epistola ad Ioannem Cyzicenum: Ego cùm diu flagris cæderer, vociferabar: nihil peccauimus in tuum imperium. Et rursum: Domine miserere, & sancta Deipara veni ad nostrum auxilium. Deinde etiam verberârunt fratrem, similiter clamantem, & dicentem: Sancta Deipara, ipsa quoque fugisti in Aegyptum portans Filium tuum, respice ad me, qui propter similem tibi fugam punior.

Nicephorus Patr. Constantinop. 815.

Epistola ad Leonem Tertium: Exosculor & amplector patrocinia sanctissimæ & immaculatissimæ semper Virginis ac Dominæ nostræ Dei Matris.

Theophanes. 820.

Hymno in Annuntiationem Deiparæ: Clamat tibi Regina, mouens lyram spiritus Dauid progenitor tuus: audi filia lætam vocem ab Angelo. Lætitiam enim annuntiat tibi ineffabilem. Clamo ad te gaudens, *inclina aurem tuam*, & intende mihi annuntianti Dei conceptionem sine semine. *Inuenisti* enim *gratiam coram Deo*, quam nunquam inuenit alia ô purissima.

Theosterictus. 830.

Oratione in S. Nicetam: Constantinus Copronymus Mariæ intercessiones, per quas mundus consistit, ne nominari quidem voluit, cùm diceret, nomini eam posse opitulari.

Basilius Imper. 860.

Oratione ad Octauam Synodum: Oramus super omnia sanctum Dominum, omnes melioratos, & secundùm beneplacentem ei voluntatem clarescentes, non solũ à diuina ira intentatos mansuros, sed æterna bona consecuturos, orationibus & intercessionibus sanctissimæ Dominæ nostræ Dei Genitricis, & omnium Sanctorum. Amen.

Leo Imperat. 880.

Oratione in obdormitionem sanctissimæ Deiparæ: Audis, haud es falsa, ô felix Maria: oraculum tuum verissimum extitisse, res ipsa non obscurè declarat. Ecce enim omnes tribus & populi te laudant, te beatam prædicant.

Suidas. 970.

In Constantino Copronymo: Mortalium omnium impurissimus præcipere ausus est, ne quis Mariæ intercessionem imploraret: neque enim opitulari cuiquam potest.

Euthymius. 1080.

Encomio in adorationem venerandæ Zonæ sanctissimæ Deiparæ, cap. 19. Hodie nos quoque, qui huc accurrimus, ab innumerabilibus afflictionibus liberati, & tecti sub alis eius intercessionis, suppeditatam rationem, & sapientiæ cognitionem, desuper à Filio ex ea nato, per ipsam admittentes, cùm loqui iussi fuerimus, sine impedimento clamemus ex corde: Ne assiduas nostras preces repudies, ô intemerata. defende nos secundùm magnam & copiosam misericordiam tuam, ô Domina. Frange schedulam immensorum nostrorum malorum tuis, quæ nunquam dormiunt, intercessionibus, ô optima. Nos ante finem concilia tuo misericordi & iusto iudici Filio & Deo.

Ioannes Zonaras. 1100.

De sanctissima Virgine Maria Oda 1. Sanctissima, quę Deum peperisti eiusdem cum Patre naturæ vnigenitum Verbum, coæuum, paris honoris, etiamsi insanus Arius eum creaturam esse senserit à Patris essentia alienam, illum vt nos saluet obsecra. Supplicationibus tuis, Virgo, tuum ouile libera è tuppliciis æternis, quæ mollissimus Eunomius ad comminacationem solo figmento conscripta esse delirabat. Semitas meas, ô veneranda, dirige ad pœnitentiam, quam Nouatus nobis labentibus denegabat. O omnium Regina, nos omnes in decretis Filij tui firma. Virgo Dei genitrix ab Arij impietate eripe me.

Nicolaus Cabasilas. 1280.

De Liturgia cap. 49. Dei matris tamquam Dominæ serui meminerunt, vt eius intercessionibus à Deo visitentur, & eorum cura habeatur petunt.

Athanasius Constantinop. 1300.

Epist. 1. Ita fiet vt legem diuinam seruantes, quæ turpiter viuentes iustè amisimus, precibus beatæ Mariæ restituantur.

Nicephorus Callistus. 1300.

Oratione confessoria, quam fecit ad Deum omnium: Hoc mihi annuas velim patrocinio Deiparæ Virginis & matris Mariæ.

Nicephorus Gregoras. 1330.

Lib. 9. cap. de duobus viris, qui Constantinopolim prodiderunt: Senior verò tumultu & clamore audito, de lecto surrexit perturbatissimus, & omni ope destitutus ducum, & militum, ad sacram imaginem Dei genitricis Hodegetriæ confugit, ante multos dies in palatium translatam, quæ ei firmo solatio erat. Hac igitur fretus, & humi prostratus ardenter cum lachrymis obtestatur, ne periclitantem deserat, & sicariorum ensibus obijciat. Exaudiuit preces eius, & festinum tulit auxilium, quæ quiduis potest castissima Dei genitrix. Nam dum ille in palatio Deiparam ad hunc modum deprecatur, iunior Imperator foris omnibus ducibus & tribunis suis conuocatis grauiter edicit, ne auum Imperatorem, vel manu, vel vllo contumelioso dicto violarent, nec quemquam prorsus omnium.

Philotheus Constant. 1340.

In institutione Diaconi: Christe Deus intercessionibus tuæ Matris serua nos, &c. Sacerdos dicit voce lenta: Sanctissima Deipara salua nos.

Ioannes Cantacuzenus. 1350.

Apologia 3. Omnes nos Mariam aduocatam & auxiliatricem agnoscimus. Orat enim & intercedit indefinenter pro peccatoribus, miracula edit & operatur admiratione digna & stupenda.

Sermone 3. contra Mahometh: Deus propitius sit nobis, & omnibus Christianis in die iudicij intercessione benedictæ Dominæ nostræ Deiparæ & semper virginis Mariæ.

Gennadius Scholarius. 1440.

In Concilio Florentino, vbi Græcorum nomine Latinis gratias agit: Quod ratum fac sancte Deus, Rex meus,

Rupertus Tuitiensis. 1120.

Lib. 7. in Cantica: Ad quem igitur Sanctorum conuertemur? In quo ex omnibus vobis fugientem dilectum citius consequemur & comprehendemus? O beata Maria, mons montium, virgo virginum, sancta sanctorum, ad omnes quidem conuertimur montes aromatum, & vocamus, vt respondeant nobis: sed ad te præcipuè conuertimur, ad te præ cæteris oculos nostros leuamus, tuum præ omnibus auxilium suspiramus.

Bernardus. 1130.

Deprecatione ad gloriosam virginem Mariam: Loquere Domina, quia audit gloriosus Filius tuus, & quęcunque petieris impetrabis. Inuoca bonum nomen eius super nos, vt curemur à vetusta lepra hac carnis & spiritus.

Sermone 2. de Aduentu Domini: Domina nostra, mediatrix nostra, aduocata nostra, tuo Filio nos commenda, tuo Filio nos repræsenta: fac, ô benedicta, per gratiam, quam inuenisti; per prærogatiuam, quam meruisti: per misericordiam, quam peperisti: vt qui te mediante fieri dignatus est particeps infirmitatis & miseriæ nostræ, te quoque intercedente, participes faciat nos gloriæ & beatitudinis suæ Iesus Christus Filius tuus, Dominus noster, qui est super omnia benedictus Deus in secula.

Hugo Victorinus. 1130.

Sermone 34. Oremus pariter, vt meritis ac precibus S. Mariæ virginis, sol iustitiæ super nos illuceat, semper stet, & nunquam occumbat.

Richardus Victorinus. 1140.

In Cantica canticorum cap. 23. Ad te ergo matrem misericordiæ, matrem miserorum clamant exules filij Euæ, clamant ipsæ miseriæ. Habet enim miseria clamorem, & vallis hæc lachrymas: vallis est enim lachrymarum, adeò vt si ipsi miseri non clament, ista auribus tuis insonent. Non possunt hæc ante te silere, nec auditum tuum latere, eò quod aures audiendi miserias habeas, & te has scire, sit eas audire. Sicut enim *vbicunque fuerit corpus, congregantur & aquilæ* ita vbicunque fuerit miseria, tua & currit & succurrit misericordia. A Deo pietate replentur vbera tua, vt alicuius miseriæ notitia tacta, lac fundant misericordiæ, nec possis miserias scire, & non subuenire. Et quid mirum, si misericordia affluis, quæ ipsam misericordiam peperisti?

Petrus Cluniacensis. 1140.

Lib. 1. epist. 2. Adesto tu beatissima virgo, mater eiusdem Redemptoris, & Saluatoris nostri, & præ omnibus post ipsum, in te specialius confidentes, ab expectatione sua nullatenus confundi permittas.

Hymno de S Maria:

Parens nostri tu parentis,
Et genitrix nos gignentis,
Pia matris fiducia
Natos Patri concilia.
Ora mater Deum natum,
Nostrum soluat vt reatum,
Et post concessam veniam,
Det gratiam & gloriam.

Arnoldus Abbas Bonnevallis. 1160.

Tractatu de Laudibus Mariæ: Securum accessum homo iam habet ad Deum, vbi Mediatorem causæ suæ Filium habet ante Patrem, & ante Filium Matrem. Christus nudato latere Patri ostendit latus & vulnera: Mater Christo pectus & vbera: nec potest vllo modo esse repulsa, vbi concurrunt & orant, omni lingua disertius, hæc clementiæ monumenta & charitatis insignia.

Petrus Cellensis. 1170.

De panibus cap. 21 Filius nostra apud Patrem est propitiatio, qui interpellat pro nobis: Mater apud Filium, quia rogat pro culpis nostris. Filius est altare de terra sancta, quia corpus habet de Matre sine macula, in quo cremantur holocaustomata, dum condonantur peccata: Domina nostra nihilominus altare est terrenum, quia refugium est miserorum.

Guarricus Igniacensis. 1180.

Sermone 1. de Assumptione Mariæ: Laudo quidem in Paulo prædicationis ministerium, sed plus miror ac veneror in Maria generationis mysterium. Vide autem si non & Filij matrem videntur agnoscere, dictante vtique ipsis veluti quadam naturali pietate fidei, vt ad inuocationem nominis eius primò vel maximè refugiant, in omnibus necessitatibus & periculis, tamquam paruuli ad sinum matris, &c. Nihil veneratur supra se mediatrix nostra Maria, nisi Mediatorem solum: cui nos ipsa precibus suis conciliet, & repræsentet vnico Filio suo Iesu Christo.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 2. in Festo Assumptionis Mariæ: Qui iacet in nocte culpæ respiciat lunam, deprecetur Mariam, vt ipsa per Filium cor eius ad compunctionem illustret. Quis enim de nocte inuocauit eam, & non est exauditus ab ea? Qui verò ad diluculum pœnitentiæ surgit, respiciat auroram, deprecetur Mariam, vt ipsa per Filium cor eius ad satisfactionem illuminet. Quis enim deuotè inuocauit eam, & non est exauditus ab ipsa?

Hymno ad Mariam Virginem:

Fronte Deum interpella,
Vt me soluat à procella
Huius mundi tam immundi.
Peccatorum consolatrix
Consolare me lugentem,
In peccatis iam fatentem:
Me defende peccatorem,
Et ne tuum des honorem
Alieno & crudeli,
Precor te Regina cæli:
Me habeto excusatum
Apud Christum tuum natum.

S. Franciscus Patriarcha Minorum. 1220.

Oratione ad sanctam Mariam: Sancta Maria ora pro nobis.

Guilhelmus Alnernus. 1230.

De diuina Rhetorica cap. 18. Adibo te, imò etiam conueniam gloriosissima Dei Genitrix, quam matrem misericordiæ, & reginam pietatis vocat, imò clamitat omnis Ecclesia sanctorum. An poteris denegare peccatoribus interpellationis tuæ gratiam apud benedictum, ac semper & vbique benedicendum Deum, ac Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum? Tu inquam, cuius gratiositas nunquam repulsam patitur: cuius misericordia nulli vnquam defuit: cuius benignissima humilitas nullum vnquam deprecantem, quantumcunque peccatorem despexit, &c. Dum te exoro, vt me misericordissimo Filio tuo reconcilies, hoc proculdubio à te peto, quod maximè gratum, atque placitum tibi certissimè scio. Non potes igitur mihi denegare, quod peto.

Albertus Magnus. 1240.

Ad cap. 1. Lucæ: Si circumdatus es tenebris, & abscondita est tibi via tua, respice illuminatricem, inuoca Dei Genitricem, & nomina Mariam.

Thomas Aquinas. 1250.

In expositione Salutationis Angelicæ: In omni peccato potes salutem obtinere ab ipsa Virgine gloriosa, in omni opere virtutis eam habere in adiutorium.

Bonauentura. 1260.

In carminibus super Salue Regina:

Salue lux fidelium, fulgens vt aurora,
Quæ est supra lilium pulchra, & decora,
Omne, quod est noxium, tolle sine mora:
Et Dei auxilium pro nobis implora.
Ad te clamamus miseri multum desolati,
Nobis aures aperi pectoris sacrati:
Vt à fauce inferi per te liberati,
Consequamur liberi viam tui Nati.
Clamamus deuotius ad te suspirantes,
Et affectuosius te piè precantes.
Dele quod interius malè cogitantes
Gessimus, exterius opere peccantes.

Iacobus Genuensis. 1280.

Sermone 1. in Festo omnium Sanctorum: Regina Virginum hodie omnibus Sanctis sociata pro nobis intercedit.

Ludolphus Saxo Carthusianus. 1330.

Vitæ Christi parte 1. cap. 3. O Virgo virginum Maria, quæ prima nec similem visa es, nec habere sequentem, quæ prima inter fœminas votum virginitatis vouisti, deprecor bonitatem tuam immensam, vt tu (summum meum solatium) dirigas vitam meam, meq; tuas virtutes & exempla pro posse imitari facias, & gratiam tuam mihi semper adesse concedas.

Ioannes Taulerus. 1350.

De præparatione ad felicem mortem: Ipsam quoque Matrem misericordiæ, omnemq; cœlestem exercitũ deprecabitur, qui in hac sibi necessitate assistere, seq; ab exilio, ad iucundissimam societatem suam perducere velint.

Franciscus Petrarcha. 1360.

In Pœane ad diuam Virginem:

O sine labe nitens, penitus synceraq; virgo
Effice, namque potes, vt me tua sancta propago
Comiter excipiat, resonens, bis terq; beata:
Ad te confugio supplex, & supplice corde.
Sis mihi præsidium, quæso, vitamq; labantem
Dirigito ad cursum rectum, metamq; laborum.

Gerhardus Zutphanensis. 1380.

Lib. 1. cap. 35. Si quando diffidit tua conscientia ad Deum orare conscia suorum excessuum, arripe illud genus orationis, quod obsecratio dicitur, id est, roga aliquem Sanctorum, vt pro te deprecetur, clamando: *Sancta Maria ora pro me.*

Thomas VValdensis. 1415.

Tom. 3. cap. 112. Hester potuit rogare Regem immitem cùm staret ante illum, & longè potentius, quando semel cum eo in solio collocata, cuncta pro voto composuit. & Domina orbis, Regina cœli modicum vinum æternis nostris nuptijs, cum Filio suo clementissimo solio residens, comparare non potest, vnde totius gentis suæ restinguat æstum generalis incendij?

Ioannes Gerson. 1420.

De mendicitate spirituali parte 2. Virgo gloriosa, spes certa, & refugium singulare peccatorum adsto mihi.

Laurentius Iustinianus. 1430.

Sermon. de Natiuitate Mariæ: Vt vniuersa hæc facilius mereamur, tu, ò beata Dei Genitrix, virgo fœcunda, cœli porta, delinquentium spes, pro nobis interuenire digneris. Non te repellet, qui nasci voluit ex te.

Antoninus Florentinus. 1450.

Parte 4. Summæ tit. 15. cap. 23. Maria apud Deum & iustis & peccatoribus subsidia mentis & corporis procurat.

Petrus Apollonius Collatius. 1470.

In Fastis: de Natiuitate gloriosæ Virginis:

Tu nos pestifera seruasti clade redemptos,
Pro quibus & meritis munera panca damus:
Parua quidem meritis: at te nullius egentem
Scimus, & imperio subdita cuncta tuo, &c.
Æternum salue Virgo, ciuesq; tuere,
Qui te perpetua religione colunt.
Da veniam miseris, etiam te Diua precamur, &c.

Gregorius Tiphernas. 1480.

Hymno ad Diuam Virginem:

Te vocat in partu mulier, te miles eandem
Subuenias querulo saucius ore rogat.
Fer precor auxilium, Virgo sanctissima, nobis,
Et seruatricem porrige quæso manum.

M. Antonius Sabellicus. 1490.

Elegia 8. ad D. Virginem:

Proh quoties tantam matrem mirata precaris,
O venias oculis conspicienda meis:
Virgo suprema veni, miseri spes vnica mundi,
Ante tuos liceat procubuisse pedes.

Elegia 13.

Accipe Diua pij non impia munera vatis,
Laudibus immixtas accipe Diua preces.
Ante thronum Nati supplex tu crimina mundi
Dilue, & mundo pandis ad astra gradum, &c.
Humanum tutare genus lux alma, tuamq;
Perge precor sobolem concutiare tuis:
Imprimisq; pios hac parmula tecta penates,
Deotosq; tibi protege Diua lares.

Baptista Mantuanus. 1500.

Voto ad Virginem:

Erue me tamen igitur Regina periclis,
Et lacera sparsas collige nauis opes:
ex vbi liber ero, Lauretia templa reuisam,
Et tibi de nostro carmine mannus erit.

Libro 1. Parthenices Mariæ:

Tu licet à nostro spatijs in gentibus orbe
Disiungare, suos quantum potis eiecerat ignes,
Non tamen humanos casus oblita tuumq;
Nil pertesa genus, vigili mortalia cura
Suscipis, & lachrymis tangunt tua pectora nostris.
Tu placidum terræ sydus, quod liberat omnes
A pelagi seruore rates, quod iure benigna
Saturni Martisq; graues eliminat iras.

Erasmus Roterodamus. 1530.

In Pœane ad Mariam: Certa fiducia en ego pronus tuis aduoluor pedibus; quibus etiam cœlites ipsi se substernunt: præsentes tuo numini supplex tendo manus. Succurre quæso mea seruatrix, mea salus, meum vnicum castissimumq; perfugium Maria. Per omnium, qui in te spes suas fixerunt, vota obsecro virgo intemerata, peccatoris patrocinium suscipe eius iram, quam meis flagitijs excitaui, deprecare.

In Liturgia Lauretana:

Esto virgo fauens, qui modulis te celebrant pijs:
Iram auerte Dei, ne feriant fulmina noxios.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Ambroſius. 370.

In Miſſali: *In Vigilia Aſſumptionis Mariæ, ſuper Oblat.* Suſcipe quæſumus, Domine, ſacrificium placationis & laudis, quod nos interueniente ſancta Dei Genitrice, ſemperque Virgine Maria, cuius feſtiuum Aſſumptionis diem celebramus, & perducat ad veniam, & ad perpetuam gratiarum conſtituat actionem.

Præfatio: *Per Chriſtum Dominum:* Et in huius diei veneranda feſtiuitate, in qua ſancta Dei Genitrix mortem ſubijt temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quæ Filium tuum Dominum noſtrum de ſe genuit incarnatum.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Homilia in Aſſumptione Mariæ: Meritò ſancti Patres conſtituerunt, vt in hac ſolennitate beatæ Mariæ virginis hoc Euangelium legeretur, quæ ſpecialiter quidem per has duas mulieres ſignificatur: Ipſa enim inter omnes creaturas beatiſsima Virgo vtriuſque vitæ, actiuæ videlicet & contemplatiuæ plus cæteris omnibus priuilegia cuſtodiuit.

Fortunatus. 560.

De partu Virginis lib. 1.

Cuius honore, sacro Genitrix tran[ſ]cendis olympum,
Et ſuper aſtriferos erigis ora polos.
Conderis in ſolio ſplendes Regina ſuperno,
Cui[us] [illegible] lacteus [illegible] chori:
Nouit & ipſe tuis [illegible]
Cui ſola nouerit eſſe ſuperbus ipſa ſides.
Sic iuxta genitum Regem Regina perennem,
Ornata ex auro ſtat operoſa nitor.

Concilium Lugdunenſe. 580.

Apud Gratianum de Conſecratione diſtinct. 3. Pronuntiandum eſt laicis, vt ſciant tempora feriandi per annum: ſunt iſti dies: Natalis Domini, ſancti Stephani, &c. S. Laurentij, Aſſumptio S. Mariæ, Natiuitas S. Mariæ, &c.

Gregorius Turonenſis. 580.

De gloria Martyrum lib. 1. cap. 4 Impleto à B. Maria huius vitæ curſu, cum iam vocaretur à ſeculo, congregati ſunt omnes Apoſtoli de ſingulis regionibus ad domum eius. Cumque audiſſent quòd eſſet aſſumenda de mundo, vigilabant cum ea ſimul: & ecce Dominus Ieſus aduenit cum Angelis ſuis, & accipiens animam eius, tradidit Michaëli Angelo, & receſſit. Diluculo autem leuauerunt Apoſtoli cum lectulo corpus eius, poſueruntque illud in monumento, & cuſtodiebant, ipſum aduentum Domini præſtolantes. Et ecce iterum aſſiſtit eis Dominus, ſuſceptumque corpus ſanctum in nube, deferri iuſſit in Paradiſum: Vbi nunc reſumpta anima cum electis eius exultans, æternitatis bonis nullo occaſuris fine perfruitur.

Cap. 9 Maria Angelicis choris canentibus in paradiſum Domino præcedente translata eſt.

Gregorius Magnus. 600.

Libro Sacramentorum, in die Aſſumptionis Mariæ: Veneranda nobis Domine eſt huius diei feſtiuitas, in qua ſancta Dei Genitrix, mortem ſubijt temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quæ Filium tuum Dominum noſtrum de ſe genuit incarnatum.

Hildephonſus Toletanus. 660.

Sermone 2. de Aſſumptione Beatæ Mariæ: Hæc eſt, fratres, feſtiuitas hodierna, præcipua & venerabilis nobis, ſed venerabilior in cælo eſt Angelis, & Sanctis omnibus: quorum lætitia & gaudium proculdubio ex huius adimpletur diei exultatione: quando beata Dei Genitrix clarior ſole refulſit in throno claritatis. Nam Chriſtus, ſicut legimus, *in ſole poſuit tabernaculum ſuum,* de quo ipſe, vt ita loquar, tabernaculo *proceſſit tanquam ſponſus de thalamo ſuo.* De quo ſanè tabernaculo, ac ſi ex voce Genitricis Dei dicitur: *Et qui creauit me requieuit in tabernaculo meo.* Idcirco abſque dubio beata Virgo pro tanta gratia, tantique honoris priuilegio materno hodie reſedit ſublimata in throno. Pſal. 18. Eccl. 24.

Sermone 3. Feſtiuitas hodierna celebritas eſt omnium ſupernorum ciuium gratiſsima: quia eius eſt Aſſumptio de corpore, ex qua orta eſt veritas & iuſtitia. Hinc fratres, quæſo, iungamus vota cum ſupernis ciuibus, & iuxta modulum infirmitatis noſtræ exequamur laudibus: quoniam quod natum eſt ex ea, commune eſt omnium gaudium. Illi ſiquidem hodie occurrunt lætantes, & ſuſcipiunt eam gaudentes cum hymnis & laudibus: nos proſequamur cum omni deuotione cordis & integritate fidei: ſicque proſequamur, vt ad illa ineffabilia dona, quæ percepit beata Dei Genitrix, quandoque pertingere valeamus. Fortè igitur hodie interrogauerunt quidam Sanctorum eminus proſpicientes illud de Canticis: *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris?* Quoniam in aſcenſu eius multa fragrabant ornamenta virtutum incendio diuini concremata amoris. Quæ ideo quaſi virgula fumi, quia ipſa eſt virga illa de radice Ieſſe, quæ hodie aſcendit. Pſal. 44. Cant. 3. Iſaiæ 11.

Sermone 4. O beatiſsima & glorioſa celebratio noctis huius: in qua virgo venerabilis Maria cum laudibus cæleſtis militiæ poli aula cùm ineffabili triumpho excipitur: ex cuius carne Dominus Ieſus Verbum caro efficitur, quam ad immortalitatis gloriam tranſmutatam, ac ſuper Angelos eleuatam, nullus fidelium ambigit.

Sermone 5. Hodie ob veneration[em] Aſſumptionis Dei Genitricis Angeli lætantur, Virgines gratulantur, Patriarchæ ac Prophetæ Deo laudes referunt.

Iulianus Pomerius. 630.

Præfatione in libr[um] Hildephonſi de laude B. Mariæ, Superueniente die Aſſumptionis ſanctæ & ſemper Virginis Mariæ, ante tres dies, tribus diebus Litanias peregit.

Beda. 700.

Tom. 7. in Sermonibus varijs, Sermone de S. Maria: Hodie celebramus feſtiuitatem ſanctæ Mariæ Dei genitricis, quæ hodie tranſlata eſt in cælum de mundo, vt pro nobis oret Filium.

In computo vulgari, qui dicitur Ephemeris: Menſis Auguſti 18. Kalend. Septemb. Aſſumptio ſanctæ Mariæ.

In Martyrologio: 18. Kalend. Septemb. Aſſumptio ſanctæ Dei genitricis & perpetuæ Virginis Mariæ.

Ordo Romanus. 730.

Fol. 84. In Aſſumptione S. Mariæ, in ipſa nocte leguntur Cantica Canticorum, vel Homiliæ eiuſdem diei, &c.

Ambroſius Ansbertus. 760.

Sermone de ſolennitate Aſſumptionis Mariæ: Huius diei ſolennitas ſicut à quibuſdam Chriſtianis ignoratur, ſic à multis præ cæteris anni ſolennitatibus honoratior habetur: maximè autem eo loco, quo primatum Eccleſia Catholica in primo Paſtore ſortita eſt.

Carolus Magnus. 780.

Lib. 1. Leg. cap. 164. Hæ ſunt feſtiuitates in anno, quæ

quæ per omnia venerari debent: Natalis Domini, S.Stephani, &c. de Assumptione S.Mariæ interrogandum relinquimus.

*Lib.2.cap.*35. Festos dies in anno celebrari sanximus: Natiuitatem Ioannis Baptistæ, Assumptionem Mariæ,&c.

Idiota. 800.

In Contemplatione de B.Maria Virgine cap. 5. Fama tui sanctissimi nominis, clarissima virgo Maria, prius cluisa fuit, quàm diu in mundo morata fuisti, sed post Assumptionem tuam in cælum, diuulgata fuit per omnia mundi climata.

Haymo. 820.

Homilia in Epistolam de Festo Assumptionis Mariæ: Maria *in hereditate Domini morata est*, quæ non peccando à possessione Domini non discessit, sed integram suam animam à concupiscentia & carnem à corruptione seruans, portio hæreditatis Dei effecta est, cantans cum Propheta,& dicens: *Etenim hæreditas mea præclara est mihi.*

Psal.15.

*Concilium Moguntinum.*813.

Cap. 36. Celebrari mandamus in Natali Petri & Pauli Apostolorum vnum diem, Natiuitatem Ioannis Baptistæ, Assumptionem Mariæ,&c.

VVandelbertus Diaconus. 830.

In Martyrologio mensis Augusti:

Octaua & decima mundi lux floret, Maria,
Angelico comitata choro, petit æthera Virgo.

Leo Quintus. 847.

Sigebertus de anno 847. Leo Quintus decreuit, vt Octauæ Assumptionis S.Mariæ in Ecclesia celebrarentur, quod antea non fiebat.

Nicolaus Primus. 860.

*Ad consulta Bulgarorum cap.*4. Abstinendum est ante solennitatem Assumptionis sanctæ Dei genitricis & Dominæ nostræ Mariæ.

*Continuator Reginonis.*990.

De anno 966. Otto Imperator iterum in Italiam ire disponens, Assumptionem sanctissimæ Dei Genitricis VVormatiæ celebrauit.

Fulbertus Carnotensis. 1000.

Sermone in Festo Assumptionis Mariæ: In hac die cõpetenter sponso illi cælesti proclamat beata Virgo: *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria assumpsisti me.* Hodie, inquam, ipsa à sponso Filio & Domino congruè audiuit: *Iam hyems transiit, imber abiit, & recessit: Surge proxima mea, sponsa mea: columba mea, & veni.* Hæc ideo dicimus, quia sicut iam in consuetudinem suscepit Ecclesia, hodierna die ad cælos assumpta fuisse creditur Virgo Maria: sed quo ordine hinc ad superna transierit regna, nulla Catholica narrat historia,&c. Vera de eius assumptione sententia hæc esse probatur, vt secundum Apostolum, *siue in corpore, siue extra corpus* ignorantes, assumptam super cælos eam esse credamus.

Psal.72. Cant. 2. 2.Cor.12

*Concilium Salegunstadiense.*1020.

Cap. 1. Christiani sint in abstinentia in Vigilia Assumptionis S.Mariæ.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone de Assumptione B. Mariæ: Hæc est illa dies, quæ cælorum officinas sublimiori gaudio cumulauit, annua mundo, Angelis continua, continuans homines Angelis, & Angelos hominibus felici fœderatione coniungens. Intuere mentalibus oculis Filium ascendentem, & Matrem assumptam, & videbis aliquid excellentius in ascensione Filij exhiberi: & aliquid glorioſius in assumptione Virginis demonstrari. Ascendit enim Saluator in cælum potestatiuè virtutis imperio, sicut Dominus & Creator, Angelorum comitatus obsequio, non auxilio fultus: assumpta est Maria in cælum, sed gratiæ subleuantis iudicio, comitantibus & auxiliantibus Angelis, quam subleuabat gratia, non natura. Ideo dies hæc Assumptio, illa Ascensio vocatur, cùm aliud sit potentia, aliud misericordia, solumqùe soli sit priuilegium Creatori naturam rerum propria potestate supergredi.

Radulphus Ardens. 1060.

Homilia de Assumptione Mariæ: Beata venerabilis virgo Maria, cuius hodie Assumptionem celebramus, Dominum studuit imitari.

Ado Trenirensis. 1070.

In Martyrologio: xvij. Calend. Septemb. Dormitio sanctæ Dei Genitricis & perpetuæ virginis Mariæ. Cuius sacratissimum corpus etsi non inuenitur super terram, sicut nec beati Mosi sepulchrum quem sancta Scriptura dicit à Domino sepultum: tamen pia mater Ecclesia, quæ suis obseruationibus integerrima fide fundata consistit, eius venerabilem memoriam sic festam agit, vt pro conditione carnis eam migrâsse non dubitet.

Deut.34.

Anselmus. 1080.

*De excellentia Mariæ virginis cap.*4. Tota Christianitas nouit Mariam supra omnes cælos exaltatam, & Angelicis choris prælatam certissimè credit.

*Cap.*8. Verùm cùm ipse eam in regnum suum assumere, & ei magnificentiam regni suæ gloriæ decreuisset ostendere: cuius precor dignitatis aut honoris apparatibus intendebat tota curia Angelorum, quibusve vocibus exultationis & salutis resonabant numerosa tabernacula antiquorum Patrum, ipsi curiæ tunc assotiatorum? Certè crediderim omnes illius beatæ patriæ ciues festiuiori solito ac sublimiori nitore decoris, ad aduentum matris Domini sui præparari, & noua quadam ac ineffabili iucunditatis gratia pro tantæ rei expectatione coniubilare, &c. Stipatus mille millibus, imò innumerabilibus Angelorum agminibus Deus ipse huic pijssimæ matri suæ de hoc mundo migranti occurrit, eamqùe super omnes cælos exaltatam, cunctæ secum creaturæ perenni iure dominaturam, in throno gloriæ collocauit.

Ad caput 1. *Epistola ad Galatas*: Quia Ioannes ibi decrat, credimus mâtrem Domini iam in cælum tunc assumptam fuisse, cuius sepulchrum ostenditur in valle Iosaphat.

Ino Carnotensis. 1100.

Epist. 84. Diem tibi rescribimus loco non mutato Kalend. Septemb. ad quem si venturus es, vsq; ad Assumptionem B.Mariæ præmandare nobis ne pigriteris.

Sigebertus Gemblacensis. 1110.

In Chronico de anno 688. Sergius constituit, vt in Annuntiatione Domini, in Natiuitate, & Assumptione S. Mariæ excant Litaniæ.

*Absalon Abbas Sprinckirbatensis.*1120.

Sermone de Assumptione Mariæ: Cum corpore dicam exaltaram, an sine illo? Verè dicam cum corpore: quoniam si in hac parte errauero, ipse error est mihi gratissimus, qui fonti pietatis Matri misericordiæ incumbit excusandus. Nunquid enim dicam Dei Filium Matri honorem denegasse, quem seruis voluit impendere? Helias in cælum curru leuatur igneo, & mater Dei computruit in tumulo? Præterea si spiritu migrante sacrosanctum eius corpus terra detinuit, cur Filius venerationem illam denegauit in terris Reliquijs matris, quam cuilibet Martyri vel Confessori voluit exhiberi?

Honorius Augustodunensis. 1120.

Sermone in Assumptione Mariæ: Gloriosa virgo Maria cuius hodie solennia recolimus, in exultatione & lætitia educitur, & per desertum aëris cum concentu Angelorum, & iubilatione Sanctorum in cæleste palatium Regina cælorum introducitur: in quo nunc est delicijs affluens, quia inter cœtus Angelorum, inter agmina omnium Sanctorum exundat in eam abundantius voluptatis Dei torrens.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

Lib.6.in Cantica: Quando Spiritus sanctus in te superuenit Maria concepisti, & Virgo peperisti: quando autem de hoc mundo assumpta, atque ad æthereum thalamum translata es, tunc tu, & ex tunc *electa vt sol*, electa inquam nobis.

Bernardus. 1130.

Sermone 1. de Assumptione Mariæ: Præcessit nos Regina nostra, & tam gloriosè suscepta est, vt fiducialiter sequantur Dominum seruuli.

Sermone 4. Mirantur omnes Mariam de terra assumptum ad cælum: mirentur potius pauperem Christum de cælestis regni plenitudine descendentem. Longè enim ampliori miraculo dignum videtur, Dei Filium paulo minus ab Angelis minorari, quàm Dei Matrem super Angelos exaltari.

Hugo Victorinus. 1130.

Sermone 47. de Assumptione Mariæ: Hæc in laudem beatissimæ Mariæ describuntur, cuius Assumptionis diem celebramus.

Richardus Victorinus. 1140.

In Cantica Cant. cap. 42. De Assumptione Mariæ, & eius laudibus: O quanta sit considera, tu quisquis es in iubilo, istis suffulta flosculis, istis malis stipata, stat cruta periculis, in partu laureata, desiderantis osculis iam fruitur beata coniuncta Trinitati. O plaudant iam renati: ô iubilum, quo iubilat mater Nato vnita. O quàm præclara rutilat duplicibus vestita, translator non sic ventilat, fides allegat, ita quod regnet iam cum Deo. Aue Maria, gratia plena, tecum sit Deus, corruptionis nostræ quam somniat Iudæus, tabescat in fallacia seductor Saducæus. Nam verè surrexisti, ô dulcis Mater Christi, reorum miserere.

Petrus Cluniacensis. 1150.

Lib.2. de miraculis cap.30. Mos est Romanorum festum Assumptionis matris Domini inter vniuersas anni festiuitates præcipuo honore colere, speciali deuotione animi sui erga præcelsam Virginẽ signa, cereos maximos faciunt, quos in Vigilia festiuitatis accendunt.

Arnoldus Abbas Bonæuallis. 1160.

Tractatu de Laudibus Mariæ: Postea Ioanne in obsequijs eius perseuerante non diu vacatione dilata, migrauit Maria ad Filium, & Angelis occurrentibus, & deportantibus illam inclytam animam, assumpta est in cælum. Vtrum in corpore, an sine corpore, nullius canonicæ Scripturæ definiuit auctoritas: sed quocunque modo sit, eam cum Christo esse dubium non est. Nec fas est homini loqui, quid illud gloriæ sit, quæ beatitudinis plenitudo, qua illa perfruitur. Hoc certum est, quia ibi est, vbi tam ipsa, quàm Filius eius vultui Dei assistit, pro nobis misericordiam postulantes, non iudicium, & obtinentes omni pœnitenti remissionem peccatorum.

Hildegardis. 1170.

Epistola ad Moguntinenses: O pura diuinitas, tu Mariam vnicam matrem tuam tam alienæ naturæ super sydera in cælum leuasti, quò non venerat Eua: quæ nobis perdidit Eua, ea per matrem Saluatoris, cum omnibus ornamentis Paradisi nobis reddita & reseruata sunt.

Elisabeth Schonangiensis. 1160.

Lib.4. Viarum Dei: Tam carne quàm spiritu Domina nostra in cælum assumpta est. Eo die, quo nunc celebratur Assumptio eius, de hac vita migrauit: quadragesimo autem die post illum, hoc est 9. Kalend. Octobris resurrexit.

Godfridus Vterbiensis 1170.

Parte 14. Chronicorum de Assumptione beatæ Mariæ Virginis:

Semper in obsequijs seruata Mariæ Ioannis,
Iam Quinquagenis transactis virginis annis,
Spiritum & corpus transiit ante Deum.
Corporis ipsius terra pars nulla remansit,
Vestimenta tamen plebs ecclesiastica sanxit,
Vt sacra seruari semper honore pari.

Adam Victorinus. 1180.

In Prosa de Assumptione beatæ Virginis:

O Maria stella maris,
Dignitate singularis,
Super omnes ordinatis
Ordines cælestium.
In supremo sita poli
Nos assigna tuæ proli,
Ne terrores siue doli
Nos supplantent hostium.

Guarricus Igniacensis. 1180.

Sermone 1. de Assumptione Mariæ: Non immeritò creditur sine iniuria vel inuidia cæterarum sedium, quoddam esse speciale regis solium excelsum & eleuatum super gloriam omnium: Mariam dico exaltatam super choros Angelorum, vt nihil contempletur supra se Mater, nisi solum Filium: nihil miretur super se Regina, nisi solum Regem: nihil veneretur super se Mediatrix nostra, nisi Mediatorem solum, cui nos ipsa suis precibus conciliet, commendet, & repræsentet vnico Filio suo Iesu Christo.

Ioannes Belethus. 1200.

De diuinis Officijs cap.146. de Assumptione Mariæ Virginis: Verum esse: beatam Mariam, quod ad animam eius attinet, assumptam certò nouimus: an verò corpus illius postea assumptum fuerit, profectò incertum est. Piè tamen credimus, ipsam integrè fuisse assumptam, sed prius animam, ac deinde corpore.

Cæsarius Heisterbachius. 1220.

Lib. 7. cap. 38. Bertrannus monachus Ordinis nostri tam feruente motu charitatis Dominam nostram sanctam Dei Genitricem amabat, vt non sine magno cordis cruciatu audire posset, si fortè dubitatiuè quis diceret, vel legeret, de corporali eius assumptione. Quum iam exegisset in Ordine quindecim annos, adhuc iuuenis ætate, in vigilia Assumptionis eiusdem, ingressus ecclesiam, videt sanctam Dei Genitricem in corpore glorificato, in sede miri decoris residentem: sedebant circa illam diuersi ordines Sanctorum, Patriarchæ videlicet, Prophetæ, Apostoli, Martyres, Confessores, Virgines, Viduæ, Coniugati. Deinde vultum ei iucundissimum exhibens Maria, voce hilari & dulci sic ait: Noueris Bertrame pro certo me in vtraque substantia, id est, corpore & anima glorificatam, & die quadragesima à mortuis suscitatam. Mox vt beata Virgo verba prædicta protulit, conuentus ille cælestis disparuit.

Thomas Aquinas. 1250.

Opuſculo 8. circa expoſitionem ſalutationis Angelicæ: Creditur quòd poſt mortem Maria reſuſcitata fuerit, & in cælum deportata.

Bonauentura. 1260.

De Aſſumptione Mariæ Virginis Serm. 1. Attendite chariſſimi, quod regina habere debeat regium comitatum, regium veſtimẽtum, regium thalamum, regium diadema. Sic certè Regina noſtra, hodie ad regnum aſſumpta, habuit regium comitatum copioſum, veſtimentum pretioſum, thronum glorioſum, diadema ſpecioſum. Meritò ille eam in ſinu fouet in cælo, quem in ſinu ſuo ipſa ſæpe fouit in mundo.

Guilhelmus Durantius. 1270.

In Rationali diuinorum lib. 7. cap. 24. de Aſſumptione Mariæ: Quædam religioſiſsima mulier Eliſabeth nomine de partibus Saxoniæ, aſſeruit ſibi reuelatum fuiſſe, quod poſt quadraginta dies, poſt aſſumptionem animæ, aſſumptum fuerit corpus Mariæ.

Iacobus Gemmenſis. 1280.

Sermone 1. de Aſſumptione Mariæ: Aſſumpta eſt Maria, non ſolum quantum ad animam, ſed etiam quantum ad corpus eſt glorificata.

Ioannes à S. Geminiano. 1300.

In Summa lib. 7. cap. 4. Beata Maria aſſumpta fuit vtiliter, ſublimiter, mirabiliter, & honorabiliter. Vtiliter quidem, ſi conſideres officium: ſecundò aſſumpta fuit ſublimiter, ſi conſideres ſitum: quia apparuit in cælo ſcilicet empyreo, & hoc fuit in aſſumptione. Et apparuit in cælo tamquam Regina in throno ad congregandum ſcilicet Filio ſuo, quod figuratum fuit 3. Reg. 2. Vbi dicitur quòd poſitus eſt thronus matri Salomonis, quæ ſedit ad dextram eius, &c.

Durandus à S. Portiano. 1310.

In lib. 3. Sentent. diſt. 3. quæſt. 1. Incineratio ſeu reuerſio corporis humani in puluerem eſt pœna peccati originalis, ſecundùm legem communem, per quam natura derelicta fuit ſibi: & ideo ſicut de terra formatum eſt corpus, ſic in terram reuertitur. Sed beata Virgo priuilegiata fuit in hoc articulo rationabiliter, vt ſicut corpus Chriſti ſumptum de corpore Virginis fuit immune à tali corruptione, ſecundùm illud Pſalmiſtæ: *Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem*: ſic corpus Virginis, de quo fuit ſumptum corpus Chriſti, fuit immune ab eadem corruptione.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſti parte 2. cap. 86. In monte Sion eſt magna & deuota eccleſia, infra quam eſt cella, in qua habitauit beata Virgo diebus vitæ ſuæ poſt aſcenſionem Filij ſui, & prope illam cellam eſt & alia cella, in qua migrauit ad cælum per Angelos aſſumpta. Cuius dormitioni omnes Apoſtoli dicuntur interfuiſſe, & in vallis Ioſaphat medio eam ſepeliuiſſe, &c. Non eſt credendum, quòd Maria mortua non fuerit: ſed mortua eſt, ac tamen caro eius non computruit. Anima coniuncta eſt iteratò corpori mortuo, & ita aſſumpta eſt in cælum cum corpore glorificato. Vera autem & indubitata de eius aſſumptione ſententia hæc eſſe probatur, vt ſecundùm Apoſtolum *ſiue in corpore, ſiue extra corpus* ignorantes, aſſumptam tamen & exaltatam ſuper omnes choros Angelorum credamus.

Matthæus Weſtmonaſterienſis. 1370.

In Chronicis: Anno gratiæ 45. qui eſt duodecimus poſt Paſſionem Domini, beata Virgo Maria in cælum ab Angelis aſſumpta eſt.

Remerus Piſanus. 1300.

In Pantheologia de incarnatione cap. 7. Beata Virgo per primam & ſecundam ſanctificationem, & per ſuam in cælum aſſumptionem, præ alijs multa priuilegia habuit.

Ioannes Bromiardus. 1310

In Summa de Mariæ num. 24. Maria in corpore & anima cæteris creditur altius aſſumpta. Quòd autem in corpore aſſumpta ſit & anima, hiſtoria & Sanctorum rationibus oſtenditur. Hiſtoria ad hoc eſt, de quodam religioſo, de quo fertur, quòd diu illam aſſumptam in corpore credidit & anima: ſed cùm verba Hieronymi legeret, qui de hoc dubitare videtur, vel pro non determinato relinquere, incœpit de hoc dubitare: de cuius corde beata Virgo volens dubietatis amputare vulnus, corpus ſuum palpabile, & viſibile oſtendit, quærens quid ſentiret vel videret? cui ille, corpus, inquit, carneum ex oſſibus & ſolidum carnibus. Cui illa: Si tantum oſtendiſſem Hieronymo, nunquam de corporis mei aſſumptione dubitaſſet: & ſic illum in eius aſſumptionis fide ſtabiliuit. Cuius exemplo nos idem, quod ipſe oculis vidit corporis, oculis videntes fidei illud firmiter credamus, &c.

Ioannes Gerſon. 1420.

In Summa Theologica, de gaudijs Paradiſi part. 6. Ad dextram Filij beata Virgo mater Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti exaltata eſt ſuper omnes choros Angelorum, vt credit ſancta mater Eccleſia, cui non eſt derogandum.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Sermone in Feſto Aſſumptionis Mariæ: Inter præcipua feſta, quæ ſancta veneratur Eccleſia, hodierna noſcitur eſſe celebritas, in qua glorioſa Dei Genitrix carnis relicto tentorio, ad ſydereum cæli profecta eſt palatium, &c.

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tom. 1. Serm. 44. Sicut non dedit Dominus ſanctum ſuum videre corruptionem, id eſt, Chriſtum: ſic nec ſanctam ſuam, de qua natus eſt ſanctus: ſed corpore & anima in cælum aſſumpta eſt.

Antonius Florentinus. 1450.

Parte 4. tit. 15. cap. 43. §. 3. Beatus Hieronymus in dubio relinquit, ſi in cælo fuit in anima & corpore, an in anima tantùm, vt alij Sancti communiter. Sed de Virgine glorioſa piè creditur ab omni Eccleſia & Doctoribus, quòd in corpore & anima glorificata ſit in cælis, &c. Et hic igitur eſt melior gradus, in vita fruitiua, ſcilicet eſſe in cælis non ſolùm in anima, ſed etiam in corpore. Sed tertius gradus adhuc eſt potior, vnde & optimus, videlicet eſſe in altiſſimo gradu gloriæ ſuper omnem puram creaturam. Sic canit Eccleſia: *Exaltata eſt ſancta Dei genitrix ſuper choros Angelorum.*

Ioannes de Turrecremata. 1460.

In Meditationibus: Firmiſsimè credimus, Domine Ieſu, quòd tu matrem tuam glorioſam, in eius Aſſumptione, ita omnimoda in corpore & anima illuſtraueris gloria, & honore ſublimaueris, vt nulla mortalis lingua valeat exprimere. Quis enim excogitare ſufficiat, quàm honorabiliter hodie Regina mundi proceſſerit, quanto deuotionis affectu tota in eius occurſu cæleſtium regionum prodierit multitudo, quantis gaudijs ad thronum gloriæ ſit deducta, quàm placido vultu, quàm ſerena facie, quàm diuinis amplexibus à Filio ſit ſuſcepta, & ſuper omnem creaturam ſit exaltata?

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Irenæum. 180.

Lib. 5. cap. 19. Sicut Eua seducta est, vt effugeret Deum, sic Maria suasa est obedire Deo, vt virginis Euæ Virgo Maria fieret aduocata.

Athanasius. 340.

In Euangel. de sanctissima Deipara: Et nunc audi filia Dauid, & inclina aurem tuam in preces nostras, & ne obliuiscaris populi tui, neque nostri, qui sumus de familia & domo Patris tui. Ad te clamamus, recordare nostri sanctissima Virgo, quæ etiam à partu Virgo permansisti, & retribue nobis pro exiguis istis eloquijs magna dona ex diuitijs tuarum gratiarum, tu quæ gratia plena es. *Aue gratia plena* Domina, *Dominus tecum*: intercede Hera, & Domina, & Regina, & Mater Dei pro nobis.

Basilius Magnus. 370.

In Liturgia: Suscipe, salua, miserere, & custodi nos Deus gratia tua, sanctissimæ & intemeratæ Dominatricis nostræ Dei Genitricis & semper Virginis Mariæ memorantes, &c. Sanctifica animas & corpora intercessione sanctæ Dei Genitricis.

Ephræm. 370.

Oratione de sanctissimis Dei Matris laudibus: Tu meus portus, ô virgo inuiolata, & præsens auxiliatrix, denique sub tutela & protectione tua totus sum. Crebris lachrymis te, ô celeberrima mater, imploro, & aduoluor tibi Domina mea, suppliciter clamans, ne dulcis Filius tuus, & vitæ omnium dator, ob multa, quæ patraui, scelera, tollat mede medio, &c. Imple os meum gratia dulcedinis tuæ: illumina mentem, ô gratia plena: moue linguam meam, & labia ad laudes tibi alacri & læto animo canendas, &c.

Oratione ad sanctissimam Dei genitricem: Sicut humanissimi Dei Mater es, ita me peccatorem humaniter susci pe, & meam sordidissimam orationem admitte: nec non tuum Filium materna liberalitate volens exora, vt mihi quoque mitissima illa suæ pietatis viscera referet. Adsis mihi virgo misericors, clemens, & benigna.

In Lamentatione sanctissimæ Dei Genitricis prope crucem Iesu. At verò nos te, ô immaculata & benedicta Filij tui Deique omnium mater inculpata, pura, integra, sacrosanctissima, desperatorum spes, & damnatorum, collaudamus, benedicimus tibi vt gratia plenæ, quę Christum genuisti. Omnes tibi aduoluimur: omnes te implouramus. Erue nos, ô intemerata, ab omni necessitate, à cunctis diaboli tentationibus. Esto nostra conciliatrix & aduocata in hora iudicij: libera nos à futuro igne & tenebris, & tui Filij gloria Virgo nos dignare.

Gregorius Nazianzenus, 370.

In Tragœdia:

Veneranda, ô Virgo, casta, felicissima,
Quando beata nunc beatorum in polo,
Exuta qui: quid fecu humana, sedes
Æternitatis pallio ornata, vt Deâ
Habita, senectæ expers supremo ex æthere,
Benigna adesto vocibus meis: preces
Admitte, Virgo inclyta, hic quando tibi
Verbi parenti, sed supra modum tamen
Legemq, solus inter omnes contigit
Honor. Ego fretus his tibi me audentius
In verba supplex offeram, & suauissimo
Contextam ab horto, qua tuum exornem caput,
Coronam, ô Domina, proferam, vt quæ gratiâ
Modum supra omnem, me tua semper leuans,
Me genere quouis casuum eruis omnium,
Hostes apertos quodq, longe maius est,
Illos latentes machina qui me petunt,
Auertis. At tu quod precor summum, id mihi
Concede, vita sic vt excedam, illius
Vt tantum habens te præsidem, semper, velut
Ingentem opum vim, te tuum ergo filium
Mihi patronam sentiam acceptissimam.
Ne me ergo tradi tu finas tamquam ad crucem,
Ludibrioq, illum exponi, omnium
Iuratus hostis qui sit, & mortalium
Pestis: tuere me, atque ab æterno asserre
Igne, & tenebris, per fidem qua iustior
Sum factus, & per gratiam tuam inclytam.

Ioannes Chrysostomus. 400.

In Liturgia: Omnia exuperant sensum, omnia sunt gloriosa in te Dei Genitrix, mysteria castitate signata, & virginitate custodita, mater cognita es sine fallacia, quæ verum peperisti Deum, ipsi supplica, vt animas nostras saluet.

Qui tuam opitulationem adepti, intemerata, & tuis intercessionibus à malis eruti, & per crucem Filij tui omninò protecti, ex debito piè te magnificamus.

Quoniam omnibus facturis præstantior existis, collaudare te dignè non valentes, Dei Genitrix, gratis flagitamus te misereri nostri. Deus sancte da nobis in sanctitate seruire tibi omnibus diebus vitæ nostræ intercessionibus Reginæ nostræ Matris Dei & omnium Sanctorum, qui à seculo tibi placuerunt.

Tu Domine dirige viam nostram, gressus nostros firma orationibus & intercessionibus sanctæ & gloriosæ Dei genitricis & semper virginis Mariæ.

Sophronius. 420.

Sermone de Assumptione Mariæ: Hæc est virgo, quæ sola interemit hæreticam prauitatem, sola post Deum quæ nos confirmet in omni veritate, suisq; commendet meritis, & precibus auxilietur, vt ipsi digni inueniamur in eius laudibus. Idcirco hanc imitamini moribus, sequamini castitate, huius implorate auxilium.

Basilius Seleucius. 450.

Oratione 1. de Verbi incarnatione: O ter sancta Virgo Maria, aspice nos de cælo oculo propitio, & nunc quidem educ nos hinc cum pace. Ad iudicis autem thronum à confusione liberos nos siste, ac stationis tandem ad dexteram participes nos effice, vt inde ad cælum abrepti, vna cum Angelis increatam, homousiamq; Trinitatem laudemus.

Epiphanius Constantinopolitanus. 510.

Epistola ad Hormisdam: Intercessionibus Dei genitricis Mariæ omnia ad vnitatem indiuisam conueniant.

Iustinianus Imperator. 540.

Lib. 1. C. de off. Præf. Prat. Af. Hæc deprecantes exoramus, & gloriosæ semper Virginis & Dei genitricis Mariæ precibus, vt quicquid minus est, per nos vltimos seruos suos restituat in nomine suo Deus, & dignos nos faciat seruitium eius adimplere.

Ioannes Patriarcha Hierosolymitanus. 550.

Epistola ad Ioannem Constant. Pat. Nobiscum ergo eadem orate sanctissimi (communia enim facer-

dotum ſunt) & ſanctæ ac glorioſiſſimę virgini Dei genitrici Mariæ vnà nobiſcum ſupplicate, vt intercedat pro pace Eccleſiarum, pro victoria & perpetuitate piiſſimi & ſereniſſimi Imperatoris noſtri.

Andreas Cretenſis. 560.

In Salutationem Angelicam: *Benedicta tu in mulieribus*, quam beatam dicunt omnes generationes, quàm Reges honorant, principes venerantur, diuites populi obſecrant.

In encomio 2. dormitionis Deiparæ cap. 8. Placa Dominum pro communi figmento. Nam quamdiu quidem verſabaris in terra, te habuit parua terræ portio: ex quo autem translata es è terra, te vniuerſus mundus continet commune propinatorium.

Cap. 11. Nobis quoque, qui te, ô Dei Mater, ornamus, da viciſsim hanc parui doni remunerationem, nempe vt habeamus quibuſuis theſauris, & diuitijs pretioſiores & ſplendidiores, ad Filium tuum & Dominum noſtrum & Regem & Deum preces ſupplices, per quas & peccantes Deum placamus, & nos rectè gerentes, ad nos melius attrahimus: per quas arma Barbarorum infantium tela ducimus, lanceaq; & galea & iaculatio inutilia manent & inefficacia.

Eutychianus. 600.

In vita S. Theophili: Certè, Domina mea benedicta, & defenſio generis humani, portus & protectio eorum, qui ad te confugiunt: Scio, ô Domina mea Deiparens, quòd te valde offenderim, &c. Quis enim, ô Domina mea, ſperauit in te, & pudore eſt affectus? aut quis hominum fideliter omnipotentem tuam rogauit opem, & fuit vnquam derelictus? Reuera nullus vnquam. Quamobrem ego quoque peccator & nequam, rogo tuum perennem fontem, ex quo fluunt ad animas noſtras curationes, præbe mihi viſcera miserationum.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

In vita Mariæ Aegyptiacæ: Eiulans proſpexi in loco, in quo ſtabam, ſurſum imaginem ſanctæ Dei genitricis ſtantem, & aio, ad eam intentè & indeclinanter attendens: Domina virgo, quæ Deum verum genuiſti, ſecundùm carnem: Scio enim, ſcio, quia non eſt condecens, nec opportunum, me ſic horridam adorare imaginem tuam, vel contemplari oculis, tantis ſordibus pollutis, quæ ſemper eſſe virgo dignoſceris & caſta: tamen quoniam ob hoc effectus eſt Deus homo, quem ipſa digna genuiſti, vt peccatores vocaret ad pœnitentiam: adiuua me ſolitariam, & nullum habentem adiutorium. Præcipe, & mihi licentiam tribue, ingrediendi in Eccleſiæ patefactum aditum.

Germanus Conſtantinopolitanus. 720.

De Zonis & faſcijs Deiparæ cap. 12 Quis poſt tuum Filium, ita generis humani curam gerit ſicut tu? Quis ita nos defendit in noſtris afflictionibus? Quis tam citò prævenient nos, & ab irruentibus liberat tentationibus? Quis in ſupplicationibus adeò pugnat pro peccatoribus? &c. Is qui affligitur, ad te confugit: qui iniuria afficitur, ad te accurrit: qui eſt rebus aſperis & aduerſis implicatus, tuum inuocat auxilium, &c. Ne repellas ſordidis labijs pronuntiatam orationem, quam benevolè tibi offerimus. Ne quæſo tenuis & indignæ linguæ ſupplicationem reijcias: ſed animum remetiens, peccatorum noſtrorum remiſſionem nobis concedas. Reſpice de ſancto habitaculo tuo circumſtantem fidelem populum, qui cùm te Dominam & patronam habeat, hunc conuenit, vt toto animo te celebraret. Diuina igitur protectione tua, præſentem viſitans cętũ, ab omni calamitate & anguſtia, ab omni morbo & incõmodo, atque violentia liberatum, omni gaudio ſalubritate & gratia proſequere, atque in aduentu Filij tui clementiſſimi Dei noſtri, cùm aſſiſtemus omnes iudicandi, tu, quæſo, vt maternam habens fiduciam, & maximam potentiam, valida illa manu tua ab æterno igne nos eripiens, fac vt ſempiterna conſequamur bona: gratia illius ac bonitate hoc præſtante, qui à te genitus eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus.

In Encomio ſanctiſſimæ Deiparæ: Abi ergo, ô Domina Dei mater, abi ad tuam hæreditatem, & vade in atria Domini exaltans, da illis, qui tuum feſtum peragunt, tuum auxilium, & protectionem, & defenſionem, eos omni ex parte liberans tuis interceſſionibus ab omni neceſsitate, & periculis, morbisq; grauibus. Eos colloca vt mater Domini, in loco deliciarum, vbi eſt lux, & pax, & rerum expetendarum ſummum donum.

In Theoria rerum Eccleſiaſticarum: Coniunctum autem eſt extremo primi Antiphoni hoc: *Interceſſionibus Deiparæ ſerua nos:* cuius rei gratia, niſi ad confirmanda omninò, quæ prius dicta ſunt, de typo ſemper Virginis: quòd eius ipſa dux eſt miniſterij, & verę diſpenſationis? Secundi verò Ephymniam: *Interceſſionibus Sanctorum tuorum:* quoniam enim pro ſalute animarum, & venia lapſuum, diuinam celebramus myſtagogiam, meritò tamquã ſuperiorem Dei matrem omnibus Sanctis, aut etiam ipſis ſupercæleſtibus Poteſtatibus, in ſupplicatione primam appellamus: deinde eos, qui complacuerunt eius Filio.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione 1. de Natiuitate Mariæ: O Ioachim & Annæ filia, ac Domina, peccatoris orationem accipe, ardenter tamen amantis, ac colentis, teq; ſolam gaudij ſpem habentis, vitæ antiſtitem, in gratiam cum Filio me reducentem, firmamq; ſalutis arrham. Peccatorum ſarcinam diſcute, idq; quod menti meæ tenebras offundit, ac terrenam crāſitiem diſſipa. Tentationes comprime, pieq; ac ſanctè vitam meam guberna, atque ad cæleſtem beatitudinem fac te duce perueniam. Pacem mundo, atque omnibus huiuſce vrbis incolis, rectè de religione ſentientibus, abſolutam omnibus numeris lætitiam, ac ſempiternam ſalutem, per tuorum parentum, ac totius Eccleſiæ complementi preces concilia.

In ſanctiſſimæ Dei Genitricis Annuntiationem: Inuiuperabilem, Deipara, ſpem tuam habens, ſeruabor, defenſionem tuam poſſidens, perquàm ô pura, non timebo, perſequar inimicos meos, & in fugam vertam, ſolam habens vt thoracem protectionem tuam, & omnipotens auxilium tuum: & deprecor clamans tibi Domina, ſalua me interceſsionibus tuis, & eleua me è tenebroſo ſomno ad tuam glorificationem, potentia ex te incarnati Dei. Glorioſa ſemper Virgo Maria, mater Chriſti Dei, adduc noſtram deprecationem Chriſto Filio tuo, vt ſaluet per te animas noſtras.

Oratione prima in dormitionem Deiparæ: Tu verò bona Domina, bonitq; Verbi parens, vtinam nos inſpicias, ac res noſtras arbitrio tuo regas, & moderetis, fœdiſſimarumq; noſtrarum affectionum impetum comprimas, fluctusq; compeſcas, atque ad tranquillum diuinæ voluntatis portum dirigas, ac futura beatitudine dones.

Coſmas Hieroſolymitanus. 740.

Hymno 6. in Theotoniam: Miſericordiæ ianuam aperi nobis benedicta Deipara. Sperantes in te, ne aberremus. Liberemur per te à calamitatibus. Tu eum es ſalus hominum. Glorioſa ſemper virgo Maria mater Chriſti Dei adduc noſtram precati-

onem

onem Christo Filio tuo & Deo, vt saluet per te animas nostras.

Tarasius Constant. 780.

Epistola ad Antiochia & Alexandria Episcopos: Obsecro intercessionem sanctissimæ & incontaminatæ Deiparæ, & semper virginis Mariæ.

Synodus Nicæna secunda. 790.

Actione 3. & sexta: Cum Dei timore omnia agamus, postulemus intercessionem incontaminatæ Deiparæ.

Constantinus Sextus Imp. 790.

Paranesi in concilio Nicæno: Speramus veram & celerem salutem à sanctorum multorum munerum datore Deo, intercessionibus Dei genitricis & vestræ sanctitatis suscipere.

Theodorus Confessor Palæstinus. 800.

Epistola ad Ioannem Cyzicenum: Ego cùm diu flagris cæderer, vociferabar: nihil peccauimus in tuum imperium. Et rursum: Domine miserere, & sancta Deipara veni ad nostrum auxilium. Deinde etiam verberârunt fratrem, similiter clamantem, & dicentem: Sancta Deipara, ipsa quoque fugisti in Aegyptum portans Filium tuum, respice ad me, qui propter similem tibi fugam punior.

Nicephorus Patr. Constantinop. 815.

Epistola ad Leonem Tertium: Exosculor & amplector patrocinia sanctissimæ & immaculatissimæ semper Virginis ac Dominæ nostræ Dei Matris.

Theophanes. 820.

Hymno in Annuntiationem Deiparæ: Clamat tibi Regina, mouens lyram spiritus Dauid progenitor tuus: audi filia lætam vocem ab Angelo. Lætitiam enim annuntiat tibi ineffabilem. Clamo ad te gaudiens, *inclina aurem tuam*, & intende mihi annuntianti Dei conceptionem sine semine. *Inuenisti* enim *gratiam coram Deo*, quam nunquam inuenit alia ô purissima.

Theosterictus. 830.

Oratione in S. Nicetam: Constantinus Copronymus Mariæ intercessiones, per quas mundus consistit, ne nominari quidem voluit, cùm diceret, nomini eam posse opitulari.

Basilius Imper. 860.

Oratione ad Octauam Synodum: Oramus super omnia sanctum Dominum, omnes melioratos, & secundùm beneplacentem ei voluntatem claréscentes, non solũ à diuina ira intentatos mansuros, sed æterna bona consecuturos, orationibus & intercessionibus sanctissimæ Dominæ nostræ Dei Genitricis, & omnium Sanctorum. Amen.

Leo Imperat. 880.

Oratione in obdormitionem sanctissimæ Deiparæ: Audis, haud es falsa, ô felix Maria: oraculum tuum verissimum extitisse, res ipsa non obscurè declarat. Ecce enim omnes tribus & populi te laudant, te beatam prædicant.

Suidas. 970.

In Constantino Copronymo: Mortalium omnium impurissimus præcipere ausus est, ne quis Mariæ intercessionem imploraret: neque enim opitulari cuiquam potest.

Euthymius. 1080.

Encomio in adorationem venerandæ Zonæ sanctissimæ Deiparæ, cap. 19. Hodie nos quoque, qui huc accurrimus, ab innumerabilibus afflictionibus liberati, & tecti sub alis eius intercessionis, suppeditam rationem, & sapientiæ cognitionem, desuper à Filio ex ea nato, per ipsam admittentes, cùm loqui iussi fuerimus, sine impedimento clamemus ex corde: Ne assiduas nostras preces repudies, ô intemerata. defende nos secundùm magnam & copiosam misericordiam tuam, ô Domina. Frange schedulam immensorum nostrorum malorum tuis, quæ nunquam dormiunt, intercessionibus, ô optima. Nos ante finem concilia tuo misericordi & iusto iudici Filio & Deo.

Ioannes Zonaras. 1100.

De sanctissima Virgine Maria Oda 1. Sanctissima, quę Deum peperisti eiusdem cum Patre naturæ vnigenitum Verbum, coæuum, paris honoris, etiamsi insanus Arius eum creaturam esse senserit à Patris essentia alienam, illum vt nos saluet obsecra. Supplicationibus tuis, Virgo, tuum ouile libera è supplicijs æternis, quæ mollissimus Eunomius ad comminacationem solo figmento conscripta esse delirabat. Semitas meas, ô veneranda, dirige ad pœnitentiam, quam Nouatus nobis labentibus denegabat. O omnium Regina, nos omnes in decretis Filij tui firma. Virgo Dei genitrix ab Arij impietate eripe me.

Nicolaus Cabasilas. 1280.

De Liturgia cap. 49. Dei matris tamquam Dominæ serui meminerunt, vt eius intercessionibus à Deo visitentur, & eorum cura habeatur petunt.

Athanasius Constantinop. 1300.

Epist. 1. Ita fiet vt legem diuinam seruantes, quæ turpiter viuentes iustè amisimus, precibus beatæ Mariæ restituantur.

Nicephorus Callistus. 1300.

Oratione confessoria, quam fecit ad Deum omnium: Hoc mihi annuas velim patrocinio Deiparæ Virginis & matris Mariæ.

Nicephorus Gregoras. 1330.

Lib. 9. cap. de duobus viris, qui Constantinopolim prodiderunt: Senior verò tumultu & clamore audito, de lecto surrexit perturbatissimus, & omni ope destitutus ducum, & militum, ad sacram imaginem Dei genitricis Hodegetriæ confugit, ante multos dies in palatium translatam, quæ ei firmo solatio erat. Hac igitur fretus, & humi prostratus ardenter cum lachrymis obtestatur, ne periclitantem deserat, & sicariorum ensibus obijciat. Exaudiuit preces eius, & festinum tulit auxilium, quæ quiduis potest castissima Dei genitrix. Nam dum ille in palatio Deiparam ad hunc modum deprecatur, iunior Imperator foris omnibus ducibus & tribunis suis conuocatis grauiter edicit, ne auum Imperatorem, vel manu, vel vllo contumelioso dicto violarent, nec quemquam prorsus omnium.

Philotheus Constant. 1340.

In institutione Diaconi: Christe Deus intercessionibus tuæ Matris serua nos, &c. Sacerdos dicit voce lenta: Sanctissima Deipara salua nos.

Ioannes Cantacuzenus. 1350.

Apologia 3. Omnes nos Mariam aduocatam & auxiliatricem agnoscimus. Orat enim & intercedit indefinenter pro peccatoribus, miracula edit & operatur admiratione digna & stupenda.

Sermone 3. contra Mahometh: Deus propitius sit nobis, & omnibus Christianis in die iudicij intercessione benedictæ Dominæ nostræ Deiparæ & semper virginis Mariæ.

Gennadius Scholarius. 1440.

In Concilio Florentino, vbi Græcorum nomine Latinis gratias agit: Quod ratum fac sancte Deus, Rex meus,

profutura, admittat preces ſupplicantium intra ſacrarium diuinitatis: nobiſque impetret conſortium ſuæ beatitudinis.

Sermone 1. Rogemus votis omnibus, imploremus precibus, vt ipſa pro nobis rogare dignetur apud Deum, quem genuit.

Sermone 2. Quam deprecantes veneramur, & venerantes deprecamur, vt ipſa pro nobis intercedere dignetur apud Dominum noſtrum Dei Filium, quem de ſe genuit incarnatum.

Beda. 700.

Hymno in Natali S. Dei Genitricis.

Et tu beata pra omnibus
Virgo Maria fœminis,
Dei genitrix inclyta
Noſtris fauete laudibus.

Zacharias Papa. 730.

Epiſtola 11. *ad Bonifacium:* Oramus Dominum & Redemptorem noſtrum, vt ſacris interuentionibus ſanctæ ſuæ Genitricis ſemper virginis Mariæ Dominæ noſtræ, & beatorum Principum Apoſtolorum Petri & Pauli, orantem pro nobis fraternitatem tuam ſoſpitem & incolumem conſeruare dignetur.

Alcuinus. 760.

De vſu Pſalmorum ſol. 48. Rogo ſanctam & beatiſſimam matrem Mariam, & omnes electos Dei inuoco in auxilium meum.

Ambroſius Autbertus 770.

Homilia de Purificatione Mariæ: Obſecro mi beatiſſima Virgo, offer nobis Chriſtum piis ſuffragijs, quæ neſcis inuidere filijs: ſed attendas filiorum injurias, à quibus non vt dignum eſt honoraris. Deprecare vnicum Filium pro exceſsibus multorum filiorum.

Paulinus Aquileienſis. 780.

Aduerſus Felicem Orgelitanum: Ieſus Chriſtus Catholicum & clementiſsimum & ſemper inclytum D. Carolum regem, per interceſsiones B. Mariæ, per quam meruimus auctorem vitæ ſuſcipere, circumcingat & defendat.

Idiota. 800.

In præfatione contemplationum de Maria: Cæteri Sancti iure quodam patrocinij, pro ſibi ſpecialiter commiſsis plus poſſunt prodeſſe in curia Altiſsimi, quam pro alienis: beatiſsima verò virgo Maria, ſicut eſt omnium Regina, ſic & omnium patrona & aduocata, & cura eſt illi de omnibus, &c. Et ideo, iuxta conſilium deuoti cuiuſdam ſerui eius, Mariam ſemper cogita, Mariam ſemper inuoca, non recedat ab ore, non recedat à corde & vt impetres orationis illius ſuffragium, non deſeras conuerſationis exemplum.

Ionas Aurelianenſis. 860.

De cultu imaginum lib. 2. Mariæ interceſsionem apud diuinam Maieſtatem humiliter flagitamus.

Ericus. 880.

Homilia de Purificatione Mariæ: Cuius inſtitutionis morem nos quoque pro modulo noſtro hodierno die deuotè Deo iuuante imitaturi, Dei Genitricem ſubmiſsis votis obſecremus, vt ſua potenti interceſsione apud ſuum Filium purgationem impetret criminum, quæ purgationem temporalem ſuſcepit ſine ſordibus peccatorum.

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 890.

Cap. 16. Maria Deum Patrem oratac deprecatur pro ſeruis, Filium pro filijs, ſed naturalem pro adoptatis.

Frodoardus. 960.

In Chronicis de anno 934. Dei genitricis precibus, beato quoque Martino intercedente, ad agendam pœnitentiam præſenti vitæ redditus eſt.

Abbo Floriacenſis. 980.

De obſidione vrbis Pariſienſis:

Vrbs in honore micat celſæ ſacratæ Mariæ,
Au ctbio cuius fruimur vita modò tuti.

Fulbertus Carnotenſis. 1000.

De Aſſumptione Beatæ Mariæ: Quas ergo tibi laudes fragilitas humani generis perſoluet, quæ ſolo tuo commercio recuperandi aditum inuenit? Accipe itaque quaſcumque exiles, quaſcumque meritis tuis impares gratiarum actiones: & cùm ſuſceperis vota, culpas noſtras orando excuſa, &c. Accipe, quod offerimus: impetra, quod rogamus: excuſa, quod timemus: quia nec potiorem meritis inuenimus, quàm te ad placandam iram iudicis, quæ meruiſti eſſe mater Redemptoris & Iudicis. Succurre ergo miſeris, iuua puſillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro monachorum choro, exora pro deuoto fœmineo ſexu, &c.

Petrus Damianus. 1050

Sermone de Natiuitate Mariæ: Virgo Dei genitrix, cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur, ſubueni Domina clamantibus ad te iugiter.

Hermannus Contractus. 1050.

In Hymno:

Alma Redemptoris mater, quæ pervia cæli
Porta manes, & ſtella maris: ſuccurre cadenti,
Surgere qui curat, populo, tu quæ genuiſti
Natura mirante tuum ſanctum Genitorem:
Virgo prius ac poſterius, Gabrielis ab ore
Sumens illud ave, peccatorum miſerere.

Salue Regina, mater miſericordiæ, vita, dulcedo, & ſpes noſtra ſalue. Ad te clamamus exules filij Euæ: ad te ſuſpiramus gementes, & flentes in hac lachrymarum valle. Eia ergo aduocata noſtra, illos tuos miſericordes oculos ad nos conuerte: & Ieſum, benedictum fructum ventris tui, nobis poſt hoc exilium oſtende. O clemens, ò pia, ò dulcis virgo Maria.

Radulphus Ardens 1060

In Feſto Aſſumptionis Mariæ: O gloriosa Dei Mater, meritis & precibus tuis trahe me poſt te, curremus in odore vnguentorum tuorum.

Gregorius Septimus P. 1070.

Lib. 4. *epiſt.* 1. Omnipotens Deus, à quo bona cuncta procedunt, meritis Dominæ noſtræ cæleſtis Reginæ corda veſtra confirmet.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

De excellentia B. Virginis cap. 6. Inuocato nomine Matris, etſi merita inuocantis non merentur, vt exaudiatur, merita tamen Matris intercedunt, vt exaudiatur.

Cap. 12. Subueni nobis Domina piiſsima, & non conſiderata peccatorum multitudine, velle tuum ad miſerendum nobis inflectere. Eia ſuccurre oramus, vt laus, quam per tot ſecula poſſediſti, continua tibi duret in gratia ipſa, qua mundo perdito ſubueniſti. Tibi ergo nos commendamus, tu procura ne pereamus: office potius vt ſalus noſtra de die in diem multiplicetur.

Hildebertus Cenomanenſis. 1100.

Epiſt. 43. Quòd Eccleſia vniuerſalis Litanijs inſiſtat, quòd in lachrymis & in ſpiritu contribulato dicere conſueuit: *Sancta Maria ora pro nobis*, nec indoctus ignorat cùm audit.

Amadeus Lauſanenſis. 1129.

Homilia 4. *de laudibus B. Mariæ:* Ergo redeamus ad nos, & culpas fletibus diluamus: rogemus matrem pietatis per arcana gaudij, & ineffabiles amores, quos ſingulari priuilegio meruit, vt maternæ pietatis affectu pro noſtris exceſsibus apud proprium intercedat Filium.

Bonauentura. 1260.

In carminibus super Salue Regina:

Salue lux fidelium, fulgens vt aurora,
Quæ est supra lilium pulchra, & decora,
Omne, quod est noxium, tolle sine mora:
Et Dei auxilium pro nobis implora.
Ad te clamamus miseri multum desolati,
Nobis aures aperi pectoris sacrati:
Vt à fauce inferi per te liberati,
Consequamur liberi viam tui Nati.
Clamamus deuotus ad te suspirantes,
Et affectuosius te pie precantes.
Dele quod interius malè cogitantes
Gessimus, exterius opere peccantes.

Iacobus Genuensis. 1280.

Sermone 1. in Festo omnium Sanctorum: Regina Virginum hodie omnibus Sanctis sociata pro nobis intercedit.

Ludolphus Saxo Carthusianus. 1330.

Vitæ Christi parte 1. cap. 3. O Virgo virginum Maria, quæ prima nec similem visa es, nec habere sequentem, quæ prima inter fœminas votum virginitatis vouisti, deprecor bonitatem tuam immensam, vt tu (summum meum solatium) dirigas vitam meam, meq; tuas virtutes & exempla pro posse imitari facias, & gratiam tuam mihi semper adesse concedas.

Ioannes Taulerus. 1350.

De præparatione ad felicem mortem: Ipsam quoque Matrem misericordiæ, omnemq; cœlestem exercitũ deprecabitur, qui in hac sibi necessitate assistere, seq; ab exilio, ad iucundissimam societatem suam perducere velint.

Franciscus Petrarcha. 1360.

In Pœane ad diuam Virginem:

O sine labe nitens, penitus syncerâq; virgo
Effice, namque potes, vt me tua sancta propago
Comiter excipiat, resonens, bis terq; beata:
Ad te confugio supplex, & supplice corde,
Sis mihi præsidium, quæso, vitamq; labantem
Dirigito ad cursum rectum, metamq; laborum.

Gerhardus Zutphanensis. 1380.

Lib. 1. cap. 35. Si quando diffidit tua conscientia ad Deum orare conscia suorum excessuum, arripe illud genus orationis, quod obsecratio dicitur, id est, roga aliquem Sanctorum, vt pro te deprecetur, clamando: *Sancta Maria ora pro me.*

Thomas VValdensis. 1415.

Tom. 3. cap. 112. Hester potuit rogare Regem immitem cùm staret ante illum, & longè potentius, quando semel cum eo in solio collocata, cuncta pro voto composuit. & Domina orbis, Regina cœli modicum vinum æternis nostris nuptijs, cum Filio suo clementissimo solio residens, comparare non potest, vnde totius gentis suæ restinguat æstum generalis incendij?

Ioannes Gerson. 1420.

De mendicitate spirituali parte 2. Virgo gloriosa, spes certa, & refugium singulare peccatorum adsto mihi.

Laurentius Iustinianus. 1430.

Sermone de Natiuitate Mariæ: Vt vniuersa hæc facilius mereamur, tu, ò beata Dei Genitrix, virgo fœcunda, cœli porta, delinquentium spes, pro nobis interuenire digneris. Non te repellet, qui nasci voluit ex te.

Antoninus Florentinus. 1450.

Parte 4. Summæ tit. 15. cap. 23. Maria apud Deum & iustis & peccatoribus subsidia mentis & corporis procurat.

Petrus Apollonius Collatius. 1470.

In Fastis: de Natiuitate gloriosæ Virginis:

Tu nos pestifera seruasti clade redemptos,
Pro quibus & meritis munera pauca damus:
Parua quidem meritis: at te nullius egentem
Scimus, & imperio subdita cuncta tuo, &c.
Æternum salue Virgo, cinesq; tuere,
Qui te perpetua religione colunt.
Da veniam miseris, etiam te Diua precamur, &c.

Gregorius Tiphernas. 1480.

Hymno ad Diuam Virginem:

Te vocat in partu mulier, te miles eundem
Subueniat querulo saucius ore rogat.
Fer precor auxilium, Virgo sanctissima, nobis,
Et seruatricem porrige quæso manum.

M. Antonius Sabellicus. 1490.

Elegia 8. ad D. Virginem:

Prob quoties tantam matrem miratus precarer,
O veniat oculis conspicienda meis:
Virgo suprema veni, miseri spes vnica mundi,
Ante tuos liceat procubuisse pedes.

Elegia 13.

Accipe Dinapij non impia munera vatis,
Laudibus immixtas accipe Diua preces.
Ante thronum Nati supplex tu crimina mundi
Dilue, & mundo pandis ad astra gradum, &c.
Humanum tutare genus lux alma, tuamq;
Perge precor sobolem concutiare tuis:
Imprimisq; pios hac parvula tecta penates,
Deuotosq; tibi protege Diua lares.

Baptista Mantuanus. 1500.

Voto ad Virginem:

Erue me tanto igitur Regina periclo,
Et lacera sparsas collige nauis opes:
ex vbi liber ero, Lauretia templa reuisam,
Et tibi de nostro carmine nomen erit.

Libro 1. Parthenices Mariæ:

Tu licet à nostro spatijs ingentibus orbe
Disiungare, suos quantum potis elevat ignes,
Non tamen humanos casus oblita tuosq;
Nil pertæsa genus, vigili mortalia cura
Suscipis, & lachrymæ tangunt tua pectora nostræ.
Tu placidum terræ sydus, quod liberat omnes
A pelagi feruore rates, quod dirus benigna
Saturni Martiq; graues eliminat iras.

Erasmus Roterodamus. 1530.

In Pœane ad Mariam: Certa fiducia en ego pronus tuis aduoluor pedibus; quibus etiam cœlites ipsi se substernunt: præsentes tuo numini supplex tendo manus. Succurre quæso mea seruatrix, mea salus, meum vnicum castissimumq; perfugium Maria. Per omnium, qui in te spes suas fixerunt, vota obsecro virgo intemerata, peccatoris patrocinium suscipe eius iram, quam meis flagitijs excitaui, deprecare.

In Liturgia Lauretana:

Esto virgo fauens, qui modulis te celebrant pijs:
Iram auerte Dei, ne feriant fulmina noxios.

ARTICVLVS QVINTVS.

MARIAM DEIPARAM OMNI LAVDE A CHRISTIANIS CELEBRANDAM ESSE.

NEGANT.

Anno post nat. Chr. tum

360. MESSALIANI *Deiparam Virginem nullo dignantur honore*. Harmenopolus de sectis.

420. *Anastasius Antiochenus docuit Mariam, Deiparam à nemine vocari debere.* Socrates lib.7.cap.32.

430. *Nestorius vocem Deiparam omnino reiecit.* Socrates lib.7.cap.32.

740. *Constantinus Copronymus lege sanxit, ne Maria Dei genitrix appellaretur: atque acceptis in manu auro refertis loculis, ysq; multitudini ostensis, quanti eas æstimaret interrogauit: atque vbi illa plurimi dixisset, ex iisdem loculis effuso auro rursus quanti illas faceret, quæsiit, & postquam populus nihil subintulisset: Ad eundem, inquit, modum Maria, quoadusque Christum gestauit in vtero honore digna fuit; eum porrò vbi est enixa, nihil fœminis alijs dignitate præstitit.* Theosterictus oratione in Sanctum Nicetam, Suidas in hoc Constantino, Glycas parte 4. Annalium.

1520. Martinus Lutherus ad cap.4 epistolæ ad Galatas: *Paulus, vt apparet, quasi per contumeliam Matrem Filij Dei mulierem tantum appellat.*

In Postilla maiori ad Euangelium in Natiuitate Mariæ: *Ferre nequeo, vt Maria dicatur spes & vita mea.*

1530. *Melchior Hoffmannus Argentinæ in publica disputatione asserens, Christum non sumpsisse carnem ex Maria Virgine. eò processit, vt liberè diceret, Maledicta sit caro Mariæ.* Henricus Bullingerus aduersus Anabaptistas lib.2.cap.13.

1530. *Ioannes Oecolampadius*, in concione de omnibus Sanctis, *Mariæ venerationem cultum idolorum dicit esse.*

1540. *Lucas Sternbergius tanto Mariæ odio flagrauit, vt eam virginitatis gloria, omniq; honore spoliandam putaret, vtpote quam ex Ioseph o coniuge multos filios peperisse, & à reliquis non differre fœminis finxit.* Petrus Canisius Præfatione in opus Mariale.

1550. *Rodolphus Gualterus*, ad cap.3. Marci, *Salutationem Angelicam quasi magicum murmur existimat.*

1560. *Matthias Reidt Lindauensis minister, vt suum populum à cultu Mariæ magis ac magis abalienaret, solenne Canticum* Salue Regina, *integro ac virulento scripto oppugnandum suscepit.*

1560. Guilhelmus Bidembachius ad assertiones Torrensis: *Vt Maria spes nostra dicatur, quemadmodum eam in impio & insaluari* Salue Regina *salutant, horret animus cogitare, ne dum lingua eloqui. Spem enim nostram dicere non possumus, nisi simul etiam Deum nostrum dicamus.*

1570. Iacobus Heerbrandus in disputatione de semine Abrahæ: *Turpissimè*, inquit, *errant Pontificij, dum D. Virgini hoc tribuunt, quod sit finis inenarrabilis misericordiarum & venia, imò ipsa misericordia & venia.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Cant. 4. ℣.7. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.

Lucæ 1. 28. Ingressus Angelus ad Mariam dixit: Aue gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus. 30. Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum. 41. Et repleta est Spiritu sancto Elisabeth: & exclamauit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Ecce enim vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo; & beata quæ credidisti, quoniã perficientur ea, quæ dicta sunt à Domino.

Ipsa Maria ait: 48 Beatam me dicent omnes generationes.

Lucæ 11. 27. Factum est autem, cùm hæc diceret; extollens vocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti. At ille dixit: Quinimò.

Liturgia D. Petri.

Communicantes, & memoriam venerantes imprimis glorioſæ ſemperque Virginis Mariæ Genitricis Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti, &c. *Aue gratia plena, Maria, Dominus tecum*, &c. Imprimis ſanctæ glorioſæ ſemperque Virginis Mariæ Genitricis Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, &c.

Liturgia D. Marci:

Aue gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui: quia peperiſti Saluatorem animarum noſtrarum. Imprimis ſanctiſſimæ, intemeratæ & benedictæ Dominæ noſtræ Dei Genitricis, & ſemper Virginis Mariæ.

Liturgia D. Iacobi.

Dignum eſt, vt te verè beatam dicamus Deiparam, ſemper beatam, & omnibus modis irreprehenſam, & matrem Dei noſtri: honorabiliorem quàm Cherubim, & glorioſiorem quàm Seraphim, quæ ſine corruptione Deum Verbum peperiſti, te reuera Deiparam magnificamus. Tibi ô plena gratiæ vniuerſa creatura gratulatur, Angelorum cœtus & hominum genus: quæ es templum ſanctificatum, paradiſus ſpiritalis, virginum gloria, ex qua Deus carnem aſſumpſit. Tuum vterum thronum fecit, & tuum ventrem latiorem ac ampliorem cœlis ipſis reddidit: tibi ô gratiæ plena vniuerſa creatura gratulatur: gloria tibi.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Ignatius. 80.

Epiſtola ad Ioannem: Sunt hic multæ de mulieribus noſtris Mariam Ieſu videre cupientes, & quotidie à nobis ad vos diſcurrere volentes, vt eam contingant, & vbera eius tractent, quæ Dominum Ieſum aluerunt, & quædam eius ſecretiora percunctentur ipſam Mariam Ieſu. Eſt & Salome, quam diligis, filia, anno Hieroſolymis & quinque menſibus apud eam commorans: & quidam fortè notificauêre eandem matrem Dei omnium gratiarum abundantem, & omnium virtutum more virginis, virtutis & gratiæ fœcundam, quæ (vt dicunt) in perſecutionibus & athletronibus eſt hilaris, in penurijs & indigentijs non querula, iniuriantibus grata, & moleſta relætatur: miſeris & afflictis condolet conflicta, & ſubuenire non pigreſcit: contra vitiorum autem peſtiferos conflictus in pugna fidei diſceptãs enitefcit. Noſtræ nouæ religionis & pœnitentiæ eſt magiſtra, & apud fideles omnium operum pietatis miniſtra. Humilibus quidem eſt deuota, & ideo totis deuotius humiliatur, & mirum ab omnibus magnificatur, cùm à Scribis & Phariſæis ei detrahatur. Præterea multi multa referunt de eadem, tamen omnibus per omnia non audemus fidem concedere, nec tibi referre. Sed ſicut nobis à fide dignis narratur, in Maria Ieſu humanæ naturæ natura ſanctitatis Angelicæ ſociatur. Et hæc talia excitauerunt viſcera noſtra, & cogunt valde deſiderare aſpectum huius (ſi fas ſit fari) cœleſtis prodigij & ſacratiſſimi ſpectaculi. Tu autem diligenti modo diſponas ſuper deſiderio noſtro, & valeas. Amen.

Eusebius. 100.

Epiſtola, quam Lumen inſcripſit: Omne tempus à Natiuitate Chriſti vſque ad Dei Genitricis migrationem anni fuerunt quadraginta quatuor.

Irenæus. 180.

Lib. 3. cap. 33. Euæ inobedientiæ nodus ſolutionem accepit per obedientiam Mariæ. Quod enim alligauit virgo Eua per incredulitatem, hoc virgo Maria ſoluit per fidem.

Hippolytus. 220.

Apud Nicephorum lib. 2. cap. 3. Anna protulit Mariam Dei Genitricem, à qua nobis exortus eſt Chriſtus ipſa veritas.

Methodius Tyri Epiſc. 260.

Oratione habita in Hypapantem Domini: Benedicta tu celeberrima & deſideratiſſima: tuum Dei Genitrix nomen diuinis benedictionibus & gratijs omni eſt ex parte refertum. Tu fidelium fax, tu incircumſcripti (ſi ita quidem loqui fas eſt) circumſcriptio, tu ſpecioſiſſimi floris radix, tu Creatoris mater, tu nutrix omnia nutrientis, tu cuncta continentis & comprehendentis comprehenſio: tu illius geſtatrix, qui verbo ſuo portat vniuerſa: tu porta, per quam in carnem ingreſſus eſt Deus: tu purificantis carbonis forceps: tu præangustus illius ſinus, qui ſinu ſuo omnia complectitur. Tu incomprehenſibilis illius roris vellus: tu Bethlehemitica illa ciſterna, quam velut vitæ reſocillatricem Dauid deſiderauit, & ex qua immortalitatis poculum emanauit: tu propitiatorium, per quod Deus humanam naturam indutus, mortalibus innotuit: tu impolluta illius indumentum, qui lucenti veſtimento circumfunditur: tu Deo nullius alioquin rei indigo, carnem quam non habebat mutuata es, quo nimirum hac ratione Omnipotens id, quod eſſe dignatus eſt, homo videlicet, verè appareret. Quid hoc illuſtrius? quidue ſublimius? Qui cœlum & terram implet, cuius præterea ſunt omnia, quæcumque mouentur, atque ſubſiſtunt, is tui factus eſt indigus. Tu enim admirabilem incarnationem, quam aliquando non habuit, Deo mutuo dediſti, &c. Salue in æternum ineffabile gaudium. Ad te nam rurſus recurrimus, tu feſtiuitatis noſtræ principium, tu medium, tu finis, tu pretioſa cœleſtis regni margarita, tu verè fons vberrimus totius ſanctitatis, tu animarum altare, panis vitæ. Salue Spiritus ſancti vmbraculum. In te perbenignus ille Conditor feruentiſſimæ charitatis flammas, quaſi confertos quoſdam ſolis radios, eſt eiaculatus. Tu ante omnia ſecula conceptum in fine temporum enixa es: tu inaſpectabilis Patris Filium, per quem omnis nobis pax eſt reſtituta, myſterium vtique abſconditum, & ineffabile mundo patefeciſti.

Luc. 23.

In Threnis: Maria glorificata Deo digna ſedes,

Eſt apud Nicephorum lib. 2 cap. 3.

quæ ſolis mentis oculis conſpici poteſt. Salue dilectionis Dei theſaure, ſalue humanitatis Filij fons, ſalue Spiritus ſancti vmbraculum.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

Vitæ Conſtantini lib.3. cap.42. Helena ſanctiſſima Imperatrix Deiparæ partum eximijs monumentis exornare, & ſacrum illud antrum varijs cuiuſque generis inſignibus illuſtrare ſtuduit.

Athanaſius. 340.

In Euangelium de ſanctiſſima noſtra Deipara: Quandoquidem ipſe rex eſt, qui natus eſt ex Virgine, idemque Dominus & Deus, ea propter & Mater, quæ eum genuit, & Regina, & Domina, & Deipara propriè & verè cenſetur, &c. Iſta noua Eua mater vitæ appellatur, variegataque permanet ad primitias vitæ immortalis omnium viuentium. Dicimus eam iterum atque iterum & ſemper & vndequaque beatiſſimam. Ad te clamamus, recordare noſtri ſanctiſſima Virgo, quæ etiam à partu virgo permanſiſti: *Aue gratia plena, Dominus tecum*, beatam te prædicant omnes Angelorum & terreſtrium hierarchiæ: *benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.* Interceda Hera, & Domina, & Regina, & Mater Dei pro nobis.

In diſceptatione de concilio Nicæno, contra Arianos: Deus & Pater Chriſti ob noſtram ſalutem ædificauit ſibi domum in vtero Deiparæ Mariæ ſine commercio virili, & homo factus eſt.

Baſilius Magnus. 370.

In Liturgia Sanctæ & intemeratæ Dominatricis noſtræ Dei Genitricis & ſemper Virginis Mariæ cum omnibus Sanctis memorantes, nos ipſos & aduinicem atque omnem vitam noſtram Chriſto Deo commendemus.

Ephræm. 370.

Oratione de laudibus ſanctiſſimæ Dei Matris: Intemerata prorſusque pura, virgo Deipara, regina omnium, ſpes deſperantium, domina mea gloriоſiſſima, eademque optima, ſublimior cœlicolis, purior ſolis radijs & ſplendoribus, honoratior Cherubim, & polyomatis, id eſt, multoculis ſpiritibus, ſanctior Seraphim, & nulla comparatione cæteris omnibus ſuperis exercitibus glorioſior, ſpes Patrum, gloria Prophetarum, Apoſtolorum præconium, & honor Martyrum, Sanctorum lætitia, & lumen ſtudioſorum Abraham, Iſaac, & Iacob, decus Aaron, Moſis ſplendor, & Gedeonis vellus, Hierarcharum cœtus, & omnium Sanctorum ac Virginum corona, ob fulgorem inacceſſa. Accerra aurea, lucerna micantiſſima, vrna cœli manna geſtans, tabula ſcriptam legem ferens mortalibus, arca vera, charta diuinitima, omnium princeps, circumſpecta & lucifera Virgo, conſolatio ſanctiſſima, & omnium dux, ſacratiſſima puella, &c. Tu peccantium & auxilio deſtitutorum adiutrix: tu portus procella vexatorum, ſolatium mundi, carcere clauſorum liberatrix celeberrima: tu orphanorum ſuſceptio, tu captiuorum redemptio, tu ægrotantium exultatio, & omnium ſalus. Tu ſolitariorum ſtabilimentum, & ſpes mundanorum. Tu virginum decus, corona, & gaudium, &c. Dignare, Virgo, te tuum ſeruum laudare, & dicere: *Aue* Dei ſplendidiſſimum & luculentiſſimum vas: aue Domina Maria *gratia plena*: aue in mulieribus Virgo beatiſſima: aue ſtella fulgentiſſima, ex qua Chriſtus prodijt: aue illuſtriſſima lux, mater & virgo: aue, quæ miriſicè regem omnium peperiſti: aue, per quam nobis Sol præclariſſimus illuxit: aue Domina cunctis ſublimior: aue canticum Cherubim, & hymnus Angelorum: aue pax, gaudium, & ſalus mundi: aue generis humani lætitia: aue Patrum præconium, & Prophetarum decus: aue Martyrum pulchritudo, & corona Sanctorum: aue piorum gloria, & in ſolitudine degentium hymnus: aue præclariſſimum hierarchiarum cœleſtium ornamentum: aue præſtantiſſimum orbis terræ miraculum: aue lignum vitæ, gaudium, & voluptas: aue vallum fidelium, & mundi ſalus: aue tranquille portus, & à fluctibus agitatorum liberatrix: aue noſtra periclitantium auxiliatrix.

Epiphanius. 370.

Sermone de laudibus S. Deiparæ Mariæ: Miſer ego ſum, qui effulgentes ſplendores Deiparæ, radios terribiles, & comprehenſas facultates, cœli & terræ inhabitate myſterium, admirandumque propitiatorium verbis conſequi tentaui. Dicam de ſola Deipara, quatenus aſſequor, denuò nomen vereor, vtpote qui lingua non ſim præditus idonea ad ea dicenda, quæ ſunt valde magna: ſum enim exili voce, tardoque lingua, & minimè diſertus, vt ſic verba facere poſſim de percelebri, ſancta, innupta, & Deipara Maria matre Domini, de qua leuiter loqui non debet humana lingua. Gabriel ait: *Aue gratia plena*, multis virtutibus exornata Virgo, in lampade geſtans lucem inextinguibilem, ſole ſplendidiorem. *Aue gratia plena*, hami eſca ſpiritalis: in te ſiquidem hamus diuinitatis. *Aue gratia plena*, quæ es vrna aurea continens manna cœleſte. *Aue gratia plena*, quæ ſitientes perennis fontis dulcedine ſatias. *Aue gratia plena*, mare ſpiritale, habens gemmam cœleſtem Chriſtum. *Aue gratia plena*, ſplendidum cœlum, quæ in cœlis incomprehenſum contines Deum, &c. Quid dico? & quid proloquar? quo pacto beatam prædicabo gloriæ radicem? Solo enim Deo excepto, cunctis ſuperior exiſtis: natura formoſior es ipſis Cherubim, Seraphim, & omni exercitu Angelico, cui prædicandæ cœleſtis & terrena lingua minimè ſufficit, imò verò nec Angelorum. Etenim ipſi quidem hymnum, laudem, honorem protulerunt: non tamen eo modo eloqui pro dignitate potuerunt. Lætabantur verò Angeli, tanquam ipſi duntaxat Deum haberent, quibus ſanctiſſima Virgo ſuperior nata, Deum habitamem in cœlis concepit in terra, vt hac ratione exercitus Angelorum traheret in terram, & verſaretur cum hominibus. Ipſa enim eſt cœli ac terræ mediatrix, quæ vnionem naturaliter peregit. O Beata Virgo, columba pura, & ſponſa cœleſtis Maria, cœlum, templum, & thronus diuinitatis, quæ coruſcantem in cœlo & terra ſolem habes Chriſtum: nubes lucida, quæ fulgur de cœlo luciditſimum ad illuminandum mundum deduxiſti Chriſtum, &c.

Hæreſi 78. Siue mortua eſt ſancta Virgo & ſepulta, in honore ipſius dormitio, & in caſtitate mors, & in virginitate corona: ſiue ſublata eſt, veluti ſcriptum eſt: *Animam ipſius pertranſibit gladius:* inter Martyres eſt ipſius gloria, & in laudibus ſanctum ipſius corpus, per quam lux exorta eſt mundo.

Hæreſi 79. Sit in honore Mariæ: Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus adoretur.

Georgius Nazianzenus. 380.

In Tragœdia:

Veneranda, ô Virgo, caſta, felicissima,
Quando beata nunc beatorum in polo,
Exuta quicquid fœcis humanæ, ſedes
Æternitatis pallio ornata, vt Dea
Hausta, ſenectæ experti, ſupremo ex athere
Benigna adeſto votibus meis: preces

Admitte, virgo ô inclyta, hic quando tibi
Verbi parenti, sed supra modum tamen
Legemq; solus inter omnes contigit
Honor, &c.
Hoc propter, ecce, texo nunc tibi memor
Gratumq; carmen, ô puella gratia
AEquanda nullo, mater, & virgo supra
Omnes decora virgines, & maxima,
Quæ vinxu omnes cælitum Ordines,
Regina, Domina generis humani bonum,
Amica semper esto tu mortalibus,
Maximaq; quovis in loco mihi salus.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Sermone de Geneſi & interdictione arboris ad Adam: Mors per Adam, vita per Chriſtum. Eua ſerpens ſeduxit, Maria Gabrieli conſenſit: ſed ſeductio Euæ attulit mortem, conſenſus Mariæ peperit à ſeculo Saluatorem. Reſtauratur per Mariam, quod per Euam perierat. Per Chriſtum redimitur, quod per Adam fuerat captiuatum. Redditur per Mariam vita, quæ per Euam fuerat interempta.

Oratione in ſanctiſſimæ Dei Genitricis Annuntiationem: Miſſus eſt ſeruus incorporeus ad Virginem immaculatam: miſſus eſt à peccato integer ad corruptionis expertem, &c. Tunc Angelus Virginem adijt, & clara voce: *Aue*, inquit, *gratia plena, Dominus tecum.* Non eſt amplius Diabolus contra te. Vbi enim prius hoſtis ille vulnus inflixit, illic medicus adhibet medicamentum. Vnde mors ingreſſus principium habuit, inde vita ſibi aditum patefacit. Per mulierem mala fluxerunt, per mulierem emanant bona. *Aue gratia plena:* Ne te pudeat, quod mulier cauſa damnationis extiterit. Tu enim iudicis & Redemptoris mater exiſtis. *Aue gratia plena*, quæ mundi paries Saluatorem. *Aue gratia plena*, genitrix vitæ, quæ mortem delebit. Aue animatum Dei templum. Aue cœli terræq; pariter domicilium. Aue naturæ illius, quæ comprehendi nō poteſt, ampliſſimum habitaculum. Per hanc adeſt chariſſimus ægrotantibus medicus, in tenebris confidentibus illuxit ſol iuſtitiæ.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Homilia Epheſi in Neſtorium habita: Salue per nos ſancta & myſtica Trias, quæ nos omnes ad S. Mariæ Deiparæ Eccleſiam conuocaſti. Salue ſancta Deipara, eximium illud totius orbis decus, & ornamentum. Salue lampas inextinguibilis, corona virginitatis, ſceptrum rectæ doctrinæ, templum indiſſolubile. Aue locus eius, qui loco capi non poteſt. Salue mater & virgo, per quam is *benedictus* in Euangelijs nominatur, *qui venit in nomine Domini:* Salue, quæ immenſum incomprehenſumq; in ſancto virgineo vtero comprehendiſti. Salue Virgo, per quam ſancta Trinitas in vniuerſo orbe glorificatur & adoratur, per quam cœlum exultat, per quam Angeli & Archangeli lætantur, per quam dæmones fugantur, per quam tentator Diabolus cœlo decidit, per quam prolapſum plaſma in cœlum denuò ſubuehitur, per quam vniuerſa creatura idolorum veſania detenta ad veritatis cognitionem perducta eſt, per quam ſanctum baptiſma obtingit credentibus, per quam exultationis oleum conſecratur, per quam toto terrarum orbe fundatæ ſunt Eccleſiæ, per quam gentes adducuntur ad pœnitentiam. Ecquis laudatiſſimam illam Mariam pro dignitate celebrare queat? Ipſa & mater & Virgo eſt: ô rem admirandam.

Proclus Conſtantinopolitanus. 430.

Homilia de Domini noſtri Ieſu Chriſti Natiuitate: Non vulgaris hanc mundi ætate muliebri ſexui per virginem & matrem gloria acceſſit. Stupenda ſanè planeq; inaudita eſt hæc virginis & matris copula. Ecce igitur & terra, & mare virginem honorant, domiq; cumulant: hoc quidem nuda nauigantibus dorſa ſubſternens: illa verò viatorum veſtigia inoffenſè dirigens. Exultet natura, honorentur fœminæ, choros humana ducat natura, & carmina cantet, glorificentur virgines: *Vbi enim abundauit delictum, ibi ſuperabundauit & gratia.* Sacra Deipara Maria in vnum nos coëgit. Hæc impolluta, & purus ille illibatæ virginitatis theſaurus decusq; & ornamentum: hæc ſpiritualis ſecundi Adami Paradiſus: hæc vnitarum inter ſe naturarum officina: hæc ſalutaris reconciliationis panegyris: hæc thalamus, in quo Verbum humanam carnem ſibi deſponſauit: hæc animatus naturæ rubus, quem diuini parturæ ignis non combuſſit: hæc verè cuius illa nubes, quæ ſuper Cherubim ſedentem in corpore ſuo geſtauit: hæc vellus mundiſſimum cœleſti pluuia madens, ex qua paſtor ouem induit: hæc ancilla eſt & mater, virgo & cœlum: hæc ſola pons eſt, per quem Deus ad homines deſcendit: hæc admirandæ illius œconomiæ tela, ex qua, & in qua ineffabili quodam modo admirabilis illius vnionis tunica confecta eſt. Cuius quidem textor, extitit Spiritus ſanctus: netrix, virtus ex alto obumbrans: lana, vetuſta villoſaq; Adami pellis: trama, impolluta virginis caro: radius textorius, immenſa geſtantis gratia: artifex, verbum per auditum illapſum. Quis vidit? quis audiuit talia? Incircumſcriptus Deus vterum inhabitat: quem cœli non capiunt, venter complexus eſt Virginis.

Anatolius. 443.

In cantico de Mariæ Natiuitate: Quæ ab æterno prædeſtinata fuerat, vt Dei domicilium, diuinumq; ſempiternæ naturæ templum foret, hæc vniuerſorum Regina iure ſalutatur.

Concilium Chalcedonenſe. 453.

Actione 5. Sancta Maria Theotocos eſt: qui non ſic ſapit, hæreticus eſt.

Baſilius Seleucius. 460.

Oratione in Annuntiationem Deiparæ: Copioſam præconiorum materiam comperiet, qui laudare Deiparamq; Virginem laudibus efferre inſtituerit, &c. Nec quorumlibet eſt promeritas Virgini laudes perſoluere, ſed eorum, qui diuinæ gratiæ lumine inſigniter illuſtrati ſunt, &c. Quomodo obſecro admirabilem illam inuitatamq; gratiam pro dignitate celebrabo? Quomodo clementiæ fontem celebrabo? Quomodo benignitatis fluuium prædicabo? Quomodo virginum illud pelagus cantabo? Quomodo magni illius myſterij altitudinem perſcrutabor, niſi tu Deipara me veluti imperitum natatorem, veterem hominem, qui ſecundùm erroris deſideria corrumpitur, exuere docueris? mentisq; meæ os, ô miſericordiæ plena, ad partus tui profunditatem deduxeris? quo miſericordiæ tuæ lumine colluſtratus, veritatis margaritam in te abditam inuenire queam? Fer opem quæſo, vt illam, te adiuuante, comprehendam. Effice obſecro, vt abs te doctus, commodè de te loqui valeam, &c. At quorſum attinet ea omnia, quæ à Prophetis, qui Chriſti ex Deipara Virgine ortum præduxerunt, expoſita ſunt, huc in medium adferre? Quæ lingua adeò eſt diſerta, aut ſonora, quæ Virginem illam pro dignitate decantare queat? per eam enim illuſtribus bonis ditati ſumus. E quibus laudum floribus promeritam coronam illi texemus? Ex ipſa namque flos Ieſſe exortus eſt, genuſq; noſtrum gloria & honore coronatum eſt. Quæ dona offeremus ipſa non indigna? Quippe quæ tanta ſit, vt vniuerſa, quæ mundi ambitu continentur, cum illius dignitate comparari non valeant. Si enim Apoſtolus Pau-

lus de alijs Sanctis verè asserit, quibus dignus non erat mundus, quæ de Deiparente Virgine cogitare nos par est, quæ vniuersos Martyres suo splendore tantùm excedit, quantum sol reliqua astra? &c. *Aue gratia plena,* aue perpetuò virens casimoniæ paradisus, in qua vitæ lignum plantatum, omnibus salutis fructum fundit: ex qua itidem quadripartitus Euangeliorum fons dimanans, mortalibus fide exornatis, miserationum fluenta vbertim emittit. Aue, quæ inter Deum & homines Mediatrix intercedens, efficis, vt interiectus inimicitiæ paries tandem aliquando euertatur, terrenaq; cœlestibus coniungantur.

Nonnus Panopolitanus. 500.

In Metaphrasi Ioannis cap. 2.

——*Is ἁλαστίνην δὲ χ δωτὴ*
Παρθενικὴ χρηστὸν στερεόκροτον ἴχνος μητὴρ,
ἀχράντῳ παλάμῃ γαμίης ψάσσουα τραπέζης
παιδοτόκος, φυγόδημος ἀεὶ μαθέτουα κορείκτ.

——*Ad conuiuium verò & ipsa*
Virgo Christi Deipara venit mater,
Immaculata manu nuptialem attingens mensam
Puerpera, fugiens cubile, seu perficiens virginitatẽ,

Chrysippus Presbyter. 500.

De laudibus Virginis Mariæ: Virgam Iesse semper virentem, quæ cuncto generi humano vitam pro fructu attulit, omni quidem tempore beatam prædicare, admirari, & laudibus extollere conuenit. Iis tamen, qui hymnis celebrant eam, est quoddam tempus præscriptum, quo vt plurimum præclara solennitas hæc peragitur: cumque planè circa mysterium istud quippiam gestum sit, quod sensum multorum effugiat: agite ergo & nos, etsi munera digna offerre nequimus, pro viribus tamen bonam voluntatem adferamus. Mox verò sumamus initium à verbis, quæ Gabriel apud eam
Luc. 1 fecit: *Aue gratia plena, Dominus tecum.* Aue, inquit: tuum enim est reuera auere & gaudere: tuum est verissimè audire istud, *gratia plena*, quia tecum est vniuersus lætitiæ thesaurus, totius lætitiæ & gratiæ Rex cum ancilla: cum speciosa inter mulieres, speciosus forma præ filijs hominum: cum puella impolluta, is qui sanctificat omnia. Tecum est conditor omnium, tecum inquam, vt ex te gignatur: tecum conceptione, vt ex partu tuo generetur: tecum velut Deus, vt ex te fit Deus & homo. Hactenus Gabriel verbis salutationis finem imponit. Nos autem, peropportunum est modò, vt plurimarum prophetiarum faustas acclamationes illi ascribamus, & dedicemus. *Aue gratia plena*: aue, quæ vultum adepta es præter naturam, vel ipsis cœlis latiorem: quandoquidem per hanc comprehendisti eum, quem ne cœli quidem capiunt. Aue fons lucis omnem hominem illuminantis. Aue solis ortus, qui nullum ferre potest occasum. Aue armarium vitæ.
Can 4.5 Aue, quæ es hortus Patris. Aue, quæ es pratum totius fragrantiæ sancti Spiritus. Aue radix omnium bonorum. Aue specimen gemmæ, omne pretium excedentis. Aue vitis vuas pulchras producens. Aue nubes pluuiæ potum animis Sanctorum exhibentis. Aue, quæ es puteus semper viuentis aquæ. Aue, quæ es rubus ardens igni spiritali, nusquam tamen adureris. Aue porta clausa, soli regi aperta. Aue mons vnde lapis angularis absciſſus est sine manibus. His enim atque alijs multis huiusmodi cunctis qui Deum gestant, particulatim eam alloquuntur.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap. 3. Genes. Maria typus Euæ fuit: vtraque siquidem virginitate vigebant. Verùm Eua in virginitate existens deliquit, proinde tristitiam & dolores à serpente traxit, quos deinde in omnes peccatrices mulieres, quæ secutæ sunt seculis omnibus transfudit. Verùm Maria gaudium & lætitiam toti mortalium generi obnuntiauit, humanique generis maledictionem, in quam deuenerat, fugauit. Præterea partus doloris expers finiuit eum, qui cum multis doloribus fit. Ideo Euam omnes culpant, & incusant: Mariam omnes laudant, & beatam pronuntiant, quæ quasi personam Euæ gerens, inquit: *Et beatam me dicent omnes generationes.*

Iustinianus Imp. 530.

C. de Sancta Trinitate: Inuenimus quosdam morbo atque insania detentos impiorum Nestorij atque Eutychetis, qui detrectant sanctam gloriosam Dei genitricem Mariam Theotocon seu Deiparam appellare.

Synodus Quinta Oecumenica. 535.

Act. 4. Si quis per relationem aut abusiuè Dei Genitricem sanctam gloriosam semper virginem Mariam dicit aut hominis genitricem, aut Christotocon, tanquam Christo Deo non existente, sed non propriè & verè Dei Genitricem ipsam confiterur, cò quòd ipse, qui est ante secula ex Patre natus est Deus Verbum, in vltimis ex ipsa incarnatus, & natus est, talis anathema sit.

Procopius Cæsariensis. 550.

De ædificijs Iustiniani oratione 1. Dei Genitrici passim per Romanum imperium multas ædes Iustinianus consecrauit, adeò planè magnificas & præstantes, tanquam ingenti pecuniarum aceruo constructas, vt si quis vnam duntaxat ædem conspexerit, hoc solum opus ab ipso elaboratum existimabit, & in eo perficiendo omne regni sui tempus consecisse.

Andreas Cretensis. 560.

Oratione in Annuntiationem Dei Genitricis:

Aue gratia plena, Dominus tecum, qui est ante te, hodie tecum est, & paulò post erit ex te. Illud quidem ab omni æternitate, hoc autem in tempore. O immensam humanitatem, ô benignitatem incredibilem. Non fuit satis gaudium indicasse, nisi ipsum gaudij auctorem inesse Virgini significaret. Illud enim *Dominus tecum*, perspicuè Regis præsentiam declarat: qui sic ex ipsa corpus assumit humanum, vt à propria non recedat. *Aue gratia plena: Dominus tecum.* Gaude lætitiæ instrumentum, per quod tristis execrationis sententia in lætum gaudij iudicium commutatur. Gaude verè benedicta: gaude Virgo præclarissima: gaude ornatissimum diuinæ gloriæ templum: gaude sacrosanctum Regis palatium: gaude thalame, in quo sibi Christus humanitatem sponsam adiunxit: gaude electa à Deo antequam genita: gaude diuinum inter Deum atque homines conciliationis perfugium: gaude thesaure vitæ immortalis: gaude cœlum, in quo Sol gloriæ splendet: domicilium cœlo præstantius: gaude vnicum illius, qui nusquam capitur, amplissimum habitaculum: gaude sancta terra virginea, ex qua nouus Adam formatur, qui veterem Adam seruet: gaude fermentum sanctum, ac Deo gratum, ex quo totius generis humani massa fermentatur, & in vnius corporis Christi panem euadit, & admirabili ratione coagmentatur, &c. Gaude gaudij mater sempiterni: gaude noua Dei arca, in qua Dei Spiritus conquieſcit. Arca, in qua noster Noë Christus humanitatem seruauit: arca in qua nouæ gloriæ sanctificatio, & qui natura sanctus est, in virginea naturæ officina corpus sibi ratione mirabili fabricatus est. Gaude vr-

natura rea, quę continet illum, qui dulce manna & mel è petra ingrato populo subministrauit. Gaude Seraphica mystici carbonis ardentis forceps. Salue Spiritale præcognitionis perspicuæ speculum, per quod Prophetæ infinitam erga nos Dei submissionem mysticè vaticinati sunt. Gaude speculum, per quod iustitiæ Solem venientem è cælo suscipientes ij, qui densis in tenebris peccati versabantur, illustrati sunt. Salue Prophetarum & Patriarcharum omnium decus, & clarissima arcanæ præcognitionis humanæ tuba. *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.* Et meritò *benedicta*: benedixit enim te Deus tabernaculum suum, quoniam paternæ gloriæ plenum Christum Iesum, hominem eundem & Deum, in ijs, ex quibus, & in quibus naturis consistit, admirabili ratione in vtero tuo gessisti: *Benedicta tu in mulieribus,* Coloss. 2. quæ cælestem thesaurum, *in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei reconditi*, in sacro virginitatis tuæ penu, sine angustia comprehendisti. Tu verè *benedicta* es, cuius vterus areæ cumulus est: quia benedictionis fructum, immortalitatis spicam Christum, sine semine, sine cultoris labore, multiplicem frugum innumerabilium messem, nostræque salutis agricolæ produxisti. Tu verè *benedicta*, quæ sola ex omnibus matribus Creatori tuo mater electa es: & quod est matrum omnium proprium, ignoras? cuius quoque excellentia virginitatis, maternis doloribus corrupta non est: virgineo germine tuo signa tuæ castitatis integra conseruante. Tu verè *benedicta*, quæ sola sine viri coniunctione Filium genuisti, qui cælos condidit, & terram virginitate tua cælis exæquauit. *Benedicta tu in mulieribus*, quæ sola benedictionem suscepisti, quam Deus per Abraham gentibus omnibus promisit. Tu verè *benedicta*, quæ sola benedicti Filij Iesu Christi & Saluatoris nostri declarata es mater, &c. *Benedicta tu in mulieribus*, quam beatam dicunt omnes generationes: quam reges honorant, principes venerantur, diuites populi obsecrant, virgines, quæ vel præcesserunt, vel sequuntur, in templum regis comitantur. *Benedicta tu in mulieribus*, quam Esaias oculis propheticis aspiciens, Prophetissam, & Esa. 7. 8. virginem, & laterem, & locum, & caput libri obsignatum, arcana ratione nominauit. *Benedicta* Ezec. 44 tu verè, quam Ezechiel auroram & portam conclusam appellauit, &c. *Dixit Maria: Ecce ancilla Domini fiat mihi secundùm verbum tuum.* Apertè significat: Ecce parata sum, & nihil prohibet, vterus opportunus, vtpote minimè inquinatus, & soli seruatus Creatori. *Ecce ancilla Domini*, ad obediendum parata, ad seruiendum idonea, ad suscipiendum prompta.

Hesychius Hierosolymitanus. 580.

Oratione 1. de S. Maria Deipara: Hic dies festus, qui nunc agitur, omnem gloriam superat, vtpote qui contineat solennitatem Virginis, quæ vsque adeò omnibus antecellit, vt ipsum Deum Verbum volentem susceperit, quem illa citra vllam loci angustiam comprehendit.

Oratione 2. Tibi ô Virgo Prophetæ tribuunt laudes, & quisque Deiferam dicit, qui miraculorum mysterijs fidem habuerit. Et ille quidem te virgam Iesse recitat, vt obscurè declaret virginitatem, quæ nullo modo vulnerari aut incuruari potuerit: iste verò comparat cum rubo ardente, qui tamen non exuritur, vt subindicet carnem Vnigeniti, & virginem Deiparam. Hæc enim ardebat, & non consumebatur.

Eutychianus. 600.

De pœnitentia S. Theophili: Sancta venerandaque & omnibus laudibus celebranda Dei Parens, quæ sola casta & pura est, sola sancta anima & corpore, sola habet fiduciam ad eum qui est natus ex ipsa: quæ est solatium eorum, qui affliguntur: quæ est vltio eorum, qui vexantur: quæ est amictus eorum, qui sunt nudi: quæ est baculus senectutis: quæ est firma defensio eorum, qui manè ad eam vigilant: quæ semper suis vlnis fouet Christianos.

Leontius. 610.

Libro 5. Apologiæ contra Iudæos: Qui Martyrem colit, Deum ipsum colit: qui Matrem illius adorat, ipsi honorem assignat. *citatur in Synodo 2. Nicæna act. 4.*

Antiochus. 620.

Præfatione in Pandectas: Gloriosa & sancta Deipara semper Virgo Maria, pro tempore quidem corruptiuæ morti obnoxia, quòd similis nostri esse voluit ad tolerandas corporis iniurias, eadem rursus nulli futura erat obnoxia corruptelæ, vt nos miserabili corruptela exemptos in pristinam reuocaret libertatem, ac demum iugo emancipatos diræ seruitutis ad incorruptionis gloriam transferiberet: vitæ insuper restitutos donatiuæ, vestiret trabe immortalitatis.

Sophronius Hierosolymitanus. 630.

Oratione in Christi Natalitia: Christus in manifestissimum omnipotentis diuinitatis suæ indicium & argumentum virginem, ex qua prodijt, integram incorruptamque conseruauit, ipsamque nihilominus Deiparam esse palam ostendit, &c. Cisterna hæc sacra, sanctissimam Virginem designabat, quæ & vterum gestatura, & Deum paritura erat.

Sergius Hierapolita. 640.

Oratione in Natalem Mariæ: In hac festa celebri luce buccina spirituali clangamus. Etenim quæ præsenti die ex Dauidico semine nascitur, vitæ mater est, tenebrarum expultrix, Adę reparatrix, Euæ reuocatrix, immortalitatis fons, corruptionis interitus, ac liberatio, per quam nos quidem in diuinæ naturæ participationem translati sumus, atque à morte ipsa liberati, & acclamamus ipsi omnes fideles cum Gabriele: *Aue gratia plena, Dominus tecum*, qui propter te Maria magnam erga nos misericordiam declarat atque commonstrat, &c. Agedum quotquot Christiani sumus, cursu quodam ad Virginem contendamus. En illa nascitur, quæ antequam nasceretur, Dei mater fore designata est. Nascitur singulare virginitatis decus & ornamentum: nascitur Aaronis virga de radice Iesse germinans: nascitur Prophetarum præconium, & iustorum Ioachim & Annæ germen. Hæc iam nascitur, & vnà cum ipsa mundus renascitur, ac renouatur. Nascitur, & per ipsam Ecclesia decori rursum pristino restituitur. Nascitur templum sanctum, receptaculum diuinitatis, organum virginale, Regiusque thalamus, in quo admirandum illud mysterium vnionis naturarũ in Christo ineffabili modo inter se coëuntium fuit absolutum. Hunc proinde Christum adoremus, immaculatæque virginitatis natiuitatem hoc vel simili laudum præconio celebremus. *Natiuitas tua Dei Genitrix gaudium annuntiauit vniuerso mundo.*

Germanus Constantinopolitanus. 720.

Encomio in adorationem venerandæ Zonæ Deiparæ cap. 10. Tu autem, ô castissima, & optima, & summè misericors Domina, Christianorum solatium, eorum, qui affliguntur, potentissima recreatio, paratissimum refugium peccatorum, ne nos relinquas orbos tua defensione. Nam si tu nos deseruerís, quonam confugiemus? Quid autem de nobis fiet, ô sacratissima Deipara, spiritus & vita Christianorum? Quomodo enim corpus nostrum, vitalis signum operationis habet respirationem, ita

etiam ſanctiſſimum tuum nomen, quod in ore ſeruorum tuorum verſatur aſſiduè, in omni tempore, loco & modo, vitæ, lætitiæ & auxilij non ſolum eſt ſignum, ſed ea etiam procurat & conciliat.

Cap. 11. Non eſt reuera finis tuæ magnitudinis, non eſt vlla ſatietas tuæ defenſionis, non eſt numerus tuorum beneficiorum. Nemo eſt qui liberetur à malis, niſi per te, ô puriſſima: nemo eſt, cui donum concedatur, niſi per te, ô caſtiſſima. Nemo eſt, cuius miſereatur gratia, niſi per te, ô honeſtiſſima. Quamobrem quis te non beatam pronuntiabit? Quis non magnificabit, ſi non prodignitate, ac promptè quidem, certè & alacriter.

Cap. 12. Quis poſt tuum Filium ita generis humani curam gerit, ſicut tu? Quis ita nos defendit in noſtris afflictionibus? Quis tam citò præueniens, nos ab irruentibus liberat tentationibus? Quis in ſupplicationibus adeò pugnat pro peccatoribus? Quis ea, quæ corrigi non poſſunt, adeo repugnando excuſat? Tu enim cùm habeas maternam apud tuum Filium fiduciam, & potentiam, nos, qui ſumus condemnati, & non audemus intueri ad cæli altitudinem, tuis interpellationibus, & interceſſionibus ei efficis familiares, & das ſalutem & ab æterno liberas ſupplicio, &c.

Homilia de Natiuitate Mariæ: Commune mundi gaudium ex iuſtis hominibus Ioachim & Anna hoc die naſcitur, laudatiſſima nimirum illa, & celeberrima Virgo, quæ ſola propter eximiæ dignitatis præſtantiam verè rectèq; animatum Dei templum, ac propria, Dei parens & cenſetur, & appellatur. Propter cuius interceſſionem, Chriſte Deus, mundo quidem pacem & concordiam, noſtris verò mentibus miſericordiam vberem impartire.

Ad Pſalmum 44. Secundùm Angeli vaticinium, ô Virgo illuſtris, proles ex iuſtis hominibus Ioachim & Anna in lucem prodiiſti. Tu cælum, & ſedes Dei, omniſqúe puritatis receptaculum: tu mundi vniuerſi certum exiſtis gaudium, tu vitæ largitrix, tu maledictionis interemptrix, tu benedictionis conciliatrix. Quamobrem, ô diuina Virgo, in hac natiuitate tua mundo pacem & concordiam poſce, noſtris verò animabus gratiam & miſericordiam impetra.

Epiſtola ad Ioannem Epiſcopum Synadon: Verè ac propriè Dei matrem veneramur & magnificimus, & quauis viſibili & inuiſibili creatura ſuperiorem reputamus.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 3 *cap.* 12. Dei Genitricem propriè & verè ſanctam Virginem prædicamus. Quêadmodum enim verus Deus eſt, qui ex ipſa natus eſt: ita vera Dei mater, quæ verum Deum ex ſe incarnatum genuit.

Lib. 4. *cap.* 15. Quid afferri poteſt quin Dei Genitrix ſit, quæ Deum incarnatum ex ſe genuit? ſanè propriè ac verè Dei Genitrix eſt, & Domina atque omnium rerum conditarum hera, vt quæ ancilla & mater ſummi illius Opificis extiterit.

Oratione 1. *de Natiuitate B. Mariæ:* O caſtiſſimum ratione præditarum turturum par, Ioachim & Anna. Vos, vt naturæ legi conſentaneum erat, pudicitia conſeruata, ea, quæ naturam ſuperant, diuinitus conſecuti eſtis: Virginem enim Dei matrê mundo peperiſtis. Vos piè & ſanctè in humana natura verſati, Angelis ſuperiorem, ac nunc Angelis dominantem filiam in lucem extuliſtis. O pulcherrima & ſuauiſſima filiola. O lilium inter ſpinas, ex nobiliſſima & maximè regia radice ortum: Per te legis translatio contigit, atque Spiritus, qui ſub litera delitescebat, patefactus eſt, tranſlata nimirum à Leuitica tribu ad Dauidicam ſacerdotali dignitate. O roſa, quæ ex ſpinis, hoc eſt ex Iudæis orta es, ac diuina fragrantia cuncta perfudiſti. O filia Adami, ac Dei mater. Beati lumbi & venter, ex quibus prodiiſti. Beatæ vlnæ, quæ te geſtauerunt: & labia, quibus puris tuis oculis frui conceſſum eſt, &c. O ſanctiſſima Ioachimi & Annæ filia, quæ Principatus ac Poteſtates fefelliſti, atque ignea maligni tela extinxiſti, quæ in Spiritus thalamo verſata es, atque immaculata conſeruata in Dei ſponſam. O ſanctiſſima filia, in maternis vlnis conſpicua, rebillibusqúe Angelis formidabilis. O ſanctiſſima filia, quæ materni vberis lacte aleris, & ab Angelis vndique cingeris. O Deo chara filia, parentum decus, quam, vt verè abs te dictum eſt, *generationes omnes beatam prædicant.* Luc. 1. O Deo digna filia, humanæ naturæ venuſtas, primigenæ matris Euæ correctio. Etenim per partum tuum ea, quæ ceciderat, excitata atque erecta eſt. O ſanctiſſima filia, mulierum ornamentum. Quamuis enim prima Eua à Dei mandato receſſerit, ac per eam aduerſus primum parentem ſerpenti oporam natuantem, mors aditum inuenerit: a. Maria tamen diuinæ voluntati obſecuta, deceptorem ſerpentem in fraudem induxit, ac mundo immortalitatem inuexit. O filia ſemper Virgo, quæ virili opera ad conceptionem minimè opus habuiſti: ſempiternum enim Patrem is habet, quem peperiſti: O terrena filia, quæ Dei genitricibus vlnis Creatorem geſtaſti, &c. Ex te ſola ſummus ille Opifex partem aſſumpſit, hoc eſt, maſſæ noſtræ primitias. Caro ipſius ex carne tua, & ſanguis ex ſanguine tuo, & lac è mammillis tuis ſuxit Deus, ac labia tua Dei labijs vnita ſunt, &c. Ioachim & Anna, tanquam ſpirituales montes dulcedinem ſtillârunt. Lætare Beata Anna, quoniam fœminam peperiſti. Hæc enim fœmina Dei mater eſt, vitæ porta, lucis fons, atque fœmnarum crimen diſſoluit. Huiuſce fœminæ perſonam diuites plebis ſupplices Pſal. 44. deprecantur. Hanc fœminam hoſtium reges cum muneribus adorabunt. Hæc fœmina ſummo Regi Pſal. 71. Deo tanquam fimbrijs aureis circumamictam virtutum elegantiam offerret, Spiritusqúe ſancti gratia coronatam, cuius gloria interna eſt. Vt enim fœminæ omnis gloria maritus eſt, foras prodiens: ſic Dei Genitricis gloria interna eſt, nimirum ventris fructus. O deſiderabilis ac ter beata fœmina. *Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Pſal. 44. Luc. 1.

Oratione de dormitione Deiparæ: Tibi nos quoque hodierna die aſſidemus, ô Domina, Domina, atque iterum dicam, Domina. Dei genitrix & Virgo, animas noſtras ad ſpem tuam, non ſecus atque ad firmiſſimam quandam anchoram alligantes, mentem, animam, corpus, totos denique nos tibi dicantes ac conſecrantes, pſalmis & hymnis ſpiritualibus, quantum poſſumus, honorantes. Etenim ſi, vt ſacroſanctus ſermo nos edocuit, honoris, qui conſeruis habetur, benéuolentiam erga communem Dominum declarat, quo tandem modo ſtudium te honorandi, quæ Dominum peperiſti, negligendum erit?

Coſmas Hieroſolymitanus, 740.

Hymnò 6. Inituperabilem Deipara ſpem tuam habens ſeruabor, defenſionem tuam poſſidens, perquam pura non timebo, perſequar inimicos meos, & in fugam vertam, ſolam habens vt thoracem protectionem tuam, & omnipotens auxilium tuum, & depreçor clamans tibi Domina ſalua me interceſſionibus tuis, & eleua me è tenebroſo ſomno ad tuam glorificationem potentia ex te incarnati Dei. Gloriosa ſemper virgo mater Chriſti Dei, adduc noſtram precationem Filio tuo &

Deo vt saluet per te animas nostras.

Theophanes. 820.

Hymno in Annuntiationem Deiparæ: Tibi data est gratia, ô Dei genitrix, diuina, tibi *Aue* omnis creatura clamat, ô Dei nympha. Tu enim sola mater Filij præelecta es pura. Aue Domina Virgo, aue purissima, aue receptaculum Dei, aue candelabrum luminis, Adæ reuocatio, Euæ redemptio, mons sanctus, manifestum sanctuarium, & sponsarium immortalitatis. Vt multilucam lampadem, & à Deo structum thalamum, videbo te, nunc vt aurea arca legis decorem suscipe, ô sponsa Dei, qui bene voluit hominum liberare per te corruptibilem substantiam.

Theosteptus. 830.

Oratione in S. Nicetam: Quam Christus sibi in domicilium delegit, glorioſissimam inquam suam Matrem, omnibus alijs rebus creatis superiorem, omnium hominum salutem, mundi patrocinium, quæ propter virginitatis suæ præstantiam, propè Deum versatur: huius inquam venerandum nomen multis modis Leo Copronymus ab Ecclesia expellere studuit.

Leo Imperator cognomento Sapiens. 880.

Oratione in obdormitionem sanctissimæ Deiparæ: Nos diem festum Matri Dei sacrum, qui nunc denuò recurrit, solemni ritu ac cæremonia celebremus. Sed quæ linguæ facultas, quod orationis flumen, ad hoc argumentum aliqua saltem ex parte dignè tractandum, quod laudatissima illa, & bonis omnibus cumulatissima hominum Angelorumque Domina exhibet, sufficere posse videatur, &c. O super omnes benedicta: qui solus magnalia & facit & potest præpotens Filius tuus quid hodie tibi largitur & præstat? quid agitur? quod spectaculum exhibetur? An non obsecro te sanctificationis aream, te ornatissimum thalamum, & diuinissimum thronum, ad suum diuinum & augustale templum transponit? An non illam, ex qua carnis indumentum, quo inter homines versari potest, susceperat, carne vestiuit, & ad summa vestigia cælorum euexit? An non omnes qui illi adsunt, & administrant, tibi quoque prompta deferunt obsequia?

Theophylactus. 900.

Ad cap. 9. Ioannis: Quis erat loquens? omninò ille, qui ex Maria natus quidem & Filius Dei. Non alius ergo & alius, vnde propriè θεοτόκος sancta Maria, vtpote quæ Filium Dei carnem factum genuerit.

Suidas. 960

In Augusto: Sub eo Iesus Christus Deus & Seruator noster carnem assumpsit è sancta Deipara & semper Virgine Maria.

Simeon Metaphrastes. 970.

Oratione de ortu & educatione sanctissimæ nostræ Deiparæ: Oportebat reuera Virginem, sicut ipsa Dei, ad homines venturi, inuenta est dignum & Deo conueniens habitaculum, ita nunc illam ad encomij argumentum nobis propositum, dignam linguam esse consecutam, quæ res eius eleganter narraret, & conuenientem ei laudem afferret: sed quoniam quò hoc est maius, eò difficilius explicari potest, pro viribus saltem alacri animo danda est opera, vt texamus eius laudationem. Scit enim ipsa quoque, Filij cedens legibus gratum habere id quod hic pro viribus.

Euthymius. 1080.

Oratione in adoratione venerandæ zonæ Deiparæ cap. 8. Hunc ante secula Deum, qui comprehendi non potest, qui resulsit in duabus essentijs & operationibus, vna autem persona, & nobis in omnibus fuit assimulatus præter peccatum, peperit, quæ est verum patrocinium Christianorum, & propriè vereque est Deipara: quæ est altior & superior quauis re creata, tam quæ sub aspectum cadit, quã quæ non cadit, quæ est pura, impolluta, intacta Patris, qui nec videri, nec comprehendi potest, ab omni reprehensione aliena, & pulcherrima sponsa: quæ est in omnibus glorioſa & benedicta, & in bonitate & benignitate est incomparabilis, conuenienter ei, qui ex ea natus est Deus & homo, & nobis ad indeficientem proposita opem & salutem.

Cap. 15. Nihil est quod tibi sit impedimento, ô impolluta Domina. Ecce enim post tuum festum pretioſæ tuæ & adorandæ Zonæ, huius quoque tui templi dedicationem concorditer peragimus, vt qui simus serui, & debitores, ô optima. Respice seruos tuos, respice. In te enim omnes spem nostram collocauimus, & in te viuimus, & gloriamur, & sumus. Scimus enim, scimus fore, vt non hac nostra frustremur expectatione, aut fallamur & excidamus. Tua enim sumus hæreditas, ô impolluta, & ad te manè surgere, & confugere nunquam nos piguerit.

Nicetas Choniates. 1200.

Libro 2. Thesauri orthodoxiæ: Sanctam Virginem, quæ Christum carne propria peperit, Dei propriè vereque matrem esse credo & confiteor: eandemque vt reuera Dei, qui homo factus est, matrem, atque idcirco Dominam & reginam omnis creaturæ diuina gratia effectam adoro & veneror.

Synaxis Alexandrina. 1280.

In precibus Abecedarijs: Salue sancta Maria mater, Regina cæli, porta paradisi, Domina mundi: pura vnica es, ô Virgo, tu concepisti Iesum absque peccato, tu peperisti Creatorem, & Redemptorem mundi.

Nicephorus Callistus. 1300.

Lib. 18. cap. 33. Græci quidam siue Gentiles, in cuiusdam domo conuiuantes, & vino sese inuitantes, post prandium, simul atque satis adbiberant, blasphemare, & conuitijs proscindere Verbi matrem cœpêre: postremum hoc compotationi adhibentes studium, vt quæcunque aliquis eorum excogitare posset, absurda atque indigna, per ea ridens œconomiæ & dispensationis salutis nostræ mysterio illuderet. Impieras ea postquam innotuit, illi quidem condignas petulantis linguæ pœnas dedêre. Aedium autem, in quibus confidentes graui blasphemiæ induserant, dominus, à sacris nostris non alienus, tum quidem, quod res ita tulerit, periculum effugit. Non multò verò post, noctu ei dormienti in somnis, Dei Genitrix astitit, cui diligentius, ecquid se, quænam esset nosset, percunctanti: postquam ipse nosse se eam professus est, illa ei contumeliarum indignitatem in memoriam reuocauit. Tum ille miser supplex illi esse, veniamque delicti petere, & ne tam citò morte mulctaretur, sed tempus ei pœnitentiæ relinqueretur, orare. Illa daturam se hoc ei, neque in præsentia ipsum ita morte pœnas luiturum promittere: vimine autem, quod manu gestare videbatur, genua eius circumcirca, veluti exarans, circumscribere. Id vbi factum auolans, ei postea non apparuit. At ille somno discusso, membra ea, quæ vimine notata fuerant, statim ab reliquo corpore disrupta inuenit, recenti sanguine profluente. Et in publicum productus, iustum omnibus iudicium promulgauit. Qui verò id audierunt, laudes Deo propter tam inopinatum miraculum cantarunt, Matrem itidem Dei celebrárunt, quæ ita semper Christianorum genus tueretur, quæque nouo

quo-

quodam modo affectionem erga nos ſuam vi quadam addacta oſtenderet.

Ioannes Cantacuzenus. 1350.

Apologia 3. Credimus & confitemur, quòd Mariæ ſimilis homo nec natus ſit, nec poſthac ex viro & muliere naſciturus vſque ad conſummationem ſeculi. Et ſecundùm humanam quidem naturam, eam Angelis inferiorem eſſe iudicamus, tanquam hominem: honore autem & ſanctimonia ipſam omnibus Angelis indubiè præferimus, eo quòd Verbum Filium Dei ſecundùm carnem pepererit. Hanc colimus non vt Deum, ſed vt Matrem Filij Dei ſecundùm carnem.

Emmanuel Malaxus 1570.

Libro 2. *Turcogræcia:* Eo quoque die Litanijs & gratiarum actionibus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & ſanctam glorioſiſſimamque pammacariſtam, Dei Genitricem, ſpem & anchoram piorum verorumq; Chriſtianorum, perquàm reuerenter venerati ſunt.

Ioannes Baſilius Dux Moſcouitarum. 1581.

Reſponſione ad Ioannem Rubitam, cap. 6. Maria cùm digna ſit inuenta quę tantorum myſteriorum miniſtra foret, ignem diuinitatis ſuo ventre innocuus complecteretur, incomprehenſibiliter Dominum comprehenderet, cumq; per eam reconciliari Deo ſimus, & illæ Adami inimicitiæ ſublatæ ſint: meritò eam quippe matrem gubernatoris omnium rectricem, Reginam, Deiparam, confidentia materna apud Filium pollentem, defectus noſtros eiuſdem gratia ſupplentem, pro vniuerſo Chriſtianorum genere orantem, illudq́ue protegentem inuocamus, auxiliumq; ab ea imploramus.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De carne Chriſti cap. 17. In Virginem adhuc Euam irrepſerat verbum ædificatorium mortis: In Virginem æquè introducendum erat Dei verbum extructorium vitæ, vt quod per eiuſmodi ſexum abierat in perditionem, per eundem ſexum redigeretur in ſalutem. Crediderat Eua ſerpenti, credidit Maria Gabrieli: quod illa credendo deliquit, hæc credendo deleuit.

Cyprianus. 250.

Sermone de Chriſti Natiuitate: Genitrix eſt & obſtetrix, & deuotam dilectæ ſoboli exhibet clientelam, attrectat, amplectitur, iungit oſcula, porrigit mammam, rotum negotium plenum gaudio, nullus dolor, nulla naturæ contumelia in puerperio. Nec locus ibi erat lauacris, quæ ſolent puerperis præparari, quippe nec aliqua naturæ iniuria Matrem Domini læſerat: quoniam ſine tormento peperit, quæ in conceptione caruit voluptate: & tamen conſuetudinem ſequens, vt legi ſatisfaceret, quaſi cum alijs mulieribus eſſet ei in hoc opere ratio ſimilis, diebus deſignatis recubuit, & depoſiti oneris laſſitudinem profeſſa, oblatæ quieti paruit: & in diebus ſeparationis non ſe à toro Ioſeph, qui eam nunquam tetigit, ſed ab ingreſſu templi & cæteris, quæ lex prohibebat, continuit. Vltrò maturus ab arbore baiula fructus elapſus eſt: nec oportuit vellicari, quòd ſponte prodibat.

Ambroſius. 370.

Lib. 2. *de Virginibus:* Sit vobis, ô ſanctæ Virgines, tanquam in imagine deſcripta virginitas vitaque beatæ Mariæ, & quæ velut in ſpeculo refulget ſpecies caſtitatis & forma virtutis. Hinc ſumatis licet exempla viuendi, vbi tanquam in exemplari magiſteria expreſſa probitatis, quid corrigere, quid effugere, quid tenere debeatis oſtendunt. Primus diſcendi ardor, nobilitas eſt magiſtri. Quid nobilius Dei Matre? quid ſplendidius ea, quam ſplendor elegit? quid caſtus ea, quæ corpus ſine corporis contagione generauit? Nam de cæteris eius virtutibus quid loquar? Virgo erat non ſolùm corpore, ſed etiam mente, quæ nullo doli ambitu ſyncerum adulteraret affectum. Corde humilis, verbis grauis, animi prudens, loquendi parcior, legendi ſtudioſior, non in incerto diuitiarum, ſed in prece pauperis ſpem reponens: intenta operi, verecunda ſermone, arbitrum mentis ſolita non hominem, ſed Deum quærere: nullum lædere, bene velle omnibus, aſſurgere maioribus natu, æqualibus non inuidere, fugere iactantiam, rationem ſequi, amare virtutem. Quando iſta vel vultuſſæſit parentes? quando diſſenſit propinquis? quando faſtidiuit humilem? quando deriſit debilem? quando vitauit inopem? eos ſolos ſolita cœtus virorum inuiſere, quos miſericordia non erubeſceret, neque præteriret verecundia. Nihil torum in oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum: non geſtus fractior, non incеſſus ſolutior, non vox petulantior: vt ipſa corporis ſpecies ſimulachrum fuerit mentis, figura probitatis. Bona quippe domus in ipſo veſtibulo debet agnoſci, ac primo præcendat ingreſſu, nihil intus latere tenebrarum: vt mens noſtra nullis repagulis corporalibus impedita, tanquam lucernæ lux intus poſita foris luceat, &c. Sic Maria intendebat omnibus, quaſi à pluribus moneretur. Sic implebat omnia virtutis officia, vt non tam diſceret quàm doceret. Talem hanc Euangeliſta monſtrauit, talem Angelus reperit, talem ſpiritus ſanctus elegit. Quid enim in ſingulis morer, vt eam parentes dilexerint, extranei prædicauerint, quæ digna fuit ex qua Dei Filius naſceretur? Hanc ad ipſos ingreſſus Angeli inuenta domi in penetralibus ſine comite, ne quis intentionem abrumperet, ne quis obſtreperet: neque enim comites fœminas deſiderabat, quæ bonas comitet cogitationes habebat. Quin etiam tum ſibi minus ſola videbatur, cùm ſola eſſet. Nam quemadmodum ſola, cui tot libri adeſſent, tot Archangeli, tot Prophetæ? Denique & Gabriel eam vbi reuiſere ſolebat, inuenit, & Angelum Mariæ, quaſi viri ſpecie mota trepidauit, quaſi non incognitum auditonomine recognouit. Ita peregrinata eſt in viro, quæ non eſt peregrinata in Angelo, vt agnoſcas aures religioſas, oculos verecundos. Denique ſalutata obmutuit, & appellata reſpondit: ſed quæ primo titubauerat aſpectu, poſtea promiſit obſequium. Quàm verò religioſa in propinquos fuerit, Scriptura diuina ſignificat. Nam & humilior facta eſt, vbi ſe à Deo cognouit electam, & ſtatim ad cognatam ſuam in montana proceſſit, non vtique vt exemplo crederet, quæ iam crediderat oraculo: *Beata* enim, inquit, *quæ credidiſti. Et tribus cum ea menſibus manſit.* Tanti enim interuallo temporis non fides quæritur, ſed pietas exhibetur. Et hoc poſteaquam in vtero parentis exiliens puer matrem Domini ſalutauit, prius compos deuotionis, quàm naturæ. Inde tot ſequentibus ſignis, cùm ſterilis pareret, Virgo conciperet, loqueretur mutus, adoraret Magus, expectaret Simeon, ſydera nuntiarent: Maria mobilis ad introitum, immobilis ad miraculum, *conſeruabat*, inquit, *hæc omnia in corde ſuo.* Quamuis mater Domini, diſcere tamen præcepta Domini deſiderabat, & quæ Deum genuerat,

Luc. 1.

Luc. 2.

Deum

Deum tamen ſcire cupiebat.

Ad cap. 1. Luce: Maria benedictionis nouam formulam mirabatur, quæ nuſquam lecta eſt, nuſquam ante comperta. Soli Mariæ hæc ſalutatio ſeruabatur. Bene enim ſola gratia plena dicitur, quæ ſola gratiam, quam nulla alia meruerat, conſecuta eſt, vt gratiæ repleretur auctore, &c. Et meruit audire: *Beata, quæ credidiſti.* Et verè beata, quæ ſacerdote præſtantior, cùm ſacerdos vegaſſet, virgo correxit errorem, &c. Nec mirum, ſi Dominus redempturus mundum, operationem ſuam inchoauit à matre, vt per quam ſalus omnibus parabatur, eadem prima fructum ſalutis hauriret ex pignore. Angelus cùm abſcondita nuntiaret, vt fidem aſtrueret exemplo, ſenioris fœminæ ſteriliſque conceptum Virgini Mariæ nuntiauit, vt poſſibile Deo omne, quod ei placuerit, aſſereret. Vbi audiuit hoc Maria, non quaſi incredula de oraculo, nec quaſi incerta de nuntio, nec quaſi dubitans de exemplo: ſed quaſi læta pro voto, religioſa pro officio, feſtina præ gaudio, in montana perrexit. Quò enim iam Deo plena, niſi ad ſuperiora cum feſtinatione contenderet? Neſcit tarda molimina Spiritus ſancti gratia, &c. Superior venit ad inferiorem, vt inferior adiuuetur: Maria ad Elizabeth, Chriſtus ad Ioannem.

Prudentius. 380.

Hymno 11. ad 8. Kalend. Ianuarij:

Sentisne Virgo Nobilis
Matura per faſtidia
Pudoris intactum decus
Honore partus creſcere?
O quanta rerum gaudia
Alumna pudica continet,
Ex qua nouellum ſeculum
Proceſſit, & lux aurea.

Hymno 3. ante cibum:

Fit caro virgo Sermo Patris,
Numine quem rutilante grauis
Non thalamo, neque iure thori,
Nec genialibus illecebris
Intemerata puella parit.

Hoc odium vetus illud erat:
Hoc erat aſpidis atque hominis
Diſſidiabile diſſidium,
Quod modò cerua feminea
Vipera proteritur pedibus.

Edere namque Deum merita
Omnia Virgo venena domat,
Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger reuomit,
Gramine concolor in viridi.

Hieronymus. 390.

Epiſtola 22. ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis cap. 8. *Exiet virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet:* Virga mater eſt Domini ſimplex, pura, ſyncera, nullo extrinſecus germine cohærente, & ad ſimilitudinem Dei vnione fœcunda. Virgæ flos Chriſtus eſt, dicens: *Ego flos campi, & lilium conuallium.* Qui & in alio loco lapis prædicatur abſciſſus de monte ſine manibus: ſignificante Propheta, virginem naſciturum eſſe de Virgine. Manus quippe accipiuntur pro opere nuptiarum.

Eſa. 11.

Cant. 2.

Dan. 2.

Cap. 9. In doloribus iugiter Eua parturiebat. Poſtquam verò Virgo concepit in vtero, & peperit nobis puerum, cuius principatus in humeros eius, Deum, fortem, patrem futuri ſeculi: ſoluta maledictio eſt. Mors per Euam, vita per Mariam. Ideoque & ditius virginitatis donum fluxit in fœminas, quia cœpit à fœmina.

Auguſtinus. 400.

De Sanctis Sermone 15. Adeſt nobis, dilectiſſimi, optatus dies beatæ ac venerabilis ſemper Virginis Mariæ: ideo cum ſumma exultatione gaudeat terra noſtra, tantæ virginis illuſtrata die ſolenni. Hæc enim eſt flos campi, de quo ortum eſt pretioſum lilium conuallium, per cuius partum mutatur natura protoplaſtorum, deletur & culpa. Præciſum eſt in ea illud Euæ infelicitatis elogium, quo dicitur: *In dolore paries filios tuos:* quia iſta in lætitia Dominum peperit. Eua enim luxit, iſta exultauit. Eua lachrymas, Maria gaudium in ventre portauit, &c. Impleta eſt Maria gratia, & Euæ vacuata eſt culpa. Maledictio Euæ in benedictionem mutatur Mariæ: *Aue,* iuquit, *gratia plena, Dominus tecum.* Tecum Dominus in corde, tecum in ventre, tecum in vtero, tecum in auxilio. *Benedicta tu,* inquit, *in mulieribus,* quæ vitam viris & mulieribus peperiſti. Mater generis noſtri pœnam intulit mundo, genitrix Domini noſtri ſalutem attulit mundo. Auctrix peccati Eua, auctrix meriti Maria. Eua occidendo obfuit, Maria viuificando profuit. Illa percuſſit, iſta ſanauit, &c. O beata Maria ſeculum omne captiuum tuum deprecatur aſſenſum, te apud Deum mundus fidei ſuæ obſidem fecit, &c. Efficitur ſubitò prægnans beata Dei Genitrix, & cuncta per ſecula prædicatur felix.

Gen. 3.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia 6. de Chriſti Natiuitate: Parturit fœmina ſalutem mundi, vt qua exierat fomes iniquitatis, fieret miniſtri iuſtitiæ, & per quam mors ſibi in hunc mundum aditum patefecit, per eam ad nos vita haberet ingreſſum.

Petrus Chryſologus. 440.

Serm. 140. *Aue,* hoc eſt accipe gratiam: ne trepides, ne ſis ſolicita de natura. *Gratia plena.* Quia in aliis gratia, in te tota gratiæ pariter veniet plenitudo. *Dominus tecum.* Quid eſt in te Dominus? Quia ad te non viſitandi ſtudio venit, ſed in te nouo naſcendi illabitur ſacramento. Adiecit congruè: *Benedicta tu in mulieribus.* Quia in quibus Eua maledicta puniebat viſcera, tunc in illis gaudet, honoratur, ſuſpicitur Maria benedicta. Et facta eſt verè nunc mater viuentium per gratiam, quæ mater extitit morientium per naturam.

Sermone 143. Verè benedicta Virgo, quæ & virginitatis poſſidet decus, matris & pertulit dignitatem. Verè benedicta, quæ & ſuperni conceptus meruit gratiam, & ſuſtulit integritatis coronam. Verè benedicta, quę & diuini germinis ſuſcepit gloriam, & regina totius extitit caſtitatis. Verè benedicta, quæ fuit maior cęlo, fortior terra, orbe latior: nam Deum, quem mundus non capit, ſola cepit. Portauit eum, qui portat orbem: genuit genitorem ſuum, nutriuit omnium viuentium nutritorem.

Leo Magnus. 450.

Sermone 1. de Natiuitate Domini cap. 1. Virgo regia Dauidicæ ſtirpis eligitur, quæ ſacro grauidanda fœtu, diuinam humanamque prolem prius conciperet mente, quàm corpore. Et ne ſuperni ignara conſilij, ad inuſitatos paueret affatus, quod in ea operandum erat à Spiritu ſancto, colloquio diſcit Angelico. Nec damnum credit pudoris, Dei genitrix mox futura.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

In Euangelium Feriæ vj. Dominicæ quartæ Aduentus: *Beatam me dicent omnes generationes.*) Vera eſt prophetia, quam veritatis mater de ſeipſa prophetauit. Nulla enim ex eo tempore generatio fuit, quæ eis beatitudinem non prædicauit: ſemper eius beatitudinem Eccleſia concinit, in qua ſimul omnes generationes continentur, &c. Ex Maria

ille, qui potens est, carnem suscepit, cæli, terræque Dominam, & Reginam eam constituit.

Sedulius. 460.

Libro 2. Paschali:

Salue sancta parens, enixa puerpera Regem,
Qui cælum terramq; tenet per sæcula, cuius
Imperium sine fine manet, quæ ventre beato
Gaudia matris habens cum virginitatis honore,
Nec primam similem visa es, nec habere sequentem:
Sola sine exemplo placuisti fœmina Christo.

Fulgentius. 500.

Sermone de laudibus Mariæ ex partu Saluatoris: Maria in angusto corporis membro sustinuit quicquid sustinent cæli. Plena sunt viscera, & nullum nouit contagium Virginis conscientia. Cùm esset grauida, salubri leuitate plaudebat. Lumen enim, quod intra se habebat, pondus habere non poterat. Facta est Maria fenestra cæli, quia per ipsam Deus verum fudit seculis lumen. Facta est Maria scala cælestis, quia per ipsam Deus descendit ad terras, vt per ipsam homines ascendere mereantur ad cælos. Facta est Maria restauratio fœminarum, quia per ipsam à ruina primæ maledictionis probantur esse subtractæ. Tria denique mala Euæ à tribus bonis Mariæ probantur exclusa. Nam Euæ dictum est:
Gen. 3. *In doloribus & in tristitia paries, & ad virum conuersio tua, & ipse dominabitur tui.* Tribus ergo his malis se subiungant fœminæ, quæ Mariam non sequuntur, dolori, tristitiæ, seruituti. Maria autem è contrario, quàm præclarissimis tribus bonis sublimetur auscultæ, salutationis Angelicæ, benedictionis diuinæ, & plenitudinis gratiæ. Sic enim eam legitur
Luc. 1. salutasse: *Aue Maria, gratia plena, benedicta tu inter mulieres.* Cùm dixit: *Aue*, salutationem illi cælestem exhibuit. Cùm dixit: *Gratia plena*, ostendit ex integro iram exclusam primæ sententiæ, & plenam benedictionis gratiam restitutam. Cùm dixit: *Benedicta tu inter mulieres*, virginitatis eius benedictum fructum expressit, vt ex eo benedicta dicatur inter mulieres, quæcunque perseuerauerit virgo. Maledicta enim Eua fuerat, quam nunc credimus per Mariam ad benedictionem gloriæ remeasse. Venite virgines ad Virginem, & lætamini: ponite maledictionem præuaricationis, & benedictionem restaurationis assumite. Proijcite dolores, quos Eua per serpentem accepit, & quos per Angelum Maria suscepit honores assumite.

Arator. 540.

Libro 1.

Porta Maria Dei genitrix intacta creantis,
A Nato, ornata suo, mala criminis Eua
Virgo secunda fugat: nulla est iniuria sexus:
Restituit quod prima tulit.

Fortunatus. 580.

Libro 1. de partu Virginis:

Virgo hæc virga fuit, de qua flos Christus ab ortu,
Cuius odor viuax membra sepulta leuat, &c.
Sed redeo quò Virgo trahit, mihi laude canenda,
Qualis nulla fuit, nulla futura venit.
Hæc porta clausa est, in quam intrat nemo, nec exit,
Ni Dominus solus, cui quoque clausa patent.
Nobilis Elisabeth de qua cecinit alta prophetans,
Hic operante Deo germina lata refert:
O benedicta inter mulieres, vnde mihi hoc, me
Vt mater Domini visitet alma mei?
Hanc Gabriel vocitat benedictam laude puellam,
Et merito extollit, quæ noua dona gerit, &c.
O Virgo insignis, mater pia, nobile semen,
Quam Deus implerit totius orbis ope:
Quæq; Creatorem meruisti ventre tenere,
Et generare diem concipiente fide.
Mundatura nouo partu de crimine mundum,
Atque sacro fœtu progenitura Deum, &c.
Virgo excellens, vincens super omnia matres,
Quam genus erexit, cui Deus alta dedit:
Cuius fructus adest, & flos non perdit honores:
Quæ Nato es genitrix, & tibi Virgo manes.
Felix, quæ generi humano subtartara lapso
Ad cælos facta es sors, via, porta, rota:
Aula Dei, ornatus paradisi, gloria regni,
Hospitium vitæ, pons penetrando polos:
Arca nitens, & theca potens gladijs acuti,
Ara Dei assurgens, luminis alta Pharos:
Celsa super cedros, & vasta cacumina montis,
Subq; tuus plantis & rota solis adest.
Virgineo cœtu dux, sexu prima secundo,
Prælata astrigeris sola puella choris.
Figmentum signi super omnia vasa decorum,
Atque creatura fulgida massa noua:
Candelabrum pulchrum Verbi capiendo lucernam,
Quam formam sculpsit tam super astra faber:
Exuperans portas Sion splendore coruisco,
Stans meritis fidei gemma superba throni:
Ore diem iaculans, radios à fronte sagittas
Luminibus vtilis lumen honore rotans:
Sydereum speculum, illustris domus omnipotentis,
Vultibus ex illis fulgura clara ferens, &c.
O Virgo insignis, benedicta ad gaudia nata,
Auxilium terræ, fulgor, honorq;, poli,
Ecce tuus florens vterus, quæ præstitit orbi
Te pariente fide nos paradisus habet.
Quid sumus, aut fuimus? quos merserat Eua profundo,
De limo in cælum nos facis ire sinu.
Laudibus his, Domini Genitrix, fragor intonat astris,
Militiaq; poli hæc tibi clangor agit:
Ast ego ferre volens, videor subducere laudes:
Nam tibi quisque cupit voce fauere sacra,
Mens oret genitum, sic matri digna loquatur,
Cuius amore pio vitæ honore nouo:
Cara, benigna, micans, pia, sancta, verenda, venusta,
Flos, decus, ara, nitor, palma, corona, pudor.

Isidorus Hispalensis. 620.

De vita vel obitu Sanctorum cap. 68. Maria, quæ interpretatur Domina, siue illuminatrix, clara ex stirpe Dauid, virga Iesse, hortus conclusus, fons signatus, mater Domini, templum Dei, sacrarium Spiritus sancti, virgo sancta, virgo fœta, virgo ante partum, virgo post partum, virgo in partu.

Hildephonsus. 660.

De Virginitate S. Mariæ cap. 1. O Domina mea, atque Dominatrix mea, dominans mihi, mater Domini mei, ancilla filij tui, genitrix factoris mundi: te rogo, te oro, te quæso, habeam spiritum Domini tui, habeam spiritum Filij tui, habeam spiritum Redemptoris mei, vt de te vera & digna sapiam, vera & digna loquar, vera & digna, quæcunque dicenda sunt, dicam. Tu enim es electa à Deo, assumpta à Deo, aduocata à Deo, proxima Deo, adhærens Deo, coniuncta Deo: visitata ab Angelo, salutata ab Angelo, benedicta ab Angelo, beatificata ab Angelo: turbata in sermone, attonita in cogitatione, stupefacta in salutatione, admirata in dictorum annuntiatione. Inueniste te apud DEVM gratiam audis, & ne timeas iuberis, fiducia roboraris, cognitione miraculorum instrueris, ad nouitatem inauditæ gloriæ proueheris. De prole ab Angelo pudicitia admonetur: de nomine prolis virginitas certificatur, & post Luc. 1.

fœtum

fœtum integra & pudica manes: Nasciturum ex te sanctum, Dei Filium vocitandum, tibi ab Angelo euangelizatur, & quæ sit nascentis regis potentia, mirabiliter intimatur. *Quomodo fiet* quæris? Tota inuisibiliter Trinitas conceptionem operabitur in te. Beatam te nouerunt omnes cælestes Virtutes: beatam prædicant omnes Vates: beatam celebrant omnes nationes. Beata tu fidei nostræ, beata tu animæ nostræ, beata dilectioni nostræ, beata præconijs & prædicationibus meis. Prædicem te, donec prædicanda es: diligam te, donec diligenda es: laudem te, donec laudabilis es: seruiam tibi, donec seruiendum est gloriæ tuæ. Tu enim concipiens solum Deum, postremum sponsa facta es Filij Dei. Tu generans simul Deum & hominem, genitrix facta es Filij Dei.

Sermone 1. in Assumptione Virginis: Idcirco filij perpendite matrem Domini, quæ quasi vitis fructificauit suauitatem odoris, & protulit cunctis gentibus fructus honestatis & gratiæ. Floruit vt mater honorificata, vt mater pulchræ dilectionis & timoris, vt mater agnitionis Dei, & spei, in qua gratia omnis, spes vitæ & virtutis: & quæ sola refulsit virgo sancta inter filias, ac si lilium inter spinas. Virgo prudens, virgo pudicissima, virgo pulcherrima & fœcunda: corpore decora atque integra, animo fulgida, fide perspicua, vita præclara, amore virginitatis deuota, in omni obedientia virtutum parata, & in ministerio sibi credito cautissima.

Aponius. 700.

Libro 4. in Cantica: Verè digna Maria, quam solam beatam omnes generationes dicant, quam gloriosam inter omnes fœminas, non solùm diuersarum gentium nationes, sed etiam cælorum Virtutes admirantes collaudent: per quam vitam ingressam, mortem fugatam, mundum reconciliatum gaudemus.

Beda. 720.

Ad caput 1. Lucæ: Christus solus veraciter sanctus est, qui vt ipsam conditionem naturæ corruptibilis vinceret, ex commixtione carnalis copulæ conceptus non est, *Sanctum*, inquit, *vocabitur filius Dei*. Quid hic dicis Nestoriane, qui Beatam Mariam Dei negans esse genitricem, apertam niteris impugnare veritatem? Ecce Deum dixit superuenturum, Dei Filium nasciturum. Quomodo ergo aut Dei Filius Deus non est, aut quæ Deum edidit, quomodo θεοτόκος, id est, Dei genitrix esse non potest? &c. *Et exclamauit voce magna Elizabeth, & dixit: Benedicta tu inter mulieres*. Intuendum est, quòd eadem voce Maria ab Elizabeth, qua à Gabriele benedicitur, quatenus & Angelis & hominibus veneranda, & cunctis meritò fœminis præferenda monstretur.

Homilia de S. Maria: Seruiamus semper tali reginæ Mariæ, quæ non derelinquit sperantes in se: cùm diligat orationes Sanctorum Christus & exaudiat, multo magis matrem suam exaudit pro peccatoribus orantem.

In Natali Sanctæ Dei Genitricis:

Et tu beata præ omnibus
Virgo Maria fœminis,
Dei genitrix inclyta,
Nostris faueto laudibus:
Pudica cuius viscera
Sancto dicata Spiritu,
Dauidis ortum semine
Regem ferebant seculi.
Beata, cuius viscera
Summo repleta munere
Terris alebant vnicam
Terræ poliqúe gloriam.

Ambrosius Ansbertus. 760.

Libro 2. in Apocalypsin: His locupletata fuit beata Virgo, quæ dicebat: *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*. Cùm itaque Maria virgo ideo beata credenda sit, quia sine humano semine concepit: quia Dei Filium hominem factum, intemerata virginitate mundo edidit: radicem tamen suæ beatitudinis ipsa solerter inspiciens ait: *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*. Ac si diceret: Quia humilitas vera præcessit, quæ Dei Filium ad habitaculum carnis meæ inuitauit, quæ Spiritum sanctum ad mundiciem cordis mei attraxit, vt Verbi carnem cum Verbo & Patre in visceribus meis formaret, propterea beatitudinis nomen in cunctis generationibus ipsa promerui. O quantum meruisti, ô quantum beata humilitas in sacra Virgine valuisti? Quid enim in sacra Virgine meruisti, nisi vt Deum homini coniungeres, vt Verbum carni vnires? Quid in sacra Virgine valuisti, nisi vt Spiritum sanctum super eam attraheres, qui carnem Verbi cum Verbo, & Patre in vtero eius formaret? Quid in sacra Virgine potuisti, nisi vt quæ erat ancilla, Conditoris sui mater fieret & sponsa? Luc. 1.

Idiota. 800.

Contemplatione de Beata Maria cap. 4. Ad hæc omnia fecit te Deus Maria virgo sanctissima, vt ex tuo superbenedicto fructu Angelica natura repararetur, humana renouaretur, inferior à seruitute liberaretur. AEdificauit ergo Angelis te Reginam, hominibus medicinam, creaturæ inferiori libertatem. Per te, ô superbenedicta Virgo Maria, innocentia reparatur, vita Angelica reducitur, Deus homini pacificatur & vnitur, Diabolus vincitur & conteritur: quia de te scribitur: *Ipsa conteret caput tuum*. Gen. 3.

Cap. 6. *Inuenisti gratiam apud Deum*, ô beatissima Virgo Maria, gratiam inquam corporalem: quia fuisti vas innocentiæ purissimæ sine macula & labe, & virginitatis primipila, sine corruptione fœcunda, sine fastidio grauida, & sine dolore puerpera. Inuenisti Virgo Maria gratiam spiritualem: quia fuerunt in tua mente deuotio humilitatis, reuerentia pudoris, magnitudo credulitatis, & martyrium cordis. Inuenisti Virgo gratiam cælestem: quia fuerunt in te ab origenis labe præseruatio, Angelica salutatio, Spiritus sancti superuentio, & Filij Dei conceptio.

Adiuuas in vita præsenti tam bonos quàm malos: Bonos, eos in gratia conseruando, vnde de te canimus: *Maria mater gratiæ*. Malos, eos ad misericordiam reducendo, ideo dicitur: *Mater misericordiæ*. Adiuuas etiam in morte ab insidijs diaboli protegendo, ideo subditur: *Tu nos ab hoste protege*. Adiuuas quoque post mortem, animas suscipiendo, & eas in cælum deducendo, & ideo subinfertur: *Et hora mortis suscipe*.

Ionas Aurelianensis. 860.

De cultu Imaginum lib. 2. Virginem, quæ peperit Christum, non adoramus, sed sanctam Dei genitricem congruo honore veneramur, eiusque intercessionem apud diuinam maiestatem humiliter flagitamus. Nec immeritò: quippe, quoniam per eam auctorem vitæ suscipere meruimus, & pro eo quòd eadem sancta & intemerata Virgo

Maria vtique Deum & hominem nobis edidit, Dominum videlicet Iesum, à cunctis fidelibus pio colitur amore & debito veneratur honore.

Altercatio Synagogæ & Ecclesiæ. 900.

Cap.7. Et tu,ô Maria,mater matrum, virgo virginum, ſtella ſtellarum, dulcedo credentium animarum, quomodo, quo affectus occurſu ſuſcepiſti Creatorem tuum? Nuntia vitæ audiſti, corde credula Filium Dei concepiſti, ſacrarium facta es Spiritus ſancti. Chriſtum ergo factorem creaturarum noua,munda,vnica vnicum genuiſti,ſtupenda dulcedine fouiſti, lactaſti ſplendidis vberibus, nutriſti paruulum & magnum, læta de paruulo, tremebunda de magno,veſtiſti,cibaſti,tam auida inuentæ ſapientiæ conſeruandæ,quàm peregrina & aliena totius corporalis vel ſpiritualis maculæ. O virgo florentiſsima, fructu ſpecioſiſsima, vita & moribus præcellentiſsima,quo charactere ſignabimus,quantis delicijs ſpiritualibus ſuſceptus ſit à te Patris æterni Filius?

Cap.16. *In domo Patris æterni multæ ſunt manſiones,* id eſt cæleſtium Spirituum, Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, Virginum: ſed hæc omnia regna ſuperat altitudo Mariæ, ſuper hæc omnia regna ex Filij gratia leuatur. Accedamus ad hunc thronum gratiæ cum fiducia. Ipſa enim eſt ſtella, cuius ducatu & interuentu ad patriam transfretamus.

Cap. 19. Maria conſolatio infirmorum, redemptio captiuorum, liberatio damnatorum, ſalus vniuerſorum, de ſe ſentit humilia, cuius honori famulantur omnia, terra, pontus, & æthera, per Mariam diuinæ miſericordiæ ſacramenta completa ſunt, cæli propter hanc inclinati ſunt, fontes aquarum apparuerunt, fundamenta orbis terrarum reuelata ſunt, hoc eſt ex ipſo Chriſto naſcente Apoſtoli electi, per quos orbis, quaſi fontibus inexhauſtis, potaretur, & reuelata per Spiritum ſanctum prophetia, mundus ad fidem ducendus fundamento quodammodo immobili ſtabiliretur.

Abbo Floriacenſis. 980.

Libro 1. de bello Pariſiacæ vrbis:

Vrbs in honore micat celſæ ſacrata Mariæ,
Auxilio cuius fruimur vita modò tuti:
Hinc indecibiles illi, ſi forte valemus,
Reddamus grates, placidus reboemus & odas,
Vox excelſa tonet, laudeſque ſonet, quia dignum
Pulchra parens ſalue Domini, Regina polorum
Noſtra ruit altrix,orbis conſtans dominatrix.
Cælicolæ cœtus, Virtutes,ac Dominatus
Primatuſque, Poteſtateſque, Throniquè polorum,
O genitrix ſobolis ſummi Regis celebranda,
Te gaudent,recolunt,laudant,venerantur,adorant:
Sanctior es cunctis, ſexu felicior omni:
Cultorum miſerere tui iam nata potentis:
Gloria,laus, & honor, radianſque decus tibi ſemper
Sit benedicta Dei mater ſceptrum in Ieſu.

Fulbertus Carnotenſis. 1000.

Sermone de Aſſumptione Beatæ Mariæ: Et ideò laudes intonet vniuerſa terra cum ſumma exultatione, tantæ Virginis illuſtrata exceſſu: quia indignum valde eſt, vt illius recordationis ſolennitas ſit apud nos ſine maximo honore, per quam meruimus auctorem vitæ ſuſcipere, &c. His præmiſſis loquamur aliquid de laudibus ſacratiſsimæ Virginis. Sed quid nos tantilli, quid actione puſilli, quid in eius laudibus referemus, cùm eſſi omnium noſtrum membra verterentur in linguas, eam laudare ſufficeret nullus? Altior cælo eſt, de qua loquimur: abyſſo profundior, cui laudes dicere conamur. Hæc eſt enim, quæ ſola meruit mater & ſponſa vocari: hæc primæ matris damna reſoluit: hæc homini perdito redemptionem adduxit. Mater enim generis noſtri pœnam intulit mundo. Auctrix peccati Eua, auctrix meriti Maria: Eua occidendo obfuit, Maria viuificando profuit. Illa percuſſit, illa ſanauit. Hæc enim mirabili atque inæſtimabili modo omnium rerum & ſuum peperit Saluatorem. Quæ hæc Virgo tam ſancta, ad quam venire dignaretur Spiritus ſanctus? Quæ tam ſpecioſa, vt eam Deus ipſe eligeret ſponſam? Quæ tam caſta, vt eſſe poſſet Virgo poſt partum? Hæc eſt Dei templum, fons ille ſignatus, & porta in domo Dei clauſa. Ad hanc namque Spiritus ſanctus deſcendit, hanc virtus Altiſsimi obumbrauit. Hæc eſt immaculata coitu, fœcunda partu, Virgo lactans, Angelorum & hominum cibum nutriens. Meritò namque læta à nobis ſingulari præconio extollitur, quæ ſingulare commercium mundo præbuit. Denique tantam ſe ad cæli faſtigia ſubleuauit, vt Verbum in principio apud Deum de ſuperna cæli arce ſuſciperet. O felix Maria, & omni laude digniſsima. O Virgo Dei genitrix glorioſa. O ſublimis puerpera, cuius vliceribus auctor cæli terræque committitur: ô felicia oſcula lactentis labijs impreſſa, cùm inter crebra indicia reptantis infantiæ, vtpote verus ex te Filius tibi matri alluderet, cùm verus ex Patre Dominus imperaret. Nam auctorem tuum ipſa concipiens edidiſti, in tempore puberem, quem habebas ante tempora Conditorem. O felix puerperium, lætabile Angelis, optabile Sanctis, neceſſarium peritis, congruum profligatis, &c. Sed quid dicam pauper ingenio, cùm de te quicquid dixero minor laus eſt, quàm dignitas tua meretur? Si cælum te vocem, altior es: ſi matrem gentium dicam, præcedis: ſi formam Dei appellem, digna exiſtis: ſi Dominam Angelorum vocitem, per omnia eſſe probaris. Quid ergo de te dignè dicam, quid referam, cùm non ſufficiat lingua carnis tuas enarrare virtutes? &c.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone 1. de Natiuitate Mariæ: Quid grandius Virgine Maria, quæ magnitudinem ſummæ diuinitatis intra ſui ventris concluſit arcanum? Attende Seraphim, & in illius ſuperioris naturæ ſuperuola dignitatem, & videbis quicquid maius eſt,minus Virgine, ſolumque opificem opus iſtud ſupergredi.

Sermone 3. Gaudeamus & exultemus in Natiuitate Virginis Dei genitricis: hodie nata eſt Regina mundi, feneſtra cæli, ianua Paradiſi, tabernaculum Dei, ſtella maris, ſcala cæleſtis, per quam ſupernus Rex humiliatus ad ima deſcendit, & homo, qui proſtratus iacebat, ad ſuperna exaltatus aſcendit. Hodie apparuit ſtella mundo, per quam ſol iuſtitiæ illuxit mundo: hodie nata eſt ſplendidiſsima illa Virgo, ex qua proceſſit *ſpecioſus forma præ filijs hominum, tanquam ſponſus de thalamo ſuo,* &c. Pſal. 44.

Carmine de præterico de Maria:

Scala,thronuſque Dei,nitor orbis,ianua cæli,
Mater aue Chriſti, ſcala, thronuſque Dei.
Tu noua ſtella maris, qua lux eſt reddita terris,
Ortum & es ſolis tu noua ſtella maris.
Concipis abſque viro tu ſola puerpera Virgo,
Qua Verbum verbo concipis abſque viro.
Virgine vita redit homini,quem Virgo peremit:
Mors nece vita perit, virgine vita redit.

Hermannus Contractus. 1050.

In laudem beatæ Mariæ Virginis compoſuit : Salue Regina miſericordiæ, vita, dulcedo, & ſpes noſtra ſalue: ad te clamamus exules filij Euæ: ad te ſuſpiramus gementes & flentes, &c.

Item : Aue maris ſtella, in lucem genitum Maria diuinitus orta. Euge Dei porta, quæ non aperta, veritatis lumen ipſum ſolem iuſtitiæ indutum carne ducis in orbem. Virgo decus mundi, Regina cæli, præelecta vt ſol, &c.

Radulphus Ardens. 1060.

In Annuntiatione Mariæ : Meritò beatiſſima Virgo Maria nuncupatur, quæ ſtella maris interpretatur. Eſt enim quaſi quædam lux, & quaſi quædam ſtella præuia nobis in magno & periculoſo huius mundi pelago nauigantibus, ſuo exemplo nos ducens, ſuis virtutibus nos illuminans, ſuis interceſſionibus nobis auxilians. Si ergo fratres mei malignus ſpiritus nos infeſtat, ſi caro nos tentat, ſi mundus nos oppugnat, ad Mariam reſpiciamus, ad Mariam confugiamus, ad Mariam conclamemus.

Gregorius Septimus. 1070.

Lib. 1. Epiſt. 47. De matre Domini, cui te principaliter commiſi, & committo, & nunquam committere, quouſque illam videamus, vt cupimus, omittam, quid tibi dicam? Quam cælum & terra laudare, licet vt meretur nequeant, non ceſſant. Hoc tamen procul dubio teneas, quia quanto altior, & melior, ac ſanctior eſt omni matre, tanto clementior & dulcior circa conuerſos peccatores & peccatrices. Pone itaque finem in voluntate peccandi, & proſtrata coram illa ex corde contrito & humiliato lachrymas effunde: Inuenies illam (indubitanter promitto) promptiorem carnali matre, ac mitiorem in tui dilectione.

Lib. 2. Epiſt. 22. Scribe in corde tuo, quia ſumma Regina cæli, quæ ſuper omnes choros Angelorum exaltata eſſe creditur, quæ eſt decus & gloria omnium mulierum, imò ſalus & nobilitas omnium electorum: quia illa ſola meruit virgo & mater edere naturaliter Deum & hominem, caput & vita omnium bonorum, in terris non dedignata eſt pauperem vitam gerere, & in omni ſancta humilitate ſe cuſtodire.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

De excellentia B. Virginis Mariæ cap. 12. Quapropter ea, quæ nobis ſunt impenetrabilia intermittentes, precibus impetrare nitamur, vt quod intellectu capere nequimus, ſaltem affectu obtinere mereamur. Rogamus ergo te Domina per ipſam gratiam, qua te pius & omnipotens Deus ſic exaltauit, & omnia tibi ſecum poſſibilia eſſe donauit: quatenus id apud ipſum nobis impetres & obtineas, vt plenitudo gratiæ, quam meruiſti, in nobis ſic operetur, quo participium beati præmij nobis eius miſericorditer quandoque condonetur. Intende ergo Domina piiſſima, vt nobis ad effectum proueniat, propter quod Deus noſter ex tuo caſtiſſimo vtero factus homo inter homines venit: ne ſis quæſumus exoratu difficilis, quia procul dubio idem benigniſſimus Filius tuus Dominus noſter Ieſus Chriſtus erit ad concedendum quicquid voles promptiſſimus & exaudibilis, &c. Vt Filium tuum totius mundi Saluatorem, & te eius reconciliatricem eſſe veraciter ſentiamus, eo nos propentiore ſtudio iuua precamur, & foue, quo in fæcibus mundi naros & alitos potiori leuamine proſpicis indigere. Ab initio denique renouationis humanæ omnibus ſub tuum præſidium confugientibus huc vſque ſuccurriſti, & idcirco præ omni creatura omni laude digniſſima dici & eſſe meruiſti. Eia ſuccurre oramus, vt laus, quam per tot ſecula digne poſſediſti, continua tibi duret in gratia ipſa, qua mundo perdito ſubueniſti.

Ivo Carnotenſis. 1100.

Sermone de Natiuitate Domini : Quomodo matrem carnis ſuæ ſanctificauerit deinceps audiamus, vt inde lætetur Catholicus, immundus confutetur hæreticus. Omnem quippe næuum tam originalis quàm actualis culpæ in ea deleuit: ſicque carnem de carne eius ſumens, eandem in diuinam munditiam transformauit. Etenim ſic ait Scriptura: *Deus noſter ignis conſumens eſt.* Sicut ergo ignis materialis omnem materiam, quam aſſumit, mundans in ſe conuertit: ſic materiale carnis noſtræ, quod diuinus ignis aſſumpſit, diuinitatis expers eſſe non potuit, quatenus quod Deus eſt per naturam, hoc inciperet habere per gratiam. Prima etenim humani generis parens quia ſerpentinæ perſuaſionis virus excepit, duplici maledicto ſuccubuit, vt & cum viro mortem incurreret, & vt filios, quos carnis delectatione conciperet, cum dolore parturiret. Huius maledictionis omnes filiæ Euæ hæredes ſucceſſerunt, & omnes filios ſuos ſub neceſſariæ mortis condemnatione genuerunt. Sola hæc mater, quæ non ſibilo ſerpentis, ſed Angeli nuntiantis credidit verbis, benedictionem, quæ vtrumq; maledictum excluderet, audire promeruit: *Benedicta tu in mulieribus*, quia nec per concupiſcentiam carnis concipies, nec Filium in dolore paries. Deut. 4. Heb. 12. Luc. 1.

Epiſt. 147. Quod noſtris viribus non valemus, meritis beatæ & perpetuæ Virginis, cui Deo auctore famulamur, indubitanter obtineri poſſe confidimus.

Zacharias Chryſopolitanus. 1100.

Ad finem Commentariorum in Euangelia: Dignum & omnibus modis conueniens erat, vt omnia ſubijcerentur ſub pedibus eius, quæ omnium genuerat Creatorem. Dignum erat, vt Domina eſſet Angelorum quæ digna fuerat eſſe mater Domini Angelorum. Dignum erat vt Angelica puritas illi ſubderetur in cælis, cui ſe totam infuderat diuina puritas in terris. Dignum erat, vt amplius matrem ſuam honoraret, quam miniſtros, ipſe qui dixerat: *Honora patrem tuum & matrem, &c.* Dignum erat, vt familiarius hanc amaret, copioſius remuneraret, quæ ſingularius atque ardentius omni rationali creatura ipſum dilexerat, &c. Itaque in ea tam potenti, tam pia, tam fideli aduocata noſtra toto corde gaudeamus, quæ nulli dignè poſtulanti auxilium negat, & pro nullo apud Filium fruſtra interpellat. Gaudeamus inquam in illa, & dignis obſequijs, dignis laudibus cum illis ſacrorum legionibus eam veneremur, ac vultum eius deprecemur cum omnibus diuitibus cæli.

Hugo Victorinus. 1120.

Libro 4. de proprietatibus & epithetis rerum, cap. 2. Beata Virgo pauper fuit, humilis, obediens, quieta, modeſta, ſimplex, ſapiens, ab Angelo nuntiata, in vtero ſanctificata, prima votum virginitatis Deo ſponſo ſuo obtulit: ab Angelo ſalutata, plena gratiæ eſt prædicata, mater eſt Domini, Domina Angelorum, ſtella maris, terra quæ germinauit Saluatorem, terra de qua formatus eſt verus Adam, terra de qua orta eſt veritas, terra de qua eductus eſt verus panis, terra quæ dedit fructum ſuum, terra cuius fructus ſublimis, terra quam Dominus benedixit, terra de qua dicitur: *Ceſidit ſe-*

men in terram bonam, terra fluens lacte & melle, arca Teſtamenti, imò & fœderis, ſtella ex Iacob orta, vrna habens manna, thronus Salomonis, domus ſalutis, porta clauſa, veilus complatum, thalamus ſponſi, templum Salomonis, virga Aaron, tunica ſummi ſacerdotis, mulier amicta ſole, domus ſeptem columnis exciſa, hortus concluſus, fons ſignatus, triclinium Trinitatis, arca Noe, pulchra vt luna, electa vt ſol, & aurora conſurgens.

Sermon. 34. Sanè quæcunque in Scripturis, vel in creaturis ſunt laudabilia, Mariæ ſunt laudi conuenientia. Sicut ergo eſt aurora, veræ lucis præuentione, ſic eſt flos pulchritudine, fauus dulcedine, viola humilitate, roſa charitate vel compaſſione, ſuauitate lilium, vitis fructificatione, quodlibet aroma bona opinione, caſtrum ſecuritate, murus vel turris fortitudine, clypeus aut propugnaculum defenſione, columna rectitudine, ſponſa fide, amica dilectione, mater fœcunditate, virgo integritate, Domina dignitate, Regina maieſtate, ouis innocentia, agna munditia, columba ſimplicitate, turtur caſtitate, &c.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Lib. 4. in Cantica: Tu virtutum operatrix, ac totius ſanctæ religionis magiſtra, qualem nunquam oculus vidit, qualis ab initio, quando Eua facta eſt, non fuit, nec eſt, nec erit incogitationibus ſuis, in factis ſuis, in omni dulcore ſuauitatis, in omni flore & fructu honoris & honeſtatis.

Lib. 6. Quando nata es, ô Virgo beata, tunc vera nobis aurora ſurrexit, aurora prænuntia diei ſempiterni: quia ſicut aurora quotidiana finis præteritæ noctis, & initium diei ſequentis: ſic natiuitas tua, natiuitas ex ſemine Abrahæ, clara ex ſtirpe Dauid, ad quos cum iuramento Dei facta eſt repromiſſio benedictionis, finis dolorum, & conſolationis fuit initium: finis triſtitiæ, & lætitiæ nobis extitit principium, &c. Sicut ex te natum Dei Filium, ſolem verum, ſolem æternum adoramus & colimus: ſic te honoramus atque veneramur, vt veri Dei Genitricem, ſcientes quia totu honor impenſus Matri, ſine dubio redundat in gloriam Filij.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Sermone de Natiuitate Mariæ: Hæc eſt, quam Dominus benedixit in ſua virtute, dum eam ex omni carne eligens, per ipſam apparuit pro mundi ſalute. Per ipſam inimicos noſtros ad nihilum redegit, dũ dæmones humani generis hoſtes fidelibus ſubegit. Ideo non defecit laus eius de ore hominum, quibus hodie celebris eſt, & cœtibus Angelorum. Ipſa enim eſt cæleſtis gloria, & ſpiritualis Iſrael, ſcilicet videntis populum in lætitia. Hæc cedro comparatur, quæ nimis multiplicatur, à qua putredinis & vermium corruptela fugatur: ita hæc Virgo beata erat in virtutibus dilatata, vt cedrus multiplicata, quę non ſenſit corruptionẽ putredinis, per quã fugantur dæmones, vermes æternæ damnationis. Hæc ſtella maris dicitur, quia genus humanum de ſalo huius ſeculi ad æternam vitã per eam dirigitur.

Bernardus 1130.

Homil. 2. de laudibus Mariæ ſuper Euangelium Miſſus eſt. &c. Curre Eua ad Mariam, curre mater ad filiam, filia pro matre reſpondeat, ipſa matris opprobriũ auferat, ipſa Patri pro matre ſatisfaciat: quia ecce ſi vir cecidit per fœminam, iam non erigitur niſi per fœminã. Quid dicebas O Adam: *Mulier quã dediſti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi?* Verba malitiæ ſunt hæc, quibus magis angeas, quã deleas culpam. Veruntamen *Sapientia vicit malitiam*, cùm occaſionem veniæ, quàm à te Deus interrogando elicere tentauit, ſed non potuit, in theſauro indeficientis ſuæ pietatis inuenit. Redditur nempe fœmina pro fœmina, prudens pro fatua, humilis pro ſuperba, quæ pro ligno mortis guſtum ſibi porrigat vitæ, & pro venenoſo cibo illo amaritudinis dulcedinem pariat fructus æterni. Muta ergo iniquæ excuſationis verbum in vocem gratiarum actionis, & dic: Domine, *mulier quam dediſti mihi, dedit mihi de ligno vitæ, & comedi:* & dulce factum eſt ſuper mel ori meo, quia in ipſo viuificaſti me. Ecce enim ad hoc miſſus eſt Angelus ad Virginem. O admirandam & omni honore digniſſimam Virginem, ô fœminam ſingulariter venerandam, ſuper omnes fœminas admirabilem, parentum reparatricem, poſterorum viuificatricem. *Miſſus eſt*, inquit, *Angelus ad Virginem*: Virginem carne, virginem mente, virginem profeſſione, virginem denique (qualem deſcribit Apoſtolus) mente & corpore ſanctam.

Gen. 3.

Sap. 7.

1. Cor. 7.

Sermon. 4. de Aſſumptione Mariæ: Non eſt quod me magis delectet, ſed nec eſt quod terreat magis, quàm de gloria Virginis Mariæ habere ſermonem. Vt enim filiam interim ineffabile priuilegium meritorum, & prærogatiuam penitus ſingularem: tanto eam deuotionis affectu amplectuntur, honorant, ſuſcipiunt (vt dignum eſt) vniuerſi, vt licet de ea loqui geſtiant omnes, tamen quicquid dicitur de indicibili, eo ipſo quod dici potuerit, minus gratum ſit, minus placeat, minus acceptetur. Quid ni minus ſapiat quicquid de incomprehenſibili gloria comprehendere potuerit mens humana? Ecce enim ſi in ea laudauero virginitatem, mihi multæ virgines poſt eam videntur offerri. Si humilitatem prædicauero, inuenientur forte vel pauci, qui (docente Filio eius) mites facti ſunt, & humiles corde. Si magnificare voluero miſericordiæ eius multitudinem, ſunt aliqui miſericordiæ viri, etiam & mulieres. Vnum eſt, in quo nec primam ſimilem viſa eſt, nec habere ſequentem, gaudia matris habens cum virginitatis honore. Optimam partem elegit ſibi Maria, optimam planè: quia bona fœcunditas coniugalis, melior autem caſtitas virginalis, proſus autem optima eſt fœcunditas virginea, ſeu fœcunda virginitas.

Sermone de Natiuitate Mariæ: Altius intuemini quanto deuotionis affectu à nobis Mariam voluerit honorari, qui totius bom plenitudinem poſuit in Maria: vt proinde ſi quid ſpei in nobis eſt, ſi quid gratiæ, ſi quid ſaluris, ab ea nouerimus redundare, quæ aſcendit delitijs affluens. Hortus planè deliciarum, quem non modò afflauerit ventens, ſed & perflauerit ſuperueniens Auſter ille diuinus, vt vndique fluant & affluant aromata eius, chariſmata ſcilicet gratiarum. Tolle corpus hoc ſolare, quod illuminat mundum: vbi dies? Tolle Mariam hanc maris ſtellam, maris vtique magni & ſpatioſi: quid niſi caligo inuoluens, & vmbra mortis, ac denſiſſimæ tenebræ relinquuntur? Totis ergo medullis cordium, totis præcordiorum affectibus, & votis omnibus Mariam hanc veneremur, quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariã.

Richardus Victorinus. 1140.

De Emmanuele lib. 2. cap. 25. Penſa, ſi potes, quæ vel quanta ſit iſta mirificentia, Virginem concipere, Virginem parere, & poſt partum Virginem permanere. Aeſtima, ſi vales, quæ vel qualis ſit iſta magnificentia, partum virginis ab hora conceptionis ſuæ omnem plenitudinem accipere, & in humanitatis veritate plenitudinem diuinitatis obtinere. Singularis gloria, ſpecialis & gratia beatæ Virginis Mariæ, quæ cum Virginitatis honore genuit, & peperit Filium, nec qualemcunque, ſed Deum. Meritò dictum, meritò dicendum: *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.*

In Cantica Canticorum cap. 39. Maria ſupra homines eſt, in eo quòd nũquam peccatum cõmiſit, ſicut homines, inter quos nullus inuentus eſt, qui faciat bonum, & non peccet. Supra Angelos quoque eſt,

quia

quia eos puritate ſupergreditur, dum diuinitatem clarius illius contemplatur. Nec tantùm peccatum non commiſit, ſed etiam aliorum peccata deleuit: nec ſolùm in ſe lucida fuit, ſed etiam lucis radios ex ſe emiſit, quia per eam mundus lumen gratiæ accepit. Inter diuina itaque & humana media & mediatrix eſt Maria, vt humana ſupergrediatur, dum tam ſublimia per Filium operatur. O mira dignitas, de muliere procedere Solem mundum illuminantem, de terra lucem radiare, per fœminam tenebras mũdi in lucem clarescere.

Petrus Comeſtor. 1160.

Cármine in laudem Mariæ apud Vincentium lib. 30. cap. 1.

Si fieri poſſet, quòd arena puluis, & vnda,
Vndarum gutta, roſa, gemma, lilia, flores,
Aethera, cœlicolæ, nix, grando, ſexus vterque,
Ventorum pennæ volucrum, pecudúm genus omne,
Syluarum rami, frondes, auium quoque penna
Ros, gramen, ſtellæ, piſces, anguis, & ariſta,
Et lapides, montes, conualles, terra, draconcs
Linguæ cuncta forent, minimè deprimere poſſent,
Quæ ſis, vel quanta, ô Virgo regina Maria:
Quæ tua ſit pietas nec littera, nec capitatus.

Arnoldus Abbas Bonnaallia. 1160.

Tractatu de laudibus Mariæ: Si linguis hominum loquar & Angelorum, nihil dignè, nihil propriè de ſanctæ ac perpetuæ Virginis matris Chriſti Mariæ gloria eloqui potero: quia verò in laudibus eius modulandis non inuenitur conueniens organum, & hebes eſt cuiuſcunque ſubtilitatis ingenium. Cùm enim debitæ venerationis ſumma ad Chriſtum reſpiciat, ex cuius plenitudine roratum eſt deſuper, quòd Maria prædicatur gratia plena, manifeſtum eſt, indiuiduam eſſe Matris & Filij gloriam, & commune eſſe vtriuſque præconium, cuius definitio omnem ſuperat intellectum, &c.

Hildegardis. 1150.

Tertij libri Sciuias Viſione 13. *c.* 1. O ſplendidiſſimà gemma, ſerenum decus ſolis tibi infuſum eſt, fons ſaliens de corde Patris, qui eſt vnicum Verbum eius, per quod creauit infundi primam materiam, quam Eua turbauit, hoc Verbum fabricauit in te hominem: & es illa lucida gemma, à qua ipſum Verbum eduxit omnes virtutes, quemadmodum in prima materia protulit omnes creaturas. O tu ſuauiſſima Virgo, frondens de ſtirpe Ieſſe: ô quàm magna virtus eſt, quòd diuinitas in pulcherrimam filiam aſpexit, ſicut aquila in ſolem oculum ſuum figit, cùm ſupernus Pater claritatem Virginis attendit, quando Verbum ſuum in ipſa incarnari voluit. Nam in myſtico myſterio Dei illuſtrata mente Virginis mirabiliter clarus flos ex ipſa virgine prodijt.

Adam Victorinus. 1182.

In Proſa de Aſſumptione B. Virginis:

Salue Mater Saluatoris,
Vas electum, vas honoris,
Vas cœleſtis gratiæ.
Abaterno vas prauiſum,
Vas inſigne, vas excluſum
Manu ſapientiæ.
Salue Verbi ſacra Parens,
Flos de ſpinis ſpina carens,
Flos ſpineti gloria.
Nos ſpinetum, nos peccati
Spina ſumus cruentati:
Sed tu ſpine neſcia,
Porta clauſa, fons hortorum,
Cella cuſtos vnguentorum,
Cella pigmentaria.
Salue netus virginum.
Mediatrix hominum,
Salutis puerpera.
Tu candoris, & decoris:
Tu dulcoris, & odoris,
Habes plenitudinem.
Palmam præfers ſingularem,
Nec in terris habes parem
Nec in cœli curia.
Eam humani generis,
Virtutum præcaeteris
Habens priuilegia.
Sol luna lucidior
Et luna ſyderibus,
Sic Maria dignior
Creaturis omnibus.

Innocentius Tertius Papa. 1200.

Sermone 2. *de Aſſumpt. B. Mariæ:* Cùm aurora ſit finis noctis & origo diei, meritò per auroram deſignatur Virgo Maria: quæ finis damnationis, & origo ſalutis fuit, finis vitiorum, & origo virtutum. Oportebat enim vt ſicut per fœminam mors intrauit in orbem, ita per fœminam Vita rediret in orbem. Et ideò quod damnauit Eua, ſaluauit Maria, vt vnde mors oriebatur, inde vita reſurgeret.

Hymno ad Mariam:

Aue mundiſſpes Maria,
Aue mitis, aue pia,
Aue charitate plena,
Virgo dulcis & ſerena,
Sancta parens Ieſu Chriſti,
Electa ſola fuiſti
Eſſe mater ſine viro,
Et lactare modo miro,
Angelorum Imperatrix,
Peccatorum conſolatrix, &c.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In die Natalis Domini: Cùm fructu veniente flores ſoleant decidere, in ſola Maria flos virginitatis cum fructu fœcunditatis permanſit. Pulchra in flore virginitatis, pulchrior in fructu fœcunditatis, pulcherrima in partu Dei & hominis: placens Deo per virginitatem, in fructu reficiens animas per ſaturitatem, in partu ſubueniens mundo per fœcunditatem, &c. Natus eſt Dei Filius ex Maria abſque humano ſemine, & ſine vlla corruptione, tanquam vermiculus ex terra, odor ex nuce, ſcintilla ex filice, fructus ex arbore, radius ex ſole. Vnde Pſalmiſta. *In ſole poſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo.* Beata ſiquidem Virgo non ſolùm ſtella, per quam dirigimus curſum in hoc mari, non ſolùm luna, vt ad eam currant peccatores, qui ſunt in nocte, & peccatorum obſcuritate, non ſolùm aurora illuminans incipientes poſt noctem: ſed etiam ſol dicitur, perfectos illuminãs, qui feruent in meridie charitatis, partens radium, id eſt Filium, ſine ſui corruptione, &c.

Cæſarius Heiſterbachius. 1220.

Lib. 7. *Dial. cap.* 1. Mulier per Ioannem Apoc. 12. viſa, Virgo eſt S. Maria, ſole lucidior, fulgore charitatis, luna ſuperior, id eſt, mundo ex contemptu gloriæ ſeculáris, omnium virtutum ſtellis tanquam diademate gemmato coronata, &, quod illis dignius eſt, diuino partu fœcundata, &c. Sicut in vniuerſis creaturis matre Creatoris nihil eſt ſanctius, nihil dignius, nihil præcellentius: ita eius viſione nulla Sanctorum viſio dignior, nulla iucundior, nulla eminentior. Ipſa eſt orbis conſeruatrix, fida ſibi famulantium defenſatrix: per ipſam peccatores illuminãtur, deſperati ad confeſſionem reparantur: apoſtatæ à Deo per ipſam Deo mirabiliter reconciliantur, iuſti reuelationibus conſolantur. Nomen

eius & memoriale eius dæmones fugat, vincula ſoluit, timores pellit, tentationes compeſcit. Per ipſam puſillanimes confortantur, torpentes excitantur, electi miſericorditer reuocantur. Diligentes ſe diligit, imò diligendo præuenit & honorat, & contemnentes ſe, quia iuſta eſt, punit & humiliat: morientibus aſſiſtit, & mortuorum animas ad vitam perducit æternam.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

De diuina Rhetorica cap. 18. An falsò & inaniter vocat te omnis Eccleſia Sanctorum aduocatam ſuam, & miſerorum refugium? Abſit hoc à Matre Dei, quæ fontem pietatis toti mundo peperit, vt cuiquam miſerorum ſuæ miſericordiæ ſubuentionem vnquam deneget. Innumeris exemplis magnificorum operum miſericordiæ tuæ, quæ operata es erga peccatores miſerrimos, docuiſti nos, & perſuaſiſti de tua miſericordia confidere, de tua pietate ſperare, & in omnibus neceſſitatibus noſtris ſub alis tuę protectionis fiducialiter confugere. An eſt miſericordiæ tuæ onerosa multitudo ad te clamantium? An eſt aliquatenus difficilis gratioſitati tuæ impetratio vel veniæ vel gratiæ quantęcunque? Scio Domina miſericordiæ, quia nihil horum eſt apud te, quin potius gaudium eſt tibi ſuffragari miſeris, & reuocare gratioſiſſimis & ſemper efficaciſſimis precibus tuis periclitantes, & etiam periclitatos à perditione, & perditionis periculis. Tu enim dulciſſima Dei mater ſuper omnes Angelos & homines noſti, quantum placeat benedicto Filio tuo ſalus noſtra, &c. Qua ergo ſuper omnes homines & Angelos diligis gloriam benedicti Filij tui, quæ indubitanter maxima eſt ei ex ſaluatione perditorum, maximè placet tibi procurare illam. Hoc autem eſt impetrare peccantibus gratiam ipſius his, qui vitijs, & peccatis ſuis offenſi ſunt illi. Dum ergo te exoro, vt me miſericordiſſimo Filio tuo reconcilies, hoc procuidubio à te peto, quod maximè gratum, atque placidum tibi certiſſimè ſcio. Non potes igitur denegare mihi quod peto: ſi enim mihi denegares, quod tibi placidiſſimũ, atque gratiſſimum eſt, quid poſſet ſperari vnquam à te, vel ſuper quo vnquam exoranda eſſes Domina mea dulciſſima? &c. Nulla creatura & tot, & tanta, & talia impetrare poſſet apud benedictum Filium tuum miſeris, quanta tu apud ipſum impetres eiſdem. In quo proculdubio non tanquam ancillam ſuam, quæ indubitanter es, ſed tanquam matrem veriſſimam te honorat. Ne allegaueris dulciſſima Dei Mater peccata mea contra me, qui miſericordiam tuam allego contra ea. Abſit vt ſtent in iudicio peccata mea contra miſericordiam tuam, quæ omnibus vitijs & peccatis ſuper omnem cogitatum fortior eſt, atque potentior.

Albertus Magnus. 1240.

Ad caput 1. Matthæi: Maria illuminat Sanctos in gloria, & fluctuantibus in procellis tentationum, in dubijs eſt præuia, & omnium iuſtorum, quibus meretur gratiam, Domina, & pœnitentium & gementium propitiationis indulgentia. Amicitur ſole, vt illuminet, ſtat ſicut ſignum in cælo, ad quod fluctuans nauim in corde ejicere tentet, coronatur ſtellis, quia claritatem virtutis omnium Sanctorum, vt princeps ac Domina poſſidet, clamat parturiens, vt omnibus in amaritudine cordis clamantibus, ad ſimilem compaſſionis affectum ſe conformet. Hæc eſt aurora conſurgens, ex qua eſt ortus Sol iuſtitiæ, & ſanitas in pennis eius.

Thomas Aquinas. 1250.

Part. 3. quæſt. 26. art. 5. Latria, quia ſoli Deo debetur nulli creaturæ debetur, prout creaturam ſecundùm ſe veneramur. Licet autem creaturæ inſenſibiles non ſint capaces venerationis ſecundùm ſeipſas, creatura tamen rationalis eſt capax venerationis ſecundùm ſeipſam: & ideo nulli puræ creaturæ rationali debetur cultus latriæ. Cùm igitur B. Maria ſit purè creatura rationalis, non debetur ei adoratio latriæ, ſed ſolùm veneratio dulię: eminentius tamen quàm cæteris creaturis, in quantum eſt ipſa Mater Dei: Et ideo dicitur, quod debetur ei non qualiſcunque dulia, ſed hyperdulia.

Opuſculo 8. in expoſitione Salutationis Angelicæ: Maria Angelos excedit pulchritudine, & gratia: nec ſolùm illuminata eſt, ſed etiam illuminatrix, quæ propterea ſoli & lunæ compàratur, ac totius Trinitatis eſt nobile triclinium: quæ ſola maledictionem ſuſtulit, & benedictionem portauit, & ianuam paradiſi aperuit, per quam & Chriſtiani omnes, ſicut per ſtellam maris, ad portum æternæ gloriæ diriguntur.

Bonauentura. 1260.

Libro qui inſcribitur, Viginti quinque mirabilia: Vt glorioſam Reginam Domini matrem benedictam in ſummo habeas omni tempore venerationis affectu, & in cunctis neceſſitatibus, periculis, & preſſuris ad eam, tanquam ad tutiſſimum refugium, te conuertas, ipſius tutelæ præſidium flagitando, eamque in tuam ſuſcipiens aduocatam, deuotiſſimè & ſyncerè tuam cauſam ei committas, quia mater eſt miſericordiæ, quotidie ei ſtudeas ſingularem reuerentiam exhibere: & vt tua deuotio ei ſit accepta, & reuerentia grata ipſius puritatem ac munditiam omni virtute, mente, & corpore illibatè in te ipſo ſeruando, toto conatu nitaris humilitate & manſuetudine veſtigia illius imitari.

In Speculo B. Mariæ: Maria eſt illuminatrix plurimorum, per exempla lucidiſſima vitę ſuæ: ipſa eſt, cuius vita glorioſa lucem dedit ſeculo: ipſa eſt, lucerna Eccleſiæ, ad hoc illuminata à Deo, vt per ipſam contra tenebras mundus illuminaretur.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vitæ Chriſti parte 2. cap. 86. Nulli dubium, quin totum ad gloriam laudis eius pertineat, quicquid dignè Genitrici ſuæ impenſum fuerit, ac ſolenniter. Profectò quicquid humanis poteſt dici verbis, minus eſt à laude cæli, quæ diuinis eſt & Angelicis excellentijs prædicata & laudata præconijs: à Prophetis quidem prænuntiata: à Patriarchis figuris, & ænigmatibus præſignata: ab Euangeliſtis exhibita, & monſtrata: ab Angelo venerabiliter, & officioſiſſimè ſalutata, &c. Chriſtus Matrem ſuam à dextris ſuis locauit, & omnia, quæcunque voluerit, ab eo impetrabit. O felix Maria, & omni laude dignissima. O Virgo Maria Dei Genitrix glorioſa. O ſublimis puerpera, quæ Deum auctorem cæli & terræ, quem omnis creatura non capit, tuo immaculato vtero clauſum geſtaſti. Quid nos tantilli, quid actione puſilli, quid in tuis laudibus referemus, cùm etiamſi omnium noſtrum membra verterentur in linguas, te laudare nullus ſufficeret? Quid dicam pauper ingenio, cùm de te quicquid dixero, minor laus eſt quàm dignitas tua mereatur? Quid ergo de te dignum dicam? quid referam, cùm non ſufficiat lingua carnis tuæ enarrare virtutes? O Maria tui recordatio nominis melle dulcior, nectare ſuauior, feſſos recreat, mœſtos lætificat, oppreſſos releuat, errantes ad viam ſalutis reuocat, & peccatores, ne deſperent, ſuæ ſuauitatis odore confortat.

Ioannes Taulerus. 1350.

Dominica 1. Quadrageſime Serm. 2. Gratiam, quam Adamus peccando perdidit, intemerata ſemper, ac votis omnium laudanda Dei genitrix, glorioſa Virgo Maria, multò abundantius inuenit. Vnde & rectiſſimè *mater pulchræ dilectionis* dicitur: vtpote, cuncta opera ſua per amorem retulit in Deum. Nullam vnquam ſapientiam, ſcientiam, virtutem affectauit per auaritiam. Ipſa ſola cunctas hæreſes, & omnem hypocriſin interemit.

Eccl. 24

Franciſcus Petrarcha. 1360.

In Pæane Deiparæ:

Virgo decens, quam ſol veſtit, ſtellæq; coronant,
Cuius forma fuit ſummo tam grata Tonanti,
Vt tua condiderit ſanctam intra viſcera lucem:
Tu clypeus miſeris firmus mortalibus vna es,
Iſtius fortuna contra, mortuq; cruentos:
Tu ſola ex omni numero turbaq; piarum
Deligeris, luctus Euæ qua in gaudia verſas.
Effice (namque potes) vt me tua ſancta per-pago
Comiter excipiat reſonens.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Sermone de Annuntiatione B. Mariæ Virginis. Quomodo non eſt Maria gratia plena, quæ effecta eſt mater Dei, Paradiſi ſcala, cœli ianua, interuentrix mundi, dæmonum fuga, peccatorum ſpes, naufragantium portus, maris ſtella, cõfugium periclitantium, ſolamen laborantium, fluctuantium robur, Dei & hominum veriſſima mediatrix. Ipſius gratiæ plenitudinem cœleſtis nuntius perſenſit, cognouit, manifeſtauit, & dixit: *Aue gratia plena:* Salutat illam tanquam ſibi Dominam, honoreq; digniſſimam, ac à Deo ſingulariter electam atque dilectam.

Sermone de Feſto Natiuitatis Mariæ: Hinc Beatæ Virginis, cuius natalitius dies hodie in vniuerſa Chriſti celebratur Eccleſia, excellentia fulget, hinc laudis ipſius holocauſtum commendatur. Sanctificationis quidem priuilegio, virtutum meritis, virginitatis honore, prolis fœcunditate mortales ſupereminet vniuerſos. Omnium quippe referta cumulo gratiarum cunctis in ſe Deum fecit eſſe laudabilem. Quis Deum non honoret in Virgine, qui Virginem Dei voluit fieri Genitricem, reparatricem ſeculi, lucem mundi, ſpeculum ſanctitatis, fidei magiſterium, peregrinationis ſolatium, immaculatum templum, & fœderis arca diuinis manibus fabricata? An non Maria Teſtamenti arca veriſſima, quæ auro veſtita mundiſſimo, virtutum gemmis ornata, ac imputribilibus lignis ſpiritualiter facta, Teſtamenti tabulas, frondentem virgam, & ſuauiſſimum in ſe manna continuit? &c. Vteri huius venerare pudicitiam, & arcæ huius myſticæ gratiam contemplare, quæ tale excepit munus, talemq; genuit prolem, quæ te corporis ſui manna reficeret, inebriaret cruore, paſſione redimeret, morte ſaluaret. Decebat prorſus, vt immaculata eſſet mente, & corpore ſancta, plena gratia, meritis locuples, virtutum vniuerſarum varietate decorata, quæ de cœlo ſuſcepit Verbum, fide concepit Filium, & conuerſatione illuſtrauit mundum, manna pauit turbam fidelium, &c. O beata inter fœminas, cuius gratia hominum & Angelorum tranſcendit naturam, propterea Angelicus nuntius de cœlo miſſus ad Virginem, tam officioſiſſimè eam ſalutauit, dicens: *Aue* ſanctiſſima *Maria*, &c. Quæ enim ſanctificata in vtero, ac ab omni culpæ originalis fuerat liberata contagio, gratiæ plenitudinem, quam mente perceperat, protendebat exterius. Illam profectò adhuc in matris vtero decubantem adamauit Verbum, ſibiq; in genitricem elegit, vtpote ſuperabundanti iam benedictione præuentuam, iamq; ſancti Spiritus magiſterio deputatam. Nos igitur ad honorem huius Virginis præcinamus in confeſſione, Deoq; noſtro pſallamus in cithara. Ipſum veneremur in matre, & matrem honoremus in Filio: vtriſque vota noſtra fideliter exoluamus, quatenus Filium genitrice interpellante pro nobis, vincamus mundum, &c.

Antoninus Florentinus. 1440.

Quarta parte Summæ tit. 15. *cap.* 23. Mariam non ſolùm in mulieribus, ſed & ſuper omnes creaturas, ab omnibus generationibus benedici atque collaudari oportet: nimirum ab hominibus, & ab Angelis, quia & mundi redemptorem, & Angelorum reſtauratorem procreauerit.

Ioannes de Turrecremata. 1460.

Libro contemplationum: Glorificemus Virginem, quam hodie Paradiſus excepit gaudens, quam Angeli laudibus proſequuntur, quam Apoſtolorum chorus honorat, quam Martyres candidati beatificant, quam ſanctorum Confeſſorum concelebrat numerus, cui hodie ſanctarum Virginum cum ſuis palmis exultans occurrit exercitus. Quoniam hæc eſt, per quam omnis maledictio ſoluta eſt, & cœleſtis benedictio in totum venit mundum. Clama ergo fidelis anima: O Maria maris ſtella, mater dignitate ſingularis, in ſupremo ſita cœli, nos commenda tuæ proli, vt tecum lætemur in gloria.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Libro 1. de Laudibus Virginis art. 3. Totis viribus laudemus, veneremur, diligamus, ac vereamur præſtantiſſimam Dei matrem: cumq; hoc ipſum egerimus, recognoſcamus nos nihil egiſſe condignum, nec beneficijs eius poſſe idoneam rependere vocem, cum S Auguſtino dicentes: Quid nos tantilli, quid actione puſilli in eius laudibus referemus? cùm etiamſi omnium noſtrûm ora verterentur in linguas, eam tamen laudare nullius ſufficeret.

M. Antonius Sabellicus. 1490.

Elegia 1. in laudem Mariæ:

Virginis alma dies, tellus, quam pontus, & æther
Laudat, & immenſi regio tota poli.
Salue feſta dies cœleſtis conſcia partus,
Virgineo ſalue digna puerperio:
Venturam cecinêre pij te carmine Vates,
Teq; Sybillini non tacuêre chori.

Elegia 13.

O Patris veneranda Parens, ô filia Nati,
Sydus, & aſtriferi tanua ſancta poli,
Accipe Diua pij non impia munera vatis,
Laudibus immixtas accipe Diua preces:
Ante thronum Nati ſuppliex tu crimina mundi
Diuue, & mundo pandis ad æthra gradum:
Iram ſæpe tuæ lachrymæ pexêre Tonantis,
Sæpe tuas lachrymæ commiſerêre tuæ.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

In hiſtoria Eccleſiæ Lauretanæ: Beatiſſimæ Virginis Lauretanæ venerabilis ac toto terrarum orbe celebratiſſimus locus, in quo manifeſtis ac euidentibus miraculis quotidie diuina virtus effulget, procul dubio imprimis debet à cunctis fidelibus honorari. Conſtat enim ſacellum illud ſacratiſſimum Beatiſſimæ Dei genitricis Mariæ, cœlorum Reginæ, Angelorum Dominæ, militantis Eccleſiæ patronæ, peccatorum aduocatæ, fuiſſe cubiculum, in quo ipſa nata, & in gremio ac ſinu Annæ, matronæ ſanctiſſimæ, dulciter educata, in quo ab Angelo ſalutata, in quo denique noſtræ ſalutis auctor fuit enutritus.

Actius Sannazarius. 1540.

Libr. de partu Virginis:

O decus, ô laudis mulier dux præmia nostra,
Cælitibus sola humanum quæ digna repertæ es
Conciliare genus, cœtusq; attollere ad astra
Fœmineos: germinum cuius diuinas obumbrat
Palmes, inexhausto terras qui complexat vno:
Quis me, quis tanto superum dignatur honore?
Tune procul visura humiles Regina Penates
Venisti? Tun' illa mei pulcherrima Regis
Mater ades?

Concilium Tridentinum. 1560.

Sess. 6. can. 23. Si quis dixerit hominem semel iustificatum posse in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei priuilegio, quemadmodum de Beata Virgine tenet Ecclesia, Anathema sit.

Hieronymus Vida. 1566.

In hymno Magnæ Matri Virgini:

Salue sancta Parens, eadem salue innuba Virgo,
Regia progenies, genus alto à sanguine Iuda,
Cui Pater omnipotens pleno se numine fudit,
Gratiaq; acceptam matres super extulit omnes.
Tu Virgo longo post tempore prima salutem
Felici peperisti vtero mortalibus ægris, &c.
Nunc ô stella maris nostri nos aspice præsens,
Eripe tot pelagi pene hausios fluctibus atros:
Nunc lucem, lucisq; tuæ rubar exere, & orbi
Exorere, ac radijs nigrantem dissice nubem.

Marcus Antonius Muretus. 1570.

Carmine ad Beatissimam Virginem, quæ religiosissimè colitur in æde Lauretana:

Vnde mihi insolitus præcordia concutit horror,
Et perfusa metu trepidat velut icta Deo mens?
Fallor, an hoc facit ipse locus, simulosq; pauenti
Subijcit, atq; animum præsentia numina vrget?
O cœlo dilecta domus, postesq; beate,
Quos ego iam pridem toto mihi mente capitos,
Nunc primùm, veteris voti reus, aduena viso:
Saluete, aspectuq; mihi feliciter este.
Vosne per æthereas Iudææ à finibus oras
Aligerum, mandante Deo, vexêre manipli?
Hic Virgo genitura Deum, genitricis ab alno
Prodijt, & blandis mulsit vagitibus auras.
Hic quoque virgineis seruata laudibus pudoris
Sancta salutifero tumuerunt viscera fœtu.
Ille opifex cunctorum, illa æterno vnica proles
Æquæ Patri, ille homini primæua ab origine lapso
Spem cælo vtramq; ferens, hac luxit in aula
Parvulus, & sanctæ blanda obtulit oscula matri.
Quanam igitur Regum sedes, qua templa per orbem
Hinc se aufint conferre locorum & ampius omnes
Ante alias felix Picens lætoria ora:
Cui Solymos spectare domi, cui munere Diuum
Fas cælitare domi est pedibus vestigia Christi.
En ego iam supplex procumbam atque oscula figam
Parietibus sanctis, sparsamq; hoc puluere crines.
Aspice me superis e sedibus, aspice Virgo
Prostratum, atque imo gemitus ex corde cientem,
Et pectus tundentem, & fletibus ora rigantem:
Neu, quamquam culpis ad opertum turpibus, arce
Adspectu me Diua tuo, si pectore toto
Te veneror, si te dubijs in rebus ad vnam
Confugio, teq; auxilium Sanctissima posco.
Pœnitet ex animo vitæ me Diua priorum,
Pœnitet, & meritas horret mens conscia pœnas.
Quòd nisi tu casto pendentem ex vbere Natum
Concilias, placasq; mihi, quo tendere cursum,
Quove malis fessum tentabo aduertere puppim?
At tu, namque soles, placida dignare querelas
Aure meas, & ades lapsis mitissima rebus.
Certè equidem tota pendentes ade tabellas
Adspicio, quæ te miseris præsto esse loquuntur.
Hic, te animo spectans, torrentem viscera febrim
Depulit ille Iudææ tristes, hedumq; cadentem
Spectauit tutus, vertentibus æquora ventis:
Et ducem patrias enauit saluus ad oras.
Crimine ille reus falsi, sub iudice duro,
Diuæ diuertem expectat, tenebroso carcere clausus,
Munere Diuæ tuo, detecta fraude, remisit
Vxorem & natos, exoptatumq; parentem.
O ego hunc morbum multò grauiorem æger,
Naufragiumq; timens longè exitiosius illo,
Et tam pridem animum peccati compede vinctus,
Si possim morbis liber, vinclisq; solutus,
Fluctibus & ventis laceram subducere puppim:
Quas tibi lætus agam grates, dum vita manebit?
Te, cùm luce noua sparget sol aureus orbem,
Te canam, quoties abscondet opaca polum nox,
Et tua præcipuo venerabor numina cultu.

ASSERVNT ETIAM ADVERSArum quidam.

Martinus Lutherus.

In comment. super Magnificat. Eo ipso quod Maria Dei mater facta est, tam præclara & ingentia dona ei data sunt, vt superent captum cuiuscunque. Hinc enim omnis honos ac beatitudo prouenit, vt in vniuerso humano genere vnica persona sit superior cunctis, cui nemo sit par, quod cum cœlesti Patre Filium habet communem.

Ioannes Oecolampadius.

Psal. 150. *Sermone de laudando in Maria Deo:* Rectè admonet Propheta, vt in Sanctis laudemus Deum. In quo autem plasmate tam laudandus Deus, vt in Virgine Maria, quam hodie non solùm inhabitare, ceu templum sanctissimum, sed ex ea, & in ea carne assumpta homo fieri dignatus est? *Cœli enarrant gloriam Dei,* ne inuideant: quem ipsi continere non

Psal. 18. poterant, Virginis vtero clauditur. Obstupescant Angeli, quòd ipsis præteritis, Rex eorum ad Virginem diuertit. Et quomodo non per Mariam laudabilis Deus, in qua se ostentat gratissimè, si vspiam diuina commendantur munera: in quam congesta, quæ alicubi disseminata: in qua refulgent, quæ alicubi nitescunt? Nam vt homini communicatæ creaturarum omnium dignitates, ita ista omnium humanarum eminentiarum particeps est. Quid mirum si παραδοξῶς nulli non cre. tùræ imparetur, dicaturq; vt est, cœlum ornatissimum, pulchra vt sol, electa vt luna, clarior syderibus, fœcundior terra, profundior abyssis, candidior lilijs, odoratior rosis, humilior violis: & rursus procera, vt palma in Cades: exaltata, vt cypressus in Syon: exaltata, vt platanus iuxta aquas: exaltata, vt cedrus Libani? Et quis colligere et

omnia,

omnia? Quid item mirum, si figuris suis Scriptura nobis eam deliniet, quas pij non explodunt, licèt doctiores sublimiora reconditioraq; ex ijs hauriant mysteria. Rectè & ipsa dicitur ardens rubus Mosis, virga Aaron, vellus Gedeonis, Arca fœderis, turris Dauid, thronus Salomonis, hortus conclusus, fons signatus, porta clausa, vestimentum summi sacerdotis, atque alijs modis. An & ad humanas laudes transeundum? Quid ergo mirum si dicatur, cùm ita sit, quod fide vincat Abraham, patientia longanimitateq; Isaac & Iacob, castitate Ioseph, mititate Dauid, maiestate Salomonem, religione Iosiam: &, vt semel dicam, omnes numeris omnibus vincat, excellatq; ita in vnoquoque virtutum genere, ac si solùm illud peculiare fuisset. Supervacuum foret eam conferre Saræ, Rebeccæ, Rachelj, Deboræ, Hester, & alijs sanctis mulieribus, quæ & viros in tantum anteiuit. Quin potius si cœlestes Angeli, cæq; Virtutes nobis cognitæ essent, in eis liceret nobilius cognoscere, quid illi cum vnaquaque commune. Sed quæ supra omnes, quæ Regina est omnium, quam Deus præ omnibus honorauit, cui similis non reperitur alia, quid non affecuta, quod eminentissimam probet? &c. Nollem ex cultu Mariæ aliquid diminui, modò cultui diuino vero illi, quo colitur in spiritu & veritate, decedat nihil. Nunquam de me, vt in Domino confido, audietur, quasi auerser eam, erga quam minus bene affici, reprobatæ mentis certum existimem indicium. Et quomodo non amarem, quam Deus ipse deamat, quam venerantur Angeli & Archangeli, quæ peperit Saluatorem mundi, quæ humani generis est aduocata, quæ Regina appellatur misericordiæ? Eia hortor iterum atque iterum, vt summis viribus per eam Deum laudemus, &c. Dignissima quæ super omnes creaturas laudetur, imo per eam Deus glorificetur, in qua tanta Dei munera tam eminenter sunt conspicua. O diuinam clementiam, ô immensam pietatem Dei, qui & Filio suo tam sanctam præparauit matrem, & nobis tam propitiam in omnibus constituit aduocatam.

Ioannes Brentius.

Ad cap. 1. Luce: Si abest superstitio & impia opinio, non solùm licebit, verùm etiam valde vtile est hanc Mariam salutandi formulam sæpe recensere, &c. Quia Angelus ornat Mariam in salutatione sua magnis laudibus, commemoremus salutationem non ad superstitionem, sed ad pietatem. primùm enim cùm recitamus Mariam gratia plenam, & benedictam inter mulieres, cogitemus, hæc verba significare, Mariam præ omnibus mulieribus electam, vt sit mater benedicti seminis Abrahæ, veri Messiæ, & excitemur ad gratiarum actionem, quòd quæ Dominus tot retro seculis de mittendo Messia in orbem terrarum promisit, ea per Mariam Virginem impleuerit. Deinde confirmemus fidem nostram, non solùm hoc nomine, quòd ex hac salutatione certificamur, Christum iam dudum in hunc mundum natum, nec alium expectandum esse: sed etiam hoc nomine, quòd etsi Maria mulier fuerit in hoc seculo contempta & abiecta, elegit tamen Deus ipsam in matrem Christi Filij sui. Cùm igitur sit tantæ clementiæ, quòd respiciat humilia, fiduciam concipiamus, Deum nos etiam humilitate nostra respecturum & seruaturum.

Homilia 1. de Assumptione Virginis: *Cuique vt visum fuerit sentire permittit, Mariam in cœlum assumptam vna cum corpore, vel secundùm animam tantum adhuc gratiosam & illud* Potuit fieri, quòd sicut Enoch translatus est in cœlum corpore, & sicut multa corpora Sanctorum resurrexerunt cum Christo: ita & Maria cum corpore translata sit in cœlum. Certissimũ autem est, quòd Maria perpetuam consecuta sit felicitatem.

Ioannes Spangenbergius.

In Euangelium de Annuntiatione Mariæ Hæc est salutatio, qua sancta Trinitas Virginem Mariam dignata est alloqui, ideo & nos non detrectemus eam eiusdem verbis salutare. Ipsa canit in suo Cantico: *Humilitatem ancillæ suæ respexit: ecce ex hoc tempore beatam me prædicabunt omnes generationes.* Si hæc verba sunt implenda, necesse est profectò, esse homines, qui eam laudibus vehant ac ornent. Elizabeth incepit Lucæ 1. dicens: *Beata, quæ credidisti.* Similiter & mulier, Lucæ 11. *Beatus venter, qui te portauit: & vbera, quæ suxisti.* Quis eam nunc beatam prædicabit? Iudæi, Turcæ, Gentes, hypocritæ, & Pseudo-Christiani proculdubio non faciunt, sed summa ignominia & blasphemia eam afficiunt: proinde nostri erit officij, qui Christi Euangelium profitemur. Quare peruersè agunt, qui præ nimia sapientia & sanctimonia ferre non possunt, vt hæc salutatio reciteur. Verum est, non esse orationem: nihil enim in ea precamur: sed est salutatio, qua sancta Trinitas Maria salutari voluit. Si ergo placuit sanctæ Triadi, cur non itidem nobis placeat? &c. Trifariam hac salutatione vti licebit. Primùm inde discimus initium nostræ salutis & redemptionis: secundò videmus, quantam gratiam Deus Mariæ largitus sit: tertiò tam gratuitis Dei beneficijs in operibus accendimur, & adducimur ad orandum Deũ, vt & nobis vel scintillam diuinæ impertiat gratiæ.

Vrbanus Regius.

In minori Catechismo: PAEDAG. Iure & nos hanc Virginem benedictam cum Angelo, & beatam appellamus cum Elisabetha, quæ beatitudinis & veræ salutis auctorem Christum immaculata peperit, vt impleatur prophetia benedictæ Virginis, quæ Seruatorem nostrum in vtero gestans virgineo cecinit: *Beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius.* DISCIP. Cur Christiani hanc salutationem Angelicam quotidie recitant? PAEDAG. Ad renouandam assiduè memoriam maximi illius mysterij, quòd Deus homo factus est in plenitudine temporis ante 1540. annos, & quòd promissiones Abrahæ factæ exhibitæ sunt. Quoties salutationem repetis Angelicam, gratias agito ex toto corde misericordi & veraci Deo, qui sic dilexit nos, vt Filium suum Vnigenitum miserit in hunc mundum, &c.

Martinus Bucerus

Ad cap 1. Matthæi. Pius animus de Maria vase tam sancto atque electo, vt Christum nobis pareret, non nisi sanctissima cogitabit, nec vnquam suspicabitur eam, quæ grauida semel facta fuit è Spiritu sancto, sustinuisse, vt postea grauidaretur ab homine.

Henricus Bullingerus.

Sermone de B. Maria Virgine: Si Maria benedicta est inter omnes mulieres, & beata ab omnibus prædicanda nationibus, infelices certè sunt Iudæi, qui ipsam nunquam contigit is incessere desinunt: infelices sunt Pseudo-Christiani, qui Iudæis nihilo meliores ipsam laude sua spoliant, &c. Excellentissima sunt in Maria omnia, & hoc splendidiora, quo proficiscebantur ex fide synceriore, & flagrantiore Dei dilectione. Oportuit singulari & perpetua virginitate & puritate omniũ selectissima illustrem & esse & permanere, quæ singulariter electa à Deo in sacrosanctum Filij sui thalamum & templum, mater erat omnium sanctissimi partus, Filij vtique Dei æterni futura.

ARTI-

ARTICVLVS SEXTVS.

FESTA, IN HONOREM DEIPARAE MARIÆ AB ECCLESIA INSTITVTA, SERVANDA ESSE.

NEGANT.

Anno post natũ Christus.

1500. PICKARDI *Festa D. Mariæ inuentum hominum otiosorum affirmant.* Ioannes Schechta epistola ad Erasmum.

1520. Martinus Lutherus in Euangelium de Festo Natiuitatis Mariæ: *Paruulum hoc festum omitto, cùm nullo Scripturæ testimonio nitatur.*

Libro de pijs ceremonijs obseruandis: *Assumptionis & Natiuitatis Mariæ Festa planè reijcimus.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Athanasius. 340.

In Euangelium de sanctissima Deipara: Festum Annuntiationis Mariæ vnum est ex Dominicis festis, atque adeò primarium, ac prorsus venerandum: vtpote quod pro ordine, & digestione rerum earum, quæ in Euangelio de Christo prædicantur, sacrosanctum habeatur: quippe in quo de Filij Dei è cœlis descensu agatur.

Gregorius Nyssenus. 380.

Oratione de occursu Domini, & Deiparente, & Simeone iusto. Nos, qui transformamur renouatione mentis nostræ, & veterem hominem exuimus, & diuinæ imaginis similitudinem, quoad eius fieri potest ab hominibus, in nobis circumferimus: sic ad salutaria & spiritualia festa accedere necesse est, vt sint nobis, conuenienter ei quod dicit Propheta, Zach. 8. *ieiunium quartum, & ieiunium quintum, septimumq;, & decimum, ad lætitiam & bona festa,* vt ieiunium scilicet intelligatur anagogicè, in eò quòd abstineatur & temperetur ab omni inquinamento & carnis & spiritus, &c. Etenim quando in archetypo, vt ita dicam, tempore præsentis festi, qui erat in forma Dei, & serui formam acceperat: qui fuerat Dei & hominum intercessor, legis implens præceptum, cùm esset quadraginta dierum infans, Verbum æternum ad templum cum matre est profectus, &c. cuius quidem nos hodie celebrantes commemorationem, expleamus nos delitijs spiritualium contemplationum, ficut mentes incorporeæ, & diuinorum miraculorum maiestatem glorificantes, erimus socij illorum dignitatis.

Cyrillus Hierosolymitanus. 380.

De occursu Domini nostri Iesu Christi, & de Simeone, qui Deum excepit: Hodie, dilecti, festi cursum perpetuò peragamus: cum Angelis choros ducamus, cum pastoribus illuminemur, cum orthodoxis adoremus, cum Bethlehem festum agamus, cum Sion occurramus, cum templo sanctificemur, cum virgine festum agamus.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Oratione in Annuntiationem Mariæ: Rursus lætitiæ nuntij, rursus libertatis indicia, rursum reuocatio, rursum reditus, rursum gaudia, rursum à seruitute liberatio. Angelus cum Virgine loquitur, quoniam serpens cum muliere locutus fuerat.

Sophronius. 420.

Sermone de Assumptione Mariæ: De assumptione Mariæ qualiter assumpta est, absens vobis scribere curaui, quæ absentia præsens deuotus obtuli, vt habeat sanctum collegium vestrũ in die tantæ solemnitatis munus Latini sermonis, in quo discat tenera infantia lactis experiri dulcedinem, & de exiguis eximia cogitare: qualiter fauente Deo, per singulos annos, tota hæc dies expendatur in laudem, & cum gaudio celebretur.

Andreas Cretensis. 560.

Oratione de Dormitione Deiparæ: Mysterium est festum præsens, cuius argumentum est Deiparæ dormitio, dormitionem facultate superans: mysteriũ, inquã, quod non apud multos quidẽ iã celebratur, apud omnes autem iam nũc honoratur, & amatur.

Oratione in Annuntiationem sanctissimæ Dominæ nostræ Deiparæ: Aduenit hodie omnium gratia, quæ primam illam execrationem soluit, &c. Hodie mysterium, quod ante seculum absconditum fuerat, declaratur: & omnia in Christo perfectionem recipiunt. Hodie rerum omnium potentia procreatrix concilium, quod sibi in illis procreandis proposuerat, ad exitum perduxit, vt malitiæ principis dolos ab initio excogitatos destruat. Itaque lætantur homines, gaudent Angeli, & recreatus in se redit orbis vniuersus. Quæ mens hæc concipere? quæ lingua explicare? quæ oratio assequi, aut auris percipere valeat? Meritò igitur diem hunc festum lætumque dicimus, quo nostri generis massam à Deo assumptam celebramus. Ex quo lætitia gestit omnis creatura, & humana natura excitatur. Hodie lætitiæ nuntius affertur, Dei erga nos benignitatis patent indicia, mundi totius salus ostenditur. Vndenam, & à quo, & cui affertur hic nuntius? E cœlo, & à Deo, & Virgini viro desponsatæ. Quænam hæc virgo? ecquis iste vir?

Illa

Illa quidem virgo Maria; hic autem Ioſeph.

Heſychius Hieroſolymitanus. 600.

Oratione 1. de Deipara: Hic dies feſtus, qui nunc agitur, omnem gloriam ſuperat; vtpote qui contineat ſolennitatem Virginis, quæ vſque adeò omnibus antecellit, vt ipſum Deum Verbum ſuſceperit.

Sergius Hieropolita. 640.

In Natalem S. Mariæ: In hac feſta celebriqúe luce buccina ſpirituali clangamus. Etenim præſenti die ex Dauidico ſemine naſcitur vitæ Mater, tenebrarum expultrix, Adæ reparatrix, &c. *Natiuitas tua Dei genitrix gaudium attulit vniuerſo mundo.*

Georgius Nicomedius. 700.

De exitu Mariæ: Pulchra nobis principia argumenti dicendi oſtendit hic dies feſtus: parauit pulchras conſcenſionum ſemitas: iecit pulchra fundamenta aſcenſionum, nunc erigens ad ſe orationem.

Germanus Patriarcha Conſtantinop. 720.

In Encomio Deiparæ, quando fuit adducta in templum à ſuis parentibus: Ecce rurſus dies feſtus & celebris Matris Domini: ecce progreſſus ſponſæ, in quam non cadit vlla reprehenſio: ecce primus proceſſus futuræ gloriæ.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione prima de B. Mariæ Natiuitate: Adeſte gentes omnes, omne hominum genus, omnes cuiuſuis linguæ & ætatis ac dignitatis, orbis vniuerſi lætitiæ natalem diem lætis animis celebremus. Nam cùm Gentiles, dæmonum, per commentitias fabulas mentem ſurripientium, ac veritatem obſcurantium, atque regum natiuitates omni honoris genere celebrarint, pro ſua quiſque facultate munus quoddam offerentes: tamerſi etiam alioqui illi vitæ humanæ perniciem inferrent, quanto tandem magis nos Dei Genitricis natalem honore complecti conuenit, per quam mortalium genus redintegratum eſt?

Oratione 2. in Dei Genitricis Natiuitatem: Alij alia feſtorum argumenta pro audientium arbitratu pertractent: nobis autem illud ad laudationem in præſentia proponatur, cuius caput eſt præſens ſolennitas, auſpicem habens Verbi matrem, &c. Sanè ſuperiori oratione Dei Genitricis Natiuitatem, qua par erat, ſolennitate ac lætitia proſecuti ſumus, hoc eſt, tum ego feſti præſul, tum vos, atque adeò id omne, quod vel in mundo eſt, vel mundo ſublimius.

Oratione 3. Rurſum feſtum, & rurſum celebritas, rurſumqúe, ego commodus conuitator, ſalutis meæ feſtum agitans, atque omnes ad ſpirituales epulas inuitans, quarum auſpex Dei Genitrix conuiuas ſuæ voluptatis torrente paſcit.

Leo Imp. 880.

Homilia in obdormitionem Deiparæ: Nos diem feſtum Matri Dei ſacrum, qui nunc denuò recurrit, ſolenni ritu ac cæremonia celebremus.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita Theodoſij Cœnobiarchæ: Erat dies feſtus Virginis Dei matris: in quo, propterea quod erat valde inſignis ac ſolennis, tam magna conuenerat multitudo (oportebat enim & feſti cauſa eſſe multos celebraturos, & eius, qui feſti celebritatem peragebat, dexteram, aut, vt potius dicam, propoſitum, habere etiam conuenienter multos qui alerentur) vt ne ſufficerent quidem ad faciendum accumbere eos, qui accedebant, &c.

Vita Athanaſiæ Abbatiſſæ cap. 18. Quoniam verò dies feſtus aderat, quo ſanctiſsimæ Dei Genitricis aſſumptio celebratur, omnes ſic admonet: Videte, ne quid eorum, quæ ad diem feſtum pertinent, infectum prætermittatis.

Conſtantinus Porphyrogenetes. 990.

Oratione de imagine Chriſti ad Agabarum: Decimo quinto Auguſti, Imperatoribus de more feſtum celebrantibus ſemper Virginis & Dei matris Mariæ, in venerabili templo, quod eſt in Blachernis, circa crepuſculum illuc peruenerunt miniſtri harum rerum pretioſarum.

Euthymius Zagabenus. 1080.

Oratione de faſcijs Domini, & Zona Deiparæ: Quæ nunc adeſt ſplendida & ſumma celebritas, in nos immittit radiorum micantia fulgura, & huius fideliſsimi populi congregationem, tanquam aſtrorum multitudinem pene innumerabilem, mittit ad templum eius, quæ eſt verè Deipara.

Michael Glycas. 1100.

Parte 4. Annalium: Feſtum, quod Hypopanta dicitur, illis primùm temporibus inſtitutum fuit: quod cæteroquin, de Ioannis Chryſoſtomi ſententia, inter feſta Domini non recenſetur.

Emmanuel Comnenus. 1140.

In Nouella, de diebus Feſtis: Octaua Septembris dies Natalis immaculatæ Dominæ & Dei Matris erit feſtus. 21. Nouembris Dei Matris in templum ingreſſus celebratur. 9. Decembris peragitur Conceptio caſtiſsimæ Matris Dei noſtri. 25. Martij Dei Matris Annuntiatio. 15. Auguſti glorioſiſsima ſanctæ Dei Matris emigratio.

Nicetas Choniates. 1200.

In Iſaacio Angelo: Theodorus Caſtamonita faſtu & frequentiſsimo comitatu per forum in Pantanaſſæ templum 15. Auguſti ad feſtum Aſſumptionis Dei Genitricis celebrandum incedit.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 17. cap. 28. Iuſtinianus Imperator tunc primùm Seruatoris exceptionem toto orbe terrarum feſto die honorare inſtituit, ſicut Iuſtinus de ſancta Chriſti Natiuitate fecit. Atque non ita longo pòſt tempore Mauritius ſacroſanctæ Dei Genitricis dormitionem quindecimo Auguſti menſis die celebrari præcepit.

Georgius Codinus. 1400.

De officialibus palatij Conſtantinopolitani fol. 166. In obitu ſanctiſsimæ Deiparæ iterum diſcedit ad S. Sophiæ, & pernoctat illic.

Fol. 162. In Feſto natalium Virginis Deiparæ diſcedit in venerandam ædem Libis.

Zaga Zabo Epiſc. Æthiops. 1530.

In confeſſione Æthiopicæ fidei: Item voluerunt Apoſtoli, vt diem mortis & Aſſumptionis Mariæ Virginis cum omni honore celebraremus. Præter Apoſtolorum præcepta quidam Precioſus Ioannes, nomine Semen Iacob, conſtituit in honorem eiuſdem beatę Virginis ſingulis annis ſupra triginta tres dies etiam celebrandos.

Emmanuel Malaxus. 1570.

De Patriarchis Conſtantinopolitanis lib. 2. cap. 9. de Maximo Patriarcha: Non ceſſabat, quin ſingulis Dominicis diebus & feſtis tum Chriſti, tum Matris eius Virginis de ſuggeſto doceret populum Chriſti.

(****)

Feſtus dies tus ὑπαπαντης, id eſt, exceptionis, eſt dies purificationis Mariæ.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Ambroſius. 370.

Miſſa Ambroſiana: in Feſto Aſſumptionis Mariæ: Omnipotens ſempiterne Deus, qui terrenis corporibus Verbi tui veritatis Filij vnigeniti per venerabilem ac glorioſam ſemperque virginem Mariam ineffabile myſterium coniungere voluiſti, petimus immenſam clementiam tuam, vt quod in eius veneratione depoſcimus, te propitiante conſequi mereamur.

Concede nobis, quęſumus, omnipotens Deus, ad B. Mariæ ſemper virginis gaudia pertingere, de cuius nos veneranda Aſſumptione tribuis annua ſolennitate gaudere.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Sermone in Aſſumptione S. Mariæ: Meritò ſancti Patres conſtituerunt, vt in hac ſolennitate Beatæ Mariæ virginis hoc Euangelium legeretur, &c. vt ſuprà.

Concilium Lugdunenſe. 580.

Apud Gratianum de conſecr. diſtinct. 3. Pronuntiandum eſt laicis, vt ſciant tempora feriandi per annum, id eſt, omnem Dominicam, Natale Domini, &c. Purificationem S. Mariæ, Aſſumptionem S. Mariæ, Natiuitatem eiuſdem, &c.

Gregorius Magnus. 590.

Libro Sacramentorum, die 8. Septemb. Supplicationem ſeruorum tuorum miſerator exaudi, vt qui in Natiuitate Dei Genitricis & Virginis congregamur, eius interceſsionibus complacatus à te de inſtantibus periculis eruamur.

Eligius. 640.

Homil. 2. quæ eſt in die Purificationis S. Mariæ: Vocabulum, fratres, ſolennitatis hodiernæ à vobis dicitur conſuetè, Purificatio ſanctæ Mariæ: de qua purificatione talia inſonuit lectio auribus charitatis veſtræ: *Poſtquam impleti ſunt dies purificationis eius,* &c. Luc. 2.

Concilium Toletanum Decimum. 650.

Cap. 1. Si Natiuitatis & mortis huius incarnati Verbi dies, abſque immutatione ita certus habetur, vt abſque diuerſitate in toto orbe terrarum ab omni Eccleſia concorditer celebretur: cur non feſtiuitas glorioſæ Matris eius, eadem obſeruantia vno ſimul vbique die, ſimiliqúe habeatur honore?

Hildephonſus. 660.

Sermone 1. in Aſſumptione glorioſæ Virginis Mariæ: Hodie, dilectiſsimi fratres, Natalitia beatæ Mariæ celebramus, quatenus ipſa interuenire dignetur pro nobis.

Sermone 2. Inter præcipuas Sanctorum feſtiuitates, hodierna nobis reſulſit inſignis & glorioſa Genitricis Dei Mariæ ſolennitas, in qua ipſa beata & venerabilis virgo aſſumpta eſt glorioſiſsimè ad æthereum thalamum.

Sermone de Natiuitate Mariæ Virginis: Celebritas hodierni diei nos admonet, vt in laude virginis Mariæ immorari debeamus: quia reuera indignum eſt, vt in die tantæ Dei genitricis laudes Domini noſtri fileat lingua carnis.

Julianus Pomerius. 680.

Præfatione in libros Hildephonſi: Superueniente die Aſſumptionis ſanctę & ſemper Virginis Mariæ, ante tres dies tribus diebus Litanias peregit.

Sergius P. 688.

Sigebertus in Chronicis de anno 688. Sergius conſtituit, vt in Annuntiatione Domini, in Natiuitate, & Aſſumptione S. Mariæ extant Litaniæ.

Beda. 700.

In Martyrologio: VI. Idus Septemb. Natiuitas beatiſsimæ Dei genitricis Mariæ perpetuæ Virginis.

In Homiliis eſtiualibus, de ſolennitate virginis Deiparæ, quando ſalutauit Elizabeth: Fit largiente Domino, vt ſi beatæ Mariæ ſemper actus & dicta recolamus, ſemper in nobis & obſeruantia caſtitatis & virtutis opera perſeuerent.

In Sermonibus variis, Sermone de ſancta Maria: Hodie, fratres chariſsimi, celebramus feſtiuitatem S. Mariæ Dei genitricis, quæ hodie tranſlata eſt in cælum.

Ordo Romanus. 730.

Fol. 84. In Aſſumptione ſanctæ Mariæ: In ipſa nocte leguntur Cantica canticorum, vel Homiliæ eiuſdem diei.

Ambroſius Auſbertus. 760.

Sermone in Purificatione Mariæ: Cunctis fidelibus patet, nequaquam Redemptoris Matrem ex eius natiuitate maculam contraxiſſe, qua illorum dierum ſpacio à ſacris ædibus abſtinens purgaretur, &c.

Carolus Magnus. 790.

Lib. 2. cap. 55. Feſtos dies in anno celebrare ſanximus, hoc eſt, diem Dominicum Paſchæ cum omni honore & ſobrietate venerari, &c. Item Aſſumptionem ſanctæ Mariæ, Purificationem ſanctæ Mariæ, &c.

Concilium Moguntinum. 813.

Cap. 36. Celebrari mandamus Aſſumptionem S. Mariæ, & Purificationem S. Mariæ.

Haymo. 820.

In epiſt. de Aſſumptione D. Mariæ: Lectionis huius capitulum, quod ex libro Sapientiæ ſumptum cognoſcitur, laudem æternæ Dei ſapientiæ commendare videtur: ſed hæc particula à Catholicis & eruditis Patribus in ſolennitate perpetuæ virginis Mariæ, de qua eadem Dei Sapientia carnem aſſumpſit, ad legendum ordinata eſt.

Amalarius Trenirenſis. 830.

In ordine Antiphonarij cap. 62. Simili modo, vt ſuperius, duo nocturnalia officia inueni in Romano Antiphonario in Vigilia S. Mariæ de Aſſumptione eius: idcirco & nos duplicia officia poſuimus in ea feſtiuitate in noſtro Antiphonario.

Rabanus Maurus. 850.

De inſtitutione Cleri lib. 2. cap. 33. Purificationis matris Domini tempus poſt dies quadraginta à Natiuitate eius celebratur: quia ex legis præcepto hoc tempus ſtatutum eſt parientibus fœminis, quo purificari deberent, &c. Hac ergo de cauſa ſtatuta eſt in Eccleſia feſtiuitas hæc, quia Matrem Domini ſecundùm legem in hac die conſtabat purgari.

Abbo Floriacenſis. 980.

De obſidione Pariſienſi.

Tertia lux huius fuerat belli recolenda,
Sancta Genitricis tunc Purificatio Chriſti,
Quæ noſtra tribuit plebi gaudere triumpho.

Fulbertus Carnotenſis. 1000.

Sermone in Feſto Aſſumptionis Mariæ: Adeſt nobis, dilectiſsimi fratres, dies valde venerabilis, dies omnium Sanctorum ſolennitates præcellens: adeſt, inquam, dies inclyta, dies præclara, dies in qua è mundo migraſſe creditur virgo Maria. Et ideò laudes intonet vniuerſa terra cum ſumma exultatione, tantæ virginis illuſtrata exceſſu: quia indignum valde eſt, vt illius recordationis ſolenni-

tas ſit

tas sit apud nos sine maximo honore, per quam meruimus auctorem vitæ suscipere.

Concilium Salingunstadiense. 1020.

Cap. 1. Christiani sint in abstinentia in Vigilia Assumptionis S. Mariæ.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone 2. de Natiuitate B. Mariæ Virginis: Natiuitas beatissimæ & intemeratæ Genitricis Dei meritò præcipuum & singulare præbet hominibus gaudium, quæ totius extitit humanæ salutis exordium, &c. Meritò hodie profusis gaudijs totus vbique terrarum orbis exultat: meritò vniuersa sancta Ecclesia nascente sponsi sui Genitrice (vt ita præ gaudio dixerim) Pescennini carminis laudes alternat: exultemus, inquam, in hac die præcipua, & totis visceribus in Domino delectemur, in qua dum Redemptoris nostri recolimus Matrem, reliquarum festiuitatum celebramus originem. Quæ
1. Reg. 8. enim cunctis solennitatibus est antiquior tempore, nequaquam esse debet inferior dignitate. Nam si Salomon cum Israëlitico populo in dedicatione templi ex lapidibus facti, tam copiosum & magnificum sacrificium solenniter celebrauit, quale quantumque gaudium beatæ Mariæ Natiuitas populo Christiano debet afferre, in cuius vterum Deus ipse descendens, dignatus est visibiliter habitare?

Ado Trenirensis. 1060.

In Martyrologio: Sexto Idus Septemb. Natiuitas sanctæ Dei genitricis Mariæ perpetuæ virginis, quã Spiritus sanctus custodiuit, & electam sanctificauit, vt ex vtero illius nasceretur homo Deus altissimus: cuius dormitionem decimo octauo Kalendarum Septembrium omnis celebrat Ecclesia.

Radulphus Ardens. 1070.

In Purificatione B. Mariæ Virginis: Hodie fratres charissimi, beatæ Virginis & Matris Domini celebramus Purificationem, &c.

Anselmus. 1080.

De excellentia virginis Mariæ cap. 8. de Assumptione Dei Genitricis: O dies tanti occursus gloriosa & felix: dies tam præclaræ exultationis beata & celebris: dies tam sublimis glorificationis festiua, & omni seculo admirabilis. Dies enim illa non solùm te Domina ineffabiliter sublimauit, sed cœlum ipsum, quod penetrasti, nec non cuncta, quæ in eo sunt, noua & ineffabili gloria decorauit.

Ivo Carnotensis. 1100.

Epist. 84. Monemus ergo, vt reuertaris ad iudicium, & diem tibi rescribimus, loco non mutato Kal. Sept. ad quem si venturus es, vsque ad Assumptionem B. Mariæ præmandare nobis ne pigriteris.

Honorius Augustodunensis. 1120.

Sermone de Assumptione B. Mariæ. Gloriosæ Virginis Mariæ hodie solennia recolimus votiua.

Bernardus 1130.

Sermone 3. de Purificatione B. Mariæ: Purificationẽ B. Mariæ Virginis hodie celebramus, quæ secundum legem Mosi facta est.

Hugo Victorinus. 1130.

Institutionis monasticæ exceptionum priorum lib. 9. c. 4. Per idem tẽpus facta est mortalitas apud Byzantium magna. Qua de causa eodẽ anno celebrari solennitas cœpit sanctæ Dei genitricis Mariæ purificationis ipsius secunda die Februarij mensis, & cessauit mortalitas illa.

Petrus Cluniacensis. 1130.

Lib. 2. de miraculis cap. 30. Mos est Romanorum festum Assumptionis Mariæ inter vniuersas festiuitates præcipuo honore colere.

Guarricus Igniacensis 1130.

Sermone in Natiuitate Mariæ Natalem beatissimę Matris celebramus, de qua vita omnium accepit natalem. Nata est hodie mater nouæ, quæ primæ matris maledictionem dissoluit.

Adam Victorinus. 1180.

Prosa in Purificatione B. Mariæ:

Lux aduenit venerandæ,
Lux in choris imitanda
Luminosis cordibus.
Huius lætæ lux diei
Festum refert Matris Dei,
Dedicandum laudibus

Innocentius Tertius. 1200.

Mysteriorum Missæ libro 2. cap. 51. Symbolum canitur in omnibus festiuitatibus beatæ Mariæ.

Concilium Oxoniense. 1225.

Cap. 1. Hæ sunt Vigiliæ ad vigilandum constitutæ: Vigilia Laurentij, Vigilia Assumptionis Mariæ, &c.

Thomas Aquinas. 1250.

Prima 2. quæst. 103. art. 3. Festo Neomeniæ succedit festum beatæ Mariæ virginis, in qua primò apparuit illuminatio solis, id est, Christi per copiam gratiæ.

Guilhelmus Durandus. 1280.

In Rationali Diuinorum lib. 7. cap. 24. de Assumptione Virginis gloriosæ. Hoc festum habet ieiunium & Octauas, quod non habet aliud festum de illa. Hoc enim festum maius est omnibus alijs, quæ fiunt de illa.

Cap. 28. Festum Natiuitatis beatæ Mariæ virginis, quando videlicet in mundo nata est, ideo celebratur, quia fuit in vtero sanctificata, iuxta illud Psalm. *Sanctificauit tabernaculum suum Altissimus.* Psal. 45.

Clemens Quintus. 1305.

Extra de Pœnis: Et quia nisi fiat quod bonum est, à malo abstinere non sufficit: Religiosis omnibus iniungimus, sub obtestatione diuini iudicij, & interminatione maledictionis æternæ, vt quoties prædicabunt in patria, Dominica quarta & vltima Quadragesimæ, & in festis Ascensionis Dominicæ, Pentecostes, B. Ioannis Baptistæ, Assumptionis & Natiuitatis Mariæ Virginis matris Dei: audientes expresse studeant informare, &c.

Matthæus VVestmonasterienſis. 1360.

De anno 1228. Hoc anno venit in Angliam quidam Archiepiscopus Armeniæ maioris, qui interrogatus de Conceptione beatæ Virginis, si Ecclesia Orientalis eam solennizat, necne: respondit, quòd trium festiuitatum Conceptiones solenniter recolit Ecclesia Armeniæ, Conceptionem scilicet Christi, Conceptionem B. Mariæ Virginis, & Conceptionem beati Ioannis Baptistæ.

Ioannes Taulerus. 1360.

Serm. in Natiuitate gloriosissimæ virginis Mariæ: Diem hodie solennem agimus, quo diuina prorsus & intemerata virgo Maria Domina nostra munda, pura, & sancta de materno processit vtero.

In Festo visitationis B. Mariæ: Splennitatem hodie celebramus, dilectissimi, celeberrimæ atque dignissimæ Virginis Mariæ.

Henricus Hessus. 1380.

Epistola de conceptione B. Virginis parte 3. c. 12. Prædicari debet, quòd veritas nescitur adhuc ab Ecclesia, & quòd siue fuerit Maria concepta in originali, siue non, in nullo impedit festiuitatem de Conceptione, &c. Quòd autem rationabiliter solennis festiuitas de hoc fit habenda, patet, quia ibi fuit primordialis diuinæ gratiæ miraculosus flu-

men in terram bonam, terra fluens lacte & melle, arca Teſtamenti, imò & fœderis, ſtella ex Iacob orta, vrna habens manna, thronus Salomonis, domus ſalutis, porta clauſa, velus completum, thalamus ſponſi, templum Salomonis, virga Aaron, tunica ſummi ſacerdotis, mulier amicta ſole, domus ſeptem columnis exciſa, hortus concluſus, fons ſignatus, triclinium Trinitatis, arca Noe, pulchra vt luna, electa vt ſol, & aurora conſurgens.

Sermon. 34. Sanè quæcunque in Scripturis, vel in creaturis ſunt laudabilia, Mariæ ſunt laudi conuenientia. Sicut ergo eſt aurora, veræ lucis præuentione, ſic eſt flos pulchritudine, fauus dulcedine, viola humilitate, roſa charitate vel compaſſione, ſuauitate lilium, vitis fructificatione, quodlibet aroma bona opinione, caſtrum ſecuritate, murus vel turris fortitudine, clypeus aut propugnaculum defenſione, columna rectitudine, ſponſa fide, amica dilectione, mater fœcunditate, virgo integritate, Domina dignitate, Regina maieſtate, ouis innocentia, agna munditia, columba ſimplicitate, turtur caſtitate, &c.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Lib. 4. in Cantica: Tu virtutum operatrix, ac totius ſanctæ religionis magiſtra, qualem nunquam oculus vidit, qualis ab initio, quando Eua facta eſt, non fuit, nec eſt, nec erit incogitationibus ſuis, in factis ſuis, in omni dulcore ſuauitatis, in omni flore & fructu honoris & honeſtatis.

Lib. 6. Quando nata es, ô Virgo beata, tunc vera nobis aurora ſurrexit, aurora prænuntia diei ſempiterni: quia ſicut aurora quotidiana finis præteritæ noctis, & initium diei ſequentis: ſic natiuitas tua, natiuitas ex ſemine Abrahæ, clara ex ſtirpe Dauid, ad quos cum iuramento Dei facta eſt repromiſſio benedictionis, finis dolorum, & conſolationis fuit initium: finis triſtitiæ, & lętitiæ nobis extitit principium, &c. Sicut ex te natum Dei Filium, ſolem verum, ſolem æternum adoramus & colimus: ſic te honoramus atque veneramur, vt veri Dei Genitricem, ſcientes quia totus honor impenſus Matri, ſine dubio redundat in gloriam Filij.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Sermone de Natiuitate Mariæ: Hæc eſt, quam Dominus benedixit in ſua virtute, dum eam ex omni carne eligens, per ipſam apparuit pro mundi ſalute. Per ipſam inimicos noſtros ad nihilum redegit, dū dæmones humani generis hoſtes fidelibus ſubegit. Ideo non defecit laus eius de ore hominum, quibus hodie celebris eſt, & cœtibus Angelorum. Ipſa enim eſt cæleſtis gloria, & ſpiritualis Iſrael, ſcilicet videntis populum in lætitia. Hæc cedro comparatur, quæ nimis multiplicatur, à qua putredinis & vermium corruptela fugatur: ita hæc Virgo beata erat in virtutibus dilatata, vt cedrus multiplicata, quę non ſenſit corruptionē putredinis, per quā fugantur dæmones, vermes æternæ damnationis. Hæc ſtella maris dicitur, quia gentis humanum de ſalo huius ſeculi ad æternam vitā per eam dirigitur.

Bernardus 1130.

Homil. 2. de laudibus Mariæ ſuper Euangelium Miſſus eſt. &c. Curre Eua ad Mariam, curre mater ad filiam, filia pro matre reſpondeat, ipſa matris opprobriū auferat, ipſa Patri pro matre ſatisfaciat: quia ecce ſi vir cecidit per fœminam, iam non erigitur niſi per fœminā. Quid dicebas O Adam: *Mulier, quā dediſti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi?* Verba malitiæ ſunt hæc, quibus magis angeas, quā deleas culpam. Verumtamen *Sapientia vicit malitiam*, cùm occaſionem veniæ, quàm à te Deus interrogando elicere tentauit, ſed non potuit, in theſauro indeficiētis ſuæ pietatis inuenit. Redditur nempe fœmina pro fœmina, prudens pro fatua, humilis pro ſuperba, quæ pro ligno mortis guſtum ſibi porrigat vitæ, & pro venenoſo cibo illo amaritudinis dulcedinem pariat fructus æterni. Muta ergo iniquæ excuſationis verbum in vocem gratiarum actionis, & dic: Domine, *mulier quam dediſti mihi, dedit mihi de ligno vitæ, & comedi:* & dulce factum eſt ſuper mel ori meo, quia in ipſo viuificaſti me. Ecce enim ad hoc miſſus eſt Angelus ad Virginem. O admirandam & omni honore digniſſimam Virginem, ô fœminam ſingulariter venerandam, ſuper omnes fœminas admirabilem, parentum reparatricem, poſterorum viuificatricem. *Miſſus eſt*, inquit, *Angelus ad Virginem:* Virginem carne, virginem mente, virginem profeſſione, virginem denique (qualem deſcribit Apoſtolus) mente & corpore ſanctam.

Sermon. 4. de Aſſumptione Mariæ: Non eſt quod me magis delectet, ſed nec eſt quod terreat magis, quàm de gloria Virginis Mariæ habere ſermonem. Vt enim ſileam interim ineffabile priuilegium meritorum, & prærogatiuam penitus ſingularem: tanto eam deuotionis affectu amplectuntur, honorant, ſuſcipiunt (vt dignum eſt) vniuerſi, vt licet de ea loqui geſtiant omnes, tamen quicquid dicitur de indicibili, eo ipſo quod dici potuerit, minus gratum ſit, minus placeat, minus acceptetur. Quid ni minus ſapiat quicquid de incomprehenſibili gloria comprehendere potuerit mens humana? Ecce enim ſi in ea laudauero virginitatem, mihi multæ virgines poſt eam videntur offerri. Si humilitatem prædicauero, inuenientur forte vel pauci, qui (docente Filio eius) mites facti ſunt, & humiles corde. Si magnificare voluero miſericordiæ eius multitudinem, ſunt aliqui miſericordiæ viri, etiam & mulieres. Vnum eſt, in quo nec primam ſimilem viſa eſt, nec habere ſequentem, gaudia matris habens cum virginitatis honore. Optimam partem elegit ſibi Maria, optimam planè: quia bona fœcunditas coniugalis, melior autem caſtitas virginalis, prorſus autem optima eſt fœcunditas virginea, ſeu fœcunda virginitas.

Sermone de Natiuitate Mariæ: Altius intuemini quanto deuotionis affectu à nobis Mariam voluerit honorari, qui totius boni plenitudinem poſuit in Maria: vt proinde ſi quid ſpei in nobis eſt, ſi quid gratiæ, ſi quid ſaluris, ab ea nouerimus redundare, quæ aſcendit deliciis affluens. Hortus planè deliciarum, quem non modò afflauerit veniens, ſed & perflauerit ſuperueniens Auſter ille diuinus, vt vndique fluant & affluant aromata eius, chariſmata ſcilicet gratiarum. Tolle corpus hoc ſolare, quod illuminat mundum: vbi dies? Tolle Mariam hanc maris ſtellam, maris vtique magni & ſpatioſi: quid niſi caligo inuoluens, & vmbra mortis, ac denſiſſimæ tenebræ relinquuntur? Totis ergo medullis cordium, toris præcordiorum affectibus, & votis omnibus Mariam hanc veneremur, quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariā.

Richardus Victorinus. 1140.

De Emmanuele lib. 2. cap. 25. Penſa, ſi potes, quæ vel quanta ſit iſta mirificentia, Virginem concipere, Virginem parere, & poſt partum Virginem permanere. Aeſtima, ſi vales, quæ vel qualis ſit iſta magnificentia, partum virginis ab hora conceptionis ſuæ omnem plenitudinem accipere, & in humanitatis veritate plenitudinem diuinitatis obtinere. Singularis gloria, ſpecialis & gratia beatæ Virginis Mariæ, quæ cum Virginitatis honore genuit, & peperit Filium, nec qualemcunque, ſed Deum. Meritò dictum, meritò dicendum: *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.*

In Cantica Canticorum cap. 39. Maria ſupra homines eſt, in eo quòd nūquam peccatum cōmittit, ſicut homines, inter quos nullus inuentus, eſt, qui faciat bonum, & non peccet. Supra Angelos quoque eſt,

Gen. 3.

Gen. 3.

Sap. 7.

1. Cor. 7.

quia

quia eos puritate ſupergreditur, dum diuinitatem clarius illius contemplatur. Nec tantùm peccatum non commiſit, ſed etiam aliorum peccata deleuit: nec ſolùm in ſe lucida fuit, ſed etiam lucis radios ex ſe emiſit, quia per eam mundus lumen gratiæ accepit. Inter diuina itaque & humana media & mediatrix eſt Maria, vt humana ſupergrediatur, dum tam ſublimia per Filium operatur. O mira dignitas, de muliere procedere Solem mundum illuminantem, de terra lucem radiare, per fœminam tenebras mũdi in lucem clarescere.

Petrus Comeſtor. 1160.

Cármine in laudem Mariæ apud Vincentium lib. 30. cap. 1.

Si fieri poſſet, quòd arene puluis, & vnda,
Vndarum gutte, roſa, gemma, lilia, flores,
Aethera, cœlicole, nix, grando, ſexus vterque,
Ventorum penne volucrum, pecudúm genus omne,
Syluarum rami, frondes, ſumm quoque penne
Ros, gramen, ſtella, piſces, angues, & aſſle,
Et lapides, montes, conualles, terra, dracones
Linguæ cuncta forent, minimè depromere poſſent,
Quæ ſis, vel quanta, ô Virgo regina Maria:
Quæ tua ſit pietas nec littera, nec capitatas.

Arnoldus Abbas Bonæuallis. 1160.

Tractatu de laudibus Mariæ: Si linguis hominum loquar & Angelorum, nihil dignè, nihil propriè de ſanctæ ac perpetuæ Virginis matris Chriſti Mariæ gloria eloqui potero: quia verò in laudibus eius modulandis non inuenitur conueniens organum, & hebes eſt cuiuſcunque ſubtilitatis ingenium. Cùm enim debitæ veneratiõis ſumma ad Chriſtum reſpiciat, ex cuius plenitudine roratum eſt deſuper, quòd Maria prædicatur gratia plena, manifeſtum eſt, indiuiduam eſſe Matris & Filij gloriam, & commune eſſe vtriuſque præconium, cuius definitio omnem ſuperat intellectum, &c.

Hildegardis. 1150.

Tertij libri Scimias Viſione 13. c. 1. O ſplendidiſſimá gemma, ſerenum decus ſolis tibi infuſum eſt, fons ſaliens de corde Patris, qui eſt vnicum Verbum eius, per quod creauit mundi primam materiam, quam Eua turbauit, hoc Verbum fabricauit in te hominem: & es illa lucida gemma, à qua ipſum Verbum eduxit omnes virtutes, quemadmodum in prima materia protulit omnes creaturas. O tu ſuauiſſima Virgo, frondens de ſtirpe Ieſſe: ô quàm magna virtus eſt, quòd diuinitas in pulcherrimam filiam aſpexit, ſicut aquila in ſolem oculum ſuum figit, cùm ſupernus Pater claritatem Virginis attendit, quando Verbum ſuum in ipſa incarnari voluit. Nam in myſtico myſterio Dei illuſtrata mente Virginis mirabiliter clarus flos ex ipſa virgine prodijt.

Adam Victorinus. 1183.

In Proſa, de Aſſumptione B. Virginis:

Salue Mater Saluatoris,
Vas electum, vas honoris,
Vas cæleſtis gratiæ.
Abaterno vas præuiſum,
Vas inſigne, vas exiſum
Manu ſapientiæ.
Salue Verbi ſacra Parens,
Flos de ſpinis ſpina carens,
Flos ſpinetis gloria.
Nos ſpinetum, nos peccati
Spina ſumus cruentati:
Sed tu ſpina neſcia.
Porta clauſa, fons hortorum,
Cella cuſtos vnguentorum,
Cella pigmentaria.
Salue netus virginum.
Mediatrix hominum,
Salutis puerpera.
Tu candoris, & decoris:
Tu dulcoris, & odoris,
Habes plenitudinem.
Palmam præfers ſingularem,
Nec in terris habes parem
Nec in cæli curia.
Laus humani generis,
Virtutum præcaterua,
Habens priuilegia.
Solbuna lucidior
Et luna ſyderibus,
Sic Maria dignior
Creaturis omnibus.

Innocentius Tertius Papa. 1200.

Sermone 2. de Aſſumpt. B. Mariæ: Cùm aurora ſit finis noctis & origo diei, meritò per auroram deſignatur Virgo Maria: quæ finis damnationis, & origo ſalutis fuit, finis vitiorum, & origo virtutum. Oportebat enim vt ſicut per fœminam mors intrauit in orbem, ita per fœminam Vita rediret in orbem. Et ideò quod damnauit Eua, ſaluauit Maria, vt vnde mors oriebatur, inde vita reſurgeret.

Hymno ad Mariam:

Aue mundiſpes Maria,
Aue intus, aue pia,
Aue charitate plena,
Virgo dulcis & ſerena,
Sancta parens Ieſu Chriſti,
Electa ſola fuiſti
Eſſe mater ſine viro,
Et lactare modo miro,
Angelorum Imperatrix,
Peccatorum conſolatrix, &c.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In die Natalis Domini: Cùm fructu veniente flores ſoleant decidere, in ſola Maria flos virginitatis cum fructu fœcunditatis permanſit. Pulchra in flore virginitatis, pulchrior in fructu fœcunditatis, pulcherrima in partu Dei & hominis: placens Deo per virginitatem, in fructu reficiens animas per ſaturitatem, in partu ſubueniens mundo per fœcunditatem, &c. Natus eſt Dei Filius ex Maria abſque humano ſemine, & ſine vlla corruptione, tanquam vermiculus ex terra, odor ex nuce, ſcintilla ex ſilice, fructus ex arbore, radius ex ſole. Vnde Pſalmiſta. *In ſole poſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo.* Beata ſiquidem Virgo non ſolùm ſtella, per quam dirigimus curſum in hoc mari, non ſolùm luna, vt ad eam currant peccatores, qui ſunt in nocte, & peccatorum obſcuritate, non ſolùm aurora illuminans incipientes poſt noctem: ſed etiam ſol dicitur, perfectos illuminãs, qui feruent in meridie charitatis, pariens radium, id eſt Filium, ſine ſui corruptione, &c.

Cæſarius Heiſterbachius. 1220.

Lib. 7. Dial. cap. 1. Mulier per Ioannem Apoc. 12. viſa, Virgo eſt S. Maria, ſole lucidior, fulgore charitatis, luna ſuperior, id eſt, mundo ex contemptu gloriæ ſecularis, omnium virtutum ſtellis tanquam diademate gemmato coronata, &, quod illis dignius eſt, diuino partu fœcundata, &c. Sicut in vniuerſis creaturis matre Creatoris nihil eſt ſanctius, nihil dignius, nihil præcellentius: ita eius viſione nulla Sanctorum viſio dignior, nulla iucundior, nulla eminentior. Ipſa eſt orbis conſeruatrix, fida ſibi famulantium defenſatrix: per ipſam peccatores illuminãtur, deſperati ad confeſſionem reparantur: apoſtatæ à Deo per ipſam Deo mirabiliter reconciliantur, iuſti reuelationibus conſolantur. Nomen

Ioannes Taulerus. 1350.

Dominica 1. Quadragesimæ Serm. 2. Gratiam, quam Adamus peccando perdidit, intemerata semper, ac votis omnium laudanda Dei genitrix, glorioſa Virgo Maria, multò abundantius inuenit. Vnde & rectiſſimè *mater pulchræ dilectionis* dicitur: vtpote, cuncta opera ſua per amorem retulit in Deum. Nullam vnquam ſapientiam, ſcientiam, virtutem affectauit per auaritiam. Ipſa ſola cunctas hæreſes, & omnem hypocriſin interemit.

Eccl. 24

Franciſcus Petrarcha. 1360.

In Pæane Deiparæ:

Virgo decens, quam ſol veſtit, ſtellæq; coronant,
Cuius forma fuit ſummo tam grata Tonanti,
Vt tua conſideret ſanctam intra viſcera lucem:
Tu typus miſeris formis mortalibus vnus es,
Illius fortuna contra, mortuq; ereptus:
Tu ſola ex omni numero inter aq. piarum
Deligeris, luctus Eua quæ in gaudia vertas.
Effice (namque potes) vt me tua ſancta peregrè
Comiter excipiat refouens.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Sermone de Annuntiatione B. Mariæ Virginis. Quomodo non eſt Maria gratia plena, quæ effecta eſt mater Dei, Paradiſi ſcala, cœli ianua, interuentrix mundi, dæmonum fuga, peccatorum ſpes, naufragantium portus, maris ſtella, cõfugium periclitantium, ſolamen laborantium, fluctuantium robur, Dei & hominum veriſſima mediatrix. Iplius gratiæ plenitudinem cœleſtis nuntius perſenſit, cognouit, manifeſtauit, & dixit: *Aue gratia plena:* Salutat illam tanquam ſibi Dominam, honoreq; digniſſimam, ac à Deo ſingulariter electam atque dilectam.

Sermone de Feſto Natiuitatis Mariæ: Hinc Beatæ Virginis, cuius natalitius dies hodie in vniuerſa Chriſti celebratur Eccleſia, excellentia fulget, hinc laudis ipſius holocauſtum commendatur. Sanctificationis quidem priuilegio, virtutum meritis, virginitatis honore, prolis fœcunditate mortales ſupereminet vniuerſos. Omnium quippe referta cumulo gratiarum cunctis in ſe Deum fecit eſſe laudabilem. Quis Deum non honoret in Virgine, qui Virginem Dei voluit fieri Genitricem, reparatricem ſeculi, lucem mundi, ſpeculum ſanctitatis, fidei magiſterium, peregrinationis ſolatium, immaculatum templum, & ſederis arca diuinis manibus fabricata? An non Maria Teſtamenti arca veriſſima, quæ auro veſtita mundiſſimo, virtutum gemmis ornata, ac imputribilibus lignis ſpiritualiter facta, Teſtamenti tabulas, frondentem virgam, & ſuauiſſimum in ſe manna continuit? &c. Veteri huius venerare pudicitiam, & arcæ huius myſticæ gratiam contemplare, quæ tale excepit munus, talemq; genuit prolem, quæ te corporis ſui manna reficeret, inebriaret cruore, paſſione redimeret, morte ſaluaret. Decebat prorſus, vt immaculata eſſet mente, & corpore ſancta, plena gratia, meritis locuples, virtutum vniuerſarum varietate decorata, quæ de cœlo ſuſceperit Verbum, fide concepit Filium, & conuerſatione illuſtrauit mundum, manna pauit turbam fidelium, &c. O beata inter fœminas, cuius gratia hominum & Angelorum tranſcendit naturam, propterea Angelicus nuntius de cœlo miſſus ad Virginem, tam officioſiſſimè eam ſalutauit, dicens: *Aue* ſanctiſſima *Maria*, &c. Quæ enim ſanctificata in vtero, ac ab omni culpæ originalis fuerat liberata contagio, gratiæ plenitudinem, quam mente perceperat, protendebat exterius. Illam profectò adhuc in matris vtero decubantem adamauit Verbum, ſibiq; in genitricem elegit, vtpote ſuperabundanti iam benedictione præuentuam, iamq; ſancti Spiritus magiſterio deputatam. Nos igitur ad honorem huius Virginis præcinamus in confeſſione, Deoq; noſtro pſallamus in cithara. Ipſum veneremur in matre, & matrem honoremus in Filio: vtriſque vota noſtra fideliter exoluamus, quatenus Filium genitrice interpellante pro nobis, vincamus mundum, &c.

Antoninus Florentinus. 1450.

Quarta parte Summæ tit. 15. *cap.* 23. Mariam non ſolùm in mulieribus, ſed & ſuper omnes creaturas, ab omnibus generationibus benedici atque collaudari oportet: nimirum ab hominibus, & ab Angelis, quia & mundi redemptorem, & Angelorum reſtauratorem procreauerit.

Ioannes de Turrecremata. 1460.

Libro contemplationum: Glorificemus Virginem, quam hodie Paradiſus excepit gaudens, quam Angeli laudibus proſequuntur, quam Apoſtolorum chorus honorat, quam Martyres candidati beatificant, quam ſanctorum Confeſſorum concelebrat numerus, cui hodie ſanctarum Virginum cum ſuis palmis exultans occurrit exercitus. Quoniam hæc eſt, per quam omnis maledictio ſoluta eſt, & cœleſtis benedictio in totum venit mundum. Clama ergo fidelis anima: O Maria maris ſtella, mater dignitate ſingularis, in ſupremo ſita cœli, nos commenda tuæ proli, vt tecum lætemur in gloria.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Libro 1. de laudibus Virginis art. 3. Totis viribus laudemus, veneremur, diligamus, ac vereamur præſtantiſſimam Dei matrem: cumq; hoc ipſum egerimus, recognoſcamus nos nihil egiſſe condignum, nec beneficijs eius poſſe idoneam rependere vocem, cum S Auguſtino dicentes: Quid nos tantilli, quid actione puſilli in eius laudibus referemus? cùm etiamſi omnium noſtrûm ora verterentur in linguas, eam tamen laudare nullus ſufficeret.

M. Antonius Sabellicus. 1490.

Elegia 1. in laudem Mariæ:

Virginis alma dies, tellus, quam pontus, & æther
Laudat, & immenſi regio tota poli.
Salue feſta dies cœleſtis conſcia partus,
Virgineo ſalue digna puerperio:
Venturam cecinêre pij te carmine Vates,
Teq; Sibyllini nun tacuêre chori.

Elegia 13.

O Patris veneranda Parens, ô filia Nati,
Sydus, & aſtriferi tanna ſancta poli,
Accipe Diua pij non impia munera vati,
Laudum munuſcula accipe Diua precis:
Ante thronum Nati ſupplex in crimina mundi
Diuum, & mundo pandis ad aſtra gradum:
Iram ſæpe tuæ lachrymæ ſuêre Tonantis,
Sæpe minas lachrymæ cecidêre tuæ.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

In hiſtoria Eccleſiæ Lauretanæ: Beatiſſimæ Virginis Lauretanæ venerabilis ac toto terrarum orbe celebratiſſimus locus, in quo manifeſtis ac euidentibus miraculis quotidie diuina virtus effulget, procul dubio imprimis debet à cunctis fidelibus honorari. Conſtat enim ſacellum illud ſacratiſſimum Beatiſſimæ Dei genitricis Mariæ, cœlorum Reginæ, Angelorum Dominæ, militantis Eccleſiæ patronæ, peccatorum aduocatæ, fuiſſe cubiculum, in quo ipſa nata, & in gremio ac ſinu Annæ, matronæ ſanctiſſimæ, dulciter educata, in quo ab Angelo ſalutata, in quo denique noſtræ ſalutis auctor fuit enutritus.

Actius Sannazarius. 1540.

Libr. de partu Virginis:

O decus, ô laudis mulier dux præmia nostræ,
Cælitibus sola humanum quæ digna repertæ es
Conciliare genus, cœtusq; attollere ad astra
Fœmineos: germinum cuius diuinus obumbrat
Palmes, inexhausto terras qui complet vnus:
Quis me, quis tanto superum dignatur honore?
Tunc procul vsura humiles Regina Penates
Venisti? Tun' illa mei pulcherrima Regis
Mater ades?

Concilium Tridentinum. 1560.

Sess. 6. can. 23. Si quis dixerit hominem semel iustificatum posse in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei priuilegio, quemadmodum de Beata Virgine tenet Ecclesia, Anathema sit.

Hieronymus Vida. 1566.

In hymno Magnæ Matri Virgini:

Salue sancta Parens, eadem salue inuncta Virgo,
Regia progenies, genus alto à sanguine Iuda,
Cui Pater omnipotens pleno se numine fudit,
Gratiaq; acceptam matres super extulit omnes.
Tu Virgo longo post tempore prima salutem
Felici peperisti vero mortalibus ægris, &c.
Nunc ô stella maris nostri nos aspice præsens,
Eripe tot pelagi pene hausios sinclibus atris:
Nunc lucem, lucisq; tuæ tibi redde, & orbi
Exorere, ac radijs nigrantem discute nubem.

Marcus Antonius Muretus. 1570.

Carmine ad Beatissimam Virginem, quæ religiosissimè colitur in æde Lauretana:

Vnde mihi insolitus præcordia concutit horror,
Et perfusa metu trepidat velut ictu Deo mens?
Fallor, an hoc fecit ipse locus, stimulosq; pauenti
Subijcit, atq; animum præsentia numinis vrget?
O cœlo dilecta domus, posthac beata,
Quos ego iam pridem toto mihi mente capitos,
Nunc primùm, veteris voti reus, aduena viso:
Saluete, aspectúq; mihi feliciter este.
Vosne per æthereas Iudææ à finibus oras
Aligerum, mandante Deo, vexêre manipli?
Hic Virgo genitura Deum, genitricis ab aluo
Prodijt, & blandis misit vagitibus auras.
Hic quoque virginei seruata laude pudoris
Sancta salutifero tumuerunt viscera fœtu.
Ille opifex cunctorum, illa æterno vnica proles
Æqua Patri, ille hominis primæua ab origine lapsi
Spem cœlo vitamq; ferens, hac luxit in aula
Paruulus, & sancta blanda obtulit oscula matri.
Quanam igitur Regum sedes, qua templa per orbem
Hinc se aut sint conferre locorum & ampius omnes
Ante alias felix Pœnorum hospita ora:
Cui Solymos spectare domi, cui munere Diuum
Fas caluisse domi est pedibus vestigia Christi.
En ego tam supplex procumbam atque oscula figam
Parietibus sanctis, sparsamq; hoc puluere crines.
Aspice me superâ e sedibus, aspice Virgo
Prostratum, atque imo gemitus ex corde cientem,
Et pectus tundentem, & fletibus ora rigantem:
Neu, quamquam culpæ ad operum turpibus, arce
Adspectu me Diua tuo, si pectore toto
Te veneror, si te dubijs in rebus ad vnam
Confugio, teq; auxilium Sanctissima posco.
Pœnitet ex animo vitæ me Diua priorum,
Pœnitet, & meritas horret mens conscia pœnas.
Quòd nisi tu casto pendentem ex vbere Natum
Concilias, placatq; mihi, quo tendere cursum,
Quóve malis fessam tentabo aduertere puppim?
At tu, namque soles, placida dignare querelas
Aure meas, & ades lapsis mitissima rebus.
Certè equidem tota pendentes æde tabellas
Aspicio, quæ te miserum præstò esse loquuntur.
Hic, te animo spectans, torrentem viscera febrim
Depulit ille hyadas tristes, hadumq; cadentem
Spectauit totum, vertentibus æquora ventis:
Et duxere patrias enauit saluus ad oras.
Crimibus ille reus falsi, sub iudice duro,
Dirum mortem expectat, tenebroso carcere clausus,
Munere Diuæ tuo, detecta fraude, remisit
Vxorem & natos, exoptatumq; parentem.
Ego nunc morbis multò grauioribus ægror,
Naufragiumq; timens longè exitiosius illo,
Et tam pridem animum peccati compede vinctus,
Si possim morbis liber, vinclisq; solutus,
Flectibus & ventis laceram subducere puppim:
Quas tibi latus agam grates, dum vita manebit?
Te, cùm luce noua sparget sol aureus orbem,
Te canam, quoties abscondet opaca polum nox,
Et tua præcipuo venerabor numina cultu.

ASSERVNT ETIAM ADVERSARIORVM quidam.

Martinus Lutherus.

In comment. super Magnificat. Eo ipso quod Maria Dei mater facta est, tam præclara & ingentia dona ei data sunt, vt superent captum cuiuscunque. Hinc enim omnis honos ac beatitudo prouenit, vt in vniuerso humano genere vnica persona sit superior cunctis, cui nemo sit par, quod cum cœlesti Patre Filium habet communem.

Ioannes Oecolampadius.

Sermone de laudando in Maria Deo: Rectè admonet Propheta, vt in Sanctis laudemus Deum. In quo autem plasmate tam laudandus Deus, vt in Virgine Maria, quam hodie non solùm inhabitare, ceu templum sanctissimum, sed ex ea, & in ea carne assumpta homo fieri dignatus est? *Cœli enarrant gloriam Dei*, ne inuideant: quem ipsi continere non poterant, Virginis vtero clauditur. Obstupescant Angeli, quòd ipsis præteritis, Rex eorum ad Virginem diuertit. Et quomodo non per Mariam laudabilis Deus, in qua se ostentat gratissimè, si vspiam diuina commendantur munera: in quam congesta, quæ alicubi disseminata: in qua refulgent, quæ alicubi nitescunt? Nam vt homini communicatæ creaturarum omnium dignitates, ita ista omnium humanarum eminentiarum particeps est. Quid mirum si παραβολὰς nulli non creatũræ imperatur, dicaturq; vt est, cœlum ornatissimum, pulchra vt sol, electa vt luna, clarior syderibus, fœcundior terra, profundior abyssis, candidior lilijs, odoratior rosis, humilior violis: & rursus procera, vt palma in Cades: exaltata, vt cypressus in Syon: exaltata, vt platanus iuxta aquas: exaltata, vt cedrus Libani? Et quis colligeret

Psal. 150.

Psal. 18.

omnia,

omnia? Quid item mirum, si figuris suis Scriptura nobis eam delineet, quas pij non explodunt, licèt doctiores sublimiora reconditioraq; ex ijs hauriant mysteria. Rectè & ipsa dicitur ardens rubus Mosis, virga Aaron, vellus Gedeonis, Arca fœderis, turris Dauid, thronus Salomonis, hortus conclusus, fons signatus, porta clausa, vestimentum summi sacerdotis, atque alijs modis. An & ad humanas laudes transeundum? Quid ergo mirum si dicatur, cùm ita sit, quod fide vincat Abraham, patientia longanimitateq; Isaac & Iacob, castitate Ioseph, mititate Dauid, mateſtate Salomonem, religione Iosiam: &, vt semel dicam, omnes numeris omnibus vincat, excellatq; ita in vnoquoque virtutum genere, ac si solùm illud peculiare fuisset. Supervacuum foret eam conferre Saræ, Rebeccæ, Rachel, Deboræ, Hester, & alijs sanctis mulieribus, quæ & viros in tantum anteiuit. Quin potius si cœlestes Angeli cæteq; Virtutes nobis cognitæ essent, in eis liceret nobilius cognoscere, quid illi cum vnaquaque commune. Sed quæ supra omnes, quæ Regina est omnium, quam Deus præ omnibus honorauit, cui similis non reperitur alia, quid non assecuta, quod eminentissimam probet? &c. Nollem ex cultu Mariæ aliquid diminui, modò cultui diuino vero illi, quo colitur in spiritu & veritate, decedat nihil. Numquam de me, vt in Domino confido, audietur, quasi auerser eam, erga quam minus bene affici, reprobatæ mentis certum existimem indicium. Et quomodo non amarem, quam Deus ipse diligat, quam venerantur Angeli & Archangeli, quæ peperit Saluatorem mundi, quæ humani generis est aduocata, quæ Regina appellatur misericordiæ? Eia horror iterum atque iterum, vt sanctis viribus per eam Deum laudemus, &c. Dignissima quæ super omnes creaturas laudetur, imo per eam Deus glorificetur, in qua tanta Dei munera tam eminenter sunt conspicua. O diuinam clementiam, ô immensam pietatem Dei, qui & Filio suo tam sanctam præparauit matrem, & nobis tam propitiam in omnibus constituit aduocatam.

Ioannes Brentius.

Ad cap. 1. Lucæ: Si ablit superstitio & impia opinio, non solùm licebit, verùm etiam valde vtile est hanc Mariam salutandi formulam sæpe recensere, &c. Quia Angelus ornat Mariam in salutatione sua magnis laudibus, commemoremus salutationem non ad superstitionem, sed ad pietatem. primùm enim cùm recitamus Mariam gratia plenam, & benedictam inter mulieres, cogitemus, hæc verba significare, Mariam præ omnibus mulieribus electam, vt sit mater benedicti seminis Abrahæ, veri Messiæ, & excitemur ad gratiarum actionem, quòd quæ Dominus tot retro seculis de mittendo Messia in orbem terrarum promisit, ea per Mariam Virginem impleuerit. Deinde confirmemus fidem nostram, non solùm hoc nomine, quòd ex hac salutatione certificamur, Christum iam dudum in hunc mundum natum, nec alium expectandum esse: sed etiam hoc nomine, quòd etsi Maria mulier fuerit in hoc seculo contempta & abiecta, elegit tamen Deus ipsam in matrem Christi Filij sui. Cùm igitur sit tantæ clementiæ, quòd respiciat humilia, fiduciam concipiamus, Deum nos etiam humilitate nostra respecturum & seruaturum.

Homilia 1. de Assumptione Virginis: *Cuique vt visum fuit sentire permittit, Mariam in cœlum assumptam vna cum corpore, vel secundùm animam tantùm admonuit tamen & illud* Potuit fieri, quòd sicut Enoch translatus est in cœlum corpore, & sicut multa corpora Sanctorum resurrexerunt cum Christo: ita & Maria cum corpore translata sit in cœlum. Certissimũ autem est, quòd Maria perpetuam consecuta sit felicitatem.

Ioannes Spangenbergius.

In Euangelium de Annuntiatione Mariæ. Hæc est salutatio, qua sancta Trinitas Virginem Mariam dignata est alloqui, ideo & nos non detrectemus eam eiusdem verbis salutare. Ipsa canit in suo Cantico: *Humiliatem ancillæ suæ respexit: ecce ex hoc tempore beatam me prædicabunt omnes generationes.* Si hæc verba sunt implenda, necesse est profectò, esse homines, qui eam laudibus vehant ac ornent. Elizabeth incepit Lucæ 1. dicens: *Beata, quæ credidisti.* Similiter & mulier, Lucæ 11. *Beatus venter, qui te portauit: & vbera, quæ suxisti.* Quis eam nunc beatam prædicabit? Iudæi, Turcæ, Gentes, hypocritæ, & Pseudo-Christiani proculdubio non faciunt, sed summa ignominia & blasphemia eam afficiunt: proinde nostri erit officij, qui Christi Euangelium profitemur. Quare peruersè agunt, qui præ nimia sapientia & sanctimonia ferre non possunt, vt hæc salutatio recitetur. Verum est, non esse orationem: nihil enim in ea precamur: sed est salutatio, qua sancta Trinitas Maria salutari voluit. Si ergo placuit sanctæ Triadi, cur non itidem nobis placeat? &c. Trifariam hac salutatione vti licebit. Primùm inde discimus initium nostræ salutis & redemptionis: secundò videmus, quantam gratiam Deus Mariæ largitus sit: tertiò tam gratuitis Dei beneficijs in operibus accendimur, & adducimur ad orandum Deũ, vt & nobis vel scintillam diuinæ impertiat gratiæ.

Vrbanus Regius.

In minori Catechismo: PAEDAG. Iure & nos hanc Virginem benedictam cum Angelo, & beatam appellamus cum Elisabetha, quæ beatitudinis & veræ salutis auctorem Christum immaculata peperit, vt impleatur prophetia benedictæ Virginis, quæ Seruatorem nostrum in vtero gestans virgineo cecinit: *Beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius.* DISCIP. Cur Christiani hanc salutationem Angelicam quotidiè recitant? PAEDAG. Ad renouandam assiduè memoriam maximi illius mysterij, quòd Deus homo factus est in plenitudine temporis ante 1540. annos, & quòd promissiones Abrahæ factæ exhibitæ sunt. Quoties salutationem repetis Angelicam, gratias agito ex toto corde misericordi & veraci Deo, qui sic dilexit nos, vt Filium suum Vnigenitum miserit in hunc mundum, &c.

Martinus Bucerus

Ad cap 1. Matthæi. Pius animus de Maria vase tam sancto atque electo, vt Christum nobis pareret, non nisi sanctissima cogitabit, nec vnquam suspicabitur eam, quæ grauida semel facta fuit è Spiritu sancto, sustinuisse, vt postea grauidaretur ab homine.

Henricus Bullingerus.

Sermone de B. Maria Virgine: Si Maria benedicta est inter omnes mulieres, & beata ab omnibus prædicanda nationibus, infelices certè sunt Iudæi, qui ipsam nunquam conuitijs incessere desinunt: infelices sunt Pseudo-Christiani, qui Iudæis nihilo meliores ipsam laude sua spoliant, &c. Excellentissima sunt in Maria omnia, & hoc splendidiora, quo profectò ex fide synceriore, & flagrantiore Dei dilectione. Oportuit singulari & perpetua virginitate & puritate omniũ selectissima illustrem & esse & permanere, quæ singulariter electa à Deo in sacrosanctum Filij sui thalamum & templum, mater erat omnium sanctissimi partus, Filij vtique Dei æterni futura.

ARTICVLVS SEXTVS.

FESTA, IN HONOREM DEIPARAE MARIÆ AB ECCLESIA INSTITVTA, SERVANDA ESSE.

NEGANT.

Anno post nati Christum.

1500. PICKARDI *Festa D. Mariæ inuentum hominum otiosorum affirmant.* Ioannes Schechta epistola ad Erasmum.

Martinus Lutherus in Euangelium de Festo Natiuitatis Mariæ: *Perinelim hoc festum omitto, cùm nullo Scripturæ testimonio nitatur.*

1520. Libro de pijs ceremonijs obseruandis: *Assumptionis & Natiuitatis Mariæ Festa planè reijcimus.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Athanasius. 340.

In Euangelium de sanctissima Deipara: Festum Annuntiationis Mariæ vnum est ex Dominicis festis, atque adeò primarium, ac prorsus venerandum: vtpote quod pro ordine, & digestione rerum earum, quæ in Euangelio de Christo prædicantur, sacrosanctum habeatur: quippe in quo de Filij Dei è cœlis descensu agatur.

Gregorius Nyssenus. 380.

Oratione de occursu Domini, & Deiparente, & Simeone iusto. Nos, qui transformamur renouatione mentis nostræ, & veterem hominem exuimus, & diuinæ imaginis similitudinem, quoad eius fieri potest ab hominibus, in nobis circumferimus: sic ad salutaria & spiritualia festa accedere necesse est, vt sint nobis, conuenienter ei quod dicit Propheta, Zach. 8. *ieiunium quartum, & ieiunium quintum, septimumq;, & decimum, ad lætitiam & bona festa,* vt ieiunium scilicet intelligatur anagogicè, in eò quòd abstineatur & temperetur ab omni inquinamento & carnis & spiritus, &c. Etenim quando in archetypo, vt ita dicam, tempore præsentis festi, qui erat in forma Dei, & serui formam acceperat: qui fuerat Dei & hominum intercessor, legis implens præceptum, cùm esset quadraginta dierum infans, Verbum æternum ad templum cum matre est profectus, &c. cuius quidem nos hodie celebrantes commemorationem, expleamus nos delitijs spiritualium contemplationum, sicut mentes incorporeæ, & diuinorum miraculorum maiestatem glorificantes, erimus socij illorum dignitatis.

Cyrillus Hierosolymitanus. 380.

De occursu Domini nostri Iesu Christi, & de Simeone, qui Deum excepit: Hodie, dilecti, festi cursum perpetuò peragamus: cum Angelis choros ducamus, cum pastoribus illuminemur, cum orthodoxis adoremus, cum Bethlehem festum agamus, cum Sion occurramus, cum templo sanctificemur, cum virgine festum agamus.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Oratione in Annuntiationem Mariæ: Rursus lætitiæ nuntij, rursus libertatis indicia, rursum reuocatio, rursum reditus, rursum gaudia, rursum à seruitute liberatio. Angelus cum Virgine loquitur, quoniam serpens cum muliere locutus fuerat.

Sophronius. 420.

Sermone de Assumptione Mariæ: De assumptione Mariæ qualiter assumpta est, absens vobis scribere curaui, quæ absentia præsens deuotus obtuli, vt habeat sanctum collegium vestrũ in die tantæ solennitatis munus Latini sermonis, in quo discat tenera infantia lactis experiri dulcedinem, & de exiguis eximia cogitare: qualiter fauente Deo, per singulos annos, tota hæc dies expendatur in laudem, & cum gaudio celebretur.

Andreas Cretensis. 560.

Oratione de Dormitione Deiparæ: Mysterium est festum præsens, cuius argumentum est Deiparæ dormitio, dormitionem facultate superans: mysteriũ, inquã, quod non apud multos quidẽ iã celebratur, apud omnes autem iam nũc honoratur, & amatur.

Oratione in Annuntiationem sanctissimæ Dominæ nostræ Deiparæ: Aduenit hodie omnium gratia, quæ primam illam execrationem soluit, &c. Hodie mysterium, quod ante seculum absconditum fuerat, declaratur: & omnia in Christo perfectionem recipiunt. Hodie rerum omnium potentia procreatrix concilium, quod sibi in illis procreandis proposuerat, ad exitum perduxit, vt malitiæ principis dolos ab initio excogitatos destruat. Itaque lætantur homines, gaudent Angeli, & recreatus in se redit orbis vniuersus. Quæ mens hæc concipere? quæ lingua explicare? quæ oratio assequi, aut auris percipere valeat? Meritò igitur diem hunc festum lætumque dicimus, quo nostri generis massam à Deo assumptam celebramus. Ex quo lætitia gestit omnis creatura, & humana natura excitatur. Hodie lætitiæ nuntius affertur, Dei erga nos benignitatis patent indicia, mundi totius salus ostenditur. Vndenam, & à quo, & cui affertur hic nuntius? E cœlo, & à Deo, & Virgini viro desponsatæ. Quænam hæc virgo? cuius iste vir:

Illa quidem virgo Maria; hic autem Ioſeph.

Heſychius Hieroſolymitanus. 600.

Oratione 1. de Deipara: Hic dies feſtus, qui nunc agitur, omnem gloriam ſuperat; vtpote qui contineat ſolennitatem Virginis, quæ vſque adeò omnibus antecellit, vt ipſum Deum Verbum ſuſceperit.

Sergius Hieropolita. 640.

In Natalem S. Mariæ: In hac feſta celebriqúe luce buccina ſpirituali clangamus. Etenim præſenti die ex Dauidico ſemine naſcitur vitæ Mater, tenebrarum expultrix, Adæ reparatrix, &c. *Natiuitas tua Dei genitrix gaudium attulit vniuerſo mundo.*

Georgius Nicomedius. 700.

De exitu Mariæ: Pulchra nobis principia argumenti dicendi oſtendit hic dies feſtus: parauit pulchras conſcenſionum ſemitas: iecit pulchra fundamenta aſcenſionum, nunc erigens ad ſe orationem.

Germanus Patriarcha Conſtantinop. 720.

In Encomio Deiparæ, quando fuit adducta in templum à ſuis parentibus: Ecce rurſus dies feſtus & celebris Matris Domini: ecce progreſſus ſponſæ, in quam non cadit vlla reprehenſio: ecce primus proceſſus futuræ gloriæ.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione prima de B. Mariæ Natiuitate: Adeſte gentes omnes, omne hominum genus, omnes cuiuſuis linguæ & ætatis ac dignitatis, orbis vniuerſi lætitiæ natalem diem lætis animis celebremus. Nam cùm Gentiles, dæmonum, per commentitias fabulas mentem ſurripientium, ac veritatem obſcurantium, atque regum natiuitates omni honoris genere celebrarint, pro ſua quiſque facultate munus quoddam offerentes: tametſi etiam alioqui illi vitæ humanæ perniciem inferrent, quanto tandem magis nos Dei Genitricis natalem honore complecti conuenit, per quam mortalium genus redintegratum eſt?

Oratione 2. in Dei Genitricis Natiuitatem: Alij alia feſtorum argumenta pro audientium arbitratu pertractent: nobis autem illud ad laudationem in præſentia proponatur, cuius caput eſt præſens ſolennitas, auſpicem habens Verbi matrem, &c. Sanè ſuperiori oratione Dei Genitricis Natiuitatem, qua par erat, ſolennitate ac lætitia proſecuti ſumus, hoc eſt, tum ego feſti præſul, tum vos, atque adeò id omne, quod vel in mundo eſt, vel mundo ſublimius.

Oratione 3. Rurſum feſtum, & rurſum celebritas, rurſumqúe, ego commodus conuiuator, ſalutis meæ feſtum agitans, atque omnes ad ſpirituales epulas inuitans, quarum auſpex Dei Genitrix conuiuas ſuas voluptatis torrente paſcit.

Leo Imp. 880.

Homilia in obdormitionem Deiparæ: Nos diem feſtum Matri Dei ſacrum, qui nunc denuò recurrit, ſolenni ritu ac cæremonia celebremus.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita Theodoſii Cœnobiarchæ: Erat dies feſtus Virginis Dei matris: in quo, propterea quod erat valde inſignis ac ſolemnis, tam magna conuenerat multitudo (oportebat enim & feſti cauſa eſſe multos celebraturos, & eius, qui feſti celebritatem peragebat, dexteram, aut, vt potius dicam, propoſitum, habere etiam conuenienter multos qui alerentur) vt ne ſufficerent quidem ad faciendum accumbere eos, qui accedebant, &c.

Vita Athanaſiæ Abbatiſſæ cap. 18. Quoniam verò dies feſtus aderat, quo ſanctiſsimæ Dei Genitricis aſſumptio celebratur, omnes ſic admonet: Videte, ne quid eorum, quæ ad diem feſtum pertinent, infectum prætermittatis.

Conſtantinus Porphyrogenetes. 940.

Oratione de imagine Chriſti ad Agabarum: Decimo quinto Auguſti, Imperatoribus de more feſtum celebrantibus ſemper Virginis & Dei matris Mariæ, in venerabili templo, quod eſt in Blachernis, circa crepuſculum illuc peruenerunt miniſtri harum rerum pretioſarum.

Euthymius Zygabenus. 1080.

Oratione de faſcijs Domini, & Zona Deiparæ: Quæ nunc adeſt ſplendida & ſumma celebritas, in nos immittit radiorum micantia fulgura, & huius fideliſsimi populi congregationem, tanquam aſtrorum multitudinem pene innumerabilem, mittit ad templum eius, quæ eſt verè Deipara.

Michael Glycas. 1100.

Parte 4. Annalium: Feſtum, quod Hypopanta dicitur, illis primùm temporibus inſtitutum fuit: quod cæteroquin, de Ioannis Chryſoſtomi ſententia, inter feſta Domini non recenſetur.

Emmanuel Comnenus. 1140.

In Nouella, de diebus Feſtis: Octaua Septembris dies Natalis immaculatæ Dominæ & Dei Matris erit feſtus. 21. Nouembris Dei Matris in templum ingreſſus celebratur. 9. Decembris peragitur Conceptio caſtiſsimæ Matris Dei noſtri. 25. Martij Dei Matris Annuntiatio. 15. Auguſti glorioſiſsima ſanctæ Dei Matris emigratio.

Nicetas Choniates. 1200.

In Iſaacio Angelo: Theodorus Caſtamonita faſtu & frequentiſsimo comitatu per forum in Pantanaſſæ templum 15. Auguſti ad feſtum Aſſumptionis Dei Genitricis celebrandum incedit.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 17. cap. 28. Iuſtinianus Imperator tunc primùm Seruatoris exceptionem toto orbe terrarum feſto die honorare inſtituit, ſicut Iuſtinus de ſancta Chriſti Natiuitate fecit. Atque non ita longo pòſt tempore Mauritius ſacroſanctæ Dei Genitricis dormitionem quindecimo Auguſti menſis die celebrari præcepit.

Georgius Codinus. 1400.

De officialibus palatij Conſtantinopolitani fol. 166. In obitu ſanctiſsimæ Deiparæ iterum diſcedit ad S. Sophiæ, & pernoctat illic.

Fol. 162. In Feſto natalium Virginis Deiparæ diſcedit in venerandam ædem Libis.

Zaga Zabo Epiſc. Æthiops. 1530.

In confeſſione Æthiopicæ fidei: Item voluerunt Apoſtoli, vt diem mortis & Aſſumptionis Mariæ Virginis cum omni honore celebraremus. Præter Apoſtolorum præcepta quidam Precioſus Ioannes, nomine Semen Iacob, conſtituit in honorem eiuſdem beatæ Virginis ſingulis annis ſupra triginta tres dies etiam celebrandos.

Emmanuel Malaxus. 1570.

De Patriarchis Conſtantinopolitanis lib. 2. cap. 9. de Maximo Patriarcha: Non ceſſabat, quin ſingulis Dominicis diebus & feſtis tum Chriſti, tum Matris eius Virginis de ſuggeſto doceret populum Chriſti.

Feſtum dies vtriusque Ioannis, id eſt, exceptionis, eſt dies purificationis Mariæ.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Ambroſius. 370.

Miſſa Ambroſiana: in Feſto Aſſumptionis Mariæ: Omnipotens ſempiterne Deus, qui terrenis corporibus Verbi tui veritatis Filij vnigeniti per venerabilem ac glorioſam ſemperqúe virginem Mariam ineffabile myſterium coniungere voluiſti, petimus immenſam clementiam tuam, vt quod in eius veneratione depoſcimus, te propitiante conſequi mereamur.

Concede nobis, quęſumus, omnipotens Deus, ad B. Mariæ ſemper virginis gaudia pertingere, de cuius nos veneranda Aſſumptione tribuis annua ſolennitate gaudere.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Sermone in Aſſumptione S. Mariæ: Meritò ſancti Patres conſtituerunt, vt in hac ſolennitate Beatæ Mariæ virginis hoc Euangelium legeretur, &c. vt ſuprà.

Concilium Lugdunenſe. 580.

Apud Gratianum de conſecr. diſtinct. 3. Promuntiandum eſt laicis, vt ſciant tempora feriandi per annum, id eſt, omnem Dominicam, Natale Domini, &c. Purificationem S. Mariæ, Aſſumptionem S. Mariæ, Natiuitatem eiuſdem, &c.

Gregorius Magnus. 590.

Libro Sacramentorum, die 8. Septemb. Supplicationem ſeruorum tuorum miſerator exaudi, vt qui in Natiuitate Dei Genitricis & Virginis congregamur, eius interceſsionibus complacatus à te de inſtantibus periculis eruamur.

Eligius. 640.

Homil. 2. quæ eſt in die Purificationis S. Mariæ: Vocabulum, fratres, ſolennitatis hodiernæ à vobis dicitur conſuetè, Purificatio ſanctæ Mariæ: de qua purificatione talia inſonuit lectio auribus charitatis veſtræ: *Poſtquam impleti ſunt dies purificationis* 1c. 2.
eius, &c.

Concilium Toletanum Decimum. 659.

Cap. 1. Si Natiuitatis & mortis huius incarnati Verbi dies, abſque immutatione ita certus habetur, vt abſque diuerſitate in toto orbe terrarum ab omni Eccleſia concorditer celebretur: cur non feſtiuitas glorioſæ Matris eius, eadem obſeruantia vno ſimul vbique die, ſimiliqúe habeatur honore?

Hildephonſus. 660.

Sermone 1. *in Aſſumptione glorioſæ Virginis Mariæ:* Hodie, dilectiſſimi fratres, Natalitia beatæ Mariæ celebramus, quatenus ipſa interuenire dignetur pro nobis.

Sermone 2. Inter præcipuas Sanctorum feſtiuitates, hodierna nobis refulſit inſignis & glorioſa Genitricis Dei Mariæ ſolennitas, in qua ipſa beata & venerabilis virgo aſſumpta eſt glorioſiſsimè ad æthereum thalamum.

Sermone de Natiuitate Mariæ Virginis: Celebritas hodierni diei nos admonet, vt in laude virginis Marię immorari debeamus: quia reuera indignum eſt, vt in die tantæ Dei genitricis laudes Domini noſtri ſileat lingua carnis.

Iulianus Pomerius. 680.

Præfatione in libros Hildephonſi: Superueniente die Aſſumptionis ſanctę & ſemper Virginis Mariæ, ante tres dies tribus diebus Litanias peregit.

Sergius P. 688.

Sigebertus in Chronicis de anno 688. Sergius conſtituit, vt in Annuntiatione Domini, in Natiuitate, & Aſſumptione S. Mariæ exeant Litaniæ.

Beda. 700.

In Martyrologio: VI. Idus Septemb. Natiuitas beatiſsimæ Dei genitricis Mariæ perpetuæ Virginis.

In Homiliis eſtiualibus, de ſolennitate virginis Deipare, quando ſalutauit Elizabeth: Fit largiente Domino, vt ſi beatæ Mariæ ſemper actus & dicta recolamus, ſemper in nobis & obſeruantia caſtitatis & virtutis opera perſeuerent.

In Sermonibus variis, Sermone de ſancta Maria: Hodie, fratres chariſsimi, celebramus feſtiuitatem S. Mariæ Dei genitricis, quæ hodie tranſlata eſt in cælum.

Ordo Romanus. 730.

Fol. 84. In Aſſumptione ſanctæ Mariæ: In ipſa nocte leguntur Cantica canticorum, vel Homiliæ eiuſdem diei.

Ambroſius Ansbertus. 760.

Sermone in Purificatione Mariæ: Cunctis fidelibus patet, nequaquam Redemptoris Matrem ex eius natiuitate maculam contraxiſſe, qua illorum dierum ſpacio à ſacris ædibus abſtinens purgaretur, &c.

Carolus Magnus. 790.

Lib. 2. cap. 35. Feſtos dies in anno celebrare ſanximus, hoc eſt, diem Dominicum Paſchæ cum omni honore & ſobrietate venerari, &c. Item Aſſumptionem ſanctæ Mariæ, Purificationem ſanctæ Mariæ, &c.

Concilium Moguntinum. 813.

Cap. 38. Celebrari mandamus Aſſumptionem S. Mariæ, & Purificationem S. Mariæ.

Haymo. 820.

In epiſt. de Aſſumptione D. Mariæ: Lectionis huius capitulum, quod ex libro Sapientiæ ſumptum cognoſcitur, laudem æternæ Dei ſapientiæ commendare videtur: ſed hæc particula à Catholicis & eruditis Patribus in ſolennitate perpetuæ virginis Mariæ, de qua eadem Dei Sapientia carnem aſſumpſit, ad legendum ordinata eſt.

Amalarius Trenirenſis. 830.

In ordine Antiphonarij cap. 62. Simili modo, vt ſuperius, duo nocturnalia officia inueni in Romano Antiphonario in Vigilia S. Mariæ de Aſſumptione eius: idcirco & nos duplicia officia poſuimus in ea feſtiuitate in noſtro Antiphonario.

Rabanus Maurus. 850.

De inſtitutione Cleri lib. 2. cap. 33. Purificationis matris Domini tempus poſt dies quadraginta à Natiuitate eius celebratur: quia ex legis præcepto hoc tempus ſtatutum eſt parientibus fœminis, quo purificari deberent, &c. Hac ergo de cauſa ſtatuta eſt in Eccleſia feſtiuitas hæc, quia Matrem Domini ſecundùm legem in hac die conſtabat purgari.

Abbo Floriacenſis. 980.

De obſidione Pariſienſi.

Tertia lux huius fuerat belli recolenda,
Sancta Genitricis tunc Purificatio Chriſti,
Quæ noſtra tribuit plebi gaudere triumpho.

Fulbertus Carnotenſis. 1000.

Sermone in Feſto Aſſumptionis Mariæ: Adeſt nobis, dilectiſsimi fratres, dies valde venerabilis, dies omnium Sanctorum ſolennitates præcelleus: adeſt, inquam, dies inclyta, dies præclara, dies in qua è mundo migraſſe creditur virgo Maria. Exidcò laudes intonet vniuerſa terra cum ſumma exultatione, tantæ virginis illuſtrata exceſſu: quia indignum valde eſt, vt illius recordationis ſolenni-

tas sit apud nos sine maximo honore, per quam meruimus auctorem vitæ suscipere.

Concilium Salingenstadiense. 1020.

Cap. 1. Christiani sint in abstinentia in Vigilia Assumptionis S. Mariæ.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone 2. de Natiuitate B. Mariæ Virginis: Natiuitas beatissimæ & intemeratæ Genitricis Dei meritò præcipuum & singulare præbet hominibus gaudium, quæ totius extitit humanæ salutis exordium, &c. Meritò hodie profusis gaudijs totus vbique terrarum orbis exultat: meritò vniuersa sancta Ecclesia nascente sponsi sui Genitrice (vt ita præ gaudio dixerim) Pescennini carminis laudes alternat: exultemus, inquam, in hac die præcipua, & totis visceribus in Domino delectemur, in qua dum Redemptoris nostri recolimus Matrem, reliquarum festiuitatum celebramus originem. Quæ
3. Reg. 8. enim cunctis solennitatibus est antiquior tempore, nequaquam esse debet inferior dignitate. Nam si Salomon cum Israëlitico populo in dedicatione templi ex lapidibus facti, tam copiosum & magnificum sacrificium solenniter celebrauit, quale quantumque gaudium beatæ Mariæ Natiuitas populo Christiano debet afferre, in cuius vterum Deus ipse descendens, dignatus est visibiliter habitare?

Ado Trevirensis. 1060.

In Martyrologio: Sexto Idus Septemb. Natiuitas sanctæ Dei genitricis Mariæ perpetuæ virginis, quã Spiritus sanctus custodiuit, & electam sanctificauit, vt ex vtero illius nasceretur homo Deus altissimus: cuius dormitionem decimo octauo Kalendarum Septembrium omnis celebrat Ecclesia.

Radulphus Ardens. 1070.

In Purificatione B. Mariæ Virginis: Hodie fratres charissimi, beatæ Virginis & Matris Domini celebramus Purificationem, &c.

Anselmus. 1080.

De excellentia virginis Mariæ cap. 8. de Assumptione Dei Genitricis: O dies tanti occursus glorioſa & felix: dies tam præclaræ exultationis beata & celebris: dies tam sublimis glorificationis festiua, & omni seculo admirabilis. Dies enim illa non solùm te Domina ineffabiliter sublimauit, sed cœlum ipsum, quod penetrasti, nec non cuncta, quæ in eo sunt, noua & ineffabili gloria decorauit.

Ivo Carnotensis. 1100.

Epist. 84. Monemus ergo, vt reuertaris ad iudicium, & diem tibi reseribimus, loco non mutato Kal. Sept. ad quem si venturus es, vsque ad Assumptionem B. Mariæ præmandare nobis ne pigriteris.

Honorius Augustodunensis. 1120.

Sermone de Assumptione B. Mariæ. Gloriosæ Virginis Mariæ hodie solennia recolimus votiua.

Bernardus 1130.

Sermone 3. de Purificatione B. Mariæ: Purificationẽ B. Mariæ Virginis hodie celebramus, quæ secundùm legem Mosi facta est.

Hugo Victorinus. 1130.

Institutionis monasticæ exceptionum priorum lib. 3. c. 4. Per idem tẽpus facta est mortalitas apud Byzantium magna. Qua de causa eodẽ anno celebrari solennitas cœpit sanctæ Dei genitricis Mariæ purificationis ipsius secunda die Februarij mensis, & cessauit mortalitas illa.

Petrus Cluniacensis. 1130.

Lib. 2. de miraculis cap. 30. Mos est Romanorum festum Assumptionis Mariæ inter vniuersas festiuitates præcipuo honore colere.

Guarinus Ignicensis 1160.

Sermone in Natiuitate Mariæ. Natalem beatissimę Matris celebramus, de qua vita omnium accepit natalem. Nata est hodie mater noua, quæ primæ matris maledictionem dissoluit.

Adam Victorinus. 1180.

Prosa in Purificatione B. Mariæ.

Lux aduent veneranda,
Lux in choris inclitanda
Luminosis cordibus.
Huius lætæ lucis dies
Festum refert Matris Dei,
Dedicandum laudibus

Innocentius Tertius. 1200.

Mysteriorum Missæ libro 2. cap. 51. Symbolum canitur in omnibus festiuitatibus beatæ Mariæ.

Concilium Oxoniense. 1225.

Cap. 1. Hæ sunt Vigiliæ ad vigilandum constitutæ: Vigilia Laurentij, Vigilia Assumptionis Mariæ, &c.

Thomas Aquinas. 1250.

Prima 2. quæst. 103. art. 3. Festo Neomeniæ succedit festum beatæ Mariæ virginis, in qua primò apparuit illuminatio solis, id est, Christi per copiam gratiæ.

Guilhelmus Durandus. 1280.

In Rationali Diuinorum lib. 7. cap. 24. de Assumptione Virginis gloriosæ. Hoc festum habet ieiunium & Octauas, quod non habet aliud festum de illa. Hoc enim festum maius est omnibus alijs, quæ fiunt de illa.

Cap. 28. Festum Natiuitatis beatæ Mariæ virginis, quando videlicet in mundo nata est, ideo celebratur, quia fuit in vtero sanctificata, iuxta illud
Psal. 45. Psalm. *Sanctificauit tabernaculum suum Altissimus.*

Clemens Quintus. 1305.

Extra de Fœnu: Et quia nisi fiat quod bonum est, à malo abstinere non sufficit: Religiosis omnibus iniungimus, sub obtestatione diuini iudicij, & interminatione æternæ maledictionis æternæ, vt quoties prædicabunt in patria, Dominica quarta & vltima Quadragesimæ, & in festis Ascensionis Dominicæ, Pentecostes, B. Ioannis Baptistæ, Assumptionis & Natiuitatis Mariæ Virginis matris Dei: audientes expresè studeant informare, &c.

Matthæus Westmonasterienſis. 1360.

De anno 1228. Hoc anno venit in Angliam quidam Archiepiscopus Armeniæ maioris, qui interrogatus de Conceptione beatæ Virginis, si Ecclesia Orientalis eam solennizat, necne: respondit, quòd trium festiuitatum Conceptiones solenniter recolit Ecclesia Armeniæ, Conceptionem scilicet Christi, Conceptionem B. Mariæ Virginis, & Conceptionem beati Ioannis Baptistæ.

Ioannes Taulerus. 1360.

Serm. in Natiuitate gloriosissimæ virginis Mariæ: Diem hodie solennem agimus, quo diuina prorsus & intemerata virgo Maria Domina nostra munda, pura, & sancta de materno processit vtero.

In Festo visitationis B. Mariæ: Splennitatem hodie celebramus, dilectissimi, celeberrimæ atque dignissimæ Virginis Mariæ.

Henricus Hessus. 1380.

Epistola de conceptione B. Virginis parte 3. c. 12. Prædicari debet, quòd veritas nesciatur adhuc ab Ecclesia, & quòd siue fuerit Maria concepta in originali, siue non, in nullo impedit festiuitatem de Conceptione, &c. Quòd autem rationabiliter solennis festiuitas de hoc fit habenda, patet, quia ibi fuit primordialis diuinæ gratiæ miraculosus flu-

xus pro reformatione humani generis,& prima inchoatio noſtræ redemptionis. Nec obſtare debet,ſi dies ſanctificationis ignoretur præciſus,quia etiam non eſt cura,ſi dies Natiuitátis Virginis,vel Aſſumptionis,& huiuſmodi non habeantur.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Sermone in feſto Aſſumptionis Mariæ Virginis: Inter præcipua feſta, quæ ſancta veneratur Eccleſia,hodierna noſcitur eſſe celebritas, in qua glorioſa Dei genitrix, carnis relicto tentorio,ad ſydereum proiecta eſt palatium.

M. Antonius Sabellicus. 1490.

Elegia 1.quæ eſt in Natalem D. Virginis:

Virginis alma dies,tellus quam pontus,& æther
Laudat,& immenſi regia tota poli.
Salue feſta dies cœleſtis conſcia partus,
Virgineo ſalue digna puerperio.
Venturam cecinére pij te carmine vates,
Teq; Sybillini non tacuére chori.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Libro 9.Faſtorum dè Natiuitate virginis Mariæ:

Virginis extremos dum ſol circumuolat ignes,
Et parat ardentem radijs accendere Libram,
Altera Septembris cùm lux eſt alma reſurgit,
Virgo venit,virgo ante ortus venerabile omnes.

AVCTOR.

HACTENVS de Deipara Virgine Maria. Si diſplicet, quòd eam dicimus in vtero ſanctificatam, omni peccato carniſſe,cur non diſplicet,quòd ſcribitur? Hieremiæ 1. Priuſquàm te formarem in vtero, noui te:& antequam exires de vulua,ſanctificaui te,& Prophetam in Gentibus dedi te. *Et Lucæ 1.de Ioanne:* Et Spiritu ſancto replebitur adhuc in vtero matris ſuæ. *Et ibidem de Zacharia & Eliſabeth:* Erant iuſti ambo ante Deum,incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus Dei, Gen.1. 4.Reg.2. ſine querela. *Si diſplicet,quòd Mariæ corpore & anima in cœlum à Filio aſſumptam piè credimus,cur non diſplicet,quòd & Enoch,& Eham Chriſto adhuc venturo translatos legimus? Si diſplicent egregiæ illæ epithetæ,quibus B. Mariam vitam,ſpem,dulcedinem,aduocatam noſtram & dicimus,& in auxilium vocamus, cur non diſplicet, quòd etiam in Scripturis ſimilia alijs, Deiparæ Virgini longè inferioribus, tribuuntur? vt Geneſ.41.* Fecit Pharao Ioſeph aſcendere ſuper currum ſuum ſecundum,clamante præcone. vt omnes coram eo genu flecterent:vertitque nomen eius,& vocauit eum lingua Ægyptiaca,Saluatorem mundi. *Exod.7.* Ecce conſtitui te Deum Pharaonis. *4.Reg.2.* Aſcendit Elias per turbinem in cœlum,Eliſæus autem videbat,& clamabat:Pater mi.currus Iſrael,& auriga eius. Qui erant in Hiericho dixerunt:Requieuit ſpiritus Eliæ ſuper Eliſæum, & venientes in occurſum eius adorauerunt proni in terram. *Daniel.8.* Daniel vir deſideriorum,intellige verba quæ loquar ad te: *Iudith 15.* Benedixerunt Iudith vna voce dicentes: Tu gloria Ieruſalem, tu lætitia Iſrael:tu honorificentia populi noſtri:tu eris benedicta in æternum. Et dixit omnis populus: fiat,fiat *Matth.5.* Vos eſtis lux mundi. *Philip.4.* Igitur fratres mei chariſſimi & deſideratiſſimi, gaudium & corona mea. *Si diſplicent Feſta in honorem B. Mariæ ab Eccleſia inſtituta, cur non diſplicet quòd ſcribitur? Iudith 16.* Dies victoriæ huius feſtiuitatis,in numero ſanctorum dierum accipitur & colitur à Iudæis ex illo tempore vſque in præſentem diem.

Denique ſi hæc omnia diſplicent,cur non diſplicet,quòd Aſchamus Anglus in Epiſtolis fol 255.ſuam Reginam ſic ſalutat,alloquitur,inuocat?

Salue Diua,tuæ patriæ decus,optima ſalue
Princeps Eliſabetha,tuis Dea magna Britannis:
Pande tuis iam fauſta noui noua tempora ſecli,
Ciuibus imperium placidum,mundumq; benignum,
Lætaq; temporibus lætis da tempora Diua:
Tu Britonum, tu ſola ſalus,tu ſola columna.

Nicolaus Sanderus de Schiſmate Anglicana lib.3. Proteſtante? iniquiores ſunt in Feſta ſanctiſſimi Sacramenti,& D. Virginis,cuius Aſſumptionis,Natiuitatis,& Conceptionis ſolennes dies abrogárunt, atque ad maiorem eiuſdem ſanctiſſimæ Virginis contemptum, Eliſabethæ Natalem ſolenniſſimè celebrant ſeptimo Septembris,id eſt,in ipſo feſto beatiſſimæ Deiparæ,cuius Natiuitatem atris literis,& minuſculis, Eliſabetha verò maiuſculis & rubris in Calendario ſuo notant; quodq; eſt auditu incredibilius, in ſummo vrbis Londinenſis templo(& neſcio an alibi)ad complementum diurni officij, quod olim terminabatur Antiphona ad Diuam Virginem, hodie nonnunquam dicuntur decantari laudes Reginæ Eliſabethæ.

LIBER QVARTVS: DE ANGELIS.

ARTICVLVS PRIMVS.

DEVM IN IPSO MVNDI EXORDIO EX NIHILO CREASSE SPIRITVS INCORPOREOS, IMMORTALES, BONOS, IVSTOS, INTELLIGENTES, LIBERRIMAE VOLVNTATIS, &c. QVI AB OFFICIO ANGELI VOCANTVR.

NEGANT.

Anno ante natũ Christum 400. post natũ Christum 50. 120. 200. 240. 400. 420. 520. 620. 1050. 1060. 1120. 1315. 1440. 1460. 1545. 1550.

PLATO *docuit Dæmones esse genere animalia, animo passiua, mente rationalia, corpore aërea, tempore æterna.* Augustinus lib. 8. de ciuit. Dei cap. 14 15. 16.

Sadducæi & Samaritani dicebant, neque Angelum esse, neque spiritum. S. Lucas Act. 23. Epiphanius hæresi 14. Leontius de sectis.

Basilides dixit alios Angelos ex alijs esse natos, ac eorum quemlibet vnum fecisse cælum, quousque ad 365 cælos processum esset. Epiphanius, Philastrius, & Theodoretus de Basilide.

Tertullianus, libro 3. aduersus Marcionem cap. 9. & 11. *Angelis vera ac solida substantia humanæ carnem tribuit.*

Origenes passim in suis scriptis Angelos esse corporeos affirmat. Genebrardus in Paradoxis Origenis.

Faustus Manichæus fingit Deorum agmina, & innumerabiles regniculas & Angelorum cohortes: quæ omnia asserit Deum non condidisse, sed de sua substantia genuisse. Augustinus contra Faustum libro 15. cap. 5.

Faustus Rhegiensis, epistola ad Paulinum, *Angelos esse corporeos asserit.*

Proclus Philosophus, in elementis Theologicis, *docet minores Angelos à maioribus generari.*

Mahometus dixit Angelos ex igne creatos esse, & quemadmodum corpus hominis ex terra compactum est, ita etiam ex igne seu materia compactos putat, eosq; peccare & mori posse. Ioannes Cantacuzenus oratione 2. contra Mahometem, Æneas Syluius epistola ad Morbisanum Turcorum Principem.

Psellus, libro de dæmonibus, *Angelis corpora tribuit.*

Basilius primarius Bogomilorum dux, Michaelem Archangelum incarnatum fuisse dixit. Euthymius in Panoplia parte 2 tit. 23.

Rupertus Tuitiensis lib 1. in Genesin cap. 11. *asserit Angelos ex sua origine subtilia corpora habere.*

Lollardi dixerunt Michaelem & Angelos omnes æternis cruciatibus deputandos. Trithemius in Chronico Hirsaugiensi de anno 1315.

Matthæus Palmerius Florentinus scripsit plenum erroris de Angelis librum, quem pertinaciter defendens, tanquam hæreticus condemnatus apud Comum exustus est. Trithemius de Scriptoribus Eccles. in Palmerio.

Hermannus Risuuich dixit Angelos, siue boni sint, siue mali, à Deo non esse creatos, quòd hoc nusquam Scriptura testetur. Bernardus Lutzenburgius.

Georgius David negabat esse Angelos. Cochlæus de dictis & factis Lutheri de anno 1545. Lindanus in Dubitantio.

Ioannes Caluinus ad 1. epist. ad Colossenses: *Duabus de causis opportuit Angelos cum Deo pacificari. Nam cùm creaturæ sint, extra lapsus periculum non erant, nisi Christi gratia fuissent confirmati. Deinde in hac ipsa obedientia, quam præstant Deo, non est tam exquisita perfectio, vt Deo omni ex parte, & citra veniam satisfaciat. Atque hunc procul dubio spectat sententia ista ex libro Iob:* In Angelis suis reperiet iniquitatem. *Constituendum igitur, non esse tantam in Angelis iustitiæ, quod ad plenam cum Deo coniunctionem sufficiat. Itaque pacificatore opus habent, per cuius gratiam penitus Deo adhæreant. Nec iniuria fit Angelis, cùm ad Mediatorem ablegantur, vt eius beneficio solidam cum Deo pacem habeant.*

1550. *Libertini vnum statuunt esse spiritum immortalem Dei, qui operetur omnia in omnibus: Angelos fingunt nihil esse.* Ioannes Caluinus contra Libertinos in Dubitantio, Prateolus de hæresibus.

1560. *Andreas Hiperius*, lib. 2. Methodi Theologiæ, *scribit nonnullos imaginari Angelos esse motus, vel affectionis animorum in nobis, qui tacitè subinde irrepunt: bonos autem vocari quando ad rem bonam; malos, quando ad malam instituunt vel exercent. Negant igitur spirituales & per se subsistentes esse substantias.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

Genes. 17. v. 7. Cùm inuenit Agar Angelus Domini, dixit ad illam: Agar ancilla Sarai, vnde venis? & quò vadis? Quæ respondit. A facie Sarai dominæ meæ ego fugio. Dixitque ei Angelus Domini: Reuertere ad dominam tuam, & humiliare sub manu illius: multiplicans multiplicabo semen tuum, & non numerabitur præ multitudine.

Numerorum 22. 31. Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit Angelum stantem in via euaginato gladio, adorauitque eum pronus in terram.

Iosue 5. 13. Cùm autem esset Iosue in agro vrbis Iericho, vidit virum stantem contra se, euaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait: Noster es, an aduersariorum? Qui respondit; Nequaquam, sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio. Cecidit Iosue pronus in terram, & adorans ait: Quid Dominus meus loquitur ad seruum suum?

Psal. 102. 20. Benedicite Domino omnes Angeli eius: potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum eius.

Psal. 103. 4. Qui facit Angelos tuos spiritus: & ministros tuos ignem vrentem.

Psal. 148. 2. Laudate eum omnes Angeli eius: Laudate eum omnes virtutes eius.

Dan. 7. 10. Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei, &c.

Tobiæ 12. 15. Ego sum Raphael Angelus vnus ex septem, qui astamus ante Dominum. 18. Cùm essem vobiscum per voluntatem Dei eram. 19. Videbar quidem vobiscum manducare, & bibere: sed ego cibo inuisibili, & potu, qui ab hominibus videri non potest, vtor. Tempus est ergo vt reuertar ad eum, qui me misit. 21. Et cùm hæc dixisset, ab aspectu eorum ablatus est, & vltrà eum videre non potuerunt.

Lucæ 1. 26. Mense sexto missus est Angelus Gabriel ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, &c.

Lucæ 2. 9. Ecce, Angelus Domini stetit iuxta pastores, & claritas Dei circumfulsit illos, & dixit illis Angelus: Ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quia natus est vobis hodie Saluator. Et subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cælestis, laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altissimis Deo: & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

Hebr. 1. 13. Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: Sede à dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Nonne omnes sunt administratorij spiritus: in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capient salutis?

Hebr. 12. 22. Accessistis ad multorum millium Angelorum frequentiam.

1. *Pet.* 3. 22. Profectus est Christus in cælum, subiectis sibi Angelis & Potestatibus, & Virtutibus:

Apocalyp. 5. 11. Et vidi, & audiui vocem Angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & seniorum, & erat numerus eorum millia millium, dicentium voce magna: Dignus est Agnus, &c.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Dionysius Areopagita. 100.

De cæleſti Hierarchia cap. 2. Non existimemus cælestes ac diuina specie præditos spiritus, multis pedibus, multisq; esse faciebus: & siue ad boum stoliditatem, siue ad veritatem leonum esse formatos: seu ad aquilarum recuruis rostris effigiem seu ad pilosam auium plumescentiam fictos: seu rotas quasdam igneas, & materiales sedes ad accubitum summæ diuinitati necessarias, supra cælum imaginari stolidè incipiamus, & equos discolores aliquos, & satellites armatos ac duces, & cætera id genus, quæ nobis euidenti & expressa varietate signorum sacratissimè ficta traduntur. Neque enim poëticis fictionibus Theologia, vt eos describeret spiritus, qui formis carent, affatim vtitur: humanæ scilicet mentis infirmitatem non ignorans.

Zach. 1. Dan. 7. Zach. 1. 2. Mac. 3.

Cap. 4. Sanctæ cælestium spirituum distinctiones,

nes, eis & quæ ſolùm ſunt, & quæ ſine rationis vſu viuunt, & quæ humana vtuntur ratione, diuinæ illius participationis dignitate, & copia longè præcelluntur. Nam cùm ſe ad imitandum Deum ſpiritualiter intelligibiliterque componant, atque diuinam ſimilitudinem, vltra humanum morem intuentes, ad eam intellectualem ſpeciem ſuam effingere cupiant, meritò vberiore illius participatione beatæ ſunt. Aſtant enim propius illi cohærentes, &c.

Iuſtinus Martyr. 150.

Dialogo cum Tryphone: Quòd quidam ederint Angeli ſcriptum eſt: non tamen eodem, quo nos alimento vtuntur. Nam de alimonia Mannæ, qua patres veſtri in ſolis locis victitârunt, Scriptura ait, Panem Angelorum manducaſſe eos dixerim, verbum, quod manducaſſe eos teſtatur, perinde loqui, atqui ſi nos de igne aſſueremus, omnia eum deuorare: minimè verò dictum ita exaudiendum eſſe, quaſi dentibus & maxillis mandentes ederint.

Irenæus. 180.

Lib. 2. cap. 6. Multi ſunt & innumerabiles circa Factorem Angeli, quemadmodum omnes confitentur Prophetæ, dena millia denum millium aſſiſtere ei, & multa millia millium miniſtrare ei. Dan. 7.

Origenes. 230.

Homilia prima in Geneſin: Cùm ea, quæ facturus erat Deus, ex ſpiritu conſtarent & corpore, iſta de cauſa in principio, & ante omnia, cælum dicitur factum, id eſt, omnis ſpiritalis ſubſtantia, ſuper quam, velut in throno quodam & ſede Deus quieſcit.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De Demonſtratione Euangelica lib. 3. cap. 5. Ex Saluatoris decretis accepimus, eſſe quaſdam poſt ſupremum Deum Poteſtates natura incorporeas, intelligentes, rationales, omniqúe virtute præditas, quæ circum Regem vniuerſi choros exerceant: quarum plures etiam vſque ad homines ipſius Patris nutu, quadam ſalutari diſpoſitione mittantur: quaſqúe & cognoſcere, & venerari, pro ratione graduqúe dignitatis educti ſumus, vt ſoli Deo, qui eſt Rex vniuerſi, adorationis honorem tribuamus.

Lib. 4. cap. 8. Cùm Deus vellet diuitiarum ſuarum theſauros pluribus impertiri, eſſetqúe iam iam omnem rationalem creaturam in lucem productus, incorporeas videlicet quaſdam atque intelligentes, & diuinas Poteſtates, Angeloſqúe atque Archangelos, materiæqúe expertes, & omni parte puros ſpiritus produxit.

Athanaſius. 340.

De communi eſſentia Patris, & Filij, & Spiritus ſancti capite de Angelis: Angelus eſt animal rationale, expers materiæ, hymnis dicendis aptum, immortale.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catechеſi 15 Cogita primùm quantum ſit Romanorum genus: cogita quot gentes Barbarorum nunc viuentes, & quot ante centum annos mortui: cogita quot ante mille annos ſepulti ſunt: cogita eos, qui fuerunt ab Adam, vſque ad hodiernum diem: magna quidem hæc multitudo, ſed hæc tamen parua eſt. Plures enim Angeli. Nonaginta nouem oues ſunt illæ, tu verò centeſima: quoniam vnum eſt tantùm genus humanum. Nam pro locorum magnitudine cogitandum eſt: ſi hæc noſtra terra eſt tanquam centrum in medio cæli, & tantam habet multitudinem, quantam habebit multitudinem cælum, quod terram ambit? & cæli cælorum immenſam certè habent multitudinem: ſcriptum eſt enim: *Mille millia miniſtrabant ipſi, & decem millia myriadum aſſiſtebant ei.* Non quòd tanta ſolùm eſſet multitudo, ſed hac maiorem Propheta dicere non poterat. Dan. 7.

Baſilius Magnus. 370.

Ad Pſalm. 32. Angelos initio vt eſſent, Verbum opifex omnium condidit: ſanctificationem verò ſimul impendit ipſis Spiritus ſanctus. Non enim in infantili ſtatura ſunt creati, deinde paulatim excitati, atque perfecti, ſic ſpiritus ſuſceptione digni habiti ſunt: ſed in prima conſtitutione, & quaſi quadam conſperſione ſuæ ſubſtantiæ, ſimul infuſam habuêre ſanctitatem. Quapropter & ad malitiam difficilè ſe poterant tranſmouere, nimirum in ſibi indulta ſanctitate, ſtabilitatemqúe ad virtutem dono Spiritus ſancti adepti.

Ad Pſalm. 44. Angeli mutationem non patiuntur. Nullus enim apud illos puer, nullus adoleſcens, neque ſenex: ſed in quo ab initio creati ſunt ſtatu, in hoc perpetuò remanent, ſeruata ſimplici & eadem immutabili propriæ naturæ ſubſtantia.

De Spiritu ſancto cap. 16. Sanctificatio non eſt abſque Spiritu. Neque enim cælorum Virtutes ſuapte natura ſanctæ ſunt: Nam ſi id eſſet, nulla re differrent à Spiritu ſancto: ſed iuxta portionem, qua ſe inuicem ſuperant, à Spiritu habent ſanctificationis menſuram. Quemadmodum enim cauterium non ſine igne intelligitur, cùm aliud ſit ſubiecta materia, aliud ignis: itidem & in cæleſtibus Virtutibus, ſubſtantia quidem earum, puta ſpiritus, eſt aërius, aut ignis immaterialis, iuxta id quod ſcriptum eſt: *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignem vrentem.* Ea propter & in loco ſunt, & fiunt viſibiles, dum ijs, qui digni ſunt, apparent in ſpecie propriorum corporum. Attamen ſanctificatio, quæ eſt extra ſubſtantiam illorum, perfectionem illis adiungit per communionem Spiritus. Conſeruant autem dignitatem per perſeuerantiam in bono, habentes quidem in eligendo liberum arbitrium, nunquam tamen ab eius, qui verè bonus eſt, conſortio excidentes. Hebr. 1.

Ephræm. 370.

Aduerſus eos, qui ſcrutari volunt naturam Filij Dei cap. 2. Inuiſibilis eſt natura conditionis Angelicæ, in ſupernis immorantur, Deitatis miniſtri: ſemper Deo aſtant, eumqúe cum tremore glorificant.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 38. quæ eſt oratio panegyrica in Chriſti Natiuitatem: Sic nimirum Sancta ſanctorum, quæ etiam à Seraphinis obteguntur, ac tribus ſanctificationibus celebrantur, in vnam Dominationem ac Deitatem coëuntibus: quemadmodum & alius quidam ante nos pulcherrimè & ſublimiſsimè philoſophus eſt. Quoniam autem bonitati nequaquam ſatis erat ſua ipſius ſolum contemplationem oneri, ſed bonum diffundi ac propagari oportebat, vt plura eſſent, quæ beneficio afficerentur, primùm Angelicas, & cæleſtes virtutes cogitauit: atque illa cogitatio opus erat, quod Verbo conficiebatur, & Spiritu explebatur. Atque ita ſecundi ſplendores procreati ſunt, primi ſplendoris adminiſtri: (ſiue intelligentes ſpiritus, ſiue ignem velut materiæ expertem & incorporeum, ſiue aliam quandam naturam, quàm proximè ad has accedentem, eas exiſtimare oportet) geſtit quidem animus dicere, ad matum immobiles, atque ad bonum duntaxat agitationem habentes, vtpote Deum circumſtantes, ac primario Dei fulgore collucentes: (hæc enim interiora ſecundæ illuminationis ſunt) verum vt non omnino im- Iſaiæ 6. Dionyſius Areopagita de cæleſti Hierarchia c. 7.

mobiles, ſed ægrè mobiles exiſtimem ac dicam, mihi perſuadet ille ob ſplendorem Lucifer, qui propter ſuperbiam caligo & effectus eſt, & nominatur.

Carmine de ſubſtantijs mente prædixit:

Aſt ab eo, decus eximium carpente, ſecunda
Lumina ſunt mentes ſupera, formaque carentes,
Quæ ſolum ſtantes circum regale (leues nam
Sunt mentes, igniſque, & pneumata dia, per altum
Æthera prapetibus pennis volitantia) prompte
Numinis æterni ſanctiſſima iuſſa capeſſunt.
Hæ ſimplex natura data eſt, at perdita mente.
Nec verò aut fluxu traxerunt carnibus ortumſe
(Rurſus enim, fluxa conſtant qui carne, periuri,)
Aut carnem aſſument, vententque in corpora: verum
Incolumis ſtatus ipſarum per ſecla manebit.

Epiphanius. 370.

Hæreſi 65 Niſi vnà cum cælo & terra Angeli quoque creati eſſent, non vtique dixiſſet ad Iob: *Quando genitæ ſuerunt ſydera, laudauerunt me omnes Angeli mei voce.* Itaque ante Luciferum, quaſi diceret antequam eſſet quid, & creatum eſſet. Erat enim ſemper Verbum cum Patre. Porrò dixerit quis, oſtendiſti Angelos fuiſſe ante ſydera, & vnà cum cælo & terra hos factos eſſe dixiſti, vnde facis demonſtrationem, dic nobis? Numquid ergo ante cælum & terram omninò creati ſunt? Nuſquam enim clarè indicat Scriptura, tempus creationis Angelorum. Et bene quidem oſtendiſti, ipſos fuiſſe ante ſydera: niſi enim fuiſſent, quomodo laudaſſent Deum hymnis ob ſyderum creationem? Nos equidem vniuſcuiuſque quæſtionis inuentionem, non ex propria ratiocinationibus dicere poſſumus, ſed ex Scripturarum conſequentia. Clarè enim indicat diuina Scriptura, quòd neque poſt ſydera facti ſunt Angeli, neque ante cælum & terram: cùm palam intranſmutabile ſit dictum hoc, quod ante cælum & terram nihil erat ex creatis.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione quarta de oratione Dominica: Omnis creatura rationalis partim in incorpoream, partim in corpoream naturam diuiſa eſt. Eſt autem Angelica quidem incorporea, altera verò ſpecies nos homines ſumus. Atque illa quidem, quæ incorporea tim ſit, ſola mente comprehenditur, vt quæ nimirum à grauante corpore remota, atque ſeiuncta ſit: (de hoc loquor duro, renitenti, ac ponderoſo ad terram vergente corpore:) per ſuperam partem obuerſatur in leuibus & æthereis locis immorans, in agili & expedita natura: altera verò propter corporis noſtri cum terrena natura cognationem, tanquam limi & fecis quoddam ſedimentum, hanc terreſtrem vitam neceſſitate ſortita eſt, &c. Incorporeæ natura cæleſtem beatitudinem ſortita eſt: altera verò, quæ propter affinitatem, quam cum ea habet, in terra per carnem occupata eſt. Veruntamen boni & honeſti ſtudium æqualiter vtriuſque naturæ eſſentiæ ſimul inſitum & attributum eſt, plenumque item ac ſummam in ſe poteſtatem, & ab omni neceſſitate liberam voluntatem in vtriſque parem rerum, vniuerſarum præſes effecit, vt animi libero quodam arbitrio atque proposito regatur, quicquid ratione pariter ac mente honoratum eſt. Sed ſuperna quidem vita penitus à nequitia, atque vitioſitate pura eſt, ac nihil quicquam ex iis, quæ ex contrario intelliguntur, cum illa vita conuerſatur, & communionem habet: ſed omnis vitioſus perturbatuſque motus, & affectus, quibus rebus genus humanum obnoxium eſt, per internam vitam vagatur, & oberrat. Quamobrem eam, quæ in cælis eſt, ſanctarum virtutum vitam, à nequitia atque vitioſitate vacuam, & ab omni peccatorum macula integram & puram eſſe nouit diuinitus prodita ſacra Scriptura.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Lib. 2. Paſchali: Feſtinemus ad Angelorum Metropolim, quæ libera eſt, & nulla malitiæ ſorde maculatur, in qua nec diſſenſiones ſunt, nec ruinæ, & de altero ad alterum tranſmigratio, omnique voluptate calcata, & compreſsis luxuriæ fluctibus, qui aduerſum nos crebrius intumeſcunt, cæleſtibus miſceamur choris.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 22. in Geneſin: Quanta dementia plenum fuerit dicere Angelos deiectos, vt cum mulieribus rem habeant, & incorporea illa natura copuletur corporibus? An non audis Dominum dicentem de Angelorum ſubſtantia: *In reſurrectione neque matrimonium contrahunt, neque elocantur, ſed ſunt ſicut Angeli Dei?* Neque enim poſsibile eſt, incorpoream naturam talem vnquam concupiſcentiam habere. Ad hæc etiam cogitare oportet, quòd hoc omnibus modis abſurdiſsimum fuerit probare. Nam ſi Sancti, & qui Spiritum ſanctum aſſecuti ſunt, neque viſionem Angelorum videre potuerunt. Enimuerò vir deſideriorum fermè animam expiraſſet, conſpecta Angeli præſentia, non tamen ſubſtantia: quo pacto enim videri poſſet corporalis ſubſtantia? ſed transformatione ſolùm quadam viſa parum aberat, quin & animam relinqueret, defectis viribus. Ita tantus ac talis vir penè abſque ſpiritu iacebat. Quis enim etiam valde inſanus comprobaret talia verba dementiæ plena, quod incorporea & ſpiritualis natura corporis complexum ferret? Matth. 22. Luc. 20.

Ad caput 6. Iſaiæ: Seraphim ſpiritus dicuntur Virtutes incorporeæ ſuperuæ illius ac numeroſiſſimæ multitudinis, quarum virtutem & beatitudinem, per earum nomenclaturam quis poſsit noſſe? Seraphim enim iuxta interpretationem Hebraicæ linguæ dicuntur omnia ignita ſiue ardentia: nimirum puriſsima eſt eorum ſpirituum ſubſtantia, peruigil, vtrè excitata, permiſtiſsima, & agilis maximè vim habet operatoriam, omnis maculæ immunis eſt.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Libro quarto contra Iulianum: Et Virtutes ſanctas ac rationales, ab ipſo quidem originem ſortitas, ſubſiſtentes autem abſque omni macula, affectas humili ſenſu illius ſceptris & dominiçæ voluntati obedire, irrepreh nſibilemque prorſus præ ſe ferentes obedientiam, nobiſcum qui lædimur militare iuſsit."

Nilus Abbas. 430.

In capitibus paraneticis, numero centeſimo quinquageſimo tertio: Reuerere Angelos magis quàm homines. Multi enim nobis adſunt, & ab omni turpi actione recedunt.

Theodoretus. 450.

In Epitome diuinorum decretorum capite de Angelis: Angelos, nec vt Græcorum Poëtæ, & Philoſophi, in Deos referimus, nec in maſculinum, & fœmininum ſexum incorpoream naturam diſtinguimus: nec intemperantis coitus, quæ ſub aſpectum non cadunt, Foreſtates accuſamus, neque, vt ſtatuunt hæreticorum fabulæ, eſſe creationis effectores definimus, neque coæternas eſſe dicimus Deo vniuerſorum, &c. Immortalis naturæ ſuperuacanea eſt generis diuiſio: neque enim

incre-

incremento opus habent, cum non diminuantur: neque coitu, cùm ſint à corporibus liberi. Et hæc docet ſacra Scriptura: Angelos enim non duos ab initio ſolos, quemadmodum homines, fabricatus eſt: ſed quotquot voluit produxit myriadas. Quæ enim ab interitu aliena eſt natura, non eget incremento.

De curatione Græcarum affectionum lib. 3. de Dijs & Angelis: Naturam ſpirituum, qui videri non poſſunt, nequaquam ex duobus conſtituit, ſed vniuerſam ſimul ſemelque creauit. Quot enim millia eorum ſpirituum ab initio eſſe fecit, tot repentè ſimul produxit, vt ſuperfluus continuò illis futurus fuerit fœminarum vſus: qui vt immortales propagatione non indigent, vtque incorporei commixtionem non patiuntur. Idcircoque ageos eos nuncupamus, tanquam nihil terreni inſitum habentes, ſed cunctarum infirmitatum exortes, quę circa terram gignuntur. Vnum verò duntaxat munus ſortitos, vt in cæleſti choro Factorem ſuum hymnis concelebrent: tum vt miniſteria obeant, in quibus imperio diuinæ voluntatis obediunt, ab vniuerſorum Deo ad humani generis ſalutem gubernationemque ſubmiſſi.

Quæſtione 3. in Geneſin: Præcedunt ne Angeli creationem cæli & terræ, an vnà cum eis creati ſunt? Superfluas equidem huiuſmodi quæſtiones exiſtimaui. Nam quid iuuabit noſſe quando conditi ſint Angeli? Quòd autem Angeli ſubſtantiam habeant circumſcriptam, nemo (vt arbitror) repugnabit: cùm Dominus dixerit, ſingulos homines ſubeſſe ſingulorum Angelorum imperio. *Videte* enim, inquit, *ne contemnatis vnum ex minimis, qui in me credunt: quia Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei, qui in cælis eſt.* Quin etiam cuique genti proprium Angelum præeſſe, affirmat Scriptura: verbi gratia, *Statuit terminos gentium pro numero Angelorum Dei.* Si igitur hic iſtis, ille verò illis præfectus eſt, ſinguli verò homines ſub vnius, videlicet Angeli, cura degunt, certum eſt, Angelos determinatæ eſſe ſubſtantiæ. Quòd ſi verum eſt iſtud, ſicuti profectò eſt, loco vtique opus habebunt. Nam ſola diuinitas, veluti minimè circumſcripta, loco non eſt obnoxia. At ſi quod circumſcriptum eſt, in loco eſt, qui fit, vt Angelos ante cælum & terram extare arbitrentur? Nam ſi non ſit in rerum natura quod comprehendat, quomodo eſſe poſſit quippiam quod comprehendatur? &c.

Matt. 18.

Deut. 32 iuxta Septuag.

Victor Antiochenus. 460.

Ad Marci caput 12. Angelorum multitudo, tametſi ingens per generationem non eſt multiplicata, neque vnquam multiplicabitur, ſed tantùm per creationem.

Andreas Cæſarienſis. 500.

Ad caput 1. Apocalypſis: Per ſeptem ſpiritus ſeptem Angelos, quibus Eccleſiarum cura & gubernatio demandata eſt, accipere licet. Hi enim tanquam diſparis poteſtatis, cum ſupremo illo numine, omniumque regina Triade, non connumerantur, ſed tanquam primarij illius ſerui & adminiſtri, vnà cum ipſa interdum nominantur. Cuius rei illuſtre exemplum ſubminiſtrat vobis D. Paulus, ait enim: *Teſtor coram Deo, & Chriſto Ieſu, & electis Angelis.*

1. Tim. 5.

Procopius Gazæus. 510.

Præfatione in Geneſin: Moſes non nominauit Angelos vel eas ſubſtantias, quæ ſolo intellectu apprehenduntur. Nec tamen deſunt, qui audent aſſerere prædictas ſubſtantias ante mundi formationem à Deo eſſe creatas. Sunt & alij qui pronuntiant ſimul cum mundo prodiiſſe omnia entia, quæ ſub ſenſum, & quæ ſub intellectum cadunt. Nam vnà cum cælo Angelorum ſede etiam Angeli conditi ſunt. Quemadmodum enim non poſſunt aërem, vel ignem, vel extremis vel ſummis media coniunxit; ita licet nullibi nominatim Angelos nuncupet, attamen ſub cæli nomine, quòd Angelos contineat etiam Angelorum creationem nobis cautè inſinuat.

Æneas Gazæus. 530.

In Theophraſto: Atque earum, quæ ſunt intelligentia præditæ, facultatum plenum eſt totum cælum, plenus eſt etiam æther Angelorum, atque dæmonum: itemque plenus aër, plena terra, plenum mare, plena denique quæ ſub terra ſunt omnia: ſed etſi mortalibus in decies millenos annos hęc externe ſenſibus expoſita vita producatur, nunquam tamen opinor tantæ Angelorum atque dæmonum multitudini humanarum animarum numerus par erit.

Andreas Hieroſolymitanus. 560.

Sermone in Salutationem Angelicam: Pulſabo ne igitur fores? ſed quomodo? nec enim illud conſuetum Angelis eſt, nec quod corpore vacat, agere quicquam eorum poteſt, quæ vel apprehendunt, vel apprehenduntur.

Anaſtaſius Synaites. 580.

Hexameron lib. 6. Ante vniuerſam creaturam mente concipit & creat cæleſtes & Angelicas Poteſtates, quæ nos illuminant.

De recta fidei dogmatibus lib. 1. Hac ratione dicitur ſpiritus Dei, & ſpiritus Chriſti, non quaſi ſpiritus adminiſtratorij ad miniſterium miſſi. Nam tales eſſentiam ſortiti ſunt circumſcriptam, vt ne potuerit (agedum dicamus) Gabriel ſimul in cælo eſſe, & apud Virginem: at neque apud Danielem in Babylone, & in Iudæa apud Abacuc. Creatæ enim eſt naturæ: Spiritus autem ſanctus adimplet omnia.

Ioannes Abbas Raythu. 600.

In Scholijs, in Ioannis Climaci gradum 27. Angelus eſt ſubſtantia intellectualis, ſemper mobilis, arbitrio libera, Deo miniſtrans, in natura immortalis, quod eſt accipiens & habens, cuius ſubſtantiæ definitionem & formam ſolus Creator nouit.

Leontius. 610.

De Sectis actione 2. Angelos eſſe de Pentateucho conuincuntur Samaritani, ex hiſce verbis: *Ecce Angelus meus ante faciem tuam præit.* Item: *Angelus Domini compellauit Agarem*, &c.

Georgius Piſides. 620.

De Mundi opificio:

Tu per beatas Angelorum eſſentias,
Vel ſpirituum indicas, vel ora flammea,
Vim ferendam pingens acutamque his datam.
Vel quadriformæ imaginis ſingis notas:
Dum robur ac diuerſitatem harum exprimis.
Aut luminum expandis numerum in his maximum,
Lucem vt tuam poſſint videre apertius,
Et lateat ipſis quod cietur his nihil.
Nam hymnos canunt tibi, Imperatori ſuo,
Cherubim, Poteſtates, Thronorum exercitus,
Seraphimque cunctus celeritate immobili
Stans adnolat, fixuſque pernix curſitat:
Binis & alis velat aſpectum ſuum,
Atque geminis protegit pedes ſuos,
At alteris binis ea altum tollitur.

Sophronius. 630.

Oratione de ſanctorum Archangelorũ & Angelorum excellentia: O vos omnes Angeli & Archangeli, cœ-

tus cæleſtis, corona impenetrabilis, phalanx præſtantiſsima, multitudo immenſa, exercitus innumerus, celſitudo inacceſſa, magnitudo incomprehenſa, chorus incomparabilis, notitia omni indagatione ſuperior, lætitia inexplicabilis, pompa ſummè admirabilis, quantitas cogitationem omnem excedens, ſubtilitas menſuram ignorans, agilitas cui alia nulla eſt ſimilis, ordo infinitè multiplex, celeritas infanda, ſubſtantia quæ circumſcribi nequit, gloria mentis cogitatione comprehendi neſcia, vis omni virtute & robore maior. Vos omnium Regis eſtis adminiſtri; vos venti, & Spiritus, & aquæ, & principes, & equi, & exercitus, & Diaconi, & Apoſtoli, & Prædicatores, & Prophetæ, & Euangeliſtæ, & rerum diuinarum interpretes, & cuſtodes, & præſides, & conſeruatores, & abactores, & conductores, & vitæ duces.

Maximus Monachus. 640.

Centuria 3. *de Charitate cap.* 26. Omnis rationalis & intellectus capax eſſentia in duo diuiſa eſt, hoc eſt in naturam humanam & Angelicam: & omnis Angelica natura rurſum in genere in duos eſt diuiſa animos: in ſanctas Poteſtates, & immundos dæmones.

Cap. 34. Angeli eſt nihil prorſus particularium etiam ignorare.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 2. *cap.* 3. Ipſe Angelorum opifex ac procreator eſt, vt qui eos ex nihilo in ortum produxerit, atque ad ſuam imaginem effecerit, naturam corporis expertem, velut ſpiritum quendam, aut ignem materia vacantem: (quemadmodum ait Dauid. *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis:*) his nimirum verbis eorum leuitatem, ardorem, feruorem, maximam penetrabilitatem, & acrimoniam, qua Deum deſiderant, eique inſeruiunt, deſcribens, illudque indicans, eos ad ſupera ferri, atque ab omni rerum cum materia coniunctarum cogitatione puros ac ſecretos eſſe. Angelus porrò eſt eſſentia intelligens, perpetuo motu, atque arbitrij libertate prædita, corporis expers, Deo ſeruiens, natura immortalitatem diuinitus conſecuta: cuius formam ſubſtantiæ ac definitionem Creator ſolus perſpectam & exploratam habet, &c. Eſt igitur Angelus natura ſua rationis particeps, intelligens, arbitrijque libertate præditus, voluntatis ac ſententiæ ratione mutabilis, hoc eſt, liberam in vtramque partem voluntatem habens. Quicquid enim creatum eſt, mutationi quoque ſubſit neceſſe eſt. Id enim vnum extra mutationis aleam eſt, quod nihil habet, à quo ſit creatum. Rurſuſque id omne, quod ratione vtitur, arbitrij quoque libertate præditum eſt. Angelus itaque vt rationis & intelligentiæ particeps, liberi arbitrij eſt: vt autem creatus, in ea conditione erat, vt mutationem recipere poſſet, libertumque ei eſſet, vel in bono manere, ac progreſſum facere, vel in malum inflecti. Pœnitentiæ porrò ea ratione minimè capax eſt, quia corpore vacat, &c. Immortalis item eſt, non quidem natura, ſed gratia Angelus, &c. Secundaria ſpiritalia lumina ſunt Angeli, ex primario illo ac ſempiterno lumine ſplendorem haurientes, non lingua atque auribus opus habentes, verùm citra ſermonis adminiculum cogitationes ſuas atque conſilia inter ſe communicantes. Per Verbum igitur Angeli omnes creati ſunt, ac per ſancti Spiritus ſanctificationem omnes perfectionis numeros acceperunt: ita tamen, vt pro ſua quiſque dignitate & claſſe, luminis gratiæque participes ſint. Atque circumſcripti quidem illi ſunt: nec enim in terra verſantur, cùm in cælo ſunt: nec cùm à Deo ad terram mittuntur, in cælo remanent. Cæterùm nec mœnibus, nec portis, nec repagulis, nec figillis circumſcribuntur. Non enim terminis vllis includuntur. Termini autem expertes eos ob hanc cauſam dico, quia probis ac virtute præſtantibus hominibus, quibuſque eos conſpiciendi ſui copiam facere Deus voluerit, non quales ſunt, apparent, ſed aliam atque aliam formam, prout videri ab hominibus poſſunt, aſſumunt, &c. Sanctitatem porrò alitunde, quàm à natura ſua nimirum à Spiritu ſancto habent. Per diuinam gratiam futura prædicunt: matrimonio haud opus habent, quia mortales non ſunt. Iam verò cùm mentes ſint, in eiuſmodi quoque locis ſunt, quæ mente ac ratione intelliguntur: non quod corporeo modo circumſcribantur: (neque enim corporeo modo, quantum ad naturam attinet, figurantur, nec tribus dimenſionibus conſtant:) verùm quia, vbi imperatum fuerit, illic ſpiritaliter adſunt atque operantur, nec eodem tempore hîc atque illic eſſe atque operari poſſunt, &c. Cæterùm ſplendoris & ordinis ratione inter ſe differunt: ſiue pro ſplendoris portione ſedes illis ſua conſtituta ſit, ſiue contra, pro ſedis claſſiſque ſuæ diſcrimine ſplendoris participes ſint, alijque alios, ob ordinis vel naturæ præſtantiam, illuſtrent. Illud quidem perſpicuum eſt, eos, qui præſtantiores ſublimioreſque ſunt, ſplendorem & cognitionem inferioribus impartire. Ad explẽdam porrò Dei voluntatem, fortes ac prompti ſunt, eaque naturæ celeritate prædi̇ti, vt vbi Dei nutus iuſſerit, illic ſtatim inueniantur. Qui etiam, prout à ſummo illo Opifice deſtinati & collocati ſunt, certas quiſque terræ partes cuſtodiunt, &c. Illud ſanè minimè dubium eſt, quin ex diuina voluntate atque præſcripto ſupra nos ſint, Deumque ſemper circumſtent. Ac ſunt quidem illi natura ita comparati, vt ad malum ægrè moueri, non tamen omninò non moueri poſsint: nunc verò ea iam conditione, vt ne vix quidem moueri atque inflecti queant. Quod tamen non eorum naturæ, ſed gratiæ, eique, qua Deo vnicè bono adhærent, conſtantiæ tribuendum eſt. Deum porrò illi pro virium ſuarum modulo intuentur, eaſque delicias habent. Quanquam autem illi, vt corporis expertes, atque ab omni corporea perpeſsione liberi, nobis ſuperiores ſunt: non tamen hoc habent, vt nulla in eos perpeſsio cadat. Id enim ſoli Deo peculiare eſt. Sanè figuram eam, quam Dominus Deus juſſerit, aſſumunt, atque ita hominibus apparent, diuinaque ipſis myſteria patefaciunt. Denique in cælo degunt, nec aliud munus habent, quàm vt Deum laudent, diuinæque ipſius voluntati obſequantur.

Pſal. 103.

Cæſarius. 770.

Dialogo 1. Creati quidem ſunt Angeli, & obnoxij mutationi, ſpiritus rationales, ad miniſterium miſsi, quemadmodum inquit diuinorum carminum auctor, & cum ipſo Paulus conſentiens: *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignis flammam:* quibus verbis ſimul & naturam, & maieſtatem eorum ſignificant, &c. Quòd mutabiles ſint, euidens eſt demonſtratio, ad malum verſus auctor ille mali diabolus, ſecum ad defectionem multos Angelorum trahens, non natura, ſed voluntate mutatos, per ducis ſui ſuggeſtionem, qui congruentem ſuo facto ſuſcepit appellationem, &c. Ignorant cum hominibus Angeli res futuras: ſolius enim ſanctæ Trinitatis eſt, omnia habere cognita, & præſcire ea, quæ futura ſunt. Miniſtrant autem & huic, & nobis. Huic quidem, vt erga Deum par eſt, ſeruientes: nobis verò præſtantes ea, quæ ad ſalutem noſtri certo conſilio ipſis ab ea mandantur.

Pantaleo Diaconus 480.

Encomio in Michaelem Archangelum cap. 1. Ex diuinis & infinitis Angelis alios quidem vnumquemque vnicuique præesse fidelium, & eum regere iussit Dominus, &c.

Theophylactus. 900.

Ad caput 13. prioris ad Corinthios: Angelis lingua est intellectualis, vis nimirum illa, qua sibi mutuò diuinarum rerum intellectum ac diuinas cogitationes impertiunt, &c. Non ossa & neruos habent Angeli, sed summam subiectionem indicauit.

Ad cap. 12. epist. ad Hebraos: Angeli secundùm naturam quidem carent fine: quandoquidem ne principio quidem vacent: gratia autem diuina quòd fine careant, sintq; immortales, acceperunt.

Suidas. 970.

In voce ἄγγελος: Angeli tolius apprehensione mentis circumscribuntur. Nam cùm ante solem exiterint, neque loco, neque corpore neque tempore continentur.

Euthymius. 1080.

Ad Psalm. 102. Potentes viribus, hoc est robusti: Angelorum enim virtus non senescit, sed immortalis est: atque ideo Virtutes & Potestates appellantur, quia nimirum potentes sunt, vt perficiant, quæ sibi à Deo iniunguntur.

Michael Glycas. 1110.

Parte 2. Annalium: Nam de Angelis Paulus inquit: *Nonne sunt omnes administri spiritus, qui ad ministerium obleguntur propter eos, qui salutem adepturi sunt?* Quamobrem Deus per hæc nobis clarè ostendit, omnia se per Potestates Angelicas gubernare, nec quicquam in rebus humanis absque prouidentia fortuitò geri.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 2. cap. 40. Angelus essentia est intellectu prædita, quæ semper mouetur, liberi arbitrij, incorporea, Dei ministerio & cultui addicta, naturæque immortalis per gratiam particeps effecta. Cuius quidem essentiæ quæ sit forma, quisq; terminus soli Creatori perspectus & exploratum est. Incorporea porrò & expers materiæ dicitur, si nobiscum conferatur. Quicquid enim in rerum natura crassum & materiale deprehenditur, si cum Deo conferatur, qui solus ab omni comparatione liber & immunis manet.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Apologetico cap. 22. Omnis spiritus ales est: hoc Angeli & dæmones. Igitur momento vbique sunt. Totus orbis illis locus vnus est, quid vbique geratur tam facilè sciunt, quàm enuntiant: velocitas diuinitas creditur, quia substantia ignoratur.

De iudicio Domini cap. 6.

Prærum innumeri concurrunt ire ministri,
Comitantq; Deum cum maiestate superna:
Angelica terras descendunt agmina cœlo:
Omnes, tuba Dei quibus est diuina facultas,
Viribus & forma virtute spiritus omnes.
Ignea his vigor est, rutilantia corpora, cælo
Vis diuina micat.

Cyprianus. 250.

De Idolorum vanitate: Magorum præcipuus Hostanes & formam veri Dei negat conspici posse, & Angelos veros sedi eius assistere dicit. In quo & Plato pari ratione consentit, & vnum Deum seruans, cæteros Angelos, vel dæmones dicit.

Prolegomenon librum de operibus Christi: Qui circa Deum sunt Angelici spiritus, licet inuisibilis naturæ sint, in legationibus tamen suis se auditu manifestant & visu, & salutis nostræ ministeriales sæpissimè experimur, quorum officia & nomina in Scripturis sanctis habentur. Illa quidem superiora agmina nobis prædicant, non indicant Deum: & nuntiant quæ iubentur spiritalitatem iniuncti negotij peragentes, non vniuersitatis explicantes scientiam: quia ad nos numerus, & mensura, & pondus refertur. Deus verò his omnibus non arctatur, sed excedens omnia, & æternaliter antecedens potestas, & virtus, nihil habet coæuum, nec immensitatis eius profundum vlla creatura, vel cælestis, vel terrena metitur.

Lactantius. 320.

Diuinar. Institut. lib. 2. cap. 16. Deus neque nomine, cùm solus sit, eget: neque Angeli, cùm sint immortales, dici se Deos, aut patiuntur aut volunt, quorum vnum solumq; officium est, seruire nutibus Dei, nec omninò quicquam nisi iussu eius facere. Sic enim mundum regi à Deo dicimus, vt à rectore prouinciam: cuius apparitores nemo socios essein regenda prouincia dixerit, quamuis illorum ministerio res geratur. Et hi tamen possunt aliquid præter iussa rectoris, per ipsius ignorantiam, quæ est conditionis humanæ. Ille autem præses mundi, & rector vniuersi, qui scit omnia, cuius diuinis oculis nihil septum est, solus habet rerum omnium cum Filio suo potestatem: nec est in Angelis quicquam, nisi parendi necessitas. Itaque nullum sibi honorem tribui volunt, quorum omnis honor in Deo est.

Lib. 4. cap. 8. Magna inter hunc Dei Filium, & cæteros Angelos differentia est. Illi enim ex Deo tacti spiritus exierunt: quia non ad doctrinam Dei tradendam, sed ad ministerium creabantur. Ille verò cùm sit & ipse Spiritus, tamen cum voce ac sono ex ore Dei processit.

Hilarius Pictauiensis. 350.

Ad Psalm. 118. post initium: Nonne cùm in aliquam turbidæ affectionis voluntatem infirmitatis nostræ aculeis commouemur, metuimus assistentes nobis vndique choros Angelorum, & & plenum mysterijs cælestibus mundum. Si enim Angeli parvulorum Patrem nostrum quotidie vident, qui in cælis est, possumus testimonia eorum metuere, quos & nobiscum manere, & Deo quotidie scimus assistere.

Ambrosius. 370.

Ad Psal. 118. octonar. 8. Alter eget iustitia Dei Angelus, aliter homo: aliter eget misericordia Dei Archangelus, aliter homo. Angelica enim natura non vtique ita corruptelæ obnoxia est, vt natura generis humani: & ideo illa eget misericordia Dei, ne possit errare, & auersa à se Dei gratia labatur in vitium. Homo autem etsi iam firmiore proposito est, tamen propter contractorum seriem peccatorum, misericordiam Dei quærit. Itaque etsi vterque misericordia Dei indigeat, aliter tamen Angelo misericordia, aliter homini debetur. Leue enim vitium in Angelo iudicio grauiore censetur.

Ad cap. 1. Luc.: Apparuit Angelus, & nunc præsto est, sed non videtur. Neque enim in potestate nostra est videre, sed in potestate illius apparere. Tamen etsi potestas non est videndi, est gratia promerenda, vt videre possimus.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Ambrosius. 370.

Missa Ambrosiana: in Festo Assumptionis Mariæ: Omnipotens sempiterne Deus, qui terrenis corporibus Verbi tui veritatis Filij vnigeniti per venerabilem ac glorioſam ſumperqúe virginem Mariam ineffabile myſterium coniungere voluiſti, petimus immenſam clementiam tuam, vt quod in eius veneratione depoſcimus, te propitiante conſequi mereamur.

Concede nobis, quęſumus, omnipotens Deus, ad B. Mariæ ſemper virginis gaudia pertingere, de cuius nos veneranda Aſſumptione tribuis annua ſolennitate gaudere.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Sermone in Assumptione S. Mariæ: Meritò ſancti Patres conſtituerunt, vt in hac ſolennitate Beatæ Mariæ virginis hoc Euangelium legeretur, &c. vt ſuprà.

Concilium Lugdunenſe. 580.

Apud Gratianum de conſecr. diſtinct. 3. Promuntiandum eſt laicis, vt ſciant tempora feriandi per annum, id eſt, omnem Dominicam, Natale Domini, &c. Purificationem S. Mariæ, Aſſumptionem S. Mariæ, Natiuitatem eiuſdem, &c.

Gregorius Magnus. 590.

Libro Sacramentorum, die 8. Septemb. Supplicationem ſeruorum tuorum miſerator exaudi, vt qui in Natiuitate Dei Genitricis & Virginis congregamur, eius interceſsionibus complacatus à te de inſtantibus periculis eruamur.

Eligius. 640.

Homil. 2. quæ eſt in die Purificationis S. Mariæ: Vocabulum, fratres, ſolennitatis hodiernæ à vobis dicitur conſuetè, Purificatio ſanctæ Mariæ: de qua purificatione talia inſonuit lectio auribus charitatis veſtræ: *Poſtquam impleti ſunt dies purificationis eius,* &c. Luc. 2.

Concilium Toletanum Decimum. 659.

Cap. 1. Si Natiuitatis & mortis huius incarnati Verbi dies, abſque immutatione ita certus habetur, vt abſque diuerſitate in toto orbe terrarum ab omni Eccleſia concorditer celebretur: cur non feſtiuitas glorioſæ Matris eius, eadem obſeruantia vno ſimul vbique die, ſimiliqúe habeatur honore?

Hildephonſus. 660.

Sermone 1. in Aſſumptione glorioſæ Virginis Mariæ: Hodie, dilectiſsimi fratres, Natalitia beatæ Mariæ celebramus, quatenus ipſa interuenire dignetur pro nobis.

Sermone 2. Inter præcipuas Sanctorum feſtiuitates, hodierna nobis reſulſit inſignis & glorioſa Genitricis Dei Mariæ ſolennitas, in qua ipſa beata & venerabilis virgo aſſumpta eſt glorioſiſsimè ad æthereum thalamum.

Sermone de Natiuitate Mariæ Virginis: Celebritas hodierni diei nos admonet, vt in laude virginis Marię immorari debeamus: quia reuera indignum eſt, vt in die tantæ Dei genitricis laudes Domini noſtri ſileat lingua carnis.

Iulianus Pomerius. 680.

Præfatione in libros Hildephonſi: Superueniente die Aſſumptionis ſanctę & ſemper Virginis Mariæ, ante tres dies tribus diebus Litanias peregit.

Sergius P. 688.

Sigebertus in Chronicis de anno 688. Sergius conſtituit, vt in Annuntiatione Domini, in Natiuitate, & Aſſumptione S. Mariæ excant Litaniæ.

Beda. 700.

In Martyrologio: VI. Idus Septemb. Natiuitas beatiſsimæ Dei genitricis Mariæ perpetuæ Virginis.

In Homiliis eſtiualibus, de ſolennitate virginis Deiparæ, quando ſalutauit Elizabeth: Fit largiente Domino, vt ſi beatæ Mariæ ſemper actus & dicta recolamus, ſemper in nobis & obſeruantia caſtitatis & virtutis opera perſeuerent.

In Sermonibus varijs, Sermone de ſancta Maria: Hodie, fratres chariſsimi, celebramus feſtiuitatem S. Mariæ Dei genitricis, quæ hodie translata eſt in cælum.

Ordo Romanus. 730.

Fol. 84. In Assumptione ſanctæ Mariæ: In ipſa nocte leguntur Cantica canticorum, vel Homiliæ eiuſdem diei.

Ambroſius Ansbertus. 760.

Sermone in Purificatione Mariæ: Cunctis fidelibus patet, nequaquam Redemptoris Matrem ex eius natiuitate maculam contraxiſſe, qua illorum dierum ſpacio à ſacris ædibus abſtinens purgaretur, &c.

Carolus Magnus. 790.

Lib. 2. cap. 35. Feſtos dies in anno celebrare ſanximus, hoc eſt, diem Dominicum Paſchæ cum omni honore & ſobrietate venerari, &c. Item Aſſumptionem ſanctæ Mariæ, Purificationem ſanctæ Mariæ, &c.

Concilium Moguntinum. 813.

Cap. 36. Celebrari mandamus Aſſumptionem S. Mariæ, & Purificationem S. Mariæ.

Haymo. 820.

In epiſt. de Aſſumptione D. Mariæ: Lectionis huius capitulum, quod ex libro Sapientiæ ſumptum cognoſcitur, laudem æternæ Dei ſapientiæ commendare videtur: ſed hæc particula à Catholicis & eruditis Patribus in ſolennitate perpetuæ virginis Mariæ, de qua eadem Dei Sapientia carnem aſſumpſit, ad legendum ordinata eſt.

Amalarius Treuirenſis. 830.

In ordine Antiphonarij cap. 62. Simili modo, vt ſuperius, duo nocturnalia officia inueni in Romano Antiphonario in Vigilia S. Mariæ de Aſſumptione eius: idcirco & nos duplicia officia poſuimus in ea feſtiuitate in noſtro Antiphonario.

Rabanus Maurus. 850.

De inſtitutione Cleri lib. 2. cap. 33. Purificationis matris Domini tempus poſt dies quadraginta à Natiuitate eius celebratur: quia ex legis præcepto hoc tempus ſtatutum eſt parientibus fœminis, quo purificari deberent, &c. Hac ergo de cauſa ſtatuta eſt in Eccleſia feſtiuitas hæc, quia Matrem Domini ſecundùm legem in hac die conſtabat purgari.

Abbo Floriacenſis. 980.

De obſidione Pariſienſi.

Tertia lux huius fuerat belli recolenda,
Sancta Genitricis tunc Purificatio Chriſti,
Quæ noſtra tribuit plebi gaudere triumpho.

Fulbertus Carnotenſis. 1000.

Sermone in Feſto Aſſumptionis Mariæ: Adeſt nobis, dilectiſsimi fratres, dies valde venerabilis, dies omnium Sanctorum ſolennitates præcellens: adeſt, inquam, dies inclyta, dies præclara, dies in qua è mundo migraſſe creditur virgo Maria. Et ideò laudes intonet vniuerſa terra cum ſumma exultatione, tantæ virginis illuſtrata exceſſu: quia indignum valde eſt, vt illius recordationis ſolenni-

tas ſit

tas fit apud nos fine maximo honore, per quam meruimus auctorem vitæ ſuſcipere.

Concilium Salingenſtadienſe. 1020.

Cap. 1. Chriſtiani ſint in abſtinentia in Vigilia Aſſumptionis S. Mariæ.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone 2. de Natiuitate B. Mariæ Virginis: Natiuitas beatiſſimæ & intemeratæ Genitricis Dei meritò præcipuum & ſingulare præbet hominibus gaudium, quæ totius extitit humanæ ſalutis exordium, &c. Meritò hodie profuſis gaudijs totus vbique terrarum orbis exultat: meritò vniuerſa ſancta Eccleſia naſcente ſponſi ſui Genitrice (vt ita præ gaudio dixerim) Feſcennini carminis laudes alternat: exultemus, inquam, in hac die præcipua, & totis viſceribus in Domino delectemur, in qua dum Redemptoris noſtri recolimus Matrem, reliquarum feſtiuitatum celebramus originem. Quæ enim cunctis ſolennitatibus eſt antiquior tempore, nequaquam eſſe debet inferior dignitate. Nam ſi Salomon cum Iſraëlitico populo in dedicatione templi ex lapidibus facti, tam copioſum & magnificum ſacrificium ſolenniter celebrauit, quale quantumque gaudium beatæ Mariæ Natiuitas populo Chriſtiano debet afferre, in cuius vtero Deus ipſe deſcendens, dignatus eſt viſibiliter habitare? 3. Reg. 8.

Ado Trenirenſis. 1060.

In Martyrologio: Sexto Idus Septemb. Natiuitas ſanctæ Dei genitricis Mariæ perpetuæ virginis, quã Spiritus ſanctus cuſtodiuit, & electam ſanctificauit, vt ex vtero illius naſceretur homo Deus altiſſimus: cuius dormitionem decimo octauo Kalendarum Septembrium omnis celebrat Eccleſia.

Radulphus Ardens. 1070.

In Purificatione B. Mariæ Virginis: Hodie fratres chariſſimi, beatæ Virginis & Matris Domini celebramus Purificationem, &c.

Anſelmus. 1080.

De excellentia virginis Mariæ cap. 8. de Aſſumptione Dei Genitricis: O dies tanti occurſus glorioſa & felix: dies tam præclaræ exultationis beata & celebris: dies tam ſublimis glorificationis feſtiua, & omni ſeculo admirabilis. Dies enim illa non ſolùm te Domina ineffabiliter ſublimauit, ſed cœlum ipſum, quod penetraſti, nec non cuncta, quæ in eo ſunt, noua & ineffabili gloria decorauit.

Ivo Carnotenſis. 1100.

Epiſt. 84. Monemus ergo, vt reuertaris ad iudicium, & diem tibi reſcribimus, loco non mutato Kal. Sept. ad quem ſi venturus es, vſque ad Aſſumptionem B. Mariæ præmandare nobis ne pigriteris.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Sermone de Aſſumptione B. Mariæ. Glorioſæ Virginis Mariæ hodie ſolennia recolimus votiua.

Bernardus 1130.

Sermone 3. de Purificatione B. Mariæ: Purificationẽ B. Mariæ Virginis hodie celebramus, quæ ſecundùm legem Moſi facta eſt.

Hugo Victorinus. 1130.

Inſtitutionis monaſticæ exceptionum priorum lib. 9. c. 4. Per idem tẽpus facta eſt mortalitas apud Byzantium magna. Qua de cauſa eodẽ anno celebrari ſolennitas cœpit ſanctæ Dei genitricis Mariæ purificationis ipſius ſecunda die Februarij menſis, & ceſſauit mortalitas illa.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Lib. 2. de miraculis cap. 30. Mos eſt Romanorum feſtum Aſſumpeionis Mariæ inter vniuerſas feſtiuitates præcipuo honore colere.

Guarinus Igniacenſis 1160.

Sermone in Natiuitate Mariæ. Natalem beatiſſimę Matris celebramus, de qua vita omnium accepit natalem. Nata eſt hodie mater noua, quæ primæ matris maledictionem diſſoluit.

Adam Victorinus. 1180.

Proſa in Purificatione B. Mariæ.

Lux aduenit veneranda,
Lux in choris iubilanda
Luminoſis cordibus.
Huius lucis lux diei
Feſtum refert Matris Dei,
Dedicandum laudibus

Innocentius Tertius. 1200.

Myſteriorum Miſſæ libro 2. cap. 51. Symbolum canitur in omnibus feſtiuitatibus beatæ Mariæ.

Concilium Oxonienſe. 1225.

Cap. 1. Hæ ſunt Vigiliæ ad vigilandum conſtitutæ: Vigilia Laurentij, Vigilia Aſſumptionis Mariæ, &c.

Thomas Aquinas. 1250.

Prima 2. quæſt. 103. art. 3. Feſto Neomeniæ ſuccedit feſtum beatæ Mariæ virginis, in qua primò apparuit illuminatio ſolis, id eſt, Chriſti per copiam gratiæ.

Guilhelmus Durandus. 1280.

In Rationali Diuinorum lib. 7. cap. 24. de Aſſumptione Virginis glorioſæ. Hoc feſtum habet ieiunium & Octauas, quod non habet aliud feſtum de illa. Hoc enim feſtum maius eſt omnibus alijs, quæ fiunt de illa.

Cap. 28. Feſtum Natiuitatis beatæ Mariæ virginis, quando videlicet in mundo nata eſt, ideo celebratur, quia fuit in vtero ſanctificata, iuxta illud Pſalm. *Sanctificauit tabernaculum ſuum Altiſſimus.* Pſal. 45.

Clemens Quintus. 1305.

Extra de Pœnis: Et quia niſi fiat quod bonum eſt, à malo abſtinere non ſufficit: Religioſis omnibus iniungimus, ſub obteſtatione diuini iudicij, & interminatione maledictionis æternæ, vt quoties prædicabunt in patria, Dominica quarta & vltima Quadrageſimæ, & in feſtis Aſcenſionis Dominicæ, Pentecoſtes, B. Ioannis Baptiſtæ, Aſſumptionis & Natiuitatis Mariæ Virginis matris Dei: audientes expreſsè ſtudeant informare, &c.

Matthæus Weſtmonaſterienſis. 1360.

De anno 1228. Hoc anno venit in Angliam quidam Archiepiſcopus Armeniæ maioris, qui interrogatus de Conceptione beatæ Virginis, ſi Eccleſia Orientalis eam ſolennizat, necne: reſpondit, quòd trium feſtiuitatum Conceptiones ſolenniter recolit Eccleſia Armeniæ, Conceptionem ſcilicet Chriſti, Conceptionem B. Mariæ Virginis, & Conceptionem beati Ioannis Baptiſtæ.

Ioannes Taulerus. 1360.

Serm. in Natiuitate glorioſiſſimæ virginis Mariæ: Diem hodie ſolennem agimus, quo diuina prorſus & intemerata virgo Maria Domina noſtra munda, pura, & ſancta de materno proceſſit vtero.

In Feſto viſitationis B. Mariæ: Splennitatem hodie celebramus, dilectiſſimi, celeberrimæ atque digniſſimæ Virginis Mariæ.

Henricus Heſſus. 1380.

Epiſtola de conceptione B. Virginis parte 3. c. 11. Prædicari debet, quòd veritas neſcitur adhuc ab Eccleſia, & quòd ſiue fuerit Maria concepta in originali, ſiue non, in nullo impedit feſtiuitatem de Conceptione, &c. Quòd autem rationabiliter ſolennis feſtiuitas de hoc ſit habenda, patet, quia ibi fuit primordialis diuinæ gratiæ miraculoſus flu-

LIBER QVARTVS: DE ANGELIS.

ARTICVLVS PRIMVS.

DEVM IN IPSO MVNDI EXORDIO EX NIHILO CREASSE SPIRITVS INCORPOREOS, IMMORTALES, BONOS, IVSTOS, INTELLIGENTES, LIBERRIMAE VOLVNTATIS, &c. QVI AB OFFICIO ANGELI VOCANTVR.

NEGANT.

Anno ante natũ Christum 400. post natũ Christum 50.

PLATO *docuit Dæmones esse genere animalia, animo passiua, mente rationalia, corpore aërea, tempore æterna.* Augustinus lib. 8. de ciuit. Dei cap. 14 15. 16.

Sadducæi & Samaritani dicebant, neque Angelum esse, neque spiritum. S. Lucas Act. 23. Epiphanius hæresi 14. Leontius de sectis.

Basilides dixit alios Angelos ex aliis esse natos, ac eorum quemlibet vnum fecisse cælum, quousque ad 365. cælos processum esset. Epiphanius, Philastrius, & Theodoretus de Basilide.

120. *Tertullianus*, libro 3. aduersus Marcionem cap. 9. & 11. *Angelis veræ ac solidæ substantiæ humanæ carnem tribuit.*

240. *Origenes passim in suis scriptis Angelos esse corporeos affirmat.* Genebrardus in Paradoxis Origenis.

400. *Faustus Manichæus fingit Deorum agmina, & innumerabiles regnicolas & Angelorum cohortes: quæ omnia asserit Deum non condidisse, sed de sua substantia genuisse.* Augustinus contra Faustum libro 15. cap. 5.

480. *Faustus Rhegiensis*, epistola ad Paulinum, *Angelos esse corporeos asserit.*

520. *Proclus Philosophus*, in elementis Theologicis, *docet minores Angelos à maioribus generari.*

620. *Mahometus dixit Angelos ex igne creatos esse, & quemadmodum corpus hominis ex terra compactum est, ita etiam ex igne seu materia compactos putat, eosq; peccare & mori posse.* Ioannes Cantacuzenus oratione 2. contra Maometem, Æneas Syluius epistola ad Morbisanum Turcorum Principem.

1050. *Psellus*, libro de dæmonibus, *Angelis corpora tribuit.*

1060. *Basilius primarius Bogemilorum dux, Michaelem Archangelum incarnatum fuisse dixit.* Euthymius in Panoplia parte 2 tit. 23.

1120. *Rupertus Tuitiensis* lib 1. in Genesin cap. 11. *asserit Angelos ex sua origine subtilia corpora habere.*

1315. *Lollardi dixerunt Michaelem & Angelos omnes æternis cruciatibus deputandos.* Trithemius in Chronico Hirsaugiensi de anno 1315.

1440. *Matthæus Palmerius Florentinus scripsit plenum erroris de Angelis librum, quem pertinaciter defendens, tanquam hæreticus condemnatus apud Comum exustus est.* Trithemius de Scriptoribus Eccles. in Palmerio.

1460. *Hermannus Risuuich dixit Angelos, siue boni sint, siue mali, à Deo non esse creatos, quòd hoc nusquam Scriptura testetur.* Bernardus Lutzenburgius.

1545. *Georgius Dauid negabat esse Angelos.* Cochlæus de dictis & factis Lutheri de anno 1545. Lindanus in Dubitantio.

1550. Ioannes Caluinus ad c. 1. epist. ad Colossenses: *Duabus de causis oportuit Angelos cum Deo pacificari. Nam cùm creaturæ sint, extra lapsus periculum non erant, nisi Christi gratia fuissent confirmati. Deinde in hac ipsa obedientia, quam præstant Deo, non est tam exquisita perfectio, vt Deo omni ex parte, & extra veniam satisfaciat. Atque hunc precul dubio spectat sententia ista ex libro Iob:* In Angelis suis reperiet iniquitatem. *Constituendum igitur, non esse tantum in Angelis iustitiæ, quod ad plenam cum Deo coniunctionem sufficiat. Itaque pacificatore opus habent, per cuius gratiam penitus Deo adhæreant. Nec mirum sit Angelus, cùm ad Mediatorem ablegantur, vt eius beneficio solidam cum Deo pacem habeant.*

1550. *Libertini vnum statuunt esse spiritum immortalem Dei, qui operetur omnia in omnibus: Angelos fingunt nihil esse.* Ioannes Caluinus contra Libertinos in Dubitantio, Prateolus de hæresibus.

1560. *Andreas Hiperius*, lib. 2. Methodi Theologiæ, *scribit nonnullos imaginari Angelos esse motus, vel affectionis animorum in nobis, qui tacitè subinde irrepunt: bonos autem vocari quando ad rem bonam; malos, quando ad malam instigant vel exercent. Negant igitur spiritales & per se subsistentes esse substantias.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

Genes. 17. v. 7. Cùm inuenit Agar Angelus Domini, dixit ad illam: Agar ancilla Sarai, vnde venis? & quò vadis? Quæ respondit. A facie Sarai dominæ meæ ego fugio. Dixitque ei Angelus Domini: Reuertere ad dominam tuam, & humiliare sub manu illius: multiplicans multiplicabo semen tuum, & non numerabitur præ multitudine.

Numerorum 22. 31. Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit Angelum stantem in via euaginato gladio, adorauitque eum pronus in terram.

Iosue 5. 13. Cùm autem esset Iosue in agro vrbis Iericho, vidit virum stantem contra se, euaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait: Noster es, an aduersariorum? Qui respondit; Nequaquam, sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio. Cecidit Iosue pronus in terram, & adorans ait: Quid Dominus meus loquitur ad seruum suum?

Psal. 102. 20. Benedicite Domino omnes Angeli eius: potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum eius.

Psal. 103. 4. Qui facit Angelos tuos spiritus: & ministros tuos ignem vrentem.

Psal. 148. 2. Laudate eum omnes Angeli eius: Laudate eum omnes virtutes eius.

Dan. 7. 10. Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei, &c.

Tobiæ 12. 15. Ego sum Raphael Angelus vnus ex septem, qui astamus ante Dominum. 18. Cùm essem vobiscum per voluntatem Dei eram. 19. Videbar quidem vobiscum manducare, & bibere: sed ego cibo inuisibili, & potu, qui ab hominibus videri non potest, vtor. Tempus est ergo vt reuertar ad eum, qui me misit. 21. Et cùm hæc dixisset, ab aspectu eorum ablatus est, & vltrà eum videre non potuerunt.

Lucæ 1. 26. Mense sexto missus est Angelus Gabriel ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, &c.

Lucæ 2. 9. Ecce, Angelus Domini stetit iuxta pastores, & claritas Dei circumfulsit illos, & dixit illis Angelus: Ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quia natus est vobis hodie Saluator. Et subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cælestis, laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altissimis Deo: & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

Hebr. 1. 13. Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: Sede à dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Nonne omnes sunt administratorij spiritus: in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capient salutis?

Hebr. 12. 22. Accessistis ad multorum millium Angelorum frequentiam.

1. *Pet.* 3. 22. Profectus est Christus in cælum, subiectis sibi Angelis & Potestatibus, & Virtutibus:

Apocalyp. 5. 11. Et vidi, & audiui vocem Angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & seniorum, & erat numerus eorum millia millium, dicentium voce magna: Dignus est Agnus, &c.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Dionysius Areopagita. 100.

De cælesti Hierarchia cap. 2. Non existimemus cælestes ac diuina specie præditos spiritus, multis pedibus, multisque esse faciebus: & siue ad boum stoliditatem, siue ad veritatem leonum esse formatos: seu ad aquilarum recuruis rostris effigiem seu ad pilosam aurum plumescentiam fictos: seu rotas quasdam igneas, & materiales sedes ad accubitum summæ diuinitati necessarias, supra cælum imaginari stolidè incipiamus, & equos discolores aliquos, & sarcinas armatos ac duces, & cætera id genus, quæ nobis euidenti & expressa varietate signorum sacratissimè ficta traduntur. Nempe enim poëticis fictionibus Theologia, vt eos describeret spiritus, qui formis carent, affatim vtitur: humanæ scilicet mentis infirmitatem non ignorans.

Zach. 1. Dan. 7. Zach. 1. 2. Mac. 3.

Cap. 4. Sanctæ cælestium spirituum distinctiones,

nes, eis & quæ ſolùm ſunt, & quæ ſine rationis vſu viuunt, & quæ humana vtuntur ratione, diuinæ illius participationis dignitate, & copia longè præcellunt. Nam cùm ſe ad imitandum Deum ſpiritualiter intelligibiliterqúe componant, atque diuinam ſimilitudinem, vltra humanum morem intuentes, ad eam intellectualem ſpeciem ſuam effingere cupiant, meritò vberiore illius participatione beatæ ſunt. Aſtant enim propius illi cohærentes, &c.

Iuſtinus Martyr. 150.

Dialogo cum Tryphone: Quòd quidam ederint Angeli ſcriptum eſt: non tamen eodem, quo nos alimento vtuntur. Nam de alimonia Mannæ, qua patres veſtri in ſolis locis victitárunt, Scriptura ait, Panem Angelorum manducaſſe eos dixerim, verbum, quod manducaſſe eos teſtatur, perinde loqui, atqui ſi nos de igne aſſueremus, omnia eum deuorare: minimè verò dictum ita exaudiendum eſſe, quaſi dentibus & maxillis mandentes ederint.

Irenæus. 180.

Lib. 2. cap. 6. Multi ſunt & innumerabiles circa Factorem Angeli, quemadmodum omnes confitentur Prophetæ, dena millia denum millium aſſiſtere ei, & multa millia millium miniſtrare ei. Dan. 7.

Origenes. 230.

Homilia prima in Geneſin: Cùm ea, quæ facturus erat Deus, ex ſpiritu conſtarent & corpore, iſta de cauſa in principio, & ante omnia, cælum dicitur factum, id eſt, omnis ſpiritalis ſubſtantia, ſuper quam, velut in throno quodam & ſede Deus quieſcit.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De Demonſtratione Euangelica lib. 3. cap. 5. Ex Saluatoris decretis accepimus, eſſe quaſdam poſt ſupremum Deum Poteſtates natura incorporeas, intelligentes, rationales, omniqúe virtute præditas, quæ circum Regem vniuerſi choros exerceant: quarum plures etiam vſque ad homines ipſius Patris nutu, quadam ſalutari diſpoſitione mittantur: quaſqúe & cognoſcere, & venerari, pro ratione graduqúe dignitatis edocti ſumus, vt ſoli Deo, qui eſt Rex vniuerſi, adorationis honorem tribuamus.

Lib. 4. cap. 1. Cùm Deus vellet diuitiarum ſuarum theſauros pluribus impertiri, eſſetqúe iam tam omnem rationalem creaturam in lucem producturus, incorporeas videlicet quaſdam atque intelligentes, & diuinas Poteſtates, Angeloſqúe atque Archangelos, materiæqúe expertes, & omni parte puros ſpiritus produxit.

Athanaſius. 340.

De communi eſſentia Patris, & Filij, & Spiritus ſancti capite de Angelis: Angelus eſt animal rationale, expers materiæ, hymnis dicendis aptum, immortale.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catechesi 15 Cogita primùm quantum ſit Romanorum genus: cogita quot gentes Barbarorum nunc viuentes, & quot ante centum annos mortui: cogita quot ante mille annos ſepulti ſunt: cogita eos, qui fuerunt ab Adam, vſque ad hodiernum diem: magna quidem hæc multitudo, ſed hæc tamen parua eſt. Plures enim Angeli. Nonaginta nouem oues ſunt illæ, tu verò centeſima: quoniam vnum eſt tantum genus humanum. Nam pro locorum magnitudine cogitandum eſt: ſi hæc noſtra terra eſt tanquam centrum in medio cæli, & tantam habet multitudinem, quantam habebit multitudinem cælum, quod terram ambit? & cæli cælorum immenſam certè habent multitudinem: ſcriptum eſt enim: *Mille millia miniſtrabant ipſi, & decem millia myriadum aſſiſtebant ei.* Non quòd tanta ſolùm eſſet multitudo, ſed hac maiorem Propheta dicere non poterat. Dan. 7.

Baſilius Magnus. 370.

Ad Pſalm. 32. Angelos initio vt eſſent, Verbum opifex omnium condidit: ſanctificationem verò ſimul impendit ipſis Spiritus ſanctus. Non enim in infantili ſtatura ſunt creati, deinde paulatim excitati, atque perfecti, ſic ſpiritus ſuſceptione digni habiti ſunt: ſed in prima conſtitutione, & quaſi quadam conſperſione ſuæ ſubſtantiæ, ſimul infuſam habuêre ſanctitatem. Quapropter & ad malitiam difficilè ſe poterant tranſmouere, nimirum in ſibi indulta ſanctitate, ſtabilitatemqúe ad virtutem dono Spiritus ſancti adepti.

Ad Pſalm. 44. Angeli mutationem non patiuntur. Nullus enim apud illos puer, nullus adoleſcens, neque ſenex: ſed in quo ab initio creati ſunt ſtatu, in hoc perpetuò remanent, ſeruata ſimplici & eadem immutabili propriæ naturæ ſubſtantia.

De Spiritu ſancto cap. 16. Sanctificatio non eſt abſque Spiritu. Neque enim cælorum Virtutes ſuapte natura ſanctæ ſunt: Nam ſi id eſſet, nulla re differrent à Spiritu ſancto: ſed iuxta portionem, qua ſe inuicem ſuperant, à Spiritu habent ſanctificationis menſuram. Quemadmodum enim cauterium non ſine igne intelligitur, cùm aliud ſit ſubiecta materia, aliud ignis: itidem & in cæleſtibus Virtutibus, ſubſtantia quidem earum, puta ſpiritus, eſt aërius, aut ignis immaterialis, iuxta id quod ſcriptum eſt: *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignem vrentem.* Ea propter & in loco ſunt, & fiunt viſibiles, dum ijs, qui digni ſunt, apparent in ſpecie propriorum corporum. Attamen ſanctificatio, quæ eſt extra ſubſtantiam illorum, perfectionem illis adiungit per communionem Spiritus. Conſeruant autem dignitatem per perſeuerantiam in bono, habentes quidem in eligendo liberum arbitrium, nunquam tamen ab eius, qui verè bonus eſt, conſortio excidentes. Hebr. 1.

Ephræm. 370.

Aduerſus eos, qui ſcrutari volunt naturam Filij Dei cap. 2. Inuiſibilis eſt natura conditionis Angelicæ, in ſupernis immorantur, Deitatis miniſtri: ſemper Deo aſtant, eumqúe cum tremore glorificant.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 38. quæ eſt oratio paneg yrica in Chriſti Natiuitatem: Sic nimirum Sancta ſanctorum, quæ etiam à Seraphinis obteguntur, ac tribus ſanctificationibus celebrantur, in vnam Dominationem ac Deitatem coëuntibus: quemadmodum & alius quidam ante nos pulcherrimè & ſublimiſſimè philoſophus eſt. Quoniam autem bonitati nequaquam ſatis erat ſua ipſius ſolum contemplationem oneri, ſed bonum diffundi ac propagari oportebat, vt plura eſſent, quæ beneficio atficerentur, primùm Angelicas, & cæleſtes virtutes cogitauit: atque illa cogitatio opus erat, quod Verbo conficiebatur, & Spiritu explebatur. Atque ita ſecundi ſplendores procreati ſunt, primi ſplendoris adminiſtri: (ſiue intelligentes ſpiritus, ſiue ignem velut materiæ expertem & incorporeum, ſiue aliam quandam naturam, quàm proximè ad has accedentem, eas exiſtimare oportet) geſtit quidem animus dicere, ad matum immobiles, atque ad bonum duntaxat agitationem habentes, vtpote Deum circumſtantes, ac primario Dei fulgore collucentes; (hæc enim interiora ſecundariæ illuminationis ſunt) verùm vt non omnino im- Iſaiæ 6. Dionyſius Areopagita de cæleſti Hierarchia c 7.

nobiles, ſed agrè mobiles exiſtimem ac dicam, mihi perſuadet ille ob ſplendorem Lucifer, qui propter ſuperbiam caligo & effectus eſt, & nominatur.

Carmine de ſubſtantijs mente præditis:

Aſt ab eo, decus eximium carpente, ſecunda
Lumina ſunt mentes ſupera, formaque carentes,
Quæ ſolum ſtantes circum regale (leues nam
Sunt mentes, igniſque, & pneumata dia, per altum
Æthera prapetibus pennis volitantia) prompte
Numinis æterni ſanctiſſima iuſſa capeſſunt.
Ita ſimplex natura data eſt, ac perdita mente.
Nec verò aut fluxu traxerunt carnibus ortum
(Rurſus enim, fluxa conſtant qui carne, pereunt,)
Aut carnem aſſument, venientque in corpora: verum
Incolumis ſtatus ipſarum per ſecla manebit.

Epiphanius. 370.

Hæreſ. 65 Niſi vnà cum cælo & terra Angeli quoque creati eſſent, non vtique dixiſſet ad Iob: *Quando genita fuerunt ſydera, laudauerunt me omnes Angeli mei voce.* Itaque ante Luciferum, quaſi diceret antequam eſſet quid, & creatum eſſet. Erat enim ſemper Verbum cum Patre. Porrò dixerit quis, oſtenditi Angelos fuiſſe ante ſydera, & vnà cum cælo & terra hos factos eſſe dixiſti, vnde facis demonſtrationem, dic nobis? Numquid ergo ante cælum & terram omninò creati ſunt? Nuſquam enim clarè indicat Scriptura, tempus creationis Angelorum. Et bene quidem oſtendiſti, ipſos fuiſſe ante ſydera: niſi enim fuiſſent, quomodo laudaſſent Deum hymnis ob ſyderum creationem? Nos equidem vniuſcuiuſque quæſtionis inuentionem, non ex propriis ratiocinationibus dicere poſſumus, ſed ex Scripturarum conſequentia. Clarè enim indicat diuina Scriptura, quòd neque poſt ſydera facti ſunt Angeli, neque ante cælum & terram: cùm palam intranſmutabile ſit dictum hoc, quod ante cælum & terram nihil erat ex creatis.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione quarta de oratione Dominica: Omnis creatura rationalis partim in incorpoream, partim in corpoream naturam diuiſa eſt. Eſt autem Angelica quidem incorporea, altera verò ſpecies nos homines ſumus. Atque illa quidem, quæ incorporea cum ſit, ſola mente comprehenditur, vt quæ nimirum à grauante corpore remota, atque ſeiuncta ſit: (de hoc loquor duro, renitenti, ac ponderoſo ad terram vergente corpore:) per ſuperam partem obuerſatur in leuibus & æthereis locis immorans, in agili & expedita natura: altera verò propter corporis noſtri cum terrena natura cognationem, tanquam limi & fecis quoddam ſedimentum, hanc terreſtrem vitam neceſſitate ſortita eſt, &c. Incorporeæ natura cæleſtem beatitudinem ſortita eſt: altera verò, quæ propter affinitatem, quam cum ea habet, in terra per carnem occupata eſt. Veruntamen boni & honeſti ſtudium æqualiter vtriuſque naturæ eſſentiæ ſimul inſitum & attributum eſt, plenamque item ac ſummam in ſe poteſtatem, & ab omni neceſſitate liberam voluntatem in vtriſque parem rerum vniuerſarum præſes effecit, vt animi libero quodam arbitrio atque propoſito regatur, quicquid ratione pariter ac mente honoratum eſt. Sed ſuperna quidem vita penitus à nequitia, atque vitioſitate pura eſt, ac nihil quicquam ex ijs, quæ ex contrario intelliguntur, cum illa vita conuerſatur, & communionem habet: ſed omnis vitioſus perturbatuſque motus, & affectus, quibus rebus genus humanum obnoxium eſt, per æternam vitam vagatur, & oberrat. Quamobrem eam, quæ in cælis eſt, ſanctarum virtutum vitam, à nequitia atque vitioſitate vacuam, & ab omni peccatorum macula integram & puram eſſe nouit diuinitus prodita ſacra Scriptura.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Lib. 2. Paſchali: Feſtinemus ad Angelorum Metropolim, quæ libera eſt, & nulla malitiæ ſorde maculatur, in qua nec diſſenſiones ſunt, nec ruinæ, & de altero ad alterum tranſmigratio, omnique voluptate calcata, & compreſſis luxuriæ fluctibus, qui aduerſum nos crebrius intumeſcunt, cæleſtibus miſceamur choris.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 22. in Geneſin. Quanta dementia plenum fuerit dicere Angelos delectos, vt cum mulieribus rem habeant, & incorporea illa natura copuletur corporibus? An non audis Dominum dicentem de Angelorum ſubſtantia: *In reſurrectione neque matrimonium contrahunt, neque elocantur, ſed ſunt ſicut Angeli Dei?* Neque enim poſsibile eſt, incorpoream naturam talem vnquam concupiſcentiam habere. Ad hæc etiam cogitare oportet, quòd hoc omnibus modis abſurdiſsimum fuerit probare. Nam ſi Sancti, & qui Spiritum ſanctum aſſecuti ſunt, neque viſionem Angelorum videre potuerunt. Enimuerò vir deſideriorum fermè animam expiraſſet, conſpecta Angeli præſentia, non tamen ſubſtantia: quo pacto enim videri poſſet corporalis ſubſtantia? ſed transformatione ſolùm quadam viſa parum aberat, quin & animam relinqueret, defectis viribus. Ita tantus ac talis vir penè abſque ſpiritu iacebat. Quis enim etiam valde inſanus comprobaret talia verba dementiæ plena, quod incorporea & ſpiritualis natura corporis complexum ferret? Matt. 22. Luc. 20.

Ad caput 6. Iſaiæ: Seraphim ſpiritus dicuntur Virtutes incorporeæ ſuperniæ illius ac numeroſiſſimæ multitudinis, quarum virtutem & beatitudinem, per earum nomenclaturam quis poſsit noſſe? Seraphim enim iuxta interpretationem Hebraicæ linguæ dicuntur omnia ignita ſiue ardentia: nimirum puriſsima eſt eorum ſpirituum ſubſtantia, peruigil, mirè excitata, pernicioſsima, & agilis maximè vim habet operandi, omnis maculæ immunis eſt.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Libro quarto contra Iulianum: Et Virtutes ſanctas ac rationales, ab ipſo quidem originem ſortitas, ſubſiſtentes autem abſque omni macula, affluctas humili ſenſu illius ſceptris & dominijs voluntati obedire, irreprehenſibilemque prorſus præ ſe ferentes obedientiam, nobiſcum qui lædimur militare iuſſit.

Nilus Abbas. 430.

In capitibus paræneticis, numero centeſimo quinquageſimo tertio: Reuerere Angelos magis quàm homines. Multi enim nobis adſunt, & ab omni turpi actione recedunt.

Theodoretus. 450.

In Epitome diuinorum decretorum capite de Angelis: Angelos, nec vt Græcorum Poëtæ, & Philoſophi, in Deos referimus, nec in maſculinum, & fœmininum ſexum incorpoream naturam diſtinguimus: nec intemperantis coitus, quæ ſub aſpectum non cadunt, Hoſtiarios accuſamus, neque, vt ſtatuunt hæreticorum fabulæ, eſſe creationis effectores dehinc dicimus Deo vniuerſorum, &c. Immortali naturæ ſuperuacanea eſt generis diuiſio: neque enim

incre-

incremento opus habent, cum non diminuantur: neque coitu, cùm sint à corporibus liberi. Et hæc docet sacra Scriptura: Angelos enim non duos ab initio solos, quemadmodum homines, fabricatus est: sed quotquot voluit produxit myriadas. Quæ enim ab interitu aliena est natura, non eget incremento.

De curatione Græcarum affectionum lib. 3. de Dijs & Angelis: Naturam spirituum, qui videri non possunt, nequaquam ex duobus constituit, sed vniuersam simul semelque creauit. Quot enim millia eorum spirituum ab initio esse iussit, tot repentè simul produxit, vt superfluus continuò illis futurus fuerit fœminarum vsus: qui vt immortales propagatione non indigent, vtque incorporei commixtionem non patiuntur. Idcircoque ageos eos nuncupamus, tanquam nihil terreni insitum habentes, sed cunctarum infirmitatum exortes, quę circa terram gignuntur. Vnum verò duntaxat munus sortitos, vt in cælesti choro Factorem suum hymnis concelebrent: tum vt ministeria obeant, in quibus imperio diuinæ voluntatis obediunt, ab vniuersorum Deo ad humani generis salutem gubernationemque submissi.

Quæstione 3. in Genesin: Præcedunt ne Angeli creationem cæli & terræ, an vnà cum eis creati sunt? Superfluas equidem huiusmodi quæstiones existimaui. Nam quid iuuabit nosse quando conditi sint Angeli? Quòd autem Angeli substantiam habeant circumscriptam, nemo (vt arbitror) repugnabit: cùm Dominus dixerit, singulos homines subesse singulorum Angelorum imperio. *Videte* enim, inquit, *ne contemnatis vnum ex minimis, quia in me credunt: quia Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est.* Quin etiam cuique genti proprium Angelum præesse, affirmat Scriptura: verbi gratia, *Statuit terminos gentium pro numero Angelorum Dei.* Si igitur hic istis, ille verò illis præfectus est, singuli verò homines sub vnius, videlicet Angeli, cura degunt, certum est, Angelos determinatæ esse substantiæ. Quòd si verum est istud, sicuti profectò est, loco vtique opus habiebunt. Nam sola diuinitas, veluti minimè circumscripta, loco non est obnoxia. At si quod circumscriptum est, in loco est, qui fit, vt Angelos ante cælum & terram extare arbitrentur? Nam si non sit in rerum natura quod comprehendat, quomodo esse possit quippiam quod comprehendatur? &c.

Matt. 18.

Deut. 32 iuxta Septuag.

Victor Antiochenus. 460.

Ad Marci caput 12. Angelorum multitudo, tametsi ingens per generationem non est multiplicata, neque vnquam multiplicabitur, sed tantùm per creationem.

Andreas Cæsariensis. 500.

Ad caput 1. Apocalypsis: Per septem spiritus septem Angelos, quibus Ecclesiarum cura & gubernatio demandata est, accipere licet. Hi enim tanquam disparis potestatis, cum supremo illo numine, omniumque regina Triade, non connumerantur, sed tanquam primarij illius serui & administri, vnà cum ipsa interdum nominantur. Cuius rei illustre exemplum subministrat vobis D. Paulus, ait enim: *Testor coram Deo, & Christo Iesu, & electis Angelis.*

1. Tim. 5.

Procopius Gazæus. 510.

Præfatione in Genesin: Moses non nominauit Angelos vel eas substantias, quæ solo intellectu apprehenduntur. Nec tamen desunt, qui audent asserere prædictas substantias ante mundi formationem à Deo esse creatas. Sunt & alij qui pronuntiant simul cum mundo prodijsse omnia entia, quæ sub sensum, & quæ sub intellectum cadunt. Nam vnà cum cælo Angelorum sede etiam Angeli conditi sunt. Quemadmodum enim non potuit aërem, vel ignem, vel extremis vel summis media coniunxit; ita licet nullibi nominatim Angelos nuncuperit, attamen sub cæli nomine, quòd Angelos continet etiam Angelorum creationem nobis cautè insinuat.

Æneas Gazæus. 530.

In Theophrastō: Atque earum, quæ sunt intelligentia præditæ, facultatum plenum est totum cælum, plenus est etiam æther Angelorum, atque dæmonum: itemque plenus aër, plena terra, plenum mare, plena denique quæ sub terra sunt omnia: sed etsi mortalibus in decies millenos annos hęc externis sensibus expositā vita producatur, nunquam tamen opinor tantæ Angelorum atque dæmonum multitudini humanarum animarum numerus par erit.

Andreas Hierosolymitanus. 570.

Sermone in Salutationem Angelicam: Pulsabo nec igitur fores? sed quomodo? nec enim illud consuetum Angelis est, nec quod corpore vacat, agere quicquam eorum potest, quæ vel apprehendunt, vel apprehenduntur.

Anastasius Synaites. 580.

Hexameron lib. 6. Ante vniuersam creaturam mente concipit & creat cælestes & Angelicas Potestates, quæ nos illuminant.

De rectæ fidei dogmatibus lib. 1. Hac ratione dicitur spiritus Dei, & spiritus Christi, non quasi spiritus administratorij ad ministerium missi. Nam tales essentiam sortiti sunt circumscriptam, vt ne potuerit (agedum dicamus) Gabriel simul in cælo esse, & apud Virginem: at neque apud Danielem in Babylone, & in Iudæa apud Abacuc. Creatæ enim est naturæ: Spiritus autem sanctus adimplet omnia.

Ioannes Abbas Raythu. 600.

In Scholijs, in Ioannis Climaci gradum 27. Angelus est substantia intellectualis, semper mobilis, arbitrio libera, Deo ministrans, in natura immortalis, quod est accipiens & habens, cuius substantiæ definitionem & formam solus Creator nouit.

Leontius. 610.

De Sectis actione 2. Angelos esse de Pentateucho conuincuntur Samaritani, ex hisce verbis: *Ecce Angelus meus ante faciem tuam præit.* Item: *Angelus Domini compellauit Agarem*, &c.

Georgius Pisides. 620.

De Mundi opificio:

Tu per beatas Angelorum essentias,
Vel spiritum indicis, vel ora flammea,
Vim feruidam pingens acutamque his datam.
Vel quadriformæ imaginis fingis notam.
Dum robur ac diuersitatem harum exprimis.
Aut immanum expandis numerum in vis maximum.
Lucem vt tuam possint videre apertius,
Et lateat ipsa quod cietur his nihil.
Nam hymnos canunt tibi, Imperatori suo,
Cherubim, Potestates, Thronorum exercitus,
Seraphimque cunctus celeritate immobili
Stans adnolat, fixusque pernix curritat:
Binis & alis velat aspectum suum,
Aliisque geminis protegit pedes suos,
At alteris binis in altum tollitur.

Sophronius. 630.

Oratione de sanctorum Archangelorū & Angelorum excellentia: O vos omnes Angeli & Archangeli, cœ-

tus cæleſtis, corona impenetrabilis, phalanx præſtantiſsima, multitudo immenſa, exercitus innumerus, celſitudo inacceſſa, magnitudo incomprehenſa, chorus incomparabilis, notitia omni indagatione ſuperior, lætitia inexplicabilis, pompa ſummè admirabilis, quantitas cogitationem omnem excedens, ſubtilitas menſuram ignorans, agilitas cui alia nulla eſt ſimilis, ordo infinitè multiplex, celeritas infanda, ſubſtantia quæ circumſcribi nequit, gloria mentis cogitatione comprehendi neſcia, vis omni virtute & robore maior. Vos omnium Regis eſtis adminiſtri; vos venti, & Spiritus, & aquæ, & principes, & equi, & exercitus, & Diaconi, & Apoſtoli, & Prædicatores, & Prophetæ, & Euangeliſtæ, & rerum diuinarum interpretes, & cuſtodes, & præſides, & conſeruatores, & abactores, & conductores, & vitæ duces.

Maximus Monachus. 640.

Centuria 3. *de Charitate cap.* 26. Omnis rationalis & intellectus capax eſſentia in duo diuiſa eſt, hoc eſt in naturam humanam & Angelicam: & omnis Angelica natura rurſum in genere in duos eſt diuiſa animos: in ſanctas Poteſtates, & immundos dæmones.

Cap. 34. Angeli eſt nihil prorſus particularium etiam ignorare.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 2. *cap.* 3. Ipſe Angelorum opifex ac procreator eſt, vt qui eos ex nihilo in ortum produxerit, atque ad ſuam imaginem effecerit, naturam corporis expertem, velut ſpiritum quendam, aut ignem materia vacantem: (quemadmodum ait Dauid: *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis:*) his nimirum verbis eorum leuitatem, ardorem, feruorem, maximam penetrabilitatem, & acrimoniam, qua Deum deſiderant, eique inſeruiunt, deſcribens, illudque indicans, eos ad ſupera ferri, atque ab omni rerum cum materia coniunctarum cogitatione puros ac ſecretos eſſe. Angelus porrò eſt eſſentia intelligens, perpetuo motu, atque arbitrij libertate prædita, corporis expers, Deo ſeruiens, natura immortalitatem diuinitus conſecuta: cuius formam ſubſtantiæ ac definitionem Creator ſolus perſpectam & exploratam habet, &c. Eſt igitur Angelus natura ſua rationis particeps, intelligens, arbitrijque libertate præditus, voluntatis ac ſententiæ ratione mutabilis, hoc eſt, liberam in vtramque partem voluntatem habens. Quicquid enim creatum eſt, mutationi quoque ſubſit neceſſe eſt. Id enim vnum extra mutationis aleam eſt, quod nihil habet, à quo ſit creatum. Rurſuſque id omne, quod ratione vtitur, arbitrij quoque libertate præditum eſt. Angelus itaque vt rationis & intelligentiæ particeps, liberi arbitrij eſt: vt autem creatus, in ea conditione erat, vt mutationem recipere poſſet, liberumque ei eſſet, vel in bono manere, ac progreſſum facere, vel in malum inflecti. Pœnitentiæ porrò ea ratione minimè capax eſt, quia corpore vacat, &c. Immortalis item eſt, non quidem natura, ſed gratia Angelus, &c. Secundaria ſpiritalia lumina ſunt Angeli, ex primario illo ac ſempiterno lumine ſplendorem haurientes, non lingua atque auribus opus habentes, verùm citra ſermonis adminiculum cogitationes ſuas atque conſilia inter ſe communicantes. Per Verbum igitur Angeli omnes creati ſunt, ac per ſanctũ Spiritus ſanctificationem omnes perfectionis numeros acceperunt: ita tamen, vt pro ſua quiſque dignitate & claſſe, luminis gratiæque participes ſint. Atque circumſcripti quidem illi ſunt: nec enim in terra verſantur, cùm in cælo ſunt: nec cùm à Deo ad terram mittuntur, in cælo remanent. Cæterùm nec mœnibus, nec portis, nec repagulis, nec ſigillis circumſcribuntur. Non enim terminis vllis includuntur. Termini autem expertes eos ob hanc cauſam dico, quia probis ac virtute præſtantibus hominibus, quibuſque eos conſpiciendi ſui copiam facere Deus voluerit, non quales ſunt, apparent, ſed aliam atque aliam formam, prout videri ab hominibus poſſunt, aſſumunt, &c. Sanctitatem porrò aliunde, quàm à natura ſua nimirum à Spiritu ſancto habent. Per diuinam gratiam futura prædicunt: matrimonio haud opus habent, quia mortales non ſunt. Iam verò cùm mentes ſint, in eiuſmodi quoque locis ſunt, quæ mente ac ratione intelliguntur: non quod corporeo modo circunſcribantur: (neque enim corporeo modo, quantum ad naturam attinet, figurantur, nec tribus dimenſionibus conſtant:) verùm quia, vbi imperatum fuerit, illic ſpiritaliter adſunt atque operantur, nec eodem tempore hic atque illic eſſe atque operari poſſunt, &c. Cæterùm ſplendoris & ordinis ratione inter ſe differunt: ſiue pro ſplendoris portione ſedes illis ſua conſtituta ſit, ſiue contra, pro ſedis claſſiſque ſuæ diſcrimine ſplendoris participes ſint, alijque alios. ob ordinis vel naturæ præſtantiam, illuſtrent. Illud quidem perſpicuum eſt, eos, qui præſtantiores ſublimioreſque ſunt, ſplendorem & cognitionem inferioribus impartire. Ad explẽdam porrò Dei voluntatem, fortes ac prompti ſunt, eaque naturæ celeritate prædiți, vt vbi Dei nutus iuſſerit, illic ſtatim inueniantur. Qui etiam, prout à ſummo illo Opifice deſtinati & collocati ſunt, certas quiſque terræ partes cuſtodiunt, &c. Illud ſanè minimè dubium eſt, quin ex diuina voluntate atque præſcripto ſupra nos ſint, Deumque ſemper circumſtent. Ac ſunt quidem illi natura ita comparati, vt ad malum ægrè moueri, non tamen omninò non moueri poſsint: nunc verò ea iam conditione, vt ne vix quidem moueri atque inflecti queant. Quod tamen non eorum naturæ, ſed gratiæ, eique, qua Deo vnicè bono adhærent, conſtantiæ tribuendum eſt. Deum porrò illi pro virium ſuarum modulo intuentur, eaſque delicias habent. Quanquam autem illi, vt corporis expertes, atque ab omni corporea perpeſsione liberi, nobis ſuperiores ſunt: non tamen hoc habent, vt nulla in eos perpeſsio cadat. Id enim ſoli Deo peculiare eſt. Sanè figuram eam, quam Dominus Deus juſſerit, aſſumunt, atque ita hominibus apparent, diuinaque ipſis myſteria patefaciunt. Denique in cælo degunt, nec aliud munus habent, quàm vt Deum laudent, diuinæque ipſius voluntati obſequantur.

Pſal. 103.

Cæſarius. 770.

Dialogo 1. Creati quidem ſunt Angeli, & obnoxij mutationi, ſpiritus rationales, ad miniſterium miſsi, quemadmodum inquit diuinorum carminum auctor, & cum ipſo Paulus conſentiens: *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignis flammam:* quibus verbis ſimul & naturam, & maieſtatem eorum ſignificant, &c. Quòd mutabiles ſint, euidens eſt demonſtratio, ad malum verſus auctor ille mali diabolus, ſecum ad defectionem multos Angelorum trahens, non natura, ſed voluntate mutatos, per ducis ſui ſuggeſtionem, qui congruentem ſuo facto ſuſcepit appellationem, &c. Ignorant cum hominibus Angeli res futuras: ſolius enim ſanctæ Trinitatis eſt, omnia habere cognita, & præſcire ea, quæ futura ſunt. Miniſtrant autem & huic, & nobis. Huic quidem, vt erga Deum par eſt, ſeruientes: nobis verò præſtantes ea, quæ ad ſalutem noſtri certo conſilio ipſis ab ea mandantur.

Pantaleo Diaconus 480.

Encomio in Michaelem Archangelum cap. 1. Ex diuinis & infinitis Angelis alios quidem vnumquemque vnicuique præesse fidelium, & eum regere iussit Dominus, &c.

Theophylactus. 900.

Ad caput 13. prioris ad Corinthios: Angelis lingua est intellectualis, vis nimirum illa, qua sibi mutuò diuinarum rerum intellectum ac diuinas cogitationes impertiunt, &c. Non ossa & neruos habent Angeli, sed summam subiectionem indicauit.

Ad cap. 12. epist. ad Hebræos: Angeli secundùm naturam quidem carent fine: quandoquidem ne principio quidem vacent: gratia autem diuina quòd fine careant, sintq; immortales, acceperunt.

Suidas. 970.

In voce ἄγγελος: Angeli solius apprehensione mentis circumscribuntur. Nam cùm ante solem exiterint, neque loco, neque corpore neque tempore continentur.

Euthymius. 1080.

Ad Psalm. 102. Potentes viribus, hoc est robusti: Angelorum enim virtus non senescit, sed immortalis est: atque ideo Virtutes & Potestates appellantur, quia nimirum potentes sunt, vt perficiant, quæ sibi à Deo iniunguntur.

Michael Glycas. 1110.

Parte 2. Annalium: Nam de Angelis Paulus inquit: *Nonne sunt omnes administri spiritus, qui ad ministerium ablegãtur propter eos, qui salutem adepturi sunt?* Quamobrem Deus per hæc nobis clarè ostendit, omnia se per Potestates Angelicas gubernare, nec quicquam in rebus humanis absque prouidentia fortuitò geri.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 2. cap. 40. Angelus essentia est intellectu prædita, quæ semper mouetur, liberi arbitrij, incorporea, Dei ministerio & cultui addicta, naturaque immortalis per gratiam particeps effecta. Cuius quidem essentiæ quæ sit forma, quisq; terminus soli Creatori perspectum & exploratum est. Incorporea porrò & expers materiæ dicitur, si nobiscum conferatur. Quicquid enim in rerum natura crassum & materiale deprehenditur, si cum Deo conferatur, qui solus ab omni comparatione liber & immunis manet.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Apologetico cap. 22. Omnis spiritus ales est: hoc Angeli & dæmones. Igitur momento vbique sunt. Totus orbis illis locus vnus est, quid vbique geratur tam facilè sciunt, quàm enuntiant: velocitas diuinitas creditur, quia substantia ignoratur.

De iudicio Domini cap. 6.

Primum numeri concurrunt ire ministri:
Consultantq; Deum cum maiestate superna:
Angelica interras descendunt agmina cœlo:
Omnes, tuba Dei quibus est diuina facultas,
Vultibus & forma virtutis spiritus omnes.
Ignem hic vigor est, rutilantia corpora, cœli
Vis diuina micat.

Cyprianus. 250.

De Idolorum vanitate; Magorum præcipuus Hostanes & formam veri Dei negat conspici posse, & Angelos veros sedi eius assistere dicit. In quo & Plato pari ratione consentit, & vnum Deum seruans, cæteros Angelos, vel dæmones dicit.

Prolegomenon librum de operibus Christi: Qui circa Deum sunt Angelici spiritus, licet inuisibilis naturæ sint, in legationibus tamen suis se auditu manifestant & visu, & salutis nostræ ministeriales sæpissimè experimur, quorum officia & nomina in Scripturis sanctis habentur. Illa quidem superiora agmina nobis prædicant, non indicant Deum: & nuntiant quæ iubentur spiritalitatem iniuncti negotij peragentes, non vniuersitatis explicantes scientiam: quia ad nos numerus, & mensura, & pondus refertur. Deus verò his omnibus non arctatur, sed excedens omnia, & æternaliter antecedens potestas, & virtus, nihil habet coæuum, nec immensitatis eius profundum vlla creatura, vel cælestis, vel terrena metitur.

Lactantius. 320.

Diuinar. Institut. lib. 2. cap. 16. Deus neque nomine, cùm solus sit, eget: neque Angeli, cùm sint immortales, dici se Deos, aut patiuntur aut volunt, quorum vnum solumq; officium est, seruire nutibus Dei, nec omninò quicquam nisi iussu eius facere. Sic enim mundum regi à Deo dicimus, vt à rectore prouinciam: cuius apparitores nemo socios essein regenda prouincia dixerit, quamuis illorum ministerio res geratur. Et hi tamen possunt aliquid præter iussa rectoris, per ipsius ignorantiam, quæ est conditionis humanæ. Ille autem præses mundi, & rector vniuersi, qui scit omnia, cuius diuinis oculis nihil septum est, solus habet rerum omnium cum Filio suo potestatem: nec est in Angeli quicquam, nisi parendi necessitas. Itaque nullum sibi honorem tribui volunt, quorum omnis honor in Deo est.

Lib. 4. cap. 8. Magna inter hunc Dei Filium, & cæteros Angelos differentia est. Illi enim ex Deo tacti spiritus exierunt: quia non ad doctrinam Dei tradendam, sed ad ministerium creabantur. Ille verò cùm sit & ipse Spiritus, tamen cum voce ac sono ex ore Dei processit.

Hilarius Pictauiensis. 350.

Ad Psalm. 118. post initium: Nonne cùm in aliquam turbidæ affectionis voluntatem infirmitatis nostræ aculeis commouemur, metuimus assistentes nobis vndique choros Angelorum, & & plenum mysterijs cælestibus mundum. Si enim Angeli parvulorum Patrem nostrum quotidie vident, qui in cælis est, possumus testimonia eorum metuere, quos & nobiscum manere, & Deo quotidie scimus assistere.

Ambrosius. 370.

Ad Psal. 118. octonar. 8. Alter eget iustitia Dei Angelus, aliter homo: aliter eget misericordia Dei Archangelus, aliter homo. Angelica enim natura non vtique ita corruptelæ obnoxia est, vt natura generis humani: & ideo illa eget misericordia Dei, ne possit errare, & auersa à se Dei gratia labatur in vitium. Homo autem etsi iam firmiore proposito est, tamen propter contractorum seriem peccatorum, misericordiam Dei quærit. Itaque etsi vterque misericordia Dei indigeat, aliter tamen Angelo misericordia, aliter homini debetur. Leue enim vitium in Angelo iudicio grauiore censetur.

Ad cap. 1. Lucæ: Apparuit Angelus, & nunc præsto est, sed non videtur. Neque enim in potestate nostra est videre, sed in potestate illius apparere. Tamen etsi potestas non est videndi, est gratia promerendi, vt videre possimus.

Ad

Ad caput 1. epistolæ ad Hebræos: *Qui facit Angelos suos spiritus.*) Non solos Angelos hoc sermone significat, sed omnes Virtutes ministerijs supernis fungentes. Sciendum est enim quòd Angelus nomẽ est officij, non naturæ. Qui etiam semper sunt spiritus, sed non semper Angeli vocari possunt. Quæris huius naturæ nomen? Spiritus est. Quæris officij? Angelus. Ex eo quod est, est spiritus, ex eo quod agit, Angelus: quia ἄγγελος Græcè, Latinè nuntius dicitur: sicut homo nomen naturę, miles verò nomen officij: sic qui erant iam spiritus conditi à Creatore Deo, facit eos Angelos, mittendo eos nuntiare quod iusserit.

Psal. 103. Exod. 3.

De Fide contra Arianos cap. 8. Angeli in figura hominum sæpe visi sunt, & tamen non aliud sunt, quàm quod se esse norunt, neque substantiam mutant, cùm formam humani corporis sumunt.

Prudentius. 380.

Libro 2. contra Symmachum:

Porrò autem Angelicas legiones quas mea fecit
Dextera nosse meum est, & qua natura creatis
Subsistat, qualesq; mihi seruentur ad vsus.

Hieronymus. 390.

Ad caput 7. Danielis: *Millia millium ministrabant ei.*) Non quòd iste ministrorum Dei numerus definitus sit, sed quòd maiorem multitudinem humanus sermo explicare nequiuerit. Ista sunt millia, & istæ myriades, de quibus in Psalmis legimus: *Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium Dominum in eis.* Et in alio loco: *Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignem vrentem.* Duplex autem Angelorum officium est: aliorum, qui iustis præmia tribuunt: aliorum, quæ singulis præsunt cruciatibus.

Psal. 67. Psal. 103.

Ad Psalm. 64. *Deus sedet super sedem sanctam suam.*) Angeli pro innocentia eorum dicuntur sedes, quia non peccârunt. Inde dixit: *Cœlum mihi sedes est.*

Isai. 66.

Augustinus. 400.

De ciuitate Dei lib. 11. cap. 32. Vt voleat quisque accipiat, dum tamen Angelos sanctos in sublimibus cæli sedibus, non quidem Deo coæternos, sed tamen de sua sempiterna, & vera felicitate securos, & certos esse nemo ambigat.

De Genesi ad literam lib. 4. cap. 24. Cùm sancti Angeli, quibus post resurrectionem coæquabimur, si viam, quæ nobis Christus factus est, vsque in finem tenuerimus, semper videant faciem Dei, Verboque eius vnigenito Filio, sicut Patri æqualis est, perfruantur, in quibus prima omnium creata est sapientia: procul dubio vniuersam creaturam, in qua ipsi sunt principaliter conditi, in ipso. Verbo Dei prius nouerunt, in quo sunt omnium etiam quę temporaliter facta sunt, æternę rationes, tamquam in eo, per quod facta sunt omnia: ac deinde in ipsa creatura, quam sic nouerunt, tanquam infra despicientes, eamq; referentes ad illius laudem, in cuius incommutabili veritate rationes, secundùm quas facta est, principaliter vident.

Philippus Presbyter. 430.

Libro 2. in Iob. cap. 7. Collocutionem Angelorum ego existimo mobilem quendam voluntatum fuisse consensum potius, quàm sonora colloquia: quoniam spiritus sunt, & non corpora membris composita. Vnde fieri potest, vt similes motus per subtilitatem naturæ suæ in se perspexerint: & hoc dictum sit colloquium. Non enim quicquam affectuum suorum ad inuicem latère spiritus potest: simplices enim creaturæ, nullum habentes quasi obstaculum corpulentum, perspicuæ sibi sunt. Vnde arbitror, quòd lingua illa, quæ est eis secundùm conditionis suæ modum, longè dissimili, atque insuspicabili distinctione, siue sono vocis, quæ fit verberato aëre, quod volunt illicò enuntient, nec sit necesse eis humano more breuissimi saltem temporis spatio loquelam à cogitatione discernere. Illud tamen immobiliter est tenendum, nullo modo in silentio agi militiæ cœlestis officia, cùm legamus Angelicas Potestates ante sedem Domini in laudem gloriæ eius indefessis vocibus personare: neque vllo modo Apostolum dicturum fuisse: *Si linguas hominum loquar, & Angelorum*, nisi essent Angelorum linguæ, sicut hominum sunt: quamuis Angelicæ dissimiles sint humanis. Est ergo aliquod magnum, atque ipsum valde secretum, super diuersitate linguarum inter terrigenas & ministeria superna discrimen.

Maximus Taurinensis. 430.

Homilia in Festo Michaelis Archangeli. Sancti Angeli in splendidissimo habitu cõstituti, nõ tunicis operiuntur & pallijs, sed cùm sit in illis natiuitatis suæ nuda substantia, vestiti videntur esse, quòd sancti sunt.

Leo Magnus. 450.

Serm. 2. de Ascensione Dominic. 4. Sicut concipiendum Christum de Spiritu sancto B. Virgini Angelus nuntiauit: sic & editum de Virgine vox cælestium pastoribus cecinit. Sicut resurrexisse à mortuis, supernorum nuntiorum prima testimonia docuerunt, sed ad iudicandum mundum, in ipsa carne venturum, Angelorum officia prædicârunt, vt intelligeremus, quantæ Potestates sint adfuturæ cum iudicaturo, cui tantæ ministrârunt etiam iudicando.

Luc. 1.

Eucherius Lugdunensis. 450.

Sermone in Dedicatione Ecclesiæ: Angeli quando volunt ex aëre corpus assumunt, quo videri & tangi & loqui & manducare & bibere possunt. Sicut enim verum corpus est aër, ita & corpora quæ sumunt ex aëre. His autem ad tempus induuntur, quòd cùm expoliauerunt, mox in eundem aëre n resoluuntur. Angelus tamen Raphael ad Tobiam loquens ait: *Pax vobis, nolite timere: Etenim cùm essem vobiscum videbar manducare & bibere, sed ego cibo inuisibili & potu, qui ab hominibus videri non potest, vtor.* Secundùm igitur hanc sententiam & cæteros Angelos manducare & bibere intelligant, quibuscunque impossibile esse videtur, vt Angeli manducent & bibant: Moses tamen eos comedisse testatur.

Prosper. 450.

De Vita Contemplatiua lib. 1. cap. 3. Voluntatis sanctorum Angelorũ fuit, quod malis sponte cadentibus, ipsi in sua dignitate manserunt, & diuino iustoque iudicio actum est, vt quæ fuit cum Deo suo manendi voluntas, fieret permanendi voluntaria felixq; necessitas. Et ideò quia nec peccauerunt vnquam, nec peccare iam possunt, illius contemplatiuæ vitæ semel facti participes, inexplebiliter auctorem beatitudinis suæ conspiciunt, ac meritò suæ stabilitatis in æternum felices effecti, de sua permansione securi sunt. Qui summum solidumq; gaudium, quo insatiabiliter perfruuntur, de diuina contemplatione percipiunt, ac Deo suo infatigabiliter & amanter inseruiunt, ita perfectè beati, vt nec cupiant beatiores fieri vltra, nec valeant.

Ad Psalm. 103. *Qui facit Angelos suos spiritus.*) Secundùm literam non dubitamus esse spiritus nobis inuisibiles, ministros Dei: qui ab officio, quòd agunt, Angeli nuncupantur. Spiritus enim naturæ nomen est, Angelus actionis. Hos itaque ministros suos Deus facit etiam ignem vrentem, siue flagrantem: sicut legimus ignem in rubo apparuisse, & missum ignem desuper, & impleſſe quod præceptum est, ministerio executionis Angelicæ.

Exod. 3.

Claudius Marius Victor. 460.

Præfatione in Geneſin:

Nam tibi ſola Deus, gigni quòd cuncta iuberes,
Cauſa fuit bonitas: cum ipſis viuere primum
Spiritibus, mundoq; frui, quem mente gerebas,
Atque omnes in te rerum cognoſcere cauſas,
Et ſupra terras, & aquas volitare dediſti.
Certa quibus cælum ſedes, queis libera corda,
Arbitriumq; fui largitus es omnibus, vt tam
Alterutram in partem vellent, ſe vertere poſſent.

Claudianus Mamertus. 470.

De ſtatu animæ lib. 3. Satis, vt arbitror, patet, Angelos vtriuſque ſubſtantiæ & incorporeos eſſe in ea ſui parte, qua ipſis viſibilis Deus, & in ea itidem parte corporeos, qua hominibus ſunt ipſi viſibiles: quoniam nec Deus ab Angelo per corpus, nec Angelus ab homine ſine corpore videri poteſt.

Gennadius Maſſilienſis. 480.

De Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 59. Angeli, qui in illa, qua creati ſunt, beatitudine perſeuerant, non natura poſſident bonum, vt non mutarentur cum cæteris, ſed arbitrij ſeruantes bonam voluntatem, & bonum conditoris, & fidem ſuo Domino ſeruauerunt, propter quod & meritò ab ipſo Domino ſancti Angeli vocantur, quòd tenuerunt arbitrij ſanctitatem, nec ſociorum exemplo deuiauerunt à bono.

Cap. 61. Virtutes Angelicæ, quæ in diuino amore perſtiterunt fixæ, lapſis ſuperbientibus Angelis, hoc munere retributionis acceperunt, vt nulla iam rubigine ſubrepentis culpæ mordeantur, vt & in contemplatione Conditoris ſui ſine felicitatis fine permaneant, & in hoc ſic conditæ æterna ſtabilitate ſubſiſtant.

Gelaſius Primus. 492.

Aduerſus Pelagianam hæreſin: Angelos ad profectum conditos promerendæ ſtabilitatis æternæ, illa res indicat, quoniam ſi ſic facti eſſent, vt vlterius nihil egerent, nulla pars eorum vllum potuiſſet habere defectum: non enim in eis diuerſam naturam fuiſſe dicendum eſt, ne ille, qui propria voluntate prolapſus eſt Angelus, excuſaretur, ſi hoc illi non ſuæ proteruitatis ingeſſit arbitrium, ſed neceſsitas ſibi inditæ conditionis impoſuiſſe videatur. Vnde ergo beati & ſublimes Angeli de perceptis grati, piæ deuotionis officio, & non ſeipſos, ſed potius ipſi præferendo conuenienter auctorem, ad eius perpetuitatem proficere, prouehiq́ue meruerunt: inde iſti, qui reprobi ſunt, de perceptis conſequenter ingrati, debitumq; diſſimulantes obſequium, retracti ſunt.

Fulgentius. 500.

De fide ad Petrum Diaconum cap. 3. Illos, quos terrenorum corporum grauat nulla lutulenta materies, id eſt, Angelicos ſpiritus, quos non videat non vnius naturæ eſſe cum Deo, ſed factos ex nihilo? Quorum naturalis mutabilitas in eo cognoſcitur, quia eiuſdem naturæ pars eſt in deterius permutata. Deinde quòd ij, qui depranati non ſunt, licet illius dono, à quo, cùm non eſſent, facti ſunt, indefeſſa, & in quantum creaturæ Angelicæ gratis datum eſt, perfecta dilectione, contemplatione, atque exultatione, multitudinem dulcedinis Domini inceſſabiliter ſentiant, nec ab eo naturali conditione deficiant: etſi inhærentibus Deo nihil ineſt de varietate temporis, quia collato ſibi æternæ incorruptionis atque incommutabilitatis munere, nihil in ſe ſentiant immutationis: ineſt tamen ſingulis naturalis terminus, quo à ſe inuicem diſcernuntur, quia nullus eorum in alio eſt. Et cùm vni eorum opus quodlibet iniungitur, alios quoque alteri operi implendo diuinæ poteſtatis deputatur arbitrio. Hæc omnia oſtendunt etiam ſanctos Angelos creaturam eſſe ſanctæ Trinitatis.

Alcimus Auitus. 500.

Lib. 4. de Diluuio:

Eſt ille in cælis, numeros qui præterit omnes,
Angelicus ſine fine chorus, qui laude perenni
Conclamat, celebratq́, Deum, famulantia ſuetus
Ferre miniſteria, & iuſſis parere ſuperna.

Arator. 540.

Lib. 1. Actuum Apoſtolorum:

——Iam nocte profunda
Angelus aſtra ferens, ergaſtula candidus intrat,
Se comitante die, cæli veniente miniſtro
Carceris vmbra fugit, puſæ periêre tenebræ:
Lucifero radiante nouo color exultat ather,
Et mutata vident nocturna crepuſcula ſolem,
Cuſtodum vallante manu inter vincula Petri
Corpore ſomnus erat.

Iunilius Africanus. 540.

Ad caput 1. Geneſeos: Ipſum cælum mox creatum ſuis incolis, hoc eſt beatiſſimis Angelorum agminibus impletum eſt, quos in principio cum cælo & terra eſſe editos, ac mox conditionem ſuam timol, & totius creaturæ primordialis, ad laudem Conditoris retuliſſe, teſtatur ipſe Conditor, qui loquens ad famulum ſuum Iob dicit: *Vbi eras quando ponebàm fundamenta terræ?*

Primaſius. 540.

Ad cap. 1. epiſt. ad Hebræos: Omnipotens Deus, qui ſpiritus eſt incircumſcriptus, omnia implet, & vbique eſt totus: quapropter Angelicus ſpiritus, qui circumſcriptus eſt, quocunque mittatur, intra Dominum currit, Dominumq́ue ſemper præſentem habet: ideoq́; ipſi, qui mittuntur, ipſi etiam aſſiſtunt ei.

Caſſiodorus. 530.

Ad Pſalm. 103. Spiritus generale nomen eſt, incorporalis potentiæq́; ſubſtantiæ: viſibiliter ſiue inuiſibiliter operans, quod ei diuinitus inſpiratur. Angelorum enim nomen non ſignificat naturam, ſed obedientiam. Angelus enim Græca lingua dicitur, qui Latinè nuntius interpretatur. Nam quando mittuntur, Angeli fiunt, cùm tamen natura ſpiritus eſſe noſcantur.

Gregorius Magnus. 590.

In Ezechielem Homilia 7. Natura Angelica, quando creata eſt, liberum arbitrium accepit, vtrum vellet in humilitate perſiſtere, & in omnipotentis Dei conſpectu permanere, an ad ſuperbiam laberetur, & à beatitudine caderet, per ſimilitudinem à qua fuit: ſed quia cadentibus alijs, ſancti Angeli in ſua beatitudine perſtiterunt, atque hoc acceperunt in muunere, vt iam cadere omninò non poſſent, in eis natura ſua, quia iam deijci mutabiliter non poteſt, quaſi in magnitudine chryſtalli durata eſt.

Lib. 1. in Iob cap. 2. Angeli non ſic à diuina viſione foras exeunt, vt internæ contemplationis gaudijs priuentur: quia ſi conditoris aſpectum exeuntes amitterent, nec iacentes erigere, ne ignorantibus vera nuntiare poſſent, fontemq́ue lucis, quem egredientes ipſi perderent, cæcis nullatenus propinarent. In hoc itaque eſt nunc natura Angelica à naturæ noſtræ conditione diſtincta, quod nos & loco circumſcribimur, & cæcitatis ignorantia coarctamur: Angelorum verò ſpiritus loco quidem circumſcripti ſunt, ſed tamen eorum ſcientiæ longè ſuper nos incomparabiliter dilatantur. Interius

quippe exteriusquè sciendo diffusi sunt: quia ipsum fontem scientiæ contemplantur. Quid enim de his quæ scienda sunt nescisunt, quæ scientem omnia sciunt? Eorum itaque scientia comparatione nostræ scientiæ valdè dilatata est, sed tamen comparatione diuinæ scientiæ angusta: sicut & ipsi illorum spiritus comparatione quidem nostrorum corporum, spiritus sunt, sed comparatione summi, & incircumscripti spiritus, sunt corpus.

Isidorus Hispalensis. 620.

De summo Bono lib.1.cap.12. Natura Angelorum mutabilis est, qui inest illis mutabilitas in natura: sed facit eos incorruptos charitas sempiterna. Gratia dicimus non natura esse incommutabiles: nam si natura incommutabiles essent, Diabolus non vtique cecidisset. Mutabilitati itque naturæ suffragatur in illis contemplatio Creatoris.

Ante omnem creaturam facti sunt Angeli. Dictum est: *Fiat lux*, de ipsis enim dicit Scriptura: *Prior omnium creaturarum est sapientia.* Ante omnem creationem mundi creati sunt Angeli, & ante omnẽ creationem Angelorum diabolus conditus est: *Ipse est principium viarum.* Vnde & ad comparationem Angelorum Archangelus appellatus est. Bonorum Angelorum numerus, qui post ruinam malorum Angelorum est diminutus, ex numero electorum hominum supplebitur, qui numerus soli Deo cognitus est.

Gen. 1.
Eccl. 4.
Iob. 40.

Eucherius Gallus. 640.

In librum 3. Regum: Certè Angeli leuitate spiritualis sunt naturæ præditi, ita vt vbicunque voluerint statim quasi volando perueniant, & hic cum alis figurati, & Prophetis cum alis sunt ostensi.

Hildephonsus Toletanus. 660.

De Virginitate Mariæ cap.10. Angelicæ formæ naturæ ante soliditatem fragilis, ante firmamentum labens, ante stabilitatem ruens, ante robur titubans, atque nutans, &c. post stabilitatem solida in bonis, post soliditatem indeficiens in amore diuinitatis, post firmamentum perennis in aspectu Dominicæ visionis, post robur inseparabilis à consortio Deitatis.

Beda. 700.

Homilia 2. in Solennitate Omnium Sanctorum: Qui Deus superna cælorum regna spiritibus Angelicis, ad laudem, & gloriam, atque honorem sui nominis ac maiestatis in perpetuum miro ordine collocauit: de quibus plura loqui pertimescimus, quia soli Deo scire est, quomodo, vel quemadmodum eorum inuisibilis, absque contagione, seu diminutione in sua sola puritate consistat natura, &c. Alij ex illis ad nos in mundum missi, futura prædicando perueniunt, alij ad hoc sunt constituti, vt per eos signa, & miracula frequentius fiant: alij subiectis Angelorum spiritibus præsunt, &c.

Ad Psal. 32. *Cæli firmati sunt verbo Domini*, id est, hoc quòd cælestis exercitus, vt Cherubim & Seraphim, præuaricante diabolo perstiterunt, non ex se, sed ex Domino Patre, & Verbo eius habuerunt. Et non pars virtutis, sed *omnis virtus eorum est à spiritu oris eius*, id est, Domini, id est, à Spiritu sancto.

Alcuinus. 750.

Lib.2.de Trinitate cap.17. Probabili ratione videri potest, Patribus nostris ante incarnationem Christi in persona Domini apparuisse vel locutos esse Angelos, nec illos etiam in sua substantia apparuisse credendum est, sed in subiecta creatura, quæ illis tempore opportuno assumpta est, ita etiam Angelicam carnalibus oculis naturam inuisibilem esse certissimum est.

Ambrosius Ansbertus. 760.

In Apocal. lib.3. cap.6. Non est dubium, quòd de reparatione generis humani ipsi quoque Angelici spiritus in lætitiam fuerint conuersi, qui pridem homines à suo consortio deputabant extraneos. Vnde & nato Redemptore Angelus pastoribus apparet, eosque claritas Dei illustrat: quo apparente, multitudo militiæ cælestis exercitus illi adiungitur, & communi exaltatione Deum collaudant, dicentes: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.*

Lib.5.cap.12. Angelus prima, homo verò sexta die est conditus.

Idiota 800.

De diuino amore cap.23. In Angelis est vis & actus maximi amoris, quò ad te Domine, quò ad eos qui sunt sui consortij, & quò ad nos: Diligunt enim adeò, quòd ordo supremus ab ardore charitatis nominatur Seraphim.

Haymo. 820.

Ad cap.13. prioris ad Corinth. Loqui Angelorum ad Deum, nihil aliud est, quàm in præsentia eius esse, & Deum loqui ad illos, nihil aliud est, quàm præsentia vultus sui, qua fruuntur attendentes quid velit illis manifestare, & ipsorum vox in laude Conditoris ipsis est admiratio intimæ contemplationis.

Rabanus Maurus. 850.

De vniuerso lib.1.cap.5. ἄγγελοι Græcè, Hebraicè Melachim, Latinè verò nuntij interpretantur, eò quòd Domini voluntatem populis nuntient. Angelorum autem vocabulum officij nomen est, non naturæ. Semper enim sunt spiritus, sed cùm mittuntur vocantur Angeli. Quibus ideo pictorum licentia pennas facit, vt celerem eorum in cuncta discursum significent: sicut & iuxta fabulas Poetarum venti pennas habere dicuntur, propter velocitatem scilicet. Vnde & sacra Scriptura dicit: *Qui ambulat super pennas ventorum.*

Altercatio Synagogæ & Ecclesiæ. 890.

Cap.3. Angelica natura bona quidem condita est, sed mutabilis: vt in altero, quod bona creata est, Creatorem suum agnosceret, in altero, quia mutabilis, superbię lapsum humiliter prouideret. Igitur inter cadentes & stantes medium erat arbitrium, non necessitatis ex conditione insolubile vinculum, vt sola voluntas in eis, aut pœnale iudicium fi ruerent, aut gloriam sancti meriti subiret, si persisterent. Voluebat ergo cardo liberi arbitrij conditionem naturæ Angelicæ, vt ruentes natura non excusaret, nec stantibus, quod in munere acceperant, excideret. Malorum itaque casus bonorum factus est firmior status, vt eo in amore diuino persistentium virtutis culmen augeretur, quo peruersa cadentium voluntas profundiùs in exitiabile malum vrgeretur. Sicut igitur prius cælum, postea firmamentum dictum est, sic boni Angeli cæli nomine designati, firmamentum quoddam facti sunt, quia ne vnquam à statu suo ruerent, diuinitus acceperunt. Data est igitur Angelicæ naturæ substantia simplex, & immaterialis, discretio personalis, intelligentia rationalis, & libera inclinandæ voluntatis, siue ad bonum, siue ad malum indulta potestas. Itaque ad substantiam eorum pertinet naturæ subtilitas, ad formam intelligentiæ claritas, ad potestatem motus intelligibilis, & appetitus, & voluntatis rationalis habilitas.

Petrus Damianus. 1060.

Epist. ad Nicolaum Papam: Angelica virtus licet potens sit, non tamen à se, sed ab illo: licet immortalis sit, suumquè beatè viuere nullo prorsus fine

concludat: tamen quia & loco mutat, & tempora, non coæterna dicenda eſt ſuo Creatori, qui naturaliter & eſſentialiter eſt ipſa potentia, ipſa immortalitas, ipſa æternitas.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

In Dialogo de caſu Diaboli cap. 24. Quemadmodum malus Angelus vituperandus eſt, quia non poteſt ad iuſtitiam redire, ita bonus Angelus laudandus eſt, quia non poteſt abire. Sicut enim ille iam redire non poteſt, quia ſola mala voluntate abijt, ſic iſte iam abire non poteſt, quia ſola bona voluntate permanſit. Palam igitur eſt, quia ſicut illi non poſſe recuperare quod deſeruit, eſt pœna peccati: ita huic non poſſe deſerere, quod tenuit, eſt præmium iuſtitiæ.

Petrus Alphonſus. 1100.

Titulo 5. Licet Angelus corporeo ſenſu percipi non poſsit, illis tamen, qui ſecundùm Dei mandata incedunt, viſibiles ſunt.

Franco Aſſigenienſis. 1110.

De gratia Dei Tom. 1. Et illa in creaturis Dei ſumma beata beatorum ſpirituum agmina in miniſterium Conditoris ſui miro & meſſabili nobis ordine diſtincta, nihilo minus, imò multo magis & ipſa Conditori ſuo proſunt; quòd ſunt, quòd ſapiunt, & quòd poſſunt, totum gratiæ eius aſcribunt, atque atteſtante ſacro eloquio, inceſſabili ei voce gratias referunt, & pro conditionis ſuæ excellentia, & pro beatitudinis perſeuerantia.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Serm. de S. Michaële: Angeli ſeptuplo ſolem vincunt ſua pulchritudine.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De timore Domini cap. 7. Omnes Angeli cùm libero arbitrio conditi ſunt, & ſic bene conſtituti, vt in melius proficere haberent: profecerunt, qui voluerunt, qui bonam voluntatem habuerunt: defecerunt, & apoſtatauerunt, qui tibimet, quàm Creatori ſuo placere maluerunt. Factum eſt deinde eorum iudicium, & qui, cùm peccare poſſent peccare noluerunt, firmiterque in amore Creatoris pedem fixerunt, hoc in remunerationem acceperunt, vt amplius iam peccare, vel peccando mori non poſsint.

Bernardus. 1130.

Sermone 19. *ſuper Cantica:* Angelica creatura irrepercuſſa mentis acie intuetur diuinorum iudiciorum abyſſum multam, quorum ſummæ æquitatis ineffabili delectatione beata: gloriatur inſuper affectui ea mancipari per ſuum miniſterium, ac palam fieri: & propterea diligit meritò Dominum Chriſtum.

Sermone 22. Qui erexit hominem lapſum, dedit ſtanti Angelo ne haberetur; ſic illum de captiuitate eruens, ſicut hunc à captiuitate defendens. Et hac ratione fuit æquè vtrique redemptio, ſoluens illum, & ſeruans iſtum. Liquet ergo ſanctis Angelis Dominum Chriſtum fuiſſe redemptionem, ſicut iuſtitiam, ſicut ſapientiam, ſicut ſanctificationem.

Hugo Victorinus. 1130.

Eruditionis Theologicæ tract. 2. *cap.* 1. Cùm in Angelos & homines diſtincta ſit rationalis creatura, primùm de Angelis agendum videtur, de quibus conſiderandum eſt, quando creati fuerint, vbi facti fuerint, quales etiam facti fuerint. Quædam auctoritates videntur velle, quòd ante omnem aliam creaturam facti ſint Angeli. Vnde illud: *Principium omnium creatura eſt ſapientia*, quod de Angelis dictum eſt. Cui videtur contrarium, quod dicitur in Geneſi: *In principio creauit Deus cælum & terram.* Si enim hæc in principio creata ſunt, nihil ante cælum & terram factum eſt. Et in Propheta: *Initio tu Domine terram fundaſti.* Quare dicendum videtur, quòd ſimul creata ſit & Angelica creatura, & corporalis. Vnde illud Salomonis: *Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul:* id eſt, ſpiritualem & corporalem naturam. Et ità non prius tempore creati ſunt Angeli, quàm illa corporalis materia quatuor elementorum. Tamen prima omnium creata eſt ſapientia: quia, ſi non tempore præcedit, tamen dignitate, &c. Vbi facti fuerint quæritur: & videntur auctores velle eos fuiſſe factos in cælo. Vnde in Euangelio: *Videbam Sathan ſicut fulgur de cælo cadentem.* Nec appellamus hic cælum firmamentum, quod ſecunda die factum eſt, ſed cælum empyreum, id eſt, ſplendidum, quod ſtatim repletum eſt Angelis, illam ſcilicet ſuperiorem partem, vſque ad quam machina illa elementorum adhuc indiſtincta porrigebatur. Simul enim (vt diximus) creati ſunt Angeli, & illa corporea materia. Vnde Auguſtinus exponit ita locum illum: *In principio creauit Deus cælum & terram: cælum*, id eſt, Angelos: *terram*, id eſt, corpoream machinam, in cuius ſuperiori parte facti ſunt cæli, id eſt, Angeli. Sed ſi in cælo erant, quomodo (vt legitur in Eſaia) diceret Lucifer: *Aſcendam in cælum, ponam ſedem meam ad Aquilonem, & ero ſimilis Altiſſimo?* ſed ibi vocat cælum ſublimitatem diuinitatis: *Aſcendam in cælum*, id eſt, ad æqualitatem Deitatis.

Cap. 2. In prima conditione tria videntur eſſe attributa: eſſentia indiuiſibilis, & immaterialis, & ideo indeficiens per rationem naturaliter inſitam: intelligentia ſpiritualis: liberum quoque arbitrium, quo poterant ſine violentia ad vtrumlibet propria voluntate deflecti.

Petrus Lombardus. 1150.

Lib. 2. *diſtinct.* 2. Simul creata eſt ſpiritualis creatura, id eſt, Angelica, & corporalis, ſecundùm quod accipi poteſt illud Salomonis: *Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul*, id eſt, ſpiritualem & corporalem naturam; & ita non prius tempore creati ſunt Angeli, quàm illa corporalis materia quatuor elementorum, & tamen primò omnium creata eſt ſapientia, quia etſi non tempore præcedit, tamen dignitate. Quòd autem ſimul creata fuerit corporalis ſpiritualiſque creatura, Auguſtinus ſuper Geneſin aperte oſtendit, dicens: Per cælum & terram ſpiritualem corporalemque naturam intelligi. Et hæc creata ſunt in principio, ſcilicet temporis, vel in principio, quia primo facta ſunt. Simul ergo cum tempore facta eſt ſpiritualis & corporalis creatura, & ſimul cum mundo: nec fuit ante Angelica creatura, quàm mundus, vt ait Auguſtinus: Nulla creatura creata eſt ante ſecula, ſed à ſeculis, cum quibus cœpit.

Petro Pruuienſis. 1160.

De Statu domus Dei lib. 4. *cap.* 13. Angelorum nomen idcirco commune eſt omnibus cæleſtium ſpirituum ordinibus, quia omnium eſt manifeſtare occulta Dei his quibus præſunt. Qui autem proprie dicuntur Angeli, hominibus præſunt, hiſque voluntatem Dei annuntiant. At ipſis Angelis à ſuperioribus Ordinibus ſpirituum Dei myſteria reuelantur.

Lib. 5. *cap.* 2. Angelorum ſpiritus eſt ſubſtantia incorporea, inuiſibilis, ſenſibilis, rationalis, intellectualis, immortalis. Et bonorum quidem Angelorum ſubſtantia eſt lucida, & impaſsibilis, malorum terra, & paſsibilis.

Hildegardis. 1170.

Lib. 1. *Viſi.* 6. *cap.* 2. Qui in prima ſunt acie Angeli, velut pennas in pectoribus ſuis habent, & facies hominum in ſe prætendunt: in quibus & vultus

Pſal. 101.

Eccl. 18.

Luc. 10.

Eſa. 14.

Eccl. 1.

Geneſ. 1.

hominum, quasi in pura aqua apparent: isti igitur Angeli sunt desiderij profunditatis, intellectus sui quasi pennas expandentes. Non quòd pennas, vt aues, habeant, sed quòd voluntatem Dei in desiderijs suis velociter perficiant, velut homo in cogitationibus celeriter volat, ita quòd & per facies suas pulchritudinem rationalitatis in se manifestant, vbi etiam Deus opera hominum manifestissimè perscrutatur.

Godfridus Viterbiensis. 1180.

Parte 1. Chronicorum de creatione & Ordinibus Angelorum: Natura quidem Angelica, tanquam ignis spiritualis esse describitur, vt ait Propheta: *Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis.* Cùm autem nominamus Angelos, dicentes, *Michael, Gabriel, Raphael*, scias hæc non esse nomina Angelorum, sed agnomina, ab hominibus inuenta & frequentata: vt per hæc dignitas, & officium eorum designetur, vt *Michael* dicitur, quasi Deus, qui est præpositus Paradisi: *Gabriel*, fortitudo Dei: *Raphael*, medicina Dei. Tanta est enim dignitas, & scientia Angelorum, vt videantur propris nominibus non indigere. Psal. 103

Concilium Lateranense. 1215.

Cap. 1. Vnum est vniuersorum principium, Creator omnium inuisibilium & visibilium, spiritualium & corporalium, qui sua omnipotenti virtute, simul ab initio temporis, vtramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem, Angelicam videlicet, & mundanam, & deinde humanam, quasi communem ex spiritu & corpore constitutam.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

Secunda partu de Vniuerso part. 2. cap. 79. Quòd si quis dixerit, ad quid occupant vel vnum pedem cæli omnes illæ & innumerabiles substantiæ Angelicæ, cùm omnes tanquam impartibiles, in vno puncto concludi possint? Respondendum est: quia intentio Creatoris fuit ab æterno & implere, & decorare mundum & cælum, non soltùm partem, aut punctum ipsius. Et quoniam definitæ, aut determinatæ, & notæ longitudinis, aliarumque demensionum futuræ sunt eiusmodi effulgentiæ, noluit eas commiscere, vel confundi: aut alio quolibet modo ad inuicem impediri: quod fieret nisi congruentia spacia & sedes debitæ singulis deputatæ seu distributæ essent.

Albertus Magnus. 1240.

Ad cap. 1. Lucæ: Angelus definitiuè est in loco, & cùm est in vno loco, non est in alio: & cùm est in cælo, non est in terra: & cùm est in medio, non est in extremis.

Thomas Aquinas. 1250.

Prima Summa, quæst. 52. art. 2. Esse in loco diuersimodè conuenit corpori & Angelo. Nam corpus est in loco circumscriptiuè, quia commensuratur loco. Angelus autem non circumscriptiuè, cùm non commensuretur loco, sed diffinitiuè: quia ita est in vno loco, quòd non in alio: Deus autem non circumscriptiuè, neque diffinitiuè, quia est vbique.

Quæst. 57. art. 5. In Angelis est cognitio duplex, vna quidè naturalis, secundùm quàm cognoscunt res, tum per essentiam suam, tum etiam per species innatas: & hac cognitione mysteria gratiæ Angeli cognoscere non possunt. Hæc enim mysteria ex pura Dei voluntate dependent, &c. Est & alia Angelorum cognitio, quæ eos beatos facit: videt Verbum, & res in Verbo. Et hac quidem visione cognoscunt mysteria gratiæ, non quidem omnia, nec æqualiter omnes, sed secundùm quod Deus voluerit eis reuelare.

Quæst. 62. art. 8. Angeli beati peccare non possunt. Cuius ratio est, quia eorum beatitudo in hoc consistit, quòd per essentiam Deum vident. Essentia autem Dei est ipsa essentia bonitatis. Vnde hoc modo se habet Angelus videns Deum ad ipsum, sicut se habet quicunque non videns Deum, ad communem rationem boni. Impossibile est autem, quòd aliquis quicquam velit, vel operetur, nisi attendens ad bonum, vel quòd velit discrtere à bono, in quantum huiusmodi. Angelus igitur beatus non potest velle, vel agere, nisi attendens ad Deum: sic autem volens vel agens non potest peccare. Vnde Angelus nullo modo peccare potest.

Bonauentura. 1260.

Parte 2. Breuilogui cap. 8. Sicut Angeli à Deo auersi, statim sunt obstinati per impœnitentiam: sic Angeli ad Deum conuersi statim fuerunt confirmati per gratiam & gloriam in voluntate: perfectè illuminati in ratione secundùm cognitionem matutinam & vespertinam: perfectè fortificati in virtute, siue motiua, siue operatiua: perfectè ordinati in operatione, siue contemplatiua, siue ministratiua. Et hoc secundùm triplicem hierarchiam, scilicet supremam, mediam & infimam.

Ægidius Romanus. 1280.

Lib. 1. Hexameron cap. 15. Sicut primò fuit conditum cælum, & postea facta est lux, & distincta à tenebris, sic primò fuerunt producti Angeli, postea fuerunt distincti: quia auersi à Creatore facti fuerunt tenebræ: conuersi autem facti fuerunt lux. Ideo post conditionem rerum primùm quod legitur esse factum, est distinctio lucis à tenebris: quia modica fuit mora inter creationem Angelorum & eorum lapsum.

Libro 2. cap. 19. Angelus est in loco diffinitiuè, id est, finitiuè: quia finitur suum esse, vbi est, & quia non est vbique, & cùm in cælo est, non est in terra.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad caput 1. Geneseos: Moses rudi populo loquebatur, qui non poterat capere spiritualia, sed tantùm corporalia & crassa, & ideo de productione Angelorum non fecit expressam mentionem. Et iterum, quia populus ille pronus erat ad idolatriam, si fecisset mentionem de creaturis spiritualibus, & inuisibilibus, coluissent eas, tanquam Deos.

Joannes Taulerus. 1350.

In solennitate omnium Angelorum: Quibus verbis de his præstantissimis spiritibus aut possimus, aut debeamus dicere, equidem ignoro: quando nec manus habent, nec pedes, nec imaginem, nec formam, neque materiam. Quæ autem nihil horum habent, ea nec sensus, nec cogitatio comprehendere potest. Et quomodo inde loqui poterimus? sanè quid sint nos latet: neque id mirum, quandoquidem nos ipsos ignorâmus, spiritum videlicet nostrum, secundùm quem homines sumus, & ex quo habemus quicquid boni habemus. Quomodo ergò hos excellentissimos spiritus cognoscemus, quorum vtique nobilitas, multis modis omnem, quam totus mundus conflare possit, nobilitatem excellit. Sed dicimus hîc non de essentia ipsorum, sed de operatione erga nos, &c.

Bartolomeus Anglicus. 1360.

De proprietatibus rerum lib. 2. cap. 2. Natura Angelica omnem antecedit creaturam corpoream, in essentiæ subtilitate, in simplicitate, in intellectus perspicacitate, in liberi arbitrij habilitate. Quia hæc Angelica natura nullam habet dependentiam à materia, ideo corruptio materialis ei æqualiter non potest conuenire: vnde sensualis cogni-

tio eius

tio eius intellectum deiformem non impedit: Angelus enim deiformem habet intellectum: & ideo ſupra tempus eſt, & totum intelligit ſimul, & non vnum poſt aliud, aut vnum ex alio, &c. Triplex eſt virtus in Angelo, ſcilicet cognoſcendi, operandi, & perſiſtendi. Cognoſcit enim Deum ſupra ſe in ſpeculo æternitatis ſine aliqua interpoſitione. *Semper enim videt faciem Patris.* Matth.18. Extra ſe apprehendit omnia, ſine collectione: intra ſe retinet apprehenſa, ſine obliuione: ſic etiam habent virtutem operandi potenter, celeriter, vtiliter, inceſſanter. Habent etiam virtutem perſiſtendi in naturæ ſuæ ſimplicitate: quia mortalitatis viciſſitudine non alterantur, paſsibilitatis contrarietate non afficiuntur, mole carnea non retardantur. Perſiſtunt etiam in gratiæ & gloriæ firmitate: quia diuinis legibus ſubiecti, nulla affectione, vel actione ei contrariantur.

Petrum Berchorium. 1360.

In Dictionario parte 1. Angelus eſt quædam ſubſtantia ſpiritalis, rationalis, intellectualis, ſemper mobilis, arbitrio libera, incorporea, Deo miniſtrans, gratia non natura immortalitatem obtinens. Bonus Angelus eſt, qui in principio ſuæ creationis Deo adhæſit, æternam gloriam adeptus, per quam Dei eſſentiam continuè ſpeculatur.

Petrus Aliacus. 1400.

In Speculo conſiderationis cap.12. De illis loquamur Angelis, quos fide tenemus in cælis glorioſos eſſe, atque beatos, immortalitate perpetuos, intellectu perſpicuos, affectu beneuolos, munditia puros, ſanctimonia integros, religione pios, pietate ſerenos, ſerenitate ac pace ſecuros: & ſicut à Deo conditos, ſic diuinis laudibus & obſequijs deditos: ſicut ab initio ſtabiles, ſic in perfectionis ſtabilitate perſeuerantes: ſicut in perſonis diſtinctos, ſic in diſtinctis Ordinibus & gradibus & officijs diſpoſitos.

Ioannes Gerſon. 1420.

In Summa Theologia lib.6. de gaudijs Paradiſi: Angeli cognitionem habent matutinam, hoc eſt cognitionem rerum in Verbo: item habent cognitionem veſpertinam, id eſt, cognitionem rerum in ſe: item habent cognitionem meridianam, id eſt, apertam Dei viſionem. Etiam eſt alia cognitio, quia maiores Angeli indicant minoribus illa, quæ per diuinas Theophanias receperũt: vnde Theophania eſt oſtenſio alicuius cognoſcibilis, per illuminationem à Deo venientem: & hoc poteſt eſſe vel in ſymbolis, vel facie ad faciem. Angelus enim cognitione rerum in propria natura cognoſcit ſimul plura habitu, non autem actu.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Sermone in Feſto Michaëlis Archangeli: Et ſpiritualis Angelorum natura in cælo, quæ in ipſo mundi exordio ab auctore omnium condita eſt, non beata, ſed beatificanda, intellectualis, ſemper mobilis, arbitrio libera, incorporea, Deo miniſtrans, immortalitatem ſuſcipiens ſecundùm gratiam, non ſecundùm naturam, in qua (videlicet) eſt eſſentiæ ſubtilitas, intelligentiæ perſpicacitas, liberi arbitrij facultas, atque diſcretio perſonalis. Habet propterea in operando virtuoſitatem, officioſitatem in miniſtrando, & poſt electionem ſiue in bono, ſiue in malo, immutabilem firmitatem, ad quod enim ſe vertit, inflexibilis eſt.

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tomo 4. Serm. 48. Minimus Angelus exiſtens in vita æterna, eſt decies pulchrior, quàm ſit pulcherrima anima, quam vnquam fecerit Deus, excepta anima Chriſti, & Virginis gloriоſæ.

Ioannes Capiſtranus. 1440.

In ſpeculo conſcientiæ part.1. cap.49. Quia Angelus ſimpliciter corporeus eſt, nec corpori vnitur, cognitio eius naturæ ſuæ debita eſt, vt ſimpliciter ſine inquiſitione veritatem apprehendat, propterea intellectualis natura nominatur.

Pius Secundus. 1460.

Epiſtola ad Mohamedanum Turcarum Principem: Addit Mahometus Angelos creatos ex flamma ignis, & peccare, & mortuos eſſe. Nos cum Propheta dicimus, quòd Deus fecit Angelos ſuos ſpiritus, & creauit eos ex nihilo: & Philoſophos nobiſcum ſentientes habemus, qui omnes Angelos, quos vocant intelligentias, incorporeos eſſe dixerunt. Nec peccatum in Angelis reperiri poſſe cenſemus, qui Deum in eſſentia videntem omnia vident, & omnia intelligunt ad ſuam perfectionem neceſſaria, nec eſt in eis ignorantia peccati mater. Nec ſubiectam corruptioni Angelicam naturam arbitramur, in qua non eſt materia, quæ ſeparari poſſit à forma: ſed ipſa forma per ſe conſiſtit incorruptibilis, & immortalis.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 5. Faſtorum, de Apparitione Michaelis Archangeli.

Spirituum nobis hic eſt natura parumper
Enarranda, ſuo dum ver iam munere functum,
Incipit æſtati teneras concedere fruges.
Principio rerum, quando Deus omnia traxit
Ex nihilo, ſparſitq; nouas per corpora formas,
Spirituum quoque progeniem, quo tempus in omne
Viueret incolumis, ſine mole, & pondere finxit,
Deuiſitq; nouem genus hoc in regna, deditq;
Iura ſuper terras, ſuper æquora, & æra, & ignes,
Aſtraq; & æthereos orbes, & tradidit artem,
Qua regerent opus hoc tantum, cui nomina mundus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

CAELESTES SPIRITVS IN CERTOS ORDINES SEV CHOROS ESSE DISTINCTOS, AC ALIOS ALIIS PRAEESSE ET PRAEFERRI.

NEGANT.

Anno post Christū natum.

1540. Ioannes Caluinus lib.1.Institut.cap.14.§.8 *De multitudine Angelorum & Ordinibus qui definire audent, viderint quale habeant fundamentum.*

1560. *Erasmus Sarcerius*, Lib. qui inscribitur: *Nouamethodus in præcipuos Scripturæ locos*, tit. de Angelis, pag. 100. *vocat errorem & Scholasticorum figmentum, sine verbo Dei excogitatum, asserere hierarchias & prælaturas Angelorum, quæ in Angelos simpliciter, Archangelos, Thronos, Dominationes, Virtutes, Potestates, Cherubim, & Seraphim dividantur.*

1560. *Magdeburgenses* Cent.3. 4 5. &c. cap.4. *Communem Patrum doctrinam, de Angelorum Ordinibus, nugas vocant.*

1570. Hermannus Hamelmannus de Traditionibus par. 3. lib.1. *Quemadmodum ex diuersitate nominum possunt diuersi Ordines Angelorum colligi: ita subtilius inire Dionysij de illis inquirere, & gradus statuere, non modo stulta est curiositas, sed temeritatis etiam impiæ & periculosæ.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

Genes.3.Vers.24. Collocauit Deus ante Paradisum voluptatis Cherubim & flammeum gladium atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ,

Esaiæ 6. 1. Vidi Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum, & ea quæ sub ipso erant replebant templum. Seraphim stabant super illud, sex alæ vni, & sex alę alteri: duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant. Et clamabant alter ad alterum, & dicebant: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum.

Danielis 10. 13. Michael vnus de principibus primis venit in adiutorium meum.

Ephes. 1. 20. Deus Pater suscitauit Christum à mortuis, constituens ad dexteram suam in cælestibus, supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solùm in hoc seculo, sed etiam in futuro.

Colos. 1. 16. In ipso condita sunt vniuersa in cælis, & in terra, visibilia, & inuisibilia, siue Throni, siue Dominationes, siue Principatus, siue Potestates: omnia per ipsum, & in ipso creata sunt.

1. *Petri* 3. 22. Profectus in cælum, subiectis sibi Angelis, & Potestatibus, & Virtutibus.

Iudæ Vers.9. Cùm Michael Archangelus, cum diabolo disputans, altercaretur de Moysi corpore, &c.

Liturgia D. Petri: Maiestatem tuam laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Potestates, cæli cælorumque Virtutes, ac beata Seraphim socia exultatione concelebrant.

Liturgia D. Marci: Tu es supra omne Imperium, omnem potentiam, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen, quod nominatur nõ solùm in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Tibi astant millia millium & decies millies centena millia Sanctorum

ctorum Angelorum & Archangelorum exercitus. Tibi aſtant honoratiſſima tua duo animalia, ſcilicet multocula Cherubim, & ſex alata Seraphim, quę duabus quidem alis facies tegunt, & duabus pedes, & duabus volant & clamant alter ad alterum, &c.

Liturgia D. Iacobi: Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Principatus, Poteſtates ac Virtutes tremendæ, Cherubim quoque multos oculos habentia, & Seraphim ſex alis prædita, quæ duabus quidem alis facies operiunt ſuas, duabus vero pedes & reliquis duabus volantia clamant ad alterum inceſſabili voce, perpetuis laudibus hymnum triumphalem tuæ magnificæ gloriæ, &c.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Primus. 80.

Conſt. Apoſt. lib. 8. c. 12. Deus & Pater Vnigeniti Filij tui, qui per eum omnia Cherubim & Seraphim feciſti ſecula, & Exercitus, Virtutesq́, & Poteſtates, Principatus, & Thronos, Archangelos, & Angelos. Te adorant innumerabiles Angelorum copiæ, Archangelorum, Thronorum, Exercituum, Cherubim, & ſenis alis præditi Seraphim, dicentes vnà cum millibus Archangelorum, & centum millibus Angelorum, nullo puncto temporis intermiſſo, & ſine intercapedine clamantium, &c.

Dionyſius Areopagita. 100.

De Cæleſti Hierarchia cap. 5. Dignum videtur inquirere, quamobrem hi, qui nobis de Deo rebusque diuinis differuerunt, omnes quidem ſimul cæleſtes ſubſtantias Angelos vocent. Vbi verò altiſſimas illarum diſtinctiones expone e, & enarrare pergunt, Angelicum eum propriè Ordinem nominant: qui diuina & cæleſtia agmina complet, extremoque in loco poſitus perficit. Ante hunc verò Archangelos eminentius ſtatuunt: Principatus deinceps, & Poteſtates, ac Virtutes, quaſque his etiam ſuperiores ſubſtantias nôrunt, atque enuntiant Sanctorum voluminum traditiones, graduum inter ſe celſitudine differentes. Dicimus itaque in omnibus ſacratiſſimis diſtinctionibus ſuperiores quoſque eminentioresque ordines, inferiorum quoque agminum non carere fulgoribus atque virtutibus: poſteriores verò, ſuperiorum intelligentiæ exortes eſſe. Igitur ſanctiſſima illa ſummorum Spirituum agmina, etiam Angelos Theologi appellant: & ipſa enim vim ſuperni illius diuinique fulgoris enuntiant. Porrò extremum ſanctorum ſpirituum ordinem Principatus, aut Thronos, aut Seraphim dicere, abſurdum eſt, & à ratione prorſus alienum: neque enim ſupremis illis Virtutibus ſocietate aut participatione coniungitur.

Cap. 6. Omnes ſimul cæleſtes immortaleſque ſubſtantias in nouem Ordines diuinus Sermo diſtinxit, proprijſque ac ſignificantibus vocabulis appellauit. Has eximius præceptor noſter in ternas tertiò repetitas diſtinctiones ad Sanctæ Trinitatis diuiſit imaginem. Ac primam quidem eſſe ait, quæ coram Deo verſetur ſemper, idque ex diuina dignatione ſuſceperit, vt illi inhæreat iugiter, nulliſq́ medijs interiectis ſpiritibus inſeratur. Nam ſanctiſſimos Thronos, & oculis plurimis, aliſque præditos Ordines, Cherubim ſcilicet & Seraphim, Hebræorum voce appellatos, iuxta Deum, nullis medijs inſertis agminibus, eminenti propinquitate locatos ait, idque ſanctarum Scripturarum tradere expoſitionem. Hanc igitur ternariam diſtinctionem, vt vnam, & per omnia æqualem, primamque reuera hierarchiam, illuſtris dux noſter ac magiſter eſſe ait, qua non ſit præſtantior altera, primoribusque Dei ſummi ſplendoribus maiori propinquitate coniuncta. Secundam verò aſſeruit, quæ Poteſtatibus, Dominationibus, Virtutibusq́ cõficitur. Tertiam item, quæ in cæleſtibus functionibus extremum teneat locum, ex Angelis, & Archangelis, Principatibusq́ conſtantem.

Cap. 7. Ac Sanctorum quidem Seraphim appellationem ij, qui Hebrææ linguę periti ſunt, incendentes, ſiue calefacientes: Cherubim verò multitudinem ſcientiæ ſiue ſapientiæ effuſionem ſignificare aiunt. Meritò igitur prima illa cæleſtis functio ab altiſſimis ſpiritibus agitur: cui ſit Ordo omnibus celſior atque ſacratior, vt ante conſpectum diuinæ locata ſit, atque in ipſam, vtpote propinquiſſimam, primores illæ diuinæ apparationes ac perfectiones præcipuè ac peculiarius penetrent. Appellantur nempe calefacientes, & Throni, & ſapientiæ effuſio, congruo ſcilicet ac diuino illorum habitus ſignante nomine.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Trallianos: Etenim & ego, non quatenus vinctus ſum, etiam cæleſtia intelligere poſſim, Angelicos Ordines, Archangelorum militiarumque cæleſtium diſcrimina, Virtutum Dominationumque differentias, Thronorum Poteſtatumq́ diuerſitates, Principatuum magnificentias, Cherubim Seraphimq́ excellentias, Spiritus ſublimitatem, & Domini regnum, & incomparabilem Dei Patris omnipotentis diuinitatem. Hæc cùm nouerim, non continuò perfectus prorſus ſum, aut diſcipulus, qualis Paulus, aut Petrus.

Athenagoras. 170.

Apologia pro Chriſtianis: Magnum etiam numerum Angelorum & miniſtrorum Dei eſſe fatemur, quos opifex & architectus mundi Deus verbo ſuo tanquam in claſſes ordinauit, centuriauitq́, vt elementa, cælos, mundum, & quæ in mundo ſunt, vices q́ & ordinem omnium moderarent.

Irenæus. 180.

Lib. 2. c. 54. Poſt deinde, etiam ſi per ipſos ea, quę ſunt ſuper cælos, facta ſunt, dicant nobis quæ ſit inuiſibilium natura, enarrent numerum Angelorum, & ordinem Archangelorum, demonſtrent Thronorum ſacramenta, & doceant diuerſitates Dominationum, Principatuum, Poteſtatum, atque Virtutum.

Lib. 3. cap. 8. Quoniam enim ſiue Angeli, ſiue Archangeli, ſiue Throni, ſiue Dominationes ab eo, qui ſuper omnes eſt, Deus, & conſtituta ſunt, & facta per Verbum eius.

tus cæleſtis, corona impenetrabilis, phalanx præſtantiſsima, multitudo immenſa, exercitus innumerus, celſitudo inacceſſa, magnitudo incomprehenſa, chorus incomparabilis, notitia omni indagatione ſuperior, lætitia inexplicabilis, pompa ſummè admirabilis, quantitas cogitationem omnem excedens, ſubtilitas menſuram ignorans, agilitas cui alia nulla eſt ſimilis, ordo infinitè multiplex, celeritas infanda, ſubſtantia quæ circumſcribi nequit, gloria mentis cogitatione comprehendi neſcia, vis omni virtute & robore maior. Vos omnium Regis eſtis adminiſtri; vos venti, & Spiritus, & aquæ, & principes, & equi, & exercitus, & Diaconi, & Apoſtoli, & Prædicatores, & Prophetæ, & Euangeliſtæ, & rerum diuinarum interpretes, & cuſtodes, & præſides, & conſeruatores, & abactores, & conductores, & vitæ duces.

Maximus Monachus. 640.

Centuria 3. *de Charitate cap.* 26. Omnis rationalis & intellectus capax eſſentia in duo diuiſa eſt, hoc eſt in naturam humanam & Angelicam: & omnis Angelica natura rurſum in genere in duos eſt diuiſa animos: in ſanctas Poteſtates, & immundos dæmones.

Cap. 34. Angeli eſt nihil prorſus particularium etiam ignorare.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 2. *cap.* 3. Ipſe Angelorum opifex ac procreator eſt, vt qui eos ex nihilo in ortum produxerit, atque ad ſuam imaginem effecerit, naturam corporis expertem, velut ſpiritum quendam, aut ignem materia vacantem: (quemadmodum ait Dauid: *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis:*) his nimirum verbis eorum leuitatem, ardorem, feruorem, maximam penetrabilitatem, & acrimoniam, qua Deum deſiderant, eiqúe inſeruiunt, deſcribens, illudqúe indicans, eos ad ſupera ferri, atque ab omni rerum cum materia coniunctarum cogitatione puros ac ſecretos eſſe. Angelus porrò eſt eſſentia intelligens, perpetuo motu, atque arbitrij libertate prædita, corporis expers, Deo ſeruiens, natura immortalitatem diuinitus conſecuta: cuius formam ſubſtantiæ ac definitionem Creator ſolus perſpectam & exploratam habet, &c. Eſt igitur Angelus natura ſua rationis particeps, intelligens, arbitrijqúe libertate præditus, voluntatis ac ſententiæ ratione mutabilis, hoc eſt, liberam in vtramque partem voluntatem habens. Quicquid enim creatum eſt, mutationi quoque ſubſit neceſſe eſt. Id enim vnum extra mutationis aleam eſt, quod nihil habet, à quo fit creatum. Rurſuſqúe id omne, quod ratione vtitur, arbitrij quoque libertate præditum eſt. Angelus itaque vt rationis & intelligentiæ particeps, liberi arbitrij eſt: vt autem creatus, in ea conditione erat, vt mutationem recipere poſſet, liberumqúe ei eſſet, vel in bono manere, ac progreſſum facere, vel in malum inflecti. Pœnitentiæ porrò ea ratione minimè capax eſt, quia corpore vacat, &c. Immortalis item eſt, non quidem natura, ſed gratia Angelus, &c. Secundaria ſpiritalia lumina ſunt Angeli, ex primario illo ac ſumpiterno lumine ſplendorem haurientes, non lingua atque auribus opus habentes, verùm citra ſermonis adminiculum cogitationes ſuas atque conſilia inter ſe communicantes. Per Verbum igitur Angeli omnes creati ſunt, ac per ſanctı Spiritus ſanctificationem omnes perfectionis numeros acceperunt: ita tamen, vt pro ſua quiſque dignitate & claſſe, luminis gratiæqúe participes ſint. Atque circumſcripti quidem illi ſunt: nec enim in terra verſantur, cùm in cælo ſint: nec cùm à Deo ad terram mittuntur, in cælo remanent. Cæterùm nec mœnibus, nec portis, nec repagulis, nec ſigillis circumſcribuntur. Non enim terminis vllis includuntur. Termini autem expertes eos ob hanc cauſam dico, quia probis ac virtute præſtantibus hominibus, quibuſque eos conſpiciendi ſui copiam facere Deus voluerit, non quales ſunt, apparent, ſed aliam atque aliam formam, prout videri ab hominibus poſſunt, aſſumunt, &c. Sanctitatem porrò alitnde, quàm à natura ſua nimirum à Spiritu ſancto habent. Per diuinam gratiam futura prædicunt: matrimonio haud opus habent, quia mortales non ſunt. Iam verò cùm mentes ſint, in eiuſmodi quoque locis ſunt, quæ mente ac ratione intelliguntur: non quod corporeo modo circunſcribantur: (neque enim corporeo modo, quantum ad naturam attinet, figurantur, nec tribus dimenſionibus conſtant:) verùm quia, vbi imperatum fuerit, illic ſpiritaliter adſunt atque operantur, nec eodem tempore hîc atque illic eſſe atque operari poſſunt, &c. Cæterùm ſplendoris & ordinis ratione inter ſe differunt: ſiue pro ſplendoris portione ſedes illis ſua conſtituta ſit, ſiue contra, pro ſedis claſſiſqúe ſuæ diſcrimine ſplendoris participes ſint, alijqúe alios, ob ordinis vel naturæ præſtantiam, illuſtrent. Illud quidem perſpicuum eſt, eos, qui præſtantiores ſublimioreſqúe ſunt, ſplendorem & cognitionem inferioribus impartire. Ad explẽdam porrò Dei voluntatem, fortes ac prompti ſunt, eaqúe naturæ celeritate prædıti, vt vbi Dei nutus iuſſerit, illic ſtatim inueniantur. Qui etiam, prout à ſummo illo Opifice deſtinati & collocati ſunt, certas quiſque terræ partes cuſtodiunt, &c. Illud ſanè minimè dubium eſt, quin ex diuina voluntate atque præſcripto ſupra nos ſint, Deumqúe ſemper circumſtent. Ac ſunt quidem illi natura ita comparati, vt ad malum ægrè moueri, non tamen omninò non moueri poſſint: nunc verò ea iam conditione, vt ne vix quidem moueri atque inflecti queant. Quod tamen non eorum naturæ, ſed gratiæ, eiqúe, qua Deo vnicè bono adhærent, conſtantiæ tribuendum eſt. Deum porrò illi pro virium ſuarum modulo intuentur, eaſqúe delicias habent. Quanquam autem illi, vt corporis expertes, atque ab omni corporea perpeſsione liberi, nobis ſuperiores ſunt: non tamen hoc habent, vt nulla in eos perpeſsio cadat. Id enim ſoli Deo peculiare eſt. Sanè figuram eam, quam Dominus Deus iuſſerit, aſſumunt, atque ita hominibus apparent, diuinaqúe ipſis myſteria patefaciunt. Denique in cælo degunt, nec aliud munus habent, quàm vt Deum laudent, diuinæqúe ipſius voluntati obſequantur.

Pſal. 103.

Cæſarius. 770.

Dialogo 1. Creati quidem ſunt Angeli, & obnoxij mutationi, ſpiritus rationales, ad miniſterium miſsi, quemadmodum inquit diuinorum carminum auctor, & cum ipſo Paulus conſentiens: *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignis flammam:* quibus verbis ſimul & naturam, & maieſtatem eorum ſignificant, &c. Quòd mutabiles ſint, euidens eſt demonſtratio, ad malum verſus auctor ille mali diabolus, ſecum ad defectionem multos Angelorum trahens, non natura, ſed voluntate mutatos, per ducis ſui ſuggeſtionem, qui congruentem ſuo facto ſuſcepit appellationem, &c. Ignorant cum hominibus Angeli res futuras: ſolius enim ſanctæ Trinitatis eſt, omnia habere cognita, & præſcire ea, quæ futura ſunt. Miniſtrant autem & huic, & nobis. Huic quidem, vt erga Deum par eſt, ſeruientes: nobis verò præſtantes ea, quæ ad ſalutem noſtri certo conſilio ipſis ab ea mandantur.

Pan.a-

Pantaleo Diaconus 480.

Encomio in Michaelem Archangelum cap. 1. Ex diuinis & infinitis Angelis alios quidem vnumquemque vnicuique præesse fidelium, & eum regere iussit Dominus, &c.

Theophylactus. 900.

Ad caput 13. prioris ad Corinthios: Angelis lingua est intellectualis, vis nimirum illa, qua sibi mutuò diuinarum rerum intellectum ac diuinas cogitationes impertiunt, &c. Non ossa & neruos habent Angeli, sed summam subiectionem indicauit.

Ad cap. 12. epist. ad Hebraos: Angeli secundùm naturam quidem carent fine: quandoquidem ne principio quidem vacent: gratia autem diuina quòd fine careant, sintq; immortales, acceperunt.

Suidas. 970.

In voce ἄγγελος: Angeli solius apprehensione mentis circumscribuntur. Nam cùm ante solem extiterint, neque loco, neque corpore neque tempore continentur.

Euthymius. 1080.

Ad Psalm. 102. Potentes viribus, hoc est robusti: Angelorum enim virtus non senescit, sed immortalis est: atque ideo Virtutes & Potestates appellantur, quia nimirum potentes sunt, vt perficiant, quæ sibi à Deo iniunguntur.

Michael Glycas. 1110.

Parte 2. Annalium: Nam de Angelis Paulus inquit: *Nonne sunt omnes administri spiritus, qui ad ministerium ablegãtur propter eos, qui salutem adepturi sunt?* Quamobrem Deus per hæc nobis clarè ostendit, omnia se per Potestates Angelicas gubernare, nec quicquam in rebus humanis absque prouidentia fortuitò geri.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 2. cap. 40. Angelus essentia est intellectu prædita, quæ semper mouetur, liberi arbitrij, incorporea, Dei ministerio & cultui addicta, naturæque immortalis per gratiam particeps effecta. Cuius quidem essentiæ quæ sit forma, quisq; terminus soli Creatori perspectum & exploratum est. Incorporea porrò & expers materiæ dicitur, si nobiscum conferatur. Quicquid enim in rerum natura crassum & materiale deprehenditur, si cum Deo conferatur, qui solus ab omni comparatione liber & immunis manet.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Apologetico cap. 22. Omnis spiritus ales est: hoc Angeli & dæmones. Igitur momento vbique sunt. Totus orbis illis locus vnus est, quid vbique geratur tam facilè sciunt, quàm enuntiant: velocitas diuinitas creditur, quia substantia ignoratur.

De iudicio Domini cap. 6.

Prorsus innumeri conuenerunt ire ministri,
Consultantq; Deum cum maiestate sup. rna:
Angelica terras defendunt agmina cæli:
Omnes, tuba Dei quibus est diuina facultas,
Vultibus & forma virtutis spiritus omnes.
Igneus his vigor est, rutilantia corpora, cæli
Vis diuina micat.

Cyprianus. 250.

De Idolorum vanitate; Magorum præcipuus Hostanes & formam veri Dei negat conspici posse, & Angelos veros sedi eius assistere dicit. In quo & Plato pari ratione consentit, & vnum Deum seruans, cæteros Angelos, vel dæmones dicit.

Prolegomenis librum de operibus Christi: Qui circa Deum sunt Angelici spiritus, licet inuisibilis naturæ sint, in legationibus tamen suis se auditu manifestant & visu, & salutis nostræ ministeriales sæpissimè experimur, quorum officia & nomina in Scripturis sanctis habentur. Illa quidem superiora agmina nobis prædicant, non indicant Deum: & nuntiant quæ iubentur spiritalitatem iniuncti negotij peragentes, non vniuersitatis explicantes scientiam: quia ad nos numerus, & mensura, & pondus refertur. Deus verò his omnibus non arctatur, sed excedens omnia, & æternaliter antecedens potestas, & virtus, nihil habet coæuum, nec immensitatis eius profundum vlla creatura, vel cælestis, vel terrena metitur.

Lactantius. 320.

Diuinar. Instit. lib. 2. cap. 16. Deus neque nomine, cùm solus sit, eget: neque Angeli, cùm sint immortales, dici se Deos, aut patiuntur aut volunt, quorum vnum solumq; officium est, seruire nutibus Dei, nec omninò quicquam nisi iussu eius facere. Sic enim mundum regi à Deo dicimus, vt à rectore prouinciam: cuius apparitores nemo socios esse in regenda prouincia dixerit, quamuis illorum ministerio res geratur. Et hi tamen possunt aliquid præter iussa rectoris, per ipsius ignorantiam, quæ est conditionis humanæ. Ille autem præses mundi, & rector vniuersi, qui scit omnia, cuius diuinis oculis nihil septum est, solus habet rerum omnium cum Filio suo potestatem: nec est in Angeli quicquam, nisi parendi necessitas. Itaque nullum sibi honorem tribui volunt, quorum omnis honor in Deo est.

Lib. 4. cap. 8. Magna inter hunc Dei Filium, & cæteros Angelos differentia est. Illi enim ex Deo tacti spiritus exierunt: quia non ad doctrinam Dei tradendam, sed ad ministerium creabantur. Ille verò cùm sit & ipse Spiritus, tamen cum voce ac sono ex ore Dei processit.

Hilarius Pictauiensis. 350.

Ad Psalm. 118. post initium: Nonne cùm in aliquam turbidæ affectionis voluntatem infirmitatis nostræ aculeis commouemur, metuimus assistentes nobis vndique choros Angelorum, & & plenum mysteriis cælestibus mundum. Si enim Angeli paruulorum Patrem nostrum quotidie vident, qui in cælis est, possumus testimonia eorum metuere, quos & nobiscum manere, & Deo quotidie scimus assistere.

Ambrosius. 370.

Ad Psal. 118. octonar. 8. Alter eget iustitia Dei Angelus, aliter homo: aliter eget misericordia Dei Archangelus, aliter homo. Angelica enim natura non vtique ita corruptelæ obnoxia est, vt natura generis humani: & ideo illa eget misericordia Dei, ne possit errare, & auersa à se Dei gratia labatur in vitium. Homo autem etsi iam firmiore proposito est, tamen propter contractorum seriem peccatorum, misericordiam Dei quærit. Itaque etsi vterque misericordia Dei indigeat, aliter tamen Angelo misericordia, aliter homini debetur. Leue enim vitium in Angelo iudicio grauiore censetur.

Ad cap. 1. Lucæ: Apparuit Angelus, & nunc præsto est, sed non videtur. Neque enim in potestate nostra est videre, sed in potestate illius apparere. Tamen etsi potestas non est videndi, est gratia promerendi, vt videre possimus.

Claudius Marius Victor. 460.

Præfatione in Geneſin:

Nam tibi ſola Deus, gigni quòd cuncta iuberet,
Cauſa fuit bonitas: cum ipſis viuere primùm
Spiritibus, mundoq; frus, quem mente gerebas,
Atque omnes in te rerum cognoſcere cauſas,
Et ſupra terras, & aquas volitare dediſti.
Certa quibus cælum ſedes, queis libera corda,
Arbitriumq; fui largitus es omnibus, vt iam
Alterutram in partem vellent, ſe vertere poſſent.

Claudianus Mamertus. 470.

De ſtatu animæ lib. 2. Satis, vt arbitror, patet, Angelos vtriuſque ſubſtantiæ & incorporeos eſſe in ea ſui parte, qua ipſis viſibilis Deus, & in ea itidem parte corporeos, qua hominibus ſunt ipſi viſibiles: quoniam nec Deus ab Angelo per corpus, nec Angelus ab homine ſine corpore videri poteſt.

Gennadius Maſſilienſis. 480.

De Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 59. Angeli, qui in illa, qua creati ſunt, beatitudine perſeuerant, non natura poſſident bonum, vt non mutarentur cum cæteris, ſed arbitrij ſeruantes bonam voluntatem, & bonum conditoris, & fidem ſuo Domino ſeruauerunt, propter quod & meritò ab ipſo Domino ſancti Angeli vocantur, quòd tenuerunt arbitrij ſanctitatem, nec ſociorum exemplo deuiauerunt à bono.

Cap. 61. Virtutes Angelicæ, quæ in diuino amore perſtiterunt fixæ, lapſis ſuperbientibus Angelis, hoc munere retributionis acceperunt, vt nulla iam rubigine ſubrepentis culpæ mordeantur, vt & in contemplatione Conditoris ſui ſine felicitatis fine permaneant, & in hoc ſic conditæ æterna ſtabilitate ſubſiſtant.

Gelaſius Primus. 492.

Aduerſus Pelagianam hæreſin: Angelos ad profectum conditos promerendæ ſtabilitatis æternæ, illa res indicat, quoniam ſi ſic facti eſſent, vt vlterius nihil egerent, nulla pars eorum vllum potuiſſet habere defectum: non enim in eis diuerſam naturam fuiſſe dicendum eſt, ne ille, qui propria voluntate prolapſus eſt Angelus, excuſaretur, ſi hoc illi non ſuæ proteruitatis ingeſſit arbitrium, ſed neceſsitas ſibi inditæ conditionis impoſuiſſe videatur. Vnde ergo beati & ſublimes Angeli de perceptis grati, piæ deuotionis officio, & non ſeipſos, ſed potius ipſi præferendo conuenienter auctorem, ad eius perpetuitatem proficere, prouehique meruerunt: inde iſti, qui reprobi ſunt, dé perceptis conſequenter ingrati, debitumq; diſſimulantes obſequium, retracti ſunt.

Fulgentius. 500.

De fide ad Petrum Diaconum cap. 3. Illos, quos terrenorum corporum grauat nulla iuculenta materies, id eſt, Angelicos ſpiritus, quis non videat non vnius naturæ eſſe cum Deo, ſed factos ex nihilo? Quorum naturalis mutabilitas in eo cognoſcitur, quia eiuſdem naturæ pars eſt in deterius permutata. Deinde quòd ij, qui deprauati non ſunt, licet illius dono, à quo, cùm non eſſent, facti ſunt, indefeſſa, & in quantum creaturæ Angelicæ gratis datum eſt, perfecta dilectione, contemplatione, atque exultatione, multitudinem dulcedinis Domini inceſſabiliter ſentiant, nec ab eo naturali conditione deficiant: etſi inhærentibus Deo nihil ineſt de varietate temporis, quia collato ſibi æternæ incorruptionis atque incommutabilitatis munere, nihil in ſe ſentiant immutationis: ineſt tamen ſingulis naturalis terminus, quo à ſe inuicem diſcernuntur, quia nullus eorum in alio eſt. Et cùm vni eorum opus quodlibet iniungitur, alios quoque alteri operi implendo diuinæ poteſtatis deputatur arbitrio. Hæc omnia oſtendunt etiam ſanctos Angelos creaturam eſſe ſanctæ Trinitatis.

Alcimus Auitus. 500.

Lib. 4. de Diluuio:

Eſt ille in cælis, numeros qui præterit omnes,
Angelicus ſine fine chorus, qui laude perenni
Conclamat, celebratq; Deum, famulantia ſuetus
Ferre miniſteria, & tuſus parere ſuperno.

Arator. 540.

Lib. 1. Actuum Apoſtolorum:

——Iam nocte profunda
Angelus aſtra ferens, ergaſtula candidus intrat,
Se comitante die, cæli veniente miniſtro
Carcere vmbra fugit, puſæ periêre tenebræ:
Lucifero radiante nouo color exultat ather,
Et mutata vident nocturna crepuſcula ſolem,
Cuſtodum vallante manu inter vincula Petri
Corpore ſomnus erat.

Iunilius Africanus. 540.

Ad caput 1. Geneſeos: Ipſum cælum mox creatum ſuis incolis, hoc eſt beatiſſimis Angelorum agminibus impletum eſt, quos in principio cum cælo & terra eſſe editos, ac mox conditionem ſuam ſimul, & totius creaturæ primordialis, ad laudem Conditoris retuliſſe, teſtatur ipſe Conditor, qui loquens ad famulum ſuum Iob dicit: *Vbi eras quando ponebám fundamenta terræ?*

Primaſius. 540.

Ad cap. 1. epiſt. ad Hebræos: Omnipotens Deus, qui ſpiritus eſt incircumſcriptus, omnia implet, & vbique eſt totus: quapropter Angelicus ſpiritus, qui circumſcriptus eſt, quocunque mittatur, intra Dominum currit, Dominumq; ſemper præſentem habet: ideoq; ipſi, qui mittuntur, ipſi etiam aſſiſtunt ei.

Caſſiodorus. 530.

Ad Pſalm. 103. Spiritus generale nomen eſt, incorporalis potentisq; ſubſtantiæ: viſibiliter ſiue inuiſibiliter operans, quod ei diuinitus inſpiratur. Angelorum enim nomen non ſignificat naturam, ſed obedientiam. Angelus enim Græca lingua dicitur, qui Latinè nuntius interpretatur. Nam quando mittuntur, Angeli fiunt, cùm tamen natura ſpiritus eſſe noſcantur.

Gregorius Magnus. 590.

In Ezechielem Homilia 7. Natura Angelica, quando creata eſt, liberum arbitrium accepit, vtrum vellet in humilitate perſiſtere, & in omnipotentis Dei conſpectu permanere, an ad ſuperbiam laberetur, & à beatitudine caderet, per ſimilitudinem à qua fuit: ſed quia cadentibus alijs, ſancti Angeli in ſua beatitudine perſtiterunt, atque hoc acceperunt in munere, vt iam cadere omninò non poſſent, in eis natura ſua, quia iam dejci mutabiliter non poteſt, quaſi in magnitudine chryſtalli durata eſt.

Lib. 8. in Iob cap. 2. Angeli non ſic à diuina viſione foras exeunt, vt internæ contemplationis gaudijs priuentur: quia ſi conditoris aſpectum exeuntes amitterent, nec iacentes erigere, ne ignorantibus vera nuntiare poſſent, fontemq; lucis, quem egredientes ipſi perderent, cæcis nullatenus propinarent. In hoc itaque eſt nunc natura Angelica à naturæ noſtræ conditione diſtincta, quod nos & loco circumſcribimur, & cæcitatis ignorantia coarctamur: Angelorum verò ſpiritus loco quidem circumſcripti ſunt, ſed tamen eorum ſcientiæ longè ſuper nos incomparabiliter dilatantur. Interius

quippe

concludat: tamen quia & loco mutat, & tempora, non coæterna dicenda est suo Creatori, qui naturaliter & essentialiter est ipsa potentia, ipsa immortalitas, ipsa æternitas.

Anselmus Cantuariensis. 1080.

In Dialogo de casu Diabol cap. 24. Quemadmodum malus Angelus vituperandus est, quia non potest ad iustitiam redire, ita bonus Angelus laudandus est, quia non potest abire. Sicut enim ille iam redire non potest, quia sola mala voluntate abijt, sic iste iam abire non potest, quia sola bona voluntate permansit. Palam igitur est, quia sicut illi non posse recuperare quod deseruit, est pœna peccati: ita huic non posse deserere, quod tenuit, est præmium iustitiæ.

Petrus Alphonsus. 1100.

Titulo 5. Licet Angelus corporeo sensu percipi non possit, illis tamen, qui secundùm Dei mandata incedunt, visibiles sunt.

Franco Affligemensis. 1110.

De gratia Dei Tom. 1. Et illa in creaturis Dei summa beata beatorum spirituum agmina in ministerium Conditoris sui miro & ineffabili nobis ordine distincta, nihilo minus, imò multo magis & ipsa Conditori suo procidunt; quòd sunt, quòd sapiunt, & quòd possunt, totum gratiæ eius ascribunt, atque attestante sacro eloquio, incessabili ei voce gratias referunt, & pro conditionis suæ excellentia, & pro beatitudinis perseuerantia.

Honorius Augustodunensis. 1120.

Serm. de S. Michaële: Angeli septuplo solem vincunt sua pulchritudine.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

De timore Domini cap. 7. Omnes Angeli cùm libero arbitrio conditi sunt, & sic bene constituti, vt in melius proficere haberent: profecerunt, qui voluerunt, qui bonam voluntatem habuerunt: defecerunt, & apostatauerunt, qui sibimet, quàm Creatori suo placere maluerunt. Factum est deinde eorum iudicium, & qui, cùm peccare possent peccare noluerunt, firmiterque in amore Creatoris pedem fixerunt, hoc in remunerationem acceperunt, vt amplius iam peccare, vel peccando mori non possint.

Bernardus. 1130.

Sermone 19. *super Cantica:* Angelica creatura irrepercussa mentis acie intuetur diuinorum iudiciorum abyssum multam, quorum summæ æquitatis ineffabili delectatione beata: gloriatur intuper affectui ea mancipari per suum ministerium, ac palam fieri: & propterea diligit meritò Dominum Christum.

Sermone 22. Qui erexit hominem lapsum, dedit stanti Angelo ne haberetur; sic illum de captiuitate eruens, sicut hunc à captiuitate defendens. Et hac ratione fuit æquè vtrique redemptio, soluens illum, & seruans istum. Liquet ergo sanctis Angelis Dominum Christum fuisse redemptionem, sicut iustitiam, sicut sapientiam, sicut sanctificationem.

Hugo Victorinus. 1130.

Eruditionis Theologicæ tract. 2. *cap.* 1. Cùm in Angelos & homines distincta sit rationalis creatura, primùm de Angelis agendum videtur, de quibus considerandum est, quando creati fuerint, vbi facti fuerint, quales etiam facti fuerint. Quædam auctoritates videntur velle, quòd ante omnem aliam creaturam facti sunt Angeli. Vnde illud: *Prior omnium creata est sapientia*, quod de Angelis dictum est. Cui videtur contrarium, quod dicitur in Genesi: *In principio creauit Deus cælum & terram.* Si enim hæc in principio creata sunt, nihil ante cælum & terram factum est. Et in Propheta: *Initio tu Domine terram fundasti.* Quare dicendum videtur, quòd simul creata sit & Angelica creatura, & corporalis. Vnde illud Salomonis: *Qui viuit in æternum, creauit omnia simul:* id est, spiritualem & corporalem naturam. Et ita non prius tempore creati sunt Angeli, quàm illa corporalis materia quatuor elementorum. Tamen prima omnium creata est sapientia: quia, si non tempore præcedit, tamen dignitate, &c. Vbi facti fuerint quæritur: & videntur auctores velle eos fuisse factos in cælo. Vnde in Euangelio: *Videbam Sathan sicut fulgur de cælo cadentem.* Nec appellamus hic cælum firmamentum, quod secunda die factum est, sed cælum empyreum, id est, splendidum, quod statim repletum est Angelis, illam scilicet superiorem partem, vsque ad quam machina illa elementorum adhuc indistincta porrigebatur. Simul enim (vt diximus) creati sunt Angeli, & illa corporea materia. Vnde Augustinus exponit ita locum illum: *In principio creauit Deus cælum & terram: cælum*, id est, Angelos: *terram*, id est, corpoream machinam, in cuius superiori parte facti sunt cæli, id est, Angeli. Sed si in cælo erant, quomodo (vt legitur in Esaia) diceret Lucifer: *Ascendam in cælum, ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis Altissimo?* sed ibi vocat cælum sublimitatem diuinitatis: *Ascendam in cælum*, id est, ad æqualitatem Deitatis.

Cap. 2. In prima conditione tria videntur esse attributa: essentia indiuisibilis, & immaterialis, & ideo indeficiens per rationem naturaliter initam: intelligentia spiritualis: liberum quoque arbitrium, quo poterant sine violentia ad vtrumlibet propria voluntate deflecti.

Psal. 101.

Eccle. 18

Luce 10.

Esa. 14.

Eccl. 18.

Petrus Lombardus. 1150.

Lib. 2. *distinct.* 2. Simul creata est spiritualis creatura, id est, Angelica, & corporalis, secundùm quod accipi potest illud Salomonis: *Qui viuit in æternum, creauit omnia simul*, id est, spiritualem & corporalem naturam; & ita non prius tempore creati sunt Angeli, quàm illa corporalis materia quatuor elementorum, & tamen primò omnium creata est sapientia, quia etsi non tempore præcedit, tamen dignitate. Quod autem simul creata fuerit corporalis spiritualisque creatura, Augustinus super Genesin apertè ostendit, dicens: Per cælum & terram spiritualem corporalemque naturam intelligi. Et hæc creata sunt in principio, scilicet temporis, vel in principio, quia primo facta sunt. Simul ergo cum tempore facta est spiritualis & corporalis creatura, & simul cum mundo: nec fuit ante Angelica creatura, quàm mundus, vt ait Augustinus: Nulla creatura creata est ante sæcula, sed à sæculis, cum quibus cœpit.

Petrus Pictauiensis. 1160.

De Statu domus Dei lib. 4. *cap.* 13. Angelorum nomen idcirco commune est omnibus cælestium spirituum ordinibus, quia omnium est manifestare occulta Dei his quibus præsunt. Qui autem proprie dicuntur Angeli, hominibus præsunt, hisque voluntatem Dei annuntiant. At ipsis Angelis à superioribus Ordinibus spirituum Dei mysteria reuelantur.

Lib. 5. *cap.* 2. Angelorum spiritus est substantia incorporea, inuisibilis, sensibilis, rationalis, intellectualis, immortalis. Et bonorum quidem Angelorum substantia est lucida, & impassibilis, malorum tetra, & passibilis.

Hildegardis. 1170.

Lib. 1. *Visi.* 6. *cap.* 2. Qui in prima sunt acie Angeli, velut pennas in pectoribus suis habent, & facies hominum in se prætendunt: in quibus & vultus

Eccl. 1.

Genes. 1.

tio eius intellectum deiformem non impedit: Angelus enim deiformem habet intellectum: & ideo ſupra tempus eſt, & totum intelligit ſimul, & non vnum poſt aliud, aut vnum ex alio, &c. Triplex eſt virtus in Angelo, ſcilicet cognoſcendi, operandi, & perſiſtendi. Cognoſcit enim Deum ſupra ſe in ſpeculo æternitatis ſine aliqua interpoſitione. *Semper enim videt faciem Patris.* Matth. 18. Extra ſe apprehendit omnia, ſine collectione: intra ſe retinet apprehenſa, ſine obliuione: ſic etiam habent virtutem operandi potenter, celeriter, vtiliter, inceſſanter. Habent etiam virtutem perſiſtendi in naturæ ſuæ ſimplicitate: quia mortalitatis viciſſitudine non alterantur, paſsibilitatis contrarietate non afficiuntur, mole carnea non retardantur. Perſiſtunt etiam in gratiæ & gloriæ firmitate: quia diuinis legibus ſubiecti, nulla affectione, vel actione ei contrariantur.

Petrum Bercborium. 1360.

In Dictionario parte 1. Angelus eſt quædam ſubſtantia ſpiritalis, rationalis, intellectualis, ſemper mobilis, arbitrio libera, incorporea, Deo miniſtrans, gratia non natura immortalitatem obtinens. Bonus Angelus eſt, qui in principio ſuæ creationis Deo adhæſit, æternam gloriam adeptus, per quam Dei eſſentiam continuè ſpeculatur.

Petrus Aliacus. 1400.

In Speculo conſiderationis cap. 12. De illis loquamur Angelis, quos fide tenemus in cælis gloriosos eſſe, atque beatos, immortalitate perpetuos, intellectu perſpicuos, affectu benevolos, munditia puros, ſanctimonia integros, religione pios, pietate ſerenos, ſerenitate ac pace ſecuros: & ſicut à Deo conditos, ſic diuinis laudibus & obſequijs deditos: ſicut ab initio ſtabiles, ſic in perfectionis ſtabilitate perſeuerantes: ſicut in perſonis diſtinctos, ſic in diſtinctis Ordinibus & gradibus & officijs diſpoſitos.

Ioannes Gerſon. 1420.

In Summa Theologica lib. 6. de gaudijs Paradiſi: Angeli cognitionem habent matutinam, hoc eſt cognitionem rerum in Verbo: item habent cognitionem veſpertinam, id eſt, cognitionem rerum in ſe: item habent cognitionem meridianam, id eſt, apertam Dei viſionem. Etiam eſt alia cognitio, quia maiores Angeli indicant minoribus illa, quæ per diuinas Theophanias receperũt: vnde Theophania eſt oſtenſio alicuius cognoſcibilis, per illuminationem à Deo venientem: & hoc poteſt eſſe vel in ſymbolis, vel facie ad faciem. Angelus enim cognitione rerum in propria natura cognoſcit ſimul plura habitu, non autem actu.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Sermone in Feſto Michaëlis Archangeli: Et ſpiritualis Angelorum natura in cælo, quæ in ipſo mundi exordio ab auctore omnium condita eſt, non beata, ſed beatificanda, intellectualis, ſemper mobilis, arbitrio libera, incorporea, Deo miniſtrans, immortalitatem ſuſcipiens ſecundùm gratiam, non ſecundùm naturam, in qua (videlicet) eſt eſſentiæ ſubtilitas, intelligentiæ perſpicacitas, liberi arbitrij facultas, atque diſcretio perſonalis. Habet propterea in operando virtuoſitatem, officioſitatem in miniſtrando, & poſt electionem ſiue in bono, ſiue in malo, immutabilem firmitatem, ad quod enim ſe vertit, inflexibilis eſt.

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tomo 4. Serm. 28. Minimus Angelus exiſtens in vita æterna, eſt decies pulchrior, quàm ſit pulcherrima anima, quam vnquam fecerit Deus, excepta anima Chriſti, & Virginis gloriosæ.

Ioannes Capiſtranus. 1440.

In ſpeculo conſcientiæ part. 1. cap. 49. Quia Angelus ſimpliciter corporeus eſt, nec corpori vnitur, cognitio eius naturæ ſuæ debita eſt, vt ſimpliciter ſine inquiſitione veritatem apprehendat, propterea intellectualis natura nominatur.

Pius Secundus. 1460.

Epiſtola ad Mohabſanum Turcarum Principem: Addit Mahometus Angelos creatos ex flamma ignis, & peccare, & mortuo eſſe. Nos cum Propheta dicimus, quòd Deus fecit Angelos ſuos ſpiritus, & creauit eos ex nihilo: & Philoſophos nobiſcum ſentientes habemus, qui omnes Angelos, quos vocant intelligentias, incorporeos eſſe dixerunt. Nec peccatum in Angelis reperiri poſſe cenſemus, qui Deum in eſſentia videntem omnia vident, & omnia intelligunt ad ſuam perfectionem neceſſaria, nec eſt in eis ignorantia peccati mater. Nec ſubiectam corruptioni Angelicam naturam arbitramur, in qua non eſt materia, quæ ſeparari poſſit à forma: ſed ipſa forma per ſe conſtitit incorruptibilis, & immortalis.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 5. Faſtorum, de Apparitione Michaelis Archangeli.

Spirituum nobis hic eſt natura parumper
Enarranda, ſuo dum vertiam munere functum,
Incipit eſtatis teneras concedere fruges.
Principio rerum, quando Deus omnia traxit
Ex nihilo, ſparſitq; nouas per corpora formas,
Spirituum quoque progeniem, quo tempus in omne
Viueret incolumis, ſine mole, & pondere finxit,
Diuiſitq; nouem genus hoc in regna, deditq;
Iura ſuper terras, ſuper æquora, & æthera, & ignes,
Aſtraq; & æthereos orbes, & tradidit arti,
Quæ regerent opus hoc tantum, cui nomina mundus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

CAELESTES SPIRITVS IN CERTOS ORDINES SEV CHOROS ESSE DISTINCTOS, AC ALIOS ALIIS PRAEESSE ET PRAEFERRI.

NEGANT.

Anno post Christū natum.

1540. Oannes Caluinus lib.1.Institut.cap.14.§.8 *De multitudine Angelorum & Ordinibus qui definire audent, viderint quale habeant fundamentum.*

1560. *Erasmus Sarcerius*, Lib. qui inscribitur: *Nouamethodus in praecipuos Scripturae locos*, tit.de Angelis, pag. 100. *vocat errorem & Scholasticorum figmentum, sine verbo Dei excogitatum, asserere hierarchias & praelaturas Angelorum, qua in Angelos simpliciter, Archangelos, Thronos, Dominationes, Virtutes, Potestates, Cherubim, & Seraphim dividantur.*

1560. *Magdeburgenses* Cent.3. 4 5. &c.cap.4. *Communem Patrum doctrinam, de Angelorum Ordinibus, nugas vocant.*

1570. Hermannus Hamelmannus de Traditionibus par. 3. lib.1. *Quemadmodum ex diuersitate nominum possunt diuersi Ordines Angelorum colligi: ita subtilius more Dionysij de illis inquirere, & gradus statuere, non modo stulta est curiositas, sed temeritatis etiam impia & periculosa.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

Genes.3.Vers.24. Collocauit Deus ante Paradisum voluptatis Cherubim & flammeum gladium atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ,

Esaiæ 6. 1. Vidi Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum, & ea quæ sub ipso erant replebant templum. Seraphim stabant super illud, sex alæ vni, & sex alę alteri: duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant. Et clamabant alter ad alterum, & dicebant: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum.

Danielis 10. 13. Michael vnus de principibus primis venit in adiutorium meum.

Ephes. 1. 20. Deus Pater suscitauit Christum à mortuis, constituens ad dexteram suam in cælestibus, supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solùm in hoc seculo, sed etiam in futuro.

Coloss. 1. 16. In ipso condita sunt vniuersa in cælis, & in terra, visibilia, & inuisibilia, siue Throni, siue Dominationes, siue Principatus, siue Potestates: omnia per ipsum, & in ipso creata sunt.

1. *Petri* 3. 22. Profectus in cælum, subiectis sibi Angelis, & Potestatibus, & Virtutibus.

Iudæ Vers.9. Cùm Michael Archangelus, cum diabolo disputans, altercaretur de Moysi corpore, &c.

Liturgia D. Petri: Maiestatem tuam laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Potestates, cæli cælorumque Virtutes, ac beata Seraphim socia exultatione concelebrant.

Liturgia D. Marci: Tu es supra omne Imperium, omnem potentiam, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen, quod nominatur nō solùm in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Tibi astant millia millium & decies millies centena millia Sanctorum

ctorum Angelorum & Archangelorum exercitus. Tibi aſtant honoratiſſima tua duo animalia, ſcilicet multocula Cherubim, & ſex alata Seraphim, quę duabus quidem alis facies tegunt, & duabus pedes, & duabus volant & clamant alter ad alterum, &c.

Liturgia D. Iacobi: Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Principatus, Poteſtates ac Virtutes tremendæ, Cherubim quoque multos oculos habentia, & Seraphim ſex alis prædita, quæ duabus quidem alis facies operiunt ſuas, duabus verò pedes & reliquis duabus volantia clamant ad alterum inceſſabili voce, perpetuis laudibus hymnum triumphalem tuæ magnificæ gloriæ, &c.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Primus. 80.

Conſt. Apoſt. lib. 8. c. 12. Deus & Pater Vnigeniti Filij tui, qui per eum omnia Cherubim & Seraphim feciſti ſecula, & Exercitus, Virtutesq́, & Poteſtates, Principatus, & Thronos, Archangelos, & Angelos. Te adorant innumerabiles Angelorum copiæ, Archangelorum, Thronorum, Exercituum, Cherubim, & ſenis alis præditi Seraphim, dicentes vnà cum millibus Archangelorum, & centum millibus Angelorum, nullo puncto temporis intermiſſo, & ſine intercapedine clamantium, &c.

Dionyſius Areopagita. 100.

De Cæleſti Hierarchia cap. 5. Dignum videtur inquirere, quamobrem hi, qui nobis de Deo rebusqúe diuinis diſſeruerunt, omnes quidem ſimul cæleſtes ſubſtantias Angelos vocent. Vbi verò altiſſimas illarum diſtinctiones expone e, & enarrare pergunt, Angelicum eum propriè Ordinem nominant: qui diuina & cæleſtia agmina complet, extremoque in loco poſitus perficit. Ante hunc verò Archangelos eminentius ſtatuunt: Principatus deinceps, & Poteſtates, ac Virtutes, quaſqúe his etiam ſuperiores ſubſtantias nôrunt, atque enuntiant Sanctorum voluminum traditiones, graduum inter ſe celſitudine differentes. Dicimus itaque in omnibus ſacratiſſimis diſtinctionibus ſuperiores quoſque eminentioresqúe ordines, inferiorum quoque agminum non carere fulgoribus atque virtutibus: poſteriores verò, ſuperiorum intelligentiæ exortes eſſe. Igitur ſanctiſſima illa ſummorum Spirituum agmina, etiam Angelos Theologi appellant: & ipſa enim vim ſuperni illius diuinique fulgoris enuntiant. Porrò extremum ſanctorum ſpirituum ordinem Principatus, aut Thronos, aut Seraphim dicere, abſurdum eſt, & à ratione prorſus alienum: neque enim ſupremis illis Virtutibus ſocietate aut participatione coniungitur.

Cap. 6. Omnes ſimul cæleſtes immortaleſqúe ſubſtantias in nouem Ordines diuinus Sermo diſtinxit, proprijſque ac ſignificantibus vocabulis appellauit. Has eximius præceptor noſter in ternas tertiò repetitas diſtinctiones ad Sanctæ Trinitatis diuiſit imaginem. Ac primam quidem eſſe ait, quæ coram Deo verſetur ſemper, idqúe ex diuina dignatione ſuſceperit, vt illi inhæreat iugiter, nullisq́ medijs interiectis ſpiritibus inſeratur. Nam ſanctiſſimos Thronos, & oculis plurimis, aliſqúe præditos Ordines, Cherubim ſcilicet & Seraphim, Hebræorum voce appellatos, iuxta Deum, nullis medijs inſertis agminibus, eminenti propinquitate locatos ait, idqúe ſanctarum Scripturarum tradere expoſitionem. Hanc igitur ternariam diſtinctionem, vt vnam, & per omnia æqualem, primamqúe reuera hierarchiam, illuſtris dux noſter ac magiſter eſſe ait, qua non ſit præſtantior altera, primoribusque Dei ſummi ſplendoribus maiori propinquitate coniuncta. Secundam verò aſſeruit, quæ Poteſtatibus, Dominationibus, Virtutibusq́ cõficitur. Tertiam item, quæ in cæleſtibus functionibus extremum teneat locum, ex Angelis, & Archangelis, Principatibusq́ conſtantem.

Cap. 7. Ac Sanctorum quidem Seraphim appellationem ij, qui Hebrææ linguę periti ſunt, incendentes, ſiue calefacientes: Cherubim verò multitudinem ſcientiæ ſiue ſapientiæ effuſionem ſignificare aiunt. Meritò igitur prima illa cæleſtis functio ab altiſſimis ſpiritibus agitur: cui ſit Ordo omnibus celſior atque ſacratior, vt ante conſpectum diuinæ locata ſit, atque in ipſam, vtpote propinquiſſimam, primores illæ diuinæ apparationes ac perfectiones præcipuè ac peculiarius penetrent. Appellantur nempe calefacientes, & Throni, & ſapientiæ effuſio, congruo ſcilicet ac diuino illorum habitus ſignante nomine.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Trallianos: Etenim & ego, non quatenus vinctus ſum, etiam cæleſtia intelligere poſſim, Angelicos Ordines, Archangelorum militiarumqúe cæleſtium diſcrimina, Virtutum Dominationumque differentias, Thronorum Poteſtatumq́ diuerſitates, Principatuum magnificentias, Cherubim Seraphimq́ excellentias, Spiritus ſublimitatem, & Domini regnum, & incomparabilem Dei Patris omnipotentis diuinitatem. Hæc cùm nouerim, non continuò perfectus prorſus ſum, aut diſcipulus, qualis Paulus, aut Petrus.

Athenagoras. 170.

Apologia pro Chriſtianis: Magnùm etiam numerum Angelorum & miniſtrorum Dei eſſe fatemur, quos opifex & architectus mundi Deus verbo ſuo tanquam in claſſes ordinauit, centuriauitq́, vt elementa, cælos, mundum, & quæ in mundo ſunt, vicisq́ & ordinem omnium moderarent.

Irenæus. 180.

Lib. 2. c. 54. Poſt deinde, etiamſi per ipſos ea, quę ſunt ſuper cælos, facta ſunt, dicant nobis quæ ſit inuiſibilium natura, enarrent numerum Angelorum, & ordinem Archangelorum, demonſtrent Thronorum ſacramenta, & doceant diuerſitates Dominationum, Principatuum, Poteſtatum, atque Virtutum.

Lib. 3. cap. 8. Quoniam enim ſiue Angeli, ſiue Archangeli, ſiue Throni, ſiue Dominationes ab eo, qui ſuper omnes eſt, Deus, & conſtituta ſunt, & facta per Verbum eius.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib.7. Stomaton. Hic est, qui dat Græcis sapientiam per inferiores Angelos: sunt enim iussu diuino & antiquo per gentes distributi Angeli.

Ad cap.3. prioris Epist. Petri: *Subiecti sibi Angelis*, qui sunt primus ordo: *& subditis Potestatibus*, qui sunt secundi ordinis: *subditis quoque Virtutibus*, qui ad tertium ordinem pertinere declarantur.

Hippolytus. 220.

Oratione de Consummatione mundi: Tunc cum pauore & stupore procedent Angeli, Throni, Potestates, Principatus, Dominationes, multis oculis & alis sex prædita Cherubim ac Seraphim fortiter clamantia: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth omnipotens.*

Origenes. 230.

Contra Celsum lib. 4. Nouimus Angelos tanto præstantiores esse hominibus, vt homines perfectionem adepti æquentur Angelis: *in resurrectione mortuorum nec ducent uxores, nec nuptas domum recipiet, sed erunt sicut Angeli Dei*, iam æquales Angelis. Nec ignoramus inter cælestes illos Ordines alios esse, qui vocantur Throni: alios, qui Dominationes: alios, qui Potestates: alios, qui Principatus, videmusq; nos illis longo interuallo proximos, sperantes interim per bonam vitam doctrinæ respondentem euasuros nos ad eorum similitudinem.

Methodius. 260.

Sermone de Resurrectione: Is, qui vniuersa ex nihilo fecit & construxit, immortalium naturam, non in Angelos & ministros solùm distributam constituit, sed etiam in Principatus, & Thronos, ac Potestates. Aliud enim genus est Principatuum: aliud Potestatum. Quia nõ vnus ordo, & vnus status, & tribus, ac familia immortalium, sed genera, & tribus, ac differentiæ, & neque Cherubim propria natura decedunt, & in Angelorum formam mutantur, neque rursus Angeli in aliorum.

Eusebius Cæsariensis. 320.

De demonstratione Euangelica lib. 4. cap. 1. Cùm Deus vellet, vtpote qui solus sit bonus, omnisq; boni & principium & fons, diuitiarum suarum thesauros pluribus impartiri, esseque iam iam omnem rationalem creaturam in lucem productus, incorporeas quasdam, & intelligentes, & diuinas Potestates, Angelos, & Archangelos, materiæq; expertes, & ab omni parte puros produxit spiritus.

Antonius Eremita. 340.

Epist.2. ad Arsenoitas : Quoniam igitur ex vno Creatore sunt omnes secundum sensualem extantiam eorum, in fugiendo verò eos à Deo, & multa diuersitas est in illis effecta, ob diuersas operationes ipsorum: ideirco autem omnia hæc nomina adiecta sunt istis, propter vniuscuiusque eorum operationem, ideo & nunc quidam ipsorum vocãtur Archangeli, alij Throni, & Dominationes, & Potestates, & Cherubim. Hæc autem eis nomina sunt addita, pro eo quòd Conditoris proprij custodierunt voluntatem.

Athanasius 340.

*Contra Arianos Serm.*3. Multi Archangeli, multi Throni, multq; Potestates, & Dominationes, millies millia, & decies millies centena millia ministrorum astitisse & apparent, qui se promptos obtulerunt, vt emittantur.

*Serm.*4. Nam & Angeli, & Archangeli, Dominationes Throni, & reliquæ Potestates Verbi participes effecti vident perpetuò faciem Patris Christi.

In dictum: *Omnia sunt mihi tradita à Patre.* Homines profectò audaces & procerui, qui non tremunt eam gloriam, in quam cupiunt Angeli proni inclinatiq; adspicere: cùm præ illis longè sint natura & ordine sublimiores. Quid enim propinquius Cherubinis & Seraphinis? Illi non obtuentur hanc Maiestatem, aut in pedibus erectos se tenent, imò ne faciem quidem nudam relinquunt: sed ea obuelata gloriam maiestatemq; Dei labijs nunquam cessantibus extollunt, nihil aliud quàm diuinam & ineffabilem naturam triplici titulo sanctitatis glorificantes. Neque enim est quisquam sanctorum Prophetarum inter eos, qui maximè digni habiti sint, vt eiusmodi spectaculis interessent, qui nobis id se audisse renunciauit, Angelos illos in primis vicibus exclamando, *Sanctus*, maxima voce vsos esse: in secundis non æquè magna in tertijs adhuc submissiori.

De communi essentia Patris, & Filij, & Spiritus sancti: Quod opus supercælestium Potestatum! Hymnus irremissus & amor inessabilis erga maiestatem Dei, fortasse & obsecratio continua de salute nostra. Cæterùm quia ipsi ordines & milites denominantur, restat vt ordinem distinguamus in ordinem docentium, permittentium, punientium, eorumq; qui animabus gratificantur, & qui apud homines permanent. Et quemadmodum discrimen ordinis in supernis Potestatibus cognouimus, ita quoque stationis & scientiæ discrimina sunt, Throni scilicet, Cherubim, & Seraphim, qui continuò, & sine vllo mediatore aut interprete à Deo condiscunt, vtpote cæteris sublimiores, & Deo propinquiores, & ab ijs erudituntur inferiores Ordines, atque ita deinceps cæteri pro suo gradu: postremi autem omnium sunt Angeli, qui & hominum pædagogi sunt censendi.

*Ad Antiochum Principem quæst.*4. Quot sunt Ordines, & quot sunt Angelorum essentiæ? Respons. Vna & eadem est essentia sicut etiam vna tantùm est essentia hominum. Ordines verò, sicut multum valens in Theologia Dionysius inquit, sunt nouẽ: Angeli, Archangeli, Principatus, Potestates, Virtutes, Dominationes, sex alis alata Seraphim, multis oculis ornata Cherubim, & Throni.

Cyrillus Hierosolymitanus. 360.

Catechesi 6. *Deum nemo vidit vnquam.* Quid igitur dicat aliquis, nonne scriptum est, quòd *Angeli parulorum semper vident faciem Patris, qui in cælis est?* Matt.18. Vident sanè Angeli, sed non ita vt est, sed secundũ quod est, & ipsi capiunt. Ipse enim Iesus dicit, quòd *Patrem nemo vidit, nisi qui est de cælo, hic videt Patrem.* Vident Angeli, ita vt capiunt, & Archangeli, ita vt possunt, Throni verò & Dominationes, plus quidem quàm illi, sed minus tamen quàm pro Dei benignitate. Solus autem Spiritus sanctus ita vt oportet, videt, *ille* enim *scrutatur omnia, etiam profunda Dei, &c.* 1.Cor.2.

Catechesi 11. Quid igitur dolet nescire te homo quod cæli ignorant, sed & vniuersa natura angelica? Si enim posset esse, vt aliquis in primum cælum ascendens perspiciensque Angelorum statum, & accedens interrogauerit, quomodo Deus Filium suum genuerit: dicerent fortè, superius habemus maiores quàm nos: illos interroga: ascende in secundum cælum, & tertium (si potes) conscende, & ad Dominationes, Principatus, & Potestates. Etiam ad illos accesserit quispiam, quamuis id fit impossibile: & hanc illi enarrationem recusarent: neque enim eam nõrunt.

Equidem

Equidem admiratus sum, audacem illorum curiositatem, nec per opinionem religionis incidunt in impietatem. Cùm enim Thronos & Dominationes, quæ sunt Christi opera: cùm & Principatus & Potestates ignorent, ipsum Factorem curiosè scrutari aggrediuntur. Dic mihi primùm, ô audacule, quid Thronus differat à Dominatione, & tunc ès curiosus circa Christum: dic mihi, quid sit Principatus, quid Potestas, quid Virtus, quid Angelus, & tunc Factorem perquire curiosè. *Omnia* enim *per ipsum facta sunt*, sed ne velis interrogare Thronos, aut Dominationes: neque enim enarrare poterunt.

Basilius Magnus. 370.

Homil.1.in Hexaëmeron diuini officij: Fecit Creator primùm omnes beatorum mentium Ordines, quorum ne nomenclaturas quidem possumus inuenire. Et hæc substantiam complent mundi illius inuisibilis, & vt ipsi instruimur doctore Paulo: *In ipso*, ait, *condita sunt omnia, sive visibilia, sive invisibilia, sive Throni, sive Dominationes, sive Principatus, sive Potestates, sive Virtutes, sive Angelorum exercitus, sive Archangelorum prefecturæ.*

*De Spiritu S. cap.*16. Throni, & Dominationes, Principatus, & Potestates, quomodo beatam illam vixissent vitam, nisi semper viderent vultum Patris, qui in cœlis est? at visio non est absque spiritu. Qui possent dicere Seraphim: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth*, nisi docti per Spiritum?

In Liturgia: Te laudant Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Principatus, Potestates, Virtutes, & multocula Cherubim: tibi astant in circuitu Seraphim.

Macarius Ægyptius. 370.

Homilia 14. Est & terra lucidà & diuina, in qua ambulant, & requiescunt Angelorum atque spirituum Ordines interiecti.

Georgius Nazianzenus. 380.

Oratione 34. *quæ est oratio* 2. *de Theologia*: Videsne quomodo circa huiusmodi sermonem æstuemus, nec, quò progrediamur, habeamus: aut certè non vltra progredi possimus, quàm quòd Angelos quosdam & Archangelos scimus, Thronos, Potestates, Principatus, Dominationes, splendores, ascensus, intelligentes Virtutes, vel mentes potius, puras naturas, minimeq; adulterinas, admalum immobiles, vel certè non facilè mobiles, perpetuos choros circa principem illam causam agitantes, purissimo splendore illinc perfusas, aut pro naturæ ordinis cuiusque proportione, alias alio modo collustratas.

Oratione in S. Baptisma, quæ est numero 40. Secundum lumen est Angelus, primi illius luminis velut riuulus quidam aut participatio, per propensionem ad illud, ac ministerium illuminationem habens: de quo statuere nequeo, vtrum pro classis suæ, ordinisq; ratione splendor ei impertiatur, an potius pro diuinæ illuminationis modo hanc vel illam sedem accipiat.

Epiphanius. 380.

Sermone de laudibus Deiparæ Virginis: Ita siquidem vel cœlorum Virtutes in stuporem conuertit. Obstupuerunt omnes Angeli, Archangeli, Principatus, Potestates, Throni, Dominationes, Cherubim, & Seraphim, & Angelorum vniuersus exercitus, timore, tremoreq; graui deterriti: quia cernebant illum, qui habitat in cœlis, per eam versari in terra, & exhorrescebant.

Gregorius Nyssenus. 386.

In Cantica Hom. 15. Nam hæ sunt illæ instructæ copiæ, quippe vbi Potestates semper dominantur, perpetuò Dominatus rerum potiuntur: solidè fundati sunt Throni: imperia nullam in seruitutem rediguntur, sine intermissione faustis vocibus Deo acclamant: volatus Seraphim non quiescit, & statio non progreditur: Cherubim sustinere sublimem illum, eleuatumq; Thronum non cessant: ministratores opus facere & sermonem audire non desinunt. Hæ igitur Potestates à Deo cùm ordinatæ sint, cumq; ordo ille copiarum vltra mundanarum quasque mente tantùm intelligimus, æternum non confusa maneat, nulla malitia rationem illam optimè constitutam euertente: idcirco etiam anima, quæ ad illorum imitationem, ordine, decenterq; facit omnia, talem sui admirationem excitat, qualem ordinatæ illæ copiæ merentur.

Ioannes Chrysostomus. 400.

*De incomprehensibili Dei natura Hom.*2. Millia Angelorum sunt innumerabilia: mille millia Archangelorum: adde Sedes, Dominationes, Potestates, Principatus, cœtus incorporeos Virtutum innumeros, denique genera cælestis innumerabilia, quę omnia Deus creauit tanta cum facilitate, quantam nemo valeat verbis exprimere.

Homilia 4. *in Genesin*: Quòd si visibilia sola sufficiant nobis, ad docendam potentiæ Conditoris magnitudinem: vbi & ad inuisibiles veneris Virtutes, & mentem extenderis ad Angelorum exercitus, Archangelorum, supernarum Virtutum, Thronorum, Dominationum, Principatuum, Potestatum, Cherubim, Serephim: quæ mens, quis sermo sufficiet enarrare magnificentiam eius inenarrabilem?

Palladius. 400.

*Historiæ SS. Patrum cap.*20. Habes Angelos, Archangelos, omnes supernas Potestates, Cherubim, & Seraphim, Deum horum omnium effectorem, illic versare ne sub cœlos descenderis.

Heraclides Cappadox. 420.

Epistola ad Lausum Præpositum: Solus est vniuersorum Deus, qui doceri nequit: quandoquidem & ipse per se est, & ante se non habet alium. Alia omnia autem doceri possunt: quoniam sunt & facta & creata. Atque primi quidem Ordines habent magistram summam Trinitatem: secundi autem discunt à primis: tertij à secundis, & sic deinceps vsque ad extremos. Qui autem sunt præstantiores honore & virtute, docent eos qui sunt inferiores cognitione.

Ioannes Cassianus 430.

*Collat.*8. *cap.*15. Nam quia bonæ parti eadem Ordinum vocabula non sine ratione, caussaue sint indita, & officiorum vel meritorum seu dignitatum sint nomina, nulli dubium est. Etenim de officio nuntiandi Angelos, id est, nuntios appellari manifestum est: & Archangelos, eo quòd ipsis Angelis præsint, nominis ipsius proprietas docet: Dominationes etiam ab eo, quòd quibusdam dominentur: Principatus quoque, quòd habeant quorum sunt principes: & Sedes, quòd ita scilicet Deo cohæreant, & domesticæ sint ei ac familiares, vt in ipsis, velut in quadam sede, diuina Maiestas peculiarius requiescat, & quodammodo in ijs firmius reclineur.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

*Lib.*1. *in Genesin*: Oportet hunc sermonem redigere ad beatos Angelos, qui à Deo facti sunt atque ex nihilo producti, Angeli, Archangeli, Throni, Potestates, Virtutes, atque Principatus, ipsa quoque suprema Seraphim, sancta Cherubim firmiam gloriam habẽt, suumq; statum firmissimè seruant, & millia millium Deo ministrant, & decies centena millia ei assistunt.

Theodoretus. 450.

Ad cap. 1. Epist. ad Coloss. *Sive Throni, sive Dominationes.*) Existimo eum Thronos dicere Cherubim: Diuinum enim Thronum vidit super eos positum Propheta Ezechiel. Dominationes autem, Principatus, Potestates eos, quibus fuerat credita cura gentium. Michael enim Princeps erat Iudæis, & B. Daniel dicit Principem Persarum, & Principem Græcorum.

Exod. 10.

Basilius Seleucus. 460.

Oratione 1. in Annuntiationem sacratissimæ Deiparæ: Verùm spiritus, qui se ducem ad diuina præbere solet, ope nixi, hæc omnia, quantum vires ferent, exuperare decreuimus. Instituimus enim Angelorum choros, eorundemq; ductores & ordines, eximium Thronorum splendorem, præstantem Dominationum excellentiam, illustrem Principatuum dominatum, incomparabilem Potestatum nobilitatem, inuictam diuinarum Virtutum fortitudinem, conspicuam oculatorum Cherubim puritatem, nullam in partem impeditam pennatorum Seraphim agilitatem, omnem denique aliam, si qua adhuc his superior extat, creaturam procul à tergo relinquere, nullaq; prorsus in re creata desiderij cursum figere.

Sophronius. 630.

In Encomio Angelorum: O diuini, materiæq; expertes Dei exercitus! ô mente rationeq; præditæ intelligentiæ! at præstat gradatim & ex ordine vos prædicare, magnificare, & inuocare. O Seraphim, quæ sex alis exornata, inq; prima cœlestium exercituum acie collocata, vestro ardore cæteros omnes incenditis: Vos estis, quæ propter inconcussam stabilitatem, corporeæq; concretionis vacuitatem: tum ob æternitatem vobis communicatam, cognoscendiq; & inflammandi virtutem, expressum quoddam diuinæ similitudinis simulachrum præ vobis fertis: vos secundaria lumina, emanatione planè beata, è prima luce prodeuntia, rectè appellamini: vt quæ immensum, infinitumq; trini, vniciq; principatus illius, numeris omnibus absoluti, splendorem, quantum fas est, citra vllum medium excipiatis, exceptumq; cæteris mentibus & intelligentijs communem faciatis. Cùm vos ergo ob incendendi expiandiq; vim, qua polletis, quaq; omnem malitiam, omnemq; foeditatem absumere & expiare consueuistis, incensorum & calefactorum nominibus designemini, internos, obsecro, animæ meæ recessus à vitiorum sordibus expiate. O vos Cherubim, oculis plena, & quadriformia, quæ internis viribus formæ vestræ cognatis, appositaq; proportione respondentibus, vi ratiocinante nimirum & irascente: fortitudine rursum, & cœlesti celsitudine, amplè magnificeq; exculta, omniq; sapientia plena estis, diuini verbi cognitione me expolite. O Throni ardore accensi, & inaccessi, qui Dei opt. max. sedes, vehiculum, & requies estis, &c. O venerandæ Dominationes, hoc nominis ea de causa sortitæ, quòd diuinam auctoritatem vestro munere exprimatis, cœlestiumq; bonorum communicationem verè proprieq; citra vllum prorsus impedimentum excipiatis, &c. O Potestates, quæ appellationem functioni vestræ consentaneam consecutæ, nulla prorsus seruitute valetis premi, nullo turbine concuti, quæq; ab illo solo principatu, à quo omnis potestas fluit, potestatem & firmitatem nacti estis: impartiamini mihi potestatem contra aspectabiles, & inaspectabiles hostes, qui contra animam meam insurgunt. O immotæ, masculæq; Virtutes, quæ propter animi robur & fortitudinem, inuictamq; virium præstantiam, diuinam potentiam & vim adumbratiq;, me debilem ac infirmum diuino robore circumcingite. O flecti, moueriq; nescij Principatus, qui à diuino principatu, omnis principij experte, omnisq; principatus auctore & nomen & dignitatem principatus citra controuersiam accepistis, quiq; tertio Angelorum choro prælati estis, fidi adeste, &c. O ter sanctissime summeq; amande & venerande sacræ militiæ princeps & administer Michaël, Angelorum Coryphæe, omni cultu, omniq; laude & celebratione dignissime, &c. O vos reliqui omnes Angeli & Archangeli, cœtus cœlestis, corona impenetrabilis, multitudo immensa, exercitus innumerus, celsitudo inaccessa, magnitudo incomprehensa, chorus incomparabilis, &c.

Maximus. 640.

Ad caput 6. cœlestis Hierarchiæ Dionysij: Primus Ordinum ternio complectitur Thronos, Cherubim, & Seraphim. Hunc ternionem prudens lector facilè inueniet, primum apud Ezechielem, qui & Throni, in quo Deus apparuit, meminit, & statim subiungit diuina Cherubim Apud Esaiam autem mentio fit Seraphim, quæ Deum circumstant & intuentur. Declarantur eadem propè eodem modo & in Apocalypsi Ioannis Apostoli & Euangelistæ. Deinde reliquos duos terniones Ordinum ponit, primò Dominationes, deinde Virtutes, post Potestates: tertij & vltimi ternionis sunt primùm Principatus, deinde Archangeli, ad extremum Angeli.

Ioannes Damascenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 2. cap. 3. De essentia Angelorum, æqualesne inter se sint, an dispares, haudquaquam compertum habemus: solus ille scit, qui eos creauit, Deus. Cæterùm splendoris ac ordinis ratione inter se differunt: siue pro splendoris portione sedes illis sua constituta sit, siue contra pro sedis classisq; suæ discrimine splendoris participes sint, alijq; alios, ob Ordinis, vel naturæ præstantiam illustrent. Illud quidem perspicuum est, eos, qui præstantiores sublimioresq; sunt, splendorem & cognitionem inferioribus impertire, &c. Vt autem sanctissimus, ac Theologiæ laude præstantissimus vir Dionysius Areopagita inquit, Theologia omnis, hoc est sacra Scriptura, nouem cœlestes substantias nuncupauit. Has sanctus ille Doctor in tres Ordinum terniones distinguit. Quorum primum eum ait esse, qui Deum semper circumstat, assiduoq; ac citra rei vllius interuentum ei copulatus est, nempe sex aligerorum Seraphim, oculatissimorum Cherubim, & sanctissimorum Thronorum: secundum Dominationum, Virtutum, & Potestatum: tertium ac postremum, Principatuum, Archangelorum, & Angelorum.

Cæsarius. 760.

Dialogo primo: Creati sunt Angeli, & obnoxij mutationi, spiritus rationales, *ad ministerium missi*, quemadmodum inquit diuinorum carminum auctor, & cum ipso Paulus consentiens: *Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammam.* Quibus verbis simul & naturam, & maiestatem eorum significant. Septem verò sunt Ordines, vt scripsit Iudas, & eximius enumerat Apostolus, quem & sequuntur sacri ministri officij diuini, dum alta clamant voce ad Deum: Te laudibus celebrant Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Principatus, Potestates, Virtutes.

Michael Syncellus. 830.

In Dionysio Areopagita: A consideratione eorum quæ videntur, ad eorum quæ non videntur contemplationem, cogitatione suspensus, tresq; clarissimorum cœlestium Ordinum ecclesias, ac tres

sanctis-

ſanctiſsimos angelicos apparatus ſigillatim ſpeculatus, non aliter ac ſi diuinus quidam atque cæleſtis eſſet Angelus, & in eorum, qui corpore carent, claſſem cooptatus, ordinemq; inter ipſos, & ſacram præfecturam ſortitus, ſplendorem animi, ad ſedem celſiſſimæ diuinitatis, religioſè attollit.

Pantbaleon Diaconus. 860.

In Encomio Michaelis Archangeli. cap. 3. Michael, qui planè eſt plenus pietate Archangelica: qui propter eam, quæ conuenit in Dominum, reuerentiam, pietatem, & grati animi virtutem ineffabilem, & quæ mutari nō poteſt ſtabilitatem, prope Thronum aſsiſtit Dominicum horrendum, & terribilem, cum Cherubim, qui multos habent oculos, & cum Seraphim, qui habent ſex alas, & primum locum obtinent inter mille millia, & decies mille myriades Angelicorum Ordinum: & proximè citra vltimum ſuporem canit ter ſanctum, & admirabilem hymnum.

Euthymius. 1080.

Ad Pſal. 102. *Benedicite Dominum omnes Virtutes eius.*) Cùm de Angelis dixerit, nunc de alijs Ordinibus dicit, de incorporeis nimirum Virtutibus.

Ad cap. 15. Luca: Quidam centum eſſe Ordines ſenſerunt, ad parabolam centum ouium attendentes: quidam verò alteram decem drachmarum parabolam aſſumentes in patrocinium, decem hos eſſe dicunt: nouem quidem cæleſtes iuxta Dionyſium Areopagitam: Thronos, Cherubim, Seraphim, Dominationes, Poteſtates, Virtutes, Principatus, Archangelos & Angelos: decimum verò terrenum, puta homines.

Michael Glycas. 1100.

Part 3. Annalium de nouem Ordinibus: Debes autem ſcire cæleſtium deſcriptionum ac graduum nouem eſſe Ordines: nimirum Cherubos, Seraphos, Thronos, Dominatus, Poteſtates, Imperia, Principatus, Angelos, Archangelos. Num verò alij præter hos ſint in cælis ordines, quos in altera vita cognituri ſimus, B. ille Paulus nouit, qui ait: *Conſedit Chriſtus ſuper omnem Principatum, Imperium: Poteſtatem, omnemq; nomen quod verbis exprimitur, non ſolùm in hoc æuo, ſed etiam in futuro.*

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ Fidei lib. 4. Hæreſi 31. Angelos etiã diuinam & ineffabilem ſuperſubſtantialis diuinitatis plenitudinem velut in ſpeculo contemplari, iuxta proportionem prærogatiuæ, quæ inter illos eſt, & ſanctificationis modum, quem à Spiritu S. habent, teſtis eſt hæc Manoe oratio: *Morte moriemur, quia vidimus Dominum.* Teſtis eſt Angelus, qui Tobiæ apparuit, & is, qui Virgini *Aue* dixit. Iudic 13 Tob. 5. Luc. 1.

Cyrus Theodorus Prodromus. 1200.

Dialogo de amicitia exulante:
Amicitia:

Ego quidem primùm Trinitate cum calita
Diuinitatis pura ſemper vnior;
Deinde tunicis ſunt animi mihi cæteri,
Trinæq; Triades mentium cæleſtium.
Dico Cherubim, & Seraphim, & Thronos,
Poliq; tota reliqua milita ſacra.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 2. Rurſus certè futurum eſt, vt denuò Chriſtus redeat in gloria ſua cum omnibus Angelis, cunctiſq; Ordinibus cæleſtium.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis Lemouicenſis. 80.

Epiſt. 2. ad Tholoſanos cap. 12. In regno cælorum ſunt Ordines multitudinis laudantium Deum, Angelorum, & Virtutum, quæ per ipſum Verbum, per quod omnia facta ſunt, creatæ, in laudibus Creatoris ſui quieſcunt. Ipſe laus & requies eorum & ſpectatio noua, in quam ſemper deſiderant proſpicere. Multa millia illic Poteſtatum, & Archangelorum in intima luce gloriam Dei Creatoris ſui contemplare deſiderant.

Nouatianus. 240.

De Trinitate cap. 1. In ſuperioribus, id eſt, ſuper ipſum quoque ſolidamentum partibus, quæ non ſunt noſtris contemplabiles oculis, Angelos prius inſtituit, ſpirituales Virtutes digeſsit, Thronos, Poteſtates q; præfecit, & alia multa cælorum immenſa ſpacia, & Sacramentorum infinita opera condidit.

Dionyſius Papa. 260.

Epiſt. 2. Quia verò creatura in vna eademq; æqualitate gubernari, vel viuere non poteſt, cæleſtium militiarum exemplar nos inſtruit: quia dum ſint Angeli, ſint Archangeli, liquet quia nō æquales ſunt, ſed in poteſtate, & ordine differt alter ab altero. Si ergo inter eos, qui ſine peccato ſunt, iſta conſtat eſſe diſtinctio, quis hominum abnuat huic ſe libenter ſubmittere diſpoſitioni?

Hilarius Pictauienſis. 350.

Lib. 2. de Trinit. Archangeli & Dominatus, Principatus & Poteſtates ſine ſomno, ſine occupatione, ſine crimine æternis & indefeſsis in cælo vocibus Chriſtum laudant.

Ad Pſalm. 134. Præterito Thronorum, Dominationum, Principatuum, & Poteſtatum, Cherubim, & Seraphim, Angelorum, & Archangelorum miraculo, in his omnia Deus quæ voluit fecit in cælo & in terra.

Ambr. ſiue. 370.

Lib. 1. de Spiritu S. cap. 7. Quemadmodum ſanctificans Apoſtolos Spiritus non eſt humanæ conſors naturæ, ita etiam ſanctificans Angelos, Dominationes, & Poteſtates, non habet conſortium creaturæ. Si qui autem putant non eſſe ſpiritalem in Angelis ſanctitatem, ſed aliam quandam gratiam ſuæ proprietate naturæ, hi inferiores profectò Angelos hominibus iudicabunt, &c. De qua creatura Deus ita locutus eſt, quod aut Dominationes, aut Poteſtates effundat, aut Angelos? ſed *de Spiritu*, inquit, *meo effundam.*

Hieronymus. 390.

Lib. 2. aduerſus Iouinianum c. 15. Quare in regno cælorum Archangeli ſunt, Angeli, Throni, Dominationes, Poteſtates, Cherubim, & Seraphim, & omne nomen, quod nominatur non ſolum in præſenti ſeculo, ſed etiam in futuro? ſine cauſa diuerſitas nominum eſt, vbi non eſt diuerſitas meritorum. Archangelus vtiq; aliorum minorum eſt Angelorum Archangelus, & Poteſtates, & Dominationes habēt aliqua, ſuper quæ exerceant poteſtatem, & in quæ ſubiecta dominentur.

Ad cap. 1. Epiſtolæ ad Epheſios: *Super omnem Principatum, Virtutem, & Dominationem.*) Arbitror Apoſtolum aut de traditionibus Hebræorum ea, quæ ſecreta ſunt, in medium protuliſſe: aut certè, quæ quaſi iuxta hiſtoriam ſcripta ſunt, cùm intelligeret legem eſſe ſpiritualem, ſentiſſe ſublimius: & quod de regibus, atque principibus, ducibus quo-

que

que, tribunis, & centurionibus, in Numeris & in Regnorum libris refertur, imaginem aliorum principum regumq; cognouisse: quòd scilicet in cælestibus sint Principatus, sint Potestates, sint Dominationes, atque Virtutes, & cætera ministeriorum vocabula, quæ nec nos possumus nominare, nec ipsum Paulum puto, vt in gratij corpusculo constitutum, enumerare valuisse. Si autem sunt Principatus, & Potestates, & Virtutes, & Dominationes, necesse est vt & subiectos habeant, & timentes se, & seruientes sibi, & eos, qui sua fortitudine roborentur. Quæ distributiones officiorum non solùm in præsentiarum, sed etiam in futuro seculo erunt.

Augustinus. 400.

Ad Orosium, contra Priscillianistas & Origenistas cap. 11. Certè ait Apostolus: *Siue sedes, siue Dominationes, siue Principatus, siue Potestates.* Et esse itaque Sedes, Dominationes, Principatus, Potestates in cælestibus apparatibus, firmissimè credo, & differre inter se aliquid indubitata fide teneo. Coloſ. 1.

Enchirid. ad Laurentium cap. 58. Quomodo autem se habeat beatissima illa & superna societas, quæ ibi sint differentiæ personarum, vt cùm omnes tamquam generali nomine Angeli nuncupentur, sicut in Epist. ad Hebræos legimus: *Cui enim Angelorum Deus dixit aliquando, sede à dextris meis?* Hoc quippe modo significauit omnes vniuersaliter Angelos dici: sint tamen & illic Archangeli, & verum idem Archangeli nominentur Virtutes, atque ita dictum sit: *Laudate eum omnes Angeli eius: laudate eum omnes Virtutes eius:* ac si diceretur: Laudate eum omnes Angeli eius: laudate eum omnes Archangeli: & quid inter se distent, quatuor illa vocabula, quibus vniuersam ipsam cælestem societatem videtur Apostolus esse complexus, dicendo: *Siue Sedes, siue Dominationes, siue Principatus, siue Potestates*: dicant, qui possunt, si tamen possunt probare quod dicunt, ego me ista ignorare confiteor. Heb. 1. Pſal. 109 Pſa. 148. Coloſ. 1.

Eucherius Lugdunensis. 450.

Dominica 3. post Pentecosten: Idem significant decem drachmæ, quod centum oues: vna quoque drachma, & vna ouis perdita, idem significant: nouem verò quæ restant, nouem Ordines Angelorum sunt.

Sedulius. 460.

Ad cap. 1. *ad Ephes.* Nouem Angelorum scimus Ordines, Angelos, Archangelos, Virtutes, Potestates, Principatus, Dominationes, Thronos, Cherubim, Seraphim. Qui minima nuntiant, Angeli: qui summa, Archangeli vocantur: Virtutes, per quos signa & miracula fiunt: Potestates, super virtutes aduersas, quorum potestate virtutes aduersæ refrenantur, ne corda hominum quantum volunt tentent: Principatus, qui ipsis quoque bonis Angelorum spiritibus præsunt: Dominationes sunt, qui etiam Principatus & Potestates dissimilitudine alta conscendunt, quibus cætera agmina ad obedientiam subiecta sunt: Throni sunt, qui tanta diuinitatis gratia replentur, vt in eis Dominus sedeas, & per eos sua iudicia discernat: Cherubim quoque id est, plenitudo scientiæ sunt, qui tanto perfectiori scientia pleni sunt, quanto claritatem Dei vicinius contemplantur: Seraphim autem, id est, ardentes, vel incendentes, qui tanto magis Conditoris sui ardent amore, quanto hunc vicinius vident, inter quos & Deum nulli alij spiritus intersunt.

Salonius. 480.

In Ecclesiasten Salomonis: Decem fuerunt Ordines Angelorum, sed vnus cecidit per superbiam, & idcirco boni Angeli semper ad hoc laborant, vt de hominibus adimpleatur, & perueniat ad perfectum numerum, id est, denarium.

Gregorius Magnus. 590.

Homil. 34. in Euangel. Nouem Angelorum Ordines diximus, quia videlicet esse, testante sacro eloquio, scimus Angelos, Archangelos, Virtutes, Potestates, Principatus, Dominationes, Thronos, Cherubim, atque Seraphim: Esse namque Angelos & Archangelos, penè omnes sacri eloquij paginæ testantur. Cherubim verò atque Seraphim sæpe, vt notum est, libri Prophetarum loquuntur. Quatuor quoque Ordinum, nomina Paulus Apostolus ad Ephesios enumerat, dicens: *Supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem.* Qui rursus ad Coloſſenses scribens, ait: *Siue Throni, siue Potestates, siue Principatus, siue Dominationes.* Dominationes verò, & Principatus, ac Potestates iam ad Ephesios loquens descripserat: sed ea quoque Coloſſensibus dicturus, præmisit Thronos, de quibus necdum quidquam fuerat Ephesijs locutus. Dum ergo illis quatuor, quæ ad Ephesios dixit, id est, Principatibus, Potestatibus, Virtutibus, atque Dominationibus coniunguntur Throni, quinque sunt Ordines, qui specialiter exprimuntur. Quibus dum Angeli, & Archangeli, & Cherubim atque Seraphim adiuncta sunt, procul dubio nouem esse Angelorum Ordines inueniuntur. Vnde & ipſi Angelo, qui prius est conditus, per Prophetam dicitur: *Tu signaculum similitudinis plenus sapientia, & perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti.* Vbi notandum est, quòd non ad similitudinem Dei factus, sed signaculum similitudinis dicitur: vt quò in eo subtilior est natura, eò in illo imago Dei similius insinuetur expressa. Quo in loco mox subditur: *Omnis lapis pretiosus operimentum tuum, Sardius, Topazius, & Iaspis, Chrysolitus, Onix, & Berillus, Saphyrus, Carbunculus, & Smaragdus.* Ecce nouem dixit nomina lapidum: quia profectò nouem sunt Ordines Angelorum. Quibus nimirum Ordinibus ille primus Angelus ideò ornatus & opertus extitit: quia dum cunctis agminibus Angelorum prælatus est, & eorum comparatione clarior fuit. Sed cur istos persistentium Angelorum choros enumerando perstrinximus, si non eorum quoque ministeria subtiliter exprimamus? Græca enim lingua Angeli nuntij, Archangeli verò summi nuntij vocantur. Sciendum verò quòd Angelorum vocabulum, nomen est officij, non naturæ. Nam sancti illi cælestis patriæ spiritus semper quidem sunt spiritus, sed semper vocari Angeli nequaquam possunt: quia tunc solùm sunt Angeli, cùm per eos aliqua nuntiantur, &c. Virtutes vocantur illi nimirum spiritus, per quos signa & miracula frequentius fiunt. Potestates etiam vocantur hi, qui hoc potentius cæteris in suo Ordine perceperunt, vt eorum ditioni virtutes aduersæ subiectæ sint, quorum potestate refrenantur, ne corda hominum tantum tentare prævaleant, quantum volunt. Principatus etiam vocantur, qui ipsis quoque bonis Angelorum spiritibus præsunt, qui subiectis alijs dum quæque sunt agenda disponunt, eis ad explenda diuina ministeria principantur. Dominationes autem vocantur, qui etiam potestates Principatuum dissimilitudine alta transcendunt. Nam principari, est inter reliquos priorem existere: dominari verò, est etiam subiectos quoque possidere. Ea ergo Angelorum agmina, quæ mira potentia præeminent, pro eò quòd eis cætera ad obediendum subiecta sunt, Dominationes vocantur. Throni quoque illa agmina sunt vocata, quibus ad exercenda iudicia semper Deus omnipotens præsidet. Quia enim Thronos latino eloquio sedes dicimus, Throni Dei dicti sunt hi, qui tanta diuini- Eph. 1. Coloſ. 1.

tatis

taris gratia replentur, vt in eis Dominus ſedeat, & per eos ſua iudicia decernat, &c. Cherubim quoque plenitudo ſcientiæ dicitur. Et ſublimiora illa agmina idcirco Cherubim vocata ſunt: quia tanto perfectiori ſcientia plena ſunt, quanto claritatem Dei vicinius contemplantur: vt ſecundùm creaturæ modum, eò plenè omnia ſciant, quò viſioni Conditoris ſui per meritum dignitatis appropinquant. Seraphim etiam vocantur illa ſpirituum ſanctorum agmina, quæ ex ſingulari propinquitate Conditoris ſui incomparabili ardent amore. Seraphim namque ardentes, vel incendentes vocantur. Quæ, quia ita Deo coniuncta ſunt, vt inter hæc & Deum nulli alij ſpiritus interſint, tanto magis ardent, quanto hunc vicinius vident. Quorum profectò flamma amor eſt: quia quò ſubtilius claritatem diuinitatis eius aſpiciunt, eò validius in eius amore flammeſcunt.

Lib. 4. epiſt. 52. Quia quæque creatura in vna eademque qualitate gubernari vel viuere non poteſt, cæleſtium militiarum exemplar nos inſtruit: quia dum ſint Angeli, & ſint Archangeli, liquet quòd non ſint æquales, ſed in poteſtate & ordine, ſicut noſtis, differt alter ab altero. Si ergo inter hos, qui ſine peccato ſunt, iſta conſtat eſſe diſtinctio, quis hominum abnuat, huic ſe libenter, diſpoſitioni ſubmittere, cui nouit etiam Angelos obedire?

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De ſummo Bono lib. 1. cap. 12. Inter Angelos diſtantia poteſtatum eſt, & pro graduum dignitate miniſteria ijſdem ſunt diſtributa; alijſque alij præferuntur, tam culmine poteſtatis, quàm ſcientia virtutis. Subminiſtrant igitur alij aliorum præceptis atque obediunt iuſsis. Vnde & apud Prophetam Zachariam Angelus Angelum mittit, & quæcunque annuntiare debeat præcipit. Nouem eſſe diſtinctiones vel Ordines Angelorum ſacræ Scripturæ teſtantur, id eſt, Angelos, Archangelos, Thronos, Dominationes, Virtutes, Principatus, Poteſtates, Cherubim, & Seraphim. Horum Ordinum numerum etiam Ezechiel Prophera deſcribit ſub totidem nominibus lapidum, cùm de primatu apoſtatæ Angeli loqueretur.

Zach. 2.

Ezec. 28.

Beda. 700.

Lib. Queſtionum, queſt. 9. de Angelis: Inter Angelos diſtantia poteſtatum eſt, & pro graduum dignitate miniſteria eiſdem ſunt diſtributa, alijſque alij præferuntur, tam culmine poteſtatis, quàm ſcientia virtutis. Subminiſtrant ergo alij aliorum præceptis, atque obediunt iuſsis, &c. Nouem eſſe diſtinctiones vel Ordines Angelorum ſacræ Scripturæ teſtantur, id eſt, Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Virtutes, Principatus, Poteſtates, Cherubim, Seraphim. Horum Ordinum numerum & Ezechiel Prophera deſcribit ſub totidem nominibus lapidum, cùm de primatu Apoſtatæ Angeli loqueretur: *Omnis*, inquit, *lapis operimentum tuum: Sardius, Topazius, & Iaſpis, & Chryſolitus, & Onyx, & Beryllus, & Sapphirus, & Carbunculus, & Smaragdus.* Quo numero lapidum ipſi Ordines deſignati ſunt Angelorum, quos apoſtata Angelus ante lapſum quaſi in veſtimento ornamenti ſui affixos habuit, ad quorum ſe comparationem, dum ſe clariorem cunctis aſpexit, confeſtim intumuit, & cor ſuum ad ſuperbiam eleuauit.

Alcuinus. 750.

De Diuinis officijs cap. 39. Quia longum fuit in iſta gratiarum actione tocos Angelorum Ordines, qui in Scripturis nouem inueniuntur, ponere, ſingillatim poſt cælos ponuntur Virtutes, quo nomine omnes cæleſtes ſpiritus generaliter appellari ſolent, vt in Pſalm. *Dominus Virtutum ipſe eſt rex gloriæ.* Ad vltimum ponuntur Seraphim, qui eſt ſummus Ordo Angelicorum ſpirituum, & verè beata, quæ ex ſingulari propinquitate Creatoris ſui incomparabili ardent amore.

Haymo. 820.

Dominica 4. poſt Pentecoſten: Nouem ſunt Ordines Angelorum, id eſt, Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Virtutes, Principatus, Poteſtates, Cherubim, & Seraphim.

Rabanus Maurus. 840.

Lib. 1. de vniuerſo cap. 5. Nouem eſſe Ordines Angelorum ſacræ Scripturæ teſtantur, Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Virtutes, Principatus, Cherubim, Seraphim. Angeli vocantur, propterea quòd de cælis ad annuntiandum hominibus mittuntur. Archangeli Græca lingua ſummi nuntij nuncupantur. Qui enim parua & minima nuntiant, Angeli; qui verò ſumma, Archangeli nuncupantur: Archangeli dicti eò quòd primatum teneant inter Angelos. Sunt enim Duces & Principes, ſub quorum ordine vnicuique Angelorum officia deputata ſunt. Nam qui Archangeli Angelis præſunt Zacharias Propheta teſtatur, dicens: *Ecce Angelus, qui loquebatur in me*, &c. Throni autem, & Dominationes, & Principatus, & Poteſtates, & Virtutes, quibus cunctam cæleſtem ſocietatem Apoſtolus complectitur, Ordines Angelorum & dignitates intelliguntur. Et pro hac ipſa diſtributione officiorum, alij Throni, alij Dominationes, & Principatus, & Poteſtates dicuntur, pro certis dignitatibus, quibus inuicem diſtinguuntur. Virtutes Angelica quædam miniſteria perhibentur, per quæ ſigna & miracula in mundo fiunt. Poteſtates ſunt, quibus virtutes aduerſæ ſunt ſubiectæ, quarum poteſtate maligni ſpiritus coercentur, ne tantum noceant, quantum cupiunt. Principatus ſunt hi, qui Angelorum agminibus præſunt, & Angelos ſubditos ad miniſterium diuinum explendum diſponunt. Nam alij ſunt, qui aſsiſtunt: alij, qui adminiſtrant, &c. Dominationes ſunt ij, qui etiam Virtutibus & Principatibus præeminent. Throni ſunt agmina Angelorum, qui Latino eloquio Sedes dicuntur, & vocati Throni, quia illis præſidet Conditor, & per eos iudicia ſua diſponit. Cherubim, id eſt, ſcientiæ multitudo, ſunt ſublimiora agmina Angelorum, qui pro eo, quòd vicinius ſunt poſiti, diuina ſcientia cæteris amplius pleni ſunt. Seraphim quoque ſimiliter eſt multitudo Angelorum, qui ex Hebræo in Latinum ardentes vocantur, quòd inter eos & Deum nulli alij Angeli conſiſtunt, & ideo quanto vicinius coram Deo conſiſtunt, tanto magis charitate diuini luminis inflammantur. Hæc vocabula agminum Angelorum ita ſunt ſpecialia Ordini ſingulorum, vt tamen ſint ex parte communia omnium. Sed ideo iſti Ordines Angelorum priuatis nominibus appellantur, quia hoc ipſum officium in proprio ordine plenius acceperunt, & cum ſint omnibus officia communia, proprie tamen & nomina ſuis Ordinibus deputantur.

Remigius Autiſiodorenſis. 880.

In Canonem Miſſæ: Cælorum quoque Virtutes, ac Seraphim concelebrant, cùm cordis deuotione, & communi gaudio celebrant. Nam celebritas eſt concentus populi cum laude. Nouem autem ſunt Ordines cælorum.

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 890.

Cap. 3. Habebat ipſa Angelica natura in eſſentia ſua & in forma differentias & gradus, in ipſo mox exordio conditionis ſuæ, quibus alij ſuperiores, alij inferiores poſſent conſtitui, ſecundùm moderationem ſapientiæ cuncta bona creantis & bene

ordi-

ordinantis Dei. Proinde ſuperiores ſpiritus ſine ſuperbia ſunt alijs prælati, inferiores ſuperioribus ſine miſeria ſunt ſubiecti, &c. Denique hæc inuiſibilium & intelligibilium inuiſibilis diſcretio naturarum quanta, vel qualis ſit, ille ponderat, qui creat in potentia, ordinat in ſapientia, dirigit in bona voluntate ſemper propitia creaturæ.

Alphanus Salernitanus. 1050.

In agone duodecim fratrum Martyrum:

——Opifex rerum Deus arte ſuprema
Compoſuit Cherubim, Seraphim, nec non aliorum
Agmina ſpirituum.

Radulphus Ardens. 1060.

Dominica 3. poſt Trinitatem. Chriſtus nouem Angelorum Ordines in cælo corporaliter reliquit, hominem inter diuerſos mundi errores quæſiuit, eius peccata in cruce portans, eum ad patriam reuexit: & in hoc gauiſus eſt, & ad eonga udendum non oui, ſed etiam ſibi, Angelos inuitauit.

Anſelmus. 1080.

Ad cap. 12. poſterior. ad Corinth. De tertio cœlo multa dici poſſunt: Nouem enim ſunt Ordines Angelorum, qui iuxta Dionyſium in tres ternas diſtinctiones diſtributi ſunt. Prima enim triplex eorum diſpoſitio, id eſt, illa, quæ terris eſt viciniior, conſtat ex Angelis, & Archangelis, & Principatibus: media verò ex Poteſtatibus, & Virtutibus, & Dominationibus: ſuprema autem ex Thronis, & Cherubim, & Seraphim. Prima igitur diſpoſitio primum cælum rectè poteſt accipi: ſecunda verò ſecundum cælum: tertia autem tertium cælum. Apoſtolus itaque raptus in tertium cælum, intelligitur ſupremis Angelorum choris interfuiſſe, id eſt, inter agmina Seraphim, ſiue Cherubim, ſecreta Dei vidiſſe.

Ad cap. 1. Epiſt. ad Coloſſ. *Vniuerſa in ipſo facta ſunt, ſiue Throni*, id eſt, digniores ſpiritus, in quibus Deus ſedet: *ſiue Dominationes*, id eſt, illi nobiliores ſpiritus, qui cæteris dominantur: *ſiue Principatus*, id eſt, hi, qui præſunt alijs, & quæ agere debeant diſponunt: *ſiue Poteſtates*, id eſt, illi ſpiritus, qui ſubiectis aliorum Ordinibus potenter præeminent. Throni enim vocantur, quibus ad exercendum iudicium ſemper Deus præſidet. Nam quia Thronos Latino eloquio Sedes dicimus, Throni Dei dicti ſunt hi, qui tanta diuinitatis gratia replentur, vt in eis Dominus ſedeat, & per eos ſua iudicia decernat. Throni verò dignitate loci excedunt, vt ſex alios Angelorum Ordines ſubter ſe relinquant. In quibus ſtatim poſt Thronos ſunt Dominationes, id eſt, illi ſpiritus, qui in ſuperni regis curia ſunt nobiliſsimi, & ſubiectis quibuſque dominantur, ac poſſident eos vt domini. Principatus etiam, qui ipſis quoque bonis Angelorum ſpiritibus præſunt, qui ſubiectis ſuis dum quæcunque ſunt agenda diſponunt, eos ad explenda diuina miniſteria principantur. Dominationes tamen potentiæ Principatuum alta diſsimilitudine mirabiliter tranſcendunt. Poteſtates autem, iuxta Dionyſium, & ipſæ dignioris potentiæ quàm Principatus eſſe creduntur.

Hugo Victorinus. 1130.

Summæ Sententiarum tract. 2. de creatione & ſtatu Angelicæ naturæ cap. 5. Scriptura nouem Ordines Angelorum teſtatur eſſe in pluribus locis. Et inueniuntur in iſtis Ordinibus tria terna eſſe, & in vnoquoque tres Ordines, vt Trinitatis ſimilitudo in eis præ alijs creaturis impreſſa videatur. Sunt enim tres Ordines ſuperiores, tres inferiores, tres medij. Superiores, Seraphim, Cherubim, Throni: medij Dominationes, Poteſtates, Principatus: inferiores: Virtutes, Archangeli, Angeli. Ordo Angelorum dicitur multitudo cæleſtium ſpirituum, qui intra ſe præ alijs in aliquo dono aſsimulantur. Seraphim enim interpretantur ardentes: Cherubim, qui præ alijs in ſcientia eminent: Thronus interpretatur ſedes: Throni ergo vocantur, qui tanta diuinitatis gratia replentur, vt in eis ſedeat Deus, & per eos iudicia ſua decernat. Dominationes, qui poteſtatem Principatuum tranſcendunt. Principatus vocantur, qui ſibi ſubiectis, dum quę ſunt agenda diſponunt, eis ad explenda diuina myſteria principantur, &c.

Rupertus Tuitienſis. 1220.

Lib. 2. in Geneſin cap. 15. Sunt nouem Angelorum Ordines, ex authenticis Scripturis nominati, ſcilicet Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Principatus, Poteſtates, Virtutes, Cherubim, atque Seraphim. Quorum ad ſocietatem quia conſtat electos homines colligi, vnumquemque in ſuo ordine, & iiſdem Sanctis Angelis ſimiles fore, alios alijs, ſecundùm diuerſos ordinationis eorum gradus differentiaſque claritatis, &c. Non antequam caderent apoſtatæ Angeli, iam erant Ordines diſtincti; ſed illis cadentibus, iſti qui permanſerunt, in ea qua firmati ſunt remuneratione, ſunt & ordinati, nouemque Ordinibus diſtincti.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

In Speculo Eccleſiæ, Sermone de S. Michaële: Angelorum nouem Ordines referuntur, quia ad ſummæ Trinitatis miniſteria mirè diſponuntur, ſcilicet Angeli, qui ſingulis hominibus ad tutelam, vel ſolatium, vel auxilium mittuntur: à quibus dæmones, ne quantum volunt noceant, reprimuntur. Archangeli, qui ad ſumma peragenda, vel nuntianda mittuntur, quique ſingulis gentibus præeſſe creduntur. Virtutes, per quas ſigna & miracula adminiſtrantur. Poteſtates, per quas vitia, & dæmones refrenantur. Principatus, qui Angelorum agminibus principantur. Dominationes, quæ ipſis Principatibus dominantur. Throni, per quos iudicia Dei exercentur. Cherubim, per quos ſcientia diuinæ cognitionis exhibetur. Seraphim, per quos ardor diuini amoris præbetur.

Bernardus. 1130.

Serm. 27. ſuper Cantica: Diuiſiones autem ſunt non cælorum, ſed beatitudinum. Nam alios quidem poſuit Angelos, alios autem Archangelos, alios verò Virtutes, alios Dominationes, alios Principatus, alios Poteſtates, alios Thronos, alios Cherubim, atque alios Seraphim.

Lib. 5. de conſideratione ad Eugenium cap. 4. Angeli, Archangeli, Virtutes, Dominationes, Poteſtates, Principatus, Throni, Cherubim & Seraphim: hæc nomina. Quæ ſignificata eorum? Nullane inter illos ſpiritus, qui ſimpliciter Angeli, & eos, qui Archangeli nuncupantur, diſtantia eſt? Quid ergo ſibi vult gradualis diſtinctio hæc? putemus Angelos dici, qui ſinguli ſingulis hominibus dati creduntur: *miſſi in miniſterium, propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.* De quibus Saluator: *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris.* Putemus his præeſſe Archangelos, qui conſcij myſteriorum diuinorum, non niſi ob præcipuas & maximas cauſas mittuntur. E quibus magnus ille Archangelus Gabriel miſſus legitur ad Mariam: ob cauſam vtique, qua maior eſſe non potuit. Putemus ſuper iſtos Virtutes eſſe: quarum nutu vel opere ſigna & prodigia in elementis, ſiue ex elementis facta apparent, ad commonitionem mortalium, &c. Putemus Poteſtates ſuperiores iſtis, quarū virtute poteſtas tenebrarum comprimitur, & coërcetur malignitas aëris huius, ne quantum vult noceat, ne malignari, niſi vt proſit, poſſit. Putemus Principatus hinc quoque prælatos, quorum moderamine & ſapientia omnis in terra principatus conſtituitur

Hebr. 1. Matt. 18.

regi-

regitur, limitatur, transfertur, mutatur, mutilatur. Putemus Dominationes adeò cunctis supereminere præfatis Ordinibus, vt respectu horum cæteri videantur omnes administratorij spiritus, & ad istos, tamquam ad dominos referri reginuna Principatuum, tutamina Potestatum, operationes Virtutum, reuelationes Archangelorum, curam & prouidentiam Angelorum. Putemus Thronos alto etiam ab his euolasse recessu, qui ex eo, quòd sedent, Throni dicuntur: & ex eo sedent, quòd sedet in eis Deus. Neque enim sedere in eis, qui non sederent, posset. Quæris, quid illam sentiam sessionem? summam tranquillitatem, placidissimam serenitatem, pacem quæ exuperat omnem intellectum. Talis est, qui sedet in Thronis Dominus Sabaoth, iudicans omnia cum tranquillitate, placidissimus, serenissimus, pacatissimus: & tales sibi constituit Thronos similimos sibi. Putemus Cherubim ex ipso Sapientiæ fonte ore Altissimi haurientes, ac refundentes fluenta scientiæ vniuersis ciuibus suis. Et vide ne is sit, quē Prophera loquebatur: *Haminis impetus lætificans ciuitatem Dei.* Putemus Seraphim spiritus totos diuino igne succensos succendere vniuersa: vt singuli ciues singulæ sint lucernæ ardentes, & lucentes: ardentes charitate, lucentes cognitione.

Psal. 45.

Petrus Lombardus 1140.

Lib. 2. distinct. 9. Scriptura pluribus in locis nouem esse Ordines Angelorum promulgat, scilicet Angelos, Archangelos, Principatus, Potestates, Virtutes, Dominationes, Thronos, Cherubim, & Seraphim. Et inueniuntur in istis Ordinibus tria terna esse, & in singulis tres ordines, vt Trinitatis similitudo in eis insinuetur impressa. Vnde Dionysius tres Ordines Angelorum esse tradit, ternos in singulis ponens. Sunt enim tres superiores, tres inferiores, tres medij. Superiores, Seraphim, Cherubim, Throni: medij, Dominationes, Principatus, & Potestates: inferiores, Virtutes, Archangeli, Angeli, &c. Ordo Angelorum autem dicitur multitudo cœlestium Spirituum, qui inter se in aliquo munere gratiæ similantur: sicut & in naturalium donorum munere conueniunt, vt verbi gratia, Seraphim dicuntur, qui præ alijs ardent charitate: Seraphim enim interpretatur ardens vel succendens: Cherubim, qui præ alijs in scientia eminent, &c.

Petbo Pruniensis. 1160.

Lib. 4. de statu Domus Dei cap. 7. Ter ternas esse cœlestium Ordinum dispositiones nullus est qui ambigat, in quibus nimirum Ordinibus imago S. Trinitatis splendidè lucet, quia videlicet ab ipsa deificę Trinitatis vna & indiuisa substantia spiritus creati, in ter ternas Ordinum distinctiones dispertiti sunt, quorum simplex & indissolubilis est natura, ab ipso, qui est vnus Pater spirituum, formata, &c. Ipsa cœlestium spirituum agmina, in suis Ordinibus distincta, secundùm propriam donorum Dei distributionem, sic similitudini eius, à quo creati & dispositi sunt, appropinquant, vt alij ex his sint qui illuminant, alij qui illuminantur: alij qui perficiant, alij qui perficiantur.

Cap. 8. Et primas quidem ter ternas agminum cœlestium dispositiones in summis sedibus Deus iuxta se posuit, hoc est, Seraphim, Cherubim, & Thronos. Secundas autem post has principales Ordinum ter ternas dispositiones continent in cœlestibus sedes item ter ternis distinctas Ordinibus, quæ scilicet Dominationibus, Virtutibus, & Potestatibus complentur. Tertia verò, quæ & extrema est Ordinum distributio, in tribus consistit, id est in Principibus, Archangelis, & Angelis, &c. Seraphim itaque in prima ternaria Ordinum cœlestium dispositione altissima sede locata, tanta Deo vicinitate supra coniuncta, vt nulla spirituum agmina inter ipsa & Deum media sint. Seraphim autem incendentes, siue caleracientes dicuntur, eò quod incendio diuini amoris incomparabiliter ardeant, eiq; de proximo inseparabiliter adhæreant. His proximè adiuncta sunt agmina, quæ vocantur Cherubim, quod interpretatur plenitudo scientiæ. Incendio quippe diuini amoris tanguntur ex adiunctis sibi superioribus agminibus. Vnde ex ipso diuini amoris calore pariter, & plenæ scientiæ lumen sortiuntur. Prima ergo agmina Seraphim in media sibiq; adiuncta agmina Cherubim calorem ex incendio sui amoris, quo Deum amant, & splendorem plenæ scientiæ, qua Deum cognoscunt, transfundunt. Media rursus agmina in subiecta sibi agmina de plenitudine scientiæ suæ portionem non minimam transmittunt. Proinde pulchrè nominantur Throni agmina ipsa, in quibus ex infusione sapientiæ, quam desuper accipiant, agitur, vt in his Deus scientiarum Dominus sedeat, & per ea iudicia sua exerceat, &c.

Cap. 10. Sunt media spirituum agmina item in tribus Ordinibus dispositа, quæ sunt Dominationes, Virtutes, & Potestates. Sed quæ sunt eorum officiorum vocabula, exponendo exequamur Dominari est subiectos quosque possidere. Vnde illa Angelorum agmina, quæ mira potentia præeminent, pro eo, quòd eis cætera ad obediendum subiecta sunt, Dominationes dicuntur. Virtutes sunt illa agmina, per quæ signa & miracula frequentius fiunt, &c.

Otto Frisingensis. 1160.

Lib. 8. Chronicorum cap. 32. Quia ciuitas illa duobus parietibus compacta, ex Angelis constat & hominibus, quis & qualiter inter eos ordo sit, intueamur. Tres Angelorum Hierarchias, id est, sacros Principatus præcipuus Theologorum ponit Dionysius, & vnamquamque in tres Ordines subdiuidens, & nouem Ordines Angelorum compleat, tria terna constituit. In prima Hierarchia Seraphim, Cherubim, Thronos: in secunda Dominationes, Virtutes, Potestates: in tertia Principatus, Archangelos, & Angelos ponit.

Godefridus Viterbiensis. 1180.

Part. 1. Chronicorum Nouem esse Angelorum Ordines, ad explenda Dei ministeria, eloquia diuina declarant: Paulus scribens ad Ephesios, ait: *Supra omnem Principatum, & Potestatem, & Dominationem, & Virtutem.* item ad Colossenses ait: *Sine Throni, Dominationes, Principatus, & Potestates.*

Innocentius Tertius. 1200.

Lib. 2. Mysteriorum Missæ, cap. 62. Cùm nouem sint Ordines Angelorum, quare tribus exclusis, tantùm sex in Præfatione ponuntur? an non illi cum cæteris Maiestatem diuinam glorificant, & adorant? absit. Nam virtutes cœlorum omnes comprehenduntur: Dionysius quippe tres esse ordines Angelorum tradit, trinos in singulis ponens, vt similitudo Trinitatis insinuetur impressa. Sunt enim tres Ordines superiores, tres inferiores, tres medij. Superiores, Seraphim, Cherubim, Throni: medij, Dominationes, Principatus, Potestates: inferiores, Virtutes, Archangeli, Angeli. De singulis autem his ordo medius subtrahitur: de superioribus Cherubim, de medijs Principatus, de inferioribus autem Archangeli: Quia ad comparationem Trinitatis æternæ (cuius Maiestas hic præcipuè cōmendatur) omnis alia trinitas diminuta reperitur & imperfecta.

Cæsarius Heysterbacchius. 1220

Lib. 8. cap. 41. Nouem sunt Angelorum Ordines, Angeli, Archangeli, Virtutes, Potestates, Principatus, Dominationes, Throni, Cherubim, & Seraphim.

Guilhelmus Aluernus. 1230

Secunda parte de Vniuerso par.2.cap.112. Dixit Dionyſius vir iſte ſanctus & ſapiens in libro ſuo, quem de iſtis ſanctis, ac beatiſſimis ſubſtantijs ſcripſit, quòd nouem ſunt Ordines earum, ſicut edoctus fuit à præclaro illo Doctore ſuo, qui raptus in paradiſum hoc ibi didicit & vidit. Et nouem cognominationes ipſorum Ordinum ab eodem Doctore ſuo & perfectore accepit. Et primum Ordinem dixit cognominari Seraphim, ſecundum Ordinem cognominauit Cherubim, tertium autem Thronum & Sedes, quartum Dominationes, quintum Virtutes, ſextum Poteſtates, ſeptimum Principatus, octauum Archangelos, nonum Angelos.

Thomas Aquinas. 1250.

In Compendio Theologiæ cap.1. Prima Hierarchia in tres Ordines diuiditur. Primi ordinis Seraphim dicuntur, quaſi ardentes & incendentes: ſecundi ordinis Cherubim dicuntur, à plenitudine ſcientiæ: tertij ordinis ab habendo in ſe Deum inſidentem, Throni, dicti ſunt. Secunda Hierarchia etiam in tres Ordines diuiditur. Primus ordo hierarchiæ huius dicuntur Dominationes: ſecundus ordo huius hierarchiæ Principatus appellantur, ſecundùm Gregorium: vel Virtutes, ſecundùm Dionyſium: Tertius ordo huius hierarchiæ eſt Poteſtatum. Tertia hierarchia, quæ immediatè nobis præficitur, etiam tres Ordines habet: quorum infimus Angeli dicuntur, ex eò quòd hominibus nuntiant ea, quæ ad eorum gubernationé pertinent: vnde etiam hominum cuſtodes dicuntur. Supra hunc autem eſt ordo Archangelorum, per quem hominibus quæ ſunt contra rationem nuntiantur, ſicut ſunt myſteria fidei. Supremus autem ordo huius hierarchiæ Virtutes ſecundùm Gregorium dicuntur: quia ea, quæ ſunt contra naturam, operantur in augmentum eorum, quæ nobis contra rationem nuntiantur.

Bonauentura. 1260.

Parte 2. Breuiloquij cap.8. Angeli fuerunt confirmati ſecundùm triplicem hierarchiam, ſcilicet ſupremam, mediam, & infimam. Ad ſupremam ſpectant Throni, Cherubim, Seraphim: ad mediam autem Dominationes, Virtutes, & Poteſtates: ad infimam verò Principatus, Archangeli, Angeli.

Richardus de Media Villa. 1280.

Lib.2.diſt.9. Angelica hierarchia diſtinguitur in tres hierarchias: quia quamuis omnes ſancti Angeli Deum immediatè & clarè videant, & multa alia in ipſo, ſecundùm tamen plus & minus, Deum clarè vident, & alia in ipſo conſpiciunt. Sunt enim quidam, qui Deum ita clarè vident: quòd non tantùm in ipſo conſpiciunt rationes, ſecundùm quas Deus de lege communi regit aliquas partes mundi determinatas, vel vniuerſum orbem: ſed enim rationes, quibus prædicta regit, ſecundùm leges, quas diſpenſat ex priuilegio ſpeciali. Et ex iſtis conſtituitur ſuperior hierarchia. Sunt alij, qui quamuis in ipſo Deo non conſpiciant rationes, quibus Deus regit vniuerſum, & eius partes determinatas ſecundùm leges, quas diſpenſat ex priuilegio ſpeciali: ſed eis reuelantur à Deo mediantibus Angelis primæ hierarchiæ, quando placitum eſt diuinæ voluntati, tamen in Deo immediatè conſpiciunt rationes, quibus Deus regit vniuerſum de lege communi. Et ex illis conſtituta eſt media hierarchia. Sunt alij, qui nec ad primam, nec ad ſecundam cognitionem attingunt, ſed tantùm immediatè conſpiciunt in Deo rationes, quibus Deus regit aliquas partes mundi determinatas de lege communi. Et ex illis conſtituta eſt inferior hierarchia.

Guilhelmus Durandus. 1280.

In rationali Diuinorum lib.4. cap.33. de Præfatione: Ad intelligentiam eorum, quæ hîc dicuntur, notandum eſt, nouem eſſe Ordines Angelorum, videlicet, Angeli, Archangeli, Throni: Dominationes, Virtutes, Poteſtates, Principatus, Cherubim, Seraphim.

Ioannes à S. Geminiano. 1300.

In Summa lib.7.cap.20. Angeli Mariæ ſubduntur imperio: vnde competit illi illud Geneſ. *Vidi per ſomnium quaſi ſolem, & lunam, & ſtellas videntem adorare me:* vt per ſolem intelligatur ſuprema Angelorum hierarchia, per lunam hierarchia media, per ſtellas verò Angeli infimæ hierarchiæ, qui omnes B. Mariam Virginem adorant, & venerantur. Gen. 37.

Henricus Suſo. 1350.

Dialogo de præcipuis Chriſtianæ fidei admonitionibus, cap.12. Intuere oculis puræ intelligentiæ, vt perceptâ Seraphici ſpiritus, & animæ eiuſdem Ordinis amore feruentiſſimo præditæ, abſque intermiſſione flagrantiſſimo charitatis ardore in Mariam ferantur: vt luculenti Cherubim, & quæ inter eos ſunt animæ, perennis atque incomprehenſi luminis eius ſplendido influxu perfruantur, idemque alijs communicent: vt ſublimes Throni, eorumque ſociæ animæ ſuauiter in Maria acquieſcant, & illa in ijs: ſubinde ſpeculare, quemadmodum tres alij Angelorum Ordines ſiue altera hierarchia, puta Dominationes, Virtutes, & Poteſtates, congruentiſſimè exequantur æternam & ſapientiſſimam Dei ordinationem, in toto vniuerſo: ſimul etiam attende, vt vltima Angelorum Hierarchia fungatur officio denuntiandi & perficiendi leges in ſingularibus mundi partibus.

Ioannes Taulerus. 1360.

Sermone in Feſto Michaëlis Archangeli: Sunt nouem Chori ſeu Ordines Angelorum, qui tres efficiunt hierarchias. Habet enim quæque hierarchias tres choros, eædemque ſingulæ ſpecialem quandam exercent operationem.

Ioannes Bromiardus. 1380.

Prima parte Summæ cap.22. In prima Angelorum Hierarchia ſunt tres Ordines. Primus Seraphim, qui totaliter Dei dilectione inflammantur, & magis ad ſecretam diuinitatis participationem appropinquant, ad modum camerariorum, qui ſecretioribus aſſiſtunt factis principum. Secundus ordo eſt Cherubim, qui pleni ſunt ſcientia & diſcretione. Tertius eſt Thronorum, in quibus Deus reſidet, &c.

Petrus de Aliacus. 1406.

In ſpeculo conſiderationis part.3.cap.12. Angeli ſicut in perſonis diſtincti ſunt, ſic in diſtinctis ordinibus, gradibus & officijs diſpoſiti. Sunt enim Angeli, qui in miniſterium miſſi, ſingulis hominibus dati creduntur: ſunt Archangeli, qui minoribus Angelis præſunt, & diuinorum myſteriorum conſcij, non niſi ob præcipuas & maximas cauſas mittuntur: ſunt Virtutes, quarum virtute vel opere ſigna & prodigia fiunt: ſunt Poteſtates ſuperiores iſtis, quarum virtute poteſtas tenebrarum comprimitur, ne quantum vult, noceat: ſunt Principatus, quorum moderamine omnia in terris Principatus conſtituitur, regitur, limitatur, transfertur, atque mutatur: ſunt Dominationes, ſic præfatis ſupereminentes Ordinibus, vt horum reſpectu cæteri videantur adminiſtratorij ſpiritus, & ad iſtos, tanquam ad dominos referri regimina Principatuum, tutamina Poteſtatum, operationes Virtutum, reuelationes Archangelorum, curam & prouidentiam Angelorum: ſunt Throni, qui ex eo, quòd altè ſedent, Throni dicuntur: & ideo ſedent, quia in illis ſedet Deus altiſſimus quaſi ſe-

sionem summam tranquillitatem & tranquillam serenitatẽ ac pacem intelligimus: sunt Cherubim, qui ex ore Altissimi sapientiam haurientes, in vniuersis ciuibus cælestibus fontalis sapientiæ fluenta refundunt: sunt deniq; Seraphim, qui diuini amoris igne succensi singulos illos ciues lucernas ardentes charitate & claritate lucentes efficiunt.

Ioannes Gerson. 1420.

In Summa Theologica lib. 6. de gaudijs Paradisi: Cœlestis hierarchia diuiditur in superiorem, mediam, & inferiorem. Superior continet tres Ordines, Seraphim, Cherubim, & Thronos: primi considerant bonitatem Dei, secundi virtutem Dei, tertij æquitatem Dei: in primis Deus amat vt charitas, in secundis nosci vt veritas, in tertijs sedet vt æquitas. Proprium enim est Seraphim in amore Dei ardere, & alios ad incendium diuini amoris promouere: Cherubim verò proprium est relucere diuini luminis radio, pro eo, quòd vicinius primæ veritati iunguntur respectu inferioris: & homines: promouere & excitare ad diuinam cognitionem Throni dicuntur, eò quòd in ijs Dominus sedeat & iudicia sua decernat. Media hierarchia continet Dominationes, Principatus, & Potestates. Inferior hierarchia continet Virtutes, Angelos, Archangelos.

Laurentius Iustinianus. 1430.

Serm. in Festo Michaëlis Archangeli: Angelorum naturam Deus mirabiliter condidit, & iuxta incommutabilis sapientiæ suæ legem distinxit per Ordines, & singulis ministeria propria, actusq; diuisit & nomina. Nouem eorum sunt Ordines, & hęc vocabula singulorum, Seraphim, Cherubim, & Throni Dominationes, Principatus, & Potestates: Virtutes, Angeli, Archangeli.

Bernardinus Senensis. 1440.

Tom. 4. Serm. 49. Nouem sunt Ordines Angelorum, scilicet Angeli, Archangeli, Virtutes, Dominationes, Throni, Principatus, Potestates, Cherubim, & Seraphim: & quilibet Ordo Angelorum est decies pulchrior altero.

Henricus Gorrichemius. 1450.

In lib. 2. Sentent. distinct. 9. Seraphim, conueniunt in charitatis ardore, Cherubim in scientiæ plenitudine, & sic omnes, qui sunt eiusdem Ordinis, conueniunt in illo, quod illi Ordini est proprium.

Dionysius Carthusianus. 1460.

Ad cap. 5. de cœlesti Hierarchia Dionysij Areopagitæ: Quamuis vniuersi ciues illi superni absolutè loquendo Creatorem suum toto diligant corde indesinenter, & sine interruptione secundum suum extremum posse: attamen primus ille Ordo, cùm valde præcipuè illud agat, sancti amoris incendio: sic quoque secundus chorus, qui Cherubim nuncupatur, respectu intimorum, valde præclara Deum limpiditate contemplatur: & ita de alijs.

Ioannes de Turrecremata. 1450.

In meditationibus: Angelorum nobilitas quàm clara sit tam sublimitate naturæ, & excellentiæ perspicuitate, quàm gloria ministerij, quamq; pulchrè disponente tua diuina sapientia triplici hierarchia nouemq; Ordinibus distincti sint, & admirabili officiorum varietate distributi, solus ipse eorum Conditor bene nosti.

ARTICVLVS TERTIVS.

QVEMLIBET HOMINEM, ET QVAMLIBET ORBIS TERRÆ REGIONEM PROPRIVM HABERE ANGELVM CVSTODEM.

NEGANT.

Anno post natũ Christum 1550.

IOANNES Caluinus cap. 32. Genes. v 1. *Malignè Deigrati am extenuant, qui tantùm ab vno Angelo quemque nostrum defendi putant. Nec dubium est, quin diabolus hoc astu fiduciam nostram aliq; ex parte minuere conatus sit.*

Lib. 1 Instit. cap. 14. §. 7. *An singulis hominibus singuli Angeli attributi sint ad eorum defensionem, pro certo asserere non ausim. Hoc quidem pro certo habendum, non tantùm vni Angelo vnumquemque hominem esse curæ, sed omnes vno consensu vigilare pro salute humana.*

Ad cap. 15. Act. §. 15. Angelus eius) *Angelum eius nominant, qui diuinitus eius appositus sit custos, & salutis minister. Quòd vulgo hinc eliciunt singulis hominibus attributos singulos Angelos, qui eorum curam gerunt, nimis infirmum est. Nam Scriptura testatur magno populo interdum vnum dari Angelum. Ergo figmentum quòd passim inualuit, de binis cuiusque genijs, profanum est.*

Ad Psalm. 90. *Falsum illud est commentum, suum cuique singularem Angelum esse.*

1560. *Magdeburgenses,* cent. 3. 4. 5. 6. &c. cap 4. *negant singulos Angelos singulis hominibus deputatos esse.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Gen 48 v. 16. *Iacob inquit*: Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis.

Exod 14.19. Tollens se Angelus Domini, qui præcedebat castra Israël, abiit post eos: & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens post tergum, stetit inter castra Ægyptiorum & castra Israël.

Psalm.90. 11. Quoniam Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. 12. In manibus portabunt te: ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.

Dan 10. 12 Et ait ad me Angelus: Noli metuere Daniel: quia ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendum, vt te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua: & ego veni propter sermones tuos. Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & vno diebus. Et ecce Michaël vnus de principibus primis venit in adiutorium meum, & ego remansi ibi iuxta regem Personarum. Veni autem vt docerem te quæ ventura sunt populo tuo in nouissimis diebus.

Iudith 13 20. Viuit Dominus, quoniam custodiuit me Angelus eius & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc reuertentem: & non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari.

Matth. 18 10 Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis: dico enim vobis, quia Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est.

Act 12.7 Ecce Angelus Domini astitit, & lumen refulsit in habitaculo, percussoque latere Petri, excitauit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus eius. Dixit autem Angelus ad eum: præcingere, & calcea te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circumda tibi vestimentum tuum, & sequere me. Et exiens sequebatur eum, & nesciebat quia verum est quod fiebat per Angelum: existimabat autem se visum videre. Et exeuntes processerunt vicum vnum: & continuò discessit Angelus ab eo. Et Petrus ad se reuersus, dixit: Nunc scio verè, quia misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis. Pulsante Petro ostium ianuæ, processit puella ad videndum, nomine Rhode. Et vt cognouit vocem Petri, præ gaudio non aperuit ianuam, sed intro currens nuntiauit stare Petrum ante ianuam. Illi autem dicebant, Angelus eius est.

Heb 1. 14. Nonne omnes sunt administratorij Spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capient salutis?

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Dionysius Areopagita. 100.

De cœlesti Hierarchia cap. 9. At verò Principatuum, Archangelorum, Angelorumq; postremam distributionem, enuntiandi munus adeptam, humanis ordinibus ac functionibus sacris vicissim præesse credendum est, vt illius ministerio, suo ordine ferantur ad Deum & conuertantur, sintq; ipsius societate & coniunctione felices, dum diuinus processus eximia dignatione cunctis sacris Ordinibus indulgetur.

Hermas. 120.

Lib. 2 *mandato* 6. Duo sunt genij cum homine, vnus æquitatis, & vnus iniquitatis. Et ego dixi illi: quomodo Domine scire potero, quòd duo sint genij cum homine? Audi, inquit, & intellige, æquitatis genius tener est, lenis, & verecundus, mansuetus, & quietus. Cùm ergo in cor tuum ascenderit, continuò loquitur tecum de iustitia, de pudicitia, de castitate, de benignitate, de venia, de charitate, de pietate. Hæc omnia cùm ascenderint in cor tuum, scito quòd genius æquitatis tecum est: huic ergo genio crede, & operibus eius. Accipe nunc & genij iniquitatis opera. Primùm amarus, iracundus, & stolidus est, & opera illius pernitiosa sunt, & euertunt seruos Dei. Cùm ergo in cor tuum ascenderint hæc, intelliges ab operibus eius, hunc esse genium iniquitatis.

Iustinus Martyr. 150.

Quæstione 30. Si quemlibet hominem Angelus sequitur custos, vt sacræ docent literæ: homines autem quandoque incrementum, quandoque diminutionem, sicut in Diluuio, & reliquis calamitatibus propter facta sua sustinuerunt, Angeli, qui incrementu, & diminutionem capaces non sunt, quæ tum munia obiére, quandoquidem Angelorum per se quisque ab initio apud Deum ministerij sui functionem cœpit? *Solutio*: Omnes Angeli, tum qui regunt, tum qui reguntur, functionem suam implent, cœlis & hominibus vtilem: quibus verò ministerium mandatum est, vt homines sequantur custodes, semper augentur, minuuntur nunquam: aut enim vtrumque simul, animam, inquam, & corpus: aut animam post diuortium eius à corpore sequuntur vsque ad restituendi, siue renouandi mundi tempus. Prius autem, quam vt hominum sint assectæ & custodes constituantur, alijs muneribus pro hominibus obeundis principibus suis ministrant.

Athenagoras. 180.

Legatione pro Christianis. Neque tamẽ intra hunc finem nostra de diuinis essentijs professio continetur: sed etiam magnum numerum Angelorum & ministrorum Dei esse fatemur, quos opifex & architectus mundi Deus Verbo suo tanquam in classes ordinauit, centuriauitq; vt elementa, cœlos, mundum, & quæ in mundo sunt, viceisq; & ordinem omnium moderarentur, &c. Idcirco Angelos Deus creauit, vt rebus à se digestis prouideren: quamuis enim ipse vniuersali sua & communi

proui-

prouidentia vniuersis prospiciat: particularem tamen rerum singularium, quæ cuique fuerunt commissæ, Angelis imposuit.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib.5.Stromatũ: Plato paruorum conuenienter Scripturæ & minimorum Angelos Deum videntes, quin etiam nostri curationem & visitationem quæ ad nos venit per Angelos, qui nobis præsunt, indicat.

Lib.6. Per gentes & ciuitates sunt distributæ Angelorum præfecturæ: fortasse autem ex ijs sunt deputati singulis, &c. Sic ergo cognoscitur vtilitas, quæ à Deo peruenit ad homines, adhortantibus Angelis. Etenim diuina virtus præbet bona per Angelos, siue videantur, siue non videantur.

Origenes. 230.

Homilia 8.in Genesin: Ipsi enim Angeli velut procurationem animarum nostrarum tenent, quibus, dum adhuc paruuli sumus, velut tutoribus, & actoribus committimur, vsque ad præfinitum tempus à Patre.

Homilia 8. in Ieremiam: Omnibus rebus Angeli præsident, tam terræ, & aquæ: quam aëri, & igni: atque ita omnes ij Angeli, cum quibus versantur in terra, gaudent quando iustè agimus, quando peccamus lugent.

Homilia 11.in Numeros: Vnusquisque Angelorum in consummatione seculi aderit in iudicio, educens eos secum, quibus præfuit, quos adiuuit, quos instruxit, pro quibus vidit *faciem Patris, qui est in cœlis*, &c. Ipsi Apostoli Angelis vtuntur adiutoribus ad explendum prædicationis suæ munus, & opus Euangelij consummandum: sic enim dicebatur in Actibus Apostolorum, quia Angelus Petri esset, qui pulsaret ad ostium. Similiter ergo intelligitur & alius Pauli Angelus, sicut est Petri, & alius alterius Apostoli, & singulorum per ordinem. Act. 12.

Homil.23.in Lucam: Ego non ambigo in cœtu nostro adesse Angelos, non solùm generaliter omni Ecclesiæ, sed etiam sigillatim: de quibus Saluator ait: *Angeli eorum semper vident faciem Patris, qui in cœlis est* Matt. 18.

Lib.1.de Principijs cap.8. Simili quoque ratione etiam de Angelis videndum puto, ne existimandum, quòd fortuitò accidat, vt illi Angeli illud iniungatur officium: verbi gratia, vt Raphaeli curandi & medendi opus: Gabrieli libellorum prouidentia: Michaëli mortalium preces, supplicationesq; curare. Hæc enim officia promeruisse eos non aliter putandum est, quàm ex suis quemque meritis, ac studijs, & virtutibus, quæ ante mundi huius compagem gesserint: suscepisse tamen deinde in Archangelico ordine illud vel illud officij genus vnicuique deputatum: alios verò in Angelorum ordine meruisse describi, & agere sub illo, vel illo Archangelo, vel duce, vel principe ordinis sui. Quę omnia (vt dixi) non fortuitò, atque indiscretè, sed aptissimo & iustissimo Dei iudicio ordinata sunt, & pro meritis disposita ipso iudicante & probante: vt illi quidem Angelo Ephesiorum committi Ecclesia debeat, illi verò alij Smyrnensium: & ille quidem Angelus vt sit Petri, alius verò vt sit Pauli: cum verò per singulos minimorum, qui sunt in Ecclesia, qui conscribi singulis debeant Angeli, qui etiam quotidie videant faciem Patris, sed & quis debeat esse Angelus, qui circumdet in circuitu timentium Deum.

Lib.3.cap.2. Quòd etiam per Angelos, vel bonos, vel malos, aliqua humanis cordibus suggerantur, vel qui Tobiam Angelus comitatur, vel Prophetæ sermo dicentis: *Et respondit Angelus qui loquebatur in me*: sed & de Pastoribus liber hæc eadem declarat, dicens: quòd bini Angeli singulos quosque hominum comitentur: & si quando bonæ cogitationes cor nostrum ascenderint, à bono Angelo suggeri dicit: si verò contrariæ, mali Angeli dicit esse instinctum. Eadem quoque Barnabas in Epist. sua declarat, cùm duas vias esse dicit, vnam lucis, alteram tenebrarum: quibus & præesse certos quosque Angelos dicit: viæ quidem lucis Angelos Dei: tenebrarum autem viæ Angelos Sathanæ.

Eusebius Cæsariensis. 320.

De præparatione Euangelica lib.13.cap.7. Angelum vnicuique ad custodiam diuinitus datum à Scriptura nos didicimus, & Plato scribere non dubitauit, hoc modo: Quoniam, inquit, omnes animæ sorte viuendi modum elegêre, ordine ad sortem suam progrediuntur motæ à Dæmone, quem singulæ sortitæ sunt, qui ad custodiendum hanc vitam, & ad perficienda quæ elegerunt, vnà cum eis mittitur. Hoc ipsum credo Socratem etiam significasse, cùm dæmone quodam sæpius gubernari se dixerit. Psal. 91.

Basilius Magnus. 370.

Hom.in Psal.33. Omni in Christum credenti Angelus assistit, nisi illum à nobis per improbas actiones profligauerimus. Velut enim fumus apes fugat, & fœdus odor columbas expellit: sic Angelum vitæ nostræ custodem abigit multa lachrymarum aspergine dignum ac graueolens peccatum. Si enim in anima tua ea, quæ digna sunt Angelica custodia, habueris, mens item in te sibi opulentum fixerit domicilium, per multimodam veritatis contemplationem, pertq; præclara opera, quæ secundùm virtutem gesseris, tibi adfuerit, necesse iam sit, vt te propter tutores, præsidialesq; custodes, qui tibi assistant, collocet Deus. Considera igitur quanta sit Angelorum natura: quoniam vniuerso exercitui & castris numerosæ hominum multitudinis vnus assimulatur Angelus. Ob magnitudinem itaque eius, qui te custodit, castra tibi munitionesq; præbet Deus: propter Angeli verò virtutum velut circumuallat te vndique securitate, quæ est per illum.

Hom.in Psalm. 48. Cuilibet fidelium est Angelus assistens & adiunctus, qui in cœlo est videre dignus.

Lib.3.contra Eunomium: Angeli omnes vt appellationis vnius, sic eiusdem etiam sunt naturæ inter se: attamen alij ipsorum gentibus præpositi sunt: alij verò fidelium singulos consequuntur: quanto autem gens vni viro præponenda est, tanto maiorem necesse est Angeli, qui gentis principatum habeat, esse dignitatem, dignitate eorum, quibus singulorum tutela commissa est. Quòd verò singulis fidelium adsit Angelus, vt pædagogus quidam, & pastor ad vitam dirigendam, nemo contradicet, qui verborum Domini recordatur, dicentis: *Ne contemnatis vnum ex his pusillis: dico enim vobis, quoniam Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est.* Quòd verò rursus sint quidam Angeli vniuersarum gentium præpositi, Moses nos per Canticũ docuit: *Quando diuidebat Altissimus gentes, quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum, iuxta numerum Angelorum suorum.* Et sapiens Daniel in visione Angeli audiuit ipsum dicentem: *Quoniam princeps regni Persarum restitit mihi. Et ecce Michael vnus de principibus primus venit in adiutorium meum*, &c.

De vera virginitate: Neque enim quæ reueretur cæteros seipsam reuerentia indignam iudicabit: Verùm, vt diximus, seipsam primùm, conscientiamq; suam reuerebitur: etiamsi valde sit sola, deinde astantem sibi custodem Angelum. *Angeli enim eorum semper vident*, inquit, *faciem Patris, qui in*

calus eſt. Neque verò conuenit, vt Angeli eius, cui credita eſt cura ac cuſtodia ſalutis noſtræ, faciem aſpernetur homo: atque in primis virgo, quæ hunc ipſum caſtitatis ſuæ, veluti paranymphum, cuſtodemq; habet.

Didymus Alexandrinus. 370.

Apud Damaſcenum in Parallelis lib.1. cap.7. Probi ac ſancti viri lucidos Angelos cuſtodes habent, mali autem tenebroſos.

Euagrius. 380.

Apud Damaſcenum in Parallelis lib.1.cap.7. Scientiæ ac Sapientiæ opes nobis Angelos adiungunt: at vir impurus & flagitioſus etiam ab eo Angelo, qui ipſi à puero datus eſt, diſiungitur. Etenim ſpiritalis amicitia in virtute ac Dei cognitione conſiſtit: quarum opera cum ſanctis Angelis amicitiæ nexu copulamur: ſiquidem homines, quos ſcelerum pœnitet, lætitiæ anſam Angelis ſubminiſtrant.

Georgius Nazianzenus. 380.

Carmine 6. de ſubſtantijs mente præditis:

Ac pars ætherea circumſtat ſedula numen,
Pronaq; ad obſequium: pars altera ſuſtinet orbem,
Auxilijs ſeruatq; ſuo: ſit ſcilicet illa
Diuerſa vt curent, cœleſtia iuſſa ſequentes.
Ille homines, vrbes ille, gentesq; guberuent,
Et ſacra conſciſcant quæ ſpiritualia nobis.

Orat.32. quæ eſt oratio in præſentia 150. *Epiſcoporum habita:* Præter omnia, & ante omnia clamabo: Valete Angeli huius Eccleſiæ præſides, meæq; præſentiæ, ac pregrinationis.

Orat.34. quæ eſt orat. 2. de Theologia: Angeli diuinæ voluntatis miniſtri ſunt, roborisq; non modò naturali, ſed etiam aduentitio pollent, loca omnia peragrant, omnibus impigri adſunt, tum ob miniſterij promptitudinem, tum ob naturæ leuitatem. Alij aliam quandam orbis partem complectuntur, aut certè alijs alia quædam pars commiſſa eſt, vt nouit qui hæc ordinauit ac diſtinxit.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 51 Regna & gentes ſub Angelis poſita ſunt, velut atteſtatur Moyſes ſanctus Dei ſeruus, iuxta conſequentiam interpretans ac dicens: *Quando diuiſit Altiſſimus gentes, velut diſperſit filios Adam, conſtituit terminos gentium iuxta numerum Angelorum Dei.* Si igitur gentes ſub Angelis poſitæ ſunt, meritò dixit: *ſolue quatuor Angelos, qui in Euphrate deſident.*

Gregorius Niſſenus. 380.

Lib. de vita Moſis: Verus Sermo ad nos vſque deſcendit, quo creditur poſtquam in peccatum natura noſtra lapſa eſt, non omninò à clementia diuina neglectam, neque abſque ſuo patrocinio dimiſſam ſed Angelorum, qui natura incorporei ſunt, aliquē in adminiculum cuique conſtitutum fuiſſe, naturæq; noſtræ corruptorem in omnibus contra annitentem prauum aliquem atque maleficum dæmona, ad malè viuendum homines impellentem, ad ſingulos deſtinaſſe.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Operis imperfecti Hom.40. in Matthæum: *Et ſepem circumdedit ei.*) Quid eſt ſepes, niſi Angeli in circuitu cuſtodientes populum Dei, ne in vineam Chriſti inuiſibiles latrones irrumpant? Angelos enim præeſſe hominibus & Apoſtolus dicit: *Mulier velare debet caput propter Angelos.* Item Dominus: *Amen dico vobis quia Angeli eorum quotidie vident faciem Patris mei.* Et in Actibus Apoſtolorum dicitur ad puellam, nuntiantem de Petro: *Ne forte Angelus eius ſit.*

Hom.3. ad cap.1. ad Coloſſ. Primò congruentes numero gentium erant Angeli, nunc autem non congruentes numero gentium, ſed numero fidelium. Vnde hoc conſtat? Audi Chriſtum dicentem: *Videte ne deſpiciatis vnum de puſillis istis: Angeli enim eorum perpetuò vident faciem Patris mei, qui eſt in cœlis.* Vnuſquiſque enim fidelis habebat Angelum. Nam etiam ab initio vnuſquiſq; vir probus habebat Angelum, ſicut dicit Iacob: *Angelus qui paſcit me, & liberat me à iuuentute mea.* Si ergo habemus Angelos, modeſtè nos geramus, tanquam nobis adſint quidam pædagogi. Nam adeſt etiam dæmon. Propterea oramus etiam, & dicimus: petentes Angelum pacis, & ſemper pacem petimus.

Orat.14. in epiſt. ad Hebræos. Habemus nos quoque fautores, ſi velimus: vnicuique noſtrùm aſſidet Angelus.

Sermone de Aſcenſione Domini: Nam & Angeli præſunt, & ſi Martyres videre deſideras, ſi Angelos cupis inſpicere, aperi oculos fidei, & illud tibi theatrum facilè demonſtratur. Nam cum in omni aere Angelorum multitudo verſatur, multò magis in Eccleſia, multò amplius hodierno die, quando eorum Dominus aſcendit in cœlum. Et vt ſcias quòd Angeli vbique verſantur, audi quod Paulus fœmineo pudori proſpiciens ait: *Debent mulieres velamen habere ſupra caput, propter Angelos.* 1.Cor.11. Et iterum Iacob, *Angelus*, ait, *qui liberauit me à iuuentute mea.* Gen.48. Et illi, qui cum Apoſtolis erant, aiunt ad Herodem: *Angelus ipſius eſt.* Et Iacob: *Vidi*, inquit, *caſtra Angelorum*: Et meritò Angelorum caſtra videbantur in terra. Nam ſicut Imperatoris optimi prouiſione vrbes omnes, vniuerſæ ciuitates, caſtella ſingula, manu militari aduerſus hoſtilem muniuntur aduentum, & omnia loca diligenter armantur, ne barbarica incurſione deleantur: ita & Deus, quoniam barbara, & agreſti mente rabientes dæmones ad pacis euerſionem vbique verſantur, ad tutelam noſtram conſtituit exercitus Angelorum, vt eorum præſentia dæmonum confringatur audacia, & per eos nobis pacis gratia miniſtretur. Vides quòd & Angeli præſunt, conſiſtunt Martyres, & vbique nobis præparantur auxilia. Act.12.

Ioannes Caſſianus 430.

Collatione 8. cap.17. Quòd vnicuique noſtrùm duo cohæreant Angeli, id eſt, bonus & malus, Scriptura teſtatur. De bonis quidem Saluator: *Ne contemnatis*, inquiens, *vnum ex puſillis istis: dico enim vobis, quod Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris mei, qui in cœlis eſt.* De vtrisque liber paſtoris pleniſſimè docet.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Lib.4. contra Iulianum: Et Virtutes ſanctas ac rationales, ab ipſo originem quidem ſortitas, ſubſiſtentes autem abſque omni macula, aſſuetas humili ſenſu, illius ſceptris & dominicæ voluntati obedire, irreprehenſibilemq; proſus præ ſe ferentes obedientiam, nobiſcum qui lædimur, militare iuſſit. Non quòd ipſe ad ſaluandum infirmus: quomodo enim, vel vnde? ſed vt rex quidam fidelibus miniſtris permittens contra barbarorum inſidias ſe opponere, & ſubditorum depellere inſolentiam. *Immittet enim*, inquit, *Angelus Domini in circuitu timentium eum, & liberabit eos.* Pſal. 77 Dictum eſt autem per vocem ſanctorum ſancto omni, & bene operarie ligenti: *Angelis ſuis præcipiet de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.* Pſal. 90.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib.2. Epiſt.85. Si hæc ita ſe habent, quonam pacto dæmon Angelo reluctari potuiſſet? at nimirum opinor id hinc contigiſſe, vt auctor eſt Moſes, quòd cuique nationi Angelus attributus eſt. *Quando* enim inquit, *diuidebat gentes Altiſſimus, quando ſeparabat filios Adam, conſtituit terminos populorum iuxta numerum Angelorum Dei.* Deut.32.

Theodoretus. 450.

*In Geneſin quæſt.*3. Quòd Angeli ſubſtantiam habeant circumſcriptam nemo repugnabit, cùm Dominus dixerit, ſingulos homines ſubeſſe ſingulorum Angelorum imperio: *Videte*, inquit, *ne contemnatis vnum ex puſillis iſtis, quia Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei, qui in cœlis eſt.* Quin etiam cuique genti proprium Angelum præeſſe affirmat Scriptura, verbi gratia: *Statuit terminos gentium pro numero Angelorum Dei.*

Ad caput 10. *Danielis*: Ex his docemur ſingulis Angelis vniuſcuiuſque noſtrûm creditam eſſe curam, vt cuſtodiant, tueantur, & à praui dæmonis nos liberent inſidijs. Archangelis verò illud munus impoſitum, vt gentium ſint præfecti.

Andreas Cæſarienſis. 500.

*Ad cap.*2. *Apocalyps.* Singulis hominibus Angelus cuſtos præpoſitus eſt. Hos autem Angelos cuſtodes ob naturæ claritatem, vitæq; ſanctitatem, & caſtimoniam, tropo quodam ſtellarum voce denominat.

Procopius Gazæus. 530.

*Ad cap.*4. *Exodi*: Collapſa natura noſtra in peccatum, vnicuique ſubſidij cauſa appoſuit Angelum, miſericors Deus.

*Ad cap.*6. *Eſaiæ*: Adeò magnum eſt miniſtrarum virtutum in eos, qui ſalutem ſunt conſecuturi, momentum, quæ non ſponte tamen, ſed Dei nutu miſſæ nobis adſunt. Primaria enim illis & naturalis vita eſt, in Dei pulchritudinem ſemper aciem intendere, eumq; perpetuò celebrare. Hæc autem adventitia functio eſt, vt hominum curam habeãt, vt nobiſcum verſentur.

Severus. 530.

Epiſt. ad Ioannem Tribunum: *Quando diuidebat Altiſſimus gentes, & diſpergebat filios Adam, conſtituit terminos gentium ſecundùm numerum Angelorum Dei*, hunc habet ſenſum: Omnibus gentibus diuiſis, Angelos ſecundùm eundem numerum præfecit, attribuens aliquem vnicuique ad cuſtodiam. Etenim eſſe ipſos ſpiritus miniſtros, in miniſterium miſſos propter eos, qui futuri ſunt hæreditatem capere ſalutis, à Scripturis diuinitus afflatis audimus. Quoniam etiam cuilibet Angelum ad cuſtodiam datum fuiſſe, Euangeliorum vox teſtatur, Domino de pueris dicente: *Angeli eorum ſemper vident*
Matt.18. *faciem Patris, qui in cœlis eſt.* Si autem ſingulis Angelum præfecit Deus, quomodo non magis & gentibus, & populis, & ciuitatibus?

Ioannes Climacus. 580.

Gradu 5. *de Pœnitentia*: Putas appropinquauerunt nobis Angeli cuſtodes noſtri? an adhuc longius à nobis ſtant? niſi enim illi appropient nobis, inutilis & infructuoſus eſt omnis labor noſter. Neque enim habet vim confidentiæ oratio noſtra, neque munditiæ pennas, vt ingredi ad Deum poſſit, niſi hanc è proximo aſſumant Angeli, qui nobis præſunt, eamq; offerant Domino.

Anaſtaſius Synaites. 580.

*Lib.*5. *Hexameron*: His qui virtutibus à Deo effecti ſunt volucres, à Deo dantur S. Angeli, qui eorum curam gerant, & prouideant ad illuminationem. Ad eos enim iuſſum dirigit Deus, iubens, & dicens, vt multiplicentur volucres, hoc eſt qui cæleſtia ſapiunt & obeunt. Ipſe quoque Dominus nobis fidem facit, & docet Angelos eſſe cuſtodes eorum, qui credunt in ipſum: *Dico enim vobis*, inquit, *quòd Angeli eorum perpetuò aſpiciunt faciem Patris mei, qui in cœlis eſt.*

Antiochus. 610.

*Homil.*61. Duo Angeli dati ſunt homini aſſeſſores, vnus quidem iuſtitiæ amantiſſimus, alter verò malitiæ omnis incentor maligniſſimus. Et quidem iuſtitiæ Angelus verecundiæ atque intemerati pudoris cupientiſſimus, manſuetus inſuper eſt & tranquillus. Hoc vbi primùm ad cor aſcenderit hominis, cum eo mox ſermonem texit familiariter, de iuſtitia, de munditia, de caſtitate, &c.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

In Encomio Angelorum: Vos ij eſtis, qui cœlũ curſu expeditiſſimo tranſmittitis, qui motu celerrimo, incitatiſſimoq; per aërem diſcurritis, qui cælum & æthera repletis, qui nulli non homini cuſtodes & comites adeſtis, qui Creatoris voluntatem indeflexè perficitis.

Germanus Conſtantinopolitanus. 720.

Oratione de Obdormitione Dei Genitricis. Cùm genus humanum conditum eſſet, Angeli diuinitus conſtituti ſunt, qui vitæ ipſorum cuſtodes eſſent, atque præſides. Sic enim ſcriptum ſacris litteris legimus, *nationum limites pro Angelorum Dei numero ſtatuit.* Item Angelus Domini circum timentes eum caſtra munit, inde hominibus ad deaſtrorum cultum exorbitantibus, Angeli quoque ab eis receſſerunt. Verùm quo deinceps tempore Virgo peperit, cæleſtia rurſum cum terris vnita ſunt, Angeliq; cum hominibus verſari ac Deum celebrare conſentientibus animis cœperunt.

Ioannes Damaſcenus. 730.

*Orthodoxæ fidei lib.*2. *cap.*3. Ad explendam Dei voluntatem fortes ac prompti ſunt Angeli, & prout à ſummo illo Pontifice deſtinati, & collocati ſunt, certas quiſque terræ partes cuſtodiunt, gentesq; & regiones tuentur, ac res noſtras gubernant, nobisq; opem ferunt.

Anaſtaſius Nicænus. 850.

Quæſt. 61. Prius pro numero gentium erant Angeli, nunc non pro numero gentium, ſed pro numero fidelium. Nam vnuſquiſque fidelis habet Angelum ſuum cuſtodem, vt ſcriptum eſt: *Caſtrametabitur Angelus Domini in circuitu timentium eum, & liberabit eos.* Nam etiam ab initio quilibet vir probus habebat Angelum, ſicut dicit Iacob: *Angelus qui me liberat à iuuentute mea.*

Pantaleon Diaconus. 860.

In Encomio Michaelis Archangeli: Conſtituit nobis Dominus diuinos Angelos & Archangelos, qui curam gererent ac præeſſent generi hominum, propter bonitatem naturalem, vt ſuppeditarent hominibus diuinos nuntios & dona, & componerent ac dirigerẽt eorum vitam ad ea, quæ ſunt meliora. Et ex diuinis quidem, & infinitis Angelis, alios quidem vnumquemque vnicuique præeſſe fidelium, & eum regere iuſſit Dominus, vt dixit in diuinis Euangelijs: *Videte, ne deſpiciatis vnum ex his paruis, quoniam Angeli eorum ſemper vident faciem Patris, qui in cœlis eſt.* Alios autem vt alienas & ignotas gentes regerent, & qui omnia adminiſtret, conſtituit pro numero gentium, & vnus Angelus totam gentem gubernaret, vt ſcriptum eſt in Cantico Moſaico. *Quando diuidebat*, &c.

Narratione de miraculo Michaelis Archangeli: Simul atque conſtitutum fuit humanum genus, iuſſi ſunt Angeli eius vitæ curam gerere, & vnumquemque hominem fidelem ſortitus eſt bonus Angelus, vt eius vitam componeret, & eius animam perficeret.

Theophylactus. 900.

*Ad cap.*18. *Matthæi*: Angeli ſunt hominum præſides, ne damnum illis fiat à dæmonibus. Omnes enim homines, & maximè fideles, ſuos habent Angelos. Puſillorum autem & humilium in Chriſto

Heb.1.

Angeli vſque adeò familiares ſunt Deo, vt faciem eius ſemper videant, coram ipſo ſtantes. Apparet autem ex hoc, quòd, licet omnes Angelos habeamus, Angeli tamen peccatorum, quaſi propter nos contuſi minus fidentes ſunt, neque ipſi poſſunt tam liberè videre faciem Dei, & precari forſitan pro nobis.

Oecumenius. 1050.

Ad cap. 12. *Actor.* Ex hoc manifeſtum eſt, quemcunque noſtrum habere Angelum.

Euthymius. 1080.

Ad cap. 18. Matth. *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris.*) Hinc manifeſtum eſt, iuſtos habere Angelos cuſtodes, dicit enim Dauid: *Caſtrametabitur Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.* Quos autem ſeruant Angeli, qui tantam apud Deum habent libertatem, vt ſemper videant Deum, qui in cælis eſt, verè hos deſpicere non oportet: etſi non propter illorum virtutem, at ſaltem propter cuſtodes eorum. Pſal. 33.

Michael Glycas. 1100.

Parte 1. *Annalium*: Quilibet homo vitæ ſuæ præſidem Angelum habet, vt hoc pacto malorum geniorum in eos impetus frangatur.

Nicolaus Cabaſilas. 1360.

De Liturgia cap. 34. Oramus pro bono Angelo, non vt tunc nobis detur: (datus eſt enim ab initio cuique fidelium Angelus) ſed vt operetur, & ſuo fungatur officio, & nos cuſtodiat, & ad vitam diuinam deducat, & non abſcedat ſuccenſens propter peccata noſtra.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Eccleſiaſt. Hiſt. lib. 14. *cap.* 21. In vrbe Conſtantinopolitana cùm anxij eſſent ciues, & addubitarent, cuinam parti victoria arriſura eſſet, Angeli Dei quibuſdam in Bithynia propter negotium certum Conſtantinopolim petentibus apparuêre, eoſque inibi annuntiare iuſſêre, vt illi precationi admodum incumberent, & animum fortem obtinerent, ac Deo crederent, victoriam Romanorum fore. Illud inſuper addentes, indices ipſos, & inde nuncios victoriæ, qui Romanis præſentem maximè opem ferant à Deo miſſos eſſe.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Lib. de Anima cap. 37. Omnem hominis in vtero ſerendi, ſtruendi, fingendi paraturam aliqua vtiq; Poteſtas diuinæ voluntatis miniſtra modulatur. *Quæ ſit hæc Poteſtas, paulo poſt expicat, quum dicit,* nos officia diuina (*id eſt phraſi Iudæorum miniſtros Dei*) Angelos credimus. *Sentit igitur cuique hominum peculiarem Angelum eſſe deputatum.*

Victorinus Petauienſis. 270.

In Apocal. Quatuor Angeli per quatuor angulos terræ, ſiue quatuor venti trans Euphratem fluuiũ, ſunt quatuor gentes. Quia omni genti à Deo deputatus eſt Angelus, ſicut dicit: *Statuit eos ſuper numerum Angelorum Dei, donec Sanctorum compleatur numerus.*

Hilarius. 350.

Ad Pſal. 129. Meminimus eſſe plures ſpirituales Virtutes, quibus Angelorum eſt nomen, Eccleſijs præſidentes. Sunt enim ſecundùm Ioannem Aſianis Eccleſijs Angeli, & Moſe teſtante ſecundùm numerum Angelorum fines gentium Adæ filijs conſtituti, & Domino dicente: *Puſillorum Angeli quotidie vident Deum.* Sunt ſecundùm Raphaelem ad Tobiam loquentem Angeli aſſiſtentes ante claritatem Dei, & orationes deprecantium ad Deum deferentes. Hoc ideo commemoratum eſt, vt ſi fortè hos eſſe oculos, vel aures, vel manus, vel pedes Dei intelligere voluerimus, habeamus non improbabilis intelligentiæ auctoritatem, maximè cùm ſcriptum ſit: *Sunt enim efficientes Spiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditabunt ſalutem.* Heb. 1.

Cano. 18. in Matth. *Puſillorum Angeli quotidie Deum vident: quia Filius hominis venit ſaluare quæ perdita ſunt.* Ergo & Filius ſaluat, & Angeli puſillorum præſunt fidelium orationibus. Præeſſe Angelos abſoluta auctoritas eſt.

Ambroſius. 370.

Lib. de Viduis: Obſecrandi ſunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præſidium dati ſunt.

Hieronymus. 390.

Ad cap. 66. *Eſaiæ*: Quòd vnuſquiſque noſtrum habeat Angelos, multæ Scripturæ docent, è quibus eſt illud: *Nolite contemnere vnum de minimis iſtis, quia Angeli eorum quotidie vident faciem Patris.* Et puellã Rhode Petrum Apoſtolum eſſe nuntiante, alij Angelum ipſius eſſe credebant. Sin autem hoc de minimis dicitur, & de vno homine: quanto magis de Sanctis, & præcipuè de Apoſtolis ſentiendum eſt, quorum *Angeli quotidie vident faciem Patris*, iuxta illud quod ſcriptum eſt: *Circundat Angelus Domini in circuitu timentium eum*: Et Iacob de ſe loquitur: *Angelus qui liberauit me*: iſti ſunt qui deſcendunt, & aſcendunt ſuper filios hominum. Pſal. 33.

Epiſt. 27. *ad Euſtochium cap.* 1. Teſtor Ieſum & Sanctos eius, ipſumq; proprium Angelum, qui cuſtos fuit, & comes admirabilis fœminæ, me nihil in gratiam dicere.

Ad cap. 10. Danielis: *Princeps regni Perſarum.*) Videtur mihi hic eſſe Angelus, cui Perſis credita eſt, iuxta illud quod in Deuteronomio legimus: *Quando diuidebat Altiſſimus gentes, & diſſeminabat filios Adam, ſtatuit terminos gentium, iuxta numerum filiorum Dei.* Iſti ſunt Principes, de quibus Apoſtolus Paulus loquitur: *Sapientiam loquimur inter perfectos, quam nullus principum huius ſeculi cognouit. Reſtitit autem Princeps*, id eſt, Angelus Perſarum, faciens pro credita ſibi prouincia ne captiuorum omnis populus dimitteretur. Deut. 32. ſecundũ Septuagin. 1. Cor. 2.

Ad cap. 5. *Eccleſiaſtis.* Non in ventum dicta tranſeunt, ſed à præſente Angelo, qui vnicuique adhæret comes, ſtatim perferuntur ad Dominum.

Ad cap. 18. *Matthæi.* Magna dignitas animarum, vt vnaquæque habeat ab ortu natiuitatis in cuſtodiam ſui Angelum delegatum.

Auguſtinus. 400.

In Soliloquijs cap. 27. Angeli ciues ſunt beatæ ciuitatis ſupernæ Hieruſalem, quæ ſurſum eſt mater noſtra, *in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.* Diligunt conciues ſuos, per quos ſuæ ruinæ ſciſſuras reſtaurari expectant, ideoq; magna cura & vigilanti ſtudio adſunt nobis omnibus horis & locis, ſuccurrentes, & prouidentes neceſſitatibus noſtris, & ſolliciti diſcurrentes inter nos, & te Domine, gemitus noſtros atque ſuſpiria referentes ad te, vt impetrent nobis facilem tuæ benignitatis propitiationem, & referant ad nos deſideratam tuæ gratiæ benedictionem. Ambulante enim nobiſcum in omnibus vijs noſtris, ineunt, & exeunt nobiſcum, attentè conſiderantes, quàm piè, quàm honeſtè in medio nationis prauæ conuerſemur. Adiuuant laborantes, protegunt quieſcentes, hortantur pugnantes, coronant vincentes, &c.

Primasius. 540.

Ad cap.1. Epist. ad Hebræos: Generaliter, sicut Doctores dicunt, vnicuique fidelium ab ortu natiuitatis, vel potius à tempore baptismatis datur à Deo Angelus ad sui custodiam, & qui suadeat bona agere.

Gregorius Magnus. 590.

In Iob lib.4. cap.27. Sic iumentis homines, hominibus Angeli, Archangeli verò Angelis præsunt. Nam quòd iumentis homines præsunt, vsu cernimus, & verbis Psalmistæ docemur, qui ait: *Omnia* Psal.8. *subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersas, insuper & pecora campi.* Quia verò hominibus Angeli præsunt, per Prophetam testatur Angelus, dicens: *Princeps regni Persarum restitit mihi.* Dan.10. Quòd verò Angeli à superiorum Angelorum Potestatibus dispensentur Zacharias Propheta perhibet, qui ait: Zach.2. *Ecce Angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, & Angelus alius egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eum: Curre, & loquere ad puerum istum, dicens, absque muro habitabitur Hierusalem.*

Isidorus Hispalensis. 630.

De Summo bono seu libro 1. Sententiarum cap.12. Singulæ gentes præpositos Angelos habere creduntur, quod ostenditur testimonio Angeli Danieli loquentis: Ego, inquit, *veni, vt annuntiarem tibi: sed* Dan.10. *princeps regni Persarum restitit mihi.* Et post alia: *Non est qui me adiuuet, nisi Michael princeps vester.* Item omnes homines Angelos habere, probatur loquente Domino in Euangelio: *Amen dico vobis,* Matt.18. *qui Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui est in cælis.* Vnde & Petrus in Actis Apost. cùm pulsaret ianuam, dixerunt intus Apostoli: Acto.12. *Non est Petrus, sed Angelus eius est.*

Lib.7. Originum, cap. de Angelis: Quòd Angeli & locis & hominibus præsint, per Prophetam testatur Angelus dicens: *Princeps regni Persarum restitit mihi.* Vnde apparet nullum esse locum, cui Angeli non præsint. Præsunt enim auspicijs omnium operum.

Audoënus. 660.

Vitæ S. Eligij cap.16. Semper in Dei timore permanete, certi vnumquemque nostrum habere Angelum Dei, qui obseruet iugiter quid agamus, & siquidem bene agimus, gaudium afferimus Angelis nostris: si verò malis operibus vacamus, Angelos sanctos repellimus, & malignos dæmones nobis asciscimus.

Aponius 700.

Lib.5. in Cant. Angelorum custodia erga animas contra dæmonum impugnationem instituta probatur.

Beda. 700.

Lib. quæstionum quæst.9. Boni Angeli ad ministerium salutis humanæ deputati sunt, vt curas administrent mundi, & regant omnia iussa Dei, testante Apostolo: *Nonne omnes,* inquit, *sunt administratorij spiritus, in ministerium missi, propter eos, qui hæreditatem capient salutis?* Singulæ gentes præpositos habere Angelos, creduntur, quod ostenditur testimonio Angeli Danieli loquentes: *Ego,* inquit, *veni vt nuntiarem tibi, sed Princeps regni Persarum restitit mihi.* Et post alia: *Non est qui me adiuuet, nisi Michael Princeps vester.* Item omnes homines Angelos habere, probatur loquente Domino in Euangelio: *Amen dico vobis, quia Angeli eorum semper vident faciem Patris, &c.* Vnde & Petrus in Actibus Apostolorum, cùm pulsaret ianuam, dixerunt intus: *Non est Petrus, sed Angelus eius.* Acto.12.

Ad cap.12. *Illi dicebant, Angelus eius est.*) Quòd vnusquisque nostrum habeat Angelum & in libro Pastoris, & in multis S. Scripturæ libris inuenitur. Nam & Dominus de paruulis inquit: *Angeli eorum semper vident faciem Patris, qui in cælis est.* Et Iacob de se loquitur: *Angelus, qui eruit me de cunctis malis.* Et hîc discipuli Angelum Apostoli Petri venire dicebant.

Alcuinus. 750.

Ad cap.5. Ecclesiastic: Quòd non potes facere, non promittas. Non enim in ventum dicta transeunt, sed à præsente Angelo, qui vnicuique adhæret comes, statim perferuntur ad Dominum.

Haymo. 820.

In Festo Michaelis Archangeli: *Angeli eorum semper vident faciem Patris.*) In hoc loco discimus, quia vnusquisque fidelium ob sui custodiam deputatum habet Angelum, qui & eum à tentationibus defendit, & in virtutibus iuuat, sicut Apostolus in Epist. ad Hebr. ait, &c.

Rabanus Maurus. 840.

De Vniuerso lib.1. cap.5. Vnicuique Angelorum propria officia sunt iniuncta, quæ promeruisse eos in mundi constat exordio. Nam quia Angeli & locis & hominibus præsunt, Prophetæ testatur Angelus, dicens: *Princeps regni Persarum restitit* Dan.10. *mihi*: Vnde apparet nullum esse locum, cui Angeli non præsint.

Ad cap.15. Possunt & Angelicæ Virtutes custodes murorum spiritualium intelligi, quæ nobis deputatæ sunt, vt nos suis solatijs contra malignos spiritus defendant.

Ionas Aurelianensis. 860.

De cultu Imaginum lib.1. Sicut Imperatores optimi vrbes omnes, vniuersæ ciuitates, castella singula, manu militari aduersus hostilem muniuntur aduentum, ne barbarica incursione deleantur: ita Deus (quoniam de barbarica & agresti mente rapientes dæmones ad pacis euersionem vbique versantur), ad tutelam nostram constituit exercitus Angelorum, vt eorum præsentia dæmonum confringatur audacia, & per eos nobis pacis gratia ministretur. Vides quòd Angeli præsunt, instant Martyres, & vbique nobis præparantur auxilia?

Remigius Autissiodorensis. 850.

Ad Psal.33. *Immittit Angelum Dominus in circuitu timentium eum, & eripiet eos.*) quia quisque fidelis habet Angelum bonum, qui eum custodiat, sicut in Euangelio: *Angeli eorum semper vident faciem* Matt.18. *Patris.*

Ad Psal.90. Vnusquisque fidelium habet Angelum confortantem se in bonis operibus.

Petrus Damianus. 1060.

Sermone de Exaltatione S. Crucis: Angelos ad nostri custodiam deputatos quotidie multipliciter offendimus, & offensam negligentia cumulamus. Ipsi autem licet frequenter à nobis iniurias patiantur, sustinent tamen, & compatiuntur precantibus, nec minor illorum circa nos custodia, imò maior solicitudo, cùm boni custodis sit, infirmis magis, quàm fatis operam exhibere.

Radulphus Ardens. 1070.

In Festo Angelorum: *Angeli eorum.*) Ex hoc loco, & ex illo loco Actuum Apost. vbi puellæ asserenti Petrum ad ianuam stare discipuli respondent: *Angelus eius est*, atque ex alijs locis cognoscimus, quòd vnaquæque anima, ab ortu natiuitatis suæ habet sibi Angelum in custodiam delegatum. Sed si omnes tam boni quàm mali habent Angelos suos sibi deputatos, quomodo in hoc paruuli quasi priuilegiati hîc dicuntur Quia boni Angeli sunt eorum, eò quòd eos per consensum suos efficiunt,

malorum

malorum verò non sunt, eò quòd mali non bonos Angelos, sed potius malos eis consentiendo efficiunt suos.

Anselmus. 1080.

In Elucidario: DISCIP. Habent Homines custodes Angelos? MAG. Vnicuique genti, vnicuique ciuitati præsunt Angeli, qui iura, leges, iustos mores iustè dispensant & ordinant: Vnaquæque etiam anima, dùm in corpus mittitur, Angelo cōmittitur, qui eam semper ad bonum incitet, & omnia opera eius Deo & Angelis in cælo referat.

Hildebertus Cenomanensis. 1100.

Epist.37. Et quoniam legisse te non dubito: *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei*, situm cui-
Matt.18. quiAngelum assignabis tu, de te beatum illud ingeres gaudium, de quo in Euangelio Dominus ait:
Luc.15. *Gaudium est Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente.*

Honorius Augustodunensis. 1120.

In Speculo Ecclesiæ Serm. de Michaele Archangelo: Angeli singulis hominibus ad tutelam, vel solatiū, vel auxilium mittuntur, à quibus dæmones, ne quantum volunt noceant, reprimuntur: Archangeli, qui ad summa peragenda, vel nuntianda mittuntur, quique singulis gentibus præesse creduntur.

Hugo Victorinus. 1130.

Summæ Sent. tract. 2. de statu & creatione Angelicæ naturæ cap.6 Dicit Scriptura, quòd Angeli sunt deputati ad custodiam hominum, vt in Euangelio:
Matt.18. *Angeli eorum semper vident faciem Patris.* Gregorius etiam dicit, quòd quisque habet vnum bonum Angelum, sibi ad custodiam deputatum, & vnum malum ad exercitandum. Cum enim omnes boni Angeli desiderent bonum nostrum, & communiter saluti omnium studeant, ille tamen, qui deputatus est alicui ad custodiam, eum potius ad bonum hortatur. Sicut legimus de Angelo Tobiæ, de Angelo Petri in Actibus Apost. Similiter & mali Angeli cùm desiderent malum omnium, tamen magis incitat eum malus Angelus, qui permissus est ei ad tentandum.

Bernardus 1130.

Lib.5. de Consideratione ad Eugenium cap. 3. Putemus Angelos dici, qui singuli singulis hominibus dati creduntur, *missi in ministerium propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis*, de quibus Saluator: *Angeli eorum semper vident faciem Patris.*

Serm.12. super qui habitat: *Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis.* Quantam tibi debet hoc verbum inferre reuerentiam, afferre deuotionem, conferre fiduciam? Reuerentiam pro præsentia, deuotionem pro beneuolentia, fiduciam pro custodia. Cautè ambula, vt videlicet cui adsunt Angeli (sicut eis mandatum est) in omnibus vijs tuis. In quouis diuersorio, in quouis angulo Angelo tuo reuerentiam habe. Tu ne audeas illo præsente, quod vidente me non auderes. An præsentem esse dubitas, quem non vides? Quid si videres, quid si tangeres, quid si olfaceres? Vide quia non solo visu rerum præsentia comprobetur. Si fidem consulas, ea tibi Angelicam probat præsentiam non deesse. Adsunt igitur, & adsunt tibi, non modò tecum, sed etiam pro te. Adsunt, vt protegant: adsunt, vt prosint: simus ergo deuoti, simus grati tantis custodibus, honoremus eos quantum possumus.

Richardus Victorinus. 1140.

In Cantica cap. 4. Angelorum ministerium non tantùm temporale nobis est, sed etiam sempiternum: quia per eorum præsens auxilium hæreditatem & æternam salutem capiemus, & gaudium eorum cum ipsis sine fine percipiemus. Quomodo verò putamus salutem nostram diligant, & quantum nos consortes secum habere cupiant? Quis æstimet, quanta caritate & cura circa commissos sibi vigilent? Quomodo torpentes excitent, & sollicitos atque feruentes amplius accendant? quomodo hinc mala excusent, inde bona diuino conspectui repræsenteht, quomodo defendant, aut his gratiam obtineant? Cumque animam magno desiderio feruentem perspexerint, & ad Deum pura intentione suspirantem, quomodo putamus, hanc diligant, eiq; congaudeant, & ad illam diuertant? quomodo inter illam & Deum discurrant?

Petrus Lombardus 1150.

*Lib.2. distinct.*11. Angeli boni deputati sunt ad custodiam hominum, ita vt quisque electorum habeat Angelum ad sui profectum, atque custodiam specialiter delegatum. Vnde in Euangelio Veritas à pusillorum scandalo prohibens, ait: *Angeli eorum* Matt.18.
semper vident faciem Patris mei, &c.

Petrus Pictauiensis. 1160.

De statu domus Dei lib.2. c.19. Ipsi Archangeli distributa officia in populo Dei, qui eorum curæ commissus est, sortiuntur. Nam contra tyrannidem gentium in populum insurgentem Michael Princeps eorum in adiutorium de cælis mittitur. Daniel verò à Gabriele de mysticis visionibus docetur: Raphael verò ad curandum Tobiam & Saram missus fuisse legitur.

Petrus Cellensis. 1170.

De panibus cap. 10. His principaliter & propriè deseruiunt Angeli officijs, vt ad Deum venientium inquirant meritum, propositum, & meritum. Officij sui certo est & dignos intromittere, & indignos extrudere, bene meritorum reuerentia suscipere, immeritos cum iniuria ejicere.

Cæsarius Heysterbacchius. 1220.

*Lib.8. cap.*41. Quilibet homo habet Angelum sibi à Deo deputatum ad custodiam ab hora natiuitatis vsque ad diem mortis, quorum ministerium hominibus necessarium est.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

*De Sacramento Pœnitentiæ cap.*15. Recordari debes, qualem villam tibi Deus dederit: de qua manifestum est, quia pulchrè magnificeque ædificauit eam architecto eius, atque opifice ipso Deo, deinde duplici muro munitam, videlicet Angelorum custodia, & Dei protectione.

*Secunda pars de Vniverso par.2. cap.*158. Gens Christianorum ex ipso testimonio Legislatoris, credit vnicuique hominum vnum bonum spiritum assignatum à Creatore. Ita enim legitur in lege ipsorum de Angelis: *Angeli*, inquit, *ipsorum semper vi-* Matt.18.
dent faciem Patris, qui in cælis est.

Albertus Magnus. 1240.

*Ad lib.2. Sentent. dist.*16. Hoc, quòd Angeli custodiunt nos, & obsequuntur nobis, non ostendit indigniorem eorum naturam, sed charitatem & obedientiam ipsorum, nostram autem indigentiam.

Richardus de Media Villa. 1290.

*Lib.2. dist.*11. *quæst.*1. Vnicuique puto homini viatori fuit adhibita custodia Angeli, & ante lapsum, & post lapsum, & adhibebitur vsque ad completionem numeri electorum. Sicut enim dicit Dionysius in lib. de Angelica Hierarchia cap. 4. Lex diuinæ prouidentiæ est inferiora reducere ad Deum per superiora: homines autem per naturam Angelis sunt inferiores, & sub ratione, qua isti sunt viatores, & illi comprehensores. Et ideo consonum fuit diuinæ prouidentiæ, vt quilibet purus

homo

homo ab Angelo cuſtodiretur, vt electos in procuratione ſuæ ſalutis adiuuarent, & reprobos ab aliquibus malis actionibus vel affectibus retraherent.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Dominica 8. poſt Trinitatis Serm. 3 Angeli gaudent triplici de cauſa de noſtra conuerſione. Primò, quia vident ſuæ cuſtodiæ tam glorioſum fructum: cuilibet enim homini Angelus ad ſuam cuſtodiam deputatur, & dum eſt in vtero, ne ibi à Diabolo ſuffocetur, & dum egreſſus eſt ab vtero, ne fortè à baptiſmi gratia impediatur, & dum eſt in mundo, ne fortè ad peccata plurima detrahatur, & Deo ſeruire impediatur, & dum exit à mundo, ne fortè à laqueis diaboli teneatur. Sicut ergo medicus gaudet, quando videt circa ægrum curationis ſuæ fructum, ſic Angelus multum gaudet, quando videt circa hominem ſuæ cuſtodiæ effectum.

Ioannes Scotus. 1300.

In lib. 2. Sent. diſt. 11. quæſt. 1. Homines non ſunt contemnendi, quia ad illorum cuſtodias mittuntur Angeli.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 12. Act. Apoſt. *Angelus eius eſt.*) Ex hoc loco, & ex hoc, quod dicitur Matth. 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris*, dicunt concorditer SS. Doctores, quòd ſinguli homines habent ſingulos Angelos ad ſui cuſtodiam deputatos, & aliquando appareant in ſpecie illorum: ſicut Angelus in ſpecie B. Ambroſij Mediolani exiſtentis apparuit Turonis in ſepultura B. Martini.

Durandus à ſancto Portiano. 1320.

Lib. 2. diſt. 11. quæſt. 1. Angeli deputantur ad cuſtodiam hominum à tempore natiuitatis vſque ad horam mortis inclusiue, & rationabiliter, quia conſtituti in via periculoſa indigent cuſtodia: ſed homines ab hora natiuitatis ſunt conſtituti in via tendendi ad patriam, in qua quidem via multa pericula ijs imminent, ideo homines à natiuitate vſque ad mortem indigent Angelorum cuſtodia, & non prius, nec poſtea.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæſt. 18. art. 1. Cura cuiuſque hominis commiſſa eſt Angelis, vt de hoc intelligatur dictum Hieronymi, quòd vnaquæque anima ab ortu natiuitatis habet Angelum ad ſuam cuſtodiam, & exercitium virtutum deputatum.

Ioannes Taulerus. 1350.

Sermone de Feſto Michaelis Archangeli: Singuli quippe hominum ſpecialem Angelum habent, eis in Baptiſmo aſſignatum, cui à Deo commiſſi ſunt, vt perpetuo ſine ceſſatione illis adſint, nec vnquã eos deſerant, ſed cuſtodiant dormientes, vigilantes, in omnibus vijs & actibus eorum ſiue boni ſint, ſiue mali.

Franciſcus Petrarcha. 1370.

Ad Pſalmum 4. Pœnitentiæ. Depulſi homini comitem perpetuum ac ducem.

Petrus Aliacus. 1400.

In Speculo conſiderationis parte 3. cap. 12. Sunt Angeli, qui in miniſterium miſſi ſingulis hominibus dati creduntur.

Ioannes Gerſon. 1420.

In Summa Theologica de gaudijs Paradiſi: Quidam Angeli præſunt regionibus, vt dicitur Daniel. 10. *Cum enim egrederer apparuit princeps Græcorum, & dixit: Ecce nunc reuertor, vt prælier aduerſus principem Perſarum.* Quidam Angeli præſunt Eccleſijs, Apoc. 2. *Et Angelo Epheſi Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit Dominus, &c.* Quidam præſunt hominibus. Act. 12. de B. Petro *Angelus eius eſt*, dixerunt illi qui orabant pro B. Petro, dum teneretur in carceribus Herodis.

Tract. 8. ſuper Magnificat: Tanta eſt dignitas tua, ô anima mea, tanta, quòd ab exordio creationis tuæ tibi, tuæq; cuſtodiæ deputatus eſt Angelus, vnus de Principibus cæli.

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tom. 4. Serm. 48. de Amore miſericordioſo fol. 272. Secunda contemplatio eſt ipſorum Angelorum multitudo. Nam Dionyſius in ſuo libro Hierarchiæ dicit, quòd ſolùm Angeli in paradiſo exiſtentes ſunt plures, quàm ſint ſtellæ, quàm ſint arenæ maris & terræ, quàm ſint folia & herbæ, & quàm ſint omnia quæcunque creata. Vnde Matth. 19. de Angelis datis ad cuſtodiam animarum loquendo dicit, quòd *Angeli eorum in cælis ſemper vident faciem Patris*: ad dandum intelligere, quod quælibet anima habet duos Angelos, vnum Dei, & ſpiritus, alium carnis, qui ſemper ſunt contrarij. Conſidera quod Angeli debent eſſe, ſi infinitus eſt numerus animarum, & cuilibet animæ datur vnus Angelus bonus, & vnus malus. Et cum fuerint ab Adam tot animæ, cuius numerus eſt infinitus, & ſint in præſentiarum in toto orbe, & futuræ ſunt vſque ad finem orbis, quibus ſingulis dati ſunt, & dabuntur duo Angeli, vnus bonus, & vnus malus. Contemplare, tibi ipſi ſuadendo, quantus debet eſſe numerus Angelorum.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Ad cap. 18. Matthæi ar. 3. Secundùm Doctores quilibet homo ſortitus eſt Angelum ſpecialem: imò ſecundùm Thomam, & alios quoſdam etiam pueri nondum nati in vtero matrum habent cuſtodientes ſe Angelos, propter pericula, quæ poſſunt ante partum, & in partu occurrere.

Nicolaus de Nyſſe. 1480.

Prima parte Summæ ædificatoriæ animæ Tract. 2. Ipſi animæ deputat Deus Angelum, qui tam nobilis eſt creatura, ad ſui cuſtodiam.

Rupertus Lycius. 1480.

Serm. 56. Quadrageſimali cap. 3. O anima ſordida, aperi oculos tuos, & vide Angelum ſemper tibi aſſiſtentem, in quouis angulo, in quouis exercitio, exhibe illi reuerentiam, & à flagitijs deſine conſcelis, vſque ad mortem commorabitur tecum.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Ad Pſal. 139. *Ante & retro formaſti me.*) Inuenitur in illo appetitus bonus, & appetitus malus, & ſunt duo Angeli, licet alter eorum ſit diabolus, & alter Angelus, atque intellectus, qui dedit illis eſſe, eſt Deus, & vocatur Angelus: & propterea eſt diſtinctum à ſapientibus: Angelus bonus, & Angelus malus: Angelus bonus ille, qui dirigit hominem in bonũ in vita eius. Et ſi homo operatur contrarium, vertit ſe in ipſum, & eſt homini infernus.

Author libri Malshuel.

Principio ponemus coram te ſententiam Rabbinorum, qui dicunt, non eſt herba infra, quæ non habeat fatum ſupra. Et ſi ita ſe res habet in plantis corporeis, quantò magis animalibus viuentibus & ſpiritalibus, comparatione ad corporea, eſt aliquis, qui ea curet ſupra, vt infundat ſuper ea virtutem ſuam, qui verò curat animalia viuentia, vocatur Dominus, aut Angelus.

R. Salomon.

Ad illa verba Daniel. 10. *Vidi ego Daniel.*) Angelus vniuſcuiuſque hominis ſupra ipſum, &c.

ARTICVLVS QVARTVS.

BONOS ANGELOS PRO HOMINIBVS ORARE, RECTE AB IIS INVOCARI ET HONORARI,

Anno post Christū natum. 1540.

NEGANT.

IOannes Caluinus lib.1.Instit.cap.14.§.12. *Valeat Platonica illa Philosophia de quærendo per Angelos ad Deum aditu, & ipsis in hunc finem colendis, quò Deum faciliorem nobis reddant, quam superstitiosi, curiosiq; homines conati sunt in religionem nostram ab initio inuehere, & in hunc vsque diem perseuerant.*

Ad cap.24 Genes.vers.33. *Angeli non idonei nobis constituti beneficiorum Dei ministri, vt a nobis inuocentur, vel Dei cultum in se transferant.*

Ad cap.2.Epist.ad Colos. *Omnem cultum Angelorum à Paulo prohibitum scribit.*

1550. VVolfgangus Musculus in Locis Communibus de Oratione: *Esto orent pro nobis Sancti, ex eo ne sequitur esse illos inuocandos, dicendumq; ad eos:* Sancte Gabriel, S Michael, &c. ora pro nobis? *Possiantne omnium necessitatum nostrarum esse gnari?*

In Commentarijs in Psal.33. & cap.18.in Matthæum: *Sanctos Angelos colendos & inuocandos esse ex professo negat.*

Idem faciunt Erasmus Sarcerius, *Methodo in præcipuos Scripturæ locos cap.de Angelis.* Bartolomeus VVestemerus, *ad Psal.33.* Oecolampadius, *ad cap.6.Esaiæ.* Bullingerus *ad cap.19.Apocal.* Rodolphus Gualtherus *Homil.9.in Lucam.* Augustinus Marloratus *ad cap.19.Apocal.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Genes. 19. *Vers.* 1. Venerunt duo Angeli Sodomam vespere, sedente Loth in foribus ciuitatis. Qui cùm vidisset eos surrexit, & iuit obuiam eis: adorauitque pronus in terram, & dixit: Obsecro, domini, declinate in domum pueri vestri.

*Genes.*32. 24. Ecce vir luctabatur cum Iacob vsque mane. 26. Dixitque ad eum: Dimitte me, iam enim ascendit aurora. Respondit: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.

Genes. 48. 16. Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis: & inuocetur super eos nomen meum.

Numer. 22. 31. Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit Angelum stantem in via euaginato gladio adorauitque eum pronus in terram.

Iosue 5 13. Cùm esset Iosue in agro vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum stantem contra se, euaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait: Noster es, an aduersariorum? Qui respondit, Nequaquam, sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio. Cecidit Iosue pronus in terram. Et adorans ait, Quid Dominus meus loquitur ad seruum suum? Solue, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim in quo stas, sanctus est. Fecitque Iosue vt sibi fuerat imperatum.

1. *Paralip.* 21. 16. Porrò Angelus Domini stabat iuxta aream Ornan Iebusæi. Leuansque Dauid oculos suos, vidit Angelum Domini stantem inter cælum & terram, & euaginatum gladium in manu eius, & versum contra Ierusalem: & ceciderunt tam ipse, quàm maiores natu vestiti cilicijs, proni in terram.

Iob 5. 1. Voca ergo si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertere.

Septuaginta Interpretes verterunt: ἐπικάλεσαι ἤ ἔστι σοι ὑπακούσεται, ἢ τινα τῶν ἀγγέλων ἁγίων ὄψει. Voca autem si quispiam te audiat, vel si aliquem sanctorum Angelorum videas. *Vide infra in Lyra.*

Oſee 12. 3. Iacob in vtero ſupplantauit fratrem ſuum: & in fortitudine ſua directus eſt cum Angelo, & inualuit ad Angelum, & confortatus eſt, fleuit, & rogauit eum: in Bethel inuenit eum, & ibi locutus eſt nobiſcum.

Zacharie 1 12. Reſpondit Angelus Domini, & dixit: Domine exercituum vſque quo tu non miſereberis Ieruſalem & vrbium Iuda, quibus iratus es, iſte iam ſeptuageſimus annus eſt? Et reſpondit Dominus Angelo, qui loquebatur in me verba bona, verba conſolatoria.

Tobie 10. 11. Angelus Domini ſanctus ſit in itinere veſtro, perducatque vos incolumes.

Tobie 12. 12. Dixit Angelus ad Tobiam: Quando orabas cùm lachrymis, ego obtuli orationem tuam Domino.

Luce 15. 10. Gaudium erit coram Angelis Dei, ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.

Apocalyp. 8. 2. Et vidi ſeptem Angelos ſtantes in conſpectu Dei: & datæ ſunt illis ſeptem tubæ. Et alius Angelus venit, & ſtetit ante altare, habens thuribulum aureum: & data ſunt illi incenſa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum Dei: Et aſcendit fumus incenſorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo.

ASSERVNT PATRES GRÆCI:

Auctor Teſtamenti 12. Patriarcharum. 180.

In Teſtamento Leui: Tunc duxit me Angelus in terram, & dedit mihi ſcutum, & gladium, & dixit: Fac vindictam in Sichem de Dina, & ego ero tecum, quoniam Deus miſit me. Dicebam autem ei: Oro te Domine dic mihi nomen tuum, vt inuocem te in die tribulationis: & dixit: Ego ſum Angelus excuſans genus Iſrael, vt non percutiatur in finem. Poſtea velut ex ſomno excitatus, benedixi Altiſſimum, & Angelum excuſantem genus Iſrael, & omnes iuſtos.

Origenes. 240.

Homilia 1. in Ezechielem: Omnia Angelis plena ſunt. Veni Angele ſuſcipe ſermone conuerſum ab errore priſtino, à doctrina dæmoniorum, ab iniquitate in altum loquente, & ſuſcipiens eum quaſi medicus bonus contoue, atque inſtitue, paruulus eſt, hodie naſcitur ſenex repueraſcens: & ſuſcipe tribuens ei baptiſmum ſecundæ regenerationis & aduoca tibi alios ſocios miniſterij tui, vt cuncti pariter eos qui aliquando decepti ſunt, erudiatis ad fidem. *Gaudium eſt enim mane in cœlis ſuper vnum peccatorem pœnitentiam agentem, quàm ſupra nonaginta nouem iuſtos.* Luc. 15.

Libro 8. contra Celſum: Vnus eſt nobis placandus Deus vniuerſorum Dominus, vnius fauor ambiendus per pietatem virtutesque cæteras: ſi vult præter hunc placari etiam alios, cogitet quòd ſicut moto corpore vmbra quoque ipſius mouetur: ita cùm aliquis Deum habet propitium, ſequitur vt amicos habeat omnes eius Angelos, animas, & ſpiritus. Sentiunt enim qui ſint digni fauore cæleſtis numinis, quibus non ſolùm ipſi bene volunt, verùm etiam dant operam, vt Deum, ei ſeruire volentibus concilient, & vnà nobiſcum precantur vt quotquot eum colimus, audeamus dicere, hominibus bonæ voluntatis precantibus vltrò ſe adiungere innumera ſanctorum Angelorum millia, & intercedere pro mortali noſtro genere, & (vt ita loquar) laborare nobiſcum in hoc certamine, dum vident aduerſarios dæmonas impugnatores ſalutis eorum, qui ſe maximè Deo dedicant.

In Lamento: Obſecrate te Domine omnis Angelorum chorus propter me, qui priſtina conſummaui, vt miſereberis ſuper ouem, quæ errauit.

Antonius Eremita. 330.

Epiſt. 4. Verè chariſſimi in Domino, manifeſtus ſit vobis iſte ſermo, & id quod bonum eſt facietis, in quo & vniuerſos reficietis Sanctos, alacritatem animorum præbentes, obſequium Angelorum, & lætificationem Ieſu: quoniam necdum requiem habuerunt propter nos, vſque ad hanc horam. Verè enim filioli, quia noſtra incommoditas & inutilitas dolorem eis omnibus præbet; vtuntur lachrymis & gemitibus pro nobis in conſpectu Conditoris, & ob hoc cunctorum etiam Deus iraſcitur ſuper opera noſtra maligna, propter gemitum Sanctorum: Sicut iterum profectus & emendatio noſtrorum animorum, alacritatem præbet choro Sanctorum, & vtuntur prece multâ atque lætitia in exultatione coram Creatore noſtro.

Ephræm. 370.

Oratione de laudibus Dei genitricis: Precibus Mariæ ſemper Virginis, & exercitus cæleſtium, ac coetus Angelorum Cherubim, Seraphim, Prophetarum, Martyrum, & omnium Beatorum ſupplicationibus miſerere creaturæ tuæ Deus clementiſſime.

De Spirituali luctamine cap. 2. Perfectorum orationes cum magna exultatione ad cælum aſcendunt: Angeli etiam & Archangeli cum gaudio occurrunt ijs, & ſuſcipientes eas vſque ad thronum gloriæ ſancti Dei perducunt.

Euagrius. 380.

Apud Damaſcenum lib. 1. Paral. c. 6. Angelos honorámus non ob naturam, ſed ob virtutem: ac dæmones ignominia afficimus, propter vitium quod in illis eſt.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

De incomprehenſibili Dei natura Homilia 3. contrà Anomœos: Tempore ſacrificij non ſolùm homines clamorem illum horribilem reddunt, ſed etiam Angeli Domino genu flectunt, & Archangeli rogant, habent ſibi tempus id idoneum, habent ſacram illam oblationem in fauore. Itaque vt homines ramos olearum gerentes mouere reges conſueuerunt: eoque arboris genere miſericordiam commemorant & humanitatem, ſic Angeli tunc pro ramis oleaginis corpus Domini ipſum protendentes, rogant pro genere humano, quaſi dicant: Pro his, Domine, rogamus, quos tu adeò dilexiſti, vt pro eorum ſalute mortem obires, animam in cruce efflares: pro his ſupplicamus, pro

Libro aduerſus Iconomachos: Scimus & credimus noſtras in Deum glorificationes per ſanctos efferri Angelos. Siquidem verum eſt illud: *Sancti Angeli perpetuò vident faciem Patris, qui in cœlis eſt.* Quid agentes, aut quid operantes? niſi quòd noſtras petitiones ad aures Domini Sabaoth adducentes, eum reddunt propitium propter ea quæ geſſimus.

Pantaleon Diaconus. 861.

Encomio in S. Michaelem Archangelum cap. 9. Cùm hunc ergo ſuſcipiendum, & maximum patronum, potentemq; defenſorem, & liberè & confidenter loquentem interceſſorem apud omnium Regem Deum, diuinum militiæ principem habeamus Michaelem, ô chari patres, & fratres, piè ipſum ſemper omnes, vt reuera puriſſimum, in mundis cordibus ſemper magnificè extollamus, verbisq; lætitiæ & ſpiritalis exultationis, vt decet, Archangelum honorificis verbis & laudibus proſequamur, amoreq; & deſiderio ei offeramus & veneremur, vt affatim colligamus perennes eius & ſalutares gratias, & defenſiones interceſſiones. Omnes laudatores eius eximiè à varijs eripit neceſſitatibus: & eos, qui in omni loco piè eum inuocauerunt à periculis, tam quę videntur, quàm quæ cadunt ſub intelligentiam, liberat.

De miraculis Michaelis Archangeli: Michael Archangele, qui prouides, ac proſpicis, coſquè firmo tuo patrocinio adiuuas, & defendis, qui te inuocant, & magno deſiderio ad te accedunt: Tu illumina noſtros intelligentes cordis oculos, vt intelligamus, mentemq; apprehendamus, & enuntiemus tua miracula.

Baſilius Imperator. 866.

Oratione ad Epiſcopos, qui cum Photio ſedis Conſtantinopolitanæ inuaſore ſchiſma fecerant: Omnes benedicamus pariter Domino gloriæ noſtræ, ac principi pacis & auctori, diſperſa congreganti, & bene coaptanti; interceſſionibus ſanctiſſimæ Dominæ noſtræ Dei Genitricis, Deum videntium Angelorum, & omnium Sanctorum. Amen.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita S. Cæcilię, capite 2. Orans Cæcilia ſeipſam commendabat Domino, precibus Angelos Domini inuocabat, lachrymis precabatur Apoſtolos.

Michael Glycas. 1100.

Parte 2. Annalium: Noſtras preces Angelorum opera præferri ad Deum Dominus ipſe nobis perſuadeat, qui ſacris in Euangelijs inquit: *Cauete ne vnum ex iſtis puſillis deſpiciatis: nam Angeli eorum perpetuò faciem Patris mei cæleſtis intuentur:* nihil ſcilicet aliud agentes, quemadmodum clariſſimus ille Patriarcha Nicephorus loquitur, quàm quòd preces noſtras ad aures Dei Sabaoth deferunt. Idem Angelus Raphael declarat, cùm hiſce verbis Tobiam alloquitur: *Quo tempore tu mirusq; tua precabamini, ego precationis tuæ monumentum coram ſancto illo Deo ſubuehebam, &c.* Quæ cùm ita ſint, & cùm quilibet homo, ceu demonſtrauimus, Angelum habeat, preces ſuas ad aures Dei Sabaoth deferentem: omnino neceſſe eſt Angelos primùm aſcendere, atque vnà cum ipſis preces quoque noſtras, deinde verò diuina munera cælitus ad nos peruenire. Nam idcirco B. ille Iacobus Angelos aſcendentes, & viciſſim deſcendentes vidit, per quos, tanquam Spiritus adminiſtros, res terrenæ gubernantur.

Nicolaus Cabaſilas. 1260.

Expoſitione Liturgiæ cap. 34. Oramus pro bono Angelo, non vt tunc nobis detur, ſed vt operetur, & ſuo officio fungatur, nos cuſtodiat, & nos ad vitam diuinam deducat.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Confeßione ad Deum: Hoc mihi annuas velim, primùm patrocinium Virginis Deiparæ, deinde per interceſſionem materiarum expertium & incorporeorum tuorum miniſtrorum.

Gennadius Scholarius. 1430.

In Concilio Florentino, vbi Græcorum nomine Latinis gratias agit: Hoc ratum fac ſancte Deus, per preces Deiparæ, ſanctorum Angelorum, ac omnium Sanctorum.

Hieremias Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſo primo cap. 21. Mediatores facimus cùm Sanctos omnes, tum eximiè Matrem Domini, & cum ea choros Angelorum quoque. Non in præſenti ſolum, verùm in futuro etiam dicimus, mediationem quandam fore, Angelis, & Sanctis, nec minimum ipſa mundi Domina deprecaturis pro quibuſdam, &c. Ad ſanctos Angelos exclamamus: Omnes cæleſtes Poteſtates ſanctorum Angelorum & Archangelorum, orate pro nobis.

Horologium Græcorum.

In Canone, qui eſt de ſuperis Poteſtatibus: Verbum principij expers ſacris Cherubim, Seraphim, Poteſtatum, Thronorum, diuinarum Virtutum, Angelorum, Archangelorum, Principatuum, Dominationum precibus diuites tuas miſeratione. nobis, vt clementiſſimus, tribue.

Ode 5. Spirituales Virtutes te nunc obſecrant, miſericors Domine, Poteſtates, Throni, Seraphim, Dominationes, Angeli cum Archangelis, & Principatibus, propitius eſto populo tuo, & vt miſericors ſalua.

Ode 6. Vt liberer ſupplicio apud infero inflicto, Cherubim, Throni, Dominationes, Angeli, Archangeli, Principatus, Poteſtates, vniuerſæ creaturæ Dominum precamini.

Ode 7. Sancti Angeli, clamo, mentem meam illuſtrate perpetuò obtenebratam vitæ affectibus.

Ode 8. Omnes Angeli, Archangeli, & Dominationes ſacræ, orate vt noſtri miſereatur.

Ode 9. Diuinæ Poteſtates, Cherubim, Seraphim, Dominationes, Angeli, Archangeli: precem ad Deum fundite, vt probè viuamus, ſalutem conſequamur.

Æthiopes moderni.

In Liturgia: Cuſtodi nos Deus in recta fide, per preces maiorum Angelorum ſplendentium Michaelis, & Gabrielis, & Raphaelis, & Vrielis, & viginti quatuor ſeniorum cæli.

Haymo. 820.

De Festo Michaelis Archangeli: Angeli, qui custodes sunt vitæ nostræ, orationes & opera nostra Deo nuntiare creduntur: sicut Angelus ait Tobiæ: *Cum orares, ego obtuli orationem tuam ante Deum.*

Rabanus Maurus. 840.

De Laudibus S. Crucis lib. 2. cap. 3. Quapropter vos quoque præclari Angelorum exercitus supplices obsecramus, vt dignas grates Saluatori nostro incessanter agatis, & sanctum nomen eius in seculum benedicatis.

Ad cap. 13. Hieremiæ: Angeli, qui semper auxiliabantur ei, per quos etiam lex Mosi tradita est, destruxerunt eam vrbem, & dixerunt: Multis facinoribus oppressa est, Iesum interfecit, in Dominum nostrum misit manus: quandiu minora peccauit, potuimus rogare pro ea, potuimus obsecrare Dominum, potuimus parcere ei: super ista verò quis parcat?

Carolus Calvus. 870.

Oratione ante Luaniam: Peto Domine, vt omnes sancti Spiritus, Angeli, Archangeli, Virtutes, Potestates, Principatus, Dominationes, Throni, Cherubim, Seraphim orent pro nobis.

Remigius Autisiodorensis. 880.

Ad caput. Zachariæ: *Et dixerunt: Perambulauimus terram, & ecce omnis terra habitatur, ac quiescit,* ac si dicerent: Omnia regna tuta sunt, ac pacata, nec vlla premuntur angustia. Ex qua responsione ille Angelus, qui interpellabat pro Israel, occasione accepta deprecandi Dominum pro populo, dixit: O Domine, cùm omnis terra securè habitetur, cur non misereris Ierusalem, & vrbium Iuda? maximè cùm secundùm tua promissa tempus captiuitatis expletum sit.

Radulphus Ardens. 1060.

In Festo Angelorum, Sermone de Apocalypsi: Itaque armis fidei & charitatis nos armemus, in orationibus vigilemus, contra tentationes diaboli fortiter dimicemus, supernos ciues in auxilium nostrum inuocemus, eorum memoriam veneremur, & frequentemus, mundicia mentis, & operum sanctitate eos nobis propitios faciamus, quatenus auxilijs & precibus eorum adiuti, diabolum superare, & cum victoribus coronari mereamur.

Sermone de Euangelio: Quoniam S. Angeli tantam erga nos habent charitatem, quia sic sunt soliciti nos defendere, nobis bona suggerere, pro nobis orare, pro nostra salute lætari, & Dominum laudare: diligamus & nos eos, veneremur, deprecemur, & memoriam eorum frequentemus quatenus precibus & auxilijs eorum mereamur diabolicas insidias deprehendere & eludere.

Anselmus Cantuarien sis. 1080.

In Euangeliorum enarratione secundùm Lucam cap. 2. Offerunt Angeli hostiam secundùm Legem, id est, par turturum, vel duos pullos columbarum pro sanctorum populo, vel pro quolibet electo, quem exhibent Deo, cùm merita castitatis eius, quam corpore de corde seruauit, aut patientiæ, quam intus & foris custodiuit, repræsentant Domino.

In Elucidario: DISC. Sunt iugiter Angeli in terra cum his, quos custodiunt? MAG. Cùm opus fuerit in auxilium veniunt, maximè cùm precibus fuerint inuitati. Non est enim mora veniendi, cùm in momento de cælo ad terras, & iterum ad cælum relabi possint.

Honorius Augustodunensis. 1120.

Sermone de S. Michaele Archangelo: Quodam tempore barbari Christianis bellum indixerunt, qui triduano ieiunio auxilium Michaelis Archangeli implorauerunt, quibus idem Angelus apparuit, hostibus obuiam ire monuit, se ijs opem laturum innotuit, &c. Ideo omni tempore S. Michaelem inuocemus, vt cum eo & omni militia Angelorum mereamur in cælesti Hierusalem triumphare.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

Ad cap. 1. Oseæ: Prophetis orantibus siue cæteris iustis hominibus, imò & Angelis interuenientibus, iuxta illud Zachariæ: *Et respondit Angelus Domini, & dixit: Domine Exercituum, vsque quò non misereberis tu Hierusalem, & vrbium Iuda? ille iam septuagesimus annus est. Suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, &c.* Zach. 1.

Bernardus 1130.

Sermone 12. qui habitat. Quoties grauissima cernitur vrgere tentatio, & tribulatio vehemens imminere inuoca custodem tuum ductorem tuum, adiutorem tuum in opportunitatibus, in tribulatione, &c.

Sermone 7. in Cant. Credimus sanctos Angelos adstare orantibus, offerre Deo preces, & vota hominum, vbi tamen sine ira & disceptatione leuari puras manus perspexerint. Probat hoc Angelus ita loquens ad Tobiam: *Quando orabas, ego obtuli orationem tuam.* Tob. 12.

Petrus Cellensis. 1160.

Myslice explanationis Mosaici tabernaculi lib. 1. Cherubim tanquam fratres & amicos honoremus, quorum & patrocinio adiuti, laqueum scandali caueamus, & vehiculo subleuati, patriam repetamus.

Adam Victorinus. 1180.

In Prosa de S. Michaele:

Vt ab ipsis adiuuemur,
Hos deuotè veneremur,
Instantes obsequio.

Innocentius Tertius Papa. 1200.

Proœmio in 7. Psalmos Pœnitentiales: Orant Angeli, & semper exaudiuntur à Deo, sed pro alijs offerunt precum suffragia, pro se verò referunt gratiarum actiones. Orauit Angelus dicens: *Domine exercituum quousque tu non misereberis Hierusalem, & vrbium Iudæ?* Zach. 1.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In Litania maiore: Quoniam in hoc aëre caliginoso habitant aëreæ Potestates, & orationes nostras impedire nituntur, atque per regionem suam transitum negant; necesse est nobis, quòd per Angelos ait: *Quando orabas cum lachrymis, ego obtuli orationem tuam Domino.* Non hoc ideo dicit, quòd orationes nostræ Domino per Angelos innotescant: sed dicuntur Angeli Domino orationes nostras offerre, Dominum super orationibus nostris consulere, & nobis orantibus, vt bene agamus, & ad Dominum orationes nostras referamus, suggerere. Similiter & pro nobis tam Angeli, quàm Sancti, qui sunt in patria, Deum orare dicuntur, dum vota nostra cupiunt impleri: quòd tamen non faciunt, nisi in voluntate Dei implenda cognouerint. Quod enim cognoscunt in Dei esse voluntate, id solum volunt: adeò enim addicti sunt voluntati diuinæ, vt nihil præter voluntatem eius possint velle. Intercedere autem pro nobis dicuntur meritis suis, dum eorum merita nobis suffragantur. Tob. 12.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

Secunda parte de Vniuerſo parte 2. cap. 156. Secundum officium Angelorum eſt interpellare & orare pro nobis. Cui officio quidam addiderunt officium præſentandi orationes noſtras & vota ante Creatorem. Hoc autem non eſt, niſi interpellatio ipſorum, vel aliud adiutorium. Procurator namque, vel mediator, ſi fauorem vel gratiam habuerit in conſpectu iudicis, proculdubio & promouet ipſam petitionem, quam porrigit. Orationibus igitur noſtris permultum addunt Angeli ſancti, & hoc eſt fauore ſuo, quem obtinent in conſpectu Altiſſimi, non ſolùm orando, vel petendo, ſed etiam fauendo, vel porrigendo.

Alexander Alenſis. 1230.

Parte 4. queſtione 26. memb. 3. artic. 4. §. 2. De Angelis, quòd orant pro nobis, planè probant ſupradictæ rationes: inter quas illa gloſſa Num. 25. apertè tangit modum orationis ipſorum pro nobis, quæ dicit ſic: Vniouique noſtrûm Angelus bonus adeſt, qui regat, moneat; qui pro actibus noſtris corrigendis, & miſerationibus expoſcendis, faciem Dei quotidie videat.

Albertus Magnus. 1240.

In Litania: Sancte Michael ora pro nobis. Mitte, quæſo, ſanctum Michaelem ad nos, qui princeps ſit militiæ noſtræ, dux in agmine noſtro, vexillifer in certamine noſtro, propugnator contra hoſtes noſtros, in acie noſtra defenſor aduerſus omnes inſultus, atque actiones inimicorum: qui egrediatur in exercitibus noſtris, & omnes aduerſarios noſtros faciat cadere coram nobis.

Thomas Aquinas. 1250.

Secunda 2. queſtione 83. articulo 4 Oratio porrigitur alicui dupliciter: vno modo, quaſi per ipſum implenda: alio modo, ſicut per ipſum impetranda. Primo quidem modo ſoli Deo orationem porrigimus ſanctis Angelis & hominibus, non vt per eos Deus petitiones noſtras cognoſcat, ſed vt eorum precibus & meritis orationes noſtræ ſortiantur effectum. Et ideò dicitur Apocalyp. 8. quòd *aſcendit fumus incenſorum de orationibus Sanctorum, de manu Angeli coram Deo.*

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad caput 5. Iob: *Ad aliquem Sanctorum conuertere.*) Si non confidis de tuis meritis, de quibus non videtur quod debeas confidere, propter malitiam tuam, deprecare vnum de S. Angelis, vt intercedat pro te.

Durandus à ſancto Portiano. 1320.

Lib. 4. Sentent. diſtinct. 45. queſt. 4. Beneficia diuina deſcendunt in nos mediantibus tam Angelis, quàm animabus Sanctis, non propter defectum diuinæ miſericordiæ, ſed propter ordinem diuinum confiderandum, quo Deus vult bonitatem ſuam communicare inferioribus per ſuperiores.

Albertus Pataninus. 1320.

Sermone 4. Si præcipiteris in culpam, non relinquet te Deus, ſed ſaluabit Angelorum & Sanctorum precibus.

Ioannes Bromiardus. 1380.

In Summa, de Angelis: Adſunt Angeli, vt protegant, adſunt, vt profint: non ſolùm habendi ſunt in reuerentia, vtpotè creaturæ nobiles, ſed etiam in neceſſitatibus inuocandi ſunt, vt patroni, cuſtodes, & defenſores.

Thomas Waldenſis. 1415.

Tomo 3. capite 11. Angelis occurrendum eſt, quos obſecremus orare: obſecrandi ſunt Angeli, inquit Ambroſius, & Tubdit cauſam, quia ægri ſumus, & ad medici ſedem per nos non valemus accedere. Adhibendi ſunt ergo precatores inquit. Non erubeſcamus cum VVicleuiſtis ſuperbis interceſſores innixos ſcalæ eius. *Geneſis* 28.

Ioannes Gerſon. 1420.

Tractatu 8. ſuper Magnificat: Angelicum potius imploremus auxilium, quàm de modis auxiliandi diſputemus: ſciunt aduocandi, ſciunt auxiliandi, ſciunt conſulendi, ſciunt purgandi, illuminandi, ac perficiendi ſuum hierarchicum tuplex officium.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De inſtitutione & regimine Prælatorum cap. 10. Cùm populus corporali ſeu ſpirituali fatigatur in prælio, debet aduolare Prælatus ad orationis præſidium, deprecari Dominum, Angelorum, Sanctorumq; omnium interpellare ſubſidium: vt eorum ſupplicationibus Deo valeat reconciliare plebem ſibi commiſſam.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Ad caput 18. Matth. articulo 32. Eccleſiaſtica Hierarchia ab Angelica gubernatur, ideò Angeli infimi ordinis immediatè cuſtodiunt homines, bona ſuggerendo, à malis pluribus retrahendo, à diuerſis periculis defendendo, pro ipſis orando, gratiam impetrando.

Ioannes de Turrecremata. 1460.

In Meditationibus: Hos autem beatiſſimos cæleſtes ſpiritus recolendos & venerandos meritò ſancta ſuſcepit Eccleſia, cùm quia circa totius vniuerſitatis creaturarum regimen diuinæ prouidentiæ diligentiſſimæ ſunt executores, tum eo maximè, quia ad miniſterium humanæ ſalutis deputati, ſedula diligentia eam ſolicitant, & maxima cum charitate procurant. Attende igitur fidelis anima quanto deuotionis affectu teneamur beatis Angelis gratiarum actiones debitis laudibus perſoluere, quorum tanta erga genus humanum ſunt charitatis beneficia.

Ioannes Ludouicus Viues. 1530.

In precibus ac meditationibus generalibus, ad Angelum cuſtodem: Quantum debeo communi noſtro Domino & parenti, qui te mihi dedit, vt duceres videns cæcum, ſapiens ſtultum, fortis imbecillem, gnarus viæ ignarum: & quidem inter tot pericula & præcipitia. O quoties me diſcriminibus exemiſti, quoties in perniciem ruentem ſeruaſti? Maximas tibi ago gratias, pro eo, quod præſtas mihi quotidie: & vehementer peto, ac obteſtor, vt ſeruare me pergas, ac perſeueres: abducas à malo, retrahas ad bonum, coge etiam nolentem, adiuua volentem, impelle euntem: denique ſic ducito vt tandem ad beatitudinem perducas, qua tu ſemper iam frueris: vt quemadmodum hic vel pupillus fui tuus, vel cliens, ſim illic ciuis & ſocius: gaudeasque creditum commiſſumque tuę curæ, tam felici portui appuliſſe.

ASSE-

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

In Officio defunctorum : Angeli pacis egredimini in occursum defuncti, portas paradisi voluptatis reserate illi, atque pacem aduentui eius denuntiate.

In lib. Precationum Iudaicarum: Angeli misericordes ministri Dei altissimi placate, quæso, faciem Dei optima deprecatione, fortasse miserebitur populi egeni & inopis. *Interpres Iudeus in hunc locum :* Ipsi, qui dicunt prohibitum esse intercessorem statuere, non habent rationem, qua probent. Nam quamuis nulli genti Deus tam propè adsit, quàm nobis, vt ferè non necesse sit mediatorem inuocare vel Michaëlem, vel Gabrielem : tamen non est prohibitum. Et sic quoque se res habet, cum quis honorem exhibet ministris, & intercessoribus Regis, confitendo tamen regi eum honorem, quem ei tribuere decet : sic quoque inuenimus in Iehosua, cui Angelus dixit : *Ego Princeps exercitus Dei veni. Et cecidit Iosua facie in terram, incuruans se, dicendo: Quid de ea Dominus seruo suo?* Nam intentio Iosue erat honorare missum nomine mittentis. Hoc modo & hîc dicit: Quia iniustus sum, propterea peto à vobis (ô Angeli misericordes) placate, quæso, faciem Dei altissimi.

ARTICVLVS QVINTVS.

EX BONIS ANGELIS QVOSDAM PROPRIA CVLPA PER SVPERBIAM CÆLO DETVRBATOS, MALOS DÆMONES EVASISSE, DEO ET HOMINIBVS ADVERSARI, NON TAMEN, NISI DEO PERMITTENTE, QVEMQVAM LÆDERE, NVLLAM SALVTIS spem habere, mirè sagaces esse, &c.

NEGANT.

Anno post Christũ natum.

350. *ARISTOTELES malos esse Angelos credere noluit, deceptus ab ipso familiari demone suo, quem de oculo Veneris descendisse opinabatur.* Guilhelmus Aluernus tractatu de Legibus cap. 24.

50. Cassius Epicureus apud Plutarchum in Bruto : *Non probabile est,* inquit, *Genios esse.*

post natũ Christum 100. *Basilides ex Diabolo Deum fecit.* Clemens Alexand. lib 4. Stromaton: *Quomodo non est verè impius (Basilides,) qui Diabolum quidem inter Deos referat; hominem autem peccandi potestate traditum, ausus est dicere Dominum?*

150. *Marcion & Cerdon diabolum beneficium nominant, & ipsum Deo opifici præferunt.* Nicetas lib. 4. Orth. cap. 14.

200. *Hermogenes docuit, diabolum & angelos materiam esse refundendos.* Theodoretus Hæret carum Fabularum lib 1.

230. *Lucius Apuleius* libro de Deo Socratis, *dæmones* ait, *esse genere animalia, corpore aëria.*

250. *Origenista volunt diabolum & angelos eius post longissima tempora cœlo reddendos, quòd Christus etiam pro ijs passus sit.* Epiphanius & Augustinus de Origenistis, Synodus quinta OEcumenica actione 2.

400. *Priscillianista asserunt, quòd substantia in diabolo bona facta perire non possit, exustaq; in totum malitia diaboli, aliquando salutandam esse substantiam.* Orosius in Commentario ad Augustinum.

450. *Priscillianista adhuc perseuerantes contendunt diabolum nunquam fuisse bonum, nec naturam eius Dei opificium esse: sed ex Chao ipsum & tenebris emersisse, nullum sui habere auctorem, sed omnis mali esse principium siue substantiam.* Leo Magnus epist. 91.

500. *Priscillianista nondum extincti asserunt diabolũ non esse à Deo creatum, nec vnquam fuisse bonum Angelum, sed à semetipso extitisse.* Concil. Bracarense cap. 7.

630. *Mahometus docuit Deum condidisse Diabolos ex igne pestifero, eos septem millibus annorum ante Adamum in terra habitasse, ac tandem aliquando salutem consecuturos.* Azoara 25. & 65 Liber de Colloquio Mahometi cum Iudæis, Cantacuzenus in Apologia, Æneas Syluius epist. ad Morbisanũ.

820. *Michael Balbus Imp nullos esse dæmones asserit.* Zonaras in hoc Michaele.

1050. *Bogomili dicunt dæmonem, qui à Seruatore appellatus est Satanas, filium esse Dei Patris, & vocari Samuel, & Filio Verbo natu maiorem esse, præstantiorem q;, vtpote primogenitum: fratres igitur esse.* Euthymius in Panoplia part. 2. tit. 23. cap. 6.

1150. *Petrus Abaelardus damonum ſuggeſtiones in nobis contactu lapidum & herbarum fieri ſomniauit, nec diabolum ius in hominem habuiſſe, niſi vt carcer aerium.* Bernardus epiſt 190.

1300. *Lollardi aiunt, Lucyferum cum damonibus ſuis cœlo iniuria pulſum, tandemq́; beatitudini eum omnibus ſuis reſtituendum: Michael & Angelos omnes æternis cruciatibus eſſe deputandos. Vnde cùm ſe mutuò ſalutarent, dicebant: Saluet te miſeriam paſſus, id eſt, Lucifer.* Trithemius in Chronico Hirſaugienſi de anno 1315.

1390. Ioannes VVicleuus articolo 6. Conſtantiæ damnato: *Deus*, inquit, *debet obedire diabolo.*

1420. *Petrus Aponenſis Medicus Italus perſuadere volebat, nullos eſſe malos ſpiritus.* Ioãnes Bodinus præfatione in Dæmonomaniam.

1520. Franciſcus Georgius Venetus tomo 1. ſect. 1. problemate 54. *Si antiquos Theologos ſequi voluerimus, concedamus damones eſſe corporeos & generationi aptos: ſicut apertè ſcriptum eſt, quòd filij Dei, qui ſunt diaboli, vt omnes viri ſapientes ſentiunt, acceſſerunt ad filias hominum, & genuerunt.* Idem tom. 6. problematon ſect. 5. cap. 192. *Theologi antiqui aſſerunt, eſſe in damonibus genituram, ſexum, & animalitatem. Quibus ſanct ſententia Dei dicentis ſerpenti:* Ponam inimicitiam inter te, & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius. *Niſi enim diabolus, per ſerpentem deſignatus, generaret, vanus fuiſſet ille ſermo.* Inter ſemen tuum. *Si igitur generat per ſemen, nonne animal eſt, & conſequenter ſexum habet? Vnde principem illius fœminei ſexus ſecretiores Theologi vocant Lilith, cuius poteſtas præcipua eſt in nocte, quam ipſi Laiela dicunt.*

Gen. 3.

1530. *Iudæorum quidam dicunt, quòd centum viginti annis, quibus Adam continuit ſe ab vxore, venerint ad eum damones, & conceperint ab eo, ſicq́; genueris damones, & ſpiritus, Lamias, & Lemures.* Elias Leuita in voce Lilith.

1540. *Damoniaci Anabaptiſtæ aſſerunt, damones poſt finem mundi ſaluandos: & vt nos Deum, ſic illi damonem decies per diem colunt, & inuocant.* Lindanus in Dubitantio.

Eſt & aliud quoddam Annabaptiſtarum genus, quod Dei miſericordiam omnibus omnino hominibus, adeóq́; damonibus poſt iudicium pollicetur. Lindanus in Dubitantio.

1545. *Georgio laudici negant eſſe diabolum.* Lindanus in Dubitantio, Cochlæus de actis M. Lutheri, de anno 1545. Sleidanus in hiſtoria, Surius in Com. Prateolus de hæreſibus.

1550. *Libertini Diabolum, mundum, & peccatum accipiunt pro imaginatione, quæ nihil eſt: quo ſignificare volunt, imaginationes tantùm friuolas, & inanes cõcipi, cùm aliquid de diabolo, aut de peccato opinamur.* Ioannes Caluinus de Libertinis cap 10.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Geneſeos 3. v. 1. Sed & ſerpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus Qui dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis ex omni ligno paradiſi? Cui reſpondit mulier: De fructu lignorum, quæ ſunt in paradiſo veſcimur: de fructu verò ligni, quod eſt in medio paradiſi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & tangeremus illud, ne fortè moriamur. Dixit autem ſerpens ad mulierem: Nequaquam morte moriemini. Scit enim Deus quòd in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri: & eritis ſicut dij ſcientes bonum & malum. Vidit igitur mulier quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum, & comedit, deditq́; viro ſuo, qui comedit: & aperti ſunt oculi amborum: cumq́; cognouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata, &c. Dixit Dominus Deus ad mulierem, quare hoc feciſti? Quæ reſpõdit: Serpens decepit me, & comedi Ait Dominus ad ſerpentem: Quia feciſti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & beſtias terræ: ſuper pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum & ſemen illius: ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius.

Iob. 1. 6 Quadam die, cùm veniſſent filij Dei, vt aſſiſterent coram Domino, affuit inter eos etiam Satan. Cui dixit Dominus: Vnde venis? Qui reſpõdens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam. Dixitq́; Dominus ad eum: Nunquid conſideraſti ſeruum meum Iob? Cui reſpondens Satan ait: Nunquid Iob fruſtra timet Deum? nonne tu vallaſti eum, ac domum eius? ſed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ poſſidet: niſi in faciem tuam benedixerit tibi. Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce vniuerſa, quæ habet, in manu tua ſunt: tantùm in eum ne extendas manum tuam. Egreſſusq́; eſt Satan à facie Domini. Cùm autem quadam die filij & filiæ eius comederent & biberent vinum, nuntius venit ad Iob, qui diceret: Boues arabant, & aſinæ paſcebantur iuxta eos: & irruerunt Sabæi, tuleruntq́; omnia, & pueros percuſſerunt gladio, & euaſi ego ſolus, vt nuntiarem tibi, Cumq́; adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit de cœlo, & tactas oues puerosq́; conſumpſit. Venit alius, & dixit: Filijs tuis & filiabus veſcentibus, & bibentibus vinum in domo fratris ſui primogeniti, repente ventus vehemens eruit à regione deſerti, & concuſſit quatuor angulos domus, quæ corruens oppreſſit liberos tuos, & mortui ſunt.

Iob. 2. 1. Cùm quadam die veniſſent filij Dei, & ſtarent coram Domino, veniſſet quo-

que

que Satan inter eos,& ſtaret in conſpectu eius dixit Dominus ad Satan: Vnde venis? Qui reſpondens ait: Circuiui terram,& perambulaui eam. Et dixit Dominus ad Satan: Nunquid conſideraſti ſeruum meum Iob? Cui reſpondens Satan ait? Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro anima ſua: alioquin mitte manum tuam, & tange os eius, & carnem,& tunc videbis, quòd in faciem benedicat tibi. Dixit Dominus ad Satan: Ecce in manu tua eſt, veruntamen animam illius ſerua. Egreſſus igitur Satan à facie Domini, percuſſit Iob vlcere peſſimo, à planta pedis vſque ad verticem eius: qui teſta ſaniem radebat, ſedens in ſterquilineo.

Pſam. 77.49. Miſit in eos iram indignationis ſuæ: indignationem,& iram,& tribulationem: immiſſiones per Angelos malos.

Pſalm. 90.5 Scuto circundabit te veritas eius: non timebis à timore nocturno. A ſagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano.

Iſaiæ 14.12 Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer, qui manè oriebaris? corruiſti in terram, qui vulnerabas gentes? qui dicebas in corde tuo: In cœlum cõſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis. Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero Altiſſimo. Veruntamen ad infernum detrahêris in profundum laci.

Cap. 34.13. Et orientur in domibus eius ſpinæ & vrticæ,& paliurus in munitionibus eius: & erit cubile draconum,& paſcua ſtruthionum. Et occurrent dæmonia, onocentaurus,& piloſus clamabit alter ad alterum.

Eccleſiaſtici 39 33. Sunt ſpiritus qui ad vindictam creati ſunt,& in furore ſuo confirmauerunt tormenta ſua: in tempore conſummationis effundent virtutem: & furorem eius, qui fecit illos, confundent. Ignis, grando, fames,& mors, omnia hæc ad vindictam creata ſunt.

Sapientiæ 2.14. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum, imitantur autem illum, qui ſunt ex parte illius.

Tobiæ 6.7. Interrogauit Tobias Angelum, & dixit ei: obſecro te Azaria frater, vt dicas mihi, quod remedium habebunt iſta, quæ de piſce ſeruare iuſſiſti? Et reſpodens Angelus, dixit ei: Cordis eius particulam ſi ſuper carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum, ſiue à viro, ſiue à muliere, ita vt vltrà non accedat ad eos.

Cap. 8.2. Recordatus Tobias ſermonum Angeli, protulit de caſſidili ſuo partem iecoris, poſuitque eam ſuper carbones viuos. Tunc Raphaël Angelus apprehendit dæmonium, & religauit illud in deſerto ſuperioris Ægypti,&c.

Matth. 8.28. Et cùm veniſſet Ieſus trans fretum in regionem Geraſenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, fæui nimis, ita vt nemo poſſet tranſire per viam illam. Et ecce clamauerunt dicentes: Quid nobis & tibi Ieſu fili Dei? Veniſti huc ante tempus torquere nos? Erat autem non longe ab illis grex multorum porcorum paſcens. Dæmones autem rogabant eum dicentes: Si eijcis nos, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis, Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos,& ecce impetu abijt totus grex per præceps in mare,& mortui ſunt in aquis.

Ioannis 8.44. Vos ex patre diabolo eſtis,& deſideria patris veſtri vultis facere: ille homicida erat ab initio,& in veritate non ſtetit: quia non eſt veritas in eo, cùm loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax eſt,& pater eius.

Epheſ. 6.11. Induite vos armaturam Dei: vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli, quoniam non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem: ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ, in cœleſtibus.

Iacobi 2.19. Dæmones credunt,& contremiſcunt.

1. *Pet* 5.8. Aduerſarius veſter diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Cui reſiſtite fortes in fide.

2. *Pet.* 2.4. Deus Angelis peccantibus non pepercit; ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reſeruari.

Iudæ 6. Angelos, qui non ſeruauerunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in iudicium magni diei, vinculis æternis ſub caligine reſeruauit.

Apoc. 12.7. Michaël & Angeli eius prœliabantur cũ draconc,& draco pugnabat,& angeli eius: & non valuerunt, neque locus inuentus eſt eorum amplius in cœlo. Et proiectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas, qui ſeducit vniuerſum orbem: & proiectus eſt in terram, & angeli eius cum illo miſſi ſunt. Et audiui vocem magnam in cœlo dicentem: Nunc facta eſt ſalus,& virtus,& regnum Dei noſtri,& poteſtas Chriſti eius: quia proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri die ac nocte.

Cap.

Cap. 20.1. Vidi Angelum descendentem de cœlo, habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus, & Satanas, & ligauit eum per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit, & signauit super illum, vt non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni, & post hæc oportet illum solui modico tempore.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Lib. 2. Recognitionum: Testor cœlum & terram, (*inquit Petrus*) quòd, si quantum cupit inimicus desæuire, permitteretur etiam à Deo, olim omnes homines deperissent, sed misericordiæ causa non finit Deus.

Constit. Apostolic. lib. 8. cap. 7. Deus, qui fortem ligasti, & omnia vasa eius diripuisti: qui dedisti nobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem potestatem inimici: qui dedisti nobis homicidam serpentem vinculis constrictum, ficut passerem pueris, quem omnia horrescunt & contremiscunt à facie potentiæ tuæ: qui ipsum è cœlo in terram instar fulguris erumpere fecisti, non eruptione ad locum pertinente, sed honoris in dedecus mutatione, idq; propter voluntariam mentis malitiam, cuius aspectus exsiccat abyssos, & minimæ liquefaciunt montes, increpa malos spiritus, & eripe opera manuum tuarum exactu alieni spiritus.

Ignatius. 100.

Epist. ad Philipp. Princeps mundi huius gaudet cùm quis crucem negarit: Cognoscit enim crucis confessionem, suum esse ipsius exitium. Id enim trophæum est contra ipsius potentiam: quod vbi viderit, horret, & audiens timet: & antequam fabricaretur crux, studebat vt fabricaretur, & operabatur in filijs inobedientiæ, operabatur in Iuda, in Pharisæis, in Sadducæis, in senibus, in iuuenibus, in sacerdotibus: Cùm autem paranda esset crux, tumultuabatur, & pœnitentiam immisit proditori, & laqueum illi commonstrauit, & suspendium, quo strangularetur, edocuit: terrebat & mulierculam, turbans eandem in somnijs, & vt à crucifigendo cessarent, moliebatur, qui prius omnem lapidem mouerat, vt eadem crux pararetur: non quòd pœnitudine duceretur ob tantum malum: hac enim parte minus fuisset sceleratus: sed sentiebat suam ipsius perniciem. Crux enim Christi prima fuit ipsi condemnationis, mortis, & perditionis causa. Ideo & in quibusdam id efficit, vt crucem negent, vt passionis illos pudeat, &c. Ignoras tu quis sit ingenitus, qui omnium rerum scientiam tibi vendicas? At multa te latuerunt: Mariæ virginitas, & admirandus ille partus, quis sit ille, qui in corpore est, stella quæ duxit eos Magos, qui in Oriente erant, dona offerentes: Archangeli salutatio Virgini facta.

Epistola ad Smyrnenses: Hæretici posteri sunt & nepotes Spiritus illius omnis mali primi inuentoris, qui adam fecit Dei mandatum auersari per fœminam, Abel per Cain occidit, qui Iob oppugnauit, Iesum filium Iosedec accusauit, qui postulauit cribrare fidem Apostolorum, qui plebem Iudaicam concitauit aduersus Dominum, qui & nunc vim efficaciamq; exerit in filijs inobedientiæ.

Dionysius Areopagita. 100.

De diuinis nominibus cap. 4. Deinde quonam modo Dæmones à Deo facti mali sunt? Bonum enim bona producit & statuit. Ac mali dicuntur, dixerit quispiam, sed non secundùm quod sunt: ex bono enim sunt, bonamq; sortiti substantiam, sed ex eò quòd non sunt, quod iuxta sacra eloquia infirmati sunt ad seruandum suum principatum. In quo enim, obsecro, malos fieri dæmones dicimus, nisi in vacatione diuinorum bonorum habitus atque operationis? Præterea si natura mali sunt dæmones, semper ergo mali, atque malum instabile est. Itaque si semper eodem modo se habent, non sunt mali: semper enim idem esse, boni proprium est. Si autem non semper mali, non natura mali sunt, sed Angelorum bonorum indigentia. Neque tamen omninò exortes boni sunt: quia & sunt, & viuunt, & intelligunt: estq́ue in ijs quidam desiderij motus. Mali verò esse dicuntur, quòd circa naturalem operationem infirmentur. Auersio est itaque illis malum (quod exciderint, potitiq; non sint naturalibus bonis) imperfectioq;, & imbecillitas, & infirmitas, ac fuga, & prolapsio virtutis conseruantis eis inditam perfectionem.

Hermas. 120.

Lib. 2. mandato 6. de agnoscendis duobus cuiusque hominu generis: Accipe nunc & genij iniquitatis opera. Primùm amarus, iracundus, & stolidus est, & opera illius perniciosa sunt, & euertunt seruos Dei. Cùm ergo in cor tuum ascenderint hæc, intelliges ab operibus eius hunc esse genium iniquitatis. Quomodo Domine intelligam? Audi, inquit, & intellige: Cùm iracundia tibi accesserit, aut amaritudo, intellige eum esse in te, &c.

Mandato 7. Diabolum ne timeas: timens enim Dominum dominaberis illius: quia virtus in illo nulla est: in quo autem virtus non est, is ne timendus quidem est. In quo verò virtus gloriosa est, is etiam timendus est. Omnis enim virtutem habens, etiam timendus est. Nam qui virtutem non habet, ab omnibus contemnitur. Time planè facta Diaboli, quoniam maligna sunt: metuens enim Dominum timebis, & opera Diaboli non facies, sed abstinebis te ab eis.

Iustinus Martyr. 150.

Oratione ad Antonium Pium: Apud nos Archidux & princeps malorum dæmonum serpens vocatur, & Satanas, & diabolus: sicuti ex Scripturis, si inquiratis, cognoscere potestis, quem, vnà cum militia sua, & hominibus eum sequentibus, in ignem missum, & per seculum infinitum excruciatum iri præmonstrauit Christus.

Tatianus. 180.

Oratione contra Græcos: Quemadmodum latro, cùm humanitatem omnem exuerit, per audaciam similes sibi homines superare solet: sic dæmones quoque nimia improbitate aucti, fatuas animas vestras, erroribus fallisq; visis deceperunt. Non facilè autem moriuntur isti, cùm carnei non sint, sed viuentes negotia mortis exercent: toties nimirum & ipsi morientes, quoties illos, quibus

præeunt, peccatis imbuerint. Quòcirca quod in præsentia peculiare habent, nempe non similiter vt homines mori, id quoque punitionis ipsorum tempore habebunt: neque pro morte commutata immortalitate vita fruentur æterna, &c. Porrò dæmones omnes, non carnea, sed spirituali concretione constant, qualis est ignis & aëris: quæ corporum constitutio à solis illis perspici potest, qui spiritu Dei muniuntur: non item à cæteris hominum, quos anima regit. Dignius enim ab indigniore comprehendi non potest: quocirca dæmonum substantia pœnitentiæ locum non habet. Materia enim & improbitas in eis relucent: materia autem voluit imperare animæ, &c. Dæmones pro sua malignitate in homines debacchando, varijs & ementitis figmentis ingenia ipsorum deorsum nutantia luxant & labefactant, quo minus ad viam cælorum erigi queant, &c. Veruntamen aliquando videntur dæmones etiam ab istis, qui anima reguntur, non spiritu, cùm ipsi sponte conspectui se offerunt, vel vt aliquid esse existimentur: vel vt noceant hominibus, vtpote inimicis, amicitiam simulantes ex ingenij malignitate, vel vt sui similibus conferendi in se cultus occasionem exhibeant. Etenim si possent, cælum ipsum cum reliquis omnibus à Deo conditis deturbarent & subuerterent. Nunc cùm id efficere nequeant, inferiorem saltem & sibi similem materiam impugnant. Hos vincere qui velit, materiam repudiet: armatus enim thorace cæleſtis spiritus, quicquid suum est, seruare poterit. Atqui fiunt etiam morbi, & tumultus quidam oboriuntur in materia nostra: & eorum causas, cùm contingunt, dæmones ipsi sibi asscribunt, eodem tempore accedentes, quo morbus inuasit. Interdum etiam ipsi tempestate vecordiæ suæ habitum corporis concutiunt, qui perculsi verbo virtutis diuinæ territi discedunt, & æger sanatur, &c. Deus nihil non bonum in suo genere produxit: dæmonum autem luxuria rebus in mundo inuentis ad mala facinora abutitur, & istis, non Deo profectò idea malitiæ debet asscribi, &c. Non sanant dæmones, sed dolo capiunt homines: & rectè Iustinus ille, maxima dignus admiratione, dæmones latronibus esse similes edocuit. Siquidem vt illi viuos aliquos capere solent, deinde pacta mercede familiaribus eos restituere: sic etiam, qui à vobis existimantur Dij, quorundam membris hominum se insinuantes, deinde per somnum suam in illis gloriam fabricantes, in publicum prodire iubent, & in conspectu omnium, postquam desideratis ex mundo rebus se expleuerunt, ab ægris auolant, & morbum suo dolo productum obliterantes, priſtinæ valetudini homines reddunt.

Irenæus. 180.

Lib. 5. cap. 23. & 24. Deus quidem verax: mortui enim sunt, qui gustauerunt de ligno: serpens autem mendax ostensus est, & homicida, sicut Dominus ait de eo: *Quoniam ab initio homicida est, & in veritate non stetit.* Sicut ergo in principio mentitus est, ita & in fine mentiebatur, dicens: *Hæc omnia mihi tradita sunt, & cui volo do ea.* Non enim ipse determinauit huius seculi regna, sed Deus, &c. Diabolus nunquam omninò quietus est, imò qui nec ipsas quidem gentes vult in tranquillo agere, &c. Diabolus apostata existens Angelus, hoc tantum potest, quod egit in principio, seducere, & abstrahere mentem hominis, ad transgredienda præcepta Dei, & paulatim obcæcare corda eorum, qui conarentur seruire ei, & ad obliuiscendum quidem verum Deum: ipsum autem quasi Deum adorare. Quemadmodum autem si quis apostata regionem aliquam hostiliter capiens, perturbet eos, qui in ea sunt, vt regis gloriam sibi vindicet, apud ignorantes, quod apostata & latro sit: sic etiam diabolus, cùm sit vnus ex Angelis his qui super spiritum aëris præpositi sunt, quemadmodum Paulus Apostolus, in ea quæ est ad Ephesios, manifestauit, inuidens homini, apostata à diuina factus est lege.

Rom. 3.

Ioan. 8.

Matt. 4.

Ephes. 6

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 2. Stromatum: Cùm Dominus sit cognitor cordium, & futura præsciat, facilem hominis mutationem & ad reuertendum propensionem, & diaboli calliditatem ab alto vidit à principio, qui homini inuidens, propter remissionem peccatorum causas seruis Dei suggerit, astutè hoc moliens, vt ipsi quoque cum eo cadant.

Hippolytus. 220.

Oratione de consummatione mundi. Tum adducetur filius perditionis, id est diabolus, cum dæmonibus & ministris suis, angelis suis seueris & rigidis, tradenturq; igni inextinguibili, vermi non dormienti ac tenebris exterioribus.

Origenes. 230.

Lib. 1. in Iob: *Diabolus venit, vt staret ante Dominum.)* Venit, sed non in præsentia, non accessu, neque introitu, sed venit cogitatione, consilio, desiderio. Nam sicut quis latronum positus in carcere ac vinculis vult frequenter & optat, vt sit foras in montibus, vbi pridem fuerat, sed non ipse est illic, sed sensus atque cogitatio eius, & venit illi in cogitationem, commonefaciens se de ijs, quæ illis sunt locis, & stationibus, factis quoque atque studijs: ita diabolus cùm commonefacit se priorum omnium, & desiderat illa quæ sunt ante Deum, & vadit illuc sensu atque cogitatione, venisse dicitur ante Deum, cùm ipse non propriè venerit, sed sensu & cogitatione. Nam quomodo veniret ante conspectum Dei is, qui sanctæ animæ Iob appropinquare, vel eam tangere permissus non est? &c.

Circuiui, inquit Satan, terram.) Non per temporum spatia circuisti, sed subitò, celeriter, ac velociter omnia, quæ sub cælo sunt, peragrasti: & omnia, quæ in aëre sunt, peruolando: & cuncta, quæ sub cœlo sunt, inspiciendo: subitò ab Oriente ad Occasum transeundo, & à Meridiano ad Aquilonem peruolando: & ea, quæ per quatuor terminos orbis, in omnibus gentibus, & prouincijs, & regionibus, atque linguis fiunt, vel dicuntur videns, & audiens, & sciens, non tanquam in præsentia habens, sed tanquam spiritus volans, & omnia quæ voce dicuntur audiens, & quæ operibus fiunt vniuersa videns ea verò quæ in corde, atq; intra animũ tractantur nesciens. Si enim hominum cogitationes scisset, profectò nullum hominem saluum fieri permisisset: Nunc verò ea quidem, quæ cogitantur, vel tractantur, ignorat: ea verò, quæ operibus fiunt, & per vocem dicuntur, audit, & videt, vtpote spiritus callidus, & subtilis, & qui vbique est præsens, atq; totum mundum subitò peruolans. Si enim venti aëris regiones & prouincias subitò perflant, atque transeunt: nonne multo amplius aërei spiritus, id est nequissimi dæmones, subitò peruolant totum mundum, subitò vniuersa peragrant quæ sub cælo sunt, subitò vbique præsentes sunt? In omni prælio vel pugna, in omni perturbatione atque mortis ruina, in omni seditione ac tumultu, in omni contentione ac lite, in omni sanguine ac homicido, in furto atque adulterio, omniq; lamentabili bello, vbique præsentes sunt nequissimi atque aërij dæmones, plus perturbantes & succendentes atq; vniuersa mouentes. Vnde diuinationes sunt, ex qua malignissimi dæmones, aërijq; spiritus, subitò hunc mundum peruolantes, atq; vniuersa, quæ in omni loco huius mundi fiunt, cõtemplantes, & ea quæ dicuntur audientes, qui alibi vbicumq; longè positi fuerint, suæ nequitiæ ministris

reuelauit, atque demonſtrant, tam in ſomnijs, quàm in vigilijs, nec non in phantaſmatibus, & iuxta hæc quæ fiunt, vel emergunt, etiam alia futura ſperare ac probare docent.

Homilia 7. in Ezechielem: Diuerſis pugnat Diabolus inſidijs, vt miſerum perdat hominem, & bonam malis tribuit vitam, ad decipiendos videntes, & malam bonis inurit conſcientiam. Mihi ipſi, qui in Eccleſia prædico, laqueos ſæpe tendit, vt totam Eccleſiam ex mea conuerſatione confundat. Omnia, vt diximus, diabolus operatur, & ea quæ videntur eſſe bona nec ſunt, & ea quæ per naturam ſuam mala ſunt: omnia aduerſum humanam commentatur naturam.

Lib. 1. de Principijs in proœmio: De diabolo, & angelis eius, contrarijſq; virtutibus eccleſiaſtica prædicatio docuit, quoniam ſunt quidem: ſed quid ſint, aut quomodo ſint, non ſatis clarè expoſuit. Apud plurimos tamen iſta habetur opinio, quòd Angelus fuerit iſte diabolus, & apoſtata effectus, quàm plurimos Angelorum ſecum declinare perſuaſerit, qui & nunc vſque angeli ipſius nuncupatur.

Proclus. 260.

Apud Epiphanium hæreſi 64. Cæterùm reliqui Angeli in his, ob quæ fecit ac conſtituit ipſos Deus, manſerunt. Hic verò *(diabolus)* violauit, & prauus factus eſt, circa concreditorum ipſi adminiſtrationem, & inuidiam contra nos concepit. Quemadmodum & qui poſtea carnes amauerunt, & cum filiabus hominum, ob concubitus amorem conuerſati ſunt. Spontaneam enim etiam ipſis habere ad vtraque voluntatem Deus conſtituit, velut etiam in hominibus: vt aut obedientes verbo eſſent cum ipſo, & acciperent beatitudinem, eaq; fruerentur: aut non obedientes iudicarentur. Erat autem & Diabolus ſtella Lucifer: *Quomodo*, inquit, *excidiſti è cælo ſtella Lucifer, qui manè oriebaris?* Erat lucis ſydus matutinum, ſed excidit, & in terram contritus eſt, vbi procreaſſet homini contraria. Deus enim indignatur ſuperbis, & contumacem ſenſum impedit. Inuadit autem, vt verſibus dicam.

Cuncto, velut qui principium finisq; ſit,
Mortalium ſerpens malorum ſtatus,
Theſaurum habens adeò grauem ſecum mali,
Errore cæcus, ignorantiaq; dux,
Vitæ lachrymis gaudens, ſimulq; ſuſpirijs.
Ad improbas perſuadet hic iniurias,
Conſanguineas armemus vt contra manus
Fratres: Cain perduxit, vt reſperſerit
Cruore primus terram ſeuus rubido.
Et primus vt noſter parens cæleſtibus
De ſedibus miſer ruinam fecerit.

Euſebius Cæſarienſis. 310.

De Demonſtratione Euangelica lib. 3. cap. 5. Ab eodem Saluatore didicimus, hoſtiles quaſdam inimicaſq; humani generis, per hunc, qui circum terram verſatur, aërem, volare poteſtates dæmonum, ſpirituumq; malorum, eorumq;, qui in illis principatum tenent: quæ cum malis hominibus verſentur, quas vt omni conatu fugiamus in præceptis habemus: tametſi vel quàm maximè Deorum appellationes & cultus ſibi ipſis arrogant, multoq; etiam magis ab illis eſſe declinandum, propter hãc ipſam cum Deo repugnantiam, haſq; aduerſus Deum inimicitias.

Lib. 4. cap. 8. Cùm multiplici errore vagetur, & nobis haud cernentibus circum hunc aërem, qui terram ambit, terreſtris quædam volitet ac dæmoniaca natura, quam homines neq; cognoſcere, neque diſcernere idonei ſunt: cumq; bonorum item ſpirituum ac poteſtatum, & ipſorum denique diuinorum Angelorum natura, ab ea quæ in deterius lapſa eſt, continenter diſſideat, non aliter ijs, qui à ſupremi omnium regis cultu declinaſſent, res be-

ne poterat cedere, quàm ſi eorum, quæ in cælo ſpectantur, quæ præſtantiſſima ſunt, elegiſſent. Periculum enim non mediocre erat, nec vbi Deum quærentes, & curioſius, quæ ad aſpectum non veniunt, indagantes: difficultate earum rerum, quæ latent obſcuraq; ſunt; ad contrarias dæmoniacaſq; poteſtates verterentur.

Cap. 9. Et hæc quidem ſic ſe habebant aduerſantis verò & rebellis poteſtatis factio, ſiue dæmonum ea ſit, ſiue aliorum etiã deprauatorum ſpirituum, qui & plus & minus de malitia reportant, grauius præterea cuiuſdam magnique dæmonis, qui omnium principatum inter eos obtinet, qui primi in diuino cultu nutauerunt, atque ob id proprium vocabulum amiſere, ſaluti hominum inuidens in contrariam partem trahabat, omni q; generis malitiæ machinis, cunctis gentibus, ipſiq; etiam ſorti Domini, ex inuidia bonorum inſidiabatur, &c. Mali dæmones in omni loco, & ciuitate, & regione, ſub certo principe diſpoſiti inſtructiq; ſunt. Itaque terreſtribus poteſtatibus ac ſpiritibus malis, pro prioribus Dei miniſtris, omnis vita hominum addicta eſt: omnibus certatim ac procliui alacritate in lubrico voluptatis proficientibus: adeò quidem, vt iam naturæ terminos tranſilirent, & modò ſe mutuo ardore corrumperent, modò quæ dicenda non ſunt patrarent.

De præparatione Euangelica lib. 7. cap. 6. Virtutes miniſtrantes, & ſpiritus qui ad Dei miniſterium mittuntur, propter eos, qui æternæ conſecuturi ſunt vitæ hæreditatem, ſanctos dico Angelos Dei diuina luce frui, ac idcirco luminaribus cæli conferri, docti à Scriptura credidimus: à quibus peruerſi quidam ſpiritus, cùm ſua nequitia diuinam lucem ſuſcepire nequiuerint, tenebræ facti ſunt. Quorum primum, qui etiam alijs defectionis cauſa fuit, quoniam penitus propter impietatem ſuam in terram decidit, quique totius venenoſæ prauitatis auctor eſt, ſponte à lumine ad tenebras lapſum draconem ſerpentemq;, lethiferi veneni productorem atrocem belluam, & leonem humanis carnibus viuentem, ac denique baſiliſcum Scriptura ſolet appellare. Cauſa verò qua lapſus eſt, furor mentis, & arrogantia hoc pacto dicitur fuiſſe. *Quomodo decidit de cælo Lucifer, qui manè oritur, contritus eſt in terram, qui mittit ad omnes gentes: tu autem dixiſti in mente tua: In cælum aſcendam, ſuper aſtra ponam ſedem meam*, &c. His verbis apertiſſimè cum ſuperioribus illum Virtutibus conuerſatum fuiſſe docemur. Et quoniam ceruices extulit propter arrogantiam decidiſſe, ſub quo innumerabiles quidem ſunt ſpiritus, ſimili impietatis errore perlucida, diuina, regia, beataq; habitatione ad conuenientia ſibi ac omnibus impijs loca Tartari ſententia Dei depulſi: Quæ loca abyſſum diuina Scriptura, & tenebras non has, ſed quas diuina verba intelligunt, ſolet appellare. Ex numero quorum multi, exercitationis hominum gratia, in terra & regione, quæ ſub luna eſt, derelicti, erroris humani, & impietatis gentium conſeuſa ſimul fuerunt: quibus interdum nomina indit Scriptura, malignos ſpiritus & dæmones, poteſtates & principatus mundi huius appellans.

Antonius Eremita. 330.

Epiſtola 2. Sancti omnes multum laboris emittunt pro vobis ſemper ad Deum cernentes: laborẽ proprij Conditoris, omnesq́ malitias paruipendentes, nec non & decipulas diaboli, & angelorum eius inſidiantium, iuges ad perditionem noſtram. Quoniam etenim portio eorum in infernum habet ire, idcirco & illi volunt noſtrũ quoq; ſtudium vnà ſecum attrahere, &c. Nos ſumus rationabiles nuncupati, ſed gerimus irrationabilem ſenſum, dum ignoramus occultas calliditates, & artes dia-

boli

boli multiformes, quæ ſint qualeſqúe noſcantur. Quando enim compererint conari nos confuſionem noſtram cognoſcere, & quòd quæramus modum efficaciæ illorum, operantes in nobis: & non tantùm vt non obediamus malitijs eorum, aut hortamentis, quæ diſſeminant in cordibus noſtris, ſed & ne quàm plurimi noſtrorum profitcantur ſtudia eorum: ipſi quoque cognoſcentes indulgentiam Conditoris, quòd mors his fiat in terris, illis verò ſit præparatum hæreditare gehennam propter negligentiam ſuam, &c. Verè filioli inuident nobis per omnem horam in ſuo maligno conſilio, & perſecutione quam plurima, & malitia ſua, nec non & ſpiritibus erroris ſiue cogitationibus blaſphemis, infidelitatibus noſtris quoque quæ ſeminantur ab ipſis in cordibus, ac doloribus multis, quæ irrogant nobis per omnem horam, animi etiam defectionibus, in quibus per ſingula labefacere animum non deſiſtunt, &c. Pro certo eſt, quòd cùm ſe nouerit diabolus per ſuperbiam & inanem gloriam cælitus fuiſſe deiectum, ideo & ille eos, qui peruenerint in magnam menſuram, aggreditur imprimis artifices exiſtentes, per ſuperbiam & inanem gloriam, vt ſint aduerſum ſe alterutrum: ſcientes quòd per iſta ſegregent nos à Deo. Et quia nouerunt, quòd qui dilexerint proximum, diligant Deum, & ideo illi cùm ſint virtutis inimici, proprium ſeminant fomitem ſimulationum in corde noſtro, vt poſſideamus inimicitiam magnam aduerſus alterutrum.

Athanaſius. 340.

Contra Arianos oratione 1. Quia omninò abominabilis eſt ſcelerum inuentor diabolus, immenſus calumniator, & vel ſemel viſus, reijcitur ab omnibus, vt ſerpens, vt draco, vt leo, quærens quem rapiat & deuoret, ideo hoc ipſum quidem quod eſt diſſimulat, & occultat: nomen verò quod ab omnibus deſideratur & expectatum eſt, callidè vt perſonam induit, vt ſpecie deceptos iam deinde ſuis vinculis perſtringat, non aliter quàm plagiarius, qui cùm auertere cupit alienos liberos, longè à parentibus ſuis peregrè agentes, aſſimulat ſpeciem vultumqúe parentum: quos vbi deſiderio ſui captos deceptoſqúe longius abduxerit, iugulat & occidit. Eadem quoque ratione ſinuoſus ille, & mille doli fraudiſqúe magiſter diabolus, nihil ſibi fidens, vtpote qui ſcias humani generis ad veritatem amores, veritatis ſpeciem, vultumqúe prætendit, ſuum tamen interim virus comitibus ſuis & aſſeclis inſpergit. Ita quoque & Euam decepit, non ſua loquens, ſed Dei verba aſſimulans, & verborum ſententiam refingens. Itidem quoque vxorem Iob perſuaſam inſtigauit, vt præ ſe ferret coniugalem charitatem, ſed doceret tamen blaſphemias in Deum. Ita doloſus ille vanis & falſis imaginibus rerum hominibus illudit, obrepens & prouocans vnumquemque noſtrum ad vitij ſui præcipitia. Iam olim ex quo deceperat primum hominem Adam, perſuaſus omnes ſeſe homines in ſua ditione habiturum, ferociter inſultabat dicens: Ego vniuerſum orbem terrarum mea manu veluti nidum comprehendam, & vt oua relicta tollam, nec eſt qui aufugiat, aut obloquatur mihi.

Quæſt. 6. Diabolus antequam creatus eſſet Adam, cecidit. Conſtat verò cecidiſſe eum propter ſuperbiam ſuam, vt inquit Eſaias Propheta: *Cogitauit apud ſemetipſum, ſupra nubes locabo ſolium meum, & Altiſſimo ſimilis ero.* Iſaiæ 14.

In vita Antonij. Hoc primum debemus mentibus affigere, nihil Deum feciſſe, quod malum eſt, nec ab eius inſtitutione dæmonum corpiſſe principia: peruerſitas iſta non naturæ, ſed voluntatis vitium eſt. Boni etenim, vtpote à Deo conditi, ex proprio mentis arbitrio ad terras ruêre de cælis, ibique in cœni ſordibus volutati, gentilitatis impias conſtituêre culturas: & nunc de nobis torquentur inuidia, atque vniuerſa mala commouere non ceſſant, ne priſtinis eorum ſedibus ſuccedamus. Diuerſa autem eorum, & partita nequitia eſt. Quidam enim ad ſummum nocendi verticem peruenêre: alij ex comparatione peiorum, videntur eſſe leuiores: atque omnes pro poſsibilitate virium, diuerſa contra ſingulas cauſas ſumpsêre certamina. Idcirco neceſſarium eſt, donum ſpirituum diſcernendorum à Domino petere, vt poſsimus tam fraudes eorum, quàm ſtudia præuidentes, aduerſum diſparem pugnam vnum Dominicæ crucis eleuare vexillum. Hoc munere Paulus accepto docebat, dicens: *Non enim eius ignorantiam æſtimas, ad cuius exemplum etiam nos oportet ex his, quæ paſſi ſumus, mutuis nos inuicem inſtruere ſermonibus.* 2. Cor. 2.

Baſilius Magnus. 370.

Homilia quòd Deus non ſit auctor malorum: Hinc conſequenter alia quæſtio de diabolo naſcitur: vnde Diabolus ſit, ſi non ex Deo ſunt mala. Quid igitur dicemus? Vnde iniquus eſt homo? ex ipſius libera voluntate. Vnde malus diabolus? ex eadem penitus cauſa. Habebat enim & ipſe liberam vitam, & inſitam ſibi poteſtatem, aut Deum ſequendi, aut à bono diſcedendi. Gabriel Angelus à Deo iugiter ſteterit: Satan item Angelus ex ordine ſuo prorſus cecidit. Et illum propria voluntas in cælo retinuit, hunc verò voluntatis libertas cælo deiecit. Poterat enim & ille à Deo deficere, & iſte non excidere. Sed illum inſatiabilis dilectio Dei ſeruauit, hunc à Deo derelictum eſſe oſtendit per peccatum alienatio, &c. Aduerſarius nobis eſt Diabolus, ob anticuam ex eius inſidijs ruinam, ita Domino diſponente, vt cum illo luctaremur. Itaque per obedientiam nos renouauit, vt de inimico triumpharemus. Vtinam quidem non eſſet factus Diabolus, ſed in eo ordine, quo ab initio conſtitutus fuit, remanſiſſet. Poſtquam verò ab auctore ſuo defecit, inimicus Dei, inimicus item hominis ad ipſius imaginem conſtituti factus eſt. Nam ideo miſanthropus exiſtit, & ideo Deo rebellis. Nos verò vt Dei opus odio proſequitur, vt eius imaginem inſectatur. Ille igitur ſapiens & prouidentiſsimus rerum humanarum diſpenſator, eius vtitur ad noſtram exercitationem malignitate, quemadmodum medicus viperæ veneno, ad ſalutarem medicamentorum præparationem. Sed quiſnam erat Diabolus? ex quo Ordine? ex qua dignitate? & vnde Satanas cognominatur? Satanas igitur, quod bono aduerſetur, appellatur. Diabolus verò dicitur, quoniam idem & in peccato nobis cooperatur, & accuſator noſter eſt. Gaudet ex interitu noſtro, noſqúe eorum gratia, quæ commiſſa ſunt, traducit. Natura autem ipſius incorporea eſt, ſecundùm Apoſtolum dicentem: *Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus ſpiritualia nequitiæ.*

Ad Eſaiæ cap. 8. Operationes erroris à dæmonibus excitantur & fiunt, ad eorum ſubuerſionem, qui explorare talia, & experiri voluerunt. Et quidem nunc imaginationes quaſdam circunfuſi circumſiſtentibus ingerunt, inter ſopórem carpendum, quæ aut contineant vitioſam corporis affectionem, aut prænuntient quid futurum ſit. Siquidem dæmones tales euentus ſimul cernere poſſunt: ſuperiores quidem ſunt corporeis affectibus, quòd ſint proprietate materialium rerum longè perſpiciatores, & qualitates herbarum ſeduló obſeruent, & earum vim excitandis affectionibus obſcœnis congruentem norint. Plerumque verò & futura prædicunt, eorum, quæ prius contigerunt, collatione. Quòd autem intelligant ea ad noſtram nondum peruenisſe notitiam, nobis annuntiant quaſi futura.

Macarius Ægyptius. 370.

Homilia 5. Quemadmodum triticum in cribro eius, qui tractat illud, alliditur, & agitatum in ipso assiduè vertitur: ita princeps nequitiæ cunctos homines rebus terrenis occupatos tenet, & eiusmodi occupationibus eos agitat, turbat, & commouet, efficitque vt vanis cogitationibus allidantur, dum obscœnis desiderijs, & terrenis atque secularibus laqueis vniuersum genus Adæ peccato obnoxium, sine intermissione captiuat, agitat, atque decipit: sicuti Dominus, nequam illum prædicabat in Apo-
Luc.22. stolos insurrecturum: *Expetiit Satanas cribrare vos sicut triticum*, &c. Qua enim ratione ventus vnus sufficit ad omnes plantas & semina agitanda, & concutienda: aut sicut noctis vnius tenebræ, per vniuersam terram extenduntur: ita princeps nequitiæ, qui quidem se habet ad instar tenebrarum rationalium peccati & mortis, & est velut quidam ventus latens & agrestris, omne genus hominum, quod est super terram, perturbat, & circumagitat volubilibus cogitationibus.

Homilia 15. Quemadmodum si fuerit in aliqua domo quidam adolescens, similiter & iuuencula, quæ ab illo blanditijs illecta assentiatur illi, stuprum committit, & sit dignus, qui expellatur: ita dirus ille serpens peccati comitatur animam, alliciens eam & prouocans: quæ si assentiatur, communicat anima incorporea cum spiritu communionem habet, & fornicatur in corde suo is, qui assentitur, & cogitationem nequissimi recipit.

Ephræm. 370.

Ad euersionem Superbiæ: Versutus, & callidus, multiformisque est hic immundus spiritus: vnde etiam in cunctos dominari nititur, singulisque, per quas transire contigerit vias, in ijs laqueos constituit, sapienti per sapientiam, forti per fortitudinem, diuiti per diuitias, formoso per pulchritudinem.

Cyrillus Hierosolymitanus. 370.

Catechesi 2. Princeps est peccati diabolus, & pater malorum: hoc autem Dominus dixit, non ego, quòd *ab initio Diabolus peccat:* nam ante illum peccauit nemo. Peccauit autem, non ex necessitate vitium naturæ suscipiens, quò sic peccati occasio rursus in opificem retorqueatur: sed bonus creatus, propria voluntate factus est Diabolus, ab actione capiens cognomen. Archangelus enim cùm esset bonus, diabolus postea seu calumniator à calumniando dictus est. Bonus cùm esset Dei minister, Satanæ deinceps nomen tulit: Satanas autem aduersarium significat. Non mea sunt hæc dogmata, sed
Ezec.28. Ezechielis. Ille enim deplorans istum, dicit: *Tu signaculum similitudinis Dei, & corona pulcherrima in paradiso Dei factus.* Et paucis interiectis: *Factus es immaculatus tu in diebus tuis, quibus tu creatus es, vsquequo inuenta sunt iniquitates in te? omninò pulcher reperiebaris.* Neque enim exterius congestum est, sed ipse genuisti malum & caulam mali. Deinde dixit: *Elevatum est cor tuum super pulchritudinem tuam: propter multitudinem peccatorum vulneratus es, in terram proiecit te.* Et Christus in Euangelijs similiter: *Vidi,*
Luc.10. inquit, *Satanam tanquam fulgur cadentem de cælo.* Cernis veteris Testamenti cum nouo consonantiam? Iste cadens traxit ad ruinam multos: iste obsequentibus sibi suggerit concupiscentias: ex hoc scortatio & adulterium, ac omne denique genus mali: Per hunc pater noster Adam pulsus est, & pro Paradiso admirando quodam modo sponte sua fructus ferente, terram spiniferam accepit.

Catechesi 16. Spiritus nomen medium quoddam est: nam omne quod est absque corporis mole, in vniuersum spiritus vocatur: cùm autem & dæmones corpora non habeant, spiritus vocantur. Sed magna est quædam inter hos spiritus differentia Immundus enim dæmon, si quam hominis animam aggressus fuerit, (liberet autem ab hoc Dominus omnes animas tam præsentium hîc, quàm absentium) & tanquam lupus sanguinarius, paratus ad deuorandum, super quem veniat, sæuissimo illius aduentu grauissimus sensus, tenebrosa mens efficitur, & insultus iniquus, & rapina possessionis alienæ. Corpore enim alieno tamquam proprio vtitur violenter, membris alienis stantem iactitat, & alieno instrumento astantes acclamat: minister enim est illius, qui cecidit de cælo. Deprauat linguam, torquet labia, spumam pro verbis fundit, obtenebratur homo, apertus est oculus, & non videt per eum anima: gemit homo tremens, ante mortem miserrimus. Verè hostes sunt hominum dæmones, turpiter illis abutentes, & absque misericordia.

Didymus Alexandrinus. 370.

Lib. 3. de Spiritu sancto. Obseruans Diabolus quibusdam motibus & operationum signis, ad quæ potissimum Iudæ cor esset vitia procliuius, deprehendit eum patere insidijs auaritiæ: & reperta cupiditatis ianua, misit in mentem eius quomodo desideratam pecuniam acciperet: & per occasionem lucri proditor Magistri & Saluatoris sui existeret, argentum proprietate commutans, & suscipiens pretium sceleris à Pharisæis atque Iudæis. Hæc ergo cogitationis occasio, locum tribuit Satanæ: vt in cor eius introiens, impleret eum pessima voluntate. Introiuit ergo, non secundùm substantiam, sed secundùm operationem: quia introire in aliquem, increatæ naturæ est eius, quæ participetur à pluribus. Imparticipabilis ergo Diabolus est, non Creator, sed creatura subsistens. Vnde & conuertibilis atque mutabilis, è sanctitate decidit atque virtute.

Epiphanius. 380.

Hæresi 66. Diabolus non à creatione naturaliter malus creatus est, sed sibi ipsi post tempus malum facere excogitauit, de quo ignotum non est qualis futurus fuerit. Verum creatus est vnà cum omnibus bene, cùm Deus propter excellentem iustitiam, & ob eximiam bonitatem omnes & omnia vtilissima esse voluerit, & sua bona omnibus proposuerit.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione panegyrica in sancta lumina, quæ est Orat. 39 Atque hæc quidem laudant gentiles, ac dæmones, à quibus illi in hanc amentiam impelluntur, Dei nimirum honorem ad seipsos detorquentibus, atque in turpes sententias, & rerum species, alios alio modo discindentibus, inde ex quo nos, per scientiæ lignum minus tempestiuè & commodè perceptum vitæ ligno exturbatos, velut iam infirmiores, exagitârunt, gubernatrice mente abrepta ianuaque vitiosis animi affectionibus patefacta: nec enim ferre poterant, cùm inuidia atque odio aduersus hominem suapte natura flagrarent, vel, vt rectius loquar, propter vitium suum in hunc habitum degeneràssent, terrenos supernis bonis frui, cùm ipsi è cælo in terram corruissent, nec tantam gloriæ, pristinæque ipsorum naturæ mutationem fieri. Carmine 6. de substantijs mente præditis:

——— Angelus ægrè
Flectitur in vitium, facilis mortalibus autem
Est flexus, lapsusque celer: vitioque propinquans
Hoc magè, quo summo magis à Genitore recedunt.
Quocirca primus malè sana mente tumescens
Lucifer (eximio nam quòd frueretur honore,
Sperabat regale Dei solumque decusque)
Corruit amisso vitæ splendore, miserque:
Dum Deus esse cupit, tetra caligine totus
Obrutus est, leuis atque licet, prostratus ad ima.
Quò fit, vt infestis odijs, ac feruidus ira,
Oblatem acceptam, quotquot prudentibus rei

Conſilijs videt, inceſſat, ſtudeatq́, ſorentem
Omnium ad ſuperas ſedes prætudere callem.
Mortales etenim propius cum numine tangi,
Vnde ipſe eſt lapſus, non ſuſtinet, atque tenebras
Noctiſcum, & noxas communes geſtit habere.
Ergo diuinos Adamus dum quærit honores,
Præcipitem extruſit paradiſo inuidus hoſtis.
Sic ille æthereus, ſaltu dum turget, ab arce
Corruit: at quoniam ſuſtus grauis attulit ipſi
Exitium, haud ſolus cecidit, verum agmine ſeptus
Ingenti, ſceleris cui dux fuit atque magiſter.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione 1. de pauperibus amandis: Diabolus, cùm ſit ſpiritus corporis expers, nihil vnquam edit omninò, & tamen propter improbitatem è ſublimi illo cecidit dignitatis gradu: eadem ratione nullus dæmonum eſt, qui, quòd aut ſe obſonijs ingurgitet, aut immodicè bibat ebrioſus ve ſit, accuſari poſſit. Natura enim à bibendi, edendiq́ neceſſitate liberi ſunt. Neque tamen ideo vel die vel nocte per aëra oberrare vnquam ceſſant, flagitiorum auctores & miniſtri. Nobis autem omni ſtudio moliuntur inſidias: quippe liuore liqueſiunt, & tabeſcunt inuidia, quod ad eam nos homines neceſſitudinis communionem cum ipſo Deo, & felicitatis poſſeſſionem, à quo ipſi deiecti ſunt, ſimus peruenturi.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Epiſt. 2. Paſchali: Talis Paſtor gregis morbidi (*Origenes*) Chriſtum vbique fugillat iniurijs, & diabolum honore ſuſtollit, dum illum aſſerit, purgatum vitijs atque peccatis priſtinam aliquando gloriam recepturum, & hunc regnare deſiſtere, ſimulq́ue cum diabolo ſub Patris imperio redigendum; vt magis ad Origenis blaſphemias, quàm ad vociferationem Iudæorum Propheta mirabundus exclamet: *Obſtupuit cœlum ſuper hoc, & horruit valdè, dicit Dominus, eò quòd duo mala fecerit.* Origenes: Chriſtum aſſerens regnare deſinere, & diabolum ad culmen, de quo ceciderat, aſcenſurum. Talem ſceleris ſui profundum lacum fodiens, qui aquas continere non poſſit, æqualem (quantum in ſe eſt) diabolum facit Filio Dei, dum illi detrahit regni gloriam ſempiternam, & imperio Patris eum ſubijcit cum dæmonibus.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homil. 31. in Geneſin: Diabolus cùm viderit ſpirituales diuitias coaceruatas, alacritatem feruidam, mentem vigilem, & quotidie diuitias augeri, cruciatur, & dentibus frendet, & quaſi pyrata circumit, & innumeras excogitat artes, vt ſi qua vel paruum inueniat aditum, quicquid nobis eſt ſpiritualium diuitiarum deprædetur. Igitur ſobrij ſimus, obſecro, & quanto magis ſpirituales noſtræ facultates creſcunt, tanto & vigiliæ noſtræ intendantur, vt vndequaque excludamus eius inſidias, & gratiam Dei vita optima nobis conciliantes, ſuperiori loco ſtemus, quàm vt illius iacula nocere queant. Mala enim beſtia eſt, & multiplices machinationes ſtruit. Et quando non poteſt rectà nos ad vitia allicere, & ſuis dolis inſcare, (non enim cogit, vel vim facit, abſit: ſed decipit tantùm, & quos negligentes videt, ſupplantat:) quando igitur ſalutem noſtram manifeſtè lædere nequit, ſæpe per opera virtutis, quæ agimus, clanculo eſca illata, diuitias noſtras auehit omnes.

Homilia 3. de patientia Iob: Voluit Diabolus adeſſe in medio Angelorum, vti diſcas Angeli quidem naturam ſuſcepiſſe, proditoris verò mentem oſtendiſſe. Nam diabolus non naturæ nomen, ſed præſumptionis. Non enim diabolus factus à principio, ſed Angelus creatus eſt. Diabolus verò quia detrahebat & Deo apud homines, & apud Deum hominibus appellatur: quaſi Deum contra homines, homineſq́ contra Deum: dominum aduerſus ſeruum incitans, & ſeruum aduerſus dominum, &c.

In Opere imperfecto in Matth. Homil. 5. Diabolus quantum ad ſe nunquam ceſſat tentans: nec enim habet alium actum. Non manducat, non bibit, non dormit, nec opus aliquod aliud operatur, niſi vt tentet, vt fallat, vt ſubuertat. Hic eſt cibus illius, hic honor, hoc & gaudium. Propterea infatigabilis eſt in malo, ſed potentia Dei repellit eum: etſi permittit eum pauliſper tentare propter fidem probandam, tamen repellit eum propter infirmam naturam.

Homil. 24. Diabolus nèc generat, nec generatur: ſi non generatur, neſcit ſeruare iura propinquitatis, quia nullum habet propinquum.

Homil. 16. in Geneſin: Videbat dæmon ſuper terram Angelum terreſtrem, & à ſua rodebatur inuidia malorum auctor: quoniam cùm ipſe inter ſupernas Virtutes eſſet, & ob voluntatis ſuæ nequitiam & malitiam excellentem è ſummo illo cælo proiectus fuerit, magna vſus eſt machinatione, vt hominem & gratia Dei priuare, & ingratum facti ũ, tantis bonis, per diuinam bonitatem ipſi conceſſis, nudare poſſet.

Concione 1. de Lazaro: Diabolus circumcurſat, obſiſtere cupiens noſtræ ſaluti, non ſolùm ipſe nihil hinc lucri reportans, verùm etiam ſuo ſtudio grauiſſima detrimenta ſibi concilians. Is tamen vſque adeò vefanus eſt, vt frequenter & illa tentet, quæ nequaquam fieri poſſunt: nec illos ſolùm adoriatur, quos omninò confidit ſe ſupplantaturum deiecturumq́, verùm etiam eos, quos probabile eſt artibus ipſius fore ſuperiores. Itaque cùm audiret laudari ac mirificè prædicari Iob, ab eo qui nouit arcana omnia nimirum Deo, ſperabat fore, vt eum viribus ſuperior ſubuerteret: nec deſtitit omnia mouere, moliriq́, quo ſupplantaret hominem, nec deſperauit impurus ille ac ſceleratiſsimus dæmon: idq́ cùm Deus illi iuſto tantùm virtutis ſuo ſuffragio tribuiſſet. Et poſt hæc non erubeſcimus, neque pudore ſuffundimur? Dic mihi, qui cùm diabolus nunquam deſperet noſtram perniciem, ſed indefinenter eam expectet, nos fratrum ſalutem deſperauerimus? &c.

Marcus Eremita. 400.

Diſputatione cum ſeculari quodam Conſidico: Diabolus non deterret ſolùm, ne cogitemus quicquid ad vitam pertinet: ſed etiam ab oratione ſeducit & humilitate, quia nouit quæcunque citra hæc duo geruntur, tametſi bona ſint, tandem ſe quandoquè ablaturum.

Syneſius. 410.

Lib. 1. de Prouidentia: Mortalium calamitates epulæ ſunt malorum dæmonum. Sicut carbonibus accidit, vt facilè admotis facibus inflammentur, quòd iam ante ad ignem concipiendum ſint idonei: ita dæmonis natura, cùm affectibus ſcateat, vel potius viua quædam ſit, & motus compos affectio, vbi ad animum acceſsit propius, eam, quæ in hoc ineſt, affectionem commouet, & producit facultatem in opus: impreſsione enim facit quicquid facit. Quicquid autem actionem aliquam excipit, id ei aſſimilatur à quo afficitur: ſic libidinem, ſic iracundiam, & quæcunque his ſunt gemina mala, dæmones conſuetudine ſua in animis per eas partes, quæ ipſis congruentes ſunt, accendunt.

Nilus. 420.

Apud Damaſcenum in parallelis lib. 3. cap. 28 Non omnibus dæmonibus eadem ſtudia, aut eadem pernicioſa munera à diabolo imperantur: alij enim aliud execrandum ac Deo inuiſum miniſterium mandatur. Quidam enim impias cogitationes in hominum pectoribus inſculpunt: nonnulli au-

tem fœdas & obſcœnas cupiditates animæ ſuadẽt, atque alij quidem ad inanem gloriam, & inuidiam, & iracundiam, cæteraq; id genus animum extimulare conſueuerunt: alij autem hæreticis diſputandi materiam ſubminiſtrant: alij demum voracitati, ac temulentiæ, & libidini operam impendunt. Ac rurſus alij quidam dæmones per inſomnia impoſturam faciunt, atque homines ludificantur, &c.

Ioannes Caſſianus 430.

Collationis 7. cap. 9. *Germanus*: Quod iſtud, quæſo, eſt animæ cum iſtis ſpiritibus nequam tam indiſcretum permixtumq; conſortium, quo ſic eidem non dicam iungi, ſed vniri poſſint, & alloqui eam inſenſibiliter, & inſeri atque inſpirare illi quæcumque voluerint, & ad ea quæ placuerint eam valeant inſtigare, eiuſq; cogitationes ac motus videant, atque perluſtrent, tantaq; inter ipſos ac mentem vnitas fiat, vt ſine Dei gratia quid ex illorum incitamento, quid ex noſtra voluntate procedat, diſcerni penè non poſſit? *Serenus*: Non eſt mirum poſſe ſpiritum ſpiritui inſenſibiliter coniugari, & occultam ſuadendi vim ad ea quæ libita fuerint exercere. Eſt enim inter eos, ſicut inter homines, quædam ſubſtantiæ ſimilitudo, atque cognatio. Siquidem definitio, quæ de natura animæ aſſumitur, non incongruè etiam illorum ſubſtantiæ ſimilitudini coaptatur. Alterinſecus verò eos ſibi inſeri vel vniri, ita vt capax alter alterius eſſe poſſit, omnimodis impoſſibile eſt. Hoc namque ſolummodò deitati, quæ ſola incorporea ſimplexq; natura eſt, rectiſſimè tribuitur. *Germanus*: Huic rationi ſatis arbitramur eſſe contrarium illud, quod videmus in arreptitijs fieri, cùm aſſiati ſpiritibus immundis loquuntur, & agunt ea quæ neſciunt. Quomodo ergo animas illorum ſpiritibus illis non credamus vniri, quorum videmus illas velut organum factas, & derelicto naturali ſtatu ad illorum motus affectusq; tranſire, ita vt iam non ſuas, ſed illorum voces & geſtum voluntatesq; depromant? *Serenus*: Prædictæ definitioni noſtræ non eſt contrarium id, quod dicitis in energumenis fieri, cùm ſpiritibus immundis arrepti loquuntur, vel agunt ea quæ nolunt, vel quòd ea quæ ignorant proferre coguntur. Non enim vno modo iſtam eos infuſionem ſpirituum ſuſtinere certiſsimum eſt. Quidam enim ſic afflantur, vt nequaquam ea quæ gerunt, vel loquuntur intelligant: quidam verò norunt, & poſtea recordantur. Quod fieri per infuſionem ſpiritus immundi non ita putandum eſt, vt in animæ ipſius penetrans ſubſtantiam, & velut vnitus ei, & quodammodo indutus ea, ſermones ac verba per os patientis emittat. Nullo namque modo iſtud ab ijs fieri poſſe credendum eſt. Nec enim per aliquam animæ diminutionem, ſed per corporis debilitatem, hoc euenire manifeſta ratione deprehenditur: cùm ſcilicet in illis membris, in quibus vigor animæ continetur, immundus ſpiritus inſidens, ipſáq; importabile atque immenſum pondus imponens obſcuritate teterrima intellectuales eius obruit & intercipit ſenſus: quod nonnunquam etiam vini febrisq; vitio, ſeu nimij frigoris alijſq; valetudinibus extrinſecus ſuperuenientibus videmus accidere.

Capite 15. Nulli dubium eſt, quin poſſint ſpiritus immundi cogitationum noſtrarum attingere qualitates, ſed indicijs eas ſenſibilibus forinſecus colligentes, id eſt, ex noſtris diſpoſitionibus, aut verbis & ſtudijs, in quæ propenſius conſpexerint nos inclinari. Cæterùm illas, quæ necdum de internis animæ prodierunt, adire omnino non poſſunt. Ipſas quoque cogitationes, quas ingerunt, verum ſuſceptæ, vel quemadmodum ſuſceptæ ſint, non per ipſius animæ naturam, id eſt, per illum interiorem motum, in medullis ipſius latitantem, ſed ex motibus & indicijs exterioris hominis deprehendunt: vt puta cùm ſuggeſſerint gaſtrimargiam, ſi viderint monachum ad feneſtram, aut ad ſolem oculum curioſius erexiſſe, vel de hora ſollicitius inquiſiſſe, cognoſcunt deſiderium gulæ fuiſſe ſuſceptum. Si fornicationem ingerentes, ſenſerint eum patienter telum libidinis ſuſcepiſſe, ſeu viderint carne commotum, aut certè non vt oportuit aduerſus ſuggeſtiones immunditiæ ſuſpiraſſe laſciuiam, intelligunt in penetralibus animæ libidinis iaculum fuiſſe defixum. Illo namque vnumquemque noſtrum delectari certa ratione cognoſcunt, ad cuius inſtigationem mox quodam nutu vel motu corporis conſenſum conuenientiamq; ab eo præſtitam fuiſſe prouiderint. Quæ ab illis aërijs virtutibus ita deprehendi non eſt mirum, cùm hoc à prudentibus quoque viris ſæpiſsime fieri videamus, vt ſcilicet interioris hominis ſtatum de figura & vultu agnoſcant. Quanto ergo certius hæc ab ijs poterunt deprehendi, quos vtique vt ſpiritalis naturæ multò ſubtiliores & ſagaciores hominibus eſſe non dubium eſt.

Cap. 17. Hoc tamen noſſe debemus, non omnes dæmones vniuerſas hominibus inurere paſſiones, ſed vnicuique vitio certos ſpiritus incubare, ac alios quidem immunditijs ac libidinum ſordibus oblectari, alios blaſphemijs, alios iræ furoriq; peculiarius imminere, alios paſci triſtitia, alios cœnodoxia ſuperbiaq; mulceri, & vnumquẽque illud vitium humanis cordibus, quo ipſe gaudet, inſerere, &c.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

In Collectaneis Exod. 6. Quomodo Pharao ab Hebræis exigebat inexorabiliter laterum confectionem, non dabat autem paleas, per quas fiunt: ita etiam diabolus ab his, qui ipſi ſeruiunt, neceſſariò exigit inquinamentum & immunditiam, eos ferociter incendens ad rabida deſideria. Reddit autem paratu difficilem, ne facillitate citò veniat in ſatietatem & contemptum.

Lib. 4. contra Iulianum: Etenim plurimi olim erant inter ſanctos Angelos & ſupernorum ſpirituum choros numerati, qui beatam & ſanctam viuebant vitam: ſed, vt ſacra Scriptura dicit, non ſeruabant ſuum principatum, & valedicebant diuino conſortio ad deteriora prolapſi. Etiam miſeri hanc ſuam prouinciam arbitrati ſunt, vt ad hoc, ne Deo Patri ſubiecti eſſemus inhortarentur, aſperi & ſuperbi, à ſanctorum multitudine ſeparati, & terrebant homines, auertentes illos ab omni virtute, & prorſus non permittebant hominibus, vel ſaltem ſcire, quis natura veriq; eſſet vniuerſorum Deus.

Lib. 6. Nihil animi nobis eſt aduerſus factitios Deos. Nam quamuis olim conſpicui fuerint in choris ſanctorum Angelorum, mali facti ſunt & apoſtatæ, & principatu ſuo non ſeruato, exciderunt quidam, ne ſint vltra cum Deo, & prorſus alieni facti ſunt à familiaritate illius, ſeduxerunt mundum, terruerunt homines, & in barathra inimicitiæ eos immiſerunt, & abſtrahentes à melioribus peiora adornárunt, ſeq; omnis malitiæ amatores declarauerunt. Perſuaſerunt autem non ſolùm ipſos adorari, ſed etiam ipſa elementa mundi, & brutorum animalium ſimulachra volatiliumq; & marinorum. An non iuſtè dicimus, deberi ab illis alienari, qui & corruptores & peſtes fuerunt vniuerſæ terræ?

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 3. epiſt. 156. Ea, quæ cogitatione voluuntur, minimè diabolo cognita ſunt (hoc enim diuinæ duntaxat potentiæ, quæ corda noſtra ſigillatim

finxit

finxit, peculiare eſt: verùm ex corporis motibus animi conſilia venatur, verbi gratia. videt quendam curiosè intuentem, atque aliena pulchritudine oculos paſcentem; ipſius cupiditatem & impetum nactus, ſtatim aut ad adulterium, aut ad ſtuprum eum extimulat. Videt iracundum, & ad excandeſcendum procliuem: ſtatim gladium acuit, atque ad cædem incitat. Videt turpibus lucris addictum: ad latrocinia & iniurias hortatur. Videt ventri deditum: ſtatim eas etiam, quæ infra ventrem ſunt, affectiones ipſi depingit, atque, vt quod animo ſibi proponit exequatur, materiam ipſi porrigit. Quid enim eſt quamobrem non omnes in eaſdem affectiones haudquaquam impellit? Nimirum quia hic aliud, ille aliud vult: atque hoc huic, illud illi magis arridet. Quocirca ex corporis motibus animi quoque imbecillitates conijcit: atque ita fraudes ſuas nectit.

Theodoretus. 450.

Græcarum affectionum lib. 3. De Dijs, & Angelis: Dæmones cum ſuo principe, quem ſacræ litteræ modò Hebraico vocabulo Satanam, id eſt, apoſtatam vocant: modò diabolum, quippe qui Deum Patrem apud homines criminando traducat, interquè ipſos homines alternas lites controuerſiaſquè injiciat. Hos, inquam, ab initio nequaquam malos fuiſſe à Deo creatos perhibemus, neque qui nunc prædicti ſunt, ſortitos naturam fuiſſe, ſed vitio voluntatis à melioribus ad peiora præcipites corruiſſe. Cùm enim datis ſibi muneribus contenti non eſſent, ſed altiora quoque appeterent, contraxiſſe labem ſuperbiæ illos dicimus, ita vt ea quoque dignitate caſsi prorſus exciderint, qua honeſtati ab initio fuerant: ſubinde autem rabie quadam contra humanum genus incitatos, quòd ad imaginem Dei factum videbant, atrox bellum aduerſus hominem ſuſcepiſſe. Deum verò, qui hominem procreauit, credimus Angelis præſidentibus cuſtodiſſe humanum genus, ne qua vel violentia, vel tyrannide aduerſarius noſter hominem ſuperirruens, quem inuidia ſuccenſus oderat, nulla habita ratione diſperderet. Neque tamen ſuſtuliſſe cœptum ſemel inter homines dæmonaſquè certamen, vt ea ſcilicet colluctatio pugiles fortiſſimos proderet, eaquè occaſione plurima virtutis ederentur exempla. Huius itaque rei cauſa, tametſi violentos aduerſarij contra nos impetus per Angelorum cuſtodiam repreſſiſſet, ille tamen conceſſit, vt hominis rationes atque diſcurſus tentationum pugna vexaret, vt videlicet eos corona dignos oſtenderet, qui fortiter reſtitiſſent. Neque enim diabolum contra humanum genus armauit ipſe atque inſtruxit, ſed ad humanam vtilitatem diaboli malitia vſus fuit. Ita & medicos ſolere aiunt, qui ad morborum curationem viperis nonnunquam ſerpentibuſquè vtuntur.

Quæſt. 34. in Geneſin: Serpens talem à Deo omnium Conditore naturam non accepit. Bonus enim creatus eſt, & vnà cum incorporeis Virtutibus conditus. At ſponte in nequitiam declinauit: tum honore priuatus eſt, quem ab initio ſortitus erat, & in terram proiectus maledictionem recepit.

Ad cap. 6. ad Epheſios: Erant ex bonis Ordinibus mali dæmones, ſed propter improbitatem ab illo ordine exciderunt. Habent autem nunc quoque appellationem ad conuincendam eorum malitiam. Nominant autem eos κοσμοκράτορας, id eſt, mundi principes: non quòd hunc principatum à Deo acceperint, ſed quòd qui viuunt in ſocordia, ſua ſponte ſeruitutem amplectantur.

Diadochus. 460.

De perfectione ſpirituali cap. 81. Duo eſſe genera malorum ſpirituum docet nos ſpiritualis cognitio. Alij enim ſunt tamquam ſubtiliores, alij craſsiores. Subtiliores igitur animam oppugnant: craſsiores verò quibuſdam ſordidis conſolationibus carnem ducere captiuam ſoliti ſunt. Quamobrem dæmones, qui cum anima luctantur, & qui cum corpore ſibi ipſi ſunt aduerſarij, tametſi par vtrique ſtudium ac propoſitum nocendi hominibus.

Simeon Stylites. 460.

Sermone de ſemper mente complectendo ſuum diſceſſum: Si in hac vita homo vixerit propudioſis affectibus obtemperans, carnis delicias ſectans, & huiuſce mundi vanitatem: in die obitus eius præſtò ſunt praui dæmones, miſeram animam facto orbe cingunt, nec Dei permittunt Angelos admouerri, ſed eam occupant dæmones miſeris modis lachrymantem, demiſſamquè, & conquerentem, in loca obſcura tenebroſa & triſtia deducentes: vbi cuncti nocentes ad diem iudicij ac æternę damnationis aſſeruantur, quo diabolus ipſe cum angelis ſuis præceps eſt datus.

Titus Boſtrenſis. 460.

Ad Lucæ cap. 1. *Depoſuit potentes de ſede.*) Eoſdem illos, qui ſub aſpectum non cadunt, aduerſarios potentes appellat, quos itidem, tametſi validos è cælo in terram deturbauit.

Ad cap. 10. *Incidit in latrones.*) Latronum nomine agreſtes ſæuaſquè dæmonum acies deſignat. Qui quidem dæmones hominem illum fortitudine, temperantia, cæteriſquè virtutum indumentis & ornamentis miſerè exutum, peccatorumque vulneribus dirè ſauciatum ſeminuum reliquerunt, & abierunt. Neque enim facilè eſt illis lethalia vulnera prius inferre alicui, quàm virtutum præſidijs & munimentis ipſum deſpoliarint. At verò, vbi primùm virtutum arma abſtulerunt, ſtatim citra intermiſsionem cædunt ac ſæuiunt: neque ante cædendi ac ſæuiendi finem faciunt, quàm mortem intulerint. Neque enim contenti ſunt ſolo virtutum ſpolio, verùm toti in hoc ſunt, vt homini vitam adimant.

Nemeſius. 480.

De Animæ facultatibus cap. 41 Soli Angeli inter ea, quæ ſunt ſine corpore, mutati ſunt: neque hi omnes tamen, ſed aliqui, qui ad inferiora propenſi res terrenas concupierunt, cùm à propenſione ad res ſuperas, & Deum diſceſsiſſent.

Andreas Cæſareenſis. 500.

Ad cap. 23. Apocalyp. Per montem magnum diabolum deſignatum arbitramur. Hic enim eſt, qui & furoris igne contra genus noſtrum ardet, & gehennæ incendijs reſeruatur, & tempore illo, quod illi ad tentandum permiſſum eſt, tertiam inſularum, & nauium, & animantium, quæ in mari natant, partem corrumpere & interimere enixè contendet. Quemadmodum olim ætate Iob clarum eius rei ſpecimen dedit. Nam & mortalium hoſtis, & iuſto Dei iudicio peccatorum vindex eſt.

Olympiodorus. 500.

Ad cap. 4. Eccleſiaſtis: Ipſe princeps auctorquè malorum diabolus, cum apoſtaticis poteſtatibus, aſſiduè calumnias texunt, mendaciaquè moliuntur.

Ad cap. 8. Diaboli dolo ac fraude peccatum inuectum eſt in orbem terrarum, ea propter orationem Dominicam concludimus: *Sed libera nos à malo*, hoc eſt à Diabolo. Qui ergo peccat, diaboli ipſius ſequitur & voluntatem. Diabolus autem ex tunc, & à iuuentute ſua, hoc eſt ab initio, dux fuit & auctor peccati.

Dorotheus Archimandrita. 520.

Doctrina 2. de humilitate: Vt quid autem diabolus non ſolùm hoſtis, ſed & aduerſarius noſter vo-

catur? Hostis scilicet, quia bonum omne, omnesque mortales odio habet, cunctisque insidias ponit: aduersarius autem, quia in omni bono opere impedimento nobis esse quærit. Vult aliquis orare? hunc quærit auertere & impedire per malas cogitationes, per captiuitatem, per acediam. Optat alius quisquam mereri? hunc impedire studet per inertiam, incuriam, & negligentiam, & (vt breuiter dicam) cuiuis operi bono aduersatur, & hac de causa hostis & aduersarius maximè appellatur.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap. 1. Exodi: Diabolus nobis præfecit suos ministros dæmones, qui varijs vitijs singulorum onerent mentes, ne otiosos mentis oculos ad Deum attollere possint, suasque ceruices tandem eripiant iugo seruitutis quam seruierunt Diabolo, eiusque ministris. Dæmones enim insigne lucrum amplasque diuitias putant, si animas hominum à Deo abstrahant, simulque solicitudinibus & curis inuoluant.

Ad cap. 2. Esaiæ: Elatus superbia diabolus, socijs secum assumptis, à Deo recessit, ista vsurpare ausus: *Super astra Dei exaltabo solium meum, similis ero Altissimo.* Esa 14.

Andreas Cretensis. 560.

In salutationem Angelicam: Serpens Assyrius ille draco omnem humanam libertatem seruituti suæ subiecit.

Anastasius Synaites. 580.

Lib. 6. Hexameron: Cùm audieritis quòd serpens erat prudentior omnibus bestijs terræ, scias quòd super omnem humanam prudentiam est longè fortior diaboli calliditas.

Isychius. 590.

In Leuit. lib. 5. cap. 18. Dæmones propter multitudinem gentes dicuntur: cùm enim nimis sint iniqui, & omni lætentur malitia, maximè tamen fornicatione, & multo magis idololatria gaudent: quia in his corpus & anima maculatur, & totus homo, qui terra appellatur, per hoc polluitur, &c. In Gehenna maximè locus est & fors dæmonum, quod manifestat Dominus, dicens: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.* Matt. 25.

Amiochus. 610.

Homilia 105. Hæc enim solennis consuetudo dæmonibus inolcuit, si quando vnum aliquem viderint animo alacri psallentem aut orantem, cogitationes tunc suggerunt rerum prospectu ipso necessarium, mentem interim psallentis per hæc aliò detorquent; nempe ad rerum illarum indaginem, vt vel sic, dum ad earum perscrutationem anxia diducitur, totius perdat dulcedinem psalmodiæ. Cuius rei gratia Christus laudem ex ore fidelium, sed malitia parulorum prodeuntem perficit, aut certè per operatoriam, & efficacem vim psalmodiæ, inimicum, & vltorem prorsus destruet, sua aduersum nos tyrannide superbius insolescentem. Inimicum dixerim virtutum, vltorem verò siue defensorem malitiæ diabolum. Nos igitur hac nostra simplicitate laudibus concelebrantes Dominum, veteratoris inimici commentitias omnes machinas conteramus, prorsusque demoliamur. Sit in ore tuo perpes ac iugis psalmus: Deus dum nominatim aduocatur, dæmones abs te submouet longius, ac profligat.

Maximus Monachus. 640.

Capitum Oeconom. centuriæ primæ cap. 80. Diabolus est Dei tum hostis, tum vltor: hostis quidem, cùm tamquam oderit eum, videtur erga nos homines (qui tamen est interitus) habere dilectionem, certis spontaneorum affectionum modis, per voluptatem suadens voluntati nostræ bonis æternis præferre momentanea, quibus dum surripit totum animæ desiderium, submouet nos penitus a dilectione diuina, & constituit nos spontaneos hostes Conditoris. Vltor autem est, quando patefacto in nos odio, de nobis supplicium exposcit, quasi propter peccatum eius mancipia facti simus. Nihil enim diabolo tam gratum, quàm homo, qui cruciatur. Cùm autem hoc fit illi permissum, excogitat affectiones inuehere, quibus vel inuiti nos mutuò torqueamus, & ita turbinis instar crudeliter fertur in illos, contra quos Deo permittente potestatem acceperit: non quo præceptum diuinum implere cupiat, sed quia peculiarem in nos affectum odij fouere desiderat: vt cum molestarum calamitatum graui pondere propter infirmitatem procubuerit anima, diuinæ spei vim à seipsa amputet, & acerbitatum illarum euentum, correptionis loco causam impietatis in Deum faciat.

Cap. 82. Quisque dæmonum pro indita sibi aptitudine, ad hanc vel illam tentationem suggerendam accedit. Alius enim aliud parit vitium, & alius alio manifestò impurior, & ad hoc vitij genus magis idoneus.

Cap. 83. Sine permissu diuino ne ipsi quidem dæmones vlla in re possunt inseruire diabolo. Scit enim ipse Deus qua ratione cum decenti, humana, & bona prouidentia diabolo permittere solet per suos ministros de peccatis nostris varia sumere supplicia. Quod satis clarum est ex scripta de Iob historia, quæ describit citra voluntatem diuinam diabolum nunquam ad Iob accedere potuisse.

Ioannes Damascenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 2. cap. 4. Ex his Angelicis copijs, is qui terrestris ordinis principatum tenebat, cuique custodiendæ terræ cura à Deo commissa fuerat, non natura malus conditus, sed bonitate præditus, bonique causa procreatus, atque eiusmodi, vt ne minimum quidem vitij vestigium à Creatore ipsi impressum fuisset, splendorem eum & honorem, quem Creatoris beneficio consecutus erat, non ferens, libera voluntate, ex eo quod secundùm naturam erat, in id quod contra naturam erat, immutatus est: atque aduersus opificem suum Deum sese extulit, rebellare videlicet aduersus eum in animum inducens: ac primus à bono abscedens, in malum incidit. Neque enim aliud quicquam est malum, quàm boni priuatio, haud secus nimirum ac tenebræ nihil aliud sunt, quàm luminis orbitas. Bonum quippe spirituale lumen est, quemadmodum contra malum caligo spiritualis. Lux ergo à Creatore conditus, bonusque creatus, (*Vidit enim Deus omnia quæ fecerat, & erant valdè bona,*) libera voluntate caligo factus est. Vnà porrò cum eo auulsa est, eique comitem se adiunxit, simulque corruit innumerabilis subiectorum ipsi Angelorum multitudo. Ergo cùm eiusdem, cuius reliqui Angeli naturæ essent, mentis inductione mali exiterunt, suapte scilicet sponte à bono ad malum inflexi. Quocirca nullam aduersus quemquam vim ac potestatem habent, nisi ea ipsis Dei consilio ac dispensatione concedatur: quemadmodum in Iob, ac porcis illis, de quibus in Euangelio mentio habetur. Potestate autem à Deo concessa, & viribus pollent, & immutantur, & in quamlibet formam, vt quidem apparet, migrant. Ac futura quidem, tametsi ea nec Dei Angeli, nec dæmones norint, vtriquetamen prædicunt, sed dispari modo. Angeli enim futuros euentus non aliter prædicunt, quàm Deo ipsis, quæ futura sunt, detegente, ac prædicere imperante. Quo fit, vt ea omnia eueniant, quæ ab ipsis prædicuntur. Dæmones autem ipsi quoque prædicunt interdum, videlicet quia ea, quæ procul geruntur, cernunt: interdum sola coniectura ducti. Genes. 1. Iob 1. Matt. 8.

oogle

ra ducti. Ex quo etiam efficitur, vt plerumque mentiantur. Nec verò fides vlla illis adhibenda eſt, etiamſi perſæpe accidat, vt, quo diximus modo, vera dicant. Quin Scripturas quoque illi callent. Nullum porrò vitium, nullum impurorum affectuum genus eſt, quod non ab ipſis excogitatum ſit. Quamquam autem hominem laceſſere atque aggredi ipſis permiſſum ſit: nemini tamen illi vim inferre poſſunt. In nobis enim ſitum eſt eorum tela vel excipere, vel propulſare. Ob idque diabolo, ipſiuſque dæmonibus, ijſque qui ducem ipſum ſequuntur, nunquam extinguendus ignis, ſupplicium que ſempiternum paratum eſt. Illud etiam ſcire non alienum fuerit, quod hominibus mors eſt, hoc Angelis lapſum extitiſſe. Poſt lapſum enim præcluſa iam eſt illis omnis reſipiſcendi facultas, quemadmodum & hominibus, poſtquam ex hac vita migrârunt.

Cap. 27. Tam diabolus, qui, cùm à ſummo illo Artifice bonus procreatus fuiſſet, libera poteſtate vitij inuentor extitit, quàm Virtutes illæ, quæ vnà cum ipſo à Deo defecerunt, hoc eſt, dæmones, ac reliqua denique Angelorum agmina, quæ in bono perſtiterunt, liquidò comprobârunt.

Oratione de Aſſumptione B. Mariæ: Dæmones iſta ſunt, atque vmbroſa quædam ſpectra, id quod natura non ſunt in caſſum fingentes, in ſubſidium nimirum accedente aberrantium hominum amentia. Quonam enim modo id, quod corpore vacat, ex concubitu gignet? Quonam modo miſcebitur? Quonam modo id Deus erit, quod, cùm ante non eſſet, in ortum poſtea prodijt? Nam quod dæmonum natio corpore careat, inter omnes ſcilicet conſtat, etiam inter eos, qui mentis oculis capti ſunt. Ait enim quodam operum ſuorum loco Homerus, dignorum ſe Deorum ſtatum exponens:

Non panem comedunt, non carpunt dona Lyæi:
Vnde cruore carent, immortaleſque vocantur.

Non panem edunt, inquit: non vinum, quod vi calefaciendi præditum eſt, bibunt, ob eamque cauſam ſanguinis expertes ſunt, atque immortales appellantur. Immortales enim vocantur: at non ſunt id, quod vocantur: Etenim vitij mortem opperiuntur.

Taraſius Conſtantinopolitanus. 780.

Actione 1. *ſecundæ Synodi Nicænæ:* Veterator hoſtis hoc vnum conatur, vt diſcerpat, & conuellat, diſturbetque Eccleſiam ſanctam & catholicam.

Elias Cretenſis. 790.

In Orationem tertiam Nazianzeni: Sinuntur quidem dæmones poſt baptiſmum nos adoriri: at non item vim nobis inferre, &c. Diabolus hac de cauſa inimicus & vltor dictus eſt, quia & ad peccandum impellit, & eorum, qui peccârunt, accuſator exiſtit: atque vt quidem inimicus ad peccandum adigit; vt autem vltor ac vindex eos, qui ipſi traduntur, ſupplicio ac cruciatu afficit.

Pantaleon Diaconus. 850.

De Michaëlis Archangeli miraculis: Mihi autem perſuadet, vt non immobiles, ſed ad mouendum difficiles eos exiſtimem, qui propter ſplendorem Lucifer & factus eſt, & dicitur tenebræ propter elationem: & quæ ſub eo conſiſtunt poteſtates, architectrices vitij, boni fuga, & nobis conciliatrices, &c. Princeps erat vnius Angelici Ordinis in cælis diabolus, non diabolus ab initio productus & factus, ſed bonus ex bono, & pulcher ex pulchro. Poſtremò præter legem naturę, decretumque & rationem diuinæ iuſtitiæ, imperij cupiditatis œſtro percitus, rebellauit aduerſus Creatorem, regnum eius & gloriam ſibi conans vſurpare. Secum autem attraxit etiam infinitam rebellium multitudinem, quæ ſuæ ſtultitiæ & malitiæ eum accepit adiutorem. Nam propter hanc cauſam impiæ cogitationis ex cæli conuexis vehementi impetu cecidit execrandus. Nam ſimul atque ei venit in mentem ſceleratiſsima & maximè impia cogitatio, fuit confeſtim contritus ab omnipotenti Domino, qui dixit: *Videbam Satanam tanquam fulgur è cælo cadentem.*

Anaſtaſius Nicænus. 850.

Quæſtione 23. Futurorum aut arcanorum nihil præſciunt dæmones, ſed ſolus Dominus, qui nouit omnia prius quàm fiant. Quomodo etiam dicit per Prophetam: *Non eſt qui annuntiet futura, præter me.* Dæmones autem illa dicunt hominibus, quæ vident, & audiunt: & ex quibuſdam ſignis coniectantes, res multas ſignificant. Viatorum quidem ſignificant aduentum, eos videntes in via ambulare, & eſſe venturos, præuenientes eorum aduentum: Hominum autem aduerſus ſuos inimicos ſeorſum deliberantium conſultationes, & ſermones auſcultantes, & quibus volunt ea annuntiantes, & quæ ſunt his ſimilia, ex eo quod vident, & audiunt, hominibus ſignificant: fructuum autem terræ fertilitatem, & ſterilitatem, ventorumque motus, & imbres, & pluuiæ retentionem, ſiccitateſque, & hyemis grauitatem, & quæ ſunt his ſimilia, ex quibuſdam indicijs coniectantes, prædicunt ſicut & homines. Rurſus hominum quoque beneuolentiam, & conſilia, ex quibuſdam ſignis videntes, in homines, aut etiam ex aliquibus verbis comprehendentes. Non ſolùm autem hæc inueniunt, quæ dicant immundi dæmones, ſed etiam mentem hominum. Sunt enim quædam ſigna à Dei prouidentia humano corpori inſita, maximè in eius oculis, quæ eius mortem aperte ſignificant, & ante longum tempus, & breui tempore, vt dicunt, qui ſcientiam medicinæ ſubtiliter, & accuratè didicerunt. Iam autem quidam etiam affirmant, ex Saracenis eos; qui magnam habent experientiam, hanc habere præſcientiam, qua quidem ex quodam ſigno euidenter cognoſcunt, eum, qui eſt moriturus in bello. Sic etiam dæmones eorũ mortem prænuntiant, eoque magis, quò ſunt perſpicaciores proprietatum materialium. Nam vt qui ſunt ſpiritus ſubtiles, & incorporei, perſcrutantur, & ſciunt ſupra omnem medicinæ ſcientiam, facultates, & operationes, abundantiamque & defectum vitalis virtutis corporis per ſubſtantiam ſanguinis: & hinc per coniecturam, non autem perfectè & accuratè, coniectant mortem hominis. Hoc ipſum dici poteſt & de diuinatoribus, & de Pythoniſsis: cernentes enim dæmones, quis ſit furatus, & vbi ſint quæ furto ſunt ablata, ea etiam poſſunt dicere, vt ſæpe qui viderunt magnam vim imbrium fuiſſe in regione Indica, prædicunt aliquibus in AEgypto futurum magnum Nili aſcenſum. Iſa. 41.

Leo Imp. Philoſophus. 880.

Epiſtola ad Omarum Saracenorum Regem: Creauit Deus Angelos ſuos, qui in prima conditione iuxta erant in circuitu throni: & ſubitò ingreſſus eſt in vna legione Angelorum tumor & ſuperbia, facientes ſe Deo ſimiles, dicentes: Ponamus ſedem nobis ſicut eſt ſedes Dei, & circumeamus cælum & terram, ſicut & Deus. Cumque ſie Deus cogitationes eorum cognouiſſet, proiecit Satanam, & omnem legionem ipſius de cælo ad terram, & facti ſunt dæmones, & inimici filiorum Adam.

Theophylactus. 900.

Ad Marci cap. 1. Immundi dicuntur mali ſpiritus, eò quòd omnibus fœdis operibus delectantur, perditionemque ſuam exiſtimat dæmon egredi ab homine. Dæmones enim, quia omnis miſericor-

diæ expertes ſunt, malum quiddam ſuſtinere ſe putant, niſi permittatur eis affligere homines. Inſuper quoniam & carnem amant, & paſci ſolent materialibus vaporibus, magnam ferunt inediam, niſi in corpore habitent. Idcirco & Dominus dicit ieiunio eijci dæmoniorum genus.

Ad caput 1. Ioannis: Dæmones poſſunt miracula ſimulatè & apparenter facere: præſcientiam autem futurorum & prædictionem euidentem nullus habet, neque Angelus, quanto minus dæmones?

Simeon Metaphraſtes. 960.

In vita S. Arſenij cap. 10. Hoc quoque nos non lateat, quòd noſter inimicus diabolus, multis & varijs vtens machinis, nos conatur decipere, & boni prætextu in mala impellere: vt verbi gratia ſuggerens hoſpitalitatem, & conſequenter fratrum, qui accedunt, gratam & benignam exceptionem, efficit, vt ſimul comedant, & compotent. Cauſa autem eſt bonum charitatis, deinde ſic paulatim ſuffurans, & attrahens, imprudentes nos trahit, vt ventri ſeruiamus, & deinde nos ad ſatietatem libidinibus polluit, & voluptatibus. Alijs rurſum ſubmittens in animum eleemoſynam, & benignitatem, & in pauperes beneficentiam, immittit amorem pecuniæ, & in furorem impellit auaritiæ. Alijs autem multorum vtilitatem tanquam eſcam porrigens, efficit vt ſilentium & quietem relinquant, tamquam rem inutilem, & vt cum multis quidem mundanis habeant conuerſationem, & nonnunquam etiam cum mulieribus incautè hoc faciant perſuadet, tamquam qui iam eò peruenerint, vt ſint impatibiles: & ſic miſeros reddit libidinoſos, & ſeruientes animi perturbationibus, &c.

Suidas. 970.

In voce Satan: Saran Hebræorum lingua dicitur apoſtata, ſiue transfuga, qui & Diabolus, vt qui Deum apud homines calumnietur, & inter ipſos homines contentiones & pugnas excitet. Dæmones autem ab initio non ſunt ab vniuerſitatis auctore Deo mali conditi, ſed animi peruerſitate à melioribus ad peiora deciderunt, liberè atque vltrò, & rebus à Deo datis non contenti, ſed maiora appetentes, ſuperbiæ perturbationem admiſerunt, & honore initio dato exciderunt, & bellum aduerſus homines ſuſceperunt, & contra eos, vt qui in imagine Dei eſſent ornati inſanierunt; ſed Angelorum præfectura cuſtodiuntur. Concertationem autem & pugnam Deus non prohibuit, vt luſta optimos demonſtraret.

Michael Pſellus. 1050.

De Dæmonum operatione cap. 13. Dæmonia figuras, & colores, & quaſcumque voluerint formas aſſumentia, eas in animalem ſpiritum noſtrum traijciunt, eoque pacto multa nobis negotia faceſſunt, dum conſilia ſuggerunt: formas ſubindicant, voluptatum memoriam refricant, & affectuum idola ſimulachraque ſubinde nobis tam vigilantibus quàm dormientibus excitant: immò etiam membra ventri ſubiecta titillationibus & illecebris demulcent, atque in veſanos & execrandos amores ſuccendunt & inflammant, tumque maximè, ſi calores humidos nobis à natura inſitos cooperatores habeant. Atque hunc quidem in modum dæmones hi, aſſumpta Orci galea, hominum animas miro artificio miraque verſutia conturbant.

Euthymius. 1080.

Ad cap. 10. Lucæ: *Vidi Satanam tanquam fulgur cadentem è cælo.)* Cauſam ſignificauit ſubiectionis dæmoniorum, quia cecidit princeps eorum, qui fortes illos reddebat, ac confortabat, & iam facilè deuincuntur. Siquidem ante Saluatoris incarnationem in ſublime ferebatur, & tyrannum agebat, ac potens erat: cùm autem Deus per carnem in terra diuerſaretur, cecidit, non à cælo: olim enim inde ciderat, nec amplius eò aſcendit, ſed à dicta celſitudine, tyrannide, ac potentia.

Georgius Cedrenus. 1100.

In compendio Hiſtoriarum: Mali genij ad ſupplicia peccatoribus debita vſurpantur. Ita enim ſcriptum eſt: *Miſit in eos iram indignationis ſuæ, indignationem & iram & tribulationem, immiſſiones per Angelos malos.* Hi enim quamquam dedita opera habenas diuinæ voluntatis excuſſerunt: tamen iugo ſeruitutis ſunt ſubditi, coguntur veluti carnifices quidam à Deo & Sanctis imperata capeſſere. Pſal. 77.

Michael Glycas. 1120.

Parte 1. *Annalium capite de deſertore ſiue Diabolo:* Diabolus inter Angelicas poteſtates locum habuit, cùm bonus à Deo factus eſſet, nec vllum vitioſitatis, aut improbitatis in ſe veſtigium contineret, &c. Talis à Deo nimirum bonus conditus, terreſtris ordinis, & ipſius adeò terræ cuſtodiam à Deo ſibi mandatam accepit. Cùm autem ferre non poſſet illuſtrationem, & honorem, quem Deus ei largitus fuerat, de naturali ſtatu in alienum à natura ſua exorbitauit, aduerſuſque ſuum opificem ſaſtu quodam elatus eſt: *Collocabo*, inquit, *ſedem meam ſuper aquilones, & Supremo par ero.* Quam quidem ob cauſam etiam fulguris inſtar de cælo in terram cecidit: eſtque auulſa cum eo, ſimulque lapſa multitudo quædam Angelorum ipſi ſubiectorum infinita. Secundùm hæc impuri genij bellum aduerſus nos ſuſceperunt. Nequeunt enim æquo animo pati, vt homines eò ſtudiosè contendentes videant, vnde ipſi peſsimo conſilio deciderunt. Quippe cùm omnis improbitatis receptacula ſint, etiam inuidiæ morbo ſunt infecti. Nec ſic creatus à Deo putari debet diabolus, vt hoſtis noſter eſſet, ſed ex æmulatione quadam nos oppugnat. Cùm enim ſe cerneret Angelorum ordine locoque motum, ferre non poterat, vt hominem terreſtrem ad Angelorum dignitatem profectu ſuo ſubuectum aſpiceret.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 4. *cap.* 3. Carpocrates, turpitudinis omnimodæ auctor & magiſter, diabolis etiam virtutem quandam aſcribit, quæ animarum ad cælos aſcenſui aduerſetur, earum imprimis, quæ fœdas in actiones ſe minimè prouoluerint. Qui tamen tantum abeſt, vt quod maximè cupiunt, ad optatum finem perducant, vt etiam ingreſſum in porcos ſibi liberum dari à Deo illo & homine Chriſto petierint: nec ijſdem in bubilia & ouilia Iobi, nec in ipſum denique rabiem ſuam exercere, alia lege permiſſum eſt, quàm quia ita diuinæ decretum prouidentiæ ferebat. Quinam verò alij ex alto cadere, tamquam fulgur, à Chriſto viſi ſunt, quàm reprobi ſpiritus & eorum princeps Satanas, tamquam exterior ignis, peruigil vermis, gehennaque nunquam deſinens? Matth. 8. Luc. 19.

Lib. 4. *cap.* 36. Ea poteſtate præditus homo eſt, vt dæmonibus inſultare, ſeque ex illorum laqueis expedire poſsit, ſi modò Dei præceptis obſequi pergat, eiuſque mandatis obtemperet. Dæmonibus hoc viciſsim datum eſt, vt cum camo & fræno, quibus nos à Deo diſtrahunt, aliquando nobis ob oculos proponant, aliquando clam ſuggerant, aliquando denique doloſè ſimulent, taciteque obtrudant quæcunque à recto tramite in præcipitia trahunt.

Nicephorus Gregoras. 1320.

Lib. 6. Cùm diabolus in ſacris literis huius mundi princeps appelletur, terrenarumque rerum moderator, arcano conſilio Dei conniuente, probabile eſt, eum res, quæ hîc geruntur, è veſtigio perſequi:

sequi; & quæ prorsus deprauata sunt, sibi prorsus vendicare: ex optimis autem portionem qualemcunque decidere, more hominum, qui prouinciam aliquam sortiti, habitatoribus tributum & annuum vectigal imponunt. Iniquissimè enim secum agi existimat, qui mundi princeps vocetur, nisi eorum, qui terram incolunt, partim dux & dictator, partim socius sit, quatenus liceat, &c.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 2. Quamuis adhuc nondum condemnatus sit diabolus in locum propriæ pœnæ, propterea quòd iudicium, quod Christus iudicaturus est, non dum transactum sit, hoc tamen veniente diabolus ignem hæreditabit inextinguibilem, qui illum manet. Et quamuis videatur ille viuere, pro mortuo tamen est habendus: perinde ac si homicida aliquis, aut fur, aliùsve quispiam, qui capitale aliquod commisit facinus, à rege capitis supplicio adiudicatus fuerit, licet post hanc à rege latam sententiam viuat adhuc diebus aliquot in carcere, mortuis tamen annumeratur, licet inter viuos adhuc sit. Idem igitur hoc de diabolo fieri intelligas. Postquam enim Christus resurrexit, ille perditus est, &c. Vides igitur diabolum viribus carere, quamuis easdem habere videatur, sed comminuta est, & euanuit vniuersa tyrannis illius Christo ex sepulchro resuscitato. Post secundum enim aduentum relegabitur in tenebras exteriores, & in ignem inextinguibilem, prout commeritus est.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Apologetico aduersus Gentes cap. 22. Atque adeò dicimus, esse substantias quasdam spirituales: nec nomen nouum est. Sciunt dæmones Philosophi, Socrate ipso ad dæmonij arbitrium expectante. Quid ni? cùm & ipsi dæmonium adhæsisse à pueritia dicatur. Dehortatorium planè à bono omnes sciunt Poëtæ. Etiam vulgus indoctum in vsum maledicti frequentat. Nam & Satanam principem huius mali generis proinde de propria conscientia anima eadem ex sacramenti voce pronuntiat. Angelos quoque etiam Plato non negauit. Vtriusque nominis testes esse vel Magos asserunt. Sed quomodo de Angelis quibusdam sua sponte corruptis corruptior gens dæmonum euaserit, damnata à Deo cum generis auctoribus, & cum eo, quem diximus, principe, apud literas sanctas ordine cognoscitur. Nunc de operatione eorum satis erit exponere. Operatio eorum est hominis euersio, sic malitia spiritalis à primordio auspicata est in hominis exitium. Itaque corporibus quidem & valetudines infligunt, & aliquos casus acerbos; animæ verò repentinos, & extraordinarios per vim excessus. Supperit illis ad vtramque substantiam hominis adeundam subtilitas, & tenuitas suæ: multum spiritualibus viribus licet, vt inuisibiles & insensibiles in effectu potius, quam in actu suo appareant, si poma, si fruges, nescio quod auræ latens vitium in flore præcipitat, in germine exanimat, in pubertate conuulnerat, ac si cæca ratione tentatus aër pestilentes haustus suos offundit. Eadem igitur obscuritate contagionis aspiratio dæmonum & Angelorum mentis quoque corruptelas agit furoribus & amentijs fœdis, aut sæuis libidinibus, cum erroribus varijs: quorum iste potissimus, quòd eos ipsos captis & circumscriptis hominum mentibus comedat, vt & sibi pabula propria nidoris, & sanguinis procuret simulachris, imaginibus oblata, & qui illi accuratior pascua est, hominem à cogitatu veræ diuinitatis auertat præstigijs falsis, quas & ipsas quomodo operetur expediam. Omnis spiritus ales est: hoc Angeli & dæmones: Igitur momento vbique sunt: totus orbis illis locus vnus est: quid vbique geratur, tam facilè sciunt, quàm enuntiant. Velocitas diuinitas creditur: quia substantia ignoratur. Sic & auctores interdum videri volunt eorum, quæ annuntiant, & sunt planè malorum nonnunquam bonorum tamen nunquam. Dispositiones etiam Dei, & nunc Prophetis concionantibus excerpunt, & nunc lectionibus resonantibus carpunt. Ita & hinc sumentes quasdam temporum sortes, æmulantur diuinitatem, dum furantur diuinationem. In oraculis autem quo ingenio ambiguitates temperent in euentus sciunt Græsi, sciunt Pyrrhi. Cæterùm testudinem decoqui cum carnibus pecudis, Pythius eo modo renuntiauit, quo supra diximus: momento apud Lydiam fuerat. habent de incolatu aëris, & de vicina syderum, & de commercio nubium cælestes sapere paraturas: vt & pluuias, quas iam sentiunt, repromittant. Benefici planè & circa curas valetudinum. Lædunt enim primò, dehinc remedia præcipiunt ad miraculum noua, siue contraria: post quæ desinunt lædere, & curasse creduntur.

Lib. 2. contra Marcionem cap. 10 Sed etsi ab homine in diabolum transcripseris mali elogium, vt instinctorem delicti, vti sic quoque in Creatorem dirigas culpam, vt in auctorem diaboli, qui facit Angelos spiritus. Ergo quod factus à Deo est, id est, Angelus, id erit eius qui fecit. Quod autem factus à Deo non est, id est, diabolus, id est delator: super est, vt ipse sese fecerit deferendo de Deo, & quidem falsum: primò, quòd Deus illos ex omni ligno edere vetuisset: dehinc quasi morituri non essent si edissent: tertiò quasi Deus illis inuidisset diuinitatem. Vnde igitur malitia mendacij & fallaciæ in homines, & infamiæ in Deum? A Deo vtique non, qui & Angelum ex forma operum bonorum instituit bonum. Denique sapientissimus omnium editur, antequam diabolus, nisi malum est sapientia. Et si euoluas Ezechielis prophetiam, facilè animaduertes, tam institutione bonum Angelum illum, quàm sponte corruptum, &c.

De anima cap. 57. Nullus penè hominum caret dæmonio, & pluribus notum est, dæmoniorum quoq; opera & immaturas & atroces effici mortes, quas incursibus deputant.

Minutius Felix. 230.

In Octauio: Isti igitur impuri spiritus dæmones sub statuis & imaginibus consecratis delitescunt, & afflatu suo auctoritatem quasi præsentis numinis consequuntur, dum inspirantur interim vatibus, dum sacris immorantur, dum nonnunquam extorum fibras animant, auium volatus gubernant, sortes regunt, oracula efficiunt, falsis pluribus inuoluta. Nam & falluntur, & fallunt, vt & nescientes synceram veritatem, & quam sciunt in proditionem sui non confitentes. Sic è cælo deorsum grauant, & à Deo vero ad materias auocant, vitam turbant, omnes inquietant, irrepentes etiam corporibus occultè, vt spiritus tenues morbos fingunt, terrent mentes, membra distorquent, vt ad cultum sui cogant.

Cyprianus. 250.

Epist. 75. Ita autem principalium dæmoniorum impetu (*mulier prophetissam se simulans*) ferebatur, vt per longum tempus solicitaret & deciperet fraternitatem, ac mirabilia quædam & portentosa perficiens, & facere se terram mouere polliceretur. Non quòd dæmoni tanta esset potestas, vt terram

mouere aut elementum concutere niſu valeret; ſed quod nũnunquam ſpiritus nequam præſciens, & intelligens terræ motum futurum, id ſe facturum eſſe ſimularet, quod futurum videret. Quibus mendacijs & iactationibus ſubegerat mentes ſingulorum, vt ſibi obedirent, & quocunque præciperet & duceret ſequerentur: faceret quoque mulierem illam eruda hyeme nudis pedibus per aſperas niues ire, nec vexari in aliquo, aut lædi illa diſcurſione: diceret etiam ſe in Iudæam & Hieroſolynam feſtinare, fingens tanquam inde veniſſet.

Epiſt. 77. Quòd ſi aliquis in illo mouetur, quòd quidam de ijs, qui ægri baptizantur, ſpiritibus adhuc immundis tentantur, ſciat diaboli nequitiam pertinacem vſque ad aquam ſalutarem valere, in baptiſmo verò omne nequitiæ ſuæ virus amittere.

Lib. 4. Epiſt. 7.

Libro quòd idola non ſint Dij: Spiritus inſyncери & vagi, qui poſteaquam terrenis vitijs immerſi ſunt, & à vigore cæleſti terreno contagio receſſerunt, non deſinunt perditi perdere, & deprauati errorem prauitatis infundere. Hos & Poëtæ dæmonas norunt, & Socrates inſtrui ſe & regi ad arbitrium dæmonis prædicabat, & Magis inde eſt ad pernioſa vel ludicra potentatus, quorum tamen præcipuus Hoſtanes & formam veri Dei negat conſpici poſſe, & Angelos veros ſedi eius dicit aſſiſtere. In quo & Plato pari ratione conſentit, & vnum Deum ſeruans, ceteros Angelos, vel dæmonas dicit. Hermes quoque Triſmegiſtus vnum Deum loquitur, cumque incomprehenſibilem atque inæſtimabilem confitetur. Hi ergo ſpiritus ſub ſtatuis atque imaginibus conſecratis deliteſcunt: hi afflatu ſuo vatum pectora inſpirant, extorum fibras animant, auium volatus gubernant, ſortes regunt, oracula efficiunt, falſa veris ſemper inuoluunt. Nam & falluntur, & fallunt: vitam turbant, ſomnos inquietant, irrepentes etiam in corporibus occultè mentes terrent, membra diſtorquent, valetudinẽ frangunt, morbos laceſſunt: vt ad cultum ſui cogant, vt nidore altarium & rogis pecorum ſaginati, remiſſis quæ conſtrinxerant, curaſſe videantur. Hæc eſt de illis medela, cùm illorum ceſſat iniuria: nec aliud illis ſtudium eſt, quàm à Deo homines auocare, & ad ſuperſtitionem ſui ab intellectu veræ religionis auertere: cùm ſint ipſi pœnales, quærere ſibi ad pœnam comites, quos ad crimen ſuum fecerint errore participes.

Ad Fortunatum de exhortatione Martyrij, in Præfatione: Aduerſarius verus eſt & hoſtis antiquus, cum quo prælium gerimus. Sex millia annorum iam penè complentur, ex quo hominem diabolus impugnat. Omnia genera tentandi, & artes atque inſidias deijciendi vſu ipſo veruſtatis edidicit. Si imparatum inuenerit militem Chriſti, ſi rudem, ſi non ſolicitum, ac toto corde vigilantem, circumuenit neſcium, fallit incautum, decipit imperitum. Si verò quis Dominica præcepta cuſtodiens, & fortiter Chriſti veſtigijs adhærens, contra eum ſteterit, vincatur neceſſe eſt: quia Chriſtus, quem confitemur, inuictus eſt.

Lactantius. 320.

Lib. 2. cap. 8. Deinde fecit Deus alterum ſpiritum in quo indoles diuinæ ſtirpis non permanſit. Itaque ſuapte inuidia tamquam veneno infectus eſt, & ex bono ad malum tranſcendit, ſuoque arbitrio quod illi à Deo liberum datum fuit, contrarium ſibi nomen aſciuit. Vnde apparet cunctorum malorum fontem eſſe liuorem. Inuidit enim illi anteceſſori ſuo, qui Deo Patri perſeuerando tum probatus, tum etiam charus eſt. Hunc ergo ex bono per ſe malum effectum Græci διάβολον appellant: nos criminatorem vocamus, quòd crimina, in quæ ipſe illicit, ad Deum deferat.

Cap. 14. Dæmonas Grammatici dictos aiunt, qui ſi δαήμονες, id eſt, peritos ac rerum ſcios: hoc autem putant Deos eſſe. Sciunt illi quidem futura multa, ſed non omnia: quippe quibus penitus conſilium Dei ſcire non licet, & ideo ſolent reſponſa in ambiguos exitus temporare, &c. Quoniam ſunt ſpiritus tenues & incomprehenſibiles, inſinuant ſe corporibus hominum, & occultè in viſceribus operti, valetudinem vitiant, morbos ciant, ſomnijs animos terrent, mentes furoribus quatiunt, vt homines his malis cogant ad eorum auxilia decurrere.

Cap. 15. Quarum omnium fallaciarum ratio expertibus veritatis obſcura eſt. Prodeſſe enim putant eos, cùm nocerè deſinunt, qui nihil aliud poſſunt, quàm nocere. Dicat fortaſſe aliquis, colendos eſſe ergo, ne noceant, ſiquidem poſſunt nocere. Nocent illi quidem, ſed ijs, à quibus timentur, quos manus Dei potens & excelſa non protegit, qui profani ſunt à ſacramento veritatis. Iuſtos autem, id eſt, cultores Dei metuunt: cuius nomine adiurati, de corporibus exeunt.

Hilarius. 350.

In Pſalm. 118. lit. Aleph: Quin etiam ipſum diabolum, illum, per quem ipſa illa vitiorum noſtrorum incentiua præbentur, ſuos ſq; omnes teſtes metuere debemus, puncto temporis omnem amplitudinem mundi huius obeuntem. Cui dulce eſt peccare nos, vt peccatorum noſtrorum teſtimonio glorietur. Eſt enim eius hæc propria calliditas, inſtigare ad peccandum, & arguere peccantes. Dictum eſt enim: An neſcitis, quia adeſt diabolus accuſator fratrum veſtrorum? & quia hæ ſunt aduerſariæ nobis virtutes, in teſtimonio cum cæteris permanentes, de ſanctis tantùm Propheta meminiſſe dignum fuit dicentem: *Beati ſcrutantes teſtimonia tua.*

In Pſalm. 128. Omnes humanæ iniuriæ, quæ religioſis viris inferuntur, non eoſdem habent auctores, quos habent miniſtros. Executio quidem hominum eſt: ſed Diaboli inſtinctus eſt. Et huius nobis intelligentiæ Apoſtolus auctor eſt, dicens: *Non enim nobis certamen eſt aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus Poteſtates mundi huius, poteſtates harum tenebrarum ſpiritualis nequitiæ in cæleſtibus.* Et rurſum: *Secundùm principem aëris huius ſpiritus, qui nunc operatur in filijs obedientiæ.* Operantur ergo hæ ſpirituales nequitiæ in his, *qui inobedientes Dei legi ſunt*; quos voluntatis ſuæ tanquam operarios eligunt, in res ſuas, alienæ interceſſionis miniſterio ſuo vſuri. Neq; ſolùm id ex Apoſtolicis dictis intelligimus, ſed etiam ex libro Iob docemur. Cùm enim diabolus poteſtatem tentandi Iob poſtulaſſet, per direptionem ſubſtantiæ eius primùm defæturus, homines ad paſtorum cædem & direptionem pecudum incitauit, eosq; in hanc voluntatem latrocinij accendit. Egit ergo quod volebat per humanæ operationis officium.

Ephes. 6

Ambroſius. 370.

Epiſt. 84. Superbia à Diabolo ſumpſit exordium, qui quoniam ſua, (quàm à Creatore acceperat) potentia & dignitate ſibi placuit, ſeque auctoris ſui gloriæ comparauit, cum ijs Angelis, quos in conſenſum impietatis ſuæ traxerat, à cæleſti ſublimitate deiectus eſt. Et ideò primis hominibus nocere potuit, quia illis malè credulis per mendacia venenata perſuaſit, & meliores ſe futuros putarent, ſi in libertatem ſui arbitrij proſilirent, quàm ſi in legis datæ cuſtodia permanerent, &c. Cùm ergo per ineffabilem miſericordiam Dei captiuis libertas, perditis ſalus, mortuis vita reparatur, antiquus hoſtis malignus fremit, & acrius in-

ardeſcit:

ardeſcit: & cùm innumeris nocendi artibus humanum genus nitatur euertere, ſerens diſcordias, incitans iras, actuens cupiditates, ſuadens turpia, falſa commentans, & errorum laqueos per opinionum commenta multiplicans, plus vritur de virtute ſtantium, quàm lætatur de fragilitate labentium.

Ad cap. 6. ad Epheſ. Certus Apoſtolus, quia exitia, quę à perfidis Dei famulis irrogantur, auctore diabolo miniſtrantur, cuius altitudo grandis & hominibus impoſsibilis eſt, monet aduerſus hæc arma Dei ſumenda, cuius ſolius virtute ſuperantur & deſtruuntur omnia machinamenta diaboli. Ipſe enim eſt cuius ſatellites ſunt, quos tenebrarum harum dicit rectores, ſpiritus nequiſsimi, qui degunt in cæleſtibus, in firmamento mundi. Hi ſunt erroris duces, tenebrarum rectores, hoc eſt ignorantiæ & perfidiæ præpoſiti. Rectores enim tenebrarum in peruerſum intelligendi ſunt gubernare, quaſi incredulitatis magiſtri.

Ad caput 8. Luce: Non mittuntur in porcos dæmones, ſed ipſi petunt, quia cæleſtis luminis claritatem ſuſtinere non poterant: vt qui oculos dolent, radium ſolis ferre non poſſunt, ſed tenebroſa eligunt, & ſplendentia derelinquunt. Fugiunt ergo dæmones ſplendorem lucis æternæ, & ante tempus debita ſibi tormenta formidant, non prædiuinantes quæ futura ſunt, ſed quæ prophetata ſunt recordantes. Dixit enim Zacharias: *Et erit in illa die, diſperdam, dicit Dominus, nomina idolorum de terra, & non erit vlterius memoria eorum, & ſpiritum immundum auferam de terra.* Docemur ergo quòd non ſemper manebunt, nec malitia eorum in hominibus poſsit eſſe perpetua. Nunc igitur illam metuentes pœnam aiunt: *Veniſti perdere nos.* Sed quia adhuc eſſe deſiderant, iam ab hominibus recedentes, propter quos pœnam ſciunt ſibi eſſe ſubeundam, petunt in porcos mitti.

Iob 4. 2 Cor. 10. 2. Cor. 11. Zach. 13. Matth. 8.

Syricius. 390.

Epiſtola, quæ eſt apud Ambroſ. epiſt. 80. Non patitur nos quietos ab incurſione ſua vacare hoſtis antiquus, ab initio mendax, inimicus veritatis, æmulus hominis, quem vt deciperet ſe ante decepit, pudicitiæ aduerſarius, luxuriæ magiſter, crudelitatibus paſcitur, abſtinentia puniendus odit ieiunia.

Chromatius. 390.

Ad cap. 5. Matthæi: Opus diaboli eſt, vt contra fidem, contra ſalutem, contra diuinam religionem ſuadeat, hortetur, extorqueat.

Hieronymus. 390.

Ad caput 25. Eſaiæ: Viſitabit quoque ſuper reges & principes terræ, *rectores tenebrarum iſtarum, & ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus.* De quibus principibus diuerſis prouincijs præſidentibus & in Daniele ſcriptum eſt: *Exijt in occurſum mihi princeps regni Perſarum, & princeps regni Medorum, & princeps regni Græcorum.* Hos igitur principes, qui ſuum non ſeruauerunt gradum, congregabit Dominus in die iudicij, quaſi in vno faſce pariter colligatos, & mittet in lacum inferni, &c. Ex includentur in carcere, iuxta illud, quod ait Dominus: *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.* Quod autem ſequitur: *Et poſt multos dies viſitabuntur*, videtur applaudere amicis meis, qui diabolo & dæmonibus dant pœnitentiam, quòd multa poſt tempora à Domino viſitentur. Sed conſiderent, quòd non dixerit apertè Scriptura diuina, *viſitabuntur* à Domino, vel *viſitabuntur* ab Angelis, ſed abſolutè *viſitabuntur*. Ex qua ambiguitate verbi & remedium poteſt intelligi & correptio: quòd poſtquam iuſti præmia receperint, illi in pœnis perpetuis viſitentur.

Epheſ. 6. Dan. 8. Matt. 25.

Ad cap. 3. Habacuc: Sicut Eccleſiæ & omnis viri Chriſtus eſt caput: ita cunctorum dæmonum, qui in hoc ſeculo debacchantur, caput eſt Beelzebul, princeps dæmoniorum, & ſingulæ eorum turmæ habent capita & principes ſuos: Verbi gratia, Spiritus fornicationum habet præpoſitum ſuum: ſpiritus auaritiæ habet ἀρχοντα ſuum: ſpiritus vanæ gloriæ, ſpiritus mendacij, ſpiritus infidelitatis habent præſides malitiæ ſuæ.

Apologia aduerſus Ruffinum lib. 2. cap. 1. Dicimus iudicium futurum, in quo iudicio *vnuſquiſque recipiet propria corporis, prout geſſit, ſiue bona, ſiue mala.* Quòd ſi homines recepturi ſunt pro operibus ſuis, quanto magis & diabolus, qui omnibus extitit cauſa peccati? De quo illud ſentimus, quod ſcriptum eſt in Euangelio: quia & ipſe diabolus & omnes angeli eius, cum ijs qui opera eius faciunt, id eſt, qui criminantur fratres, cum ipſo pariter æterni ignis hæreditate potientur. Si quis ergo negat diabolum æternis ignibus mancipari, partem cum ipſo æterni ignis accipiat, vt ſentiat quod negauit.

Epiſtola 146. ad Damaſum: Diabolum rectorem harum tenebrarum nunc inimicum hominem, nunc iudicem iniquitatis, nunc draconem, nunc Satan, nunc malleum, nunc perdicem, nunc Belial, nunc rugientem leonem, nunc Leuiathan, nunc Thaninim, nunc Behemoth, & multis alijs vocabulis Scriptura cognominat.

Prudentius. 380.

In Hamartigenia:

Inuentor vitij non eſt Deus: angelus illud
Degener infami conceptum mente creauit:
Qui prius auguſtum radiabat ſydus, & ingens
Ex nihilo ſplendor, nutrito ardebat honore:
Ex nihilo nam cuncta retro, factumque quod vſquam eſt.
At non ex nihilo Deus, & Sapientia vera,
Spiritus & ſanctus, res ſemper viua, nec vnquam
Cœpta, ſed æterios etiam molita miniſtros,
Horum de numero quidam pulcherrimus ore,
Maieſtate ferox, nimijs dum viribus auctus
Inflatur, dum grande tumens ſeſe altius effert,
Oſtentatque ſuos lucto latiantius ignes:
Perſuaſit propijs genitum ſe viribus, ex ſe
Materiam ſumpſiſſe ſibi, qua primitus eſſe
Inciperet, naſciique ſuum ſine principe cœptum, &c.
Sed factum de ſtirpe bonum, bonitatis in vſum
Proditus, & primo generis de fonte ſerenus,
Deterior mox ſponte ſua, dum decolor illum
Inficit inuidia, ſtimuliſque inſtigat amaris:
Arſit enim ſcintilla odij de fomite zeli,
Et dolor ingenium ſubitus conflauit iniquum.
Viderat argillam, ſimulachrum, & ſtructile flatu
Concaluiſſe Dei, dominum quoque conditione,
Qui cunctum proprio regeret moderamine mundum,
Impoſitum natura ſolt, pelagique, poliique,
Vt famulans homini locupletem fundere partum
Noſſet, & effuſum terreno addicere regi,
Inflauit fermento animi, ſtomachante tumorem
Beſtia, deque acidis vim traxit acerba medullis,
Beſtia, corde carens, cui tunc ſapientia longe
Corporis eodem ſeruabat recta iuuentam:
Complicat ecce nouos ſinuoſo pectore nexus,
Inuoluens nitidam ſpiris torquentibus aluum.
Simplex lingua prius, varia micat arte loquendi,
Et diſciſſa dolis reſonat ſermone triſulco.
Hinc natale caput vitiorum, principe ab illo
Fluxit origo mali, qui ſe corrumpere primum
Mox hominem didicit, nullo informante magiſtro.

Gaudentius Brixienſis. 400.

Tractatu 12. de eo quod ait Dominus Ieſus: *Nunc iudicium eſt huius mundi.* Diabolus huius mundi

prin-

princeps vſurpatione dicitur, non natura. Etenim ſeducens humanum genus, vt derelicto Deo ipſum Satanam per ſimulachra colerent manufacta, principatum violenter tenuit, & exercuit tyrannidem in tantum, vt aduenientem verum principem ſuum non recognoſceret mundus, ipſius diaboli præſtigijs obcæcatus.

Auguſtinus. 400.

De Ciuitate Dei lib. 8. cap. 22. Credendum eſt dæmones eſſe ſpiritus nocendi cupidiſſimos, à iuſtitia penitus alienos, ſuperbia tumidos, inuidentia liuidos, fallacia callidos, qui in hoc quidem aëre habitant: quia de cæli ſuperioris ſublimitate dieſti meritò irregreſſibilis tranſgreſſionis in hoc ſibi congruo velut carcere prædamnati ſunt. Nec tamen quia ſupra terram & aquas aërius locus eſt, ideo & ipſi ſunt meritis ſuperiores hominibus, qui eos non terreno corpore, ſed electo in auxilium Deo vero, pia mente facilimè ſuperant. Sed multis planè participatione veræ religionis indignis, tamquam captis ſubditiſque dominantur: quorum maximæ parti mirabilibus & fallacibus ſignis, ſiue factorum, ſiue prædictorum Deos ſe eſſe perſuaſerunt.

Lib. 9. *cap.* 20. Eſt in dæmonibus ſcientia ſine charitate, & ideo tam inflati, id eſt, tam ſuperbi ſunt, vt honores diuinos & religionis ſeruitutem, quam vero Deo deberi ſciunt, ſibi ſatagerint exhiberi, & quantum poſſunt, & apud quos poſſunt, adhuc agunt. Contra ſuperbiam porrò dæmonum, qua pro meritis poſſidebant genus humanum, Dei humilitas, quę in forma ſerui apparuit, quantam virtutem habeat, animæ hominum neſciunt immunditia elationis inflatæ, dæmonibus ſimiles ſuperbia, non ſcientia.

Cap. 22. Dæmones non æternas temporum cauſas, & quodam modo cardinales in Dei ſapientia contemplantur, ſed quorundam ſignorum nobis occultorum, maiore experientia, multò plura quàm homines futura proſpiciunt, diſpoſitiones quoque ſuas alquando prænuntiant. Denique ſæpe iſti, nunquam illi omninò falluntur.

De natura boni aduerſus Manichæos cap. 33. Quia verò & ipſi mali angeli, non à Deo mali ſunt conditi, ſed peccando facti ſunt mali, ſic Petrus in Epiſtola
2. Pet. 2. ſua dicit: *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed carceribus caliginis inferi detrudens tradidit in iudicio puniendos ſeruari.* Hinc Petrus oſtendit adhuc
Matt. 25. eis vltimi iudicij pœnam deberi, de qua Dominus dicit: *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.* Quamuis iam pœnaliter hunc infernũ, hoc eſt inferiorem caliginoſum aërem tamquam carcerem acceperint: qui tamen aër quandoque & cælum dicitur, non illud, in quo ſunt ſydera, ſed hoc inferius, cuius caligine nubila conglobantur, & vbi aues volitant: nam & cælum nubilum dicitur, & volatilia cæli appellantur. Secundùm hoc
Epheſ. 6. Apoſtolus Paulus eoſdem iniquos angelos, contra quos nobis inuidos pie viuendo pugnamus, *ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus* nominauit. Quod ne de illis ſuperioribus cælis intelligatur, apertè alibi di-
Epheſ. 2 cit: *Secundùm principem poteſtatis aëris huius, qui nunc operatur in filios diffidentiæ.*

Ad Oroſium contra Priſcillianum & Origeniſtas cap. 5. Quantum poſſum, tantum etiam ego commoneo, vt de diaboli angelorumque eius correctione, in priſtinum ſtatum reparatione ſapere nihil audeas: Non quia diabolo & dæmonibus inuidemus, & eo modo quaſi vicem maleuolentiæ illis rependimus, cùm illi non ob aliud, niſi inuidentiæ ſtimulis agitati, noſtra itinera, quibus in Deum tendimus, perturbare conentur: ſed quia vltimæ ſententiæ ſummi & veraciſſimi iudicis, ex noſtra præſumptione addere nihil debemus. Ipſe enim ſe ſimilibus eorum dicturum eſſe prædixit: *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.* Matt. 25.

Ruffinus Aquileienſis. 400.

In Apologia profide ſua ad Anaſtaſium: Si quis negat diabolum æternis ignibus mancipandum, partem cum ipſo æterni ignis accipiat, vt ſentiat quod negauit.

Paulinus Nolanus. 410.

Natali 7.

Natali det dona ſuo, nam cùm iſta propinquat
Elabente die anno, tunc crebrior inſtat,
Et grauior, videas tunc agra examina cogi
Denſius, & certam repeti prope feſta ſalutem,
Tunc ſolito grauius ſuccenſi dæmones ardent,
Flebiliſque vlulant, & vi maiore ſubacti
Vltima iam tormenta gemunt, nec abire ſinuntur
Exceſſu facili, ſed miris ante agitati,
Et variis male ſupplicijs tolluntur in altum
Suſpenſi ſolito ſublimius, & patiuntur
Aëris in vacuo, vinciſque latentibus hærent
Pœnali per inane mora, per non ſua quamuis
Corpora vexates hoſtes ſua pœna fatigat.
Soluuntur pœnis, cùm pœnas ferre videntur
Corpora, & immunis anima expectant aliena
In membris tormenta ſuis homo dæmone capto
Liber agit, qui non hominis, ſed dæmonis eſt crux.
Hoſtis amare quid inſultas, quaſpe vteris in nos?
Eſca Redemptoris noſtri malus arte vicißim
Luderis illuſor, dolus & tuus in tua cedit
Vincla tibi, capiens raperis, nectenſque ligaris,
Fis laqueus laqueatus homo, & ſua præda latronem
Decipit, & capti captiuus corporis eſcam
Dum petis illicitam, lethalem deuoras hamo.

Arnobius Iunior. 440.

De Deo trino & vno lib. 2. Angelus iſte, qui eſt diabolus, de præſumptione incurrit culpam, & primus omnium Angelorum in ſuo corde peccauit: Sic enim dicitur in Propheta à Domino: *Tu dixiſti in*
Iſaiæ 14. *corde tuo: Aſcendam ſuper ſydera cæli,* &c. Primus ergo in ſuo corde peccauit, ex quo pullulare omnium præſumptionum tunc genera cœperunt, cùm nullius exemplum ſecutus, à ſe dedit peccandi exordium.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 40. Diabolus dum in hominem tendit, proſiliuit in Deum: dum in reum ſæuit, incurrit in iudicem, inuenit ſupplicium: dum ingerit pœnam, ipſe accipit: dum dat ſententiam, & viuens mortalium paſtu, mors moritur: dum deuorat vitam abſorbens reos mors abſorbetur, innocentiæ dum deglutit auctorem, & perit mors ipſa, quæ perdebat omnes, dum omnium perimere vult ſalutem.

Leo Magnus. 450.

De Collectis & Eleemoſynis Sermone 4. Incentor ille auctorque peccati, primùm ſuperbus, vt caderet: deinde inuidus, vt noceret, quia in veritate non ſtetit, totam vim ſuam in mendacio collocauit, omniaque deceptionum genera de hoc venenatiſſimo artis ſuæ fonte produxit: vt ab illo bono, quod ipſe propria elatione perdiderat, ſpem humanæ deuotionis excluderet, eoſque in conſortium damnationis ſuæ traheret, ad quorum ipſe reconciliationem pertinere non poſſet. Quicquid igitur hominum, quibuslibet impietatibus Deum læſit, huius fraude traductum, huius eſt nequitia deprauatum. Facilè enim in omnia flagitia impulit, quos in religione decepit.

Epiſtola 93. *ad Thuribium cap.* 6. Deus, qui eſt vniuerſi-

uerſitatis conditor, nihil non bonum fecit. Vnde & diabolus bonus eſſet, ſi in eo, quod factus eſt, permaneret: ſed quia naturali excellentia malè vſus eſt, & *in veritate non ſtetit*, non in contrariam tranſijt ſubſtantiam, ſed à ſummo bono, cui debuit adhærere, deſciuit.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Feria quinta poſt tertiam Dominicam Quadrageſ. Vulpes propter aſtutiam maligni ſpiritus dicuntur. Dicuntur autem & volucres cæli: quoniam in hoc aëre obtinent principatum. Et iſti quidem in peccatoribus & iniquis hominibus, nidos & foueas faciunt: quoniam in eorum cordibus malas cogitationes, & iniquitatum germina pariunt.

De ſpiritualibus Formulis cap. 3. Diabolus & apoſtatæ eius angeli mali nuncupantur, quòd licet angelicam dignitatem amiſerint, ſubtilitatem tamen angelicæ naturæ non amiſerunt: per quos angelos malos immiſſiones aduerſitatum vel ægritudinum permiſſione Dei fiunt quandoque, & vbi voluerint.

Proſper. 450.

De Vita contemplatiua lib. 1. *cap.* 3. Hoc iudicium, quod inter iuſtos homines iniuſtoſque futurum dicimus, inter ſanctos Angelos & immundos credimus factum. Nam cùm eſſent vtrique ſine peccato creati, & ad ſeruiendum Deo ſuo feliciter inſtituti, eorum quidam voluntate propria deprauati, noluerunt permanere quod facti ſunt, & cùm ſe contra Creatorem ſuum typo ſuperbiæ lethalis hoſtiliter extuliſſent, de ſuperna cæli regione proiecti ſunt. Quos diuina ſententia eo ſupplicio condemnauit, vt quia noluerunt perſeuerare cùm poſſent, nec vellent reparari, nec poſſent. Siquidem prænaricationis eorum fuit, quòd irreuocabiliter iudicij animaduerſione percuſſi ſunt: & ad damnationem iuſtiſsimam profectò pertinuit, quòd voluntatem redeundi ac facultatem penitus amiſerunt.

Sedulius. 460.

Ad cap. 1. *epiſt. ad Rom.* Diabolus per ſuperbiam id malum, quod antea non fuerat, ſibi inuenit, & quod habuit bonum perdidit.

Claudius Marius Victor. 460.

Præfatione in Geneſin:

Nam quòd de primo (ſcilicet Angelis) *cæleſti in ſede creatu*
Vnus (dum lucis Domino, vitæque, ſuoque
Inuidet auctori, titulumque hunc appetit) auctor
Mallut eſſe mali, primamque inducere mortem
Cum ſcelerum ſocijs, celſo deiectus Olympo,
Virtutis nihil inde Dei præiudicat, &c.

Gennadius Maſſilienſis. 480.

De Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 81. Internas animæ cogitationes diabolum non videre certi ſumus, ſed motibus eas corporis ab illo, ſeu affectionum indicijs colligi experimento didicimus. Secreta autem cordis ſolus ille nouit, ad quem dicitur: *Tu ſolus noſti corda filiorum hominum.*

Salonius. 480.

In Eccleſiaſten: Diabolus ab ipſo mundi exordio regnauit in genere humano, & ideo ſenex dicitur: ſtultus rex, quia quanto plus decipit, tanto magis ſibi pœnam accumulat.

Cæſarius Arelatenſis. 480.

Homilia 30. Diabolus nos tunc maximè oppugnare conſueuit, quando nos contra ſe ſpiritualibus armis præparatos eſſe cognouerit: & quia non poteſt corporaliter de Eccleſiæ conuentu repellere, in ipſa Eccleſia inſtructuoſis nos ſtudet ſermonibus occupare, vt nobis per inanes, & vacuos, aut fortè etiam mordaces collocutiones, ac ſordidas cogitationes, diuinæ lectionis fructum poſsit auferre.

Fulgentius. 500.

Lib. 1. *ad Monimum cap.* 17. Superbia tunc initium ſumpſit, cùm Angelus aduerſus Deum elatus, & ipſa elatione proſtratus, per concupiſcentiam (quæ radix eſt omnium malorum) volens vſurpare, quod illi datum à Deo non fuit, à Deo diſceſsit, & cecidit, in quo ſi ſtetiſſet, non cecidiſſet. Sed per concupiſcentiam malam, qua concupiuit plus extra ſe, minus factus eſt in ſe. Quam concupiſcentiam, licet explere nequiuerit opere, tamen retinuit voluntate. Sic ipſe iam ſibi factus eſt pœna, vt ſupplicium ſemper eſſet malo voluntas mala, tanquam cæco ipſa cæcitas ſua.

Alcuinus Auitus. 500.

Lib 2. qui eſt de peccato originali:

Angelus hic fuerat dudum, ſed crimine poſtquam
Succenſus proprio tumidus exarſit in auſus,
Se feciſſe putans, mox tamquam conditor eſſet
Ipſe ſui, rabido concepit corde furorem:
Auctoremque negans, diuinum conſequar (inquit)
Nomen, & æternam ponam ſuper æthera ſedem,
Excelſo ſimilis, ſummo nec viribus impar:
Talia iactantem præceſſa potentia cælo
Iecit, & electum priſco ſpoliauit honore,
Quique creatura præfuiſſe in ordine primus,
Primus venturo pendet ſub iudice pœnas.
Illum quandoquidem grauior ſententia punit
Quem iuſtum cecidiſſe putes: nam crimen acerbat
Auctor, in ignaro minor eſt peccante reatus,
Durius idque malum, quod maior fecit, habetur.
Sed quòd vitaces pertendit in abdita ſenſus,
Quodque futura videt, rerumque arcana reſignat,
Angelici ſeruens ſupereſt natura vigoris.
Horrendum dictu, ſigniſque notabile monſtrum.
Nam quicquid toto dirum committitur orbe,
Iſte docet, ſcelerumque manus ac tela gubernat,
Pugnat & occultus per publica crimina latro,
Et nunc ſæpe hominum, nunc ille in fœda ferarum
Vertitur ora, ſubinde nouos mutantia vultus,
Altus interdum ſubitò mentita volantis
Fit ſpecies, habituſque iterum confingit honeſtos, &c.

Paſchaſius Diaconus. 500.

De Spiritu ſancto lib. 2. *cap.* 1. Sed forſitan dicis: Manifeſtum eſt, quòd ſe etiam dæmonum importuna violentia in homines, quos tentandos acceperat, frequenter infundat. Non ita eſt: nam corporis latebras intrare poſſunt, animæ verò interiora adire non poſſunt. Sciendum ergo eſt, quòd ſpiritualium nequitiarum doloſa ſubtilitas illa membrorum loca ſuo turbat incurſu, quæ interdum vino nimio, vel febricio fatigantur accenſu. In animæ itaque ſenſus inimica tentatio per malitiam ſcit irrepere: in animæ verò receſſus per naturam neſcit influere.

Caſſiodorus. 540.

Ad cap. 3. *Canticor.* Verſutiſsimus ille hoſtis, & tam ſubtilitate ſpiritualis naturæ, quàm etiam temporis longæuitate doctiſsimus, contra quem Sancti bella ſuſcipiunt.

Concilium Primum Bracarenſe. 572.

Cap. 7. Si quis dicit, diabolum non fuiſſe prius Angelum bonum, à Deo factum, nec Dei opificium fuiſſe naturam eius, ſed dicit eum ex tenebris emerſiſſe, neque aliquem ſui habere auctorem, ſed ipſum eſſe principem abſque ſubſtantia mali, ſicut Manichæi, & Priſcillianus dixerunt, anathema ſit.

Cap. 8. Si quis credit, quòd aliquantas mundas creaturas diabolus fecerit, & tonitrua, & fulgura, & tempeſtates, ipſe diabolus ſua auctoritate faciat, ſicut Priſcillianus dixit, anathema ſit.

Georgius Magnus. 590.

Lib. 2. Moralium cap. 6. Satanæ voluntas ſemper iniqua eſt, ſed nunquam poteſtas iniuſta: quia à ſemetipſo voluntatem habet, ſed à Domino poteſtatem. Quod enim ipſe facere iniquè appetit, hoc Deus fieri non niſi iuſtè permittit. Formidari ergo non debet Satan, qui nihil niſi permiſſus valet.

Lib. 32. Moralium cap. 18. Principium viarum Dei Behemoth dicitur: quia nimirum cùm cuncta creans ageret, hunc primum condidit, quem reliquis Angelis eminentiorem fecit. Huius primatus eminentiam conſpicit Propheta, cùm dicit:
Eccc. 31. *Cedri non fuerunt altiores illo in paradiſo Dei: abietes non adæquauerunt ſummitatem eius: platani non fuerunt ad frondes illius: Omne lignum paradiſi Dei non eſt aſſimulatum illi, & pulchritudini eius: quoniam ſpecioſum feci eum, in multis condenſiſque frondibus.* Qui namque accipi in cedris, abietibus, & platanis poſſunt, niſi illa virtutum cæleſtium proceræ celſitudinis agmina, in æternæ lætitiæ viriditate plantata? Quæ quamuis excelſa ſint condita, huic tamen nec prælata ſunt, nec æquata. Qui ſpecioſus factus in multis condenſiſque frondibus eſſe dicitur: quia prælatum cæteris legionibus tanta illum ſpecies pulchriorem reddidit, quanta & ſuppoſita Angelorum multitudo decorauit. Iſta arbor in paradiſo Dei tot quaſi condenſas frondes habuit, quot ſub ſe poſitas ſupernorum ſpirituum legiones attendit. Qui idcirco peccans ſine venia damnatus eſt, quia magnus ſine comparatione fuerat creatus.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De ſummo Bono lib. 1. cap. 12. Primatum habuiſſe inter Angelos diabolum conſtat excellentia prælationis: ex qua fiducia cecidit ita, vt ſine reparatione laberetur, &c.

De Officijs Eccleſiaſticis lib. 2. cap. 23. Ipſum Satanam cum angelis ſuis atque cultoribus æterno incendio condemnandum credimus: neque ſecundùm quorundam ſacrilegam diſputationem, ad priſtinam, id eſt, Angelicam dignitatem, ex qua propria malignitate cecidit, reducendum.

Libro 8. Etymol. capite de Dijs Gentium: Dæmones à Græcis dictos aiunt, quaſi δαήμονες, id eſt, peritos ac rerum præſcios. Præſciunt enim futurorum multa, vnde & ſolent reſponſa aliqua dare. Ineſt quidem illis rerum cognitio plus, quàm infirmitatis humanæ, partim ſubtilioris ſenſus acumine, partim experientia longiſſimæ vitæ, partim per Dei iuſſum Angelica reuelatione. Hi corporum aëreorum natura vigent: ante tranſgreſſionem quidem cæleſtia corpora gerebant, lapſi verò in aëream qualitatem conuerti ſunt: nec aëris illius puriora ſpacia, ſed iſta caliginoſa tenere permiſſi ſunt, qui eis quaſi carcer eſt vſque ad tempus iudicij. Hi ſunt præuaricatores angeli, quorum princeps diabolus.

Eucherius Gallus. 640.

In lib. 1. Regum: Maligni ſpiritus animos fidelium à meditatione ſacræ lectionis, ſecularia illis negotia inferendo, retardant, ne vel ipſi, per huius exercitium reſiſtendi fiduciam ſumant, vel alios fortè, qui legere neſciunt, ad reſiſtendum vitijs exhortando, aut corripiendo accendant. Tollunt fabros armorum, cùm eos, qui ſana eloquia nôrunt, in tantis ſceleribus obruunt, vt dicere bona, quæ didicerant, prorſus erubeſcant, &c. Malo ſpiritu vexatur Deus ad miniſterium iudicij ſui. Appellatur autem & ipſe ſpiritus Dei, ad vindictam malorum, & diſciplinam vel probationem bonorum.

Aldhelmus. 680.

De laudibus Virginitatis cap. 5. Sine ancipiti ambiguitatis ſcrupulo veraciter credendum eſt, quòd prius Lucifer paraſitorum ſodalibus inflatis vallatus, & apoſtatarum ſatellitibus glomeratus, in profundum ſuperbiæ barathrum, & tetrum elationis tumidæ tartarum caſſabundus corruiſſet: quàm protoplaſtus recentis paradiſi colonus, & totius terreſtris creaturæ, quam teres vertigo cæli in modum rotantis fundibuli circumgyrat, rudis poſſeſſor lucis ambonibus & labris lurconibus veritam deguſtans altimoniam, in gaſtrimargiæ voraginem crudeliter cecidiſſet. Quòd ſi angelica ſupernorum ciuium celſitudo elationis tantum ſupercilio turgeſcens beato cæterorum tubernio, & Deificæ contemplationis participio priuabitur, quanto magis gracilima mortalium fragilitas, ſi de propriis meritorum emolumentis, vt inflata veſica intumuerit?

Aponius. 700.

Lib. 1. in Cantica: Diabolum ignorare non debet homo bonum Angelum à Deo formatum, & per voluntatem propriam malum effectum, quem ignorare nemo debet, vinci non poſſe ab homine, niſi Chriſti auxilio inuocato, &c. Dæmones cùm boni creati eſſent à Conditore, proprio libertatis arbitrio in malitiam tyrannidis ſunt conuerſi, & contra ſalutem hominum quotidie inflammantur, &c. Dæmones dum Angeli boni creati ſunt, & ſuper ſingulas nationes poſiti ſunt agere principatum, in ſuperbia elenati, vnamquamque mentem vel animum fellita doctrina & criminibus irretire feſtinant. Quos per vitia carnis, & cupiditatem præuiderint ſe ſupplantare non poſſe, peruerſi dogmatis veneno pocula perimunt, ne ſoli in æternis ſupplicijs crucientur.

Beda. 700.

Libro Queſtionum queſtione 9 Primatum habuit Angelorum diabolus: ex qua fiducia cecidit, ita vt ſine reparatione laberetur, cuius prælationis excellentiam Propheta his verbis annuntiat: *Cedri non fuerunt altiores et in paradiſo Dei, abietes non adequauerunt ſummitatem illius,* &c. Prius de cælo cecidit diabolus, quàm homo conderetur. Nam mox vt factus eſt, in ſuperbiam erupit, & præcipitatus de cælo eſt. Nam iuxta Veritatis teſtimonium, *ab initio mendax fuit, & in veritate non ſtetit:* quia ſtatim vt factus eſt, cecidit: fuit quidem in veritate conditus, ſed non ſtando confeſtim à veritate lapſus eſt, &c. Apoſtatæ angeli ideò veniam non habent, quia carnalis fragilitatis nulla infirmitate grauati ſunt, vt peccarent, &c. Præuaricatores angeli ſanctitate amiſſa, non tamen amiſerunt viuacem creaturæ angelicæ ſenſum. Triplici enim modo præſcientiæ acumine valent, id eſt, ſubtilitate naturæ, experientia temporum, reuelatione ſuperiorum Poteſtatum. Quoties Deus quocunque flagello huic mundo iraſcitur, ad miniſterium vindictæ angeli mittuntur, qui tamen diuina poteſtate coercentur, ne tantum noceant, quantum cupiunt. Ioan. 8.

Alcuinus. 750.

In Geneſin queſtione 3. Quare angelicum peccatum ſilentio in Geneſi abſconditum eſt, & hominis patefactum? *Reſpond.* Quia angelicum vulnus Deus non prædeſtinauit curare, hominis verò ſanare prædeſtinauit.

Interrog. 4. Cur ſummi Angeli peccatum inſana-

bile

bile fuit, & hominis ſanabile? *Reſponſ.* Angelus ſui ſceleris inuentor fuit: homo verò alterius fraude ſeductus. Item quanto ſublimior Angelus in gloria, tanto maior in ruina: Homo verò quanto fragilior in natura, tanto facilior ad veniam.

Ambroſius Ansbertus. 770.

Lib. 5. in Apocal. cap 12. *Et ecce draco magnus, rufus.* Nulli dubium eſt, quin per draconem antiquus hoſtis figuretur: qui & propter malitiam draco, & propter inſidiarum multitudinem magnus, & propter homicidium rufus vocatur. *Ille enim homicida erat ab initio, &c.* Hoſtis noſter, propter malitiam, draco; propter immaniratem ſceleris, magnus, propter occultas inſidias, ſerpens, propter ſeductionis diuturnitatem, antiquus; propter lapſum & accuſationem diabolus vocatur. Ioan. 8.

Lib. 6. cap. 13. Cunctis vera ſcientibus liquet, quia apoſtata ille ſpiritus gloriam quidem beatitudinis perdidit, ſed naturæ fortitudinem non amiſit: quam etiam nunc habet, ſed ea prout vult non vtitur, quia vinculis diuinæ poteſtatis retinetur.

Haymo. 820.

Ad Pſalm. 77. Maligni angeli propter hoc manent irredempti, quia nulla eorum natura, quæ quidem perfecta erat, ſed ſola ſuperba voluntas impulit eos ad peccandum.

Ad Oſee cap. 3 Dæmones quamdiu in ſua dignitate fuerunt, quoddammodo vuæ erant, hoc eſt pinguedine Spiritus ſancti referti: poſtquam verò ſuperbientes contra Deum, ſimiles ei fieri voluerunt, euacuati gratia Spiritus ſancti, facti ſunt ſteriles, & veluti ad nihilum vtiles, de cælo proiecti ſunt, veteri ficcitate marceſcentes, & nihil antiquæ gratiæ poſſidentes.

Ad cap. 2. ad Hebræos: Quæret aliquis, quare homo ſit reparatus potius, quàm Angelicus lapſus? Cui reſpondendum, hominem non tantum deliquiſſe, quantum diabolum. Ille enim diabolo ſuadente peccauit, diabolus verò nullo ſuadente, ſed ſuperbiendo corruit: homo quia corpus habebat, manducare indigebat, diabolus autem, quia ſpiritus eſt, totus inexcuſabilis fuit.

Angelomus. 830.

Ad caput 4. libri 1. Regum: Philiſthijm, hoc eſt, cadentes poculo, immundos ſignificant ſpiritus, qui poculo ſuperbiæ inebriati, & ipſi de cæleſtibus ciderunt, & multos quotidie hominum peruertere feſtinant poculo ſuæ malitiæ.

Ad lib. 1. Regum cap. 16. Diabolus ſpiritus Domini appellatus eſt, propter miniſterium: quia omnibus etiam ſpiritalibus malis bene vti dicitur vel ad damnationem quorundam, vel emendationem, vel ad probationem. Ex licet afflictionem ſemper appetat, tamen ſi ab auctore noſtro poteſtatem nō accipit, idem malignus ſpiritus ad tentationis articulum nullatenus conualeſcit. Vnde & omnis voluntas diaboli iniuſta eſt, & tamen permittente Deo omnis poteſtas iuſta.

Rabanus Maurus. 840.

De Vniuerſo lib. 4. cap. 10. Malum vel malitia non eſt à Deo creata, ſed à diabolo inuenta, qui & ipſe à Deo bono creatus eſt: ſed quia libero arbitrio, vtpote rationabilis creatura, commiſſus eſt, & cogitandi acceperat facultatem, ſcientiam boni vertit ad malum, & multa cogitando factus eſt inuentor mali: & quod in ſe perdiderat, intulit in alijs: nec contentus ſolus perire, ſuaſit alijs, vt qui eſſet ſuæ malitiæ inuentor, fieret & aliorum auctor, & ex eo malum vel malitia percurreret inter cæteras rationabiles creaturas, &c. Internas animæ cogitationes diabolum non videre certi ſumus: ſed motibus eas corporis ab illo & affectionum indicijs colligi experimento didicimus. Secreta autem cordis ſolus ille nouit, ad quem dicitur: *Tu ſolus noſti corda filiorum hominum.*

Remigius Antiſſiodorenſis. 880.

Ad Pſalm. 71. Calumniator eſt, qui alienam innocentiam nititur ducere in culpam exquiſita aliqua doloſitate, & machinata aliqua calliditate. Nullus ideo melius, quàm diabolus hic calumniator agnoſcitur: calumnia enim eius eſt: *Numquid gratis colit Iob Deum?* Sic enim voluit innocentiam ſanctiſſimi viri in culpam ducere, ſi hoc poſſet efficere, vt pro terrenis diabolo ſeruiret. Iob 1.

Ad Pſalm. 77. Tabernacula iſta ſignificant cæleſtem Hieruſalem, vbi angeli apoſtatæ quaſi in tabernaculis ad horam fuerunt: vnde expulſi ſunt, vt quandoque tribus Iſrael, id eſt, collectio Deum videntium, in eorum loco aſſumatur.

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 890.

Cap. 3. Quia angelo malo malitia acceſſit, mutata bona natura in malam, per malam voluntatem ipſa malitia accidens eius fuit: quia ſi in bono, in quo creatus erat, perſiſteret, malitia in eo locum non haberet, &c. Cecidit Angelus, & factus eſt diabolus, ſicut tenebræ à radio lucis. Diuiſio igitur talis inter Angelos malos & bonos tam immutabilis facta eſt, vt nec boni vnquam cadant, nec mali vnquam reſurgant. Fuerunt enim ex prima conditione lucentes Angeli, & ſuo vitio facti ſunt dæmones tenebroſi.

Radulphus Flaviacenſis. 950.

Libro 20. in Leuit. cap. 2. Paſcuntur maligni ſpiritus mentibus noſtris, & gratum eſt eis ſacrificium, cùm homo ſic corpore moritur, vt ad æternum interitum ſpiritus pertrahatur.

Ratherius Veronenſis. 950.

In vita S. Vrſmari: Hanc dæmonis confeſſionem nequaquam ei aſcribi, qui *ab initio mendax fuit, & in veritate non ſtetit*, ſed Dei imperio cogente veram eum fatemur dixiſſe, non ſponte: ſicut & in Euangelio: *Scimus*, aiunt dæmones, *quòd ſis filius Dei.* Quod vtique cùm eſſet veraciſſimum, præter alia innumerabilia, Beati Petri prodit teſtimonium, ijſdem verbis Domino interroganti, glorioſæ præſentis confeſſionis reſponſum: tamen quadam ſui parte mendaciſſimum mentitam eſſe malitiam, teſtis eſt Dominica paſſio, ab impij inſtinctu patrata diabolico. Nam licet nouerit pro ſalute humani generis Chriſtum veniſſe, neſciens tamen ordinem liberationis noſtræ, illuſus eſt morte Dominica, quaſi auis decipula. Oſtenſa namque mortalitate, quam ille interimere appetebat, carnis, abſcondito captus eſt hamo diuinitatis. Cæterùm ſi indubitanter ſciret hunc eſſe Chriſtum Filium Dei viui, agnouiſſet mortis legibus nequaquam poſſe teneri. Si agnoſceret poſſe non mori, non hunc ſuaderet crucifigi. Non enim intellexit humanæ perditionis audaciſſimus lanio, quòd ſuo fruſtaretur imperio in Saluatorem mundi ſæuiendo. Ioan. 8. Mar. 3. Matt. 16.

Smaragdus. 970.

In Diademate Monachorum cap. 32. In oculis carnalium diabolus terribilis eſt, in oculis electorum terror eius vilis eſt, ab incredulis vt leo timetur, à fortibus in fide vt vermis contemnitur, atque in momento oſtenſus repellitur. Diabolus ſerpens eſt lubricus, cuius ſi capiti, id eſt, primæ ſuggeſtioni non reſiſtitur, totus in interna cordis, dum non ſentitur illabitur. Tentationum eius initia fragilia ſunt, quæ ſi non cauentur, ſed per vſum in conſuetudinem tranſeant, conualeſcunt, ita vt nun-

quam,aut difficulter vincantur: dum in tota vita diabolus hominem cupiat ſubuertere, amplius tamen in fine molitur decipere.

Berno Augienſis. 1020.

Libro de diuinatione dæmonum contemnenda: Dæmones ſunt prauæ voluntatis,maximæq; ſuperbiæ, faſtus,& inuidentiæ,atque malitiæ,ſpiritus immundi atque peruerſi,&c. Quoniam de diuinatione dæmonum quæſtio eſt, ſciendum eſt illos ea plerunq; pronuntiare,quæ ipſi facturi ſunt. Accipiunt enim ſæpe poteſtatem & morbos immittere,& ipſum aërem vitiando morbidum reddere,& peruerſis atq; amatoribus terrenorum commodorum malefacta ſuadere: de quorundam moribus certi ſunt, quod ſint eis talia ſuadentibus conſenſuri, ſuadent, & miris, & inſenſibilibus nodis, per illam ſubtilitatem naturæ ſuæ corpora hominum non ſentientium penetrando: & ſe cogitationibus eorum per quædam imaginaria viſa miſcendo,ſiue vigilantium, ſiue dormientium. Aliquando autem non quæ ipſi faciunt,ſed quæ naturalibus ſignis futura prænoſcunt,quæ ſigna in hominum ſenſus venire non poſſunt,ante prædicunt. Neque enim quia præuider medicus,quod non præuideat eius artis ignarus, ideo diuinus iam habendus eſt. Quid autem mirum, ſi quemadmodum ille in corporis humani vel turbata,vel modificata temperie,ſeu bonas,ſeu malas futuras præuidet valetudines: ſic dæmon aëris affectione atque ordinatione ſibi notas,nobis ignotas futuras,præuidet tempeſtates? &c. Deus non vult dæmonum genus ante tempus damnare. Sciunt enim ipſi dæmones,quia tempus eorũ præſens hoc ſeculum continet. Propterea denique & Dominum rogabant, vt non torqueret eos ante tempus,neque in abyſſum mitteret. Et ob hoc neq; diabolum remouit à principatu mundi huius,quia adhuc opus eſt opera eius,ad perſecutionem eorum, qui coronandi ſunt: opus eſt opera eius ad exercitia certaminum,& victoriarum beatorum. Si enim dæmonibus auferatur libertas arbitrij,nullas vltra oppugnabit athletas Chriſti. Nullo autem oppugnante,nec certamen aliquod erit, & ſublato certamine nullum erit præmium, nulla victoria.

Petrus Damianus. 1050.

Epiſt.3.cap.6 Sæpe malignus ſpiritus velut auis in ramo arboris,ſic in lingua ponitur adulantis,& vt per organum vaſis in vaſe virus infundit,quod lethaliter in audientis interiora transfundit.

Alphanus Salernitanus. 1050.

De duodecim fratribus Martyribus Beneuentanis:

——Opifex rerum Deus arte ſuprema
Compoſuit Cherubim,Seraphim,nec non aliorum
Agmina ſpirituum: quos inter conderat olim
Sic mirabilius,ſic & pretioſius vnum,
Eius ad ornatum reliqui quaſi veſtis vt eſſent,
Quo pretioſa nimis tantorum gloria longe
Præcipuum faceret,cui non æqualis eſſet.
Qui cum ſic inter ſociorum caſtra micaret
Perſpicue ſtellas velut inter lucida minores,
Mox Maieſtatis drama,qua fuerat tunc
Inferior tantum,ſimilem ſe poſſe putauit
Atque parem fieri. Sed quid latet Omnipotentem?
Dum cupit hoc,cecidit,ſecum deteſtus & ordo
Nequitiæ ſuit eiuſdem.

Bruno Carthuſianus. 1080.

Ad Pſalm.97. Dæmonia ſunt quæ nulli præſtant bona,ſed in ſe credentes decipiunt: dicti dæmones quaſi ſcientes. Sed quoniam ſcientia non poteſt dici,quæ Creatoris non obſecundat arbitrio, eos ita ſcientes deleamus à corpore, quaſi non intelligentes: ſicut & Apoſtolus ſapientiam mundi ſtulticiam vocat.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

Lib.1. Cur Deus homo cap.7. Quamuis homo iuſtè à diabolo torqueretur, ille tamen eum iniuſtè torquebat: homo namque meruerat, vt puniretur, nec ab vllo conuenientius, quàm ab illo, cui conſenſerat vt peccaret. Diaboli verò meritum nullum erat,vt puniret: immò hoc tanto faciebat iniuſtius,quanto ad hoc non amore iuſtitiæ trahebatur,ſed inſtinctu malitiæ impellebatur. Nam hoc non faciebat Deo iubente, ſed incomprehenſibili ſua ſapientia, quæ mala etiam bene ordinat, permittente.

Ad cap.12. Matthæi: Angelus in fortitudine ſcientiæ & ſubſtantiæ conditus eſt, ita quòd & profundam cognitionem habuit,& facultatem exequendi ex fortitudine ſubſtantiæ. Cùm ergò in tanto bono abundaret, videns diuinam eſſentiam præſtantiorem multò ſe, contra conſcientiam ſuam, non ex aliqua infirmitate cœpit Deo inuidere, & voluit ſe ei parificare. Non ergo ex infirmitate ignorantiæ, neque ſubſtantiæ contra Deum peccauit,ſed ex ſua prauitate, cognoſcens tamen eum eſſe Deum, & conditorem ſuum, & tamen contra conſcientiam ſuam inuidit ei. Deus ergo iuſtus iudex ſubtracta gratia ſua,noluit eum viuificare, ſed permiſit eum excæcari omnino,& in eadem obſtinatione manere.

Ad cap.13. Matthæi: Sunt arguendi hac ſententia, qui cogitationes à diabolo immitti putant,& non ex propria voluntate naſci. Diabolus enim adiutor & incentor malarum cogitationum poteſt eſſe, non auctor: quia nec interiora, niſi per quoſdam habitus & geſtus exteriores nouit: verbi gratia, ſi pulchram mulierem nos crebrò inſpicere viderit, cur amoris iaculo vulneratum intelligit.

Petrus Alphonſus. 1100.

Dialogo Diabolus ſubtilis quidem & ſpiritualis res eſt, & fuit olim vnus de bonorum ordinibus, Angelorum: cuius ordinis duo de principibus Huza, & Hazazel in Hebraica, Haroth verò, & Maroth in lingua vocantur Arabica. Et hic diabolus peccato & iniquitate ſua aggrauatus, & quaſi aliquantulum ponderoſior effectus,& ſic de ſummo cælorum delapſus, paulo deſcendit inferius,& eſt hic infra firmamentum ipſius habitatio.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Lib.1.in Geneſin cap.16. Inuidit magnus vnus de magnæ curiæ principibus, cuius audiuimus ſuperbiam,quia ſuperbus eſt valde,& ſuperbia eius indignatio eius, plus quàm fortitudo eius. Initium namque peccati eius ſuperbia fuit,qua tumens magnus nimis viſus eſt, plenus q; ſapientia, & perfectus decore,& nihilo indigens ſapientiæ Dei, cùm in ſplendore ſuo complaceret ſibi.

Lib.7.cap.7.in Ioannem: Diabolus non naturæ, ſed peſtimi accidentis Græcum nomen eſt,& interpretatur deorſum fluens. Quo nomine recte appellatur angelus ille damnatus, & perditus; qui cum bene eſſet conditus, ſpirituum in altitudine cæli conuerſantium maximus, vitio ſuo deorſum fluens, per ſuperbiam ad profundum inferni deuolatus, factus opere, & dictus eſt nomine diabolus.

Lib. 10. in Apocal. cap. 18. Dæmones ſpiritus immundi ſunt,videlicet quia damnati Angeli, qui ſunt dæmones ſiue ſpiritus maligni, duplici pro cauſa pœnas dabunt: altera cauſa eſt,quia in cælo contra Creatorem ſuperbierunt: altera, quia genus humanum prima per ſerpentem prænaricatione deceptum, cunctis vitiorum ſordibus polluerunt. Propter illam dæmones,hoc eſt,ſcientes,quia contra ſcientiam Dei ſe extulerunt, propter illam cau-

ſam ſpiritus immundi dicuntur, quia ſpurciſſimi ſunt.

Hugo Victorinus. 1130.

Summæ Sententiarum tract. 1. 2. de creatione & ſtatu Angelicæ naturæ. 4. Lucifer quia contra Creatorem ſuum in tantum ſuperbiuit, deiectus eſt in iſtum caliginoſum aërem, cum omnibus illis, qui ei conſenſerunt. Et hoc ad noſtri probationem, vt ſint nobis adminiculum exercitationis. Non eſt eis conceſſum habitare in cælo, quæ eſt clara patria: nec in terra, ne homines nimis infeſtarent: ſed in aëre caliginoſo, qui eſt carcer eis, vſque in diem iudicij. Tunc enim detrudentur in barathrum inferni, ſecundùm illud: *Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo & angelis eius.* De hoc autem dubitatio eſt, vtrum modò omnes in iſto aëre ſint, vſque in diem iudicij, an aliqui eorum in inferno inferiori ſint: quod de auctoritate non multum certum habemus. Quidam tamen volunt dicere, quòd Lucifer, qui plus cæteris peccauit, ſtatim illuc demerſus ſit, & etiam quidam ex alijs.

Bernardus. 1130.

Sermone 5. de verbis Eſaiæ: *Vidi Dominum ſedentem*, &c. Væ tibi ſuperbe ſpiritus, ſolitudinis & ſolitariæ præſumptionis amator. Non ſteriſti in veritate, expulſus eſt pes ſuperbiæ, ſtare non potuit: ſolus ſedere non volens, tamquam fulgur ceciduſti de cælo, non habiturus aliquando ſubleuantem.

Sermone 5. in Quadrageſima: Magnum diſcrimen aduerſus diabolicæ fraudis aſtutias tam crebros, imò continuos, habere conflictus: quem nec videre quidem poſſumus, & quem nimis aſtutum fecerit tam natura ſubtilis, quàm longa exercitatio malitiæ eius. Veruntamen in nobis eſt, ſi vinci nolumus, & nemo noſtrum in hoc certamine deijcitur inuitus.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib. 2. diſt. 6. Præterea ſcire oportet, quoniam ſicut de maioribus & minoribus Angelis quidam perſtiterunt, ita de vtroque gradu quidam corruerunt: inter quos vnus fuit alijs omnibus cadentibus excellentior, nec inter ſtantes aliquis eo fuit dignior, &c. Sicut inter bonos Angelos alij alijs præſunt, ita & inter malos alij alijs prælati ſunt, & alij alijs ſubiecti: quamdiu durat mundus, Angeli Angelis, dæmones dæmonibus, homines hominibus præſunt. Solet etiam quæri, vtrum omnes in iſto aëre caliginoſo ſint, an aliqui iam ſint in inferno? Quòd in inferno quotidie deſcendant aliqui dæmonum, veriſimile eſt, qui animas illuc cruciandas deducant: & quòd aliqui illic ſemper ſint, alternatis fortè vicibus, non procul eſt à vero, qui illic animas detinent atque cruciant.

Petrus Bleſenſis. 1150.

Epiſtola 34. Primus filius ſuperbiæ ille Lucifer, qui ſibi ſedem deſtinabat in lateribus Aquilonis, atque in ſimilitudinem Altiſſimi vſurpabat, vbi & in quo laborauerat miſer, quia iam ſedere & quieſcere diſponebat. Omnes alij mittebantur in miniſterium deuoti, & humiles, ad imperium Creatoris. Millia millium aſſiſtebant ei. Iſte autem erigebat ſibi ſedem, antequam laborauerat. *Ponam*, inquit, *ſedem meam ab Aquilone, & ſimilis ero Altiſſimo.* Appetijt æqualitatem Altiſſimi, meruitque quod ſuum erat perdere, dum rapuit alienum.

Ioannes Saresberienſis. 1160.

Libro 2. Polycratico cap. 28. Quid mirum, ſi ea quandoque prænoſcant, qui & ſubtilitate naturæ vigent, & experientia temporis longiore, & reuelatione ſuperiorum Poteſtatum de plurimis admonentur? Si ergo ſpiritus corporis molegrauati, quos luteum carnis retardat indumentum, quorum acumen turbati ſenſus corruptio hebetat, ex præcedentibus aut quarumcunque rerum indicijs, quæ ſint ventura coniciunt: quid prohibet ſpiritus ab omni nexu corporis abſolutos, quos noxia moles non tardat, rerum imminentium, aut in plurima tempora ſuccedentium præmetiri euentum? Sed qui ferè pridie natus eſt, poſt dies pauculos diſceſſurus, medio tempore ex ſimilibus ſimilia colligit, & de cauſis ſibi interim notis ratiocinatur in poſterum. Nonne hoc facilius poteſt, non modò antiquus, ſed inueteratus dierum, qui ab initio conditus eſt plenus ſapientia & perfectione decorus?

Godfridus Viterbienſis. 1170.

Parte 1. Chronicorum, de creatione, & de Ordinibus Angelorum: &c. Altera quæſtio nobis proponitur: quomodo diabolus inter Angelos bonos aliquando ſcribitur eſſe? Vt in libro Iob: *Adfuit*, inquit, *etiam Satan ante eos*, ſcilicet inter Angelos. Qualiter cum electis Angelis eſſe potuit, qui damnatus per ſuperbiam, à cælis & à ſorte Angelorum dudum eiectus exiuit? Vnde dicimus, quia ſatis inter eos fuiſſe potuit, qui, quamuis beatitudinem amiſerit, naturam tamen Angelis conſimilem non amiſit. Etſi culpis aut meritis prægrauatur, contione tamen ſubtilis naturæ extollitur, &c. Quæritur ſi dæmones omnia ſciant? Dicimus, quia ex ſui natura multam habent ſcientiam, non tamen omnia ſciunt. Sed quanto Angelica natura ſubtilior eſt, quàm humana, tanto in omnibus artibus ſunt peritiores: futura neſciunt, niſi quantum de aſtrorum ſcientia colligunt, & quantum eis à Deo permittitur. Porrò cogitationes & voluntates nemo ſcit, niſi ſolus Deus, & cui ipſe voluerit reuelare. Dæmones bonum nec ſciunt, nec poſſunt: ad malum verò efficaces ſunt, non quantum ipſi volunt, ſed quantum eis à bonis Angelis permittitur.

Innocentius Tertius Papa. 1200.

In Dominica prima Quadrag. Sermone 1. Tentauit Chriſtum non qualiſcunque tentator, ſed ipſe diabolus, qui ſuper omnes tentatores malignos probatur aſtutus, ex ſubtilitate naturæ, ex antiquitate temporis, & ex aſſiduitate fallendi. Ex ſubtilitate naturæ, iuxta quod ei dicitur: *Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, & perfectus decore in Paradiſo Dei fuiſti.* Ex antiquitate temporis, quia prima eſt creatura, non quòd cunctos præceſſerit, ſed quam nulla præceſſit. Iuxta quod dicitur: *Quomodo cecidiſti Lucifer, qui mane oriebaris?* Ex aſſiduitate fallendi: *Quoniam aduerſarius veſter diabolus tamquam leo rugiens circuit ſemper, quærens quem deuoret.* Ezec. 28. Eſa. 14. 1. Pet. 5.

De Contemptu mundi lib. 2. cap. 30. Superbia inter ipſa rerum primordia creaturam contra Creatorem erexit, Angelum contra Deum, ſed eum abſque mora deiecit, quoniam *in veritate non ſteit*: ab innocentia, in peccatum: à delictis, in miſerias: à cælo empyreo, in aërem caliginoſum.

Cæſarius Heiſterbacchius. 1220.

Libro 5. cap. 10. In Eccleſia beati Petri in Colonia, cùm fœmina quædam à dæmone obſeſſa miſerabiliter tormentaretur, contigit vt alia obſeſſa ſuperueniret. Mox vna contra alteram cœpit inſurgere, clamoribus & contumelijs ſic ſe inuicem afficere, vt omnes mirarentur. Dæmon dæmoni dicebat: Miſer, vt quid conſentiendo Lucifero ſic de gloria æterna ruimus? Ad quod alter reſpon-

dit: Quare fecisti? Cumque adhuc quasi pœnitudinis verba proferret, alter subiunxit: Tace, Pœnitentia ista nimis est sera, redire non poteris. Vides quanta sit in illis obstinatio? Idem spiritus maligmus de reditu ad gloriam, sicut superior interrogatus, verbum sermoni eius valde contrarium, audiente me, respondit: Si esset, inquit, columna ferrea, & ignita, raforijs, & calamis acutissimis armata, à terra vsque ad cælum erecta, vsque ad diem iudicij, etiamsi carnem haberem, in qua pati possem, me per illam trahere vellem, nunc ascendendo, nunc descendendo, dummodò redire possem ad gloriam, in qua fui.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

Secunde parte de Vniuerso parte 3. cap. 7. Moderatur diuina clementia tentationum istos insultus dæmoniacarum, pro fortitudine, vel infirmitate hominum: alioquin nullus ex hominibus staret aduersus eos, iuxta sermonem Sapientis, qui dixit: *Non est potestas sub cælo, quæ eis valeat comparari.*

Cap. 8. Quemadmodum permittit omnipotentissima bonitas Creatoris, principibus hominibus malis diuersos ordines in principatibus, & ditionibus constituere: sic & principem malignorum spirituum, iuxta peruersitatem malignitatis suæ alios de malignis spiritibus exaltare, & varijs malis operibus præficere, alios ab huiusmodi officijs remouere, propter innumeras vtilitates, quas nouit inde elicere bonitas Creatoris.

Thomas Aquinas. 1250.

Ad caput 9. Apocalypsis: Diabolus dicitur stella principaliter, ratione scientiæ, siue notitiæ, quæ magna est in eo: non autem eam prorsus perdidit, sed tamen non habet tantam claritatem scientiæ, vt ante lapsum: qui in primordio mundi cecidit de cælo propter superbiam, &c. Casus diaboli excitat in eo inuidiam & malitiam ad tentandum homines, ne scilicet possent illuc ascendere, vnde ipse irreuocabiliter cecidit.

Ad cap. 12. Ipse diabolus cùm primò esset omnibus excellentior, videns suam naturalem excellentiam, superbiuit: multi autem ex alijs videntes eum tam excellentem, consenserunt eius superbiæ, & ei adhæserunt.

In disputatis Quæstionibus de dæmonibus, art. 5. Non pertinet ad rationem diuinæ sapientiæ, vt vlterius dæmonibus gratia infundatur, propter quam reuocentur à malo primæ auersionis, in qua immobiliter perseuerant. Et ideò quamuis diuersa eligant per liberum arbitrium, in omnibus tamen peccant: quia in omni eorum electione permanet malitia primæ electionis ipsorum.

Bonauentura. 1260.

Parte 2. Breuiloquij cap. 7. De Apostasia dæmonum hoc est tenendum, quòd Deus omnes Angelos fecit bonos, tamquam medios inter se summum bonum, & commutabile bonum, quod est creatum, ita quod si conuerterentur ad amandum, quod est supra, ascenderent ad statum gratiæ, & gloriæ: si verò ad bonum commutabile, quod est infra, hoc ipso ruerent in malum culpæ & pœnæ: quia non est dedecus peccati sine decore iustitiæ. Primus autem Lucifer inter Angelos præsumens de priuato bono, priuatam appetijt excellentiam, volens alijs superferri, & ideo cecidit cum cæteris consentientibus sibi. Cadens autem factus est impœnitens, obstinatus, & excæcatus, & exclusus à Dei contemplatione, & deordinatus in operatione, toto nitens conamine ad subuertendum hominem per tentationem multiplicem.

Ægidius Columnius. 1280.

Libro 2. Hexameron cap. 2. Modica fuit morula inter creationem & casum diaboli, vt dicatur *mendax à principio*, & dicatur *in veritate non stetisse*. Quia, vt dicitur Ezechielis capite *28. In deliciis Paradisi fuit.* Nam diabolus in veritate innocentiæ, & in delicijs innocentiæ fuit: sed ita fuit modica morula inter illa, vt dicatur *in veritate non stetisse.* Ioan. 8.

Durandus à Sancto Portiano. 1310.

Libro 2. distinct. 7. quæst. 3. Dæmon potest omnia illa prædicere, quæ potest præcognoscere: Dæmon autem, & quilibet Angelus, per certitudinem cognoscunt omnia futura, quæ purè dependent ex ordine causarum naturalium. Per coniecturam autem cognoscunt quædam futura, quæ dependent ex nostro libero arbitrio: sed ea, quæ dependent merè ex voluntate diuina, non cognoscunt nisi sibi facta reuelatione à Deo, vel à beatis spiritibus. Ergo dæmones prædicare possunt de effectibus purè naturalibus per certitudinem quid eueniet: de his autem, quæ ex arbitrio nostro dependent, potest dæmon prædicere aliquid per coniecturam: sed ea, quæ ex sola Dei voluntate dependent, nullo modo potest prædicere, nisi ei fuerint reuelata.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 8. Matthæi: Vsque ad iudicium est tempus meriti ac demeriti hominum: & ideò sicut vsque ad illud tempus sancti Angeli habitant inter nos ad nostram defensionem, ita mali angeli ad nostram tentationem, & impugnationem. Licet autem secum portet ignem suum, tamen reputant se torqueri & affligi, quando eijciuntur ab hominibus, ne ijs noceant, propter odium, quod erga nos habent. Et quia si non possunt hominibus nocere in persona, tamen appetunt ijs nocere in substantia: ideo rogabant Iesum dicentes: *Si ejicis nos, mitte nos in porcos. Et ait illis: Ite.*

Ludolphus Saxo Carthusianus. 1330.

Vitæ Christi parte 1. cap. 47 Dæmones dixerunt: *Legio mihi nomen, quia multi sumus.* Legio autem propriè dicitur numerus determinatus armatorum in exercitu, & continet sex millia, sexcentos, sexaginta sex, & inde dicitur Legio in dæmonibus, quia militant contra nos: & quia, etsi non possunt hominibus nocere in persona, saltem appetunt eis nocere in substantia. Ideo rogabant Iesum, si eos ejiceret, ne se expelleret extra regionem, id est, habitationem hominum: vel in abyssum, & infernum: Locus enim inferni debetur dæmonibus: permittuntur tamen inter homines habitare vsque ad iudicium, vt glorioſior sit victoria electorum in superatione dæmonum tentantium. *Sed mitteret eos in porcos:*) Vt saltem sic in aliquo affligerent homines: quia vbique homines in mœstitiam mittere studeant, & de perditione eorum gaudent. Ecce dæmonum infirmitas, qui nihil possunt, nisi permissi. Si ergo porcis nocere non poterant, nisi permissi, multò minus hominibus factis ad imaginem Dei. Oportet igitur Deum solum timere, illos autem contemnere, in quo etiam apparet eorum vilitas, quia ingredi volunt in porcos.

Ioannes Taulerus. 1350.

Sermone in Festo Michaelis: Dæmones, qui ex tertio choro Angelorum lapsi sunt contra pios grauiter insurgunt, vniuersos quos possunt dolos, fraudes, insidias machinantes, vt eos retrahant atque subuertant, nec locum illum, vnde ipsi extrusi sunt, assequantur: nec dici facilè, nec credi potest, quantas in hoc absque cessatione nequitias adhibeant exerantque.

De decem cæcitatibus cæcitate 7. Maligni ſpiritus licet miro, & incomprehenſibili odio in commune aduerſus omne hominum ferantur genus, ſpeciali tamen liuore inſaniunt contra electos Dei amicos, qui illis reſiſtunt, quoſque timent locari, vnde ipſi extruſi ſunt, occupaturos: idque adeò, vt etiamſi iam certum exploratumque haberent, eiuſmodi ſeſe homines decipere non poſſe, ex obſtinato tamen odio, ab eorum vexatione nihilo magis abſtinerent: quin & perturbare eos, & etiam ſubitæ neci tradere non omitterent, ſi à Deo & bonis Angelis non prohiberentur. Et licet certiſſimè ſciant, ex huiuſmodi ſuo odio, & damnandorum numeroſitate, æterna ſua tormenta magis ac magis augeri: nihilominus tamen ex obſtinata ſua malitia, quamlibet inde grauia ſeſe tum pericula, tum damna ſuſtinere perſentiant, ab hominum infeſtatione ſibi temperare non poſſunt, adeò vt etiam puellos, intra materna incluſos viſcera, perdere appetant, ſi tantùm id ipſis permitteretur. Enimuerò tetris illis ſpiritibus ſuperbia quædam ineſt, & phantaſia proterua, amens furor, & inuidia, & concupiſcentia irrationabilis: tametſi naturalia in ipſis permanſerint integra, puta ſubtilitas intellectus, fortitudo, & ſimilia, &c. Quòd ad eorum ſubtilitatem attinet, ſciendum eſt, ab initio apoſtaſiæ ſuæ nihil eos aliud vel didiciſſe, vel exercitaſſe, quàm homines fallere, occæcare, perdere, Deoque gloriæ aduerſari. Naturalem item ingenij ſubtilitatem, inceſſabilemque humanæ perditionis ſitim adeò eis ſuffragari, vt nulla ſit fraus, dolus, nequitia, vitium, ſiue peccatum, quæ ipſorum experientiam effugere queant: per quæ etiam Sanctos & ſublimis quoſdam vitæ homines vincere aut ſubuertere potuerunt: nimirum cùm tanta ſit illorum tum naturalis, tum multa induſtria, longoque experimento parta ſubtilitas calliditaſque, vt nullus eam humanus capiat intellectus. Ex eaque cuiuslibet hominis complexionem & naturalem propenſionem ſolerter attendunt, explorant, obſeruant, atque hanc ipſam vnà cùm carnis fragilitate, pronitate ad malum, & ſeculi blanditijs, & occaſionibus ad expugnandam arcem animæ aſſumunt, ſicq; mille laqueos & pericula omni in loco, tempore, ſtudio, cauſa & opere miſeris tendunt mortalibus.

Thomas Argentinenſis. 1350.

Lib. 4. diſtinct. 44. art. 4. Iſta coniunctio flammarum infernalium aliter ſe habet ad animas & dæmones, qui nunc ſunt in inferno: & aliter ad dæmones, qui ſunt in iſto aëre pro noſtro exercitio. Nam hi, qui ſunt in inferno, coniuncti ſunt talibus flammis localiter, & mentaliter: ſed hi, qui hîc ſunt nobiſcum, huiuſmodi flammis coniunguntur non localiter: quia aliàs huiuſmodi flammæ comburerent humana corpora, vexata per dæmonia, etiam incenderent aëra circa nos, quem inhabitant huiuſmodi dæmones. Sed coniunguntur mentaliter: Quia ſicut boni Angeli, qui mittuntur ad nos pro noſtra cuſtodia, quando ſunt apud nos, non ſunt in cælo localiter, tamen ſunt in cælo mentaliter, nec carent cælorum gloria & felicitate æterna: ſic mali angeli, quando ſunt apud nos, ſunt in flammis infernalibus mentaliter: quia diuino iudicio apprehenſio illarum flammarum continuè ipſis imprimitur, qua impreſſione ipſi affliguntur ſine intermiſſione, non minus, ſi Deus voluerit, quàm ſi huiuſmodi flammis localiter iungerentur.

Bartholomæus Anglicus. 1360.

De proprietatibus rerum lib. 2. cap. 20. Mali angeli conſentientes voluntati Luciferi cadentis irrecuperabiliter in hoc aëre caliginoſo velut in carcere ſunt recluſi. Ceciderunt autem de luce in tenebras, de ſcientia in ignorantiam, de dilectione in odium & inuidiam, de ſumma felicitate in ſummam miſeriam. Item dæmones præſunt dæmonibus ſecundùm maiorem ſcientiam, & ſecundùm minorem aliis ſubſunt. Quamuis obſtinati ſint in malo, viuaci tamen ſenſu non ſunt penitus ſpoliati: nam, vt dicit Iſidorus, triplici acumine vigent dæmones. Nam quædam ſciunt ſubtilitate naturæ, quædam experientia temporum & diuturnitate, quædam ſanctorum ſpirituum reuelatione. Item dæmones, vt dicit Auguſtinus, in eius viuacitate ingenij cognoſcunt ſeminales rerum virtutes nobis occultas, quas per congruas & temperatas elementorum commixtiones ſpargunt, & ſic diuerſas rerum ſpecies producunt. Quod enim poſſet per ſe facere natura ſucceſſiuè, hoc poteſt diabolus facere per accelerationem operum naturæ. Vnde per artem dæmonum Magi Pharaonis ſerpentes & ranas ſubitò produxerunt, ſicut ſuper Exodum Gloſſa dicit. Item dæmonum intentio tota eſt ad malum, & ad fatigationem bonorum, & ideo elementa ſæpe perturbant, tempeſtates in mari & in aëre concitant, fructus terræ corrumpunt & deuaſtant, vt patet Apocalyp. 7. & longè peiora facerent, ſi boni Angeli non cohiberent. Et ideo quia continuè peccant, quocumque vadunt pœnam ſuam continuè ſecum portant.

Petrus Berchorius 1360.

In Reductorio morali lib. 1. cap. 3. Diabolus eſt angelus malus, Lucifer ſcilicet & quilibet alius ſequax eius, qui ſponte de Deo recedens, in malitia exiſtit obſtinatus. Sunt igitur dæmones ſpiritus, angeli à Deo voluntariè peruerſi, & auerſi, in malitia obſtinati, mente ſubtiliſſimi, humanæ ſalutis inuidi, & abſque omni lucro ſuo ad nocendum hominibus ſemper prompti.

Ioannes Gerſon. 1420.

De paſſionibus animæ conſid. 16. Paſſiones ſpirituales perturbantur crebrò ab immiſſionibus per angelos malos factis. Poſſunt quidem angeli mali, quantum Dei prouidentia permiſerit, agere ſimilia multa ad Angelos bonos, tam ob ſubtilitatem vigoremque ſubſtantiæ ſuæ, quàm ob perſpicuitatem naturalis ingenij, quam propter experientiarum diuturnitatem nunc in naturalibus actionibus ſurſum & deorſum, in cælo & in terra, nunc in operationibus miraculoſis Angelorum & omnium ſpirituum beatorum, quamuis errent frequenter. Excæcat eos malitia amens, ſuperbia furens, ſine lege & ordine liuor inſaniens: excæcat eos iuſtum Dei iudicium, illudens eis, & peruerſiſſimos eorum conatus aduerſus electos ſuos conuertens in vſum ſuæ bonitatis. *Transfigurat ſe angelus Satanas in Angelum lucis*, ſicut tradit Apoſtolus. Quod fieri ſic vno modo poteſt intelligi, vt ipſe malus angelus cælet innatam malitiam, & horrificos affectus ſuos, fingendo ſe placidum, pulchrum, & benignum, ad exemplar Angelorum bonorum. Immutando præterea doctrinas & obſeruationes eorundem beatorum Angelorum in amore caſtitatis & virtutum, tam vt ſeducat facilius, quàm vt veneretur & colatur ſic Deus, &c. Denique quantas habent efficacias ad immutationem corporis actiones iſtæ malignorum ſpirituum, Scriptura ſacra docet, de Magis Pharaonis, & alibi. Et ratio certa deducit, præconceſſo quòd dæmones aliqui ſunt, *aduerſus quos nobis eſt colluctatio*, ſicut tradit Apoſtolus. Et idipſum & ſancti Patres multis ſupra numerum argumentis experti ſunt.

De erroribus circa artem magicam cap. 1. Negare dæmones eſſe, negare eos plurimorum effectuum operatores exiſtere, damnatur apud Chriſtianos, vt erroneum & impium, ſacris literis aduerſum. Qua in re ridendi ſunt, imò durè corrigendi, qui

Theologos derident, mox vt ſermonem de dæmonibus faciunt, mox vt eis effectus quoſdam attribuunt, quaſi fabuloſa ſit eorum reſponſio. Prouenit error iſte apud quoſdam literatos ex defectu fidei, tum ex debilitate & infectione rationis.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De diſciplina & perfectione monaſticæ conuerſationis cap. 13. Cõſueuerunt vt plurimum homines, quandocunq; aliquod difficile aggreſſi ſunt opus, quum ad id peragendum impares ſe viribus ſenſerint, mox ab amicis & domeſticis ſubſidia quærritare: quatenus quæ propria nequeunt virtute perficere, alieno valeant adiutorio. Hac malitiæ arte, hoc ſagaci ingenio vti ſolet humani generis antiquus hoſtis, & ſeruorum Chriſti implacabilis inimicus. Cum enim ad debellandos, & exercendos fidelium animos, ex ſuperna diſpenſatione, conſtitutus ſit in hoc aërio & caliginoſo loco, quibus valet modis & induſtria, eos tentare non deſinit, vt decipiat, & proſternat. Apponit namque inceſſanter calliditatis ſuæ venena, quantum ei à Domino conceditur: ſed non ad vota. Nam ſi ad decipiendos mortales plenam à Deo ſuſciperet poteſtatem, prorſus non fieret ſalua omnis caro, nec quiſquam reperiretur, qui laqueos illius poſſet effugere. Diuina autem diſpenſatione & pia agitur miſeratione cum electis, vt nequaquam ſupra vires tententur. Quoties namque prævalet aduerſarius, & caſui appropinquant: adeſt Dei clementia, atque fugatis hoſtibus, ſuis præſidia militibus ſubminiſtrat, &c. Quamuis autem cæleſte ſuper Dei ſeruos diabolus ſentiat adiutorium, quamquam neminem ſaluandorum de manibus Domini Ieſu eripere valeat: non ceſſat tamen ipſe malignus, quin totis conatibus illis infeſtus ſit, nunc per ſeipſum, nunc ſæpe per alios. Ideo ad tentandum humano vtitur inſtrumento, potiſſimum aduerſus eos, qui in monaſterio & congregatione Deo militant.

De interiori conflictu cap. 5. Diabolus nullo prorſus molis corporeæ grauatur onere, nullis parietum carcerumve præpeditur obſtaculis, nulla ad tentandum fatigatione laſſatur, ſed ſemper paratus, ſemper accenſus, ſemperque nocendi auiditate procliuus eſt: calliditate ad deceptionem hominum vtitur nimia, & fucata arte decertat. Multifarijs illuſionum generibus, diuerſiſque tentationum phantaſmatibus, per momenta ſingula, Deo permittente, mentis impellit domum, rationiſque oſtia intrare conatur, vt arbitrij libertatem in ſeruitutem redigat: nunc terroribus pulſat, nunc verbofis clamoribus minatur ſupplicia: hoc vt perficiat validius, formas hominum, reptilium, iumentorumque varias fingit: in quorum primo aſpectu humana infirmitas plurimum deterretur, ſed crucis ſignaculo, Chriſti inuocato nomine, liberatur. Nempe quemadmodum fluit cera à facie ignis, ſic dæmonum argumenta pereunt ab inuocatione nominis Ieſu & Mediatoris noſtri.

Baptiſta Mantuan. 1500.

Lib. 5. Faſtorum de apparitione Michaëlis Archangeli:

Sed pars vna ſuum nimiùm admirata decorem
Atque poteſtatem, renuit ſeruire Tonanti.
Tam demens, tam læna fuit: pars altera mansit
Fida ſub imperio Patris, caloq́; rebelles
Expulit, & magno in tenebras molimine truſit.
Hi ſunt qui patria pulſi fluduére per orbem
Inter mortales decus vſurpare Deorum.
Nunc quoque priuati priſco ſplendore latenter
Inſidias tendunt animis, qui attollere ſeſe
Alius attentant, & olympica limina quærunt.

De Nicolao Tolentino lib. 1.

Tartareæ manes genus implacabile, multas
Diffuſum in ſpecies, nunquam certamina ponunt:
In vitijs regnant: eſt qui ſibi vendicet iras,
Et trahat in rixas homines, in iurgia, in enſes:
Alter auaritiæ ſtudium facit: alter amorum:
Alter ad inuidiæ flammas, incendia, & Ethnam
Prouocat: eſt etiam vitæ qui tædia ſanctæ
Gignat, in immundis ſtatuens ſolatia rebus.

ARTICVLVS SEXTVS.

MALOS ANGELOS SEV DAEMONES, PRO SVA MALITIA IN VARIAS SE FORMAS TRANSFORMARE, HOMINIBVS APPARERE, VARIA TERRICVLAMENTA INCVTERE POSSE.

NEGANT.

Anno ante natum Chriſtũ 60. poſt natum Chriſtũ 820. 1550.

ASSIVS, apud Plutarchum in Bruto *negans eſſe dæmones, nec credit eorundem apparitiones, ſed vult ſenſus tantùm decipi, & huiuſmodi imagines fingi.*

Michael Balbus, *qui*, vt eſt apud Zonaram, *nullos eſſe dæmones aſſeruit, nullas quoque eorundem apparitiones credidit.*

Andreas Tiraquellus, ad cap. 10. lib. 2. & ad cap. 23. libri 5. Alexandri ab Alexandro Genialium dierum, *dæmonum apparitiones & ſpectra mera eſſe somnia putat.*

ASSE-

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

*Gen.*3.v. 1. Sed & ſerpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis ex omni ligno paradiſi?

*Pſal.*90.5 Non timebis à timore nocturno, à ſagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano.

Matth 4.1. Tunc Ieſus ductus eſt in deſertum à Spiritu, vt tentaretur à Diabolo. 3. Et accedens tentator, dixit ei: Si Filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. 5. Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi, & dixit ei: Si Filius Dei es, mitte te deorſum 8. Iterum aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum valde, & oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. Tunc dixit Ieſus: Vade retrò Satana: ſcriptum eſt enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Tunc reliquit eum diabolus.

*Luc.*24.37. Diſcipuli viſo Ieſu, conturbati & conterriti, exiſtimabant ſe ſpiritum videre.

2. *Cor.*11.14. Ipſe Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Prochorus. 120.

*De Ioanne Apoſtolo cap.*2. Diabolus ab initio bonis inuidens, ſe transformauit in ſimilitudinem mulieris: & introiens, verberibus, & plagis, & aſperioribus conuitijs cœpit Ioannem lacesſere, dicens: miniſtrum te huius operis conſtitueram, & omnia perdidiſti, non valeo te vlterius ſuſtinere: accende magis magisq; caminum, vt ego te in medium dedam: & arripiens malignus ille pallium, quo tegebatur, Ioanni minas intendens, dicebat: Vitam tibi nunc adimam flagitioſe, exi foras, non fero, vt mihi amplius ſeruias. Ioannes verò per ſpiritum agnoſcens, quòd dæmon eſſet, qui in illis habitabat thermis, inuocato nomine Ieſu ſtatim illum expulit.

*Cap.*3. Cum primùm ponerentur, talis dæmonum illuſio circa eos facta narratur. Nam cùm fundamenta locarentur, dæmonis ſuggeſtu quidam venefici iuuenculam ventre prono adhuc viuentem ſuppoſuerunt, quæ & ibi mortua eſt, cœperuntq; ſuperædificare thermas, illis perſuaſi eas fauſtiores ob iuuenculam futuras: ſed longè aliter euenit. Nam diabolus in eo loco diuerſabatur, & illa occaſione ludificabat homines, & ter in anno aut iuuenem, aut iuuenculam in illis balneis ſuffocabat.

Iuſtinus Martyr. 150.

Oratione ad Antoninum Pium: Quandoquidem & antiquitus peruerſi dæmones, per ſpectra apparentes, mulieres conſtuprârunt, & pueros imminuerunt, & terriculamenta hominibus exhibuerunt: vt attoniti illi redditi, quæ res ipſas, quæ fiebant, non ratione dijudicabant, ac metu correpti, dæmones malos eſſe neſciebant, Deos illos vocarent, & nomine quenque, quod ſibi dæmonum quiſque impoſuerat, appellarent.

Tatianus. 180.

Oratione contra Græcos: Aliquando videntur dæmones etiam ab iſtis, qui anima regumur, non ſpiritu, cùm ipſi ſponte conſpectui ſe offerunt, vel vt aliquid eſſe exiſtimentur, vel vt nòceant hominibus, vtpote inimicis, amicitiam fimulantes ex ingenij malignitate, vel vt ſui ſimilibus conferendi in ſe cultus occaſionem exhibeant.

Origenes. 230.

*Lib.*4.*contra Celſum:* Noſtra opinio eſt, malos quoſdam dæmones per impietatem deſciuiſſe à Deo vero eiuſq; Angelis: itaque præcipitatos è cælo volutari humi circa craſſiora & impuriora corpora, perſpicaces tamen in rebus maximis, quòd nudi ſint terrenis corporibus: hi talibus negotijs occupati, vt humanum genus abducant à verò Deo, inſinuant ſe animalibus feris, rapacitate notis, & vafricie, eaq; mouent ad quælibet arbitratu ſuo: aut ſpectra quædam horum animalium oculis humanis obijciunt volantia, vel aliter ſe mouentia, vt homines præoccupati huiuſmodi diuinationibus, non quærant rerum omnium Dominum, ne veram pietatem examinent, mentemque ſuam in terram dejciant ad alites, dracones, vulpes, & lupos.

Athanaſius.340.

In vita D. Antonij: Orans proſtratus, poſt orationem clara voce dicebat Ecce ego hic ſum Antonius: non fugio veſtra certamina, etiamſi maiora faciatis, &c. Talia eo dicente, bonorum hoſtis diabolus admiratus, quòd poſt tot verbera fuiſſet auſus reuerti, congregatis canibus ſuis, & proprio furore ſe lanians: Videtis, ait, quòd nec ſpiritu fornicationis, nec corporis doloribus ſuperatus, inſuper audacter laceſſit nos. Omnia arma corripite, acrius nobis impugnandus eſt. Sentiat, ſentiat: debet ſcire, quos prouocet. Dixit, & in adhortantis vocem audientium turba conſentit: quia innumeras diabolus habet artes nocendi. Sonitus igitur repentinus increpuit, ita vt loco funditus agitato, & parietibus patefactis, multifaria dæmonum exinde turba ſe effunderet. Nam & beſtiarum, & ſerpentium formas induentes, omnem protinus locum repleuêre phantaſijs leonum, taurorum, luporum, aſpidum, ſerpentum, ſcorpionum, nec non pardorum, atque vrſorum. Et hæc ſimilia ſecundùm ſuam fremebant naturam. Rugiebat leo, occidere volens: taurus mugitu, & cornibus minabatur: ſerpens ſibilo perſonabat: luporum impetus inhiabat: pardus diſcolor à tergo, auctoris ſui calliditates varias indicabat. Truces omnium vultus, & vocis horridæ dirus auditus. Antonius flagellatus, atque confoſſus, ſentiebat quidem aſperiores corporis dolores, ſed impertertitus durabat mente pervigili.

Palladius. 400.

Hiſtoria ſanctorum Patrum cap. 18. *de Nathanaële*

Eremita: Poſtquam perfecit cellam, & in ea habitauit tres vel quatuor menſes, accedit noctu dæmon, taurina pelle indutus, ſicut lictores, per ſe ferens ſpeciem militis pannos induentis, taurina pelle edens ſtrepitus. Cui ſuccenſus, dixit B. Nathanaël: Quis tu es, qui hæc facis in meo hoſpitio? Dæmon autem reſpondit: Ego ſum, qui te ex tua prima cella exegi, & nunc veni, vt te ex hac quoque fugem. Cùm ergo cognouiſſet Nathanaël ſe fuiſſe illuſum, reuerſus eſt ad primam cellam: & ſpatio triginta ſeptem annorum non eſt egreſſus extra fores, contendens cum dæmone, qui tot ac tanta ei fecerat, vt eum cogeret è cella egredi, vt ne ea narrare quidem liceat.

Cap. 20. Hinc rurſus diabolus Macarium inuenit in ſolitudine, corpore valdè defatigato, & dicit ad eum: Ecce accepiſti gratiam Antonij: cur non vteris auctoritate, & à Deo petis cibum, & vires ad iter ingrediendum? Is autem dicit ad eum: *Virtus mea, & laus mea Dominus:* Tu autem ne tentaueris ſeruum Dei. Facit ergo diabolus vt ei phantaſma appareat, camelus onera baiulans, & errans per ſolitudinem, habens omnia ad vſum neceſſaria. Qui cùm vidiſſet Macarium, propè eum aſſedit. Is autem ſuſpicatus eſſe phantaſma, ſicut erat, conſtitit ad orandum. Is verò protinus à terra fuit abſorptus, &c. Dicebat Macarius: Cùm propius acceſſi ad illud monumentum Iannis & Mambre Magorum, ex eo egreſſi mihi occurrerunt ad ſeptuaginta dæmones, variis formis præditi: alij quidem clamantes: alij verò exilientes: alij verò cum magno fremitu in me ſtridentes dentibus: alij verò tamquam corui volantes, audebant meo vultui inſultare, dicentes: Quid vis Macari, tentatio monachorum? quid ad nos acceſſiſti? An non nos quoque aliquem ex monachis vexauimus?

Ioannes Caſſianus 420.

Collat. 7. cap. 32. Nonnullos immundorum ſpirituum (quos etiam Faunos vulgus appellat) ita ſeductores & iaculatores eſſe manifeſtum eſt, vt certa quædam loca ſeu vias iugiter obſidentes, nequaquam tormentis eorum, quos prætereuntes potuerint decipere, delectentur: ſed ſe riſu tantummodo & illuſione contenti, fatigare eos potius ſtudeant, quàm nocere: alios ita eſſe furori ac truculentiæ deditos eſt manifeſtum, vt non ſint contenti hominum tantummodò corpora, quos ſuppleuerint, atroci dilaceratione vexare: ſed etiam irruere ſuper eminus tranſeuntes, ac affligere eos ſæuiſſima cæde feſtinent.

Sozomenus. 440.

Hiſt. Eccl. lib. 6. cap. 28. Appelles cùm in opere fabrili teneretur occupatus, ſpectrum dæmonis noctu habitu mulieris formoſæ, quàm continens eſſet tentare cœpit. Qui ferro, quod iam poliebat, ex igne extracto, dæmonis faciem exuſſit: dæmon autem cum fremitu & eiulatione aufugit.

Lib. 7. cap. 23. Aiunt porrò, præcedente nocte, poſtquam ſuccedente die ſeditio mota fuit, ſpectrum mulieris fuiſſe viſum magnitudine inuſitatum, & aſpectu horrendum: quod quidem in ſublimi per ciuitatis plateas diſcurrens, aërem diuerberaret flagello horriſono: vt quemadmodum ad iram feras incitant ij, qui ad huiuſmodi ſpectacula operam ſuam nouant, ita hanc ſeditionem dæmonum inſidijs genius aliquis malus commouerit.

Theodoretus. 450.

Hiſtoria religioſa cap. 21. de S. Iacobo Eremita: Cùm primùm, aiebat, hoc vitæ genus ſum ingreſſus, vitus eſt mihi quidam nudus forma Æthiops ignem ex oculis emittens. Ego autem cùm eum viderem, & timore ſum affectus, & ad preces conuerſus: nec in animam inducere potui vt cibum ſumerem, illo enim tempore mihi apparebat. Cùm autem ſeptem & octo & decem dies tranſijſſent, & ieiunus permanerem: tandem improbum illum inſultum contemnens, ſedi, & cibum ſumpſi. Ille autem cum hanc meam non tuliſſet animi magnitudinem, minatus eſt ſe virga percuſſurum. Ego autem, inquit, dixi: Si tibi quidem eſt permiſſum à Deo vniuerſorum, percute, & plagam libenter accipiam, vt qui ab illo feriar. Sed ſi non ſit tibi permiſſum, non percuties, licet millies inſanias. His auditis tunc effugit. Sed me rurſus clanculum perpetua afficiebat moleſtia. Nam aquam, quæ mihi bis in habdomada inferne afferebatur, ei qui afferebat occurrens, & meam formam imitans accipiebat: & illum iubens recedere, fluentum effundebat. Idq; cùm non ſolùm bis, ſed etiam ter feciſſet, me ſitis perpeſſione validè oppugnauit. Cùm ergo valde angerer, rogaui eum, qui ſolebat ad me afferre, cur iam quindecim diebus ad me aquam non attuliſſet? Is dixit, ſe iam ter & quater attuliſſe, & me accepiſſe. Et vbi, inquam, ego à te eam afferente accepi? Ille locum oſtendit. Etſi millies, inquam ego, me illuc accedentem videris, ne vas dederis, donec ad hunc locum veneris. Sic cùm hæ quoque eius apertæ & irritæ fuiſſent inſidiæ, alias rurſus eſt aggreſſus. Dixit enim noctu vociferans, te tam tetro implebo odore, & tibi tantam intram infamiam, vt nemo te vlla ex parte aſpiciat. Ego autem, inquit, ad hæc reſpondi: Agam tibi gratias. Inuitus enim tuum inimicum beneficio afficies, vt qui efficies, vt magis verſer in Dei recordatione. Nam quò mihi plus eſt otij, eò magis occupor in perpetuò contemplanda diuina pulchritudine. Cùm itaque pauci dies præterijſſent, meridie conſuetum peragens officium: Video, inquit, duas mulieres de monte deſcendentes. Ego autem cùm id præter conſuetudinem ægrè tuliſſem, & eas lapidibus petere eſſem aggreſſus, memini minarum ſcelerati dæmonis, & conieci hanc eſſe eam quam dicebat infamiam. Dixi ergo magna voce, quòd etiamſi meis inſiderent humeris, non eas impetam lapidibus, nec perſequar, ſed ſola vtar deprecatione. Ego quidem hæc dixi: illæ verò euanuerunt, & ſermone finem accepit viſio ſpectaculi.

Theodorus Lector. 520.

Lib. 1. Collectaneorum: Gennadius cùm noctu ad altare orandi gratia deſcendiſſet, ſpectrum quoddam dæmoniacum vidit, quod cùm increpaſſet, huiuſmodi clamorem emittere audiuit, quo ſeipſo viuente quieſcere, tandem verò poſt mortem ipſius Eccleſiam vaſtaturum dicebat. Metu huius Gennadius Domino plurimum ſupplicauit, ac paulò pòſt vitam hanc finiuit.

Lib. 2. Caſtrum quoddam eſt inter Perſas & Indos nomine Tzundadeero. Cùm Rex Coades multas in illo pecunias ac lapides pretioſos aſſeruari audiſſet, volebat eius rei veritatem cognoſcere: verùm dæmones, locum illum inhabitantes, Coadem ab eò quòd quærebat impediebant. Cunctam itaque magiam ſuam magi illius impenderunt, ſed fruſtra. Adhibita eſt & Iudæorum magia, neque ſic tamen voti compos euaſit. Cogitauit per Chriſtianos amoliri dæmones illos. Epiſcopus itaque Chriſtianorum in Perſia, peracta ſuper ea re ſynaxi, & acceptis diuinis myſterijs, & in Chriſtianos, qui aderant diſpenſatis, ſigno crucis dæmones profligauit, & caſtrum Coadi ſine vlla moleſtia tradidit.

Cyrillus Eremita. 530.

Vita S. Sabæ cap. 14. Sabas tunc attigerat triceſimũ quintum annum ſuæ ætatis: iam autem aduerſus

eum,

eum cœpit bellum dæmonum, non obſcurè, nec latenter, ſed apertè, & ita, vt oculis cernerentur, eum inuadentium. Nam cùm illam Deo gratam moram traheret in ſolitudine, eſſet autem nox media, humi verò accumbebat, vt labores parumper remitteret, videt quoſdam dæmones, qui ſcorpionum, & ſerpentum ſpeciem erant imitati, & eum inuadebant, & omnibus modis tentabant eum perterrefacere. Atque primùm quidem parum veretur. deinde cùm citò intelloxiſſet, cuiuſnam eſſet machinatio, audacter ſurgit ad precationem, & in eius lingua verſatur Pſalmus: Hoc autem erat quod canebatur: *Non timebis à timore nocturno, ſed ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulabis.* Talibus armis vtebatur Sabas aduerſus dæmones. Solummodo ergo ſic locutus eſt Sabas, & venenata illa animalia, tamquam fumus, ſtatim euanuerunt, & diſſolutum eſt viſum in aërem.

Cap. 15. Cùm aliquot dies deinceps interceſſiſſent, rurſus eum adoritur Satanas, leonis formam ſuſcipiens, torueque & furiosè intuens, & tamquam qui impetum eſſet in eum facturus: impetum verò rurſus ſuſtinens, & vitans congreſſionem. Ille autem cùm cognouiſſet eſſ: maligni inſultum, & ideo viſione minimè eſſet conturbatus: Si accepiſti, inquit, contra me poteſtatem, cur reprimis impetum? Ego ſum paratus, Dei cedens nutibus, & non inuitum me offerens, vt deuores: ſin minus cur fremis & exultas inaniter? Ambulabo enim, & conculcabo te leonem, munitus Chriſti virtute. Hæc dixit diuinus Sabas: & protinus aufugit bellua, quæ latebat ſub ſpecie leonis.

Æneas Gazæus. 530.

In Theophraſto: An non audis etiam circa ſepulchra videri vmbras ac ſpectra, quæ profectò ſunt illa aërea animarum corpora, quæ ſimulachra vocant? *Axiothea:* Numquid hoc ignoras, qui cognita habes omnia, hæc ſpectra eſſe mala dæmonia, humanas animas repræſentantia? quodque ij, qui incantationibus operam nauant, ſeque poſſe profitentur defunctum euocare, non hominem carminibus ſuis attrahunt, ſed dæmonium aliquod malum, quod ſimulachrum hominis effingat; atque vt imponat, miracula ſimul ac humanam vocem edat. Quod tamen ſpectrum orto ſole ſtatim euaneſcit, cùm veriſimile ſit ipſum, ſi eſſet hominis anima, etiam interdiu, quos chariſſimos habet, ſuauiter allocuturum, vnaque futurum.

Ioannes Moſchus. 600.

In Prato ſpirituali cap. 119. Dicebat nobis Abbas Euſebius presbyter eiuſdem monaſterij Raythu, cùm ad illum veniſſemus, quòd dæmon in habitu monachi profectus ſuit ad cellam ſenis, & cùm pulſaſſet ianuam, aperuit ſenex, & dixit illi: Ora. Dæmon autem ait: *Et nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.* Senex autem rurſus dixit: Ora. Et dæmon ſimiliter ait: *Nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.* Tunc ſenex. Ora, & dic: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*, etiam *nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.* Hoc autem cùm dixiſſet ſenex, dæmon quaſi vim paſſus ab igne, euanuit.

Georgius Presbyter. 620.

In vita Theodori Archimandritæ: Theodorus multis quidem in via dæmonum dolis terrebatur. Improbi enim illi, ac veritatis inimici, ſub luporum, aliarumque ferarum forma puerum territantes, & vndique eum inuadentes, vt deuoraturi, à bono propoſito abducere conabantur. Verùm Chriſti Martyr Georgius illum educto gladio defendebat, vt ab ipſis feris læsi non poſſet, alacriuſque deinceps reuerteretur, &c. Cæterùm cùm veritatis hoſtis diabolus cerneret eum ſpiritalia & præclara contra ſe arma poſsidere, vt eum perderet, cogitabat. Quodam igitur die Gerontij condiſcipuli ipſius perſonam induit, & ſuper aſperam quandam rupem eum adduxit: & cùm in locum excelſum conſcendiſſet, Saluatoris illi tentationem obijciens: Si vis, inquit, optime Theodore, virtutis tuæ ſpecimen dare, deorſum deſili. At ille loci altitudinem intuitus, reſpondit: Loci me terret altitudo. Atqui diabolus, inquit, tu ſolus inter omnes pueros me fortior iam eras, vincebaſque me nunc autem hoc ego non metuo, ſed me deorſum proijciam. Caue reſpondit Theodorus, ne id facias, ne præceps labaris, & pereas. Illo autem confirmante, ſe id ſine periculo facturum: Si tu, inquit Theodorus, id feceris, ego item faciam. Stans igitur diabolus ſuper petram deſilijt, & rectus ad Theodorum clamauit: Ecce, inquiens, ego ſalta ui, ſi vales & tu idem effice, vt videam verum hac item in re, quemadmodum in cæteris, ſis generoſus. Puer autem ſaltus magnitudine territus, conſiderabat Gerontium nunquam antea tam audacem fuiſſe. Præſtò interim fuit Chriſti Martyr Georgius, apprehenſaque pueri manu, illinc eum abduxit: Veni, inquiens, ſequere me, & ne audias tentatorem illum, qui animam tuam quærit: neque enim Gerontius eſt, ſed noſtri generis inimicus. Atque ſanctus Martyr in oratorio ſuo puerum conſtituit.

Georgius Piſides. 630.

De mundi opificio:

Et perfidus, gnaruſque, & eloquens draco:
Namque allicit nos præmio nullo dato,
Forma exhibet decus, nec vlla mota ret,
Laruas figurat, ſpectra fingit inania,
Scrutatur animum, tangit & digitos manus,
Riſum excitat, labellaque oris comprimit.
Et opinione delitescentis criminis
Crimen reipſa noxium mox parturit.
Iam illuſionem dæmonis non neſcium,
Præpoſiti iniqui ac peſſimi, tanto magis
Me pungit ac mordet, rubens cancer velut.

Simeon Metaphraſtes. 960.

In Martyrio S. Marinæ cap. 7. Hæc ſancta Martyr Marina orante in carcere, repente fit magnus terræmotus: & ecce ipſe diabolus ſuſcepta forma & ſpecie terribilis draconis, qui colore quidem apparens varius & multiplex, multis autem, iiſque ſæuis ſerpentibus per totum corpus cinctus & circumdatus, & corpore quidem edens execrandum ſibilum, tetrum autem emittens odorem & intolerabilem, Sanctæ oculis aſtitit. Celeriter autem eam circumcurſans, maximum ei attulit timorem & perturbationem: vaſto autem oris hiatu eam circumiens, exiſtimabatur eam integram eſſe deuoraturus. Illa verò mente firma & ſtabilis, & vt quæ ad Deum omni ex parte intueretur, interrito & conſtanti animo precibus, quæ dici non poſſunt, & intenſiſſimis cordis vociferationibus, mente rapta ad Altiſſimum, & ſimul ſigno Crucis ſignata, diſruptum quidem ventrem draconis viſa eſt videre ante ſuos oculos: illinc autem animad tertit ſe exire integram & illæſam. Nam quæ eius vitam adminiſtrabat virtus ſancti Spiritus: ei & inimici oſtendit ſæuitiam, vt poſtulauerat: & præbuit, vt ab eo ſtatim liberaretur.

In Martyrio ſanctæ Iulianæ Virginis & Martyris: Cùm preces adhuc eſſent in labris, ad eam accedit, qui ſub aſpectum non cadit, omnium hoſtis & inimicus, ſimulans ſe eſſe Angelum Dei. Grauia, dicens, ô Iuliana, & valde grauia, & planè intolerabilia aduerſus te Præfectus parauit ſupplicia. Tu autem ſolummodò, cùm te eduxerint è cuſtodia, accurre, & ſtatim ſacrifica. Neque enim ſuſtinebis ſuppliciorum nimiam acerbitatem. Illa autem: Et quiſnam tu es? rogauit. Malignus verò, Sum, inquit, Dei Angelus: & quoniam is magnam tui ducit

ratio-

rationem, mittit me ad te, magnificiens vt tu pereas, & non corpus tuum multis tormentis intereat. Perturbatione & terrore Martyr propter hęc fuit plena. Nam eius, qui apparebat, videbatur quidem forma Angeli, consilium autem apertè inimici. Cùm ergo valde & miserabiliter ingemuisset: Domine mi, inquit, omnium, quæ sunt, effector, ostende mihi, quisnam sit, qui hæc dicit, & qui se fingit tuum esse famulum. Dixit, & statim exaudijt is, qui inuocabatur, & vox extitit exlitus: Confide Iuliana: ego enim sum tecum. Eum autem apprehende, (do enim tibi aduersus eum vires,) & ex eo disce quisnam sit. Sic preces vox quidem est consecuta, vocem verò miraculum. Statim enim soluta quidem sunt vincula. Illa verò humo statim exurgit, & sic sui iuris: & cùm sic soluta essent illius vincula, vinctus videbatur is, qui apparuerat. Quem cùm Martyr strenuè tamquam seruum comprehendisset, qui grauia perpetrauerat, duxit ad examinationem, dicens: Quisnam es, & vnde, & à quo missus? Illum autem (validum enim, quod sub aspectum non cadebat, vrgebat flagellum) coëgit verum dicere, cùm esset omninò amicus mendacij; & omnia simul recenset, eum, qui miserat, quòd scilicet esset Satanas, &c.

Michael Psellus. 1050.

De operatione dæmonum cap. 18. Vnusquisque dæmonum transformato in quamcumque figuram voluerit corpore, coloriscque cuiuspiam specie, in corporis speciem inducta, vt nunc quidem viri specie appareat, nunc in mulieris formam transmutetur, quin vt leo animetur, vt pardalis insiliat, vt aper irruat, & si quando ei placuerit in vtris formam conuertatur; quin vt catellus ad blandiens non rarò apparuerit: eumque in has omnes formas subinde transeat, earum tamen nullam perpetuam habet.

Ioannes Xiphelinus. 1080.

In Tito: Tempore eodem *(quo Vesuuius mons ita conflagrabat,)* magnus numerus hominum, inusitata magnitudine, quales gigantes finguntur, in monte Vesuuio, regionesque finitima, ac proximis ciuitatibus interdiu noctuque vagari versariqúe in aëre visus est.

Ioannes Zonaras. 1100.

In Isaacio Comneno: Thracesius refert, circa Neapolim venanti visum esse aprum horrendum aspectu, quem dum laxatis equo habenis persequeretur, in mare demersum euanuisse, & à plerisque non aprum, sed spectrum quoddam diabolicum esse iudicatum: atque interim fulgore quodam perstrictum Imperatorem, æquo præ terrore excussum, & spumam ore reijcientem humi attonitum iacuisse.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Zeno Veronensis. 260.

Sermone de Resurrectione: Vagi atque immundi spiritus sub prætextu animarum vtriusque sexus humani dolosa blanditiarum captione, seu violentia viuentium domos corporales infringunt: & latibulum sibi pernicioſum eorum in captiuitatibus quærunt. At vbi ventum fuerit ad diuini certaminis campum, cœperintque sacri nominis telo pulsari, tunc vexatum certari misereris: discoloratur enim per momenta color: figura sua tollitur à natura: in obliquos horroris insani vertuntur orbes oculorum: acies dentium spumosis horrida globis inter labra liuentia stridet: intorta omnia passim membra tremore vibrantur: gemit: flet: denunciatum pauet iudicij diem: pelliqúe se plangit: confitetur aggressuræ tempus & locum: nomen proprium fingit, discessumque, &c. At cùm diuina adiuratione in eculeo spiritali torquentur, nolentes & inuiti discedere compelluntur.

Hieronymus. 390.

Vite Hilarionis cap. 3. Sic attenuatus, & in tantum exeso corpore, vt ossibus vix hæreret, quadam nocte cœpit infantum audire vagitus, balatus pecorum, mugitus boum, planctum quasi mulierum, leonum rugitus, murmur exercitus, & rursus variarum portenta vocum, vt ante somitu, quàm aspectu territus cederet. Intellexit dæmonum ludibria, & prouolutus genibus, Christi crucem signauit in fronte, taliqúe armatus casside, & lorica fidei circumdatus, iacens fortius præliabatur, amodò videre desiderans, quos horrebat audire, & solicitis oculis huc illucqúe circumspiciens: cùm interim ex improuiso splendente luna, cernit rhedam feruentibus equis super se irruere: cumqúe inclamasset Iesum, ante oculos eius repentino terræ hiatu pompa omnis absorpta est.

Augustinus. 400.

De Ciuitate Dei lib. 22. cap. 8. Vir Tribunitius Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum Zubedi appellatum, vbi cùm infestatione animalium & seruorum suorum domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogauit nostros me absente presbyteros, vt aliquis eorum eò pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio: Deo protinus miserante cessauit.

Severus Sulpitius. 410.

Vite sancti Martini cap. 24. Frequenter diabolus, dum mille nocendi artibus sanctum virum conabatur illudere, visibilem se ei formis diuersissimis ingerebat. Nam interdum in Iouis personam, plerumque Mercurij, persæpe etiam se Veneris ac Minerue transfiguratum vultibus offerebat. Aduersus quem semper interritus, signo se crucis & orationis auxilio protegebat. Audiebantur etiam plerumque conuicia, quibus illum turba dæmonum proteruis vocibus increpabat: sed omnia falsa & vana cognoscens, non mouebatur obiectis. Testabantur etiam aliqui ex fratribus, audisse se dæmonem proteruis Martinum vocibus increpantem, cur intra monasterium aliquos ex fratribus, qui olim baptismum diuersis erroribus perdidissent, conuersos postea recepisset, exponentem crimina singulorum: Martinum diabolo repugnantem respondisse constanter: Antiqua delicta melioris vitæ conuersatione purgari, & per misericordiam Domini absoluendos esse à peccatis, qui peccare desinerent.

Cap. 25. Diabolus quodam die præmissa præsa, & circumtectus ipse luce purpurea, quo facilius claritate assumpti fulgoris illuderet, veste etiam regia indutus, diademate ex gemmis auroqúe redimitus, calceis auro illitis, sereno ore, læta facie, vt nihil minus quàm diabolus putaretur, oranti in cellula astitit. Cumqúe Martinus primo aspectu eius fuisset hebetatus, diu multumqúe silentium ambo tenuerunt. Tum prior diabolus: Agnosce, inquit, Martine, quem cernis: Christus ego sum, descēsurus ad terrā, prius me manifestare tibi volui. Ad hæc cùm Martinus taceret, neque quicquam responsi referret, iterare ausus est diabolus professionis audaciam: Martine quid dubitas credere,

cùm

cùm videas? Christus ego sum. Tum ille, reuelante sibi spiritu, vt intelligeret diabolum esse, non Deum: Non se, inquit, Iesus Dominus purpuratum & diademate renitentem venturum esse prædixit. Ego Christum, nisi in eo habitu, formâque qua passus est, nisi crucis stigmata proferentem, venisse non credam. Ad hanc ille vocem statim vt fumus euanuit, & cellulam tanto fœtore compleuit, vt indubia indicia relinqueret, diabolum ibi fuisse.

Paulinus Nolanus. 420.

Vitæ S. Martini lib. 5. de Auitiano.

Ille in præcelso residebat fortè sedili,
Conspicuus solio excellens, nimiumque superba
Ambitione tumens, subitò cùm Sanctus ad ipsum
Aspiciens videt horrentis tetrique cruentam
Dæmonis insani speciem cervice reclinem,
Innexam toto pronam decumbere nisu.
Quam procul vt flatu benedictis contigit oris
Sanctus, & admoto verbi terrore fugauit.

Alcimus Auitus. 500.

Lib. 2. qui est de peccato originali:

Pugnat & occultum per publica crimina lætro,
Et nunc sæpe hominum, nunc ille in sæcula ferarum
Vertitur ora, subinde nouos mutantia vultus:
Aliàs interdum subitò mentita volantis
Fit species, habitusque iterum confingit honestos.
Rursum etiam apparens formoso corpore virgo,
Illit ardentes obscœna in gaudia visus.
Sæpe etiam cupidis argentum immane coruscat,
Accendítque animos auri fallentis amore,
Delusos fugiens vano phantasmate tactus.

Adelinus Sagiensis. 520.

In vita sanctæ Opportunæ: Ecce in sinistro angulo domus astitit terribilis dæmon, & nimis ferox, in specie nigerrimi AEthiopis, cuius capilli & barba distillabant, quasi picem calidam & liquidam. Oculi eius erant quasi ferrum ignitum, quod de fornace multis scintillis emicans producitur. De ore & naribus eius flamma exibat & vapor sulphureus. Quem videns beata Opportuna, imperterrita dixit: Præcipio tibi diabole, auctor totius malignitatis, ne ab hoc loco mouearis. Tunc omnes sanctimoniales aduocans, & denuntians eis, quàm terribilis ibi adesset inimicus, dixit eis: Ecce spiritus immundus, & totius malitiæ repertor, qui omnibus diebus nos impugnabat, Domino adiuuante, ab ancilla Christi victus confunditur. Precor itaque, amantissimæ sorores, ne eius suggestionibus & incentiuis cogitationibus acquiescatis. Tunc conuersa ad eum dixit: In nomine Domini recede à me ferox & truculente inimice Christi: quia non me ancillam Christi superabis, sicut Euam primam fœminam superasti.

Cyprianus Arelatensis. 526.

Vita sancti Hilarij Arelatensis cap. 19. Elpidius Diaconus & medicus, regiæ potestati sedulis officijs familiaris, & intimus, diabolica infestatione non solùm diuersis vexabatur insidijs, sed saxorum quoque imbre crebrò in suis ædibus appetitus est. Orat igitur S. Cæsarium, vt suis precibus eas mali dæmonis iniurias à se auertat. Venit ad eius domum vir beatus, eamque sanctificaturus benedicta aqua conspergit, moxque adeò omnis illa vexatio profligata est, vt deincepe nihil eiusmodi acciderit.

Fortunatus. 570.

Vitæ S. Martini lib. 1. cap. 4.

Hinc loca prætereus pulcherrima Mediolani,
Flexedrura tenens, per amœna vireta viator
Obuius occurrit vetus, & temerarius hostis,
Mentitus speciem humanæ sub imagine formæ,
Falsiloquax, per cuncte fide maledoctus in arte,
Quod peteretur iter quærit: cui comminus ille,
Huc properare, refert, qua se Deus ire vocaret;
Cui ferus hostis ait: quacumque accedere tentes
Tecum pergo nocens, vota in contraria curreus:
Voce prophetali Sanctus cui protinus infit:
Est meus adiutor Dominus, mala nulla verebor, &c.
Hæc ait, & valido transfixus cuspide verbi
Dæmon abest: sic vmbra fugit qua Christus obumbrat.

Lib. 2.

Mille nocendi artes dum perfidus exerit hostis,
Nunc Iouis in faciem, nunc se mentitus Anubem,
Nunc habitu Veneris, sæpissime fronte Minerua
Sedulus insidijs Sancto sua seria rumpens,
Diuersis formis, vt terror cresceret, offert;
Et vacuum generet specie variante timorem,
Qui virtute nequit, superatus vt arte rebellet, &c.

Gregorius Turonensis. 580.

Historia Francorum lib. 2. cap. 21. Factum est autem, vt Episcopus nocte quadam ingrediens, plenam Ecclesiam dæmonibus reperiret, ipsumque principem in modum ornatæ mulieris in throni illius cathedra residentem. Cui ait Pontifex: O meretrix execranda, non sufficit tibi loca cuncta varijs pollutionibus inficere, adhuc & cathedram à Domino consecratam fœtida sessionis tuæ accessione coinquinas? Abscede de domo Dei, ne à te amplius polluatur. Cui ait: Et quia mihi meretricis nomen imponis, multas tibi parabo insidias ob desideria mulierum. Et hæc dicens euanuit.

De vita Patrum cap. 5. Cùm strenuè in oratione perstiterent nocte Secundello Diacono apparuit tentator in specie Domini, dicens: Ego sum Christus, quem quotidie deprecaris: iam enim sanctus effectus es, & nomen tuum libro vitæ cum reliquis Sanctis meis ascripsi. Egredere nunc ab hac insula, & vade fac sanitates in populis. His & ille illectus deceptionibus discessit ab insula, nec socio nuntiauit: tamen cùm infirmis in nomine Christi manus imponeret, sanabantur. Regressus autem post multum tempus ad insulam, venit ad socium, cum vana gloria dicens: Abij extra insulam, & virtutes multas in populis feci. Cumque conterritus ille interrogaret, quid hoc sibi vellet, cuncta quæ gesserat simpliciter pandit. At senior obstupescens, suspiransque & lachrymans ait: Væ nobis, in quantum audio à tentatore delusus es? Vade, age pœnitentiam, ne vltra tibi prævaleant eius doli. Orantibus illis, aduenit iterum tentator in simili specie ad Secundellum Diaconum, dicens: Nonne præceperam tibi, eò quòd oues meæ morbidæ essent, & pastore indigerent, vt egredereris & visitares, atque opera sanitatis eis tribueres? Et ille: In veritate comperi, quòd seductor sis, neque te Deum credo, cuius te speciem habere mentiris. Tamen, si Christus es, crucem tuam, quam reliquisti, ipsam ostende, & credam tibi. Cumque non ostenderet, Diacono crucem Domini in os eius faciente confusus euanuit. Rursus ad eum veniens, cum multitudine dæmonum, tanta eum cæde mactauit, vt vix putaretur euadere posse, & discedens husquam comparuit. Idem postea Diaconus, in summa sanctitate perdurans, die debito defunctus est.

Gregorius Magnus 590.

Lib. 2. Dialog. cap. 2. de D. Benedicto: Quadam die dum solus esset, tentator adfuit. Nam nigra partaque auis, quæ vulgò merula nominatur, circa eius faciem volitare cœpit, eique vultui impor-

uidens, eumque à proposito deflectere nitens, simulato teterrimorum canum globo, immani latratu ac terrifico impetu in eum ruit. At ille sciens dæmonum esse figmenta, inuocato nomine Christi, signo se sanctæ crucis armauit, arreptamque virgulam, quæ fortè iacebat in via, contra illorum malignorum incursus vibrauit, & sicut ventus fumum, sic omnes à facie sua fugauit.

Cap. 8. Quadam vice, cùm vir ipse iam die adueſperascente fabrili intenderet operi, astitit fenestræ ipsius dæmon vnus, humana effigie tectus, rogans sibi nescio quid operis ab homine fieri. At ille pietatis affectu ex more permotus, intermissis his, quæ faciebat, parabat se ad satisfaciendum postulanti. Interim is, qui venerat, formam ac verba mutare, vt nunc senis, nunc pueri, nunc lasciuæ puellæ æstimares te vultus cum voce videre. Quod Dunstanus audiens, protinus quis esset cognouit: & sedens, motus eius patienter se ferre simulauit. Sumptis interea tenaculis, quibus calida ferra tenere solebat, fortiter ea ignuit, & candentia de fornace subitò proferens, monstrum per nasum arripuit, & strictissimè tenuit. Videres itaque pulchrum certamen inter amicum Dei, & inimicum. Ille ardorem sentiens, ac detectis insidijs superbiam suam deiectam non ferens, totis nisibus conabatur euadere. Iste illum retinens, & intro viriliter trahens, lætabatur quòd in nomine Christi poterat de inimico eius triumphare.

Cap. 15. Quadam nocte dum solus ex more oraret, in lupi effigiem demutatus dæmon coram eo aperto ore, & distentis dentibus ringens, horridus apparuit. In qua forma quoniam virum nec ad punctum quidem ab intentione sua deflectere valuit, statim in vulpeculam vertitur: & quo illum ad se intendere faceret, varijs anfractibus & iocosis motibus huc illucque perlabitur. Tunc Dunstanus modicum subridens: Verè, ait, ostendis quod agere soles; iocando namque blandiris incautis, vt eos deuores, vt tibimetipsi blandiaris. Sed iam discede miser: quoniam Christus, qui leonem & draconem conculcauit, ipse te lupum & vulpeculam per me sua gratia superabit.

Sigebertus. 1100.

In Chronicis de anno 858. In Parochia Moguntina malignus spiritus euidens nequitiæ suæ dedit indicium. Nam primò lapides iaciendo, & parietes domorum quasi malleis pulsando, inde manifestè loquendo, furta etiam prodendo, discordias inter vicinos seminando, homines inquietabat: denique animos omnium contra vnum hominem commouit, quasi propter eius peccata cæteri talia paterentur, cuius fruges in vnum coacernatas incendit, qui vbicumque intrasset, statim domus illa exurebatur, vt iam ei nisi in agris locus manendi nullus esset. Propter hoc presbyteris Litanias agentibus, & benedictam aquam spargentibus, inimicus lapides iaciendo, multis cruentatis tandem aliquando quieuit. Presbyteris recedentibus inimicus flebiliter vlulans tandem presbyterum quendam nominatim exprimens, se, quando aqua benedicta spargebatur, sub cappa illius, quasi familiaris sui latuisse professus est, accusans eum filia procuratoris concubuisse. Sic per triennium institit, donec ibidem cuncta ædificia incendio consumeret.

Honorius Augustodunensis. 1120.

De mundi Synopsi lib. 1. cap. 53. In aëre commorantur dæmones, cum tormento diem iudicij præstolantes, ex quo sibi corpora assumunt, dum hominibus apparent.

Petrus Cluniacensis. 1140.

De miraculis sui temporis lib. 1. *cap.* 8. *de Gerhardo pio monacho:* Nondum post obitum ipsius dimidius fluxerat annus, cùm fratri cuidam, quem, quia ad huc superest, nominare nolo, visio memoranda apparuit. Videbat, & ecce dæmon, parui & nigerrimi Æthiopis specie assumpta, lecto eius astabat. Qui portentosa deformitate terrorem conspicienti intentans, manuum formam per aurium foramina emittebat, igneam linguam de barathro putidi oris eiectam in immensum protendebat, qua totum corpus fratris illius lingendo, se carnes eius prorsus consumpturum esse dicebat. Tremens ille ad aspectum dæmonis, nil aliud quàm mortem, iam iamque absumendus, præstolabatur. Cumque intolerabili horrendæ visionis terrore turbatus, nihil vltra remedij se habiturum speraret, ecce Gerhardus constanti animo ac splendido vultu ei astitit, & Æthiopem illum manibus comprehensum, ad terram elisit, ac guttur nefandum viriliter pede compressit.

Elisabetha Schonaugiensis. 1160.

Lib. 1. *cap.* 4. Post hæc in matutinis stabat coram me (*diabolus*) in humana effigie, statura breuis, & spissus, & horribilis aspectu: facies eius ignea, lingua eius flammea, & longè ab ore porrecta: manus eius ac pedes eius similes vnguibus auium rapacissimarum. In hac specie septies illo die mihi apparuit, & semel in specie canis teterrimi.

Guilhelmus Neubrigensis. 1200.

Rerum Anglicarum lib. 5. *cap.* 7. Vir quidam piæ deuotionis instinctu profectus in Hispanias ad memoriam beati Iacobi Apostoli, cùm fortè solus graderetur, repentè in ista via obstitit ei quidam enormi corpore & vultu terribili. Pauefactus homo, eleuata manu Christianam sumpsit armaturam. Ille verò tamquam non reputans salutare signaculum: nequaquam, inquit, hoc modo tueri te poteris, quin meus sis: porrò si procidens adoraueris me, faciam te locupletem & inclytum valde. Ad hæc homo pauorem fiducia superans, cum libertate respondit: Liquet te esse partis sinistræ, sint tua tibi: nam mihi sufficit omnipotentis Dei largitio, quem solum adoro. Et ille: Oportet te, inquit, vel inuitum aliquid habere de meo, & proferens tamquam pallium subtilis materiæ, iactauit super caput hominis, quid mox à tactu igneo capillis exutis, cutem quoque capitis denigrauit. Prosilienſque hostis, hominem periculo anxium per brachium apprehendit. Homo verò, cùm tanta perurgeret necessitas, sanctum Iacobum fortiter inclamauit. Quia beatus Apostolus in specie reuerenda manifestè mox adfuit, & potenti verbo inuasorem improbum increpauit. Vt autem homo de manu inimici furentis ereptus, tuto iam auditu perciperet, quorum, vt creditur, audiendorum gratia per voluntatem Dei articulum illum inciderat; Apostolus ad nequam illum, dic, inquit, quis sis, vel quid negotij habes? Qui constrictus imperio: dæmon, inquit, sum generi humano infestus, & mille nocendi artibus instructus. Ego enim grande illud scandalum, & Christianæ possessionis iacturam in Oriente patrauj; ego inter reges Christianos, in terra promissionis, vt nil ab ijs ageretur, nec prosperaretur opus Dei iti manibus eorum, detestabilem discordiam seminaui. Regem Anglorum à Syria digressum, per ministrum nequitiæ meæ, Ducem scilicet Austriæ captiuitati, multimodam exinde malorum occasionem regnis Christianis concinnans: eundem quoque regem de captiuitate propria reuertentem comitatus, in partibus istis nunc confisto, cubili regis, tanquam familiaris minister, frequenter assisto, & circa thesauros eius apud Chinonem repositos peruigili cautela obseruo. His dictis, ma-

ligmus diſparuit. Apoſtolus etiam confortato homine, in ſuæ ſe claritatis ſecretum recepit.

Saxo Grammaticus. 1200.

Hiſtoriæ Danicæ lib. 14. Cùm ſumma cura ac flagrantiſsimo ſtudio ad eos opprimendos contenderent, dæmonem horrendæ formæ ſupernè verticibus imminentem vidêre. Quo monſtro tamquam diuinitus dati ducis aduentu firmati, ſumptis victoriæ auſpicijs, ex improuiſo hoſtium ſe caſtris immergunt, eoſqúe imparatos confodiunt, &c. Dæmon in furui animalis figura penetralibus excedere viſus, ſubitò ſe circumſtantium luminibus abſtulit.

Cæſarius Heiſterbachius. 1220.

Lib. 5. *cap.* 47. Iuxta caſtrum VVolminſteine, quod ſitum eſt in VVeſtphalia, quędam habitat inclusa, Gertrudis nomine, fœmina ſancta & religioſa, & propter reuelationes Dei, quibus illuſtratur, notiſsima. Hæc multo tempore, quia minus circumſpecta fuit, ſicut audiui, pro Angelo lucis angelum tenebrarum ſuſcepit. Solebat enim diabolus, phantaſtica circumfuſus claritate, per quandam cellulæ feneſtram intrare ad illam, futura prædicere, & dè interrogatis inſtruere. Ad quam ſi veniſſet quis, volens cognoſcere ſtatum alicuius amici ſui defuncti, ſiue de alia re occulta certitudinem, illa indicias vſque in craſtinum petiuit, angelum ſuum conſuluit; à quo ſæpius decepta, falſa pro veris reſpondit. Quòd cùm comperiſſet frater Hermannus incluſus de Arnsberg, dæmonum nequitias non ignorans, iam dictæ incluſæ mandauit in hunc modum: Cauta eſto ſoror, quia ſæpe angelus Satanæ in angelum lucis ſe transfigurans, multos ſeducit, & viris ſanctiſsimis nonnunquam illudit. Sic ergo facias: Crucem de cera benedicta feneſtræ, per quam intrare conſueuit, imprime, & ſi intrans illam non vitauerit, Angelus Domini eſt: ſin autem, angelus tenebrarum. Quod cùm illa feciſſet, & diabolus nocturno tempore cum ſolito fulgore veniſſet ad feneſtram, & lumine immiſſo non intraret, ait fœmina: Quare non intras? Reſpondente illo, non poſſum intrare, niſi ceram de feneſtra proijcias. Illa diu ſe deceptam intelligens, contra eum ſpuit, & in contumelias erupit, & ne de cætero talia præſumeret, ſub inuocatione ſanctæ Trinitatis illum adiurauit.

2. Cor. 11.

Iacobus Vitriacus. 1230.

Vitæ Mariæ Oigniacenſis lib. 2. *cap.* 4. Quodam die in viridario apud Villenbroc apparuit ei diabolus ſub ſpecie paſtoris. Nam per id tempus ſceleſtus ille multos congregauerat milites, qui die craſtino haſtis inter ſe congreſſuri erant, apud pagum Traſigineſium, ea autem nocte manſuri Niuellæ. Cumqúe execrabilis ille & ſuperbus dęmon paſtorem ſe iactaret, Chriſti ancilla ait: Non es paſtor, ſed magiſtri noſtri, qui prædicant verbum Dei, & fideliter paſcunt animas noſtras veri paſtores ſunt. Contra verò nequam ille, & tumidus Satan: Ego, inquit, plures habeo greges, mihiqúe magis obtemperantes, quàm magiſtri illi. Et ego cognoſco illos, & illi me, & vocem meam audiunt, & pro voto mihi obſequuntur,

Guilhelmus Aluernus. 1230.

De legibus: Apparet interdum Lucifer diabolus in ſpecie Domini Saluatoris: & etiam cuidam apparuit noſtris temporibus in ſpecie Crucifixi.

Bonauentura. 1260.

Vitæ ſancti Francisci cap. 11. Quodam tempore Vicarius ſuus tenebat Capitulum, ipſe verò in cella orans, ſequeſtr erat, & medius inter fratres & Deum. Cùm igitur vnus ex ipſis, defenſionis quodam contectus palliolo, non ſe ſubderet diſciplinæ: videns hoc vir ſanctus in ſpiritu, vocauit quendam de fratribus, & dixit ad eum: Vidi, frater, diabolum ſuper illius fratris inobedientis dorſum, collum eius tenentem adſtrictum, qui tali ſeſſore ſubactus, obedientiæ fræno ſpreto, inſtinctûs eius ſequebatur habenas. Et cùm rogarem Deum pro fratre, ſubitò dæmon confuſus abſceſsit. Vade igitur, & dic fratri, vt obedientiæ ſanctæ iugo collum ſine mora ſubmittat. Monitus per internuntium frater, ſtatimqúe conuerſus ad Deum, ad pedes Vicarij humiliter ſe proiecit.

Theodoricus Apoldius. 1290.

Vitæ S. Dominici lib. 3. *cap.* 7. Ingreſſus quandoqúe B. Dominicus cum multis fratribus in monaſterium ſororum, de fraudibus & impoſturis dæmonum ad eas concionabatur. Et ecce adeſt Satan in ſpecie lacerti mirè deformis, & abominabilis, duo grandia oſtentans capita: diſcurrit iuxta ripam, ad quam ſedebant, caudam & alterum caput celerrimè attollit & deponit, facit impetum in ſorores, tamquam in illas inuaſurus. At vir Dei agnoſcens quis eſſet, in eum zelo Dei inflammatus, terribili vultu caput agitans, dicit: Inimice, inimice. Porrò ad ſorores vertens ſe: Ne timueritis, inquit, nihil vobis officere poteſt. Sed quibuſdam iam præ nimio terrore fugere volentibus, dixit vir Dei: Præcipio tibi humani generis inimice, vt quàm primùm te demergas in hanc aquam. Fecit ille, vt erat iuſſus, nec vſquam apparuit.

Petrus de Dacia. 1310.

In vita S. Chriſtinæ virginis Stumblenſis: Interea quadam nocte quidam dęmon in ſpecie pulcherrimi iuuenis in thalamum virginis veniebat, portanſqúe duas candelas in manibus, faciem Angeli prætendebat, & ſtans coram virgine orante, obſequium, tamquam à Deo miſſus, ipſi exhibebat. At virgo Chriſti in luce viſibili non glorians, nec in conſolationibus ſophiſticis exultans, ſed potius indignam & peccatricem ſe reputans, mentem ſimul & oculos à viſione huiuſcemodi auertebat, & perſeuerans in orationibus, ſuo dulciſsimo ſponſo adhærebat. Ille autem vt vidit virginem per hunc modum non poſſe decipi, reſumpta ſuæ peruerſitatis priſtina déformitate, ſic eam alloquitur: Hæc præſumptio & ſecuritas, in qua nunc gloriaris, auferetur à te, & hæc vana iucunditas in magnam triſtitiam conuertetur: in proximo enim eſt, vt in manus noſtras tradaris, & tormentis graniſsimis affligaris. His dictis ſpargens ibidem fœtorem immundiſsimum cõfeſtim euanuit. Tranſacta hebdomada venerunt dæmones aſpectu multùm horribiles in thalamum virginis, & primò adulationibus varijs, & iniquis perſuaſionibus, deinde comminationibus, & blaſphemijs mentem virginis grauiter affligebant, & omnem vitam & conuerſationem diuerſis argumentis peruerſam & erroneam fore mendaciter aſſerebant. Videntes autem virginem in Chriſto immobilem, acrius in ipſam ſæuiebant: tollentes verò corpus eius à terra, & ad parietes collidentes, ſub pedibus ſuis miſerabiliter contriuerunt: & hoc facto continuò euanuerunt. Virgo autem Chriſti die ſuperueniente iucundior apparuit: deinde per duas noctes ſequentes venerunt prædicti dæmones in thalamum virginis, & poſt longas comminationes & vexationes expoliantes eam veſtibus, nudam de ſuo thalamo eiecerunt. Et duo quidem ex ipſis crura virginis vecte ferreo tranſfixerunt: hoc facto quidam dæmon in ſpecie equi furibundi, & indomiti confeſtim adducitur, cui virgo Chriſti more latronis contumelioſè annectitur, & reliquis dæmonibus comitantibus ac blaſphemantibus, per ſepes, ſpinas, & tribulos, vſque ad montem quendam arenoſum, in inferiore parte villæ ſitum trahi-

tur.

tur. Vbi dum virgo Christi per singulas noctes, nunc sursum, nunc verò deorsum trahendo miserabiliter torqueretur, tandem ab equo, cui alligata fuerat, absoluitur, & ad parietes & ostia domorum ipsius villæ cum magno clamore & strepitu iactatur. Sed virgo Christi in omnibus his sui conscia, in cubiculum suum seminortua serpere cœpit: Vbi dum corpore crudo & dilacerato iaceret, & nullam prorsus consolationem intrinsecus haberet, ecce subitò dulcissimus sponsus (Christus) aduenies, cor sponsæ non solùm consolatione ineffabili penetrauit, sed etiam ipsum corpus, pro eius amore saucium, & disruptum, quasi suauissimo rore perfusum mirabiliter sanauit. *Seruantur hunc Virginis sacra Reliquiæ, vna cum memorata historia apud nos Iuliaci.*

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad caput 11. posterioris ad Corinth. *Ipse Satanas transfigurat se in Angelum lucis.* Fit hoc multipliciter: Vno modo, corpus visibiliter assumendo, sicut apparuit B. Martino, & multis alijs: & multos sic decepit. Alio modo inuisibiliter formando vocem audibilem: sicut B. Francisco, volens eum retrahere à pœnitentiæ rigore. Aliquando peruertendo iudicium sensuum, faciendo apparere quod non est: & multis alijs modis. Propter quod dicit B. Ioannes: *Probate spiritus, si ex Deo sint.*

Matthæus Westmonasteriensis. 1370.

In Chronico de anno 1100. Hoc anno euenerunt multa aduersa, Diabolus quoque visibiliter apparuit in saltibus, & deuijs, & transeuntes allocutus est.

Paulus Venetus. 1400.

De regionibus Orientalibus lib. 1. cap. 44. Cernuntur & audiuntur in eo deserto interdiu, & sæpius nocte, dæmonum variæ illusiones. Vnde viatoribus summè cauendum est, ne multum ab inuicem seipsos dissocient, aut aliquis à tergo sese diuinus impediat: alioquin quàm primùm propter montes, & colles quispiam comitum suorum aspectum perdiderit, non facilè ad eos perueniat. Nam audiuntur ibi voces dæmonum, qui solitariè incedentes, proprijs compellant nominibus, voces fingentes illorum, quos comitari se putant, & à recto itinere deductos in pernitiem deducunt.

Petrus Ranzanus. 1457.

Vitæ S. Vincentij lib. 1. cap. 9. Quadam nocte, cùm finito matutinali officio, ante beatæ Mariæ Virginis oraret imaginem, & inter cætera virtutem perseuerantiæ à Domino Iesu Christo sibi concedi peteret: visus est ei astare ante oculos diabolus in specie senis valde venerabilis, cuius erat barba vsque ad genua prolixa & nigerrima. Qui ei dixit: Ego sum vnus ex illis veteribus Patribus, qui multis annis magna cum corporis continentia, ac incredibili potus cibiq; parcitate AEgyti solicitudinem incolui. Fit cùm essem iuuenis, omnem corporis voluptatem experiri volui: postquam verò tempora iuuentutis meæ in varijs deliciis consumpsi, in me reuersus, pœnitentiam egi: & sic clementissimus Deus dedit mihi veniam peccatorum. Nunc igitur, si mihi seni credendum est, qui habeo multarum rerum vsum, tibi suadeo, vt floridæ ætati tuæ compatiaris, & hanc corporis macerationem nunc omittas, & vsque ad senectam reserues. Nec dubites: paratus est enim Deus semper suscipere pœnitentem. Sanctus autem Vincentius, vbi primò rem huiusce modi vidit, fuit vehementi timore commotus: sed postquam verba loquentis aduertit esse venenifera, Diabolum esse suspicatus est. Vnde sese Deo & beatæ Virgini commendans, nihil ad verba Diaboli respondit: sed se signo crucis muniens: Abi, inquit, pestifere seruens. Namque ex subdolis verbis & dictis tuis, non vnus ex AEgypti Patribus, sed ex inferni dæmonibus vnus esse conuinceris. Dæmon se cognitum videns, ejulatu magno, ac tetro fœtore relicto protinus euanuit.

Alexander ab Alexandro. 1480.

Genialium dierum lib. 4. cap. 19. Non est profectò fabulosum, quod apud sanctos viros auctores memorant, vt cum terris spiritibus, quos dæmones vocant, congressum habuerint, illosq; diuersis imaginibus, ac multiplici specie propè delusserint: siquidem nostra quoque memoria id euenisse compertum est. Nuper amicus meus summus, ingenio & fide singulari, rem dictu admirabilem hæc prodentibus nobis, sibi euenisse enarrauit. Quod cùm credi vix posset, illam multorum testimonio comprobauit: se, cùm apud coniunctissimum & sibi familiarem Neapoli diuerteret, & noctis silentio clamantis de via, & opem implorantis vocem hominis audisset, quum accenso lumine accurrisset, vt quid rei esset inquireret, ibi dæmonem, & dirum quoddam numen, tetra & horribili specie consexisse, qui iuuenem quempiam clamantem, & reluctantem, in via infestis manibus inuadere quærebat. Quo conspecto, cùm miser ille ad ipsum, quem prope videbat, accurrisset, & ne apprehenderetur, quanto poterat nixu ipsius vestem & manum apprehendisset, se, diuino sæpius aduocato numine, cùm multum diuq; frustra fuisset reluctatus, vix tandem dæmonem abegisse: quo demum abacto, cùm iuuenem animo consternatum in domum recepisset, nunquam quòd se dimitteret, aut pallium relaxaret, efficere quiuisse: tantaq; cum torpedo inuasit, vt mente ea ætate sui compos non esset, cùm sibi prorsus repræsentari, & ante oculos obuersari illa species videretur.

Lib. 5. cap. 23. Nota & vulgata res est, ædes quasdam Romæ, quas ego incolui tardentissimos ostentis ita infames, vt nemo illas incolere ausus fuerit, quin assiduis visorum illusionibus, & terris imaginibus, noctibus ferè singulis inquietetur: in quibus præter nocturnos tumultus, quos medio ferè noctis silentio audiebamus, & horrendos fremitus cum eiulatu, stridulóq; vocis sono, quibus lachrymari, & tremere videbatur, speciem hominis squalida facie, vultu minaci, nigro corpore, & aspectu formidabili, nomen suum exprimentem, & opem implorantem, cernebamus. Sed ne quis hoc fabulosum, aut cómentitium putet, auctor est Nicolaus Tuba, vir multæ & expertæ fidei, cùm rei explorandæ gratia cum nonnullis doctis iuuenibus prima facie ad nos aduentasset, cupido incessit animo, hæc, quæ à me promebantur, vero testimonio experiri, & an vera essent intueri. Et ne quid inexpertum relinquerent, noctem pervigilem egêre mecum, vt rem notam exploratamq; haberent. Neque eos opinio fefellit. Nam cùm accensis luminibus pervigilassent, haud procul species hæc dira terribili q; facie & vultu tetro repræsentata est, quam ipsi tumultuari, & diris nos vocibus agitare videbant. Cumq; omnia clamore & tumultu strepèrent, post multa oculorum ludibria, tantum formidinis pauorq; intulit, vt territi & trepidi vix mente incolumi latis constarent. Et cùm totæ ædes gemitu funesto miscerentur, singulisq; cubiculis pestis illa importuna obuersaretur, dum propius accederemus, illam retrò cedere, & querula voce lumen effugere cernebamus. Demum cùm multum diuq; tumultuata fuisset, haud multò post, vbi multum noctis processit, vtro omnis illa dilapsa est.

Hieronymus Cardanus. 1540.

De rerum varietate lib. 16. cap. 93. Est familia nobilis, ac inter primas Parmæ, Torellorum nuncu-

pata. Possident arcem, in qua aula est: in ea sub camino solet videri anus iam extrema annis, quoties ex familia obiturus est aliquis.

Martinus Cromerus. 1570.

De rebus Polonorum lib. 9. Memoratur in Cracouiensi tractu spectrum apparuisse. Lacum enim quendam peramplum infestatione dæmonum, piscationibus & vsibus hominum exemptum fuisse. Ad eum hyberna glacie concretum vicinos cum sacerdotibus vexilla, cruces, & Reliquias sacras, quibus vis dæmonum propulsaretur, ferentibus, piscandi gratia conuenisse: immisso autem reti primo quidem tractu, contendentibus piscatoribus, tres pisciculos: altero nihil nisi rete conuolutum: tertio denique monstrum horrendum caprino capite, & in speciem ignis ardentibus oculis extractum esse: territis autem ac diffugientibus cunctis, spectrum illud sub glaciem sese immersisse, ac toto lacu discurrens, terribilem strepitum & sonitum edidisse, afflatosq; ab eo nonnullos homines fœda vlcera retulisse.

Auctor.

Diuersas diuersis temporibus factas huiusmodi malorum Angelorum, seu dæmonum apparitiones, etiam aduersariorum plerique agnoscunt, ac recensent: & præter cæteros ex professo de his scripsit Ioannes VVierus Doctor Medicus libris sex de præstigijs dæmonum inscriptis, ac Basileæ Anno 1583 in 4. impressis. Ex pluribus, illud tantùm refero, quod & mirabile edit exemplum, & ab omnibus, vbi contigit, pro verissima historia memoratur, quod refert lib. 1 cap. 16 his verbis: Tibicen quidam Hamelæ Brunsuicorum ad eliciendos glires conductus, sequenti rependit facinore ingratitudinem, cùm illi ex pacto non satisfieret. Anno siquidem 1284. die 26. Iunij, hunc tibicinem, Omnicolorem nuncupatum, ob vestis varietatem, centum & triginta pueri, per plateam inde nomen, vt audies, fortitam non procul extra ciuitatem vsque ad Caluariæ locum sub Coppen nuncupatum, ad viam communem Boream versus sitam, secuti periêre, nec vnquam postea apparuêre. Hæc ita in Annalibus conscripta, Hamelæ in archiuis religiosè custodiuntur: leguntur & in libris templi sacris, atque in eiusdem vitris picta conspiciuntur: cuius rei oculatus equidem testis fui. Vetustior præterea magistratus in historiæ huius confirmationem suis Codicillis publicis inscribere solet coniunctim, Anno Christi, &c. & exitus puerorum anno &c. Obseruatur verò in hunc vsque diem ad perpetuam rei gestæ memoriam, quòd tympani sonitus nunquam in eadem admittatur platea, per quam egressi pueri, si fortè ibi hinc aliqua educitur sponsa, donec ex illa exierit: nec etiam choreæ in eadem dicuntur. Hinc & nomen cõsecuta est platea Burgelose strasse. Mane post septimam horam contigisse hoc fertur, & fuisse in puerorum numero consulis filiam iam plenis nubilem annis, quæ simul euanuit. Puer verò quidam nonnihil secutus, necdum vestitus, volens suas adferre vestes, rediit domum: interea autem euanuêre omnes in exigua fouea colliculi, quæ mihi ostensa est. En diabolum tibicinem sanguinarium. *Eandem historiam referunt Iob Fincelius libro de prodigijs: Andreas Hondorphius in promptuario exemplorum: Henricus Buntingius in Chronico Brunsuicensi, parte vltima fol. 52. Ipse cum essem Hamelæ historiam hanc primores vrbis narrantes, & indubitatæ esse fidei asserentes audiui.*

ARTICVLVS SEPTIMVS.

MALOS ANGELOS, SEV IMMVNDOS SPIRITVS, PERMITTENTE DEO, HVMANA CORPORA INGREDI, MIRVM IN MODVM TORQVERE, VERE AB EXORCISTIS ET SANCTIS HOMINIBVS EIICI.

NEGANT.

Anno post natũ Christum 1550. IEVINVS *Lemnius*, de abditis naturæ miraculis lib. 2. cap. 1. *asserit humores, non malos genios morbos inducere: spiritus tamen aereos seys vt tempestatibus immiscere, ac fuces subdere.* Cap. 2. *asserit, Melancholicos, Maniacos, Phreneticos, quiq; alia ex causa furore percitos sunt, nonnunquam linguam alienam personare, quam non didicerint, nec tamen esse dæmoniacos.*

1550. Ioannes Caluinus lib. 4. Instit. cap. 19. §. 24. *De mentitis illis Exorcistis quis vnquam tando audiuit, quod specimen vnum suæ professionis ediderint? Fingitur illis potestas data imponendi manus super energumenos, & catechumenos, & dæmoniacos, sed tali se potestate præditos dæmonibus persuadere non possunt: non modo quia eorum imperijs non cedunt dæmones, sed etiam quia ipsis imperant.*

1560. Hieronymus VVellerus, ad cap. 2. posterior. ad Thess. *fatetur in Papatu & olim, & adhuc nostro seculo dæmonia expulsa esse: sed exorcismos eiusmodi vult meras esse præstigias.*

ASSE-

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Tobiæ 6. *Vers.* 8. Piſcis huius cordis particulam ſi ſuper carbones ponas, ſumus eius extricat omne genus dæmoniorum, ſiue à viro, ſiue à muliere, ita vt vltra non accedat ad eos.

Matth. 8. 28. Cùm veniſſet transfretum in regionem Geraſenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, fæui nimis, ita vt nemo poſſet tranſire per viam illam. Et ecce clamauerunt, dicentes: Quid nobis & tibi Ieſu fili Dei? Veniſti huc ante tempus torquere nos? Erat autem non longè ab illis grex multorum porcorum paſcens. Dæmones autem rogabant eum dicentes: Si eijcis nos, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abijt totus grex per præceps in mare: & mortui ſunt in aquis.

Matth. 9. 32. Egreſſis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem. Et eiecto dæmonio, locutus eſt mutus.

Matth. 10. 1. Et conuocatis duodecim diſcipulis ſuis, dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, vt eijcerent eos. 8. Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones eijcite.

Matth. 17. 14. Et cùm veniſſet ad turbam, acceſſit ad eum homo genibus prouolutus ante eum, dicens: Domine miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, & malè patitur: nam ſæpe cadit in ignem, & crebrò in aquam. Et obtuli eum diſcipulis tuis: & non potuerunt curare eum. Reſpondens IESVS, ait: O generatio incredula & peruerſa, quouſque ero vobiſcum? vſquequo patiar vos? Afferte huc illum ad me. Et increpauit illum IESVS, & exijt ab eo dæmonium, & curatus eſt puer ex illa hora. Tunc acceſſerunt diſcipuli ad IESVM ſecretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus eijcere illum? Dixit illis Ieſus: Propter incredulitatem veſtram. Amen quippe dico vobis, ſi habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, tranſi hinc illuc: & tranſibit, & nihil impoſſibile erit vobis. Hoc autem genus dæmoniorum non eijcitur niſi per orationem & ieiunium.

Marc. 1. 23. Et erat in ſynagoga eorum homo in ſpiritu immundo, & exclamauit, dicens: Quid nobis & tibi Ieſu Nazarene? veniſte perdere nos? Scio qui ſis, ſanctus Dei. Et comminatus eſt ei Ieſus, dicens: Obmutеſce, & exi de homine. Et diſcerpens eum ſpiritus immundus, & exclamans voce magna exijt ab eo.

Marc. 1. 32. Veſpere autem facto cùm occidiſſet ſol, afferebant ad eum omnes malè habentes, & dæmonia habentes: & curauit multos qui vexabantur varijs languoribus: & dæmonia multa eijciebat, & non ſinebat ea loqui, quoniam ſciebant eum.

Marc. 16. 17. Signa eos qui crediderint, hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis.

Luc. 10. 17. Reuerſi ſunt autem ſeptuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia ſubijciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis: Videbam Satanam ſicut fulgur de cælo cadentem. Ecce, dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit. Veruntamen in hoc nolite gaudere, quia ſpiritus vobis ſubijciuntur: gaudete autem quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis.

Luc. 11. 14. Et erat Ieſus eijciens dæmonium, & illud erat mutum. Et cùm eiecisſet dæmonium, locutus eſt mutus: & admiratæ ſunt turbæ. Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. Ipſe autem vt vidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur. Si Satanas in ſeipſum diuiſus eſt, quomodo ſtabit regnum eius? Si ego in Beelzebub eijcio dæmonia, filij veſtri in quo eijciunt? Ideo ipſi iudices veſtri erunt. Porrò ſi in digito Dei eijcio dæmonia, profectò peruenit in vos regnum Dei.

Actor. 16 16. Factum eſt autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem ſpiritum Pythonem obuiare nobis, quæ quæſtum magnum præſtabat dominis ſuis diuinando. Hæc ſubſecuta Paulum & nos, clamabat dicens: Iſti homines ſerui Dei excelſi ſunt, qui annuntiant vobis viam ſalutis. Dolens autem Paulus, & conuerſus, ſpiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti exire ab ea. Et exijt eadem hora.

Actor. 19. 11. Virtutes non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli: ita vt etiam ſuper languidos deferentur à corpore eius ſudaria vel ſemicinctia, & recedebãt ab eis languores, & ſpiritus nequam egrediebantur. Tentauerunt autem quidam de circumeuntibus Iudæis exorciſtis, inuocare ſuper eos, qui habebant ſpiritus malos, nomen Domini Ieſu dicentes: Adiuro vos per Ieſum quem Paulus prædicat. Erant autem quidam Scæuæ Iudæi

principis sacerdotum septem filii,qui hoc faciebant. Respondens autem spiritus nequam, dixit eis: Iesum noui,& Paulum scio: vos autem qui estis? Et insiliens homo in eos, in quo erat dæmonium pessimum,& dominatus amborum,inualuit contra eos,ita vt nudi & vulnerati effugerent de domo illa.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Primus. 80.

Const. Apost. lib. 8. cap. 6. Diaconus dicat: Energumeni, quos spiritus immundi agunt, adhibete cunctì preces Deo: intentè pro ijs precemur, vt summa in homines charitate Deus increpet per Christum
Luc. 8. immundos & malos spiritus, qui increpauit legionem dæmonum, & diabolum principem peccati: increpet ipse & nunc apostatas impietatis in Deum, eripiatque, quos ipse condidit, ab illius actu,& repurget eos, quos cum magna sapientia effecit. Deprecemur adhuc intentè pro ipsis: Libera,& suscita eos Deus tua potentia. Inclinate energumeni, & accipite benedictionem. Et Episcopus precetur illis, dicens: *Qui fortem ligasti, & vasa eius diripuisti. &c.*

Lib. 2. Recognit. Amant isti spiritus immundi inhærere corporibus hominum, vt ipsorum ministerio cupiditates suas expleant, & ad ea, quæ ipsi desiderant, inclinantes animæ motus, suis eos parere libidinibus cogant, vt efficiantur ex integro vasa dæmonum.

Ignatius. 100.

Epistola ad Antiochenses: Saluto sanctum Presbyterorum collegium, saluto Diaconos, Hypodiaconos, Lectores, Cantores, Ianitores, Laborantes, Exorcistas, Confessores.

Dionysius Areopagita. 100.

De Eccles. Hierarchia cap. 3. Energumenorum (qui vexantur immundis spiritibus) multitudo, insyncera quidem & ipsa est, secundo tamen, atque altiore gradu catechumenis eminet.

Iustinus Martyr. 150.

Dialogo cum Tryphone: Christi nominis potentiam dæmones tremunt, & reformidant. Et hodie quoque illi per nomen Iesu Christi, crucifixi sub Pontio Pilato, qui Iudææ Procuratorem egit, adiurati nobis parent.

Oratione ad Gentiles: Complures dæmonum intemperijs correptos homines, per orbem omnem, & hanc vestram vrbem, quos alij adiuratores, & incantatores, & venefici vestri curare non potuerunt, per nomen Iesu Christi, sub Pontio Pilato crucifixi, adiurantes sanârunt, atque etiam nunc sanant, exarmantes, atque exigentes ab hominibus, qui illos obsedérunt dæmones.

Irenæus. 180.

Lib. 2. cap. 57. In Christi nomine, qui verè illius sunt discipuli, ab ipso accipientes gratiam, perficiunt ad beneficia reliquorum hominum, quemadmodum vnusquisque accepit donum ab eo. Alij enim dæmones excludunt firmissimè & verè, vt etiam sæpissimè credant ipsi, qui emundati sunt à nequissimis, & sint in Ecclesia,

Origenes. 230.

Libro 1. contra Celsum: Id colligo ex Christi miraculis, quibus Celsus struit calumniam, asserens ægyptiacis artibus ab eo facta esse. Nec ex ijs tantùm sumam argumentum, verum etiam, vt par est, ex his, quæ patrauerunt Apostoli. Quin & hodie vestigia Spiritus illius sancti seruantur apud Christianos, excantant dæmonia, multas fanationes perficiunt, præuident voluntate Dei futura.

Lib. 7. Non pauci Christiani dæmonia eijciunt ex obsessis corporibus, sine omni curiositate magorum & veneficorum, sed solis precibus, adiurationibusq; simplicibus, quæ sunt artes hominum simplicium, per verbum suum coarguente dæmonum infirmitatem Christi gratia, &c. Tantum abest, vt dæmones veneremur, vt precibus & sacrarum literarum recitatione profligemus eos ex obsessis corporibus, & ex locis sibi dicatis, interdum ex animalibus. Nonnunquam enim vt hæc quoque lædant, operantur dæmones.

Eusebius Cæsariensis. 320.

De demonstratione Euangelica lib. 3. cap. 8. Quis ignorat nostræ esse consuetudinis, ipso Iesu nomine, & purissimis precibus omnem dæmonum vexationem abigere? Sic ipsius Iesu verbum eiusdemque doctrina, ito potestatis inuisibili genere, vt omnes nos longè potentiores essemus, effecit, dæmonum vtique hostes atque inimicos, non autem amicos aut familiares nos reddens.

Athanasius. 340.

In Vita B. Antonij: Quodam tempore cùm exisset ad exteriora monasteria Antonius, & rogatus esset à fratribus, vt in naui quadam cum monachis proficiscentibus oraret, ascendit, & solus ex omnibus odorem sensit teterrimum: asserebant cuncti piscium salsorum, & caricarum in naui positarum hunc esse patorem. At ille alterius rei se fœtorem sentire affirmauit. Adhuc loquente illo, adolescens quidam possessus à dæmone, qui præcedens iuxta carinam se nauis absconderat, repente exclamauit. Quo statim per Antonium in nomine Domini nostri Iesu Christi curato, intellexêre vniuersi, illum diaboli fuisse patorem. Alius quoque ad eum, vir inter suos nobilis, dæmoniosus adducitur, tanta oppressus insania, vt non sciret se esse apud Antonium, nec non & corporis sui superflua comederet. Quamobrem rogatus senex ab his, qui eum adduxerant, vt pro illo Dominum oraret, in tantum iuuenis miseriæ condoluit, vt tota nocte peruigilans cum eo, aduersus patientis insaniam laboraret, sed cùm iam lucesceret, & obsessus impetu in Antonium facto, vehementer eum impulisset, irasci cœperunt, qui eum adduxerant, cur seni fecisset iniuriam. Quibus Antonius ait: Nolite alienam culpam iuueni misero ascribere: furor iste obsidentis est, non obsessi. Idcirco autem in hanc prorupit dolens hostis audaciam, quia Dominus ad aridam regionem ire eum iussit: & expulsi Satanæ indicium iste aduersus me impetus fuit. Nulla post verba mora, adolescens recepto sensu, & gratias agens Deo, & locum, vbi esset, agnouit, & totum Antonium amplexans, deosculatus est.

Concilium Antiochenum. 340.

Canone 10. Chorepiscopis constituere permittitur Lectores, Subdiaconos, & Exorcistas: quibus sufficiat istorum tantùm graduum licentiam accepisse.

Cyrillus Hierosolymitanus. 370.

Catechesi 16. Illum. Immundus dæmon si quam hominis animam aggressus fuerit, (liberet autem ab hoc Dominus omnes animas tam præsentium hîc, quàm absentium,) & tanquam lupus sanguinorus paratus ad deuorandum, super ouem veniat, sæuissimo illius aduentu grauissimus sensus, tenebrosa mens efficitur, & insultus iniquus, & rapina possessionis alienæ. Corpore enim alieno tamquam proprio vtitur violenter, membris alienis stantem iactitat, & alieno instrumento astantes acclamat: minister enim est illius qui cecidit de cælo. Deprauat linguam, torquet labia, spumam pro verbis fundit, obtenebratur homo; apertus est oculus, & non videt per eum anima; gemit homo tremens, ante mortem miserrimus. Verè hostes sunt hominum dæmones, turpiter illis aburentes, & absque misericordia.

Catech. 2. Mystag. Vt insufflationes Sanctorum, & nominis Dei inuocatio, tanquam vehementissima quædam flamma, vrit dæmones, & in fugam conuertit: sic & exorcizatum hoc oleum per orationem, Deiqúe inuocationem tantam virtutem consequitur, vt non modò ardentia peccatorum vestigia expurget, verùm etiam omnes inuisibiles dæmones expellat.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 1. seu in Apologetico: Dæmones etiamnum vocato Christo contremiscunt, nec ob nostram improbitatem huius nominis vis imminuta, & extincta est: nos verò rem nomenqúe adeò venerandum contumelia afficere non veremur.

Carmine ad Nemesium:

Nec mirum: namque ipse etiam sors inclyta Christi,
Prolato ipsius vel solo nomine, sæpe
Dæmonas ejecit stridentes, atque gementes,
Clamantesqúe Dei robur dominantis olympo:
Aëra vel medium signo crucis ipse notauit,
Illustreinqúe tulit typus hic ex hoste triumphum.

Timotheus Alexandrinus. 380.

In Responsis Canonicis cap. 2. Si catechumenus à dæmone corripiatur, & voluerit ipse, vel sui, vt sanctum baptisma accipiat, debetne accipere, an non, & maximè si morti propinquus fuerit? *Resp.* Si is, qui à dæmone corripitur, non fuerit ab immundo spiritu mundatus, non potest sanctum baptisma accipere, sed in exitu à vita baptizatur.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Homilia 3. de natura Dei: Energumenos Diaconus tempore mysteriorum adducit, & iubet caput inclinare, cùm eis vnà cum fratribus orare non liceat. adducit eos, vt eis miseratus, & quia tam acerbè vexantur, & quia vocem reddere nequeunt, tua facultate ad eorum vtaris defensionem & auxilium.

Homilia 66. ad populum Antiochenum: Sanctorum ossa dæmones sistunt, & torquent, & vinctos ab illis soluunt sæuissimis vinculis. Quid hoc foro magis reuerendum, cùm videatur nemo, nemo dæmonis instet lateribus, voces sentiuntur, & lacerationes, flagella, tormentaqúe, ac linguæ ardentes, terribilem illam vim dæmone non ferente? Et corpus induti incorporeas opprimunt potestates, & cuius, & ossa, & fauilla inuisibiles illas potestates dilaniant.

Sermone de Virtutibus & vitijs: Pauli vestes morbos fuderunt, Petri vmbræ mortem fugârunt: Sanctorum Martyrum cinis improbos dæmones expulit.

Ioannes Cassianus. 420.

Collationis 7. cap. 11. Huic rationi satis arbitramur esse contrarium illud, quod vidimus in arreptitijs fieri, cùm afflati spiritibus immundis loquuntur, & agunt ea, quæ nesciunt. Quomodo ergo animas illorum spiritibus illis non credamus vniri, quorum videmus illas velut organum factas, & derelicto naturali statu, ad illorum motus affectusqúe transire, ita vt iam non suas, sed illorum voces, & gestus voluntatesqúe depromant? *Resp.* Prædictæ definitioni nostræ non est contrarium id, quod dicitis in energumenis fieri, cùm spiritibus immundis arrepti loquuntur, vel agunt ea, quæ nolunt, vel quod ea quæ ignorant proferre coguntur, &c.

Palladius. 420.

Historia sanctorum Patrum cap. 19. & 20. Ad sanctum Macarium adductus est aliquando à matre propria lamentante adolescens, qui vexabatur à dæmone, à duobus adolescentibus ex vtraque parte constrictus. Hunc autem ita vexabat dæmon. Trium modiorum panes postquam comedisset, & calicem aquæ bibisset, vtraque eructans, cibos resoluebat in vaporem: ab eo enim non secus ac igne consumebantur, quæ comederat & biberat. Est enim ordo quoque dæmonum, qui dicitur igneus. Sunt enim dæmonum quoque sicut hominum differentiæ, non mutata essentia, verùm mente diuersa. Hic ergo adolescens, cùm ei mater non suppeditaret, sæpe sua comedebat excrementa, & lotium bibebat. Flente ergo eius matre, & alienam sui filij mœrente calamitatem, & Sanctum valde obtestante, & rogante, illum accipiens inuictus Christi athleta Macarius, supplex pro eo Deum orauit. Post vnum autem aut alterum diem remisit dæmon vexationem, &c. Cumqúe septem dies orasset cum ieiunio, expulso ab eo pernicioso dæmone ingluuiei, emundatum eum matri reddidit.

Nilus. 430.

De Oratione cap. 100. Venit ad nos quidam, qui narrabat, quemadmodum dæmon vsque adeò cuidam Sancto, cùm oraret, resistebat, vt simulatqúe ille manus tenderet, dæmon se in leonis formam verteret, & prioribus pedibus erectis, vngues vtrinque illius manibus infigeret, à quo non prius discedebat, quàm manus frangeret: qui verò orabat, non prius remittebat, quàm orationes consuetas absolueret.

Cap. 101. Talem fuisse intellexímus in lacu quiete commorantem Ioannem illum cognomento Parum, ego verò magnum interpretor, qui circumplicatus dæmone, in speciem draconis mutato, & corpus eius mandente, atque in faciem eius vomente, tamen se à colloquio & congressu Dei non dimouebat.

Sozomenus. 440.

Lib. 4. cap. 15. Arsacius dæmones potuit abigere, & homines ijsdem agitatos illis purgare. Nam cùm quidam vexatus dæmonio per forum gladio stricto curreret, omnesqúe fugerent ab eo, & tumultus vrbem occuparet: Arsacius factus illi obuiam, Christum nominauit, verbo hominem deiecit, eum extemplò dæmone purgauit, & ad sanam mentem reduxit.

Socrates. 440.

Lib. 4. cap. 19. Sacerdotis ethnici filia à dæmonio ex improuiso occupata, supra modum furere, resqúe omnes disturbare cœpit, neque eius rabies vlla ratione comprimi sedariue potuit: sed contra eos pios viros (*Macarios*) grauiter vociferata est ad hunc modum: Cur huc veniſtis ad nos abigendos? Itaque Sancti illi, munus quod diuina gratia ipsis largita fuerat, palam ibi de integro ostenderunt. Nam dæmonem ex virgine ejciunt, eam patri tradunt sanam & valentem: sacerdotem & omnes insulæ habitatores ad fidem Christianam traducunt.

Theodoretus. 450.

Hist. religioſæ cap. 9. de Petro Eremita: Cùm quidam inſaniens, & furore percitus, & maligni dæmonis plenus operatione, ad eum veniſſet, eum quidem mundauit, deprecatus, & ab illo diabolico furore liberauit, &c. Cùm quædam mulier adduxiſſet obſonatorem famulum, qui à malo dæmone vexabatur, rogauit, vt ei ſuum non negaret auxilium. Cùm precatus autem eſſet vir diuinus, iuſsit dæmoni vt diceret cauſam cur haberet poteſtatem in Dei creaturam. Ille autem tanquam homicida aliquis, vel murorum perfoſſor ac latro ſtans ante iudicem, & iuſſus dicere quæ fecit, ſic omnia eſt perſecutus, vt qui præter conſuetudinem cogeretur vera dicere, &c.

Cyrillus Eremita. 510.

In vita ſancti Euthimij: Huius Thalamæ ſororis filia immundi dæmonis dominatu tenebatur. Ea igitur portata ad capſam Reliquiarum, nullum quidem aliud medicamentum applicatum, niſi huius loculi ſanctificatio: Dies autem non plures quàm tres, ad perfectam ſufficiunt liberationem ab eo qui opprimebat.

Leontius. 600.

Vita Simeonis Sali cap. 40. Eorum, qui vexabantur à dæmone, miſerabatur ſuper omnem naturam. Recedens itaque multis modis ſe faciebat, tamquam vnum ex ipſis: & cum ijs degens, multos ex ipſis curauit ſua oratione, adeò vt quidam dæmoniaci murmurarent & dicerent: O violente Sale, totum mundum irrides, & veniſti prope nos, vt nos vexares. Recede hinc: non es ex nobis. Quid nos totam noctem torques & vris?

Georgius Presbyter. 600.

De vita Theodori Archimandritæ: Ex colle propinquo magna exijt ſpirituum immundorum multitudo. Quorum pars inuaſit viros & fœminas illius loci, coſque acerbè cruciabat: pars cæteros in varios morbos coniecit: complures autem vias & loca finitima occupárunt, & homines ac beſtias illaciter facientes, iniurijs afficiebant. Quamobrem regio illa magnis tum internis, tum externis calamitatibus laborabat. Cumque illis in mentem veniſſet ſerui Dei Theodori, decreuerunt illius precibus immundos ſpiritus adiurare. Ex quo cœperunt ipſi ſpiritus non mediocriter formidare, & nomine eius audito mitius ac lenius agere. Ad monaſterium igitur profecti, tantoperè ſupplicárunt, vt cum illis tandem abierit. Appropinquante autem illo ad regionem ipſorum, ſentientes ſpiritus præſentiam ipſius, & homines obſeſſos corripientes, occurrerunt ei, & cum vlulatu vociferabantur ad hunc modum: Proh vis. Cur veniſti huc, ô ferriuore? &c. Sed cùm eos vir ſanctus increparet, obmutuerunt. Poſtridie autem, cùm eſſent omnes congregati, & illi, qui vexabantur, circa virum ſanctiſsimum eſſent, ſupplicationem emiſit, & totam regionem luſtrauit, peruenitque ad collem, vnde dæmonia exijſſe dicebantur: atque illa torquens diuina Chriſti gratia, venerandæque crucis ſigno tunſionibus in pectus adhibitis, diu precationibus incubuit: iuſsitque vt ex hominibus egrederentur, & in locum ſuum redirent. Quæ valde clamantia, ſciſsis veſtimentis, obſeſſos ante pedes eius proſtrauerunt, & egreſſa ſunt. Peſsimus tamen ſpiritus, qui mulierem vexabat, reſiſtebat, & nolebat egredi. At vir ſanctiſsimus comam eius apprehenſa, vehementerque premens, adhibito crucis ſigno, & fuſis ad Chriſtum precibus increpabat eum: Hinc, inquiens, non diſcedam prius, quàm ab illa fueris egreſſus. Tunc clamare ſpiritus cœpit, ac dicere: Magna eſt, ô ferriuore, vis tua etiam in me. Iam egredior, & non repugnabo. Da nobis tantùm aliquid ex ijs, quæ fers. Soluit ille calceamentum, coniecitque in foueam collis, vnde exierant. Proiecta igitur muliere ante pedes eius, exuit ab ea: At vir ſanctiſsimus ſtans, rurſum Dominum precabatur, vt ſpiritus item illos omnes, qui loca finitima & vias obſidebant, atque iter facientes vexabant, compelleret in locum, vnde egreſſi fuerant, regredi: Deique gratia omnes ſub muſcarum, & leporum, ac murium ſpecie, vt quibuſdam videbatur, coacti in foueam illam redierunt. Tunc eam vir ſanctiſsimus precibus fuſis ſigno crucis obſignauit, iuſsitque vt foramen illud obſtrueretur, & in priſtinam formam redigeretur. Et ſupplicationem ad locum ſuum reduxit, &c. Mulier quædam ſerua, quæ dæmonium occultum habebat, beatum adijt Theodorum, vt ab eo benedictionem acciperet, qui cùm acerbè aduerſus eam, vt aduerſus dæmone vexatam, aſpiciens, Deum pro illa rogaſſet, dæmon commotus ſtatim exijt, & mulier effecta eſt ſana.

Ioannes Moſchus. 610.

In Prato ſpirituali cap. 117. Frater quidam dæmonium habens acceſsit ad Abbatem Simeonem Stylitem in admirabilem montem, rogans, vt pro ſe oraret, & effugaret ab eo dæmonem. Dixit ei Abbas Simeon: Vbi moraris? Qui ait. In Raythu. Ad quem ſenex: Miror, inquit, frater, cur tanto te labore fatigaueris, tantumque itineris peregeris, vt venires ad me peccatorem hominem, cùm tales, ac tantos Patres habeas in monaſterio tuo. Vade igitur ad Abbatem Andream, & roga illum, vt oret pro te, & ſtatim curabit te. Venit igitur frater in Raythu, & ſicut ſibi mandauerat beatus Simeon, proſtrauit ſe illi rogans, & dicens: Ora pro me Pater. Dixit ei Abbas Andreas: Accepit gratiam huius curationis Abbas Simeon. Cumque feciſſet orationem, continuò mundatus eſt frater.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Hiſtoriæ Barlaam & Ioſaphat cap. 32. Apoſtoli Dæmones, quos vt Deos metuitis, non modò ab humanis corporibus depellebant, ſed etiam crucis ſigno ex ipſo terrarum orbe fugabant.

Theoſtrictus. 820.

Oratione funebri in ſanctum Niceram: Alius quidam ex ijs, qui nuper ad eum venerant, impuro ſpiritu laborabat: qui ſpiritus occultè illum vexabat, ſeipſum non aperiens: ſubterfugiebat enim dæmon ille, ſancti hominis præſentiam metuens. Itaque illum latere ſtudebat Cùm verò tempus veniſſet, quo adoleſcens ille ſanctum monaſticæ vitæ habitum accipere deberet, ſub magni Niceræ catechiſmo, & ſanctarum ipſius manuum impoſitione, idque doloſus diabolus ſenſiſſet, cœpit fratrem poſtera nocte perturbare, & viſa quædam ipſi obijcere, quibus terrorem ac fluctuationem in eius mentem conijciebat. Cùm igitur frater ille ſeipſum à diabolo vexari, & potentia illius ſe opprimi animaduerteret, media nocte ſurrexit, vt ad ſanctum virum confugeret: cumque prope cellam veniſſet, in qua magnus Nicera dormiebat, vidit ſerpentem quendam valde magnum, qui ante portam illius cellæ ſerpebat, & ingreſſum illi omninò præcludebat Dæmon enim ipſe in eam figuram ſe verterat, vt eius mos eſt, quo iuuenem perterrefaceret, ne ad eum virum introiret, qui ab eo ipſum expulſurus erat. At frater ille ſancti viri auxilio fretus, & dæmonem contemnens, in cellam magni Patris inſiluit, & impuri dæmonis inſidias ipſi aperuit. Tunc ſanctus vir eum cruce ſignauit, & pro ipſo Deum precatus, illum admonuit, atque adhortatus eſt, ne talem dæmonem metueret, iuſsitque in cubiculum, in quo dormiebat reuerti. At inſidiator ipſe per paucos dies ſeipſum ſubtraxit. Cùm autem

tem non ferret ſancti viri gratiam, & ab eo in ſe illatum ardorem, cœpit rurſus fratrem perturbare, intolerabiles quoſdam cordis dolores immittens. Poſtremò illum collidens mutum atque immobilem reddidit: cuius viſcera ita æſtuabant ac dilacerabantur, vt illa diſrumpi nos exiſtimaremus. Cùm igitur ſanctus Niceta veniſſet, pro illo Deum precatus, ſigno ſalutaris crucis eum ſignauit, & eadem illa hora opprimentem dæmonem ab ipſo eiecit, & fratrem ſanum erexit. Itaque ex illa hora frater incolumis permanſit, nunquam amplius à tali dæmone offenſus. Alius quiſpiam & ipſe de ijs, qui paulo ante venerant, habebat immundum ſpiritum, ſimiliter & eum ipſum latentem. Cùm igitur frater ille aliquot dies in monaſterio manſiſſet, cœpit à dæmone agitari, & vehementer vexari. Cùm autem ſanctus Niceta illuc veniſſet, pro fratre ipſo Deum precatus fuit: cumque dæmonem ab eo expuliſſet, adiuuante Chriſti gratia, ſanum illum reddidit. Dicebat autem vir ille, poſtquam curatus fuit, à ſe vitium illum diuinum hominem virgam tenentem, & Æthiopem quendam deformem ab eo ejicientem.

Leo Philoſophus. 886.

Oratione Encomiaſtica in Ioannem Chryſoſtomum: Cùm adhuc verba continuaret Pontifex, ecce vir quidam dæmoniacus illa faciebat, & clamabat in medio omnium, quæ vexans cogit genus dæmonum: rogatur medicus vt curet laborantem. Quem quidem curat ſigno pretioſæ crucis, & inuocatione ſanctæ & viuificæ Trinitatis, dicens: *Iuxta ſanus factus es,* ne Deum amplius blaſphemes, *ne deterius quid tibi contingat.*

Theophylactus. 900.

Ad cap. 5. Marci: Tormentum ſuum putant dæmones ſi cogantur exire ab homine: ideò dicunt, *ne torqueas,* id eſt, ne educas nos ex habitaculo noſtro, hoc eſt homine, &c.

Ad cap. 17. Matthæi: Oportet & illos ipſos dæmoniacos maximè ieiunare, & eos qui illos ſanare volunt.

Simeon Metaphraſtes. 950.

Vita ſanctæ Athanaſiæ cap. 21. Cùm verò anniuerſarius dies, quo ſancta illa mulier obierat, iam veniſſet, ecce viri duo aſtiterunt, & cum ipſis miſera quædam mulier prauis ſpiritibus vexata: qui ſpiritus ſupra ſanctæ illius mulieris Reliquias debacchantes, redarguti ſunt. Manibus igitur regumentum illud, quod ſupra ſanctæ Athanaſiæ Reliquias impoſitum fuerat, amouentes, aream è monumento extraxerunt. Quo facto mulier illa ſpiritu malo agitata, curationis ſtatim compos facta eſt.

Vita ſancti Stephani Iunioris cap. 33. Fœminæ cuidam haud obſcuro loco natæ filius erat nouennis à malo ſpiritu diuexatus: quo ſecum aſſumpto mater, in inſulam profecta eſt. Vt autem ipſe admirandi viri cubiculum vel ſolum perſpexit, cumultuari, & æſtuare, ac nunc ſublimis in altum ferri, nunc rurſus in terram allidi cœpit, inconditas quaſdam voces ad ſanctum virum emittens, dæmone nimirum, dum mouebatur, ipſum mouente, vimque ei, dum vim ipſemet paterctur, afferente, &c. Matris luctibus commotus Stephanus, vni diſcipulorum imperat, vt crucis ſignum vniuerſo pueri corpori adhibeat. Ipſe autem intra ſe collectus, atque animæ oculum attollens, eum, qui celerrimè ſalutem afferre poterat, inuocabat. Atque ipſe quidem lachrymis perfuſus precabatur: ille autem humi magno cum impetu deiectus, amiſſa voce iacebat. Ipſe ſurgere eum, atque ad ſe venire iubebat: ille iuſsis obſequebatur. Demum eum, adorata Chriſti imagine matri ſuæ ſanum & incolumem tradidit.

Michael Pſellus. 1050.

De operatione dæmonum c. 13. Quòd ſi dæmon irruens ex Subterraneorum genere ſit, hominem poſſeſſum concutit, & diſtorquet, atque per eum loquitur, ſpiritu patientis vtens non ſecus atque proprio quodam inſtrumento. Si quis autem eorum, qui Lucifugi dicuntur, clam irrepſerit, relaxationem ſeu remiſsionem inducit, vocem reprimit, & eum, quem inuaſit, mortuo prorſus ſimilem efficit. Nec fieri poteſt, vt eorum, qui ab eo correpti ſunt, vllus alio modo liberetur, quàm diuina potentia, quæ oratione & ieiunio conciliatur.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Chronic. Malus genius Imperatorem Michaëlem Paphlagonem inuaſit, neque ante finem vitæ miſſum fecit. Qui ſpecioſo nomine malum id volebant velare, inſaniam animi appellabant. Sanè neque humanum, neque diuinum auxilium miſerabilibus eum iſtis cruciatibus ac torturis eripuit.

Theodorus Balſamon. 1160.

Ad Canonem 2. Timothei Alexandrini: Qui à dæmone corripitur, videtur eſſe dæmonis habitaculum. Iudicatur enim quòd niſi immundus ſpiritus inueniſſet hominem dignum ſuum habitaculum, in eo non habitaſſet. Qui autem baptizatur, per baptiſmum Spiritus ſancti gratiam in ſe habitantem ſuſcipit. Quomodo ergo fieri poterit, vt idem ſimul duo in ſe contraria ſuſcipiat? Et ideo catechumenum, & à vexante eum dæmone non liberatum, iudicauit pater non eſſe dignum ſancto baptiſmate. Sin autem moriatur, inquit, baptizabitur, ne gratiæ baptiſmi expers, à vita decedens, hoc viatico priuetur, & non ſignatus recedat.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 9. cap. 38. Arſacius multa ſupra vim & captum hominum fecit. Dæmones namque eiecit, aliis quoque caſibus afflictos homines reſtituit, & ad ſaniorem mentem multos reduxit.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Apologetico aduerſus Gentes cap. 23. Atqui omnis hæc noſtra in dæmones immundos dominatio, & poteſtas, de nominatione Chriſti valet, & de commemoratione eorum, quæ ſibi à Deo per arbitrum Chriſtum imminentia expectant: Chriſtum timentes in Deo, & Deum in Chriſto, ſubijciuntur ſeruis Dei & Chriſti. Ita de contactu, deque afflatu noſtro, contemplatione & repræſentatione ignis illius correpti, etiam de corporibus noſtro imperio excedunt inuiti & dolentes, & vobis præſentibus erubeſcentes.

De Corona militis cap. 11. Et quos interdiu exorciſmis fugauit, noctibus defenſabit, incumbens, & requieſcens ſuper luncho, quo perfoſſum eſt corpus Chriſti.

De Spectaculis cap. 26. Itaque in Exorciſmo, cùm oneraretur immundus ſpiritus, quòd auſus eſſet fidelem aggredi; conſtanter, & iuſtiſsimè quidem, inquit, feci: in meo eam inueni.

Ad Scapulam cap. 2. Dæmones non tantùm reſpuimus, verùm etiam reuincimus, & quotidie traducimus, & de hominibus expellimus, ſicut plurimis notum eſt.

Minutius Felix. 230.

In Octauio: Hæc omnia sciunt plerique vestrûm, ipsos dæmones de semetipsis confiteri, quoties à nobis, & meritis verborum, & orationis inceri dijs de corporibus exiguntur. Ipse Saturnus, & Serapis, & Iupiter, & quicquid dæmonum colitis, victi dolore, quod sunt eloquuntur: nec vtique in turpitudinem sui, nonnullis præsertim vestrûm assistentibus, mentiuntur. Ipsis testibus esse eos dæmonas de se verum confitentibus credite. Adiurati enim per Deum verum, & solum, inuiti miseris corporibus inhæresunt, & vel exiliunt statim, vel euanescunt gradatim, prout fides patientis adiuuat, aut gratia curantis adspirat.

Cornelius Papa. 250.

Epistola Ad Fabianum apud Eusebium lib. 6. cap. 35. De *Nouato:* Non est certè eius generis ille quidem, cui ex Satana (qui ingressus in illum, diu est in intimo pectore commoratus) primùm data fuit credendi occasio. Qui quidem vbi Exorcistarum præsidio spiritu illo malo liberatus esset, & post in tam grauem morbum, vt iam fermè mori putaretur, incidisset, in lecto aqua circumfusus baptismum accepit.

Cyprianus. 250.

Lib. 2. epist. 2. *Epistola 2.* Inde iam facultas datur, immundos & erraticos spiritus, qui se expugnandis hominibus immerserint, ad confessionem minis increpantibus cogere; vt recedant, duris verberibus vrgere; conflictantes, eiulantes, gementes, incremento pœnæ propagantis extendere, flagris cædere, igne torrere. Res illic geritur, nec videtur: occulta plaga, & pœna manifesta.

Lib. 4. epist. 7. *Epistola 76.* Quod hodie etiam geritur, vt per Exorcistas voce humana, & potestate diuina flagelletur, & vratur, & torqueatur diabolus: & cùm exire se, & homines Dei dimittere sæpe dicat, in eo tamen quod dixerit fallat, & id, quod per Pharaonem prius gestum est, eodem mendacio obstinationis & fraudis exerceat. Cùm tamen ad aquam salutarem, atque ad baptismi sanctificationem venitur, scire debemus, & fidere, quia illic diabolus opprimitur, & homo Deo dicatus, diuina indulgentia liberatur. Nam si scorpij & serpentes, qui in sicco prævalent, in aquam præcipitati prævalere possunt, aut sita venena retinere: possunt & spiritus nequam (qui scorpij & serpentes appellantur, & tamen per nos data à Domino potestate calcantur) permanere vltra in hominis corpore, in quo baptizato & sanctificato incipit Spiritus sanctus habitare. Hoc denique & rebus ipsis experimur, vt necessitate vrgente, in ægritudine baptizati, & gratiam consecuti, careant immundo spiritu, quo antea mouebantur, & laudabiles ac probabiles in Ecclesia viuant. Et contra sæpe nonnulli de illis, qui sani baptizantur, si postmodum peccare cœperint, spiritu immundo redeunte, quatiuntur: vt manifestum fit Diabolum in baptismo fide credentis excludi, si fides postmodum defecerit, regredi.

Ad Demetrianum: O si audire eos velles, & videre, quando à nobis adiurantur, & torquentur spiritalibus flagris, & verborum tormentis de obsessis corporibus ejciuntur, quando eiulantes, & gementes voce humana & potestate diuina flagella & verbera sentientes, venturum iudicium confitentur. Videbis nos rogari ab ijs, quos tu rogas: timeri ab ijs, quos tu adoras: videbis sub manu nostra stare victos, & tremere captiuos, quos tu suspicis, & veneraris vt dominos.

Lactantius. 320.

Diuinarum Institutionum lib. 2. cap. 15. Dæmones iustos, id est, cultores Dei metuunt: cuius nomine adiurati, de corporibus exeunt: quorum verbis, tanquam flagris verberati, non modò dæmones esse se confitentur, sed etiam nomina sua edunt, illa, quæ in templis adorantur. Nec Deo, per quem adiurantur: nec iustis, quorum voce torquentur, mentiri possunt. Itaque maximis sæpe vlulatibus editis, verberari se, & ardere, & iam iamque exire proclamant. Tantum habet Dei cognitio ac iustitia potestatis.

Lib. 4. cap. 27. Quanto terrori sit dæmonibus hoc signum, sciet, qui viderit, quatenus adiurati per Christum, de corporibus, quæ obsederint, fugiunt. Nam sicut ipse, cùm inter homines ageret, vniuersos dæmones verbo fugabat, hominumque mentes emotas, & malis incursibus furiatas, in sensus pristinos reponebat: ita nunc sectatores eius, eosdem spiritus inquinatos, de hominibus, & nomine magistri sui, & signo passionis excludunt.

Iulius Firmicius Maternus. 350.

De errore profanarum religionum cap. 14. Apud nos Deos vestros religiosi nostri sermonis flagello castigant: Sic in corpore hominum constituti Dij vestri verbo Dei spiritualium flammarum igne torquentur: & qui apud vos quasi Dij coluntur, apud nos religiosæ fidei medela, Christi gratia, humano subiacentes imperio, & tormenta repugnantes sustinent, & victi pœnis vltricibus subiugantur.

Prudentius. 380.

In Apotheosi contra Iudæos:

Audiat insanum bacchantis energina monstri,
Quod rabidus clamat, capta inter viscera dæmon,
Et credat miseranda suis: torquetur Apollo
Nomine percussus Christi, nec fulmina verbi
Ferre potest, agitant miserum tot verbera linguæ,
Quot laudata Dei resonant miracula Christi.
Intonat Antistes Domini: Fuge callide serpens,
Exue te membris, & spiras solue latentes:
Mancipium Christi sur corruptissime vexas,
Desine, Christus adest, humani corporis vltor,
Non licet vt spolium rapias, cui Christus inhæsit.
Pulsus abi ventose liquor, Christus iubet, exi.
Has inter voces medias Gyllenius ardens
Eiulat, & notos suspirat Iuppiter ignes.

Paulinus Presbyter. 390.

In vita D. Ambrosii: Per idem tempus cùm vir illustris Probus puerum suum notarium, qui spiritu immundo grauiter vexabatur, direxisset ad Episcopum, egressum vrbe dimisit diabolus, timens ad virum sanctum perduci. Atque ita puer quamdiu Mediolani apud Episcopum fuit, nulla comminatio diaboli apparuit. Sed vbi egressus Mediolano est, & propè vrbem peruenit, idem spiritus, qui illum antea habuerat, vexare cœpit. Qui cùm interrogaretur ab Exorcistis, cur quamdiu Mediolani fuit, non in illo apparuisset, confessus est diabolus timuisse se Ambrosium, & ideò recessisse ad tempus, atque expectasse in illo loco, vbi ab illo recesserat, donec reuerteretur: quo reuertente, vas quod deseruerat reperisset.

Hieronymus. 390.

Contra errores Vigilantij cap. 2. Constantinus Imp. Reliquias Andreæ, Lucæ, & Timothei transtulit Constantinopolim, apud quas dæmones rugiunt, & inhabitatores Vigilantij illorum se sentire præsentiam confitentur.

In vita Hilarionis cap. 10. Fortissimus iuuenis, nomine Marsilas, afflictus pessimo dæmonio, non catenas, non compedes, non claustra ostiorum integra patiebatur: multorum nasum & aures morsibus amputauerat: horum pedes, illorum gulam

frege-

fregerat: tantumque ſui terrorem omnibus incuſſerat, vt oneratus catenis & funibus, in diuerſa nitentium, quaſi ferociſſimus taurus, ad monaſterium peretraheretur. Quem poſtquam fratres vidêre, perterriti (erat enim miræ magnitudinis) nuntiauerunt Patri. Ille ſicut ſedebat, tuſſit eum ad ſe pertrahi, & dimitti. Solutoque, inclina, air, caput, & veni. Tremere ille, & ceruicem flectere, nec aſpicere contra auſus: omnique ferocitate depoſita, pedes cœpit ſedentis lambere. Adiuratus itaque dæmon, & tortus, qui iuuenem poſſederat, ſeptima die egreſſus eſt. Sed nec illud tacendum eſt, quòd Orionus vir primarius & ditiſſimus vrbis Ailæ, quæ mari Rubro imminet, à legione poſſeſſus dæmonum, ad eum adductus eſt. Manus, ceruix, latera, pedes ferro onerati erant, furorisq; ſæuitiam torui oculi minabantur. Cumq; deambularet Sanctus cum fratribus, & de Scripturis neſcio quid interpretaretur, erupit ille de manibus ſe tenentium, & amplexus eum poſt tergum, in ſublime leuauit. Clamor ortus ab omnibus: timebant enim, ne confecta ieiunijs membra collideret. Et Sanctus arridens: Sinite, inquit, & mihi meum palæſtritam dimittite. Ac ſi reflexa ſuper humeros manu, caput eius tetigit, apprehenſoq; crine ante pedes adduxit, ſtringens è regione ambas manus eius, & plantas vtroque calcans pede, ſimulq; ingeminans, torquere dæmonum turba, torquere. Cumq; ille eiularet, & reflexa ceruice terram vertice tangeret: Domine, inquit, Ieſu, ſolue miſerum, ſolue captiuũ. Vt vnum, ita & plures vincere, tuum eſt. Rem loquor inauditam. Ex vno hominis ore diuerſæ voces, & quaſi confuſus populi clamor audiebatur. Curatus itaque & hic, non poſt multum temporis, cum vxore & liberis venit ad monaſterium, plurima, quaſi gratiam redditurus, dona afferens. Cui Sanctus: Non legiſti, inquit, quid Giezi, quid Simon paſſi ſint.

4. Reg. 5. Actor. 8.

Cap. 13. Candidatus Conſtantij Imperatoris, rutilus coma, ex Franciæ prouincia oriundus, ab infantia poſſeſſus à dæmone, qui noctibus eum vlulare, ingemiſcere, fremere dentibus compellebat, ſecretò ab Imperatore euectionem petijt, & acceptis ad Conſularem Paleſtinæ literis, Gazam & ad Hilarionem deductus eſt. Qui videns eum, ex oculis eius & vultu cur veniſſet agnouit. Statim ergo ad interrogationem ſuſpenſus homo, vix terram pedibus tangens, & immane rugiens, Syro, quo interrogatus fuerat, ſermone reſpondit. Videres de ore barbaro, & qui Francam tantùm & Latinam linguam nouerat, Syra ad purum verba reſonare: vt non ſtridor, non aſpiratio, non idioma aliquod Paleſtini deeſſet eloquij. Confeſſus eſt itaque, quo in eum intraſſet ordine. Et vt interpretes eius intelligerent, qui Græcam tantùm, & Latinam linguam nouerant, Græcè quoque eum interrogauit. Quo ſimiliter, & in eadem verba reſpondente, multasque incantationum occaſiones & neceſſitates magicarum artium obtendente: Non curo, air, quomodo intraueris: ſed vt exeas in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti impero. Cumque curatus eſſet, ſimplicitate ruſtica decem auri libras offerens, hordeaceum ab eo panem accepit, audiens quòd qui tali cibo alerentur, aurum pro luto ducerent.

Cap. 30. Proſpero curſu inter Cycladas nauigans, hinc inde clamantium de vrbibus & vicis & ad littora concurrentium immundorum ſpirituum voces audiebat, &c. Non ad plenum viginti tranſiêre dies, cùm per omnem inſulam Cyprum quicunque immundos habebant ſpiritus, clamare cœperunt, veniſſe Hilarionem ſeruum Chriſti, & ad eum ſe debere properare. Hoc Salamina, hoc Curium, hoc Lapetha, & vrbes reliquæ conclamabant: pleriſque aſſerentibus, ſcire ſe quidem Hilarionem, & verè illum eſſe famulum Dei, ſed vbi eſſet, ignorare. Intra triginta igitur, nec multo amplius dies, ducenti ſerui, tam viri, quam mulieres ad eum congregati ſunt. Quos cùm vidiſſet, dolens, quòd ſe non paterentur quieſcere, & quodammodo in vltionem ſui ſæuiens, tanta eos orationum inſtantia flagellauit, vt quidam ſtatim, alij poſt biduum, triduumue, omnes verò intra vnam hebdomadam curarentur.

Epiſt 17. ad Marcellam ſub nomine Paulæ & Euſtochiæ cap. 5. Si nobis non credimus, credamus ſaltem diabolo, & angelis eius: qui quotieſcunque ante monumentum, in quo Dominus condítus eſt, de corporibus obſeſſis expelluntur, quaſi in conſpectu tribunalis Chriſti ſtantes contremiſcunt, rugiunt, & ſeró dolent crucifixiſſe quem timeant.

Ruffinus. 390.

Lib. 1. *cap* 4. In Paphnutio tanta inerat virtutum gratia, vt ſigna per eum non minus quàm dudum per Apoſtolos fierent. Nam & dæmones verbo tantùm fugabat, & ægros ſola oratione curabat.

Eccleſiaſt. Hiſt. lib. 2. *cap.* 4 Macarij cum duobus ſolis pediſſe quis noctu ad inſulam deducuntur, in qua erat templum quoddam ſumma veneratione à loci incolis obſeruatum. Cumque primùm nauicula ſenum oram ſolt illius contigiſſet, ecce ſubitò ſacerdotis templi illius virgo filia correpta ſpiritu, cum ingenti vociferatione & clamoribus vſque ad cælum datis, agi per medios populos cœpit, & crebros ducens rotatus, ſtridens huc atque illuc rabida ora vibrare. Cumque ad ſpectaculum tam ingentis monſtri, maximè quòd eſſet ſacerdotis filia, (qui in honore præcipuo apud illos erat, populi conueniſſent, per auras eam raptam ſequentes, perueniunt vſque ad naticulam ſenum. Ibi verò, proiecta eorum pedibus & proſtrata clamare cœpit. Quid veniſtis huc, ô ſerui Dei ſummi, antiquis nos & veternoſis euoluere domicilijs? In hoc loco depulſi vndique latebamus, quomodo vos nequaquam latere potuimus. Cedimus antiquis ſedibus: populos veſtros terrasq; recipite. Cùm hæc diceret, increpitus ab eis erroris ſpiritus effugatur. Et puella ſana vnà cum parentibus ſuis iacebat ad pedes noſtri temporis Apoſtolorum.

Auguſtinus. 400.

Lib. 8. *de ciuitate Dei cap.* 26. Vbi eſt illa velut querela luctuoſa, quòd terra Aegypti, ſanctiſſima ſedes delubrorum atque templorum, ſepulchrorum futura eſſet mortuorumq; pleniſſima? Nempè ſpiritus fallax, cuius inſtinctu Hermes iſta dicebat, per eum ipſum coactus eſt confiteri, iam tunc illam terram ſepulchrorum & mortuorum, quos pro Dijs colebant, fuiſſe pleniſsimam. Sed dolor dæmonum per eum loquebatur, qui ſuas futuras pœnas apud ſanctorum Martyrum memorias imminere mœrebant. In multis enim talibus locis torquentur, & confitentur, & de poſſeſſis corporibus hominum eijciuntur.

De cura pro mortuis agenda cap. 17. Et de Martyribus ab illo pergerem quærere, vtrum ipſi adſint in ſomnis, vel quocunque alio modo videntibus eos, in qua figura voluerint: & maximè quando ab eis ſe torqueri dæmones in hominibus confitentur, & rogant eos, vt parcant ſibi: an iſta fiant Dei nutu per Angelicas Poteſtates, in honorem commendationemq; Sanctorum, ad vtilitatem hominum, illis in ſumma quiete poſitis, & ad alia longè meliora viſa vacantibus, ſeorſum à nobis, orantibusque pro nobis. Nam Mediolani apud Sanctos Protaſium & Geruaſium Martyres, expreſſo nomine ſicut defunctorum, quos eodem modo commemorabant, adhuc vinum dæmones Epiſcopum confitebantur Ambroſium, atque vt ſibi parceret, obſecra-

obſecrabant, illo aliud agente, atque hoc cùm ageretur omninò neſciente.

Seuerus Sulpitius. 410.

*Hiſtoria Dini Martini cap.*4. Martinus relicta militia S. Hilarium expetiuit: qui exorciſtam eum eſſe præcepit. Quam ille ordinationem, ne deſpexiſſe tamquam humiliorem videretur, non repudiauit.

*Cap.*16. Eodem tempore Tetradij cuiuſdam Proconſularis viri ſeruus dæmonio correptus, dolendo exitu cruciabatur. Rogatus ergo Martinus, vt ei manum imponeret, deduci eum ad ſe iubet: ſed nequam ſpiritus nullo proferri modo ex cella, in qua erat potuit: ita in aduenientes rabidis dentibus ſæuiebat. Tum Tetradius ad genua beati viri aduoluitur, orans vt ad domum, in qua dæmoniacus habebatur, ipſe deſcenderet. Tum verò Martinus negare ſe profani & gentilis domum adire poſſe. Nam Tetradius eodem tempore adhuc gentilitatis errore implicitus tenebatur. Spondet ſe igitur, ſi de puero dæmon fuiſſet exactus, Chriſtianum fore. Ita Martinus impoſita manu puero, immundum ab eo ſpiritum eiecit. Quo viſo Tetradius in Dominum Ieſum credidit, ſtatimque catechumenus factus, nec multo poſt baptizatus eſt.

De virtutibus & miraculis D. Martini dialogo 3. Monaſterium beati viri duobus à ciuitate erat millibus diſparatum: ſed ſi quoties venturus ad Eccleſiam, pedem extra cellulæ ſuæ limen extulerat, videres per totam Eccleſiam Energumenos rugientes, & quaſi adueniente iudice agmina damnanda vt aduentum trepidare Epiſcopi clericis, qui venturum eſſe neſcirent, dæmoniorum gemitus indicaret. Vidi quendam appropiante Martino in aëre raptum manibus extenſis in ſublime ſuſpendi, vt nequaquam ſolum pedibus attingeret. Si quando autem exorcizandorum dæmonum Martinus operam recepiſſet, neminem manibus attrectabat, ſermonibus increpabat, ſicut plerunque per clericos rotatur turbo verborum: ſed admotis Energumenis cæteros iubebat abſcedere, ac foribus obſeratis, in medio Eccleſiæ cilicio circumtectus, cinere reſperſus, ſolo ſtratus orabat. Tum verò cerneres miſeros diuerſo exitu perurgeri, hos ſublatis in ſublime pedibus, quaſi de nube pendere, nec tamen veſtes defluere ſuper faciem, nec faceret verecundiam nudata pars corporum. At in parte alia videres ſine interrogatione vexatos, & ſua crimina confitentes: nomina etiam nullo interrogante prodebant. Ille ſe Iouem, iſte Mercurium fatebatur. Poſtremò cunctos diaboli miniſtros cum ipſo cerneres auctore cruciari.

Paulinus Nolanus. 420.

Natali 8. S. Felicis:

Quidam homo non longum tempus iam prodigiali
Dæmone diſtentus fuit, vt iam non modò notos
Ille cibos hominum, vel ſi congeſta daretur
Multa menſa dape in facili conſumeret hauſtu,
Verùm & gallinas habitantum limine raptas,
Mox vt ſuffulerat vapido diſcerperet ore,
Et pluuia incoctas non ſuffocante vocaret.
Quin & funereum ſaniem ſitiebat, & oſſa
Lambebat pecudum, proiecta cadauera lambens
Obſcœnus conuiua canum: hic modò dæmone tento
Sobrius ecce procul conductum exercet agellum,
Et curante Deo ſancta Felicis in aula
Redditus ipſe ſibi, claro ſatis indice monſtrat,
Felicem meritis, & Chriſte nomine fortem
Immittes domitare feras, & vincere flammas:
Dicite qui teſtes operum Felicis adeſtis,
Nomine feras igneſq; domat, cùm dæmonas vrget,
Qui vitijs animas, & morbis corpora frangunt,
Peccatisq; vorant? iſtos cruciansq; fugansq;
Nomine feras igneſq; domat? fremit igneus vltor
Agminis igniferi Felix, flammaq; necem ſeu
Opprimit igne Dei, tenebrarum vincitur ignis.
Luminis igne pio dæmon fugit, & Deus intrat,
Et fit homo bene verſa domus, felicior aula
Poſſeſſore Deo tetrum inficiata colonum.

Poſſidius. 433.

*Vitæ S. Auguſtini cap.*29. Noui quoque eundem & Presbyterum & Epiſcopum, pro quibuſdam energumenis perentibus, vt oraret, rogatum, eumq; in oratione lachrymas fundentem Deum rogaſſe, & dæmones ab hominibus receſſiſſe.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 52. de dæmoniaco ſurdo & muto: *Domine*, inquit, *miſerere filij mei, quia lunaticus eſt, & male torquetur.* Aut humanæ naturæ, aut cæleſtis elementi dæmon, quod ſuæ artis fuerat, voluit tunc videri, aptans lunæ curſibus hominis paſſiones, vexabat corpus lunaribus incrementis: vt eſſe lunæ crederent, quod erat diabolici criminis & furoris, &c. Verùm poſtquam venit occultorum cognitor, inſpector validiſſimus ſecretorum, cui latentia diaboli non poterunt obuiare figmenta, adducitur puer ſanandus præceptione diuina: vt quicquid diabolus vinxerat, ſolueretur à Chriſto. Egit, egit inimicus, vt hoc quod videbatur, eſſet naturæ.

Proſper. 450.

*De promiſſionibus & prædictionibus: De dimidio temporis cap.*6. Quædam iuuencula Araba natione, ancillæ Dei habitum geſtans, cùm in balneo lauans ſimulachrum quoddam Veneris impudicè reſpiceret, & ſeipſam, eique ſe conſimulans, domicilium ſe diabolo præbuit. Statim ille leo, qui rugiens circuit, quæ quærebat, inuenit. Meatus igitur gutturis ipſius occupans, nullum cibum, nullumq; potum trajiciens, per ſeptuaginta fermè dies, totidemque noctes, ieiunium ſibi diabolus ex capta poſſeſſoque vaſe exhibuit. Hoc monſtrum parentes puellæ per tot dierum ſpatia auferri poſſe ſperantes, dum iugem malum vlterius tolerare non poſſent, ſimul cum filia ſeſe ingeſſerunt ſacerdoti, quæ acta erant fideliter intimantes. Hoc tantùm puella fatebatur, auem quandam noctis medio apparere, quæ ſibi ore neſcio quid infunderet. Stupor tunc inerat cunctis videre puellam, nullis indicijs diuturni ieunij fœdatam, &c.

Conſtantius Presbyter. 490.

Vitæ S. Germani Epiſcopi Antiſiodorenſis libro 2. *cap.* 10. Dum Miſſa ſacris myſterijs celebratur in altari, incognitus & improuiſus ingreditur: ſtatimque vnus è populo captiuus inimici eum ingenti vociferatione proclamat: Cur nos in Italia Germane perſequeris? Sufficiat tibi, quòd nos è Gallijs excluſiſti: ſufficiat, quòd nos & Oceanum mare oratione ſuperaſti. Quid vniuerſa perluſtras? Quieſce, vt nos quieti eſſe poſſimus. Fit admiratio & terror in populo: &c. exorant, vt furioſum viſitaret. Quem non præſumptionis cothurno, ſed obedientiæ ſtudio præcepit exhiberi, remotumque in ſacrario, celebri abſolutione purgatum ad conuentum publicum reuocauit incolumem.

Ennodius Ticinenſis. 500.

Vita S. Epiphanij Ticinenſis capite 15. In eiuſdem anni periodo, ſumma dæmonum turba de obſeſſis cœperunt clamare corporibus, flagris ſe & cruciatibus

ciatibus nimijs, vt fugerent, ſacerdote Epiphanio imperante, compelli. Quos ille modica cum fletu oratione profuſa, ad extima terrarum confinia tranſmittebãt, ac diuerſis vocibus eiulantes, meritorum ſuorum vrgebat imperio.

Adelinus Sagienſis. 530.

De vita S. Opportunæ: Non poſſum ſilentio prætereire rem admirandam, quam ſub noſtro conſpectu Dominus efficere dignatus eſt. Malignus dæmon fœminam quandam occupans, eius membra momentis omnibus diuerſis modis crudeliter excruciabat. Amabat eam impenſè maritus eius, & ad multa Sanctorum loca eam ducebat, ſpe liberationis obtinendæ. Tandem audita fama S. Opportunæ, quòd eius precibus vis dæmonum comprimeretur, ad eius eccleſiam eam deuotus adduxit. Ibi teterſpiritus ſentiens ſuas nequitias protritum iri, ita per os fœminæ clamauit: Væ væ mihi, Opportuna inueterata, quæ mihi ſemper inimica fuiſti: quæ tuis precibus crebrò contriuiſti machinas meas. Aſtabam ego illic inter cæteros dolens, & ecce in me multa cœpit iactare conuitia: Nuli ſperare, inquit, rudis & neophyte Epiſcope, tua me virtute hinc eiectum iri. Nihil enim te reformido: ſed virtutem aduerſariæ meæ Opportunæ, &c. Aſpergitur fœmina aqua benedicta, & ſigno crucis conſignatur, & preces leguntur illi negotio opportunæ: cumque ventum eſſet ad ea verba: *Adiurote draco nequiſſime in nomine Agni, qui ambulas ſuper aſpidem & baſiliſcum, qui conculcas leonem & draconem*: mox ſpiritus immundus crudeliter eam diuexans, ita vt vnguibus & dentibus ſeipſam laceraret, terribili voce clamauit: Scias Opportuna vetula, me quidem nunc egredi, ſed breui rediturum. Iijs dictis fœmina tranquilla reſedit, oculiſque & manibus in cælum ſublatis, ad aræ latus acceſſit, ſeque beatæ Opportunæ deuotam fore promiſit.

Arator. 540.

Libro 2. Hiſtoriæ Apoſtolicæ:

In Macedûm terris cùm mœnia nota Philippi
Doctoris celebraret iter, bacchata puella
Sub ſtymulo Pythonis ait: Paulum eſſe miniſtrum
Aterni ſcitote Dei: profeſſio vera
Mendaci de teſte ſonat, vocemq, fidelem
Perfidus auctor habet: ſed non defertur honori
Quod cogit formido loqui, nec mente coheret
Nudus amore timor. Paulus miſeratus ab atro
Dæmone corda premi, nolensq, licere profano
Diuinus aperire vias: Fuge, dixit, & iſta
Vlterius tentare cane. nil iuſſa moratus
Hoſtis abeſt, vacuamq, domum poſſeſſor iniquus
Deſerit, ac profugo mulier ſanata periclo
Conticuit de laude viri, qua cœpta peregit.

Fortunatus. 570.

Vitæ S. Martini lib. 1. cap. 21.

Poſt quoque Tetradij famulus Proconſulis exſpes
Mancipium alterius ſub hoſpite dæmone factus
Dentibus vt rabiens alienis frenderet armis,
Nec ſua, ſed ſieret hoſtis ſe milite pugna:
Quem dominus famulum ſupplex purgare precatur:
Sed ductus ad Sanctum vetuit ferus hoſpes & hoſtis:
Tetradius rurſus iuſſi veſtigia lambens,
Supplicat, vt pergat, vbi ſanus latro latebat.
Sed Sacer ipſe domum gentilis adire recuſat.
Spondet Tetradius humilis cum ſaſcibus altis,
Hoſti ſi famulum eripiat, ſe credere Chriſtum:
Impoſita ergo manu puero fera larua recedit,
Et mala iucundum paſſorem beſtia fugit.

Vitæ S. Germani cap. 54. Cùm aliquando regi præſentandus vir beatus occurreret, clericus ei quidam, nequitiæ ſpiritu vexatus, adducitur. Vnde expulſo aduerſario, vt videntibus circumſtantibus velut auis paruula, de capite energumeni vmbra fugata egreditur.

Gregorius Turonenſis. 580.

Libro de vita Patrum cap. 4. Cùm energumeni Gregorium Lingonenſem primo die Epiſcopatus ſui confiterentur, rogabant eum Presbyteri, vt eos benedicere dignaretur. Quod ille viriliter, ne vanam incurreret gloriam, refugiebat, clamans ſe indignum ad manifeſtandas virtutes Dominicas eſſe miniſtrum: ſed tamen quia diutius hoc diſſimulare non potuit, adduci eos ad ſe iubens, ſine vllo tactu, facto tantùm ſigno crucis è contra, verbo dæmonia diſcedere imperabat. Quod illa protinus audientia, corpora, quæ ſua nequitia diuexârant, abſoluebant. Nam illo abſente, multi de virga, quâ in manu ferre ſolitus erat, ſuſpenſos atque ſignatos energumenos expellebant.

In vita S. Patroci: Cùm igitur inibi multos energumenos manu impoſita, per ſignum crucis effugatis dæmonibus, mente integra reddidiſſet, vnus ad eum adductus eſt rabidus, qui rictibus patulis, dentibus cruentis, quod attingere poterat, dentibus proprijs laniabat. Pro quo per triduum in oratione proſtratus, obtinuit ad illam diuinæ miſerationis potentiam, vt mitigato furore letho obnoxius mundaretur, immiſſiſq; in os eius digitis, fugato ferialis atrocitatis ſpiritu, perſonam reſtituit incolumitati.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 1. Dial. cap. 10. Mox vt oratorium ingreſſæ ſunt matronæ, vnam ex illis malignus ſpiritus arripuit, & coram omni populo vexare cœpit. Eiuſdem verò oratorij presbyter, dum eam vehementiſſimè vexari conſpiceret, ex altari protinus ſindonem tulit, eamq; operuit: ſed & hunc ſimul repente diabolus inuaſit. Et quia vltra vires voluit quicquam præſumere, compulſus eſt & ipſe cognoſcere in ſua vexatione quid eſſet. Hi verò, qui aderant, puellam in manibus ex oratorio ſublatam ad domum propriam reportauerunt. Cumque hanc antiquus hoſtis vexatione continua vehementer attereret, propinqui ſui eam carnaliter amantes, & amando perſequentes, ad obtinendum ſalutis remedium, maleficis tradiderunt, &c. Sed miro omnipotentis Dei iudicio, dum arte peruerſa vnus ab ea repellitur, in eam ſubitò legio intrauit. Cœpit ex hora illa tot motibus agitari, tot vocibus clamoribusq; perſtrepere, quot ſpiritibus tenebatur. Tunc inito conſilio parentes eius ſuæ perfidiæ culpam fatentes, hanc ad venerabilem virum Fortunatum Epiſcopum duxerunt, eiq; reliquerunt. Quæ ille ſuſcepta, multis ſe diebus, ac noctibus in orationem dedit: tantoq; anniſu precibus incubuit, quanto & in vno corpore, contra ſe aſſiſtere legionis aciem inuenit. Quam poſt non multos dies ita ſanam atque incolumem reddidit, ac ſi in eam ius proprium diabolus nunquam habuiſſet.

Lib. 2. cap. 30. Malignus ſpiritus vnum ſeniorem monachum inuenit aquam haurientem, in quem ſtatim ingreſſus eſt: eumq; in terram proiecit, & vehementiſſimè vexauit. Quem cùm vir Dei ab oratione rediens, tam crudeliter vexari conſpiceret, ei ſolummodò alapam dedit, & malignum ab eo ſpiritum protinus excuſſit ita, vt ad eum redire vlterius non auderet.

Ionas Monachus. 640.

Vitæ S. Columbani cap. 23. Egreſſus inde ab Antiſiodoro, videt iuuenem à dæmone correptum celerrimè ex aduerſo ad ſe accurrere, qui iam vigenti milliaria totis viribus currendo confecerat. Eo

viſo, ſubſtitit, donec homo dæmonis arte infeſtatus aduenireț: vbi ad virum Dei venit, coram illo corruit, ſeſe diſcerpens. Eum itaq; orationibus curatum, patri ſoſpitem reddidit.

Vitæ S. Bertulphi cap. 7. Cùm quodam tempore pſallendi officio expleto, Eccleſia egrederetur, obuium habuit hominem Viatorem nomine, dæmonis rabie plenum. Eo viſo ſublatis ad cælum oculis, Conditorem rogauit, vt ſuis votis faueret, hominemq; plenum malo dæmone flexus precibus ſuis curaret. Exaudiuit precantem Dominus, & vis rabida dæmonis profligata eſt: nec prorſus auſus eſt Satan Dei imaginem contaminare, ſed miſerabiliter hominem diſcerpens, fugit ab eo.

Audoenus. 670.

Vitæ S. Eligij lib. 2. cap. 23. In Feriis B. Martini quandoque more ſuo inter Miſſarum ſolennia, poſt Euangelij lectionem, ad populum vir ſanctus concionabatur: ſed eius vocem amplius duodecim dæmoniaci, in templo debacchantes, valde interturbabant. Tum ille porrecta in eos manu præcepit in nomine Ieſu Chriſti, vt dum ipſe concionaretur, nemo illorum mutire auſus eſſet. Parent illicò, nec ſolùm clamor omnis conquieſcit, ſed etiam plerique dæmones, non ferentes vim verborum eius, relictis ijs, quos obſidebant pudefacti aufugiunt.

Beda. 700.

Libro 3. Hiſtoriæ Angloru. cap. 11. Tranſacto tempore aliquanto, cùm eſſet in ſuo monaſterio Abbatiſſa, venit illuc quidam hoſpes, qui ſolebat nocturnis ſæpius horis repente ab immundo ſpiritu grauiſſimè vexari, qui cùm benignè ſuſceptus, poſt cœnam in lecto membra poſuiſſet, ſubitò à diabolo arreptus inclamare, dentibus frendere, ſpumare, & diuerſis motibus cœpit membra torquere: cumq; à nullo vel teneri, vel ligari potuiſſet, &c. dicebat Presbyter exorciſmum, & quæcunque poterat pro ſedando miſeri furore agebat: ſed nec ipſe, quamuis multum laborans, proficere aliquid valebat. Cumque nil ſalutis furenti ſupereſſe videretur, repentè venit in mentem Abbatiſſæ, puluis ille præfatus, Statimq; iuſſit ire miniſtram, & capſellam, in qua erat, adducere. Et cum illa, afferens quæ iuſſa eſt, intraret atrium domus, in cuius interioribus dæmonioſus torquebatur, conticuit ille ſubitò & quaſi in ſomnum laxatus depoſuit caput, membra in quietem omnia compoſuit.

Conticuere omnes, intentiq; orabant,

quem res exitum haberet ſolicitè expectantes. Et poſt aliquantum horæ ſpacium reſedit, qui vexabatur, & grauiter ſuſpirans: modò inquit, ſanum ſapio: recepi enim ſenſum animi mei. At illi ſeduló ſciſcitabantur, quomodo hoc contigiſſet. Qui ait: mox vt virgo hæc cum capſella, quam portabat, appropinquauit atrio domus huius, diſceſſère omnes qui me premebant ſpiritus maligni, & me relicto nuſquam comparuerunt. Tunc dedit ei Abbatiſſa portiunculam de puluere illo, & ſic data oratione à Presbytero, noctem illam quietiſſimam duxit: neque aliquid ex eo tempore nocturni timoris, aut vexationis ab antiquo hoſte pertulit.

Alcuinus. 750.

In Hiſtoria S. Richarij Sed & multoties dæmoniaci ad corpus ſanctorum Dei ſuorum obſequio deducti, diuina concedente clementia à vexatione maligni ſpiritus liberantur.

Walafridus Strabo. 830.

Vitæ S. Galli cap. 17. Cùm deuictis profundæ noctis tenebris ſol terris cum iucunditate ſerenum reſtitueret diem, iuſſit eos Dux venire in cubiculum, in quo arreptitia filia ſeruabatur. Iacebat autem tunc in ſinu matris ſuæ, oculis clauſis, ore hianti. Membra quoque eius ita erant diſiecta, vt quaſi mortua videretur. Fœtor verò tam grauis oris prorupit ex adyto, vt ſulphure locus ipſe aſperſus putaretur. Pater itaque cum domeſticis ſuis intrauit, vt videret quid vir Dei eſſet acturus. Ille de Domini largitate certiſſimus, humiliter ſe proſternens, has preces Domino cum lachrimis fudit: Domine Ieſu Chriſte, qui pro ſalute humani generis carnem ſumere, & per Virginem naſci dignatus es: iube hunc immundiſſimum ſpiritum de puella hac pro tui nominis gloria exire: vt plaſma tuum ſuperbus inuaſor deſerat, & tibi Creatori ſuo creatura tua gaudens deſeruiat. Et cum ſurrexiſſet ab oratione, apprehenſa dextera eius, alleuauit eam: Spiritus enim malignus conturbauerat eam, & impoſita manu ſuper caput eius, dixit: Impero tibi in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti ſpiritus immunde, vt exeas & recedas ab hoc plaſmate Dei. Et cùm hæc dixiſſet, aperiens illa oculos, reſpexit in eum, & ſpiritus malignus his verbis eum allocutus eſt: Tune es, ait, Gallus, qui de habitationibus me expuliſti prioribus? Ego planè ob vltionem iniuriæ, quàm dux iſte tibi & ſocijs tuis erogauit, filiam ipſius inuaſi, & ſic ejcis me? Si hinc exiero, quò vadam? Illuc, ait, vbi tibi paratur in abyſſo ſupplicium ſempiternum à Domino. Et ſtatim videntibus, qui aderant, exiuit de ore puellæ quaſi auis negerrima, & horrore terribilis. Hora eadem ſana ſurrexit, & à viro Dei gaudens gaudenti reddita eſt matri.

Eginardus. 850.

De Tranſlatione SS. Marcellini & Petri lib. 3 cap. 13. Sub idem ferè tempus, cùm Ratleicus à nobis ad Baſilicam Martyrum regreſſus eſt, allatus eſt nobis inde alter libellus, continens verba & ratiocinationem cuiuſdam dæmonis, qui ſe VVigonem nominauit: quæ facta eſt ab eo coram multis teſtibus arte altare, iuxta quod ſacri Martyrum cineres repoſiti ſunt, ad interrogationem presbyteri, qui exorciſmum ſuper energumenum legerat: quod hoc modo contigiſſe narratur. Prædium eſt in pago Nithagonne, vocabulo Hecgſtat, pertinens ad monaſterium S. Nazarij: de quo puella quædam annorum circiter ſedecim, ab eodem erratico ſpiritu poſſeſſa, ad Baſilicam Martyrum à parentibus ſuis adducta eſt. Quæ cùm ante tumbam ſacra corpora continentem veniſſet, & presbyter ſuper caput eius exorciſmum ſecundùm conſuetudinem perlegiſſet, ac deinde dæmonem qualiter, & quando in eam fuiſſet ingreſſus percontari cœpiſſet: non barbara lingua, quam ſolam puella nouerat, ſed Romana locutione presbytero reſpondit. Cumque presbyter miraretur, atque interrogaret, vnde illi Latinæ linguæ notitia, cùm parentes eius, qui ibi præſentes aſtabant, huiuſcemodi ſermonem penitus ignorarent. Parentes, inquit, meos nunquam vidiſti. Tum presbyter: Tu ergo, inquit, vnde es, ſi iſti non ſunt parentes tui? Et dæmon per puellam: Ego, ait, ſum ſatelles atque diſcipulus Satanæ, & multo iam tempore apud inferos ianitor fui: ſed modò per annos aliquot cum ſocijs meis vndecim regnum Francorum vaſtaui, frumentum, & vinum, & omnes alias fruges, quæ ad vſum hominum de terra naſcuntur, iuxta quod iuſſi eramus, enecando deletimus: pecora morbis interfecimus, luem ac peſtilentiam in ipſos homines immiſimus. Hic cum presbyter ab eo quæreret, quanam de cauſa ei fuiſſet huiuſmodi conceſſa poteſtas: Propter malitiam, inquit, populi huius, &c. Hæc omnia dæmon per os barbaræ puellæ Latinè locutus eſt. Et cùm presbyter imperando vrgere cœpiſſet, vt exiret: Exibo, inquit, non propter tuum imperium, ſed propter Sanctorum poteſtatem, qui me in illa diutius manere non

permit-

permittunt. His dictis, puellam in pauimentum proiecit, atque ibi aliquantulum velut dormientem prono corpore iacere fecit. Poſt paululum verò illo recedente, quaſi de ſomno euigilans, per virtutem Chriſti & merita beatorum Martyrum puella cunctis, qui aderant, cernentibus, atque mirantibus ſana ſurrexit, nec poſt exactum à ſe dæmonem Latinè loqui potuit, vt palam poſſet intelligi, non illam per ſe, ſed dæmonem per os eius fuiſſe locutum.

Ratherius Veronenſis. 930.

De ſancto Vrſmaro: Altera die ordinante Dei prouidentia, adfuit B. Vrſmarus Epiſcopus. Cumque relatum ei fuiſſet de ea, quæ à diabolo vexabatur, puella, iuſsit illicò ipſam ſibi exhiberi. Quod cùm factum fuiſſet, ille non de ſua, ſed de Domini præſumens virtute, accepto libro cœpit legere exorciſmum ſuper caput eius. Dehinc benedicto oleo nares, oculoſque & os eius liniuit, & protinus immundum ab ea ſpiritum fugauit. Liberata tamen puella, pauor quidam, qui præſentia diaboli ſeminatus fuerat, adhuc pectoribus vicinorum inerat. At vir Domini præcepit ſibi aquam cum ſale deferri: quibus benedictis, iuſsit ſpargi per cuncta monaſterij loca: & ſic omnia pauor cum auctore ſuo Satana diſceſsit. Alio quoque tempore ducta eſt ad eum puella quædam ſecularis, plena dæmonio, quam iuſsit ſibi in oratorium deferri. Quo facto præcepit eam vinculis, quibus ſtringebatur, abſolui: & poſthæc cœpit Dei potentiam ſuper caput ipſius inuocare, ipſumque dæmonem, vt à plaſmate Dei viui recederet, increpare. Mirum in modum hoſtis ille antiquus cœpit continuò anxiari & fremere, diuerſaſque ac diras voces emittere. Sanctus verò Vrſmarus iuſsit eam extra oratorium trahi, ipſeque ſubſequens, percuſsit eam tribus vicibus baculo, quem geſtabat manibus: Tum ſpiritus nequam exijt ab ea tam celeriter, ac ſi ipſe tuiſſet percuſſus. Quam mox beatus Pontifex ſaniſsimam oratorio reddidit, perungenſque oleo benedicto, liberam abire permiſit.

Fredegodus. 956.

Vita ſancti Audoeni Epiſcopi cap. 28. Cùm eius vrbis Eccleſiam ingrederetur mulier quædam dæmoniaca, vexari cœpit miſerabiliter, frendenſque dentibus in virum Dei rapido curſu inuehebatur. At vir beatus manu caput eius ſtringens, ilicò dæmonem eiecit, ſanamque illam parentibus reddidit.

Cap. 32. Ad ſepulchrum eius cæci illuminantur, dæmoniaci curantur, & diuerſi languores ſanantur.

Petrus Damianus. 1050.

Epiſtola 2. Leo ſedis Apoſtolicæ Præſul tantam extra meritum gratiam à Domino fuerat conſecutus, vt virtutes ac ſigna frequenter oſtenderet, vltrò etiam cum magnæ auctoritatis imperio obſeſsis corporibus dæmones effugaret. Inter quæ nimirum ſigna virtutum & illud aliquando contigit, vt eodem ſanctæ memoriæ Leone præſente dæmoniacus aſtituſſet: cumque præfatus Epiſcopus nequitiæ ſpiritum abire præciperet, ille autem quibuſdam verbis peruicacis ſuperbiæ reſultaret, tandem per nomen Chriſti terribiliter adiuratus, reniti vltra non potuit. Cumque caput miſeri hominis huc illucque contenderet, & quodam horrore pauendo capitulos in altum ſubrigeret, & os quaſi ad euomendum quibuſdam conatibus aperiret, protinus ſubiecit Epiſcopus: Nequaquam, inquit, per os egredieris, vtmiteris: omninò fruſtrabitur quod moliris: per poſteriora te exire præcipio. Nam tibi aditum oris non permitto: per ſordidos ergo meatus, immunde habitator, egredere, & fœda poſt te, vt dignus es, veſtigia derelinque. Vix verba compleuerat, & continuò nequiſsimus ſpiritus fluxu ventris eiectus eſt.

Ado Trenirenſis. 1070.

In Martyrologio 7. Auguſti de martyrio ſancti Donati: Amphorianus attulit filium ſuum dæmoniacum ad beatum Donatum. Quo orante ſimul cum Satyro Epiſcopo & Hilarino expulſus dæmon puerum ſanum reliquit.

Adamus Bremenſis. 1080.

Lib. 1. cap. 36. *De S. Remberto:* Sed & filium regis dicitur à dæmonio liberaſſe. Vbi multis aſtantibus Epiſcopis ſpiritus immundus ſæpe clamabat ex ore vexati: Rembertum ſolum inter eos dignè commiſſum egiſſe officium: ipſum ergo ſibi eſſe cruciatui.

Anſelmus. 1080.

In Elucidario: DISC. Poſſunt dæmones obſidere quos volunt? MAG. Gregem porcorum intrare non potuerunt, niſi permiſsi, quanto minus homines? Aliquando viri ſancti corpus obſident, illi ad coronam, ſibi ad pœnam: malorum autem animas ſemper obſident, interdum etiam corpora necant.

Liſiardus. 1100.

Vita ſancti Arnulphi Sueſſionenſis Epiſcopi cap. 24. Adoleſcens quidam infeſtiſsima dæmonum obſidione correptus, vinculis & catenis colligatus, non potuit domari: ſed quoscunque contingere poterat, morſibus lacerabat. Tandem à multis vtcunque ſuperatus, & conſtrictus, cum multa vi pertractus eſt ad ſancti Medardi eccleſiam, vbi viro Dei indicatum eſt de eo. Qui miſeratus peſsimè captiuum, iuſsit eum ad ſe adduci. Cumque propius acceſſiſſet, mox vt vir Dei illum vidit, ſignum crucis edidit, dicens illis, qui eum trahebant. Diſſoluite illum. Illis reſpondentibus, ſe id nullo pacto facere audere, ne fortè ab illo perimerentur, vir Dei ait: Iam dixi vobis, diſſoluite eum nihil metuentes. Tum illi ægrè ſanè manus apponunt, hominemque à vinculis abſoluunt. Ille ſolutus, mox pronus corruit in terram, & adorauit. Iam enim, poſtquam Chriſti ſeruum viderat, & ab eo fuerat conſignatus, vis inimici in illo fracta quieuit, &c. Tum vir Dei, irrogata illi pœnitentiæ mulcta, ſanum & incolumem, ſanaque mente præditum, à ſe dimiſit, non ſolùm legione dæmonum, ſed etiam humani ſanguinis hauriendi innata crudelitate liberatum.

Sigebertus Gemblacenſis. 1110.

Vita ſancti Macloui capite 16. In pago vrbis Alethæ filiam habebat vir quidam prænobilis, quam miſerabiliter vexabat diabolicæ infeſtationis paſſio intolerabilis. Omnes enim ſe contingentes attrectabat morſibus, nec ipſis parcebat parentibus, nec comprimi aut ſedari poterat huius malæ valetudinis vehementia, niſi ferreis catenis arctaretur tam immanis inſania. Pater, cuius animo, filia ægrotante, nihil poterat eſſe iucundum, ad medendum filiæ ſuæ felicem inuitat Maclouium, quem olim audierat in curationum efficacia eſſe glorioſum. Nec differt ille miſericordiam, ſed credens quia facilè eſt Deo præſtare fideliter petenti medelam, pergit ad puellam: & volens diabolicæ malitiæ comprimere dolum, ſudarium ſuum proiecit in furentis puellæ collum. Tunc verò potuiſſes audire horribiles voces dæmonum, ſeruo Dei in hæc verba exprobrantium: O tranſmarine incola, non

potuit te ſuſtinere patria tua, qui veniſti huc quærere aliena, & nos expellere de regione noſtra, &c. Sciens Maclouius *hoc genus dæmoniorum non ejci, niſi oratione & ieunio*, fuſa ſuper aquam exorciſmi oratione, & addita Epiſcopali benedictione potum dedit puellæ. Per aquæ benedictæ poculum, infuſa virtute benedictionis per membra puellæ, diabolica immiſsione diu contrita, cecidit in terram puella quaſi mortua. Paulò pòſt reſumpto ſpiritu, ſurrexit ſana & læta, effugato peſsimi perſuaſoris impetu, & lætificauit alios pro integro reſtauratæ incolumitatis ſtatu.

Matt.

Hugo Folietinus. 1120.

De clauſtro animæ lib. 4. cap. 26. Et ſunt nonnulli, qui etiam de obſeſsis corporibus malignos ſpiritus fugant, coſque virtute orationis & vi acceptæ poteſtatis ejciunt.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De Vita ſancti Hereberti cap. 17. Concionante Hereberto *(de diaboli expoliatione)* in maxima turba audientium quidam aderat, ab eodem forti & tenebrarum principe corporaliter obſeſſus, & ob hoc nexibus duris obſtrictus. Iam antea per multa Sanctorum loca fuerat deductus, vt meritis Sanctorum liberaretur, & non prouenerat illi optata ſalus: quia videlicet liberatio eius beatiſsimi huius meritis per Dei prouidentiam reſeruabatur. Cùm igitur ſermo eiuſmodi ab ore beati viri proflueret, non ſuſtinuit virtutem virtutis fortitudo inimici, qui ad ſingula dicta, tanquam ad totidem verbera, vehementius eiulabat, dentibuſque miſerrimi hominis tanquam ſuis in ſemetipſo ſtridebat, audiens illas, quibus à Chriſto victus narrabatur hiſtorias. Itaque qui tam notus fuerat multis homo captiuus, omnibus innotuit, dum clamoribus cunctorum ſilentia turbaret, atque ad audiendum Dei verbum intentam totius regionis multitudinem ſolus inquietaret. Ad clamores eius maximè vir ille miſericordiæ filius totus intendit, & ſermonem, quem habebat in ore, proſequi non prætulens, quoniam magnitudine compaſſionis occupabatur, orabat tacita mente, vt in vno manifeſtaretur homine virtus Liberatoris, qui totum mundum liberauit. Hæc tacitus orans, iterum atque iterum de induſtria repetebat capitulum, victoris Chriſti gloriam, & victi diaboli referens ruinam: ita vt mente exciſsiſſe videretur, vnam eandemque toties iterando ſententiam, flens pariter, & vberibus, quod perpulchrum eſt, lachrymis perornans oris eloquentiam. Non ergo ſuſtinuit ille hoſtis antiquus, ſed virtute verbi omnipotentis coactus effugit, liberumque, quem diu poſſederat, hominem reliquit. Illo namque exturbato, is, qui vinctus à multis tenebatur, placido ſermone: Obtecro, inquit, ſoluite me, vt ea, quæ beatus ille Pontifex loquitur, poſsim & ego quietus audire.

Bernardus. 1130.

Vita Malachiæ cap. 25. Erat mulier in ciuitate Culraim dæmonium habens. Vocatus eſt Malachias: orat pro addicta: vrget inuaſorem: exit. Sed nondum exaturata nequitia eius, miſeram inuadit mulierculam, quæ fortè propè aſsiſteret. Et Malachias: Non ad hoc, inquit, tibi illam tuli, vt hanc peruaderes: exi & ab ea. Paret, ſed repetit priorem. Qua denuò pulſus, recurrit ad alteram. Ita per aliquod ſpatium alternatim vexabat illas, hinc inde refugiens. Tunc Sanctus indignans ſibi illudi à dæmone, colligensque ſpiritum, infremuit, & totis viribus fidei facto impetu in aduerſarium, ab vtraque fugauit: & quidem non minus vexatum his, quas vexauerat ipſe.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib. 2. diſt. 8. Illud etiam conſideratione digniſsimum videtur, vtrum dæmones, ſiue corporei, ſiue incorporei ſint, hominum ſubſtantialiter intrent corpora, eorumque animabus illabantur: an ideo intrare dicantur, quia malitiæ ſuæ ibi effectum exercent, Dei permiſsione opprimendo atque vexando eas, vel in peccatum pro voluntate ſua trahendo, &c. Quòd in homines introeant, atque ab ijs expulſi exeant, Euangelium apertè declarat, commemorans dæmonia in quoſdam ingreſſa, & per Chriſtum ejecta: ſed vtrum ſecundùm ſubſtantiam fuerint ingreſſa, an propter mali effectum dicantur ingreſſa, non adeo perſpicuum eſt. De hoc autem Gennadius in definitionibus Eccleſiaſticorum dogmatum ait: Dæmones per energicam operationem non credimus ſubſtantialiter illabi animæ, ſed applicatione & oppreſsione vniri. Illabi autem menti illi ſoli poſsibile eſt, qui creauit, qui natura ſubſiſtens incorporeus, capabilis eſt ſuæ factura. Ecce hic videtur inſinuare, quòd ſubſtantialiter non illabantur dæmones, vel introeant corda hominum, &c.

Gerardus Nazarethanus. 1140.

De Conuerſatione ſeruorum Dei cap. 20. Ad monachum quendam nouitium, à Diabolo obſeſſum, aqua benedicta, crux, & corpus Dominicum adferuntur: verùm diabolo recedere detrectante, frater ille ſcutica cæſus tandem liberatus eſt.

Helmoldus Presbyter. 1170.

In Chronico Sclauorum lib. 1. cap. 56. Venerabilis ſacerdos Vicelinus, cæteriquè prædicatores verbi, continuerunt ſe in Faldrenſi eccleſia, orationibus & ieuniis aſsiduè intenti. Dedit ergo ijs Dominus gratiam ſanitatum, iuxta quod ipſe pollicitus eſt, infirmos ſanare, dæmones effugare. Quid enim dicam de arreptitijs? Obſeſſorum, qui latè adducti ſunt, plena erat domus, ita vt fratres quieſcere non poſſent, clamantes ſanctorum virorum præſentia ignes ſuos accendi. Sed quis illuc venit, & Dei gratia liberatus non eſt? In diebus illis contigit virginem quandam, Imre dictam, vexari à dæmone, & ad Vicelinum ſacerdotem perduci: quem cùm interrogationibus vrgeret, cur vas incorruptum ipſe auctor corruptelæ temerare præſumpſiſſet? Ille differta voce reſpondit: quia tertiò me offendit. In quo, ait, te offendit? Quia, inquit, negotium meum præpediuit. Bis enim tranſiiſti fures ad perfodiendum domum, ſed hæc aſsidens foci, clamoribus ſuis eos abſterruit. Cùm vir Dei coniurationum verba aduerſus eum coaceruaret, ille, cur, inquit, propellis paratum vltrò egredi? Iam enim abibo ad proximam villam viſitaturus ſodales meos, qui ibi deliteſcunt. Hoc enim in mandatis accepi, priuſquam in Daniam proficiſcar. Quod tibi, ait, nomen? Ego, inquit, Ruffinus vocor: porrò ſodales mei, de quibus requiris, duo hic ſunt, vnus cum Rotheſto, alter cum muliere quadam eiuſdem oppidi. Hos ergo hodie viſitabo, craſtina, priuſquam eccleſiæ ſignum Primam increpuerit, huc valedicturus reuertar, & ita demum in Daniam proficiſcar. Et hæc dicens egreſſus eſt: virgo quoque paſſione vexationis liberata. Tunc iuſsit eam ſacerdos reſici, & craſtina ante horam Primæ ad Eccleſiam reduci. Quam cùm parentes proximo mane ad Eccleſiam ducerent, priuſquam limen calcarent, & Prima pulſari, & virgo vexari cœpit. Nec tamen boni paſtoris diligentia prius abſtitit, quàm ſpiritus, præſidentis potentia Dei actus, abſceſsit. Porrò ea, quæ de Rotheſto prædixerat, rei exitus probauit: nam in breui maligno ſpiritu acerrimè correptus, laqueo ſemet ſtrangulauit.

Marc. 15.

Guilhelmus Abbas. 1180.

Vitæ ſancti Bernardi lib. 2. cap. 2. Inter ipſarum Miſſarum ſolennia, dum clericis cernentibus Bernardus ſecus altare ſederet, paruulam ei puellam offerentes, quam vehementi impetu vexabat diabolus, orant, vt miſellæ ſubueniat, & diabolum in ea debacchantem elidat. Audita ſupplicatione aſtantium, intuitus perſonam dentibus frendentem, & ſtridentem, vt etiam intuentibus eſſet horrori: compaſſus eſt ætati, & vehementiæ anxietatis illius condoluit. Patenam igitur calicis, in quo diuina celebraturus erat myſteria, poſtulat: in qua digitis ſuperfuſo latice, intra ſe orans, & de Domini virtute confidens, ori puellæ ſalubrem potum applicat, & corpori eius ſtillam medicinalem infundit. Nec mora, quaſi vreretur Sataras, infuſionis illius virtutem ferre non potuit: ſed vi gente intrinſecus crucis antidoto, feſtinanter egrediens, vomitu ſordidiſſimo tremebundus erupit. Sic perſona purgata, diabolo profugo & confuſo, laudes debitas canit Eccleſia, &c.

Theodoricus Benedictinus. 1200.

Vitæ S. Hildegardis lib. 3. cap. 26. Mulierem quandam acriter à dæmonio muto vexatam, cùm ad ſe magno labore virorum in lecto deportata eſſet, pia mater audaciæ & præſumptionis dæmonis, verbis è Spiritu ſancto prolatis, confidenter reſiſtens, ab orationibus & benedictionibus non ceſſauit, quouſque per gratiam Dei ab hoſte maligno eam liberauit.

Sigeberti Continuator. 1200.

De anno 1122. Northertus apud Nigellam puellam quandam à dæmonio obſeſſam exorcizans, à dæmone irridetur: qui Cantica cánticorum per os puellæ vſque ad finem recitauit, eaque poſtea Latinè & Germanicè interpretatus eſt, ſed tandem acriter Epiſcopo inſtante expellitur.

Cæſarius Heiſterbacchius. 1220.

Lib. 5. cap. 10. & 11. Sentiunt, & timent dæmones pœnam ſibi præparatam. Hinc eſt, quòd omnes exorciſmi, qui ad illorum nequitiam eneruandam fiunt, per ignem & extremum iudicium concludantur. Quàm parati ſint ad nocendum hominibus, alijs tibi oſtendam exemplis. Dum Abbas noſter anno præterito in monte ſancti Saluatoris, iuxta Aquiſgranum, Miſſam celebraret, finita Miſſa oblata eſt mulier obſeſſa, ſuper cuius caput cùm legiſſet lectionem Euangelicam de Aſcenſione, & ad illa verba: *Super ægros manus imponent, & bene habebunt*, manum capiti eius impoſuiſſet, dæmon vocem emiſit tam horribilem, vt omnes terreremur. Admiratus vt exiret, reſpondit, nondum vult Altiſſimus. Interrogatus quomodo intraſſet, nec ipſe reſpondit, nec mulierem reſpondere permiſit: poſtea confeſſa eſt, ad vocem mariti ſui, in commotione animi ſui dicentis: Vade diabolo, quòd intrare illum ſenſerit per auriculam.

Marc. 16

Guilhelmus Aluernus. 1230.

Secundæ partis de Vniuerſo part. 3. cap. 13. Nonnulli ex peritioribus Medicis opinati ſunt arreptiones huiuſmodi in hominibus non operari malignos ſpiritus: quod quidem opinari ſtultiſſimum eſt. Hoc enim eſt, tamquam ſi quis diceret, mortem non irrogari veneno, vel gladio, propter hoc, quoniam ex corruptionibus humorum, aut membrorum accidit. Quamuis namque & à reibus forinſecis paſſiones huiuſmodi ſæpe perueniant: nihilominus facilè eſt malignis ſpiritibus, ad eiuſmodi organa appropinquantibus, ſimiles illis imprimere paſſiones, & impreſſiones applicatione ſua, vel coniunctione ad illa.

Vincentius Burgundus. 1250.

In Speculo hiſtoriali lib. 23. cap. 143. de ſancto Albino: Dum quædam mulier arrepta maligno ſpiritu ſe beatiſſimo viro Albino vociferans & ululans præſentaret, mox aduerſarius ipſe ſuper eius oculum ſimilitudinem veſicæ ſanguineæ collegit: tunc Pontifex faciens ſignum crucis increpauit malignum, dicens: Inimice oculum, quem non dediſti, nec potes auferre. Mox de collectione veſicæ in phlebotomi ſimilitudinem ſubtiliter ſanguis erupit; quo fluente ſine læſione, immundus hoſtis euanuit, & puella incolumis, imperante ſigno crucis ſurrexit.

Matthæus Pariſius. 1250.

In hiſtoria Anglicana, de anno 1217. Quidam ex hoſtibus, dum Eccleſiam beati Amphibali ſpoliarent, crucem quandam argenteam & deauratam, in qua portio quædam Dominicæ crucis continebatur, tollens in ſinu ſuo, ſocijs ignorantibus abſcondit. Sed antequam ab ædibus oratorij receſſiſſet, à dæmone correptus corruit in terram, dentibus ſtridens, & ore ſpumans, ſurgenſque feſtinanter à dæmonio agitatus, in ſocios eadem vibrare diſpoſuit. At illi eius miſeriæ condolentes, ligatis manibus illius, cauſam penitus ignorantes, ad Eccleſiam de Plaſtude perduxerunt in ſuprema furia conſtitutum. Vbi vidente presbytero, & multis alijs, crux prædicta cecidit in terram, de ſinu exiliens furioſi. Quam reuerenter ac ſtupens presbyter arripiens, & à terra in editum eleuans, quid hoc eſſet à prædonibus requiſiuit. Tandem in ſe reuerſi, cognouerunt per virtutem animaduerſionis diuinæ, quòd crucem furtim ſuſtuliſſet, &c.

Bonauentura. 1250.

Vitæ S. Franciſci cap. 12. In caſtro S Gemini ſeruus Dei à quodam deuoto viro ſuſceptus, cuius vxor à dæmonio vexabatur, poſt orationem factam, in virtute obedientiæ imperauit dæmoni, vt exiret; eumque poteſtate diuina tam ſubitò effugauit, vt verè clareſceret, quòd obedientiæ ſanctæ virtuti pertinacia dæmonum non obſtat. In ciuitate de Caſtello quidam furibundus & nequam ſpiritus quandam obſidens mulierem, à viro ſancto obedientiæ accepto mandato indignabundus diceſſit, mente ſimul & corpore liberam obſeſſam prius fœminam derelinquens.

Thomas Lentinus. 1250.

In Vita Petri Mediolanenſis. Complures dæmoniacos diuerſiſque vexatos morbis ſolo contactu, vel crucis ſigno curauit, ſicut multorum fide dignorum teſtimonijs eſt comprobatum.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 9. Matthæi: Arreptitij aliquando loquuntur idioma ijs ignotum, ſicut purus laicus Latinum; & hoc eſt manifeſtum ſignum, quòd ſic loquens ſit dæmoniacus: quia talis locutio non poteſt procedere, niſi ab aliquo intellectu. Et ideo cùm non procedat ab intellectu hominis, tale idioma ignorantis, ſequitur quòd procedat ab intellectu Angeli vel dæmonis linguam ſic mouentis.

Raimundus Capuanus. 1380.

In Vita Catharinæ Senenſis: Filia Michaëlis Monaldi, Laurentia nomine, annorum ſcilicet octo, à dæmone arrepta eſt, adeoque moleſta fuit illi monaſterio, vt pater eius coactus ſit eam è monaſterio educere. Multis autem modis dabant operam parentes eius, vt innocens puella à nequiſſimo ſpiritu poſſet liberari: ſed nihil proficiebant, Chriſto eam curationis gratiam ſeruante Catharinæ virgini: ad quam cùm eſſet adducta, illa ad ſolitum precum refugium ſe confert, puellamque flexis genibus orare compellit: ita nocte tota peruigil

cum dæmone pugnante, ante lucem coegit, licet inuitum, illum abſcedere, nihil læſa puella.

Ioannes Nideus. 1430.

Lib. 5. de Formicis cap. 11. Diuerſimodè diuerſi poſſidentur, quidam plus, alij minus per dæmones, à quibus non ſemper potenter poſſidentur, nec propter quodlibet mortale peccatum quis poſſidetur, &c.

Bernardus Senenſis. 1440.

Tom. 4. de amore ineffabili Serm. 41. fol. 207. Si videris aliquem dæmoniacum, ſi vultis eum liberare, adeatis aliquem ſanctum virum, vel aliquem habentem magnam fidem in nomine Ieſu, qui non ſit in peccato mortali, & nominet ei nomen Ieſu ſuper illo dæmoniaco, & liberabitur, ſi erit pro meliori animæ ſuæ. Vnde inter cætera miracula in hoc propoſito habetis, quòd dum S. Bernardus Mediolani rogaret pro vno dæmoniaco Deum, dæmon, qui tenebat illum, loquendo dixit: Non exibo propter te Bernarde, ſed bene exibo propter magnum Dominum.

Bernardus Iuſtinianus. 1450.

Vitæ Laurentij Iuſtiniani cap. 8. Neque minor in eo fuit dæmoniorum depellendorum & diſcernendorum gratia ſpirituum. Qui adfuit, & vidit, mihi narrauit, mulierem ad eum deductam, ſpumantem ore, & dentibus frendentem. Quod ille videns: Attuliſtis, inquit, mihi hunc dæmonem tamquam ad Apoſtolum. Ite fratres, & quærite, qui ſit me ſanctior. Sum enim homo peccator. Enimuerò illi magis adorabant, genibus prouoluti: Ago, inquit, valeat fides veſtra, quæ Chananææ profuit, & centurioni. Impoſita arreptitij capiti manu: Quid, inquit, male dæmon veniſti pauperculam hanc vexare? vbi nunc ſuperbia tua, cùm de cælo decidiſti? Non te pudet depugnare cum mulierecula? Age, dimitte illam: Dominus Ieſus te præcipitem agit: ſignaculo ſuo inſignita eſt. Videres inter hæc verba illam contumaciam, atque oris diſtorti prauitatem explanari, illum tremorem palloremque in naturalem verti faciem. Admirantibus omnibus, & omnipotenti Deo gloriam reddentibus liberata eſt.

Matt. 15. & 18.

Antonius Bonfinius. 1480.

Rerum Vngaricarum lib. 1. decad. 2. Eo die, quo Adelbertus Boëmorum deſignatus eſt Epiſcopus, quidam à Diaboli vinculis inter exorcizandum liberatur, ſpiritu immundo querula clamante voce, non ſe in hoc ſuo theatro deinceps reſidere poſſe, quia Adelberti aduentu omnes Bohemiæ regno excedere cogerentur diaboli.

Hieronymus Emſerus. 1520.

Vitæ S. Bennonis cap. 32. Matrona quædam Miſnenſis diœceſis, ex villa Pretzindorff propè Friburgum, noſtra hac tempeſtate à dæmone arrepta ad ſepulchrum D Bennonis adducta, cùm nullus dæmon ab ea exorciſmis fugari poſſet, induta eſt tandem D. Bennonis caſula, & datus in manu baculus paſtoralis, quo facto exclamauit dæmon: Nunc tempus eſt vt egrediar: relinquam tamen hoſpitæ meæ ſignum, quo mei perpetuò meminerit: moxque aperto altero mulieris crure, terribiliter eliſus eſt. Foramen autem, quod ille fecerat, nulla medicorum arte ſanabile, mulier adhuc hodie geſtat, &, vt eſt timendum, donec vixerit non abolebitur.

Thomas Fazellus. 1540.

De rebus Siculis prioris decadis lib. 10. de Argyre pernetuſta vrbe: Dæmones Chriſti cultus abhorret, (etſi diuerſum Peripatetici Platonicique tueri ſtudeant) eoſque incorporeos eſſe, & non natura ſanoroſos, ſed à condito propè æuo cælo dilapſos, non alia de cauſa, quàm quòd in principis ſui anteſignani, à diuinæ mentis placito arroganter deficientis, noxam temeraria æmulatione conſenſerint, palam prædicat. Ab his igitur quorundam hominum corpora obſideri idem cultus aſſerit: quæ arreptitia à Theologis appellantur. In quibus illud maximè eſt admirandum, quòd mulieres, ruſticoſque, ac idiotas aliquando Latinè, plerumque Græcè, & nonnunquam de naturæ rebus, ac ſupercæleſtibus etiam, tam doctè quàm eleganter loqui, animorumque ſuos cuique conceptus (quos ſecreta cordis vocant) quod longè eſt mirabilius, enarrare non ſemel à me expertum viſumque eſt, quos tamen non niſi ex prodentibus ſe prius quibuſdam in corpore notis, quas noſtrates coniecturas appellant, dæmones deprehendere, eorumque illi ſuggeſtu pronuntiare poſſunt. Eorum igitur multitudo, quæ in Sicilia eſt maxima, ad D. Philippi templum, aramque quotannis, incolumitatis impetrandæ gratia, deferuntur: vnde aut nunquam, aut quàm rariſsimè, niſi præſentiſsimo numinis remedio liberati diſcedunt. Sed non poſſum hoc loco non admirari quorundam imprudentiam, qui non in dæmones, ſed in morbum, quem melancholiam nominant, ſiue in naturalem atræ bilis occupationem hanc arreptitiam referunt. Quos vt refellam, collatione id me quàm rectiſſimè conſecuturum putaui. Atrum igitur humorem, tum natura, inſitoue temperamento, tum etiam quotidiani victus ratione, Hippocrates & Galenus humanis corporibus ingenerari tradiderunt. Vtroque autem modo genitus, vel à frigidiori ſiccaque naturali temperatura, terreſtrique ac frigido & ſicco victu, quem propriè humorem melancholicum, atrabiliarumve, ac ſuccum, ſiue ſanguinem melancholicum appellârunt: vel ab impensè calido igneoque naturali temperamento, pariterque ad exuſtionem prompto victu exoritur: quem atram bilem, & nigram choleram vocant. Proinde vtrinque, ſi mentis ſedes offendatur, melancholiam: ſin verò corporis meatus obſtruantur, comitialem morbum gigni cenſuerunt. Igitur, ſi frigeſcat, attonitos, obtorpentes, anxios, mœroris plenos, taciturnos, formidoloſos, & quandoque abſque febre deliros, plura imaginantes, ac ſolitarios: ſi incaleſcat, percitos, ingenioſos, & ad omnem excandeſcentiam, & cupiditatem propenſiores, & loquaciores facit. Si morboſa diſpoſitio mentem afficit, non deliros modò, maniacos, ac furentes, ſed & diuino quaſi numine afflatos, vates, atque futura prædicentes quandoque gignit. Ex quo Sibyllæ efficiuntur & Bacchides. Hinc fœminas aliquot rudes, & omnium ſcientiarum expertes, dum ab eo atræ bilis genere corripiuntur, ſenſibus corporis tunc quieſcentibus, de Philoſophia & ſcientiarum quarumlibet arcanis, tum Latino ſermone diſſerere, tum præſagire ſunt arbitrati. Affirmantque id Maraci Syracuſani exemplo, quod Ariſtoteles producit, qui quoties à mente alienabatur, poëtam inſigniter præſtabat. Illiteratæ etiam cuiuſdam mulieris, cuius Petrus Aponus, Ariſtotelis Commentator, meminit, facto, quæ dum atra bile agitabatur, Latinè; ceſſante verò ea, non niſi vernaculè callebat, identidem aſtruunt. Atque his demum rationibus inferunt, ex effectuum ſimilitudine, hanc quoque arreptitiam ægritudini potius, quàm dæmonum inſtinctibus inniti debere. Hæc ſunt illa, quæ Philoſophi & Medici de atra bile, & eius vi iniqua comparatione tradiderunt. At longè vehementiores, inhumanioreſque ſunt hi effectus, geſtus, habituſque, quos in arreptis non morbus, aut natura, (omnem ſiquidem eorum vim excedunt) ſed dæmonum inſultus producunt. Quos, vt ipſe vidi, cogor hîc expro-

ex profeſſionis inſtituto adijcere. Enimuerò anno ſaluris 1541. ſolenni D.Philippi feſto, dum Argyræ vnâ cum alijs religionis inſtinctu intereſſem, ducentas penè ibi arreptitias fœminas offendi. Mirum erat, ac horrendum ſpectaculum, videre eas, non ex ſeſe, ſed ex dæmonis, qui in earum corpora imperium occupauerat, ludibrijs agitatas, voces in ſublime efferre, omni amictu ac verecundia abiectis rotare crines, ſtridere dentibus, os oculoſq; diſtorquere, ſpumam emittere, brachia ac totum penè corpus in altum magna vi ſuſtollere, volubilem linguam turgere, guttur & illius venas intumeſcere, & denique furorem inauditum totis membris concipere. Græcè quaſdam, pleraſque Latinè, Saracenicè alias loqui, ita perfectè, vt nihil purius ab expertiſſimo quoque in ſuo genere proferri poſſit. Cordium poſtremo conceptus, & quæ clam quiſque & ſibi vni cognita perpetrauerat facinora, mulierem quandam Leontinam ignominioſè cuique exprobrare. Nocte illa, quæ ſacra præceſſit, arreptitiæ hæ ad præcipuum templi altare cum cuſtodibus ſuis ablatæ vllo morbi ſigno, quaſi prorſus incolumes quieſcebant, Diui Philippi ſimulachrum ex adytis, quæ iuxta ſunt, exportandum præſtolantes. Manè verò aperta adyti ianua, Druiquè ſigno oſtenſo, vt illud arreptæ conſpexerunt, mox, ac ſi hoſtis capitalis adeſſet, illius aſpectum formidantes, voce ſublata, veſtimenta ſcindere, crines vellere, vinculiſq; quibus ſtrictiſſimè impediebantur, diſtractis, quædam etiam è cuſtodum manibus elabi cœpere, quarum dein inuſitati clamores, omnique gemitu maiores, veluti rugitus immanes, ita toto templo, vicinisquè agris perſonuêre, vt è propinquo bellum ingens ac ſæuum, cruentiſſimumq; prælium committi videretur. Ibiq; tum Ragulana quædam mulier, cunctis ſpectantibus, mox curata eſt, ſigno pertectiſſimo relicto. Pendebat namque à funè ſupra altare ſiniſtrum candelabrum æneum, lampadibus ac lychnis pluribus pellucidum, à terra octo circiter cubitos eleuatum: quod ipſo illo, quo liberabatur momento, nullo, qui quidem videretur, mouente, lampadibus omnibus diſſipatis (mirum viſu) crebris motibus, molaris rotæ inſtar, quâ velociſſimè totum interſum eſt. Accedant huc velim nunc, qui Philoſophicenſentur, & in atram bilem hos effectus referant. Ecce mobile: ecce motum euidentiſſimum: vbi quæſo iam eſt motor? Nam atra bilis tanti erat vigoris, non modò corpus, quod afficit: ſed & diſtinctas, & inanimatum mouere poſſit? Semota ſunt à Philoſophiæ placitis, quinimò & ridiculâ ſunt hæc omnia. Quocirca & à ſeparata natura (cuiuſmodi dæmonem eſſe conſtat) quæ à puella receſſerat, candelabrum fuiſſe motum proculdubio cenſendum eſt. Sed ad pompam ipſam venio. Viri igitur, qui vel ſacerdotio, vel dignitate præſtabant, celeberrimam longo ordine pompam deducentes, D Philippi imaginem, ſubnigram quidem illam, ac viſu horribilem præcedebant: quâ ſubinde conditionis cuiuſuis viri, & mulieres innumeræ, ferè cum cereis thure etiam ardentibus permixtim ſequebantur. Cumq; ad templi medium, vbi ara erat, peruentum eſſet: Leontina mulier quædam, quæ à quodam ſacerdote ſinu portabatur, plures iam annos dæmonio detenta, edita voce ad cæteras verſa, ſigno manu facto: Forti (exclamauit) animo eſtote, nullus abſcedat, dies hic iam occidet. Hæc cùm ego audiſſem, obſtupui, quod eum, quo illa obtidebatur, eſſe inter dæmones principem, ex verbis, vultu præterea, audacia, ac imperio, quibus cæteris præſtare videbatur, non abſurdè cognoſcerem. Cùm paulatim eodem ordine procedendo feretrum iam ad valuas templi primarias perduaſiſſet, eadem illa mulier, ex editiori loco in gradu templi vltimo, conſpiciens omnem arreptitiorum turbam ſibi ſubiectam, ſiſtitit, appellatisq; omnibus, ac manu demonſtratis, rurſum vernaculè: Abſit, inquit, metus, procul hinc terror abeat. Iam adueſperaſcit, iam ad occaſum vergit hic dies nobis infenſus, atque hoſtis acerrimus. Abijcite timorem: nullus veſtrûm recedat: abſiſtant curæ, ſufferte parumper: iam occaſus inſtat. Cui ex illis vna: Vim patior, reſpondit: compellor hinc exire. At princeps contra: Vbi vires? reſumas animum. Iam dies adeſt interitus. At illa iterum: Exire cogor. O cruces, ô tormenta, quæ patior. Quibus vix expreſſis, præmiſſo fremitu à numine Diui Philippi exactus ab ea receſſit dæmon: & mulier modò ferociſſima, inauditam continò manſuetudinem induit. Sed & dæmon ab ipſa mox in ſeruum quendam hęc curioſius inſpicientem, videntibus nobis ac mirantibus, transmigrauit. Qui vlulare, ingemiſcere, dentibus frendere, ac ſanguineis oculis occupatus furere è veſtigio cœpit. Verùm paulò pòſt & ille ad aram perductus, nullo labore priſtinam mentem liberamq́ue recepit. Accedant huc rurſus velim, qui dæmones negant, & doceant, an bilis atra de corpore in corpus tranſire poſſit. Aderant ibidem ſexaginta (inter cæteras) puellæ Ciramenſes, quæ vna noctis hora, dum ſimul in eodem vico luderent, à dæmonibus fuerant occupatæ: quæ omnes, & quotquot aliæ ad hæc ſacra conuenerant, ſpectantibus nobis, mirabiliter liberatæ, & incolumitati reſtitutæ ſunt. Sola tamen Leontina illa tanti beneficij fuit expers: quæ eo nomine re ſacra peracta, quaſi de victoria triumphans ſeſe omnibus inſolenter oſtentabat. At cùm paulò pòſt ad ſacrarium eſſet perducta ob mira eius tum dicta, tum facta, à pleriſque proceribus circumdata, mirum quiddam atque inauditum perpetrauit. Erant namque ibi nobiſcum plerique ſacerdotes, qui dęmonem ab ea conceptis obſecrationibus expellere conabantur. Sed cùm fruſtra id ſæpe tentatum eſſet, vir quidam patritius Catanenſis leuconij maſſam, quæ D. Agathæ Catanenſium tutelaris Reliquias tetigerat, chartula inuolutam clam ſacerdoti eam cuſtodienti obtulit: quam is ſtatim inter eius vbera, ſine vllo alterius verbi additamento iniecit, ratus illius numine aliquid effectum iri. At illa quater & plures ante ſubodorato leuconio, in hæc ad extremum ſublimi voce nos irridens verba prorupit: Non potis fuit (inquit) ſeruus ille niger (D. Philippum intellexit) hinc me expellere, & mulier hæc Catanenſis (D Agatham innuens) deturbabit? Minimè hercule. His igitur & nonnullis id genus alijs modis, dæmonis impetu, & non atra bili agitari ſe mulier Leontina liquidò nobis declarauit.

Cornelius Gemma Louanienſis. 1565.

De natura diuinæ characteriſmis lib. 2. cap. 2. Viderer mihi piaculum meriturus, ſi paterer ſilentio noctis inuolui ſplendidum miraculi genus, quod in vrbe Laudunenſi Galliæ, ad veritatis firmamentum, ante tot millium ora atque oculos teſtatum voluit Deus. Ætatis & formæ florida mulier Nicolaa d' Aubrij, iam primùm connubio iuncta, vitæ & religionis integerrimæ, correpta dæmonio eſt ſecundo Nouembris die, anni nunc labentis, à Chriſto nato 1565. Quàm verò prodigioſa ipſius affectus ſpecie, quantis artibus dæmon quos ludos ediderit, quanta cum admiratione populi cum Sacramenti Ieſu Chriſti maieſtate & gloria, plenius hi ſcripſerunt, qui præſentes omnia contemplati, regendæ cuſtodiendæq; mulieri præfuêre. Nam & horum vnus, fide digniſſimus vir, Canonicus d' Eſpinoy, mihi ob curationem antiqua neceſſitudinè iunctus, & rem narrauit ordine, cùm licuit coram, & Gallicis libellis exaratam

dono

domo misit. Quod præcipuum est dicam breuiter: Ostendit se prius fœminæ huic genius malus in forma defuncti, siue cadaueris, suum sese illius esse dictitans: postquam verò per sacerdotem, vi verbi sacri exactuans, dæmonem se professus fuit, iam niger, hirsutus, ac longè supra quàm dudum terribili specie rursum inuisit, subreptamq; semel atque iterum, de loco in locum transtulit, demum post multa foris oblata phantasmata, præcipuè cati, aut scarabei, crabronis, ipsummet iuuenculæ corpus obsedit. Hic blanditiis inter initia notos, ignotos pariter suis quemque nominibus compellare: multis, qui confessione sacra sese non expiassent, fanda infandaque detegere palam, donec exhibita per sacerdotem hostia sacra, velut iniecto fræno, conticesceret. Nec tamen penitus cessit, quin hostis ille humani generis, quò laboranti fœminæ omnem remedij saluberrimi viam interciperet, eandem sæpe momento temporis oculorum, aurium, oris officio & facultate priuârat. Sed appositus ille cælestis siue Angelicus panis mox omni actionum earum vinculo liberauit. Visum operæpretium fuit, laborantem theatro publico & in conspectu plurium collocare, vbi diuersa vice, verbis diuinis per Antistites sacros exagitatus spiritus nequam, sese secundum à Lucifero dixit, nec solum habitare hoc domicilio, sed omnium numerum esse triginta, quod & expressis signis pro vero habitum fuit, cùm translata paulò pòst ad Ecclesiam D. Virginis, effusis precibus repente dæmones 26. vno agmine atque in nimbi nigrantis speciem defluxére. Non multò post tres alij in æde Sanctorum omnium magno strepitu obsessam mulierem reliquerunt, eos fuisse ordinis tertij à Lucifero ex ipsorum professione constabat. Permansit omnium princeps, quamuis inuitus, (vt ipse coactus prodidit,) prædicens insuper, quibus signis quisque discessum suum, plenamque liberationem mulieris in proximo esse cognosceret, neque id prius futurum esse quàm Laudunensis Episcopi opera pelleretur. Interea non cessabant publici ritus & sacra solennia, quibus quando intererat, tanta mox figurarum in habitu fœminæ secuta peruersio, tam horrenda facies visa est, vt omnem scribendi vim, omnemque transcendat mortalium fidem: iam moles triplo, quadruplo auctior: iam oculi recurui, flammei, horrendum intuentes, oui quantitate extuberant foras: lingua oris hiatu amplissimo, nunc ad pectus vsque, nunc ad aures & tempora, in omnem dimensionem vibrata torquetur. Vnum asylum his omnibus in salutari nectare corporis Dei viui, cuius præpotenti radio, ceu solis accessu, raptim illæ nocturnæ tenebræ vanescebant, &c. Luctatam semel mulierem cum medico ferunt, quem & pugnis affectum dimisit cum ignominia. Adhibitæ sunt & ligaturæ, frictiones, cucurbitæ, sectiones variæ, vnguenta, antidota: tentatæ omnes Machaonis artes, nulla viam fortuna regit Demum oblato sacramento dies continuos tres per Episcopum Laudunensem precibus alijsq; diuinis officijs ita compressus spiritus nequam, qui se Beelzebub nominârat, 8. Februarij die edito signo victus erupit, terribili tonitru, vlulatur, fumo, flammaque sulphurea templi fastigium complens, ac tum primò certum liberationis suæ argumentum mulier dedit, crucis amplexa imaginem, toto corpore in genua reclinans.

ARTICVLVS OCTAVVS.

MALOS ANGELOS, SEV DAEMONES QVIBVS IN BAPTISMO RENVNTIAVIMVS, NON ESSE CONSVLENDOS, OBSERVANDOS COLENDOS, INVOCANDOS: MAGOS, MALEFICOS, LAMIAS, PYTHONICOS, HARIOLOS, SORTILEGOS, NON esse ferendos, sed puniendos.

NEGANT.

Anno ante Christũ natum. 1750. ZOROASTER, in oraculis Magicis capite de dæmonibus & sacrificijs, *dæmonum cultum & magicam probat: ideo à Plinio, Epiphanio, & alijs primus artis magicæ inuentor dicitur.*

1530. 1500. *Mercurius Trismegistus*, cap. 13. Asclepij, *dæmonum cultum & magica docet.*

post nat. Chri stum 50. *Iannes, Mambres, & Balaam magicis artibus excellunt.* Exod. 7. Num. 22. 2. Timoth. 3.

Simon Magus ita magicis artibus Romam dementauit, vt ab eis Deus decerneretur, & simulachri honore donaretur in insula Æsculapij inter duos pontes collocati, habentis etiam titulum Latinis literis scriptum: Simoni Deo sancto. Egesippus de excidio Hierosolymitano lib. 3. cap. 2 Irenæus, Iustinus, Eusebius &c. de Simone hoc.

100. *Gnostici magicas Simonis præstigias in apertum iure proferendas censuerunt: & non modò philtris amatorijs, curiosè ab illis elaboratis, & quibusdam dæmonibus, qui eorum animis nefaria immisere somnia, quia*

illis

illis assessores extitêre, verùm etiam alijs, non disparibus ineptijs, se iam tanquam rebus maximis firè memẽ: & ponderis nobilitârunt. Eusebius lib.4.cap.7. Nicetas Choniates Orthodox lib.4.cap.14.

120. *Basilidiani magicis artibus, incantationibus, & maleficijs vtuntur.* Irenæus lib.1.cap.23. Epiphanius hæresi 24. Theodoretus lib.1.hæreticarum fabularum.

130. *Carpocratiani prestigijs vtuntur, & dæmones inuocant.* Theodoretus lib.1.hæret.fab.

230. *Helchesaita vtuntur inuocationibus & incantamentis dæmonum: Astrologiam, Magiam, & Mathematicum errorem complectuntur, & seipsos Prognosticos appellant.* Nicephorus lib.5.cap.24.

270. *Manes, à quo Manichæi, Magorum dogmata nouit, & in ipsis volutatur, astronomos laudat, & eorum dogmata curiosè vestigat.* Epiphanius hæresi 66.

300. *Manichæi in abominandis suis sacris dæmones inuocant.* Cyrillus Catechesi 6.

350. *Sataniam pro stultitia sua, consiliario intelligentia sua vsi dixerunt: Satanas magnus est, & fertur nobis, & multa hominibus mala fecit, cur non potius ad hunc confugimus, & ipsum adoramus, & ipsi laudes dicimus, quò propter blandum cultum non faciat nobis mala sed nobis, vt qui seruis ipsius summus factis, pareat? Atque sic etiam Satanianos seipsos cognominarunt.* Epiphanius hæresi 80.

450. *Priscillianistæ per magicarum artium profana secreta, & Mathematicorum vana mendacia religionis fidem, morumq́, rationem, in potestate dæmonum & effectu syderum collocant.* Leo Epist.93.cap.11.

600. *Gentiles Philosophi magicam artem adeò probabant, vt etiam in Scholis eam docere curarent.* Metaphrastes in vita Anastasij.

742. *Constantinus Copronymus Magicis maleficijs, luxurijs, cruentis sacrificijs, & inuocationibus dæmonum delectatus est.* Otto Frisingensis lib.5.cap.9. Abbas Vrspergensis de anno 742.

830. *Zedechias Iudæus magica arte coram Ludouico Imperatore homines armatos cum equis & armis deuorauit: vehiculum fœni cum equis & auriga absorpsit: capita & pedes hominibus præcidebat, & cum sanguine in peluim ponebat: volabat per aërem: excitabat venaticos clamores, & similes ludificationes.* Trithemius in Chronico Hirsaugiensi.

1050. *Manichæi Agennenses occultè diabolum adorabant, vt quem sui corporis conditorem credebant.* Radulphus Ardens Dominica 8 post Trinitatis.

1170. *In Arragonia erant hæretici, docentes: quòd liceat dæmones adorare, & honorare latria meritoriè, si repræsentent summ Creatorem. Alij dixerunt, quòd non tantùm absque vitio hæreseos, imò etiam absque vllo peccato possint dæmones adorari latria, nisi quia prohibitum est per Ecclesiam Dei.* Nicolaus Eymericus part.2.quæst.10.

1300. *Raimundus Lullius scripsit libellum de inuocatione dæmonum magia plenum.* Bernardus Lutzemb.

1453. *Guilhelmus Lanensis Doctor Theologus magicarum artium accusatus & condemnatus, cùm resipiscentia tandem afficeretur, confessus est: se per noctem cum Magis alijs persæpe deportatum esse, vt diabolum adoraret, modò humana specie, modò hircina conspicuum, & religionis sui renunciasse. Quin etiam penes ipsum instrumentum obligationis contractæ cum Satana fuit deprehensum, quæ sponsiones reciprocæ continebantur: inter alias autem hæc, Doctorem obligatum esse, vt publicè concionetur, quicquid de Magis prædicetur, fabulam esse: non posse fieri: nullam fidem sermonibus istis haberi oportere. Atque his concionibus augebatur mirum in modum Magorum numerus, & se confirmabat; dum ab illis persequendis cessarent iudices.* Petrus Mamorius libro de Iamijs.

1490. Ioannes Picus Mirandulanus in conclusionibus magicis secundùm opinionem propriam, conclusione secunda: *Magia naturalis licita est, & non prohibita: De huius scientiæ vniuersalibus theoricis fundamentis pono infrascriptas conclusiones. Magia est practica scientia naturalis: nulla est virtus in cœlo & in terra seminaliter & separata, quam & actuare & vnire Magus non possit: Magicam operari, non est aliud quàm mundum: ideo voces & verba in magico opere efficaciam habent, quia illud, in quo primùm magicam exercet natura, est vox Dei: qualibet vox virtutem habet in magia in quantum Dei voce formatur: nulla nomina vt significatiua, & in quantum nomina sunt, singula & per se sumpta in opere virtutem habere possunt, nisi sint Hebraica, vel inde proximè derivata: Ex secretioris philosophiæ principijs necesse est confiteri, plus posse characteres & figuras in opere magico, quàm possit quæcunque qualitas materialis.* Positione 28. de modo intelligendi Hymnos Orphei secundùm Magiam: *Frustra naturam adit, qui Panam non attraxerit:* hoc est, frustra naturalibus rebus vtitur, vbi Panem præsentem quis non habuerit. Nam omnes veteres per Panem eundem intellexerunt, quem Hebræi Satanam dicunt: & Plutarchus libro Oraculorum Principem dæmonum magnum Pana appellat.

1500. *Ioannes Trithemius scripsit libros 8 Steganographiæ dæmonum inuocationibus plenos, & supra modum detestabiles.* Carolus Bouillus libro aduersus Trithemium scripto.

1530. *Henricus Cornelius Agrippa scripsit aduersus Lamiarum inquisitores librum, quo reprehendit eos, qui maleficas mulieres ob id infestantur, quòd eas rem veneream cum dæmonibus habere compertum fuerit: quam quidem rem ipse deridet ceu fabulosam, & à somnijs & imaginationibus delirantium aniculariarum innatam, quæ cùm sæpe dormientes per somnia decipiantur, & interdum quoque vigilantes vehementi libidinis imaginatione eludantur, tamen verè arbitrantur, ea sibi contigisse, quæ sola imaginatione peracta sunt. Epistola, quam adiecit ad finem libri tertij de occulta Philosophia, scribit clauem occultæ Philosophiæ à se amicis solum asseruari. Is autem liber quartus est, discipulorum eius opera post mortem magistri mandatus typis: quo libro tanquam clara luce detestabile magiæ venenum retegit, omnes dæmonum inuocationes, circulos, characteres, & sacrificia Satanæ oblata. Idem Agrippa canem nigrum habuit, quem Dominum suum appellauit, qui ei semper se comitem adhibuit. Agrippa Gratianopoli in Xenodochio vita defuncto, canis coram omnibus in fluuium præcipuem se dedit, nec ab eo tempore vnquam ab aliquo visus est.* Paulus Iouius in elogijs, & alij de hoc Agrippa.

Ioannes

Ioannes VVierus lib.6.de præſtigijs dæmonum cap. 27. *Lamiæ commiſeratione potius, quàm pœna enormi dignæ ſunt: omniq́, potius auxilio, quod dolum vim, metum paſſis, furioſis, deceptis ignorantibus, impotentibus aut ipſo iure competit, aut ratione ſuadente tribuatur.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

*Exod.*7.v.11. Vocauit Pharao ſapientes & maleficos, & fecerunt etiam ipſi per incantationes Ægyptiacas & arcana quædam ſimiliter. Proiecerunt́que ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones: ſed deuorauit virga Aaron virgas eorum.

*Exod.*8.7. Fecerunt & malefeci per incantationes ſuas ſimiliter, eduxerunt́que ranas ſuper terram Ægypti. 18. Fecerunt́que ſimiliter malefici incantationibus ſuis, vt educerent ciniphes, & non potuerunt: & dixerunt ad Pharaonem: Digitus Dei eſt hic.

*Exod.*20.3. Non habebis deos alienos coram me. 7. Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum.

*Exod.*22.18. Maleficos non patieris viuere.

*Leuit.*19.31. Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini, vt polluamini per eos: ego Dominus Deus veſter.

*Leuit.*20.6. Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi ſui.

Deuteronomij 18.9. Quando ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, caue ne imitari velis abominationes illarum gentium, nec inueniatur in te, qui luſtret filium ſuum, aut filiam, ducens per ignem: aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atque auguria: nec ſit maleficus, nec incantator, neq; qui pythones conſulat, nec diuinos, & quærat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter huiſmodi ſcelera delebit eos in introitu tuo.

1. *Reg.*28.3. Saul abſtulit magos, & hariolos de terra, & interfecit eos, qui pythones habebant in ventre.

Sapientiæ 12.3. Illos antiquos inhabitatores terræ ſanctæ tuæ, quos exhorruiſti, quoniam odibilia opera tibi faciebant per medicamina, (φαρμακειῶν,) & ſacrificia iniuſta.

Eccleſiaſtici 34.4. Ab immundo quid mundabitur? & à mendace quid verũ dicetur? Diuinatio erroris, & auguria, mendacia, & ſomnia maleficentium, vanitas eſt.

*Actor.*8.9. Vir quidã nomine Simon, qui ante fuerat in ciuitate magus, ſeducens gentem Samariæ, dicens ſe eſſe aliquem magnum: cui auſcultabant omnes à minimo vſque ad maximum, dicentes: Hic eſt virtus Dei, quæ vocatur magna. Attendebant autem eum, propter quod multo tempore magicis ſuis artibus dementaſſet eos.

*Act.*16.16. Factum eſt autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem ſpiritum pythonem obuiare nobis, quæ quæſtum magnum præſtabat dominis ſuis diuinando. Hæc ſubſecuta Paulum & nos, clamabat dicens: iſti homines ſerui Dei excelſi ſunt, qui annuntiant vobis viam ſalutis. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conuerſus ſpiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti exire ab ea. Et exijt eadem hora.

*Act.*19.19. Multi ex eis, qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros, & combuſſerunt coram omnibus.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Exod.22. *Conſt. Apoſt. lib.7. cap.4.* Non eris Magus, neque veneficus: *Veneficus* enim, inquit, *non putatus eſſe ſuperſtites.*

1.Reg.15. Num.23. Deut.18. Leuit.19. *Cap.7.* Ne ſis augur: Auguratio enim ad cultum idolorum ducit. *Augurium*, inquit Samuel, *peccatum eſt.* &: *Non erit auguratio in Iacob, neque vacua inuentio in Iſrael.* Non eris incantator, neque filium tuum luſtrabis, neque diuinabis, neque augurium ages, neque volatus auium obſeruabis, neque diſces prauas diſciplinas. Hæc enim etiam lege vetita ſunt.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Antiochenos: De incantatione, homicidio, obſceno puerorum amore ſuperuacuum eſt ſcribere, quando & gentibus vetitum eſt hæc patrare.

Tatianus adhuc Catholicus. 170.

Oratione contra Græcos: Quin & vos ſi ridere pergitis, eadem quæ magi iſti ſupplicia luetis. Quocirca, ô Græci, me tanquam è ſublimi clamantem auſcultate, nec irridendo in præconem veritatis dementiam veſtram transferte. Nullus affectus per occultam alterius rei diſſenſionem tollitur, nec inſanus aliquis curatur amuletis, vel pelliculis appenſis. Dæmonum iſtæ aggreſſiones ſunt, & qui ægrotat, vel amat, vel odit, vel apperit vitionem, iſtos ſibi auxiliatores aſciſcunt. Vtuntur

autem

autem dæmones hoc artificij modo: Quemadmodum figuræ literarum, & verſus, qui inde conſcribuntur, non per ſe poſſunt indicare quod ſcribitur, ſed hæc ſibi cogitationum ſuarum ſigna homines conſtituerunt, ex certa ipſorum coniunctione, ita vt ordo literarum definitus eſt, rem intelligentes: ſic etiam variæ radices, & neruorum & oſſium adhibitio, non ſua natura aliquid efficiunt, ſed tanquam elementaris inſtitutio ſunt improbitatis dæmonum, qui ad quid ſingula valere debeant præſcripſerunt. Vbi verò vſurpari ab hominibus viderint, miniſterium vel curationem ipſorum ſuperueniunt, & eos ad ſeruitutem ſuam redigunt.

Irenæus. 180

Lib.1.cap.19. Vtuntur autem & hi, qui ſunt à Baſilide, magia, & incantationibus, & inuocationibus, & reliqua vniuerſa parerga.

Origenes. 230.

Homilia 13. in Numer. Eſt apud homines opus aliquod, quod verbis efficitur: quod tamen opus tale eſt, vt quamuis magnis corporis viribus non poſſit impleri. Verbi gratia, erant in AEgypto incantatores & magi. Quis poteſt hominum fortitudine corporis virgam mutare in ſerpentẽ, quod ab illis factum refertur? Aut quis poteſt viribus corporis aquam in ſanguinem vertere? Fecerunt tamen hoc AEgyptiorum incantatores & magi. Fecerat enim hæc prius Moyſes: ſed quia ſciebat Rex AEgypti, quòd poſſent hæc arte quadam fieri verborum, quæ habetur inter homines, putauit & Moyſen non hæc Dei virtute, ſed magica arte feciſſe, & quod humana arte fecerat, id Dei factum virtute ſimulare. Conuocat continuò AEgyptiorum incantatores, & magos: inter eum, qui virtute Dei operabatur: & eos, qui dæmones inuocabant, facit eſſe certamen: efficit tamen ſimiliter & contraria virtus virgam ſerpentem, ſicut fecerat virtus Dei: ſed ſerpens, qui per virtutem Dei factus fuerat, abſorbuit & deuorauit omnes illos ſerpentes, qui arte magica ex virgis verſi fuerant in ſerpentes. Non enim potuit virtus dæmoniaca malum, quod ex bono fecerat, reſtituere in bonum. Potuit ex virga facere ſerpentem, virgam verò reddere ex ſerpente non potuit: & ideo conſumuntur omnes ab ea virga, quæ Dei virtute verſa fuerat in ſerpentem. Poſtea verò per diuinam virtutem naturæ ſuæ redditur, vt naturæ Dominum fateretur. Fecerunt incantatores AEgyptiorum vt & aquæ verterentur in ſanguinem, ſed non potuerunt iterum ſanguinem vertere in aquam: Dei autem virtus non aquam, ſed totum fluuium vertit in ſanguinem: & rurſum, orante Moſe, limpidis eum ac naturalibus reddidit fluentis. Et iterum produxerunt magi AEgyptiorum cyniphes, ſed non potuerunt repellere eas: Moſes verò produxit cyniphes, & repulit. Deus enim noſter delere facit, & iterum reſtituit: contraria autem virtus malè quidem facere aliquid poteſt, ſed reſtituere in integrum non poteſt. Hæc autem omnia præmiſimus, vt opera Balaam, vel verba eius poſſimus aduertere. Sunt enim & magorum nonnullæ differentiæ: alij enim plus, alij minus valent. Hic Balaam famoliſſimus erat in arte magica, & in carminibus noxijs præpotens. Non enim habebat poteſtatem, vel artem verborum ad benedicendum, ſed habebat ad maledicendum: dæmones enim ad maledicendum inuitantur, non ad benedicendum. Et ideo quaſi expertus in talibus, in opinione erat omnibus, qui erant in Oriente. Niſi enim experimenta eius plurima præceſſiſſent, quòd frequenter maledictus hoſtem vertiſſet armatum, non vtique præſumpſiſſet Rex hoc poſſe fieri ſermonibus, quod ferro & acie vix poſſet impleri, &c. Eſſe autem magicam deſignat etiam Scriptura, ſed vti ea prohibet: nam & dæmones eſſe Scriptura deſignat, ſed coli eos, & exorari vetat. Rectè ergo etiam magica vti prohibet: quia magorum miniſtri angeli ſunt refugæ, & ſpiritus maligni, & dæmonia immunda. Nullius enim ſanctorum ſpirituum obtemperat mago. Non poteſt inuocare magus Michaëlem: non potoſt inuocare Raphaëlem, neque Gabriëlem: multo magis magus inuocare non poteſt Deum omnipotentem, nec Filium, nec Spiritum ſanctum. Nos ſoli accepimus poteſtatem inuocandi Deum Patrem. Nos ſoli habemus poteſtatem inuocandi Vnigenitum eius Iesum Chriſtum: ſed illud eſt, quod dico, qui iam poteſtatem accepit inuocandi Chriſtum, non poteſt iterum dæmones inuocare: & qui ſancti Spiritus particeps factus eſt, ad immundos vltra ſpiritus accedere non debet. Si enim inuocauerit immundos ſpiritus, ſanctus ab eo Spiritus refugit. Magi ſunt, qui inuocant Beelzebub, &c. Vnde conſtat eſſe quoſdam dæmones malos, qui inuocati à magis, adſunt eis ad malum, non ad bonum: parati enim ſunt ad malefaciendum, bene autem facere neſciunt. Iſti ergo dæmones arte quadam & compoſitione verborum in amicitias ceſſerant Balaam, quorum amicitijs fretus, magnus apud homines videbatur.

Lib. 7. contra Celſum: Liquent etiam res dæmonum ex eorum inuocatoribus, qui horum opera vtuntur ad excitandos amores & odia, aut ad impediendas actiones, innumeraq; alia ſimilia, quæ faciunt per incantationes magicas, docti vocare & inducere dæmones ad quicquid libuerit. Quamobrem omnis dæmonum cultura eſt aliena à nobis ſummi Dei cultoribus. Idcirco viſum eſt nobis culturam dæmonum fugere, non aliter quàm perniciem certiſſimam.

Concilium Ancyranum. 316.

Cap.24 Qui vaticinantur, & Gentium conſuetudines ſequuntur, vel in ſuas ædes aliquos introducunt, & medicamentorum inuentionem, vel luſtrationem, in quinquennij canonem incidant, ſecundùm gradus præfinitos, tres anni ſubſtrationis, & duo anni orationis ſine oblatione.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

De præparatione Euangelica lib. 5. cap. 7. Magicæ artis ipſi Dij gentilium & inuentores & doctores fuerunt. Vnde namque homines, quibus dæmones cogantur, quàm ab ipſis dæmonibus diſcere potuiſſent? Neque putes id ita à nobis dici. Nihil enim nos harum rerum ſcimus, nec ſcire volumus. Sed ad redarguendum errorem Gentilium, & ad defenſionem noſtram Porphyrius teſtis citetur, qui in libro de Reſponſis his verbis vtitur: Non autem ſolùm felicem conuerſationem ſuam, verùm etiam quibus rebus gaudeant, & quibus illigentur Dij hominibus ſignificarunt.

Concilium Nicænum primum. 325.

Canone 20. Arabico Nemo fidelium conuerſetur cum maleficis & diuinis: & qui hoc fecerit, & eos interrogauerit, & eorum dicta approbauerit, in domumq; eorum intrauerit, aut in ſuam eos receperit, & eorum cibis ac potionibus vſus fuerit, ſi ſacerdos eſt, mouendus eſt gradu ſuo, ac prohibendus communione fidelium, & ingreſſu Eccleſiæ, & Cõmunione ſacra prohibẽdus: ſi verò laicus fuerit, prohibendus eſt Eccleſia. Quòd ſi ad agendam pœnitentiam venerint, agenda eſt eis pœnitentia annis viginti, quo tempore pane tantùm ac ſale veſci debent, & à vino abſtinere, aqua contenti, vt ſic caſtigati non redeant.

Conſtantinus Imperator. 330.

C. de Maleficis l. 3. Nullus aruſpex, nullus ſacerdos, nullus eorum, qui huic ritui adſolent miniſtrare, ad limen alterius accedat: ſed huiuſmodi hominum amicitia (quamuis vetus) repellatur, concremando illo aruſpice, qui ad domum alienam acceſſerit: & illo in inſulam deportando, poſt ademptionem bonorum, qui eum aduocauerit ſuaſionibus vel præmijs. Accuſatorem autem huiuſmodi criminis non delatorem eſſe, ſed dignum magis præmio arbitramur.

C. eodem l. 4. Eorum eſt ſententia punienda, & ſeueriſſimis meritò legibus vindicanda, qui magicis accincti artibus, aut contra ſalutem hominum moliti, aut pudicos animos ad libidinem deflexiſſe detegentur.

Athanaſius. 340.

In Humanitate Verbi Dei: Veniat, qui iſtorum dictorum experimentum capere velit, & in ipſis præſtigijs dæmonum, & impoſturis vaticiniorum, & in miraculis magiæ vtatur ligno crucis, ab ipſis deriſo, nomenq; Chriſti inuocet, & videbit, quomodo eius rei metu dæmones fugiant, vaticinia conquieſcant, magiæ & veneficia irrita iaceant. Quis igitur, & quantus eſt hic Chriſtus, qui ſolo ſui nominis vocabulo ac præſentia omnia adobruit, & otioſa reddit, omnibusq; maior eſt, & orbem terrarum ſua diſciplina adimplet? Dicant Ethnici iſti, qui iſta deridet, nec vllo interim pudore tanguntur, num homo eſſe poſsit, qui talia faciat? quòd ſi homo, qui fit, vt vnus homo omnes omnium Deorum, quos ipſi colunt, vires tranſcendat, illosq; nullos eſſe ſua potentia demonſtret? Si magum illum dicant, quomodo per magum omnis magia obliteratur, ac non potius conſtituitur? Si enim homines magos oppugnans, contra vnum aliquem duntaxat præualuiſſet, rectè opinari liceret, eum meliori arte aliorum artes ſuperare. Quòd ſi ſemel de omni magia, atque adeò magiæ nomine crux Chriſti victoriam reportat, ſatis euidens eſt, non eſſe magum Saluatorem noſtrum, quem dæmones, vbi ab alijs inuocati ſunt, vt Dominum fugiunt.

Conſtantius A. & Iulianus Cæſar. 360.

C. de maleficis l. 5. Nemo aruſpicem conſulat, aut mathematicum: nemo ariolum: augurum ac vatum praua confeſſio conticeſcat. Chaldæi, ac magi, & cæteri, quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur: ſileat omnibus perpetuò diuinandi curioſitas. Etenim ſupplicio capitis feretur, gladio vltore proſtratus, quicunque iuſſis noſtris obſequium denegauerit.

Lege 6. Multi magicis artibus vſi elementa turbare, vitam inſontium labefactare non dubitant, & Manibus acciſis audent ventilare, vt quiſque ſuos interficiat malis artibus inimicos. Hos, quoniam naturæ peregrini ſunt, feralis peſtis abſumat.

Lege 7. Etſi excepta tormentis ſunt corpora honoribus præditorum, præter illa videlicet crimina, quæ legibus demonſtrantur: etſi homines magi, in quacunque ſunt parte terrarum, humani generis inimici credendi ſunt: quoniam tamen, qui in comitatu noſtro ſunt, ipſam pulſant propemodum Maieſtatem: ſi quis magus vel magicis carminibus aſſuetus, qui maleficus vulgi conſuetudine nuncupatur: aut aruſpex, aut ariolus, aut certè augur, vel mathematicus, aut enarrandis ſomnijs occultans artem aliquam diuinandi, aut certè aliquid horum ſimile exercens, in comitatu meo vel Cæſaris fuit deprehenſus: præſidio dignitatis exutus, cruciatus & tormenta non fugiat. Si verò conuictus fuerit, & ad proprium facinus detegentibus repugnauerit, pernegando: ſit eculeo deditus, vnguliſq; fulcantibus iacera perferat pœnas proprio dignas facinore.

Concilium Laodicenſe. 360.

Can. 36. Non oportet eos, qui ſunt ſacrati, vel clerici, eſſe magos, vel incantatores, vel mathematicos, vel aſtrologos, vel facere ea quæ dicuntur amuleta, quæ quidem ſunt ipſarum animarum vincula: eos autem, qui ferunt, ejici ex Eccleſia iuſſimus.

Baſilius Magnus. 370.

In Pſal. 45. Cùm tribulatione quapiam afflictamur, ad omnia potius, quàm ad ipſum Deum noſtrum recurrimus. Vnus tibi puſio ægrotat? quaquauerſum circumſers oculos, requirens incantatorem, aut certè eum, qui ſuperuacaneos vanosq; characteres, ſeu figuras puerorum innocentium collo circumliget. Si fortè inſomnium te ſollicitat, ad ſomniorum coniectorem properas. In quacunque neceſsitate imminente deprehenderis: verbo tantùm oſtendis te Deum refugium habere, re autem ipſa ex inutilibus & vanis rebus auxilium aſciſcere.

Epheram. 370.

Sermone Iudicij rebus abſtinendum eſſe: Quis poterit demonſtrare, conuenire Chriſtianis aruſpicem agere, aut phylacteria quæ vocant facere, aut eadem circumgeſtare, aut dæmonia conſulere, aut inebriari, aut tolerare qui eiuſmodi res impias conſectantur? Quis hæc Chriſtianorum eſſe offenderit?

Cyrillus Hieroſolymitanus.

Catechеſi 4. c. de ſtatu hominis: Non ergo deinceps attendas aſtrologis: de his enim ſacra dicit Scriptura: *Stent, & ſaluent te aſtrologi cæli & terræ. Ecce omnes ſicut ſtipula igne comburentur, & non liberabunt animam ipſorum de flamma.*

Gregorius Nyſſenus. 380.

Epiſtola de Vita ſua: Quoniam homines voluptarij, corporisq; plus æquo amantes, in hac vita ſtudio res futuras ſciendi tenentur, qua cognitione vel mala ſe euitaturos ſperant, vel id, quod deſiderant, aſſecuturos: idcirco ne à Deo pendeant homines, prænotionis rerum futurarum varia genera fallax dæmonum natura commenta eſt, auguria, diuinationes per ſymbola, oracula, haruſpicia, mortuorum euocationes, furoris afflatus, numinis inſtinctus, inſpirationes, aliaq; plurima id genus: tum quæcunque prænotionis ſpecies ex aliqua fallacia vera cuipiam videatur, illa continuò à fallaci dæmone monſtratur, vt hoc tamquam patrocinio eius, qui in fraudem illectus eſt, fallax opinio iuſta comprobetur. Sic efficit dæmon, vt aquilæ volatus cum eius, qui obſeruarit, ſed expectatione concurrat, & vt iccoris palpitatio, & membranorum, ac pellicularum ex inflatione orta titubantia, & oculorum inuerſiones, & vnaquæq; prout notata fuerit ex fallacia obſeruatio, deceptis hominibus, à verſutia dæmonis conſtituatur: vt à Deo diſcedentes, dæmonum cultui ſe addicant, à quibus talia perfici credunt.

Valentinianus, Theodoſius & Arcadius Imperatores. 380.

C. de Maleficis l. 9. Quicunque maleficiorum labe pollutum audierit, deprehenderit, occupauerit: ilicò ad publicum pertrahat, & iudicium oculis communis hoſtem ſalutis oſtendat. Quòd ſi quiſquam ex agitatoribus, id eſt aurigis, ſeu ex quolibet alio genere hominum, contra hoc interdictum venire tentauerit, aut clandeſtinis ſup-

plicijs

plicijs etiam manifeſtum reum maleficæ artis oppreſſerit, vltimum ſupplicium non euadat, geminæ ſuſpicioni obnoxius, quòd aut publicum reum, ne facinoris ſocios publicaret, ſeueritati legum & debitæ ſubtraxerit quæſtioni; aut proprium forteſſis inimicum ſub huiuſmodi vindictę nomine conſilio atrociore confecerit.

C. de Epiſc. audient. L. Nemo deinceps: Vbi primus dies Paſchalis exiterit, nullum teneat carcer incluſum, omnium vincula diſſoluantur: ſed ab his ſecernimus eos, à quibus contaminari potius gaudia, lætitiamqúe communem, ſi dimittantur, animaduertimus. Quid enim ſacrilego diebus ſanctis indulgeat? Patiatur tormenta veneficus, maleficus, adulter.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 27. De Carpocratitis: Magia apud ipſos eſt excogitata, incantationeſqúe diuerſas ad omnem machinationem inuenerunt, ad amorem, & ad illectamenta Quin & aſſeſſores dæmones ſibi ipſis attrahunt ad hoc, vt per multas præſtigias in magna poteſtate omnibus dominentur, quibus velint, & vt vnuſquiſque quamcunque actionem aggredi audeat: nimirum ſeipſos decipientes ad perfectionem obcæcatæ mentis ipſorum.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 21. ad populum Antiochenum: Quid verò diceret aliquis de his, qui carminibus & ligaturis vtuntur, & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis numiſmata capiti vel pedibus? dic mihi, hæne ſunt expectationes noſtræ, vt poſt crucem & mortem Dominicam in gentilis regis imagine ſpem ſalutis habeamus? Ignoras quanta crux perfecit? mortem diſſoluit, peccatum extinxit, Orcum inanem reddidit, diaboli ſoluit potentiam, & ad corporis ſanitatem præſtandam non eſt fide digna? totum orbem exuſcitauit, & tu in ipſa non confidis? Et quid pati dignus non eſſes? Non ligaturas verò tantùm, ſed etiam excantamenta tibi conducis, vetulas ebrias & titubantes domum ducens. Nec confunderis, nec erubeſcis, poſt tantam ad hæc trepidans diſciplinam: & quod grauius eſt errore, quando hæc admonemus, & diſſuademus, putantes ſe excuſari, dicunt, quòd Chriſtiana eſt mulier hæc excantans, & nihil aliud loquitur, quàm Dei nomen. Propterea namque magis ipſam odi & auerſare, quòd Dei nomine ad contumeliam vtitur: quòd ſe dicens eſſe Chriſtianam, gentilium opera facit: etenim & dæmones Dei nomen fatebantur, ſed tamen erant dæmones.

Homilia 8. in epiſt. ad Coloſſ. Citiùs mors homini Chriſtiano ſubeunda, quàm vita ligaturis redimenda.

Ioannes Caſſianus. 420.

Collat. 8. cap. 21. Cùm ſemen Seth fuiſſet impiæ generationi permixtum, ad res prophanas ac noxias quæ piè didicerat, inſtinctu quoque dæmonum deriuauit, curioſaſqúe ex ea maleficiorum artes, atque præſtigia & magicas ſuperſtitiones audacter inſtituit, docens poſteros ſuos, vt ſacro illo cultu diuini nominis derelicto, vel elementa hæc, vel ignem, vel aëreos dæmones venerarentur & colerent. Hæc igitur, quam diximus, curioſarum rerum notitia, quo modo in diluuio non perierit, ac ſuperuenientibus ſeculis innotuerit, perſtringendum breuiter puto. Quantum itaque antiquæ traditiones ferunt, Cham filios Noe, qui ſuperſtitionibus iſtis & ſacrilegis fuit artibus ac profanis infectus, ſciens nullum ſe poſſe ſuper his memorialem librum in arcam inferre, in qua erat vnà cum patre iuſto ac ſanctis fratribus ingreſſurus, ſceleſtas artes ac profana commenta diuerſorum metallorum laminis, quæ ſcilicet aquarum inundatione corrumpi non poſſent, & duriſſimis lapidibus inſculpſit. Quæ, diluuio peracto, eadem qua celauerat curioſitate perquirens, ſacrilegiorum ac perpetuę nequitiæ ſeminarium tranſmiſit in poſteros. Hac itaque ratione illa opinio vulgi, qua creduntur Angelos vel maleficia, vel diuerſas artes hominibus tradidiſſe, in veritate completa eſt.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Ad cap. 47. Eſaiæ: *Sta in incantationibus tuis.* Deridet & deludit magorum ſuperſtitionis vanum ludicrum, & omnino inutile eſſe hoc vitæ inſtitutum demonſtrat.

Lib. 6. de adoratione in ſpiritu & veritate: Incantatio, & illa occulta & anilis inſuſurratio, magicę artis pars atque ſpecies eſſe videtur. Itaque etiam beatus Moſes ſupernas leges nobis declarauit, qui ſemper hęc peccata coniunxit, & tamquam cognata, affiniaqúe crimina vnà cum veneficijs incantationem recenſuit. Ait enim: *Non erit in vobis diuinans diuinationem, augurans, & ominans, veneficus, incantator, portentorum obſeruator, & pythonem habens, & interrogans mortuos.* Cæterùm cùm incantatio turpiſsima ſit, ac vitioſiſsima, tamen neſcio quonam modo eam nonnulli admirantur, atque illud aiunt, Dominum Sabaoth nuncupare, cùm ſuper infirmis carmen incantant, qui huiuſmodi artes exercent. Hac ratione confirmare conantur, abeſſe à turpitudine hoc ſtudium. Videntur autem frigida quadam atque infirma ratiocinatione ad hunc errorem atque dementiam abduci: hoc enim ipſum eſt in ea re moleſtiſsimum. Nos enim hac voce, Dominus Sabaoth, Deum vniuerſorum appellamus, cùm illum glorificare volumus, neque rei præterea, ex omnibus quæ ſunt, vlli hanc appellationem permittimus: Vnus enim ac ſolus eſt exercituum Dominus. Hi verò adeò admirabilem & glorioſam appellationem ſeu glorificationem dæmonijs vnà ſecum ludentibus quibus voluerint, facilè proijciunt, & illis portentorum ſuorum auctoribus gloriam, quæ ſoli Deo maximè conuenit, largiuntur, adulantes ſimul & viciſsim adulatione capti, & pro rerum quas voluerint euentu, hanc tam tetræ impietatis magnitudinem mercedis loco rependunt. Eſt enim dæmoniorum cohors Deo ſemper inimica & appetentiſsima gloriæ. Non igitur committendum eſt, vt illorum prauis conſilijs abducamur, ſed potius ab illis quàm longiſsimè diſcedendum; neque malis medicis ac portentorum auctoribus dæmonijs auſcultandum, ſuarum in nos ludificationum nefarias has laudes mercedis cuiuſdam inſtar exigentibus. Tu verò ſi qua tibi pars corporis dolet, & verè credis hæc verba, Dominus Sabaoth: & alias huiuſmodi appellationes, quas Deo, qui ſecundùm naturam eſt, diuina Scriptura tribuit, vim habere putas pellendi malum illud, pro te ipſo preces fundens, hæc verba pronuntia: ſic enim rectius, quàm illi facies, neque impuris ſpiritibus, ſed Deo gloriam tribues. Auguria igitur & carminum incantatio numerantur inter ea, quæ lege damnantur, & quæ à Deo turpiſsima, & maximè execranda iudicantur. Deut. 18.

Sozomenus. 440.

Lib. 6. cap. 35. Nonnulli eorum, qui alijs in Philoſophia præſtare putabantur, incrementum religionis Chriſtianæ ægrè admodum ferentes, iniêre conſilium de prænoſcendo, quis eſſet Valenti in imperio ſucceſſurus: qua de re cùm omnia omnis generis diuinandi genera experti fuiſſent, ad extremum tripodem ligneum è lauro fabricati, inuocationes dæmonum & verba execrabilia pro more ſuo vſurparunt: adeò vt ex coniunctione ſingularum literarum per tripodis machinam & diuinationem ſignificatarum, futuri nomen extra-

potuit te ſuſtinere patria tua, qui veniſti huc quærere aliena, & nos expellere de regione noſtra, &c. Sciens Maclouius *hoc genus dæmoniorum non ejci, niſi oratione & ieunio*, fuſa ſuper aquam exorciſmi oratione, & addita Epiſcopali benedictione potum dedit puellæ. Per aquæ benedictæ poculum, infuſa virtute benedictionis per membra puellæ, diabolica immiſsione diu contrita, cecidit in terram puella quaſi mortua. Paulò pòſt reſumpto ſpiritu, ſurrexit ſana & læta, effugato peſsimi perſuaſoris impetu, & lætificauit alios pro integro reſtauratæ incolumitatis ſtatu. Matt

Hugo Folietinus. 1120.

De claſtro animæ lib. 4. cap. 26. Et ſunt nonnulli, qui etiam de obſeſsis corporibus malignos ſpiritus fugant, coſque virtute orationis & vi acceptæ poteſtatis ejiciunt.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De Vita ſancti Hereberti cap. 17. Concionante Hereberto *(de diaboli expoliatione)* in maxima turba audientium quidam aderat, ab eodem forti & tenebrarum principe corporaliter obſeſſus, & ob hoc nexibus duris obſtrictus. Iam antea per multa Sanctorum loca fuerat deductus, vt meritis Sanctorum liberaretur, & non proueniebat illi optata ſalus: quia videlicet liberatio eius beatiſsimi huius meritis per Dei prouidentiam reſeruabatur. Cùm igitur ſermò eiuſmodi ab ore beati viri proflueret, non ſuſtinuit virtutem virtutis fortitudo inimici, qui ad ſingula dicta, tanquam ad totidem verbera, vehementius eiulabat, dentibuſque miſerrimi hominis tanquam ſuis in ſemetipſò ſtridebat, audiens illas, quibus à Chriſto victus narrabatur hiſtorias. Itaque qui tam notus fuerat multis homo captiuus, omnibus innotuit, dum clamoribus conctorum ſilentia turbaret, atque ad audiendum Dei verbum intentam totius regionis multitudinem ſolus inquietaret. Ad clamores eius maximè vir ille miſericordiæ filius totus intendit, & ſermonem, quem habebat more, proſequi non præualens, quoniam magnitudine compaſſionis occupabatur, orabat tacita mente, vt in vno manifeſtaretur homine virtus Liberatoris, qui totum mundum liberauit. Hæc tacitus orans, iterum atque iterum de induſtria repetebat capitulum, victoris Chriſti gloriam, & victi diaboli referens ruinam: ita vt mente exceſsiſſe videretur, vnam eandemque toties iterando ſententiam, flens pariter, & vberibus, quod perpulchrum eſt, lachrymis prorumpens oris eloquentiam. Non ergo ſuſtinuit ille hoſtis antiquus, ſed virtute verbi omnipotẽs coactus effugit, liberumque, quem diu poſſederat, hominem reliquit. Illo namque exturbato, is, qui vinctus à multis tenebatur, placido ſermone: Obſecro, inquit, ſoluite me, vt ea, quæ beatus ille Pontifex loquitur, poſsim & ego quietus audire.

Bernardus. 1130.

Vita Malachiæ cap. 25. Erat mulier in ciuitate Culraſim dæmonium habens. Vocatus eſt Malachias: orat pro addicta: vrget inuaſorem: exit. Sed nondum exaturata nequitia eius, miſeram inuadit mulierculam, quæ forte propè aſsiſteret. Et Malachias: Non ad hoc, inquit, tibi illam tuli, vt hanc peruaderes: exi & ab ea. Paret, ſed repetit priorem. Qua denuò pulſus, recurrit ad alteram. Ita per aliquod ſpatium alternatim vexabat illas, hinc inde refugiens. Tunc Sanctus indignans ſibi illudi à dæmone, colligenſque ſpiritum, infremuit, & totis viribus fidei facto impetu in aduerſarium, ab vtraque fugauit: & quidem non minus vexatum his, quas vexauerat ipſe.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib. 2. diſt. 8. Illud etiam conſideratione dignißimum videtur, vtrum dæmones, ſiue corporei, ſiue incorporei ſint, hominum ſubſtantialiter intrent corpora, eorumque animabus illabantur: an ideo intrare dicantur, quia malitiæ ſuæ ibi effectum exercent, Dei permiſsione opprimendo atque vexando eas, vel in peccatum pro voluntate ſua trahendo, &c. Quòd in homines introeant, atque ab ijs expulſi exeant, Euangelium apertè declarat, commemorans dæmonia in quoſdam ingreſſa, & per Chriſtum ejecta: ſed vtrum ſecundùm ſubſtantiam fuerint ingreſſa, an propter mali effectum dicantur ingreſſa, non adeò perſpicuum eſt. De hoc autem Gennadius in definitionibus Eccleſiaſticorum dogmatum ait: Dæmones per energicam operationem non credimus ſubſtantialiter illabi animæ, ſed applicatione & oppreſsione vniri. Illabi autem menti illi ſoli poſsibile eſt, qui creauit, qui natura ſubſiſtens incorporeus, capabilis eſt ſuæ factura. Ecce hic videtur inſinuare, quòd ſubſtantialiter non illabantur dæmones, vel introeant corda hominum, &c.

Gerardus Nazarethanus. 1140.

De Conuerſatione ſeruorum Dei cap. 20. Ad monachum quendam nouitium, à Diabolo obſeſſum, aqua benedicta, crux, & corpus Dominicum adferuntur: verùm diabolo recedere detrectante, frater ille ſcutica cæſus tandem liberatus eſt.

Helmoldus Presbyter. 1170.

In Chronico Sclauorum lib. 1. cap. 56. Venerabilis ſacerdos Vicelinus, cæteriquè prædicatores verbi, continuerunt ſe in Faldrenſi eccleſia, orationibus & ieuniis aſsiduè intenti. Dedit ergo ijs Dominus gratiam ſanitatum, iuxta quod ipſe pollicitus eſt, infirmos ſanare, dæmones effugare. Quid enim dicam de arreptitijs? Obſeſſorum, qui latè adducti ſunt, plena erat domus, ita vt fratres quieſcere non poſſent, clamantes ſanctorum virorum præſentia ignes ſuos accendi. Sed quis illuc venit, & Dei gratia liberatus non eſt? In diebus illis contigit virginem quandam, Imre dictam, vexari à dæmone, & ad Vicelinum ſacerdotem perduci: quem cùm interrogationibus vrgeret, cur vas incorruptum ipſe auctor corruptelæ temerare præſumpſiſſet? Ille diſerta voce reſpondit: quia tertiò me offendit. In quo, ait, te offendit? Quia, inquit, negotium meum præpediuit. Bis enim tranſimiſi fures ad perfodiendum domum, ſed hæc aſsidens focis, clamoribus ſuis eos abſterruit. Cùm vir Dei coniurationum verba aduerſus eum coaceruaret, ille, cur, inquit, propellis paratum vltrò egredi? Iam enim abibo ad proximam villam viſitaturus ſodales meos, qui ibi deliteſcunt. Hoc enim in mandatis accepi, priuſquam in Daniam proficiſcar. Quod tibi, ait, nomen? Ego, inquit, Ruffinus vocor: porrò ſodales mei, de quibus requiris, duo hìc ſunt, vnus cum Rotheſto, alter cum muliere quadam eiuſdem oppidi. Hos ergo hodie viſitabo, craſtina, priuſquam eccleſiæ ſignum Primam increpuerit, huc valedicturus reuertar, & ita demum in Daniam proficiſcar. Et hæc dicens egreſſus eſt: virgo quoque paſſione vexationis liberata. Tunc iuſsit eam ſacerdos reſici, & craſtina ante horam Primæ ad Eccleſiam reduci. Quam cùm parentes proximo mane ad Eccleſiam ducerent, priuſquam limen calcarent, & Prima pulſari, & virgo vexari cœpit. Nec tamen boni paſtoris diligentia prius abſtitit, quàm ſpiritus, præſidentis potentia Dei actus, abſceſsit. Porrò ea, quæ de Rotheſto prædixerat, rei exitus probauit: nam in breui maligno ſpiritu acerrimè correptus, laqueo ſemet ſtrangulauit. Marc. 15.

Guilhel-

Guilhelmus Abbas. 1150.

Vita ſancti Bernardi lib. 2. cap. 2. Inter ipſarum Miſſarum ſolennia, dum clericis cernentibus Bernardus ſecus altare ſederet, paruulam ei puellam offerentes, quam vehementi impetu vexabat diabolus, orant, vt miſellæ ſubueniat, & diabolum in ea debacchantem elidat. Audita ſupplicatione aſtantium, intuitus perſonam dentibus frendentem, & ſtridentem, vt etiam intuentibus eſſet horrori: compaſſus eſt ætati, & vehementiæ anxietatis illius condoluit. Patenam igitur calicis, in quo diuina celebraturus erat myſteria, poſtulat: in qua digitis ſuperfuſo latice, intra ſe orans, & de Domini virtute confidens, ori puellæ ſalubrem potum applicat, & corpori eius ſtillam medicinalem infundit. Nec mora, quaſi vreretur Satanas, infuſionis illius virtutem ferre non potuit: ſed vrgente intrinſecus crucis antidoto, feſtinanter egrediens, vomitu ſordidiſſimo tremebundus erupit. Sic perſona purgata, diabolo profugo & confuſo, laudes debitas canit Eccleſia, &c.

Theodoricus Benedictinus. 1200.

Vita S. Hildegardis lib. 3. cap. 26. Mulierem quandam acriter à dæmonio muto vexatam, cùm ad ſe magno labore virorum in lecto deportata eſſet, pia mater audaciæ & præſumptioni dæmonis, verbis è Spiritu ſancto prolatis, confidenter reſiſtens, ab orationibus & benedictionibus non ceſſauit, quouſque per gratiam Dei ab hoſte maligno eam liberauit.

Sigeberti Continuator. 1200.

De anno 1122. Nortbertus apud Nigellam puellam quandam à dæmonio obſeſſam exorcizans, à dæmone irridetur: qui Cantica cánticorum per os puellæ vſque ad finem recitauit, eaque poſtea Latinè & Germanicè interpretatus eſt, ſed tandem acriter Epiſcopo inſtante expellitur.

Cæſarius Heiſterbacchius. 1220.

Lib. 5. cap. 10. & 11. Sentiunt, & timent dæmones pœnam ſibi præparatam. Hinc eſt, quòd omnes exorciſmi, qui ad illorum nequitiam eneruandam fiunt, per ignem & extremum iudicium concludantur. Quàm parati ſint ad nocendum hominibus, alijs tibi oſtendam exemplis. Dum Abbas noſter anno præterito in monte ſancti Saluatoris, iuxta Aquiſgranum, Miſſam celebraret, finita Miſſa oblata eſt mulier obſeſſa, ſuper cuius caput cùm legiſſet lectionem Euangelicam de Aſcenſione, & ad illa verba *Super ægros manus imponent, & bene habebunt*, manum capiti eius impoſuiſſet, dæmon vocem emiſit tam horribilem, vt omnes terreremur. Adiuratus vt exiret, reſpondit, nondum vult Altiſſimus. Interrogatus quomodo intraſſet, nec ipſe reſpondit, nec mulierem reſpondere permiſit: poſtea confeſſa eſt, ad vocem mariti ſui, in commotione animi ſui dicentis: Vade diabolo, quòd intrare illum ſenſerit per auriculam.

Marc. 16.

Guilhelmus Alnernus. 1230.

Secunda partis de Vniuerſo part. 3. cap. 13. Nonnulli ex peritioribus Medicis opinati ſunt arreptiones huiuſmodi in hominibus non operari malignos ſpiritus: quod quidem opinari ſtultiſſimum eſt. Hoc enim eſt, tamquam ſi quis diceret, mortem non irrogari veneno, vel gladio, propter hoc, quoniam ex corruptionibus humorum, aut membrorum accidit. Quamuis namque & à reèus forinſecis paſsiones huiuſmodi ſæpe perueniant: nihilominus facilè eſt malignis ſpiritibus, ad eiuſmodi organa appropinquantibus, ſimiles illis imprimere paſsiones, & impreſsiones applicatione ſua, vel coniunctione ad illa.

Vincentius Burgundus. 1250.

In Speculo hiſtoriali lib. 23. cap. 143. de ſancto Albino: Dum quædam mulier arrepta maligno ſpiritu ſe beatiſsimo viro Albino vociferans & ciulans præſentaret, mox aduerſarius ipſe ſuper eius oculum ſimilitudinem veſicę ſanguineę collegit: tunc Pontifex faciens ſignum crucis increpauit malignum, dicens: Inimice oculum, quem non dediſti, nec potes auferre. Mox de collectione veſicæ in phlebotomi ſimilitudinem ſubtiliter ſanguis erupit; quo fluente ſine læſione, immundus hoſtis euanuit, & puella incolumis, imperante ſigno crucis cuaſit.

Matthæus Pariſius. 1250.

In hiſtoria Anglicana, de anno 1217. Quidam ex hoſtibus, dum Eccleſiam beati Amphibali ſpoliarent, crucem quandam argenteam & deauratam, in qua portio quædam Dominicæ crucis continebatur, tollens in ſinu ſuo, ſecus ignorantibus abſcondit. Sed antequam ab ædibus oratorij receſsiſſet, à dæmone correptus corruit in terram, dentibus ſtridens, & ore ſpumans, ſurgenſque feſtinanter à dæmonio agitatus, in ſocios enſem vibrare diſpoſuit. At illi eius miſeriæ condolentes, ligatis manibus illius, cauſam penitus ignorantes, ad Eccleſiam de Flaſtude perduxerunt in ſuprema furia conſtitutum. Vbi vidente presbytero, & multis alijs, crux prædicta cecidit in terram, de ſinu exiliens furioſi. Quam reuerenter ac ſtupens presbyter arripiens, & à terra in editum eleuans, quid hoc eſſet à prædonibus requiſiuit. Tandem in ſe reuerſi, cognouerunt per virtutem animaduerſionis diuinæ, quòd crucem furtim ſuſtuliſſet, &c.

Bonauentura. 1250.

Vita S. Franciſci cap. 12. In caſtro S Gemini ſeruus Dei à quodam deuoto viro ſuſceptus, cuius vxor à dæmonio vexabatur, poſt orationem factam, in virtute obedientiæ imperauit dæmoni, vt exiret; eumque poteſtate diuina tam ſubitò effugauit, vt verè clareſceret, quòd obedientiæ ſanctæ virtuti pertinacia dæmonum non obſiſtat. In ciuitate de Caſtello quidam furibundus & nequam ſpiritus quandam obſidens mulierem, à viro ſancto obedientiæ accepto mandato indignabundus diſceſsit, mente ſimul & corpore liberam obſeſſam prius fœminam derelinquens.

Thomas Lentinus. 1250.

In Vita Petri Mediolanenſis: Complures dęmoniacos diuerſiſque vexatos morbis ſolo contactu, vel crucis ſigno curauit, ſicut multorum fide dignorum teſtimonijs eſt comprobatum.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 9. Matthæi: Arreptitij aliquando loquuntur idioma ijs ignotum, ſicut purus laicus Latinum; & hoc eſt manifeſtum ſignum, quòd ſic loquens ſit dæmoniacus: quia talis locutio non poteſt procedere, niſi ab aliquo intellectu. Et ideo cùm non procedat ab intellectu hominis, tale idioma ignorantis, ſequitur quòd procedat ab intellectu Angeli vel dæmonis linguam ſic mouentis.

Raimundus Capuanus. 1380.

In Vita Catharinæ Senenſis: Filia Michaëlis Monaldi, Laurentia nomine, annorum ſcilicet octo, à dęmone arrepta eſt, adeoque moleſta fuit illi monaſterio, vt pater eius coactus ſit eam è monaſterio educere. Multis autem modis dabant operam parentes eius, vt innocens puella à nequiſsimo ſpiritu poſſet liberari: ſed nihil proficiebant, Chriſto eam curationis gratiam ſeruante Catharinæ virgini: ad quam cùm eſſet adducta, illa ad ſolitum precum refugium ſe confert, puellamque flexis genibus orare compellit: ita nocte tota peruigil

ex profeſſionis inſtituto adijcere. Enimuerò anno ſalutis 1541. ſolenni D. Philippi feſto, dum Argyræ vnâ cum alijs religionis inſtinctu intereſſem, ducentas penè ibi arreptitias fœminas offendi. Mirum erat, ac horrendum ſpectaculum, videre eas, non ex ſeſe, ſed ex dæmonis, qui in earum corpora imperium occupauerat, ludibrijs agitatas, voces in ſublime efferre, omni amictu ac verecundia abiectis rotare crines, ſtridere dentibus, os oculoſq; diſtorquere, ſpumam emittere, brachia ac totum penè corpus in altum magna vi ſuſtollere, volubilem linguam turgere, guttur & illius venas intumeſcere, & denique furorem inauditum totis membris concipere. Græcè quaſdam, pleraſque Latinè, Saracenicè alias loqui, ita perfectè, vt nihil purius ab expertiſſimo quoque in ſuo genere proferri poſſit. Cordium poſtremò conceptus, & quæ clam quiſque & ſibi vni cognita perpetrauerat facinora, mulierem quandam Leontinam ignominioſè cuique exprobrare. Nocte illa, quæ ſacra præceſſit, arreptitiæ hæ ad præcipuum templi altare cum cuſtodibus ſuis abſq; vllo morbi ſigno, quaſi prorſus incolumes quieſcebant, Diui Philippi ſimulachrum ex adytis, quæ iuxta ſunt, exportandum præſtolantes. Manè verò aperta adyti ianua, Diuiq́ue ſigno oſtenſo, vt illud arreptæ conſpexerunt, mox, ac ſi hoſtis capitalis adeſſet, illius aſpectum formidantes, voce ſublata, veſtimenta ſcindere, crines vellere, vinculiſq́; quibus ſtrictiſſimè impediebantur, diſtractis, quædam etiam è cuſtodum manibus elabi cœpére, quarum dein inuſitati clamores, omniq́ue gemitu maiores, veluti rugitus immanes, ita toto templo, vicinisq́ue agris perſonuére, vt è propinquo bellum ingens ac atrum, cruentiſſimumq́; prælium committi videretur. Ibiq́; tum Raguſana quædam mulier, cunctis ſpectantibus, mox curata eſt, ſigno perſpectiſſimo relicto. Pendebat namque à ſune ſupra altare ſiniſtrum candelabrum æneum, lampadibus ac lychnis pluribus pellucidum, à terra octo circiter cubitos eleuatum: quod ipſo illo, quo liberabatur momento, nullo, qui quidem videretur, mouente, lampadibus omnibus diſſipatis (mirum viſu) crebris motibus, molaris rotæ inſtar, quâ velociſſimè totum interſum eſt. Accedant hunc velim nunc, qui Philoſophi cenſentur, & inatram bilem hos effectus referant. Ecce mobile: ecce motum euidentiſſimum: vbi quæſo iam eſt motor? Nam atra bilis tanti erat vigoris, non modò corpus, quod afficit: ſed & diſtinctas, & inanimatum mouere poſſit? Semota ſunt à Philoſophiæ placitis, quinimò & ridicula ſunt hæc omnia. Quocirca & à ſeparata natura (cuiuſmodi dæmonem eſſe cõſtat) quæ à puella receſſerat, candelabrum fuiſſe motum proculdubio cenſendum eſt. Sed ad pompam ipſam venio. Viri igitur, qui vel ſacerdotio, vel dignitate præſtabant, celeberrimam longo ordine pompam deducentes, D. Philippi imaginem, ſubnigram quidem illam, ac viſu horribilem præcedebant: quã ſubinde conditionis cuiuſuis viri, & mulieres innumeræ, ferè eum cereis thure etiam ardentibus permixtim ſequebantur. Cumq́; ad templi medium, vbi ara erat, peruentum eſſet: Leontina mulier quædam, quæ à quodam ſacerdote ſinu portabatur, plures iam annos dæmonio detenta, edita voce ad cæteras verſa, ſigno manu facto: Forti (exclamauit) animo eſtote, nullus abſcedat, dies hic iam occidet. Hæc cùm ego audiſſem, obſtupui, quod eum, quo illa obſidebatur, eſſe inter dæmones principem, ex verbis, vultu præterea, audacia, ac imperio, quibus cæteris præſtare videbatur, non abſurdè cognoſcerem. Cùm paulatim eodem ordine procedendo feretrum iam ad valuas templi primarias peruaſiſſet, eadem illa mulier, ex editiori loco in gradu templi vltimo, conſpiciens omnem arreptitiorum turbam ſibi ſubiectam, ſubſtitit, appellatisq́; omnibus, ac manu demonſtratis, rurſum vernaculè: Abſit, inquit, metus, procul hinc terror abeat. Iam adueſperaſcit, iam ad occaſum vergit hic dies nobis infenſus, atque hoſtis acerrimus. Abijcite timorem: nullus veſtrũm recedat: abſiſtant curæ, ſufferte parumper: iam occaſus inſtat. Cui ex illis vna: Vim patior, reſpondit: compellor hinc exire. At princeps contra: Vbi vires? reſumas animum. Iam diei adeſt interitus. At illa iterum: Exire cogor. O cruces, ô tormenta, quæ patior. Quibus vix expreſſis, præmiſſo fremitu à numine Diui Philippi exactus ab ea receſſit dæmon: & mulier modò ferociſſima, inauditam continò manſuetudinem induit. Sed & dæmon ab ipſa mox in ſeruum quendam hęc curioſius inſpicientem, videntibus nobis ac mirantibus, tranſmigrauit. Qui vlulare, ingemiſcere, dentibus frendere, ac ſanguineis oculis occupatus furere è veſtigio cœpit. Verùm paulò pòſt & ille ad aram perductus, nullo labore priſtinam mentem liberamq́ue recepit. Accedant huc rurſus velim, qui dæmones negant, & doceant, an bilis atra de corpore in corpus tranſire poſſit. Aderant ibidem ſexaginta (inter cæteras) puellæ Ciramenſes, quæ vna noctis hora, dum ſimul in eodem vico luderent, à dæmonibus fuerant occupatæ: quæ omnes, & quotquot aliæ ad hæc ſacra conuenerant, ſpectantibus nobis, mirabiliter liberatæ, & incolumitati reſtitutæ ſunt. Sola tamen Leontina illa tanti beneficij fuit expers: quæ eo nomine re ſacra peracta, quaſi de victoria triumphans ſeſe omnibus inſolenter oſtentabat. At cùm paulò pòſt ad ſacrarium eſſet perducta ob mira eius tum dicta, tum facta, à pleriſque proceribus circumdata, mirum quiddam atque inauditum perpetrauit. Erant namque ibi nobiſcum plerique ſacerdotes, qui dæmonem ab ea conceptis obſecrationibus expellere conabantur. Sed cùm fruſtra id ſæpe tentatum eſſet, vir quidam patritius Caranenſis leuconij maſſam, quæ D. Agathæ Catanenſium tutelaris Reliquias tetigerat, chartula inuolutam clam ſacerdoti eam cuſtodienti obtulit: quam is ſtatim inter eius vbera, ſine vllo alterius verbi addimento iniecit, ratus illius numine aliquid effectum iri. At illa quater & plures ante ſubodorato leuconio, in hæc ad extremum ſublimi voce nos irridens verba prorupit: Non potis fuit (inquit) ſeruus ille niger (D. Philippum intelligens) hinc me expellere, & mulier hæc Catanenſis (D. Agatham innuens) deturbabit? Minimè hercule. His igitur & nonnullis id genus alijs modis, dæmonis impetu, & non atra bili agitari te mulier Leontina liquidò nobis declarauit.

Cornelius Gemma Louanienſis. 1565.

De natura diuinæ characteriſmis lib. 2. cap. 2. Videre mihi piaculum meriturus, ſi paterer ſilentio noctis inuolui ſplendidum miraculi genus, quod in vrbe Laudunenſi Galliæ, ad veritatis firmamentum, ante tot millium ora atque oculos teſtatum voluit Deus. Ætatis & formæ florida mulier Nicolaa d' Aubrij, iam primùm connubio iuncta, vitæ & religionis integerrimæ, correpta dæmonio eſt ſecundo Nouembris die, anni nunc labentis, à Chriſto nato 1565. Quam verò prodigioſa ipſius affectus ſpecie, quantis artibus dæmon quos ludos ediderit, quanta cum admiratione populi cum Sacramenti Ieſu Chriſti maieſtate & gloria, plenius hi ſcripſerunt, qui præſentes omnia contemplati, regendæ cuſtodiendæq́; mulieri præfuêre. Nam & horum vnus, fide digniſſimus vir, Canonicus d' Eſpinoy, mihi ob curationem antiqua neceſſitudinè iunctus, & rem narrauit ordine, cùm licuit coram, & Gallicis libellis exaratam

dono

dono misit. Quod præcipuum est dicam breuiter: Ostendit se prius fœminæ huic genius malus in forma defuncti, siue cadaueris, auum sese illius esse dicitans: postquam verò per sacerdotem, vi verbi sacri exagitans, dæmonem se professus fuit, iam niger, hirsutus, ac longè supra quàm dudum terribili specie rursum inuisit, subreptamq; semel atque iterum, de loco in locum transtulit, demum post multa foris oblata phantasmata, præcipuè cati, aut scarabei, crabronis, ipsummet iuuenculæ corpus obsedit. Hic blandiùs inter initia notos, ignotos pariter suis quemque nominibus compellare: multis, qui confessione sacra sese non expiassent, fanda infandaque detegere palam, donec exhibita per sacerdotem hostia sacra, velut iniecto fræno, conticesceret. Nec tamen penitus cessit, quin hostis ille humani generis, quò laboranti fœminæ omnem remedij saluberrimi viam intercipere, eandem sæpe momento temporis oculorum, aurium, oris officio & facultate priuârat. Sed appositus ille cælestis siue Angelicus panis mox omni actionum earum vinculo liberauit. Visum operæpretium fuit, laborantem theatro publico & in conspectu plurium collocare, vbi diuersa vice, verbis diuinis per Antistites sacros exagitatus spiritus nequam, sese secundum à Lucifero dixit, nec solum habitare hoc domicilio, sed omnium numerum esse triginta, quod & expressis signis pro vero habitum fuit, cùm translata paulò pòst ad Ecclesiam D. Virginis, effusis precibus repente dæmones 26. vno agmine atque in nimbi nigrantis speciem defluxêre. Non multò post tres alij in æde Sanctorum omnium magno strepitu obsessam mulierem reliquerunt, eos fuisse ordinis tertij à Lucifero ex ipsorum professione constabat. Permansit omnium princeps, quamuis inuitus, (vt ipse coactus prodidit,) prædicens insuper, quibus signis quisque discessum suum, plenamque liberationem mulieris in proximo esse cognosceret, neque id prius futurum esse quàm Laudunensis Episcopi opera pelleretur. Interea non cessabant publici ritus & sacra solennia, quibus quando intererat, tanta mox figurarum in habitu fœminæ secuta peruersio, tam horrenda facies visa est, vt omnem scribendi vim, omnemque transcendat mortalium fidem: iam moles triplo, quadruplo auctior: iam oculi recurui, flammei, horrendum intuentes, oui quantitate extuberant foras: lingua oris hiatu amplissimo, nunc ad pectus vsque, nunc ad aures & tempora, in omnem dimensionem vibrata torquetur. Vnum asylum his omnibus in salutari nectare corporis Dei viui, cuius præpotenti radio, ceu solis accessu, raptim illæ nocturnæ tenebræ vanescebant, &c. Luctatam semel mulierem cum medico ferunt, quem & pugnis affectum dimisit cum ignominia. Adhibitæ sunt & ligaturæ, frictiones, cucurbitæ, sectiones variæ, vnguenta, antidota: tentatæ omnes Machaonis artes, nulla viam fortuna regit Demum oblato sacramento dies continuos tres per Episcopum Laudunensem precibus alijsq; diuinis officijs ita compressus spiritus nequam, qui se Beelzebub nominârat, 8. Februarij die edito signo victus erupit, terribili tonitru, vlulatur, fumo, flammaque sulphurea templi fastigium complens, ac tùm primò certum liberationis suæ argumentum mulier dedit, crucis amplexa imaginem, toto corpore in genua reclinans.

ARTICVLVS OCTAVVS.

MALOS ANGELOS, SEV DAEMONES QVIBVS IN BAPTISMO RENVNTIAVIMVS, NON ESSE CONSVLENDOS, OBSERVANDOS COLENDOS, INVOCANDOS: MAGOS, MALEFICOS, LAMIAS, PYTHONICOS, HARIOLOS, SORTILEGOS, NON esse ferendos, sed puniendos.

NEGANT.

Anno ante Christũ natum. 1750. *ZOROASTER*, in oraculis Magicis capite de dæmonibus & sacrificijs, *dæmonum cultum & magiam probat: ideo à Plinio, Epiphanio, & alijs primus artis magicæ inuentor dicitur.*

1530. *Mercurius Trismegistus*, cap. 13. Asclepij, *dæmonum cultum & magica docet.*

1500. *Iannes, Mambres, & Balaam magicis artibus excellunt.* Exod. 7. Num. 22. 2. Timoth. 3.

post natũ Christum 50. *Simon Magus ita magicis artibus Romam dementauit, vt ab eis Deus decerneretur, & simulachri honore donaretur in insula Æsculapij inter duos pontes collocati, habentis etiam titulum Latinis literis scriptum: Simoni Deo sancto.* Egesippus de excidio Hierosolymitano lib. 3. cap. 2 Irenæus, Iustinus, Eusebius &c. de Simone hoc.

100. *Gnostici magicas Simonis præstigias in apertum iure proferendas censuerunt: & non modo philtris amatorijs, curiosè ab illis elaboratis, & quibusdam dæmonibus, qui eorum animis nefaria immiscere somnia, quiq;*

illis

illis assessores extitêre, verùm etiam alijs, non disparibus ineptijs, se iam tanquam rebus maximi ferè momenti & ponderis nobilitârunt. Eusebius lib.4.cap.7. Nicetas Choniates Orthodoxi lib.4.cap.14.

120. *Basilidiani magicis artibus, incantationibus, & maleficijs vtuntur.* Irenæus lib.1.cap.3. Epiphanius hæresi 24. Theodoretus lib.1.hæreticarum fabularum.

130. *Carpocratiani præstigijs vtuntur, & dæmones inuocant.* Theodoretus lib.1.hæret.fab.

230. *Helchesaita vtuntur inuocationibus & incantamentis dæmonum: Astrologiam, Magiam, & Mathematicum errorem complectuntur, & seipsos Prognosticos appellant.* Nicephorus lib.5.cap.24.

270. *Manes, à quo Manichæi, Magorum dogmata nouit, & in ipsis volutatur, astronomos laudat, & eorum dogmata curiosè vestigat.* Epiphanius hæresi 66.

300. *Manichæi in abominandis suis sacris dæmones inuocant.* Cyrillus Catechesi 6.

350. *Satanians prostitutitia sua, consiliario intelligentia sua vsi dixerunt: Satanas magnus est, & fortiter nobis, & multa hominibus mala facit, cur non possumus ad hunc confugimus, & ipsum adoramus, & ipsi laudes dicimus, quò propter blandum cultum non faciat nobis mala sed nobis, vt qui seruis ipsius sumus sulli, pereat? Atque sic etiam Satanianos seipsos cognominarunt.* Epiphanius hæresi 80.

450. *Priscillianistæ per magicarum artium profana secreta, & Mathematicorum vana mendacia religionis fidem, morumq́, rationem, in potestate dæmonum & effectu syderum collocant.* Leo Epist.93.cap.11.

600. *Gentiles Philosophi magicam artem adeò probabant, vt etiam in Scholis eam docere curarent.* Metaphrastes in vita Anastasij.

742. *Constantinus Copronymus Magicis maleficijs, luxurijs, cruentis sacrificijs, & inuocationibus dæmonum delectatus est.* Otto Frisingensis lib.5.cap.9. Abbas Vrspergensis de anno 742.

830. *Zedechias Iudæus magica arte coram Ludoico Imperatore homines armatos cum equis & armis deuorauit: vehiculum fœni cum equis & auriga absorpsit: capita & pedes hominibus præcidebat, & cum sanguine in peluim ponebat: volabat per aërem: excitabat venaticos clamores, & similes ludificationes.* Trithemius in Chronico Hirsaugiensi.

1050. *Manichæos Agennenses occultè diabolum adorabant, vt quem sui corporis conditorem credebant.* Radulphus Ardens Dominica 8 post Trinitatis.

1270. *In Arragonia erant hæretici, docentes: quòd liceat dæmones adorare, & honorare latria meritoriè, si repræsentent suum Creatorem. Alij dixerunt, quòd non tantùm absque vitio hæreseos, imò etiam absque vllo peccato possunt dæmones adorari latria, nisi quia prohibitum est per Ecclesiam Dei.* Nicolaus Eymericus part.2.quæst.10.

1300. *Raimundus Lullius scripsit libellum de inuocatione dæmonum magia plenum.* Bernardus Lutzemb.

1453. *Guilhelmus Linensis Doctor Theologus magicarum artium accusatus & condemnatus, cùm resipiscentia tandem afficeretur, confessus est: se per noctem cum Magis alijs persæpe deportatum esse, vt diabolum adoraret, modo humana specie, modo hircina conspicuum, & religionis tota renunciasse. Quin etiam penes ipsum instrumentum obligationis contracta cum Satana fuit deprehensum, quo sponsiones reciproca continebantur: inter alias autem hæc, Doctorem obligatum esse, vt publicè concionetur, quicquid de Magis prædicetur, fabulam esse: non posse fieri: nullam fidem sermonibus istis haberi oportere. Atque his concionibus augebatur mirum in modum Magorum numerus, & se confirmabat; dum ab illis persequendis cessarent iudices.* Petrus Mamorius libro de lamijs.

1490. Ioannes Picus Mirandulanus in conclusionibus magicis secundùm opinionem propriam, conclusione secunda: *Magia naturalis licita est, & non prohibita: De huius scientia vniuersalibus theoricis fundamentis pono infrascriptas conclusiones. Magia est practica scientia naturalis: nulla est virtus in cœlo & in terra seminaliter & separata, quam & actuare & vnire Magus non possit: Magicam operari, non est aliud quàm mariare mundum: ideo voces & verba in magico opere efficaciam habent, quia illud, in quo primùm magicam exercet natura, est vox Dei: quælibet vox virtutem habet in magia in quantum Dei voce formatur: nulla nomina vt significatiua, & in quantum nomina sunt, singula & per se sumpta in opere virtutem habere possunt, nisi sint Hebraica, vel inde proximè derivata: Ex secretioris philosophiæ principijs necesse est confiteri, plus posse characteres & figuras in opere magico, quàm possit quæcunque qualitas materialis.* Positione 28. de modo intelligendi Hymnos Orphei secundùm Magiam: *Frustra naturam adit, qui Panan non attraxerit:* hoc est, frustra naturalibus rebus vtitur, vbi Panem præsentem quis non habuerit. Nam omnes veteres per Panem eúndem intellexerunt, quem Hebræi Satanam dicunt: & Plutarchus libro Oraculorum Principem dæmonum magnum Pana appellat.

1500. *Ioannes Trithemius scripsit libros 8 Steganographiæ dæmonum inuocationibus plenos, & supra modum detestabiles.* Carolus Bouillus libro aduersus Trithemium scripto.

1530. *Henricus Cornelius Agrippa scripsit aduersus Lamiarum inquisitores librum, quo reprehendit eos, qui maleficas mulieres ob id infectantur, quod eas rem veneream cum dæmonibus habere compertum fuerit: quam quidem rem ipse deridet eam fabulosam, & à somnijs & imaginationibus delirantium anicularum innatam, quæ cùm sæpe dormientes per somnia decipiantur, & interdum quoque vigilantes vehementi libidinis imaginatione eludantur, tamen verè arbitrantur, ea sibi contigisse, quæ sola imaginatione peracta sunt. Epistola, quam adiecit ad finem libri tertij de occulta Philosophia, scribit clauem occultæ Philosophiæ à se amicis solum asseruari. Is autem liber quartus est, disciplinarum eius opera post mortem magistri mandatus typis: qui liber tanquam clara luce detestabile magiæ venenum retegit, omnes dæmonum inuocationes, circulos, characteres, & sacrificia Satanæ oblata. Idem Agrippa canem nigrum habuit, quem Dominum suum appellauit, qui ei semper se comitem adhibuit. Agrippa Gratianopolis in Xenodochio vita defuncto, canis coram omnibus in fluuium præcipitem se dedit, nec ab eo tempore vnquam ab aliquo visus est.* Paulus Iouius in elogijs, & alij de hoc Agrippa.

Ioannes VVierus lib.6.de præſtigijs dæmonum cap.27. *Lamiæ commiſeratione potius, quàm pœna enormi dignæ ſunt: omniq́, potius auxilio, quod dolum vim, metum paſſis, furioſis, deceptis ignorantibus, imperantibus aut ipſo iure compatit, aut ratione ſuadente tribuatur.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

*Exod.*7.v.11. Vocauit Pharao ſapientes & maleficos, & fecerunt etiam ipſi per incantationes Ægyptiacas & arcana quædam ſimiliter. Proiecerunt́que ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones: ſed deuorauit virga Aaron virgas eorum.

*Exod.*8.7. Fecerunt & malefici per incantationes ſuas ſimiliter, eduxerunt́que ranas ſuper terram Ægypti. 18. Fecerunt́que ſimiliter malefici incantationibus ſuis, vt educerent ciniphes, & non potuerunt: & dixerunt ad Pharaonem: Digitus Dei eſt hic.

*Exod.*20.3. Non habebis deos alienos coram me. 7. Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum.

*Exod.*22.18. Maleficos non patieris viuere.

*Leuit.*19.31. Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini, vt polluamini per eos: ego Dominus Deus veſter.

*Leuit.*20.6. Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi ſui.

Deuteronomij 18.9. Quando ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, caue ne imitari velis abominationes illarum gentium, nec inueniatur in te, qui luſtret filium ſuum, aut filiam, ducens per ignem: aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atque auguria: nec ſit maleficus, nec incantator, neq; qui pythones conſulat, nec diuinos, & quærat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter huiſmodi ſcelera delebit eos in introitu tuo.

1. *Reg.*28.3. Saul abſtulit magos, & hariolos de terra, & interfecit eos, qui pythones habebant in ventre.

Sapientiæ 12.3. Illos antiquos inhabitatores terræ ſanctæ tuæ, quos exhorruiſti, quoniam odibilia opera tibi faciebant per medicamina, (φαρμακειῶν,) & ſacrificia iniuſta.

Eccleſiaſtici 34.4. Ab immundo quid mundabitur? & à mendace quid verũ dicetur? Diuinatio erroris, & auguria, mendacia, & ſomnia maleficentium, vanitas eſt.

*Actor.*8.9. Vir quidã nomine Simon, qui ante fuerat in ciuitate magus, ſeducens gentem Samariæ, dicens ſe eſſe aliquem magnum: cui auſcultabant omnes à minimo vſque ad maximum, dicentes: Hic eſt virtus Dei, quæ vocatur magna. Attendebant autem eum, propter quod multo tempore magicis ſuis artibus dementaſſet eos.

*Act.*16.16. Factum eſt autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem ſpiritum pythonem obuiare nobis, quæ quæſtum magnum præſtabat dominis ſuis diuinando. Hæc ſubſecuta Paulum & nos, clamabat dicens: iſti homines ſerui Dei excelſi ſunt, qui annuntiant vobis viam ſalutis. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conuerſus ſpiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti exire ab ea. Et exijt eadem hora.

*Act.*19.19. Multi ex eis, qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros, & combuſſerunt coram omnibus.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Exod.22. *Conſt. Apoſt. lib.7. cap.4.* Non eris Magus, neque veneficus: *Veneficos* enim, inquit, *non finetis eſſe ſuperſtites.*

1.Reg.15. Num.23. Deut.18. Leuit.19. *Cap.7.* Ne ſis augur: Auguratio enim ad cultum idolorum ducit. *Augurium*, inquit Samuel, *peccatum eſt.* &: *Non erit auguratio in Iacob, neque vaticinatio in Iſrael.* Non eris incantator, neque filium tuum luſtrabis, neque diuinabis, neque augurium ages, neque volatus auium obſeruabis, neque diſces prauas diſciplinas. Hæc enim etiam lege vetita ſunt.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Antiochenos: De incantatione, homicidio, obſcœno puerorum amore ſuperuacuum eſt ſcribere, quando & gentibus vetitum eſt hæc patrare.

Tatianus adhuc Catholicus. 170.

Oratione contra Græcos: Quin & vos ſi ridere pergitis, eadem quæ magi iſti ſupplicia luetis. Quocirca, ô Græci, me tanquam è ſublimi clamantem auſcultate, nec irridendo in præconem veritatis dementiam veſtram transferte. Nullus affectus per occultam alterius rei diſſenſionem tollitur, nec inſanus aliquis curatur amuletis, vel pelliculis appenſis. Dæmonum iſtæ aggreſſiones ſunt, & qui ægrotat, vel amat, vel odit, vel apperit vltionem, iſtos ſibi auxiliatores aſciſcunt. Vtuntur

autem

autem dæmones hoc artificij modo: Quemadmodum figuræ literarum, & verſus, qui inde conſcribuntur, non per ſe poſſunt indicare quod ſcribitur, ſed hæc ſibi cogitationum ſuarum ſigna homines conſtituerunt, ex certa ipſorum coniunctione, ita vt ordo literarum definitus eſt, rem intelligentes: ſic etiam variæ radices, & neruorum & oſſium adhibitio, non ſua natura aliquid efficiunt, ſed tanquam elementaris inſtitutio ſunt improbitatis dæmonum, qui ad quid ſingula valere debeant præſcripſerunt. Vbi verò vſurpari ab hominibus viderint, miniſterium vel curationem ipſorum ſuperueniunt, & eos ad ſeruitutem ſuam redigunt.

Irenæus. 180

Lib. 1. cap. 22. Vtuntur autem & hi, qui ſunt à Baſilide, magia, & incantationibus, & inuocationibus, & reliqua vniuerſa parerga.

Origenes. 230.

Homilia 13. in Numer. Eſt apud homines opus aliquod, quod verbis efficitur: quod tamen opus tale eſt, vt quamuis magnis corporis viribus non poſſit impleri. Verbi gratia, erant in AEgypto incantatores & magi. Quis poteſt hominum fortitudine corporis virgam mutare in ſerpentẽ, quod ab illis factum refertur? Aut quis poteſt viribus corporis aquam in ſanguinem vertere? Fecerunt tamen hoc AEgyptiorum incantatores & magi. Fecerat enim hæc prius Moyſes: ſed quia ſciebat Rex AEgypti, quòd poſſent hæc arte quadam fieri verborum, quæ habetur inter homines, putauit & Moyſen non hæc Dei virtute, ſed magica arte feciſſe, & quod humana arte fecerat, id Dei factum virtute ſimulare. Conuocat continuò AEgyptiorum incantatores, & magos: inter eum, qui virtute Dei operabatur: & eos, qui dæmones inuocabant, facit eſſe certamen: efficit tamen ſimiliter & contraria virtus virgam ſerpentem, ſicut fecerat virtus Dei: ſed ſerpens, qui per virtutem Dei factus fuerat, abſorbuit & deuorauit omnes illos ſerpentes, qui arte magica ex virgis verſi fuerant in ſerpentes. Non enim potuit virtus dæmoniaca malum, quod ex bono fecerat, reſtituere in bonum. Potuit ex virga facere ſerpentem, virgam verò reddere ex ſerpente non potuit: & ideo conſumuntur omnes ab ea virga, quæ Dei virtute verſa fuerat in ſerpentem. Poſtea verò per diuinam virtutem naturæ ſuæ redditur, vt naturæ Dominum fateretur. Fecerunt incantatores AEgyptiorum vt & aquæ verterentur in ſanguinem, ſed non potuerunt iterum ſanguinem vertere in aquam: Dei autem virtus non aquam, ſed totum fluuium vertit in ſanguinem: & rurſum, orante Moſe, limpidis eum ac naturalibus reddidit fluentis. Et iterum produxerunt magi AEgyptiorum cyniphes, ſed non potuerunt repellere eas: Moſes verò produxit cyniphes, & repulit. Deus enim noſter delere facit, & iterum reſtituit: contraria autem virtus malè quidem facere aliquid poteſt, ſed reſtituere in integrum non poteſt. Hæc autem omnia præmiſimus, vt opera Balaam, vel verba eius poſſimus aduertere. Sunt enim & magorum nonnullæ differentiæ: alij enim plus, alij minus valent. Hic Balaam famoſiſſimus erat in arte magica, & in carminibus noxijs præpotens. Non enim habebat poteſtatem, vel artem verborum ad benedicendum, ſed habebat ad maledicendum: dæmones enim ad maledicendum inuitantur, non ad benedicendum. Et ideo quaſi expertus in talibus, in opinione erat omnibus, qui erant in Oriente. Niſi enim experimenta eius plurima præceſſiſſent, quòd frequenter maledictis hoſtem vertiſſet armatum, non vtique præſumpſiſſet Rex hoc poſſe fieri ſermonibus, quod ferro & acie vix poſſet impleri, &c. Eſſe autem magicam deſignat etiam Scriptura, ſed vti ea prohibet: nam & dæmones eſſe Scriptura deſignat, ſed coli eos, & exorari vetat. Rectè ergo etiam magica vti prohibet: quia magorum miniſtri angeli ſunt refugæ, & ſpiritus maligni, & dæmonia immunda. Nullus enim ſanctorum ſpirituum obtemperat mago. Non poteſt inuocare magus Michaëlem: non potoſt inuocare Raphaëlem, neque Gabriëlem: multo magis magus inuocare non poteſt Deum omnipotentem, nec Filium, nec Spiritum ſanctum. Nos ſoli accepimus poteſtatem inuocandi Deum Patrem. Nos ſoli habemus poteſtatem inuocandi Vnigenitum eius Iesum Chriſtum: ſed illud eſt, quod dico, qui iam poteſtatem accepit inuocandi Chriſtum, non poteſt iterum dæmones inuocare: & qui ſancti Spiritus particeps factus eſt, ad immundos vltra ſpiritus accedere non debet. Si enim inuocauerit immundos ſpiritus, ſanctus ab eo Spiritus refugit. Magi ſunt, qui inuocant Beelzebub, &c. Vnde conſtat eſſe quoſdam dæmones malos, qui inuocati à magis, adſunt eis ad malum, non ad bonum: parati enim ſunt ad malefaciendum, bene autem facere neſciunt. Iſti ergo dæmones arte quadam & compoſitione verborum in amicitias cesſerant Balaam, quorum amicitijs fretus, magnus apud homines videbatur.

Lib. 7. contra Celſum: Liquent etiam res dæmonum ex eorum inuocatoribus, qui horum opera vtuntur ad excitandos amores & odia, aut ad impediendas actiones, innumeraq; alia ſimilia, quæ faciunt per incantationes magicas, docti vocare & inducere dæmones ad quicquid libuerit. Quamobrem omnis dæmonum cultura eſt aliena à nobis ſummi Dei cultoribus. Idcirco viſum eſt nobis culturam dæmonum fugere, non aliter quàm perniciem certiſſimam.

Concilium Ancyranum. 316.

Cap. 24 Qui vaticinantur, & Gentium conſuetudines ſequuntur, vel in ſuas ædes aliquos introducunt, & medicamentorum inuentionem, vel luſtrationem, in quinquennij canonem incidant, ſecundùm gradus præfinitos, tres anni ſubſtrationis, & duo anni orationis ſine oblatione.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

De præparatione Euangelica lib. 5. cap. 7. Magicæ artis ipſi Dij gentilium & inuentores & doctores fuerunt. Vnde namque homines, quibus dæmones cogantur, quàm ab ipſis dæmonibus diſcere potuiſſent? Neque putes id ita à nobis dici. Nihil enim nos harum rerum ſcimus, nec ſcire volumus. Sed ad redarguendum errorem Gentilium, & ad defenſionem noſtram Porphyrius teſtis citetur, qui in libro de Reſponſis his verbis vtitur: Non autem ſolùm felicem conuerſationem ſuam, verùm etiam quibus rebus gaudeant, & quibus illigentur Dij hominibus ſignificarunt.

Concilium Nicænum primum. 325.

Canone 20. Arabico Nemo fidelium conuerſetur cum maleficis & diuinis: & qui hoc fecerit, & eos interrogauerit, & eorum dicta approbauerit, in domumq; eorum intrauerit, aut in ſuam eos receperit, & eorum cibis ac potionibus vſus fuerit, ſi ſacerdos eſt, mouendus eſt gradu ſuo, ac prohibendus communione fidelium, & ingreſſu Eccleſiæ, & Cõmunione ſacra prohibẽdus: ſi verò laicus fuerit, prohibendus eſt Eccleſia. Quòd ſi ad agendam pœnitentiam venerint, agenda eſt eis pœnitentia annis viginti, quo tempore pane tantùm ac ſale veſci debent, & à vino abſtinere, aqua contenti, vt ſic caſtigati non redeant.

Conſtantinus Imperator. 330.

C. de Maleficis l. 3. Nullus aruſpex, nullus ſacerdos, nullus eorum, qui huic ritui adſolent miniſtrare, ad limen alterius accedat: ſed huiuſmodi hominum amicitia (quamuis vetus) repellatur, concremando illo aruſpice, qui ad domum alienam acceſſerit: & illo in inſulam deportando, poſt ademptionem bonorum, qui eum aduocauerit ſuaſionibus vel præmijs. Accuſatorem autem huiuſmodi criminis non delatorem eſſe, ſed dignum magis præmio arbitramur.

C. eodem l. 4. Eorum eſt ſententia punienda, & ſeueriſſimis meritò legibus vindicanda, qui magicis accincti artibus, aut contra ſalutem hominum moliti, aut pudicos animos ad libidinem deflexiſſe detegentur.

Athanaſius. 340.

In Humanitate Verbi Dei: Veniat, qui iſtorum dictorum experimentum capere velit, & in ipſis præſtigijs dæmonum, & impoſturis vaticiniorum, & in miraculis magiæ vtatur ſigno crucis, ab ipſis deriſo, nomenq; Chriſti inuocet, & videbit, quomodo eius rei metu dæmones fugiant, vaticinia conquieſcant, magiæ & veneficia irrita iaceant. Quis igitur, & quantus eſt hic Chriſtus, qui ſolo ſui nominis vocabulo ac præſentia omnia adobruit, & otioſa reddit, omnibusq; maior eſt, & orbem terrarum ſua diſciplina adimplet? Dicant Ethnici iſti, qui iſta deriſent, nec vllo interim pudore tanguntur, num homo eſſe poſsit, qui talia faciat? quòd ſi homo, qui ſit, vt vnus homo omnes omnium Deorum, quos ipſi colunt, vires tranſcendat, illosq; nullos eſſe ſua potentia demonſtret? Si magum illum dicant, quomodo per magum omnis magia obliteratur, ac non potius conſtituitur? Si enim homines magos oppugnans, contra vnum aliquem duntaxat præualuiſſet, rectè opinari liceret, eum meliori arte aliorum artes ſuperare. Quòd ſi ſemel de omni magia, atque adeò magiæ nomine crux Chriſti victoriam reportat, ſatis euidens eſt, non eſſe magum Saluatorem noſtrum, quem dæmones, vbi ab alijs inuocati ſunt, vt Dominum fugiunt.

Conſtantius A. & Iulianus Cæſar. 360.

C. de maleficis l. 5. Nemo aruſpicem conſulat, aut mathematicum: nemo ariolum: augurum ac vatum praua confeſſio conticeſcat. Chaldæi, ac magi, & cæteri, quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur: ſileat omnibus perpetuò diuinandi curioſitas. Etenim ſupplicio capitis ferietur, gladio vltore proſtratus, quicunque iuſſis noſtris obſequium denegauerit.

Lege 6. Multi magicis artibus vſi elementa turbare, vitam infontium labefactare non dubitant, & Manibus accitis audent ventilare, vt quiſque ſuos interficiat malis artibus inimicos. Hos, quoniam naturæ peregrini ſunt, feralis peſtis abſumat.

Lege 7. Etſi excepta tormentis ſunt corpora honoribus præditorum, præter illa videlicet crimina, quæ legibus demonſtrantur: etſi homines magi, in quacunque ſunt parte terrarum, humani generis inimici credendi ſunt: quoniam tamen, qui in comitatu noſtro ſunt, ipſam pulſant propemodum Maieſtatem: ſi quis magus vel magicis carminibus aſſuetus, qui maleficus vulgi conſuetudine nuncupatur: aut aruſpex, aut ariolus, aut certè augur, vel mathematicus, aut enarrandis ſomnijs occultans artem aliquam diuinandi, aut certè aliquid horum ſimile exercens, in comitatu meo vel Cæſaris fuit deprehenſus: præſidio dignitatis exutus, cruciatus & tormenta non fugiat. Si verò conuictus fuerit, & ad proprium facinus detegentibus repugnauerit, pernegando: ſit eculeo deditus, vnguliſq; fulcantibus latera perferat pœnas proprio dignas facinore.

Concilium Laodicenſe. 360.

Can. 36. Non oportet eos, qui ſunt ſacrati, vel clerici, eſſe magos, vel incantatores, vel mathematicos, vel aſtrologos, vel facere ea quæ dicuntur amuleta, quæ quidem ſunt ipſarum animarum vincula: eos autem, qui ferunt, ejci ex Eccleſia iuſſimus.

Baſilius Magnus. 370.

At Pſal. 45. Cùm tribulatione quapiam afflictamur, ad omnia potius, quàm ad ipſum Deum noſtrum recurrimus. Vnus tibi pulſo ægrotat? quaquauerſum circumferis oculos, requirens incantatorem, aut certè eum, qui ſuperuacaneos vanoſq; characteres, ſeu figuras puerorum innocentium collo circumliget. Si forte inſomnium te ſollicitat, ad ſomniorum conjectorem properas. In quacunque neceſsitate imminente deprehenderis: verbo tantùm oſtendis te Deum refugium habere, re autem ipſa ex inutilibus & vanis rebus auxilium aſciſcere.

Ephræm. 370.

Sermone Iudicij rebus abſtinendum eſſe: Quis poterit demonſtrare, conuenire Chriſtianis aruſpicem agere, aut phylacteria quæ vocant facere, aut eadem circumgeſtare, aut dæmonia conſulere, aut inebriari, aut tolerare qui eiuſmodi res impias conſectantur? Quis hæc Chriſtianorum eſſe oſtenderit?

Cyrillus Hieroſolymitanus.

Catechеſi 4. c. de ſtatu hominis: Non ergo deinceps attendas aſtrologis: de his enim ſacra dicit Scriptura: *Stent, & ſaluent de aſtrologis cæli & terræ. Ecce omnes ſicut ſtipula igne combarentur, & non liberabunt animam ipſorum de flamma.*

Gregorius Nyſſenus. 380.

Epiſtola de Pythoniſſa: Quoniam homines voluptarij, corporisq; plus æquo amantes, in hac vita ſtudio res futuras ſciendi tenentur, qua cognitione vel mala ſe euitaturos ſperant, vel id, quod deſiderant, aſſecuturos: idcirco ne à Deo pendeant homines, præmotionis rerum futurarum varia genera fallax dæmonum natura commenta eſt, auguria, diuinationes per ſymbola, oracula, haruſpicia, mortuorum euocationes, furoris afflatus, numinis inſtinctus, inſpirationes, aliaq; plurima id genus: tum quæcunque præmotionis ſpecies ex aliqua fallacia vera cuipiam videatur, illa continuò à fallaci dæmone monſtratur, vt hoc tamquam patrocinio eius, qui in fraudem illectus eſt, fallax opinio iuſta comprobetur. Sic efficit dæmon, vt aquilæ volatus cum eius, qui obſeruarit, ſed expectatione concurrat, & vt iecoris palpitatio, & membranorum, ac pellicularum ex inflatione orta titubantia, & oculorum inuerſiones, & vnaquæque prout notata fuerit ex fallacia obſeruatio, deceptis hominibus, à verſutia dæmonis eorum monſtratur: vt à Deo diſcedentes, dæmonum cultui ſe addicant, à quibus talia perfici credunt.

Valentinianus, Theodoſius & Arcadius Imperatores. 380.

C. de Maleficis l. 9. Quicunque maleficiorum labe pollutum audierit, deprehenderit, occupauerit: ilicò ad publicum pertrahat, & iudicum oculis communis hoſtem ſalutis oſtendat. Quòd ſi quiſquam ex agitatoribus, id eſt aurigis, ſeu ex quolibet alio genere hominum, contra hoc interdictum venire tentauerit, aut clandeſtinis ſup-

plicijs

plicijs etiam manifeſtum reum maleficæ artis oppreſſerit, vltimum ſupplicium non euadet, geminæ ſuſpicioni obnoxius, quòd aut publicum reum, ne facinoris ſocios publicaret, ſeueritati legum & debitæ ſubtraxerit quæſtioni; aut proprium fortaſſis inimicum ſub huiuſmodi vindictę nomine conſilio atrociore confecerit.

C. de Epiſc. audient. L. Nemo deinceps: Vbi primus dies Paſchalis extiterit, nullum teneat carcer incluſum, omnium vincula diſſoluantur: ſed ab his ſecernimus eos, à quibus contaminari potius gaudia, lætitiamqúe communem, ſi dimittantur, animaduertimus. Quid enim ſacrilego diebus ſanctis indulgeat? Patiatur tormenta veneficus, maleficus, adulter.

Epiphanius. 378.

Hæreſi 27. De Carpocratijs: Magia apud ipſos eſt excogitata, incantationeſqúe diuerſas ad omnem machinationem inuenerunt, ad amorem, & ad illectamenta Quin & aſſeſſores dæmones ſibi ipſis attrahunt ad hoc, vt per multas præſtigias in magna poteſtate omnibus dominentur, quibus velint, & vt vnuſquiſque quamcunque actionem aggredi audeat: nimirum ſeipſos decipientes ad perfectionem obcæcatæ mentis ipſorum.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 21. ad populum Antiochenum: Quid verò diceret aliquis de his, qui carminibus & ligaturis vtuntur, & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis numiſmata capiti vel pedibus? dic mihi, hæne ſunt expectationes noſtræ, vt poſt crucem & mortem Dominicam in gentilis regis imagine ſpem ſalutis habeamus? Ignoras quanta crux perfecit? mortem diſſoluit, peccatum extinxit, Orcum inanem reddidit, diaboli ſoluit potentiam, & ad corporis ſanitatem præſtandam non eſt fide digna? totum orbem exuſcitauit, & tu in ipſa non confidis? Et quid pati dignus non eſſes? Non ligaturas verò tantùm, ſed etiam excantamenta tibi conducis, vetulas ebrias & titubantes domum ducens. Nec confunderis, nec erubeſcis, poſt tantam ad hæc trepidans diſciplinam: & quod grauius eſt errore, quando hæc admonemus, & diſſuademus, putantes ſe excuſari, dicunt, quòd Chriſtiana eſt mulier hæc excantans, & nihil aliud loquitur, quàm Dei nomen. Propterea namque magis ipſam odi & auerſare, quòd Dei nomine ad contumeliam vtitur: quòd ſe dicens eſſe Chriſtianam, gentilium opera facit: etenim & dæmones Dei nomen fatebantur, ſed tamen erant dæmones.

Homilia 8. in epiſt. ad Coloſſ. Citiùs mors homini Chriſtiano ſubeunda, quàm vita ligaturis redimenda.

Ioannes Caſſianus, 420.

Collat. 8. cap. 21. Cùm ſemen Seth fuiſſet impiæ generationi permixtum, ad res prophanas ac noxias quæ piè didicerat, inſtinctu quoque dæmonum deriuauit, curioſaſqúe ex ea maleficiorum artes, atque præſtigia & magicas ſuperſtitiones audacter inſtituit, docens poſteros ſuos, vt ſacro illo cultu diuini nominis derelicto, vel elementa hæc, vel ignem, vel aëreos dæmones venerarentur & colerent. Hæc igitur, quam diximus, curioſarum rerum notitia, quo modo in diluuio non perierit, ac ſuperuenientibus ſeculis innotuerit, perſtringendum breuiter puto. Quantum itaque antiquæ traditiones ferunt, Cham filios Noe, qui ſuperſtitionibus iſtis & ſacrilegis fuit artibus ac profanis infectus, ſciens nullum ſe poſſe ſuper his memoriale librum in arcam inferre, in qua erat vnà cum patre iuſto ac ſanctis fratribus ingreſſurus, ſceleſtas artes ac profana commenta diuerſorum metallorum laminis, quæ ſcilicet aquarum inundatione corrumpi non poſſent, & duriſſimis lapidibus inſculpſit. Quæ, diluuio peracto, eadem quæ clauerat curioſitate perquirens, ſacrilegiorum ac perpetuę nequitiæ ſeminarium tranſmiſit in poſteros. Hac itaque ratione illa opinio vulgi, qua credunt Angelos vel maleficia, vel diuerſas artes hominibus tradidiſſe, in veritate completa eſt.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Ad cap. 47. Eſaiæ: *Sta in incantationibus tuis.* Deridet & deludit magorum ſuperſtitionis vanum ludicrum, & omnino inutile eſſe hoc vitæ inſtitutum demonſtrat.

Lib. 6. de adoratione in ſpiritu & veritate: Incantatio, & illa occulta & anilis inſuſurratio, magicę artis pars atque ſpecies eſſe videtur. Itaque etiam beatus Moſes ſupernas leges nobis declarauit, qui ſemper hęc peccata coniunxit, & tamquam cognata, affiniaqúe crimina vnà cum veneficijs incantationem recenſuit. Ait enim: *Non erit in vobis diuinans diuinationem, augurans, & ominans, veneficus, incantator, portentorum obſeruator, & pythonem habens, & interrogans mortuos.* Cæterùm cùm incantatio turpiſsima ſit, ac vitioſiſsima, tamen neſcio quonam modo eam nonnulli admirantur, atque illud aiunt, Dominum Sabaoth nuncupare, cùm ſuper infirmis carmen incantant, qui huiuſmodi artes exercent. Hac ratione confirmare conantur, abeſſe à turpitudine hoc ſtudium. Videntur autem frigida quadam atque infirma ratiocinatione ad hunc errorem atque dementiam abduci: hoc enim ipſum eſt in ea re moleſtiſsimum. Nos enim hac voce, Dominus Sabaoth, Deum vniuerſorum appellamus, cùm illum glorificare volumus, neque rei præterea, ex omnibus quæ ſunt, vlli hanc appellationem permittimus: Vnus enim ac ſolus eſt exercituum Dominus. Hi verò adeò admirabilem & glorioſam appellationem ſeu glorificationem dæmonijs vnà ſecum ludentibus quibus voluerint, facilè proijciunt, & illis portentorum ſuorum auctoribus gloriam, quæ ſoli Deo maximè conuenit, largiuntur, adulantes ſimul & viciſsim adulatione capti, & pro rerum quas voluerint euentu, hanc tam tetræ impietatis magnitudinem mercedis loco rependunt. Eſt enim dæmoniorum cohors Deo ſemper inimica & appetentiſsima gloriæ. Non igitur committendum eſt, vt illorum prauis conſilijs abducamur, ſed potius ab illis quàm longiſsimè diſcedendum; neque malis medicis ac portentorum auctoribus dæmonijs auſcultandum, ſuarum in nos ludificationum nefarias has laudes mercedis cuiuſdam inſtar exigentibus. Tu verò ſi qua tibi pars corporis dolet, & verè credis hæc verba, Dominus Sabaoth: & alias huiuſmodi appellationes, quas Deo, qui ſecundùm naturam eſt, diuina Scriptura tribuit, vim habere putas pellendi malum illud, pro te ipſo preces fundens, hæc verba pronuntia: ſic enim rectius, quàm illi facies, neque impuris ſpiritibus, ſed Deo gloriam tribues. Auguria igitur & carminum incantatio numerentur inter ea, quæ lege damnantur, & quæ à Deo turpiſsima, & maximè execranda iudicantur. Deut. 18.

Sozomenus. 440.

Lib. 6. cap. 35. Nonnulli eorum, qui alijs in Philoſophia præſtare putabantur, incrementum religionis Chriſtianæ ægrè admodum ferentes, iniuêre conſilium de prænoſcendo, quis eſſet Valenti in imperio ſucceſſurus: qua de re cùm omnia omnis generis diuinandi genera experti fuiſſent, ad extremum tripodem ligneum è lauro fabricati, inuocationes dæmonum & verba execrabilia pro more ſuo vſurparunt: adeò vt ex coniunctione ſingularum literarum per tripodis machinam & diuinationem ſignificatarum, futuri nomen exta-

ret Imperatoris. Philoſophi igitur, cùm Theodorum, virum inter ſatellites Imperatoris inſignem illum quidem & illuſtrem, ſed gentilem, Imperatorem fieri auidè expeterent, vtque ordo literarum vſque ad D. huius nomini conueniret in fraudem inducti ſunt, dum hac coniectura nixi, Theodorum imperio potiturum expectarent. Quo illorum conatu indicato, extra modum ira exardeſcere cœpit, quaſi ſaluti ſuæ inſidias comparaſſent. Ob quam cauſam rum Theodorus, tum tripodis opifices comprehenſi ſunt, mandatumque, vt ille igni, hi autem gladio necarentur. Pari ratione omnes illuſtriores in toto imperio philoſophi eadem ipſa de cauſa extincti.

Theodoretus. 450.

Hiſtoria ſanctorum Patrum cap. 13. Cùm quædam puella thalamo adhuc contineretur, & repente cœpiſſet vexari à malo dæmone, accurrit pater ad diuinum hominem (*ſanctum Macedonium.*) orans, & vociferans, & poſtulans vt curaretur filia. Is autem precatus, iuſsit vt dæmon ſtatim abiret à puella. Is autem dicebat, ſe eam non ſua ſponte eſſe ingreſſum, ſed magicis coactum præſtigijs. Dicebat autem eius quoque nomen qui coëgerat, & amorem eſſe cauſam incantationis. Sed cùm hæc audiſſet, non tulit pater iræ impetum: nec expectauit, vt curaretur puella, ſed omnium magiſtratuum ſummum adit præſidem, ſcilicet qui pluribus præerat gentibus, accuſat hominem, & rem narrat. Is autem reus in iudicium adductus, rem negabat, & accuſationem nominabat calumniam. Hic autem non alium citabat teſtem, quàm ipſum dæmonem, qui miniſter fuerat incantationis: & orabat iudicem, vt curreret ad illum virum diuinum, & acciperet eius teſtimonium. Cùm autem is diceret, non eſſe fas, nec iuſtum, vt in loco monaſticæ exercitationis haberetur quæſtio: dixit pater puellæ, ſe in iudicium duſturum Macedonium: & currens perſuaſit, & duxit: ſedens autem extra iudicium iudex, non fuit iudex, ſed ſpectator. Magnus enim Macedonius fungebatur officio iudicis, vtens ea, quæ intus habitabat, poteſtate. Et cùm iuberet dæmoni, vt confictum mitteret mendacium, cum tota autem veritate rei narraret tragœdiam. Ille à maxima adductus neceſſitate, & virum oſtendit, qui ei magicis carminibus vim attulerat; & ancillam, per quam illa potio puellæ data fuerat. Cùm autem alia quoque pararet diceret, quæ fecerat coactus ab alijs, vniuquidem ædes exurens, alterius verò iumenta interimens: alium verò aliquo alio damno afficiens, iuſsit homo Dei eum flere, & ſtatim procul recedere à puella & ab vrbe. Ille autem tanquam Domini legi parens, fecit quod iuſſus erat, & protinus effugit. Sic cùm hanc vir diuinus liberaſſet à furore, illum quoque miſerum eripuit ab accuſatione, & obſtitit quo minus iudex in eum ferret ſententiam capitis: non eſſe fas dicens, vt propter ea, quæ per ipſum ſunt conuicta, ſupplicium capitis decerneretur, ſed potius per pœnitentiam ei daretur ſalus.

Olympiodorus Monachus. 500.

Ad cap. decimum Eccleſiaſtis: Qui ſoliciti ſunt hæc reſcire, vel per auguria, vel per natalis obſeruationem diei, vel per mendaces alias huiuſmodi diuinationes, & qui cætera demum ſcire affectant, quorum habere certam cognitionem non poſſumus, in vanum laborant, inutilemque ſibi deſumunt operam.

Procopius Gazæus. 530.

In Leuiticum fol. 365. Magia cædes perpetrat, ſepulchra perfodit, animas hominum perturbat. Magi etenim ſunt homines, qui naturam humanam corrumpunt.

Iſychius. 580.

Lib. 2. *in Leuit. cap.* 7. Quicunque omnia & diuinationes & purgationes, vel dies & tempora cuſtodiunt; multo magis autem magi & venefici abominabiles ſunt apud Dominum.

Lib. 6. *cap.* 19. Maxima diabolici erroris, & fraudis ſpecies, ventriloquorum eſt exquiſitio. Vnde & Paulus puellam inueniens ſpiritum habentem pythonis, quamuis dæmonium magna de ipſo & Syla prædicaret, malum tamen ſpiritum increpans effugauit. Peſsimum eſt etiam & veneficijs adhærere: quia dæmonum inimicorum nobis & peſtilentium nomina dicunt. Qui etſi ad breue tempus, vt in errorem mittant, videntur operari aliquid, quod ad corporalem ſanitatem vile ac paruum, quale etiam imperiti medici operari poſſunt: veruntamen hoc nec vt boni, nec vt bene volentes hominibus operantur, ſed in ſeruitutem redigere, & à Deo ſeparare cupientes. Act. 16.

Cap. 20. Non qualecunque peccatum eſſe declinare ad magos, ſiue, vt ſeptuaginta, ventriloquos, vel veneficos, prædiximus. In vtroque enim à Deo receditur, ſiue ſenſibiles pythonicos, & veneficos, ſiue intelligibiles dicas, id eſt, eos qui nomine Dei falſa prophetant, deceptores, & adulatores, qui veneficis ſermonibus auditus multorum corrumpunt, vt à veritate quidem auditus auertant, ad fabulas & errorem conuertantur, & propterea ponere faciem ſuam iudex, & diſperdere eos de populo ſuo comminatus eſt, &c.

Euagrius. 580.

Lib. 5. *cap.* 18. Anatolius hoſtias ſimulachris immolaſſe forte deprehenſus eſt: qui cùm vocaretur in quæſtionem, homo impius, præſtigiator, & infinitis inuolutus ſceleribus repertus fuit. Et tamen parum aberat, quin & ipſe, & ſui omnes (habuit namque alios ſui ſimiles, qui idolis itidem ſacrificaſſe manifeſtò tenebantur) liberi dimiſsi fuiſſent, niſi populus excitato tumultu, omnia turbis ita miſcuiſſet, vt conſilium de illis impijs initum eo pacto diremptum eſſe. Quin etiam contra Gregorium Epiſcopum clamores tolluntur, eum conſilij Anatolij participem fuiſſe palam prædicatur. Porrò autem execrabilis dæmon, humanæ vitæ perturbator, nonnullos induxerat, vt victimis immolandis cum Anatolio ſe ſocios adiungerent, &c. Imperator Tiberius mandatum dat, vt Anatolius & ſui omnes Conſtantinopolim quàm celerrimè aduentarent. Quibus rebus cognitis, Anatolius ad imaginem quandam Mariæ Deiparæ funem in carcere ſublimem appenſam accurrens, manibus à tergo complicatis ſe ei ſupplicare, preceſque adhibere oſtendit. Illa autem eum velut ſacrilegum deteſtata, & vt Deo inuiſum coarguens, penitus ab ſe auertit: ſpectaculum planè horribile, & ſempiternæ memoriæ prodendum, &c. Vbi Anatolius ad vrbem Conſtantinopolim deductus fuit, & ibi vberius ſupra modum cæſus, &c primùm in Amphitheatro beſtijs expoſitus, ab iiſdem dilaniatus, & poſtea in crucem actus eſt.

Synodus Trullenſis. 710.

Can. 61. Qui vatibus ſeipſos tradiderunt, vel illis, qui hecatontarchæ vel centuriones dicuntur, vel alijs eiuſmodi, vt ab illis diſcant, quid ſibi reuelari velint, cõuenienter ijs, quę de ipſis à patribus cõſtituta ſunt, ſexennij canoni ſubijciuntur. Eos quoq; ſubijci oportet, qui vrſas, vel eiuſmodi animalia ad ludum, & ſimpliciorum noxam circumferunt, & fortunam, & fatũ, & genealogiam, & quorundam eiuſmodi verborum multitudinem ex fallaciæ impoſturæq; nugis proferunt. Eosq, qui aubium perſecutores, & imprecatores, & phylacterij, & vates appellantur. Eos autem, qui in ijs perſiſtunt, & non ab eiuſmodi perniciosis gentilibuſque ſtudijs auertuntur,

tuntur, Eccleſia omnino exturbandos eſſe decernimus, ſicut ſacri Canones dicunt. *Quæ enim eſt lucis cum tenebris communicatio?*

Ioannes Damaſcenus. 730.

Hiſtoriæ Barlaam & Ioſaphat cap. 32. Apoſtoli ſigni crucis ope omnem quidem magiam deleuerunt, veneficiaq; omnia irrita reddiderunt.

Anaſtaſius Nicænus. 850.

Quæſt. 23. Quid verò eſt nouum & alienum, ſi opem ferenti dæmone, viſionum ſigna Antichriſtus faciat diuerſa, cùm iam etiam ſciamus, quoſdam quoque alios magos & præſtigiatores varia feciſſe prodigia adminiculo dæmonũ: ex quibus ſunt Ioannes & Mambres, qui Moſis tempore virgas ſuas in ſerpentes, & aquam in ſanguinem mutantes, ranarum multitudinem ex aquis produxerunt, adeò vt ab eis repleta eſſet terra AEgypti? Rurſus autem Simon, qui fuit Magus tempore Apoſtolorum, quàm multa phantaſtica fecit ſigna? ſtatuas enim faciebat ambulare, & in igne volutatus non vrebatur, in aëre volabat, & ex lapidibus panes faciebat, ſerpens fiebat, & in aliquas alias beſtias transformabatur, duas habebat facies, in aurum conuertebatur, foras clauſas aperiebat, vincula ferrea ſoluebat, in conuiuijs exhibebat ſpectra formarum omnis generis, &c.

Leo Imperator cognomento Philoſophus. 880.

Conſtit. 65. Vetus lex vult puniri incantationes, eò quòd modeſtia animi ſublata ſtimulis furoreq; amatorio rationem ad inſaniam adigant: ac probat rurſum illas, tanquam ſegetes ac fructus curent, aliaq; bona (vt quidem videtur) ſuppeditẽt. Atque ita quod tanquam inſidioſum punijſſet, idem rurſus tanquam beneficum honorat. Atque nos iſtiuſmodi incantationes pernicioſas eſſe perſuaſum habemus, & vt boni quicquam inde manare credamus, induci non poſſumus. Ac ſanè etiam ſi boni quippiam producere illas appareat, non id bonum eſſe, ſed illecebram atque naſſam, quæ illectos in malorum omnium extremum, vbi à ſummo bono excidant, abſorbeat, compertum habemus. Notum enim nobis eſt, illas, qui ſe ipſis dedunt, præ Creatore & Domino, infauſtis diriſq; dæmonijs adhæreant, efficere: & qui illas affectantur, hos per externarum lætam quandam ſpeciem vulnera in animam excipere. Quale quiddam inter pugnandum meticuloſis frequenter accidit, qui dum ictus in manus excipere nolunt, illis vel caput, vel ventrem exponunt. Sanè verò ſi quis aliquo modo incantamentis vſus eſſe deprehenſus fuerit, ſiue id inſtituendæ conſeruandæve valetudinis, ſiue auertendæ à rebus frugiferis calamitatis cauſa fecerit, is apoſtatarum pœnam ſubiens, ſupremum ſupplicium ſuſtineto.

Symeon Metaphraſtes. 950.

In Martyrio S. Pionij: Angeli deſertores ſequuntur eos, qui à Deo deficiunt, & omnibus maleficis, & magis, & præſtigiatoribus, & vatibus inſeruiunt angeli diabolici.

Oecumenius. 1050.

Ad cap. 8. Actuum Apoſtolorum de Simone Mago: Hoc loco indicandum eſt, non oportere ad magos accedere: quòd ſi quis deceptus ad eos acceſſerit, quàtocyus ſeparetur: perſeuerantia namque in his rebus ſtuporem mentis adducit, ne poſsit quis intelligere ad dijudicandum.

Michael Glycas. 1120.

Parte 2. Annalium: Cur permiſit Deus, vt excantatores eadem perficerent, quæ Moſes præſtiterat? Nimirum vt mendacij veritatisq; diſcrimen pateficeret. Nam & ipſi quidem virgas in ſerpentes conuertebant, verùm virga Moſis ipſorum virgas deglutiebat: mutabant & ipſi aquam in ſanguinem, ſed immutatam ſemel naturæ priori reſtituere non poterant: educebant & ipſi ranas, ſed ab ijſdem ædes AEgyptiorum repurgare non poterant: ijſdem facultas erat AEgyptios vexandi, ſed ſedandi ſupplicij poteſtatem nullam habebant.

Conſtantinus Harmenopulus. 1180.

In promptuario Iuris lib. 6. tit. 10. Qui ea quæ φιλτρὰ, hoc eſt, amatoria pocula dicuntur, conciliandi amoris hominum cauſa faciunt, publicatis bonis relegantor. Qui maleficum aliquem ſciens apprehenderit, eum in publicum iudicum conſpectum pertrahat. Quòd ſi quis, cuiuſmodi tandem ſit, talem hominem comprehenſum iudicibus non tradiderit, extremum ſupplicium ſubeat. Qui præſtigiationibus pudicos animos ad amores impellunt, bonorum publicationi & relegationi ſubijciuntor. Quòd ſi & in perſonam eximiam id facere auſi fuerint, gladio punientur. Pactis ſacrificijs ariolari prohibitum eſt: qui autem id fecerit gladio feriatur. Qui pocula miſcent amatoria, vniuerſis bonis publicat is relegantur: ſunt autem amatoria pocula, quæ amorem ac dilectionem conciliant, per quæ, vt nonnulli nugantur, poteſt quis quempiam in ſui amorem pertrahere. Qui in hominum perniciem dæmones inuocant, gladio feriuntor.

Nicetas Choniates. 1200.

Lib. 4. Annalium: Manuel verò Imperator Sclerũ Sethum, & Michaëlem Sicidiram, iuſta ira permotus, cæcari iuſsit, qui ſub Aſtronomiæ profeſsione magiæ & dæmonum impoſturis operam dabant. Nam Sclerus cùm nubilem quandam virginem, à qua contemnebatur, adamaret, ac manifeſtè ſolicitaret, per lenam ei malum Perſicum mittit: quo puella in ſinum recepto, amore & libidine inſaniens, ab illo corrumpitur. Puellæ verò cognati facinus id indignè ferentes, & ſtrenuè contra dæmonem pudicitiæ puellarum infeſtum, & pomo inſtar malefici illius ſerpentis inſidiantem, quas caſtitate tamquam Edemio horto eijceret, vociferantes effecerunt, vt eius aſpectu penitus priuaretur, quam impudicè aſpexerat. Sicidites verò præſtigijs quibuſdam rerum earum conſpectum eripiebat, quas oculi intuebantur, & totas dæmonum cohortes immittebat ijs, quos volebat exterritos. Cùm autẽ aliquãdo ex editiore palatij loco nauiculam vidiſſet, qua ollæ & patinæ vehebantur, aſtantes interrogauit, quid daturi eſſent, ſi efficeret, vt nauta alienata mente nauigatione omiſſa remo ad comminuenda fictilia vteretur? Qui cùm ei pollicerentur quicquid poſtulaſſet, nauta paulò pòſt exurgit, & vaſa non prius ferire deſtitit, quàm in puluerem redegiſſet. Quo conſpecto illi riſu emori, factum illud admirantes: nauta verò paulò pòſt barba præhenſa lamentari, amotaq; caligine illa ſe vt ira numinis agitatum deplorare. Rogatus cur merces ſuas ita tractaſſet? cum dolore narrabat, ſe remis intentum, horribilem ſerpentem ſupra vaſa porrectum, oculis inconuenientibus in ſe conuerſum inſtar deuoraturi vidiſſe, qui prius volutari non deſtiterit, quàm fictilia confracta eſſent: inde ſubitò ex oculis euanuiſſe. Fecit & aliud non diſsimile. In balneo lauans rixari cum quibuſdam cœpit, & è conclaui egreſſus eſt. Paulò pòſt & cæteri anhelantes, & trepidi, præ metu ac feſtinatione inuicem conculcantes, narrant ex canali calidæ aquæ viros pice nigriores exiliſſe à quibus nates ipſorum plantis pedum ferientibus balneo exacti eſſent. Ob hæc igitur aliaq; grauiora facinora vterque oculis orbatus eſt. Ac Sethus quidem ijſdem rebus deinceps etiam ſtuduit, alter verò monachus factus, ſcriptum ſpurciſſimum, & homo diuina gratia indignus, de diuinis myſterijs compoſuit.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 10. c. 35. Poſt mortem Iuliani Apoſtatæ multa

capita & corpora hominum iugulatorum in ciſtis, in puteis, & in locis ſecretioribus Imperatoriæ aulæ Antiochiæ ſunt reperta, quos ille, res futuras inquirens, clam mactauit: ſicuti & in oppido Carris. Nam ibi templum ingreſſus eſt, foribusq; probè clauſtris munitis, execrãda peregit, per incantationes & impoſturas, magica ſacra. Mulier quoq; poſt eius mortem ibi, ita vt in ſublime ſublata, & ex capillis ſuſpenſa fuerat, reperta eſt, quam futurum inueſtigans reſecuit.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Lib. de Idololatriæ. 9. Cùm magia punitur, cuius eſt ſpecies aſtrologia, vtique & ſpecies in genere damnatur. Poſt Euangelium nuſquam inuenias aut Sophiſtas, aut Chaldæos, aut incantatores, aut coniectores, aut magos niſi planè punitos.

Lib. de anima, cap. 28. Scimus etiam magos elicere explorandis occultis per catabolicos, & paredros, & pythonicos ſpiritus.

Cap. 57. Quid ergo dicemus Magiam? quod omnes penè fallaciam: ſed ratio fallaciæ ſolos non fugit Chriſtianos, qui ſpiritualia nequitiæ non quidem ſocia conſcientia, ſed inimica ſcientia nouimus, nec inuitatoria operatione, ſed expugnatoria dominatione tractamus multiformem lucem mentis humanæ, totius erroris artificem, ſalutis pariter animæq; vaſtatorem. Sic etiam magiæ, ſecundæ ſcilicet idololatriæ, in qua ſe dæmones perinde mortuos fingunt, quemadmodum in illa Deos: quidni? cùm & Dij mortui. Itaque inuocantur quidem Ahori & Biaothanati ſub illo fidei argumento, quòd credibile videatur, eas potiſſimum animas ad vim & iniuriam facere, quas per vim & iniuriam ſæuus & immaturus finis extorſit, quaſi ad vicem offenſæ: ſed dæmones operantur ſub obtentu earum: & hi vel maximè, qui in ipſis tunc fuerunt, cùm aduiuerent, quiq; illas in huiuſmodi impegerant exitus.

Minutius Felix. 230.

In Octauio: Magi non tantùm ſciunt dæmonas, ſed etiam quicquid miraculi ludunt, per dæmonas faciunt: illis aſpirantibus & infundentibus præſtigias edunt, vel quæ non ſunt, videri: vel quæ ſunt, non videri: eorum magorum & eloquio & negotio primus Hoſtanes, & verum Deum meritæ maieſtate proſequitur: & Angelos, id eſt, miniſtros & nuntios Dei, ſed veri, eiuſq; veneratione noũt aſsiſtere, vt & nutu ipſo, & vultu Domini territi contremiſcant. Idem etiam dæmonas prodidit terrenos, vagos, humanitatis inimicos, &c. Iſti igitur impuri ſpiritus dæmones ſub ſtatuis & imaginibus conſecratis deliteſcunt, & afflatu ſuo auctoritatem quaſi præſentis numinis conſequuntur, dum inſpirantur interim vatibus, dum ſacris immorantur, dum nonnunquam extorum fibras animant, auium volatus gubernant, ſortes regunt, oracula efficiunt, falſis pluribus inuoluta. Nam & falluntur, & fallunt, vt & neſcientes ſyncera veritatem, & quam ſciunt in perditionem ſui non cõfitentes. Sic à cœlo deorſum grauant, & à Deo verò ad materias auocãt, vitam turbant, omnes inquietant, irrepentes etiam corporibus occultè, vt ſpiritus tenues, morbos fingunt, terrent mentes, membra diſtorquent, vt ad cultum ſui cogant: vt nidore altarium, vel hoſtijs pecudum ſaginati remiſſius, quæ cõſtrinxerant curaſſe videantur. Hi ſunt & furentes, quos in publicum videtis excurrere: vates & ipſi abſque templo ſic inſaniunt, ſic bacchantur, ſic rotantur. par & in illis inſtigatio dæmonis, ſed argumentum diſpar furoris. De ipſis etiam illa, quę paulò ante tibi dicta ſunt, vt Iupiter ludos repeteret ex ſomnio, vt cum equis Caſtores viderentur, vt cingulum matronæ nauicula ſequeretur. Hæc omnia ſciunt plerique veſtrũm ipſos dæmonas de ſemetipſis confiteri, quoties à nobis & meritis verborum, & orationis incendijs de corporibus exiguntur.

Cyprianus. 250

De duplici Martyrio Qui magicis artibus vtuntur, tacitè Chriſtum abnegant, dum cum dæmonibus habent fœdus.

Lactantius. 300.

Lib. 2. diuinarum Inſtitutionum. c. 16. Dæmonum inuenta ſunt aſtrologia, & aruſpicina, & anguatio, & ipſa, quæ dicuntur oracula, & necromantia, & ars magica, & quicquid præterea malorum exercent homines, vel palam, vel occultè. quæ omnia per ſe falſa ſunt. Sed ijdem ipſi authores præſentia ſua faciunt, vt vera eſſe credantur. Ita hominum credulitatem mentita diuinitate deludunt, quòd illis verùm aperire non expedit. Hi ſunt qui fingere imagines & ſimulachra docuerunt, qui, vt hominũ mentes à cultu veri Dei auerterent, & fictos mortuorum regum vultus, & ornatos, exquiſita pulchritudine ſtatui, conſecrariq; fecerunt, & illorum ſibi nomina quaſi perſonas aliquas induerunt. Sed eos magi, ecij, quos verè maleficos vulgus appellat, cùm artes ſuas execrabiles exercent, veris ſuis nominibus ciere, illis cœleſtibus, quæ in literis ſanctis lehuntur.

Ambroſius. 370.

Ad cap. 8. ad Rom. Nec quidem ſi ſe angelus nobis oſtendat ad ſeducendos nos, ſubornatus fallacijs patris ſui diaboli, pręualere debebit aduerſum nos: cùm ſciamus Chriſto, & magni conſilij Angelo, nihil præponendum. Neque ſi virtus ab aliquo facta ferit, ſicut dicitur facta à Simone Mago, qui dicitur in aëre ſurſum vt populo Chriſti ſcandalo eſſet, volaſſe, fidem noſtram debebit minuere, ſcientiũ Saluatorem nube famulante ſuſceptum aſcendiſſe ſuper omnes cœlos. Neque ſi in altitudinem ſe tibi oſtendat, de qua dicit Ioannes Apoſtolus: *An ignoratis altitudinem Satanæ?* à deuotione nos Domini Ieſu debebit auferre, quem ſcimus deſcendiſſe de cœlo, vt terrena cœleſtibus ſociaret, &c. Nec ſi arte & ſublimitate aſtutiæ ſuæ aliam creaturam fingat ad horam, ſicut finxerũt Iannes & Mambres coram Pharaone, conueniens eſt, vt per hæc à Deo Creatore vero nos reuocet.

laſ. 9.

Act. 1.

Apoc. 2.

Exod. 7.

Hieronymus. 390.

Ad cap. 2 Danielis Quos nos ariolos, cæteri ταραοδοὺς, id eſt, incantatores interpretati ſunt. Ergo videntur mihi eſſe qui verbis rem peragunt: magi qui de ſignis philoſophantur. Malefici qui ſanguine vtuntur, & victimis, & ſæpe contingunt corpora mortuorum. Porrò in Chaldæis γενεθλιακοὺς ſignificari puto, quos vulgus Mathematicos vocat. Conſuetudo autem & ſermo communis magos pro maleficis accipit: qui aliter habentur apud gentem ſuam, eò quòd ſint philoſophi Chaldæorum, & ad artis huius ſcientiam reges quoque & principes eiuſdem gentis omnia faciunt.

Ad. 5. epiſt. ad Gal. Et ne forſitan veneficia & maleficæ artes non viderentur in nouo prohibitæ Teſtamento, ipſe quoq; inter carnis opera nominantur. Quia ſæpe magicis artibus & amare miſeris euenit, & amari. Inimicitia quoque, quæ poſt veneficia ponitur, quem habeat reatum, manifeſto crimini ſubiecta declarat.

Ad. 6. epiſt. ad Ephes. Non demus locũ diabolo, ſed etſi ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper nos locum non demus ei, &c. Sunt quidam dæmones amoribus & amatorijs artificijs feruentes, vt

Oſee 4

Propheta quoque commemorat dicens: *Spiritu fornicationis ſeduct: um.* Nam & barbara quædam nomina eorum eſſe dicuntur (vt ſæpe confeſsi ſunt hi, quos verè vulgus maleficos vocat) & incantationes, & preces, & colores varij, & diuerſa vel metallorum genera, vel ciborum, ad quæ inuocati aſſiſtere dæmones, & infelices animas capere memorantur.

Prudentius. 390.

Libro 2. aduerſus Symmachum:

Multiplicis dux damonat eſt, qui parte ſiniſtra
Centiſ ſum confundit iter, trahit inde ſophiſtas
Barbatos, trahit hinc opibus vel honore potentes:
Illeſit & volucrum linguis, & aruſpice fallit:
Inſtigat bacchantis anus ambage Sibyllæ:
In magicas artes trahit, inuoluitq; matheſim:
Omnes ſollicitat, capti augure, terruat extis.

Concilium Carthaginenſe Quartum. 398.

Cap. 89. Augurijs & incantationibus ſeruientem à conuentu Eccleſiæ ſeparandum præcipimus.

Gaudentius. 400.

Tractatu 4. de lectione Exod. Non ſufficit, vt à mortifero dæmonum cibo vitam ſuam cuſtodiat Chriſtianus, ſed vt omnia abominamenta gentilium, & omnes idololatriæ tramites, ſicut quædam ſerpentis Diaboli venena diffugiat. Partes enim idololatriæ ſunt, veneficia, præcantationes, ſuballigaturæ, vanitates, auguria, ſortes, obſeruatio ſomniorum, parentalia.

Auguſtinus. 400.

Lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 20. Illud: quod eſt ſecundùm inſtitutiones hominum, partim ſuperſtitioſum eſt, partim ſuperſtitioſum non eſt. Superſtitioſum eſt, quicquid inſtitutum eſt ab hominibus ad facienda & colenda idola, pertinens vel ad colendam ſicut Deum creaturam, partemue vllam creaturæ, vel ad conſultationes & pacta quædam ſignificationum cum dæmonibus placita atque fœderata, qualia ſunt mobimena magicarum artium, quæ quidem commemorare potius, quàm docere aſſolent poëtæ: ex quo genere ſunt (ſed quaſi licentiori vanitate) haruſpicum & augurum libri. Ad hoc genus pertinent omnes ligaturæ atque remedia, quæ medicorum quoque diſciplina condemnat, ſiue in præcantationibus, ſiue in quibuſdam notis, quas characteres vocant: ſiue in quibuſcunque rebus ſuſpendendis atque illigandis, vel etiam ſaltandis quodammodo, non ad temporationem corporum, ſed ad quaſdam ſignificationes aut occultas, aut etiam manifeſtas.

De Ciuitate Dei lib. 8. cap. 19. Aduerſus magicas artes, de quibus quoſdam nimis infelices, & nimis impios etiam gloriari libet, in nomine dæmonum, ipſam publicam lucem teſtem citabo. Cur enim tam grauiter iſta plectuntur ſeueritate legum, ſi opera ſunt numinum colendorum? An fortè iſtas leges Chriſtiani inſtituerunt, quibus artes magicæ puniuntur, ſecundùm quem alium ſenſum, niſi quòd hæc maleficia generi humano perniciosa eſſe non dubium eſt? Ait Poëta clariſsimus:

Virg. Aeneid. 4. *Teſtor chara Deos, & te germana, tuumq;*
Dulce caput, magicas inuitam accingier artes.

Sicleg. 8. Illud etiam, quod alio loco de his artibus dicit:

Atque ſatas alio vidit traducere meſſes.

Eo quòd hac peſtifera ſceleratáque doctrina fructus alieni in alias terras transferri perhibentur, nonne in duodecim tabulis, id eſt Romanorum antiquiſsimis legibus Cicero commemorat eſſe conſcriptum, & ei qui hoc fecerit ſupplicium conſtitutum? Poſtremò ipſe Apuleius, tamquid apud iudices Chriſtianos de magicis artibus accuſatus eſt? Quas vtique ſibi obiectas, ſi diuinas & pias eſſe nouerat, & diuinarum poteſtatum operibus congruas, non ſolùm eas confiteri debuit, ſed etiam profiteri, leges culpans potius, quibus hæc prohiberentur, & damnanda putarentur, quæ haberi miranda & veneranda oporteret. Ita enim vel ſententiam ſuam perſuaderet iudicibus, vel ſi illi ſecundùm iniquas leges ſaperent, eumq; talia prædicantem atque laudantem morte mulctarent, digna animæ illius dæmones dona rependerent: pro quorũ diuinis operibus prædicandis, humanam vitam ſibi adimi non timeret, &c. Huius autem Philoſophi Platonici copioliſsima & diſertiſsima extat oratio, qua crimen artium magicarum à ſe alienum eſſe defendit, ſeq; aliter non vult innocentem videri, niſi ea negando, quæ non poſſunt ab innocente committi. At omnia miracula magorum, quos rectè ſentit eſſe damnandos, doctrinis fiunt & operibus dæmonum, quos viderit cur cenſeat honorandos eſſe, neceſſarios eos aſſerens, perferendis ad Deos noſtris precibus, quorum debemus opera deuitare, ſi ad Deum verum preces noſtras volumus peruenire. Deinde quæro, quales preces hominum Dijs bonis per dæmones allegari putat, magicas an licitas? ſi magicas, nolunt tales: ſi licitas, nolunt per tales.

Libro 4. de Trinitate cap. 10. Quia non peruenerat diabolus quò ipſe perduxerat, magnus homini videbatur princeps in legionibus dæmonum, per quas fallaciarum regnum exercet: ſic hominem per elationis typhum potentiæ quàm iuſtitiæ cupidiorem, aut per falſam Philoſophiam magis inflans, aut per ſacra ſacrilega irretiens, in quibus etiam magicæ fallaciæ curioſiores, ſuperbioreſq; animas deceptas illuſasq; præcipitat, ſubditum tenens, pollicens etiam purgationem animæ per eas quas θεάρεας appellant, transfigurando ſe in Angelum lucis, per multiformem machinationem in ſignis & prodigijs mendacij.

Cap. 11. Facile eſt enim ſpiritibus nequiſsimis per aërea corpora facere multa, quæ mirentur animæ terrenis corporibus aggrauatæ, etiam melioris affectus. Si enim corpora ipſa terrena, nonnullis artibus & exercitationibus modificata, in ſpectaculis theatricis tanta miracula hominibus exhibent, vt ij, qui nunquam viderunt, talia narrata vix credant, quid magnum eſt diabolo & angelis eius de corporeis elementis per aërea corpora facere, quæ caro miretur, aut etiam occultis inſpirationibus ad illudendos humanos ſenſus, phantaſmata imaginum machinari, quibus vigilantes dormientéue decipiat, vel furentes exagitet?

Maximus Taurinenſis. 430.

In Calend. Ianuarij de Circumciſione Domini: Non debet fidelis anima, quæ Angelorum conſortium concupiſcit, dæmoniorum luſibus delectari. Neque verò luci ac tenebris, veritati atque mendacio, turpitudini ac honeſtati apud Dei ſeruos vlla poteſt eſſe communio, ſicut nos Eccleſiarum Doctor inſtruit, dicens: *Quæ conuentio Chriſti ad Belial?*

Philippus Presbyter 430.

Lib. 1. in Iob. cap. 12. Volatilia intelliguntdæmones, quia iuxta viam ſata frumenta decipiunt, ſiue leues, & elati homines, ac ſuperbi, aut certè aſtrologi, vel etiam genethliaci, ſiue illi, quos diuina Scriptura augures cæli appellat, qui ſub quodam numero, & curſu, ac neſcio qua ratione aſtrorum commentis ſuis hominum natiuitates euentusq; pertractant vel nuntiant, & hæc volucri ſupputatione reperire ſe arbitrantur.

Leo Magnus. 450.

Sermone 7. de Natiuitate Domini cap. 3. Habet diabolus multos ex ijs, quos tenacius obligauit, aptos ſuis artibus, quorum ad alios decipiendos & ingenijs vtatur, & linguis. Per iſtos remedia ægri-

tudinum,indicia futurorum, placationes dæmonum,& depulſiones promittuntur vmbrarum.

Concilium Veneticum. 460.

Cap.16. Ad ne fortaſſe id videatur omiſſum,quòd maximè fidem Catholicæ religionis infectat, quòd aliquanti clerici ſtudent augurijs, & ſub nomine confictæ religionis(quas Sanctorum ſortes vocant) diuinationis ſcientiam profitentur, aut quarumcunq; Scripturarum inſpectione futura promittunt, in hoc quicunque clericus detectus fuerit vel conſulere , vel docere,ab Eccleſia habeatur extraneus.

Claudius Marius Victor. 460.

Lib.3.in Geneſim:

Si poſtquam toto demerſa percita mundo,
(Vt taceam magicis ſcelus inteſtabile monſtris)
In truncos,& ſaxa etiam,durúmq; metallis
Arte cauas ſpecies,& caſſas imagine figuras
Impegit mortale genus.

Concilium Agatenſe. 500.

Cap.68. Non oportet miniſtros altaris aut clericos magos,& incantatores eſſe, aut facere quæ dicunt phylacteria, quæ ſunt magna obligamenta animarum. Hos autem , qui talibus vtuntur,proijci ab Eccleſia iuſsimus.

Apud Gunonem lib. 8. Perquirendum eſt, ſi aliqua fœmina ſit,quæ per quædam maleficia, & incantationes mentes hominum immutare ſe poſſe dicat,id eſt; vt de odio in amorem,vel de amore in odium conuertat, vt bona hominum aut damnet, aut ſubripiat. Et ſi eſt,quæ dicat ſe cum dæmonum turba,in ſimilitudinem mulierum tranſformata, certis noctibus equitare ſuper quaſdam beſtias, & in eorum conſortio annumeratam eſſe , hæc talis omnimodis ſcopus correcta ex Parochia eijciatur.

Alcimus Auitus. 500.

Libro 1.

Namque hinc poſteritas vitiato germine duxit
Artibus illicitis cognoſcere velle futura,
Arcanúmq; ſacris tardos immittere ſenſus.
Edita vel cælo,vel tetro merſa profundo
Rimari,inq; cauas naturæ irrumpere leges:
Quærere quàm dextro quiſquam ſit ſydere natus,
Proſpera quam ducat reflantis tempora vitæ,
Diſsimilem paribus promentum diſcere ſignis:
Nec non & gemines vno ſub tempore fuſos,
Quos indiſcretum luci ſubduxerit orbis,
Motibus aduerſis varia ſub ſorte notare.
Indigetes quoſdam ſtellis aſcribere dimos,
Iunior antiquis ætas quos prætulit aſtris,
Atque infernali iamdudum nocte ſepultis,
Vana per immenſum diſponere nomina cælum.
Iam magicam dignè valeat quis dicere fraudem,
Occultas tacito tentantem pectore vires?
Legifer vt quondam vates,ſub rege ſuperbo,
Dum noua monſtraret inſis miracula ſigni,
Commouit lauare magos,vt talia tentent,
Accumulentq; ſuas zelo feruente ruinas.
Quis forſan ſi ſuppeteret non vana poteſtas
Demere,non etiam properarent addere monſtra.
Æmula ſed ſignis tantùm,non viribus æqua
Quod remouere nequit, duplicata ſuſtinet ira,&c.

Libro 5.

Tunc mandat quoſcunque magos & carmina doctos
Illicitam diris tentent vt fraudibus artem.
Vndique tunc inſis concurrunt,& medicatas
Armant quiſque ſuas noto phantaſmate virgas:
Dant iacta vanas ſpecies,anguesq; putatis
Illuſos terrent oculos fallente figura.

Concilium Aurelianenſe Primum. 506.

Cap.32. Si quis clericus, monachus, vel ſecularis, diuinationem, vel auguria crediderit obſeruanda, vel ſortes (quas mentiuntur eſſe Sanctorum) quibuſcunque putauerit eſſe intimandas, cum his qui eis crediderit,ab Eccleſiæ communione pellantur.

Theodoricus Rex Italiæ. 520.

Epiſtola, quæ eſt inter Epiſtolas Caſſiodori lib.4.epiſt. 22. Intolerabilis exceſſus eſt,qui ſuperne maieſtatis affectat iniuriam, & oblitus pietatis credula ſectatur erroris. Quem enim ſperabit veniæ locum, qui reuerendum contempſit auctorem? Abſcedat ritus de medio iam profanus : conticeſcat pœnale murmur animarum : verſari non licet in magicis artibus temporibus Chriſtianis. Magnitudinis itaque tuæ relatione comperimus, Baſilium atque Prætextatum, artis ſiniſtræ iam diu contagione pollutos, in accuſationem tui examinis perſonarum intentione deductos. Super qua re noſtram te aſſeris exſpectare ſententiam , vt confidentius fiat ,quod pietatis noſtræ mandat auctoritas. Sed nos, qui neſcimus à legibus diſcrepare , quorum cordi eſt moderatam in omnibus tenere iuſtitiam, præſenti auctoritate decernimus , vt quinque Senatoribus hanc cauſam legitima examinatione penſetis,& per omnia iuris ordine cuſtodito,ſi crimen,quod intenditur,fuerit comprobatum, ipſarum quoque legum diſtrictione plectatur,vt rei abditi,atque ſecreti, per hoc vindictæ genus à talibus culpis arceantur , quos ad leges trahere non poteſt incerta notitia.

Athalaricus Rex. 530.

Epiſtol.apud Caſſiodorum lib.9. epiſt.18. Maleficos quoque vel eos , qui ab eorum nefarijs artibus aliquid crediderint expetendum, legum ſeueritas inſequatur. Quia impium eſt,nos illis eſſe remiſſos, quos cæleſtis pietas non patitur eſſe impunitos. Qualis enim fatuitas eſt,Creatorem vitæ relinquere,& ſequi potius mortis auctorem?

Arator. 540.

Lib.2.Act.Apoſt.

Aſt alij magnum ponunt incendia libris,
Vt mereantur aquas,& vitant ignibus ignes:
Ardua flamma micat,cuius ſuper æthera fulgor
Euolat,& cælum tales petiêre fauilla.

Theodorus Cantuarienſis. 560.

In Pœnitentiali: In tabulis,vel codicibus, aut alijs ſortibus furta non ſunt requirenda, nec diuinationes aliquas in aliquibus rebus quis obſeruare præſumat. Qui autem contra fecerit, quadraginta dies pœniteat.

Gregorius Turonenſis. 560.

Hiſtoriæ Francorum lib.6.c.35. Dum hæc agerentur,nuntiatur reginæ puerum,qui mortuus fuerat, maleficijs & incantationibus fuiſſe ſubductum, ibiq; Mummulum præfectum , quem iam diu regina inuiſum habebat , conſcium eſſe. Vnde factum eſt,vt epulante eo in domo ſua, quidam de aulicis regis puerum dilectum ſibi,qui à dyſenteria correptus fuerat , lamentaretur : cui Præfectus reſpondit , habetur mihi herba in promptu, de qua ſi dyſentericus hauriat, quamlibet deſperatus ſit,mox ſanatur. Nuntiatis his reginæ,maiori furore ſuccenditur. Interea apprehenſas mulieres vrbis Pariſiacæ tormentis applicat, ac verberibus cogit fateri quæ nouerant. At illæ confitentur ſe maleficas eſſe,& multos occumbere lecho ſe feciſſe teſtatæ ſunt, addentes illud, quod nulla ratione credi patior, filium tuum, aiunt,ô Regina,pro Mũmuli præfecti vita donauimus. Tunc regina tor-

mentis

mentis grauioribus mulieribus affectis, alias enecat, alias incendio tradit, alias rotis ossibus confractis innectit.

Martinus Bracarensis. 590.

Synodorum Grecarum cap. 60. Non liceat clericos incantatores esse, & ligaturas facere, quod est colligatio animarum: si quis hoc fecerit, de Ecclesia proijciatur.

Cap. 71. Si quis paganorum consuetudinem sequens, diuinos & sortilegos in domum suam introduxerit, quasi vt malum foras mittant, aut maleficia inueniant, vel lustrationes paganorum faciant, quinque annis pœnitentiam agat.

Cap. 72. Non liceat Christianis tenere traditiones gentilium, & obseruare, vel colere elementa, aut lunæ, aut stellarum cursus, aut inanem signorum fallaciam pro domo facienda, vel propter segetes, vel arbores plantandas, vel coniugia sociando. Scriptum est enim: *Omnia, quæ facitis aut in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo.* Col. 1.

Cap. 74. Non liceat in herbarum collectionibus, quæ medicinales sunt, aliquas obseruationes aut incantationes attendere, nisi tantùm in Symbolo diuino, & oratione Dominica, vt tantùm Deus Creator omnium & Dominus honoretur.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 1. *Dialogorum cap.* 4. Eo tempore, quo malefici in hac Romana vrbe sunt deprehensi, Basilius, qui in magicis operibus primus fuit, in monachico habitu Valeriam fugiens petijt, &c. Omnes monachi Basilium ex monasterij habitatione repulerunt. Qui repulsus dixit frequenter, se cellam Equitij magicis artibus in aëra suspendisse, nec tamen eius quempiam lædere potuisse: qui non post longum tempus in hac Romana vrbe excandescente zelo Christiani populi igne crematus est.

Lib. 7. *epist.* 67. Contra idolorum cultores, vel aruspicum, atq; sortilegorum fraternitatem tuam vehementius pastorali hortamur inuigilare custodia, atque publicè in populo contra huius rei viros sermonem facere, eosque à tanti labe sacrilegij & diuini intentatione iudicij, & præsentis vitæ periculo, adhortatione suasoria reuocare. Quos tamen si emendare se à talibus nolle repereris, si serui sunt verberibus volumus castigari, si verò liberi, inclusione digni, districtamque sint in pœnitentiam dirigendi.

Lib. 9. *epist.* 47. Peruenit ad nos, quòd quosdam incantatores & sortilegos fueris insecutus. Et omnino nobis solicitudinem zelumque tuum gratum fuisse cognoscas: sed molestè tulimus, quòd te dubitare, ne ab eis nobis contra experientiam tuam surripi potuisset didicimus, cùm certus esse ac scire debueras, hoc tibi apud nos ad commendationem magis proficere, non ad culpam ascribi. Et ideo studij tui sit solicitè quærere, & quoscunque huiusmodi Christi inimicos inueneris, ita districta vltione corrigere; vt & nos de experientia tua melius debeamus habere iudicium, & Deo nostro te, quod maximè studendum est, valeas commendare.

Isidorus Hispalensis. 620.

Lib. 8. *Etymol. cap.* 10. Vanitas magicarum artium ex traditione malorum angelorum in toto terrarum orbe plurimis seculis valuit, per quandam scientiam futurorum & infernorum, & inuocationes: eorum inuenta sunt aruspicia, augurationes, & ipsa quæ dicuntur oracula, & necromantia. Nec mirum de magorum præstigijs, quorum in tantum prodiêre maleficorum artes, vt etiam Mosi simillimis signis resisterent, vertentes virgas in dracones, & aquas in sanguinem, &c.

Concilium Toletanum Quartum. 640.

Cap. 28. Si quis Episcopus, aut Presbyter, siue Diaconus, vel quilibet ex ordine Clericorum, magos, aut aruspices, aut ariolos, aut certè augures, vel sortilegos, vel eos, qui profitentur artem magicam, aut aliquem eorum similia exercentem, consuluisse fuerit deprehensus, ab honore dignitatis suæ depositus, monasterij censuram excipiat: ibiq́ue perpetuæ pœnitentiæ deditus scelus admissum sacrilegij soluat.

Audœnus. 670.

Lib. 2. *vitæ sancti Eligij cap.* 16. Ante omnia illud denuntio, atque contestor, ne villas paganorum sacrilegas consuetudines obseruetis, non diuinos, non sortilegos, non incantatores pro vlla re, aut infirmitate consulere ausi sitis. Qui enim id facit, ille mox perdit Baptismi gratiam. Neque etiam auguria, vel sternutationes obseruetis, nec in itinere constituti, aues cantantes curiosè attendatis, sed siue iter, seu quodlibet opus suscipitis, signate vos in nomine Christi, Symbolumq́ue & orationem Dominicam cum fide & deuotione dicite, nec quicquam vobis nocere poterit inimicus.

Beda. 700.

Ad cap. 19. Act. Apost. *Qui curiosa fuerant sectati.* Curiosa dicit magicæ artis industriam, cuius sectatores meritò suos libros incendunt, magno licet pretio æstimatos, quando ipsos, quibus seruierant, dæmones Iesum Christum Dominum, & Apostolos eius vident honorare, &c. Hic propter enormitatem magici sceleris millenarius etiam adiectus est numerus.

Gregorius Tertius Papa. 730.

Cap. 12. *suorum Decretorum:* Si quis ariolos, aruspices, vel incantatores obseruauerit, aut phylacterijs eorum vsus fuerit, anathema sit. 26. q. 5.

Zacharias Papa. 740.

Epistola ad Bonifacium Episcopum: De Kalendis Ianuarijs, vel cæteris auguriis, phylacterijs, & incantationibus, vel alijs diuersis obseruationibus, quæ gentili more obseruare dixisti apud beatum Petrum Apostolum, vel in vrbe Roma, hoc nobis & omnibus Christianis detestabile & pernicioſum esse iudicamus, dicente Deo: *Non augurabimini, nec obseruabitis somnia.* Et iterum: *Non est augurium in Israel, nec obseruatio in domo Iacob.* Ita & à nobis cauendum esse censemus, vt nullis augurijs, vel obseruationibus attendamus, quia omnia hæc abscissa esse à patribus eiecti sumus. Et quia per instigationem diaboli iterum pullulabant à die qua nos iussit diuina clementia (quamquam immeriti existamus) Apostoli vicem gerere, ilicò omnia hæc amputauimus. Leu. 19. Num. 23

Synodus Francica. 742.

Decreuimus quoque, vt secundùm Canones vnusquisque Episcopus in sua parochia solicitudinem adhibeat, vt populus paganias non faciat, sed vt omnes spurcitias gentilitatis abijciat, & respuat, siue prophana sacrificia mortuorum, siue sortilegos, vel diuinos, siue phylacteria & auguria, siue incantationes, siue hostias immolatitias, quas stulti homines iuxta Ecclesias ritu pagano faciunt, sub nomine Sanctorum Martyrum vel Confessorum.

Aribo Frisingensis. 770.

Vitæ sancti Corbiniani cap. 25. Cùm quadam die vir sanctus vespertina hora ad ecclesiam B. Mariæ in castro Frisingenti, ad persoluendas Deo laudes, veniret, ecce quædam mulier rustica cum muneribus ei obuiam perrexit, quæ de maleficij suspicione iam antea viro Dei fuerat delata. Ibant cum ea

onusti carnibus viri, & animal viuum secum deferebant. Quod vir Dei cernens, subtiliter inquisiuit, quinam esset illius aduentus. Ad hæc mulier dolosa quandam in iuuentutis flore principis sobolem quibusdam illusionibus dæmonum asserebat fuisse commotam, seque suo carmine, suisque artibus ad salutem perduxisse gloriabatur: & inde hæc xenia apportare. Quibus auditis, vir Dei vehementer expauit, & ex equo prosiliens, tanto commouebatur zelo, vt ipse eam proprijs non parceret manibus cædere, & cuncta quæ cum ea portabantur xenia ad portam ciuitatis, domum reuertens, pauperibus distribuens perfidiam Principis non cessaret deflere.

Paulus Aquilegiensis. 780.

Variarum Historiarum lib. 11. Iulianus cùm proficeret in Rhetorica, superuenit in Nicomedia Maximus Philosophus, non ille Bizantius pater Euclidis, sed Ephesius, quem postea quasi artes magicas exercentem Valentinianus Imperator præcepit occidi.

Carolus Magnus. 800.

Lib. 1. *Legum cap.* 64. Habemus in Lege Domini mandatum: *Non auguramini.* Et in Deuteronomio: *Nemo sit, qui ariolos scisciteur, vel somnia obseruet, vel ad auguria intendat.* Item: *Nemo sit maleficus, nec incantator, nec Pythonis consulter.* Ideò præcipimus, vt nec calculatores, nec incantatores, nec tempestarij, vel obligatores fiant, & vbicunque sunt emendentur, vel damnentur. Item de arboribus, vel petris, vel fontibus, vbi aliqui stulti luminaria, vel alias obseruationes faciunt, omnino mandamus, vt iste pessimus vsus & Deo execrabilis, vbicunque inuenitur, tollatur, & destruatur.

Lib. 7. *cap.* 285. Qui de salute Principis vel summa Reipublicæ mathematicos, ariolos, aruspices, vaticinatores consulit, cum eo qui responderit, capite puniatur.

Additione 3. *cap.* 61. Admoneant sacerdotes fideles populos, vt nouerint magicas artes, incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil posse remedij conferre: non animalibus languentibus, claudicantibus, vel etiam moribundis quicquam mederi, non ligaturas ossium, vel herbarum, cuique mortalium adhibitas prodesse, sed hæc esse laqueos, & insidias antiqui hostis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur.

Concilium Parisiense. 829.

Lib. 3. *cap.* 2. Extant & alia perniciosissima mala, quæ ex ritu gentilium remansisse dubium non est, vt sunt magi, arioli, sortilegi, venefici, diuini, incantatores, somniorum coniectores, quos diuina lex irretractabiliter puniri iubet, de quibus in Lege dicitur: *Anima, quæ declinauerit ad magos & arioles, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui,* &c. Dubium non est, sicut multis est notum, quòd à quibusdam præstigijs atque diabolicis illusionibus ita mentes quorundam inficiantur poculis amatorijs, cibis, vel phylacterijs, vt in insaniam versi à plerisque iudicentur, dum proprias non sentiunt contumelias. Ferunt enim, suis maleficijs aëreа posse conturbare, & grandines immittere, futura prædicere, fructus & lac auferre, alijsque dare, & innumera à talibus fieri dicuntur, qui vt fuerint huiusmodi comperti, viri, seu fœminæ, in tantum disciplina & vigore principis acrius corrigendi sunt, in quantum manifestius ausu nefando & temerario seruire Diabolo non metuunt.

Leo Quartus. 847.

Epistola ad Episcopos Britanniæ: Sortes, quibus cuncta vos vestris discriminatis prouincijs, quas Patres damnauerunt, nihil aliud quàm diuinationes, & maleficia esse decernimus. Quamobrem volumus illas omnino damnari, & inter Christianos vltra nolumus nominari, & ne exerceantur anathematis interdicto prohibemus.

Hincmarus Remensis. 850.

Apud Gratianum 33. *quæst.* 1. Si per sortilarias atque maleficas artes occulto, sed nunquam iniusto Dei iudicio permittente, & Diabolo præparante, concubitus non sequitur, hortanda sunt, quibus ista eueniunt, vt corde contrito & spiritu humiliato Deo & sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, & profusis lachrymis, & largioribus eleemosynis, & orationibus, atque ieiunijs Domino satisfaciant: & per exorcismos, & cætera Ecclesiasticæ medicinæ munia ministri Ecclesiæ tales, quantum Dominus annuerit, qui Abimelech ac domum eius Abrahæ orationibus sanauit, sanare procurent. Quòd si fortè sanare non potuerint, separari valebunt: sed postquam alias nuptias expetierint, illis in carne viuentibus, quibus iuncti fuerant, prioribus, quos reliquerant, etiamsi possibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt. Gen. 20.

Rabanus Maurus. 850.

In Exodum lib. 3. cap. 1. *Maleficos non patiaris viuere.*) Maleficos appellat illos, qui præstigijs magicæ artis, ac diabolicis figmentis causas agunt; & ab vno Deo, qui verus est auctor omnium bonorum, auertere satagunt: quos vltra valere ad hominum perniciem lex non patitur, sed magis extinguere iubet.

Epistola ad Bonosum Abbatem: Magicas artes atque incantationes & superstitiones diuersas, quas gentiles & falsi Christiani in diuinationibus suis, & obseruationibus peruersis sequi videntur, detestatur lex diuina, quæ in libro Exodi ita dicit: *Maleficos in terra tua non patiaris viuere,* &c. Curandum summoperè est nobis, ne aliquem seducat per huiusmodi illusionem fraus, dolus, & nequitia hostis antiqui, ita vt à mendacibus velimus discere veritatem, & à pestiferis morborum mortisque auctoribus quæramus infirmitatis nostræ remedium: sed magis ad Deum viuum, & viuificatorem omnium confugiendo, deuoto corde properemus, per orationes sacras, ieiunia, & eleemosynas, illum deprecantes, vt ipse propter benignitatem suam consulat seruis suis, eripiens nos de omnibus inimicis nostris.

Magi sunt, qui vulgo malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur. Hi permissu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minus Deo confidentium, ac fine vllo veneni haustu violentia tantùm carminis interimunt.

Necromantici sunt, quorum præcantationibus videntur resuscitari mortui, & ad interrogata respondere: ad quos suscitandos cadaueri sanguis adijcitur.

Hydromantici ab aqua dicti. Est enim hydromantia in aquæ inspectione vmbras dæmonum euocare, & imagines ludificationis eorum videre, ibique in ijs aliqua audire, vbi adhibito sanguine, etiam inferos perhibentur scisciari.

Incantatores dicti sunt, qui artem verbis peragunt.

Arioli vocati sunt, quòd circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, ijsque celebratis dæmonum responsa accipiunt.

Sortilegi sunt, qui sub nomine fictæ religionis, per quasdam, quas Sanctorum sortes vocant, diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque

ſcripturarum ſcientiæ inſpectione futura promittunt.

Ad hæc omnia pertinent ligaturæ execrabilium remediorum, quæ ars medicorum commendat, ſeu in præcantationibus, ſeu in characteribus, vel in quibuſcunque rebus ſuſpendendis, atque ligandis. In quibus omnibus ars dæmonum eſt, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & angelorum malorum exorta. Vnde cuncta vitanda ſunt Chriſtiano, & omni penitus execratione repudianda atq; damnanda.

Ioannes Diaconus. 870.

Vitæ S. Gregorij lib. 2. cap. 43. Quidam diuitum Romanorum, relicta coniuge, fuerat à Pontifice communione priuatus: quod ille moleſtiſſimè ferens, magorum ſuffragia requiſiuit: qui magnis muneribus perſuaſi, poſſe ſe ſuis carminibus agere, vt immiſſo dæmone tam diu caballus Pontificis vexaretur, quouſque cum ſeſſore ſuo periclitaretur, fiducialiter promiſerunt. Hac inceſtus iudex pollicitatione lætatus, magos iuxta viam, per quam Pontifex ad ſtationem profecturus erat, in abdito & edito ſtare permiſit, vt videre tranſeuntes, non videri à tranſeuntibus poſſent. Cumq; magi ex planetatorum, mappulatorumq; proceſſionibus magnum Pontificem cognouiſſent, immiſſo dæmone, tam fortiter eius equum vexari fecerunt, vt nequaquam à ſeſſore, ſiue à ſtratoribus teneri poſſe putaretur. Tunc Gregorius, reuelante Spiritu ſancto, dæmoniacam immiſſionem cognoſcens, facto crucis ſigno, tam caballum à præſenti rabie liberauit, quàm maleficos ex lareni culmine iubens deponere, perpetua cæcitate multauit. Quos reatum ſuum ſuggeſtione inceſti iudicis confitentes, & poſtmodum ad ſacri Baptiſmatis gratiam venientes, luminibus quidem, ne magiam relegerent, reddere noluit, eos tamen eccleſiaſtica ſtipe nutriri præcepit.

Radulphus Flaviacenſis. 950.

In Leuiticum lib. 14. cap. 4. Auguria ideireo ſacra lege damnantur, quia gentili ſuperſtitione adinuenta ſunt, ad ineundam cum dæmonibus ſocietatem: qui huiuſmodi ſignificationibus cum hominibus talium curioſis confabulantur, ad eorum ſeductionem, nonnunquam vera nuntiantes, vt in errores inducant.

Berno Augienſis. 1020.

De Diuinatione dæmonum contemnenda: Pythonici ſunt ventriloqui, in quorum ventre diabolus habitans, dat per omnia hominibus reſponſa, vt animas eorum decipiat, capiat, & lecum in interitum ducat, &c. Satanas, iuxta Apoſtolum, ſe aliquando transfigurat in Angelum lucis, vt vel hoc modo decipiat hominum mentes: aliquando per magicas artes, occulto, ſed non iniuſto Dei iudicio, varia imaginationum genera & ludificationum hominibus immittit, vt ipſi homines ſe putent eſſe quod non ſunt, &c. Hanc eſſe artem deſignat etiam ſacra Scriptura, ſed vti ea prohibet. Nam & dæmones Scriptura deſignat, ſed coli & adorari eos vetat. Rectè ergo magica arte vti prohibet: quia magorum miniſtri ſunt angeli refugæ, & ſpiritus maligni, & dæmonia immunda.

Concilium Salegunſtadienſe. 1023.

Cap. 10. Quidam laicorum, & maximè matronæ, habent in conſuetudine, vt per ſingulos dies audiant Euangelium, *In principio erat Verbum*, & Miſſas peculiares, hoc eſt, de ſancta Trinitate, aut de ſancto Michaële: & ideo ſancitum eſt in eodem Concilio, vt hoc vlterius non fiat, niſi ſuo tempore, & niſi aliquis fidelium audire velit pro reuerentia ſanctæ Trinitatis, non pro aliqua diuinatione: & ſi valuerint, vt ſibi Miſſæ cantentur, de eodem die audiant Miſſas, vel pro ſalute viuorum, aut pro defunctis.

Algerus. 1060.

Lib. 1. de Euchariſtia cap. 7. Phantaſtica illuſio magicis congruit & diabolicis fraudibus: veritatis autem aſſertio diuinis ſanctionibus, &c. Phantaſticæ ſpecies rerum in ſomnijs, vel Magorum præſtigijs videri ſolent.

Anſelmus. 1080.

Ad 3. *cap. epiſt. ad Galatas*: Incantatores faſcinant & deludunt homines, vt credant verum eſſe quod falſum eſt.

Petrus Alphonſus. 1100.

In Dialogo titulo 10. Imprimis igitur debes ſcire, artis illius, quæ Necromantia appellatur, nouem particulas eſſe, quarum quatuor primæ tractant de quatuor elementis, qualiter in ijs operari poſſimus Phyſicè: quinque verò reliquæ, quemadmodum non niſi per inuocationem malignorum operari quis poſſit ſpirituum. Illi autem maligni ſpiritus diaboli ab hominibus appellantur.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

In Apocalyps. lib. 9. cap. 16. Spiritus immundos magi præcipuè patronos, quo neſcio infelici quodam pacto, aſciuerunt ſibi poetæ ſub nominibus honeſtis, eoſdem rogitant ſpiritus immundos aſpirare ſibi, ſacrilega præſumptione Deos appellant, cùm dæmones ſint.

Hugo Victorinus. 1130.

Excerptionum priorum lib. 1. cap. 25. Magica ſub philoſophia non continetur, ſed eſt foris, falſa profeſſione de vero mentiens, & veraciter lædens, homines ſeducit à religione diuina, culturam dæmonum ſuadet, & ad omne nefas ſuos ſequaces impellit.

Bernardus. 1130.

Sermone 4. *ſuper Salue Regina*: Hoc proximo inhibetur præcepto: *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum*, ac ſi diceret, nulli creaturæ Dei nomen exhibeas, nihil per incantationes aut auguria quæras.

Petrus Lombardus 1140.

Lib. 2. diſt. 7. Aliquando ijdem nefandi ſpiritus, quæ facturi ſunt velut diuinando prædicunt: quorum ſcientia atque virtute etiam magicæ artes exercentur, quibus tamen non tam ſcientia, quàm poteſtas à Deo data eſt, vel ad fallendum fallaces, vel ad monendum fideles, vel ad exercendam, probandamq; iuſtorum patientiam.

Ioannes Gratianus. 1150.

26. quæſt. 5. Quòd autem ſortilegi, & diuini, ſi ceſſare noluerint, excommunicandi ſint, ratione & auctoritate probatur. Eſt enim quoddam genus culturæ idolorum, ex dæmonum conſultationibus futura prædicere. Sicut enim auarus, quia cultum Deo debitum nummo impendit, idolorum cultor ab Apoſtolo nominatur: ſic illi, qui futura, quæ ex Dei oraculo nonnunquam reuelata inueniuntur, vel dæmonum conſultatione, vel quibuslibet præſtigijs inuenire laborant, diuinitatis iura creaturis attribuunt.

Hildegardis. 1150.

Prima Scitiæ viſione 3. *cap.* 19. Diabolus opera ſuis frequenter per malos homines defuſcare laborat: quemadmodum euenit in paganis, hæreticis, & pſeudoprophetis, & in ijs, quos iſti ſua fallaci deceptione poſt ſe trahere conantur. Quomodo? quia volunt ea ſcire, quæ ipſis ſcienda non ſunt; illum imitantes, qui ſe Altiſſimo ſimilem eſſe voluit.

Cap. 22. Vnde & peiora his apparuerunt, cùm homines per diabolum magica arte insanire cœperunt, ita quòd diabolum vident & audiunt: ipse eis fallaciter loquens & ostendens, quod velut creaturam vnam inspiciant, & alia existat.

Cap. 27. Sed errorem huius peruersitatis, scilicet quòd signa actuum tuorum in stellis, aut igne, aut in auibus, seu in alia huiusmodi creatura quæris, amplius nolo tolerare. Quoniam omnes, qui errorem hunc diabolica visione primùm adinuenerunt, Deum contemnentes, præcepta illius omninò abiecerunt, quapropter & ipsi contempti sunt.

Ioannis Saliberiensis. 1160.

Lib. 1. Polycratici cap. 9. Eos autem, qui nocentiora præstigio, artesq; magicas, & varias species Mathematicæ reprobatæ exercent, iam pridem sancti Patres ab aula amoueri iusserunt: eò quòd omnia hæc artificia, vel potius maleficia, ex pestifera quadam familiaritate dæmonum, & hominum nouerint profluxisse, verumq; periæpe proferunt, sola intentione fallendi: à quibus animam fidelem Dominus arcens ait: *Si dixerint vobis, & ita euenerit, ne credatis eis.*

Cap. 10. Et quidem magi sunt, & ob magnitudinem maleficiorum sic appellantur, qui Domino permittente elementa concutiunt, rebus adimunt species suas, ventura plerunque præuntiant, turbant mentes hominum, immittunt somnia, hominesq; violentia carminis duntaxat occidunt.

Libro 2. cap. 27. Quid de necromanticis dicam, quorum impietas, Deo auctore, per scipsam vbiq; iam viluit, nisi quòd morte digni sunt, qui à morte conantur scientiam mutuare?

Petrus Blesensis. 1160.

Epistola 49. Quædam mulieres cereas, siue luteas formant imagines, vt sic hostes vel amasios torqueant: quædam habent oculos fascinantes; quidam in volatu auium futura concinunt: quidam Genethliacos, quidam Mathematicos, quidam Pythonissas consulunt: & quia diuinationi eorum quandoque respondet euentus, eis fides à temerarijs adhibetur. Nam mendacij pater veritatem exhibet frequenter vnibratilem, donec infidelitatis filios secum præcipitet in Gehennam. Sic ergo scientia Christiani nil debet de futuris inquirere, sed illius dispositioni humiliter obedire, qui disponit omnia suauiter, cuius consiliarius nemo fuit, &c. *Non habetes noscere tempora vel momenta, quæ posuit Pater in sua potestate.* Futurorum enim explorare notitiam augurijs, aut alijs illicitis modis diabolica tentatio est, & æternæ damnationis occasio.

Alexander Tertius. 1170.

Extra de sortilegu: Ex tuarum literarum tenore accepimus, quòd N. Presbyter cum quodam infami ad priuatum locum accesit, non ea intentione, vt vocaret dæmonium, sed vt inspectione astrolabij furtum cuiusdam Ecclesiæ posset recuperari. Verùm licet hoc ex bono zelo, & simplicitate se fecisse proponat, id tamen grauissimum fuit, & non modicam inde maculam peccati contraxit, &c. Mandamus quatenus talem ei pro expiatione illius delicti pœnitentiam imponas, quod per annum & amplius, si tibi visum fuerit, eum ab altaris ministerio præcipias abstinere, & extunc liberum sit ei exercere officium sacerdotis.

Guilhelmus Neubrigensis. 1200.

Lib. 5. rerum Anglicarum cap. 6 Puella quædam mira pestilentissimæ artis magicæ confidentia ab amico quæsiuit tyranno, quomodo suos, qui iam præoccupauerant, hostes cuperet interire: illo submersionem eorum eligente, repente operatione diaboli (qui nimirum per Angelicæ naturæ potentiam in elementis mundanis plurimum potest, cùm à superiori finitur potestate) tranquillum mare os suum aperiens, in conspectu hostium, maiorem regiæ classis partem absorbuit. Quo viso, nefandus presbyter, ecce, ait, socij quàm efficaciter elementa pugnant pro nobis, cauete ne fortè euadant, quorum certum exitium pelagus vestræ virtuti reliquit, ne totum fecisse videatur. Itaque regij exercitus pars reliqua subito interitu sociorum attonita facilè est oppressa, & Rex ipse interijt.

Saxo Germanicus. 1200.

Historiæ Danicæ lib. 7. Solus Frotho mortis eorum fide repudiata, latebræ locum experita augurij fœmina cognoscere instituit, cuius carminum tanta vis erat, vt rem quantalibet nodorum consertione perplexam, è longinquo soli sibi conspicuam ad contactum euocare posse videretur.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In die Circumcisionis Domini: Non debemus incarminationibus si ponere, licet Deus inuocetur, vel bona verba ijs dicantur, propter speciem malam. Vnde Apostolus: *Ab omni specie mala abstinete vos.* Si enim diceretur nomine orationis, non carminationis, tunc non esset malum in ijs ex Dei virtute confidere. Vnde & iudicium aquæ frigidæ in Ecclesia est prohibitum, licet bona verba dicuntur in benedictione aquæ. Prohibitum est etiam sacerdotibus, ne huiusmodi aquam benedicant: quia non debemus Deum tentare: præsertim cùm huiusmodi iudicium frequenter fallat, ita vt innocentes condemnentur, & rei absoluantur.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

Tractatu de legibus cap. 24. Prouexit & adauxit hãc pestem diuinatio dæmonum, qua futura quædam, & alia occulta prædicere videbantur. Per hãc enim diuinitatem veram habere credebantur. Vnde & diuinatio quasi diuinitatis imitatio dicta est. Solius enim diuinæ intelligentiæ ac sapientiæ est occulta nosse & reuelare.

Secunda partis de Vniuerso parte 3. cap. 21. Naturarum vires & potentias occultas qui nouerunt, multa mirifica faciunt. Qui autem ministerio dæmonum talia operantur, reuera mali, & malè agentes, & habendi & dicendi sunt.

Thomas Aquinas. 1250.

2. 2. quæst. 90. art. 2. Non licet dæmones adiurare per modum deprecationis, quia is ad beneuolentiam pertinet, qua non licet ad dæmones vti.

2. 2. quæst. 96. art. 2. Si simpliciter adhibeantur res naturales ad aliquos effectus producendos, ad quos putantur naturalem habere virtutem, non est superstitiosum, vel illicitum: si verò adiungantur vel characteres aliqui, vel aliqua nomina, vel aliæ quæcunque bonæ obseruationes, quæ manifestum est efficaciam non habere, erit superstitiosum & illicitum, &c. Ad dominium diuinæ Maiestatis pertinet, cui dæmones subsunt, vt ijs vtatur Deus ad quodcunque voluerit. Sed homini non est potestas super dæmones commissa, vt ijs licitè vti possit ad quodcunque voluerit. Sed est ei contra dæmones bellum indictum. Vnde nullo modo licet homini dæmonum auxilio vti, per pacta tacita, vel expressa.

Guilhelmus Peraldus. 1255.

Tome 2. Summæ de Superbia, capite 26. de errore diuinationis: Diuini dicuntur quasi Deo pleni. Isti sibi attribuunt quod Dei est. Præsumunt enim prædicere futura, & reuelare occulta, quæ duo ad Deum specialiter pertinent. Sunt autem multæ species diuinationis, ex quibus quatuordecim numerare sufficiat, licet sint multò plures. Prima fit in igne,

& voca-

& vocatur Pyromantia: alia fit in aëre, quæ vocatur Aëromantia: tertia in aqua, & vocatur Hydromantia: quarta fit in terra, quæ vocatur Gebmantia: quinta fit per Pythones, in quibus ſpiritus malignus loquitur: ſexta fit per mortuos ſuſcitatos, quæ Necromantia dicitur: ſeptima eſt augurium, quæ attenditur in geſtu, & cantu, & volatu auium: octaua attenditur circa ſternutationes: nona circa ſomnia: decima circa ſortes: vndecima circa variam inſpectionem Pſalterij, Euangeliorum, & aliarum Scripturarum: duodecima eſt Mathematicorum, qui conſtellationes conſiderant, qui etiam dicuntur Magi: decimatertia eſt eorum, qui arioli dicuntur, qui in aris idolorum dæmonum reſponſa reſpiciunt: decimaquarta eſt eorum, qui vocantur aruſpices, quaſi horarum vel auræ ſpectatores, qui dies & horas in operibus agendis cuſtodiunt. Regulariter autem tenendum eſt, quòd omnis diuinatio, quocunque modorum prædictorum fiat, vel alio ſimili, prohibita eſt, maledicta à Deo & ſancta Eccleſia. Et ſunt multa, quæ deberent homines cohibere ab hoc peccato. Primum eſt, quòd hoc peccatum diabolicum eſt. Diuini enim, ad modum Luciferi, ſimiles eſſe volunt Altiſſimo, dum prædicere volunt futura, quod ad Deum ſpecialiter pertinet. Secundò deberet homines cohibere à peccato iſto hoc, quòd ſacra Scriptura ita diſſuadet illud. Vnde Leuit. 19. *Non declinetis ad Magos*, &c. Tertiò deberet homines cohibere ab hoc peccato multiplex pœna, qua legitur Dominus puniuiſſe hoc peccatum, & pœnæ, quæ in lege diuina, & iure poſitiuo huic peccato taxantur, &c.

Bonauentura. 1260.

In lib. 2. Sent. diſt. 7. q. 3. Artes magicæ, ſiue diuinationes, non poſſunt eſſe abſque peccato, nec poteſt à diabolo requiri conſilium, vel etiam auxilium, ſiue miniſterium abſque peccato, niſi fortaſsis in hoc caſu, vbi Deus diabolum ſubijceret homini iuſto, ſuo iudicio, & ſicut de aliquibus Sanctis audiui narrari: voluntario autem commercio vti eo nemo poteſt ſine peccato. Aut enim eſt ibi peccatum infidelitatis, vtpote ſi dæmonio credendo, attribuat diuinum aliquod: aut eſt ibi peccatum idolatriæ, vtpote in oblationibus & ſacrificijs: aut inobedientiæ ſaltem, quia facit contra prohibitionem diuinam & Eccleſiæ. Ratio autem huius prohibitionis eſt: quia talis peccat in ſeipſum, dum ſe committit diſcrimini. Peccat in Eccleſiam: quia habet commercium cum illo, qui eſt omninò præciſus, & Eccleſiæ aduerſarius. Peccat etiam in Maieſtatem diuinam, dum recurrit ad diabolum, quaſi non ſit omnipotens, & omninò ſufficiens & benignus Deus Chriſtianorum. Et ideo prohibitum eſt, & ſine peccato fieri non poteſt.

Richardus de Media villa. 1280.

In lib. 2. Sent. d. 7. art. 1. q. 2. Diabolum inuocare eſt illicitum, & prohibitum hominibus & lege diuina, & lege poſitiua. Et credo, quòd etiam lege naturæ, eo quòd diabolus eſt aduerſarius obſtinatus ſummi Principis noſtri Dei, & eſt ab Eccleſia irreuocabiliter præciſus, & ita mendax & fallax. Quòd ſi aliquando dicit veritatem vtilem, aut eam dicit compulſus à Deo, aut hac intentione, vt magis ſibi poſtea in mendacio credatur, vt ſic decipiat incautiores. Et ideo qui familiariter eum inuocat, peccat directè contra Deum, & contra Eccleſiam, & contra ſeipſum, cùm diabolus humani generis ſit peſſimus inimicus. Et quia artes magicæ ſunt cum quibuſdam inuocationibus dæmonum, vel cum quibuſdam commertijs cum dæmonibus, ideo vti artibus magicis erit prohibitum tanquam illicitum & profanum.

Albertus Paraninus. 1320.

Serm. 109. *Non habebis Deos alienos.*] Ex Chriſtianis tranſgrediuntur hoc præceptum omnes diuinatores, ſiue per augurium, ſiue per ſomnium, ſiue per ſortes, ſiue per incantationes, ſiue per inſpectiones vitri, ſpeculi, & vnguis. Item qui carminibus vtuntur, vt characteribus, vel ſignis. Item obſeruatores ſuperſtitioſi temporum, aut occurrentium verborum, rerum, & actuum. Item qui Chriſma & aquam benedictam in vſus conuertunt indebitos.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæſt. 48. art. 1. Dæmonum inuocatores & conſultores directè faciunt contra primum præceptum: *Non habebis Deos alienos*, propter duo. Primò, quia quilibet fidelis in baptiſmo fidelitatem promittit Deo, renuntiando diabolo & pompis eius. Si ergo poſt præſtitum iuramentum fidelitatis dæmonem in ſuum auxilium & fauorem inuocat, ipſo facto inuenitur proditor & fidei promiſſæ fractor. Secundò, quia conſilium eſt pars prouidentiæ, vt dicit Philoſophus 3. Ethicorum. Cùm ergo idem ſit rei productor & prouiſor, vt dicit Damaſcenus lib. 2. cap. 29. eo ipſo, quòd quis dæmones conſulit, faciendo eos ſui & ſuorum actuum prouiſores: quodam pacto, tacito vel expreſſo, manifeſtè profitetur, eos eſſe ſui, & ſuorum actuum productores & creatores. Et per hunc modum determinat Auguſtinus, libro de decem chordis, vbi ſic ait: Dicit tibi diuina lex: Vnus eſt Deus tuus, vnum Deum cole, & tu vis, dimiſſo vno Deo, tamquam legitimo animæ viro, fornicari per multa dæmonia? Et quod grauius eſt, non quaſi apertè deſerens, ſicut apoſtatæ faciunt, ſed tamquam manens in domo viri tui, admittis adulteros, cùm conſulis mathematicos, aut aruſpices, aut augures, aut maleficos.

Rupertus Holcotius. 1350.

In librum Sapientiæ lectione 189. Vacantes arti magicæ multipliciter deridentur. Nam deridentur à dæmonibus, deridentur ab hominibus, deridentur à bonis Angelis, & deridentur à Deo. Deridentur à dæmonibus, & decipiuntur frequenter ab ipſis ſpiritibus fallacibus & mendoſis, quibus ſacrificant, & quos colunt, &c. Non eſt dubium, quin à bonis Angelis etiam deridentur, qui ſe viliſſimis ſpiritibus ſubmittere non verentur. Vnde Angelus, obuians Balaam prophetæ Nigromantico cum euaginato gladio, ſatis eum de dijs ſuis confidentem derijſit, quando aſinam cum ad maceriem collidere imperauit. Deridentur à Deo finaliter, iuxta illud Pſalmiſtæ: *Et tu Domine deridebis eos, & ad nihilum deduces omnes gentes*, id eſt omnes gentiliter ſe dæmonibus ſubijcientes, &c. Nulla vis naturę corporeæ, lapidis, metalli, ligni, vel herbæ, poteſt dæmones ad aliquid compellere, quamuis fingant ſe compelli, & homini aliquo modo ſubdi, vt per hæc familiaritatem cum hominibus contrahant, & finaliter eos fallant Inuocationes, quas vetulæ per nomina barbarica, & extranea, vel obſeruationes infinitas, pro morbis curandis adhibent, ſortilegia ſunt, quamuis admiſceantur quædam de Deo, vel de Euangelio, &c.

Ioannes Bromiardus. 1380.

Parte 2. Summæ cap. 11. de Sortilegis: Omnis ſortilegij ars & ſpecies à diabolo eſt inuenta. Patet ex auctoritate Auguſtini de Ciuitate. Hæc vanitas magicarum artium ex traditione malorum angelorum in toto terrarum orbe plurimis ſeculis inualuit, &c.

Bartholomæus Salycetus. 1390.

Super Codicem ad Titulum de Maleficis: Diuinatores concrementur, & eos incantes cum publicatione bonorum deportentur. Nullus debet conſulere diuinatorem, & quilibet à diuinando debet ceſſare, & contra faciens punitur. Priuilegio à tormentis exempti, de crimine malefico vel magico

accusati, sine præiudicio possunt torqueri, & culpabiles inuenti, sunt puniendi.

Ioannes Gerson. 1420.

De distinctione verarum visionum à falsis, sign. 2. Qui perscrutatur acutius artium magicarum traditiones sacrilegas & impias, facilimè noscit, plurima ibidem obseruanda proponi super immoderatis ieiunijs, & alijs, non ad aliud, quàm ad sensus & rationis perturbationem, quò fit vt etiam plerunque talibus dediti cadant in insaniam, & vultus oculorumque horrorem terrificum patiantur.

De erroribus circa artem magicam 2. di. Nequam spiritus dum sæuire permittitur sæuit, non solùm apertis viribus, sed frequenter astutis dolis, & fraudibus, non tam ad perdendum corpora, quàm ad seducendum animas, eas in idololatriæ, & apostasiæ, & inferni foueam dando præcipites. Quamobrem excogitauit, vt superbus, vt fallax, & dolosus, quo pacto vsurparet sibi ab hominibus honorem diuinum, & à vera religione abduceret, reperit quosdam ex hominibus, falli magis idoneos, quales sunt omnes, qui Deo reiecto, nil aliud curant, nil aliud student, quàm per fas aut nefas sua desideria pessima compleri. Quorum alij ad diuitias inopes, alij ad honores vanos, alij ad infames concubitus, alij ad curiositatem libidinosam faciendi futuros rerum effectus, aut alia naturæ secreta damnabiliter aspirant. Tales cùm aspexerit dæmon, intendit nunc occultè, nunc apertè ad obseruandum quædam instituta sua, quibus mediantibus fidem habeant optata consequi. Suadet itaque has obseruationes fieri, non quòd à seipsis habeant efficaciam aliquam, aut quòd per eas ipsi necessitentur, iuxta determinationem facultatis Theologicæ nuper factam: sed ob alteram quatuor causarum. Primò, vt lex Dei præuaricaretur: secundò, vt ipse dæmon diuino cultu & ritu veneretur: tertiò, vt spes de Deo minor, aut nulla habeatur: quarto, vt fraus sua minus videatur. De lege Dei prohibente talia habet expressè textus Leuiticus 19 & 20. & Deut. 18. & in Sanctorum opusculis. In legibus quoque naturalibus multa per omnem modum: quas leges transgreditur, qui talibus operam præstitit. Vnde Exodi 22. *Maleficos ne patiaris viuere.* Colitur præterea dæmon per orationes, sacrificia, & thurificationes iussas fieri in artibus magicis. Manet siquidem ipse nequam spiritus in priori phantasia superbissima, qua quæsiuit esse similis Altissimo: imò & extolli vult super omne quod dicitur Deus. Et ita verum est, quòd hi ritus tanto plus habent de sacrilega idololatria, & minus excusantur, quanto sanctiora sunt, quæ in eis ad honorem dæmonum impenduntur.

Alphonsus Tostatus Abulensis. 1430.

Ad capit. 22. Exodi Malefici sunt omnes, qui malis artibus vtuntur, siue aruspices, siue incantatores, siue aperitores, siue Necromantia, aut Geomantia, Pyromantia, & sic de cæteris, qui per dæmonum conuocationes, aut aliquas superstitiosas obseruationes aliquid agunt, aut agere se promittunt. Quod ad duo damnosum erat. Primo, quia sic mentes vtentium, & audientium à vero Dei cultu, & perfecta fide distrahuntur, quod malum maximum est. Secundò, quia per hæc maleficia multa damna proximis inferuntur.

Dionysius Carthusianus. 1460.

Ad cap. 24. Exodi Malefici vocantur, qui præstigijs magicæ artis, vel diabolicis figmentis agunt, & qui magicis artibus vtuntur. Augurium est species diuinationis. Diuinatio est species superstitionis. Itaque augurium est, dum ad prænoscendum futurum aliquid consideratur ex motu, garritu, seu vocibus auium, aliorumve animalium, vt in sternutationibus hominum, saltibusve membrorum: quod totum est superstitiosum. Et quamuis in talibus non fit inuocatio dæmonum manifesta, dæmones tamen in talibus ingerunt se secretò. Omnis quippe diuinatio ex dæmonibus prouenit, vel quia apertè inuocentur, vel quoniam vanæ inquisitioni occultè se ingerunt.

Innocentius Octauus. 1484.

Epist. aduersus mulierum maleficarum hæresim: Non sine ingenti molestia ad nostrum peruenit auditum, complures vtriusque sexus personas, propriæ salutis immemores, & à fide Catholica deuiantes, dæmonibus incubis & succubis abuti. Quapropter ne labes huius hæreticæ prauitatis in perniciem animarum sua venena diffundat, opportunis remedijs, pro vt nostro incumbit officio, præuidere volentes, statuimus, vt inquisitores, per nos deputati, debitum inquisitionis officium in huiusmodi personis exequantur.

Alexander Sextus. 1496.

Constitutione 12. Cùm acceperimus in prouincia Lombardiæ diuersas vtriusque sexus personas diuersis incantationibus, & diabolicis superstitionibus operam dare, suisque veneficijs & varijs obseruationibus multa nefanda scelera procurare, homines, & iumenta, ac campos destruere, & diuersos errores inducere, magnaque inde scandala exoriri: decreuimus, pro pastoralis officij nobis ex alto commissi ministerio, scelera huiusmodi compescere, ac scandalis & erroribus præmissis, quantum cum Deo possumus, occurrere. Eapropter tam tibi, quàm etiam successoribus tuis, per Lombardiam constitutis, de quibus in his & alijs plenam in Domino fiduciam obtinemus, committimus & mandamus, vt etiam soli contra eosdem vtriusque sexus personas diligenter inquiratis, easque iuditia mediante puniatis & compescatis.

Leo Decimus. 1515.

Constit. 11. Cùm secundum leges ciuiles, & sacrorum canonum censuras, sortilegia per inuocationem dæmonum, incantationes, & diuinationes, & superstitiones prohibitæ sint: statuimus, decernimus, & ordinamus, vt clerici, qui in præmissis culpabiles inuenti fuerint, arbitrio superiorum infamia notentur: si verò non destiterint, deponantur, atque in monasterium ad tempus detrudantur, beneficijsque & officijs Ecclesiasticis priuentur, laici verò vtriusque sexus excommunicationi, & alijs pœnis iuris, tam ciuilis, quàm canonici subiaceant.

Concilium Trauirense. 1548.

Capite de sortilegis sacerdotibus & laicis Qui augurijs & sortes tractant, siue sacri, siue profani, aut diuinationibus, & incantamentis vacant: quibus sanè studijs Dei cultus deseritur, & ad dæmonum fallaciumque spirituum præstigias confugitur, illos, quotquot Officiales attenta inuestigatione deprehenderint, Canonico anathemate, nisi à damnatis diuinitus erroribus, ad legitimum Dei cultum illicò admoniti animum atque mentem reuocauerint, non modò non ferendos Reuerendissimus vnà & synodi senatus declarat, sed per Officiales in vincula quoque conijciendos decernit, quousque dæmonum, magistrorum videlicet suorum, furuis & illusionibus liberentur.

FINIS LIBRI QVARTI.

LIBER

LIBER QVINTVS: DE SANCTIS ECCLESIÆ.

ARTICVLVS PRIMVS.

SANCTOS, QVAM DIV IN MORTALI CORPORE DEGVNT, VARIIS TRIBVLATIONIBVS AFFICI, SED EARVM TOLERANTIAM AD GAVDIA AETERNA PROMERENDA VALERE.

NEGANT.

Anno post Christũ natum. 80. BASILIDES *asseruit, non oportere martyrium subire. Qui enim martyrium subit, mercedis exors reperietur, quum martyrium sustineat pro eo qui hominem fecit: sustinet enim martyrium pro crucifixo Simone.* Epiphanius hæresi 24.

150. *Gnostici docuerunt martyria non esse Deo grata.* Tertullianus in Scorpiaco.

590. *Hæretici tribulationes fidelium in sancta Ecclesia non nisi ex peccato esse suspicantur.* Gregorius Magnus in Iob. lib. 14. cap. 13.

1400. Ioannes Hussius ad caput 1. Iacobi: *Hic queritur, vtrum tribulationes & tentationes temporales sint meritoriæ? Videtur quòd non, quia sunt mala quædam: mala verò non sunt meritoria. Ergo, &c.*

1520. Martinus Lutherus de Inuentione S. Crucis: *Non cogites tua afflictione & cruce te salutem consequi, si patienter & læte toleres, sicut vecordes aliqui seductores suadent. Quemadmodum enim nos opera nostra non saluos faciunt: ita nec crux, nec afflictionibus nostris salus nobis constat.*

1545. *Georgius Dauid asseruit stultos fuisse Apostolos & Martyres, quod tormenta mortemq; propter Christi confessionem passi sint.* Ioannes Cochlæus de actis & scriptis Lutheri de anno 1545.

1560. *Magdeburgenses*, Cent. 3. cap. 4. de martyrio, *reprehendunt Tertullianum, Originem, & Cyprianum, quòd immodicis laudibus extulerint martyrium.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Iob 1. *Vers.* 21 Iob his plagis auditis surrexit, & dixit: Nudus egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum.

Iob 2. 7. Egressus Satan à facie Domini, percussit Iob vlcere pessimo, à planta pedis vsque ad verticem eius: qui testa saniem radebat, sedens in sterquilinio. 10. Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus?

Psalm. 33. 20. Multæ tribulationes iustorum: & de omnibus his liberabit eos Dominus.

Tobiæ 12. 13. Angelus dixit Tobiæ: Quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te.

Matth. 5. 11. Beati estis cùm maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes, propter me: gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis: Sic enim persecuti sunt Prophetas qui fuerunt ante vos.

Matth 10. 38. Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. Qui inuenit animam suam, perdet illam: & qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam.

Matth. 16. 24. Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.

Ioannis 9.1. Præteriens Iesus vidit hominem cæcum à natiuitate: & interrogauerunt eum discipuli eius: Rabbi, quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus nasceretur? Respondit IESVS: Neque hic peccauit, neque parentes eius: sed vt manifestentur opera Dei in illo.

Actor. 5.41. Apostoli ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

Actor. 14.21. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

Roman 5.3. Gloriamur in tribulationibus: scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem.

Rom. 8.17. Cohæredes sumus Christi, si tamen compatimur, vt & conglorificemur. Existimo enim quòd non sunt condignæ passiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

2. *Corinth.* 4.17. Id quod in præsenti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.

2. *Corinth.* 12.10. Placeo mihi in infirmitatibus, in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo. Cùm enim infirmor, tunc potens sum.

2. *Timot.* 3.12. Omnes, qui piè volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur.

1. *Petri* 2.19. Hæc est gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniustè. Quæ enim est gloria, si peccantes, & colaphizati suffertis? Sed si bene facientes patienter sustinetis: hæc est gratia apud Deum. In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Epistola 2. Væ erit his, qui fratres tribulant, & eis, qui eos persequuntur: vos autem quantò amplius tribulamini, tantò purgatiores atque beatiores efficiemini, si tamen ipsa tribulatio patienter fuerit supportata.

Ignatius. 100.

Epistola ad Ephes. Confido vestris me precibus consecuturum, vt Romæ aduersus bestias pugnem, quo per martyrium discipulus esse possim illius, qui seipsum pro nobis obtulit Deo Patri oblationem, & hostiam.

Epist. ad Romanos. Ignis, crux, ferarum concursus, sectiones, laniena, ossium discerptiones, membrorum conciliones, totius corporis solutio, diaboli tormenta in me veniant, tantummodò vt Iesum nanciscar.

Irenæus. 180.

Lib. 4. cap. 72. Pretiosam arbitremur coronam, quæ per agonem nobis acquiritur, sed non vltrò coalitam: & quanto per agonem nobis aduenit, tanto est pretiosior: quanto autem pretiosior, tanto eam semper diligamus.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 4. Stromaton: Nos persequuntur, non vt qui nos iniustos esse deprehenderint, sed quòd nos vitæ iniuriam facere existiment, eò quòd simus Christiani. Cur autem, inquiunt, cùm vos persequuntur, nihil vobis affertur auxilij? Quid enim, q. ad nos quidem attinet, nobis fit iniuriæ, cum morte dissoluamur iuri ad Dominum, & veluti ætatis, vitæ sustinentes mutationem? Si autem sapuerimus, ijs gratias habebimus, qui nobis præbuerint occasionem celeris migrationis, si testimonium feramus propter dilectionem.

Origenes. 230.

Homil. in Hieremi. Quæcunq; Hieremias passus est, scripta sunt: in lacum missus est luti, mansit ibi comedens panem doloris, & aquam [illegible] multa, quæ pertulit, in libro eius continentur. *Quæ autem Prophetarum non persecuti sunt patres vestri?* dicit Dominus ad Iudæos. Et necesse est eos, qui viuere religiosè in Christo cupiunt, omni genere à contrarijs virtutibus per ea quæ reperiuntur vasa persecutionem pati. Qua de causa nihil nouum, aut peregrinum videatur huis, qui in tribulationibus affliguntur. Actor. 7.

Antonius Eremita. 330.

Epist. 1. Nos famuli Christi quò plus premimur, eò magis assurgimus, & floremus.

Athanasius. 340.

In Apolog. de fuga sua: Iob magnus est habitus, quòd viuus tot & tantas ærmnas tolerauit, quarum nullum omnino sensum percepisset, si mortem sibi cõsciuisset. Quo circa & ipsi beati Patres istiusmodi viuendi disciplina vsi sunt, & in persecutione non timuerunt, & robur animi sui ostenderunt, cùm ita se in tam angustis & tenebricosis locis recluderent, duriterq; & laboriosè viuerent, neque è diuerso cùm dies mortis aderat, fugæ sese mandauerunt.

Ephræm. 370.

Parenesi 38. Si exiguam non feras tentationem, quomodo magnam sufferes? & si puerum vincere nequeas, virum perfectum in luctu quo pacto superabis? & si verbum non toleres, verbera quomodo perferes? & si alapas & verbera non sustineas, crucem tuam quomodo portabis? Et si crucem portare nequiueris, quo pacto consors gloriæ eris in cælis cum eis, qui dicunt: *Hæc omnia venerunt super nos, nec oblitis sumus te, & iniquè non egimus in testamento tuo.* Et rursus: *Quoniam propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oues occisionis.* Psal. 43. Rom. 8.

Gregorius Nazianzenus. 380.

De vitæ itineribus:

Mutata vita vias habet ærumnosa virorum,
Cunctarumq; suo nulla dolore caret:
Nec bona sunt hæc vita malis non mixta: bonorum
Atque vtinam non pars cederet ipsa malis.

In

Ioannes Chrysostomus. 400.

Epist. ad Venerium: Qui sudoribus atque ærumnis pluribus magnum aliquid, & generoso homine dignum obierint, maiora præmia cõsequentur, quàm qui facili & nullo negotio idem confecerint. Siquidem vnusquisque (quod B. Paulus inquit) tantum mercedis accipiet, quantum laboris exantlarit. Quamobrem minimè ista diuina fatigatio causam afferat desperandi, verum potius ipsum decus excitet. Nam quò grauior ad tentationem fit accessio, eò auctior ad coronas erit adiunctio, affluentq́ue amplius vobis debita certaminum præmia honestorũ.

Homil. 15. in Acta Apost. Turbaris quia in paupertate es, ne turberis. Turbatione enim dignum foret, si illic tribulandus esses. Hęc enim tribulatio refrigerij causa est. Illa tribulatio pœna: hęc disciplina, & correctio. Certamen est in præsenti tempore, vnde & opus est pugillatione. Bellum est, ac prælium. Nullus in bello quærat delicias, nullus pro diuitijs sollicitus sit. Non tribulari malum est, sed peccare malum est.

Marcus Eremita. 400.

De Paradiso & lege spirituali cap. 174. Ne omnem afflictionem, aut tribulationem hominibus propter peccata contingere existimes. Sunt enim nonnulli qui Deo placent, & tamen probantur tentationibus: scriptum est enim: *Impij & iniqui persecutionem patientur.* 2. Tim. 3 Similiter scriptum est: *Volentes piè in Christo viuere persecutionem patientur.*

Cap. 42. Per tribulationes & afflictiones bona parantur hominibus, quemadmodum mala per vanam gloriam & voluptatis studium.

Nilus Abbas. 420.

Apud Damasc. in Parad. lib. 2. cap. 67. Aiunt nonnulli: Qui fit, vt iusti imbecillitate atque inopia conflictentur: iniusti contra robore atque opibus polleant? Quid ita? nimirum, vt illi coronentur: hi autem sempiternis suppliciis excrucientur.

Isidorus Pelusiota. 440.

Lib. 3. Epist. 201. Quòd iusti viri atque omni virtutum genere florentes multas hîc acerbitates pertulerint, hoc paratas ipsis in altero seculo coronas indicat.

Theodoretus. 450.

Lib. 9. de Legibus: Veluti quondam rubus ille, quẽ vidit Moses, ardore ignis non est absumptus: ita nec Christianos, impiorum bellis petitos, tela hostilia consumpserunt. Quin potius ficut lignatoribus syluam cędentibus multò plures pullulant propagines ab radicibus, quàm sint rami, qui incidũtur: ita tunc quoque pijs compluribus interfectis, multò plures quotidie ad doctrinam Euangelicam accedebant, cruorq́ue ille cæsorum corporum irrigatio quædam erat, nouis in Ecclesia emergentibus plantis.

Isaac Presbyter. 460.

De mundi contemptu cap. 34. Tribulatio parua pro Deo facta melior est opere magno, quod sine tribulatione perficitur. Quia spontanea tribulatio probationem fidei charitatis facit oriri, opus quietis ex saturitate conscientiæ fit. Et ideo in tribulationibus probati sunt Sancti pro charitate Christi, sed non in refrigerijs: quoniam opus, quod fit sine labore, iustitia est personarum secularium, quę de exterioribus faciunt eleemosynam, nec lucrantur in semetipsis. Tu autem ô passionis conator vel sectator stude in semetipso, vt dignus fias gustare gloriam eius. Rom. 8. *Quòd si compatimur, & glorificabimur,* id est, non glorificatur mens cum Iesu, nisi patitur corpus cum Christo.

Olympiodorus. 500.

Ad cap. 3. Ecclesiastis: Ingruente martyrio, tempus est perdendi animam, vt ipsam inueniamus.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap. 15 Genes. Afflictionem Abrahami negotiis inferri patitur, vt tandem tribulationum procellis ereptí, efficacius agnoscant redemptorem.

Isychius. 580.

Lib. 2. in Leuit. cap. 7. Non solùm autem in Christi doctrinis, sed & in respectu eius, patientiam in passionibus habemus, Paulo dicente: *Cogitate autem, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsam cõtradictionem, vt ne fatigemini animis vestris deficientes:* Hebr. 12. Propter quod & Dauid ait: *Et nunc quæ est patientia mea? nonne Dominus, & substantia mea ante te est?* Psal. 38. &c. Similis est rubo tentatio: asperũ quippe virgultum est, & quod difficile manu comprehẽditur. Significatur autẽ per hunc, quia quemadmodum eorum, qui in agone contendunt, corona in sudore & labore est: sic & corona bonæ vitæ in tentationibus & tribulationibus consummatur. Vnde & Paulus dicebat: *Omnes, qui volunt piè viuere in Christo Iesu, persecutionem patiuntur.* 2. Tim. 3 Maximè si suas oblationes Domino offerãt. Manifestũ est autẽ, quia qui mundam iustitiam, & quæ placita est Deo, adeptus fuerit, hic & tentationes patitur, & tribulationes. Neq; enim intelligibiles inimici quiescunt, nec tentationes iusto desunt: quia abominatio est peccatoribus pietas. Finem autem tẽtationum & tribulationum Iacobus nobis sufficienter exposuit: *Beatus vir qui sustinet tentationem, quia cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam promisit Deus diligentibus se.* Iacob. 1.

Maximus. 640.

Cent. 1. cap. 22. Cùm omnes Sancti castigationis fuerint participes, nos quoque, qui cum illis castigamur, gratias agere debemus, vt illorum gloriæ socij esse dignemur. *Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit.*

Cap. 64. Tribulatio expurgat animam, quæ rubiginem contraxit è sordibus voluptatis, & segregat prorsus à rebus crassis habitudinem eius, postquam cognouerit damnum ex earum complexu prouenientes. Hanc ob causam diabolo permittit Deus tormentis homines opprimere.

Thalassius. 640.

Hecatontid. 1. c. 28 Tristium ærumnosorumq́ue euentuum plagas patienter sustine. Talibus enim prudentia diuina te purificat.

Cap. 33 AErumnarum siue sponte assumptarum, siue diuina prouidentia inductarum, tolerantia & mœror concupiscentiam interimunt.

Ioannes Damascenus. 730.

Orthod. fidei lib. 2. c. 29. Sæpè Deus probũ ac iustum hominẽ in calamitates incidere sinit, vt abstrusam in eo virtutem alijs indicet: vt in Iob. Nõnunquam Iob 1. itẽ aliquid absurdi ac præposteri fieri permittit, vt per eam actionẽ, quę absurditatis speciẽ habet, magnũ aliquid & admirabile cõficiatur: quẽadmodũ per crucẽ hominibus salutẽ comparauit. Quin alio quoque modo pium virum grauibus incommodis affici patitur, ne scilicet à recta conscientia excidat, aut etiam ob vim gratiamq; diuinitus sibi concessam in arrogantiam prolabatur, velut in Paulo cõtigit. 2 Cor. 12 Quin ad aliorum correctionem aliquanti sper quispiam deseritur, vt videlicet alij calamitosum ipsius statum intuentes, documentum inde sibi capiant: quemadmodũ in Lazaro ac diuite cernere licet. Luc. 16. Sic enim natura cõparatum est, vt cùm aliquos malè mulctatos cernimus, animũ contrahamus, ac demittamus. Ad alterius etiam gloriam, ac non ob sua vel parentũ peccata, pro derelicto habetur quispiam: vt ille iam inde à natiuitate cęcus ad gloriam Filij hominis. Sinitur insuper quispiam ad æmulationis studium in aliorũ animis excitandum graue aliquid perpeti: quò nimirum aucta atq; illustrata eius, qui perpessus est, gloria, haud cunctanter alij ad aduersa perferenda se comparent, insequentis Ioan. 9.

videlicet gloriæ ſpe, ac futurorum bonorum deſiderio adducti: vt in Martyribus vſu venit.

Eiras Cretenſis. 780.

In Orat. 1. Nazianz. Is crucem humeris ferre, ac Chriſtum ſequi poteſt, vt verè vir, atque ſpirituali ætate perfectus, & in Dei caſtris collocatus, ac de hoſtibus victoriam conſecutus, qui per membrorum, quæ ſuper terram ſunt, mortificationem voluntariam pro virtute, ſecundùm philoſophiam in actione ſitam, afflictionem ſubit, & piæ ac Deo gratæ vitæ rationem à terra prorſus collectam & reductam habet: Crux quippe peccatũ omne abolet.

Leo Imp. cognom. Philoſophus. 880.

In encomio D. Chryſoſtom. Atque magnus quidem Paulus vas electionis dicit: *Qui volunt piè viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur.* Quin etiam ante eum magnus ille Dauid affirmat eſſe multas iuſtorum afflictiones: Omnis quoq; diuinitus inſpirata Scriptura multis in locis his concinit. Quęnam autem ſit ratio, cur iuſtis multæ inferantur hic moleſtiæ & difficultates, audiamus tonitru Gregorij Theologi: Si iugum ſuaue eſt, & onus Chriſti eſt leue ac hoc eſt propter ſpem & remunerationem, ſignificante verbo, quòd quæ ſunt ſummæ in vitæ præſenti moleſtiæ, ſi ſpectetur ſpes, quæ illic eſt, & remuneratio, ſunt ſimiles rebus lætis & ſecundis. Quinetiam quòd hæc tormenta corporis ſunt ſuis ſeruis lætitiæ, auditis (ſapientiſſimum) ad Deum dicentem. Quamobrem cùm iuſtum, qui nunc habetur in admiratione, audieris tradi manibus iniquorum, ne perturberis: eum enim nihil tangit.

Theophylactus. 900.

In cap. 1. poſter. ad Corinth. Ne reſpondeas animum quiſquis audis afflictiones & mala. Quanto enim exuberant hæc ipſa mala, tanto exuberant conſolationes. Non ſimpliciter autem dixit paſſiones ſiue afflictiones, ſed Chriſti, vt & inde animum Corinthijs addat. Chriſti enim, inquit, paſſiones ſunt, quas nos hîc patimur, noſq́ue efficimur participes afflictionum ipſius.

Simeon Metaphraſtes. 960.

In martyrio Calliſtrati & ſociorum eius c. 11. Quòd ſi nonnullis quoque iuſtis inferuntur acerba quædam & aſpera in præſenti vita, minimè eſt mirandum: ea enim ſunt probatio virtutis, quam collegerunt: aut etiam delictorum quorundam punitio, per quam penitus emundati mundi omnino tranmittuntur ad vitam, quæ illic eſt.

Euthymius. 1080.

Ad cap. 16. Matt. *Tollat crucẽ ſuam & ſequatur me.*) Dixit hæc, cõfirmans nõ ſolùm nõ eſſe indecens, vt ipſe moriatur, ſed neq; poſſe quempiam ſuum eſſe diſcipulũ, niſi & ille moriatur pro honeſto. *Si quis,* inquit, *vult venire poſt me,* ſiue ſequi me, tamquam diſcipulus, & imitator, *abneget ſemetipſum:* dico ſanè ſuijpſius voluntatẽ, voluptatum ac vitę amorẽ, aut ſuum proprium corpus, non parcens illi laboranti & afflicto, ſed exponat illud periculis, *& tollat crucem ſuam,* ſiue ferat in memoria ſuam mortem: per crucẽ enim mortẽ ſignificauit: quia tunc mortis inſtrumentum erat crux; ſemper ſuijpſius ergo eadem expectet, ſemper ad mortẽ paratus ſit, & quotidie voluntatẽ moriatur, &c. Ne putes autẽ quòd mala pati ſolum ſufficiat: nam & latrones, & depręd atores, ac magi, alijq́ue praui homine innumera mala patiuntur. Addit, *& ſequatur me:* docens non ſolùm oportere talia pati, ſed etiam ſe ſequi, hoc eſt, per veſtigia conuerſationis ipſius incedere.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Scorpiace aduerſus Gnoſticos cap. 6. Poſuit Deus ſecunda ſolatia & extrema præſidia dimicationem martyrij, & lauacrum ſanguinis exinde ſecurum. De cuius felicitate Dauid: *Beati quorum dimiſſa ſunt delicta, & quorum operta ſunt iniquitates. Beatus vir, cui non reputauerit Deus delictum.* Propriè enim Martyribus nihil iam reputari poteſt, quibus in lauacro ipſa vita deponitur.

Cap. 12. Sordes quidẽ baptiſmate abluuntur, maculę verò martyrio candidantur. Quia & Eſaias ex rufo & coccino ueſtit & lanẽ repromittit. Magna etiam Babylon cum deſcribitur ebria Sanctorum cruore, ſine dubio ebrietas eius martyriorũ poculis miniſtratur, quorum formido quid relatura ſit æquè oſtenditur. Inter omnes enim reprobos, imò ante omnes, *timidis autem,* inquit, *& omni caterua, portiũcula in ſtagno ignis & ſulphuris.* Sic timor eius in epiſtola eius quem dilectio foras abijcit, habet pœnam.

In Apologet. aduerſus Gentes c. 50. Cruciate, torquete, damnate, atterite nos: probatio eſt enim innocentiæ noſtræ iniquitas veſtra. Ideo nos hæc pati Deus patitur, &c. Illa ipſa obſtinatio, quam exprobratis, magiſtra eſt. Quis enim non contemplatione eius concutitur, ad requirendum, quid intus in reſit? Quis non vbi requiſiuit, accedit? vbi acceſſit, pati exoptat? vt totam Dei gratiam redimat, vt omnem veniam ab eo compenſatione ſanguinis ſui expediat? omnia enim huic operi delicta donantur. Inde eſt, quòd ibidem ſententijs veſtris gratias agimus: vt eſt æmulatio diuinæ rei & humanæ, cùm damnamur à vobis, à Deo abſoluimur.

Minutius Felix. 230.

In Octauio: Vt aurum ignibus, ſic nos diſcriminibus arguimur. Quàm pulchrum ſpectaculum Deo, cùm Chriſtianus cum dolore congreditur, cùm aduerſum minas, & ſupplicia, & tormenta componitur? cùm ſtrepitum mortis & horrorem carnificis irridens inculcat? cùm libertatem ſuam aduerſus reges & principes erigit? ſoli Deo, cuius eſt, cedit? cùm triumphator & victor, ipſi, qui aduerſum ſe ſententiam dixit, inſultat? &c. Pueri & mulierculæ noſtræ cruces & tormenta, feras & omnes ſupplicium terriculas inſpirata patientia doloris illudunt. Nec intelligitis, ô miſeri, neminem eſſe, qui aut ſine ratione velit pœnam ſubire, aut tormenta ſine Deo poſſit ſuſtinere.

Cyprianus. 250.

Epiſtola 8. Perſecutio iſta examinatio eſt, atque exploratio pectoris noſtri: excuti nos Deus voluit, & probari, ſicut ſuos ſemper probauit: nec tamen in probationibus eius aliquando auxilium credentibus deſuit. *Lib. 4. epiſt. 4.*

Epiſtola 16. Vos de Domini vinea pingues racemi, & iam maturis fructibus horti, preſſuræ ſecularis infeſtatione calcati, torcular veſtrum carcere torquente ſentitis. Vini vice ſanguinem funditis, ad paſſionis tolerantiam fortes, martyrij poculum libenter hauritis. Sic apud ſeruos Dei annus euoluitur. Sic ſpiritalibus meritis, & cæleſtibus præmijs temporum viciſſitudo celebratur. Beati ſatis, qui ex vobis per hæc gloriarum veſtigia commeantes, iam de ſeculo receſſerunt, confectoq́ue itinere virtutis ac fidei, ad complexum & oſculum Domini, Domino ipſo gaudente venerunt. Quo longior veſtra pugna, hoc corona ſublimior. Agon vnus, ſed multiplici præliorum numeroſitate congeſtus. Famem vincitis, & ſitim ſpernitis, & ſqualorem carceris ac receptaculi pœnalis horrorem roboris vigore calcatis. Pœna illic ſubigitur, cruciatus obteritur, nec mors metuitur, ſed optatur, quæ ſcilicet immortalitatis præmio vincitur, vt vitę æternitate, qui vicerit, honoretur. *Lib. 2. epiſt. 4.*

Epiſt.

Lib. 4. epist 6.

Epist. 56. Nec quisquam miretur persecutionibus nos assiduis fatigari, & pressuris angentibus frequenter vrgeri: quando hæc futura in nouissimis temporibus Dominus ante prædixerit, & militiam nostram magisterio & hortamento sui sermonis instruxerit: Petrus quoque Apostolus eius docuerit, ideo persecutiones fieri, vt probemur, & vt dilectioni Dei, institorum præcedentium exemplo, nos etiam morte & passionibus copulemur, &c. Gaudere nos & exultare voluit in persecutionibus Dominus, quia quando persecutiones fiunt, tunc dantur coronæ fidei, tunc probantur milites Dei, tunc Martyribus patent cæli. Neque enim sic nomen militiæ dedimus, vt patem tantummodò cogitare, & detrectare, & recusare militiam debeamus: quando in ipsa militia primus ambulauerit Dominus, humilitatis, & tolerantiæ, & passionis magister, vt quid fieri docuit, prior faceret, & quod pati hortatur, prior pro nobis ipse pateretur.

Lactantius. 320.

Lib. 5. diuinarum institut. cap. 23. Bonos, quos diligit, castigat sæpius, & assiduis laboribus ad vsum virtutis exercet: nec eos caducis ac mortalibus bonis corrumpi ac deprauari sinit. Vnde nemini mirum debet videri, si pro nostris sæpe delictis castigamur à Deo. Imò verò, cùm vexamur ac premimur, tum maximè gratias agere debemus indulgentissimo Patri, quòd corruptelam nostram non patitur longiùs procedere, sed plagis ac verberibus emendat. Ex quo intelligimus, esse nos Deo curæ, quibus, quoniam peccamus, irascitur.

Hilarius. 350.

Ad Psalm. 65. Deus credentes in se non tanquam fidei eorum ignarus examinat: sed quia etiam secundùm Apostolum tentatio probationem adfert, examinantur credentes, non ad cognitionem Dei, sed ad sui probationem: vt igne purgati, & ab admixtione vitiorum carnalium defæcati, splendeant examinatæ innocentiæ claritate, &c. Peregrinarum genera Martyres in fidei testimonium corpora sua holocaustum voluerunt, vt in Dei domum, id est in cælestis domicilij habitationem, consummatis hostiarum suarum sacrificijs introirent. Sed quid tandem in hac corporum suorum oblatione voluerunt? scilicet, vt per hæc martyrij sui exempla gentes ad spem regni æterni erudirent. Qui enim tum Christum prædicabant, non sibi, quibus tum erat cognitus: sed nobis, qui futuri adhuc eramus, vel quibus potius tum erat incognitus, prædicabant. Quæ eorum prædicatio omnis posteritatis fidem ad martyrij desiderium accendit. Non enim causa alia prædicabant, nisi vt fidei suæ & martyrij exemplo plures Martyres erudirent, &c.

Ambrosius. 370.

Ad Psalm. 118. *Octonario* 20. Non hi solùm persecutores sunt, qui videntur, sed etiam qui non videntur, & multo plures persecutores. Sicut enim vnus persecutor rex multis persecutionis præcepta mittebat: ita etiam diabolus multos ministros suos dirigit, qui non foris tantùm, sed etiam intus faciant persecutiones in animis singulorum. De his 2. Tim 3 dictum est persecutionibus: *Omnes, qui piè volunt viuere in Christo Iesu, persecutiones patiuntur.*

Prudentius. 380.

Hymno 10. ad defunctorum exequias:

Iam tunc docuit pater orbu,
Quàm sit rationis egena,
Mordax, & amara medela,
Cùm lux animum noua vexat.
Docuit quoque non prius vllum,
Cælestia cernere regna,
Quàm nocte & vulnere tristi
Toleranerit aspera mundi
Mors ipsa beatior inde est,
Quòd per cruciamina lethi
Vita panditur ardua iustis,
Et ad astra doloribus itur.

Hymno Peristephanon 13. de B. Cypriano:

Contrà animos populi doctor Cyprianus incitabat,
Ne quis ab egregiæ virtutis honore discreparet,
Neu fidei pretium quis sumere degener timeret,
Esse leuem cruciatum, si modò conferat futura,
Quæ Deus ipse viris interminis fortibus spopondit:
Merce dolorum emi spem luminis, & diem perennem:
Omne malùm volucri nam tempore trasuolare eursum:
Nil grane quod peragi finis facit, & quiete donat:
Se fore principium pulchræ necis, & ducem cruoris,
Seque caput gladio submittere, sanguinem dicare,
Qui fugare animam Christo velis, vt comes sequatur.

Hieronymus. 390.

Epist. 22. *ad Eustochium de custodia virginitatis c.* 17. Hæc est sola digna retributio, cum sanguis sanguine compensatur, & redempti cruore Christi pro Redemptore libenter occumbimus. Quis Sanctorum sine certamine coronatus est? Abel iustus occiditur: Abraham vxorem periclitatur amittere: & Gen. 4. ne in immensum volumen extendam, quære, & inuenies singulos aduersa perpessos. Solus in delicijs Salomon fuit, & forsitan ideò corruit. *Quem enim* Gen. 20. *diligit Dominus corripit: castigat autem omnem filium* Prou. 3. *quem recipit.* Nonne melius est breui tempore dimicare, ferre vallum, arma sumere, latescere sub lorica, & postea gaudere victorem, quàm impatientia vnius horæ seruire perpetuò?

Epistola 139. *ad Cyprianum, explicans Psalmum* 39. Quanto in hoc seculo persecutionibus, paupertate, inimicorum potentia, vel morborum cruciatibus fuerimus afflicti, tanto post resurrectionem in futuro maiora præmia consequemur.

Gaudentius. 400.

Præfatione in suos Tractatus: *Quomodo in igne probatur aurum & argentum, homines autem tusti in camino humiliationis:* vt vtique gustum perpessi tentationum, & tribulationum onere inclinati, minimè in superbiam iustitiæ suæ meritis erigantur, aliquid se, contra actum suorum dignitatem, pati musitantes iniustùm, quos non multò pòst immortalis præmij retributio subsequatur: sed potiùs, vt in humilitate spontanea permanentes sancti (scilicet virtutibus præditi, & humiles corde) probabiliores efficiantur in Christo. Sicut etiam venerandi Martyres exiterunt, qui cum beato Apostolo fideliter præsumentes *non esse condignas passiones huius temporis ad superuenturam gloriam, quæ reuelabitur in* Sanctis: vniuersa supplicia pro Domini Christi nomine, omnesque irrogatos corpori cruciatus æquissimo animo susceperunt: Ipsum Dei Filium remuneratorem victricis patientiæ habituri, qui regnum cælorum seruis suis, vtique in finem fidelibus, largietur.

Paulus Orosius. 420.

Lib. 7. cap. 3. Christus Christianorum caput, saluator bonorum, qui formam subsecuturis verbo & opere statuens, quo magis doceret parientes in persecutionibus, quas pro vita æternæ exciperent, esse oportere, mox vt Virginis partu editus, mundo apparuit, à passionibus suis cœpit.

Philippus Presbyter. 430.

Lib. 3. in Iob. cap. 8. Præsentibus tribulationibus filiorum suorum Ecclesia dura & impia videtur: quoniam non ingemiscit, & plangit angustias interitumque natorum. In cuius figura sancta mater Machabæorum super filiorum suorum cruciatibus exultabat: videbat quippe in spiritu, sicut & 2. Mac. 7 hæc sancta mater Ecclesia per fidem quotidie con-

templatur, quantam gloriam in æternum pariant pœnæ præsentes, professione veritatis exceptæ. Et
Iob 7. ideo illud, quod sequitur: *Frustra laborauit, nullo timore cogente*, cum graui pronuntiatione aliquantulum pressiùs legendum est: vt non frustra intelligatur, siue pro nihilo laborasse, quoniam id Dei timore cogente Ecclesia fecerit, vt filios suos ad tentationes & seculi huius molestias præpararet, sperans vtique à Deo pro his malis temporaneis eorundem filiorum suorum gloriæ & incorruptionis beatitudinem sempiternam.

Leo Primus. 450.

Sermone 9. de Quadragesima: Sicut totius est corporis piè viuere: ita totius est temporis crucem ferre: quæ meritò ferri vnicuique suadetur, quia propriis modis atque mensuris ab vnoquoque toleratur. Vnum nomen est persecutionis, sed non vna est causa certaminis: & plus plerumque periculi est in insidiatore occulto, quàm in hoste manifesto. B. Iob alternantibus bonis ac malis mundi huius eruditus, piè veraciterque dicebat: *Nónne tentatio est vita hominis super terram?* Quoniam non solis doloribus corporis atque supplicijs anima fidelis impetitur, verùm etiam salua incolumitate membrorum graui morbo vrgetur, si carnis voluptate mollitur, &c. Per istum agonem ad præmia æterna tendentibus in eo maximè diaboli insidiatur astutia, vt quorum peruertere non potest probitatem, subruat fidem.

Prosper. 460.

Epigrammate 23.

Quòd plerumque mali in Sanctos sæuire sinuntur,
Quodque bonis prauis sæpe nocere queunt,
Absque Dei nutu non fit, qui corda suorum
His etiam bellis glorificanda probat.
Crescunt virtutum palmæ, crescuntque coronæ,
Mutantur mundi præmia pace Dei.

Cap. 87.

Si munda moritur diuino fonte renascens,
Fitque nouus vita, qui sepelitur aqua:
Fraudati non sunt sacro baptismate Christi,
Fons quibus ipsa suis sanguinis vnda fuit:
Et quicquid sacri fert mystica forma lauacri,
Id totum implent gloria martyrij.

Ad Psalm. 125. *Omnes, qui volunt in Christo piè vi-*
1. Tim. 3. *uere, persecutionem patientur:* & molestia laborum sanctarum est causa lachrymarum. Sed *tempus flendi,*
Eccl. 3. *tempus est seminandi*, quia opera charitatis, quæ
Galat. 6. releuandis hominum miserijs adhibentur, æternorum messem pariunt gaudiorum.

Cæsarius Arelatensis. 470.

Homilia 15. Ergo capitalia crimina committentes, superbi & impij, ideo tibi videntur esse beati, quia nihil mali in hoc seculo patiuntur. Audi de talibus Scripturam dicentem: *In laboribus hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.* Ideo in hoc sæculo minimè flagellabuntur, quia pro nimietate scelerum suorum æterno supplicio reseruantur. Nam Dominus ac Deus noster, qui istos pro sua iustitia castigare dissimulat, filios suos diuersis tribulationibus exercere non cessat, secundùm illud: *Flagellat Deus omnem filium, quem recipit.* Et illud: *Ego quos amo arguo, & castigo.* Si omnem
Hebr. 12. filium flagellat, quem recipit: ergo quem non flagellat, non recipit. Et si omnem, quem amat, castigat: ergo quem non amat, non castigat.
Apoc. 3.

Salvianus Massiliensis. 480.

Lib. 1. de prouident. Dei: Non miremur nunc sanctos homines quædam aspera pati, cùm videamus quòd iam tunc Deus etiam per maximum nefas primum Sanctorum finit occidi. Quæ quidem qua ratione patiatur, neque humanæ imbecillitatis est plena indagine cognoscere, neque nunc temporis disputare.

Boëtius. 500.

De consolatione Philosophiæ lib. 1. prosa 4. At verò hic etiam nostris malis cumulus accedit, quòd æstimatio plurimorum non rerum merita, sed fortunæ spectat euentum: eaque tantùm iudicat esse prouisa, quæ felicitas commendauerit. Quò fit, vt æstimatio bona prima omnium deserat infelices. Qui nunc populi rumores, quàm dissonæ, multiplicesque sententiæ, piget reminisci. Hoc tantùm dixerim, vltimam esse aduersæ fortunæ sarcinam, quòd, dum miseris aliquod crimen affigitur, quæ perferunt, meruisse creduntur. Et ego quidem bonis omnibus pulsus, dignitatibus exutus, existimatione fœdatus, ob beneficium pertuli supplicium. Videre autem videor nefarias sceleratorum officinas, gaudio, lætitiaque fluitantes, perditissimum quemque nouis delationum fraudibus innitentem, iacere bonos nostri discriminis terrore prostratos, flagitiosum quemque ad audendum quidem facinus impunitate, ad efficiendum verò præmijs incitari: insontes autem non modò securitate, verùm etiam ipsa defensione priuatos.

Metro 5. libri 1.

Nam cur tantas lubrica versat
Fortuna vices? premit insontes
Debita sceleri noxia pœna:
At peruersi residem celso
Mores solio, sanctaque calcant
Iniusta vice colla nocentes.
Latet obscuris condita virtus
Clara tenebris, iniusque tulit
Crimen iniqui.
Nil periuria, nil nocet ipsis
Fraus, mendaci compta colore:
Sed cùm libuit viribus vti,
Quos innumeri metuunt populi,
Summos gaudent subdere Reges.

Alcimus Auitus. 500.

De Diluuio:

Hæc inter miseri feruentia funera mundi
Prægrauis insanis pulsatur motibus area,
Compagesque tremunt, stridens iunctura laborat:
Nec tamen obstructam penetrat vis improba, quanquam
Verberet, & solidam fluctu feriente fatiget.
Non aliter crebras Ecclesia vexa procellas
Sustinet, & sæuis nunc diuexatur ab vndis:
Hinc gentilis agit tumidos sine more furores,
Hinc Iudæa fremit, rabidoque hanc impedit ore:
Hæreseon vesana furens exinde charybdis
Concutit, & Gratum sapientia fluxa Sophorum.

Symmachus PP. 500.

Epistola ad clerum Dardaniæ: Vbi illa religiosarum mentium stupenda patientia, proprijs bonis contenta nudari, ne de spe æternæ hæreditatis excideret, quasuis ambiens passiones, ne incorruptibilis illius boni iudicaretur indigna? Nam nulla maiora documenta sunt fidei, quàm, vbi temporis ratio suadet, vitam subdere passioni. Et ideo qui pro ea periculum persecutionis subire meruerit, dignum se cælestis ostendit esse militiæ, &c. Vnusquisque exilia, & peregrinationes tanquam domum patriamque respiciat; ne desiderijs retentus humanis, Christi societate priuetur.

Hormisda. 516.

Epist. 14. Quæ difficultas beatitudini par est: aut Rom. 8
quæ condignæ præmijs passiones ad futuram sci-

licet

licet gloriam, quæ in nobis Apostolo annuntiante reuelabitur? Absit, nec quicquam à Christi charitate nos separet. Quanta est tribulatio, si gloriam parit? materia prosperorum est, quæ putatur aduersitas: dum inclinamur, erigimur. Nemo haberet futuram remunerationem, nisi necessitates præsentium sustineret. Videte quanto opere hominum terrena messis assurgat. Quanto est igitur labore procurandum, vt cælestia dona non pereant? Quieta est negligentium vita, sed non voti opulenta substantia. Dignus est operarius, vt fructum mercedis accipiat: in discreta passim pietas cum impietate langueſceret, si examinatio bonos à malis diuisura cessaret, gratum admodum spectaculum Domino est in agone iustorum: nec quicquam ita supernam gratiam conciliat homini, sicut aduersorum impetus patienter excepti. Quis miles sub pacis securitate meretur?

Luc. 10.

Primasius. 540.

Ad cap. 4. epist. ad Romanos: Gloriantur Sancti de tolerantia tribulationis sine periculo vanitatis. non solùm enim in gloria spei, sed etiam in saluberrimis nobis tribulationibus gloriamur: scientes quantam habeant remunerationem, sicut ait Iacobus: *Omne gaudium, ait, fratres, mei existimate, cùm in tentationes varias incideritis.* Et illud: *Beatus vir qui suffert tentationem: quia cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.* De tribulatione enim gloriosa permittitur nobis vt gloriemur, &c. Optant fideles aliquid pati pro nomine Domini, vt acquirant de tribulatione finienda præmia sine fine mansura.

Iacob. 1.

Cassiodorus. 540.

Ad Psal. 37. Quapropter in afflictionibus asperis gaudeamus, carnis nostræ cruce lætemur: quoniam hoc nos ab æterna pœna liberat, quod hîc propter Dominum momentanea celeritate discruciat.

Ad cap. 4. Canticorum: Duobus modis probatur Ecclesia, terroribus videlicet, & blandimentis. Quòd autem dicit: *Surge Aquilo, & veni Auster*, non imperat malis, nec cogit eos ad mala facienda: sed permittit, & facultatem illis dat, vt possint sæuire contra Ecclesiam, quatenus per illorum malitiam Ecclesia probetur, & illi grauius puniantur. Nouit enim Dominus malis hominum bona quædam facere: sed ipsam persecutionem in potestate sua habet, vt non tantum sæuiant, quantum volunt. Quò enim acerbius Ecclesia concutitur, eò maiorem virtutum odorem ex se emittit.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 3. Moralium cap. 5. Ecce cùm beatus Iob tot rerum damna sustinet, tot funeribus pignorum percussus dolet, tot vulnera tolerat: dum decurrentem saniem testa radit, dum per putredinem desistens in sterquilinio relidet, intueri libet quid est, quòd omnipotens Deus quos sibi tam charos in æternum conspicit, tam vehementer quasi despiciens affligit. Ecce autem dum beati Iob vulnera cruciatusq; considero: repente mentis oculos ad Ioannem reduco, & non sine grauissima admiratione perpendo, quòd ille prophetiæ spiritu intra matris vterum impletus, &c. ab iniquis in carcerem mittitur, & pro puellæ saltatu capite truncatur, & vir tantæ sœueritatis pro risu turpium moritur, &c. Quid est, quòd Deus omnipotens, sic vehementer in hoc sæculo despicit, quos sic sublimiter ante sæcula elegit, nisi hoc, quod pietati fidelium patet: quoniam idcirco sic eos premit in infimis, quia videt quo modo remuneret in summis: & foras vsquead despecta deijcit, quia intus vsque ad incomprehensibilia perducit? Hinc ergo vnusquisque colligat, quid illic sint passuri, quos reprobat: si hîc sic cruciat, quos amat. Aut quo modo ferientur, qui in iudicio arguendi sunt: si sic eorum vita premitur, qui, ipso iudice teste, laudantur?

Matt. 11.

Lib. 7. in Iob cap. 7. Sancti viri cùm de occulta erga se dispositione suspecti sunt, plus prospera ipsa pertimescunt, tentari appetunt, flagellari concupiscunt, quatenus incautam mentem metus & dolor erudiat, ne in hac peregrinationis via, hoste ex insidijs erumpente, sua eam deterius securitas sternat. Hinc Psalmista ait: *Proba me Domine, & tenta me.* Hinc iterum dicit: *Ego ad flagella paratus sum.* Quia enim viri sancti mentis suæ corruptionis vulnus sine putredine non esse considerant, libenter se sub manu medici ad sectiones parant: vt aperto vulnere, virus peccati exeat, quod sana cute intus occidebat. Vnde & adhuc subditur: (*Et hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore, non parcat.*) Electi quique cùm perpetrasse se illicita nouerunt, sed perscrutantes inueniunt, quia nulla pro illis aduersa perpessi sunt, in immensæ formidinis terrore tabescunt, pauore æstuant, sinistris agitati suspicionibus laborant: ne in æternum se gratia deserat, quos in præsenti vita mali sui retributio nulla castigat: timent, ne vltio, quæ suspenditur, grauior in fine seruetur: feriri paterna correptione desiderant, & dolorem vulneris medicamina salutis putant.

Psal. 25. Psal. 37.

Isidorus Hispalensis. 620.

De Summo bono lib. 3. cap. 1. Iustus in pœnis gaudere debet, & impius in prosperitatibus timere. Neque à iusto, neque à reprobo Deus misericordiam suam subtrahit. Nam & bonos hîc per afflictionem iudicat, & illic remunerat per miserationem: & malos hîc remunerat per temporalem clementiã, & illic punit per æternam iustitiam.

Eucherius Gallus. 640.

In lib. 3. Regum cap. 8. Ab electis suis iniquitatum maculas studet temporali afflictione tergere, quas in perpetuum non vult vindicare.

Cap. 10. Sic itaque electorum desideria dum premuntur aduersitate proficiunt, sicut ignis flatu premitur, vt crescat, & vnde quasi extingui cernitur, inde roboratur. In eo namque ostendimus, quanta ad Deum cupiditate flagramus, si nõ solùm ad eum per tranquilla, & mollia: sed etiam per aspera, & dura tranſimus.

Martinus Primus. 650.

Epistola 2. ad Amandum Episcopum: Suggestum est nobis, eò quòd Presbyteri, seu Diaconi, alijq́ue sacerdotalis officij post suas ordinationes in lapsu coinquinantur: & propterea nimio mœrore fraternitatem tuam astringi, velleq́ue pastorale obsequium pro eorum inobedientia deponere, & vacationem ab Episcopatus laboribus eligere, & in silentio atque otio vitam degere, quàm in his, quæ tibi commissa sunt, permanere, dicente Domino: *Beatus qui perseuerauerit vsque in finem.* Vnde namque beata perseuerantia, nisi de virtute patientiæ? quia secundùm Apostolicam prædicationem: *Omnes, qui voluerint in Christo pie viuere, persecutionem patientur.* Ideoq́; frater charissime, non vos afflictionum amaritudo à pio mentis vestræ proposito coarctet recedere, considerans quanta pro absolutione nostri & liberatione Creator Dominusq; noster pertulerit, quibúsve se contumelijs afficiendum tradiderit, vt nos vinculis potestatis diabolicæ liberaret.

Matt. 10. 2. Tim. 3.

Beda. 700.

Lib. 2. in Proverbia Salomonis cap. 15. Omne tempus populi Dei, quamdiu in præsenti pauper est, afflictionibus abundat, & ærumnis: quia necdum ad

diuitias ſupernæ bonitatis, & perpetuæ manſionis peruenit. Vnde Apoſtolus monet: *Redimentes tempus, quia dies mali ſunt.*

Lib.2. ad cap.1. Canticorum: Sancta Eccleſia, ſi fieri poſſet, ſemper in tranquillitate mundanæ pacis Domino famulari, & ſobolem ei cæleſtem propagare, atque educere deſiderat. At verò ipſe crebris eam in preſenti tribulationibus exerceri diſponit, quò mundior ad perpetua bona perueniat, & ne, ſi cuncta temporalia fortè proſperè currãt, incolatu præſentis exilij delectata, minus cæleſtem patriam ſuſpiret.

Ad Pſal. 8. Quid agitur in tanta perſecutione natorum, & ſtribulatione bonorum: quando ſcilicet ipſi boni flagellantur, atque omnibus modis angu-ſtiantur: quàm vt mortalia corpora eorum velut eſca beſtijs terræ proijciantur, animæ eorum in apothecas æternæ beatitudinis recondantur?

Aponius 700.

Lib.1. in Cantica. Nullum aliud ferramentum fortius potuit reperire, per quod antiquæ ſcoriæ animæ limarentur, niſi martyrij limam: per quod in tormentorum fornace poſsit anima, quantalibet ſordium peccatorum mole ſit circumdata, in ſuo ſanguine renouari: per quod perfecta ſit columba, & in Chriſto immaculata.

Lib.2. Si quis in Chriſti vineam venerit, & in ea ſanctiſſimis ſermonibus, & vitæ ſanctæ exemplo culturam impenderit, hunc perſequuntur, contra hunc pugnant huius generis homines, & inflammante diabolo acutiſsimis contra eum verborum iaculis concitantur ad pugnam.

Lib.3. Cùm ergo ad multas infirmitates à diabolo inflictas ſanandas, multas à Deo correctiones patienter pertulerit anima, vel diuerſas pro eius nomine illatas gaudens ſuſtinuerit paſsiones, faſciculus myrrhæ efficitur ei Chriſtus, ad omnes vitiorum morbos de pectore eius expellendos.

Alcuinus 750.

Ad cap.16. Ioannis: Sancta Eccleſia, quamdiu in mundo ſpiritualium virtutum profectibus inſiſtit, nunquam mundi tentationibus exerceri deſiſtit. At cùm, deuicto laborum certamine, ad palmam
Rom.8. peruenerit, iam non meminit preſſuræ præcedentis, propter gaudium perceptæ retributionis. *Non ſunt enim condigna paſſiones huius temporis ad ſuperuenturam gloriam, quæ reuelabitur in nobis.*

Ad cap.3. Eccleſiaſtis: Quamdiu in hoc ſeculo ſumus, tempus eſt belli: cùm migrauerimus autem de hoc ſeculo, pacis tempus aduenier. Nemo ergo nunc ſe putet eſſe ſecurum in tempore belli, vbi certandum eſt, & Apoſtolica arma tractanda, vt victores quondam requieſcamus in pace.

Idiota. 780.

Lib.2. de contemplatione veræ patientiæ cap.1. Omnipotens ſempiterne Deus, miſericordiam tuam nobis miſeris tribuis inceſſanter, dum tribulationes & aduerſitates ſuper nos multiplicas, quæ non ex odio protedunt, ſed potius ex amore. Nam ſuper benedictum Filium tuum, coæternum & connaturalem, quem dilexiſti, & diligis, tribulationes multas & diuerſas propter nos miſeros peccatores ſuſtinere voluiſti. Vnde filijs adoptatis ſufficere debet, ſi ſic à te miſericorditer diligantur, ſicut diligis Filium tuum proprium. Quòd ſi ſuperbenedictus Filius tuus nos diuerſis flagellationibus flagellat, non ex hoc ſe nobis oſtendit inimicum, ſed potius verum amicum, ſicut ipſe
Cant.14 ſuis diſcipulis dicebat: *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos.* Et: *Quos amo, arguo & caſtigo.* Vnde quamuis omnis fortuna ſit timenda, tamen magis timenda eſt proſpera, quàm aduerſa: quia hæc quidem fæuiendo erudit, illa autem blandiendo ſeducit: hæc illuminat hominem, illa excæcat: iſta mentis oculos aperit, illa claudit.

Cap.4. Aperi oculos tuos, Rex æterne, aperi oculos tuos, & vide tribulationem meam, vt aſpectus tui benignitate eam cum patientia tolerem, & cum gratiarum actione ſuſtineam: quia ſi ſic miſericorditer mecum agas, operabitur in me tribulatio carnalium affectionum extinctionem. Nam ſicut mare AEgyptios operuit, & Iſraelitis non nocuit: Exo.14. ſic amaritudo tribulationum opera vitiorum impediet, & virtutum opera iuuabit, ſicut ſcriptum eſt: *Curatio*, id eſt tribulatio, *ceſſare faciet peccata maxima.* Tribulatio reddit hominem ſecurum iudicij: quia non conſurget duplex tribulatio. Oſtendit præterea ſalutem æternam: quia *ſi compatimur, & conregnabimus.* Rom.8.

Ambroſius Ansbertus. 780.

In Apocalypſin lib.2. cap.2. In hac ærumnoſa peregrinatione, in hoc carceris exilio tribulationem exterius patitur Eccleſia, cùm aut ab aduerſarijs probra, vincula, carceres, verbera, famem, ſitimque tolerat: gladij quoque ac diuerſorum tormentorum excipit mortem: aut cùm à ſeipſa laboribus, fatigationibus, ieiunijs, vigilijsq; laſſata, penè ſuccumbit. Quæ nimirum etſi interiori conſolationem, exteriori tamen homini tribulationem afferre videntur. Affligitur quoque alia tribulationis interna penuria, cùm, reſiſtente ſpiritui carne, necdum plenè vitia ſuperare, vel extinguere valet.

Haymo. 800.

Lib.2. in Apoc. cap.3. Quinque ſunt modi ſpecialiter, quibus à Domino flagellantur homines: aliquando ad augmentanda merita: ſicut Iob, & Tobias: aliquando ad cuſtodiam virtutum: vt D. Paulus: aliquando vt peccata præterita corrigantur: ſicut paralyticus, cui dicitur: *Ecce ſanus factus es*, &c. aliquando non vt emendentur, ſed vt duplici pereant perditione: vt Antiochus, & Herodes: aliquando vt Dei gloria per hoc oſtendatur manifeſta: vt Lazarus, & cæcus natus. Sed electi quocunque modo affliguntur, meliores efficiuntur ex flagello.

Angelomus. 830.

Ad cap.25. lib.1. Regum fol.50. Sic in hoc ſeculo electi preſſuris tribulationum coanguſtantur, vt his admoniti, arctius ad inuicem coadunati manu ſui Redemptoris in perpetuum conſeruentur. At verò reprobi quanto latius in hac vita voluptatibus proprijs, veluti liberi, dimittuntur: tanto longius in futuro à diuinæ viſionis gloria proijciuntur, vt de eis meritò dicatur: *Et quidem ipſi de manu tua expulſi ſunt.*

Rabanus Maurus. 850.

Epiſtola ad Simeonem Magnum Sacerdotem: Vbi Chriſtus in cauſa eſt, non eſt verendum odium prauorum, ſed amplectendum. Felix qui cum Chriſto coadiunctus odium ſuſtinet mundi. Separat ergo ſe à corpore, qui non vult odium ſuſtinere cum capite. Proinde ſancti Martyres pœnas contemnebant perſecutorum, vt ſuo corpori iungerentur in regno cælorum.

Remigius Antiſiodorenſis. 880.

In Pſal. 9. Guſtata amaritudine magis deſideratur dulcedo. Quanto magis tribulatio huius vitæ exacerbat pios, tanto magis deſiderant vitam illã, vbi nulla perſecutio erit: ſi enim hic eſſent in lætitia, non tantopere deſiderarent. Et hæc eſt vtilitas, quam preſſura in fidelibus operatur.

Eulogius Cordubenſis. 880.

Ad Floram: Paratus eſt ſponſus tuus Dominus

Iesus Christus titulum tibi conferre perfectionis, si pugnare vsque ad mortem non cessaueris: si pro eo mori, sicut à principio elegisti, vsque ad supremum contenderis: si hanc perfunctoriam pœnalitatem gaudijs oblectata supernis pro nihilo penderis. Rom. 8. Quia *non sunt condigne passiones huius temporis, ad superuenturam gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Certa bonum certamen, soror mea virgo beata, & si acrius vulnereris, non cedas. Quia hæc vulnera æternæ sunt felicitatis auspicia, & sempiternis conferunt defectum doloribus. Cuncta permanent incolumia. Mors hæc vitam donat, cœtibus Sanctorum agglomerat, & statum perennitatis fideliter ac viriliter in agone perseuerantibus præstat.

Radulphus Flauiacensis. 950.

In Leuiticum lib. 8. cap. 1. Qui modica & temporalia propter pietatem sustinere refugiunt, immensa & æterna ob impietatem supplicia sustinebunt.

Lib. 19. cap. 8. Misericors Deus non permittit nos tentari supra quàm sufferre possumus: sed iuxta vires suorum militum temperat infestationes inimicorum. Ipse vincit in Martyribus, ipse parcit in Confessoribus, vt & inferiores nimio certaminis pondere non frangantur, & quorundam fidelium fortitudo multoplicius coronetur.

Smaragdus. 970.

Ad cap. 5. prioris Petri: Ipsa passio, quæ vos fatigat, ei quoque, quæ per totum mundum est, Ecclesiæ Christi, vestræ videlicet fraternitati communis est: & qui à constitutione mundi semper passi sunt iusti, pudeat vos solos præ omnibus sustinere non posse.

In diademate Monachorum cap. 32. Iustus in aduersis probari se recognoscat, non deijci. Viri sancti plus formidant prospera, quàm aduersa: prospera deijciunt, aduersa verò erudiunt: ideoque sancti viri constantia ita portare debet aduersa, vt frangi non queat. Tunc magis sunt oculi Dei super iustos, quando eos affligi ab iniquis prouidentia superna permittit. Nam tunc eis gaudia disponuntur æterna, quando præsenti tribulatione probantur.

Bernoldus Augiensis. 1020.

Sermone 3. de S. Marco Euangelista: Quid totius humanæ vitæ cursus aliud est, quàm certamen continuum contra hostem antiquum? Quod per experimentum verum esse in seipso comprobat, qui dicebat: *Militia est humana vita super terram.*

Petrus Damianus. 1050.

Epist. 3. cap. 2. Hoc etiam in populo Dei frequentius agitur, cùm prædicatis præmijs cælestibus sæuire in electos reprobi permittuntur; vt si vocati, ad terram promissionis exire negligimus, pressuris saltem sæuientibus impellamur. Atque hæc AEgyptus; ita videlicet præsens, quæ nos oppressit blandiens, adiuuat præsens: quatenus quæ dum foueret, iugo nos seruitutis atteruerat, libertatis viam, dum affligit, ostendat. Hæc itaque causa est, quòd ab iniustis iusti sinuntur affligi: vt dum futura bona audiunt quæ diligunt, patiantur etiam mala præsentia, quæ perhorrescunt: Atque ad facilliorem exitum, dum amor prouocat, cruciatus impellat.

Gregorius Septimus. 1076.

Lib. 1. epist. 23. Multę sunt tribulationes iustorum, sed his omnibus liberabit eos Dominus. His artibus, quibus creuit, sancta reparatur Ecclesia. Hanc nobis hæreditatem sancti Patres reliquêre, scilicet vt per multas tribulationes intremus in regnum Dei. Grauis pugna, sed infinita sunt præmia. *Non enim condigne sunt passiones huius temporis ad superuenturam gloriam, quæ reuelabitur in nobis.*

Anselmus Cantuarien sis. 1080.

Ad cap. 5. ad Romanos: Tribulationes, quibus patientia fidelium probatur, non solùm eas debemus intelligere, quæ extrinsecus accidunt, hoc est damnis, vel languoribus, vel ex quolibet corporis cruciatu: sed eas, quas vel intus sibi faciunt, aut perferunt, dum in requie positi semetipsos affligunt, & atterunt, abstinendo voluptatibus suis, retrænando libidinem, & quę ad bonum continentię vel abstinentiæ pertinent faciendo.

Ad cap. 4. posterioris ad Corinthios: Paruis laboribus magna merces acquiritur, vt pro humiliatione leuis tribulationis supra modum sublimitas æternæ gloriæ rependatur: & ad comparationem æternitatis omne, quod in præsenti vita patimur, momentaneum est, licet diuturnum esse videatur. Ideo supra modum tribulationis est magnitudo remunerationis: quia, si rectè censeamus, æterna requies æterno labore fuerat emenda: sed Deus misericorditer pro breuissimo labore dat æternam requiem, pro breui despectione æternam gloriam.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

Ad cap. 6. Apocal. Gladius magnus magna & longa persecutio intelligitur: quem videlicet persecutionis gladium eques ille malignus à Christo vsque ad nouissimos electos eius, tanquam à capite magni corporis, vsque ad pedes eius, ducere permittitur.

Honorius Augustodunensis. 1120.

Ad Psalm. 16. Dæmones affligunt Ecclesiam malis suggestionibus, pagani persecutionibus, hæretici prauis dogmatibus, falsi fratres peruersis moribus.

Bernardus. 1130.

Sermone 16. super Psalmum, Qui habitat: *Cum ipso sum,* ait, *in tribulatione.* Quando hoc, nisi in die tribulationis nostræ, in die crucis nostræ, dum impletur quod ipse ait: *In mundo quidem pressuram habebitis:* & quod Apostolus eius: *Omnes, qui pie volunt viuere in Christo, persecutionem patiuntur?* Nam liberatio plena atque perfecta ante diem sepulturæ esse non poterit, quòd maneat iugum graue super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum, vsque in diem sepulturæ in matrem omnium. In hac ergo die *eripiam eum* (inquit,) quando nihil iam vltra, quod vel corpori vel animæ faciat, mundus habebit. Sanè glorificatio diem vltimum manet, diem resurrectionis, quando surget in gloria quod in ignominia interim seminatur. Vnde scimus quòd nobiscum sit in tribulatione? Ex eo vtique, quòd in ipsa tribulatione nos sumus. Quis enim sustineret, quis subsisteret, quis persisteret sine eo? *Omne gaudium existimemus cùm in tribulationes varias incidermus fratres mei,* non modò quia *per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei,* sed quoniam *iuxta est Dominus his, qui tribulato sunt corde. Si ambulauero in medio vmbræ mortis* (ait quidam) *non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Ioan. 16. 2. Tim. 3. Iacob. 1. Act. 4. Psal 33 Psal 22.

Petrus Cluniacensis. 1150.

Lib. 3. epist. 1. Recordamini Ecclesiam semper laboribus creuisse, passionibus multiplicatam esse, tolerantia cuncta resistentia vicisse.

Lib. 4. epist. 25. Sancta Ecclesia quanto amplius sub malleo tribulationis tundi conspicitur, tanto altius crux subleuatur: & more aromatum quò magis verberibus teritur, eò latius odoramenta suauitatis effudit.

Petrus Blesensis. 1160.

Epistola 8. Gloriosum est cuilibet Christiano, si

affligi

affligitur, dummodò non eſt turpis, ſed in Chriſto commendabilis afflictionis occaſio.

Epiſtola 57. Proficit lilium inter ſpinas; & dum ſupra dorſum iuſti fabricant peccatores, dilatatur Eccleſia. Contra vos omnem malitiam armat iniquitas ſuperborum: vos autem erga eos, qui pacem veſtram turbant, cor habeatis pacificum.

Arnulphus Lexonienſis. 1160.

Sermone habito in Concilio Turoneuſi: Nulla nos abſterrere debet comminatio, nulla perſecutio retardare. Participes conſolationum facti ſumus, iuſtum eſt, vt ſocij ſimus etiam tribulationum.

Guarricus Igniacenſis. 1180.

Sermone de Scripturarum ſanctarum vtilitate: Per multas tribulationes in regnum Dei intrare neceſſe eſt, & nemo niſi per tribulationes ingreditur, aut proprias, aut alienas: ſola nimirum ſecundi Adæ tribulatio purgat, quos contaminauit oſtenſio ſola prioris; non quòd propria cuiquam ſatisfactio ſufficere poſsit. Quid enim vniuerſa pœnitentia noſtra, niſi quòd ſi non compatimur, omnino non poſſumus regnare? Quod in nobis minus eſt, ipſe ſupplet; modicum tamen illud quodcunque noſtrum, non patitur reſeruari. Vbi propria macula, propria quoque purgatio vitæ requiritur: & ſi contaminatio multiplex, opus eſt etiam multiplici tribulatione. Vnde enim tribulatio, niſi dum reſiſtitur contaminationi, concupiſcentiæ repugnatur? Quid verò in homine purum ab hac macula, immune ab hoc contagio poterit inueniri? Ab intus manat, de corde exit peſtiferum virus, ac deinceps corpus occupat vniuerſum, mentem deliderijs afficit, membra illecebris inficit, &c. Quot corpus illecebras, quot obleſtamenta mundus videtur habere, tot patitur tribulationes, tot ſuſtinet tentationes vir iuſtus.

Innocentius Tertius. 1200.

Ad Pſalmum tertium Pœnitentialem: Quis poſſet omnes hominis miſerias enumerare, cùm tota hominis vita ſit miſeria? Namque *Homo natus de muliere breui viuens tempore repletur multis miſerijs*, quibus repletus aſſeritur, vt nihil in eo vacuum relinquatur. Iob 14.

Sermone 3. *Dominica* 1. *in Quadrageſima:* Tres ſunt qui tentant: Deus, dæmon, & homo. Deus ſemper tentat ad bonum: dæmon ſemper tentat ad malum: homo verò quandoque tentat ad bonum, quandoque ad malum. Deus tentat vt probet, dæmon vt fallat, homo vt inueſtiget. Dæmon principaliter tentat per voluptates, per opes & honores.

Sermone 2. *in Commemoratione plurimorum Martyrum:* Fornax beatorum interior eſt afflictio pœnitentiæ, per quam pœnitentes purgantur ab iniquitate: exterior eſt tribulatio patientis, per quam patientes in charitate probantur.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica in Sexageſima ex epiſt. ad Corinth. Gloriatur Apoſtolus in infirmitatibus, & tribulationibus ſuis, propter multiplicem fructum, qui ex tribulationibus prouenit: ſicut nuces & oliuæ, quantò magis vno anno verberante excutiuntur, tantò magis anno ſequenti copioſum fructum ferre dicuntur. Tribulatio enim animam conuertit ad Dominum, iuxta illud: *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.* Et in Euangelio dicitur: *Compelle intrare* per flagella & tentationes. Tribulatio purgat animam à peccatis, ſicut lixiuium quanto fortius eſt, tanto magis pannum mundificat, & albificat. Luc. 14.

Albertus Magnus. 1240.

Ad cap. 4. Matth. Aliud eſt tentari à Deo per tribulationem, & aliud tentari à diabolo per illicitorum ſuggeſtiones. Et primum quidem poſſunt petere aliqui magni viri, experti vires ſuas, vt hic vrat, & hic ſecet, ne ſaucij vadant vrendi in ignem purgatorij vel inferni. Secundum nullus debet petere: quia hoc non eſt in pœna, ſed in illicitis ſuggeſtis & concupitis.

Ad cap. 5. Matth. Licet pati ſit miſerum, tamen pati propter iuſtitiam eſt glorioſum: & prout attingit gloriam, ſic habet beatitudinis præmium.

Thomas Aquinas. 1250.

Præmio in Apocalypſin: Duas ſoluit quæſtiones. 1. Vtrum ſit conueniens Deum permittere, quòd ſui cultores ſuſtineant tribulationes? 2. De fructu ipſarum tribulationum, vtrum ſuſtinere tribulationes ſit meritorium vitæ æternæ? Quod ad primum, recitato argumentato contrario ſubijcit, conuenientiſsimum eſſe Deum permittere ſuos cultores tribulationibus affligi: Tum propter amoris inſigne: quia Chriſtus Dominus pro nobis duriſsima ſuſtinuit: vnde lex amoris exigit, vt eius amore multa & magna ſuſtineamus. Ideo dicebat Apoſtolus ad Galat. vltimo: *Mihi abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Tum propter punitionem culpæ præteritæ: quia delectatio culpæ, ad hoc vt deleatur, exigit amaritudinem pœnæ. Hier. 9. *Ecce ego conflabo*, &c. Tum propter cohibitionem futuræ, &c. Tum propter meritum coronæ. Ad primum dicendum, quòd de tribulatione vel pœna loquimur, aut in quantum merè afflictiua: aut in quantum amoris declaratiua, ac promotiua: aut in quantum culpæ præteritæ purgatiua: aut in quantum futuræ cohibitiua: aut in quantum meriti æmulatiua. Primo modo non placet Deo tribulatio in iuſtis, vel alijs, nec ſub hac ratione eam permittit, ſed ſub aliqua ex quatuor rationibus ſequentibus. Non ergo delectatur in pœnis noſtris, ſed in vtilitate noſtra conſequente ex ipſis. Ad aliud dicendum, quòd liberalitas non eſt commendabilis, quæ eſt ſine comite ſapientia, & quæ diſſonat à iuſtitia. Siquidem iuſtitia exigit, vt pro Chriſto damna ſuſtineamus: item vt culpa per pœnam puniatur, &c. Per acredinem aduerſorum perducit Deus ſuos ad dulcedinem præmiorum.

Ægidius Romanus. 1280.

Tractatu de Inferno cap. 15. In vita præſenti experimento videmus, quòd flagellationes & percuſſiones diuinæ vel ſunt purgationes vitæ præſentis: quia per eas homines conuertuntur, & boni fiunt: vel ſunt initium carentiæ felicitatis æternæ: quia per eas homines non correpti, ſed potius indurati, morientes ad inferna deſcendunt.

Hugo Pratenſis. 1300.

Sermone 73. Quamuis paſsiones non ſunt condignæ ad futuram gloriam, ſunt tamen valde congruæ & quaſi neceſſariæ ad perueniendum ad illam gloriam, propter multa bona, quæ habent efficere, quæ bona oportet habere volentem ad illam gloriam peruenire. Hæc autem bona ſunt ſeptem. Primum eſt, quia tribulatio mentem illuminat. Gregorius: Oculos, quos culpa claudit, pœna aperit. Secundum eſt, quòd corroborat homines, ſicut ignis laterem, quem tamen videtur comburere. Rom. 5. *Tribulatio patientiam operatur.* Tertium eſt, quòd purgat animam à peccatis. Gregor. Quod flagellum grano, quod lima ferro, quod fornax auro, hoc tribulatio viro iuſto. Quartum eſt, quòd deficcat deſiderium ab aquis deliciarum, & per conſequens conſeruat, quia humidum corrumpit. Quintum eſt, quia facit hominem ad Deum velocius currere. Equus piger non currit bene ſine calcaribus: tribulatio autem

autem est quasi quidam stimulus. Sextum est, quia est quoddam signum, quòd sumus filij Dei, & ab eo dilecti. Septimum est quoddam pignus hæreditatis æternæ: quia cùm ad illam hæreditatem possidendam non perueniatur nisi per multas tribulationes, iuxta illud Act. 14. *Per multas tribulationes*, &c.

Ioannes à S. Geminiano. 1310.

In Summa lib. 1. cap. 80. Tribulationes, & amaritudines, & quæcunque concussiones amicos Dei non dissoluunt, sed fortiores faciunt. Vnde sunt similes terræ, quæ, vt dicit Beda, vndique mari cingitur, vndique quatitur: & tamen non dissoluitur, sed potius solidatur: quia dum eius siccitas maris beneficio humectatur, partes terræ coadunantur, quæ aliàs in puluerem verterentur: sic ex tribulationum & amaritudinum circundatione stillatur mentibus electorum humor consolationis internæ, qua anima roboratur, consolidatur, & sic in seipsam tota coadunatur, vt per iram vel impatientiam minimè dispergatur.

Ludolphus Saxo Carthusianus. 1330.

Vitæ Christi part. 1. cap. 50. Ideo Dominus aliquamdiu & annuere precantibus differt, & tribulationes irruere permittit, vt continuè ad ipsum refugiamus, nec ab eo aliquando discedamus: quia si quales in tribulatione sumus, tales essemus etiam in requie, nequaquam egeremus afflictionibus eruditi. Et quid de vobis dico? Etenim omnes, quicunque vnquam clariores induti sunt coronas, à tribulationibus & tentationibus coronati sunt, & famosi effecti.

Henricus Suso. 1350.

Dialogo de præcipuis Christiana pietatis adminiculis cap. 13. Si non doleret crux, non posset nomen tueri suum: nihil est cruce molestius, nihil iucundius ac optabilius, quàm crucem pertulisse. Crux & afflictio breuis quidem dolor, sed prolixum gaudium. Crux illi dolet, cui crux illa molesta est, & inuisa: qui verò eam fert æquanimiter, illi id præstat, vt eum minimè excruciet. Certè si tanta abundares spirituali suauitate, & diuina consolatione, & oblectatione, vt præ cœlesti illo rore perpetuò colliquescere, ex his omnibus per se consideratis, non tantum tibi accresceret meriti, neque pro his tanta tibi à Deo referenda esset gratia, neque perinde me tibi obligarent, ac quasi debitorem efficerent, vt crux vna vel afflictio cum amore tolerata, aut tui derelictio in mentis aridiate, in qua me ex amore sustineas. Et citius quidem vel decem cuerti possent, ac excidere in magna voluptate, & iucunda suauitate cordis, quàm vel vnus subruatur continua laborans aduersitate & perpessione.

Catharina Senensis. 1360.

Tractatu primo cap. 20. Pissimus Deus, filia, inquit, charissima, patrem animæ tuæ volo cum omni sancta solicitudine salutem animarum indefessè perquirere, in quo procul dubio mihi valde cõplacebit: hoc autem ipse, siue tu, siue alius quicunque perficere non valeret absque persecutione & tribulationibus quàm plurimis, prout mihi concedere placabit, & expedire cognouero. Sicut enim optatis honorem videre meum in Ecclesia sancta, sic in corde vestro concipere debetis affectum, amore mei tolerandi cum patientia quæcunque concessero. Et in hac experientia videbitur, vtrum honorem meum in veritate perquiratis: & ipse tunc erit amabilis filius meus, & vnà cum alijs amicis meis ipse quoque requiescet supra pectus vnigeniti Filij mei, de quo vobis pontem feci, vt incolumes peruenire valeatis ad glorioſum finem atque terminum, ad quem vos ego gratiosè creaui: vbi recipietis fructum omnium laborum, quos amore mei cum patientia portaueritis. Itaque tolerate viriliter, quia *non sunt condigna passiones huius* breuissimi *temporis ad futuram* & æternam *gloriam*, ad quam vos introducam.

Ioannes Bromiardus, 1380.

In Summa Predicat. de tribulatione: Bonis tribulationem immittit Deus. Primò, vt meliores fiant: secundò, vt maius præmium acquirant: tertiò, vt humilitatem, & statum solidum teneant: quartò, in signum, quòd meliora eis reseruat: quintò, vt cœlum eis citius aperiat.

Ioannes Gerson. 1420.

Sermone 2. de omnibus Sanctis: Luctus sanauit olfactum à fluido reumate affluentium bonorum terrenorum, per paupertatem spiritus in Patriarchis & Prophetis, etiam inter medias diuitias. Luctus purgauit visum ab inflatione superbiæ tumidæ, & ab acri morsu vindictæ felleæ atque pungitiuæ, per mititatem in Apostolis. Luctus purgauit auditum in Martyribus ab impletione tremula terrenarum solicitudinum, & à proprij commodi viscositate, per esuriem iustitiæ & misericordiæ impensionem, &c. Hæc consolatio suo odore traxit Abraham de terra, & cognatione sua, & immolationem proprij vnigeniti nihili pendere compulit. Hæc consolatio sua pulchritudine ducebat Apostolos gaudentes à conspectu concilij. Per ipsius dulcem harmoniam lapides Stephano, ignis Laurentio, Agathæ carcer, carbones igniti Tiburtio, Vincentio sartagines dulcescebant.

Laurentius Iustinianus. 1430.

Lib. 2. de spirituali resurrectione animæ: Ne contristeris, cùm multifario languore torqueris: sed potius gaude, sciens neminem adultum absque tribulationum incommodis ad perfectionis altà posse concendere. Intuere Christum in cruce pendentem, irrisum, blasphematum, felle potatum, vt in passionis ipsius consideratione tuum valeas lenire dolorem. Tecum similiter Martyrum tormenta reuolue, eculeos, verbera, ignem, vngulas, carceres, exilia, quatenus in comparatione eorum parua agnoscas esse quæ pateris. Demum si poces diuina flagella humiliter sustinentibus promissam in cœlo contemplare mercedem, quam *nec oculus vidit, nec auris audiuit, quæ nec in cor hominis ascendit.* Quamobrem si à carnificibus dilanietur corpus, attrectetur verberibus, ardentibus facibus comburatur, conspergatur vlceribus, exaretur, excorietur, suspendatur, transfigatur, perimaturq; : nec sic huiusmodi cruciatus condigni erunt *ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Cæterùm si ob nimietatem infirmitatis præ doloribus contrahantur nerui, debilitentur gressus, visus hebetetur, obturetur auditus, omneq́ue corpus à planta pedis vsque ad verticem capitis repleatur vulneribus, vermesq́ue scateant, cunctisq́ue languoribus fatigetur, tolerabilia sunt, propter supereminentem felicitatem, quæ iustis in futura resurrectione promittitur. Quoniam perennis est gloria, & momentaneus dolor.

Ioannes de Turrecremata. 1460.

In Regula Benedicti cap. 7. Tractatu 61. Sicut cera igne modico emollitur, & veterem imaginem deponit, & nouam recipit, sic corda non indurata modica tribulatione molliuntur, & vetustatem vitiorum deponunt, & nouitatem assumunt virtutum. Corda verò dura non liquefiunt ad ignem tribulationis, nisi sit tribulatio magna, mortem inferens, vel comminans: tunc ve-

tuſtas vitiorum deponitur, & corda parata ſunt fluere in omnem modulum & formam rectæ viuendi, per omnia parata ſtare ſuperioris imperio: tum ſit tibi felix commutatio dexteræ Excelſi. Vas enim ignominiæ commutatur in vas gloriæ, & ſerui diaboli efficiuntur filij Dei. Prouerb. 12. *Verte impios, & non erunt.* Et Iob. 28. *Auro locus eſt, in quo conflatur.* Hic locus eſt ignis tribulationis.

ARTICVLVS SECVNDVS.

SANCTOS POST DISCESSVM EX HAC VITA NVLLIS AMPLIVS MALIS AFFICI COMITANTIBVS ANGELIS RECTA IN CAELVM DVCI, CHRISTI GLORIFICA VISIONE FRVI.

NEGANT.

Anno poſt Chriſti natum.

200. TERTVLLIANVS, Lib. 4. contra Marcionem cap. 34. In Apologetico ca. 47. De anima cap. 7. 9. & 55. *ſentit animas iuſtorum non in cæleſti, ſed in ſublimiori inferi loco vſque ad reſurrectionem detineri.*

310. *Lactantius*, lib. 7 Diuinarum inſtit cap. 21. *ſentit omnes animas vna eademq; cuſtodia detineri.*

400. *Vigilantius Gallus dixit Sanctorum animas vel in ſinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel ſub aram Dei concediſſe, nec poſſe, cùm voluerint, ſuis tumulis adeſſe præſentes.* Hieronymus contra Vigilantium.

600. *Armenij aſſerebant, beatos ante diem iudicij Deum non videre.* Guido de Armenijs.

1000. *Græci Sanctorum animas non putabant in cœlum, atque ad conſpectum Dei ante reſurrectionem admitti, licet beatè eas agere, & pro nobis orare, & noſtras preces exaudire fiterentur.* Thomas Aquinas de erroribus Græcorum, Concilium Florentinum Seſ. 1.

1130. *Petrobruſiani dicebant, Sanctorum animas ante reſurrectionis diem non eſſe in gloria.* Prateolus de hæreſ.

1140. *Petrus Abailardus Deum per eſſentiam à Beatis nondum videri docuit.* Prateolus de hæreſ.

1160 *Correrij dicunt, animas Sanctorum non obtinere gloriam in cœlo ante diem iudicij, ſed eſſe in aëre cum corpore Chriſti.* Guido de hæreſibus.

1300. *Fraticelli dicebant, ſanctas animas non frui diuina viſione ante diem extremum.* Platina in vitis Pont. Bernardus Lutzemb.

1520. Martinus Lutherus ad cap. 25. Geneſeos: *Sancti dormiunt, & neſciunt quid hic agatur, & tamen quieſcunt.*

1530. *Cornelius Agrippa*, lib. 3. de occula Philoſophia, *aſſerit Sanctorum animas nondum eſſe in cœlo.*

1540. *Auguſtinus Bohemus negatur cœlum nondum eſſe reſeratum, ſed hominibus occluſum fore vſque ad extremum mundi diem.* Lindanus dial. 2.

1550. Ioannes Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 25. §. 6. *Stultum & temerarium eſt inquirere, in quo loco ſint animæ iuſtorum, & an gloria fruantur, nec ne.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Lucæ 23. v. 43. Hodie mecum eris in paradiſo.

Ioan. 12. 26 Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: & vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit.

Ioan. 13. 36. Quo ego vado non potes me modò ſequi, ſequêris autem poſtea

Ioannis 14. 2. In domo Patris mei manſiones multæ ſunt, ſi quò minus, dixiſſem vobis. Quia vado parare vobis locum. Et ſi abiero, & præparauero vobis locum: iterum venio, & accipiam vos ad meipſum, vt vbi ſum ego, & vos ſitis.

Ioan. 17. 24. Pater, quos dediſti mihi, volo, vt vbi ſum ego, & illi ſint mecum: vt videant claritatem meam, quam dediſti mihi.

2. *Cor.* 5. 1. Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cœ-

Iſa. 16. Audentes igitur ſemper,& ſcientes,quoniam dum ſumus in corpore,peregrinamur à Domino: audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore,& præſentes eſſe ad Dominum.

Philip. 1. 23. Deſiderium habens diſſolui,& eſſe cum Chriſto.

Hebr. 11. 33. Sancti per fidem deuicerunt regna,operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſt. Apoſtol. lib. 8. cap. 47. Conſtitue defuncto Angelos placidos, & colloca eum in ſinu Patriarcharum,Prophetarum,& Apoſtolorum, & omnium, qui tibi à ſeculo placuerunt: vbi non eſt triſtitia, neque dolor, neque horror, ſed potius cœtus piorum & lætantium, & terra rectorum beata videntium gloriam Chriſti tui.

Dionyſius Areopagita. 100.

Eccleſiaſtica Hierarchia cap. 7. parte prima, loquens de ſanctis in morte conſtitutis: Nôrunt profectò ſe totos percepturos exactiſsimam ad Chriſtu ſpeciem requiem, cùm ad præſentis vitæ finem peruenerint, viamq; ad immortalitatẽ ſuam è vicino iam clarius intuentes, diuinitatis laudant munera,diuinaq; lætitia geſtiunt, non iam ad deteriora conuerſionem metuentes, ſed parata bona ſe firmiter perpetuoq; habituros probè noſcentes.

Patres. Iſta, vt reor,ſunt perſpicuè beatiſsima Sanctorum præmia. Quid enim immortalitati perfectæ, omniq; triſtitia vacuæ, ac plenæ perpetui luminis, conferri poſsit? Licet multum ſanè promiſsiones illæ ſublimiores noſtra mente ſint, quæ vocabulis nobis congruis deſignantur, longè tamen inferiores earum re & veritate appellationes habent. Verum enim exiſtimandum illud eloquium eſt, quòd *oculus non vidit, auris non audiuit, neque in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus ſe.*

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Romanos: Ignes,crux,ferarum concurſus,ſectiones, laniena, oſsium diſcerptiones,membrorum conciſiones, totius corporis ſolutio,diaboli tormenta in me veniant, tantummodò vt Ieſum nanciſcar. Dominum deſidero, Filium veri Dei & Patris Ieſum Chriſtum: illum quæro, qui pro nobis mortuus eſt, & reſurrexit. Ignoſcite mihi,fratres: ne mihi impedimento ſitis, ne ad vitam perueniam.Ieſus enim eſt vita fidelium. Sinite me purum lumen haurire: cùm illic fuero, homo Dei ero.Non eſt in me ignis quippiam amans: ſed aqua viua ſaliens in me,intus mihi dicit: Veni ad Patrẽ.

Iuſtinus Martyr. 160.

Quæſt. 75. Poſt exitum animarum è corpore illicò iſti ab iniuſtis ſegregantur: adducuntur enim ab Angelis ad condigna ſibi loca. Ac iuſtorum quidem animæ in Paradiſum, vbi conſuetudine & aſpectu fruuntur Angelorum & Archangelorum, viſione quoque ipſius Saluatoris Chriſti, pro eo atque dictum eſt: *Peregrè abſumus à corpore, & præſentes adſumus ad Dominum.* 1. Cor. 5

Irenæus. 180.

Lib. 1. cap. 2. Iuſtis,& æquis, & præcepta eius ſeruantibus,& in dilectione eius perſeuerantibus,quibuſdam quidem ab initio,quibuſdam autem ex pœnitentia vitam donans,incorruptelam loco muneris confert,& claritatem æternam circumdat. *Nota:* quibuſdam, *hoc eſt iis qui mox à baptiſmo moriuntur. vel qui pro Chriſto vitam ponunt: vel denique perfectis ſtatim donari vitam,& claritatem æternam: aliis non niſi poſt pœnitentiam, hoc eſt ſatisfactionem in futura vita etiam.*

Lib. 2. cap. 63. Per hæc enim (*ſcilicet quæ ante hæc cap. 16. de diuite & Lazaro*) manifeſtiſsimè declaratum eſt, perſeuerare animas, & non de corpore ad corpus tranſire, & habere hominis figuram, vt etiam cognoſcantur, & meminerint eorum, quæ hic ſint, & prophetarum quoque adeſſe Abrahæ,& dignam habitationem vnamquamq; gentem percipere etiam ante iudicium.

Quòd ergo idem Irenæus lib. 5. c. 31. ait: Et diſcipulorum eius, propter quos hæc operatus eſt Dominus, animi abibunt in inuiſibilem locum, definitum ijs à Deo, & ibi vſque ad reſurrectionem commorabuntur, &c. *non ſignificat Sanctorum animas interim non eſſe in cœlo, vel non videre Deum; ſed ſolum ſignificat, eas non eſſe in illa perfecta beatitudine, in qua eſt Chriſtus,qui anima & corpore eſt beatus. Et confirmatur multis coniecturis. Primò quia hoc ipſe loco dicit Chriſtũ deſcendiſſe ad inferorum loca, vt Sanctorum inde animas extraheret,& ſaluaret. Si eas ergo extraxit, non amplius ſunt ibi; & ſi ſaluantur,certè vident Deum: nam hæc eſt ſalus animarum. Secundò,cùm dixiſſet Chriſtum deſcendiſſe ad inferos antequam reſurgeret,& ſubiungeret, debere diſcipulos imitari magiſtrum ſuum, non tamen auſum eſt dicere, diſcipulorum animas deſcendere ad inferos, ſed ait, deduci ad* inuiſibilem locum, *vt ibi expectarent reſurrectionem.* Per inuiſibilem locum, *quid prohibet intelligere cœlum, vbi eſt lux inacceſſibilis?*

Origenes. 230.

Lib. 7. contra Celſum: Cùm perſuaſum habeant, non ſolùm Chriſtiani & Iudæi, verùm etiam alij multi,tam Græci, quàm Barbari, quòd ſuperſit & viuat poſt diſceſſum à corpore humana anima, & rationi conſentaneum ſit, quòd quæcumque pura eſt,nullisq; malitiæ grauata compedibus, ſublimis euolat ad puriora loca ætheris, relictis craſsi corporis ſordibus,&c.

Lib. 2. de Principijs cap. 11. Puto quòd Sancti quiq; diſcedentes de hac vita permaneant in loco aliquo, in terra poſito,quem Paradiſum dicit Scriptura diuina,velut in quodam eruditionis loco,& (vt ita dixerim) auditorio, vel ſchola animarum, in quo de omnibus his, quæ in terris viderant, doceantur.Si quis ſanè mundus corde, & purior mente, & exercitatior ſenſu fuerit, velocius proficiens,citò ad aëris locum aſcendet, & ad cœlorum regna perueniet. Per locorum ſingulorum manſiones, quas Græci ſphæras, id eſt, globos appellauerunt, Scriptura verò diuina cœlos nominat,&c. Cùm ergo ad cœleſtia loca peruenerint Sancti,tunc iam rationem aſtrorum per ſingula prouidebunt.

Dionyſius Alexandrinus. 260.

Epiſtola ad Fabium Antiochenum: Illi igitur Martyres Chriſti ſunt aſſeſſores, & regni ipſius conſortes, & participes iudicij ipſius,& cum illo iudicantes.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

Eccleſiaſt. hiſt. lib. 10. cap. 1. Verùm hi Sancti Martyres, quàm celerrimo curſu ſublati ad ſuperos, res multò præſtabiliores ſunt conſecuti, & in ipſo cœlo & paradiſo diuinis delicijs perfruuntur.

Vita Conſtantini lib. 1. cap. 1. Quin etiam cùm iam

aciem oculorum adijcio ad ipſum cœli complexũ, omnia vndique ambientem, & eius beatiſsimum animum ibi cum ipſo Deo vita frui cogitatione informo, & non modò omni caduco mortaliq; integumento exutum, verùm etiam apparatu fulgoris radijs mirè ſplendeſcente colluſtratum, & neutiquam in iſto exigui temporis anfractu amplius ad mortalium conſuetudinem volutatum, ſed corona quæ perpetuò florebit, vita quæ nullum exitum eſt habitura, beati æui denique immortalitate honorificè donatum mecum conſidero, ſtupore oppreſſus penitus conticeſco.

Lib.3.cap.45. Animus igitur corporis compagibus ſolutus, ad immortalem & Angelicam naturam, atque adeò ad ipſum Seruatorem aſſumptus eſt.

Athanaſius. 340.

In vita D. Antonij. Cùm ſederet in monte Antonius, & oculos ſubitò tetendiſſet ad cœlum, vidit neſcio quam animam, lætantibus in eius occurſum Angelis, ad cœlum pergere. Cuius ſpectaculi nouitate ſtupefactus, beatum dixit ſanctorum chorum, oranitq; vt ſibi rei præſentis agnitio panderetur. Et ſtatim vox ad eum facta eſt, inquiens, iſtam eſſe Ammonis monachi animam, qui Nitriæ morabatur.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Luc.23. Catechel.13. *Amen dico tibi* (inquit Chriſtus ad latronem) *hodie mecum eris in Paradiſo.* Cùm enim hodie vocem meam audiſti, non obturaſti cor tuum.

Gen.2. Celeriter contra Adam tuli ſententiam: celeriter tibi gratificor. Illi quidem dictum eſt: *Quacunque die comederitis, morte morietur:* tu verò hodie obediſti fidei, hodie quoque tibi ſalus. Ille propter lignum excidit: & tu de ligno introduceris in Paradiſum. Ne timeas ſerpentem: cecidit enim de cœlo, non ejiciet te. Et non dico tibi: Hodie recedes, ſed: *Hodie mecum eris,* non reijcieris: confide, neque timeas flammeum gladium, reuerebitur enim Dominum. O ingentem & inenarrabilem gratiam! Nondum Abraham fidelis ingreſſus eſt, & latro ingreditur: nondum Moſes & Prophetæ, & iam latro iniquus ingreditur.

Baſilius Magnus. 370.

Homilia 19. quæ eſt in Gordium Martyrem: Hæc vbi dixit Chriſti miles, crucis de ſigno communit, & animi magna conſtantia, vultu intrepido, colore nuſquam mutato, ad ſupplicium hilaris contendit: vbi tãtam cordis præ ſe ferebat alacritatem, vt nõ lictorum, ſed Angelorum manibus committere ſe videretur, qui ſubitò poſt interitũ ſublimem eum in cœlum deferrent.

Homilia 20. quæ eſt in Quadraginta Martyres: Vos non terra contexit, ſed cœlum excepit. Apertæ ſunt vobis paradiſi portæ, dignum profectò exercitibus Angelorum, Patriarchis, Prophetis, & iuſtis omnibus ſpectaculum.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 10 quæ eſt in laudem Cæſarij fratris defuncti: At tu, diuinum & ſacrum caput, vtinam cœlos penetres, atque in Abrahæ ſinu, quieumque tandem ille eſt, conquieſcas, & Angelorum choream, ac beatorum virorum gloriam & ſplendorem ſpectes, vel potiùs vnà tripudies & exultes, omnia, quæ hic ſunt, ex alto deridens, &c. magno illi regi aſtans, atque illius emicante lumine impletus.

Oratione 11. qua eſt oratio funebris in laudem Gorgoniæ ſororis: Equidem non dubito, quin ipſa, quæ oculis cernuntur, multo præſtantiora ſint ea, quibus nunc frueris, nempe ſonus epulantium, Angelorum chorea, cœleſtis ordo, gloriæ contemplatio, ſupremæ Trinitatis purior & perfectior illuminatio, non iam vinctam mentem, aç per ſenſus diffuſam ſuſtigientis, ſed totam ſeſe toti menti contemplandam, & tenendam præbentis. Omninò inquam his frueris.

Oratione 20. quæ eſt oratio funebris in S. Baſilium: Et nunc ille quidem in cœlis eſt, illic etiam (ni fallor) ſacrificia pro nobis offerens.

In Epitaphio D. Baſilij: Notum hoc vobis ſit, quòd Baſilius in cœlum, vt cupiebat, euolauit: Gregorius autem in terra verſatur, labijs vinculum ferens.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 78. Sancti ſunt in honore, quies ipſorum in gloria: profectio ipſorum hinc in perfectione: ſors ipſorum in beatitudine, in mantionibus ſanctis, tripudium cum Angelis, dicta in cælo, conuerſatio in diuinis Scripturis, gloria in honore incomparabili ac perpetuo, brauia in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione funebri in Magnum Meletium: In adytis ac penetralibus ſacerdos eſt, in interioribus veli, quò præcurſor pro nobis ingreſſus eſt Chriſtus: reliquit carnis tegumentum. non amplius ſigno & vmbræ cœleſtium ſeruit: ſed in ipſam rerum imaginem intuetur: non amplius per ſpeculum, atque per tranſennam, & ænigma: ſed ipſe facie cum facie collata intercedit apud Deum.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Ad cap.12. Ioannis: *vbi ego ſum,* inquit Chriſtus, *illi, & minister meus erit.* Vbi Chriſtus? in cœlis. Ergo ante reſurrectionem illuc anima demente transferemur.

Sermone 3. in epiſt. ad Philipp. in morali digreſſione: Peccatores vbi ſunt? Procul à Rege ſunt: propterea lachrymis digni. Iuſti autem ſiue hîc, ſiue ibi, cum Rege ſunt: atque ibi quidem multò magis ac propius, non quaſi quodam interiecto veſtibulo: non per fidem, ſed *facie,* inquit, *ad faciem.* 1.Cor.13.

Serm.4. *Et quid eligam ignoro.* Quid ais? Cùm hinc abiens ad cœlum ſis migraturus, & cum Chriſto futurus, ignoras quid eligas? Sed longè nos abſumus à Pauli anima.

Oratione in Babylam Martyrem: Animam quidem ipſius Babylæ cœlum habuit, corpus autem terra, ſic vt creatura ipſa athletam dimiſerit.

Oratione de B. Philogonio: Nam ille quidem ſubuectus in cœlum, haudquaquam egere poteſt humanis laudibus: ad feliciorem magisq; duraturam quietem profectus.

Marcus Eremita. 400.

In præceptis ſalutaribus: Paſſionis Chriſti emolumenta ſunt, inferni morſusq; ſpoliatio, earum, quæ cum Domino venerunt, animarum aſſumptio in cœlos, &c.

Synefius. 420.

Hymno 3.

Da mihi vt elapſa
Ex corporis nexu
Celerem ſaltum dem
Ad tuas aulas,
Ad tuos ſinus:
Vnde anima
Proſluit fons.

Philo Carpathius. 420.

In Cantica: Gaudent in cœlis Sanctorum animæ, nec aliud ſemper, quàm Chriſti laudes concinunt.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Lib.12. in Ioannem cap. 36. Tradidit Chriſtus animam ſuam in manibus Genitoris, vt ab illa & per

illam

illam facto initio certam huius rei ſpem habeamus, firmiter credentes, in manibus Dei poſt mortem nos futuros, vitamque multò meliorem & Philip. 1. perpetuò cum Chriſto victuros: ideo enim Paulus deſiderauit reſolui, & eſſe cum Chriſto.

Sozomenus. 440.

Lib. 1. cap. 14. Ammon cùm mortem obiret, Antonius vidit animam eius, diuinis Poteſtatibus cum pſalmis & hymnis præeuntibus, in cælum ſublatam eſſe.

Lib. 3. cap. 15. Horum vitæ inſtitutio ſic tum ad rerum terrenarum deſpicientiam, tum ad cæleſtium indagationem animum excitabat, vt cùm è corporis cuſtodia migrarent, aditum ad cælum haberent perfacilem.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Epiſtola 151. Beatus Timotheus frater tunc ex hominum cœtu exceſſit, id quidem omne, quod mortale habebat in terra, deſerens: animo autem in cælum penetrans, atque cum diuinis, ac mundo ſublimioribus Virtutibus, vt confido, choros agitans, &c. vt probus athleta in cæleſtem aulam auolauit, ad accipiendam coronam.

Theodoretus. 450.

Lib. 8. Græcarum affectionum: Animæ triumphatorum Martyrum in cæleſti nunc patria vitam agunt, choris inſertæ Angelorum, &c. Si cælum ſedes illorum eſt, qui piè vitam duxerunt, hunc profectò finem ſui curſus & Martyres conſecuti iam ſunt.

Hiſtoria ſanctorum Patrum cap. 26. de Simeone Stylita: Cùm autem poſt hæc diu vixiſſet, & ſolus ex omnibus, qui vnquam fuerunt, manſiſſet inexpugnabilis: poſtquam eum deinceps oportuit eſſe cum Chriſto, & immenſorum certaminum coronas accipere, quòd homo quidem eſſet, morte confirmauit ijs, qui non credebant: manſit autem etiam poſt mortem immobilis: & in cælum quidem anima peruenerat, corpus autem ne ſic quidem cadere ſuſtinuit: ſed rectum ſtetit in loco certaminum, tamquam inuictus athleta nulla parte membrorum volens terram tangere.

Baſilius Seleucinſ. 460.

De Lazari exſcitatione: Iuſtus è viuis excedens, ad Angelorum cœtus hinc tranſmigrat, etiamſi corpus illius nullo prorſus honore potiatur.

Cyrillus Eremita. 530.

Vita Ioannis Silentiarij cap. 13. Dum ea de re Deum rogaret, mente raptus fuit in ſanctam Bethlehem, & vidit in imis ambonis ſubſellijs venerandæ, quæ illic eſt, Eccleſiæ iacentem virum ſanctum hoſpitem, qui conſummabatur, & aſſumebatur eius anima ab Angelis, & cum diuina quadam hymnodia & ſuaueolentia ferebatur in cælos.

Leontius Cyprius. 610.

In vita Simeonis Sali cap. 46. Nunc ad æternam Dei & Patris luminum ſedem aſsiſtens, vt qui libertatem acceperit & fiduciam, perpetuis eum hymnis & laudibus celebrat cum omnibus cæleſtibus Poteſtatibus.

Euſtachius Presbyter. 610.

Oratione in ſanctum Eutychium Patriarcham: Appoſitus eſt Patriarchis Patriarcha, Martyribus Martyr, Apoſtolis Apoſtolus, qui per eorum veſtigia ſemper inceſſerat, vbi ſanctorum etiam Apoſtolorum, Andreæ, Lucæ, & Timothei corpora conquieſcunt, ante ipſum altare, ad baſin eius, vt ne poſt obitum quidem ab altari ſancto corpus eius recederet: cùm anima eius altari in cælis aſsiſteret, atque ibi cum ſanctis Angelis & Apoſtolis pro vniuerſo populo preces effunderet.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Hiſtoria Barlaam cap. 40. Cùm ad hunc modum vixiſſet, & vſque adeò dignam vocatione ſua operam ei, à quo vocatus fuerat, reddidiſſet, mundumque ſibi ipſi, ac ſeipſum mundo crucifixiſſet, ad Deum patris in pace migrat, atque ad Dominum, cuius perpetua cupiditas eum tenuerat, proficiſcitur, vultuique Domini purè ac ſine vllius rei interpoſitu apparet, eaque iam ipſi præparata gloriæ corona exornatur, idque diuinitus conſequitur, vt Chriſtum cernat, cum Chriſto ſit, Chriſti pulchritudine perpetuò exultet, in cuius manus commendata anima, ad viuorum regionem tranſijt, vbi epulantium ſonus, vbi lætantium habitatio eſt. Pſal 41.

Conſtantinus & Irene Imp. 780.

Epiſtola ad Epiſcopos Nicæa congregatos: Paulus ſanctiſsimus Patriarcha, iuxta diuinam voluntatem, carnem præſentem commutaturus, præſenſque habitaculum derelicturus, & ad ſuperiores ſedes, imò verò ad Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum commigraturus, Epiſcopatui renuntiauit.

Ioannes Patriarcha Hieroſolymitanus. 806.

In vita Ioannis Damaſceni: Quo quidem nomine ille quoque magnæ vrbis alumnus, qui idem cum primo Martyre Stephano nomen habebat, ſaxiſque, vt ille pro Chriſto, ſic pro ipſius imagine obrutus in cælum aſcendit.

Theoſtericus. 820.

Oratione funebri in S. Nicetam: Cùm verò tempus veniſſet, quo diſſolui haberet, vt cum Chriſto eſſe poſſet, morbo vehementius eum vrgente, & ipſius vires conſumente, cùm dies Dominicus illuxiſſet, hora ſexta ſanctos illos pedes extendens, qui ad confeſsionem fidei bene concurrerant, migrauit, & vnà cum Angelis profectus eſt in cælum tertio die menſis Aprilis.

Ignatius Monachus. 830.

De ſancto Taraſio. Ipſe pelliceum hunc exuit amictum, & relictis vinculis carneis venit ad luminoſa atria cæleſtium, & habitabat in ineffabili lætitia.

Theodorus Studites. 830.

Oratione funebri in ſanctum Platonem cap. 2 Laudabo illum oratione mea, non vt illi hac laudatione gratum faciam: Quæ enim gratia illi hæc eſſet, qui nulla re ex his, quæ hic fiunt, delectatur, cùm cæleſtem conditionem ſortitus ſit, cuius qui compos fuerit, præſentia hæc irridet, cùm nihil in eis ſtabile ſit, neque beatum: ſed tanquam vmbræ prætereant, & vt veri flores corrumpantur?

Cap. 47. Et nunc ille quidem in cælis eſt, non ſolùm eo ordine ac ſtatu dignus habitus, qui viris exercitatione præſtantibus aſsignatus eſt: ſed in eorum choro numeratus, qui Confeſſores extiterunt. Quorum enim certamina perpeſſus eſt, eorundem ſortis manifeſtum eſt participem factum fuiſſe.

Michael Syncelus. 830.

In Encomio Dionyſij Areopagitæ: O ſanctum & diuinum caput, pro vero Chriſti amore præciſum! ô virum cum cæleſtibus Ordinibus incedentem, & ea locutum, quæ quemlibet ſermonem & ſenſum excellunt! ô diuiniſsimam animam illam, quæ corona ſtipata Angelorum, ad cæleſtia culmina euolauit: quam, (dum magnificè ad Dominum gloriæ, & coronatorem Ieſum aſcenderet,)

pro glorioſis laboribus præmijs auctam, ſinguli Angelorum Ordines laudârunt, & certamen ij ſius præmijs ac laudatione, quæ Angelos de[illegible], munerati ſunt: &c. quam cæleſtis Hieruſalem ſuas ipſius portas aperiens, ſinu ſuſcepit ſuo: quam Eccleſia primogenitorum, qui in cælis aſcripti ſunt, amplexata eſt: quam ſpiritus & animæ iuſtorum, piorum & humilium corde in iuſtitia & ſanctitate, moderata ac diuina animi æqualitate in mundo verſatam, & fidem ad ſanguinem animosè vſque profeſſam, & pro ipſa martyrio functam, in ſinum ſuſceperunt.

Methodius Conſtantinopolitanus. 840.

In Martyrio S. Dionyſij. Impij perſecutores & tyranni ſanctorum Martyrum ferro amputârunt capita, reddentes terræ corpora, ſanctis animabus ad cælum proficiſcentibus.

Theophylactus. 900.

Ad caput 23. Luc.: Dicendum eſt idem eſſe regnum cælorum, & paradiſum. Latro quidem eſt in paradiſo, hoc eſt regno, & non ſolus ipſe, ſed etiam omnes, quos enumerat Paulus. Alioqui non frueretur perfecta bonorum participatione. Nam ſicut condemnati in regnis non ſunt, ſed in cuſtodijs clauſi tenentur in deputatis pœnis: honorabiles vero & in regna ingrediuntur, & nunc in eis verſantur.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita Sampſonis: Atque Deo quidem digna & munda illius anima ad cælestes tranſijt habitationes: ſacrum verò eius corpus deponitur honorabiliter in templo.

In vita ſancti Ioannis Apoſt. Eum quidem beatum iudicauit chorus eorum, qui per ipſum crediderunt: beatum quoque cenſuit chorus eorum, qui ſunt in excelſis; plauſitque iuſtorum multitudo cum Apoſtolis, videntes ſacram illam & diuinam animam in cælos aſcendentem, & ſtipatam Angelorum Ordinibus.

Ioannes Pſellus. 1050.

Oratione in ſanctum Symeonem Metaphraſten cap. 14. Quàm multis autem ſortis viri coronis non fuerit coronandus hic vir admirabilis, imò verò quibus non eſt iam coronatus, cùm ad Deum aſcenderit, & apud illos ducat choros, quorum mores & vitam hic conſcripſit? Nam vel in fine oſtendit, qualem vitam egerat. Non enim eum veluti abſciſſum aut diuiſum fuiſſe dicunt ij, qui viderunt: ſed videbatur veluti à quodam vinculo liberari, & hilari nutu ſe extendere ad ducentes Angelos, & quodammodo ſeipſum tradere illorum manibus, vt citò emigraret è corpore.

Oecumenius. 1080.

Ad cap. 9. ad Hebr. Quod in ſancta ſanctorum Pontifex ſolus ingrediebatur, typus fuit, quòd ſolus Chriſtus, verus ille Pontifex, ipſum penetrauerit cælum. Sed reliquum iam eſt, vt reuerſus, hominum ſecum genus adducat. Fuerat enim antea inuium, nunc verò per Chriſtum peruium factum eſt.

Nicetas Choniates. 1200.

Lib. 2. Orthodoxiæ cap. 78. Animæ, quæ ſe puras integraſque conſeruarunt, quamdiu corpori coniunctæ fuerunt, nec Creatoris Patris vllo ſunt oblitæ modo, imò aſſiduis in eum meditationibus eius exemplar in imagine illæſum cuſtodierunt: illæ, inquam, grata illa requie fruuntur, quæ ſupra totius mundi faſtigium beatis parata eſt: eiſque aulæ cæleſtis prati & paradiſi loco, incredibilis eorum quæ ſunt ordo, diuinorumque bonorum complementum proponitur.

Græci, qui Concilio Ferrarienſi interfuerunt anno 1439.

Seſſione vltima: Ex nobis ipſis proferimus, iuſtorum animas perfectam laureolam in cælo iam conſecutas eſſe, ac impiorum perpetuas pœnas luere.

Gennadius Scholarius. 1450.

De ſanctorum fruitione ſectione 2. Illi, qui fruitionem Sanctorum negant, hæreticis ſunt deteriores, & incarnatam Domini diſpenſationem abnegant, qui homo fuit, crucem & mortem ſuſtinuit, vt ijs, qui à ſeculo obdormierunt, iuſtis videlicet, cæleſtem manſionem & fruitionem largiretur: eamque credimus eum quotidie tradere, & tradidiſſe ijs, qui ſyncerè viuunt, & religiosè ipſi inſeruiunt.

Sectione 3. Age nunc officioſius adhibitis Eccleſiæ Doctoribus orationem exordiamur, & quæ Sancti rectè ſuper hac ſententia protulerunt, in medium afferamus: vt liquidò cognoſcatis iuſtos omnes, quatenus animæ ſunt, eſſe in Dei gloria, Deumque in facie videre, & huius viſione lætari: nam nihil aliud eſt Sanctorum fruitio, quàm Dei viſio, primumque, quod ſacris Apoſtolis Chriſtus dixit, in medium prodeat: *Vado parare vobis locum,* Ioan. 14. *vt vbi ſum ego, & vos ſitis, &c.*

Georgius Trapezuntius. 1470.

In Martyrio Andreæ de Chyo: Andreas Martyr Chriſti præcipuus coronam martyrij miſericordia Chriſti conſecutus, in cælos aſcendit ad eum, pro quo multos cruciatus ſuſtinuit.

Emmanuel Malaxus. 1570.

In hiſtoria Patriarcharum Conſtantinopolit. eorum cap. 22. de morte Hieremiæ Patriarchæ: καὶ ὑπῆγε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ εἰς τὰς οὐρανίους μονάς. Et iuit ſpiritus eius ad cæleſtes habitationes.

Gabriel Alexandrinus. 1595.

Epiſtola ad Clementem VIII. Credo illorum animas, qui poſt baptiſmum ſuſceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt: illas etiam, quæ poſt peccati maculam purgatæ ſunt, in cælum mox recipi, & intueri clarè ipſum Deum, trinum & vnum, ſicuti eſt, pro meritorum tamen diuerſitate alium alio perfectius.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Carmine contra Marcionem de Iudicio Domini:

Ipſe ſedens Dominus, ſublimi lumine clarus,
Atque potens cunctis mirat in virtutibus regna,
Excelſoque throno cæleſti ſede coruſcat:
Martyrium ſeptus, numero cadente virorum,
Intactiſque ſinus comitatus vatibus extat.

Cyprianus. 250.

De mortalitate: Conſiderandum eſt, fratres dilectiſſimi, & identidem cogitandum: renuntiaſſe nos mundo, & tamquam hoſpites & peregrinos iſtic interim degere. Amplectamur diem, qui aſſignat ſingulos domicilio ſuo: qui nos illinc erepros, & laqueis ſecularibus exſolutos paradiſo reſtituit, & regno cæleſti. Quis non peregrè con-

ſtitu-

ſtituus properaret in patriam regredi? Quis non ad ſuos naugare feſtinans, ventum proſperum cupidius optaret, vt velociter charos liceret amplecti? Patriam noſtram paradiſum computamus, parentes Patriarchas habere iam cœpimus, quid non properamus & currimus, vt patriam noſtram videre, vt parentes ſalutare poſſimus? Magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum frequens nos & copioſa turba deſiderat, iam de ſua immortalitate ſecura, & adhuc de noſtra ſalute ſollicita. Ad hortum conſpectum & complexum venire, quanta & illis & nobis in commune lætitia eſt? qualis illic cæleſtium regnorum voluptas ſine timore moriendi, & cum æternitate viuendi? quàm ſumma & perpetua felicitas? illic Apoſtolorum glorioſus chorus: illic Prophetarum exultantium numerus: illic Martyrum innumerabilis populus, ob certaminis & paſſionis victoriam coronatus: triumphantes illic Virgines, quæ concupiſcentiam carnis & corporis continentiæ robore ſubegerunt: remunerati miſericordes, qui alimentis & largitionibus pauperum iuſtitiæ opera fecerunt. Ad hos, fratres dilectiſſimi, auida cupiditate properemus: vt cum his citò eſſe, vt citò ad Chriſtum venire contingat, optemus.

De Stella, Magis, & Innocentium nece: Illicò ſpiritus infantilis vaſculi receptaculum deſerens, iam non tenelli corporis ætatiſque nouitiæ tempore tenetur: ſed ab illis infantilibus coagulis animâ expedita, adepta rationis & intellectus plenitudinem, in occurſum Chriſti feſtinat: à quo militiæ ſuæ quærens ſtipendium, ad lucis & pacis æternæ præmittitur gaudia: & Epiphaniæ ſolemnia in cæleſtibus celebrat, nec in ſtellæ alicuius lumine, ſed in ipſa claritate diuinæ præſentiæ gloriatur.

In Exhortatione Martyrij cap. 12. Quis non omnibus viribus elaboret, vt cum Chriſto ſtatim gaudeat? vt poſt tormenta & ſupplicia terrena, præmia diuina percipiat? &c. Clauduntur oculi in perſecutionibus terræ, ſed patet cælum: minatur Antichriſtus, ſed Chriſtus tuetur: mors infertur, ſed immortalitas ſequitur: occiſo mundus eripitur, ſed reſtituto paradiſus exhibetur: vita temporalis extinguitur, ſed æterna reparatur. Quanta eſt dignitas, & quanta ſecuritas exire hinc lætum, exire inter preſſuras & angustias glorioſum: claudere in momento oculos, quibus homines videbantur, & mundus, & aperire eoſdem ſtatim, vt Deus videatur & Chriſtus? tam feliciter migrandi quanta velocitas? terris repente ſubtraheris, vt in regnis cæleſtibus reponaris.

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone de S. Arcadio Martyre: O dignus glorioſi exitus finis: aſcenſurus altitudinem cæli, corporis ſui impedimenta præmittit, & exequias funeris ipſe præcedit, &c. Arcadius beatiſsimus Martyr adhuc demoratur in ſeculo, & iam Martyr recitatur in cælis.

Hilarius. 350.

Ad Pſalm. 64. *Inhabitabit in tabernaculis tuis:* Omnis perfectio bonorum in habitationis cæleſtis eſt requie. Multas manſiones Dominus in cælis eſſe teſtatur: ſed Patrem orat, vt Apoſtoli vbi & ipſe ſit maneant, dicens: *Pater quos mihi dediſti, volo vt vbi ego ſum, ibi & illi ſint mecum,* &c. Ioan. 17.

Ambroſius. 370.

Ad cap. 22. Lucæ: Vnde te euocem Petre, vt doceas me quid flens cogitaris? Vnde, inquam, te euocem? de cælo, vbi iam inſertus es choro Angelorum: an etiam de tumulo?

Oratione de fide reſurrectionis: Ego malim de veſtro merito melius iudicetis, vt non inter cœtus ferarum, ſed inter Angelorum conſortia vos credatis futuros, & animas ex hoc iam vitæ anfractu & terreni corporis colluuione diſcedere, & ad illa concilia ſuperna contendere.

Epiſtola 59. *de S. Acholio:* Eſt igitur Acholius iam ſuperiorum incolâ, poſſeſſor ciuitatis æternæ illius Hieruſalem, quæ in cælo eſt. Videt illic vrbis eius menſuram immenſam, purum aurum, lapidem pretioſum, lumen ſine ſole perpetuum, & hæc omnia iam dudum quidem ſibi comperta, ſed nunc facie ad faciem manifeſta videt.

Damaſus. 370.

De S. Agnete:

Nomen enim Chriſti celebratur ſedibus iſtis,
Tartaream ſolus potuit qui vincere mortem,
Inuictum ſolus cælo inferre triumphum.

Prudentius. 380.

De Beata Agnete Hymno 14.

O Virgo felix noua gloria,
Cæleſtium arcus nobilis incola.

De SS. Fructuoſo & Eulogio Hymno 6.

Felices animæ, quibus per ignem
Celſa ſcandere contigit Tonantis.

De Sancto Vincentio Hymno 5.

Hic te extenebris ſeculi,
Tortore victo & iudice,
Exuerit ad cælum dies,
Chriſtoque quantem reddidit:
Nunc Angelorum particeps
Lucis in inſigni ſtola,
Quam teſtis indomabilis
Rubus cruoris lauerus, &c.
Ergo vt reclini mollibus
Recreat anhelis caput
Victor relictis artubus
Cælum capeſſit ſpiritus.

De S. Cypriano Hymno 13.

Deſine flere tantum: tenet ille regna cæli,
Nec minus inuolitat terris, nec ab hoc recedit orbe.

Hieronymus. 390.

Epiſt. 3. ad Heliodorum cap. 3 Ante Chriſtum Abraham apud inferos: poſt Chriſtum latro in paradiſo. Flammea illa rhomphæa, cuſtos paradiſi & præſidentia foribus Cherubin Chriſti reſtincta, & referata ſunt ſanguine.

Epiſtola 24. *ad Marcellam de obitu Læ:* Nunc pro breui labore, æterna beatitudine fruitur, excipitur Angelorum choris Abrahæ ſinibus confouetur: Chriſtum ſequitur, & dicit: *Quæcunque audiuimus,* Pſal. 47. *vidimus in ciuitate Domini virtutum.*

Epiſtola 25. *ſuper obitu Bleſillæ cap.* 6. Breuis vitæ ſpatium æterna memoria compenſabit: quæ cum Chriſto viuit in cælis, in hominum quoque ore victura eſt.

Epiſtola 27. *ad Euſtochium in Epitaphio Paulæ cap.* 14. Fides & opera tua Chriſto te ſociant: præſens quod poſtulas impetrabis, &c.

Aſpicu auguſtum præciſa rupe ſepulchrum?
Hoſpitium Paulæ eſt, cæleſtia regna tenentis.

Gaudentius Brixienſis. 390.

Tractatu in dedicatione Baſilicæ Concilij Sanctorum: In mediis cruciatibus nouus Martyr, inſtruente Spiritu ſancto eruditur & proficit, moritur & triumphat: Trinitas adoranda teſtem ſuum, inter pœnas fideliter permanentem, martyrio ipſo, ad vicem baptiſmi glorioſius & ablait, & emundat, & ad cælorum regna perducit.

Chromatius. 400.

Ad cap. 5. Matth. Quia omnia, quæ pro nobis Dominus egit, in ſacramentum ſalutis noſtræ oſtenſa cognoſcimus, in eo quòd baptizato Domino cæli aperti ſunt, idem monſtratur, quia renatis in baptiſmo cælorum regna paterent, quæ nobis Filius Dei in corpore ad cælum aſcendens primus aperuit.

Auguſtinus. 420.

De Ciuitate Dei lib.20.cap.13. Animę victrices glorioſorum Martyrum, omnibus doloribus & laboribus ſuperatis atque finitis, poſteaquam mortalia membra poſuerunt, cum Chriſto vtique regnauerunt, & regnant, donec finiantur mille anni, vt poſtea etiam receptis corporibus iam immortalibus regnent.

*Libro Meditationum cap.*23. Felix anima, quæ terreno reſoluto corpore, libera cælum petit, ſecura eſt & tranquilla, non timet hoſtem neque mortem. Habet enim præſentem, cernitque indefinenter pulcherrimum Dominum, cui ſeruiuit, quem dilexit, ad quem tandem læta & glorioſa peruenit. Hanc tantæ beatitudinis gloriam nulla dies minuet, nullus improbus poterit auferre.

Paulinus Nolanus. 420.

In Martyrio S. Geneſii: In eo loco exoptato gladij ictu feſtinantem ad Deum animam vinculis corporeis, quibus tenebatur, abſoluit: & veraque ſubſtantia propriæ originis elementa repetente, terrena interim terris membra commendat, & cæleſtem ſpiritum emittit ad cælum.

Natali 3. S. Felicis:

Venit feſta dies cælo, celeberrima terris
Natalem Felicis agens, qua corpore terris
Occidit, & Chriſto ſuperis eſt natus in aſtris,
Cæleſtem nactus ſine ſanguine Martyr honorem.

Natali 6.

Addidit ornatum cælis, nec pignore terræ
Orbauit: ſuperi Felicis mente fruuntur,
Corpore nos, animæque potentis ſpiritus illic
Viuit, & hic meritum.

Sauerus Sulpitius. 420.

Epiſtola ad Arcadium & Honorium Impp. O beatum virum Martinum, in cuius tranſitu Sanctorum canit numerus, Angelorum exultat chorus, omniumque cæleſtium Virtutum occurrit exercitus, quem Michael aſſumpſit cum Angelis, Maria ſuſcepit cum virginum choris, paradiſus retinet lætum cum Sanctis.

Epiſtola ad Braſſulam: Martinus hic pauper & modicus cælum diues ingreditur: illinc nos, vt ſpero, cuſtodiens, me hæc ſcribentem reſpicit, te legentem.

Maximus Taurinenſis. 430.

In natali Taurinorum Martyrum: Martyres inferni porta non poſsidet, quoniam eos paradiſi regna ſuſcipiunt. Nam videmus eos vtique iam regnare.

Homilia 2. de S. Laurentio: Sixtus, qui commiſſis ſibi à Deo ouibus in terris adfuerat paſtor, aderat patronus è cælo.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 66. Poſtquam Dominus, reſurgent à mortuis, aperuit infernum, patefecit cælos, Paradiſi clauſtra reſerauit, dedit Sanctis Paradiſi intrare requiem, ad cæli gloriam peruenire.

Sermone 133. *de Petro & Andrea Apoſtolis:* Nam crucem, quam refugerant, poſtea coniunctis viribus ardenter inuadunt, vt vnde reatum ſumpſerant, inde conſcenderent cælum, inde præmium ſumerent, & coronam.

Leo Magnus. 450.

Sermone 1. de Aſcenſione Domini cap. 4. Hodie non ſolùm paradiſi poſſeſſores firmati ſumus, ſed etiam cælorum in Chriſto ſuperna penetrauimus: ampliora adepti per ineffabilem Chriſti gratiam, quàm per diaboli amiſeramus inuidiam. Nam quos virulentus inimicus primi habitaculi felicitate deiecit, eos ſibi concorporatos Dei Filius ad dextram Patris collocauit.

Sermone de ſancto Laurentio cap. 4. Nihil obtines, nihil proficis ſęua crudelitas Subtrahitur tormentis tuis materia mortalis, & Laurentio in cælos abeunte, tu deficis flammis tuis.

Claudius Marius Victor. 460.

Præfatione in Geneſin:

In mortis laqueos, & ad impia tartara raptum
Vnigena redimis profuſo ſanguine Nati,
Deque imis Erebi, dona ad maiora petitum
Reſtituis, quàm factus erat, vitaque perenni
Reddis, & in cælum diro vebis hoſte ſubacto.
Iam iam nemo patrem temerarium arguat Adam,
Quòd leue præſcriptum violata lege reſoluens,
Ad lethum patefecit iter: nam culpa parentis
Compenſata ſatis: quia plus eſt vincere mortem,
Quàm neſciſſe mori, cæli nunc læsa ab aula
Deſpicit æthereos axes, & ſydera calcat,
Diſpoſitoque vocat ventura in regna nepotes.

Sedulius. 460.

Lib. 4. Paſchali de Latrone:

Alter adorato per verba precantia Chriſto,
Sancia detectus flectebat lumina, tantùm
Lumina, nam geminas arcebant vincula palmas,
Quem Dominus, ceu paſtor ouem deſerta per arua
Colligit errantem, ſecumque adducere gaudet
In campos paradiſe tuos, vbi flore perenni
Graminea blanditur ager, nemorumque voluptas
Irriguis nutritur aquis, interque benignè
Conſpicuas pomis non deficientibus hortos,
Ingemit antiquum ſerpens habitare colonum.
Ambo igitur varium diuerſo calle latrones
Aggreſſi facinus violentum, grande patrarunt.
Infernas adit ille fores, adit iſte ſupernas:
Ille profunda ſequens, penetrauit clauſtra gehennæ:
Abſtulit iſte ſuis cælorum regna rapinis.

Gennadius Maſſilienſis. 480.

De Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 78. Poſt aſcenſionem Domini ad cælos Sanctorum animæ cum Chriſto ſunt, & exeuntes de corpore ad Chriſtum vadunt, expectantes reſurrectionem corporis ſui, vt ad integram & perpetuam beatitudinem cum ipſo pariter immutentur.

Salonius. 480.

In Eccleſiaſten: Spiritus filiorum Adam non ſimul cum corpore diſſoluitur, ſed mox vt egreditur de corpore, aut deducitur ad gloriam, aut demergitur ad pœnam.

Victor Vticenſis. 480.

*De perſecutione Vandalicæ lib.*1. Huius Epiſcopi exitum ita vrbici captiui planxerunt, vt tunc ſe putarent magis tradi manibus barbarorum, quando ille perrexit ad cælum.

Fulgentius. 500.

Sermone de ſancto Stephano: Heri celebrauimus temporalem ſempiterni Regis noſtri Natalem, hodie celebramus triumphalem militis paſsionem. Heri enim Rex noſter, trabea carnis indutus, de aula vteri virginalis egrediens, viſitare dignatus eſt mundum: hodie miles de tabernaculo corporis exiens, triumphator migrauit ad cælum. Ille ſempiternæ Deitatis maieſtate ſeruata, ſeruile cinctorium carnis aſſumens, in huius ſeculi campum pugnaturus intrauit: Iſte depoſitis corruptibilibus corporis indumentis, ad cæli palatium perenniter regnaturus aſcendit. Ille deſcendit, carne velatus: iſte aſcendit, ſanguine laureatus. Aſcendit iſte, lapidantibus Iudæis; quia ille deſcendit, lætantibus Angelis. *Gloria in excelſis Deo* heri ſancti

Ange-

Angeli exultantes cantauerunt: hodie Stephanum lætantes in ſuum conſortium ſuſceperunt, &c. Heri præſepis anguſtia Chriſtum portauit infantem: hodie immenſitas cæli ſuſcepit Stephanum triumphantem.

Ferrandus Diaconus. 500.

In Pædagogo Chriſtiani militis: Doctor egregius Fulgentius tranſiuit ad æternæ beatitudinis immortalia gaudia, Verbum Dei, quod in corde & ore ſemper habuit, facie ad faciem contemplaturus.

Alcimus Auitus. 500.

Libro 3. de ſententia Dei, agens de Iatone:

Præripuit moriens aditum, caloq; leuandus
Ardua ſublimi tenuit compendia ſaltu.

Ennodius Ticinenſis. 510.

In vita S. Epiphanij Ticinenſis: Cùm cerneret, ſarcina carnis abiecta, maturius ſe ad purum ætheris euolare fulgorem, læto animo, ac vultu ſereno, hymnis, ac canticis reſonans, ad ſedem ſuam cæleſtis anima remeabat.

Arator. 540.

Libro 1 Hiſt. Apoſt.

——Hunc denique Chriſtus adoptat,
Ad quem ſubles ouans per vulnera ſacta vocatus,
Sanguine fecit iter, cupiensq; in præmia victor
Hac properare via, nouei meſſium honorem
Callu, ad excelſi pergit faſtigia Regis,
Et per tot lapides petra conuungitur vni.
——Cùm ſydera Martyr,
Carnifices inferna petunt, ſors prima reuelat,
Exemplumq; creat, quòd talia bella gerenti
Hoc de fonte manat, ſis occidentibus, vt mox
Tartara ſuccedant, morientibus aſtra pateſcant.

Gildas Sapiens. 550.

De Excidio Britanniæ: Multæ Sanctorum animæ ad ardua cæli id temporis à ſanctis Angelis vehebantur.

Fortunatus. 570.

Libro 2. Carminum, de S. Medardo:

Inter Chriſticolas, quos actio vexit in aſtra,
Pars tibi pro meritis magna Medarde petat.
Quis ſic vixiſti terrenis hoſpes in oris,
Vt cælos patriam feceris eſſe tuam.
Exilium tibi mundus erat cænoſa cauenti,
Et modò te gaudet cum manente polo:
Exutus tenebris, veſtitus tegmine lucis,
Poſt obitum fueris liberiore die.
De tellure ſatus, factus poſſeſſor Olympi,
Et matrem linquens cum Patre lata tenes,

Lib. 8. de Senatu curiæ cæleſtis:

Culmina multa poli tum radianti lumine complent,
Lætanturq; pijs agmina ſancta choris:
Carmine Danidico plaudentia brachia texunt,
Creditur & ſacro inſudiare gradu.
Cœtibus Angelicis hominum ſociata propago
Reddit honorificum laudis amore ſonum:
Vecilla æterni diuina poëmata pſallunt,
Atque Creatori myſtica verba canunt.
Lucida ſydereo cæli ſtrepit aula tumultu,
Laudibus & Domini concutit aſtra fragor.
Hinc Patriarcharum reſonant modulamina vocum,
Inter quos Abraha eſt maxima palma fide.
A quo acceperunt, reddunt de hinc verba Prophetæ.
Moſes ante alios Dux, mare ſcilſe, vires.
Inde ſimul fratres & celſa caterua piorum
Lumen Apoſtolicum præmeditante Petro.
Hinc mercede pari ſequitur pius ordo ſenatum,
In quibus eſt Stephanus victor honore prior.
Quos ſaxu, gladijq;, fame, ſite, frigore, flammis
Ereptos terris mittit in aſtra fides.
Caſibus heu varijs quos ſic tulit ira furentis,
Eſt mors diſpar, lux tamen vna tenet.

Gregorius Turonenſis. 580.

De vita Patrum cap. 10. Beati Friardi glorioſum corpus ſacerdos ablutum recondit in tumulo, & Chriſtus animam ſuſcepit in cælo, relinquentem terrigenis exempla virtutum.

Gregorius Magnus. 590.

In Iob lib. 13. cap. 15. Quia auctoris noſtri gratia redempti ſimus, hoc iam cæleſtis muneris habemus, vt cùm à carnis noſtræ inhabitatione ſubtrahimur, mox ad cæleſtia præmia ducamur: quia dum Conditor ac Redemptor noſter clauſtra inferni penetrans, electorum exinde animas eduxit, nos illò ire non patitur, vnde iam alios deſcendendo liberauit.

Lib. 4. Dialog. cap. 25. Perfectorum animæ mox vt huius carnis clauſtra exeunt, in cæleſtis regni ſedibus recipiuntur: quod & ipſa per ſe Veritas atteſtatur, dicens: *Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.* Quia vbi ipſe Redemptor noſter eſt corpore, illuc procul dubio iuſtorum colliguntur animæ. Et Paulus: *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto.* Qui ergo Chriſtum in cælo eſſe non dubitat, nec Pauli animam eſſe in cælo negat. Luc. 17. Phil. 1.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Libro 1. de Summo bono cap. 16. Sancti ex tempore reſurrectionis Chriſti ſtatim vt de corpore exeunt, mox ad cæleſtem habitationem aſcendunt.

Iulianus Pomerius. 660.

Apud Iulianum Toletanum lib. 2. Prognoſticon cap. 1. Hinc quoque videntur animæ iuſtorum duci, vel ire in Paradiſum, recedentes à corpore, quò ſe raptum dicit Apoſtolus, mente profectò, non corpore &c. Satis eſt dictum de Paradiſo cæleſti, & quòd in eo ſanctæ animæ ſtatim de corporibus ſuis exeuntes Deo donante mittantur. Quod ita debere credi Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſua auctoritate firmauit, vbi latroni dicendo: *Hodie mecum eris in Paradiſo*, ſine vlla ambiguitate probauit, quòd beatas animas, ſuis exutas corporibus, paraditus cæleſtis ſine vllo interuallo temporis ſuſcipiat. Luc. 23.

Audoenus. 670.

Lib. 2. vitæ S. Eligij cap. 34. Atque hunc in modum ſancta illa anima, depoſita carnis ſarcina, & à vitæ huius angoribus liberata, ad ſuum iucundiſsimæ reuolauit auctorem, & in antiquam poſſeſſionem, poſt longam exilij huius peregrinationem, cælo gaudente, terra plorante, Angelis plaudentibus, ouans aſcendit.

Cap. 36. Eligium mundi huius ærumnis ereptum cum ſummis laudibus cælicolæ in cælum deducunt. Iſti poſt pompas momentaneas traduntur in tartara: Eligius poſt mundi huius aduerſa omnia fortiter ſuperata, ſinibus Patriarcharum excipitur. Iſti diuitiarum mole preſſi, ruunt in Gehennam: Eligius eleemoſynis fultus, ſublimis fertur in cælum, cum beatis reſurrecturus in gloriam. Illi ob mala merita pœnas dant mortis æterna apud inferos: Eligius pro meritis beatis in ſinu Abrahæ quieſcit, ſine vllo metu iam felix. Iſti poſtremò in profundo tartari iam lugent miſeri cum damnatis: Eligius meus, perpetim laureatus, cum Sanctis omnibus in cæleſti paradiſo exultat.

Iulianus Toletanus. 680.

Libro 2. Prognoſticon cap. 3. Vnus eſt terrenus paradiſus,

diſus,

diſtus, vbi primorum hominum vita corporaliter extitit, alter verò cæleſtis, vbi animæ beatorum ſtatim vt à corpore exeunt tranaferuntur, atque digna felicitate lætantes expectant receptionem corporum ſuorum.

Beda. 700.

Hiſtor. Anglic. lib. 3. cap. 8. de Exſuperantiſſima regis: Verùm nos de tranſitu tantùm illius, quo cæleſtia regna petijt, aliquid breuiter dicamus, &c. Ipſa nocte, in cuius vltima parte ſupernam migrauit ad lucem, multi de fratribus eiuſdem monaſterij, qui aliis erant in ædibus, iam manifeſtè ſe concentus Angelorum pſallentium audiſſe referebant, ſed & ſonitum quaſi plurimæ multitudinis monaſterium ingredientis. Vnde mox egreſſi dignoſcere quid eſſet, viderunt lucem cælitus emiſſam tuiſſe permaximam, quæ ſanctam illam animam carnis vinculis abſolutam ad æterna patriæ cæleſtis gaudia deducebat.

Alcuinus. 750.

Vita S. Willebrordi cap. 23. Vir ſanctus omnibus diebus vitæ ſuæ in diuino proficiens opere, Deo amabilis, & omni populo gratus, ſenex & plenus in omni perfectione dierum, appoſitus eſt ad patres ſuos, multiplicem laboris ſui fructum acceptarus à Deo, ſeculum hoc relinquens, vt cælum poſſideret, Chriſtum ſine fine in æterna gloria viſurus.

De officijs Eccleſiaſticis cap. 18. Notum habet omnis, qui verè Chriſtianus eſt, Sanctos, cùm ab hac corruptibili vita decedunt, ad meliorem, id eſt incorruptibilem & interminalem tranſmigrare, ſcilicet de tenebris ad lucem perpetuam, de mœrore ad gaudium ſempiternum, de labore ad requiem perennem, de carcere ad libertatem, de ſeruitute ad regnum. Vnde & mos Eccleſiaſticus obtinuit, dies illos non funebres, ſed natalitios appellare. Iure enim naſci dicuntur, qui de preſſuris huius mundi, tamquam de anguſtijs cuiuſdam arctiſſimi ventris, ad illam ſpacioſiſſimam & luciditſſimam cæleſtis habitationis emittuntur latitudinem.

Ambroſius Ansbertus 770.

Lib. 4. in Apocal. cap. 7. *Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ.*) Quid hoc loco per ſtolas albas, niſi merces baptiſmi, niſi præmium Martyrij, niſi retributio laborum, niſi gaudia cæleſtis patriæ deſignantur? Vbi intelligimus, quia Sanctorum animæ, qui nunc ſingulas ſtolas acceperunt, binas quandoque accipient, id eſt, dupla gaudia. Ante reſurrectionem quippe ſtolas ſingulas accepiſſe perhibentur electi: quia in ſola adhuc anima æternis beatitudinibus perfruuntur: binas autem in reſurrectione accepturi ſunt, quando cum animarum perfecto gaudio etiam corporis incorruptione veſtientur.

Carolus Magnus. 780.

In Epitaphio Adriani Papæ:

Optete regna pater felix cæleſtia Chriſti:
Inde tuo precibus auxiliare gregi.

Synodus Francofordenſis. 794.

Epiſtola ad Hiſpaniæ Epiſcopos: Sufficit vobis ſanctorum Patrum veſtigia ſequi, & illorum dicta firma tenere, quorum animæ apud Deum, Dei Filium, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum pro magno pietatis labore regnant in cælis. Hos ergo ſequimini, vt horum doctrinis inconcuſſa veritate inhærentes, conſortium æternæ beatitudinis cum illis habere mereamini in cælis.

Haymo. 820.

Ad cap. 12. *poſteriorum ad Corinth.* Tres cæli non abſurdè intelligi poſſunt tria genera viuorum, ita vt per primam viſionem intelligamus quicquid intra ambitum ſyderei cæli continetur, pariter cum ipſo, quod & firmamentum appellatur: per ſecundam, cælum ſpiritale, vbi Angelica natura, & animæ Sanctorum in contemplatione Dei ſunt poſitæ: per tertium verò cœlum intelligitur iam intellectualis viſio, & rationalis, qua intelligendo conſpicitur charitas, pax, & cætera huiuſmodi, quibus appropinquatur Deo.

Dominica Septuageſimæ: Iuſti ſine mora, poſtquam egrediuntur de corpore, in cælum aſcendunt.

Walafridus Strabo. 830.

Vita S. Othmari cap. 6. His & ſimilibus nocæ deuotionis inſiſtens operibus, exacto non multi temporis ſpatio, ab his mundanæ perturbationis anguſtijs, ad cæleſtis latitudinem gaudij commigrauit.

Wandelbertus Diaconus. 840.

Vita S. Goaris lib. 1. cap. 17. Vir beatiſsimus plenus dierum, & operibus bonis actibusq; iuſtitiæ conſummatus, relinquens corpore ſeculum, ad eum, quem inceſſanter concupierat, regem Chriſtum felicitatemq; cæleſtis vitæ perueniens, futurus ibi ſine fine poſſeſſor æternorum bonorũ, qui hic bona, quæ putantur præſentis temporis, cùm potuerit, noluit poſsidere: & habiturus cum Chriſto domum non manufactam æternam in cælis, cui in ſuis membris, domum ſuam pauperem & terrenam fecerat frequentar hoſpitium.

Hildoinus Abbas. 840.

Epiſtola ad Ludouicum Pium de Dionyſio Areopagita: Sed ijſdem in cælis talium nunc laude creſcit, nec derogatione decreſcit, qui Saluatori iunctus, & cõciuis Angelorum effectus, de ſumma cælorum arce ſingulorum voluntates intendit, & ſequens Agnum quocunque ierit, corda omnium diuino lumine plenus perſcrutatur & penetrat.

Hincmarus. 850.

In vita S. Remigij: Nam vt taceamus de Apoſtolis, Martyribus, Confeſſoribus, & cæteris arcti oris & perfectioris vitæ viris, qui mox corruptione carnis ſoluti cælos penetrant, & quem in ſua carne cognouêre mortalem, iam in natura diuinitatis Patri & Spiritui ſancto videre poſſunt æqualem: quorum vnus certaminum ſuorum conſcius, non dubitauit de ſeipſo teſtari: *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto, &c.*

Sunt plures in Eccleſia iuſti, qui poſt carnis ſolutionem continuò in beata paradiſi requie ſuſcipiuntur, expectantes in magnis congaudentium choris, quando recepto corpore veniant, & appareant ante faciem Dei, &c.

Rabanus Maurus. 850.

Lib. 4. de Vniuerſo cap. 10. Poſt aſcenſionem Domini ad cælos omnium Sanctorum animæ cum Chriſto ſunt, & exeuntes de corpore, ad Chriſtum vadunt, expectantes reſurrectionem corporis ſui.

Eulogius Toletanus. 880.

In memoriali Sanctorum lib. 1. Saraceni Martyrum corpora præ foribus inhumata relinquentes, canibus iuſſerunt exponi: quaſi ſentirent perſecutoris ſupplicium, quorum animæ paradiſi requie fruebantur: aut obeſſet animabus in cælo regnantibus temporalium pœna tormentorum illata corporibus.

Paſchaſius Ratbertus. 880.

In vita S. Adelhardi: Quis enim non fieret, etiamſi de lilice natus eſſet, ea hora, cùm inclytus Dei pator hunc abiens cælos peteret?

Hucbaldus. 900.

Vita S. Lebuini cap. 15. Anima tandem reſtratis ſibi clauſtrorum ianuis, exilit alacris, ac luce clarius micantibus iungitur cælicolarum turmis, cũ quibus hymnizando penetrat aulam regni cæleſtis, & percipit à benigno remuneratore ſuo hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſſibilem, quam *oculus non vidit, nec auris audiuit*. Hinc illa ſancti viri anima, ſecretarium laudis æternæ ingreſſa, primaq; beatę immortalitatis ſtola induta, ineffabili exhilarata lætitia, vtpote perenni viuens gloria, concinenti cum omnibus ſanctis ſpiritibus melodia decantans Alleluia, iugiter Deum in æterna collaudat ſecula.

Regino Prumienſis. 910.

In Annalibus de anno 868. Nicolaus ſanctiſſimus ac beatiſſimus Papa poſt multos pro Chriſto labores migrauit ad cæleſtia regna, recepturus pro adminiſtrata fideliter ſibi credita diſpenſatione immarceſſibilem gloriæ coronam.

Ratherius Veronenſis. 930.

In vita S. Vrſmari: Bonus igitur Vrſmarus, moribus & annis maturus, digna ſuſcepturus meritorum præmia, cæleſtia inuitatur ad regna. Qui exultans in Domino 14. Kalend. Maij ſoluitur ergaſtulo, victurus in ſecula cum Chriſto, Angelorũ cœtus miniſterio, cæleſti infertur Paradiſo: vbi ſine fine Patriarcharum ſequitur fide, Prophetarũ ſpe, Apoſtolorum conſortio, Martyrum collegio, Confeſſorum ac Virginum contubernio, cunctorumque cælicolarum oblectatur perenni tripudio.

Vvitichindus. 950.

Libro 1. *Annalium:* Subitò ſanctus Vitus repertus eſt in loco, vbi prius orationi vacabat, Angelo Domini ibi eum reſtituente, & vltima oratione celebrata animam cælo tradidit.

Fridegodus. 960.

Vita S. Audoëni cap. 30. Regni tutorem omnes expetunt, quem plateæ cæleſtis Hieruſalem coronatum exceperunt. O quanta fuit tunc plaudentium Angelorum lætitia: & tamen non mediocriter pium eſt flere Audoënum, qui vt cæleſtem vitam duxit in ſeculo, ita modò rogatus gaudet in cælo, & in tabernaculis iuſtorum magna cum tranquillitate requieſcit, ſtipatus frequentia Angelorum.

Abbo Floriacenſis. 980.

Vita S. Eadmundi cap. 16. De hoc Martyre conſtat, ſicut & de alijs Sanctis omnibus, iam cum Chriſto regnantibus, quòd licet eius anima ſit in cæleſti gloria, non tamen per viſitationem die noctuque longè eſt à corporis præſentia, cum quo promeruit ea, quibus iam perfruitur, beatæ immortalitatis gaudia. Nam dum in æterna patria ei iungitur, qui vbique totus eſt, de eo habet poſſe, quicquid habuerit, & velle.

Stephanus Monachus. 990.

De S. Maurino: Summa & vel vnica ſalus eſt ægris mortalibus, quòd electos ſuos ita Chriſtus cœlis diuiſit & terris, vt ſpiritus cæleſti habitatione dignos ſuperis admitteret, & terræ terrena permitteret.

Fulbertus Carnotenſis. 1000.

Sermone de Aſſumptione Mariæ: Tu in cæleſtibus regnis prælata es virginum choris: tu Agnum quocunque perrexerit ſequeris: tu in cubiculo regis beatitudinum gemmis & margaritis ornata aſſiſtis, tibi thronus regius collocatur in aula Regis.

Petrus Damianus. 1060.

Sermone Hiſtorico de S. Fidele Martyre: Nunc procul dubio inter ignitos ſuperni Hieruſalem lapides emicat, & cum purpuratis commilitionibus Imperatori ſuo cæleſtis harmoniæ carmen alternat. Felici nimirum commercio fragilem corporis exuit tunicam, & candidam immortalitatis adeptus eſt ſtolam. Caput decollatus amiſit, & pretioſo nunc lapide coronatus incedit. Ille quippe eum remunerat in æterna iam quiete victorem, qui & inter bella dudum protexerat decertantem, Ieſus Chriſtus Dominus noſter.

Sermone 2. *de Sancto Apollinari:* Nunc cum ignitis beatorum ſpirituum cœtibus emicat, cùm trabeatis ſenatoribus curiæ cæleſtis exultat, cum Patriarchis in aureo ſublimiter ſolio intronizatus, cum purpuratis Martyribus mirabiliter coronatus, cum his omnibus ſtola indutus gloriæ ineffabiliter emicat, & ante Imperatorem ſuum melodum Alleluia perenniter iubilat.

Alphanus Salernitanus. 1050.

De Martyribus Beneuentanis:

Vltima lux magno finem poſitura labori,
Magnanimos, ſummosq; duces, & robora belli
Ad quæſita diu poſcebat præmia, cæli
Regia ſigniferi reliquos exceperat omnes.
Congaudete polo celebres, quos celſa triumphis
Curia ſupremis inter ſua ſceptra locauit.

Radulphus Ardens. 1060.

De pluribus Martyribus: Animæ iuſtorum ſunt procul dubio in cæleſtibus æternæ beatitudinis manſionibus, quæ ab initio ijs præparatæ ſunt, dicente Domino: *In domo Patris mei manſiones, multæ ſunt.* Vbi vtique ſunt in manu Dei omnia bona & iucunda eis largientis, & omnia mala & triſtia ab eis auferentis.

Anſelmus. 1080.

Ad caput 5. *poſterioris ad Corinth.* Prędicatores Eccleſiæ, poſtquam de corporibus tranſeunt, nequaquam per morarum ſpatia (ſicut antiqui Patres) cęleſtis patriæ perceptione differuntur, ſed mox vt à carnis colligatione exeunt, in cæleſti ſede requieſcunt.

Ad caput 1. *ad Philip.* Apoſtolus idcirco diſſolui deſiderat, vt cum Chriſto poſſit eſſe: quia perfectorum iuſtorum animæ mox vt clauſtra carnis exeunt, in cæleſtibus ſedibus recipiuntur.

Ad cap. 12. *epiſt. ad Hebræos.* Omnes iuſti, quicunq; in factis & dictis & cogitationibus perfecti ſunt, mox vt animas de corporibus emittunt, cęleſtibus habitaculis inferuntur.

Sigebertus Gemblacenſis. 1100.

Vita S. Macloui cap. 26. Reddidit ergo terræ quod erat ſuum: cæli cum tripudio Sanctorum eius ſpiritum exceperunt, recepturus mercedem laborum, deductus eſt via mirabili manibus Angelorum.

Hugo Folietenſis. 1120.

De clauſtro animæ lib. 4. *cap.* 16. In cæleſtibus vicis Angeli ſuperni ciues habitant, qui nullo indigent, ſed diuitijs indeficientibus abundant. Ad illos vicos animæ iuſtorum tranſeunt, cùm ab hac valle lachrymarum poſt mortem recedunt.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Sermone de Natiuitate Ioannis Baptiſtæ. Hodie ſanctus Ioannes Euangeliſta de carcere huius mundi migrauit, ac cæleſte palaſtium lætantibus choris Sanctorum gloriabundus intrauit.

In Synopſi mundi lib. 1. *cap.* 139. Super cælum aqueum eſt ſpiritale cælum hominibus incognitum: vbi eſt habitatio Angelorum. In hoc eſt Paradiſus paradiſorum, in quo recipiuntur animæ Sanctorum, hoc eſt, in cælum, quod in principio legitur cum terra creatum.

Hugo Victorinus. 1130.

De clauſtro animæ cap. 41. Luce clarius conſtat, quòd perfectorum iuſtorum animæ, mox vt huius clauſtra carnis exeunt, cælestibus ſedibus recipiuntur. Hoc autem ipſis iuſtis pro retributione ſuæ iuſtitiæ creſcet in die iudicij, quòd nunc animarum ſola, poſtmodum verò etiam corporum beatitudine perfruentur.

Bernardus 1130.

Sermone in Vigilia SS. Petri & Pauli: Tria ſunt, quę in feſtiuitatibus Sanctorum vigilanter conſiderare debemus: auxilium Sancti, exemplum eius, confuſionem noſtram. Auxilium eius: quia qui potens in terra, potentior eſt in cælis ante faciem Dei ſui, &c. Quàm potentiores ſunt Petrus & Paulus in cælis, qui tam potentes fuerunt in terris? Et qui nobis reliquerunt maiora exempla, quàm illi, qui in fame & ſiti, in frigore & nuditate iugiter ſunt afflicti, & demum felici martyrio regna cæleſtia conſcenderunt?

Sermone 2. in die Petri & Pauli: Si in terra adhuc poſiti omnia poterant, non quidem in ſe, ſed in Chriſto: quid non poterunt hodie viuentes in æterna felicitate cum ipſo?

Sermone 2. de S. Victore: In terris viſus eſt, vt eſſet exemplo: in cælum leuatus eſt, vt ſit patrocinio, &c Hodie Victor poſito corpore, quo ſolo præpediri ab introitu gloriæ videbatur, tanto alacrior, quanto expeditior penetrauit in ſancta, ſimilis factus in gloria Sanctorum, &c. Anima eius in bonis demorabitur. Quæris vbi? Cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cælorum. Ita cum talibus & tali in loco ſibi ſedet. Sedet excelſa & fulgida, ſedet lætabunda & laudans, &c. Sedet media Angelorum, digna planè eorum conſortio, &c. Non eſt terra obliuionis, quam anima Victoris inhabitat, non terra laboris, vt occuperur in ea: non denique terra, ſed cælum eſt. Nunquid cæleſtis habitatio animas, quas admittit, indurat, aut memoria priuat, aut ſpoliat pietate? Fratres, latitudo cæli dilatat corda, non arctat, exhilarat mentes non alienat.

Hildegardis. 1160.

In quæſtionibus: Sancti, qui in cæli patria ſunt, omnia, quæ in terris geruntur, ſciunt: quoniam vel in iudicio Dei, vel in ſonantibus Angelorum laudibus, omnia, quę in terris aguntur, coram Deo apparent.

Guilhelmus Abbas. 1180.

Vitæ S. Bernardi lib. 4. cap 3. Contigit eadem hora pauperem quendam, & verè pauperem ſpiritu, in cella hoſpitum mori, cuius animam cum vocibus canoris in cælum deferri pater ſanctus audiuit: & interrogatis manè fratribus, qui adfuerãt, illam fuiſſe horam obitus eius comperit, qua prædictas audierat in ſublime tendentium voces.

Innocentius Tertius. 1200.

Lib. 3. Myſteriorum Miſſæ cap. 9. In via communicamus Sanctis per fidem, quam ipſi habuerunt, & nos habemus: in patria verò participabimus Sanctis per ſpeciem, quam ipſi habent, & nos habebimus. Nos enim fidem habemus, & ſpem, illi ſpeciem habent, & rem. Nos percurrimus ſtadium, illi poſſident brauium: nos pugnamus in via, illi triumphant in patria.

Saxo Grammaticus. 1200.

Hiſtoria Danicæ lib. 11. Kanutus diuini iam animi immortalitate potitus, vt terreſtribus patriam patrocinijs attollere ſtuduit, ita cæleſtibus protegere non deſiſtit.

Alexander Aleſius. 1230.

Parte 4. quæſt. 15. memb. 4. art. 4. §. 4. Certum eſt, quòd Chriſtus expoliauit Principatus ac Poteſtates, Coloſ. 2. ac per hoc conſtat Sanctos, qui in Limbo erant, ad cælum cum Chriſto eſſe ſublimatos: ac per hoc & omnes iuſtos, qui non habebant reatum pœnæ, modo conſimili ſublimatos, &c. Iudicium illud erit quantum ad conſummatam glorificationem in anima & carne, quam nondum habent mortui: quamuis animæ iam ſint beatæ in cælo.

Guilhelmus Peraldus. 1250.

Dominicæ Sexageſimæ Serm. 1. de Epiſt. Cùm duæ ſint partes hominis corpus & anima, Deus vtriq; parti locum delectabilem præparauit: corpori paradiſum voluptatis in terris: animæ verò cælum empyreum, id eſt ſplendidum, vbi modò ſunt Angeli & animæ Sanctorum.

Thomas Aquinas. 1250.

De partibus Pœnitentiæ q. 69. art. 2. Sicut in corporibus grauitas eſt vel leuitas, qua feruntur ad ſuum locum, qui eſt finis motus ipſorum: ita etiam in animabus meritum vel demeritum, quibus perueniunt animæ ad præmium vel pœnam, quæ ſunt fines actionum ipſarum. Vnde ſicut corpus per grauitatem vel leuitatem ſtatim fertur in locum ſuum, niſi prohibeatur: ita animæ ſtatim, ſoluto vinculo carnis, per quod in ſtatu viæ detinebantur, præmium conſequuntur, vel pœnam, niſi aliquid impediat, ſicut interdum impedit conſecutionem præmij veniale peccatum, quod prius purgari oportet: ex quo ſequitur, quòd præmium differatur. Et quia locus deputatur animabus ſecundùm congruentiam præmij vel pœnæ: ſtatim vt anima abſoluitur à corpore, vel in infernum immergitur, vel ad cælos euolat, niſi impediatur aliquo reatu, quo oporteat euolationem differri, vt prius anima purgetur. Et huic veritati auctoritas Scripturæ canonicę manifeſtè atteſtatur, & documenta Sanctorum Patrum. Vnde contrarium pro hæreſi eſt habendum.

Bonauentura. 1260.

In 10. *Diſt. cap.* 6. In chorea cæleſti eſt cœtus vel exercitus infinitus, non nobis, ſed ſoli Deo cognitus. Ibi enim eſt Chriſtus tanquam monarcha præcipuus, & Cæſar Auguſtus: ibi eſt regina cum puellis, id eſt virgo Maria cum Virginibus ſanctis: ibi ſunt Angeli tamquam regis nobiliſſimi domicelli: ibi ſunt Patriarchæ & Prophetæ, ſicut collaterales, & regis conſiliarij, quibus tamquam ſenioribus expertis reuelat myſterium conſiſtorij ſui: ibi ſunt Apoſtoli tamquam regis Seneſchali, habentes plenitudinem poteſtis, quia rex reputat factum quòd ipſi faciunt: ibi ſunt Martyres, ſicut ſtrenuiſſimi regis milites, qui per fidem vicerunt tria regna, ſcilicet mundi, carnis, & diaboli: ibi ſunt ſancti Pontifices, Confeſſores, & Doctores.

In lib. 4. Sentent. diſt. 21. q. 2. Aliqui errant, dicentes animas non eſſe glorificãdas ante diem iudicij: Certum enim eſt, quòd Chriſtus expoliauit Principatus & Poteſtates tenebrarum, & per hoc conſtat, Sanctos, qui in Limbo erant, ad cælum cum Chriſto ſublimatos, ac per hoc & omnes iuſtos, qui non habent reatum pœnæ.

Mechtildis. 1290.

Lib. 5. cap. 11. Cùm anima egreditur è corpore, ſi tam libera eſt ab omnibus peccatis, vt cæli ſecreta ſtatim promeruerit intrare, in primo egreſſu animam illam felicem Deus ſic penetrat ſua diuina virtute, omnesq; ſenſus eius ſic replet ac poſſidet, vt ipſe ſit oculus animæ quo videt, & lux per quã videt, & decor qui videtur.

Benedi-

Benedictus Vndecimus. 1300.

In extrauag. antiens: Auctoritate Apoſtolica definimus, quòd ſecundùm communem Dei ordinationem animæ Sanctorum omnium, qui de hoc mundo ante paſſionem Domini deceſſerunt, nec non ſanctorum Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, Virginum, & aliorum fidelium defunctorum, poſt ſacramentum Baptiſmi ab alijs ſuſceptum, in quibus nihil purgabile fuit, quando diſceſſerunt, poſt aſcenſionem Domini in cælum fuerunt, & ſunt, & erunt in cælo, cælorum regno, paradiſo cæleſti, cum Chriſto ſanctorum Angelorum conſortio aggregatæ, & poſt Chriſti paſſionem viderunt, & vident, & videbunt diuinam eſſentiam.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad caput 14. Ioannis: *Iterum venio, & accipiam vos ad me ipſum.* Ex hoc verbo dixerunt aliqui hæretici, quòd electi non aſſumuntur ad gloriam vſque ad diem iudicij, & tunc primùm aſſumentur, quando Chriſtus veniet iterum in forma humana. Sed hoc expreſsè eſt contra dictum Apoſtoli Philipp. 1. *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto.* & 2. Corinth. 5. *Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra habitationis huius diſſoluatur, habemus domum non manufactam in cælo.* Ex quibus patet, quòd anima exuta à corpore, non habens impedimentum culpæ, vel pœnæ temporalis debitæ, ſtatim euolat ad gloriam. Hoc etiam patet ratione: quia talis anima per gratiam, quam habet, digna eſt gloria, & non habet impedimentum propriæ perſonæ, nec totius naturæ: quia illud impedimentum per Chriſti mortem fuit ablatum, & intelligitur præparaſſe beatitudinis locum, in quantum per mortem ſuam amouit impedimentum naturæ, & aſcendens ad cælos miſit donum gratiæ, quæ ambo erant neceſſaria ad conſecutionem gloriæ.

Albertus Patauinus 1320.

Sermone 76. Licet non ſit opus beatis animabus deferri in cælum, quia ex conditione meritorum ſtatim conſequuntur quod merentur: tamen ad locum congruum comitantibus Angelis perducuntur, &c. Poſt Chriſti mortem perfecti morientes ſtatim volant ad cælum.

Ludolphus Carthuſianus. 1330.

Vitæ Chriſti parte 2. cap. 64. *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum.*) Per hoc voluit nobis declarare, quòd Sanctorum animæ in manus Dei aſcendunt. Nam prius ab inferis omnium animæ tenebantur, donec venit, qui captiuis redemptionem prædicauit.

Thomas Argentinenſis. 1350.

Lib 4. diſt. 49. quæſt. 4. Anima purgata exiens ſtatum huius vitæ, & intrans ſtatum futuræ vitæ, videt Deum facie ad faciem.

Guido Carmelita. 1340.

Errore 9. Armeniorum: Non credere beatæ Mariæ Virginis, & Apoſtolorum animas eſſe in regno cælorum, eſt hæreticum, & contra promiſſionem Chriſti, qui ait: *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Vnde Hebræorum 11. *Sancti per fidem vicerunt regna, adepti ſunt promiſſiones*, quantum ad vnam ſtolam, quia habent beatitudinem animarum, Apocal. 6. quibus datur ſtola alia, ſcilicet gloriæ corporis in reſurrectione.

Matthæus VVeſtmonaſterienſis. 1370.

De anno 680. Hilda ſanctiſſima languens annis ſex, vt eius anima carnis moleſtia examinaretur, & virtus in infirmitate perficeretur, anno febrium ſeptimo de morte tranſiuit ad vitam. In ipſa autem hora, qua deceſſit, monialis quædam animam eius videt ab Angelis in cælos deferri, vbi cum Chriſto gaudijs perfruitur ſempiternis.

Catharina Senenſis. 1370.

Tractatu 2. cap. 81. Poſtquam anima fuerit nudata à corpore, & ad finem ſuum aduenerit, apertè videt & guſtat gloriam & laudem nominis Dei ſemper in omnibus creaturis, quæ rationem habent in ſe, ac etiam in dæmonibus, & in alijs quibuſcunque creaturis: ita purè videt, & in ſuo viſu veritatem agnoſcit, videndo Deum Patrem æternũ amplius amat, & amando ſatiatur, ſatiata autem veritatem agnoſcit.

Ioannes Gerſon. 1420.

De Aſcenſione Domini: Ante hunc diem nemo aſcendit in cœlum, cùm de Chriſto ſcripſerit Propheta, quòd *aſcendit pandens iter ante eos.* An verò ipſo aſcendente coaſcenderint qui cum reſurgente reſurrexiſſe leguntur? Animas omni labe purgatas credo, ſed de corporibus haud quicquam temere definire velim.

In Summa Theologica lib. 5. de pœnis inferni: Poſtquam animæ ſufficienter in igne fuerint purgatæ, ſtatim euolant ad gloriam. Et hoc poteſt probari multiplici ratione. Prima, quia poſt purgationem nulla remanet in anima diſſimilitudo ad gloriam, & ideò illi meritò debet iungi. Secunda ratione, quia ianua cæli illis ſemper eſt aperta, qui obſtaculum nullum habent. Tertia ratione, quia neceſſe eſt illos ſpiritus, in quibus eſt charitas ſurſum eleuans, & nihil retardans, ad gloriam eleuari. Quarta ratione, quia poſt purgationem talis purgatus non debet eſſe in Purgatorio: hoc eſt ſatis notum, nec in Limbo, quia non eſt de numero illorum puerorum, nec in Inferno, quia non habet mortale. Ergo patet ipſum eſſe in cælo, quia poſt mortem non ſunt alia receptacula animarum.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Sermone de S. Stephano: In ſublime cæli profectus præſidium, ſociatus Angelis, proprioq; laureatus ſanguine, cum Chriſto glorioſè triumphat. Non ſunt procul dubio condignæ, quas pertulit, paſſiones, ad cæleſtem eidem gloriam prærogatam.

Conſilium Florentinum 1439.

In literis vnionis: Definimus illorum animas, qui poſt Baptiſma ſuſceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quæ poſt contractam peccati maculam, vel in ſuis corporibus, vel ijſdem exutæ corporibus ſunt purgatæ, in cælum mox recepi, & intueri clarè ipſum Deum, trinum & vnum ſicuti eſt, pro meritorum tamen diuerſitate, alium alio perfectius.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Ad caput 6. Apocalyp. *Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ*, id eſt, vnicuique præmium eſſentiale, quod eſt gloria animæ. Ex his probatur, animas ante futuram reſurrectionem beatificari.

Gabriel Bielint. 1430.

Lectione 67. in Canonem Miſſæ: Animæ à corpore ſeparatæ ſtatim conſequuntur, vel præmium, vel ſupplicium.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Libr. 8. Faſtorum de S. Bernardo:

Sacratur merito huius veneranda tarenti
Eſt aurea Patris, quæ ſeſe in ſumma recepit
Limina ſupremi, quòd continet omnia, cæli.

ARTICVLVS TERTIVS.

SANCTORVM ADHVC IN CORPORE MILITANTIVM PRO ALIIS PRECES APVD DEVM MVLTVM VALERE.

NEGANT.

Anno post Christũ natum.

400. *PELAGIVS dixit orationes quas facit Ecclesia pro infidelibus, & alijs peccatoribus, vt conuertantur; siue pro fidelibus, vt perseuerent, frustra fieri: quoniam ad illa omnia sufficere dicebat nostri arbitrij liberam potestatem, & ita non opus esse à Deo petere, quæ nos ipsi consequi possumus.* Augustinus hæresi 88. Guido Carmel. de Pelagianis, Hugo Victorinus excerptionum priorum lib 8.cap.9.

1390 *Ioannes VVicleuus asserit, non esse orandum pro aliqua particulari persona, quòd oratio, quæ pro vno solo fit, non plus prodest illi, quàm alijs.* Thomas VValdensis tom.3.

1550. *Anabaptista, qui se Catharos appellant, quia se ab omni peccatorum labe immunes esse volunt, nec aliorum preces expetunt, nec cuiusquam orationibus se indigere persuasum habent.* Caspar Vlenbergius Causa 9.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Genes. 20 *Vers.* 7. Redde (*inquit Deus ad Abimelech*) viro suo vxorem, & orabit pro te: quia Propheta est, & viues. 17. Orante Abraham, sanauit Deus Abimelech, & vxorem, ancillasque eius, & pepererunt

Numer. 14. 19. Ait Moses: Dimitte obsecro peccatum populi huius secundùm magnitudinem misericordiæ tuæ, &c. Dixitque Dominus: Dimisi iuxta verbum tuum.

1. *Reg.* 7. 9. Clamauit Samuel ad Dominum pro Israël, & exaudiuit eum Dominus.

Iob 42. 8. Ite (*inquit Dominus*) ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis: Iob autem seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia. 10. Dominus conuersus est ad pœnitentiam Iob, cùm oraret ille pro amicis suis.

Ierem. 29. 7. Quærite pacem ciuitatis, (*inquit Dominus,*) ad quam transmigrare vos feci, & orate pro ea ad Dominum: quia in pace illius erit pax vestra.

Matth. 8. 6. Centurio orans pro famulo, sanitatem illi impetrat.

Matth. 15. 22. Mulier Chananæa orans pro filia, illa conualescit.

Actor. 12. 5. Oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro Petro.

1. *Timoth.* 2. 1. Obsecro primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt: vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate.

Iacobi 5. 16. Orate pro inuicem, vt saluemini.

Liturgia D. Petri: In pace rogemus Dominum pro Patre & Patriarcha nostro venerando N. pro religiosissimis Augustis, vt vnà propugnent pro ciuitate hac, pro aëris temperie, pro nauigantibus, &c. Memento Domine seruorum tuorum, & ancillarum tuarum, & omnium astantium, quorum tibi fides nota est, & manifesta in te affectio.

Liturgia D. Iacobi: Pro senibus, & imbecillis, & infirmis laborantibus, & ijs qui infestantur ab immundis spiritibus, vt Deus celeriter sanitatem ijs mittat, Dominum

oremus

itized by Google

oremus. Pro nauigantibus, iter facientibus, peregrinantibus Chriſtianis, ac pro fratribus noſtris Dominum oremus.

Liturgia D. Marci: Dominator Domine Deus omnipotens precamur, & obſecramus te, vt pacem nobis dones, ſanctiſſimum & beatiſſimum Papam noſtrum N. & reuerendiſſimum Epiſcopum noſtrum N. conſerues, &c. Memento Domine omnis animæ afflictæ, nec non conuerſationis eorum, qui à recta via deuiarunt.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſt. Apoſt. lib. 8. cap. 10. Oremus pro ijs, qui ſunt in coniugio, & liberorum procreationi operam dant, vt tribuat ijs Dominus miſericordiam: oremus pro fratribus noſtris recens baptizatis: pro ijs, qui morbis conflictantur: pro nauigantibus, & iter agentibus: oremus pro inimicis: oremus pro nobis mutuo.

Dionyſius Areopagita. 100.

De Eccleſiaſtica Hierarchia c. 7. Itaque ſacræ Scripturæ acquieſcens, vtiles eſſe in hac vita dixerim Sanctorum preces hoc modo, ſcilicet, ſi quis ſanctorum munerum deſiderio incenſus, ad eaq; percipienda piè affectus, prauitatis tamen propriæ conſcius, quempiam ſanctorum virorum adeat, oretq; ſibi adiutorem ac precatorem accedere: capiet ex hoc omnino vtilitatem commoda cuncta excedentem.

Polycarpus. 130.

Epiſtola ad Philippenſes: Pro omnibus Sanctis orate, etiam pro regibus, & poteſtatibus, & principibus, & pro perſequentibus & odientibus vos, & pro inimicis crucis, vt fructus veſter manifeſtus ſit omnibus, & ſitis in illo perfecti.

Iuſtinus Martyr. 160.

Oratione ad Antoninum Pium. Nos ſolum Deum adoramus, & vobis in alijs rebus lęti inſeruimus, Imperatores & Principes hominum eſſe profitentes, & ſimul precantes, vt cum imperiali poteſtate ſanam quoque mentem habere comperiamini, &c. Nos ſecundùm huiuſmodi lationem, credentem iam & nobis aſcitum ad fratres, qui dicuntur, eò adducimus, vbi illi congregati ſunt ad communes preces, & ſupplicationes, cùm pro ſe ipſis, tum pro illuminato, & alijs vbique gentium omnibus, animo intento peragendas, vt digni idoneique ſimus, qui veritate agnita, per opera etiam ipſa boni atque officioſi rerum adminiſtratores, & datorum nobis mandatorum cuſtodes inueniamur, atque vt ſalute ſaluemur ſempiterna.

Theophylus Antiochenus 170.

Libro 1. ad Autolycum: Quæ cùm ita ſint, magis honorabo Regem ſiue Cæſarem, non tamen eum adorabo, verùm pro eo orabo, &c. Itaque ô homo Regem ſiue Cæſarem honora, magna cum benęuolentia ſubiectus ei exiſtens, & orans pro eo.

Athenagoras. 180.

Apologia pro Chriſtianis. Nos pro imperio veſtro preces ad Deum fundimus, & vt filius (quod iuſtiſſimum eſt) in regno olim parentibus ſuccedat, vtq; imperium veſtrum magis magiſq; ſemper augeatur, denique omnia ex animi ſententia vobis eueniant, oramus: quod & nobis ſalutare fuerit, vt quietam tranquillamq; vitam degentes, vobis interim ad quælibet imperata inſeruiamus.

Irenæus. 180.

Lib. 2. cap. 56. Mortuos excitauit Dominus, & Apoſtoli per orationem, & in fraternitate ſæpiſſimè propter aliquid neceſſarium ea quæ eſt in quoquo loco Eccleſia vniuerſa poſtulante per ieiunium & ſupplicationem multam, reuerſus eſt ſpiritus mortui, & donatus eſt homo orationibus Sanctorum.

Clemens Alexandrinus. 200.

Apud Euſebium lib. 3. cap. 17. Ioannes crebris precibus Deum pro adoleſcente lapſo inuocat, ieiunijs continuis vna cum illo ſe macerat, neque prius diſceſſit, quàm illum Eccleſiæ præfeciſſet.

Origenes. 240.

Homilia 8. in Numer. Inuenies aduocatum, qui pro te interpellat Patrem, Dominum Ieſum Chriſtum multò præſtantiorem, quam fuit Moſes, qui tamen orauit pro populo illo, & exauditus eſt. Et fortaſſis propterea Moſes ſcribitur interuenſſe pro peccatis populi prioris, & impetraſſe veniam, vt multò magis nos confidamus, quòd aduocatus noſter Ieſus indubitatam nobis veniam impetrabit à Patre.

Dionyſius Alexandrinus. 260.

Aduerſus Germanum Epiſcopum obtrectatorem ſuum: Nos Chriſtiani vnum illum Deum omnium opificem, qui etiam pientiſſimis Auguſtis Valeriano & Galieno imperium hoc commendauit, colimus & adoramus, illum indefinenter pro imperio illorum, vt immotum permaneat, oramus.

Petrus Alexandrinus. 300.

Sermone de Pœnitentia cap. 11. Scimus propter aliorum fidem quoſdam eſſe Dei bonitatem aſſecutos, & in peccatorum remiſſione, & corporis ſanitate, & mortuorum reſurrectione, &c. Ergo ſimul oremus, & poſtulemus pro eorum reconciliatione per eum aduocatum apud Patrem, ſe noſtris peccatis propitium exhibentem.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

Vita Conſtantini lib. 4. cap. 14. Imperator cùm exiſtimaret piorum hominum preces magnum ſibi momentum adferre ad ſalutem, & cuſtodiam vniuerſæ Reipub. eas cùm neceſſariò adhibuiſſet, non ſolùm ipſe ſe Deo ſupplicem abiecit, verùm etiam vt pro ſe ab Eccleſiæ Præſidibus ſupplicaretur, mandauit.

Athanaſius. 340.

Apologia ad Conſtantium: Tu autem, religioſiſſime Imperator, vbinam malles populum manus extendere, & pro te orare, ibine, vbi ethnici oberrabant, an in loco, tuum nomen titulumq; præ ſe ferente, quem iam in præſentia, imò etiam tum temporis, cùm prima fundamenta iacerentur, Dominum vniuerſi appellitabant?

Patres Synodi Ariminenſis. 350.

Epiſtola ad Conſtantium Auguſtum: Ne nos poſthac vexari, & à noſtris dioeceſibus ſegregari permittas, ſed vt Epiſcopi cum ſuis populis pace ad precem cultuſque diuinos otium habeant orantes pro tuo imperio, ſalute, & pace, quam tibi in perpetuum diuinitas largiatur. *Extat apud Athanaſium epiſtola de Synodo Arimini & Seleucia.*

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catechęſi 5. Myſtagogica: Deinde poſtquam confectum eſt illud ſpirituale ſacrificium, & ille cultus incruen-

incruentus, ſuper ipſa propitiationis hoſtia, obſecramus Deum pro communi Eccleſiarum pace, pro tranquillitate mundi, pro regibus, pro militibus, pro ſocijs, pro ægrotis & afflictis, & in ſumma pro his omnibus, qui egent auxilio.

Ephræm. 370.

Homilia de oratione, (quæ extat inter Homilias Cæſarij:) Oremus fratres non ſolùm pro nobis, ſed etiam pro omnibus, qui vbique ſunt, Chriſtianis, nec ſolùm pro amicis, ſed etiam pro inimicis. Hoc ſemper pro nobis, pro alijs omnibus ſupplicemus, vt Deus nobis hoc dignetur concedere, quod nouit animæ noſtræ conuenire.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione ad eos, qui alios acerbius iudicant: Tam alienus à cædendi acerbitate ſacerdos eſſe debet, tamque promptus, & paratus ad excolendam humanitatem, vt etiam ſi Dominus aliquem vti plantam inutilem excindere iubeat, ipſe tanquam inſitor debeat ſupplicare, vt ignoſcat parumper, ac ſententiam differat.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 6. ad cap. 2. prioris ad Timotheum: Quid ſibi vult, quòd ait: *Primùm omnium?* In obſequio ſcilicet quotidiano, perpetuoq; diuinæ religionis ritu. Atque id nouerunt fideles, quomodo diebus ſingulis mane & veſpere orationes funduntur ad Dominum, quomodo pro omni mundo, & *regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt poſiti, oſeri rationes* ab Eccleſia fiant, &c. Si pro his, qui nobis familiaritate iungũtur, orare iubemur, non fidelibus ſolùm, ſed etiam infidelibus, conſidera quantum malum ſit aduerſus fratrem orare. Ille nempe orare te pro inimicis iuſſit: tu etiam aduerſus fratrem oras: non aduerſus illum, ſed aduerſus te ipſum orare conuinceris.

Ioannes Caſſianus. 420.

Collat. 9 cap. 13. Tertio loco ponuntur *poſtulationes*, quas pro alijs quoque, dum ſumus in feruore ſpiritus conſtituti, ſolemus emittere, vel pro charis ſcilicet noſtris, vel pro totius mundi pace poſcentes, & (vt ipſius Apoſtoli verbis eloquar) cùm *pro omnium hominibus, pro regibus, & omnibus qui in ſublimitate ſunt*, ſupplicamus.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Epiſtola Epheſo ad Monaſteriorum præfectos ſcripta: Quia veſtris ad Deum precibus egemus, neceſſum eſt, vt vos, qui veſtram vitam Deo conſecraſtis, puras ad Deum manus leuetis, atque id ipſum identidem noſtri cauſa facitetis.

Theodoretus. 450.

Ad caput 2. prioris ad Timotheum: *Pro regibus, & omnibus in ſublimitate conſtitutis.*) Valde ſapienter hominum commune præpoſuit, ne quis orationem pro regibus exiſtimaret aſſentationem. Quia autem erant impij, qui tunc dominatum obtinebant, & pietatis aperti hoſtes, docet iuſtam eſſe cauſam, cur pro ijs oretur.

Olympiodorus Diaconus. 480.

In Iob cap. 31. Iob ornamenta ac præmia accepit ſecundæ victoriæ, dum pro amicis deprecatoris partes amplectitur. Certaminum porrò munus, ac trophæum reportat, cùm amicis veniam impetrat, &c. Is qui exulceratus erat, qui conflictabatur inopia, qui ſtratus humi iacebat, iniuriarum obliterata memoria, pro ijs, qui integra ſunt valetudine, pro locupletibus deprecatur. Quare ſi nos ipſi in his quoque temporibus egentem quempiam hominem, ægrotantemq́ue viderimus, eundemq́; pro cæteris ſupplicantem, atque eius ſupplicationem eatenus comprobatam, diuitem Domini gratiam admiremur.

Dorotheus Theſſalonicenſis Epiſcopus. 516.

Epiſtola ad Hormiſdam: Hoc opto atque feſtino, vt veniat in hoc ſtudio terminus vtilis, humanitate quidem Domini, & Dei noſtri Ieſu Chriſti, interceſſionibus autem in cunctis beatiſſimi Apoſtoli petri, & in omnibus ſapientiſſimi Pauli, vt venerandæ eorum ſedi, & tuæ beatitudini iuſtè debitus honor cuſtodiatur, atque reddatur.

Procopius Gazæus. 530.

Ad caput 20. Geneſ. *Orabit Abraham pro te, & viues.*) Obſeruandum eſt preces Prophetarum eſſe efficaces, & conferre plurimum ad vitam, ſi pro aliquo preces ad Dominum fuderint.

Ad cap. 8. Exodi: Quòd Moſes precibus ſolicitat Deum pro Aegyptijs, & exauditur, magnum exemplum eſt noſtri eſſe officij, vt ſupplicemus pro his, qui diuerſam conſectantur religionem. In hoc egregiè ad rem contulit Moſes, quod tradit Chriſtus: *Diligite inimicos veſtros, orate pro his, qui vos perſequuntur.*

Iuſtinianus Imperator. 530.

In Authentica de Monachis & aſcet. col. 10. Si puris undiſque manibus clerus pro Repub. preces Deo obtulerit, manifeſtum ſanè, quòd & res militaris pulchrè ſe habebit, & ciuitates in bono ſtatu ſtatuentur, Deo item pròpitio ac beneuolo conſtituto, quomodo non omnia in ſumma pace & recta legum moderatione vigebunt? Terra quoque nobis fructum feret, & celerius bona ſua edet, per Dei beneuolentiam, precibus illorum vniuerſam Rempub. in vnum colligentibus, ſed & communis hominum figura venerabilior erit, quærentiq; quod præſtantius eſt, illorum puritatem reuereri.

In Authentica de ord. Cler. & Epiſc. §. Illud quoque, collat. 10. Si ad orandum pro populo ſacerdotes deſtinati, indigni diuino miniſterio inueniãtur: quomodo pro tranſgreſſionibus, & delictis populi Deum propitiare poterunt?

Antiochus. 600.

Homilia 72. Quòd pro inuicem orandum ſit, & quamlibet minutas. Hodie ſuggerimus vobis, vt condonetis offenſas: quin & hortamur, vt pro illis quoque preces effundatis. Sic Samuel: *Abſit*: inquit, *vt ceſſem clamare & orare pro vobis ad Dominum: abſit hoc a me, vt peccem in Domino, vt ceſſem orare pro vobis.* 1. Reg. 7.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Epiſtola ad Sergium Conſtantinopolitanum: Aequalem autem vobis opulentam poſtulationem offero, vt inſtantem ad Deum obſecrationem & deprecationem fundatis pro Chriſto dilectis & tranquilliſſimis noſtris Imperatoribus, qui diuinitus Imperij gubernacula meruerunt, quatenus beniguiſſimus & miſericordiſtimus Deus, veſtris Deo acceptabilibus orationibus mitigatus, annorum quidem eis copioſam multitudinem condonet, victoriasq; maximas aduerſus barbaros impendat & trophæa, & filios filiorum eorum coronet, & pace diuina circunder, & ſceptra fortia concedat: atque vigentia barbarorum omnium, maximeq; Saracenorum omnium ſupercilia confringat, qui ex noſtris peccatis ex inſperato nunc ſuper nos ſurrexerunt.

Sexta Synodus Conſtantinopolitana. 680.

Sermone proſphonetico ad Conſtantinum Imp. Etenim omnes vnanimiter ac conſtãter acclamamus: Domine ſaluum fac regem, qui poſt ſe corroborauit fidei fundamentum: benedicito vitam eius, dirige greſſus cogitationum eius, conterat virtutem inimicorum ſuorum, & reſiſtentes ei continuò

corruant: quia fecit iudicium & iustitiam sempiternam, & periclitanti veritati manus porrexit, populumq; tuum saluauit, ad eadem sapere nos concilians.

Ioannes Damascenus. 730.

Historia Barlaam cap.17. Huius rei gratia, (*inquit ad Iosaphat Barlaam,*) flecto genua mea ad Deum nostrum, vt cordis tui oculos illuminet, detq; tibi spiritum sapientiæ & reuelationis ad ipsius agnitionem, vt cognoscas quæ sit spes vocationis tuæ, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis ipsius in Sanctis, &c. Iosaphat hæc, *ait*, omnia ipse quoque scire gestiens, abs te peto, vt diuinæ gloriæ diuitias mihi declares. Dixit ad ipsum Barlaam: Deum supplex rogo, vt hæc te doceat, atque huiusmodi rerum cognitionem animo tuo inferat.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 2 prioris ad Timotheum: Sacerdos veluti cõmunis orbis terrarum pater, constituit omnium curam gerens, quem & pro cunctis oportet mortalibus preces fundere, perinde ac Deus, cui sacrum facit, ac sacerdotio fungitur. Obserua hic magnam & latè patentem gratiam: nam Iudæorum preces eiusmodi non sunt. Nec dixit statim: *Pro regibus*, vt non videatur adulari. Enimuerò cùm prius dixisset: *Pro omnibus hominibus*, tunc subiunxit: *Pro Regibus.* Etiamsi enim infideles fuerint reges, pro ipsis tamen orandum: tunc enim tales erant. Duo autem bona oriuntur ex eo, quòd pro cunctis mortalibus intercedimus: inimicitia dissoluitur, quæ nobis cum alijs est: nemo enim potest hostili animo esse aduersus eum, pro quo preces ad Deum fundit. Ad hæc meliores ipsi redduntur, quia à vitijs precum nostrarum auxilio transferuntur, vtque non adeò porro erga nos efferantur, venenatarumque belluarum instar gerant. Quàm enim arduum & magni momenti fuerit, eos, qui persequerentur, vtque cæderent, audire pro se interpellari apud Deum, orariq; ab ijs, quos ipsi cæderent, & opprimerent.

In epist. ad Philemonem: *Per orationes vestras.*) Discimus hic quòd sit ingens orationum virtus: siquidem Paulus talis tantusq; illarũ ope indigebat.

Oecumenius. 1080.

Ad cap. 2. prioris ad Timoth. Cùm Episcopus communis sit pater, debet pro omnibus hominibus precari, fidelibus & infidelibus, amicis & inimicis, calumniantibus & affligentibus.

Theodorus Balsamon. 1180.

In epistolam Petri Alexandrini Can. 11. Sed & pro propitiatione ipsorum orabimus, cum alijs quæ decet, seu cum alijs bonis operibus, quæ debent ab ipsis fieri.

Nicolaus Cabasilas. 1280.

De Liturgia cap. 12. Operatur oratio iusti, quando illi etiam omninò, pro quibus preces fiunt, ex se omnia contulerint, morum bonitatem, preces, lenitatem, & æquitatem, & quocunque alio sciunt Deum delectari. Quæ est autem eorum prima protinus petitio? Pro superna pace, pro salute animarum nostrarum.

Nicephorus Callistus. 1300.

Lib. 11. cap. 25. Imperator è porticu Aphraatem virum sanctum interrogans: Quoniam, inquit, vadis? Atq; Aphraates, pro imperio tuo precaturus, respondit.

Athanasius Constantinopolitanus. 1300.

Epistola 1. Quo beneficio nos obligauit, vt non solùm propter religionem Imperatorem laudemus, sed & pro eo omnes Ecclesiastici preces adhibeamus.

Georgius Codinus. 1400.

De officialibus palatij Constantinopolitani fol. 186. Patriarcha supplicat, & propitium appellat Deum pro eo, qui vnguendus est Rex.

Hieremias Constantinop. 1580.

Respons. 1. cap. 15. Obijciat aliquis, quid opus est aliena oratione, si ego placeam? Nunquam hoc dixeris homo: vehementer oratione opus est, & quidem multa. Audi quid Dominus dicit: *Orabat pro vobis, & remuneret vobis possessum.*

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Apologetico cap. 31. Scito ex illis præceptum esse nobis, ad redundantiam benignitatis etiam pro inimicis Deum orare, & persecutoribus nostris bona precari. Qui magis inimici & persecutores Christianorum, quàm de quorum maiestate conuenimur in crimen? Sed etiam nominatim atque manifestè: *Orate*, inquit, *pro regibus, & proprincipibus, & potestatibus, vt omnia tranquilla sint.* Vobiscum enim concutitur imperium, concussis etiam cæteris membris eius: vtique & nos (licet extranei à turbis æstimemur) in aliquo loco casus inuenimur. Est & alia maior necessitas nobis orandi pro Imperatoribus, etiam pro omni statu imperij, rebusq; Romanis, quòd vim maximam vniuerso orbi imminentem, ipsamq; clausulam seculi acerbitates horrendas comminantem, Romani Imperij commeatu scimus retardari. Itaq; nolumus experiri, & dum precamur differri, Romanæ diuturnitati fauemus.

Cap. 39. Coimus in cœtum & congregationem, vt ad Deum quasi manu facta precationibus, ambiamus orantes. Hæc vis Deo grata est. Oramus etiam pro Imperatoribus, pro ministris eorum & potestatibus, pro statu seculi, pro rerum quiete, pro mora finis.

Ad Scapulam cap. 2. Itaque & sacrificamus pro salute Imperatoris, sed Deo nostro & ipsius, &c. Oramus pro salute Imperatoris, ab eo eam postulantes, qui præstare potest.

Cyprianus. 250.

Epistola 6. Et nos quidem vestri diebus & noctibus memores, & quando in sacrificijs precem cum pluribus facimus, & cum in secessu priuatis precibus oramus, coronis ac laudibus vestris plenam à Domino fauentiam postulamus. *Lib. 2. epist. 4.*

Libro ad Demetrianum: Pro arcendis hostibus, & imbribus impetrandis, & vel auferendis vel temperandis aduersis, rogamus semper & preces fundimus: & pro pace ac salute vestra propitiantes ac placentes Deum, diebus ac noctibus iugiter atque instanter oramus.

De Oratione Dominica: Publica nobis & communis est oratio: & quando oramus, non pro vno, sed pro populo toto oramus, quia totus populus vnum sumus. Deus pacis & concordiæ magister, qui docuit vnitatem, sic orare vnum pro omnibus voluit, quomodo in vno omnes ipse portauit.

Epist. 8. Vnusquisque oret Deum non pro se tantùm, sed pro omnibus fratribus, sicut Dominus orare nos docuit; vbi non singulis priuatam precem mandauit, sed orationem communem & concordi prece, pro omnibus iussit orare. *Lib 4. epist. 4.*

Arnobius Rhetor. 300.

Aduersus Gentes lib. 4. paulo ante finem: Nam nostra quidem scripta cur ignibus meruerint dari? cur immaniter conuenticula dirui? in quibus summus oratur Deus, pax cunctis & venia postulatur magistratibus, exercitibus, regibus, familiaribus, inimi-

Matt. 6.

1. Tim. 2.

2. Thes. 2

inimicis adhuc vitam degentibus, & resolutis corporum vinctione.

Lactantius. 320.

Lib.7.diuinarum Institut.cap. 26. Erat igitur congruens, vt in formando generis humani statu te auctore, ac ministro diuinitas vteretur. Cui nos quotidianis precibus supplicamus, vt te imprimis, quem rerum custodem voluit esse, custodiat: deinde inspiret tibi voluntatem, qua semper in amore diuini nominis perseueres. Quod est omnibus salutare, & tibi ad felicitatem, & cæteris ad quietem.

Hilarius. 350.

Libro ad Constantium Imperatorem: Permittat lenitas tua populis, vt quos voluerint, quos putauerint, quos elegerint audiant docentes, & diuina mysteriorum solennia concelebrent, & pro incolumitate, & pro beatitudine tua offerant preces.

Optatus Mileuitanus. 370.

Contra Parmenianum lib. . Iam tum meditabatur Donatus, contra præcepta Apostoli Pauli, Potestatibus & Regibus iniuriam facere, pro quibus, si Apostolum audiret, quotidie rogare debuerat: hic enim docet B. Paulus: *Rogate pro Regibus & potestatibus vt quietam & tranquillam vitam agamus in ipsis omnibus.*

Ambrosius. 370.

Ad cap. 2. priorio ad Timoth um: Hæc regula Ecclesiastica est tradita à magistro gentium, qua vtuntur sacerdotes nostri, vt pro omnibus supplicent: deprecantes pro regibus huius seculi, vt subiectas habeant gentes, vt in pace positi, in tranquillitate mentis, & quiete Deo nostro seruire possimus: orãtes etiam pro ijs, quibus sublimis est potestas credita, vt in iustitia & veritate gubernent Rempub. suppeditante rerum abundantia, vt amota perturbatione seditionis, succedat lætitia.

Prudentius. 380.

Hymno 9. de Romano:

Tum tu ait: Numquam pro salute & maxima,
Fortissimus, principi cohortibus
Alter precabor, quàm fidele vt militent,
Christig, typho vt renascamur Patri,
Capiant & ipsum talium Paraclitum,
Vt idolorum respuat caliginem,
Certam & in dulcem aeternae spei.

Hieronymus. 390.

Ad cap. 1. Iob: *Offerebat holocausta per singulos dies.*) Pro filijs suis, quos ita regebat, vt non tam pro præsentibus criminibus, quàm pro occultis in corde peccatis, quæ hominum quoque fugere notitiam possunt, diuinam clementiam assiduis sacrificijs exoraret.

Augustinus. 400.

Epistola 107. ad Vitalem fautorem Pelagianorum: Dic ergo apertissimè, nos pro ijs, quibus Euangelium prædicamus, non debere orare vt credant, sed eis tantummodo prædicare. Exerce contra orationes Ecclesiæ disputationes tuas, & quando audis sacerdotem Dei ad altare exhortantem populum Dei orare pro incredulis, vt eos Deus conuertat ad fidem & pro Catechumenis, vt eis desiderium regenerationis inspiret, & pro fidelibus, vt in eo quod esse cœperunt, eius munere perseuerent: subsanna pias voces, & dic te non facere quod hortatur, id est, Deum pro infidelibus, vt eos fideles faciat, non rogare, eo quòd non sint ista diuinæ miserationis beneficia, sed humanæ officia voluntatis, &c.

Epistola 59. ad Paulinum quæst. 5. Hæc autem causa præcipua fuit ista dicendi, vt his breuiter perstrictis atque significatis, non putaretur negligendum esse quod sequitur: *Pro omnibus hominibus, pro Regibus, & his qui in sublimitate sunt.*

Paulinus Nolanus. 410.

Epistola 30. ad Florentium: Deus, qui te amantem nostri facere dignatur, non iuxta meritum malum faciens, sed secundum diuitias bonitatis suæ, vt nobis adiutorium de patrocinio orationum tuarum, tibi merces de proximorum etiam minorum magna charitate cumuletur, memorem te nostri perpetuò faciat, omnibus orationibus tuis, & oblationibus curam nostræ salutis immisceat.

Bonifacius Primus. 420.

Epistola 1. ad Honorium Augustum: Ecce enim inter ipsa mysteria, inter preces suas, quas pro vestri felicitate dependunt imperij, teste S. Petro, solicitis pro religionis obseruantia vocibus clamat: cum solicita petitione miscetur oratio, ne hos in varias res fomes euulsa distrahat à cultu solito, tentatore solicitante discordia.

Cælestinus. 425.

Epistola 1. Cum enim sanctarum plebium Præsules mandata sibimet legatione fungantur, apud diuinam clementiam humani generis agunt causam, & tota secum congemiscente Ecclesia, postulant & precamur, vt infidelibus donetur fides: vt idololatræ ab impietatis suæ liberentur erroribus, vt lucæis, ablato cordis velamine, lux veritatis appareat, vt hæretici, Catholicæ fidei perceptione, resipiscant, vt schismatici spiritum recuperatæ charitatis accipiant, vt lapsis pœnitentiæ remedium conferatur, vt denique catechumenis, ad regenerationis sacramenta perductis, cælestis aula misericordiæ reseretur. Hæc non perfunctoriè, neque inaniter à Domino peti, rerum ipsarum monstrat effectus.

Leo Primus. 450.

Epistola 25. ad Theodosium Augustum: Ecce ego Christianissime & venerabilis Imperator, cum consacerdotibus meis implens erga reuerentiam clementiæ vestræ synceri amoris officium, cupiensque vos placere per omnia Deo, cui pro vobis ab Ecclesia supplicatur.

Sermone 4. in solemnitate Epiphaniæ cap. 5. Ecclesiasticum sanè atque diuinitus institutum non solùm non inhibemus, sed etiam incitamus affectum. vt etiam pro talibus (*hoc tuis*) nobiscum Domino supplicetis, quoniam & nos deceptarum animarum ruinas cum fletu & mœrore miseramur.

Prosper. 460.

De vocatione Gentium libro 1. cap. 12. al. cap. 4. Præcepit Apostolus, imò per Apostolum Dominus, qui loquebatur in Apostolo, *fieri obsecrationes, & postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & pro his qui in sublimitate sunt.* Quam legem supplicationis ita omnium sacerdotum, & omnium fidelium deuotio concorditer tenet, vt nulla pars mundi sit, in qua huiusmodi orationes non celebrentur à populis Christianis. Supplicat ergo vbique Ecclesia Deo, non solum pro Sanctis, & in Christo iam regeneratis, sed etiam pro omnibus infidelibus, & inimicis crucis Christi, pro omnibus idolorum cultoribus, pro omnibus, qui Christum in membris ipsius persequuntur, pro Iudæis, quorum cæcitati lumen Euangelij non refulget, pro hæreticis & schismaticis, qui ab vnitate fidei & charitatis alieni sunt. Quid autem pro istis petit, nisi vt relictis erroribus suis conuertantur ad Deum, accipiant fidem, accipiant charitatem, & de ignorantiæ tenebris liberati, in agnitionem veniant veritatis?

Salvianus Massiliensis. 430.

Lib. 1. de iudicio & prouidentia Dei: Sed ad illud fortè confugies, vt dicas nos metu futuri iudicij Deum colere, & ideo omnium præsentium officiorum cultu elaborare, vt in die futuri seculi mereamur absolui. Quid ergo sibi vult Apostolus Paulus, præcipiens quotidie in Ecclesia, ac iubens, vt offerantur iugiter Deo nostro *orationes, obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones*? Et hæc omnia quam ob causam? Quam vtique, nisi, vt ipse dicit, *vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni castitate*? Pro præsentibus, vt videmus, Domino supplicari iubet. 1. Tim. 2

Fulgentius. 500.

Epistola 5. de charitate ad Eugyppium: Orantem pro nobis sanctitatem tuam clementia diuina custodiat, quod opto sancte ac beatissime frater.

M. Aurelius Cassiodorus. 540.

Lib. 1. epist. 2. ad Ioannem Papam: Supplicandum vobis est, beatissime Pater, vt lætitiam, quam per vos (Deo largiente) percepimus, custodiri nobis vestris orationibus sentiamus. Quis enim dubitat prosperitatem nostram vestris meritis applicandam? Ecclesiasticis ieiunijs fames est exclusa popularis, decoris lachrymis tristitia fœda discessit, & per sanctos viros acceleratum est, ne traheretur diutius quod grauabat. Et ideo salutans officiositate qua dignum est precor, vt viuacius oretis pro salute regentium: quatenus eorum vitam cœlestis princeps faciat esse longæuam, Romanæ Reip. hostes imminuat, tempora tranquilla concedat.

Gregorius Magnus. 590.

In Ezechielem Hom. 21. Doctores sancti cùm pro compunctis peccatoribus atque confitentibus omnipotenti Deo preces fundunt, per hoc, quòd ad veniam pro carnali eorum vita postulant, mensę Domini carnes oblationis portant.

Eligius. 640.

Homilia prima in Natali Domini: vestris igitur sanctis orationibus à Deo me exaudiri posse confidens, iam nunc effundo in conspectu eius orationem, & supplex eius benignissimam imploro clementiam.

Concilium Toletanum Sextum. 648.

Cap. 3. Gratias omnipotenti Domino cœlorum agimus ob feruorem fidei regis nostri, eò quòd ei tam illustrem creauerit animam, & sua repleuerit sapientia: ipse quoque donet ei, in præsenti seculo diuturnam vitam, & in futuro gloriam æternam.

Concilium Toletanum Nonum. 660.

Cap. 17. Obsecramus Dei misericordiam largam, vt serenissimo Domino Recesuintho Principi glorioso ita præsentis vitæ felicitatem impendat, vt Anglicæ beatitudinis gloriam post longæua tempora concedat: atque ita nos eiusdem felicitate lætos semper efficiat, vt in terra viuentium remunerandos attollat.

Beda. 700.

Ad cap. 13. Ioannis: Nunquid dicere possumus, quòd etiam frater fratrem à delicto poterit cogitatione mundare? Imò verò id etiam nos esse admonitos in eius Dominici operis altitudine nouerimus, vt confessi inuicem delicta nostra, oremus pro nobis, sicut Christus interpellat pro nobis, &c. Quia ad hoc Dominus dedit nobis exemplũ. Si enim ille, qui nullum peccatum nec habet, nec habuit, nec habebit, orat pro peccatis nostris, quanto magis nos inuicem pro nostris orare debemus? Et si dimittit nobis ille, cui non habemus quod dimittamus, quanto magis dimittere debemus inuicem nobis, qui sine peccato hic viuere non valemus? Quid enim videtur in hac altitudine sacramenti Dominus significare, cùm dicit: *Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, sic & vos faciatis*? nisi quod apertissimè dicit Apostolus: *Donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet, querelam: sicut & Dominus donauit vobis, ita & vos.* Inuicem itaque nobis delicta donemus, & pro nostris delictis inuicem oremus, atque ita quodammodo inuicem pedes nostros lauemus. Eph 4.

Synodus Remensis. 813.

Cap. 40. Vt pro domino Imperatore, suaq; nobilissima prole orationes & oblationes super has, quæ hactenus pro ipsis Deo omnipotenti oblatæ sunt, augeantur, vt eos suis temporibus in præsenti seculo cum omni felicitate custodiat, & in futuro cum sanctis Angelis suis pia miseratione gaudens efficiat.

Haymo. 820.

Homilia de Feria 2. Litaniarum: Cùm pro inimicis nostris Dominus orare nos iubet, quanto magis pro amicis & fidelibus nostris? Quia si fideliter oramus, non pro nobismetipsis tantùm, sed & pro fratribus nostris etiam intentè orare debemus: quæ assiduitas orandi præstat nobis auxilium in aduersis.

In primum ad Timoth. cap. 2. Ne fortè diceret aliquis, non debemus orare pro regibus infidelibus, quia pagani sunt, præcipit Apostolus pro omnibus hominibus orare, eodem Spiritu sancto affiatus, quo & Hieremias Propheta, qui misit epistolam Iudæis, qui erant in Babylone, vt orarent pro vita regis Nabuchodonosor, filiorumq; eius, & pro pace ciuitatis, ad quam ducti erant captiui, inquiens: *Ideo dicite orare pro vs, quia in pace illorum erit pax vestra.* Hier. 29

Rabanus Maurus. 850.

Lib. 1. in Ecclesiast. cap. 7. Orat Ecclesia pro persecutoribus suis, vt ipsi conuertantur ab errore suo, & agant pœnitentiam de peccatis suis.

Nicolaus Primus. 860.

Epistola ad Michaelem Imp. Vos autem, quæsumus, nolite præiudicium Dei Ecclesiæ irrogare. Illa quippe nullum imperio vestro præiudicium infert, cùm magis pro stabilitate ipsius æternam diuinitatem exoret, & pro incolumitate vestra, & perpetua salute, iugi deuotione precetur.

Radulphus Flaviacensis. 950.

Lib. 7. in Leuit. cap. 6. Omnis Sanctus cùm viderit peccatorem conuerti ab errore viæ suæ, gaudere debet, & quantum potest, vt laqueos iniquitatis euadat, precibus suis eum adiuuare.

Petrus Damianus. 1050.

Epist. 4. cap 17. Spiritus sanctus, qui est lumen æternum, & remissio peccatorum, illuminet vos omnes, & absoluat, sedulamq; mei memoriam in sanctis vestris orationibus vos habere præcipiat.

Anselmus. 1080.

Ad cap. 9. epist. ad Romanos: Moses pro populo Iudaico mirabiliter intercessit, obijciens semetipsum pro eis dicens: *Dimitte eis peccatum, dimitte: si autem non vis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.* Vbi demonstratum est, intercessio Sanctorum quantum pro illis valeat apud Deum. Securus enim Moses de iustitia Dei, quæ eum delere non posset, impetrauit misericordiam, ne illos, quos iustè posset, deleret. Intercessit ergo paratior deleri pro ipsis, quã ipsos, sciens apud misericordiam se id agere, quæ quoniam nullo modo deleret ipsum, etiam illis parceret propter ipsum. Exod. 3

Ivo Carnotensis. 1100.

Epistola 31. ad Adelam Comitissam: Rogo pro remedio animæ vestræ, vt Ecclesiam beati Ioannis Baptistæ, in qua regulàrem vitam Deo dante ordinauimus, diligatis, & res ad ipsam Ecclesiam pertinentes contra insidiantes & incursantes pro posse vestro defendatis. Pro hoc enim à fratribus prædictæ Ecclesiæ habebitis munus orationum, ac fidele seruitium.

Hildebertus Cenomanensis. 1100.

Epist.11. Vnde & nos tanto confidentius vestrarũ suffragio inhæremus orationum, quanto nouimus vos, velut è foribus supernam introspicere Hierusalem, & videre iam Dominum dominorum in Sion. Nos quoque, si quid peccatoris, sed sacerdotis, potest oratio, ibi pro vobis fratribus nostris agimus, vbi Patri immolatur Filius.
De Officio Missæ:

Ingrediens sacra Sanctorum Leuiticus erat
Pro se, proq; suo principe, gente, domo.
An crucem Christum rogat, & se clarificari,
Et custoduri, quos dedit ipse Deus.
In cælo etiam semper pro plebe sacerdos,
Pro seruo Dominum, pro rege pastor agit.
Nostet in hoc sacrifex Aaron Christumq; secutus,
Pro tota primùm supplicat Ecclesia:
Hinc etiam pro Pontifice, Regiq; salute,
Et reliquis infra, sicut oportet, agens.

Odo Cameracensis. 1110.

In expositione Canonis dist.2. Prima periodus, hucusque protensa, pro tota Ecclesia, & pro omnibus fidei cultoribus orat. Secunda, quæ hîc incipit, pro præsentibus se accingit, qui sancti sacrificij sunt astipulatores, & cooperatores.

Bernardus. 1130.

Sermone 49. qui est de Oratione: Moneo te charissima, vt ores pro bonis hominibus, vt in bonis perseuerent: rogo etiam te, vt ores pro malis hominibus, vt de malo ad bonum conuertantur: ora pro amicis tuis, & ora pro tuis inimicis: ora etiam pro omnibus fidelibus viuis, & defunctis.

De octo punctis quibus peruenitur ad perfectionem vitæ spiritualis: Quintum est, vt non contristeris, vel læteris, aut solliciteris pro amicis aut cognatis tuis, sed committe eos Deo, & spirituale subsidium, scilicet orationum tuarum suffragia, eis impende: te autem mundo crucifixum reputa.

Petrus Blesensis. 1160.

Epistola ad Patres in Cisterciensi capitulo congregatos: Subuerterer, nisi in lapide adiutorij, & orationum vestrarum suffragio fiduciam concepissem. Nam iuxta verbum Iob: *quæ est fortitudo mea, vt sustineam?* Ecce non est auxilium in me, sed infirmitas & defectus. Vereor, ne offensus mihi Dominus, hãc iniunxerit solicitudinem multorum, qui non sufficiebam propriæ salutis procurare negotium. Sed posuit mihi Dominus in vobis verbum, vt si offensus mihi est, sese propitium vestra oratione mihi exhibeat, meumq; suppleat imperfectum. Iob.6.

Stephanus Eduensis. 1170.

De Sacramento altaris cap.13. Rogamus pro Papa, pro Antistite nostro, pro Rege, pro omnibus Orthodoxis: oramus pro familiaribus absentibus, præsentibus: pro astantibus, scilicet pro ijs omnibus, qui assistunt præsentes mysterio altaris: pro ijs omnibus offerimus sacrificium laudis.

Innocentius Tertius. 1200.

Prooemio in septem Psalmos pœnitentiales: Boni viuentes orant pro se, orant pro alijs, & contra alios: quandoque exaudiuntur, quandoque non. Orauit pro se Petrus, qui cùm cœpisset mergi clamabat, dicens: *Domine saluum me fac*, exaudiri ijq; meruit. Orauit & Paulus tertiò, vt auferret ab eo Dominus stimulum carnis, & dixit illi Dominus: *Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur.* Quandoque similiter orant contra alios, & pro alijs, & exaudiuntur à Deo. Vnde Iacobus ait: *Helias homo erat similis nobis passibilis, & oratione orauit, vt non plueret super terram, & non pluit annos tres & menses sex: rursum orauit, & dedit imbrem pluuiam, & terra fructum suum.* Interdum etiam orant pro alijs, & non exaudiuntur. Vnde dictum est Hieremiæ: *Noli orare pro populo isto.* Matt.14. 2.Cor.12 Iacob.5. 3.Reg.17 18. Hier 7.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Domin.2. in Quadragesima: Apostoli pro Chananæa orauerunt, & exaudita est. In quo nos Dominus instruit, quòd non in nobis, sed in misericordia eius, & in Sanctorum precibus spem ponere debeamus, vt anima in tribulatione posita Sanctos Dei & amicos tam diu deprecetur, donec ipsi dicant: *Dimitte eam*, & exaudi eius petitionem, *quia clamat post nos.* Vnde Iacobus in epistola Catholica: *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, & oratio fidei saluabit infirmum.*

Thomas Aquinas. 1250.

Secunda secundæ quæst.83. art.7. Illud debemus orando petere, quod debemus desiderare. Desiderare autem debemus bona, non solùm nobis, sed etiam alijs. Hoc enim pertinet ad rationem dilectionis, quam proximis debemus impendere: & ideo charitas hoc requirit, vt pro alijs oremus. Vnde Chrysostomus super Matthæum dicit: Pro se orare necessitas cogit, pro altero autem charitas fraternitatis hortatur. Dulcior autem ante Deum est oratio, non quam necessitas transmittit, sed quam charitas fraternitatis commendat.

Bonauentura. 1260.

In Speculo disciplinæ cap.12. Non solùm pro se, verùm etiam pro alijs tam viuis quàm mortuis orant religiosi.

Author Instructionum diuinæ pietatis. 1300.

Lib.3.cap.73. Gertrudis oratura quadam vice pro pluribus personis, diuersisq; causis, ad pedes Domini Iesu deuotè se prostrauit, & illis saluberrimis vulneribus, prout deuotissimè potuit, efficacissima oscula, cum feruenti desiderio imprimens, personas & causas sibi commissas Domino commendauit. Quòd cùm faceret, vidit quasi riuulum erumpentem de corde ipsius Filij Dei, & totum in circuitu locum copiosè infundentem. Vnde intellexit, quòd Dominus per riuulum istum effudit sibi omnes effectus petitionum, quas ipsa ad pedes commendauerat.

Guido Carmelita. 1340.

In Summa de Pelagianis: Errant, quia negant orationes pro infidelibus, quas facit Ecclesia, vt ad fidem conuertantur: illasq; orationes, quas pro fidelibus facit Ecclesia, vt in fide perseuerent, & fides in eis augeatur, dicunt nihil valere & prodesse. Quas dicere non faciendas, & nullius esse efficaciæ, est hæreticum, & manifestè contra sacram Scripturam: nam Genes. 20. Dominus ait Abimelech regi infideli de Abraham: *Propheta est, & orabit pro te.* Et Exodi 32. Moses orabat, vt Dominus placaretur populo fideli, &c.

Thomas VValdensis. 1410.

Tomo 3.tit.10. cap.103. Ego quondam iunior solitus eram audire deuotos presbyteros singulis Dominicis ad orandum pro monachis, & fratribus, cæterisque religiosis Ecclesiæ zelo concitare fide-

les,quam regulam Eccleſiæ Patres à primæuis temporibus traxerunt indubiò, ipſo Apoſtolo ſic iubente Epheſinis Chriſtianis: *Per omnem orationem, & precem,orantes in omni tempore, & in ſpiritu,& in ipſo vigilantes in omni inſtantia,& obſecratione pro omnibus Sanctis,& pro me,vt detur mihi ſermo in apertione oris mei cum fiducia notum facere myſterium Euangelij*, &c. Hæc pietas Chriſtiana ſemper fuit,hæc humilitas,orationes mutuas petere, & ſoluere, & orare pro inuicem,vt ſaluentur.

Ioannes Gerſon. 1420.

Sermone de Oratione: Acceptabilior eſt cæteris paribus oratio pro Regibus,Principibus,& alijs in poteſtate conſtitutis, quantum bonum commune excedit particulare. Ideo culpabiles valde ſunt, maledictionem eis imprecantes, quibus eſt maximè miſerandum, quoniam habent homines ſuper capita ſua.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De inſtitutione & regimine Prælatorum cap. 10. Inſtituti ſunt plebibus Epiſcopi atque Paſtores,veluti mediatores Dei & populi: quatenus pijs ſuis interceſſionibus, orationumque ſuffragijs diuinam iuſtitiam erga delinquentes faciant eſſe placabilem. Nam quoties populus ſpirituali ſeu corporali fatigatur in prælio, ſi quando diuina præcepta grauiter peccando tranſgreditur, quandiu æquiſſima animaduerſione percutitur, ad orationis debet Prælatus aduolare præſidium, ibique corde compunctus, proſtratus corpore, compaſſione plenus, ignitus charitate, lachrymiſq; ſuffunſus, deprecari Dominum, Angelorum, Sanctorumq; omnium interpellare ſubſidium, vt eorum ſupplicationibus Deo valeat plebem ſibi reconciliare commiſſam.

Bernardus Senenſis. 1440.

*Tom.*2.*Serm.*50 In tertio præcepto hortatur nos Dominus ad affectuoſam oris locutionem; ideo ſubdit: *Et orate pro perſequentibus,& calumniantibus vos*. Quantum ſit apud Deum vltra generalem orationem affectuoſam in ſpeciali oratione orare pro inimicis, oſtendit Gregorius, dicens in Moralibus: Conditoris auribus illa maximè oratio commendatur, qua pro inimicis quoque intercedere nitimur. Talis etiam oratio,vt idem ait,etiam in noſtris alijs orationibus mixta exaudibilis redit. Quid eſt enim, quòd Moſe, Samuel, & Helias in poſtulatione alijs præferuntur, niſi quòd iſti tantùm in ſerie veteris Teſtamenti pro inimicis oraſſe leguntur? Moſes à populo lapidibus impetitur, & pro lapidantibus deprecatur: Samuel à principatu ejicitur,& ait: *Abſit à me, vt ceſſem orare pro vobis.* 4 Reg.12. Helias etiam orauit pro Achas inimico ſuo:

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Lib 3.*Summæ cap.*142. Pro proximis eſt orandum, quoniam nedum propriam, ſed & illorum deſiderare ſalutem charitas fraterna exigit.

ARTICVLVS QVARTVS.

SANCTOS IN CAELO TRIVMPHANTES PRO NOBIS ORARE, ORANDO PATROCINARI, ET SVBVENIRE.

NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtum

400. VIGILANTIVS Gallus: *Dum viuimus*, inquit, *mutuò pro nobis orare poſſumus, poſtquam autem mortui fuerimus, nullius pro alio exaudienda eſt oratio.* Hieronymus aduerſus Vigilantium cap.3.

740. *Conſtantinus Copronymus eò dementiæ & vecordiæ peruenit, vt publicitus populo ſanctionem vniuerſalem propoſuerit, ne interceſſio Sanctorum, quòd nihil poſſet, peteretur,* Theoſtrictus oratione funebri in S.Nicetam,Suidas in hoc Conſtantino,Michaël Glycas parte 4.Annalium.

1200. *VValdenſes aſſerunt Sanctos in cœlo non orare pro nobis.* Guido hæreſi 16 VValdenſium, Nicolaus Eymericus tractatu 2.quæſt 14 Antoninus 4. parte Summæ tit.11.cap.7.§.5. Æneas Syluius de Bohemis cap.35.

1315. *Lollardi dicebant, merita & interceſſiones quorumlibet Sanctorum non poſſe hominibus apud Deum præſtare ſuffragia* Trithemius in Chronico Hirſaugienſi,de anno 1315.

1390. Ioannes VVicleuus tertij Trialogi cap. 30. *Quis rogo faceret ſeurram mediatorem ſuum, vt regia paratioris,& clementioris colloquio potiretur? Sancti igitur in cælo licet non ſint ſcurræ ſed incorporati Chriſto per gratiam Saluatoris: tamen minus ſe habent in comparatione ad illum, quam ſcurra ad Regem terrenum.*

1420. *Thaborita in Bohemia nihil prodeſſe mortalibus Sanctorum preces tam cum Chriſto regnantium aſſeuerant.* Æneas Syluius epiſt.130.

1500. *Pickardi in Bohemia ſuffragia Sanctorum rem vanam & ridiculam arbitrantur.* Ioannes Schechta epiſt.ad Eraſmum.

1510. Martinus Lutherus in Poſtilla maiori Dominica à Trinitate ſeptima: *D. Petri meritum ne*

aſſe

esse quidem redemerim: quomodo enim mihi auxiliarentur, cùm neque sibi ipsi tulerit opem?

1530. Huldaricus Zuinglius in opere articulorum articulo 20. *Scio quor undam in me odium, quod propter hanc rem in me natum est, quod minus cæteris Diuorum intercessioni tribuam, imò primus hanc exploserim, &c. Si Dini pro nobis coram Deo erant, hoc fiat necesse est aut commiseratione, qua nostris malis afficiuntur, & commouentur; aut id minus. Si nostris malis afficiuntur, beato & felices non sunt, nam felicitatis proprium est nullo laborare, nullo dolore affici, nulla calamitate aut miseria tangi. Si malis nostris non tanguntur, aut nihil pro nobis orabunt, aut si pro nobis orant, Deum mihi monebunt.*

1550. Henricus Bullingerus Decadis 4. Serm. 5. *Quid posthac opus fuerit intercessione Diuorum? Contemnunt mandatum Dei, quicunque contendunt per alios, quàm per Christum, & eius intercessionem pervenire ad Patrem. Qui obtemperat mandato Christi, & per nomen eius inuocat, nihil ei opus est Diuorum interuentu.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Baruch 3. v. 4. Domine omnipotens, Deus Israël, audi nunc orationem mortuorum Israël, & filiorum ipsorum, qui peccauerunt ante te.

2. *Machab.* 15. 12. Iudas Machabæus in somnis vidit Oniam defunctum manus extendentem & orantem pro populo: postea vidit & alium virum ætate grauem, & gloria mirabilem, & audiuit Oniam dicentem: Hic est Hieremias Propheta Dei, qui multum orat pro populo, & sancta ciuitate Hierusalem.

Matthæi 17. 3 Apparuerunt illis Moyses & Elias cum Christo loquentes.

Lucæ 9. 30 Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyses & Elias, visi in maiestate: & dicebant excessum eius, quem completurus erat in Ierusalem.

Lucæ 16. 27. Dives damnatus apud inferos in medijs tormentis recordatur fratrum, & pro ijs orat, licet non impetret: Ergo multo credibilius est, Sanctorum in cœlo spiritus nostri esse memores, & pro nobis orare.

2. *Petri* 1. 14. Certus quòd velox est depositio tabernaculi mei, secundùm quod & Dominus noster Iesus Christus significauit mihi: dabo autem operam & frequenter habere vos post obitum meum, vt horum memoriam faciatis.

ASSERVNT VARIARVM GENTIVM antiquissimæ Liturgiæ.

Liturgia Ecclesiæ Romanæ antiquissima, primùm à D. Petro conscripta: Domine Deus omnipotens, qui solus sanctus es, & in sanctis requiescis, & à cœlestibus Potestatibus ter sanctum hymnum suscipis, suscipe de ore nostro peccatorum hunc ter sanctum hymnum, nobis misericordias tuas & miserationes largiens intercessionibus sanctę Dei Genitricis, & omnium Sanctorum tuorum, &c. Imprimis sanctæ, gloriosæ, semperque Virginis Mariæ, & beatorum Apostolorum, & Martyrum, & omnium Sanctorum, quorum intercessione & precibus concede, vt in omnibus tua protectione muniamur.

Liturgia, qua Romana Ecclesia iam annis vltra 1100. *vsa est & adhuc vtitur*: Communicantes, & memoriam venerantes imprimis gloriosæ semper Virginis Mariæ, beatorum Apostolorum & Martyrum, &c. Et omnium Sanctorum tuorum, quorum meritis precibusque concedas, vt in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio.

Liturgia Ecclesiæ Hierosolymitanæ, auctore D. Iacobo: Commemorationem agamus sanctissimæ, immaculatæ, glorioſissimę, benedictæ Dominæ nostræ Matris Dei, & semper Virginis Mariæ, & omnium Sanctorum, & iustorum, vt precibus atq; intercessionibus eorum omnes misericordiam consequamur.

Liturgia Ecclesiæ AEthiopicæ, primùm ab Euangelista Matthæo scripta, vt ferunt: Custodi eos Deus in recta fide, & in gloria omni tempore, per preces ac intercessionem, quam pro nobis facit Domina nostra sancta & immaculata virgo Maria, & per preces Angelorum, & patrum nostrorum Patriarcharum, sancti Ioannis Baptistæ, &c. quorum orationes, & benedictiones, & auxilium, & gratia sit nobiscum.

Liturgia Ecclesiæ Mediolanensis, primùm à S. Barnaba scripta, postmodum à D. Ambrosio aucta. In Natali S. Stephani: Omnipotens sempiterne Deus, qui primitias Martyrum in S. Leuitæ Stephani sanguine dedicasti: tribue quæsumus, vt pro nobis interceſſor existat, qui etiam pro persecutoribus suis orauit Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Irenæus. 180.

Lib.5. cap.19. Sicut Eua seducta est, vt effugeret Deum: sic Maria suasa est, obedire Deo, vt virginis Euæ Virgo Maria fieret aduocata.

Origenes. 230.

Homilia 26. in Numeros: Quis dubitat, quòd sancti quique Patrum & orationibus nos iuuent, & gestorum suorum confirment atque hortentur exemplis, sed & voluminibus suis, per ea, quæ nobis ad memoriam scripta reliquerunt, docent nos.

Homil. 16. in Iesue: Ego sic arbitror, quòd omnes illi, qui dormierunt ante nos, Patres pugnent nobiscum, & adiuuent nos orationibus suis. Ita namque etiam quendam de sonioribus magistris audiui dicentem in eo loco, in quo scriptum est in Numeris, quia ablinget synagoga illa hanc synagogam, sicut ablingit vitulus herbam virtdem in campo. Dicebat ergo: Quare huiusmodi similitudo assumpta est, nisi quia hoc est quod intelligendum est in hoc loco, quòd synagoga Domini, quæ nos præcessit in Sanctis, ore & lingua consumit aduersariam synagogam, id est, orationibus & precibus aduersarios nostros absumit?

Homilia 3. in Cantica: Omnes Sancti, qui de hac vita decesserunt, habentes adhuc charitatem erga eos, qui in hoc mundo sunt, si dicantur curam gerere salutis eorum, & iuuare eos precibus suis, atque interuentu suo apud Deum, non erit inconueniens. Scriptum namque est in Machabæorum libris ita: *Hic est Hieremias Propheta Dei, qui semper orat pro populo.* 2. Mac. 15

Homilia 3. in diuersos: Bene & secundùm voluntatem Dei Innocentium memoriam sancti Patres celebrari mandauerunt sempiternam in Ecclesijs, velut pro Domino morientium, velut pro Iudæis & gentibus credituris, vel etiam pro ipsis parentibus, quorum parentes præ nimio dolore percutiebantur, vt eis intercessio filiorum apud Deum plurimum profuisset, &c. Ideoq; hi beati & sancti infantes in æternum sociati sunt in numero omnium Sanctorum atque beatorum.

Lib. 8. contra Celsum: Vnus est nobis placandus Deus vniuersorum Dominus, vnius fauor ambiendus per pietatem virtutesq; cæteras: Si vult præter hunc placari etiam alios, cogitet quòd sicut moto corpore vmbra quoque ipsius mouetur: ita cùm aliquis Deum habet propitium, sequitur vt amicos habeat omnes eius Angelos, animas, & spiritus. Sentiunt enim qui sint digni fauore cœlestis numinis, quibus non solùm ipsi bene volunt, verùm etiam dant operam, vt Deum ei seruire volentibus concilient, & vnà nobiscum precantur: vt quotquot eum colimus, audeamus dicere, hominibus bonæ voluntatis precantibus vtrò se adiungere innumera sanctorum Angelorum millia, & intercedere pro mortali nostro genere, & laborare nobiscum in hoc certamine.

Eusebius Alexandrinus. 260.

Homilia de Sanctis colendis: Ob hanc igitur causam præcepit nobis celebrare memorias Sanctorum, vt acceptis hymnis, & auditis laudibus, benignum Deum exorent, vt preces nostras caducas admittat. Oportet igitur, vt qui memorias Sanctorum celebramus, multa religione & reuerentia eas celebremus.

Constantinus Imp. 320.

In edicto de Donatione: Elegimus nobis ipsum principem Apostolorum, & eius successores firmos apud Deum esse patronos.

Eusebius Cæsariensis. 320.

Ecclesiastica historia lib. 6. cap. 4. Atque è vestigio, post definitiuam de Potamiœna latam sententiam, Basilides vnus ex satellitibus, eam acceptam, ad locum supplicij deducit. Simul atque autem multitudo ei molestiam facessere, & verborum petulantia insectari conabatur, hic eos, qui contumeliam ei faciebant, repulsos coërcuit, & maximam clementiam summamq; humanitatem in eam declarauit. Illa verò hominem pro illius erga se commiseratione vehementer amplexata bono animo esse hortatur. Nam ait se, simul ac abiret è vita, à Domino suo veniam & gratiam pro eo efflagitaturam, & non diu post eius in se merita, iusta remuneratione compensaturam, &c. Non longo temporis interuallo interposito Basilides, cùm satellites socij sui certa de causa iusiurandum ab ipso exigerent, asseueranter affirmat, omninò sibi non licere iurare: Christianum enim se esse, & hoc se propalam fateri, &c. Abducitur ad iudicem, & coram illo intentionem confessus, in vinculis conijcitur. Cùm fratres in Domino ad eum aduentarent, causamq; repentinæ & admirabilis huius mutationis scisciterentur, fertur respondisse: Potamiœnam, triduò post martyrium noctu ei assistentem, coronam ipsius capiti imposuisse: dixisseq́ue, se pro eo gratiam à Domino postulasse, postulatam obtinuisse: & Dominum non longo tempore post, eum ad suam gloriam recepturum.

Lib. 8. cap. 17. Theodosia virgo puella fidelis, & modesta, non annos decem & octo omninò adhuc nata, vinctis quibusdam Cæsareæ, qui regnum Christi constanter confitebantur, ante tribunal confidentibus accedit (*Martyres*) cùm benignè salutatura, tum, sicut verisimile est, eos obsecratura, vt cùm essent apud Dominum, illius recordarentur.

De præparatione Euangelica. lib. 12. cap. 1. Plato aliquantulum progressus, certè, inquit, defunctorum animæ virtutem quandam habent, qua vel post mortem rebus humanis auxiliantur: vera enim hæc opinio est, sed nisi prolixis rationibus probari non potest. Credere autem oportet huiusmodi sermonibus, quoniam à priscis valde viris traditi sunt. Credendum ergo est etiam illis, qui hæc ita se habere legimus confirmant. Sic certè de Hieremia traditum fuisse Iudæi contendunt, & Machabæorum liber retulit, visum ipsum fuisse post mortem orare pro populo. 2. Mac. 15

Antonius Eremita. 340.

Epistola 5. Verè charissimi in Domino, sit vobis manifestus ille sermo, & id quod bonum est facietis, in quo & vniuersos reficietis Sanctos, alacritatem animorum præbentes, obsequium Angelorum, & lætificationem Iesu: quoniam necdum requiem habuerunt propter nos vsque ad hanc horam, &c. Verè enim, filioli, quia nostra incommoditas & inutilitas dolorem ijs omnibus præbet, vruntur lachrymis, & gemitibus pro nobis, in conspectu Conditoris, & ob hoc cunctorum etiam Deus irascitur super opera nostra mala ignaq; propter gemitum Sanctorum: sicuti iterum profectus & emendatio nostrorum animorum alacritatem præbet choro Sanctorum: & vruntur precq; multa atque lætitia in exultatione, coram Creatore nostro: ipse quoque cunctorum opifex lætatur in operibus nostris, & propter testimonium Sanctorum donat nobis charismata immensa.

Athanasius. 350.

De interpretatione Psalmorum ad Marcellinum: Verùm cauendum, ne quis Psalmos secularibus ad loquendum verbis ornet, neue conetur dictiones immutare, aut omninò aliud pro alio subsituere, sed simpliciter, vt scripta sunt, recitet, & psallat, vt Sancti, qui ista verba suppeditârunt, sua esse agnoscentes, comprecentur nobiscum, vt potius Spiritus sanctus, qui ita locutus est in Sanctis, conspiciens sua ibi verba resonare, nostram operam condiuuet.

Epistola ad Felicem Papam: Vos igitur (vt semper sanctæ fidei vestræ consuetudo fuit) periclitantibus subuenite, leges imponite, vt Apostolica doctrina, quæ in Deo est, citò ad victoriam iudicium pertrahere valeat nostrum, nosq; (Apostolorum principe suffragante Petro) ab imminentibus periculis liberare.

Dorotheus Tyri Episcopus. 350.

In Synopsi de vita Esaiæ: Quia per Esaiam fuerat hoc factum, populus Iudæorum prope Siloam illum accuratè annuo honore sepelierunt, vt per sanctas illius preces, etiam post obitum illius, consimili modo aquæ illius beneficio frui liceret.

Cyrillus Hierosolymitanus. 360.

Catechesi Mystagogica 5. Cùm hoc sacrificium offerimus, posteà facimus mentionem nominatim eorum, qui ante nos obdormierunt: primùm Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, vt Deus orationibus illorum & deprecationibus suscipiat preces nostras.

Basilius Magnus. 370.

Homilia 20. quæ est in Quadraginta Martyres: Hi sunt, qui nostram obtinentes regionem, quasi quædam turres contra aduersariorum incursum refugium exhibent. Nec vno in loco sese clauserunt, sed in multis locis hospitio recepti, multorum patrias ornauerunt, &c. Sæpe operam dedistis, sæpe laborastis, vt vnum pro vobis orantem inueniretis: quadraginta sunt hi, vnam orationis emittentes vocem. *Vbi enim sunt duo vel tres in nomine Domini congregati, ibi Deus est.* Vbi verò quadraginta fuerint, quis dubitet Deum esse præsentem?

Epistola ad Iulianum Apostatam: Suscipio sanctos Apostolos, Prophetas, Martyres, qui pro me apud Deum supplicant, quò per illorum mediationem propitius mihi fit Deus noster, & remissionem peccatorum mihi gratis largiatur.

In Anaphora Syriaca: Cùm Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, &c. & omnes sancti assiduas preces & obsecrationes tibi offerant, eoq; memoriam illorum celebremus, vt quando ipsi parum fidimus, memoria & legatione eorum protecti, per eos audeamus te accedere, & tremendo hoc sacro munere defungi. Esto expiator præuaricationum nostrarum tum propter sanctas preces illorum, tum propter nomen sanctum tuum.

In Liturgia: Sanctifica animas nostras & corpora nostra intercessionibus sanctæ Dei Genitricis, & omniũ Sanctorum, qui à seculo glorificarunt te, &c. Præcipuè sanctæ & intemeratæ Virginis Mariæ, S. Ioannis Baptistæ, & omnium Sanctorum tuorum, quorum postulationibus viuifica nos.

Ephræm. 370.

De compunctione cordis: Grex tuus electus, Monachorum quoque conuentus, & omnium Sanctorũ, qui placuerunt ante, qui nunc in paradiso exultant, iam deprecantur pro me, & obsecrant te solum amatorem hominum: exaudies quoque eos, & saluabis me obsecrationibus eorum.

Sermone 1. de Pœnitentia: Saluum me impium gratia & miserationibus tuis, & induc me in paradisum delicierum cum omnibus iustis. Suscipe deprecationem serui tui Domine, precibus & intercessione Sanctorum omnium, qui complacuerunt tibi.

Oratione de laudibus Dei Genitricis: Precibus Dei Genitricis semper Virginis, & exercitus cœlestium & cœtus Angelorum, Cherubim, Seraphim, Prophetarum, Martyrum, Hierarcharum, sanctorum studiosorum intercessionibus, & omnium beatorum supplicationibus, miserere creaturæ tuæ Deus mi clementissime.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 19. quæ est Oratio funebris in laudem patris sui mortui: Nec dubito, quin hoc nunc quoque tanto magis deprecatione sua, quàm prius doctrina præstet: quanto nunc magis Deo appropinquat, vt qui corporeas compedes excusserit, ac limo illo, mentis puritatem inficiente, liberatus sit, nudusq; cum nuda principe illa ac purissima mente versetur, Angelici ordinis dignitatem & fiduciam consecutus.

Oratione 20. quæ est Oratio in laudem Basilij Magni: Ac nunc ille quidem in cœlis est, illic etiam, ni fallor, sacrificia pro nobis offerens, & pro populo preces fundens: neque enim ita nos reliquit, vt prorsus nos reliquerit.

Oratione 24. quæ est Oratio in Ægyptiorum aduentum Athanasius in bona senectute, post multas dimicationes & palæstras, vita defunctus, nunc res nostras, vt persuasum habeo, cœlitus inspicit, & virtutis causa laborantibus manum porrigit: eoq; magis, quòd corporis vinculis liberatus est.

Epistola ad Eusebium Samosatenum epist. 133. Certus sum, quòd vir tantus, si nos suarum precum dignetur patrocinio, tantum possit apud Deum, quantum nobis prodesset, si quisquam è numero sanctorum Martyrum hoc faceret. *Apud Befilium.*

Epiphanius. 380.

In vita Esaiæ: Cæterùm quandoquidem Esaiæ Prophetæ istud acceptum referunt, in perennem eius rei memoriam populus accuratè Prophetam istic solo cum gloria & honore reddidit, vt per eiusdem intercessiones, in consummationem vsque seculi, aquæ huiusmodi fructus impetretur, cui scilicet vsum referebant acceptum.

Gregorius Nyssenus. 380.

Oratione funebri in Meletium Episcopum: In adytis ac penetralibus sacerdos est, in interioribus veli, quo præcursor pro nobis ingressus est Christus: reliquit carnis tegumentum, non amplius signo & vmbræ cœlestium seruit, sed in ipsam rerum imaginem intuetur: non amplius per speculum, atque per transennam, & ænigma: sed ipse facie cum facie collata intercedit apud Deum. Intercedit autem pro nobis, & pro populi erratis.

Oratione in S. Theodorum Martyrem: Hic enim, vt credimus, etiam anno præterito barbaricam tempestatem sedauit, & horrendum furorem, & immanium Scytharum bellum inhibuit, atque repressit, &c. Ipse quidem præclaro ac beato itinere abijt ad Deum, nobis verò memoriam certaminis pro doctrina reliquit, populos congregans, Ecclesiam erudiens, dæmones arcens ac fugans, Angelos pacificos reducens, rogans à Deo pro nobis vtilia, variorum morborum officinam officinæ hunc locum efficiens.

Oratione 1. in Quadraginta Martyres: Qua fiducia etiam nos intrepidè superata, intra paradisum perueniamus per illorum intercessionem, con-

firmati

firmati ad bonam confeſſionem Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Laudatione in ſanctam Pelagiam cap. 15. Paxit Deus, vt ſanctæ virginis, & eorum, qui ſimiliter certauerunt, orationibus ac precibus, & vt hæc & alia, quæ dicta ſunt diligenter memoria teneatis, & vt ad opus ipſum omnia referentes, in omnibus ad finem vſque Deo grati ſimus.

Sermone de Iuuentino & Maximo Martyribus: Vt milites vulnera, quæ ſibi in prælijs ſunt inflicta, regi monſtrantes fidenter loquuntur: ſic hi infecta capita geſtantes, & in medium afferentes, quæcumque voluerint apud Regem cœlorum impetrare poſſunt.

Homilia de Pœnitentia: Quicumque Sanctos vocauerit luminaria mundi non peccabit, non ſolùm dum eſſet in corpore, ſed etiam magis nunc, quando de hac vita migrauerunt. Gratia enim & merita Sanctorum morte non minuuntur. Tunc quidem piſces capiebant ad mortem, nunc homines capiunt ad ſalutem.

Laudatione in ſanctum Ignatium Martyrem: Quæ quidem omnia conſiderantes, cum omni gaudio atque lætitia ſacrum hunc locum frequentemus, vt contubernij, menſæq; cœleſtis participes cum Sanctis fieri valeamus, precibus ipſorum Sanctorum, & gratia ac benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti.

In Liturgia: Interuentibus Sanctorum tuorum ſalua nos Domine. Precibus ſanctorum tuorum ſalua nos Domine. Sancti Ioannis Baptiſtæ Prophetæ ac Præcurſoris, Sanctorum & nominatiſſimorum Apoſtolorum, & Sancti huius, cuius memoriam agimus, & omnium Sanctorum ſupplicationibus viſita nos Deus.

Philo Carpathius. 420.

In Cantica ſuper illa verba: *Adiuro vos filiæ Hieruſalem.* (Cœleſti ſponſo nũc beati illi (*Apoſtolorum, Propetarum, ac Martyrum*) ſpiritus in cœleſti illa Hieruſalem feliciſſimè aſſiſtunt, ac ſupplicant pro ſponſa hac militanti, mortali carne adhuc velata, ſtudioſa tamen ſui diuini ſponſi, planeq; percupida illius affrequendi.

Palladius. 420.

In hiſtoria ſanctorum Patrum cap. 52. Apollo videbat quaſdam reuelationes. Vidit enim ſuum fratrem natu maximum, qui ipſe quoque fuerat conſummatus in ſolitudine. Videbatur ergo eum videre ſedentem in eodem throno cum Apoſtolis, cùm ei reliquiſſet ſuarum virtutum hæreditatem, & ſic pro ipſo intercedebat Deum rogans, vt eſſet velox eius tranlatio.

Nilus. 420.

Extat ex Stione 4. Synodi Nicænæ 2

Epiſtola ad Heliodorum: Galata bonus ſenex, filio à Barbaris capto, abſcondens ſe in abdita quadam montis ſpelunca, luctu mœroreq; conficiebatur, Dominumq; noſtrum Chriſtum per interceſſionem Platonis patris Martyris ad commiſerationem ſolicitabat: idem quoque filius in vinculis per eiuſdem Martyris patrocinium tentabat. Vtrorumque preces exauditæ ſunt, &c.

Sabinus Conſtantiæ Cypri Epiſcopus. 430.

Extat' in vita Epiphanij.

Epiſtola ad Polybium: Sancte pater Epiphani, ſcio & credo, quòd ſicut, cùm in hac vita degeres, Deum exorabas, ita etiam nunc quoque poteſ, & aliquid amplius, &c.

Theodoretus. 450.

Lib. 8. Græcarum affectionum: Martyrum corpora non ſingula quidem ſingulis monumentis condun-

tur, ſed ciuitates, oppida, paganiq; conuentus hæc inter ſe ſortitò partiti ſunt, laborantibusq; ànimis ac ægrotis corporibus ſalutares eos confiteri non ceſſant: nihiloq; ſecius vrbium cuſtodes ac locorum Præſides venerantur, quorum precibus ac interuentu apud Deum vtentes, per eos demum diuina munera conſequuntur, &c. Hi igitur ſunt verè hominum duces, principes, propugnatores, cuſtodes, per quos à nobis infortunia auertuntur, procul q; arcentur, quæ à dæmonibus inferuntur mala.

In ſanctorum Patrum hiſtoria cap. 3. de S. Marciano: Ego huic narrationi finem imponens, rogo, & quæſo, vt per horum interceſſionem diuinum conſequar auxilium.

Cap. 18. de Euſebio: Ego autem rogo, vt illam conſequar interceſſionem, quam huc vſque percepi, dum adhuc eſſet ſuperſtes. Credo enim eum viuere, & habere puriorem ad Deum fiduciam.

Cap. 27. de Baradato: Mihi autem detur, vt eorum ſuffultus precibus, non ſim procul ab hoc monte: ſed paulatim conſcendam, & me eorum contemplationis voluptate expleam.

Marcus Gazæus. 460.

De S. Prophyrio: Et nunc eſt in Paradiſo deliciarum, intercedens pro nobis cum omnibus Sanctis, quorum precibus miſerebitur noſtri Deus.

Ephrem Cherſonis Epiſcopus. 500.

Narratione de S. Clemente: In Dei mandatis pro viribus ambulemus, vt & ſancti Martyres Clementis fruamur interceſſionibus, & ineffabilia & æterna Dei bona conſequamur gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Ioannes Patriarcha Conſtantinopolitanus. 510.

Epiſtola ad Hormiſdam: Vnde rogo Deum, ſemper eam (*Eccleſiam Romanam*) inſeparabilem permanere orationibus ſanctorum Apoſtolorum, & tuæ precibus ſanctitatis.

Procopius Gazæus. 520.

Ad capit 4. Geneſ. *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me.*) Hoc loco ſanguinis pro anima accipi poteſt veriſſimè. Nam Dus exaudit Sanctos, etſi mortui fuerint, eos immortalem vitam viuere præſumendo.

Dorotheus Archimandrita. 530.

Doctrina 7. de accuſatione ſui ipſius: Deus ipſe nos intelligere iſta faciat, precibus meritiſq; Sanctorum. Amen.

Marianus Monachus. 540.

Extat in 5. Synodo Conſtantinopolitana act. 1.

Supplicatione ad Iuſtinianum Imp. Implendo itaque quæ à ſancto Agapeto iuſtè & Canonicè iudicata fuêre, & per veſtram generalem ſanctionem ipſa confirmando, taliaq; de cætero præſumi interdicendo, illius beatam animam coletis: quæ cùm Deo proximior ſit, eò quòd vinculo terræ & carnis huius ſoluta ſit, & fiduciam ex propriis operibus adepta, pro pace & ſalute veſtræ pietatis intercedit.

Timotheus Alexandrinus. 540.

In vita S. Mariæ: Ab eo die credidit magna multitudo gentilium & hæreticorum, admirantes & ſtupentes, quòd Deus per Sancti interceſſionem curet omnem animam, &c. Eutropius verò laudauit & benedixit Dominum Deum & omnes Sanctos eius, qui per ipſos dat ſalutem populo.

Procopius Cæſarenſis. 550.

Oratione 1. de ædificijs Iuſtiniani. Deinde Diuis Priſco & Nicolao nouum templum extruxit, vbi iam Byzantini (vt plurimum) morantur, publicè illos Diuos & opitulares venerantes & obſtupeſcentes. Circa ſinus terminum in arduo ſatis, &

edito loco, ſanctis Coſmæ & Damiano olim templũ dedicatum eſt. Vbi Iuſtinianũ grauiter ægrotantem, & iam morituri ſpeciem præbentem, iſti Diui per ſomnũ & viſum apparentes, curauerunt.

De bello Gothorum Lib. 1. Hanc muri partem cùm demoliri tunc primùm Beliſarius niteretur, & iterato ædificare cœpiſſet, obſtitêre Romani, Petrum Apoſtolum pro indubitato ſe comperiſſe aſſeuerantes, eius loci tuendi pollicitum curam ſe ſuſcepturum. Quod vtique Romanis ex voto ſucceſſit: quandoquidem nec eo die, quo per Gothos ſunt mœnia oppugnata, nec per omne id tempus, quo vrbem obſederant barbari, hoſtilis vis vlla ad hunc locum peruenit, nec planè vnquam eodem tumultuatum eſt.

Georgius Presbyter. 600.

In vita Theodori Archimandrita: Sed, inquit, commendo te Deo, & ſancto eius Martyri Gregorio, vt te à periculis integrum conſeruet, &c. Vtinam S. Theodori precibus ad Dei noſtri tribunal miſericordiam conſequamur, & ſimul cum ipſo cæleſti regno potiamur.

Ioannes Moſchus. 610.

In Prato ſpirituali cap. 148. Gratias tibi ago dominator Chriſte Deus noſter, quia cùm indignus ſim, veritatis tuæ præconem me facere dignatus es, & per orationes ſeruorum tuorum Petri & Leonis paruam & modicam alacritatem noſtram, tamquam duo viduæ minuta, ſumma & ineffabili tua benignitate ſuſcipere dignatus es.

Euſtachius Presbyter. 620.

Oratione in S. Eutychium: Appoſitus eſt Patriarchis Patriarcha, Martyribus Martyr, Apoſtolis Apoſtolus, qui per eorum veſtigia ſemper inceſſerat, vbi ſanctorum Apoſtolorum Andreæ, Lucæ, & Thimothei corpora conquieſcunt, ante ipſum altare ad baſin eius, vt ne poſt obitum quidem ab altari ſancto corpus eius recederet: cum anima eius altari in cœlis aſſiſteret, atq; ibi cum ſanctis Angelis & Apoſtolis pro vniuerſo populo preces effunderet. Æquum erat, vt corpus, quod cum illa anima ſimul inceſſerat, & certamina pertulerat, nunquam ab almo altari ſeiungeretur, ſed cum populi ſacerdote ſupplicante & munera Deo offerente, pro populo ſuo, & ciuitate quodammodo ſupplicaret. Nam corpora Sanctorum parem cum animis ipſorum vim habent: *Pretioſa* enim *in conſpectu Domini mors Sanctorum eius*: Et: *Protegam ciuitatem hanc*, inquit Dominus, *propter me, & propter Dauid ſeruum meum.* Magnæ nobis conſolationi ſunt Sancti, qui *per fidem expugnauerunt regna, adepti ſunt repromiſſiones*, & plus valent poſt vitæ commutationem.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Oratione de ſanctorum Angelorum excellentia: Tu ergo vniuerſorum Rex, iuſtorum numero me accerſe, cuiq; gaudij, inculpatæ Matris tuæ, Angelorumq; ſanctorum, & Apoſtolorum, & Prophetarum, & Martyrum, & iuſtorum omnium, qui à ſeculo fuerunt, precibus intercedentibus, conſortes nos effice.

Germanus Patriarcha Conſtantinop. 720.

De Feſto Annunciationis Mariæ: Ipſius precationibus Deus mundo pacem largitur, & animabus noſtris magnam miſericordiam.

Epiſtola ad Ioannem Epiſcopum Synadon: Ancillam autem & matrem Chriſti exiſtentem, verè pro genere noſtro intercedentem præſentiſſimè, ita vt Dominus ſalutem noſtram diſpenſet, illa verò materno affectu pro nobis poſcat, agnoſcimus: Sanctos denique omnes, tamquam conſeruos noſtros, & eiuſdem nobiſcum naturæ participes, gratiſſimos Dei miniſtros, & hac gratia à Deo donatos, vt beneficia à Deo data nobis miniſtrent.

Ioannes Damaſcenus. 830.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 16. Sancti in mortuorum numero minimè habendi ſunt. Ex quo enim ipſamet vita, ac vitæ auctor, inter mortuos aſcriptus eſt, eos qui in ſpe reſurrectionis, fideq; erga eum, diem extremum clauſerunt, mortuos haudquaquam appellamus. Qui enim mortuum corpus miracula edere queat? Quonam itaque modo per ea dæmones expelluntur, morbi profligantur, ægroti ſanantur, cæci proſpiciunt, leproſi mundantur, tentationes ac mœrores diſcutiuntur, ac denique *omne donum optimum à Patre luminum*, eorum opera ad eos, qui fide minimè dubia poſtulant, deſcendit? Quid non laboris ſuſcipias, vt patronum quendam nanciſcaris, qui te mortali regi offerat, ac tuo nomine ad eum verba faciat? An non igitur ij honorandi ſunt, totius humani generis patronos ſe profitentur, ac Deo noſtri cauſa ſupplicant?

Sermone extremo de defunctis: Ita contingat Domine, vitæ dator, intercedente puriſſima Matre tua, materiaq; carentibus ac venerandis Angelis tuis, atque omnibus ſimul Sanctis tuis, qui tibi ab orbe condito grati fuerunt.

Hiſtoria Barlaam cap. 40. Vtinam autem vos, qui hanc animis vtilem hiſtoriam legitis atque auditis, ad eorum partem aſciſcamini, qui Deo vitæ ſuæ rationes probauerunt, per orationes & interceſſiones beatorum virorum Barlaam & Ioſaphat, de quibus hæc hiſtoria contexta eſt.

Synodus Nicæna Secunda. 790.

Act. 3. & 6. Cum Dei timore omnia agamus, poſtulantes interceſſiones incontaminatæ Deiparæ & ſemper Virginis Mariæ: item Angelorum, omniumq; Sanctorum.

Taraſius Conſtantinop. 790.

Epiſtola ad Ioannem Presbyterum. Poſcimus interceſſionem intemeratæ Dominæ noſtræ Deiparæ, ſanctorum item Angelorum, omniumq; Diuorum & patrum noſtrorum.

Nicephorus Patriarcha Conſtantinop. 813.

Epiſtola ad Leonem tertium: Eorum honorum hæredes efficiamur, quæ in Chriſto vero Deo repoſita ſunt non indignis: idq; ſe immaculatæ inculpataq; Matris eius, & omnium Sanctorum interceſſione: Amen.

Ignatius Nicænus. 830

Oratione in S. Taraſium: Tu verò mercedem ac remunerationem à Deo acceperis, interceſſorem, defenſorem, & propugnatorem, & tuæ ſpei adimpletorem, quem ex Deo diſexiſti, habens Taraſium: qui & fus ad Deum interceſſionibus affatim & ſecurè præbeat, quæ ſunt vſui ad hanc caducam vitam: & præſtet, vt tuæ vitæ ita illic reddas rationem, vt reus non peragaris.

Michael Syngelus. 830.

In encomio Dionyſij Areopagitæ: Es igitur Pariſijs diuino & ſublimi altari impoſitus, inter eos, qui tecum coronati ſunt, medius aſſiſtens, benignum Ieſum verum Deum, ſummumq; ſacerdotem, coronatorem, & omnis benignitatis auctorem, vniuerſo mundo propitium reddens, quem diſexiſti, quem prædicaſti, quam capitè truncatus coronam dignè retuliſti.

Theophanes Presbyter. 830.

Oratione in exilium S. Nicephori: Dei igitur, qui dicendi facultatem elargitur, benignitate confiſus, ad ſcribendum accedo, adiuuante me precibus ſuis, orationemq; moderante diuino patre Nicephoro,

qui

qui ſe nobis maximum ad dicendum argumentum præbuit.

Theoſterictus. 830.

Orationem funebrem in S. Nicetam: Quam ſibi Chriſtus in domicilium elegit, glorioſiſſimam, inquam, ſuam matrem, omnibus alijs creaturis ſuperiorem, mundi patrocinium, quæ propter virginitatis ſuæ præſtantiam prope Deum verſatur, huius inquam venerandum nomen Conſtantinus Copronymus multis modis ab Eccleſia pellere ſtuduit. Eius verò interceſsiones, per quas mundus conſiſtit, illas ne nominare quidem voluit, cùm diceret nemini eam opitulari poſſe.

Baſilius Imp. 860.

Orationem ad Epiſcopos: Benedicamus pariter Domino gloriæ noſtræ, & principi pacis & auctori diſperſa congreganti, & bene coapcanti, interceſſionibus ſanctiſsimæ Dominæ noſtræ Dei Genitricis, Deum videntium Angelorum, & omnium Sanctorum. Amen.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 15. Matthæi: Obſerua, quòd licet Sancti orent pro nobis, ſicut pro Chananæa Apoſtoli: attamen nobis pro nos ipſis petentes magis audimur.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita S. Sampſonis cap. 10. Quàm multis clarus fuerit miraculis, qui eſt in rebus omnibus maximè admirabilis, non in vita ſolùm, ſed etiam multo magis poſt mortem, neque lingua poteſt dicere, neque auris admittere. Quomodo enim, cuius nec in hodiernum quidem diem conſtiterunt fluenta miraculorum? Imò verò nec conſiſtent quidem, donec ille idem fuerit, & eiuſdem vtetur viſceribus, pro hominibus apud Deum intercedens.

De S. Agatha: Quinto Februarij feſtum Agathæ celebrantes, glorificamus Dominum Deum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt nos quoque ſanctis eius interceſsionibus accipiamus remiſsionem peccatorum, & magnam miſericordiam.

OEcumenius. 1050.

Ad verba illa 2. Petri 1. *Dabo operam & ſemper habere vos, poſt meum exitum, vt horum mentio fiat.* Nonnulli per hyperbaton intelligunt hoc modo: *Dabo operam & poſt meum exitum*, vos habere ſemper, ſiue indies & continuè horum memoriam, volentes ex hoc oſtendere, quòd etiam poſt mortem Sancti eorum meminerunt, qui hîc ſunt, & intercedunt pro viuentibus: ὅτι καὶ μετὰ θάνατον οἱ ἅγιοι μιμνήσκονται τῶν τῶδε, καὶ πρεσβεύουσιν ὑπὲρ τῶν ζώντων.

Michael Glycas. 1110.

Parte 2. Annalium fol. 269. Verùm Deus progreſſo in templum regi Ezechiæ, atque ibi precato vatem Eſaiam mox adeſſe iubet, ac futuram ipſi proſperitatem ſignificat, huiuſmodi vſus inter alia verbis: *Protegam ciuitatem hanc tam meâ, quàm Dauidis famuli mei cauſa*. Quæ quidem ita diuinitus prolata ſunt, ne putaret Ezechias orationem ſuam iuſtitiæ cauſa, qua præditus erat, exauditam eſſe. Præterea licet hinc intelligere, iuſtos homines etiam vita functos viuentium patronos agere.

Michael Choniates. 1220.

Orationem funebrem in Nicetam Choniatem: His itaque de cauſis illum ad amicos (*Sanctos Dei*) peruenisſe, & in eadem illa ſempiterna tentoria, in quibus illi quieſcunt, inuectum fuiſſe, æterna cum illis beatitudine frui, denique iam pro nobis quoque audacter, & liberè, cùm alijs de cauſis, tum quia fratris amantiſsimus eſt, intercedere certò ſcio: vt ille, qui non aliter atque fuſorius ignis herbaue balneatoria ſordidos expurgat, nos quoque tentationibus, quibus hîc obijcimur, velut igne & aqua expiet, ſicque tandem ſuum in refrigerium tranſducat.

Nicolaus Cabaſilas. 1280.

De Liturgia cap. 49. Dei Matris tamquam Dominæ ſerui meminerunt, & eius, & Sanctorum interceſsionibus, vt à Deo viſitentur, & eorum cura habeatur petunt.

Georgius Pachymerius. 1290.

Lib. 6. Hiſtoriæ: Antiochenus Patriarcha in rupem mari circumfluam ab Armenio relegatus, Nicolai verò Thaumaturgi cura liberatus, Byzantium confugit.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Orationem confeſſoriam, quam fecit ad omnium Deum: Hoc mihi annuas velim primùm patrocinio Deiparæ virginis & matris Mariæ, interceſsione materiarum expertium & incorporeorum tuorum miniſtrorum, Præcurſoris tui Ioannis Baptiſtæ, glorioſorum Apoſtolorum, & omnium, qui à ſeculo placuerunt tibi.

Ioannes Cantacuzenus. 1350.

Serm. 3. contra Mahometh: Deus propitius ſit nobis & omnibus Chriſtianis in die iudicij, interceſsione benedictæ Dominæ noſtræ Deiparæ & ſemper virginis Mariæ, omniumque Sanctorum. Amen.

Gennadius Scholarius. 1440.

In concilio Florentino, vbi Græcorum nomine Latinis gratias agit: Id quod ratum fac ſancte Deus, Rex vere & conditor meus, per preces Deiparæ, & ſanctiſſimæ virginis Mariæ, Sanctorum Angelorum, & omnium Sanctorum.

Helena Regina Æthiopum. 1509.

Epiſtola ad Emmanuelem Regem Luſitaniæ: Dominus Deus te bene fortunet, tibi victoriam de inimicis tuis donet, per deuotas preces nuntiorum Redemptoris Chriſti, nempe per quatuor Euangeliſtarum, Ioannis, Lucæ, Matthæi, Marci regnum tuum longè lateque dilatet, & extendat, quorum ſanctitates & orationes te ſeruent.

Euchologion Græcorum impreſſum Venetijs anno 1536.

Venerandi & glorioſi Baptiſtæ Prophetæ tui ac Præcurſoris interceſsione Chriſte meus Saluator famulos tuos tuere.

Glorioſorum Apoſtolorum, & Martyrum, & omnium Sanctorum tuorum precibus largire miſericordias populo tuo.

Hieremias Pat. Conſtant. 1580.

Reſponſ. 1. cap. 21. Mediatores facimus omnes Sanctos: imprimis autem & excellenter ante alios omnes ipſam Dei Genitricem virginem Mariam, matrem Dei: ſecundùm hanc autem, atque ſecundùm Angelorum atque aliorum Sanctorum choros, templis, donarijs, ſupplicationibus, ſacris imaginibus eorum non proprio Dei cultu, ſed relatè & conſideratione quadam ad ipſa exemplaria honorem facimus, illiſque aduoluimur, &c. Et alios Sanctos omnes mediatores nobis & aduocatos conſtituimus, nec in præſenti tantùm hac vita, ſed etiam in futura. Nam & hæc meditatio quædam eſt, cùm Angeli alijque Sancti, atque adeò non minus ipſa mundi Domina pro nobis exorat.

Gabriel Alexandrinus. 1595.

Epistola ad Clementem Octauum: Deum altissimum rogamus, vt Ecclesia sit vna Catholica & Apostolica, sine diuisione, & sine separatione, precibus sanctissimæ Dominæ Mariæ semper virginis, & optimorum Patrum nostrorum, sanctorum Apostolorum. Amen.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Cornelius. 250.

Epistola 2. Orantes Deum & Dominum nostrum Iesum Christum, vt intercedentibus sanctis eius Apostolis maculas purget peccatorum vestrorum.

Cyprianus. 250.

Epistola 57. Memores nostri inuicem simus, concordes, atque vnanimes: vtrobique pro nobis semper oremus, pressuras & angustias mutua charitate releuemus: & si quis isthinc nostrûm prior diuinæ dignationis celeritate præcesserit, perseueret apud Dominum nostra dilectio, pro fratribus & sororibus nostris apud misericordiam Patris non cessat oratio.

Lib. de mortalitate: Magnus nos illic charorum numerus expectat parentum, fratrum, filiorum: frequens nos illic turba desiderat, iam de sua immortalitate secura, & adhuc de nostra incolumitate solicita.

Tractatu de disciplina & habitu virginum: Durate fortiter, spiritaliter pergite, peruenite feliciter: tantum tunc mementote nostri, cùm incipiet in vobis virginitas honorari.

De stella, & Magis, & Innocentum morte: Innocentes in ordine Sanctorum Protomartyres primum habeant locum, & secretorum conscij diuinorum propinquitate familiarissima, clementiam Dei pro nostris exorent laboribus, quos vsque hodie funestus Herodes persequitur, quorum sanguine & morte diabolus delectatur.

Marcus PP. 336.

Epistola ad Athanasium: Sancta Romana Ecclesia semper immaculata permansit, & Domino præuidente, & B. Petro Apostolo opem ferente, in futuro manebit, & sine vlla hæreticorum insultatione firma omni tempore persistet.

Hilarius. 350.

Ad Psalm. 124. Non simus procursibus vagi, neque vijs incerti, neque inanis doctrinæ vento euolantes. In æternum enim manendum est, si sine commotione steterimus. Sed neque desunt stare volentibus Sanctorum custodiæ, neque Angelorum munitiones. Dicitur enim: *Montes in circuitu eius, & Dominus in circuitu populi sui, ex hoc & vsque in seculum.* Hos ergo secundùm superiora exempla montes esse existimabimus, humilitatem terræ excedentes, firmos & excelsos & immobiles. Cùm enim & montem significari Ecclesiam, id est, Dominum in corpore legimus, & inuenimus montes Dei exultare, atque lætari, (scriptum est enim: *Montes exultauerunt vt arietes.*) quomodo possumus montes non eos significatos esse intelligere, qui super terrenam naturam glorioſi iam in Dei rebus exultant? Ac ne leue præsidium in Apostolis, vel Patriarchis, ac Prophetis, vel potius in Angelis, qui Ecclesiam quadam custodia circumsepiant, crederemus, adiectum est: *Et Dominus in circuitu populi sui, ex hoc & vsque in seculum.* Sed fortè Apostolorum, vel Angelorum custodia sufficiens existimetur. Verum id quidem est, sed & Mosen audiamus. Namque cùm ei Dominus dixisset: *Ecce Angelus meus antecedet te*: & ille respondit: *Nisi tu mecum ambulaturus es, ne me expellas hinc.* Bonum quidem præsidium Angeli, sed melius Domini.

Ambrosius. 370.

Libro de viduis: Cùm socrus Simeonis magnis febribus detineretur, Petrus & Andreas rogauerunt Dominum pro ea. *Et stans super illam, imperauit febri, & remisit illam: & continuò surgens ministrabat illis. Magnus*, inquit, *tenebatur febribus, & rogauerunt illum pro ea.* Ecce habes proximos, qui Deo pro te supplicent. Habes Apostolos proximos, habes Martyres proximos, si ipsa Martyribus deuotionis societate, misericordiæ quoque muneribus appropinques. Proximus est enim qui misericordiam facit. Fac & tu misericordiam, & eris Petro proxima. Non sanguinis necessitudo, sed virtutis cognatio facit proximos: quia non in carne ambulamus, sed in spiritu. Ama ergo propinquitatem Petri, affinitatem Andreæ, vt pro te rogent, & recedant cupiditates tuæ verbo Dei pulsæ. Surgas illicò, quæ in terris iacebas, vt Christo ministres, &c. Habetis ergo viduæ auxilium, si tales vobis generos, posteritatis vestræ patronos, tales proximos eligatis. Ergo rogauerunt pro vidua Petrus & Andreas. Veniam existat aliquis, qui tam citò possit rogare pro nobis, vel certè iste, qui pro socru rogat Petrus, & Andreas frater eius. Tunc enim pro affinitate poterant, nunciam possunt pro nobis & pro omnibus impetrare. Luc. 4.

Oratione funebri de obitu Valentiniani Imp. Ne quæso eum, Domine, à fratre seiungas, ne iugum hoc piæ germanitatis patiaris abrumpi. Hic tuus iam, & tuo iudicio vindicatus, periclitatur amplius Gratianus, si separetur à fratre (*Valentiniano.*) si non mereatur esse cum eo, per quem meruit vindicari. Quas ille nunc manus ad te Pater erigit, quas pro fratre preces fundit? quo ei inhæret amplexu? quemadmodum sibi eum non patitur auelli? Adest enim pater, qui militiam sub Iuliano, & tribunatus honores fidei amore contempsit. Dona patri filium, fratri germanum, quorum vtrumque imitatus est, alterum fide, alterum deuotione pariter atque pietate in templorum priuilegijs denegandis.

Libro 2. de Iacob, & vita beata cap. 10. Nec te Eleazare prætermittam, vtpote sacerdotum sacerdos, sed tuis iuuandum oratis, qui genere sacerdos, peritus in lege, maturus ætui, cùm oblatus esses Antiocho persecutori, nec tentamentis potuisti capi, nec præmijs inflecti, nec suppliciorum acerbitatibus frangi. 2. Mac. 6

Prudentius. 410.

Hymno 1. de Hemiterio & Chelydonio:

Exteri nec non & orbis huc colonus aduenit:
Fama nam terras in omnes præcurrit proditrix,
Hic patronos esse mundi quos precantes ambiant.
Nemo puras hic rogando fusa fudit pectore preces:
Latus hinc tersis reuertit supplicator fletibus,
Omne quod iustum poposcit impetratum sentiens:
Tanta pro nostris periclis cura suffraganium est.
Non sinant inane vt vllum voce murmur fudcrit,
Audiunt, flatimq; ad aurem Regis æterni ferunt,
Inde larga fonte ab ipso dona terris influunt,
Supplicum causas petitis quæ medelis irrigant,
Nil suis bonus negauit Christus vnquam testibus.

Hymno 3. de Eulalia:

Illa Dei ſita ſub pedibus
Proſpicit hæc populos ſuos
Carmine propinata fouet.

Hymno 4. de Martyribus Cæſar Auguſtanis:

Hæc ſub altari ſita ſempiterno
Lapſibus noſtris veniam precatur
Turba, quam ſeruat procerum creatrix
——— Purpureorum.

Hymno 6. de Fructuoſo, Augurio, & Eulogio:

Exultare tribus libet patronis,
Quorum præſidio fouentur omnes
Terrarum populi Pyrenæarum.

Hymno 9. de Caſſiano:

Suggere, ſi quod habes iuſtum, vel amabile votum:
Spes ſi tibi eſt qua, ſi quid intus æſtuas:
Audit, credе, preces Martyr proſperrimus omnes
Rataque reddit, quas videt probabiles.

Hymno 14. de S. Agnete:

Agnes ſepulchrum eſt Romuleæ in domo
Fortis puellæ, Martyris inclytæ.
Conſpectus in ipſo condita turrium
Seruat ſalutem virgo Quiritium:
Nec non & ipſos protegit aduenas,
Puro ac fideli pectore ſupplices.

Hieronymus. 390.

Aduerſus Vigilantium cap. 3. Dicis in libello tuo, quòd, dum viuimus, mutuo pro nobis orare poſſumus: poſtquam autem mortui fuerimus, nullius ſit pro alio exaudienda oratio: præſertim cùm Martyres, vltionem ſui ſanguinis obſecrantes, impetrare non quiuerint. Si Apoſtoli, & Martyres, adhuc in corpore conſtituti, poſſunt orare pro cæteris, quando pro ſe adhuc debent eſſe ſoliciti: quanto magis poſt coronas, victorias, & triumphos? Vnus homo Moſes ſexcentis millibus armatorum impetrat à Deo veniam: & Stephanus, imitator Domini ſui, & primus Martyr in Chriſto, pro perſecutoribus veniam deprecatur: & poſtquam cum Chriſto eſſe cœperint, minus valebunt? Paulus Apoſtolus ducentas ſeptuaginta ſex ſibi dicit in naui animas condonatas: & poſtquam reſolutus eſſe cœperit cum Chriſto, tunc ora clauſurus eſt, & pro ijs, qui in toto orbe ad ſuum Euangelium crediderunt, mutire non poterit? Meliorque erit Vigilantius canis viuens, quàm ille leo mortuus? Rectè hæc de Eccleſiaſte proponerem, ſi Paulum in ſpiritu mortuum contireter. Denique Sancti non appellantur mortui, ſed dormientes.

Apoc. 6.

Exod. 32

Act. 7.

Act. 27.

Eccl. 9.

Epiſtola 25. ad Paulam ſuper obitu Bleſillæ cap. 6. Quas nunc exiſtimas Bleſillam noſtram pati cruces, quæ ferre tormenta, quòd tibi Chriſtum videat ſubtratum? Clamat nunc illa lugenti: Si vnquam me amaſti mater, ſi tua vbera ſuxi, ſi tuis inſtitutà ſum monitis: ne inuideas gloriæ meæ, nec hoc agas, vt à nobis in perpetuum ſeparemur. Putas eſſe me ſolam? Habeo pro te Mariam matrem Domini: multas hic video, quas ante neſciebam. O quanto melior eſt iſte comitatus. Habeo Annam, quondam in Euangelio prophetantem: & quò magis gaudeas, tantorum annorum labores ego in tribus menſibus conſecuta ſum. Vnam palmam caſtitatis accepimus. Miſereris mei, quia mundum reliqui: At ego veſtri ſortem doleo, quos adhuc ſeculi carcer includit: quos quotidie in acie præliantes nunc ira, nunc auaritia, nunc libido, nunc variorum incentiua vitiorum pertrahunt ad ruinam. Si vis, vt mater mea ſis: cura placere Chriſto. Non agnoſco matrem meo Domino diſplicentem. Loquitur illa & alia multa, quæ taceo: & pro te Dominum rogat, mihique, vt de eius mente ſecurus ſum, veniam impetret peccatorum: quod monui, quod hortatus ſum, quod inuidiam propinquorum, vt ſalua eſſet, excepi.

Luc. 2.

Gaudentius. 400.

Sermone de vita Petri & Pauli, qui habetur lib. 3. Sermonum Zenonis numero 48. Communicemus igitur fratres Sanctorum memorijs fide, opere, conuerſatione, ſermone, vt mereamur eorum precibus ad omnia quæcumque poſcimus adiuuari, largiente gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui omnis gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Auguſtinus. 400.

Ad Pſal. 85. Dominus noſter Ieſus Chriſtus adhuc interpellat pro nobis: omnes Martyres, qui cum illo ſunt, interpellant pro nobis. Non tranſeunt eorum interpellationes, niſi cùm tranſit gemitus noſter.

Ad Pſalm. 88. Natalitia Sanctorum cum ſobrietate celebrate, vt imitemur eos, qui præceſſerunt: & gaudeant de vobis, qui orant pro vobis: vt benedictio Domini in æternum maneat ſuper vos.

Sermone 5. de Sanctis, in Feſto Petri & Pauli: *Et ponebant infirmos ſuos, vt vmbra ſaltem Petri tranſeuntis obumbraret eos.* Si tunc opem ferre poterat vmbra corporis, quanto magis tunc plenitudo virtutis? Si tunc ſupplicantibus proderat aura quædam tranſeuntis, quanto magis gratia nunc permanentis? Meritò per omnes Chriſti Eccleſias auro pretioſius habetur ferrum illud pœnalium vinculorum: ſi ad præſidia ſupplicatium tam potens fuit ante martyrium, quanto magis efficax poſt triumphum? Act. 5.

Lib. 20. contra Fauſtum cap. 21. Populus Chriſtianus memorias Martyrum religioſa ſolennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum conſocietur, & orationibus adiuuetur.

Tractatu 8. in Ioannem: Ideo quippe ad menſam non ſic Sanctos commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requieſcunt, vt pro ijs oremus, ſed magis vt orent ipſi pro nobis, & eorum veſtigijs adhæreamus.

Paulinus Nolanus. 410.

Natali 8. S. Felicis.

Concurramus ad hunc ſpe conſpirante patronum,
Suſcipiat noſtras placida pietate querelas,
Et dum natalem ipſius celebramus ouantes,
Ille preces noſtras meritis pius afferet altis,
Inque vicem flebit nobis, quia mente dicata
Nos lætamur ei: non eſt cura hæc nouæ Sanctis
Exorare Deum pro peccatoribus ægris,
Vique boni meriti meritum ſuperare ſiniſtrum.
Sic legimus Moſen populo peccante precatum,
Extinxiſſe graues æterni vindicis iras.
In ſancto Felice Deum, per quem bona dona
Et medicas exercet opes terraque, marique:
Omni namque die teſtes ſuimus vndique, crebris
Cœtibus aut ſanos gratantia reddere vota,
Aut ægros varias petere ac ambire medelas.

Seuerus Sulpitius. 410.

Epiſtola 2. ad Aurelium de S. Martino: Non deerit nobis, non deerit, mihi crede: intererit de ſe fermocinantibus, altabit orantibus: quodque iam hodie præſtare dignatus eſt, videndum ſe in glo-

ria ſua ſæpe præbebit, & aſsidua nos benedictione proteget, &c. Spes tamen ſupereſt ſola illa poſtrema, vt quòd per nos obtinere non poſſumus, ſaltem pro nobis orante Martino mereamur.

Epiſtola ad Braſſulam: Martinus pauper & modicus cœlum diues ingreditur: illinc nos, vt ſpero, cuſtodiens, me hæc ſcribentem reſpicit, te legentem:

Licentius Afer. 420.

Carmine ad D. Auguſtinum:

Perge viam, qua te ſoboles preclara Tonantis
Perducit, ſternens in plauos ardua campos,
Et cùm luciferos præcordia veſper in ortus
Diſtulerit, ſanctumq; ſuper benedixerit ignem,
Sis memor ipſe mei, bibulam qui ponitis autem
Legibus inuictis, contundite pectora palmis.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia 2. de S. Laurentio: Magnus ille Sixtus, qui commiſit à Deo ſibi ouibus adſuerat paſtor in terris, aderat patronus è cœlo.

In Natali ſanctorum Martyrum Taurinorum: Licet vniuerſi Sancti vbique ſint, & omnibus proſint: ſpecialiter tamen illi pro nobis interueniunt, qui & ſupplicia pertulêre pro nobis, &c. Cuncti igitur Martyres deuotiſsimè percolendi ſunt, ſed ſpecialiter ij venerandi ſunt à nobis, quorum corpora poſsidemus. Illi enim nos orationibus adiuuant, iſti etiam iuuant paſsione. Cum his autem nobis familiaritas eſt: ſemper enim nobiſcum ſunt, nobiſcum morantur: hoc eſt, & in corpore nos viuentes cuſtodiunt, & de corpore recedentes excipiunt, &c. Et ideò fratres veneremur eos in ſeculo, quos defenſores habere poſſumus in futuro.

Vranius Presbyter. 440.

In vita Paulini Nolani: O virum ſanctum, & omnium ore laudabilem, qui ſic vixit, vt non ſolum ſibi, ſed etiam omnibus viueret, & ideo quia multis vixit in hoc ſeculo, nunc ſibi viuit in Chriſto, & tamen non ſibi tantùm, ſed etiam nobis, qui quotidie orat pro nobis.

Petrus Chryſologus. 440.

Epiſtola ad Eutychen Abbatem: In omnibus autem hortamur te frater honorabilis, vt his, quæ à beatiſsimo Papa Romanæ ciuitatis ſcripta ſunt, obedienter attendas: quoniam B. Petrus, qui in propria ſede viuit & præſidet, præſtat quærentibus fidei veritatem.

Hilarius Arelatenſis. 450.

In vita S. Honorati: Cumq; ego impedita ſingultibus vtcumque poteram verbis ipſius verba ſubnecterem, quòd iam non deſtitutionem eius dolorem: quippe qui mihi orationum ſuarum patrocinia nunquam defutura confiderem, quin & poſt tranſitum ſuum validiora præſumerem: vno me dolorum ſuorum vulnere, & difficilium inter extrema luctaminum grauiter affligi, &c.

In vita Geneſij: Quæ hîc, niſi Chriſti, per interceſsionem Martyris ſui Geneſij, præſens virtus operata eſt?

Leo Magnus. 450.

Sermone 1. in Natali Apoſtolorum Petri & Pauli ca. 7. Sicut autem & nos experti ſumus, & noſtri probauêre maiores, credimus atque confidimus, inter omnes labores iſtius vitæ, ad obtinendam miſericordiam Dei, ſemper nos ſpecialium patronorum orationibus adiuuandos: vt quantum proprijs peccatis deprimimur, tantum Apoſtolicis meritis erigamur.

Serm. 2. cap. 3. Nam & poſt reſurrectionem ſuam Dominus B. Petro Apoſtolo poſt regni claues, & trinam terni amoris profeſsionem, myſtica inſinuatione ter dixit: *Paſce oues meas*: quod & nunc procul dubio facit, & mandatum Domini pius paſtor exequitur, confirmans nos exhortationibus, & pro nobis orare non ceſſans, vt nulla tentatione ſuperemur. Si autem hanc pietatis ſuæ curam populo Dei, ſicut credendum eſt, vbique protendit: quanto magis alumnis ſuis operam ſuam dignatur impendere, apud quos in ſacro dormitionis thoro, eadem, qua præſedit, carne requieſcit? Ioan. 21.

De ieiunio ſeptimi menſis Sermone 5. cap. 4. Sabbato apud Beatiſsimum Petrum Apoſtolum Vigilias celebremus; eius orationibus adiuuandi, vt ſanctorum deſideriorum conſequamur effectum.

Sermone 7 cap. 4. Sabbato apud B. Petrum Vigilias celebremus, cuius nobis orationes ſuffragabuntur, & merita.

Serm. 9. cap. 4. Sabbato apud B Petrum Apoſtolum Vigilias celebremus, cuius nos meritis & orationibus credimus adiuuandos.

Proſper. 460.

De promiſſionibus & prædictionibus Dei, de gloria Sanctorum peroratione: In ara contriti cordis immolaui holocauſta, non ſine incenſo orationum omnium Sanctorum, quibus me ab omni peccato expiari poſſe confido..

Fauſtus Rhegienſis. 470.

Epiſtola ad Paulinum: Et hoc etiam animum tuum prouida in futurum cura ſolicitat, vtrum animæ exutæ corpore ſentiendi & intelligendi vigorem affectumq; non exuant. Interrogemus diuitem illum ex Euangelio, non in terris aureis, vt poëtarum deliramenta adferunt, oberrantem, ſed in inferni carcere, ex illorum numero, qui incluſi pœnam expectant, inter flammas conſcientiæ ante diem iudicij conſtitutum, pro fratrum, qui adhuc in mundo erant, emendatione ſolicitum, colloqui cum Abraham, per interiectum chaos vaſtiſsimum ſedulam obſecrationem miſcentem, & viuaci germanorum recordatione pulſatum, ita pro viuentibus ſupplicaſſe: *Rogo te Pater Abraham, vt mittas Lazarum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, vt teſtificetur illis, ne & ipſi veniant in hunc tormentorum locum; & ſi quis ex mortuis iuerit ad eos, pœnitentiam agent.* Ecce in inferni anguſtia damnatus, nullum iam de ſe remedium habens, tamen antiquum in fratres ſeruat affectum, & dum damnatus pro peccatoribus rogat, magnam inter paradiſi nemora reſpirantibus iuſtis pro charorum ſuorum commodis curam eſſe demonſtrat. Luc. 16.

Victor Vticenſis. 480.

De paſsione ſeptem Martyrum Carthaginenſium: Tunc valebo quæ deſignata ſunt indicare, ſi ipſi Martyres dignentur pro me miſero Domino ſupplicare.

Symmachus. P P. 500.

Apologetico aduerſus Anaſtaſium Imp.: Me quidem iſta non fauciant, ſed te palam aperteque demonſtrant, meum cogitaſſe honorem repellere, quem interuentu ſuo beatus Petrus impoſuit, &c.

Ennodius Ticinenſis. 510.

Hymno de S. Cypriano:

Nunc munus implet priſtinum
Orator erat, obtinet,

Et dura cassis temperat:
Facit beatos exreis,
Peccata rumpens carmine.

Hormisda. 516.

Epistola 7. Ruffinum Diaconum, qui nobis literas vestras obtulit, in Christi charitate suscepimus: quem Apostolorum orationibus commendantes, cum pace remisimus.

Primasius. 530.

Libro 2. in Apocalypsi. Hæc sunt vasa aurea in domo magna boni odoris, Christi suauitate fragrantia: orationes porrò Sanctorum gratiarũ actiones sunt, congratulantium pro mundi salute, & intercessiones pro paruulorum stabilitate.

Cassiodorus. 550.

Lib. 1. Institut. cap. 23. Fuit nostris temporibus Dionysius Monachus Scytha natione, sed moribus Romanus, in vtraque lingua valde doctissimus: fuit in illo cum sapientia magna simplicitas. Interueniat pro nobis, qui nobiscum orare consueuerat, vt cuius hic sumus oratione suffulti, eius possimus nunc meritis adiuuari.

Fortunatus. 570.

Ad finem libri 2. Vitæ S. Martini:

Nam prece posse vales apud illum, cuius haberis:
Quod peto tu poteris, qua totum praelat amicis:
Sic tibi quaque petis tribuat praesentia regis.

Libro 3. carminum, de Basilica S. Georgij Martyris:

Qui virtute potens Orientis in axe sepultus,
Ecce sub Occiduo cardine praebet opem.
Ergo memento preces & reddere vota viator:
Obtinet hic meritis, quod petit alma fides.

Gregorius Turonensis. 580.

Lib. 4. vitæ S. Martini, in Prologo: Precibus Sanctorum & ipsam peccaminum remissionem non dubitamus adipisci, & non modò hanc mereri, verùm ab infernalibus supplicijs eorum interuentu saluari. Confidimus enim, quòd sicut hîc morborum genera referant, ita illic sæuas tormentorum pœnas auertant: & sicut hîc mitigant pœnas corporeas, ita illic restinguant æternas: & quomodo hîc lurida lepræ vlcera mundant, ita illic delictorum languoribus mederi suo interuentu obtineant.

Dinamius Patricius. 580.

In Maximo Rhegiensi Episcopo: Nos tota deuotione, summoq; animi studio rogemus omnipotentem Deum, vt beatissimi Præsulis huius patrocinio fretis nobis det veniam peccatorum.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 3. epist. 30. Sanctorum Apostolorum virtutem, quos toto corde & mente diligitis, non ex corporali præsentia, sed ex protectione semper habebitis.

Lib. 7. epist. 96. Cui omnipotentem Deum intercessione B. Petri Apostolorum Principis retributorem citius esse confidimus.

Lib. 9. epist. 38. Cuius corpus vos terra cooperuistis, eius vos intercessio ab omnibus peccatis protegat in cælo.

Gordianus Siculus. 600.

In vita S. Placidi: Hic nunc cum his, qui sequuntur Agnum, canticum nouum decantare non cessat. Apud hunc igitur dignetur pro nobis interuenire.

Honorius Primus. 630.

Epistola ad Eduinum Regem Angliæ: Prædicatoris igitur vestri Domini mei Apostolicæ memoriæ Gregorij lectione frequenter occupati, præ oculis affectum doctrinæ ipsius, quem pro vestris animabus libenter exercuit, habetote: quatenus eius oratio & regnum vestrum populumque augeat, & vos omnipotenti Deo irreprehensibiles repræsentet.

Iulianus Toletanus. 680.

Lib. 2. Prognost. cap. 26. Si sepultus diues in inferno Abraham pro fratribus orat, vt admoneantur, ne & ipsi in iniqua tormenta deueniant, quomodo piorum animæ, & maximè in requie constitutæ, charorum superstitum creduntur solicitudinem amisisse? Orare ergo possunt pro salute viuentium, in quantum à Domino permittuntur: nam vtique recordari veraciter possunt, quos in hoc seculo positi dilexerunt. Sensum enim, quo viuentes cum viuentibus adfuerunt, non amisisse, sed liberiorem illic habere credendæ sunt, vbi onere corporali grauari non possunt. Nam iuxta diuinam sententiam, *corpus corruptibile aggrauat animam.* Ergo anima, quę nunc corpore grauatur, liberior corpore absoluta efficitur. Est igitur animæ post mortem & sensus integer, & memoria plena. Ergo anima, quæ illic certo recordationis officio vtitur, proximorum dulcedinis recordatur. Recordans ergo quos amauit in seculo, commendare eos potest precibus Christo: quamquam nihil aliud orationes fidelium animarum, quàm desiderium earum accipiatur. Illud quoque dico, quòd celeberrima sit in hac re Ecclesiæ consuetudo, cùm se morituris commendat, & memores eos sui esse præoptat. Sic Martyribus, cùm morerentur, superstitum charorum se familiaritas commendauit: sic se quotidie piorum turba fidelium euocandis ab hoc seculo electis animabus committit, & vt semper sui sint memores poscit. Nec enim fides viuentium id à morientibus posceret, si apud se incertum haberet, quòd in nullo eos iuuare possent post mortem. Sed quia tantæ auctoritatis solicitudo non præterit, sequens rei multoties effectus probauit, cùm ea, quæ plerique viuentes à morientibus sibi fieri petunt, sine dilationis damno consequantur. Luc. 16.

Beda. 700.

In Sermonibus variis, Homilia de Petro & Paulo: Precemur Deum, vt per suam misericordiam, & preces Apostolorum Petri & Pauli det nobis ita in hoc seculo viuere, vt dum animæ de corporibus exierint, ad æternam possint venire gloriam.

Homilia de S. Laurentio: Deprecemur Deum, vt per intercessionem S. Laurentij det nobis sic istum Martyrem imitari, vt cum illo vitam æternam habere mereamur.

Historiæ Anglorum lib. 3. cap. 11. Nec mirandum, preces illius regis, iam cum Domino regnantis, multum valere apud eum, qui temporalis quondã regni gubernacula tenens, magis pro æterno regno semper laborare & deprecari solebat.

Ad cap. 7. Lucæ: Nos, qui de gentibus credimus, non ipsi ad Dominum venire possumus, quem nunc in carne videre nequaquam valemus, sed quicunque passiones nostræ seruitutis agnouimus, ad residentem in dextera Patris iam per fidem accedere debemus, iam seniores Iudæorum mittere, hoc est summos Ecclesiæ viros, qui nos ad Dominum præcesserunt, suppliciter obiecrando patronos acquirere, qui nobis testimonium reddentes, quòd dili gamus Ecclesiã, & quantũ in nobis est ædificare curemus, vt pro nostris apud Deum peccatis intercedant.

Alcuinus. 750.

In vita S. Richardi: Vnde intelligi datur, quam habeat apud Deum potestatem pro nobis interce-

dendi peccatis, ſi cum fide clamemus ad illum, qui tanta eſt virtute præditus depellendi morbos ab illis, qui cum fide veniunt ad illum.

Aribo Friſingenſis. 770.

Vitæ S. Corbiniani cap. 46. Atque per eius merita & preces magnas ibi virtutes diuina potentia efficere dignatur, & multis in Deum verè credentibus, & fideliter petentibus ſanitates illic iugiter conferuntur, præſtante & miſerante Domino noſtro Ieſu Chriſto.

Paulinus Aquileienſis. 770.

Aduerſus Felicem Orgelitanum: Ieſus Chriſtus Catholicum, & clementiſſimum, & ſemper inclytum Dominum Carolum Regem per interceſsiones B. Mariæ, per quam meruimus auctorem vitæ ſuſcipere, & beati Petri primi paſtoris Eccleſiæ, omniumque Sanctorum circumcingat & defendat.

Adrianus Primus. 780.

Epiſtola ad Conſtantium & Irenem AA. Ex his liquidò conſtat, ob recordationem Sanctorum imagines tantùm pingi, venerari, & coli, quos clarè cõſtat ſeruos eſſe Dei, & pro nobis apud Deitatem obſecrantes, & intercedentes.

Haymo. 820.

Homilia de diuite & Lazaro: Exemplo diuitis nos inſtruimur, quia animæ beatorum, in æterna beatitudine receptæ, pro ſalute charorum, quos inter ſeculi pericula reliquerunt, intercedere creduntur.

Æmoinus. 825.

Hiſtoria Francorum lib. 3. *cap.* 24. Non tulit Guntranus ſuperbia iactantem, ſed manus eleuans in cælum, prodigia facientem inuocauit Dominum, & vt ſibi per interceſsionem B. Martini miſereretur orauit.

Hildoinus. 840.

Epiſtola ad Ludouicum Pium. Chriſtianus animus veſter ſic euidentiſsimè erga ſe diuinæ bonitatis beneficia, & Sanctorum cognoſcit ſolatia, & tam promptiſsimè ſe accenſum oſtendit circa auctoris, & reparatoris ſui, ſeu ſpecialium ſuffragatorum ſuorum venerationem atque obſequium.

Hincmarus. 850.

In Encomio S. Remigij: Sancti quo vicinius præſentem Domini vultum cernunt, eò ſe ardentius eius dilectioni totos impendunt: quò proximos ſuos omnes eſſe electos, ac Deo dilectos agnoſcunt, quò corda illorum non minus quàm ſua ſyncero animo referta reſpiciunt, eò illos ipſi non minus quàm ſeipſos amare delectantur. Nam pro fideliter laborantibus in huius vitæ agone Sancti Dei orant, ijſq; compatiuntur.

Rabanus Maurus. 850.

Epiſtola ad Otgarium: Suppliciter poſco, vt cùm Deo opitulante ad limina Apoſtolorum venieris, mei miſeri & valde peccatoris in ſacris orationibus veſtris memores eſſe dignemini, quatenus princeps Apoſtolorum, cui claues regni cælorum commiſſæ ſunt, cùm votis veſtris annuerit, & pro vobis apud Dominum interceſſor fortiſsimus extiterit, tunc etiam mihi veniam peccatorum meorum exorare & impetrare dignetur.

Ionas Aurelianenſis. 860.

De cultu imaginum lib. 1. Salus animæ ſcimus quòd non niſi à Deo detur, ſed fideliter credimus, quòd per Sanctorum interuentum nobis immeritis ab eo largiatur.

Ioannes Octauus. 870.

Epiſt. 12. Sanctus Papa Gregorius, Anglorum gentis Apoſtolus, interceſſor veſter apud Deum.

Epiſt. 77. Et ideo pro tam ſancto labore B. Petro Apoſtolo clauigero regni cælorum intercedente, operies, ſicut ſcriptum eſt, multitudinem peccatorum.

Ioannes Lemita Romanus. 870.

Præfatione in vitam S. Gregorij. Peto vt B. Gregorij precibus, & in hoc ſeculo ab æmulorum inſidijs, & in futuro à futurorum nexibus merear miſericorditer liberari per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Regino Prumenſis. 910.

In Chronicis de anno 773. Carolus Rex cum omnibus auxiliante Domino, & intercedente Beato Petro, ſine læſione Italiam ingreſſus eſt.

De anno 871. Capuani corpus ſancti Germani Epiſcopi in feretro leuant, & ſic portis apertis ſupplices caſtra Imperatoris petunt, orantes eiuſdem Sancti interuentu ſibi veniam largiri.

Odo Cluniacenſis. 920.

Narratione in reuerſione B. Martini Turonenſis de Burgundia: Verè mirabilis Deus in ſanctis ſuis. Sancti ſiquidem patrocinante ſuffragio, & obſeſſis ſecuritas, & confidentia redditur, & obſeſſoribus formido, & pauor non modicus immittitur.

Ratherius Veronenſis. 930.

Præfatione in vitam S. Vrſmari: Apud Dei clementiam pium interceſſorem iugiter inuenire mereamur Vrſmarum ſanctiſsimum Pontificem.

Witichindus. 950.

Libro 1. *Annalium*: Colito tantum patronum S. Vitum, quo adueniente Saxonia ex ſerua facta eſt libera, ex tributaria multarum gentium domina. Neque enim talis ac tantus ſummi Dei amicus tui gratia indiget, nos verò famuli ipſius indigemus. Vnde cùm eum poſſis habere interceſſorem apud cæleſtem Imperatorem, habeamus te aduocatum apud terrenum regem, tuum ſcilicet patrem atque fratrem.

Stephanus Monachus. 990.

De S. Maurino: Non enim beatorum ſpiritus ſui hominis penitus deſerunt exuuias, arma ſcilicet ſuæ militiæ, in quibus de antiquo triumphauerunt ſerpente. Iſti enim ſunt inclyti propugnatores tui, ô redempta Chriſti cruore Eccleſia: iſti ſtant pro filijs tuis, ne eos barathro oris abſorbeant toto aëre vagantes ſpirituum corruptores. Sed emeriti teſtes Chriſti, Angelorum ciues, imò conſules pro meritis creati, etiam nunc iniquitatis ſatellites per te expugnant, quos per ſe vicerant. Hi reos Deo conciliant, orbem portant, tartara ſpoliant, vt Angelorum numerum expleant, & muros Hieruſalem extruant.

Berno Augienſis. 1020.

Sermone 1. *de S. Marco Euangeliſta*: Rectius tamen nunc ob diuini amoris augmentum videtur huiuſmodi fortitus eſſe vocabulum, in quo ſanctæ Dei Genitricis ac ſemper Virginis Mariæ, aliorumque Sanctorum merita fideliter petentibus virtutum præſtantur augmenta. Inter quos poſt virginem matrem ille meritò præcellit, qui ſpiritualis gratiæ priuilegium in Euangelio Chriſti promeruit, ſanctus videlicet Marcus Dei, & Petri in baptiſmate filius.

Petrus Damianus. 1050.

In Feſto Omnium Sanctorum: Iſti ſunt Sancti aduocati, quos apud iudicem habemus: pro quo iſti interceſſerint, ſententiam non timet capitalem. Confugiamus ergo ad probata ſuffragia, nec nos deterreat enormitas peccatorum: quia maior eſt illorum pietas, quàm impietas noſtra. Conſiliarij ſunt regis noſtri, & ipſius iræ ſæpe reſiſtunt, nec

nos deserunt in tempore malo: sciunt enim vbi nos reliquerint, quantis hostium inuidijs pateamus.

Adelmannus Leodiensis. 1050.

Epistola ad Berengarium: Nos sanctiorem vitam salubrioremque doctrinam Socratis quondam doctoris Academiæ Carnotensis hominis Catholici & Christianissimi experti sumus: & nunc eius apud Deum precibus adiuuari sperare debemus. Neque enim putandus est memoriam, in qua nos tanquam in sinu materno semper ferebat, amisisse, sed vbique absque dubio memor est nostri, diligens plenius, quàm cùm in corpore mortis huius peregrinaretur, inuitat ad se votis ac tacitis precibus, obtestans per secreta illa & vespertina colloquia, quæ nobiscum sæpius habebat.

Gregorius Septimus. 1070.

Lib. 4. epist. 2. Omnipotens Deus, à quo bona cuncta proceduntmeritis Dominæ nostræ cælestis Reginæ, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli intercessione corda vestra confirmet & custodiat.

Anselmus. 1080.

Ad caput 11. Epist. ad Hebræos: Sancti cùm adhuc nos expectant ad suam consummationem, ardentius nostram exoptant liberationem, & propter se, & propter nos, atque pro nobis interpellant, vt citius à præsentis seculi miseria liberemur.

Ivo Carnotensis. 1100.

De consonantia veteris ac noui Testamenti: Inter orationes adhibeatur suffragia Sanctorum Apostolorum & Martyrum, quorum exemplis informari,& meritis muniri præsens poscit Ecclesia,&c. Sacerdos de meritis suis non præsumens orat, vt Sanctorum meritis assequamur, quæ nostris meritis non valemus.

Hildebertus Cenomanensis. 1100.

Epistola 37. Cælum est patria tua, patria felix & expetenda gloria sua. Ibi spirituales parentes tui, qui te Christo genuerunt, te præcesserunt ad Christum, pro te supplicant apud Christum.

Epistola 52. Adsunt defensores nostri Martyres sancti: rogari volunt, atque, vt ita dixerim, quærunt vt quærantur: hos adiutores vestris orationibus quærite: hos protectores vestri reatus inuenite: cum,teste Gregorio, nihil foris sit,quòd ignorent animæ Sanctorum, qui scientem omnia sciunt: quis dicet ab ijs proximum diligi, qui proximi clamores audiunt,& nunquam exaudiunt? pulsari sciunt,& aperire nescunt? angustias vident, & viscera claudunt?

Berengosius Abbas. 1110.

Sermone de Dedicatione Basilicæ: Quoties festiuis Sanctorum natalitijs debito honore ritè celebratis in Domino gloriamur, toties ipsorum precibus & meritis adiuti, larga benedictionis gratia Creatoris nostri perfundimur. Quicquid enim laudis & honoris militibus regis impenditur, totum ad gloriam regis, cuius sceptro milites insigniti sunt, ritulatur. Nec dubium, quin eos semper habeamus patrocinantes in cælis, quorum celebritates piæ deuotionis studio gerimus in terris. Si enim noster spiritus, necdum carnis materia exutus, & tamen dilectionis geminæ feruore interdum ad astra libratus, preces Domino pro suis dilectoribus nititur effundere, vtique præstantius credendum est Sanctorum animas, summæ dilectionis plenitudine feruidas, suis in solennitatibus, ad sui corporis pignora fouentes descendere, suorumque pro salute fidelium intercedere, ac debitæ retributionis donatiuum suis veneratoribus impendere.

Franco Affligenensis. 1110.

De gratia Dei cap. vltimo: Fulget nunc,vt optamus & confidimus, in illa æterna claritate noster Fulgentius, vbi eum nostræ inobedientiæ flagitamus intercessorem, quem hîc obedientiæ habuimus præceptorem.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

Ad cap. 10. Zachariæ: Nos filij sanctorum Martyrum, quibus illi certitudinem fidei Christianæ suo sanguine pepererunt, gloriam illorum videmus & lætamur, videntes & lætantes veneramur & exultat cor nostrum in Domino: quia tales apud Christum habemus parentes, tales patronos.

Theofridus Abbas. 1120.

Sermone de veneratione Sanctorum: In memoria iustorum, iustitiæ auctorem: in meritis Sanctorum, sanctitatis magnificemus largitorem: digna enim memoria iustorum erit cum laudibus, in quibus delectetur Deus eorum, & Dominus, vt per eorum intercessionem nostris misereatur excessibus. Exemplo fidelis Mosi sunt inter nos & Deum mediatores positi, vt qui per nostra despicimur merita cum Pharisæo, per eorum iustificationem iustificemur cum publicano. Credimus eos apud Deum multa posse, cuius dilectioni nihil in hoc mundo præposuêre. Prou. 10. Luc. 18.

Bernardus. 1130.

Sermone in Vigilia Sanctorum Petri & Pauli: Tria sunt, quæ in festiuitatibus Sanctorum vigilanter considerare debemus: auxilium Sancti, exemplum eius, confusionem nostram. Auxilium eius, quia qui potens in terra, potentior est in cælis ante faciem Domini Dei sui. Si enim dum hîc viueret,misertus est peccatoribus, & orauit pro eis: nunc tanto amplius, quanto verius agnoscit miserias nostras,orat pro nobis Patrem: quia beata illa patria charitatem eius non immutauit, sed augmentauit. Neque enim quia impassibilis omninò, ideo & incompassibilis factus est: sed nunc potius induit sibi viscera misericordiæ, cùm ante fontem misericordiæ exstitit. Est & alia causa, quæ magis vrget Sanctos, vt soliciti sint de nobis, quia, iuxta vocem Apostoli, *Deus prouidet pro nobis, ne sine nobis consummentur*, sicut ait sanctus Dauid: *Me expectant iusti, donec retribuas mihi.* Psal. 141.

Sermone 5. de Festo omnium Sanctorum: Sanè vt eam gloriam nobis sperare liceat, & ad tantam beatitudinem aspirare, summoperè nobis desideranda sunt suffragia quoque Sanctorum: vt quod possibilitas nostra non obtinet, eorum nobis intercessione donetur, &c. Hæc igitur nostra & eorum cohærentia est, vt nos congratulemur eis, ipsi compatiantur nobis: nos deuota meditatione regnemus in eis, ipsi in nobis,& pro nobis militent pia interuentione.

Epistola ad fratres Hybernenses de transitu Malachiæ: Et pium est Malachiam flere defunctum, & pium magis Malachiæ congaudere viuenti. Nunquid non viuit? Vtique, & beatè. *Visus est oculis insipientium mori, ille autem est in pace.* Dehinc etiam vtilitatis propriæ confideratio exultandum nobis suggerit, & lætandum, quòd tam potens suos patronus ad cælestem curiam, tam fidelis præcesserit aduocatus: cuius & feruentissima charitas obliuisci nequeat filiorum, & probata sanctitas obtineat gratiam apud Deum. Quis enim nunc Malachiam sanctum aut minus posse prodesse, aut minus suos diligere audeat suspicari? profectò cùm diligeretur prius, certiora nunc suæ dilectionis à Deo capit experimenta: *& cùm dilexisset suos, in finè dilexit eos.* Abiit autem vt tua nunc, ô anima sancta, minus efficax æstimetur oratio, quando præsenti viuidius supplicare est maiestati, nec iam in fide ambulas, sed in specie regnas. Absit vt imminuta, ne dum

exinanita tua illa tam operosa charitas reputetur, cùm ad fontem ipsum charitatis æternæ procumbis, pleno hauriens ore, cuius & ipsa prius stillicidia sitiebas. Non potuit morti cedere charitas fortis & mors, imò & morte fortior ipsa. Nam & decedens non erat immemor vestri, affectuosius vos commendans Deo, & nostram quoque exiguitatem solita illa sua mansuetudine & humilitate eorans, vt vestri non obliuisceremur in finem.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib. 4. distinct. 45. G. Intercedunt ad Deum pro nobis Sancti & merito, dum illorum merita suffragantur nobis; & affectu, dum vota nostra cupiunt impleri: quod tamen non faciunt, nisi in voluntate Dei implenda didicerint.

Petrus Cluniacensis. 1150.

Contra Petrobrusianos: Hoc igitur modo mortui perfectiores pro imperfectioribus supplicãt, quando Deum, non sicut in hac vita miseris gemitibus, sed sanctis affectibus, sicut vitam illam decet, pro dignis exorant. Non enim eos in precibus necesse est laborare, quorum sancta merita vel affectus non potest æterna sapientia, quæ illa contulit, ignorare: non potest summa benignitas non audire. Nec ipse Dominus tales illis affectus conferret, si eos exauditurus non esset.

Stephanus Eduensis. 1170.

De Sacramento cap. 13. Licet culpis nostris sis offensus, rogamus vt efficiaris placatus fidelium orationibus, & Sanctorum intercessionibus, meritis, & precibus.

Cap. 17. Ante consecrationem & hîc recensemus Sanctorum nomina, postulantes eorum intercessiones & suffragia, attendentes non numerum, sed eorum adiuuans suffragium. Ibi fit memoria beatæ Virginis, quæ omnibus Sanctis præcellit, & Apostolorum & Martyrum, qui in sanguine Agni dealbati sunt: vt eorum interuentu suffragante, ad salutem nostram fiat ministerium.

Innocentius Tertius. 1200.

Mysteriorum Missæ lib. 3. cap. 9 Communicamus, & memoriam veneramur Apostolorum, & Martyrum, & præcipuè gloriosæ Dei Genitricis Virginis Mariæ, vt eorum suffragio de fide perducamur ad speciem, de stadio veniamus ad brauium, de via transeamus ad patriam.

In Collecta post Hymnum ad Mariam: Interueniat pro nobis, quæsumus Domine Iesu Christe, apud tuam clementiam gloriosissima Virgo Maria, dignissima mater tua.

Saxo Grammaticus. 1200.

Historia Danica lib. 11. Canutus diuina iam animi immortalitate potitus, vt terrestribus patriam patrocinijs attollere studuit, ita cælestibus protegere non desistit: ideoque sanctitas eius, gloriæ & celebritatis fructu opulentissima, splendidum in fastis locum obtinet. Quin etiam salutares effectus suos quotidianis administrat indicijs, malitiamque patriæ beneficijs pensat.

Guilhelmus Parisiensis Episcopus. 1230.

De diuina Rhetorica cap. 27. Consilium necessarium ac saluberrimum est, vt cùm vides per temetipsum solum impetrare te lachrymarum donum non posse, hoc impetrare studeas Sanctorum suffragijs: & potissimè suffragijs gloriosæ Mariæ Magdalenæ.

Rodericus Toletanus. 1240.

Rerum Hispanicarum lib. 5. cap. 12. Interea Alcorrexi Rex Agarenorum eam partem Hispaniæ, quæ nunc Portugallia dicitur, & vsque ad sanctum Iacobum, non veritus Apostolum, deuastauit, sed merita Apostoli occurrerunt, & immissa in eos infirmitate, aut pauci, aut nulli superstites euaserunt, qui in patria nuntiarent.

Albertus Magnus. 1240.

In Litania: Per intercessionem principis Apostolorum Petri efficie Domine nos in soliditate veritatis, & confessionis tuæ bene fundari.

Thomas Aquinas. 1250.

Secunda secundæ quæst. 83. art. 11. Dicendum quòd Sanctis, qui sunt in patria, cùm sint beati, nihil deest, nisi gloria corporis, pro qua orant: orant autem pro nobis, quibus deest vltima beatitudinis perfectio: & eorum orationes habent efficaciam impetrandi ex præcedentibus eorum meritis, & ex diuina acceptatione.

Guilhelmus Durantius. 1270.

Id Rationali diuinorum lib. 7. cap. 34. Facilius quod petimus obtinebimus, si simul omnes Sancti intercedant pro nobis: quia impossibile est multitudinem non exaudiri. Vnde in oratione hodierna dicitur: ***Multiplicatis intercessoribus largiaris.***

Iacobus Gennensis. 1280.

Sermone 1. in Festo Omnium Sanctorum: Nos Sanctorum suffragijs indigemus: & quia hodie honoramus omnes, omnes aduocatos habemus: & quia impossibile est multorum orationes non exaudiri, impossibile erat eorum preces à Deo non admitti.

Durandus à Sancto Portiano 1320.

Lib. 4. distinct. 45. quæst. 4. Valet nobis Sanctorum intercessio: quia quamuis non sint in statu merendi, sunt tamen in statu impetrandi aliquid nobis ex liberalitate eius, quem orant, scilicet Dei, cui sunt acceptissimi, &c. Orationes Sanctorum nobis valent per modum liberalis & gratæ impetrationis: & hoc modo nobis semper valent, quotiescunque orant pro nobis, postulando simpliciter aliquid fieri pro nobis: quia cùm voluntas eorum sit totaliter conformis voluntati diuinæ, nihil volunt fieri circa nos, nisi quod Deus vult fieri. Illud autem quod Deus vult fieri voluntate consequente, quæ est voluntas simpliciter, semper fit. Nec tamen frustra orant pro nobis, licet non orent, nisi illud quod sciunt Deum velle: quia sicut effectus naturales, qui volente Deo eueniunt, non eueniunt, nisi mediantibus causis secundis, non propter inefficaciam potentiæ diuinæ, sed propter ordinem rebus diuinitus institutum: sic beneficia diuina deiendunt in nos mediantibus beatis tam Angelis, quàm animabus sanctis, non propter defectum diuinæ misericordiæ, sed propter ordinem diuitiarum considerandum, quo Deus vult bonitatem suam communicare inferioribus per superiores.

Ioannes Taulerus. 1350.

Tractatu de casitatibus, casitate 4. Mariæ erga peccatores charitas, dignatio, misericordia, atque compassio tam exuberans, tamque perfecta est, vt quamdiu gratiæ tempus agitur, non possit misericordissimos oculos suos à miseris & pœnitentibus ipsam inuocantibus hominibus auertere, nec cessare pro illis continuas fundere preces Vnigenito Filio suo, donec hunc ijsdem, vt mater verè fidissima, plenè perfectèque sentiat reconciliatum.

Catharina Senensis. 1370.

Tractatu 2. cap. 82. Omnes beati, qui sunt in vita durabili, salutem animarum exoptant absque pœna, quia pœna terminata est in morte ipsorum: sed non effectus veræ charitatis.

Nicolaus Clamengius. 1400.

De nouis celebritatibus non instituendis: Verisimile est Sanctos in suis festiuitatibus pro illis, qui eos dignè colunt, propensiores quodam modo esse ad

inter-

intercedendum, quàm alio tempore, Chriſtumque ad exaudiendam illorum interceſſionem etiam procliniorem.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Sermone in Feſto Bartholomæi Apoſtoli: A Deo vtique conſequimur quicquid vtile ac ſanctum eſt, atque ſaluti noſtræ proficuum: pro nobis tamen interpellantibus Sanctis. Interceſſores noſtri ſunt, velut amici Dei, coniuncti Verbo, à peccatis liberi, & glorificati cum Chriſto. Facilius pro nobis valent impetrare, quàm nos, qui coinquinati ſumus in luto, erramus in exilio, periclitamur in ſcelere, iugiterq; decidimus à ſalutis itinere. Quamobrem omnino Sanctorum patrocinijs indigemus, eorũ præcipuè, quos Chriſtus elegit, commendat gratia, ſuſcepit & gloria.

Bernardinus Senenſis. 1440.

Tomo 2. Serm. 65. in Octaua Reſurrectionis: Superni ciues aſſiduè orant pro illis proximis ſuis, quos cruciari cernunt.

Gabriel Bielius. 1480.

In Canonem Miſſæ lectione 30. Credendum eſt firmiter, & nullatenus dubitandum, Sanctos in patria pro nobis intercedere, nobisq; ſuffragari merito, & prece, ſiue voto. Merito, dum præcedentia eorum merita nobis ſuffragantur: & prece vel affectu, dum noſtra vota à Domino cupiunt impleri. Et in hoc orant pro nobis deſiderio, non voce, dum affectuosè deſiderant hæc vel illa nobis à Domino cõcedi, intuitu ſuorum meritorum vel affectuum.

Eraſmus Roterodamus. 1530.

De amabili Eccleſiæ concordia: Religioſi affectus eſt credere, Sanctos & Sanctas, quos Deus adhuc mortali grauatos corpore tanti fecit, vt ad illorum preces dæmones expulerit, mortuos ad vitam reuocauerit, nunc quoque nonnihil apud Deum poſſe.

ASSERVNT ETIAM ADVERſariorum quidam.

Martinus Lutherus.

De decem præceptis cap. 5. Omnes Sancti omnia poſſunt, & tantum tibi per eos datur à Deo, quantum te credis accepturum, &c. Quid enim aliud ſunt Sancti, niſi velut guttulæ roris, ſiue guttæ noctium, in cincinnis & capite ſponſi?

In Reſponſione ad Louanienſes: Non negaui vnquam meritis ac precibus Sanctorum, quantumlibet imperfectis iuuari, quod ſubdolè mihi inurere conantur miſeri homines.

Ioannes Oecolampadius.

Ad Sermonem Chryſoſtomi de Iuuentio & Maximo Martyribus: Sancti in cælis ſua adhuc charitate flagrantes, non deſinunt pro nobis intercedere.

Ad cap. 12. Danielis: Beati ſpiritus, qui nobiſcum diem nuptiarum Agni expectant, non ſine deſiderio noſtræ ſalutis ſunt, quod preces illorum eſſe opinor: & ſic nobiſcum Petrus & Paulus orant: *Adueniat regnum tuum.* Abſit enim vt ſpiritus illos negemus ſuam charitatem erga nos imminuiſſe, tametſi longè ſecus quàm nos orent.

Philippus Melanchthon.

In Locis communibus Manlij fol. 151. Dicam tibi manifeſtum teſtimonium ex nouo Teſtamento, probans quòd mortui ſint ſolliciti de Eccleſia & nobis. Ita enim ait Matthæus: *Helias & Moſes loquebantur cum Chriſto de rebus futuris.* Non dubium eſt, quin Sancti ipſi, qui ſunt in cælo, noſtri cura erga Eccleſiam in terra viuentium afficiantur: ſicut illi ibi diſputabant cum Chriſto de ipſius paſſione, & collectione Eccleſiæ per totum orbem.

Ioannes Brentius.

Ad cap. 16. Lucæ: Ergone mortui intercedunt pro viuis? Certè negari non poteſt, quin hi, qui vioũt in Chriſto, bene cupiant Eccleſiæ, & membris eius. Si enim Angeli orant pro nobis, quemadmodum Zacharias teſtatur, & ſi Chriſtus ipſe apud Patrẽ pro nobis intercedit, quomodo non & Sancti afficerentur erga nos in Chriſto & per Chriſtum charitate, & optarent nobis à Deo felicia quæque?

Martinus Bucerus.

In diſputatis Ratisbonæ de publicis Eccleſiæ precibus, quas Collectas vocant, in quibus interceſſiones & merita Sanctorum commemorantur, ita ſcribit: Cùm in his precationibus quicquid Diuorum tribuitur interceſſionibus vel meritis, id totum non ab ipſis Diuis, ſed à miſericordia Dei per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum petitur, eo ipſo, qui ſic orant, confitentur & teſtantur, ſe, quæ à Deo per Sanctorum interceſſionem, & merita orant, agnoſcere ea eſſe gratuita Dei dona.

Dauid Chytræus.

Ad cap. 25. Matthæi: Cùm animæ piorum viuant, & ſint beatæ, cumque vita ac beatitudo in actione conſiſtant, certò nobis perſuaſum ſit, animas piorum, à corporibus ſegregatas, non ignauum otium agere, ſed frui conſpectu ac ſermonibus Dei, & ļetas Deo agere gratias, pro liberatione ex miſerijs, & portu, quem conſecuti ſunt, & pro tota Eccleſia ardentiſſimè precari: vt Luc. 9. Moſes & Helias colloquuntur cum Chriſto de his, quæ euentura erant.

Confeſſio Virtembergenſium.

Capite de Inuocatione Sanctorum: Fatemur, quòd Sancti in cælis ſuo quodam modo pro nobis coram Deo orent, ſicut & Angeli pro nobis ſunt ſolliciti, & omnes creaturæ pro ſalute noſtra cæleſti quodam modo ingemiſcunt.

Caſpar Cruciger.

Concione de Chriſti Natiuitate: Vt Eccleſia hoc feſtum in terris peragit: ſic non eſt dubium, quin hoc ipſo tempore Maria Dei mater, cum tota cæleſti Eccleſia, cum omnibus Sanctis & beatis, qui ex animo Deo gratias agunt, pro vniuerſa Dei in terris Eccleſia precetur.

Baſilius Faber.

De ſtatu defunctorum cap. 7. Non dubito quin defunctorum animæ, parentum, fratrum, ſororum, & propinquorum, quos hic reliquerunt recordẽtur, & Deum rogent, vt & ipſos ex lachrymarum valle eripiat, &c. Confirmat hanc doctrinam exemplum diuitis Lucæ 16. Nam ſi damnata anima ſuorum recordatur, multo magis beata anima ita afficitur erga ſuos parentes, liberos, fratres, ſoroes & propinquos.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

R. Dauid Kimbi.

Ad caput 3. Malachiæ: Eliam fortaſſis Angelum fœderis vocat, quomodo in Scholijs Aggheda dictis Eliam ardentiſſimo ſtudio, ac miro quodam zelo olim flagraſſe erga fœdus Circumciſionis, quod apud regnũ Ephraemitarum abolitum fuerat, vt

3.Reg.19.ſcribitur: *Zelo magno zelatus ſum pro Domino Deo exercituum, eò quòd filij Iſrael fœdus tuum dereliquerint.* Illi verò viciſſim reſponſum eſt: *Zelo tu quidem iam olim in Sittim affectus es, & hic etiam magno ſtudio Circumciſionem proſequeris.* Vnde id tandem? Quia ſcilicet Iſraelitæ Circumciſionis fœderi nequaquam reſpondeant: vſque dum tu præſens rem omnem oculis hauſeris. Quocirca decreto apud eos inito thronum inſignem Eliæ erigebant illius ætatis homines, vnde & Angelus fœderis appellatus eſt.

R. Abraham.

In Faſciculo myrrhæ, Geneſ.22. In principio anni nos canimus: Et ligationem Iſaac hodie ſeminis eius recorderis, quemadmodum ipſe eſt ligatus & vinctus, ſic vincias & liges omnia genera proprietatum iudicij: deinde ſubijt hic eſſe myſterium Iſaac poſiti in medio. Quoniam illum interponere ſolent, inter ſe & Deum in ſuis precibus quaſi interceſſorem.

R. Salomon.

Ad illud Eccleſiaſticis 4. *Laudo mortuos, qui iam dudum functi ſunt:* Patriarcharum ope & miniſterio Iſraelitas duntaxat exaudire docet.

Anonymus quidam Fagio interprete.

Implorant Iudæi memoriam meritò Patrum Iſaac, & Iacob, & meritò reliquorum iuſtorum, & Sanctorum, vt eorum meritum adſit, ſiue applicetur nobis. Implorant, inquam, bis quotidie, mane & veſperi, ad illum modum orantes, &c. *Et poſt:* Iacob pater noſter ſepelijt Rachel in via, ſecundùm illud Geneſ.35. *vt ſepulta eſt in via, quæ ducit Euphratam:* totumq; illud factum eſt, vt R. Salomon ait, quòd oraret Rachel pro filijs ſuis ea hora, qua illos patrijs ſedibus expulerat Nabuzardan in Babyloniam.

Auctor libri precum Iudaicarum.

Placeat tibi Deus meus, & Deus Patrum meorum, vt ſit oratio noſtra grata, & accepta coram te, ſicut ſuffitus aromatum, & ſatisfac omnibus petitionibus cordis noſtri propter dignitatem omnium iuſtorum & iuſtarum, piorum, & piarum, hic ſepultorum, & propter dignitatem illorum ne dimittas nos vacuos à facie tua.

Extant hæc in R. Salomone ad cap. 31. Hieremiæ.

ARTICVLVS QVINTVS.

SANCTOS ADHVC IN CORPORE MILITANTES, VT PRO NOBIS ORENT, RECTE NOS ROGARE.

Anno poſt Chriſtũ natum. 1540.

NEGANT.

ANABAPTISTÆ, qui ſe Catharos appellant, quia ſe ab omni precatorum labe immunes eſſe volunt, nec aliorum preces expetunt, nec cuiuſquam orationibus ſe indigere perſuaſum habent. Caſpar Vlenbergius Cauſa.9.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Exodi 8. *Verſ.* 8. Vocauit Pharao Moyſen & Aaron, & dixit eis: Orate Dominum, vt auferat ranas à me, & à populo meo.

Numer. 11.1. Interea ortum eſt murmur populi, quaſi dolentium pro labore, contra Dominum. Quod cùm audiſſet Dominus, iratus eſt. Et accenſus in eos ignis Domini deuorauit extremam caſtrorum partem. Cumque clamaſſet populus ad Moyſen, orauit Moyſes ad Dominum, & abſorptus eſt ignis.

1 *Reg.*7.8. Dixerunt *filij Iſrael* ad Samuelem: Ne ceſſes pro nobis clamare ad Dominum Deum noſtrum, vt ſaluet nos de manu Philiſtinorum. Tulit autem Samuel agnum lactentem vnum, & obtulit illum holocauſtum integrum Domino, & clamauit Samuel ad Dominum pro Iſrael, & exaudiuit eum Dominus.

Eſther. 4.16. Vade & congrega omnes Iudæos, quos in Suſan repereris, & orate pro me.

*Rom.*15.30. Obſecro vos fratres per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt adiuuetis me in orationibus pro me ad Deum.

1. *Theſſal.*5.25. Fratres orate pro nobis.

*Hebræ.*13.18 Orate pro nobis.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Dionysius Areopagita. 100.

Ecclesiastice Hierarchiæ cap. 7. Itaque sacræ Scripturæ acquiescens, vtiles esse in hac vita dixerim Sanctorum preces, hoc modo scilicet, si quis sanctorum munerum desiderio incensus, ad eaq; percipienda piè affectus, prauitatis tamen propriæ conscius, quempiam Sanctorum virorum adeat, oretq; sibi adiutorem & precatorem accedere, capiet ex hoc omninò vtilitatem commoda cuncta excedentem. Fruetur enim ijs, quæ petit, suauissimis donis, susipiente diuina clementia, atque imprimis in eo amplectente religiosam cognitionem sui, reuerentiamq; Sanctorum, & laudabile sanctarum petitionum à se postulatarum desiderium, cõsentaneumq; his sacratiorem habitum.

Ignatius. 100.

Epistola ad Magnesianos: Memores estote mei in orationibus vestris, vt Deum assequar, & Ecclesiæ, quæ in Syria est, cuius non sum dignus appellari Episcopus. Opus enim mihi est amabili in Deo precatione vestra.

Ad Trallianos: Orate pro me, qui in Dei misericordia charitate vestra indigeo, vt dignus fiam sorte, ad quam assequendam iam destinor, ne reprobus inueniar.

Polycarpus. 140.

Epistola ad Philippenses: Pro omnibus Sanctis orate.

Origenes. 240.

In Epistolam ad Romanos lib. 9. cap. 15. Ostendit Paulus non esse minimum in oratione certamen: siquidem in hoc certamine etiam auxilium eorum, qui Romæ sunt, crediderit implorandum. Nunc ergo orat Apostolus, adiuuari se in agone orationum, vt liberetur ab incredulis.

Gregorius Neocæsarensis. 270.

Canone 11. Fletus seu luctus est extra portam oratorij, vbi peccatorem stantem oportet fideles ingredientes orare, vt pro se precentur.

Eusebius Cesariensis. 320.

Vitæ Constantini lib. 4. cap. 14. Imperator cùm existimaret piorum hominum preces magnum sibi momentum adferre ad salutem & custodiam vniuersæ Reipub. eas cùm necessariò adhibuisset, non solùm ipse se Deo supplicem abiecit, verùm etiam vt pro se ab Ecclesiæ Præsidibus supplicaretur mãdauit.

Athanasius. 340.

Epistola ad Luciferum Episcopum: Quia ergo talis es, precatorem te esse pro nobis per orationes ad Dominum petimus, vt iam inspicere dignetur Ecclesiam Catholicam, & eripiat omnes famulos suos de manu peccatorum.

Epistola ad Episcopos Africæ: Valere vos, nostrique memores esse in Domino optamus, dilecti & desideratissimi.

Basilius Magnus. 370.

Epistola 7. Quare non defatigeris pro Ecclesijs deprecari, & Deum reconciliare: & eos, qui tuæ sanctitati subministrare dignati sunt, frequenter adhortare.

Epistol. 8. Sin minus, ora mihi in mentem venire id quod Deo gratum fuerit. In synodo mentionem nostri fac, & tu quoque ora pro nobis, & populum assume, vt reliquos vitæ dies, & horas eousque digni simus Deo, vt illi gratum fuerit, inseruire.

Epist. 49. Quocirca ne cesses orare pro animabus nostris, &c. Si digni habemur adiutorio precum tuarum, vt & te videamus, & bonis, quæ in te sunt, perfruamur, &c.

Ephræm. 370.

Sermone de extremo iudicio, & de cõpunctione: Quapropter vos obsecro fratres mei sancti, qui Deum timetis, & quæ illi sunt placita semper facitis, intercedite pro me misero & infelici peccatore apud ipsum, vt veniat super me gratia eius propter vestras orationes, saluetur què anima mea in tremenda magna & formidabili hora illa.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Epist. 187. Tu viriliter age, ac pro nobis, qui magnis ærumnis premimur, Deum precare, vt pacatum è vitia discessum, ad quem iam vergimus, consequamur.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Epist. 36. ad Maronem Presbyterum: Ante omnia illud te oro, vt pro nobis preces ad Deum adhibeas.

Epist. 114. ad Elpidium Episcopum: Tu verò, Domine summè venerande, ac Deo charissime, pro nobis preces ad Deum adhibere ne intermitte.

Synesius. 420.

Epist. 11. Vos igitur & ipsi pro me supplices ad Deum tollite manus, populisque in vrbe, & quicunque rure, inque vicanis Ecclesijs habitant, preces pro nobis, tam publicè quam priuatim, vt faciant, denunciate.

Maximianus Constantinopolitanus. 430.

Epistola ad Cyrillum. Cùm Christo Domino dignus tuaseris, propterea quòd crucem tuam sustulisti, sectatorque illius effectus sis, Christum pro nobis deprecari ne omittas, fraternæ virtutis ornamenta proprias prærogatiuas esse ratus. Vale in Domino, & pro me, Deo dilectissime ac sanctissime frater ac comminister, ora. *Extat Tom. 4. Synodi Ephes. cap. 14.*

Theodosius Imperator. 430.

Epistola ad Simonem Stylitem: Quoniam quidem exploratum habemus totam reuerentiæ tuæ vitam ad Deum esse conuersam, eaq; integritate vixisse hactenus, vt diuinam erga nos beneuolentiam certa quadam fiducia prouocare queas, non potuimus in præsentia has ad te litteras non perscribere, teq; etiam atque etiam rogare, vt hoc pacis concordiæq; negotium, quod à diuina prouidentia verè pendet, hoc potissimum tempore quàm maximè promouere satagas, dissidiumq; diaboli technis paci rectè aliquando radicatæ & constitutæ iniectum, confestim è medio tollere contendas. Id quod tuæ sanctitatis precibus, eiusdemq; apud illos, qui eam confirmare, dissipatamq; restituere possunt hortatu, impulsuq; consilii, breui futurum minimè dubitamus. *Extat in Concilio Ephesino Tomo 5. cap. 15.*

Theodoretus. 430.

Epistola ad Leonem P. Ante omnia autem supplico vestro sacro & Deo amico capiti, vt precum mihi præbeat auxilium.

Valentinianus & Martianus AA. 450.

Epistola ad Concilium, quod in Nicea secundò concurrerat: Orare ergo dignemini pro nostro Imperio, quatenus & hostes subditi nobis efficiantur, & pax in vniuersò orbe firmetur, & Romanæ res securè consistant. *Extat in præambulario eius in Synodũ Chalcedonẽsem epistolæ.*

Acacius Constantinopolitanus. 470.

Epistola ad Simplicium P. Attentius oret vestra Beatitudo & pro Christianissimo Imperatore, & pro nobis ipsis.

Iuſtinus Imperator. 516.

Epiſt. 3. ad Hormiſdam: Precamur proinde, vt ſanctis orationibus veſtris diuinæ potentiæ ſupplicetis, quatenus initia noſtri roborentur imperij.

Epiſt. 2. Oret veſtræ religionis ſanctitas, vt quod peruigili ſtudio pro concordia Eccleſiarum Catholicæ fidei procuratur, diuini muneris opitulatio iugi perpetuitate ſeruari annuat.

Ioannes Conſtantinopolitanus. 516.

Epiſtola ad Hormiſdam: Ora pro nobis ſanctiſſime ac beatiſſime frater.

Eutychius Patriarcha Conſtantinopolitanus 550.

Epiſtola ad Vigilium P. Ora pro nobis beatiſſime & ſanctiſſime frater.

Euagrius. 600.

Lib. 1. cap. 13. Theodoſius ſanctiſſimum & aërium Martyrem Simeonem adhuc in columna degentem orabat, vti nominatim pro ipſo Deum obſecraret obteſtaretur, atque ſua ipſum impertiret benedictione.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Epiſtola ad Sergium: Vnde plus etiam quàm vos ſanctiſſimos poſcimus inſtantiſſimas ad Chriſtum preces effundere, vt has propitius à vobis ſuſcipiens, citò deijciat eorum furore plenam iactantiam, &c. Ora pro me ſanctiſſime frater.

In Vita Mariæ Aegyptiacæ Zozimas reſpondit: Mater, tuis orationibus ſanctis pacem ſtabilem Deus largitus eſt: ſed ſuſcipe indigni mei conſolationem, & propter Deum ora pro omni mundo, & pro me peccatore, vt meus huius curſus & itineris labor ſine fructu mihi non efficiatur, & tantæ ſolitudinis via. Et illa reſpondit ad eum: Te quidem oportet, Abba Zozima, ſacerdotij habentem honorem, pro omnibus & pro me orare: in hoc enim & vocatus es. Sed quia obedientiæ præceptum habemus, quod mihi à te iuſſum eſt bona faciam voluntate.

Nicephorus Conſtantinopolitanus. 800.

Epiſtola ad Leonem P. Plurium quidem orationes imploro, ſicut plurium quoque præſidijs indigeo: at verè omnium maximè ſanctas ſanctæ & in ſpiritu deſideratiſſimæ fraternitatis veſtræ preces, & ad Deum interceſſiones in præſentia exopto, eaſq; ſummopere deſidero. Cùm enim tuæ preces, haud ſecus atque Moſis, & Samuelis, aut ſi quiſpiam alius vnquam his ſimilis extitit, ob ſui puritatem maximè Deo appropinquent, rectaq; ad cæleſte illud & ſpirituale altare ferantur: non dubitamus, quin maximam illæ nobis opem vtilitatemq; allaturæ ſint. Proinde opem ferte meæ infirmitati, ſanctasq; veſtras manus in altum ſuſtollite, &c. Orate obſecro, inſtanterq; rogate, vt idem ipſe nos illuminare, & emundare dignetur, quò filij perfectæ lucis effecti, alios quoque emundare & illuminare valeamus.

Synodus Octaua Generalis. 870.

Epiſtola ad Adrianum Secundum: Ora pro nobis ſanctiſſime: Chriſtus te cuſtodiat ad conſolationem noſtram.

Ioannes Zonaras. 1100.

Lib. 3. Annalium: Theodora Imperatrix inſtantiſſimè orauit Patriarcham, aliosq; Pontifices & Monachos, vt cõmunibus precibus Imperatoris & coniugis ſui ſalutem à Deo impetrarent. Quod cùm illi feruentibus animis feciſſent, aiunt Deum preces ſeruorum ſuorum non eſſe aſpernatum, ſed ignouiſſe Imperatori Theophilo. Celebrantur hæc & ab ijs, qui Dei humanitatem intuentur, & recipiuntur, & creduntur. Neque verò quiſquam eis fidem abrogarit, niſi qui parum poſſe Sanctorum interceſſiones apud Deum ſenſerit, & Dei humanitatem cum humanis erratis componere ignorarit.

Gabriel Alexandrinus Patriarcha. 1595.

Epiſtola ad Clementem Octauum P. Rogamus ſanctitatem tuam atque ſupplicamus, ne obliuiſcaris noſtri in continuis orationibus & petitionibus tuis ad Deum, vt adiuuet nos, atque confirmet in fide.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Cyprianus. 250.

Lib. 2. epiſt. 4. *Epiſtola 16.* Nunc eſt, fratres chariſſimi, vt memores mei ſitis, vt inter magnas atque diuinas cogitationes veſtras nos quoque animo & mente voluatis, ſimiq; in precibus & orationibus veſtris, cùm vox illa, purificatione confeſſionis illuſtris, & iugi honoris ſui tenore laudabilis, ad Dei aures penetrat, & aperto ſibi cælo de his ſubacti mundi partibus ad ſuperna tranſmiſſa, impetrat de Domini bonitate quod poſtulat, &c. Opto vos fortiſſimi ac beatiſſimi fratres ſemper bene valere, & noſtri meminiſſe.

Lib. 2. epiſt. 5. *Epiſtol. 33.* Vos orationibus frequenter inſiſtite, & preces noſtras veſtris precibus adiuuate: vt Domini miſericordia fauens nobis, citò plebi ſuæ & ſacerdotem reddat incolumem, & Martyrem cum ſacerdote lectorem.

Ambroſius. 370.

Lib. 7. Epiſtol. 55. Salutem vobis dico, diligite nos, & orate pro nobis: quia ego vos diligo.

Hieronymus. 390.

Epiſtola 40. quæ eſt ad Auguſt. Quòd petis literis tuis, vt ego pro te orem: id rectè facerem, ſi ego ipſe à peccatis liber eſſem, vt pro alijs liceret orare: & ideo te admoneo, vt orationes aſſiduas animi tui pro me emittas ad Dominum.

Apologia ad Pammachium cap. 1. Vos quæſo vtriuſque ſexus virgines, mariti quoque, ac digami, vt conatus meos orationibus adiuuetis. Cunctorum in commune Iouinianus hoſtis eſt, quorum ego orationibus indigeo, &c.

Ruffinus. 390.

Eccleſiaſtica hiſtoria lib. 1 c. 9. 8. Conſtantinus Imp. ad Antonium quoq; primum Eremi habitatorem, veluti vnum ex Prophetis, literas ſuppliciter mittit, vt pro ſe ac liberis Domino ſupplicaret. Ita non ſolùm meritis ſuis ac religione matris, ſed & interceſſione Sanctorum commendabilem ſe Deo fieri geſtiebat.

Auguſtinus. 400.

Epiſt. 77. Orate pro nobis digni exaudiri, cùm tanto ſacrificio accediris ad Deum ſynceriſſimæ dilectionis, & laudis eius in operibus veſtris. Orate, vt & nobis hæc luceant: quoniam nouit ille, quem oratis, cum quanto noſtro gaudio in vobis luceãt.

De bono Viduitatis cap. 23. Obſecro vos per illum, à quo donum hoc accepiſtis, & huius doni præmia ſperatis, vt me quoque orationibus veſtris memineritis inſerere cum tota veſtra domeſtica Eccleſia.

Paulinus Nolanus. 410.

Epiſt. 37. Orate pro nobis, conferite validas orationum manus, vt ſuperetis multitudinem peccatorum noſtrorum.

Epiſtola ad Auguſtinum, quæ eſt inter epiſtolas Auguſtini 33. Omnes in Chriſto Sanctos, quales tibi cohærere non dubium eſt, à nobis ſaluta, commenda nos omnibus, vt tecum pro nobis orare dignentur.

Natali 9. S. Felicis, Nicetam Epiſcopum alloquẽs:

Ingredere hæc Pſalmus recinens Auniſſes & hymnus,
Et mea vota refer Domino, & tua gaudia votis

Iunge meis, celebrans communia festa patroni:
Hora opportuna pro peccatore rogabis
Gaudentem Dominum de Confessoris honore.

Philippus Presbyter. 430.

Prefatione in Iob ad Nectarium: Peto, pelagus huius Scripturæ ingrediens, vt orationibus tuis à Deo obtineas, quatenus in profundo intelligentiæ constitutus, diuinæ manus potentia merear gubernari.

Rusticus. 450.

In subscriptione epistolæ Episcoporum Gallicorum ad Leonem Papam: Rusticus Episcopus apostolatum vestrum in Domino venerans saluto, & vt digneris pro me orare supplex rogo.

Victor Cartennensis Episcopus. 450.

Libro de Pœnitentia cap. 33. Et cùm præmium Dei largitione merueris, quæso vt in orationibus tuis nulla capiaris obliuione Victoris.

Sidonius Apollinaris. 480.

Lib. 9. epistola ad Aulianum: Proinde, Domine Papa, cum sacrosanctis fratribus vestris supplicaturas Christo iungite preces, vt dignatus prosperare quæ gerimus, nostriqúe dominij temperans lites, arma compescens, illos muneretur innocentia, nos quiete totos securitate. Memor nostri esse dignare Domine Papa.

Ennodius Ticinensis. 500.

Epistola ad Leontium Abbatem: Superest, vt accipientes obsequia mea, cum vniuerso cui præsidis concilio, per Dei omnipotentis misericordiam coniurati, Deo pro paruitate mea precibus insistatis, vt cui deest per actiones suas fiducia bonorum, per suffragia vestra contingat.

Hormisda. 516.

Epistola 10 Vos orate, & nobiscum ad Deum preces & vota coniungite, vt per opem misericordiæ eius nostra actio laborans, pro Catholicæ fidei stabilitate promoueat immaculatos vos, & integros ab omni transgressorum societate seruantes.

Iornandes. 530.

Prefatione in Chronica ad Castalium: Si quid parum dictum est, & tu, vt vicinus genti, commemoras: adde, Ora pro me frater charissime.

Amator Episcopus. 535.

Epistola ad Syluerium Papam: Ora pro nobis sanctissime Papa.

Cassiodorus. 540.

Lib. 11. epist. 2. ad Ioannem P. Precor vt vitacius oretis pro salute regnantium; quatenus eorum vitam cælestis princeps faciat esse longæuam, Romanæ Reipub. hostes imminuat, tempora tranquilla concedat.

Fortunatus. 570.

Libro 3. epistola ad Euphronium Turonensem Episcopum missa: Ora pro me Domine sancte & Apostolice, peculiaris Domine & Pater.

Lib. 8. ad Gregorium Turonensem:

Summe pater patrie, toto venerabilis orbe,
Vndique clara nitis fulgide, chare Deo:
Commendans humilem tibi me sacer arce Gregori,
Pro famulo proprio quæso precare Deum.

Gregorius Turonensis. 570.

Historiæ Francorum lib. 8. cap. 4. Vnum vos rantummodo sacerdotes Domini deprecor, vt pro filio meo Childeberto Domini misericordiam exoretis.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 1. epist. 24. Vnde fratres charissimi per venturum iudicem rogo, per multorum millium Angelorum frequentiam, per Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cælis, sub hoc pastoralis curæ onere laßescentem orationis vestræ intercessione iuuate, ne suscepta me pondera vltra vires premant.

Lib. 4. epist. 30. Per omnipotentem Dominum rogo, vt assiduas preces pro nobis ad Dominum facias, quatenus de peccatis, in quibus obligatus teneor, & tribulationibus, quibus premor, citius absoluar, & patriæ cælestis gaudijs perfruar.

Patherius. 600.

In Proœmio explicationum sacræ Scripturæ ex libris D. Gregorij collectarum: Humili obsecro prece, qua valeo, vt dum vobis, vel quisquis legerit in hoc opere, laboris mei cura placuerit, pro me ad Dominum intercessores esse dignentur, quatenus hoc pondere corruptionis exuto, à meorum absolutus inueniri merear vinculis peccatorum.

Isidorus Hispalensis. 620.

Prefatione in libros Etymol. ad Braulionem Episcopum: Ora pro nobis beatissime D. frater.

Epistola alia ad eundem: Peto, vt pro meis peccatis apud Dominum existere intercessor digneris, vt impetratu tuo deleantur delicta mea.

Columbus, & cæteri Episcopi Africani. 640.

Epistola ad Theodorum Papam: Ora pro nobis Domine sancte ac beatissime Pater Patrum.

Maurus Rauennatensis Episcopus. 650.

Epistola ad Martinum Papam: Ora pro me Domine sancte, & meritis beatissime, totoqúe orbe Apostolice Papa.

Beda. 700.

Prefatione ad Hexameron ad Accam Abbatem: Bene vale semper amantissime Antistes, nostri memor in Domino.

Prefatione in Marcum ad Accam: Sed & hoc ante omnia cunctos, qui hæc fortè lecturi sunt, deprecor in Domino, vt pro meis & corporis & animæ fragilitatibus apud pium iudicem intercessores existere dignentur.

Haymo. 820.

Ad cap. 15. epistolæ ad Romanos: Ideo Paulus exorabat, vt Romani suis orationibus ei subuenirent, quia timebat comprehendi, dum veniret Hierosolymam, ab infidelibus Iudæis, & retrudi in carcerem, vel occidi. Hinc decutitur Pontificum superbia, & Prælatorum, atque Principum, & potentium huius seculi, qui dedignantur exorare subiectos suos, quatenus pro eis preces orationesqúe fundant. Si enim ille, qui & Apostolus, & Pontifex erat omnium gentium, omniqúe gratia Spiritus sancti repletus, non est dedignatus auxilium subiectorum expetere in orationibus, quanto magis isti, qui pleni sunt rapacitate, superbia, omniqúe nefario actu, non debent dedignari?

Rabanus Maurus. 850.

Prefatione in Exodum ad Freculphum Lexouiensem Episcopum: De cætero quoque obsecro, vt fragilitatem meam orationibus adiuues, deprecans supernam maiestatem, vt me in præsentis pelagi tempestate ita sua gratia gubernet, qualiter me in præsenti vita in suo seruitio vtilem, & in futura suæ largitatis ope concedat esse beatum.

In lib. de institutione Cleri ad Heistulphum Episcopum: Ideo tua suffragia supplex peto, vt ipsa veritas omnium creatrix atque gubernatrix, licet non meis meritis, tamen propter tuam sacratissimam orationem, me in se sine vllo deuio erroris in æternum conseruare dignetur.

Carmine ad Fratres Fuldenses:

Supplex vos posco, sistans per sceptra Tonantis,
Me vt communendum vos precibus Domino:

Quatenus ipse pius concedat dona salutis,
Vobiscum mihi nec regna vocata poli.

Alcuinus 860.

Exstat Bibl. Pat. Tom 9.

Epistola ad Eulogium Toletanum: Splendesce, & ampliori lumine, quo fulges, clarisce: quia reposita tibi sunt præmia, & centuplicata te manet corona, nosque tuo suffragio, quo semper fouisti, tuere.

Ioannes Octauus. 870.

Epistola 170. ad Theodosium Patriarcham Hierosolymitanum: Rogamus sanctam vestram in Domino charitatem, vt sanctis orationibus vestris nostri semper memores existentes, pro nobis preces Iesu Christo Domino nostro quotidie fundere alacri animo dignemini charissime frater.

Leo Nonus. 1049.

Epistola ad Petrum Episcopum: Vt pro nostra gemina salute omnipotentem Dominum iugiter exores precamur, plurimum reuerende & desiderabilis frater.

Petrus Damianus. 1050.

Epistola 6. Incolumem te venerabilis Pater ad regendum Ecclesiæ statum omnipotens Deus custodiat: & tu quoque in sanctis orationibus tuis mei memor esse digneris.

Gregorius Septimus. 1076.

Lib. 1. epist. 2. Per omnipotentem Dominum te rogo, vt venerabilem patrem Leonem, & cæteros religiosos viros, in partibus illis commorantes, ad exorandum Deum pro me ex vera charitate inuites, vt oratio, quæ me liberare debuit, ne incurrerem periculum, saltem tueatur in periculo positum.

Epistola 53. Quapropter rogamus, vt sanctæ congregationis vestræ assiduis orationibus subleuari mereamur. Non solùm enim tam sanctæ congregationis orationes ardenter exigimus, verùm etiam totius populi quærimus & optamus.

Anselmus Cantuariensis. 1080.

Ad caput 16. epist. ad Romanos: Quis est qui hæc legens vel audiens, quòd Paulus deprecetur eos, qui Romæ sunt, orare pro se, contemnat orationes Ecclesiæ postulare, etiamsi inferiores meritis esse videantur hi, à quibus postulatur oratio? Ecce enim Paulus Apostolicis præditus meritis, discipulos humiliter hortatur, vt orent pro se.

Paschalis PP. 1099.

Epist. ad Anselmum: Rogamus charitatem tuam, nos tuis sanctis precibus commendari, vt quanto propius ad Deum passibus virtutum accedis, nobis orationum tuarum manus extendas.

Ivo Carnotensis. 1100.

Epistola 111. Vnde postulo fraternitatem tuam, vt & tu memoriam confratris in tua mente reponas, quatenus & orationum munus desideranti mihi porrigas, & verum apud te hanc gratiam impetrauerim aliquo signo ostendas.

Epist. 155. Oret fraternitas tua cum cæteris conseruis meis, vt qui dedit velle, addat & perficere pro bona voluntate.

Franco Affligemensis. 1110.

Epist. ad Monachos: Orate pro me peccatore charissimæ filiæ, vt pius Dominus dignetur electum suum iam reuocare, &c.

Bernardus. 1130.

Epistola 204. ad Abbatem S. Albani: Adde, obsecro, ad ea bona, quæ abs te, & de te nobis assiduè veniunt, tuas tuorumque pro nobis orationes, Pater charissime & desideratissime.

Epist. 228. Commendate me orationibus sancti Conuentus Cluniacensis.

Epistola ad Hildegardim: *(extat inter epistolas Hildegardis fol. 70.)* Vnde rogamus magis & supplicitèr postulamus, vt nostri memoriam habeas apud Deum, & eorum pariter, qui nobis in spirituali societate iuncti sunt. Nam cùm spiritus Deo coniungitur, confidimus, quòd nobis multum prodesse valeas & subuenire: multum enim valet deprecatio iusti assidua. Nos etiam pro te assiduè oramus, vt conforteris ad bona.

Petrus Blesensis. 1160.

Epistola ad Patres in Cisterciensi capitulo congregatos: Nos igitur infirmi & fragiles deuotè & humiliter supplicamus, vt pias affectiones vestras circa nos excitet vinculum fraternitatis, professionis communio, charitatis debitum, subiectionis necessitas, & deuotio supplicantis. Si qua ergo consolatio vobis est in Christo Iesu, si quod solatium charitatis, implete meum gaudium. Gaudij namque plenitudinem post Deum in orationibus vestris pono, vt vestrarum beneficio precum in hac ministratione commissa mihi velit misericordia Domini meum supportare defectum. Nam licet vas electionis factus, & virtute indutus ex alto, sanctorum tamen orationes sibi ad doctrinam Gentium necessarias iudicans: *Obsecro,* inquit, *vos per Dominum nostrum Iesum Christum, vt adiuuetis me orationibus vestris apud Dominum.* Rom. 15.

Elisabeth Schonangiensis. 1160.

Epist. ad S. Hildegardim: Obsecro, vt & orationum vestrarum participem me faciatis, &, pro vt Spiritus Domini vobis suggesserit, aliqua consolatoria verba mihi rescribatis.

Adam Victorinus. 1180.

Præfatione in Soliloquium animæ: Valete semper in Domino venerabiles Domini & Patres charissimi, diluculoque consurgentes offerte holocaustum pro filio vestro, ne forte peccet.

Innocentius Tertius. 1200.

Epistola ad Arnulphum Abbatem Cisterciensem, ab initio Operum Tomo 1. Rogo & obsecro in Christo Iesu, quatenus in orationibus tuis apud iustissimum iudicem & pissimum Patrem me reddas spiritualiter commendatum.

Conradus Vrspergensis Abbas. 1226.

In Mauritio Imper. Postquam multa bella in diuersis mundi partibus per diuersos duces suos exercuerat, expedire sibi iudicauit, in hac vita pro peccato recipere, & non in futura: compositasque scripto preces Gregorio, & ad omnes Patriarchales sedes, & ad omnes ciuitates, & ad monasteria ciuitatum, siue solitudinum, cum cereis, & thymiatibus, & pecunijs transmisit, & vt pro peccatis suis intercederent supplicauit, hoc potissimum deprecans, vt hic, & non in futuro, quæ meruit reciperet.

Guilhelmus Peraldus. 1250.

Tomo 1. Summæ de Iustitia cap. 10. de speciebus orationis: Est & oratio, qua aliquis pro alio intercedit, quæ suffragium dicitur: quod suffragium humiliter petendum est, & maximè à Sanctis, qui iam beati sunt. Iob 5. *Ad aliquem Sanctorum conuertere.* Populus etiam humiliter debet suffragium petere à ministris Ecclesiæ. Leuit. 3. *Rogante pro ijs sacerdote, propitius erit illis Dominus.* Ministri etiam Ecclesiæ suffragium humiliter debent petere à populo, exemplo Pauli ad Rom. 15. *Obsecro,* inquit, *vos per Dominum nostrum Iesum Christum, vt adiuuetis me in orationibus vestris pro me ad Deum.*

Ioannes Taulerus. 1350.

Epist. 19. Vnde cum omni dilectione, qua possum, vos oro, & obsecro, quò eundem per scipsum deprecemini, vt nos omnes introducat, deducat, & perducat in eandem hanc superexcellentissimam viam, quæ Christus ipse est, Dominus ac Redemptor noster in secula benedictus. Amen.

ARTICVLVS SEXTVS.

SANCTOS IAM IN CAELO TRIVMPHANTES, VT PRO NOBIS ORENT, IMPLORANDOS ET INVOCANDOS ESSE.

NEGANT.

Anno post Christũ natum.

400. VIGILANTIVS Gallus: *Ergo*, inquit, *cineres amant Sanctorum animæ, & circumuolant eos, semperq́, præsentes sunt, ne fortè si aliquis precator aduenerit, absentes audire non possint.* Hieronymus contra Vigilantium cap. 3.

630. *Mahometus* Azoara 49. *Sanctorum inuocationem improbat.*

740. *Constantinus Copronymus præcepit, nequis Mariæ intercessionem implorauret, quòd nulli opitulari posset; neue Sanctorum intercessio, quòd nihil posset, peteretur.* Theoſterictus oratione funebri in S. Nicetam, Suidas in hoc Constantino, Glycas parte 4 Annalium.

840. *Claudius Taurinensis inuocationem Sanctorum eo argumento labefactare conatus est, velut, postquam obierint, iudiciaria potestate non fungantur: quia in eorum locum alij Episcopi succedunt.* Ionas Aurelianensis de cultu imaginum lib. 3.

1130. *Petrus Brusius, & Henricus Tholosanus Sanctorum inuocationem deridebant.* Bernardus Sermone 66. super Cantica, Guilhelmus Abbas vitæ S. Bernardi lib. 3. cap. 5. Guido de hæresibus.

1150. *Cathari beatæ Virginis, Sanctorum, vel Angelorum, vel hominum auxilium non implorant.* Guido de Catharis.

1200. *VValdenses asserunt Sanctos in cælo nec audire preces nostras, nec orare pro nobis: ideoq́, non esse implorandos.* Guido de VValdensibus, Æneas Syluius historiæ Bohemicæ cap. 35.

1390. Ioannes VVicleuus cap. 3. Trialogi: *Multi probabiliter existimant, quòd foret expeditius Christum singulariter inter homines adorare: quia ipse est mediator, & intercessor optimus. Stultus ergo foret, qui alium intercessorem inquireret: Christus est semper viuens apud Patrem ad interpellandum pro nobis, & paratissimus illabi in mentem cuiuslibet viatoris, qui ipsum dilexerit. Vnde non oportet ad captandum eius colloquium Sanctos alios mediare, cùm sit benignior & promior ad iuuandum, quàm aliquis eorum.*

1420. Cap. 30. *Stultitia videtur fontem omnino paratissimum relinquere, & ad riuum turbidum & remotum accedere.*

1520. *Guilhelmus Sartorius Londini extremo supplicio affectus, dixit: Orare aliquam creaturam, est committere idololatriam: fideles nunquam dirigerent orationes suas ad Deum sub ratione humanitatis, sed sub ratione deitatis.* Thomas VValdensis Tom. 3. tit. 13. cap. 117.

1520. Martinus Lutherus de adoratione Sacramenti ad VValdenses: *Non possum vos pro hæreticis habere, quemadmodum Sophistæ nostri faciunt, quòd neque Dei Matrem, neque quenquam Sanctorum inuocatis, sed in solo & vnico Mediatore Christo acquiescitis. Etsi hic alius pro alio intercedere debet, tamen de Sanctorum mortuorum intercessione & inuocatione nihil in Scripturis extat.*

1540. Philippus Melanchthon in Antithesi veræ doctrinæ, & Pontificiæ: *Manifesta idolomania est omnis inuocatio mortuorum, qualis est in cultu Sanctorum.*

1550. Confessio ministrorum Ecclesiæ in Heluetia cap. 23. *Diuos cælites inuocare, aut his vti pro intercessoribus prohibet sacerdotium Christi Domini, & vera religio.*

1560. Nicolaus Henningius in explicatione Euangelij de Festo Annuntiationis Mariæ: *Inuocatio Sanctorum est cultus diabolicus, in Ecclesiam à diabolo inuectus.*

1560. Ioannes Brentius in Apologia confessionis VVirtembergensis: *Concedimus Sanctos in cælo pro viuentibus orare in terra, num idcirco sunt inuocandi? nihil minus, &c. Quis iussit vos inuocare Sanctos vt Dei amicos (Nam hic ipse Sanctos inuocandi cultus idololatricus est, propterea quòd solus Deus sit inuocandus.*

1570. Theodorus Beza Responsione ad Nicolai Selnecceri calumnias: *Sanctorum mortuorum inuocatio non tantum stulta & inanis, sed etiam impia esse conuincitur.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Origenes. 230.

In Lament. Incipiam me genibus proſternere, & deprecari vniuerſos Sanctos, vt mihi, non audenti peccare Deum propter enormitatem peccati, ſuccurran O Sancti Dei vos lachrymis & fletu pleno dolore deprecor, vt procidatis miſericordijs eius pro me miſero,&c. Heu mihi pater Abraham deprecare pro me, ne de finibus tuis aliener, quos valde cupiui,nec condignè quidem propter ingens peccatum meum.

Lib.2.in Iob: O beate Iob viuens in perpetuum apud Deum, & victor permanens in conſpectu regis Domini, ora pro nobis miſeris, vt etiam nos terribilis Dei miſericordia protegat in omnibus tribulationibus, & eripiat ab omnibus oppreſſionibus maligni, & connumeret nos cum iuſtis, & conſcribat nos cum his qui ſalui fiunt.

Nectarius Conſtantinopolitanus. 370.

Oratione de S. Theodoro Martyre: O ſplendor Martyrum,& decus Sanctorum. O verè Dei donum. O cuſtos intrepidiſsime defenſor fidelium,ne obliuiſcaris noſtræ paupertatis, & humilitatis: ſed ſemper pro nobis intercedere ne te pigeat, ô vir imprimis admirande.nec nos,qui quotidie ab animarum noſtrarum, qui cadit in intelligentiam:, Iuliano nempe,qui & tunc & nunc eſt auctor mali, inimico oppugnamur, deſpicias ô vir maximè venerande.Te enim etiam poſt mortem credimus viuere,&c. Vt qui ergo in Chriſto viuas, & ſtes prope eum, redde eum tuis precibus propitium tuis famulis.

Baſilius Magnus. 370.

Homil. 20 in 40. Martyres: Qui aliqua premitur anguſtia, ad hos confugiat: qui rurſus lætatur, hos oret. Hic vt à malis liberetur, ille vt duret in rebus lætis: Hic mulier orans pro filijs auditur, peregrinanti viro reditum incolumem,ægrotanti verò ſalutem implorat.

Homil.26.de Mart. Mamante: Memores eſtote Martyris quotquot illo per ſomnia potiti eſtis, quotquot in hoc loco conſtituti adiutorem ipſum ad precandum habuiſtis, quibuſcunq; ex nomine aduocatus ipſis adfuit operibus,quotquot aberrantes ad viã reduxit,quoſcunq; ſanitati reſtituit,quibuſcunq; pueros iam mortuos ad vitam reductos reddidit,quotquot vitæ terminos prorogauit.

Ephræm. 370.

Ser.de ſanctis Martyrib. Precamur beatiſſimi Martyres,qui pro Domino Saluatore, proq; illius charitate ſponte & integrè tormenta ſubijſtis,atq; ideo familiarius Domino coniuncti eſtis, vt pro nobis miſeris, & peccatoribus, & negligentiæ ſqualore ſordentibus Dominum interpellare dignemini,vt ſuperueniat in nos gratia Chriſti,quæ corda noſtra radio ſanctæ charitatis illuſtret, &c. Nunc igitur,ô beatiſſimi viri, ô glorioſiſſimi Martyres Dei me miſerum veſtris iuuate precibus, vt in illa hora miſericordiam conſequar,quando manifeſta erũt occulta hominum, &c. Ego item imbecillis accepto veſtris precibus ac meritis robore,cecini tota deuotione animi ante ſanctas Reliquias veſtras hymnum veſtræ laudis & gloriæ. Pro me igitur miſero ante thronum Maieſtatis aſſiſtite, vt veſtris precibus ſaluari merear,ac vobiſcum æterna beatitudine perfrui.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Orat.18.quæ eſt in laude S.Cypriani Mart Hæc,atq; his plura cõmemorans, Virginemq; Mariam ſupplex obſecrans, vt periclitanti virgini ſuppetias ferret, ieiunij & chameuniæ pharmaco ſeſe cõmunit: partim vt formæ venuſtatẽ tamquã inſidioſam obſcuraret,ſicq; flãmę materiam ſubtraheret,ac libidinis facem abſumeret: partim vt per ſui afflictionem propitium ſibi Deum & exorabilem redderet, &c. At tu nos è cælo benignus aſpicias, ſermonesq; noſtros & vitam gubernes,ſacrumq; hunc gregem paſcas, aut paſcentem adiuues, cùm in cæteris rebus, quoad eius fieri poterit, eum ad optima quæq; dirigens, tum graues lupos, ſyllabarum & verborum captatores amolientẽ, ſanctæq; Trinitatis, cui nunc aſſiſtis, pleniorem clarioremq; ſplendorem nobis concilians.

Orat. 20. quæ eſt oratio in laudem Baſilij Magni: Tu verò ſacrum & diuinum caput,è cælo nos quæſo inſpice, carnisq; ſtimulum à Deo nobis ad diſciplinã datum aut precibus tuis ſiſte,aut certè,vt cum forti animo perferamus,perſuade. atque omnem noſtrã vitam ad id, quod maximè conducibile eſt,dirige. nosq;,poſteaquam ex hac vita migrauerimus, illic quoq; tabernaculis tuis excipe.

Oratione 21. quæ eſt oratio in laudem Magni Athanaſij: At ô charum & ſacrum caput, tu inquam, qui præter cæteras tuas laudes ſermonis & ſilentij modum eximiè coluiſti, orationi quidem noſtræ finẽ hîc conſtitue,ſi virtutum tuarum præſtantiã haudquaquam aſſecutæ,at viribus certè noſtris minimè inferiori. Nos autem vtinam ipſe benignus deſuper & placidus aſpicias, atq; hunc populum gubernes, perfectum perfectæ Trinitatis adoratorem:meq;,ſi quidem res pacatæ futuræ ſint,in vita teneas, gregemq; mecum paſcas: ſin autem Eccleſia bellis flagratura eſt,reducas,aut aſſumas,tecumq;,&cum tui ſimilibus colloces,tamerſi magnũ ſit quod poſtulo.

In epitaphio Baſilij: Te Baſili ſupplex oro, vt pro munere ſtes, donaq; offeras. Excita eſquæſo, tuisq; ſermonibus & ſacrificijs tempeſtatem leda.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Orat.in S. Theodorum Mart. Multorum beneficiorum indigemus, intercedeac deprecare pro patria apud communem Regem & Dominum. Timemus afflictiones,expectamus pericula,non longè abſunt ſceleſti Scythæ,bellum aduerſum nos parturientes: vt miles propugna pro nobis, vt Martyr pro conſeruis vtere libertate loquendi. Etiamſi ſuperaſti ſeculum: at noſti affectus & vſus neceſſitatesq; humanæ conditionis. Pete pacem, vt hi publici conuentus non deſinant: ne debacchetur atq; graſſetur aduerſus templa altariaue rabioſus & ſceleratus Barbarus:ne conculcet ſancta prophanus & impius. Nos enim etiam, quòd incolumes & integri conſeruati ſumus,tibi beneficium acceptum referimus. Petimus etiam futuri temporis præſidium atq; ſecuritatem. Quòd ſi maiori etiam opus fuerit aduocatione ac deprecatione,fratrum tuorum Martyrũ coge chorum,&cum omnibus vnà deprecare:multorum iuſtorum preces multitudinum ac populorum peccata luent. Admone Petrum, excita Paulũ, Ioannem item Theologum ac diſcipulum dilectũ, vt pro Eccleſijs,quas conſtituerunt,ſolliciti ſint.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 26.in 2.ad Corinth. Nam & ille,qui purpuram geſtat, ad ſepulchra illa ſe confert, vt ea exoſculetur, abiectoq; faſtu ſupplex ſtat,Sanctoq; obſecrat, vt ipſi apud Deum ſibi præſidio ſint, atq; vt & tentoriorum opificem,& piſcatorem,& quidem fato functos, patronos habeat: precibus is contendit,qui diademate cinctus eſt. Ergone, dic quæſo, horum Dominum mortuum dicere audebis, cuius ſerui etiam defuncti, eorum, qui vniuerſo orbi imperant, patroni ac defenſores ſunt? Atque id non Romæ ſolùm fieri quiſpiam viderit,ſed etiam in vrbe Conſtantinopolitana. Nam & hîc quoque Conſtantinum Magnum filius ita demum ingenti honore ſe affecturum exiſtimauit,ſi eum in piſcatoris veſtibulo conderet.

Extat to mo 3 ca ij.

Homilia in Natali Apoſtolorum Petri & Paule: Salue beata biga, quæ vna es anima in duobus corporibus, Petre & Paule. Saluete vos ſemper in Domino: ſine intermiſſione pro nobis, rogamus, orate: promiſſa veſtra implete. Sunt enim hæc veſtra conuenta: vnius quidem hoc: *Venite mecum, & bonum ne deſperamus.* Alterius verò illud: *Studebo poſt meum obitum veſtri facere mentionem.* Pactorum ergo conuentorum nolite obliuiſci, ſed Trinitati principio carenti nullo intermedio aſſiſtentes, petite, quæ ſunt nobis omnibus ſalutaria.

Gal. 6. 2. Pet. 1

Extat tomo 4. Sanctij.

Sermone in adorationem venerabilium catenarum & gladij S. Petri cap. 26. Tu verò, ô Petre, Chriſti Eccleſiæ petra & firmamentum, ſummæ Apoſtolorum vertex, &c. qui catenas has, inſtar ſcelerati alicuius hominis, pertuliſti, & curationum fontem illas reddidiſti: tu, quæſo, adeſto hodie miſertus noſtri, & hoc in loco ſpiritu verſare. Adſis huic templo miraculorum promptuario, quod ſancta nominis tui appellatione præcipuè honoratur: in quo venerandas catenas tuas, vt theſaurum quendam, reponi voluiſti, &c. His catenis noſtrarum animarum vulnera, quæſo, liges. His tumores & inflationes, à delictis illatas, reſeces, & diuinis medicamentis eas cures. His, vt ſcuto bonæ voluntatis, Chriſti gregem corones. His barbaros ipſos deuincias, captiuos ducas, & ciuitati te veneranti hoſtiles illorum exuuias cõferas. Omnium maximè pium & fideliſſimum Imperatorem noſtrum, pro telis militaribus, his catenis armes, munias, cuſtodias, victorijs & trophæis corones, hoſtibus terribilem, & ſubiectis benignum atque obtabilem facias.

In Liturgia: Pater Nicolae fungere legatione apud Chriſtum Deum, vt animæ noſtræ ſalutem conſequantur.

Apoſtoli, Martyres, Propheræ, Sacerdotes, Confeſſores, & iuſti, cum mulieribus ſanctis, qui bene certamen conſummaſtis, & fidem ſeruaſtis, fiduciam ſeruantes ad ſaluatorem, pro nobis ipſis orate ſaluari animas noſtras.

Qui primas inter Apoſtolos habetis ſedes, orbisq; didaſcali, apud omnium Dominum legatione fungimini, vt pax mundo donetur, & animabus noſtris magna miſericordia.

Philo Carpathius. 410.

In Cantica ſuper illa verba: *Adiuro vos filiæ Ieruſalem*: Rogandus eſt Deus, rogandi ſimt & beatorum ſpiritus, qui cum eo iam feliciſsimè regnant, vt quàm celerrimè, & quàm optimè fieri poteſt, nos ijs malis eripiat.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Homil. die Ioannis Euangeliſtæ dicta in concilio Epheſino: Quis obſecro is eſt, qui in terrarum orbem ingreſſus eſt? quo quæſo modo in illum inductus eſt? Myſterium hoc aperi, ô Euangeliſta: effare nobis, ô beate Ioannes, magnum quippiam & eximium: Tu qui tonitrui filius appellatus es: tu qui orbem totum ſingulari doctrina tua in admirationem rapuiſti: tu qui voces habes immortales, tuis, ô Apoſtole, obliuio & tempus cedunt verbis. Ecce tantus hic paſtorum cœtus ad te venit: remoue nobis lapidem, ſicut beatus Iacob paſtoribus Haran: reſera nobis puteum vitæ: da, vt nunc quoque de fontibus hauriamus, imò verò tuum nobis fontem appone.

Gen. 29 Eſai. 12.

Sozomenus. 440.

Lib. 7. cap. 24. Theodoſius Imperator Conſtantinopoli egreſſus, cùm ad ſeptimum milliare peruenisſet, Deo preces nuncupauit in Eccleſia illa, quam in honorem beati Ioannis Baptiſtæ conſtruxerat, ac petijt, vt expeditionis iſtius alea, tum ſibi, tum exercitui ſuo, tum Romanis omnibus feliciter caderet, & auxiliarem ſibi inuocauit ipſum Baptiſtam.

Theodoretus. 450.

Græcarum affectionum lib. 8. Qui homines proſpera ſunt valetudine, conſeruari eam ſibi à Martyribus petunt: qui verò ægritudinem aliquam patiuntur, ſanitatem expoſcunt. Inſuper & ſteriles viri, & mulieres, dari ſibi filios petunt, &c. Non qui ſe ad Deos accedere arbitrentur, ſed qui orent Dei Martyres, tamquam diuinos homines, interceſſores q; ſibi eos apud Deum aduocent, & precentur. Piè verò fideliterq; precatos, ea maximè conſequi, quæ deſiderant, teſtantur illa, quæ votorum rei dona perſoluunt, manifeſta nimirum adeptæ ſanitatis indicia. Nam alij quidem oculorum, alij verò pedum, alij porrò manuum ſimulachra ſuſpendunt, ex argento auroue confecta. Gratiſsimè namque accipit illorum Dominus qualiacunque ſunt dona, nec exigua, nec vilia dedignatur: quippe qui ea pro ferentis facultate metitur. Hæc itaque omnium ſpectaculo exporrecta, teſtantur morborum depulſionem, cuius ipſa certiſsima ſigna ſunt, à ſanitatem conſecutis allata. Hæc, inquam, ſepultorum ibi Martyrum quæ ſit virtus oſtendunt: Martyrum autem virtus, quem ipſi coluerunt Deum, verum eſſe Deum declarat.

In hiſtoria ſanctorum Patrum vita prima: Hoc mihi quoque in præſenti opus eſt auxilio, qui coner eorum vitam ſcribere Sanctorum, qui parum ante nos, & noſtris temporibus claruêre, & veluti quaſdam leges ijs, qui imitari volent, velim proponere. Horum ergo preces ſunt inuocandæ, & incipiendum eſt narrare.

Vita vltima: Eos obſecrò, quorum vitam conſcripſi, ne me deſpiciant procul degentem ab illorum ſpiritali chorea, ſed trahant infra iacentem, & ad virtutes tollant altitudinem, & ſuo choro coniungant.

Antipater Boſtrenſis Epiſcopus. 450.

Oratione in ſanctum Ioannem Baptiſtam cap. 3. Quocirca rogo te, ô Baptiſta, concede mihi anchoram deprecationis, & vt qui ſis vox, conſerua mihi certos & ſtabiles ſenſus vocis inſtrumentorum.

Concilium Chalcedonenſe. 453.

Actione 11. Flauiano æterna memoria. Ecce vltio, ecce veritas: Flauianus poſt mortem viuit, Martyr pro nobis orat.

Olympiodrus Diaconus. 480.

Ad cap. 15. Iob: Tu ergo, ô beate Iob, qui iſthæc philoſophatus es, nos complectere, ac nobis dux eſto, nec antea deſeras quàm in complanatam viam deduxeris, qua iter recta facere poſſimus, & à vero minimè aberremus.

Ephræm Cherſonis Epiſcopus. 500.

De S. Clemente: O Martyrum ſplendor, & decus Sanctorum, primitiæ Antiſtitum, vide nunc quoque hunc præſentem cœtum pium & religioſum, qui à vitæ fluctibus quotidie obruitur: eum tuis precibus illæſum cuſtodi, & conſerua: & qui tamquam feræ immanes inſiliunt dæmones, & minantur ſe eſſe deuoraturos animæ nobilitatem, tuarum interceſsionum iaculo repelle ô ſanctiſſime.

Aretas Cæſarienſis. 530.

Oratione de Martyribus Samona, Guria, &c. cap. 21. O ſernatores celeres expeditiq; , ô fidem veſtram implorantium adiutores ſtrenui inuictiq; , ô ad ea quæ ſpopondiſtis perſoluenda ſine mora promptiſsimi, & in tribuendo quod cuique conuenit minimè lenti.

Cyrillus Eremita. 530.

In vita S. Euthymij: Interea cùm in mentem veniſſet, magnum vocabat Euthymium aduerſus hanc affectionem, & eum Deo offerebat interceſſorem, & per ipſum rogabat vt liberaretur.

Gregorius Presbyter. 620.

In vita Gregorij Nazianzeni: Tu beate Pater, veræ ſcenæ aſpector, & myſta, vbi voce exuiationis & ſalutis Angeli cum Sanctis Deum collaudant, tui memor eſto Gregorij.

Euſtathius Presbyter. 620.

Oratione in S. Eutychium: Tu verò, beatiſſime ac ſanctiſsime Pater Eutychi, è cælo nos aſpice, & vitæ noſtræ curſum ad ſalutem dirige, vt cùm hinc deceſſerimus, recipias nos in ſinum Abrahæ, & in æterna iuſtorum tabernacula, vbi purius & perfectius quæ abs te de ſancta & eiuſdem eſſentiæ & ſempiterna Trinitate didicimus videamus. Eam, Pater pro nobis, & pro grege tuo & fideliſsimo hoc Chriſtiq; amantiſsimo populo deprecare, vt æterna bona conſequamur.

Sexta Synodus Conſtantinop. 680

Cap. 7. Vnuſquiſque Chriſtianus ſolo Deo adorato inuocet Sanctos, vt pro ſe intercedere apud Maieſtatem diuinam dignentur.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione de Transfiguratione Domini: Hanc Eccleſiam ſuo quidem cruore Chriſtus comparauit: tibi autem (*Petre*) vt fidiſsimo famulo in fidem tradit. Hanc precibus tuis ita conſerua, vt ab omni perturbatione ac fluctibus immunis ſit, &c. Id à Chriſto pete, vt tempeſtas ſedetur, tumultus comprimatur, paxq; tranquilla, ac fluctuum omnium expers, nobis concedatur. Hoc inquam à Chriſto ſupplex contende, ab eo inquam, qui ipſius immaculatus ſponſus eſt, qui te cæleſtis regni clauicularium inſtituit.

Taraſius Conſtantinop. 780.

Epiſtola ad Antiochiæ & Alexandriæ Epiſcopos: Obſecro interceſsionem ſanctiſsimæ & incontaminatæ Deiparæ & ſemper Virginis Mariæ, ſanctorum Angelorum, omniumq; Apoſtolorum & Martyrum.

Nicephorus Patriarcha Conſtantinop. 815.

Epiſtola ad Leonem Tertium: Exoſculor & expeto Sanctorum apud Deum patrocinia & interceſsiones. Primò quidem & præcipuè ſanctiſsimæ & immaculatiſsimæ ſemper Virginis ac Dominæ noſtræ Dei Matris: mox diuinarum cæleſtiumq; Virtutum, ſanctorum laudatiſsimorumque Apoſtolorum, & omnium Sanctorum, qui ab initio mundi Domino placuerunt, vt qui maximam hinc ſalutem animæ corporiſq; conſequar.

Ioannes Patr. Hieroſolymitanus. 820.

Ad finem vitæ Ioannis Damaſceni: Mihi autem, ô beatiſsime vir, ignoſce, meoq; nomine feruentiſsimè Deum ora, & obtecra, quod præclaram hanc velut collectam, quam alius, vt potuit, rudius aliquanto & incultius fecerat, ego tui amore & deſiderio impulſus, in hunc ſermonem conuerti. Ac me, licet adhuc in corpore degam, Trinitatis adoratorem, materiæ expertem, ac ſpiritualem effice, totum à corpore excedentem.

Ignatius Niceanus. 830

Oratione in ſanctum Taraſium: De cæterò autem æquum eſt, vt ad te conuertamus orationem, ô Dei ſerue, quicunque es, qui me nolentem inciţâlti ad hoc certamen, & coëgiſti aggredi ea, quę vires ſuperant. Tibi mea accepta ſit obedientia, & meæ orationis aſpiciens humilitatem, & inornatam dictionem, ne me accuſes negligentiæ. Non enim diuinio Patri aliquid dignum attulimus, aut potuimus propè accedere ad dignitatem harum, quæ prope ſunt, virtutum, &c. Tu verò mercedem ac remunerationem à Deo acceperis, interceſſorem, defenſorem, & propugnatorem, & tuæ ſpei adimpletorem habens Taraſium, qui & ſuis interceſſionibus affatim & ſecurè præbeat, quæ ſunt vſui ad hanc caducam vitam: & præſtet, vt tuæ vitæ ita illic reddas rationem, vt reus non peragaris.

Michael Syncelus. 830.

In encomio Dionyſij Areopagitæ: Nunc eos, qui in ſacram hanc & venerandam tuam celebritatem, & optatiſsimam memoriam, celebres conuentus agunt, laudantes, ac Martyrium prænio digniſsimum honorentes, aſpicere, amplectari, atque ijs bene precari, ac benignum Deum propitium reddere, & precibus compellare velis, te maxime & diuiniſsime Præſul, Martyrum illuſtriſsime, obſecramus, vt à moleſtia vitæ, quæ nos circumſtat, liberare, tyrannidem, quæ in nos graſſatur, tollere, mœrorem, quo obſiti ſumus, repellere, tranquillitatem ac profundam requiem, & ſtatum perturbatione vacuum Eccleſijs impertiri dignetur.

Theodorus Studites. 840.

Oratione funebri in S. Platonem cap. 46. O diuinum & ſacrum caput, tu me ex alto propitius reſpicias, & cadendum erigas, gradientem dirigas, incolumem conſerues, & vnà mecum gregem hunc agas & paſcas, quem multis laboribus & ſolicitudinibus conſtituiſti, vt veſtigia tua ſequatur, vt diuinorum mandatorum ſemitas teneat, protegas, foueas, & tam magnos quam paruos greges tuos defendens, eorum eſto propugnator, ſicut tuæ migrationis tempore pollicitus es.

Oratione in exiſlium S. Nicephori: Nos autem, ô Patrum ſanctiſsime, ô ſacrorum præconum decus, qui digni facti ſumus, vt te & terreſtrem haberemus ciuem, & cæleſtem apud Deum interceſſorem, ad arcam tuam cum deſiderio accedimus, &c. O patriarcharum, & Pontificum ſocietatis particeps, qui nomine & re cũ illis victoriæ præconia, & præmia, ærumnis & periculis ſuperatis, percepiſti: ſuſcipe benignè ſyncerì erga te cordis fidem, & affectionem, viciſsimq; tuas pro nobis puras ac caſtas preces exhibe, vt Eccleſia ſancta in tranquillitate verſetur, & fides integra cuſtodiatur: in perpetuum Deum nobis propitium redde, & nos in recta dogmatum doctrina firmos, immobilesque conſerua.

Nicephorus Philoſophus. 850.

Oratione funebri in Antonium Patriarcham Conſtantinopolitanum: Sanctorum conſortio nunc apertè fruens, protegas & defendas, ô diuinum & ſacrum caput, ſacrum gregem, & tuis precibus corrobora ſceptra pietatis, & manum præbeas piæ potentiæ, mundi curas cum eo partitipans: & intercedas, apud Deum aſsiſtens, ſine intermiſsione, pro eo quod oraſti, cùm eſſes cum ipſo, & mundanam ei conſerues nauem in tuto portu diuinæ tranquillitatis, omnes ſedans turbines, & obtuens inſultus inimicorum tam eorum, qui ſub oculos cadunt, quàm qui non cadunt.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 11. ad Hebræos: Sancti iam nunc arrhabonem & pignus amoris habent. Vnde enim ipſis poteſtas eſſet, vt ſuccurrere queant inuocantibus ſe? Vnde ipſis quòd fiduciam habent intercedendi?

Perfectionem autem & conſummationem tunc accipient.

Simeon Metaphraſtes. 950.

De S. Theophane: O ægrotantium medice, libera me à periculis, quæ quotidie imminent, vt pulcherrimis factis incumbam, & per te illorum auctorem Deum agnoſcam. Peccatorum mihi veniam à Deo, & iuuentutis meæ delictorum obliuionem impetra.

Suidas. 970.

In Nicolao: Cùm S. Nicolaus in ſomnis Conſtantino Regi apparuiſſet, tres Duces, à quibus inuocatus fuerat, ob calumniatorem quendam capitis damnatos liberauit, & alios quoſdam milites ſimiliter morte eripuit: neque in hodiernum vſque diem ceſſat eius patrocinia implorantes ab omni neceſsitate liberare.

Pſellus. 1050.

Oratione in S. Simeonem Metaphraſten: Tu autem mihi ſis propitius, ſi non perfectè expoſui omnem virtutem tuam, neque ex omnibus tuis bonis parem attuli laudationem, nec mihi iraſcaris propter ea, quæ ſunt à me prætermiſſa, ſed eorum memineris quæ hic ſunt.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Michaële: Conſtantinus, qui & Baſilius dicitur, vocis vſu ab exectione virilium priuatus, precabatur Deum, vt vocem ſuam ſolueret: precabatur & Theologiæ nomine illuſtrem Gregorium, cuius ibi fortè erat quædam ſtatua. Exaudit illius precem Sanctus, & viſa eſt Conſtantino dicere ſacra imago, manu iubens ceram, quam porrigebat legere: ac Baſilius fidem dicto habens, ingreſſus fanum, clara puriſſimaque voce recitauit hæc: Rurſum Ieſus meus, ac vocem recepit.

Nicolaus Cabaſilas. 1280.

In Liturgia cap. 33. Propterea nihil pro Sanctis orat ſacerdos, ſed potius eos orat, vt ab ijs in orationibus adiuuetur.

Gennadius Scholarius. 1440.

De Sanctorum fruitione ſectione 5. Si Sancti nunc cum Chriſto non ſunt, non receperunt: ſi non receperunt, neque intercedunt: ſi non intercedunt, cur inuocamus? Si enim nunc non intercedunt, nunquam intercedent. Nam in futuro non eſt interceſsio, &c.

Georgius Trapezuntius. 1460.

In Martyrio Andreæ de Chyo cap. 12. Tu verò præcipuè Martyr precor intercedas ad Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum pro Eccleſia vniuerſali, ac amplificatione ipſius, proquè ſummo Pontifice Paulo ſecundo, cuius tempora Martyrio tuo decoraſti, perpetuaquè feciſti: & ſicut in Græcia perfidiam deiecisti: ſic inſurgentes in Italia Platonicos interceſsione reprime.

Ioannes Baſilius Dux Moſcouitarum. 1570.

Reſponſione ad Ioannem Rohitam cap. 6. Honoramus beatos Apoſtolos, quòd ſint noſtræ ſalutis adiutores, viæ ductores: hos oramus atque inuocamus, vt quæ nobis tradiderunt, ea percipiamus.

Graci Veneti. 1576.

Epiſtola ad Cardinalem Guiſianum. Reſpon. 7. Ex diuinorum Patrum traditione ſic dicere conſueuimus: Sancte Apoſtole Petre (vel quicumque tandem Apoſtolorum fuerit) deprecare pro nobis peccatoribus. Similiter appellare ſingulos Sanctorum ordines ſolemus, Martyres religioſos, & alios.

Hieremias Pat. Conſtant. 1580.

Reſponſ. 1. cap. 21. Nunc quidem Sanctos, nunc ipſam Dominam & matrem Dei, nunc Angelos menteſqúe beatas compellamus, ac illorum ſacris precibus nos commendamus: Prophetam illum atque Præcurſorem Baptiſtamqúe Domini, glorioſos Apoſtolos, Prophetas, Martyres, ſanctoſqúe Paſtores & Doctores, ſanctarum item mulierum cœtus, omneſqúe Sanctos oramus, vt pro nobis peccatoribus intercedant.

Liturgia Armeniorum.

Admonentur aſtantes vt Dei Genitricem, & omnes Sanctos inuocent in adiutorium ad Deum Patrem cæleſtem, vt miſereatur creaturæ ſuæ.

***

ASSERVNT PATRES LATINI.

Cyprianus. 250.

De ſtella & Magis & Innocentium morte: Innocentes in ordine Sanctorum Protomartyres primum habeant locum, & ſecretorum conſcij diuinorum propinquitate familiariſsima, clementiam Dei pro noſtris exorent laboribus, quos vſque hodie funeſtus Herodes perſequitur, quorum ſanguine & morte diabolus delectatur.

Ambroſius. 370.

Libro de viduis: Obſecrandi ſunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præſidium dati ſunt: Martyres obſecrandi, quorum videmur nobis quoddam corporis pignore patrocinium vendicare. Poſſunt pro peccatis rogare noſtris, qui proprio ſanguine etiam ſi qua habuerunt peccata lauerunt. Non erubeſcamus eos interceſſores noſtræ infirmitatis adhibere, quia ipſi infirmitatem corporis, etiam cùm vincerent cognouerunt.

Sermone 93. *in Natali Martyrum Nazarij & Celſi:* Non clauditur locis, quod diffunditur meritis. Inuocaſti vbique Martyrem, vbique te exaudit ille, qui honoratur in Martyre. Moderante itaque eo, qui penſat vota tua, & diſpenſat munera ſua, in tantum vicina præſentia efficacis præhebitur aduocati, in quantum fuerit fides deuota ſuſcepti.

Ad cap. 21. *Luce:* Mortuis regibus in perpetuum Martyres regnum cæleſtis gratiæ honore ſuccedunt: & illi fiunt ſupplices, hi patroni.

Oratione 2. præparante ad Miſſam: Apoſtolorum interceſsionem imploro, Martyrum preces depoſco, Confeſſorum orationes expoſtulo. Talium Domine Deus preces nunquam ſpernis, ſi vt pro me exorent, ipſe inſpiraueris.

Damaſus. 370.

De S. Agnete:

O Agnes verum decus, alma pudoris imago,
Vt Damaſi precibus faueas precor inclyta virgo.

De Andrea Apoſtolo:

Iam nos ſouete languidos,
Curamque noſtri ſuſcipe,
Quò per crucis victoriam
Cæli petamus patriam.

De S. Agatha:

Iam renidens quaſi ſponſa polo,
Pro miſero rogita Damaſo:

Sic ſua feſta coli faciat,
Se celebrantibus vt faueat.

De S. Felice:

Corpore, mente, animo, pariter te nomine Felix,
Sanctorum in numero Chriſti ſacrate triumphis,
Qui ad te ſollicitè venientibus omnia præſtas,
Nec quemquam pateris triſtem repedare viantem:
Te duce ſeruatus mortis quòd vincula rupi,
Verſibus his Damaſus ſupplex tibi vota rependo.

Prudentius. 380.

Hymno 2. de S. Laurentio:

Quæ fit poteſtas credita,
Et muneris quantum datum,
Probant Quiritum gaudia,
Quibus rogatus annuis.
Quod quiſque ſupplex poſtulat,
Fert impetratum proſperè.
Poſcunt, licentur, indicant,
Et triſtis haud vllus redit:
Ceu præſto ſemper adſies,
Tuoſque alumnos vrbicos
Lactante complexus ſinu,
Paterno amore nutrias.
Hos inter, ô Chriſti decus,
Audi & poëtam ruſticum,
Cordis fatentem crimina,
Et facta prodentem ſua.
Indignus agnoſco, & ſcio,
Quem Chriſtus ipſe exaudiat:
Sed per patronos Martyres
Poteſt medelam conſequi.
Audi benignus ſupplicem
Chriſti reum Prudentium,
Et ſeruientem corpori
Abſolue vinclis ſeculi.

Hymno 5. de S. Vincentio:

Adeſto nunc, & percipe
Voces precantum ſupplices,
Noſtri reatus efficax
Orator ad thronum Patris, &c.
Miſerere noſtrarum precum,
Placatus vt Chriſtus ſuis
Inclinet aurem proſperam,
Noxas nec omnes imputet.
Pauliſper huc tu illabere,
Chriſti fauorem deferens,
Senſu grauati vt ſentiant
Leuamen indulgentiæ.

Hymno 10. de S. Romano:

Romane, Chriſti fortis aſſertor Dei,
Elinguis oris organum fautor moue:
Largire comptum carmen infantiſſimo,
Fac vt tuarum mira laudum concinam:
Nam ſcis & ipſe poſſe mutos eloqui, &c.

Hymno 14. de S. Agnete:

O virgo ſeux, ô noua gloria,
Celeſtis arcis nobilis incola,
Intende noſtris colluuionibus
Vultum geniello cum diademate.

Hieronymus. 390.

Epiſtola 27. ad Euſtochium de Epitaphio Paulæ cap. 14. Vale, ô Paula, & cultoris tui vltimam ſenectutem orationibus iuua: Fides & opera tua Chriſto te ſociant: præſens facilius quod poſtulas, impetrabis.

In vita Hilarionis: Non mihi videtur in calce libri tacenda Conſtantiæ illius ſanctiſsimæ mulieris deuotio, quæ perlato ad ſe nuntio, quòd corpuſculum Hilarionis Palæſtinæ eſſet, ſtatim exanimata eſt, veram in ſeruum Dei dilectionem etiam morte comprobans: Erat enim ſolita peruigiles in ſepulchro eius noctes ducere, & quaſi cum præſente, ad adiuuandas orationes ſuas ſermocinari.

Aduerſus Vigilantium cap. 3. De barathro pectoris cœnoſam ſpurcitiem euomens audes dicere: Ergo cineres ſuos amant animæ Martyrum, & circumuolant eos, ſemperque præſentes ſunt: ne fortè ſi aliquis precator aduenerit, audire non poſſint? ☐ portentum in terras vltimas deportandum.

Ad Pſalm. 15. In illa delectabili potentia tua, qua tecum Sancti ſunt regnaturi, quæ nullo fine concluditur. Vnde eos deprecamur, vt ab his nequaquam deiuncti, ſi non meremur veſtiri gloria, non excludamur à venia.

Ruffinus. 390.

Eccleſ. hiſt. lib. 2. cap. 33. Theodoſius cum ſacerdotibus & populo omnia orationum loca circuibat, & ante Martyrum & Apoſtolorum thecas iacebat, cilicio proſtratus, & auxilia ſibi fida Sanctorum interceſsione poſcebat.

Gaudentius. 400.

Tractatu in dedicatione Baſilicæ concilij Sanctorum: Tot igitur Sanctorum patrocinio adiuuandi, tota fide omniquè deſiderio ſupplices ſecundùm eorum veſtigia curramus, vt ipſis intercedentibus, vniuerſa quæ poſcimus adipiſci mereamur, magnificantes Chriſtum Dominum tanti muneris largitorem.

Auguſtinus. 400.

Annotat. in Iob cap. 14. *Miſeremini mei, miſeremini mei ô amici mei.)* Angelos videtur poſtulare, vt pro eo deprecentur; aut certè Sanctos, vt pro pœnitente orent.

De Baptiſmo contra Donatiſtas lib. 6. cap. 1. Beatus Cyprianus quidem iam corpore, quod corrumpitur, non aggrauante animam, nec deprimente terrena inhabitatione ſenſum, multa cogitantem ſereniùs perſpicit veritatem, quam meruit adipiſci per charitatem. Adiuuet itaque nos orationibus ſuis, in iſtius carnis mortalitate, tamquam in caliginoſa nube laborantes, vt donante Domino quantum poſſumus bona eius imitemur.

De ciuitate Dei lib. 21. cap. 27. Cùm campos Elyſios Virgilius deſcribit, vbi putant animas habitare beatorum: non ſolùm ibi poſuit eos, qui proprijs meritis ad eas ſedes peruenire potuerunt, ſed adijcit, & ait:

Quique ſui memores alios fecêre merendo, id eſt, qui promeruerunt alios, eoſque ſui memores promerendo fecerunt. Prorſus tamquam ijs diceret, quod frequentatur ore Chriſtiano, cùm ſe cuique Sanctorum humilis quiſque commendat, & dicit: Memor eſto mei: atque vt id eſſe poſsit, promerendo efficit.

Sermone 17. de verbis Apoſtoli cap. 1. Martyres eo loco recitantur ad altare Dei, vbi non pro ipſis oratur: pro cæteris autem commemoratis defunctis oratur. Iniuria enim eſt pro Martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari.

De cura pro mortuis agenda cap. 4. Non video quæ ſunt adiumenta mortuorum (vt apud memorias ſanctorum Martyrum corpora eorum ſepeliantur) niſi ad hoc, vt dum recolunt vbi ſint poſita eorum, quos diligunt, corpora, ijſdem Sanctis illos tamquam patronis ſuſceptos apud Dominum adiuuandos orando commendent. Quod quidem facere poſſent, etiamſi talibus locis eos humare non poſſent, &c. Cùm itaque recolit animus, vbi

ſepul-

gitized by Google

ſepultum ſit chariſsimi corpus, & occurrit locus nomine Martyris venerabilis, eidem Martyri animam dilectam commendat recordantis & precantis affectus.

Sermone 1. de S. Stephano : Si igitur exauditus eſt Stephanus, vt eius orationibus deleretur peccatū, quod commiſerat Saulus, commendemus ergo nos eius orationibus. Multo magis enim nunc exauditur pro veneratoribus ſuis, qui ſic exauditus eſt tunc pro lapidatoribus ſuis.

Paulinus Nolanus. 410.

De obitu Cælſi:

Cælſe tuus fratrem ſocia pietate laborat,
Vt veſtra nobis ſit locus in requie.

Natali 2. S. Felicis:

Sis bonus ô felixq; tuis, Dominumq; potentem
Exores liceat, placati munere Chriſti.

Natali. 3.

Hunc precor æterna nobiſcum pace ſerenum
Poſce diem, hoc iterum liceat gaudere reuerſo,
Annuaq; hic & vota tuus & carmina feſtus
Reddere placati tranquillo nomine Chriſti.
Hic amor, hic labor eſt, nobis hæc vota tuorum
Suſcipe, commendaq; Deo, vt cùm ſedula cura
Seruitium noſtrum longo tibi penderit æuo,
Tunc demum placidos pietate laboris alumnos
Abſolutos mittente manu, poſitaq; tuorum
Ante tuos vultus animas, vectare paterno
Ne renuas gremio Domini fulgentia ad ora:
Quem bonitate pium, ſed maieſtate tremendum,
Exora, vt precium plenum, meritumq; redonet
Debita noſtra tuis, cùm tu quoque magna piorum
Portio, regnantem Felix comitaueris Agnum:
Poſce ouium grege nos ſtatus, vt ſententia ſummi
Iudicis hoc quoque nos iterum tibi munere donet,
Ne male gratatis læuos admiscet hædis,
Sed potius dextræ poſitos in parte ſalutis
Munifico pecoris laudatu ag greget agnis, &c.

Natali 8.

Concurramus ad hunc ſpe conſpirante patronum,
Suſcipiat noſtras placida pietate querelas, &c.
Sancte Deo, dilecte Dei, tu dextera Felix
Eſto precor nobis, tu munitiſſima turris.

Natali 9.

Quare inopi da Sancte tuo, vt te digna patrono.
Et pariter condigna tuo loquar vſus amico,
Poſco tuos Felix tecum ad tua vota parentes.
Quæ tua vota loquor mea ſunt, & verius hæc ſunt
Vota mea, at tibi celſus honor terrena recuſat
Gaudia: ſed quia noſtra tua ſunt gaudia palma,
Vt tua digneris tibi ducere vota tuorum:
Ergo tuos etiam Felix implore parentes,
Hic quoque ades mihi nunc poſcas, vt adeſſe vocatos,
Qui colitis lætos paradiſi cætus hortos,
Vos etiam Sancti ſupplex depoſco Prophetæ,
In noſtra qui carne Deum fore præcinuiſtis.
Vos quoque corporibus caſis & ſanguine fuſo
Occiſum & viuum teſtati Martyres Agnum.

Seuerus Minoricenſis. 420.

Epiſtola ad omnem Eccleſiam: Chriſtiani vt corde, ita etiam viribus humiles, ſed veritatis robore ſuperiores, patroni Stephani patrocinium deprecabantur.

Vigilius Martyr Tridentinus. 420.

In vita S. Siſinnij: Nunc me immeritum S. Siſinni paterno amore conſolare, & cum ijſdem Sanctos apud ipſos exorator accede, quatenus poſsim die illa fimbriam aut ſacerdotum aut Martyrum iam omnibus ſepoſitis peccatis attingere.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia de S. Agnete : O ſplendida Chriſto, pulchra Dei Filio, & omnibus Angelis & Archangelis grata vt noſtri meminiſſe digneris, quibus poſſumus precibus exoramus: vt nobis ille tribuat peccatorum indulgentiam, qui tibi tuorum omnium laborum tradidit palmam.

Hilarius Arelatenſis. 450.

In vita S. Honorati : Memento itaque amice Dei, memento iugiter noſtri : Deo incoinquinatus aſſiſtis, canens illud canticum nouum, & ſequens Agnum quocumque vadit. Tū illi pediſſequus, tu pro nobis patronus, orationum noſtrarum interpres, acceptabilis & fortis aſſertor: profuſas ad ſepulchrum tuum alumni gregis preces perfer: impetra & conſpiratione communi ſacerdos & populus qui iuſſiſti, quæ docuiſti aliquatenus obtinere mereatur. Apoc. 14

Leo Magnus. 450.

Sermone 5. de Epiphania Domini cap. 4. Confirmate amicitias cum ſanctis Angelis, intrate in ciuitatem Dei, cuius nobis ſpondetur habitatio, & Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, Martyribus ſociamini. Vnde & illi gaudent, gaudete. Horum diuitias concupiſcite, & per bonam æmulationem ipſorum ambite ſuffragia.

Claudianus Mamertus. 460.

Epigrammate ad Iacobum Magiſtrum:

Per cineres Pauli, per cani lumina Petri,
Ne laceres verſus dux Iacobe meos.
Sic tua pro clypeo defendat pectora Thomas,
Et comes ad bellum Bartholomeus eat:
Sic ope Sanctorum non Barbarus irruat Alpes:
Sic tibi det veres ſancta Suſanna ſuas:
Sic quicumque ferox gelidum tranauerit iſtrum
Mergatur, volucres ceu Pharaonis equi.

Antonius Conſtantienſis. 470.

Epiſtola ad Arcadium exulem : Tecum eſt omnis chorus Martyrum præceſſorum tuorum, expectant te Martyres, & defendunt, & coronam extendunt. Qualis eris cùm Petrum & Paulum, quos rogare ſolebas vt Patronos, habebis amicos?

Conſtantius Presbyter. 480.

Vita S. Germani lib. 2. cap. 7. Vt autem diuinæ tubæ cantum, & exoptati clangoris ſonum, ac ſacræ reſurrectionis gaudia obtinere mereamur, & pro nobis, & pro hac plebe attentius intercede ad Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Victor Vticenſis. 490.

De perſecutione Vandalica lib. 3. Deprecamini Patriarchæ, de quorum ſtirpe nata eſt Eccleſia, quæ nunc in terris laborat. Orate ſancti Prophetæ, cognoſcentes afflictam, quam antea vaticinante præconio ceciniſtis. Eſtote Apoſtoli ſuffragatores eius, quam vt congregaretis vniuerſum orbem, aſcendente in vobis Domino, vt equi velociſsimi curſitaſtis: præcipuè tu Petre beate, quare ſiles pro ouibus & agnis à communi Domino magna tibi cautela & ſolicitudine commendatis? Tu ſancte Paule gentium magiſter, qui ab Hieruſalem vſque ad Illyricum prædicaſti Euangelium Dei, cognoſce quid Vandali faciunt Ariani, & filij tui gemunt lugendo captiui: vniuerſiq; ingemiſcite ſimul ſancti pro nobis Apoſtoli.

Ennodius Ticinenſis. 500.

In vita Epiphanij Ticinenſis : Tu mihi anima præpotēs apud Redemptorem tribue, vt pectore liber,

& curà vacuus, mundà tibi, ſicut debentur, præconia mundus exoluam.

Hormiſda. 516.

Epiſt. 31. Hinc eſt quòd B. Petrum Apoſtolum quotidie ſuppliciter obſecramus, vt vobis, per quos integrari membra ſua ſancta iam ſperat Eccleſia, & effectum Deus velerem, & ſalutem tribuat longiorem.

Elpis vxor Boetij. 520.

Hymno de Petro & Paulo:

Iam bone paſtor Petre clemens accipe
Vota precantem, & peccati vinculis
Reſoluere tibi poteſtate tradita.
Doctor egregie Paule mores inſtrue,
Et mente polum nos transferre ſatage,
Donec perfectum largiatur plenius,
Enucleato quod ex parte gerimus.

Arator. 540.

Libro 1.

Excute Petre mee retinacula tarda loquele,
Dei tui vpalis exhauſta porrige lingua.

Fortunatus. 570.

Lib. 2. Vitæ S. Martini:

Fer pietatis opem miſero miſerando miſertor,
Rector vt altithronus cùm venerit arbiter orbis
Tum memor obtineas delicti oblivia noſtri.
Inter me & Dominum mediator adeſto benigne,
Quem ſua culpa ligat tua vt intercentio ſoluat.
Spes Fortunati ſis fida ſalutis egeni,
Suppliciter humilem tibi ſe ſtrauiſſe patrone,
Qui lepra maculas medicata per oſcula purgas,
Mortis & extremæ reuocas in origine finem,
Carnis adhuc fragilis quondam ſub imagine conſtans:
Nunc opus vt natus pietas tua commodet aures:
Nam prece poſſe vales apud illum, cuius haberis:
Quod petis tu poteris, quia totum præſtat amicis.
Sic tibi quæque petet tribuat præſentia regis.

Libro 4.

Intercede, precor veniam, via adepte coronam,
Eripe paſtor ouem, ne claudà vel extera reſtet:
Porrige celſe manum, rege greſſum, dirige ſenſum,
Exceſſuſq; graues leuiori examine penſes,
Ac potius pietas dues miſerando precetur
Mitis, & exores placidæ fomenta medela,
Inter & ipſe Deum, atque reum mediator adeſto,
Defixis genibus, tenſis ad ſydera palmis,
Vocibus incluſis, animis penetrantibus auras,
Obtineat meritis iudex cùm venerit orbis:
Tu quoque inſtus eris dextro reſidere ſedili
Arbiter in populos tribuum, pauor ante tribunal.
Qualiter effugiam flammas ſtridente caminum?
Tunc precor vt fragilem ſacro velamine cales,
Et tua me trepidum defendat ab igne lucerna:
Sic precor in Domino famuli memor alme per ipſum,
Cuius erit tibimet lumen ſine fine videndum.

Gregorius Turonenſis. 570.

Hiſtoriæ lib. 2. cap. 5. Seruatius ſentiens per Spiritum pro delictis populi hoc ſibi non fuiſſe conceſſum, concilium cepit, vt expeteret vrbem Romam; ſcilicet vt adiunctis ſibi Apoſtolicæ virtutis patrociniis, quæ humiliter ad Dominum flagitabat, facilius obtinere mereretur. Accedens ergo ad beati Apoſtoli Petri tumultum, deprecabatur auxilium bonitatis eius; in multa abſtinentia, maxima inedita ſe conſumens, ita vt biduo triduoque ſine vllo cibo & potu permaneret, nec eſſet interuallum aliquod, quo ab oratione ceſſaret.

De gloria plurimorum Martyrum cap. 27. Tunc preſbyter cum lachrymis proſtratus, ad beati Martyris tumulum ſuppliciter deprecatur, dicens: Quæſo grauiſſime athleta Chriſti, vt eruas hunc pauperem de manu mortis iniquæ, ne mihi ſit in opprobrium, ſi per meam accuſationẽ moriatur hic homo.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 3. Dialogorum cap. 25. Cùm quædam puella paralytica, in Diui Petri Eccleſia permanens, manibus reperet, & diſſolutis renibus corpus per terram traheret, diuq; ab eodem beato Petro Apoſtolo peteret, vt ſanari mereretur, nocte quadam ei per viſionem aſtitit, & dixit, &c.

Lib. 11. epiſt. 8. Omnipotens Deus excellentiam veſtram in ſuo ſemper timore cuſtodiat, atque ita veſtra vota in filiorum excellentiſsimorum regum, nepotum veſtrorum, intercedente B. Petro Apoſtolorum principe, cui eos commendatis, ſoſpitate adimpleat, vt ſtabile vobis gaudium de eorum ſemper incolumitate, ſicut cupitis, habere concedat.

In Antiphonario: Saluator mundi ſalua nos: Sancta Dei Genitrix virgo Maria ora pro nobis.

In Agenda mortuorum: Subuenite Sancti Dei, ſuccurrite Angeli ſuſcipientes eam, offerentes eam in conſpectu altiſsimi.

Gordianus Siculus. 600.

In vita S. Placidi Martyris: Hic nunc cum his, qui ſequuntur Agnum, canticum nouum decantare nõ ceſſat. Apud hunc igitur dignetur pro nobis interuenire, vt maculis omnibus expiatos, nos vellere velit induere.

Synodus Cabilonenſis 658.

Cap. 1. Nunc tam ex communi omnium voluntate, quàm ex euocatione, vel ordinatione Domini Clodouei regis, pro zelo religionis vel orthodoxæ fidei dilectione, in Cabilonenſi vrbe in Eccleſia ſancti Vincentij pariter conglobati, ipſius ſancti Martyris interceſsionem poſcentes, vt longeuitatem ſupradicti principis ſuo ſuffragio mereremur.

Beda. 700.

In Natali S. Scholaſticæ: Intercedite (*Scholaſtica & Benedicta*) pro nobis commiſsis, poſtulate pro nobis afflictis, rogate pro noſtris delictis: poſcite Chriſtum non ſolùm pro Monachis commiſsis, ſed etiam pro veſtris ancillis, vt omnis ætas, omnis ſexus, omnis ordo, qui veſtris præceptis colla ſubmittunt, peritura mundi deſpiciant, gaudia æterna concupiſcant, regna beata appetant, proſpera animarum & corporum percipiant, nulla diabolica fraude moleſtentur, nullis incurſionibus malignorum affligantur, nullisq; calamitatibus annihilentur. Euge Pater beate, faue precantibus, appone aures precibus famulorum tuorum, da veniam poſcentibus, da dona quærentibus, parce peccantibus: quia tu paſtor es, nos verò oues: audi balatus ouium tuarum, trahe me poſt te, vt veniamus ad te, vt illic vera paſcua inueniamus, vbi ſunt vera gaudia ſempiterna. Redde Deo talenta cumulata de nobis, reporta cum vſuris credita dona doctrinarum; meiq; indignum huius operis præſumptorem tuis coniunge ſeruulis ſacris, vt cum omni grege commiſſo præmia vitæ aſſequamur.

Homilia in Litania maiori: Precemur omnes Sanctos, vt pro nobis intercedant ad Deum, vt dignetur nobis dare remiſsionem peccatorum, & cuſtodiat corpora & animas noſtras.

Zacharias PP. 740.

Epiſtola prima ad Bonifacium. Beatus Apoſtolorum

princeps

princeps Petrus cooperetur tibi in omnibus bonis, quæ ei parare desideras.

Alcuinus. 750.

De vsu Psalmorum fol. 48. Rogo sanctam & beatissimam matrem Mariam, rogo viginti quatuor seniores, omnes sanctos Angelos deprecor, omnibus sanctis Prophetis supplico, omnes sanctos Apostolos, Martyres, Confessores ac Virgines rogo: similiter omnes Sanctos & electos Dei inuoco in auxilium meum.

Paulus Diaconus. 780.

De gestis Longobard. lib. 4. cap. 17. aliis cap. 5. Cùm dux ipse propè Spoletum, vbi Basilica beati Martyris Sabini Episcopi sita est, in qua eiusdem venerabile corpus quiescit, aduenisset, interrogauit, cuius hæc tam ampla domus esset: respondsum est ei à viris fidelibus, Sabinum ibi Martyrem requiescere, quem Christiani, quoties in bello contra hostes irent, solitum haberent in suum auxilium inuocare.

Haymo. 820.

Homilia de Virginibus Matth. 13. Huius margaritæ pulchritudinem beatissima N. cuius hodie festiuam celebramus festiuitatem, multis diuitijs datis comparauit. Vnde sine dubio, quia regis terreni coniugium contempsit, sponsa effecta est regis cælestis, & quæ noluit cum terreno rege regnare in mundo, regnat cum Christo in cælo. Et ideo dignum est, vt qui temporalem reginam honore debito veneramur, hanc Deo acceptam reginam deuotis precibus supplicemus, vt quia nos in suo exemplo in nomine Christi congregauit, suis nos meritis, & orationibus in præsenti vita iucundos efficiat, & in futuro acceptos reddat.

Æmoinus. 825.

De gestis Francorum lib. 2. cap. 4. Ne multo post Sigismundi facti pœnitentia ductus, secum ipse reputans, quid sceleris admiserit, ad sepulchra Sanctorum recurrens, sæpe humique prostratus eos erga se clementissimos fore essitagitans rogabat, vt si quid minus perfectum diurnæque mancitati aduersum in suis reperiretur actibus, id, eorum interuentu, iustus iudex in hoc seculo potius, quàm in futuro puniret examine.

Walafridus Strabo. 830.

De rebus Ecclesiasticis cap. 8. Rogamus Sanctos, non vt ipsi præstent per se, quæ saluti nostræ necessaria sunt; sed vt ab auctore bonorum, à quo est *omne datum optimum: & omne donum perfectum*, vtpote illi proximiores meritis, & ideo certius audiendi, impetrent, quæ saluti petentium opportuna non nesciunt. Iacob. 1.

Cap. 18. Notandum Litanias non tantùm dici illam recitationem nominum, qua Sancti in adiutorium vocantur, sed etiam cuncta quæ supplicationibus fiunt orationes appellari.

Vita sancti Galli cap. 47. Obsecramus itaque te sancte Galle Christi Confessor, vt sicut sanitatem corporum meritis tuis multis te contulisse retulimus: ita nostris mentibus medelam implorare digneris.

Agobardus Lugdunensis Episc. 840.

De SS. Cypriano, Sperato, & Panraleone:

Dignis cultibus & honore claro
Florens inclyte Cypriane domus:
Sed quæso vigiles, vigilque nostru
Intendas precibus, fidisque nobis
Clemens & validus Dei Patronus:
Soluas crimina, conferasque vota.
Sit quæso memor illa lingua nostri,
Quæ confessa Dei perenne Verbum,
Cervicem gladio dedit secundam.
O Doctor sacer, ô beate Martyr,
Serua Pontificem pium Agobardum.
Qui nomen, meritum, tuumque festum
Dictis extulit, & honore compsit.

Rabanus Maurus. 850.

Lib. 2. de Laude Crucis: Vos igitur precor cælestes Angelorum cohortes, animasque iustorum, quæ in conspectu maiestatis diuinæ veraciter exultatis, vt nostram salutem precibus adiuuare studeatis.

Ionas Aurelianensis. 860.

De cultu imaginum lib. 1. Si per Sanctorum suffragia salus animarum non acquiritur, vt quid eorum intercessio in Missarum celebrationibus. & cæteris humilimis supplicationibus apud diuinam maiestatem flagitatur?

Lib. 3. Sapientium virorum, in Ecclesiæ gremio consistentium, est dicta Saluatoris intelligere, & pro absolutione animæ suæ beatum Petrum, cæterosque Sanctos, non quasi Deum, sed quasi familiares Dei exorare, eorumque confessiones ac sepulturæ loca, amore dictante visitare.

Eulogius Toletanus. 860.

In memoriali Sanctorum lib. 1. cap. 25. Hinc vos instanti iam voluminis termino, ô corona Sanctorum, ego ipse, licet indignus vestri laudator Eulogius, postulo, vt hoc opus vobismetipsis probatum efficiatis, ac ereptum sanctificetis, sanctificatum Deo libetis, neque inordinatam narrationis eius seriem pensetis. Sed velle meum potius, quàm posse considerantes, voluntatis votum, non imbecillitatis remuneretur mi defectum.

Lib. 3. cap. 10. Cæterùm tu sacratissima Eulalia, quæ vtiliter Ecclesiam Catholicam & viuens conuersationis exemplo, & moriens celso meritorum instituis patrocinio, esto memor cultoris tui, eruc me laqueis mundi, abstrahe perturbationibus seculi, & confer post mortem requiem paradisi.

Remigius Antissiodorensis. 880.

Ad Psalm. 121. In quo hæreseos illorum destruitur, qui dixerunt Sanctis non esse supplicandum, quoniam nescirent quid hic circa puluerem eorum ageretur: cùm etiam dæmones tantæ leuitatis & velocitatis sint, vt vno penè eodemque momento & hic, & in Babylonia sint, sed multo magis hæc efficacia credenda est in animabus Sanctorum, quæ quanto dæmonibus sunt beatiores, tanto sunt perspicaciores. Vos Sancti Dei rogate nobis exhiberi ea, quæ ad pacem sunt, & beatitudinem, quæ in cælesti patria est, consequendam sunt valentia. Rogamus etiam & nos pro nobis, & pro omnibus alijs.

Hucbaldus Elnonensis. 900.

In vita S. Rictrudis cap. 18. Te igitur sancta & Deo dilecta Rictrudis toto cordis affectu obsecramus, vt tuis sanctis precibus & meritis, quibus variarum solus ægritudinum nexus, nos à peccatorum nostrorum vinculis absoluas.

Rarbodus Traiectensis. 930.

Carmine de S. Lebuino:

Quam Lebuine vides sacer ac memorande sacerdos,
Hanc precor vt Christum recolens nil fastidios vsum
Pallentis vrbis potus cepisse minutis
Gratam habeas, precibusque tuis mea vincula solues,
Et vera facias, post diuersoria carnis,
Libertate frui, sacris cum ciuibus Agni.

Radulphus Flaviacensis. 930.

Lib. 1. in Leuit. cap. 4. Orationis sacrificium non nisi Domino soli offerendum est. Nam etsi Sancti rogantur à nobis, non tamen vt nos ipsi saluent, (*Domini* siquidem *est salus:*) verùm vt nobis salu- Psalm 3

Hier. 17

tem impetrent, poſtulantur. Alioquin *maledictus, qui ſpem ſuam ponit in homine.*

Norgerus Leodienſis. 960.

Præfatione in vitam S. Remacli: Dominus remedia prouidet lapſis, dum & Angelica præſtat nobis ſuffragia non deeſſe, & Sanctorum confert patrocinia, quos pro noſtris culpis interceſſores implorare non dubitemus. Quos licet paſsim diuerſis largitus ſit prouincijs generatim & communiter honorandos, attamen ſingulis quibuſque locis ſpeciales quoſdam attribuit, etiam ſpecialiter amplectendos, & propenſius exorandos.

In vita S. Landoaldi: Poſt hæc ætate quidem adultior apud Turones S. Martini petijt ſepulchrum. Ibi eius interuentionis orauit auxilium, vt id ſibi gratiæ apponi poſtulet Dominum, quaterus peregrinationis totius vitæ ſibi concedat dependere curſum.

Abbo Floriacenſis. 980.

De obſidione vrbis Pariſienſis:

Tunc trepidant cines, cunctiqúe vocant celebrandum
Germanum: miſerere tuis Germane miſellis.
Mœnia Germani nomen recinunt, & in omni
Excubiat miles ſpecula, primuſque virorum:
O famulis, Germane, tuis ſuccurrere diſce, &c.
Voce rogant lachrymoſa omnes, Germane beate,
Auxiliare tuis, alioquin nunc morientur:
O pie, nunc ſuccurre citus, ſuccurre, perimus.
Germanum reboat tellus, nec non fluuiuſqúe,
Littora, & omne nemus pariter circum reſonabat:
O Germane ſacer nobis miſerere rogamus, &c.
Omnibus en Germanus adeſt recolendus in orbe
Corpore ſubſidioqúe ſimul, nil vota moratus, &c.

Ioannes Monachus Italus. 980.

De S. Odone Cluniacenſi:

Vltima vox reſonat, tu Chriſte parce redemptis:
Martinum ingeminat, Martinum ſuſpicit, orat.

Stephanus Monachus. 990.

De inuentione S. Maurini: Age pater inclyte, pater pie, age cum iudicibus cauſas noſtras, vt & in terra dignè te veneremur, & ibi quandoque faciem tuam contemplemur, vbi epularis & cum Angelis delectaris gloria & aſpectu Agni.

Osbertus Anglus. 1020.

Vita ſancti Dunſtani cap. 47. Quotidie de ſuis neceſsitatibus, tam corporis, quàm animæ, leuamen deſiderantes, illuc currunt, & ſicut à piiſsimo patre, inter eos corporaliter conuerſante, ſuffragia petunt.

Helgaudus Floriacenſis. 1030.

In vita Roberti Regis Francia: Ad cuius amabilem vocem laxatis frænis, & equi pedibus de naui eiectis, cœpimus ad littus euehi. Ipſe quoque S. Dionyſium, ſanctumqúe Benedictum, & omnes Sanctos Dei in adiutorium noſtrum prouocabat, lachrymis perfuſis oculis, cuius precem audiuit is, qui eſt benedictus Deus.

Glaber Rodolphus. 1040.

Lib. 5. Hiſtor. cap. 2. de bello mirè geſto: Quod Gotfredus comperiens, ei petiuit auxilium beati Martini, promiſit humiliter ſe emendaturum, quicquid in ipſius ſancti Confeſſoris, cæterorumqúe Sanctorum poſſeſsionibus raptu abſtraxerat, &c. Nulli dubium eſt, B. Martino auxiliante, qui illum piè inuocauerat, ſuorum inimicorum victorem extitiſſe.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone 1. de ſancto Ioanne Euangeliſta: Vnde conſiderandum eſt fratres mei, quanta deuotionis inſtantia beati Ioannis flagitare debeamus auxilium, quem ſibimet interuentorem & ipſi Apoſtoli petierunt. Quantum apud iuſtum judicem pro peccatoribus poterit, qui & pro ipſis cæleſtis curiæ ſenatoribus interuenit? Et qui aduocatus factus ſummis, quàm humiliter implorandus eſt à minimis?

Hymno de S. Ioanne Euangeliſta:

Virginis virgo venerande cuſtos,
Magnus æterni logothetа Verbi,
Dele ſeruorum facinus tuorum,
Sancte Ioannes.
Tu decus mundi, tubar atque cæli,
Impetra noſtris veniam ruinis,
Da ſacramentum penetrare ſummum,
Quod docuiſti.
Patris arcanum ſpeculando Verbum,
Tollis errorem fidei per orbem:
Nos ad æternum ſpeciem fruendam
Dux bone transfer.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

In Elucidario: Iuſti orant pro his, quos in Domino amauerunt, vel qui eos inuocant, vt à malis ſeruentur, vt à mundi tentamentis liberentur, & ſi in errore ſint, vt corrigantur, & ijs celerius aſſocientur.

Ioannes Archidiaconus Barenſis. 1090.

De translatione S. Nicolai:

O Nicolaë Pater toto venerabilis orbe,
Qui patriam noſtram deſeris, imò tuam.
Quotiès hanc miſeram quoties aduerſa premebant,
Auxilium petijt mox Pater alme tuum:
Rebus in aduerſis aderas Pater alme, ſalutis
Munimen tribuens ſupplicibus populis.

Berengoſius Abbas. 1110.

Sermone 1. de Sanctis Martyribus: Quia iam tempus imminet, quo ſermonem iſtum ad finem ducamus, dignum eſt, vt eorundem Martyrum Chriſti præſidia ſine intermiſsione quæramus, quatenus meritis ipſorum intercedentibus charitas illa, quæ vniuerſa cooperit delicta, vſque in finem regnet in nobis inuicta.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Sermone de omnibus Sanctis: Igitur chariſsimi omnium Sanctorum meritis & precibus quærite Dominum hodie orando: omnes Sanctos ore & corde inuocate, votis & laudibus vos eis commendate, vt quicquid toto anno geſsiſtis contra Chriſtianam religionem, Sanctus Sanctorum omnium relaxet nobis Chriſtus per illorum interceſsionem.

Bernardus. 1130.

Homilia 66. in Cantica: Irrident nos hereticiquia baptizamus infantes, quòd oramus pro mortuis, quòd Sanctorum ſuffragia poſtulamus. Mortuos viuentium fraudant auxilijs, viuentes nihilominus Sanctorum, qui deceſſerunt, ſuffragijs ſpoliantes.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib. 4. diſtinct. 45. Oramus Sanctos, vt interredant pro nobis, id eſt, vt merita eorum nobis ſuffragentur, & vt ipſi velint bonum noſtrum: quia eis volentibus Deus vult, & ita fiet.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Hymno in translationem D. Benedicti:

Iam cælo reſidens Pater optime,
Diuinis famulos imbue regulis,
Anguſtum per iter ſcandere largiens
Dona regna perennia.

Helmoldus. 1170.

In Chronic. Sclauorum lib. 1. *cap.* 43. VVicelinus præerat ſocijs in ſolitudine, inſtituens eos tam doctrina, quàm exemplo: orationi etiam interdum vacans, omnium Sanctorum ſuffragia eſflagitabat, præcipuè verò beati Nicolai, cuius obſequio ſpecialius ſe manciparat.

Guilhelmus Neubrigenſis. 1200.

Rerum Anglicarum lib. 5. *cap.* 7. Cùm vir quidam piæ deuotionis in Hiſpanias ad memoriam B. Iacobi Apoſtoli graderetur, repente in via obſtitit ei quidam enormi corpore & vultu terribili. Pauefactus homo ſanctum Iacobum fortiter inclamauit. Qui beatus Apoſtolus in ſpecie reuerenda mox adfuit, & potenti verbo inuaſorem increpauit.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In Litania maiori: Intercedere dicuntur meritis ſuis pro nobis Sancti, dum eorum merita nobis ſuffragantur. Oramus igitur Sanctos, vt intercedant pro nobis, id eſt, vt merita eorum nobis ſuffragentur, & vt ipſi velint bonum noſtrum: quia ipſis volentibus Deus vult, & ita fiet. Ipſis ergo cooperantibus & adiuuantibus exaudit Dominus de templo ſancto ſuo vocem noſtram.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

De legibus cap. 24. Sanctos inuocamus aut oramus, non vt Deos, neque vt auctores eorum, quæ nobis præſtari petimus, ſed vt interpellatores pro nobis & impetratores: neque ab ipſis petimus, vt nobis huiuſmodi beneficia largiantur, ſed potius vt altiſſimum Deum orantes, quatenus ipſe nobis ea largiatur. Nec dicimus: *Sancte Pater ſalua nos,* ſed potius: *Ora pro nobis.*

Rodericus Toletanus. 1240.

Rerum Hiſpanicarum lib. 5. *cap.* 11. Tertio anno cùm patratis vaſtationibus vellent ad propria nauigare, inuocato nomine Domini, & beati Iacobi, Comes Gundiſaluus Sancij occurrit eis, ſi poſſet exterminium vendicare. Et cùm prælium inuiſſet, gratia Dei, & virtute Apoſtoli, qui ſine lege vaſtauerant, Dei iudicio ſunt proſtrati, & tam ipſi, quàm Rex eorum gladio ceciderunt.

Albertus Magnus. 1240.

In Litania: Omnes Sancti in vniuerſum nos ſua interceſsione lætificent, vt dum eorum merita recolimus, patrocinia ſentiamus.

Thomas Aquinas. 1250.

Secunda 2. *q.* 83. *art.* 4. A ſancta Trinitate petimus, vt noſtri miſereatur: ab alijs autem Sanctis quibuſcunque petimus, vt orent pro nobis.

Hugo Pratenſis. 1300.

Sermone 35. Rogare debemus Apoſtolos & omnes Sanctos in omni neceſſitate noſtra: quia ipſi ſunt aduocati noſtri, & medij inter nos & Deum, per quos Deus ordinauit nobis omnia largiri.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica q. 17. *art.* 3. Sancti viuentes meruerunt vt pro nobis orarent, & nobis beneficia impetrarent: & ideo illis nominibus inuocamus, qui dum viuerent per nos inuocabantur: quia dicimus: *S. Petre ora pro nobis.*

Franciſcus Petrarcha. 1350.

Ad Mariam Magdalenam:

Dulcis amica Dei lachrymis illabere noſtris,
Atque meas intende preces, noſtræq; ſaluti
Conſule: namque potes.

Gerhardus Zutphanienſis. 1380.

Lib. 1. *cap.* 35. Si quando diffidit tua conſcientia Deum orare, conſcia ſuorum exceſſuum, arripe illud genus orationis, quod obſecratio dicitur, hoc eſt, roga aliquem Sanctorum, vt pro te deprecetur.

Petrus Aliacus. 1400.

De Oratione: Orationem porrigimus ſanctis hominibus & Angelis, non ſcilicet vt per eos Deus petitiones noſtras cognoſcat, ſicut poſuit Apuleius libro ſuo de Deo Socratis: ſed vt eorum precibus ac meritis orationes noſtræ ſortiantur effectum.

Thomas VValdenſis. 1415.

Tomo 3: *cap.* 111. Hoc ergo more ſanctorum Patrum & Scripturarum traditione commoti fideles, per Litanias ſacras Sanctos exorant, vt ſiquidem per ſeipſos indigni ſunt, per amicos Dei ad eius clementiam & propitiationem perueniant: Orantes primò Deum, cuius ſunt Sancti; & cuius ſolo intuitu dicitur Litania, &c. In Deum ergo omnis turba Sanctorum concitatur ad orandum: omnes interceſſores vocamus, primò ſcilicet ipſum per nos ipſos orantes, & demum per Matrem eius, & Angelos, & ſeriatim per Apoſtolos, Martyres, Confeſſores, & Virgines, Deum, ſimulq; & ipſos, ne nobis ipſi offenſi, Deum non modò non placent, ſed exaſperent: qui quamuis proni ſint, tamen oratione noſtra communicare deſiderant, &c. Orent pro nobis omnes Sancti Sanctæq;, quos noui commendat auctoritas Teſtamenti.

Ioannes Gerſon. 1420.

De mendicitate ſpirituali parte 2. Virgo glorioſa, & tu ſancte Angele Dei, cuſtos bone, & cæteri alij Sancti cæleſtes, adeſtote mihi, & mei adeſtote adiutores: impetrate mihi hanc glorioſam ſententiam: *Veni benedicte Patris mei: accipe quod paratum eſt ab initio mundi.*

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Sermone in Feſto S. Bartholomæi: Ad te igitur ô Bartholomæe Apoſtole confugium facientes, tuam precamur ſanctitatem, vt vota noſtra admittas, impetres veniam, vt valeamus adipiſci indulgentiam.

In Feſto S. Marci: Inuocat illum oppreſſus, & leuamen ſentit: eius implorat auxilium infirmus, & ſoſpitatem recipit: in mari, in ſolitudine, in periculis, inter latronum acies exoratur, & iuxta fideliter poſcentium ſuffragatur vota: offert Deo orationes ad ſe clamantium atque gementium, vt beneficia conferat.

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

Sermone 4. *de omnibus Sanctis:* Deuotiſsimè inuocemus Sanctos, vt iugiter & ſpecialiter hodie intercedant pro nobis, nec ceſſent nos adiuuare ac tueri, quouſq; ad eorum ſocietatẽ pertingamus felicem.

Rodulphus Agricola. 1470.

Carmine in laudem B. Annæ:

Non erit vt quiſquam ducente diffidere voto
Debeat: orantis fac modò vota iuues.
Te duce quiſque ferat rectos ad ſydera vultus.
Nec timeat vanas inualidaſq; preces.
Nil tibi Nata negat, nil & negat ille parenti:
Ille colit Matrem, te quoque Nata colit, &c.
Ergo ades, & perfer ſuſpiria noſtra Tonanti,
Vtq; ferat placidus crimina noſtra roga.
Poſce bonam mentem nobis, & dedita menti,
Dedita nec vitijs corpora fœda ſuis.

Eraſmus Roterodamus. 1530.

De S. Anna matre Mariæ:

O terq; quaterq; & amplius
Pareus beata (nam potes)
Iuua preces mortalium
Tuo vacantum cultui.
Nam te patrona protinus
Speramus aſſequi, modo
Voles voletq; Filia.

ASSERVNT ETIAM ADVERSARIORVM QUIDAM.

Martinus Lutherus.

De præparatione ad mortem: In mortis articulo beatam Virginem, Angelos, proprium Apostolum, & Sanctos reliquos, quibus in vita seruiuit, inuocare non cesset, vt pro se intercedant apud Dominum.

Epistola ad Erphordienses: Sinite vt Diuorum implorent patrcinia, quando ita volunt, ea tamen lege, vt sciant, sibi cauendum, ne quam fiduciam & præsumptionem, persuasione falsa inducti, in vllum Sanctorum ponant.

Epist. ad Georgium Spalatinum: Non fuit mens mea vnquam inuocationes Sanctorum esse vitiosas, pro causis vel corporalissimis: hoc sapiunt hæretici nostri Pickardi & Bohemi.

In purgatione quorundam articulorum De intercessione Diuorum cum tota Ecclesia Christiana sentio, & iudico Sanctos à nobis honorandos esse atque inuocandos. Quis enim potest contradicere his, quæ ad hodiernam vsque diem mirabiliter & visibiliter apud Diuorum sepulchra operatur Deus? Hoc tamen fateor me dixisse: non esse Christiani hominis, Diuorum suffragia magis pro temporalibus, quàm spiritualibus rebus, & commodis inuocare. Proinde sic inuocandi sunt, vt Deus per illos inuocetur.

In Festo Iohannis Baptistæ Dicere hic aliquis posset, cuius vsus, & quo loco Sancti nobis erunt? Hoc eis veteris modo, quo proximo tuo. Quemadmodum enim illi dicis: *Ora pro me Deum:* ita & illis dicere potes: *Diue Petre ora pro me.* Non peccas, si apud eos, vt pro te orent instes: è diuerso, si eos non inuoces, nihil itidem peccabis.

Ioannes Oecolampadius.

Ad orationem Chrysostomi de Iuuentio & Maximo Martyribus: Neque Sanctos orare inficias iverim, neque impiorum & idololatrarum esse asseueraverim cum illis Sanctorum implorare patrocinia: Sancti enim in cælis sua adhuc charitate flagrantes, non desinunt pro nobis intercedere. Quid mali, si hoc petamus fieri, non credimus Deum velle, etiãsi nihil tale præceperit? Quid mali si concedamus patrocinia Sanctorum, modò si id circumspectè opportunè, & modicè fiat pro auditorum qualitate? Id quod agit Chrysostomus, & Nazianzenus in laudibus Cypriani, & obseruant hęc ferè omnes Ecclesiæ tam Orientis, quàm Occidentis?

Martinus Bucerus.

In defensione contra Abrincensem Episcopum: Si quis perpensa infinita illa Dei in Sanctos indulgentia, & facilitate, & simul illorum in nos miseros adhuc conseruos suos & commembra charitate, animi ardore huc prorumpat, vt illos ceu præsentes præsens appellet, proly se intercedere Deum rogetid licet in nulla Scriptura doceatur, si sic tamen fiat, nulli damnamus. Huiusmodi enim primùm ipsum Deum orant, & tota fiducia Dei bonitate, & Christi merito nituntur: Sanctos verò inuocant, vt vnà orent, ipsis orare aut non audentibus, aut negligentibus.

Ioachimus Camerarius.

De pijs, Catholicis, & orthodoxis precibus, fol. 12. Societatem quidem inuocationis expeti rectum est, & optare cõmendari nos communibus piorum precibus: sed has ipsas eodem tendere oportet.

Fol. 17. Pia affectio est, & votum communium precum non possit, vt opinor, damnari: cùm neque aduersetur doctrinæ veritatis cælestis, & exempla vetustatis extent.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Flauius Iosephus.

De bello Iudaico lib. 3. *cap.* 14. Puræ animæ, quæ exaudiunt inuocantes, retinent locum in cælo adeptæ sanctissimum.

Iosephus Ben Gorion.

Belli Iudaici cap. 21. Exuge nunc Moses fili Amram & vide populum tuum. Exurge nunc Aaron sancte sacerdos Dei, &c Surge nunc Phinees: Euigila nunc Iosue. Tu Dauid Rex dormis? Expergiscere, & veni.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

SANCTOS ADHVC IN MORTALI CORPORE MILITANTES, TANTA SÆPÈ SPIRITVS SANCTI LVCE ET GRATIA COLLVSTRARI, VT IN EA ABSENTIA, PRAETERITA, ET FVTVRA, NON MINVS QVAM PRAESENTIA VIDEANT & intelligant.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Genesis 2. *vers.* 19. Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuersis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, vt videret quid vocaret ea, omne enim quod vocauit Adam animæ viuentis, ipsum est nomen eius. Appellauitque Adam nominibus suis cuncta animantia, & vniuersa volatilia cæli, & omnes bestias terræ: Adæ verò non inueniebatur adiutor similis

eius. Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cumque obdormisset, tulit vnam de costis eius, & repleuit carnem pro ea. Et ædificauit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrē suum, & matrem, & adhærebit vxori suæ: & erunt duo in carne vna.

1. *Reg* 9. 19. Et respondit Samuel Sauli, dicens: Ego sum Videns, ascende ante me in excelsum, vt comedatis mecum hodie, & dimittam te mane: & omnia, quæ sunt in corde tuo, indicabo tibi. Et de asinis, quas nudius tertius perdidisti, ne solicitus sis, quia inuentæ sunt. Et cuius erunt optima quæque Israël? Nonne tibi, & omni domui patris tui?

4. *Reg* 5. 21. Et secutus est Giezi post tergum Naaman: quem cùm vidisset ille currentem ad se, desilijt de curru in occursum eius, & ait: Rectè ne sunt omnia? Et ille ait: Rectè. Dominus meus misit me ad te, dicens: Modo venerunt ad me duo adolescentes de monte Ephraim ex filijs Prophetarum: da eis talentum argenti, & vestes mutatorias duplices. Dixitque Naaman: Melius est vt accipias duo talenta. Et coëgit eum, ligauit duo talenta argenti in duobus saccis, & duplicia vestimenta, & imposuit duobus pueris suis, qui & portauerunt coram eo. Cumque venisset iam vesperi, tulit de manu eorum, & reposuit in domo, dimisitque viros, & abierunt: ipse autem ingressus stetit coram domino suo. Et dixit Eliseus: Vnde venis Giezi? Qui respondit: Non iuit seruus tuus quoquam. At ille ait: Nonne cor meum in præsenti erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tui? Nunc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes, vt emas oliueta, & vineas, & oues, & boues, & seruos, & ancillas. Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo vsque in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

4. *Reg*. 6. 8. Rex autem Syriæ pugnabat contra Israël, consiliumque iniit cum seruis suis, dicens: In loco illo & illo ponamus insidias. Misit itaque vir Dei ad regem Israël, dicens: Caue ne transeas in locum illum: quia ibi Syri in insidijs sunt. Misit itaque Rex Israël ad locum quem dixerat ei vir Dei, & præoccupauit eum, & obseruauit se ibi non semel, neque bis. Conturbatumque est cor Regis Syriæ pro hac re, & conuocatis seruis suis, ait: Quare non indicatis mihi, quis proditor mei sit apud Regem Israël? Dixitque vnus seruorum eius: Nequaquam domine mi Rex, sed Eliseus Propheta, qui est in Israël, indicat Regi Israël omnia verba quæcunque locutus fueris in conclaui tuo.

Luc. 1. 39. Exurgens autem Maria in diebus illis, abijt in montana cum festinatione in ciuitatem Iuda: & intrauit in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth. Et factum est, vt audiuit salutationem Mariæ Elisabeth, exultauit infans in vtero eius: & repleta est Spiritu S. Elisabeth: & exclamauit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Ecce enim vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo: & beata quæ credidit, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt ei à Domino.

Act. 5. 1. Vir autem quidam nomine Ananias, cum Saphira vxore sua vendidit agrum, & fraudauit de pretio agri, conscia vxore sua: & afferens partem quandam, ad pedes Apostolorum posuit. Dixit autem Petrus: Anania, cur tentauit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri? Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo. Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & expirauit.

Act. 7. 55. Cùm autem Stephanus esset plenus Spiritu sancto, intendens in cœlum, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei. Et ait: Ecce video cœlos apertos, & Filium hominis stantem à dextris Dei.

Apoc. 4. 1. Post hæc vidi, & ecce ostium apertum in cœlo: & vox prima quam audiui, tamquam tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc, & ostendam tibi, quæ oportet fieri citò post hæc. Statim fui in spiritu: & ecce sedes posita erat in cœlo, & supra sedem sedens. Et qui sedebat, similis erat aspectu lapidis iaspidis.

Apoc. 21. 2. Et ego Iohannes vidi sanctam ciuitatem Ierusalem nouam, descendentem de cœlo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo: & audiui vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. 5. Et dixit, qui sedebat in thrōno: Ecce noua facio omnia.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Irenæus. 180.

Lib. 2. cap. 57. Quidam apud nos fratres præscientiam habent futurorum, & visiones, & dictiones propheticas.

Origenes. 230.

Lib.1.contra Celsum: Quin & hodie vestigia Spiritus illius sancti nisi columbę specie seruantur apud Christianos, excantant dæmonia, multas sanationes perficiunt, præuident voluntate Dei futura.

Eusebius Cæsareensis. 320.

Eccles.hist.lib.4.cap.14.de Polycarpo: Ac triduo antequam prehendebatur, cùm in precibus attentè positus, somno oppressus esset, nocte in visione secundum quietem vidisse dicitur ceruical flamma accensum de repente consumi, conficiq. Qua quidem re è somno excitatum, statim visum suum ijs, qui vnà aderant, exposuisse: & quod futurum erat, mente ferè præsagientem, apertè suis prædixisse necessarijs, se flammarum incendijs corpori circumiectis vitam pro Christo profundere oportere.

Athanasius. 340.

In vita D. Antonij: Alio rursus tempore cùm sederet in monte, & oculos subitò retendisset ad cælum, vidit nescio quam animam, lætantibus in eius occursum Angelis, ad cælum pergere. Cuius spectaculi nouitate stupefactus, beatum dixit Sanctorum chorum, orauitq; vt sibi rei præsentis agnitio panderetur. Et statim vox ad eum facta est, inquiens, istam esse Ammonis Monachi animam, qui Nitreæ morabatur. Erat Ammon vir grandæuus, qui perseueranter à pueritia vsque ad senectutem in sanctitate vixerat. Itinere quoque dierum tredecim à Nitrea locus, in quo sedebat Antonius, diuidebatur. Videntes ergo eum monachi admirantem, qui venerant, deprecati sunt, vt caulàm hilaritatis ederet. Quibus ait, modò Ammonem quieuisse, quem propter frequentem eius ad Antonium comeatum, & propter celebritatem indultorum ei à Domino signorum, optimè noterant.

Cyrillus Hierosolymitanus. 360.

Catechesi 16. Quemadmodum in tenebris si quis ante fuisset, solem deinceps extemplò videns, aspectus corporis eius illuminatur, ita vt quæ antea non videbat, tunc videat: sic etiam cui Spiritus S. donatus est, anima illius illustratur, & plusquam homo cernit. In terra erit corpus, & anima cœlos contemplabitur. Videt, vt Esaias cernebat Dominum super throno excelso & eleuato: Videt, vt Ezechiel eum, qui sedebat super Cherubim: Videt, vt Daniel myriades myriadum, & millia millium. Exiguus homo cernit principium & finem mundi, & medium temporum, & Regum successiones, Scit quæ non didicerat: adest enim verus doctor Incis. Intus consistens homo, & virtus scientiæ procul à Deo illi immittitur, ita vt ea quæ fiunt ab illis ipse cognoscat. Non adfuerat Petrus Ananiæ, & Saphiræ, cùm sua bona vendebant, sed per Spiritum aderat. *Quare,* inquit, *tentauit Satanas cor tuum, vt mentiare Spiritui sancto?* Nullus erat accusator, nullus testis: vnde igitur hoc euenit, vt nosset? *Nonne,* inquit, *manens manebat tibi, & id quod vendidisti in potestate erat tua?* quare statuisti in corde tuo hanc rem? Qui erat absque literis, per gratiam Spiritus illa didicit; quæ nec Græcorum quidem sapientes nouerant. Habes simile huic de Eliseo: qui cùm gratis sanasset lepram Naaman, Giezi pretium eius accepit, alieni officij premium intercipiens, recepitq; à Naaman pecunias, & in obscuro illa occultauit, sed neque tenebris quicquam occultatur Sanctis. Nam venientem illum interrogat Eliseus, similiter atque Petrus, dicens: *Die mihi, si tanti ager venundatus est?* sic ille interrogat, quamuis non ignorasset: *Vnde Giezi?* sed luctuosum erat illud, *vnde.* A tenebris prodijsti, & in tenebras ibis. Vendidisti curationem leprosi, & hereditabis ipsius lepram. Impleui, inquit, ego perfectionem illius, qui dicit mihi: *Gratis accepistis, gratis date:* tu autem vendidisti hanc gratiam: sustipe ergo & premium istius venditionis. Sed quid ait ad illum Eliseus: *Nonne cor tuum ibat tecum?* Hic ego fueram corpore conclusus: sed spiritus, à Deo mihi datus, ea quæ procul aberant cernebat, & quæ alibi dicebantur, manifestè ostendit mihi. Cernis quomodo illuminat animas Spiritus sanctus, tollit ignorantiam, & scientiam reponit. Esaias ferè ante mille annos, cernens tanquam tabernaculum Sion: ciuitas erat iam condita & sistens, mercibus exornata, & ornatu vario circundata: Ille tamen dicit: *Sion tanquam ager dissipabitur,* prædicens id, quod nostra ætate completum est: certitudinem autem propheticæ demonstrans: *Relinquetur,* inquit, *filia Sion, sicut tentorium in vinea, & sicut tugurium cucumerariorum.* Etiam nunc cucumeris ille locus repletus est. Cernis quemadmodum iustos Spiritus sanctus illuminat? Esa.1.

Gregorius Nyssenus. 380.

Oratione de S. Stephano: Stephanus quidem naturam egressus, etiam antequam corpore excessisset, puris oculis cælestes sibi portas apertas videt, & id quod intra adyta apparebat, cùm ipsam diuinam gloriam, tum gloriæ splendorem conspicatur. Ac paternæ quidem gloriæ nulla describitur oratione figura: splendor verò in ea, qua ab hominibus visus erat, forma ab athleta conspicitur, sic apparens, vt humana capere poterat natura. Atque hic quidem extra naturam humanam constitutus, & in Angelicum decorem transformatus, vt ipsis etiam nefarijs homicidis miraculo esset, in Angelicam dignitatem forma faciei mutata, cùm vidit effugientia aspectum, tum eam, quæ sibi apparebat, gratiam sublato clamore significauit, &c.

Palladius. 400.

Historia SS. Patrum cap.19. Procedente tempore, cùm sanctus Macarius perspicaci oculo præuidisset, dicit suo ministro Ioanni nomine, qui postea factus est presbyter in loco S. Macarij: (Presbyteratu enim dignus fuerat habitus magnus Macarius:) Audi me frater Ioannes, & fer æquo animo meam admonitionem, eaq; tibi proderit. Tentaris, enim, inquit, & ex tentat spiritus auaritiæ: sic enim vidi, & scio quòd si meam æquo animo tuleris adhortationem, in Dei timore cõsummaberis, & in eius opere, & laudaberis, & in tuum tabernaculum non appropinquabit flagellum. Quòd si non audieris, in te veniet finis Giezi, cuius vitio laboras. Contigit autem vt Sancto quidem non obedierit post eius mortem: sed obedierit ei, qui ludæ alligauit laqueum propter auaritiam. & post alios quindecim aut viginti annos, cùm bona pauperum sibi vsurpasset, ita laborauit elephantia, vt non inueniretur integer locus in eius corpore, in quo quis posset figere digitum. Hæc est prophetia sancti Macarij. 4.Reg.5.

De S. Eulogio c.75. Vidimus alium quoq; presbyterum, nomine Eulogiũ, qui in offerendis Deo donis tantam accepit gratiam cognitionis, vt vnius cuiusque ex ijs, qui accedebant, monachis mentem cognosceret. Is cùm sæpe vidisset aliquos monachos ad aram accessuros, eos retinuit, dicens: Quomodo auderis ad sancta accedere Sacramenta, cùm habeatis nullas cogitationes? Et tu quidem hac nocte animo versasti turpem fornicationis cogitationem. Alius autem in animo suo reputauit, dicens nihil referre, an peccator, an iustus accedat ad Dei gratiã. Alius autem de dono dubitauit, dicens: Nunquid me accedentem sanctificabit? Parum ergo secedite à S. Sacramentis, & ex animo agite pœnitentiam, vt sit vobis remissio peccatorũ, & sitis digni Christi cõmunione. Nisi enim primũ mundaueritis cogitationes, non poteritis ad Christi gratiã accedere.

Sozomenus. 440.

Eccleſiaſt. hiſt. lib. 6. cap. 28. Ioanni monacho Deus non minus non antiquis Prophetis res futuras, aliisq; hominibus obſcuras patefecit.

Ibid. Eulogius Presbyter etiam multo accuratius in hominum vitam inquirere ſolebat, quem ferunt, cùm ſacrum faciebat, mentes accedentium ad myſteria ita præſciuiſſe, vt peccata eorum palam coargueret, & res in cuiuſque mente occultatas perſpicuè contueretur. Itaque eos, qui aliquid delicti admiſerant, aut de aliquo improbo facinore conſilium iniuerant, ad tempus arcebat ab altari, peccatumq; eorum planum omnibus fecit: quos poſtea pœnitentia purgatos, denuò ad myſteria admiſit.

Theodoretus. 450.

Eccleſiaſt. hiſtoria lib. 3. cap. 19. Iulianus Sabba monachus cùm eſſet de Iuliani Imperatoris minis certior factus, longè attentius preces Deo omnium moderatori adhibuit. Atque eodem ipſo die, quo Iulianus interfectus eſt, quanquam iter viginti dierum & amplius aberat ab exercitu, eædem eius inter precandum cognouit. Nam ferunt eum, dum Dominum & clementem & benignum ſupplex oraret, derepentè fletum repreſſiſſe, & effuſum in lætitiam exultaſſe gaudio, hilariq; vultu cœpiſſe intueri: qua re voluptas, quam capiebat animo, manifeſtò declarata eſt. Quem familiares eius, cùm ita mutatum cernerent, oraſſe vt cauſam lætitiæ ipſis indicaret: eum autem reſpondiſſe, aprum ſylueſtrem, hoſtem vineæ Domini, debitas ſcelerum in Chriſtum admiſſorum pependiſſe pœnas, & mortuum iacere, ne amplius Chriſtianis inſidias ſtruat. Quibus cognitis, omnes triumphare gaudio: & hymnum, quo Deo gratias agerent, cantare cœperunt. Poſtea autem facti erant certiores ab illis, qui mortem eius nuntiabant, ſceleratum illum tyrannum extinctum eadem die ac hora, quâ diuinus ille ſenex Iulianus eum cecidiſſe & cognouerat, & prædixerat.

Cyrillus Eremita. 500.

In vita S. Euthymij: Præterea hoc quoque mihi renuntiatum eſt à patribus, à Deo datum eſſe Euthymio, vt internus animi motus ex externo aſpectu, veluti per quoddam ſpeculum intelligeret, & accuratè cognoſceret, & cum quibuſnam decertaret cogitationibus, & quaſnam quidem ſuperaret, à quibuſnam autem maligni inſtinctu ſuperaretur. Aiunt verò eum quoque aliquando dixiſſe quibuſdam fratribus, qui cum eo ſeorſum verſabantur, quòd ſæpè videret terribilem Angelorum viſionem, vnà ſecum Deo miniſtrantem, & ſacra contrectantem, & quod in Dominici corporis ſumptione, aliquos quidem ex ijs, qui accedebant, videret ab ipſa illuminari, aliquos autem veluti obſcurari, & morte affici, quicunque ſcilicet erant indigni ea luce & ſplendore.

Euagrius. 580.

Eccleſ. hiſt. lib. 4. cap. 7. Zoſimas quidem genere Phœnix, ex Sinda pago Phœniciæ meritimæ ortus, (qui pagus non abeſt Tyro viginti ſtadia,) quia monachicum vitæ genus excolens, ita tum abſtinentia à cibis, tum eiſdem capiendis, tum alijs virtutibus, quæ in eius vita elucebant, Dei gratiam ſibi conciliauit, vt non modò res futuras præuideret, verùm etiam ab omni perturbatione liber & vacuus exiſteret, cùm fortè fortuna cum nobili quodam viro patricio, & prudentia eximio, nomine Arceſilao, qui & præclaris honoris inſignibus, & cæteris vitæ ornamentis egregiè decoratus fuit, Cæſareæ vrbis primariæ Palæſtinæ verſaretur, ipſo temporis articulo, quo Antiochia cecidit, ſubitò inge miſcere, grauiter lamentari, & ſuſpiria ex intimo pectore ducere cœpit, tantamque vim profudit lachrymarum, vt terram madefaceret: deinde thuribulum poſtulat, & toto choro, in quo ſimul conſtiterunt, thuris incenſi nidore perfuſo, ſe proſternit humi, precibus & orationibus Deum placaturus: Tum Arceſilao ſciſcitanti, quid eſſet, quod eum tantoperè conturbaret? liquidò reſpondit, fragorem ruentis Antiochiæ iam tum eius auribus circumſonuiſſe: adeò vt Arceſilaus, & alij, qui fortè aderat, præ admiratione obſtupeſcentes, ipſam horam, qua res gerebatur, literis mandarent, reperirent poſteà ita ſe habuiſſe, vti Zoſimas declarauerat.

Lib. 6. cap. 22. Symeones in ea columna, ſimul & in altera, ſummo in montis vertice ſita, ſexaginta octo annos vixit, omnibus gratiæ donis repletus: quippe dæmones expulit, ſanauit omnem morbum & omnem languorem, res futuras perinde ac præſentes prænidit. Qui prædixerat Gregorio, illum eius morti minimè adfuturum, atque adeò ignoraturum, quid poſt ipſum mortuum eueniret. Quin etiam cùm ipſe mecum cogitarem de liberorum amiſſione, quæreremq; quid cauſæ eſſet, cur gentilibus, qui liberis abundarent, idem ipſum neutiquam accideret: Symeones, quamuis hanc cogitationem nemini omninò patefeciſſem, ſcripſit ad me, vt ab eiuſmodi cogitationibus, vtpote Deo minimè probatis, deſiſterem.

Leontius Cyprius. 610.

Vita S. Symeonis Sali cap. 33. Quæcunque faceret, enim habebant tanquam vnum ex ijs, qui loquuntur & futura prædicunt, afflati à dæmonibus. Si quando autem tranſgreſſa eſſet vna ex ijs, quæ eius reputabantur amicæ, ſtatim ſpiritu intelligebat eam eſſe fornicatam, dicebatq; loquens, & os ſuum aperiens, & clamans: Da, da ei ſancta: & vel precabatur, vt ad eam veniret infirmitas vſque ad mortem, vel ſæpè, ſi perſeuerabat ſe impudicè gerere, ad eam immittebat dæmonem. Tandem itaque effecit, vt omnes, quæ ſe ei dederant, pudicè viuerent, & minimè tranſgrederentur.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

In vita Mariæ Aegyptiacæ: Cùm quadraginta ſeptem annos in ſolitudine in Dei cultu ac pœnitentia ætatem tranſegiſſet, ad Abbatem Zoſimam, quem antea nunquam viderat, inquit: Abba Zoſima, ignoſce mihi propter Dominum, quoniam manifeſtare me tibi conuerſa non poſſum. Mulier enim ſum, & omni corporeo tegmine nuda, vt ipſe vides, & corporis turpitudinem habens inteſtam. Sed ſi vis peccatrici mulieri orationem verè tribuere, proijce mihi indumentum, quo circumdatus es, vt poſſim muliebrem infirmitatem operiens, conuerti ad te, & tuas accipere orationes. Tunc tremor nimiuſque metus & mentis exceſſus accepit Zoſimam audientem ſcilicet, quia eum ex nomine vocaret Zoſimam. ſtrenuus enim erat vir ille valde, & diuinitatis dono prudentiſſimus, & cognouit quia ex nomine non vocaſſet eum, quem nunquam viderat, de quo nec vnquam audierat, niſi manifeſtiſſimè prouidentiæ gratia fuiſſet illuſtrata. Fecit autem cum feſtinatione, quod iuſſum eſt ei: & exuens ſe pallio, quo erat indutus, terga verſus proiecit ei. Illa accipiens in quantum potuit, tegens partem corporis, quam oportet plus tegere cæteris, præcinxit ſe, & conuerſa ad Zoſimam ait ei: Quid tibi viſum fuit Abba peccatricem videre mulierculam? Quid quærens à me videre aut diſcere, tantum non recuſaſti tolerare laborem? Ille autem in terram proſtratus, poſcebat benedictionem ſecundùm morem accipere. Proſtrauit autem ſe & ipſa, & vtrique iacebant in terra alius ab alio poſcens benedictionem: & non erat aliud ab alterutro audire, niſi tantùm, Benebic. Poſt

multarum autem ſpatium horarum, dixit mulier ad Zoſimam: Abba Zoſima, tibi competit benedicere, & orare. Tu enim presbyterij honore ſuffultus es, & plurimis iam annis ſancto aſſiſtis altari, & donis diuinitatis Chriſti ſecreta rimaris. Hæc verò verba Zoſimam in magnum timorem, & certamen magis inducebant. Dicit autem ei deficiens viribus, & quaſi halitu iam intercluſo: manifeſta iam quidem es ex ipſa viſione, ô ſpiritualis mater, quoniam tu ad Dominum profecta es, & fortiori parte ſeculo mortua es. Manifeſtè autem plus omnibus tributa eſt tibi gratia, vt me vocares ex nomine, quem nunquam vidiſti.

Simeon Metaphraſtes. 970.

In vita S. Auxentij Abbatis: Cùm de more in quadam nocturna vigilia ipſe intus precaretur, & reliqui foris permanerent, aperta feneſtra beatus, cùm *Benedictus Dominus Deus*, ter vehementer dixiſſet, & ſuſpirâſſet, & caput in terram inclinâſſet, dicit: Quod erat in Oriente luminare, ô fili, Simeon pater noſter dormijt. Cùm ij autem propter pſalmodiam non ſenſiſſent, quod dictum fuerat, valde flens beatus, rurſus dicit eis: Sanctus pater noſter, Eccleſiæ columna & firmamentum Simeon, requieuit, & nulli culpæ affinis & munda eius anima, me inutilem & ſordibus inquinatum, non eſt dedignata præteriens ſalutare. Hæc cum audijſſent, & valde eſſent perculſi, non potuerunt reſpondere, ſed ſiluerunt, ſignantes noctem, in qua hæc dicta fuerant. Cùm autem paucis poſt diebus hoc ad pium Imperatorem Leonem in principio ſui Imperij relatum eſſet, & omnibus id eſſet notum, diligenter ſcrutati qui audiuerant, inuenerunt fuiſſe certum, quod ſanctus dixerat, vt quod diuina gratia prædixiſſet per reuelationē in conſummatione ſancti Simeonis. Valde ergo obſtupefacti, & Deum glorificantes, in hoc quoque docti fuêre, Deum poſſe omnia.

In vita S. Spiridonis cap. 11. Inter eos erat etiã quædam mulier, quæ complures in hoc certamine ſuperabat, vrgebatqùe, & hoc maximè volebat facere. Ea verò fuerat haud ita pridem capta carnali amore, & victa, proh dolor, à peccato. Ipſe autem reuera in cor intuens, & vt ſciret, quemadmodum res eius ſe haberet, ſenſim quidem auertit manſuetam illam & ſuauem ſuam faciem: ſenſim verò ei quoque dicit: Ne me tangas, mulier: Non, vt dixerit quiſpiam, ſibi placens, & ſe magnificè circumſpiciens, aut mulierem abominans, (Quomodo enim, qui erat illius diſcipulus, qui verſabatur cum publicanis, meretricibus, & peccatoribus?) ſed eam pudore afficiens, & turpem ei actionem reuocans in memoriam, & ſic eam placidè vocans ad pœnitentiam: quod quidem eſt ab eo perfectum, & ſcopum eſt aſſecutus. Quò enim illa magis contendebat facere, quod ſtudebat, magisque vrgebat & inſtabat, ille eò acrius illam tetigit, apertè dicens id, quod illa fecerat.

Cap. 30. Hæc magnificiebat Triphyllius, & animo verſabat, quæ neque effugiebant conſpectum internorum oculorum Spiridonis: ſed & ille pulchrè vidit, & placidè reprehendit diſcipulum: O curnam, dicens, ô Triphylli, hæc vana & inania aſſiduè mente verſas, agros cupiens & vineas, quæ reuerà quidem ſunt nullius pretij? Hæc cùm audiiſſet Triphyllius, non temerè audijt: ſed melior euaſit animo, & ea celauit in cordis penetralibus, & rogauit Sanctum, vt ei ignoſceret.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Prudentius. 380.

Hymno 2. de S. Laurentio:

Fere hæc ſacerdos dixerat
Iam Xyſtus affixus cruci,
Laurentium flentem videns
Crucis ſub ipſo ſtipite:
Deſiſte diſceſſu meo.
Fletum dolenter fundere:
Præcedo frater, tu quoque
Poſt hoc ſequeris triduum
Extrema vox Epiſcopi
Prænuntiatrix gloriæ
Nihil fefellit: nam dies
Prædicta palmam præſtitit.

Hieronymus. 390.

In vita Pauli Eremitæ: His Antonius auditis, flens & gemens, ne ſe deſereret, atque vt comitem talis itineris acciperet, precabatur. Et ille: Non debes, inquit, quærere quæ tua ſunt, ſed quæ aliena. Expedit quidem tibi, ſarcina carnis abiecta, Agnum ſequi, ſed & cæteris expedit fratribus, vt tuo adhuc inſtituantur exemplo. Quamobrem, quæſo, perge, niſi moleſtum eſt, & pallium, quod tibi Athanaſius Epiſcopus dedit, ad inuoluendum corpuſculum meum defer. Hoc autem beatus Paulus rogauit, non quòd magnoperè curaret, vtrum tectum putreſceret cadauer, an nudum, (quippe qui tanto temporis ſpatio contextis palmarum foliis veſtiebatur, ſed vt à ſe recedenti mœror ſuæ mortis leuaretur. Stupefactus ergo Antonius, quod de Athanaſio & pallio eius audierat, quaſi Chriſtum in Paulo videns, & in pectore eius Deum venerãs, vltra reſpondere nihil auſus eſt. ſed cum ſilentio lachrymans, exoſculatis eius oculis manibuſque, ad monaſterium, quod poſtea à Saracenis occupatum eſt, regrediebatur.

In vita Hilarionis: Hilarion hoc habebat, vt ex odore corporum, veſtiumque, & earum rerum, quas quis tetigerat, ſciret cui dæmoni vel vitio ſubiaceret.

Auguſtinus. 400.

Lib. 22. de Ciuitate Dei, cap. 29. Si Propheta Heliſeus puerum ſuum Giezi abſens corpore vidit accipientem munera, quæ dedit ei Naaman Syrus, quem Propheta memoratus à lepræ deformitate mundauerat, quod ſeruus nequam domino ſuo non videnti, latenter ſe feciſſe putauerat: quanto magis in illo corpore ſpirituali videbunt Sancti omnia, non ſolùm ſi oculos claudant, verùm etiam vnde ſunt corpore abſentes? Tunc enim erit perfectum illud, dequo loquens Apoſtolus: *Ex parte*, inquit, *ſcimus, & ex parte prophetamus: cùm autem venerit quod perfectum eſt, quod ex parte eſt, euacuabitur.*

Severus Sulpitius. 410.

Vita S. Martini cap. 24. In Martino illud mirabile erat, quòd non ſolùm hoc, quod ſupra retulimus, ſed multa iſtiuſmodi, ſi quoties accidiſſent, longè ante præuidebat, & vt ſibi nuntiata fratribus indicabat.

Eugippius Abbas. 500.

Vita S. Seuerini Norici cap. 39. Seuerinus multa futura per Dei gratiam prædicebat, multorum etiam occulta cognoſcens, vt opus erat, proferebat in medium.

Iunilius Africanus. 540.

De partibus diuinæ Legis cap. 4. Quid eſt Prophetia? Rerum latentium præteritarum, aut præſentium, aut futurarum ex diuina inſpiratione manifeſtatio. Da in præteritis prophetiam. *Verbo Domini cœli firmati ſunt.* &: *Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt.* &: *In*

prin-

principio fecit Deus cælum & terram. Da in præſentibus. Cognitionem futuri facti Giezi Propheta in præſenti vidit: & Ananiæ ac Saphiræ Petrus Apoſtolus. Da in futuris. *Ecce Virgo accipiet in vtero, &c.* Quare in definitione poſitum eſt latentium? Quia ſi quis iam cognita dicat, licet & futura ſint, tamen Propheta non eſt: ſicut nos cùm Reſurrectionem prædicamus, Prophetæ non ſumus. Si verò cuiuſcunque temporis latentia manifeſtat, tunc Propheta eſt, ſicut iam oſtendimus.

Gregorius Turonenſis. 590.

Miraculorum D. Martini lib.1.cap. 4. Beatus Seuerinus Colonienſis ciuitatis Epiſcopus, vir honeſtæ vitæ, & per cuncta laudabilis, dum die Dominica loca ſancta ex conſuetudine poſt matutinos hymnos cum ſuis clericis circuiret, illa hora, qua beatus obijt, audiuit chorum canentem in ſublimi. Vocatumque Archidiaconum, interrogat, ſi aures eius percuterent voces, quas ille attentius audiret. Reſpondit nequaquam: cui ille, diligentius, inquit, auſcula. Archidiaconus autem cœpit ſurſum collum extendere, aures erigere, & ſuper ſummos articulos, baculo ſuſtentante, ſtare. Sed credo eum non fuiſſe æqualis meriti, à quo hæc non merebantur audiri. Tunc proſtrati terræ ipſe pariter & Epiſcopus, Dominum deprecantur, vt hoc ei diuina pietas audire permitteret. Erectus autem, rurſum interrogat ſenex: Quid audis? Qui ait: Voces pſallentium in cælo audio, ſed quid ſit, prorſus ignoro. Cui ille, ego, inquit, tibi narrabo. Dominus meus Martinus Epiſcopus migrauit de hoc mundo, & nunc Angeli canendo eum deferunt in excelſum. Et vt parumper moræ eſſet, vt hæc audirentur, diabolus eum cum iniquis Angelis retinere tentauit, nihilque ſuum in eodem reperiens, confuſus abſceſſit. Quid ergo de nobis peccatoribus erit, ſi tantum ſacerdotem voluit pars iniqua nocere? Hæc ſacerdote loquente, notauit tempus Archidiaconus, & Turonos miſit velociter, qui hæc diligenter inquirat. Qui veniens, eo die, & hora manifeſtiſſimè nouit tranſiſſe beatum virum, quo S. Seuerinus audiuit pſallentem chorum. Sed & ſi ad Seueri recurramus hiſtoriam, ipſa hora eum ſibi ſcripſit cum libro vitæ ſuæ fuiſſe reuelatum.

Cap. 5. Eo namque tempore B. Ambroſius, cuius hodie flores eloquij per totam Eccleſiam redolent, Mediolanenſi ciuitati præerat Epiſcopus. Cui celebranti feſta Dominici diei, iſta erat conſuetudo, vt veniens lector cum libro, non antea legere præſumeret, quàm ſanctus nutu iuſſiſſet. Factum eſt autem, vt illa Dominica, prophetica lectione iam lecta, ante altarium ſtante, qui lectionem B. Pauli proferret, beatiſſimus Antiſtes Ambroſius ſuper ſanctum altare obdormiret. Quod videntes multi, cùm nullus eum penitus excitare præſumeret, trãſactis ferè duarum, aut trium horarum ſpatijs, excitauerunt dicentes: Iam hora præterijt: iubeat Dominus lectori lectionem legere: expectat enim populus valde iam laſſus. Reſpondens autem B. Ambroſius: Nolite, inquit, turbari, multum enim mihi valet ſic obdormiſſe, cui tale miraculũ Dominus oſtendere dignatus eſt: Nam noueritis fratrem meum Martinum ſacerdotem egreſſum fuiſſe de corpore, me autem eius funeri obſequium præbuiſſe, peractoque ex more ſeruitio capitellam tantùm vobis excitantibus, non expleui. Tunc illi ſtupentes, pariterque admirantes, diem & & tempus notant ſollicitè requirentes. Qui ipſam diem temporis tranſitus Sancti repererunt, quo beatus Confeſſor dixerat, ſe eius obſequijs deſeruiſſe. O beatum virum, in cuius tranſitu Sanctorũ canit numerus, Angelorum exultat chorus, omniumque cæleſtium Virtutum occurrit exercitus, diabolus præſumptione confunditur, Eccleſia virtute roboratur, Sacerdotes glorificantur. Quem Michaël ſuſcepit cum Angelis, Maria admiſit cum Virginum choris, paradiſus retinet lætum cum Sanctis. Sed quid nos in laudem eius tẽremus, quod non ſufficimus adimplere? Ipſe eſt enim laus illius, cuius laus ab eius ore nunquam receſſit. Nam nos vtinam vel ſimplicem poſſimus hiſtoriam explicare.

Gregorius Magnus. 590.

Lib.2. Dialog.cap. 12. Cœpit verò inter iſta vir Dei prophetiæ etiam ſpiritu pollere, ventura prædicere, præſentibus etiam abſentia nuntiare. Mos etenim cellæ fuit, vt quoties ad reſponſum aliquod egrederentur fratres, cibum potumque extra cellam minimè ſumerent. Cumq; hoc de vſu regulæ ſollicitè ſeruaretur, quadam die ad reſponſum fratres egreſſi ſunt, & in eo tardiori compulſi ſunt hora demorari. Qui manere iuxta religioſam fœminam nouerant, cuius ingreſſi habitaculum ſumpſerunt cibum. Cumque iam tardius ad cellam rediiſſent, benedictionem patris ex more petierunt. Quos ille protinus percunctatus eſt, dicens: Vbi comediſtis? Qui reſponderunt: Nuſquam. Quibus ille ait: Quare ita mentimini? Nunquid illius talis fœminæ habitaculum non intraſtis? Nunquid hos atque illos cibos non accepiſtis? Nunquid tot calices non bibiſtis? Cumque eis venerabilis Pater & hoſpitium mulieris, & genera ciborum, & numerum potionum diceret, recognoſcentes cuncta quæ egerant, ad eius pedes tremefacti ceciderunt, & ſe deliquiſſe confeſſi ſunt. Ipſe autem protinus culpæ pœnitentiam præcepit, perpendens quod in eius abſentia vlera non facerent, quem præſentem ſibi eſſe in ſpiritu ſcirent.

*Cap.*14. Gothorum temporibus, cùm Rex eorum Totila ſanctum virum Benedictum prophetiæ habere ſpiritum audiſſet, ad eius monaſterium pergens, paulò longius ſubſiſtit, eique ſe venturum eſſe nuntiauit. Cui dum protinus mandatum de monaſterio fuiſſet, vt veniret, ipſe, ſicut perfidæ mentis fuit, an vir Dei prophetiæ ſpiritum haberet, explorare conatus eſt. Quidam verò eius ſpatarius Riggo dicebatur, cui calceamenta ſua præbuit, eumque indui veſtibus regalibus fecit, quem quaſi in perſona ſua pergere ad Dei hominem præcepit. In cuius obſequio tres, qui ſibi præcæteris adhærere conſueuerãt, comites miſit, ſcilicet Vultericum, Rudericum, & Blindinum, vt ante ferui Dei oculos Regem Totilam eſſe ſimulantes, eius lateri obambularent, cui alia quoque obſequia quaſi ſpatarij præberent, vt tam ex eiſdem obſequijs, quàm ex purpureis veſtibus Rex eſſe putaretur. Cumque idem Riggo decoratis veſtibus obſequentium frequentia comitatus monaſterium fuiſſet ingreſſus, vir Dei eminus ſedebat. Quem venientem conſpiciens, cùm iam ab eo audiri potuiſſet, clamauit, dicens: Pone fili, pone hoc quod portas: non e[illegible]um. Qui Riggo protinus in terram cecidit. Erubuit tanto viro illudere præſumpſiſſet, expauit, omnesque qui cum eo ad hominem Dei veniebant, terræ conſternati ſunt. Surgentes autem ad eum propinquare minimè præſumpſerunt, ſed ad ſuum regem reuerſi, nuntiauerunt trepidi in quanta velocitate fuerent deprehenſi.

*Cap.*15. Tunc per ſe idem Totila ad Dei hominem acceſſit, quem cùm longè ſedentem cerneret, non auſus accedere ſeſe in terram dedit. Cui cùm vir Dei bis terue diceret: Surge, ſed ipſe ante eum de terra erigere ſe non auderet: Benedictus Chriſti Ieſu famulus per ſemetipſum dignatus eſt accedere ad Regem, proſtratumque de terra leuauit, & de ſuis actibus increpauit, atque in paucis ſermonibus cuncta, quæ illi erant uentura, prænun-

tiauit, dicens: Multa mala facis, multa mala fecisti, iam aliquando ab iniquitate conquiesce. Equidem Romam ingressurus es, mare transiturus, nouem annis regnans, decimo morieris. Quibus auditis Rex vehementer territus, oratione petita recessit, atque ex illo iam tempore minus crudelis fuit, & non multo post Romam adijt, ad Siciliam perrexit. Anno autem regni sui decimo, omnipotentis Dei iudicio, regnum cum vita perdidit. Præterea Canusinæ Antistes Ecclesiæ ad eundem Dei famulum venire consueuerat, quem vir Dei pro vitæ suæ merito valde diligebat. Is itaq; dum cum illo de ingressu Regis Totile, & Romanæ vrbis perditione colloquium haberet, dixit: Per hunc Regem ciuitas ista destruetur, vt iam amplius non inhabitetur. Cui vir Domini respondit: Roma à gentibus non exterminabitur, sed tempestatibus, coruscis turbinibus, ac terræ motu fatigata, in semetipsa marcescet. Cuius prophetiæ mysteria nobis iam facta sunt luce clariora, quia in hac vrbe dissoluta mœnia, euersas domos, destructas Ecclesias turbine cernimus, eiusq́ ædificia longo senio lassata, quia ruinis crebrescentibus prosternantur, videmus: quamus hoc Honoratus eius discipulus, cuius mihi relatione compertum est, nequaquam ex ore illius audisse se perhibet. Sed quia hoc dixerit, dictum sibi à fratribus fuisse testatur.

Ionas Monachus. 640.

Vita Sanct. Columbani cap. 11. Per id tempus quidam frater Authigernus pulsare eum precibus cœpit, vt in Hiberniam sibi liceret peregrinandi causa proficisci. Cui Colnmbanus ait: Eamus in eremum, & Dei voluntatem exploremus, num optatum debeas iter arripere, an verò in cœtu fratrum permanere. Pergentes ergo simul, adolescentem Somarium, qui etiamnum superest, comitem sibi adiungunt, & ad destinatum eremi locum perueniunt, vnius tantùm panis alimonia contenti. Cumq́ue iam duodecimus transisset dies, nec vllum panis fragmentum remansisset, hora refectionis appropinquante, iubet pater vt in imam vsque vallem per agri prærupta se conferant, & quicquid alimenti repererint, secum absportent. Illi lætabundi per concaua vallis ad Mosellam vsque perueniunt, inueniuntq; quinque magnos captos pisces, dudum à pastoribus vndis expositos, atque ex ijs tres, quòd adhuc viuerent, patri præsentandos tollunt. Cùm autem venissent ad eum: Cur, inquit ille, non omnes quinque attulistis? Illis respondentibus se eos mortuos reperisse, atque ea causa apportare noluisse. Nequaquam, inquit vir Dei, ex his comedetis, nisi quos reliquistis, allati fuerint. At illi miraculo perculsi, quòd prophetico spiritu eum absentia cognouisse intelligerent, pernici cursu locum repetunt.

Audœnus. 660.

Vita Sanct. Eligij lib. 2. *caput* 13. Neq; illud prætereundum puto, quamuis sit humile, quòd eodem itinere vir beatus spiritu cognouit. Cùm iam satis ea omnia, quorum causa aduenerat, expedijsset, cunctosq́ue amicos & Episcopos Prouinciæ visitasset, domumq; Aspasij, qui filius erat Iunini Christianissimi viri, inuisisset, cum omnibus suis parabat remeare ad propria. Postremò autem omnium, vbi Aureliano Vsecensi Episcopo, conuiuio peracto, valedicere instituit, accidit vt vtriusque famulis saragentibus, vnus ex ministris eius perderet rem quandam, qua camelum onerarium semper ducere solebat, eaq; causa huc illucq; curritans, iter eius retardaret. Tunc Eligius illi ad se secretiùs accito indicat hominem qui furtum fecerat, additq́ue: Vade ad rupem propinquam, atque ilic inter vepres reperies absconsum & ligatum id quod quæris: solutoq; eo, accipe quod tuum est, & absq; vlla iniuria vel verbo aspero redde homini tibi designato ligameh illius. Quod cum ille fecisset, nimio fur pudore atque stupore perculsus, veniam facti sui precabatur, offerens etiam satisfactionem homini.

Beda. 700.

Vita S. Cuthberti lib. 1. *cap.* 8. Propheticus & miræ sanctitatis erat homo. Denique præfatæ acerbitatem pestilentiæ triennio, priusquam veniret, Eatano Abbati suo prædixit fuisse futuram, nec se illa tollendum celauit, ipsum verò Abbatem suum non ea moriturum, sed illo potius morbo, quem dysenteriam medici appellant, veridico, vt rerum exitus docuit, sermone præmonuit. Sed & Cuthberto inter alia, quia Episcopus esset ordinandus, insinuauit. Vnde idem Cuthbertus, postmodum in secessu anachoreseos positus, dicere quidem nulli volebat, quia Episcopum eum prædixerat futurum: sed tamen visitantibus se aliquoties fratribus, solebat multo cum dolore protestari, quia etiam si fieri posset, vt in caute permodicam domunculam habens deliteam, vbi circumferentes me vndique fluctus Oceani tumescentes, à cunctorum mortalium visu pariter & cognitione secludant: nec sic quidem liberum me ab insidijs mundi fallentis æstimo, sed ibi quoque, quia qualibet ex causa plulargyria me tentans abripere possit, vereor.

Paulus Diaconus. 780.

De gestis Longobardorum lib. 6. *cap.* 58. *aliàs* 18. Liudprandi regis temporibus fuit in loco, cui Forum nomen est, iuxta fluuium Tanarum, vir miræ sanctitatis, Baodolinus nomine, qui multis miraculis, Christi gratia suffragante, refulsit. Qui sæpè futura prædixit, absentia quoque quasi præsentia nuntiauit. Denique cùm rex Liudprandus in Vrbem siluam venatum isset, vnus ex eius comitibus ceruum sagitta percutere nisus, eiusdem Regis nepotem, hoc est, sororis eius filium, Aufusum nomine, nolens sauciauit. Quod Rex cernens, valde enim eundem puerum amabat, cum lachrymis eius incommodum lamentari cœpit, statimq; vnum è suis equitem misit, qui ad virum Dei Baodolinum curreret, eumq; peteret, vt pro vita eiusdem pueri Christum supplicaret. Qui cùm ad seruum Dei pergeret, puer defunctus est: cui Christi famulus ad se peruenienti ita dixit: Scio quam ob causam veneris, sed illud quod postulas iam fieri non potest, quia puer ille defunctus est. Quod cùm is, qui missus fuerat, regi, quod à seruo Dei audierat, renuntiasset, rex licet doluerit, quod effectum supplicationis suæ habere non potuit, tamen quia vir Domini spiritum prophetiæ haberet, apertè cognouit. Huic quoque non dissimilis apud Veronensem uitatem Theudelapius nomine vir fuit, qui inter miranda, quæ patrabat, præsago etiam spiritu multa quæ erant ventura prædixit.

Osbertus Anglus 1020.

Vita S. Dunstani cap. 12. Exinde vir Domini infatigabilis desiderio ad supernam patriam mentis obtutum dirigere, & ciuibus eius, quibus conuersatione necdum poterat, iugi meditatione satagebat interesse. Vnde contigit, vt quadam die in contemplationis positus dulcedine, subitò raperetur super se, & patris ac matris suæ animas inter choros Angelorum conspiceret in cælorum regno gaudere.

Cap. 16. Per idem tempus seruus Dei Bathoniensem Ecclesiam visitare perrexit. Vbi post refectionem corporis in oratione detentus, leuatis in altum oculis, vidit animam cuiusdam iuuenis, quem ipse à puero Glasconiæ in sancta conuersatione

murierat, multis Angelorum fultam agminibus, in cælum deferri. Qui pro tanta gloria fratris, vltra quàm dici queat, exultans, & immensas corde & ore Deo gratias agens, socijs quid acciderit manifesta voce exposuit, & diem & horam transitus eius notari præcepit. Illis autem ad hæc obstupescentibus, & verbis eius non ex toto fidem accommodantibus, venerunt quidam ad patrem, qui & de fratris obitu, & obitus hora sic, quemadmodum dixerat, testati sunt.

Petrus Damianus. 1050.

Vita sancti Romualdi cap. 36. Miserunt aliquando ad illum fratres, qui morabantur in solitudine, quæ Bifurcum dicitur, consilium flagitantes, qualiter conuersari in eremo deberent, qualiter diabolicis impugnationibus resistere possent. Quorum nuntij cùm ad monasterium, à quo Romualdi cella longius aberat, peruenissent, ilicò venerabilis vir per spiritum eorum cognouit aduentum, præcepitque Abbati Ansoni, qui sibi tunc assistebat, dicens: Vade, & pulmentum fratribus præpara, qui de longinquis partibus aduenêre. Qui continuò cœpit eum deridere, & dicere, quia verè falsus Propheta esset. Postremò tamen velut coactus ad monasterium veniens, eos, quos vir sanctus prædixerat, orantes iam in Ecclesia reperit. Quos videlicet Romualdus multo salutaris doctrinæ sale condiuit, multis denique contra antiqui hostis insidias virtutum armis instruxit, & postquam eos de omnibus subtiliter vtiliterque docuit, cum multa eos ad eremum alacritate remisit.

Edmerus Anglus. 1100.

Vita sancti Anselmi lib. 1. Diuinis Scripturis tantam fidem adhibebat, vt indissolubili firmitate cordis crederet, nihil in eis esse, quod solidæ veritatis tramitem vllo modo exiret. Quapropter summo studio animum ad hoc intenderat, quatenus iuxta fidem suam mentis ratione mereretur percipere, quæ in ipsis sensit multa caligine tecta latere. Contigit ergo quadam nocte, vt ipse in huiusmodi mente detentus, ante nocturnas vigilias vigilans in lecto iaceret, & meditando secum rimari conaretur, quonam modo Prophetæ præterita simul & futura, quasi præsentia olim agnouerint, & indubitanter ea dicto vel scripto protulerint. Et ecce cùm in his totus esset, & ea intelligere magnopere desideraret, defixis oculorum suorum radijs, vidit per medias maceries oratorij ac dormitorij monachos, quorum hoc officium erat, pro apparatu matutinarum altare, & alia loca Ecclesiæ circumeuntes, luminaria accendentes, & ad vltimum vnum eorum, sumpta in manibus chorda, pro excitandis fratribus scillam pulsantem: ad cuius sonitum conuentu fratrum de lecto surgente, miratus est de re quæ acciderat. Concepit ergo apud se, Deo leuissimum esse, Prophetis in spiritu ventura monstrare, cùm sibi concesserit, quæ fiebant, per tot obstacula corporeis oculis posse videre.

Hugo Cluniacensis Monachus. 1120.

In vita sancti Hugonis Abbatis Cluniacensis: Illo tempore pacis conciliandæ prædictus Pater cum Episcopis, Rocleno Cabilonensi, & Drogone Masticonsi, in campo venatorio pariter adfuit. Turbis verò circumstantibus, quidam pessimo fœdatus crimine non timuit interesse. Quem Sanctus sancto edoctus Spiritu, eminus intuens, ait præsentibus: Videtis miserum illum? videtis dæmone plenum? statimque eum designauit, & ad se venire mandauit. Cui præsentato: Quomodo, ait, huc intrasti, qui hoc crimine (crimen autem exposuit) te sordidare voluisti? Cur miser nobis in te dæmonem repræsentasti? Pacem nos quærimus, dæmonem nolumus. Confusus ille, negare non potuit. Quod vt viderunt permulti, qui illic aderant, inter se mutuò submissa voce colloquebantur: Diuertamus ab hoc homine, qui etiam occulta hominum nouit intueri, ne etiam in nostris nos peccatis, quemadmodum istum, valeat deprehendere. Tunc Pater sanctus tradidit hominem illum in manus Rocleni Episcopi Cabilonensis, cuius Parochiæ erat, eius peccatum illi exponens: quem quidem Episcopus ille pro eo officio correxit. Simili modo, eodem reuelante Spiritu sancto, cùm ad Charitatem veniens, fratres in sancto susciperet osculo, quendam inter alios sibi occurrentem subitò abhorruit, & ab osculo suspendit. Fratribus autem factum mirantibus, illum, qui vt nouitius susceptus fuerat, vnde venisset, cui esset addictus secta, solicitè cœpit inquirere. Et quia spiritalis omnia iudicat, & ipse à nemine iudicatur, eum ex ipsius ore Manichæum esse conuicit, conuictumque cum infidelitatis macula lupum ab ouibus pastor abegit, & infidelem à consortio fidelium fidelis eiecit.

Turones venerat Hugo pater, vt pro Abbatia maioris monasterij, quam violentia Comitis Andegauensis Gaufridi, cognomento Barbati, nimis oppressérat, intercessor adesset. Cum omni itaque humilitate Comitem exorans, quia duriorem inuenit, eius se aduoluere pedibus vir sanctus non erubuit. Sed cùm nulla ratione ab impressione monasterij eum posset compescere, atque cum multa indignatione recedentem retinere vellet, fibula, qua eius chlamys stringebatur, dirupta est. Ab eunti itaque prophetica voce illud Samuelis ilicò inclamauit: *Scissum est à te regnum hodie.* Qui mox, iuxta viri Dei vaticinium, perdidit dominium, à fratre suo Fulcone captus, & in carcerem conjectus: vnde etiam, sensu iam debilitatus, non nisi morte solutus exiuit. 1. Reg. 15.

Guilhelmus Abbas. 1140.

Vita sancti Bernardi lib. 1. *cap.* 13. Sæpe sine omni relatione carnis & sanguinis, paternæ eius solicitudini diuinitus innotescit, quid circa aliquos eorum longè à se distantes agatur: si quid eis prouidendum, si quid in eis emendandum sit: tentationes & excessus eorum, infirmitates & obitus, & quarumlibet secularium tribulationum incursus. Nam & pro absentium fratrum certis necessitatibus, præsentibus circa se fratribus sæpe orationem indicit: nonnunquam etiam morientes in alijs locis, ad ipsum per visionem accessisse noscuntur, benedictionem eius & licentiam postulantes: nimirum agente hoc obedientia missorum, & charitate mittentis.

Veneram aliquando ad eum, & dum loquerer ei, vidi & audiui, quod silere non debeo. Aderat Monachus quidam Fusniacensis, continuò ad suos rediturus. Cumque responso accepto super his, pro quibus venerat, iam ab eo egrederetur, in spiritu & virtute Eliæ reuocans eum Prophetæ Dei, & nomine fratris cuiusdam de domo illa præmisso, de occultis quibusdam, me audiente, mandauit ei, vt corrigenda corrigeret: sin autem, iudicium Dei super se in proximo expectaret. Stupefactus ille, quis ei hæc dixerit, requisiuit. Quisquis, inquit, dixerit mihi: tu vade, & dic, quæ ego dico tibi, ne si dissimulaueris, te quoque inuoluat par pœna peccati. Mirabar super hoc: sed miranti mihi in simili causa mirabiliora de eo narrata sunt.

Guido namque frater eius, maior natu inter fratres suos, cuius grauitatis & veritatis fuerit vir, omnes sciunt, qui scire eum potuerunt. Hic, cùm simul alicubi essemus, & de huiusmodi lo-

loqueremur, & quærerem ego ab eo, ſicut iucundæ ad amicos collocutionis eſſe ſolebat: Fabulæ, inquit, ſunt, quæ auditis. Cumque ſuo more & ſolito ſtudio fraternas virtutes deprimeret, mihi tamen nollet eſſe moleſtus: Quæ, inquit, neſcio, non dico vobis: ſed vnum narrabo, quod ſcio & expertus ſum, multa ei in oratione reuelari. Deinde narrauit mihi, quomodo, cùm primò melliflua illa ſpiritualium apum aluearia noua de ſe examina circumquaque proferre, nouaſque ex eis domos Ordinis ſui ædificare cœpiſſent: petente & agente Domino Guilhelmo Epiſcopo in Epiſcopatu Catalaunenſi eam, quæ trium Fontium dicitur, conſtruxerunt. Ad quam cùm Abbatem cum Monachis emiſiſſet Dominum Rogerium, virum nobilem ſecundùm ſeculum, ſed nobiliorem ſanctitate, & viros quoſdam ſimilis formæ cum eo: ſpiritualis pater filios, quos emiſit, non dimiſit, ſed paterna ſolicitudine, & pia affectione cum eis erat. Vnde cùm die quadam ſimul ſoli eſſent Abbas & ipſe frater eius, cuius hoc relatione didici, & de fratribus ipſis ad alterutrum loquerentur: ſubitò altius ſolito ſuſpirans, durius aliquid ſolito de eis corde ſuo ſibi reſpondente: Vade, inquit, fratri ſuo, ora pro eis: & quicquid oſtenderit tibi Deus, refer ad me. Ipſe enim grauiſsima valetudine ea hora laborans, in lectulo tenebatur. Ad quod ille vehementer expaueſcens: Abſit, inquit: non ſum, qui hoc modo nouerim orare, qui hoc merear impetrare. Perſeueraute tamen eo in ſententia, itum eſt, & oratum. Ille igitur per ſingulos, in quantum prævaluit, pro ſingulis fudit ad Deum animam ſuam: tantaque per ſingulos in orando perfuſus eſt ſuauitate conſcientiæ, tantaque impetrandi fiducia, & omni gratia ſpiritualis conſolationis, vt in omnibus certa fide exauditum ſe exultaret ſpiritus eius, exceptis duobus, in quibus oratio titubauit, hæſitauit deuotio, fiducia defecit. Quod cùm retuliſſet ad eum, à quo miſſus erat, ille ſtatim pronuntiauit de illis duobus, quod poſtea probauit euentus.

Guilhelmus Montis frigidi Monachus. 1180.

Apud Vincentium lib. 25. cap. 44. Gregorius Septimus, qui antea Hildebrandus dicebatur, Hugonis Cluniacenſis Abbatis cogitationes vidit, peſtem prædixit, reuelatione cognouit, quòd quidam Epiſcopus ad hunc verſum: *Gloria Patri & Filio,* non poſſet voce tenus adijcere, hæc verba: *& Spiritui ſancto.*

Theodericus Abbas Benedictinus. 1200.

Vita ſanctæ Hildegardis lib. 2. cap. 4. Hildegardis quia prophetico ſpiritu cogitationes & intentiones hominum cognoſcebat, quoſdam peruerſa, & friuola mente ad ſe, quaſi ad explorandum, accedentes redarguebat: qui dum ſpiritui, qui loquebatur, non valerent reſiſtere, correpti & emendati, cogebantur à prauo incepto deſiſtere. Sed & Iudæos, dum ad ſe venirent cauſa interrogationis, conuictos de lege ſua, ad Chriſti fidem exhortabatur verbis piæ admonitionis. *Omnibus* enim, iuxta Apoſtolum, *omnia* facta, extraneis quidem aduentantibus, quamuis reprehenſibilibus, blandè & leniter, prout eis videbat competere, loquebatur. Secum autem commorantes puellas, cum multo dilectionis ac maternæ dulcedinis affectu caſtigabat, quoties vel rancor cuiuslibet controuerſiæ, vel dolor ſecularis triſtitiæ, ſiue deſidia, aut negligentia in eis oriebatur. Denique voluntates, intentiones, & cogitationes earum in tantum perſpiciebat, quòd in officijs etiam diuinis, ſecundùm qualitatem cordis ſui, propriis benedictionibus eis reſpondebat. Præuidebat enim in ſpiritu vitam hominum & conuerſationem, nec non & vitæ præſentis quorundam conſummationem, ac ſecundùm qualitatem morum & meritorum, gloriam & pœnas animarum eorum: quæ tamen tanta myſteria nulli, præterquam illi ſoli, homini reuelabat, cui (vt prædiximus) omnia ſecreta ſua manifeſtabat.

1. Cor. 9.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Vitæ Mariæ OEgniacenſis lib. 2. cap. 7. Quidam zelo Crucifixi à longinquis regionibus, vt Chriſti ignominiam & iniuriam vindicarent, ad eum locum, qui Mons gaudij dicitur, peruenêre, ſed ibi ab hoſtibus Chriſti trucidari ſunt. Aberat ab illis per tanta terrarum ſpatia ancilla Chriſti, at nihilominus vidit ſanctos Angelos gratulabundos eorum animas ſine vllis Purgatorij pœnis in cælum deportare, &c. Sacerdos quidam ea præſente ſacrificium Miſſæ obtulit: cumque non eſſet neſcius illam pro ipſo crebrò preces Domino offerre, nec haberet maius aliquid, quod ei retribueret, ne ingratus videretur, ſtatuit pro illa Miſſam iam celebrare: Peracto autem ſacrificio, ait illa ad eum: Miſſa hæc mea fuit. Hodie enim Filium pro me Patri obtuliſti. Illo verò admirante, & vnde hoc ſciret, percontante, cùm ſolus Deus cognitas habeat cogitationes hominum, illa reſpondit: Vidi columbam elegantiſſimam in caput tuum ad altare deſcendere, & quaſi volitando alas ſuas ad me extendere, didiciqúe in ſpiritu, ſanctum Spiritum illud ſacrificium ad me transferre, &c.

Quidam ex præcipuis amicis eius, Pariſijs ſacerdotio initiabatur: illa verò corpore abſens, præſens ſpiritu, quemadmodum ordinaretur, quomodo affectus eſſet cùm ordinaretur, ipſum locum ordinationis, Pontificis quoque & ipſius habitum perſpicuè vidit, illiqúe admiranti poſtea omnia narrauit: cumque ei literas quaſdam per illius nuntium mitteret, inter alia quædam ſcripſit, quæ ille, donec completa eſſent, intelligere non potuit: erant autem eiuſmodi, vel ijs confimilia. Arbor noua iam floruit, cuius primos fructus mihi Dominus deſtinauit. Statuerat idem primum ſacrificium ſuum facere in Francia, ſed Domino diſponente, apud OEgnies, præſente ſancta muliere, id fecit.

Bonauentura. 1250.

Vita ſancti Franciſci cap. 11. Miranda certè in viro Dei Franciſco ſpiritus prophetici virtus, qua & membris iam arentibus reſtituebat vigorem, & duris imprimebat cordibus pietatem: quanquam non minus eiuſdem ſpiritus ſit ſtupenda limpiditas, qua ſic futurorum præcognoſcebat euentum, vt etiam conſcientiarum ſcrutaretur arcanum, quaſi alter Eliſeus, duplicem Eliæ ſpiritum aſſequutus. 4. Reg. 2

Nam cùm Senis viro cuidam ſibi familiari quædam ſuperuentura finaliter prædixiſſet, & vir ille peritus, de quo ſupra mentio facta eſt, quod de Scripturis cum eo conferebat aliquando, his auditis, ab eodem ſancto Patre dubitando perquireret, an hæc ipſe dixiſſet, quæ illius viri relatione cognouerat: non ſolùm ſe illa dixiſſe aſſeruit, verùm etiam quærenti alienum euentum, proprium exitum prophetando prædixit. Quod vt certius cordi eius imprimeret, quendam ſecretum conſcientiæ illius ſcrupulum, quem nulli viuenti vir præfatus expreſſerat, & mirabiliter reuelando explicuit, & ſalubriter conſulendo reſeruit. Ad quorum omnium firmitatem accidit, quod vir ille religioſus, ſicut Chriſti famulus ei prædixit, ſic finaliter conſummauit.

Eo quoque tempore, quo reuertebatur de vltra mare, ſocium habens fratrem Leonardum de Aſſiſio, contigit eum fatigatum & laſſum, parumper aſellum conſcendere. Subſequens autem ſocius, & ipſe non modicum feſſus, cœpit dicere intra ſe,

tra se, humanum aliquid passus: Non de pari ludebant parentes eius, & mei. En ipse equitat, & ego pedester asinum eius duco. Hoc illo cogitante, protinus descendit de asino vir sanctus, & ait: Non frater, conuenit vt ego equitem, tu venias pedes: quia nobilior & potentior in seculo tu me fuisti. Obstupuit ilicò frater, & rubore suffusus deprehensum se recognoscens, procidit ad pedes ipsius, & lachrymis irrigatus, nudum expositi cogitatum, veniamqùe poposcit.

Frater quidam Deo deuotus & famulo Christi, frequenti cogitatione versabat in pectore, superna fore gratia dignum, quem vir sanctus familiari complecteretur affectu: quem vero tanquam extraneum reputaret, extra numerum electorum reputandum à Deo. Cùm igitur cogitationis huius crebrius vexatus impulsu, viri Dei familiaritatem vehementer optaret, nec tamen cordis sui secretum reuelaret alicui, aduocans eum ad se dulciter pater pius, sic alloquutus est: Nulla te turbet cogitatio, fili, quoniam te charissimum habens inter præcipuè mihi charos, libenter tibi munus meæ familiaritatis & dilectionis impendo. Miratus exinde frater, factusqúe deuotior ex deuoto, non solùm in amorem creuit hominis sancti, verùm etiam per Spiritus sancti gratiæ munus donis est maioribus cumulatus. Cùm autem in monte maneret Aluernæ cella reclusus, vnus de socijs magno desiderio cupiebat habere de verbis Domini aliquod scriptum, manu ipsius breuiter annotatum. Grauem enim, qua vexabatur, tentationem, non carnis, sed spiritus, ex hoc credebat euadere, vel certè leuiùs ferre. Tali desiderio languens, anxiebatur interius, quia verecundia victus, reuerendo patri rem pandere non audebat. Sed cui homo non dixit, spiritus reuelauit. Portari namque sibi iussit à fratre prædicto atramentum & chartam, laudesqúe Domini iuxta fratris desiderium propria manu scripsit, & vltimò benedictionem ipsius, dicens: Accipe tibi chartulam istam, & vsque ad diem mortis tuæ custodias diligenter. Accepit frater donum illud optatum, & statim omnis illa tentatio effugatur. Seruatur litera, & cùm in posterum miranda effecerit, virtutum Francisci testimonium fuit.

Thomas Cantipratensis. 1260.

Vitæ Christinæ Virginis mirabilis cap. 17. Spiritu prophetiæ præditam illam fuisse, non vno modo doceri potest. Præmonuit multos, vt suæ saluti cõsulerent: multos de occultis sceleribus secretò obiurgauit, ijsqúe agendæ pœnitentiæ auctor fuit. Confligente Brabantiæ Duce cum hostibus suis, quæ fuit pugna miserabilis, cæsis permultis, illa haud secus atque solent parturientes, clamitabat, dicens, Eheu, eheu, video aëra gladijs & sanguine plenum. Properate sorores, properate, preces fundite ad Dominum, stillent lachrymas oculi vestri, ne contineat Dominus in ira sua misericordias suas. Cuidam etiam sanctimoniali in eodem monasterio S. Catharinæ dicebat: Festina filia: properè te confer ad deprecandum Dominum pro patre tuo, qui in præsentissimo iam salutis suæ periculo versatur.

Stephanus Iuliacus. 1400.

Vitæ Coletæ Virginis cap. 46 Soror quædam, Coleta in templo cum alijs diuinum officium peragente, vagis occupabatur cogitationibus. Aduertit hoc in spiritu Coleta, mandauit ei per aliam quandam, vt cessaret donec essent preces absolutæ. Illa ad se rediens, statuit nullo pacto eiusmodi cogitationibus assentiri. Alia quædam soror itidem sub diuino officio, manu librum tenens, res vanas & pernitiosas animo voluebat. Id clarè intelligens Coleta, sæpe innuebat ei, vt eas à se repelleret. Sed cùm non aduerteret, abstulit ei librum, non sine asperitate quadam. Sentiens illa Coletæ patere cogitationes suas, transtulit se ad cogitanda diuina. Mox Coleta humaniter ad eam se conuertens, subridensq; librum ei restituit.

ARTICVLVS OCTAVVS.

SANCTOS IN CAELO TRIVMPHANTES, ET DIVINI SPIRITVS LVMINE COLLVSTRATOS, NVLLA LOCORVM INTERCAPEDINE IMPEDIRI, QVO MINVS ABSENTIA COGNOSCANT, ET NOSTRA VOTA PERCIPIANT.

NEGANT.

Anno post Christũ natum

400. VIGILANTIVS Gallus: *Ergo*, inquit, *cineres amant Sanctorum animæ, & circumuolant eos semperq́; præsentes sunt, ne forte si aliquis precator aduenerit, absentes audire non possint.* Hieronymus contra Vigilantium cap. 3.

850. *Vigilantiani adhuc perdurantes dixerunt, Sanctis non esse supplicandum, quòd nesciant, quid hic circa puluerem ipsorum ageretur.* Remigius Antissiodorensis in Psalm. 121.

1180. *VValdenses dicebant, Sanctos nec audire, nec attendere preces nostras.* Guido Carmelita, Nicolaus Aymericus, & Antoninus de VValdensibus.

1525 Martinus Lutherus ad caput 9. Eccleſiaſtis: *Salomon ſentire videtur, mortuos ſic dormire, vt prorſus nihil ſciant. Et planè credo non eſſe in Scriptura locum fortiorem pro mortuis dormientibus, & nihil intelligentibus, contra Sanctorum invocationem, & Purgatorij figmentum, &c.* Nulla, *inquit Salomon*, eſt ibi cogitatio, ars, cognitio, ſapientia. *Senſit ergo, mortuos omninò dormire, & nihil prorſus ſentire. Iacent ibi mortui, non numerantes dies vel annos, ſed excitati videbuntur, ibi vix momentum dormiſſe.*

In Ionam: *Ego puto mortuos ſic ineffabili & mirо ſomno conſopitos, vt minus ſentiant aut videant, quàm hi, qui aliàs dormiunt. Deus nos fecit ſimiles beſtijs, dormiendo, vigilando, comedendo: Anima enim humana dormit omnibus ſenſibus ſepultis.*

1550. Chriſtianus Rhodingus *contra Scholas Ieſuitarum* Deiparam Virginem ſic loquentem inducit: *Deſine me ſalutare, & ſalutando venerari: deſine Sanctos & vita defunctos adorare. Iſtam tuam ſalutationem, tuaſq; preces execramur: tu vbi terrarum ſis, quid agas, denique an mortua ſis, neque ſcimus, neque curamus, tantum abeſt vt te precantem exaudiamus.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

Geneſ. 2. Verſ. 20. Adam ante lapſum ſingulis animantibus ita ſua nomina imponit, vt inde certa coniectura de cuiuſque natura queat fieri. Etſi grauiſſimo ſopiretur ſomno, cùm ex eius coſta Eua formaretur, tamen experrectus, & quid factum, & quid futurum eſſet edixit.

1. *Reg* 9. 19. Samuel Sauli quærenti aſinas: Omnia quæ ſunt in corde tuo, indicabo tibi, inquit: & aſinas inuentas eſſe, & Saulem Regem fore dicit.

4. *Reg.* 5. Eliſeus famulum Giezi munera à Naaman Syro accipientem abſens videt.

4. *Reg.* 6. Intima Regis Aſſyriorum conſilia Regi Iſraelitarum pandit.

Eſaias tam aperta de venturo Chriſto habet vaticinia, vt non prophetiam videatur texere, ſed Euangelium. *Qua ſpiritus ſancti gratia illi in corpore mortali abſentia præterita, & futura nouerunt, eadem gratia Sancti, qui in cœlis Chriſti glorioſa viſione fruuntur, & cernunt, non vt hic* per ſpeculum in ænigmate, *ſed de facie ad faciem, ea quæ hic in terris fiunt cognoſcant.* 1. Cor. 13

Luc. 15. 10. Angeli in cœlis cuiuſque hominis conuerſionem pôrunt, & de peccatorum pœnitentiæ lætantur: *Sanctorum hominum ſpiritus ſunt æquales Angelis, Matth.* 22. *Mar.* 12. *Luc.* 20. *Ergo eodem quo illi modo & ibi ea, quæ hic fiunt, intelligunt.*

Luc. 16. 23. Damnatus diues è medijs tormentis à longè Lazarum agnoſcit, & Abrahamum alloquitur: *ſed maior eſt Sanctorum quàm damnatorum gratia. Ergo magis ibi, quàm illi abſentia ſciunt, & minus quàm illi locorum inter capedine impediuntur.*

Act. 7. 56. Ecce, *inquit Stephanus*, video cœlos apertos, & Filium hominis ſtantem à dextris Dei. *Si Stephanus in ſpiritu è terris in cœlum, & Filium Dei à dextris Patris ſtantem videre potuit, quid vetat, quo minus Sancti è cœlis nos in terra peregrinantes videre queant?*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 6. Stromatum: Poſſunt animæ purius perſpicere, quæ ſunt liberæ à corporibus, etiamſi obiecturentur vitijs & perturbationibus: eò quòd non amplius ſe ijs opponat, & eas impediat caruncula.

Origenes. 240.

De Principijs lib. 2. cap. 12. Cùm ad cæleſtia loca ſuenerint Sancti, tunc iam rationem aſtrorum per ſingula peruidebunt, & ſiue animantia ſint, ſiue quicquid illud eſt, comprehendent. Sed & alias rationes operum Dei, quas eis ipſe reuelabit, intelligent.

Libro 8. contra Celſum: Vnus eſt nobis placandus Deus vniuerſorum Dominus, vnius fauor ambiendus per pietatem virtutesqùe cæteras: Si vult præter hunc placari etiam alios, cogitet, quòd ſicut moto corpore vmbra quoque ipſius mouetur: ita cùm aliquis Deum habet propitium, ſequitur vt amicos habeat omnes eius Angelos, animas, & ſpiritus. Sentiunt enim qui ſint digni fauore cæleſtis numinis, quibus non ſolùm ipſi bene volunt, verùm etiam dant operam, vt Deum et ſeruire volentibus concilient, & vnà nobiſcum precantur.

Athanaſius. 340.

Qu. eſt. 11. De animabus Sanctorum non eſt dubitandum. Nam & poſt mortem, & in die iudicij cognoſcent omnia.

Baſilius Magnus. 370.

De vera Virginitate: Quid per ſingula pergam? Ipſas Angelorum infinitas multitudines, & vnà ſanctorum Patrum beatiſſimos ſpiritus. Nullus enim ex his eſt, qui non ſingula vbique conſideret. Etſi enim oculis carneis minimè conſpicui ſunt: incorporeis tamen obtutibus ad agnitionem complectuntur omnia, & comprehendunt.

Gregorius Nazianzenus 380.

Oratione 11. quæ eſt in laudem Gorgoniæ: Quòd ſi quid eos quoque, qui tibi à nobis habentur, honores curas, atque hoc præmij ſanctis animis diuinitus contingit, vt iſta ſentiant, noſtram quoque orationem pro multis, ac præ multis funebribus donis accipias velim, quam Cæſario ante

te, & tibi post illum persoluimus.

Gregorius Nyssenus. 380.

Oratione de sancto Theodoro: Quamquam tu vitam hanc transcendisti, humanas tamen molestias & necessitates non ignoras, impetra nobis pacem.

Maximus Monachus. 640.

Ad cap. 7. Dionysij Areopagitæ de Ecclesiastica Hierarchia: *Aliis oculis.)* Alios oculos dicit mentis, quæ postea purior est, & ea, quæ apud inferos sunt conspicit, & conuertitur vsque ad obiectum gehennæ, quam prius non credidit.

Germanus Constantinopolitanus. 720.

Sermone 2. de Assumptione Mariæ: Omnia obseruas Maria, omnia contueris, & inspectio tua ad omnes se porrigit. Quamobrem licet oculi nostri impediantur, ne te videre queant: tu tamen sanctissima Virgo digneris te ipsam patefacis: caro enim spiritus tui virtutem & efficaciam nihil quicquam moratur.

Simeon Metaphrastes. 950.

In Martyrio S. Anastasiæ Martyris: Vbinam sunt isti, vt eos cognoscamus? Illa verò, huc vsque quidem, inquit, hic sunt versati, & nobiscum egerunt in corpore: nunc autem terra relicta nos procul vident, versantes in cælestibus. Mors enim suscepta propter hæc eis conciliauit.

Theodorus Ducas. 1200.

De communicatione naturali in extremo, Sermone sexto: Hæc, prout intelleximus, scripta sunt nobis. Hortamur omnes, vt meliora quidem his discant, sed peiora vitent. Postquam verò ab hac carne liberati fuerimus, perfectè cognoscemus, an philosophia sit insipientia præstantior. Nunc verò scripsimus pro vt cognitum habuimus.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Ambrosius. 370.

Libro de Viduis: Obsecrandi sunt Angeli, qui nobis ad præsidium dati sunt: Martyres obsecrandi sunt, quorum videmur nobis quodam corporis pignore patrocinium vendicare. Possunt pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine etiam si quæ habuerunt peccata lauerunt. Isti enim sunt Martyres nostri præsules, spectatores vitæ actuumqúe nostrorum.

Prudentius. 380.

De Hamartigenia:

Nec mirêre locis longè distantibus inter
Damnatas, iustasqúe animas concurrere visu
Conspicuos, meritasqúe vices per magna notari
Interualla, polus medio quæ diuidit orbe.
Errat quisquis animas nostrorum fine oculorum
Æstimat, inuolui vitreo quos lucida palla
Obice, queis speculum concreta coagula texunt,
Impediunt vagas obducto humore fenestras.
Nónne animarum oculis denso vegetamine gutta
Voluuntur teretes? aut palpebralibus extra
Horrescunt setis, ciliorúe vmbrante tegumur?
Illa vna acies, nec pupula parua, sed ignis
Traiector nebula, vasti & penetrator operti est.
Nil ferrugineum, solidumue tuentibus obstat:
Nocturna cedunt nebula, nigrantia cedunt
Nubila, patenti cedit teres area mundi.
Nec tantum aërios visu transmittit hiatus
Spiritus, oppositos sed transit lumine montes,
Oceani fines, atque vltima littora Thyles
Transcurrit, volucresqúe oculos in tartara mittit.
Nostris nempe omnes perennt sub nocte colores
Visibus, & caco delentur tempore forma.
Nunquid & exuta membris ac viscere, perdunt
Agnitione notas rerum, vel gressibus errant?
Vna animas semper facies habet, & color vnus
Aëris, vt cuique est meritorum summa, finistri
Seu dextri, alternas nec commutabile tempus
Conuertit, variatqúe vices, longum atque perenne est
Quicquid id est, vnus volunt sua secula cursus.
Experto dubitas animas percurrere visu
Audita corporeis oculis? cùm sæpe quietis
Rore soporatis, cernat mens viua remotos
Distantesqúe locos, aciem per rura, per astra,
Per maria intendens: nec enim se segregat ipsa
Ante obitum viuis ex artubus, aut fugit exul
Sanguinis & carnis penetrata, soqúe medullis
Exuit, abductamve abigit de pectore vitam:
Viscera sed sede manens, speculatur acutis
Omnia luminibus, & quæ circumtulit aërem
Naturæ leuis intuitum, nullo obice rerum
Desilusa, ante oculos subiectum prospicit orbem,
Atque orbis sub mole situm sordens elementum.
Obiacet intereà tellus, nec visibus obstat.
Quin si stellig erum vultus conuertat ad axem,
Nil intercurrens obtutibus, impedit ignem
Perrigilis animæ, quamuis densata grauentur
Nubila, & opposito nigrescat vellere cælum.
Sic arcana videt tacitis cooperta figuris,
Corporeis Ioannes adhuc, nec carne solutus,
Munere sed somni, paulisper carne sequestra
Liber ad intuitum, sensúqúe, oculisqúe peragrans
Ordine dispositos venturis sæculis annos,
Proscinctum videt Angelicum, tam iamqúe cremandi
Orbis in excidium, raucos & percipit aure
Mugitus, grauium mundi sub fine tuborum.
Hæc ille ante obitum, membrorum carcere septus
Secedente anima, non discedente videbat.
Nónne magis flatus sine corpore cuncta notabit,
Corporis inuolucris tumulo frigente repostis?
Certa fides, rapidos sub tetra nocte caminos,
Qui pollutam animam per secula longa perennis
Igne coquunt, oculis longum per inane remotis
Pauperis expositos, nec secus aurea dona
Iustorum dirimente Chao, rutilasqúe coronas
Eminus ostendi pœnarum carcere mersis.
Hinc paradisicolæ post vicera dira beato
Prodiit infelix vlulans in peste reatus
Spiritus, inqúe vicem meritorum mutua cernunt.

De Martyribus Calaguritanis Hymno 1.

Non sinunt inane vt vllus
Voce murmur fuderit:
Audiunt, statimqúe ad aures
Regis æterni ferunt.
Inde larga fonte ab ipso
Dona terris influunt.

Hymno 3. de S. Eulalia:

Illa Dei sita sub pedibus
Prospicit hæc, populosqúe suos
Carmine propitiata fouet.

De S. Cassiano:

Audit, credit, preces Martyr prosperrimus omnes,
Ratasqúe reddit, quas videt probabiles.

Hieronymus. 390.

Aduersus Vigilantium capite 1. Mortuum suspicaris Samuelem: & idcirco blasphemas. Lege Euangelium: *Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob: non est Deus mortuorum, sed viuorum.* Si ergo viuunt, honesto iuxta te carcere non clauduntur. Ais enim, vel in sinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel subter aram Dei, animas Apostolorum & Martyrum consedisse, nec posse suis tumulis, & vbi voluerint, adesse præsentes. Senatoriæ videlicet dignitatis sunt, vt non inter homicidas teterrimo carcere, sed in libera honestaque custodia in fortunatorum insulis, & in campis Elysijs recludantur. Tu Deo leges pones? Tu Apostolis vincula injicies, vt vsque ad diem iudicij teneantur custodia, nec sint cum Domino suo? de quibus scriptum est: *Sequuntur Agnum quocunque vadit.* Si Agnus vbique: ergo & hi, qui cum Agno sunt, vbique esse credendi sunt. Et cùm diabolus, & dæmones toto vagentur orbe, & celeritate nimia vbique præsentes sint, Martyres, post effusionem sanguinis sui, arca operientur inclusi, & inde exire non poterunt?

Augustinus. 400.

Carmine de gaudijs Paradisi:

Qui scientem cuncta sinunt
Quid nescire hi queunt?
Nam & pectorum arcana
Penetrant alterutrum.
Vnum volunt, vnum nolunt,
Vnitas est mentium.

De ciuitate Dei lib. 22 cap. 29. Si Propheta Heliseus puerum suum Giezi absens corpore vidit accipientem munera, quæ dedit ei Naaman Syrus, quem Propheta memoratus à lepræ deformitate mundauerat, quod seruus nequam Domino suo non vidente, latenter se fecisse putauerat: quanto magis in illo corpore spirituali videbunt Sancti omnia, non solùm si oculos claudant, verùm etiam vnde sunt corpore absentes? Tunc enim erit perfectum illud, de quo loquens Apostolus: *Ex parte, inquit, scimus, & ex parte propheramus: cùm autem venerit quod perfectum est, quod ex parte est, euacuabitur,* &c. Si ergo in hac vita, vbi hominum mirabilium propheria ita comparanda est illi vitæ, quasi paruuli ad iuuenem, vidit tamen Eliseus accipientem munera seruum suum, vbi ipse non erat: itane cùm venerit quod perfectum est, nec iam corpus corruptibile aggrauabit animam, sed incorruptibile nihil impedict, illi Sancti ad ea quæ videnda sunt oculis corporeis, quibus Heliseus absens ad seruum suum videndum non indiguit, indigebunt? Nam secundùm interpretes Septuaginta ista sunt ad Giezi verba Prophetæ: *Nonne cor meum tecum erat, & non quòd conuersus est vir de curru suo in occursum tuum, & acceperit pecuniam,* &c. Sicut autem ex Hebræo interpretatus est Presbyter Hieronymus: *Nonne cor meum,* inquit, *in præsentia erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tuum?* Corde suo ergo se dixit hoc vidisse Prophera, adiuto quidem mirabiliter, nullo dubitante, diuinitus. Sed quantò amplius tunc omnes munere isto abundabunt, cùm Deus erit omnia in omnibus?

Paulinus Nolanus. 420.

Natali 6.

Te teneo, tu scis vbi sint, qui lumine Christi
Cuncta & operta vides, longeque absentia carnis,
Et capis includente Deo, quo cuncta tenentur.
Atque ideo occulti fures, quacunque latebra
Nuncupibi celantur, nec de te euadere possunt.

Prosper Aquitanicus. 450.

De vita contemplatiua lib. 1. cap. 4. Ibi Sanctis exuberabit tanta lætitia, tanta cælestium gratia gaudiorum, vt & remuneratori suo pro tantis muneribus gratias agant, & nullum fastidium ex ipsa affluentium bonorum perceptione sustineant. Ibi ita patebunt singulorum singulis mentes, sicut corporalibus oculis subiacent facies corporales: quia humanorum pectorum tanta ibi erit, & tam perfecta munditia, vt habeant vnde mundatori suo Deo gratias agant, &c. Nec latebit iam perfectè beatos aliquid secretorum, qui, quod est longè præstantius, ipsum visuri sunt mundis cordibus Deum: quandoquidem humana creatura ita perfecta erit, vt in melius aut deterius vltra mutari non possit. Cuius humanæ substantiæ, ad conditoris sui similitudinem sublimatæ, omnia bona, quæ naturaliter accepta peccato corruperat, reparabuntur in melius: id est, intellectus sine errore, memoria sine obliuione, cogitatio sine peruagatione, incolumitas sine debilitate, salus sine dolore, vita sine morte, facilitas sine impedimento.

Cassiodorus. 540.

De anima cap. 8. Viuit in se post huius seculi amissionem, non reflante spiritu, sicut corpus, sed æquali mobilitate, quæ illi attributa est, pura, subtilis, cita, æterna: videt, audit, tangit, ac reliquis sensibus efficacius valet, non iam ex partibus suis hæc intelligens, sed omnia specialiter ex toto cognoscens: alioqui absurdum est putare minus posse liberam, quàm mole brutissimi corporis ingrauatam. Talia enim intelligere posse non dubium est & Angelos, & Potestates aëreas, vel cætera, quæ sublimi & immortali substantia constare noscuntur.

Gregorius Magnus. 590.

Libro 2. Dialogorum cap. 35. Animæ videnti Creatorem angusta est omnis creatura. Quamlibet etenim parum de luce Creatoris aspexerit, breue ei fit omne, quod creatum est: quia ipsa luce visionis intimæ mentis laxatur sinus, tantumque expanditur in Deo, vt superior existat mundo: fit verò ipsa videntis anima etiam super semetipsam: cumque in Dei lumine rapitur, super se in interioribus ampliatur: & dum sub se conspicit exaltata, comprehendit quàm breue fit, quod comprehendere humiliata non poterat, &c. Quid itaque mirum sit mundum ante se collectum vidit, qui subleuatus in mentis lumine extra mundum fuit? Quòd autem collectus mundus ante eius oculos dicitur, non cælum, & terra contracta est, sed videntis animus est dilatatus, qui in Deo raptus videre sine difficultate potuit omne, quod infra Deum est. In illa ergo luce, quæ exterioribus oculis fulsit, lux interior in mente fuit, quæ videntis animum cùm ad superiora rapuit, ei quàm angusta essent omnia inferiora, monstrauit.

Lib. 4. Dialog. cap. 33. Quia in illa æterna hæreditate omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est, quod ibi nesciant, vbi scientem omnia sciunt?

Libro 12. Moralium capite 14. Sicut hi, qui adhuc viuentes sunt, mortuorum animæ quo loco habeantur, ignorant: ita mortui vitam in carne viuentium post eos qualiter disponatur, nesciunt: quia & vita spiritus longè est à vita carnis: & sicut corporea atque incorporea diuersa sunt genere, ita etiam distincta sunt cognitione. Quod tamen de animabus sanctis sentiendum non est: quia quæ intus omnipotentis Dei claritatem

Apoc. 14.

1. Cor. 13.

tatem videant, nullo modo credendum est, quia foris sit aliquid, quod ignorent. Sed carnales quique, quia amorem præcipuum filijs impendunt, hoc eos beatus Iob nescire postmodum asserit, quod hic vehementer amauerunt: vt siue nobiles, siue ignobiles sint filij, sciant, quorum eos semper cura fatigabat.

Eucherius Gallus. 440.

In lib. 4. Reg. cap. 19. Si Propheta Eliseus puerum suum Giezi absens corpore vidit accipientem munera, quæ dedit illi Naaman Syrus: quanto magis in illo corpore spiritali videbunt Sancti omnia, non solùm si oculos claudant, verùm etiam vnde sunt corpore absentes?

Beda. 700.

Ad cap. 16. Luc.: Credendum est, quòd ante retributionem extremi iudicij iniusti in requie quosdam iustos conspiciunt, vt eos videntes in gaudio, non solùm de suo supplicio, sed etiam de illorum bono crucientur. Iusti verò in tormentis semper intuentur iniustos, vt hinc eorum gaudium crescat: quia malum conspiciunt, quod misericorditer euaserunt, tantoq; maiores ereptori suo gratias referant, quanto euidentius vident in alijs, quid ipsi perpeti, si essent neglecti, potuerunt. Quia qui Creatoris sui claritatem vident, nihil in creatura agitur, quod videre non possunt.

Alcuinus. 750.

Libro 2. de Trinitate capite 5. Deus ideo dicitur in cælis habitare, quia maior agnitio est in cælis illius summæ maiestatis & essentiæ in Angelis, vel in Sanctis animabus Sanctorum, quàm in terra habitantibus Sanctis, propter grauitatem carnalis habitationis, quæ vix permittit animam ad purum veritatis lumen euolare. Sicut dicitur: *Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.* Sap. 9. Cùm igitur exuta erit anima hac mortali habitatione, & serena reddetur perpetuò, tunc videbit facie ad faciem, quod nunc per speculum in ænigmate considerat. 1. Cor. 13.

De diuinis Officijs cap. 39. Nec dubitandum est fidelium petitiones à spiritibus iustorum sciri: quia qui intus claritatem Dei vident, non est credendum, quia sit aliquid foris quòd ignorent.

Haymo. 820.

Homilia Dominica secunda post Pentecosten: Non solùm boni, cùm sint in æterna requie recepti, malos conspiciunt in pœna: sed etiam mali bonos in gloria. Quod iusto Dei iudicio agitur, vt inde Sanctis gloria, reprobis augeatur pœna, &c. Sanctis qui Creatori suo iuncti erunt, nihil erit in creaturis, quod non videant.

Hildoinus. 840.

Epistola ad Ludoicum Imperat. Dionysius Areopagita Saluatori iunctus, & conciuis Angelorum effectus, de summa cælorum arce singulorum voluntates intendit, & sequens Agnum quocunque ierit, corda omnium diuino lumine plenus perscrutatur, & penetrat.

Hincmarus Remensis. 850.

In vita S. Remigij: Ante retributionem extremi iudicij iniusti in requie quosdam iustos aspiciunt, vt eos videntes in gaudio, non solùm de suo supplicio, sed etiam de illorum bono crucientur. Iusti verò in tormentis semper intuentur iniustos, vt hinc eorum gaudium crescat, quia mala conspiciunt, quæ misericorditer euaserunt, tantoque maiores ereptori suo gratias referãt, quanto vident in alijs, quid ipsi perpeti, si essent relicti, potuerint. Nec illam tantæ beatitudinis claritatem apud iustorum animum fuscabit aspecta pœna reproborum: quia vbi iam compassio miseriæ non erit, minuere proculdubio beatorum lætitiam non valebit. Et quamuis eis sua gaudia ad perfruendum plenè sufficiant, mala tamen reproborum absque dubio semper aspiciunt. Quia qui Creatoris sui claritatem vident, nihil in creatura agitur quod videre non possunt.

Ionas Aurelianensis. 860.

De cultu Imaginum lib. 3. Localiter non ita Petri intercessionem requirimus, quasi qui non eius aspectui pateamus, nisi in eo loco, quo exuuias eius veneratí sumus, firmiter tenentes, quòd illi omnis creatura sit angusta, qui videntem omnia videt, continenti omnia inhæret.

Remigius Antissiodorensis. 880.

Ad Psalm. 121. In quo hæresis illorum destruitur, qui dixerũt Sanctis non esse supplicandum, quoniam nesciunt, quid hic circa puluerem eorum ageretur: cùm etiam dæmones tantæ leuitatis & velocitatis sint, vt penè vno eodemq; momento & hîc, & in Babylonia sint: sed multo modo magis hæc efficacia credenda est in animabus Sanctorum, quæ quanto dæmonibus sunt beatiores, tanto præstantiores.

Notgerus Episcopus Leodiensis. 950.

Vita S. Remacli libro 2. cap. 8. Sanctorum animę omnipotentis Dei claritatem intuentes, quæ foris aguntur cælesti Dei beneficio cognoscunt,

Anselmus Cantuariensis. 1080.

In Elucidario: Animæ iustorum sciunt omnia, quæ hic aguntur: quæ autem in pœnis sunt, nesciunt, nisi quæ eis Angeli, vel Sancti referunt: quæ verò in inferno sunt, non plus nõrunt quid hic agatur, quàm viui sciunt quid ibi geratur.

Hildebertus Cenomanensis. 1100.

Epistola 52. Sentio enim, sentio, & dico, Sanctorum animas, iam cum Christo regnantes, scire quid agatur à nobis, & easdem, cùm oportet & expedit, orare pro nobis, &c. Cùm enim, teste Gregorio, nihil foris fit, quod ignorent animæ Sanctorum, quæ scientem omnia sciunt: quis dicet ab ijs proximum diligi, qui proximi clamores audiunt, & nunquam exaudiunt, pulsari sciunt, & aperire nesciunt, angustias vident, & viscera claudunt?

Honorius Augustodunensis. 1120.

Sermone de Aduentu Domini: Hic sol oculis nostris circumscribitur, radius eius quolibet corpore opposito penetrare non finitur, nubibus obtegitur, noctibus prorsus à nobis occultur: Angelici autem spiritus, vel animæ Sanctorum à nullis corporali loco comprehenduntur, soli Deo incomprehensibili atque incircumscripto circumscripti creduntur, cuncta obstantia luce suæ claritatis penetrare noscuntur. Hi singuli ab æterno sole illustrati, immensum fulgorem suum cum illa die participantur, ipsique inuicem alterutra claritate deliciantur.

Hugo Victorinus. 1130.

Libro 2. de Anima cap. 17. Potentiæ animæ atque virtutes longa exercitatione atque successu temporum crescunt: ipsa verò non crescit, neque decrescit, sed aut imparilitate membrorum, aut humorum crassitudine, & eorum corruptione

præpedita, vires suas exercere non potest. Anima corpore exuta viuit, videt, audit, & omnes sensus atque ingenia viuaciter tenet, vtpote pura, subtilis, cita, & perpetua.

Libro 2. de Sacramentis parte 16. cap. 11. Hoc certum est, Sanctorum animas, in secreto diuinæ contemplationis constituras, eorum quæ foris aguntur tantum scire, quantum illis vel ad gaudium, vel nobis ad auxilium prodesse constat. Nos intercessores apud Deum quærimus, quid amplius vis? Times ne fortè non orent, qui semper orant?

Bernardus 1130.

Sermone 1. super Salue Regina: Oportet vt nobis præsentem esse dicamus, quam præsentem salutamus: & vt totam animæ trinitatem in eam dirigamus, quam tam deuotissimis precibus exorámus. Agnoscit certè & diligentes se, & prope est omnibus inuocantibus se, præsertim his, quos videt sibi conformes factos, in castitate & humilitate.

Sermone 77. in Cantica, alloquens Gerhardum fratrem defunctum: Scis vbi versor, vbi iaceam, vbi reliqueris.

Epistola 78. Quam læta Martyres aure horum puerorum clamorem spiritumque percipiunt?

Petrus Lombardus 1140.

Libro 4. dist. 45. litera F. Sed fortè quæris, nunquid preces supplicantium Sancti audiant, & vota postulantium in eorum notitiam perueniant? Non est incredibile, animas Sanctorum, quæ in abscondito faciei Dei veri luminis illustratione lætantur, in ipsius contemplatione, ea quæ foris aguntur intelligere: quantum vel illis ad gaudium, vel nobis ad auxilium pertinet. Sicut enim Angelis, ita Sanctis, qui Deo assistunt, petitiones nostræ innotescunt in Verbo Dei, quod contemplantur. Vnde & dicuntur Angeli orationes & vota nostra offerre Deo, non quia eum doceant, sed quia eius voluntatem super eis consulunt, &c. Si autem Angeli à Deo per Verbum eius discunt petitiones nostras, & quid de his implendum sit, & quid non: cur non credamus & animas Sanctorum, Dei faciem contemplantium, in eius veritate intelligere preces hominum, & quæ implendæ sint, vel non?

Hildegardis. 1160.

In quæstionibus, quæstione 34. Sancti in cælo, & Impij in inferno nunquid sciunt ea, quæ aguntur in terris? *Solutio:* Sancti, qui in cælesti patria sunt, omnia, quæ in terris geruntur sciunt: quoniam vel in iudicio Dei, vel in sonantibus laudibus Angelorum, omnia, quæ in terris aguntur coram Deo apparent. Impij etiam, qui à peccatis suis nunquam cessabant, nec ea per pœnitentiam emendabant, ex irrisione, qua sequaces suos deridet, ea quæ mala sunt cognoscunt: & ex vlulatu, quo super beatos, qui eos non sequuntur, vllulant, ea, quæ bona sunt, intelligunt.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

De retributionibus Sanctorum: Si quis quærat, vtrum & omnia, & singula, quæ sunt, vel esse possunt, visuræ sint animæ nostræ in illa gloria intellectus, seu virtutis intellectiuæ nostræ: Respondemus, quia quicquid decebit, & delectabit eas videre, visuræ sunt tunc: quod autem nec decet eas videre, nec delectaret, non sunt visuræ, nec visio talium pertinere videtur ad gloriam intellectus.

Alexander Alensis. 1240.

Parte 4. quæstione 26. membr. 3. articul. 5. Orationes nostræ tribus modis innotescunt Sanctis, scilicet reuelatione, & denuntiatione Angelica, inspectione, & intuitione in speculo Trinitatis, & propria comprehensione, vt quando præsentialiter assistunt in locis, in quibus ad illos diriguntur orationes. Vnde orationes, quæ diriguntur Sanctis, quatenus vtilitati nostræ sufficit, illis sufficienter reuelantur.

Thomas Aquinas. 1250.

Parte 3. de partibus pœnitentiæ quæstione 72. articul. 1. Sancti, licet post hanc vitam cognoscant ea, quæ hîc geruntur, non tamen credendum est, quòd afficiantur doloribus, cognitis aduersitatibus eorum, quos in hoc seculo dilexerunt: ita enim repleti sunt gaudio beatitudinis, quòd dolor in ijs locum non inuenit.

In libr. 4. Sentent. distinct. 45. quæst. 3. Cogitationes cordium solus Deus per seipsum nouit: sed tamen Sancti cognoscere possunt, quatenus eis reuelatur, vel per visionem, vel quocunque alio modo.

Richardus de Media Villa. 1280.

Lib. 4. Sentent. distinct. 45. articul. 7. quæst. 3. Beatæ animæ omnes orationes nostras, quas illis porrigimus, cognoscunt in Verbo Dei, quod clarè vident. Quamuis enim non videant omnia quæcunque videt Verbum: tamen probabile est, quòd in eo videant omnia, quæ facimus, & dicimus, & quæ in corde gestamus ad reuerentiam earum.

Durandus à sancto Portiano. 1310.

Ad libr. 4. Sentent. distinct. 45. quæst. 4. Omnes Beati cognoscunt nostras orationes, siue mentales, siue vocales, quæ ad eos diriguntur: quia secundùm Beat. Augustinum, ad beatitudinem requiritur, quòd vnusquisque habeat quicquid vult, nec velit aliquid inordinatè. Sed quilibet recta voluntate vult cognoscere ea, quæ ad ipsos pertinent: & ideo Beati, quibus nulla rectitudo deest, volunt cognoscere ea, quæ ad ipsos pertinent, & cognoscunt. Sed orationes, quas ad eos dirigimus, eo ipso ad ipsos pertinent, tanquam ad mediatores inter nos & Deum. Ergo Beati orationes illas cognoscunt. Et cum hoc non sit cognitione naturali, relinquitur, quod sit cognitione reuelatoria, quæ pertinet ad beatitudinem accidentalem.

Albertus Patauinus 1320.

Sermone 52. Quæritur quomodo Petrus cognouerit Mosen & Heliam, quos nunquam viderat? Respondeo, sicut lux ista solis facit, vt omnes colores sint cogniti: ita claritas glorioſæ transfigurationis deducit animum in congregationem omnium sensibilium. Vnde Petrus virtute lucis Christi cognouit Mosen & Heliam.

Guido Carmelita. 1330.

De VValdensibus cap. 16. Errant VValdenses dicentes, quòd Sancti in cælo non audiunt, nec attendunt orationes nostras, nec pro nobis orant. In quo hæretici vniuersalis Ecclesiæ statuta de orandis & petendis Sanctorum suffragijs destruunt contra veritatem. Nam legitur, quod sanctus Angelus Raphaël Tobiæ orationes offerebat Deo. Igitur Tobiæ orationes sanctus Angelus audiebat. Et similiter sanctus Abraham audiuit orationem damnati diuitis, sepulti in inferno, deprecantis ne fratres sui venirent ad loca tormentorum, vt mitteret Lazarum qui eos instrueret, licet iniustè petens non fuerit exauditus, Lucæ 16. Longè magis ipse Sanctus, & alij Sancti in Paradiso audiunt orationes Ecclesiæ, & præsentant Deo, ac orant pro nobis iustè petentibus, vt orationes nostræ exaudiantur.

Thomas Argentinensis. 1350.

Lib.4.Sent.dist.45.art.4. Posito quòd Sanctorum animæ cognitione naturali non cognoscant mentalem orationem: tamen possunt eam cognoscere cognitione supernaturali, prout huiusmodi oratio relucet in diuina essentia, in qua quilibet beatus clarè videt omnia ad suam beatitudinem spectantia, & quæ ad ipsum diriguntur cognoscenda.

Franciscus Petrarcha. 1360.

In Pæane D. Virginis:

Virgo sancta pio Diuinorum plena fauore,
Eximia cælum quæ manſuetudine scandis,
Vnde meas audis voces Regina, precesq;

Ioannes Bromiardus. 1380.

In Summa tomo 1.cap.25.in Ascendere. Sicut cogitationem nostram nullum obstaculum vel spatium impedire potest: ita glorificatos, quin liberè possint esse vbicunque voluerint sine impedimento: & cognoscere, & scire, & videre quæcunque volunt, & quæcunque circa nos aguntur, quantumcumque simus in obscuris & occultis locis, sine abscontione clarè & apertè: quia vident speculum, id est, Deum, in quo relucent omnia.

Petrus Aliacus. 1410.

De oratione Dominica: Mortui ea, quæ in hoc mũdo aguntur, non cognoscunt naturaliter, & præcipuè interiores motus cordis: sed, vt dicit Gregorius 12. Moral. beatis in Verbo manifestatur illud, quod decet eos cognoscere de his, quæ circa nos aguntur. Maximè autem eorum excellentiam decet, vt cognoscant petitiones ad eos factas vel voce, vel corde. Et ideo Sanctos adhuc viuentes, vel in Purgatorio existentes non oramus: quia nondum fruuntur visione Verbi, vt possint cognoscere ea, quæ cogitamus, vel dicimus: sed beatis orationes nostras porrigimus.

Bernardinus Senensis. 1450.

Tom.1. Serm. 63. de consubstantiali gloria Beatorum cap.2. Erit in beatis visus tantæ perfectionis, quod ab extrinseco non poterit corrumpi vel impediri. Nam sine obstaculo videbit cuncta corporalia. Primò videbit omnia intra, sicut extra, & cordis & corporis harmonias, atque interiorum membrorum dispositionem. secundò videbit oculus subtus, sicut supra: tertiò videbit minima, sicut magna: nam videbit atomum in Oriente, si ipse in Occidente maneret. Deinde auditus perficietur. Nam nullum obstaculum illum poterit impedire, vel comurbare. Audiet simul omnes voces, sonos, & cantus totius cœlestis regni sine reuerberatione aëris: discernet in cantibus, & sonis, & vocibus vnum ab altero ita distinctè, quòd nullus sonus, aut vox ab altero poterit impediri. Audiet sine obstaculo omnes cantus, sonos, & voces, ita de longè, sicut de propè: quæ omnia nobis nunc sunt impossibilia.

Nicolaus Dorbellus. 1450.

In lib.4.Sent.dist.45.q.4. Cognoscunt Sanctorum animæ supplicationes, quas eis porrigimus, in Verbo Dei, quod semper vident.

Nicolaus de Nisc. 1470.

In Sent. Tract.7.part.1.part.4.q.3. Anima separata potest acquirere notitiam tam abstractiuam, quàm intuitiuam, non solum sensibilium, sicut potest coniuncta, sed etiam quorumcunque intelligibilium proportionatorum, sibi proportionaliter præsentium. Proportionatum est autem sibi quodcunque intelligibile creatum. Ex quo sequitur, quòd potest cognoscere orationem siue vocalem, siue mentalem.

Gabriel Biglius. 1480.

In Canonem Missæ lect.31. Quilibet Angelus, & eadem ratione quilibet Beatus, naturaliter potest distinctè & intuitiuè cognoscere cognitiones aliorum. Nec in hoc dependet à voluntate cogitantis. Vnde posita cogitatione vel affectione, non est in potestate cogitantis, vel volentis occultare eam alteri Angelo, vel Beato, quin ille possit ea distinctè cognoscere ex suis naturalibus, dummodò ad ipsum habeat debitam præsentiam, & non impediatur. Et ita ex suis naturalibus cognoscere potest Angelus, & Beatus orationes mentales orantis viatoris, stante debita præsentia, & sublato impedimento. Nam cùm intellectus viatoris suos actus cognoscat, cur non intellectus Beati, qui est perfectior? Item omnis potentia cognitiua dispositа, non impedita, & perfecta cognoscere potest naturaliter quicquid sub eius obiecto continetur. Sed cogitationes & affectiones continentur sub obiectio intellectus, quod est ens, in quantum ens. Ergo potest intelligi à quolibet intellectu sufficienter præsente, & non impedito. Item causæ naturales non subsunt imperio voluntatis creatæ, quin positis eis, eo modo, quo naturaliter agere sufficiunt, agant: sed cogitationes & volitiones cum intellectu præsente naturaliter causant sui cognitionem. Nec videtur quomodo Angelus, vel Beatus cognoscat essentiam animæ orantis, quæ est intimior: quàm accidentia inhærentia, scilicet cogitationes & affectiones. Item Beati cognoscunt omnes motus, & operationes corporales orantis. Ergo multo magis operationes purè spirituales, quales sunt cogitationes: quia tales sunt purum intelligibile & immateriale.

ARTICVLVS NONVS.

SANCTORVM ANIMAS PERMITTENTE DEO VIVENTIBVS ALIQVANDO APPARERE, ET IGNOTA QVÆDAM REVELARE.

NEGANT.

Anno post natũ Christum

400. VIGILANTIVS Gallus: *In fine*, inquit, *Abrahæ conſederunt animæ ſanctorum Martyrum & Apoſtolorum, nec poſſunt ſuis tumulis, vbi voluerint, adeſſe præſentes.* Hieronymus contra Vigilantium cap. 2.

1520 Lutherus in explicatione Euangelij de diuite & Lazarõ: *Nullus vnquam anima ab orbe condito apparuit. Neque enim Deus illud admittit.*

De abroganda Miſſa priuata: *Dubium non eſt, quin totum ſit Satanæ negotium quicquid vſquam eſt ſpirituum apparentium.*

1530. Huldaricus Zuinglius Reſponſione ad Valentinum comparem; *Quæ de apparitione animarum fabularis, vana ſunt & inania. Anima enim corporibus exuta, vel in cœlis iam agunt, vel apud inferos. Quæ cœlos inhabitant, nunquam deſcendunt: quæ in inferno detinentur, liberari non poſſunt.*

1550. Henricus Bullingerus Decadis 4. Serm. 10. *Certiſſimum eſt & Euangelica auctoritate confirmatum, ne beatas quidem animas nobis mitti à Deo, quæ nes aliquid doceant. Impios & condemnatos quis ergo audiat?*

1570. *Ioannes Marpachius*, libro aduerſus Martinum Eiſengrinum de miraculis Sanctorum in Papatu, *apparitiones Sanctorum in Scripturis niſi à Chriſto & Angelis factas negat inueniri.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

1. *Reg.* 28. v. 17. Samuel poſt obitum Sauli apparens, futura prædicit.

Eccleſiaſtici 46. 23 Poſt hoc dormiuit *Samuel*, & notum fecit Regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exaltauit vocem eius de terra in prophetia delere impietatem gentis.

2. *Machab.* 15. 12. Iudas Oniam vidit per ſomnium manus protendentem, orare pro omni populo Iudæorum. Poſt hoc apparuit & alius vir ætate & gloria mirabilis. Reſpondens verò Onias dixit: Hic eſt fratrum amator, & populi Iſrael: hic eſt qui multum orat pro populo & vniuerſa ſancta ciuitate, Ieremias Propheta Dei.

Matth 17. 3 Apparuerunt illis Moyſes & Elias cum eo loquentes.

Luc. 9. 30. Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyſes & Elias, viſi in maieſtate: & dicebant exceſſum eius, quem completurus erat in Ieruſalem.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Linus. 100.

De Paſſione Pauli Apoſtoli: Dum hoc inuicem mirarentur, & ſecum quærerent, venit Paulus (*iam occiſus*) circa horam nonam ianuis clauſis, ſtetitq; ante Cæſarem, & ait: O Cæſar Nero, ecce ego Paulus regis æterni & inuicti miles, vel nunc crede miſer, quia non ſum mortuus, ſed viuo Deo meo. Et hæc dicens, repente diſparuit, &c. Longinus Megiſtus atque Aceſtus primo mane veniẽtes ad ſepulchrum eius, viderunt duos viros orantes, & in medio eorum ſtantem Paulum, &c.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. 6. cap. 4. Baſilides cùm ſatellites ſocij ſui certa de cauſa iuiurandum ab ipſo exigerent, aſſeueranter affirmat ſibi omninò non licere iurare: Chriſtianum enim ſe eſſe, & hoc ſe propalam fateri: At illi primò eum etiamnum iocari putabant: verùm vbi illud conſtanter aſſerit, abducitur ad iudicem: & coram illo intentionem confeſſus, in vincula conijcitur. Cùm fratres in Domino ad eum aduentarent, cauſamq; repentinæ & admirabilis huius mutationis ſciſcitarentur, fertur reſpondiſſe: Potamicenam, triduo poſt martyrium noctu ei aſſiſtentem, coronam ipſius capiti impoſuiſſe, dixiſſeq; ſe pro eo gratiam à Domino poſtulaſſe, poſtulatam obtinuiſſe, & Dominum non longo tempore poſt eum ad ſuam gloriam recepturum. Poſt illa, vbi fratres ſigillum in Domino ei impertiuerant, poſtero die ſecuri

percuſ-

percuſſus, præclara martyrij corona donatus eſt. Alij item complures Alexandriæ, eiſdem temporibus, vtpote quibus Pontamicena ſecundùm quietem appartiſſet, eoſque fuiſſet impenſe ad Dei verbum amplexandum cohortata, frequentes ad Chriſti fidem acceſsiſſe commemorant.

Conſtantinus Imp. 330.

In edicto ad Syluestrum, & omnes eius succeſſores: Eadem tranſacta die, nocturno nobis facto ſilentio, dum ſomni tempus aduenisſet, adſunt Apoſtoli ſanctus Petrus & Paulus, dicentes mihi: Quoniam flagitijs poſuiſti terminum, & effuſionem ſanguinis innocentis horruiſti, miſsi ſumus à Chriſto Domino Deo noſtro, dare tibi ſanitatis recuperandæ conſilium, &c.

Athanaſius. 340.

In vita ſancti Antonij: Alio tempore cùm ſederet in monte, vidit neſcio quam animam, lætantibus in eius occurſum Angelis, ad cælum pergere: & ſtatim vox ad eum facta eſt, inquiens, iſtam eſſe Ammonis monachi animam, qui Nitriæ morabatur.

Baſilius Magnus. 370.

De Mamante: Memores eſtote Martyris quotquot illo per ſomnia potiti eſtis: quotquot in hoc loco conſtituti, adiutorem ipſum ad precandum habuiſtis.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 3. quæ eſt prima inuectiua in Iulianum: Sanctis præclari honores & feſta conſtituti ſunt, à quibus dæmones pelluntur, & morbi curantur: quorum ſunt apparitiones, & prædictiones: quorum vel ſola corpora idem poſſunt, quod animæ ſanctæ.

Oratione 10. quæ eſt in laudem Cæſarij: Tunc Cæſarium videbo non iam peregrinantem, nec qui iam ab alijs feratur, & lugeatur, ac miſerationi ſit: verùm clarum, illuſtrem, excelſum: qualis mihi ſæpe in ſomnis viſus eſt, ô fratrum chariſsime, ſiue voluntate mea, ſiue ipſa veritate hoc informante.

Nectarius Conſtantinopolitanus. 380.

De Theodoro Martyre cap. 7. Pontifici & Paſtori Chriſtianorum, qui tunc erat, hoc impium Deus aperuit conſilium, mittens ad eum in ſomnis magnum Martyrem Theodorum, reuera Dei donum, donatum ad ſalutem noſtræ fidei. Dei itaque Martyr accedit ad Patriarcham, reuera & non in ſomnis apparens: memini autem eorum, quæ dixit ad verbum. Sic enim dixit Principi paſtorum: Surge, & congrega gregem Chriſti, & omnes diligenter admone, ne quicquam emant ex cibo & potu, qui eſt in foro propoſitus. Impius enim Iulianus omnia polluit execrando ſanguine ſacrificij ſimulachrorum. Pontifex verò Sancto reſpondit: Quomodo, ô Domine mi, poteſt hoc fieri? Nam hoc quidem poſſunt fortaſſe, qui ſunt diuites. Nam ſibi quidem prius habent repoſita, quæ ſunt neceſſaria. Pauperes autem ne habent quidem victum vnius diei. Quidnam ergo erit, quo poſſint ſolari inopiam rerum neceſſariarum? Martyr verò dixit: Præbens eis colybem ſolare neceſſitatem. Patriarcha autem dixit: Et quidnam hoc fuerit? Neſcio enim quod ſit hoc vocabulum. Martyr verò (ô ſolidam & acrem eius defenſionem!) reſpondit: Frumentum, inquit, coque, & eis in cibum diſtribue. Sermone enim Euchaitarum ſolemus hoc vocare colybem. Cùm ſic ergo feceris, conſerua Chriſti gregem illæſum & impollutum. Et quis tu es, Domine, dixit Patriarcha Martyri, qui tam benignè & miſericorditer noſtræ ſalutis curam geris? Ego ſum, inquit, Martyr Chriſti Theodorus, qui ab ipſo miſſus ſum ad veſtram ſalutem. Quid hoc admirabilius vnquam factum eſt à Propheta Iona, qui Niniuitis annuntiauit euerſionem ciuitatis, & ex eo eos induxit ad pœnitentiam? Hoc quidem certò eſt illo magis admirabile: quandoquidem illic quidem miſſus eſt, ſolùm Propheta ſignificaturus euerſionem ciuitatis: Martyr autem Chriſti Theodorus ſignificauit futuram animarum euerſionem. Et ille quidem ſolùm ſignificauit, euertendam eſſe ciuitatem: Martyr verò & cauſam, & medicinam, ne tam multæ euerterentur animæ, neque ſimul perirent cum cultu ſimulachrorum, apertè nobis declarauit. Ioan. 3.

Gregorius Nyſſenus. 380.

De ſancto Gregorio Thaumaturgo cap. 7. Petijt, vt ſibi fieret diuinitus manifeſtatio occultorum: neque prius auſus eſt accedere ad verbi prædicationem, quàm per quandam viſionem fuiſſet ſibi reuelata veritas. Nam cùm noctu aliquando de verbo fidei conſideraret, & omne genus cogitationes verſaret, ſæpe etiam intelligentibus dubiam reddentes veritatem, pro qua tunc ei vigilanti, & diligenter meditanti reuera apparet quidam, tamquam in figura humana, honeſta veſte pontificia indutus, forma ſenili, vultuſque dignitate & honeſtate habitus magnam virtutem præ ſe ferens. Is verò viſu ſtupefactus, ſurrexit quidem è cubili, rogauitque vt ſciret quiſnam eſſet, & quanam de cauſa veniret. Cùm ille autem voce quieta ſedaſſet eius animi perturbationem, & dixiſſet, ſe iuſſu diuino ei apparuiſſe propter ea, de quibus dubitabat, vt ei reuelaretur piæ fidei veritas, illius verbis ei confirmatus eſt animus, illumque aſpexit cum quadam lætitia, & admiratione. Deinde cùm ille manum directò porrexiſſet, & ei tectis digitis veluti oſtenderet id, quod ex obliquo apparebat, ipſe quoque vnà cum porrecta illius manu ſuum quoque vultum conuertit, & ex aduerſo eius, quod viderat, aliud vidit ſpectaculum in muliebri figura, quæ formam ſuperabat hominis. Rurſus autem ſtupefactus, in ſeipſum inclinauit, dubioque ac omninò perplexo fuit animo propter ſpectaculum, vt qui oculis non ferret viſionem. Etenim in hoc maximè conſiſtebat admirabilitas viſionis, quòd cùm eſſet nox profunda, ſimul cum ijs, quæ viſa fuerant, lux reſplendebat, tamquam cuiuſdam lucidi conflagrantis thalami. Quoniam ergo non poterat oculis ferre viſionem, audiuit quendam dialogum eorum, qui à ſe viſi fuerant, explicantium inter ſe inuicem rationem eius, quod quærebatur: per quos non ſolùm didicit veram fidei cognitionem, ſed etiam nominatim cognouit eos, qui apparuerant, cùm vterque ex his vocaret alterum ſuo nomine. Dicitur enim audiſſe ab ea, quæ in figura muliebri apparuerat, rogante Ioannem Euangeliſtam, vt manifeſtaret iuueni myſterium veritatis: illum autem dixiſſe, ſe paratum eſſe Matri Domini in hoc quoque gratificari, quoniam ei ita placeat. Et ita cùm dixiſſet breuem, & quæ facilè deſcribi poterat, orationem, ſe ab eius ſeduxiſſe oculis: eum autem diuinam illam myſtagogiam protinus mandaſſe literis, & illo tempore prædicaſſe verbum in Eccleſia.

Lucianus Presbyter Hieroſol. 410.

De reuelatione B. Stephani: Tertio Nonas Decembres, conſulatu Honorij decies, & Theodoſij ſexies Auguſtorum, aduenientè nocte, dormiente me in cubili meo, in loco ſancto baptiſterij, in quo conſuetudo mihi erat dormire, & cuſtodire Eccleſiaſtica, quę erant in miniſterio, hora tertia noctis, quæ eſt prima cuſtodia vigiliarum, quaſi in ecſtaſi effectus ſemi vigilans, vidi virum ſenem, longum, hieroprepem, hoc eſt, dignum ſacerdotè, ca-

num, barbam prolixam habentem, palliatum alba ſtola, cui inerant gemmulæ aureæ, habentes intrinſecus ſanctæ crucis ſignum. Et virgam auream in manu tenens, venit, & ſtetit ad dextram meam, & aurea virga pulſauit me, ter vocans me nomine meo, dicens: Luciane, Luciane, Luciane: & dixit mihi Græco ſermone: Vade in ciuitatem, quæ dicitur AElia, quæ eſt Hieruſalem, & dic ſancto Ioanni, qui eſt in ea Epiſcopus: Quamdiu clauſi ſumus, & non aperis nobis? & maximè, quia temporibus tui ſacerdotij oportet nos reuelari? Aperi nobis feſtinanter monumentum, vbi in negligentia poſitæ ſunt Reliquiæ noſtræ, vt per nos aperiat Deus & Chriſtus eius & Spiritus ſanctus oſtium clementiæ ſuæ in hoc mundo, &c. Et reſpondi ei, dicens: Quis enim es tu domine, & hi, qui tecum ſunt? Reſpondit mihi: Ego ſum Gamaliel, qui Paulum Apoſtolum Chriſti nutriui, & legem docui in Hieruſalem, & qui mecum in Orientali parte monumenti iacet, ipſe eſt dominus Stephanus, qui lapidatus eſt à Iudæis & principibus ſacerdotum in Hieruſalem pro Chriſti fide foris portam, quæ eſt ad Aquilonem, quæ ducit ad Cedar, &c.

Nilus Abbas. 420.

Citatur 48. 4. Synod Nicæna 2.

Epiſt. ad Heliodorum Silentiarium: Cùm barbaricę quædam nationes in præfatum montem eruptionem facerent, eos, qui in procinctu erant, ſimulque Galatæ ſenis filium captiuos traxerunt, &c. Abſcondens autem ſe in abdita quadam montis ſpelunca bonus ſenex, luctu mœroreque, quòd optimo filio orbatus eſſet, macerabatur: Dominumque noſtrum Chriſtum per interceſsionem Platonis patrij Martyris ad commiſerationem ſolicitabat: idem quoque filius in vinculis per eiuſdem Martyris patrocinium tentabat, vt ſui miſertus Dominus, miraculum aliquod exhiberet. Vtrorumque autem preces cùm eſſent exauditæ, patris videlicet in ſpem mortis latentis, filijque in captiuitate detenti, ecce confeſtim Martyr noſter Plato ipſe eques, equumque alium trahens, filio vigilanti cognoſcentique ex pictura ſæpe viſa effigiem Martyris apparuit, iuſſitque vt ex media turba exurgens equum aſcenderet. Vix dixerat hæc, cùm vincula aranearum telis fragiliora viſa ſunt, ipſeque ſolus per diuinum nutum admonitus liberatuſque equum aſcendens, gaudens, confidenſque, diuinum Martyrem ducem ſuum ſecutus eſt. Compendio autem & admodum velociter vterque, tum Sanctus ipſe, tum adoleſcens monachus, veluti alati, ad ſenis manſionem perueniunt iacentis adhuc in terra, & filij cladem deflentis. Sanum autem patri ex animo dolenti præclarus victor Martyrque filium dilectum poſtquam obtuliſſet, nuſquam amplius viſus eſt.

Sozomenus. 430.

Lib. 7. cap. 28. Atqui non hæc ſola religionem cohoneſtabant, verùm etiam Abacuc, & poſt eum non longo interuallo Micheas, inter Prophetas primi, circa hoc tempus apparuerunt. Amborum autem corpora (vt intellexi) per diuinam in ſomnis viſionem indicata ſunt Sebenno, tunc temporis Eleutheropolis Epiſcopo, &c.

Lib. 9. cap. 2. Erat Imperatrix Pulcheria, ſoror Imperatoris: Huic enim cùm tertiò apparuiſſet admirandus ille Thyrſus, eos, qui ſub terra abſconditi latebant, indicauit, & ad ſe transferri iuſsit, vt & eiuſdem loci, & eiuſdem quoque honoris ſecum participes eſſent: ſimul & ipſi quoque quadraginta Martyres, militaribus veſtimentis candidis induti, ſemetipſos illi conſpicuos fecerunt.

Cap. 17. Cophar villa eſt in territorio Eleutheropolis Palæſtinæ. Huic præfectus erat, agri ipſius conſeruus Calemerus quidam, domino quidem ſuo fidelis, ſed moroſus interim ac difficilis, & in comerminos agricolas iniquus. Quamuis autem talis eſſet, Propheta tamen (*Zacharias*) ei vigilanti clara luce apparens ſeipſum reuelauit, & horto quodam demonſtrato: Age, quæſo, inquit, hic fodito, ab hac ſepi in hortum menſura ducta ad cubitos duos, iuxta viam, quæ ducit ad ciuitatem Bethrerebin: reperies enim arcam duplicatam, ligneam interiorem, in exteriori plumbea, & propter hanc arcam vitreum item vas aquis plenum, & duos etiam ſerpentes amplitudine mediocres, mites, & innoxios, adeò vt manſueti videri poſſint. Calemerus igitur ad locum indicatum ex Prophetæ mandato profectus, operi gnauiter incumbit, & cùm ſecundùm prædicta ſigna iam in apertum producta, & recluſa eſſet arca ſacra, apparuit diuinus Propheta candidam ſtolam indutus, vtpote qui (vt opinor) etiam ſacerdos fuerit: ſub pedibus autem eius extra arcam iacebat puer regali apparatu ſepultus, &c. Propheta verò, tametſi ſeculis iam plurimis ſub terra iacuiſſet, viuus tamen adhuc apparebat: capite raſo, naſo oblongo, barba modicè prominenti, capite breuiuſculo: oculos habens aliquantulum profundos, ac ſupercilijs contectos.

Socrates. 440.

Lib. 1. cap. 8. Piliam habebat Spiridion virginem paterna pietate & ſanctimonia præditam, cui nomen erat Irene: apud quam familiaris quidam & neceſſarius ornamentum valde pretioſum deponit. Illa depoſitum quò magis in tuto collocaret, in terram abdidit: paulò poſt excedit è vita. Poſtea autem venit qui illud depoſuerat: & cùm virginem mortuam offenderet, patrem illius cœpit eo implicare negotio: atque interdum eum inſimulat, nonnunquam precibus cauſam agit. Senex, quoniam damnum illius, qui hoc depoſuerat, ſuum ipſius damnum dicebat, ad filiæ ſepulchrum ſe confert: Deum obteſtatur, vt reſurrectionem promiſſam iam ipſi ante tempus oſtendat. Quæ quidem ſpes illum neutiquam fruſtrata eſt. nam virgo reuiuiſcit, inque patris conſpectum venit: quæ ſimulac locum indicaſſet, vbi ornamentum illud erat occultatum, rurſus è vita migrauit. Iſta cùm à multis Cyprijs ipſe auribus accepi, tum in quodam libro Ruffini presbyteri Latino ſermone conſcripto legi.

Theodoretus. 450.

Eccleſ. hiſtor. lib. 5. cap 6. Duci autem optimo Theodoſio, interim apud Gratianum commoranti, diuina quædam viſio ab ipſo omnium rectore Deo obiecta eſt. Videbatur enim videre, diuinum Meletium Eccleſiæ Antiochenæ Præſulem, lænam ſibi imperatoriam injicere, & coronam illi honori conuenientem capiti imponere. Quæ cùm noctu ſecundùm quietem vidiſſet, prima luce cuidam ex familiaribus indicauit. Ille ſomnium manifeſtum eſſe, & nihil obſcuri ambiguue in ſe complecti.

Cap. 24. Theodoſius Imp. totam noctem huius vniuerſitatis gubernatorem precibus ſolicitauit. Sub tempus autem noctis, quo Galli cantare ſolent, ſomnus eum oppreſsit. Qui humi ſtratus, videre ſibi viſus eſt duos viros, candido veſtitu amictos, equis albis vehi: qui ipſum bono animo eſſe, timorem abijcere, prima luce arma capere, & exercitum in aciem educere iubent. nam ſe auxiliares, & velut anteſignanos ad eum miſſos eſſe: & alterum eſſe Ioannem Euangeliſtam, Philippum Apoſtolum alterum. Hac oblata viſione, Imperator preces fundere non deſiſtit, ſed attentiore cogitatione eas Deo adhibet. Eadem quoque viſio militi ſecundùm quietem apparuit, qui Præfecto ſuo eam narrauit: Ille eum deducit ad tribunum

militum, tribunus autem ad ducem: dux noui aliquid inde portendi ratus, Imperatori significat. Tum Imperator: Non mea, inquit, causa hæc oblata est visio (ipse namque illis, qui victoriam promiserant, fidem habui) sed ne quispiam existimaret, me, vtpote prælij faciendi cupidum, eam confinxisse. Huic igitur militi Deus, mei imperij propugnator, hanc obtulit visionem, vt mihi eandem narranti certum testimonium daret. Nam mihi primùm communis omnium Dominus illam ostenderat. Quare omni metu prorsus amoto, ante signanos nostros: & principes belli gerendi sequamur: atque nemo bellantium multitudine metiatur victoriam, sed eorum potentiam, qui se duces nobis præbent, quisque confideret. Hac oratione militum animis valde confirmatis, omnes de monte deducit, &c. Cùm tela vtrinque conijci cœpta sunt, tum antesignani Imperatoris verè promissa præstitêre. Nã ventus violentus è regione hostibus irruens, illorum sagittas, iacula spiculaq; in ipsos retorquet, adeò vt nullum teli genus eis adiumento fuerit: neque miles grauis armaturæ, neque sagittarius, neque iaculator Imperatoris exercitum lædere potuerit. Quin etiam tanta pulueris copia in eorum facies impetu ferebatur, vti palpebras occludere, & pupillas oculorum pulueris vi grauiter oppugnatas tegere ac tueri eos coëgerit. Imperatoris autem exercitus, nullo damno incommodove ex illo turbine accepto, fidentibus animis hostes trucidant.

Theodorus Lector. 520.

Lib. 2. Anastasius Imperator condidit Leucas, & cùm condidisset, vidit in somnis Bartholomæum Apostolum dicentem, subuertisse ipsum ciuitatis custodiam, quòd Reliquias suas illò missas reprobasset.

Cyrillus Eremita. 540.

In vita S. Euthymij: Sequenti nocte eis paratis ad iter, apparet beato Eliæ magnus ille Euthymius, Quid hoc sibi vult, rogans, quòd hodie iumenta congregetis? Cùm is verò respondisset, Vt aquam afferamus ex Pharis: propterea quòd ea nunc nobis omnino defecerit, increpauit illum, dicens: O vos modicæ fidei, quanam de causa Deum non rogauistis? Num is, qui ex præruptа petra inobedientem potauit populum, & aquam ex asini maxilla Samsoni aliquando fecit scaturire, non poterit vobis quoque ad vsum suppeditare, si solùm cùm fide offeratis petitionem? Deinde eis etiam prohibuit iter ad Pharas, vt minimè necessarium. Aqua enim vobis implebuntur vel maximæ cisternæ, si ne tres quidem horas expectaueritis. Cùm ad hanc visionem è somno excitatus fuisset beatus Elias, & statim eam Pheido & reliquis annuntiasset, iumenta quidem à proposito soluit ministerio: cùm nox autem iam transisset, & sol quantam videt terram suis illustraret radijs, nubes nescio vnde aërem, qui erat super cœnobium, repente complexa, protinus erupit in pluuiam. Et omnia quidem circumcirca simile adhuc puniebat flagellum siccitatis: ij autem soli, qui erant in cœnobio, præter opinionem aquam erant adepti, perinde ac si aliquis pluuiam circumscripsisset, & rursus vlterius non sineret progredi. Postquam autem & cisternæ fuerunt aqua plenæ, & non erat amplius opus imbribus, qui è cœlo descendunt: dissipata est statim nubes, & vehemens imbrium procella rursus reducta fuit ad serenitatem.

In vita Ioannis Silentiarij cap. 13. Sanctus Sabas eodem anno in pace dormijt. Tunc magnum animo accepit dolorem hic Ioannes, quòd non adfuisset consummationi sancti Abbatis. Ei autem, cùm esset adeo anxius animo, & se esse patre priuatum lugeret, in somnis apparet præter nos Sabas, dicens: Ne sis de meo decessu tristis, ô pater Ioannes. Nam etsi sim à te carne separatus, sum tamen tecum spiritu. Eo autem respondente: Roga Dominum, vt me quoque assumat, dicit beatus Sabas: Hoc nunc non potest fieri. Grauis enim tentatio est inuasura Lauram. Deus autẽ vult te esse in carne, ad eos consolandos & confirmandos, qui se pro fide fortiter gerunt & decertant.

Procopius Cæsariensis. 550.

Lib. 1. de bello Vandalico cap. 20. Aphris maximo dolore perculsis ac animi pendentibus dicunt Cyprianum in somnis apparuisse, ac bono esse animo Christianos huius rei gratia iussisse, sese breui tempore vltorem futurum pollicendo.

De ædificijs Iustiniani orat. 1. Apostoli beneficiorum memores ad Regis honorem nunc hominibus apparuerunt, Regis inquam pij & religiosi. Neque enim ab humanis negotijs recedunt diuina, sed admisceri percupiunt, & hominum conuersatione oblectantur, &c. Vbi Iustinianum grauiter ægrotantem, & iam morituri speciem præbentem, nempe à medicis desperatum, & inter cadauera iacentem, isti Diui (*Cosmas & Damianus*) per somnum & visum curauerunt.

Euagrius. 590.

Lib. 2. cap. 3. de S. Euphemia: Miracula autem, quæ ab ista sanctissima Martyre quibusdam temporibus eduntur, nemini Christiano obscura sunt. Nam sæpenumerò aut Episcopis, qui ordine illius vrbis Ecclesiam rexerant, secundùm quietem ipsa Martyr apparens, aut alijs quibusdam ob piam vitæ rationem nobilitatis accedens, iubet, vt in ipso templo festum delicijs & opiparis epulis célebrent.

Lib. 3. cap. 8. Zeno per visionem, vt fertur, conspicatus sanctam, strenuam, & eximiam Martyrem Theclam, non ipsum solum impellentem, verùm etiam Imperij pollicentem restitutionem, versus Constantinopolim exercitum ducit.

Ioannes Moschus. 600.

In Prato spirituali cap. 3. Cùm ea cogitatione pulsabatur, assistebat ei sanctus Ioannes Baptista, dicens: Tolera, & perseuera, & ego te ab hoc bello liberabo.

Cap. 175. Mulier quædam vacabat in templo Dominæ nostræ sanctæ Dei Genitricis, orans eam & deprecans, & cum lachrymis dicens: Vindica me de Zenone Imperatore. Cùm ergo multis diebus hoc faceret, apparuit ei sancta Dei Genitrix dicens: Crede mihi, mulier, vltionem tuam sæpe facere volui, sed manus eius prohibet me. Erat enim valde misericors, & eleemosynas faciens.

Gregorius Presbyter. 620.

In vita Theodori Archimandritæ: Mater verberatum filium ad lectuli spondam alligatit, nec cibum illi dedit. Verùm nocte illa sanctus Dei Martyr Georgius gladio accinctus fœminis apparuit, strictoq; gladio, irruit aduersum illas minabundus, &: Abscindam, inquit, vobis capita, quia puerum cæditis, & ad me ire prohibetis. Iurantibus autem illis, se id amplius non effecturas, remisit minas, atque discessit.

Leontius Cyprius. 620.

In vita Simeonis Sali cap. 32. Quando inflammationem bellumq; sensit, in solitudine Deum orauit, vt dicebat, & magnum Niconem, vt magno fornicationis bello eum leuaret. Semel verò vidit egregium illum virum, ad se venientem, & dicentem, quomodo te habes, frater? Dixi aũt ei, inquit, malè, nisi tu succurreris. Caro enim mea lasciuit, nescio

quare.

quare. Subridens ergo, inquit, admirabilis ille Nicon, sustulit aquam ex sancto Iordane, & iecit subter vmbiculum, cùm venerandæ eum crucis figura signâsset, & dixit ei: Ecce sanus factus es. Ab eo ergo tempore (vt iurabat) nec dormiens, nec vigilans sensit inflammationem corporis.

Iosmes Damascenus. 730.

Historia Barlaam & Iosaphat cap. 40. Hac oratione perfunctus iuxta sepulchrum flens consedit, ac sedens obdormiuit. Atque formidandos illos viros, quos prius conspexerat, ad se venientes, seq; ad maximum illum & admirandum campum ducentes, intueri sibi visus est. Cùm autem ipse portam egrederetur, alij ipsi obuiam fuerunt, ingenti lumine perfusi, coronasq; eiusmodi pulchritudine collucentes, quæ nulla oratione exprimi possit, manibus tenentes. Percontante autem Iosaphat, cuiusnam essent splendidissimæ illæ coronæ, quas perspiceret: Tua quidem vna est, (responderunt illi,) tibi ob multas eas animas, quibus salutem attulisti, confecta, &c.

Oratione de fidelibus defunctis: Rursus alij cuipiam è diuinis Patribus, cuius discipulus quidam negligenter vitam instituebat, tandemq; in ea incuria extremum vitæ spiritum ediderat, ille singulari misericordia atque erga animas beneuolentia præditus Dominus, senis lachrymis precibusq; commotus, eum instar diuitis illius, de quo in Lazari historia mentio fit, ad collum vsque deflagrantem ei ostendit. Ac denique cùm senex permultis sese laboribus afflixisset, Deumq́ue cum lachrymis obsecrasset, ad zonam vsque rursus demonstrauit. Posteaq́ue item, cùm vir sanctus labores laboribus adiunxisset, liberum prorsus eum, atque ab ignis ardore vindicatum per visum seni ostendit. Luc. 16.

Elias Cretensis 780.

In Orationem 3. Nazianzeni: Sancti Martyres dæmones ejiciunt, omnisq́ue generis morbis medentur, ac soluti corporibus quibusdam tamquam adhuc in corpore versantes apparent, ac multa ipsis, ad eorum custodiam & præsidium futura prædicunt.

Synodus Nicena Secunda. 790.

Actione 4. Lecta est epistola Nili ad Heliodorum de Platone Martyre, qui apparês ex imagine agnoscebatur. Sancta Synodus dixit: Demonstratum est, quomodo per pręcognitã imaginẽ Martyris ipsum adeo Martyrem præsentem cognouit, cùm liberaretur. Theodorus Myrorum Episcopus dixit: Ego quoque non multum dissimilia passus sum. Nam cùm aliquando ab aulicis quibusdam iniuria essem affectus, venit ad me Diaconus meus vir pius, ac timens Deum, retulitq; in somnis sibi esse visum Metropolitanum nostrum, pollicentem negotijs meis expectatum finem, & successum Ibi mihi inquirenti qua effigie visus sibi esset Patriarcha, respondit: Facie rubicunda, & capite cano. Inquam non esse eam Patriarchæ similitudinem, sed D. Nicolai imaginem. Respondit tum is mihi, me rectè dixisse: Sic enim circumfertur illius imago passim expressa. Mox itaque confisus sermonibus, in sacrã & regiã vrbem profectus, res, quæ ad Episcopatum meum pertinebant, ex animi sententia composui.

Ignatius Nicenus. 820.

De S. Tarasio: Leo adhuc imperatoriæ gloriæ sceptra administrans, & Iconomachorum hęresin nefariè amplectens, cùm ei appropinquaret vitæ finis, quo erat gladio feriendus, vt ipse adhuc superites sua voce declarauit, vidit beatum Tarasium in somnis ad eum accedere, & cùm graui ira iubere cuidam Michaeli nomine, vt enim in eum adigeret. Ille verò iussui morem gerẽs, gladio transegit Imperatorem, &c.

Nicephorus Philosophus. 830.

In encomio Antonij Patriarchæ: Cùm hæc & plura alia deflendo diceret muliercula, & acerbis perfunderetur lachrymis, molestiaq́ue & doloribus ei vires defecissent, somno opprimitur, & dulci somnio videt accedentem Patriarcham, manu signum crucis in eius fractura effingentem, & dicentem: Iam es curata, & citra impedimentum tibi licet ingredi: & euanuisse protinus ab oculis: somnium autem fuit res ipsa, & quæ fuit in somnis visio, & veritas. Nam cùm à somno esset experrecta, etsi dolores ei nullam amplius afferrent molestiam, rei tam admirabili, & tam præter opinionem non poterat credere mulier, sed putabat se adhuc ali somnio Sed cùm perfectius excitata, sustulisset dubitationem, læta exiluit, gratias agentibus vocibus narrans miraculum, & salutem sibi datam publicè celebrans.

Constantinus Tius. 850.

Oratione de inuentione Reliquiarum S. Euphemiæ c. 6. In illa insula S. Glyceriæ iacebant Reliquiæ. Dicta autem nocte visa est egredi ex insula Martyr Christi Glyceria, & hæc è naui exijsse, & se inuicem esse complexæ Et cùm dixisset, quę ex insula erat egressa, ei quæ è naui exierat: Salue Martyr Christi Euphemia benedicta, & sese inuicem saluassent, rursus per se recedebant.

Leo Imp. Philosophus. 880.

Orationes encomiasticæ in Ioan. Chrysostomum: Adhuc autem antequam peruenirent Sanctus in loci solitudinem, ab eo rursus videntur, sicut Antiochiæ, diuini Apostoli. Quid dicentes? diuinam gratiam afferentes, confirmantes, & corroborantes, vngentes, & laudantes eum propter puritatem conscientiæ: postremò annuntiantes eius ad Deum excessum, foreq́ue vt ad eorum peruenire honorem & gloriam.

Simeon Metaphrastes. 950.

In vita Ioannis Chrysostomi: Cùm esset in itinere, & ad hoc vltimum duceretur exilium, paucis ante diebus nocte precanti Petrus ille magnus, & Ioannes, quos etiam viderat in principio vitæ ex Deo agendæ, rursus ei apparent, & libenter eum alloquuntur, recreantes à laboribus, & victoriam aduersus dæmones suauissimè annuntiantes. Deinde cùm ei gratum excessum prædixissent, & quæ eum quidem bona mox essent exceptura, mala autem Eudociam persecutricem eius, comede, dicunt, quendam ei cibum ostendentes, quem cùm comederis, non erit tibi opus alio, donec eum sumes nobiscum, in quem non cadit interitus.

In Martyrio Agathæ virginis: Ea egressa custodiam circa mediam noctem, in senis similitudine apparuit ei Apostolus Petrus, quem puer præcedebat, habens medicamenta.

Suidas. 970.

In Nicolao: Nicolaus acerrimus Christianorum æmulator, & sacerdos Deo familiarissimus, nihil quidem scripsit, sed in somnis Imperatori Constantino apparuit, tres duces à quibus inuocatus fuerat, ob calumniatorem capitis damnatos liberauit.

Ioannes Zonaras. 1100.

Tomo. 3 Annalium de Constantino Imp. His peractis nocte ei astare visi sunt duo viri, qui se Petrum & Paulum esse Christi Apostolos profitentes dicerent, si & corporis & animæ sanitatem consequi vellet, Siluestrum Episcopum esse accersendum,

qui &

qui & luem corporis depulsurus esset, & vitam interitus expertum communicaturus.

Georgius Cedrenus. 1110.

In Theodosio: Theodosius bellum gerens contra Eugenium tyrannum, in oratorium cùm veniſſet, in pauimentum ſe proſtrauit, ac lachrymans Dei opem poposcit. Inde cùm præ animi ægritudine paululum obdormiſſet, vidit in ſomnis duos quoſdam albis equis inſidentes, à quibus iubetur æquo animo esse, & exercitum ad pugnam excitare. Eorum alter ſe Ioannem, alter Philippum Apoſtolos nominabant.

In Leone Iſaurico: Eodem anno Amor cum quindecim millibus leuis armaturæ militibus excurſionem faciens, Nicæam Bithyniæ obſidet. Verùm hi diu vrbe oppugnata, murorumq; partibus deiectis, apparitione ſanctorum, qui ibi coluntur, Patrum deterriti, re infecta turpiter diſceſſerunt. Cùm quidem Conſtantinus Artabaſdi ſtrator, imaginem Deiparæ ſtantem cernens, correpto lapide petijt, deiectamq; conculcauit: cui Domina per viſionem aſſiſtit, obnuntiauitq; præclari huius in ipſam facinoris ſui eum capite pœnas daturum. Poſtridie itaque Saracenis murum oppugnantibus, & certamine commiſſo, miſer in murum accurrens, tormenti lapide caput, faciemq; contritus, dignam ſuæ impietatis mercedem tulit.

Michael Glycas. 1120.

Part. 4. Annalium: In Philonis Philoſophi Eccleſiaſtica hiſtoria reperitur, quodam perſecutionum priſcarum tempore ſeniori Eccleſiaſtico ab Antiſtite ſacris interdictum fuiſſe. Cùm autem ſenior ille quandam ob cauſam neceſſariam aliquò profectus eſſet, accidit vt ab Ethnicis comprehenſus, teſtimonio ſuo veritatem obſignaret. Hinc templum eo loco condunt, & renouatia peraguntur: cumq; Antiſtes hæc verba pronuntiaret: Pax vniuerſis: ſandapila templo exceſſit, idq; non ſemel, ſed bis terve factum. Hinc per quietem Antiſtiti ſenior oblatus: Abito, inquit, & Epiſcopo meo ſis auctor, vt huc veniat, meq; vinculis exoluat. Nam officio me ſacro excluſit, ideoq; ſacris intereſſe vobiſcum nequeo: Martyrij quidem coronam conſecutus ſum, ſed Dei faciem nondum conſpexi: quòd ſi me ipſe profectus huc non exoluerit, alius exoluere nemo poterit. Cùm igitur his obtemperatum eſſet, ſandapila templo excedere deſijt. Atque hanc ob cauſam cuncti Deo gloriam tribuebant, qui ſeruis ſuis huiuſmodi poteſtatem conceſſiſſet.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 6. cap. 17. De Gregorio Neocæſarienſi: Huic Dei mater apparens, per Ioannem Euangeliſtam, profeſſionem fidei noſtræ, quantum ad Theologiam, & diuinitatis rationem pertinet ſcriptâ exhibuit.

Lib. 13. cap. 37. Oppidum eſt illud Pityus grauis ſolitudinis, ad finem Pontici maris, ſæuiſſimis barbaris conterminum: eò cùm adduceretur, & iam ad Deum migraturus eſſet, noctu ei oranti, qui vitæ eius duces fuerant, & Petrus & Ioannes aſſiſtentes, perquàm amicè cum eo ſunt collocuti.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Ambroſius. 370.

Sermone 90. de ſancta Agnete: Dum parentes beatæ Agnetis aſſiduis pernoctationibus vigilarent ad tumulum eius, vident in medio noctis ſilentio exercitum virginum, quæ omnes auro textis cycladibus indutæ, cum ingenti lumine præteribant. Inter quas vident beatiſſimam Agnetem ſimili veſte fulgentem, & ad dextram eius Agnum niue candidiorem. Hæc itaque cùm viderent parentes eius, & qui ſimul erant, ſtuporem mentis incurrunt: ſed beata Agnes rogat ſanctas virgines parumper gradum figere, & ſtans parentibus ſuis dixit: Videte ne me quaſi mortuam lugeatis, ſed congaudete mihi, & congratulamini: quia cum his omnibus lucidas ſedes accepi, & illi ſum iuncta in cœlis, quem in terris poſita tota animi intentione dilexi. Ex his dictis pertrâſijt. Hæc viſio publicè ab omnibus qui viderant, quotidie vulgabatur: vnde factum eſt, vt poſt aliquot annos ad Conſtantiam Conſtantini filiam hoc factum ab his, qui viderant, narraretur. Erat enim ipſa Conſtantia regina virgo prudentiſſima, ſed ita obſeſſa vulneribus, vt à capite vſque ad pedes nulla membrorum pars libera remaniſſet. Accepto autem conſilio, ſpe recuperandæ ſalutis venit ad tumulum Martyris nocte, & licet pagana, tamen credula animi intentione preces fideliter fundebat. Quod dum faceret, repentina ſomni ſuauitate corripitur, & vidit per viſum beatiſſimam Agnetem talia ſibi monita præferentem: Conſtanter age Cõſtantia, & crede Dominum Ieſum Chriſtum Filiũ Dei eſſe Saluatorem tuum, per quem modò conſequeris omnium vulnerum, quæ in corpore tuo pateris, ſanitatem. Ad hanc vocem Conſtantia euigilat ſana, & ſic ſana, vt nec ſignum in eius membris alicuius vulneris remaneret.

Sermone de Gerualio & Protaſio. In diebus tranſactæ nuper Quadrageſimæ, cùm Dominus mihi donaſſet, vt ieiunantium & orantium me faceret eſſe participem, in oratione poſito ita mihi ſomnus obrepſit, vt nec vigilans apertè, nec dormiens integrè, viderem apertis oculis mecum duos iuuenes ephebos, veſtibus candidiſſimis, id eſt, collobio & pallio indutos, caligulis calceatos, manibus extenſis orantes. Nullam quidem grauedinem patiens, loqui cum eis non poteram: ſed pars in me ſomni incumbebat, qui me ad eorum interrogationem verbum proferre non ſineret: plenè autem euigilanti viſio eorum ab oculis elapſa eſt. Vnde factum eſt, vt rogarem Domini miſericordiam, vt ſi ludificatio dæmonum eſſet, abſcederet: ſi verò veritas eſſet, plenius appareret. Ad impetrandum verò quod poſcebam à Domino, augmentaui ieiunium, ſimiliq; modo, canente gallo, orantes mecum iuuenes apparuerunt. Tertia verò nocte defecto ieiunijs corpore, non dormienti, ſed ſtupenti, cum quadam mihi tertia apparuêre perſona, quæ ſimilis eſſet beato Paulo, cuius vultum me pictura docuerat, vt tantùm ipſe mecum illis latentibus loqueretur, dicens: Iſti ſunt, qui propter monita mea reſpuentes prædia, & diuitias, ſecuti ſunt Domini noſtri Ieſu Chriſti veſtigia, nihil terrenum, nihilq; carnale concupiſcentes, in media hac Mediolanenſi vrbe per decem annos in die ſeruitio perdurârunt.

Prudentius. 380.

Hymno 6. de Fructuoſo, Augurio, & Eulogio Martyribus:

Sed ne Reliquiæ reſuſcitandæ,
Et mox cum Domino ſimul futuræ,
Diſcretis loca diuidant ſepulchris:
Cernuntur nimis ſtola amicti,
Mandant reſtitui, canoq; clandi
Mixtim marmore pulueres ſacrandos:

Hieronymus. 390.

Apoc.6. *Aduersus Vigilantium cap.* 2. Ais vel in sinu Abrahæ, vel in loco refrigerij animas Apostolorum & Martyrum consedisse, nec posse suis tumulis, & vbi voluerint, adesse præsentes. Senatoriæ videlicet dignitatis sunt, vt non inter homicidas terrimo carcere, sed in libera honestaque custodia in fortunatorum insulis, & in campis Elysijs recludantur. Tu Deo leges pones? tu Apostolis vincula inijcies, vt vsque ad diem iudicij teneantur custodia, nec sint cum Domino suo? de quibus Apoc.14 scriptum est: *Sequuntur Agnum, quocunque vadit.* Si Agnus vbique est: ergo & hi, qui cum Agno sunt, vbique esse credendi sunt. Et cum diabolus, & dæmones toto vagentur orbe, & celeritate nimia vbique præsentes sint: Martyres post sanguinis sui effusionem arca operientur inclusi, & inde exire nō poterunt?

Augustinus. 400.

2.Cor.12 *De cura pro mortuis agenda cap.* 15. Mitti ad viuos aliquos ex mortuis, sicut è contrario quòd Paulus ex viuis in paradisum raptus est, diuina Scriptura testatur. Nam Samuel Propheta defunctus 1.Reg.28 viuo Sauli etiam regi futura prædixit: quamuis nonnulli non ipsum fuisse, qui potuisset magicis artibus euocari, sed aliquem spiritum, tam malis operibus congruentem, illius existiment similitudinem figurasse, cùm liber Ecclesiasticus, quem Ecc. 46 Iesus filius Syrach scripsisse traditur, & propter eloquij nonnullam similitudinem Salomonis pronunciatur, contineat in laude Patrum, quòd Samuel etiam mortuus prophetauerit. Sed si huic libro ex Hebræorum, (quia in eo non est Canone) contradicitur, quid de Mose dicturi sumus, qui certè & in Deuteronomio mortuus, & in Euangelio Deut.34. Matt.17 cum Helia, qui mortuus non est, legitur apparuisse viuentibus?

Capite decimosexto. Hinc & illa soluitur quæstio, quonam modo Martyres ipsis beneficijs, quæ dantur orantibus, indicant se interesse rebus humanis, si nesciunt mortui quid agant viui. Non enim solis beneficiorum effectibus, verùm etiam ipsis hominum aspectibus Confessorem apparuisse Felicem ciuibus vel inquilinis piè à se dilectis, cùm à Barbaris Nola oppugnaretur, audiuimus, non incertis rumoribus, sed testibus certis. Verùm illa diuinitus exhibentur, longè aliter quàm sese habet vsitatus ordo, singulis creaturarum generibus attributus. Non enim quia in vinum aqua, cùm voluit Dominus, repente conuersa est, ideo non debemus, quid aqua valeat, in elementorum ordine proprio, ab istius diuini operis raritate, vel potius singularitate discernere. Nec quoniam Lazarus resurrexit, ideo mortuus omnis quando vult surgit, aut eo modo exanimis à viuente, quomodo à vigilante dormiens excitatur. Alij itaque sunt humanarum limites rerum, alia diuinarum signa virtutum: alia sunt, quæ naturaliter: alia, quæ mirabiliter fiunt: quamuis & naturæ Deus adsit, vt sit, & miraculis natura non desit. Non igitur ideo putandum est, viuorum rebus quoslibet interesse posse defunctos quoniam quibusdam sanandis, vel adiuuandis Martyres adsunt: sed ideo potius intelligendum est, quod per diuinam potentiam Martyres viuorum rebus intersunt, quoniam defuncti per naturam propriam viuorum rebus interesse non possunt.

Paulinus Nolanus. 410.

Natali 8. de sancto Felice:

——Cumulant Felicis amorem,
Quem prope corporeo præsentem vidimus ausu
Obiectare manus flammis, & nostra tueri
Limina iuncta suis: quæ tanquam territa sancti
Obstantis facie propè tangens flamma pauebat,
Pulsaq; de vestris rapiendo culmine tecti,
Comminus in tuguri vicina fragore perarsit.

Seuerus Sulpitius. 410.

Dialogo 2. cap. 14. Cæterùm id quod dicturus sum, posthumiane, hoc te (me autem intuebatur) teste rectè perhibeo. Quodam die ego & iste Sulpitius proforibus illius excubantes, iam per aliquot horas cum silentio sedebamus, ingenti horrore & tremore, ac si ante Angeli tabernaculum mandatas excubias duceremus: cùm quidem clauso suæ cellulæ ostio, nos ibi esse nesciret. Interim colloquentium murmur audiuimus, & mox horrore quodam circumfundimur: & obstupentes, nec ignorare potuimus nescio quid fuisse diuinum. Post duas ferè horas ad nos Martinus egreditur. Ac tū cum iste Sulpitius cœpit orare, vt perquirentibus indicaret, quid illud diuini fuisset horroris, quod fatebamur nos ambo sensisse, vel cum quibus fuisset in cellula locutus: Tenuem enim nos licet, & vix intellectum sermocinantium sonum pro foribus audisse. Tum ille diu multumque cunctatus: (incredibiliora fortè dicturus sum, sed Christo teste non mentior, nisi quisquam est tam sacrilegus, vt Martinum putet fuisse mentitum:) Dicam, inquit, vobis, sed vos, quæso, nulli dicatis. Agnes, Thecla, & Maria mecum fuerunt. Referebat autem habitum ac vultum singularum. Nec verò illo tantùm die, sed frequenter se ab ijs confestim est visitatum: Petrum etiam & Paulum Apostolos videri à se sæpius non negauit.

Paulus Orosius. 420.

Lib.7.cap. 36. Intercurrente nocte B. Ambrosium Episcopum, paulo ante defunctum, per somnium sibi videre visus est Masezil, significantem manu, & impacto ad humum ter baculo, dicentem: hic, hic, hic: quod ille prudenti coniectura intellexit, merito annuntiantis fidem victoriæ: verbo locum, numero diem significari. Substitit, ac tertio demum die post noctem orationibus hymnisq; peruigilem ab ipsis cœlestium sacramentorum mysterijs, in hostem circumfusum processit.

Franinus Presbyter. 440.

In vita S. Paulini Nolani: Ante diem tertium, quā de hoc mundo S. Ioannes ad Dominum commigraret, retulit se vidisse sanctum Paulinum Angelica dignitate vestitum atque ornatum, totum niueum, totum syderium, atque odore ambrosio renidentem.

Auctor vitæ S. Fulgentij. 510.

Cap. 30. Eunti mihi secundùm præceptum Dothiani primatis beatissimus Fulgentius per tempus quietis apparuit, & affabili, sicut solebat, aspectu, salutans amicabiliter: Quò, inquit, nunc sanctitas tua velociter ambulat? Cur respondi: Vt Ruspensis Ecclesiæ Episcopus eligatur. Ille verò subridens: Iam, inquit, ordinatus est. Nonne apparet, illius visitationibus fuisse perfectum, quod est visitante prædictum.

Gregorius Turonensis. 570.

Historiæ Francorum lib.2.c.6 de oratorio B. Stephani: Quæ à quibusdam audiui, narrare non distulī. Aiunt enim priusquam hi hostes venirent, vidisse se virum fidelem in visu quasi conferentem cum sanctis Apostolis Petro & Paulo B. Leuiram Stephanum de hoc excidio, ac dicentem: Oro Domini mei, vt non permittatis obtentu vestro Metensem vrbem ab inimicis exuri, quia locus in ea

est,

est, in quo pignora mea continentur. Cui illi aiunt: Vade in pace, oratorium tantùm tuum carebit incendio. Vnde procul dubio est, quòd horum obtentu, vrbe vastata, oratorium permansit illæsum.

Fortunatus. 580.

Libro 3. vitæ S. Martini:

Culmen Apostolicum, celsa & honore columnæ,
Sæpe Petrum meruit, Paulumq; videre licenter.

Dinamius Patricius. 580.

Vitæ Maximi Episcopi cap. 3. Quadam nocte imminente celeberrima beati Andreæ solennitate, cùm deputatus ego essem (ait Ceatro Diaconus) qui ad vigilias excitarem, primo noctis tempore blandus me solicitum oppressit somnus, & dulces psallentium audiui melodias, moxque excitatus non sine perturbatione multa, è lecto me proripui, quòd putarem me oportunum excitandi tempus neglexisse. Tum verò longè etiam dulciores, quàm humanis possunt studijs effici, spiritualium canctionum melodias hausi auribus meis. Continuò igitur ad ipsius arcis vestibulum suspenso me gradu contuli. Atque illic beatissimos Apostolos Petrum & Andream, ad complendam cum sancto Maximo orationem alternis honoribus se præuenientes, ego peccator audiui. Ego perquirendi studio propius accedens, neminem illic videre potui præter sanctissimum Maximum prono vultu & corpore in templi pauimento prostratum.

Gregorius Magnus. 590.

Homilia 32. in Euangelia: Gothorum tempore matrona quædam fuit valde religiosa, quæ ad horum Martyrum (*Processi & Martiniani*) Ecclesiam crebrò veniebat: quadam die dum ex more ad orandum venisset, egrediens, duos stantes sub peregrino habitu monachos inuenit, peregrinos credidit, dari eis aliquid eleemosynæ præcepit. Sed priusquam eius erogator eis ad largiendum eleemosynam propinquasset, ait rursum illi vicinius, & dixerunt: Tu nos modò visitas, nos te in die iudicij requiremus, & quidquid possumus, præstabimus tibi. Quo dicto, ab oculis eius ablati sunt: Territa illa ad orandum rediit, sesequè in lachrymis prolixius effudit. Et facta est post hoc tanto instantior in prece, quanto certior de promissione.

Lib. 3. Dialog. cap. 24. Adhuc supersunt aliqui, qui Theodorum eius Ecclesiæ custodem nouerunt, cuius narratione innotuit res, quæ ei contigit valde memorabilis. Quòd quadam nocte dum citius ad melioranda iuxta ianuam lumina surrexisset, ex more ligneis gradibus sub lampade positis stabat, & lampadis refouebat lumen. Tunc repente beatus Petrus Apostolus in stola candida deorsum in pauimento constitit, eiq; dixit: Colliberre quare tam citius surrexisti? Quo dicto ab oculis aspicientis euanuit. Sed tantus in eum pauor irruit, vt tota in illo corporis virtus deficeret, & per dies multos de stratu suo surgere non valeret. Qua in re quididem B. Apostolus seruientibus sibi voluit, nisi præsentia sui respectus ostendere: quia quidquid pro eius veneratione agerent, ipse hoc pro mercede retributionis sine intermissione semper videret.

Cap. 25. Alius hic non ante longa tempora, sicut nostri seniores referunt, custos Ecclesiæ Abundius dictus est, magnæ humilitatis atque grauitatis vir, ita omnipotenti Deo fideliter seruiens: vt idem B. Petrus Apostolus signis ostenderet, quam de illo haberet æstimationem. Nam cum quædam puella paralytica in eius Ecclesia permanens, manibus reperet, & dissolutis renibus corpus per terram traheret: diuquè ab eodem beato Petro Apostolo peteret, vt sanari mereretur, nocte quadam ei per visionem astitit, & dixit: Vade ad Abundium mansionarium, & roga illum, atque ipse tibi salutem restituet. Cumque illa de tanta visione certa esset, sed quis esset Abundius ignoraret, cœpit huc illucquè per Ecclesiæ loca trahere, vt quis esset Abundius inuestigaret. Cui repente ipse factus est obuiam, quem quæsiuit, eiquè dixit: Rogo te pater indica mihi qui est Abundius custos? cui ille respondit: Ego sum. At illa inquit: Pastor & nutritor noster beatus Petrus Apostolus ad te me misit, vt ab infirmitate ista liberare me debeas. Cui ille respondit: Si ab ipso missa es, surge. Manumquè eius tenuit, & eam in statum suum protinus erexit. Sicq; ex illa hora omnes in eius corpore nerui ac membra solidata sunt, vt solutionis illius signa vlterius nulla remanerent.

Cap. 38. Redemptum Ferentinæ ciuitatis Episcopum vitæ venerabilis virum, qui ante hos ferè annos septem ex hoc mundo migrauit, tua dilectio cognitum habuit. Hic sicut mihi adhuc in monasterio propè posito valde familiariter iungebatur, hoc quod Ioannis iunioris prædecessoris mei tempore, de mundi fine cognouerat, sicut longè lateq; claruerat, à me requisitus mihi ipse narrabat. Aiebat namque: quia quadam die, dum parochias suas ex more circuiret, peruenit ad Ecclesiam beati Eutychij Martyris. Aduesperascente autem die stratum fieri sibi iuxta sepulchrum Martyris voluit, atque ibi post laborem quieuit: cùm nocte media, vt asserebat, nec perfectè vigilare poterat, nec dormiebat, sed depressus, vt solet, somno, grauabatur quodam pondere vigilans animus: atque ante eum idem beatus Martyr Eutychius astitit, dicens: Rédempte vigilas? Cui respondit: Vigilo. Qui ait: Finis venit vniuersæ carnis, finis venit vniuersæ carnis, finis venit vniuersæ carnis. Post quam trinam vocem visio Martyris, cum omnipotentis Dei gratia, quæ mentis eius oculis apparebat, euanuit. Tunc vir Dei surrexit, seqúe in orationis lamentum dedit. Mox enim illa terribilia in cœlum signa secuta sunt, vt hastæ, atque acies igneæ ab Aquilonis parte viderentur. Mox effera Longobardorum gens, de vagina suæ habitationis educta, in nostram seruiçem grassata est, atque humanum genus, quod in hac terra præ nimia multitudine quasi spissæ segetis more surrexerat, succisum aruit. Nam depulatæ vrbes, euersa castra, concrematæ Ecclesiæ, destructa sunt monasteria virorum ac fœminarum, &c. Et quid in alijs mundi partibus agatur, ignoro. Nam in hac terra, in qua nos viuimus, finem suum mundus iam non nuntiat, sed ostendit.

Ionas Monachus. 630.

In vita S. Bertulphi cap. 6. In tanto omnium silentio beatus Apostolorum princeps Petrus aduenit, & supra stratum ægri patris stans: Surge, inquit, & sospes abi ad sodales. Illo inquirente, quis esset, Petrum se esse respondit, cuius tum sacra toto orbe solennia celebrarentur. His dictis, abscessit. At Bertulphus timore perculsus, anxio & trepido corde scisitabatur, quid rei esset: putabat enim & audiuisse me vocem, & visionem vidisse. Vt autem comperit me nihil neque vidisse, neque audijsse, non cernis, inquit, suluam lucem, qua Petrus Apostolus proficiscitur? Me respondente, nequaquam eam me videre, siluit. Tum verò ego animi dubius, quid rei secum verset, vix tandem precibus obtinere potui, vt mihi panderet veritatem: quam ille planè reticuisset, si me audiuisse & vidisse nouisset.

Audoenus. 670.

Vita S. Eligij lib. 2. cap. 37. Postquam beati viri corpus mandarum est sepulturæ, casu relicta ibi fuit pellis quædam caprina longè optima, ex Episcopi domo, quæ feretro imposita fuerat. Eam, cunctis abeuntibus, Vsso Diaconus, natione Sueuus, clam ablatam, in lectuli sui stramine abscondit. Reuersi funeris ministri, vident eam non adesse, nec mediocriter consternati, passim eam inquirunt. Sed cùm nulla ratione reperire possent, extitit inter eos non minima turbatio. Interim nox cogit omnes dare se quieti, & ecce Abbati Sparno vir sanctus in visione apparet, blandeq́, vt solebat, eum compellans, indicat locum, vbi res ablata haberetur. Altera luce Abbas, quod in visione cognouerit, duobus fidelibus fratribus exponit illisq́ assumptis, abit ad lectum Diaconi, quærit: rem furto subductam, moxq́ inuenit. Tum accitum Diaconum durissimè obiurgat, non tamen verberat. Siquidem beatus Eligius prohibuerat ne id faceret.

Cap. 42. Quidam cultor vineæ eiusdem Ecclesiæ, cùm esset desidiosus & negligens, sæpè à beato viro adhuc superstite reprehensus fuit, & vt curari posset, interdum etiam minæ verberum ab illo intentatæ fuêre. Postquam autem vir sanctus è vita decessit, homo ille stultus & insolens quodam die venit ad monumentum eius, insultans illi non absque cachinno, sicq́ue, vt aiunt, garriens: Ecce qui mihi verbera minabaris, iam hic iaces mortuus, ego verò aura vitali fruor. Dixit hic, moxq́ue videt sibi astantem beatum Eligium, & virgam, quam manu tenebat, vibrantem in caput suum, sicq́ dicentem: Animaduerte, serue nequam, non me esse mortuum, vt tu iactitas: sed reuera me viuere, è terris eraptum. Ad hæc verba mox ab ictu cedentis intumuit viri caput, membra omnia mirè pressa sunt, &c.

Iulianus Toletanus. 680.

Præfatione in librum Hildephonsi de Laude intemeratæ Virginis: Hildephonsus bene sibi conscius, ante altare sanctæ Virginis procidens, reperit in cathedra ipsam Dominam sedentem, vbi solitus erat Episcopus residere, populum salutare: & eleuatis oculis, aspexit in circuitu eius, & vidit omnem absidem Ecclesiæ repletam virginum turmis, &c.

Beda. 700.

Historia Anglicanæ lib. 2. cap. 6. Cùm verò & Laurentius Mellitum Iustumq́ue secuturus, ac Britanniam esset relicturus, iussit ipsa sibi nocte in Ecclesia Beatorum Apostolorum Petri & Pauli stratum parari. In quo cùm post multas preces ac lachrymas ad Deum pro statu Ecclesiæ fusas, ad quiescendum membra posuisset, atque obdormisset, apparuit ei beatissimus Apostolorum Princeps, & multo illum tempore secretæ noctis flagellis artioribus afficiens, sciscitabatur Apostolica districtione, quare gregem, quem sibi ipse credidérat, relinqueret: vel cui pastorum ones Christi in medio luporum positos fugiens ipse dimitteret? An mei, inquit oblitus es exempli, qui pro paruulis Christi, quos mihi in indicium suæ dilectionis commendauerat, vincula, verbera, carceres, afflictiones, ipsam postremò mortem, mortem autem crucis, ab infidelibus & inimicis Christi ipse cum Christo coronandus pertuli? His beati Petri flagellis simul & exhortationibus animatus famulus Christi Laurentius, mox manè facto venit ad regem, &c.

Lib. 3. cap. 14. Erat tunc temporis in eodem monasterio puerulus quidam de natione Saxonum, nuper vocatus ad fidem, qui eadem tactus infirmitate non pauco tempore recubans in lectulo iacebat. Cùm ergo secunda memorati ieiunij ac supplicationum dies ageretur, contigit fortè ipsum puerum, hora fermè secunda diei, in loco, in quo æger iacebat, solum inueniri: cui diuina dispensatione subitò beatissimi Apostolorum principes dignati sunt apparere. Erat enim puer multum simplicis & mansueti animi, synceraq́ue deuotione sacramenta fidei, quæ susceperat, seruans. Salutantes ergo illum verbis pijssimis Apostoli, dicebant: Noli timere, fili, mortem, pro qua solicitus es: nos enim in hodierna die ad cœlestia regna sumus perducturi. Sed primùm expectare habes donec Missæ celebrentur, ac viatico Dominici corporis ac sanguinis accepto, sic infirmitate simul & morte absolutus ad æterna in cœlis gaudia sublueueris, &c.

Paulus Diaconus. 770.

De gestis Longobardorum lib. 4. cap. 17. aliàs 5. Ariulphus equo desiliens Basilicam conspecturus intrauit: tunc picturas eiusdem Ecclesiæ mirari cœpit. Qui cùm figuram beati Martyris Sabini depictam conspexisset, mox cum iuramento affirmauit, dicens: talem omninò eum virum, qui se in bello protexerat, formam habitumq́ habuisse. Tunc intellectum est beatum Martyrem Sabinum eidem in prælio adiutorium contulisse.

Lib. 5. cap. 4. Eadem hora visæ sunt seruo Dei tres personæ spirituales, quarum vna erat Archangeli Michaelis, secunda Ioannis Baptistæ, tertia Apostoli Petri.

Ioannes Turpinus. 820.

De gestis Caroli Magni cap. 2. Carolo hæc summo studio cogitanti heros quidam optimam & pulcherrimam, vltra quàm dici fas est, habens speciem nocte in ecstasi apparuit, dicens: Quid ais fili mi? At ille inquit: Quis es domine? Ego sum, inquit, Iacobus Apostolus, Christi alumnus, filius Zebedæi, frater Ioannis Euangelistæ, quem Dominus super mare Galilææ ad prædicandum populis eligere dignatus est, quem Herodes Rex gladio peremit, cuius corpus in Galecia, quæ à Saracenis adhuc turpiter opprimitur, incognitum requiescit: vnde vltra modum miror, cur terram meam à Saracenis minimè liberasti, qui tot terras tantasq́ vrbes acquisiuisti. Quapropter tibi notifico, quia sicut Dominus potentiorem omnium regum terrenorum te fecit, sic ad parandum iter meum, & liberandam tellurem meam à manibus Moabitarum te Deus elegit, &c. Nunc perge quàm citius poteris, quia ego ero auxiliator tuus in omnibus. Taliter beatus Iacobus Apostolus tribus vicibus Carolo apparuit.

Ludgerus. 820.

Epistola ad Rixfridum Traiectensem Episcopum cap. 8. Quo expleto promisso, facto illo in ecstasi, apparuit cum magna claritate S. Suibertus, ornamentis pontificalibus indutus, tangensq́ ipsum baculo pastorali dixit: Ecce Bruno confortare, ac gaude: hac vice hic non morieris: quia precibus meis impetraui ab omnipotenti Deo vitam tibi. His dictis signãs eum signo sanctæ crucis disparuit.

Eginardus. 850.

De Marcellino & Petro Martyribus:

Duæ quidem referuntur Romæ natæ famine:
Vna dicta est Lucilla, Firminaq́, altera,
Quæ propinquæ ter beatæ Martyris Tiburtij,
Ad illius sacrosanctum assidentes tumulum,
Deo gratas vigilando ducebant excubias:

Quibus

Quibus ipſe cum beatis ſemet comitantibus
Marcellino atque Petro manifeſtè retulit
Per ſoporem, vbi ſacra iacuiſſent corpora
Eorundem Electorum: atque ſimul admonet,
Vt euntes abſque mora, illa ſtatim auferant,
Et in crypta ſuum curent prope corpus ponere.

Ioannes Diaconus. 872.

Vitæ S. Gregorij lib. 4. cap. 94. Alio quoque tempore Thetgaudus quondam Treuerenſis Epiſcopus, liberalitate Adriani Pontificis in eodem monaſterio manſionem ſuſcepit. Cui beatus Gregorius in ſomnis apparens, maximum terrorem, quo de ſuo monaſterio concitus egrederetur, incuſsit. Ille perpendens viſum fuiſſe phantaſticum, oratione facta rurſus dormire cœpit. Cui Gregorius Pontificali habitu redimitus apparens: Nonne, inquit, dixi tibi, vt à monaſterio meo, quod in rebus proprijs per inuocationem Sancti Andreæ Apoſtoli Domino dedicaui, recederes, quia diuerſorium fieri nullo modo licuiſſet? Cumq; Thetgaudus hoſpitandi ſibi licentiam ſuſcepiſſe ſe à Pontifice reſpondiſſet, Gregorius ait: Et tu, qui petiſti: & ille, qui dedit, vtrique contra Deum feciſtis, cuius vindictam citius incurretis. Euigilans Thetgaudus intremuit, & facta oratione ſopori ſe reddere voluit cùm repente venientium ſonitum audiens vehementer expauit, ſeq́ue dormire ſimulauit. Appropinquans ergo Gregorius, ſanctum Andream Apoſtolum per dexteram tenens, præcepit Subdiacono, qui ſe præibat cum lumine, dicens: Corripe illum. Qui dum correptus in lectulo clauſis oculis reſediſſet, Gregorius ait: Aſpice in nos. Intuitus in eos Thetgaudus magis intremuit: eumq; ſibi taliter communantem audiuit: Quia ſecundò commonitus verbis oris mei credere noluiſti, & me tua inobedientia adeò prouocaſti, vt hunc Apoſtolum Dei huc fatigare ſtuduerim, ſcito cognoſcens, quia niſi hodie ab hoc monaſterio meo receſſeris, futura hebdomada cum tuis omnibus vita prouaberis. Si verò receſſeris, ab hac quidem momentanea ſententia liberaberis: ſed neque tu, neque aliquis hic tecum degentium ſuam patriam reuidebit. Mox Thetgaudus lectulo ſe proripuit, & primò ſuis, deinde monaſterij monachis, poſtremò quibuſcumque potuit ſomnium reuelauit. Et quia aliud hoſpitium citius à Pontifice impetrare non potuit, apud Sabinos concedens, eodem anno cum ſuis omnibus vita priuatus eſt.

Hucbaldus. 900.

Vita S. Aldegundis cap. 21. Videt Aldegundis in viſu tamquam à Domino ſe poſtulantem in eius amore perſeuerantiam, ac velut apparentem ſibi ſacerdotem ipſum Dominum, quod petebat clementer annuentem. Videt etiam B. Petrum Apoſtolum ſibi panem candidum deferentem, ſeq́ de manu eius illum cum ingenti lætitia ſuſcepiſſe.

Regino Prumenſis. 910.

Libro 2. Annalium de anno 862. Numenius Rex Britonum moritur diuino nutu percuſſus. Nam cùm Eccleſias Dei deuaſtaret, & confinia crudeliter depopularetur, eò quòd Carolo debitam fidelitatem ſeruarent, quadam die cùm equum aſcendere vellet, vt cœptam malitiam conſummaret, repentè vidit ante ſe S. Maurilonem Epiſcopum aſtare, ſibi hæc toruo vultu, & terribilibus oculis ingminantem: Deſine iam crudelis prædo Eccleſias Dei vaſtare. His dictis haculum, quem manu geſtabat, eleuans eum in capite percuſsit, qui à ſuis in domum reportatus, vitam cum regno finiuit.

Odo Cluniacenſis. 920.

Tractatu quòd beatiſsimus Martinus par ſit Apoſtolis c. 4. Spiritus ſanctus ita ſingulari flamma diuini amoris ignitiuit Martinum, vt viuens in corpore per cordis charitatem totus igneus eſſet: & poſtquam migrauit à corpore aliquoties viſibiliter totus igneus appareret. Hinc eſt quòd S. Traiano Sanctonenſi Epiſcopo in igne oſtenſus eſt: & ad exequias Pelagij matris Aredij Abbatis globus igneus, totam illuſtrans Eccleſiam, de cœlo venit: clamantibus Energumenis, ad defunctæ exequias veniſſe Martinum. Non diſsimiliter Gregorio Turonenſi eius Reliquias in nouam baſilicam inferenti apparuit. Brichio quoque oratorium ingrediens, globum igneum per Eccleſiæ ſuperiora diſcurrere ſæpius videre conſueuit.

Luitprandus Ticinenſis. 950.

Lib. 2. cap. 14. Viſi ſunt à fidelibus in eodem bello ſanctiſsimi Apoſtoli Petrus & Paulus, quorum precibus Chriſtianos credimus meruiſſe, quatenus Pœni fugerent, & ipſi victoriam obtinerent.

Abbo Floriacenſis. 980.

De obſidione vrbis Pariſienſis:

Qui vigiles madidæ per opaca ſilentia noctis
Germanum nitida clarum vidiſſe figura
Se perhibent, metaq́; ſui luſtraſſe locelli,
Lumine geſtantem rutilantem ſæpe laternam,
Quo ſancti redolent artus forſan tumulati, &c.

Berno Augienſis. 1020.

In vita S. Vdalrici cap. 9. Alio tempore, dum iterum ſub cuiuſdam noctis ſilentio membra quieti commendaret, S. Afra Martyr pulchra facie, veſte decora, tunica ſuccincta apparuit, eiq́ dixit: Surge, & ſequere me: & ſtatim eduxit illum in campum Lecfelt, vbi ſanctum Petrum Apoſtolorum principem, velut in ſynodali colloquio ſedentem inuenit, cum magna Epiſcoporum aliquorumq́ue Sanctorum multitudine, vel quos olim in carne vidit, vel tunc primùm, reuelante ſibi gratia diuina, cognoſcere cœpit. Inter alia, quæ tractabantur, ſicut olim in Apocalypſi S. Ioannis, audita eſt vox animarum de ſuis interfectoribus vindictam expetentium: ita tunc clamor ortus eſt Sanctorum de Arnulpho Duce Noricorum adhuc viuente, ob deſtructionem Eccleſiarum atque monaſteriorum.

Osbertus Anglus. 1030.

In vita S. Elphegi: Tranſacta magna noctis parte, cœpit domus cœleſtis gratiæ participium ſuſcipere, æternæ vitæ odoramẽta ſpirare, hymnos melliſluis Sanctorum vocibus ſonare. Quos beatus Elphegus intuitus, cum magna cordis lætitia Dunſtanum quondam Archiepiſcopum, vultu & veſte glorioſum conſpicit aſsiſtentem, proſenſiſq́ ad illum manibus ita dicentem: Ad te æterni Regis inuictiſsime miles, ad te honorandum noſtro obſequio venimus, miſsi ab illo, qui tibi & victoriam præſtitit de inimico, & ſempiternam coronam præparauit in cœlo. En quorum collegio poſt mortem carnis in perpetuum frueris, ciues Hieruſalem cœleſtis, ſi ea quæ deſunt, paſsionum Chriſti amore, in carne tua patienter ſuppleueris.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone de translatione S. Hilarij Epiſcopi: Dum Confeſſor Chriſti Tredelinus B. Hilarij monaſterium laudabiliter regeret, beatus Hilarius illi per viſionem manifeſtus apparuit, & inter alia nonnulla, hoc illi quadam viuacis imperij auctoritate mandauit, vt videlicet ipſe, ſimul & Pictauienſis Epiſcopus ad regem Francorum incunctanter accederent, & ſumptus impendia, quibus ampliari & auguſtius fieri monaſterium poſſet, fiducialiter poſtularent. Quibus verbis inſuper addidit, vt inſtaurato nouiter monaſterio, locum

ſibi ſanctus Abbas congruum prouideret, in quo corpus eius facta translatione reconderent. Quos nimirum felicis oraculi legatione perfunctos Rex clementer ac benignè ſuſcepit, eisq; magnifica regiæ liberalitatis munera contulit.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

In Elucidario Animæ Sanctorum apparent quando volunt, & quibus volunt, ſiue vigilantibus ſiue dormientibus. Quæ autem in pœnis ſunt, non apparent niſi ab Angelis permittantur, & vt pro liberatione ſua rogent, aut liberatæ gaudium ſuum amicis nuncient. Quæ autem in inferno ſunt, nulli apparere poſſunt: Si autem aliquando videntur apparere, ſiue in ſomnis, ſiue vigilantibus, non illæ, ſed dæmones eſſe creduntur in illorum ſpecie, qui etiam in Angelos lucis ſe transfigurant, vt decipiant.

Florentius Vvigornienſis. 1100.

In Chronicis de anno 1080. Dunholmenſis Epiſcopus Valcerus Sanctum Cuthbertum corde ſyncero dilexit: quippe cui idem Sanctus, vt ipſemet Aldredo Eboracenſi Archiepiſcopo, & alijs viris religioſis narrare conſueuerat, & dormienti, & vigilanti perſæpè apparuit, & quæ fieri voluit, vt ſuo fideli amatori reuelauit.

Liſiardus. 1100.

Vita S. Arnulphi cap. 49. Proximo inde Sabbato, ſentiens mortem imminere, dixit fratribus: parate iam funeri neceſſaria. Nam ſub noctis initium decedam, vt mihi Dominus, cui pro viribus ſeruire conatus ſum, heſterna nocte reuelauit, cum ille terræ motus & aëris concuſsio fragorem cellæ excitaret. Sub prima enim quaſſatione beatus Petrus Apoſtolus ad me venit, ſignificans mihi peccata remiſſa, & vitæ ianuam patere. Aderat illi Beatorum frequens cœtus, laudes diuinas continenter modulantium. Sub altera quaſſatione cum multis Angelicis ſpiritibus ſanctus Michaël me inuiſit, pollicens, ſe duce me ad beatam vitam ingreſſurum. Tertia concuſsione adfuit Domina noſtra, vera miſericordiæ mater, multis ſtipata ſanctarum Virginum agminibus, benigniſsima voce me certiorem efficiens de anima mea, inter aſſumptionis eius gaudia in cœlos transferenda.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Vita S. Herberti cap. 13. Nocte quadam, dum poſt vigilias fatigata ſopori membra dediſſet, ecce adeſt per viſum illa beata Angelorum & omnium Regina Sanctorum: quæ ſtellato ſedens ſolio, latum & amplum cœlorum cum ſuo Filio poſſidens regnum, non paruipendebat etiam hoc paruum, quod ſibi in terris offerebatur fideli deuotione domicilium. Et aſsiſtens: Scias, inquit, Herberte, exaudita eſſe orationes tuas: iam ecce venio ad te, vt indicem tibi, votum, quod mente geris, quo in loco perficias. Ego enim ſum Maria mater Domini: Surge ergo, & Dunelmenſe caſtrum petens, locum in eodem mundari præcipe, ibiq; monaſterium Deo, mihi, & omnibus Sanctis conſtitue, vt vbi quondam abundauit peccatum, & cultus dæmonum, ibi iuſtitia regnet in multitudine Sanctorum. His dictis miſericordiæ mater diſparuit.

Bernardus. 1130.

In vita S. Malachiæ Epiſcopi cap. 6. Mortua eſt interea ſoror eius. Nec prætereundæ viſiones, quas vidit de ea. Huius ſiquidem Sanctus carnalem exhorruerat vitam, & tanto zelo, vt ſe deuouerit non viſurum eam in carne viuentem. At illa carne ſoluta, ſolutum eſt votum, & cœpit videre in ſpiritu, quam in corpore noluit. Quadam nocte audiuit per ſomnium vocem ſibi dicentis, ſororem eius ſtare foras in atrio, & ecce per totos triginta dies nihil guſtaſſe. Qui euigilans citò intellexit, cuius eſcæ inedia marceret. Et diligenter diſcuſſo numero dierum, quem audierat, ipſum eſſe reperit, ex quo pro ea panem de cœlo viuum non obtuliſſet. Tum ille, qui ſororis non animam oderat, ſed peccatum, beneficentiam, quam intermiſerat, rurſum adoritur. Neque id fruſtra. Non multò poſt viſa eſt illi peruenisse ad limen Eccleſiæ, nec dum tamen poſſe intrare: apparere etiam in veſte pulla. Cumq; ille perſeueraret, curans ne qua die ſolita ſtipe fruſtraretur, ſecundò vidit eam in veſte ſubcandida, admiſſam quidem intra Eccleſiam, ſed altare contingere non permitti. Tertio tandem viſa eſt aggregari cœtui candidatorum, & in veſte candida.

Guilhelmus Abbas. 1140.

Vita S. Bernardi lib. 1. c. 12. Itum eſt & oratum ad altaria, quæ in eadem Baſilica erant tria. Primum in honore beatæ Dei Genitricis: duo circumpoſita in honore beati Laurentij Martyris, & Benedicti Abbatis. Eadem hora adfuit viro Dei beata Virgo, duobus iſtis ſtipata miniſtris, ſcilicet B. Laurentio, & B. Benedicto: aderant autem in ea ſuauitate, & ſerenitate, quæ eos decebat, & tam manifeſtè, vt ex ipſo introitu cellulæ perſonas diſcerneret ſingulorum: imponentesq; ei manus, & loca doloris attactu piiſsimo lenientes, omnem protinus ægritudinem depulerunt.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Libro 1. de miraculis cap. 27. Nec dum plenè duo menſes tranſierant, & ecce iam dictus miles, quem interfectum retuli, cuidam altero militi de Anſa, qui Milo vocabatur, per ſyluam eidem caſtro contiguam ſine ſocio equitanti ſe obtuum obtulit. Ad cuius ſubitum conſpectum, dum miles obſtupuiſſet, & timore non modico turbatus, verum fugere, an ſubſiſtere ſatius eſſet meditaretur: mortuus qui apparuerat prior in verba prorupit: Noli, ait, timere, neque effugere mediteris: quia non vt ego tibi noceam, ſed vt tu mihi prodeſſe ſtudeas, ad te venire permiſſus ſum. Ad te enim præ omnibus veniendi licentiam accepi, &c.

Guilhelmus Tyrius. 1180.

Lib. 6. cap. 14. Dum ſic affligitur Dei populus, reſpexit eum Dominus, & gemitus eorum exaudiuit, mittens ei conſolationem de ſede maieſtatis ſuæ. Quidam enim Petrus Clericus ad Epiſcopum Podienſem & Comitem accesſit Toloſanum, aſſerens quòd ei B. Andreas Apoſtolus in ſomnis apparuerit, & eum ter vel quater commonuerit diligentiſsimè, quatenus ad Principes loqueretur, & nuntiaret, vt lanceam, qua Domini noſtri Ieſu Chriſti latus fuerat perforatum, in Eccleſia principis Apoſtolorum occultè repoſitam cum omni ſtudio perquirerent, eiq; locum certis deſignauerit indicijs. Qui accedens ad prædictos viros, verbum, ſicut ei iniunctum fuiſſe teſtabatur, ex ordine pandit, aſſerens ſe ab eodem Apoſtolo multis terroribus ad hoc compulſum. Nam cùm ſæpe legationem hanc ſibi aſſumere (quoniam pauper & nullius prudentiæ erat) detrectaſſet, vrgentiſſimam Apoſtoli viſionem niſi cum mortis periculo declinare ſe non poſſe profitebatur. Illi verbis fidem habentes, ad locum, quem eis intra ſepta prædictæ Eccleſiæ deſignauerat, conueniunt, &c. Fuerunt & alij nonnulli, qui ſe dicebant viſiones Angelorum & ſanctorum Apoſtolorum vidiſſe, quibus quaſi inuicem conſonantibus fides habebatur amplior, & populus à ſua deiectione reſurgebat in immenſum.

Helinandus. 1180.

Apud Vincentium lib 24.cap. 40. Elfredus Rex Angliæ, cùm quadam die in Insula inclusus solus domi esset, socijs per oram fluminis dispersis ad piscandum, corpus curis ægrum sopori dedit. Et ecce S. Cuthbertus, Lindesarnensis quondam Episcopus, sic dormientem alloquitur: Ego sum Cuthbertus, si audisti, misit me Dominus, vt tibi prospera nuntiem. Anglia iam dudum peccatorum suorum poenas luit, modò tandem indigenarum Sanctorum meritis à Domino respecta est: tu miserabiliter regno extorris, post paucum tempus in solio gloriosè reponeris, &c.

Apud eundem lib.29.cap.117. Animæ defunctorum, suorum peccatorum poenas lugentes multis apparere solent, in eo habitu, in quo prius vixerant, id est rustici in rusticano, milites in militari.

Guilhelmus Brito. 1210.

Lib.11. Philippidos.

Visio cælestis confortat talibus illum
Visus ab æthereâ sanctus Dionysius alti
Arce venire fuit, magno splendore refulgens,
Quem præcedebant indutæ vestibus albis
Angelici cœtus, ipse autem veste rubebat,
Quem prope Rex stabat cernente Philippus amictu,
Corporeo visu quem unquam viderat ille:
Sed tamen auditu tantum bene noverat eius.

Guilhelmus Neubrigensis. 1200.

Rerum Anglicarum lib.5.cap.7. Vir quidam piæ devotionis instinctu profectus in Hispanias ad memoriam B. Iacobi Apostoli, etiam sepulchrum inuisere Dominicum voluit. Et cùm fortè solus graderetur, repente in via obstitit ei quidam enormi corpore & vultu terribili, &c. Homo cùm tanta perurgeret necessitas, S. Iacobum ex recentis obsequij conscientia fortiter inclamauit. Qui beatus Apostolus, in specie reuerendi manifestè mox affuit, & potenti verbo inualidorem improbum increpauit. Vt autem homo de manu inimici furentis ereptus, tuto iam auditu perciperet, quorum, vt creditur, audiendorum gratia per voluntatem Dei articulum illum inciderat: Apostolus ad nequam illum, Dic, inquit, quis sis, vel quid negotij habes. Qui constrictus imperio: Dæmon, inquit, sum generi humano infestus, & mille nocendi artibus instructus, &c. Apostolus etiam confortato homine in suæ se claritatis secretum recepit.

Cæsarius Heisterbachius. 1220.

Lib.8.cap.80. Venerabilis Theodoricus, Episcopus de Liuonia, cùm tempore quodam sanctimoniales consecraret, sanctam Mariam Magdalenam vidit, beatam verò Margaretam virginibus: inter stantes deambulabant, vocatas præsentabant, coronas & velamina componebant. Erat enim tali visione dignus, vtpote vir bonus & religiosus.

Matthæus Parisius. 1240.

In historia Angl. de anno 1099. Visus est ea die in sancta ciuitate à multis vir in omnibus commendabilis Æmerus Podiensis Episcopus, qui apud Antiochiam obierat, ita vt viri plurimi de exercitu, fide dignissimi, eum super murum primum omnium referrent ascendisse ciuitatis, & castoros ad ingressum animasse. Qui etiam oculis corporeis se ipsum vidisse asserebant, cum principibus loca sancta circumeuntem manifestissimè. Alij autem plures, qui in peregrinatione sancta piam in Christo dormitionem acceperant, in eadem ciuitate apparuerunt multis, loca sancta cum alijs deuotissimè requirentes.

Thomas Aquinas. 1250.

Prima Summæ quæst.89.art.8. Quòd mortui viuentibus apparent qualitercunque, vel contingit per specialem Dei dispensationem, vt animæ mortuorum rebus viuentium interfint: (& est inter diuina miracula computandum:) vel huiusmodi apparitiones fiunt per operationes bonorum, vel malorum Angelorum, etiam ignorantibus mortuis, sicut etiam viui ignorantes alijs viuentibus apparent in somnis teste Augustino. Vnde & de Samuele dici potest, quòd ipse apparuit per reuelationem diuinam, secundùm hoc, quod dicitur Eccles. 46. quòd dormiuit & notum fecit regi finem vitæ suæ, vel illa apparitio fuit procurata per dæmones.

In 4. Sentent. dist.45. quæst.1.art.1. Cùm diabolus, inquit Hieronymus, & dæmones toto vagentur orbe, & celeritate nimia vbique præsentes sint, Martyres post effusionem sanguinis arca operientur inclusi, & inde exire non potuerunt? Ex quo potest doceri non solùm de bonis, sed etiam de malis, quòd sua receptacula interdum exeant, cùm non habeant maiorem damnationem quàm dæmones, qui vbique discurrunt.

Bonauentura. 1260.

In 4. Sent. dist.45. quæst.3. in Resolut. Non est nobis possibile in cælum ire, sed in cælo existentibus possibile est ad terram venire quia anima liberior, quia exuta: potentior, quia beata.

Robertus Dominicanus. 1290.

Libro Visionum cap.2. Primo anno, quo sacerdotio Christi functus sum, factum est, vt irem ad ciuitatem Massiliam, transactoq; castro Rupisuariæ circa solis ortum, dum dictis matutinis ventum esset ad Preciosa, ad orationem: Sancta Maria, vidi cælum apertum, & ecce apparuit sedens in solio, velatam habens faciem, ad cuius dexteram erant Apostoli flexis genibus, induti vestimentis albis: ad sinistram autem beatissima virgo Domina nostra, cuius tunica erat nitidi coloris, pallium autem nigri, coronam autem habens in capite suo, qui omnes flexis genibus rogare videbantur sedentem in solio.

Augustinus Triumphus. 1320.

De potestate Ecclesiastica quæst.17.art.3. Sancti non semper apparent in corporibus proprijs, sed vel de aëre, vel de subtilissimis elementis formatis: sicut Angeli non apparent in corporibus proprijs, quibus carent. Dato tamen quòd in corporibus proprijs apparerent, possent ea deponere in locis, vnde recepta sunt, Deo faciente & iubente.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap.17. Matth. Moses & Helias non fuerunt ibi secundùm apparentiam phantasticam, sed secundùm veritatem: quia Helias fuit ibi de loco quodam eminenti, ad quem fuerat raptus, vt habetur 4. Reg.2. & sic apparuit ibi anima & corpore Moses autem fuit ibi adductus de Limbo Sanctorum Patrum: non quia surrexit, sed quia anima apparuit ibi in quodam corpore sibi adoptato.

Matthæus VVestmonasteriensis. 1370.

In Chronicis Anno gratiæ 965. S. Adelvvoldus VVltanæ vrbis Episcopus, cùm nocte quadam ad maius Ecclesiæ suæ altare, ante Sanctorum Reliquias staret in oratione, tres sibi personæ reuerendæ apparuerunt, quarum illa, quæ media videbatur, has voces euidenter expressit: Ego sum, inquit, Birstanus, huius vrbis quondam Episcopus, & partem ostendens dextram: hic, inquit, est Birinus, huius Ecclesiæ prædicator & Pontifex primus, & sinistram ostendens: hic, ait, est S. Suuithunus, huius Ecclesiæ & ciuitatis patronus. Noueris quoque

quòd ſicut me cum eis vides in tua præſentia, ita cum eis in cælo non diſpari fruor gloria.

Stephanus Iuliacus. 1400.

Vitæ S. Coletæ cap. 21. Sanctiſſima Anna Coletæ quandoque feruenter oranti apparuit, inſigni ornatu prædita, ducens ſecum honorificè totam ſobolem ſuam, puer, tres eximias filias ſuas, & eorum filios cum primis generoſos. E quibus prima fuit beatiſſima Chriſti parens Regina cælorum, & Domina Angelorum, creaturarumque omnium, manu tenens dulciſſimum Filium ſuum, mundi Redemptorem Chriſtum Ieſum. Altera fuit Maria Iacobi, ſecum ducens quatuor illuſtres filios, Iacobum minorem, Simonem, Iudam, & Ioſeph Iuſtum. Tertia Maria Salome, habens apud ſe duos clariſſimos filios, Iacobum maiorem, & Ioannem Euangeliſtam. Ait autem ad Coletam beatiſſima Anna: Etſi ego tribus nupſi viris, attamen & triumphans & militans Eccleſia ex mea progenie maximis eſt aucta ornamentis. Poſt hanc apparitionem Coleta ſingularem concepit animi deuotionem erga ſanctam Annam.

Antoninus Florentinus. 1450.

Prima parte Summæ tit. 5. cap. 6. Aliquando apparent animæ ſine corporibus proprijs ſuſcitatis, ſed alijs corporibus aſſumptis, ex aëre formatis, ſicut eſſe potuit Moſi iam defuncti coram Chriſto ſe transfigurante. Quod cùm euenerit, per ſpecialem Dei diſpenſationem contingit, vt animæ defunctorum rebus viuentium interſint: & hoc eſt inter Dei miracula computandum. Vel hæ apparitiones fiunt per apparitiones bonorum Angelorum, ignorantibus etiam ipſis mortuis.

Rupertus Lycius. 1480.

Sermone 98. in Quadrageſimali: Aſſerimus quòd volente Deo ad conſolationem viuorum ſæpius animæ ſeparatæ diuerſimodè apparuerunt.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

In hiſtoria Eccleſiæ Lauretanæ: Anno Chriſtianæ ſalutis 1386. cuidam vitæ innocentiſſimæ & puritatis immaculatæ viro, qui ad ſacellum hoc ſtudio pietatis aſſiduè diu noctuque veniebat, beata Virgo in ſomnis apparens, prædicta omnia reuelauit, & vt omnibus palam faceret imperauit.

Ioannes Nauclerus. 1500.

Generatione 39. Henricus II. Imperat. ingrediens vrbem Romam ſolebat ſemper primam noctè in Eccleſia ſanctæ Mariæ maioris manere. Contigit autem ſemel, dum ſolitarius oraret, quòd viſus ſit ſibi Chriſtus pontificalibus indutus procedere Miſſam celebraturus: quem ſequebatur S. Laurentius, & loco Subdiaconi Vincentius. Poſt hos Virgo Dei Genitrix cum multitudine Virginum & Angelorum. Dehinc Ioannes Baptiſta cum Patriarchis, & Prophetis. Poſt hos Petrus & Ioannes cum cæteris Apoſtolis & Euangeliſtis. S. Stephanus cum Martyribus, S. Martinus cum Confeſſoribus. Angeli inceperunt Introitum! *Suſcepimus Deus miſericordiam, &c.*

Tilmannus Bredenbachius. 1584.

Collationum ſacrarum lib. 8. cap. 23. Cùm anno Domini 1566. agerem Romæ cum viris clariſſimis D. Martino Eiſengreinio & D. Ioanne Pfiſtero, Oratoribus ſereniſſimi Bauariæ Ducis Alberti apud ſedem Apoſtolicam, paulo poſt Paſchæ ſolennia, D. Martinus Eiſengreinius, Orator tunc Bauaricus apud Pium V. Pontificem Maximum, admirabilem habuit ſub ipſum crepuſculum matutinum viſionem, quam mox, vt euigilauit, mihi ad ſe accerſito, atque item D. Philippo Dobbereinero admirabundus enarrauit. Olim is cum D. Friderico Staphylo tunc adhuc ſuperſtite diſſertationem habuerat de loco illo Salomonis: *Omnia in menſura, in numero, & pondere diſpoſuiſti.* Itaque cùm nuper defunctus eſſet D. Fridericus, viſus eſt in ſomnis apparere D. Eiſengreinio, eundemque locum admirabili doctrina ac dexteritate explicare. Videbat quoq; D. Eiſengreinius iuxta cubile ſuum pendentem tabulam, in qua omnis generis ſtatus, & conditionis homines verſari, agitarique videbantur, & ſinguli quidem occupabantur circa res & negotia ſua. In margine verò tabulæ infinitæ bilances apparebant pendentes, in quibus omnium & ſingulorum actiones, ſtudia & molimina exactiſſimè ponderabantur. Ac tandem poſt acutam & abſolutiſſimam iſtius loci Salomonis explicationem, coepit interrogare Fridericum Eiſengreinius, quonam pacto ſecum ageretur: ſaluusne factus eſſet. Ille reſpondit: Spero. Quo dicto euanuit, quaſi deſiderans ſuffragium. D. Eiſengrenius mox euigilat. Paulò poſt exurgens, familiarem ſuum ad meum cubiculum amandat, vt me vocaret. Ego verò, quia erat dies feſtus iam in Vaticanum ad Eccleſiam S. Petri conceſſeram. Ille protinus mittit ad D. Philippum Dobbereinerum, eiq; totam rem exponens, mandat vt in loco ſacratiori, qualia aliquot iſta in vrbe ad ſuffragandum animabus à ſummis Pontificibus deputata, maximiſq; indulgentijs cohoneſtata ſunt, ſacrificium corporis & ſanguinis Domini offerri curet. Sap. 11.

ARTICV-

ARTICVLVS DECIMVS.

SAMVELIS ANIMAM SAVLI VERE APPARVISSE.

NEGANT.

TERTVLIANVS lib. de anima cap. 52. *Iustinus* quæst. 52. *Augustinus* libro 2. ad Simplicianum quæst. 3. *sentiunt animam Samuelis non verè, sed solùm dæmoniacum spectrum Saulis apparuisse.*

Martinus Lutherus, Ioannes Caluinus, Ioannes Vvirus, & alij plures nostro seculo nihil aliud quàm diaboli præstigias fuisse asserunt.

Quòd Iustinus, Tertullianus, & Augustinus suam opinionem retractârunt, eorundem, quæ infra subijciam, testimonia probant.

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

1. *Reg.* 28. *Vers.* 8. Ait Saul pythonissæ: Diuina mihi in pythone, & suscita mihi Samuelem. Cùm autem vidisset mulier Samuelem, exclamauit voce magna, & dixit ad Saul: Quare imposuisti mihi? Tu es enim Saul. Dixitque ei Rex: Noli timere, quid vidisti? & ait mulier ad Saul: Deos vidi ascendentes de terra. Dixitque ei: Qualis est forma eius? Quæ ait: Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio. Et intellexit Saul quòd Samuel esset, & inclinauit se super faciem suã in terra, & adorauit. Dixit autem Samuel ad Saul: Quare inquietasti me, vt suscitarer? Et ait Saul: Coarctor nimis: siquidem Philisthijm pugnant aduersum me, & Deus recessit à me, & exaudire me noluit neque in manu Prophetarum, neque per somnia: vocaui ergo te, vt ostenderes mihi quid faciam. Et ait Samuel: Quid interrogas me, cùm Dominus recesserit à te, & transierit ad æmulum tuum? Faciet enim tibi Dominus sicut locutus est in manu mea, & scindet regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo Dauid: quia non obedisti voci Domini, neque feceisti iram furoris eius in Amalech, idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie. Et dabit Dominus etiam Israel tecum in manus Philisthijm: eras autem tu & filij tui mecum eritis: sed & castra Israel tradet Dominus in manus Philistijm. Statim Saul cecidit exporrectus in terram: extimuerat enim verba Samuelis.

Ecclesiastici 46. 23. Post hæc dormiuit Samuel, & notum fecit Regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltauit vocem eius de terra in Prophetia delere impietatem gentis.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Iustinus Martyr. 160.

Dialogo cum Tryphone: Animas superstites manere etiam in eo demonstrauerim, quòd & Samuelis animam ventriloquia pythonyssa, ita vt Saul petierat, euocauit.

Basilius Magnus. 370.

Epistola 80. *ad Eustachium*: Et mulier illa pythonica, quæ Samuelem ab inferis incantationibus suis euocauit, cùm videret animas, quæ requirebantur, Deos se videre dicebat.

Procopius Gazæus. 530.

Ad caput 7. *Esaiæ*: Ex ijs, quæ in Aegypto apparuerunt, signis satis liquet, hîc in profundo, siue in excelso, velut notum est, cùm de illis dicatur: *Misit signa & prodigia in medio tui Aegypte.* De terra enim exiterunt ranæ, locustæ, culices, muscæ, quæ caninæ nominantur. De cælo autem grandio, ignis, trium dierum tenebræ. Cuius generis fuit & Ezechiæ tempore solis retroactus cursus, & Samuel in Saulis probrum ab inferis reuocatus. Psal. 134 Exod. 4. 5. Isa. 38. 1. Reg. 28

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Lib. 3. Carm. contra Marcionem cap. 5.

Mirificus Samuel, cui Reges vngere primùm
Præceptum dare Chrisma, viros ostendere Christos,
Talibus in vitæ spacio laudabilis egit,
Vt quoque post requiem prophetica iura teneret.

Zeno Veronenſis. 260.

Sermone de reſurrectione: Primo in libro verborum Samuel egregius ille ſacerdos, mortis iam lege diſpunctus, Sauli Regi deſideranti ſine ambiguitate non tantùm ſuam præſentiam exhibet, ſed etiam ad conſulta reſpondet: liberiusqúe canit mortuus, quàm canere conſueuerat viuus. Vnde libet exclamare: profectus potius eſt, quàm mortuus.

Ambroſius. 370.

Ad caput 1. *Lucæ*: Hæliſæus mortuus defunctum
1.Reg 28 cadauer hominis tactu ſui corporis ſuſcitauit, &
Eccl.46. Samuel poſt mortem ſecundùm Scripturæ teſtimonium futura non tacuit.

Hieronymus. 390.

Ad cap.7. Iſaiæ: Plerique putant Saulem ſigna accepiſſe de terra, & de profundo inferni, quando Samuelem per incantationes, & artes magicas viſus eſt ſuſcitaſſe.

Auguſtinus. 400.

*De cura pro mortuis agenda cap.*15. Mitti ad viuos aliquos ex mortuis, ſicut è contrario quòd Paulus
2.Cor.12 ex viuis in paradiſum raptus eſt, diuina Scriptura teſtatur. Nam Samuel defunctus viuo Sauli etiam
1.Reg.28 Regi futura prædixit. Quamuis nonnulli non ipſum fuiſſe, qui potuiſſet magicis artibus euocari, ſed aliquem ſpiritum tam malis operibus congruentem illius exiſtiment ſimilitudinem figuraſſe, cùm liber Eccleſiaſticus, quem Ieſus Syrach ſcripſiſſe traditur, & propter eloquii nonnullam ſimilitudinem Salomonis pronuntiatur, contineat in laude Patrum, quòd Samuel etiam mortuus prophetauerit.

Iulianus Toletanus. 680.

Lib. 2. Prognoſt. cap. 30. *Vtrum poſſint mortui viuentium oculis apparere*: Ex hoc Auguſtinus ſic ait: Mitti ad viuos aliquos ex mortuis, ſicut è contrariò Apoſtolus ex viuis in paradiſum raptus eſt, diuina teſtatur Scriptura. Nam Samuel Propheta defunctus viuo Regi Sauli etiam futura prædixit, &c.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 28. lib. 1. Reg. Quæritur vtrum in tali ſuſcitatione apparuit ipſe Samuel, vel malignus ſpiritus in eius ſpecie? Et arguitur quòd fuerit ipſe Samuel: quia Scriptura hoc de ipſo loquitur, tanquam de perſona ipſius, nominans ipſum pluries proprio nomine, & ideo videretur falſitatem prætendere, niſi ipſe fuiſſet. Item magna irreuerentia facta fuiſſet Sancto, ſi malignus ſpiritus in Scriptura ſancta toties nominatus fuiſſet nomine ipſius. Item Eccleſiaſt. 46. dicitur de ipſo *Et poſt hoc dormiuit, & notum fecit Regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ.* Item dixit certitudinaliter verum de futuris contingentibus, ſcilicet de morte Saul & filiorum eius, & de debellatione ſui exercitus. Et videtur fuiſſe verus Propheta Samuel, & non malignus ſpiritus, *qui eſt mendax, & pater mendacij*, vt habetur Ioannis 8. &c. Videtur quòd ſit probabilior modus dicendi, quòd anima Samuelis virtute diuina & eius diſpenſatione apparuit ad annunciandum Sauli diuinam ſententiam: quia huic dicto magis videtur concordare textus Bibliæ hîc, & in Eccleſiaſtico. Ad hoc etiam faciunt rationes ſupra inductæ. Hoc etiam dictum tenent omnes Hebræi Doctores: iſtud etiam dictum videNum.22. tur concordare ei, quod habetur in libro Numerorum, in caſu quantum ad aliquid ſimile. Dicitur enim ibi, quòd Balaam magus & ariolus, qualiter quæſiuit reſponſum dæmonis bis in domo ſua, & bis cum Balach. Et tunc ſecundùm omnes Doctores Catholicos dæmon virtute diuina fuit prohibitus dare ei reſponſum, & Angelus bonus dedit ſibi reſponſum ſuæ voluntati contrarium. Nec Deus in hoc, vel Angelus bonus mago vel magicæ arti fauebat, ſed magis effectum magicæ artis impediebat. Sic videtur in propoſito rationabiliter poſſe dici, quòd dæmon fuit prohibitus ad vocationem Pythoniſſæ venire. Ad hoc enim illa ars ordinatur, vt ab omnibus teneatur, & patet, per Gloſſam Eſaiæ ſuperius allegatam, quòd diuina virtute apparuit Samuel annuntians Sauli contrarium voluntati ſuæ, &c. Non Pythoniſſa ſuſcitauit Samuelem, ſed illum Deus apparere fecit. Ipſa vocauit dæmonem, qui fuit prohibitus venire.

Alphonſus Toſtatus Abulenſis. 1430.

Ad caput 28. lib. 1. Regum: Saluo meliori iudicio aliorum, dicendum videtur, quòd iſte, qui ſurrexit, fuit Samuel, & prædixit veritatem Sauli. Colligitur hoc ſatis ex litera, quæ ſemper vocat eum Samuelem. Nam dicitur infra, quòd Samuel dixit Sauli: *Quare inquietaſti me, vt ſuſcitarer? Et dixit Saul: Coarctor nimis. Et reſpondit Samuel: Quid interrogas me, cùm Dominus receſſerit à te, & tranſierit ad æmulum tuum? faciet enim tibi, ſicut locutus eſt in manu mea, & ſcindet regnum de manu tua.* Omnia autem iſta prædixerat Samuel, & tunc concordauit prophetiæ ſuæ: ideo miſſus fuit ad reſpondendum, vt ſicut ipſe prænuntiauerat Sauli principium regnandi & ablationem regni dum viueret, ita & nunc mortuus monſtraret quaſi præſentia, ea quæ olim dixerat eſſe ventura. Sciendum tamen quòd Samuel ſuſcitatus non veniet per poteſtatem artis magicæ, quaſi dæmones cum cogerent venire ad reſpondendum, cùm non haberent poteſtatem ſuper ipſum, quia erat in ſinu Abrahæ cum iuſtis. Nec etiam dicendum, quòd ſuaſus fuerit à dæmonibus venire, & conſenſerit, quia hoc vitium erat in illo: ſed Deus voluit mittere eum ad denuntiandum Sauli mortem ſuam. Quod patet: quia ſi veniſſet coactus à dæmone, vel ſuaſus ab eo, neſciuiſſet reſpondere Sauli: quia poſt mortem non erat Propheta, ſicut dum viueret. Etiam quia Deus non immitteret ei ſpiritum propheticum, ſi vellet agere contra voluntatem Dei peccando. Sciuit tamen omnia iſta, quæ prædixit, cùm omnia ſic euenirent, ideò Deus ei enuntiauit, & ab eo miſſus eſt.

Ioannes Capiſtranus. 1440.

De Papæ & Concilij auctoritate fol.67. Saul cùm preuaricatus eſſet, & vertiſſet terga Domino, abiiſſetque retrorſum, priuauit eum Dominus regno, & mandauit Samueli iam mortuo, vt appareret Sauli, & nuntiaret ſibi, quomodo ſcinderet Deus regnum de manu ſua, & daret illud Dauid proximo ſuo, 1.Reg. 28.

Petrus Galatinus. 1510.

De arcanis Catholicæ veritatis lib. 6. cap. 8. Dico ſalua ſanctæ Romanæ Eccleſiæ definitione, cui me ſemper in omnibus ſubmitto, quòd tunc verè Samuel ipſe, & non diabolus Sauli apparuerit. Quamuis enim quædam in præmiſſa hiſtoria dicta, & ad viſum Pythoniſſæ, quæ ſe Deos vidiſſe dixit, & non ad veritatis rationem trahi poſſint: ob tria tamen, quæ ibi referuntur, ſi verè anima Samuelis tunc ibi non affuiſſet, non videretur ſacræ hiſtoriæ ſcriptor à mendacio excuſari, nec verigraphus exiſtimandus eſſet: quod profectò abſurdum eſt dicere. Quorum primum eſt: *Et dixit Samuel ad Saul: Cur terruiſti me, vel tremere me feciſti, vel inquietaſti me, vt aſcendere me faceres?* Secundum verò eſt, quòd ſubditur: *Et dixit Samuel: Cur interrogas me? Et: Dominus receſſit à te.* Tertium demum eſt, cùm ſubinfertur: *Et eras tu, & filij tui mecum eritis*, & reliqua vſque ad illum locum: *Timuit Saul valde*

De verbis Samuelis. Ex his satis, vt arbitror, palam est, quòd si is, qui toties Samuel nominatus est, diabolus fuisset, haudquaquam huius sacræ historiæ auctor in non paruam ipsius sancti viri iniuriam, & in discrimen erroris fidelium, atque in auctoritatis sacræ Scripturæ detrimentum eum Samuelem tam sedulò nuncupasset. Postremò licet cacodæmon Samuelem Deo permittente ad Saulem adduxerit, siue traxerit: non tamen propter hoc iustitia aut sanctitas in eo penitus suffragium perdidit. Sicut nec in S. Iob, à diabolo tam vehementer afflicto, nec in Paulo colaphis ab eodem affecto, nec in Antonio, ab ipso diris verberibus acto, nec etiam in ipso Domino Iesu Christo, à membris ipsius diaboli patibulo crucis affixo.

ASSERVNT ETIAM ADVERSARIORUM quidam.

Conradus Pellicanus.

Ad lib. 1. Reg. cap. 28. Mulier Pythonissa superstitiosis ritibus suis contra Dominum Domino seruiens, & mala conscientia sua spiritus ad permissionem diuinam euocans, non sua, sed Domini virtute, qui impijs illusoribus illudit, & falsa contra Deum quærentibus, vt Balaam ariolo, vera respondet, qui futura cui, & quibus modis placeat ostendit. Is Samuelis vel spiritum, vel spectrum Sauli præsentauit, non tam Pythonissæ infelicis opera, quàm sua sacrosancta prouidentia, quæ cuncta gubernat ac disponit. Mulier videns prodeuntem Samuelem, &, vt Iudæi dicunt, reuerentiam aliquam velut regi exhibentem, vel alia quadam ratione, cognoscens Saul præsentem, clamat anxia, mori timens, dolum improperans, dixit Sauli: Deos, hoc est spectabilem personam, & diuinum aliquem spiritum, hactenus insolitum mihi apparere, video ascendentem de terra, virum senem, & pallio amictum. Intellexit ergo Saul quòd Samuelem videret, cuius spectrum & spiritum velut personam apparentem cernebat. Procidit itaque in faciem suam, & adorauit, cupiens ab illo meliora audire, quàm aliàs consueuerat, &c.

Ioannes Bodinus.

De Magorum dæmonomania lib. 2. cap. 3. Saul exitum postremi in Philistæos prælij cupiens cognoscere, Magam Endore consuluit: quæ euocatum Samuelem, aut Samuelis imaginem sola vidit, Saule non vidente eum. Itaque rogauit eum Samuel, quamobrem interturbaret quietem suam, cùm à Deo relictus, & Deus ipsi inimicus esset, adiecit eum Dauidi regnum tradidisse, quod verbo eius Saul non obsecutus esset, ipsumque & liberos eius fore secum die postero. Non sum nescius placere quibusdam Theologis diabolum fuisse illum, ac non Samuelem: sed bona pars refragatur, freta loco Ecclesiastici cap. 46. qui narrat in Samuelis laudibus, ipsum post mortem prophetasse, prænuntiata morte regis, & Philistæorum victoria. In eadem sententia est Iustinus Martyr, Rabbi Sædias, Haias, & Hebræorum plerique. Et ijs obseruandum est istud suffragari, quòd responsio per Samuelis imaginem, quem diabolum putant, Saulis facta, magnum Iehouæ nomen habet quinquies repetitum, quòd etiam audire dæmones perhorrescunt. Ideoque iudicium R. Dauidis Kimhi in hunc locum, neque Tertulliani libro de anima, neque Augustini amplecti possum, statuentium hunc fuisse diabolum, nec aduersantem huic sententiam planè confirmare.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Iosephus Iudæus.

Lib. 6. Antiquit. cap. 15. Saul mutato regio habitu, ad Endorum & mulierem fatidicam proficiscitur, rogatque eam, vt diuinet, educatque ad superos animam viri, cuius ipse voluerit, &c. iussit eam animam Samuelis excitare. Quæ cùm nesciret, quisnam fuisset Samuel, ab inferis hunc euocat. Quo in conspectum veniente, mulier specie viri diuina & veneranda perterrita ac stupefacta, versa ad regem, Nonne, inquit, tu es Saulus Rex? Hoc enim ex Samuele didicerat. Quo annuente, & rogante trepidationis causam, ait se videre ascendentem virum, diuina quadam speciei præditum: percontante deinde qua effigie, quoue habitu esset ac ætate, ait, senem esse venerandum, habitu sacerdotali amictum. Agnouit Rex Samuelem esse, & procidens adoratione salutauit. Anima autem Samuelis interrogante, quam ob causam se elici, ac suis moueri sedibus iusserit, necessitate se huc adactum conquestus est: imminere enim grauem hostium exercitum, & se inopem esse consilij, destitutum à Deo, neque per vates, neque per somniorum visiones futura præsignare dignante: quapropter ad eum se confugisse, cui res suas semper curæ fuisse sit expertus. Samuel verò adesse iam Regi extremum vitæ diem prænidens, superuacaneum respondit ex ipso futura scitari, cùm à Deo destitutum se agnoscat. Audi tamen, inquit, in fatis esse, vt Dauid assumpta regia dignitate bellum ex sententia conficiat, te verò & principatum & vitam simul amittere, eò quòd in bello, quòd contra Amalechitas gessisti, obediens Deo non fueris, &, quæ tibi per me etiam tum viuum mandauit, neglexeris. Scito igitur & exercitum tuum ab hoste profligandum, & te vnà cum filijs in prælio cadentem, cras mecum futurum.

Rabbi Eleazar.

Thalmud in libro Hagiga, id est historia: Dicitur in capite, quòd incipit: *Omnes texentur:* R. Eleazar cùm appropinquaret ad Scripturam hanc 1. Reg. 28. scriptam: *Et dixit Samuel ad Saul: Quare terruisti me, vt tremere me feceris, faciendo me ascendere?* dicebat: Ex quo Samuel iustus de iudicio timebat, quanto magis nos? Et quid est, quod scriptum est ibidem? *Et dixit mulier ad Saul: Deos, vel iudices vidi ascendentes de terra.* Quoniam duo erant, quorum vnus erat Samuel, alter Moses. Iuit enim Samuel, & adduxit Mosen secum, & ait: Forsitan (quod absit, & pax sit) ad iudicium quæror. Surge ergo mecum. Nec enim vna quidem dictio est in lege abs te scripta, quam ego non compleuerim.

Midras Vaiekra. Expositio Leuitici.

Ad illa verba Leuitici cap. 20. *Vir, siue mulier, in quibus fuerit spiritus Pythonicus, morte morientur.* Fecit mulier Samuelem ascendere, sicut dictum est 1. Reg. 28. *Et vidit mulier Samuelem, & clamauit: Cur decepisti me? Nam tu es Saul.* Et vnde cognouit eum? Dixerunt magistri nostri, quòd non eodem modo ascendit mortuus Regi, & alijs. Quando enim regi ascendit, faciem habet sursum, & pedes deorsum: quando autem rustico, faciem habet deorsum, & pedes sursum. *Dixit ad eam Rex: Ne timeas, sed quid vidisti? Et ait mulier: Deos, vel iudices:* quod

ideo

ideo dixit, quia duo fuerunt. Et qui fuerunt? Moſes, & Samuel. Cum audiuit hoc Saul, timuit: quoniam vnum vocauerat, & duo aſcenderunt. Sic enim dictum eſt ibidem: *Aſcendentes de terra. Et ait ad eam: Qua eſt forma eius?* Samuelis videlicet, *Dixit ipſa: Vir ſenex aſcendens, & amictus pallio. Et ait Samuel ad Saul: Cur terruiſti me, veltremere me feciſti, vt faceres me aſcendere?* Ecce verba, in quibus eſt ratio à loco maioris & minoris. Nam ſi eximius omnium Prophetarum, Samuel ſcilicet iudicium timuit, quanto magis cæteri omnium? Et quid eſt, quod ei adiecit? *Et cras tu, & filij tui mecum eritis. Mecum*, id eſt in pace mea, &c.

R. Salomon.

Ad cap. 28. lib. 1. Regum: *Deos vidi.*) Angeli duo aſcenderunt Moſes, & Samuel. Putabat enim Samuel, ſe vocari ad iudicium, & propterea aſcendit cum eo Moſes.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

HOMINES, QVI DVM HIC VIVVNT, ALIOS VEL SANCTITATE, VEL POTESTATE PRÆCELLVNT, HONORANDOS ESSE

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Geneſ 23. *Verſ.* 7. Surrexit Abraham, & adorauit populum terræ. 12. Adorauit Abraham coram populo terræ.

Geneſ. 33. 1. Eleuans Iacob oculos ſuos, vidit venientem Eſau. 3. Et ipſe progrediens, adorauit pronus in terram ſepties. 6. Et appropinquantes ancillæ, & filij earum, incuruati ſunt. Acceſſit quoque Lia cum pueris ſuis: & cùm ſimiliter adoraſſent, extremi Ioſeph & Rachel adorauerunt.

Geneſ. 42. 6. Et Ioſeph erat princeps in terra Ægypti, atque ad eius nutum frumenta populis vendebantur. Cumque adoraſſent eum fratres ſui, & agnouiſſet eos, quaſi ad alienos durius loquebatur.

Geneſ. 48. 12. Cumque tuliſſet eos Ioſeph de gremio patris, adorauit pronus in terram.

Geneſ. 50. 18. Venerunt ad Ioſeph fratres ſui, & proni adorantes in terram, dixerunt: Serui tui ſumus.

Exodi 20. 12. Honora patrem tuum & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram.

Leuit. 19. 32. Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis.

Ruth 2. 10. Ruth cadens in faciem ſuam, & adorans ſuper terram, dixit ad Booz, &c.

1. *Reg.* 24. 9. Et reſpexit Saul poſt ſe, & inclinans ſe Dauid pronus in terram, adorauit, dixitque ad Saul, &c.

1. *Reg.* 25. 23. Cùm vidiſſet Abigail Dauid, feſtinauit, & deſcendit de aſino, & procidit coram Dauid ſuper faciem ſuam, & adorauit ſuper terram, & cecidit ad pedes eius.

2. *Reg.* 9. 6. Cùm veniſſet Miphiboſeth filius Ionathæ ad Dauid, corruit in faciem ſuam, & adorauit.

3. *Reg.* 1. 16. Inclinauit ſe Bethſabee, & adorauit Regem. 23. Cùm introiiſſet Nathan in conſpectum Regis, & adoraſſet eum pronus in terram.

4. *Reg.* 2. 15. Filij Prophetarum venientes in occurſum Eliſei, adorauerunt eum proni in terram.

1. *Paral.* 21. 21. Cùm veniret Dauid ad Ornan, conſpexit eum Ornan, & proceſſit ei obuiam de area, & adorauit eum pronus in terram.

1. *Paral.* 29. 20. Inclinauerunt ſe, & adorauerunt Deum, & deinde Regem.

Pſalm. 138. 17. Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus.

Daniel

Danul 2. 46. Rex Nabuchodonosor cecidit in faciem suam,& Danieleni adorauit.

Ecclesiastici 3. 6. Qui honorat patrem suum, iucundabitur in filijs. 8. Qui timet Dominum,honorat parentes.

Eccles. 38. 1. Honora medicum propter necessitatem.

Iudith 10.19. Videns Iudith Holofernem sedentem in conopæo, & cùm in faciem eius intendisset,adorauit eum,prosternens se super terram.

Rom. 12. 10. Honore inuicem præuenientes.

Rom. 13.7. Reddite omnibus debita,cui honorem,honorem.

1.***Petri*** 2 17. Omnes honorate.Regem honorificate.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Constit. Apostolicarum lib. 7. cap. 10. Timebis Regem: scis enim Domini esse vltionem: magistratus eius honorabis,& Dei ministros.

Ignatius. 100.

Epistola ad Smyrnenses: Honorare oportet & Regem. Nec enim Rege quisquam præstantior.

Theophilus Antiochenus. 170.

Lib.1.ad Autolycum: Quæ cùm ita sint,magis honorabo Regem,siue Cesarẽ,non tamen eum adorabo, verùm pro eo orabo. Deum, qui verè verus est, adorabo. Non ad id Rex à Deo institutus est, vt adoretur, sed vt legitimo, qui ipsi congruit, honore honore. Rex enim siue Cæsar Deus non est.

Eusebius Cesariensis. 320.

Lib.4.Hist.cap.14. Docemur magistratibus & potestatibus à Deo constitutis eum honorem, qui nostrorum animorum saluti, nostræque religioni nihil adferat detrimenti,pro dignitate tribuere.

Athanasius. 340.

Ad finem libri de Virginitate: Si homo iustus ædes tuas intraueris, cum timore ac tremore occurrens illi,adorabis humi ad pedes illius. Siquidem illum non adorabis,sed Deum,qui illum misit.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Homilia 23.in epist. ad Romanos: Non solùm pecunias magistratibus pendere iubet, sed & honorem, & timorem.

Homilia 66.in Genesin: *Et eduxit eos Ioseph à genibus,& adorauerunt eum super faciem super terram.*) Vide quomodo & pueros statim ab initio debitum seni honorem reddere docuit.

Procopius Cæsariensis. 540.

De bello Vandalico lib.2. cap. 6. Gelimer & Bellisarius iussi ab his,qui imperatoriam purpuram sustinebant,Iustinianum supplices adorauerunt.

Theophylactus. 900.

Ad caput 12.epist.ad Romanos: *Honore vos mutuo præuenientes.*) Qui fraterna charitas perseueret,discerit, ex mutuo nimirum honore, quo alius alium anteuertit. Hoc enim est præuenire,dum alius alium mutuo honorando anteuertit.

Ioannes Zonaras. 1100.

In Iustiniano: Cum ad Imperatorem peruentum est, Bellisarius Gelimerum persuadet, vt humi procumbat,& Imperatorem adoret. Facit ille,vt iubebatur, lachrymis oppletus, procumbit & ipse Bellisarius,vt Gelimero ostenderet,eum id facere,non vt captiuum, sed quia moris sit hoc modo adorari Romanorum Imperatorem, eiusque calamitatem subleuaret. Cùm eundem honorem & Imperatrici habuisset Gelimerus, hospitio splendido & regijs ministerijs iam ante præparatis excipitur.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Ad Scapulam cap. 2. Christianus Imperatorem sciens à Deo constitui, necesse est, vt & ipsum diligat,& reuereatur,& honoret.

Prudentius. 380.

Lib.1.contra Symmachum:

Denique pro merito terrestribus æqua rependens
Munera sacricolis, summos impertit honores
Dux bonus,& certare facit cum laude suorum.

Augustinus. 400.

Quæstionum super Genesin quæst. 61. *Exurgens Abraham adorauit populum terræ.* Quæritur quomodo scriptum sit: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies*: cùm Abraham sic honorauerit populum quendam gentium, vt etiam adoraret? Sed animaduertendum est,in eodem præcepto non dictum esse: *Dominum Deum tuum* solũ *adorabis*, sicut dictũ est: *Et illi soli seruies*: quòd est Græcè λατρεύσεις. Talis enim seruitus non nisi Deo debetur.

*In Exod.quæst.*69. Ambiguè posita sunt verba,vel vtrum sacrificauerit Deo vero in populo eius,quãdo vidit generum suum (*Ietbro*), vel vtrum adorauerit eum ipse Moses. Quamquam de adoratione, etiamsi expressè positum esset, honor videretur socero redditus,eo modo, quo solet hominibus honorificentiæ causa exhiberi à Patribus: sicut de Abraham scriptum est, quòd adorauerit filios Heth. Gen. 23

Sedulius. 460.

Ad caput 13.epist.ad Romanos: *Cui honorem,honorem.*) Potest hic honor circa eos esse, qui sublimes videntur in mundo, vt videntes humilitatem eorum, Christum laudent potius, quàm vituperent doctrinam Euangelicam. Idcirco debitores dicit, quia homini, qui dignus est honore, siue præsenti,siue futuro,dignum est & iustum inclinari. Illi enim quis inclinatur, à quo honorem accipit,idcirco debitor dicitur. Si enim hoc non feceris principi tuo,superbies: aut enim merito quis, aut ætate honorandus est.

Fortunatus. 580.

Lib.3.vitæ S.Martini:

Hinc celer exilijt rapiens se Cæsar,& ardens,
Martini genua amplectens,pedibusq, volutans:
Sucq, superbum hominem se agnoscere pœna coegit,
Viuaq, pœna probans,& celsa cacumina curuans,

Imperiale caput Sanctis ad vestigia subdens, &c.
Nec regina pedes cessat lachrymosa rigare,
Sternens membra soto, suspendens gaudia voto.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 10. epist. 35. Laudabile discretumque est, reuerentiam & honorem debitum exhibere Prioribus.

Eligius. 640.

Homilia 1. Pacem cum proximis nostris illibatam custodiamus, *reddentes*, iuxta præceptum Apostoli, *omnibus debita, cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.* Vnde & B. Petrus præcipit: *Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Dominum: siue Regi, quasi præcellenti: siue ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.*

Rom. 13. 1. Pet. 2.

Concilium Toletanum Sextum. 648.

Cap. 13. Qui primatu dignitatis atque reuerentiæ vel gratiæ ob meritum in palatio venerabiles habentur, his à minoribus modestus honor per omnia deferatur.

Rabanus Maurus. 840.

Ad cap. 10. *Iudith*: Cùm Iudith adorat Holofernem, non est perturbatio timoris, sed conseruatio ordinis. Quoties enim sancti viri terrenæ potestati impendunt honorem, non ex vitio adulationis, sed ex iure dignitatis hoc faciunt. Vnde Princeps Apostolorum in epistola sua docuit, dicens: *Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Dominum, siue Regi, quasi præcellenti, siue Ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.*

Ionas Aurelianensis. 860.

De cultu imaginum lib. 2. De adoratione, quæ mortalibus humilitatis & subiectionis gratia æquè mortalibus exhibetur, multa in diuinis eloquijs exempla reperiuntur. E quibus est illud in lib. Genes. *Surrexit*, inquit, *Abraham, & adorauit populum terræ*, filios videlicet Heth. Et in eodem libro. *Cùm adorassent Ioseph fratres sui, & cognouisset eos.* Et in Malachim: *Inclinauit se Bethsabea, & adorauit Regem.*

Gen. 23. Gen. 24. 3. Reg. 1.

Bernardus 1130.

Sermone 19. *de Obedientia*: Venerare omnes melioris scientiæ, ac melioris vitæ: venerare vnumquemque hominem pro suo merito sanctitatis. Maiori gradui reuerentiam tribue competentem. Secundùm dignitatem vnicuique tribue honorem.

Ioannes Saresberiensis. 1160.

Lib. 8. Polycration. c. 17. Constat enim, quia Apostolorum oportet adorare vestigia: & illos esse vt patres honorandos, colendos vt dominos, qui eorum possident sedem, & imitantur vitam.

Innocentius Tertius. 1200

Sermone in solennitate dedicationis Ecclesiæ: De adoratione hominum legitur, quia *Iacob videns Esau venientem præcessit vtramque turmam, & prostratus in terram adorauit septies.* Filij quoque Iacob adorauerunt Ioseph in Aegypto. Cur ergo Mardochæus noluit Aman adorare? Quoniam ille diuinam sibi volebat adorationem impendi.

Gen. 33. Gen. 43.

Reginaldus Rex Insularum. 1220.

Epistola ad Honorium Tertium: Beatissimo Patri Honorio Dei gratia summo Pontifici Reginaldus Rex insularum commendationem cum osculo pedum, &c.

Carolus Rex Siciliæ. 1266.

Epistola ad Clementem Quartum: Sanctissimo in Christo Patri ac Domino suo Clementi diuina prouidentia sacrosanctæ & vniuersalis Ecclesiæ summo Pontifici Carolus Dei gratia Rex Siciliæ, cum omni reuerentia & honore, post pedum oscula beatorum.

Augustinus Triumphus. 1320.

In Canticum Deipare Virginis quæstione 3. An ex præcepto diuino aliquæ personæ sint honorandæ tanquam parentes? Ex præcepto sacræ Scripturæ quinque generibus personarum honorem paternum tenemur exhibere. Primò Apostolis, & sanctis Doctoribus, quorum doctrina illuminamur, & in vita spirituali regeneramur. Secundò Prælatis, & Pastoribus, quorum regimine in vita & moribus regulamur: sunt enim ministri Dei, in ministrando nobis dona & Sacramenta Dei. Ideo sicut patres debemus eos honorare, præcipiente ipso Saluatore: *Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit.* Tertiò Regibus & Ducibus, quorum potentia protegimur, & à rabie tyrannorum liberamur. Quartò nostris primoribus & benefactoribus, quorum beneficio viuimus, & sustentamur: tales enim debemus vt patres honorare & appellare. Quintò senibus & nostris antiquioribus, quorum narrationes audiuimus, gestis instruimur & informamur. Vnde præceptum fuit: *Coram cano capite consurge, & honora personam senis.* Omnibus istis supradictis Scriptura sacra honorem paternam præcipit exhiberi.

ARTICVLVS DVODECIMVS.

SANCTOS IN CAELO CVM CHRISTO TRIVMPHANTES VENERANDOS ESSE.

NEGANT.

Anno post Christū natum.

200. *THNICI corpora Martyrum proiiciebant in mare, dicentes, ne forte efficiantur Dij Christianorum, & illi qui Deos nostros adorare nolunt, seruos nostros incipiant adorare.* Eusebius lib. 4. cap. 15. lib. 8 cap. 6.

360. *Iulianus Apostata reprehendit Christianos, quòd relictis Dijs Sanctos colerent.* Cyrillus Alexandrinus lib. 6. contra Iulianum.

390. *Vigilantium Gallus Sanctos esse venerandos negabat.* Hieronymus contra Vigilantium.

Faustus

400. Faustus Manichæus reprehendens Catholicos ob Diuorum cultum: *Idola*, inquit, *vertistis in Martyres, quos votis similibus colitis.* Augustinus contra Faustum Manichęum libro 20. cap. 4.

630. *Mahometus*, in Alcorano, *omnem Sanctorum cultum abrogat.*

740. *Constantinus Copronymus sanctos Martyres honore priuauit, cùm præcepit illos non esse Sanctos appellandos, sed simpliciter nominari debere Apostolos, Quadraginta Martyres, Theodorum, Georgium, & alios similiter* Theosterictus oratione funebri in S. Nicetam.

820. *Claudius Taurinensis librum scripsit contra Sanctorum veneracionem.* Ionas Aurelianensis libro de cultu Imaginum.

1390. *Ioannes Vvicleuus Sanctorum veneracioni se opposuit.* Thomas VValdensis Tomo 3. tit. 13.

1520. Martinus Lutherus ad Euangelium Dominic. 23. Trinitatis: *E tali falsa & impia confidentia in homines collocata damnum quoq; illud in Christianos suum irrepsit, Sanctorum nempe cultus & veneratio. Vnde Christiana Ecclesia maximum sanè damnum, & tantùm non incomparabilem ruinam perpessa est. Quid enim Sanctorum cultus & veneratio aliud fuit, nisi diabolica res?*

Epistola ad Erphordienses: *Non necessarium est Sanctos colere, sed sufficit Christiano nosse solum Christum esse colendum. Quamquam sit supernacaneum Sanctos colere, non tamen eos putarim reprehendos, qui Sanctos adhuc colunt.*

1550. *Ioannes Caluinus*, lib. 1. Instit. cap. 11. §. 11. & cap. 12. §. 1. & 2. *non patitur vllum cultum exhiberi Sanctis vel Angelis, vel hominibus defunctis, nec magnum, nec parvum.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

1. *Reg.* 2. Quicunque honorificauerit me glorificabo eum.

Psalm. 111. 7. In memoria æterna erit iustus.

Prouerb. 10. 7. Memoria iusti cum laudibus: & nomen impiorum putrescet.

Ecclesiastes 45. 1. Laudemus viros glorioſos, & parentes nostros in generatione sua. 7. Omnes isti in generationibus gentis suæ gloriam adepti sunt, & in diebus suis habentur in laudibus.

Ecclesiasticus 45. 1. Dilectus Deo & hominibus Moyses, cuius memoria in benedictione est. Similem illum fecit in gloria Sanctorum, & magnificauit eum in timore inimicorum, & in verbis suis monstra placauit.

Lucæ 1. 28. *Ait Angelus ad Mariam*: Benedicta tu in mulieribus, *&c. Ipsa Maria canit Vers.* 48. Beatam me dicent omnes generationes.

Ioannis 12. 26. Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum Pater meus.

Rom. 2. 10. Gloria, & honor omni operanti bonum.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Constitut. Apost. lib. 5. cap. 7. De Martyribus verò præcipimus vobis, vt in omni honore sint apud vos, vt apud nos fuerunt Iacobus Episcopus, & Condiaconus noster Stephanus. Hos enim & Deus beatos fecit, & viri sancti honorárunt, & fuerunt puri omnis delicti, neque ad peccatum flecti, neque à virtute detorqueri potuerunt, quorum non sunt dubiæ laudes. De quibus Dauid aiebat: *Pretiosa in*
Psal. 115. *conspectu Domini mors Sanctorum eius.* Et Salomon:
Prou. 10. *Memoria*, inquit, *iustorum cum laudibus.*

Dionysius Areopagita. 100.

Ecclesiastica Hierarchia cap. 3. Sed & illud quoque sacratius intuere, quòd impositis sacro altari venerabilibus signis, per quæ Christus signatur ac sumitur, adest protinus atque incunctanter Sanctorum catalogus, coniunctionem eorum induiduam, vnionemq; cum illo altissimam & sacratissimam indicans.

Iustinus Martyr. 150.

Apologia 2. Sed & Deum Patrem, & eius Filium, qui venit, nosq; hæc docuit, & aliorum sequentium, similiumq; bonorum Angelorum exercitum & spiritum propheticum colimus atque adoramus, verboq; & re seu veritate veneramur, idque omnibus qui discere volunt, vt docti institutiq; sumus, copiosè tradimus.

Ecclesia Smyrnensis. 170.

Epistola de Polycarpi martyrio: Martyres vt discipulos & imitatores Domini propter incredibilem eorum beneuolentiam, quam in proprium Regem & Magistrum declarauerunt, meritò amplexamur.

Irenæus. 180.

Lib. 3. cap. 20. Et cùm hæc ita se habeant, ad tantam temeritatem progressi sunt quidam, vt etiam Martyres spernant, & vituperent eos, qui propter Domini confessionem occiduntur, & subsistent omnia à Domino prædicta, & secundùm hoc conantur vestigia sequi passionis Domini, passibiles Martyres facti, quos & concedimus ipsis Martyribus. Cùm enim inquiretur sanguis eorum, & gloriam consequentur, tunc à Christo confundentur omnes, qui inhonorauerunt eorum martyrium.

Origenes. 240.

Homilia 3. in diuersos: Benè & secundùm voluntatem Dei Innocentum memoriam sancti Patres celebrari mandauerunt sempiternam in Ecclesijs, velut pro Domino morientium, velut pro Iudæis & gentibus credituris, velut etiam pro ipsis parentibus.

Eusebius Alexandrinus. 260.

Homilia de Sanctis colendis: Ob hanc causam præcepit nobis Deus memorias Sanctorum celebrare, vt acceptis hymnis, & auditis laudibus benignum Deum exorent, vt preces nostras caducas admittat.

Eusebius Cæsareensis. 320.

Vita Constantini lib.4.c.59. Hæc omnia dedicauit Imperator, vt Seruatoris nostri Apostolorum memoriæ apud omnes gentes æternitatem compararet.

De præparatione Euangelica lib.13.cap.7. Nos quotidie id facitamus. Nam veræ pietatis milites, vt Dei amicissimos honoramus.

Concilium Gangrense. 350

Can.20. Si quis arrogantia vtens, & Martyrum congregationes abhorrens, & sacra, quæ in ijs celebrantur, & eorum memorias accuset, anathema sit.

Basilius Magnus. 370.

Orationes in 40. Martyres: Quis modus, aut quæ satietas Martyrum memoriam prosequendi erit, illi præsertim, qui eorum amore ac charitate magnoperè tenetur? Nam honor in bonos à conseruis collatus, beneuolentiæ significationem apud communem Dominum habet. Palam enim est, quemadmodum is, qui generosos homines ac fortes cum honore exceperit, in simili si fortè contingat occasione, imitari non dedignabitur. Venerare igitur legitimè Martyres, vt egregiæ voluntatis tuæ te testem adiungas, ac demum sine persecutione, sine igne, sine verberibus ac plagis, eodem cum illis præmio dignus habearis. Nobis hodierna die non vnũ propositum est celebrare, neq; duos, neq; decem, sed quadraginta, &c. Quæ digna laus, quæ sermonis copia poterit his adhiberi? Non enim linguæ quadraginta ad prosequendum talium virorum virtutem sat fuerint.

Cyrillus Hierosolymitanus. 370.

Catechesi 5. Cùm hoc sacrificium offerimus, postea facimus mentionem eorum, qui ante nos obdormierunt, primùm Patriarcharum, Apostolorum, Martyrum, vt Deus orationibus illorum suscipiat preces nostras.

Ephrem. 370.

Sermone de Martyribus: Vos nempe verè beati & glorioſi estis, quos Angeli & homines pari consensu beatos prædicant.

Epiphanius. 380.

Hæresi 97. Sancti sunt in honore, quies ipsorum in gloria, perfectio ipsorum in beatitudine.

Hæresi 80. Sit in honore Maria, Dominus adoretur.

Gregorius Nyssenus. 380.

Oratione in S. Theodorum Martyrem: Cui regum talis honor habetur? Quis ex ijs, qui supra modum inter homines excellere visi sunt, tali memoria celebratur? Quis Imperatorum adeò decantatus, & fama celebratus est, vt hic miles pauper, modò conscriptus, & tyro, quem Christus coronauit? &c. Vt seruus fidelis Deum adoras, ad nos, qui te colimus & honoramus, accede.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 3. quæ est inuectiua prior in Iulianum: Iam sumptuosissimis quoq; Martyrum monumentis, & votiuorum donorum munificentijs, omnibusque alijs rebus, quibus diuinus timor insignitur, sapientiæ studium Christiq; amorem declarabant, &c. Iulianus, vt alia, ita eum quoque, quo Martyres affici solent, honorem athletis inuidebat.

Oratione 6. quæ est ad Gregorium Nyssenum, cùm postridie illius diei, quo Episcopus creatus fuerat, venisset: Si ad hunc modum coimus, aut confluimus, reuera festum hunc diem, vt Christo gratum est, celebramus: reuera Martyres honore afficimus, aut afficiemus: reuera triumphalem choream agimus.

Oratione 18. quæ est oratio in laudem Cypriani Martyris: Cyprianus ferè nos effugit, (ô ingens damnum?) idq; vos passi estis, qui eum omnium maximè suspicitis, annuisq; honoribus festisq; celebratis, &c. Martyrum honoribus oblector, pugilum cruoribus exulto, atque aliorum quidem certamina & victoriæ sunt, coronæ autem meæ. Atq; omnium quidem Martyrum memoria celebranda est, omnibus & linguæ, & aures, & mentes promptè aperiendæ, vt de eorum laudibus libenter aliquid dicamus, & audiamus, omniaq; alia eorum certaminibus inferiora esse censeamus.

Orat.22. quæ est in laudem Machabæorum: Machabæi quamuis apud multos non honorentur, quia non post Christum decertârunt: digni tamen sunt, qui ab omnibus honore afficiantur, quoniam pro legibus institutisq; patrijs fortem animum præstiterũt.

Orat.48. quæ est oratio in laudem Martyrum: En oculis nostris incredibile spectaculum proponitur, quod videre quidem sæpè optauimus: præstantior autem voto erat hæc cupiditas. Rursum hic Martyrum honores multò iam antehac temporis spatio neglecti: rursum sacerdotum Dei concursus: rursum tripudia & spirituales celebritates.

Epistola 90. Tu & nobis vt aduersa valetudine laborantibus curam & officium debes, & item sanctis Martyribus anniuersarium honorem debes, quem in Arianzis tuis 22. mensis Dathusa die celebramus.

Epist.95. Tendentem me ad vos omni studio ac celeritate conuentus ille retinuit, quem illic in sanctorum Martyrum honorem celebratis.

Ioannes Chrysostomus. 400.

De Iuuentino & Maximino Martyribus: Martyres semper in eodem manent vigore, semper in eodem iuuentutis flore sunt, semper suæ gloriæ fulgorem emittunt & radios. Quod scientes non aliter priscos, aliter recentes colitis sanctos, sed eadem alacritate omnes.

Nectarius Constantinopolitanus. 426.

Epistola ad Petrum & Aedesium Diaconos: Scribimus vobis de sancto Ioanne Chrysostomo, sacris tabulis inserto, de sententia præcipuè pijssimorum Principum, & omnium deinde Orientalium Episcoporum, ipsorumq; adeò Occidentalium, vt memoria eius, propter communem orbis vniuersi pacem celebretur.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Apud Damasc. lib.2. Paralleloru m c.7. Sanctorum vrnas honoramus, ac velut in præclarissimæ ipsorũ virtutis magnitudinisq; animi præmiũ, & mercedem nunq; intermorientem ipsis memoriam rependimus. Viros sanctos fidem seruantes honore afficimus, & eos, qui fortitudinis dotibus, tamquã coronis quibusdã, præclarè redimiti sunt, quiq; ad extremum vsque spirituũ dimicârunt, & pro Christi religione martyriũ obierunt, & per præclara facinora pietatis causa edita nomen suum illustrârũt.

Lib.6. cont. Iulianum: Sanctos Martyres neq; Deos esse dicimus, neq; adorare consueuimus: laudamus autem eos potius summis honoribus, quòd pro veritate strenue certârunt, & fidei sinceritatem seruârunt, ita vt & suam animã contempserint, & mortis terroribus valedicentes præualuerint in summis periculis, tantæq; fuerint fortitudinis, quasi staruas tibi suæ vitæ excitaturi. Proinde non est indignũ, imò etiam necessarium, eos, qui tam claris operibus glorioſi sunt, perpetuis honorari laudibus.

Sozomenus. 440.

Lib.5.c.18. Vbi verò Gallus, frater Iuliani, Cæsar à Constantino designatus, Antiochiæ ætatem degit, quoniam Christianus erat, imprimis eos, qui pro religione Christiana martyrium obierãt, colebat.

Theodoretus. 450.

Eccles. historiæ lib.3. c.14. de Iuuentino & Maximiano Martyribus: Iulianus Imp. causam, cur eos supplicio affecisset, non in veram pietatem, pro qua erant è medio sublati, sed in petulantiam transtulit. Si-

quidem

quidem eos propterea mulctatos dixit, quòd ipsum contumelijs vexârant. Atque ista idcirco diuulgari mandauit, quòd veritatis athletis & nomen Martyrum, & honorem inuideret.

Lib. 3. Graecarum affectionum: Quid igitur, viri Graeci, qui defunctos tot numero homines appellatis Deos, aduersus nos indignationem concipitis, cùm nullos quidem nostrorum hominum referamus in Deos: quam quam debitos honores Martyribus persoluamus, vt Dei testibus seruisq; amantissimis, &c.? Atqui nos, ô Graeci homines, nec hostias Martyribus, nec libamina vlla deferimus, sed vt sanctos homines, Deiq; amicissimos honoramus. Tanto enim amore Creatorem Deum, generisq; humani vindicem prosecuti sunt, vt amabile illis fuerit pro accepta semel religione iugulum percussori porrigere.

Iustinianus. 530.

Nouella 16. Si autem vnius Sanctorum meminerit, aut venerandorum Martyrum facturus est memoriam, &c.

Procopius Caesariensis. 540.

Orationes 1. de aedificijs Iustiniani: Iustinianus Diuis Prisco & Nicolao nouum templum extruxit: vbi iam Byzantini (vt plurimum) demorantur, diuersanturq;, publicos illos Diuos & opitulatores venerantes & obstupescentes.

Orationes 2. Iustinianus Rex prouidentiam Reip. administrandæ perscrutans, & imprimis Diuos colens Cosmam & Damianum: quorum corpora propè vsque ad mea tempora requiescunt.

Euagrius. 590.

Lib. 1. c. 16. Deus optimus maximus animum Theodosij impulit, vt diuinum Martyrem Ignatium maioribus afficeret honoribus, & templum iam olim dæmonibus dedicatum Ignatio victori & Martyri consecraret.

Sophronius Hierosolymitanus. 630.

Serm. de Cyro & Ioanne: Venerentur alij aliter Sanctos hos, diuersimodè eorum dona magnificantes, benefactaq; multifariam prædicantes: hi quidem excelsorum templorum erectionibus, illi verò variorum vnionum ornatibus: alij gemmarum & auri contextibus, alij præclaro pictorum artificio, alij aureis argenteisq; donarijs, alij sericis bombicinisq; texturis, & (vt vno dicam verbo) omnes in Martyrum honorem, pro cuiuslibet opibus & voluntate, inuicem vincere contendant, quò affectionem erga Sanctos hos ostendant, referantq; pro corruptibilibus immarcescentia, pro temporarijs ea quæ finem non habent præmia; talibus enim donis admirandi isti suos amatores rursum afficere solent.

Ioannes Damascenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. c. 15. Sanctis, vt Christi amicis, & Dei filijs atq; hæredibus honor haberi debet, quemadmodum inquit Theologus & Euangelista Ioannes: *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri*, &c. Ecquid igitur causæ esse potest, quin eos honore complectamur, qui Dei serui, & amici, ac filij appellati sunt? Etenim is honor, qui probis conseruis habetur, beneuoli erga communem Dominum animi argumentum est, &c. An non honorandi, qui totius humani generis patronos se profitentur, ac Deo nostri causa supplicant? Honorandi certè, & quidem ita, vt in eorum nomine templa Deo extruamus, dona offeramus, eorum memoriam colamus, atque in ea spiritualiter oblectemur.

Ioan. 1.

Pseudosynodus Constantinopolitana. 780.

Act. 6. defin. 17. Si quis non confitetur Sanctos venerãdos esse corã Deo & anima & corpore anathema sit.

Synodus Nicena Secunda. 790.

Actio 3. Apostolicas Ecclesiæ traditiones, quibus veneratio cultusq; Sanctorum docetur, recipimus ac veneramur. Eos autem vt ministros, & amicos, & Filios Dei existentes honoramus: Honor enim, qui conseruis idem sentientibus inuicem exhibetur, indicium est beneuolentiæ erga Dominum. Sunt enim promptuaria Dei, & pura Christi habitacula, Spiritusq; sancti immaculata specula.

Elias Cretensis 790.

In orationem 3. Nazianzeni: Quibus de causis sancti illi Martyres & magnificis honoribus afficiuntur, & publica festa in eorum honorem celebrantur.

Theosterictus. 820.

Oratione funebri in S. Nicetam: Constantinus Leonis filius, malæ radicis malum germen, sanctos Martyres, quantum in ipso fuit, honore priuauit, cùm præciperet, illo non esse appellandos Sanctos, sed simpliciter nominari Apostolos, quadraginta Martyres, Theodorum, & alios similiter.

Michael Syncelus 830.

In Dionysio Areopagita: Eos qui in sacram ac venerandam hanc tuam celebritatem, & optatissimam memoriam celebres conuentus agunt, laudantes, ac martyrium præmio dignissimum honorantes aspicere velis, &c.

Procopius Chartophylax. 900.

Laudatione in S. Marcum Euangelistam Alexandria Marcum vt Euangelistam, vt Martyrem magno præconio extollit, & hymnos eius appellationibus congruentes concelebrat. Videt hunc in monumento positum, licet in supernis regionibus eius anima versetur & exultet. Eius pulueris thesauro locupletata, funebres cantus ipsi Apostolo pronuntiat, & tamquam cum viuente aliquo, & in spiritu versante colloquitur, & gratijs per illum ipsum concessis obiectatur: & pro illis honoribus, quos Apostolo congruentes velut dona quædam offert, maiora beneficia vicissim recipit.

Simeon Metaphrastes. 950.

De SS. Cadrato, Cypriano, &c. Aequum est igitur fratres, vt considerantes præsentia sic à Christo disponi & gubernari, vt perpetuò nobis afferant vtilitatem, eos, qui lege diuina ipsi consecrati sunt, quiq; se cæteris hominibus præstantiores exhibuerunt, & Christi animas delicijs prætulerunt, meritis laudibus celebremus, eosque ad maiora contendentes studeamus imitari.

Constantinus Harmenopulus. 1250.

De haereticorum opinionibus: Massiliani Deiparam nullo dignantur honore, neque Præcursorem ac Baptistam Ioannem, neque Sanctos, Martyribus exceptis.

Nicephorus Callistus. 1300.

Lib. 14. cap. 44 Sed id prouidentiæ diuinæ fuit, vt simul & Martyrum potentia manifesta fieret, & sacræ eorum Reliquiæ longè ab idolorum nidore abessent, & sacro loco repositæ, debito, pro eo atq; conuenit, honorentur delubro.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 3. Christi Martyr Georgius à nobis Christianis colitur, quem etiam ipsi Musalmani in honore habent.

Zaga Zabo Episc. Aethiops 1530.

In confessione fidei Aethiopicae: Credo sanctos Prophetas & Apostolos, Martyres & Confessores veros Christi imitatores fuisse, quos cum sanctissimis Dei Angelis veneror, & honoro: pariq; modo etiam omnes illorum sectatores complector & deosculor.

Hieremias Constantinopolitanus. 1580.

Respons. 2. cap. de Sanctorum invocatione: Honorandi sunt Sancti, tamquam amici Dei, tamquam filij &

hæredes, &c. Christum verum Deum nostrum, & Sanctos eius, verbis, picturis, sacrificijs, templis, imaginibus, honorantes: illum quidem vt Deum & Dominum venerantes; hos autem propter illum, vt gerentes famulos, schetica illa adoratione afficientes: latreuticè verò neminem præter solum Deum adorantes.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Cyprianus. 250

Epist. 34. Laurentius & Ignatius palmas à Domino & coronas illustri passione meruerunt: Sacrificia pro ijs semper, vt meministis, offerimus, quoties Martyrum passiones & dies anniuersaria commemoratione celebramus. *Lib. 4. epist. 5.*

Concilium Carthaginense Primum. 350.

Cap. 2. Maryrum dignitatem nemo profanus infamet. At si quis ad iniuriam Martyrum, claritati eorum adiungat infamiam, placet eos, si laici sint, ad pœnitentiam redigi: si autem sunt clerici, post cõmonitionem, & post cognitionẽ honore priuari.

Ambrosius. 370.

Serm. 6. Igitur fratres quotiescunq; Martyrũ memoriam celebramus, prætermissis omnibus seculi actibus, sine aliqua dubitatione concurrere debemus, & reddere illis honorificentiam, qui nobis salutem profusione sanguinis sui pepererunt: qui tam sacrata hostia pro nostra propitiatione Domino sunt oblati, præsertim cùm dicat ad Sanctos suos omnipotens Deus: *Qui vos honorat, me honorat: qui vos spernit, me spernit.* Quisquis ergo honorat Martyres, honorat Christum: & qui spernit Martyres, spernit & Dominum. Luc. 10.

Ser. 93. de Nazario & Celso: Honoro in carne Martyris exceptas in Christi nomine cicatrices: honoro virtutis memoriã perennitate virtutis: honoro in cineribus semina æternitatis: honoro corpus, q̃ mihi Dominum meum ostendit diligere, q̃ me propter Dominum docuit mortem non timere.

Prudentius. 380.

Hymno 11. de S. Hippolyto:

Si bene commemini, coli hunc pulcherrima Roma
Idibus Augusti mensis, vt ipsa vocat.
Crede salutiferos fieri hic venerantibus ortus,
Lætis honorata præmia vestitionis.

Hieronymus. 390.

Epist. 52. ad Riparium Honoramus Martyrum Reliquias, vt eum, cuius sunt Martyres adoremus: honoramus seruos, vt honor seruorum redundet ad Dominum, qui ait: *Qui vos suscipit, me suscipit.* Matt. 10.

Ad cap. 3. Sophoniæ Quos alios possumus intelligere filios Ecclesiæ nominatos, nisi Apostolos. Vide mihi Petrum, & Paulum, & Matthæum, & Ioannẽ, & considera hoc, q̃ ad Abraham repromissum est: *Magnificabo nomen tuum in opere perpetrato.* Quotidie nominatur in Ecclesia, quotidie magnificatur nomen eorum: non q̃ ipsis prosit à nobis in Ecclesia nominari, sed q̃ nos magnificantes nomen eorum, & q̃ scripserunt lectitantes, consequamur salutem. Gene. 12.

Gaudentius. 400.

Tract. de Machab. Si quis vestrũm, fratres dilectissimi, fortasse miratur, Iudæos viros, supplicia pro legis præcepto perpessos, nunc à Christiana plebe inter Sanctos Martyres honorari: is profectò, si omnem sanctæ religionis causam, rationemque cognouerit, intelliget probabili ac summo iudicio id fuisse à nostris maioribus constitutum.

Augustinus. 400.

Libro 20. contra Faustum Manichæum cap. 21. Populus Christianus memorias Martyrum religiosa solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consocietur, atq; orationibus adiuuetur: ita tamen, vt nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum sacrificemus, quamuis in memorias Martyrum constituamus altaria. Quis enim Antistitum, in locis Sanctorum corporum assistens altari, aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane: sed quod offertur, offertur Deo, qui Martyres coronauit, apud memorias eorum, quos coronauit. Colimus ergo Martyres eo cultu dilectionis, & societatis, quo & in hac vita coluntur sancti homines Dei, quorum cor ad talem pro Euangelica veritate passionem paratum esse sentimus. Sed illos tanto deuotius, quanto securius post certamina superata, quanto etiam fidentiore laude prædicamus, iam in vita feliciore victores, quàm in ista adhuc vsque pugnantes. At verò illo cultu, quæ Græcè latria dicitur, Latinè vno verbo dici non potest, cùm sit quædam propriè diuinitati debita seruitus, nec colimus, nec colendum docemus, nisi vnum Deum.

Ep stol. 44. Ostendatur mihi Romæ in honore tanto templum Romuli, in quanto ibi ostendo memoriam Petri: In Petro quis honoratur, nisi Christus defunctus pro omnibus?

De ciuit. Dei lib. 8. c. 27. Honoramus sanè memorias Martyrum, sanctorum hominum Dei, qui vsq; ad mortem suorum corporum pro veritate certârunt, vt innotesceret vera religio, falsis religionibus victis & conuictis. Quis autem audiuit aliquando fidelium, stantem ad altare, etiam super sanctum corpus Martyris, ad Dei honorem cultumq; constructum dicere in precibus: Offero tibi sacrificium Petre, vel Paule, vel Cypriane, cùm apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos & homines, & Martyres fecit, & sanctis suis Angelis cælesti honore sociauit: vt ea celebritate & Deo vero de illorum victorijs gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur?

Paulinus Nolanus. 410

Natali S. S. Felicis:

Cum honore Deum gaudet, qui Martyr honorem
Contempsit proprium.

Severus Sulpitius. 410.

Epist. ad Bassulam: Martino diuinis plauditur psalmis: Martinus hymnis cælestibus honoratur.

Maximus Taurinensis. 430.

In Natali Petri & Pauli: Gloriosissimos Christianæ fidei Principes annuis solennitatibus honorantes, ipsum Dominum ac Deum nostrum, qui huius auctor est fidei, debita religione veneramur: Apostoli namque Latino sermone dicuntur missi. Qui ergo honorant missos, manifestum est eos honorare mittentem. Quoniam dignitas, quæ defertur ministris, illi sine dubio, cuius ministri sunt, exhibetur, vt ait ipse Saluator ad discipulos suos: *Qui vos audit, me audit: qui vos recipit, me recipit.* Luc. 10. Matt. 10.

In Natali SS. Octaui, Aduentiꝰ, & Solutoris Martyrum: Cũcti Martyres deuotissimè percolendi sunt, sed specialiter ij venerandi sunt à nobis, quorum Reliquias possidemus.

Leo Primus. 450.

Serm. de S. Vincentio 1. Cunctorum licet gloriosas Martyrum passiones, quos distincta regionibus loca meruerunt, vna fides faciat omnibus indiscreto honore venerabiles: propriam tamen sibi in hoc venerationis obsequio illi vindicant dignitatem, qui Ecclesiam Dei & documentis præ cæteris erexerunt, & patrocinijs adiuuerunt: inter quos iustè beatum Leuitam Vincentium celebramus.

Eucherius Lugdunensis. 450.

Homil. 3. in Natali Apost. Considerate fratres mei

quanta

quanta deuotione ſanctos Apoſtolos honorare debeamus, quos ipſe Dominus iam non ſeruos, ſed amicos vocat.

In Natali S. Geneſij: Vnde meritò populi in proſperis colunt Geneſium, quem præſentem in periculis cognouerunt.

Antoninus Conſtantinienſis. 470.

Epiſtola ad Arcadium: Iam in ſtadio es, calca fortiter, ne timeas, nihil paueas, nihil penitus pertimeſcas: quia omnis pro te Eccleſia deprecatur, vt vincas: expectat te Eccleſia Martyrem ſuum, vt honorificet, ſicut Stephanum ſuum.

Victor Vticenſis. 480.

De perſecutione Vandalica lib. 1. Quem cùm Theodoricus regis filius, qui eius dominus erat, pœnis non valentibus capite truncari iuſſiſſet, à ſito prohibetur lucundo presbytero, dicenti ſibi: Poteris eum diuerſis afflictionibus interficere. Nam ſi gladio peremeris, incipient Romani Martyrem prædicare. Tunc Theodoricus in Bizacenam prouinciam ad fodiendas eum condemnat ſcrobes.

Lib. 3. Segregantur duodecim illi pueri corpore, non ſpiritu à grege Sanctorum, qui timentes præcipitium, cum ſuſpirijs lachrymarum ne diuellerentur conſtringebant manibus genua ſociorum, &c. Quos interfectos nunc Carthago miro colit affectu, & quaſi duodecim Apoſtolorum chorum conſpicit puerorum.

Gelaſius. 490.

Decreto de Apocryphis Scripturis: Nos cum prædicta Eccleſia omnes Martyres, & eorum glorioſos agones, qui Deo magis, quàm hominibus noti ſunt, omni deuotione veneramur.

Gregorius Turonenſis. 570.

Lib. 4. *Vitæ S. Martini*: Cùm ſæpe videamus virtutum inſignia prodire de tumulis Beatorum, non immeritò commouemur debitam ipſi reuerentiam impendere.

Fortunatus. 580.

Lib. 2. vitæ S. Martini:

Vir tranſcripte potens æterna in ſecula ciui,
Signifer arma crucis fers nobilitata triumphis,
Dulcis, adorande, & mihi pectore, voce colende,
Cuius profacies cecinit prius acta Seuerus.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 3. *Dialogorum cap.* 24. Qua in re quid beatus Apoſtolus Petrus ſeruientibus ſibi voluit, niſi præſentia ſui reſpectus oſtendere, quia quicquid pro eius veneratione agerent, ipſe hoc pro mercede retributionis ſine intermiſſione ſemper videret?

Iſidorus Hiſpalenſis 620.

De officijs Eccleſiaſticis lib. 1. *cap.* 34. Honorandi ſunt Martyres propter imitationem, non adorandi propter religionem; honorandi charitate, non ſeruitute.

Hildebonſus Toletanus. 660.

Sermone 1. *de Aſſumptione Mariæ*: Imitamini Matrem Virginem, & Sanctos omnes, quos laudatis: quoniam non tantum illis noſtra prodeſt laudatio, quantum nobis eorum imitatio. Verè laudare Deum & Sanctos in ipſum iam opus virtutis eſt, dum proficit mens, & accenditur igne diuini amoris, ſolidaturque fundamento veræ humilitatis.

Adrianus Primus. 780.

Epiſtola ad Conſtantium & Irenem AA. Omnes Principes, etiamſi peſſimi ſint peccatores, adoramus, & libenter ſaluramus: quid verat igitur, quò minus non liceat & Sanctos Dei miniſtros venerari, & in memoriam eorum imagines ſtatuere, & erigere ne in obliuionem perpetuam veniant?

Ludouicus Primus. 840.

Epiſtola ad Hildeinum Abbatem: Prædeceſſores noſtri gloriam huius eximij teſtis (*Dionyſij*) & amici Dei non inaniter coluerunt, qui dum eius ſacras exuuias in terris ob honorem & amorem Chriſti opibus, quibus poterant, honorauerunt, per eius preces dignißimas honoris priuilegio potiri, & in terrenis, & in cœleſtibus meruerunt.

Vvitichindus. 950.

De geſtis Saxonum lib. 1. Colito hunc tantum patronum (*S. Vitum*) quo adueniente Saxonia è ſerua facta eſt libera, ex tributaria multarum gentium domina.

Notgerus. 980.

In vita S. Landoaldi: Manſit honos, & cultus, & reuerentia circa Sanctorum corpora, quo uſque efera gens Nortmannorum ſedibus ſuis non contenta totam penè Galliam perturbauit, & timore eruptionis eorum, ne Sanctorum violarentur buſta, iterum terræ ſunt mandata, &c.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone de S. Nicolao: Nicolaus ille meus, imò veſter, electus ab vtero, ſanctus à puero, iuuenum gloria, reuerentia ſenum, ſacerdotum honor, ſplendor Pontificum, conuentum veſtrum ſua lætificat feſtiuitate. Hic eſt Nicolaus, cuius miracula per totam mundi latitudinem diffunduntur, quem laudat orbis terræ, & qui habitant in eo.

Berengoſius. 1100.

Sermone in dedicatione Eccleſiæ: Quicquid laudis & honoris militibus regis impenditur, totum ad gloriam regis, cuius ſceptro milites inſigniti ſunt, titulatur, Nec dubium, quin eos ſemper habeamus patrocinantes in cœlis, quorum celebritates piæ deuotionis ſtudio gerimus in terris. Si enim noſter ſpiritus, necdum carnis materia exutus, & tamen dilectionis geminæ feruore interdum ad aſtra libratus, preces Domino pro ſuis dilectoribus nititur effundere, vtique præſtantius credendum eſt, Sanctorum animas, ſummæ dilectionis plenitudine feruidas, ſuis in ſolennitatibus, ad ſui corporis pignora fouentes deſcendere, ſuorumque pro ſalute fidelium intercedere, ac debitæ retributionis donatiuum ſuis veneratoribus impendere. Habentes igitur eximia huius ſpei pignora, ſcilicet ipſorum beatorum ſpirituum exuuias, dignis honoribus Sanctorum præconia celebremus: amplius autem feſtiua eorum gaudia debitis laudibus extollamus, quorum cineres & oſſa in ſuo ſinu largius refouet hæc noſtra ſpecialis Eccleſia.

Odo Cameracenſis. 1110.

In expoſitione Canonis: *Et memoriam venerantes.*) Aliter Deo gratum non offerimus ſacrificium, aliter Deo vtiliter vota non ſoluimus, niſi memoriam Sanctorum veneremur. Qui enim membra Chriſti non honorat, nec Chriſtum, qui caput eſt, honorare poteſt. Et qui non honorat Filium, non honorat illum, qui miſit illum. Honoremus ergo caput in membris, Deum in Sanctis ſuis, vt eorum meritis precibuſq; in omnibus protectionis diuinæ muniamur auxilio. *Imprimis gloriosæ.*) In veneratione Sanctorum hæc ratio cuſtodienda eſt, vt primùm, & ſuper omnes beata Dei Genitrix honoretur, ſecundò Apoſtoli, tertiò ſancti Martyres, inde alij Sancti omnes.

Bernardus. 1130.

Sermone 5. *de Feſto omnium Sanctorum*: Ad quid Sanctis laus noſtra? ad quid glorificatio noſtra? ad quid noſtra hæc ipſa ſolennitas? Quò eis terrenos honores, quos iuxta veracem Filij promiſſionem honorificat Pater cœleſtis? quò eis præconia noſtra? Plenı ſunt. Prorſus ita eſt dilectiſſimi,

honorum noſtrorum Sancti non egent, nec quicquam eis noſtra deuotione præſtatur. Planè quòd eorum memoriam veneramur, noſtra intereſt, non ipſorum. Vultis ſcire quantum intereſt noſtra? Ego in me (fateor) ex hac recordatione ſentio deliderium vehemens inflammari, &c.

Otto Friſingenſis. 1160.

Lib. 5. Chronicorum cap. 13. Tempore Leonis Syri Imp. paſſa fuit virgo Chriſti Theodoſia, cuius vſq; hodie maxima in vrbe regia manet memoria & veneratio.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 3. in dedicatione templi: Sacra Scriptura duas ſpecies adorationis diſtinguit, latriam videlicet, & duliam. Latriam Creatori debemus impendere: duliam verò quibuſdam creaturis poſſumus exhibere.

Saxo Grammaticus. 1200.

Hiſtoria Danica lib. 11. de S. Kanuto Rege: Sacra eius oppidulo orta toto pene terrarum orbe fulſerunt: cultuſq; ipſius primùm à ciuibus exceptus, paulatim in commune prorepſit.

Guilhelmus Aluernus Pariſienſis. 1230.

Libro de Legibus cap. 24. Si quis dicat, quia nos Chriſtiani templa ædificamus non Dijs, ſed hominibus, Sanctis ſcilicet, & quia ſacra ijs ſtatuimus, videlicet feſta, ſacrasq; cantiones & lectiones, quemadmodum & contra religionem Chriſtianam dixerat Fauſtus hæreticus: quia Chriſtiani idola in Martyres, ſacrificia in agapas conuerterunt: Reſpondemus: quia non templa Sanctis, vel Martyribus, vel alijs: ſed Deo altiſſimo ædificamus, & quicquid honoris Sanctis impendimus, vt Dei amicis, & vt Dei ſeruis, & propter ipſum Deum ſolum hoc facimus.

Alexander Alenſis 1240.

Part. 3. q. 30. m. 3. art. 2. §. 4. Duplex eſt ſeruitus. Eſt enim ſeruitus obnoxietatis: & hæc debetur Deo: eò quòd eſt principium noſtri eſſe. Eſt etiam ſeruitus reuerentiæ: & hæc debetur Sanctis: quia ipſi ſunt noſtri ductores, vel per doctrinam, ſicut prælati: vel per interceſsionem, vel per adminiſtrationem.

Bonauentura. 1260.

De præparatione ad Miſſam cap. 10. Alijs quoque Sanctis exhibetur honor & deuotio, quæ dicitur dulia, quæ non eſt cultus, nec adoratio, ſed ſubrogatio & inuocatio, vt ſint apud Deum aduocati pro nobis: & omnis reuerentia, quæ eis impenditur, propter Deum, cui cõiuncti ſunt, exhibetur. Deus autem debet à nobis in immenſum timeri, & honorari, & amari.

Ludolphus Saxo Carthuſianus. 1330.

Vita Chriſti parte 1. cap. 6. Igitur dilectiſſimi hos ſummos Dei amicos (*Ioannem Baptiſtam & Ioannem Euangeliſtam*) inter choros Angelorum rutilantes, deuotis laudibus honoremus, & orationes ad thronum gratiæ mittamus, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam in auxilio opportuno inueniamus.

Ioannes Gerſon. 1420.

Sermone in Feſto D. Antonij: Erubeſcant, qui laudibus tuis, ô glorioſiſsime & vſque ad vltimum terræ nominatiſsime Pater Antoni, non applaudunt, ſed detrahunt: qui miniſtros tuos vel non reuerenter ſuſcipiunt, vel irridentes abijciunt.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

Sermone in Solemnitate omnium Sanctorum: Dominum itaque in Sanctis eius laudemus, quibus tam præcipua munera prærogauit. Propter ipſum quoque veneremur & Sanctos, quibus traditum eſt triumphale regnum, iudiciaria ſedes, Angelorum cõſortium. Quomodo non veneremur illos, quos tanto Chriſtus ſublimauit honore? Illos planè venerantur Angeli, quanto magis & nos? Nos itaque contra modulum paruitatis noſtræ honore congruo Sanctorum omnium ſolennia celebremus, vt qui ob temporis præſentis anguſtiam, eorumq; numeroſitatem, ſingulis non valemus ſpecialem cultum impendere, ſaltem vniuerſis perſoluere ſtudeamus eò alacrius, quòd ipſorum multitudo nos prouocat. Magnificæ prorſus exultationis nobis materia miniſtratur, cùm rediuiua Sanctorum gloria celebrandà proponitur.

Gabriel Bielius. 1480.

In Canonem Miſſæ lect. 30. Semper veneranda eſt Sanctorum memoria. Et quamuis multis de cauſis commemorationem Sanctorum peragit Eccleſia, vna tamen ſufficit ad noſtrum propoſitum, quæ eſt, vt nos fragiles & mortales Sanctos immortales venerantes, ipſiſq; nos commendantes, mereamur ipſorum meritis & precibus adiuuari, quatenus ad Deum plenè glorificandum eorum ſocietati coniungamur.

ARTICVLVS DECIMVSTERTIVS.

TEMPLA ET BASILICAS IN HONOREM SANTORVM CONSTRVERE, CONSECRARE, MAGNIFICE ORNARE, PIVM ET CHRISTIANVM ESSE.

NEGANT.

Anno post natum Christũ 324. EVSTACHIVS loca sanctorum Martyrum & Basilicas contemnens, in edibus priuatis conuentus agebat. Concilium Gangrense cap. 5. 6. 20. Socrates lib. 2. cap. 25. Sozomenus lib. 3. cap. 13.

360. Eunomiani Basilicas Apostolorum & Martyrum non ingrediuntur. Hieronymus contra Vigilantium cap. 3 Gennadius Massil. cap. 73.

700. Constantinus Copronymus Sanctorum templa solo aequauit. Suidas in hoc Constantino.

1520. Martinus Lutherus ad Euangelium Dominicae I. Aduentus: *Bona opera appellant, quae haudquaquam Deus praecepit, vt sunt peregrinari ad excelsa illa Diuorum, ieiunare, in honorem Sanctorum extruere & ornare templa, &c. Ecquis enumeret abominandas illas abominationes, & spurcissimas atque perniciosissimas impostoras?*

Ad Euangelium in die Natiuitatis Mariae: *Hic honor è medio sublatus est, & in eius locum insani beatus, & Sanctorum, qui in caelum subuecti sunt, veneratio inducta est: hinc tot templa & altaria substructa sunt. Hic Petro, hic Paulo aedes erecta est, vt omnes ferè anguli Diuorum phanis pleni sint. At cui vsui ipsis illa? His sumptibus indotatis virginibus consuli poterat, & alia maioris momenti opera patrari, &c.*

ASSERVNT PATRES GRAECI.

Eusebium Caesareensis 320.

Vita Constantini lib. 4. cap. 58. Vbi iam haec peracta fuerunt omnia, Apostolorum templum in vrbe sui cognomine, ad perpetuam illorum memoriam conseruandam, aedificare coepit.

Cap. 59. Illud verò cùm in infinitam extruxisset altitudinem, lapidumq; omnis generis ac crustrarum varietate ab ipso solo ad superiorem contignationem collustrasset, summo artificio factis laquearibus tectum intus complexus est, auroq; vniuersum contexit. Supra verò pro tegula inductum aes, à toto opere imbrium iniurias arcebat. Quod ipsum etiam multo auro fulgebat, ita vt longè contemplantibus, per reciprocatos solis radios incredibilis splendor offundi videretur. Interiorem aedis partem vndique in ambitu circumductam, reticulari opere ex aere & auro affabrè facto conuestiuit. Ac templum quidem in hunc modum permagna Imperatoris & cura & studio exornatum est. Haec omnia dedicauit Imperator, vt Seruatoris nostri Apostolorum memoriae apud omnes gentes aeternitatem compararet.

Cap. 60. Atque haec longo ante tempore cogitatione cùm depinxisset, Ecclesiam Apostolis dedicauit, quamplurimum vtilitatis illorum memoriam animae suae conciliaturam existimans.

Concilium Gangrense 324.

Can. 20. Si quis per superbiam, tamquam perfectum se existimans, conuentus, qui per loca & Basilicas Martyrum fiunt, accusauerit, anathema sit.

Basilius Magnus. 370.

Homilia in Psal. 114. Iam inde abusque nocte media, cùm hoc dicatum Martyribus templum subieritis, ipsorum Martyrum Deum hymnidicis laudibus placabilem vobis reddentes ac propitium, interim tamen non destitistis ad hanc vsque diei horam nostrum operiri ad vos aduentum.

Gregorius Nazianzenus. 370.

Oratione 3. quae est inuectiua prior in Iulianum Imp. Martyribus (vt diximus) ambo (*Iulianus & frater*) laborabant, munificentiaq; & liberalitate praeclarè inter se contendebant, tum multarum manuum opera, tum impensis aedem sacram extruentes. Verùm quoniam non pari voluntate, animiq; instituto in hoc opus incumbebant, idcirco nec in eundem quoque finem labor vtrique progrediebatur. Etenim alterius, hoc est fratris natu maioris opus perficiebatur, atque ex ratione procedebat, Deo videlicet munus illud libenter admittente, velut Abelis sacrificium, rectè & oblatum & diuisum. Alterius autem munus non secus ac Caini sacrificium Deus Martyrum repudiabat. Itaque ille quidem laborabat, sed terra quod elaboratum fuerat excutiebat. Ille vehementius obnitebatur: haec hominis aegra pietate praediti fundamenta capere detrectabat, tamquam terraemotum eum, quem ipsius scelus allaturum erat, clamans, ac per impiissimi hominis dedecus Martyres honore afficiens.

Carmine in somnium de Anastasiae templo, quod ipse Constantinopoli fixit:

At summum decus ipsum sunt maxima templa:
Templa ego quae quondam, nunc alienum habet.
Inter quae, quod quadruplici, crucibusq; notatur
Est situ, eximiè fulget Apostolicum.
Ast ob ea haud tantum cruciat mea pectora maeror,
Quantus ob ereptam vexat Anastasiam.

Cyrillus

Cyrillus Hierosolymitanus. 370.

Catechesi 16. Scimus Spiritum sanctum, qui locutus est per Prophetas, & in die Pentecostes descendit super Apostolos in specie ignearum linguarum hic Hierosolymis in superiori Apostolorum Ecclesia.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Hom. 28. ad populum Antiochenum: Non paruam vigilans habet disciplinam, & aduertere volens etiam ex oratorijs ædibus. Propterea enim & ante Ecclesias, & Martyrum monumenta, pro foribus pauperes sedent, vt nos ex huiusmodi spectaculo multum capiamus vtilitatis. Considera namque, quòd nobis terrenas ingredientibus regias, nihil huiusmodi cernere licet. Ad veras autem regias, Ecclesiam dico, & oratorias ædes, & Martyrum templa, dæmonibus presi, truncati, pauperes, senes, cæci, membra præferentes obtorta. Quid hoc tandem? vt tu docearis ex horum spectaculo, &c.

Sozomenus. 440.

Lib. 6. cap. 31. Imperator cùm esset certior factus, illustrem esse Edessæ Ecclesiam, Diui Thomæ nomine nuncupatam, ad eam visendam se contulit.

Lib. 7. cap. 5. Diuina vis manifestè hic apparens tum per se, tum per somnium sæpe multis, qui & morbis, & varijs rerum casibus affligebantur, opem tulit. Creditum autem est hanc esse Mariam. In huius enim honorem templum extructum conspicitur.

Lib. 7. cap. 24. Theodosius egressus Constantinopoli, cùm ad septimum miliare peruenisset, Deo preces nuncupauit, in Ecclesia illa, quam in honorem Ioannis Baptistæ construxerat.

Isidorus Pelusiota. 440.

Lib. 1. epist. 85. Quin in Martyrum quoque templis gratia ea, quæ Sanctorum quoque corporibus insidet, dæmones excruciat.

Theodoretus. 450.

Lib. 8. Græcarum affectionum: Martyrum templa conspicua cernuntur, magnitudineq; præstantia, omni præterea ornatus genere variata, splendoremq; quodammodo pulchritudinis suæ latè fundentia. Neq; verò hæc per annum semel, aut bis, aut quinquies aduentamus, sed in ijs sæpenumerò dies festos peragimus, sæpe diebus singulis eorum Martyrum Domino laudes hymnosq; cantamus.

Theodorus Lector. 520.

Lib. 2. Sub Constantio Reliquiæ Andreæ & Lucæ Constantinopolim venerunt, collocataq; sunt in consecrato magno sanctorum Apostolorũ templo.

Timotheus Alexandrinus. 540.

Narratione de Martyre Mena: Constantinus Imp. iussit quoq; Ecclesias ædificari in nomine omnium Sanctorum & glorioſorum Martyrum, qui propter verum Deum nostrum fuêre Martyres, & confessi sunt pulchram confessionem.

Cyrillus Eremita. 540.

In vita S. Euthymij: Beata Eudocia cùm quamplurima templa Deo ædificasset, iussit in quodam ex ijs templis, quæ erant ab ea ædificata, quod est sacrum Petro principi Apostolorum, gratia alicuius vsus cisternam fodere, &c. Primum quidem Stephani Protomartyris Christi templum, quod nondum erat plenè constructum, dedicat quintodecimo mensis Ianuarij.

Procopius Cæsariensis. 550.

Oratione 1. de ædificijs Iustiniani: Dei Genitrici passim per Romanum Imperium multas ædes Iustinianus consecrauit, adeò planè magnificas & præstantes, tamq; ingenti pecuniarum aceruo constructas, vt si quis vnam duntaxat ædem conspexerit, hoc solum opus ab ipso elaboratum existimabit, & in eo perficiendo omne regni sui tempus consumpsisse. Vnam profectò ædem Dei Genitrici extruxit ante vrbis mœnia, sacratissimam planè & admodum augustam, &c. In eo vrbis loco, qui Secundus cognominatur, decoram planè & augustam ædem constituxit Diuæ Annæ, quam fuisse quidam opinantur matrem Dei Genitricis. Non multo supra in extremo ciuitatis ambitu Zoæ Martyri venerandam admodum ædem extruxit. Michaëlis Archangeli templum, quod in Byzantio reperit breue admodum & tenebricosum, minimeq; dignum Archangelo, à patricio viro olim erectum, in eam formam, qua nunc apparet, transtulit. Diuis Petro & Paulo templum iuxta regiam aulam extruit: Deinde aliud templum, huic ex obliquo finitimum, illustribus Diuis Sergio & Baccho collocauit. Inter hæc duo templa neutrum altero est neque excellentius, neque inferius, siue elegantiam, siue magnitudinem, siue aliud quippiam existimabis. Vtrumque fulgore lapillorum solem vincit: auricopia vndique satiat, & exornat simulachris. Tanta est horum templorum magnificentia, vt non solùm totius vrbis, sed ipsarum etiam regiarum præcipuum ornamentum esse videantur.

Oratione 5. Ante Ephesum olim indigenæ Ioanni Apostolo templum erexerunt. Hoc templum exilè planè, & angustum, & diuturnitate temporis collapsum, ad solum vsque Iustinianus rex diruit, & in tantam amplitudinem atque elegantiam instaurauit, vt iam prorsus æmulum sit ac simile illi templo, quod in regia vrbe omnibus Apostolis dedicauit.

Apud Eu-grium lib. 4. c. 16. Cyprianum virum sanctissimum Carthaginenses ad vnum omnes imprimis colunt, cui templum planè memorabile extra vrbem ad littus maris extruxerũt: eumq; cum alijs pietatis officijs venerantur, tum festum diem, quẽ Cypriana vocant, quotannis celebrant. Atque nautæ tempestatem, quæ solent incidere, quo tempore Libyes hoc festum celebrandum statuebant, huius nomine nuncupare solent.

Anastasius Synaites. 580.

Apud Damascenũ oratione 3. de imaginibus: Quatuor passuum millibus Damasco distat locus, qui Carsatas dicitur. Quo in loco S. Theodori templum est. In hoc templum ingressi Saraceni omnibus illud sordibus, & immunditijs fœdauerunt.

Euagrius. 600.

Lib. 1. cap. 16. Deus optimus maximus animum Theodosij impulit, vt diuinum Martyrem Ignatium maioribus afficeret honoribus, & templum iam olim dæmonibus dedicatum Ignatio victori & Martyri consecraret. Itaque quod olim Fortunæ dicatum fuit, iam sacrum sanctuarium, & templum augustum, ad Ignatij memoriam celebrandam, factum est.

Lib. 2. cap. 1. Itaque congregantur Episcopi in sacro Euphemiæ Martyris templo, quod Chalcedoni vrbi Bithyniæ locatum est. Abest autem hoc templum à Bosphoro amplius duobus stadijs, situm in loco quodam amœno.

Lib. 5. cap. 21. Signa quoque diuinitùs ostentata antegressa sunt, quæ Mauritium Imperatorem fore præsignificârunt. Nam ad multam noctem ei intra sanctuarium templi sanctæ & castissimæ Virgini & Deiparæ Mariæ dedicati, quod quidem ab Antiochenis templum Iustiniani nuncupatur, thus incensum offerenti aulæum sacræ mensæ igne conflagrare visum est, adeò vt ingens admiratio ac stupor illum incesserit, visionemq; magnopere extimuerit.

Sophronius Hierosolymitanus. 630.

Oratione 6. in Christi Natalitia: Quare intra ciuitatis huius portas concluſi, nec non in diuino hoc

Dei Genitricis templo conſtituti, feſtum hunc diem, anniuerſariamq; ſolennitatem, non citra triſtitiam obimus, publicèq; celebramus.

Germanus Conſtantinopolitanus. 720.

Encomio in adorationem venerandæ Zonæ Deiparæ cap. 2. Si Maria appellata eſt ciuitas animata regis Chriſti, meritò illius quoque templum ſanctiſſimum, cuius dedicationem hodie celebramus, & eſt, & nominatur ciuitas gloriosa.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 16. Hororandi certè ſunt Sancti, & quidem ita, vt in eorum nomine templa Deo extruamus, dona offeramus, eorumq; memoriam colamus, atque in ea ſpiritualiter obleſtemur.

Synodus Nicæna Secunda. 790.

Act. 6. A temporibus Conſtantini Magni Chriſtianorum cœtus templa conſtruxerunt, partim Chriſti nominis gratia, partim ſanctorum Martyrum cauſa.

Theophanes Presbyter. 830.

Oratione de S. Nicephoro Patriarcha: Tunc ſacer ciuitatis Antiſtes cum ſacerdotibus & monachis, vniuerſoq; populo Sancti Theodori templum accedit, in quo gratia plenæ Reliquiæ iacebant.

Ignatius Monachus. 830.

In vita S. Tarasij Patriarchæ Conſtant. Sepelitur inclytum corpus ſanctorum virorum manibus in venerando templo omnium Martyrum, qui pro Chriſto ſanguinem effuderunt.

Simeon Metaphraſtes. 950.

Vitæ S. Georgij Martyris Armeniæ cap. 31. Deo & eius Martyribus templa ædificabant, & ea extrinſecus cingebant parietibus, & eis opes, pretioſas veſtes, poſſeſſionesq;, & theſauros dedicabant.

Vitæ S. Vari Martyris cap. 11. Cùm autem finitum eſſet templum, idq; ſtaret extructum in honorem Martyris, conuocat Epiſcopos & Presbyteros, ad templi conſecrationem.

Vitæ S. Febroniæ cap. 14. Eius verò vrbis Epiſcopus, cùm templum valde inſigne & pulchrum Febroniæ Martyri erigere cœpiſſet, per totos ſex annos opus compleuit.

Suidas. 970.

In Conſtantino Copronymo: Venerem colebat, & humanas hoſtias immolabat vltra vrbem, vbi S. Mauræ ædæ deſtructa, & in carnificinam mutata, Mauram locum illum dixit, in quo ſacra illa peragebat, & pueros mactabat.

Conſtantinus Porphyrogenetes. 990.

De agminibus militaribus Themate 3. Coloſſis, quæ nunc Chonæ dicuntur, viſitur celeberrimum templum Michaelis Archangeli.

Euthymius. 1080.

Oratione de faſcijs & Zonis Deiparæ cap. 16. Dedicatur hodie templum Dei Matris, quod eſt pulcherrimum, & luminoſiſſimum, & cœlo poteſt æquiparari: hodie dedicatur templum maximè benedictæ Dei Filiæ, in quo Angelorum exercitus aſſiduè miniſtrant, & circa ſemper ſplendentem capſam cum timore aſſiſtunt.

Ioannes Zonaras. 1100.

In Iuſtiniano: Condidit Theodora Imperatrix celebrem illam ſanctorum Apoſtolorum ædem. Fuerat quidem prius quoque ibi ædes eorundem, à Cõſtantino ædificata, non tamen huic ſimilis, ſed ea & magnitudine, & pulchritudine multo inferior.

In Iſaacio Comneno: Reuerſus in magnam vrbem, ad grates ob ſalutem acceptam Deo perſoluendas, intra regiam D. Theclæ Protomartyris ædem ille quidem condidit: quòd eo die, quo illius memoria celebratur, illud periculum effugerat.

Conſtantinus Manaſſes. 1140.

In Annalibus de Iuſtiniano: Erat Iuſtiniano Theodora matrimonio iuncta, iiſdem cum marito addicta ſtudijs. Hæc à fundamentis templum diſcipulis Chriſti condidit, poſt primum illud facilè principem locum ſibi vendicans. Appellare illud quis nõ ineptè poſſit, inter alia templa cæruleo ſplendentem lumine, lunam, quòd ſecundùm ſolem pulchritudine ſua fectndas ferat.

Nicetas Choniates. 1200.

In Annalibus de Andronico: Poſt omnia iuxta ædem Quadraginta Martyrum magnificas ædes ſtruit.

In Alexio Comneno Porphyrogoneta: Qui honos à religioſis & Chriſtianis huic pulcherrimo, & planè diuino templo D. Sophiæ habendus non fuit, quod omninò Dei manibus fabricatum eſt, primum ac poſtremum opus, pulcherrimum atque immutabile, nec in terris aliud, quàm orbis quidam cœleſtis extitit?

Nicephorus Calliſtus. 1300.

In dedicatione operis ad Andronicum Seniorem Paleologum: Veritatem meis verbis aſtruere poſſunt vtraque ſacra Apoſtolorum templa, & Dei Genitricis ædes, cum cœleſti pulchritudine certans, quam Byzantij Blachernas vocant, & prope vrbis ipſius fana omnia, ſub te & per te ad immenſam magnitudinem, & formam excitata.

Lib. 15. cap. 25. Leo iſte aliud quoque templum Virgini matri in loco, qui Fontis nomen habet, erexit, vbi denſæ & ingentes cupreſſi, pratum etiam teneris refertum floribus, quaſi quidam paradiſus amœnus, & pulcher, & quæcumque ſacrum templum decerent, omnia erant.

Nicephorus Gregoras. 1330.

Hiſtoriæ Byzantinæ lib. 2. Ioannes Ducas & Irene Imperatrix templa elegantiſſima maximis ſumptibus, amplitudine & varietate ſtructuræ inſignia ædificárunt. Imperator Magneſiæ Deiparæ Virginis nomine, quod Soſandra dicitur, & aliud Nicææ magno Antonio ſacrum: Imperatrix verò intra Pruſam Metropolim ad montem Olympum ſitam, nomine venerandi Prophetæ Præcurſoris & Baptiſtæ, multis ornamentis additis, & amplis annuis redditibus adiectis, vbi monachi diuino cultui dediti habitarent, quæ loca plena erant ſuauitate & gratia ſpiritus.

Lib. 7. c. de Niphonis è Patriarchico ſolio deſcenſu: His de cauſis Imperator vetera fana curabat, quamuis maiores ſumptus poſtularent, quàm extructio nouorum. Sunt autem hæc: D Eugenij iuxta portam maximum templum, D. Pauli Apoſtoli, duodecim Apoſtolorum & Chriſti diſcipulorum, denique maximum illud diuinæ Sapientiæ templum, quod cùm magis etiam exornare ſtuduiſſet, imperij diuiſio & confuſio veluti ſubita tempeſtas obſtitit.

Georgius Codinus. 1402.

De officialibus palatij Conſtantinopolitani fol. 166. In Natalibus honorandi Præcurſoris deſcendit in venerandam ædem Petræ, quæ de illius nomine honoratur.

Fol. 168. In die reſurrectionis ſancti & iuſti Lazari abijt in ædem venerandam, quæ de nomine illius honoratur.

Hieremias Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſo 2. capite de inuocatione Sanctorum: Honorandi ſunt Sancti templis Deo de nomine ipſorum ædificandis ad honorem Dei.

ideo dixit, quia duo fuerunt. Et qui fuerunt? Moſes, & Samuel. Cum audiuit hoc Saul, timuit: quoniam vnum vocauerat, & duo aſcenderunt. Sic enim dictum eſt ibidem: *Aſcendentes de terra. Et ait ad eam: Qua eſt forma eius?* Samuelis videlicet, *Dixit ipſa: Vir ſenex aſcendens, & amictus pallio. Et ait Samuel ad Saul: Cur terruiſti me, veltremere me feciſti, vt faceres me aſcendere?* Ecce verba, in quibus eſt ratio à loco maioris & minoris. Nam ſi eximius omnium Prophetarum, Samuel ſcilicet iudicium timuit, quanto magis cæteri omnium? Et quid eſt, quod ei adiecit? *Et cras tu, & filij tui mecum eritis. Mecum*, id eſt in pace mea, &c.

R. Salomon.

Ad cap. 28. lib. 1. Regum: *Deos vidi.*) Angeli duo aſcenderunt Moſes, & Samuel. Putabat enim Samuel, ſe vocari ad iudicium, & propterea aſcendit cum eo Moſes.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

HOMINES, QVI DVM HIC VIVVNT, ALIOS VEL SANCTITATE, VEL POTESTATE PRÆCELLVNT, HONORANDOS ESSE.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Geneſ. 23. *Verſ.* 7. Surrexit Abraham, & adorauit populum terræ. 12. Adorauit Abraham coram populo terræ.

Geneſ. 33. 1. Eleuans Iacob oculos ſuos, vidit venientem Eſau. 3. Et ipſe progrediens, adorauit pronus in terram ſepties. 6. Et appropinquantes ancillæ, & filij earum, incuruati ſunt. Acceſſit quoque Lia cum pueris ſuis: & cùm ſimiliter adoraſſent, extremi Ioſeph & Rachel adorauerunt.

Geneſ. 42. 6. Et Ioſeph erat princeps in terra Ægypti, atque ad eius nutum frumenta populis vendebantur. Cumque adoraſſent eum fratres ſui, & agnouiſſet eos, quaſi ad alienos durius loquebatur.

Geneſ. 48. 12. Cumque tuliſſet eos Ioſeph de gremio patris, adorauit pronus in terram.

Geneſ. 50. 18. Venerunt ad Ioſeph fratres ſui, & proni adorantes in terram, dixerunt: Serui tui ſumus.

Exodi 20. 12. Honora patrem tuum & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram.

Leuit. 19. 32. Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis.

Ruth 2. 10. Ruth cadens in faciem ſuam, & adorans ſuper terram, dixit ad Booz, &c.

1. *Reg.* 24. 9. Et reſpexit Saul poſt ſe, & inclinans ſe Dauid pronus in terram, adorauit, dixitque ad Saul, &c.

1. *Reg.* 25. 23. Cùm vidiſſet Abigail Dauid, feſtinauit, & deſcendit de aſino, & procidit coram Dauid ſuper faciem ſuam, & adorauit ſuper terram, & cecidit ad pedes eius.

2. *Reg.* 9. 6. Cùm veniſſet Miphiboſeth filius Ionathæ ad Dauid, corruit in faciem ſuam, & adorauit.

3. *Reg.* 1. 16. Inclinauit ſe Bethſabee, & adorauit Regem. 23. Cùm introiiſſet Nathan in conſpectum Regis, & adoraſſet eum pronus in terram.

4. *Reg.* 2. 15. Filij Prophetarum venientes in occurſum Eliſei, adorauerunt eum proni in terram.

1. *Paral.* 21. 21. Cùm veniret Dauid ad Ornan, conſpexit eum Ornan, & proceſſit ei obuiam de area, & adorauit eum pronus in terram.

1. *Paral.* 29. 20. Inclinauerunt ſe, & adorauerunt Deum, & deinde Regem.

Pſalm. 138. 17. Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus.

Daniel

Daniel 2. 46. Rex Nabuchodonoſor cecidit in faciem ſuam, & Danielem adorauit.

Eccleſiaſtici 3. 6. Qui honorat patrem ſuum, iucundabitur in filijs. 8. Qui timet Dominum, honorat parentes.

Eccleſ. 38. 1. Honora medicum propter neceſſitatem.

Iudith 10. 19. Videns Iudith Holofernem ſedentem in conopæo, & cùm in faciem eius intendiſſet, adorauit eum, proſternens ſe ſuper terram.

Rom. 12. 10. Honore inuicem præuenientes.

Rom. 13. 7. Reddite omnibus debita, cui honorem, honorem.

1. *Petri* 2 17. Omnes honorate. Regem honorificate.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtit. Apoſtolicarum lib. 7. cap. 19. Timebis Regem: ſcis enim Domini eſſe vltionem: magiſtratus eius honorabis, & Dei miniſtros.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Smyrnenſes: Honorare oportet & Regem. Nec enim Rege quiſquam præſtantior.

Theophilus Antiochenus. 170.

Lib. 1. ad Autolycum: Quæ cùm ita ſint, magis honorabo Regem, ſiue Cęſarẽ, non tamen eum adorabo, verùm pro eo orabo. Deum, qui verè verus eſt, adorabo. Non ad id Rex à Deo inſtitutus eſt, vt adoretur, ſed vt legitimo, qui ipſi congruit, honoretur honore. Rex enim ſiue Cæſar Deus non eſt.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

Lib. 4. Hiſt. cap. 14. Docemur magiſtratibus & poteſtatibus à Deo conſtitutis eum honorem, qui noſtrorum animorum ſaluti, noſtræque religioni nihil adfert detrimenti, pro dignitate tribuere.

Athanaſius. 340.

Ad finem libri de Virginitate: Si homo iuſtus ædes tuas intrauerit, cum timore ac tremore occurrens illi, adorabis humi ad pedes illius. Siquidem illum non adorabis, ſed Deum, qui illum mittit.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 23. in epiſt. ad Romanos: Non ſolùm pecunias magiſtratibus pendere iubet, ſed & honorem, & timorem.

Homilia 66. in Geneſin: *Et eduxit eos Ioſeph à genibus, & adorauerunt eum ſuper faciem ſuper terram.*) Vide quomodo & pueros ſtatim ab initio debitum ſeni honorem reddere docuit.

Procopius Cæſarienſis. 540.

De bello Vandalico lib. 2. cap. 6. Gelimer & Belliſarius iuſſi ab his, qui imperatoriam purpuram ſuſtinebant, Iuſtinianum ſupplices adorauerunt.

Theophylactus. 900.

Ad caput 12. epiſt. ad Romanos: *Honore vos mutuo præuenientes.*) Qui fraterna charitas perſeueret, diſſerit, ex mutuo nimirum honore, quo alius alium anteuertit. Hoc enim eſt præuenire, dum alius alium mutuo honorando anteuertit.

Ioannes Zonaras. 1100.

In Iuſtiniano: Cum ad Imperatorem peruentum eſt, Belliſarius Gelimerus perſuadet, vt humi procumbat, & Imperatorem adoret. Facit ille, vt iubebatur, lachrymis oppletus, procumbit & ipſe Belliſarius, vt Gelimero oſtenderet, eum id facere, non vt captiuum, ſed quia moris ſit hoc modo adorari Romanorum Imperatorem, eiuſque calamitatem ſubleuaret. Cùm eundem honorem & Imperatrici habuiſſet Gelimerus, hoſpitio ſplendido & regijs miniſterijs iam ante præparatis excipitur.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Ad Scapulam cap. 2. Chriſtianus Imperatorem ſciens à Deo conſtitui, neceſſe eſt, vt & ipſum diligat, & reuereatur, & honoret.

Prudentius. 380.

Lib. 1. contra Symmachum:

Denique pro merito terreſtribus æqua rependens
Munera fastigia, ſummus impertit honores
Dux bonus, & certare facit cum laude ſuorum.

Auguſtinus. 400.

Quæſtionum ſuper Geneſin quæſt. 61. *Exurgens Abraham adorauit populum terræ.* Quæritur quomodo ſcriptum ſit: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies:* cùm Abraham ſic honorauerit populum quendam gentium, vt etiam adoraret? Sed animaduertendum eſt, in eodem præcepto non dictum ſtum: *Dominum Deum tuum* ſolũ *adorabis*, ſicut dictũ eſt: *Et illi ſoli ſeruies*: quòd eſt Græcè λατρεύσεις. Talis enim ſeruitus non niſi Deo debetur.

In Exod. quæſt. 69. Ambiguè poſita ſunt verba, vel vtrum ſacrificauerit Deo vero in populo eius, quãdo vidit generum ſuum (*Iethro*), vel vtrum adorauerit eum ipſe Moſes. Quamquam de adoratione, etiamſi expreſsè poſitum eſſet, honor videretur ſocero redditus, eo modo, quo ſolet hominibus honorificentiæ cauſa exhiberi à Patribus: ſicut de Abraham ſcriptum eſt, quòd adorauerit filios Heth. Gen. 23.

Sedulius. 460.

Ad caput 13. epiſt. ad Romanos: *Cui honorem, honorem.*) Poteſt hic honor circa eos eſſe, qui ſublimes videntur in mundo, vt videntes humilitatem ſeruorum, Chriſtum laudent potius, quàm vituperent doctrinam Euangelicam. Idcirco debitores dicit, quia homini, qui dignus eſt honore, ſiue præſenti, ſiue futuro, dignum eſt & iuſtum inclinari. Illi enim quis inclinatur, à quo honorem accipit, idcirco debitor dicitur. Si enim hoc non feceris principi tuo, ſuperbies: aut enim merito quis, aut ætate honorandus eſt.

Fortunatus. 580.

Lib. 3. vitæ S. Martini:

Hinc celer exilit rapiens ſe Cæſar, & ardens,
Martini genua amplectens, pedibuſq; volutans:
Sic q, ſuperbum hominem ſe agnoſcere pœna coegit,
Vitia regna probans, & celſa cacumina curuans,

400. Faustus Manichæus reprehendens Catholicos ob Diuorum cultum: *Idola*, inquit, *vertistis in Martyres, quos votis similibus colitis.* Augustinus contra Faustum Manichęum libro 20. cap. 4.

630. *Mahometus*, in Alcorano, *omnem Sanctorum cultum abrogat.*

740. *Constantinus Copronymus sanctos Martyres honore priuauit, cùm præcepit illos non esse Sanctos appellandos, sed simpliciter nominari debere Apostolos, Quadraginta Martyres, Theodorum, Georgium, & alios similiter.* Theosterictus oratione funebri in S. Nicetam.

810. *Claudius Taurinensis librum scripsit contra Sanctorum veneratione.* Ionas Aurelianensis libro de cultu Imaginum.

1390. *Ioannes Vvicleuus Sanctorum veneration i se opposuit.* Thomas VValdensis Tomo 3. tit. 13.

1520. Martinus Lutherus ad Euangelium Dominic. 23. Trinitatis: *E tali falsa & impia confidentia in homines collocata damnum quoq; illud in Christianissimum irrepsit, Sanctorum nempe cultus & veneratio. Vnde Christiana Ecclesia maximum sanè damnum, & tantùm non incomparabilem ruinam perpessa est. Quid enim Sanctorum cultus & veneratio aliud fuit, nisi diabolica res?*

Epistola ad Erphordienses: *Non necessarium est Sanctos colere, sed sufficit Christiano nosse solum Christum esse colendum. Quamquam sit supernacaneum Sanctos colere, non tamen eos putarim respuendos, qui Sanctos adhuc colunt.*

1550. *Ioannes Caluinus*, lib. 1. Instit. cap. 11. §. 11. & cap. 12. §. 1. & 2. *non patitur vllum cultum exhiberi Sanctis vel Angelis, vel hominibus defunctis, nec magnum, nec paruum.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

1. *Reg.* 2. Quicunque honorificauerit me glorificabo eum.

Psalm. 111. 7. In memoria æterna erit iustus.

Prouerb. 10. 7. Memoria iusti cum laudibus: & nomen impiorum putrescet.

Ecclesiasti 45. 1. Laudemus viros glorioſos, & parentes nostros in generatione sua. 7. Omnes isti in generationibus gentis suæ gloriam adepti sunt, & in diebus suis habentur in laudibus.

Ecclesiastici 45. 1. Dilectus Deo & hominibus Moyses, cuius memoria in benedictione est. Similem illum fecit in gloria Sanctorum, & magnificauit eum in timore inimicorum, & in verbis suis monstra placauit.

Lucæ 1. 28. *Ait Angelus ad Mariam*: Benedicta tu in mulieribus, &c. *Ipsa Maria canit Vers.* 48. Beatam me dicent omnes generationes.

Ioannis 12. 26. Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum Pater meus.

Rom. 2. 10. Gloria, & honor omni operanti bonum.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Constitut. Apost. lib. 5. cap. 7. De Martyribus verò præcipimus vobis, vt in omni honore sint apud vos, vt apud nos fuerunt Iacobus Episcopus, & Condiaconus noster Stephanus. Hos enim & Deus beatos fecit, & viri sancti honorárunt, & fuerunt puri omnis delicti, neque ad peccatum flecti, neque à virtute detorqueri potuerunt, quorum non sunt dubiæ laudes. De quibus Dauid aiebat: *Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius.* Et Salomon: *Memoria*, inquit, *iustorum cum laudibus.*

Psal. 115. Prou. 10.

Dionysius Areopagita. 100.

Ecclesiastica Hierarchia cap. 3. Sed & illud quoque sacratius intuere, quòd impositis sacro altari venerabilibus signis, per quæ Christus signatur ac sumitur, adest protinus atque incunctanter Sanctorum catalogus, coniunctionem eorum indiuiduam, vnionemq; cum illo altissimam & sacratissimam indicans.

Iustinus Martyr. 150.

Apologia 2. Sed & Deum Patrem, & eius Filium, qui venit, nosq; hæc docuit, & aliorum sequentium, similiumq; bonorum Angelorum exercitum & spiritum propheticum colimus atque adoramus, verboq; & re seu veritate veneramur, idq́ue omnibus qui discere volunt, vt docti institutiq; sumus, copiosè tradimus.

Ecclesia Smyrnensis. 170.

Epistola de Polycarpi martyrio: Martyres vt discipulos & imitatores Domini propter incredibilem eorum beneuolentiam, quam in proprium Regem & Magistrum declarauerunt, meritò amplexamur.

Irenæus. 180.

Lib. 3. cap. 20. Et cùm hæc ita se habeant, ad tantam temeritatem progressi sunt quidam, vt etiam Martyres spernant, & vituperent eos, qui propter Domini confessionem occiduntur, & subsistent omnia à Domino prædicta, & secundùm hoc conantur vestigia sequi passionis Domini, passibiles Martyres facti, quos & concedimus ipsis Martyribus. Cùm enim inquiretur sanguis eorum, & gloriam consequentur, tunc à Christo confundentur omnes, qui inhonorauerunt eorum martyrium.

Origenes. 240.

Homilia 3. in diuersos: Benè & secundùm voluntatem Dei Innocentum memoriam sancti Patres celebrari mandauerunt sempiternam in Ecclesijs, velut pro Domino morientium, velut pro Judæis & gentibus credituris, velut etiam pro ipsis parentibus.

Eusebius Alexandrinus. 260.

Homilia de Sanctis colendis: Ob hanc causam præcepit nobis Deus memorias Sanctorum celebrare, vt acceptis hymnis, & auditis laudibus benignum Deum exorent, vt preces nostras caducas admittat.

quidem eos propterea mulctatos dixit, quòd ipsum contumelijs vexârant. Atque ista idcirco diuulgari mandauit, quòd veritatis athletis & nomen Martyrum, & honorem inuideret.

Lib. 8. Graecarum affectionum: Quid igitur, viri Graeci, qui defunctos tot numero homines appellatis Deos, aduersus nos indignationem concipitis, cùm nullos quidem nostrorum hominum referamus in Deos: quam quam debitos honores Martyribus persoluamus, vt Dei testibus seruisq; amantissimis, &c.? Atqui nos, ô Graeci homines, nec hostias Martyribus, nec libamina vlla deferimus, sed vt sanctos homines, Deiq; amicissimos honoramus. Tanto enim amore Creatorem Deum, generisq; humani vindicem prosecuti sunt, vt amabile illis fuerit pro accepta semel religione iugulum percussori porrigere.

Iustinianus. 530.

Nouella 16. Si autem vnius Sanctorum meminerit, aut venerandorum Martyrum facturus est memoriam, &c.

Procopius Caesariensis. 540.

Orationes. de aedificijs Iustiniani: Iustinianus Diuis Prisco & Nicolao nouum templum extruxit: vbi iam Bizantini (vt plurimum) demorantur, diuersanturq;, publicos illos Diuos & opitulatores venerantes & obstupescentes.

Orationes. Iustinianus Rex prouidentiam Reip. administrandae perscrutans, & imprimis Diuos colens Cosmam & Damianum: quorum corpora propè vsque ad mea tempora requiescunt.

Euagrius. 590.

Lib. 1. c. 16. Deus optimus maximus animum Theodosij impulit, vt diuinum Martyrem Ignatium maioribus afficeret honoribus, & templum iam olim dæmonibus dedicatum Ignatio victori & Martyri consecraret.

Sophronius Hierosolymitanus. 630.

Serm. de Cyro & Ioanne: Venerentur alij aliter Sanctos hos, diuersimodè eorum dona magnificantes, benefactaq; multifariam prædicantes: hi quidem excelsorum templorum erectionibus, illi verò variorum vnionum ornatibus: alij gemmarum & auri contextibus, alij præclaro pictorum artificio, alij aureis argenteisq; donarijs, alij sericis bombicinisq; texturis, & (vt vno dicam verbo) omnes in Martyrum honorem, pro cuiuslibet opibus & voluntate, inuicem vincere contendant, quò affectionem erga Sanctos hos ostendant, referantq; pro corruptibilibus immarcescentia, pro temporarijs ea quæ finem non habent præmia; talibus enim donis admirandi isti suos amatores rursum afficere solent.

Ioannes Damascenus. 730.

Orthodoxae fidei lib. 4. c. 15. Sanctis, vt Christi amicis, & Dei filijs atq; hæredibus honor haberi debet, quemadmodum inquit Theologus & Euangelista Ioannes: *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri*, &c. Ecquid igitur causæ esse potest, quin eos honore complectamur, qui Dei serui, & amici, ac filij appellati sunt? Etenim is honor, qui probis conseruis habetur, beneuoli erga communem Dominum animi argumentum est, &c. An non honorandi, qui totius humani generis patronos se profitentur, ac Deo nostri causa supplicant? Honorandi certè, & quidem ita, vt in eorum nomine templa Deo extruamus, dona offeramus, eorum memoriam colamus, atque in ea spiritualiter oblectemur.

Ioan. 1.

Pseudosynodus Constantinopolitana. 780.

Act. 6. defin. 17. Si quis non confitetur Sanctos venerãdos esse corã Deo & anima & corpore anathema sit.

Synodus Nicaena Secunda. 790.

Actio 3. Apostolicas Ecclesiæ traditiones, quibus veneratio cultusq; Sanctorum docetur, recipimus ac veneramur. Eos autem vt ministros, & amicos, & Filios Dei existentes honoramus: Honor enim, qui conseruis idem sentientibus inuicem exhibetur, indicium est beneuolentiæ erga Dominum. Sunt enim promptuaria Dei, & pura Christi habitacula, Spiritusq; sancti immaculata specula.

Elias Cretensis 790.

In orationem 3. Nazianzeni: Quibus de causis sancti illi Martyres & magnificis honoribus afficiuntur, & publica festa in eorum honorem celebrantur.

Theosterictus. 820.

In laudatione funebri in S. Nicetam: Constantinus Leonis filius, malæ radicis malum germen, sanctos Martyres, quantum in ipso fuit, honore priuauit, cùm præciperet, illo non esse appellandos Sanctos, sed simpliciter nominari Apostolos, quadraginta Martyres, Theodorum, & alios similiter.

Michael Syngelus 830.

In Dionysio Areopagita: Eos, qui in sacram ac venerandam hanc tuam celebritatem, & optatissimam memoriam celebres conuentus agunt, laudantes, ac martyrium præmio dignissimum honorantes aspicere velis, &c.

Procopius Chartophylax. 900.

Laudatione in S. Marcum Euangelistam Alexandria Marcum vt Euangelistam, vt Martyrem magno præconio extollit, & hymnos eius appellationibus congruentes concelebrat. Videt hunc in monumento positum, licet in supernis regionibus eius anima versetur & exultet. Eius pulueris thesauro locupletata, funebras cantus ipsi Apostolo pronuntiat, & tamquam cum viuente aliquo, & in spiritu versante colloquitur, & gratijs per illum ipsum concessis obiectatur: & pro illis honoribus, quos Apostolo congruentes velut dona quædam offert, maiora beneficia vicissim recipit.

Simeon Metaphrastes. 950.

De SS. Codrato, Cypriano, &c. Aequum est igitur fratres, vt considerantes præsentia hæc à Christo dispoui & gubernari, vt perpetuò nobis afferant vtilitatem, eos, qui lege diuina ipsi consecrati sunt, quiq; se cæteris hominibus præstantiores exhibuerunt, & Christi animas delicijs prætulerunt, meritis laudibus celebremus, eosq; ad maiora contendentes studeamus imitari.

Constantinus Harmenopulus. 1250.

De haereticorum opinionibus: Massiliani Deiparam nullo dignantur honore, neque Præcursorem ac Baptistam Ioannem, neque Sanctos, Martyribus exceptis.

Nicephorus Callistus. 1300.

Lib. 14. cap. 44 Sed id prouidentiæ diuinæ fuit, vt simul & Martyrum potentia manifesta fieret, & sacræ eorum Reliquiæ longè ab idolorum nidore abessent, & sacro loco repositæ, debito, pro eo atq; conuenit, honorentur delubro.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 3. Christi Martyr Georgius à nobis Christianis colitur, quem etiam ipsi Musalmani in honore habent.

Zagazabo Episc. Aethiops 1530.

In confessione fidei Aethiopica: Credo sanctos Prophetas & Apostolos, Martyres & Confessores veros Christi imitatores fuisse, quos cum sanctissimis Dei Angelis veneror, & honoro: pariq; modo etiam omnes illorum sectatores complector & deosculor.

Hieremias Constantinopolitanus. 1580.

Respons. 2. cap. de Sanctorum invocatione: Honorandi sunt Sancti, tamquam amici Dei, tamquam filij & hæredes

quanta deuotione ſanctos Apoſtolos honorare debeamus, quos ipſe Dominus iam non ſeruos, ſed amicos vocat.

In Natali S. Geneſij: Vnde meritò populi in proſperis colunt Geneſium, quem præſentem in periculis cognouerunt.

Antoninus Conſtantinienſis. 470.

Epiſtola ad Arcadium: Iam in ſtadio es, calca fortiter, ne timeas, nihil paueas, nihil penitus pertimeſcas: quia omnis pro te Eccleſia deprecatur, vt vincas: expectat te Eccleſia Martyrem ſuum, vt honorificet, ſicut Stephanum ſuum.

Victor Vticenſis. 480.

De perſecutione Vandalica lib. 1. Quem cùm Theodoricus regis filius, qui eius dominus erat, pœnis non valentibus capite truncari iuſſiſſet, à ſuo prohibetur lucundo presbytero, dicenti ſibi: Poteris eum diuerſis afflictionibus interficere. Nam ſi gladio peremeris, incipient Romani Martyrem prædicare. Tunc Theodoricus in Bizacenam prouinciam ad fodiendas eum condemnat ſcrobes.

Lib. 3. Segregantur duodecim illi pueri corpore, non ſpiritu à grege Sanctorum, qui timentes præcipitium, cum ſuſpirijs lachrymarum ne diuellerentur conſtringebant manibus genua ſociorum, &c. Quos interfectos nunc Carthago miro colit affectu, & quaſi duodecim Apoſtolorum chorum conſpicit puerorum.

Gelaſius. 490.

Decreto de Apocryphis Scripturis: Nos cum prædicta Eccleſia omnes Martyres, & eorum glorioſos agones, qui Deo magis, quàm hominibus noti ſunt, omni deuotione veneramur.

Gregorius Turonenſis. 570.

Lib. 4. vitæ S. Martini: Cùm ſæpe videamus virtutum inſignia prodire de tumulis Beatorum, non immeritò commouemur debitam ipſi reverentiam impendere.

Fortunatus. 580.

Lib. 2. vitæ S. Martini:

Vir tranſcripte potens æterna in ſecula ciuis,
Signifer arma crucis fers nobilitata triumphis,
Ducu, adorande, & mihi pectore, voce colende,
Cum profaſcis cecini prima acta Seuero.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 3. Dialogorum cap. 24. Qua in re quid beatus Apoſtolus Petrus ſeruientibus ſibi voluit, niſi præſentia ſui reſpectus oſtendere, quia quicquid pro eius veneratione agerent, ipſe hoc pro mercede retributionis ſine intermiſſione ſemper videret?

Iſidorus Hiſpalenſis 620.

De officijs Eccleſiaſticis lib. 1. cap. 34. Honorandi ſunt Martyres propter imitationem, non adorandi propter religionem: honorandi charitate, non ſeruitute.

Ildephonſus Toletanus. 660.

Sermone 1. de Aſſumptione Mariæ: Imitamini Matrem Virginem, & Sanctos omnes, quos laudatis: quoniam non tantum illis noſtra prodeſt laudatio, quantum nobis eorum imitatio. Verè laudare Deum & Sanctos in ipſum iam opus virtutis eſt, dum proficit mens, & accenditur igne diuini amoris, ſolidaturque fundamento veræ humilitatis.

Adrianus Primus. 780.

Epiſtola ad Conſtantium & Irenem AA. Omnes Principes, etiamſi peſſimi ſint peccatores, adoramus, & libenter ſalutamus: quid vetat igitur, quò minus non liceat & Sanctos Dei miniſtros venerari, & in memoriam eorum imagines ſtatuere, & erigere ne in obliuionem perpetuam veniant?

Ludouicus Primus. 840.

Epiſtola ad Hildeinum Abbatem: Prædeceſſores noſtri gloriam huius eximij teſtis (*Dionyſij*) & amici Dei non inaniter coluerunt, qui dum eius ſacras exuuias in terris ob honorem & amorem Chriſti opibus, quibus poterant, honorauerunt, per eius preces digniſsimas honoris priuilegio potiri, & in terrenis, & in cœleſtibus meruerunt.

Vvitichindus. 950.

De geſtis Saxonum lib. 1. Colito hunc tantum patronum (*S. Vitum*) quo adueniente Saxonia è ſerua facta eſt libera, ex tributaria multarum gentium domina.

Notgerus. 980.

In vita S. Landoaldi: Manſit honos, & cultus, & reuerentia circa Sanctorum corpora, quo adusque effera gens Nortmannorum ſedibus ſuis non contenta totam penè Galliam perturbauit, & timore eruptionis eorum, ne Sanctorum violarentur buſta, iterum terræ ſunt mandata, &c.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone de S. Nicolao: Nicolaus iſte meus, imò veſter, electus ab vtero, ſanctus à puero, iuuenum gloria, reuerentia ſenum, ſacerdotum honor, ſplendor Pontificum, conuentum veſtrum ſua lætificat feſtiuitate. Hic eſt Nicolaus, cuius miracula per totam mundi latitudinem diffunduntur, quem laudat orbis terræ, & qui habitant in eo.

Bernoldus. 1100.

Sermone in dedicatione Eccleſiæ: Quicquid laudis & honoris militibus regis impenditur, totum ad gloriam regis, cuius ſceptro milites inſigniti ſunt, titulatur. Nec dubium, quin eos ſemper habeamus patrocinantes in cœlis, quorum celebritates piæ deuotionis ſtudio gerimus in terris. Si enim noſter ſpiritus, necdum carnis materia exutus, & tamen dilectionis geminæ feruore interdum ad aſtra libratus, preces Domino pro ſuis dilectoribus nititur effundere, vtique præſtantius credendum eſt, Sanctorum animas, ſummæ dilectionis plenitudine feruidas, ſuis in ſolennitatibus, ad ſui corporis pignora fouentes deſcendere, ſuorumque pro ſalute fidelium intercedere, ac debitæ retributionis donatiuum ſuis veneratoribus impendere. Habentes igitur eximia huius ſpei pignora, ſcilicet ipſorum beatorum ſpirituum exuuias, dignis honoribus Sanctorum præconia celebremus: amplius autem feſtiua eorum gaudia debitis laudibus extollamus, quorum cineres & oſſa in ſuo ſinu largius refouet hæc noſtra ſpecialis Eccleſia.

Odo Cameracenſis. 1110.

In expoſitione Canonis: *Et memoriam venerantes.*) Aliter Deo gratum non offerimus ſacrificium, aliter Deo vtiliter vota non ſoluimus, niſi memoriam Sanctorum veneremur. Qui enim membra Chriſti non honorat, nec Chriſtum, qui caput eſt, honorare poteſt. Et qui non honorat Filium, non honorat illum, qui miſit illum. Honoremus ergo caput in membris, Deum in Sanctis ſuis, vt eorum meritis precibuſq; in omnibus protectionis diuinæ muniamur auxilio. *Imprimis gloriosæ.*) In veneratione Sanctorum hæc ratio cuſtodienda eſt, vt primùm, & ſuper omnes beata Dei Genitrix honoretur, ſecundò Apoſtoli, tertiò ſancti Martyres, inde alij Sancti omnes.

Bernardus. 1130.

Sermone 5. de Feſto omnium Sanctorum: Ad quid Sanctis laus noſtra? ad quid glorificatio noſtra? ad quid noſtra hæc ipſa ſolennitas? Quò eis terrenos honores, quos iuxta veracem Filij promiſsionem honorificat Pater cœleſtis? quò eis præconia noſtra? Pleni ſunt. Prorſus ita eſt dilectiſsimi,

ARTICVLVS DECIMVSTERTIVS.

TEMPLA ET BASILICAS IN HONOREM SANTORVM CONSTRVERE, CONSECRARE, MAGNIFICE ORNARE, PIVM ET CHRISTIANVM ESSE.

NEGANT.

Anno post natum Christũ

324. EVSTACHIVS *los a ſanctorum Martyrum & Baſilicas contemnens, in edibus priuatis conuentus agebat.* Concilium Gangrenſe cap. 5. 6. 20. Socrates lib. 2. cap. 25. Sozomenus lib. 3. cap. 13.

360. *Eunomians Baſilicas Apoſtolorum & Martyrum non ingrediuntur.* Hieronymus contra Vigilantium cap. 3 Gennadius Maſſil. cap. 73.

700. *Conſtantinus Copronymus Sanctorum templa ſolo aquauit.* Suidas in hoc Conſtantino.

1520. Martinus Lutherus ad Euangelium Dominicæ I. Aduentus: *Bona opera appellant, quæ haudquaquam Deus præcepit, vt ſint peregrinari ad excelſa illa Diuorum, ieiunare, in honorem Sanctorum extruere & ornare templa, &c. Equis enumeret abominandas illas abominationes, & ſpurciſſimas atque pernicioſiſſimas impoſturas!*

Ad Euangelium in die Natiuitatis Mariæ: *Hic honor è medio ſublatus eſt, & in eius locum inſani boatus, & Sanctorum, qui in cælum ſubuecti ſunt, veneratio inducta eſt: hinc tot templa & altaria ſubſtructa ſunt. Hic Petro, hic Paulo ædes erecta eſt, vt omnes ferè anguli Diuorum phanis pleni ſint. At cui vſui ipſis illa? His ſumptibus indotatis virginibus conſuli poterat, & alia maioris momenti opera patrari, &c.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Euſebium Cæſareenſis. 320.

Vita Conſtantini lib. 4. cap. 58. Vbi iam hæc peracta fuerunt omnia, Apoſtolorum templum in vrbe ſui cognomine, ad perpetuam illorum memoriam conſeruandam, ædificare cœpit.

Cap. 59. Illud verò cùm in infinitam extruxiſſet altitudinem, lapidumq; omnis generis ac cruſtarum varietate ab ipſo ſolo ad ſuperiorem contignationem colluſtraſſet, ſummo artificio factis laquearibus tectum intus complexus eſt, auroq; vniuerſum contexit. Supra verò pro tegula inductum æs, à toto opere imbrium iniurias arcebat. Quod ipſum etiam multo auro fulgebat, ita vt longè contemplantibus, per reciprocatos ſolis radios incredibilis ſplendor offundi videretur. Interiorem ædis partem vndique in ambitu circumductam, reticulari opere ex ære & auro affabrè facto conueſtiuit. Ac templum quidem in hunc modum permagna Imperatoris & cura & ſtudio exornatum eſt. Hæc omnia dedicauit Imperator, vt Seruatoris noſtri Apoſtolorum memoriæ apud omnes gentes æternitatem compararet.

Cap. 60. Atque hæc longo ante tempore cogitatione cùm depinxiſſet, Eccleſiam Apoſtolis dedicauit, quamplurimum vtilitatis illorum memoriam animæ ſuæ conciliaturam exiſtimans.

Concilium Gangrenſe. 324.

Can. 20. Si quis per ſuperbiam, tamquam perfectum ſe exiſtimans, conuentus, qui per loca & Baſilicas Martyrum fiunt, accuſauerit, anathema ſit.

Baſilius Magnus. 370.

Homilia in Pſal. 114. Iam inde abuſque nocte media, cùm hoc dicatum Martyribus templum ſubieritis, ipſorum Martyrum Deum hymnidicis laudibus placabilem vobis reddentes ac propitium, interim tamen non deſtitutis ad hanc vſque diei horam noſtrum operiri ad vos aduentum.

Gregorius Nazianzenus. 370.

Orationis 3. quæ eſt inuectiua prior in Iulianum Imp. Martyribus (vt diximus) ambo (*Iulianus & frater*) laborabant, munificentiaq; & liberalitate præclarè inter ſe contendebant, tum multarum manuum opera, tum impenſis ædem ſacram extruentes. Verùm quoniam non pari voluntate, animiq; inſtituto in hoc opus incumbebant, idcirco nec in eundem quoque finem labor vtrique progrediebatur. Etenim alterius, hoc eſt fratris natu maioris opus perficiebatur, atque ex ratione procedebat, Deo videlicet munus illud libenter admittente, velut Abelis ſacrificium, rectè & oblatum & diuiſum. Alterius autem munus non ſecus ac Caini ſacrificium Deus Martyrum repudiabat. Itaque ille quidem laborabat, ſed terra quod elaboratum fuerat excutiebat. Ille vehementius obnitebatur: hæc hominis ægra pietate præditi fundamenta capere derectabat, tamquam terræmotum eum, quem ipſius ſcelus allaturum erat, clamans, ac per impiiſſimi hominis dedecus Martyres honore afficiens.

Carmine in ſomnium de Anaſtaſiæ templo, quod ipſe Conſtantinopoli fixit:

At ſummum deum ipſius ſunt maximæ templæ.
Templaego quæ quondam, nunc alienum habet.
Inter quæ, quod quadruplici, crucibuq;, notatur
Eſt latere, eximiè fulget Apoſtolicum.
Aſt ob ea haud tantum cru. iat meapectora marer,
Quantum ob ereptam vexat Anaſtaſiam.

Cyrillus

Dei Genitricis templo conſtituti, feſtum hunc diem, anniuerſariamq; ſolennitatem, non citra triſtitiam obimus, publicèq; celebramus.

Germanus Conſtantinopolitanus. 720.

Encomio in adorationem venerandæ Zonæ Deiparæ cap. 2. Si Maria appellata eſt ciuitas animata regis Chriſti, meritò illius quoque templum ſanctiſſimum, cuius dedicationem hodie celebramus, & eſt, & nominatur ciuitas gloriosa.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 16. Hororandi certè ſunt Sancti, & quidem ita, vt in eorum nomine templa Deo exœuamus, dona offeramus, eorumq; memoriam colamus, atque in ea ſpiritualiter obleſtemur.

Synodus Nicæna Secunda. 790.

Act. 6. A temporibus Conſtantini Magni Chriſtianorum cœtus templa conſtruxerunt, partim Chriſti nominis gratia, partim ſanctorum Martyrum cauſa.

Theophanes Presbyter. 830.

Oratione de S. Nicephoro Patriarcha: Tunc ſacer ciuitatis Antiſtes cum ſacerdotibus & monachis, vniuerſoq; populo Sancti Theodori templum accedit, in quo gratia plenæ Reliquiæ iacebant.

Ignatius Monachus. 830.

In vita S. Tarasij Patriarchæ Conſtant. Sepelitur inclytum corpus ſanctorum virorum manibus in venerando templo omnium Martyrum, qui pro Chriſto ſanguinem effuderunt.

Simeon Metaphraſtes. 950.

Vitæ S. Georgij Martyris Armeniæ cap. 31. Deo & eius Martyribus templa ædificabant, & ea extrinſecus cingebant parietibus, & eis opes, pretioſas veſtes, poſſeſſiones q;, & theſauros dedicabant.

Vitæ S. Vari Martyris cap. 11. Cùm autem finitum eſſet templum, idq; ſtaret extructum in honorem Martyris, conuocat Epiſcopos & Presbyteros, ad templi conſecrationem.

Vitæ S. Febroniæ cap. 14. Eius verò vrbis Epiſcopus, cùm templum valde insigne & pulchrum Febroniæ Martyri erigere cœpiſſet, per totos ſex annos opus compleuit.

Suidas. 970.

In Conſtantino Copronymo: Venerem colebat, & humanas hoſtias immolabat vltra vrbem, vbi S. Mauræ æde deſtructa, & in carnificinam mutata, Mauram locum illum dixit, in quo ſacra illa peragebat, & pueros mactabat.

Conſtantinus Porphyrogenetæ. 900.

De agminibus militaribus Themate 3. Coloſſis, quæ nunc Chonæ dicuntur, viſitur celeberrimum templum Michaelis Archangeli.

Euthymius. 1080.

Oratione de faſcijs & Zonis Deiparæ cap. 16. Dedicatur hodie templum Dei Matris, quod eſt pulcherrimum, & luminoſiſſimum, & cœlo poteſt æquiparari: hodie dedicatur templum maximè benedictæ Dei Filiæ, in quo Angelorum exercitus aſſiduè miniſtrant, & circa ſemper ſplendentem capſam cum timore aſſiſtunt.

Ioannes Zonaras. 1100.

In Iuſtiniano: Condidit Theodora Imperatrix celebrem illam ſanctorum Apoſtolorum ædem. Fuerat quidem prius quoque ibi ædes eorundem, à Cõſtantino ædificata, non tamen huic ſimilis, ſed ea & magnitudine, & pulchritudine multo inferior.

In Iſaacio Comneno: Reuerſus in magnam vrbem, ad grates ob ſalutem acceptam Deo perſoluendas, intra regiam D. Theclæ Protomartyris ædem ille quidem condidit: quòd eo die, quo illius memoria celebratur, illud periculum effugerat.

Conſtantinus Manaſſes. 1140.

In Annalibus de Iuſtiniano: Erat Iuſtiniano Theodora matrimonio iuncta, ijſdem cum marito addicta ſtudijs. Hæc à fundamentis templum diſcipulis Chriſti condidit, poſt primum illud facilè principem locum ſibi vendicans. Appellare illud quis nõ ineptè poſſit, inter alia templa cæruleo ſplendentem lumine, lunam, quòd ſecundùm ſolem pulchritudine ſua ſecundas ferat.

Nicetas Choniates. 1200.

In Annalibus de Andronico: Poſt omnia iuxta ædem Quadraginta Martyrum magnificas ædes ſtruit.

In Alexio Comneno Porphyrogeneta: Qui honos à religioſis & Chriſtianis huic pulcherrimo, & planè diuino templo D. Sophiæ habendus non fuit, quod omninò Dei manibus fabricatum eſt, primum ac poſtremum opus, pulcherrimum atque immutabile, nec in terris aliud, quàm orbis quidam cœleſtis extitit?

Nicephorus Calliſtus. 1300.

In dedicatione operis ad Andronicum Seniorem Paleologum: Veritatem meis verbis aſtruere poſſunt vtraque ſacra Apoſtolorum templa, & Dei Genitricis ædes, cum cœleſti pulchritudine certans, quam Byzantij Blachernas vocant, & prope vrbis ipſius fana omnia, ſub te & per te ad immenſam magnitudinem, & formam excitata.

Lib. 15. cap. 25. Leo iſte aliud quoque templum Virgini matri in loco, qui Fontis nomen habet, erexit, vbi denſæ & ingentes cupreſſi, pratum etiam teneris refertum floribus, quaſi quidam paradiſus amœnus, & pulcher, & quæcumque ſacrum templum decerent, omnia erant.

Nicephorus Gregoras. 1330.

Hiſtoriæ Byzantinæ lib. 2. Ioannes Ducas & Irene Imperatrix templa elegantiſſima maximis ſumptibus, amplitudine & varietate ſtructuræ inſignia ædificárunt. Imperator Magneſiæ Deiparæ Virginis nomine, quod Soſandra dicitur, & aliud Nicææ magno Antonio ſacrum: Imperatrix verò intra Pruſam Metropolim ad montem Olympum ſitam, nomine venerandi Prophetæ Præcurſoris & Baptiſtæ, multis ornamentis additis, & amplis annuis redditibus adiectis, vbi monachi diuino cultui dediti habitarent, quæ loca plena erant ſuauitate & gratia ſpiritus.

Lib. 7. c. de Nephonis è Patriarchico ſolio deſcenſu: His de cauſis Imperator vetera fana curabat, quamuis maiores ſumptus poſtularent, quàm extructio nouorum. Sunt autem hæc: D Eugenij iuxta portam maximum templum, D. Pauli Apoſtoli, duodecim Apoſtolorum & Chriſti diſcipulorum, denique maximum illud diuinæ Sapientiæ templum, quod cùm magis etiam exornare ſtuduiſſet, imperij diuiſio & confuſio veluti ſubita tempeſtas obſtitit.

Georgius Codinus. 1400.

De officialibus palatij Conſtantinopolitani fol. 166. In Natalibus honorandi Præcurſoris deſcendit in venerandam ædem Petræ, quæ de illius nomine honoratur.

Fol. 168. In die reſurrectionis ſancti & iuſti Lazari abijt in ædem venerandam, quæ de nomine illius honoratur.

Hieremias Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſo 2. capite de inuocatione Sanctorum: Honorandi ſunt Sancti templis Deo de nomine ipſorum ædificandis ad honorem Dei.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Ambroſius. 370.

Lib.1.epiſt.5. Ortus eſt ſermo de Baſilica, quam condidit Baſſianus Apoſtolorum nomine, dedicatione, dedit huic ſermoni viam: ſiquidem ſignificabat quòd ſedulò quæreret tuæ ſanctitatis præſentiam.

Lib.3.cap.85. Quia nihil ſoleo Sanctitatem tuam eorum præterire, quæ hîc te abſente gerantur, ſcias etiam ſanctos Martyres à nobis repertos. Nam cùm Baſilicam dedicaſſem, multi tanquam vno ore interpellare cœperant, dicentes, ſic in Romana Baſilica dedices. Reſpondi faciam, ſi Martyres inuenero.

Prudentius. 380.

Hymno de S. Hippolyto:

Ipſa illas animæ exuuias, quæ continet intus
Ædicula, argento fulgurat ex ſolido.
Præfixit tabulas dimes manum æquore leui
Candentes, rec æuum quale nitet ſpeculum.
Nec partis contenta aditus obducere ſaxis,
Addidit ornando clare talenta operi.

Hieronymus. 390.

Ad cap.65. Eſaiæ: Samaritani, Iudæi, & hæretici, quales nuper ſub magiſtro cerebroſo in Gallia pullularunt, Baſilicas Martyrum declinantes, nos, qui ibi orationes ex more celebramus, quaſi immundos fugiunt.

Epiſtola 16. ad Principiam cap.6. Cùm & illam, & te ad B. Apoſtoli Pauli Baſilicam barbari deduxiſſent, vt vel ſalutem vobis oſtenderet, vel ſepulchrũ, &c.

Auguſtinus. 400.

De ciuitate Dei lib.1. cap.1. An non etiam illi Romani Chriſti nomini infeſti ſunt, quibus propter Chriſtum Barbari pepercerunt? Teſtantur hoc Martyrum loca, & Baſilicæ Apoſtolorum, quæ in illa vaſtatione vrbis, ad ſe confugientes, ſuos alienoſq; receperunt.

Paulinus Nolanus. 410.

Ad Alibium epiſt. 31. Quanto ipſum Apoſtolum attollebas gaudio, cùm totam eius Baſilicam denſis inopum cœtibus ſtipatam ſeſſet.

Paulus Oroſius. 420.

Lib.7. cap.39. Adeſt Alaricus, trepidam Romam obſidet, turbat, irrumpit: dato tamen præcepto prius, vt ſi qui in ſancta loca, & præcipuè in ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli Baſilicas confugiſſent, hos imprimis inuiolatos ſecurosq; eſſe ſinerent.

Leo Magnus. 450.

De Chriſti Natiuitate Sermone 7. Beati Petri Apoſtoli Baſilica vni Deo viuo & vero eſt dedicata.

Sidonius Apollinaris. 470.

Lib.1. epiſt.5. Vbi priuſquam vel pomœria contingerem, triumphalibus Apoſtolorum liminibus affuſus, omnem protinus ſenſi membris malè ſortibus exploſum eſſe languorem.

Lib.4. epiſt.18. ad Lucentium: Baſilicam S. Pontificis Confeſſoriſq; Martini Perpetuus Epiſcopus digniſſimus, tanto prædeceſſore ſucceſſor, multum priori, quæ fuit hactenus, capaciorem nouauit. Magnum eſt (vt ferunt) opus nominandumq;, quod in honorem talis viri factum, talis vir facere debuerit. Huius me parietibus inſcribere ſupradictus ſacerdos hoc Epigramma compellit:

Martini corpus tutis venerabile terris,
In quo poſt vitæ tempora viuit honor,
Texerat hic primum plebeio machina cultu,
Quæ Confeſſoris non erat æqua ſui:
Nec deſiſtebam cineres ornare pudore,
Gloria magna viri, gratia parua loci:
Antiſtes ſed qui numeratur ſextus ab iſto
Longam Perpetuus ſuſtulit inuidiam:
Internum removens modice penetrale ſacelli,
Amplaq; tecta leuans exteriore domo:
Creueruntq; ſimul, validò tribuente Patrono,
In ſpacijs ædes, conditor in meritis:
Quæ Salomoniaco potis eſt conſligere templo,
Septima quæ mundo fabrica mira fuit.
Nam gemmis, auro, argento, ſi ſplendet illud,
Illud tranſgreditur cuncta metalla fide.

Victor Vticenſis. 488.

De perſecutione Vandalica lib.1. Ariani pulſo Epiſcopo Eccleſiam nomine Reſtitutam, in qua ſemper Epiſcopi commanebant, ſuæ religioni mancipârunt: & præcipuè duas egregias & amplas, S. Cypriani vnam, vbi ſanguinem fudit: aliam vbi eius corpus ſepultum eſt, qui locus Mappalia vocitatur.

Gennadius Maſſilienſis. 490.

De Eccleſiaſticis dogmatibus cap.73. Baſilicas Martyrum nominibus appellatas, velut loca ſancta, diuino cultui mancipata affectu pijſſimo, & deuotione fideliſſima adeundas credimus: ſi quis contra hanc ſententiam venerit, non Chriſtianus, ſed Eunomianus, & Vigilantianus eſt.

Vigilius Papa. 537.

Epiſt.1.cap.4. Si qua Sanctorum Baſilica à fundamentis etiam fuerit innouata, ſine aliqua dubitatione, cùm in ea fuerit Miſſarum celebrata ſolennitas, totius ſanctificatio conſecrationis implebitur.

Gildas Badonicus. 550.

De excidio Britannico: Renouant Eccleſias ad ſolum vſque deſtructas, Baſilicas ſanctorum Martyrũ fundant, conſtruunt, perficiunt, ac velut victricia ſigna paſſim propalant, dies feſtos celebrant, ſacra mundo corde, oreq; conficiunt, omnes exultant filij gremio, ac ſi matris Eccleſiæ conſorti.

Fortunatus. 570.

Lib.10. carminum, in S. Laurentij laude, & reſtauratione Baſilicæ:

Addite nunc etiam populis miracula præſtat,
Vt fidei tribuam indubitanter opem:
Dum tua templa nouant breuiori robore plebes,
Creueruntq; trabes, creuit & alma fides.

Dinamius Patricius. 580.

Vitæ S. Maximi Rhegienſis cap.5. Templum in Rhegienſi caſtello in B. Albani honorem quanta potuit animi deuotione condidit, cuius columnas, quas hodieque illic cernere licet, iuga boum eò pertraxerunt, ſed ita tamen, vt nullam ſentirent tanti ponderis moleſtiam: eius ſanctitate id efficiente, quamdiu ille ad templi ſtructuram operarius indefeſſus aderat.

Gregorius Turonenſis. 580.

Hiſtoriæ Francorum lib.9.cap.12. Erat villa, in pago Vabrenſi, cui imminebat mons arduus. In huius cacumine Childebertus Rex Baſilicam in honore ſancti ac beatiſſimi Martini conſtruxit.

Gordianus. 580.

Vitæ S. Placidi cap.51. Metellus ad B. Placidum veniens, pecuniam infinitam ſecum deferens, illi obtulit. Quam accipiens ad vrbem Romanam direxit, ex qua columnas & epiſtylia emit, quæ cùm in Siciliam delata eſſent, locari iuſſit in Eccleſia, quam tunc conſtruebat in honore S. Ioannis Baptiſtæ.

Gregorius Magnus. 590.

Lib.1.epist.5. Festiuitatibus Sanctorum desiderabiliter intistentes, præsentis præceptionis nostræ paginam, ad experientiam tuam necesse duximus dirigendam: indicantes ei, oratorium beatæ Mariæ,, quod nuper in cella fratrum ædificatum est, vbi Marinianus Abbas præesse dinoscitur, Augusto mense disposuisse nos adiuuante Domino summopere dedicare: quatenus cepta nostra operante Domino debeant consummari. Sed quia cellæ ipsius tenuitas exigit, debere nos in ipsa diei festiuitate concurrere, propterea volumus vt ad celebrandam dedicationem dare debeas ad erogandum pauperibus, in auro solidos decem, vini amphoras triginta, annonæ modios ducentos, olei orcas duas, verueces duodecim, gallinas centum, quæ tuis possint rationibus postmodum imputari. Statim ergo hæc fieri nulla moræ interiectione constitue, vt vota nostra Deo auctore celerem sortiantur effectum.

Faustus Benedictus. 600.

In vita D. Mauri: In monasterio quatuor Ecclesiæ sunt ædificatæ, quarum maior, in qua fratres tam ad diurnum, quam ad nocturnum conueniebant officium, consecrata est in honore B. Petri Apostolorum principis: secunda in honore B. Martini: tertia verò, quæ & minor erat cæteris, in veneratione S. Seuerini: quarta autem, quæ in modum turris quadrifidæ, in ingressu monasterij altissimè ædificata est, benedicta fuit in honore S. Archangeli Michaëlis.

Isidorus Hispalensis. 620.

Lib.15. Originum cap. 4. Martyrium locus Martyrum Græca derivatione, eò quòd in memoriam Martyris sit constructum, vel quòd sepulchra sanctorum ibi sint Martyrum.

In Chronico Gothorum: Gothi aggredientes vrbem, quoscumque in locis sacris Christi vel Martyrum, vel ad Basilicas confugientes inuenerunt, in vastatione vrbis, non interemerunt, nec cruentus sæuijt in eos gladius.

Audoenus. 660.

Vita S. Eligij lib.1.cap.18. AEdificauit Basilicam in honore S. Pauli Apostoli, ad ancillarum Dei corpora sepeliendas: cuius tecta sublimia plumbo eleganter operuit. Aedificauit etiam, imò renouauit Basilicam in honore S. Martialis Lemouicini Episcopi & Cõfessoris, eaq; vrbanè stabilita, tecta eius plumbo vestiuit.

Beda. 700.

Historia Anglicana lib.2.cap.14. Eduinus Rex baptizatus est Eboraci die sancto Paschæ in Ecclesia S. Petri Apostoli, quam ibidem ipse, cùm catechizaretur, atque ad percipiendum baptisma imbueretur, de ligno cirato opere construxit.

Lib.3. cap.25. Finan Episcopus in insula Lindisfarnensi fecit Ecclesiam Episcopali sedi congruam: quam tamen more Scotorum non de lapide, sed de robore secto totam composuit, atque arundine texit: quam tempore sequente reuerendissimus Archiepiscopus Theodorus in honorem B. Petri Apostoli dedicauit.

Alcuinus. 750.

De diuinis officijs c.31. Scriptum est in gestis Pontificalibus, quòd S. Bonifacius Papa quondam domum, Pantheo nomine, quæ erat consecrata in honore omnium dæmoniorum, eliminatis omnibus spurcitijs, sacrauerit Ecclesiam in honore Dei Genitricis omniumq; Sanctorum. Vnde constitutum est, vt plebs vniuersa per totum orbem in Kalendis Nouembribus, sicut in die Natalis Domini, ad Ecclesiam in honore omnium Sanctorum ad Missarum solennia conuenire studeat.

Paulus Diaconus. 780.

De gestis Longobardorum lib.4.cap.5. aliàs 17. Cùm dux ipse prope Spoletum, vbi Basilica B. Martyris Sabini sita est, in qua eiusdem venerabile corpus quiescit, aduenisset, interrogauit, cuius hæc tam ampla domus esset: respõsum est ei à viris fidelibus, Sabinum ibi Martyrem requiescere.

Cap.7. al.21. Per idem tempus Theudelinda Regina Basilicam B. Ioannis Baptistæ, quam in Modicia construxerat, dedicauit, multisq; ornamentis auri, argentiq; decorauit, prædijsq; sufficienter ditauit.

Carolus Magnus. 780.

In pragmatica sanctione de Ecclesia Aquisgranensi: A Leone Pontifice Romano huius templi consecrationem & dedicationem impetraui fieri, præ nimia deuotione, quam erga idem opus habui. Decebat enim, vt ad idem templum, quod cunctis monasticis ædificijs in regno nostro forma & structura præesse videtur, in honorem sanctæ Dei Genitricis, à nobis regali studio fundatum, dignitate consecrationis præcelleret, sicut ipsa Virgo super omnes choros Sanctorum præcellens exaltata est.

Æmoinus. 825.

De rebus Francorum lib.4.cap.33. Dagobertus Rex, cùm se ornatum ire Dionysi & sociorum eius memoriam pollicitus esset, templum eius condidit, vniuersis, quæ tunc temporis in Gallijs erant, excellentius: nullumq; impensis statuens modum, marmoreis illud columnis, similiq; venustauit pauimento, immenso ædificandi sumptu, & exquisito fabricatum decore. Nec minor illi in alijs quoque ornatibus intentio: nam vestibus auro textus, & pallijs holosericis totum interiorem circumdedit templi ambitum.

VValafridus Strabo. 830.

De rebus Ecclesiasticis cap.6 Martyria vocabantur Ecclesiæ, quæ in honore aliquorum Martyrum fiebant: quorum sepulchris & Ecclesijs honor congruus exhibendus, in Canonibus decernitur.

Hincmarus. 840.

In vita S. Remigij: Ludoicus Rex Francorum per consilium Reginæ suæ fecit Ecclesiam in honore Apostolorum Petri & Pauli in Parisiorum ciuitate.

Rabanus Maurus. 850.

Lib.4. de Vniuerso cap.19. Basilicæ sanctorum Martyrum nominibus appellatæ, velut loca diuino cultui mancipata, affectu pijssimo, & deuotione fidelissima adeundæ.

Ioannes Diaconus. 870.

Lib.1.cap.6. vita S. Gregorij: Septimum monasterium sub honore S. Andreæ Apostoli, iuxta Basilicam SS. Ioannis & Pauli ad cliuum Scauri fabricauit.

Auctor Anonymus. 890.

In Annalibus Caroli Magni:

Cum in Albani speciosa Martyris ædes,
Iuncta Moguntiacæ fulget quæ mœnibus vrbi,
Cum magno fecit sepeliri corpus honore.

Regino Prumiensis. 900.

De anno 517. Per idem tempus venit S. Goar ex Aquitania in territorium Treuirense, in pago Trigorio super ripam Rheni, & riuulum, qui VVochara dicitur, oratorium in honorem S. Deiparæ construens, orationibus, eleemosynis, & prædicationibus inibi insistens, plenus virtutibus eodem in loco quieuit.

Liutprandus Ticinensis. 950.

Lib.1. cap.2. Basilius Imp. fabricauit precioso & mirabili opere iuxta palatium, Orientem versus, Ecclesiam, quam νέαν, id est, nouam vocant, in honore summæ ac cœlestis militiæ principis Archangeli Michaëlis.

Lib.2.cap.11. In huius collis summitate pretiosi operis Ecclesia est fabricata, & honore beatissimi Petri Apostolorum principis consecrata, vbi &

propter amœnitatem Ecclesiæ loci q; munitionem Ludoicus manebat.

Lib.3.cap.12. Munitio ipsa tantæ altitudinis est, vt Ecclesia, quæ in eius vertice videtur, in honore summi & cœlestis militiæ principis Archangeli Michaelis fabricata, dicatur Ecclesia S. Angeli vsque ad cœlos.

Rogerius Benedictinus. 1040.

Vita S. Brunonis Episcopi Coloni cap.32. Interea certatim multis in locis, per Parochias Episcopij sui fidelis hic Domini seruus, & prudens, Ecclesias, monasteria, & cætera ædificia seruitio Domini Dei sui, & honori Sanctorũ eius apta, quędam à fundamentis erexit, quædam prius fundata nobiliter auxit, alia olim diruta reparauit.

Ioannes Micrologus. 1070.

In vita Caroli Magni: Inter illa imperatoriæ sanctitatis opera commemorari emeruit & illa egregiæ pulchritudinis, & admirandi decoris Ecclesia, quæ est Aquisgrani, sub titulo & honore beatæ Dei Genitricis fundata. Cùm enim religionem Christianã, qua ab infantia fuerat imbutus, sanctissimè & mira cum pietate coleret, miri decoris & formæ admirandæ perfecit Ecclesiam prædictam in loco præfato, quam auro & argento, luminaribus & vario ornatu solidi æris, cancellis quoque & ianuis magnificè & mirificè adornauit. Cuius summam vigilantiam in eiusdem operis ædificio quis non stuperet, cùm illis Basilicæ materiam & formam diligentius attendit, & mirificum opus oculis & animo aduertit?

Lambertus Schaffnaburgensis. 1090.

De anno 940. Eodem anno dedicata est Ecclesia S. Maximini Treuiris.

Sigebertus Gemblacensis. 1100.

In Chronicis de anno 871. Coloniæ celebrata Synodo ad dedicationem Ecclesiæ à tribus Lotharingiæ Metropolitis, Luitperto Moguntino, Bertulpho Treuirensi, Vilicberto Colonien si, cùm ab ijs maior Ecclesia, quæ est S. Petri, deberet dedicari, præcedente nocte auditæ sunt voces malignorum spirituum, inter se dolentium & conquerentiũ, se à possessis diu sedibus debere expelli.

Galfridus Arturus. 1152.

Lib.12.rerum Britannicarum: Britones Ecclesiam in honorem S. Martini ædificauerunt, in qua pro fidelibus defunctis diuina celebrantur obsequia.

Innocentius Tertius. 1200.

Dominica 2. post Pascha Serm.1. Oues suas pascendas Dominus Petro commisit, vocabulo tertiò repetito, quem pastorem sibi substituit, & ob hoc hodierna statio in eius Ecclesia celebratur.

Rodericus Toletanus. 1240.

Rerum Hispanicarum lib.4.cap.8. de Alphonso, & pijs operibus eius: Ecclesiam S. Mariæ, iuxta Basilicam S. Thyrsi, ex lapicidibus & columnis marmoreis, argento & auro, cum regali palatio adornauit, & Gothorum gloriam, tam in Ecclesijs, quàm palatijs, vt olim Toleti fulserat, prout potuit, reparauit.

Cap.18. Rex constituit diem, in qua conuenirent nobiles, & Magnates, & Pontifices, qui Ecclesiam B. Iacobi dedicarent. Et celebrata dedicatione omnes cum gaudio ad propria redierunt: & fuerunt ibi in dedicatione multi Episcopi.

Matthæus VVestmonasterienſis. 1300.

In Chronico Anno gratiæ 332. Imperator Constantinus fecit Ecclesiam in ciuitate Hostia, iuxta portam vrbis Romæ, in honorem beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, & sancti Ioannis Baptistæ, & in ciuitate Albanensi Basilicam in honorem eiusdem sancti. Anno 333 construxit Ecclesiam in vrbe Heliopoli miro opere omnibus Apostolis & Martyribus, & in Drepana ciuitate Bithyniæ fabricauit Ecclesiam in honorem Martyris Luciani.

Thomas VValdensis. 1410.

Tom.3.tit.1°. cap.145. Semper & vbique vno ore resonare Augustini dicta, latriæ seruitutem esse Deo Ecclesias fabricare, in tantum, vt cuicumque debitè fabricamus, indubitanter nouerimus esse Deum. Sed quid ad nostros simplices respondeamus, si interrogent: Vnde ergo Petro, & Paulo, & beatæ Virgini dedicamus, & fabricamus Ecclesias? Simpliciter dicimus: quòd non ijs dedicamus Basilicas, nec altaria vel sacrificia Christiana, dicente Augustino 20. contra Faustum, & 22. de Ciuitate Dei, quòd non eos veneramur vt Deos, quia nec templa, nec altaria consecramus ijs, vt Deo, sed memoriæ, sicut Martyribus: Deo scilicet in memoria S. Petri.

Marcus Antonius Sabellicus. 1490.

Lib.ad. Exemplorum cap.14. Sacrauit pia posteritas Pantheon Deiparæ Virgini in vrbe Roma, opus cum sua mole, tum quòd sit vna testudine complexum, inter pauca memorabile: statuerunt & Francisco Assisiati municipes sui templum augustissimum, pulchrum, & venerabile: Mediolanenses D. Ambrosio: sed omnium opulentissimum Veneti D. Marco, qui vrbi præsidet, quo nullum est hodie in terris opulentius, magisq; viseudo apparatu.

ARTICVLVS DECIMVSQVARTVS.

FESTA IN HONOREM SANCTORVM AB ECCLESIA INSTITVTA CELEBRANDA ESSE.

NEGANT.

Anno post natum Christũ 1180. VALDENSES dicunt, quòd festa Sanctorum non sunt celebranda. Vnde in diebus festis Sanctorum manibus operantur. Guido Carmelita de VValdensibus cap. 17. Æneas Syluius historiæ Bohemicæ cap. 35.

1390. Ioannes VVicleuus Trialogo 3. *Non valet solennizatio vel festinitas talis Sancti, nisi de quanto ad magnificandum Christum præparat. Vnde si aliquæ sunt solennizationes Sanctorum, quæ exorbitant ab hoc fine, non dubium, quin cupiditas, vel peccatum aliud sit in causa. Ideo multi putant prodesse Ecclesiæ, quòd cessantibus omnibus istis festinitatibus Sanctorum, solùm Christi festinitas observetur: quia, vt, inquiunt, Christi nunc memoria recentius haberetur, & plebis devotio non sic in membra Christi indebitè spargeretur.*

1430. *Thaborita festum diem præter Dominicum & Paschalem non agunt.* Æneas Syluius Epist. 130. seu Dialogo contra Bohemos & Thaboritas.

1500. *Pickardi festa Apostolorum, & reliquorum Dierum inuenta esse ecioforum affirmant.* Ioannes Schechtha epistola ad Erasmum.

1530. Martinus Lutherus libello de formula Missæ: *Omnium Sanctorum festa prorsus abroganda putamus.*

De ceremonijs Ecclesiæ seruandis: *Festa Sanctorum in vniuersum aboleantur.*

Libro contra Ambrosium Catharinum: *Duodecima facies Antichristi est festorum dierum obseruatio, cùm omnes dies liberi sint, & ad feriandum, & ad laborandum. In hac autem facie insignimus lucent magnis festis diebus: Visitationis, Corporis Christi, Apostolorum, Conceptionis, & similium: & necesse est peccare & perire animas, si quæ non seruant, vel inuitè seruant hæc stulta mendacia & vana præcepta.*

1550. Confessio Ministrorum Ecclesiæ in Heluetia & Tiguri cap. 24. *Festa hominibus aut Diuis instituta non probamus.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Constit. Apostolicarum lib. 8. cap. 33. *Quibus diebus feriandum sit famulis:* In diebus Apostolorum vacent: magistri enim vestri fuerunt, ad docendum vos de Christo, vobisq; Spiritum sanctum dederunt. In die Stephani Protomartyris item vacent, ac reliquis diebus Sanctorum Martyrum, qui Christum vitæ suæ antepositerunt.

Ecclesia Smyrnensis. 170.

Epistola ad Ponti Ecclesias: Nos postea ossa Polycarpi Martyris, potiora lapillis pretiosis, auroq; puriora, ex cineribus selecta, eo loco reposuimus, qui illis erat decorus consentaneusq; : vbi sanè nobis in vnum aliquando coactis, Dominus præstabit, vt celebremus eius Martyrij diem instar natalis festi, cumq; exultatione & gaudio, quantum fieri potest, maximo recolamus : idq; cùm ad Martyrum memoriam, qui antea tale certamen confecerunt, tum ad eorum exercitationem, mentisq; ad talem constantiam præparationem, qui postea Christum in eo genere mortis confessuri sunt.

Origenes. 230.

Homil. 3. in diuersos: Innocentium memoria semper, vt dignum est, celebratur in Ecclesijs, secũdùm integrum ordinem Sanctorum, vt primorum Martyrum pro Domino occisorum: & vt ipsa Bethlehem primitias Domino Martyrum, in qua natus est ipse Saluator obtulisse videatur, &c. Bene ergo & secundùm voluntatem Dei, eorum memoriam sancti Patres celebrari mandauerunt sempiternam in Ecclesijs, velut pro Domino morientium, velut pro gentibus, & pro Iudæis credituris, vel etiam pro ipsis parentibus, quorum parent præ nimio dolore percutiebantur, vt eis intercessio filiorum apud Deum plurimum profuisset.

Lib. 3. in Iob: Animaduertamus, ô homines, quæ immutatio facta est in hominibus. Nam priores diem natiuitatis celebrabant, vnam vitam diligentes, & aliam post hanc non sperantes. Nunc verò nos non natiuitatis diem celebramus, cùm sit dolorum atque tentationum introitus: sed mortis diem celebramus, vt pote omnium dolorum depositionem, atque omnium tentationum effugationem. Diem mortis celebramus, quia non moriuntur hi, qui mori videntur. Propterea & memorias Sanctorum facimus, & parentum nostrorum, vel amicorum in fide morientium deuotè memoriam agimus, tam illorum refrigerio gaudentes,

quàm etiam nobis piam conſummationem in fide poſtulantes.

Euſebius Alexandrinus. 260.

Homilia de Sanctis colendis: Ob hanc cauſam præcepit nobis memorias Sanctorum celebrare, vt acceptis hymnis, & auditis laudibus, benignum Deũ exorent, vt preces noſtras caducas admittat. Oportet ergo, vt qui memorias Sanctorum celebramus, multa religione eas celebremus.

Euſebius Cæſarenſis. 320.

Vita Conſtantini lib. 4. cap. 23. Etiam ad ipſos gentium Præfectos Imperatoris nutu & voluntate edictum perlatum eſt, vt illi perinde Dominicum diem venerarentur. Idem conſecratos Martyribus dies honore proſequebantur, & feſtorum ſolemnitates in Eccleſijs celebrabant: quę omnia ſecundùm Imperatoris voluntatem gerebantur.

Synodus Gangrenſis. 350.

Canone 20. Si quis arrogantia vtens, & Martyrum congregationes abhorrens, & ſacra, quæ in ijs celebrabantur, & eorum memorias accuſet, anathema ſit.

Synodus Laodicenſis: 360.

Canone 51. Non oportet in Quadrageſima Martyrum natalitia celebrari, ſed eorum in Sabbato tantùm & Dominica memoriam fieri.

Ephræm Syrus. 370.

Lib. 2 de Pœnitentia: Cùm Sanctorum memorias celebramus, memores ſimus omnium debilium, viduarum, pupillorum, peregrinorum & pauperum.

Baſilius Magnus. 370.

In Iulittam Martyrem: Hunc diem vobis indixímus celebriter agendum: quippe qui memoriam nouat magni illius certaminis, quod in muliebri quidem corpore, generoſo alioqui animo, & pluſquã virili deſudatum omni admiratione ſtuporeque perculit, cùm illos, qui & ipſi præſentes ſpectârunt decertantem, tum eos, qui auditu percepturi ſunt.

In Quadraginta Martyres: Quis modus, aut quæ ſatietas Martyrum memoriam proſequendi erit, illi præſertim, qui eorum amore ac charitate magnopere tenetur: Nam honor in bonos à conſeruis collatus beneuolentiæ ſignificationem apud communem Dominum habet. Nobis hodierna die non vnum propoſitum eſt celebrare, neque duos, neque decem, ſed quadraginta.

Gregorius Nazianzenus. 370.

Oratione 3. quæ eſt inuectiua prima in Iulianum: Non victimas pro Chriſto cæſas veritus es? nec magnos pugiles extimuiſti Ioannem illum, Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanum, Lucam, &c. quibus præclari honores & feſta ſunt conſtituta, à quibus dæmones propelluntur, & morbi curantur.

Oratione 22. quæ eſt oratio in laudem Machabæorum: Quid autem Machabæi? (horum enim nomine diem hunc feſtum agitamus.) Qui quamuis apud multos non honorentur, quia non poſt Chriſtum decertarunt: digni tamen ſunt, qui ab omnibus honore afficiantur: quoniam pro legibus inſtitutisque patrijs fortem animum præſtiterunt.

Oratione 18. quæ eſt in laudem Cypriani: Cyprianus ferè nos effugit, (ô ingens damnum!) idq; vos paſſi eſtis, qui cum omnium maximè ſuſpicitis, annuisq; honoribus feſtisq; celebratis: Cyprianus, inquam, cuius vel etiam alioqui obliuionis vitio laboraremus, meminiſſe tamen neceſſe fuerat: ſiquidem optimi potiſſimum viri memoria colendi ſunt, ijſq;, quorum meminiſſe non modò pium eſt, ſed etiam vtile ac fructuoſum.

Oratione 32. in præſentia 150. Epiſcoporum habita: Valete Apoſtoli præclara colonia, certaminis mei magiſtri, etſi minus ſæpe feſta veſtra celebraui, fortaſſe Pauli veſtri Satanam ad vtilitatem meam in corpore circumferens, ob quem nunc à vobis abſcedo.

Gregorius Nyſſenus 380.

Oratio in Theodorum Martyrem: Etſi omni ſeptimanæ feriis hunc diem celebramus: at nunquam ceſſat ſtudioſè aduenientium multitudo, ac formicarum ſimilitudinem ſeruat ea, quæ huc pertinet via publica, cùm alij quidem aſcendant, alij verò venientibus cedant. Ac nos quidem, ô beate, benignitate Creatoris anniuerſariam circuli viciſſitudinem aſſecuti, coëgimus tibi publicum conuentum, ſacrum, inquam, Martyribus addictum, & communem Dominum adorantes, & tuorum certaminum victoriæ commemorationem peragentes. Tu verò huc iam ades ad nos, vbicumque tandem fueris, vt diei feſto præſis.

Oratione in Gregorium miraculorum epiſcopum: Apud omnes vbique populos ſancitum erat, vt nomine eorum, qui pro fide decertaſſent, dies feſti atque ſolennes conuentus celebrarentur: cumq; alius in alium locum corpora Martyrum deduxiſſent, per anniuerſarium circuli ambitum congregati, lætabantur in honorem Martyrum feriis agentes.

Nectarius Conſtantinopolitanus. 380.

Narratione, propter quam cauſam in prima Sabbato ſanctorum ieiuniorum celebramus memoriam S. Theodori Martyris cap. 8. Cùm veniſſet Sabbatum, intellexiſſent autem Chriſtiani, irritam fuiſſe machinationem furioſi Iuliani, hymnum gratiarum actionis glorioſo Martyri Theodoro exhibentes, lætum ac ſplendidum feſtum ei celebrárunt: frumentumque coquentes, & pauperibus diſtribuentes, fecerunt eorum ſalutem omnibus manifeſtam. Singulis itaque annis ab eo tempore, vſque in hodiernum diem, miraculi inclyti Martyris memoriam, piè fidelibus peragendam reliquêre. Hoc eſt, quod à nobis nunc peragitur, & celebratur miraculum.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Oratione de B. Philogonio: B. Philogonij dies, cuius hodie memoriam celebramus, ad ipſius benefactorum enarrationem linguam noſtram euocant.

Homilia 66. ad populum Antiochenum: Quid de Chriſto loquar, cùm & diſcipulos ſuos, poſtquam obierunt, effulgere fecit? Quid dico diſcipulos? Nam & eorum loca, & ſepulchra, tempora perenni memoria celebrari curauit. Tu verò mihi & ſepulchrum oſtendas Alexandri, & proferdiem, quo vitam finiit: ſed nihil horum inſigne, ſed omnia deſtructa ſunt & exterminata: Chriſti verò ſeruorum & ſepulchra clara ſunt, regiam aſſecuta ciuitatem, & dies notiſſimi, mundo feſtam afferentes lætitiam.

Oratione de Martyribus: Nemo eſt, qui neſciat Martyrum glorias ad hoc diuino concilio à Dei populis frequentari, niſi vt & illis habitus honor dicetur, & nobis virtutis exempla, fauente Chriſto, monſtrentur: vt dum hæc ita celebrari perſpicimus, cognoſcamus quanta eos gloria maneat in cœlis, quorum natalitia taliter celebrantur in terris.

Homilia in S. Petrum: Pauci hodierno die noſtræ concioni præſentes ſunt. quænam cauſa eſt, quamobrem id facere debeatis? Martyrum diem feſtum, & memoriam celebramus, & nemo nobis occurrit.

In Natiuitate Ioannis Baptiſtæ: Feſti celebrandi,& publicæ lætitiæ dies eſt opportunus, in quo mihi reuocatum eſt in memoriam Gabrielis miniſterium, & Zachariæ ſacerdotium.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Oratione, die Ioanni Euangeliſtæ ſacro Epheſi dicta: Celebritatem & gloriam Sanctorum nulla aſſequi poteſt oratio. Extiterunt enim mundi luminaria, verbum vitæ, ſicut ſcriptum eſt, continentes.

Sozomenus. 440.

Lib. 2. cap. 16. Diem feſtum popularem, & valde ſplendidum, maximo hominum cœtu quotannis Alexandrini, eo die, quo Petrus ipſorum Epiſcopus martyrio occubuit, adhuc etiam agunt. Quem diem cùm Alexander quoque eorum Antiſtes vnà celebraret, iamqúe ſacra peregiſſet myſteria, fortè expectauit conuiuas, qui ſecum prandérent.

Lib. 5. cap. 13. Heſychas diſcipulus Hilarionis Reliquias illius clam abreptas deportauit in Palæſtinam, inqúe ſuo monaſterio ſepeliuit. Ex quo tempore dies feſtus maxima hominum frequentia, & ſummo ſplendore quotannis ab indigenis celebratus eſt. Nam Palæſtinis in more poſitum eſt, bonos ac pios viros, qui apud ipſos vixerint, eo honoris genere afficere.

Theodoretus. 450.

Hiſtoriæ Eccleſ. lib. 3. cap. 14. Iuuentinum & Maximianum Martyres, velut ſtrenuos pietatis athletas Antiochia venerata, magnifico tumulo mandauit, & ad hodiernum vſque diem quotannis feſto publico eos honorificè celebrat.

Hiſtoria ſanctorum Patrum cap. 24. Habet nunc quoque ſub eodem tecto Martyres,qui apud Perſas quidem decerrârunt, annuis autem, & celebribus feſtis à nobis honorantur.

Lib. 8. Græcarum affectionum: Nos ſæpenumerò dies feſtos ſanctorum Martyrum peragimus, ſæpe diebus ſingulis eorum laudes hymnoſque Domino cantamus.

Theodorus Lector. 520.

Lib. 2. Feſtus ſenator Romanus Anaſtaſium Imperatorem adhortatus eſt,vt memoria coryphæorum Apoſtolorum Petri & Pauli cum multa reuerentia & veneratione coleretur. Quamuis itaque & antea celebrata eſſet, tamen ex petitione Feſti multò amplius & ſplendidius panegyris illa celebrari cœpta eſt.

Dorotheus Abbas. 520.

Doctrina 23. Atque hoc maximè faciendum eſt, cùm Dominica ſolennitas, vel ſanctorum Martyrum, vel quæcumque dies ſancta fuerit, & præclara; ita vt pſalmodiæ ſtudium, & curam adhibeamus, & mentem tamen non diuertamus à virtute ſanctorum verborum.

Procopius Chartophylax. 530.

In Encomio S. Marci: Simul etiam cum vere ipſo iucundiſsimo & ſuauiſsimo anni tempore huius viri ſancti dies feſtus exorſus eſt, & inſtar ſplendidiſsimi ſolis humanas animas illuſtrauit. Namque vt nunc terra floribus exornata eſt: ita & præſens dies præclaris Euangeliſtæ Marci factis decoratus, omnes ad ſe congregauit.

Cyrillus Eremita. 540.

In vita S. Euthymij: Tertio itaque die,qui eſt poſtea conſecutus, cùm aduenisſet dies feſtus diuini Antonij, præcepit vt vigilent in templo per totam noctem.

Procopius Cæſarienſis. 550.

Lib. 2. de bello Vandalico: Cyprianum virum ſanctiſsimum ex omnibus maximè Carthaginenſes colunt, ipſiuſqúe, templo pulcherrimo ante vrbem iuxta littus conſtituto, feſtum quotannis celebrant, quod Cypriana vocant, eodemqúe vocabulo (vt ego nuper didici) irruentem tempeſtatem nominare ſolent, quòd hæc eodem tempore, quo feſtum hoc Afri celebrant, oriri conſueuit.

Aretas Cæſarienſis. 550.

Oratione de S. Samona: Vos, qui ad diem feſtum conueniſtis, qui conuiuæ eſtis, qui auditores, qui oues ratione præditæ, quid Confeſſoribus hiſce Mártyribus, quid item contra nobis reponetis? Nimirum illos quidem hymnis laudibuſqúe proſequemini, & quæ bona ſunt ſumma ope magis ac magis in dies ſectari ſtudebitis. Siquidem gratum Martyribus eſt, ſi hoc modo feſti eorum dies celebrentur.

Euagrius. 600.

Lib. 1. cap. 16. Qua de cauſa feſtum celebre (*S. Ignatij,*) & lætitiæ communis ad noſtram vſque ætatem peragitur. Quod quidem feſtum à Gregorio Pontifice multo maiore magnificentia illuſtratum eſt. Iſta propterea in eo loco facta fuerunt, quòd Deus ſacras Sanctorum ſuorum memorias ibi coli honorarique voluit.

Euſtathius. 610.

In Encomio ſancti Eutychij: Cùm feſtus dies ſancti Timothei apud Hormiſdæ regionem in nouo palatio celebraretur,ſanctus Eutychius rem diuinam faciebat.

Leontius. 620.

In vita Ioannis Eleemoſynarij: Erat celebris S. Martyris Mennæ dies.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione 1. de imaginibus: Cum luctu & lachrymis Iacob mortuus, elatus,ſepultuſqúe fuit. At nos Stephani mortem cum lætitia celebramus. Quapropter aut ſolennes ad memoriam & laudes Sanctorum celebritates contra legis antiquæ morem inſtitutas tolle, aut imagines eorum, quas contra legis præſcriptum tu fieri aſſeris,admitte.At eiuſmodi celebritates Sanctorum tolli non poſſunt, cùm ſanctus Apoſtolorum & diuinorum Patrum chorus eas fieri iubeat.

Elias Cretenſis. 780.

Ad Orationem 3. Nazianzeni: Martyres hæc omnia ſuſtinebant, vt ne nudo quidem verbo tenus fidem prodere viderentur. Quibus de cauſis & magnificis honoribus afficiuntur, & publica feſta in honorem eorum celebrantur.

Theodorus Studites. 820.

De honore imaginibus exhibendo: Commemoratione Præcurſoris hodierna die, fratres ac patres, memoriæ prorſus ſuccurrit eius vitæ diſciplina, quam ipſi in monaſterio tenuimus.

Leo Imp. Philoſophus. 880.

Conſtitutione 88. Sancimus, vt Athanaſij, Baſilij,&c. ſacri conſecrationis dies conuenientibus honoribus colantur.

Libro de apparatu bellico: Sacra ſunt militum in bello cadentium corpora, præcipuè eorum, qui

ſtrenuè ſeſe pro Chriſtianis propugnandis geſſerunt: hæc omnino pio honore afficienda, & ſepultura memoriaqúe perpetua donanda ſunt.

Simeon Metaphraſtes. 960.

In vita S. Melanæ: Celebrabatur quidem feſtum glorioſi Martyris Laurentij: illa verò pernoctabat inſomnis.

Ioannes Zonaras. 1100.

Tomo 3. in Zimiſca: Eo die memoria Theodori ducis inſignis Martyris celebrabatur.

In Alexio Imp. Sub hoc Imperatore terræ motus horrendus fuit, eo die, quo memoria D. Nicolai ob miracula celebris agitur.

Emmanuel Comnenus. 1140.

Apud Theodorum Balſamonem ad titulum 7. Photij de ieiunio: A mane vſque ad ipſum diuini ſacrificij tempus liceat iudicibus vacare orationi, & Dei glorificationi, & poſt diuinum ſacrificium iuſtitiæ curam gerere, &c. Octaua Septemb. Natalis immaculatæ Dominæ, & Dei Matris erit feſtus. Similiter & 14 dies Septembris, qui honoratus eſt in Exaltatione viuificæ Crucis. 26. propter Apoſtoli & Euangeliſtæ Ioannis Theologi emigrationem. 6 Octobris, quòd in eo agatur memoria S. Thomæ. 13. Nouembris, quòd Patris Chryſoſtomi in eo memoria peragatur, &c.

Nicetas. 1200.

In Alexio Comneno: Alexius in fundum Raicem ingreſſus eſt ad celebrandam memoriam Theodori Martyris ſeptimo primi ieiuniorum.

Michael Choniates. 1220.

Oratione funebri in Nicetam Choniatem: Sanctorum omnium, qui circulari dierum totius anni albo inſcripti ſunt, nullus eſt, quem ille priuatim, die commemorationi eius dicata, feſtiuo ſolenniqúe ritu, & ſpiritualibus hoſtijs faciens, & hymnis omniumqúe fructuum primitijs cohoneſtans non veneraretur. Nec enim cultu illo contentus, quem cum cæteris ciuibus in publico conuentu tribuebat, Eccleſia quoque priuatis in ædibus conſecrata, annuum ei Diuo feſtum dicabat, quem vbiuis gentium coli videret.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 14. cap. 51. Hoc ijs tantùm diebus fit, quibus memoria S. Simeonis Stylitæ colitur.

Nicephorus Gregoras. 1330.

Lib. 9. de Senioris Imp. obitu: Hanc eclipſin ſecutus eſt lunæ defectus, eum terræ motus, ea veſpera, qua D. Antonij memoria, cuius illi nomen inditum erat, veteri more à Chriſtianis celebrabatur die Februarij 12.

Georgius Codinus. 1400.

De Officialibus palatij Conſtantinopolitani fol. 164 In feſto Baſilij Magni diſcedit in venerandam ædem, quæ de nomine illius honoratur.

Zaga Zabo Æthiops. 1530.

In confeſſione fidei Æthiopicæ: Ex indicto Synodorum Apoſtolorum diem martyrij S. Stephani, ac aliorum Martyrum celebramus.

Hieremias Conſtantinopolitanus. 1580.

Reſponſo 1. cap. 15. Similiter etiam feſtos dies celebramus honorandorum Sanctorum cauſa, tamquam amicorum Dei: ſicut & ſanctus Dauid ait: *Mihi verò valde inhonorè fuerunt amici tui Deus.*

ASSERVNT PATRES LATINI.

Cyprianus. 250.

Lib. 4. epiſt. 5. *Epiſt. 34. de Celerino, & cæteris Martyribus:* Sacrificia pro ijs ſemper, vt meminiſtis, offerimus, quoties Martyrum paſſiones, & dies anniuerſaria commemoratione celebramus.

Lib. 3. epiſt. 6. *Epiſt. 37.* Dies eorum (*Martyrum,*) quibus excedunt, annotate, vt commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare poſsimus.

Felix Primus. 270.

Epiſt. 2. Tales perturbatores Eccleſiæ non ſolùm prædicta agunt mala, ſed & memorias Martyrum execrantur. Quapropter & in præſenti conſtituimus Synodo, vobiſque & omnibus Eccleſijs tenendum & agendum mandamus, vt ſuper memorias Martyrum Miſſæ celebrentur, ne memoriæ eorum extingui à talibus, aut veneratio eorum poſsit prohiberi.

Ambroſius. 370.

Lib. 1. de Virginibus: Bene procedit, vt quoniam hodie natalis eſt Virginis, de virginibus ſit loquendum, & ex prædicatione liber ſumat exordium. Natalis eſt virginis, integritatem ſequamur: Natalis eſt Martyris, hoſtias immolemus: Natalis eſt ſanctæ Agnes, mirentur viri, non deſperent paruuli, ſtupeant nuptæ, imitentur innuptæ.

Lib. 3. Dies factus eſt Petrus, dies Paulus. Ideoqúe hodie natali ipſorum Spiritus ſanctus increpuit, dicens: *Dies diei eructat verbum*, hoc eſt, ex intimo theſauro cordis fidem prædicant Chriſti. *Pſal. 18.* Et bonus vterque dies, qui nobis fidem euomuit.

Sermone 63. In ſancti ac beatiſsimi Ioannis Baptiſtæ laudibus, cuius hodie natalem celebramus, quid potiſsimum prædicem neſcio, vtrum quòd mirabiliter natus, an quòd mirabiliter occiſus ſit?

Sermone 67. Natalem beatiſsimorum Apoſtolorum Petri & Pauli hodie celebrantes, diuerſis epulis nos reficere debemus, & tantam feſtiuitatem magna cum lætitia celebrare. Quis enim talium virorum ſolennitatem non magna cum lætitia debet celebrare? Quis enim talium virorum ſolennitate non magnos ſibi exhibeat apparatus, vt quo plus expenderit, plus ſe Apoſtolos confirmet amare? Veruntamen non opus eſt proprio ſumptu ad refectionem noſtram: nam natali ſuo ſanctus Petrus ipſe nos reficit.

Sermone 71. de Natali ſancti Laurentij: Beatiſsimi Laurentij Martyris, cuius natalem hodie celebramus, paſsionem noſſe vos credo, & quanta in perſecutione pertulerit, dilectionem veſtram ſcire non dubito.

Sermone 72. Sancti Cypriani feſtiuitatem, ſicut omnibus notum eſt, hodie celebramus, & natali, ſicut dicunt, imminente vindemia, natalem eius Martyrij procuramus.

Optatus Milevitanus. 370.

Lib. 2. contra Parm. Apoſtolus ait: *Memoriis Sanctorum communicantes.*) Ecce præſentes ſunt Romæ duorum memoriæ Apoſtolorum. Dicite, ſi ad hos ingredi potuit, ita vt obtulerit illic, vbi Sanctorum memorias eſſe conſtat? *Rom. 12.*

Damasus. 370.

Hymno de S. Agatha:

Martyris ecce dies Agathæ
Virginis emicat eximiæ,
Christus eam sibi quæ sociat,
Et diadema duplex decorat.

Prudentius. 380.

Hymno 11. de S. Hippolyto:

Si bene commemini, colit hunc pulcherrima Roma
Idibus Augusti mensis, vt ipsa vocat,
Prisco more diem, quem te quoque sancte magister
Annua festa inter dinumerare velim.
Inter solennes Cypriani, vel Chelydoni,
Eulalizque dies currat & iste tibi.

Hymno 5. de S. Vincentio:

Beate Martyr profpera
Diem triumphalem tuum,
Quo sanguinis merces tibi
Corona Vincenti datur, &c.
Sic vtte solennem diem
Veneramur ore, & pectore:
Si sub tuorum gaudio
Vestigiorum sternimur.

Hymno 12. de passione Petri & Pauli:

Plus solito coeunt ad gaudia, dic amice quid sit,
Romam per omnem cursitant, ouantque.
Festus Apostoli nobis redit hic dies triumphi,
Pauli atque Petri nobilis cruore.

Hieronymus. 390.

Epistola 19. ad Eustochium: Festus est dies, & natalis beati Petri festiuius est solito condiendus, ita tamen, vt Scripturarum cardinem iocularis sermo non fugiat, &c. Vnde nobis solicitius prouidendum est, vt solennem diem, non tam ciborum abundantia, quàm spiritus exultatione celebremus. Quia valde absurdum est, nimia saturitate velle honorare Martyrem, quem scimus Deo placuisse ieiuniis.

In caput 4. ad Galatas: Dicat aliquis: Si dies obseruare non licet, & menses, & tempora, & annos, nos quoque simile crimen incurrimus, quartam Sabbati obseruantes, & Parasceuem, & diem Dominicam, & pro varietate regionum diuersa in honorem Martyrum tempora constituta. Ad quod simpliciter respondemus, non eosdem Iudaicæ obseruationis dies esse, quos nostros, &c.

Ruffinus. 390.

Ecclesiastica historia lib. 1. cap. 14. Tempore, quo apud Alexandriam Petri Martyris diem Alexander Episcopus agebat, cùm post expleta solennia conuenturos ad conuiuium suum clericos expectaret, in loco mari vicino videt eminus, &c.

Concilium Carthaginense Tertium. 397.

Cap. 47. Liceat etiam legi passiones Martyrum, cùm anniuersarij dies eorum celebrantur.

Augustinus. 400.

Libro 20. contra Faustum Manichæum cap. 21. Populus Christianus memorias Martyrum religiosa solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consocietur, atque orationibus adiuuetur: ita tamen, vt nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum, quamuis in memorias Martyrum, constituamus altaria.

In Psalm. 63. Passionis sanctorum Martyrum diem hodie festum habentes, in eorum recordatione gaudeamus, recolentes quid patiebantur, & intelligentes quid intuebantur. Nunquam enim tantas tribulationes carne tolerarent, nisi magnam quietem mente conciperent. Hunc itaque Psalmum pro ista solennitate percurremus. Hesterno enim die multa audiuit charitas vestra, nec hodie tamen huic festiuitati negare potuimus nostram seruitutem.

In Psalm. 88. Concione 2. Dixerunt ista Martyres, quorum natalitia celebramus: *Ipse viuet, & non videbit mortem: ipse eruet animam suam de manibus inferni. &: Nos propter te mortificamur tota die.*

Et circa finem: Natalitia Sanctorum cum sobrietate celebrate, vt imitemur eos, qui præcesserunt; & gaudeant de vobis, qui orant pro vobis: vt benedictio Domini in æternum maneat super vos: fiat, fiat.

Sermone 21. de Sanctis, qui est Sermo 2. de Ioanne Baptista: Nos ergo, fratres dilectissimi, vt tam sanctam festiuitatem non solùm corporali, sed etiam spirituali cum gaudio celebrare possimus, secundum vires nostras ad dandas eleemosynas, & ad tenendam cum omnibus pacem, nostros animos præparemus, & ab omni scurrilitate, vel turpiloquio, non solùm nosmetipsos, sed & omnem familiam nostram, & vniuersos ad nos pertinentes, pro amore Dei, & de zelo sanctæ disciplinæ, prohibere totis viribus laboremus, nec permittamus solennitatem sanctam, cantica luxuriosa proferendo, polluere. Tunc enim pro nobis sanctus Ioannes quicquid petierimus poterit obtinere, si nos festiuitatem suam pacificos, sobrios, castos, absque vllo turpiloquio cognouerit celebrare.

Sermone 47. de Sanctis: Quotiescunque, fratres charissimi, sanctorum Martyrum solennia celebramus, ita, ipsis intercedentibus, expectemus à Domino consequi temporalia beneficia, vt ipsos Martyres imitando accipere mereamur æterna. Ab ipsis enim sanctorum Martyrum in veritate festiuitatum gaudia celebrantur, qui ipsorum Martyrum exempla sequuntur. Solennitates enim Martyrum exhortationes sunt martyriorum, vt imitari non pigeat, quod celebrare delectat.

Concilium Quintum Carthaginense. 410.

Cap. 14. Nulla memoria Martyrum probabiliter acceptetur, nisi aut ibi corpus, aut aliquæ certæ Reliquiæ sint, aut vbi origo alicuius habitationis, vel possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur.

Paulinus Nolanus. 410.

Natali 2. S. Felicis:

Felix, hoc merito, quod nomine, nomine & idem
Qui merito: redit alma dies, quæ te tibi summus
Ascisit patriam confessum Christus in aulam.

Natali 3.

Venit festa dies cælo, celeberrima terris,
Natalem Felicis agens, qua corpore terris
Occidit, & Christo superis est natus in astris,
Cælestem nullus sine sanguine Martyr honorem.

Natali 4.

Annua vota mihi remeant, simul annua lingua
Debita, natalis tuus ô clarissime Christo
Felix, natali proprio mihi charior, in quo,
Quamlibet innumeris sint gaudia publica turbis,
Est aliquid speciale tuis, &c.

Natali 8.

Ecce dies nobis anno reuoluta peracto
Illustrem reuehit Felicis nomine lucem.
Tempus erat lætis modò promere gaudia verbis,
Anxia si latas paterentur tempora voces.

Natali 9.

Lux huius natalis adest, nec enim ille die fit
Sanctus, cuius honor celebrandi causa diei est.
Quòd si natalem reliqua præstare diebus

Turba facit ſolito, quæ denſius ad ſacra currit
Limina, conferta prope ſemper plebe videmus
Natalem Felicis agi: nam quæ rogo votis
Caſſa dies oritur, vel magnis rara caterua?
Sed tamen hanc ſpeciale decus retinere fatebor
Iure diem, expleto quondam qua contigit anno
Ponere terrenos habitus, & in alta vocari
Sidera Felicem retinendum ſede beata.
Firmat enim ratio iſta fidem, qua tempora certis
Diſtinguit titulis, ſacroſque per annua ſignat
Feſta dies, quibus aut Domini miracula quondam
Antiqui tremuêre patres, horrenda ſiniſtris,
Et ſemper celebranda pijs, quia commoda Sanctis,
Dura fuêre malis.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia de Martyribus Taurinis: Cùm omnium ſanctorum Martyrum deuotiſsimè natalem celebrare debemus, tum præcipuè eorum ſolennitas tota nobis veneratione colenda eſt, qui in noſtris domicilijs proprium ſanguinem profuderunt.

In feſto S. Laurentij: Sanctum eſt, fratres, ac Deo placitum, vt natalem B. Laurentij præcipua deuotione veneremur.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 129. in D. Cyprianum Martyrem: Quoniam hodie Deo in natali ſancti Cypriani Martyris conuenimus, in quo miro certamine de diabolo triumphauit: & quia nobis virtutum ſuarum glorioſum reliquit exemplum: ideo exultare nos conuenit, & lætari. Natalem ergo Sanctorum cùm auditis chariſsimi, nolite putare illum dici, quo naſcuntur in terram de carne, ſed de terra in cælum, de labore ad requiem, de tentationibus ad quietem, de cruciatibus ad delicias, non fluxas, ſed fortes, & ſtabiles, & æternas; de mundanis rifibus ad coronam & gloriam. Tales natales dignè Martyrum celebrantur. Cùm ergo huiuſmodi feſtiuitas agitur, noli æſtimare, chariſsime, quòd in ſolis prandijs & profuſioribus epulis natales Martyrum celebrentur: ſed imitandum tibi proponitur, quod in memoria Martyris celebras. Idcirco ergo natales Martyrum annua celebrantur lætitia, vt quod ſemel actum eſt, per omne æuum in memoria maneat deuotorum.

Sermone 135. in D. Laurentium: Hodiernus dies beatiſsimi Martyris Laurentij corona illuſtratur: cuius egregij Martyris merita nulla pars Romani orbis ignorat, &c. Meritò Apoſtolus alloquens Martyres, vt in Epiſtola eius hodie cùm legeretur audiſtis: *Vobis,* inquit, *donatum eſt pro Chriſto, non ſolùm vt credatis in eum, ſed etiam vt patiamini pro eo.* Ergo Martyrum merita velut Dei dona laudemus, amemus, oremus, ſubinferamus voluntatem noſtram, &c. Quis eſt qui timeat volens? Quis eſt qui amet nolens? ferueat oratio, & feſtum Martyris celebretur: ſed vt non ſit inanis qui celebrat, imitemur.

Philip. 1.

Hilarius Arelatenſis. 450.

In vita ſancti Geneſij: Natalis ipſius die frequens ille in ciuitate Arelatenſi caſus, pontis abrupti periculo, vrbem totam nimio tremore concuſsit, & animis ſubiti pauoris diſcrimine concuſsis, ſolennitatis lætitiam, recepta ſalutis gratia, lætiorem reddidit, iucunditate duplicata. Nam cùm ſuos in hac celebritate, plus etiam quàm ſuos Arelas populus coëgiſſet, quorum in illa die gaudijs agendis ipſa ciuitas anguſta erat, ſemitæ ac ſpatia camporum, hærente in agmine, & laborantibus ſua cunctis denſitate, ibat in vlteriores fluminis ripam, in honorem Martyris Chriſto deuotus exercitus, cum charis coniugibus, dulcibus pignoribus, plura ſimul habere beneficia feſtinans.

Leo Magnus. 450.

Sermone 1. in Natali Apoſtolorum Petri & Pauli cap. 1. Omnium quidem ſanctarum ſolennitatum totus mundus eſt particeps, & vnius fidei pietas exigit, vt quicquid pro ſalute vniuerſorum geſtum recolitur, communibus vbique gaudijs celebretur. Veruntamen hodierna feſtiuitas præter illam reuerentiam, quam toto terrarum orbe promeruit, ſpeciali & propria noſtræ vrbis exultatione veneranda eſt: vt vbi præcipuorum Apoſtolorum glorificatus eſt exitus, ibi in die martyrij eorum ſit lætitiæ principatus.

Sermone in Natiuitate ſanctorum ſeptem fratrum Martyrum Machabeorum cap. 1. Gratias dilectiſsimi agamus Domino Deo noſtro, quòd quanta ſit huius diei ſolennitas, etiamſi ego taceam, conuentus veſter oſtendit. Tam enim conſpiranti ſtudio, & deuoto animo conueniſtis, vt feſtiuitatis magnificentiam etſi ſermo non indicet, congregatio tamen ipſa teſtetur.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

In Natali S. Geneſij: Hodie natale S. Geneſij celebramus, & meritum. Beatorum Martyrum paſsiones natales vocamus dies, quando eos martyrij vita, & gloriæ fides, dum ingerit morti, genuit æternitati, & perpetua gaudia breui dolore parturijt. Meritò planè dicendi natales dies, per quos illi, qui nati fuerant in hanc fragilitatis humanæ miſeriam, ſubitò renaſcuntur in gloriam, vitæ perennis initium de mortis fine ſumentes. Etenim ſi iſtos dies natales vocamus, quibus in hanc lucem in delictis, & doloribus naſcimur ad dolores, iuſtius iſti celebrantur natales, quibus Sancti ex corruptibili luce in nouam illam futuri ſeculi veniunt claritatem.

Fulgentius. 500.

Sermone de ſancto Stephano Protomartyre: Heri celebrauimus temporalem ſempiterni Regis noſtri natalem hodie celebramus triumphalem militis paſsionem. Heri enim Rex noſter trabea carnis indutus, de aula vteri virginalis egrediens, viſitare dignatus eſt mundum: hodie miles de tabernaculo corporis exiens, triumphator migrauit ad cælum.

Sermone de ſancto Cypriano Martyre: Clarum tanti Martyris natalis diem, beati ſcilicet Cypriani, quo terrenis ac moribundis membris exutus, ad æternæ præmia vitæ tranſmigrauit, & ſacerdotij eius doctrinam & martyrij nobis victoriam commendauit, ſecitque extemporali quondam triſtitia liberiorem. Quis neſciat, hunc ipſum, qui nunc annua circumſtitutione feſtus nobis reuoluitur dies, Chriſtianis ac religioſis mentibus, illo tunc tempore fuiſſe ſolicitum, dum aduerſus diabolum ab Antiſtite ſuſcepto culmine, pia blebis expectatio trepidaret?

Athalaricus Rex. 520.

Apud Caſsiodorum lib. 8. epiſtola 33. Ad Natale ſancti Cypriani religioſiſsimè venerant peragendum.

Benedictus Abbas. 530.

Regulæ cap. 14. In Sanctorum feſtiuitatibus, ſicut diximus, Dominico die agendis, ita agatur: excepto quòd Antiphonæ, vel Lectiones ad ipſum diem pertinentes dicantur.

Vigilius Papa. 537.

Epiſtola 1. cap. 5. Quoties Sanctorum Dei fuerit agenda feſtiuitas, ſingula capitula diebus apta coniungimus, quibus commemorationem eorum, quorum Natalitia celebramus, proſequimur.

Gregi-

Gregorius Turonensis. 580.

De Martyribus lib.2.cap.29. De Iuliano Martyre: Huius festiuitatis ignara plebs moesta pendebat, nesciens diem, in quo deberet beatus pro virtutis & passionis gloria honorari.

Dinamius Patricius. 590.

Vita S. Maximi cap. 1. Beatissimi Maximi Rhegiensis Episcopi hodie dies sanctæ solennitatis colitur, qui quotannis rediuiuis temporum curriculis renouatur: cuius nos res gestas pandere pia animi deuotio admonet, & prisca consuetudo compellit.

Gregorius Magnus. 600.

*Lib.4.epist.*11. Nos solicitè requirentes ab Adeodato Diacono didicimus, quia nunquam consuetudo fuit decessoribus tuis, vt in Litaniis pallio, nisi in solennitate B. Ioannis Baptistæ, & beati Petri Apostoli, & B. Martyris Appollinaris vterentur.

Isidorus Hispalensis. 620.

De officijs Ecclesiasticis lib. 1. *cap.* 34. Festiuitates Apostolorum, seu in honore Martyrum solennitates antiqui Patres in venerationis mysterio celebrari sanxerunt, vel ad excitandam imitationem, vel vt meritis eorum consociemur, atque orationibus adiuuemur.

Cap. 35. Omnes festiuitates pro varietate regionum, diuersaque in honorem Martyrum tempora ideo à viris prudentibus instituta sunt, ne fortè rara congregatio populi fidem munueret in Christo.

Ionas Monachus. 640.

Vita S. Bertulphi cap. 6. D. Petri sacra toto orbe solennia celebrantur.

Hildephonsus Toletanus. 670.

Libro contra eos, qui disputant de perpetua Mariæ virginitate: Nullius natiuitas celebratur in mundo, nisi Christi, Mariæ, & beati Ioannis. Ioannis autem, quia & ipse in vtero sanctificatus legitur: sic & beata Virgo, nisi in vtero matris sanctificata esset, minimè eius Natiuitas colenda esset.

Beda. 700.

Historiæ Anglic. lib. 5. *cap.* 11. Inuenta Evvaldorum corpora iuxta honorem Martyribus condignum recondita sunt, & dies passionis vel inuentionis eorum congrua illis in locis veneratione celebratur.

Homilia in solennitate omnium Sanctorum: Hodie, dilectissimi, omnium Sanctorum sub vna solennitatis lætitia celebramus festiuitatem, quorum societate cælum exultat, quorum patrocinijs terra lætatur, triumphis Ecclesia sancta coronatur.

Alcuinus. 750.

De diuinis Officijs cap. 30 Ideo tres Missæ celebrantur in festiuitate S. Ioannis, quia tribus insignibus triumphis excellenter refulsit. Ad hoc enim venit, vt viam Domino præpararet, exemplo suæ conuersationis: qui triumphus celebratur in Vigilia eiusdem. Per ministerium baptismi claruit insignis: huius ministerij triumphus in prima Missa recolitur. Nazaræus permansit ex vtero matris: hoc donum recolitur in die.

Paulus Diaconus. 780.

De gestis Longobardorum lib.4.cap.6. al. 4. Regina quædam ex alia prouincia veniens Basilicam B. Ioannis Baptistæ in Longobardorum finibus construxit.

Carolus Magnus. 800.

Libro 2. *Legum cap.* 35. Festos dies in anno celebrari sanximus: In Natali Apostolorum Petri & Pauli diem vnum, Natiuitatem S. Ioannis Baptistę, Assumptionem S. Mariæ, Dedicationem S. Michaelis: Natalem S. Remigij, S. Martini, S. Andreæ. Et illas festiuitates Martyrum, vel Confessorum obseruare decreuimus, quorum in vnaquaque Parochia sancta corpora requiescunt.

Concilium Moguntinum. 813.

Cap. 36. Celebrari mandamus in Natali Apostolorum Petri & Pauli vnum diem, &c.

Rabanus Maurus. 850.

De institutione Cleri lib. 2. *cap.* 43. Dicuntur Sanctorum festiuitates natalitia, & meritò. Quomodo enim consuetè nasci dicitur, cùm quis de vtero matris procedens, in lucem egreditur: ita rectissimè potest natus dici, qui à vinculis carnis solutus, ad lucem sublimatur æternam. Et inde mos obtinuit Ecclesiasticus, vt dies beatorum Martyrum, siue Confessorum Christi natales vocitemus, eorumque solennia non funebria, sed Natalitia dicantur.

Concilium Triburiense. 895.

Cap. 35 Diebus Dominicis, & Sanctorum festis, Vigilijs & orationibus insistendum, & ad Missas cuilibet Christiano cum oblationibus est currendum, & tantummodo Deo vacandum.

Odo Clunacensis. 910.

Tractatu de translatione S. Martini: In synodo Archiepiscopi, & ipsorum, qui conuenerant, statutum est, vt singulis deinceps annis per vniuersam diœcesin Subuentionis huius festum quarto Idus Maij solenniter celebretur.

Fridegodus. 950.

In vita S. Audœni: Quanta veneratione prosequendus est hodiernus Antistitis nostri Audoëni sacratissimus dies, quo ille iunctus Christo fruitur Angelicis paradisi delicijs, & à nobis magno honore colitur tumulatus?

Frodoardus. 980.

In Chronicis ad anno 924. Remis in Ecclesia S. Mariæ, solennitate omnium Sanctorum, quidam diu contractus, virtute diuina solutus & ereptus est.

Concilium Salegunstadiense. 1020.

• *Cap.* 1. Quatuordecim dies Christiani ante festiuitatem S. Ioannis Baptistæ in abstinentia sint carnis & sanguinis, nisi infirmitate impediente, aut alicuius festi solennitate, quæ in illo Episcopio celebris habeatur, intercedente: & ante Natiuitatem Domini, & in Vigilia Epiphaniæ, & in omnibus Vigilijs Apostolorum, & in Vigilia Assumptionis S. Mariæ, & in Vigilia S. Laurentij, nec non etiam in Vigilia omnium Sanctorum.

Berno Augiensis. 1020.

In vita S. Vdalrici: Aderat namque toti orbi venerandus dies, videlicet Præcursoris Christi natalitius, & vir Dei graui infirmitatis oppressus languore dixit, &c.

Petrus Damianus. 1050.

Epistola 4. *cap.* 15. Decollatio Ioannis mense Augusto celebratur, cùm tamen tempore Dominicæ passionis trucidatus ab Herode fuisse non dubitetur. Eadem quoque ratio est de festiuitate S. Iacobi, nec non B. Petri, quæ dicitur à vinculis, &c. Patet absque dubio, quia alio anni tempore hæc per executionem operum sunt facta, atque alijs post modum colendis solennitatibus instituta. Festiuitates enim illæ celebrantur circa metas Iulij mensis, quo videlicet tempore neque Pascha celebrasse, neque azymorum, dies Hebræorum ille populus inuenitur, si tota testamenti veteris se-

ries

ries recenſeatur. Sed quia in ſolennitate Paſchali venerari dignè non poterant, ad eorum cultum aliud tempus eſt Eccleſiaſtica diſpoſitione præuiſum.

Anſelmus. 1080.

Ad cap. 2. Matthæi de Innocentibus: Hi Martyres ad inferos deſcenderunt, quia nondum paſſus erat Chriſtus, & ideo in ſolennitate eorum tacentur voces gaudij, hoc eſt, *Alleluia, & Gloria in excelſis Deo.*

Ivo Carnotenſis. 1100.

Epiſt. 28. Ex præcepto Regis Remenſis & Senonenſis Epiſcopi inuitauerunt Suffraganeos Epiſcopos, vt poſt reſponſa veſtra apud Trecas prima Dominica poſt feſtiuitatem omnium Sanctorum conueniant.

Berngoſius. 1112.

Sermon. in Dedicatione Eccleſiæ: Quoties feſtiuis Sanctorum natalitijs debito honore ritè celebratis, in Domino gloriamur, toties ipſorum precibus & meritis adiuti, larga benedictionis gratia Creatoris noſtri perfundimur.

Hugo Victorinus. 1130.

Miſcellaneorum libro 1. titulo 112. Ex magna Saluatoris noſtri pietate agitur, quòd nobis merita Sanctorum feſtiua iucunditate recolenda indicuntur: quia in eo nos Deus noſter & exhortatur ad imitationem virtutum, & admittit ad participationem gaudiorum.

Bernhardus. 1150.

Sermone 1. in feſtiuitate omnium Sanctorum: Feſtiuitatem hodiernam Sanctorum omnium cum omni deuotione dignum eſt celebrari. Nimirum ſi magna videtur & eſt beati Petri ſolennitas, ſeu beati Stephani, aut cuiuslibet cæterorum, quanta eſt iſta, quæ non vnius tantùm eſt, ſed vniuerſorum. Verùm non ignoratis fratres, ſecularibus id moris eſſe, vt diebus feſtis feſtiua ſibi conuiuia parent, & quanto fuerit ſolennitas clarior, tanto ſplendidius epulentur. Quid ergo? Nonne & his, qui conuertuntur ad cor cordis deliciæ ſunt quærendæ, & ſpiritualibus ſpiritualia comparanda? &c.

Helmoldus Presbyter. 1170.

In Chronico Sclauorum lib. 1. cap. 64. Illuceſcente ergo die, qua Sanctorum Ioannis & Pauli paſſio veneranda celebratur, deſcendit naualis Sclauorum exercitus per oſtium Trauennæ.

Gunterus. 1180.

Libro 4.

Iamq; aderat veneranda dies, qua clara triumpho
Fulget Apoſtolico, totum feſtiua per orbem
Illa quidem, ſed Romulia ſpecialiter vrbi,
Cum ſacra ſuo luſtrârunt mœnia Patres
Martyrio, ſani dum ſpernunt ſceptra Neronis.
Illam quo poterat populus Caſtrenſis honore
Suſcepêre diem.

Innocentius Tertius. 1200.

Myſteriorum Myßæ lib. 2. cap. 52. Licet in Natiuitate S. Ioannis Baptiſtæ, & feſtiuitate S. Laurentij Symbolum non cantetur, in Octauis tamen eorum cantatur: eò quòd infra Octauas Apoſtolorum & Aſſumptionis aduenient. Et ob hoc in Octauis S. Ioannis Præfatio de Apoſtolis, & in Octauis S. Laurentij Præfatio de Aſſumptione cantatur.

Gregorius Nonus. 1222.

Extra de Feriis Tit. 9. cap. 5. Iudicialis ſtrepitus conquieſcere debet diebus feriatis, qui ob reuerentiam Dei noſcuntur eſſe ſtatuti: ſcilicet Natalis Domini, S. Stephani, Ioannis Euangeliſtæ, Innocentium, S. Sylueſtri, &c. Natiuitatis Ioannis Baptiſtæ, Apoſtolorum, & præcipuè Petri & Pauli, B. Laurentij, beati Michaelis, ſolennitatis omnium Sanctorum, cæteriſque ſolennitatibus quas ſinguli Epiſcopi in ſuis Diœceſibus, cum clero & populo duxerunt ſolenniter venerandas.

Thomas Aquinas. 1250.

Prima 2. quæſt. 103. art. 3 Feſto tubarum ſuccedunt feſta Apoſtolorum: feſto expiationis ſuccedunt feſta Martyrum & Confeſſorum: feſto cœtus atq; collectæ ſuccedit feſtum Angelorum, vel etiam feſtum omnium Sanctorum.

Bonauentura. 1260.

Ad lib. 3. Sentent. d. ſtinct. 3. art. 1. quæſt. 1 Statuta vniuerſalis Eccleſiæ de Sanctorum celebritatibus omnia fundata ſunt ſuper ſanctitatem, vt nullo die pro aliquo Sanctorum ſolennizet, in quo perſona ſancta non fuerit, cui ille honor defertur.

Guilhelmus Durantius. 1280.

Rationale Diuinorum l. b. 7. cap. 1. Eccleſia Sanctorum feſta multis de cauſis celebrat. Primò, vt eis vicem rependamus, quia ipſi iam celebrant feſtum de nobis: quia gaudium *eſt in cœlo Angelis Dei,* & animabus ſanctis *ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.* Secundò, quia eos honorando, rem noſtram agimus: nam eorum feſtiuitas noſtra eſt. Tertiò, vt habeamus eos interceſſores pro nobis. Quartò, vt eos imitemur, &c.

Guido Carmelita. 1330.

De Valderſibus cap. 17. Errant Sanctorum feſta non colendo, qui tantis meritis in beatitudine Deo coniuncti, dignè debito cultu poſt latriam ſunt à nobis, pro quibus aduocant & intercedunt, venerabiliter honorandi.

Ioannes Taulerus. 1350.

Sermone 1. in Natiuitate S. Ioannis Baptiſtæ: Solemnem hodie diem agimus Natiuitatis præcipui ac ſingularis Sancti D. Ioannis Baptiſtæ. Neque verò hac ratione cuiuſque alterius Sancti dies natalitius celebratur, glorioſa tamen Virgine Matre excepta.

Petrus Aliacus. 1410.

Sermone de omnibus Sanctis Magna eſt, & inter præcipuas ſolennitates meritò numeranda hodierna feſtiuitas. In qua non vnius Apoſtoli, non vnius alicuius Sancti ſingulariter, ſed pariter Sanctorum omnium, cum omni deuotione memoriam celebramus.

Ioannes Gerſon. 1420.

Sermone de Natiuitate Virginis Mariæ, conſideratione 4. Poſt celebrationem Natiuitatis B. Ioannis Baptiſtæ ſacratiſsimam & iucundam, quia ſine peccato natus eſt per ſanctificationem, inſtituit Eccleſia Natiuitatem beatæ & glorioſæ ſemperq; Virginis Mariæ celebriter fieri.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 11. Faſtorum, de ſolemnitate omnium Sanctorum:

Affert prima dies ſolennia magna Nouembris:
Nam ſuperos omnes vno celebramus honore,
Et nona communi perſoluimus orgia ritu.
Si quid in hoc igitur toto peccauimus anno,
Hic delemus: idem veteres fecêre Latini
Ante dies Chriſti, ſed erant ea feſta ſecundi
Menſis, & his nomen feſtis dementia fecit.

ARTICVLVS DECIMVSQVINTVS.

CHRISTI ET SANCTORVM EIVS IMAGINES IN TEMPLIS RETINENDAS ET VENERANDAS ESSE.

NEGANT.

Anno post natum Christū

100. MANICHÆI, qui Christo non verum, sed phantasticum corpus tribuebant, docuerunt etiam illum phantasmatis nullas habendas, aut colendas esse imagines. Tarasius Constant. in Synodo Nicæna secunda, Michael Syngelus in vita Dionysij Areopagitæ, Augustinus contra Faustum Manichæum lib. 20. cap. 15.

330. *Ariani negant Christi & Sanctorum imagines esse colendas: Hinc act. 6. Syno-*

366. *di Nicenæ 2. Eusebius, ut Arianus, accusatur.*

Iulianus Apostata Cæsarea Christi imaginem destruxit, ac suam substituit. Sozomenus lib. 5. cap. 20. *Reprehendit Christianos, quòd Iouis arma cessent adorare, ac colere, interim crucis lignum adorent, imagines illius infrontes & ante domos pingentes.* Cyrillus Alexandrinus lib. 6 contra Iulianum.

420. *Xenias Persa, nondum baptizatus, & tamen pro Episcopo se gerens, dixit Christi & Sanctorum imagines non esse recipiendas, nec venerandas.* Cedrenus in compendio Histor. Nicephorus lib. 16. capite 27.

520. *Samaritani quidam irrumpunt in Ecclesiam, & in imagines Christi ac Sanctorum ferocissimè grassantur.* Simeon Eremita epist. ad Iustinum Imperat.

590. *Serenus Massiliensis Episcopus inconsiderato zelo succensus, Sanctorum imagines sub hac quasi excusatione, ne cultu idololatrico adorarentur, confregit.* Gregorius lib 9. epist 9.

630. *Mahometus suæ sectæ hominibus nullas imagines permittit.* Alcoranus Mahometicus cap. 15. & 16. Laonicus Chalcocondylus lib 3.

700. *Hebræus quidam maleficus Ezidi regi Arabum Mahometano promisit triginta annos vitæ, si in suo imperio iuberet imagines Christi & Sanctorum ex Christianis Ecclesiis auferri & comburi. Iussit ille: cùm Christiani non parerent, immisit Arabes & Hebræos in Ecclesias, qui negotium impigrè perfecerunt: sed Rex Ezides anno sequenti mortuus est. Hebræus autem tanquam impostor à successore eius turpissima morte mori coactus est.* Synodus Nicæna secunda act. 5. Zonaras, Cedrenus, Nicetas in Leone Isaurico.

720. *Leo Imperator Tertius Sanctorum imagines depositas incendit: Romano quoque Pontifici idem facere, si imperialem gratiam habere vellet, mandauit: sed Pontifex id facere contempsit.* Paulus Diaconus de gestis Longobardorum lib. 6. cap. 14.

740. *Constantinus Copronymus Sanctorum imagines trigi & humore affici edictis vetuit.* Suidas, Cedrenus, Zonaras, Sigebertus, & alij in hoc Constantino.

750. *Sabinus Bulgarorum Rex fuga sibi cōsuluit; quòd populus imaginum cultum defenderet, quem ille in Copronymi gratiam persequebatur.* Blondus lib. 1. Decad. 2. Nauclerus generatione 26.

790. *Leo Quartus imaginibus bellum indixit, Catholicos, qui Sanctorum imagines habebant, crudelissimè afflixit.* Paulus Diaconus, Sigebertus, & Zonoras in hoc Leone.

813. *Leo Quintus Armenius deleri imagines in universum iubet.* Baptista Egnatius in hoc Leone.

830. *Claudius Taurinensis Episcopus imagines & cruces è templis omnibus suæ Diœcesis abstulit.* Ionas Aurelianensis de cultu imaginum.

840. *Michael Imperator edixit, ne vlli pictæ imagini, ubicunque ea esset, nomen Sanctus imponeretur. Theophylus eius filius, ne pingi quidem eas coloribus concessit, abiectis dicens esse animi, talium rerum admirationem, ipsamq; solam spectandam esse veritatem.* Constitutiones Theophyli, Cedrenus, & Zonaras in Theophylo.

1050. *Bogomili Basilium, Nazianzenum, Chrysostomum, Patres omnes, qui sacras imagines venerati sunt, aiunt fuisse reprobos & idololatras.* Euthymius Panopliæ part. 2. titul. 23. cap. 1.

1200. *VValdenses asserunt Christi & Sanctorum imagines delendas esse.* Æneas Sylvius historiæ Bohemicæ cap. 35. Claudius Coffordius contra VValdenses, articulo vltimo.

1390. *Ioannes VVicleuus obiter attigit imaginum reprehensionem, sed discipuli eius atrius imagines pertinaciùs oppugnarunt.* Thomas VValdensis Tomo 3. titulo 19. cap 150.

1410. *Hieronymus Pragensis habuit & veneratus est in cubiculo suo imaginem VVicleui: sed ab aliarum*

imaginum

imaginum veneratione homines dehortatus est. Cùm Christi Saluatoris imaginem crucifixi, quam populus venerabatur, vidisset, eam non solùm irrisit sed etiam deiecit, & stercore humano fœdauit, dicens: nequaquam pingendas esse imagines. Cochlæus histor. Husiticæ lib 3.

1453 *Turcæ capta Constantinopoli Christi imagines fœdè conspuentes, & ludibrio habentes dixerunt: Hic est Christianorum Deus.* Gennadius Scholarius, Leonardus Chius, & Isidorus Sabinensis de capta Constantinopoli.

1525. *Andreas Carlstadius primus in Germania imaginum hostis, eas templo abstulit: quod quia nescio, & non consulto Luthero fecerat, acriter propterea ab eodem suis reprehensus.* Cochlæus de dictis & scriptis Lutheri.

1540. *Philippus Melanchthon*, in Locis Communibus capite de Decalogo, *reprehendit omnem imaginum venerationem.*

1550. Ioannes Caluinus lib. 1 Institut. cap. 11. §. 3. *Insanire* (ait) *eos minimè obscurum est, qui simulachra Dei & Sanctorum exemplo Cherubim defendere conantur.*

1550. Confessio Ministrorum Ecclesiæ in Heluetia cap. 4. *Reiicimus non modò gentium idola, sed & Christianorum simulachra.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

Exodi 25. *Vers.* 18. Duos Cherubim aureos, & productiles facies, ex vtraque parte oraculi. Cherub vnus sit in latere vno, & alter in altero. Vtrumque latus propitiatorij tegant expandentes alas, & operientes oraculum, respicientque se mutuò versis vultibus.

Numer. 21. 8. Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, viuet.

3. *Reg* 7. 23. Fecit Salomon mare fusile. 24. Et sulptura subter labium circuibat illud decem cubitis ambiens mare: duo ordines sculpturarum histriatarum erant fusiles. Et stabant super duodecim boues, è quibus tres respiciebant ad Aquilonem, & tres ad Occidentem, & tres ad Meridiem, & tres ad Orientem. 36. Sculpsit quoque in tabulatis illis, qui erant ex ære, & in angulis, Cherubim, & leones, & palmas, quasi in similitudinem hominis stantis, vt non cælata, sed apposita per circuitum viderentur.

Marc. 12. 16, Attulerunt Christo denarium. Et ait illis: Cuius est imago hæc, & inscriptio? Dicunt ei, Cæsaris.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Methodius. 260.

Oratione 1. de Resurrectione: Proinus ergo quæ sunt hic regum imagines, quamuis non ex pretiosa auri argentiue materia consistant, ab omnibus tamen honorantur. Neque enim quæ ex pretiosa materia conflatæ sunt homines duntaxat colunt, quæ verò ex vili contemnunt atque aspernantur, sed omnes, licet ex ære gypsoue existant. Et quisquis in earum aliquam, qualiscunque fuerit, maledicta coniecerit, is non tanquam furum spreuerit, aurumue contempserit, absoluitur: sed non aliter, ac si in ipsum regem impius extitisset, condemnatur. Quas quidem ex auro imagines conflamus, Angelorum ipsius Principatus & Potestates referentes, eas ad honorem, & gloriam Dei conficimus.

Eusebius Cæsarensis. 320.

Ecclesiastica historia lib. 7. cap. 14. Mulierem illam sanguinis profluuio afflictatam, quam sanctorum Euangeliorum testimonio à Seruatore nostro morbi remedium inuenisse cognouimus, ex Cæsarea Philippi oriundam, illiusque domum ibi ostendi, & admirabilia quædam Seruatoris in eam beneficij monimenta, quasi trophæa ad hoc tempus durare memorant. Pro foribus enim domus illius, æneam mulieris effigiem genibus flexis, & manibus instar supplicantis, in anteriorem partem extensis, super editum lapidem collocatam: huic è regione, viri erectam imaginem ex eadem materia conflatam, vestitu ad talos demisso decenter ornatam, & manum mulieri porrigentem: ad cuius pedes in ipsa basi peregrinam quandam & inusitatam herbæ speciem enasci, quam quidem, vbi ad ænei vestitus fimbriam excreuerit, morbis cuiusque generis medicandi vim & facultatem habere. Hanc statuam, effigiem Iesu exprimere dicunt: quam ad nostram vsque ætatem manentem, ipsi ad eam ciuitatem profecti, oculis cernebamus. Nec planè mirum, eos, qui ex gentilibus prognati, à Seruatore, dum inter homines viuebat, beneficijs affecti fuissent, ista effeciſſe: cùm & nos Petri & Pauli Apostolorum, & Christi etiam ipsius imagines in picturis, colorum varietate expressas, conseruatasque aspexerimus.

Demonstrationum Euangelicarum lib. 5. cap. 9. Apparuit Deus Abraham ad quercum Mambre, quamobrem ad hoc vsque tempus is locus tamquam diuinus, ad honorem eorum, qui illic Abraham apparuerunt, à vicinis populis celebratur, & spectatur adhuc firma terebynthus, & qui ab Abraham excepti sunt hospitio pictura sic expressi, vt duo quidem vtrinque tertium, vt honore præstantiorem, medium habeant. Sit autem hic declaratus nobis Dominus ipse Seruator noster, quem etiam ignari venerantur, qui diuinis oraculis credunt.

Athanasius Alexandrinus. 340.

Interrogationum & responsionum ad Antiochum Principem cap. 38. Absit, vt, quemadmodum Græci faciunt, nos Christiani tamquam Deos imagines adoremus.

oremus. Affectionem duntaxat, & charitatis noſtræ ſtudium erga figuram perſonæ per imaginem expreſſæ declaramus. Itaque lignum ſæpe, quod iam erat imago, ſi figura deleta ſit, tanquam inutile comburimus. Quemadmodum igitur Iacob cùm eſſet è vita diſceſſurus, faſtigium virgæ Ioſeph adorauit, non virgam ipſam honorans, ſed eum, qui virgam tenebat: ita nos Chriſtiani non alia ratione imagines colimus, niſi quemadmodum etiam, cùm filios noſtros & patres oſculamur, animi noſtri deſiderium indicamus. Sicut & Iudæus olim legis tabulas, & duo Cherubim aurea, & ſculptilia quondam adorabat, non lapidis auriue naturam colens, ſed Dominum, qui ea vt fierent præceperat.

Baſilius Magnus. 370.

Ad Amphilochium de Spiritu ſancto cap. 18. Quoniam Rex dicitur Regis imago, non autem duo reges: neque enim poteſtas ſcinditur, neque gloria diuiditur. Quemadmodum autem principatus ac poteſtas nobis dominans vna eſt, ſic & glorificatio, quam illi deferimus, vna eſt, non multæ. Itaque imaginis honor ad exemplar primum refertur.

De Barlaam Martyre: Exurgite nunc, ô præclari Athleticorum geſtorum pictores: manilam ducis imaginem veſtro illuſtrate artificio, & obſcurius à me depictum coronatum athletam veſtræ induſtriæ coloribus conſpicuum reddite. Abibo certaminum & victoriarum Martyris à vobis poſita imagine victus, gaudebo tali hodie per veſtram dexteritatem victoria ſuperatus. Video manus huius luctam cum igne exactius à vobis depictam, video alacriorem pugilem per veſtram depictum imaginem.

Contra Iulianum Imperat. Hiſtorias imaginum Sanctorum honoro, & palam adoro. Hoc enim à ſanctis Patribus non eſt prohibitum, ſed in omnibus Eccleſijs noſtris eorum hiſtorias erigimus. *Citat Adrianus Primus epiſtola ad Synodum* 2. *Nicænam act.* 2. *Citatur in eadem Synodo act.* 4.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 19. *quæ eſt oratio in laudem defuncti patris*: Templum hoc, quod Deo & nobis extruxit, opus ſanè haud ſilentio dignum. Nam & octo æquilateris rectis in ſe occurit, & columnarum ac porticuum elegantia, per laquearea in altum aſſurgit, & quidem eiuſmodi picturis ornata, vt nec naturæ ipſi concedant.

Oratione 23. *quæ eſt in laudem Heronis*: Angelicus eſt veſtitus candor, & ſplendor, cùm corporea forma pinguntur, ad deſignandam, ni fallor, naturalem ipſorum puritatem.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione de laudibus S. Theodori: Quòd ſi venerit ad aliquem locum ſimilem huic, vbi hodie noſter conuentus habetur, vbi memoria iuſti, ſanctæque Reliquiæ ſunt: primùm quidem earum rerum magnificentia, quas videt, oblectatur, dum ædem vt templum Dei & magnitudine ſtructuræ, & adiecti ornatus decore ſplendidè elaboratum intuetur: vbi & faber in animalium figuram lignum formauit, & latomus ad argenti leuitatem cruſtas lapideas expoliuit: inciſit autem etiam pictor flores, artis in imagine depictos, fortia facta Martyris, repugnantias, cruciatus, efferatas & immanes Tyrannorum formas, impetus violentos, flammeum illum fornacem, beatiſſimam conſummationem athletæ, certaminum præſidis Chriſti humanæ formæ effigiem, omnia nobis tanquam in libro quodam, qui linguarum interpretationes contineat, coloribus artificioſè depingens, certamina atque labores Martyris nobis expreſſit, ac tamquam pratum amœnum ac floridum templum exornauit. Solet enim etiam pictura tacens in pariete loqui, maximeq; prodeſſe.

Oratione de diuinitate Filij & Spiritus ſancti, habita Conſtantinopoli, quæ, Abraham Laudauit: Hinc prius vinculis alligatum aſſumit filium pater. Huius ergo acerbæ rei ſpectaculum ſæpe pictura expreſſum vidi, nec ſine lachrymis illud præteriui, cùm ars perſpicuè rem geſtam oculis ſubijceret: Iſaac genibus flexis, manibusq; poſt tergum reuinctis iacet ante ipſum altare: pater verò poſt filij poplites accedens, ſiniſtraq; manu comam illius apprehenſam, trahens ad ſe, incumbit filij capiti miſerabiliter ad patrem reſpicientis: dexteram autem gladio armatam ad cædem dirigit: iamq; gladij acies corpus attingit, cùm vox diuinitus prohibens exauditur.

Helladius Cæſareenſis. 380.

In vita S. Baſilij anteceſſoris ſui: Pius enim vir Dominæ noſtræ aſtabat imagini, in qua etiam Mercurij celebris Martyris figura deſcripta erat. Aſtabat autem ſupplicans, vt impius Iulianus Apoſtata tolleretur. Ex qua quidem imagine didicit, quid eſſet euenturum. Vidit enim Martyrem exiguum ad tempus obſcurum, non autem multo poſt haſtam cruentam tenentem.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

In Liturgia, quæ extat Tomo 5. *operum eius, interprete Eraſmo.* Canuntur hæc ab vtroque choro alternatim: Sacerdos autem egreditur è paruo oſtio, portans Euangelium, præcedente miniſtro cum lucerna: & conuerſus ad Chriſti imaginem, inter duo oſtia in flexo capite, cum exclamatione dicit hanc orationem, &c.

In encomio S. Meletij: Non autem ad nomen ſolum adeò fuiſtis affecti, ſed ad ipſam etiam figuram corporis. Quomodo enim feciſtis in nominibus, hoc etiam feciſtis in illius imagine. Etenim in palis annulorum, & in ſimulachris, & in phialis, & in thalamorum parietibus, & vbique ſacram illam multi expreſſerunt imaginem, vt non ſolùm audirent ſanctam illam appellationem, ſed etiam vbique viderent figuram corporis, & eius exceſſus duplicem haberent conſolationem.

Nilus. 420.

Epiſtola ad Olympiodorum Proconſulem: Noui ac veteris Teſtamenti hiſtorijs hinc inde parietes templi repleri doctiſſimi pictoris opera velim, quò ſcilicet hi, qui literas non nôrunt, neque ſacram Scripturam legere queunt, contemplatione picturæ in memoriam reducant, quinam germanè verò illi Deo per fortia facta ſeruierunt, atque in certamen excitentur glorioſorum & laudatorum facinorum, per quæ cum cælo terram commutârunt, venerantes ſcilicet per contemplationem ea, quæ non viderunt.

Sozomenus. 440.

Libro 5. *cap.* 20. Cùm certior factus eſſet Iulianus Apoſtata Cæſareæ Philippi præclaram eſſe Chriſti ſtatuam, quam mulier, quæ ſanguinis profluuio laborabat, cùm eſſet morbo liberata, ibi collocauerat, eam deturbauit, ſuamque in eius loco poſuit. Quo facto, ignis violentus de cælo delapſus, ſtatuam eam circiter pectus diſſecuit, caputque vnà cum collo in terram deiecit, atque in faciem humi ea in parte defixit, quæ fuerat à pectore diuulſa. Ex quo quidem tempore ad hodiernum diem atra, tamquam fulminis ictu ambuſta, manet. Id temporis Gentiles ſtatuam Chriſti tanta cum violentia trahebant, vt eam confringerent. At Chriſtiani poſtea, cùm eius fragmenta collegiſſent, in Eccleſia poſuerunt, vbi etiam adhuc cuſtoditur.

quàm etiam nobis piam conſummationem in fide poſtulantes.

Euſebius Alexandrinus. 260.

Homilia de Sancto colendo: Ob hanc cauſam præcepit nobis memorias Sanctorum celebrare, vt acceptis hymnis, & auditis laudibus, benignum Deũ exorent, vt preces noſtras caducas admittat. Oportet ergo, vt qui memorias Sanctorum celebramus, multa religione eas celebremus.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

Vita Conſtantini lib. 4. cap. 23. Etiam ad ipſos gentium Præfectos Imperatoris nutu & voluntate edictum perlatum eſt, vt illi perinde Dominicum diem venerarentur. Idem conſecratos Martyribus dies honore proſequebantur, & feſtorum ſolennitates in Eccleſijs celebrabant: quæ omnia ſecundùm Imperatoris voluntatem gerebantur.

Synodus Gangrenſis. 350.

Canone 20. Si quis arrogantia vtens, & Martyrum congregationes abhorrens, & ſacra, quæ in ijs celebrabantur, & eorum memorias accuſet, anathema ſit.

Synodus Laodicenſis: 360.

Canone 51. Non oportet in Quadrageſima Martyrum natalitia celebrari, ſed eorum in Sabbato tantùm & Dominica memoriam fieri.

Ephræm Syrus. 370.

Lib. 2 de Pœnitentia: Cùm Sanctorum memorias celebramus, memores ſimus omnium debilium, viduarum, pupillorum, peregrinorum & pauperum.

Baſilius Magnus. 370.

In Iulittam Martyrem: Hunc diem vobis indixi-mus celebriter agendum: quippe qui memoriam nouat magni illius certaminis, quod in muliebri quidem corpore, generoſo alioqui animo, & pluſquã virili deſudatum omni admiratione ſtuporeque perculit, cùm illos, qui & ipſi præſentes ſpectârunt decertantem, tum eos, qui auditu percepturi ſunt.

In Quadraginta Martyres: Quis modus, aut quæ ſatietas Martyrum memoriam proſequendi erit, illi præſertim, qui eorum amore ac charitate magnopere tenetur? Nam honor in bonos à conſeruis collatus beneuolentiæ ſignificationem apud communem Dominum habet. Nobis hodierna die non vnum propoſitum eſt celebrare, neque duos, neque decem, ſed quadraginta.

Gregorius Nazianzenus. 370.

Oratione 3. quæ eſt inuectiua prima in Iulianum: Non victimas pro Chriſto cæſas veritus es? nec magnos pugiles extimuiſti Ioannem illum, Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanum, Lucam, &c. quibus præclari honores & feſta ſunt conſtituta, à quibus dæmones propelluntur, & morbi curantur.

Oratione 22. quæ eſt oratio in laudem Machabæorum: Quid autem Machabæi? (horum etiam nomine diem hunc feſtum agitamus.) Qui quamuis apud multos non honorentur, quia non poſt Chriſtum decertarunt: digni tamen ſunt, qui ab omnibus honore afficiantur: quoniam pro legibus inſtitutisque patrijs fortem animum præſtiterunt.

Oratione 18. quæ eſt in laudem Cypriani: Cyprianus ferè nos effugit, (ô ingens damnum!) idq; vos paſſi eſtis, qui eum omnium maximè ſuſpicitis, annuisq; honoribus feſtisq; celebratis: Cyprianus, inquam, cuius vel etiam alioqui obliuionis vitio laboraremus, meminiſſe tamen neceſſe fuerat: ſiquidem optimi potiſſimum viri memoria colendi ſunt, ijſq; quorum meminiſſe non modò piũm eſt, ſed etiam vtile ac fructuoſum.

Oratione 32. in præſentia 150. Epiſcoporum habita: Valete Apoſtoli præclara colonia, certaminis mei magiſtri, qui minus ſæpe feſta veſtra celebraui, fortaſſe Pauli veſtri Satanam ad vtilitatem meam in corpore circumferens, ob quem nunc à vobis abſcedo.

Gregorius Nyſſenus 380.

Oratio in Theodorum Martyrem: Etſi omni ſeptimanæ ferijs hunc diem celebramus: at nunquam ceſſat ſtudioſè aduenientium multitudo, ac formicarum ſimilitudinem ſeruat ea, quæ huc pertinet via publica, cùm alij quidem aſcendant, alij verò venientibus cedant. Ac nos quidem, ô beate, benignitate Creatoris anniuerſariam circuli viciſſitudinem aſſecuti, coëgimus tibi publicum conuentum, ſacrum, inquam, Martyribus addictum, & communem Dominum adorantes, & tuorum certaminum victoriæ commemorationem peragentes. Tu verò huc iam ades ad nos, vbicumque tandem fuoris, vt diei feſto prætis.

Oratione in Gregorium miraculorum opificem: Apud omnes vbique populos ſanciebat, vt nomine eorum, qui pro fide decertaſſent, dies feſti atque ſolennes conuentus celebrarentur: cumq; alius in alium locum corpora Martyrum deduxiſſent, per anniuerſarium circuli ambitum congregati, lætabantur in honorem Martyrum feria agentes.

Nectarius Conſtantinopolitanus. 380.

Narratione, propter quam cauſam in primo Sabbato ſanctorum ieiuniorum celebramus memoriam S. Theodori Martyris cap. 8. Cùm veniſſet Sabbatum, intelexiſſent autem Chriſtiani, irritam fuiſſe machinationem furioſi Iuliani, hymnum gratiarum actionis glorioſo Martyri Theodoro exhibentes, lætum ac ſplendidum feſtum ei celebrârunt: frumentumque coquentes, & pauperibus diſtribuentes, fecerunt eorum ſalutem omnibus manifeſtam. Singulis itaque annis ab eo tempore, vſque in hodiernum diem, miraculi inclyti Martyris memoriam, piè fidelibus peragendam reliquêre. Hoc eſt, quod à nobis nunc peragitur, & celebratur miraculum.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Oratione de B. Philogonio: B. Philogonij dies, cuius hodie memoriam celebramus, ad ipſius benefactorum enarrationem linguam noſtram euocauit.

Homilia 66. ad populum Antiochenum: Quid de Chriſto loquar, cùm & diſcipulos ſuos, poſtquam obierunt, effulgere fecit? Quid dico diſcipulos? Nam & eorum loca, & ſepulchra, tempora perenni memoria celebrari curauit. Tu verò mihi & ſepulchrum oſtendas Alexandri, & profer diem, quo vitam finiuit: ſed nihil horum inſigne, ſed omnia deſtructa ſunt & exterminata: Chriſti verò ſernorum & ſepulchra clara ſunt, regiam aſſecuta ciuitatem, & dies notiſſimi, mundo feſtam afferentes lætitiam.

Oratione de Martyribus: Nemo eſt, qui neſciat Martyrum glorias ad hoc diuino conſilio à Deo populis frequentari, niſi vt & illis habitus honor dicetur, & nobis virtutis exempla, fauente Chriſto, monſtrentur: vt dum hæc ita celebrari perſpicimus, cognoſcamus quanta eos gloria maneat in cœlis, quorum natalitia taliter celebrantur in terris.

Homilia in S. Petrum: Pauci hodierno die noſtræ concioni præſentes ſunt. quænam cauſa eſt, quamobrem id facere debeatis? Martyrum diem feſtum, & memoriam celebramus, & nemo nobis occurrit.

In Natiuitate Ioannis Baptiſtæ: Feſti celebrandi,& publicæ lætitiæ dies eſt opportunus, in quo mihi reuocatum eſt in memoriam Gabrielis miniſterium, & Zachariæ ſacerdotium.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Oratione, die Ioanni Euangeliſtæ ſacro Epheſi dicta: Celebritatem & gloriam Sanctorum nulla aſſequi poteſt oratio. Extiterunt enim mundi luminaria, verbum vitæ, ſicut ſcriptum eſt, continentes.

Sozomenus. 440.

Lib. 2. cap. 16. Diem feſtum popularem, & valde ſplendidum, maximo hominum cœtu quotannis Alexandrini, eo die, quo Petrus ipſorum Epiſcopus martyrio occubuit, adhuc etiam agunt. Quem diem cùm Alexander quoque eorum Antiſtes vnà celebraret, iamqúe ſacra peregiſſet myſteria, fortè expectauit conuiuas, qui ſecum prandérent.

Lib. 5. cap. 13. Heſychas diſcipulus Hilarionis Reliquias illius clam abreptas deportauit in Palæſtinam, inqúe ſuo monaſterio ſepeliuit. Ex quo tempore dies feſtus maxima hominum frequentia, & ſummo ſplendore quotannis ab indigenis celebratus eſt. Nam Palæſtinis in more poſitum eſt, bonos ac pios viros, qui apud ipſos vixerint, eo honoris genere afficere.

Theodoretus. 450.

Hiſtoria Eccleſ. lib. 3. cap. 14. Iuuentinum & Maximianum Martyres, velut ſtrenuos pietatis athletas Antiochia venerata, magnifico tumulo mandauit, & ad hodiernum vſque diem quotannis feſto publico eos honorificè celebrat.

Hiſtoria ſanctorum Patrum cap. 24. Habet nunc quoque ſub eodem tecto Martyres,qui apud Perſas quidem decertárunt, annuis autem, & celebribus feſtis à nobis honorantur.

Lib. 8. Græcarum affectionum: Nos ſæpenumerò dies feſtos ſanctorum Martyrum peragimus, ſæpe diebus ſingulis eorum laudes hymnoſqúe Domino cantamus.

Theodorus Lector. 520.

Lib. 2. Feſtus ſenator Romanus Anaſtaſium Imperatorem adhortatus eſt, vt memoria coryphæorum Apoſtolorum Petri & Pauli cum multa reuerentia & veneratione coleretur. Quamuis itaque & antea celebrata eſſet, tamen ex petitione Feſti multò amplius & ſplendidius panegyris illa celebrari cœpta eſt.

Dorotheus Abbas. 520.

Doctrina 23. Atque hoc maximè faciendum eſt, cùm Dominica ſolennitas, vel ſanctorum Martyrum, vel quæcumque dies ſancta fuerit, & præclara; ita vt pſalmodiæ ſtudium, & curam adhibeamus, & mentem tamen non diuertamus à virtute ſanctorum verborum.

Procopius Chartophylax. 530.

In Encomio S. Marci: Simul etiam cum vere ipſo iucundiſsimo & ſuauiſsimo anni tempore huius viri ſancti dies feſtus exorſus eſt, & inſtar ſplendidiſsimi ſolis humanas animas illuſtrauit. Namque vt nunc terra floribus exornata eſt: ita & præſens dies præclaris Euangeliſtæ Marci factis decoratus, omnes ad ſe congregauit.

Cyrillus Eremita. 540.

In vita S. Euthymij: Tertio itaque die,qui eſt poſtea conſecutus, cùm aduenisſet dies feſtus diuini Antonij, præcepit vt vigilent in templo per totam noctem.

Procopius Cæſareenſis. 550.

Lib. 2. de bello Vandalico: Cyprianum virum ſanctiſsimum ex omnibus maximè Carthaginenſes colunt, ipſiuſqúe, templo pulcherrimo ante vrbem iuxta littus conſtituto, feſtum quotannis celebrant, quod Cypriana vocant, eodemqúe vocabulo (vt ego nuper didici) irruentem tempeſtatem nominare ſolent, quòd hæc eodem tempore, quo feſtum hoc Afri celebrant, oriri conſueuit.

Aretas Cæſarienſis. 550.

Oratione de S. Samona: Vos, qui ad diem feſtum conueniſtis, qui conuiuæ eſtis, qui auditores, qui oues ratione præditæ, quid Confeſſoribus hiſce Mártyribus, quid item contra nobis reponetis? Nimirum illos quidem hymnis laudibuſqúe proſequemini, & quæ bona ſunt ſumma ope magis ac magis in dies ſectari ſtudebitis. Siquidem gratum Martyribus eſt, ſi hoc modo feſti eorum dies celebrentur.

Euagrius. 600.

Lib. 1. cap. 16. Qua de cauſa feſtum celebre (*S. Ignatij,*) & lætitiæ communis ad noſtram vſque ætatem peragitur. Quod quidem feſtum à Gregorio Pontifice multo maiore magnificentia illuſtratum eſt. Iſta propterea in eo loco facta fuerunt, quòd Deus ſacras Sanctorum ſuorum memorias ibi coli honorariqúe voluit.

Euſtathius. 610.

In Encomio ſancti Eutychij: Cùm feſtus dies ſancti Timothei apud Hormiſdæ regionem in nouo palatio celebraretur,ſanctus Eutychius rem diuinam faciebat.

Leontius. 620.

In vita Ioannis Eleemoſynary: Erat celebris S. Martyris Mennæ dies.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione 1. de imaginibus: Cum luctu & lachrymis Iacob mortuus, elatus,ſepulruſqúe fuit. At nos Stephani mortem cum lætitia celebramus. Quapropter aut ſolennes ad memoriam & laudes Sanctorum celebritates contra legis antiquæ morem inſtitutas tolle, aut imagines eorum, quas contra legis præſcriptum tu fieri aſſeris,admitte. At eiuſmodi celebritates Sanctorum tolli non poſſunt, cùm ſanctus Apoſtolorum & diuinorum Patrum chorus eas fieri iubeat.

Elias Cretenſis. 780.

Ad Orationem 3. Nazianzeni: Martyres hæc omnia ſuſtinebant, vt ne nudo quidem verbo tenus fidem prodere viderentur. Quibus de cauſis & magnificis honoribus afficiuntur, & publica feſta in honorem eorum celebrantur.

Theodorus Studites. 820.

De honore imaginibus exhibendis: Commemoratione Præcurſoris hodierna die, fratres ac patres, memoriæ prorſus ſuccurrit eius vitæ diſciplina, quam ipſi in monaſterio tenuimus.

Leo Imp. Philoſophus. 880.

Conſtitutione 88. Sancimus, vt Athanaſij, Baſilij,&c. ſacri conſecrationis dies conuenientibus honoribus colantur.

Libro de apparatu bellico: Sacra ſunt militum in bello cadentium corpora, præcipuè eorum, qui

Damasus. 370.

Hymno de S. Agatha:

Martyris ecce dies Agatha
Virginis enitet eximia,
Christus eam sibi qua sociat,
Et diadema duplex decorat.

Prudentius. 380.

Hymno 11. de S. Hippolyto:

Si bene commemini, colit hunc pulcherrima Roma
Idibus Augusti mensis, vt ipsa vocat,
Prisco more diem, quem te quoque sancte magister
Annua festa inter dinumerare velim.
Inter solennes Cypriani, vel Chelydoni,
Eulalieque dies currat & iste tibi.

Hymno 5. de S. Vincentio:

Beate Martyr prospera
Diem triumphalem tuum,
Quo sanguinis merces tibi
Corona Vincenti datur, &c.
Sic vite solennem diem
Veneramur ore, & pectore:
Si sub tuorum gaudio
Vestigiorum sternimur.

Hymno 12. de passione Petri & Pauli:

Plus solito coeunt ad gaudia, die amice quid sit,
Romam per omnem curritant, quamque.
Festus Apostoli nobis redit hic dies triumphi,
Pauli atque Petri nobili cruore.

Hieronymus. 390.

Epistola 19. ad Eustochium: Festus est dies, & natalis beati Petri festiuius est solito condiendus, ita tamen, vt Scripturarum cardinem ioculáris sermo non fugiat, &c. Vnde nobis solicitus prouidendum est, vt solennem diem, non tam ciborum abundantia, quàm spiritus exultatione celebremus. Quia valde absurdum est, nimia saturitate velle honorare Martyrem, quem scimus Deo placuisse ieiunijs.

In caput 4. ad Galatas: Dicat aliquis: Si dies obseruare non licet, & menses, & tempora, & annos, nos quoque simile crimen incurrimus, quartam Sabbati obseruantes, & Parasceuem, & diem Dominicam, & pro varietate regionum diuersa in honorem Martyrum tempora constituta. Ad quod simpliciter respondemus, non eosdem Iudaicæ obseruationis dies esse, quos nostros, &c.

Ruffinus. 390.

Ecclesiastice historiæ lib. 1. cap. 14. Tempore, quo apud Alexandriam Petri Martyris diem Alexander Episcopus agebat, cùm post expleta solennia conuenturos ad conuiuium suum clericos expectaret, in loco mari vicino videt eminus, &c.

Concilium Carthaginense Tertium. 397.

Cap. 47. Liceat etiam legi passiones Martyrum, cùm anniuersarij dies eorum celebrantur.

Augustinus. 400.

Libro 20. contra Faustum Manichæum cap. 21. Populus Christianus memorias Martyrum religiosa solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consocietur, atque orationibus adiuuetur: ita tamen, vt nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum, quamuis in memorias Martyrum, constituamus alearia.

In Psalm. 63. Passionis sanctorum Martyrum diem hodie festum habentes, in eorum recordatione gaudeamus, recolentes quid patiebantur, & intelligentes quid intuebantur. Nunquam enim tantas tribulationes carne tolerarent, nisi magnam quietem mente conciperent. Hunc itaque Psalmum pro ista solennitate percurramus. Hesterno enim die multa audiuit charitas vestra, nec hodie tamen huic festiuitati negare potuimus nostram fruitntem.

In Psalm. 88. Concione 2. Dixerunt ista Martyres, quorum natalitia celebramus: *Ipse viuet, & non videbit mortem: ipse eruet animam suam de manibus inferni. &: Nos propter te mortificamur tota die.*

Et circa finem: Natalitia Sanctorum cum sobrietate celebrate, vt imitemur eos, qui præcesserunt; & gaudeant de vobis, qui orant pro vobis: vt benedictio Domini in æternum maneat super vos: fiat, fiat.

Sermone 21. de Sanctis, qui est Sermo 2. de Ioanne Baptista: Nos ergo, fratres dilectissimi, vt tam sanctam festiuitatem non solùm corporali, sed etiam spirituali cum gaudio celebrare possimus, secundum vires nostras ad dandas eleemosynas, & ad tenendam cum omnibus pacem, nostros animos præparemus, & ab omni scurrilitate, vel turpiloquio, non solùm nosmetipsos, sed & omnem familiam nostram, & vniuersos ad nos pertinentes, pro amore Dei, & de zelo sanctæ disciplinæ, prohibere totis viribus laboremus, nec permittamus solennitatem sanctam, cantica luxuriosa proferendo, polluere. Tunc enim pro nobis sanctus Ioannes quicquid petierimus poterit obtinere, si nos festiuitatem suam pacificos, sobrios, castos, absque vllo turpiloquio cognouerit celebrare.

Sermone 47. de Sanctis: Quotiescunque, fratres charissimi, sanctorum Martyrum solennia celebramus, ita, ipsis intercedentibus, expectemus à Domino consequi temporalia beneficia, vt ipsos Martyres imitando accipere mereamur æterna. Ab ipsis enim sanctorum Martyrum in veritate festiuitatum gaudia celebrantur, qui ipsorum Martyrum exempla sequuntur. Solennitates enim Martyrum exhortationes sunt martyriorum, vt imitari non pigeat, quod celebrare delectat.

Concilium Quintum Carthaginense. 410.

Cap. 14. Nulla memoria Martyrum probabiliter acceptetur, nisi aut ibi corpus, aut aliquæ certæ Reliquiæ sint, aut vbi origo alicuius habitationis, vel possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur.

Paulinus Nolanus. 410.

Natali 1. S. Felicis:

Felix, hoc merito, quod nomine, nomine & idem
Qui merito: redit alma dies, quæ te tibi summus
Asciuit patriam confessum Christus in aulam.

Natali 3.

Venit festa dies cælo, celeberrima terris,
Natalem Felicis agens, qua corpore terris
Occidit, & Christo superis est natus in astris,
Cælestem nactus sine sanguine Martyr honorem.

Natali 4.

Annua vota mihi remeant, simul annua lingua
Debita, natalis tuus ô clarissime Christo
Felix, natali proprio mihi charior, in quo,
Quamlibet innumeris sint gaudia publica turbis,
Est aliquid speciale tuis, &c.

Natali 8.

Ecce dies nobis anno reuoluta peracto
Illustrem reuehit Felicis nomine lucem.
Tempus erat lætis modò promere gaudia verbis,
Anxia si lætas paterentur tempora voces.

Natali 9.

Lux huius natalis adest, nec enim ille die sit
Sanctus, cuius honor celebrandi causa dei est.
Quòd si natalem reliquis præstare diebus

Turba fauit ſolito, quæ denſius ad ſacra curret
Limina, conferta prope ſemper plebe videmus
Natalem Felicis agi: nam qua rogo votis
Caſſa dies oritur, vel magnis rara cæteris?
Sed tamen hanc ſpeciale decus retinere fatebor
Iure diem, explcto quondam qua contigit æuo
Ponere terrenos habitus, & in alta vocari
Sidera Felicem retinendum ſede beata.
Firmat enim ratio iſta fidem, quæ tempora certis
Diſtinguit titulis, ſacroſque per annua ſignat
Feſta dies, quibus aut Domini miracula quondam
Antiqui tremuêre patres, horrenda ſiniſtris,
Et ſemper celebranda pijs, quia commoda Sanctis,
Dura fuêre malis.

Maximus Taurinenſis. 430.

Homilia de Martyribus Taurinis: Cùm omnium ſanctorum Martyrum deuotiſsimè natalem celebrare debemus, tum præcipuè eorum ſolennitas tota nobis veneratione colenda eſt, qui in noſtris domicilijs proprium ſanguinem profuderunt.

In feſto S. Laurentij: Sanctum eſt, fratres, ac Deo placitum, vt natalem B. Laurentij præcipua deuotione veneremur.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 129. *in D. Cyprianum Martyrem:* Quoniam hodie Deo in natali ſancti Cypriani Martyris conuenimus, in quo miro certamine de diabolo triumphauit: & quia nobis virtutum ſuarum glorioſum reliquit exemplum: ideo exultare nos conuenit, & lætari. Natalem ergo Sanctorum cùm auditis chariſsimi, nolite putare illum dici, quo naſcuntur in terram de carne, ſed de terra in cælum, de labore ad requiem, de tentationibus ad quietem, de cruciatibus ad delicias, non fluxas, ſed fortes, & ſtabiles, & æternas; de mundanis riſibus ad coronam & gloriam. Tales natales digné Martyrum celebrantur. Cùm ergo huiuſmodi feſtiuitas agitur, noli æſtimare, chariſsime, quòd in ſolis prandijs & profuſioribus epulis natales Martyrum celebrentur: ſed imitandum tibi proponitur, quod in memoria Martyris celebras. Idcirco ergo natales Martyrum annua celebrantur lætitia, vt quod ſemel actum eſt, per omne æuum in memoria maneat deuotorum.

Sermone 135. *in D. Laurentium:* Hodiernus dies beatiſsimi Martyris Laurentij corona illuſtratur: cuius egregij Martyris merita nulla pars Romani orbis ignorat, &c. Meritò Apoſtolus alloquens Martyres, vt in Epiſtola eius hodie cùm legeretur audiſtis: *Vobis,* inquit, *donatum eſt pro Chriſto, non ſolùm vt credatis in eum, ſed etiam vt patiamini pro eo.* Ergo Martyrum merita velut Dei dona laudemus, amemus, oremus, ſubinferamus voluntatem noſtram, &c. Quis eſt qui timeat volens? Quis eſt qui amet nolens? ferueat oratio, & feſtum Martyris celebretur: ſed vt non ſit inanis qui celebrat, imitemur.

Philip. 1.

Hilarius Arelatenſis. 450.

In vita ſancti Geneſij: Natalis ipſius die frequens ille in ciuitate Arelatenſi caſus, pontis abrupti periculo, vrbem totam nimio tremore concuſsit, & animis ſubiti pauoris diſcrimine concuſsis, ſolennitatis lætitiam, recepta ſalutis gratia, lætiorem reddidit, iucunditate duplicata. Nam cùm ſuos in hac celebritate, plus etiam quàm ſuos Arelas populus coëgiſſet, quorum in illa die gaudijs agendis ipſa ciuitas anguſta erat, ſemitæ ac ſpatia camporum, hærente in agmine, & laborantibus ſua cunctis denſitate, ibat in vlterioris fluminis ripam, in honorem Martyris Chriſto deuotus exercitus, cum charis coniugibus, dulcibus pignoribus, plura ſimul habere beneficia feſtinans.

Leo Magnus. 450.

Sermone 1. *in Natali Apoſtolorum Petri & Pauli cap.* 1. Omnium quidem ſanctarum ſolennitatum totus mundus eſt particeps, & vnius fidei pietas exigit, vt quicquid pro ſalute vniuerſorum geſtum recolitur, communibus vbique gaudijs celebretur. Veruntamen hodierna feſtiuitas præter illam reuerentiam, quam toto terrarum orbe promeruit, ſpeciali & propria noſtræ vrbis exultatione veneranda eſt: vt vbi præcipuorum Apoſtolorum glorificatus eſt exitus, ibi in die martyrij eorum ſit lætitia principatus.

Sermone in Natiuitate ſanctorum ſeptem fratrum Martyrum Machabeorum cap. 1. Gratias dilectiſsimi agamus Domino Deo noſtro, quòd quanta ſit huius diei ſolennitas, etiamſi ego taceam, conuentus veſter oſtendit. Tam enim conſpiranti ſtudio, & deuoto animo conueniſtis, vt feſtiuitatis magnificentiam etſi ſermo non indicet, congregatio tamen ipſa teſtetur.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

In Natali S. Geneſij: Hodie natale S. Geneſij celebramus, & meritum. Beatorum Martyrum paſsiones natales vocamus dies, quando eos martyrij vita, & gloriæ fides, dum ingerit morti, genuit æternitati, & perpetua gaudia breui dolore parturijt. Meritò planè dicendi natales dies, per quos illi, qui nati fuerant in hanc fragilitatis humanæ miſeriam, ſubitò renaſcuntur in gloriam, vitæ perennis initium de mortis fine ſumentes. Etenim ſi iſtos dies natales vocamus, quibus in hanc lucem in delictis, & doloribus naſcimur ad dolores, iuſtius iſti celebrantur natales, quibus Sancti ex corruptibili luce in nouam illam futuri ſeculi veniunt claritatem.

Fulgentius. 500.

Sermone de ſancto Stephano Protomartyre: Heri celebrauimus temporalem ſempiterni Regis noſtri natalem hodie celebramus triumphalem militis paſsionem. Heri enim Rex noſter trabea carnis indutus, de aula vteri virginalis egrediens, viſitare dignatus eſt mundum: hodie miles de tabernaculo corporis exiens, triumphator migrauit ad cælum.

Sermone de ſancto Cypriano Martyre: Clarum tanti Martyris natalis diem, beati ſcilicet Cypriani, quo terrenis ac moribundis membris exutus, ad æternæ præmia vitæ tranſmigrauit, & ſacerdotij eius doctrinam & martyrij nobis victoriam commendauit, ſecitque extemporali quondam triſtitia liberiorem. Quis neſciat, hunc ipſum, qui nunc annua circumſtitutione feſtus nobis reuoluitur dies, Chriſtianis ac religioſis mentibus, illo tunc tempore fuiſſe ſolicitum, dum aduerſus diabolum ab Antiſtite ſuſcepto culmine, pia blebis expectatio trepidaret?

Athalaricus Rex. 520.

Apud Caſſiodorum lib. 8. *epiſtola* 33. Ad Natale ſancti Cypriani religioſiſsimè venerant peragendum.

Benedictus Abbas. 530.

Regulæ cap. 14. In Sanctorum feſtiuitatibus, ſicut diximus, Dominico die agendis, ita agatur: excepto quòd Antiphonæ, vel Lectiones ad ipſum diem pertinentes dicantur.

Vigilius Papa. 537.

Epiſtola 1. *cap.* 4. Quoties Sanctorum Dei fuerit agenda feſtiuitas, ſingula capitula diebus apta coniungimus, quibus commemorationem eorum, quorum Natalitia celebramus, proſequimur.

Gregor-

Gregorius Turonenſis. 580.

De Martyribus lib.2.cap.29. De Iuliano Martyre: Huius feſtiuitatis ignara plebs mœſta pendebat, neſciens diem, in quo deberet beatus pro virtutis & paſſionis gloria honorari.

Dinamius Patricius. 590.

Vita S. Maximi cap. 1. Beatiſsimi Maximi Rhegienſis Epiſcopi hodie dies ſanctæ ſolennitatis colitur, qui quotannis rediuiuis temporum curriculis renouatur: cuius nos res geſtas pandere pia animi deuotio admonet, & prisca conſuetudo compellit.

Gregorius Magnus. 600.

*Lib.4.epiſt.*11. Nos ſolicitè requirentes ab Adeodato Diacono didicimus, quia nunquam conſuetudo fuit deceſſoribus tuis, vt in Litanijs pallio, niſi in ſolennitate B. Ioannis Baptiſtæ, & beati Petri Apoſtoli, & B. Martyris Appollinaris vterentur.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

*De officijs Eccleſiaſticis lib.1.cap.*34. Feſtiuitates Apoſtolorum, ſeu in honore Martyrum ſolennitates antiqui Patres in venerationis myſterio celebrari ſanxerunt, vel ad excitandam imitationem, vel vt meritis eorum conſociemur, atque orationibus adiuuemur.

Cap. 35. Omnes feſtiuitates pro varietate regionum, diuerſaquè in honorem Marryrum tempora ideo à viris prudentibus inſtituta ſunt, ne fortè rara congregatio populi fidem minueret in Chriſto.

Ionas Monachus. 640.

*Vita S. Bertulphi cap.*6. D. Petri ſacra toto orbe ſolennia celebrantur.

Hildephonſus Toletanus. 670.

Libro contra eos, qui diſputant de perpetua Mariæ virginitate: Nullius natiuitas celebratur in mundo, niſi Chriſti, Mariæ, & beati Ioannis. Ioannis autem, quia & ipſe in vtero ſanctificatus legitur: ſic & beata Virgo, niſi in vtero matris ſanctificata eſſet, minimè eius Natiuitas colenda eſſet.

Beda. 700.

*Hiſtoria Anglic. lib.*5. *cap.*11. Inuenta Evvaldorum corpora iuxta honorem Martyribus condignum recondita ſunt, & dies paſsionis vel inuentionis eorum congrua illis in locis veneratione celebratur.

Homilia in ſolennitate omnium Sanctorum: Hodie, dilectiſsimi, omnium Sanctorum ſub vna ſolennitatis lætitia celebramus feſtiuitatem, quorum ſocietate cælum exultat, quorum patrocinijs terra lætatur, triumphis Eccleſia ſancta coronatur.

Alcuinus. 750.

*De diuinis Officijs cap.*30. Ideo tres Miſſæ celebrantur in feſtiuitate S. Ioannis, quia tribus inſignibus triumphis excellenter refulſit. Ad hoc enim venit, vt viam Domino præpararet, exemplo ſuæ conuerſationis: qui triumphus celebratur in Vigilia eiuſdem. Per miniſterium baptiſmi claruit inſignis: huius miniſterij triumphus in prima Miſſa recolitur. Nazaræus permanſit ex vtero matris: hoc donum recolitur in die.

Paulus Diaconus. 780.

*De geſtis Longobardorum lib.4.cap.6. al.*4. Regina quædam ex alia prouincia veniens Baſilicam B. Ioannis Baptiſtæ in Longobardorum finibus conſtruxit.

Carolus Magnus. 800.

Libro 2. *Legum cap.* 35. Feſtos dies in anno celebrari ſanximus: In Natali Apoſtolorum Petri & Pauli diem vnum, Natiuitatem S. Ioannis Baptiſtæ, Aſſumptionem S. Mariæ, Dedicationem S. Michaelis: Natalem S. Remigij, S. Martini, S. Andreæ. Et illas feſtiuitates Martyrum, vel Confeſſorum obſeruare decreuimus, quorum in vnaquaque Parochia ſancta corpora requieſcunt.

Concilium Moguntinum. 813.

Cap. 38. Celebrari mandamus in Natali Apoſtolorum Petri & Pauli vnum diem, &c.

Rabanus Maurus. 850.

*De inſtitutione Cleri lib.2.cap.*43. Dicuntur Sanctorum feſtiuitates natalitia, & meritò. Quomodo enim conſuetè naſci dicitur, cùm quis de vtero matris procedens, in lucem egreditur: ita rectiſsimè poteſt natus dici, qui à vinculis carnis ſolutus, ad lucem ſublimatur æternam. Et inde mos obtinuit Eccleſiaſticus, vt dies beatorum Martyrum, ſiue Confeſſorum Chriſti natales vocitemus, eorumquè ſolennia non funebria, ſed Natalitia dicantur.

Concilium Triburienſe. 895.

Cap. 35 Diebus Dominicis, & Sanctorum feſtis, Vigilijs & orationibus inſiſtendum, & ad Miſſas cuilibet Chriſtiano cum oblationibus eſt currendum, & tantummodo Deo vacandum.

Odo Cluniacenſis. 910.

Tractatu de tranſlatione S. Martini: In ſynodo Archiepiſcopi, & ipſorum, qui conuenerant, ſtatutum eſt, vt ſingulis deinceps annis per vniuerſam diœcesin Subuentionis huius feſtum quarto Idus Maij ſolenniter celebretur.

Fridegodus. 950.

In vita S. Audœni: Quanta veneratione proſequendus eſt hodiernus Antiſtitis noſtri Audoëni ſacratiſsimus dies, quo ille iunctus Chriſto fruitur Angelicis paradiſi delicijs, & à nobis magno honore colitur tumulatus?

Frodoardus. 980.

In Chronicis ad anno 924. Remis in Eccleſia S. Mariæ, ſolennitate omnium Sanctorum, quidam diu contractus, virtute diuina ſolutus & ereptus eſt.

Concilium Salegunſtadienſe. 1020.

* *Cap.*1. Quatuordecim dies Chriſtiani ante feſtiuitatem S. Ioannis Baptiſtæ in abſtinentia ſint carnis & ſanguinis, niſi infirmitate impediente, aut alicuius feſti ſolennitate, quæ in illo Epiſcopio celebris habeatur, intercedente: & ante Natiuitatem Domini, & in Vigilia Epiphaniæ, & in omnibus Vigilijs Apoſtoloru, & in Vigilia Aſſumptionis S. Mariæ, & in Vigilia S. Laurentij, nec non etiam in Vigilia omnium Sanctorum.

Berno Augienſis. 1020.

In vita S. Vdalrici: Aderat namque toti orbi venerandus dies, videlicet Præcurſoris Chriſti natalitius, & vir Dei graui infirmitatis oppreſſus langore dixit, &c.

Petrus Damianus. 1050.

Epiſtola 4. *cap.* 15. Decollatio Ioannis menſe Auguſto celebratur, cùm tamen tempore Dominicæ paſsionis trucidatus ab Herode fuiſſe non dubitetur. Eadem quoque ratio eſt de feſtiuitate S. Iacobi, nec non B. Petri, quæ dicitur à vinculis, &c. Patet abſque dubio, quia alio anni tempore hæc per executionem operum ſunt facta, atque alijs poſt modum colendis ſolennitatibus inſtituta. Feſtiuitates enim illæ celebrantur circa metas Iulij menſis, quo videlicet tempore neque Paſcha celebraſſe, neque azymorum, dies Hebræorum ille populus inuenitur, ſi tota teſtamenti veteris ſe-

ries

ries recenſeatur. Sed quia in ſolennitate Paſchali venerari dignè non poterant, ad eorum cultum aliud tempus eſt Eccleſiaſtica diſpoſitione præuiſum.

Anſelmus. 1080.

Ad cap. 2. Matthæi de Innocentibus: Hi Martyres ad inferos deſcenderunt, quia nondum paſſus erat Chriſtus, & ideo in ſolennitate eorum tacentur voces gaudij, hoc eſt, *Alleluia, & Gloria in excelſis Deo.*

Ivo Carnotenſis. 1100.

Epiſt. 28. Ex præcepto Regis Remenſis & Senonenſis Epiſcopi inuitauerunt Suffraganeos Epiſcopos, vt poſt reſponſa veſtra apud Trecas prima Dominica poſt feſtiuitatem omnium Sanctorum conueniant.

Berngoſius. 1113.

Sermon. in Dedicatione Eccleſiæ: Quoties feſtiuis Sanctorum natalitijs debito honore ritè celebratis, in Domino gloriamur, toties ipſorum precibus & meritis adiuti, larga benedictionis gratia Creatoris noſtri perfundimur.

Hugo Victorinus. 1130.

Miſcellaneorum libro 1. titulo 112. Ex magna Saluatoris noſtri pietate agitur, quòd nobis merita Sanctorum feſtiua iucunditate recolenda indicuntur: quia in eo nos Deus noſter & exhortatur ad imitationem virtutum, & admittit ad participationem gaudiorum.

Bernhardus. 1150.

Sermone 1. in feſtiuitate omnium Sanctorum: Feſtiuitatem hodiernam Sanctorum omnium cum omni deuotione dignum eſt celebrari. Nimirum ſi magna videtur & eſt beati Petri ſolennitas, ſeu beati Stephani, aut cuiuslibet cæterorum, quanta eſt iſta, quæ non vnius tantùm eſt, ſed vniuerſorum. Verùm non ignoratis fratres, ſecularibus id moris eſſe, vt diebus feſtis feſtiua ſibi conuiuia parent, & quanto fuerit ſolennitas clarior, tanto ſplendidius epulentur. Quid ergo? Nonne & his, qui conuertuntur ad cor cordis deliciæ ſunt quærendæ, & ſpiritualibus ſpiritualia comparanda? &c.

Helmoldus Presbyter. 1170.

In Chronico Sclauorum lib. 1. cap. 64. Illuceſcente ergo die, qua Sanctorum Ioannis & Pauli paſſio veneranda celebratur, deſcendit naualis Sclauorum exercitus per oſtium Trauennæ.

Guntherus. 1180.

Libro 4.

Iamq; aderat veneranda dies, qua clara triumpho
Fulget Apoſtolico, totum feſtiua per orbem
Illa quidem, ſed Romulia ſpecialiter vrbi,
Cuius ſacra ſuo luſtrârunt mœnia Patres
Martyrio, ſani dum ſpernunt ſceptra Neronis.
Illam quo poterat populus Caſtrenſis honore
Suſcepêre diem.

Innocentius Tertius. 1200.

Myſteriorum Myſſæ lib. 2. cap. 52. Licet in Natiuitate S. Ioannis Baptiſtæ, & feſtiuitate S. Laurentij Symbolum non cantetur, in Octauis tamen eorum cantatur: eò quòd infra Octauas Apoſtolorum & Aſſumptionis adueniant. Et ob hoc in Octauis S. Ioannis Præfatio de Apoſtolis, & in Octauis S. Laurentij Præfatio de Aſſumptione cantatur.

Gregorius Nonus. 1222.

Extra de Feriis Tit. 9. cap. 5. Iudicialis ſtrepitus conquieſcere debet diebus feriatis, qui ob reuerentiam Dei noſcuntur eſſe ſtatuti: ſcilicet Natalis Domini, S. Stephani, Ioannis Euangeliſtæ, Innocentium, S. Sylueſtri, &c. Natiuitatis Ioannis Baptiſtæ, Apoſtolorum, & præcipuè Petri & Pauli, B. Laurentij, beati Michaelis, ſolennitatis omnium Sanctorum, cæteriſque ſolennitatibus quas ſinguli Epiſcopi in ſuis Diœceſibus, cum clero & populo duxerunt ſolenniter venerandas.

Thomas Aquinas. 1250.

Prima 2. quæſt. 103. art. 3 Feſto tubarum ſuccedunt feſta Apoſtolorum: feſto expiationis ſuccedunt feſta Martyrum & Confeſſorum: feſto cœtus atq; collectæ ſuccedit feſtum Angelorum, vel etiam feſtum omnium Sanctorum.

Bonauentura. 1260.

Ad lib. 3. Sentent. diſtinct. 3. art. 1. quæſt. 1 Statuta vniuerſalis Eccleſiæ de Sanctorum celebritatibus omnia fundata ſunt ſuper ſanctitatem, vt nullo die pro aliquo Sanctorum ſolennizet, in quo perſona ſancta non fuerit, cui ille honor defertur.

Guilhelmus Durantius. 1280.

Rationalis Diuinorum l. b. 7. cap. 1. Eccleſia Sanctorum feſta multis de cauſis celebrat. Primò, vt eis vicem rependamus, quia ipſi iam celebrant feſtum de nobis: quia gaudium *eſt in cœlo Angelis Dei,* & animabus ſanctis *ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.* Secundò, quia eos honorando, rem noſtram agimus: nam eorum feſtiuitas noſtra eſt. Tertiò, vt habeamus eos interceſſores pro nobis. Quartò, vt eos imitemur, &c.

Guido Carmelita. 1330.

De Valderſibus cap. 17. Errant Sanctorum feſta non colendo, qui tantis meritis in beatitudine Deo coniuncti, dignè debito cultu poſt latriam ſunt à nobis, pro quibus aduocant & intercedunt, venerabiliter honorandi.

Ioannes Taulerus. 1350.

Sermone 1. in Natiuitate S. Ioannis Baptiſtæ: Solemnem hodie diem agimus Natiuitatis præcipui ac ſingularis Sancti D. Ioannis Baptiſtæ. Neque verò hac ratione cuiuſque alterius Sancti dies natalitius celebratur, glorioſa tamen Virgine Matre excepta.

Petrus Aliacus. 1410.

Sermone de omnibus Sanctis Magna eſt, & inter præcipuas ſolennitates meritò numeranda hodierna feſtiuitas. In qua non vnius Apoſtoli, non vnius alicuius Sancti ſingulariter, ſed pariter Sanctorum omnium, cum omni deuotione memoriam celebramus.

Ioannes Gerſon. 1420.

Sermone de Natiuitate Virginis Mariæ, conſideratione 4. Poſt celebrationem Natiuitatis B. Ioannis Baptiſtæ ſacratiſſimam & iucundam, quia ſine peccato natus eſt per ſanctificationem, inſtituit Eccleſia Natiuitatem beatæ & glorioſæ ſemperq; Virginis Mariæ celebriter fieri.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 11. Faſtorum, de ſolennitate omnium Sanctorum:

Affert prima dies ſolennia magna Nouembris:
Nam ſuperos omnes vno celebramus honore,
Et noua communi perſoluimus orgia ritu.
Si quid in hoc igitur toto peccauimus anno,
Hic delemus: idem veteres fecêre Latini
Ante diem Chriſti, ſed erant ea feſta ſecundi
Menſis, & his nomen feſtis dementia fecit.

ARTICVLVS DECIMVSQVINTVS.

CHRISTI ET SANCTORVM EIVS IMAGINES IN TEMPLIS RETINENDAS ET VENERANDAS ESSE.

NEGANT.

Anno post natum Christū

200. *MANICHÆI, qui Christo non verum, sed phantasticum corpus tribuebant, docuerunt etiam illius phantasmatis nullas habendas, aut colendas esse imagines.* Tarasius Constant. in Synodo Nicæna secunda, Michael Syncelus in vita Dionysij Areopagitæ, Augustinus contra Faustum Manichæum lib. 20. cap. 15.

330. *Ariani negant Christi & Sanctorum imagines esse colendas: Hinc* act. 6. Synodi Nicenæ 2. *Eusebius, vt Arianus, accusatur.*

366. *Iulianus Apostata Cæsarea Christi imaginem destruxit, ac suam substituit.* Sozomenus lib. 5. cap. 20. *Reprehendit Christianos, quòd Iouis arma cessent adorare, ac colere, interim crucis lignum adorent, imagines illius in fronte & ante domos pingentes.* Cyrillus Alexandrinus lib. 6 contra Iulianum.

420. *Xenias Persa, nondum baptizatus, & tamen pro Episcopo se gerens, dixit Christi & Sanctorum imagines non esse recipiendas, nec venerandas.* Cedrenus in compendio Histor. Nicephorus lib. 16. capite 27.

510. *Samaritani quidam irrumpunt in Ecclesiam, & in imagines Christi ac Sanctorum ferocissimè grassantur.* Simeon Eremita epist. ad Iustinum Imperat.

590. *Serenus Massilienſis Episcopus inconsiderato zelo succensus, Sanctorum imagines sub hac quasi ex-cusatione, ne cultu idololatriæ adorarentur, confregit.* Gregorius lib 9. epist 9.

630. *Mahometus suæ sectæ hominibus nullas imagines permittit.* Alcoranus Mahometicus cap. 15. & 16. Laonicus Chalcocondylus lib 3.

700. *Hebræus quidam maleficus Ezidi regi Arabum Mahometano promisit triginta annos vitæ, si in suo imperio iuberet imagines Christi & Sanctorum ex Christianis Ecclesiis auferri & comburi. Iussit ille: cùm Christiani non parerent, immisit Arabes & Hebræos in Ecclesias, qui negotium impigrè perfecerunt: sed Rex Ezides anno sequenti mortuus est. Hebræus autem tanquam impostor à successore eius turpissima morte mori coactus est.* Synodus Nicæna secunda act. 5 Zonaras, Cedrenus, Nicetas in Leone Isaurico.

720. *Leo Imperator Tertius Sanctorum imagines depositas incendit: Romano quoque Pontifici idem facere, si imperialem gratiam habere vellet, mandauit: sed Pontifex id facere contempsit.* Paulus Diaconus de gestis Longobardorum lib. 6. cap. 14.

740. *Constantinus Copronymus Sanctorum imagines erigi & honore affici edictis vetuit* Suidas, Cedrenus, Zonaras, Sigebertus, & alij in hoc Constantino.

750. *Sabinus Bulgarorum Rex fuga sibi cōsuluit; quòd populus imaginum cultum defenderat, quem ille in Copronymi gratiam persequebatur.* Blondus lib. 1. Decad. 2. Nauclerus generatione 26.

790. *Leo Quartus imaginibus bellum indixit, Catholicos, qui Sanctorum imagines habebant, crudelissimè afflixit.* Paulus Diaconus, Sigebertus, & Zonoras in hoc Leone.

813. *Leo Quintus Armenius deleri imagines in universum iubet.* Baptista Egnatius in hoc Leone.

830. *Claudius Taurinensis Episcopus imagines & cruces è templis omnibus suæ Diœcesis abstulit.* Ionas Aurelianensis de cultu imaginum.

840. *Michael Imperat edixit, ne vlli pictæ imagini, vbicunque ea esset, nomen Sanctus imponeretur. Theophylus eius filius, ne pingi quidem eas coloribus concessit, abiectis dicens esse animi, talium rerum admirationem, ipsamq; solam spectandam esse veritatem.* Constitutiones Theophyli, Cedrenus, & Zonaras in Theophylo.

1050. *Bogomili Basilium, Nazianzenum, Chrysostomum, Patres omnes, qui sacras imagines venerati sunt, asserunt fuisse reprobos & idololatras.* Euthymius Panopliæ part. 2. titul. 23. cap. 1.

1200. *VValdenſes asserunt Christi & Sanctorum imagines delendas esse.* Æneas Sylvius historiæ Bohemicæ cap. 35. Claudius Cossordius contra VValdenses, articulo vltimo.

1390. *Ioannes VViclenus obstetit imaginum reprehensionem, sed discipuli eius acrius imagines per se oppugnarunt.* Thomas VValdensis Tomo 3. titulo 19. cap 150.

1410. *Hieronymus Pragensis habuit & veneratus est in cubiculo suo imaginem VViclavi: sed ab aliorum*

imaginum

imaginum veneratione homines deberentur est. Cùm Christi Saluatoris imaginem crucifixi, quam populus venerabatur, vidisset, eam non solùm irrisit sed etiam deiecit, & sternere humano fadent, dicens: nequaquam pingendas esse imagines. Cochlæus histor. Husiticæ lib 3.

1458 *Turcæ capta Constantinopoli Christi imagines fœde conspuentes, & ludibrio habentes dixerunt: Hic est Christianorum Deus.* Gennadius Scholarius, Leonardus Chius, & Isidorus Sabinensis de capta Constantinopoli.

1525. *Andreas Carlstadius primus in Germania imaginum hostis, eas templo abstulit: quod quia nescio, & non consulto Luthero fecerat, acriter propterea ab eodem fuit reprehensus.* Cochlæus de dictis & scriptis Lutheri.

1540. *Philippus Melanchthon*, in Locis Communibus capite de Decalogo, *reprehendit omnem imaginum venerationem.*

1550. Ioannes Caluinus lib 1. Institut. cap. 11. §. 3. *Insanire* (ait) *eos minimè obscurum est, qui simulachra Dei & Sanctorum exemplo Cherubim defendere conantur.*

1550. Confessio Ministrorum Ecclesiæ in Heluetia cap. 4. *Reijcimus non modò genuinum idola, sed & Christianorum simulachra.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

Exodi 25. *Vers.* 18. Duos Cherubim aureos, & productiles facies, ex vtraque parte oraculi. Cherub vnus sit in latere vno, & alter in altero. Vtrumque latus propitiatorij tegant expandentes alas, & operientes oraculum, respicientque se mutuò versis vultibus.

Numer. 21. 8. Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, viuet.

3. *Reg.* 7. 23. Fecit Salomon mare fusile. 24. Et sulptura subter labium circuibat illud decem cubitis ambiens mare: duo ordines sculpturarum histriatarum erant fusiles. Et stabant super duodecim boues, è quibus tres respiciebant ad Aquilonem, & tres ad Occidentem, & tres ad Meridiem, & tres ad Orientem. 36. Sculpsit quoque in tabulatis illis, qui erant ex ære, & in angulis, Cherubim, & leones, & palmas, quasi in similitudinem hominis stantis, vt non cælata, sed apposita per circuitum viderentur.

Marc. 12. 16. Attulerunt Christo denarium. Et ait illis: Cuius est imago hæc, & inscriptio? Dicunt ei, Cæsaris.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Methodius. 260.

Oratione 2. de Resurrectione: Protinus ergo quæ sunt hic regum imagines, quamuis non ex pretiosa auri argentiue materia consistant, ab omnibus tamen honorantur. Neque enim quæ ex pretiosa materia conflatæ sunt homines duntaxat colunt, quæ verò ex vili contemnunt atque aspernantur, sed omnes, licet ex ære gypsoue existant. Et quisquis in earum aliquam, qualiscunque fuerit, maledicta coniecerit, is non tanquam lutum spreuerit, aurumue contempserit, absoluitur: sed non aliter, ac si in ipsum regem impius extitisset, condemnatur. Quas quidem ex auro imagines conflamus, Angelorum ipsius Principatus & Potestates referentes, eas ad honorem, & gloriam Dei conficimus.

Eusebius Cæsarensis. 320.

Ecclesiastica historia lib. 7. cap. 14. Mulierem illam sanguinis profluuio afflictatam, quam sanctorum Euangeliorum testimonio à Seruatore nostro morbi remedium inuenisse cognouimus, ex Cæsarea Philippi oriundam, illiusque domum ibi ostendi, & admirabilia quædam Seruatoris in eam beneficij monimenta, quasi trophæa ad hoc tempus durare memorant. Pro foribus enim domus illius, æneam mulieris effigiem genibus flexis, & manibus instar supplicantis, in anteriorem partem extensis, super editum lapidem collocatam: huic è regione, viri erectam imaginem ex eadem materia conflatam, vestitu ad talos demisso decenter ornatam, & manum mulieri porrigentem: ad cuius pedes in ipsa basi peregrinam quandam & inusitatam herbæ speciem enasci, quam quidem, vbi ad ænei vestitus fimbriam excreuerit, morbis cuiusque generis medicandi vim & facultatem habere. Hanc statuam, effigiem Iesu exprimere dicunt: quam ad nostram vsque ætatem manentem, ipsi ad eam ciuitatem profecti, oculis cernebamus. Nec planè mirum, eos, qui ex gentilibus prognati, à Seruatore, dum inter homines viuebat, beneficijs affecti fuissent, ista effecisse: cùm & nos Petri & Pauli Apostolorum, & Christi etiam ipsius imagines in picturis, colorum varietate expressas, conseruatasque aspexerimus.

Demonstrationum Euangelicarum lib. 5. cap. 9. Apparuit Deus Abraham ad quercum Mambre, quamobrem ad hoc vsque tempus is locus tamquam diuinus, ad honorem eorum, qui illic Abraham apparuerunt, à vicinis populis celebratur, & spectatur adhuc firma terebynthus, & qui ab Abraham excepti sunt hospitio pictura sic expressi, vt duo quidem vtrinque tertium, vt honore præstantiorem, medium habeant. Sit autem hic declaratus nobis Dominus ipse Seruator noster, quem etiam ignari venerantur, qui diuinis oraculis credunt.

Athanasius Alexandrinus. 340.

Interrogationum & responsionum ad Antiochum Principem cap. 38. Absit, vt, quemadmodum Græci faciunt, nos Christiani tamquam Deos imagines adoremus.

oremus. Affectionem duntaxat, & charitatis noſtræ ſtudium erga figuram perſonæ per imaginem expreſſæ declaramus. Itaque lignum ſæpe, quod iam erat imago, ſi figura deleta ſit, tanquam inutile comburimus. Quemadmodum igitur Iacob cùm eſſet è vita diſceſſurus, faſtigium virgæ Ioſeph adorauit, non virgam ipſam honorans, ſed eum, qui virgam tenebat: ita nos Chriſtiani non alia ratione imagines colimus, niſi quemadmodum etiam, cùm filios noſtros & patres oſculamur, animi noſtri deſiderium indicamus. Sicut & Iudæus olim legis tabulas, & duo Cherubim aurea, & ſculptilia quondam adorabat, non lapidis auriue naturam colens, ſed Dominum, qui ea vt fierent præceperat.

Baſilius Magnus. 370.

Ad Amphilochium de Spiritu ſancto cap.18. Quoniam Rex dicitur Regis imago, non autem duo reges: neque enim poteſtas ſcinditur, neque gloria diuiditur. Quemadmodum autem principatus ac poteſtas nobis dominans vna eſt, ſic & glorificatio, quam illi deferimus, vna eſt, non multæ. Itaque imaginis honor ad exemplar primum refertur.

In Barlaam Martyre: Exurgite nunc, ô præclari Athleticorum geſtorum pictores: mutilam ducis imaginem veſtro illuſtrate artificio, & obſcurius à me depictum coronatum athletam veſtræ induſtriæ coloribus conſpicuum reddite. Abibo certaminum & victoriarum Martyris à vobis poſita imagine victus, gaudebo tali hodie per veſtram dexteritatem victoria ſuperatus. Video manus huius luctam cum igne exactius à vobis depictam, video alacriorem pugilem per veſtram depictum imaginem.

Contra Iulianum Imperat. Hiſtorias imaginum Sanctorum honoro, & palam adoro. Hoc enim à ſanctis Patribus non eſt prohibitum, ſed in omnibus Eccleſijs noſtris eorum hiſtorias erigimus. *Citat Adrianus Primus epiſtola ad Synodum 2. Nicænam act. 2. Citatur in eadem Synodo act. 4.*

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 19. quæ eſt oratio in laudem defuncti patris: Templum hoc, quod Deo & nobis extruxit, opus ſanè haud ſilentio dignum. Nam & octo æquilateris rectis in ſe occurit, & columnarum ac porticuum elegantia, per laquearea in altum aſſurgit, & quidem eiuſmodi picturis ornata, vt nec naturæ ipſi concedant.

Oratione 23. quæ eſt in laudem Heronis: Angelicus eſt veſtitus candor, & ſplendor, cùm corporea forma pinguntur, ad deſignandam, ni fallor, naturalem ipſorum puritatem.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione de laudibus S. Theodori: Quòd ſi venerit ad aliquem locum ſimilem huic, vbi hodie noſter conuentus habetur, vbi memoria iuſti, ſanctæque Reliquiæ ſunt: primùm quidem earum rerum magnificentia, quas videt, oblectatur, dum ædem vt templum Dei & magnitudine ſtructuræ, & adiecti ornatus decore ſplendidè elaboratum intuetur: vbi & faber in animalium figuram lignum formauit, & latomus ad argenti leuitatem cruſtas lapideas expoliuit: indaxit autem etiam pictor flores, artis in imagine depictos, fortia facta Martyris, repugnantias, cruciatus, efferatas & immanes Tyrannorum formas, impetus violentos, flammeum illum fornacem, beatiſſimam conſummationem athletæ, certaminum præſidis Chriſti humanæ formæ effigiem, omnia nobis tanquam in libro quodam, qui linguarum interpretationes contineat, coloribus artificioſè depingens, certamina atque labores Martyris nobis expreſſit, ac tamquam pratum amœnum ac floridum templum exornauit. Solet enim etiam pictura tacens in pariete loqui, maximeq; prodeſſe.

Oratione de diuinitate Filij & Spiritus ſancti, habita Conſtantinopoli, quæq; Abraham laudauit: Hinc prius vinculis alligatum aſſumit filium pater. Huius ergo acerbæ rei ſpectaculum ſæpe pictura expreſſum vidi, nec ſine lachrymis illud præteriui, cùm ars perſpicuè rem geſtam oculis ſubijceret: Iſaac genibus flexis, manibusq; poſt tergum reuinctis iacet ante ipſum altare: pater verò poſt filij poplites accedens, ſiniſtraq; manu comam illius apprehenſam, trahens ad ſe, incumbit filij capiti miſerabiliter ad patrem reſpicientis: dexteram autem gladio armatam ad cædem dirigit: iamq; gladij acies corpus attingit, cùm vox diuinitus prohibens exauditur.

Helladius Cæſareenſis. 380.

In vita S. Baſilij anteceſſoris ſui: Pius enim vir Dominæ noſtræ aſtabat imagini, in qua etiam Mercurij celebris Martyris figura deſcripta erat. Aſtabat autem ſupplicans, vt impius Iulianus Apoſtata tolleretur. Ex qua quidem imagine didicit, quid eſſet euenturum. Vidit enim Martyrem exiguum ad tempus obſcurum, non autem multo poſt haſtam cruentam tenentem.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

In Liturgia, quæ extat Tomo 5. operum eius, interprete Eraſmo. Canuntur hæc ab vtroque choro alternatim: Sacerdos autem egreditur è paruo oſtio, portans Euangelium, præcedente miniſtro cum lucerna: & conuerſus ad Chriſti imaginem, inter duo oſtia in flexo capite, cum exclamatione dicit hanc orationem, &c.

In encomio S. Meletij: Non autem ad nomen ſolum adeò fuiſtis affecti, ſed ad ipſam etiam figuram corporis. Quomodo enim feciſtis in nominibus, hoc etiam feciſtis in illius imagine. Etenim in palis annulorum, & in ſimulachris, & in phialis, & in thalamorum parietibus, & vbique ſacram illam multi expreſſerunt imaginem, vt non ſolùm audirent ſanctam illam appellationem, ſed etiam vbique viderent figuram corporis, & eius exceſſus duplicem haberent conſolationem.

Nilus. 420.

Epiſtola ad Olympiodorum Proconſulem: Noui ac veteris Teſtamenti hiſtorijs hinc inde parietes templi repleri doctiſſimi pictoris opera velim, quò ſcilicet hi, qui literas non nôrunt, neque ſacram Scripturam legere queunt, contemplatione picturæ in memoriam reducant, quinam germanè verò illi Deo per fortia facta ſeruierunt, atque in certamen excitentur glorioſorum & laudatorum facinorum, per quæ cum cælo terram commutârunt, venerantes ſcilicet per contemplationem ea, quæ non viderunt.

Sozomenus. 440.

Libro 5. cap. 20. Cùm certior factus eſſet Iulianus Apoſtata Cæſareæ Philippi præclaram eſſe Chriſti ſtatuam, quam mulier, quæ ſanguinis profluuio laborabat, cùm eſſet morbo liberata, ibi collocauerat, eam deturbauit, ſuamque in eius loco poſuit. Quo facto, ignis violentus de cælo delapſus, ſtatuam eam circiter pectus diſſecuit, caputque vnà cum collo in terram deiecit, atque in faciem humi ea in parte defixit, quæ fuerat à pectore diuulſa. Ex quo quidem tempore ad hodiernum diem atra, tamquam fulminis ictu ambuſta, manet. Id temporis Gentiles ſtatuam Chriſti tanta cum violentia trahebant, vt eam confringerent. At Chriſtiani poſtea, cùm eius fragmenta collegiſſent, in Eccleſia poſuerunt, vbi etiam adhuc cuſtoditur.

Theodoretus. 450.

In hiſtoria religioſa de Simeone Stylita: Aiunt Romæ, quæ eſt longè maxima, eum fuiſſe adeò omnium ſermone celebratum, vt in omnibus officinarum veſtibulis, & porticibus ei paruas poſuerint imagines, hunc ſibi præſidium & tutelam parantes.

Theodorus Lector. 500.

Libro 1. Pulcheriæ Eudocia imaginem Matris Chriſti, quam Lucas Apoſtolus pinxerat, Hieroſolymis miſit. Sub Gennadio pictoris cuiuſdam manus exaruit, qui loco Iouis Seruatorem pingere præſumpſerat, quem Gennadius precibus ſuis curauit.

Simeon Stylites. 520.

Epiſtola ad Iuſtinum Imper. Omnem blaſphemiam excellit impium hoc Samaritanorum factum, quod in Deum Verbum pro nobis incarnatum, eiuſque gloriоſam Matrem, & venerandam ſanctamque crucem deſignârunt. Hanc rem cùm cogitamus, ad diuinas veſtras aures nos referimus. Nam cùm videmus pias veſtras leges, eos, qui imaginem aut ſtatuas Imperatoris ignominia afficiunt, extremo & iuſto mortis ſupplicio plectere, qua tandem pœna puniendi ſunt, qui in imaginem Domini noſtri, eiuſque Matris infando facinore graſſati ſunt? Profectò non video, quid mihi dicendum ſit. Tantum enim ſceleris eſt commiſſum, vt nec vlla humanitatis mica ſupereſſe credatur.

Procopius Gazæus. 530.

Ad caput 20. *Exodi*: Quidam quærunt, ſi Deus adeo deteſtatur imagines, quare Cherubim fingere voluit? Reſpondetur: Non iuſſit fieri Cherubim vt adorentur, ſed arca adoranda erat, ſub imaginibus vitulorum, quibus apud Aegyptios diuinus deferebatur honor, vt hic cognoſcerent, ſeparitèr Deum & numina Aegyptiaca colere.

Ad cap. 12. *Eſaiæ*: Iam diu in more poſitum erat, vt in nauium prioris Deorum imagines, ſicuti & hodie ſanctorum Martyrum depingerentur.

Anaſtaſius Synaites. 580.

Apud Damaſcenum oratione 3. *de Imaginibus*: In templum S. Theodori ingreſſi Saraceni, omnibus illud ſordibus fœdârunt. Quadam die cùm plures ipſorum conſiderent, vnus eorum ſagittam in S. Theodori contorſit imaginem, & dextrum ipſius humerum vulneranit: ſtatimq; ſanguis defluxit, & ad extremam vſque imaginis partem decidit, omnibus id, quod factum fuerat, ſagittamque in humero Sancti defixam, & ſanguinem emanantem contuentibus. Quo tamen tam admirabili ſigno perſpecto, nec reſipuerunt, nec eum, qui ſagittam conſecerat, pœnituit, nec quiſquam eorum commotus eſt. Cùm viginti eſſent eorum familiæ, qui in templo commorabantur, intra paucos dies omnes morbo deleti ſunt, cùm eo in loco nemo ipſorum diebus illis interierit, exceptis iis, qui in templo fuerant commorati. Hæc igitur imago ſagitta percuſſa adhuc ſupereſt, ſagittæque vulnus habet, & veſtigium ſanguinis. Multi autem eorum, qui rem viderunt, & eo tempore fuerunt, quo res hæc admiranda contigit, adhuc viuunt. Et eius imaginem vidi, & quod vidi monumentis mandaui.

Euagrius. 600.

Libro 4. *cap.* 26. Ad extremum igitur, cùm Edeſſeni deſperatione debilitati ferè ſuccumberent, ſanctiſſimam imaginem diuinitus fabricatam, quam non hominum manus effinxerant, ſed Chriſtus Deus Abgaro (quandoquidem eum videre cupiebat) miſerat, proferunt: eamque in foſſim, quam conſtruxerant, importatam aqua conſpergunt: ex qua non parum in rogum ac ſtruem ligerorum immittunt, atque diuina potentia fidei illorum, qui iſtud molirentur, ſubſidio veniente, quod ab illis ante fieri neutiquam poterat, iam facilè confectum fuit. Nam extemplò ligna inferiora concepêre flammam, & dicto citius in carbones redacta, ad ligna ſuperiora, igne omnia vndique depaſcente, eam tranſmiſêre.

Leontius Neapolitanus. 610.

Libro 5. *contra Iudæos*: Nos deridente, qui crucem ſanctam, & diuinas imagines in honore & pretio habeamus, ac veneremur, noſq; ſimulachrorum & ligneorum Deorum cultores appellant, homines impij &c. Neque enim Sanctorum formæ & imagines & ſigna adorantur à nobis, tanquam Dij. Nam ſi ligneam imaginem adoraremus, vt Deum, eundem omnino cultum reliquis etiam lignis exhiberemus, neque, vt ſæpe contingit, imaginem deleta forma igne combureremus.

Gregorius Presbyter. 610.

In vita Theodori Archimandritæ: Accidit autem, vt, poſtquam ad manſionem ſuam reuerſus eſſet, in morbum grauiſſimum incideret, & ſancti Angeli ad ipſum viſendum accederent: ipſe verò cœpit flere, & triſtis eſſe. Erat autem ſupra ipſum imago Sanctorum Coſmæ & Damiani miraculis illuſtrium, qui tales ſe illi ſecundum quietem conſpicuos obtulerunt, quales ea pictura exprimebantur.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

In vita Mariæ Aegyptiacæ: Cœpi ego, inquit illa, flens nimiam conturbari, & pectus tundere, atque ſuſpiria de profundo cordis proferens & gemens, etuianſque proſpexi in loco, in quo ſtabam, ſurſum imaginem Dei Genitricis ſtantem, & eo ad eam intente, & indeclinanter attendens: Domina Virgo, quæ Deum genuiſti ſecundùm carnem, &c.

Synodus Trullenſis. 710.

Canone 82. Inter nonnullas venerabilium imaginum picturas Agnus, qui digito Præcurſoris monſtratur, depingitur, qui ad gratiæ figuram aſſumptus eſt, verum nobis per legem Chriſtum Deum noſtrum præmonſtrans. Antiquas ergo figuras & vmbras, vt veritatis ſigna & characteres Eccleſiæ traditos, amplectentes, gratiam & veritatem præponamus, eam vt legis implementum ſuſcipientes. Vt ergo quod perfectum eſt, vel colorum expreſſionibus, omnium oculis ſubijciatur, eius qui tollit peccata mundi, Chriſti Dei noſtri, inſtar hominis characterem, etiam in imaginibus deinceps pro veteri agno ſtatui iubemus, vt per ipſum Verbi Dei humiliationem mente comprehendentes, ad memoriam quoque eius in carne conuerſationis, eiuſque paſſionis & ſalutaris mortis deducamur, eiuſque, quæ ex eo facta eſt mundo, redemptionis.

Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus. 720.

Epiſtola ad Ioannem Epiſcopum Synadon: Non adoramus creaturas, neque cultum diuinæ dominationi debitum in conſeruos deducimus: abſit: neque principes aut reges ſuper terram adorantes, æqualem illis cum Deo adorationem præſtare videmur. Nam & Prophera Nathan apparet, in terra cùm eſſet, Dauidem adoraſſe, quamquam hominem & regem, neque tamen ob id reprehenſus eſt, quòd hominem iuxta Deum adoraret. Neque imaginum ex cera & colore effigiationem in errorem perfectionis diuini cultus ſuſcipimus. Non enim inuiſibilis deitatis imaginem, aut ſimilitudinem, aut figuram, aut formam expreſſam

neque

neque intelligere, neque inueſtigare omnino poſſumus. Sed quando vnigenitus Filius homo fieri dignatus eſt, non aliter ac nos, carnem & ſanguinem aſſumens, &, vt inquit magnus Apoſtolus, *per omnia nobis ſimilis factus, excepto peccato*: igitur humanitatis illius characteris, & iuxta carnem indiſcretæ formæ hominis imaginem figurantes, ipſius incomprehenſibilem deitatem, atque inuiſibilem oſtendere nequimus. Non enim vmbratice noſtram naturam ſibi vniuit: verùm reipſa, vereque homo perfectus per omnia, excepto, quod ab hoſte nobis inſitum eſt, peccato, factus eſt. Hanc ob cauſam in fide certi, ſanctæ illius carnis characterem in imaginibus delineantes ſalutamus, & cultu & honore omni, quo decet, dignamur: nec ob aliud, niſi in recordationem diuinitatis illius viuificæ & inexpreſſæ humanitatis. Eadem ratione & intemeratæ eius iuxta carnem matris, ſanctæ Deiparæ Virginis ſimilitudinem referimus: hoc modo oſtendentes, quòd mulier iuxta naturam exiſtens, & à noſtra maſſa haudquaquam aliena, Deum inuiſibilem, & omnia manu ſua continentem, vltra omnem & hominum & Angelorum exiſtimationem in ventre ſuo conceperit, & ex ſe incarnatum genuerit, &c.

Hæc apparatus imaginum ratio eſt, non quòd nos adorationem in ſpiritu & veritate, incomprehenſibili & inueſtigabili Deitati decentem, in manufactas imagines, aut in opera hominum arte facta transferre ſtudeamus: verùm vt dilectionem noſtram, quam iuſtè in ſanctos Dei ſeruos habemus, per iſtum modum declaremus. Hunc eſſe imaginum in Eccleſia Dei vſum vnuſquiſque per hanc inſtructionem cognoſcat, neque aliunde nos ſalutis ſpem ſiue in hoc mundo, ſiue in futuro ſeculo expectare, niſi ab vnigenito Dei Filio. At ſi Domini & Seruatoris noſtri, item intemeratæ eius Matris veræ Deiparæ, nec non Sanctorum imagines ſalutamus, non confeſtim etiam fidem & deuotionem mentis erga illas habemus, ſed vnum Deum agnoſcimus, &c.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 17. Quoniam nonnulli eo nomine nos reprehendunt, quòd Saluatoris, ac Dominæ noſtræ, reliquorumque Sanctorum, ac Chriſti ſeruorum, imagines adoramus, atque honore afficimus, audiant velim quòd Deus ab initio hominem ad imaginem ſuam effinxit. Quî fit igitur, vt alij alios adoremus, niſi quia ad Dei imaginem facti ſumus? Nam, vt ille magnæ rerum diuinarum eruditionis præditus Baſilius ait, imaginis honor ad exemplar tranſit. Exemplar porrò eſt id, cuius effigies exprimitur, ex quo forma hinc ducta ſit, &c. Quia non omnibus hoc contigit, vt literas norint, ac lectioni operam impendant, idcirco Patribus viſum eſt, vt refricandæ quamprimùm memoriæ cauſa, hæc tamquam præclara quædam trophæa in imaginibus pingerentur. Siquidem perſæpe vſuuenit, vt Domini paſſionem animo minimè verſantes, conſpecta Chriſti crucifixi imagine, in ſalutiferæ paſſionis memoriam redeamus, ac proſtrati, non materiam, ſed eum, cuius imago effingitur, adoremus.

Athanaſius Syrus. 760.

De paſſione imaginis Domini noſtri Ieſu Chriſti, qualiter crucifixus eſt in urbe Beryto, cap. 2. Deponentes Iudæi Domini noſtri Ieſu Chriſti imaginem in terra, dixerunt ad inuicem, quoniam aures noſtras tetigit non exigua opinio, quòd Ieſum Nazarenum patres noſtri diuerſis modis illuſerunt, ita & nos huic faciamus. Tunc cœperunt ſpuere in faciem imaginis Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, & percutiebant eum alapis. Ad extremum cùm inſaniam ſuæ mentis tolerare non poſſent, dixerunt: Sicut veraciter didicimus patres noſtri lanceæ latus Ieſu aperuerunt. Nos ne aliquid minus feciſſe videamur, & hoc ipſum adijciamus. Afferri lanceam iuſſerunt, & præceperunt cuidam Hebræo tollere eam, & valido ictu latus dextrum imaginis illius transfodere: cumque tam maximum facinus fuiſſet perpetratum, res mira & vehementer ſtupenda ibi repente eſt effecta. Nam ipſius vulneris locus aqua & ſanguine ilicò cœpit decurrere, &c.

Synodus Nicæna Secunda 790.

Actione 7. Fatemur vnanimiter nos Eccleſiaſticas traditiones, ſiue ſcripto, ſiue conſuetudine valentes & decretas, retinere velle, quarum de numero eſt imaginum effiguratio, vt quæ hiſtoriæ Euangelicæ promiſsionis concinat, ad credulitatem veræ & non phantaſticæ incarnationis Dei, & ad vtilitatem ſimilitudinis, quam nobis exhibet, vtiliter inuentam. His ſic ſe habentibus, regiam viam incedentes, & ſanctorum noſtrorum & diuinorum Patrum doctrinæ inſiſtentes, & Catholicæ Eccleſiæ, in qua ſanctus Spiritus inhabitat, traditionem obſeruantes: definimus cum omni diligentia, & cura, venerandas & ſanctas imagines ad modum & formam venerandæ & viuificantis crucis è coloribus & teſſellis, aut alia quauis materia commodè paratas, dedicandas, & in templis ſanctis Dei collocandas, habendaſque: tum in ſacris vaſis & veſtibus, tum in parietibus, & tabulis, in ædibus priuatis, in vijs publicis: maximè autem imaginem Domini & Dei Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti: deinde intemeratæ noſtræ Dominæ Deiparæ, venerandorum Angelorum, & omnium deinde ſanctorum virorum. Quo ſcilicet per hanc imaginum pictarum inſpectionem, omnes, qui contemplantur, ad prototyporum memoriam, & recordationem, & deſiderium veniant, illiſque ſalutationem & honorariam adorationem exhibeant, non ſecundùm fidem noſtram, veram latriam, quæ ſolùm naturæ diuinæ competit: ſed quemadmodum typo venerandæ & viuificantis crucis, & ſanctis Euangelijs, & reliquis ſacris oblationibus ſuffitorum & luminarium reuerenter accedimus, quemadmodum veteribus piè in conſuetudinem hoc adductum eſt. Imaginis enim honor in prototypum reſultat, & qui adorat imaginem, in ea adorat quoque deſcriptum ſtigumentum. Sic enim ſanctorum Patrum noſtrorum obtinet diſciplina, vel traditio Catholicæ Eccleſiæ, quæ à finibus vſque ad fines Euangelium ſuſcepit.

Taraſius Conſtantinopolitanus Patriarcha. 790.

Epiſtola ad Ioannem Presbyterum: Cùm Nicææ inter nos de varijs eſſet agitatum, veritas & Deo placens voluntas iudicata eſt, quòd ſcilicet iuxta antiquam conſtitutionem ſanctorum Patrum noſtrorum, imaginum picturam, ad inſtructionem & memoriam mentis noſtræ, & participationem ſanctificationis Eccleſia recepit. Quicquid enim ſanctum Euangelium per lectionem nobis demonſtrat, hoc idem imagines per inſpectionem. Quicquid item libri de paſſionibus Martyrum narrant, hoc ipſum etiam imagines ſignant. Has enim recipimus tamquam effigurationem prototyporum.

Conſtantinus & Irene AA. 790.

Epiſtola ad Epiſcopos Nicæa congregatos: Dolebat Paulus Patriarcha Synodum quandam hîc indictam, quæ ſubuertere contendebat imaginum picturas, quas ſancta Dei Eccleſia Catholica ſeruat, & amplectitur, & ad memoriam præfiguratorum ſuſcipit.

Nicephorus Patriarcha Conſtant. 812.

Dialogo de imaginibus, qui Orthodoxus inſcribitur: Cùm ſcriptum ſit de Chriſto: *Et adorent eum omnes Angeli eius*: ſitque omnis homo imaginis ſuæ prototypon, nec vllus homo reperiatur, quin eius forma effingi poſsit: liquet Chriſtum, vtpote qui *debuit per omnia*, ſicut Apoſtolus ait, *fratribus aſsimulari*, prototypon eſſe imaginis ſuæ, tametſi verbis ſcriptum non ſit. Quare cum quærit hæreticus, vbi ſcriptum ſit de adoranda Chriſti imagine? reſpondendum, ibi ſcriptum eſſe, vbi ſcriptum eſt adorandum eſſe Chriſtum. Siquidem inſeparabilis eſt à prototypo effigies eius. Etſi enim nuſquam ſcriptum eſt verbis, Chriſtum eſſe imaginis ſuæ prototypum, multa tamen alia ſimiliter non ſunt ſcripta verba, quæ idem valent, atque illa, quæ ſcripta ſunt, ὁμοούσιος, θεοτόκος, & κυριοτόκος, quæ vocabula neceſsitas aduerſus hæreſes adinuenit. Ad hunc modum hæreſis Iconomachorum fecit, vt diceremus: Prototypon imaginis Chriſti, quod eandem vim habet, vt illud, quod ſcriptum eſt. Etenim, ſi non eſt Chriſtus imaginis ſuæ prototypon, ergo nec incarnatus eſt: manetque incircumſcriptus infinitate diuinitatis ſuæ. Quòd ſi factus eſt homo, & in noſtra natura & more noſtro apparuit, cur non tribuimus illi, quod omni homini, vt ratio ſimilitudinis poſtulat? &c. Cùm ſint vnum non natura, ſed σχέσει, id eſt, habitudine: quæcunque enim de cauſa dicuntur, de effectu quoque dicentur: ſed illa propriè, quia natura: hæc non propriè, ſed homonymè. Sic Crux, ex quacunque materia fiat, habet commune nomen cum vera cruce, ſicut honorem & venerationem: & quibuſcunque nominibus illa crux appellatur, totidem hæc eius imago. Illa viuifica crux, gloria mundi: & hæc gloria mundi. Sed illa propriè & natura ligni viuifici: hæc verò ſignificatione nominis. Similiter Deus & homo dicitur Chriſtus ſignificatione nominis, & natura diuinitatis atque humanitatis: imago verò eius ſignificatione nominis dicitur Chriſtus: non autem natura diuinitatis & humanitatis. Eſt enim ex qualitate colorum, aut ex lapide aliaue materia, habetque communionem nominis, & honoris, & adorationis cum prototypo, etſi natura ſit aliena, &c.

Pſal. 96.

Epiſtola ad Leonem Tertium: Complector idem ſuſcipioque non ſolùm venerandas Chriſti omnium Saluatoris noſtri iconas, & venerabiles ſanctiſsimæ Dei Matris imagines, verùm ſacras quoque Sanctorum omnium effigies, eamque veneration em illis exhibeo, quam honor eorum meritò poſtulat.

Conſtantinus Tius. 820.

De inuentione reliquiarum ſanctæ Euphemiæ cap. 2. Accidit præteritis annis, vt Dei permiſsione regnaret impurus & profanus Leo, ex gente infauſtorum Iſaurorum, qui cùm non ſanctè, nec piè regnum arripuiſſet, cœpit latrare aduerſus Dei Eccleſiam, & prætextu pietatis, dum idola vocat, & eis aſsimulat, venerabiles frangere imagines, dicens ſui ſimilibus & execrandis hominibus, & eos docens ea eſſe, de quibus dicit Propheta: *Os habent, & non loquentur*. O audaciam & impietatem.

Pſal. 113.

Theodorus Studites. 820.

Oratione in S. Platonem cap. 5. Hæc illius impij Conſtantini temporibus acciderunt, à quo imago Chriſti contumelioſè ſpreta, & à nefario illo homine ac populi corruptore ſimulachrum cereris nominata: imò verò Chriſtus ipſe noſter Deus ab ipſo deſpectus fuit. Siquidem honor imaginis ad eum refertur, cuius eſt imago, vt diuinus Baſilius ait.

Epiſtola de Imaginum adoratione: In veritate, vt olim Iudæi non nôrunt Patrem per hoc, quòd Filium non receperunt: ita Iconomachi vtique Chriſtum non nôrunt, quippe qui non agnoſcunt, ſed auerſantur eius imaginem.

Oratione de Natiuitate Ioannis Baptiſtæ cap. 7. Neque verò putent ſtulti nos diuinitatem in hoc circumſcribere, quæ neque comprehendi poteſt, cuius nulla eſt pe ſitura, nullus locus, nulla quantitas, nulla qualitas, non aliquid aliud ex ijs, quæ ſunt intra fines circumſcriptionis, propterea quòd ſit infinita, & non poteſt comprehendi. Nam hîc quoque eius, qui eſt homo, ſolummodò effingentes imaginem, non materiæ expertem, & informem animam vnà omninò effingimus. Non enim contingit: ſed vtrique conuenienter attribuimus ea, quæ ſunt eius propria rei: quod circumſcribi non poteſt, id quod non poteſt circumſcribi: & ei quod circumſcribi, id quod circumſcribi poteſt.

Theophanes Ceramens. 830.

Oratione in exilium ſancti Nicephori Patriarchæ: Vrſis ſanctarum imaginum vſus, iam inde vſque ab initio conſtitutus, & per manus traditus in omnibus Eccleſijs ornatè decoreque demonſtrabitur, quemadmodum proximis temporibus ſanctorum Patrum concilium celebrantium ſuffragijs diuinitus fuerat comprobatus.

Michael Syncelus. 830.

In Martyrio Dionyſij Areopagitæ: Impias blaſphemias atque deliria omnia, quæ in poſterum contra ſanctam pariſque potentiæ Trinitatem, contra dedicationem & adorationem ſanctarum ac venerabilium imaginum in ſacris Eccleſijs, & ſedibus Apoſtolorum, per vniuerſum terrarum orbem irrepſerant, funditus abſtulit.

Ignatius Nicænus. 830.

Narratione de vita S. Tarſi: Paulus, quem Cypria natum excepit Salamis, ſanctè & integrè clauum regens ſacerdotij, cùm nefaria adhuc vigeret hæreſis, quæ acculat Chriſtianos: eorum, inquam, qui abolent imaginem Chriſti veri Dei noſtri, & eius, quæ eum verè & propriè peperit Dei Matris, & incorporearum, vt viſæ ſunt, Poteſtatum.

Photius Patriarcha Conſtantinopol. 860.

De ſeptem Conciliis Œcumenicis cap. 7. de concilio Nicæno 2. Hoc ſacrum magnumque concilium recens patefactum, & barbaram hæreſin, quæ ab impijs & execrandis hominibus parta erat, diuina communique ſententia, ſimul cum ipſius auctoribus condemnauit. Infelices enim homines iſti, verbis non confitentes, ſe Chriſto vero Deo noſtro maledicere, factis in eum omnia maledicta & linguæ petulantiam congeſſerunt. Cumque illum ſine medio, & ſine aliquo velo contumelia afficere non auderent, per venerandam imaginem omnem Chriſto inimicæ mentis cupiditatem expleuerunt. Adorandam enim Chriſti imaginem, per quam idolorum error excluditur, (proh nefarium ſceleratæ & impiæ linguæ cogitationiſque ſonum) idolum appellauerunt, & omnibus ipſam ignominijs afficientes, & per plateas & vias publicas trahentes, & pedibus conculcantes, in ignem coniecerunt, ſpectaculum Chriſtianis hominibus miſerandum, & ſola Chriſti hoſtium impietate dignum. Eadem & in reliquas ſacras imagines contulerunt, cum celeribus pedibus ſanguinem funderent, diriſque manibus & impuris labris petulantiam exercerent, nec vllam tanti furoris ac dementiæ ſatietatem caperent, homines peſsimi ſacras Chriſtianorum notas & effigies non minus, quàm ſi gentium eſſent abominationes, immò verò magis publicè deteſtabantur. Ex quo bellum grauiſsi-

mum aduersus Christum & Sanctos eius commouebatur. Omnibus enim perspicuum est, honorem imaginibus habitum ad eos transire, quos illæ referunt. Verùm isti noua Iudæorum Christi hostium progenies, dum Christi atque Sanctorum eius imagines afficiunt contumelia, ea perficiunt, in quibus patres eorum defecerunt, &c. Quamobrem sanctum & œcumenicum concilium eos, qui adulterę istius opinionis ignobilitatem fugere noluerunt, insolubilibus anathematis vinculis constringendos iudicauit. Imaginem autem Christi veri Dei nostri ex Apostolorum & sanctorum Patrum traditionibus, & sanctorum oraculorum testimonijs, ad honorem & venerationem illius, quem ipsa refert, adorandam atque colendam suffragijs omnibus censuit, & confirmauit: cùm adoratio nimirum atque honor adhibeatur eodem modo, quo in alijs sacris notis, & formis sanctissimæ Latriæ vtimur. Neque enim in illis consistimus, honoremque & adorationem concludimus, neque ad alios diuersos ac varios fines distrahimur, sed per diuersum ac singularem ipsorum cultum & adorationem, quæ cernitur, sacra conuenientique ac minimè diuisa ratione animos nostros ad indiuisibilem illam singularemque atque vnicam diuinitatem dirigimus.

Octaua Synodus Constantinopolitana. 161.

Can. 5. Sacram. imaginem Domini nostri Iesu Christi & omnium Saluatoris æquo honore cum libro sanctorum Euangeliorum adorari decernimus. Sicut enim per syllabarum eloquia, quæ in libro feruntur, salutem consequuntur omnes: ita per colorum imaginariam operationem & sapientes, & idiotæ cuncti ex eo quod in promptu est, perfruuntur vtilitate. Quæ enim in syllabis sermo, hæc & scriptura in coloribus prædicat, & commendat. Dignum est enim, vt secundùm congruentiam orationis, & antiquissimam traditionem propter honorem, quia ad principalia ipsa refertur, etiam deriuatiuè imagines honorentur.

Theophylactus. 900.

Ad caput 9. Matth. *Ecce mulier, quæ sanguinis profluuio laborabat.*) Dicunt quòd statuam Domino fecerit, ad cuius pedes nascatur herba, quæ profluuio sanguinis laborantibus medeatur, quam Iuliani temporibus impij contriuerunt.

Theodorus Abucara. 920.

Disputatione 8. de Catholico Scripturarum sensu. atque obiter de legitimo sacrarum imaginum vsu Ego tecum, *Iudæus inquit*, ex Scripturis contendo: nihil enim quicquam præter illas noui. *Abuc.* Nec ego illas improbo: hi tamen auditores mihi promouendi sunt, quo sensu Scripturas accipio. Quemadmodum si quis in ædes depictas ingressus, Pauli forsitan imaginem videat, eamque digito commonstrans dicat: Hic Tharsensis ille Paulus est, qui consensit in Stephani cædem, &c. Hæc omnia certè ad expressum imagine Paulum, cuius ea est imago, referuntur, non item ad picturam & colores. Quòd si Paulum à pictore malè depictum lineatumque dicat, quia corporis humeros longè quàm deceat depressiores effinxerit, aut oculum eius non concinnè depinxerit, &c. ea verò nequaquam ad eum referuntur, qui depictus est, sed in sola imagine circumscribuntur: eodem prorsus modo quoque ea se habent, quæ de Sanctis in Scriptura dicuntur. Alia enim ad Christum referentur, quæ illi quadam veluti in imagine præfigurant. Alia autem de Sanctis, ijsque adeò solis enuntiantur.

Suidas. 950.

In Epiphanio: Epiphanius Præsul Selybriæ, aut Olybriæ scripsit sermonem contradictorium contra imaginum concrematores valde vtilem.

Symeon Metaphrastes. 970.

Vita Stephani Iunioris cap. 3. Theandricæ similitudinis imago Christi adoranda nobis & colenda perspicuè tradita est, itemque illius, quæ eum modo omni sermone præstantiori peperit, & Sanctorum, quorum vita ipsi grata atque accepta fuit. Ex quo enim ille in forma nostra ad nos accessit, Patres interea ac Doctores, quorum summa virtus fuit, venerandarum imaginum cultum nobis perspicuè tradiderunt. Ne longè abeam post Christi in cælos ascensionem, mulier illa, quæ sanguinis profluuio laborabat, ab eo sanitati restituta, ipsius imaginem, velut acceptum beneficium referens, exsculpsit. Ac prius etiam ab ipsomet Christo ipsissima Patris imagine, diuino linteo facies ipsius impressa est, ac Toparchæ Abagaro id postulanti Edessam missa: demum ab Euangelista Luca picta est, &c. Non materiam adoramus, quemadmodum impijs facere videmus, sed spiritualem adorationem ad eam rem, quæ figura exprimitur, per picturam referimus. Siquidem imaginis honor, vt cum Basilio Magno loquar, ad exemplar ascendit. Atque hac ratione crucem, ex quacunque tandem materia constructa sit, adorare ita didicimus, vt non ipsi materiæ, sed ei affixo cultum tribuamus.

Psellus. 1050.

De septem Synodis:

Postremò septima rursùm facta est in Nicæa.
Quinquaginta conuenerunt supra trecentos:
Iniſta piorum Patrum, diuinorumq; sermones,
Irene Imperatrice tunc rem administrante,
Cum Constantino filio recens coronato.
Decreuerunt autem picturas honore afficiendas,
Et probè anathematizârunt impios quosdam:
Basilium Episcopum existentem Pisidiæ,
Theodosium Ephesi, Sisynnium Pergæ,
Aliosq; plures venerandas picturas non honorantes.

Euthymius. 1080.

Ad Psalm. 134. Apud nos sunt Sanctorum imagines, quæ & aurum, & argentum sunt, & opera manuum hominum: verumenimuerò idola non sunt: quoniam idolorum quidem primæ species, ac prima eorum argumenta falsa sunt: fabulæ nimirum, quæ nulla rei veritate subsistunt: Deos etenim sibi ascribunt gentes, qui Dij non sunt, sed dæmones sibi falsò diuinitatem arrogantes. Verùm Sanctorum nostrorum imagines primas suas species veras habent, ac prima eorum argumenta vera sunt: quoniam secundùm veram historiam verè id fuerunt, quod appellantur: & vera etiam quæcunque de illorum vita ac conuersatione traduntur. Vnde sola scelestorum ac nequissimorum hominum aut dæmonum sunt simulachra, nostræ autem sanctorum & clarissimorum hominum imagines.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Constantino Copronymo: Conuenerunt Niceæ 350. qui imagines cum cruce adorandas esse statuerunt: nihil ij nouum decernentes, sed sanctorum Patrum decreta immota relinqui iubentes.

Ioannes Zonaras. 1100.

In Leone Isaurico: Eodem anno septimo Leo cum Deo pugnare incipit, & contra venerandas imagines insanire. Accersitoque Germano Patriarcha, negat colendas esse imagines, earumque adorationem idololatriam vocat. At Diuus ille Pater: Bona verba, inquit, Imperator, ita sentire noli. Nam ista cogitatio planè impia est.

In Leone Armenio: Imperator triumphans, multaque præda parta regiam ingreſſus, non multò poſt inſaniam contra ſacras imagines elit auſpicatus, &c. Theodotus homo nefarius ſacra Cathedra indignè conſcenſa, cùm Imperatorem ſuffragatorem haberet, audacter in ſacras imagines eſt graſſatus. Leo item inſtar belluæ tractabat eos, qui venerandas ſtatuas honorare vellent. Nam & à Theodoto ipſo exaſperabatur, & ab imperatoris cubicularijs Præfecto, quem Protopſalten vocari receptum eſt. Qui cùm ſectæ Iconomachorum turbidam peruerſitatem ad ſatietatem hauſiſſet: inſtigabat Imperatorem, vt imagines paſſim tolleret.

Michael Glycas. 1120.

Parte 4. Annalium: Tandem ſub Conſtantino ac matre eius Irene collecta fuit altera Nicæna Synodus, in qua Patres comparuêre *318.* vt ſacras imagines erigerent, & Chriſtianorum accuſatores confutarent, qui propterea criminabantur eos, tamquam ſimulachrorum adoratores, quòd imagines ſacras colerent. Definierunt autem venerandam crucem vnà cum religioſis imaginibus adorari debere, & imaginum Chriſtiique oppugnatores compeſcendos eſſe.

Conſtantinus Manaſſes. 1140.

In Annalibus: Rebus Romanis ad ſceleratiſſimum Leonem Iſaurum delatis, grauis tempeſtas Eccleſiam excepit, magnis cum hominum cædibus coniuncta. Nam execrabilis Imper. parturiebat ille quidem abſurda nouaque conſilia contra Chriſtum & venerabiles eius imagines, &c. Adiunctis ſibi corruptoribus auium lupis, gregem, eheu, dilaniat, Virginis matris & Chriſti Martyrum ſimulachra tollit, decus ſummum templis adimit, ornamenta delubris aufert, caliginem eis offundit, diem triſtem & nigerrimum inducit.

Conſtantinus Copronymus ſacras è templis imagines excidit, earumque loco pingi ſculpique curauit præclaras ſcilicet venationes, & equeſtres ludos. Interfecit etiam ſceleratiſſimus ille homo ſanctum illum virum Stephanum, monachorum decus, quòd ſacrarum imaginum propugnator conſtans eſſet, ac ſæuam belluam feliciter configeret. Irene, & Conſtantinus eius filius imperio potiti, religioſorum hominum coacto concilio ſpinas oppugnationis imaginum, quæ pias mentes iam dudum punxerant, radicitus euulſerunt, & in aruis animorum luxuriantibus rectæ veritatis doctrinæ ſemina conſeuerunt.

Theodorus Balſamon. 1180.

Ad epiſtolam Dionyſij Alexandrini: Hæc cùm Antiſtes definierit, videmus hodie, & maximè in mulierum monaſterijs, mulieres ſecurè ſtare in templorum veſtibulis, quæ ſanctis omnis generis imaginibus exornata, & ad Dei laudem deputata ſunt.

Nicetas Choniates. 1200.

In Alexio Duca: Irruptione per Latinos facta, Græci cum crucibus & ſacris Chriſti imaginibus, vt mos eſt in feſtiuitatibus, obuiam prodeunt.

In Ioanne Comneno: Nam cùm Romanæ phalanges vrgentibus hoſtibus, & audacius ſe inferentibus laborarent, imaginem Dei Genitricis cum gemitu & miſerabilibus geſtibus intuens, lachrymas bellicis ſudoribus calidiores fundebat. Neque id fruſtra. Statim enim cæleſti robore armatus, Scythicam aciem profligat.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Libro 6. cap. 16. Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, ipſiuſque adeò Chriſti, & Virginis Matris coloribus adumbratas imagines plurimas ad hunc vſque diem conſeruatas eſſe nouimus. Ac Lucas quidem Apoſtolus primus ipſas accuratè, opus id exorſus, manibus ſuis depinxit. Deinde verò ex veteribus alij quoque viri, pro eo atque par erat, veluti ſeruatores ſuos in figuris atque picturis ſeruantes idem fecêre.

Libro 16. cap. 27. Xenaias iſte primus (ô audacem animum, & os impudens) vocem illam euomuit, Chriſti, & illorum, qui illi placuerunt, imagines, μὴ δεῖν προσκυνεῖν, id eſt, non eſſe venerandas. Itaque impietatis iſtud mancipium, vnà cum innata ſibi improbitate in vitem peruenit.

Georgius Pachymerius. 1300.

Lib. 4. hiſt. cap. 7. Deiparæ imago per dies complures lachrymauit, & è Gregorij Martyris imagine ſanguis ebullijt.

Nicephorus Gregoras. 1330.

Hiſtoria Byzantina lib. 9. de Seniore Andronico: Senior verò tumultu & clamore audito, de lecto ſurrexit perturbantiſſimus, & omni ope deſtitutus ducum atque militum, ad ſacram Dei Genitricis imaginem Hodegetriæ confugit, ante multos dies in palatium translatam, quæ ei ſumo ſolacio erat. Hac igitur fretus, & humi proſtratus, ardentius cum lachrymis obteſtatur, ne periclitantem deſerat, & ſicariorum enſibus obijciat. Exaudiuit preces eius, & feſtinum tulit auxilium, quæ quidquis poteſt caſtiſſima Dei Genitrix, &c. Iunior Andronicus aui ſalutis diligenti cura ſuſcepta, vix etiam à lachrymis temperans, palatium ingreditur, ac primùm venerabili Dei Genitricis imagine, vt decet, adorata, deinde auum illi inhærentem abductum, ſalutauit, amplexus eſt, & blandis verbis recreauit.

Ioannes Cantacuzenus. 1350.

Contra Mahometem Apologia 3. Depingunt Chriſtiani Chriſti natiuitatem, baptiſmum, crucem, reſurrectionem: & viſis his ſúrbæ hominum in Dei recordationem perueniunt, & meditari incipiunt, quomodo Chriſtus, cùm Deus eſſet, propter humani generis amorem carnem aſſumpſerit. Quod idem in imagine Virginis contingit, tum quoque Martyrum & Sanctorum omnium. Et honorem imaginibus tribuimus, propter charitatem & honorem illorum, quibus imagines ſunt propoſitæ.

Philotheus Conſtantinopolitanus. 1360.

In ordine inſtituendi Diaconum: In omnibus Liturgijs totius anni, ſi vult miniſtrare, & adueniente tempore abit Sacerdos cum Diacono, & ambo tres pœnitentias faciunt coram imagine Domini noſtri Ieſu Chriſti: quin etiam pœnitentias tres faciunt coram imagine Deiparæ Virginis, in medio templi vnam, & in chioro vnam, & poſtea ingrediuntur Sacrarium.

Georgius Codinus. 1400.

De officialibus Palatij Conſtantinopolitani fol. 34. Soluto conuentu ſtatuunt delubrum, cui appendent ſanctæ imagines, tum Natalium Chriſti, tum aliæ tres aut quatuor: coram eo autem pluteum, ſuper quo ſitum eſt ſanctum Euangelium. Ac ſacerdotes quidem ſtant prope ſanctas imagines, cum ſtolis ſacerdotalibus.

Folio 94. Princeps ſacrorum ſecundum fert, habens imagines diuinas multas, lingulis octo, quod vocant octapodium: aliud tertius, habens imagines Sanctorum quatuor magnorum Martyrum, Demetrij, Procopij, & Theodoti: aliud, qui fert ſanctum Georgium equitem.

Gemma-

Gennadius Scholarius. 1450.

De primatu Papæ sect. 15. Vrbe Constantinopoli capta, aræ sunt profanatæ, templum conculcatum, sacra vasa confracta, imagines ornatissimæ conculcatæ, & sputis conspurcatæ. O me miserum & infelicem. Quis poterit vnquam tantam cladem deplorare?

Isidorus Sabinensis. 1460.

De captuitate vrbis Constantinopolitanæ: Polluerunt Ecclesiam nobilissimam S. Sophiæ cum alijs, imagines Christi, & sanctæ Mariæ, & Sanctorum, insigniaque viuificæ crucis conspuentes, confringentes, conculcantes.

Leonardus è Chio. 1460.

De vrbis Constantinopolees uctura: Quid dicam? flebo, aut narrabo in Saluatorem, aut sanctas imagines collatas contumelias? Parce mihi Domine, si tam fœdam scelus enarro. O confusionem Christianorum, si Christi Dei iniurias vindicare retardent: sacras Dei scilicet Sanctorum effigies humi prosternunt, quibus semper non modo crapulam, sed luxuriam complent, crucifixum postilac per castra præuijs tympanis deludendo deportant, sputis, blasphemijs, opprobrijs iterum processionaliter crucifigunt, prleum Tetterale, quod Zacchula vocant, capiti superponentes, derisiendo: Hic est Deus Christianorum. O Dei patientia, bene videris iratus bone Iesu, vt pro peccatis nostris tantas iniurias iterum toleres indignatus.

Dauid Rex Æthiopiæ. 1524.

Epistola ad Pontificem Romanum: Omnino precor Sanctitatem vestram, vt mihi mittere velit aliquas Sanctorum imagines, & præcipue beatæ Mariæ Virginis, vt sæpissimè sit in ore atque memoria mea nomen vestræ Sanctitatis, & continuam ex inuneribus vestris capiam voluptatem.

Hieremias Constantinopolitanus. 1580.

Responsio 2. capite de inuocatione Sanctorum: Adoramus imagines eo modo, vt non ipsi tantum exhibeamus reuerentiam, sed imaginum interuentu illis, qui per ipsas significantur. Honos, qui imagini habetur, ad prototypum transit, sicut D. Basilius ait, &c. Vt qui non honorat Filium, non honorat Patrem: sic qui non honorat imaginem, nec illum, quem imago refert, honorat.

Hypatius Ruthenorum legatus 1595.

In fid i professione: Firmissimè assero, imagines Christi, ac Deiparæ semper Virginis, nec non aliorum Sanctorum habendas ac retinendas esse, atque eis debitum honorem ac veneration em impartiendam.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Libro 2. aduersus Marcionem cap. 22. Proinde & similitudinem vetans fieri omnium, quæ in cælo, & in terra, & in aquis, ostendit causas, idololatriæ scilicet substantiam cohibentes. Subijcit enim: *Non adorabitus ea, neque seruetis illis.* Serpentis autem ænei effigies postea præcepta Mosi à Domino, non ad idololatriæ titulum pertinebat, sed ad remediandos eos, qui à serpentibus infestabantur. Et taceo de figura remedij. Sic & Cherubim, & Seraphim aurea in arcæ figuratum exemplum, certè simplex ornamentum, accommodata suggestui, longè diuersas habendo causas ab idololatriæ conditione, ob quam similitudo prohibetur, non videntur similitudinum prohibitarum legi refragari, non in eo similitudinis statu deprehensa, ob quem similitudo prohibetur.

Exo. 20. Num. 21. Exo. 25.

Libro de Paudicitia cap. 7. Procedant ipsæ picturæ calicum.

Ambrosius. 370.

Sermone de Gervasio & Protasio tomo 3. Surij: Tertia nocte, defecto ieiunijs corpore, non dormienti, sed stupenti, cum quadam mihi tertia apparuêre persona, quæ similis esset beato Paulo, cuius vultum me pictura docuerat, vt tantum ipse mecum illis tacentibus loqueretur.

Damasus. 376.

In Pontificali de sancto Syluestro: Huius temporibus fecit Constantinus Augustus Basilicam Constantinianam, vbi posuit dona ista; fastigium argenteum, habens in fronte Saluatorem sedentem in sella quinque pedum, pensantem libras centum viginti: & duodecim Apostolos, habentes singuli quinos pedes, pensantes libras nonaginta, cum coronis ex auro purissimo. Item à tergo respicientem in absidè Saluatorem, sedentem in throno, in pedibus quinque ex argento purissimo, &c.

Prudentius. 380.

De Cassiano Hym. 10.

Erexi ad cælum faciem, steterit obuia contra
Facis colorum picta imago Martyris:
Plagas mille gerens, totos lacerata per artus,
Ruptam minutis præferens punctis cutem.
Innumeri circum pueri (miserabile visu)
Confossa paruis membra figebant stylis
Vnde pugillares soliti percurrere ceras,
Scholare murmur annotantes scripserant.
Æduus consilium, ait, quod prospicis hospes,
Non est inane, aut anilis fabula.
Historiam pictura refert, quæ tradita libris
Veram vetusti temporis monstrat fidem.

De S. Hippolyto Hym. 11.

Picta super tumulum species liquidis viget umbris,
Effigians tractu membra cremata viri.

Hieronymus. 390.

Epist. 27. ad Eustochium virginem de Epitaphio Paulæ cap. 3. Hierosolymis cuncta loca tanto ardore ac studio circumiuit, vt nisi ad reliqua festinaret, à primis non posset abduci, prostrataque ante crucem, quasi pendentem Dominum cerneret, adorabat.

Augustinus. 400.

De consensu Euangelistarum lib. 1. cap. 10. Cogitauerunt (nempe Pagani, cùm vellent scriptum quoddam magicum Christo falsò tribuere) ad quos potissimum scribere potuisse facilè crederetur: tamquam ad illos, qui ei familiarius adhæsissent, quibus illud quasi secretum dignè committeretur: & occurrit eis Petrus & Paulus: credo quòd pluribus locis simulacra cum illo pictos viderunt: quia merita Petri & Pauli etiam propter eundem passionis diem celebrius & solenniter Roma commendat.

Contra Faustum Manichæum lib. 22. cap. 73. Quod vsque adeo ipsa veritas clamat, vt eius voce decerritus Faustus, cùm in ipsum Abraham quid diceret, vuguibus ac dentibus quærens, vsque ad calumniosum mendacium peruenirer: hoc tamen reprehendere non auderet: nisi fortè ei veniret in men-

eius amore recaleſcas, cuius te imaginem videre deſideras. Et nos quidem non quaſi ante diuinitatem, ante illam proſternimur, ſed illum adoramus, quem per imaginem aut natum, aut paſſum, ſed & in throno ſedentem recordamur. Et dum nobis ipſa pictura quaſi Scriptura ad memoriam Filium Dei reducit, animum noſtrum aut de reſurrectione lætificat, aut de paſſione demulcet. Ideoque direximus tibi furtarias duas, imaginem Dei Saluatoris, & ſanctæ Dei Genitricis Mariæ, beatorumque Apoſtolorum Petri & Pauli continentes, per ſupradictum filium noſtrum, & vnam crucem, clauem etiam pro benedictione à ſanctiſsimo corpore Petri Apoſtolorum principis, vt per ipſum à maligno defenſus permaneas, cuius ſigno munitum te eſſe credis.

Epiſt. 11. ad Serenum Maſſilienſem: Indico dudum ad nos peruenisse, quòd fraternitas veſtra quoſdam imaginum adoratores aſpiciens, eaſdem Eccleſiæ imagines contregit, atque proiecit. Et quidem zelum vos, ne quid manu factum adorari poſſit, habuiſſe laudamus: ſed frangere eaſdem imagines non debuiſſe iudicamus. Idcirco enim pictura in Eccleſijs adhibetur, vt hi, qui literas neſciunt, ſaltem in parietibus videndo legant, quę legere in codicibus non valent.

Beda. 700.

Hiſt. Angl. lib. 1. cap. 26. Poſt dies aliquot venit ad inſulam Rex, & reſidens ſub diuo iuſsit Auguſtinum cum ſocijs ad ſuum venire colloquium. At illi non dæmoniaca, ſed diuina virtute præditi veniebant, crucem pro vexillo ferentes argenteam, & imaginem Domini Saluatoris in tabula depictam, Litaniaſque canentes, pro ſua ſimul & eorum, propter quos, & ad quos venerant, ſalute æterna Domino ſupplicabant.

Homilia de Benedicto Angio: Nunc cantandi, & in Eccleſia per totum annum miniſtrandi ſecum magiſtros adduxit: nunc picturas ſanctarum hiſtoriarum, quæ non ad ornamentum ſolummodò Eccleſiæ, verùm etiam ad inſtructionem intuentium proponerentur, aduexit, videlicet vt qui literarum lectione non poſſent, opera Domini & Saluatoris noſtri per ipſarum contuitum diſcerent imaginum.

De templo Salomonis cap. 19. Sunt qui putant lege Dei prohibitum, ne vel hominum, vel quorumlibet animalium, ſiue rerum ſimilitudines ſculpamus, aut depingamus in Eccleſia, aut pariete, aut alio quolibet loco, eò quòd in Decalogo legis
Exo. 20 dixerit: *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cælo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſubterra.* Qui nequaquam hoc putarent, ſi vel Salomonis opus ad memoriam reuocaſſent, qui & in templo intus palmas fecit, & Cherubim cum varijs cælaturis, in columnis illius mala granata & retiacula, in mari quoque hoc æneo duodecim boues, & ſculpturas hiſtriatas, ſed & in baſibus luterum, vt in ſequentibus legitur: Icones cum bobus, palmas, axes, & rotas, cum Cherubim, & vario picturarum genere fecit: vel certè ipſius Moſi opera conſideraſſent, qui iubente Domino, & Cherubim prius in propitiatorio, & poſtea ſerpentem æneum fecit in eremo, cuius intuitu populus à ferorum ſerpentium veneno ſaluaretur. Si enim licebat ſerpentem exalcari æneum in ligno, quem aſpicientes filij Iſrael viuerent: cur non licet exaltationem Domini Saluatoris in cruce, qua mortem vicit, ad memoriam fidelibus depingendo reduci, vel alia eius miracula & ſanationes, quibus de eodem mortis auctore mirabiliter triumphauit: cùm horum aſpectus ſæpe multum compunctionis ſoleat præſtare contuentibus, & ijs quoque, qui literas ignorant, quaſi viuam Dominicæ hiſtoriæ pandere lectionem? Nam pictura Græcè ζωγραφία, id eſt, viua Scriptura vocatur. Si licuit duodecim boues æneos facere, qui mare ſuperpoſitum ferentes, quatuor mundi plagas terni reſpicerent: quid prohibet duodecim Apoſtolos depingere, quomodo *euntes docerent omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, viua, vt ita dixerim, præ oculis omnium deſignare Scriptura?

Stephanus Secundus. 760.

Epiſt. ad Pipinum, Carolum, & Carolomannum Reges: Beneuentani omnes generaliter ſe in hanc vrbem coniungentes, reſoderunt iuxta beati Ioannis, & Pauli Apoſtoli, & cæteras Romanæ vrbis portas, & omnia extra vrbem prædia longè lateque ferro & igne conſumpſerunt, domus omnes comburentes, penè ad fundamenta deſtruxerunt, Eccleſiam Dei incenderunt, & ſacratiſsimas Sanctorum imagines in ignem proijcientes, ſuis gladijs conſumpſerunt.

Adrianus Primus. 780.

Epiſtola ad Conſtantinum & Irenem AA. Petrus & Paulus principes Apoſtolorum ſunt, qui Catholicam & orthodoxam fidem auſpicati, per ſcripta quidem, veluti legibus latis, fidem ſuam ſeruandam præceperunt: omnibus ſcilicet, qui in ſedes illorum ſucceſſuri erant vſque ad conſummationem ſeculi permanſuri: atque ita noſtra ſeruat Eccleſia, & ſanctas eorum figuras veneratur. Vnde in hunc vſque diem venerandis ipſorum imaginibus Eccleſiæ noſtræ ornatæ atque conſpicuæ ſunt.

Paulus Diaconus. 790.

De geſtis Longobardorum lib. 4. cap. 7. al. 5. Ariulphus equo deſiliens, eandem Baſilicam conſpecturus intrauit. Tunc orantibus alijs ipſe picturas eiuſdem Eccleſiæ mirari cœpit. Qui cùm figuram B. Martyris Sabini depictam conſpexiſſet, mox cum iuramento affirmauit, dicens: talem omninò eum virum, qui ſe in bello protexerat, formam habitumque habuiſſe. Tunc intellectum eſt beatum Martyrem Sabinum eidem in prælio adiutorium contuliſſe.

Lib. 6. cap. 49. al. 51. Hac tempeſtate Leo Imp. apud Conſtantinopolim Sanctorum imagines depoſitas incendit: Romano quoque Pontifici idem facere, ſi imperialem gratiam habere vellet, mandauit. Sed Pontifex hoc facere contempſit. Omnis quoque Rauennenſis exercitus, & Venetiarum talibus iuſſis vno animo reſtiterunt, & niſi eos Pontifex prohibuiſſet, Imperatorem ſuper ſe conſtituere aggreſſi fuiſſent, &c. Per idem tempus Leo Auguſtus ad peiora progreſſus eſt, ita vt compelleret omnes Conſtantinopoli habitantes, tam vi, quàm blandimentis, vt deponerentur vbicumque haberentur imagines, tam Saluatoris noſtri, quàm eius ſanctæ Genitricis, & omnium Sanctorum, eaſque in medio vrbis incendio concremari fecit. Et quia plerique ex populo tale ſcelus fieri præpediebant, aliquanti ex ijs capite truncati, alij parte corporis mulctati ſunt. Cuius errori Germanus Patriarcha non conſentiens, à propria ſede depulſus eſt, & eius loco Anaſtaſius Presbyter ordinatus eſt.

Æmoinus. 825.

Hiſtoria Francorum lib. 5. cap. 11. In territorio Comenſi in Eccleſia Ioannis Baptiſtæ imago S. Mariæ, puerum Ieſum ſuo gremio continens, ac Magorum munera offerentium, in abſidia eiuſdem depicta, & ob nimiam vetuſtatem iam pene abolita, tanta claritate per duorum dierum ſpatia effulſit, vt omnem ſplendorem nouæ picturæ ſua

venuſtatis pulchritudinem carnentibus penitus vincere videretur: Magorum tamen imagines præter munera, quæ offerebant, minimè claritas illa irradiauit.

VValafridus Strabo. 840.

De rebus Eccleſiaſticis cap. 8. Sicut quidam imagines vltra quàm ſatis eſt, venerantur: ita alij, dum volunt cautiores cæteris in religione videri, illas vt quaſdam idololatriæ ſpecies reſpuunt, & præſumptionis faſtu ſimplicium corda ſcandalizant. Huius rei quæſtio apud Græcos ſæpe tantas contentiones excitauit, vt ſub Gregorio Papa Iuniore Conſtantinus Imper. apud Conſtantinopolim omnes imagines depoſuerit: & ſub Gregorio Tertio Romæ ſit Synodus facta contra ſupradictam, vt dixerunt, hæreſin: in qua firmatum eſt, vt Sanctorum imagines, ſecundum priſcum Catholicæ Eccleſiæ ritum, reſtituerentur. Ipſa denique querela Græcorum, temporibus bonæ memoriæ Ludoici Imp. in Franciam perlata, eiuſdem Principis prudentia ſcriptis ſynodalibus eſt confutata. Quam etiam Claudius quidam Taurinenſis Epiſcopus, inter cæteras vanitatum ſuarum ineptias, cupiens renouare, ſuo iudicio damnatus interijt.

Lupus Ferrarienſis. 850.

Epiſt. 60. Abbas Saligſtadienſis partem quandam cuiuſdam libri faciet mihi deſcribi, eamque veſtro mihi reddendam nuntio ſe traditurum promittit, atque obſecrat, vt tabulas, quas Hilpius pictor beatis vouit Martyribus hebdomada ſecunda poſt Paſcha ipſi dirigere dignemini.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſtola ad Michaëlem Imp. In cauſa ſanctarum imaginum ante ſanctiſsimum Methodium, quinimò & ante Synodum in Nicæa ſub Irene congregatam, cùm adhuc hoc ſchiſma nouiter eſſet exortum, & Conſtantinopolitanos pene cunctos more peſtilentiæ inuaſiſſet, Romani Præſules Gregorius & Stephanus, conuocatis Epiſcopis Occidentalium regionum, inueniuntur fortiter dimicaſſe, & hoc funditus condemnaſſe.

Ionas Aurelianenſis. 860.

De cultu imaginum lib. 1. Si imagines Sanctorum, & hiſtorias rerum geſtarum, in Eccleſijs ob pulchritudinem & recordationem rerum depictas in his volueris comprehendere: quæro abs te, cur præcipiente Domino Moſes duos Cherubim aureos, & cætera, quæ in Exodo leguntur, in tabernaculo Domini fecerit, & Salomon in domo Domini ſimilitudines boum & leonum expreſſerit? Quod cùm reſponderis, hæc in myſteriorum figura præceſsiſſe, nullatenus tamen negare poteris, quin ſimilitudines cæleſtium terreſtriumque creaturarum extiterint: etſi illa non à Deo ad adorationem, ſed vt typos futurorum prætenderent, in tabernaculo in domo Domini ſunt facta: ſinantur à te imagines Sanctorum, non vt adorentur, ſed potius vt quandam pulchritudinem reddant, & quarundam præteritarum rerum memoriam ſenſibus imperitorum ingerant, in Eccleſijs depingi: creaturam verò adorari, eique aliquid diuinæ ſeruitutis impendi nefas ducimus, huiuſque ſceleris parratorem deteſtandum, & anathematizandum libera voce proclamamus.

Exo. 37.

Regino Prumienſis. 900.

De anno 855. Ea tempeſtate Leo Imp. Sanctorum imagines depoſitas incendit, Romanoque Pontifici Gregorio, ſi ſuam gratiam habere vellet, ſimiliter facere mandauit. Sed Pontifex hoc facere contempſit. Leo Auguſtus ad peiora progreſſus eſt, ita vt omnes Conſtantinopoli habitantes tam vi, quàm blandimentis compelleret Sanctorum imagines deponere, & quaſcumque inuenire potuit in media ciuitate concremauit. Et quia plerique ex populo tale ſcelus fieri prohibebant, aliqui ex ipſo capite truncati, alij parte corporis mutilati ſunt.

Luitprandus Ticinenſis. 950.

Lib. 1. cap. 8. Quantæ auctoritatis, quantæque religionis Papa Formoſus fuerit, hinc colligere poſſumus, quia dum à piſcatoribus poſtmodum eſſet inuentus, atque ad beati Petri Apoſtolorum principis Eccleſiam eſſet deportatus, Sanctorum quædam imagines hunc in loculo poſitum venerabiliter ſalutárunt. Hoc namque à religioſiſsimis vrbis viris perſæpe audiui.

Leo Nonus. 1049.

Epiſtola ad Michaëlem Pat. cap. 22. Recordamini iſtius nefandæ Synodi, quam voluerunt ſeptimam dici veſtri hæreſiarchæ, quorum coniuratione ipſius Domini noſtri Ieſu Chriſti & Sanctorum reuerendæ imagines aut flammis traditæ ſunt, aut aquis immerſæ: picturæ verò ex parietibus Baſilicarum deletæ. Quibus quamuis reſtiterit Romanorum auctoritas, præ cunctis tamen ſanctiſſimi Papæ Nicolai vbiuis prædicanda liberras: qui per ſuos legatos, tam pro ſacris imaginibus, quàm pro depoſitione beati Antiſtitis Ignatij, & ſubſtitutione Photij Neophyti, Eccleſiam ſanctæ Sophiæ clauſit, donec ſedis Apoſtolicæ acquieſceret decretis.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

Ad cap. 3. epiſtolæ ad Galatas: Ob compunctionem mētis habendam pingebatis Chriſtum crucifixum in locis illis, vbi ſemper eum videre poſſetis, & memoria retinere.

Sigebertus Gemblacenſis. 1100.

In Chronicis de anno 560. Hoc tempore Iudæus quidam imaginem Saluatoris de Eccleſia furtim deponens, eam telo tranſfixit: & eam clam ad domum ſuam deferens, cùm eam vellet flammis exurere, ſe ſanguine imaginis cruentatum videns, præ ſtupore eam abſcondit, quam Chriſtiani requirentes, & per veſtigia ſanguinis inuenientes, eam ſanguinolentam receperunt: Iudæum verò lapidárunt.

Ivo Carnotenſis. 1100.

Sermone in Purificationem ſanctæ Mariæ: Sanctorum miracula vel Martyria picturæ imaginatione recordamur.

Petrus Alphonſus. 1106.

Titulo 12. Idola non fabricamus, nec adoramus: imò crucem facimus, & ei imaginem hominis ſuperimponimus, & per crucem quidem altare, per imaginem ſacrificium, quod ſuper altare eſt, deſignamus. Sicut autem ſuper altare animalia ſacrificabant: ita & ſuper crucem immolatus fuit Dei Agnus. Et ſicut de lapidum reliquijs, quibus altare conſtruebant, cura nulla erat quid fieret: ita de reliquijs crucis, vel ſupra impoſitæ imaginis, quid fiat non curamus. Sicut etiam Salomon, & alij ante altare procidentes, nequaquam illud, immò Deum ſolum adorabant: ita & nos ante crucem genua flectentes, nequaquam crucem illam, aut imaginem ſuperpoſitam, imò Deum Patrem, & Filium ſuum Ieſum Chriſtum adoramus.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Lib. 1. epiſt. 1. contraid, quod Petrobruſiani dicunt, crucem Domini nec adorandam, nec venerandam eſſe: Cùm ante crucem humiliatus proſternor, eum, qui in ipſa olim pro requie noſtra tortus, pro vi-

ra noſtra mortuus eſt, vt Deum & Dominum, cui hoc ſoli debetur, adoro. Iccirco autem hoc priuilegium cruci Dominicæ datum iſt, vt in creaturis ſola poſt Filium hominis, qui & Filius Dei eſt adoranda eſſe credatur, quatenus in morte Domini, quam in cruce paſſus eſt, finem ſummamque ſalutis humanæ conſtitutam eſſe ſciamus, & nequaquam more in fidelium de cruce ac morte eius nos erubeſcere certis ac præcipuis humilitatis indiciis doceamus.

Otto Friſingenſis. 1160.

Lib.5.Chronicorum cap.18. Anno Dominicæ incarnationis 718 Leo natione Syrus imperauit. Hic imagines Domini & Sanctorum eius incendi, & multos impietati eius reſiſtentes decollari iuſſit. Inter cæteros paſſa fuit virgo Chriſti Theodoſia, cuius vſq; hodie maxima in vrbe regia manet memoria,& veneratio.

Guilhelmus Tyrius. 1170.

Lib.6.cap.23. Turcæ venerabiles Sanctorum imagines,quibus ſimplex populus,& plebs Dei cultrix, pia ruditate commendabilis,quaſi pro libris vtuntur, quæq; vice lectionis ſimpliciores ad deuotionem excitant,ex ipſis deraſerant parietibus,& quaſi in viuentes perſonas delæuientes, oculos effoderant,& mutilauerant nares, & luto ſumpto de immundis obduxerant.

Guilhelmus Neubrigenſis. 1200.

Rerum Anglicarum lib.4.cap.9. Forma crucis Dominicæ in Eccleſia pingitur, ad continuandam ſcilicet cunctis fidelibus ſaluberrimam Dominicæ paſſionis memoriam.

Innocentius Tertius Papa. 1200.

In dedicatione templi Serm.1. Chriſti imagines non latria, ſed dulia poſſumus venerari: non propter imaginem,quę per ſe nihil poteſt,ſed propter imaginatum,qui per ſe cuncta poteſt: non vt nos, qui facti ſumus ad imaginem & ſimilitudinem Dei, memores nos reputemus ſimiles imaginibus, quas ipſi fecimus ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: ſed vt nos propter Deum ſacris imaginibus inclinemus, qui propter nos exinaniuit ſeipſum, formam ſerui accipiens. Videntes quippe imagines inclinamus, non vt ſpem ſalutis conſtituamus in illis, ſed ad memoriam excitati, deuotionem, quam ipſi Deo corde gerimus, opere demonſtremus.

Cæſarius Heiſterbachius. 1220.

Lib.10.cap.19 Tempore diſcordiæ inter Ottonem & Philippum, in oratorium S. Goari Confeſſoris, quod ſitum eſt in territorio Treuerenſi, & eſt firmiſſimum, tum propter ſitum loci, tum propter ſtructuram, prouinciales ſe ſuaq́ue tranſtulerunt. Quo cognito VVernerus de Bouland vir potens,& diues, cùm ad expugnandum illud arietes machinaſq; applicuiſſet, nec tamen profeciſſet, imaginem crucifixi ligneam hi, qui deintus erant, contra hoſtes, in quandam feneſtram poſuerant, ſperantes quod ob illius venerationem loco parcerent. Quidam verò ex baliſtarijs, de cruce non curans, imò locanti illam indignans, telum miſit, & ſacram iconam in brachio profundè ſatis vulnerauit. Mox mirum in modum antiqua renouantur miracula, & ad inſtar venæ humanæ ſanguis de loco vulneris cœpit ſtillare. Timore tanti miraculi prædictus VVernerus poſtea cruce ſignatus eſt. Audiens tanta mirabilia Abbas Ottirburgenſis, locum adijt, de rei veritate inquiſiuit. Cui cùm ab omnibus hoc quod prædictum eſt diceretur, Iudæus, qui tunc caſu adfuit,Abbatem in partem traxit, dicens: Verè Domine veriſimum eſt quod audiſtis: & ſicut ipſe mihi retulit, multò amplius delectatur in teſtimonio [illegible] Adhuc telum ibi reſeruatur, adhuc vulnus & ſanguinis ſtigmata illic oſtenduntur. Vtraque Arnoſter viuiſſe ſe teſtatur.

Conradus Urſpergenſis Abbas. 1226.

In Leone Iſaurico: In Chriſtianos, & Eccleſias Dei, ac religionem ſanctam impius fuit. Primum quidem præcepit in Conſtantinopoli, vt quicunque haberent imagines Domini Saluatoris, ſeu ſanctæ Genitricis eius, vel Sanctorum aliorum, ſibi eas afferrent,quas ille in medio ciuitatis incendi fecit. Et quia multi de populo huic impietati non cõſenſerunt,decollati ſunt.

Thomas Aquinas. 1250.

Tertia parte q.25. art.3. Imagini Chriſti in quantum eſt res quædam (puta ligneum ſculptum, vel pictum) nulla reuerentia exhibetur: quia reuerentia non niſi rationali creaturæ debetur. Relinquitur ergo, quòd exhibeatur ei reuerentia ſolùm in quantum eſt imago, & ſic ſequitur, quòd eadem reuerentia exhibetur imagini Chriſti, & ipſi Chriſto. Cùm ergo Chriſtus adoretur adoratione latriæ, conſequens eſt, quòd eius imago ſit adoratione latriæ adoranda.

Art.eodem. Inter non ſcriptas Apoſtolorum traditiones eſt imaginum Chriſti adoratio. Vnde & B.Lucas dicitur depinxiſſe Chriſti imaginem, quæ Romæ habetur.

Guilhelmus Peraldus. 1255.

In Summa Tome 1.de dulia cap.3 Sequitur de errore illorum,qui dicunt Eccleſiam idololatrare,quia ponit in Eccleſias imagines, & adorat diuerſos Sanctos. Qui error occaſionem potuit habere ex illo verbo Exodi vigeſimo: *Non facies tibi ſculptile*, &c. Sed contrarium manifeſtè oſtenditur ex hoc, quòd Dominus imagines Cherubim præcepit fieri Exodi vigeſimo quinto. Eſaias etiam vidit Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum Eſaiæ ſexto: Seraphim ſtabant ſuper illud. Et Ezechiel vidit imagines quatuor animalium Ezech.1.& Ioannes Apocalyp. 4. Quas figuras ſicut ſancti minutis literis ſcripſerunt, quantum ad illos, qui legem ſciunt: ſic picturis, vel ſculpturis,quaſi groſſis literis ſcribi potuit, quantum ad laicos, qui legem neſciunt. Sicut enim ſcripturæ literæ ſunt clericorum: ita picturæ vel ſculpturæ literæ laicorum. Licet ergo Eccleſiæ habere imagines: nec eſt reuocatio hæc idololatriæ, ſed potius reuocatio ab idololatria. Et ſicut Dominus voluit ſibi ſacrificia fieri, vt filios Iſrael reuocaret à ſacrificijs, quæ idolis fiebant: ita imagines ſolebant fieri dijs, qui colebantur, volens Eccleſia homines ab hoc reuocare, voluit imagines fieri in Eccleſia ad rememorandum facta memoria digna.

Bonauentura. 1260.

In lib.3.Sentent. diſt.9. q.2. Imaginum introductio in Eccleſia non fuit abſque rationali cauſa. Primò, propter ſimplicium ruditatem inuentæ ſunt, vt ſimplices, qui non poſſunt ſcripturas legere,in huiuſmodi ſcripturis & picturis,tamquam in ſcripturis apertius poſſint ſacramenta noſtræ fidei legere.Propter affectus ſimiliter tarditatem introductæ ſunt, vt homines, qui non excitantur ad deuotionem in his, quæ pro nobis Chriſtus geſſit, dum illa aure percipiunt,ſaltem excitentur, dum eadem in ſcripturis atque picturis tamquam præſentia oculis corporeis cernunt. Plus enim excitatur affectus noſter per ea,quæ videt: quàm per ea, quæ audit. Vnde Horatius in arte poëtica:

Segnius irritant animos demiſſa per aures,
Quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus,& quæ
Ipſe ſibi tradit ſpectator.

Tertiò imagines introductæ sunt propter memoriæ labilitatem: quia ea, quæ audiuntur soliùm, facilius traduntur obliuioni, quàm ea, quæ videntur. Ideo dispensatione Domini factum est, vt imagines fierent, (præcipuè in Ecclesijs,) vt videntes eas recordaremur de beneficijs nobis impensis, & Sanctorum operibus virtuosis: quoniam imago Christi introducta est ad repræsentandum eum, qui pro nobis crucifixus est, nec offert se nobis pro se, sed pro illo. ideo omnis reuerentia, quæ ei offertur, exhibetur Christo.

Guilhelmus Durandus. 1270.

In Rationali diuinorum lib.1.cap.3. Nos imagines non adoramus, nec Deos appellamus, nec spem salutis in eis ponimus: quia hoc esset idololatriæ, sed ad memoriam ac recordationem rerum olim gestarum eas veneramur. Vnde versus:

Effigiem Christi cùm transis pronus honora:
Non tamen effigiem, sed quem designat adora.
Nec Deus est, nec homo præsens, quam cernis figura:
Sed Deus est & homo, quem sacra figurat imago.

Augustinus Triumphus. 1320.

De potestate Ecclesiastica quæst.48.art.4. Imaginum adoratio prohibetur in primo præcepto, vt res quædam creata est, non vt sunt signa rerum adorabilium. Non enim adorantur imagines, vt terminus ad quem, sed vt terminus à quo.

Ioannes Taulerus. 1350.

Sermone 1. in Parasceuen: Ne qua Christi passionis fortè nobis vnquam obliuio obreperet, sancta mater Ecclesia non modò scriptis, & quotidiano sacri altaris officio, verùm etiam sacris imaginibus, quæ nos, vtpote infirmos & fragiles, ad ipsam intuendam ac reminiscendam Dominicam passionem manu ducunt, absque cessatione inuitat, excitat, & hortatur ad laudandum Deum, &c. Hac etiam de causa Sanctorum imagines & picturæ religiosæ ab Ecclesia permittuntur, quò per harum contemplationem ad ipsorum Sanctorum sequenda vestigia, vitamq; sanctam & laudabilem prouocemur. Attamen præ cunctis imaginibus ipsa crucifixi imago crebrò inspecta, ac deuotè considerata, plurimum confert, & abundantiorem præstat vtilitatem.

Rupertus Holcotius. 1350.

In lib.Sap.lect.157. Vsum imaginum in Ecclesia introduxerunt Apostoli, licet hoc in Canone Bibliæ nullibi exprimatur, &c. Triplex fuit causa institutionis imaginum in Ecclesia. Primò, ad instructionem laicorum, quibus imagines exhibentur loco librorum: secundò, vt incarnationis mysterium, & Sanctorum exempla nobis frequentius & recentius affigerentur: tertiò ad excitandum deuotionis affectum, qui magis ex visis, quàm auditis causatur.

Thomas VValdensis. 1410.

Tomo 3. Titulo 13.cap.121. Cum Reliquijs item Christi sunt earum signa colenda, & eius imago, & Sanctorum imagines cum suis protocypis.

Ioannes Gerson 1420.

Tractatu 8. super Magnificat: Nihil habet lignum crucis diuinitatis, eius in qua pependit Dominus: sed in cruce tamquam in signo surgit fides nostra ad Dominum nostrum Iesum Christum Deum verum, qui salutem nostram operatus est in ea. Sic de imaginum veneratione vetus habet Doctorum determinatio: sic per figuram signum accipitur pro signato, vt nomen pro nominato, imago pro imaginato.

Bernardinus Senensis. 1430.

Tom.1.Serm.27. Fer.2. post tertiam Dominicam in Quadragesima: Imagines Christi & Sanctorum eius ab Ecclesia introductæ sunt ad animæ exercitationem: quia per eas intellectus exercitatur ad talium repræsentatorum considerationem, affectus ad eorum deuotionem, & memoria ad eorum recordationem.

Gabriel Bielius. 1470.

In Canonem Missæ lectione 49. Quòd Christiana religio imagines sustinet in Ecclesia & oratorijs, non permittit eo fine, vt ipsæ adorentur, sed vt fidelium mentes per earum inspectiones excitentur ad reuerentiam & honorem exhibendum his, quorum sunt imagines, in quorum recordationem cognitiuam ducunt.

Hieronymus Sauonarola, 1480.

De veritate fidei lib.3.cap.18. Posset indecens videri crucem & imaginem Christi Sanctorumq; eius à nobis adorari, propterea quòd cultus hic rebus insensibilibus exhibetur. Sed hanc obiectionem facilè soluimus. Potest enim duplici ratione ipsa imago considerari. Vna quidem, prout quædam res est, veluti aurum, argentum, seu lignum, vel aliquid aliud simile, quomodo neque crucem, neque Sanctorum imagines adoramus. Altera verò, prout imago est, aliquid repræsentans. Et quia idem est motus in imaginem in quantum imago est, & in rem ex imagine significatam, non est inconueniens, si hoc modo imagines adoramus. Ita enim non res insensibiles, sed imagines colimus, Reliquiasq; Sanctorum: quatenus in memoriam illi nobis per eiusmodi signa ac Reliquias referuntur. Quod rectius dici potest Sanctos à nobis in suis rebus & imaginibus adorari. Quemadmodum Cæsaris imaginem, non eò quòd talis res sit, sed quia illius imago est, serui eius honorant: quod quidem nihil est aliud, quàm ipsum Cæsarem venerari. Vnde quemadmodum Sanctos, ita etiam ipsorum imagines adoramus: crucem videlicet, crucifixumq; adoratione latriæ. At Virginis Mariæ matris Dei imaginem adoratione hyperduliæ: aliorum verò simulachra Sanctorum adoratione duliæ. Huiusmodi enim effigies ad recolendam Sanctorum memoriam, ad excitandasq; eorum exemplo ad virtutem sanctitatemq; animos, erigendosq; ad illorum suffragia pro nobis ad Dominum imploranda ad inuentæ sunt.

ARTICVLVS DECIMVSSEXTVS.

SANCTORVM RELIQVIAS RELIGIOSE SERVANDAS, ET COLENDAS ESSE

NEGANT.

Anno post natum Christū.

176. ETHNICI *subornati à Iudais, Præsidem exorabant, ne corpus Polycarpi cuiquam daret: ne Christum (inquiunt) crucifixo illo derelicto, hunc venerari incipiant.* Eusebius lib. 4. cap. 14.

200. *Marcionis & Manichæi fuit hæresis, Martyrum corpora esse abominabilia.* Magnes lib. 4. contra Theosthenem.

300. *Diocletianus & Maximianus famulos illos regios post mortem decoro & celebri funere terræ mandatos, rursus de integro effodiendos ingi, mare præcipitandos, sententijs decreuerunt: ne vt eorum ferebat opinio, quidam eos in sepulchris & monumentis conditos, Deos esse reputantes, diuina veneratione prosequerentur.* Eusebius lib. 8. cap. 6.

366. *Iulianus Apostata:* (apud Cyrillum Alexandrinum lib. 10 contra Iulianum:) *His ita se habentibus, vos quare adoluistis sepulchra? Audire vultis causam? Non ego dixerim, sed Esaias Propheta:* In sepulchris & speluncis dormiunt propter insomnia. *Considerate igitur, quomodo vestra impostura opus Iudæis erit dormire in sepulchris somniorum gratia. Quod & Apostolos vestros verisimile est post magistri mortem fecisse, vobisq; ab initio, qui primi credidistis, tradiderunt, vt & ipsi vobis imponerent, & post se demonstrarent publicas impostoras, & abominationis huius officinas.*

400. *Vigilantium Gallus:* (apud Hieronymum contra Vigil. cap. 2.) *Quid necesse est te tanto honore non solùm honorare, sed etiam adorare illud nescio quid, quod in modico vasculo transferendo colis? Quid peluerem, linteamine circumdatum, adorando oscularis? Properitum Gentilium vidimus, sub prætextu religionis, introductum in Ecclesias: sole adhuc fulgente moles cereorum accendi, & vbicumque puluisculum nescio quod, in modico vasculo pretioso linteamine circumdatū, osculantes adorare. Magnum honorem præbent huiusmodi homines beatissimis Martyribus quos putant de vilissimis cereolis illustrandos, quos Agnus, qui est in medio throni, cum omni fulgore maiestatis suæ illustrat.*

720. *Constantinus Copronymus eo dementiæ venit, vt publice constitueret, ne quis omninò ministrorum Dei Sanctus diceretur, sed vt Reliquiæ eorum despuerentur, & pro nihilo haberentur.* Theosterictus oratione funebri in S. Nicetam, Suidas in hoc Constantino.

770. *Habdalas Saracenorum Princeps ex Ecclesijs sterquilinia fecit, & Reliquias Sanctorum effossas dispersit.* Iuo in Chronicis.

840. *Claudius Taurinensis aduersus Reliquias & sepulchra Sanctorum quædam nefanda dogmatizauit.* Ionas Aurelianensis lib. 1. de cultu imaginum.

1380. Ioannes VVicleuus in articulis Constantię damnatis: *Sepulchra mortuorum sunt simpliciter illusionis obiecta: lapides enim politi sunt obiectum primum: aurum & argentum commassum super postremo isterum lapidum sunt secundum: & lapides pretiosi cum vocalibus sunt tertium illusionis obiectum.*

1400. Guilhelmus Albus VVicleuista dicebat: *Reliquiæ Sanctorum, hoc est, carnes & ossa hominis mortui non debent à populo venerari, neque a monumento fœtido extrahi, nec in cista aurea, vel argentea reponi: quia sic facientes, non honorant Deum & Sanctos eius, sed idololatriam committunt.* Thomas VValdensis parte 3. Tit. 22. cap. 164.

1420. *Hieronymus Pragensis Sanctorum Reliquias extractas de altari luto instramit, pedibus calcauit, populo irridendas exposuit.* Ioannes Cochlæus lib. 3. Historiæ Hussiticę.

1520. Martinus Lutherus in Postilla in die Exaltationis S. Crucis: *Quicquid de Sancta Cruce dixi, intelligi debet de omnibus Sanctorum Reliquijs. Reliquiæ enim nihil aliud sunt, quam fraudes & ludibria fidelium: quare omninò infra terram defodiantur. Hoc de explodendis & exibilandis Sanctorum Reliquijs olim pertractauit & Vigilantius, cui se fortiter & acriter opposuit Hieronymus. Quod si adhuc Vigilantij monumenta superessent, quemadmodum Hieronymi etiamnum extant, facile crederem, eum multo Christianius super hoc scripsisse, quàm ipsum Hieronymum. Vellem terra omnes istas Reliquias contectas esse.*

1538. *Henricus Octauus Rex Angliæ D. Thomæ Cantuariensis Episcopi monumentum gemmis & auro nudauit, ipsas venerandas Reliquias exussit.* Laurentius Surius in Commēt. de anno millesimo quingentesimo trigesimo octauo.

1550. Ioannes Caluinus Admonitione de Reliquijs: *Itaque, vt paucis dicam, Reliquiarum desiderium nunquam superstitione caret, imò, quod deterius est, mater est idololatriæ. Christianorum officij erat Sanctorum corpora in sepulchris suis relinquere: non erigere ipsa opere magnifico, & sumptuoso, quæ prematuram corporum resurrectionem fabricarent. Hoc quidem minimè intellectum fuit, sed è diuerso, contra decretum Dei, fidelium corpora effossa sunt, vt magnificè extollerentur, cùm in sepulchro suo, velut in lectulo, ad extremum diem quiescere debuissent.*

1562. *Calumniatæ Pictauij S. Hilarij, Lugdani S. Irenei, Thuronibus S. Martini Reliquias exusserunt.* Laurentius Surius in Comment. de anno 1562.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Genes 50. ℣. 1. Cernens Ioseph obijsse patrem suum, ruit super faciem eius, flens & deosculans eum: præcepitque seruis suis medicis, vt aromatibus condirent eum. 23. Post mortem meam *(inquit Ioseph)* Deus visitabit vos, & ascendere vos faciet de terra ista ad terram promissam: &c. asportate ossa mea vobiscum de loco isto. 25. Et condi tus aromatibus, repositus est in loculo in Aegypto.

Exod. 13. 19. Tulit Moses ossa Ioseph secum: eò quòd adiurasset filios Israel, dicens: Visitabit vos Deus, efferte ossa mea hinc vobiscum.

Iosue 24. 32. Ossa Ioseph, quæ tulerant filij Israel de Aegypto, sepelierunt in Sichē, in parte agri, quem emerat Iacob à filijs Hemor patris Sichem.

4. *Reg.* 13. 21. Proiecerunt *cuiusdam* cadauer in sepulchro Elisæi. Quod cùm tetigisset ossa Elisei, reuixit homo, & stetit super pedes suos.

Ecclesiastici 48. 14. Elisei mortuum prophetauit corpus. In vita sua fecit monstra, & in morte mirabilia operatus est.

Marci 5. 25. Et mulier, quæ erat in profluuio sanguinis annis duodecim, & fuerat multa perpessa à compluribus medicis, & erogauerat omnia sua, nec quicquam profecerat, sed magis deterius habebat: cùm audisset de Iesu, venit in turba retro, & tetigit vestimentum eius. Dicebat enim, quia si vel vestimentum eius tetigero, salua ero. Et confestim siccatus est fons sanguinis eius: & sensit corpore, quia sanata esset à plaga. Et statim Iesus in semetipso cognoscens virtutem quæ exierat de illo, conuersus ad turbam, aiebat: Quis tetigit vestimenta mea? Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam comprimentem te, & dicis: Quis me tetigit? Et circumspiciebat videre eam, quæ hoc fecerat. Mulier verò timens & tremens, sciens quod factum esset in se: venit, & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te saluam fecit: vade in pace, & esto sana à plaga tua.

Actorum 5. 14. Magis augebatur credentium in Domino multitudo virorum ac mulierum: ita vt in plateas ejicerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, vt veniente Petro, saltem vmbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur omnes ab infirmitatibus suis.

Actorum 19. 11. Virtutes non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli: ita vt etiam super languidos deferrentur à corpore eius sudaria vel semicinctia, & recedebãt ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Constit. Apost. lib. 6. cap. 29. Eorum, qui apud Deum viuunt, ne Reliquiæ quidem corporum sunt inhonoratæ. Siquidem Eliseus Propheta, postquam defunctus est, mortuum suscitauit, à pyratis Syriæ occisum: attigit enim corpus eius corpus Elisei, & excitatus reuixit, quod quidem nunquam accidisset, nisi corpus Elisei sanctum esset. Et castus Ioseph Iacob patrem iam defunctum in lecto iacentem amplexus est, item Moses & Iesus filius Naue reliquias corporis Ioseph ferebant, neque se tamen cadauere contaminari putauerunt. Quocirca & vos Episcopi, ac reliqui, ne existimate pollui, si mortuos contingere, & tractare non caueatis: neque eorum Reliquias auersemini, ejectis huiusmodi obseruationibus stultis.

4. Reg. 13

Gen. 50. Exod. 13.

Iustinus Martyr. 150.

Quæstione 28. Sanctorum corpora, & sepulchra Martyrum, & dæmonum amoliuntur insidias, & morborum ab arte medica comploratorum conferunt sanationes.

Ecclesia Smyrnensis. 176.

Epistola ad Ponti Ecclesias: Nos Diui Polycarpi ossa potiora lapillis pretiosis, auroq; puriora, ex cineribus sublata, eo loco reposuimus, qui illis erat decorus consentaneusq.

Eusebius Cæsariensis. 320.

Eccles. histor. lib. 7. cap. 14. Aſtyrius cùm Martyri Marino in mortis articulo præſto adeſſet, ſimulatque è vita migrârat, cadauer tollit, ſplendida & pretioſa obtegit veſte, atque humeris impoſitum inde deportat: quod cùm magnifico & ſumptuoſo linteo inuoluiſſet, decenti ſepulchro condidit, &c.

Iacobi Apoſtoli cathedram ad iſtud tempus ſeruatam Epiſcopi, qui illic ordine ſucceſſerunt, permagno æſtimant: vnde declarant perſpicuè, quèmadmodum veteres Patres, ad noſtram vſque ætatem, ſanctis viris, ob eorum veram erga Deum pietatem, debitam venerationem & tribuerint, & adhuc retribuere non ceſſent.

Lib. 5. cap. 14. Simulatque ſanctiſsimum ac beatiſsimum Martyrem Apphianum medio mari, vt illis videbatur, in profundiſsimos vortices conjecerant, ex improuiſo tanta procella, non viſitata illa quidem, tanta etiam turbatio, non per mare ſolùm, ſed per vniuerſam continentem ſe diffundebat, vt cùm terra, tum tota ciuitas eius impetu & violentia concuteretur, atque vnà cum iſto mirando & repentino terræ motu ipſum mare Martyris cadauer, vtpote tam ſacrum pondus ſuſtinere non valens, ante portas ciuitatis ejiceret.

Lib. 4. Vita Conſtantini cap. 68. Milites arreptum cadauer (*Conſtantini Imp.*) aurea capſula includunt, & vndique purpurea veſte contectum Conſtantinopolim perducunt. Ibi cum in omnium magnificentiſsimis Imperatorijs ædibus celſo atque edito loco deponunt, luminibuſque circum funus aurea ſuper candelabra accenſis, admirabile ſpectaculum intuentibus præbebant, & ſanè eiuſmodi, quale nunquam in terris vllum à condito mundo ſub ſole viſum eſt. Nam intus in ipſo ferè medio regij palatij excelſa & aurea capſula incluſum Imperatoris corpus imperiali apparatu, id eſt, purpura, & diademate ornatum, permulti circumfuſi vigiles, die noctuque aſſeruabant.

Cap. 69. Iam totius exercitus Duces, & Comites, omniumque Principum cœtus, quibus antea in more fuit Imperatorem venerari: priſtinum morem & conſuetudinem conſeruantes, ſtatis temporibus introeuntes, Imperatorem in capſula iacentem, tamquam viuum etiam poſt mortem humi procumbentes ſalutabant. Horum reuerentiam eodem pietatis officio ſubſecutus eſt Senatus, & omnes reliqui magiſtratus.

De præparatione Euangelica lib. 13. cap. 7. Similiter etiam omnes, qui præclarè vixerunt, quoquo modo mortui ſunt, venerabimur. Hæc nos quotidie facticamus, qui veræ pietatis milites vt Dei amicos venerantes, ad monumenta quoque illorum accedimus, votaque eis facimus tamquam veris Sanctis, quorum interceſsione ad Deum non parum adiuuari profitemur.

Magnes. 350.

Contra Theoſtbenem lib. 4. Oſſa Prophetarum non ſunt oſſa mortuorum, quia Deus non eſt niſi viuorum. De his ſcriptum eſt: *Conſervat Deus oſſa eorum.* Manifeſtum eſt itaque, quòd oſſa Sanctorum non ſunt mortua, ſed potius plena virtute. Si enim fimbria propter illum, qui ferebat eam, credenti dedit virtutem ſanitatis, & ſolo tactu curationem fecit, quomodo non dicamus Sanctos, fimbrijs inanimis honoratiores, non poſſe ijs, qui ſine vlla dubitatione credunt, tribuere meliora, quibus Chriſtus, dum in corpore viuebant, tamquam veſte induebatur, & poſt mortem tamquam purpuram honore dignitatis regalis effecit? &c. Manichæi & Marcionis fuit hæreſis corpora Martyrum abominabilia eſſe. *At pretioſa*, inquit Scriptura; *in conſpectu Domini mors Sanctorum eius.* Quòd ſi pretioſa & honorabilis apud Deum, quomodo non eſſe apud hominem ab impoſtoribus audiemus?

Athanaſius. 340.

In vita Antonij: Legatarius Antonij benedicti, qui tritum pallium cum melota imperio eius merucrat accipere, Antonium in Antonij muneribus amplectitur, & tamquam magna hæreditate ditatus, lætanter per veſtimentum recordatur imaginem ſanctitatis.

Dorotheus Tyrius. 350.

In Synopſi: Philippus Hierapoli vnà cum filiabus ſuis honorificè ſepultus eſt: Lucas Epheſi mortuus ac ſepultus eſt, ac tandem vnà cum Andrea & Timotheo Apoſtolis, temporibus Conſtantij Regis filij Conſtantini Magni Conſtantinopolim translatus eſt: Titus in Creta mortuus, & cum gloria ſepultus eſt. Cœmeterium Eunuchi Candacis Reginæ AEthiopum, quem dicunt gloriosè martyrium tuliſſe, munimentum inſuperabile eſt fidelibus, barbaros ſceleſtos fugans, morbos pellens, & ſanationes operans vſque in hodiernum diem.

Baſilius Magnus. 370.

Homilia in Pſalm. 115. Pro legis Iudaicæ ritu ſi qui moriebantur, horum morticina habebantur abominationi: contra mors ſi cuipiam irrogatur pro Chriſti nomine, pretioſæ cenſentur Reliquiæ Sanctorum eius. In priori Lege dicebatur ſacerdotibus: *Non contaminabitur ſuper vllo mortuo.* Nunc è diuerſo Martyris oſſa quiſquis attigerit, ob gratiam corpori inſidentem, fit quadantenus ſanctificationis particeps.

Orat. in Martyrem Iulittam: Corpus Iulittæ honore præcipuo venerabile aſſeruauit affinibus & cognatis incolume, nec vlla ſui parte læſum: quod ſanè in ornatiſsimo primarij templi vrbis totius veſtibulo conditum, loco quidem adfert venerabilem ſanctimoniam, nec minus, qui eò loci conueniunt, efficit ſanctiores. Terra porrò iſtius beatæ aduentu aquam emiſit, quæ ſuapte natura nulli non noſtrum gratiſsima eſſe debeat, adeò vt Martyr hæc imaginem pientiſsimæ referat matris, dum nutricis in morem totius incolas vrbis alit ſuauiter perinde ac lacte quopiam in communes vſus affatim ſcaturiente. Hanc ipſam in nos benignè contulit Martyr gratiam, quam olim ſuis Hierechuntinis Eliſeus impertiuit, dum ſalſuginem naturæ communis aquarum loci iſtius circumquaque finitimi benedictione permutauit in ſaporem dulcem planè, delitioſum & perquàm ſuauem.

Orationes in Quadraginta Martyres, lequens de Reliquijs ipſorum per totam regionem diſperſis: Hi ſunt, qui noſtram obtinentes regionem, quaſi turres quædam contra aduerſariorum incurſum refugium exhibent: nec vno in loco ſeſe clauſerunt, ſed in multis locis hoſpitio excepti, multorum patrias ornauerunt.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catechеſi 18. Vt autem non ſolùm anima Sanctorum honoretur, credaturque quòd etiam in corporibus mortuorum ineſt virtus ſeu potentia: iacens in ſepulchro Eliſei mortuus, mortuumque Prophetæ corpus attingens, viuificatus eſt: atque ita mortuum corpus Prophetæ perficit opus animæ, & mortuum iacenſque præbuit vitam defuncto: exhibenſque alteri vitam, ipſum nihilominus mortuum permanſit. Qua de cauſa? Ne ſi

resurrexisset Eliseus, factum id soli animæ ascribatur, & vt demonstretur, quòd absente etiam anima ineſt virtus quædam eiusmodi corporibus Sanctorum, propter tot annis inhabitantes in illis animas iustas, quarum ministerio vsa sunt. Neque verò diffidamus, vt rerum ignari, fieri istud. Si enim sudaria & semicinctia, extra corpus existentia, contacta ab ægrotis, liberabant illos ab infirmitate; quanto magis Prophetæ corpus ipsum mortuum excitauit?

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 3. quæ est inuectiua prior in Iulianum: Non victimas pro Christo cæsas veritus es? nec magnos pugiles extimuisti Ioannem illum, Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanum, quibus præclari honores & festa constituta sunt, à quibus dæmones propelluntur, & morbi curantur: quorum apparitiones & prædictiones: quorum vel sola corpora idem possunt quod animæ sanctæ, siue tangantur, siue honorentur: quorum vel solæ sanguinis guttæ, aut exigua passionis signa, idem possunt quod corpora? Hæc non colis, sed contemnis?

Oratione 4. quæ est inuectiua posterior in Iulianum: Non iam gentiles Martyrum sepulchris ignem admouebunt, vt per eorum ignominiam alios à certamine deterreant: non iam Sanctorum Reliquias, cum vilissimis ossibus per contemptum permixtas, flammis absument, aut in ventos spargent, vt eo honore, qui eiusmodi hominibus debetur, ipsos priuent.

Oratione 18. quæ est oratio in S. Cyprianum: Quamquam Cypriani nomen apud omnes, non modò Christianos, verùm etiam eos, qui aduersæ classis erant, (virtus enim omnibus similiter veneratione est) clarissimum ac celeberrimum esset: corpus tamen obscurum erat: atque hic thesaurus apud mulierem quandam pietate feruidam occultabatur, idque perdiuturno tempore: siue quòd Deus hac ratione piam matronam honore affici vellet, ac propterea illa Martyrem complexu suo teneret: siue etiam vt desiderium nostrum exerceret, num scilicet hoc damno angeremur, acerbeque ferremus, nos sanctis Reliquijs priuari. At verò postquam ille Martyrum Deus commune omnium bonum alicui priuatim concedere, ac singulari erga illam gratia publicis commodis detrimentum adferre minimè sustinuit, per reuelationem corpus in apertum profert: atque hunc rursus honorem probæ cuidam mulieri confert, vt mulieres quoque ex eo sanctificentur; quòd quemadmodum Christum ante pepererunt, resurrectionisque ipsius nuntium discipulis attulerunt: ita nunc etiam Cyprianum, hoc est publicum orbis bonum partim indicârunt, partim tradiderunt, &c. Vestræ iam partes sunt, ea quæ restant à vobismetipsis adiungere, (vt nonnullum ipsi quoque Martyri munus offeratis) dæmonum nimirum oppressionem, morborum depulsionem, futurarum rerum prænotionem: quæ quidem omnia vel cineres ipsi Cypriani, modò fides adsit, efficiunt: quemadmodum nôrunt, qui huius rei periculum fecerunt, ac miraculum ad nos vsque transmiserunt, eiusdemque memoriam posteris quoque tradituri sunt.

Luc. 2. Matt. 28.

Iambico 18. quod est de Virtute:

Hunc pene totum clara per sacraria,
Thronos & altos, perq; doctrinam piam,
Cœtusq;, sancta plebis & cursus leues,
Dignusq; laudes maximis labor. bus,
Fulgore complent, syderum in morem, illius,
Mactatus est qui, Martyres clarissimi.
Veneranti tamquam magna est veritas,
Exiguus etiam puluis vt, vel ossium
Particula veterum quæpiam, aut paulum comæ,
Vestisve, sparsi aut sanguinis quædam nota,
Cultum parem habeant, atque corpus integrum.
Locique, nomen Martyris solum inditum
Noui quibusdam, Martyris loco integri,
Habuisse prorsus vim parem (ô miraculum,)
Meminisse nam vel Martyrum solum, vt reor,
Affert salutem. Quid febres ac dæmones
Mirum hinc fugatos in modum recenseam?
Quin & sepulchra, sacra vbi olim corpora
Iacuere, prauos spiritus pellunt procul.
Hæc mira pugiles indies patrant mei.

Gregorius Nyssenus. 380.

Oratione in S. Theodorum Martyrem: Anima quidem ex quo sublimis abijt, in suo loco acquieſcit, & corpore soluta, cum sui similibus vnà viuit: corpus verò venerandum & immaculatum, illius instrumentum, cum multo honore & cultu compositum atque ornatum, in augusto sacroque loco situm est: quod veluti res chara, magnique æstimata, atque recondita ad tempus regenerationis reseruatur, &c. *Deinde narrat pluribus verbis eos, qui templa Martyrum ingrediuntur, primò mirari molem ædificij, deinde parietes & pauimentum pulchrè ornatum, statuas & picturas varias, & subinde tandem*: Vbi his oculos oblectauit, cupit deinceps ipsi conditorio appropinquare, sanctificationem ac benedictionem contrectationem eius esse credens. Quòd si quis etiam puluerem, quo conditorium, vbi Martyris corpus quieſcit, obsitum est, auferre permittat, pro munere puluis accipitur, ac tamquam res magni pretij condenda terra colligitur. Nam ipsas attingere Reliquias, si quando aliqua eiusmodi prospera fortuna contingat, vt id facere liceat, quàm id sit multum optandum, & desiderandum, ac summarum precum donum, sciunt experti, & eius desiderij compotes facti.

Epiphanius. 380.

In vita Ezechielis: Etenim in terra Spyriorum vir pius ille sepultus iacet, multique ad monumentum eius confluunt, ad precationem & obsequium. Sanè quando tanta eò frequentia vnà ad monumentum eius conueniunt, formidant Chaldæi ac metuunt, ne illum auferant. Quapropter egredientem comitantur, & reducunt.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Homilia 32. in epist. ad Romanos, in Moralia: Roma, quemadmodum corpus magnum ac validum, duos habet oculos illustres, sanctorum videlicet Petri & Pauli corpora: Non ita cælum splendescit, quando radios suos sol ex sese dimittit, quemadmodum Romanorum vrbs duas illas lampades vbique terrarum effundens. Hinc rapietur Paulus, hinc Petrus. Contiderate & horrete, quale spectaculum visura sit Roma. Paulum videlicet repente ex theca illa cum Petro resurgentem in occursum Domini sursum ferri. Qualem rosam Christo mittet Roma? qualibus coronis duabus ornatur vrbs ista? qualibus catenis aureis cincta est? quales habet fontes? Propterea celebro hanc vrbem, non propter copiam auri, non propter columnas, neque propter aliam phantasiam: sed propter columnas illas Ecclesiæ. Quis mihi nunc dabit circumfundi corpori Pauli, affigi sepulchro, videre puluerem corporis illius, quæ adhuc in Christo deerant adimplentis, stigmata illius gestantis, prædicationem Euangelij vbique seminantis? Puluerem, inquam, oris illius, per quod Christus locutus est, per quod lux emicuit quouis fulgore clarior, &c. Vellem videre sepulchrum, quo recondita sunt arma illa iusti-

tiæ,

tiæ, arma lucis, membra nunc viuentia, &c. Hoc corpus vrbem hanc munit, quod quauis turri, innumerisq; mœnibus ac vallis est tutius, & cum isto corpus etiam Petri. Nam & viuentem honorauit: *Assurgi*, inquit, *vt Petrum viderem.*

Libro contra Gentiles: Deus, qua est in humanum genus benignitate, inter alias, quas infinitas nobis salutis nostræ occasiones dedit, & hanc quoque viam nobis à se munitam esse voluit, idoneum ad virtutem capescendum stimulum, relictis scilicet interim apud nos Sanctorum Reliquijs. Nam post sermonis facultatem ipsa certè Sanctorum sepulchra proximum locum obtinent ad animas hominum, in ipsos Sanctos intuentium, ad virtutum eorundem æmulationem excitandas, &c.

Laudatione in Martyrem Ignatium: Itaque non hodie tantùm, sed quotidie ad ipsum confluimus, spirituales ex eò fructus percipientes. Quisquis enim cum fide ad illum accedit, magnis afficitur beneficijs. Sanctorum enim non modò corpora, sed ipsi loculi & monumenta spirituali gratia conferta sunt. Nam si in Eliseo id contigit, vt defunctus sepulchrum eius attingens, mortis vincula dissoluerit, & ad vitam rursum redierit: multò magis id fiet hoc tempore, quo gratia fluit vberior, quo spiritus maior est vis, vt si cum fide aliquis arcam attingat, magnam inde virtutem hauriat: & eam ob causam Reliquias Sanctorum nobis concessit Deus, vt nos ad se eorum imitatione perducat, vt sint nobis velut portus quidam, & idoneum solatium eorum malorum, quæ assiduè nos affligunt.

Homilia 66. ad populum Antiochenum: Et quid de Christo loquor, cùm & discipulos, postquam obierunt, tunc effulgere fecerit? Quid dico discipulos? Nam & eorum loca & sepulchra simul & tempora perenni memoria celebrari curauit. Tu verò mihi sepulchrum ostendas Alexandri, & profer diem, quo vitam finiuit. Sed nihil horum insigne, sed omnia destructa sunt, & exterminata: Christi verò seruorum & sepulchra clara sunt, regiam assecuta ciuitatem, & dies notissimi, mundo festam afferentes lætitiam. Et illius quidem loculum & proprij nesciunt: horum autem sciunt & barbari. Et seruorum Crucifixi sepulchra regijs aulis sunt clariora, non magnitudine & ædificiorum pulchritudine, (nam & in hoc quidem superant,) sed quod multo maius est, conuenientium studio. Nam & ipse, qui purpuram indutus est, accedit illa complexurus sepulchra, & fastu deposito stat Sanctis supplicaturus, vt pro se apud Deum intercedant, &c. Et hic quidem regnans alicui subiecto præcipit, vt hunc quidem soluat, illum verò liget: Sanctorum autem ossa non hanc habent miserabilem & abiectam potestatem, sed illa multo maiorem: Dæmonas enim sistunt, & torquent, & vinctos ab illis soluunt sæuissimis vinculis. Quid hoc foro magis reuerendum, cùm videatur nemo, nemo dæmonis instet lateribus, voces sentiuntur, & lacerationes, flagella tormentaq;, ac linguæ ardentes, terribilem illam vim dæmone non ferente? Et corpus induti in corporeas opprimunt potestates. Et cinis, & ossa, & fauilla inuisibiles illas potestates dilaniant. Itaque quò regias quidem aulas videat nullus vnquam peregrinatus fuerit: multi verò reges plerumque huius spectaculi gratia peregrinati sunt. Futuri namque iudicij vestigia & signa Sanctorum ædes exhibent, vbi dæmones flagellantur, corriguntur homines, & liberantur. Vidisti vel mortuorum hominum virtutem? Vidisti peccatorum & viuentium imbecillitatem?

Sermone de Iuuentino & Maximo Martyribus: *Primùm laudatur, qui corpora illorum inhumata velitatiè rapuerunt cum periculo vitæ suæ, deinde subiungit:* Idcirco sæpius eos inuisamus, tumulos adoremus, magnaq; fide Reliquias eorum contingamus, vt inde benedictionem aliquam consequamur.

Sermone 35. de Virtutibus: Sicut virtus erat in veste Pauli, & vmbra Petri ad sanandum ægrotos: ita in Sanctorum cineribus ad expellendos dæmones.

Honorius & Theodosius AA. 400.

L. Nemo C. de sacrosanctis Ecclesijs: Nemo Martyres distrahat, nemo mercetur.

Palladius. 400.

Historia Sanctorum cap. 103. Ad Innocentium Presbyterum aliquando adductus est nobis videntibus adolescens, quem inuaserat spiritus & paralysis, & ego, cùm vidissem, voluerim apertè matrem expellere eius, qui fuerat adductus, desperans cum posse curari. Accidit autem vt interim veniens senex hâc videret astantem, deflentemq; & eiulantem propter inenarrabilem calamitatem filij. Lachrymatus ergo præclarus senex, & commotus visceribus, accepto adolescente ingressus est in sinum Martyrium, quod ipse ædificarat, in quo sitæ sunt Reliquiæ Ioannis Baptistæ: & cùm pro eo oraret vsque ad horam nonam ab hora tertia, sanum reddidit adolescentem, & eodem die & paralysin expulit, & dæmonem.

Ioannes Cassianus. 420.

Collat. 6. cap. 1. In Palæstinæ partibus summæ vitæ ac sanctitatis monachi diutissimè commorantes, repente sunt à discurrentibus Saracenorum latrunculis interempti. Quorum corpora licet sciremus tam à Pontificibus regionis illius, quàm ab vniuersa plebe Arabum tanta veneratione præropta, & inter Reliquias Martyrum condita, vt innumeri populi, è duobus oppidis concurrentes, grauissimum sibi certamen indixerint, & vsque ad gladiorum conflictum pro sancta rapina sit eorum progressa contentio, dum pia inter se deuotione decertant, quinam iustius eorum sepulturam ac Reliquias possiderent, &c.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Apud Damascenum lib. 2. Paral. cap. 7. Sanctorum vrnas honoramus, ac velut in præclarissimæ ipsorum virtutis magnitudinisq; animi præmium & mercedem nunquam intermorientem ipsis memoriam rependimus.

Socrates. 440.

Lib. 1. cap. 26. Corpus Imperatoris Constantini necessarij ac familiares in loculo aureo condunt: ad Constantinopolim deportant: ibi in palatio altius à terra collocant, magno prosequuntur honore, vsque eò, quoad vnus ex filijs aduentaret. Post Constantij ab Oriente aduentum regio decoratur funere, inq; Ecclesia Apostolorum reponitur. Quam quidem Ecclesiam ob eam ipsam causam Constantinus ædificauerat, ne Imperatores & sacerdotes Apostolorum Reliquijs aliquando destituerentur.

Isidorus Peluſiota 440.

Lib. 1. epistola 55. Si te offendit quòd Martyrum corporum cinerem, propter eorum erga Deum charitatem atque constantiam honore afficiamus: eos qui ab ipsis medicinam accipiunt interroga: atque quot morbis remedium afferant, intellige. Sic fiet, vt non modò id, quod à nobis fit, non irrideas, verùm etiam quod rectè & cum laude fit imiteris.

Lib. 2. epist. 5. Nam qui & terræ & maris imperium obtinet ad Piscatoris sepulchrum exosculandorum ossium causa se confert. An non immortales opes in fictilibus vasis conditas perspexisti?

Sozomenus. 440.

Lib. 5. cap. 15. Hesychas Reliquias Hilarionis clam abreptas deportauit in Palæstinam, inq; suo mo-

nasterio sepeliuit: ex quo tempore dies festus, maxima hominum frequentia, & summo splendore quotannis ab indigenis celebratus est.

Lib. 5. cap. 8. Gazenses accenso rogo Martyrum corpora comburunt: reliqua autem ossa, quæ ignis neutiquam absumpserat, ossibus camelorum & asinorum, quæ ibi proiecta erant, admiscent: adeò vt perdifficile esset ea inter ossa reperire. Attamen non diu sic latuerunt. Siquidem mulier quædam Christiana, quæ non ex vrbe Gaza orta fuerat, sed ibi suum domicilium collocauerat, iussu diuino ea noctu ex alijs ossibus selegit: atque in ollam iniecta, Zenoni eorum consobrino seruanda dedit. Nam ita Deus ei mandârat in somnijs.

Cap. 18. Gallus frater Iuliani cùm persuasum haberet, se facilè hoc perfecturum, si modò Ecclesiam ibi in delubri loco extrueret: transtulit in Daphnẽ loculum Babylæ Martyris. Ex quo quidem tempore dicitur dæmonium nullũ oraculum, vti consueuerat, edidisse.

Lib. 9. cap. 2. Pulcheria Imperatrix inuentis sacris quadraginta Martyrum Reliquijs, Deo preces gratulatorias fundebat, tum quòd se tanta reuelatione dignatus esset, tum quòd sanctarum Reliquiarum inuentionem assecuta esset. Post hæc pretiosissima theca Martyres honoratos iuxta venerabilem Thyrsum composuit, publica festiuitate, vt æquum erat, cum debito honore ac pompa ac psalmodijs celebrata. cui & ego ipse interfui.

Cap. 16. Hoc imperio Deus multorum Sanctorum corpora manifestauit. Cuiusmodi vtique & illud est, quod tunc accidit in Zacharia vetusto Propheta, & in Stephano Diacono ab Apostolis ordinato.

Theodoretus. 450.

Eccleſiaſt. lib. 3. cap. 9. Iulianus cùm in animo haberet bellum contra Persas gerere, ad omnia oracula, quæ erant intra fines imperij Romani, consulenda misit. Ille ipse verò supplex orat Apollinem Daphnæum, vti quæ sibi essent euentura ostenderet. Respondet Apollo, mortuos quosdam in proximo humatos impedimento esse, quo minus daret vaticinia. Eos igitur primùm inde transferendos esse: deinde, quid futurum sit, se prædicturum pollicetur. Nam se, nisi purgato luco nihil posse dicere. Eodem tempore in eo loco Reliquiæ inuicti Martyris Babylæ, & adolescentum, qui vnà cum eo pro fide decertârant, repositæ iacuerunt. Atque falsus vates apertè monstrauit, se gratia illius Martyris à consuetis & commentitijs oraculis edendis prohibitum. Quod vbi intellexit Iulianus (non enim ignarus fuit virtutis, quæ in vetere pietate Martyrum residebat) nullum quidem corpus mortuum inde deportandum curauit, sed imperauit Christianis, vt Reliquias duntaxat inuictorum Martyrum ex quo loco transferrent. Qui ad lucum lubentibus animis profecti, loculum in bigis collocant, omnesque ad vnum antecedentes saltare, Psalmosq; Dauidicos canere cœperunt: & inter singula versuum membra hæc verba interponere: *Confundantur omnes qui adorant sculptilia.* Nã Martyris translatione dæmonem eiectum existimârunt.

Lib. 5. cap. 36. Postea verò ipsæ etiam Ioannis Doctoris præstantissimi Reliquiæ fuêre Constantinopolim traductæ. Itaque fidelis hominum cœtus, pelagus, nauigiorum multitudine, velut cõtinentem efficiens, Bosphori ostium, ad Propontidem situm, luminaribus cooperuêre. Hunc thesaurum is, qui iam imperium administrat, in illam vrbem importandum curauit.

Lib. 8. Græcarum affectionum: Cùm cætera omnia paulatim marcescere aboleriq; Deus instituerit, Martyrũ tamen gloriam incorruptam seruauit. Ac animæ quidem triumphatorum Martyrum in cælesti nunc patria vitam agunt, Angelorum choris insertæ: eorum verò corpora non singula quidem singulis monumentis conduntur, sed ciuitates, oppida, paganiq; conuentus hæc inter se sortitò partiti sunt, laborantibus animis ac ægrotis corporibus salutares eos confiteri non cessant.

Leo Imp. 460.

C. de Epiſcopis & Clericis: Neque monachi, neque quicumque alij, cuiuscumque status aut fortunæ in ædes publicas, vel in quæcumque loca populi voluptatibus fabricata venerabilem crucem, & sanctorum Martyrum Reliquas illicitè inferre cõnentur.

Theodorus Lector. 500.

Lib. 2. Calandion petitas à Zenone Eustathij Reliquias è Philippis Macedoniæ, vbi ille in exilio mortuus fuerat, Antiochiam detulit, quas maximo cum honore exceperunt. Tota siquidem ciuitas, & omnis ætas, vt ita dicam, ad decem & octo milliaria extra vrbem in occursum illius egressa est.

Constantius filius Constantini Imper. imperauit annos 24. dies quinque: & sub illo Constantinopolim venerunt Reliquiæ sanctorum Apostolorum Andreæ, Lucæ, & Timothei, collocatæq; sunt in cõsecrato magno sanctorum Apostolorum templo.

Sub Magni Theodosij imperio Reliquiæ sanctorum Martyrum Terentij & Africani in Martyrium sanctæ Euphemiæ sunt depositæ.

Sub Arcadij imperio, & Patriarcha Attico Constantinopolim allatæ sunt Reliquiæ S. Samuelis, & in prophetico ipsius loco iuxta hebdomum collocatæ sunt.

Sub imperio Theodosij iunioris filij Arcadij depositæ sunt Reliquiæ S. Stephani, Laurentij, & Agnetis, in Martyrio S. Laurentij.

Andreas Cæsareensis. 500.

In Apocal. cap. 60. Reliquis quoque sanctis Martyribus, qui pro Christo mortem perpessi sunt, neque mysticæ bestiæ, qui diabolus est, characterem, id est imaginem apostasiæ illius susceperunt, iudicandi potestas data est, per quam dæmones, vt ob oculos videmus, iudicare non desinunt vsque ad præsentis seculi consummationem, cum Christo glorificati: à pijs rursum regibus fidelibusq; principibus adorati, & diuina denique virtute contra omnem corporum morbum, fraudemq; & vim dæmonum conspicuè donati.

Æneas Gazæus. 530.

In Theophraſto. Noui multa bonorum virorum corpora, quæ etiam phalanges dæmonum tantoperè terrerent, quantoperè ipsi vexabant hominem abs se captum atque obsessum: itemq; morbos innumeros, quibus curandis ars medica non sufficerat, ipsa facilè curarent, perpurgarent, omninoq; auferrent.

Procopius Cæsareensis. 540.

De ædificijs Iuſtiniani Oratione 1. Iuxta oriticium sinus Irenes templum est fundatum tanta magnificentia, vt fatis enarrare non possim: hic asseruantur ex antiquo Reliquiæ sanctorum virorum non minus quam quatuor, qui in Romano exercitu æra merentes militabant in duodecima legione apud Militenem, &c.

Iustiniani morbus succrescens medicorum operam eludit. Interim audiens inuentas esse Reliquias, relicta ope humana, ad has fidem conuertit, & vera opinione in ijs, quæ maximè necessaria erant, vsus est. Postquam enim lapidem Reliquiarum sacerdotes genu regis imposuerunt, euanuit dolor, corporibus, quæ Deo seruierunt, cedens. Quod profectò Deus no-

lens

lens esse dubium, magnum signum ostendit eorum, quæ acta erant. Nam ex sanctis illis Reliquijs subitò oleum manauit, & arculam perfundens, pedes & totam purpuream vestem regis imbuit, & humectauit; quamobrem vestis hoc modo humectata asseruatur in regijs receptaculis, in eorum, quæ tum facta sunt, testimonium, subscriptum est, Iustiniano regi repositum esse eam.

Cyrillus Eremita. 540.

In vita S. Euthymij: Splendidam & magnificam facit dedicationem, deponens sub ara quasdam partes Reliquiarum Martyrum Tarachi, Probi, & Andronici, &c. Diaconus Pheidus speluncam, quæ in principio silentem tenuit diuinum Euthymium, pulcherrimam & maximam ædem efficit. Deinde cùm sanctum illud corpus beati viri cum lampadibus & hymnis propriis credidissent manibus, transfert ad eam ædem, quam ipse recenter fuerat fabricatus, & in sacro deponit loculo, vt nunquam posset amplius aperiri, & nec vel villæ paruæ possent illinc eius auferri Reliquiæ. Cùm tabulam autem imposuisset, vrceum desuper quasi circa pectus defigit. Illa verò ab eo tempore in hodiernum vsque diem omne genus gratiæ datur ijs, qui ad eum accedunt fideliter. Atque cùm sic quidem præclarè feciſſet Reliquiarum translationem, reuertitur in sanctam ciuitatem.

Timotheus Alexandrinus. 540.

Narratione de maximis miraculis S. Menæ: Tunc surrexerunt quidam ex fidelibus ciuitatis Alexandrinæ, & quæsierunt Reliquias sancti & gloriosi Martyris Menæ, vt in eius nomine sanctum templum extruerent. Vniuersa autem illa prouincia congregata fuit in loco, vbi erat templum ædificandum, vt id citò perficerent. Eo autem perfecto Dei gratia & Sancti intercessione, erat homo quidam ex regione Isaurorum valde diues. Ingressus est autem Alexandriam causa negotiationis, & audiuit omnia miracula & curationes, quas fecit S. Menas, & dixit apud se: Volo ego quoque ire vt orem in templo S. Martyris Menæ, & adorem pretiosas & sanctas eius Reliquias, &c.

Euagrius. 600.

Lib. 1. cap. 13. Simeonis sanctissimum corpus post migrationem è vita Antiochiam deportatum fuit, Leone tum imperium gerente, & Martyrio administrante Episcopatum Antiochiæ: Ardaburio præterea Præfecto prætidiorum in Oriente, cum militum ducibus & cæteris ordinibus in ipsa mandra commorantibus, seruantibusque sanctissimum beati Simeonis corpus, ne vrbes vicinæ illud surriperent. Itaque corpus sactatum, nullis miraculis in itinere editis, defertur Antiochiam: quod Leo Imperator postea ab Antiochenis petiuit. At Antiocheni contra Imperatori aliud postulatum offerebant, quod ita se habet: Quoniam ciuitas mœnibus caret, (Imperatoris namque furor ea diruit,) sanctissimum Simeonis corpus huc apportauimus, vt nobis & muri & munimenti loco sit. Quibus verbis persuasus Leo, eorumque obsecutus postulationi, venerandum corpus illis concessit. Iftius corporis cùm multæ aliæ partes ad nostram vsque ætatem fuêre reseruatæ, tum caput ipse quidem conspicatus sum, Gregorio viro magni nominis id temporis Episcopatum illius Ecclesiæ gerente, & Philippico efflagitante, vt Sanctorum Reliquiæ, quò tutius in Oriente expeditiones militares faceret, ad ipsum mitterentur, &c. Ibi quoque catena ferrea, quam collo gestabat, reponebatur: quacum corpus omnium sermone celebratum, quod tam graues exantlasset labores, diuinos honores consecutum est.

Cap. 16. Maiora robustioraque Ignatij viri plane diuini ossa à bestijs relicta, (quæ, sicut tum à Ioanne Rhetore, tum ab alijs memoriæ proditum est, posteaquam sanctus Martyr bestiarum ventres, vti erat ei in optatis, sepulchri loco in Amphitheatro Romano consecutus fuerat, Antiochiam deportata fuerunt) regnante etiam Theodosio, quod fuit longo tempore post eius martyrium, in coemiterium translata sunt: quippe Deus optimus maximus animum Theodosij impulit, vt diuinum illum Martyrem maioribus afficeret honoribus, & templum, quod iam olim dæmonibus dedicatum, Ignatio victori & Martyri consecraret. Itaque quod olim Fortunæ dicatum fuit, iam sacrum sanctuarium & templum augustum ad Ignatij memoriam celebrandam factum est: cuius Martyris sacræ Reliquiæ curru cum solenni pompa per ciuitatem portatæ, & in templo repositæ fuerunt, &c. Iulianus Apostata licet inuitus, sanctum Babylæ corpus honorificè ex eo loco transtulit, templumque amplissimum, quod adhuc integrum manet, ante portas vrbis Antiochiæ extruxit: hocque egit ad eum planè finem, vti dæmones in posterum sua liberè obirent negotia, quêadmodum se facturos ante Iuliano polliciti fuissent. Verùm istud certè Dei Seruatoris prouidentia administratum fuit, cùm vt virtus, quæ inest Martyribus, omnibus pateat, tum vt sacratæ huius sancti Martyris Reliquiæ in locum transferentur sacratum, & templi præclarissimi honore decorarentur.

Lib. 2. cap. 3. Intra testudinem ad Orientem est sacrarium decorè constructum, in quo sanctissimæ Martyris Euphemiæ Reliquiæ in capsa bene longa, eaque ex argento valde scienter confecta, conditæ reponuntur. Miracula autem, quæ ab ista sanctissima Martyre quibusdam temporibus eduntur, nemini Christiano obscura sunt, &c. Est in ipsa capsa ad læuam velut transenna exigua, paruis ianuis obfirmata, per quam ferrum oblongum, spongia circumligatum, ad Reliquias vsque immittunt: quod quidem vbi circumtorserint, spongiam plenam sanguine retrahunt, plenamque cruentis guttis concretis plurimis. Quod vbi videt populus, statim Deum propterea veneratur, gloria ac laudibus effert. Tanta est autem guttarum concretarum inde extractarum copia, vt pijs Imperatoribus, sacerdotibus omnibus ibi congregatis, & vniuersæ populi frequentiæ abundè satis suppetant, tum ad participandum, tum ad mittendum cæteris fidelibus, per orbem vniuersum, illarum rerum cupientibus fieri participes. Ac guttæ illæ concretæ manent integræ perpetuò & sacer sanguis neutiquam in aliam formam commutatur. Quæ res fiunt non certo aliquo & definito tempore, sed prout Episcopi vita, & morum illius grauitas fert. Aiunt namque cùm aliquis spectatus vir, & virtutibus eximius eam gubernet Ecclesiam, hoc miraculum sæpissimè fieri solere: cùm autem improbus illo munere fungatur, rarò admodum signa illa diuina edi, &c. Cùm aliquis eo loci accedat, vbi sacra capsa, in qua conditæ sunt sanctissimæ illæ Reliquiæ, reponitur, tam fragrante completur odore, vt alij omnes odores, quibus homines vti solent, ab eo longè superentur. Nam neque odori florum, qui ex pratis colliguntur, similis est, neque illi, qui ex rebus suauissimè olentibus capitur, neque talis, qualis conficitur ab vnguentario: sed peregrinus est, & præ cæteris eximius, ipsius Martyris Reliquijs vim & virtutem illam ei tribuentibus efflatus.

Lib. 4. cap. 27. Relinquebatur ab his, qui thesauros & monumenta attulerunt, auri argentiue prorsus nihil, sed alterius cuiusdam materiæ multò præstabiliores, quæ Deo omninò dicata fuit: sanctissimas dico Reliquias Sergij inuicti Christi

Martyris, quæ in capſa erant oblonga, argentoque obducta repoſitæ. Itaque poſtquam Choſroës his verbis perſuaſus, totum exercitum ad vrbem excidendam dimiſerat, derepentè in ipſis mœnibus magna hominum multitudo clypeis munita viſa eſt ciuitatem propugnare. Quam qui erant miſſi à Choſroë conſpicati, reuerterunt, ac tum multitudinem, tum armaturam admirari, ad Choſroëm rem referunt. Vbi autem rurſus certior factus eſt, paucos admodum in vrbe remanere, eoſque vel ætate exacta eſſe, vel tenera, & immatura (quippe omnes, qui firma fuêre ætate & robuſta è medio ſublati erant) pro certo nouit, iſtud miraculum à ſancto Martyre editum: & propterea metu perculſus, admiratuſq; Chriſtianorum fidem, domum reuertitur.

Cap. 34. Sanctiſsimum Thomæ monachi corpus cum ſolenni celebritate ac pompa transfertur Antiochiam, ibiq́ue in cœmiterio ſepelitur: cuius virtute peſtis, quæ illic tum graſſabatur, ſedata eſt. Ad cuius honorem Antiocheni diem feſtum quotannis ad noſtram vſque ætatem agere non deſierunt.

Euſtathius Presbyter. 600.

In vita S. Eutychij: Cùm omnia funeri neceſſaria parata eſſent, Sanctus ipſe ſanctorum manibus ſublatus ferebatur. Certatim autem ſinguli vel oram veſtimenti, vel ſacrum feretrum attingere ſtudebant. Quid enim corpore illo ſacratius aut purius? alius ad eos, à quibus ferebatur, appropinquare, alius aſpectu tantùm, tamquam ex illo quoque prouenire vtilitas, frui cupiebat.

Ioannes Moſchus. 610.

In Prato ſpirituali cap. 40. Coſmas Abbas vir ſingularis religionis & fidei rectorumq; dogmatum valde tenax & zelator Theopoli defunctus eſt: & iuſsit Patriarcha Baſilius pretioſas eius Reliquias in monaſterio ſuo ſepeliri, vbi & poſitus erat quidam Epiſcopus. Die igitur quadam profectus ſum, vt ſalutarem ſepulchrum eius.

Georgius Alexandrinus. 620.

De Ioanne Chryſoſtomo: Theodoſius iunior iuſſit omni cum honore ac reuerentia deferri ſancti Ioannis Chryſoſtomi Reliquias, & ijs dedit pallia nihil indigna excipiendis Reliquijs. Illi igitur, qui miſſi erant, cùm ad Comanos peruenisſent, Reliquias ipſius venerabiles & ſanctos è capſula ſiue feretro ſplendido corpori accommodo depromptas ſecum tulerunt, vti ab Imperatore fuerat ijs conditum. Reliquiæ igitur vt primùm relatæ ſunt, quotquot in Eccleſia deprehenſi tum ſunt, concurrerunt ad vnum omnes, vt ſupplices eum venerarentur. Ibidem viri Comani, cùm vidiſſent attactu panni ſepulchralis, quo ſancti Ioannis Reliquiæ condebantur, ſanatum claudum, contemplati quod præter naturæ ordinem factum fuerat ſtupendum miraculum, ſinguli quoque è veſtimentis ſepulchri, quibus tegebatur pretioſum illud ac venerabile corpus, arripuerunt, & ſibi deſumpſerunt pia benedictione, & ad ſanitatem morbo quouis laborantium. Attulerunt & veſtem magnifici ſumptus, quo eum cohoneſtârunt.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 16. Chriſtus Dominus Sanctorum Reliquias, velut ſalutiferos fontes præbuit, ex quibus plurima ad nos beneficia manant, ſuauiſsimumq́ue vnguentum profluit. Nec verò quiſquam huic ſermoni fidem detrahat. Nam ſi aqua in deſerto ex aſpera & ſolida rupe, atque ex aſini maxilla, ad ſedandam Samſonis ſitim, Deo ita volente profilijt, eritne cur cuiquâ incredibile videatur, ex Martyrum Reliquijs ſuaue vnguentum ſcaturire? Minimè certè, ijs quidem, quibus Dei potentia, honorq́ue, quo Sanctos ſuos affi cit, perſpectus & exploratus eſt. Atque illud quidem veteri lege comparatum erat, vt quiſquis mortuum contigiſſet, immundus cenſeretur. Verùm hi in mortuorum numero minimè habendi ſunt. Ex quo enim ipſamet vita, ac vitæ auctor inter mortuos aſcriptus eſt, eos, qui in ſpe reſurrectionis, fideiq́ue erga eum, diem extremum clauſerunt, mortuos haudquaquam appellamus. Qui enim mortuum corpus miracula edere queat? Quonam itaque modo per ea dæmones expelluntur, morbi profligantur, ægroti ſanantur, cæci proſpiciunt, leproſi mundantur, tentationes & mœrores diſcutiuntur, ac denique *omne donum optimum à Patre luminum*, eorum opera ad eos, qui fide minimè dubia poſtulant, deſcendit!

Num. 19.

Matt. 11. Iacob. 1.

Hiſtoria Barlaam cap. 12. Apoſtolorum virtus vſque adeò emicuit, vt *in omnem terram eorum ſonus* exierit. Horum non verba duntaxat, & opera, ſed ipſe quoque cruor, & oſſa omni ſanctitate plena ſunt. Dæmones namque per vim in fugam vertunt, atque ijs, qui cum fide accedunt, incurabiles alioqui morbos profligant. Quin veſtes quoque ipſæ, & ſi quid aliud ad pretioſa eorum corpora propiùs acceſsit, omnibus venerationi ſunt.

Pſal. 18.

Cap. 22. & 23. Arachus cùm multis illatis ſupplicijs monachos illos flectere non potuiſſet, arreptos eos ad regem Zardan duci, atque inter eundem percuti contumelijsq́ue affici iubet, Reliquiarum interim peram geſtantes, &c. Ait ad eos: Quanam de cauſa hæc mortuorum oſſa geſtatis? Si eorum, ad quos pertinent, deſiderio hæc fertis, hac ipſa hora vos etiam cum illis collocabo: vt votorum veſtrorum compotes euecti, effecti, gratiam mihi habeatis. Diuinæ autem illius cohortis dux atque antiſtes, regias minas pro nihilo ducens, perinde ac ſi nihil ipſi aduerſi contigiſſet, reſpondit: Hæc pura & ſancta oſſa idcirco circumferimus, vt admirabilium virorum, quorum ipſa ſunt, deſiderium vtcunque leniamus, eorumq́ue religioſum exercitationem, Deoq́ue charam vitam nobis in memoriam reuocemus, atque ad eiuſdem vitæ ſtudium nos ipſos excitemus, &c. nos autem ad ſequenda ipſorum veſtigia nos ipſos mutuò acuimus. Quin etiam mortis memoriam, quæ permagnam vtilitatem adfert, atque ad religioſæ vitæ certamina promptos nos ac velut pennatos reddit, nobis hinc comparamus, ac præterea ex eorum contactu ſanctitatem haurimus.

Elias Cretenſis 780.

In orationem 3. Nazianzeni: Sanctorum ſola etiam corpora diſiunctis animis tot ac tanta operantur, quot & quanta animæ. Nam ijs, qui piè ipſa contingunt, aut etiam honore proſequuntur, vberrima beneficia, & ſanitates profundunt. Quid autem corpora dico? Paucæ ſanguinis guttæ, & pili, & exigui panni Martyrum cruore ſanctificati, parem corporibus vim ac facultatem habent.

Synodus Nicæna Secunda. 781.

Can. 7. Quæcunque templa conſecrata ſint abſque Reliquijs Martyrum, in ijs fieri ſtatuimus Reliquiarum depoſitionem, cum conſuetis precibus. Qui autem templum conſecrat ſine ſanctis Reliquijs, deponatur, vt qui Eccleſiaſticas traditiones tranſgreſſus ſit.

Nicephorus Conſtantinopolitanus Patriarcha. 815.

Epiſtola ad Leonem: Adoro item & exoſculor venerandas Sanctorum Reliquias: quippe quæ certam animorum corporumq́ue morbis ſalutem medicinamq́ue conferant. Honoro quoque & veneror ſacroſanctas illorum tumbas & ſepulturas.

Exod 17. vnde. 17

Theophanes Presbyter. 830.

Oratione in exilium S. Nicephori: Tunc sacer ciuitatis Antistes cum sacerdotibus, & monachis, vniuersoque populo ad S. Theodori templum accedit, in quo gratia plenę Reliquię iacebant, easque cum veneratione & lachrymis complectens, tamquam Sanctum ipsum viuentem sic est allocutus: O vir beatissime, &c.

Theosteristus. 830.

Oratione funebri in S. Nicetam: Constantinus hic malæ radicis malum germen Sanctorum Reliquias omnino contempsit, & pro nihilo duxit.

Methodius Constantinopolitanus. 840.

In Martyrio Dionysij: Sanctorum quoque corporibus digna veneratione sepultis, eorum vestimenta, tunicę videlicet, cilicium, atque caligæ Dionysij pretiosi, & casula sancti Rustici Archipresbyteri, atque dalmatica beati Eleutherij Archidiaconi, exceptis portionibus, quæ pro Reliquijs electorum Domini à fidelium deuotione sumptæ sunt, vsque hodie debiti cultus reuerentia conseruantur.

Theodorus Studites. 840.

De honore imaginum: Vos autem fratres huc incumbite, & scitote, etiamnum præter dicta à sanctis Patribus nostris, pariter & à nobis humilibus, quòd loca, in quibus Christus natus est, sancta sunt, & habenda venerationi, atque adoranda prædicantur. Et si quis illinc acceperit siue puluiscu lum, seu lapidem, eum adornat, atque complectitur, quasi peculiarem thesaurum, aut sacras Reliquias quasdam. Proinde intelligo asseruari Romæ claues Petri, Apostolici senatus principis, honoris gratia: etiamsi nullas claues sentibiles dederit Dominus Petro, sed ore tenus, in hoc, vt penes illum esset potestas ligandi atque soluendi. Eas autem argento confectas, palam adorandas proponunt.

Constantinus Tius. 850.

Oratione de inuentione Reliquiarum sanctæ Euphemiæ cap. 4. Erat magna fides eorum, qui habitabant Constantinopoli, in templo & Reliquijs omni ex parte benedictæ Martyris Euphemiæ, & confluebant omnes instar fluuij haurientes curationes. Ex pretiosis enim eius Reliquijs exibat sanguis plenus odore bono, qui quidem tamquam vnguentum à Deo suppeditatum, dabatur ægrotantibus. Tunc execrandus Imperator Leo, temeraria vsus audacia, noctu ingressus cum quibusdam, qui erant suæ sectæ, impetum fecit in Reliquias omni ex parte benedictæ Martyris Euphemiæ: & cùm arcam aperuisset, abstulit Reliquias benedictæ Martyris cum loculo, qui eas continebat. Cùm parata autem haberet alia ossa mortui exiccata, ea iecit intra arcam, & cùm eam rursus texisset, recessit. Venerandas autem benedictæ Euphemiæ Reliquias cum ligneo oculo deposuit in quadam domo oratoria, ex ijs, quæ illic erant in regia. Quamobrem eius sorores & filiæ aromatibus, vnguentis, & luminibus id adorabant clanculum, propter insignem gratiam & miraculorum magnitudinem.

Leo Imperator. 880.

De apparatu bellico cap. 20. Sacra sunt militum in bellis cadentium corpora, præcipuè eorum, qui strenuè se pro Christianis propugnandis gesserunt, hæcque omninò pio honore afficienda, & sepultura memoriaque perpetua donanda sunt.

Simeon Metaphrastes. 890.

De Pamphilo, Valente, & cæteris Martyribus cap. 14. Et quatuor quidem dies, & totidem noctes sanctissima Martyrum corpora expolita fuerunt bestijs carnuoris. Cùm autem Dei prouidentia nihil ad eos accessisset, non ferà, non auis, aut aliquid aliud, sed salua permansissent & integra, iustum ac conuenientem honorem consecuta, consuetę mandata sunt sepulturæ, repositæ in pulchris templorum ædibus, & sacris tradita oratorijs, in perpetuam memoriam vt honorarentur à populo, ad gloriam Christi veri Dei nostri. Cui gloria & potentia simul cum Patre & sancto Spiritu nunc & semper & in secula seculorum. Amen.

De Carpo, Papilo, & cæteris Martyribus: Pretiosas illorum Reliquias, quæ abiectim & contemptim iacebant, Christianorum manus cùm sustulissent, cum lampadibus simul & hymnis, in loco insigni præclarè deposuerunt, opes Christianis inuiolabiles, malignis spiritibus flagellum terribile, & rorem omnibus ægrotantibus, & certam medelam, ad gloriam Dei Patris & Domini nostri Iesu Christi, quem decet honor & potentia, cùm sanctissimo & viuifico Spiritu, nunc & semper & in secula seculorum. Amen.

Suidas. 970.

In Constantino Copronyme: Eo vecordiæ & vesanię redactus est, vt lege sanciret, ne quisquam prorsus seruorum Domini Sanctus appellaretur, sed vt eorum Reliquiæ conspuerentur, nec eorum intercessio peteretur. Nihil enim eos posse.

In voce Ξύλα: Sub Zenone Imper. Barnabæ Apostoli, & comitis D. Pauli Reliquiæ in Cypro sunt inuentæ: & in pectore Barnabæ Euangelium secundùm Matthæum, quod folia Ξύλα habebat. Pretiosi ligni genus est Thyum.

Constantinus Porphyrogennetes. 990.

De agmnibus militaribus themate 2. Basiliscus Comenensium Episcopus martyrio obijt, cum quo etiam conditæ sunt Reliquiæ Ioannis Chrysostomi.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Constantino Copronyme: Reliquias sanctę Euphemiæ cum cista in mare abiecit, quæ Dei gratia incolumis demum appulit, ac deinde Constantino ac Irene imperantibus digna veneratione in suum est reducta templum.

Ioannes Zonaras. 1100.

In Leone Magno: Hoc Imperatore pretiosa Deiparæ sanctissimæ vestis è Palæstina Romam nouam translata est, & ab illo in argenteo loculo, in æde, quam ipse in Blachernis struxerat, reposita est: quæ ædes ex eo sacer loculus appellatur.

De imperio Constantini filij Leonis: Eo tempore veneranda manus Præcursoris per quendam Diaconum Iobum Antiochia Byzantium translata est.

De imperio Romani patris: Eo mortuo Nicephorus Phocas ab Imperatrice Byzantium accersitus, de manubijs Berrhæanis triumphauit. Vnde & partem quandam venerabilis vestis Ioannis Baptistæ, & ab Antiochia partem capillorum eiusdem sanguine concretam Byzantium secum detulit.

Michael Glycas. 1120.

Parte 4. Annalium: Sacra tamen ara propterea relicta fuit, quòd istic venerabiles Patriarcharum & Apostolorum Reliquiæ sint conditæ.

Nicetas Choniates. 1200.

In Andronico Comneno: Sed cùm tandem malorum finis instare, & pugna quietura videretur, Siculi duces interuenerunt, & turbæ in cædes ruentis impetum represserunt: quorum vnus cataphractus equo insidens Theodori Martyris, è cuius

sepulchro vnguentum ebullit, templum ingreditur, & alios obliquo ense verberando, alios vulnerando, vix militum intemperies coiberi potuit.

Michael Choniates. 1220.

Oratione funebri in Nicetam Choniatem: Illum planè mihi constat omni ope atque opera eniti solitum, vt ad illorum archetypa exempla vitæ suæ regulam efformaret, & exoleret, eundemque, dum in viuis adhuc esset, quoad eius fieri poterat, omnibus votis exoptare, vt vnà cum illis conuersaretur, & exultaret: cùm præsertim sanctorum corporum Reliquias & imagines vndique conquireret, & comportaret, extructisque templis impositas & consecratas summis honoribus prosequeretur.

Nicephorus Callistus. 1300.

Lib. 2. cap. 41. Sancti Matthæi sacrum tabernaculum in aureo repositum lecto, splendidisque inuolutum vestibus, palatio Fulusianus inferri: idque arcæ ferreæ, plumbo insuper probæ communicæ inclusum, demittere in mare iubet, hoc sic cogitans: si is, qui illud ab igne conseruatum tutatus esset, ab vndis quoque, vt in ferrea vrna poticum supernataret, vindicaret, se Dijs suis omnibus repudiatis, vni, quem ille prædicasset, Deo per pietatis cultum seruiturum. Cùm ergo ita in mare proijceretur, statimque diuina id cælitus gubernante manu in litore rursum exponeretur, populus vniuersus vrbe effusus, Platone Episcopo præeunte, hymnis laudibusque à Matthæo prædicatum concedebat Deum.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 3. Post mortem Martyrum concurrunt ad sepulchra & monumenta horum homines, & sanati sunt à morbis suis. Cæterùm vsque ad hodiernum diem infinitis eduntur miracula circa sepulchra Martyrum, & aliorum Sanctorum, qui iuxta Euangelij præcepta vitam suam instituerunt.

Basilius Moscorum Dux. 1570.

Theol. Mosconit. cap. 6. Omnium Apostolorum, Prophetarum, cæterorumque ordinum Sanctorum, nobis in veri cognitione seruientium, & nostrorum ad Christum ducum memorias colimus, ad ossa illorum genua flectimus, vt eo maius auxilium ipsorum senciamus.

Hieremias Constantinopolitanus. 1580.

Respons. 2. cap. de inuocatione Sanctorum: Quin etiam ex illorum sanctis Reliquijs multifariam beneficia scaturire nemo dubitare debet. Si enim è præduro saxo aqua in solitudine effluxit: si ex asini mandibula Samsoni sitienti aqua erupit: è Martyrum Reliquijs idem fieri incredibile sit? Nullo modo ijs qnidem, quibus notum est, quid Sancti possint apud Deum, & quantus eorum sit honor.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Pius Primus. 142.

Epistola 2. ad Iustum Episcopum: Cura sanctorum Martyrum corpora sicut membra Dei, quemadmodum curauerunt Apostoli Stephanum.

Cornelius Papa. 255.

Epistola prima: Rogo vos nobis congratulari: quia rogatu cuiusdam deuotæ fœminæ atque nobilissimæ matronæ Lucinæ leuata sunt corpora Apostolorum Petri & Pauli de catacumbis. Et primò quidem beati Pauli corpus leuatum silentio, positum est in prædio prædictæ matronæ via Ostiensi ad latus, vbi decollatus est. Postea verò beati Apostolorum principis Petri accepimus corpus, & condecenter posuimus illud iuxta locum, vbi crucifixus est, inter corpora sanctorum Episcoporum in templo Apollinis, in monte aureo, in Vaticano Palatij Neroniani tertio Kalendarum Iuliarum die.

Eutychianus Papa. 275.

Causa 35. qu. 6. cap. Episcopus: Sic te Deus adiuuet, & istæ Sanctorum Reliquiæ, & illud sacramentum, quod iustè iurauit de synodali causa.

Ambrosius. 370.

Libro 9. epistola 85. Eruuntur nobiles Reliquiæ sepulchro ignobili, ostenduntur cælo trophæa, sanguine tumulus madet, apparent cruores triumphales. Succedant victimæ triumphales in locum, vbi Christus hostia est. Sed ille super altare, qui pro omnibus passus est: isti sub altari, qui istius redempti sunt passione. Hunc ego locum prædestinaueram mihi: Dignum est enim, vt ibi requiescat sacerdos, vbi sacerdos offerre consueuit. Sed cedo sacris victimis dextram portionem: locus iste Martyribus debebatur. Condamus ergo Reliquias sacrosanctas, & dignis ædibus inuehamus, totumque diem fida deuotione celebremus.

Exhortatione ad Virgines: Condant alij aurum & argentum, ac de latentibus eruant venis: legant pretiosa monilium serta: temporalis ille thesaurus est, & sæpe habentibus pernitiosus, nos legimus Martyris clauos, & multos quidem: & plura fuerunt vulnera, quàm membra, &c. Munera itaque salutis (*Corpora sanctorum Martyrum Vitalis & Agricolæ*) accipite, quæ nunc sub sacris altaribus reconduntur.

Lib. 10. epist. 85. de inuentione SS. Gerualii & Protasij: Dominus gratiam dedit, formidantibus etiam clericis iussi eruderari terram eo loci, qui est ante cancellos SS. Felicis atque Naboris. Inueni signa conuenientia, adhibitis etiam quibus per nos manus imponenda foret, sic sancti Martyres eminere coperunt, vt adhuc nobis silentibus arriperetur vrna, & sterneretur prona ad locum sancti sepulchri. Inuenimus miræ magnitudinis viros duos, vt prisca ætas ferebat. Ossa omnia integra, sanguinis plurimum. Ingens concursus populi per totum illud biduum. Quid multa? Condiuimus integra, ad ordinem transtulimus, vespere iam incumbente ad Basilicam Faustæ, ibi Vigiliæ tota nocte, manus impositio. Sequenti die transtulimus ea in Basilicam, quam appellant Ambrosianam. Dum transferimus, cæcus sanatus est. Talis mihi ad populum fuit sermo: Cùm tam effusam, tamque inauditam confiderarem conuentus vestri celebritatem, & diuinæ gratiæ munera, quæ in sanctis Martyribus refulserunt, imparem me, fateor, huic muneri iudicabam, nec fieri posse, vt sermone absoluerem, quod vix possimus animo intendere, oculis comprehendere. Sed vbi sanctarum legi cœpit series Scripturarum, largitus est Spiritus sanctus, qui locutus est in Prophetis, quo dignum aliquid tanto cœtu & expectatione vestra Martyrumque sanctorum meritis proferamus, &c. Cognouistis, imò vidistis ipsi multos à dæmonijs purgatos. Plurimos etiam vbi vestem Sanctorum manibus contigerunt, ijs quibus laborabant debilitatibus absolutos. Reparata vetusti corporis miracula, quo se per aduentum Domini Iesu gratia terris maior infuderat, vmbra quadam sanctorum corporum plerosque sanatos

cerni-

cernitis. Quanta oraria iactitantur? Quanta indumenta super Reliquias sacratissimas, vt tactu ipso medicabilia reposcantur? Gaudent omnes extrema linea contingere, & quia contigerit saluus erit. Gratias tibi Domine Iesu, quòd hoc tempore tales nobis sanctorum Martyrum spiritus excitasti, quo Ecclesia tua præsidia maiora desiderat.

Serm.91. De inuentione SS. Gerualij & Protasij: Celebritati vestræ, qui solent, inuident. Et quia celebritatem vestram inuidis animis ferre non possunt, ausam celebritatis odêre, atque amentiæ in tantum prodeunt, vt negent Martyrum merita, quorum opera etiam dæmones confitentur. Sed hoc non mirum. Siquidem tanta est incredulorum pertidia, vt tolerabilior fit Diaboli confessio. Dicebat enim Diabolus: *Iesu Fili Dei vni, quod venisti ante tempus torquere nos?* Et cùm hæc audirent Iudæi, ipsi tamen Dei Filium denegabant. Et nunc auditis clamantes dæmones & confitentes Martyribus, quòd pœnas ferre non possunt, & dicentes: Quid venisti, vt ante tempus nos tam grauiter torqueatis? Et Arriani dicunt: Non sunt isti Martyres, nec torquere Diabolum possunt, nec aliquem liberare, cùm tormenta dæmonum ipsorum voce probentur, & beneficia Martyrum remedijs cæcorum, & absolutorum iudicijs declarentur. Negant cæcum illuminatum, sed ille non negat se sanatum. Ille dicit: Video, qui non videbam. Ille dicit: Cæcus esse desiui, & probat facto. Isti beneficium negant, qui factum negare non possunt. Notus homo est, publicis cùm valeret mancipatus obsequijs, Seuerus nomine, lanius ministerio. Deposuerat officium postquam inciderat impedimentum. Vocat ad testimonium homines, quorum ante sustentabatur obsequijs. Eos indices suæ vificationis accersit, quos habebat testes & arbitros cæcitatis. Clamat, quia vt contigit fimbriam de veste Martyrum, qua sacræ Reliquiæ vestiuntur, redditum sibi lumen sit. Nonne simile illud est, atque illud quod in Euangelio legimus? Vnius enim potentiam laudamus auctoris: nec interest, verum opus sit, an munus; cùm & muneretur in opere, & operetur in munere.

Matt. 8.

De Nazario & Celso: Cur non honorent corpus illud fideles, quod reuerentur & dæmones: quod afflixerunt in supplicio, sed honorant in sepulchro. Honoro itaque corpus, quod Christum honorauit in gloria, quod cum Christo regnabit in cælo.

Prudentius. 380.

Hymno 3 de S. Eulalia:

Hic vbi marmore perspicuo
Atria luminat alta nitor,
Et peregrinus, & indigena
Reliquias, cineresq; sacros
Seruat humum venerandas sinu, &c.
Sic veneratur ossa libet,
Ossibus altar impositum.

De S. Laurentio:

O ter, quaterq;, & septies
Beatus vrbis incola,
Qui te, ac tuorum comitum
Sedem celebrat ossium:
Cui propter adolui licet,
Qui fletibus spargit locum,
Qui pectus in terram premit,
Qui vota fundit murmure, &c.
Vix fama nota est, absitis
Quàm plena sanctis Roma sit,
Quàm diues vrbanum solum
Sacris sepulchris floreat.

De S. Fructuoso Hymno 6.

Tum de corporibus sacris fauillæ,
Et per fusa mero leguntur ossa,
Quæ captim sibi quisque vendicabat:
Fratrum tantus amor donum referre
Sanctorum cinerum dicata dona,
Aut gestare sinu fidele pignus.
Sed ne Reliquiæ resuscitandæ,
Et mox cum Domino simul futuræ,
Discretis loca diuidant sepulchris,
Cernuntur niueis stolis amicti,
Mandant vestibus, cauoq;, claudi
Mixtim marmore pulueres sacrandos.

Syricius. 390.

Epist. 4. Cùm in vnum plurimi fratres conuenissemus ad S. Apostoli Petri Reliquias, per quem Apostolatus & Episcopatus in Christo cœpit exordium.

Hieronymus. 390.

Epist. 53. Ad Riparium: Ais Vigilantium os fœtidum rursum aperire, & putorem spurcissimum contra sanctorum Martyrum proferre Reliquias, & nos, qui eas suspicimus, appellare cinerarios, & idololatras, qui mortuorum hominum ossa veneremur. O infelicem hominem, & omni lachrymarum fonte plangendum: qui hæc dicens, non intelligat, se esse Samaritanum & Iudæum, qui corpora mortuorum pro immundis habent, & etiam vasa, quæ in eadem domo fuerint, pollui suspicantur, sequentes occidentem literam, & non spiritum viuificantem. Nos autem non dico Martyrum Reliquias, sed ne solem quidem & lunam, non Angelos, non Archangelos, non Cherubim, non Seraphim, & omne nomen, quòd nominatur & in præsenti seculo, & in futuro, colimus & adoramus: ne seruiamus creaturæ potius quàm Creatori. Honoramus autem Reliquias Martyrum, vt eum, cuius sunt Martyres, adoremus. Honoramus seruos, vt honor seruorum redundet ad Dominum, qui ait: *Qui vos suscipit, me suscipit.* Si non honorandæ sunt Reliquiæ Martyrum, quomodo legimus: *Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius?* Si ossa mortuorum polluunt contingentes, quomodo Heliseus mortuus mortuum suscitauit, quod iuxta Vigilantium iacebat immundum? Ergo omnia castra Israelitici exercitus & populi Dei fuêre immunda, quia Ioseph & Patriarcharum corpora portabant in solitudine, & ad sanctam terram immundos cineres pertulerunt? Ioseph quoque, qui in typo præcessit Domini Saluatoris nostri, sceleratus fuit: qui tanta ambitione ossa Iacob in Hebron portauit, vt immundum patrem auo & atauo sociaret immundis, & mortuum mortuis copularet? Iterum dicam ergo Martyrum Reliquiæ immundæ sunt? Et quid passi sunt Apostoli, vt immundum Stephani corpus tanta funeris ambitione præcederent, vt facerent ei planctum magnum, vt eorum luctus in gaudium verteretur?

Psal. 115.
4. Reg. 13.
Exod. 13. Ioſ. 24.
Gen. 50.
Act. 8.

Libro aduersus Vigilantium cap. 2. Hæc sunt verba blasphemiæ Vigilantij: Quid necesse est te tanto honore non solum honorare, sed etiam adorare illud nescio quid, quod in modico vasculo transferendo colis? Et rursum in eodem libro: Quid puluerem linteamine circumdatũ, adorando oscularis? Et in consequentibus: Prope ritum gentilium videmus sub prætextu religionis introductum in Ecclesias, sole adhuc fulgente moles cereorum accendi, & vbicunque puluisculum nescio quod, in modico vasculo pretioso linteamine circumdatum, osculantes adorare. Magnum honorem præbent huiusmodi homines beatissi-

mis

mis Martyribus, quos putant de viliſsimis cereolis illuſtrandos: quos Agnus, qui eſt in medio throni, cum omni fulgore maieſtatis ſuæ illuſtrat. Quis enim, ô inſanum caput, aliquando Martyres, adorauit? quis hominem putauit Deum? Nónne Paulus & Barnabas, cùm Lycaonibus Iupiter & Mercurius putarentur, & eis vellent hoſtias immolare, ſciderunt veſtimenta ſua, & ſe homines eſſe dixerunt? Dolet Martyrum Reliquias pretioſo operiri velamine, & non vel pannis, vel cilicio colligari, vel proijci in ſterquilinium, vt ſolus Vigilantius ebrius & dormiens adoretur. Ergo ſacrilegi ſumus, quando Apoſtolorum Baſilicas ingredimur? Sacrilegus fuit Conſtantinus Imperator, qui ſanctas Reliquias Andreæ, Lucæ, & Timothei tranſtulit Conſtantinopolim, apud quas dæmones rugiunt, & inhabitatores Vigilantij illorum ſe ſentire præſentiam confitentur? Sacrilegus dicendus eſt nunc Auguſtus Arcadius, qui oſſa beati Samuelis longo poſt tempore de Iudæa tranſtulit in Thraciam: Omnes Epiſcopi non ſolùm ſacrilegi, ſed & fatui iudicandi, qui rem viliſſimam, & cineres diſſolutos, in ſerico, & vaſe aureo portauerunt? Stulti omnium Eccleſiarum populi, qui occurrerunt ſanctis Reliquijs, & tanta lætitia, quaſi preſentem, viuentemque Prophetam cernerent, ſuſceperunt, vt de Palæſtina vſque Chalcedonem iungeretur populorum examina, & in Chriſti laudem vnavoce reſonarent?

Apoc. 21

Acto. 4.

Cap. 3. Quòd ſi Reliquiæ Sanctorum venerandæ non ſunt, malè fecit Romanus Epiſcopus, qui ſuper mortuorum hominum Petri & Pauli ſecundùm nos oſſa veneranda, ſecundùm te vilem puluiſculum, offert Domino ſacrificia, & tumulos eorum Chriſti arbitratur altaria? & non ſolùm vnius vrbis, ſed totius orbis errant Epiſcopi, qui cauponem Vigilantium contemnentes, ingrediuntur Baſilicas mortuorum, in quibus puluis viliſſimus, & fauilla, neſcio quæ, iacet linteamine comioluta, vt polluta omnia polluat: & quaſi ſepulchra Phariſaica foris dealbata ſint, cùm intus immundo cinere, iuxta te, immunda omnia oleant, atque ſordeant. Et poſt hæc de barathro pectoris tui cœnoſam ſpurcitiam euomens, audes dicere: Ergo cineres ſuos amant animæ Martyrum, & circumuolant eos, ſemperque præſentes ſunt, ne fortè, ſi aliquis precator aduenerit, abſentes audire non poſſint. O portentum in terras vltimas deportandum. Rides de Reliquijs Martyrum & cum auctore huius hæreſeos Eunomio Eccleſijs Chriſti calumniam ſtruis.

Cap. 4. Argumentatur Vigilantius contra ſigna atque virtutes, quæ in Baſilicis Martyrum fiunt, & dicit eas incredulis prodeſſe, non credentibus: quaſi nunc hoc quæratur, quibus fiant, & non qua virtute fiant. Eſto ſigna ſint infidelium: qui quoniam ſermoni & doctrinæ credere noluerunt, ſignis adducantur ad fidem. & Dominus incredulis ſigna faciebat: & tamen non idcirco Domini fugillanda ſunt ſigna, quia illi infideles erant: ſed maiori admirationi erunt, quia tantę fuêre potentiæ, vt etiam mentes duriſſimas edomarent, & ad fidem cogerent. Itaque nolo mihi dicas, ſigna infidelium ſunt: ſed reſponde, quomodo in viliſſimo puluere, & fauilla neſcio qua, tanta fit ſignorum virtutumque præſentia. Sentio, ſentio, infeliciſſime mortalium, quid doleas, quid timeas. Spiritus iſte immundus, qui hæc te cogit ſcribere ſæpe hoc viliſſimo tortus eſt puluere, immò hodieque torquetur, & qui in te plagas diſſimulat, in cæteris confitetur. Niſi fortè in morem gentilium, impiorumque, Porphyrij, & Eunomij has præſtigias dæmonum eſſe confingas, & non verè clamare dæmones, ſed ſua ſimulare tormenta. Do conſilium, ingredere Baſilicas Martyrum, & aliquando purgaberis: inuenies ibi multos ſocios tuos, & nequaquam cereis Martyrum, qui tibi diſplicent, ſed flammis inuiſibilibus combureris: & tunc fateberis, quod nunc negas: & tuum nomen, qui in Vigilantio loqueris, liberè proclamabis. &c. Ego confiteor timorem meum, ne forſitan de ſuperſtitione deſcendat, quando iratus fuero, & aliquid mali in meo animo cogitauero, & me nocturnum phantaſma deluſerit, Baſilicas Martyrum intrare nô audeo: ita totus & corpore, & animo pertremiſco.

In vita Hilarionis: Poſtquam Paleſtinæ ſanctus vir Heſychius Hilarionem mortuum, & ſepultum audiunt, perrexit ad Cyprum, & ſimulans ſe velle habitare in eodem hortulo, vt diligentis cuſtodiæ ſuſpitionem accolis tolleret, cum ingenti vitæ ſuæ periculo, poſt decem ferè menſes corpus eius furatus eſt: quod Maiomam deferens, totis monachorum & oppidorum turbis proſequentibus, in antiquo monaſterio condidit, illæſa tunica, cuculla & palliolo, & toto corpore, quaſi adhuc viueret, integro, tantiſque fragrante odoribus, vt delibutum vnguentis putares, &c. Cernas vſque hodie miram inter Palæſtinos & Cyprios contentionem, his corpus Hilarionis illis ſpiritum ſe habere certantibus. Et tamen in vtriſque locis magna quotidie ſigna fiunt, ſed magis in hortulo Cypri, forſitan, quia plus locum illum dilexerit.

Epiſtola 17. ad Marcellam cap. 5. Maledictam terram nominant, quòd cruorem Domini hauſerit. Et quo modo benedicta loca putant, in quibus Petrus, & Paulus, Chriſtiani exercitus duces, ſanguinem fudêre pro Chriſto? Si ſeruorum & hominum glorioſa confeſſio eſt, cur Domini & Dei non ſit glorioſa confeſsio? Et Martyrum vbique ſepulchra veneramur, & ſanctam fauillam oculis apponentes, ſi liceat etiam ore contingimus: & monumentum, in quo Dominus conditus eſt, quidam exiſtimant negligendum? Si nobis non credimus, credamus ſaltem diabolo, & angelis eius, qui quotieſcunque ante illud de obſeſsis corporibus expelluntur, quaſi in conſpectu tribunalis Chriſti ſtantes contremiſcunt, rugiunt, & ſerò dolent crucifixiſſe quem timeant.

In Epitaphio Paulæ cap. 6. Inde diuertens, vidit duodecim Patriarcharum ſepulchra, & Samariam. Ibi ſiti ſunt Eliſeus, & Abdias Prophetæ, & Ioannes Baptiſta: vbi multis intremuit conſternata mirabilibus. Namque cernebat varijs dæmones rugire cruciatibus, & ante ſepulchra Sanctorum vlulare homines more luporum, vocibus latrare canum, fremere leonum, ſibilare ſerpentum, mugire taurorum.

Ruffinus. 390.

Eccleſ. hiſt. lib. 2. *cap.* 28. Iuliani temporibus pagani apud Sebaſten ſepulchrum Ioannis Baptiſtæ mente rabida & funeſtis manibus inuadebant, oſſa diſpergebant, & ea rurſus collecta igne cremabant, & ſanctos cineres puluери mixtos per agros & rura diſpergebant. Sed Dei prouidentia factum, quoſdam de Hieroſolymis ex monaſterio Philippi hominis Dei orationis illuc cauſa per idem tempus veniſſe. Qui cùm tantum nefas humanis quidem manibus, ſed ferina mente fieri viderent, mori gratius habentes, quàm huiuſmodi piaculo funeſtari, inter eos, qui oſſa ad comburendum legebant mixti, diligentius, in quantum res patiebatur, ac religioſius congregantes, furtim ſe vel ſtupendibus, vel inſanientibus ſubtraxêre, & ad religioſum patrem Philippum venerandas Reliquias pertulêre. Ille ſupra ſe ducens tantum thelaurum proprijs ſeruare vigilijs, ad Pontificem maximum tunc Athanaſium hoſtiæ immaculatæ Reliquias per Iulianum Diaconum ſuum, poſt

etiam

etiam Palæstinæ vrbis Episcopum mittit. Quas ille susceptas, paucis arbitris subcauato sacrarij pariete inclusas, prophetico spiritu protuturas generationi posteræ conseruauit: quibus nunc derectis & prostratis idololatriæ vestigijs in ædibus quondam profanis aurea tecta consurgerent.

Concilium Carthaginense Quintum. 395.

Cap. 14. Placuit vt altaria, quæ passim per agros aut vias tamquam memoriæ Martyrum constituuntur, in quibus nullum corpus aut Reliquiæ Martyrum conditæ probantur, ab Episcopis, qui eisdem locis præsunt, si fieri potest, euertantur. Si autem hoc propter tumultus populares non finitur, plebes tamen admoneantur, ne illa loca frequentent, vt qui rectè sapiunt, nulla ibi superstitione deuincti teneantur. Et omninò nulla memoria Martyrum probabiliter acceptetur, nisi aut ibi corpus, aut aliquæ certè Reliquiæ sint.

Gaudentius Brixiensis. 400.

Tractatu in dedicatione Basilicæ Sanctorum 40. Martyrum: Diuinis muneribus & cælestibus beneficijs condignas referre gratias pusillitas nostra non prævalet, fratres charissimi. Nam vt venerandas Sanctorum Reliquias haberemus, Deus noster tribuit &c. Iam qui sunt isti, quorum beatis Reliquijs illustramur, hinc incipiam numerare. Primo in loco Ioannes Baptista est, vltimus quidem, sed maximus Prophetarum, &c. Post hunc habemus Andream beatissimum, &c. Tertius beatus Thomas, &c. Quartus Lucas est Euangelista, &c. Horum quatuor beatas habemus in præsenti Reliquias, qui regnum Dei & iustitiam prædicantes, ab incredulis & iniquis occisi, &c. Post istos habemus Gerualium, Prothasium, atque Nazarium beatissimos Martyres, qui se ante paucos annos apud vrbem Mediolanensem sancto Sacerdoti Ambrosio reuelare dignati sunt, quorum sanguinem tenemus gypso collectum, nihil amplius requirentes. Tenemus etiam sanguinem, qui testis est passionis. Recepimus etiam sanctos cineres Stilinnij Martyris, & Alexandri, quos nuper in ara Agatini, vni venerandæ religionis cultui attentius inhærentes, gens interfecit sacrilega, flammisque adhibitis concremauit, &c. Iam quid post istos decem, de quadraginta Martyribus dignum loquar, &c. In ipsa enim maxima Cappadociæ ciuitate, quæ appellatur Cæsarea: vbi habent ijdem beatissimi insigne Martyrium, reperimus quasdam Dei famulas, &c. quibus ab auunculo suo Sacerdote ac Confessore Basilio olim traditæ fuerunt horum Martyrum venerandæ Reliquiæ, quas desiderio nostro incunctanter ac fideliter tribuerunt, idoneos veneratores tanti nos esse muneris approbantes, simulque sub testificatione Domini confitentes, se semper orasse Deum nostrum, vt hæc tam pretiosa possessio in tales transfunderetur hæredes, qui eas confimili fide diligentiaque imitarentur, qui studij ac venerationis ipsarum & successores & augmentatores existerent, & transmigrationem de hoc mundo suam quo[illegible] die expectarent. Exaudita est, ecce, fidelis oratio: venerabiles ipsæ Martyrum quadraginta Reliquias populis credentibus hodie proponimus perpendendas, licet eis ex illo iam tempore celebritas debita nunquam defuisse nostri cognoscatur officij.

Augustinus. 400.

De cura pro mortuis agenda cap. 17. Mediolani apud SS. Gerualium, & Prothasium Martyres expresso nomine, sicut defunctorum, quos eodem modo commemorabant, adhuc viuum dæmones confitebantur Ambrosium, atque vt sibi parceret obsecrabant, illo aliud agente, atque hoc cùm ageretur omnino nesciente.

De ciuitate Dei lib. 1. *cap.* 13. Non contemnenda & abijcienda sunt corpora defunctorum, maximeque iustorum atque fidelium, quibus tamquam organis & vasis ad omnia bona opera vsus est Spiritus sanctus. Si enim paterna vestis & annulus, ac si quid huiusmodi tanto charius est posteris, quanto erga parentes maior affectus: nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ vtique multò familiarius atq; coniunctius, quàm quælibet indumenta gestamus.

Lib. 22. *de ciuitate Dei cap.* 8. Miraculum, quod Mediolani factum est, cùm illic essemus, quando illuminatus est cæcus, ad multorum notitiam potuit peruenire, quia & grandis est ciuitas, & ibi erat tunc Imperator, & immenso populo teste res gesta est, concurrente ad corpora Martyrum Protasij & & Gerualij. Quæ cùm lateremt, & penitus nescirentur, Episcopo Ambrosio per somnium reuelata reperta sunt: vbi cæcus ille depulsis veteribus tenebris diem vidit, &c. Ad aquas Tibilitanas Episcopo afferente Protecto Reliquias Martyris gloriosissimi Stephani, ad eius memoriam veniebat magnæ multitudinis concursus & occursus. Ibi cæca mulier, vt ad Episcopum portantem pignora sacra duceretur, orauit: flores, quos ferebat, dedit: recepit, oculis admouit, protinus vidit. Stupentibus qui aderant præibat exultans, viam carpens, & vix ducem vlterius non requirens. Memorati memoriam Martyris, quæ posita est in castello Synicensi, eiusdem loci Lucilius Episcopus, populo præcedente, atq; sequente portabat: fistula, cuius molestia iam diu laborauerat, & familiarissimi sui medici, qui eam secaret, operiebatur manus, illius piæ sarcinæ vectatione repente sanata est. Nam demens eam in suo corpore non inuenit.

Sanctimonialis quædam in vicina possessione, quæ Caspaliana dicitur, cùm ægritudine laboraret, ac desperaretur, ad eandem memoriam tunica eius allata est: quæ antequam reuocaretur, illa defuncta est. Hac tamen tunica operuerunt cadauer eius parentes, & recepto spiritu salua facta est.

Rursus ibidem apud nos Irenæi cuiusdam collectarij filius ægritudine extinctus est. Cumq; corpus iaceret exanime, atque alijs gementibus & plangentibus, exequiæ pararentur, amicorum eius quidam inter aliorum consolantium verba suggessit, vt eiusdem Martyris oleo corpus perungeretur. Factum est, & reuixit.

Lib. 9. *Confess. cap.* 7. Cum Iustina, Valentiniani Regis pueri mater, ab Arianis seducta Ambrosium persequeretur, memorato Antistiti tuo per visum aperuisti, quo loco latérent Martyrum corpora Protasij & Gerualij, quæ per tot annos incorrupta in thesauro secreti tui recondiderae: vnde opportunè promeres, ad coercendam rabiem fœmineam, sed regiam. Cùm enim propalata & effossa digno cum honore transferrentur ad Ambrosianam Basilicam, non solùm quos immundi vexabant spiritus confessis ipsdem dæmonibus sanabantur, verùm etiam quidam plures annos cæcus ciuis, ciuitatiq; notissimus, cùm populi tumultuantis lætitiæ causam quæsisset, atq; audisset, exilijt, eoq; se vt duceret suum ducem rogauit. Quo perductus, impetrauit admitti, vt sudario tangeret feretrum pretiosæ in conspectu tuo mortis Sanctorum tuorum. Quod vbi fecit, atque admouit oculis, confestim aperti sunt. Psal. 115.

Epist. 137. Multis notissima est sanctitas loci, vbi beati Felicis Nolensis corpus conditum est, quò volui vt pergerent, quia inde nobis facilius fideliusque scribi potest, quicquid in eorum aliquo diuinitus fuerit propalatum. Nam & nos nouimus Mediolani apud memoriam Sanctorum, vbi mirabiliter & terribiliter dæmones confitentur, furem quendam, qui ad eum locum venerat, vt fal-

ſum iurando deciperet, compulſum fuiſſe confiteri furtum, & quod abſtulerat reddere.

Epiſtola 103. Reliquias B. Martyris Stephani non ignorat Sanctitas veſtra (ſicut & nos fecimus) quàm conuenienter honorare debeatis.

Paulinus Mediolanenſis Presbyter 400.

In vita S. Ambroſij: Translato corpore Martyris Nazarij ad Baſilicam Apoſtolorum, vbi pridem ſanctorum Apoſtolorum Reliquiæ ſumma omnium deuotione poſitæ fuerunt, cùm tractaret Epiſcopus, quidam de populo repletus ſpiritu immundo clamare cœpit: ſe torqueri ab Ambroſio.

Paulinus Nolanus Epiſcop. 410.

Natali 6. Sancti Felicis:

Probat & ſine corpore vinum
Chriſtus, vt oſtendat maiorem in morte piorum
Virtutem, quam vim in vita ſupereſſe malorum.
Ecce vides tumulum, ſacra Martyra oſſa tegentem,
In ſpem non vacuam reditura condita vita.
Vnde igitur tantus circumſtat limina terror?
Quis tantos agit hinc populos? quænam manus vrget
Damonas mutosq; rapit ſuspiratq; reuelli
Voce reclamantes compellit adire ſepulchrum
Martyris, & ſancto quaſi fixos limine ſiſtit? &c.
——*In ſancta diuinus inſita memoris*
Gratia non potuit cum carne mori, ſed & illic
Illico ſed poſitis ex oſſibus exerit ignes,
Quos medicus optius meriti dare ſigna potentis
Hactenus exilio nondum ſinit tempore pareat,
Et toto quo mundus erit fulgebit in æuo.
Lux eadem ſancti cineris perſecula cuſtos:
Martyris hæc ſancti vitam probat, & bona Chriſti
Ad tumulum veluti agens, diffundit in omnes
Felicis lucem terras miracula nomen.
——*Cùm gratulanda ſepultis*
Ambiat, & quanto reditura decore micabunt
Corpora, monſtrauit cùm ſit lux tanta ſanctis &c.

Natali 9.

Hic & Nazareus Martyr, quem munere fido
Nobis Amroſij ſuſcipiat alma mente recepi:
Culmina cœlicolum dignatur & ipſe cohoſpes,
Fraternaq; domus priuatis ſedibus addit.
Quis unus Sanctorum omnes loco ſimul orbe per vnum
Sint vbicunque Deum: quo præſentantur vbique
Corporis vt ſua membra Deo: ſed debita ſanctis
Sunt loca corporibus, neque tantùm quæ iacet ora
Totum corpus, ſed poſterius gratia vnit:
Sed quocunque pijs eſt pars corporis, & manus extat,
Conteſtante Deo meruit documenta beati:
Magna & in exiguo Sanctorum corpore virtus
Clamat Apoſtolici vim corporis indue verbo.

Seuerus Sulpitius. 420.

Lib. 5. de vita B. Martini. Refrigerius mihi teſtis eſt, mulierem profluuio ſanguinis laborantem, cùm Martini veſtem (exemplo mulieris Euangelicæ) contigiſſet, ſub momento temporis fuiſſe ſanatam.

Seuerus Epiſc. Minoricenſis. 420.

Epiſtola ad omnes fideles: Tunc beati Stephani Reliquias, quæ nuper reuelatæ ſunt, cùm ad Hiſpanias (*Oroſius*) portare conſtituiſſet, ipſo ſine dubio Martyre inſpirante, in memorati oppidi Eccleſia collocauit. Quo facto protinus ille ignis, quem Dominus venit mittere in terram, & quem valde ardere cupit, charitate eius accenſus eſt. Statim ſiquidem tepor noſter incaluit, & factum eſt cor noſtrum (ſicut ſcriptum eſt) ardens in via.

Luc. 12.

Maximus Taurinenſis. 430.

De Martyribus Taurinis: Cuncti Martyres deuotiſſimè colendi ſunt: ſed ſpecialiter ij venerandi ſunt à nobis, quorum Reliquias poſſidemus.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Homil. de S. Blandina Lugdunenſi: Sacra corpora funeris honore priuantes ignibus dabant, & poſt hominum mortem contra ipſam pugnabant humanitatem, veneranda oſſa in cineris redigebant, quaſi verò poſſent flammis merita conſumi, & virtutes cum cineribus concremari. Quàm confuſa dementia? Quibus cælum acquirebant, his terram negabant. Nihil ergo feciſti inaudita ſæuitia: incaſſum te extinguere eorum memoriam credidiſti, quorum gloriam propagaſti. Diſpergis Sanctorum puluerem fluentis Rhodani ne reſurgat: ſed aquis reſurrectio non conſumitur, quæ per gratiam regenerationis etiam aquarum munere celebratur. Adorandas Reliquias Rhodano tradis. Hoc facit vis fluminis in corporis reſolutione, quod temporis.

Proſper. 460.

In Chronicis: Theodoſius venerabile caput Ioannis Baptiſtæ ex vico Coslai Conſtantinopolim deportans, ſeptimo ab vrbe lapide in Baſilica, quam magno ſumptu in eius honorem erexerat, recondit.

Gennadius Maſſilienſis. 470.

De Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 73 Sanctorum corpora, & præcipuè beatorum Martyrum Reliquias, ac ſi Chriſti membra, ſyncerriſimè honoranda. Si quis contra hanc ſententiam venerit, non Chriſtianus, ſed Eunomianus & Vigilantianus creditur.

Victor Vicenſis. 480.

De perſecutione Vandalica lib. 3 Cùm in mari venerabilia corpora ſanctorum Martyrum iactarentur, illicò (quod contra naturam eſt æquoris) eadem hora illæſa corpora pelagus litori reddere maturauit: nec auſum fuit, vt moris eſt, triduana dilatione in profundo detinere, ne præcepto Dominico minimè paruiſſet. Ad quod miraculi genus & ipſe tyrannus, licet impœnitens, vt fertur, expauit. Gaudens autem quæ aderat multitudo, corpora Sanctorum Martyrum diligenti tradidit ſepulturæ.

Ennodius Ticinenſis. 500.

In vita Epiphanij Ticinenſis: Illud ſilentio præterire non debeo, quòd eius ſanctæ Reliquiæ, vtique diem tertium, quo cum ſumma veneratione reconditæ dignoſcuntur, tanto lumine & decore veſtitæ cunctorum viſæ ſunt oculis, vt ſplendorem vitæ vultus deſignaret defuncti.

Eugyppius Abbas. 510.

Vitæ S. Seuerini cap. 9. Tunc nuntius hominis Dei eius ſe conſpectibus præſentauit, qui debito Sanctorum Gerualij & Protaſij Martyrum Reliquias honore ſuſcipiens, in Baſilica, quam in monaſterio conſtruxerat, collocauit officio ſacerdotum. Quo in loco Martyrum congregauit ſanctuaria plurimorum, quæ tamen præeunte ſemper reuelatione promeruit, ſciens aduerſarium ſæpe ſubrepere ſub nomine ſanctitatis.

Cap. 23. Quidam ſancti Ioannis Baptiſtæ Reliquias obtulit, multis apud ſe ſeruatas temporibus; quas Dei ſeruus debita veneratione ſuſcipiens, Baſilicam S. Ioannis, vltronea benedictione collata, ſacrauit officio ſacerdotum.

Concilium Epaunenſe. 517.

Cap. 25. Sanctorum Reliquiæ in oratorijs villaribus non ponantur, niſi fortitan clericos cuiuſcunque parochiæ vicinos eſſe contingat, qui ſacris cineribus pſallendi frequentia famulentur.

Marcellinus Comes. 549.

In Chronico: Ioannes Baptiſta caput ſuum duobus Orientalibus monachis reuelauit, vt ad Herodis quondam Regis habitaculum accedentes requirerent, fideliterq; humo extollerent. Hoc ergo caput fidei repertum, ſuaq; hiſpida in mantica reconditum

dictum, dum ad propria remeantes habitacula peruenerunt, quidam Emissenæ figulus sese his exhibuit comitem, qui dum nesciens peram sibi creditam cum sacro capite portat, ab eo, cuius caput vehebat, noctu admonitus, vtrumque comitem fugiens, statimq; Emissenam vrbem cum sancto leuiq; o ere ingressus est. Ibiq; dum aduexit Præcursoris C..risti veneratus est caput, moriensq; sorori suæ rerum nesciæ signatum in vasculo tradidit colendum. Illa verò successori suo positum signatumq; vt erat dereliquit. Porrò Eutocus quidam occultus Arianæ perfidiæ presbyter talem tantumq; thesaurum indignus obtinuit, gratiamq;, quam Dominus per Ioannem Baptistam infirmo populo tribuebat is eam ac si suam duntaxat, in vulgo disseminaba', Hic prauitate sua detecta Emissena' vrbe expulsus est. Hoc inde anterum, in quo beatissimi Ioannis caput in vrnam missum, sub terraq; conditum erat, quidam monachi pro habitaculo habere cœpèrunt. Marcellus demum presbyter, totiusq; monasterij Præsul, dum in eodem specu vita irreprehensibili habitat, idem Beatus Ioannes Christiqùe Præcursor sese eidem, suumq; caput ostendit, ibidemq; sepultum multis præfulgens virtutibus patefecit. Hoc igitur venerabile caput Iuliaranio memoratæ ciuitatis Episcopo per præfatum Marcellum presbyterum constat inuentum Valentiniano & Marciano regnantibus.

Pelagius Papa. 556.

Epistola ad Sepaudum Episcopum Arelatensem: Quia legati filij nostri gloriosissimi Regis Childeberti beati Apostolorum Petri & Pauli & aliorum sanctorum Martyrum Reliquias poposcerunt, necesse habuimus hominem bonum subdiaconum de clero nostro dirigere, qui eas vsque ad fraternitatem tuam cum reuerentia deportaret. Et ideo salutantes, hortamur, vt quæsita occasione, siue naui, siue terreno, cum talibus personis, de quibus nulla periculi possit esse suspitio, ad nos eum iuuante Domino remittatis.

Gregorius Turonensis. 580.

De gloria Martyrum cap. 44. de Agricola & Vitali: Horum Reliquias Namatius Auernorum Episcopus deuotè expetijt, vt scilicet eas in Ecclesia, quam ipse construxerat, collocaret.

In vita Patrum cap. 8. de S. Nicetio: Apud Gennabensem Galliarum vrbem, dum eius Reliquiæ cum honore psallentium portarentur, tantam ibi Dominus gratiam præstare dignatus est, vt suppliciter adorantes & cæci visum & claudi reciperent gressum: nec dubitare quisquam poterat, præsentem esse Confessorem, cùm videbant talia infirmis remediorum munera præstari.

Fortunatus. 580.

Vita S. Germani Parisiensis lib. 1. cap. 58. Britannus quidam Presbyter pro infirmitate Rectoris patriæ suæ benedictionem sanitatis, necnon & ab eo Reliquias expetijt. Qui peracto negotio iter suum lætus regrediens, fortuitò mansionem in villa, qua prædicta mulier habitabat, obtinuit. Quam maritus alloquitur, vt sicut alij, & ipsi ad Reliquias D. Germani accurrerent. Quæ ire despexit, pro eo, quod ei sanctus vir olim postulatam redemptionem non dederat: sed statim in loco, quo stetit, velut fixa stipite gressum mouere non potuit, manibusque contracta, ad Reliquias Sancti manu mariti deportata est. Inter hæc autem dicti pœnitens, miserante pio viro, saluti reducta est, confitens eius despectu sibi hoc repentinum accessisse periculum.

Gregorius Magnus. 590.

Libro 3. Epistol. 30. ad Constantiam Augustam: Seretas vestræ pietatis religionis studio, & sanctitatis amore conspicua, propter eam, quæ in honorem S. Pauli ædificatur, Ecclesiam, caput eiusdem Sancti Pauli, aut aliud quid de corpore ipsius, suis ad se missionibus à me præcipit debere transmitti, &c. Sed hæc facere non possum, nec audeo. Nam corpora sanctorum Petri & Pauli Apostolorum tantis in suis Ecclesijs coruscant miraculis atque terroribus, vt neque ad orandum sine magno illic timore possit accedi.

Homilia 32. in Euangelia: Ad sanctorum Martyrum Processi & Martiniani corpora consistimus fratres mei. Nunquid isti carnem suam in mortem darent, nisi ijs certissimè constitisset esse vitam, pro qua mori debuissent? Ecce qui ita crediderunt, miraculis coruscant. Ad extincta namque eorum corpora viuentes ægri veniunt, & sanantur. Quomodo ergo illic viuunt hîc, vbi viuunt, si in tot miraculis viuunt hîc, vbi mortui sunt?

Vitalianus. 657.

Epistola ad Osvvinum Regem Saxonum: Veruntamen gerulis harum nostrarum literarum vestris missis & beneficia sanctorum Martyrum, hoc est, Reliquias beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & sanctorum Martyrum Laurentij, Ioannis, & Pauli, & Gregorij, atque Pancratij, c e fecimus dari, vestræ excellentiæ profectò omnes contradendas. Nam & coniugi vestræ nostræ spirituali filiæ direximus per præfatos gerulos Crucem clauem auream habentem, de sacratissimis vinculis Beatorum Apostolorum Petri & Pauli.

Bracarense Concilium Tertium. 674.

Cap. 5. Agnouimu quosdam de Episcopis, quòd in solemnitatibus Martyrum ad Ecclesiam progressuri, Reliquias collo suo imponant, vt maioris fastûs apud homines gloria intumescant, quasi ipsi sint Reliquiarum arca, Leuitæ albas induti, in sellulis eos deportent. Quæ detestanda præsumptio abrogari per omnia debet, ne sub sanctitatis specie simulata vanitas sola prævaleat, si modum suum vniuscuiusque ordinis reuerentia non agnoscat. Et ideo antiqua in hac parte & solennis consuetudo seruabitur, vt in festis quibusque diebus arcam Domini cum Reliquijs, non Episcopi, sed Leuitæ in humeris gestent, quibus & in veteri lege onus idem impositum nouimus esse præceptum. Quod si & Episcopus Reliquias per se deportare elegerit, non ipse à Diaconis in sellula vehatur, sed potius pedissequa vna cum populis progressione procedente ad conuenticula sanctarum Ecclesiarum sanctæ Dei Reliquiæ per eundem Episcopum portabuntur. 1. Par. 15.

Aldhelmus. 680.

Libro de Virginitate cap. 11. Lucas Euangelista cùm generale mortis debitum naturæ suprema sor.e persoluerit, Constantino orbis gubernante monarchiam, ossa illius ad tutelam Regni Romanorum Constantinopolim translata leguntur.

Beda. 700.

Historiæ Anglorum lib. 3. cap. 11. Inter quæ nequaquam silentio prætereundum reor, quid virtutis ac miraculi cælestis fuerit ostensum, cùm ossa Sancti Osvvaldi inuenta, atque ad Ecclesiam, in qua nunc seruantur, translata sunt. Cùm venisset carrum, in quo eadem ossa ducebantur, incumbente vespera in monasterium, præfatum, noluerunt ea, qui erant in monasterio, libenter excipere. Quia etsi Sanctorum eum nouerant, tamen quia de alia prouincia ortus fuerat, & super eos regnum acceperat, veteranis eum odijs etiam mortuum insequebantur. Vnde factum est, vt ipse nocte Reliquiæ allatæ foris permanerent. tumorio tamen manente supra carrum, in quo merant, extensa lux miraculi cælestis ostensio, quàm reuerenter ea susciperetur à cunctis fidelibus essent, patefecit. Nam tota ea nocte columna lucis à carrotillo ad cælum vsque por-

recta, omnibus penè eiusdem prouinciæ locis conspicua stabat. Vnde mane facto, fratres monasterij illius, qui pridie aduenerant, diligenter ipsi petere cœperunt, vt apud se eædem sanctæ ac Deo dilectæ Reliquiæ conderentur. Lota igitur ossa intulerunt in rhedam, quam in hoc præparauerant, atque in Ecclesia, iuxta honorem congruum, posuerunt: & vt regia viri sancti persona memoriam haberet sempiternam, vexillum eius super tumbam ex auro & purpura compositum appesuerunt, ipsamque aquam, in qua lauerunt ossa, in angulum sacrarij fuderunt. Ex quo tempore factum est, vt ipsa terra, quæ lauacrum venerabile suscepit, ad abigendos ex obsessis corporibus dæmones gratiæ salutaris haberet effectum.

Alcuinus 750.

In vita S. Willibrordi: Vsque hodie diuina, operante misericordia, signa & sanitates ad sanctas sacerdotis Dei Reliquias fieri non cessant.

Paulus Diaconus. 790.

De gestis Longobardorum libro 6. cap. 48. al. 54. Luitprandus audiens quòd Saraceni depopulata Sardinia, etiam loca illa, ad quæ ossa S. Augustini Episcopi propter vastationem Barbarorum olim translata honorificè fuerant condita, violarent, misit eò, & dato magno pretio, accepit, & transtulit ea in vrbem Ticinensem, ibiq; cum debito tanto Patri honore condidit.

Carolus Magnus. 800.

In Pragmatica Aquisgranensium sanctione: Itaque egregio opere huius eximiæ Basilicæ (*Aquisgrani ex-structæ*) non solum pro voto ac desiderio meo, verùm etiam ex diuina gratia ad vnguem perfecto, pignora Apostolorum, Martyrum, Confessorum, & Virginum à diuersis terris & regnis, & præcipuè Græcorum collegi, quæ huic sancto intuli loco, vt eorum suffragijs regnum firmetur, peccatorum indulgentia condonetur.

Synodus Moguntina. 813.

Cap. 51. Deinceps corpora Sanctorum de loco ad locum nullus præsumat transferre sine consilio Principis, vel Episcoporum, vel sanctæ Synodi licentia.

Walafridus Strabo. 830.

Vita S. Othmari cap. 7. Euolutis post transitum eius decem annis, fratres illius per visionem à Domino commoti sunt, vt corpus eius ad monasterium reducerent. Hoc patefacto diuinæ voluntatis consilio, vndecim ex eisdem fratribus noctu ad locum, in quo sancti viri exuuiæ seruabantur, deueniunt: & sepulchrum aperientes, corpus eius abomni corruptione illæsum reperiunt, excepto quod pars extrema pedis vnius tantùm colore mutato, quasi rubida videbatur. Ex congruo satis miraculo prima sanctitatis eius indicia claruerunt, vt videlicet tam illæsum à corruptione corpus eius inueniretur, quàm liber ipse fuerat à crimine, cuius oppositione lapsus videbatur ad tempus. Hac itaque deuoti fratres rerum nouitate perfectius instructi, corpus honorificè sumptum rati imposuerunt: & accendentes candelas, vnam ad caput, alteram collocauerunt ad pedes.

Agobardus Lugdunensis Episcopus. 840.

De translatis Lugdunum Reliquijs sanctorum Martyrum Cypriani, Sperati, & Pantaleonis:

Hi dum Basilicas Deo dicatas,
Et Christi sibi sanguine redemptum,
Cernant vitus Cypriane Martyr
Seruari loculus neglectus ossa:
Tum verò nimio dolore moti,
Et magno gemitu polum tuentes,
Poscunt auxilium Dei perennis,
Pro quo Sancte, caput tibi recisum est:
Et mox adtus precando flexis,
Pandunt sarcophagum, certantq; sacros
Artus stringere linteis paratis,
Committuntq; sacro corpus locello:
Sperati quoque Martyris beati,
Nec non Pantaleonis ossa raptim
Tollunt cuncta simul, ligantq; pannis,
Ac tantas loculis gazas recondunt, &c.

Hincmarus Remensis. 850.

In vita S. Remigij, de secunda eius translatione: Anno incarnationis Dominicæ 852. nuper adhuc ampliata ipsa Ecclesia, cùm de loco cryptæ prioris sepulchrum vna cum Beati Remigij corpore translatum est in cryptam, maiori & pulchriori opere factam, ipsum corpus sanctissimum, sicut & in anteriori eius translatione, ab Episcopis Rhemorum diœceseos integrum inuentum est, & brandeo rubeo inuolutum. Et cùm de ipso sepulchro in loculo argenteo est transpositum, pars de ipso brandeo cum fudario, quod fuerat super caput eius assumpta, in scriniolo eburneo secus altare sanctæ Mariæ in ciuitate honore debito veneratur.

Rabanus Maurus. 850.

De Vniuerso lib. 4. cap. 10. Sanctorum corpora, ac præcipuè beatorum Martyrum Reliquias, ac si Christi membra synceriſsima, honoranda, & Basilicas eorum nominibus appellatas fidelissimè adeundas censemus.

Ionas Aurelianensis. 860.

Libro 1. de cultu Imaginum: Dicitur etiam eundem Claudium aduersus Reliquias sanctorum non contemnendas (vtpote quorum *mors pretiosa in conspectu Domini*, eorumque sepulchra, vt à sanctis Patribus traditum est, honoranda) quædam nefanda dogmatizare. Quapropter verisimile habetur, huius nouitij sanctæ Ecclesiæ hostis animam ex duabus animabus priscorum compactam, Vigilantij scilicet, & Eustathij, qui, vt Sedulij verbis vtar,

Ambo errore pares, quamuis diuersa secuti.

Licet enim in plurimis ab altrutro desciuerint, in contemnendis tamen sanctorum Martyrum Reliquijs, eorumque sepulchris dehonorandis, vnum peruersissimè senserunt.

Lib. 2. In veneratione sanctarum Reliquiarum à sancta Ecclesia Christus adoratur, sanctificator & viuificator earum.

Regino Prumiensis. 900.

De anno 655. Luitprandus Rex ossa sancti Augustini Episcopi à Sardinia tranſtulit, & in vrbem Ticinensem cum debito honore sepeliuit.

De anno 719. Eodem anno monachus quidam Hierosolymis veniens, Reliquias multas regi Carolo ex parte Patriarchæ Hierosolymitani attulit.

Odo Cluniacensis. 920.

Tractatu de translatione corporis S. Martini cap. 1. Sex mensibus emensis comperto Canonici, quòd Rollo Turonum captum ire disponeret, communicato cum conciuibus suis consilio, pretiosam margaritam & singularem thesaurum (*sanctissimi videlicet Martini corpus*) Aurelianis vsque transmittunt.

Cap. 2. Tempore permodico ibidem commorati, metu mulcente cum thesauro illo inconi-

parabili Antisiodorum vsque procedunt, Episcopus verò fama præambula præmonitur, & tota ciuitas obuiam ruunt: & tantum hospitem cum honore non indebito deducunt, & in Ecclesia beati Germani, secus eiusdem feretrum Martini non imparis sancti reponunt.

Luitprandus Ticinensis. 950.

Lib.3.cap.2. Ipsa insignis, & toto orbe notissima Roma, vrbe Papia inferior esset, si pretiosa corpora Apostolorum non haberet. Patet igitur, quòd hanc intercessio beatissimi patroni nostri Syri eripuit, qui eam tam veridico præsagio honorauit.

VVitichindus Corbeiensis. 950.

Libro 1. Annalium: Legatus Caroli Regis missus ad Henricum Imperatorem protulit de sinu manum pretiosi Martyris Dionysij, auro gemmisque inclusam. Hoc, inquit, habeto pignus fœderis perpetui, & amoris vicarij. Hanc partem vnici solatij Francorum, Galliam inhabitantium, postquam nos deseruit insignis Martyr Vitus, & ad nostram permitiem, vestramque perpetuam pacem, Saxoniam visitauit, communicare secum Carolus Rex maluit Neque enim postquam translatum est corpus eius à nobis, ciuilia vel externa cessauere bella. Eodem quippe anno Dani & Nortmanni Regionem nostram inuaserunt. Rex autem munus diuinum cum omni gratiarum actione suscipiens, prosternitur Reliquijs sanctis, & deosculans eas summa veneratione veneratus est.

Fridegodus. 960.

In vita S. Audoëni: Coloniæ cùm Martyrum monumenta perlustraret, suo more Reliquias ex eorum monumentis ablatas secum magno cum honore asportauit.

Notgerus Leodiensis. 970.

Vita S. Landoaldi lib. 2. Inter agendum, dum sanctæ deuotionis celebraretur executio, Sanctorumque pretiosissimæ per non modicam itineris intercapedinem transferrentur Reliquiæ, contigit, vt par erat, plurimos finitimorum tam felicis opinionis occupari rumore.

Stephanus Colonienſis. 990.

De inuentione S. Maurini Abbatis & Martyris: Quæ est sub nostro sole ciuitas hac nostra Colonia locupletior Sanctorum? Vbi Apostolorum patrocinia sic præsentia? Vbi tot in vnis cubilibus Martyrum millia, & tot aurea virginum agmina? vbi sic præsentes Confessores & Episcopi, qui genuerunt hunc populum Domini? Apud quos rugiebant dæmones, quorum præsentiam portare non poterant, nos pro anima & patria supplicantes audire dissimulant?

Frodoardus Remensis. 980.

In Chronicis de anno 926. Corpus sancti Remigij, & aliorum quorundam Sanctorum pignora Hungarorum metu Remis à suis monasterijs sunt delata, inter quæ sanctæ quoque VValleburgis Reliquiæ, ad quas nonulla exercebantur miracula.

Berno Augiensis. 1020.

In vita S. Vdalrici: Interea orationis causa Romam perrexit, vbi caput S. Abundij Martyris acquisiuit, secumque religiosa cum deuotione Augustam deportauit, &c. Processu quoque temporis locum Agaunensium, vbi sanctus Mauritius cum sacra legione quieuit, orandi gratia adijt, ac non modicas Thebæorum Martyrum Reliquias acquisiuit: quas cùm summo honore Augustam attulit, ac in oratorio sanctæ Dei Genitricis cum hymnis ac psalmodijs religiosè collocauit.

Rogerius Benedictinus. 1040.

Vita S. Brunonis Colonienſis Epiſcopi cap 26. Sanctorum corpora atque Reliquias, vt suis patrocinia cumularet, & per multos populos vltra citraque hac celebritate gloriam Domini propagaret, vndecunque collegit: ijs loca & ministeria omni sumptu & apparatu copiosius præparauit. Indicia sunt hæc inuictæ fidei, qua non ea, quæ sua, sed quæ Christi sunt quæsiuit. Baculum & catenam S. Petri qua diligentia, quo feruore, quo gaudio Coloniam, alterum Meti, alteram Roma adduxerit, omnes nouerunt. In cuius honore domum eius honoratissimam mirabiliter ampliauit, quam de pulchra pulcherrimam fecit. Inclytos & præcellentis famæ Martyres Patroclum, Eliphium, Priuatum, & Gregorium, quorum gesta sunt permagnifica, merita gloriosa, patrocinia tuta: Christophori, sanctique Pantaleonis Reliquias pretiosas, quibus se patronis specialius delegauit, vtputa gemmas gratissimas, & dulcissima pignora, ad sanctissimam suæ Ecclesiæ sedem muro ambitu, varijs de locis attraxit.

Radulphus Ardens. 1060.

In communi vnius Martyris. Ecce illi, qui ita crediderunt, & miris operibus effulserunt, & mortui sese viuere miraculis produnt. Ad extincta namque corpora eorum viuentes ægri veniunt, & sanantur: periuri veniunt, & à dæmonio vexantur: dæmoniaci veniunt, & liberantur. Quàm gloriosè igitur viuunt, vbi viuunt, si in tot miraculis viuunt hic, vbi mortui sunt?

Gregorius Septimus. 1076.

Lib.8.epist.8. Diuinæ pietatis respectui gratias ingentes referimus, cuius dignatio thesaurum magnum, totique mundo profuturum nostris temporibus misericorditer reuelauit. Non immeritò tuæ quoque dilectioni gratulamur, quæ tantæ lætitiæ cælitus reuera ostensæ participes nos efficere solicitè procurauit. Credimus siquidem, & incunctanter asserimus, tanti corporis inuentione non solum ipsum B. Matthæum Apostolum, verùm etiam cæteros Coapostolos, cum Sanctis omnibus, ipsisque cælestibus spiritibus mortalibus congaudere.

Sigebertus Gemblacensis. 1100.

In Chronicis de anno 812. In Francia apud cœnobium Elnonense S. Amandus à Lothario eleuatur, à depositione eius anno circiter 152. cuius corpore adhuc integro inuento, cùm eius capilli & vngues, qui excreuisse videbantur, præciderentur, & de ore eius dentes adhibita forcipe extraherentur, sanguis inde profluxit, qui ad memoriam posterorum adhuc seruatur.

Honorius Augustodunensis. 1120.

Sermone de vinculo S. Petri: Ecce non solùm corpus Petri à Principibus veneratur, sed etiam catenæ & baculi eius, vel vestes, vel aliquid ad eum pertinens, quasi diuinum quid ab omni populo adoratur. Ecce totus orbis vndique ad vrbem Romam confluit, propter Petrum Piscatorem, non propter Augustum mundi Imperatorem. Quilibet inuestigat sepulchrum Piscatoris: nullus inquirit tumulum principis Neronis.

Theofridus. 1124.

Sermone de Sanctorum Reliquijs: Reliquias Sanctorum singulis prouinciarum & ciuitatum populis dedit Deus in solatium, vt dum importunis vrgentur incursibus hostium visibilium & inuisi-

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone primo in dedicatione templi: Requiescunt in sacris templis Sanctorum Reliquiæ, qui nobis suis precibus assequuntur, quod nostris meritis nõ valemus. Et ideirco, fratres, diligenter attendite, quàm solicitos & deuotos ante Sanctorum Reliquias, coram Angelis Dei vos oportet in templo Dominum adorare.

Concilium Lateranense 1213.

Cap. 63. Cùm ex eo, quòd quidam Sanctorum Reliquias exponunt venales, & eas passim ostendunt, Christianæ religioni fit detractum sæpius, ne detrahatur in posterum statuimus præsenti decreto, vt antiquæ Reliquiæ amodo extra capsam non ostendantur, nec exponantur venales. Inuentas autem de nouo nemo publicè venerari præsumat, nisi prius auctoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ.

Cæsarius Heisterbachius. 1220.

Lib. 8. cap. 87. Sanctorum animæ, licet semper vultum contemplentur diuinum, habent tamen respectum ad corpora sua, & cùm viderint nos deuotos circa illa, multum in hoc delectantur.

Rodericus Toletanus. 1240.

Rerum Hispanicarum lib. 4. cap. 8. Rex Aldefonsus in altari S. Michaelis posuit arcam Reliquiarum, quam Rex Pelagius & Vrbanus Episcopus vrbis regiæ tempore perditionis Hispaniæ ad Asturias transtulerunt: ad quam hodie ex vniuersis partibus deuotè concurrunt populi Christiani, laudantes Dei beneficia, quæ Dominus Iesus Christus suis fidelibus ibidem impartitur. Et in eadem Ecclesia dicitur esse vestis illa gloriosissima, quam beata Virgo contulit glorioso Pontifici Aldefonso. Hæc autem arca Reliquiarum dicitur Hierosolymis constructa fuisse, & tempore persecutionis PseudoMachometi per mare Hispalim fuisse translata, indeq; Toletum adducta, demum tempore quassationis cum multis aliis Sanctorum Reliquiis in Asturijs collocata.

Lib. 6. cap. 13. Postea adeò (*Rex Toleti*) regem Hispalis infestauit, vt corpus beati Isidori permitteret inde leuari. Quod a duobus Episcopis Aluito Legionensi, & Ordonio Astoricensi, multis miraculis coruscãtibus translatum est ab Hispali Legionem. Aliqui dicunt corpus B. Iustæ cum corpore B. Isidori tunc translatum.

Matthæus Parisius. 1250.

In hist. Angl. de anno 1191. Expugnata Hierosolyma collegerunt Christiani omnes Reliquias Sanctorum, quas in locis sacrosanctis poterant inuenire, & posuerunt eas in quatuor magnis eburneis capsellis, quas Saladinus intuens, & quid in iis cõtineretur diligenter inquirens, iussit deferri apud Baldach, ne Christiani de ossibus mortuorum gloriarentur vlterius, & crederent eos habere intercessores in cælis, quorum ossa venerarentur in terris. Princeps autem Antiochenus, & Patriarcha, cæteriq; fideles, tanto thesauro nullo modo defraudari volentes, promiserunt sub iuramento se easdem Reliquias redempturos quinquaginta duobus millibus bisanciorum, & si pecuniam præfatam tempore constituto persoluere nequirent, easdem ei Reliquias resignarent. Vnde factum est, vt princeps Antiochenus prædictas Reliquias secum tolleret sigillatas, &c.

Suffridus Misnensis. 1307.

De anno 1162. Imp. Fridericus Mediolanum cepit & expugnauit, tunc Reinoldus Archiepiscopus Colonien sis, qui cum eo erat, impetrauit corpora trium Magorum, qui Christo infanti munera obtulerunt, quæ Mediolani extra muros ante portam Romanam in Ecclesia S. Eustorgij seruabantur pariter in vno sarcophago marmoreo. Quibus impetratis Coloniam gaudens secum tulit, & in Ecclesia maiore honorificè collocauit.

Augustinus Triumphus. 1320.

De potestate Ecclesiastica q. 17. artic. 3. Dubitatio & incertitudo consurgit in Ecclesia de corporibus Sanctorum, & maximè Sanctorum Ecclesiæ primitiuæ: quorum corpora fideles propter rabiem tyrannorum non poterant publicè sepelire. Fide autem Christiana iam per orbem diffusa, & persecutoribus, & tyrannis Ecclesiæ iam demersis, vel conuersis, Sanctorum corpora de locis, in quibus erant indecenter sepulta, per fideles ad loca honorifica & decentia translata sunt. In dubijs autem, quæ sunt in religione Christiana, talis modus seruandus est, secundùm Augustinum de vera religione. Quia vera semper sunt tenenda: dubia verò absque peccato credi possunt, donec aut respuenda esse vel rario doceat, aut sanctæ matris Ecclesiæ persuadeat auctoritas. Si ergo Ecclesia, quæ minimè errare potest, & potissimè Romana, quæ nullis hæretibus vnquam succubuit, vt scribitur 24. q. 1. nullam informationem habet de residentia corporis alicuius Sancti, puto quòd sine peccato piè venerari potest à fidelibus vbicumque credatur probabiliter esse. Sed si libris vel legendis Ecclesia tradat fidelibus corpus sancti venerari in aliqua Ecclesia, temerarium esset, nec posset sine peccato alibi venerari, potissimè quando per aliquos assereretur pertinaciter ibi esse, vbi Ecclesia contrariam informationem tradit fidelibus.

Matthæus VVestmonasteriensis. 1370.

In Chronicis de anno 446. Ad Albani Martyris peruenies sepulchrum beatus Germanus, omnium Apostolorum, diuersorumq; Martyrum secum Reliquias habens, facta oratione iussit reuelli sepulchrum, pretiosa ibidem munera conditurus, arbitrans opportunum, vt membra Sanctorum ex diuersis regionibus collecta, quos pares meritis receperat cælum, sepulchri quoque vnius leuaret hospitium. Quibus honorificè depositis, ac ordinatè sociatis, de loco ipso, vbi Martyris effusus erat sanguis, massam pulueris secum portaturus abstulit, in qua apparebat cruor seruatus rubuisse per cædem Martyris, pallente persecutore.

Thomas VValdensis. 1410.

Tomo 3. titulo 23. *de Reliquijs:* Si apud Sacerdotem summum inuoluendus erat gladius Goliæ pallio post Ephod, quia tulit eum Dauid quando percussit in valle 1. Regum 21. quæ superstitio est inuoluere gladium Petri, quo percussit Malchum? Lucæ 22. Arca testimonij gestanda inuoluebatur pendente ante fores, & rursum operiebatur velamine pellium hyacynthinarum: mensa quoque Propositionis inuoluebatur panno hyacynthino cum thuribulis, mortariolis, cyathis, & cæteris. Filijs Aaron tantùm ista licebat inuoluere: filijs autem Caath, quibus hæc omnia portare incumbebat, tangere non licebat, imò nec priusquam inuoluerentur inspicere, dicente Scriptura: *Cùm inuoluerint Aaron & filij eius sanctuarium, & cuncta vasa eius tunc intrabunt filij Caath, vt portent inuoluta, & ne tangant vasa sanctuarij, ne moriantur,* &c. Num. 4. Si ista tam sacra erant, quæ erant seruitura figuris, & nisi Dei sacerdotibus ea nec tractare liceret, nec cernere, priusquam essent pannis inuoluta: quare nos sacras Reliquias non seruamus opertas, remotas à tactu vulgi fidelium: aut ne publicè videantur sudarijs aut sacris palliolis inuoluamus?

Ioannes Gerſon. 1420.

Sermone in die S. Antonij: O felicem dixerim Viennæ & Burgundiæ regionem, quæ venerandis S. Antonij corporis ſacroſancti Reliquijs decoratur: ô felices, qui religioſo, & peculiari quodam tanti Patris obſequio dedicari meruerunt.

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tomo 3. in Aſſumptione B. Mariæ Virginis: Si corpora aliorum Sanctorum, & Reliquias, quæ latebant, Deus reuelauit, vt patet de beato Stephano, de beatis Geruaſio & Protaſio, & multis alijs, ſicut hiſtoriæ tradunt, illas ſacras Reliquias & ſanctiſsimum corpus, vt eis debita impenderetur reuerentia, & honor exhiberetur, Deus non reuelaſſet?

Felix Malleolus. 1450.

De furto Reliquiarum nuper in monaſterio beatæ Virginis loci Eremitarum per tres perſonas miraculoſè commiſſo: Anno 1448. Dominica Lætare tres viri de terra longinqua & nocte ingruente feras portarum Eccleſiæ & altaris maioris ab antiquo firmiſsimas ibidem aperuerunt, & Reliquias precioſiores eiuſdem monaſterij, in auro & argento ſolenniter reconditas, ſine impedimento cuiuſcumque, & cum metura quiete ſurripuerunt: & lætum ibidem nemine præſente transfretârunt. Et dum in animo ſuo proponerent fugere per montes, & colles, & alpes, deuia & inuia, (quia *qui malè agit odit lucem*) & ne per inſequentes deprehenderentur, velociter ambularent, nutu tamen Domini tanquam amentes, & vtique nolentes, per vallem & viam planam, quæ ducit ad oppidum imperiale Thuricenſe ambulauerunt, & ad muros eiuſdem peruenerunt: & exinde per duos leucas & amplius huiuſmodi theſaurum Reliquiarum deportare nequiuerunt, ſed deſperantes in via publica reliquerunt. Et ex poſt inſecuti per familiam oppidanorum Thuricenſium in ipſorum dominio ſunt deprehenſi, & qualiter cum Reliquijs peruenerant de loco ad locum per ordinem edixerunt, & omnia geſta hiſtorialiter prædicta narrauerunt. Quæ quidem Reliquiæ taliter, vt præmittitur, inuentæ cum alijs rebus, conſequenter ad capellam S. Leonardi extra muros Thuricenſes ſunt repoſitæ: mox die Martis, cum magnæ ſolennitatis proceſsione totius cleri, & ſacrarum Reliquiarum obuiam delatione, ad Eccleſiam maiorẽ Thuricenſem glorioſè ſunt collocatæ.

Wernerus Rolewinius. 1470.

De laudibus Weſtphaliæ cap. 7. Witichindus multis donis ditauit Eccleſias, præſertim Oſnaburgenſem, & Mindenſem. Collegium in Engeren fundauit, vbi olim erat principale caſtrum totius Weſtphaliæ, & poſt bonam ac ſanctam vitam obijt ſeptimo idus Ianuarij, ſepultus in choro ibidem. Oſſa autem propter gloriam miraculorum, quæ per eum Deus facere dignatus eſt, translata ſunt in quadam arca. Habentur ibi iſti verſus:

Oſſa viri fortis, cuius ſors neſcia mortis,
Iſte locus claudit, euge bone ſpiritus audit.
Omnis mundatur, hunc Regem qui veneratur:
A Egros hic morbis cali Rex ſanat & orbis.

Gabriel Bielius. 1480.

In Canonem Miſſæ lect. 50. Sanctorum Reliquiæ venerandæ ſunt, tamquam ea, quæ fuerunt partes corporum Sanctorum.

ARTICVLVS DECIMVSSEPTIMVS.

CHRISTI ET SANCTORVM EIVS LOCA, MONVMENTA, ET RELIQVIAS VISITARE, EOQVE ORATIONIS ERGO PEREGRINARI, OPVS ESSE PIVM ET CHRISTIANVM.

NEGANT.

Anno poſt natum Chriſtũ

340. EVSTACHIVS *loca ſanctorum Martyrum & Baſilicas contemnebat.* Socrates lib. 2. cap. 15.

820. *Claudius Taurinenſis peregrinationes fidelium, maximè ad limina Apoſtolorum Petri & Pauli, velut inanes vtiles, cauillabatur.* Ionas Aurelianenſis libro de cultu imaginum.

1150. *Henricus Tholoſanus damnabat peregrinationes religionis voto ſuſceptas.* Bernardus epiſt. 241. Wilhelmus Abbas vitæ S. Bernardi lib. 3. cap. 5.

1390. *Wicleniſta a idolatria damnabant eos, qui ad loca ſancta peregrinabantur.* Thomas Waldenſis Tomo 3. Tit. 15.

1520. Martinus Lutherus Reſponſione ad librum Ambroſij Caturini: *Vndecima Antichriſti facies eſt Reliquiarum veneratio: bella planè, & lucroſiſſima facies. Hinc excogitatæ peregrinationes innumeræ quibus ſtultum vulgus operam pecuniam, & tempus perderet, cùm domi ſuæ interim vel impiè curam negligat, relictis vxoribus & filijs, cõtra mandatum Dei, vel incomparabiliter meliora operari potuiſſet erga proximum ſuum. Hic enim Dei mandatum: in Reliquijs venerandis aut viſitandis merum ſtudium hominum.*

Ioannes

1550. *Ioannes Caluinus*, lib. 4. Instit cap. 13. §. 7. *Peregrinationes votiuas ad loca Sanctorum non solùm inanes, sed etiam plenas manifesta impietate dicam: non tamen aliter probat, quàm communi suo idiomate, quòd omnis voluntarius cultus Deo displiceat.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Deut. 16 *v.* 5. Non poteris immolare Phasc in qualibet vrbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus est tibi: sed in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi. 16. Tribus vicibus per annum apparebit omne masculinum tuum in conspectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit, in solennitate azymorum, & in solennitate hebdomadarum, & in solennitate tabernaculorum.

1. *Reg.* 1. 3. Et ascendebat Elcana de ciuitate sua statutis diebus, vt adoraret, & sacrificaret Domino exercituum in Silo.

Luc. 2. 41. Et ibant parentes Iesu per omnes annos in Ierusalem, in die solenni Paschæ. Et cùm factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis in Ierosolymam secundum consuetudinem diei festi, consummatisque diebus cùm riderent, remansit puer Iesus in Ierusalem: & non cognouerunt parentes eius.

Ioan. 12. 12. In crastinum autem turba multa, quæ venerat ad diem festum, cùm audissent quia venit Iesus Ierosolymam: acceperunt ramos palmarum, & processerunt obuiam ei, & clamabant: Hosanna. 20. Erant autem quidam Gentiles ex his, qui ascenderant, vt adorarent in die festo.

Act 8. 27. Vir Æthiops, Eunuchus, potens Candacis reginæ Æthiopum, qui erat super omnes gazas eius, venerat adorare in Ierusalem.

Act. 20. 16. Festinabat Paulus, si possibile sibi esset, vt diem Pentecostes faceret Ierosolymis.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Eusebius Cæsariensis. 320.

Ecclesiasticæ historiæ lib. 6. *cap.* 9. Vnde Alexandrũ, cùm tamquam diuino quodam oraculo ex Cappadocum regione, vbi primùm in episcopatus gradu fuisset locatus, Hierosolymam tum voti, tum locorum visendorum causa contenderet, illius Ecclesiæ fratres excipiunt benignissimè.

Cap. 12. Origenes Adamantius Zephyrino ijsdem temporibus Romanam Ecclesiam gubernante, scribit se Romam propterea iter suscepisse, quòd sibi admodum erat in optatis Ecclesiã Romanam planè antiquissimam visere: vbi non diu commoratus, Alexandriam reuertitur.

Vita Constantini lib. 3. *cap.* 41. Helena mater Constantini cùm Deo omnium gubernatori debitum piæ mẽtis & affectionis munus impertire animo haberet, & pro filio suo imperatore, eiusq; liberis gratias per preces agendas esse putaret, ætate iam ingrauescente, singulari quondam consilio adducta, venit tum sacrosanctam terram oculis lustratura, tum gentes Orientem incolentes conspectura. Ac postquam locis, in quibus Seruatoris erant impressa vestigia, debitam venerationem adhibuerat, idq; conuenienter prophetico sermoni dicenti: *Adorabimus in loco vbi steterunt pedes eius*: pietatis suæ monumenta, quibus post se relictis posteris hominibus prodesset, statim fabricare aggreditur.

Esa. 60.

De præparatione Euangelica lib. 13. *cap.* 7. Nos Christiani veræ pietatis milites vt Dei amicos honorantes, ad monumenta ipsorum accedimus, votaq; ipsis facimus tamquam viris sanctis, quorum intercessione ad Deum non parum adiuuari profitemur.

Basilius Magnus. 370.

Regularium fusius disputatarum Responsione 40. Verùm enimuerò neque nundinationes illæ, quæ ad sepulchra Martyrum celebrari solitæ sunt, conuenire nobis putandæ sunt: neque enim vllam aliam ob causam adesse decet Christianos ad Martyrum conditoria, aut illis contigua loca inuisere quàm orandi causa, & vt Sanctorum constantiæ admoniti, in qua illi, ne pietatem amitterent, ad necem vsque fortiter perseuerárunt, ipsi quoq; ad similis fortitudinis æmulationem incitentur.

Amphilochius. 380.

In vita Basilij. Postea Hierosolymam orationis causa se dimitti petijt, simul etiam vt eius loci miracula videret, &c. Vendamus, inquiunt, (*Basilius & Eubulus*) facultates nostras omnes, & egenis distribuamus: ac deinde proficiscamur ad sanctam ciuitatem, visuri quæ illic sunt miracula, atque apud Deum fiduciam nobis conciliemus, &c. Vt autem peruenerunt Hierosolymam, omnia sacra loca fide & dilectione perquirentes, & in ijs Deum, qui est super omnia, adorantes, Maximo eius vrbis Episcopo innotescunt.

Gregorius Nyssenus. 380.

Epistola ad Olympium Monachum cap. 1. Omnimò consuetudinis illius (*Macrinæ*) oblitus esse non debes, cùm ad vrbem Antiochi congressi fumus, quo tempore petebas Hierosolymam, vt monumenta Christi peregrinationis, dum in carnere esset, inuiseres, eorumq; sermonum, quos varijs de rebus inter nos contulimus.

Epiphanius. 390.

In vita Ezechiæ: In terra Spyriorum vir ille sepultus iacet, multiq; ad monumentum eius confluunt, ad precationem & obsequium. Sanè quando tanta eò frequentia vnà ad monumentum eius cõueniunt, formidant Chaldæi, & metuunt, ne illum auferant. Quapropter egredientem comitantur, & deducunt.

Ioannes Chrysostomus. 406.

Homilia 32. *in epist. ad Romanos*: Propterea admiror vrbem Romam non propter copiam aur-

Digitized by Google

non propter columnas, neque propter aliam phantaſiam: ſed propter columnas illas Eccleſiæ. Quis mihi nunc dabit circumfundi corpori Pauli, affigi ſepulchro, videre puluerem corporis illius, quæ adhuc in Chriſto deerant adimplentis, ſtigmata illius geſtantis, prædicationem Euangelij vbique ſeminantis? Puluerem, inquam, oris illius, per quod Chriſtus locutus eſt, per quod lux emicuit quouis fulgore clarior, & vox exilijt dæmonibus quouis tonitru terribilior, per quod
Rom.5. beatum illud verbum locutus eſt: *Optabam anathema eſſe pro fratribus meis*: per quod locutus eſt coram regibus, & non eſt confuſus: per quod Paulum didicimus, per quod Pauli Dominum. Tonitrua terribile nobis non eſt, quemadmodum vox illa dæmonibus. Si enim veſtimenta ipſius horruerunt, multò magis vocem, &c. Et quid opus eſt ſingula recenſere? Vellem videre ſepulchrum, quo recondita ſunt arma illa iuſtitiæ, arma lucis, membra nunc viuentia, tum verò, cùm in hac vita eſſent, emortua, in quibus omnibus viuebat Chriſtus, quæ mundo fuerunt crucifixa, membra Chriſti.

Homilia 8. in epiſt. ad Epheſios: Nihil eſt illa catena beatius. Vellem nunc eſſe in illis locis, in quibus dicuntur manere illa vincula, & meritò viros illos (*Petrum & Paulum*) admirarer, propter Chriſti deſiderium. Vellem videre catenas, quas pertimeſcunt quidem & horrent dæmones, reuerentur autem Angeli. Nihil eſt melius, quàm malè pati propter Chriſtum, &c. Si ab Eccleſiaſticis curis eſſem remotus, & eſſet mihi corpus ſanum ac validum, non recuſarem hanc ſuſcipere peregrinationem, vt ſoltùm viderem catenas, vt carcerem, in quo fuit vinctus.

Homilia 66. ad populum Antiochenum: Chriſtus tunc omnem terrarum orbem traxit ad ſe adorandum, cùm mortuus fuiſſet. Et quid de Chriſto loquor, cùm & diſcipulos, poſtquam obierunt, tunc effulgere fecerit? Quid dico diſcipulos? Nam & eorum loca, & ſepulchra, & tempora perenni memoria celebrari curauit, &c. Itaque quò regias quidem aulas videat nullus vnquam peregrinatus fuerit: multi verò reges plerumque huius ſpectaculi gratia peregrinati ſunt. Futuri namque iudicij veſtigia & ſigna Sanctorum ædes exhibent, vbi dæmones flagellantur, corriguntur homines, & liberantur.

Syneſius. 410.

Hymno 3.

Templa verò quotquot
Extructa ſunt, ô Rex,
Tuum ſanctis
Seruiant ſacris,
Omnia adij,
Procumbens ſupplex
Solùm palpebrarum
Rigans roribus,
Ne mihi inane
Iter contingeret,
Supplex orans Deum.

Ioannes Caſſianus 430.

Lib. 4. Inſt. cap. 31. Abbas Pynufius conſcendens nauem in Palæſtinæ partes commeare curauit, credens ſe tutius latitaturum, ſi ad illa ſemetipſum aſportaſſet loca, in quibus ne nomen quidem ſuum fuiſſet auditum. Quò cùm aduenisſet, noſtrum monaſterium protinus expetiuit, quod non longè fuit à ſpelæo, in quo Dominus noſter Ieſus Chriſtus ex Virgine naſci dignatus eſt. In quo per modico tempore delitescens, ſecundùm ſententiam Domini, tamquam ciuitas ſuper montem poſita, diutius abſcondi non potuit. Nam continuò quidam fratrum, qui ad loca ſancta de Aegypti partibus orationis cauſa conuenerant, agnitum eum ſumma vi precum ad cœnobium ſuum reuocârunt.

Palladius. 430.

Hiſtoriæ Lauſiacæ cap. 113. Philoromus pedeſtri itinere venit Romam vſque ad orandum in Martyrio ſanctorum Petri & Pauli. Peruenit etiam vſque Alexandriam, cùm vouiſſet in Martyrium venerandi athletæ Marci. Dignus autem, inquit, ſum habitus, qui voti gratia bis proprijs pedibus venirem Hieroſolymam ad honoranda loca ſancta, & ipſe mihi ſuppeditaui impenſas.

Cap. 118. Ruffinus presbyter Aquileenſis, & Melania Hieroſolymis excipiebat eos, qui veniebant eò voti cauſa, Epiſcopos, monachos, & virgines, & omnes qui aduentabant ſuis foucbant expenſis.

Sozomenus. 440.

Lib. 2. cap. 1. Per idem tempus Helena Imperatoris mater Hieroſolymam venit, cùm precandi cauſa, tum loca illa ſancta viſendi.

Cap. 13. Milles peram ſoltum, in quo ſacratum Euangeliorum librum habebat, geſtans, Hieroſolymam precatum ſe contulit.

Cap. 25. Ex quo tempore Eccleſia Hieroſolymitana quotannis diem feſtum ſplendidè admodum celebrat, adeò vt in eo initiationes ſacrorum peragantur, & dies octo deinceps conuentus fiant: complures ſiq; ex omnibus totius orbis terræ partibus, qui vndique ad ſacra loca viſenda confluerent, tempore quo hic dies feſtus celebrabatur, eò conuenirent.

Socrates. 440.

Lib. 7. cap. 46. Theodoſius Imperator Eudoxiam coniugem Hieroſolymam miſit. Quippe pollicitus erat, illam hoc votum perſoluturam, ſi filiam in matrimonio collocatam cerneret. Quin illa ipſa & Eccleſia Hieroſolymorum, & omnes alias in vrbibus verſus Orientem ſitas cùm eò proficiſcendo, tum domum redeundo, varijs ornamentis honorificè illuſtrauit.

Theodoretus. 450.

Lib. 8. Græcarum affectionum: Martyrum templa per annum non ſemel, aut bis, aut quinquies aduentamus, ſæpe diebus ſingulis eorum Domini laudes hymnoſq; cantamus, piè verò fideliterq; precatos, ea maximè conſequi quæ deſiderant, teſtantur illa, quæ votorum rei dona perſoluunt, manifeſta ſimirum adeptæ ſanitatis indicia.

Hiſtoria religioſa cap. 9. de Petro Eremita: Hic primo tempore certauit in Galatia. Illinc videndi gratia peruenit in Paleſtinam, vt cùm vidiſſet loca, quæ ſuſceperunt ſalutares paſsiones, in his Deum, qui ſeruauit, adoraret: non vt qui loco circumſcribatur: ſciebat enim eius naturam non poſſe circumſcribi: ſed vt paſceret oculos ſpectaculo eorum, quæ deſiderantur: nec ſola animæ vis, qua contemplatur, abſque viſu, ſpiritali alimento per fidem frueretur. Iis enim, qui amore aliquem proſequuntur, eſt à natura inſitum, vt non ex ſolo eius aſpectu capiant voluptatem, ſed & domum, & veſtes, & calceos contemplentur cum magna lætitia.

Cap. 29. de Marana & Cyra: Cùm aliquando deſideraſſent ſalutarium Chriſti paſsionum ſancta loca contemplari, venerunt ad Aeliam, cùm in via nihil cibi ſumpſiſſent. Sed poſtquam in illam vrbem venerunt, & adorationem impleuerunt, cibum ſumpſerunt, & reuerſæ ſunt rurſus à ieiunijs

confecto itinere. Est autem iter non pauciorum quàm viginti dierum.

Basilius Seleucus. 460.

De Verbi incarnatione: Constat namque saxa Sanctorum corpora ita tegere, vt ipsi tum (si eo tamen, quo par est, modo adeantur) sibi addictos tueri ac conseruare non desinant.

Cyrillus Eremita. 540.

Vita S. Sabæ cap. 7. Quædam in corde agitans, cùm diuini desiderij nullum modum nosset, nec satietatem, in animo habebat ire in sanctam ciuitatem, & contemplari loca sancta, lustrareq; & visere patres, qui erant in solitudine. Accedit itaque ad Præfectum monasterij, & animum aperit, atque ab eo petit, vt liceat secedere. Qui cùm non permitteret, ad eum è superis diuina quædam aduenit visio, mandans, vt Sabam dimittat, nec prohibeat, quò minus peregrè proficiscatur. Ille ergo persuasus visione, eum dimisit. Ille autem id quod desiderabat consecutus, & cum precibus illinc dimissus, Deo duce pulchri illius itineris, tendit Hierosolymam.

In vita S. Euthymij Euthymius anno ætatis 29. ad adoranda & veneranda sacra loca prompto & alacri animo vadit Hierosolymam.

Iacobus Diaconus. 560.

Vita S. Pelagiæ cap. 11. Octauo die nocte nobis prorsus inscijs surrexit, deponensq; baptismatis vestem, cilicinam induit, nec postea vnquam Antiochiæ visa est, sed abijt Hierosolymam, & in monte Oliueti, vbi Dominus precatus est, sibi cellam cõstruxit. Nam diu post & mihi cupido incessit proficiscendi Hierosolymam, & adorandi illic resurrectionem Domini Saluatoris.

Antiochus. 600.

Epistola nuncupatoria ad Eustachium prope finem: Sed & sanctæ Assumptionis ædem à fundamento exædificat, adeò vt per hæc læta initia de futuris quoque spes amplissimas concipiamus, idque vel ob eos maximè, qui huc sperantur venturi ab exterris regionibus, sancta hæc loca vt adorent, vt omnes in commune glorificemus Deum.

Leontius. 600.

Vita Simeonis Sali cap. 3. Tempore Iustiniani Imperatoris, cùm accederent ij, qui erant Christi amantes, & pro more sancta Christi loca cupiebant adorare, quæ sunt in sancta ciuitate, in Exaltatione pretiosæ & viuificæ crucis (nórunt autem omne, qui illic adesse consueuerunt in hoc sancto, & omnibus laudibus celebrando festo, quod ex vniuerso ferè terrarum orbe concurrit multitudo populorum, quæ crucem & Christum diligit) accidit, vt in hoc venerabili festo duo quidam iuuenes se inuicem conuenirent.

Cap. 20. Simeon contendit recto cursu in sanctam Christi Dei nostri ciuitatem. Valde enim, vt dicebat, sitiebat, & vehementi ardebat desiderio iam longo tempore fruendi locis sacris. Cumque venisset ad sanctum & viuificum Christi monumentum, sanctumq; & salutare, & victoria insigne cranium, impleuit suum desiderium. Mansit autem tres dies residens in sancta ciuitate, ingrediens & adorans ex omni parte veneranda loca Domini.

Ioannes Moschus. 610.

In prato spirituali cap. 151. Ioannes Persa iuit Romam, vt adoraret ad sepulchrum sanctorum Apostolorum Petri & Pauli.

Cap. 174. Intrauit nauim scriba cum vxore sua sua profecturus ad sanctam ciuitatem orationis causa.

Cap. 180. Ioannes Anachoreta quoties abire volebat ad locum aliquem, vel per vastam solitudinem, siue Hierosolymam, ad adorandam sanctam Crucem, & venerabilia loca, vel in Sinai montem orationis gratia, siue ad Martyres distantes ab Hierosolymis multis prolixisq; interuallis (erat enim senex Martyrum reuerentiæ mirabiliter deditus: & nunc quidem pergebat Ephesum, ad S. Ioannem: nunc autem Euchaitam, ad S. Theodorum: nunc verò ad S. Theclam, in Seleuciam Isauriæ: nunc ad S. Sergium, in Saraphas: & modò ad istum, modò ad illum Sanctum, &c.

Georgius Presbyter. 620.

In vita Theodori Archimandritæ: Cùm igitur ad eum veniisset mater eius cum sorore, & ambarum parente, communicato cum illis consilio, & inuento ex prouidentia Dei itineris duce, iter suscepit: & præ animi desiderio laborem itineris non sentiebat. Peruenit tandem ad optatam sanctorum locorum ciuitatem Hierusalem, & crucem saluti feram, sanctamque resurrectionem, & almum præsepe, atque glorioſam ascensionem, & reliqua omnia salutaris mortis, & conuersationis magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi monumenta adorauit: inuisitq; cuncta monasteria, & omnes passim in cellis inclusos Patres, & ab illis benedictionem accipiens, præstantiorum vitæ rationem, & instituta perdiscebat.

Ioannes Hierosolymitanus. 800.

Vitæ Ioannis Damasceni cap. 16. Hierosolymam profectus, cùm in his venerandis locis adorationis munere, vt par erat, perfunctus fuisset, tamquam ceruus diuina siti flagrans, in solitudinem contendit, atque ad diuini viri Sabæ Lauram se confert.

Theodorus Studites. 830.

Epistola de honore imaginum: Vos autem fratres huc incumbite, ac scitote etiamnum præter dicta à sanctis Patribus nostris, pariter & à nobis humilibus, quòd loca, in quibus natus est Christus, sancta sunt, & habenda venerationi, atque adoranda prædicantur, & si quis illinc acceperit siue puluisculum, seu lapidem, eum adornat, & complectitur quasi peculiarem thesaurum, aut sacras quasdam Reliquias.

Simeon Metaphrastes. 950.

In vita Ioannis Eleemosynarij: Intercessit aliquantum temporis, & quidam, qui erant eiusdem cuius Petrus regionis, arte aurifices, voti causa & adorationis peruenerunt ad loca veneranda.

In vita S. Codrati, S. Cypriani, &c. Sic illi, qui virtutem complexi, se viros fortes ac strenuos in rebus arduis præstiterunt, & cum Christo coniuncti sunt, non solùm à præsentibus laudantur, sed ex vltimis terrarum finibus visuntur: & tamquã mundi stellæ cœtu suo coronam conficiunt.

In vita S. Melanæ: Cùm sic septem annos decertasset, eam subijt cogitatio longioris peregrinationis: Dicebat enim oportere ad sacra etiam loca accedere, & etiam videre Hierusalem, & obire, & adorare omnia, quæ illic sunt miracula. Cumq; ei ita visum esset, mare eam suscepit, & peruenerunt Alexandriam.

Ioannes Zonaras. 1100.

In Theodosio iuniore: Eudocia cùm se inuisam cerneret, facultatem abeundi Hierosolymam petit: quò cùm magnis opibus profecta, & templa

adifi-

ædificauit, & pauperibus, eiusq; loci monasterijs multa dedit.

Georgius Cedrenus. 1110.

In Theodosio: Magnus Theodosius Hierosolyma intrare cupiens, eò habitu priuati hominis se contulit, venitq́ue ad portam S. Anastasiæ: cùm eam pulsasset, famulus quidam aperuit. Cùm verò lucernæ essent extinctæ, Imperatoris intuitu vniuersæ accensæ subitò sunt, vt in solennitate. Ianitor attonitus miraculo, eum ad Ioannem Pontificem maximum adduxit. Qui vt eum agnosceret, Deum precando est consecutus, beatumq; prædicauit, qui cùm esset Imperator, tali habitu venisset adoratum loca sacra.

Nicetas Choniates. 1200.

In Ioanne Comneno: Cæterùm vera causa erat, quæ in exercitum minimè efferebatur: sed maximè dissimulabatur, quòd Antiochiam cum Constantinopoli coniungere, atque inde religiosa loca visere, & vitale Christi sepulchrum magnificis donis ornare, ac finitimos barbaros profligare perpetuò cupiebat.

Nicephorus. 1300.

Lib. 5. cap 10. Alexander Cappadocum Antistes ex ipsa Cappadocia Hierosolymitanam profectionem precationis ergò, atque vt res ibi peractas cognosceret, suscepit.

Lib. 9. cap. 32. Ea res in terras omnes promulgata homines consternauit, quòd eam ex prouincijs cunctis, qui peregrè precationis ergò Hierosolyma venerant, vbique emulgarent.

Lib. 14. cap. 23. Eudocia Theodosij coniunx cùm desiderio coniugij Eudoxiæ filiæ videndæ teneretur, voto seipsam obligauit, vbi nuptiæ filiæ confectæ essent, se Hierosolyma adituram, vt simul & loca sancta veneraretur, & debitas Seruatori, ob innumerabilia ab eo accepta dona, ageret gratias.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apolog. 3. Post mortem Martyrium concurrerũt ad sepulchra & monumenta horum homines, & sanati sunt à morbis.

Gennadius Scholarius. 1470.

De primatu Papæ sect 12. Ibi oportet esse Ecclesiam, vbi Christi signum refulget, vbi palam Christi fides prædicatur, vbi terræ Reges & Principes venientes ad sacra loca inspicienda, & Apostolorum capita adoranda, vnà cum illis & præsidem eorum Pontificem adorant, & eius pedibus aduoluuntur.

Emmanuel Malaxus Constantinopolitanus. 1580.

De Patriarchis Hierosolymitanis cap. 19. *de Hieremia* Statuit autem adire Hierosolymam, ad sepulchrum, in quo vitæ fons iacuerat Dominus noster Iesus Christus: rebusq; profectioni necessarijs comparatis, secum Clericos, & Diaconos, & Monachos non consecratos duxit: traiectus in terram excensum fecit, Hierosolymamq; iniit. Ibi sanctum Christi sepulchrum adorauit, cæteraq; sancta loca, & singularem voluptatem cepit, quòd tanta ipsum gratia Deus dignatus esset.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Ambrosius. 370.

Sermone 33. An putatis illum ieiunare fratres, qui primo diluculo non ad Ecclesiam vigilat, non beatorum Martyrum loca sancta perquirit, sed surgens congregat seruulos, disponit retia, canes producit, saltus syluasq; perlustrat?

Oratione de exitu, vita, & virtutibus Theodosij Imp. Helena magna fœmina, quæ multò amplius inuenit, quod Imperatori conferret, quàm quod ab Imperatore acciperet: anxia mater pro filio, cui regnũ orbis Romani cesserat, festinat Hierosolymam, & secuta est locum Dominicæ passionis. Stabulariam hanc primò fuisse asserunt, sic cognitam Constantio seniori, qui postea regnum adeptus est. Bona stabularia, quæ tam diligenter præsepe Domini requisiuit, &c. Venit ergo Helena, cœpit reuisere loca sancta, infudit ei Spiritus, vt lignum crucis inquireret, accessit ad Golgatham, & ait: Ecce locus pugnæ, vbi est victoria? Quæro vexillum salutis, & non inuenio: Ego, inquit, in regno, & crux Domini in puluere.

Eusebius Vercellensis. 370.

Epistola in exilio scripta: Sed concessit mihi Dominus hanc epistolam per charissimum nostrum Syrum Diaconum ad vos mittere, quem in potestate mittendi habui: quia prouidentia Domini nostri eo tempore ad videnda loca sancta accesserat, & cum cæteris fratribus inuentus non est.

Prudentius. 380.

Hymn. de S. Hippolyto:

Manu salutatum concurritur, omnis adorat.
Fluẽs eunt, redeunt, totis ad vsque obitum:
Congiebat in cuneum Latios simul, & peregrinos
Permistim populos religionis amor.
Oscula perspicuo figunt impressa metallo.
Balsama diffundunt, fletibus ora rigant.
Iam cùm se renouat decursis mensibus annus,
Natalemq; diem pastio festa refert:
Quanta putas, studijs certantibus agmina cogi
Quæve celebrando vota coire Deo?
Vrbs augusta suos vomit, effundit q; Quirites,
Vnà & Patricios ambitione pari.
Confundit plebeia phalanx vmbonibus æquis
Discrimen procerum, præcipitante fide.
Nec minus Albanis acies se candida portis
Explicat, & longa ducitur ordinibus.
Exultant fremitus variarum hinc inde viarum:
Indigena, & Picens, plebi & Hetrusca venit.
Concurrit Samnitis atrox, habitator & alta
Campanus Capua, iamq; Nolanus adest.
Quisque suos latus cum coniuge, dulcibus & cum
Pignoribus rapidum carpere gestit iter.
Vix capiunt patuli populorum gaudia campi,
Hæret & in magnis densa cohors spatijs.
Angustum tantis illud spectus esse catervis
Haud dubium est, ampla sunce licet pateat.
Stat sed iuxta aliud quod tanta frequentia templum
Tunc adeat cultu nobile regifico.

Hymno 1. de Hemiterio & Cheledonio:

Hic calentes hausit vndas, cede tinctus duplici.
Illinc cruore sancto nunc arenas incolæ
Confrequentant obsecrantes voce, votis, munere.
Exteri nec non & orbis huc colonus aduenit:
Fama nam terras in omnes præcurrit proditrix,
Hic patronos esse mundi, quos precantes amoliant.

Hieronymus. 390.

Epist. 17. cap. 6. Longum est nunc ab ascensu Domini

mini, vsque ad præsentem diem per singulas ætates currere, qui Episcoporum, qui Martyrum, qui eloquentium in doctrina Ecclesiastica virorum venerint Hierosolymam, putantes minus se religionis, minus habere scientiæ, nec summam, vt dicitur, manum accepisse virtutum, nisi in illis Christum adorassent locis, de quibus primum Euangelium de patibulo coruscauerat.

Epistola 27. cap. 3. Paula cuncta loca Hierosolymis tanto ardore ac studio circumiuit, vt nisi ad reliqua festinaret, à primis non posset abduci, prostrataque ante crucem, quasi pendentem Dominum cerneret, adorabat. Ingressa sepulchrum, resurrectionis osculabatur lapidem, quem ab ostio monumenti amouerat Angelus: & ipsum corporis locum, in quo Dominus iacuerat, quasi sitiens desideratas aquas, fideli ore lambebat. Quid ibi lachrymarum, quantum gemituum, quid doloris effuderit, testis est cuncta Hierosolyma, testis est ipse Dominus, quem rogabat. Inde egrediens ascendit Sion, quæ in arcem vel speculam vertitur.

Cap. 4. Ostendebatur illi columna, Ecclesiæ porticum sustinens, infecta cruore Domini, ad quam vinctus ducitur, & flagellatur. Monstrabatur locus, vbi super centum viginti credentium animas Spiritus sanctus descendisset, vt Ioëlis vaticinium compleretur. Deinde pro facultatula sua pauperibus atque conseruis pecunia distributa, perrexit Bethlehem, & in dextra parte itineris stetit ad sepulchrum Rachel, in quo mater Beniamin, vt pater prophetauit in spiritu, filium dexteræ procreauit. Atque inde Bethlehem ingressa, & in specum Saluatoris introiens, postquam vidit sacrum Virginis diuersorium, & stabulum, in quo agnouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui, me audiente iurabat cernere se oculis fidei infantem pannis inuolutum, vagientem in præsepe Dominum.

Epistola 46. ad Rusticum cap. 5. Cùm vos (*te & vxorem*) rabies barbarorum & imminens captiuitas separaret, sub iurisiurandi testificatione pollicitum, vt ad sancta transeuntem loca, vel statim, vel postea sequereris, & seruares animam tuam, quam visus fueras negligentia perdidisse. Redde igitur, quod præsente Deo spopondisti. Incerta est vita mortalium, ne ante rapiaris, quàm tuam impleas sponsionem. Imitare eam, quam docere debueras. Proh pudor, fragilior sexus vincit seculum, & robustior superatur à seculo. Tanti dux fœmina facti est, & non sequeris eam, in cuius salute candidatus es fidei? Tu vagaris in patria, imò non patria, quia patriam perdidisti: ista pro te in locis venerabilibus resurrectionis, & crucis, & incunabulorum Domini Saluatoris, in quibus paruulus vagijt, tui nominis recordatur, teque ad se orationibus trahit, vt si non tuo merito, saltem huius saluetis fide.

Epistola 154. ad Desiderium: Hortor vos, & precor per Domini charitatem, vt nobis vestros tribuatis aspectus, & per occasionem sanctorum locorum tanto nos ditetis munere. Certè si consortia nostra displicuerint, adorasse vbi steterunt pedes Domini pars fidei est, & quasi recentia nativitatis, & crucis, ac passionis vidisse vestigia.

Ruffinus. 390.

Libro 1. cap. 7. Per idem tempus Helena Constantini mater, fœmina incomparabilis fide & religione animi, ac magnificentia singulari, cuius iure Constantinus & esset filius, & crederetur, diuinis admonita visionibus Hierosolymam petit, atque ibi locum, in quo sacrosanctum corpus patibulo affixum pependerat, ab incolis perquirit.

Libro 2. cap. 28. Sed Dei prouidentia factum est, quosdam de Hierosolymis ex Monasterio Philij presbiteri hominis Dei, orationis illuc causa per idem tempus venisse, &c.

Cap. 33. Igitur præparatur ad bellum (*Theodosius*) non tam armorum, telorumque, quàm ieiuniorum orationumque subsidijs: nec tam excubiarum vigilijs, quàm obsecrationum pernoctatione munitus: circumibat cum sacerdotibus & populo omnia orationum loca, ante Martyrum & Apostolorum thecas iacebat cilicio prostratus, & auxilia sibi fida Sanctorum intercessione poscebat.

Gaudentius Brixiensis. 400.

Tractatu de die dedicationis Basilicæ Sanctorum: Iam quid, post istos docens, de quadraginta Martyribus dignum loquar, qui se itineri meo, cùm per vrbes Cappadociæ Hierusalem peterem, fideles comites præbere dignati sunt?

Augustinus. 400.

Epist. 42. ad Madaurenses Idololatras: Videtis ipsa simulachra vel confringi, vel incendi, vel includi, vel destrui, & contra eadem simulachra, pro quibus huius seculi ipsæ potestates Christianos occidebant, impetus suos legesque vertisse, & imperij nobilissimi eminentissimum culmen ad sepulchrum piscatoris Petri, submissio diademate, supplicare. Hæc omnia Scripturæ diuinæ, quæ in manus omnium iam venerunt, ante longissima tempora futura esse testatæ sunt.

Epistola 137. Ad clerum populumque Hipponensem: In qua eius prouocatione cùm viderem Bonifacium nolle quibuslibet infirmis, & ad suspitionem propensis, de suæ vitæ dubitatione scandalum fieri, paratumque esse honoris sui apud homines damnum perpeti potius, quàm in ea contentione, in qua non posset ignorantibus, & dubitantibus, vel ad malè suspicandum procliuioribus suam demonstrare conscientiam, vsque ad Ecclesiæ perturbationem inaniter progredi: elegi aliquid medium, vt certo placito se ambo constringerent, ad locum sanctum se peregrinaturos, vbi terribiliora opera Dei non sanam cuiusque conscientiam multò facilius aperirent, & ad confessionem vel pœna vel timore compellerent. Vbique quidem Deus est, & nullo continetur, vel includitur loco, qui condidit omnia, & eum à veris adoratoribus in spiritu & veritate oportet adorari, vt in occulto exaudiens, in occulto etiam iustificet & coronet: veruntamen ad ista, quæ hominibus visibiliter nota sunt, quis potest eius consilium perscrutari, quare in alijs locis hæc miracula fiant, in alijs non fiant? Multis enim notissima est sanctitas loci, vbi B. Felicis Nolensis corpus conditum est, quò volui vt pergerent, quia inde nobis facilius fideliusque scribi potest, quicquid in eorum aliquo fuerit diuinitus propalatum.

Seuerus Sulpitius. 410.

De virtutibus monachorum Orientalium Dialogo 1. cap. 1. Ante hoc triennium, vbi Narbona natim solimus, adeò prospera, Dei nutu, nauigatio fuit; libuit animo ire Carthaginem, loca visitare Sanctorum, & præcipuè ad sepulchrum Cypriani Martyris adorare.

Sacræ historiæ lib. 2. Helena mater Constantini, cùm Hierosolymam agnoscere concupisceret, reperta ibi idola ac templa protinùs: mox vsa regni viribus, Basilicam in loco Dominicæ passionis & resurrectionis, & ascensionis constituit. Illud mirum, quòd locus ille, in quo postremum institerant diuina vestigia, cùm in cælum Domi-

nus nube ſublatus eſt, continuari pauimento cum reliqua ſtratorum parte non potuit. Siquidem quæcumque applicabantur, inſolens humana recipere terra reſpueret, excuſsis in ora apponentium ſæpe marmoribus: quin etiam calcati Deo puluеris adeò perenne documentum eſt, vt veſtigia impreſſa cernantur. Et cum quotidie confluentium fides certatim Domino calcata diripiat, damnum tamen arena non ſentit: & eadem adhuc ſui ſpeciem, velut impreſsis ſignata veſtigijs terra cuſtodit.

Paulinus Nolanus. 420.

Natali 3.

Nec modus eſt populis coeuntibus agmine denſo,
Nec requies, properant in lucem à nocte, diemque
Expectare piget, votis auidus mora noctis
Rumpitur, & noctem flammis ſimulata vincunt,
Stipatam miris vmbrarum vrbibus vrbem
Cernere, totaque vno compulſa examina voto.
Lucam cuunt populi, cum Appula pubes,
Et Calabri, & cuncti, quos adiuit æſtus vterque,
Qui læua & dextra Larium circumſonat vnda,
Et qua bis ternis Campania lata per vrbes,
Cum propria gaudet feſtis, quos maximus amplis
Dites habet Capua, & quos pulchra Neapolis, aut quos
Gaurus alit, &c.
Roma Petro Paulóque potens rara ſidera gaudet
Hunc honore Dei, portaque ex ore Capena
Millia profundens ad amicæ munera Nolæ
Diuitis duodena, cum per millia denſo
Agmine, confertus longe latet Appia turbis.

Natali 5.

Omnia namque die teſtes ſumus vndique crebris
Cœtibus aut ſanos gratantia reddere vota,
Aut ægros varijs petere ac optare medelas.
Cernimus & multos peregrino à littore vectos
Ante ſacram ſancti proſtratos Martyris aram,
Dum referunt grates toleratæ referre pericla,
Teſtantes validis collſa nauc procellis
Se raptos, miſeratæ Deo, Felicis & ipſa
Eduente manu, maris emerſiſſe profundo.

Leo Primus. 450.

Sermone 1. de ieiunio Penteceſtes cap. 4. Sabbato apud beatiſsimum Petrum Apoſtolum Vigilias celebremus: cuius nos orationibus & à ſpiritualibus inimicis, & à corporeis hoſtibus confidimus liberari.

Gennadius Maſſilienſis. 490.

De Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 73. Sanctorum corpora, & præcipuè ſanctorum Martyrum Reliquias, ac ſi Chriſti membra, ſyncriſsimè honoranda, & Baſilicas eorum nominibus appellatas, velut loca ſancta diuino cultui mancipata, affectu piiſsimo & deuotione fideliſsima adeundas credimus. Si quis contra hanc ſententiam venit, non Chriſtianus, ſed Eunomianus, & Vigilantianus creditur.

Ennodius Ticinenſis. 500.

In vita Epiphanii Ticinenſis. De Tholoſanis partibus aliquando regrediens, ſingula ſanctarum habitationum loca viſitabat.

Adelmus Sagienſis. 530.

In vita ſancti Opportunæ: Godegrandus Epiſcopus cùm amore cæleſtis patriæ ad limina beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & diuerſa loca Sanctorum orationis cauſa vellet peregrinando circumire, & ſecum iſthuc deliberaret, vellerque tali in opere ſeptem annorum curricula tranſigere, vt laborando, peregrinando, & orando, poſſet dilectorum veniam & gaudia æterna obtinere, diſpoſita Eccleſiæ ſuæ adminiſtratione, cœpit miſericordiam Dei inuocare, vt cuſtos eius eſſe dignaretur in concepto itinere.

Marcellinus Comes. 540.

In Chronicis Indict. V I. Vincomalo & Opilione Coſſ. Ioannes Præcurſor Domini caput ſuum, quod olim Herodes, impia infandaque poſtulatione, ab humeris amputatum, & in diſco poſitum accepit, proculque à truncato eius corpore ſepeliuit, duobus Orientalibus monachis, ob adorandam apud Hieroſolymam Chriſti reſurrectionem introeuntibus reuelauit.

Gregorius Turonenſis. 580.

In vitis Patrum cap. 8. *De ſancto Nicetio:* Agilulphus Diaconus noſter Roma veniens beata nobis Sanctorum pignora deferebat. Hic cauſa orationis tantùm locum, quo Sanctus quieſcit, adiit. Ingreſſuſque ædem, dum diuerſorum miraculorum opus illuſtre perpendit, vidit immenſum cateruatim populum ad eius ſepulchrum, velut felicium examina apum ad conſuetum aluearе, confluere, & alios, Presbytero, qui aderat, miniſtrante, particulas ceræ pro benedictione ſumere: alios parumper puluеris, nonnullos diſruptas ab operторio eius fimbrias carpere, & abire, ferentes in diſparibus cauſis vnam gratiam ſanitatis.

Fortunatus. 580.

Libro 4. vitæ S. Martini:

Inde Rauennatem placitam pete dulcius vrbem,
Vulpita Sauiorum per religioſa decurrens:
Martyris egregij tumulum Vitalis adora,
Matris & Veſtemi, Pauli ſub ſorte beati.
Rurſus Apollinaris pretioſi limina lambe,
Eſuſus humi ſupplex, & templa per omnia curre.

Beda. 700.

De ratione temporum lib. 2. Ceolfridus Abbas Romam orationis cauſa profectus, in itinere obijt.

Hiſtoriæ Anglorum lib. 5. cap 7 Anno regni Alfridi tertio Cedualla Rex Occidentalium Saxonum, cùm genti ſuæ duobus annis ſtrenuiſsimè præeſſet, relicto imperio, propter Dominum regnumque perpetuum venit Romam; hoc ſibi gloriæ ſingularis deſiderans adipiſci, vt ad limina beatorum Apoſtolorum fonte baptiſmatis abluеretur, in quo ſolo didicerat generi humano patere vitæ cæleſtis introitum.

Gregorius Tertius. 731.

Epiſtola 2. Bonifacius poſt temporum ſpatia orationis cauſa ad limina beatorum Apoſtolorum ſe præſentauit, & quæ ad ſalutem animarum pertinent, à nobis expoſcit imbui.

Arnbo Friſingenſis. 770.

Vita S. Corbiniani cap. 4. Tunc demum iniens conſilium, ad limina ſacratiſsima beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli orationis cauſa ire decreuit; & ibi ſe Apoſtolici viri doctrinæ & orationibus commendare.

Marcellinus Presbyter. 770.

Vita S. Suiberti cap. 4. Eodem tempore tanta erat deuotio hominum Angligenarum, poſtquam tota inſula fidei ſacramentis erat imbuta, vt non ſolùm nobiles, ignobiles, clerici, laici: verùm etiam Reges, & filij Regum de genere Anglorum, ſpretis regnis, & delicijs mundi, eligerent ex maxima deuotione ad tempus peregrinari pro Chriſto in terris.

Paulus

Paulus Diaconus. 770.

De geſtis Longobardorum lib. 6. cap. 15. al. 4. Cedoaldus Rex Anglorum Saxonum, ad Chriſtum conuerſus, Romam properauit, vbi à Papa Sergio baptizatus, ad regna cæleſtia migrauit. Cuius corpus in Baſilica B. Petri ſepultum eſt, & hoc ſuper ſe epitaphium deſcriptum habet:

Culmen, opes, ſobolem, pollentia regna, triumphos
Armipotens Cedoald liquit amore Dei:
Vt Petrum, ſedemq́, Petri Rex cerneret hoſpes,
Cuius fonte ſacras ſumeret albus aquas, &c.

Carolus Magnus. 800.

Epiſtola ad Offam Merciorum Regem: Primò gratias agimus omnipotenti Deo, de ſalute animarum veſtrarum, de Catholicæ fidei ſyncerit ate, quam in veſtris laudabiliter paginis reperimus exaratam. De peregrinis verò, qui pro amore Dei & ſalute animarum ſuarum, beatorum Apoſtolorum limina deſiderant adire, cum pace & ſine omni perturbatione vadant.

Synodus Cabilonenſis. 810.

Cap. 45. A quibuſdam, qui Romam, Turonumve, & alia quædam loca ſub prætextu orationis inconſultè peragrant, plurimum erratur. Sunt Presbyteri, & Diaconi, & cæteri in clero conſtituti, qui negligenter viuentes, in eo purgari ſe à peccatis putant, & miniſterio ſuo fungi debere, ſi præfata loca attingant. Sunt nihilominus laici, qui putant ſe impune aut peccare, aut peccaſſe, quia hæc loca oraturi frequentant. Sunt quidam potentum, qui acquirendi cenſus gratia, ſub prætextu Romani ſeu Turonici itineris, multa acquirunt, multos pauperum opprimunt: & quod ſola cupiditate faciunt, orationum ſiue ſanctorum locorum viſitationis cauſa ſe facere videri affectant. Sunt pauperes, qui vel ideo id faciunt, vt maiorem habeant materiam mendicandi. De quorum numero ſunt illi, qui circumquaque vagantes, illò ſe pergere mentiuntur, vel quia tantum ſunt vecordes, vt putent ſe ſanctorum locorum ſola viſione à peccatis purgari, non attendentes, quod ait Beatus Hieronymus: Non Hieroſolymam vidiſſe, ſed Hieroſolymis bene vixiſſe, laudandum eſt. De quibus omnibus Domini Imperatoris, qualiter ſint emendanda, ſententia expectetur. Qui verò peccata ſua ſacerdotibus, in quorum ſunt parochijs, confeſſi ſunt, & ab his agendæ pœnitentiæ conſilium acceperunt, ſi orationibus inſiſtendo, eleemoſynas largiendo, vitam emendando, mores componendo, Apoſtolorum limina, vel quorumlibet Sanctorum inuiſere deſiderant, horum eſt deuotio modis omnibus collaudanda.

Æmoinus. 825.

Hiſtoriæ Francorum lib. 3. cap. 9. Beatiſsimus Germanus Præſul Pariſianę vrbis ad loca ſancta Hieroſolymam pergens, indeq́ rediens præfatum Principem adijt, à quo honorificè ſuſceptus eſt.

Libro quarto cap. 73. Carolus in Franciam reuerſus eſt, initoq́ue conſilio orandi, ac voti ſoluendi cauſa Romam ſtatuit proficiſci, ſumptiſq́ue ſecum vxore & liberis, ſine mora in Italiam profectus eſt.

Eginardus. 840.

De vita & geſtis Caroli Magni Francorum Regis: Cùm ex Francia multi nobilium, ob vota ſoluenda, Romam ſolenniter commearent, Carolomannum velut Dominum ſuum quondam præterire nolebant, &c. Carolus intra annos quadraginta ſeptem quater Romam ad vota perſoluenda, & orandum profectus eſt.

Ionas Aurelianenſis. 860.

De cultu imaginum lib. 3. Licet Deus vbique præſens ſit, & omnia loca manus eius fundauerint: tamen B. Abraham fidem probaturus, non in quocumque loco, ſed in monte, quo ſibi placuit, filium offerri præcepit: & trium dierum ſpatio ad eundem locum ſupradictum virum ire voluit. Eundem autem locum poſtea ob id fuiſſe clarum, atque inſignem traditur, atque à multis frequentatum, vnde & nomine in monte Dominus videbit eſt inſignitus. Beatus item Moſes, qui populum Iſraël docuerat, Domini eſſe terram, & plenitudinem eius, cælum, & cælos cælorum: tamen præcepit eis, ne in omni loco, quem vidiſſent, id eſt, qui eis placuiſſet, victimas & hoſtias offerrent: ſed locum, quem Dominus Deus eorum elegiſſet, aſcendere eos iuſsit, & ibi immolare hoſtias, &c. Si locus retinens arcam inſenſibili ligno compactam, & à foris intuſq́ deauratam, continentem vrnam manna plenam, & virgam vnam, tabulasq́ lapideas, meruit nobilitari, tantaq́ frequentia populi honorari: cuius putandus eſt ille religionis, qui complectitur corpus Apoſtoli, tamquam cęleſtis theſauri arcam? Quibus omnibus docemur, non improbandos, nec more tuo ſtultos inſipientesq́ appellandos eos, qui deuotionis augmentandæ gratia, interceſsionisq́ue per ſuffragia quærendæ, Apoſtolorum adeunt limina: quia credimus, quòd per hæc non ſolummodo eorum mentibus adoleſcat amor circa diuini cultus ſeruitutem, ſed etiam laboris ſui atque itineris, quę ſubire volunt intentione diuini amoris, mercede donentur. Gen. 22. Deut. 32 Heb. 9.

Lupus Ferrarienſis. 860.

Epiſt. 101. Adulphus & Acarius presbyterij gradu ornati, diuino, vt credimus, inſtinctu Romam proficiſci orandi ſtudio deſtinârunt, & noſtra Abbatisq́ ſui accepta licentia propoſitum exequuntur, quod veſtræ paternitati de more commendamus, implorantes, vt quia laborem peregrinationis pro æterna remuneratione ſuſceperunt, conſolationem in vobis, in eundo eam inueniant, qua deuoti à religioſis fouentur.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſtola 8. ad Michaëlem Imp. Græcorum: Siquidem tanta millia hominum protectioni, ac interceſsioni Beati Apoſtolorum principis Petri, ex omnibus finibus terræ properantium, ſeſe quotidie conferunt, & vſque in finem vitæ ſuæ apud eius limina ſemet manſura proponunt, vt præter illud, quo vas è cælo ſubmiſſum, in quo cunctorum oſtenſa ſunt eidem B. Petro, horum omnium rectori, animantium genera, Catholicam ſignat Eccleſiam: etiam ipſa ſola Romanorum vrbs, apud quam eiuſdem Apoſtoli corporalis præſentia ſedulò veneratur, ipſius vaſis cunctas dignoſcatur in ſe continere vniuerſorum animalium (quæ homines intelliguntur ſpiritualiter) nationes.

Epiſtola 16. Fidelium relatione, qui ad ſanctorum Apoſtolorum limina orationis gratia veniunt, agnouimus, &c.

Auctor annalium Caroli Magni. 900.

Libro 1.

At Rex diſpoſitis legionibus ad Ticinenſem,
Orandi cauſa Roma loca ſancta petiuit,
Illic ſupplicibus votis ex corde peractis,
Ad Ticinum rediit, &c.
Tum quia præcipuo ſemper flagrabat amore
Petri, qui ſummi præclarus Apoſtolus extat,

Ipſius Romæ decrerat limina ſacra
Quærere, vota preces q, Deo perſoluere curans.

Odo Cluniacenſis. 920.

Tractatu de translatione corporis S. Martini, cap. 3. Comes impiger ante dilecti Archipræſulis Martini corpus cum lachrymis orans, peregrinationis ſuæ preces & vota perſoluit.

Luitprandus Ticinenſis. 950.

Lib. 3. cap. 4. Burchardus Mediolanum cùm veniſſet, priuſquam vrbem ingrederetur, ad beati pretioliq; Martyris Laurentij Eccleſiam orationis gratia declinauit.

Fridegodus. 960.

Vitæ S. Audoēni cap. 23. Itaque vrbem Romam caput orbis ac Chriſtianæ religionis, quam Apoſtolorum Principes ſuis corporibus ornant, Martyrum cæteruæ ſacris oſsibus decorant, adire tandem conſtituit. Cuinqúe hoc longè latéq; fama vulgaret, vndique conueniunt ad virum Dei innumeri homines religioſi, auri argentiqúe pondera multa ei afferentes, ſimulqúe obſecrantes, vt ad corpora ſanctorum Apoſtolorum & Martyrum pro redemptione animarum ſuarum deferri iubeat. Multi etiam deuoti ac venerabiles viri vnà cum illo proficiſci ſibi licere gratulabantur. Stiparus igitur vir Deo dilectus ſanctorum comitum turba, ad limina Apoſtolorum hilaris peruenit. At ſingulas autem Apoſtolorum & Martyrum memorias ſe proſternens, vota & ſupplicationes tam pro ſe, quàm pro totius Eccleſiæ pace obtulit.

Osbertus Anglus. 1020.

Vitæ ſancti Dunſtani cap. 20. Poſt hoc temporis opportunitate accepta, beatiſsimorum Apoſtolorum Petri & Pauli limina petijt, & eum ſummæ ſedis Pontifex magno ſynceræ dilectionis affectu illò venientem excepit.

Berno Augienſis. 1020.

In vita S. Vdalrici: Libuit interim viro Dei Romam pergere, Apoſtolorum limina viſitare, vt ſe ſuaiq; omnia ipſorum aliorumq; precibus poſſet attentius commendare.

Canutus Rex Angliæ & Daneмarciæ. 1030.

Epiſtola ad Primates Angliæ, (*quæ extat apud Florentium VVigornienſem de hoc anno:*) Notifico vobis, me nouiter iuiſſe Romam oratum pro redemptione peccaminum meorum, & pro ſalute Regnorum, quiqúe meo ſubiacent regimini populorum. Hanc quidem profectionem Deo iam olim deuoueram, ſed pro negotijs regni, & cauſis impedientibus, huc vſque perficere non poteram. Nunc autem ipſi Deo meo omnipotenti valde humiliter gratias ago, qui mihi conceſsit in vita mea ſanctos Apoſtolos ſuos Petrum & Paulum, & omne ſanctuarium, quod intra vrbem Romam, aut extra addiſcere potui expetere, & ſecundùm deſiderium meum præſentialiter venerari & adorare. Ob id ergo maximè hoc patraui, quia à ſapientibus didici, ſanctum Petrum Apoſtolum magnam poteſtatem à Domino accepiſſe ligandi atque ſoluendi, clauigerumqúe eſſe regni cæleſtis, & ideo ſpecialius eius patrocinium apud Dominum diligenter expetere valde vtile duxi.

Hermannus Contractus. 1050.

In Chronicis, in epitaphio matris:

Carnem caſtigans, precibus loca ſacra petiuit:
Quærere cæleſtem ſedula ſuetus opem.

Petrus Damianus. 1069.

Prologo in vitam S. Romualdi: Veruntamen cùm ad ſepulchrum eius ex longinquis terrarum partibus maxima in eius feſtiuitate fidelium multitudo conueniat, miracula per eum diuinitus facta cònſpiciat, audire vitæ eius hiſtoriam deſiderabiliter quærat, &c.

Anſelmus. 1080.

In Elucidario: *Diſcip.* Prodeſt Hieroſolimam petere, aut alia loca ſacra inuiſere? *Magiſter:* Melius eſt pecuniam cum qua ituri ſumus in pauperes expendere. Si qui autem amore Chriſti accenſi, vel peccatorum ſuorum facta confeſsione, & pecunia de propria hæreditate, vel proprio ſudore acquiſita ierint, & ſe in itinere apud congregationes Sanctorum orationibus commendauerint, de rebus ſuis ipſis vel alijs pauperibus impertiunt, laudandi ſunt. Quia & Helena, & Eudoxia laudantur, quæ hæc fecerunt. Si qui verò propter curioſitatem, vel laudem humanam ad ſacra loca diſcurrunt, hoc in mercede accipiunt, quòd amœna loca & ædificia viderunt, vel laudem, quam amauerunt audierunt.

Sigebertus Gemblacenſis. 1100.

In Chronicis de anno 438. Eudoxia vxor Theodoſij Hieroſolymam ex voto properauit, & inde Reliquias Protomartyris Stephani attulit.

Honorius Auguſtodunenſis. 1120.

Sermone de vinculis ſancti Petri: Ecce totus orbis vndique ad vrbem Romam confluit, propter Petrum piſcatorem, non propter Auguſtum mundi Imperatorem. Quilibet inueſtigat ſepulchrum Piſcatoris: nullus inquirit tumulum Principis Neronis.

Bernardus 1130.

Vitæ S. Malachiæ cap. 21. Malachias menſem integrum fecit in vrbe Roma, loca ſancta perambulans orationis cauſa.

Otto Friſingenſis. 1150.

Libro ſeptimo Chronicorum cap. 31. Romanus populus, in furorem verſus, peregrinos, cauſa orationis aduenientes, ad oblationem quæſtus gratia plagis & verberibus cogit, & quoſdam ex ipſis offerre nolentes, in ipſa porticu, & veſtibulo templi, nefario auſu, occidere non veretur.

Ealredus. 1164.

In vita S. Eduardi: Ego, inquit Eduardus, contra ſpem in ſpem credens, & Domini mei miſericordiæ me totum dedens, peregrinationem meam ad ſanctorum Apoſtolorum limina voui, & deinceps diuinæ me protectioni commiſi.

Guilhelmus Tyrius. 1180.

Hiſtoriæ belli ſacri libro nono, capite decimoquarto: Tandem protegente eos diuina clementia peruenerunt Hieroſolymam, vbi à Domino Duce & vniuerſo clero & populo deuotè ſuſcepti, loca ſancta corde contrito, & ſpiritu humilitatis perluſtrantes, fide diſcunt occulta, quod verbo & doctrina prius comprehenderant. Celebrato ſanè in Bethlehem Dominicæ Natiuitatis die, præſepe vident & ſpeluncam admirabilem, vbi pia Dei Genitrix, ſalutis porta, mundi reparatorem pannis inuoluit, & lacte pauit vagientem.

Guilhelmus Neubrigenſis. 1200.

Rerum Anglicarum lib.5 cap.7. Vir quidam piæ deuotionis inſtinctu profectus in Hiſpanias ad memoriam B. Iacobi Apoſtoli cum ſolpitate ad propria remeârat. Qui poſt modicum calore fidei & deuotionis fortius igneſcens, longè laboriosiori peregrinatione ſepulchrum inuiſere Dominicum voluit, &c.

Rodericus Toletanus. 1240.

Rerum Hiſpanicarum lib.1. cap.14. Sed longè poſt, cũ gloria Apoſtoli Iacobi miraculis publicata pœnitentium animos incitaſſet, propulſis à ſtrata Saracenorum incurſibus, occultæ ſemitæ in viam publicam concreuerunt, per quam fermè ab vniuerſis Chriſtianorum finibus beati Apoſtoli limina viſitantur.

Matthæus Pariſius. 1250.

In Chronicis de anno 1176. Reges Anglorum, pater & filius, in Angliam venientes, properant ſimul, vt B. Thomam Martyrem egregium viſitarent: cum omni humilitate orationum & manſuetudine vota peregerunt.

Iacobus Cardinalis. 1300.

De anno Iubileo:

Aurea centeno conſurgunt ſæcula Phœbo,
Et radiat cœleſte iubar, miſeratus ab alto
Filius æterni Patris de Virgine carnem
Indutus, redimitq; ſuo de ſanguine culpas:
Grande datum miſeris, Romam qui limina Petri
(Cui reſerare poli datur, & concludere cœlum)
De properant, Pauliq; ducis pia templa reuiſunt.

Matthæus VVeſtmonaſterienſis. 1370.

In Chronicis de anno 1189. Circa dies illos Fridericus Imp. in feſto ſancti Georgij, loca Dominicæ paſſionis viſitaturus, peregrinationis iter arripuit, ſatis magnificè apud Remisburgum tranſitum per Hungariam & Bulgariam habiturus.

Thomas VValdenſis. 1410.

Tomo tertio titulo quarto, capite trigeſimoquarto: Ad multas blaſphemias reſpondet hoc dictum Auguſtini, quando fideles blaſphemant orantes in Eccleſijs, fideles item vituperant peregrinantes Romam pro indulgentijs, aut preces effundentes, quaſi tota Dei potentia, inquit, ad talem locum plus alijs limitata ſit, quod negat Auguſtinus. Sed vt admoneatur animus ad naturam, vel perſonam excellentiorem ſe conuertere: & hoc conuenit gradibus religionis, & plurimum expedit, vt omnium ſenſibus bene ſentiatur de Deo.

FINIS LIBRI QVINTI.

Digitized by Google

LIBER SEXTVS: DE SACRIS SCRIPTVRIS ECCLESIAE.

ARTICVLVS PRIMVS.

SACRAS SCRIPTVRAS, QVAS VIRI SANCTITATE ILLVSTRES NOBIS RELIQVERVNT, ET ECCLESIA IN CANONEM RECEPIT, APVD NOSTROS DIVERSIS LOCIS, VARIIS LINGVIS, ET MVLTA COPIA, TYPIS IMPRESSAS extare.

NEGANT.

Anno post natũ Christum 1520.

MARTINVS Lutherus lib. 6 de Ecclesia: *Papa Scripturam sacram in cœno & pulvere sepelijt.*

In Colloquijs Latinis Tomo 1. cap. de Biblijs: *Biblia olim erant incognita. Carolstadius octauo anno post suum doctoratum primò legit Biblia.*

1550. Ioannes Caluinus ad cap. 4. Lucæ: *Si temporum fiat comparatio, facilè ex præsentis loco constabit fœdiores hodie & magis deformes esse Papalis hierarchiæ corruptelas, quàm apud Iudæos sub Anna & Caipha fuerunt. Nam Scripturæ lectio quæ tunc vigebat, non modò sub Papa obsolescit, sed ferro & igne a templis arcetur nisi quòd lingua ignota in ludibrium cantillent.*

ASSERVNT SACRA BIBLIA DIVERSIS linguis & locis sæpius a Catholicis impressa.

Biblia Complutensia.

Biblia multiplici lingua, Hebræa scilicet, Chaldæa, Græca atque Latina imprimi curauit Compluti in Hispanijs tomis sex Anno Domini 1515. Franciscus Ximenius S. R. E. Tituli S. Balbinæ Presbiter Cardinalis Hispaniæ, & Archiepiscopus Toletanus, ac Regnorum Castellæ Archicancellarius.

Ex epist. ad Leonem X. Iussimus archetypas sacræ Scripturę linguas, cum adiunctis variarum linguarum translationibus impressioni mandari: antequam verò vetus Testamentum aggrederemur, Dictionarium præmisimus Hebraicorum, Chaldaicorumq; veteris Instrumenti vocabulorum, vbi non tantùm mutiplex significatio cuiusq; dictionis exprimitur, sed locus Scripturæ in cuiusque significati testimonium citatur.

Ex alia Præfatione: Quibus omnibus pro præludio ita peractis, ad excussionem diuersarum veteris Testamenti linguarum nos conuertimus, adijcientes etiam singulis earum suam Latinam translationem. Qua in re id apertè testari possumus, maximam laboris nostri partem in eo præcipuè fuisse versatam, vt & virorum in linguarum cognitione eminentissimorum opera vteremur, & castigatissima omni ex parte, vetustissimaque exemplaria pro archetypis haberemus: quorum quidem tam Hebræorum, quàm Græcorum, ac Latinorum multiplicem copiam, varijs ex locis, non sine summo labore, conquisiuimus. Atque ex ipsis quidem Græca Sanctitati tuæ debemus, qui ex ista Apostolica Bibliotheca antiquissimos, tum veteris, tum noui Testamenti codices, perquàm humanè ad nos misisti, qui nobis in hoc negotio maximo fuerunt adiumento.

Ex Præfatione ad Lectorem: Pentateuchus quidem triplicem linguam habet: Hebraicam videlicet, Chaldaicam, & Græcam, quas imprimendas iussimus cum alijs tribus interpretationibus iuxta correspondentibus. Hagiographi deinde libri simul, & Propheticales duplici lingua excuduntur, Hebraica, & Græca, cum alijs duabus Latinis translationibus, illis correspondentibus. At verò libri extra Canonem Græcam tantùm habent scripturam, sed cum duplici Latina interpretatione, altera B. Hieronymi, altera interlineari, de verbo ad verbum, eo modo, quo in cæteris. Hebraicarum & Chaldaicarum dictionũ radices siue themata literis notata per margines assignauimus, vt ea citra negotium quiuis in Dictionario requirat.

Exem-

Exemplaria Græca vetuſtiſſima ſimul & emendatiſſima habuimus, quæ Leo X. Pontifex Max. ex Apoſtolica Bibliotheca ad nos miſit, tantæ integritatis, vt niſi eis plena fides adhibeatur, nulli reliqui eſſe videantur, quibus meritò fit adhibenda. Quibus etiam adiunximus alia non pauca, quorum partem ex Beſſarionis caſtigatiſſimo codice ſumma diligentia tranſcriptam illuſtris Venetorum Senatus ad nos miſit, partem ipſi magnis laboribus atque expenſis vndique conquiſiuimus, vt copia emendatorum codicum abundè ſupereſſet. Latinam itidem Beati Hieronymi translationem contulimus cum quam plurimis exemplaribus venerandæ vetuſtatis, ſed in his maximè, quæ in publica Complutenſi noſtræ Vniuerſitatis Bibliotheca recondntur, quæ ſupra octingenteſimum abhinc annum literis Gothicis conſcripta, ea ſunt ſinceritate, vt nec apicis lapſus poſſit in eis deprehendi.

De pretio operis: Non habita impenſarum ratione, quæ fuerunt propemodum infinitæ, ſed vtilitate, quæ inde ſequeretur ex lectione, taxauimus totam opus ducalium aureorum nummorum pretio ſex cum dimidio, aut aliquanto pluris, prout diſtrahendorum librorum ratio exegerit, habita prouectura impenſarum æſtimatione.

Biblia Regia apud Plantinum impreſſa.

Biblia ſacra entequis conſcripta linguis, ac vetus quidem Teſtamentum Hebraica, Chaldaica, & Græca, cum triplici interpretatione Latina: quarum prima Hebraico textui annexa eſt, vetus ac vulgata illa, qua quidem iam tot ſecula vſa eſt, atque etiamnum vtitur Catholica Eccleſia: ſecunda Græco contextui eſt proxima: tertia verò earum, quam diximus Chaldaicam paraphraſin, cuius è regione adhibita eſt, exprimit. Nouum verò Græca atque Syriaca ſuismet Hebraicisque repræſentata typis (hæc enim in Complutenſi editione deſideratur) & duplici Latina: quarum vna eſt vulgata, altera verò, quæ Syri contextus proprietatem exprimit, à Guidone Fabricio Boderiano viro Theologo, atque eius linguæ peritiſſimo conſcripta. Atque hæc quidem in quinque ſunt diuiſa partes, ſiue tomos, quibus tomis tres alij ſub nomine apparatus ſacri adduntur, qui ſimul cum Biblijs Regijs, vel ſeorſim haberi poſſunt. Quorum primus, qui ordine in Biblijs Regijs eſt ſextus, continet quatuor linguarum Grammaticæ præcepta breuiſſima & abſolutiſſima, & earundem Dictionaria vtiliſſima. Secundus eiuſdem ſacri apparatus tomus, qui ordine in Biblijs Regijs eſt ſeptimus, continet Hebraicæ linguæ meditationem & exercitationem integris Biblijs Hebraicis propoſitis cum interpretatione Latina Sanctis Pagnini è verbo reddita, & nunc poſtremum à viris doctiſſimis examinata, ac lineis Hebraici contextus inſerta. In margine difficilioribus verborum thematibus non vulgari diligentia adhibitis cum nouo Teſtamento Græco, cum Latina interpretatione, vetere illa ac vulgata lineis Græci contextus inſerta. Quæ interpretatio cùm à proprietate dictionum Græcarum recedit, in margine libri eſt collocata, & alia diuerſo characterum genere à Benedicto Aria Montano ad verbum expreſſa, in eius eſt ſubſtituta locum. Verba Græca inueſtigatu difficiliora, hic etiam ſunt deſcripta. Tertio dicti ſacri apparatus tomo ſeu in ordine Bibliorum octauo, ſeptem ſingulares libri, à Benedicto Aria Montano ſcripti continentur, ſcilicet liber de Hebraicis idiotiſmis, de arcano ſermone de actione ſiue habitu, de ſacris ponderibus atque menſuris, de ſacra Geographia, de ſacris fabricis, de ſeculis & temporibus, quæ in duobus prioribus, libris traduntur & tabulis picturis & artificioſiſſimis repræſentantur. Omnia Philippi Secundi Regis Catholici pientiſſimi, ac de re literaria optimè meriti iuſſu ac liberalitate propè ſingulari edita, Antuerpiæ apud Chriſtophorum Plantinum, Anno 1572. in folio Regali.

Pſalterium Octaplum.

Auguſtini Iuſtiniani Genuenſis Prædicatorij Ordinis, Epiſcopi Nebienſis Pſalterium Octaplum excuſum Genuæ anno ſalutis 1516. in magno folio chartis 100. In ſingulis folijs prima columella habet Hebræam editionem: ſecunda Latinam interpretationem reſpondentem Hebrææ de verbo ad verbum: tertia Latinam communem: quarta Græcam: quinta Arabicam, ſexta Paraphraſin ſermone quidem Chaldæo, ſed literis Hebraicis conſcriptam: ſeptimo Latinam reſpondentem Chaldææ: vltima verò, id eſt, octaua, continet Scholia, hoc eſt Annotationes ſparſas & interciſas.

Ex Præfatione ad Leonem X. P. M. Scio, beatiſſime Pater, perlatum ad aures tuas, iam diu laborâſſe nos, quo vtrumque ſacrę Legis Inſtrumentum quinque præcipuis linguis, Hebræa, Chaldæa, Græca, Latina, & Arabica in vnum redactum corpus, conſpicua verborum ſibi inuicem correſpondentium ſtructura ederemus. Opus nimirum, vt meis viribus impar, ita noſtræ profeſſioni vel maximè congruens. Nihil enim æquè ſacerdoti congruens. Nihil enim æquè ſacerdoti conuenit, quàm ſacrarum literarum expoſitio & interpretatio. Huiuſmodi autem ſacræ interpretamenta Scripturæ olim tentata ſunt & à Græcis, & Latinis: quin etiam Hebræi, Chaldæi, & Arabes, eius conatus indicia poſteris reliquere, quorum venerandæ vetuſtatis, & fidei adhuc apud me extant monumenta. Græci quidem vna interpretatione minimè contenti, ſex edidêre, quas poſtmodum diligentiſſimus Origenes in vnum collegit, appellauitque ex re Hexapla, quod ſex editiones vna duntaxat lingua eodem ſolio continerentur. Nos verò non ſolùm Hexapla, verùm etiam Octapla perficere contendimus: nec in vna ſolùm lingua, verùm omnibus illis, quibus perdiſcendis haud ſine magna cauſa impendi operam ſacri Canones iubent. Quòd ſi tu rem ipſam probaueris, & dignam editione duxeris, in promptu erit nobis vniuerſo operi manum extremam imponere, & vtrumque Inſtrumentum iiſdem diſtinctum linguis, eademq; ſerie & ſtructura tradere impreſſoribus formandum.

Ex Epiſtola ad Bendinellum de Saulis Cardinalem S. Hadriani: Putabam me abſolutum labore, opere iam perfecto Noui inſtrumenti: ſed ecce finis noui factus eſt mihi initium veteris; nouis me vrgentibus ſtimulis, in eadem veteri quoque impendenda obſequia, quæ contulimus in nouo. Aggredimur igitur Deo auctore vniuerſum vetus Inſtrumentum, & præter quintuplicem ordinem Hebrææ, Latinæ, Græcæ, & Arabicæ linguæ, addimus Chaldæam, figuris tamen Hebraicis vnaq; eius interpretationem cum columnella ſcholiorum, opus arduum & noſtris humeris impar. Sed nihil eſſe deinceps difficile nobis in re tam neceſſaria ſtatuimus, poſtquam quæ nedum difficilis, ſed penè impoſſibilia ducebamus, diuinis ſuffragijs ita breui ſpatio temporis ſucceſſiſſe nobis aduertimus: qui mihi auctor eſt, is & adiutor & perfector ſit operis.

Ex Præfatione in Nouum Teſtamentum: Chriſtianam profiteris obſeruantiam? amplectere hoc opus, in quo Chriſtianorum omnium dogmatum multijuga linguarum ſerie veritas & celſitudo aperitur. Alienus à Chriſti pietate es? Quære hoc opus, in quo & Græcis, & Barbaris, & Iudæis, &

Latinis,& Arabibus, & Chaldæis, proprius cuiusque & peculiaris error aperitur, & veluti digito monstratur. Nec censè, singulis singula tantùm apta: & singula vniuersis, & vniuersa singulis conducunt,&c.

Ex prædictis solùm Psalterium typis excusum extat: cætera ad editionem parata, propter auctoris mortem nondum sunt in lucem edita, sed manuscripta seruantur.

Paulus Apostolus in linguis plurimis.

Pauli epistolas in Græca, Hebraica, Chaldaica, Arabica, Indica, & Gheez linguis Romæ Petrus Aethiops imprimi curauit.

Biblia Hebræa separatim impressa.

Biblia Hebræa impressa Pisauris anno 1494. in 4. & in fol.

Alia quoque Pragæ in Bohemia in fol.

Biblia Hebræa Venetijs 1530. in 4.

Biblia Hebræa Parisijs 1544. in 4. & in 16. Antuerpiæ 1574.

Biblia Hebræa, & eorundem Latina interpretatio Sanctis Pagnini Lucensis, recenter Benedicti Arij Montani, & quorundam aliorum collata studio ad Hebraicam dictionem diligenter expensa. Accesserunt huic editioni libri Græcè scripti, qui vocantur Apocryphi, cum interlineari interpretatione Latina ex Biblijs Complutensibus petita, Antuerpiæ 1584. in fol.

Vetus Testamentum Græcè separatim impressum.

Biblia Græca Septuaginta interpretum Venetijs olim in folio Aldus excudit, sed corruptissimè.

Vetus Testamentum iuxta Septuaginta ex auctoritate Sixti Quinti Pontificis Maximi typis elegantissimis editum Romæ, Anno 1587. in fol.

Ex Præfatione ad Lectorem: Quo nomine dici non potest, quantum omnes boni debeant Sixto V. Pontifici Maximo. Is enim quòd in sacris literis, vnde sanctissimam hausit doctrinam, ætatem ferè totam contriuerit, quòdq; in hoc libro cum veterum scriptis conferendo, singularem quandam diligentiam adhibuerit, vidit primus, qua ratione huic malo medendum esset, nec vidit solùm, sed etiam auctoritate sua effecit, vt summus Pontifex Gregorius Decimustertius Græca Septuaginta interpretum Biblia, adhibita diligenti castigatione, in pristinum splendorem restituenda curaret. Quam rem exequendam cùm ille demandasset Antonio Carafæ Cardinali, viro veteris sanctitatis, & omnium honestarum artium cultori, nulla is interposita mora, delectum habuit doctissimorum hominum, qui domi suæ statis diebus exemplaria manuscripta, quæ permulta vndique conquisierat, conferrent, & ex ijs optimas quasque lectiones elicerent: quibus deinde cum Codice Vaticanæ Bibliothecæ sæpe, ac diligenter comparatis, intellectum est, eum codicem omnium, qui extant, longè optimum esse, ac operæpretium fore, si ad eius fidem noua hæc editio pararetur. Sed emendationis consilio iam explicato, ipsa quoq; ratio, quæ in emendando adhibita est, nunc erit aperienda, imprimisq; Vaticanus liber describendus, ad cuius præscriptum hæc editio expolita est. Codex is, quantum ex forma characterum conijci potest, cùm sit maioribus literis, quas verè antiquas vocant, exaratus, ante mille ducentos annos, ante tempora Beat. Hieronymi, & non infra, scriptus videtur. Ex omnibus autem libris, qui in manibus fuerunt, vnus hic præalijs, quia ex editione Septuaginta, si non toto libro, certè maiorem partem constare visus est, mirum in modum institutam emendationem adiuuit. Post eum verò alij duo, qui ad eius vetustatem proximi quidè, sed lõgo proximi intervallo accedunt. vnus Venetus ex Bibliotheca Bessarionis Cardinalis: qui liber cum Vaticano Codice ita in omnibus consentit, vt credi possit, ex eodem Archetypo descriptus esse. Præter hos, magno etiam vsui fuerunt nobis ex Medicæa Bibliotheca Florentiæ collati, qui Vaticanas lectiones multis locis aut confirmârunt, aut illustrârunt. Sed libri Vaticani bonitas non tam ex horum codicum miro consensu perspecta est, quàm ex ijs locis, qui partim adducuntur, partim explicantur ab antiquis sacris Scriptoribus, qui ferè nusquam huius exemplaris lectiones non exhibent, ac reponunt, nisi vbi aliorum interpretum locum aliquem adferunt, non Septuaginta, quorum editio cùm esset noua emendatione perpolienda, rectè ad huius libri normam, qui longè omnium antiquissimus, solus iuxta Septuaginta inscribitur, perpolita est, vel potius rectissimè liber ipse ad literam, quoad fieri potuit, per antiquam orthographiam, aut per Librarij lapsus est expressus. Nam vetus illa, & tam obsoleta eius ætatis scriptura, aliquibus locis repræsentata non est; cùm tamen in alijs omnibus, nisi vbi manifestus apparebat librarij lapsus, ne latum quidem vnguem, vt aiunt, ab huius libri auctoritate discessum sit, ne in ijs quidem, quæ si minus mendo, certè suspicione mendi videbantur non carere. Satius enim visum est, locos vel aliquo modo suspectos, quemadmodum habentur in archetypo relinqui, quàm eos ex alicuius ingenio, aut coniectura emendari: quod multa, quæ primò vel mendosa, vel mutilata in hoc codice videbantur, ea postea cum alijs libris collata, vera, & syncera reperirentur. Nam in libris Prophetarum, qui maximè in hoc exemplari (vno excepto Daniele) puram Septuaginta editionem resipiunt, mirum quàm multa non habeantur, quæ tamen rectè abesse, & eorum interpretum non esse, intellectum est, tum ex commentarijs veterum Scriptorum Græcis & Latinis, tum ex libris manuscriptis, in quibus illa addita sunt sub asteriscis: atque hæc ratio in notationibus quoque seruata est, in quibus cùm multa sint ex commentarijs Græcis petita, quæ in Codicibus manuscriptis partim mutilata, partim variè scripta aliquibus locis circumferuntur, ea non aliter, atque in archetypis exemplaribus reperiuntur, descripta sunt, quo vniuscuiusque arbitratu, adiuuantibus libris restitui possint.

Nouum Testamentum Græcè impressum.

Nouum Testamentum Græcè ad sedecim exemplaria correctum impressum Parisijs 1560. in 16.

Nouum Testamentum Græcum cum vulgata interpretatione Latina Græci contextus lineis inserta. Quæ quidem interpretatio cùm à Græcarum dictionum proprietate discedit, sensum videlicet magis, quàm verba exprimens, in margine libri est collocata, atque alia Benedicti Ariæ Montani opera è verbo reddita, ac diuerso characterum genere distincta, in eius est substituta locum, Antuerpiæ 1584. in fol.

Nouum Testamentum Græcolatinum vulgata interpretatione Latina à Theologis Louanienfibus, quàm diligentissimè recognita, & emendata Coloniæ 1591. in 8.

Biblia Latina diuersis locis impressa.

Biblia Latina vulgatæ translationis impressa sunt Moguntiæ A. C. 1450. 1472. Norimbergæ 1478. Basileæ 1485. 1491. Coloniæ 1479. 1529. Venetijs 1479. 1497. Lugduni 1512. 1522. 1525.

Biblia Latina apud Catholicos impressa, quæ indigent castigatione & censura.

Antuerpiæ 1526 1528. 1532. 1534. 1538. 1540. 1541. 1542.

1542 1544. 1545. Lugduni 1531. 1532. 1535. 1536. 1538. 1540. 1541. 1542. 1546. 1549. 1551. Parisijs 1525. 1540. 1541. 1542. 1543. 1545. 1546. 1549. 1552. 1555. Venetijs 1538. 1542. 1544.

Biblia Latina correctiora.

Biblia Latina ad vetustissima viginti sex manuscripta exemplaria, vt latius indicat Præfatio, opera Ioannis Hentenij Mechlinitensis castigata, & impressa Louanij 1547. Antuuerpiæ 1561. 1565. 1567. 1570. 1574. Venetijs 1571. 1572. 1574.

Rursum eadem ad plura manuscripta exemplaria per Theologos Louanienses correcta, impressa Antuerpiæ Anno 1582. Lugduni 1598. in 8.

Biblia sacra acri studio ac diligentia emendata superiorum concessu Romæ 1591. in fol.

Biblia Hebraea cum Commentarijs Hebraeorum.

Biblia Hebraeorum Targum, id est, interpretatione Hebraica, & Commentarijs Rabinorum Venetijs 1517. in fol. magno. Continent hæc:

Pentateuchus cum Onkeli translatione, & R. Salomonis Iarchi Galli expositione.

Quinque minores libelli, cum R. Salomonis Iarchi Commentarijs.

Targum Hierosolymitanum in quinque libros Legis.

Targum secundum in librum Hester.

Tabula lectionum Legis & Prophetarum per Sabbata anni.

R. Moses Ben Maimon de 13. articulis fidei Iudaicę expositis.

R. Manahen Raknat annotatio mandatorum Legis affirmantium & negantium numero 613.

Grammatica de accedentibus R. Aaronis filij Aser de Tiberia.

Varia lectio quorundam locorum iuxta filium Aser, & filium Nephtali Tiberienses, cum ratione temporum iuxta libros Legis & Prophetarum per 24. Canonicos libros.

Prophetæ priores & posteriores, & Psalterium, omnia cum Targum Ionathæ, & cum Commentario R. Dauid Kimhi.

Parabolæ Salomonis cum Commentario dicto Caffenaki, & Targum Chaldaico.

Liber Iob cum Targum Chaldaico, & duplici Commentario, altero R. Mosis ben Naaman Gerundensis, quam Ramban nominant, altero R. Abraham Peizol neoterici.

Daniel Propheta cum Commentario R. Leui ben Gerson.

Esdras, & Paralipomenon, siue verba dierum, cum Commentario R. Salomonis Iarchi, adiecta expositione R. Simeonis.

Eorundem Bibliorum secunda editio cum Targum & Masoreth magna & parua Venetijs 1523. in fol. Insunt autem hæc.

R. Salomonis Commentarij in Legem, & omnes Prophetas, & in libros Salomonis.

R. Abraham Aben Esra Commentarij in Legem, in Esaiam, in 12. Prophetas minores, in Psalmos, in Parabolas Salomonis: in librum Iob: in Cantica, cum cæteris paruis libris: in Danielem, Esdram, & Nehemiam.

R. Dauidis Kimhi Commentarij in omnes Prophetas priores & posteriores, nec non etiam in minores duodecim.

R. Leui Ben Gerson Commentarij in Prophetas priores, in Parabolas Salomonis, in Iob subtilissimè.

R. Saadiæ Commentarij in Danielem.

Eidem editioni accesserunt Massoreth magnæ R. Iacob filij Haijm, in ordinem Alphabeti digestæ.

Biblia Latina cum Commentarijs.

Biblia Latina cum Commentarijs Hugonis Cardinalis Basileæ 1504. in fol.

Biblia cum Commentarijs Nicolai de Lyra olim litera antiquissima in folio excusa, & postea recusa Basileæ anno 1508. vnà cum Glossa ordinaria textui inserta.

Biblia Latina cum Glossa interlineari & ordinaria Nicolai Lyrani, Postilla, ac moralitatibus, Burgnntis additionibus, & Thuringi replicis Lugduni 1549. Venetijs 1588. in magno fol.

Biblia sacra cum Glossa ordinaria, primùm quidem à Strabo Fuldensi collecta, nunc vero nouis Patrum tum Græcorum, tum Latinorum explicationibus locupleta, annotatis etiam ijs, quæ confusè antea citabantur locis: & Postilla Nicolai Lyrani, & Matthæi Thuringi Replicis, ab infinitis mendis purgatis, in commodiorem q; ordinem digestis per Francisc um Feu-ardentium Ordinis Minorum, Ioannem Dadræum, & Iacobum de Cuilly Doctores Theologos Parisienses Parisijs 1590. in folio magno.

Biblia sacra cum duplici translatione & Scholijs Francisci Vatabli, à pluribus, quibus scatebant, erroribus repurgata per Theologos Salmanticenses & Complutenses, Salmanticæ 1585. in fol.

ARTICVLVS SECVNDVS.

GRAECAM SEPTVAGINTA INTERPRETVM BIBLIORVM TRANSLATIONEM ALIIS GRÆCORVM VERSIONIBVS PRAEFERENDAM ESSE.

NEGANT.

Anno post Christū natum. 125. AQVILA *ex Christiano Iudeus proselytus, interpretatus est Scripturas, studens in Septuaginta duorum translationem, vt testimonia de Christo in Scripturis prolata aliter ederet.* Epiphanius libro de mensuris.

350. *Innominati quidam hæretici Aquila, Symmachi, Theodotionis, aut cuiusque alterius,*

trans-

ſcripta volentem, ſeptuaginta ſapientibus viris Græcæ ſimul & Hebraicæ linguæ peritis, vertendorum interpretatione eorum librorum laborem demandaſſe, ab ipſis vſque Hieroſolymis accitis. Atque vt illi extra omnem turbam conſtituti, primo quoque tempore interpretationem abſoluerent, non in vrbe ipſa, ſed ſeptem ab ea ſtadijs, vbi Pharos extructa eſt, pari cum interpretibus numero domunculas extrui præcepiſſe, vt ſingillatim pro ſe quiſque interpretationem perficeret: illa quoque cura, qui operam eis dare iuſſi fuerant, mandata, vt omnibus quidem modis ipſis inſeruirent, à congreſſu autem illos mutuo prohiberent, quò exquiſita interpretationis veritas ex ipſorum etiam conſenſu cognoſci poſſet. Et cognito, ſeptuaginta iſtos viros non ſolùm eadem ſententia, verùm etiam iiſdem eſſe verbis in translatione vſos, ac ne vna quidem dictione alium ab alio diſſenſiſſe (vſque adeò eadem de iiſdem omnia conſcripſerant) admiratione attonitum, cùm diuina virtute interpretationem abſolutam eſſe credentem: tum quouis honore dignos illos, vt Dei amantes, & viciſsim Deo charos viros iudicantem, cum muneribus multis in patriam ſuam redire iuſsiſſe, ac libros, ita vt par erat, exoſculatum eſſe, & Deo conſecratos in Bibliotheca ibi repoſuiſſe. Hæc vobis viri Græci, non vt fabulam, neque vt confictam hiſtoriam renuntiamus: ſed qui ipſi Alexandriæ fuerimus, & veſtigia domunculorum apud Pharum adhuc reliqua viderimus: & ab incolis, qui res patrias à maioribus per manus ſibi traditas acceperunt, audierimus, commemoramus: quæ ex alijs quoque, aliqua ex parte, intelligere poteſtis, & potiſsimum ex eis, qui iſta ſcriptis ſuis inſeruerunt, ſapientibus & ſpectatis viris Philone, & Ioſepho, & pluribus alijs.

Irenæus. 180.

Lib. 3. cap. 25. Prius quàm Romani poſsiderent regnum ſuum, adhuc Macedonibus Aſiam poſsidentibus, Ptolomæus Lagi filius cupiens eam bibliothecam, quæ à ſe fabricata eſſet in Alexandria, omnium hominum dignis conſcriptionibus ornare, petijt à Hieroſolymitis in Græcum ſermonem interpretatas habere Scripturas eorum. Illi verò (obedichant enim tunc adhuc Macedonibus) eos, quos habebant perfectiores Scripturarum intellectores, & vtriuſque loquelæ ſeptuaginta ſeniores miſerunt Ptolomæo, facturos hoc quod ipſe voluiſſet. Ille autem experimentum eorum ſumere volens, & metuens ne fortè conſentientes, eam veritatem, quæ eſſet in Scripturis, abſconderent per interpretationem, ſeparans eos ab inuicem, iuſsit omnes eandem interpretari Scripturam, & hoc in omnibus libris fecit. Conuenientibus autem ipſis in vnum apud Ptolomæum, & comparantibus ſuas interpretationes, Deus glorificatus eſt, & Scripturæ verè diuinæ creditæ ſunt, omnibus eandem, & iiſdem verbis, & iiſdem nominibus recitantibus ab initio vſque ad finem, vti & præſentes Gentes cognoſcerent, quoniam per aſpirationem Dei interpretatæ ſunt Scripturæ, & non eſſe mirabile Deum hoc in eis operatum, quando in ea captiuitate populi, quæ facta eſt à Nabuchodonoſor, corruptis Scripturis, & poſt Septuaginta annos Iudæis deſcendentibus in regionem ſuam, & poſt deinde temporibus Artaxerxis Perſarum Regis, inſpirauit Eſdræ ſacerdoti tribus Leui præteritorum Prophetarum omnes rememorare ſermones, & reſtituere populo eam Legem, quæ data eſſet per Moyſem. Cùm tanta igitur veritate & gratia Dei interpretatæ ſint Scripturæ, ex quibus præparauit, & reformauit Deus fidem noſtram, quæ in Filium eius eſt, & ſeruauit nobis ſimplices Scripturas in AEgypto, in qua adoleuit & domus Iacob, effugiens famem, quæ fuit in Chanaam: in qua & Dominus noſter ſeruatus eſt, effugiens eam perſecutionem, quæ erat ab Herode: Et hæc earum Scripturarum interpretatio, priuſquam Dominus noſter deſcenderet, facta ſit, & antequam Chriſtiani oſtenderentur interpretata ſit. Natus eſt enim Dominus noſter circa primum & quadrageſimum annum Auguſti imperij: multò autem vetuſtior fuit Ptolomæus, ſub quo interpretatæ ſunt Scripturæ: verè impudorati & audaces oſtenduntur, qui nunc volunt aliter interpretationes facere, quando ex ipſis Scripturis arguuntur à nobis, & in fidem aduentus Filij Dei concludantur. Firma eſt autem, & non ficta, & ſola vera, quæ ſecundùm nos eſt fides, manifeſtam oſtenſionem habens ex his Scripturis, quæ interpretatæ ſunt illo modo, quo prædiximus, & Eccleſiæ annuntiatio ſine interpolatione. Etenim Apoſtoli, cùm ſint his omnibus vetuſtiores, conſonant prædictæ interpretationi, & interpretatio conſonat Apoſtolorum traditioni. Etenim Petrus, & Ioannes, & Matthæus, & Paulus, & reliqui deinceps, & horum ſectatores, Prophetica omnia ita annuntiauerunt, quemadmodum ſeniorum interpretatio continet. Vnus enim & idem Spiritus Dei, qui in Prophetis quidem præconauit, quis & qualis eſſet aduentus Domini, in ſenioribus autem interpretatus eſt bene, quæ bene prophetica fuerant.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 1. Stromatum: Verſas fuiſſe Scripturas & Legis, & Prophetarum ex Hebræo ſermone in linguam Græcam aiunt tempore Ptolomæi Lagi filij, aut, vt dicunt nonnulli, tempore eius, qui fuit cognominatus Philadelphus: cùm maximam ad eam rem contuliſſet diligentiam Demetrius Phaleræus, & vt verterentur vehementer procuraſſet. Nam cùm adhuc Aſiam obtinerent Macedones, Rex magno ſtudio contendens eam, quæ Alexandriæ in eius poteſtate erat, bibliothecam omnibus ſcriptis exornare, voluit, vt Hieroſolymitani quoque eas, quæ apud ſe erant prophetias, in ſermonem Græcum interpretarentur. Illi autem, vt qui adhuc obedirent Macedonibus, ex ijs, qui apud ſe erant probatiſsimi, & maximæ exiſtimationis, Scripturarum peritos, & Græcæ linguæ ſcientes, Septuaginta ſeniores delectos ad eum miſerunt cum libris diuinis. Cùm autem vnuſquiſque ſigillatim ex ſua propria interpretatus eſſet prophetia, conſpirârunt omnes ſimul collatæ interpretationes & ſententijs, & dictionibus: Dei enim erat voluntas, quæ ad id Græcorum aures conſulto comparauerat. Neque verò ab inſpiratione Dei erat alienum, qui prophetiam dederat, vt interpretationem quoque, tanquam Græcam efficeret prophetiam. Nam & in captiuitate Regis Nabuchodonoſor, cùm interiiſſent Scripturæ, tempore Artaxerxis Perſarum Regis inſpiratus Eſdras prophetauit, omnes veteres rurſus Scripturas renouans.

Origenes. 240.

Homilia. in Canticа: Nos Septuaginta interpretum ſcripta per omnia cuſtodimus.

Lib. 8. in caput 10. *ad Romanos:* Scire nos conuenit, quòd: *Domine quis credidit auditui noſtro*, in Hebræis exemplaribus, *Domine*, non habetur, ſed iuxta interpretationem Septuaginta ſeniorum. Sic & Apoſtolus hoc probans, quod apud illos eſt, poſuit, *Domine*, &c. Sed nec hoc quidem à nobis conuenit ignorari, quòd in exemplaribus Hebræorum non habetur: *Et contradicentem.* Apoſtolus autem ſecutus eſt Septuaginta interpretum veritatem in ſuis ſcriptis: ſicut illi interpretati ſunt, exponit.

Epiſtola ad Iulium Africanum pro hiſtoria Suſannæ:

Hæc

Græcanì linguam verterent. Et perfectum eſt hoc eius opus. Factum eſt autem hoc diuinæ diſpenſationis opus, vt non ſolùm Hebraicæ linguæ periti, ſed & omnes, qui totum orbem inhabitant, ex ijs vtilitatem perciperent. Eſt & rarum miraculum, quòd vir, qui Iudaica non curabat, hoc fecit, ſed idolatriæ deditus, & religioni damnatæ multum fauens.

Ad caput 1. *Matthæi Homilia* 5. Ad faciendam veræ translationis fidem, omnibus alijs iure Septuaginta interpretes ſint digniores. Siquidem alij poſt aduentum Domini interpretati ſunt. Iudæi ſiquidem permanentes, meritoque ſuſpecti: quippe qui inimicè & ſubdolè multa corruperint: & data prorſus opera à Prophetis myſteria prædicta cælauerint. Septuaginta verò ante centum, & aliquantò amplius Dominici aduentus annos, ad interpretandum tot ac pariter accedentes, ab omni ſuſpitione huiuſmodi vindicantur. Atque ob ipſum temporis interuallum, & illorum numerum, ac conſenſum, magis fide digni vtique fuerint.

Theodorus Antiochenus. 420.

Ad caput 1. *Sophoniæ*: Septuaginta viri literas ſacras Græcè vertêre patrij ſermonis peritiſsimi, & diuinarum Scripturarum ſcientiſsimi, delecti à principe ſacerdotum, & ab vniuerſis tribubus Iſrael, tanquam maximè idonei ad vertendas Scripturas: quorum interpretationem planè liquet accepiſſe Apoſtolos, & tradidiſſe his, qui ex nationibus crediderunt, ad quos ante vetus Teſtamentum non peruenerat, & ab Apoſtolis accipientes hanc ſeptuaginta virorum tranſlationem, habemus omnes, qui ex Gentibus credidimus, & in Eccleſijs legimus, & domi euoluimus. Quomodo ergo non ſtultum putabimus, ſi quis dicat 70. viros tot numero, & tales probatos à Pontifice Maximo Eleazaro, & ab vniuerſo Iſraele, literarum ſacrarum eruditiſsimos in verbo eſſe lapſos?

Theodoretus. 450.

Præfatione in Pſalmos Dauidis: Mihi quidem temeritas videtur inuertere inſcriptiones, quæ à prima origine vſque ad Ptolomæi tempora delatæ ſunt, qui poſt Alexandrum in AEgypto regnauit: quas inſcriptiones Septuaginta interpretes omnes ſeniores in Græcam linguam tranſtulêre, ſicut alias omnes ſacras Scripturas, ſupra centum & quinquaginta annos ante interpretationem Ptolomaicam, mirabilis ille Eſdras edidit in lucem libros cæleſtis gratiæ plenos, qui quidem cùm propter Iudæorum incuriam, tùm verò ob impietatem Babyloniorum diutius deprauati manſêre. Si igitur Eſdras diuino numine afflatus, horum voluminum memoriam illis hominibus renouauit, etiam hi Septuaginta viri non ſine ſancto Spiritu hæc opera in Græcum ſermonem conuerterunt. Rem quidem nimiæ temeritatis & confidentiæ plenam arbitror, falſas illas exiſtimare, & noſtras rationes vi ſancti Spiritus ſapientiores iudicare.

Olympiodorus Diaconus. 480.

Ad caput 1. *Iob*: Ii quoque ablegentur, qui Septuaginta illos mirificos homines, quaſi minus rectè Hebraicè ſcirent, perſtringunt, vel quòd vocabulorum homonymia decepti ſint, vel quòd multis locis alia pro alijs interpretando reddiderint, cùm, quæ Hebraicè ſcripta erant, in Græcam conuerterent. Diuinis Patribus potius adhibenda eſt fides, qui librum ab Apoſtolis ex Septuaginta editione acceperunt, quam cæteris interpretationibus prætulerunt, vt quæ à Spiritu ſancto manaſſet. Nam reliqui interpretes poſt Chriſti aduentum extiterunt, qui quòd Chriſtiani minimè fuerunt, ſuo quiſque aptam ſcopo, ac pro ſua libidine interpretationem fecerunt. Septuaginta verò ante Chriſti aduentum, & ſeorſim omnem veterem Scripturam interpretati ſunt, à Ptolomæo bini à binis ſeiuncti. Fuitque eorum tanta conſenſio, quaſi vno ore eſſent cuncti locuti: interim nec ad gratiam, nec ad odium cuiuſquam Hebraica transferentes. Itaque interpretationem illam, tanquam ab omni ſuſpitione vacuam, atque adeò à multis, ſenioribuſque nationis Iſraeliticæ effectam, illi Principes ſacrorum Eccleſiæ tradiderunt: vt ſuperuacaneæ iam ſint fabulantium Hebræorum prauæ interpretationes.

Procopius Gazæus. 530.

Præfatio ne in Geneſin: Poſſum & alteram obſcuritatis ſacræ Scripturæ referre cauſam: atque hæc inde proficiſcitur, quòd vetus Teſtamentum in linguam Græcam verſum eſt induſtria & ſtudio Ptolomæi, ante Chriſti incarnationem: ſiquidem omnia ſacroſanctæ fidei dogmata & Ethnicis aperienda erant, quò expeditius ad veram fidem adiuolarent.

Iuſtinianus Imp. 530.

Conſtitut. 146. Qui Græcam Scripturam legunt, vtantur interpretatione Septuaginta, quæ omnibus exactior eſt, & præter cæteras multa continet occulta; præſertim verò propter id, quòd in interpretando accidit. Nam cùm ſemper bini ſeorſim concluſi eſſent, & diuerſis locis interpretarentur, vnam tamen omnes compoſitionem ediderunt. Ad hæc quis non illud in ijs viris admiretur, quòd cùm longo tempore ſalutarem apparitionem magni Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti præceſſerint; tamen illam futuram quaſi præſentibus cernentes oculis, prophetica quodammodo gratia ipſos circumfulgente, ſacrorum illi librorum interpretationem accommodârunt? Atque hac quidem præcipuè omnes vtentur. Ne tamen in eam opinionem veniant, quaſi cæteras interpretationes excluſerimus, damus illis licentiam, vt etiam interpretatione Aquilæ vtantur: tametſi ille diuerſæ nationis fuerit, & in nonnullis dictionibus non mediocrem cum Septuaginta habeat differentiam.

Iſychius Hieroſolymitanus. 600.

Libro 2. in Leuit. capite 8. *Congregataque omni turba ante foras ait.*) Quod Græca lingua in Septuaginta expreſſius translatum eſt, id eſt, ἐκκλησίασεν τὴν συναγωγὴν. Et quamobrem non dicit, collegit congregationem ſiue ſynagogam, ſed conuocata, id eſt, ἐκκλησιάζων, omni turba, id eſt, ſynagoga ſeu congregatione? Quia procul dubio, & per hæc innuit aliquid, ſynagogam illam appellans: quia hoc nomen proprium cœtui populi antiquitus fuit. Conuocare autem, id eſt, ἐκκλησιάζειν, præcepit, vt cognoſceremus paulò pòſt futuram Eccleſiam, quæ huius inuenitur virtus eſſe ſanctionis.

Euthymius. 1080.

Præfatione in Pſalterium: Septem fuêre translationes veteris Teſtamenti. Prima à 72. viris facta eſt, qui Hebræi erant, & electi fuerunt iuxta numerum ſeptuaginta ſeniorum, quos elegit Moſes. Hi igitur commemorati Regis hortatu ad hanc prouinciam deſignati, in vnam per omnia interpretationem conuenêre.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Ptolomæo Philadelpho: Hic ſacras literas, ſed

& reliquos Chaldaicos, AEgyptiacos, Romanos, alijsque linguis scriptos libros opera doctissimorum Hebræorum in Græcum sermonem transcripsit. Hebraicorum librorum translatio 72. diebus absoluta est. Rex pulchritudine sacræ Scripturæ stupefactus, Proceribus præsentibus, vnaque Menedemo Philosopho, & Demetrio Phaleræo quæsiuit, quidnam esset causæ, quòd sacrarum literarum, quarum tanta sit dignitas, nemo historicorum, aut Poëtarum mentionem fecerit. Respondit Demetrius, neminem eas fuisse ausum attingere: quando Theopompus eas aggressus, mente captus fuerit, ac per insomnium monitus, id sibi accidisse, quòd curiosè sacras res inquirere conatus fuisset: & Theodectes Tragœdiarum scriptor in quadam fabula sacrorum librorum facta mentione excæcatus fuerit. Vterque autem horum ab incepto desistens, Deum placauerit, & sanitati sit restitutus.

Ioannes Zonaras. 1100.

Tomo 1. Annalium: Eleazarus literis & donarijs à Ptolomæo acceptis, è qualibet tribu viros senes delectos ablegauit legem secum portantes. Qui cùm Alexandriam peruenissent, & legem Regi aureis literis in membranis descriptam, vnà cum missis à Pontifice muneribus attulissent; Rex magnopere lætatus, viros humaniter exceptos, suæ mensæ adhibuit, & terna eis talenta distribuit, diuersorijs amœnissimis assignatis. Deinde à Demetrio in vnam tranquillam domum omnes sunt deducti, hortante vt operi instarent. Hi pro virili accurateque studio conuersionem absoluunt. Qua intra dies septuaginta duos perfecta, exscripta, & recitata, Rex & voluntati suæ satis esse factum est gauisus, & legislatoris ingenium, & sapientiam supra modum est admiratus.

Nicetas. 1200.

In Commentario Psalmorum: Nos verò & talem traditionem venerantes, Septuaginta interpretum editioni adhæremus: maximè quòd illi inter se dissentiunt, vnam in singulis sententiam & dictionem tradiderint.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Apologetico aduersus Gentes cap. 18. Ptolomæorum eruditissimus (quem Philadelphum supernominant) & omnis literaturæ sagacissimus, cùm studio Bibliothecarum Pisistratum, vt opinor, æmularetur, inter cætera memoriarum, quibus aut vetustas, aut curiositas aliqua ad famam patrocinabatur, ex suggestu Demetrij Phalerei, Grammaticorum tunc probatissimi, cui præfecturam mandauerat, libros à Iudæis quoque postulauit, proprias scilicet atque vernaculas literas, quas soli habebant. Sed ne notitia vacaret, hoc quoque Ptolomæo à Iudæis subscriptum est, Septuaginta duobus interpretibus indultis: quos Menedemus quoque Philosophus prouidentiæ vindex de sententiæ communione suspexit. Affirmauit hæc vobis etiam Aristæas, ita in Græcum stylum ex aperto monumenta reliquit. Hodie apud Serapæum Ptolomæi Bibliothecæ cum ipsis Hebraicis literis exhibentur.

Hilarius. 350.

Ad Psalm. 2. Medijs legis temporibus, poscente Rege Ptolomæo, Septuaginta seniores libros veteris Testamenti ex Hebræis literis in Græcas transtulerunt. Erat autem iam à Mose antea institutum in Synagoga omni septuaginta esse Doctores. Nam idem Moses, quamuis veteris Testamenti verba in literis condidisset; tamen separatim quædam ex occultis legis secretiora mysteria septuaginta senioribus, qui Doctores deinceps manerent, intimauerat. Doctrina ergo horum in posterum, quæ ab ipso scriptore legis accepta, in hoc seniorum & numero, & officio conseruata est. Hi itaque seniores libros hos transferentes, & spiritualem secundùm Mosi traditionem occultarum cognitionum scientiam adepti, ambiguè lingua Hebraica dicta, & varia quædam ex sermocinatione, secundùm virtutes rerum, certis & proprijs verborum significationibus transtulerunt; doctrinæ scientia moderatam illam sermonum intelligentiam temperante, &c. Perfecta horum Septuaginta interpretum auctoritas manet: Primùm, quod ante aduentum corporalem Domini transtulerunt, vbi adulatio interpretandi adhibita tempori arguitur, tanto anteriores interpretationis extare: deinde, quòd illi ipsi principes Doctoresque Synagogæ, & præter scientiam legis per Mosen quoque doctrina secretiore perfecti, non potuerunt non probabiles esse arbitri interpretandi, qui certissimi & grauissimi erant auctores docendi.

Ad Psalm. 59. in expositione tituli: Translatio Septuaginta seniorum & legitima, & spiritualis, ante passionem Domini gestaque suscepta, per nominum naturarumque species nunc quoque, vt in omnibus Psalmis, causam sensumque manifestat.

Ambrosius. 370.

Ad Psalm. 43. ad illa verba: *Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis:* Septuaginta virorum videtur cum his sententia conuenire, cùm dicunt, quia scriptum est: *Quoniam humiliasti nos.* Cuius interpretationis testimonia de Scripturis sunt nobis accersenda diuinis.

Philastrius. 380.

De Hæresibus cap. 90. Sunt hæretici, qui sicuti Septuaginta duorum sanctorum sapientissimorum quæ virorum interpretationem respuentes, Aquilæ cuiusdam hominis vnius Pontici, qui post annos multos interpretatus est, editionem susceperunt. Qui cùm quædam prætermittere tunc temporis necessitate vrgente cogerentur, dissonantia putantur dictasse, &c. Septuaginta duorum decreta atque consulta, ea legens Ecclesia Catholica semper habet, & detinet incunctanter: Aquilæ autem, quasi superflua, ita æstimat esse & iudicat. Hæc etenim, id est Septuaginta duorum interpretatio sub Ptolomæo Rege AEgyptiorum, post Alexandrum Macedonem, est edita: omnibus, populoque Iudaico in Hierusalem data est, cùm habitarent non multi Iudæi, velut in subiectione iam positi Regis AEgypti, rogatique ab ipso Ptolomæo, vt interpretes mitterentur Alexandriam. Quò cum venissent Septuaginta duo sapientes ac prudentes viri interpretes, secundùm iussum regis, Hebræam linguam Græco sermone interpretati, Græcis literis ediderunt. Cumque suscepisset eos Ptolomæus Rex AEgypti, tentare volens, si esset eorum diuina Scriptura, quam legebant Iudæi, separatim quemque iussit includi incubiculum, nullumque videre alium, nisi solo excepto eo, qui interpretem exciperet dictantem: omnemque accipiens postea interpretationem quotidie, cùm consentientem in vnum inueniret editionem omnium, iussit conscribi, atque poni in templum, vt venientibus de Achaia, de Græcia,

atque

atque alijs prouincijs, Philoſophis, Poëtis, & Hiſtoriographis cupientibus, legendi copia non negaretur.

Hieronymus. 390.

Prooemio in quæſtiones Hebraicas Geneſeos. Neque verò Septuaginta interpretum, vt inuidi latrant, errores arguimus: nec noſtrum laborem illorum reprehenſionem putamus: cùm illi Ptolomæo Regi Alexandriæ myſtica quæque in Scripturis ſanctis prodere noluerint, & maximè ea, quæ Chriſti aduentum pollicebantur; ne viderentur Iudæi & alterum Deum colere: quos ille Platonis ſectator magni idcirco faciebat, quia vnum Deum colere dicerentur.

Epiſtola 101. *ad Pammachium de optimo genere interpretandi Scripturam capite* 4. Septuaginta editio vires obtinuit in Eccleſijs, vel quia prima eſt, & ante Chriſti facta aduentum: vel quia ab Apoſtolis, in quibus tamen ab Hebraico non diſcrepat, vſurpata. Aquila autem Proſelytus, & contentioſus interpres, qui non ſolùm verba, ſed etymologias quoque verborum transferre conatus eſt, iure proijcitur à nobis.

Aduerſus Ruffinum libro 2. *cap.* 7. Egone contra Septuaginta interpretes aliquid ſum locutus, quos ante annos plurimos diligentiſsimè emendatos meæ linguæ ſtudioſis dedi, quos quotidie in conuentu fratrum ediſſero: quorum Pſalmos iugi meditatione decanto? tam ſtultus eram, vt quod in pueritia didici, ſenex obliuiſci vellem? Vniuerſi tractatus mei horum teſtimonijs texti ſunt, commentarij in duodecim Prophetas & meam, & Septuaginta editionem ediſſerunt.

Præfatione in 4. *Euangelijſtas:* Neque ego de veteri diſputo Teſtamento, quod à Septuaginta ſenioribus in Græcam linguam verſum, tertio gradu ad nos vſque peruenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus ſapiant: quare Theodotion inter vos & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio, quam Apoſtoli probauerunt. De nouo nunc loquor Teſtamento, quod Græcum eſſe non eſt dubium.

Auguſtinus. 400.

Epiſtola ad Hieronymum: (eſt inter Hieronymi epiſtolas epiſtola 86.) De Septuaginta interpretum vel conſilij, vel maiore ſpiritus concordia, quaſi vnus homo eſſet, non audeo in aliquam partem certam ferre ſententiam, niſi quòd eis præeminentem auctoritatem in hoc munere ſine controuerſia tribuendam exiſtimo.

De Ciuitate Dei libro 15. *cap.* 14. Quæ facultas cùm volentibus vbique gentium præſto ſit, non tamen vacat, quòd Septuaginta interpretes in plurimis, quæ diuerſa dicere videntur, ex Hebræis codicibus emendare auſus eſt nemo. Non enim eſt illa diuerſitas putata mendoſitas, nec ego vllo modo putandum exiſtimo. Sed vbi non eſt Scriptoris error, aliquid eos diuino Spiritu, vbi ſenſus eſſet conſentaneus veritati, & prædicans veritatem, non interpretantium more, ſed prophetantium libertate aliter dicere voluiſſe credendum eſt.

Libro 18. *cap.* 42. Ptolomæus Philadelphus petiuit ab Eleazaro, tunc Pontifice, dari ſibi Scripturas, quas profectò audierat fama prædicante diuinas. Has ei cùm idem Pontifex miſiſſet Hebræas: poſt etiam ille interpretes poſtulauit, & dati ſunt ei Septuaginta duo, linguæ vtriuſque doctiſsimi, Hebreæ ſcilicet atque Græcæ. Traditur ſanè tam mirabilem ac ſtupendum, planeque diuinum in eorum verbis fuiſſe conſenſum, vt cùm ad hoc opus ſeparatim ſinguli ſederint, in nullo verbo, quod idem ſignificaret, & tantundem valeret, vel in verborum ordine alter ab altero diſcreparet: ſed tamquam ſi vnus eſſet interpres, ita quod omnes interpretati ſunt, vnum erat: quoniam reuera ſpiritus erat vnus in omnibus.

De doctrina Chriſtiana libro 2. *cap.* 15. Si quid aliter in Hebræis exemplaribus inuenitur quàm Septuaginta illi poſuerunt, cedendum eſſe arbitror diuinæ diſpenſationi, quæ per eos facta eſt, vt libri, quos gens Iudæa cæteris populis vel religione, vel inuidia prodere nolebat, credituris per Dominum gentibus, miniſtra regis Ptolemæi poteſtate, tanto ante proderentur. Itaque fieri poteſt, vt ſic illi interpretati ſint, quemadmodum congruere Gentibus ille, qui eos regebat, & qui os vnum omnibus fecerat, Spiritus ſanctus iudicauit.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De officijs Eccleſiaſticis libro 1. *cap.* 12. Primam poſt Eſdram editionem de Hebræo in Græcum Septuaginta interpretes ediderunt, ſub Ptolomæo Aegyptiorum Rege ſucceſſore Alexandri, qui in legendo ſtudioſus fuit, omniumque gentium libros congregauit. Iſte enim Eleazaro principi ſacerdotum multa dona mittens ad templum, petijt vt ſenes de duodecim tribubus Iſrael tranſmitterentur, qui interpretarentur omnes libros: & vt fidem interpretationis aduerteret, ſingulis eorum, qui fuerant deſtinati, ſingulas cellas dedit, & aſſignans omnibus omnes Scripturas inſsit interpretari. Qui cùm per ſeptuaginta dies omne negotium adimpleſſent, omnium ſimul interpretationes, quas per diuerſa ſegregati, nullo ad nullum propinquante fecerunt, congregauit in vnum. Atque ita omnes libri interpretati per Spiritum ſanctum inuenti ſunt, vt non ſolùm intellectu, verùm etiam in ſermonibus conſonantes inuenirentur. Hæc fuit prima interpretatio vera ac diuina: hos libros meditari omnium Gentium Eccleſiæ cœperunt primùm, eos denique de Græco in Latinum interpretantes primi Eccleſiarum prouiſores tradiderunt.

Iulianus Pomerius Toletanus. 670.

Contra Iudæos libro 3 Septuaginta interpretes prophetandi potius munere, quàm transferendi officio diuinas Scripturas, reuelante ſibi Domino, tranſtulerunt, apud quos etiam hæc ſupputatio reperitur annorum. Ergo illa vobis & ſola pro his annis eſt obſeruanda auctoritas Septuaginta interpretum, quę meritò omnibus editionibus & tranſlationibus antefertur: quàm etiam vſque omnes Doctores Eccleſiaſtici tenuerunt, & in hac præcipuè annorum ſupputatione ſecuti ſunt. De quorum etiam venerabilium Septuaginta interpretum laude, atque præpollenti auctoritatis faſtigio quid vnuſquiſque Doctorum ſenſerit breuiter annotabo, &c.

Beda. 700.

De ſex ætatibus Mundi: Ptolomæus Iudæos, qui in AEgypto erant, liberos eſſe permiſit, Eleazaro Pontifici multa Hieroſolymam & in templi donaria vaſa tranſmittens, Septuaginta interpretes petit, qui Scripturam ſanctam in Græcum verterent eloquium.

Rabanus Maurus. 850.

Libro 4. *in Geneſim cap.* 16. Nec Septuaginta interpretes, quos legere conſueuit Eccleſia, erraſſe credendi ſunt, vt non dicerent, quadraginta dies, ſed *triduum, & Niniue euertetur.* Maiore quippe auctoritate prædicti, quàm interpretum officium eſt, prophetico Spiritu, quo etiam ore vno in ſuis interpretationibus, quòd magnum miraculum fuit, conſonuiſſe firmantur, triduum poſuerunt; quam-

uis non ignorarent, quòd dies quadraginta in Hebræis codicibus legerentur, &c. Non ergo dicamus vnum horum falsum esse, & pro alijs interpretibus aduersus alios litigemus, cùm & illi, qui ex Hebræo interpretantur, & Septuaginta interpretum auctoritas, quę tanto etiam diuinitus facto miraculo commendatur, tanta in Ecclesijs vetustate firmetur.

Radulphus Flaniacensis. 950.

Libro 3. in Leuit. cap. 8. Sciendum, quòd vbi Hebraica veritas, quam nostra translatio sequitur, duos siclos ponit, Septuaginta transtulerunt: *Qui emi possit quinquaginta siclis argenti, siclo sanctuarij.* Spiritu enim prophetico (vt credimus) interpretantes, multa in verbis mysticis ad placitum suum mutauerunt, vbi tamen spiritualis sensus idem esset; hinc maximè Legis intentionem ostendentes, eamque figuratiuè loqui insinuantes, quòd legem interpretantes, quasi alia à Lege proferunt, eadem tamen, quæ Lex, alijs figuris exprimunt. Ad Gentes namque Legem transferentes, non illum cæremoniarum ritum, cui tunc temporis Iudæi seruiebant, illis tradunt: nimirum quas (si Prophetæ fuerunt) ab eodem in fine temporum, cùm ad fidem venissent, reuelandas prospiciebant: sed quod earundem cæremoniarum velamine tegebatur, nunc ipsidem, nunc alijs verbis insinuant.

Brideferthus Rameseusis. 980.

Ad caput 28. Bedæ de ratione temporum: Aristobulus ex Planeada, vnus ex illis Septuaginta senioribus fuit, qui missi fuerant à Pontificibus ad Ptolemæum Regem Hebræorum libros interpretati in Græcum sermonem: quique multa ex traditionibus Mosi proponenti Regi & percunctanti responderunt.

Anselmus. 1080.

In enarratione Euangelij secundùm Lucam cap. 3. Nemo fidelium putet, hoc in loco Septuaginta translatores errasse, sed credat indubitanter, eos quod verum esse nouerant posuisse, & quod Moses minus dixerat, supplesse. Neque enim Spiritus sanctus hoc in Euangelio posuisset, nisi verum omnino esset.

Ad caput 12. Epistolæ ad Romanos: Patet Hebræos, qui Romæ crediderant, habuisse in auctoritate translationem Septuaginta interpretum, iuxta quam Apostolus eis profert testimonium. Non enim proferret testimonium ex Scriptura, quam non reciperent.

Hugo Victorinus. 1030.

In Prænotionibus elucidatorijs, de Scripturis, & Scriptoribus sacris cap. 9. Scripturam veteris Testamenti prius in Hebraica lingua editam constat. Postea Ptolomæus, qui Philadelphus cognominatus est, per Septuaginta interpretes, quos ab Eleazaro Pontifice acceperat, Bibliothecam veteris Testamenti in Græcam linguam ex Hebræa interpretari fecit. Et (vt quidam aiunt) ne posset decipi ab eis fallitate translationis, diuisit eos, vt singuli in singulis cellis separati essent. Illi verò ita omnia per Spiritum sanctum interpretati sunt, vt nihil in vnius codice inuentum esset, quod in alterius similiter non inueniretur. Propter quod vna est eorum interpretatio.

Petrus Cluniacensis. 1150.

Libro 2. contra Iudæos: Nec latet nos, sed vos fortè ignoratis, Septuaginta interpretes, quos vester Iosephus refert, à Pontifice Eleazaro ad transferendas de lingua Hebraica in Græcam Scripturas sacras, Ptolomæo regi AEgyptiorum directos; hos ista sublimia nati parùli nomina recensse; & pro illis magni consilij Angelum transtulisse. Sed fecerunt illi hoc (vt auctores tam vestri, quàm nostri referunt) ne Regi iam vnum Deum colenti scandalum facerent: neve illum, qui nouiter idolorum cultum abiecerat, rursum obiecta hominis Christi deitate, dum tanti mysterij altitudinem penetrare non posset, non tam erudirent, quàm perturbarent. Sed hoc, siue alio animo illi fecerint, quid ad vos? si non habent nomina illa Græci libri, habent Hebraici. Relegite Esaiam, scrutamini verba ista, & non verbis meis, sed literis vestris credite: non libris alienis, sed proprijs acquiescite.

Ioannes Saresberiensis. 1160.

Libro 4. Polycr. cap. 6. Ptolomæus ad cumulum beatitudinis nonne sibi deesse aliquid credidit, donec asciris Septuaginta interpretibus, licet gentilis esset, Legem Domini Græcis communicauit? Nihil enim refert an interpretes in eadem cellula clausi contulerint, an prophetauerint in diuersis, dum constet regem in veritatis inquisitione solicitum, Legem Domini in Græciam traiecisse.

Petrus Tretensis. 1160.

In Historia Scholastica de libro Hesther cap. 17. Septuaginta interpretes cùm instituissent Regem de regni administratione, plenius disputauerunt de vno Deo colendo, & quod nulla creatura Deus esset. Inde est, quòd vbicunque occurrit eis de Trinitate, vel sub silentio transierunt, vel in ænigmate transtulerunt, ne tres Deos colendos tradidisse viderentur.

Godfridus Viterbiensis. 1170.

Parte 11. Chronicorum: Ptolomæus Philadelphus volens ad plenum cognoscere, si scripta Iudæorum veraciter ex Deo essent, Septuaginta eorum interpretes ab inuicem singulos in singulis cellulis separauit, nec eos inuicem consilium aut colloquium habere permisit, donec vnusquisque per se cuncta transferret. Cumque ipsorum omnium dicta conferret, nullam inter eos potuit discordiam inuenire. Quo casu credidit, & asseruit, vno Dei Spiritu eos omnia, quæ scripserant, didicisse, & vnum esse Deum, à quo omnia Iudæorum scripta manarent.

Nicolaus Lyranus. 1300.

Contra quendam Iudæum impugnatorem Euangelij: Septuaginta interpretes fuerunt Iudæi, & in Lege, & in Prophetis peritissimi.

M. Antonius Sabellicus. 1480.

Lib. 7. Exemplorum cap. 5. Ptolomæus Philadelphus septuaginta senes Bibliacæ historiæ scientissimos ab Iudæa vsque in AEgyptum vocauit. Quos regia vrbe acceptos, hospitaliter & benignè coluit, eorumque interpretationem cupidè complexus, magnis à se muneribus dotatos honorifice dimisit: neque id Genti datum magis, quàm doctrinæ credere est, cum nulla tum gens esset in terris inuisior omnibus, aut despicatior quàm Iudæi.

Petrus Galatinus. 1516.

De arcanis Catholicæ veritatis libro 1. cap. 3 Septuaginta interpretes non solùm Hebraica, Chaldæa, Græcaque lingua, ac omni disciplinarum genere, verùm Spiritu sancto quoque inter cæteros claruerunt. Nam cùm ante Christi nativitatem, anno 250. rogatu Ptolomæi Philadelphi Alexandriam ab Eleazaro Pontifice totam Bibliam in Græcum eloquium traducturi missi fuissent, volens Ptolomæus ipse de eorum editionis puritate peritulum facere (vt non Thalmudista modò

ac Philo-

ac Philo Iudæorum disertissimus, Augustinus quoque, & quidam alij ex nostris testantur) per duas & septuaginta segregauit cellulas. Ipsi tamen in scribendo adeò concordes fuerunt, vt nec in verbo quidem discreparint, sed vna scribendi serie, vno verborum literarumque contextu, eodemque temporis momento, vniuersum diuinum volumen illud in Græcum sermonem commutârint: quod vtique non humanæ, sed diuinæ ascribendum est virtuti. Quare neque dubium est, eos alia quoque Spiritu sancto inspirante ad Legis Prophetarumque explanationem literis mandasse, in quibus multa eos de Christo dicere contigerit.

Cap. 8. Septuaginta duo interpretes multa, teste Thalmud, transferre omiserunt, & plurima mutauerunt, ne diuina arcana gentilibus tunc indignis nota fieri contingeret. Hinc etiam & ipsi Scribæ multa, tamquam absurda, tanquam quæ apud Gentium nationes nefas erat vel somniare, de diuinis Scripturis abraserunt, tanquam ij, qui adhuc diuini consilij celsitudinem super humani generis salutem plenè non perpendebant.

ARTICVLVS TERTIVS.

D. HIERONYMVM NOVVM TESTAMENTVM GRÆCÆ FIDEI REDDIDISSE: VETVS IVXTA HEBRAICAM TRANSTVLISSE: ILLA BIBLIA OMNIBVS ALIIS LATINIS PRAEFERENDA ESSE.

NEGANT.

Anno post natum Christũ 1510. *SANCTES Pagninus*, in Præfatione suæ interpretationis Bibliorum ad Clementem Septimum P.M. *suspicatur vulgatam editionem non esse D. Hieronymi.*

1540. *Martinus Kemnitius*, in Examine Concilij Tridentini: *Ioannes Caluinus*, aduersus Concilium Tridentinum: *Georgius Maior*, Præfatione in Psalmos: & *Tilmannus Heshusius*, libro de sexcentis erroribus Pontificiorum, *negant vulgatam Hieronymi Bibliorum Latinam editionem pro authentica habendam esse.*

ASSERVNT PATRES LATINI.

Hieronymus. 390.

De Scriptoribus Ecclesiasticis capite 135 Nouum Testamentum Græcæ fidei reddidi. Vetus iuxta Hebraicam transtuli.

In Præfatione Psalterij ad Sophronium. quæ est Epistola 134. Certè confidenter dicam, & multos huius operis testes citabo, me nihil duntaxat sententia de Hebraica veritate mutasse. Sicubi ergo editio nica à veteribus discrepabit, interroga quemlibet Hebræorum, & liquidò peruidebis, me abæmulis frustra lacerari, qui malunt contemnere videri præclara, quàm discere.

In Prologo Galeato in libros Regum: Mihi omninò conscius non sum, mutasse me quicquam de Hebraica veritate certè si incredulus es, lege Græcos codices, & Latinos, & confer cum his opusculis, quæ nuper emendauimus: & vbicunque discrepare inter se videris, interroga quemlibet Hebræorum, cui magis accommodare debeas fidem: & si nostra firmauerit, puto quòd eum non existimes coniectorem, vt in eodem loco mecum pariter diuinârit.

Augustinus. 400.

De Ciuitate Dei libro 18. *cap.* 43. Non defuit nostris temporibus presbyter Hieronymus, homo doctissimus, & trium linguarum peritus, qui non ex Græco, sed ex Hebræo in Latinum diuinas Scripturas conuertit, cuius tam literarum laborem Hebræi fatentur esse veracem.

Epistola 10. *ad Hieronymum cap.* 3. Proinde non paruas Deo gratias agimus de opere tuo, quod Euangelium ex Græco in Latinum interpretatus es, quia penè in omnibus nulla offensio est, cùm Scripturam Græcam contulerimus. Vnde si quisquam veteri falsitati contentiosus fauerit, prolatis collatisque codicibus, vel docetur facillimè, vel refellitur. Et si quædam rarissima meritò mouent, quis tam durus est, qui labori tam veili non facilè ignoscat, cui vicem laudis referre non sufficit?

Aurelius Cassiodorus. 540.

Lib. 1. *Institut. cap.* 12. Sciendum est planè S. Hieronymum ideò diuersorum translationes legisse, atque correxisse, eò quòd auctoritati Hebraicæ nequaquam eas perspiceret consonare. Vnde factum est, vt omnes libros veteris Testamenti diligenti cura in Latinum sermonem de Hebræo fonte transfunderet, & ad viginti duarum literarum modum, qui apud Hebræos manet, competenter adduceret, per quas omnis sapientia discitur, & memoria dictorum in æuum scripta seruatur.

Cap. 21. B. Hieroymus Latinæ linguæ dilatator eximius, qui nobis in translatione diuinæ Scripturæ tantum præstitit, vt ad Hebræum fontem penè non egeamus accedere, quando nos facundiæ suæ multa cognoscitur vbertate satiasse.

Gregorius Magnus. 590.

Libro 20. Moralium cap. 23. *Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ aduersaris mihi.* Longè ab hac sententia vetusta translatio dissonat: quia quod in hac de Deo dicitur, hoc in illa de aduersarijs, ac persecutoribus memoratur. Sed tamen quia hæc noua (*Hieronymi*) translatio ex Hebræo nobis Arabicoque eloquio cuncta verius transfudisse perhibetur, credendum est, quicquid in ea dicitur: & oportet, vt verba illius nostra expositio subtiliter rimetur.

Isidorus Hispalensis. 620.

Libro 6. Etymol. cap. 5 Hieronymus trium linguarum peritissimus, ex Hebræo in Latinum eloquium Scripturas diuinas conuertit, eloquenterque trãsfudit, cuius interpretatio merito cæteris anteferetur. Nam & verborum tenacior, & perspicuitate sententiæ clarior est.

De diuinis Officijs lib. 1. cap. 12. De Hebræo in Latinum eloquium tantummodo Hieronymus Presbiter sacras Scripturas conuertit, cuius editione generaliter omnes Ecclesiæ vsquequaque vtuntur, eò quòd veracior est in sententia, & clarior in verbis.

Iulianus Toletanus. 680.

Libro 3. contra Iudeos: Et hæc vir ipsæ beatæ memoriæ Hieronymus dixit, qui diuinas Scripturas de Hebræo in Latinum eloquium vertit.

Beda. 700.

In Martyrologio: Pridie Kalend. Octobris depositio Hieronymi Presbyteri, cuius vita & doctrina vbique in Ecclesijs Christi laudabilis extat, qui diuinos libros ex Hebræa lingua in Latinam transtulit.

Sigebertus Gemblacensis. 1100.

In Chronicis de anno 395 Hieronymo sacras Scripturas veteris Testamenti de Hebraica veritate in Latinam linguam vertente, editio Septuaginta interpretum, quæ tenebatur à cunctis, & Græcis & Latinis, cœpit in secundis haberi: quod cùm contra inueteratum vsum Ecclesiæ fieri quamuis sancti & docti viri ægrè ferrent, præualuit tamen auctoritas Hebraicæ veritatis, postquam patuit, quantum ab ea discrepent Septuaginta interpretes.

Hugo Victorinus. 1130.

De Scripturis, & sacris Scriptoribus cap. 9. Hieronymi translatio, quia Hebraicæ veritati concordare magis probata est, idcirco Ecclesia Christi per vniuersam latinitatem, præ cæteris omnibus translationibus, quas vitiosa interpretatio, siue prima de Hebræo in Græcum, siue secunda de Græco in Latinum facta corruperat, hanc solam legendam, & in auctoritate habendam constituit.

Martinus Polonus. 1320.

In Arcadio: Huius temporibus Hieronymus Presbyter, interpres & Doctor egregius, secundùm Hebraicam veritatem Biblia transtulit de Hebraico in Latinum.

Platina. 1460.

In Damaso: Damsus primus Hieronymi scriptis auctoritatem dedit, cùm prius Septuaginta interpretum scripta tantùm in precio essent. Nam & Biblia Hieronymi legi cœpta sunt, & Psalmi eiusdem fideliter ex Hebraico traducti, cùm antea apud Gallos potissimùm incompositè legerentur.

Baptista Fulgosius. 1490.

Rerum memorabilium lib. 8. cap. 7. Hieronymus cùm Græcè, Hebraicè, Babylonicè, Syrè, atque Latinè calleret, ac ad purum linguarum omnium summum peruenisset, omnem Scripturam, quam sacram Christiana religio appellat, in Latinum vertit sermonem. Cuius traductionis elegantia atque veritas omnes ante eum factas traductiones excluſit. Nam statutum fuit, vt Hieronymi sola traductione vteretur Ecclesia.

Baptista Mantuanus. 1500.

Lib. 9. Fastorum, de S. Hieronymo:

At cùm perspiceres diuina volumina multis
Deprauata locis, & conceptaulia lymphæ,
Vnde bibunt animæ, primum amisisse nitorem,
Hanc tua fœbricem vigilans industria longa
Detersit sudore, tuus labor ista fugauit
Nubila, & expulsa fecit vada limpida face.

Concilium Tridentinum. 1550.

Sessione 4. Sacrosancta Synodus considerans non parum vtilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus Latinis editionibus, quæ circumferuntur sacrorum librorum, quænam pro authentica habenda sit innotescat: statuit ac declarat, vt hæc ipsa vetus & vulgata editio, quæ longo tot seculorum vsu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus, & expositionibus, pro authentica habeatur, & vt nemo eam reijcere quouis prætextu audeat vel præsumat.

CANON BIBLIORVM HEBRAEORVM, *quem Iudæorum Synagoga recipit.*

1. Genesis.
2. Exodus.
3. Leuiticus.
4. Numeri.
5. Deuteronomium.
6. Iosue.
7. Iudicum, & Ruth.
8. Regum 1. & 2.
9. Regum 3. & 4.
10. Esaias.
11. Ieremias.
12. Ezechiel.
13. Duodecim Prophetæ minores: Oseas. Ioël. Amos. Abdias. Ionas. Micheas. Nahum. Abacuc. Sophonias. Aggæus. Zacharias. Malachias.
14. Liber Psalmorum.
15. Prouerbia.
16. Iob.
17. Daniel.
18. Esdras.
19. Paralipomenon.
20. Esther.
21. Ecclesiastes.
22. Canticum Canticorum.

CANON BIBLIORVM GRÆCORVM AC LATINORVM, *quem Christianorum Ecclesia recipit.*

1. Genesis.
2. Exodus.
3. Leuiticus.
4. Numeri.
5. Deuteronomium.
6. Iosue.
7. Iudicum.
7. Ruth.
9. Regum 1.
10. Regum 2.
11. Regum 3.
12. Regum 4.
13. Paralipomenon 1.
14. Paralipomenon 2.
15. Iob.
16. Tobias.
17. Esther.
18. Iudith.
19. Esdræ 1.
20. Esdræ. 2.
21. Machabæorum 1.
22. Machabæorum 2.
23. Dauid.
24. Prouerbia.
25. Ecclesiastes.
26. Cantica.
27. Sapientia.
28. Ecclesiasticus.
29 Esaias.
30. Hieremias, cum Threnis, & Baruch.
31. Ezechiel.
32. Daniel.
33. Oseas.
34. Ioel.
35. Amos.
36. Abdias.
37. Ionas.
38. Micheas.
39. Nahum.
40. Abacuc.
41. Sophonias.
42. Aggæus.
43. Zacharias.
44. Malachias.
45. Matthæi, Marci, Lucæ, & Ioannis Euangelia 4.
46. Actus Apostolorum.
47. Pauli epistolæ 14.
48. Catholicæ epistolæ 7.
49. Apocalypsis Ioannis.

De Protocanonicis Scripturis.

Protocanonicæ Scripturæ sunt, quas inde vsque ab initio vniuersa orthodoxa Ecclesia sine contradictione in Canonem recepit. Tales sunt:

Mosis Pentateuchus,
Iosue,
Iudicum & Ruth,
Regum libri 4.
Paralipomenon libri 2.
Esdræ libri 2.
Iob.
Psalterium,
Prouerbia,
Ecclesiastes,
Cantica,
Esaias,
Ieremias cum Threnis,
Ezechiel,
Daniel,
Prophetæ duodecim,
Matthæus,
Marcus,
Lucas,
Ioannes,
Actus Apostolorum,
Epist. ad Romanos 1.
Ad Corinthios 2.
Ad Galatas 1.
Ad Ephesios 1.
Ad Philippenses 1.
Ad Colossenses 1.
Ad Thessalonicenses 2.
Ad Timotheum 2.
Ad Titum 1.
Ad Philemonem 1.
Petri prima epistola.
Ioannis prima epistola.

De Deuterocanonicis.

Deuterocanonicæ Scripturæ sunt, quas Ecclesia non statim, sed paulatim tempore procedente, non sine quorundam contradictione, in Canonem recepit. Tales sunt:

Esther,
Tobias,
Iudith,
Baruch,
Ieremiæ epistola,
Sapientia,
Ecclesiasticus,
Additio Danielis, *id est, Oratio Azariæ, Hymnus trium puerorum, Susannæ historia, Belis historia.*
Machabæorum lib. 2.
Marci caput vltimum,
Historia de Christi agonia, & Angeli consolatione,
Ioannis de muliere adultera historia,
Epistola ad Hebræos,
Epistola Iacobi,
Epistola Petri secunda,
Epist. Ioannis secunda & tertia.
Epistola Iudæ,
Apocalypsis.

ARTICVLVS QVARTVS.

ET PROTOCANONICOS, ET DEVTEROCANONICOS SCRIPTVRÆ LIBROS RECIPIENDOS ESSE.

NEGANT.

Anno post natum Christū 1520. MARTINVS *Lutherus*, in suis Biblijs, *Deuterocanonicas, id est, eas Scripturas, de quibus olim aliqui dubitârunt, inter apocrypha refert.*

1560. Cõfessio VVirtembergensis capite de Scriptura: *Sacram Scripturam vocamus eos libros Canonicos veteris ac noui Testamenti, de quorum auctoritate nunquam in Ecclesia dubitatum est.*

1560. Ioannes Brentius in Apologia Confessionis VVirtembergensis: *Dicturi de auctoritate sacra Scripturæ, percurremus primùm omnium apocryphos libros, qui habentur in vulgata Bibliorum editione.* Deinde dicit, *eos esse Esdræ 3. & 4. Iudith, Tobiam, Sapientiam Salomonis, Sirach Ecclesiasticum, Baruch, Machabæorum libros, particulas Esther, particulas in Daniele: Epist. ad Hebræos, Iacobi, Iudæ, secundam Petri, & Apocalypsin.* Et subiungit: *Sunt ex veteribus, qui recipiunt hos apocryphos in numerum Canonicorum scriptorum similiter & quædam Concilia habent eos vt Canonicos agnoscere. Non ignoro quid factum sit: illud autem quæro, num iure factum sit.*

1550. & 1570. *Ioannes Caluinus, Guilhelmus VVitakerus, & alij Sacramentarij de veteris Legis libris idem docent, sed de Canone noui Testamenti librorum idem sentiunt, quod in synodo Tridentina definitum est.*

ASSERVNT.

Concilium Carthaginense Tertium. 397.

Cap. 47. Item placuit, vt præter Scripturas Canonicas nihil in Ecclesia legatur, sub nomine diuinarum Scripturarum. Sunt autem Canonicæ Scripturæ, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Iesu Naue, Iudicum, Ruth, Regnorum libri quatuor, Paralipomenon libri duo, Iob, Psalterium Dauidicum, Salomonis libri quinque, Libri duodecim Prophetarum, Esaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Tobias, Iudith, Hesther, Esdræ libri duo, Machabæorum libri duo: Noui autem Testamenti, Euangeliorum libri quatuor, Actuum Apostolorum liber vnus, Pauli Apostoli epistolæ tredecim, eiusdem ad Hebræos vna, Petri Apostoli duæ, Ioannis Apostoli 3. Iudæ Apostoli vna, & Iacobi vna, Apocalypsis Ioannis liber vnus.

Augustinus. 400.

De doctrina Christiana lib. 2. cap. 8. Totus Canon Scripturarum his continetur libris: Quinque Moyseos, id est, Genesi, Exodo, Leuitico, Numeris, Deuteronomio, & vno libro Iesu Naue, vno Iudicum, vno libello, qui appellatur Ruth, qui magis ad Regnorum principia videtur pertinere: deinde quatuor Regnorum, & duobus Paralipomenon, non consequentibus, sed quasi à latere adiunctis, simulq; pergentibus. Hæc est historia, quæ sibimet annexa tempora continet, atque ordinem rerum. Sunt aliæ tanquam ex diuerso ordine, quæ neque huic ordini, neque inter se connectuntur, sicut est Iob, & Tobias, & Hesther, & Iudith, & Machabæorum libri duo, & Esdræ duo, qui magis subsequi videntur ordinatam illam historiam, vsque ad Regnorum vel Paralipomenon terminatam. Deinde Prophetæ in quibus Dauid vnus liber Psalmorum, & Salomonis tres, Prouerbiorum, Cantica Canticorum, & Ecclesiastes. Nam illi duo libri: vnus, qui Sapientia, & alius, qui Ecclesiasticus inscribitur, de quadam similitudine Salomonis esse dicuntur. Nam Iesus filius Sirach eos scripsisse constantissimè perhibetur. Qui tamen quoniam in auctoritatem recipi meruerunt, inter Propheticos numerãdi sunt. Reliqui sunt eorum libri, qui propriè Prophetæ appellati sunt, duodecim Prophetarum libri singuli. Quorum Prophetarum nomina sunt hæc: Osee, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias. Deinde quatuor Prophetæ sunt maiorum voluminum, Esaias, Hieremias, Daniel, Ezechiel. His quadraginta quatuor libris veteris Testamenti terminatur auctoritas. Noui autem quatuor libris Euangelij: secundùm Matthæum, secundũ Marcum, secundùm Lucam, secundùm Ioannem: quatuordecim epistolis Pauli Apostoli: ad Romanos, ad Corinthios duabus, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Thessalonicenses duabus, ad Colossenses, ad Timotheum duabus, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos Petri duabus, tribus Ioannis, vna Iudæ, & vna Iacobi, Actibus Apostolorum libro vno, & Apocalypsis Ioannis libro vno.

Innocentius Primus. 416.

Epistola ad Exuperium Tholosanum cap. 7. Qui verò libri recipiantur in Canone sanctarum Scripturarum, breuis annexus ostendit. Hæc sunt ergo, quæ desideratа moneri voce voluisti: Moſis libri

quinque

quinque, id est Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, nec non & Iesu Naue vnus, & Iudicum vnus, & Regnorum libri quatuor, simul & Ruth. Prophetarum libri sexdecim, Salomonis libri quinque, Psalterium. Item historiarum: Iob liber vnus, Tobiæ vnus, Hesther vnus, Iudith vnus, Machabæorum duo, Esdræ duo, Paralipomenon duo. Item Noui Testamenti: Euangeliorum libri quatuor, Pauli Apostoli Epistolæ quatuordecim, Epistolæ Ioannis tres, Epistolæ Petri duæ, Epistola Iudæ, Epistola Iacobi, Actus Apostolorum, Apocalypsis Ioannis.

Gelasius PP. cum septuaginta Episco. pis. 490.

Tom. 2. Concil. in decretis: Ordo librorum veteris Testamenti, quem sancta & Catholica Romana susçipit & veneratur Ecclesia, digestus à Gelasio Papa cum septuaginta Episcopis: Genesis liber vnus: Exodi liber vnus: Leuitici liber vnus: Numeri liber vnus: Deuteronomij liber vnus: Iesu Naue liber vnus: Iudicum liber vnus: Ruth liber vnus: Regum libri quatuor: Paralipomenon libri duo: Psalmorum 150. liber vnus: Salomonis libri tres, Prouerbia, Ecclesiastes, & Cantica Canticorum. Item Sapientiæ liber vnus: Ecclesiasticus liber vnus. Item ordo Prophetarum: Esaiæ liber vnus: Hieremiæ liber vnus: Cinoth, id est, de lamentationibus suis: Ezechielis liber vnus: Danielis liber vnus: Oseæ liber vnus: Amos liber vnus: Micheæ liber vnus: Iohel liber vnus: Abdiæ liber vnus: Ionæ liber vnus: Naum liber vnus: Abacuc liber vnus: Sophoniæ liber vnus: Aggæi liber vnus: Zachariæ liber vnus: Malachiæ liber vnus. Item ordo historiarum: Iob liber vnus: Tobiæ liber vnus: Esdræ liber vnus: Hesther liber vnus: Iudith liber vnus: Machabæorum liber vnus. *Machabæorum libros duos vno volumine ligatos vnum librum vocat, eodem modo, quo paulò ante Esdræ libros duos vnum appellat.*

Item ordo Scripturarum noui & æterni Testamenti: Euangeliorum libri quatuor. secundùm Matthæum liber vnus: secundùm Marcum liber vnus: secundùm Lucam liber vnus: secundùm Ioannem liber vnus: Actuum Apostolorum liber vnus. Epistolæ Pauli Apostoli numero quatuordecim: Ad Romanos epistola vna: ad Corinthios epistolæ duæ: ad Galatas epistola vna: ad Thessalonicenses epistolæ duæ: ad Ephesios epistola vna: ad Philippenses epistola vna: ad Colossenses epistola vna: ad Timotheum epistolæ duæ: ad Titum epistola vna: ad Philemonem epistola vna: ad Hebræos epistola vna. Item Apocalypsis Ioannis liber vnus. Item Canonicæ epistolæ numero septem: Iacobi Apostoli epistola vna: Petri Apostoli epistolæ duæ: Ioannis Apostoli epistolæ tres: Iudæ Zelotis Apostoli epistola vna.

Alcuinus Anitus. 500.

Libro ad Sororem de consolatoria castitatis laude:

Nam quicquid sacræ diuina volumina legis
Aut sensu aut verbo monstrant, quod prædicat ille
Antiquum mundi repetens exordia vates,
Siue ille historias texit, seu forte figuras:
Quidve etiam ille Naue Mosi successor Iesus,
Succiduoque simul quod quisque in tempore Iudex
Gesserit, vt digitos soror isthæc omnia dudum
Docta tenes: quid nunc Ruth Moabitida dicam?
Præterea reprobo qui successere Sauli.
Quique gubernárint Iudam, atque Israela reges:
Quaque instaurator templi promptissimus Esdras
Egerit, aut melius cæcato in corpore cernens
Tobias, quid pro populo non fecerit Hester,
Fœminaque animi Iudith in mente virilis,
Et quæ tam miserè afflicti patientia Iobi.
Porrò etiam vnde animi possis desumere mores,
Ter quinquagenos perscriptos ordine Psalmos,
Et quicquid docti Salomonis dextera scripsit,
Quodque bis octoni post se vidêre Prophetæ,
Et Machabæorum fortissima prælia fratrum.
Vis vno breuius complectar vt omnia verbo?
Tota Instrumenti veteris tibi pagina nota est.
Deinde quicquid priscæ succedens gratia legi
Intonat, atque noui miracula Testamenti:
Quæ canit hinc Hominis facies, vox inde Leonis,
Et pernix Aquila, & fortis certamine Taurus:
Quicquid Apostolicis Lucas descripsit in actis:
Bis septena pij quod spargit epistola Pauli,
Quid Petrus docet, & Iudas, Iacobus & ipse,
Et quæ diuini quondam secreta Parentis
Vidit Ioannes, nobisque incognita scripsit.
Et quæ veridici, nec in hoc tamen ordine, Patres
Exposuêre suis mysteria digna libellis,
Hæc tu cuncta tenens, animo sitiente bibisti.

Cassiodorus. 540.

Lib. 1. Diuinarum institut. cap. 13. In Historia libri viginti duo sunt: Mosis libri quinque: Iesu Naue liber vnus: Iudicum liber vnus: Ruth liber vnus: Regum libri quatuor: Paralipomenon libri duo: Iob liber vnus: Tobiæ vnus: Esther liber vnus: Iudith liber vnus: Esdræ duo: Machabæorum libri duo. In Prophetis libri viginti duo: Dauid Psalmorum liber vnus: Salomonis libri quatuor: Iesu filij Sirach liber vnus: Prophetæ maiores quatuor, id est, Esaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel: & minores duodecim, id est, Osee, Ioël, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Zacharias, Aggæus, Malachias. In epistolis Apostolorum, id est Pauli Apostoli: Ad Romanos vna: ad Corinthios duæ: ad Galatas vna: ad Ephesios vna: ad Philippenses vna: ad Thessalonicenses duæ: ad Colossenses vna: ad Timotheum duæ: ad Titum vna: ad Philemonem vna: ad Hebræos vna: Petri duæ. Ioannes tres: Iudæ vna: Iacobi vna. In Euangelijs quatuor, id est secundùm Matthæum, secundùm Marcum, secundùm Lucam, secundùm Ioannem. In Actibus Apostolorum liber vnus: in Apocalypsi liber vnus.

Isidorus Hispalensis. 620.

Libro 6. Etymologicon cap. 1. Hebræi vetus Testamentum Esdra auctore, iuxta numerum literarum suarum 22. libris accipiunt: diuidentes eos in tres ordines, Legis scilicet, & Prophetarum, & Hagiographorum. Primus ordo Legis in quinque libris accipitur. Secundus ordo est Prophetarum, &c. Tertius ordo est Hagiographorum. Quartus apud nos ordo veteris Testamenti eorum librorum est, qui in Canone Hebraico non sunt: quorum primus Sapientiæ liber est: secundus Ecclesiasticus: tertius Tobias: quartus Iudith: quintus & sextus Machabæorum: quos licet Hebræi inter Apocrypha seperent, Ecclesia tamen Christi inter diuinos libros & honorat, & prædicat. In nouo autem Testamento duo sunt ordines. Primus Euangelicus, in quo sunt Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes. Secundus Apostolicus, in quo sunt Paulus in quatuordecim epistolis, Petrus in duabus, Ioannes in tribus, Iacobus & Iudas in singulis, Actus Apostolorum, & Apocalypsis Ioannis.

Rabanus Maurus. 840.

De Institutione Cleri lib. 2. cap. 53. Hi sunt ergo libri veteris Testamenti, quos ob amorem doctrinæ, & pietatis legendos recipiendosque Ecclesiarum

prin-

principes tradiderunt. Primi namque Legis, id est, Mosis libri quinque sunt, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. Hos sequuntur Historici libri quindecim, Iesu Naue scilicet, & Iudicum, libri singuli, siue Ruth, Regum etiam libri quatuor, Paralipomenon duo, Tobiæ quoque, & Hesther, & Iudith, singuli: Esdræ duo: & duo Machabæorum. Super hos Prophetici libri sedecim sunt, Esaias, Hieremias, Ezechiel, & Daniel libri singuli: duodecim quoque Prophetarum libri singuli, & hæc quidem prophetica sunt. Post hæc versuum octo libri habentur, qui diuerso apud Hebræos metro scribuntur, id est, Iob liber, & liber Psalmorum, & Prouerbiorum, & Ecclesiastes, & Cantica Canticorum, Sapientia, & Ecclesiasticus, Lamentationesque Hieremiæ. Sic complentur libri veteris Testamenti quadraginta quinque. Noui autem Testamenti primùm quatuor Euangelia sunt, Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis. Hos quatuordecim Pauli Apostoli epistolæ sequuntur: quibus etiam subiunctæ sunt septem Catholicæ epistolæ Iacobi, Petri, Ioannis, & Iudæ: Actus quoque duodecim Apostolorum, quorum omnium signaculum est Apocalypsis Ioannis, quod est Reuelatio Iesu Christi, qui omnes libros & tempore concludit, & ordine. Hi sunt libri Canonici septuaginta duo: ob hoc & Moses septuaginta elegit presbyteros, qui prophetarent: ob hoc & Iesus Dominus noster septuaginta duos discipulos prædicare mandauit.

Theodulphus Aurelianensis Episc. 250.

In versibus, quos in fronte Bibliorum describi fecit:

Quicquid ab Hebræo stylum Atticum, atque Latinum
Sumpsit, in hoc totum Codice lector habes.
Quo loca prima tenet Genesis, primordia Mundi,
Diluuiumq; canens, gestaq; magna Patrum.
Exodus Ægyptum spoliat, secat æquora rubra:
Pandit iter beremi; lympha ibi, lexq; datur.
Inde sacerdotum gentem Leuiticus ornat,
Et typicè exponit dona sacris typicis.
Bella, virosq; liber Numeri describit, & actus;
Quem fregit Moyses idola, stupra, duces.
Post repetit legem, populo benedicit, & alma
Iura dat; ac dicto carmine victor obit.
Diuidit hinc proprio terram Nauegus Heros
Libro, deletis vrbibus atque locis.
Pridem Iudicibus, quis & ordo cucurrit & actus,
Continuante stylo, cecinit inde sequens.
Moxq; sedent quæ Ruth Moabitis fœmina gessit,
Clara pijs meritis, clara nepote pio.
Psalmicanq; actus, & iniqui gesta Saulis
Prime sequensq; liber hinc Samuelis habes.
Tertius & Quartus, Malachim quem nomen inhæsit,
Regum Hebræorum ex ordine gesta canunt.
Hinc sedet Esaias, Christum de Virgine nasci
Qui canit, & gentes ad pia iura vocat.
Hunc prope Hieremias, qui virgam ollamq; tuetur,
Ordine quadruplici flebile texit opus.
Partibus Ezechiel summis obscurus & imis
Hinc est, stirps qui hominis more vocatur Eri.
Post duodenus inest Vatum pius ordo minorum,
Longè aliud signans quàm sua verba sonent.
Nam Malachi, & prolem, & Ioseph, crebet intonat Osee,
Samariam, Effraim, Gesdrabel & viduam.
Hinc Iobel, euersum primis atris cladibus Orbem,
Flaminis aduentum concinit inde pij.
Quatuor eque tribus probris regna increpat Amos,
Se & vidisse beat mystica plura satis.
Percussit Abdias Edom almi cuspide verbi,
Æmulus & fratris illius ore ruit.
Naufragio Iona signatur passio Christi,
Ninuis & vitam nomine mundus habet.
Filia latronis vastatur fœmina Michæ,
Quod ducis Israel læserit illa genus.
Voce Naum pulsat constanti sanguinis vrbem,
Pacificanosq; beat montis in arce pedes.
Abbacuc interno in cruce Christum spectat ocello,
Cornibus bis vis est, eius operta tonat.
Promit Sophonias à porta & colle quod audit,
Plangorem indigenis fert quoque pila tuis.
Aggeus instaurat templum; celsumq; Tonantem
Moturum recinit æquora, tura, polum.
Michæa Zacharias postquam videt ordine plura,
Sessorem Dominum dicit, asselle, tuum.
Munera Malachias populis inquit abacta prioris,
Agmina cumq; suis gentium amata Deo.
Iob quoque verba tenens cum gestis inde libellum,
His parum quamuis pondera magna vehit.
Mox dulcis dulcem depromit Cantio Christum,
Psalmorum Lyrici quos statuêre pedes.
Protinus Idiota residunt tres ordine libri,
Cui nomen Salomon, siue Cobelet inest.
Alloquitur primus sub prolis nomine cunctos,
Corrigit & mores, et bica, lege tua.
Omnia vana canit rutilo sub sole secundus,
Cui res est physicas enumerare labor.
Tertius Ecclesiæ thalamum Christiq; perornat;
Rebus & in Logicis vertitur eius opus.
Inde Philostoricus Daniel est, totius orbis
Omnia qui lapidem frangere regna canit.
Hinc duo ponuntur quis nomen verba dierum est,
Promere siue labor gesta genusq; Ducum.
Ponitur hinc Esdras, legem templumq; reformans,
Et reditum Israel ad sua rura canens;
Ecclesiaq; typum referens mox scribitur Hester,
Quæ plebi exterrit lausq; decusq; fuit.
Post liber est positus, cui dat Sapientia nomen,
Quod Christi aduentus morsq; patescit ibi.
Protinus aptatur liber Ecclesiasticus isti,
Quo pia iura sonant lausq; beata Patrum.
Hinc pia paupertes, pietas & opima beato
Est, Tobi, libro rite notata tuo.
Scribitur insignis Iudith mox fœmina facti:
Incestus cecidit qua feriente furor,
Hinc gemini libri ponuntur Machabæorum,
Gesta quibus fratrum quatuor alma sedent.
Promit aperta nouæ Christi hinc hinc Euccina legis
Tegmine hinc typico prompsit operta vetus.
Matthæus, Marcus, Lucas, sanctusq; Ioannes,
Vox tonat hinc chorum quatuor vna simul.
Primus ab humana quia cæpit promere gente,
Humani formam schematis inde vehit.
Asia terribili perstringit voce secundus,
Scribitur & species inde Leonis ei.
Estque sacerdotij quia rebus tertius orsus,
Forma iuuencalis hinc sibi ritè datur.
At quia verborum pinnis super æthera quartus,
Hinc Aquilæ specimen celsa petentis habet.
Quatuor atque decem hos Pauli scripta sequuntur,
Quæ orbi misit ouis, qui lupus ante fuit.
Romulidas reuocat à legis pondere prima.
Atque Euangelicam censet habere fidem.
Arcades intestos aduerso errore secunda,
Ad veram scriptis conuocat illa fidem.
Pœnituisse placet, solatur tertia eosdem,
Laudansq; hortatur ad meliora simul.

Ad fidei Galatas deduxit quarta vigorem,
Quæ spreta pronos grande premebat onus.
Quinta Ephesi populos venerandis laudibus effert,
Quòd sanctam haud quaquam deseruere fidem.
Sexta Philippenses solatur, laudat, & ornat,
Constanter fidei quòd tenuere decus.
Moxque Colossenses præcentos septima falsis
Vatibus instituit, corrigit, atque docet.
Thessala quam genuit sanxit hinc octava caterua,
Tempora quòd cum essent nubila firma stetit.
Extima quos etiam prædixit tempora nona,
Quove sit atra lues deuitanda modo.
At decima textus Timotheum informat, & aptat
Ecclesiæ in rebus, ordinibusque sacris.
Temporis undecima supremi probra canuntur,
Instruiturque vtis omnibus ille bonis.
Instruit inde Titum decima subiecta secunda:
Quò vitet hæreses, presbyter esse queat.
Tertia post decimam pia dat tibi verba Philemon,
Quæ Roma vinctus miserit ab vrbe Pater.
Vltima per Legis Vatumque oracula Christum
Hebræus prolem prædicat esse Dei.
His sunt Catholicæ subiuncta ex ordine septem
Paginæ, Apostolico quas caput ore stylus.
Scilicet vna pyi Iacobi, Petrique gemellæ,
Sunt tres Ioannis, vna, Iudæ, tua est:
Complentque Ecclesiam generali dogmate totam,
Instituuntque fidem, iuxque salutis habent.
Hinc ad Apostolicos, quos Lucas protulit, Actus
It salus Ecclesiæ, qui noua gesta canunt.
Visio sancta libros, quæ sancto visa Ioanni est,
Claudit, & arcano limite signat eos.
Hoc Testamenti veteris que nouique sub vno
Calle patens binum ducit ad alta polì.

Smaragdus Abbas. 950.

Ad caput nonum regulæ D. Benedicti: Codices legantur diuinæ auctoritatis tam veteris Testamenti, quàm noui, id est, quinque libri Moysis, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Iesu Naue, Iudicum, Ruth, Regum, Paralipomenon, Iob, Psalmorum, Salomon, Sapientiæ liber, Ecclesiasticus, Tobias, Hesther, Iudith, Esdras: Prophetarum, id est, Isaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel, Osee, Iohel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, & Machabæorum. Euangeliorum libri quatuor, id est Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes. Epistolæ Pauli quatuordecim, id est, ad Romanos vna, ad Corinthios duæ, ad Galatas vna, ad Ephesios vna, ad Philippenses vna, ad Thessalonicenses duæ, ad Colossenses vna, ad Timotheum duæ, ad Titum vna, ad Philemonem vna, ad Hebræos vna, Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ vna. Actus Apostolorum, & Apocalypsis.

Ivo Carnotensis. 1100.

In Decreti, part. 4. c. 61 De ordine librorum veteris Testamenti: Geneſis lib. 1. Exodi lib. 1. Leuitici lib. 1. Numeri 1. Deuteronomij 1. Iesu Naue, Iudicum, Regum 4. Ruth, Paralipomenon 2. Psalmorum 150. Salomonis 3. Iob, Tobiæ, Esdræ, Esther, Iudith, Machabæorum.

De ordine Prophetarum: Esaias, Hieremias cum Lamentationibus suis, Ezechiel, Daniel, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias.

De ordine librorum noui Testamenti, quos sancta Romana Ecclesia tenet, & vniuersalis Ecclesia obseruat: Euangeliorum libri 4. secundùm Matthæum, secundùm Marcum, secundùm Lucam, secundùm Ioannem: Actus Apostolorum: Epistolæ Pauli numero quatuordecim: Ad Romanos, ad Corinthios 2. ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, ad Timotheum 2. ad Thessalonicenses 2. ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Apocalypsis Ioannis.

Ordo septem Epistolarum Canonicarum: Petri Apostoli epistolæ 2. Iacobi Apostoli 1. Ioannis Apostoli epist. 3. Iudæ Zelotis epist 1.

Petrus Cluniacensis. 1140.

Lib. 1. epist. 2. *Cùm libros Mosi, Iosue, Iudicum, Regum, Paralipomenon, Iob, Psalterium, Salomonis 3 quatuor Prophetas maiores, duodecim Prophetas minores, authenticos Scripturæ libros recensuisset, subiungit.* Restant post hos authenticos Scripturæ libros sex non reticendi libri: Sapientiæ Iesu filij Sirach, Tobiæ, Iudith, & vterque Machabæorum liber: qui etsi ad sublimem illam præcedentium dignitatem peruenire non potuerunt, propter laudabilem tamen & perneceſſariam doctrinam, ab Ecclesia ſuscipi meruerunt.

Concilium Tridentinum. 1560.

Sessione 4. Sacrosancta Tridentina Synodus sacrorum librorum indicem huic decreto ascribendum censuit, ne cui dubitatio suboriri possit, quinam sint, qui ab ipsa Synodo suscipiuntur: sunt verò infra scripti. Testamenti veteris, quinque Moysi, id est, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium: Iosue, Iudicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Esdræ primus & secundus, qui dicitur Nehemias: Tobias, Iudith, Hesther, Iob, Psalterium Dauidicum centum quinquaginta Psalmorum, Parabolæ, Ecclesiastes, Canticum canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Esaias, Hieremias cum Baruh, Ezechiel, Daniel: duodecim Prophetæ minores, id est, Osea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias: duo Machabæorum, primus & secundus. Testamenti noui, quatuor Euangelia, secundùm Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem: Actus Apostolorum à Luca Euangelista conscripti: quatuordecim Epistolæ Pauli Apostoli ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apostoli duæ, Ioannis Apostoli tres, Iacobi Apostoli vna, Iudæ Apostoli vna: & Apocalypsis Ioannis Apostoli. Si quis autem libros ipsos integros, cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueuerunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro sacris & canonicis non suscepерit, & traditiones prædictas sciens & prudens contempserit, anathema sit.

Gabriel Pat. Alexandrinus. 1595.

In confessione fidei: Suscipio omnes libros Canonicos, quos suscipit sacrosancta Romana & Catholica Ecclesia: sunt verò: Quinque libri Mosis, &c. Esdræ primus & secundus, Tobias, Iudith, Esther, &c. Sapientia, Ecclesiasticus, Esaias, Hieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel, duodecim Prophetæ, duo Machabæorum primus & secundus. Testamenti noui quatuor Euangelia, &c. Epistola Pauli ad Hebræos, Petri Apostoli duæ, Ioannis Apostoli tres, Iacobi Apostoli vna, Iudæ Apostoli vna, & Apocalypsis Ioannis Apostoli.

ADVERSARIORVM OBIECTIONES.

Prima.

Iudæi in ſuo Canone non habent Sapientiam Salomonis, Eccleſiaſticum filij Sirach, Tobiam, Iudith, Hymnum trium puerorum, cap. 13. & 14. Danielis, nec libros Machabæorum: Ergo non ſunt Canonici.

Nego conſequens. Alius enim Iudæorum, alius Chriſtianorum eſt ſacrarum Scripturarum Canon. Illi in eum referunt libros ſacros Hebræos ab Eſdra collectos, & correctos: Chriſtiani recipiunt non hos ſolùm, ſed & certos quoſdam Græcos poſtea ſcriptos, & ab Eccleſia approbatos libros, quales ſunt libri memorati, & totum nouum Teſtamentum. Ergo ſi illi ſolùm libri ſunt Canonici, quos Iudæi recipiunt, non ſolùm hi, ſed etiam omnes noui Teſtamenti libri erunt reijciendi.

Secunda.

Melito Sardenſis, apud Euſebium libro 4. cap. 25. *recenſens Scripturæ veteris Teſtamenti libros, non meminit lib. Eſther, Baruch, Tobiæ, Iudith, Eccleſiaſtici, Machabæorum.*

Origenes, apud eundem Euſebium lib. 6. cap. 19. *in Catalogo Scripturarum, non meminit Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Baruch: & nominatim dicit:* extra numerum iſtorum ſunt libri Machabęorum.

Concilium Laodicenſe, Can. 60. *in Catalogo Scripturarum non recenſet lib. Eſther, Baruch, Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Machabæorum, & Apocalypſin Ioannis.*

Cyrillus Hieroſolymitanus, Catecheſi 4. *recenſens Scripturas ſacras, Tobiam, Iudith, Sapientiam, Eccleſiaſticum, Machabæorum libros, & Ioannis Apocalypſin præterit.*

Gregorius Nazianzenus, de veris & germanis ſacræ Scripturæ libris, *ſimiliter præterit lib. Eſther, Iudith, Tobiæ, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Baruch, Machabæorum, & Apocalypſin.*

Amphilochius, ad Seleucum de ſacræ Scripturæ libris, *eoſdem libros præterit, & de Apocalypſi ſubiungit:* Aſt Apocalypſin Ioannis aliqui ijs inſerunt, rurſus ſed longè plurimi adulterinam dicunt.

Hieronymus, in Prologo galeato, *referens Canonicos veteris Legis libros Hebræos, ſubiungit:* Hic Prologus Scripturarum quaſi galeatum principium, omnibus libris, quos de Hebræo vertimus in Latinum, conuenire poteſt. Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inſcribitur, & Ieſu filij Sirach liber, & Iudith, & Tobias, & Paſtor, non ſunt in Canone: Machabæorum primum librum Hebraicum reperi, ſecundus Græcus eſt.

Aliquos olim dubitaſſe de epiſtola ad Hebræos, de epiſtola Iacobi, de epiſt. Iudæ, de ſecunda Petri, de 2. & 3. Ioannis, Euſebius, Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. 3. *Hieronymus*, de Viris illuſtribus, *& alij teſtantur. Ergo libri illi non ſunt Canonici.*

Nego conſequens. Nam duplex eſt ſacrarum Scripturarum Canon. Primus eos libros complectitur, qui ſtatim à primitiua Eccleſia omnium Orthodoxorum conſenſu recepti ſunt. Hos recenſent auctores prædicti.

Secundus Canon eos comprehendit, qui & ſtatim, & non ſtatim, ſed paulatim ab Eccleſia in Canonem recipi meruerunt: illi Protocanonici, hi Deuterocanonici appellantur. De illis agunt Melito, Origenes, concilium Laodicenſe, Cyrillus Hieroſolymitanus, Gregorius Nazianzenus, Amphilochius, & Hieronymus, qui omnes vixerunt ante mille ducentos annos: illis ſcilicet temporibus, quibus Eccleſia de ſecundi ordinis libris nihil dum certi definierat. Sed poſtea in Concilio Carthaginenſi Tertio celebrato anno 397. cui 218. Epiſcopi, & inter eos D. Auguſtinus, interfuêre, rediligentius examinata, ſimul etiam hi libri in Canonem recepti ſunt. Huic Concilio, quomodo ſequentibus ſeculis Eccleſia in enumerandis ſacris libris conſenſerit, articulo præcedente ad longum demonſtratum eſt. Nec ſequitur: Ante Eccleſiæ definitionem, & tot ſeculorum conſenſum, licuit de aliquibus Scripturæ libris dubitare, & eos inter apocrypha referre: ergo idem etiam nunc licet. Licuit olim diſputare, an etiam ij, qui ex Gentibus ad Chriſtum conuerterentur, eſſent circumcidendi: an etiam Sabbatum, neomenias, & alios ritus Iudaicos ſeruare deberent. Multæ ſeculis ſequentibus de Deo, de Sacramentis, de gratia Dei & libero arbitrio, de fide & operibus quæſtiones ſunt motæ, de quibus ab initio in vtramque partem diſputare licuit: ſed poſtquam vtriuſque partis argumentis ſatis ſuperqúe diſcuſsis, Eccleſia ſuper his ſuam ſententiam tot publicis Concilijs definiuit, nulli amplius dubitandi licentia conceditur: ſed quicumque contra Eccleſiæ publicatam definitionem ſenſerit, pro hæretico habetur: & quod antea fuit error, nunc hæreſis dicitur.

Si ſequitur: Aliqui aliquando de his libris dubitârunt, ergo ſunt Apocryphi: non ſolùm hæ, ſed etiam plures Scripturæ erunt reijciendæ. Similiter aliquos dubitaſſe olim de Marci cap. 16. de ſudore Chriſti ſanguineo, & Angelo ipſum conſolante, Lucæ 22. de hiſtoria adulteræ Ioannis 8. de ſecunda Petri, de ſecunda & tertia epiſt. Ioannis, infra hoc eodem libro certis articulis oſtendemus. Has tamen Scripturas nec Lutherus, nec Caluinus, nec Brentius propterea reijciunt.

Lutherus & Brentius hoc argumento cæteras Deuterocanonicas Scripturas ab alijs ſeparant, & inter Apocryphas numerant: Caluinus, VVitakerus, & alij eodem argumento ex veteris Legis Canone Tobiam, Iudith, Machabæos, &c. reijciunt, ſed in Canonem nouæ Legis ſecundi ordinis libros admittunt. Sed ſi propterea Deuterocanonici veteris Legis libri rectè reijciuntur, etiam de nouo Teſtamento Deuterocanonici ſunt reijciendi. Sed hoc negat Caluinus, negat VVitakerus, negant alij Caluiniſtæ, vt ſuo loco demonſtrabo. Vides ergo quàm debili fundamento nitantur.

Adde: Etiamſi inter eos Patres, qui ante concilij Carthaginenſis definitionem vixerunt, aliqui aliquando cum aliquibus de huiuſmodi libris dubitaſſe videntur: aliquando tamen non dubitârunt, ſed eoſdem libros pro ſacris receperunt, & eorundem teſtimonijs ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda ſæpius vſi ſunt, vt copioſius ſequentibus articulis ſuis locis oſtendam.

ARTICVLVS QVINTVS.

MOSES ET MOSAICA SCRIPTVRA, SVMMÆ ESSE AVCTORITATIS.

NEGANT.

Anno post natum Christũ

110. NAZARÆI *Patres quidem suscipiebant, qui in quinque libris Mosi habentur, vsque ad Mosen: ipsos autem quinque libros non assumebant: sed confitebantur quidem Mosen, & quòd legem accepisset credebant: Non autem hanc,* inquiebant, *sed aliam: dicebant fictos esse hos libros, & nihil horum à Patribus factum esse.* Epiphanius hæresi 18.

160. *Apelles, dum assignare cupit scripta Mosi nihil in se diuinæ sapientiæ, nihilq; operis sanctis Spiritus continere, exaggerat huiusmodi dicta, & dicit nullo modo fieri potuisse, vt tam breue spatium tot animalium genera, eorumq; cibos, qui per totum annum sufficerent, capere potuisset.* Origenes ad cap. 6 Genes.

180. *Ptolemæite damnârunt libros Mosaicos: quia crediderunt ea, quæ in ipsis continentur, non esse à Deo bono, sed à tribus diuersis auctoribus condita: videlicet vnam partem eorum à Deo opifice huius mundi, qui esset medius inter Deum bonum & diabolum: aliam verò à Mose iuxta propriam mentem, & non secundum Dei voluntatem: tertiam à senioribus Iudæorum, secundùm ipsorum ingenium, excogitatam.* Epiphanius hæresi 33.

230. *Celsus accusans Mosis historiam, culpat eos, qui ex ea tropologias & allegorias eliciunt.* Origenes contra Celsum.

350. *Iulianus Apostata reprehendit Mosen, quòd nullam mentionem faciat creationis Angelorum, & quæ ille de Eua, de serpente, de Adamo scribit, hic inter fabulas refert.* Cyrillus Alexandrinus lib. 2. & 3. contra Iulianum.

400 *Faustus & reliqui Manichæi, ideò sc libros Mosaicos reijcere affirmant, quòd à principio vsque ad calcem à malo Hebræorum Deo dictati sint, & à filijs eius Iudæis omni turpitudine ac fœditate referti: qui vt eas fœditates contegerent, inseruerunt ijs panca quædam verba de lege naturali, quam Deus bonus mentibus humanis impressit, vt tanquam velo ac nebula diuinorum verborum superinducta, auctoritatem libris suis conciliarent.* Augustinus lib. 22. contra Faustum.

600. *Mahomet dicit Mosen & Israelitas, vt legis transgressores, æterni ignis supplicio tradendos.* Georgius Cedrenus fol. 346. Euodius apud Euthymium in Panoplia parte secunda, titulo vigesimo quarto.

1050. *Bogomili reijciunt omnes libros Mosaicos, vnà cum Deo, qui in ipsis memoratur. Dicunt Mosen à Satanaele deceptum, in Ægyptum reuertisse, Iudæorum populum decepisse, & eos eduxisse portentis ac signis, quæ virtute Satanaelis efficiebat: montem Sinæi conscendisse, & innumerabilia hominum millia perdidisse.* Euthymius in Panoplia parte 2. titulo 23. cap. 1. & 10.

1200. *Albigenses dicunt, quòd vetus Testamentum non est à bono Deo, & quòd Moses malus fuerit.* Antoninus in Summa part. 4. tit. 11. cap. 7. §. 5.

1500. *Hermannus Resuuich Mosen à Deo modo visibili Legem suscepisse, eiq; à facie ad faciem locutum fuisse inficiabatur.* Bernardus Lutzenburgus.

1520. Martinus Lutherus Tomo 3. Germ. Ienensi fol. 40. & 41. *Mosen neque audire, neque videre volumus. Nam ille Iudaico solùm populo datus est, neque quicquam ad nos pertinet. Sit Iudæis quasi speculum Saxonum, neque nos Gentes inquietet, aut turbet. Vt Gallia speculum Saxonum non curat: sic Lex Mosi nos non ligat. Si quis tibi Mosen cum suis legibus proponat, seq; cogere velit, vt eas obserues, tum dicas: Abi ad Iudæos cum tuo Mose: ego Iudæus non sum, ne me cum Mose molestes.*

In Colloquijs coniualibus capite de Lege & Euangelio: *Mosen cum sua lege non suscipiam nam hostis Christi est. Si mecum ad iudicium accesserit, reijciam eum in nomine Dei, & dicam: Hic Christus stet.*

Fol. 118. *Moses omnium carnificum magister est: nemo eum terrendo, angustando, tyrannizando, comminando, tonando æquiparat: conscientias durè aggreditur, corda terret, torquet, lacerat.*

Fol. 121. *Lex est vera labyrinthus, quæ conscientias solùm in terrorem conijcit: iustitia Legis minotaurus est, hoc est mera fabula, non ad salutem, sed Acherontis ducens ad vndas.*

Ad Psalm. 45. *Apage cum Mose ad pertinaces ferosq; homines, ac superbos sanctos, quos terrefaciat, ac humiliet.*

uis non ignorarent, quòd dies quadraginta in Hebræis codicibus legerentur, &c. Non ergo dicamus vnum horum falsum esse, & pro alijs interpretibus aduersus alios litigemus, cùm & illi, qui ex Hebræo interpretantur, & Septuaginta interpretum auctoritas, quę tanto etiam diuinitus facto miraculo commendatur, tanta in Ecclesijs vetustate firmetur.

Radulphus Flaniacensis. 950.

Libro 3. in Leuit. cap. 8. Sciendum, quòd vbi Hebraica veritas, quam nostra translatio sequitur, duos siclos ponit, Septuaginta transtulerunt: *Qui eum possit quinquaginta sicla argenti, siclo sanctuarij.* Spiritu enim prophetico (vt credimus) interpretantes, multa in verbis mysticis ad placitum suum mutauerunt, vbi tamen spiritualis sensus idem esset; hinc maximè Legis intentionem ostendentes, eamque figuratiuè loqui insinuantes, quòd legem interpretantes, quasi alia à Lege proferunt, eadem tamen, quæ Lex, alijs figuris exprimunt. Ad Gentes namque Legem transferentes, non illum cæremoniarum ritum, cui tunc temporis Iudæi seruiebant, illis tradunt: nimirum quas (si Prophetæ fuerunt) ab eodem in fine temporum, cùm ad fidem veniissent, reuelandas prospiciebant: sed quod earundem cæremoniarum velamine tegebatur, nunc ipsidem, nunc alijs verbis insinuant.

Bridefertus Remesensis. 960.

Ad caput 28. Bede de ratione temporum: Aristobulus ex Planeada, vnus ex illis Septuaginta senioribus fuit, qui missi fuerant à Pontificibus ad Ptolemæum Regem Hebręorum libros interpretari in Græcum sermonem: quique multa ex traditionibus Mosi proponenti Regi & percunctanti responderunt.

Anselmus. 1080.

In enarratione Euangelij secundùm Lucam cap. 3. Nemo fidelium putet, hoc in loco Septuaginta translatores erraſſe, sed credat indubitanter, eos quod verum esse nouerant posuisse, & quod Moses minus dixerat, suppleſſe. Neque enim Spiritus sanctus hoc in Euangelio posuisset, nisi verum omnino esset.

Ad caput 12. Epistolæ ad Romanos: Patet Hebræos, qui Romæ credidierant, habuisse in auctoritate translationem Septuaginta interpretum, iuxta quam Apostolus eis profere testimonium. Non enim proferret testimonium ex Scriptura, quam non recuperent.

Hugo Victorinus. 1030.

In Prænotionibus elucidatorijs, de Scripturis, & Scriptoribus sacris cap. 9. Scripturam veteris Testamenti prius in Hebraica lingua editam constat. Postea Ptolomæus, qui Philadelphus cognominatus est, per Septuaginta interpretes, quos ab Eleazaro Pontifice acceperat, Bibliothecam veteris Testamenti in Græcam linguam ex Hebræa interpretari fecit. Et (vt quidam aiunt) ne posset decipi ab eis falsitate translationis, diuisit eos, vt singuli in singulis cellis separati essent. Illi verò ita omnia per Spiritum sanctum interpretati sunt, vt nihil in vnius codice inuentum esset, quòd in alterius similiter non inueniretur. Propter quod vna est eorum interpretatio.

Petrus Cluniacensis. 1150.

Libro 2. contra Iudæos: Nec latet nos, sed vos fortè ignoratis, Septuaginta interpretes, quos vester Iosephus refert, à Pontifice Eleazaro, ad transferendas de lingua Hebraica in Græcam Scripturas sacras, Ptolomæo regi AEgyptiorum directos, ex ista sublimia nati parvuli nomina reticuisse; & pro illis magni consilij Angelum transtulisse. Sed fecerunt illi hoc (vt auctores tam vestri, quàm nostri referunt) ne Regi iam vnum Deum colenti scandalum facerent: neve illum, qui nouiter idolorum cultum abiecerat, rursum obiecta hominis Christi deitate, dum tanti mysterij altitudinem penetrare non posset, non tam erudirent, quàm perturbarent. Sed hoc, siue alio animo illi fecerint, quid ad vos? si non habent nomina illa Græci libri, habent Hebraici. Relegite Esaiam, scrutamini verba ista, & non verbis meis, sed literis vestris credite: non libris alienis, sed proprijs acquiescite.

Joannes Saresberiensis. 1160.

Libro 4. Polycr. cap. 6. Ptolomæus ad cumulum beatitudinis nonne sibi deesse aliquid credidit, donec ascitis Septuaginta interpretibus, licet gentilis esset, Legem Domini Græcis communicauit? Nihil enim refert an interpretes in eadem cellula clausi contulerint, an prophetauerint in diuersis, dum constet regem in veritatis inquisitione solicitum, Legem Domini in Græciam traiecisse.

Petrus Trecensis. 1160.

In Historia Scholastica de libro Hesther cap. 17. Septuaginta interpretes cùm instituissent Regem de regni administratione, plenius disputauerunt de vno Deo colendo, & quòd nulla creatura Deus esset. Inde est, quòd vbicunque occurrit eis de Trinitate, vel sub silentio transierunt, vel in ænigmate transtulerunt, ne tres Deos colendos tradidisse viderentur.

Godfridus Viterbiensis. 1170.

Parte 11. Chronicorum: Ptolomæus Philadelphus volens ad plenum cognoscere, si scriptâ Iudæorum veraciter ex Deo essent, Septuaginta eorum interpretes ab inuicem singulos in singulis cellulis separauit, nec eos inuicem consilium aut colloquium habere permisit, donec vnusquisque per se cuncta transferret. Cumque ipsorum omnium dicta conferret, nullam inter eos potuit discordiam inuenire. Quo visu credidit, & asseruit, vno Dei Spiritu eos omnia, quæ scripserant, didicisse, & vnum esse Deum, à quo omnia Iudæorum scripta manarent.

Nicolaus Lyranus. 1300.

Contra quendam Iudæum impugnatorem Euangelij. Septuaginta interpretes fuerunt Iudæi, & in Lege, & in Prophetis peritissimi.

M. Antonius Sabellicus. 1480.

Lib. 7. Exemplorum cap. 5. Ptolomæus Philadelphus septuaginta senes Bibliacæ historiæ scientissimos ab Iudæa vsque in AEgyptum vocauit. Quos regia vrbe acceptos, hospitaliter & benignè coluit, eorumque interpretationem cupidè complexus, magnis à se muneribus dotatos honorificè dimisit: neque id Genti datum magis, quàm doctrinæ credere est, cùm nulla tum gens esset in terris inuisior omnibus, aut despicatior quàm Iudæi.

Petrus Galatinus. 1516.

De arcanis Catholicæ veritatis libro 1. cap. 3 Septuaginta interpretes non solùm Hebraica, Chaldæa, Græcaque lingua, ac omni disciplinarum genere, verùm Spiritu sancto quoque inter cæteros claruerunt. Nam cùm ante Christi nativitatem, anno 250. rogatu Ptolomæi Philadelphi Alexandriam ab Eleazaro Pontifice totam Bibliam in Græcum eloquium traducturi missi fuissent, volens Ptolomæus ipse de eorum editionis puritate periculum facere (vt non Thalmudistæ modò

ac Philo-

ac Philo Iudæorum diſertiſſimus, Auguſtinus quoque, & quidam alij ex noſtris teſtantur) per duas & ſeptuaginta ſegregauit cellulas. Ipſi tamen in ſcribendo adeò concordes fuerunt, vt nec in verbo quidem diſcreparint, ſed vna ſcribendi ſerie, vno verborum literarumqùe contextu, eodemqúe temporis momento, vniuerſum diuinum volumen illud in Græcum ſermonem commutârint: quod vtique non humanæ, ſed diuinæ aſcribendum eſt virtuti. Quare neque dubium eſt, eos alia quoque Spiritu ſancto inſpirante ad Legis Prophetarumqùe explanationem literis mandaſſe, in quibus multa eos de Chriſto dicere contigerit.

Cap. 8. Septuaginta duo interpretes multa, teſte Thalmud, transferre omiſerunt, & plurima auerterunt, ne diuina arcana gentilibus tunc indigna nota fieri contingeret. Hinc etiam & ipſi Scribæ multa, tamquam abſurda, tanquam quæ apud Gentium nationes nefas erat vel ſomniare, deletiuis Scripturis abraſerunt, tanquam ij, qui ad huc diuini conſilij celſitudinem ſuper humani generis ſalutem plenè non perpendebant.

ARTICVLVS TERTIVS.

D. HIERONYMVM NOVVM TESTAMENTVM GRÆCÆ FIDEI REDDIDISSE: VETVS IVXTA HEBRAICAM TRANSTVLISSE: ILLA BIBLIA OMNIBVS ALIIS LATINIS PRAEFERENDA ESSE.

NEGANT.

Anno poſtnatum Chriſtũ 1520. *SANCTES Pagninus*, in Præfatione ſuæ interpretationis Bibliorum ad Clementem Septimum P.M. *ſuſpicatur vulgatam editionem non eſſe D. Hieronymi.*

1540. *Martinus Kemnitius*, in Examine Concilij Tridentini: *Ioannes Caluinus*, aduerſus Concilium Tridentinum: *Georgius Maior*, Præfatione in Pſalmos: & *Tilmannus Heshuſius*, libro de ſex centis erroribus Pontificiorum, *negant vulgatam Hieronymi Bibliorum Latinam editionem pro authentica habendam eſſe.*

ASSERVNT PATRES LATINI.

Hieronymus. 390.

De Scriptoribus Eccleſiaſticis capite 135. Nouum Teſtamentum Græcæ fidei reddidi: Vetus iuxta Hebraicam tranſtuli.

In Præfatione Pſalterij ad Sophronium, quæ eſt Epiſtola 134. Certè confidenter dicam, & multos huius operis teſtes citabo, me nihil duntaxat ſententia de Hebraica veritate mutaſſe. Sicubi ergo editio mea à veteribus diſcrepabit, interroga quemlibet Hebræorum, & liquidò peruidebis, me abæmulis fruſtra lacerari, qui malunt contemnere videri præclara, quàm diſcere.

In Prologo Galeato in libros Regum: Mihi omninò conſcius non ſum, mutaſſe me quicquam de Hebraica veritate certè ſi incredulus es, lege Græcos codices, & Latinos, & confer cum his opuſculis, quæ nuper emendauimus: & vbicunque diſcrepare inter ſe videris, interroga quemlibet Hebræorum, cui magis accommodare debeas fidem: & ſi noſtra firmauerit, puto quòd cum non exiſtimes coniectorem, vt in eodem loco mecum pariter diuinârit.

Auguſtinus. 400.

De Ciuitate Dei libro 18. *cap.* 43. Non defuit noſtris temporibus presbyter Hieronymus, homo doctiſſimus, & trium linguarum peritus, qui non ex Græco, ſed ex Hebræo in Latinum diuinas Scripturas conuertit, cuius tam literarum laborem Hebræi fatentur eſſe veracem.

Epiſtola 10. *ad Hieronymum cap.* 3. Pro[illegible] paruas Deo gratias agimus de opere tuo, quod Euangelium ex Græco in Latinum interpretatus es, quia penè in omnibus nulla offenſio eſt, cùm Scripturam Græcam contulerimus. Vnde ſi quiſquam veteri falſitati contentioſus fauerit, prolatis collatisqúe codicibus, vel docetur facillimè, vel refellitur. Et ſi quædam rariſſima meritò mouent, quis tam durus eſt, qui labori tam vtili non facilè ignoſcat, cui vicem laudis referre non ſufficit?

Aurelius Caſſiodorus. 540.

Lib. 1. *Inſtitut. cap.* 12. Sciendum eſt planè S. Hieronymum ideò diuerſorum translationes legiſſe, atque correxiſſe, eò quòd auctoritati Hebraicæ nequaquam eas perſpiceret conſonare. Vnde factum eſt, vt omnes libros veteris Teſtamenti diligenti cura in Latinum ſermonem de Hebræo fonte transfunderet, & ad viginti duarum literarum modum, qui apud Hebræos manet, competenter adduceret, per quas omnis ſapientia diſcitur, & memoria dictorum in æuum ſcripta ſeruatur.

CANON BIBLIORVM GRÆCORVM AC LATINORVM, *quem Christianorum Ecclesia recipit.*

1. Genesis.
2. Exodus.
3. Leuiticus.
4. Numeri.
5. Deuteronomium.
6. Iosue.
7. Iudicum.
7. Ruth.
9. Regum 1.
10. Regum 2.
11. Regum 3.
12. Regum 4.
13. Paralipomenon 1.
14. Paralipomenon 2.
15. Iob.
16. Tobias.
17. Esther.
18. Iudith.
19. Esdræ 1.
20. Esdræ 2.
21. Machabæorum 1.
22. Machabæorum 2.
23. Dauid.
24. Prouerbia.
25. Ecclesiastes.
26. Cantica.
27. Sapientia.
28. Ecclesiasticus.
29. Esaias.
30. Hieremias, cum Threnis, & Baruch.
31. Ezechiel.
32. Daniel.
33. Oseas.
34. Ioel.
35. Amos.
36. Abdias.
37. Ionas.
38. Micheas.
39. Nahum.
40. Abacuc.
41. Sophonias.
42. Aggæus.
43. Zacharias.
44. Malachias.
45. Matthæi, Marci, Lucæ, & Ioannis Euangelia 4.
46. Actus Apostolorum.
47. Pauli epistolæ 14.
48. Catholicæ epistolæ 7.
49. Apocalypsis Ioannis.

De Protocanonicis Scripturis.

Protocanonicæ Scripturæ sunt, quas inde vsque ab initio vniuersa orthodoxa Ecclesia sine contradictione in Canonem recepit. Tales sunt:

Mosis Pentateuchus,
Iosue,
Iudicum & Ruth,
Regum libri 4.
Paralipomenon libri 2.
Esdræ libri 2.
Iob.
Psalterium,
Prouerbia,
Ecclesiastes,
Cantica,
Esaias,
Ieremias cum Threnis,
Ezechiel,
Daniel,
Prophetæ duodecim,
Matthæus,
Marcus,
Lucas,
Ioannes,
Actus Apostolorum,
Epist. ad Romanos 1.
Ad Corinthios 2.
Ad Galatas 1.
Ad Ephesios 1.
Ad Philippenses 1.
Ad Colossenses 1.
Ad Thessalonicenses 2.
Ad Timotheum 2.
Ad Titum 1.
Ad Philemonem 1.
Petri prima epistola.
Ioannis prima epistola.

De Deuterocanonicis.

Deuterocanonicæ Scripturæ sunt, quas Ecclesia non statim, sed paulatim tempore procedente, non sine quorundam contradictione, in Canonem recepit. Tales sunt:

Esther,
Tobias,
Iudith,
Baruch,
Ieremiæ epistola,
Sapientia,
Ecclesiasticus,
Additio Danielis, *id est, Oratio Azariæ, Hymnus trium puerorum, Susannæ historia, Belis historia.*
Machabæorum lib. 2.
Marci caput vltimum,
Historia de Christi agonia, & Angeli consolatione,
Ioannis de muliere adultera historia,
Epistola ad Hebræos,
Epistola Iacobi,
Epistola Petri secunda,
Epist. Ioannis secunda & tertia.
Epistola Iudæ,
Apocalypsis.

quinque, id eſt Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, nec non & Ieſu Naue vnus, & Iudicum vnus, & Regnorum libri quatuor, ſimul & Ruth. Prophetarum libri ſexdecim, Salomonis libri quinque, Pſalterium. Item hiſtoriarum: Iob liber vnus, Tobiæ vnus, Heſther vnus, Iudith vnus, Machabæorum duo, Eſdræ duo, Paralipomenon duo. Item Noui Teſtamenti: Euangeliorum libri quatuor, Pauli Apoſtoli Epiſtolæ quatuordecim, Epiſtolæ Ioannis tres, Epiſtolæ Petri duæ, Epiſtola Iudæ, Epiſtola Iacobi, Actus Apoſtolorum, Apocalypſis Ioannis.

Gelaſius PP. cum ſeptuaginta Epiſcopis. 490.

Tom. 2. Concil. in decretis: Ordo librorum veteris Teſtamenti, quem ſancta & Catholica Romana ſuſcipit & veneratur Eccleſia, digeſtus à Gelaſio Papa cum ſeptuaginta Epiſcopis: Geneſis liber vnus: Exodi liber vnus: Leuitici liber vnus: Numeri liber vnus: Deuteronomij liber vnus: Ieſu Naue liber vnus: Iudicum liber vnus: Ruth liber vnus: Regum libri quatuor: Paralipomenon libri duo: Pſalmorum 150. liber vnus: Salomonis libri tres, Prouerbia, Eccleſiaſtes, & Canticа Canticorum. Item Sapientiæ liber vnus: Eccleſiaſticus liber vnus. Item ordo Prophetarum: Eſaiæ liber vnus: Hieremiæ liber vnus: Cinoth, id eſt, de lamentationibus ſuis: Ezechielis liber vnus: Danielis liber vnus: Oſeæ liber vnus: Amos liber vnus: Micheæ liber vnus: Iohel liber vnus: Abdiæ liber vnus: Ionæ liber vnus: Naum liber vnus: Abacuc liber vnus: Sophoniæ liber vnus: Aggæi liber vnus: Zachariæ liber vnus: Malachiæ liber vnus. Item ordo hiſtoriarum: Iob liber vnus: Tobiæ liber vnus: Eſdræ liber vnus: Heſther liber vnus: Iudith liber vnus: Machabæorum liber vnus. *Machabæorum libros duos vno voluminе ligatos vnum librum vocat, eodem modo, quo paulo ante Eſdræ libros duos vnum appellat.*

Item ordo Scripturarum noui & æterni Teſtamenti: Euangeliorum libri quatuor: ſecundùm Matthæum liber vnus: ſecundùm Marcum liber vnus: ſecundùm Lucam liber vnus: ſecundùm Ioannem liber vnus: Actuum Apoſtolorum liber vnus: Epiſtolæ Pauli Apoſtoli numero quatuordecim: Ad Romanos epiſtola vna: ad Corinthios epiſtolæ duæ: ad Galatas epiſtola vna: ad Theſſalonicenſes epiſtolæ duæ: ad Epheſios epiſtola vna: ad Philippenſes epiſtola vna: ad Coloſſenſes epiſtola vna: ad Timotheum epiſtolæ duę: ad Titum epiſtola vna: ad Philemonem epiſtola vna: ad Hebræos epiſtola vna. Item Apocalypſis Ioannis liber vnus. Item Canonicæ epiſtolæ numero ſeptem: Iacobi Apoſtoli epiſtola vna: Petri Apoſtoli epiſtolæ duæ: Ioannis Apoſtoli epiſtolæ tres: Iudæ Zelotis Apoſtoli epiſtola vna.

Alcuinus Auitus. 500.

Libro ad Sororem de conſolatoria caſtitatis laude:

Nam quicquid ſacræ diuina volumina legis
Aut ſenſu aut verbo monſtrant, quod prædicat ille
Antiquæ mundi repetens exordia vates,
Siue ille hiſtorias texit, ſeu forte figuras:
Quidve etiam ille Naue Moſi ſucceſſor Ieſus,
Succidaque ſimul quod quiſque in tempore Iudex
Geſſerit, vt dignos ſoror iſthæc omnia dudum
Docta tenes: quid nunc Ruth Moabitida dicam?
Præterea reprobo qui ſucceſſére Sauli,
Quique gubernárint Iudam, atque Iſraela reges:
Quaque inſtaurator templi promptiſſimus Eſdras
Egerit, aut melius cæcato in corpore cernens
Tobias, quid pro populo confecerit Heſter,
Fœmineaque animi Iudith in mente virilis,
Et quæ tam miſerè afflicti patientia Iobi.
Porrò etiam vnde anima poſſis deſumere morem,
Ter quinquagenos perſcriptos ordine Pſalmos,
Et quicquid docti Salomonis dextera ſcripſit,
Quodque bis octoni poſt ſe vidére Prophetæ,
Et Machabæorum fortiſſima prælia fratrum.
Vis vno breuius complectar vt omnia verbo?
Tota Inſtrumenti veteris tibi pagina nota eſt.
Deinc quicquid priſcæ ſuccedens gratia legi
Intonat, atque noui miracula Teſtamenti:
Quæ canit hinc Hominis facies, vox inde Leonis,
Et pernix Aquila, & fortis certamine Taurus:
Quicquid Apoſtolus is Lucas deſcripſit in actis:
Bis ſeptena pij quod ſpargit epiſtola Pauli,
Quod Petrus docet, & Iudas, Iacobus & ipſe,
Et quæ diuini quondam ſecreta Parentis
Vidit Ioannes, nobiſque incognita ſcripſit.
Et quæ verídici, nec in hoc tamen ordine, Patres
Expoſuére ſuis myſteria digna libellis,
Hæc tu cuncta tenens, animo ſitiente bibiſti.

Caſſiodorus. 540.

Lib. 1. Diuinarum inſtitut. cap. 13. In Hiſtoria libri viginti duo ſunt: Moſis libri quinque: Ieſu Naue liber vnus: Iudicum liber vnus: Ruth liber vnus: Regum libri quatuor: Paralipomenon libri duo: Iob liber vnus: Tobiæ vnus: Eſther liber vnus: Iudith liber vnus: Eſdræ duo: Machabæorum libri duo. In Prophetis libri viginti duo: Dauid Pſalmorum liber vnus: Salomonis libri quatuor: Ieſu filij Sirach liber vnus: Prophetæ maiores quatuor, id eſt, Eſaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel: & minores duodecim, id eſt, Oſee, Ioël, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Zacharias, Aggæus, Malachias. In epiſtolis Apoſtolorum, id eſt Pauli Apoſtoli: Ad Romanos vna: ad Corinthios duæ: ad Galatas vna: ad Epheſios vna: ad Philippenſes vna: ad Theſſalonicenſes duæ: ad Coloſſenſes vna: ad Timotheum duæ: ad Titum vna: ad Philemonem vna: ad Hebræos vna: Petri duæ: Ioannes tres: Iudæ vna: Iacobi vna. In Euangelijs quatuor, id eſt ſecundùm Matthæum, ſecundùm Marcum, ſecundùm Lucam, ſecundùm Ioannem. In Actibus Apoſtolorum liber vnus: in Apocalypſi liber vnus.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Libro 6. Etymologicon cap. 1. Hebræi vetus Teſtamentum Eſdra auctore, iuxta numerum literarum ſuarum 22. libris accipiunt: diuidentes eos in tres ordines, Legis ſcilicet, & Prophetarum, & Hagiographorum. Primus ordo Legis in quinque libris accipitur. Secundus ordo eſt Prophetarum, &c. Tertius ordo eſt Hagiographorum. Quartus apud nos ordo veteris Teſtamenti eorum librorum eſt, qui in Canone Hebraico non ſunt: quorum primus Sapientiæ liber eſt: ſecundus Eccleſiaſticus: tertius Tobias: quartus Iudith: quintus & ſextus Machabæorum: quos licet Hebræi inter Apocrypha ſeparent, Eccleſia tamen Chriſti inter diuinos libros & honorat, & prædicat. In nouo autem Teſtamento duo ſunt ordines. Primus Euangelicus, in quo ſunt Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes. Secundus Apoſtolicus, in quo ſunt Paulus in quatuordecim epiſtolis, Petrus in duabus, Ioannes in tribus, Iacobus & Iudas in ſingulis, Actus Apoſtolorum, & Apocalypſis Ioannis.

Rabanus Maurus. 840.

De Inſtitutione Cleri lib. 2. cap. 53. Hi ſunt ergo libri veteris Teſtamenti, quos ob amorem doctrinę, & pietatis legendos recipiendoſque Eccleſiarum

prin-

principes tradiderunt. Primi namque Legis, id eſt, Motis libri quinque ſunt, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. Hos ſequuntur Hiſtorici libri quindecim, Ieſu Naue ſcilicet, & Iudicum, libri ſinguli, ſiue Ruth, Regum etiam libri quatuor, Paralipomenon duo, Tobiæ quoque, & Heſther, & Iudith, ſinguli: Eſdræ duo: & duo Machabæorum. Super hos Prophetici libri ſedecim ſunt, Eſaias, Hieremias, Ezechiel, & Daniel libri ſinguli: duodecim quoque Prophetarum libri ſinguli, & hæc quidem prophetica ſunt. Poſt hæc verſuum octo libri habentur, qui diuerſo apud Hebræos metro ſcribuntur, id eſt, Iob liber, & liber Pſalmorum, & Prouerbiorum, & Eccleſiaſtes, & Cantica Canticorum, Sapientia, & Eccleſiaſticus, Lamentationeſque Hieremiæ. Sic complentur libri veteris Teſtamenti quadraginta quinque. Noui autem Teſtamenti primùm quatuor Euangelia ſunt, Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis. Hos quatuordecim Pauli Apoſtoli epiſtolæ ſequuntur: quibus etiam ſubiunctæ ſunt ſeptem Catholicæ epiſtolæ Iacobi, Petri, Ioannis, & Iudæ: Actus quoque duodecim Apoſtolorum, quorum omnium ſignaculum eſt Apocalypſis Ioannis, quod eſt Reuelatio Ieſu Chriſti, qui omnes libros & tempore concludit, & ordine. Hi ſunt libri Canonici ſeptuaginta duo: ob hoc & Moſes ſeptuaginta elegit presbyteros, qui prophetarent: ob hoc & Ieſus Dominus noſter ſeptuaginta duos diſcipulos prædicare mandauit.

Theodulphus Aurelianenſis Epiſc. 850.

In verſibus, quos in fronte Bibliorum deſcribi fecit:

Quicquid ab Hebræo ſtylus Atticus, atque Latinus
Sumpſit, in hoc totum Codice lector habes.
Quo loca prima tenet Geneſis, primordia Mundi,
Diluuiumq́; canens, geſtaq́; magna Patrum.
Exodus Ægyptum ſpoliat, ſecat æquora rubra:
Pandit iter beremi; lympha ibi, lexq́; datur.
Inde ſacerdotum gentem Leuiticus ornat,
Et typicè exponit dona ſacrù typicù.
Bella, virosq́; liber Numeri deſcribit, & actus;
Quem fregit Moyſes Idola, ſtupra, duces.
Poſt repetit legem, populo benedicit, & alma
Iura dat; ac dicto carmine victor obit.
Diuidit hinc proprio terram Nauegius Heros
Libro, deletis vrbibus atque locis.
Pridem Iudicibus, quis & ordo cucurrit & actus,
Continuante ſtylo, cecinit inde ſequens.
Moxq́; ſedent qua Ruth Moabitis fœmina geſſit,
Clara pijs meritis, clara nepote pio.
Pſalmicanq́; actus, & iniqui geſta Saulis
Prime ſequensq́; liber hinc Samuelis habes.
Tertius & Quartus, Malachim quem nomen inhæſit,
Regum Hebræorum ex ordine geſta canunt.
Hinc ſedet Eſaias, Chriſtum de Virgine naſci
Qui canit, & gentes ad pia iura vocat.
Hunc prope Hieremias, qui virgam mollamq́; tuetur,
Ordine quadruplici flebile texit opus.
Partibus Ezechiel ſummis obſcurus & imis
Hinc eſt, ſtirps qui hominis more vocatur Eri.
Poſt duodenus ineſt Vatum pius ordo minorum,
Longè aliud ſignans quàm ſua verba ſonent.
Nam Machan, & prolem, & Ioſeph, creber intonat Oſe,
Samariam, Effraim, Geſdrabel & viduam.
Hinc Iohel, euerſum prius atrù cladibus Orbem,
Flaminis aduentum concinit inde pij.
Quatuor eque tribus probris regna increpat Amos,
Se & vidiſſe beat myſtica plura ſatis.
Percutit Abdias Edom almi cuſpide verbi,
Æmulus & fratris illius ore ruit.
Naufragio Iona ſignatur paſſio Chriſti,
Niniuis & vitam nomine mundus habet.
Filia latronis vaſtatur fœmina Micha,
Quod ducis Iſrael læſerit illa genas.
Voce Naum pulſat conſtanti ſanguinis vrbem,
Pacicanoſq́; beat montis in arce pedes.
Abbacuc interno in cruce Chriſtum ſpectat ocello,
Cornibus bis vis eſt, eius operta tonat.
Promit Sophonias à porta & colle quod audit,
Plangorem indigenis fert quoque pila tuis.
Aggeus inſtaurat templum; celſumq́; Tonantem
Motarum recinit æquora, tura, polum.
Michea Zacharias poſtquam videt ordine plura,
Seſſorem Dominum ducit, aſelle, tuum.
Munera Malachias populi inquit abacta prioris,
Agmina cumq́; ſuis gentium amata Deo.
Iob quoque verba tenens cum geſtis inde libellum,
His parum quamuis pondera magna vehit.
Mox dulcis dulcem depromit Cantio Chriſtum,
Pſalmorum Lyrici quos ſtatuêre pedes.
Protinus Idiota reſident tres ordine libri,
Cui nomen Salomon, ſiue Cohelet ineſt.
Alloquitur primus ſub prolis nomine cunctos,
Corrigit & mores, et bica, lege tua.
Omnia vana canit rutilo ſub ſole ſecundus,
Cui res eſt phyſicas enumerare labor.
Tertius Eccleſiæ thalamum Chriſtiq́; perornat;
Rebus & in Logicis vertitur eius opus.
Inde Philoſtoricus Daniel eſt, totius orbis
Omnia qui lapidem frangere regna canit.
Hinc duo ponuntur quis nomen verba dierum eſt,
Promere ſine labor geſta genusq́; Ducum.
Ponitur hinc Eſdras, legem templumq́; reformans,
Et reditum Iſrael ad ſua rura canens;
Eccleſiaq́; typum referens mox ſcribitur Heſter,
Quæ plebi exterri lausq́; decusq́; fuit.
Poſt liber eſt poſitus, cui dat Sapientia nomen,
Quod Chriſti aduentus morsq́; pateſcit ibi.
Protinus aptatur liber Eccleſiaſticus iſti,
Quo pia iura ſonant lausq́; beata Patrum.
Hinc pia pauperies, pietas & opima beato
Eſt, Tobi, libro rite notata tuo.
Scribitur inſignis Iudith mox fœmina facti:
Inceſtus cecidit qua feriente furor,
Hinc gemini libri ponuntur Machabæorum,
Geſta quibus fratrum quatuor alma ſedent.
Promit aperta nouæ Chriſtù hinc hinc Buccina legis
Tegmine hinc typico prompſit operta vetus.
Matthæus, Marcus, Lucas, ſanctusq́; Ioannes,
Vox tonat hinc thorum quatuor vna ſimul.
Primus ab humana quia cœpit promere gente,
Humani formam ſchematis inde vehit.
Anta terribilis perſtringit voce ſecundus,
Scribitur & ſpecies inde Leonis ei.
Eſtq́; ſacerdotij quia rebus tertius orſus,
Forma iuuencalis hinc ſibi vitè datur.
At quia verborum pinnis ſuper æthera quartus,
Hinc Aquilæ ſpecimen celſa petentis habet.
Quatuor atque decem hos Pauli ſcripta ſequuntur,
Quæ orbi miſit ouis, qui lupus ante fuit.
Romulidas reuocat à legis pondere prime.
Atque Euangelicam cenſet habere fidem.
Arcades inteſtos aduerſo errore ſecunda,
Ad veram ſcriptis conuocat illa fidem.
Pœnituiſſe placet, ſolatur tertia eoſdem,
Laudansq́; hortatur ad meliora ſimul.

Ad fidei Galatas deduxit quarta vigorem,
Qua ſpreta pronos grauidè premebat omnes.
Quinta Epheſi populos veneandis laudibus effert,
Quòd ſanctam haud quaquam deſeruêre fidem.
Sexta Philippenſes ſolatur, laudat, & ornat,
Conſtanter fidei quòd tenuêre decus.
Moxque Coloſſenſes præuentos ſeptima falſis
Vatibus inſtruit, corrigit, atque docet.
Theſſala quam genuit ſanctè hinc octaua caterua,
Tempora quòd cùm eſſent nubila firma ſtetit.
Extima quis etiam prædixit tempora nona,
Quove ſit atra lues deuicienda modo.
At decima textus Timotheum informat, & aptat
Eccleſiæ in rebus, ordinibuſque ſacris.
Temporis vndecimæ ſuprema probra canuntur,
Inſtruiturque vijs omnibus ille bonis.
Inſtruit inde Titum decimæ ſubiecta ſecunda:
Quò vitet hæreſes, presbyter eſſe queat.
Tertia poſt decimam pia dat tibi verba Philemon,
Quæ Roma vinctus miſit ab vrbe Pater.
Vltima per Legis Vatumque oracula Chriſtum
Hebræa prolem prædicat eſſe Dei.
Hæ ſunt Catholicæ ſubiunctæ ex ordine ſeptem
Paginæ, Apoſtolico quas capit ore ſtylus.
Scilicet vna pij Iacobi, Petrique gemellæ,
Sunt tres Ioannis, vna, Iudæ, tua eſt:
Complentque Eccleſiam generali dogmate totam,
Inſtituuntque fidem, inſque ſalutis habent.
Hinc ad Apoſtolicos, quos Lucas protulit, Actus
It ſalus Eccleſiæ, qui noua geſta canunt.
Viſio ſancta libros, quæ ſancto viſa Ioanni eſt,
Claudit, & arcano limite ſigillat eos.
Hoc Teſtamenti veteriſque nouique ſub vno
Calle patens binum ducit ad alta poli.

Smaragdus Abbas. 950.

Ad caput nonum regulæ D. Benedicti: Codices legantur diuinæ auctoritatis tam veteris Teſtamenti, quàm noui, id eſt, quinque libri Moyſis, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Ieſu Naue, Iudicum, Ruth, Regum, Paralipomenon, Iob, Pſalmorum, Salomon, Sapientiæ liber, Eccleſiaſticus, Tobias, Heſther, Iudith, Eſdras: Prophetarum, id eſt, Iſaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel, Oſee, Iohel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Abacuc, Sophonias. Aggæus, Zacharias, Malachias, & Machabæorum. Euangeliorum libri quatuor, id eſt Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes. Epiſtolæ Pauli quatuordecim, id eſt, ad Romanos vna, ad Corinthios duæ, ad Galatas vna, ad Epheſios vna, ad Philippenſes vna, ad Theſſalonicenſes duæ, ad Coloſſenſes vna, ad Timotheum duæ, ad Titum vna, ad Philemonem vna, ad Hebræos vna, Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ vna. Actus Apoſtolorum, & Apocalypſis.

Ivo Carnotenſis. 1100.

In Decreto, part. 4. c. 61 De ordine librorum veteris Teſtamenti: Geneſis lib. 1. Exodi lib. 1. Leuitici lib. 1. Numeri 1. Deuteronomij 1. Ieſu Naue, Iudicum, Regum 4. Ruth, Paralipomenon 2. Pſalmorum 150. Salomonis 3. Iob, Tobiæ, Eſdræ, Eſther, Iudith, Machabæorum.

De ordine Prophetarum: Eſaias, Hieremias cum Lamentationibus ſuis, Ezechiel, Daniel, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias.

De ordine librorum noui Teſtamenti, quos ſancta Romana Eccleſia tenet, & vniuerſalis Eccleſia obſeruat: Euangeliorum libri 4. ſecundùm Matthæum, ſecundùm Marcum, ſecundùm Lucam, ſecundùm Ioannem: Actus Apoſtolorum: Epiſtolæ Pauli numero quatuordecim: Ad Romanos, ad Corinthios 2. ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, ad Timotheum 2. ad Theſſalonicenſes 2. ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Apocalypſis Ioannis.

Ordo ſeptem Epiſtolarum Canonicarum: Petri Apoſtoli epiſtolæ 2. Iacobi Apoſtoli 1. Ioannis Apoſtoli epiſt. 3. Iudæ Zelotis epiſt 1.

Petrus Cluniacenſis. 1140.

Lib. 1. epiſt. 2. *Cùm libros Moſi, Ioſue, Iudicum, Regum, Paralipomenon, Iob, Pſalterium, Salomonis 3 quatuor Prophetas maiores, duodecim Prophetas minores authenticos Scripturæ libros recenſuiſſet, ſubiungit.* Reſtant poſt hos authenticos Scripturæ libros ſex non reticendi libri: Sapientiæ Ieſu filij Sirach, Tobiæ, Iudith, & vterque Machabæorum liber: qui etſi ad ſublimem illam præcedentium dignitatem peruenire non potuerunt, propter laudabilem tamen & perneceſſariam doctrinam, ab Eccleſia ſuſcipi meruerunt.

Concilium Tridentinum. 1560.

Seſſione 4. Sacroſancta Tridentina Synodus ſacrorum librorum indicem huic decreto aſcribendum cenſuit, necui dubitatio ſuboriri poſsit, quinam ſint, qui ab ipſa Synodo ſuſcipiuntur: ſunt verò infra ſcripti. Teſtamenti veteris, quinque Moyſi, id eſt, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium: Ioſue, Iudicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Eſdræ primus & ſecundus, qui dicitur Nehemias: Tobias, Iudith, Heſther, Iob, Pſalterium Dauidicum centum quinquaginta Pſalmorum, Paraboläe, Eccleſiaſtes, Canticum canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Eſaias, Hieremias cum Baruh, Ezechiel, Daniel: duodecim Prophetæ minores, id eſt, Oſea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias: duo Machabæorum, primus & ſecundus. Teſtamenti noui, quatuor Euangelia, ſecundùm Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem: Actus Apoſtolorum à Luca Euangeliſta conſcripti: quatuordecim Epiſtolæ Pauli Apoſtoli ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, duæ ad Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apoſtoli duæ, Ioannis Apoſtoli tres, Iacobi Apoſtoli vna, Iudæ Apoſtoli vna: & Apocalypſis Ioannis Apoſtoli. Si quis autem libros ipſos integros, cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueuerunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro ſacris & canonicis non ſuſceperit, & traditiones prædictas ſciens & prudens contempſerit, anathema ſit.

Gabriel Pat. Alexandrinus. 1595.

In confeſſione fidei: Suſcipio omnes libros Canonicos, quos ſuſcipit ſacroſancta Romana & Catholica Eccleſia: ſunt verò: Quinque libri Moſis, &c. Eſdræ primus & ſecundus, Tobias, Iudith, Eſther, &c. Sapientia, Eccleſiaſticus, Eſaias, Hieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel, duodecim Prophetæ, duo Machabæorum primus & ſecundus. Teſtamenti noui quatuor Euangelia, &c. Epiſtola Pauli ad Hebræos, Petri Apoſtoli duæ, Ioannis Apoſtoli tres, Iacobi Apoſtoli vna, Iudæ Apoſtoli vna, & Apocalypſis Ioannis Apoſtoli.

ARTICVLVS QVINTVS.

MOSES ET MOSAICA SCRIPTVRA, SVMMÆ ESSE AVCTORITATIS.

NEGANT.

Anno post natum Christũ 120. NAZARÆI *Patres quidem suscipiebant, qui in quinque libris Mosi habentur, vsque ad Mosen: ipsos autem quinque libros non assumebant: sed confitebantur quidem Mosen, & quòd legem accepisset credebant: Non autem hanc,* inquiebant, *sed aliam: dicebant fictos esse hos libros, & nihil horum à Patribus factum esse.* Epiphanius hæresi 18.

160. *Apelles, dum assignare cupit scripta Mosi nihil in se diuinæ sapientiæ, nihilq; operis sancti Spiritus continere, exaggerat huiusmodi dicta, & dicit nullo modo fieri potuisse, vt tam breue spatium tot animalium genera, eorumq; cibos, qui per totum annum sufficerent, capere potuisset.* Origenes ad cap. 6 Genes.

200. *Ptolemaitæ damnârunt libros Mosaicos: quia crediderunt ea, quæ in ipsis continentur, non esse à Deo bono, sed à tribus diuersis auctoribus condita: videlicet vnam partem eorum à Deo opifice huius mundi, qui esset medius inter Deum bonum & diabolum: aliam verò à Mose ex ea propriam mentem, & non secundum Dei voluntatem: tertiam à senioribus Iudæorum, secundùm ipsorum ingenium, excogitatam.* Epiphanius hæresi 33.

230. *Celsus accusans Mosis historiam, culpat eos, qui ex ea tropologias & allegorias eliciunt.* Origenes contra Celsum.

360. *Iulianus Apostata reprehendit Mosen, quòd nullam mentionem fecit creationis Angelorum, & quæ ille de Eua, de serpente, de Adamo scribit, hic inter fabulas refert.* Cyrillus Alexandrinus lib. 2. & 3. contra Iulianum.

400 *Faustus & reliqui Manichæi, ideò se libros Mosaicos reijcere affirmant, quòd à principio vsque ad calcem à malo Hebræorum Deo dictati sint, & à filijs eius Iudæis omni turpitudine ac fœditate referti: qui vt eas fœditates contegerent, inseruerunt ijs pauca quædam verba de lege naturali, quam Deus bonus mentibus humanis impressit, vt tamquam velo ac nebula diuinorum verborum superinducta, auctoritatem libris suis conciliarent.* Augustinus lib. 22. contra Faustum.

600. *Mahomet docet Mosen & Israelitas, vt legis transgressores, æterni ignis supplicio tradendos.* Georgius Cedrenus fol. 346. Euodius apud Euthymium in Panoplia parte secunda, titulo vigesimo quarto.

1050. *Bogomili reijciunt omnes libros Mosaicos, vnà cum Deo, qui in ipsis memoratur. Dicunt Mosen à Satanaele deceptum, in Ægyptum reuertisse, Iudæorum populum decepisse, & eos eduxisse portentis ac signis, quæ virtute Satanaelis efficiebat: montem Sinai conscendisse, & innumerabilia hominum millia perdidisse.* Euthymius in Panoplia parte 2. titulo 23. cap. 1. & 10.

1200. *Albigenses dicunt, quòd vetus Testamentum non est à bono Deo, & quòd Moses malus fuerit.* Antoninus in Summa part. 4. tit. 11. cap. 7. §. 5.

1500. *Hermannus Riswich Mosen à Deo modo visibili Legem suscepisse, eiq; à facie ad faciem locutum fuisse inficiabatur.* Bernardus Lutzenburgus.

1520. Martinus Lutherus Tomo 3. Germ. Ienensi fol. 40. & 41. *Mosen neque audire, neque videre volumus. Nam ille Iudæo solùm populo datus est, neque quicquam ad nos pertinet. Sit Iudæis quasi speculum Saxonum, neque nos Gentes inquietet, aut turbet. Vt Gallia speculum Saxonum non curat: sic Lex Mosi nos non ligat. Si quis tibi Mosen cum suis legibus proponat, teq; cogere velit, vt eum obserues, tum dicas: Abi ad Iudæos cum tuo Mose: ego Iudæus non sum, ne me cum Mose involuas.*

In Colloquijs conuiualibus capite de Lege & Euangelio: *Mosen cum sua lege non suscipiam nam hostis Christi est. Si mecum ad iudicium accesserit, reijciam eum in nomine Dei, & dicam: Hic Christus stet.*

Fol. 118. *Moses omnium carnificum magister est: nemo enim terrendo, angustando, tyrannizando, comminando, tonando æquiparat: conscientias dirè aggreditur, corda terret, torquet, lacerat.*

Fol. 121. *Lex est vera labyrinthus, quæ conscientias solùm in terrorem conijcit: iustitia Legis mera taurus est, lex est mera fabula, non ad salutem, sed Acherontis ducens ad undas.*

Ad Psalm. 45. *Apage cum Mose ad pertinaces ferosq; homines, ac superbos sanctas, quos terrefaciat, ac humiliet.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Deuter. 34. *Vers.* 10. Non surrexit vltra Propheta in Israel sicut Moyses, quem nosset Dominus facie ad faciem in omnibus signis atque portentis.

Iosue 1.8. Non recedat volumen Legis ab ore tuo: sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, vt custodias, & facias omnia quæ scripta sunt in eo.

Psalm. 1.2. In Lege Domini voluntas eius: & in Lege eius meditabitur die ac nocte.

Malachiæ 4 4. Mementote Legis Moysi serui mei, quam mandaui ei in Horeb ad omnẽ Israel præcepta & iudicia.

Ecclesiastici 45.1. Dilectus Deo & hominibus Moyses, cuius memoria in benedictione est. Similem illum fecit in gloria Sanctorum, & magnificauit eum in timore inimicorum, & in verbis suis monstra placauit. Glorificauit illum in conspectu regum, & iussit illi coram populo suo, & ostendit illi gloriam suam. In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne. Audiuit enim eum, & vocem ipsius, & induxit illum in nubẽ. Et dedit illi cor ad præcepta, & legem vitæ & disciplinæ docere Iacob testamentum suum, & iudicia sua Israel.

Lucæ 20.37. Quia verò resurgant mortui, & Moyses ostendit, secus rubum, sicut dicit
Exod. 3. Dominum, Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Iacob. Deus autem non est mortuorum, sed viuorum: omnes enim viuunt ei.

Ioan. 1.17. Lex per Moysen data est.

Ioan. 5.46. Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi: de me enim ille scripsit. Si autẽ illius literis non creditis, quomodo verbis meis credetis?

Act. 7.20. Eodem tempore natus est Moyses, & fuit gratus Deo. 22. Et eruditus est Moyses omni sapientia Ægyptiorum: & erat potens in verbis & in operibus suis.

Hebr. 11.24. Fides Moyses grandis factus, negauit se esse filium filiæ Pharaonis: magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improperium Christi.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Num. 16 *Constitut. Apost. lib. 6. cap. 1.* Schismata cùm quidam olim tentare ausi essent, nõ tulerunt impunè. Nam Dathan & Abiron, quia se Mosi opposuerunt, demersi sunt: Maria, quia intulit Mosi probrum, ejecta fuit ex castris diebus septem: aiebat enim Mosen
Num. 12 duxisse vxorem AEthiopissam.

Cap. 3. Et desciuerunt à Mose Dei ministro omnium lenissimo ac fideli, & tantum virum ingratissimi homines inhonorârunt: illum dico Legislatorem, custodem, Pontificem, regem: illum diuinorum mysteriorum magistrum: illum, qui quasi quidam conditor Conditoris opera ediderat: illum mitissimum, modestissimum, summè tolerantem: illum summa erga homines charitate præditum: qui multis periculis eum liberârat, & ex multiplici genere mortis sua sanctitate eripuerat: qui tot signa diuina & prodigia populo designarat: qui præclara, & mirabilia opera beneficij dandi causa patrârat: de quo dixit Deus: *Non surrexit Propheta vt Moses.*

Iustinus. 150.

Oratione ad Gentiles: Maiores Mosis per famis causam è Phœnicia in AEgyptum transierunt, atque ibi eum genuerunt, quem Deus ob præstantem eius virtutem honore auctum, Principem, Imperatorem, & Legislatorem genti suæ proposuit, cùm ex AEgypto Hebræorum multitudinem in regionem suam reuertisustum esse & æquum duxit. Huic primùm Deus, quod cælitus in sanctos homines illabitur, diuinum & Propheticum exhibuit donum, & primum illum religionis nostræ doctorem instituit, ac deinceps secundùm hunc & reliquos Prophetas, &c. Quoniam ab oraculis vestris verum vos cognoscere posse existimatis, historiasque de vita Mosis à sacro cultu nostro profanis hominibus scriptas legitis, & ex Chaldæorum atque Hebræorum genere ortum Mosen & Prophetas cæteros intelligitis: non incredibile esse arbitremini, virum, qui & ex religiosorum piorumq; hominum gente prognatus, & maiorum suorum religione, vitæ morumq; pietate dignè colenda spectatus sit, tam ingenti isto dono à Deo honoratum, & principem Prophetarum omnium designatum esse, &c.

Theophilus Antiochenus. 170.

Ad Autolycum lib. 2. Moses, qui multis annis præcessit Salomonem, inquit, immò sermo Dei per
Gen. 1. Mosen: *In principio creauit Deus cælum & terram, &c.* Moses, qui & ipse Propheta est, de vnitate Dei in
Deut. 17. hunc modum disserit: *Hic Deus vester, qui firmauit cælum, & creauit terram, &c.*

Lib. 3. Apparet quoque non solùm Mosen, sed & reliquos Prophetas vetustiores esse omnibus prophanis scriptoribus: Mosen quoque antiquiorem esse Crono, & Belo, & Iliaco bello satis euidenter demonstratur. Nam etiam Thalli historia edocet Belum antiquiorem esse Troiano bello annis 322. At Mosen præcedere bellum Troianum maximè annis 938. satis supra ostensum est.

Irenæus. 180.

Lib. 3. cap. 6. Moses homo Dei existens, Deus datus
Exod. 4 est ante Pharaonem. Non autem verè Dominus
Exod. 7. appellatur, nec Deus vocatur à Prophetis, sed fidelis
Heb. 3. Moses famulus, & seruus Dei dicitur à spiritu, quod & erat.

…ib. 2. cap. 42. In quinque libris Legem populo …ſes tradidit. Vnaquæque tabula, quam accepit à …, præcepta habebat quinque.

Clemens Alexandrinus. 220.

…ib. 1. Pædagogi cap. 7. Lex eſt vetus gratia, per …ſen à Verbo data. Quocirca dicit quoque Scri-
Ioan. 1. …tura: *Lex per Moſen data eſt*, non à Moſe, ſed à Ver-
…, &c. Moſes propheticè profectò cedens pædago-
go, nempe Verbo, & nomen, & pædagogiam prædicit, & populo commendat pædagogum, præceptis
Deut. 18 ei obedientiæ traditis: *Prophetam*, inquit, *vobis ſuſcitabit Deus, tanquam me de fratribus veſtris.*

Lib. 1. Stromat. Eſt itaque noſter Moſes propheticus, legum ferendarum peritus, ordinandæ & inſtruendæ aciei gnarus, exercitus ducendi artem tenens, politicus, ac philoſophus.

Origenes. 230.

Lib. 1. contra Celſum: Moſes in ore probi peritiq́ue oratoris adeò cautè vtrimque temperauit ſermonem quinque ſuorum librorum, vt nec nimia multitudine inſtitutorum Iudæis præberet occaſionem peccandi in moribus, nec prudentioribus lectoribus, qui rari ſunt, deeſſet contemplandi & perſcrutandi materia. Et tuorum quidem ſapientum Poëtarum neque libri ſeruari amplius videntur; ſeruandi vtique, ſi qua illorum eſſet vtilitas: Moſis verò ſcripta, etiam alienos à Iudæorum ritibus ad credendum mouerunt, nimirum quia, ſicut in ipſis continetur literis, primus earum legum lator fuit Deus huius mundi conditor, qui eas Moſi tradidit. Par enim erat, vt totius mundi opifex, poſt leges toti mundo impoſitas, vim eis adderet, quæ valeret vbiuis gentium. Atque hæc mihi dicuntur nondum de Ieſu inquirenti, ſed adhuc de Moſe, qui fuit longè inferior Domino, quem oſtendo multò præcellentiorem tuis ſapientibus Poëtis & Philoſophis.

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De præparatione Euangelica lib. 11. cap. 2. Sapientiſſimus ille Moſes, qui primus omnium hominum vetuſtiſsimorum vitas Hebræorum conſcripſit, ciuilem atque actiuum viuendi modum narratione hiſtorica docuit. Quam quidem doctrinam ab vniuerſalioribus ita inſtituit, vt Deum cauſam auctoremq́ue omnium, quaſi fundamentum iecerit, & mundi atque hominis ortum præ oculis poſuerit. Deinde ab vniuerſalioribus ad particularia deſcendens, & priſcorum virorum vitam, ad imitationem virtutis, ac pietatis eorum lectorem hortatur. Præterea cùm legum etiam auctor ſumma cum pietate fuerit, certè patet quàm magnum ſtudium, ad corrigendum hominum mores habuerit.

De Demonſtratione Euangelica lib. 5. poſt Præfationem: Primus Hebræorum Prophetarũ initiator & Theologus Moſes extitit: qui quidem quantorum, qualiumq́ue bonorum in vita auctor fuerit, iam hinc facilè contemplari potes. Primùm ſententias, opinioneſq́ue euangelicas, ac veras protulit de omnium rerum auctore atque opifice Deo: tum de eiuſdem Filio rationalium, intelligentiumq́ue naturarum auctore.

Conſtantinus Magnus. 330.

Oratione ad Sanctorum cœtum cap. 17. Quid de Moſe pro dignitate fatis dici poteſt? Qui populum confuſione quadam turbarum, in ordinem redegit: qui leui perſuaſione & modeſtia illorum animos tranquillauit: qui illis pro ſeruitute libertatem reddidit: qui pro mœſtitia lętitiam attulit: qui eouſque eorum ſenſim prouexit animos, vt illi ipſi grauiadmodum in contrariam partem facta mutatione, & proſpero rerum præclarè geſtarum euentu, ſuperbè & inſolenter ſe efferrent: qui etiam tantum illis, qui ipſum ætate anteirent, ſapientia præſtitit, vt ſapientes & Philoſophi à gentilibus plurimum prædicati, eius ſapientiæ æmuli & prædicatores exiſterent. Pythagoras enim eius ſapientiam imitatus, vſque eò propter modeſtiam omnium ſermone celebratur, vt Platoni homini modeſtiſsimo, eius continentia tanquam exemplar ad imitationem proponeretur.

Antonius Eremita. 330.

Epiſt. 2. Deus poſt multum temporis Legem poſuit eis, vnde & operatus eſt per Moſen præbendo Legem. Et Moſes quidem fundauit ijs veritatis donum, curare volens eandem validam plagam.

Athanaſius. 340.

De Incarnatione Verbi Dei: Moſes vir excellens, & apud ſuos verus creditus, id, quod iam ante de incarnatione Saluatoris noſtri dictum erat, probans, & verum id eſſe animaduertens, ſic fatur:
Orietur ſtella ex Iacob, & homo ex Iſrael, & comminuet
Num. 24 *duces Moab.*

In Synopſi diuinæ Scripturæ: Liber primus Geneſis. Liber hic generationis Moſis eſt, qui ea, quæ in illo continentur, ex iuſſu Domini locutus eſt, & ſcripſit.

Baſilius Magnus. 360.

In Hexameron homil. 1. Moſes ſanè is eſt, qui hanc nobis hiſtoriæ commentationem in commune exponit. Ille inquam Moſes, qui etiam dum ad matris pendens vbera, Scripturæ teſtimonio, pro-
Exod. 1. batur amabilis Deo fuiſſe, & gratioſus, quem ſibi adoptatum filia Pharaonis magnifico ac regali impendio curauit educandum, & ad ſe accitis ſapientibus AEgyptiorum, inq́ue magiſtros præfectis puerum tradidit erudiendum. Ille ſic erat natura ſuapte compoſitus, vt ſummo ſemper amore iuſti & æqui fuerit obſeruans, & tenax. Is igitur, qui dignus habitus eſt ſpectator vt eſſet, peræquè ac Angeli, faciei diuinæ: ille, inquam, quæ auditu didicerat, colloquente ſecum Deo, hæc nobis ediſſerit.

Macarius Ægyptius. 360.

Homilia 12. Cùm Moſes aſcendit in montem, ieiunauit quadraginta dies: aſcendit homo, deſcendit habens Deum. Ipſi iam perſpicimus in nobis, intra paucos dies deficere corpus, niſi ſuſtentetur cibis. Moſes igitur cùm quadraginta dies ieiunaſſet, fortior omnibus deſcendit. Siquidem alebatur à Deo corpus illius alio cibo cæleſti: quia verbum Dei erat illi pro alimento, & gloria relucebat in facie eius.

Gregorius Nazianzenus. 370.

Oratione 6. quæ eſt ad Gregorium Nyſſenum: Quis legislatorum illuſtriſsimus? Moſes. Quis ſacerdotum ſanctiſsimus? Aaron: non minus pietate, quàm corporibus fratres: vel potius, ille quidem Deus Pharaonis, & Iſraelitarum antiſtes, & legislator, & nubem ingrediens, & diuinorum myſteriorum ſpectator & præſul, & tabernaculi illius veri fabricator, quid à Deo, non ab homine conſtructum eſt.

Oratione 49. quæ eſt oratio de Fide: Cùm Moſes, qui cæli ordines, mundi elementorum vices, totius denique orbis ornamenta digeſſit, indicari expreſſerit, cui ipſe Dominus teſtimonium omnium perhibuit, dicens: *Nemo erit ex Prophetis vt ſeruus meus*
Num. 12 *Moſes, cui facie ad faciem, & ore ad os locutus ſum:* Deum tamen purè videre non potuit. Meritò quidem prophetiæ omnis dignus, ſed non vſque adeò, vt intueri Deum poſſit, qui homo tantummodo eſſet.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione ad eos, qui egrè ferunt reprehenſiones: Quis Moſe fuit melior paſtor? Quis princeps & rector æquè moderatus & mitis, vt qui omnia fiat populo, educator, imperator, ſacerdos: ipſe denique pater in bello conſeruans, in ſolitudine bona præ

inuenit viam, per quam & cæteros sublimia, nec ea propter auditorum infirmitatem directè proferre potuisset.

Leontius Byzantinus. 620.

De Sectis act.2. Veterem Scripturam vocamus eam, quæ ante Christi aduentum prodita fuit: nouam, quæ post ipsius aduentum. Veteris libri sunt 22. Primus Geneſis, alter Exodus, tertius Numeri, quartus Leuiticus est, quintus Deuteronomion, atque hos quinque libros vniuersi Mosis esse testantur.

Maximus Monachus. 640.

De Incarnatione Verbi: Verùm quis non contremisceret, cùm Mosen ex persona Dei de peccatoribus dicentem audit: *Quoniam accendetur ignis in furore meo, & ad inferni profundum vsque comburet.* Deut. 32

Ioannes Damascenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib.4.c.18. Libri veteri Testamento comprehensi sic se habent: Legales quinque sunt, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomion: hic primus quinquernio est, quæ etiam Legis institutio dicitur.

Cap.24. Cùm nec Lex esset, nec Scriptura diuinitus inspirata, ne Sabbatum quidem Deo consecratum erat. At postquam Scriptura diuinitus inspirata per Mosen data est, Sabbatum quoque Deo dicatum ac consecratum est.

Suidas. 970.

In Lexico: Moy aqua apud AEgyptios, vnde Moses nomen habet Propheta & Legislator: Trimus cùm esset, Deus mirabilem ei staturæ proceritatem dedit. Ieiunauit Moses dies 80. quadragenos priores, & totidem post contractas tabulas in gemma Sapphiro digito Dei scriptas. Nemo ita stupidus fuit, quin Mose conspecto, pulchritudine formæ eius percelleretur.

Oecumenius. 1050.

Ad cap.7. Act. Illo tempore natus est Moses, fuitq; gratus siue delectus Deo: Expositum autem ipsum cùm tulisset filia Pharaonis, edocuit omni sapientia AEgyptiorum. Ex hoc manifestum est, non reijciendam esse omnem externæ scripturæ eruditionem: Si quidem encomij vice dictum est, quòd *Moses eruditus est omni sapientia AEgyptiorum.* De tribus quoque pueris & Daniele dicitur, quòd *super omnes eminebant Chaldæorum sapientia, cæteraq; scientijs.* Neque Moses, neque Ananias, aut Daniel peregrinam didicerũt eruditionem nisi necessitate, aut coactione dominorum. In nullo etenim ea vsi sunt, nisi quis fortè dicat, quòd bonum sit eam discere ad euertendas illorum fraudes. Occidit Moses AEgyptium, non animi furori obsecundans, neque ira motus, sed zelo. Act.7.

Euthymius. 1080.

Ad cap.1. Ioan. Lex, siue vetus Testamentum, per Mosen mediatorem data est: gratia verò siue nouum Testamentum per Iesum Christum nullo altero mediante. Et Moses quidem seruus erat, quodq; ũe à Deo accepit, hoc dedit: Christus autem Dominus erat, & ipse tanquam Deus nouum condidit Testamentum.

Michael Glycas. 1120.

Parte 2. Annalium: Hoc ipsum indicare volens Moses, inquit: *Deprecatus sum Dominum pro Aarone fratre meo, ne morte mulctaretur.* Atque hic ipse Moses, qui facie sua, ceu Basilius loquitur, Deum perinde meruit intueri, quemadmodum ab Angelis spectatur, propter aduersationem illam, quæ ad aquam acciderat in montem Abarim, qui & Nabo dicitur, ascendere iubetur, atq; illic promissam terram intuitus fato fungi. Eundem virum profectò diuinissimum Epiphanius tradit ab Angelis sepultum esse.

Nicetas. 1200.

Lib.1. Orthodoxæ fidei cap.6. Moses quidem simpliciore, magisq; compendiario, imò potius compendiosiore stylo de mundi creatione disserens. *In Principio,* inquit, *fecit Deus cælum & terram.* Gen.1.

Cap.30. Iudaismus ab Abrahamo originem circumcisionis interuentu duxit. Auxit eundem Moses, qui septimus ab Abrahamo Iudaicis rebus præfuit, Legis beneficio, quam à Deo in monte Syna acceperat.

Nicephorus Callistus. 1300.

In Synopsi diuinæ Scripturæ, de libris veteris Testamenti: Diuinæ Scripturæ discè nunc libros. Veteris Scripturæ libri sunt 22. quorum primus Geneſis, secundus Exodus, tertius Leuiticus, quartus Numeri, quintus Deuteronomium, &c.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Apologetico c.19. Si quem audistis interim Mosen, Argiuo Inacho par est ætate quadringentis penè annis: nam & septem minus, Danaum, & ipsum apud vos vetustissimum, præuenit: mille circiter cladem Priami antecedit. Possem etiam dicere, quingentis amplius & Homerum: habens quos sequar. Cæteri quoque Prophetæ, etsi Mosi posthumant, extremissimi tamen eorum non retroliores deprehenduntur primoribus vestris sapientibus, & legiferis, & historicis.

Aduersus Marcionem lib.3. cap.3.

Dux populi Moses: qui lumina regia liquit,
Spernens deuitas florentes tempore paruo,
Maluit afflictus populi portare labores
Subnixa cerui cer, miru non territus vllis,
Quam sibi delicias, multasq; remittere pœnas:
Pro magnaq; fide, pro tanto mirus amore,
Armatus virtute Dei, magnalia gessit,
Percussit gentem plagis, terramq; reliquit,
Confundat regem, durum populumq; reduxit.
Cadit aut siticlus, hostes demersit in vndis,
Fecit aquam dulcem per lignum semper amaram.
Cum Christi populo manifestè multa locutus,
Cuius de facie lux, & nitor ore refulsit,
Acceptam legem per paucos fudit in orbem,
Exempla implicitæ proprietatis certa laborum:
Percussit petram, iussus quoque flumina fudit,
Extendit q; manus, vt signo vinceret hostem.
Omnia de Christo, per Christum cuncta loquuntur,
Hic probus, & magnus cum laudis pace quieuit.

Cyprianus. 250.

De bono patientiæ: Moses ab ingrato & perfido populo contemnitur frequenter, & penè lapidatur, & tamen lenis & patiens pro ijsdem Dominum deprecatur. Exod.32

Hilarius. 350.

De Trinitate lib.5. Moses in reginæ filium adoptatus, & omnibus AEgyptiorum doctrinis eruditus.

Ad Psal.67. Sanctus quoque Moses sub velamento verborum communium ingentia cœlestis spei sacramenta condebat, verba sua excipi vt pluuiam imbremq; cantauit, pluuiam irrigantem deserta & arida, & præparatam Dei hæreditatem.

Hieronymus. 390.

Ad cap.6. Esaiæ: Moses cui dixerat Dominus: *Veni, mittam te ad Pharaonem Regem AEgypti:* & ille, *ait. Obsecro Domine non sum dignus, præcede alium, quem mittas:* non de contemptu, sed de humilitate respõdit: quia nihil de purgatis labijs suis audierat, *qui omni sapientia AEgyptiorum fuerat eruditus.* Exo.34

*Epist.*103.*ad Paulinum cap.*7. Manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de diuisione terræ, de confusione linguarum & gentium vsque ad exitum scribitur Hebræorum. Patet Exodus cum decem plagis, cum Decalogo, cum mysticis diuinisq; præceptis. In promptu est Leuiticus liber, in quo singula sacrificia, imò singulæ penè syllabæ, & vestes Aaron, & totus ordo Leuiticus spirant cælestia sacramenta. Numeri verò nonne totius Arithmeticæ,& prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria continent? Deuteronomion quoque secunda lex, & Euangelicæ legis præfiguratio, nonne sic ea habet, quæ sunt priora, vt tamen noua sint omnia de veteribus? 2.Cor. 14. Hucusque Moses, hucusque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in Ecclesia gloriatur,

*Concilium Carthaginense.*395.

*Cap.*47. Placuit, vt præter Scripturas Canonicas nihil in Ecclesia legatur, sub nomine diuinarũ Scripturarum. Sunt autem Canonicæ Scripturæ: Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomion,&c.

*Gaudentius Brixiensis.*400.

Tractatu 2.*de lectione Euangelij, qu. est in ordine nonus:* Architriclinum hunc puto esse beatissimum Mosen, virum de tribu Leui, fidelem Dei dispensatorem in tota domo eius, qui non solùm in antiquis illis nuptijs alijus plebis Israel, quæ repudiari postea meruit, præpositus fuit: sed etiam in istis, quæ celebrantur in Gentibus. Quis enim nostrum Deut. 6. sine Architriclino Mose discere potuit, *quoniam Dominus Deus noster Deus Vnus est, & non Dij?*

Augustinus. 400.

*De Ciuitate Dei lib.*18.*cap.*37. Nec Orpheus, nec Linus, nec Musæus verum theologum nostrum Mosen, qui vnum verum Deum veraciter prædicauit, cuius nunc scripta in auctoritatis Canone prima sunt, tempore præuenerunt: ac per hoc, quantum ad Græcos attinet, in qua lingua literæ huius seculi maximè ferbuerunt, nihil habent vnde sapientiam suam iactent, quo religione nostra, vbi vera sapientia est, si non superior, saltem videatur antiquior. Verùm quod fatendum est, non quidem in Græcia, sed in Barbaris gentibus sicut in AEgypto, iam fuerat ante Mosen nonnulla doctrina, quæ illorum sapientia diceretur: alioqui non Act.7. scriptum esset in libris sanctis: *Mosen eruditum fuisse in omni sapientia.*

*De Doctrina Christiana lib.*2.*cap.*8. Totus Canon Scripturarum his libris continetur: Quinque Moseos, id est, Genesi, Exodo, Leuitico, Numeris, Deuteronomio: Iesu Naue,&c.

Innocentius Primus. 406.

*Epist. ad Exuperium Tholosanum c.*7. Qui verò libri recipiantur in Canonem sanctarum Scripturarum breuis annexus ostendit: Moſis libri quinque, id est, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteron.&c.

Leo Primus. 445.

*Serm.*4.*de Collectis:* Non sinantur latère homines (*Manichæi*) qui Legem per Mosen datam, in qua Deus vniuersitatis conditor ostenditur, reçipiendam esse non credunt.

Amanus. 460.

In Enchiridio veteris ac noui Testamenti:

Fumat montis apex diuinis ignibus, in quo
Scripta decem verbis sacrorum pagina Mosi
Traditur, ille suos suscepta Lege reuisit.

Prosper. 460.

Ad Psal. 105. Sanctus Moses perturbatus murmure populi, non tenuit fiduciam, qualem debuit, & dubitanter petram virga percussit, distinguens hoc miraculum à cæteris, quasi non posset, qui cætera fecerat, etiam istud efficere. Hinc ergo meruit priori mori, quàm terram repromissionis intraret. Cui tamen Deus, tanquam electo suo, etiam post mortem bonum perhibet testimonium: vt intelligamus, cum huius tantùm hæreditaris priuatione mulctatum, non autem illius æternæ, quam significabat temporalis, & terrena possessio.

Alcimus Auitus. 500.

Lib ad Sororem de consolatoria castitatis laude.

Nam quicquid sacra diuina volumina legis
Aut sensu aut verbo monstrant, quod prædicat ille
Antiquus mundi repetens exordia vates,
Siue illa historiæ texit, seu sorte figuras: &c.
Tota Instrumenti veteris tibi pagina nota est.

Aurelius Cassiodorus. 540.

Institut. diuinarum lectionum, cap. 27. Hoc etiam ipse fidelissimus Dei famulus Moses fecit, de quo scriptum est, quòd *eruditus fuerit in omni sapientia* Act.7. *AEgyptiorum.*

Gregorius Magnus. 590.

*Lib.*6. *Expositionis in* 1. *Reg. c.*16. Magna vnctione indiget, qui de sua plenitudine replere alios debet. Vnde & Moses tam plenus extitisse dicitur, vt de Num.11. spiritu eius Dominus tulisse, & alijs dedisse doceatur.

Isidorus Hispalensis 620.

*Lib.*1. *de Officijs:* Veteris Testamenti secundùm Hebræorum traditionem scriptores habentur: primus Moses edidit Pentateuchum.

Beda. 700.

*Ad cap.*1. *Ioannis:* Lex quidem per Mosen data est, in qua quid agendum, quid vitandum sit cælesti iure decernitur: sed quod illa præcepit, non nisi gratia Christi completur.

Haymo. 820.

Homilia in Feria 2. *Paschæ:* Licet ante Mosen plures Patres fuerint, tamen eorum actionem Mose scribente cognouimus, quem veracis historiæ scriptorem primum fuisse non dubitamus.

Rabanus Maurus. 840.

*De Institutione Cleri lib.*2.*c.*53. Hi sunt libri veteris Testamenti, quos ob amorem doctrinæ, & pietatis legendos recipiendosq; Ecclesiarum Pontifices tradiderunt. Primi namque Legis, id est, Mosis libri quinque sunt, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomion.

Theodulphus Aurelianensis Episc. 850.

In versibus, quos in fronte Bibliorum describi fecit:

Quicquid ab Hebræo stylus Atticus, atque Latinus
Sumpsit, in hoc totum Codice lector habes.
Quo loca prima tenet Genesis, primordia Mundi,
Dilluuiumq; canens, gestaq; magna Patrum.
Exodus AEgyptum spoliat, secat æquora rubra:
Pandit iter heremi: lympha bibi, lexq; datur.
Inde sacerdotum gentem Leuiticus ornat,
Et typice exponit dona sacrata typicis.
Bella, virosq; liber Numeri describit, & actus:
Queis fregit Moyses Idola, stupra, duces.
Post repetit legem, populo benedicit, & almæ
Iura dat: ac dicto carmine victor obit.

Smaragdus Abbas. 850.

Ad caput nonum regulæ D. Benedicti: Codices legantur diuinæ auctoritatis tam veteris Testamenti, quàm noui, id est, quinque libri Moysis, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomion, &c.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

*Lib.*1. *in Exod. c.*9. Hoc ergo fategit Moses, quantus potuit, quantulus infans scirpeo cophino suauiter

ebiaret,

cubaret, & leui papyro conserta cymba sine pondere supernataret, & bituminata sentinam omnem aquæ excluderet. Porrò mystice totum administrandæ per illum Scripturæ præsagium est. Elegans quippe infantulus vili scirpo collocatur, quia futurum erat eo scribente, vt elegantia spiritus vilitate literæ tegeretur. Ipse papyro scriptoris eiusdem futuri calamum præsignat, ituri cum *impetu fluminis, qui lætificat ciuitatem Dei*, contra illa vasa papyri, id est, vasa scriptorum falsitatis.

Lib. 4. c. 10. Quid Moses, num obsequium illi defuit in Pharaonis aula, cui per adoptionem fuerat insertus? num in imperio virtus? in exilio pietas? in asserenda Iudæorum gente solertia? aut in contumacia huius corrigenda sanctitas? in scribendis legibus prudentia? Enimuerò tam idoneus in singulis apparuit, vt ad omnia natus videretur, quod aut temperantia, aut nulla alia virtus potuit homini præstare. Aliæ enim virtutes alio tempore exiguntur, hæc semper in qualibet vitæ parte eluceat necesse est.

ARTICVLVS SEXTVS.

IOBI HISTORIAM VERAM ET AVTHENTICAM ESSE.

NEGANT.

Anno post natum Christū 400.

IVDÆI in Thalmud ordine 4. Tract. 3. *nec librum Iob in diuinis voluminibus habent, nec ipsum Iob vixisse vnquam inter homines putant. Posteriores Rabbi, vt R. Salomon, R. Leui Ben Gerson, & alij nonnulli, librum quidem recipere videntur, quippe quē Commentarijs illustrare conati sunt: sed ipsum Iob non semel, nec leuiter reprehendunt. Siquidem R. Salomon audacter affirmat, S. Iob impatientem calamitatis, quæ illi acciderat, non verbis, sed corde peccasse. R. autem Leui vlterius progressus scribit, hunc B. virū abnegasse prouidentiæ diuinæ, mortuorumq́, resurrectionis iustissimas pœnas dedisse.*

1520. *Martinus Lutherus*, in Conuiualibus Serm. titul. de Patriarchis & Prophetis, *affirmat se non credere omnia ita esse gesta, vt in libro Iob narrantur. Et rursus*, tit. de libris veteris & noui Testam. *ait, librum Iob esse veluti fabulæ argumentum, ad proponendum patientiæ exemplum.*

1550. *Anabaptistæ nostra ætate librum Iob irridentes, appellant eum Trahicocomœdiam Hebræorum, hoc est fabulam, partim secundum Comœdiæ, partim secundum Tragœdiæ leges editam: quia principio ipsius historiæ cades filiorum ac filiarum Iob, quod in Tragœdijs vsu venit, referantur, in fine verò, quod Comœdiæ proprium est, felices Iobi euentus ponantur.* Sixtus Senensis lib. 8. sanctæ Bibliothecæ hæresi 10.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Ezechiel. 14. *Vers* 14. Si fuerint tres viri isti in medio eius, Noë, Daniel, & Iob, ipsi iustitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum.

Tobiæ 2. 15. Nam sicut B. Iob insultabant reges: ita isti parentes & cognati eius irridebant vitam eius.

1. *Corinth* 3. 19 Sapientia enim huius mundi stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: Comprehendam sapientes in astutia eorum.

Iacob. 5. 11. Sufferentiam Iob audistis.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Constitut. Apost. lib. 1. cap. 6. Si poëtica legere cupis, habes Prophetas, Iob, Prouerbia, in quibus plus acuminis, quàm in omni poësi, & sapientia Sophistarum reperies, quòd is, qui solus sapiens, illa effatus sit: si cantilenas expetis, habes Psalmos.

Canone Apost. 55. Sint vobis omnibus Clericis & Laicis Biblia veneranda & sancta: veteris quidem Testamenti Mosis quinque, Iob vnus, Psalmi centum quinquaginta, &c.

Ignatius. 100.

Epistola ad Philadelphienses: Domini beneuolo animo sitis erga seruos, vt sanctus Iob dicit: Vna est omnium humana natura, & vnum genus.

Iustinus Martyr. 160.

Dialogo cum Typhone: Ac rursum in libro Iob scriptum est, vt & ipse allegasti, *Angelos venisse, vt assisterent coram Domino, & diabolum vna cum illis adfuisse.*

Quæst. 78. Quòd diabolo in omnem corporis Iob constitutionem, affligendi eius vt vellet, potestas datur: animam autem eius, vt ne ille tange-

ret inhibetur, declarat animam incorpoream aliud quippiam esse à carne eius afflicta.

Melito Sardensis. 160.

Epist. ad Ornesium, *enumerans Scriptura veteris libros, librum Iob inter eos recenset.*

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib.4.Stromat.cap.2. Iob propter insignem continentiam, & fidem eximiam, vt qui pauper quidem ex diuite, ex illustri abiectus, ex pulchro deformis, ex sano morbidus factus, est nobis præclarum exemplar propositus, pudore afficiens eum, qui tentauerat, benedicens ei, qui formauerat, secunda ferens, vt & prima, rectè docens Peripateticos, eum, qui est cognitione præditus, rectè posse vti omnibus.

Origenes. 230.

Libro 1.in Iob: Constantia atque tolerantia vehementium dolorum fulget admirabilis Iob, de quo plurimus sermo, de quo vehemens disputatio: cuius sanctæ virtutis insignia, cuius admirabilem constantiam, cuius miserabiles dolores, quis edicere, vel iuxta meritum proferre, vel admirari valeat, quæ scripta sunt Syrorum lingua, siue ab ipso Iob, siue ab amicis eius? Ob hoc enim dicit ipse beatissimus Iob: *Quis dabit, vt scribantur sermones mei, & ponantur in libro in perpetuum?* Interpretata autem sunt à magno illo viro Mose in Hebraicam linguã, atque filijs Israel tradita, quod ostendit ipsa Scriptura Iob dicens: *Hic interpretatus est ex Syrorum libro.* A quo interpretatus? manifestum est, quòd à Mose in Hebræum, item verò à Septuaginta interpretibus ex Hebræo in Græcum. Iob 19.

Eusebius. 320.

De Demonstratione Euangelica lib.1.c.6. Sed quidnam de beatissimo Iob, de illo, inquam, vero homine, illo inculpabili, iusto, pio, dicemus? Quæ tandem illi summæ illius pietatis & iustitiæ causa extitit? Nunquid præcepta Mosaica? minimè. Num diei Sabbati, aut alterius cuiuspiam Iudaici ritus obseruatio? Vnde illi hoc, qui & ætate ipsum Mosen antecedit, & ante Leges ab illo positas est natus? Etenim Moses septem ætates numerãtur ab Abraham, hic autem quinque: sic Mose ipso antiquior duabus inueniatur ætatibus. Contemplare igitur huiusce vitam, quæ de Legibus à Mose positis nihil inducit: ab Euangelica Saluatoris nostri doctrina non abhorret. Dicit enim ipse, vbi suam ipsius vitam exponit, & arguentibus se amicis respondet: *Seruaui enim inopem de manu potentis, & pupillo, cui non erat adiutor, succurri, &c.* Ipsa hæc igitur documenta planè eadem sunt cum ijs, quæ omnibus nobis per Euangelicam doctrinam tradi nuntiarijq; solita sunt. Iob 29.

Athanasius. 340.

In Apologia de fuga sua: Qui in fuga moritur, inglorius moritur: ac proinde Iob magnus est habitus, quòd viuus tot ac tantas ærumnas tolerauit, quarum nullum omninò sensum percepisset, si mortem sibi consciuisset.

In Synopsi diuinæ Scripturæ: Iob inscriptus est hic liber, quoniam historiam illius complectitur, quid perpessus sit tentatus à Diabolo, & quomodo vicerit, ac piè illatas plagas tolerauerit, rursus omnia duplicata receperit, illustriorque, quàm fuerit ante, factus, iterum decem liberos adeptus est. Passus est autem cùm annos 70. natus esset, ita vt omnes ipsius anni fuerint 240. Post acceptas enim plagas adhuc vixit annos 170. vixit autem Iob ante tempora Mosis. Erat enim quintus ab Abraham ex posteris Esau,

Basilius Magnus. 350.

Oratione 11.de Patientia & tolerantia: Hæc dicens Iob etiam dæmonis impetum retudit, & pudore ipsum affecit, eò quòd victoriam ab eo reportasset. Quid verò tandem hinc euenit? morbo nimirum leuatus est, perinde ac si frustra eum inuasisset, nihilq; penitus effecisset. Effloruit enim secundùm pubertatem caro, vita verò omnibus bonis cumulata est.

Concilium Laodicenf. 360.

Canone 60. *enumerans sacra Scripturæ libros, Iob inter eos recenset.*

Cyrillus Hierosolymitanus. 380.

Catechesi 4. *enumerans sacra Scripturæ libros:* Carmine, *inquit*, scripti sunt quinque: Liber Iob, liber Psalmorum, Prouerbia, Ecclesiastes, Cantica Canticorum.

Gregorius Nazianzenus. 370.

De veris & germanis Scripturæ libris:

Quinque metris constant, Iob, Dauid, tres Salomonis,
Consio, & insignes Cantus, Prouerbia sacra.

Amphilochius. 380.

Ad Seleucum de S. Scripturæ libris:

Dein versibus scriptos quinque asseram libros:
Qui multa passus est, coronatus Iob,
Psalmos, medelam qui agris animis ferunt,
Tresq; Salomonis, &c.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Sermone in Beatos Iob, & Abraham: Quis tam strenuus & fortis, vti beatus Iob? Quem vidit quidem diabolus, aggredi tamen primùm detrectauit. Iob dum tentatur, apparet scientia, quæ post multa tempora danda erat, Spiritu S. eruditore edoctus. Quo pacto demonstrabitur hoc? Nondum erat Lex, & longè ante Euangelij prædicationem præcessit. Quintus enim erat ab Abraham, & nepos Esau, & Legem seruauit sacrificando, & Euangelium cum cogitationibus certando. Vitulum enim sacrificabat, quasi Legem videns: & de internis cogitationibus solicitus erat, quasi Euangelium spectans. Dicebat enim Iob: *Ne forte filij mei mala cogitarint in corde suo contra Deum.* Iob 1.

In Catena Græcorum ad cap.1.Iob: Vtilem esse librum cuiuis in omni vitæ genere & conditione, viris, mulieribus, senioribus, medijs, diuitibus, pauperibus, secundis aduersisq; rebus vtentibus, facilè est ostendere. Hic enim vir magnus, atque admirabilis, qui vbiuis gentium clarus est, qui pietatis athleta fuit, & corona donatus, qui cuncta certamina exantlauit, qui innumera aduersus diabolum trophæa constituit: hic, inquam, opulentus fuit, & inops, glorioſus, & contemptus, liberis abundans, & orbatus, in regijs aulis, & in sterquilinio, in splendida veste, & post hanc in vermium fonte, &c.

Nilus Abbas. 420.

In Ascetico: Admirabilis Iob ea de re dubitans, ita loquitur: *Quis reuelabit faciem indumenti eius? in plicam autem loricæ eius quis ingredietur?* Iob. 41.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Lib.2.in Ioannem c.37. Audit per omnia, qui plantauit aurem: & considerat cuncta, qui finxit oculum. Vnde ad Iob ipse dicit: *Quis est qui celat me consilium? contemnit autem verba in corde suo me celare?* Iob. 42.

Isidorus Pelusiota. 440.

Lib.3. epist. 11. Iam si continentem etiam aspicies, nullo incommodo hinc se affici contendat, à Iobo viro omni laude præstantiori coarguetur, his verbis vtente: *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.* Iob.31.

Epist.106. Atque hoc perspicuè ex eo liquet, quòd & Noë, & Abrahamum, & optimos, acceleberri-

mos.

nios ipſius nepotes (quorum vnus, & quidem præſtantiſsimus erat is, qui vniuerſam diaboli potentiam concidit, atque ipſius ſagittas con ſumpſit, pharetramque inanem reddidit, hoc eſt clarus Iob) circa literas alloquebatur.

Theodoretus. 450.

Quæſtionum in Geneſin, quæſt. 92. Vnde Iob originem traxit? Ab Eſau: hoc enim docet, quæ de eo
Iob 1. ſcripta eſt hiſtoria: *Vir erat*, inquit, *in regione Huſitide*. Hoc item demonſtrat beatus Moſes, qui deſcribens ſucceſsiones eorum, qui regnauerunt ab
Gen. 36. Eſau, ſic ait: *Mortuus eſt Balach, & regnauit pro eo Iacob filius Zare de Boſra*: quæ omnia conſentiunt cum hiſtoria Iob.

Olympiodorus. 480.

Ad caput 1. *Iob*: De ſcriptione libri eorum, qui Commentarios ediderunt, non vna omnium eſt ſententia, affirmantibus nonnullis, è ſapientibus Hebræis hominibus quendam extitiſſe, qui auditione, quæ ad iuſtum hunc pertinent, primùm acceperit: deinde ad ſuæ eruditionis ſpeciem hæc literis mandaſſe, ita nec diuinitus afflatam ſcriptionem hanc eſſe confitentur. Alij ab amicis Iob conſcriptum eſſe tradiderunt, ſiue temporis cùm adeſſent recordatis, ſiue, quod verius eſt, gratia illuſtratis: maximè quòd id fuerat precatus, cùm di-
Iob 19. ceret: *Quis det ſcribi verba mea, ponantur illa in libro in æternum?* Voluminis auctorem Moſen quidam alij ſcribunt, è charactere orationis ducta coniectura. Sed nimirum diuino Theologo Gregorio Salomonis ſcriptum hoc iudicatum eſt. Valeant igitur, qui Scripturam hanc tanquam confictam, atque ab humana cogitatione profectam, nec inſpiratam diuinitus criminantur.

Procopius Gazæus. 510.

Præfatione in Geneſin: Huic addatur Iobi teſtimo-
Iob 38. nium, cuius hic tenor eſt: *Cùm congratularentur ſtellæ matutinæ, & iubilarent cuncti filij Dei*: per ſtellas matutinas intellige Angelos, vt habent Septuaginta interpretes.

In Exodum fol. 291. Sapphirus commonſtrat beatam Virginem, de qua vaticinatus Iob inquit: *Ter-*
Iob 28. *ra ex ipſa egredietur, panis ſubterſus eſt quaſi ignis: locus ſapphiri lapides eius*: quibus verbis deſignatur puriſsimum Virginis corpus.

Anaſtaſius Synaites. 580.

Comment. in Hexam. lib. 10. Ille iuſtus, & nulli affinis reprehenſioni, & pius Iob dicebat: *Nudus ab*
Iob 1. *omni peccato exiui ex ventre matris meæ: ab eo quoque nudus recedam.*

Antiochus. 600.

Homil. 117. Talis nihil obſcurè fuit eximius ille Iob? Is enim perditis ſemel omnibus, domo inſuper decem contignationibus faſtigioſa adæquata ſolo, ſed & filijs ruina oppreſsis, quam Domino pro his rependit gratiarum actionem? Nimirum ac-
Iob 1. cepto hoc nuntio dicebat: *Dominus dedit, Dominus abſtulit: ſit nomen Domini benedictum.* Hoc inſigni argumento internoſcitur, qui nihil fucatè operatus eſt, dum inter medias deprehenſus calamitates, toto pectore gratias agit Domino.

Maximus Monachus. 640.

Centuria primæ cap. 83. Hoc ſatis clarum eſt ex ſcripta hiſtoria de Iob, quæ deſcribit citra voluntatem
Iob 1. diuinam diabolum nunquam ad Iob accedere potuiſſe.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei libro 4. cap. 18. *recenſens ſacræ Scripturæ Canonicos libros.* Tertius, *inquit*, librorum quinquernio verſibus conſtat, nempe liber Iob, Pſalterium, Prouerbia Salomonis, Eccleſiaſtes, Canica Canticorum.

Cæſarius. 760.

Dialogo 1. Audi de Deo Dauidem canentem: *Qui congregat quaſi vrceum aquas maris.* Item alium dicentem: *Qui ligat aquam in nubibus.* Ante hos autem Iobus, certaminum diuinorum magiſter, turris, & propugnaculum inquit: *Et non eſt rupta nubes ſub ipſa*, ſcilicet aqua. Intelligatur autem idem etiam de deificatæ humanitatis Seruatoris aſſumptione: Nubes enim ſubijt ſub pedes eius, non adiuuans aſcenſionem: ſed vt oſtenderetur illum eſſe, qui per turbinem & nubes olim quidem ad Iobum, poſt ipſum verò ad Moſen locutus eſſet.

Theophylactus. 900.

Ad caput 8. *Ioannis*: Diabolus & Deum apud homines criminatus eſt, Euæ dicens: *Inuidens vobis,* Gen. 3.
prohibuit vos à ligno. Et iterum apud Deum homines accuſauit falsò, vt Iob, dicens: *Non gratis colit* Iob 1.
Iob Deum.

Ad cap. 18. *Lucæ*: Iob prementibus ſe amicis, & grauius incumbentibus quàm calamitas ipſa, dicentibuſque quòd propter peccata illa ſit paſſus, compulſus eſt enumerare ſua opera, idque propter gloriam Dei, ne ſcilicet homines à recto virtutum curſu exciderent.

Suidas. 970.

In Lexico: Iob verè magnus ille & generoſus veritatis pugil, primus aperuit gymnicum illud, & ingens, atque adeò totum terrarum orbem includens ſtadium. hic aduerſarium omnibus congreſsibus proſtrauit: hic vibicibus & plagis ad ipſa oſſa penetrantibus acceptis, permanſit inuictus: hic vermibus ſcatens, corollam meruit. Hunc neque mors proſternere potuit, neque à tergo inuadere. Inſtar enim firmiſsimæ columnæ, aut incudis, impenetrabilis perſtitit, per omnem ætatem ſubigens, & proſternens aduerſarium. Habes & huius Philoſophi præmia: habes & librum eius, multò & Homerica & Platonica luſcinia cantillantem argutius. Neque enim fabularum & calamitatum alienarum narrationes continet, neque de Achille agit audaciſsimo, aut callidiſsimo Vlyſſe, quorum cædes triumphi ſunt, & mulierum ſtupra res bene geſtæ: ſed diabolum commemorat, qui à nudo quodam, & inermi, & ſolo eludatur; & amicorum vicem eius dolentium conciones, & lachrymas, & totius rerum conditarum naturæ explicationem, & animalium, & auium naturas, & ſplendidas quaſdam narrationes: atque ipſius etiam intorti iſtius ſerpentis imaginem, & vnigeniti Filij Dei ad inferos, & ſubterranea loca deſcenſum, & ex orco reditum, & reſurrectionem à mortuis. Idem liber iuſtum illum victorem pronuntiat, & liberos, & omnem rem familiarem magno illi cum fœnore reſtituit, & vitæ tempus conduplicat.

Nicetas Heracleenſis.

In Catena Iob, cap. 1. Quòd magnam hic liber præbeat vtilitatem ſatis planum factum eſſe arbitror. Nunc ad ipſam verborum interpretationem veniendum eſt. Quæcunque verò hiſtoriæ congruunt, atque allegoriæ, quæ hiſtoriam minimè lædant, omnia perſequemur.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 3. *cap.* 1. *de deſcenſu in Virginem*: Item Iobus: *Qui extendit cælos ſolus, & graditur ſuper*
Iob 9. *fluctus maris.*

Nicephorus Calliſtus. 1300.

In Synopſi diuinæ Scripturæ: Veteris Teſtamenti libri verſibus ſunt ſcripti: Iob Dauid, tria Salomonis, Eccleſiaſtes, Canticum, & Parœmiæ.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Oratione 2. *in Mahometum*: Quid verò de iuſto il-

lo Iob dicemus? Et sanè de ferreo illo & adamantino Iob interrogo. Num ceu discretus à Deo reiectus diabolo traditus est? & tot tantisque malis, mobilibus simul & immobilibus flagellatus est, liberorum scilicet amissione & proprij corporis afflictione, &c.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Iob 2. *Lib. de patientia cap.* 14. Dissecabitur Malus, cùm Iob immundam vlceris sui redundantiam magna æquanimitate distringeret, cùm erumpentes bestiolas inde in eosdem specus & pastus foraminosæ carnis ludendo reuocaret. Itaque operarius ille victoriæ Dei, retusis omnibus iaculis tentationum, lorica, clypeoque patientiæ, & integritatem mox corporis à Deo recuperauit, & quæ amiserat reduplicata possedit.

Cyprianus. 250.

De opere & elemosynis: Probat Scriptura diuina dicens: Iob 1. *Iob homo verus, & iustus, habuit filios septem, & filias tres, & emundabat illos, offerens pro illis hostias Deo secundùm numerum illorum, & pro peccatis eorum vitulum vnum.*

De lapsis: Quid Iob in operibus promptius, in tentationibus fortius, in dolore patientius, in timore submissius, in fide verius?

Zeno Veronensis. 260.

Sermone de S. Iob: Iob vir fuit iustus & verax, ab vniuersis concupiscentijs huius mundi secretus, conuersatione limpidus, mente limpidior, vsque adeò circumspectus atque irreprehensibilis, vt Dei sit testimonio collaudatus, vnde non immeritò beatus beata vita fruebatur. Namq; erat illi splendidissima domus, diues census, diues quoque numerus liberorum, & (quod est parentibus gratum) vtriusque sexus, & inuicem se amantium: quorum pro munere Deo diuinas hostias offerebat. Tanto autem puritatis ac fidei erat muro munitus, vt non auderet eum attentare diabolus, nisi à Deo iussus.

Iulius Papa. 336.

Epistola ad Orientales pro causa Athanasij: Nec confideratis, qui fratres persequi non cessatis, qualia Iob patientissimus inter cætera exorsus loquitur: Iob 29. *Auru audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi*, &c.

Hilarius Pictauiensis. 350.

Ad Psalm. 68. Sancto etiam Iob, post illud vniuersarum passionum gloriosissimum bellum, cùm dignus iam esset eloquio diuino, scientiaque naturæ, post confracti intra se maris portas, rugientesque eius in matris suæ ventre terrores, rursum quid etiam in mari significaretur, Dominus reuelauit, dicens: Iob 18. *Venisti autem super fontes abyssi, aut in vestigijs maris ambulasti?*

Ad Psalm. 118. Semper dicat: *Bonitatem fecisti cum seruo tuo Domine*, vt ait ille passionum humanarum gloriosus & beatus victor: Iob 1. *Dominus dedit, Dominus abstulit: sit nomen Domini benedictum.*

Ambrosius. 370.

De Interpellatione Iob lib. 1. *cap.* 2. Amissis Iob liberis, atque omnibus suis, præter vxorem, quæ ei sola ad tentationem fuerat reseruata, perfusus etiam vlceregrani, cùm videret amicos suos, non ad consolandum venisse, sed ad exaggerandum, & acerbandum dolorem, aduertit à Domino datam in se aduersario tentandi sui potestatem. Et quamuis sagittas Domini in corpore suo sentiret esse, à quibus compungi se diceret, tamen quasi bonus athleta, qui dolori non cederet, nec dura certaminis recusaret, addidit: Iob 6. *Incipiens Dominus vulneret*, &c.

Ruffinus. 390.

In Symbolum Apostolorum: Iob quoque mysticis redundans totus eloquijs, audi quam euidenter resurrectionem prædicit mortuorum. *Est*, inquit, *arbori spes. Si enim abscissa fuerit, iterum pullulabit, & virgultum eius nunquam deficit*, &c.

Hieronymus. 390.

Epistola 103. *ad Paulinum cap.* 7. Iob exemplar patientiæ, quæ non mysteria sermone suo complectitur? prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur: omnesque leges Dialecticæ, propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat: singula in eo verba plena sunt sensibus. Et, vt de cæteris fileam, resurrectionem corporum sic prophetat, vt nullus de ea vel manifestius, vel cautius scripserit.

Augustinus. 400.

De Ciuitate Dei lib. 18. *cap.* 47. Homines quosdam non terrena, sed cælesti societate ad veros Israelitas supernæ ciues patriæ pertinentes etiam in alijs gentibus fuisse, negare non possunt: quia si negant, facilimè conuincuntur de sancto & mirabili viro Iob, qui nec indigena, nec proselytus, id est, aduena populi Israel fuit: sed ex gente Idumæa genus ducens, ibi ortus, ibidem mortuus est: qui diuino sic laudatur eloquio, vt quod ad iustitiam, pietatemque attinet, nullus ei homo suorum temporum coæquetur. Quæ tempora eius, quamuis non inueniamus in Chronicis, colligimus tamen ex libro eius, quem pro sui merito Israelitæ in auctoritatem Canonicam receperunt, tertia generatione posteriorem fuisse quàm Israel.

Seuerus Sulpitius. 420.

Sacræ historiæ lib. 1. Hoc temporum tractu Iob fuit, legem naturæ & agnitionem Dei, & omnem iustitiam complexus, prædiues opibus, atque eò illustrior, quòd his neque integris corruptus, neque amissis deprauatus est. Nam cùm per diabolum exutus bonis, filijs etiam orbatus esset, ad extremum diris vlceribus affectus, non potuit vinci, vt præ doloris impatientia aliqua in parte peccaret. Mercedem denique diuini testimonij consecutus sanitati restitutus, omnia quæ amiserat in duplum recepit.

Philippus Presbyter. 430.

Lib. 1. *in Iob*: Sanctus Iob vir summæ patientiæ & virtutis, Deique testimonio approbatus, multa de Christo Domino prophetauit, cuius etiam ipse personam singulariter gesit, &c.

Leo Magnus. 450.

Sermone 9. *in Quadragesima*: B. Iob alternantibus bonis ac malis mundi huius eruditus, piè veraciterque dicebat: *Nonne tentatio est vita hominis super terram?* Iob 7.

Prosper. 450.

De promissionibus & prædictionibus Dei parth 1. *cap.* 22. Ex semine Esau Idumæa gens, in qua inter cæteros duces Iob ille fortissimus athleta Dei enituit, in exemplum omnis patientiæ productus, vt agonistico certamine principem totius militiæ diabolum superaret, fultus auxilio Dei. Vir namque cùm esset iustus, ac sine querela Deo, eumque in confusione diaboli qualis esset, Deus ostendere dignaretur: *Animaduertisti*, inquit Deus diabolo, *ad puerum meum Iob? Non enim est illi similis quisquam in terris.* Iob 1.

Gela-

Gelasius Papa. 490.

In Decretis suis enumerans sacræ Scripturæ librorum ordinem: Item, *inquit*, ordo historiarum: Iob liber vnus, Tobiæ liber, Esdræ liber vnus, &c.

Alcimus Avitus. 500.

Librum ad Sororem in Catalogo diuinarum Scripturarum:

Et quæ tam miserè afflicti patientia Iobi.

Cassiodorus. 540.

Institutionum diuinarum lectionum lib. 1. cap. 8. Sequitur Hagiographorum codex sextus, habens libros octo, qui in capite sui continet Iob præclarum patientiæ gloriosumque documentum, quem labore B. Hieronymi Latina lingua, sicut & alia, multacautissimè translatum, expositumque promeruit: cuius explanationibus actum est, vt, sicut Dominus de ipso testari dignatus est, inculpabiliter cuncta locutus fuisse doceatur. Quanta enim liber ille continet suauia sacramenta verborum?

Iustus Orgelitanus. 540.

In Canticanum. 107. Tactus iste aduenientis plagæ intelligitur cruciatus, secundùm illud in Iob, dicente Satana ad Dominum: *Aliquo tange ossa & carnem eius, nisi in faciem benedixerit tibi.* Iob 1.

Gregorius Turonensis. 580.

Historiæ Francorum lib. 1. cap. 8. Esau est pater Idumæorum, de cuius generatione quarta natus est Iobab. Hoc est Esau, Raguel, Zara, Iobab, quæ & Iob. Is vixit annos 249. octogesimo nono anno ab infirmitate liberatus est: post infirmitatem autem, 170. annis restituta omni in duplum facultate, cum tot, quot perdiderat, filijs iucundatus est.

Gregorius Magnus. 590.

Præfatione in expositionem B. Iob cap. 1. Quis hæc scripserit valdè superuacuè quæritur, cùm tamen auctor libri Spiritus sanctus fideliter credatur. Ipse igitur hæc scripsit, qui hæc scribenda dictauit. Ipse scripsit, qui & illius operis inspirator extitit, & per scribentis vocem imitanda ad nos eius facta transmisit. Cùm ergo rem cognoscimus, musquè rei Spiritum sanctum autorem tenemus, quia scriptorem quærimus, quid aliud agimus, nisi legentes literas, de calamo perscrutamur? Arbitrari tamen verius possumus, quòd idem B. Iob, qui certamina spiritualis pugnæ sustinuit, etiam consummatæ suæ historiæ pugnæ sustinuit, etiam consummatæ suæ historiæ gesta narrauit, &c. Vnde & B. Iob S. Spiritu afflatus potuit sua gesta, quæ erant videlicet supernæ aspirationis dona, quasi non sua scribere: quia eò alterius erant quę loquebatur, quò homo loquebatur quæ Dei sunt: & eò alter quæ erant alterius loquebatur, quò Spiritus S. loquebatur quæ hominis sunt.

Isidorus Hispalensis. 620.

Libro 6. Originum cap. 2. Librum Iob quidam Mosen scripsisse arbitrantur: alij vnum ex Prophetis: nonnulli verò eundem Iob post plagam suæ passionis scriptorem fuisse existimant, arbitrantes, vt qui certamina spiritualis pugnæ sustinuit, ipse narraret quas victorias expediuit.

De vita & morte Sanctorum cap. 24. Iob filius Zarę de Bosra Rex Idumęorum quartus post Esau, successor Balæ filij Beor, homo gentilis, fide stabilis, humilitate summus, hospitalitate præcipuus, in disciplina mansuetus, in eleemosynis largus, diues in censu, extemplò factus egenus: locuples in liberis, repente orbatus: tentationi traditus, sed contra tentationem fidem religionis amans, &c. vixit post plagam 170. annis, & fuerunt omnes dies vitæ eius 248. anni.

Beda. 700.

Ad cap. 5. Iacobi: Quod impietatis vitium beatus Iob multum se cauere insinuat, cùm ait: *Si aduersum me terra mea clamat, & cum ipsa sulcetrius desient, si fructus eius comedi absque pecunia, & animam agricolarum eius afflixi pro frumento, oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.*

Alcuinus 760.

Ad caput 5. Ioannis: *Ecce sanus factus es.*) Sæpe homo vt probetur tribulatur, sicuti Beati Iob patientia tribulata & probata est, &c. sed discamus flagellis pijssimi Redemptoris nostri humiliter subiterni, arbitrantes nos minus pati quàm meremur, semper illius sententiæ memores: *Quia beatus homo, qui corripitur à Domino.* Iob 5.

Ambrosius Ansbertus. 770.

Libro 1. in Apocalypsin: Hinc est, quod iustum Iob, ore Domini vltra omnes homines laudatum, sic ad tentandum accepit, non vt eum superaret, sed vt transactas eius virtutes nescius custodiret, & merita potiora post flagella augeret.

Haymo. 820.

Dominica 5 post Pascha: Quis diabolum auctorem malitiæ esse neget, maximè cùm per B. Iob de eo dicatur: *Omne sublime videt, & ipse rex super omnes filios superbiæ?* Iob 41.

Dominica 18. post Pentecosten: Nonnulli hic exaltantur, & in futuro humiliantur, quales sunt superbi diuites, qui, iuxta Scripturæ vocem, *dugunt in bonis dies suos, & in puncto ad infernum descendunt.* Iob 21.

Rabanus Maurus. 840.

De institutione Cleri lib. 2. cap. 53. De Canone sacrarum Scripturarum: Post hæc vertuum libri octo habentur, qui diuerso apud Hebræos metro scribuntur, id est, Iob liber, & liber Psalmorum, & Prouerbiorum, & Ecclesiastes, & Cantica Canticorum.

De Vniuerso lib. 1. cap. 2. Iob in factis & dictis suis exprimit personam Redemptoris, de quo scriptum est: *Ipse dolores nostros tulit, & ægrotationes portauit.*

Theodulphus Aurelianensis. 850.

In versibus, quos in fronte Bibliorum describi fecit:

Iob quoque verba tenens cum gestis inde, libellus
Hic parvus, quamvis pondera magna vehit.

Paschasius Ratbertus. 850.

Lib. 2. in Lamentationes Hieremiæ: Hostis callidus, quoties flagella ingerit, Deum mox blasphemare persuadet. Quod bene Iob intelligens, quando mulier ei persuasit: *Benedic Deum, & morere:* respondit, & saniora consilij verba non tacuit: *Dominus, inquit, dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est.* Iob 2. Iob 1.

Bridefertus Rameſiensis. 980.

Ad cap. 4. Bedæ de temporum ratione: Iob filius Tharæ de Bosra, Rex Idumæorum, quartus post Esau, successor Balæ filij Beor, homo gentilis, fide stabilis, humilitate summus, hospilitate præcipuus, in disciplina mansuetus, in eleemosynis largus: diues in censu, extemplò factus egenus: locuples in liberis, repente orbatus: tentationi traditus, sed contra tentationem fide religionis armatur: fit gloriosus in certamine, æquanimis in dolore: damna rerum pertulit, funera pignorum doluit, corporisque vulnera patienter excepit, & inter supplicia Deum semper glorificauit: mala suadentem insuper patienter sustinuit coniugem, verba amicorum superauit: pro tanta virtute patientiæ duplicè in finem remuneratione subleuatur, recipiens post rerum casum multiplicem claritatem donorum.

Petrus Damianus. 1050.

Tractatu de ordine Eremitarum, & facultatibus eremi sontis Auellani: Vnde non immeritò scrutator mo-

diuinæ patientiæ B. Iob dicit: *Qui fecit magna & incomprehenſibilia, quorum non eſt numerus.*

Hildebertus Cenomanenſis. 1100.

Epiſt. 31. Hos quoque quatuor angulos ita B. Iob domus habuit, in qua ventus irruens ſeptem conuiuantes filios oppreſſit.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De diuinis officijs lib. 8. cap. 8. B. Iob cùm de ſcientia, quam habuerat priuſquam ſibi Dominus de turbine loqueretur, dixiſſet: *Auditu auris audiui te:* & de augmento eiuſdem ſcientiæ, quod accepit ex colloquutione Dei ſubiunxiſſet: *Nunc autem oculus meus videt te,* ſtatim multiplicem ſcientiam cauſam eſſe oſtendens effectiuam luctusquè & pœnitentiæ, *Idcirco,* inquit, *me ipſe reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere.*

Libro 2. de meditatione mortis: Homo ſuauiter viuens diei ſuæ benedicit, diem natiuitatis ſuæ benedici vult, adeò vt etiam feſtis illum auſus ſit celebrare conuiuijs, ſicut Herodes in Euangelio, & ſicut longè antiquior Pharao circa tempus, quibus extitiſſe conſtat beatum Job. Fuit contemporaneus Ioſeph. Etenim vxorem illius tradit Philo fuiſſe Dinam filiam Iacob: contra præſumptiones hominum eiuſmodi, qui taliter benedixerunt diem ſuæ natiuitatis, rectè iſte beatus & ſapiens vir aperiens os ſuum, diei ſuæ maledixit, celeremquè finem imprecatus eſt miſer rimæ conditioni, dicendo: *Pereat dies, in quo natus ſum: in quo dictum eſt, conceptus eſt homo.*

Bernardus 1130.

Sermone 34. ſuper Cant. Cantic. Nonne Deus ſeruum ſuum Iob, cùm poſt inſignem triumphum, tantam & tam probatam ipſius patientiam larga remunerandam benedictione cenſeret, prius in multis & diſtrictis percunctationibus humiliare curauit, & ſic parare vitam benedictioni?

Petrus Gluniacenſis. 1150.

Lib. 2. contra Iudæos cap. 5. Nonne Iob, qui de Canone tuo eſt, Deo loquitur, dicens: *Licet hæc cales in corde tuo, tamen ſcio vniuerſorum memineris?*

Guarricus Ignacenſis 1170.

Sermone in Purificatione S. Mariæ: Huius lucernæ videtur Iob recordare, cùm in mœrore tentationis recolens cum ſuſpirio lætitiam præteritę conſolationis ait: *Quis mihi tribuat, vt ſim iuxta menſes priſtinos, ſecundùm dies, quibus Dominus cuſtodiebat me?*

Innocentius Tertius. 1200.

De contemptu mundi lib. 2. cap. 15. Abraham diues fuit, & Iob locuples, Dauid opulentus: & tamen de Abraham inquit Scriptura: *Quia credidit Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.* Et de Iob: *Quia non erat ei ſimilis in terra, vir ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.* De Dauid autem: *Quia Dominus inuenit virum ſecundum cor ſuum.*

Iacobus Vitriacenſis. 1270.

Hiſtoria Occidentalium cap. 34. Vnde Dominus in Iob loquens de Behemoth, ſic ait: *Non parcam ei verbis potentibus, & ad deprecandum compoſuit.* Iob 41.

Thomas Cantipratenſis. 1260.

Libro Miraculorum cap. 25. Quis homo tam crudeliter inhumanus Dei Filium, hominem inter homines, & propter homines factum, & ſui cauſa peremptum, in Scripturis ſanctis, veluti in lucidiſſimo ſpeculo, proſpiciens, non horreſcat, & totis viribus compaſſus occiſo, non commoriatur mortuo, vel irremedialibus lachrymis eum quotidie non lamentetur? Vnde Iob: *Viſitans,* inquit, *ſpeciem tuam non peccabis.* Iob 5.

Alphonſus Toſtatus Abulenſis. 1430.

Ad caput 22. Geneſis: Iob videtur fuiſſe de genere Eſau, qui vocatur Iobab, & fuit ſecundus Rex in gente Idumæorum. Et hoc perſuadetur ex multis: primò, quia Iob erat vir diues, & potens inter omnes Orientales, vt patet Iob 1. Hoc autem valdè conuenit ei ponendo eum regem, & potentem in genere Eſau. Sed non tantum conuenit, ſi poneretur de genere Nachor, quia illi homines minoris conditionis erant. Item quia dicitur Iob 29. *Procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi:* & deinde ſubdit multa, quomodo principes audientes eum non audebant loqui, & poſt concludit: *Sedebam quaſi Rex circumſtante exercitu: eram tamen mœrentium conſolator:* hæc autem omnia non poſſunt conuenire niſi Regi, vel alicui valde magno viro, qui eſſet princeps ſuper principes, cuiuſmodi eſſet Iob, ponendo eum de ſtirpe Eſau. Item patet hoc ex amicis eius. Habuit enim tres amicos, ſcilicet Balda Subitem, Elipha Themanitem, Sophor Naamazitem, vt patet Iob 3. Iſti amici denominantur à tribus ciuitatibus, quæ ſunt in Idumæa, quæ vocata eſt ab Eſau, vel Edom, in qua poſteritas eius habitauit. De ſitu autem iſtarum trium ciuitatum in Idumæa habetur in libro de diuiſione terræ ſanctæ. Item quia Iob 1. dicitur: *Vir fuit in terra Hus.* Eſt autem in Idumæa quædam pars terræ, quæ vocatur Hus, vt patet in libro diuiſionis terræ ſanctæ. De vna ciuitate iſtarum, ſcilicet de Theman, quòd ſit in Terra Idumææ, patet Amos 1. vbi comminatur Deus, dicens: *ſuper tria ſcelera Edom,* id eſt, Idumææ, & deinde ſubiungitur: *Mittam ignem in Themam, & deuorabit ædes Boſræ.* Et illud ſatis conſonat illi, quod dicitur 36. cap. ſcilicet, quòd Iobab fuit Rex Boſræ. Item vltimò, quia ſepulchrũ B. Iob adhuc vſque hodie apud Iordanem fluuium in magna planitiæ in confinibus Palæſtinæ & Idumææ iacet, & in magno honore à gentibus illis tenetur. Si autem Iob fuiſſet de ſtirpe Nachor, oportuiſſet omnia hæc fuiſſe in Meſopotamia, quia ibi habitauit Nachor, vt patet Geneſis 24.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

ECCLESIASTEN SALOMONIS, VT CANONICVM LIBRVM VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

NEGANT.

Anno post natum Christũ

350. SVNT quidem haretici, qui de veteri Testamento Ecclesiasten Salomonis reprobant. Philastrius hæresi 83.

400. Aiunt Hebræi, cùm inter cætera scripta Salomonis, quæ antiquata sunt, nec in memoria duranerunt, & hic liber oblitterandus videretur, eò quòd vanas assereret Dei creaturas, & totum putaret esse pro nihilo, & cibum, & potum, & delicias transeuntes præferret omnibus, ex vltimo capite meruisse authoritatem, vt in diuinorum voluminum numero poneretur. Hieronymus ad caput vltimum Ecclesiastis.

500. Innominati quidam haretici dixerunt, Salomonem non solùm in compositione præsentis libri, sed omnium quoque librorum suorum carnisse Spiritus sancti illustratione: quia cor eius in senectute depravatum à mulieribus fuerit, & ad artes magicas, & ad idola conuersum: quod profectò nunquam admisisset, si Spiritus sanctus aliquando in illo habitasset. Iacobus Christopolitanus in præfatione Commentariorum in Canticа.

600. Iudæorum quidam asseuerant Salomonem hunc librum edidisse ad confutationem antiquæ idololatriæ, cuius radix & causa fuit mundi æternitas: qui cùm eo tempore, quo hæc scribebat, mulieres idololatras adamaret, nec ausus fuit aperte de mundi vanitate, eiusq; ortu & interitu scribere, ne illarum errorem ab ipsa radice cõuellens, aut illas, aut illarum gentes offenderet: vnde veluti ijs placere studens, affirmauit interdum omnia ab æterno fuisse, cùm diceret: Nihil sub sole nouum: addens multa his similia in gratiam mulierum, quas amabat. Hugo Cardinalis præfatione in Ecclesiasten.

1510. Martinus Lutherus Ecclesiasten cùm perlegisset, dicebat: Hic liber non est perfectus: multa abrepta sunt: neque ocreis, neque calcaribus indutus est, hoc est: nullam habet perfectam sententiam, equitat in arundine longo, sicut ego dum essem monachus in monasterio. Henricus Petrus Rebenstock libro 2. Colloquiorum Latinorum Lutheri, capite de veteri Testamento.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Melito Sardensis. 160.

Epistola ad Onesimum, *recensens sacra Scripturæ libros, inter eos Ecclesiasten Salomonis numerat.*

Clemens Alexandrinus 200.

Libro 5. Stromatum: Iam verò hinc Epicuri quidem mentem subijt casus, cùm hoc dictum non intellexisset. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.*

Eccle.

Origenes. 230.

Homil. 1. in Psal. 38. Quia autem de hac vita accipiatur ista sententia, audi Ecclesiasten protestantem, ac dicentem: *Laudaui omnes, qui mortui sunt, super omnes, qui viuunt, quicunque ipsi viuunt vsque modò. & bonum super istos duos, qui nondum natus est.* Laudat ergo mortuos plus quàm viuos.

Gregorius Neocæsareensis. 260.

Ad caput 1. Ecclesiastis: His verbis Salomon Dauidis regis & Prophetæ filius, rex mortalium omnium clarissimus, & Propheta sapientissimus, vniuersam Dei Ecclesiam affatur, quàm vana & inutilia sunt omnia ea hominum negotia & studia, quæ in humanis rebus suscipiuntur.

Athanasius. 340.

In Synopsi diuinæ Scripturæ cap. 15. Ecclesiastes: Et hũc librum scripsit Salomon. Dicitur autem Ecclesiastes, quoniam ita hunc nominauit auctor ipse qui scripsit, in principio ipsius dicens: *Verba Ecclesiastæ filij Dauidis regis Israel in Ierusalem: Vanitas vanitatum dixit Ecclesiastes.* Varijs verò nominibus vocatus est Salomon: Sapiens, propterea quòd sapientiæ particeps factus est: Prudens, eò quòd veritatis in ipso fuit prudentia: Doctus, quoniam veram à Domino doctrinam habuit: Ecclesiastes verò vocatus est, quia ad populum ipse concionatus est, & quæ Spiritus sunt locutus. Videtur autem in hoc libro de naturali Theoria philosophari; quoniam enim Aegyptij de illa suas iam habebant imaginationes, & Græci hisce de rebus fabulaturi erant, ob eam causam ipse impulsu Spiritus S. eos, qui de his rebus inquirere conabantur, compescit, dicens: *Non poterit homo inuenire opus, quod sub sole factum est: quantumuis quærendo fuerit inuentum, non inueniet.* Deijcit etiam Aegyptiorum religionem circa diuinationem ex hominis natiuitate, dicens: *Qui obseruat ventum, non seret. & qui aspicit ad nubes, non metet: in quibus agnoscit non potest, quæ sit via spiritus. Sicut ossa in ventre vterum gestãtis, ita non cognoscis opera Dei, qui facit vniuersa.* Deinde & de singulorum theoria tractans, consentit, quod de talibus vanè quæratur, & quòd eiusmodi nihil pariant aliud quàm laborem.

Basilius Magnus. 370.

Homil. 12. in principium Prouerbiorum: Tres omnino sacros à Salomone tractatus nouimus extisse. Hunc imprimis Prouerbiorum, & Ecclesiasten, & Canticum Canticorum. Quilibet autem propriam retinente materiam, cuncti ad hominum scripti sunt vtilitatem. Ecclesiastes Physiologiam attingit, nobisque in hac vita vanitatem palam ostendit, vt in ijs, quæ citò prætereunt minimè sit homini inuigilandum, neque item animi curas in vanis rebus collocandum.

Gregorius Nazianzenus. 380.

In Carminibus de veris & germanis Scripturæ libris:

Quinque metris constant: Iob, Dauid, tres Salomonis: Concio, & insignes Cantus, Prouerbia sacra.

Gregorius Nyssenus. 380.

Commentario in Ecclesiasten Salomonis: Nobis exponendus propositus est Ecclesiastes, qui magnitudini vtilitatis habet parum laborem contemplationis. Nam cùm sensa Prouerbiorum iam mentem prius exercuerint, quorum obscuræ sunt rationes, & dicta sapientia, & ænigmata, & varij verborum flexus, sicut libri illius continet proœmium, tunc ijs, vt quibus ad perfectiores disciplinas facta fuerit accessio, ad hanc Scripturam, quæ verè est excelsa, & diuinitus inspirata, existit ascensus. Si ergo Prouerbiorum, & quæ nos ad has disciplinas præparat meditatio, est adeo laboriosa, & contemplatu difficilis, quantum inspiciendum est esse laborem in his sublimibus sensis, quæ nunc contemplanda nobis sunt proposita.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Homilia 2. de eo quod dixit Esaias: *Factum est anno, quo mortuus est Ozias rex, vidi Dominum*, &c. Atque hæc tempora nouit Salomon, dicens: *tempus tacendi, & tempus loquendi.* Si ergo tacendi, quo detur & præceptori tempus loquendi. Eccl. 3.

Theophilus Alexandrinus. 400.

Epist. 3. Paschali: Quod puto Ecclesiasten, ne de alienis nostra fontibus hauriantur, in volumine suo dicere: *Gyrans gyrando vadit spiritus, & super vlos suos reuertitur spiritus, omnium solum cursum significantem, eadem temporum rota in semet reuertitur, rediens ad ea vnde profectus fuerit.*

Ioannes Cassianus. 430.

Monasticarum institutionum libro 3. cap. 9. Absolutio ieiunij post vigiliarum laborem totidem Apostolicis viris in die Sabbati statuta non immeritò præsumitur per vniuersas Orientis Ecclesias, secundùm illam quoque Ecclesiastis sententiam, quæ licet habeat & alium mysticum sensum, tamen ab hoc quoque non abhorret, quo vtrique diei, id est hebdomadi pariter & ogdoadi eandem partem solennitatis impartire præcipimur, ita dicentis: *Da partem bus septem, & quidem bis octo.* Eccl. 11.

Theodoretus. 450.

Præfatione in Canticum Canticorum: Illud etiam præfari necessarium est, tria esse Salomonis volumina, Prouerbia, Ecclesiasten, & Canticum Canticorum. Ac Prouerbia quidem vtilem de moribus disciplinam complecti: Ecclesiasten autem eorum, quæ sensibus percipiuntur, naturam indicare, vitæque præsentis docere vanitatem, vt ea fluxa & fragilia cognoscentes, tanquam fugacia ac prætereuntia spernamus, & quæ futura sunt, vt firma atque æterna permanentia concupiscamus, &c.

Olympiodorus. 500.

In Ecclesiasten Salomonis, in Præfatione: Rerum certam cognitionem cum à Deo Salomon accepisset, qui fuit filius Dauid, non solùm carnis progenie, sed imitatione virtutis, triplici ipsas diuisione partitus est, in morales scilicet, & naturales, ac eas quæ intellectu solo percipiuntur. Ac morales quidem tradidit in Prouerbijs: naturales autem in Ecclesiastæ sententijs: intelligibiles verò in Canticis Canticorum. Est tamen inuenire & in Ecclesiaste moralium interspersam doctrinam, & rerum naturalium, &c. Sed & in Ecclesiaste, & in Prouerbijs est item inuenire, quæ intellectualia sunt. Se verò ipsum Ecclesiasten, hoc est Concionatorem Salomon nominauit, tanquam cunctos mortales in Ecclesiæ cœtum vocans, & in concordiam nectens, ac in communi Physicarum rerum speculationem tractens. Illud quoque sciendum est, sapientem hunc nostrum Ecclesiasten modò è sua ipsius loqui persona, modò eius personam gerere, qui ea, quæ in mundo sunt, attonitus admiretur.

Epiphanius Synaites 580.

Commentario in Hexameron lib. 4. Hic est sol, de quo etiam dicit propheticè Salomon: *Oritur sol, hoc est, tendit ad inferos, & rursum venit in locum suum.* Christus enim cum inferos subijsset, & resurrexisset, rediit ad Patrem. Eccl. 1.

Isychius. 590.

Lib. 6. in Leuiticum Et Salomon ait: *Omnis res tempus tempus tacendi, & tempus loquendi: tempus belli, & tempus pacis.* Eccl. 3.

Antiochus. 600.

Homil. 91. Quod autem cæteris in rebus spectari debeat, & obseruari temporis commoditas, per Ecclesiasten eruditur: Ait enim: *Omnibus suum est tempus, & tempus omni rei. Tempus tacendi, & tempus loquendi.* Eccl. 3.

Leontius. 610.

De Sectis actione 2. *enumerans Sacra Scriptura libros Canonicos, inter eos Ecclesiasten Salomonis recenset.*

Ioannes Damascenus. 730.

Orthodoxa fidei lib. 4. cap. 18. Tertius librorum sacrorum quinquenario versibus constat: nempe Iob, Psalterium, Prouerbia Salomonis, eiusdem Ecclesiastes, & Canticum Canticorum.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 6. Marci: Duos igitur mittit: *Melius enim sunt duo, quàm vnus*, dicit Ecclesiastes. Eccl. 4.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Lib. de velandis virginibus cap. 1. Nihil sine ætate est, omnia tempus expectant: denique Ecclesiastes: *Tempus*, inquit, *omni rei.* Eccl. 3.

Cyprianus. 250.

Lib. 2. Testimoniorum ad Quirinum cap. 11. De hoc ipso apud Salomonem: *Vidi vniuersa opera, quæ facta sunt sub sole, & ecce omnia vanitas.* Eccl. 1.

Cap. 21. Quod quis vouerit citò reddendum: apud Salomonem: *Prout vouerit votum Deo, ne moram faciat reddere illud.* Eccl. 5.

Hilarius. 350.

Ad Psal. 119. *Melius est*, inquit Paulus, *dissolui, & esse cum Christo.* Et Ecclesiastes ait: *Et laudaui omnes, qui mortui sunt super viuos, qui viuunt vsque nunc*, liberat scilicet per dissolutionem corporis animam, onere atque consortio, atq; etiam infirmis huius atque periculosæ carnis exuta. Philip. 1. Eccl. 4.

Ambrosius. 370.

Proœmio Comment. in Lucam: Quid tres libri Salomonis,

nis vnus de Prouerbijs, alius Ecclesiastes, tertius de Canticis Canticorum, nisi trinæ huius (*naturalis, moralis, rationalis.*) ostendunt nobis sapientiæ Sanct. Salomonem fuisse solertem? Qui de rationalibus, & Echicis in Prouerbijs scripsit: de naturalibus in Ecclesiaste: *quia vanitas vanitatum, & omnia vanitas*, quæ hoc mundo sunt constituta.

Eccl.1.

Philastrius. 380.

Lib. de hæresibus cap. 83. Sunt hæretici, qui de veteri Testamento multa reprobant, id est, Salomonis Ecclesiasten, paucis quidem conscriptum sententijs, omnem tamen thesaurum cælestis scientiæ quærentibus continentem. Nam quòd omnibus sapientior prioribus fit, ipse Saluator testatus est.

Hieronymus. 390.

Ad cap. 1. *Ecclesiastis*: Salomon tria volumina edidit, Prouerbia, Ecclesiasten, & Canticum Canticorum. In Prouerbijs paruulum docens, & quasi de officijs per sententias erudiens: in Ecclesiaste verò maturæ ætatis virum instituens, ne quidquam in mundi rebus putet esse perpetuum, sed caduca & breuia vniuersa, quæ cernimus, &c. Malè igitur quidam opinantur, nos ex hoc libro ad voluptatem & luxuriam prouocari: cùm è contrario omnia, quæ in mundo cernimus, esse vana doceantur: nec debere ea nos studiosè appetere, quæ dum tenentur, intereant.

Lib. 1. aduersus Pelagianos cap. 10. Et Ecclesiastes, de quo certè libro nulla est ambiguitas: *Dixi*, inquit, *sapiens efficiar, & ipsa longè facta est à me*: profunda profunditas, quis eam inueniet?

Eccl.7.

Augustinus. 400.

De Ciuitate Dei lib. 20. *c.* 3. Nempe Salomon sapientissimus Rex Israel, qui regnauit in Hierusalem, librum, qui vocatur Ecclesiastes, & à Iudæis quoque habetur in sacrarum Canone litterarum, sic exorsus est: *Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Quæ hominum abundantia in omni labore suo, quo laborat sub sole?* Et cum ex hac sententia connecteret cætera, commemorans ærumnas, errores q; vitæ huius, & euanescentes interea temporum lapsus, vbi nihil solidum, nihil stabile retinetur: in ea rerum vanitate sub sole illud etiam deplorat quoddammodo, quòd cum sit abundantia sapientiæ super insipientiam, sicut est abundantia lucis super tenebras, sapientis q; oculi sint in capite ipsius & stultus in tenebris ambulet: vnus tamen incursus incurrat omnibus vtique in hac vita, quæ sub sole agitur: significans videlicet ea mala, quæ bonis & malis videmus esse communia.

Eccl.1.

Eccl.2.

Prosper Aquitanicus. 450.

De Vocatione Gentium lib. 1. *cap.* 24. Item in eodem (*Ecclesiaste*) libro legitur, quòd *corda & opera iustorum in manu sunt Dei*, & tantum in studijs suis proficiant, quantum ille donauerit. Quantumcumq; laborauerit homo vt quærat, non inueniet: & quodcunq; dixerit sapiens, vt sciat, non poterit inuenire: quia vniuersum hoc dedi in cor meum, & cor meum vniuersum hoc vidit, quia *& iusti & sapientes, & operationes eorum in manu Dei.*

Eccl.5.

Eccl.9.

Salomius. 480.

Dialogo in Ecclesiasten Salom. *Veranius*: Quot libros edidit Salomon? *Salomius*: Tres tantum, iuxta numerum vocabulorum suorum: Prouerbia, Ecclesiasten, & Cantica Canticorum. *Veran.* Quid agit Salomon in Prouerbijs, aut quid docet in Ecclesiaste, vel Cantico Canticorum? *Salomius*: In Prouerbijs docet paruulum, & per varias sententias instruit: quasi filium. In Ecclesiaste verò iam perfectæ ætatis virum imbuit, vt intelligat, quia in huius mundi rebus nihil est perpetuum, nihil gratiosum, aut magnum, sed omnia sunt breuia, caduca, & vana, quæ cernimus.

Aurelius Cassiodorus. 540.

Diuinar. lect. lib. 1. *c.* 5. Secundus liber Salomonis, qui appellatur Ecclesiastes, à B. Hieronymo potenter expositus est, quem Latino sermone nuncupat Concionatorem, quòd loquatur ad populum, & sermo eius non specialiter ad vnum, sed ad vniuersos generaliter dirigatur. Ecclesiastes autem noster est Dominus Christus, qui medio pariete destructo, inimicitias carnis euacuans, fecit vtraque vnum: hic super omnia sequenda dicit iussa diuina: cuncta mundi istius *vanitatem vanitatum* esse commemorans.

Gregorius Magnus. 590.

Tertia par. Curæ pastoralis admonitione 16. Bene hinc per eundem Salomonem rursum dicitur: *Qui obseruat ventum, non seminat: & qui considerat nubes, nunquam metet.* Quid enim per *ventum*, nisi malignorũ spirituum tentatio exprimitur? Et quid per *nubes*, quæ mouentur à vento, nisi aduersitates prauorum hominum designantur?

Eccl.11.

Isidorus Hispalensis. 620.

Lib. 6. Originum cap. 2. Salomon filius Dauid Regis tria edidit volumina, quorum primum est Misle, id est, Prouerbia, secundum Ecclesiastes, Latinè Concionator, eò quòd sermo eius non specialiter ad vnum, sicut in Prouerbijs, sed vniuersos generaliter dirigatur: docens omnia, quæ in mundo cernimus, caduca esse & breuia, & ob hoc minimè appetenda.

Aponius. 700.

Ad cap. 1. *Canticorum*: De qua dixit idem Salomon: *Omnia circuiui cor meum, & hoc vnum agnoui quòd fecit Deus hominem rectum, & ipsi sibi exquisierunt adinuentiones multas.*

Eccl.7.

Alcuinus 750.

In Præfatione Commentariorum in Ecclesiasten: De diuitiarum vana possessione in huius seculi delicijs penè sapientissimus Salomon totum composuit librum, cui titulus est Ecclesiastes, dicens in capite libri: *vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, & omnia vanitas.* Si omnia vanitas, quæ vtilitas est diuinitas retinere caduca? In quem librum ex sanctorum opusculis Patrum, ac maximè de beati Hieronymi commentario, parnum composui breuiarium vestri causa, fili charissime, quatenus paterna solicitudine admonerem vos, ne nimio amore studeatis caduca inhiare diuitijs.

Eccl.1.

Ad cap. 1. Hic liber Concionator dicitur, quia Salomon in eo quasi tumultuantis turbæ suscepit sensum, vt ea per inquisitionem dicat, quæ fortassè per tentationem imperita mens sentiat. Nam quot sententias per inquisitionem mouet, quasi tot in se personas diuersorum suscipit. Sed concionator verax, velut extensa manu, omnium tumultus sedat, eosq; ad vnam sententiam reuocat, cùm in eiusdem libri termino ait: *Finem loquendi omnes pariter audiamus: Dominum time, & eius mandata obserua.*

Ambrosius Ausbertus. 770.

Lib. 4. *in Apocal.* Et quam aliam habet tribulationem, nisi illam, quam nemo nostram nouit, si ad Sanctorum consortium pertingat, Salomone attestante, qui ait: *Nescit homo, vtrum amore an odio dignus sit, sed omnia reseruantur in futurum incerta.*

Eccl.9.

Haymo. 820.

Lib. 1. in Esaiã. Quòd ædificatiũ & agricultura referantur ad intelligentiam spiritualem, etiam alio loco Paulus Apostolus docet, fundatos & radicatos in charitate credentes esse contestans. Vnde & Ecclesiastes non solùm sibi ædificauit domos, sed & plantauit vineas, & fecit hortos & pomeria, & inseruit omnes arbores pomiferas, extruxitq; piscinas, vt irrigaret saltum.

Ephes.3.

Eccl.2.

Angelomus. 830.

In Stromatis in Canticum Cantic. Salomon in ecclesiaste naturæ ætatis virum instruit, vt nequaquã in mundi rebus credat aliquid esse perpetuum, sed caduca & brevia vniuersa quæ cernimus, &c. In Ecclesiaste naturalis vita exprimitur. Ibi quippe quod omnia ad finem tendant, considerantur, dum dicitur: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Eccl.1.

Theodulphus Aurelianensis Episc. 550.

In Versibus, quos in fronte Bibliorum describi fecit:

Protinus Ideteresident tres ordine libri.
Cui nomen Salomon, siue Coheleth inest.
Allegatur primus, sub prouis nomine cunctos,
Corrigit & mores, ethica lege tua.
Omnia vana canit, cuncta sub sole secundus,
Cui res est; hystoria enumerare labor, &c.

Quitmundus Anersanus. 1060.

De veritate Eucharistiæ lib.1. Cùm verò sapientissimus Salomon cunctas res esse difficiles dixerit, itavt eas explicare non possit, nonne insaniens quàm simillimus est, qui hæc diuina arcana discutere ad oculum violenter quærit? Eccl.1.

Hildeberrus Cenomanensis. 1100.

Epist. 31. Si gloriari oportet, gloriare & exulta in Spiritu sancto. Hic est ille funiculus, de quo Sapientia ait: *Funiculus triplex non cito rumpitur.* Quid enim certius quam sperare in Deo, qui fecit, & formauit te? Eccl.4.

Hugo Etherianus. 1160.

De regressu animarum ab inferis c.4. Cauendum est profectò cuique ne illi literæ adhæreat: *Omnia vadũt in vnum locum. Omnia facta sunt de homo, & omnia reuertuntur ad humum. Et quis scit si spiritus filiorum hominum ascendat sursum, & spiritus pecoris si descendat ipse deorsum in terram.* Eccl.3.

Ioannes Saresberiensis. 1160.

Lib.2. Polyc. cap.22. Huic veritati consonat, quod in Ecclesiaste sanctus Salomon in auditu fidelium concionatur: *Est homo qui diebus & noctibus non capit oculis somnum, & intellexi quod omnium operum Dei nullam inuenire possit homo rationem eorum, quæ sunt sub sole.*

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 3. Aduentus. In omnibus modum teneamus, ne quid nimis: qui enim nimium emungit, sanguinem elicit. Propterea Salomon ait: *Nolite esse nimium iustus.* Quasi dicatur: *recte offeras, & non recte diuidas, peccasti.* Prou.10 Eccl.7.

ARTICVLVS OCTAVVS.

CANTICVM CANTICORVM SALOMONIS VT LIBRVM SACRVM CANONICVM ET AVTHENTICVM VALERE AD ECCLESIÆ DOGMATA CONFIRMANDA.

NEGANT.

Anno post natum Christũ

360. *SI hæresis quædam, quæ de Cantico Canticorum ambigit, ipsa itidem existimans, non spiritu dictũ, sed humanarum rerum causa ac voluptatum hominibus ab eodem prædicata.* Philastrius de hæresibus cap.84.

400. *Plerique ex iis, qui Canticum Canticorum calumniantur, ac spiritalem esse librum negant, fabulas quasdam, ne aniculis quidem delirantibus dignas, contexunt: alii nimirũ quod sapiens Salomon de seipso, deq; Pharaonis filia præscripserit: nonnulli autem eidem affines statuerint, pro Pharaonis filia sponsam esse Abisai Sunamitidem confinxerunt.* Theodoretus Præfatione in Cantica Canticorum.

1520. *Martinus Lutherus* in Exordio suarum Annotationum in Cantica, *vult libellum hunc nihil aliud esse, quam familiare colloquium inter Salomonem & Rempub. Iudæorum, inuitat autem Salomonem dilectum sum ad regnandum super eam.*

1550. *Sebastianus Castalio*, in suorum Bibliorum translatione Latina, *cum Anabaptistis sentit, Canticum istud esse colloquium Salomonis cum amica quadam Sulamitha, & de ea dici:* Reuertere Sulamitha, reuertere, & intueamur te. *Ideo ad marginem adiecit:* Sulamitha amica Salomonis, & sponsa. *Hinc postea,* vt testatur Beza in vita Caluini, *Canticum Salomonis tamquam impurum & obscuram cantionẽ ex Canone expungi iussit & repugnantes ministros atrocissimis conuitijs prosecutus.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Can. Apost. 85. *enumerans sacras scripturæ libros ait:* Salomonis tres: Prouerbia, Ecclesiastes, Cantica Canticorum.

Ignatius. 100.

Epistola ad Ephesios: Ob id & Dominus in capite accepit vnguentum, vt Ecclesiæ spiret incorruptionem. *Vnguentum enim effusum ejus nomen erat, propter.* Cant.1.

e t adoleſcentula dilexerunt te, traxerunt te: poſt te in odorem vnguentorum tuorum curremus.

Melito Sardenſis. 160.

Epiſt. ad Oneſimum *enumerans Sacræ Scripturæ Canonicos libros, inter eos Canticum Canticorum Salomonis recenſet.*

Origenes. 230.

Homil.1.in Cant.Cantic. Quomodo didicimus per Moſen quædam eſſe non ſolùm ſancta, ſed & ſancta ſanctorum, & alia non tantùm Sabbata, ſed & Sabbata ſabbatorum: ſic nunc docemur, ſcribente Salomone, eſſe quædam non ſolùm Cantica, ſed & Cantica Canticorum. Beatus quidem is, qui ingreditur ſancta, ſed beatior, qui ingreditur ſancta ſanctorum. Beatus, qui Sabbata ſabbatizat, ſed beatior, qui ſabbatizat Sabbatorum ſabbata. Beatus ſimiliter & is, qui intelligit Cantica, & canit ea: nemo quippe in ſollennitatibus canit, ſed multo beatior ille, qui canit Cantica Canticorum. Et ſicut is, qui ingreditur ſancta, pluribus adhuc indiget, vt valeat introire in ſancta ſanctorum, & qui Sabbatum celebrat, quod à Domino populo conſtitutum eſt, multa adhuc neceſſaria habet, vt agat Sabbata Sabbatorum: eodem modo difficile reperitur, qui omnia, quæ in Scripturis continentur, Cantica peragrans, valeat aſcendere ad Cantica Canticorum.

Athanaſius. 360.

In Synopſi diuinæ Scripturæ: Salomon ſcripſit libros Canonicos tres, Prouerbia videlicet, Eccleſiaſten & Cantica Canticorũ. *Et poſt multa:* Et hũc librũ Salomon conſcripſit, ſicut antea declaratum eſt. Totus autem ille ad finem vſque myſticè cum allegoria ænigmatica conſcriptus eſt. ſenſus enim dogmatum illius non eſt manifeſtus, ſed in arcano abſconditus. Quapropter conuenit, vt qui intelligentes ſunt in toto hoc libro allegoricè verſentur, ne propter imperitorum inſcitiam quæ dicuntur contemptui exponantur.

Baſilius Magnus. 360.

Homil.12.in principium Prouerb. Tres omnino ſacros à Salomone tractatus nouimus exiiſſe: Hunc in primis Prouerbiorum, & Eccleſiaſtem, & Cantica Canticorum, &c. Cantica Canticorum animæ perfectionis modum demonſtrant. Sponſi namque & ſponſæ concordiam continent, hoc eſt animæ cum Deo Verbo familiaritatem.

Concilium Laodicenſe. 360.

Can.60. *enumerans ſacræ Scripturæ Canonicos libros, inter eos Canticum Canticorum Salomonis recenſet.*

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catechеſi 4.de diuinis Scripturæ libris: Carmine ſcripti ſunt quinque libri: Iob, liber Pſalmorum, Prouerbia, Eccleſiaſtes, & Cantica Canticorum.

Gregorius Nazianzenus. 370.

De veris & germanis Scripturæ libris:

Quinque metris conſtant: Iob, Dauid, tres Salomonis: Concio, & inſignes Cantus, Prouerbia ſacra.

Amphilochius. 370.

Ad Seleucium de ſacræ Scripturæ libris:

Tres ſi, Salomonis: Prouerbia, Eccleſiaſtes, Canticorum Cantica.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 69. Et in Cantica Canticorum dixit ipſa ſponſa ad ſponſum ſic: *Reſpondet frater meus, & dicit mihi: Surge, veni, propinqua mea, pulchra mea, columba mea: quia hyems præterijt,* (triſtitia videlicet ac obſcura nubila, & horrenda, vt ita dicam:) *præterijt pluuia, abijt, tranſiuit.* Cant. 1.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homil. 37. in Matthæum: Si autem non intellexeris, veniet vt perdatur, & de templo ſanctitatis expellat, & ad aliam ſponſam degentibus caſtiorem inducat in cubiculum ſanctitatis, vt tu proiecta, & in tenebris conſtituta, dicas per Salomonem: *Ne aſpexeritis me, quoniam ego ſum denigrata, quoniam deſpexit me ſol.* Cant.1.

Philo Carpathius. 420.

In Comment.in Cantica Canticorum: Hæc ipſa Cãtica Canticorum & mentes honeſtiſſimas hic ſanctiſſimè paſcunt, & ad ea lautiſſima conuiuia mirabiliter nos ire docent, quibus ijs ſolis licet accumbere, qui ſe hîc, dum vixêre, ab omni labe delictorum atque ſcelerum deterſerunt.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De Vnigeniti incarnatione cap.9. In Cantico Canticorum ipſe nobis introductus eſt Dominus Ieſus Chriſtus dicens: *Ego flos campi, & lilium conuallium.* Cant. 2.

Theodoretus. 450.

Præfationè in Canticum Canticorum: Illud etiam præfari neceſſarium eſt, tria Salomonis eſſe volumina: Prouerbia, Eccleſiaſten, Cantica Canticorũ: Canticum Canticorum myſticam ſponſæ & ſponſi neceſſitudinem & coniunctionem continet.

Proclus Conſtantinopolitanus. 450.

Homil.de Chriſti Natiuitate: Vnde cùm Eccleſia Synagogam cerneret ſpinis illum coronantem, lugens tantum facinus, aiebat: *Filiæ Sion exite, & videte coronam, qua coronauit eum mater ſua.* Cant. 3.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap.27. Geneſ. Hi filij facti ſunt ſecundùm promiſſionem Iſaaci, vt ſpirituales in Chriſto ſpargant odores, qui in Canticis Canticorum inquit: *Ego flos campi, & lilium conuallium*: ex terra ſcilicet prognatus reſpectu humanitatis, eſtque odor cognitionis Dei & Patris. Cant. 2.

Anaſtaſius Synaites. 580.

Lib.4.Hexameron: Quandoquidem pueri communicârunt carni & ſanguini, ex quibus etiam ſuper terram Chriſtus, nempe Sol compoſitus, apparuit. Et ideò etiam ſoror eius Luna, nempe Eccleſia, dicit in Canticis: *Patruelis meus albus & flauus*: nempe Deus & Adam: albus propter diuinitatem, flauus propter humanitatem. Cant. 5.

Leontius Byzantius. 610.

De Sectis actione 2. *enumerans ſacræ Scripturæ libros, ait:* Qui præcepta continent quatuor libri ſunt: primus Iobi, alter Prouerbia Salomonis, tertius Eccleſiaſtes, quartus Canticum Canticorum.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib.4. cap. 18. Tertius ſacrorum librorum quinquernio verſibus conſtat, nempe liber Iob, Pſalterium, Prouerbia Salomonis, eiuſdem Eccleſiaſtes, & Cantica Canticorum.

Pſellus. 1050.

Apud Theodoretum in Cantica: Canticum Canticorum eleganter admodum, & ſub ſpecie ac figura quadam nuptiarum tradit humanæ animæ perfectionem: Sapienter enim proponit Chriſtum ſponſum, ſponſamq; itidem animam ſponſi amore languentem, atque inflammatam, & ad illius gratias, & munera velociter peruolantem. Continet etiam dicta quædam Eccleſiæ congruentia.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Lib. 4. aduersus Marcionem cap. 11. Ecclesiam deputat, de qua idem spiritus ad ipsum: *Et circumpones tibi omnes eos velut ornamentum sponsæ.* Esai. 49 Hanc sponsam Christus sibi etiam per Salomonem ex vocatione gentium arcessit. Siquidem legisti: *Veni sponsa de Libano.* Cant. 4. Elegantèr Libani vtique montis mentione iniecta, qui thuris est vocabulo penes Græcos: de idololatria enim sibi sponsabat Ecclesiam.

Cyprianus. 250.

Epist. 76. Quòd autem Ecclesia vna sit, declarat in Cantica Canticorum Spiritus sanctus ex persona Christi dicens: *Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suæ, electa genitrici suæ.* Libro 1. epist. 6. Cant. 6. De qua item denuò dicit: *Hortus conclusus, soror mea, sponsa mea, fons signatus, puteus aquæ viuæ.* Cant. 4. Si autem hortus conclusus est sponsa Christi, quæ est Ecclesia, patere res clausa alienis & prophanis non potest.

Hilarius. 350.

Ad Psalm. 119. Meminit huius tabernaculi sponsa illa in Canticis Canticorum dicens: *Nigra sum, sed formosa, filiæ Hierusalem, sicut tabernacula Cedar.* Ex tabernaculi huius obscuritate confessa est se nigrã, sed non abnuens, quia sponsa Christi sit, se esse formosam.

Rufinus. 360

Prouerbia Commentar. in Lucam: Quid tres libri Salomonis, vnus de Prouerbijs, alius Ecclesiastes, tertius de Canticis Canticorum, nisi trinæ huius (*naturalis, moralis, rationalis.*) ostendunt nobis sapientiæ S. Salomonem fuisse solertem.

Liber de Ysaac & Anima cap. 4. Salomonis Prouerbia mortalia, Ecclesiastes naturalis, mystica sunt eius Cantica Canticorum.

Optatus Milevitanus 370.

Aduersus Parmenianum lib. 1. Scimus enim hæreticorum Ecclesias singulorum prostitutas, nullis legalibus Sacramentis, & sine iure honesti matrimonij esse. Quas non necessarias recusat Christus, quia est sponsus vnius Ecclesiæ, sicut in Canticis Canticorum ipse testatur. Qui cùm vnam laudat, cæteras damnat: quia præter vnam, quæ est verè Catholica, cæteræ apud hæreticos putantur esse, sed non sunt. Secundùm quod indicat in Cantica Canticorum: Vnam esse columbam suam, eandem sponsam electam, eandem hortum conclusum, & fontem signatum.

Hieronymus. 390.

Epist. ad Paulinum de sacræ Scripturæ libris: Salomon pacificus & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam iungit, & Christum, sanctarumque nuptiarum dulce canit Epithalamiam.

Augustinus. 400.

De Ciuitate Dei libro 15. cap. 22. Vnde mihi videtur, quòd definitio breuis & vera virtutis ordo est amoris, propter quod in sancto Cantico Canticorum cantat sponsa Christi, ciuitas Dei: *Ordinate in me charitatem.* Cant. 2

Lib. 17. cap. 20. Salomon prophetasse reperitur in tribus libris, qui tres recepti sunt in auctoritatem Canonicam: Prouerbia, Ecclesiastes, & Cantica Canticorum.

Lib. de Doctoribus cap. 15. Nouimus Cantica Canticorum sancta, cantica amatoria, cantica sancti amoris, sanctæ charitatis, sanctæ dulcedinis. Planè volo inde audire vocem pastoris, vocem dulcissimi sponsi.

Gaudentius Brixiensis. 400.

Tractatu 1. de lectione Euangelij: Libanus mons arduus apud Phœnices cernitur, superbo imperio gentium comparatus: vnde vel maximè sponsa hæc vocatur Ecclesia, audiens vocem Christi dicentis: *Veni à Libano sponsa, veni à Libano: venies, & transibis ab initio fidei, capite Sanir & Hermon, à cubilibus leonum, à montibus Leopardorum.* Cant. 4.

Philastrius. 400.

De hæresibus cap. 83. Est hæresis, quæ de Canticis Canticorum ambigit, ipsa nudem æstimans non spiritu diuino, sed humanarum rerum causa ac voluptatum hominibus ab eodem prædicata: cùm cælestium rerum veritas humanæ similitudini comparata genus hominum docuerit, sicut scriptum est in Euangelijs, & vbique: Christi itaque diuina in carne præsentia omnes ita docebat, vt amore diuino prouocaret, monitione mulceret, misericordia commoueret, flecteret bonitate: nam vt Deus ostendebat, vt pater monebat, vt pastor pascua demonstrabat, vt Rex vincendo inimicum vestigia sequi ostendebat, vt sequentes suum fraternum, id est, Dominum Christum, in carne venientem, in triumpho immortalis gloriæ & cælestis meriti cum eo pariter gratulemur.

Habdemus Episcopus. 410.

Collatione Carthag. 3. cum Donatistis fol. 378. De qua in Cantica Canticorum ex persona Domini scriptum est: *Tota speciosa es soror mea, & reprehensio non est in te.* Cant. 4.

Arnobius Iunior. 440.

De Deo trino & vno. lib. 1. Et in Cantico Salomonis Spiritus sanctus inuitans ad se Ecclesiam, dicit: *Veni ad me proxima mea formosa mea.* Cant. 2.

Vigilius Tridentinus. 480.

Contra Eutychem lib. 3. Vnde Apostolus: *Christi* inquit, *bonus odor sumus de vita in vitam, hi qui salui fiunt,* 2. Cor. 2. *cuius tam præcipui ac salutifici odoris suauitate* illecta, in Cantico Canticorum ad eum dicit Ecclesia: *Post te in odorem vnguentorum tuorum curremus.* Cant. 2. De huius agri pulchritudine & ipse loquitur in Psal. 49. *Et species agri mecum est:* per huius agri gloriam Ecclesia in prædicto Salomonis libro laudes adiurat, dicens: *Adiuro vos in gloria & virtutibus agri.*

Iustus Orgelitanus Episcopus. 540.

Præfatione in Cantica Canticorum: Cupiens in domo Dei aliquid offerre de muneribus Dei, & in lege ipsius, si non die ac nocte, saltem per interualla temporum exerceri, librum Canonicum sapientissimi Salomonis, qui prænotatur Canticum Canticorum, confidens in eum, cui omnia sunt possibilia, suscipio pertractandum: non quòd ex me tantæ altitudinis valeam profunda rimari, sed in quantum ostendere voluerit, qui corda illuminat, quæ haurire valuero, fratribus in Christo nostris, ex domo ipsius contemplanda producam, partemque vobiscum offeram perfruenda, &c. Sacramenta libri huius quia multum inscrutabilia & inuoluta dignoscuntur, non immeritò in ipsa prænotatione tituli Cantica Canticorum præscribuntur, quia cæteris eminentiora sine dubitatione aliqua perducuntur. Sunt enim plurimis, & penè insolitis vltra aliarum Scripturarum consuetudinem velata mysterijs: ita vt nisi Christus præsit sensibus, nec subtilissimis intelligentiarum aditus valeant inuestigari.

Aurelius Caſſiodorus. 640.

In Comment. in Canticum Canticorum: Salomon inſpiratus diuino Spiritu, compoſuit hunc libellum de nuptijs Chriſti & Eccleſiæ: & quodammodo Epithalamium fecit Chriſti & Eccleſiæ, id eſt, Canticum ſuper thalamos. Vnde & Cantica Canticorum vocat hoc opus, quia omnia cantica ſuperexcellit. Sicut enim dicitur Rex regum, & Dominus dominantium, & ſolennitas ſolenniratum: ſic dicitur Canticum Canticorum ob excellentiam & dignitatem. Eſt autem in hoc obſcurior iſte libellus, quia nullæ ibi commemorantur perſonæ, & quaſi Comico ſtylo compoſitus eſt.

Gregorius Magnus. 590.

Prologo in Cantico Canticorum: Attendendum eſt, quòd liber hic non Cantica, ſed Canticorum Cantica dicitur: Tanto eſt enim omnibus canticis ſublimius, quanto in nuptijs ſublimioris feſtiuitatis offertur. Hic notandum eſt, quia quando vult timeri, Dominum: quando vult honorari, patrem: quando amari, ſponſum ſe nominat Dominus. Attende ordinem. Ex timore enim honor, ex honore ſolet procedere amor. Nec vacat myſterio, quòd liber hic tertius ponitur in operibus Salomonis. Poſt Prouerbia enim Eccleſiaſtes, poſt Eccleſiaſten Cantica Canticorum, non caſu, ſed plena ratione poſuit. In Prouerbijs moralis vita exprimitur, cùm dicitur: *Audi fili mi ſapientiam.* In Eccleſiaſte naturalis, vbi finis omnium conſideratur, cùm dicitur: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* In Canticis verò Canticorum contemplatiua vita exprimitur, dum in eo ipſius Domini aduentus & aſpectus deſideratur, cùm ſponſæ voce dicitur: *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Quia ergo naturalis ad conſiderationem non perducitur, niſi prius moralitas teneatur, rectè poſt Prouerbia Eccleſiaſtes ponitur. Et quia ſuperna contemplatio non conſpicitur, niſi prius hæc infra labentia deſpiciantur, rectè poſt Eccleſiaſten Cantica Canticorum ponitur.

Prou. 1.

Eccl. 1.

Cant. 1.

Leander Hiſpalenſis Epiſc. 600.

Oratione de conuerſione Gothorum: Et hoc non in coniectura ſenſuum noſtrorum, ſed Scripturæ diuinæ auctoritate probatur, dicente Salomone: *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.*

Cant. 2.

Iſidorus Hiſpalenſis 620.

Lib. 6. Etymologiarum cap. 2. Salomon tertium librum Canticum Canticorum prænotauit, vbi per Epithalamium carmen coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ myſticè canit. Dictum eſt autem Canticum Canticorum, eò quòd omnibus canticis præferatur, quæ in Scripturis ſacris habentur: ſicut quædã in Lege dicuntur ſancta, quibus maiora ſunt Sancta ſanctorum.

Hildephonſus Toletanus. 660.

Sermone de Aſſumptione Mariæ: Hodie nimis lætamerunt audire illud de Canticis: *Surge, veni proxima mea, ſponſa mea, columba mea, immaculata mea: quoniam ecce hyems tranſiit, pluuia abijt, & receſſit.*

Cant. 2.

Aponius. 700.

Prologo in Canticum Canticorum: Magno quidem illo Beati Danielis exemplo diuinorum myſteriorum intelligentiæ auiduiſſimus, cupis perſuaſor exiſtere: ſed me acerrima inſſione vltra vires ſub grauiſſimi ponderis mole cogis ſuccumbere, vt tibi opuſculum in Cantica Canticorum ſapientiſſimi Salomonis, Chriſto dictante, exponendo ſcribam. Bonum quidem opus, ſed plenum præſumptione iniungis, qui me rudem eorum dentibus præparem, qui per ſingulas ſyllabas, antequam ſenſum deſudantis contingant, ſubſannando verba condemnent. In quo opere hoc mihi ſolum opitulari ſolamen confido, quòd te meæ imperitiæ autorem ſim habiturus: qui deſiderio acquirendi ſapientiæ theſauros, non credis neſcire alios, quod ignoras. Aggrediar igitur tuis orationibus fretus ipſo duce, cuius in prædicto Cantico mirabilia legis abſconſa.

Beda. 720.

Lib. 2. in Cantica Canticorum cap. 1. Cantica Canticorum, in quibus ſapientiſſimus Regum Salomon myſteria Chriſti & Eccleſiæ, Regis videlicet æterni, & ciuitatis eius, ſub figura ſponſi & ſponſæ deſcripſit, quiſquis legere cupit, meminiſſe debet imprimis, quòd omnis electorum congregatio generaliter Eccleſia vocatur.

Alcuinus 760.

Ad cap. 1. Eccleſ. In Cantico Canticorum nec filius Dauid, nec rex Iſrael, ſiue Hieruſalem præſcribitur, ſed tantùm Canticum Canticorum Salomonis. Sicut enim Prouerbia, vt rudis inſtitutio, ad duodecim tribus, & ad totum pertinet Iſrael: ita Canticum Canticorum ad eos propriè facit mentionem, qui tantùm ſuperna deſiderant.

Ambroſius Ansbertus. 770.

Lib. 1. in Apocalyp. Quis eſt iſte princeps pulchritudinis, niſi ille, cui in Canticis Canticorum ſponſa ipſius loquitur, dicens: *Ecce tu pulcher es dilecte mi, ecce tu pulcher!*

Cant. 1.

Haymo Halberſtadenſis. 820.

Sabbato poſt Paſcha: Hæc eſt veraciter, quæ in Canticis Canticorum voce Eccleſiæ dicit: *In lectulo meo per noctem quæſiui, quem diligit anima mea: quæſiui illum, & non inueni.*

Cant. 3.

Angelomus. 830.

In Stromatis in Cantica Canticorum: In Canticis Canticorum contemplatiua vita exprimitur, dum in eis ipſius Domini aduentus & aſpectus deſideratur, cùm ſponſæ voce dicitur: *Oſculetur me oſculo oris ſui.*

Cant. 1.

Paſchaſius Radbertus. 830.

Lib. de Corpore & Sanguine Domini c. 11. Hinc ſponſa in Canticis: *Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem.* Ac deinde. *Exultabimus, & lætabimur in te, memores vberum tuorum.* Exultant ergo fideles, dum ſe intelligunt ad tantam vnitatem Chriſti ſociatos per gratiam, & ad tantam flagrantiam charitatis prouectos.

Cant. 2.

Petrus Damianus. 1050.

Epiſt. 4. cap. 3. Chriſtus ergo per myſterium ſuum tibi videatur in ore, & Chriſtus per ſui amoris incendium tibi ſemper viuat in corde, vt congruat etiam tibi, quod ſponſa dicit in Canticis: *Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.* Quid enim per myrrham, amariſſimam videlicet aromatis ſpeciem, qua cadauera defunctorum condiuntur, niſi Chriſti paſſio deſignatur? Quid aliud *inter vbera*, niſi cordis locus agnoſcitur?

Cant. 1.

Willeramus. 1070.

Scripſit Commentariorum in Canticа libros 3. carmine & proſa compoſitos:

Vox Synagogæ:

Quem ſitio votis, nunc oſcula porrigat oris,
Quem mihi venturum promiſerant organa vatum,
Nunc etiam per ſe præſens dignetur adeſſe:
Oſcula prabendo, ſua dulcia verba loquendo:
Vbera namque tui præcellunt pocula vini

Suauiter vnguentis flagrantia sat pretiosis.
Musicans veterum tua leuis gratia Legem,

Hildebertus Cenomanensis. 1100.

Epist. 31. Ab hoc ad hunc tradi desideres, vt appositi brauij spe brauij cursum spondeas melioremq́, iuxta illud Salomonis: *Trahe me post te.* Cant. 1.

Honorius Augustodunensis. 1120.

Prologo in librũ Salomonis, qui dicitur Cantica Canticorum: Auctor libri huius est Spiritus sanctus, loquens per vas sapientiæ Salomonem, huius libri scriptorem, qui fuit Rex sapientissimus, & Propheta præcipuus.

Ad finem libri:

Hunc cecinit Salomon mira dulcedine librum,
Quitenet egregias sponsi sponsæq; camœnas,
Et thalami memorat socios, socias q; fideles:
Hæc rogo mente tua iuuenis mandare memento:
Hæ tibi veracium vitæ præcepta perennis.
Hæc, &c.
Cantica sunt nimium falsi meliora Maronis.

Bernardus 1130.

Sermone 1. super Cantica: Est panis apud Salomonem, isq; admodum splendidus, sapidusq;, librum dico, qui Cantica Canticorum inscribitur. Proferatur, si placet, & frangatur, &c. Salomon diuinitus inspiratus, Christi & Ecclesiæ laudes, & sacri amoris gratiam, & æterni connubij cecinit sacramenta, simulq; expressit sanctæ desiderium animæ, & Epithalamij carmen exultans in spiritu, iucundo composuit elogio, figurato tamen. Igitur pro sui excellentia reor nuptiale hoc carmen huiusmodi titulo præsignitum, vt meritò Cantica Canticorum singulariter appelletur, sicut is quoque, cui canitur, singulariter dictus est Rex regum, & Dominus dominantium.

Stephanus Eduensis. 1170.

De Sacramento altaris cap. 12. Hoc gemitu suspirabat, qui dicebat: *Liquefacta est anima mea.*

Innocentius Tertius. 1200.

Feria quinta post primam Dominicam Quadragesimæ Serm. 1. Socrus est mater vxoris: mater autem Ecclesiæ, quæ vxor est Simonis, sacramentaliter sibi coniugio copulata, intelligitur Synagoga, iuxta quod ipsa dicit in Cant. *Filij matris meæ pugnauerunt aduersum me.* Nam de Synagoga nati sunt primùm fideles, de qua secundùm carnem & ipse Christus traxit originem.

Thomas Cantipratanus. 1250.

Lib. 1. Miraculorum cap. 13. Vnde non incongruè Spiritus sanctus in Canticis admonet, dicens. *Adiuro vos filiæ Ierusalem per capreas ceruosq; camporum, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam quoad vsq; ipsa velit.*

ARTICVLVS NONVS.

SAPIENTIAM SALOMONIS, VT CANONICAM SCRIPTVRAM, VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

NEGANT.

Anno post natũ Christum 1520. MARTINVS Lutherus, *in Germanica Bibliorum versione,* Sapientiam Salomonis inter Apocrypha reijciens: *Veteres,* inquit, *librum hunc ex numero sacrarum Scripturarum excluserunt, voluerunt q́, ab alio quopiam confictum, vt tam celebris Regis nomine editus, pluris æstimaretur.*

1550. *Ioannes Caluinus,* lib. 1. Instit. cap. 11. §. 8. *falsum esse contendit, quod Sapientia 14. de origine idolorum scriptum habetur.*

1586. Guilhelmus Vvitakerus disputatione de sacra Scriptura: *Sapientiam Salomonis affirmo à nostris Ecclesijs meritò inter apocryphas Scripturas reponi: Librum Sapientiæ non Canonicum intelligimus, plura non desideramus.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Sap. 9. *Rom. 11. Vers. 34.* Quis enim cognouit sensum Domini? Aut quis consiliarius eius fuit?

ASSE-

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Epistola 1. Præcipiebat Petrus, os suum à multo & prauo colloquio custodire, & verba vana, & mendacia non loqui: *Quia os, quod mentitur, occidit animam.* Sap.1.

Const. Apost. lib.6. cap.29. Eos, qui excedunt è vita, prosequimini cantu Psalmorum, si fuerint fideles: *Pretiosa enim in conspectu Domini mors Sanctorum eius.* Sap.3. Et aliàs: *Memoria*, inquit, *iusti cum laudatione, & iustorum anima in manu Domini.*

Dionysius Areopagita. 100.

De diuinis nominibus c.4. In primis Scripturarum institutionibus quidam de diuina Sapientia dixit copiosius: *Amator factus sum formæ illius.* Sap.8.

Ecclesiasticæ hierarchiæ cap.2. Vsurpat ex eodem libro, quasi ex diuina Scriptura illud: *Acuet diram suam in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.* Sap.4.

Egesippus. 150.

Ecclesiasticæ historiæ lib. 5. (*vt citat Eusebius lib. 2. cap.22.*) In quo eloquia sacra apud Isaiam scripta planè expleta fuêre: *Tollamus e medio iustum, quoniam nobis molestus est, & inutilis.* Sap.2. Locus est Sapientiæ 2. *Sed allegat tanquam ex Isaia, sicut Marci primo, quod est in Malachia, creatur tanquam ex Isaia, per errorem fortè librarij alicuius.*

Iustinus Martyr. 160.

Dialogo cum Trypbone: Meritò vociferatur Isaias: *Propter vos nomen meum malè audit in gentibus.* Et: *Vehemens ira ipsorum propterea quòd prauum consilium ceperunt aduersus ipsos, dicentes: Vinciamus iustum, quoniam inutilis est nobis.* Isa.52. Sap.2.

Irenæus. 180.

Eusebius lib.5. cap.8. Quibusdam etiam vocibus ex Salomonis libro de Sapientia petitis ferè ad verbum Irenæus hoc modo vtitur: *Visio Dei est immortalitatis effectrix: immortalitas autem facit Deo appropinquare.* Sap.25.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib.4. Stromaton: Diuina Sapientia dicit de Martyribus: *Visi sunt in oculis insipientium mori, & reputata est vexatio eorum exitus, & à nobis discessus contritio: illi verò sunt in pace.* Sap.4.

Lib.5. Porrò Salomon rursum dicit: *Arbor est immortalitatis ijs, qui ipsam apprehendunt.* &c. Quid verò annum similiter Scriptura dicit: *Tollamus iustum à nobis, quoniam est nobis inutilis?* Sap.15. Sap.2.

Lib.6. Iam verò Salomon, cum vocans sapientem, qui est præditus cognitione, hæc dicit de ijs, qui mirantur dignitatem eius mantionis: *Videbunt enim mortem sapientis, & intelligent quid de eo decreuerit, & ad quid eum stabilierit Dominus.* &c. Sap.5. Ea cognitione autem differens Salomon, hæc dicit: *Clara est, & quæ non marcescit sapientia.* Sap.6.

Hippolytus. 220.

In Cantica Canticorum: Et vbi est vniuersa eius cognitio? vbi mysteria? vbi libri? Et Sapientia, & Ecclesiastes, & Canticum Canticorum? Quid? ergo falsum dicit Scriptura? Absit. Sed fuit quædam magna eorum, quæ scripsit materia, vt ostendit dicendo: *Cantica Canticorum.*

Origenes. 240.

In Leuiticum Homil.5. Habet hic mundus Filium Dei, habet Spiritum sanctum, quod dicit Prophetæ: *Verbo Domini cœli firmati sunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Et iterum alibi: *Spiritus Domini replenit orbem terrarum.* Pſal. 32. Sap.1.

Homil.12. Ingressus est Christus corpus incontaminatum. Ipse enim erat, qui dudum per Salomonem dixerat: *Magis autem cùm essem bonus, veni ad corpus incontaminatum.* Sap.8.

Lib.5. in epistolam ad Romanos: Sed audi quid in Sapientia Salomonis dicatur: *Quia non inuenietur ab his qui tentant eum,* &c.

In Ioannem tomo 20. Quòd verò diluuium seminis Cain delendi causa factum fuerit, Sapientiæ liber, Salomoni inscriptus, his verbis docet: *Recedens autem ab ipsa (sapientia) iustus in ira sua perijt, cum animis fratricidis, per quem mundatam terram rursus seruauit sapientia, vili ligno iustum gubernans.* Sap.10.

Pamphilus Martyr. 300.

In Apologia pro Origene: Propter quod & sapientissimus Salomon naturam rerum per sapientiam contuens, ait: *Dixit sapiens efficiar, & ipsa longè à me facta est.* Sap.7.

Antonius Eremita. 330.

Epist.2. Nam qui cognouerit seipsum, vniuersos cognouit. Ideo scriptum est: *Qui vocauit ex nihilo, vt essent cuncta.* Sap.1.

Athanasius. 340.

In Synopsi: Sapientia Salomonis vocatur hic liber. Nam & hunc à Salomone scriptum esse dicunt. Continet autem & doctrinam iustitiæ, & institutionem cùm de prauatorum, tum integrorum virorum: ad hæc prophetiam de Christo, &c.

Oratione 2. quæ est contra Arianos: AEternus cùm fons sit, necessum est & sapientiam æternam esse. Ita enim omnia facta sunt, vt à Dauide cantatum est: *Omnia in sapientia fecisti.* Nec aliter Salomon: *Deus sapientia fundauit terram, expediuit cœlos in prudentia.* Pſa. 103. Sap.8.

Epistola de decretis Synodi Nicænæ contra Arianos: Ad quod ita quis meritò dixerit: O præcipiti temeritate homines. Opus nec est primogenitus omnis creaturæ, qui ex vtero ante Lucíferum genitus est? Qui dixit, vt in Sapientiæ libro habetur: *Ante omnes colles genuit me?* Et frequenter in sacris literis inuenies eum genitum narrari. Sap.18.

Synodus Alexandrina. 350.

Epistola ad omnes vbique Ecclesias: Hæretici ad nouas criminationes prosiliunt, nec timent illud, quod in sacris literis scriptum est. *Falsus testis impunitus non erit.* Et: *Os, quod mentitur, occidit animam.* Extat apud Athanasium Apologia secunda. Pro. 19. Sap.1.

Synodus Sardicensis. 350.

Epistola ad totius orbis Episcopos: Nec quisquam nostrum negat, Filium genitum esse: sed genitum ante omnia dicimus, quæ visibilia inuisibilia; vocant, fabricatorem & opificem Angelorum, mundi, & humani generis. Nam ait Scriptura: *Sapientia omnium artifex me docuit.* Extat apud Theodoretum Eccles. Hist. lib.2. cap.8. Sap.7.

Didymus Alexandrinus. 360.

De Spiritu sancto libro 2. Et libro, qui Sapientia inscribitur, ab his, qui diuina charismata consecuti sunt, vox gratias Deo perferens destinatur. *Quæ autem in cœlis sunt quis inuestigauit? Voluntatem autem tuam quis cognouit, nisi quod tu dedisti sapientiam, & Spiritum sanctum tuum misisti de excelsis?* Sap.9.

Lib. 3. Parcere dicitur quasi creaturis suis, iuxtà illud, quod alibi scribitur: *Parces autem omnibus Domine amator animarum, quia tua sunt: neque odies, quos fecisti.* Sap.11.

Ephræm Syrus. 370.

Sermone, quo seipsum reprehendit, & peccata sua confitetur: De cognitione differui, vt me in Dei cognitione peccasse demonstrarem: *Potentes*, inquit, *ille in libro Sapientiæ, potenter tormenta patientur.* Sap.6. Sap.15.

Parænesi 47. Alio in loco ait Scriptura: *Sed æstimauerunt in fumo esse vitam nostram, & conuersationem vitæ compositam ad lucrum.*

Macarius Ægyptius 370.

Homilia 29. Deus iudicaturus vnumquemque virtutis fructus exiget, ac pro dignitate reddet vnicuique iuxta opera eius: *Potentes potenter tormenta patientur.* Sap.6.

Basilius Magnus. 370.

De Spiritu sancto cap. 30. Me verò etiam illud propheticum dictum reprimit: *Intelligens in tempore illo tacebit.* Sap.8.

Epist. 141. Qui Spiritum sanctum creaturam esse dicit, determinatam ipsius naturam inducit. Quomodo ergo stabit illud: *Spiritus Domini replent orbem?* Et post: *In animam malitiosam*, inquit, *non ingredietur sapientia, neque habitabit in corpore peccatis obnoxio.* Sap.1.

Lib. 5. contra Eunomium, de eo: *Quòd nisi spiritum ex Deo quis dicat, nec Verbum:* Spiritus est qui adimpleuit omnia, secundùm quod scriptum est: *Spiritus enim Domini adimpleuit orbem* Salomon inquit. *Et post multa:* Non erubescis fortè, cùm in infidelitate sis. Quæris enim non vt fidem, sed vt infidelitatem inuenias. Quod verum est, secundùm quod scriptum est: *Nam in malignam animam non introibit sapientia.* Sap.1. Sap.1.

Epiphanius. 380.

Hæresi 67. Accerse mihi Salomonem beatum illum ac sapientissimum ad Hieracem hunc confutandum. Adsis Prophetarum beatissime, qui accepisti à Domino effusionem cordis ac sapientiam, velut arenam iuxta littus maris. Quidnam de pueris sentis? Et inquit: *Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero supputata: verùm canities est prudentia hominibus, & ætas vita immaculata.* Sap.4.

Hæresi 76. Etiam Sapientiam, Salomonis inquam, & filij Sirach, & omnes in summa diuinas Scripturas oportebit te euoluere.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Libro de fide: Hinc & Salomon: *Cùm sit*, inquit, *vna, omnia potest, & permanens in se omnia innouat, & per nationes in animas sanctas se transfert*, &c. Et apud Salomonem: *Substantia mea, dulcedo mea est*, &c. Salomon dicit: *Candor est lucis æternæ, & speculum sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius.* Sap 7. Sap.16. Sap.7.

Oratione 34. *quæ est oratio* 2. *de Theologia:* Iam verò quomodo illud mori poterimus, quod ait Scriptura: Deum omnia peruadere, atque implere: (iuxta illud: *Nonne cælum & terram ego impleo, dicit Dominus?* Et: *Spiritus Domini replenit orbem terrarum:*) si Deus partim circumscribat, partim circumscribatur?

Oratione 20. Quis prudentia perinde canus erat, etiam ante canitiem? Quandoquidem hac re senectutem quoque Salomon definiuit. Hier. 13. Sap.1. Sap.4.

Gregorius Nyssenus. 380.

De forma perfecti Christiani: Si quis nimirum verè sit templum Dei, nullumque malitiæ simulachrum contineat, is à Mediatore admitteretur, cùm purus sit, & ad puritatem ipsam suscipiendam idoneus. *Neque enim in maleuolam animam*, vt scriptum est, *introibit sapientia.* Sap.1.

De Virginitate cap. 15. Animus is, qui Deo viuit, non vllis rebus se oblectauerit, quæ sibi ex errore quodam non veram honesti speciem præbent: sin ex aliqua affectione virijs maculam cordi contraxerit, spiritalis ipse matrimonij iura resciderit. Atque vt in diuinis literis scriptum exat: *In animam maleuolam non intrabit Sapientia.* Sap.1.

In testimonijs ex veteri Testamento delectis, aduersus Iudæos, capite de Natiuitate ex Virgine: Et Salomon propheticè: *Puer eram ingeniosus, & animum bonum sortitus, imò verò cùm bonus essem, veni in corpus impollutum.* Sap.8.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Epist. 1. Paschali: Cur Dauid canit: *Quò ibo à Spiritu tuo?* Quod dicens ostendit, à sancto Spiritu omnia contineri, & illius maiestate circumdari: si omnia in omnibus, vtique & irrationabilia, & inanima sunt. Et alibi legimus: *Spiritus Domini replent orbem terrarum.* Quod nunquam Scriptura memoraret, nisi irrationabilia quæque, & inanima illius numine complerentur. Psal. 38. Sap.1.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Homilia 11. *in Genesin:* Propter hoc & Scriptura obstupescens eminentem Sapientiam Dei dicit: *Qui dedit mari viam, & in aquis magnis semitam, quæ humana ratio potest hæc perniscere?* Sap.14.

Homil. 39. *in Matth.* Vnde Salomon dicebat: *Fili seruate à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu.* Sap.1.

Homil. 43. Non enim Iudæi nescientes Dei Filium esse occiderũt, sed habere eum talem non sustinentes, sicut & prophetat de illis Salomon: *Venite, circumueniamus iustum: quoniam inutilis est nobis, & improperat nobis peccata Legis.* Sap.2.

Palladius. 410.

In historia sanctorum Patrum cap. 86. Euagrius moritur, quinquaginta quatuor annos natus in solitudine: qui, vt scriptum est, *in breui consummatus, implent longa tempora.* Fuit enim reuera eius anima grata Domino. Sap.4.

Ioannes Cassianus 430.

Collat. 2. cap. 13. *Senectus venerabilis est, non diuturna, neque numero annorum computata: cani enim sensus hominis & ætas senectutis, vita immaculata.* Sap.4.

Collat. 7. *cap.* 4. Quod etiam in Sapientia, quæ dicitur Salomonis, scriptum est: γήρους ἀκμὴ ἔφη νοῦν πολὺ φροντίζοντα, id est: *Terrenum habitaculum aggranat mentem multa cogitantem.* Sap.9.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Lib. 10. *in Ioannem cap.* 4. Verè namque Salomon dixit: *Quia non ingreditur in malignam animam sapientia*, &c.

Lib. 11. *in Ioannem cap.* 37. Tunc reipsa verum esse demonstrabitur, quod per prophetam Iudæi dicebant: *Circumueniamus iustum: quoniam inutilis est nobis.* Sap.2.

℣ *Contra Iulianum lib.* 2. Gaudere Deum in suis operibus etiam Græcorum sermones confirmant. Et nos quoque dicimus, consentiente hoc diuina Scriptura. Dicit enim: *Ego eram cum qua lætabatur in conspectu eius in omni tempore.*

Theodoretus. 450.

Quæstione 43. *in Deuteronomium:* Per hæc docet nos Dominus se summam virtutem à perfectis exigere: Sap.8.

& cùm erga alios homines graviter peccantes ſit longanimis Sanctis tamen hanc veniam non concedere: quod quidem Sapiens dixit aliquis: *Tenuißimam veniæ, & miſericordiæ dignum; potentes autem potenter torquebuntur.* Et Dominus in ſacris Euangelijs: *Cui modicum datum fuerit, modicum exigetur ab eo.*

Sap.6.

Iuſtinianus Imp. 530.

In fidei confeßione: Miramur eorum dementiam, quòd diuinæ Scripturæ contraria agunt, euidenter dicenti: *Quia æqualiter apud Deum horribilia ſunt impium, & impietas eius.*

Sap.14.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap. 2. Geneſ. *Deus mortem non fecit, nec delectatur viuentium interitu: ſed inuidia diaboli mors introiit in mundum*, vt ait Salomonis docet Sapientia.

Sap.2.

Ad cap. 45. Eſaiæ Quod & alibi Scriptura indicat: *Omnipotes, neque quicquam eſt, quod efficere non queat.*

Sa.11.12.

Conſtantinopolitana Synodus Quinta. 535

Act. 1. Quantum in ipſis fuit, impleuerunt, & propriorum labiorum fructu carpſerunt, vt dicit diuina Scriptura, &c. *Æqualiter* enim, vt dicit diuina Scriptura, *edibilia ſunt Deo, impium, & impietas eius.*

Sap.3.

Anaſtaſius Synaites. 590.

Lib. 2. de incircumſcripta Dei eſſentia: Quomodo igitur vera fuerit ſententia illa: *Spiritus Domini replet orbem terrarum*? Deus enim eſſentia cùm ſit, quæ ſunt omnia diuina ſua adimplet eſſentia, eſtq; in omnibus quæ ſunt.

Sap.1.

Antiochus. 600.

Homil. 18. Ait autem Scriptura: *Melior eſt vir patiens forti*: Et ſicut probatur aurum, & argentum in fornace: ſic electa corda probat Deus, iuxta Scripturam, &c. Dicit enim Salomon: *Vir ſapiens timuit, & declinauit a malo: ſtultus transiliit, & confidit.*

Sap.3. Sap.4.

Leontius. 620.

Oratione, quam habuit aduerſus Iudæos de Chriſti cruce: At Salomon: *Benedictum eſt*, inquit, *lignum per quod fabre comparatur.*

Sap.14.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

Præfatione in vitam Mariæ Ægyptiacæ: Gratia Dei per omnes generationes in ſanctas pertranſiens animas, amicos Dei facit & Prophetas, quemadmodum Salomon ſecundùm Deum docuit.

Sap.7.

Oratione de Chriſti Natalitijs: Denique nos, qui pridem ob delicta noſtra in mortem incurreramus, eandemq; vltrò, & quaſi data opera nobis aſciueramus: *Deus enim mortem non fecit, neque* (cùm ſit optimus) *in viuorum perditione lætatur*: denuò in vitam aſſeruit.

Sap.1.

Maximus Monachus. 640.

Capitum ex anonymorum centuria 5. cap. 83. Nota porrò quo pacto diuinus amor prius exiſtens in bono, in nobis bonum peperit amorem, quo honeſtum bonumq; expetimus, more illius, qui dicit: *Amator factus ſum pulchritudinis illius.* Et: *Adama illam, & ſeruabit te: obſide eam, & exaltabit te.*

Sap.8. Prou.4.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 1. cap. 4. Adhæc quomodo illud retinebitur, quod ait Scriptura: Deum omnia præualere atque implere.

Sap.8.

Lib. 2. cap. 6. Quòd *iuſtorum animæ in manu Dei ſint, nec mors eos attingat*, etiam literis ſacris proditum eſt.

Sap.3.

Cæſarius. 760.

Dialogo tertio: Si enim *animæ iuſtorum in manu Domini*, quemadmodum inquit Propheta, multo magis Dei & Sermonis.

Sap.3.

Elias Cretenſis. 780.

In orationem 1. Nazianzeni: Iam verò imaginis vocabulum deſumptum quidem eſt ex eo libro, qui Salomonis Sapientia nuncupatur: (*imago* enim, inquit, *bonitatis*:) hanc autem vocem Apoſtolus quoque apertè de Chriſto vſurpauit.

Sap.7.

Nicephorus Conſtantinop. 815.

Epiſtola ad Leonem Tertium: Exoſculor patrocinia diuinorum Patrum ac omnium Sanctorum, qui ab initio mundi Domino placuerunt, & abſque vllo omnino fine in ipſo, & per ipſum viuunt: *Animæ enim iuſtorum in manu Dei ſunt*: vt qui maximam hinc animæ corporisq; ſalutem conſequar.

Sap.3.

Anaſtaſius Nicænus. 860.

Quæſt. 16. Quamobrem Sapiens monet: *Ne mortem æmulemini in errore vitæ veſtræ*: neque attrahatis exitium in operibus manuum veſtrarum. *Quia Deus mortem non fecit, neq; delectatur in perditione virorum*: oſtendens noſtram euerſionem ſponte à nobis eligi.

Sap 1.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 8. Matth. Anima egreſſa, in mundo non errat: *Iuſtorum* enim *animæ in manu Dei ſunt*: peccatorum verò & ipſæ hinc abducuntur, vt anima diuitis.

ap.3. Luc.16.

Ad cap. 3. Habacuc: Atqui ipſi nos ipſos punimus: cui rei teſtimonium dicit, qui ait: *Deus mortem non fecit.* Et rurſum alius: *Ipſum autem Deum nemo mouerit.*

Sap.1. Iacob 1

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita S. Auxentij: Venit illuc meditans eloquium Scripturæ, quod dictum eſt in pulcherrima Sapientia Salomonis, & impletum in vita ſanctiſſimi patris noſtri Auxentij: *Exterminemus iuſtum; quoniam inutilis eſt nobis, & aduerſatur operibus noſtris.*

Sap.2.

In vita S. Alipij cap. 25. Credo autem ſapienti quoque Salomoni, qui de virtute præditis animabus ſic docuit: *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget eos tormentum.*

Sap.2.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Conſtantino Magno: Comprehenſum in Chriſtum verbis Salomonis oſtendit: *Dixerunt inter ſe impij: Vinctamus iuſtum, quoniam nobis eſt incommodus.*

Michael Glycas. 1120.

Parte 1. Annalium, de cognitionis arbore: Enimuerò tu hos miſſos facito, quando ſapiens ille Salomon in Sapientia ſua tradit Deum mortem non condidiſſe. Imò in ſtatu interitus experte creauit hominem ad imaginem æternitatis ſuæ. Verùm deinceps *inuidia diaboli mors introiit in mundum.*

Sap.2.

Parte 2. Atque hæc omnia de Salomone commemorata, confirmat ipſemet in eo libro, qui Sapientia Salomonis appellatur, his verbis: *Deus mihi dedit verum cognitionem veriſimam, vt mundi compagem perſpectam habeam, ſiderumq;, ſitus, & naturas animantium & ſtirpium differentias, & radicum vires, & abditorum cognitionem.*

Sap.7.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 40. Hominum porrò filios hoc loco eos vocat, qui ex rationis præſcripto vitam inſtituunt, & ſuis affectibus imperant: eos contrà, qui in terram cernui & obſtipi procumbunt, cum iumentis confert Salomon idem ille, qui iuſtorum animas in Dei manibus eſſe alio in loco aſſeruit.

Sap.3.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 1. Sancti quidem, ab inſipientibus pro mortuis & perditis habiti, *in manu Dei ſunt, & in pace ſepulti ſunt*, iuxta Salomonis oraculum.

ap.3.

Apologia 4. Magnus ille & admirandus Salomon

dicit:

Sap 1. dicit: *In animam malevolam sapientia Dei non transit, nec in corpus peccatis debitum.*

Gennadius Scholarius. 1450.

Sap.3. *De Purgatorio sect 6.* Nec vt à damnatione tantùm liberetur, sed & cælestis habitationis capax euadat, secundùm oraculum: *Tanquam aurum in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos.*

De primatu Papæ sect. 13. An non auditis Sapientiam dicentem: *Tunc stabit iustus in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt?* Sap.5.

Hieremias Constantinopolitanus. 1580.

Respons. 3. capite de libro arbitrio: At etiam sapiens Salomon ait: *Deus mortem non fecit, sed ad immortalitatem hominem formauit.* Sap.1.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De Præscriptionibus aduersus hæreticos capite septimo: Sap.1. Nostra institutio de porticu Salomonis est, qui & ipse tradiderat Dominum in simplicitate cordis esse quærendum.

Sap.1. *Aduersus Valentinianos cap. 2.* Porrò *facies Dei experitur in simplicitate quærentes*, vt docet ipsa Sophia, non quidem Valentini, & Salomonis.

Aduersus Marcionem lib. 3. cap. 22. A persona enim initiatricis sublatus est iustus: quis, nisi Christus? Sap.2. *Venite*, inquiunt, *auferamus iustum: quia inutilis est nobis.*

Cyprianus. 250.

Lib.2.ep.1 Hier.9. *Epist. 62.* Ecclesiastica disciplina seruetur, cùm Dominus loquatur, & dicat: *Et dabo vobis pastores secundùm cor meum, & pascent vos pascentes cum disciplina.* Et iterum scriptum sit: *Disciplinam qui abijcit, infelix est.*

Lib.4. ep.2 Sap.1. *Epist. 52.* Nam cùm scriptum sit: *Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum*: vtique qui neminem vult perire, cupit peccatores pœnitentiam agere, & per pœnitentiam denuò ad vitam redire.

De exhortatione Martyrum cap. 12. Quæ spes, & merces maneat Martyres, post conflictationes huius temporis & passiones, per Salomonem Spiritus sanctus ostendit, & præcauit, dicens: Sap.3. *Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes eorum immortalitate plena est. Et in paucis vexati, in multis bene disponentur: quoniam Deus tentauit illos, & inuenit illo dignos se*, &c. Item apud eundem vindicta nostra describitur, & persequentium nos, atque infestantium pœnitentia prædicatur: Sap.5. *Tunc stabunt*, inquit, *iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum*, &c.

Testimoniorum ad Quirinum lib. 3. cap. 59. De idolis, quæ gentiles Deos putant, in Sapientia Salomonis: Sap.15. *Omnia idolatriarum æstimauerunt Deos, quibus neque oculorum vsus est ad videndum, neque nares ad percipiendum spiritum.*

De mortalitate: Sed & per Salomonem docet Spiritus sanctus, eos qui Deo placeant maturius isthinc eximi, & citius liberari, ne dum in isto mundo diutius immorantur, mundi contractibus polluantur: Sap.4. *Raptus est*, inquit, *ne malitia immutaret intellectum illius.* Placita enim erat Deo anima eius: propter hoc properauit educere eum de medio iniquitatis.

Felix Primus. 270.

Epistola 3. Nos verò ad ipsius fontis originem redeamus, ex quo Filium semper Patrem videre potuisse vel posse euidentioribus testimonijs de veteris & noui Testamenti literis doceamus, Salomone Sap.9. dicente: *Est tecum sapientia, quæ nouit opera tua, quæ adfuit tibi cùm faceres orbem terrarum, & ipsa nouit quid sit placitum oculis tuis.*

Lactantius. 300.

Libro 4. Institut. cap. 16. Et Salomon in libro Sapientiæ his verbis vsus est: Sap.2. *Circumueniamus iustum, quoniam contrarius est nobis, & exprobrat nobis peccata Legis*, &c.

Iulius Papa. 336.

Epist. 1. ad Orientales Episcopos: Nec recordamini Sapientiam, quæ ait: *Peruersæ enim cogitationes separant homines à Deo.* Si peruersæ cogitationes separant homines à Deo, quanto magis opera iniqua? Sap.1.

Iulius Firmicius Maternus. 350.

De errore profanarum religionum cap. 29. Quę sit substantia, eius Sapientiæ veneranda vox monstratur: Ait enim in libris Salomonis: *Omnia idola nationum æstimauerunt Deos, quibus neque oculorum vsus est ad videndum, neque nares ad percipiendum spiritum.*

Hilarius. 350.

Ad Psalm. 118. In hoc Psalmorum libro legimus: *Iudicia tua abyssus multa.* Paulus Apostolus ait: *Inscrutabilia iudicia Dei.* Rom.11. Et rursus Propheta: *Magna enim sunt iudicia tua, & mirabilia.* Sap.17.

Ad Psal. 127. Vt autem nunc cognoscamus, quid sub vxoris nuncupatione intelligi oporteat, cauendum est, quid & alibi sub eodem vxoris nomine à Salomone tractetur ita: *Quia quæsiui sapientiam sponsam accipere mihi.* Et quia sponsam requirit, diuitem quærit, huius sponsæ suæ opes memorat, dicens: *Honestatem glorificat timentem habens Deum, & omnium Dominus dilexit eam.* Et si multam quis cognitionem desiderat, nouit & quæ à principio sunt, & quæ futura sunt conspicit. Sap.8.

Lucifer Calaritanus. 350.

Libro 1. pro S. Athanasio ad Constantium Imperat. Si non legisti, cognosce quid nos facere fueris hortatus, tu qui in sorte delegeris esse illorum, quorum facinora describat ore Salomonis Spiritus sanctus, dicens: *Neque mercedem speraverunt iustitiæ, nec iudicauerunt honorem animarum sanctarum: quoniam Deus creauit hominem inexterminabilem, & ad imaginem suæ similitudinis fecit illum. Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Imitantur ergo illum, quotquot sunt ex parte illius*, &c. Sap.2. Nunquid non legeras, dixisse in libro Sapientiæ Salomonem ad Deum: *Deus parentum & Domine misericordiarum, qui fecisti omnia Verbo tuo*, &c. Sap.9.

Libro, Merendum esse pro Filio Dei: Tormentis namque Martyres Dei consecrari, & ipsa probationis passione coronari, aperiunt ita sacræ Scripturæ: Sap.3. *Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius: & si coram hominibus tormenta passi sunt, spes eorum immortalitate plena est: & in paucis vexati, in multis bene disponetur: quoniam Deus tentauit illos, & inuenit eos dignos se.*

Felix Secundus. 366.

Epist. ad Athanasium, & cæteros: Et iterum sapientissimus Salomon ait: *Quoniam qui loquitur iniqua, non potest latere, ne præteriet illum corripiens iudicium*, &c. Sap.1. Hæc si amplecti voluissent proprio & sano sensu, ad reprobum minimè laberentur.

Ambrosius. 370.

Libro de Salomone cap. 1. In libro Sapientiæ suæ Salomon se Dominum deprecatum fuisse commemorat: *Adij*, inquit, *Dominum, & deprecatus sum illum: Da mihi Domine sedium tuarum assistricem sapientiam*, &c. Sa.7. &

Ad Psalm. 1. Vnde & Salomon ait: *Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum.*

Ad Psalm. 118. Quid sit scientia doceat te Salomon, qui ait de Domino Deo nostro: *Ipse enim mihi dedit eorum, quæ sunt, cognitionem veram.* Sap. 7.

De Spiritu sancto lib. 3. *cap.* 19. Docere non possunt, & auctoritatem requirunt, vt lectione doceamur, quia non peccauit Spiritus sanctus, sicut de Filio lectum est: *Quia peccatum non fecit.* Et hoc accipiant Scripturarum auctoritate nos docere. Scriptum est enim: *Quia in sapientia est spiritus intelligentiæ, spiritus vnicus, multiplex, subtilis, bene mobilis, disertus, immaculatus.* Immaculatus dicit Scriptura. Nunquid mentita est de Filio, vt de Spiritu credas esse mentitam? Dixit enim Propheta in eodem loco de Sapientia, *quia nihil maculosum in illam incurrit.* Ipsa immaculata est, & immaculatus est eius Spiritus. Sap. 7.

Optatus Milenitanus. 370.

Contra Donatistas lib. 2. Quisquis talis ex vobis est, frustra se Christianum aut sacerdotem Dei profitetur, qui lenitatem non curat, cùm scriptum sit: *Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione iustorum.* Sap. 1.

Lib. 4. Rationem veritatis, frater Parmeniane, vel ferò addisce, quoniam nunc tempus inuenisti discendi. Et illud quoque in Salomone Propheta lectum esse dixisti: *Filios adulterorum inconsummatos, & spuria vitulamina altas radices dare non posse.* Sap. 4.

Philastrius. 380.

Capite de Phytonissa: Cùm Propheta dicat: *Iustorum anima in manu Domini sunt, & non tanget eos mors:* quomodo anima impia piam animam, & Prophetam ab inferis potuit excitare? Sap. 3.

Fxbadius. 380.

Libro contra Arianos: Hic est Spiritus notitiæ & veritatis, per quem Salomon de Dominica natiuitate: *Quid sit,* inquit, *sapientia, & quemadmodum facta sit referam, & ab initio naturaliter inuestigabo* eam, &c. Non tam ergo à vobis minor maiestate Filius dicitur, quàm Deus negatur, ille inquam, de quo Salomon ait: *Splendor est lucis æternæ, & speculum sine macula Dei maiestatis.* Sap. 6. Sap. 7.

Georgius Baticus. 380.

Libro contra Arianos: Sed & postquam Apostolus Ioannes in Apocalypsi hæc dicit: *Amen, testis fidelis, initium creaturæ Dei, qui est, & qui erat.* Et Salomon inter cætera ait de Sapientia, quæ vtique Christus est, Dei Filius: *Splendor enim est lucis æternæ, & speculum sine macula,* &c. Apoc. 1. Sap. 7.

Faustinus. 390.

Libro contra Arianos cap. 3. Sed adhuc Salomon ait: *Et eadem sapientia permanens in semetipsa manet.* Et alibi Salomon dicit: *Non enim est impossibilis omnipotens manus tua.* Sap. 7. Sap. 18.

Hieronymus. 390.

Ad cap. 1. Esaiæ: *Væ fortes Israel,* quod nos sic edisserere possumus, vt dicamus, principes quoque corripi, & robustos, de quibus scriptum est: *Potentes potenter tormenta patientur.* Et: *Cui plus datur, plus exigetur ab eo.* Abutimurque hoc testimonio, si quando opus fuerit aduersum Ecclesiæ principes, qui suam destruunt operibus dignitatem. Sap. 6.

Ad cap. 18. *Hieremiæ:* Iactant [*Iudæi*] in sacerdotibus & sapientibus & in pseudoprophetis legem & consilium Dei, & eloquium permanere, dicente Scriptura: *In peruersam animam nō intrabit Sapientia.* Sap. 1.

Epist. 13. *ad Paulinum de institutione monachi cap.* 1. Noli annorum nos æstimare numero, nec sapientiam canos reputes, sed canos sapientiam, Salomone testante: *Cani hominis prudentia eius.* Nam & Moses septuaginta presbyteros iubetur eligere, *quos ipse sciret esse presbyteros,* vtique non ætate, sed prudentia iudicandos. Sap. 4. Exod. 18

Ruffinus. 390.

In expositione Symboli: Vnde cùm hæc & horum similia quàm plurima in repromissionibus habeat resurrectio iustorum, non erit iam difficile credere etiam illa, quæ Prophetæ prædixerunt, quòd *iusti fulgebunt sicut splendor firmamenti in regno Dei.* Sap. 3.

Concilium Carthaginense Tertium. 397.

Cap. 47. Sunt Canonicæ Scripturæ: Genesis, Exodus, &c. Salomonis libri quinque, libri duodecim Prophetarum, &c.

Chromatius. 400.

Ad cap. 5. *Matthæi:* In verbis nostris nullum debet esse mendacium: quia vtrumque & periurium, & mendacium diuini iudicis pœna damnatur, dicente Scriptura: *Os, quod mentitur, occidit animam.* Sap. 1.

Tichonius. 400.

Regula 3. Cùm in hoc gloriatur Salomon, scisse non ex homine, sed ex dono esse hominis continentiam: *Cùm sciui,* inquit, *quia aliter non possum esse continens, nisi Deus dederit: & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius hoc donum esset, adij Dominum, & deprecatus sum:* iudicio Salomonis credendum est, &c. Sap. 8.

Augustinus. 400.

De moribus Manichæorum lib. 1. *cap.* 16. Potuit ne quicquam magis concinere his testimonijs noui Testamenti, quàm illud quoque in vetere dictum est de Sapientia: *Attingit autem à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter?* Namque attingere fortiter, magis virtutem significat: disponere autem omnia suauiter, quasi artem ipsam atque rationem, &c. Dicit Propheta: *Sanctus enim Spiritus disciplinæ effugiet dolum.* Vbi enim dolus, ibi charitas nulla est. Dicit Paulus Deum esse Spiritum sanctum, & ideo non esse creaturam. Dicit Propheta: *Et miseris Spiritum sanctum de altissimis.* Solus enim Deus altissimus, quo nihil est altius. Sap. 8. Sap. 1. Rom. 5. Sap. 9.

De Trinitate lib. 3. *cap.* 16. Non sicut hominis animi perturbatio est ira Dei, sed illius ira est, cui dicit alio loco sancta Scriptura: *Tu autem Domine virtutum cum tranquillitate iudicas.* Si ergo iusta diuina vindicta tale nomen accepit, etiam reconciliatio Dei, quæ rectè non intelligitur, nisi cum talis ira finitur? Sap. 12.

Lib. 14. *cap.* 1. Secundùm hanc itaque sapientiam, quæ Dei cultus est, ait sancta Scriptura: *Multitudo sapientium sanitas est orbis terrarum.* Sap. 6.

In expositionibus quarundam quæstionum in epist. ad Romanos, quæst. 8. Sic distinctus est etiam ille locus in Sapientia Salomonis, vbi cùm enumerasset superiora flagitia, ait: *Circumueniamus pauperem iustum: quoniam inutilis est nobis.* Sap. 2.

De prædestinatione Sanctorum lib. 1. *cap.* 14. Cyprianus libro de mortalitate & illud testimonium posuit de libro Sapientiæ: *Raptus est, ne malitia immutaret intellectum eius.* Quod à me quoque positum, fratres istos ita respuisse dixistis, tamquam non de libro Canonico adhibitum, quasi & excepta huius libri attestatione, res ipsa non clara sit, quam volumus hinc doceri. Quis enim audeat negare Christianus, *iustum, si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio futurum,* &c. Quæ cùm ita sint, non debuit repudiari sententia libri Sapientiæ, qui meruit in Ecclesia Christi de gradu lectorum Ecclesiæ Christi tam longa annositate recitari, & ab omnibus Christianis, ab Episcopis vsque ad extremos laicos fideles, pœnitentes, catechumenos, cum veneratione diuinæ auctoritatis audiri, &c. Qui sententijs tractatorum instrui volunt, oportet vt istum librum Sapientiæ, vbi legitur: *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius,* omnibus tractatoribus anteponant: quoniam sibi eum antepositerunt etiam temporibus proximi Apostolorum egregij tractatores, qui eum testem adhibentes, nihil se adhibere nisi diuinum testimonium crediderunt. Sap. 4. Sap. 4.

De dono perseuerantiæ cap.17. Et de continentia legitur in libro Sapientiæ, cuius auctoritate vsi sunt magni & docti viri, qui longè ante nos eloquia diuina tractârunt. Ibi ergo legitur: *Cùm scirem quia aliter non poterò esse continens, nisi Deus det.*

De doctrina Christiana lib.2. cap. 8. Illi duo libri, vnus, qui Sapientia: & alter, qui Ecclesiasticus inscribitur, quoniam in auctoritatem recipi meruerunt, inter Prophetico s numerandi sunt.

Innocentius Primus. 410.

Epistola ad Exuperium cap.7. enumerans Canonicos Scripturæ libros, ait: Genesis, Exodus, &c: Salomonis libri quinque, libri duodecim Prophetarum, &c.

Maximus Taurinensis. 430.

De viro perfecto apud Hieronymum tomo 10. epist 7. *Si enim cognouissent, inquam, Dominum gloriæ crucifixissent:* de ipsa, inquam, se Apostolus transformatum corpori claritatis Domini, in lucentia membra redituru m ait. Per Salomonem quoque istud Sapientia promittente, cùm dicit: *Fulgebunt iusti, & tanquam scintillæ in arundineto discurrent.*

Idacius. 430.

Lib.1 contra Arianos: Idem Filius est candor æternæ lucis, & sine macula deitatis, quam Salomon super salutem suam dilexisse dixit, & Filium secundùm diuinitatem semper fuisse, vel esse, diuina vbique testantur eloquia, Salomone ad ipsum clarius affirmante: *Immortalitas in cognatione sapientiæ, & amicitia illius delectatio bona.*

Philippus Presbyter. 440.

Lib.2. in Iob cap. 4. Diuitum & pauperum vna est nascendi & moriendi conditio: *æquus*, inquit Salomon, *introitus ad vitam omnibus, & similis exitus.*

Petrus Chrysologus. 440.

Sermone 101 Deus vitam fecit, diabolus machinatus est mortem, diuino eloquio sic prodente: *Deus mortem non fecit: inuidia autem diaboli mors intrauit in orbem terrarum.*

Sermone 109. Audi Scripturam dicentem, anima qualibus & quantis corporis aggrauetur: *Corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena cogitatio sensum multa cogitantem.*

Victor Cartennæ Episc. 450.

De pœnitentia cap. 1. Non optat vlcisci, qui paratus est misereri, ipso de se per Prophetam, dicente: *Nolo mortem morientis, sed vt conuertatur, & viuat.* Quibus Sapientia concinens Salomonis: *Deus*, inquit, *mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum.*

Prosper Aquitanicus. 450.

De vocatione Gentium lib.1. cap. 4. In libro Sapientiæ de eodem gratiæ opere ita dicitur: *Quo quam ipse & sapientiæ dux est, & sapientium emendator. In manu enim eius & nos, & sermones nostri:* De continentia quoque, quòd ex Dei habeatur munere, eadem Scriptura sic loquitur: *Vt scirem, quia, diuersa non possum esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cuius esset hoc donum.*

Eucherius Lugdunensis. 450.

De spiritualibus formulis cap. 3. In Salomone quid dicturi sunt reprobi in fine: *Ergo sol iustitiæ non illuxit nobis.*

Cæsarius Arelatensis. 470.

Hom.16. Quòd autem qui inuidus est, sine dæmone esse non potest, sicut Scriptura dicit: *Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum*, &c. Scriptura testis est: *Perdes*, inquit, *omnes qui loquuntur mendacium.* Et iterum: *Os, quod mentitur, occidit animam.*

Cerealis. 470.

Aduersus Maximinum Arianum cap.5. quòd omnipotens est Filius, sic dicetur. In Salomone legitur: *Omnipotens Sermo tuus à regalibus sedibus tuis in medium exterminij terram prosiliit.*

Eugenius Carthaginensis. 480.

De fide ad Hunericum: Patris ergo substantiam Filium esse propheticis iam olim designatum est oraculis, dicente Salomone: *Substantiam enim & dulcedinem, quam in filios habebas, ostendebas*, &c. De Spiritu sancto, quòd vbique sit, dicit Propheta ex persona Dei: *Vocem vobis, & Spiritus meus sit in medio vestrum.* Et Salomon ait: *Spiritus Domini replêuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia scientiam habet vocis.*

Claudianus Mamertus. 480.

De statu animæ lib. 1. Audiamus igitur quid imaginis suæ pronuntiet inimicis diuina Sapientia: *Dixerunt impij cogitantes non rectè, & exiguum et cum tædio est tempus vitæ nostræ*, &c. Impij ergo hæc dixerunt, super quos paulò pòst hæc eadem Scriptura sic loquitur: *Excæcauit enim illos malitia eorum.*

Fulgentius. 500.

Ad Thrasimundum Regem lib.1. cap. 18. Quod prophetice per Salomonem spiritali gratia cernimus intimatum, cùm ait: *Anima iusti sedes est sapientiæ.*

Lib.2. cap. 9. Vbi autem vnius infinitatis cum Patre Filius monstraretur, sancta Scriptura curauit de Sapientia dicere: *Splendor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula Dei manifestatis.*

Epist. 7. cap. 3. Scriptum tenetur in literis sacris: *Sapientiam non vincit malitia.*

Primasius. 540.

Ad cap.16. Apocal. In Sapientiæ quoque libro ait: *Sanguine sordidatur turbati in redargutione.*

Isidorus Hispalensis. 540.

In Genesin: *Et Spiritus Domini ferebatur super aquas.* Non est opinandum pueriliter, quòd Spiritus creator, de quo scriptum est: Quia *spiritus Dei replêuit orbem terrarum*, positione loci, his, quę erant creanda, superferretur, sed, &c.

Cassiodorus. 550.

Prologo in Psalterium: Nam sicut est in libro Sapientiæ Salomonis: *Spiritus enim sanctus disciplinæ fugiet fictum.*

Ad Psalm. 1. Legitur in Salomone: *Omnia in mensura, numero, & in pondere Deum fecisse.*

Gildas Badonicus. 560.

De excidio Britanniæ: Hæc de Prophetarum sanctorum minis dixisse sufficiat. Pauca tamen de Sapientia Salomonis, quæ cùm hortationem, vel denuntiationem exprimant regibus, non minus, quàm minas huic opusculo inferere necessarium duxi. Audiamus itaque quid Propheta regius dixit: *Diligite*, inquiens, *iustitiam, qui iudicatis terram: sentite Dominum in bonitate, & simplicitate cordis*, &c.

Gregorius Turonensis. 580.

Vita S. Iuliani Martyris cap. 20 Sæpe hoc ille audierat, qui Basilicæ sanctæ violentiam intulit: sed iniquam mentem semel obsessam vitio, bonitas mostrare non potuit, Salomone obtestante: *In malevolam animam non ingredietur sapientia.*

Gregorius Magnus. 590.

Lib.5. Moralium in Iob cap. 14. Si rectos Deus prouidendo non raperet, nequaquam de multo Sapientia dixisset: *Raptus est, ne malitia immutaret intellectum eius.*

Hom.5. in Ezechielem: Qua igitur ratione discurrere Spiritum dicamus, dum cuncta mera ipsum sint, & locus nusquam sit, vbi non sit, sicut scriptum est: *Spiritus Domini replêuit orbem terrarum.* Et tamen cùm laus sapientiæ describeretur, admixtum est: *Est enim in illa spiritus intellectus, spiritus vnicus, spiritus multiplex*, &c.

Sap. 8. — Sap. 17. — Sap. 8. — Sap. 7. — Sap. 2. — Sap. 9. — Sap. 7. — Sap. 9. — Sap. 5. — Sap. 2. — Pſal. 5. — Sap. 1. — Sap. 7. — Sap. 1. — Sap. 2. — Sap. 7. — Sap. 1. — Sap. 1. — Sap. 4. — Sap. 7.

2. Cor. 3 — Sap. 3. — Ezec. 33. — Sap. 1. — Sap. 18. — Sap. 16. — Sap. 1. — Sap. 2. — Sap. 7. — Sap. 7. — Sap. 1. — Sap. 2. — Sap. 1. — Sap. 1. — Sap. 1.

Sap.1. *In Psalm.4. Pœnitent.* Et Salomon ait: *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu.*

Isidorus Hispalensis 620.

Lib.6. Etymol. cap.1. Quartus ordo veteris Testamenti librorum apud nos eorum est, qui in Canone Hebraico non sunt: quorum primus est Sapientiæ liber, secundus Ecclesiasticus, tertius Tobiæ, &c. Quos licet Hebræi inter Apocrypha separant: Ecclesia tamen Christi inter diuinos libros & honorat, & prædicat.

Audœnus. 650.

Vita S. Eligij cap. 16. Mendacium semper fugite: Non enim minimum crimen est, dicente Scriptura: Sap.1. *Os, quod mentitur, occidit animam.*

Hildephonsus Toletanus. 660.

Sermone 2. de Assumptione B. Mariæ: Quòd si *anima iusti* cuiuslibet *sedes est sapientiæ*, teste Scriptura, Sap.7. multo magis huius anima, quam Spiritus sanctus sic impleuit, etiam ante conceptionis horam, vt salutaretur ab Angelo.

Concilium Toletanum Vndecimum. 674.

In Professione fidei :. Nam si attendamus illud, quod Scriptura dicit de Sapientia: *Splendor est lucis* Sap.7. *æternæ*, sicut splendorem videmus luci inhærere inseparabiliter: si confitemur Filium à Patre separari non posse.

Beda. 700.

Ad cap.17. Ioannis: Et hoc quidem in omnibus intelligi potest de illo, cui veraciter dicitur: *Nihil odisti eorum, quæ fecisti,* Sap.11.

Alcuinus 750.

De Trinitate lib.2. cap.7. De Spiritu quoque sancto Scriptura sancta sic loquitur: *Quia Spiritus Domini* Sap.1. *replenit orbem terrarum.*

Haymo. 820.

Ad cap.11. epist. ad Rom. Idcirco omnipotens Deus præcipit sibi vindictam reseruari, vt ipse, qui immutabilis est, iudicet illos: & qui non mouetur ad iram, iuxta quod ei eximius orator Salomon dixit: Sap.11. *Tu autem Domine cum tranquillitate iudicas omnia.*

Rabanus Maurus 850.

De institutione cleri lib.2. cap.53. Hi sunt libri veteris Testamenti, Mosis libri quinque, &c. liber Psalmorum, & Prouerbiorum, & Ecclesiastes, & Cantica Canticorum, Sapientiæ, Ecclesiasticus, &c.

Lib.2. in Exod. ca.10. Et in Salomone scriptum est: Sap.1. *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & in malevolam animam non introibit sapientia.*

Nicolaus Primus. 860.

Epist. 12. Quamobrem valde nobis metuendum est, quod Sapientia terribiliter mundi principes admonet, dicens: Sap.6. *Discite iudices finium terræ, &c.*

Eulogius Presbyter. 860.

Libro apologetico sanctorum Martyrum: Quid interest quo mortis genere ex hac vita mortis excedat, quando, vt scriptum est: Sap.4. *Iustum quacunque die morte præoccupatus fuerit, anima eius in refrigerio erit?*

Remigius Antissiodorensis. 880.

Ad cap.2. Ioëlis: Coadunate senes non solùm ætate, sed & moribus & prudentia, de quibus dicit Salomon: Sap.4. *Cani sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata.*

Altercatio Synagogæ & Ecclesiæ. 900.

Cap.2. Nam hoc est, quod ait Scriptura: *Ingrati spes tamquam glacies hyemalis transiit.* Sap.16.

Radulphus Flauiacensis. 930.

Lib.4. in Leuiticum c.1. Notum autem est teste, Scriptura: quia *iustorum* corporibus in pace sepultis, Sap.2. *anima* quoque eorum *in manu Dei sunt.*

Smaragdus Abbas. 970.

Ad cap.7. Regulæ D. Benedicti: Dicit enim Scriptura: *Cogitatio stulti peccatum est:* & vt intelligeres qua- Pro.24. le peccatum, dicit eadem Scriptura in alio loco: *Peruersæ cogitationes separant à Deo.* Sap.1.

Fulpertus Carnotensis. 1000.

Serm. de Assumpt. Mariæ: Sed quis hæc ad plenum ita poterit calcare, vt ab hac æmulatione, ijsdem vitijs interpellantibus, nec ad momentum se credat abstrahi, cùm Scripturâ pronuntiet: *Corpus, quod* Sap.9. *corrumpitur, aggrauat animam, &c.*

Leo Nonus. 1050.

Epist. ad Michaelem & Leonem cap. 4. Catholica Ecclesia promissiones tuas retinens Domine, quotidie gaudet compleri in Doctoribus suis illud libri Sapientiæ: *Fulgebunt iusti, & tamquam scintillæ in* Sap.3. *arundineto discurrent.*

Petrus Damianus. 1060.

Epist.4. cap.4 Hinc est, quòd eos in afflictione spiritus conqueri Scriptura testatur: *Exigua*, inquiunt, Sap.5. *& cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, &c.* Et Salomon ait: *Tamquam* Sap.11. *momentum stateræ, sic est ante eum orbis terrarum.*

Anselmus Cantuarien sis. 1080.

Ad cap.1. epist. ad Rom. Deus illos iustè deseruit, qui sibi prætulerunt idola: & sicut Scriptura loquitur: *Initium fornicationis est exquisitio Idolorum, &c.* Sap.14.

Hildebertus Cenomanensis. 1100.

Epist.47. Et Salomon: *In malevolam animam* inquit, *nõ intrabit Sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.* Sap.1.

Bernardus 1130.

Sermone de donis Spiritus sancti cap. 6. Nisi mentis intuitus diligenter purificatus fuerit, mystica & diuina rectè intelligere nequit. Nam scriptum est: *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, &c.* Sap.1.

Hugo Victorinus. 1130.

Eruditionis Theologicæ tractatu de filia Iephthe: Hunc imitata multa Martyrum millia, vsque ad mortem pro veritate certârunt, & ab inimicis sæuientibus immolata sunt. De quibus dicit Scriptura: *Tamquam* Sap.3. *aurum in fornace probauit eos.*

Richardus Victorinus. 1140.

Lib.1. de eruditione hominis c.24. Salomonis sententia est, quòd solus ipse scit omnia, vel sciat omnia Sap.9. corda filiorum hominum.

Guarricus Igniacensis. 1170.

Serm.4. de Aduentu Domini: Qui igitur viam Domini parare festinas, primò omnium bona fit voluntas: *quoniam in malevolam animam non introibit* Sap.1. *sapientia.*

Innocentius Tertius. 1200.

Mysteriorum Missæ lib.1. cap.12. Hanc quidem allegoriam libri Sapientiæ confirmat auctoritas, dicens: Sap.16. *In veste poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum.*

Guilhelmus Aluernus. 1230.

De diuina Rhetorica cap. 52. Non corde dimidio, aut quolibet modo partito, orandus est Deus: sed exemplo Salomonis: *Ex toto præcordijs meis dixi: Da* Sap.8. *mihi sedium tuarum assistricem sapientiam.*

Bonauentura. 1260.

Prologo in Lucam: Sermo Euangelicæ prædicationis effectum & fructum adfert curationis, secundùm illud Sapientiæ 16. *Etenim neque herba, neque malagma sanauit eos, sed tuus Domine sermo, qui sanat omnia.*

Iacobus Genuensis. 1280.

Sermone 2. de Dominica 2. Aduentus: Quanto potentiores, tanto contra eos sæuiorem sententiam proferet: Sap.2. *Potentes potenter tormenta patientur.*

Ioannes à S. Geminiano. 1300.

In Summa de Exemplis libro 5. capite 52. Fictus & hypocrita quod habet in ſe vitiorum malitias, tot etiam habet in ſe nocendi vel fallendi vias: & ideò talem meritò Spiritus ſanctus fugit, ſecundùm illud Sapientiæ: *Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum.*

Sap.1.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæſtione 48. art. 4 Nimium diligentes carnalia, vt filios vel vxores colentes, talia pro Dijs directè faciunt, contra primum præceptum, quo præcipitur vnum ſolum Deum coli. Vnde Sapientiæ 14. ſcribitur: *Acerbo luctu dolens pater, citò filii rapti filij ſui imaginem, & eum, qui quaſi homo mortuus fuerat, tamquam Deum colere cœpit.*

Rupertus Holcotius. 1360.

In librum Sapientiæ lect. 1. De auctore libri Sapientiæ ſunt variæ Sanctorum opiniones. Videtur enim Hieronymus dicere, quòd Philo quidam Iudæus librum iſtum ex multis ſententijs editis à Salomone compilauit: ſed contra illam ſententiam ſunt euidentia argumenta. Primò, quòd libro 4. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ dicitur ſic: Egeſippus, & Irenæus, & omnium antiquorum chorus librum, qui intitulatur Sapientia, Salomonis eſſe dixerunt. Item Matth. 27. Gloſſa ordinaria: Prædictum erat in libro Sapientiæ: *morte turpiſſima condemnemus eum.* Igitur ante paſsionem Chriſti liber fuit editus. Non igitur à Philone, qui floruit tempore Apoſtolorum. Item libri Philonis eiuſdem in Eccleſiaſticis hiſtorijs numerantur, vbi non ponitur iſte liber. Item infra capite 9 dicitur: *Tu elegiſti me regem populo tuo,* &c. quod Philoni non conueni.

Ioannes Gerſon. 1420.

In Sermone de Spiritu ſancto: *Spiritus Domini replenit orbem terrarum.* Hoc præclarum Sapientis elogium decantat in exultatione cordis, in iubilo vocis ſancta mater Eccleſia, recolens in ipſo Miſſarum Introitu ſtupendum nimis aduentum Domini in orbem terrarum. Sap.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De caſto connubio Verbi & animæ cap. 22. Viſibilium & inuiſibilium conditor Deus ſingula quæque ſic ordinauit, vt nihil eorum quæ fecit abſque certa prouidentiæ lege reperiatur confuſum: *Omnia* (prout diuina pandit Scriptura) *in numero, pondere & menſura conſtituit: cuncta quoque proprium & ſibi congruum direxit ad finem.* Sap.1.

Antoninus Florentinus. 1450.

Secunda parte Summæ tit. 2. cap. 8. §. 5. Animam humanam cum corpore mori, tamquam falſiſsimum non ſolùm negat veritas fidei, ſed & ſacra Scriptura, dicens Sapientiæ 5. *Iuſti in perpetuum viuent.*

Ioannes Trithemius. 1490.

Homilia 3. *Iuſtitia,* ſicut teſtatur Scriptura, *perpetua eſt, & immortalis.* Sap.1.

ARTICVLVS DECIMVS.

LIBRVM HESTHER VT CANONICAM SCRIPTVRAM VALERE AD ECCLESIÆ DOGMATA CONFIRMANDA.

OLIM DVBITABANT.

Anno poſt natum Chriſtũ 160. *MELITO Sardenſis,* epiſtola ad Oneſimum, *recenſens ſacræ Scripturæ libros, Eſther nullam mentionem facit.*

340. *Athanaſius,* in Synopſi, *Heſther recenſet inter libros non Canonicos, catechumenis tantùm prælegendos.*

370. *Amphilochius,* in Iambis ad Seleucum, *recenſens veteris Legis libros Canonicos, de libro Heſther ſubijcit, quaſi dubitans:* Adijciunt illis deinde Heſther aliqui.

380. *Georgius Nazianzenus,* in carminibus de ſacris Scripturis, *huius libri non meminit.*

390. *Hieronymus,* Præfatione lib. Heſther, *ſeptem poſtrema capita, quæ non in Hebræo, ſed in Græco extant, vera libri eſſe membra negare videtur.*

540. *Iunilius Africanus,* de partibus diuinæ Legis, *librum Heſther inter eos numerat libros, de quibus aliqui dubitant.*

NVNC OMNINO NEGANT.

1520. Martinus Lutherus de ſeruo arbitrio contra Eraſmum: *Heſther librum Iudæi habent Canonicum, digniorem omnibus, me iudice, qui extra Canonem haberetur.*

In Colloquijs conuiualibus cap. de Scripturis ſacris: *Cùm Doctor Lutherus ſecundũ librũ Ma-*

chabæorum

chabæorum corrigeret, dicebat: Ego iſti libro, & libro Eſther adeò infenſus ſum, vt optarem neutrum eorum extare. Nimium enim Iudaizant, & multa habent, quæ Gentilium ſuperſtitionem ſapiunt.

1560. *Ioannes Brentius*, in Apologia confeſsionis VVirtembergenſis, *poſteriora ſeptem huius libri capita inter apocryphaa recenſet.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 3. Pædagogi cap. 2. Solam Heſther inuenimus iuſtè ornatam. Myſticè ornabatur mulier regi ſuo, ſed eius pulchritudo inuenitur pretium, quo liberatus fuit populus, qui interficiebatur.

Lib. 1. Stromat. In hac captiuitate fuit Heſther, & Mardochæus, cuius habetur liber.

Lib. 4. Stromat. Et rurſus perfecta illa in fide Heſther Iſraelem à tyrannica poteſtate liberans, & à crudelitate Satrapę: ſola mulier afflicta ieiunijs reſtitit armatis copijs innumerabilibus, tyrannicum per fidem ſoluens decretum, & tyrannum quidem mitigauit, Aman verò repreſsit, & Iſraelem perfecta ad Deum oratione illæſum conſeruauit.

Origenes. 230.

Ad Pſalm. 1. referens veteris Legis libros: Sunt 22. libri apud Hebræos. Primus Geneſis eſt, &c. vigeſimus Iob, vigeſimus primus Heſther, &c.

Epiſt. ad Iulium Africanum: In multis quoque alijs ſanctis libris inuenimus alicubi plus eſſe apud nos, quàm apud Hebræos; alicubi autem minus. Exempli cauſa, quoniam non aſſumi poſſunt omnia, pauca proferemus: vt in libro Heſther neque Mardochæi, neque Heſther preces, quæ legentes poſſunt ædificare, habentur apud Hebræos: ſed neque epiſtolæ, neque quæ ab Aman ſcripta eſt, de euerſione gentis Iudæorum: neque Mardochæi ex nomine regis Artaxerxis, gentem à morte liberans. Apud Septuaginta autem, & apud Theodotionem ea ſunt, &c. Vide ergo, ne imprudentes, & inſcientes abrogemus, quæ habentur paſsim in Eccleſia: & legem ſtatuamus fraternitati, vt deponant quidem ſacros, qui apud eos feruntur, libros: aſſentiantur autem Hebræis, & perſuadeant, & nos puris impertiant, & qui nihil habeant figmenti. An non prouidentia in Scripturis ſanctis dedit omnibus Chriſti Eccleſijs ædificationem? Non curam geſsit eorum, qui empti ſunt pretio, pro quibus Chriſtus eſt mortuus?

Lib. 3. de Principijs cap. 2. Dicebamus ſanè in ſuperioribus, quòd etiam memoriæ nobis quædam, vel bonorum, vel malorum ſuggerantur, ſiue per diuinam prouidentiam, ſiue per virtutes contrarias,
Eſth. 8. ſicut oſtenditur in libro Heſther, cùm beneficium iuſtiſsimi Mardochęi Artaxerxes non inueniſſet, & nocturnis vigilijs fatigatus à Deo in memoriam recepiſſet rerum geſtarum monumenta chartis mandata requirere.

Eſth. 1. *Ad cap. 12. epiſt. ad Romanos:* Hoc ergo Scriptura illa continebat, quòd miſſus eſſet à Domino Angelus iſte ad Heſther, vt ei gratiam daret apud regem.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

Eſth. 7. *In Chronicis Olympiade 94.* Perſarum 11. Artaxerxes, qui cognominatus eſt Mnemon, Darij & Paraſitiditis filius annis 40. ſub hoc rege mihi videtur hiſtoria, quæ in Heſther libro continetur, expleta. Ipſe quippe eſt, qui ab Hebręis Aſſuerus, & à Septuaginta interpretibus Artaxerxes vocatur.

Athanaſius. 340.

Exhortatione ad monachos: His *(ieiunijs)* Mardochæus Aman crudelem ſuperbia, præparato ſibimet ligno acceptæ pœnæ conuerſione ſuſpendit.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catechęſi 4. de libris veteris Teſtamenti: Eſdræ primus & ſecundus pro vno reputantur: duodecimus liber eſt Heſther.

Concilium Laodicenſe. 360.

Can. 59. Non oportet libros non Canonicos, ſed ſolos Canonicos veteris & noui Teſtamenti in Eccleſia legi. Hæc ſunt, quæ legi oportet ex veteri Teſtamento: Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomion, Ieſu Naue, Iudices, Ruth, Heſther, Regum primus & ſecundus, &c.

Epiphanius. 380.

Libro de ponderibus & menſuris, enumerans ſacræ Scripturæ libros: Quartus quinarius eſt propheticus: Duodecim Prophetæ liber vnus. Manſerunt etiam extra hunc ordinem alij duo libri ipſius Eſdræ, qui pro vno reputantur, & alius liber Eſther appellatus.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 3. ad populum Antiochenum: Fuit quædam mulier Hebræa, Heſther erat ipſi nomen: hæc Heſther vniuerſum Iudæorum populum internecione delendum ſic eripuit. Poſtquam Perſarum Rex omnes paſsim Iudæos interimi iuſsit, & nullus erat, qui contra iram illius obiſtere poſſet, priſtinum veſtitum exuta mulier, & ſacco amicta, & cinerem ſubſtrata, diuinæ clementiæ ſupplicabat, vt ſecum ad regem ingrederetur, & talia orans verba ad ipſum dabat: *Grata Domine fac verba mea, & dirige*
Eſth. 14. *ſermonem ornatum in os meum.* Hæc & pro magiſtro nos nunc Deum oremus. Si enim mulier pro Iudęis ſupplicans, barbaricum corripere furorem potuit: multò magis Doctor noſter pro tali ciuitate, & cum tanta Eccleſia ſupplicans, benigniſsimum & mitiſsimum hunc Regem flectere poterit.

Ioannes Caſſianus. 420.

Collat. 1. cap. 19. Aliquando referat nobis Deus cæleſtia ſacramenta, & propoſitum noſtrum ad meliores actus, voluntatemque conuertit: vt ibi cùm
Eſth. 6. Rex Aſſuerus caſtigatus à Domino, libros annales inſtigatur inquirere, quibus Mardochæi beneficia recordatus, ſummi eum gradu honoris exaltat, ac protinus crudeliſsimam ſuper nece gentis Iudęæ ſententiam reuocat.

Nilus. 430.

De interemptione Patrum Sinæ: Quocirca dicebam: ô Domine & Deus muta cor ferinum ferarum verè immanium ad clementiam & manſuetudinem, qui mutaſti iram in Eſther inflammatam Aſſueri
Eſth. 15. regis Mediæ, & eius immitem animum conuerti ſti ad miſericordiam.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 16. Libri porrò hoc Teſtamento comprehenſi ſic ſe habent. Legales quinque ſunt: Geneſis, Exodus, &c. His accedunt libri duo Eſdræ, qui in vno libro connectuntur, & Heſther, &c.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita Pionij Presbyteri: Nunc impij ſeniores inſidias Suſannæ tetenderunt: nunc Aman inſultat: Eſther autem, atque vniuerſa ciuitas perturbatur.
Eſth. 5. Nunc non fames panis, neque aquæ ſitis; ſed audiendi verbi Domini fames ac ſitis premit.

Michael Glycas. 1100.

Part. 2. Annalium. Inter alios, quos Nabuchodonoſor captiuos abduxerat, fuerunt Mardochæus & Eſthera mulier. Hi cùm regnante Artaxerxe ſu-

perſtites adhuc forent, fortè accidit, vt cùm Mardochæus in aula regia duorum Eunuchorum conſilia deprehendiſſet, aduerſus regem inita, rem omnem regi renunciârit, qua patefacta illi morte mulctabantur. Hinc offenſus Amanus auctor regi fuit, vt Iudæos adoriretur, miſiſſetíe litteris ad centum viginti ſeptem regionum præſides, imperaret, vt quotquot vbique gentium Iudæi reperirentur, omninò morte afficerentur. Hanc rem vbi Hefthera regina cognouiſſet, completo trium dierum ieiunio, Deum initio precatur, inde regem Artaxerxem huiuſmodi verbis alloquitur: Cùm te Rex intuerer Angelo diuino conſimilem, cor meum formidine maieſtatis tuæ perculſum planè ſe dimiſit, & contabuit. Tum rex illam hortari, vt quid vellet à ſe peteret. Interim Amanus Mardochæo in regia conſpecto, totus in hoc incumbere, vt hominem in crucem ageret. Verùm Deus adempto regi ſomno, quo minus Amani conſilium ſuccederet, impediuit. Cùm enim Rex noctu præ quadam animi ægritudine non dormiret, fortè ſecum ipſe Mardochæi meritum recognoſcens, expendit. Quapropter inuito Amano Mardochæus honoribus ampliſſimis ornatur, & Amanus è contrario ſuæ peruerſitatis pœnas luens, Eſthera regina obſecrante, ac rem perficiente, cruci affigitur, &c.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Alexander Primus. 109.

Epiſt. 1. Si Trinitas non eſt, cur Mardochæus
Eſth.13. orando: *Domine Deus omnipotens, omnia in tua ſunt poteſtate*, dixit? Si vnitas non eſt, quare *in tua* poſuit, & non in veſtra ſignauit?

Hilarius. 350.

Prafatione in Pſalm.1. enumerans veteris Teſtamenti libros: Sed & Daniel (*inquit*,) & Ezechiel, & Iob, & Hefther, viginti & duum librorum numerum conſummant.

Pacianus. 370.

Ad Sympronianum epiſt.2 Sed cùm per noſtram fidem Chriſtiani principes eſſe cœpiſſent, ipſi principes Catholicæ, id eſt, ſuæ partis fauentes, proprio doiore commoti ſunt, niſi fortè Daniel imparabitur, quòd à Dario vindicatus eſt: aut Hefther
Eſth. 7. ſanctiſſimæ fœminæ, cùm pro ea dux regis occiditur; aut tribus pueris, quòd propter eos, poſt experimenta flammarum, profanis & incredulis Rex Babylonis comminatur.

Ambroſius. 370.

2. Tim.2 *Ad Pſalm.* 36. Et alibi dicitur: *Cognouit Dominus, qui ſunt ipſius*: non cognoſcit eos, qui non ſunt. Et
Eſth. 14. Eſther ait: *Non des virgam regni tui his, qui non ſunt.* Rectè ergo iuſtus dicit: *Et tranſiui, & ecce non erat.*

Hieronymus. 390.

Epiſt. 103. *ad Paulinum cap.* 7. Hefther in Eccleſiæ typo populum liberat de periculo, & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes conuiuij, & diem celebrem mittit in poſteros.

Epiſtola 8. *ad Demetriadem, de ſeruanda virginitate:* AEſtuabat Chriſti tyruncula, oderat ornatum ſuum, & cum Hefther loquebatur ad Dominum:
Eſth. 14. *Tu nosti, quòd oderim inſigne capitis mei*, hoc eſt diadema, quo vtebatur regina, & tantæ ducam immunditiæ velut pannum menſtruatæ.

Ad cap. 64. *Eſaiæ:* Si quis poſt Euangelium Chriſti, & aduentum Filij Dei, pædagogæ Legis obſeruat cæremonias, audiat populum conſitentem, quòd omnis illa iuſtitia panno ſordidiſſimo comparetur: cui & Hefther diadema ſuum, quod erat
Eſth. 14. regiæ poteſtatis inſigne, comparat: quod nequaquam voluntate, ſed neceſsitate portabat, dicens:
Eſth. 14 *Tu ſcis neceſſitatem meam, quoniam deteſter ſignum ſuperbiæ meæ, quod eſt ſuper caput meum in die oſtentionis meæ: abominor illud ſicut pannum menſtruum, nec porto in diebus quietis meæ.*

Eſth. 14 *Ad cap.* 26. *Ezech.* Vnde & Hefther contraidola loquens: *Ne tradas*, inquit, *ſceptrum tuum his, qui non ſunt*, &c.

Ruffinus. 390.

In Symb. Apoſtolorum: Veteris Teſtamenti primi omnium ſunt quinque libri Moſi. Poſt hæc Ieſu Naue, &c Eſdræ libri duo, & Hefther, &c.

Concilium Tertium Carthaginenſe. 395.

Cap. 47. Sunt Canonicæ Scripturæ: Geneſis, Exodus, &c. Ezech. Daniel, Tobias, Iudith, Hefther, &c.

Auguſtinus. 400.

De doctrina Chriſtiana lib. 2. *cap.* 8. Totus Canon Scripturarum his libris continetur: Quinque Moſeos, &c. Iob, Tobias, Eſther, Iudith, &c.

*Epiſt.*199. *ad Ediciam:* Nempe apud Patres Hefther illa regina Deum timens, Deum colens, Deo ſubdita, marito regi alienigenæ, non eundem ſecum colenti Deum, tamen ſubiecta ſeruiebat, quæ cum extremo periculo, non ſuo tantùm, ſed etiam ſuæ gentis, quę tunc erat populus Dei, Domino proſter-
Eſth. 14. neretur, orando in ipſa oratione ſua dixit, ita tibi eſſe ornatum regium, ſicut pannum menſtrualem: & ita orantem confeſtim exaudiuit, qui cordis inſpector eam vera dicere ſciuit.

*De gratia & libero arbitrio cap.*21. In libro Hefther ſcriptum eſt, quæ mulier ex populo Iſrael in terra captiuitatis facta fuerat vxor alienigenæ regis Aſ-
Eſth.15. ſueri. Ergo in eius libro ſcriptum eſt, quòd cùm haberet neceſsitatem interueniendi pro populo ſuo, quem rex, vbicunque in regno eius eſſet, tuſſerat trucidari, orauit ad Dominum: cogebat enim eam magna neceſsitas, vt præter iuſſum regis, & præter ordinem ſuum ad illum auderet intrare. Et videte quid Scriptura dicat: *Et intuitus eſt eam tanquam taurus impetu indignationis ſuæ, & timuit regina, & conuerſus eſt color eius per deſolationem, & inclinauit ſe ſuper caput delicatæ ſuæ, quæ præcedebat eam, & conuertit Deus, & tranſtulit indignationem eius in lenitatem.*

Chromatius 400.

Ad cap. 6. *Matth.* Similiter Hefther ſanctiſsima dum lota facie, & capite vncto, poſt triduanum ieiunium intelligi à rege non potuit, Aman illum inimicum populi ſui iniquiſsimum interemit.

Innocentius Primus. 406.

*Epiſt. ad Exuperium Tholoſanum c.*7. Qui verò libri recipiantur in Canone ſanctarum Scripturarum breuis annexus oſtendit: Moſis libri quinque, &c. Iob liber vnus, Tobiæ vnus, Eſther vnus, &c.

Seuerus Sulpitius. 410.

*Hiſtoriæ ſacræ lib.*2. Mihi viſum eſt, Artaxerxi, ſub quo Hieroſolyma eſt reſtituta, Hefther hiſtoriam connectere, &c. Hefther Iudæa ex tribu Beniamin, vtroque parente orba, à Mardochæo patruele educata, cùm ad regales nuptias duceretur, mandante educatore genus & patriam occultauit: admonita, ne paternarum traditionum immemor, etſi in matrimonium alienigenæ captiua ſuccederet, gentilium cibis participaret. Igitur iuncta regi breui vi pulchritudinis totum eius animum facilè cepit, adeò vt eam æqualem imperio veſte purpurea conaret, &c.

Paulinus Nolanus. 410.

Natali 8.

Eam rediditus Aman, ſancte prece perditus Hefther,
Eſth. 7. *Quæ ſcelus pœnarum verſa vice, quæ mace ſacra*

Miſereat, ſolus libet impius, & cruce veſta,
Quam populo Domini præfixerat, ipſe pependit.

Iducus. 420.

Aduerſus Varimadum Arianum: Si Trinitas non
Eſth. 13. eſt, quare Mardochæus orando: *Domine, Domine Deus omnipotens, omnia in poteſtate tua ſunt*, dixit? Si vnitas non eſt, quare *in poteſtate tua* poſuit, & non
Eſth. 14. in veſtra deſignauit? &c. In libro, quo Heſter hiſtoria continetur, ita ſcriptum eſt: *Ego*, inquit, *audiui in libris meis Domine, quia tu aſſumpſiſti tibi Iſrael ex omnibus gentibus in hereditatem æternam.*

Philippus Presbyter. 430.

Lib. 2. in Iob cap. 1. Heſther quoque cùm de cultoribus dæmoniorum, ſocijs ipſius diaboli, in oratio-
Eſth. 14. ne ſua loqueretur ad Deum, ita ait: *Ne tradas Domine ſceptrum tuum his, qui non ſunt.*

Proſper. 440.

De promiſſionibus & prædictionibus parte 2. cap. 38.
Eſth. 13. Heſther, quæ à Mardochæo fuerat in filia educata, dum aulam regiam Mardochæus curaret, à Deo, qui exaltat humiles, ad regiam perducta eſt dignitatem. Hæc cùm populum ſuum, agente amico regis Aman, cauſa Mardochæi damnatum intelligeret morti, gladiuſque eorum ceruicibus imminere, animam ſuam Heſther pro ſuo populo ponens, inuocato diuino auxilio, penetralia regis ingreſſa eſt, quò mulieri non vocatæ accedere non licebat. Quam cùm rex indignatus aſpiceret, illa quoque tacuiſſet, conuertit, dictum eſt, cor eius Deus in lenitatem, eique rex multa bona promittens, dum eius ſalutem reparare contenderet, ad conuitium cum Aman venturum ſe, vt regina poposcerat, non negauit. Illic narrans quæ ſecum, & cum
Eſth. 7. ſuo populo acta erant, Aman eo ligno crucifigi rex ſtatuit, quo Mardochæum idem Aman ſuſpendere ſtatuerat innocentem.

Gelaſius. 490.

In Decretis: Ordo veteris Teſtamenti librorum: Geneſis liber vnus, Exodus liber vnus, &c. Heſther liber vnus, Iudith liber vnus, &c.

Alcimus Auitus. 500.

De conſolatoria virginitatis laude, enumerans ſacræ Scripturæ libros:

Quæque inſtaurator templi promptiſſimus Eſdras
Egerit, aut melius cæcato in corpore cernens
Tobias, quid pro populo confecerit Heſter, &c.

Aurelius Caſſiodorus. 540.

Diuinarum lectionum lib. 1. c. ap. 13. enumerans Canonicos Scripturæ libros: Moſi libri quinque, &c. Iob liber vnus, Tobiæ vnus, Eſther liber vnus, &c.

Fortunatus. 580.

Libro 8. de Senatu curiæ cæleſtis:

Sara, Rebecca, Rachel, Hejther, Iudith, Anna, Noemi,
Quamuis præcipuæ culmen ad aſtra leuent,
Nulla tamen meruit mundi generare parentem.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De diuinis officijs lib. 1. cap. 12. Hi ſunt libri veteris Teſtamenti: Moſis libri quinque, &c. Eſdræ duo, Tobiæ quoque, & Heſter, & Iudith ſinguli, &c.

Libro 1. Originum cap. 2. Heſter librum Eſdras creditur conſcripſiſſe. In quo eadem regina ſub figura Eccleſiæ Dei populum à ſeruitute & morte eripuiſſe ſcribitur: attamen interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, diei celebritas in poſteros mittitur.

Ambroſius Ansbertus. 760.

Lib. 1. in Apocalypſin: Hæc regula ſeptem Machabæos fratres edocuit pro teſtamento Dei acerrimam mortem ſubire. Hæc, vt de ſexu muliebri aliquid loquamur, Iudith, Eſther ſimili voce perdocuit.

Haymo. 820.

Homilia in Octaua Paſchæ: Quod nomen illi rectè eſſentialiter conuenit, qui eſt Rex regum, & Dominus dominantium, & ſuper omnia timendus, colendus, & venerandus, cui per Prophetam dicitur: *Tu enim feciſti omnia, cælum, & terram, & vni-*
Eſth. 13. *uerſa, quæ eis ambitu continentur: Dominus vniuerſorum tu es.*

Walafridus Strabo. 830.

De rebus Eccleſiaſticis cap. 6. Nam carnalium Regum palatia ita dicuntur, ſicut ſcriptum eſt de Heſther: *Stetit in atrio domus regiæ, quod erat interius con-*
Eſth. 5. *tra Baſilicam Regis.*

Rabanus Maurus. 850.

In librum Heſther. Hiſtoriam Heſther non ſolùm diuini libri, ſed & Ioſephi antiquitatum libri continent: licet in aliquibus hiſtorica narratione differant. Sed & illud in quæſtionem vertitur, quis iſte Aſſuerus fuerit, qui regnauit ab India vſque AEthiopiam ſuper 27. prouincias. Nam hunc memoratus Ioſephus refert Cyrum eſſe filium Xerxis Regis, qui poſt Darium Regem patrem ſuum regnauit in Perſide. Hunc igitur Cyrum dicit Artaxerxem apud Græcos vocari, qui Longimanus cognominabatur, regnum tenens annis 40. Sed ego non puto Heſther eo tempore fuiſſe. Non enim Eſdras de ipſa ſiluiſſet, qui ſcribit hoc tempore, Eſdram & Nehemiam reuerſos eſſe de Babylonia, & ea deinceps conſecuta, quæ ab his geſta referuntur. Euſebius igitur in Chronicis ſuis, arbitratur hunc Aſſuerum eſſe Artaxerxem, qui cognominatus eſt Mnemon, Darij & Pariſatidis filium. Hic ab Hebræis Aſſuerus, à Septuaginta interpretibus Artaxerxes vocatur. Regnauit quoque poſt Darium patrem ſuum cognomento Nothum annis 40.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſtola 15. Imitantes beatam reginam Heſther, quæ pro populo Dei etiam in mortem dedit animam ſuam, & quouſque hunc liberauit animæ ferias nullas ſuo conamini tribuit: cui Mardochæus: *Ne putes*, inquit, *quòd animam tuam tantùm liberes, quia in domo regis es, præ cunctis Iudæis, &c.*

Ioannes Octauus. 870.

Epiſtola 26. ad Richildem Auguſtam: Vnde magnoperè gratulamur de vobis tot audientes præconia, & confidimus in Domino, quia eritis pro Eccleſia Chriſti apud pium coniugem more ſanctæ illius Eſther pro Iſraelitica plebe apud maritum. Eſth. 9.

Theodulphus Aurelianenſis. 860.

De Scripturæ libris:

Eccleſiaque typum referens mox ſcribitur Heſther,
Quæ plebi extorri lauſque decuſque fuit.

Smaragdus. 870.

Ad caput 9. Regulæ D. Benedicti: Veteris Teſtamenti ſunt libri: Quinque libri Moſi, &c. Eccleſiaſtes, Tobias, Iudith, Heſther, Eſdras, &c.

Berno Augienſis. 1020.

De cibis ad Miſſam pertinentibus cap. 5. in offerendis: Beata Heſther Eccleſiæ typum gerens, Dominum rogat recordari ſui, vt det ſermonem rectum in os eius.

Petrus Damianus. 1050.

Epiſt. 4. cap. 14. Conſtanter igitur & fideliter aſſerendum eſt, quia Deus ſicut omnipotens dicitur; ita prorſus ſine vlla exceptione omnia veraciter poteſt, ſiue in his, quæ facta ſunt, ſiue quæ facta non ſunt, vt illud elogium, velut inuiolabile ponatur, in opuſculi concluſione ſignaculum: *Domine Rex omnipotens, in ditione tua cuncta ſunt poſita, & nō eſt qui poſſit tuæ reſiſtere voluntati. Tu enim fi-* Eſth. 13

ciſti cælum & terram, & quicquid cæli ambitu continetur: Dominus omnium tu es, nec eſt qui reſiſtat maieſtati tuæ.

Eſth. 14. *Epiſt. 14. cap. 19.* Horum quidem Heſter ſpeciem tenuerat, cùm dicebat: *Tu ſcis Domine neceſſitatem meam, quòd abominer ſignum ſuperbiæ & gloriæ meæ: & quod eſt ſuper caput meum in diebus oſtentationis meæ, & deteſtor illud quaſi pannum menſtruatæ, & non portem in diebus ſilentij mei.*

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Eſth. 13. *De Eccleſiaſticis officijs lib. 4. cap. 15.* Bene ergo illa lectio præmittitur, qua Heſter aduerſus Aman Dei implorat auxilium. Aman quippe diaboli typum geſsit in eo, quòd adorari affectans, populum Dei morti tradere voluit, & Mardochæo crucem parauit.

Hugo Victorinus. 1130.

Sermone 87. Diabolus proprio gladio perimitur, dum ſuæ malitiæ, qua aduerſus Eccleſiam corrumpendam ſæuit, conſcientia condemnatur: ſicut in Eſther legitur: *Aman Mardochæo lignum, in quo eum ſuſpenderet, parauit: ſed Mardochæus liberatus eſt, & ipſe Aman in eodem ligno ſuſpenſus interijt.*

Richardus Victorinus. 1140.

Ad cap. 4. Apocalyps. Quod bene nobis Heſter hiſtoria innuit. Legimus enim, quòd Heſter Regem Aſſuerum, &c.

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Epiſt. 1. Vltimus in hagiographis ſanctæ Scripturæ libris ſequitur liber Heſter, cui auctoritatem aliorum hagiographorum auctoritas confert. Si enim illi ab Hebraica veritate originem trahentes hunc ſocium, & paris auctoritatis in eodem Hebraico Canone habuerunt: ſequitur quia nullo eorum librorum excepto omnes pari modo ſuſcipi debuerunt.

Innocentius Tertius. 1200.

Libro 2. de myſterijs Miſſæ cap. 11. Oſculum eſt ſignum reuerentiæ, iuxta quod *Eſther ſummitatem* Eſther 5. *virgæ Regis legitur oſculata.*

Sermone 1. in die Cinerum: Ieiunium valet ad pœnam vitandam, ſecundùm quod Eſther ad conſilium Mardochæi tribus diebus & tribus noctibus ieiunauit, & ex tunc ad regem ingreſſa, impetrauit reuocationem ſententiæ, quam Aman protulerat aduerſùs Iudæos, vt vniuerſi perirent.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 6. poſt octauas Pentecoſtes: Heſter, de cuius libro hoc tempore ſumuntur Reſponſoria, valde conſtanter ſe habuit, in tribulationibus non defecit, ſed inſtanter apud regem Aſſuerum obtinuit, vt liberato populo ſuo, qui morti adiudicatus fuerat, ſuſpenderetur Aman in patibulo.

Bonauentura. 1260.

Ad caput 1. Lucæ: *Aue gratia plena.)* Ideò bene per Eſther deſignata eſt Maria, de qua dicitur Eſther Eſther 2. 2. quòd *erat formoſa valde, & incredibili pulchritudine omnium oculis gratioſa, & amabilis videbatur.*

Iacobus Gennenſis. 1280.

Dominica 5. poſt Paſcha Sermone 2. Magna virtus orationis, quæ quaſi quædam perſona ad Deum mittitur, vt mandata peragat, quò caro peruenire nequit. Iſti nuntio aſſociantur duæ domicellæ, quod ſignificatum eſt Heſther 15. vbi dicitur: quòd *ipſa ad regem cum duabus famulabus ingrediens, vna nitebatur, altera indumenta in humum deſinentia colligebat,* &c. Eſth. 15.

Ioannes à Sancto Geminiano. 1300.

In Summa libro 1. de alo & clementis cap. 29. Malignus conſultor mentem benigni principis aliquando ad furorem accendit, & ad nequitiam operis & nocendi peſtilentiam trahit, ſicut patet de Aman & Aſſuero. Vnde dicitur in Heſther: *Multi* Eſth. 16. *aures Principum ſimplices, ex ſui natura alios eſtimantes, callida fraude decipiunt.*

Albertus Pataninus. 1310.

Sermone 71. Vnde Aſſuerus Rex, vt eſt Heſter 13 *Cùm pluribus,* inquit, *Gentibus imperarem, & vniuerſum orbem meæ ditioni ſubiugaſſem, volui nequaquam* Eſth. 13. *abuti potentia magnitudine, ſed clementia & lenitate gubernare ſubiectos.*

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæſt. 2. articulo 7. Non putandum eſt ex leuitate animorum procedere, ſi pro diuerſitate rerum, & temporum præcepta mutentur, & gratiæ ſubtrahantur, vt ſcribitur Heſther vltimo.

Guido Carmelita. 1340.

De erroribus Iudæorum: Hiſtoria Heſther, docens charitatem erga ſuos habere, & aduerſarijs reſiſtere, plena fide, contemnenda non eſt.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

In ligno vitæ, cap. de timore Domini: Seueritas iudicantis non flectitur timore, quia potentiſsimus eſt, de quo legitur: *Non eſt, qui tuæ poſsit reſiſtere vo-* Eſth. 13. *luntati. Tu enim feciſti omnia, quæ in ambitu cæli continentur, quoniam Dominus vniuerſorum tu es.*

De triumphali Chriſti agone cap. 3. Nitebatur ei repugnare, cuius imperio creaturarum vniuerſitas famulatur: de quo ait Propheta: *Non eſt qui tuæ poſ-* Eſth. 13. *ſit reſiſtere voluntati.*

Dionyſius Carthuſianus. 1460.

In librum Heſther: Liber Heſther inter Scripturas computatur Canonicas, atque in ordine hagiographorum reponitur.

M. Antonius Sabellicus. 1490.

Libro 8. exemplorum cap. 2. Inuenit ſibi facilè locum inter tot illuſtria nomina Heſther mulier. Cæterùm eadem gente orta, quæ cùm Artaxerxis edicto, in cuius pellicatum fuerat recepta, vt omnes vno die Iudæi toto ipſius regno ex compoſito interficerentur, ſuæ gentis periculo commota, non leges, non regis edictum reuerita, quem prohibebatur adire, niſi accerſita, adijt tamen, ſuorumque excidium deprecata, non ſolùm pij voti compos facta eſt, ſed Amanem etiam, cuius ſuaſu & impulſu fuerat id periculum Iudæis conflatum, in eam fuiſſe ſublatum crucem vidit, quam dirus ſatelles Mardochæo parauerat puellæ auuncu-
lo.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

LIBRVM BARVCH, QVI ET HIEREMIÆ TRIBVITVR, VT CANONICVM SCRIPTVRÆ LIBRVM VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA PROBANDA.

NEGANT.

Anno post natum Christũ

1520. MArtinus Lutherus Præfatione Germanica in Baruch: *Admodum vilis est hic liber, quicunque demum Baruch iste est. Verisimile est Hieremiæ ministrum, qui itidem Baruch dicebatur, maiorem ac sublimiorem, quàm hunc habuisse spiritum. Neque etiam annorum numerus cum historia conuenit: ita vt hunc librum prope eodem modo, quo tertium & quartum Esdræ, non transtulissem. Nam duos illos Esdræ libros omnino nolnimus Germanicè transferre quòd planè nihil habeant, quòd non longè melius in Æsopo, & alijs vulgaribus libris inuenire queat.*

1530. Huldaricus Zuinglius in explicatione articuli 20. fol. 53. *Non est quod multa respondeam: Nihil enim verba Baruch contra nos probant. Responsione nulla dignabor Apocrypha.*

1550. Petrus Palladius in Isagoge ad sacros libros de libro Baruch: *Constat hunc librum non esse magni momenti: sicuti neque tertius & quartus Esdræ.*

1560. *Franciscus Dauid Trinitarius*, quinta Disputationis Albanæ, *respondens Catholicis ad dictum Baruch 3.* Hic est Deus noster, *&c. Baruch* inquit, *liber non est Canonicus.*

1570. Guilhelmus VVitakerus disputatione de sacra Scriptura, de libro Baruch: *Quisquis hunc librum scripsit, Græcus homo fuit, & Græcè scripsit. Ergo nec Baruch fuit, nec aliquis e numero Prophetarum. Ita efficitur necessariò ratione, hunc librum in Apocryphis esse statuendum.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Primus. 80.

Epistola ad Iacobum: Sufficit nosse, quòd lux genuit splendorem, sicut ait Propheta: *In splendoribus Sanctorum ex vtero ante Luciferum genuite.* Et illud: *Hic Deus noster, non reputabitur alius ad illum. Et post hæc in terra visus est, & inter homines conuersatus est.*

Pſal. 109

Bar. 3.

Libro 5. Constitut. Apostol. cap. 19. Siquidem & nunc decimo die mensis noni in vnum locum congregati Lamentationes Hieremiæ legunt, in quibus scriptum est: *Spiritus ante faciem nostram Christus Dominus comprehensus est in corruptionibus eorum.* Itẽ Baruch, in quo scriptum est: *Hic est Deus noster, non reputabitur alius ad eum: Inuenit omnem viam scientiæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto sibi: Post hæc in terra visus est, & cum hominibus conuersatus est.*

Thre. 4.

Bar. 3.

Athenagoras. 170.

Legatione pro Christianis: Sed quid Prophetæ? *Dominus est Deus noster*, inquiunt, *non comparabitur alius ad ipsum.*

Bar. 3.

Irenæus. 180.

Lib. 5. cap. 35. Ipsi autem sunt, de quibus ait Propheta: *Et derelicti multiplicabuntur in terra.* Et quotquot ex credentibus ad hoc præparauit Deus, ad derelictos multiplicandos in terra, & sub regno Sanctorum fieri, & ministrare huic Hierusalem, & regnum in ea significauit Ieremias Propheta: *Circumspice*, dicens, *ad Orientem Hierusalem, & vide lætitiam quæ aduenit tibi ab ipso Deo: ecce venient filij tui, quos emisisti: venient collecti ab Oriente vsque ad Occidentem, &c.*

Esa. 66.

Bar. 4. & 5.

Irenæum & multi alij veteres libri Baruch sub nomine Hieremiæ citãt.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 1. Pædagogi cap. 10. Per Hieremiam quoque enarrat prudentia: Beati sumus Israel, dicens, quòd quæ Deo grata sunt, à nobis cognosci possint. Prudentia, & cognitio significatur per eundem Prophetam dicentem: *Audi Israel mandata vitæ, auscultà vt cognoscas prudentiam.*

Hier. 31.

Bar. 3.

Lib. 2. cap. 3. Pulcherrimè itaque alicubi dicit diuina Scriptura ad eos, qui sunt sui amantes & arrogantes, verba dirigens: *Vbi sunt, qui gentibus imperant, & qui dominantur ferarum quæ sunt super terram? Qui cum auibus illudunt, qui argenti & auri thesauros congregant, in quibus homines habent fiduciam, & non est finis acquisitionis eorum?*

Bar. 3.

Origenes. 230.

Libro 2. de Principijs cap. 3. Denique etiam Baruch Prophetæ librum in assertionis huius testimonium vocant, quòd ibi de septem mundis & cælis euidentius indicatur.

Homil. 7. in Exodum: Secundùm hoc ergo, quòd non seruantibus (*Legem*) generat mortem, dicuntur mandata non bona, in quibus non viuant in ijs. Sed quia admiscuit eis lignum crucis Christi, & in dulcedinem versa sunt, & spiritualiter intellecta seruantur, eadem ipsa mandata vitæ appellantur, sicut & alibi dicitur: *Audi Israël mandata vitæ.*

Bar. 3.

Tractatu

Tractatu 35. in Matthæum: Adducit autem magis ad requirendum talia, si rationem habet idoneam, quòd etiam Israel pro vita Nabuchodonosor & Balthasar filij eius Deum orabat. Sed hoc, si videtur alicui dignum requisitione, requiret.

Eusebius Cæsareensis. 320.

De Propheticorum librorum appellationibus, de Hieremia: Baruch denique cùm ista ab ore Hieremiæ excepta in libro describeret, narrat sub finem, quòd exceptum per insidias Prophetam, in cœnosum lacum proiecerint. Cur Baruch librum inscribit? Quia quæ Hieremias dictârat, in libro à se descripta captiuis apud Babylonem recitauit, consolans eos, & auxilij spem à Deo nuntians.

De demonstratione Euangelica libro 6. cap. 19. Quemadmodum ipse Prophetarum Deus, qui omnem viam scientiæ per eam legem, quæ à Mose data est, ijs, qui ad circumcisionem pertinent, ordinasset, posterioribus temporibus in terra olim conspiciendus, atque inter homines versaturus canitur:
Bar. 3. *Quis ascendit in cælum, & accepit eam, (* dicit autem sapientiam, *) & eduxit eam e nubibus? &c. Hic est Deus noster, non reputabitur alius ad ipsum: reperit omnem viam scientiæ, & dedit eam Iacob puero suo. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Nihil adiungere oportet diuinis vocibus, quæ euidentissimè nostrum propositum confirmant.

Concilium Nicænum Primum. 330.

Lib. 2. fol. 105. Clarius accipe testimonium authenticum, soli personæ Dei propositum, ostendens ipsum esse auctorem omnium factarum naturarum, sicut scriptum est in libro Baruch ex ore Hieremiæ Prophetæ dicentis:
Bar. 3. *Qui præparauit terram in æternum tempus, implent eam iumentis quadrupedibus: Qui mittit lumen, & ibit: vocauit illud, & obedit illi in tremore: & stellæ splenduerunt in custodijs suis, & lætata sunt. Hic Deus noster, & non reputabitur alius aduersus eum.*

Folio 109. In libro Baruch ex ore Hieremiæ Prophetæ, vt prius ostendimus, de eo, qui fecit regiones & inhabitabilia dicitur: *Filij Agar exquirentes*
Bar. 3. *prudentiam, qui super terram, mercatores Meran, & Theman, &c.*

Athanasius. 340.

Contra Arianos Oratione 2. Susanna quoque locuta est: *Deus æterne.* Baruch item: *Iam clamabo ad*
Bar. 4. *æternum Deum in diebus meis, &c.* Nam id quoque rursum videamus, an Deus fons sapientiæ & vitæ appelletur, quemadmodum per Hieremiam loquitur: *Me dereliquerunt fontem aquæ vitæ.* In Baruch item: *Relinquebatis fontem aquæ vitæ Dominum, &*
Bar. 3. *relinquebatis fontem sapientiæ.*

Oratione 3. Iudæi vnà cum Arianis Filium abnegantes, ne Patrem quidem habent. *Obturantes enim*
Bar. 3. *fontem sapientiæ*, vt ipsis exprobrat Baruch, abiecerunt etiam sapientiam inde promanantem Dominum nostrum Iesum Christum.

Epistola in Decretis Synodi Nicænæ contra hæresin Arianam: Et huius sapientiæ fontem Deum esse in Propheta Baruch didicimus, increpante Israelem,
Cap. 2. quòd *dereliquisset fontem sapientiæ.* Quòd si istum abnegant, & repudiant, quid aliud faciunt, quàm quòd hoc ipso alienos se à Christianismo ostendunt?

Didymus Alexandrinus. 360.

Ad caput 1. Iacobi: Et quomodo aliqui dicunt, sola quæ meliora sunt à Deo esse, non etiam quæ molesta iudicantur, & tristia, ponendum est illud, quod
Bar. 28 ait Scriptura: *Ipse declaranit super eos mala.*

Concilium Laodicense. 360.

Can. 59. Hæc sunt quæ legi oportet ex veteri Testamento: Genesis, Exodus, &c. duodecim Prophetæ, Esaias, Hieremias, Baruch, Lamentationes, & Epistola, &c.

Cyrillus Hierosolymitanus. 360.

Catechesi 4. enumerans Scripturæ libros. Prophetarum, *inquit*, liber vnus. Et Esaiæ, & Hieremiæ cum Baruch, & Threnis, & Epistola.

Catechesi 11. Vis nosse quod Deus est ille, qui ex Patre genitus, & deinde incarnatus est, audi Prophetam dicentem: *Iste Deus noster, non reputabitur*
Bar. 3. *alius ad illum, &c.* Cernis Deum post legislationem Mosis incarnatum?

De accursu Domini: De hoc puero etiam clamat
Bar. 3. Hieremias: *Deus in terra visus est, & cum hominibus conuersatus est.*

Basilius Magnus. 370.

Lib. 4. contra Eunomium, super illo: *Vt cognoscant te solum verum Deum:* Cùm Hieremias de Filio dixerit: *Hic Deus noster, non reputabitur alius præter ip-*
Bar. 3. *sum*, maiorem quoque Patre dixit. Quòd autem verus & Filius Deus, idem Ioannes in epistola dicit: *Vt cognoscamus te solum verum Deum: & simus in vero Filio eius Iesu Christo: hic est verus Deus, & vita æterna.* Nec igitur propter illud: *Non reputabitur alius præter ipsum*, maiorem Patre Filium intelligendum, nec solùm verum Deum esse Patrem, verum verague à falsis dictos, nec existentes: sicut etiam in Deuteronomio dicit: *Dominus solus dux eius fuit, &c.*

De Spiritu sancto cap. 6. Siquidem arbitror stationem & consessum naturam Dei solidam, & vndequaque firmam significare: iuxta quem tropum & Baruch indicare volens Deum immobilem & immutabilem semper esse, ait: *Et tu sedes in æternum, &*
Bar. 3. *nos perimus in æuum.*

Gregorius Nazianzenus. 370.

Oratione 36. quæ est Oratio 2. de Filio, & quarta de Theologia: Sin minus, quid dicturus es ad eos, qui alio loco, iuxta id, quod pro causæ tuæ fundamento posuisti, Filium solum Deum dictum esse con-
Bar. 3. tendunt, nimirum in illis verbis: *Hic Deus tuus, & non æstimabitur alius præter eum.* Et paucis interiectis: *Post hæc in terra visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Nam quòd non de Patre, sed de Filio sermo habeatur, adiectio hæc aperte declarat. Hic enim est, qui corpoream nobiscum consuetudinem habuit, inferisque rebus coniunctus est. Quod si illud obtineatur, hæc verba: *Et non æstimabitur alius*, aduersus Patrem dici, non aduersus eos, qui falsa mortalium opinione Dij habentur, quod ad Patrem attinet, per ea vtique victi sumus, quibus aduersus Filium obnixè contendimus.

Orat. 49. quæ est de Fide: Et Hieremias receptissimus Prophetarum hanc vnitatem deitatis in Patre & Filio sciens, ait: *Hic est Deus noster, & non*
Bar. 3. *reputabitur alius absque illo. Qui inuenit omnem viam prudentiæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo.* Et: *Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.*

Epistola 2. ad Cledonium: Idem autem etiam circa ἐνανθρώπησιν vocem improbè ac versutè vsurpant, hoc verbum ἐνανθρώπησιν non ita explicantes, vt idem fit, quod, in homine, quem sibi affi-
Ioan. 2. xit exstitit, iuxta id quod ait Scriptura: *Ipse enim sciebat quid esset in homine:* verùm idem esse dicentes, & docentes, quòd cum hominibus consuetudinem
Bar. 3. habuit & versatus est, atque ad hæc verba confugientes: *Post hæc in terra visus est, & cum hominibus versatus est.*

Epiphanius. 370.

Contra Nazaræos: Quomodo verò cognoscitur,

velut

Bar.3. velut Hieremias de ipso dicit: *Homo est, quis agnoscet ipsum?* De ipso enim agnoscens Propheta dixit: *Quis cognoscet ipsum?*

Bar. 3. *Contra Ebionæos*: Quomodo verò cognoscetur, velut Hieremias de ipso dicit: *Homo est, & quis cognoscet ipsum?*

Gregorius Nyssenus. 380.

Bar. 3. *Oratione 1. de pauperibus amandis*: Meritò igitur & opportunè poteram verba Baruch vsurpare: *Hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illum Iacob puero suo, & Israel dilecto suo.*

Bar. 3. *Oratione de occursu Domini*: Quando enim *hic Deus noster*, quem præmonstrando annuntiauit Propheta, *in terra visus est, & cum hominibus conuersatus est*, &c.

Oriesiensis. 380.

Bar. 3. De institutis monasticis: *Audi Israel mandata vitæ, auribus percipe, & intellige prudentiam. Quid est Israel, quoniam in terra inimicorum es? Inueterasti in terra aliena, commaculatus es cum mortuis, comparatus es cum his, qui in inferno sunt, & dereliquisti fontem sapientiæ*, &c. Hæc loquebatur Baruch propter eos, qui in terram Babylonis & inimicorum suorum ducti in captiuitatem, quia noluerunt Prophetarum susscipere mandata, & obliti sunt Legis Dei. Idcirco induxit super eos Deus pœnas.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Hier.31. *Ad Psalm. 46.* Et ideo dicebat Hieremias: *Dabo vobis testamentum nouum*, &c. Et Baruch rursus dicebat: Bar.3. *Hic est Deus noster, non reputabitur alius præter ipsum. Inuenit omnem viam scientiæ*, &c.

Homilia 26. in Epistolam ad Romanos: An in Palæstina occlusa sunt salutis negotia? an in modico orbis angulo? Non audisti Prophetam dicentem: Bar.1. *Quoniam omnes cognoscent me a paruo vsque ad magnum?* Non vides rem ipsam loqui?

Homilia 5. de incomprehensibili Dei natura: Non Pater ipse natus de Virgine est, nec factus est puer. Bar.3. Quando enim Propheta alius ita scribit: *Hic Deus noster, non æstimabitur alius aduersus eum*: addidit: *Inuenit omnem viam scientiæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terra visus est, & cum hominibus conuersatus est.*

Bar.3 *Sermone de Trinitate*: Vide autem, obsecro, quid Hieremias de eo clamet: *Hic est Deus noster, non conferetur alius ad illum.* De Patre ne dicit, an de Filio?

Aduersus Gentiles, quòd Christus sit Deus: Primò omnium, quòd Deus existens homo futurus erat, dicit Hieremias: *Hic est Deus, non conferetur alius ad illum.*

Proclus Constantinopolitanus. 430.

Epistola ad Armenios: Quomodo etiam Propheticis attendemus oraculis clamantibus, quoniam Bar.3. *Deus noster in terra visus, & cum hominibus conuersatus est?* Visionem namque dicit Propheta, manifestationem quæ in carne facta est, & conuersationem, qua temporaliter cum hominibus commoratus est.

Ioannes Cassianus. 430.

Lib. 4. de Verbi incarnatione cap. 9. Verùm quia hactenus Euangelicis vel maximè, atque Apostolicis quasi notis testibus vsi sumus: nunc de Propheticis veteribus proferamus: admiscentes interdum antiquis noua, vt intelligant omnes Scripturam sacram venturum in carne Dominum, toto quodammodo suo corpore, quasi vno ore clamasse. Ait itaque eximius ille & admirabilis tam munere Dei diues, quàm testimonio, cui vni admodum contigit sanctificari antequam nasci, Ieremias Propheta: Bar.3. *Hic est*, inquiens, *Dominus noster: non reputabitur alius præter eum*, &c. Vides à Propheta Deum quasi manu indice ostendi, & quasi digito significante monstrari?

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De recta fide ad Theodosium Imperat. Cuius rei Propheta Hieremias nequaquam ignarus, optimè doctissimeque philosophatus, Deum ita compellat: *Tu quidem in seculum permanes, nos autem vna cum seculo interimus.* Bar.3.

Epistola ad Maximinum Constantinopolitanum: Sed agedum vna lingua rectæ fidei confessionem offeramus, dicentes cum beato Baruch: *Hic est Deus noster, non æstimabitur alius ad eum.* Bar.3.

Lib. 7. contra Iulianum: Dixit & alius sanctorum Prophetarum quidam de nostri omnium Saluatore Christo: *Hic Deus noster, non æstimabitur alius ad eum.* Bar.3.

Homilia dicta Ephesi in Nestorium: Testes accipite sanctos Prophetas. Nonne Baruch Emmanuelem digito demonstrat? Ait enim: *Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius aduersus eum.* Bar.3.

Theodoretus. 450.

In Commentarijs in librum Baruch: Admirandus Baruch discessit vnà cum Iudæis, qui effugerant in AEgyptum, &c.

Dialogo 1. *Eranistes*: Ecce autem, qui hoc interpretatus est: ad Hieremiæ Prophetiam quid dixeris? Illa enim solum ipsum Deum prædicat. *Orthodoxus*: Quam dicis prophetiam? *Eranistes*: *Hic est Deus noster, non reputabitur alius præter ipsum*, &c. Falsumne dicit Propheta? *Orthodoxus*: Absit. Diuini enim Spiritus sunt hæc, & illa verba. Quæramus ergo quomodo inuisibilis sit? Bar.3.

Basilius Seleucius. 460.

Oratione 1. de Verbi incarnatione: Hieremias quoque apud Baruch ita clamat: *Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius aduersus eum.* Bar.3.

Ioannes Maxentius. 510.

Dialogo 2. Aptissimè denique de eo, qui visus & contractus est, quòd natura sit Deus, Hieremias Propheta testatur: *Hic Deus noster, non reputabitur alius aduersus eum.* Bar.3.

Dorotheus Archimandrita. 520.

Doctrina 13. Qua de causa inclamat illis Propheta: *Orate, vt viuat Nabuchodonosor, quòd in vita eius est salus vestra.* Bar.1.

Procopius Gazæus. 530.

Ad Exodi cap. 3. *Nec quisquam nouit Patrem quis sit, nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare.* Nam Baruch: *Post hæc in terra visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Bar.3.

Ad Esaiæ cap. 6. Quòd autem sedentem facit, statim & firmum, eundem bonorum tenorem indicat. Sic & Dauid ipse: *Deus in sancto throno suo sedet.* Sic item Baruch: *Quia tu sedes in sempiternum, nos autem perimus in æuum.*

Anastasius Antiochenus. 560.

Lib. 3. de diuina dispensatione Incarnationis: Ait igitur Hieremias, ipsum hunc subindicans: *Hic Deus noster, non æstimabitur alter ad eum*, &c. Quòd autem propheticum hoc oraculum de Christo redditum sit, per spicuè declarat pars posterior clausulæ, nempe eius: *cum hominibus conuersatus est.* Bar.3.

Hesychius Hierosolymitanus. 580.

De sancta Maria Deipara: Audi Hieremiam vociferantem ingentia: *Hic est Deus noster, non reputabitur alius præter eum.* Et: *Post hæc in terra visus, & cum hominibus conuersatus est.* Bar.3.

Leontius. 620.

De Sectis actione 2. Quòd Christus Deus erat ex noui fœderis Scriptura probari potest. Verùm &

illud

illud ostendemus à Scriptura veteri. Nam manifestè id dicit Hieremias, his verbis: *Hic Deus noster, alius cum eo non comparabitur.* Bar. 3.

Sexta Synodus Constantinopolitana. 680.

Actione 8. Quid igitur ita mirabile erat, quod futurum erat, vt & postquam fieret, à pluribus non crederetur: primò quidem Prophetas præmisit, hoc ipsum prædicantes: Et hic quidem Patriarcha hoc præclamabat, dicens: *Ascendisti de germine fili mi, & cubans dormisti vt leo.* Esaias verò dicit: *Ecce Virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel.* Et Hieremias. *Hic Deus noster, non æstimabitur alius præter eum,* &c. Gen. 49 Esa. 7. Bar. 3.

Ioannes Damascenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 3. cap. 4. Hac ratione de Christo nobis licet dicere: *Hic Deus noster in terra visus est.* Et hic homo increatus, & impassibilis, & circumcisionis omnis expers. Bar. 3.

Lib. 4. cap. 6. Scire operæpretium est Scripturam sacram præsenti tempore loco futuri sæpenumerò vti. Quo in genere illud est: *Postea in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Nondum enim Dominus Deus conspectus fuerat, nec cum hominibus consuetudinem habuerat, cùm hæc dicebantur. Bar. 3.

Elias Cretensis. 780.

Ad Orationem 1. Nazianzen: Quòd vnigenitus Dei Filius, Deus & dicatur, & sit, cùm ex multis alijs locis, tum ex ijs etiam, quæ proferemus, liquidò constat: *Hic Deus noster,* inquit, *non reputabitur alius ad eum,* &c. Bar. 3.

Anastasius Nicænus. 860.

Quæst. 16. Benignus quidem & iustus iudex Deus nos sæpe tradit aduersarijs non ad interitum, sed ad castigationem & disciplinam, vt per Hieremiam dicit Israeli: *Confidite, populi, in monumentum Israel venundati estis gentibus, non ad interitum.* Bar. 4.

Leo Philosophus Imp. 880.

Epistola ad Omarum Saracenorum Regem: Hieremias Propheta ait: *Ecce Deus noster, cui similis non est, qui inuenerit omnem viam prudentiæ, & post hæc videbitur super terram,* &c. Bar. 3.

Moses Barcepha. 900.

De Paradiso parte 2. Deinde gradientis Dei per Paradisum vox portendebat Verbum Dei aliquando apud nos in carne versaturum, ambulaturumque, quemadmodum de ipso prædixit Vates: *Et super terram visus est, & apud homines versatus est.* Bar. 3.

Simeon Metaphrastes. 950.

Vitæ sancti Syluestri cap. 24. Non solùm autem Esaias dixit, Deum nobiscum futurum esse, sed Hieremias quoque eius ad nos aduentum prænuntiauit: *Hic est Deus noster, non reputabitur alius præter ipsum.* Bar. 3.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Constantino Magno: Quòd autem inter homines fuerit versatus, audi Hieremiam vaticinantem: *Hic est Deus noster, neque alius respectu eius reputabitur.* Bar. 3.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei libro 4. cap. 27. Noëtiani in hæresis suæ confirmationem sacris è literis deprompta hæc prophetica detorquere conabantur: *Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius aduersus eum: hic adinuenit omnem viam disciplinæ: posthæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus.* Bar. 3.

Cap. 32. Imò etiam in libro Hieremiæ ita scriptum est: *Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius aduersus eum.* Bar. 3.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia: Porrò Hieremiam Prophetam sic dicentem legimus: *Hic est Deus noster, & alius iuxta hunc non reputabitur,* &c. Hic est liber mandatorum Dei. En tibi oracula sole splendidiora. Cùm enim singuli Prophetarum diuersis vtantur dicendi formulis, omnes tamen in vnum consentiunt, quandoquidem Deus est, qui hæc & similia per os ipsorum locutus est. Bar. 3.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Sixtus Primus. 117.

Epistola ad omnes fideles: Quis est hic Deus, in quo esse dicitur Deus Pater, præter quem alium Deum non esse Prophetæ testantur. Et Hieremias: *Hic est Deus noster,* ait, *& non applicabitur alter ad eum: post hæc in terris visus est, & inter homines conuersatus.* Bar. 3.

Tertullianus. 200.

Aduersus Gnosticos cap. 8. Meminerunt enim & Hieremiæ scribentis ad eos, quibus illa captiuitas imminebat: *Et nunc videbitis Deos Babyloniorum aureos, argenteos, & ligneos portari super humeros ostentantes nationibus timorem. Cauete igitur, ne & vos simules fitis allophylis.* Bar. 6.

Aduersus Praxeam cap. 16. Quæ erat persecuturus infinita semper ediscebat, & Deus in terris cum hominibus conuersari, non alius potuit, quàm Sermo, qui caro futurus erat. Bar. 3.

Cyprianus. 250.

Aduersus Iudæos libro 2. cap. 6. probans, quod Deus est Christus: Item apud Hieremiam: *Hic Deus noster, & non deputabitur alius absque illo, qui inuenit omnem viam prudentiæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto sibi: posthæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Item apud Zachariam Deus dicit, &c.

In orationem Dominicam: Per Hieremiam autem tibi Spiritus sanctus suggerit, & docet, dicens: *In sensu autem tibi detur adorari Deus.* Bar. 6.

Zeno Veronensis. 260.

De Natiuitate Christi Sermone 1. Sed & Baruch eodem spiritu loquitur, dicens: *Hic est Deus noster, & non deputabitur Deus alius absque ipso: qui adinuenit viam prudentiæ, & reuelauit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo: Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Bar. 3.

Lactantius. 320.

Libro 4. diuinarum Institutionum cap. 18. Item Propheta Hieremias sic ait: *Hic Deus noster est, & non deputabitur alius absque illo: qui inuenit omnem viam prudentiæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo: post hæc in terris visus est, & cum hominibus versatus est.* Bar. 3.

Hilarius. 350.

Lib. 5. de Trinitate sub finem: Hieremias verò non dispari prophetica virtute indiscretæ à Deo Patre naturæ vnigenitum esse Deum ita docuit, dicens: *Hic Deus noster, & non deputabitur alter ad eum: qui inuenit omnem viam disciplinæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc super terram visus est, & inter homines conuersatus est.* Bar. 3.

Iulius Firmicius Maternus. 350.

De erroribus profanarum religionum cap. 29. Hieremias etiam, cùm præcepta Deo iubente plebi daret,

ret, hac populum oratione conuenit: *Dicite autem in corde vestro: te oportet in corde adorari Domine: Angelus autem meus vobiscum est: legem autem exquiram ab animabus vestris, &c.*

Bar. 6.

Ambrosius. 370.

De Fide contra Arianos cap. 7. Nam & Hieremias receptissimus Prophetarum hanc vnitatem diuinitatis in Patre & Filio sciens, ait: *Hic est Deus noster, & non deputabitur alius absque illo, &c.*

Bar. 3.

Lib. 1. de Pœnitentia cap. 8. Denique intercessione prophetica, & obseruatione tanti vatis inflexus Dominus, dicit ad Hierusalem: quoniam ea quoque pœnitentiam pro delictis egerat, dicens: *Domine omnipotens Deus Israel, anima angustus, & spiritum anxius clamat ad te: Audi Domine, & miserere.* Et iubet luctus vestimenta deponi, & abijci gemitus pœnitentiæ. Sic enim scriptum est in fine libri:

Bar. 3.

Bar. 5.

Exue te Hierusalem stolam luctus, & vexationis tuæ.

Lib. 3. Hexam. cap. 14. Delicatiora itaque validioribus munienda sunt, vt ipse quoque per Hieremiam docet, dicens: *Statui ficum bonam istam, sic recognoscam translatos istos, &c.* Denique de ipsis etiam in posterioribus dicit: *Delicati mei ambulauerunt vias asperas.* Quibus infra ait: *Constantes estote, & clamate ad Deum.*

Hier. 24

Bar. 4.

Georgius Betiens. 380.

Libro de Fide: Sed & Hieremias de Filij diuinitate exprimit, dicens: *Hic Deus noster est, & non deputabitur alius absque eo.*

Bar. 3.

Rufinus. 390

In explicatione Symboli: Secundùm dignationem carnis assumpsit Filius & visus, & passus in carne est. Quod & Propheta prædixerat, vbi ait: *Hic Deus noster, & non deputabitur alter ad eum.*

Bar. 3.

Tichonius. 400.

Regula 5. Generatio aliquoties decem anni sunt, sicut Hieremias dicit: *Erit in Babylonia vsque ad generationes septem.*

Bar. 6.

Augustinus. 400.

De Ciuitate Dei lib. 15. cap. 23. Quam rem alius Propheta commendans ait: *Ibi fuerunt gigantes illi nominati, qui ab initio fuerunt staturosi, scientes prælium. Non hos elegit Dominus, nec viam scientiæ dedit illis: sed interierunt, & quia non habuerunt sapientiam, perierunt propter inconsideratiam.*

Bar. 3.

Lib. 18. cap. 33. Prophetans ergo de Christo Hieremias: *Spiritum*, inquit, *oris nostri Dominum Christum captus est in peccatis nostris*: sic breuiter ostendens, & Dominum Christum, & passum esse pro nobis. Item alio loco: *Hic Deus meus*, inquit, *& non æstimabitur alter ad eum, &c.* Hoc testimonium quidam non Hieremiæ, sed Scribæ eius attribuunt, qui vocabatur Baruch, sed Hieremiæ celebratius habetur.

Thren. 4

Bar. 3.

Quæstionum veteris ac noui Testamenti quæst. 102. Et iterum dicit Deus per Hieremiam: *Delicati mei ambulauerunt vias asperas, ducti sunt vt grex direptus ab inimicis.*

Bar. 5.

Paulinus Nolanus. 420.

Hortatione ad militem seculi, vt Christo militet, (*apud Hieronymum Tomo 10. epist. 24.*) De diuitijs seculi huius ita dicit: *Quia non prederunt thesauris iniquis: iustitia autem eripit à morte.* Et iterum per Prophetam dicitur: *Exterminati sunt omnes, qui exaltati fuerant auro & argento.*

Prou. 10.

Bar. 3.

Idacius. 430.

Aduersus Varimadum Arianum: Si vnus Deus non sunt Pater & Filius, quis est hic Deus, in quo esse dicitur Deus, præter quem non esse alium Deum Esaias sub numero protestatur? Et Hieremias: *Hic Deus noster*, ait, *& non applicabitur alter ad eum.*

Bar. 3.

Philippus Presbyter. 430.

Lib. 2. in Iob cap. 2. *Scio quòd redemptor meus vivit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum.* Manifestum est: & ita Propheta alius dicit: *Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.*

Bar. 3.

Petrus Chrysologus. 440.

Sermone 88. *Ad Dominum Deum ipsorum.* Quis est hic Deus, de quo Propheta dicit: *Hic est Deus noster, & non est alius absque eo: qui inuenit omnem viam disciplinæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo?* Quando dedit? Tunc vtique, quando legalibus in tabulis totius vitæ regulam, totam disciplinæ descripsit & normam.

Bar. 3.

Prosper. 450.

De promissionibus & prædict. parte 2. cap. 9. De dæmonum cultoribus Hieremias scribens, ait: *Ibi fuerunt gigantes nominati scientes prælium. Non hos elegit Dominus, nec viam scientiæ dedit eis: perierunt propter quod consilium non habuerunt.*

Bar 3.

Part. 3. cap. 3. De Verbo Deo & homine Dauid Propheta: *Misit*, ait, *seruum suum, & sanauit eos.* Et Hieremias: *Hic Deus noster, & non est alius absque eo: qui inuenit omnem viam prudentiæ, & dedit eam Iacob electo suo, &c.*

Bar. 3.

Cerealis. 460.

Contra Maximinum Arianum cap. 5. probans Christi omnipotentiam: Hieremias Propheta dixit: *Magnus est & non habet finem, excelsus, & immensus: Hic Deus noster, & non est alius.* Et vt appareat de Christo dici, sequitur: *Postea in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.*

Bar. 3.

Felix Tertius. 470.

Epistola ad Petrum Antiochenum: Hoc si verùm, plurium Deorum inualescit error, & euacuabitur illud: *Audi Israel: Dominus Deus tuus, Deus vnus est.* Item quod ait Hieremias: *Hic Deus noster, non reputabitur alius ad eum.*

Deut.

Bar. 3.

Vigilius Tridentinus. 480.

Lib. 4. contra Eutychen: Nemo aliquid debet ei, à quo nihil accepit: sed cùm dicit in sequentibus de Christo, exponens Hieremiæ testimonium: *Et cum hominibus conuersatus est*, secundùm humanam formam ex Adam seruo suo, tuis nihilominus professionibus aduersaris.

Bar. 3

Fulgentius. 500.

De Incarnatione & gratia Christi cap. 10. Deus ergo ille, qui in forma Dei, secundùm B. Hieremiæ vaticinium, *magnus est non habet finem excelsus & immensus*: de quo statim paulò pòst idem Propheta dicit: *Hic Deus noster, & non æstimabitur alius ad eum &c.*

Bar. 3

Ad Thrasimundum regem lib. 2. cap. 18 De ipso vno eodemque Dei sempiterno Filio, & futuro tunc hominis filio, in quo permansisset vera & immensa diuinitas, & à quo suscipienda esset vera localisque humanitas, propheticæ inspirationis agnitione repletus dixerat Hieremias: *Hic Deus noster, & non æstimabitur alius ad eum, &c.*

Bar. 3.

Cassiodorus. 540.

Ad Psalm. 81. Addit, *Deorum*, vt euidentius de hominibus dictum aduerteres, inter quos corporaliter habitasse cognoscitur Christus, sicut Hieremias Propheta dixit: *Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.*

Bar. 3.

Pelagius Primus. 555.

Epistola ad Vigilium Episcop. Quis est hic Deus, in quo esse dicitur Deus, præter quem alium Deum non esse, sæpe numero singulari Propheta protestatur? Et Hieremias: *Hic Deus noster*, ait, *& non applicabitur alter ad eum, &c.*

Bar. 3

Gregorius Turonenſis. 580.

Hiſtor. Francorum lib. 7. cap. 1. Ego verò dixi ad Iudæum: non ex Euangelijs & Apoſtolo, quæ non credis, ſed de tuis libris teſtimonia præbens, proprio te mucrone confodiam. Igitur quòd Deus homo futurus erat, audi Prophetam tuum: *Et Deus, inquit, & homo, & quis cognouit eum?* Et alibi: *Hic* Bar. 3. *Deus noſter, & non reputabitur alius præter eum, qui inuenit omnem viam ſcientiæ, &c.*

Fortunatus. 580.

In Symbol. Apoſt. Sed vt breuiter dicamus, ſufficit nos ſcire, quia lux genuit ſplendorem, Propheta atteſtante: *In ſplendoribus Sanctorum ex vtero ante Lucifernm genuite.* Bar. 3 Et illud: *Hic eſt Deus noſter, non reputabitur alius ad illum.*

Libro 1. de partu Virginis.

Quæ genitura foret benedictum germine fructum,
Quem Ieremias voce tonante refert:
Hic Deus eſt noſter, non abſque illo alter habetur, Bar. 3.
Poſt hæc in terris viſus homo eſt habitus.

Gregorius Magnus. 600.

Lib. 28. Moralium cap. 2. Dei locutio ad nos intrinſecus facta videtur potius, quàm auditus: quia dum ſemetipſum ſine mora ſermonis inſinuat repentina luce, noſtræ ignorantiæ tenebras illuſtrat. Vnde & Baruch Neriæ filius, cùm requiſitus exponeret, quemadmodum verba Hieremiæ prophetantis Bar. 1. audiſſet, ait: *Ex ore ſuo loquebatur, quaſi legens, & ego ſcribebam.*

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De Natiuitate Domini cap. 18. Et Hieremias in libro Baruch: *Hic eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alius ab eo, &c.* Bar. 3.

Hildephonſus Toletanus. 660.

De Virginitate Dei Genitricis, cap. 5. Secundùm diuinitatem eſt illud, quod connectit: *Egreſſus eius à diebus æternitatis.* Mich. 5. Pſal. 58. Idem Dauid: *Ambulabit de virtute in virtutem, & videbitur Deus Deorum in Sion.* Item Hieremias in libro Baruch: *Hic eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alter ad eum, &c.* Bar. 3.

Ambroſius Ansbertus. 760.

Libro 3. in Apocalypſin: Quod Dominus quoque de ſe ſcriptum fuiſſe apertè indicat, dicens: *Si crederetis Moſi, crederetis forſitan & mihi. De me enim ille ſcripſit.* Ioan. 5. Et illud Prophetæ dicentis: *Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* Bar. 3.

Concilium Pariſienſe. 829.

Lib. 2. cap. 8. Si enim Hieremias Propheta Dei pro vita idololatræ regis Nabuchodonoſor orare admonet, quanto magis pro ſalute Chriſtianorum regum ab omnibus ordinibus Deo eſt humiliter ſupplicandum? Bar. 1.

Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ. 880.

Cap. 7. Quoties tamen propheticus ſermo tenebras Iudaicæ cæcitatis alloquitur? *Surge*, inquit, *Hieruſalem, & ſta in excelſo.* Bar. 5.

Petrus Damianus. 1050.

Epiſtola 14. de contemptu ſeculi cap. 32. Deprimatur ergo nunc quilibet frater in anguſto ſuæ remotionis ergaſtulo, vt infinitæ magnitudinis domus ſibi paretur in cælo. Hieremias ait: *O Iſrael quàm magna eſt domus Dei, & ingens locus poſſeſſionis eius? magnus eſt, & non habet conſummationem, excelſus, & immenſus.* Bar. 3.

De Epiphania Domini: Habuit teſtimonium Prophetarum: quia Eſaias ait: *Egredietur virga de radice Ieſſe.* Hieremias autem: *Poſt hæc*, inquit, *in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt*, &c. Bar. 3.

Hugo Victorinus. 1130.

Eruditionis Theologicæ per allegorias de Verbo incarnato quæſt. 19. Dicit Propheta: *Poſt hæc in terris viſus eſt, & inter homines conuerſatus eſt.* Bar. 3.

Sermone 43. De hac pace populo, non in via Dei ambulanti, ſed in inuio diaboli erranti Baruch ait: *Si in via Dei ambulaſſes, habitaſſes vtique ſuper terram.*

Bernardus. 1130.

Sermone 2. de Aſſumpt. B. Mariæ: Opportunè ſatis hoc mihi loco prophetica exclamatio aſſumenda videtur: *O Iſrael quàm magna eſt domus Domini, & ingens locus poſſeſſionis eius.* Bar. 3.

Sermone de conuerſione ad Clericos cap. 23. Murmuret Phariſæus, & dicat: *Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus?* Mihi enim qui id loquitur Deus eſt: *Et non æſtimabitur alius ab illo, qui adinuenit omnem* Bar. 3. *viam diſciplinæ, & dedit illam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo: poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.*

Petrus Cluniacenſis. 1150.

Lib. 2. contra Iudæos cap. 2. Hieremiæ Prophetæ notarius ſeu collega Baruch poſt multa, quæ de Deo promiſerat, ſubdit: *Hic*, ait, *eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alter ad ipſum, &c.* Bar. 3. Quid clarius? quid apertius? Deum vocat. Quem? *Qui inuenit omnem viam diſciplinæ.*

Ioannes Sareſberienſis. 1170.

Lib. 1. Polycratic. cap. 2. Percurre ſeriem Prophetarum, fidelis populi officia & ſtudia perſcrutare, quos in ſerie veteris Teſtamenti legis exercuiſſe venaticam, nempe Idumæos, & Iſmaelitas, & gentes, quæ Dominum neſciebant. *Vbi ſunt*, inquit Propheta, (aut, ſi mauis, dum tamen in ſpiritu, notarius Prophetæ,) *ſui in auibus cæli ludunt?* Bar. 4.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 1. in Natiuitate Domini: Antequam Verbum caro fieret, procul habitabat à nobis: vbi verò factum eſt caro Verbum, habitabat in nobis, non ſolùm per gratiam, verùm etiam per naturam. *Hic enim eſt Deus noſter*, qui ſecundùm Prophetam *in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* Bar. 3.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In die Natalis Domini: Ieremias in libro, qui dicitur Baruch, ſic ait: *Hic eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alius ab eo.* Et paulò pòſt: *Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus verſatus eſt.* Bar. 3.

Bonauentura. 1260.

Ad caput 2. Lucæ: *Venit in Nazareth*, Modò impletum eſt illud Baruch. 3. *Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* Bar. 3.

Guibertus Tornacus. 1270.

Tractatu de officio Epiſcopi cap. 48. Quinta lectio eſt Baruch: Hæc ſcilicet: *Audi Iſrael mandata vitæ*, &c. Vbi agitur de promiſſione præmiorum, quæ per Chriſti paſſionem baptizatis fidelibus largiuntur. Bar. 3.

Nicolaus Lyranus. 1300.

Præmio in librum Baruch: Baruch fuit notarius Hieremiæ à temporibus Ioachim filijIoſiæ, & poſtea ſcripſit librum, quantum ad illam partem, cuius fuit auctor.

Albertus Patauinus. 1320.

Sermone 1. quarta Feriæ: Triplex eſt triſtitia: prima eſt ſpiritualis, quæ prouenit primò quidem ex memoria propriæ culpæ. Baruch 2. *Anima triſtis ſuper magnitudinem malis ſemper incedit curua.* Bar. 2.

Ludolphus Carthuſianus. 1330.

Vitæ Chriſti parte 1. cap. 18. *Habitauit in nobis*, id eſt, inter nos in mundo, ſecundùm illud Baruch: *In terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* Bar. 3.

Rupertus Holcorum. 1340.

In Proverbia Salomonis, lect. 58. Isti similes sunt illis, de quibus dicitur Baruch 3. *Qui lucent in nitore eius, qui argentum thesaurizant & aurum, in quo confidunt homines.*

Bernardinus Senensis. 1430.

*Tom.1. Serm.*13 Stellæ sunt sensus nostri tam corporales, quàm spirituales, de quibus Baruch 3. *Stellæ dederunt lumen in custodijs suis.*

Laurentius Iustinianus. 1440.

De castoconnubio Verbi & animæ cap. 2. Hi omnes verum lumen viderunt, & illi adhærentes, tamquam radiantes stellæ, in Ecclesiæ sunt positæ firmamento, perhibentq; lumini testimonium; à quo lucem acceperunt. Vnde per Prophetam dicitur: *Stellæ dederunt lumen in custodijs suis, & lætatæ sunt, vocatæ sunt, & dixerunt, &c.* Bar. 3.

*De triumphali Christi agone cap.*15. Aliud tamen de Lege vestra prolatum testimonium audite, contra vos: Hic est, ait Propheta, *Deus noster, & non æstimabitur alius ad eum.* Bar. 3.

ARTICVLVS DVODECIMVS.

LIBRVM IVDITH ESSE AVTHENTICVM, ET CANONICVM SACRÆ SCRIPTVRÆ LIBRVM, CITANDVM AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

OLIM DVBITANT.

Anno post natum Christũ 160. MELITO *Sardensis*, epistola ad Onesimum, *enumerans sacræ Scripturæ libros, nullam mentionem facit libri Iudith.*

380. *Nazianzenus, Amphilochius, & Patres Concilij Laodicensis, similis modo in suo Canone librum Iudith tacitè prætereunt.*

390. Hieronymus lib.10. ad Furiam cap.*6. Legimus in Iudith (si tamen placet librum recipere) viduam confectam ieiunijs.*

Præfatione in librum Iudith: *Apud Hebræos liber Iudith inter Hagiographa legitur, cuius auctoritas ad roborandas illas, quæ in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur.*

NVNC NEGANT.

1520. *Martinus Lutherus*, in suis Biblijs, *librum Iudith inter apocrypha conjcit, & Comœdiam potius, quàm historiam esse asserit.*

In Colloquijs Germanicis, capite de libris veteris Testamenti: *Mihi*, inquit, *videtur Iudith esse Tragœdia aut fabula, in qua describitur & ostenditur, qualis tyrannorum exitus esse soleat.*

1560. *Ioannes Brentius*, in Apologia Confessionis VVirtembergensis, cap. de sacra Scriptura, *Librum Iudith inter apocrypha numerat.*

1570. *Guilielmus VVitakerus*, in disputatione de sacra Scriptura, *idem facit.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

*Constitut. Apost. lib.*3. *cap.*7. Vt igitur prudentissima illa Iudith, pudicitiæ testimonio laudata, nocte & die pro Israel Dominum deprecabatur: sic vidua illius similis perpetuò pro Ecclesia Deum deprecabitur.

*Lib.*5. *cap. vlt.* Hester Mardochæus, & Iudith, ieiunio facto, malum, quod impius Holofernes, & Aman Iudæus moliebantur, declinârunt.

*Lib.*8. *cap.*2. Atque etiam mulieres prophetârunt. Olim quidem Maria Mosis & Aaronis soror, postea verò Debbora, deinde Oldad, & Iudith: illa quidem Iosia rege, hæc Dario.

Ignatius. 100.

Epistola ad Philadelphienses: Sint viduæ non vagæ, non gulosæ, non circumcursantes, sed vt Iudith illa honestissima, vt Anna illa honestissima. Iudit. 8.

Clemens Alexandrinus. 200.

Libro 4. *Stromaton cap.* 4. Sic etiam Iudith, quæ consummata fuit in mulieribus, cum esset verbis circunsessa, precata seniores, ingreditur quidem in castra alienigenarum, omne periculum contemnens propatria, seipsam tradens hostibus in fide Dei: præmia autem fidei mox accepit, cùm mulier in hostem se præclarè gesserit, & potita sit capite Holofernis.

Origenes. 240.

In lib. Iudicum Homilia 9. Quid ego illam magnificam & omnium fœminarum nobilissimam memorem Iudith? quæ iam perditis penè rebus non dubitauit sola succurrere, sèq; suumq; caput immanissimi Holofernis neci sola subijcere, & pro-

cessit ad bellum non in armis, neque in equis bellicis, aut in subsidijs militaribus fretus, sed virtute animi & confidentia fidei, consilio simul & audacia hostem perimit, & quam viri perdiderant, fœmina reddidit libertatem patriæ.

Homil. 1. in Isai. 37. Festivitatibus Domini panem nos afflictionis edere iubemur, & in ipsis festivitatibus dicitur, vt humiliet homo animam suam, & cùm festivitas propitiationis indicitur, dicitur: *Humiliate animas vestras.* Iudit. 8.

Hom. 27. in Numeros: His ergo cùm recitatur talis aliqua diuinorum voluminum lectio, in qua non videatur aliquid obscurum, libenter accipimus, verbi causa, vt est libellus Hester, aut Iudith, aut etiam Tobiæ, aut mandata Sapientiæ. Si vero legitur liber Leuiticus, offenditur continuo animus, & quasi non suum refugit cibum.

Synodus Nicæna. 325.

Hieronymus Præfatione in librum Iudith: Quia hunc librum Synodus Nicæna in numero sanctarum Scripturarum legitur computasse, acquiesci postulationi vestræ, imo exactioni, magis sensum è sensu, quàm verbum verbo transferens.

Athanasius. 340.

In Synopsi diuinæ Scripturæ, de libro Iudith. Hoc nomine vocatur ille liber ob eam causam, quòd historiam de Iudith continet, quomodo per illam Deus filios & populum Israel ab Holoferne impugnatos & obsessos saluauerit, Holofernem verò percusserit.

Disput. contra Arium: Priusquam Spiritum sanctum Deum esse perdoceam, eundem creatorem esse cunctorum, verbis legalibus approbabo. Scriptum est: *Verbo Domini cœli firmati sunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Et in Iudith: *Tibi seruiet omnis creatura tua, quoniam dixisti, & facta sunt: misisti Spiritum tuum, & ædificati.* Sap. 1. Iudit. 16

Exhortatione ad Monachos: Ieiunijs Bethuliæ populus Assyria obsidione conclusus, & vsque ad deditionem fui experta plurima virtute conterritus, ab Holofernis tumentibus minis constantis manu fœmina meruit vindicari. Iudit. 13.

Apollinaris. 370.

Libro de ætatibus hominum: in morum adolescentiæ formatione:

Quin & Holofernis caput est à ventre recisum,
Cum potor vino plus æquo deditus esset.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Ex variis in Matthæum locis Homil. 10. ex cap. 6. Matthæi: Si fieri potest, opus religiosi ieunij, & ipsius corporis atque animæ afflictionem vultus hilaritate velemus; cuius rei exempla, etiam secundùm historiam, præterito tempore legimus præostensa. Nam sanctissima Iudith, cùm magno mœrore pro populo esset afflicta, post solennitatem triduani ieunij, capite vncto & iota facie, ita internæ afflictionis tristitiam texit, vt simulato gaudio lætari hostibus videretur: ac si dum lætitia vultus ieunium texit, & de hoste triumphum victoriæ reportarit. Iudit. 9. & 13.

Homilia 60. in Ioannem: Mulier Absalom, mulier Amon perdidit: Ipsa Iob perdere conata est, ipsa Nabal cæde eripuit, ipsa vniuersam gentem liberauit. Et Debbora, & Iudith, & aliæ multæ Imperatorum sunt functæ officijs.

Isidorus Pelusiota. 440.

Libro 1. Epistol. 87. Documento sunt celebris illa Susanna, cum filia Iephthe, & admiranda Iudith. Quarum prima senum intemperantem libidinem in iuuenili ætate superauit: altera mortem quoque magno animo suscepit, atque cum virginitate præclarè abscessit: postrema pro castitatis præconio hoc à Deo accepit, vt tyranno necem afferret. Iudit. 13.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap. 2. Isaiæ: Par fuit eos, qui facto à diuinationibus initio, ab opum etiam, equorumque insana libidine non abhorruerant, ipsam demum idololatriam attingere, qui diuitiarum instabilitati, fallacibusque ad salutem equis confiderent, non ei, *qui bella potest conterere.* Psal. 32. Iudit. 16

Andreas Cretensis. 560.

De S. Crucis Exaltatione: Extulit aliquando præclara Iudith acinacem aduersus caput Holofernis dormientis, Crucis præfigurans exaltationem, salutem fecit Israel.

Suidas. 970.

In Holoferne: Holofernes Imperator Cambysis, filij Cyri, qui cum bellum gereret cum Arphaxad rege Medorum, & auxilia ab omnibus gentibus vsque ad Ægyptum postulasset, eaque negata illis essent, victo Arphaxad, bellum intulit eis, qui auxilia non miserant, misso Holoferne cum magnis copijs, qui omnes subegit. Cùm autem ad Bethuliam Iudææ vrbem veniisset, Achiorem tribunum suum misit, comminatus, ni vrbem cepisset, se interfecturum eum. Achior autem potitus aquæ ductibus, eò redegit oppidanos, vt à deditione facienda non abhorrerent. Cæterùm Iudith sponsæ ornatu egressa decollauit Holofernem. Itaque conseruata est vrbs.

Ioannes Zonaras. 1100.

Tomo 1. Annalium: Nobis autem nec viraginis Iuditha res gestæ sunt prætereundæ silentio, quæ Holoferne sublato, & vrbem, & gentem suam conseruauit.

Georgius Cedrenus. 1110.

In Dario Cambyse: Eo tempore terribile facinus est factum: Iuditha enim, Hebræa mulier, insidias Olopherni Persæ tendens, clam ad eum se contulit, simulans se gentem Iudæam velle prodere. Barbarus pulchritudine eius captus, amore statim correptus est. At verò Iuditha eum monere, ne quem suorum circa se haberet: se enim ab ijs de stupro appellari. Olophernes fidem mulieri adhibens, solus cum ea vixit, ipsa triduo ita tolerato, noctu capta occasione dormientis caput amputauit.

Michael Glycas. 1120.

Parte 2. Annalium: Cyrum in regno Cambysis filius, qui & Nabuchodonosor cognomentum habuit, secutus est. Eius copiarum Imperator fuit Holofernes ille, quem cùm Iuditha prudenter necasset, ac rebus ipsius omnibus potita fuisset, non tamen insolenter animos sumpsit, sed omnibus Deo consecratis, in viduitate solitaq; continentia vixit vsque ad annum centesimum quintum.

Nicetas. 1200.

In Orationem 42. Nazianzeni: Conueniebat enim intelligibilem naturam ante sensibilem procreari. Atque cogitatio illa opus extitit, quemadmodum ad Deum Iudith dicebat: *Cogitasti eum,* inquit, *atque eodem momento præsto fuerunt omnia quæcunque fecisti.* Iudit. 9.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De Monogamia cap. 17. Sed hanc iudicarunt iam, non Isaac monogamus pater noster, nec Ioannes alioqui Christi spado, nec Iudith filia Merari, nec Iudic. 1. toe exempla Sanctorum.

Libro 1. *aduersus Marcionem cap.* 7. Si communio nominum conditionibus præiudicat, quanti nequam serui Regum nominibus insultant Alexandri, Darij, & Olofernis? Iudit. 1.

Hilarius. 350.

Ad Psalm. 125. Discentes hæc omnia, à Lege & Prophetis, Euangelijs & Apostolis, & cantantes ex Lege: *Dominus conterens bella*, *Dominus est nomen illi*: cognoscentes à Propheta: *Ego sum, qui feci cælum & terram ex nihilo.* Iudit. 16 Esa. 48.

Lucifer Calaritanus. 360.

De non parcendo in Deum delinquentibus. Quid me agere oportuit tempore, quo te iudice natum ad nos Dei seruos à via vertendos veritatis, cùm Nabuchodonosor Holofernem virtutis suæ principem misisset, Quid orat Iudith Deum? nempe vt destrueret inimicos Israel. Nunquid dixit: *Custodi insurgentes aduersus domum tuam? Domine Deus patris mei Simeon, qui dedisti gladium in vltione alienigenarum, qui violauerunt vulnam virginis in coinquinationem, &c. Tu proijce illorum vires, contere illorum plenitudinem virtute tua, &c.* Magnalium fuit satis, vt mulier ista Deo cupiens placere Iudith manu interimeret sua hostem, & nos ne quidem verbo tibi à Domino restitissemus instituti pastores? Iudit. 9.

Ambrosius. 370.

Libro de Vidua: Sed nec fortitudo bonæ viduæ deesse consueuit. Hæc enim vera est fortitudo, quæ naturæ vsum, sexus infirmitatem mentis deuotione transgreditur. Qualis illa fuit, cui nomen Iudith, quæ viros obsidione fractos, perculsos metu, tabidos fame, sola potuit à colluuione reuocare, ab hoste defendere.

Libro 2. *de Virginibus:* Et Iudith se, vt adultero placeret, adornauit, quia hoc religione, non amore faciebat. Nemo eam adulteram iudicabat: bene successit exemplum. Nam si illa, quæ se commisit religioni, & pudorem seruauit & patriam, fortasis & nos seruando religionem, seruabimus etiam castitatem.

Lib. 3. *Offic. cap.* 13. Ecce tibi offert se Iudith mirabilis, quæ formidatum populis virum Holofernem adijt, Assyriorum triumphali septum caterua, quem primò formæ gratia, & vultus decore perculit, deinde sermonis circumscripsit elegantia. Primus triumphus eius fuit, quod integrum pudorem de tabernaculo hostis reuexit: secundus, quòd fœmina de viro reportauit, victoriam, fugauit populos consilio suo, horruerunt Persæ audaciam eius.

Prudentius. 380.

In Psychomachia, de pugna pudicitiæ & libidinis.

Assyrium postquam thalamum ceruix Holoferni
Casa cupidineo madefactum sanguine lauit,
Gemmatumq́; torum mœchi ducis aspera Iudith
Sprenit, & insanos compescuit ense furores,
Famosum mulier referens ex hoste trophæum
Non trepidante manu, vindex mea, cælitus audax.

Orientius. 380.

De institutis monasticis paulò post initium: Non confundamur cùm loquimur inimicis nostris in porta, sed magis digni simus audire illud: *Aperite portas, & ingrediatur populus, qui custodit iustitiam & veritatem.* Iudit. 13.

Hieronymus. 390.

Epistola 9. *ad Salutinam de seruanda viduitate c.* 6. Hæc filia in Christo castissima inculco, & crebrius repeto: vt posteriorum oblita in priora te extendas, habens tui ordinis quas sequaris Iudith de Hebræa historia, & Annam filiam Phanuelis de Euangelij claritate. Vnde altera in typo Ecclesiæ diaboli num capite truncauit: altera Saluatorem mundi prima suscepit, sacramentorum conscia futurorum. Luc. 2. Iudit. 9.

Epistola 22. *ad Eustochium, de custodia virginitatis cap.* 9 Statim vt Filius Dei ingressus est super terram, nouam sibi familiam instituit, vt qui ab Angelis adorabatur in cælo, haberet Angelos & in terris. Tunc Holofernis caput Iudith continens amputauit: tunc Aman, qui interpretatur iniquitas, suo combustus est igni. Iudit. 13. Hest. 7.

Concilium Carthaginense Tertium. 395.

Cap. 47. Sunt Canonicæ Scripturæ: Genesis, Exodus, &c. Ezechiel, Daniel, Tobias, Iudith, &c.

Augustinus. 400.

De doctrina Christiana lib. 2. *cap.* 8. Totus Canon Scripturarum his libris continetur: Quinque Moseos, vno libro Iosuæ, &c. Sunt aliæ tamquam ex diuerso ordine, quæ neque huic ordini, neque inter se connectuntur: sicut est Iob, & Tobias, & Hester, & Iudith, & Machabæorum libri duo, &c.

Sermone 228. *de Tempore:* Cùm Holofernes ille filiorum Israel, imò sui capitis inimicus, exterarum gentium sibi ius vendicaret, atque obsidione, armis, ignibus quoque pugnaret, Iudith sanctissima, cuius precibus patuit cælum, orationis arte arma victricia fabricauit, quibus aduersa confligeret, & paucscentes viros fœmina vindicaret. Squallebat ciuitas obsidione barbaræ feritatis: ita enim vniuersa languebat, vt manibus hostium iam tradi cõmodius iudicarent, quàm perniciosæ famis populatione vexari. Ecce Iudith post precem, & sacum, post cinerem, ad cultus puellares redit, spes omnium populorum procedit, solicitos populos redditura securos, sua sapientia consolatur, &c.

Innocentius Primus. 410.

Epistola 3. *ad Exuperium Tholosanum cap.* 7. Qui verò libri recipiantur in Canone sanctarum Scripturarum breuis annexus ostendit. Hæc sunt ergo, quæ desiderata moneri voce voluisti: Mosis libri quinque, &c. Item historiarum: Iob liber vnus, Tobiæ vnus, Hester vnus, Iudith vnus, Machabæorum duo, Esdræ duo, Paralipomenon duo, &c.

Paulinus Nolanus. 420.

Natali 8.

Terrentemq́, manu latè populas Holopherneis
Arte pudicitiæ deceptum callida Iudith
Risit, in impuro quæ non polluta cubili
Barbara truncato victrix duce castra fugauit.

Idacius Clarus. 420.

Aduersus Varimadum Arianum: Si Trinitas non est, cur Iudith adorando ait: *Domine Domine, Deus omnium virtutum respice in orationem meam?* Iudit. 13.

Arnobius Romanus. 430.

Ad Psal. 139. Homicidium in Abel malum, in Goliad bonum est: & mendacium in Iudith bonum est, contra Susannam malum est.

Prosper. 450.

De promissionibus & prædict. parte 2. cap 38 Nec impari etiam loco Iudith sancta ordine subsequente ponitur, quæ etiam ipsa figuram sanctæ Ecclesiæ personamque suscipiat Nam cùm dux militiæ regis Babylonis Bethuliam Holophernes obsidione cinxisset, sublatisque aquis siti affligeret ciuitatem, primores eius in deditionem statuerant tradere Holoferni. Hæc disponentibus Iudith obstitit, paucorum dierum inducias poscens. Quibus ieiunijs orationibusque supplex Regem regum, & Dominum dominorum exorauit. Exuta igitur veste viduali, sese omni ex parte, mente, corpore, moribusque componens, mirabilem cunctis exhibuit: eo vsa consilio, quo, custode Deo, credebat pulchritudine captum hostem posse perimere, suam pudicitiam illo seruante, qui dator & custos est castitatis. Quæ cùm læta caput hostis afferret, quam viri non valuerunt, fœmina patriæ reddidit libertatem.

Sidonius Apollinaris. 470.

Carmine Euchariſtico ad Faustum Regiensem:

Quiq; manum Iudith ferientem colla Holofernis
Inuitis, excisa iacent cùm gutture truncus,
Et fragilis valido latuit bene sexus in ictu.

Gelasius. 490.

In Decretis: Ordo librorum veteris Testamenti, quem sancta Catholica Romana suscipit & veneratur Ecclesia, digestus à Gelasio Papa cum septuaginta Episcopis. Genesis liber vnus, Exodus liber vnus, &c. Item ordo historiarum: Iob liber vnus, Tobiæ liber vnus, Esdræ liber vnus, Hester liber vnus, Iudith liber vnus, Mardochæus liber vnus.

Clemens Romanus. 500.

De vera virginitatis laude ad sororem, numerans sacræ Scripturæ libros:

Quaq; instaurator templi promptissimus Esdras
Egerit, aut melius cæcato in corpore cernens
Tobias, quid pro populo confecerit Heller,
Fœmineaq; animi Iudith in mente virilis.

Fulgentius. 500.

Epistola 2. de statu viduali cap. 10. Tales sunt etiam nuptiæ, quæ & bene suscipi possunt, & bene contemni. Quàm bene nuptiarum opus in castitate coniugali Susanna seruauit? quàm melius in continentia viduali Iudith atque Anna contempsit? quàm optimè in integritate virginali Maria instituit?

Cap. 14. Hunc sanctæ viduæ cordis contritione, & corporis castigatione quæsiuerunt. Huic cordis & corporis plena continentia deuotissimè seruierunt. Iudit.8. De Iudith enim scriptum est: *Et erat Iudith in domo sua vidua annis tribus, & mensibus quatuor, & fecit sibi tabernaculum super solarium domus suæ, & imposuit super lumbos suos cilicium, & erãt super eam vestimenta viduitatis suæ, & ieiunabat Iudith omnibus diebus viduitatis suæ.* Ac ne quis illam sanctam viduam non deuotione cordis, sed necessitate paupertatis existimet ieiunasse, audi quid de ea in subsequentibus dicitur: *Et erat Iudith bona aspectu, & formosa facie valde, & prudens corde, & bona intellectu, & erat honesta valde: quia reliquerat ei Manasses vir eius aurum & argentũ, seruos & ancillas, & pecora, & prædia.* Ecce vidua præclara natalibus, facultatibus diues, ætate iuuenis, specie mirabilis, diuitias contemsit, delicias respuit, carnis incentiua calcauit, & induta virtute ex alto, non quæsiuit secundo famulari connubio. Propterea testimonio tam præclari operis apparuit, quantum Deo dilecta sit continentia vidualis. Denique cùm Holofernes innumero Bethulia obsedisset exercitu, & omnis Israelitarum virtus perturbata langueſceret: egreditur castitas oppugnatura lasciuiam, & ad interitum superbiæ humilitas sancta procedit. Ille pugnabat armis, ista ieiunijs: ille ebrietate, ista oratione, Igitur quod omnis Israelitarum populus facere non potuit, sancta vidua castitatis virtute perfecit: obtruncauit vna mulier tanti agminis ducem, & insperatam Dei populo reddidit libertatem.

Bellator Presbyter. 540.

Bellator Presbyter scripsit Commentaria in librum Iudith. *Cassiodorus lib. 1. Instit. cap. 6.*

Aurelius Cassiodorus. 540.

Diuinar. Instit. lib. 1. c. 13. recensens Canonicos Scripturæ libros: Mosis, inquit, libri quinque, &c. Tobiæ vnus, Esther liber vnus, Iudith liber, Esdræ duo, &c.

Gregorius Turonensis. 580.

Historia Francorum lib. 9. c. 27. Puella extensa manu trans caput viri gladium reperit: quo euaginato caput ducis, velut Iudith Holofernis, ictu virili vibrauit.

Isidorus Hispalensis. 620.

De vita & morte Sanctorum c. 64. Iudith filia Merari de tribu Simeon magnanimis, in gloria virorum præstantior. Hæc pro salute populi morti se obtulit, nec trepidauit furorem regium. Nam dormientem necauit principem, saluo pudore suis ciuibus triumphalem victoriam reportauit. Vixit annis 105.

Libro 6. Originum cap. 1. de vtro & veteri Testamento: Librum Iudith numerat inter eos, quos etsi Hebræi inter apocrypha separent, Ecclesia tamen Christi inter diuinos libros & honorat, & prædicat.

Hildephonsus. 660.

De virginitate Dei genitricis Maria cap. 11. Verùm vt cuncta quasi suæ conditionis compede, ita generali dicto constringam, audiant vniuersa sub vno: *Magnus es Domine, & præclarus virtute, insuperabilis, tibi seruiet omnes creatura tua: quia dixisti, & facta sunt: misisti Spiritum tuum, & creata sunt.* Si igitur cuncta, quæ facta sunt, seruiunt restat nihil esse factori æquale: quia quod Domino seruit, Domini est. Iudit.16.

Beda. 700.

De sex ætatibus mundi, de anno 3450 Cambysen aiunt ab Hebræis secundum Nabuchodonosor vocari, sub quo Iudith historia conscribitur.

Gregorius Turonensis. 730.

Epistola ad Germanum Patriarchum Constantinop. Neque hoc tamen mirandum est. Nam si Bethulia per manus Iudith Israelitidos mulieris seruata est, cuius opus Holofernis erat sublatio, & per ea tempora ob id salus Israelis vocata est, quomodo non oportebat & tuam sanctitatem huiusmodi propugnatrice vtentem, hostibus ciuitatis prævalere, ipsamq; victoria coronare?

Haymo. 820.

Ad caput 11. Epistolæ ad Romanos: *Fiat mensa eorum in laqueum.* Ad mensam solent tractare impij de nece innocentum, sicut Herodes de obtruncatione beati Ioannis, & Holofernes spurcissimus de violatione Iudith.

Ercuelphus Lexouiensis. 830.

Tomo 1. lib. 3. cap. 19. Cambysen Cyri filium aiunt vocari secundum Nabuchodonosor, sub quo historia Iudith conscribitur, quæ Holofernem interfecit. Is enim templum ciuitatemque Hierosolymitarum reædificari prohibuit.

Concilium Aquisgranense. 837.

Lib. 2. c. 30. Quòd verò Deo oblata, quæ vtiq; sancta vocantur, ab his, quibus officium non est, auferri immò contingi fas non sit, verba Iudith, loquentis ad Hololoferné, patérer innuũt, q̃ ita inquit: *Oenig,* Iudit.11.

hoc

hoc ordinant, vt interficiant pecora ſua, & ſanguinem eorum bibant, & ſancta Domini Dei ſui, quæ præcepit non contingi, in frumento, vino, & oleo, hæc cogitauerunt impendere, & volunt conſumere, quæ nec manibus debebant contingere. Ergo quoniam hæc faciunt, certum eſt, quoniam in perditionem dabuntur. At ſi fortè quiſpiam quærat, ex quâ auctoritate hæc verba Iudith protulerit, legat diligenter Leuiticum, & cæteros veteris Teſtamenti libros, in quibus Domino conſecrata ab exteris contingi prohibentur, & manifeſtè inueniet, vnde eadem verba ſumpſerit.

Rabanus Maurus. 840.

Ad cap. 1. Iudith: Quidam quærendum putant, hiſtoria Iudith quo tempore, quibuſve ſub regibus edita fuerit: ob hoc maximè, quia ipſi reges, qui in hiſtoria notati ſunt, hoc eſt, Arphaxad, & Nabuchodonoſor, apud eos, qui Aſſyriorum, vel Medorum hiſtorias conſcripſêre, in ordine regum vtriuſqu inſerti non reperiuntur. Euſebius in Chronicis aſſerit Cambyſen filium Cyri, qui poſt patrem, triginta annis regnantem, octo annis regnauit in Perſide, ab Hebræis ſecundum Nabuchodonoſor vocari, ſub quo Iudith hiſtoria conſcripta ſit. Sed quia ipſa hiſtoria Arphaxad dicit eſſe Regem Medorum, & Nabuchodonoſor regem Aſſyriorum, qui regnauit in Niniue, ipſumq; Nabuchodonoſor ſuperaſſe regem Medorum, & obtinuiſſe eum: non inuenio quomodo regnum Aſſyriorum, à Medis atque Perſis deſtructum atque vaſtatum, rurſus prævaluerit ipſis Medis, ſi Cambyſes Nabuchodonoſor eſſe intelligatur: niſi fortè dicamus, quòd ipſe Cambyſes, quia gentes finitimas impugnaſſe, & AEgyptum ſuperaſſe deſcribitur, cùm regnum Aſſyriorum atque Perſarum eo tempore vnitum erat, aliquem regem nomine Arphaxad in Media repugnantem vicerit, ac ſuo imperio ſubiugauerit. Sed ad hanc opinionem ſequendam neminem trahimus, eligat ſibi vnuſquiſque quod ſibi vtile videatur, tantùm vt ſenſus eius à veritate non diſcordet.

Theodulphus Aurelianenſis. 860.

De Scripturæ libri:

Scribitur inſignis Iudith mox fœmina facti,
Inceſtus cecidit qua feriente furor.

Eulogius Cordubenſis. 860.

Epiſtola ad Virgines ſacras: Iudith ſopitum quiete vitiorum Holofernem ſaluo pudore peremit: & ſic cum excellenti victoria medias pugnatorum acies ſcindens, ſuum reuiſura populum regreditur.

Smaragdus. 970.

Ad cap. 9. Regulæ Benedicti: Veteris Teſtamenti ſunt quinque libri Moſi, &c. Eccleſiaſtes, Tobias, Heſther, Iudith, Eſdras, &c.

Petrus Damianus. 1050.

De contemptu ſeculi cap. 19. Iſtorum verò forma Iudith fuerat, quæ videlicet ciliciis eatenus vſa, cùm neceſsitas perijt, diuerſis ſe ad corporis venuſtatem inſulis adornauit, ſacra teſtante Scriptura, quæ ait: *Abſtulit à ſe Iudith cilicium, & exuit ſe veſtimentis viduitatis ſuæ, & lauit corpus ſuum, & vnxit ſe myrro optimo, & diſcriminauit crinem capitis ſui, & impoſuit mitram ſuper caput ſuum, & induit ſe veſtimentis iucunditatis ſuæ, induitq; ſandaliis pedibus ſuis, aſſumpſit etiam dextrariola, & lilia, & inaures, & annulos, & omnibus ornamentis ſuis ornauit ſe.* Iudith. 10. Cum his igitur ſancta fœmina & verè circa ſe humilitatis cuſtodiam tenuit, & eum, quo locupletata fuerat, ſpiritum amiſit.

Radulphus Ardens. 1060.

Dominica 4. poſt Epiphaniam Domini: Qui liberatus non agit gratias liberatori, meretur de cætero non liberari. Hinc Hebræi poſt liberationem Deo canticum cantabant, vt Moſes poſt ſubmerſionem Pharaonis, Delbora poſt occiſionem Siſaræ, Iudith poſt interfectionem Holofernis. Iudith 13.

Anſelmus Cantuarienſis. 1080.

Ad cap. 11. epiſt. ad Hebræos: Tentatus eſt Ioſeph, cui impudica domina dicebat: *Dormi mecum:* Et Iudith, cui dixit Holofernes: *Tu eris magna in domo Nabuchodonoſor, & nomen tuum nominabitur in vniuerſa terra,* &c. Iudit. 11. *Iudith cilicium habebat ſuper lumbos ſuos.* Iudith 9.

Hildebertus Cenomanenſis. 1100.

Epiſt. 31. Iudith quoque cùm vſque ad deſperationem ſacerdotes trepidarent, Bethuliam liberauit in oratione & ieiunio. Iudit. 13.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De diuinis officijs lib. 12. cap. 25. Iudith fortitudinis ſpeciem in hoc nimirum prætendit, quòd formidantibus viris bellicoſis, immaniſsimo tyranno pro liberatione patriæ ſe oppoſuit, & principem militiæ fœmina inermis Dei adiutorio ſuperauit. Fortitudo enim eius à Deo fuit, ſicut ipſa in oratione dicit: *Et nunc Domine ſubueni mihi viduæ, vt quod per te poſſe credidi perficiam.* Iudith 9. In quo quàm verè fortis fuerit, caput Holofernis ebrietate ſopiti amputatura ipſius pugione, oſtendit, dicens: *Confortet me Deus meus in hac hora: & præcidit caput eius.* Sed hoc volumen apud Hebræos non eſt in Canone, ſed Nicænæ Synodi auctoritate ad inſtructionem venit ſanctæ Eccleſiæ.

Hugo Victorinus. 1130.

Sermone 85. Nota eſt hiſtoria Iudith, quomodo Holofernem principem exercitus regis Aſſyriorum, qui in eadem hiſtoria Nabuchodonoſor appellatur, interfecit.

In ſpeculo Eccleſiæ cap. 4. In Septembri legitur in Eccleſia, & cantatur de Iob, Tobia, Eſdra, Iudith, & Eſther: quia hi aduerſa patienter ſuſtinuerunt: & Eccleſia in fine mundi aduerſa omnia pro Domino tolerabit.

Bernardus. 1130.

Sermone 1. in Cantica: *Cecinit*, ait Scriptura, *Iſrael carmen hoc Domino:* Cecinit etiam Delbora, cecinit & Iudith, cecinit & mater Samuelis. Exod. 15. Iudit. 16. 1. Reg. 2.

Serm. 13. in Cantica: Ioſue, Iephthe, Gedeon, Samſon, Iudith quoque, quamquam fœmina, gloriosè in diebus ſuis triumphârunt de hoſtibus, ſed pace cum gaudio fruentibus cæteris, nemo cum ijs communicauit in gloria.

Hildegardis. 1160.

In Appendice ad Symbolum D. Athanaſij: Sed & in mollem muliebrem ſenſum tantam vim miſit, vt mulier Holofernem in nocte interficiens Iſraeliticum populum liberauit, & in hoc Genitricem Filij ſui præſignauit, per quam fidelis populus liberandus erat. Iudit. 13.

Ioannes Sareſberienſis. 1160.

Polycrat. lib. 8. cap. 20. Holofernes non virtute hoſtili, ſed ſuis vitijs gladio mulieris occubuit, & qui viris formidabilis fuerat, luxuria & ebrietate victus à fœmina interfectus eſt. Nec fœminæ ad tyrannum patuiſſet ingreſſus, niſi hoſtilem animum pia ſimulatione texiſſet. Non enim eſt dolus, qui ſeruit fidei, & militat charitati. Siquidem fidei eſt, quòd increpat ſacerdotes, qui diuinæ miſerationi præſcripſerant tempus, ex pacto hoſtibus ſe dedituri, & vrbem, niſi infra quinque dies Dominus ei ſubueniret. Charitatis autem, quòd nulla formidauit pericula, dum fratres & populum Domini ab hoſtibus liberaret. Nam & hoc egre-

Iudith 9 dientis in ſalutem indicant verba: *Fac*, inquit, *Domine, vt gladio proprio eius ſuperbia amputetur* &c.

Ealredus Anglus. 1160.

In vita Eduardi regis Angliæ: Per te Domine Ieſu Ioſeph, relicto pallio in manibus meretricis, cum titulo caſtitatis euaſit. Admirabilis Suſannæ conſtantia tua virtute de impudicis presbyteris triumphauit. Sanctæ Iudith caſtitas ab Holoferne nec lædi potuit, nec tentari.

Godfridus Viterbienſis. 1170.

In Chronicis parte 13. de Iudith: Iudith interpretatur laudans. Interpretatur etiam vidua Iudith vidua magnanimis, in gloria virorum virtute præſtantior. Ipſa pro ſalute populi morti ſe obtulit, nec furorem regum trepidauit. Nam principem Holofernem dormientem necauit, ſaluoq; pudore ſuis manibus triumphum & caput ipſius principis reportauit.

Gillebertus. 1200.

In continuatis Sermonibus ſuper Cantica ad ea verba Cant 3. *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit, & digna lectulo Salomonis.* Iudith & lotam, & vnctam lego, vt regios vnguenti ſuauitate mulceret amplexus. Hæc verò vnguentis iam non vtitur in ſponſi gratiam, ſed liquefacta eſt odore ipſo vnguenti.

Innocentius Tertius. 1200.

Iudith 3. *Præmio in Palmos pœnitentiales*: Iudith ſtans ante lectum Holophernis, orabat Dominum, vt confortaret eam.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 16. poſt Octauas Pentecoſtes: His diebus leguntur in Eccleſia hiſtoriæ Iudith & Heſther. Prædictæ ſiquidem mulieres in tribulationibus valde fuerunt conſtantes, & per anguſtias tribulationum ad latitudinem iucunditatis peruenerunt. De Iudith ſiquidem legimus, quòd ſacerdotibus & alijs, qui erant in Bethulia, deficientibus in tribulationum anguſtijs, ipſa viriliter ſtetit, & populum ſuũ de manu inimicorum liberauit.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

Iudith 9 *De diuina Rhetorica cap. 42.* Hæc omnia nouit Iudith, quæ in oratione ſua dicebat ad Dominum: *Tu Domine, cui manſuetorum & humilium ſemper placuit deprecatio*, &c.

Vincentius Burgundus. 1245.

In ſpeculo hiſtoriali lib. 4. cap. 21. A culpa mendacij, quam videtur toties incurriſſe Iudith apud Holofernem, eiuſq; ſatellites, pluribus medijs excuſari poteſt. Nam ad hæc omnia generalis eſt ſolutio, quòd quæcumque dixit de populo Iſrael ab Holoferne capiendo intelligenda ſunt ſecundùm merita eorum: quia peccata eorum exigebant, vt ita eradicarentur, ſicut exponebat: vel etiam merita eorum: quia iam adeò deſolati erant, & puſillanimes effecti, quòd volebant ſe ſponte tradere: vel omnia intelligenda ſunt ſub conditione, ſcilicet quaſi loqueretur ſimpliciter & aſſertiuè. Eſt etiam alia ſolutio generalis, quæ ſumitur ex gloſſa, ſcilicet quod Iudith propheticè loquebatur, prædicens Iudæos eſſe tradendos in manus populi gentilis, quod factum eſt ſub Tito & Veſpaſiano, propter peccata, quæ commiſerant in Chriſtum & Apoſtolos. Et ita vbique excuſatur à mendacio.

Bonauentura. 1260.

De principio ſacræ Scripturæ: In libro Iudith proponitur exemplar ſummæ pudicitiæ.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermone 3. de Aſſumptione B. Mariæ: Maria non habuit admixtionem peccati venialis, quia fuit à puritate Filij impregnata. Iudith 3. *Viuit Dominus, quia cuſtodiuit me Angelus eius & huc euntem, & ibi commorantem, & hùc reuertentem.*

Ioannes à Sancto Geminiano. 1300.

In Summa lib. 1. de cœlo & elementis cap. 10. Baptiſmus fons eſt ſordium ablutiuus, & Baptiſmus omnes abluit ſordes peccatorum, ſcilicet originalis, & actualis, & venialis. Iudith *exibat in vallem Bethuliæ,* Iud. 15. *& baptizabat*, id eſt, lauabat ſe in fonte.

Albertus Patauinus. 1320.

Serm. 3. Nulla tentatio nocet abſtinentibus. Ieiunans enim Iudith Holofernis caput præcidit.

Serm. 5. Pœnitentia eſt vas aqueum ratione lachrymationis. Iudith 8. *De noſtris pœniteamur peccatis, & indulgentiam à Domino ſuſis lachrymis poſtulemus.* Iudith 8.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Tom. 6. fol. 277. de Septuaginta interpretibus: Sicut obſtetrices AEgyptiorum ex pietate ad filios Hebræorum motæ fuerunt ad dicendum mendacium Pharaoni: & Iudith ſimiliter ex deſiderio liberandi populum Iſrael mota fuit ad ornandum ſe curioſè, vt ſic concupiſcentiam carnalem Holofernis erga ſe excitaret, quod eſt ſimpliciter malum. In iſtis vel conſimilibus dicta vel facta mala excuſantur à tanto, & non à toto.

Guido Carmelita. 1330.

De Catharis: Si ſacerdotes poſtulabant, vt Iudith oraret pro ſe dicentes: *Ora pro nobis, quia tu mulier ſancta es*: longè amplius ſine correptione recurrere debemus ad auxilium beatæ Mariæ Virginis, vt ipſi dicamus: Ora pro nobis, quoniam mulier ſanctiſsima es. Iudith 8.

Petrus Berchorius. 1360.

Lib. 17. Moralitatum cap. 2. Hic habes, quòd Nabuchodonoſor præceperat Holoferni principi militiæ ſuæ, quòd omnes Deos terræ deſtrueret, vt ipſe ſolus Deus ab his nationibus, quæ per Holofernem poſſent ſubijci, diceretur. Si igitur factum eſt, quòd Iudith ſancta mulier caput Holofernis amputauit, & ſic Nabuchodonoſor potentiam eneruauit,

Thomas VValdenſis. 1416.

De Sacramentis Titulo 1. de oratione, & eius ritibus c. 6. Sancta Iudith de pudica vita, & longæua ſanctitate laudatur, ſed in neceſsitatis examine plus his omnibus in ſancta oratione confidens, ante lectum Holofernis legitur oraſſe cum lachrymis. Iudith 9.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De ſobrietate cap. 2. Iudith quoque omne tempus viduitatis ſuæ his ſobrietatis armis, & abſtinentiæ munita peregit, & omnium Aſſyriorum circumuenit exercitum, ſobrij vigore conſilij abſtulit Holoferni caput, ſeruauit pudicitiam, & victoriam reportauit.

Bernardus Senenſis. 1440.

Tomo 1. de cultu ſanctæ Trinitatis Serm. 10. cap. 1. Quidam infirmitatis & mortalitatis ſuæ obliti, ſe Deos adorandos conſtituerunt. Nam ſicut expreſsè legitur Iudith 2. *Nabuchodonoſor præcepit Holoferni principi militiæ ſuæ, vt omnes Deos terræ exterminaret*, videlicet vt ipſe ſolus Deus diceretur ab his nationibus, quæ poſſent Holofernis potentia ſubiugari.

Rudolphus Agricola. 1470.

Carmine in laudem D. Annæ:

Iudith & Hebræi ferrum flammaq́, minantem
Hoſtem tartareas fecit adire domos:
Laudibus & canitur Iudith, & laudibus Heſther:
Semper & æternum nomina clara tenent.

VVernerus Roleuingius. 1480.

In Fasciculo temporum ætate 5. Holofernes princeps militiæ Nabuchodonosor Cambysis multas terras dominio suo subiugauit, & tandem venit Bethuliam, ibi à Iudith muliere interficitur, vt patet Iudith 2. & 13.

Baptista Fulgosius. 1500.

Lib. 7. cap. 4. Nonne Iudith se quoque dignam fecit, vt cuius mirum consilium magnaq; calliditas, qua patriæ suæ salutem peperit, silentio non prætereatur? obsessa enim Bethulia (in qua ipsa nata erat) ab Holoferne, cùm sublata spe resistendi omnia desperationis plena essent, nonne ipsa re cum ciuitatis principibus communicata, ausa est & mulier, & formosa, vna tantum comitata ancilla, hostium castra petere? &c.

ARTICVLVS DECIMVSTERTIVS.

HISTORIAM TOBIAE ESSE CANONICAM SCRIPTVRAM, ET VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

OLIM DVBITABANT.

Anno post natum Christū

160. 360. 380. 390. MELITO *Sardensis*, epistola ad Onesimum, *Concilium Laodicense, Nazianzenus, & Amphilochius, texentes Catalogum veteris Testamenti librorum, nullam mentionem Tobiæ faciunt.*

Hieronymus, in Prologo Galeato, & Præfatione in libros Salomonis, *Tobiam cum Hebraïs extra Canonem ponere videtur.*

NVNC OMNINO NEGANT.

1520. *Martinus Lutherus* in suis Biblijs, *Tobiam inter apocrypha refert.*

In Colloquijs Latinis Tomo 2. capite de veteri Testamento, *Iudith*, inquit, *mihi videtur esse Tragœdia, in qua finis describitur tyrannorum: Tobias verò comœdia, quæ de mulieribus loquitur. Doctor Ionas cùm Tobiam transtulisset, scriptum translatum adferens dixit: per multa stulta esse in eo libro, præcipuè de tribus nuptijs, & tecnore piscu assato, quo diabolus fugatus sit. Respondit Martinus Lutherus: Est poema Iudaicum; Diabolus acerrimus hostis non tam facilè fugatur.*

1560. *Ioannes Brentius*, in Apologia Confessionis VVirtembergensis, *librum Tobiæ inter apocryphos numerat.*

1586. Guilhelmus VVitakerus, in disputatione de sacra Scriptura, cap. de libro Tobiæ: *Ipse liber per se loquatur, cuius character totus se minimè Canonicum esse, satis ostendit.*

Contra Campianum pag. 17. *Illum Tobiæ Raphaelem minimè moramur, nec illos septem Angelos agnoscimus, quorum ille meminit. Hoc totum à Scripturis Canonicis alienum est, quod ab illo Raphaele commemoratur, & superstitionem nescio quam redolet.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Epist. 1. Vnde & in veteri Testamento scriptum est. *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Tob. 4.

Polycarpus. 150.

Epistola ad Philippenses: Cùm poteritis benefacere, nolite differre: *quia eleemosyna à morte liberat.* Tob. 4.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 1. Stromaton: Hic etiam factum est signum Ionæ. Et Tobias per Raphaelem Angelum Saram duxit vxorem, cum dæmon septem eius procos sustulisset: & post nuptias Tobiæ, pater eius Tobith visum recepit. Tob. 7. Tob. 8.

Lib. 6. Stromaton: Petit homo vt mundo corde effectus, per agnitionem, quæ est per Filium Dei, facie ad faciem in beati spectaculi mysterio initietur, audiens Scripturam, quæ dicit; *Bonum est vtrumque cum oratione.* Tob. 12.

Origenes. 230.

Epistola ad Iulium Africanum de historia Susannæ: Sed quoniam Tobia vtuntur Ecclesiæ, sciendum est, quod etiam in captiuitate quidam caperant diuites, & res suas rectè gerebant. Ipse autem dicit Tobias: *Quoniam memor fui Dei, in tota anima mea.* Tob. 1.

Homilia 27. in Num. His ergo cùm recitatur talis aliqua diuinorum voluminum lectio, in qua videatur aliquid obscurum, libenter accipiunt verbi causa, vt est liber Hesther, aut Iudith, vel

etiam

etiam Tobiæ, aut mandata Sapientiæ. Si verò legitur liber Leuitici, offenditur continuò animus, & quasi non suum refugit cibum.

Tob. 12. Ad cap. 11. ad Romanos: *Mysterium Regis celare*, ait Scriptura, *bonum est*.

Dionysius Alexandrinus. 260.

Tob. 11 *Epistola ad Germanum calumniatorem*: Verùm quoniam *secretum Regis occultare* (vt inquit Scriptura) *præclarum est, & Dei opera prædicare cum primis eximium*, ego cum Germano manus conferere aggrediar.

Athanasius. 340.

In Synopsi diuinæ Scripturæ: Tobiæ vocatur liber propterea, quia historiam illius habet. Erat autem de tribu Nephthalim in ciuitate constitutus.

Apologia ad Imp. Constantium: Quid prudentes Christiani dicant attendendum est. Hi interrogandi, non autem obtrectatores, cùm de ijs scriptum sit: *Stultus stulta loquitur*. De istis autem tibi præcipiatur: *Ab omni sapiente accipe consilium*.

Esa. 53. Tob. 4.

Ephræm. 370.

Tob. 3. *Paræsi* 10. Tum quoque nos valdè ingemiscentes fletu exclamabimus amarè dicentes: *Iustus es Domine, & iudicia tua recta*.

Apollinaris. 380.

De ætatibus hominum:

Si vobis essent Tobiæ dogmata cordi,
Non ita de volu quererentur dira magistri.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Tob. 11. *Homilia* 5. *ad cap.* 4. *Matth.* Vtrum ad sanitates infirmitatum, quemadmodum per Raphaëlem sanatus est Tobias: an ad correctionem animarum, an ad effugationem dæmonum, quoniam quidem multa opera per Angelos facit, verum est.

Homil. 26. *ad cap.* 10. *Matth.* Si Christianus dederit ei, qui non est Christi, non magnam habet mercedem: quia nec Christiano dedit, nec quasi Christiano, dicente Tobia: *Effunde vinum tuum super sepulturam iustorum, & non dederis peccatori*.

Tob. 4.

Sermone de Pœnitentia: Quando esurienti fœnerasti, pretium vitæ est, vestire nudum, pascere peregrinum, & cum indigentibus mensæ habere consortium. Scriptum est enim: *quoniam eleemosyna à morte liberat*.

Tob. 12.

Antiochus. 600.

Homilia 83. Nulli obscurum arbitror, quia humilibus dat Deus gratiam, superbis autem resistit, quemadmodum Tobias dicit filio: *Consilium ab omni sapiente perquire, & ne contemseris consilium vtile*.

Tob. 3. Tob. 1.

Homil. 120. Propter hoc Tobias dicebat: *Primitias fœtuum meorum dabam sacerdotibus ante altare*. Alius: *Non apparebis in conspectu meo vacuus*.

Exo. 23.

Sophronius Hierosolymitanus. 630.

In Prologo vitæ Mariæ Ægyptiacæ: *Secretum regis celare bonum: opera autem Dei reuelare & confiteri honorificum est*. Ita enim legitur Angelum dixisse Tobiæ, post oculorum amissionem, glorioſamq; illuminationem, & post illa transacta pericula, è quibus liberatus consecurus est Dei pietatem. Tob. 12.

Cæsarius. 760.

Dialogo 1. Ad Tobiam Raphaëlus mittitur, ad portandum eius peram, & ad comitandum quatuordecim dies, vxoremq; legitimam copulandam, & ad separandum ab interfectore dæmone eam, quæ viro per ipsum iunctus erat, & ad aperiendum oculos socero sponsæ volucrum stercore cæcatos, & expressa piscis bile restitutos.

Pantaleo Diaconus. 850.

In encomio Michaëlis Archangeli, capita de Raphaële Archangelo: Inducitur præclarus Raphael, quando Tobiæ occæcatos oculos artificiosè illuminauit. Hic enim Tobias fuerat abductus captiuus in prima Hebræorum captiuitate Ninine. Cùm autem esset pius, & iustus conuenienter Legi, eorum, qui erant sui generis, morientium in captiuitate, clam sepeliebat corpora, quæ contemptui habebantur, & non sepeliebantur, &c. Tob. 1.

Simeon Metaphrastes. 950.

De S. Georgio Martyre: Bene nôrat sapiens ille vir eleemosynis & multa fide peccata expurgari, quæ sunt victoriæ impedimenta: *Eleemosyna enim à morte præter cæteras liberat*. Tob. 12.

Ioannes Zonaras. 1100.

Lib. 1. *Annal.* Nunc series narrationis postulat, vt & Tobiæ historiam breuiter percurramus. Is igitur ex tribu Nephthalim oriundus, captus fuerat temporibus Salmanasaris regis Assyriorum, homo pius erga Deum, & iustus erga homines. Tob. 1.

Michael Glycas. 1120.

Parte 2. *Annalium fol.* 190. Idem Angelus ille diuinus Raphaël confirmat, cùm hisce verbis Tobæum alloquitur: quo tempore tu nurusq; tua precabamini, ego precationis tuæ monumentum coram sancto illo Deo subuehebam, qui nunc misit me ad te, nurumq; tuam sanandos. Tob. 12.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 4. *cap.* 31. Angelos etiam diuinam & ineffabilem supersubstantialis diuinitatis pulchritudinem velut in speculo contemplari, iuxta proportionem prærogatiuæ, quæ inter illos est, & sanctificationis modum, testis est illa Abrahami hospitalitas, testis est Angelus, qui Tobiæ apparuit, & is, qui Virgini dixit: *Ave*. Gen. 18. Tob. 5. Luc. 1.

Nicephorus Callistus. 1300.

In Synopsi librum Tobiæ inter sacras Scripturas computat.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Alexander Primus. 109.

Epist. 1. Si Trinitas non est, cur Tobias filium suum, cùm in Rages ciuitatem cum Raphaële Archangelo mitteret, benedicens eos ita dixisse docetur: *Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, ipse impleat benedictionem suam in vobis*. Tob. 5.

Calixtus 210.

Epist. 2. Vnde bene Scriptura ait: *Quod tibi non vis fieri, alteri non facias*. Tob. 4.

Cyprianus. 250.

De oratione Dominica: Sermo non habens fructũ, promereri Deum non potest: quia nulla est operatione fœcundus. Et ideo scriptura diuina instruit, dicens: *Bona est oratio cum ieunio & eleemosyna*, &c. Citò ad Deum orationes ascendunt, quas ad Deum merita nostri operis imponunt. Sic & Raphaël Angelus Tobiæ oranti semper, semper & operanti, testis fuit dicens: *Opera Dei reuelare & confiteri honorificum est. Nam quando orabas tu & Sara ego obtuli memoriam orationis vestræ in conspectum charitatis Dei*. Tob. 12.

De opere & eleemosyna: Sordes quascumque contrahimus eleemosynis abluamus: Loquitur in Scripturis Spiritus sanctus, & dicit: *eleemosynis & fide purgantur peccata*. Non vtique illa, quæ fuerant ante contracta. Nam illa Christi sanguine & sanctificatione purgantur, &c. Raphaël quoque Angelus patria testatur, vt & eleemosyna libenter & largiter fiat, dicens: *Bona est oratio, cum ieunio, & eleemosyna*: Tob. 4.

elecmoſyna: quia eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt, quæ purgat peccata.

Pontius Diaconus. 270.

In Martyrio Cypriani cap. 13. Fiebat itaque exuberantium operum largitate, quod bonum eſt ad omnes, non ad ſolos domeſticos fidei. Fiebat plus aliquid, quàm Tobiæ incomparabili pietate ſignatum eſt. Necatos ille à Rege, & proiectos ſui tantùm generis colligebat, iis tam bonis quàm pijs actibus ſuperuenit exilium.

Gal. 6. Tob. 2.

Marcellus. 300.

Epiſt. 2. Tu ne delecteris in correctionibus noſtris, quia poſt tempeſtatem faciet Deus tranquillitatem: poſt lachrymas & fletum exultationem infundet: *Benedictus Dominus Deus Patrum noſtrorum, qui cùm iratus fuerit, miſericordiam faciet, & in tempore tribulationis peccata dimittet.*

Tob. 3.

Hilarius. 350.

Ad Pſal. 129. Sunt ſecundùm Raphaelem ad Tobiam loquentem Angeli aſsiſtentes ante claritatem Dei, & orationes deprecantium ad Deum deferentes.

Tob. 12.

Lucifer Calaritanus. 360.

Lib. 1. pro Sancto Athanaſio: Iuſtum eſt damnare abſentem, & quidem innocentem, aut iniuſtum? Si iuſtum non eſt, cur cogis facere nos eam rem, per quam puniri mereamur à Deo? Tobias, *omnibus* inquit, *diebus vitæ tuæ, fili, Deum in mente habe, & noli peccare velle, vel præterire præcepta illius. Iuſtitiam fac omnibus diebus vitæ tuæ, & non ambulare per viam iniquitatis.*

Tob. 4.

Ambroſius. 370.

Libro de Tobia: Lecto prophetico libro, qui inſcribitur Tobias, quamuis plenè vobis virtutes ſancti Prophetæ Scriptura intimârit, tamen compendiario mihi ſermone de eius meritis recenſendis, & operibus apud vos vtendum arbitror, vt ea, quæ Scriptura hiſtorico modo digeſsit latius, nos ſtrictius comprehendamus, virtutum eius genera veluti quodam breuiario colligentes.

Libro 10. epiſt. 82. Quæ nobis ſalus eſſe poteſt, niſi ieiunio peccata eluerimus noſtra? Cùm Scriptura dicat: *ieiunium & eleemoſyna à peccato liberant.*

Tob. 4. & 12.

Optatus Mileuitanus. 370.

Libro 3. contra Parmenianum: Traducebatis ad vos aquam antiquæ piſcinæ: ſed neſcio an cum illo piſce, qui Chriſtus intelligitur, qui in lectione Patriarchæ legitur in Tigride flumine prehenſus: cuius fel & iecur tulit Tobias ad tutelam fœminæ Saræ, & ad illuminationem Tobiæ non videntis. Eiuſdem piſcis viſceribus Aſmodæus dæmon à Sara puella fugatus eſt, (quæ intelligitur Eccleſia,) & cæcitas à Tobia excluſa eſt.

Tob. 6.

Prudentius. 380.

Hymno in exequijs defunctorum

Sanctis ſator ille Tobiæ,
Sacer ac venerabilis heros,
Dapibus iam ritè paratis
Impraſulit exequiarum.
Iam ſtantibus ille miniſtris,
Cyathos & fercula liquit:
Studioſq; accinctus humandi,
Fletu dedit oſſa ſepulchro.
Veniunt mox præmia cælo,
Pretiumq; rependitur ingens:
Nam lumina neſcia ſolis
Deus illita felle ſerenat.

Fœbadius. 380.

Contra Arianos: Vſitatum verò ac familiare diuinis voluminibus eſt, nomen ſubſtantiæ: nec ipſos puro ignorare qui negant. Dauid enim ex perſona Chriſti: *Infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia.* Sed & Tobias: *Si fuerit*, inquit, *tibi copioſa ſubſtantia.* Et item: *Fac ex ſubſtantia tua ſac eleemoſynam.*

Pſal. 83. Tob. 4.

Hieronymus. 390.

Præmio in Ionam: Liber Tobiæ, licet non habeatur in Canone (*Hebræo,*) tamen quia vſurpatur ab Eccleſiaſticis, tale quid memorat, dicente Tobia ad filium ſuum: *Fili, ecce ſenui, & in eo ſum, vt reuertar de vita mea,* &c.

Ad caput 8. Eccleſiaſtis: Et hoc eſt, quod in Tobiæ libro ſcribitur: *Myſterium regis abſondere bonum eſt.*

Tob. 12.

Ruffinus. 390.

Ad Pſalm. 36. AEquitas dicuntur diuina eloquia, iuxta id quod ſcriptum eſt: *Quod tibi non vis fieri alteri ne feceris.*

Tob. 4.

Chromatius. 390.

Ad cap. 5. Matth. Si eos, qui petunt, deſpiciamus, qua fiducia Deum nobis quod petimus præſtare credimus? Dicente ſcriptura: *Vide ne auertas faciem tuam ab vllo paupere, ita fiet, vt nec à te auertatur facies Dei.*

Tob. 4.

Concilium Carthaginenſe Tertium. 397.

Cap. 47. Sunt Canonicæ Scripturæ: Ezechiel, Daniel, Tobias, Heſter, &c.

Auguſtinus. 400.

De Quæſtionibus ex vtroque Teſtamento cap. 119. Dei ergo famulus ſanctus Tobias poſt Legem exemplũ nobis datus eſt, vt quæ legimus quomodo fiant ſciamus: & ſi tentationes aduenerint, à Dei timore non recedamus, neque auxilium aliundè quàm ab ipſo ſperemus.

Sermone 4. de Petro & Paulo: Eſt enim Chriſtus piſcis ille, qui ad Tobiam aſcendit de flumine viuus, cuius iecore per paſsionem aſſato, fugatus eſt diabolus, & per amaritudinem fellis aſſlatus eſt cæcus, & illuminatus eſt mundus.

Tob. 6.

Epiſtola. 120. de gratia noui Teſtamenti capite 20. Quod non ſic accipiendum eſt, tamquam neſcienti aliquid annuntietur, vt ſciat: ſed ſicut annuntiant Angeli non ſolùm nobis beneficia Dei, verùm etiam illi preces noſtras. Nem ſcriptum eſt, vbi Angelus hominibus dicit: *Ego obtuli memoriam orationis veſtræ.*

Tob. 12.

Libro 2. de doctrina Chriſtiana cap. 8. Inter Canonicas Scripturas librum Tobiæ recenſet.

Innocentius Primus. 460.

Epiſtola 3. ad Exuperium Tholoſanum capite ſeptimo: Qui libri recipiantur in Canone Scripturarum breuis annexus oſtendit: Moſis libri quinque, Iob vnus, Tobiæ vnus, Heſter vnus, &c.

Severus Minoricenſis Epiſc. 420.

Epiſtola ad omnes Eccleſias: Quia Dei opera reuelari, & confiteri honorificum eſſe Raphael Angelus moneat, profectò filere vel cælare opera Chriſti periculoſum eſt.

Tob. 12.

Paulus Oroſius. 420.

In Præmio libri 1. Beatus Tobias ducem Angelum ſequens, canem comitem habere non ſpreuit.

Tob. 11.

Paulinus Nolanus. 420.

Epiſt. 35. Sanctam verò & ſanctificatam ſpem per

humandi

humandi curam nos Tobias docet, huius ſpecialiter muneris prærogatiua iuſtificatus à Domino, & Archangeli voce laudatus, quòd prætuliſſet prandio ſuo pauperis ſepulturam. Tob 1.

Bacchiarius. 400.

Tob.2. *Epiſtola ad Lauarium*: Nonne ſic beatus Tobias veniam miſericordiæ cœleſtis emeruit, mortuis in captiuitate fratribus tribuens ſepulturam?

Philippus Presbyter. 430.

Tob 4. *Lib.2.in Iob.cap.14.* Secundùm naturæ bonùm loquitur, vt in Tobia ſcriptum eſt: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.*

Arnobius Iunior. 440.

Matt. 25 Ad Pſalm. 100. *Ite ergo*, inquit, *in ignem æternum*, quia vnde extinguitur ignis contempſiſtis. Audiſtis enim ſcriptum, quòd *eleemoſyna à peccato liberat.* Tob.4. Audiſtis, *quia ſicut ignis extinguitur ab aqua, ita ab eleemoſyna tolluntur vniuerſa peccata.*

Leo Magnus. 450.

Tob.4. *Sermone 5. de collectu & eleemoſynis*: Vnde & Tobias filium ſuum præceptis inſtituens: *Ex ſubſtantia* inquit, *tua fac eleemoſynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: ita fiet, vt nec à te auertatur facies Dei.*

Proſper Aquitanicus. 410.

Tob.1. *De promiſſionibus & prædictionibus Dei part.2.cap.39.* Tobias quoque captiuus apud Niniuem fuit, ea religionis ſuæ patientia præditus, quia ſciebat iram Domini æquo animo ſuſtinendam. Dignis operibus confeſsionibusq; ſatisfaciens Deo, moribus Tob. 4. quoque ſanctis filium erudijt: cui in mandatis dedit, neque penuriam pauperitatis, neque labores diuturni exilij formidandos, ſi modò in mandatis Domini perſeuerans, diſcederet ab omni iniquitate, & bene ageret, &c.

Eucherius Lugdunenſis. 450.

Tob. 5. *De ſpiritalibus formulis cap.2.* Baculus ſuſtentaculum eſt quodlibet, vt in libro Tobiæ: *Baculum ſenectutis noſtræ.*

Tob. 12. *Homilia in dedicat. Eccleſiæ*: Angelus Raphael ad Tobiam loquens ait. *Pax vobis, nolite timere. Etenim cùm eſſem vobiſcum, videbar vobis manducare, & bibere: ſed ego cibo inuiſibili, & potu qui ab hominibus videri non poteſt, vtor.* Secundùm hanc igitur ſententiam, & cæteros Angelos manducare, & bibere intelligant, quibuſcumque impoſsibile videtur, vt Angeli manducent & bibant.

Cæſarius. 460.

Tob.5. *Aduerſus Maximinum Arianum c.3.* Item audi, vbi non ſolum æquales mittuntur ab æqualibus, ſed etiam maiores mittuntur à minoribus, ſicut legimus Angelum miſſum eſſe à Tobia, & Chriſtus miſſus eſt à Pilato ad Herodem. Nunquid humiliauit ſe Angelus, quia perrexit quò miſſus eſt à Tobia? aut humiliauit ſe Chriſtus, miſſus ad Herodem?

Sedulius. 460.

Tob. 12. Ad cap.11. epiſt. ad Romanos: *Myſterium regis*, ait Scriptura, *celare bonum eſt.*

Cæſarius Arelatenſis. 470.

Homilia 36. Tobias ait: *Omnibus diebus vitæ tuæ Dominum habe in mente, & noli ambulare in viam iniquitatis. Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere.*

Claudianus Mamertus. 470.

De ſtatu animæ libro tertio: Tobias filio, dum cœlo iter præuius pandit, Angelum comitem dedit.

Saluianus Maſſilienſis. 430.

Libro 2. ad Eccleſiam Catholicam: Tunc omnes Sancti eunti; facultatibus ſuis, iuxta præſcriptos Legis terminos, vtebantur, ambulantes in omnibus mandatis Domini ſine querela, ſicut Tobias: qui magnanimitate deuotionis præcepta Legis excedens, ſepulturis hominum mortuorum etiam in mortis periculo ſeruiebat, &c. Tob.4.

Gelaſius. 490.

In ordine librorum veteris Teſtamenti: Iob liber vnus, Tobiæ liber vnus, Eſdræ liber vnus, &c.

Alcimus Auitus. 500.

Lib. ad Sororem:

Quaq; inſtaurator templi promptiſſimus Eſdras
Egerit, aut melius cæcato in corpore cernens
Tobias, quid pro populo confeceris Heſther.

Laurentius Nouarienſis. 520.

Homilia de eleemoſyna: Huius præceptionis vel operis auctor eſt iuſtiſſimus Tobias, cæcus corpore, & clarus opere: tentarus ad tempus, & non mortificatus: temporali aſpectu pauliſper priuatus, & perpetuò bonorum operum lumine plenus. Hic talibus monitis filium præſtruebat: *Fili de ſubſtantia tua fac eleemoſynam*, &c. Audiſti commonitionem iuſti: *Eleemoſyna de morte liberat, & non permittit animam ire in tenebras.* Tob.4. Tob.12.

Benedictus Abbas. 530.

In Regula cap.61. Caueat Abbas, ne aliquando de alio noto monaſterio monachum ad habitandum ſuſcipiat ſine conſenſu Abbatis, & eius literis commendatitijs: quia ſicut ſcriptum eſt: *Quod tibi non vis fieri alteri ne feceris.* Tob. 4.

Primaſius. 540.

In Apocalypſin lib. 5. *Fundamenta ex omni lapide pretioſo*:) In cantico legimus Tobiæ: *Ex lapide pretioſo omnia circumuallabuntur ædificia eius.* Tob.13.

Gregorius Magnus. 590.

Parte 3. cura Paſtoralis admonitione 27. Ne ſaltem aliquid præbeant, quibus omninò conferre nihil debent, audiant quod ſcriptum eſt: *Da bono, & noli recipere peccatorem: bene fac humili, & non dederis impio.* Et rurſum: *Panem tuum & vinum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus.* Eccl. 12. Tob.4.

Homilia 34. in Euangel. Raphael interpretatur medicina Dei: quia videlicet dum Tobiæ oculos, quaſi per officium curationis tetigit, cæcitatis eius tenebras terſit. Qui ergo ad curandum mittitur, dignum videlicet fuit, vt Dei medicina vocaretur. Tob.11.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib.6. Etymol. cap. 1. Licet librum Tobiæ Hebræi in ſuum Canonem non recipiant: Eccleſia tamen Chriſti inter diuinos libros & honorat, & prædicat.

Eligius. 640.

Sermone 2. Sermo non habens fructum Dominum promereri non poteſt: ideo diuina Scriptura inſeruit, dicens: *Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna.* Tob.11.

Audoenus. 670.

In vita S. Eligij: Sitis ſtudioſi præſtandæ eleemoſynæ: ea enim, vt ſcriptum eſt, *à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.* Tob.4.

Iulianus Toletanus. 680.

Lib.1. Prognoſticon cap.18. Antiquorum iuſtorum funera officioſa pietate curata ſunt: & Tobias ſe-

peliendo

Tob.11. peliendo mortuos Domini promeruisse teste Angelo commendatur.

Beda. 700.

Vitæ S. Chutberti cap.2. Ille iustus obtemperans post dies paucos sanatus est, agnouitq; Angelum fuisse, qui hæc sibi monita dedisset, mittente illo, qui quondam Raphaelem Archangelum ad sanandos Tobiæ visus destinare dignatus est.

Beda vt in alios Canonicos Scripturæ libros, sic etiam in librum Tobiæ, vt probatæ auctoritatis, Commentaria scripsit, quæ incipiunt: Liber sancti Patris Tobiæ, &c.

Ambrosius Ansbertus. 760.

Libro 4. in Apocalyp. Etiam bene operantes semper tentatio solet probare, sicut iusto viro insistenti per Angelum dicitur: *Quoniam acceptus eras Deo necesse erat, vt tentatio probaret te.*

Tob.12.

Carolus Magnus. 790.

In Legibus addit. 2. Attendite etiam Tobiam, de quo legitur, quòd cùm factus esset vir, accepit vxorem Annam, & genuit ex ea filium, nomen suum imponens ei: quem ab infantia timere Deum docuit, & abstinere ab omni peccato.

Tob. 4.

Vvalafridus Strabo. 830.

Vitæ S. Galli lib.1.cap.8. Deus, qui eduxit te de regione longinqua, ipse sicut Tobiæ famulo suo comitem cælitus dedit, ita Angelum suum mittet nobiscum, & ostendet nobis locum desiderijs salutaribus aptum.

Tob.5.

Vvandelbertus Diaconus. 840.

Prologo in vitam S. Goaris: Miracula diuinorum operum humano generi fide semper integra esse suscipienda, & deuota glorificatione narranda, Scriptura sancta cõmonente, & Angelo hoc ipsum Tobiæ sancto præmonente didicimus.

Tob. 12.

Rabanus Maurus. 850.

De instit. Clerí lib.2.cap.53. recensens sacræ Scripturæ libros: Paralipomenon lib. duo, Tobiæ quoque, & Iudith, & Hesther singuli.

Theodulphus Aurelianensis Episc. 860.

In carminibus de sacris Bibliorum scriptis:

Hinc pia pauperies, pietas & opima beato
Est, Tobi, libro vitæ notata tuo.

Adrianus Secundus. 870.

Epistola 1, Licet hoc minus studueris agere, saltem gratiam diuinæ miserationis, quæ in te mirabiliter operata est, non taceas: *Secretum enim regis celare bonum est: opera Dei enarrare mirificum.*

Tob. 12.

Smaragdus Abbas. 950.

Ad caput 4. Regulæ D. Benedicti: Raphael quoque Angelus, vt à nobis eleemosyna libenti animo fiat, hortatur, dicens: *Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna: quia à morte liberat, & à peccato purgat.*

Tob.12.

Radulphus Ardens. 1050.

Dominica 2. post Epiphaniam Percepta benedictione nuptiali sponsus & sponsa non statim debent se cognoscere, sed dare honorem Sacramento, & prima nocte cum luminaribus in Ecclesia vigilare, & orationi vacare. Legimus enim quòd Sara filia Raguelis septem sponsis nupsit, qui mox in prima nocte, volentes intemperanter ad eam accedere, à diabolo suffocabantur. Quod timens Tobias, cùm nollet eam ducere, Raphaël Angelus ei dixit: *Noli timere: super petulantes, & Deum non timentes potestatem habent dæmones: tu autem cùm acceperis eam, tribus diebus continebis.*

Tob.6.7.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

De diuinis officijs lib.12.cap.25. Tobias in figura prudentiæ non inconuenienter accipitur, quæ cæcatis oculis exterioribus, videnti filio mandata viuendi largitur.

Theofridus Abbas. 1124.

Sermone de veneratione Diuinorum: Cùm beatus Iob oculus cæco, & pes claudo: in mortuorum sepultura non inferiores illi inuenti sunt Tobiæ.

Tob. 12.

Hugo Victorinus. 1130.

De claustro animæ capite decimo quarto: Fortis Tobias, fortis Iob, fortissimus Abraham. Duobus modis probatur animi fortitudo. cupiditate scilicet, & carnalitate. Non cessit Tobias cupiditati, quando Gabelo consobrino suo egenti pondus argenti commisit: nec plus amauit pecuniam, quàm proximorum, &c. Non plus amauit Tobias filium quàm debuit, nec carnalitatem præposuit spiritualitati: præsentem filium bona docuit, orabat pro absente.

Bernardus 1130.

Sermone 7. super Cantica: Credimus sanctos Angelos astare orantibus, offerre Deo preces & vota hominum: vbi tamen fine ira & disceptatione leuari puras manus perspexerint. Probat hoc Angelus, ita loquens ad Tobiam: *Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium, ego obtuli orationem tuam Domino.*

Tob. 12.

Richardus Victorinus. 1140.

Ad Psal. 136. In deuotionis organo filium suum instructum esse voluit, qui præcipiendo admonuit, in admonendo præcepit: *Omni tempore benedic Deum & pete ab eo, vt vias tuas dirigat.*

Tob. 4.

Petrus de Riga. 1170.

In Aurora, de libro Tobiæ:

Qui legis historiam Tobiæ, discute sensum,
Qui latet, ex petra larga fluente bibes.
Tobias populum signare videtur Hebræum:
Ille Deum coluit, seruit iste Deo.
Ieroboam vitulis cùm multi sacra pararent,
Ille colebat eos, idola nulla colens.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 3. in dedicatione templi: Assistunt in templis Angeli Dei fideliter adorantibus, vt deuotas eorum adorationes offerant Domino. Hinc Angelus ad Tobiam: *Ego obtuli orationem tuam Domino.*

Tob. 12.

De eleemosyna cap.3. Iuxta Raphaelis Angeli testimonium, *eleemosyna* tantæ est efficaciæ, vt *à morte liberet, & purget peccata.*

Tob. 12.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

De diuina Rhetorica cap. 29. Nihil est vel veniæ, vel gratiæ, vel gloriæ, quod pietas non impetret: sicut expressè legitur Tobiæ quarto: *Quoniam eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat.*

Secundæ partis de Vniuerso parte 3. cap. 22. In vno namque ex libris Hebræorum expressè legitur, dixisse quendam ex sanctis Angelis: *quia fumus cordis cuiusdam pisci posiri super carbones exterminat omne genus dæmoniorum, siue à viro, siue à muliere.* Et manifestum est, quòd liber iste authenticus est, tam apud gentem Hebræorum, quàm apud gentem Christianorum.

Tob. 6.

Guilhelmus Peraldus. 1250.

Dominica 1. post Epiphaniam Sermone 1. in Euangelium: Tobias & Sara tribus diebus continuis leguntur fuisse in oratione antequam carnaliter conuenirẽt. Et sicut ibidem legitur, in eos, qui coniugium ita suscipiunt, vt Deum à se, & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, *sicut equus & mulus, quibus non est intellectus,* &c.

Tob. 6.

Bonauentura. 1260.

De Hierarchia part. 3. de Principatibus Hierarchiæ: de Angelis, qui sunt tertij ordinis tertiæ Hierarchiæ: Hoc docuit Tobias, dicens: *Si multum tibi fuerit, libenter tribue, & si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum impartire stude.*

Tob. 4.

Iacobus Genuensis. 1280.

Dominica Palmarum Sermone 1. Ille homo est Angelicus, qui cuncta inferiora despiciens, solo Dei

Tob.15 pascitur amore. Iuxta illud Tobiæ 15. *Et cùm essem vobiscum, videbar quidem manducare & bibere: sed ego cibo inuisibili, & potu vtor, qui ab hominibus non potest videri*, &c. Eleemosyna valet in morte, quia instar lucernæ viam illuminat, ne anima in tenebris cadat. Tobiæ 4. *Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat.*

Guibertus Tornacus. 1280.

De officio Episcopi cap. 17. Fumum thuris quidam existimant valere ad dæmones effugandos, assumentes pro testimonio quod scribitur in Tobia: Tob. 6. *Cordis eius particulam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum.*

Nicolaus Hanapius. 1285.

In exemplis virtutum ac vitiorum, ex sacris literis excerptis cap.1. Tobias quatuor annis fuit cæcus, & deinde, iuxta consilium Angeli, ad limitionem de felle piscis lumen recepit, Tobiæ 11.

Albertus Patauinus 1300.

Sermone 95 Superbiæ progenies sunt omnia vitia, Tob. 4 sicut dicitur Tobiæ 4. *In superbia sumpsit initium. Ideo nunquam eam in sensu tuo dominari permittas.*

Augustinus Triumphus. 1320.

De potestate Ecclesiastica quæstione xxxiic.8. Vnde dicitur Tobiæ 12. quòd *eleemosyna* quæ de bonis temporalibus & corporalibus fit, *à morte liberat, peccata purgat, & ipsa facit inuenire vitam æternam.*

Ludolphus Saxo Carthusianus. 1330.

Vitæ Christi parte prima, capite septuagesimo tertio: Alius dæmon præest luxuriæ, & iste vocatur Asmodæus, de quo dicitur Tobiæ, Tob.3. quòd *interfecit septem viros Saræ.*

Guido Perpinianus. 1340.

De Catharis: Nullas, aut paucas eleemosynas faciunt: & quas faciunt, eas faciunt ad ostentationem. Isti errant, quia *eleemosyna à peccato & à morte liberat.* Tob.4 & Tob.12.

Errore 9. Iudæorum: Tobiæ historia documenta continet fidei & pietatis plena.

Ioannes Bromiardus. 1380.

In Summa Prædicantium cap.6. de Confessione: Confitendo ergo clamet à Diabolo captus, & dicat illud Tobiæ 13. *Ego autem in terra captiuitatis meæ confitebor illi.*

Thomas Waldensis. 1416.

Tom.3. tit.1. cap. 6. Quàm sancta vita senioris erat Tobiæ, quando eleemosynas quotidianas, & contribulium sepulturas exercuit? Pro nulla tamen harum aliquid dicitur, sed quando orabat cum lachrymis quòd Angelus obtulit orationem eius Domino. Tob. 12.

Laurentius Iustinianus. 1430.

De casto connubio Verbi & animæ cap.16. De hoc sacer proloquitur sermò, cùm Tobiæ & Saræ historiam narrans, ait: quod *Angelus Raphaël apprehendit* Tob. 8. *dæmonem, qui septem occiderat viros, & relegauit eum in deserto superioris Ægypti.*

Bernardinus Senensis. 1440.

Tomo 1. Serm.18. de pudicitia coniugali cap.3. Audiui nostris temporibus in notabili ciuitate Italiæ euenisse, quòd cùm iuuenis nuper vxore ducta misceretur cum ea, inter eius amplexus mortuus est. Nec mirum. Legimus enim Tobiæ 6. Angelum dixisse Tobiæ timenti Saram accipere in vxorem, eò quòd septem eius viri à dæmone necati essent, &c.

Ioannes Capistranus. 1440.

De Papæ & Ecclesiæ auctoritate fol. 42. Commendatur Tobias, qui etiam in captiuitate detèrus, omnia primitiua sua, & decimas suas fideliter offerebat.

Ioannes Trithemius. 1490.

Homilia 3. Ait namque Scriptura: *Qui faciunt iniquitatem & peccatum, hostes sunt animæ suæ,* Tob. 12.

ARTICVLVS DECIMVSQVARTVS.

ORATIONEM AZARIAE ET HYMNVM TRIVM PVERORVM DANIELIS III. ESSE AVTHENTICAM ET CANONICAM SCRIPTVRAM, CITANDAM AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

NEGANT.

Anno post natum Christũ 380. IVDÆI non recipiunt hymnum trium puerorum. Unde Hieronymus, Præfatione in Danielem: Audiat inquit, ego quendam de præceptoribus Iudæorum, qui tantùm suis ordinem ad laudem Dei omnia elementa pronocarent.

1518. Erasmus Roterodamus in Commentarijs huius præfationis, ad illa verba: Qui apud Hebræos: Mirum quod Hieronymus verum nugulat id nunc passim legitur & canitur in templis, ceu res in primis sancta. Tanto plus valet consuetudo multitudinis imperita, quam hominis eruditi iudicium.

1530. Martinus Lutherus, in suis Biblijs, orationem Azariæ, & hymnum trium puerorum inter Apocrypha ponit.

1570. Guilhelmus Vuimkerus, disputatione de sacra Scriptura, hymnum trium puerorum inter spuria & apocrypha Danielis scripta refert.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Origenes. 230.

In Matthæum Tractatu 3. Manifestè Scriptura cognoscit, aliud esse animam, aliud autem esse spiritum: sicut attestatur Paulus, dicens: *Deus autem sanctificet vos ad profectum.* Et apud Danielem: *Benedicite spiritus & anima iustorum Domino.*

Dan. 3. v. 86.

Ad caput I. ad Romanos: Et Daniel dicit: *Laudate spiritus & anima iustorum Dominum.*

Dan. 3. v. 86.

Epistola ad Iulium Africanum de historia Susannæ: Nam in ipso quidem Daniele, in ea parte, quæ est de fornace ardente, inuenimus: *Et vincti.* In nostris autem exemplaribus, præter ea, quæ sunt in Hebraicis, supersunt non pauca, quorum erat quidem initium congruenter quibusdam, quæ feruntur in Ecclesijs. Sic ergo precati sunt Ananias, Azarias, & Misaël, & hymnis laudârunt Dominum vsque ad illud: *Benedicite omnes, qui colitis Dominum: Deum Deorum laudate & confitemini, quoniam in seculum misericordia eius. Et factum est, cùm audisset Rex hymnos canentes, & aspiciebat eos viuentes, &c.*

Dan. 3. v. 90.

Eusebius. 320.

De propheticorum librorum appellationibus, de Daniele. Narrat præterea martyrium Sydrach, Misac, & Abdenago, eorumq; canticum, vtq; seruatis ipsis, combustis autem qui ignem succendebant, regem pœnituit.

Athanasius. 340.

Sermone contra omnes hæreses: Nabuchodonosor in fornacem tres pueros coniecit, quo tempore Verbum roriferum inter illos aderat, & ignem excutiebat, puerisq; hymnos modulabantur.

In dictum: *Omnia sunt mihi tradita à Patre.* Certè de operibus ita sermo diuinus: *Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.* De Filio autem: *Eructauit cor meum Verbum bonum.* Daniel porro nouerat Filium Dei, & opera Dei. Filium quidem videt irrorantem camminum, cùm de operibus diceret. *Benedicite omnia opera Domini Domino.* Vbi cùm singulas creaturas recenseret, nequaquam Filium illis annumerauit, cùm certum haberet eum opus non esse, sed per eum opera facta esse.

Pfa. 44 Dan. 3. v. 57.

Pfa. 146.

Oratione contra Sabellii gregales: Illud dictum. *Quò fertur sublimis super omnes gentes.* Item illud: *Exaltabo te Domine.* Rursus & illud: *Laudabilis, & superexaltatus in secula*: non in loco quopiam, & sublimi Dominum constituunt, neque Dominum ab hominibus euehi describunt, sed maiestatem inuisibilis deitatis sublimitatem vocant.

Pfa. 122. Pfal. 29. Dan. 3. v. 55.

Libro de virginitate: Vis scire bestias & iumenta cognoscere Dominum, eiq; benedicere? Audi spiritum præcipientem illis in hymnis: *Benedicite bestiæ, & omnia iumenta Domino.* Certè si illi non benedicerent, non illis benedicendi munus iniunctum fuisset.

Dan. 3. v. 81.

Basilius Magnus. 360.

Libro de Spiritu sancto cap. 30. Quin & pueri, qui fuerunt in Babilonia, docuerunt nos, etiamsi nemo sit, qui pietati suffragaretur: tamen per nos ipsos quod officij nostri est peragere: qui quidem ex incendio medio canebant hymnos Deo, haud reputantes multitudinem aspernantium veritatem, sed sibi inuicem sufficientes, cùm essent tres.

Cyrillus Hierosolymitanus. 360.

Catechesi 9. Illuminatorum: Et vis nosse, quòd natura Dei incomprehensibilis est? Dicunt tres pueri in camino ignis laudantes Deum: *Benedictus es Deus,*

Dan. 3. v. 55. *Deus, qui intuens abyssos, & sedes super Cherubim.* Dic mihi quæ sit natura Cherubim? Et tunc sedentem super illum perspicito.

Ephræm Syrus. 370.

De humilitate comparanda cap. 9. Videmus enim, quòd cùm tres pueri in medio ardentis flammæ constiterent, nullus eorum elato corde fuerit, sed multa cum humilitate Deum collaudantes, glorificauerunt in medio fornacis, dicentes: *In spiritu humilitatis, & animo contrito suscipiantur à te Domine.*

Epiphanius. 380.

In Ancorato. Cùm vellent aliquid tribuere Deo, vbi perfrutati essent profunditate per sanctum Spiritum in corde, incipiunt dicere, comprehendentes omnem creaturam, & distinctis opificijs ab opifice, & creatis à Creatore, dicunt: *Benedicite omnia opera Domini Dominum.* Omnia dixerunt, nihil reliquerunt. Reuelabat ipsis Spiritus sanctus, velut dignis factis, vt simul cum Angelis essent, & Angelorum cõtubernales forent, omnia quę in cælis sunt, & in terra, & sub terra. Et de cætero non ignorabãt, & dicunt idem sancti pueri, velut dixi: Dan. 3. v. 57. *Benedicite omnia opera Domini Dominum.* Et incipiunt numerare ac dinidere, qualia opera, qualia quæ fecerunt, qualia opificia, qualia quæ operantur, qualia effecta. Et numerant cælum, terram, aquas supra cælum & Angelos: creati enim sunt Angeli & Throni, & Potestates, &c.

Gregorius Nyssenus 380.

Oratione de sancta quadragesima Mart. Tres illi pueri ad communem laudum decantationem vnà assumunt frigus, & æstum: frigus per congelationem, æstum per combustionem: deinde transierunt per ignem & aquam.

Vita S. Martinæ cap. 24. Quæ quidem pompa non carebat mysterio, cùm à principio ad finem vsque decantatio Psalmorum eadem voce, triplicique canentium ordine, sicut ille trium puerorum cantus, absolueretur.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Sermone de S. Trinitate: Vide autem tres pueros in camino omnes creaturas, & facturas, vt glorificent Deum, vocantes: solem, lunam, stellas, cælos, Angelos, Virtutes, homines, spiritus, omnem creaturam, visibilem & inuisibilem, & mente præditam, & nusquam connumerant Filium, vel Spiritum sanctum inter facturas.

Homilia de tribus pueris: Circa damnatos suos innocens pœna blanditur: Dan. 3. v. 25. *Et stans Azarias precatus est, & aperiens os suum in medio ignis dixit: Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum.*

Homilia de Susanna: Liberati sunt tres viri de camino ignis ardentis, adfuit illis Deus eorum, & in ipsa deambulatione laudes dixerunt.

Ioannes Cassianus 430.

Collat. 1. cap. 14. Sunt multi, qui viuentes in corpore hoc mortui sunt, & in inferno iacentes Deum laudare non possunt: & è contrario sunt, qui mortui sint corpore, Deum spiritu benedicunt, atque collaudant, secundùm illud: Dan. 3. v. 86. *Benedicite spiritus & anima iustorum Dominum.*

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Homilia, quam habuit in Ephesiorum ciuitate, priusquam à Comite comprehenderetur. Cùm autem adolescentuli illi Ananias, Azarias, & Misael in ignem coniecti, cælestis auxilij præsentiam animaduertissent, in ignis camino psallebant, diuinisq; laudibus flammarum æstum sedabant.

Lib. 5. Thesauri cap. 7. Quòd Filius Creator est, non creatura, patet diligenter obseruanti Scripturas. Tres enim illi adolescentes apud Babylonios omnem generatim creatam naturam ad benedicendum Deum vocantes, nunquam dixerunt: Benedicat Verbum, aut Sapientia, aut manus Dei Dominum. Nec enim ignorabant Dominum ipsum esse, non creaturam.

Isidorus Pelusiota. 440.

Lib. 3. epist. 295. Quòd autem in veteri quoque Testamento probi & clari viri cognitam habuerint immortalitatem, audite quid tres pueri in fornace dicant: *Benedicite spiritus & animæ iustorum Domino.* Idonei autem illi scilicet, quibus fides adhibeatur, qui tyrannum minimè pertimuerunt, verum pietatis specimen ediderunt, atque ignem tamquam pudore affecerunt. Dan. 3. v. 86.

Theodoretus. 450.

In Commentarijs in hunc Hymnum: Admiranda sunt, ô dilecti, quæ à tribus pueris in camino dicta sunt, quo modo nihil ex rebus creatis reliquerunt, sed omnia Deo esse subiecta, cùm omnia nominassent, & comprehendissent, & quæ super cælos sunt, & quæ super terram, & quæ subter terra.

In epitome diuinorum decretorum lib. 5. capite de Angelis: Tres pueri Deo in fornace benedicentes, omnem quidem creaturam ad laudum societatem vocárunt? primùm autem Angelos. Ita autem habet laudationis principium: *Benedicite omnia opera Domini Dominum, laudate & superexaltate eum in sæcula.* Deinde procinus subiungunt: *Benedicite Angeli Domini Dominum,* docentes eos quoque esse partem diuinorum operum. Dan. 3. v. 57. Vers. 58.

Procopius Gazæus. 530.

Ad cap. 1. Genes. Primo loco ponuntur pisces, his succedunt volucres, tertius ordo est quadrupedum, & sic reliquorum. Hunc ordinem nec tres pueri in candente fornace laudantes Deum infringunt, dicentes: *Benedicite cæli, & omnia quæ mouentur in aquis Domino, &c.* Dan. 3. v. 59.

Leontius Cyprius. 600.

Aduersus Hebræos. Quòd si gentes aliquas fuisse reliquas dixeris, quæ armis inter se dimicarent: respondebo, illud esse Scripturæ proprium, vt totum ponat pro maiori parte. Quale est etiam illud trium puerorum: *Non est hoc tempore princeps, nec Propheta:* cùm tamen Daniel, & Ezechiel cum illis esset, & Hieremias in Hierusalem. *Apud Photium in part. 2 Bibliothecæ titulo 2* Dan. 3 v. 38.

Ioannes Damascenus. 730.

In carminibus de Pentecoste:

Et vincula rumpit, roscidam & flammam facit:
Typus supremi numinis trilucidus
Iuuenes canentes inquiunt: Rerum omnium
Summum parentem pro suis amplissimis
Meritis creatum est quicquid in mundo canat.

Cosmas Hierosolymitanus. 740.

In magna Tertia, Hymno 4. Sectæ tyrannicæ tres pueri non credentes, in caminum iacti Deum confitebantur, psallentes: *Benedicite omnia opera Domini Dominum.* Vers. 57.

In Pentecosten Hymno 10. Abramienses olim in Babylone pueri fornacis flammam calcárunt, & laudantes canebant: *Patrum nostrorum Deus benedictus es.* In Babylone pueri, diuino igne, veluti zelo, tyranni & flammæ minas viriliter calcauerunt, & in medio ignis iniecti, irrorati canebant: *Benedicite opera Domini Dominum, & superexaltate per omnia sæcula.* Vers. 26. Vers. 57.

Cæsarius. 760.

Dialogo 1. Et Dauides diuinorum auctor carmi-

num:

num: *Laudate Dominum ex cœlis*, inquit: & socij Ananiæ diuini: *Benedicite*, inquiunt, *cœli Dominū Dominum*, vtrique numerum per Spiritum subticentes, &c. *Laudate Dominum in firmamento virtutis suæ*, inquit Dauides: cum hoc autem consentientes Ananiæ socij canunt, *sit benedictum*, inquiunt, *in firmamento cœli*, &c. Ad eundem modum & illi socij Ananiæ: *Laudate omnia opera Domini Dominum*, inquiunt.

Simeon Metaphrastes. 950.

In vita S. Auxentij Abbatis: Ipse de cæteroprò eis acclamabat finem hymni trium puerorum Ananiæ, Azariæ, & Misael, qui sunt in Propheta Daniele: *Benedicite omnia opera Domini Domino*. Vers. 57 Respondentibus omnibus: *Laudate, & superexaltate eum in sæcula.*

De Daniele & tribus pueris cap. 7. Sed cùm vnà cum ijs in ignem descendisset & Angelus, statim quidem à circumpositis relaxātur vinculis: aura autem roreaspergens eis euasit ignis, & tanquam in thalamo, Vers. 26. in media flamma stantes laudabant Deum vniuersorum: *Benedictus es*, dicentes, *Domine Deus Patrum nostrorum, & laudabile & gloriosum est nomen tuum in sæcula*, & quæ deinceps sequuntur in Cantico.

Euthymius. 1080.

In Canticum sanctorum trium Puerorum: Omnes creaturas aduocant tres pueri ad Creatoris laudem, deinde eas distinguunt, & iuxta mensuram & modum laudare iubent. Et tres quidem pueri priuatim vnumquodque tractārunt, illa inuicem coniungentes, quæ mutuò inter sese rationem aliquam habent. Verùm ij, qui Antiphonam Psalmorum postmodum confecerunt, totum hunc hymnum per duos versiculos protulerunt.

Ioannes Zonaras. 1100.

Tomo primo Annalium: Tres adolescentes patria instituta violare nolentes, statuas non adorâunt. Itaque statim in caminum coniecti sunt. Verùm ignis eos non attigit, sed stantes in medio flammæ intolerabilis, hymnum cecinerunt Deo.

Nicolaus Cabasilas. 1280.

De Liturgia cap. 48. Hoc testantur sancti Azariæ filij, qui cùm ignem vicissent, & eam tunc gratiam à Deo accepissent, quandoquidem oportebat ipsos propter admirabilem & inopinatam salutem Deo gratias agere, qui eos seruauerat, & eum laudare non satis habuerunt, si ipsi laudarent, nec suum sufficere auxilium existimârunt, sed etiam Angelos conuocârunt, & omnia hominum genera, & cœlum ipsum, & solem, & astra, & terram, & montes, & omnia rationis & animæ expertia, & omnem, vt semel dicam creaturam.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Aduersus Hermogenem cap. 44. Et cui credibile est, Deum non apparuisse materiæ, vel qua consubstantiali suæ per æternitatem: ab ea longè fuisse, quem credimus vbique esse, & vbique apparere? cui etiam *inanimalia & incorporalia laudes canunt* apud Danielem.

Cyprianus. 250.

De Oratione Dominica: Hanc orationis legem seruauerunt tres pueri in camino ignis inclusi, consonantes in prece, & spiritus consensione concordes. Quod declarat Scripturæ diuinæ fides: & cùm docet quomodo orauerint tales, dat exemplum, quod imitari in precibus debeamus, vt tales esse possimus: Vers. 51. *Tunc*, inquit, *illi tres pueri, quasi ex vno ore hymnū canebant, & benedicebant Dominum.* Loquebantur quasi ex vno ore, & nondum illos Christus in carne visus orare docuerat. Et idcirco orantibus fuit penetrabilis & efficax sermo: quia promerebatur Dominum pacifica & simplex & spiritalis oratio.

Sermone de lapsis: Ananias, Azarias, & Misael, illustres ac nobiles pueri, quò minus exomologesin Deo facerent, nec inter flammas, & camini exæstuantis incendia qureuerunt. Bene sibi licet conscij, & Dominum fidei ac timoris obsequio sæpe promeriti, humilitatem tamen tenere, & Domino satisfacere, nec inter ipsa glorioſa virtutum suarum martyria, destiterunt. Loquitur Scriptura diuina: Vers. 25. *Stans*, inquit, *Azarias precatus est & aperuit os suum, & exomologesin faciebat Deo cum sodalibus suis in medio ignis.*

Zeno Veronensis. 260.

Sermone 5. de Daniele, & tribus pueris: Mira res: opacitas intus, incendium foris est. Intus hymnus canitur: foris vlulatus auditur.

Sermone 8. In caminum missi, vt submersi sunt flammis, statim inuisibili rore incendia temperantur: mors refugiens mutat officium: incensores cremantur, incensis hymnum canentibus flamma blanditur: Deus à creatura benedicitur vniuersa.

Hilarius. 350.

Ad Psal. 125. Testes sunt tres pueri inter flammas cantantes.

Ambrosius. 370.

Lib. 2. Hexam. cap. 4. Hìc specialem firmamenti huius exterioris soliditatem dicit, quod dicitur cœli firmamentum, sicut legimus in hymno prophetico: *Benedictus es in firmamento cœli*, &c. Nam & ros, & gelu, & frigus, & æstus, secundùm hymnum propheticum benedicunt.

Ad Psalm. 118. Serm. 7. Peregrinabantur in hoc mundo tres pueri, naturam incendij non sentientes: cantabiles habebāt iustificationes Dei, cùm hymnum Deo de creaturarum laudatione cantarent.

Serm. 20. At verò fornax, in qua Ananias, Azarias, & Misael hymnum Deo canebant, fornax aurea illa, non ferrea, per quam toto orbe sapientia fide deuotionis illuxit.

Paciamus. 370.

Paraneſi ad pœnitentiam: De Azaria ibidem Scriptura diuina: *Stansq́*, inquit, *Azarias precatus est, &* Vers. 25. *aperiens os suum exomologesin faciebat Deo simul cum sodalibus suis.*

Ruffinus. 390.

Inuectiua 2. in Hieronymum: Cur trium puerorum hymnus, qui maximè diebus solennibus in Ecclesia canitur, ab eodem (*Hieronymo*) à suo loco penitus abrasus est, & inter Apocrypha deputatus?

Hieronymus. 390.

Lib. 2. aduersus Ruffinum cap. 9. Quòd refero, quid aduersum Susannæ Historiam, & hymnum trium puerorum, quæ in voluminibus Hebræis non habentur, Hebræi soleant dicere, qui me criminatur stultum, se sycophantam probat: non enim quid ipse sentirem, sed quid illi contrà nos dicere soleant explicaui. Quorum opinioni si non re-

ſpondi in Prologo brevitati ſtudens, ne non Præfationem, ſed librum viderer ſcribere, putò quòd ſtatim ſubiecerim. Dixi enim: *De quo non eſt bonum temperia diſſerere.*

Ad caput 3. epiſtolæ ad Gal. Simul illud etiam attendite, quòd hic Spiritus abſque vllo additamento ſanctus intelligitur, quem ex dono Dei conſequimur, & non hominis, de quo alibi ſcribitur: *Incorruptum eſt Spiritus in omnibus.* Et in Daniele: *Benedicite ſpiritus & animæ iuſtorum Dominum.* Verſ. 86.

Epiſt. 49. de muliere ſepties ſtilla: Huc huc mihi trium exempla puerorum, qui inter frigidos flammarum globos hymnos edidêre pro fleribus, circa quorum, ſaraballa ſanctamq; cæſariem innoxium lulit incendium.

Auguſtinus. 400.

Contra Iulianum Pelagianum lib. 5. cap. 5. Et quis audeat dicere, aliquid meum non eſſe bonum, cùm omnis creatura Dei bona ſit, & benedicat in hymno trium puerorum frigus & æſtas Dominum, quæ inter ſe ſunt contraria, ſeruant autem pro rerum incolumitate concordiam.

Epiſt. 122. Nunquid meliores eſſe poſſumus tribus illis viris, qui in camino ignis ardentis pro conſeruanda lege Dei proiecti ſunt? Et tamen lege quid illic dicat Azarias, vnus ex tribus, qui aperiens os ſuum in medio ignis dixit: *Benedictus es Domine Deus Patrum noſtrorum, & laudabile, & gloriоſum nomen tuum in ſecula.*

Drepanius Florus. 400.

In Hymno trium puerorum:

Omne quod æternum per Verbum condidit auctor
Auctoris nomen celebret, laudesq; reſultet,
Exultetq; ſuum per ſecula cuncta parentem:
Angelica veſtra turma benedicite Regi,
Ingentumq; ſimul reſonet vox celſa polorum:
Hunc modulentur aquæ, quas ſuſtinet arduus æther,
Hunc omnis ſancto virtus decantet amore, &c.

Severus Sulpitius. 410.

Libro 2. ſacræ Hiſtoriæ, de Anania Azaria, & Miſaele, in caminum conjectis: Hebræos, mirum dictu, & incredibile non viſentibus, ignis non attingit, cùm aſpectantibus deambulantes in camino pſalmum Deo dicere viderentur.

Paulinus Nolanus. 410.

Natali 8.

Sic & crudelem confudit flamma tyrannum,
Sanctis ſpectantem pueris ſeruire caminos,
Innocuos cantare, reos ardere miniſtros,
Sed velut æternos pueris recinentibus hymnos,
Roſcidam accenſos diſcuſſit ſpiritus ignes:
Sic nobis, &c.

Proſper. 450.

De promiſſionibus & prædictionibus Dei parte 2. cap. 23. Cùm tres amici Danielis ſtatuam adorare noluiſſent, camino detruſi, illud mirum diuinitas præbuit, quòd fugato incendio ipſos potius miniſtros regiæ iuſſionis vorax flamma conſumpſit: tres verò viri illæſi, hymnum regi vero dum canerent, in medio camini Filium Dei habere meruerunt.

Sedulius. 460.

Ad cap. 1. epiſt. ad Romanos. Hæc enim tria eſſe in homine deſignat ad Theſſalonicenſes Apoſtolus ſcribens, vt integrum corpus noſtrum, & anima, & ſpiritus in die Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur. Et Daniel dicit: *Laudate ſpiritus & animæ iuſtorum Dominum.* Verſ. 81

Sidonius Apollinaris. 470.

Carmine 16. Euchariſtico ad Fauſtum Regienſem Epiſcopum:

Quiq; trium quondam puerorum in fauce ſonaſti,
Quos in Chaldæi poſitos fornace tyranni
Roſcida combuſto madefecit flamma camino.

Alcimus Auitus. 500.

Libro ad ſororem:

Inſignes pueros, Sidrach, Miſach, Abdenago,
Quos ſtatuam Aſſyriæ negligentes principis illam
Inſtar adorantum venerarier Aſſyriorum
Protinus ardenti nudos fornace receptas
Ambibat ſaltus vltis tortoribus ignis,
In medijs Domino reſonantes cantica flammis.

Fulgentius. 500.

Ad Venantium de Pœnitentia cap. 16. In ipſis tribulationibus gratias agamus Domino, & hoc, quod Sanctus Azarias dixit in fornace, nos in tribulatione dicamus: *Benedictus es Domine Deus Patrum noſtrorum, & laudabile, & glorioſum nomen tuum in ſecula.*

Iunilius Africanus. 540.

De partibus diuinæ Legis lib. 2. Ignis quomodo probatur factus, & quando? Factum quidem ex generali Scriptura poſſumus approbare, cùm dicitur de Deo, *qui fecit cælum & terram.* Et rurſus: *Benedicite omnia opera Domini Domino,* & ſubiunxit: *Benedicite ignis & æſtus Domino.* Verſ. 58. Verſ. 66.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De vita & obitu Sanctorum cap. 60. de tribus pueris: Reſtinxerunt camini flammantis incendia, & inter horrendas ſpiſſæ caliginis flammas hymnum apertis vocibus cecinerunt.

De officijs Eccleſiaſticis lib. 1. cap. 6 Hymnos primùm Dauid Prophetam condidiſſe, & cecinisſe manifeſtum eſt. Deinde & alios Prophetas. Poſtea quidem & tres pueri in fornace poſiti, conuocata omni creatura, Creatori omnium hymnum canentes dixerunt.

Concilium Toletanum Quartum. 620.

Cap. 13. Hymnum quoque trium puerorum, in quo vniuerſa cœli terræq; creatura Deum collaudat, & quem tota Eccleſia, per totum orbem diffuſa, celebrat, quidam ſacerdotes in Miſſa Dominicorum dierum, & ſolennitatibus Martyrum canere negligunt. Proinde ſanctum Concilium inſtituit, vt per omnes Hiſpaniæ Eccleſias, vel Galliciæ in omnium Miſſarum ſolemnitate idem in pulpito decantetur, communionem amiſſuri, qui antiquâ huius hymni conſuetudinem noſtramq; definitionem exceſſerint.

Eucherius Gallus. 640.

Lib. 1 in Geneſin. Opus Dei eſſe Angelos, hymnus trium puerorum teſtatur. Nam cùm prædictum eſſet: *Benedicite omnia opera Domini Domino:* in executione eorundem operum etiam Angelos nominauit. Verſ. 57.

Beda. 700.

Ad cap. 13. Ioannis: Apud Sanctos vbicumque hæc conſuetudo non eſt, quod manu non faciunt, corde faciunt: in illorum numero ſunt, quibus dicitur in hymno beatorum trium virorum: *Benedicite ſancti & humiles corde Dominum.* Verſ. 87.

Aponius. 700.

Lib. 1. in Cantica: Cantauerunt tres pueri canticum in fornace: in quo mirabilia Dei narrantur, & humilitatis forma oſtenditur.

Alcuinus. 750.

De diuinis Officijs capite 39. de celebratione Miſſæ In hymno trium puerorum ad Dei laudem omnia elementa prouocantur: non quòd elementa muta habeant ſenſum laudandi, ſed quòd cuncta bene cogitata laudem pariant, & impletur cor conſideratione creaturæ ad erudiendum hymnum Creatori.

Adrianus Primus. 780.

De Imaginibus ad Carolum Magnum cap. 25. Semper benedicere nos docet Scriptura: *Benedicite, & nolite maledicere.* Item: *Benedicite omnia opera Domini Domino.*

Rom. 12
Dan. 3. verſ. 57.

Haymo. 820.

Ad caput 5. *prioris ad Theſſalonicenſes*: Rationabilitas & excellentia animæ, qua ſapimus, & ab alijs creaturis diſcernimur, ſpiritus appellari ſolet, ſicut oſtenditur ibi: *Benedicite ſpiritus & anima iuſtorum Domino.*

Verſ. 86.

VValafridus Strabo. 830.

De rebus Eccleſiaſticis capite 22. In concilio Toletano ſtatutum eſt, vt etiam hymnus trium puerorum ad Miſſam in omni Dominica in pulpito cantetur.

Remigius Antiſiodorenſis. 880.

De celebratione Miſſæ: In hymno quoque trium puerorum omnia elementa ad laudem Dei prouocantur.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De diuinis Officijs libro 3. *cap.* 10. Hac lectione prælecta, ſequitur hymnus trium puerorum, quo ad benedicendum Creatorem omnis creatura commouetur.

Hildegardis. 1150.

In appendice ad explicationem Symboli Athanaſij: O quàm glorioſa diuinitas eſt, quæ creando & operando per creaturam ſuam ſeipſam oſtendit: quemadmodum in tribus pueris fecit, quos ita infudit, quòd ſine omni viſione Scripturarum, & abſque doctrina hominum, in camino ignis ipſum laudabant.

Petrus de Riga. 1170.

In Daniele:

Angelus ad pueros deſcendens excutit ignem,
Flare facit ventum rorat in igne grani.
Tres igitur laudem cecinére Deo: Benedictus
Patrum noſtrorum ſit fine fine Deus.
Ille ſequens hymnus, qui poſt Benedicite currit,
In laudes Domini prodit ab ore trium.

Godfridus Viterbienſis. 1180.

Parte 13. *Chronicorum*: Tres pueri ſtirpe regia clari, memoria glorioſi, fide pares, in medio ignis hymnum Deo cantauerunt.

Innocentius Tertius. 1205.

De myſterijs Miſſæ libro 3. *cap.* 9. Sic Azarias oraſſe legitur in fornace: *Nec quæſumus Domine miſericordiam tuam auferas à nobis, Deus noſter, propter Abraham dilectum tuum, & Iſaac ſeruum tuum, & Iſrael ſanctum tuum.*

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 3. *poſt Paſcha*: Pictura pictorem laudat, & domus bene compacta architectum commendat. Vnde in Cantico trium puerorum, quod eſt: *Benedicite Domino omnia opera eius*, omnis creatura ad Dei laudem inuitatur. Non quòd inſenſibilia propriè Deum laudent, ſed quia laudandi materiam præſtant.

verſ. 57.

Mechtildis. 1210.

Lib. 4. *cap.* 11. Cùm pro quadam perſona in triſtitia exiſtente oraret, hoc à Deo reſponſum accepit: ſæpe legat hunc verſum: *Benedictus es Adonai in firmamento cæli, & laudabilis, & glorioſus, & ſuperexaltatus in ſecula.*

Verſ. 56

Auguſtinus Triumphus. 1320.

In orationem Dominicam ad finem: Quantumcunque iuſtitiæ viuamus, & quantumcunque obedientiam Deo verè exhibeamus, meliores eſſe nõn poſſumus illis tribus viris, qui in caminum ignis proiecti ſunt, qui tamen cantantes Domino dicebant: *Omnia Domine iudicia tua ſunt iuſta, & non feciſti nobis ſecundùm peccata noſtra.*

Verſ. 28.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 3. *Danielis*: Quidam inter Hebræos præceptor arguebat iſta non eſſe de textu, eò quòd verisimile non ſit, iſtis pueris tantum otij in fornace fuiſſe, vt metro luderent, omnesq; creaturas ad Dei inuitarent præconium. Veruntamen quicquid ſit de veritate, ſeu concluſione, ratio iſta non valet: imò valde credibile eſt, quòd cùm pueri iſti in medio ignis tantam Dei circa ſe pietatem ſentirent, vt non ſolùm non læderentur, ſed velut rore refrigerarentur, aduerſariosque ſentirent comburi, & Angelum Dei adeſſe, mirabiliter inflammati ſint ad Dei præconium, & omnia ad eius inuitauerint laudem, &c.

Richardus Pampolitanus. 1300.

In Symbolum Apoſtolorum: *Omnia per ipſum facta ſunt.* Propter hoc tres pueri inuitabant omnes creaturas ad benedicendum Deum, Danielis 3.

Thomas VValdenſis. 1410.

Doctrinalis fidei libro 3. *art.* 1. *cap.* 4. Quare iſti non viderunt, quomodo in hymno trium puerorum, poſt omnium creaturarum memoriam, recolit religioſos illius temporis, ſpecialiter exhortans eos, vt benedicant: *Benedicite*, inquit, *religioſi omnes Domino Deo Deorum: laudate, & confiteminì ei, quia in omnia ſecula miſericordia eius.* Quos bene hortabatur in fine hymni, vt per hoc, quòd præpoſuit Sacerdotes, & Iſrael, id eſt, populum, & Ananiam, Azariam, & Miſaëlem, & deinde ſubiunxit, *religioſos*, daretur intelligi, tales quoſdam ſanctos fuiſſe alios à ſacerdotibus templi, & à vita, & à conuerſatione populi ſegregatos.

Verſ. 90

De Sacramentis Titulo 12. *cap.* 112. Angeli & cæleſtes ſpiritus, Deo ſemper præſentes, inceſſanter benedicunt Deum: & tamen nec malè, nec ſuperfluè ſcribit Propheta Domini, quod tota inter orandum quotidie reſumit Eccleſia: *Benedicite Angeli Domini: Benedicite ſpiritus & anime iuſtorum Domino, &c.*

Verſ. 58. Verſ. 86.

Petrus de Natalibus. 1470.

Lib. 1. *cap.* 71. Tres pueri in medio flammæ ambulantes, quaſi ex vno ore benedicebant Dominum, & hymnum, *Benedicite*, componentes, omnem creaturam ad benedictionem inuitabant.

Marcus Antonius Sabellicus. 1490.

Lib. 4. *Exemplorum cap.* 2. *de tribus pueris*: Cùm ſcirent prophetica voce dictum: *Dominum Deum tuum adorabis*, in caminum ignis conijci maluerunt, quàm Aſſyrij regis ſtatuam adorare, digni qui innoxiam fuerint flammam experti, quique periculo ſeruati, hymnum Deo Seruatori cecinerint.

ARTICVLVS DECIMVSQVINTVS.

HISTORIAM SVSANNAE, QVAE EXTAT DANIELIS XIII. VT AVTHENTICAM ET CANONICAM SCRIPTVRAM AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA CITANDAM ESSE.

NEGANT.

Anno post natum Christū 240. IULIUS *Africanus*, epistola ad Originem, *historiam Susannæ coniecit esse commentum, propter verba Danielis ad Presbyteros: ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, & ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, quæ etymologia ita Græco sermone cohærent, vt Hebræo eloquio accommodari non possint.*

390. *Hebræi historiam Susannæ non habent. Audiui ego quendam de præceptoribus Iudæorum, cùm Susannæ derideret historiam, & à Græco, nescio quo, eam diceret esse confictam, illud opponere, quòd Origeni quoque Africanum opposuit, etymologias has ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι de Græco sermone descendere.* Hieronymus Præfatione in Danielem.

1520. Erasmus in Commentarijs ad hunc locum: *Hunc locum inter cætera crimina Rufinus obiecit Hieronymo: ad quod tamen ille satis obliquè vafreq; respondet. Quod ad Græcam etymologiam attinet, absurdum est in libro, quem Hebraicè Chaldaicèq; scriptum videri velis, adducere Græcam etymologiam, quæ non semper respondet in omni lingua, &c. Ad Græcam vocem alluſit Daniel, cum ait:* Ecce Angelus Dei iudicet te medium, &c. *Cæterùm ea vocum alluſio, quoniam non respondet in sermone Chaldaico, nimirum constat, hoc esse Græci scriptoris commentum.*

Martinus Lutherus, in suis Biblijs, *historiam Susannæ inter Apocrypha coniecit.*

1525. 1560. *Ioannes Brentius*, in Apologia Confessionis VVirtembergensis capite de sacris Scripturis, *historiam Susannæ inter fabulas & Apocryphas Scripturas refert.*

1570. Guilhelmus VVitakerus disputatione de sacra Scriptura: *Susanna, Belis, Draconisq; fabulæ, quæ in vulgatis Biblijs cum Danielis prophetia coniunguntur: hæc omnia esse spuria & apocrypha demonstrabo.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Apost. Constit. lib. 2. cap. 37. Vsu enim euenire solet, vt quidam propter æmulationem, aut inuidiam contra fratrem aliquem falsam instituant accusationem, vt duo illi senes in Babylone aduersus Susannam.

Cap. 51. Si verò senes illos, qui Babylone dictis contra Susannam testimonijs eam ad mortem damnârunt, imitemini, iudicium, quod de ijs factum est, & eorum condemnationem subibitis: quoniam quidem Susannam Dominus per Danielem è manibus sceleratorum eripuit: senes autem sanguinis Susannæ reos ad ignem damnauit, ac vobis etiam per Danielis personam exprobrauit, dicens: *Sic fatui filij Israel, qui neque habita quæstione, neque cognita veritate filiam Israel condemnastis? Reuertimini ad iudicium: falsum enim testimonium contra eam dixerunt.* Vers. 48

Ignatius. 100.

Epistola ad Magnesianos: Nec enim annosi continuò sapientes sunt, nec senes intelligentiam possident, sed spiritus, qui in hominibus est. Daniel enim ille sapiens, cùm duodecim esset annorum, spiritu Dei afflatus erat, & senes frustra canos ferentes, calumniatores, & alienæ formæ appetitores esse coarguit.

Dionysius Areopagita. 100.

De diuinis nominibus cap. 7. Idque diuina scripta tradere existimo, cùm aiunt: *Qui nouit omnia antequam fiant.* Dan. 13. vers. 42.

Irenæus. 180.

Lib. 4. cap. 44. Et audient eas, quæ sunt à Daniele Propheta, voces: *Semen Chanaan, & non Iuda, species seduxit te, & concupiscentia euertit cor tuum: Inueterate dierum malorum, nunc aduenerunt peccata tua, quæ faciebas antea, iudicans iudicia iniusta, & innocentes quidem damnabas, dicente Domino: Innocentem & iustum non occides.* Dan. 13. vers. 56. Exod. 23

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 4. Stromaton cap. 6. Taceo Susannam, & Mosis sororem, quòd hæc quidem duxerit exercitum vnà cum Propheta: illa verò per summam honestatem vel ad mortem vsque procedens, cùm ab intemperantibus condemnaretur amatoribus, perstitit firma & constans testis pudicitiæ.

Origenes. 240.

Epistola ad Iulium Africanum, pluribus historiam Susanna

sanna probauit, tandem ita concludit: Et hæc quidem respondi, cùm non liceret, præcipuè post reprehensionem dicere encomion sacræ Scripturæ de Susanna, insistendo vnicuique verbo, & ostendendo eximios sensus. Quod quidem poterit forsim componere quispiam ex ijs, qui res diuinas diligenter & satis sunt meditati.

Homil. 1. in Leuiticum: Sed iam tempus est nos aduersus improbos Presbyteros vti sanctæ Susannæ vocibus, quas illi quidem repudiantes, historiam Susannæ de Catalogo diuinorum voluminum desecárunt: nos autem & suscepimus, & opportunè contra ipsos proferimus, dicentes: *Angustiæ sunt mihi vndique.* Dan. 13. Vers. 22.

Homilia 6. in Ezechielem: Sæpe miratus sum id, quod dictum est à Daniele ad presbyterum peccatorem, cui pro peccato nomen imponens: *Semen,* Vers. 56. inquit, *Chanaan, & non Iuda.*

Ad caput 4. epistolæ ad Romanos: Vis autem ex vetere Scriptura perdoceri, quòd filius quis dicitur non tantùm eius, de cuius carnali semine descendit, sed eius, cuius imitatur & opera, audi Danielem quid dicat ad vnum ex illis senioribus, quos Vers. 56. aruguit adulterij: *Semen,* inquit, *Chanaan, & non Iuda: species seduxit te, & concupiscentia euertit cor tuum.*

Eusebius Cæsareensis. 320.

Eccles. hist. lib. 6. cap. 24. Par idem tempus Africanus, librorum scriptor, qui κεστοὶ appellantur, magna commendatione ad hominum famam profluxit. Huius de historia Susannæ à Daniele literis prodita, quasi adulterina esset, & commentitia, magnoperè dubitantis extat epistola ad Origenem scripta: ad quam Origenes plenissimè respondebat.

Lib. 6. de præparatione Euangelica cap. 9. Deum igitur omnia futura præscire, quamquam etiam per communem de Deo conceptum clarissimum sit, tamen & à Scriptura nonnihil afferamus. Susannam ergo audiamus dicentem: *Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant, tu scis, quòd falsum testimonium tulerunt aduersum me.* Vers. 42

Athanasius. 340.

In Synopsi diuinæ Scripturæ: Daniel, cuius exordium est? *Et erat vir habitans in Babylone, & nomen eius Ioachim, & accepit vxorem nomine Susannam, &c.* Dan. 13. Vers. 1.

Oratione 2. contra Arianos: Cùm Sancti ita loquuntur: ille qui est ante secula, & per quem fecit secula, nihilominus sempiternitatem Filij Dei prædicant, quibus Verbum etiam ipsum Deum esse ostendunt. Esaias certè dicit: *Deus æternus, qui construxit extrema terrarum.* Susanna quoque locuta est: *Deus æterne.*

Interfuit synodis ex sacra Scriptura, de naturali communione similis essentiæ inter Patrem, & Filium, & Spiritũ sanctum, capite, quòd Spiritus sedeat: In Daniele, cùm Susanna ad mortem abduceretur, ait Scriptura: *Excitauit Deus Spiritum sanctum pueruli, cui nomen Daniel.* Vers. 45 Vox igitur illa, *excitauit*, de stante intelligi non potest, sed de sedente, aut dormiente, vt illud in Psalmis: *Excitatus est vt dormiens Dominus in nubibus sanctis.* Psal. 77.

Didymus Alexandrinus. 360.

De Spiritu sancto lib. 1. Et Danieli adhuc puero suscitasse dicitur Deus Spiritum sanctum, quasi iam habitantem in eo. Vers. 45

Lib. 3. Hac fallacia diabolus etiam presbyteros, qui aduersus Susannam in crudelitatem se verterant, intrauit, implens animas eorum incendio libidinis, & sera senij voluptate. Scriptum est enim: *Venerunt autem & duo presbyteri pleni iniqua cogitatione.*

Cyrillus Hierosolymitanus. 360.

Catechesi 16. Illuminatorum: Age, inquit Daniel puer, argue senes de peccatis iuuenilibus. Scriptum est enim: *Suscitauit Deus Spiritum pueri iuuenculi.* Et vt Vers. 45 summatim ea comprehendamus, per decretum Danielis temperans illa & innocens seruatur.

Ephræm Syrus. 370.

De ijs, qui animos ad impudicitiam pelliciunt, cùm dicunt nihil esse malè: Caueamus locum tribuere voluptuarijs, miserisque cogitationibus, ne quoque in nos dicatur, quod scriptum est: *Euerterunt sensum suum, & declinauerunt oculos, vt non viderent cælum,* Dan. 13. vers. 9. *neque recordarentur iustorum iudiciorum.*

De abstinendo à cupiditatibus carnalibus: Et si dixeris te ex principibus esse, atque optimatibus, scito & eos ex primoribus populi fuisse, qui beatæ restiterunt Susannæ in Babylonia.

Controuersia de Virginitate & continentia: Similiter & beata Susanna, quòd victrix illius concupiscentiæ extiterit, sempiternis apud omnes gentes præconijs celebratur. Non enim suo lapsu confusa est, neque comminationem mortis pertimescens, suam prodidit pudicitiam. Cæterùm seniores illi ac iudices populi, qui gubernare populum videbantur, huic incontinentiæ vitio succumbentes, lapidibus obruti mortui sunt, cùm summa nomini suo ignominiæ nota inusta, ac apud omnes etiam posteros relicta.

Basilius Magnus. 370.

Ad caput 3. Esaiæ: Si quis fuerit ad exemplum sapientis illius Danielis corpore quidem iuuenculus, canus verò sensu, vtique iustius præferendus venit istis, qui in proposito flagitiosæ & petulantis vitæ consenescentes, canitiem ostentant corporis, quemadmodum seniores illi in Babylone, *inueterati dierum malorum.* Quare & ad Danielem adhuc puerulum, qui per sensibilem quidem ætatem erat iunior, ac intellectili prudentia canus, transierat donum presbyterij. Non enim mentiti sunt, qui dicebant: *Veni, sede in medio nostrum, quia dedit tibi Deus honorem presbyterij.* Vers. 50.

Homilia in principium Prouerbiorum: Senior secundùm animam est, qui prudentia perfectus est, qualis erat Daniel, quamquam corpore iuuenis, sapientiam ac grauitatem omni canitie præstantiorem præ se ferens. Ideirco enim dicunt illi, qui erant pleni dierum malorum: *Huc ac cedo, & sede in medio nostrum, nunciaq; nobis, quemodo presbyterij honorem tibi dederit Deus.* Vers. 50.

Homilia 2. de ieiunio: O singularem & eximiam ieiunij vim, Leonum ora compressit, Draconem perrupit, Belem euertit, Susannam è periculo eripuit.

Gregorius Nyssenus. 380.

De hominis opificio cap. 29. Dicimus Dei vim cuncta prospicientem initio speciem totam hominis in creatione complexam esse, vt ea iam tum existeret, quemadmodum est ante declaratum ipso etiam Varis testimonio, qui *Deum omnia nosse priusquàm oriantur,* ait. Dan. 13. Vers. 42

Esaias Abbas. 380.

Oratione 25. ad Petrum Abbatem: Peccatum ad mortem vsque adeò prosequamur, vt in die necessitatis, sicut Susannam, nos Deus adiuuet.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 18. quæ est de S. Cypriano: Puella desperatis omnibus alijs remedijs ad Deum confugit, atque aduersus detestabilem amorem sponsum suum patronum ac defensorem assumit, qui & Susannam mortis periculo liberauit, & Theclam seruauit. Illam à sæuis presbyteris: hanc à tyranno ipsius proco, patreque magis tyrannico.

Oratione 27. quæ est de seipso, & ad eos, qui ipsum cathedram Constantinopolitanam affectare dicebant: Cùm quibus malis, tum ab externis aperto nos bello lacessentibus, tum ab internis & domesticis insidias molientibus afficiamur, exploratum habeatis: (quandoquidem, vt Danielis verbis vtar: *Egressa est iniquitas à senioribus Babylonis*, qui Israelem regere existimabantur, *iudicare*, &c.

Vers. 5.

In Præceptis ad Virgines:

Nec verò Susanna mihi præclara tacenda est,
Iure licet thalami fuerit sociata marito:
Illa pudicitiæ tanto flagrauit amore,
Vt vetitam fugiens venerem, dextrasq; nefandas,
Iudicio iniusto decreta proxima morti,
Consilio tandem tanto discrimine vitæ
Erepta sit, casti mentem, ingenijq; sagacis,
Ore suo qui presbyteros Babylonis iniquos
Conuicit, charoq; orbauit lumine vitæ.

Epiphanius. 380.

In Anchorato: Non est ignorantia de hoc etiam ante tempus fornacis, quando repletus fuit Daniel Spiritu sancto, & dixit: *Purus ego à sanguine ipsius: & reuersi sunt ad iudiciale forum, & iudicauit presbyteros Spiritu sancto impletus.*

Vers. 46

Ioannes Chrysostomus. 400.

Homilia de Susanna: Diuinæ lectiones & sancta oracula Dei, quæ insonuerunt auribus vestris, nidum faciunt in mentibus nostris. Audiuimus de Susanna lectionem: ædificetur pudicitia coniugalis, & tam firmo fundamento innitatur, muroq; valletur, vt & insidiantes repellat, & falsos testes conuincat. Remanserat casta mulier moritura, nisi adesset qui videbat, quod iudicantes latebat. Conscripta sunt verba eius: *Angustiæ mihi sunt vndique. Si enim hoc fecero, mors mihi est: si autem non fecero, non effugiam manus vestras.*

Vers. 22.

Ad Psalm. 118. Aegyptia mulier Iosepho laqueum tetendit, verum non ipse propterea aberrauit, quippe qui pudicitiam suam sartam tectam conseruauerat: quod etiam Susannæ à presbyteris accidit.

De sancta Trinitate. De Spiritu Sancto dicit: *Excitauit Deus Spiritu sancto puerum adolescentem, cui nomen Daniel.* Et in multis alijs locis præmonstratus est Spiritus sanctus in veteri Testamento.

Vers. 45

Palladius. 410.

Dialogo de vita Chrysostomi: De veritate autem est quæstio, da veniam pater, neque mihi iam velim canos obijcias: & mali enim sæpe fuerunt, non animam virtute canam, sed corpus diuturnitate ætui rugosum præferentes. Cuiusmodi & illi fuerunt in Babylone presbyteri, & in Samaria Ephraim.

Isidorus Pelusiota. 440.

Lib. 1. epist. 87. Excusationem nescit natura, veniam fœmina non habet. Potest enim fortiter ac strenuè aduersus molliciem impetum facere, cupiditatumq; machinas atque tormenta firmiter propulsare. Documento sunt celebris illa Susanna, cum filia Iephthe, & admiranda Iudith.

Lib. 2. epist. 290. Quòd si quis hæc ita se habere neget, is perturbatione atque confusione omnia implebit, atque & Saram, & Iosephum, & Susannam in crimen vocabit, propterea, quod alij his conspectis vulnerati sunt.

Theodoretus. 450.

Epist. 110. Cùm tuas literas legissem, beatissimæ illius Susannæ sum recordatus, quæ nefarios illos homines cùm vidisset, & omnium Deum adesse credere, mirabilem illam edidit vocem: *Angustiæ mihi sunt vndique.* Elegit tamen potius incidere in calumniatorum insidias, quam iustum iudicem contemnere.

Vers. 22.

Nemesius. 480.

De animæ facultatibus cap. 42. Plenæ sunt huiusmodi historijs & Hebræorum Scripturæ, & Græcorum literæ. Nam eiusmodi Susannæ casus literis sanctis mandatus est.

Procopius Gazæus. 530.

In Deuteronomion. fol. 446. Cæterùm testis fidus nõ mentitur, vt Sapientia inquit: *Mendaces verò peribunt.* Quemadmodum iudicibus in Susannæ causa iniquis testibus accidit.

Ad Esaiæ cap. 3. Nam & Babylonijs senioribus ius dixisse constat Danielem, & post reuersionem Iesum itemq; Zorobabelem.

Antiochus. 600.

Homilia 17. Seniores illi, qui iudicium exercuerunt aduersus Susannam, ij per assiduam congressionem, cùm alienam pulchritudinem essent edocti, ac demũ abijssent præcipites in immensum pelagus concupiscentiæ, insurrexerunt in beatam illam Susannam.

Homilia 20. Veritas dicti luculenter declaratur exemplo Ioseph, ac beatæ illius Susannæ apud Danielem. Maluit enim hæc temperariæ mortis discrimen adire, quàm vt coronæ suæ castitatis vlla ex parte inferret contumeliam ac detrimentum. Et iudicium Dei, hoc est, Daniel, iudices damnauit inuidiæ (hæc enim nominis istius est interpretatio): castimoniam vero pudicæ mulieris reipsa docuit esse intentati flagitij liberam, eamq; subduxit morti.

Maximus. 640.

De charitate centuria 4. cap. 88. Non est labor animæ grauior, quàm sycophantia, siue quis ob fidem, siue ob vitam sycophantias perpessus fuerit. Et nemo hanc potest contemnere, nisi ille solus, qui in Deum intentos habet oculos (veluti Susanna,) qui solus potest fidentes in se ex periculis liberare, sicut & illam: nec non homines certos facere, veluti etiam de illa innocenter condemnata, & animam bona spe erigere, atque consolari.

Ioannes Damascenus. 730.

In Parallelis lib. 1. cap. 54. de Dei auxilio, & quòd Dei fauore aspirante imbecilles sunt hominum insidiæ, ac pauci multos superent: Ex Daniele: *Et exclamauit voce magna Susanna, & dixit: Deus æterne, qui absconditorum es conditor*, &c.

Vers. 42

Tarasius Constantinop. 780.

Epistola ad Constantinum & Irenen Augustos: Quidam ipsum robur sacerdotij denegantes, consurrexerunt, Babyloniorumq; sacerdotum accusationem arripuerunt (quos & Propheta triumphat, dicens: *Egressa est ex Babylon iniquitas*, &c.

Vers. 5.

Concilium Nicænum Secundum. 780.

Actione 6. Rursum alibi beatam Susannam continentia exornatam exhibet, extensis manibus auxilium ex alto inuocantem, Danielemq; præsidentem iudicem eruentem è manibus impiorum sacerdotum.

Pantaleo Diaconus. 850.

De Michaele Archangelo: Eundem autem maximum militiæ principem videt etiam Dei summus contemplator Propheta Daniel, arguens sceleratos, qui aduersus castam Susannam insanierant, & dicit alteri eorum: *Expectans Angelus Dei iam tenens gladium, vt secet medium.*

Vers. 55.

Leo Philosophus Imperator. 880.

In encomio Chrysostomi: Hinc adest quæ hospitalitate & temperantia (scientibus loquor) Saram & Susannam exprimit, Olympias.

Theophy-

Theophylactus. 900.

Ad caput 6. Ioannis: Insuper & proditoris malitiam Christus indicat, quo certè monstrabatur deitas. Nam Propheta inquit de Deo: *Qui scit omnia, priusquam ipsa fierent.* Vers. 42

Simeon Metaphrastes. 970.

In Martyrio S. Pionij: *Filioli mei*, inquit Pionius, *quos uerum parturio*: Alumni mei delicati ambulauerunt vias asperas atque difficiles. Nunc impij seniores insidias Susannæ tetenderunt: nunc delicatam atque formosam retegunt, vt eius pulchritudine impleantur, & falsum in illam testimonium ferant.

Commentario de Daniele, & tribus pueris: Non ex his autem solis, sed etiam ex alijs Daniel apparuit magnus in contemplatione, & admirandus in intelligentia: &, vt alia omittamus, quod de Susanna factum est iudicium, quod diu ante fecit, cùm esset adhuc iuuenis, quidnam reliquit intelligentiæ, quo id posset superare? Quæ quidem cùm fuisset marito fidelis, morte autem esset damnata, ex iniquissima calumnia eorum, qui illam impudicis aspexerant oculis, & erat similia passura ijs, quæ Ioseph passus est, qui illum tunc eripuit, is eam quoque mirabiliter seruat per Danielem: qui sapiente iudicio seniorum conuicit malignitatem, & eos magis morte dignos ostendit, & vt mortem paterentur effecit.

Euthymius. 1080.

In Psalm. 118. *Super senes intellexi.*) Talis etiam fuit Daniel, qui Susannæ causam supra omnes populi seniores intellexit.

Nicetas. 1200.

In Orationem 44. Nazianzeni: Quæ de presbyteris commemorat, in Danielis libro scripta sunt, ad quem lectorem remittendum duximus. Atque adolescentem & corpore & animo elegantem Theologus Danielem nominat, qui ante adultam ætatem (non duodecimum annum ætatis agebat) iudex presbyterorum sedit.

Michael Choniates. 1220.

Oratione funebri in Nicetam Choniaten: Quòd si Susannam Daniel à violentorum amatorum & iniquorum iudicum furore asseruit: at pro tribunali prius sederat, libidine excæcatos iudices seorsum abduxerat, vtrumque interrogauerat sigillatim, suoq; ipsorum iudicio conuictos & capitis damnatos lapidibus cooperiri iusserat, atque hoc pacto pudicam ab iniqua sententia liberauerat.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De corona militis cap. 4. Si & Susanna in iudicio reuelata, argumentum velatæ præstat, possum dicere, & huc velamen arbitrij fuit.

In Carminibus contra Marcionem lib. 3.

Quàm magnus Daniel, qualis vir, quanta potestas,
Qui falsos testes ipsorum prodidit ore,
Seruauitq; animam damnatam crimine ficto.

Cyprianus. 250.

Epistol. 40. Nec ætas vos eorum, nec auctoritas fallat: qui ad duorum presbyterorum veterem nequitiam respondens, sicut illi Susannam pudicam corrumpere & violare conati sunt, sic & hi adulterinis doctrinis Ecclesiæ pudicitiam corrumpere, & veritatem Euangelicam violare conantur. Lib. 1. Epist. 2.

De disciplina & bono pudicitiæ: Fuit, vt legimus, Susanna filia Helchiæ, vxor Ioachim pulcherrima, pulchriot moribus. Hanc nullum ad decorem commendabat species: simplex enim erat. Excoluerat pudicitia, & cum pudicitia sola natura. Hanc ex senioribus duo cœperant deperire, nihil memores nec diuini timoris, sed nec suæ annis iam marcescentis ætatis: ita illos in flagrantia transactæ iuuentutis incendia rediuiuæ libidinis flamma reuocabat. Pudicitiæ latrones amorem profitentur, sed oderant: resistenti minantur calumnias, adulterij se dicunt accusatores, voto adulteri. Inter duos libidinis scopulos auxilium de Domino petebat, quia viribus corporis repugnare nòn valebat. Et exaudiuit è cælo clamantem ad se pudicitiam Dominus: & cùm iniquitate oppressa duceretur ad pœnam, vidit inimicorum liberam vindictam. Bis victrix, & in periculo suo tam funestè totiens consepta, & libidinem euasit, & mortem.

Zeno Veronensis. 360.

Sermone 9. Susanna illustris Hebræa, veræ decus pudicitiæ, docuit fœminas suæ castitatis exemplo. Stabat Susanna in iudicio perditorum, falsorum testium oppressa mendacijs, conscientiæ tamen bonis contenta secretis, non tam rea susceptura sententiam, quàm dicata Deo pro castitate fortiter moritura.

Hilarius. 350.

Enarratione in Psalm. 52. Sed & Daniel presbytero condemnans, ait: Non semen Abraham, sed *semen Chanaan, & non Iuda.* Vers. 56.

Lucifer Calaritanus. 360.

Lib. 2. ad Constantium imper. pro S. Athanasio: Sic vos fuistis armati ad Ecclesiæ violandam castitatem, sicut illi ad Susannæ fueruat, qui dixerunt: *Ostia viridarij clausa sunt, nemo nos videt, in concupiscentia tui sumus, propter hoc cõsentì nobis, & esto nobiscum, alioquin falsum dicimus testimonium contra te, &c. Ad* Vers. 20 *senes ingemiscens dixit Susanna: Angustiæ sunt mihi vndique. Si enim hoc egero, mors mihi erit, &c.*

Ambrosius. 370.

Ad Virginem lapsam cap. 4. Dicis violentiam passa sum, respondebit fortissima tibi Susanna: Inter duos presbyteros populi etiam iudices posita, inter paradisi syluas constituta, vinci non potui, quia non volui.

De fuga seculi cap. 9. Pulchrè eam effudit Susanna, vt euaporare in eam posset incendia corporis, mortis formidines, vitæ cupiditates. Effusa super ipsam anima omne restinxit carnale desiderium, seculare studium. Quæ etiam prodigiosorum senum, & impudentium presbyterorum potuit flammas restringuere, nisi in his libidinis profluuium redundasset. A quibus cùm intenderetur calumnia, si assensus negaretur adulterio, ingemuit Susanna, & Vers. 22. dixit: *Angustiæ mihi sunt vndique.*

Eusebius Vercellensis. 380.

Epistola ad presbyteros Italiæ: Sed vt gauisi non sunt seniores mali, qui pudicitiam Susannæ violare quærebant: ita nec hi gaudebunt, qui Ecclesiam persecutione varia infidelitati conantur subijcere. Dixit enim sanctus Daniel ad illos: *Sic timentes filia* Vers. 48 *Israel concumbebant vobiscum.*

Rufinus. 390.

Inuectiua 2. in S. Hieronymum: Omnis illa historia de Susanna, quæ castitatis exemplum præbebat Ecclesijs Dei, ab isto abscissa est, & abiecta, atque posthabita, &c. Modò tu dicis: Omnis, qui putabat Susannam nuptis & innuptis exemplum pudicitiæ præstitisse, errauit. Non est verum. Et omnis, qui putabat, quòd puer Daniel Spiritu sancto fuerit repletus, & argueret adulteros senes, errauit: non erat verum.

Hieronymus. 390.

Apologia aduerſus Ruffinum lib.2. cap.9. Quòd refero, quod aduerſus Suſannæ hiſtoriam, quæ in volumine Hebraico non habetur, Hebræi ſoleant dicere: qui me criminatur ſtultum, ſe ſycophantam probat. Non enim quid ipſe ſentirem, ſed quid illi contra nos ſoleant dicere explicaui.

Aduerſus Heluidium de perpetua virginitate Mariæ cap.2. Quis in tempore illo Virgine credidiſſet, de ſancto eam Spiritu concepiſſe, veniſſe ad eam Angelum Gabrielem, Dei deculiſſe mandatum: ac non magis quaſi adulteram, iuxta exemplum Suſannæ, ſententiæ omnium condemnaſſent?

Aduerſus Iouinianum lib.1.cap.13. Erat Daniel adhuc puer, & notus populo, vel propter interpretationem ſomniorum regis, vel propter Suſannæ liberationem, & occiſionem presbyterorum.

Epiſtola 13. ad Paulinum cap.1. Daniel adhuc puer longæuos iudicat, & impudicos ſenes ætas laſciuia condemnat.

Epiſtola 49. de muliere ſepties icta: Huc B. Danielis reuocetur hiſtoria, iuxta quem adulantibus caudis prædam ſuam leonum ora timuerunt. Nunc Suſanna nobilis fide omnium ſubeat mentibus, quæ iniquo damnata iudicio, Spiritu ſancto puerum replente, ſaluata eſt. Ecce non diſpar in vtraque miſericordia Domini. Illa liberata per iudicem, ne iret ad gladium: hæc à iudice damnata, abſoluta per gladium eſt.

Epiſt.113. ad Marcellam: Neque verò eorum, qui à me exemplaria acceperunt, vel auctoritate, vel ætate ducaris, cùm & Daniel puer ſenes iudicet, & Amos paſtor caprarum in ſacerdotum principes inuehatur.

Ad caput 18. Eſaiæ: Deus omnia fecit bona, ſed ab his, qui ſua voluntate ſunt peſſimi, ſemen ortum ſit malum, quod voluntate ſit, non natura. Vnde & in
Verſ.56. Daniele legimus: *Semen Chanaan, & non Iuda.*

Ad caput 29. Hieremiæ: Aiunt Hebræi hos eſſe presbyteros, qui fecerunt ſtultitiam in Iſrael, & mœchati ſunt vxores ciuium ſuorum, quorum vni loVerſ.52. quitur Daniel: *Inueterate dierum malorum,* Et alteri: *Semen Chanaan, & non Iuda ſpecies decipitte.*

Auguſtinus. 400.

Tractatu 36. in Ioannem: Veritas quæritur per duos teſtes? Ita planè ſic ſe habet humani generis conſuetudo: ſed tamen fieri poteſt, vt & duo mentiantur. Suſanna caſta duobus falſis teſtibus vrgebatur: nunquid quia duo erant, ideo falſi teſtes non erant? De duobus dicimus, aut de tribus? vniuerſus populus mentitus eſt contra Chriſtum, &c. Quando Suſanna caſta fœmina fidelisq; coniunx duobus falſis teſtibus vrgebatur, Trinitas illi in conſcientia, atque in occulto ſuffragabatur. Illa Trinitas in occulto vnum teſtem Danielem excitauit, & duos conuicit.

De Sermone Domini in monte libro 2. cap.9. Ioſeph tentarus eſt illecebra ſtupri, ſed non eſt illatus in tentationem: Suſanna tentata eſt, nec ipſa inducta vel illata in tentationem: multiq; alij vtriuſque ſexus.

Seuerus Sulpitius. 410.

Lib.2. ſacræ Hiſtoriæ: Danielis egregiam ad conſeruandam legem perſeuerantiam, & in abſolutione Suſannæ diuinum conſilium, cæteraq́s ab eo geſta, ordine perſequamur, &c. Per idem tempus Suſanna quædam Ioachim nupta, ſpectatæ fœminapulchritudinis, à duobus presbyteris appetita, cùm impudicis non acquieuiſſet, falſo crimine inceſſitur.

Idacius Clarus. 420.

Aduerſus Varimadum Arianum: Et in Daniele: *Deus æterne, qui occultorum es cognitor, qui omnia noſti antequam naſcantur, tu ſcis quia falſum teſtimonium hi dicunt contra me.*

Maximus Taurinenſis. 430.

Sermone de accuſato Domino apud Pilatum, & de Suſanna: Suſanna mulier inimicos ſuos tacuit, & vicit. Non enim apud Danielem iudicem verborum ſe ratione defendit, non patrocinij ſermone tutata eſt: ſed in ſancta fœmina tacente lingua pro ea caſtitas loquebatur. Caſtitas enim Suſannæ adfuit in iudicio, quæ eam defendit in Paradiſo. Ibi enim pudori eius conſuluit, hic ſaluti: ibi ne macularetur pudicitia, hic ne innocentia damnaretur. Caſtitas ergo Suſannæ & presbyteros & impudicos conuicit in paradiſo, & in iudicio falſos accuſatores obtinuit, bisq́ue victrix reos facit teſtimonij, quos reos fecerat adulterij: atque tandem iudicem meretur caſtitas Danielem puerum iuniorem, necdum pubeſcentis ætatis, &c.

Leo Magnus. 450.

Sermone 16. de Paſſione Domini cap.4. Sed tu impiiſſime homo, *Semen Chanaan, & non Iuda,* nec iam Verſ.56.
vas electionis, ſed filius perditionis & mortis, vtiliora tibi diaboli incitamenta credebas.

Proſper. 460.

De promiſſionibus & prædictionibus parte 2. cap.33. Duodecim ſanè ſunt prophetiæ Danielis viſiones: in Hebræo decem reperiuntur. Quas duodecim, Domino donante, certa cum comparatione percurram. In prima contra impudicos ſeniores caſtitatem Suſannæ defendit. Hoc agit Dominus Ieſus, dum aduerſus ſceleratos hæreticos Eccleſiæ ſuæ integritatem tuetur, quam peruerſis ſuis diſputationibus vitiare contendunt.

Cæſarius Arelatenſis. 470.

Homilia 23. Virgines ergo cogitantes Mariam, viduæ conſiderantes Annam, maritatæ verò Suſannam, imitentur illarum caſtitatem in hoc ſeculo, vt illis coniungi vel ſociari mereantur in æternum.

Claudianus Mamertus. 480.

Epigrammate ad Iacobum Magiſtrum:

Sic tua pro clypeo defendat pectora Thomas,
Sic tibi det vires ſancta Suſanna ſuas.

Fulgentius. 500.

De Fide ad Petrum cap.33. Deo omnia incommutabiliter ſunt notiſſima, cui dicitur: *Deus, qui occulto-* Verſ.42.
rum es cognitor, qui ſcis omnia antequam fiant.

Epiſtola 2. de ſtatu viduali cap.10. Quàm bene nuptiarum opus in caſtitate coniugali Suſanna ſeruauit!

Alcimus Auitus. 500.

De conſolatoria caſtitatis laude ad ſororem:

Suſannam poſt hunc quis dignis laudibus vnquam
Excolat, infirmis quondam quæ vicit in annis
Improba vota ſenum, coniuratoq́, furores?
Optimus Hebræos & præſtantiſſimus inter
Illi vir Ioachimus erat, quem ſi quid habebat
Iudicij ac litis populus referebat ad vnum, &c.

Benedictus Abbas. 530.

In Regula cap.63. In omnibus locis ætas non diſcernatur in ordine, nec præiudicet: quia Samuel & Daniel presbyteros iudicauerunt.

Gregorius Magnus. 590.

Homilia 30. in Euangelia: Ecce apertis ijſdem oculis fidei, Dauid, Amos, Danielem, &c. intueor, & ſanctus iſte Spiritus qualis ſit artifex conſiderare volo, ſed in ipſa mea conſideratione deficio. Implet namque cytharœdum puerum, & Pſalmiſtam facit. Implet paſtorem armentarium ſycomoros vellicantem, & Prophetam facit. Implet abſtinentem puerum, & iudicem ſenum facit. 1. Reg.16 Amos 7. Dan. 13.

Isidorus Hispalensis. 620.

Libro 7. Etymolog. cap. 8. de Prophetis. Daniel interpretatur iudicium Dei, quia in presbyterorum iudicio sententiam diuinæ examinationis exhibuit, dum reperta eorum falsitate, Susannam ab interitu liberauit.

In Allegoriis veteris Testamenti: Susanna figuram Ecclesiæ habet, quam testes falsi Iudæi, quasi adulteram legis accusant.

Concilium Lateranense Primum. 650.

Consultatione 4. Ideo cum beata & nos ad Dominum exclamemus Susanna, contra iniquos sacerdotes, in defensione memoratorum sanctorum conciliorum, dicentes: *Aeterne Deus, occultorum cognitor, qui nosti omnia antequam fiant, &c.* Dan. 13. vers. 42.

Aldhelmus. 680.

De laudibus Virginitatis cap. 16. Fallaces testium personas, quæ presbyteros contra Susannam mussitantes æmulabantur, vltrix diuini potentatus censura ipsdem cladibus, quibus peierantes se deuouerant crudeliter percussit.

Cap. 24. Quemadmodum antiquitus Susannam cùm fabricatores falsitatum potius, quàm presbyteri populorum, quos adulterinæ titillationis calor incesti crimine cruentabat, dissona sermonum procacitate fallaciter insimulare machinarentur, densis, dirisque lapidum imbribus obruti, crudele mortis spectaculum præbuerunt, &c.

Beda. 700.

Ad cap. 8. Ioannis: Denique quando Susanna casta fœmina fidelisq; coniunx duobus falsis testibus arguebatur, Trinitas illi in conscientia atque in occulto suffragabatur: illi Trinitas in occulto vnum testem Danielem excitauit, & duos conuicit.

Stephanus Secundus. 752.

Epistola ad Pipinum Regem: Quamobrem cuiusdam bonæ mulieris Susannæ pudicitiæ verba loquamur: *Angustiæ nobis vndique, & quid agamus ignoramus.* Dan. 13. vers. 24.

Alcuinus. 750.

Ad caput 8. Ioannis: Nunquid semper duo homines verum dicunt testimonium? Nonne duo falsi testes contra Susannam falsum protulerunt testimonium?

Haymo. 820.

Ad caput 3. Esaiæ: Non sedet ad iudicandum ad hoc, vt in præsenti perdat tempore, sicut in Danielis volumine (*cap. 13.*) legitur: sed stat, id est, contiderat, & discernit omnium opera.

Florus Magister. 840.

Ad illa verba Canonis: *Præceptis salutaribus moniti, &c.* Nam & Susanna, cùm damnaretur ab iniustis iudicibus, tacebat, & orabat: os eius non audiebatur ab hominibus, cor eius clamabat ad Deum.

Rabanus Maurus. 850.

De Vniverso lib. 3. capite de Propheta: Daniel interpretatur iudicium Dei, quod in presbyterorum iudicio sententiam diuinæ examinationis exhibuit, dum reperta eorum falsitate, Susannam ab interitu liberauit.

Concilium Valentinum. 855.

Cap. 2. Deum præscire & præscisse æternaliter & bona, quæ boni erant facturi, & mala, quæ mali sunt gesturi: quia vocem Scripturæ dicentis habemus: (*Daniel. 13.*) *Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, & qui nosti omnia antequam fiant, &c.* Vers. 42.

Adrianus Secundus. 865.

Epist. 4. Basilius princeps eripuit Ecclesiam Dei, dum quotidie, quia non consensit adultero, traheretur tam ad corporis, quàm ad animi mortem: instar vtique Danielis sanctissimam eripientis Susannam à sententia mortis, quam impudici presbyteri, qui videbantur regere populum Domini, non autem regebant, sed potius perdebant, nequiter extorserunt.

Paschasius Radbertus. 880.

In Lamentationes Hieremiæ libro 2. litera Iod: Tales itaque plangit, quales in Daniele super Susannam insaniisse legimus, de quibus dicit: *Inueterati dierum malorum, nunc venerunt peccata, quæ opprobramini.* Vers. 52.

Smaragdus. 970.

Ad caput 63. Regulæ Benedicti: Quòd dicit, Samuel, & Daniel pueri presbyteros iudicauerunt, de Heli, & de illis, qui Susannam opprimere voluerunt, intelligitur. Samuel presbyteros iudicauit, quando filios Heli peccare vidit, & eos in corde suo præuaricatores iudicauit, & condemnauit: Heli quoq; similiter reprehendit. Daniel quoque tunc presbyteros iudicauit, quando illos iniqua cogitatione plenos, qui Susannam voluerunt falso crimine & testimonio condemnare, reprehendit, condemnauit, & Angelico eos gladio trucidandos esse præscripsit.

Rogerius Benedictinus. 1040.

Vita Brunonis Episcopi Colonienſis cap. 10. Nemo super hac re culpabilem eum dicat, cùm Samuelem sanctum, & alios plures sacerdotes pariter legamus & iudices, & Danielem Propheram duos presbyteros ad mortem damnasse legamus.

Radulphus Ardens. 1060.

Homilia in Litania maiore. Oratio igitur, quæ fit solo corde, etsi non labijs, Deo accepta est. Vnde & Susanna tacens, dicitur clamasse, propter vehementem mentis intentionem.

In Communi vnius Martyris: Tales erant *duo senes inueterati dierum malorum*, qui puellam teneram Susannam corrumpere voluerunt, sed ab ea superati sunt.

Ivo Carnotensis. 1100.

Epist. 162. Si sciremus vos esse paratos, vt cum gaudio tolerare possitis ruinas domorum, exterminationes corporum, rapinas bonorum vestrorum, possemus vos exhortari, vt sequeremini consilium Susannæ, quæ magis elegit in manus hominum incidere, quàm Dei legem derelinquere.

Hugo Victorinus. 1120.

Sermone 85. Vnde & impio presbytero aduersus iustam Susannam dictum est: *Recte mentitus es in caput tuum.* Vers. 55.

Bernardus. 1130.

Epistola 242. Quis scit si conuertantur Romani ad precem pauperis, quæ non cedunt potentium minis, non omni armaturæ fortium. Nonne quondam in Babylone ad vocem pueri iunioris vnius omnis ille populus, qui à senibus iniquis iudicibus seductus fuerat, reuersus est ad iudicium, & sic seruatus est sanguis innoxius illa die?

Sermone 3. in Annuntiatione Dominica: Videtisne duos senes (nam à senioribus exire cœperunt) quomodo in pomærio Ioachim absconduntur, Susannam quærunt vxorem eius: sequamur eos. Nam in qua cogitatione pleni sunt contra eam. *Consentire nobis*, aiunt senes, aiunt Pharisæi, aiunt lupi, qui ab alterius paulò ante, licet errantis ouiculæ fuerant deuoratione frustrati: *Consentire nobis, & commisce nobiscum. Inueterati dierum malorum*, modò accusabatis adulterium, modò adulterium suadetis. Vers. 20.

Arnulphus Lexoviensis. 1150.

Sermone habito in Concilio Turonensi: Sed quis ego sum, qui mandato Romani Pontificis audeam obuiare? *Angustiæ sunt mihi vndique:* inter verecundiam & necessitatem constitutus sum. Vers. 22.

Petrus Cluniacensis. 1150.

Lib. 2. contra Iudeos cap. 5. Audi bonam mulierem Susannam, quæ licet non sit de Canone tuo, fuit tamen de populo tuo. Audi eam, vtrum Deus aliquid ignorare possit, in oratione propria profitentem:
Vers. 42. *Domine, qui nosti omnia antequam fiant.*

Petrus Riga. 1170.

In Daniele, de Ioachim:

Huic facie præstans, quæ tunc Susanna vocata est,
Et quæ stirpe Iuda prodyt, vxor erat,
Porrò qui causas arbitrarentur in illo
Anno, presbyteros constituêre duos:
Qui tandem Ioachim, velut eius in ade frequentes,
Vxoris speciem concupiêre suæ:
Quærebantq́, senes multo molimine votis
Implendis posset qualiter esse locus.
Hortus erat Ioachim, quo se plerunque lauabat
Vxor in absconso: prodyt inde locus.
Hic latuêre senes, vt ibi sine teste reperta
Protinus arriperent, & fruerentur ea.
Æstus erat, calor instabat, sol flammeus vndas
Iusserat immemores frigoris esse sui.
Riuus, qui ludens Ioachim lasciuit in horto,
Lampadis eiusdem vi tepefactus erat.
Illic inuitant Susannam balnea: surgit,
Huc properat, fraudem nescit inesse loco:
Tentat aquam, laudat tentatam, nuda subintrat,
Laudatam nudam vidit vterque senum.
Vidit, & incaluit, concepta pabula flamma
Huius vtraque gena sunt in vtroque sene.
Hinc species, hinc spes: illinc Venus, inde venustas:
Hinc calor, inde color cor tetigêre senum.
Igni dant vires oculi, lux ignea, cervix
Lactea, casaries aurea, nuda caro.
Res noua, decrepitis audax amor imperat, igni
Exangues stipula dant alimenta nouo, &c.

Ioannes Saresberiensis. 1170.

Lib. 7. Polycrat. cap. 19. Frustra vt quemquam eorum excipias, aliquem oppones titulum: quia clamore conductitio prævalente delebitur concurrentibus exemplis, & sanctionibus patrum: Puer est, & monstrat seniores à Daniele puero condemnatos.

Innocentius Tertius. 1200.

Ad Psalmum 5. Pœnitentialem: Clamor hic non tam vocis intensio, quàm cordis deuotio debet intelligi. Sic clamauit Susanna, quæ flens suspexit in cælum. Erat enim cor eius fiduciam habens in Domino, & ideo exaudiuit Dominus vocem eius.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica infra Octauam Epiphaniæ: Daniel puer senes presbyteros iudicauit. Vnde in libro Sapientiæ dicitur: *Senectus venerabilis est non diuturna, nec numero annorum computata.*

Alexander Alensis. 1230.

Parte 3. quæst. 4. memb. 2. Daniel iudices de falso testimonio conuicit, & conuictos iudicauit.

Albertus Stadensis. 1240.

In Chronicis folio 12. Sub Baltasare liberata est Susanna à Calumnia sacerdotum per Danielem, & illi lapidati.

Guilhelmus Peraldus 1250.

In Euangelium Dominicæ 9. post Trinitatis, Sermone 3. Cùm aliquis diffamatur absque culpa sua, citò decidit infamia, & retortitur pœna in confingentes: vt accidit presbyteris, qui Susannam accusarunt, Danielis 13.

Bonauentura. 1260.

Ad caput 22. Lucæ: Et impletum est illud 1. Esd. 9. *Manus principum & magistratuum fuit in transgressione hac trina.* Et Danielis 13. *Egressa est iniquitas à senioribus, qui videbantur regere populum.* Vers. 5.

Vbertus Quarinus. 1262.

Paraphrasi in Psa. 50. Sed tu Domine liberator es meus, qui Danielem de lacu leonum, Susannam de falso crimine liberasti.

Ioannes à Sancto Geminiano. 1300.

In Summa lib. 3 de vegetabilibus, & plantis cap. 27. *Dixit Susanna: Afferte mihi oleum, & unguenta, &c.* Vers. 17. Et hæc est vnctio spiritualis lætitiæ, quæ pertinet ad decorem & morem conscientiæ.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 13. Danielis. Historia Susannæ contigit ante captiuitatem Babylonicam, vel citò post: quia Daniel adhuc erat valde iuuenis.

Guido Carmelita. 1330.

De Agnoëtis cap. 79. De Filio Dei, qui est increata Sapientia, dicitur: *Signa & monstra facit antequam fiant.* Daniel 13. *Nosti omnia antequam fiant.* Vers. 42

Petrus Aliacus. 1400.

Sermone in Festo Omnium Sanctorum: Sancti, qui in terra sunt, ex omni parte persecutionum patiuntur angustias: Propterea sancta illa & deuota Susanna, Sancti cuiuslibet personam reputans, dicebat: *Angustiæ sunt mihi vndique.* Daniel 13. Vers. 22.

Bernardinus Senensis. 1430.

Tomo 1. Sermone 3. de mendacio cap. 2. Danielis quoque 13. scriptum est, quod duobus senibus, luxuria rabidis, iniquè accusantibus sanctissimam Susannam, ac mendaciter testificantibus contra eam, Daniel primo ait: *Dic sub qua arbore videris eos colloquentes, &c.* Vers. 54

Laurentius Iustinianus. 1440.

De triumphali Christi agone cap. 11. Ecce simile Susannæ sanctæ memorabile exemplum. Conuenerunt olim presbyteri duo, iniquitate pleni, dierumque malorum inueterati, vt aduersus mulierem innocentem, quæ eorum desiderijs malignis noluit præbere consensum, falsum proferrent testimonium. Verùm iudicante Deo eandem, quam proximæ suæ parare moliti sunt, pertulêre necem.

Dionysius Carthusianus. 1460.

Ad caput 13. Danielis art. 14. de Susanna. Quia historia ista in Ecclesia, & in officio Missæ solenniter legitur, de veritate eius non dubitamus.

Nicolaus de Nise. 1470.

In lib. Sentent. tractat. 4. parte 3. quæst. 1. Si auctoritatem senectutis in instrumentum malitiæ vertant publicè peccando, sunt acriter arguendi, sicut & Daniel dicit: *Inueterate dierum malorum.* Vers. 52.

M. Antonius Sabellicus. 1490.

Libro 1. Exemplorum capite 4. Non multum absimilis huic quæstio illa memorabilis, qua vsus Daniel adolescens fatidicus Susannæ pudicitiam ab infanda calumniæ labe vindicauit, accusatoribus in id supplicium, quod puellæ intenderant, compulsit.

ARTICVLVS DECIMVSSEXTVS.

CAPVT XIIII. DANIELIS, QVO DESCRIBITVR BELIS, DRACONIS, DANIELIS, ET ABACVC HISTORIA, AVTHENTICAM ESSE SCRIPTVRAM, ET VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA PROBANDA.

NEGANT.

Anno post natum Christū

390. *Hieronymus*, Præfatione in Danielem, *capite 14. Danielis inter apocryphas & dubias Scripturas referre videtur. Sed ob id a Russino reprehensus, se non suam, sed Hebræorum opinionem recensuisse respondet.*

1520. Erasmus in Commentarijs huius D. Hieronymi Præfationis: *Mirum quod Hieronymus verum iugulat, id nunc passim legitur, & canitur in templis, cum res in primis sancta, &c. Imò nullo delectu legimus de Bel draconе, quam Hieronymus non veritus est appellare fabulam: nec addisturus, ni veritus fuisset, ne bonam voluminis partem detruncasse videretur: sed apud quos tandem? Apud imperitos, inquit ipse.*

1525. *Martinus Lutherus*, In suis Bibli,s, *Belis draconisq́, historias inter apocryphas Scripturas collocat.*

1570. *Guilhelmus Vvitakerus*, in Disputatione de sacra Scriptura, controuersia 1. quæst. 1. cap. 9. *Belis draconisq́, historiam inter spuria & apocrypha Danielis scripta refert.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Constitut. Apostolicarum lib. 8. cap. 1. Imò neque sapiens ille Daniel, bis ex ore leonum ereptus, neque tres illi pueri in fornace ignis, reliquos suæ nationis spreuerunt.

Irenæus. 180.

Lib. 4. c. 11. Quis enim est viuorum Deus, nisi qui est super omnia Deus, & super quem alius non est Deus? quem Daniel Propheta (cùm dixisset ei Cyrus rex Persarum: *Quare non adoras Bel?*) annuntiauit dicens: *Quoniam non colo idola manufacta sed vnum Deum, qui constituit cælum & terram, & habet omnis carnis dominationem.* Vers. 3.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 1. Stromaton: Tunc Daniel coniectus in lacum leonum, ab Abacuc diuina prouidentia nutritus, septimo die seruatur.

Origenes. 230.

Homil. 1. in diuersos: Sicut tres pueri in camino ignis inclusi habebantur, & tamen eos non lædebat incendium, nec odor fumi erat in eis: vel quemadmodum Danieli intra lacum leonum incluso clausstris non apertis allatum est prandium ab Abacuc: ita & hæc Virgo sancta genuit Deum, sed intacta permansit.

Eusebius Cæsariensis. 320.

De Propheticorum librorum appellationibus, in Daniele: Narrat etiam Daniel, vt est in leonum lacum coniectus, primùm quidem quòd Darium regem adorantibus Babylonijs omnibus, solus ipse Deum adoraret: deinde verò quòd Bel & Draconem sub Cyro rege sustulisset: sed est ipse incolumis de lacu extractus, in eumq; deiecti, & à leonibus statim deuorati, qui has illi insidias struxerant.

Athanasius. 340.

Sermone 4. contra Arianos: Daniel quoque Astyagi ita locutus est: *Non colo idola manufacta, sed Deum viuum, conditorem cæli & terræ, qui dominatum habet in omnem carnem.* Vers. 4.

In illud Euangelij: *Qui dixerit verbum contra Filium hominis.* Et Daniel ita liberè ad Darium ausus est dicere: *Non veneror idola manufacta, sed Deum viuentem.* Vers. 4.

Cyrillus Hierosolymitanus. 360.

Catechesi 14. Si enim Abacuc translatus est, coma capitis portatus, quanto magis Prophetarum & Angelorum Dominus de monte oliuarum per nubem ascendens, propria virtute ascendere in cælum potentior erat?

Ephræm Syrus. 360.

De recta viuendi ratione c. 86. Danielem Prophetã in lacum leonum coniecerunt impij, vt ab illis deuoraretur: ignorantes scelerati se in propriam id machinari confusionem. Deus autem per manum Habacuc, & per suum Angelum fideli seruo suo misit prandium: immanes autem ferę in medio sui videntes Prophetam, inclinantes se, adorabant illum.

De patientia & compunctione: Olim siquidem Angelus tuus, Domine, coram Propheta Habacuc apprehendens, in momento temporis eum statuit in Babylone super lacum leonum, vbi inclusus detinebatur Daniel, rursusque confestim in terram suam ipsum restituit.

Basilius Magnus. 370.

Homil. in diuites auaros: Lacus Babylonius iuuenem habuit Israelitam, captiuum quidem casu, animo verò ac proposito liberum. Ad hunc leones esurientes immissi, præter naturam abstinuerunt. Pauit eum Abacuc ab Angelo cum obsonijs longè deportatus, & ne vir sanctus inedia premeretur, temporis momento tantum veniendo penetrauit, quantum à Babylonia distat Iudæa.

Homilia 2. de Ieiunio: O eximiam & singularem ieiunij vim: leonum ora compressit, draconem perrupit, Belem euertit, Susannam è periculo eripuit.

Gregorius Nazianzenus. 380.

In præceptis ad Virgines:

Ipse ferus Daniel rabidis proiectus in escam,
Non aliut sæuos lacerata carne leones:
Sed postquam fudit q, preces palmasq, tetendit,
Aera per medium delata est esca Propheta.

Oratione 19. quæ est oratio funebris in laudem patris sui mortui: Quonam igitur modò Deus eam alit? Non manna pluens, vt olim Israël: aut per cornos pascens, vt illum Heliam: aut per Prophetam in sublime raptum satians, vt Danielem antea, cùm fame in lacu premeretur, &c.

Epiphanius. 380.

In vita Abacuc Prophetæ: Cùm ante expugnationẽ prospiceret captiuitatem Hierosolymæ, maximè cùm super ciuitatem, tum super populum eius luxit. Appropinquante autem Hierosolymis Nabuchodonosor, vt dissiparet eas, fugam dedit ille in Ostracinã, & manebat illic incola in terra Ismaël. Ast vbi Chaldæi Hierosolymis soluentes remearent in patriam suam, cum exuuijs atque captiuis, & reliquiæ vrbis Hierosolymæ in Aegyptum descenderent, antistes ille reuersus in patriam, ministrauit messoribus sui agelli: seminauerunt enim hordea. Cæterùm statim vt esculenta præparauerat, vaticinatus est suis, dicens: Proficiscar ipse in longinquam terram, & reuertar ocyus, & si cunctauero diutius, apponite nostris messoribus quod manducent. Et translatus repente in Babylonem, exhibuit prandium Danieli, qui erat in cauea cum leonibus.

Gregorius Nyssenus. 380.

Oratione de pauperibus amandis: At illi pauperes, qui aduersa præditi valetudine, angustoq; hospitiolo, imò verò angusti hospitioli angulis concluſi sunt, vti Daniel in lacu, te benignum & pauperum studiosum atque amantem tamquam Abacuc expectant: quamobrem per eleemosynam Prophetę socius efficere.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Sermone contra Gentiles & hæreticos de Euangelio: *Nuptiæ factæ sunt.*) Erat Daniel iuuenis, & leonum ora constrinxit, & dracones confregit, Bel subuertit, & presbyteros iudicauit, Susannam liberauit, tantæq; virtuti imperfecta ætas non obfuit.

Homil. 5. in Matthæum: Si Abacuc homo constitutus à nullo est visus, quando ab Angelo per comam capitis portabatur de Iudæa in Babylonem, quanto magis est credibile de Christo, non fuisse visum, cùm volens à diabolo assumeretur?

Oratione 24. in priorem ad Corinth. Nulla mulier, quæ concepit & est grauida, parturiens tanto dolore premitur, quanto illa habens corpus Domini dilacerabatur, & discerpebatur: & quod in draconе accidit Babylonio, quando accepto nutrimento disruptus est medius, hoc in hac quoque accidit.

Homil. 2. in epist. ad Philemonem: Daniel item secundò in lacum leonum iniectus, ait: *Recordatus est eum mei Deus, &c.* Vers. 37.

Palladius. 430.

Dialogo de vita D. Chrysostomi: Quando sacerdotes Belis, à Daniele confuti sunt? Nonnè cùm ipsos esse arguit eius, qui cibos potusq; consumerent?

Nilus Abbas. 420.

In Asceticis: Danielem quidem cùm homines, vt ipsi putabant, perdidissent, leones seruârunt: quem homines ex inuidia iniustè damnauerant, custodierunt & iustitiam, à qua recesserant homines rectum ipsi de iniustè damnato iudicium ferentes, declararunt.

Isidorus Pelusiota. 440.

Lib. 1. Epist. 69. An non ventris appetitus, & carnium desiderium Belis quoque cultores, & adoratores per cinerem conuictos & deprehensos exilio addixit?

Basilius Seleucius. 440

Demonstratione contra Iudæos: Cyrus post Astyagen fuit, sub quo Bel euersus est, & draco occisus.

Cyrillus Eremita. 540.

In vita S. Euthymij: Ille autem reipsa, & non in somnis protinus raptus, non dissimili fortè modo ei, quo Habacuc, ita facilè & momento temporis statuitur in littore, & perinde ac si ex somno surrexisset, ô diuinam prouidentiam, in sancta inuenitur ciuitate.

Vita Ioannis Silentiarij cap. 9. Cumq; non inuenisset viam, per quam rediret in speluncam, neq; posset ingredi, cecidit propemodum. Ecce autem repente diuinæ virtutis visitatione in altum sublatus, non secus ac Propheta Abacuc raptus, inuentus est in spelunca.

Andreas Cretensis. 560.

De S. Crucis Exaltatione: Extulit aliquando Daniel vocem in lacu leonum ad Altissimum, præfigurans Crucis exaltationem, quando prandium ei attulit Propheta Abacuc raptus momento temporis.

Anastasius Synaites. 580.

De recta fidei dogmatibus libro 1. Angeli essentiam sortiti sunt circumscriptam, vt non potuit Gabriel simul in cælo esse, & apud Virginem: neque apud Danielem in Babylone, & apud Abacuc in Iudæa.

Pantaleo Diaconus. 850.

De Sancto Michaele Archangelo cap. 6. Michael Prophetam Danielem in lacum per iniuriam coniectum celerrimè conseruauit, & sæuorum leonum ora refræuauit, & Abacucum rapuit, & ad eum cum cibo parato à Palæstina abduxit Babylonem, & eum rursus repentè in suum locum restituit.

In narratione miraculorum Michaelis Archangeli: Abacuc quoque Propheta erat in Iudæa. Ipse autem coxerat pulmentum, & panes intinxerat ad nutrimentum, & ibat vt id ferret suis messoribus. Angelus autem Domini apprehendit verticem Habacuc, & impetu sui spiritus eum portauit à Iudæa in Babylonem, cum lentis alimento, & intulit ipsum Archangelus in lacum leonum, non soluto illic signaculis. comeditq; Daniel fertus Domini, & lætatus est. Et rursus idem Angelus Michael restituit confestim Habacuc in locum suum, nihil ei impedimenti afferens, quo minus eadem hora veniret, & eodem cibo messores suos copiosè aleret. Papè quanta est diuini Angeli pernicitas?

Simeon Metaphrastes. 970.

De S. Theodora virgine: Theodora libenter ei obtemperabat. Nouit enim ab illo ipso Deo, qui misit in lacum leonem Prophetam Abacuc, vt Danieli, qui & ipse Propheta erat, cibum impertiret, quiq; & leonum ora obstruxit, &c.

De rebus gestis Cornelij Centurionis cap. 5. Dixit ex animo Cornelius: Deus, qui tempore Danielis famuli tui Belum euertisti, & draconem sustulisti, & ora obstruxisti leonibus, vt tuum seruares famulum, tu quoque nunc euerte hæc simulachra, &c.

De Daniele & tribus pueris cap. 23. Babylonij non solùm nullo sensu præditum Bel colebant: sed etiam magnum quendam draconem, qui in domo quadã delitescebat, tanquam Deum colebant. Tentatur ergo in hoc quoq; Daniel à Cyro: & iubebat, vt cum adoraret, tamquam verè comedentem, & bibentẽ, & viuẽtem Deũ. Ille autem: *Dominum*, inquit, *meum adorabo. Quòd si velis fore eũ etiam esse mortalem, & u-*

quem

quem natura accidit interitum, non autem Deum. permitte, ô rex, & ego occidam sine gladio & virga. Cùm ergo rex in hoc annuisset, & pecus simul & adipem & pilos coxisset, & offam fecisset, demisit in os draconis. Ille autem cum comedisset, confestim rumpitur. Babylonij cùm accepissent Danielem, rursus demittunt in lacum leonum: diuina manu obstruuntur ora leonum, nec sacrum corpus audent attingere.

Cap. 24. Erat sacer Habacuc in Iudæa, qui cùm panem in disco comminuisset, & ius ei immisisset, abibat vt ferret ad messores. Angelus autem Domini ei apparuit, & iussit eum id ferre Babylonem ad Danielem: & protinus Angelus comam capitis apprehendit, & momento temporis impetu ducentis spiritus expansus steterit super lacum, & appellauit Dei vinctum, & ait: Accipe hanc coenam, quam Deus ad te misit, tui magnam curam gerens. Ipse autem Habacuc, cùm eadem rursus virtute illud immensum transuolasset, spatium, momento temporis ita fuit loco restitutus, vt nondum praterijsset hora prandij messoribus.

Michael Glycas. 1100.

Parte 2. *Annalium*: Id temporis Daniel Belum simulachrum Babyloniorum aboleuit, & improbitatem sacrificorum per cinerem coarguit: sustulit item draconem illum, quem religiosè venerabantur. Hinc factum, vt orta sacrificiorum seditione aduersus Cyrum, quasi iam apertè Iudaizantem, Daniel ijs dederetur, & totos sex dies in eadem leonibus fouea concluderetur. Verùm ne tum quidé aliquid detrimenti accepit. Quin etiam Vates Abacucus in oculi momento ad Danielem peruenit, quamquam fouea ipsa obsignata foret, eique coctum messoribus in Iudæa cibum defert.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Anacletus, 95.

Epistol. 1. Nam si veraciter Deum credimus, eumqùe diligimus, vt debemus, & proximos, sicut nosmetipsos, ipse nos eripiet & consolabitur. Et sicut per Angelum suum Abacuc Prophetam cum prandio in lacum leonum ad Danielem vatem misit, & Philippum vnum de septem Diaconis ad Eunuchum: ita dabit nobis consolationem & liberationem.

Tertullianus. 200.

De Ieiunijs cap. 7. Nam & Angelus missus ad Danielem hanc statim profectus est causam diuinæ dignationis: *Vade*, inquit, *demonstra tuæ quatenus miserabilis es*, ieiunando scilicet, si Deo miserabilis, leonibus in lacu fuerat horribilis: Vbi illi quidem sex diebus ieiunanti prandium Angelus procurauit.

Cap. 9. Danieli in lacu leonum esurienti prandium merentium exhibitum est.

De Idololatria cap. 18. Nam si ita esset, vtique tantæ sanctitatis & constantiæ viri statim habitus inquinatos recusassent, statimq; apparuisset Danielem idolis non deseruisse, nec Belem, nec draconem colere, quod multò postea apparuit.

Cyprianus. 250.

Epistola 56. Daniel cùm compelleretur adorare idolum Bel, quem tunc populus & Rex colebat, in asserendum Dei sui honorem plena fidei libertate prorupit, dicens: *Nihil colo ego nisi Dominum Deum meum, qui condidit cælum & terram.* *Libro 4. epist. 6.* *Dan. 14. vers. 4.*

De Oratione Dominica: Cùm Dei sint omnia, habenti Deum nihil deerit, si Deo ipse non desit: Sic Danieli, in leonum lacu iussu regis incluso, prandium diuinitus procuratur, & inter feras esurientes, & parcentes, homo Dei pascitur.

Sermone de eleemosyna: Danieli in lacum leonum incluso prandium diuinitus apparatur, & tu metuis, ne operanti, & Deum timenti desit alimentum.

Zeno Veronensis. 260.

Sermone pro fidei veritate: Non hodie inducitur Daniel inter frementium leonum rabidos rictus intrepidus cælesti prandio satur.

Sermone de Timore: Huius suffragio Daniel populis terribilem inermis draconem necat: leonibus obiectus in periculo prandet, qui solet extra periculum ieiunare.

Hilarius. 350.

De Trinitate lib. 10. Daniel Propheta prandio alendus, leonum lacum non timet: Apostoli cædi se pro Christi nomine, & pati gaudent: Pauli libatio sua corona iustitiæ est.

Ad Psal. 125. Testis Daniel in fame Prophetæ prandio saturatus.

Eusebius Vercellensis. 360.

Epistola ad presbyteros & plebes Italiæ ab exilio missa: Agnoui, fratres charissimi, vos, vt desiderabam, esse incolumes: & quasi subitò raptum omni longinquitate terrarum (vt Habacuc factum est, qui per Angelum portatus fuit vtique ad Danielem) sic me iudicaui ad vos peruenisse.

Ambrosius. 370.

De Iacob & vita beata lib. 2. *cap.* 8. Daniel sacerdotũ furta prodebat, & superstitiones eorum redarguebat, ostendens nulla veritate subnixas, sed fraudibus adumbratas.

Lib. 2. *cap.* 9. Neget quis beatum Esaiam, cùm medius secaretur: Hieremiam, cùm mergeretur: Danielem sanctum, cùm inter leones staret intrepidus, & prandium ei raptus ab Angelo Propheta deferret? Non vtique ideò beatus, quia alienum prandebat prandium, sed quia meritis suis impasta leonum ora claudebat.

Enarratione 1. *in Genesin ad Horationum:* Accipe etiam quod supra hominis substantiam: Moses in imo ambulauit mari, in summo Apostoli: Abacuc sine pennis volauit.

Ad Psal. 36. Abacuc prandium messoribus deferendo eleuatus ab Angelo aërei tramitis iter carpsit, & redditus terris, inter sæuos leonum strepitus, pio Prophetæ dulce conuiuium ministrauit.

Ad Psal. 118. *octona.* 17. Daniel Propheta iecundò in lacum missus leonum, & immanium ferarum sæuitia atque horrore circumdatus, recta omnia in conspectu esse Domini imperterrito clamore iactabat.

Prudentius. 380.

Homo post cibum:

Sic olim tua pralucens potestas
Inter rancisonos suum leones
Illapsis dapibus virum refouit.
Illum fusile numen execrantem
Et curuare caput sub expolita
Aeris materia nefas putantem
Plebs dira Babylonis, ac tyrannus
Mortis subdiderant feris dicârant,
Sanis protinus haustibus vorandum.
O semper pietas, fidesq; tuta:
Lambunt indomiti virum leones,
Intactumq; Dei tremunt alumnum.
Sed cùm tenderet ad superna palmas,
Expertumq; sibi Deum rogaret,
Clausus ingener, indigensq; victu,
Iussus nuntius aduolare terris,
Qui pastum famulo daret probato,
Raptim desilit obsequente mundo.

Cernit fortè procul dapes inemptas,
Quas messoribus Abacuc Propheta
Agresti bonus exhibebat arte.
Huius cæsariem manu prehensa,
Plenis (sicut erat) gravem canistris
Suspensum rapit, & vehit per auras.
Tunc raptus simul ipse, prandiumq;
Sensim labitur in lacum leonum,
Et quæ tunc epulas gerebat, offert:
Sumas lætus, ait, libensq; carpas,
Quæ summus Pater, Angelusq; Christi,
Mittunt liba tibi sub hoc periclo.
His sumptis, Danielis excitavit
In cælum faciem, cibosq; fortes
Amen reddidit, Alleluia dixit.

Hieronymus. 390.

Epistola 22. ad Eustochium de custodia virginitatis c. 4. Potuit & Danieli de regijs ferculis opulentior mensa transferri: sed Habacuc ei messorum prandium portat, arbitror rusticanum: ideoq; & desideriorum vir appellatus est, quia *panem desiderij non manducavit, & vinum concupiscentiæ non bibit.* Innumerabilia sunt de Scripturis diuinis responsa, quæ gulam damnent, & simplices cibos probent, hæc sufficiant pauca de pluribus.

Epist. 41. ad Rusticum: O si mihi nunc Dominus Iesus Christus vel Philippi ad Eunuchum, vel Abacuc ad Danielem translationem repente concederet: quàm ego nunc tua arctis stringerem colla amplexibus?

Augustinus. 400.

Sermon. 65. de Tempore: Nunquid Dominus, qui cælum & terram fecerat, cuius omnis est creatura, non potuit in eremo per Angelum prandium mittere, sicut Danieli in lacum leonum per Abacuc misit?

Paulus Orosius. 410.

Apologetico contra Pelagium: Præparatis onustus escis Abacuc, vt ieiuno inter esurientes feras iusto prandium ministraret, (vt vulgata narrat editio,) in momento diei à Iudæa in Babyloniam translatus fuit, protinus ac relatus.

Severus Sulpitius. 420.

Lib. 2. sacræ Historiæ: Erat ea tempestate apud Babylonios Beli antiquissimi regis, cuius etiam Virgilius meminit, ex ære simulachrum, quod superstitione hominum consecratum, Cyrus quoq; adorare erat solitus, antistitum eius dolo illusus, qui vesci effigiem illam, atque potare affirmabant: cùm diurnam pensitationem, quæ idolo inferebatur, clam ipsi absumerent. Igitur Cyrus, cùm Daniele familiariter veteretur, quærit ab eo, cur simulachrum non adoraret, cùm manifestum viuentis Dei esset indicium, absumentis ea, quæ inferebantur. Daniel ridens hominis errorem, negare id posse fieri, vt æs illud, id est bruta materies, cibo veteretur ac potu. Accersiri ergo Rex sacerdotes iubet: adhibito eos terrore increpat, quis impensa consumeret, cùm Daniel minimè id ab insensibili simulachro posse fieri contenderet. Tum illi confisi parato dolo, inferri & obsignari à rege templum deposcunt, vti, nisi omnia postero die absumpta deprehenderentur, morte pœnas persoluerent: dum eadem conditio Danieli maneret. Itaque signo regis templum obsignatur, cùm prius Daniel, sacerdotibus insciis, pauimentum cinere aspersisset, vt introeuntium occultos aditus vestigia proderent. Igitur postero die Rex templum ingressus, animaduertit absumpta, quæ idolo apponi iusserat. Tum Daniel occultam fraudem vestigijs prodentibus referat: sacerdotes cum vxoribus & filijs suffoso foramine ingressos, ea, quæ idolo apposita fuerant, deuorasse. Ita omnes iussu regis interfecti, templum & simulachrum Danieli in potestatem datum, atque ex arbitrio eius dirutum.

Libro 1. Æneid.

Eucherius Lugdunensis. 450.

Homil. 10. de Pascha: Daniel maximus Prophetarum horrendum draconem, id est, qui spiritum diaboli præferebat, solidioris cibi virtute conficit, faciens de pice & adipe, id est de duabus substantijs vnam offam, qua assumpta, quod putabatur cibus, interitus fuit.

Prosper Aquitanicus. 460.

De promissionibus & prædictionibus Dei parte 2. cap. 35. In duodecima visione spectaculum quoddam lætissimum, non tantum regi, quantum etiam spiritalibus mentibus exhibuit Daniel. Bel quippe idolum, quod omnes Babylonij simul cum rege cultui habebant, magnos regios apparatus, velut quotidie comedens, quos sacerdotes cum suis per occultum intrantes ostium consumebant: Daniel eorum fraudes subtili arte demonstrans, seri in pauimento templi cinerem suis præcepit. Signatis igitur foribus annulo regis, in posterum diem venientibus, non illa ab illo figmento consumi, virorum ac mulierum impressa vestigia demonstrârunt. Confessione etiam sacerdotum occultum est illud ostium proditum, per quod introeuntes, omnia deuorabant. Confracto itaque regia iussione figmento draconem, quem simul vt diuinum suspiciebant, sine gladio & fuste ita peremit Daniel, quemadmodum sciebat corruptibilem posse corrumpi. Pro munere veræ religionis offensæ in lacum Babylonij deuorandum Prophetam miserunt. Nec defuit diuina potentia, quæ & custodiam solitam suo, & prandium per eius socium ministraret incluso.

Sedulius. 460.

Ad caput 1. epistolæ ad Romanos: Primi Babylonij Deum vocauerunt figmentum Belis, hominis mortui, qui principatum dicitur in ijs gessisse: coluerunt & serpentem draconem, quem occidit Daniel homo Dei.

Alcimus Avitus. 500.

De consolatoria castitatis laude ad sororem:

Quos meritis æquans Danielis candida virtus,
Horrida frendentum compescuit ora leonum.
Nam cùm in se Assyrios, & Belis imagine fracta,
Atque sacerdotum detecta fraude suorum,
Dignus ob id mercede puer, mouisset, in antrum,
Quo septem ingentes solitum nutrire leones,
Ora famescentum satiet qui dira ferarum,
Mittitur: vtq; illi feritas minus horrida parcat,
Subtrahitur diris consueta leonibus esca.
At verò qui nunquam non in tempore seruis
Nouit adesse suis, puero adfuit, inq; leones
Virtutem dedit, vt posita feritate, suaq;
Iam famis obliti, sartum tectumq; fouerent,
Immunemq; suis à rictibus: & tamen illud
Quis non addiderit toti admirabile mundo?
Quòdtum in Iudæa degens regione Propheta,
Angelica medium sublatus in aera dextra,
Vertice de summo pendens, summoq; capillo,
Subiectaq; terens immotis gressibus auras,
Intulit optatas puero nil tale putanti
In Babylona dapes, gratis tunc protinus actis
Excepit Daniel transmissas desuper escas.

Gregorius Magnus. 590.

Lib.2.Dialog. cap.22. Certè Scriptura teste nouimus, quòd Prophetia ex Iudæa subleuatus, repente est cum prandio in Chaldæa depositus: quo videlicet prandeo Prophetam refecit, seq; repentè in Iudæa iterum inuenit. Si igitur tam longè Abacuc potuit sub momento corporaliter ire, & prandium deferre, quid mirum si Benedictus pater obtinuit, quatenus iret per spiritum, & fratrum quiescentium spiritibus necessaria narraret? vt sicut ille ad cibum corporis corporaliter perrexit: ita iste ad institutionem spiritalis vitæ spiritaliter pergeret?

Isidorus Hispalensis. 620.

De vita & obitu Prophetarum cap. 40. de Daniele. Castitatem fœminæ reuelauit, simulachrum Bel diuinæ aspirationis argumentis elisit, draconem diuinæ mentis instinctu incredibili admiratione disrupit: & in lacum missus, rabiem mitigauit ferarum, atque virtute animæ fortis inter frementes securus epulatur leones.

Gregorius Tertius. 730.

Epistola ad Germanum Constantinopolitanum: Neque etiam imagines duarum meretricum Oholden & Oholibas ereximus, aut has adorauimus neque sacrificia à nobis Bel in Babylone, neque Dagoni in Palæstina obtulimus, neque item aliis Gentium Diis subiecti fuimus.

Walafridus Strabo. 830.

De rebus Ecclesiasticis cap.1. Paganos etiam templa fecisse Diis suis agnoscimus: quia & templum Dagon in Samuele legimus: Danielem quoque in templo Beiis sacerdotum eius strophas deprehendisse.

Hincmarus. 850.

De secunda S. Remigy translatione: In eo, quòd sanctissimum corpus eius prius in designata nutu diuino Ecclesia sepultum, & postea Angelico ministerio de loco ad locum est deportatum, Abacuc Prophetam, qui manu Angeli de Iudæa super lacum Babylonis est deportatus, indeq; in Iudæam reuectus, designatum videmus.

Altercatio Synagogæ & Ecclesiæ. 880.

Cap.3. Helias corpore sublatus est. Abacuc de regno in regnum: Ezechiel quoq; spiritu in montem excelsum.

Anselmus Cantuarien sis. 1080.

Ad caput 11. epist. ad Hebræos: *Obturauerunt ora leonum.* Sicut Daniel, quem illæsum in lacum leonum per noctis vnius spatium fides seruauit: aliaq; vice sex diebus cum septem ieiunis leonibus in lacu clausus sine læsione perduravit.

Honorius Augustodunensis. 1120.

Sermone in Annuntiationem S. Mariæ: Daniel permissu regis idolum Babyloniorum destruxit, & draconem, quem adorauerunt, interfecit. Vnde Babylonij ira permoti, eum in lacum leonum miserunt, & lapide magno vsque ad septem dies clauserunt. Angelus Domini Prophetam Habacuc de Iudæa cum prandio rapuit, & super lacum leonum statuit, qui cibum Danieli detulit, nec tamen sigillum amouit.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

Ad caput 1. Abacuc: Fateor non libenter recurrit animus ad illum carneum Nabuchodonosor, præsertim cùm iste Abacuc legatur alicubi fuisse Danielis contemperaneus, quo tempore non futura, sed facta erant, quæ de eodem Nabuchodonosor legimus.

Petrus Cluniacensis. 1150.

Epist.1. Cui verò in toto orbe Abacuc Prophetæ auctoritas non innotuit, cùm & frequenter legatur, & libenter audiatur translatus ab Angelo per cincinnum capitis de Iudæa in Babylonem, ibiq; Danieli, in lacu leonum clauso, prandium, quod messoribus parauerat, exhibuisse?

Petrus de Riga. 1170.

In Daniele:

Rex audita pauens, Danielem tradidit illi,
Ingq; leonum mittitur ille lacum:
Septem non escas foltas habuere diebus,
Vt citius perdant ora ferina virum:
Sed miserata suum seruat diuina Prophetam
Gratia: namque fera nil feritatis habent.
Ieiunat Daniel, nullas ibi suscipit escas,
Nec fuit esca feris, quem tenuere fera.
Stans procul hinc Abacuc pulmentum ferre parabat
Illis, qui segetes falce secante metunt.
Angelus inquit ei fer pulmentum Danieli,
Quem grauis affligit in Babylone fames.
Respondens ait hic ignoro lacum Babylonis,
Nescio prædictus nescio quis sit homo.
Et de Iudæa tulit illum cirine capilli
Angelus, & locat hunc in Babylonis humo.
Exclamans Abacuc, ait: ô Daniel vir honoris,
Quæ Deus hùc misit prandia tolle cuti.
Vescitur ille cibo grates referendo, loco q;
Reddicus est Abacuc, quo fuerat ille prius.
Septima lux aderat, Rex vt fleret Danielem
Venit, & inuenit nil nocuisse ferat:
Deq; lacu tulit hunc, laudando Deum Danielis:
Clamans quòd similis non sit in orbe Deus,
Ingq; lacum mittit ruhet omnes ante leones
Illos, qui tanti causa fuere mali:
Quos in momento rapit, & vorat ira leonum,
Cessauitq; malum, cum perijsset malus.

Innocentius Tertius. 1200.

Epistolarum decretalium lib.1. epistola ad Episcopos Franciæ: Ad staturam nostram nec cubitum vnum valemus adijcere, vel simul in diuersis locis existere: in vnius tamen corporis veritate, vel ad remotum quælibet in ictu oculi transuolare possumus, & cum Abacuc exuli Danieli depositio in lacu leonum per nos ipsos cibi consolationem adferre, ac messoribus nihilominus ministrare.

Cæsarius Heisterbachius. 1220.

Lib.7.cap 38. In his, quæ dicta sunt, parem hunc iudico virum duobus antiquis Prophetis, Ezechieli scilicet & Habacuc: ex quibus vnus mirabiliter videt, quæ agebantur in Hierusalem: alter verò è Iudæa subitò translatus est in Babylonem.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In Euangelia capite ieiunij. Danieli in lacu leonum misit per Prophetam Abacuc alimentum & panes, quos triuerat in alueolo.

Guilhelmus Alvernus. 1230.

Secunda parte de Vniuerso parte 2. cap.70. Quòd apud quendam ex Prophetis Hebræorum legitur, quòd Angelus bonus Prophetam arreptum cincinno capitis in Babylonem portauerit, dico, quia præter virtutem natiuam Angelicam adfuit ibi noua virtus superaddita Creatori, cuius iussu hoc factum fuisse narratur eodem libro. Non enim cincinnus capillorum hanc virtutem naturaliter habuit, vt pondus corporis Prophetæ ferre posset, neque ipsi capilli adeò tenaciter adhærebant capiti eius, vt tanto tractu & pondere non auulsi essent ab ipso.

Albertus Stadensis. 1250.

In Chronica fol.12.in Balthasare: Sub eodem Daniel 70. sacerdotes furtim oblationes Belis comedentes occidit, Bel & templum eius subuertit, draconem massa picea & pilis cocta suffocauit. Propter quod in lacum missus, ab Habacuc de Iudæa in Babylonem translato visitatus est, & liberatus.

Bonauentura. 1260.

Ad cap.4.Lucæ: *Et manibus tollent te.*) Quasi portatores, secundum quod legitur Angelum portasse Abacuc,Danielis vltimo.

Iacobus Genuensis. 1280.

Sermone 3. de Ascensione Domini: Secundus gradus est, operibus misericordiæ vacare. Per istum gradum raptus est Abacuc, vt habetur Danielis 14. qui raptus est ab Angelo vsque in Babylonem,portans Danieli prandium,quod & messoribus præparauerat: per quod datur intelligi, quòd homo interdum debet pauperes remotos inquirere, de necessarijs dare.

Nicolaus Hanapius. 1285.

In Exemplis virtutum & vitiorum, ex sacris literis excerptis cap.1.de miraculis: Daniel cum leonibus septem diebus remansit illæsus,Danielis 14.

Albertus Patauinus 1300.

Serm.261. Hanc populi violentiam,& Pilati occasiones,figurauerunt Babylonij, Danielis 14.congregati ad regem,& dicentes: *Trade nobis Danielem aliàs interficiemus te, & domum tuam.*

Sermone 30. *Et venisti ad me.*) Sicut Abacuc ad Danielem, portans sibi prandium,Dan 14.

Augustinus Triumphus. 1320.

De potest. Eccl. sacrastica quæst. 48. art.3. Danielis 14. scribitur, quod ipsemet interfecit draconem, ponendo in os eius escas confectas ex adipe, & pice, & pilis, & sic maleficio fuit vsus (vt videtur) ad interfectionem draconis. Respons. Daniel non interfecit draconem magicæ artis maleficio, sed Dei potius auxilio.

Ludolphus Saxo Carthusianus.1330.

Vita Christi parte 1.cap. 22. In Babylone idolum Belis pro Deo colebatur: quod multum comedere, & bibere dicebatur, quod Daniel destruxit, & sacerdotes eius interimit. Ibidem etiam in spelunca draco latitabat, quem gens tamquam Deum æstimabat, cui sacerdos statutis horis cibum offerebat: Daniel autem massam de pice,& adipe,& pilis confecit,& in os draconis coniecit: quàm cùm comedit,statim est ruptus, & sic vterque deuorator, & gulosus per Danielem est destructus,&c Cùm Abacuc Propheta pulmentum messoribus suis parasset, portauit eum Angelus Domini per capillos de Iudæa in Babylonem ad Danielem, vt comederet, & postea in momento eum reportauit.

Thomas Argentinensis. 1350.

Lib.2.Senten.d.2.quæstio.1. artic.3. Dato quòd omnis gens seu natio cogitet sibi Deum, non oportet tamen,quòd reputet sibi per se notum talem Deum esse, cùm ipsum videant necessario transire in non esse. Exemplum de Bel Deo Babylonis,quem Daniel destruxit,vt patet Daniel.14.

Ioannes Bromiardus. 1380.

In Summa Prædi. Tom.1.cap 11. Daniel bis fuit positus in lacu leonum,à quibus illæsus exiuit, inimicis suis deuoratis in momento, sicut patet Daniel. 14.quia sic dissipat Dominus consilia gentium.

Laurentius Iustinianus. 1430.

De triumphali Christi agone: Heliam in curru ignea ab aspectibus hominum legimus fuisse sublatum: sed & Abacuc Prophetam nouimus in momento de Iudæa in Babylonem esse deductum. Horum neminem per seipsum,sed per Angelorum ministerium id egisse cognouimus.

Dionysius Carthusianus. 1460.

Ad cap.14. Daniel. Quoniam Ecclesia in officio Missæ vtitur ista historia,legiturq; eam loco epistolæ, non videtur de veritate dubitandum esse.

Baptista Fulgosius. 1480.

Libro 1.de prodigus capite 6. de miraculis: Abacuc momento ex Iudæa in Babylonem translatus fuit, vt pulmento, quod messoribus ferebat, Danielem in lacu pasceret:in Iudæam ab eo loco pari celeritate relatus.

ARTICVLVS DECIMVSSEPTIMVS.

LIBRVM IESV FILII SIRACH, QVI ECCLESIASTICVS INSCRIBITVR, ESSE CANONICAM SCRIPTVRAM, ET VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA PROBANDA.

OLIM DVBITARVNT.

Anno post natum Christũ
100.
200.
300.

MELITO Sardensis, Georgius Nazianzenus, & Amphilochius, texentes Catalogum sacrarum Scripturarum, libri Ecclesiastici nullam mentionem faciunt.

Hieronymus, Præfatione in libros Salomonis, *asserere videtur Ecclesiasticum non valere ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam.*

NOSTRO

NOSTRO SECVLO NEGANT.

1520. Martinus Lutherus in Colloquijs Latinis Tom. 2. c. de libris veteris Testamenti ait: *Ecclesiasticus verus est Legista, nō Propheta: nihil scit de Christo. Quid est Iesus Sirach (quantumuis liber sit optimus) ad Christi & Apostolorum verba? Tantùm est legalis liber: loquitur de iure & œconomia. Hoc miratur mundus, & verba Christi excellentissima negligunt ur.*

1570. Guilielmus VVitakerus, in Disputatione de sacra Scriptura, controuers. 1. quæst. 1. cap. 13. de Ecclesiastico: *Non esse*, inquit, *Canonicum librum, ex eo colligi potest, quòd Græcè scriptus fuerit.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

Eccl. 14 1. *Petr.* 1. *vers.* 24. Omnis caro vt fœnum, & omnis gloria eius tamquam flos fœni: exaruit fœnum, & flos eius decidit.

Iacobi 1. 10. Quoniam sicut flos fœni transibit.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Primus. 90.

Hier. 2. Eccl. 28. *Epistola* 1. Et iterum per Prophetam loquitur, dicens: *Expauit*, inquit, *cœlum super hoc, & horruit amplius vehementer dixit Dominus.* Et iterum: *Impone homo tuæ linguæ ostium & seram: Cessa eorum altitudinem excellens, & loquens aduersus Deum iniquitatem & proximum tuum.*

Ignatius. 100.

Eccl. 19 *Epistola ad Heronem:* Ne omnibus credas, ne omnibus confidas, neque si quis blandiatur tibi. Multi enim sunt ministri sathanæ. Et: *Qui citò credit, leuis est corde.*

Clemens Alexandrinus. 200.

Eccl. 21. *Libro* 1. *Pædagogi cap.* 8. Hic oriuntur aliqui, qui dicunt, non esse bonum Dominum, propter virgam, minas, & timorem: neque Scripturam audientes, quæ sic dicit: *Et qui timet Dominum, conuertitur ad cor suum.*

Sap. 15. Eccl. 15. *Lib.* 1. *Stromatum cap.* 5. Salomon quoque rursus dicit: *Arbor enim est immortalitatis ijs, qui ipsam apprehendunt.* Et ideò dicit: *Ecce do ante faciem tuam vitam & mortem: diligere Dominum Deum, & ambulare in vijs eius, & audire vocem eius, & credere vitæ.*

Eccl. 31. Libro 2. Pædagogi cap. 8. *Honora medicum propter vtilitatem eius*, inquit Scriptura. *Ipsum enim creauit Altissimus.* A Domino autem est medicina.

Origenes. 230.

Eccl. 8. *Homilia* 8. *in Numer.* In libro qui apud nos quidem inter Salomonis volumina haberi solet, & Ecclesiasticus dici: apud Græcos verò Sapientia Iesu filij Sirach appellatur, scriptum est: *Omnis sapientia à Deo est.*

Eccl. 8. *Homilia* 1. *in Iudicum:* Vt autem hoc amplius Scripturarum auctoritate clarescat, quomodo soleat dicere Scriptura cognoscere vel nescire, vide quomodo alibi scriptum est: *Qui custodit mandatum, non sciet verbum malum.*

Eccl. 7. *Homil.* 1. *in Exechielem:* Vide Salomonem sapientissimum omnium, quid de Dei correptionibus suspicetur: *Filiumolis esse pusillanimis in disciplina Dei, neque deficias correptus ab eo.*

Eccl. 10. *Homil.* 9. *in Exechielem:* Quid enim ait Scriptura: *Quid superbit terra & cinis?*

Eccl. 13. *Tractatu* 24. *in Matth.* Inflati sunt, cùm deberent recordari Sapientiæ verbum dicentis: *Quantus magnus es, tantum humiliare, & coram Deo inuenies gratiam.*

Eusebius Cæsariensis. 320.

De præparatione Euangelica lib. 8, *cap.* 2. Simeonis tempestate Iesus filius Sirach fama celebris fuit, qui sapientiam titulo omnium virtutum genera professentem composuit.

Athanasius. 340.

In Synopsi de hoc libro: Hic itaque Iesus, cùm esset Salomonis sectator, haud minus illo in illustranda sapientia, & pietatis disciplina strenuum se gessit, verè multiscius existens & dictus.

Eccl. 19. *In Apologia de fuga sua:* Et Salomon hunc sermonem obsignans, ita ait: *Tollentur immaturæ animæ impiorum.*

Eccl. 13. *Libro de virginitate:* Ait enim Scriptura sacra: *Qui attigit picem, inquinabitur: & qui communicat superbo, simulis illi efficietur.*

Synodus Alexandrina. 340.

Extat apud Athanasij Apologia 2. contra Arianos. Eccl. 22. *Epistola ad Episcopos Ecclesiæ Catholicæ:* Non Athanasij, sed illorum acta luctum lamentationemque merentur. In ipsos enim ploratus congruit. Siquidem scriptum est: *Ne fleas mortuum, neque lugeas; sed complorate complorationem egredientem, quia non amplius reuertetur.*

Basilius Magnus. 370.

Eccl. 18. *Asc. cap.* 8. *Esaiæ:* Ait enim Scriptura: *Cùm consummauerit homo, tunc incipit: & cùm quieuerit, tunc indigebit.*

Eccl. 29. *Sermone de ascesi:* Potissimum autem debet se monachus à congressione mulierum abstinere: itemq; à vini vsu: quia *Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes.*

Eccl. 22. *In Regulis fusius disputatis, Responsione* 17. Porrò hæc ita esse sapientissimus Salomon confirmat, his verbis: *Fatuus in risu exaltat vocem suam; vir autem sapiens vix tacitè ridebit.*

Eccl. 31. *Respons.* 104. Atque in vniuersum necessariò omni in memoria tenere antistes debet, quid dicant diuinæ literæ: *Sine consilio nihil fac.*

Ephræm Syrus. 370.

Eccl. 25. *Aduersus improbas mulieres:* Quòd autem malitia leonem & draconem mulier improba superet, fidem huius facit Sapiens, dum ait: *Commorari leoni & draconi placebit, quàm habitare cum muliere nequam*, &c. Non immeritò dictum est à Sapiente: *Breuis omnis malitia super malitiam mulieris.*

De Patientia: Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, & Martyres fortiter perferentes tentationem atq; tribulationem, etiam inter angustias gauisi sunt, propter spem retributionis & mercedis, quæ ex-

spectatur,

Eccl.2. ſpectatur, ſicut ait Scriptura: *Fili, accedens ad ſeruitutem Dei, dirige cor tuum, & ſuſtine.*

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Eccl 3 *Catechеſi 6.* Attentè prius aſpicias ſolem, & tunc Dominum curioſè ſcrutare: *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris*: vetatur tibi hæc cogitatio.

Macarius Ægyptius. 370.

Homilia 10. Hi quanto ſpiritaliter locupletiores ſunt, tanto ſe pauperiores exiſtimant, & abſque ſatietate ſpirituali deſiderio feruntur erga ſponſum cœleſtem, vt ait Scriptura: Eccl. 24. *Qui edunt me, adhuc eſurient: & qui bibunt me, adhuc ſitient.*

Gregorius Nazianzenus. 380.

Eccl 4. *Oratione 1.* Ducu quoque precibus tuis, præ ſermone, fulſi ſpiritu: *Benedictio enim patris firmat domos filiorum.*

Eccl. 11. *Aduerſus Iulianum oratione 2.* Qui potentes ſe ſedibus deponit, & inſuſpicabilem diademate ornat. Nam id quoque à Scriptura accipio.

Oratione 10. quæ eſt in laudem Cæſarij fratris: Cùm hactenus ipſum lachrymis & laude proſecuti fuerimus, vt ne legem eam, quæ in huiuſmodi rebus viget, neglexiſſe videar: neque enim hoc à noſtra philoſophia alienum eſt: *Memoria quippe iuſtorum,* Prou. 10 inquit ille, *cum laudibus.* Et: *Super mortuum plora,* Eccl. 38 *& quaſi dira paſſus incipe plorare.*

Gregorius Nyſſenus. 380.

Eccl.13. *De vita Moſis*: Hoc eſt etiam quod Sapientia monet: *Altiora te ne quæras*: id eſt, noli oſſa Chriſti conterere. Non enim eges ſcientia ipſorum.

In Eccleſiaſten Homilia 3. Qui hæc in ſua plantat anima, & colit vinum, quod cor lætificat, & ſuam operatur terram, vt dicit in prouerbijs, ſicut lex Eccl.40. exigit eius agriculturæ, vtpote rectè viuendi inſtitutum rationibus, & cogitationibus euocans, & Eccl. 20. adulterina euellens.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 76. Oportebat te euoluere Sapientias Salomonis inquam, & filij Sirach, & omnes in ſumma diuinas Scripturas.

In Ancorato: Si verò reprehendit nos Scriptura diuina, dicens: *Quæ tibi præcepta ſunt, ea conſidera.* Et: Eccl.3. *Non opus eſt tibi occultis.* Et: *Altiora te ne quæras, & profundiora te ne expendas.*

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Ad cap. 6. Geneſ. Sed & hoc, quod poſtea à Propheta dictum eſt, prius ipſe implebat: *Melior eſt vnus* Eccl. 16 *faciens voluntatem Domini, quàm mille numeri prauaricatores.*

Ad Pſalm. 134. Hoc etiam in Iob dictum eſt: *Aggens aquam in nubibus eius.* Et Salomon: *Continens a-* Eccl. 43. *quam in veſtimento.*

Homil. 51. in Matth. Quid eſt *in tempore opportuno?* Eccl.16. quaſi eſt aliquod tempus, quando non eſt oportunum dicere, cùm dicat Salomon: *Doctrina & flagella in omni tempore?*

Ad populum Antiochenum Homil. 33. Vis noſſe quãtum ita miſerens admittas peccatum? Audi Scripturam dicentem: *Sicut qui occidit filium coram patre:* Eccl.4. *ita qui offert ſacrificium ex pecunijs pauperum.*

In prima paræneſi ad Theodorum lapſum: Corrumpit pœnitentiam iterum ijſdem malis inſtituiſſe: Eccl.34. *Nam vnus eſt*, ait Scriptura, *qui extruit, & alter qui demoliatur: quid luctus accedit præter laborem?*

Ioannes Caſſianus. 430.

Collat. 2. cap. 13. Diuitiæ ſenum non ſunt canicie capitis, ſed induſtria iuuentutis, ac præteritorum laborum ſtipendijs metiendæ: *Quæ enim non congregaſti*, inquit, *in iuuentute, quomodo inuenies in ſenectute tua?*

Collat. 6. cap. 6. Quicquid per diligentiam vel acquiritur, vel tenetur, poteſt etiam per negligentiam deperire: ideoq; dicitur: *Ne beatifices hominem* Eccl. 11. *ante exitum ſuum.*

Palladius. 430.

In Dialogo de vita Chryſoſtomi: Deus bonus & iuſtus ſecretiſſima ratione ſua ſtadij in morem porrigit mundum, noſq; liberos fecit, vt propriæ voluntatis arbitrio in omnibus vtentes, iuſtas perſoluamus, ſi malè geſſerimus, pœnas, ſicut lex ait: *Poſui* Eccl. 15. *ante faciem tuam vitam & mortem, elige quod vis.*

Concilium Epheſinum. 430.

Epiſtola ad Synodum Pamphiliæ: Cum conſilio omnia fac, dicit diuinitus inſpirata Scriptura. Eccl.32.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Homilia, quam Epheſi habuit: Quibus rationibus patientia comparetur, id diuina nos Scriptura edocet: Eccl.2. *Fili*, inquit illa, *accedens ad ſeruitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem, & dirige cor tuum, & conſtans eſto.*

De adoratione in ſpiritu libro 7. Fieri poteſt, vt quãuis id fiat, quod lex iubet, tamen lex ipſa violetur, niſi lege quis rectè vtatur: hoc q; illud eſt, opinor, quod ait Salomon: *Eſt iuſtus, qui perit in iuſtitia ſua.* Eccl. 7.

Acacius Beroeus. 430.

Epiſtola ad Cyrillum: Quomodo ergo neceſſaria eſt, conueniensq; illa ſacrarum literarum admonitio: *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ſcrutatus* Eccl.3. *fueris?*

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. epiſt. 106. Tibi, qui prudenter interrogas, reſpondere neceſſe: *Loquere* enim, inquit Scriptura, *in aures audientium.*

Epiſt. 334. *Super mortuum plora, quoniam defecit lux* Eccl. 25. *tua.* His verbis non hoc vult Scriptura, vt omnes eos, qui è viuis excedunt, lachrymis & luctu proſequamur, verùm vt eum, qui improbis actionibus extinctus eſt, lugeamus, &c.

Ioannes Maxentius. 500.

Præfatione in Dialogos contra Neſtorianos: Hoc ſi verum, nunquam nos Scriptura diuina admoneret, dicens: *Ne confundaris loqui verbum pro anima tua,* Eccl. 4. *& pro veritate certa vſque ad mortem.*

Procopius Gazæus. 530.

Præfatione Commentariorum in Geneſin: Laudanda eſt igitur haud immeritò illa Sirach admonitio: *In* Eccl 3. *ſuperioribus autem operum tuorum ne fis curioſus: plura enim intellecta hominum oſtenſa ſunt tibi.*

Ad Eſaiæ cap. 42. Atque idipſum, quod Sancti præſtare non deſinunt, teſte magno Dauide, vbi ait: *Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, & meditabor* Pſal.37. *in peccatis meis.* Iuxta illud: *Non erubeſcas confiteri* Eccl. 4. *peccata.*

Ad cap. 55. De Chriſto ipſo in hæc verba locutus eſt Dauid: *Et torrente deliciarum tuarum potabis eos.* Pſal 35. Et de ſe in Prophetis Chriſtus: *Ecce ego inclino in eos* Eccl. 25. *tanquam fluuius pacis.*

Anaſtaſius Antiochenus. 580.

Lib. 9. Hexameron: Si autem adiutrix eſt mulier, quomodo dicit Scriptura: *quod virum & mulieres ſe-* Eccl. 19. *parant à Deo?*

Iſychius Hieroſolymitanus. 600.

Lib. 6. in Leuit. Mutabilis eſt noſtra vita, mutationesq; multas & voluntates ſuſcipit, octauo die oblatio accepta, in ſeculo ſcilicet futuro, ſit: propter quod dixit Salomon: *Ante mortem ne laudes quem-* Eccl. 14. *quam hominum.*

Antiochus. 600.

Eccl.34. *Homil.* 14. Iesus item Sirach filius: *Insomnia extollunt imprudentes.* Infert: *Quemadmodum qui pugno capit umbras, & qui persequitur ventos: sic qui intendunt insomnijs. A mendace enim quid egreditur veritatis?*

Sophronius Hierosolymitanus. 630.

De vita Maria Aegyptiaca: Sed omnia, quæ circa te sunt, edicito mihi, vt Dei magnalia facias manifesta: *Sapientia enim abscondita, & thesaurus occultus, quæ vtilitas in vtrisque?* sicut scriptum est.

Eccl.20.

Maximus. 640.

Ad cap. 3. Ecclesiastica Hierarchia: Hæc verba ex imagine & similitudine lucis, quæ sensus mouet, ad modum aptum diuinarum intelligentiarum conuenient: quandoquidem scriptum est: *Altiora te ne quæsieris.*

Eccl.3.

Ioannes Damascenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 18. Qui omnium virtutum genere ac doctrina referti sunt, hoc est Sapientia Salomonis, & Sapientia Iesu, quam Sirach pater composuit, & Græcè interpretatus est, nepos Iesu, & Sirach filius, præclari & elegantes libri sunt, nō tamen alijs annumerantur, neq; in arca fuit erāt.

Oratione 3. de dormientibus Deipara: Nobis nihil vltra ea, quæ dicta sunt, perscrutari liceat, Scriptura nimirum aliarum rerum indagationem nobis obstruente: *Qui enim tibi præcepta sunt,* inquit, *ea cogita, altiora tenus quæsieris.*

Eccl.3.

Anastasius Nicænus. 880.

Quæst. 16. Est enim in nostra potestate & libero nostro arbitrio salus nostra & interitus, vt scriptum est: *Deus ab initio fecit hominem, & dimisit eum in manu consilij sui,* &c.

Eccl.15.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 14. Lucæ: Circa terrena occupatus non vult spiritualis cœnæ particeps esse. Dicit enim Sapiens: *In quo erit sapiens, qui tenet aratrum?*

Eccl.38.

Simeon Metaphrastes. 970.

De vita Ephræm: Capta est mulier, quæ voluit capere impatibilem animam & inexpugnabilem, vt quę ne hoc quidem potuerit cognoscere, quod dicit Salomon: *Oculi Domini altissimi sunt innumerabilibus partibus sole splendidiores, qui intuentur omnes vias hominum.*

Eccl.23.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De exhortatione castitatis cap. 2. Cùm vtrumq; ex præceptis eius didicerimus, quid velit, quid nolit, iam nobis est voluntas eligendi alterum, sicut scriptum est: *Ecce posui ante te bonum & malum.*

Eccl.15.

Calixtus. 218.

Eccl.18. *Epistola 1.* Dicit quippe sancta Scriptura: *Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua non auertere.*

Fabianus. 237.

Eccl.10 Epist. 2. *Fili,* ait Salomon, *in mansuetudine serua animam tuam, & da illi honorem, cui honor competit,*
Eccl.11. &c. Sacerdotes honorandi sunt, non lacerandi,
Eccl.7. vel exprobrandi sunt. Legitur in Ecclesiastico: *In tota anima tua time Deum, & sacerdotes illius sanctifica.*

Cyprianus. 250.

Lib.3. ep. 9. *Epistola 65.* Sed & Salomon in Spiritu sancto con-
Eccl.7. stitutus testatur, & docet, quę sit sacerdotalis auctoritas, & potestas, dicens: *Ex tota anima tua Deum, & sacerdotes eius sanctifica.*

De opere & eleemosyna: Loquitur in Scripturis diuinis Spiritus sanctus, & dicit: *Eleemosynis & fide delicta purgantur.* Item denuò dicit: *Sicut aqua ignem extinguit, ita eleemosyna extinguit peccatum.*

Eccl.3.

In exhortatione Martyrij cap. 9. Ad hoc pressuræ fiunt & persecutiones, vt probemur. In Deuteronomio: *Tentat Dominus Deus vos, vt sciat, si diligitis eum.*
Deut.13. Et iterum apud Salomonem: *Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis.*
Eccl.27.

Sixtus Secundus. 257.

Eccl.24. *Epistola 1.* Quod Pater est, id est, etiam Filius, Salomone dicente: *Ego ex ore altissimi prodij, primogenita ante omnem creaturam: ego feci, vt in cœlo oriretur lumen indeficiens.*

Marcellinus. 296.

Eccl.24 *Epistola ad Salomonem Episcopum:* Et vt Filius cum Patre in altissimis habitasse credatur, Salomonis testimonio comprobatur: *Ego Sapientia,* inquit, *habitaui in altissimis, & thronus meus in columna nubis.*

Eusebius Papa. 315.

Epistola 3. Ideo charissimi, & vos iuxta sanctam Scripturam discite benefacere, & mala declinare, & Patrum regulis imbui, sicut scriptum est: *Fili, si habes beneficentiam, & Deo dignas oblationes offer. Memor esto, quoniam mors non tardat, & testamentum inferorum quia demonstratum est tibi.*

Eccl.14.

Hilarius. 350.

De Trinitate libro 12. Quòd si ita sentire te pium est, Paulum impietatis necesse est, Filium ante tempora æterna esse dicentem, cōdemnes. Et iam ipsam de se testantem Sapientiam, quòd ante secula fundata sit, crimineris, quæ Patri aderat tum, cùm cœlum præpararet.

Eccl.24

Ad Psal. 144. In eo libro, qui nobiscum Salomonis inscribitur, apud Græcos autem atque Hebræos Sapientia Sirach habetur, ita monemur: *Ecce circumillac possessionem tuam spinis, argentum & aurum tuum conflatus, & eris tuo facto instum & ferum, & verbis tuis iugum & mensuram.*

Eccl.28.

Ambrosius. 370.

Ad virginem deuotam cap. 2. Non legisti Salomonē
Eccl.33. dicentem: *Bonis bona creata sunt ab initio: similiter impijs & peccatoribus bona & mala*

De bono mortis c. 8. Illud quoque egregium, quod Scriptura ait: *Ante mortem non laudaueris quemquam. Vnusquisque enim in nouissimis suis cognoscitur, & in filijs suis æstimatur, si bene filios suos instituit.*

Eccl.11.

Ad Psal. 118. octonario 22. Si ergò non debemus audire aliena vel superflua, quanto magis non debemus obloqui, cùm dicat vnicuique nostrum Scriptura venerabilis: *Argentum & aurum tuum alliga, & eris tuo facto iugum & pondus?*

Eccl.28

Optatus Milevitanus. 370.

Contra Donatistas lib. 3. Quia illud à Salomone di-
Eccl.29. scere noluisti, quod ait: *Abscinde panem in tempore pauperi, & ipse pro te rogabit.*

Lib. 4. In auxilium eum adduxeris Prophetam, in
Eccl.34 quo lectum est: *Sacrificium peccatoris, quasi qui vitiet carnem.*

Damasus. 380.

Epistola 6. Quod benè per Sapientiam Salomonis dicitur: *Antequam scrutaris, ne reprehendas: intelligas prius, & tunc increpa; antequam audias, ne respondeas.*

Eccl. 11.

Hieronymus. 390.

Ad cap. 10. Ecclesiastis: *Qui fodit foueam.*) Ex parte simplex, & ex parte mysticus intellectus est. Siquidem & alibi Salomon ait: *Qui statuit laqueum, capietur in illo.* Et in Psalmo septimo: *Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueam, quam fecit.*

Eccl. 27.

Ad cap. 33. Ezechielis: De magistris negligentibus Salomon loquitur: *Sapientia abscondita, & thesaurus occultus, quæ utilitas in vtrisque?*

Eccl. 20.

Ad Psalm. 73. *Deus autem Rex noster ante secula.*) Sicut per Solomonem Sapientia, quæ est Christus, dicit: *Condidit me in initio viarum suarum, ante secula fundauit me.*

Eccl. 24.

Epistola 33. Diuina Scriptura loquitur: *Musica in luctu importuna narratio.*

Eccl. 22.

Rufinus. 390.

De benedictione Beniamin: Quod quidem nec nos refugimus, aut improbamus: sed conamur facere, sicut scriptum est: *Sapiens audiens verbum collaudat, & adijcies ad illud.*

Eccl. 21.

Gaudentius. 400.

Tractatu 13. Loquitur Scriptura diuina: *Conclude eleemosynam in corde pauperis, & ipsa pro te exorabit Deum.*

Eccl. 29.

Augustinus. 400.

De doctrina Christiana libro 2. cap. 8. Illi libri duo, qui Sapientia Salomonis: & alius, qui Ecclesiasticus inscribitur, quoniam in auctoritatem recipi meruerunt, inter Propheticos numerandi sunt.

Epistola 248. Nec frustra Scriptura dicit in libro Ecclesiastico: *In mortuo produc lachrymas, & quasi dira perpessus incipe lamentationem.*

Eccl. 38.

De Genesi ad literam lib. 7. cap. 28. Tunc enim factum, cùm exortum est, non antequam exoriretur, quis non diceret, nisi Scripturæ verba reuocarent? Meminerit etiam scriptum esse: *Qui viuit in æternum, creauit omnia simul.*

Eccl. 18.

De cura pro mortuis agenda cap. 17. Quòd si mihi fortasse de sancta Scriptura responderet, ac diceret: *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ præcepit Dominus illa cogita:* id etiam gratanter acciperem.

Eccl. 3.

Ad Orosium contra Priscillianistas: Clamat sancta Scriptura: *Altiora te ne quæsieris.*

Eccl. 3.

Innocentius Primus. 406.

Epistola ad Exuperium Tholosanum cap. 7. enumerans sacræ Scripturæ libros: Salomonis, inquit, libri quinque.

Paulinus Nolanus. 420.

Apud Hieronymum Tomo 10. Epistola 14. cap. 1. Vetus Scripturæ celebrata sententia est: *Esse pudorem, qui gloriæ tueatur, & gratiæ: & esse rursus pudorem, qui soleat parere peccatum.* Cuius dicti veritas quamquam satis ad omnium intelligentiam ipsa sui luceat claritate: mihi tamen nescio quomodo in præsenti causa propius innotuit.

Eccl. 4.

Natali 10. S. Felicis:

Vt faciem celebri Salomon peccata timeri
Horrerique, monet, dicens armata leonis
Dentibus: & verè quoniam velut ore ferino
Sæua vorant animam, quam vicerit ægra voluptas.

Maximus Taurinensis. 430.

Homilia 1. de Eleemosyna: Dicit Scriptura diuina: *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum.* Magna planè & cunctis ambienda sententia, quæ hominibus penè iam mortuis, & peccatorum suorum incendio refactis, rediuiuum quoddam beneficium pollicetur.

Eccl. 3.

Homilia 2. de Festo Paschæ: Ipse est Dei Filius, cui Pater dies diuinitatis suæ eructat arcanum. Ipse inquam est dies, qui ait per Salomonem: *Ego feci, vt oriretur in cœlo lumen indeficiens.*

Eccl. 24.

Sixtus Tertius. 433.

Libro de malis Doctoribus, & operibus fidei: Sed ne hoc nostris sermonibus astruxisse tantùm videamur, ad comprobandam huiusce intelligentiæ veritatem aliqua diuinæ legis exempla promenda sunt. Dicit enim Scriptura: *Qui credit Deo, attendit mandata eius: & qui confidit in illo, non minorabitur.*

Eccl. 32.

Leo Primus. 450.

Sermone 1. de Quadragesima cap. 3. Et ideò sapientissimus Salomon: *Fili, inquit, accedens ad seruitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem.* Vir enim sapientia Dei plenus, sciens studium religionis laborem habere certaminis, cùm præuideret pugnæ periculum, ante admonuit pugnaturum: ne fortè, si ad ignorantem tentator accederet, imparatum citius vulneraret.

Eccl. 2.

Sermone 8. de ieunio septimi mensis cap. 1. Dicit Scriptura: *Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere.*

Eccl. 18.

Prosper. 450.

De promissionibus & prædictionibus Dei part. 2. ca. 35. In his suppleta est prophetia, dicens: *Qui foueam fodit proximo, incidet in eam: & qui statuit laqueum proximo, perdet in illo.*

Eccl. 27.

De vita contemplatiua lib. 2. cap. 8. Ait enim in Ecclesiastico Spiritus sanctus: *Est correptio mendax in ira contumeliosi, & est iudicium, quod non est bonum.*

Eccl. 19.

Victor Episcop. Cartennæ. 450.

De Pœnitentia cap. 1. Crede mihi, totum, quo suspectus es, fit illicò veniale, cùm inuenta fuerit in te huiusmodi pœnitudo institiæ, Scriptura dicente: *Pœnitentibus autem dedit partem iustitiæ, & cœperunt deficientes sustinere, & despexerunt illos in sorte veritatis.*

Eccl. 17.

Sedulius. 460.

Ad cap. 12. ad Romanos: Plus vult sapere, qui illa scrutatur, quæ Lex non dicit. Vnde & Salomon ait: *Altiora te ne scruteris, & mirabilia te ne quæsieris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper.*

Eccl 3.

Cæsarius Arelatensis. 470.

Homilia 15. Et per Prophetam clamat Spiritus sanctus: *Sicut aqua extinguit ignem: sic eleemosyna extinguit peccatum*, &c. Et alibi clamat Spiritus sanctus: *Homo homini seruat iram, & à Deo quæret medelam?*

Eccl. 3.

Eccl. 29.

Saluianus Massiliensis. 480.

Lib. 3. ad Ecclesiam Catholicam: *Fili*, inquit, Scriptura sancta, *si habes, benefac tecum. & Deo bonas oblationes offer.* Et alibi: *Miserere*, inquit, *animæ tuæ.*

Eccl. 14.

Eccl. 30.

Gelasius. 490.

Epistola 5. Non hæc est illa naturalis, quæ ad detestanda captiuitatis iura descendit, quam Scriptura sancta sic memorat: *Grauis iugum super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vsque ad diem sepulturæ in matrem omnium?*

Eccl. 40.

Fulgen-

Fulgentius. 500.

De Incarnatione & gratia Iesu Christi cap. 28. Quod autem interrogant isti de Deo dicentes: Cur ergo non facit omnes homines velle credere, cùm non sit personarum acceptio apud Deum? Scire debent hoc in illis altioribus positum, à quibus sancta Scriptura humanæ curiositatis arcet audaciam, dicens:
Eccl 3. *Altiora te ne quæsieris, fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcipit tibi Deus, illa cogita semper.*

De remissione peccatorum lib. 1. *cap.* 12. De talibus in libro Ecclesiastico Scriptura diuina sic loquitur:
Eccl. 34. *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit lauatio eius?*

Hermisda. 514.

Epist. 6. Cùm moneamur spiritualibus institutis, ne, quæ prodesse possunt, in diem differantur, clamante sapientissimo Salomone: *Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem,* &c.

Laurentius Nouariensis. 520.

Homilia 1. *de Pœnitentia:* Vides, quia & in auribus loquens permanet? Et inde illa Scripturæ commonitio sonet: *Sepi aures tuas spinis, noli audire linguam nequam,* &c. Non audisti quod scriptum est: *Sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum.* Magna hæc sententia, desinat querela, desinat dubitatio.

Homilia de eleemosyna: Hæc quę diximus Dauidica sunt: ecce Salomonis validiora solatia, quæ misericordię medicina fouent ægrotantes, fulciunt titubantes: *Conclude,* inquit, *eleemosynam in ore pauperum, & ipsa pro te orabit in die malo.*

Benedictus Abbas. 530.

In regula c. 3. Si qua minora agenda sunt in monasterij vtilitatibus, seniorum tantùm vtatur consilio, ficut scriptum est: *Omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebit.*

Cap. 7. Vnde Scriptura præcipit, dicens: *Post concupiscentias tuas non eas.*

Felix Quartus. 530.

Epistola ad Sabinam: Scriptum est enim: *Fili conserua tempus, & desuta à malo: pro anima tua non confundaris dicere verum est,* &c. His fulta Scripturarum auctoritatibus, semper sta recta, & à via veritatis ne auertaris.

Ioannes Secundus. 532.

Epistola ad Valerium: Et in Salomone: *Qui genuit me, requieuit in tabernaculo meo.*

Cassiodorus. 540.

Ad Psalm. 55. Quoniam sperat in Domino, qui nunquam in se decipit confidentes, sicut Salomon dicit: *Quis speranit in Domino, & confusus est?*

Lib. 1. *Instit. cap.* 13. *enumerans sacra Scripturæ libros:* Salomonis, *inquit,* libri quatuor, Iesu filij Sirach liber vnus.

Pelagius Primus. 555.

Epistola prima ad Vigilium: Et in Salomone: *Miserere nobis Deus omnium, & ostende nobis lumen miserationis, & immitte timorem super gentes,* &c. Et vbi est, quod in Salomone Scriptura loquitur, dicens: *Sicut etiam in conspectu eorum,* inquit, *magnificatus es in nobis, ita in conspectu nostro magnificaberis in illis.*

Gildas Badonicus. 560.

De excidio Britanniæ: Hactenus cum Regibus patriæ non minus Prophetarum oraculis, quàm nostris sermonibus disceptauimus, volentes eos scire
Eccl 21. quæ Prophetæ dixerat: *Quasi,* inquiens, *à facie colubri fuge peccata: si accesseris ad illa, suscipient te dentes leonis,* &c.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 2. *Moralium cap.* 11. Quia verò nos omnes terra genuit, hanc non immeritò matrem vocamus. Vnde scriptum est: *Graue iugum super filios Adam, à* Eccl 40. *die exitu de ventre matris eorum vsque ad diem sepulturæ.*

Homil. 1. *super Ezechielem:* Vide Salomonem sapientissimum omnium, qui de Dei correptionibus suspicatur: *Noli esse pusillanimis in disciplina Dei, ne-* Eccl. 7. *que deficias correptus ab eo.*

Ad Psalm. 4. *Pœnitentialem:* Vnde non inconuenienter ait Scriptura: *Homo sapiens tacebit vsque ad* Eccl. 20. *tempus.* Hinc rursum scriptum est: *Ori tuo fac ostium* Eccl. 28. *& vectem, & in verbis tuis iugum ac statera.*

Isidorus Hispalensis. 620.

Lib. 6. *Etymol. cap.* 1. Quartus ordo veteris Testamenti librorum apud nos est eorum, qui in Canone Hebraico non sunt, quorum primus est Sapientiæ liber, secundus Ecclesiasticus, tertius Tobias, &c. quos licet Hebræi inter Apocrypha separant, Ecclesia tamen Christi inter diuinos libros & honorat, & prædicat.

Eligius. 640.

Homilia 8. Qui substantiam suam tribuit Deo, & animam suam offert inimico, impletur in eo, quod scriptum est: *qui baptizatur à mortuo, & iterum tan-* Eccl. 34. *git mortuum, quid proficit lauatio eius?* &c. Quod denuò Salomon contestatur, & clamat: *Fili peccasti?* Eccl. 19. *Ne adijcias iterum, sed & de pristinis deprecare, vt tibi remittantur.*

Martinus Primus. 647.

Epistola 13. Quoniam igitur scriptum est fratres: *Quis miserebitur incantatori à serpente percusso, &* Eccl. 12. *omnibus qui appropiant bestijs? sic & qui comitatur cum viro iniquo, & obnoluitur est in peccatis eius.*

Concilium Toletanum Octauum. 655.

Cap. 9. Horrenda voracium ingluuies, dum fræno parsimoniæ astringitur, religioni contraire monstratur. Dicente enim Scriptura: *Qui spernit* Eccl. 19. *minima, paulatim decidet.*

Beda. 700.

De sex ætatibus mundi de anno 3735. Sub Simone Pontifice Iesus filius Sirach Sapientię librum componens, quem vocant Panareton, etiam Simonis in eo mentionem facit. Eccl. 50.

Zacharias Papa. 740.

Epistola 11. Docuisti enim eos, & non susceperunt, & factum est illis sicut scriptum est: *Sapientiam qui* Eccl. 22. *docet fatuum, quasi qui conglutinat testam arenam & salem,* &c.

Alcuinus. 750.

De virtutibus & vitijs, capite de Pœnitentia: Dicitur in Scriptura sancta: *Ne adijcias iterum, sed de pristi-* Eccl.21. *nis deprecare, vt remittantur.*

Capite de castitate: Admonet nos itaque sancta Scriptura, dicens: *Post concupiscentias tuas non eas, &* Eccl.18. *à voluntate tua auertere.*

Synodus Francofordiensis. 794.

Epistola ad Præsules Hispaniæ: Item in libro Sapientiæ, ipsa dicente Sapientia, id est, Filio Dei: *Ego* Eccl. 24. *ex ore Altissimo prodiui, primogenita ante omnem creaturam.*

Haymo. 820.

Ad caput primum Epistolæ ad Romanos: Primùm necesse est, vt nobis misericordiam impendamus,

deinde verò alijs. Vnde dicit Salomon: *Fili miserere animæ tuæ, placens Deo.* Eccl. 24.

Ad caput 1. prioris ad Corinth. Christus virtus Dei Patris est: quia per illum Deus Pater omnia fecit: ipse est etiam Sapientia eius, quæ dicit per Salomonem: *Ego Sapientia ex ore Altissimi prodij.* Eccl. 24.

Angelomus. 830.

Lib. 1. Regum cap. 1. Insipientium non est vnus, sed multi. Vnde Scriptura: *Stultus vt luna mutatur.* Eccl. 27.

Rabanus Maurus. 850.

De institutione cleri lib. 2. cap. 53. Hi sunt libri veteris Testamenti: Mosis libri 5. &c. Psalmorum, & Prouerbiorum, & Ecclesiastes, Cantica Canticorum, Sapientiæ, Ecclesiasticus, Lamentationesque Hieremiæ, &c.

Lib. 5. de Vniverso cap. 3. Ecclesiasticus morum pene omnium disciplinam, & sanctæ religionis conuersationem affatim & copiosè describit. Dictus autem Ecclesiasticus pro eo, quòd in medio cœtu populi, id est coram Ecclesia fuerit habitus. Hic propter nimiam sensus similitudinem, & eloquij paritatem Salomonis titulo prænotatur. Constat autem hunc librum sub Iesu filio Sirach editum fuisse, & inter reliquos sanctarum Scripturarum libros pari habitum venerationi.

Ionas Aurelianensis. 860.

Lib. 3. de cultu imaginum: Fortè eleemosynarum largitio hac occasione adnullabitur, de qua Scriptura dicit, *quòd resistat peccatis, sicut ab aqua restinguitur ignis.* Eccl. 3.

Altercatio Synagogæ & Ecclesiæ. 900.

Cap. 9. Hanc arcam mysticis sensibus plenam reserare contende, vt thesaurus inclusus prolatus diuidatur, ne illud diuinæ paginæ elogium tarditas tua incurrere videatur: *Sapientia abscondita, & thesaurus inuisus, quæ vtilitas vtriusque?* Eccl. 20.

Paschasius Ratbertus. 900.

De corpore & sanguine Domini cap. 2. Vnde Salomon, & per eum Spiritus sanctus iubet: *Cùm sederis ad mensam potentis, vt comedas cum principe, diligenter attende quæ apponuntur coram te: quoniam talia oportet te præparare.* Eccl 31.

Smaragdus Abbas. 970.

Ad caput 3. Regulæ D. Benedicti: Hoc ipsum diuina approbat Scriptura, dicens: *Aurum, & argentum, & constitutio pedum, & super vtrumque consilium beneplacitum.* Eccl. 40.

Fulpertus Carnotensis. 1000.

Epistola 1. Vnde scriptum est: *Altiora te ne quæsieris.* Eccl. 3.

Leo Nonus. 1049.

Epistola ad Constantinum Monomachum: Neque enim tuam prudentiam latet, quod in Ecclesiastico habetur: *Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta.* Eccl. 3.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone 2. de vitio linguæ: Eos autem, in quos effunditur, pernitiosa tabe corrumpit. Vnde scriptum est: *Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam,* &c. Quia sicut de insipiente Salomon dicit: *Apertio oris illius inflammatio.* Eccl. 28. Eccl. 20.

Anselmus. 1080.

Ad cap 14. prioris ad Corinth. Possunt & Doctores, qui Scripturas alijs exponunt, nomine Prophetarum designari, iuxta illud Sapientis: *Adhuc doctrinam quasi propheticam effundam.* Eccl. 24

Edmerus Anglus. 1120.

Vitæ S. Anselmi libro primo: Sciens itaque scriptum esse: *Omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebit:* nolebat se alicui vni vitæ earum, quas mente voluebat, inconsultè credere, ne in aliquo videretur Scripturæ præceptis non obedire. Eccl. 32.

Bernardus. 1130.

De consideratione lib. 4. cap. 4. Viri callidi & dolosi proprium esse solet, tunc prætendere humilitatem, cùm obtinere voluerit, de qualibus dicit Scriptura: *Est qui se humiliat nequiter, & interiora eius dolo sunt plena.* Eccl. 19.

Epistola 5. Discas à Salomone, *multos quidem amicos, vnum autem habere consiliarium de mille.* Eccl. 6.

De gradibus Humilitatis: Cauendum est ideo malum desiderium, quia mors secus introitum delectationis posita est. Vnde Scriptura præcipit, dicens: *Post concupiscentias tuas non eas.* Eccl. 18.

Richardus Victorinus. 1140.

In explicationibus aliquorum passuum difficilium Apostoli: ad locum 1. Corinth. 6. *Omnia mihi licent.)* Deus in hominis posuit libertate vtrum velit bona, an mala eligere. Hinc est illud Sapientis de Domino dictum: *Apposuit tibi ignem & aquam: ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit, dabitur ei.* Eccl. 15.

Ioannes Sarisberiensis. 1160.

Lib. 2. Polycratici cap. 19. Absit, vt de medicis quicquam peruersum loquar. Dicam cum sancto Salomone: *Quia medicina à Domino Deo est, & vir sapiens non contemnet eam.* Eccl. 38.

Hildegardis. 1170.

Lib. 3. Visione 2. num. 10. Nunc autem gratia Dei constituit hominem rationalitate subnixum, vt iustitiam operetur in scientia boni & mali; quatenus hac scientia appetat bonum, abijciens malum, & vt sic cognoscat vitam & mortem, per hoc eligens in qua parte remanere desideret, vt Salomon in intellectu Sapientiæ inquit: *Apposui tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrige manum tuam.* Eccl. 15.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 2. de Aduentu Domini: De hac aqua secundùm effectum dicit Scriptura: *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum.* Eccl. 3.

De Eleemosyna cap. 4. Audi super hoc sententiam Sapientis: *Conclude eleemosynam*, inquit, *in corde pauperis, & ipsa pro te orabit ad Dominum.* Eccl. 29.

Hugo Cardinalis. 1240.

Præfatione in Ecclesiasticum: Hic liber apud Græcos παντάρετος, apud Hebræos Parabola, apud Latinos Ecclesiasticus appellatur, eò quòd Ecclesiæ sit vtilis, sicut & Ecclesiastes. Per hos enim duos libros maximè instruitur Ecclesia.

Guilhelmus Peraldus. 1250.

Dominica 9. post Trinitatem Serm. 2. super Euangelium: Sed quomodo hoc est verum, cùm scriptum sit Ecclesiastici 34. *Qui offert sacrificium ex substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris?* Eccl. 34.

Guibertus Tornacus. 1260.

De officio Episcopi capite decimoquarto: Non dicendum est esse mortuos, quorum animæ sunt in manu Dei, & de quibus scriptum est: *Corpora Sanctorum in pace sepulta sunt, & viuent nomina eorum in æternum.* Eccl. 44.

Iacobus Genuensis. 1280.

Sermone 3. de Assumptione B. Mariæ: Mariæ puritas fuit continua: nunquam enim fuit interrupta. Eccles. 24. *Vsque ad futurum seculum non desinam,* &c. Eccl. 24

Hugo Pratensis. 1310.

Sermone 2. Virtutes & opera virtutum defendunt hominem tam in vita, quàm in morte: tam in præsenti, quàm in futuro ab omnibus animam impugnantibus. Eccles. 29. *Super scutum potentis, & super lanceam aduersus inimicum tuum pugnabit.* Eccl. 29.

Augustinus Triumphus. 1320.

De potestate Ecclesiastica quæstione 55. artic. 1. Falsum testimonium proferre contra proximum suum prohibet Spiritus sanctus, quando ait: *Noli mentiri aduersus proximum tuum.* Eccl. 7.

Guido Carmelita. 1330.

De Waldensibus cap. 21. Christus, corpore iacente in sepulchro, secundum animam descendit ad inferos. Vnde Christus Dei Sapientia increata Ecclesiastici 24. ait: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, sedentes in tenebris & umbra mortis.* Eccl. 24

Henricus Suso. 1350.

Dialogo de præcipuis Christianæ pietatis adminiculis cap. 7. In memoriam Domine nunc redeo dicti illius amantissimi, quo tu illic ad nos loqueris de te ipso in Ecclesiastico: *Transite ad me omnes, qui concupiscitis me.* Eccl. 24

Thomas Waldensis. 1414.

Doctrinalis fidei lib. 2. art. 2. cap. 20. Similiter quanta fuit gloria Dei in hominibus, Scripturæ nullæ pertranseunt, & tamen Ecclesiasticus ad hoc probandum citat Ecclesiam sanctorum Patrum, ab Abraham Patriarcha, vsque ad successores eius in captiuitate Babylonis: & non tantùm dicta Scripturæ inseruit, quæ fuerunt ante eum, sed dicta antiquorum Patrum quædam collegit, sicut ipse refert in fine libri de se: *Quæ renouauit,* inquit, *sapientiam de corde suo:* & docens hoc faciendum à viro sapiente. *Sapientiam,* inquit, *omnium antiquorum exquiret sapiens.* Eccl. 17. Eccl. 39.

Laurentius Iustinianus. 1430.

In Ligno vitæ de patientia cap. 5. Similiter etiam tribulatio hominem probat. Vnde Scriptura dicit. *Vasa figuli fornax probat, & homines iustos tentatio tribulationis.* Eccl. 27.

De oratione cap. 4. *Relinque,* ait Scriptura, *proximo tuo quæ tibi, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur,* &c. Additio peccati potissima est causa, ne oratio exaudiatur: *Vinus memorans,* (ait sermo diuinus) *& vnus maledicens, cuius vocem exaudiet Dominus?* quasi dicat, neutrius. Eccl. 18.

Ioannes Capistranus. 1440.

De auctoritate Papæ & Ecclesiæ: Ad decimas dandas hortatur etiam Syrach, dicens: *Bono animo gloriam redde Deo, & non minuas primitias manuum tuarum. In omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione sanctifica decimas tuas.* Eccl. 35. Eccl. 34.

Ioannes Trithemius. 1500.

De profectu multiæ spiritualis Homilia: Quoniam, sicut dicit diuina Scriptura, *nisi vos constanter tenueritis in timore Domini, citò subuertetur domus vestra.* Eccl. 27.

ARTICVLVS DECIMVSOCTAVVS.

LIBROS MACHABEORVM, VT CANONICOS VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA PROBANDA.

OLIM DVBITARVNT.

Anno post natum Christũ

160. *MELITO Sardensis, Amphilochius, Nazianzenus, & concilium Laodicense, texentes Catalogum sacrarum Scripturarum, horum librorum nullam mentionem fecisse.*

380. *Hieronymus,* Præfatione in Danielem, & in Prologo Galeato, *asserere videtur Machabæorum libros non esse inter Canonicas Scripturas computandos.*

390. *Ruffinus,* in explicatione Symboli, *libros Machabæorum inter eos recenset, qui Ecclesiastici, non Canonici appellantur.*

400. *Georgius Magnus,* lib 19. Moralium cap. 13. *dicit librum Machabæorum, licet non Canonicum, tamen ad ædificationem Ecclesiæ editum esse.*

590.

NOSTRO SECVLO NEGANT.

1520. *Martinus Lutherus* in suis Biblijs *libros Machabæorum inter Apocrypha ponit.*

In Colloquijs Germanicis, cap. de sacra Scriptura: *Cum Doctor Martinus librum Machabæorum corrigeret, dixit: Ego istis libro, & libro Esther adeo infensus sum, vt optarem neutrum eorum extare. Nimium enim Iudaizant, & multa resipiunt, quæ Gentilium superstitionem sapiunt.*

1530. Huldaricus Zuinglius Tom.1.artic.57. *Secundus Machabæorum liber non plus probat, quàm Ioannes de Monteuilla, hoc est quàm Æsopi fabula.*

1550. Bernardinus Ochinus Dialogo de purgatorio: *Quòd Apocryphi sint libri Machabæorum, ex Laodicensi & Africana Synodis manifestum est; imò omnes sacri Doctores, qui sacrarum literarum Catalogum percensent, de Machabæis nullam mentionem faciunt.*

1560. Ioannes Brentius in Apologia confessionis VVirtembergensis, cap. de memoria defunctorum: *De Machabæorum libris faciendum est iudicium ex auctore seu scriptore eorum. Non est ignotum, quod auctor eorum sit Iosephus, cuius extant libri de Antiquitatibus Iudæorum, & de bello Iudaico: de quo multæ sunt notæ, quæ significant hominem Spiritu sancto præditum non fuisse.*

1570. Guilielmus VVitakerus, in Disputatione de sacra Scriptura, agens de libris Machabæorum: *Humanus*, ait, *in ijs est spiritus, humanus animus, humanum ingenium, humana confessio, humana historia, humana omnia.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

1.Mac 2 *Const. Apost. lib. 7. c. 38.* Deus, qui respexisti sacrificium Abel, Mathathiæ & filiorum eius in zelo tuo, Iaël in benedictionibus, & nunc accipe preces populi tui.

Dionysius Areopagita. 100.

De cælesti Hierarchia cap. 2 *dum Angelicarum virtutum signa, quæ in sancta Scriptura apparuerunt, enumerat, apparitionem equitis cæsi, qui Heliodorum oppressit, adducit ex 2. Machab. 3. capite.*

Egesippus. 160.

In Præmio: Machabæorum quoque res gestas propheticus sermo patenis absolvit, &c.

Lib. 1. cap. 1. Bello Parthico, quod inter Machabæos duces gentemq; Medorum diuturnum fuit, incentiuum principium dedit sacrilegij dolor: quia rex Antiochus, vbi Ægyptum suo imperio adiunxit, in superbiam elatus, ritus Hebræorum negligi, ministeria quoque eorum profanari nusserat, idq; postulantibus plerisque Iudæorum, statuere ausus. Quod factum Machathias sacerdos perpeti nequiit: nec solum ipse temperauit à sacrilegio, regalique edicto non obtemperauit, vertim etiam immolantem simulachris hostias de popularibus suis nactus, gladio transfoderat. aiit.

1.Mac. 2

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 1. Stromatum: In hac captiuitate fuit Esther, cuius habetur liber, licet & Machabæorum.

Origenes. 230.

Lib. 2. de Principijs cap. 1. Vt autem ex Scripturarum auctoritate hæc ita se habere doceamus, audi quomodo Machabæorum libris, vbi mater septem Martyrum vnum ex filijs cohortatur ad toleranda tormenta, ait ei: *Rogote fili, respice cælum & terram, & ad omnia, quæ in eis sunt.*

2.Mac.6

Homil. 3 in Cantica: Omnes Sancti, qui de hac vita discesserunt, habentes adhuc charitatem erga eos, qui in hoc mundo sunt, si dicantur curam salutis gerere eorum, & iuuare eos suis precibus, non erit inconueniens. Scriptum namque est in Machabæorum libro: *Hic est Hieremias Dei Propheta, qui semper orat pro populo.*

2.Ma.15.

Tomo 18. in Ioannem: Apparet autem Sanctis, qui antea ex hac vita migrârunt, curam esse de populo, quemadmodum in Machabæorum gestis scriptum est: *Hic est Hieremias Dei Propheta, qui multum orat pro populo.*

2.Ma.15.

Ad cap. 5. epist. ad Romanos, arguens eos, qui dicebant, in veteri Lege nullum fuisse ausum mori pro Deo: Veteris, inquit, Testamenti legant Machabæorum libros, vbi cum omni instantia beata mater cum septem filijs martyrium suscepit, quiq; non soltùm martyrium patienter excipiunt, verum etiam contumeliam ingerunt in tyrannos, & videant si verum est, quod dicunt.

2.Mac.7

Eusebius Cæsareensis. 320.

De præparatione Euangelica lib. 12. cap. 1. Credere oportet huiusmodi sermonibus: quoniam à priscis valde viris traditi sunt. Credendum est etiam ijs, qui ita hæc se habere legibus confirmant. Sic certè de Hieremia traditum fuisse Iudæi contendunt. Et Machabæorum liber retulit, visum ipsum fuisse post mortem orare pro populo.

2. Ma 15

De demonstratione Euangelica lib. 10 demonstratione 1. Eidem huic rei facit ea, quæ vocatur Machabæorum, historia, quæ in hunc modum se habet: *Et conuenerant ad Alcimum & Bacchidem congregatio Scribarum, requirentium quæ iusta sunt, & dein ceps adiungit: Et mirauit illos dicens: Non misereamus vobis malum, neque amicis vestris, & crediderunt ei, &c.*

Basilius Magnus. 370.

In constitutionibus Monasticis c. 19. Considera mihi quanta septem Machabæorum in decertâdo consensio fuerit, & præ istis flagrantiorem apud hos animorum consentionem reperies.

Ephræm Syrus. 370.

Paranesi 25. Senex aliud expectat nihil, nisi vt hac liberetur vita, ac dissoluatur: & adhuc vt ignauæ forma reddar & exemplum, & non patientiæ suadetis? Si enim senex Eleazarus, dum incendij supplicijs torqueretur, non est mutatus mente: vnde & iuuenes ætate huius patientiam respicientes, contempserunt tormenta quæ videbantur, viceruntq; tyrannum septem sancti pueri: quid igitur ego?

2.Mac.6

2.Mac.7

Gregorius Nazianzenus. 370.

Oratione 20 quæ est in laudem Basilij: Mitto septem Machabæorum dimicationem, qui cum sacerdote & matre in sanguine, atque omnis generis tormentis confiammati sunt. Quorum ille tolerantiam æmulatus, gloriam quoque retulit.

1.Mac.6

Orat. 22. quæ est de Machabæis: Eleazarus primitiæ eorum, qui ante Christum passi sunt, vir sacerdos & natu grandis, tum capillis, tum prudentia canus, prius quidem pro populo sacrificia & preces adhibens, nunc quoque seipsum Deo offerens, perfectissimam hostiam ac totius populi expiatricem, fausium certaminis præludium, septemq; insuper filiorum offerens institutionis suæ fructum, hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem.

2.Mac.6

Theophilus Alexandrinus. 390.

Epist. 1. Paschali: Quid memorem insignes Machabæorum victorias, qui ne illicitis carnibus vescerentur, & communes tangerent cibos, corpora obtulerunt cruciatibus, totusque orbis in Ecclesia Christi laudibus prædicantur?

2 Mac.7

Digitized by Google

Ioannes Chrysostomus. 400.

Genes. 6. 1. Mac. 1. Homilia 37 in Matth. *Dominus*, inquit Moses, *Deus tuus, Dominus vnus est.* Idcirco Machal xi admirationi sunt, qui ne Legem tradentur, mori maluerunt.

2. Mac. 6. *Homil. 77.* Quoniam Iudæi sæpe alias à grauioribus se bellis receperunt, vt tempore Senacharib & Antiochi, quando irruente hoste & templo capto virtus & constantia Machabæorum cuncta reparauit.

De verbis Esaiæ: Vidi Dominum, *Homilia 4.* Quid autem Machabæorum mater, nonne vxor fuerat? nonne septem filios addidit Sanctorum choro? 2. Mac. 7 nonne vidit illos martyrio coronatos? nonne veluti spectatrix astabat, nihil animo labascens? nonne astabat obtestans illorum vnumquemque, & mater Martyrum septies ipsa martyrium præstitit? Dum illi torquebantur, illa plagam accipiebat. Neque enim adeò sine affectionibus quæ gerebantur spectabat: mater erat, & naturæ illata vis propriam virtutem declarabat: at illa non vincebantur.

Isidorus Peluſiota 440.

Lib. 3. epist. 4. Non quòd stellæ ceciderint, sed quòd Antiochus Epiphanes à Machabæis insigniter superatus sit, ac Iudaico imperio exturbatus. Non enim dixit: Stellæ ceciderunt: verùm ille à stellis præclarè pugnantibus cecidit, hoc est victus ac profligatus est. Quòd si quis vocabulum illud ἔπαισεν, pro ἐπάταξεν, id est, percussit, accipiat, potest illud dici, quòd septem fratres, ac matrem, & sacerdotem Eleazarum, qui præclaram ac fulgidam vitam ostenderunt, atque syderum instar in terra extiterunt, percusserit. Machabæus enim Persica lingua Dominum sonat. Ea igitur tempestate, qua aduersus clarissimos illos viros audacia præceps actus Antiochus huiusmodi Tragœdiam excitauit, Machabæi coactis copijs eum è regione propulerunt. Vnde etiam ijs, qui tormentis excruciati sunt, nomen ob victoriam remansit. Machabæi enim illi quoque appellati sunt, qui Machabæorum temporibus horrendos & immanes cruciatus pertulerunt, nec paternas leges eiurârunt.

Theodoretus. 450.

In Psal. 43. Prædicit hic Psalmus Macedonicam crudelitatem, Illustrisq; Antiochi impium & ferinum animum, atque Machabæorum fortitudinem & pietatem. Nam beatus Mathathias, cum hoc Psalmo sæpius ob diuinum amorem cum filijs vsus esset, 1. Mac. 11. vicit infinitas Macedones, multitudinemq; elephantum, cùm imbecilles reputasset, tanquam diuina gratia destitutos, cum paucis contra hos bella gessit, cumq; idolorum altaria euulsisset, diuinum templum purgauit, & vsitatum cultum suis gentibus restituit.

Procopius Gazæus. 530.

Ad caput 3. Genes. Quòd si quis præuaricator hæc negauerit, sanè leues illi videbuntur labores Machabæorum, qui indigna patiebantur ob contemptam carnem suillam, quam quis facilè aspernaretur.

Ioannes Damascenus. 730.

Oratione de defunctis: Animaduertite enim quid Scriptura sacra de Iuda Machabæo memoriæ prodiderit, nimirum eum in Sion regis magni ciuitate, cùm populum, cui præerat, ab exteris hostibus cæsum & obtruncatum vidisset, finusq; eorum excutiens, condita in ipsis idola comperisset, statim expiandi huiusce sceleris causa, Domino ad misericordiam prompto ac propenso, pro vnoquoque eorum munera obtulisse, in eaq; re summæ pietatis munere perfunctum fuisse. Vnde etiam factũ est, vt diuina Scriptura, quemadmodum omnibus alijs nominibus, ita hoc quoque nomine summis eum laudibus euexerit, atq; mirificè commendârit.

Elias Cretensis. 780.

In Orationem 4. Nazianzeni: Per eos autem, qui deinceps sequuntur, Machabæos intelligit, qui quidem sub Antiocho cum matre & præceptore Eleazaro pro legali cultu ac patrijs ritibus ad extremum vsque spiritum dimicarunt.

Moses Bar cepha. 900.

De Paradiso cap. 19. Diui Machabæi cùm à porcina carne sese abstinerent, eamq; ob rem plurima tolerarent mala, non ipsam spectabant suillam carnem, eaq; ceu contemptibili cibo abstinebant: sed diuinum versabant animo præceptum, quod modis omnibus sibi obseruandum, nec vllo pacto transiliendum statuebant.

Simeon Metaphrastes. 970.

De Clemente Ancyrano: Vna mulier Hebræa aliquando septem produxit Martyres, & ipsa in illorum septem decertauit corporibus. 2. Mac. 7

Michael Glycas. 1100.

Parte 2. Annalium: Extitit tum Mathathias quidam, cui quinque filij erant: & inter alios Iudas ille Machabæus, qui diuina quadam æmulatione commotus, regium ducem interemit, & egregia facinora vel sexcenta patrauit.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Aduersus Iudæos cap. 4. Nec dubium est opus seruile eos operatos, cùm prædas belli agerent ex Dei præcepto. Nam & temporibus Machabæorum Sabbatis pugnando fortiter fecerunt, & hostes Allophylos expugnauerunt, legemq; paternam ad pristinum vitæ statum pugnando Sabbatis reuocauerunt. Nec putem aliam legem eos defendisse, nisi in qua de die Sabbatorum meminerant esse præscriptum. 1. Mac. 2.

Cyprianus. 250.

Epist. 55. Cùm occurrat & moneat Scriptura diuina dicens: *Ille verò qui præsumit & contumax est, vir superbiens, nihil omninò perficiet, qui dilatauit tanquam infernum animam suam.* Et iterum: *Et verba viri peccatoris ne timueritis, quia gloria eius in stercora erit, & in vermes.* Li. 1. ep. 2. Abac. 2. 1. Mac. 2.

Epist. 56. Quid in Machabæis beatorum Martyrum grauia tormenta, & multiformes septem fratrum pœnæ, & confortans liberos suos mater in pœnis, & moriens ipsa quoque cum liberis, nonne magnę virtutis, & fidei documenta testantur, & nos ad martyrij triumphum suis passionibus adhortantur? Li. 4. ep. 6

De Exhortatione Martyrij cap. 11. Quæ verò ediderunt cõfessionum præconia, quàm præclara, quàm magnæ fidei documenta præbuerunt? Rex Antiochus infastus, imò in Antiocho Antichristus expressius, ora Martyrum gloriosa & spiritu confessionis inuicta, contagio suillæ carnis maculare quærebat, & cùm flagellis grauiter verberasset, ac nihil promouere potuisset, tartagines iussit igniri: quibus ignitis & accensis, eum, qui primus locutus fuerat, & magis Regem virtutis & fidei cõstantia prouocauerat, admoueri præcepit, & frigi, producta & execta prius lingua, quæ cõfessa Deum fuerat: quod Martyri gloriosius contigit. Lingua enim confessa nomen Dei prior ad Deum debuit ipsa proficisci, &c. At ille in martyrio suo fidens, & resurrectionis sibi præmium de Dei remuneratione promittens, 2. Mac. 7

exclamauit,& dixit: *Tu quidem impetus ex hac præsenti vita nos perdu, sed mundi Rex defunctos nos pro suis legibus in æternam vitæ resurrectionem suscitabit* &c. Nec Eleazarus tacendus est, qui cùm sibi à ministris regis offerretur facultas, vt accepta carne, qua liceret sibi vesci, adcircumueniendum regem, simularet se illa edere, quæ de sacrificijs atque illicitis cibis ingerebantur: consentire ad hanc fallaciam noluit dicens: Nec ætati suæ, nec nobilitati conuenire id fingere, quo cæteri scandalizarentur, & in errorem inducerentur, existimantes Eleazarum, nonaginta annos natum, ad alienigenarum morem, relicta & prodita Dei lege transisse: nec tanti esse lucrari breuia vitæ momenta, vt offenso Deo incurrerent æterna supplicia.

1.Mac.6.

Zeno Veronensis. 260.

2.Mac.6. *Sermone 5. de S. Arcadio*: Cui hæc comparanda est confessio? Machabæorum est iungenda numero: Eleazari est adæquanda proposito, comparanda consilio.

Sermone de Resurrectione: Nec Machabææ matris memoriam recolit, quæ septe succincta filiorum, Antiocho sæuienti libenter septem filios nõ dicam extulit, religiosè confidens Deo se genuisse filios, non mundo.

2. Mac.7

Marius Victorinus Rhetor. 350.

Ex lib. 2. Mach. cap. 7. martyrium septem fratrum heroico carmine descripsit, quod incipit:

Rex fuit Antiochus Syriæ ditissimus olim,
In cuius regno mater natio fuisse
Septem (vt fama refert) de sancta gente creati,
Quos cura assiduè generis meminisse iubebat,
Et Legis iussa data, &c.

Hilarius. 350.

2. Mac.7 *Ad Psalm. 125.* Testis Eleazar inter iura dominorum patrijs suis legibus liber: testes cum matre sua Martyres septem, Deo gratias inter noua mortis tormenta referentes.

Lucifer Calaritanus 350.

1.Mac 1 *Libro de non parcendo in Deum delinquentibus*: Loquitur sancta Scriptura, dicens in Machabæorum libro primo: *Et scripsit Rex omnis regno suo, vt esset vniuersus populus vnus, vt relinquerent vnusquisque leges suas*, &c Loquitur sancta Scriptura dicens: *Appropinquarunt dies Mathathiæ morienti, & dixit filijs suis: Nunc confortata est superbia, & castigatio & tempus euersionis, & ira indignationis, nunc filij æmulatores Legis*, &c.

1. Mac.2.

Ambrosius. 370.

Lib. 2. de officijs cap. 29. Illud sanè diligenter cauendum est, vt deposita viduarum intemerata maneant, & sine vlla seruentur offensione. Fides enim exhibenda omnibus, sed maior est viduarum causa, & pupillorum. Denique hoc solum viduarum nomine (sicut in libris Machabæorum legimus) commendatum templo omne seruatum est.

Lib. 3. cap. 14. Denique quod consumptum est sacrificium Mosi tempore, sacrificium pro peccato erat. Vnde Moses ait: (sicut in Machabæorum libro scriptum est:) *eò quòd non sit manducatum, quod erat pro peccato consumptum.*

De Iacob, & vita beata lib. 2. cap. 10. Nec de Eleazar prætermittam, vtpote sacerdotum sacerdos, sed tuis iniunctus oratis, qui genere sacerdos, peritus in Lege, maturus æui, cùm oblatus esses Antiocho persecutori, nec tentamentis potuisti capi, nec præmijs inflecti, nec supplicium acerbitatibus frangi. Denique à blandimentis cœpit, quia iudicabat tormenta sua posse superari. *Erubesco*, inquit, *canitiem tuam, venerer senectutem, mirer prudentiam, sic abstinendum bono epulo putes, quasi natura largitur.*

1.Mac.6

Optatus Milevitanus. 370.

Lib. 7. contra Parmenianum: Si etiam Antiochi regis tempora commemorare voluissent, quibus omnes Iudæi coacti sunt, vt libros incendio darent, ita & vniuersa Scriptura data est, vt apex vnus in aliquo libro minimè remansisset. De Iudæis illo tempore nemo damnatus, nec à Deo, vel ab aliquo Angelo in quemquam Iudæum est vlla dicta sententia: quia peccatum fuerat imperantis, & minantis, non populi cum tremore & dolore tradentis. Tyrannus Antiochus fructum malignitatis suæ habere non potuit, dum præter septem fratres, & vnum seniorem, carnem suillam manducare detrectantes, nullum Iudæum occidit, & Lex perire non potuit.

2. Mac. 1.

1. Mac. 1.
2. Mac. 6.

Prudentius. 380.

Hymno de D. Vincentio.

Sic corpus ipsum Dei
Sedes receptum continet
Cum Machabæis fratribus,
Sexto Isaiæ proximum, &c.
Num Machabæi Martyris
Linguam tyranni ceruicem,
Raptamne pœnis vertices
Animos cruentis obtulit?

Hieronymus. 390.

Ad cap. 22. Esaiæ: Plerique nostrorum, & maximè Machabæorum principum Cethim Italiæ, Macedoniæq; insulas arbitrantur. Hoc enim Scriptura commemorat, quod Alexander Rex Macedonum egressus sit de terra Cethim.

2. Mac. 1.

Ad cap. 11. Danielis: *Et reuertetur, & indignabitur contra Testamentum sanctum.*) Hæc plenius in Machabæorum gestis legimus, quòd postquam eum in Ægyptum pepulerunt Romani, indignans veneratur contra Testamentum sanctuarij.

1. Mac. 1.

Concilium Carthaginense Tertium. 397.

Cap. 47. Placuit, vt præter Scripturas Canonicas in Ecclesia nihil legatur sub nomine diuinarum Scripturarum. Sunt autem Canonicæ Scripturæ: Genesis, Exodus, Leuiticus, &c. Esdræ libri duo, Machabæorum libri duo, &c.

Bacchiarius. 400.

Epistola ad Lamarium de lapsis recipiendis: Melior est ille Iudas Machabæus, qui etiã pro mortuis fratribus orationem credidit esse faciendam, quos furata de Lamiræ ciuitate idolorum dona prostrauerat.

2.Mac.12

Augustinus. 400.

De doctrina Christiana lib. 2. cap. 8. Totus Scripturarum Canon his libris continetur: Quinque libris Moseos, &c. Iob, Tobias, Esther, Machabæorum libri duo, &c.

De ciuitate Dei lib. 18. cap. 36. Machabæorum libros non Iudæi, sed Ecclesia pro Canonicis habet, propter quorundam Martyrum passiones vehementes: qui antequam Christus veniret in carnem, vsque ad mortem pro lege Dei certauerunt, & mala grauissima, atque horribilia pertulerunt.

De cura pro mortuis agenda cap. 1 In Machabæorum libris legimus oblatum pro mortuis sacrificium: sed etsi vbiquam in Scripturis veteribus omninò legeretur, non parua tamen est vniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret, auctoritas.

2.Mac.12

Innocentius Primus. 410.

Epistola 3 ad Exuperium: Qui verò libri recipiantur in Canone, breuis annexus ostendit: Motis libri quinque, &c Hester vnus, Iudith vnus, Machabæorum duo, Esdræ duo, &c.

Severus

Seuerus Sulpitius. 420.

Historiæ sacræ lib. 2. Qua tempestate illustris illa passio septem fratrum matrisque fuit, qui omnes cùm legem Dei, & instituta maiorum violare supplicijs cogerentur, mori maluerunt. 2. Mac. 7.

Arnobius Iunior. 440.

In disputatione de Deo Trino & Vno: Mundum quoque ipsum à Deo credimus factum ex nihilo, sicut legimus in Machabæis: *Aspice fili micalum & terram, & aspice omnia quæ in eis sunt, intelige quomodo ex nihilo ea fecit Deus.* 2. Mac. 7.

Eucherius Lugdunensis. 450.

Homilia de Machabæis: Hodie sacras septem Martyrum palmas per vniuersam Ecclesiã fides Catholica, hostili gladio roborata, concelebrat, quos mater glorioſis luctibus honorabilis, in gremium diuinæ adoptionis inuidenda morte transfudit, & septem pignora in regnum Dei sub vnius diei felicitate parturit. In quorum cruciatibus cùm diuersos tormentorum apparatus velut ante oculos nostros lectionis series exposuerit, & audito ipso terribilia sensibus nostris impresserit, fortasse aliquis secum cogitet, vnde adolescentulorum infirmitas tantum pondus malorum tolerare sufficerit. 2. Mac. 7

Leo Primus. 445.

Sermone de Machabæis: Causam solennitatis hodiernæ plenissimè sacræ historiæ lectione didicistis: nec latere vos potuit, quem in tanto rerum gestarum ordine exceperitis auditum, cùm gloriosam septem Martyrum matrem exultanti, & non tacito honoraretis affectu: in singulis quidem filijs passam, sed in omnibus coronatam. Subsecuta est enim felici exitu, quos inuicto præmisit hortatu. Beata genitrix, beata progenies, memorabilis præcedentium fortitudo.

Prosper Aquitanicus. 450.

De promissionibus & prædictionibus Dei parte 2. cap. 40. Antiocho regnante præciara illa fœmina Machabæorum mater, pro spe æternæ vitæ legitimisque suis, ne veritas carnes suillas filij sui tangerent, vno die septem Martyres edidit Deo, quos terra contempta non huic mundo, sed ipsi peperit cælo: suo exemplo nos admonens pereuntia contemnere, appetere sempiterna, velocius finienda finire, quò possent certantes atque vincentes illud apprehendere, quod non habet finem. Sic ipsa statim secutura, filios præmisit ad vitam, quam veram sciens, omnisque metu carentem, sibi suisque filijs fideli testimonio acquisiuit. Propter quam & alios in bello mortuos Iudas Machabæus *duodecim millia talentorum Hierosolymam misit offerre sacrificium pro mortuis: bene & optimè de resurrectione cogitans.* 2. Mac. 7. 2. Mac. 12

Honoratus Constantinæ Africæ Episcopus. 470.

Epistola ad Arcadium exulem: Videne timeas, adiuuat te, vt coronet te. Septem filios Machabæa mater pro Christo misit ad mortem, ante eam cruciabantur, & ipsa magis eos hortabatur, vt morerentur: ipsa autem post filios occisos iam exultat coronata. 2. Mac. 7.

Gelasius. 490.

In Decretis: Ordo veteris Testamenti librorum, quem sancta & Romana suscipit Ecclesia: Genesis liber vnus, Exodi liber vnus, &c. *Nota, vt cum dicit* Esdræ liber vnus, *Esdra & Nehemia duos libros vno volumine contentos intelligit: sic cum ait:* Machabæorũ liber vnus, *vtrumq; recipit, & neutrum excludit.*

Hormisdas. 500.

Epistola ad presbyteros Syriæ: Pensate qualis Machabæorum exitus, quæ luctatio tolerantibus, quæ historia laudum secuta est, quali Iudas & illa fratrum caterua mortis honore prædicatur. 2. Mac. 7.

Paschasius Diaconus. 500.

Præfatione in vitam S. Seuerini: Fidelissimus ille Mathathias morti gloriosissimæ iam propinquãs, filijs suis hæreditario iure Sanctorum exempla distribuit, quorum certaminibus admirandis celerius excitati, animas suas pro legibus sempiternis sanctitatis feruore contemnerent. 1. Mac. 2

Alcimus Auitus. 500.

Libro 6.

Sic prægnans fœcunda olim, at fœcundior orba,
Atque animos superans genitrix Machabæa viriles,
Fœmineam & vincens animo virente senectam,
Orbaris lato ducebat in omine, si quos
Ediderat mundo, patrijs pro legibus illos
Felicissima morte Deo generaret, vt esset
Mors illis requies, fausteq; exordia vitæ.
Ergo in tormentis positos, constantior ipso
Supplicio genitrix corde hortabatur & ore,
Spernere crudelis nimium felicia regis
Termina, lætitia debinc commutanda perenni,
Angebatq; pios ad fortia facta furores.

Libro eodem, texens diuinæ Scripturæ catalogum:

Et Machabæorum fortissima prælia fratrum.
Vis vno breuiter complectar vt omnia verbo?
Tota Instrumenti veteris tibi pagina nota est.

Aurelius Cassiodorus. 540.

Diuinarum institutionum lib. 1. c. 6. Bellatoris Presbyteri expositio in libros Machabæorum, vt prætulet, labore collecta est, &c. Libri Machabæorum à supradicto amico nostro Bellatore sedula expositione, Domino iuuante, confecti sunt, ne tam magna lectio inexplanata forsitan linqueretur, quæ nobis tot virtutum exempla declarauit.

Fortunatus. 570.

Libro 10. ad Chilpericum Regem:

Fœmina bu felix pia mater Machabæorum
Natos septem vno funere iacta tulit.

Isidorus Hispalensis. 600.

Lib. 6. Etymol. cap. 1. Quartus apud nos ordo veteris Testamenti est eorum librorum, quæ in Canone Hebræorum non sunt. Quorum primus est liber Sapientiæ, &c. quintus & sextus Machabæorum, quos licet Hebræi inter Apocrypha separent: Ecclesia tamen Christi inter diuinos libros & honorat, & prædicat.

Beda. 700.

Dialogo Quæstionum super libros Regum cap. 12. De Machabæis autem fratribus quid eloquar, qui sub Antiocho rege pro sacris legibus dira tormenta perpessi sunt? Mater pia, cùm diuersis supplicijs vrgeretur, non solùm non fleuit, sed & gaudens hortabatur ad gloriam passionis. Quis poterit omnia, quæ illis veteribus Legis & Prophetarum libris figuratè annuntiantur, quantalibet breuitate perstringere? 2. Mac. 7.

Vitæ S. Cuthberti cap. 2. Quod si cui videtur incredibile, Angelum in equo apparuisse, legat historiam Machabæorum, in qua Angeli in equis, & ad Iudæ Machabæi, & ad ipsius templi defensionem aduenisse memorantur. 2. Mac. 10 & 3.

Ambrosius Ansbertus. 760.

Lib. 1. in Apocal. Hæc regula septem Machabæos fratres edocuit, pro testamento Dei & legibus eius blandientem simul & terrentem impium regem despicere, intrepidosque acerrimam mortem subire. Hæc Matharhiam, Iudam, & fratres eius armauit, vt pro dilectione ciuium nec animabus suis parcerent. 2. Mac. 7. 1. Mac. 2

VVandelbertus Diaconus. 830.

In Ephemeri, in Augusto:

Quos ferus in mortem Antiochus cum mare fugebit,
Venturo sanguen qui Christo fonte dicârunt,
Augustas retinent Machabæorum Kalendas.

VValafridus Strabo. 830.

De rebus Ecclesiasticis cap.1. Et Antiochum reliquiarum populi Dei persecutorem grauissimum, & templi, quod post reuertionem de captiuitate reædificatum est, violatorem, in templo Naniæ corruisse cognoscimus. 2.Mac.1

Concilium Aquense sub Pipino. 837.

Lib.2.cap.28. Qui templum Domini pecunijs, aut Deo oblatis, aut ab alijs depositis expoliari impune posse & debere arbitrantur, perpendant quid Heliodorus, suiq; comites Hierosolymam aduenientes, vt ærarium Domini pecunijs expoliarent, ab equo cælesti, eiusq; terribili sessore, nec non & cælicolis iuuenibus duobus perpessus sit, de quo ita habes libro 2.Machabæorum: *Cùm venisset Heliodorus Hierosolymam, &c.* 2.Mac.3.

Hincmarus. 840.

De translatione S. Remigij: Licet enim non fiant nobis tam frequentia ac reuerenda per hunc seruum suum miracula: tamen certi esse debemus, quia non subtrahit ciuitati suæ, ac nobis ciuibus suis continua intercessionis suæ auxilia: sicut de Hieremia legimus: *Hic est fratrum amator, & populi Israel: hic est, qui multum orat pro populo, & vniuersa sanctacinitate Hierusalem.* 2.Mac.15

Rabanus Maurus. 850.

De institutione Cleri libro 2. cap. 53. Libri veteris Testamenti sunt: Mosis libri quinque, &c. Tobiæ quoque, Hester, & Iudith singuli, Esdræ duo, & duo Machabæorum.

Præfatione in Commentaria super libros Machabæorum: Tempore illo, quo Romana Ecclesia constituit libros legi Machabæorum in Ecclesia, eorundem librorum expositionem, quam ante annos aliquot vrgentibus amicis sensu historico simul, & allegorico dictaueram, excellentiæ vestræ deferam.

Concilium Triburiense. 895.

Cap.34. Fit conuentus Christianorum & paganorum, fortiter dimicant isti pro fide, illi contra fidem. Vnde fortissimo confortante Domino, sicut Mathathias, pater Machabæorum ait: *Non in multitudine exercitus fit victoria belli, sed de cælo veniet fortitudo*; sæpe fit victoria Christianorum, victa est pars paganorum. 1.Mac.3.

Smaragdus. 970.

Ad cap.9.regulæ Benedicti: Veteris Testamenti libri sunt: Quinque libri Mosi, &c. Aggæus, Zacharias, Malachias, & Machabæorum,

Anselmus Cantuariensis. 1080.

Ad cap.11.epistola ad Hebræos: Hoc fecerunt septem egregij fratres cum matre, quos Rex Antiochus flagris & laureis crucians, compellebat contra legem carnes porcinas edere. 2.Mac.7.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

De victoria Verbi lib.10.c.8. Inspice quia tota Scriptura libri 2. Machab. circa Dei legem, & maximè circa templum Domini versatur, quod tunc in toto orbe terrarum nomini Domini dedicatum, solum & vnicum habebatur. 2 Mac.14

Cap.9. Intentio Scripturæ huius est, templum illud, quod erat Hierosolymis, sanctum & legitimũ asserere, ac Domino placitum: & illum fuisse locum orationis solum, quem Deus elegit, in quo illi oporteret sacrificari, &c.

Cap.14. Ponamus iam huius rei de Scriptura ipsa documentum: *Qua die autem*, inquit, *templum ab alienigenis pollutum fuerat, consigit eadem die purificationem fieri 25.mensis Casleu.* 2.Mac.10

Vita S.Heriberti cap.11. De ipso quoque quodammodo id ipsum dicebat, quod de aliquo quodam non ignoto, sed eximio Propheta sacra narrat pagina: *Hic est fratrum amator, & populi sui, qui multum orat pro populo, & pro ciuitate ista.* 2.Mac.15

Bernardus. 1130.

Sermone 13. super Cantica: Iudas Machabæus, multis & ipse inclytus victorijs, cùm frequenter exultanti populo pacem fortiter pugnando tribuisset, nunquid gloriam quandoque partitus est alicui? *Denique & facta*, inquit, non gloria, sed *lætitia magna in populo.* 2.Mac.4

Hugo Victorinus. 1130.

De claustro animæ lib.1.cap.7. Eleazarus, vt veridica narrat historia, elephantem occidit, & occisus ab elephante legitur esse. 1.Mac.6.

Lib.2.cap.17. Sicut veridica narrat historia: Antiochus Illustris, filius Antiochi regis, ascendit Hierosolymam in multitudine graui. 1.Mac.1

In speculo Ecclesiæ cap.3. A Kalendis Octobris vsq; ad Nouembrem Machabæorum libri leguntur, & cantantur inde Responsoria.

Richardus Victorinus. 1140.

Libro 3.de eruditione hominis cap.1. Quamuis videatur concupiscentia quandoque vel ad modicum quiescere, incipit iterum & iterum resurgere, & vehementius impugnare: *Silent*, inquit Scriptura, *terra Iuda diebus paucis.* Si terra Iuda vix potest paucis diebus silere, quanto magis mare? 1.Mac.7.

Otto Frisingensis. 1150.

Libro 2.Chron. rerum cap.47. Quia omnes Canonicæ in Machabæis terminantur historiæ, qualiter post hoc gentis Hebræorum regnum vsque ad Christum steterit ex historijs tantùm eorum cognosci datur.

Petrus Cluniacensis. 1150.

Libro 1. Epistola 2. contra Petrobrusianos: Succedat sacrorum librorum auctoritas, & tam Canonis diuini, quàm aliorum voluminum ei cohærentium, & ab Ecclesia traditorum clarissuus sonus, & erroris tenebras luce sua discutiat. Ac primò omnium Machabæorum liber secundus in medium adducatur: ex quo famosissimam lectionem, & in sacrificijs diuinis, quæ assiduè per totum mundum pro mortuis offeruntur, quotidie frequentatam, contradictor hæreticus audiat, & audiens pietatis verba, pie per orbem terrarum vbique resonantia, inter innumerabiles pios, pietati diuinæ pro mortuis supplicantes, penè solus impius esse erubescat, &c. Sed & de Iuda Machabæo optimo Hebræorum Duce verax Scriptura commemorat, quòd deleto pagano exercitu, gladium Apolonij Ducis à se interfecti abstulit, & erat pugnans in eo omnibus diebus. 1.Mac.3.

Ioannes Salisberiensis. 1160.

Lib.1.Polycrat.cap.5. Egregiè quidem Eleazarus, cùm redimendæ vitæ causa solicitaretur committere in legem Domini, exempli periculum opposuit, dicens: *Qui ego sum Eleazarus tanta senectute, vt transeam ad vitam alienigenarum, & iuuenes religiosos seducam?* .Mac.6.

Eckbertus Presbyter. 1170.

Aduersus Catharos Sermone 9. Vnum adhuc satis euidens testimonium, ad confirmationem partis nostræ inducere possumus ex historia Machabæorum, cuius talis est auctoritas in Ecclesia, vt publicè in diuino seruitio lectitetur. Scriptum est in libro secundo eiusdem historiæ, quòd Iuda Machabæo dimicante, &c.

Innocentius Tertius. 1200.

Præmis in septem Psalmos pœnitentiales: Exaudi-

untur

untur boni defuncti cùm orant, tam pro se, quàm pro alijs: vt in secundo Machabæorum: *Hic est fratrum amator, & populi Israel: Hic est, qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate Hieremias Propheta Dei.* 1.Mac.15

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 3. Aduentus. Gaudent mali pe temporali prosperitate, de quibus in libro Machabæorum: *Gloria peccatorum fletus & vermis: hodie extolletur, & cras non inuenietur.* 1.Mac. 2.

Thomas Aquinas. 1250.

Secunda secundæ quæst. 83. art. 11. Sanctos in patria orare pro nobis ex 2. Machabæorum vltimo probatur: *Hic est Hieremias Propheta Dei, qui multum orat pro populo.* 2.Mac.15

Bonauentura. 1260.

Ad caput 9. Lucæ: *Saluam faciet illam*, scilicet in futura vita, secundùm illud 2. Machab. 7. *Tu quidem scelestissime in præsenti vita nos perdis, sed Rex mundi defunctos nos pro suis legibus, in æterna vita resurrectione suscitabit.* 2.Mac.7.

Iacobus Gennensis. 1280.

Dominica 2. Quadragesimæ Sermone 1. Ex quo sperare debemus, quòd Sancti pro nobis orant, si eorum suffragia deuotè petamus, scilicet auctoritate, ratione, & reuelatione. Primò hoc ostenditur auctoritate, quæ habetur 2. Machab. 15. *Hic est, qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate Hierusalem. Hic est fratrum amator, & populi Israel.* Orant enim Sancti pro ciuitate sancta, hoc est Ecclesia, &c.

Nicolaus Lyranus. 1300.

Ad caput primum primi Machabæorum. Quia huius primi libri & secundi Machabæorum maior est auctoritas, quam Iosephi, cùm ab Ecclesia recepti sint ad legendum, ideo non est dimittendus sextus propter Iosephum, sed magis è conuerso.

Ad cap. 3. primi Regum: Hoc modo Razias videtur se interfecisse, nec tamen inde vituperatur in Scriptura, sed magis laudari videtur.

Augustinus Triumphus. 1320.

De potestate Ecclesiastica quæst. 50. art. 6. Bella in hostibus expugnandis diebus Dominicis committi possunt, imminente necessitate. Legimus enim 1. Machab. 2. quòd illi sancti Machabæi, quorum aliqui permiserunt se interfici, antequam vellent bellare diebus Sabbati, postmodum alij plena deliberatione præhabita dixerunt: *Omnis homo qui venerit ad nos in bello die Sabbatorum, pugnemus aduersus eum, & non moriamur, sicut mortui sunt fratres nostri.*

Guido Carmelita. 1330.

Errore nono Iudæorum: Historia libri Machabæorum veneranter suscipienda est, quæ docet iusta bella ad defensionem fidei non culpanda, immò, vbi opus sit, etiam Sabbato exercenda. Vnde filij Israel contra aduersarios perfidos idololatras iussu Domini pugnauerunt. Hoc fecerunt fortiter & fideliter Machabæi, ne sancta remanerent fœdata, sed mundata Domino consecrarentur.

De Aëriani: Aëriani contemnunt sacrificium offerre pro defunctis, contra illud, quòd *Iudas Machabæus misit duodecim millia drachmas argenti Hierosolymam offerri pro peccato mortuorum.* 2.Mac.12

Henricus Suso. 1350.

Sermone 1 Vt enim sacræ affirmant literæ, ingens diuinæ dilectionis indicium est, multo tempore nõ sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim vltiones adhibere. 2.Mac.6.

Ioannes Bromiardus. 1380.

In Summa prædicantium capite 2. de bello: Quartò non solùm Deus, sed & Angeli eos iuuant, sicut patet 2. Mach. 10. de Iuda Machabæo pugnante contra Timotheum. Apparuerunt aduersarijs de cælo viri quinque in equis, frenis aureis decori, Iudæis ducatum præstantes. Ex quibus duo Machabæum medium habentes circumseptum, incolumem conseruabunt. 2.Mac.10

Thomas VValdensis. 1414.

Doctrinalis fidei libro 1. art. 1. cap. 23. Hæc est ergo necessitas, quæ sic opponitur libertati, non autem coactio, quæ libertatem non tollit omninò, veluti dictamen probat Spiritus sancti, 1. Machab. 2. dicentis, *cogi Iudæos ad sacrificandum per satrapas regis Antiochi:* non tamen abstulerant eis voluntatis libertatem, quò minus imputabatur eis ad culpam, qui coacta sacrificia compleuerunt.

ARTICVLVS DECIMVSNONVS.

CAPVT VLTIMVM D. MARCI VT CANONICAM SCRIPTVRAM VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

DVBITANT.

Anno post natum Christũ 400.

HIERONYMVS lib. 2. aduersus Pelagianos cap. 6. *In quibusdam exemplaribus, maximè in Græcis codicibus, iuxta Marcum, in fine Euangelij scribitur:* Postea cùm accubuissent vndecim Apostoli, apparuit illis Iesus, & exprobrauit incredulitatem, & duritiam cordis eorum, qui eis, qui viderant eum resurgentem, non crediderunt.

Epistola 150. ad Hedibiam quæst. 3. quæ causa sit, vt de resurrectione Domini & apparitione Euangelistæ diuersa narrauerint: *In quibus primũ quæram, cur*

Matthæus

Matthæus dixerit: Veſpere autem Sabbati illuceſcente, in vna Sabbati Dominum ſurrexiſſe: & *Marcus manè reſurrectionem factam eſſe commemoret, ita ſcribens:* Cùm autem reſurrexiſſet vna Sabbati mane, apparuit Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat ſeptem dæmonia: *& illa abiens nuntiauit iis, qui cum ea fuerant lugentibus & flentibus, illiq; audientes, quòd viueret, & quòd viſa eſſet ab eam, non crediderunt ei. Huius quæſtionis duplex ſolutio eſt. Aut enim non recipimus Marci teſtimonium, quòd in variis ferantur Euangeliis omnibus Græcia libris penè hoc capitulum in fine non habentibus: præſertim cùm diuerſa atque contraria Euangeliſtis cæteris narrare videatur. Aut hoc reſpondendum quòd vterque verum dixerit: Matthæus, quando Dominus ſurrexerit veſpere Sabbati: Marcus autem quando eum viderit Maria Magdalene, id eſt, mane prima Sabbati.*

1080. *Euthymius in explicatione huius capitis, ſtatim poſt illa verba:* Nemini quicquam dixerunt, timebant enim, &c. *Quidam interpretum aſſerunt, hoc in loco completum eſſe Marci Euangelium: quæ verò ſequuntur, recentiorum additionem eſſe. Oportet tamen hæc explanare, cùm veritatis nihil repugnent.*

1520. *Thomas Caietanus ad caput 16. Marci:* Surgens autem Ieſus.) *Aduerte hic prudens lector, Hieronymum habere dubium hoc capitulum. In epiſtola liquidem ad Hedibiam ſubiungit hæc verba:* Aut enim nõ recipimus Marci Teſtimonium, &c. *vt ſupra: Quæ idcò attulerim, vt intelligamus, quàm variè habeatur capitulum hoc. Et verùm nonnulla ſunt in hoc capitulo, quæ in nullo alio Euangeliſta habentur. Nihil tamen ego video manifeſtè contrarium aliis Euangeliſtis. Nec quiſquam mente compos aſſerere aut credere poteſt, hoc vltimum, quod habetur apud Marcum capitulum, totum adiectitium eſſe, nec aliud, quæ caremus perditum fuerit, &c.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Primus. 80.

Conſtitut. Apoſtolic. lib. 8. cap. 1. De charismatibus, quæ ipſe per Spiritum ſanctum tribuit omnibus ſimul, dicit: *Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur nouis, &c.*

Prochorus. 120.

In hiſtoria Ioannis Apoſtoli c. 1. Præcepit Chriſtus Dominus diſcipulis ſuis, antequam in cælum aſcenderet, dicens: *Ite in mundum vniuerſum, & prædicate Euangelium omni creaturæ, & baptizate omnes gentes, quæ voluerint credere.*

Tatianus. 170.

In Harmonia Euangeliorum cap. 101. *Et profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.*

Irenæus. 180.

Lib. 3. cap. 11. In fine autem Euangelij ait Marcus: *Et quidem Dominus Ieſus poſtquam locutus eſt, receptus eſt in cælos, & ſedet ad dextram Dei.*

Ammonius Alexandrinus. 230.

In Harmonia quatuor Euangeliſtarum: Hæc dicens receptus eſt in cælum, ſedetque ad dextram Dei. At diſcipuli Dominicis obtemperantes iuſſibus, cæleſtem doctrinam in orbem vniuerſum diuulgârunt, & Dominicam opem ſemper circa ſe, ad eum modum, quo prædixerat ille, præſentem ſenſerunt, Marci 15.

Dionyſius Alexandrinus. 260.

Epiſtola de tempore, quo Chriſtus ex mortuis reſurrexit: Confirmat & illuſtrat hæc omnia etiam Marcus, dum inter cætera ita ſcribit: *Maria Magdalena, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Ieſum. Et valde mane vna Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto iam ſole.* Valde enim mane & hîc quoque Euangeliſta ponit. Eſt autem idem valde mane, quod valde diluculo. Neminem autem turbet, quod addit *orto iam ſole.* Nam etſi valde mane, hoc eſt ſummo diluculo iter ingreſſæ eſſent, & fortè ad monumentum quoque veniſſent: attamen dum in via morantur, & circa ſepulchrum verſantur, & occupantur, ſol exoriri, primoſque radios ſpargere cœpit. Subiungit hîc porrò: adoleſcentem ſtola candida indutum vſum, qui dixerit: *Surrexit, non eſt hic.*

Euſebius Cæſarienſis. 320.

De demonſtratione Euangelica libro 1. cap. 6. Et hæc ipſa ſunt, quæ ſuos diſcipulos Chriſtus Dei, vt omnibus gentibus nuntiarent, hortabatur, dicens, *Eunes diſciplinam veſtram tradite omnibus gentibus, docentes eas ſeruare omnia quæcunque præcepi vobis.*

Lib. 10. cap. 8. Hoc ipſum Marcus quoque oſtendit, ſic dicens: *Et valde mane vna Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto iam ſole, & dicebant ad inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Erat quippe magnus valde: & veniunt, & inueniunt illum reuolutum.* Erat autem iam tum excitatus.

Athanaſius. 340.

Sermone in illud: *Profecti in pagum:* Terrebantur dæmones, cùm viderent pullum vinculis eximi, conturbabantur inter ſe aduerſariæ Poteſtates, quæ nos in captiuitatem abegerant. Verùm cùm ſuperueniſſet Dominus Ieſus, eiuſque præſentiam agnoſcerent, in metum coniecti ſunt, cùm audirent eum ad diſcipulos loquentem: *Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſerpentes, & ſcorpiones, & contra omnes vires inimici.*

De diuina Scripturæ Synopſi lib. 2. de Euangelio ſecundùm Marcum: Venerunt mulieres ad ſepulchrũ poſt Sabbatum aromata ferentes, vident Angelum in monumento, & perterrefiunt. Poſtea apparuit duobus in via. & deinde vndecim: quibus etiam incredulitatem exprobrauit, & miſit eos prædicatum & baptizatum, & poteſtatem dedit faciendorum ſignorum. Poſt iſta aſſumptus eſt.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catechesi 14. Lætari conuenit de reſurgente. Venit Maria quærens, vt eſt in Euangelio, & non inuenit, &c.

Gregorius Nyſſenus 380.

De Chriſti Reſurrectione oratione 2. Quid autem λίαν πρωΐ, id eſt, *valde mane*, ſit, explicans Marcus, adiecit: *Orto ſole. Et dicebant ad inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti, & ſublatis oculis vident lapidem reuolutum. Erat enim magnus valde*, &c. Quod apud Marcum ſcriptum eſt: *At Dominus quidem poſtquam locutus fuiſſet eis, aſſumptus eſt in cœlum, & ſedit à dextris Dei*, intelligendum eſt accidiſſe quadrageſimo die, ſecundum id, quod in Actis memoriæ proditum eſt.

Ioannes Caſſianus 430.

De Incarnatione Domini libro 7. cap. 20. Audiamus ipſum Dominum ad diſcipulos loquentem: *Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones ejicite.* Et iterum: *In nomine meo dæmonia ejicietis.* Matt. 10. Mar. 16

Victor Antiochenus. 460.

Ad caput 16. Marci: *Surgens Iesus manè prima Sabbati apparuit primò Mariæ Magdalenæ*, &c. Hoc illi aduersari videtur, quod legitur apud Matthæum: hic enim vespere Sabbati Dominum resurrexisse scribit: propterea comperti sunt, qui hunc locum à falsarijs vitiatum existiment. Verùm ne ad id hic confugere videamur, ad quod cuiuis confugere proclive est, Marci contextum vno duntaxat commate, ab ea, quam offert, difficultate vindicare possumus. Itaque locum hunc Euangelistæ ita legamus, vt proximè post vocem *Iesus*, virgulam subijciamus, ad hunc modum: *Surgens autem Iesus*: mox verò subdamus: *Manè prima Sabbati apparuit primò Magdalenæ*, ita vt illud: *Surgens autem Iesus*, reijciamus ad id, quod apud Matthæum de vespere Sabbati legitur: (tunc enim ipsum resurrexisse credimus:) quod hinc autem consequitur, nempe illud: *Manè prima Sabbati*, (quòd alteram sententiam auspicetur) ad sequentia transmittamus. Marcus ergo Mariam Magdalenam Iesum, quem Matthæus vespere Sabbati exuscitatum commemorat, manè vidisse narrat.

Procopius Gazæus. 530.

Ad caput 11. *Esaiæ*: Sed in istos, qui Christi puer est, vir simplex aliquis, & malitia puer, Saluatoris virtute fretus, manum immittit, quibus nulla est nocendi potestas, propter eum, qui de radice Iesse egressus, pueris suis serpentes & scorpiones conculcandi facultatem largitus est.

Anastasius Synaites. 580.

Lib. 3. *Hexameron*: Cuius fructus semen est Euangelica prædicatio, facta ex ipso fructu, & procedens in terram dilatata, & dispersa, quando mandauit discipulis: *Ite, & prædicate Euangelium omni creaturæ.*

Georgius Presbyter. 600.

In vita Theodori Archimandritæ: Qui ab Eliseo Propheta inuocatus est Deus, cùm mors esset in olla, idem vera pollicetur: *Et si mortiferum quid*, inquiens, *liberatis, non vobis nocebit.*

Ioannes Damascenus. 730.

Historiæ Barlaam & Ioasaphat cap. 10. Quocirca, inquit, *si credideris, & baptizatus fueris, saluus eris: sin autem non crediderit, condemnaberis.*

Theophylactus. 900.

Ad caput 26. Marci: *Et valde manè.* Id Matthæus vesperam Sabbatorum, & Lucas profundum diluculum dicit. Surrexerunt, & veniunt ad monumentum, & disceptabant: *Quis reuoluet nobis lapidem?* Cumque illæ cogitarent, Angelus reuoluit lapidem, non sentientibus mulieribus.

Simeon Metaphrastes. 970.

De rebus gestis S. Thomæ cap. 10. Deinde, vt dicam cum diuino Euangelio, *Domino adiuuante, & sermonem confirmante per signa consequentia*, paulatim ad veram fidem accesserunt.

Nicetas. 1200.

In orationem 38. *Nazianzeni*: A Patre in vitam reuocatus, ac susceptus fuisse dicitur, vt cùm ait Paulus: *Deus autem & Dominum à mortuis excitauit, & nos excitabit.* Et Marcus: *Dominus*, inquit, *postquam ipsis locutus est, receptus est in cælum.*

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologiæ 2. Die Quadragesimo abijt Christus cum Apostolis in montem Oliuarum, & dicit illis: *Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium vniuersæ creaturæ*, &c. *Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia ejcient*, &c.

(****)

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Marc. 16

De Præscriptionibus aduersus hæreticos cap. 30. Sic enim Christus Apostolis solet facere: dare illis præterea virtutem eadem edendi signa, quæ & ipse.

Ambrosius. 370.

Ad caput 2. *Lucæ*: Denique postea his dicitur: *Ite in orbem vniuersum, & prædicate Euangelium*, vt Euangelicæ prædicationis vestigium proferentes, toto Dominicorum seriem circumferrent orbe gestorum.

De Spiritu sancto libro 2. Hos, quos Deus posuit in Ecclesia, Christus elegit, & Apostolos ordinauit, & in orbem direxit, dicens: *Ite in orbem vniuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Signa autem credentes ista sequentur: In nomine meo dæmonia ejcient*, &c.

Hieronymus. 390.

Epistola 53. *ad Riparium aduersus Vigilantium*: Ergo & Domini corpus in sepulchro positum immundum fuit? & Angeli, qui candidis vestibus vtebantur, mortuo cadaueri atque polluto præbebant excubias, vt post multa secula Dormitantius somniaret, imò eructaret immundissimam crapulam, & cum Iuliano persecutore Sanctorum Basilicas destrueret?

Ruffinus. 390.

Ad Psalm. 75. Mirabiliter, id est, cum signis & prodigijs, sicut scriptum est: *Illi autem prædicauerunt vbique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.*

Augustinus. 400.

De consensu Euangelistarum libro 3. *cap.* 25. Hanc secundam Domini visionem erga discipulos factam, id est, quam secundo loco Ioannes commemorârat, apud Marcum possemus agnoscere, breuiter eam, sicuti assolet, perstringentem, nisi moueret, quod ibi ait: *Nouissimè recumbentibus illis vndecim apparuit*: non ideo quia Ioannes tacuit *recumbentes*: potuit enim hoc præmittere: sed quia iste dixit: *nouissimè*, quasi vltra iam non eis apparuerit, cùm adhuc Ioannes tertiam sit eius narraturus demonstrationem ad mare Tiberiadis: deinde quòd dicit idem Marcus: *Exprobrans illis incredulitatem illorum, & duritiam cordis, quia his, qui viderant eum resurrexisse, non crediderant.* Nam ita contexit narrationem idem Marcus, cùm commemorasset breuiter de duobus illis, quibus apparuit in villam euntibus, quòd nuntiassent cæteris, nec illis creditum esset: *Nouissimè*, inquit, *recumbentibus illis vndecim apparuit, exprobrans incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia his, qui viderant eum resurrexisse, non crediderant*, &c.

Philippus Presbyter. 430.

Ad caput 37. *Iob*: Fac igitur quod præcepit cæteris nubibus, dicens: *Ite in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ.*

Petrus Chrysologus. 440.

Sermone 83. *de nona Christi manifestatione facta recumbentibus vndecim discipulis*: Hodie beatus Euangelista sic retulit, Apostolos in ipso crucis tempore mensis deditos, Dominicæ passionis oblitos: *Recumbentibus*, inquit, *illis vndecim apparuit Dominus. Recumbentibus*: Vbi? ad sepulchrum Domini, mox

admen-

ad mensam ferui? &c. Hinc dicit Dominus: *Ite in mundum vniuersum, predicate Euangelium vniuerse creature, &c.*

Arnobius Romanus. 440.

Ad Psalm. 64. Quando parasti omnes in veritate tua, quid dixisti? *Predicate Euangelium omni creature: signa autem credentibus hac ostendatis: infirmos curabitis, cæcos illuminabitis, mortuos suscitabitis.*

Leo Primus. 450.

Epistola 61. ad Theodoretum: Quinimò ab incredulorum corde perierat immortale mysterium: quia nihil prodest tanta salus incredulis, ipsa veritate suis dicente discipulis: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.*

Prosper. 460.

De vocatione gentium lib. 2. cap. 3. Magnum sacramenti mysterium est, quod prædicatoribus, quibus dictum est: *Ite in orbem vniuersum, & predicate Euangelium vniuerse creature,* ijsdem prius dictum fuerat: *In vias gentium ne abieritis.*

Primasius. 540.

Lib. 4 in Apocalypsin cap. 13. Hoc præcipuè signum Dominus quoque commendat, dicens: *Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia eicient, linguis loquentur nouis,* &c.

Gildas Badonicus. 560.

De excidio Britannico, in Præfatione: Audiebam sanè: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salus erit: qui autem non crediderit, condemnabitur.*

Fortunatus. 570.

Vita sancti Medardi cap. 19. Comprobatur in hoc sancto pastore veridica Saluatoris nostri sententia, quam eius ex ore sancta & Euangelica nos docet historia: *Signa,* inquit, *eos, qui credunt in me, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia eicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si quid mortiferum biberint, non nocebit eis.*

Gregorius Magnus. 590.

In Iob lib. 6. cap. 8. Vnde & discipulis veritas dicit: *Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creature.*

Homilia 29. super Euangelia *finem huius capitis ex professo explicat.*

Isidorus Hispalensis. 620.

De diuinis Officijs lib. 2. cap. 24. Nequaquam baptismi sanctificatur officio, nisi qui sub Trinitatis tingitur sacramento, sicut Dominus ait: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti,* &c.

Hildephonsus Toletanus. 660.

De Virginitate cap. 7. Quare non credis Marco dicenti: *Et Dominus quidem Iesus, postquam locutus est discipulis, assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei?*

Beda. 700.

In Commentarijs in Marcum *vltimum hoc caput pro authentico agnoscit, & totum explicat.*

Alcuinus. 750.

Ad caput 6. Ioannis: Discipuli apposuerunt turbis, quando prædicauerunt vbique *Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.*

Ambrosius Ansbertus. 770.

Lib. 3. in Apocal. Bene autem iustorum Ecclesia per nubem figuratur: quia prædicatores eius & verbis pluunt, & comminationibus tonant, & miraculis coruscant. De quibus per Euangelistam dicitur: *Illi autem profecti, prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.*

Haymo. 800.

Homilia in Ascensionem Domini *finem huius capitis pro authentica historia agnoscit, & interpretatur.*

Concilium Parisiense. 829.

Cap. 4. Discipulis Dominus ait: *Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.*

Angelomus. 830.

1. Regum 2. Hinc in Apocalypsi scriptum est: *Et de throno procedebant fulgura,* hoc est, quod Marcus ait: *Illi autem profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.*

Eulogius Cordubensis. 860.

Memorialis Sanctorum lib. 1. Et Dominus quidem ad officium prædicandæ veritatis discipulos inducens, impauida eos audacia iubet esse contentos, dicens: *Euntes per vniuersum mundum, prædicate Euangelium omni creaturæ, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: qui crediderit, & baptizatus fuerit, salus erit: qui non crediderit, condemnabitur.*

Smaragdus. 870.

In explicatione Euangeliorum *hanc historiam agnoscit, probat, & explicat vt authenticam.*

Radulphus Ardens. 1050.

In explicatione huius Euangelij *idem facit.*

Algerus. 1070.

Libro 3. de Sacramento cap. 7. Cùm Dominus dicat in Euangelio: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit,* & sola fide sine Baptismo saluentur homines, vt latro: & solo baptismate sine fide, vt pueri: sed tunc tantùm, cùm non contemptus religionis, sed articulus necessitatis alterutram excludit.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

De diuinis Officijs lib. 9. cap. 8. Hæc itaque solicitudo nobis gaudium præsens imperfectum reddit, cuius summam solus in Euangelio Marcus perscribit: Nam cùm dixisset: *Et Dominus quidem Iesus, postquam locutus est eis ascendit in cælum,* addidit hoc: *Et sedet à dextris Dei.* Summa quippe gaudij nostri est, quòd vera carnis nostræ natura, in illo nos hominis Filio præcedens, consedit à dextris Dei, &c.

Bernardus. 1130.

Sermone 1. de Ascensione Domini *agnoscit, probat, & explicat finem Euangelij D. Marci.*

Hugo Victorinus. 1130.

De Sacramentis fidei lib. 2. parte 6. cap. 7. *Qui crediderit,* inquit, *& baptizatus fuerit, saluus erit.* Ecce ergo dubium non est, quin vbi fides est, & baptismus est, salus sit. Et quid sequitur? *Qui verò non crediderit,* & baptizatus non fuerit, *condemnabitur:* sicut dixerat, *qui crediderit, & baptizatus fuerit, salus erit?* Quare? nisi quia credere voluntatis est, & quia fides credere volenti deesse non potest.

Institutionis monastica Sermone 54. Hinc est quòd recumbentibus vndecim Apostolis ait: *Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur: in nomine meo dæmonia eicient, serpentes tollent, & si quid mortiferum biberint, non eis nocebit.*

Petrus Cluniacensis. 1150.

Libro 2. contra Iudeos cap. 4. Audite quid de vniuersis verè credentibus à Christo iam passo, mortuo, & suscitato dicatur: *Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur, linguis loquentur nouis,* &c. Marc. 16.

Godfridus Viterbiensis. 1170.

Parte 14. Chronicorum, de Ascensione Domini:

Tunc linguis vbicunque nouis mira iussa loquentur,
Quorum dæmonia sermonibus eicientur,

Serpen-

Serpentes tollent, eijcientq; febres.
Mortiferum si quid biberint, non vsque nocebit,
Sermo meus signis magis & virtute patebit,
Gratia de cœlis plena fauebit eis.

Innocentius Tertius. 1200.

Libro 6. mysteriorum Missæ cap. 1. Præsentamus ei patenam, id est, cor patens latitudine charitatis, in obsequium sepulturæ, iuxta quod legitur: *quia mulieres emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum: & valde manè vna Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto iam sole. Et dicebant adinuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti?*

Hugo Cardinalis. 1240.

In Commentarijs *caput vltimum Marci agnoscit, probat, & explicat.*

Nicolaus Lyranus. 1320.

In Commentarijs *caput vltimum Marci agnoscit, probat, & explicat.*

Porchetus Saluaticus. 1360.

Parte prima victoriæ contra Iudæos cap. 22. Verbo instituit Christus baptismum post resurrectionem suam, quando ait Apostolis Marci vltimo: *Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, &c.*

Dionysius Carthusianus. 1460.

In Commentarijs *caput vltimum Marci agnoscit, probat, & explicat.*

ARTICVLVS VIGESIMVS.

HISTORIAM LVCAE XXII. DE SVDORE CHRISTI SANGVINEO, ET ANGELO IPSVM CONFORTANTE, VT AVTHENTICAM SCRIPTVRAM VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

DVBITANT AVT NEGANT.

Anno post natũ Christum 350.

HILARIVS lib. 10 de Trinitate: *Nec sanè ignorandum nobis est, & in Græcis, & in Latinis codicibus quamplurimis, vel de aduenisse Angelo, vel de sudore Christi sanguineo nihil scriptum reperiri. Ambigentibus igitur, verum hæc in libris variis aut desint, aut superflua sint, incertum hoc nobis relinquitur de diuersitate librorum.*

390. Hieronymus lib. 2. aduersus Pelagianos cap. 6. *In quibusdam Exemplaribus tam Græcis, quam Latinis inuenitur scribente Luca:* Apparuit illi Angelus de cælo, confortans eum *haud dubium, quin Saluatorem.* Et factus in agonia prolixius orabat: factus est sudor eius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.

600. *Armenij à sacris Euangelijs abstulerunt vocem illam quæ dicit:* Et factus est sudor eius, sicut guttæ sanguinis in terram descendentes: *hoc esse imbecillitatis existimantes, non diuinæ maiestatis.* Nicon de pessima Armeniorum religione, & Euthymius in Panoplia.

1520. Thomas Caietanus ad caput 22. Lucæ: *Aduerte quòd Hieronymus non reputat omninò certum hanc Angeli apparitionem, eò quòd non inuenitur in omnibus codicibus Euangelij secundùm Lucam.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Dionysius Areopagita. 100.

Cælestis Hierarchiæ cap. 4. Omitto enim ea dicere, quæ sacrosanctis nostris traditionibus exponuntur, vt scilicet Iesum Angelus passioni proximum & orantem confortasse memoretur.

Iustinus Martyr. 150.

Dialogo cum Tryphone: Nam in libris, qui sunt ab eius discipulis, ipsorumq; sectatoribus compositi, memoriæ mandatum est, sudorem ipsius tamquam guttas sanguinis defluxisse in terram, eo deprecante, ac dicente: *Transeat, si fieri potest, poculum hoc.*

Tatianus. 170.

Harmoniæ Euangelicæ cap. 16. *Iterum secum abijt, & orauit. Apparuit autem illi Angelus de cælo, confortans eum: factus est in agonia, & prolixius orabat. Et factus est sudor eius sicut gutta sanguinis decurrens in terram.*

Irenæus. 180.

Lib. 3. cap. 32. Si nihil sumpsisset ex Maria, nec lachrymasset super Lazarum, nec sudasset globos sanguinis.

Hippolytus. 220.

Ad Psalm. 2. Homo est Christus, quando esurit, sitit, passionis calicem deprecatur, angoreq; & egritudine confectus sudat, & ab Angelo confortatur.

Ammonius Alexandrinus. 230.

In Harmonia: Laborabat angore tanto Dominus, vt sudore eius sanguinolento tellus etiam maderet, cùm protinus è cælo vox Angelica auditur, quæ animum ac robur addidit.

Athanasius. 340.

De beatitudine Filij lib. 6. Si quis confitetur Filium Dei quasi phantasma sic in homine visum fuisse, anathema illi. Si quis confitetur verum hominem, quem assumpsit, non vere manducasse, aut bibisse,

ut ſanguinem ſudaſſe, anathema illi.

Gregorius Nazianzenus. 370.

Oratione 36. quæ eſt Oratio 4. de Theologia: De Chriſti oratione ad eum, qui à morte eum ſaluum facere poterat, adhæc de agonia, & ſanguineo ſudore, itque oratione, & ſi quid aliud eſt eiuſdem generis, pertractare ſupererat, niſi cuiuis exploratum eſſet, huiuſmodi nomina perpetienti humanitati attribuenda eſſe, non diuinitati.

Epiphanius. 370.

In Ancorato: Fleuit Chriſtus, velut in Euangelio ſecundùm Lucam habetur, in exemplaribus incorruptis, & vtitur in eo teſtimonio ſanctus Irenæus *Libro 3 cap. 32.* in opere contra hæreſes, aduerſus eos, qui Chriſtum in apparentia apparuiſſe dicunt. Verùm orthodoxi quidam ſuſtulerunt verbum, timentes, & non intelligentes ipſius finem, ac vim & robur: Conſtitutus enim Chriſtus *in anxietate ſudauit, & fuit ſudor ipſius velut gutta ſanguinis, & conſpectus eſt Angelus confortans eum.*

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Sermone de S. & conſubſtantiali Trinitate: Dominus prætexebat formidinem, vt cum Diabolus ipſum quaſi hominem aggrederetur, inueniret Deum, qui illum interimeret, & liberaret omnes, qui ab eo detinebantur in inferno. Sic enim ait: *Apparuit Angelus confortans eum.* Qui ab Angelis adoratur, & *cui flectitur omne genu cæleſtium, terreſtrium, & infernorum,* quo pacto ab Angelo robur accipiebat? Non robur accepit, ſed glorificationem Angeli dicentis: *Tuum eſt regnum & imperium Domine.*

Sermone: *Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte:* Poſtremò etiam ad crucem veniens, finit eam, quæ carnis ſunt, pati: ideò enim & guttæ ſudorum de ea cadebant, & Angelus inueniebatur eam ſuſtentans, & triſtatur, & hæſitat. *Extat in 6. Synodo Conſtant. act. 10.*

Ioannes Caſſianus 430.

Collationis 5. cap. 25. Quem ſtatum Dominus quoque inter illarum ſupplicationum formulas, quas vel ſolus in monte ſedens, vel tacitè fudiſſe deſcribitur, ſimiliter figurauit, cùm in orationis agonia conſtitutus, etiam guttas ſanguinis inimitabili intentionis profudit exemplo.

Theodoretus. 450.

Dialogo 3. Dominus Chriſtus dixit D. Paulo in carcere incluſo: *Noli timere Paule*, & quæ ſequũ ur. Is autem, qui ab eo timorem expulit, paſſionem timuit, vt beatus Lucas dixit, vt etiam cruentæ guttæ ex toto corpore promanarent, & terram corpori ſubiectam irrogarent, ipſéque ab Angelico auxilio confirmaretur. Sunt autem hæc contraria. Quemadmodum enim non ſunt contraria timere, & timorem expellere? Veruntamen non ſunt contraria: Idem enim eſt & Deus natura, & homo. Et vt Deus quidem ijs animum addit, qui opus habent, vt ijs animus addatur: vt homo autem ab Angelo fidenti animo eſſe monetur, & ab eo audaciam & confidentiam accipit, licet & diuinitas & Spiritus vnà adeſſet, vt vnctio: ſed nec coniuncta diuinitas, nec ſanctus Spiritus tunc corpus aut animam ſuſtentarunt, ſed Angelo hoc miniſterium permiſerunt. Et triſtis quidem fuit anima, ſudauit corpus, vt etiam cruentæ guttæ ex nimio timore promanarent.

In Epitome diuinorum decretorum lib. 5. capite: Quòd Dominus ſuſceperit ſupplicia: Hanc Chriſti timorem docuit Lucas apertius. In tanta enim agonia fuiſſe ſcribit, vt cruentus eſſet ſudor eius corporis: *Fuit enim,* inquit, *eius ſudor tanquam guttæ ſanguinis.* Hoc autem etiam adiecit, quòd Angelus veniens confirmauit ipſum.

Baſilius Epiſt. Seleucie. 450.

De Lazari exaſcitatione oratio 3 Et quidem Matthæus, Marcus, & Lucas, per tremorem, & agoniam, & ſanguinem ſudorem, rei huic fidem faciunt. *Matt. 26 Mar. 14. Luc. 22.*

Titus Boſtrenſis. 460.

Ad cap. 22. Lucæ: *Et factus eſt ſudor eius.* Vt verum ſe hominem eſſe omnibus planum faciat, eamque luctam & agoniam ex diuina natura non prouenire oſtendat, ſudauit: *Factus eſt enim ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram.* Sub qua vtique re magnum ſacramentum tectum latebat. Nam licet ingenti terrore quiſpiam concutiatur, ſummeque meticuloſus habeatur, non ideo tamen ob ſolum metum, vel ob ſolam illam animæ luctam ſanguine ſudare ſolitus eſt. Ea propter ſanguineo ſudore perfundi, res eſt planè præter naturã. At placuit nihilominus Chriſto, vt hoc quoq; in ſe fieret, quo nimirum timiditatis fons, pauoriſque fluxus, qui naturæ noſtræ cohærebat, hoc modo abſtergeretur. *Apparuit autem illi Angelus de cælo, confortans illum.)* Non ideò id factum eſt, quòd is, qui ab vniuerſa cæleſtium Virtute non abſque timore, ac tremore glorificatur, & adoratur, Angeli confortatione egeret: verùm vt illud impleretur, quod in Moſis cantico ea de re proditum extabat, nempe illud: *Et confortent illum omnes filij Dei.*

Sexta Synodus Conſtantinopolitana. 680.

Actione 9. Nec in hoc ſolùm demonſtratio ſteterit, ſed circumferens eandem carnem, permittit eam, quæ contemptibilia ſunt naturæ, ſuſtinere, & eſurire, & ſitire & dormire, atque fatigari: ad extremum & ad crucem veniens, reliquit eam, quæ carnis ſunt, pati. Propter hoc enim & guttæ ſudorum deſcendebant de ea, & Angelus inueniebatur eum confortare, & triſtatur, & æſtuat.

Cæſarius. 760.

Dialogo 1. Quomodo æqualis Patri ſecundùm diuinitatem eſt Chriſtus angori & ſudori obnoxius, & ab Angelo confirmatus, quemadmodum de ipſo Lucas inquit? Reſpon. Per hæc manifeſtò docemur, non imaginariè, nec hominum opinione, ſed reipſa potius vnitum eſſe viuum illum, & per ſe ſubſiſtentem ſanctum Deum Sermonem.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 22. Luc.: Quòd ab humana natura fuerit orare, quæ iuxta permiſſionem patiebatur communem affectionem, qua amamus vitam, & non à diuinitate, ſicut dicunt Ariani, manifeſtum eſt ex hoc, quòd ſudauit, idq; cum tanta anxietate, ita vt planè, iuxta paroemiam, ſanguinis guttæ ex eo ceciderunt. Paroemia enim eſt in his, qui valde laborant, ita vt ſanguinem ſudent, ſicut & in his, qui amarè flent, dicimus quòd ſanguinem fleant. Hoc igitur voluit manifeſtare Euangeliſta, quòd non tenuibus quibuſdam humoribus, & veluti oſtentationis gratia apparentibus, ſed magnis guttis ſudorem ſtillauerit, & collegerit ſecum riuos ſanguinis. Hinc igitur manifeſtum, quòd natura illa, quæ ſudabat, & in agone erat, humana iſta fuit, non diuina: quia & humana natura permiſſa eſt hæc pati, & ſic paſſa eſt. *Viſus eſt autem et Angelus confortans eum,* idq; ad noſtram conſolationem, vt orationis virtutem diſcamus, quòd confortet.

Suidas. 970.

In voce: θρόμβος: In tantum angorem paſſa eſt natura diuina humanitatem incidere, vt concretum ſanguinem ſudaret.

Euthymius. 1080.

Ad caput 26. Matthæi: Lucas lanius dixit, quòd *apparuit illi Angelus de cælo, confortans eum,* dicens videlicet ei tamquam homini, vt confortaretur ac roboraretur: *ſiquidem factus in agonia,* hoc eſt angore correptus, protendebat orationem: docens nos, vt in neceſſitatibus orationem protendamus. Et

quòd

quòd *factus est sudor eius sicut grumi sanguinis decurrentes in terram.* Grumi sanguinis, hoc est crassissimæ sanguinis guttæ, significans non quòd sanguinem sudauerit, sed quòd crassos deduxerit sudores. Ne fictio videatur quod factum est, non in facie tantùm mœstitiam demonstrat, sed & manifestius hanc prodit, & orat frequentius, Angelusq; ei apparet ad fortitudinem exercens: & angore corripitur, ac protendit orationem, crassique defluunt sudores.

Paulus Panophiatitulo 20. Cùm mortis tempore legamus Christum orasse, & sudores tamquam guttas sanguinis ex proprio corpore profudisse, quæ naturam suæ carnis comprobarent, Armenij callidè sudores ex Euangeliorum libris deleuerunt, vt argumentum assumptæ carnis ex Virgine, quod inde sumitur, euitaretur, & Seruatoris naturam hominum naturæ negarent esse similem.

Nicon.

De pessima Armeniorum religione: A sacris quoque Euangelijs abstulerunt vocem illam, quæ dicit: *Et factus est sudor eius sicut gutta sanguinis in terram defluentes*, hoc esse imbecillitatis existimantes, non diuinæ maiestatis.

Œcumenius. 1050.

Ad caput 2. epistolæ ad Galatas: *Et factus est sudor eius sicut gutta sanguinis decurrentis in terram.* Ex quo apparet, quòd mirabilibus suspirijs & clamoribus cordis clamabat ad Deum. Ideo sanguis decurrebat in terram, quo pro Ecclesia orabat, & pro illa effundere sanguinem cupiebat.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Hieronymus. 390.

Lib. 2. contra Pelagianos c. 6. In quibusdam exemplaribus tam Græcis, quàm Latinis inuenitur scribente Luca: *Apparuit illi Angelus de cælo confortans eum*: haud dubium, quin Saluatorem. *Et factus in agonia prolixius orabat: factusq; est sudor eius, sicut gutta sanguinis decurrentis in terram.* Saluator in passione ab Angelo confortatur, & Critobulus meus non indiget auxilio Dei, habens liberi arbitrij potestatem: & tam vehementer orabat, vt guttæ sanguinis prorumperent ex parte, quem totum erat in passione fusurus.

Ruffinus. 390.

Ad Psalm. 54. *Cor meum turbatum est.*) Hinc scriptum est in Euangelio: *Cœpit pauere & tædere, atque tristis esse Iesus, & Angelus Domini confortabat eum*: atque vt se maximo timore percitum fuisse ostenderet, non semel tantùm, sed *ter orauit & etiam in agonia factus prolixius orabat, &c.*

Augustinus. 400.

De consensu Euangelistarum lib. 3. Lucas prætermisit quoties orauerit: dixit sanè quod isti tacuerunt, & orantem ab Angelo confortatum, & prolixiut orantis sudorem fuisse sanguineum, *& guttas decurrentes in terram.*

Philippus Presbyter. 430.

Lib. 1. in Iob: Nam cùm ex ea parte, qua homo erat, infirmaretur proximus passioni, Euangelista ait: *Apparuit Angelus Domini de cælo confortans eum.*

Eucherius Lugdunensis. 450.

Dominica infra Natiuitatem Domini. Quotiescunq; Christus vel confortatur, vel tale aliquid agit, omnia ad hominem referantur.

Prosper. 460.

Epigrammate 69.

Ferre parans Christus pœnã, mortemq; propinquam,
Inuictamq; suis ingenerare fidem,
Cum prece sanguineas fundebat corpore guttas,
Et pretium mundi sudor erat Domini.

Cassiodorus. 540.

Ad Psalm. 90. Quando humilia de ipso dicuntur, humanitati sunt sine dubio deputanda: quando aliquid potentius tonat, diuinis virtutibus conuenit applicari. Quod hic & inferius vtrumque seruatum est. Nam quòd legitur Angelis mandatum, vt eum custodiant, infirmitatis humanæ est, sicut Euangelium quoque testatur: *Apparuit illi Angelus de cælo confortans eum.*

Beda. 700.

Ad caput 22. Lucæ: *Apparuit illi Angelus de cælo confortans eum.* Si quid sibi hæresis ex hoc blandi-

tur, vt infirmum affirmet, cui opus fuerit Angeli confortantis auxilio, meminerit Creatorem Angelorum creaturæ suæ non eguisse præsidio.

Et factus est sudor.) Nemo sudorem hunc infirmitati deputet, quia & contra naturam est sudare sanguinem. Neque ad hæresin infirmitatis pertinere vllo modo poterit, quod aduersus hæresin phantasma mentientem proficit, per sudorem sanguinis ad corporis veritatem. Sed potius intelligat per irrigatam, sacratamq; eius sanguine terram, non sibi qui nouerat, sed nobis apertè declaratum, quòd effectum iam suæ præcis obtineret, vt fidem videlicet discipulorum, quam terrena adhuc fragilitas arguebat, suo sanguine purgaret.

Remigius Antisiodorensis. 880.

Ad Psalm. 90. *Quoniam Angelis suis mandauit de te* Deus Pater, id est, propter te, vt tibi subministrarent obsequium seruitutis. Vnde illud: *Apparuit Angelus confortans eum.* Hæc confortatio non fuit ad necessitatem, sed ad seruitutis exhibitionem.

Anselmus. 1080.

In Speculo Euangelici sermonis cap. 7. Et angustias quidem cordis tui certissimè indicabat sudor ille sanguineus, qui orationis tempore de sanctissima carne tua guttatim decurrebat in terram.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

De diuinis Officijs lib. 5. cap. 13. De quo hac die legitur in passione secundùm Lucam hoc modo: *Et ipse auulsus est ab ijs, quantũ iactus est lapidis, & positis genibus orabat, dicens: Pater, si vis transfer calicem istum à me. Et factus in agonia prolixius orabat, & factus est sudor eius tanquam gutte sanguinis decurrentis in terram. Apparuit autem illi Angelus de cælo confortans eum, &c.* Contremiscit Ecclesia tantorum mirabilium contemplatrix: nimirum omnium Angelorum hominumq; Dominum procidisse, & in sudore sanguinis agonizari videns, humana corda hoc terrifico clamore percutit, ne quis audeat stare rigidus & elatus, cùm ille tantus in tam magna sese propter nos humilitate dejciens genua posuerit.

Drogo Hostiensis. 1130.

De Sacramento Dominicæ Passionis: Sed vtinam gutta, quæ de agone tuo sudat, vsque ad terram nostram decurrat, & aperiat terra os suum, & bibat illum, & clamet ad te, & tecum ad Patrem, melius quàm sanguis Abel.

Bernardus. 1130.

De Passione Domini cap. 37. Secunda sanguinis effusio Iesu Christi, qua passionis rosa coloratur, inuenitur in sudore sanguineo orantis, & agonizantis benigni Iesu. Ita enim ait Euangelista: *Et factus*

in agonia prolixius orabat, factus est sudor eius sicut gutta sanguinis decurrens in terram.

Petho Prumiensis. 1160.

De Statu domus Dei lib. 4. Humani generis Conditor & Redemptor Angelorum Dominus paulo minus minoratus ab Angelis, his subesse dignatur. Nam cùm *factus in agonia prolixius oraret, apparuit ei Angelus de cælo confortans eum.*

Petrus Riga. 1170.

In Aurora de Euangel.

Orat idem rursus, fit sudor sanguinis, ad stat
Angelus, hunc orat tertio rursus idem.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 1. de Assumptione Mariæ: Audi Christi agonem: *Factus*, inquit, *in agonia prolixius orabat, & factus sudor eius sicut gutta sanguinis cadentes in terram.*

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica in ramis Palmarum: In illa anxietate *factus est sudor eius sicut gutta sanguinis decurrentis in terram.* Non tamen credimus tantam fuisse anxietatem in eo, vel mortis horrorem, vt sudorem sanguineum emitteret. Istud enim non secundùm humanam potentiam, sed miraculosè factum est propter mysterium designandum, vt purgationem terrenorum in suo sanguine futuram ostenderet: sicut non secundùm cursum naturæ, sed miraculosè mystica aqua de latere eius profluxit. In illa autem agonia & anxietate *apparuit ei Angelus de cælo, confortans eum.* Sed nunquid fuit desolatus? nequaquam: quia non propriè dicitur desolatio, nisi vbi est mentis præ dolore exorbitatio. Confortari tamen voluit ab Angelo propter nos, qui tamen Angeli confortatione non indigebat, cùm tristitiam illam virtute diuinitatis potuit temperare, vel penitus amouere. Ad instructionem autem nostram hoc fieri ab Angelo voluit, vt nobis positis in pressuris ostenderet nobis Angelum deputatum, vel alium affore, qui nos consoletur.

Edmundus Cantuariensis. 1230.

In Speculo Ecclesiæ cap. 26. Secundum, quod hìc debes cogitare, est, quòd Christus die Cœnæ iuit in hortum, Patrem suum orauit, & præ tristitia mortis taliter sudauit, quòd guttæ sanguinis stillauerunt de facie eius benedicta, vsque ad terram.

Albertus Magnus. 1240.

Ad caput 22. Lucæ: *Apparuit illi Angelus.*) Hic tangitur confortationis quidam modus. Dicit autem tria, modum scilicet Angelicæ confortationis, agoniam angustiosæ luctationis, & signum agoniæ, quod sudor sanguinis est. De primo dicitur: *Apparuit illi*: visibilem se faciens plus alijs longè stantibus, quàm Domino, cui semper Angeli sunt præstò obsequentes: *Confortans eum.*) Non quòd confortatione indiguerit, quia fortior tunc superuenit, & fortem alligauit, & vasa eius distribuit: sed quia Angelus administrationis suæ ostendit obsequium.

Richardus de Media Villa. 1280.

Libro 2. distinct. 12. quæst. 1. cap. 4. Cùm Lucæ 22. legatur Angelus Christum confortasse, illa confortatio debet intelligi pro quadam assistentia amicalis reuerentiæ.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad caput 22. Lucæ: *Apparuit illi Angelus:*) Visione corporali in specie humana confortans eum per modum seruientis. Quod factum fuit ad fidem confirmandam discipulorum, quòd Christus sit maior Angelis ratione Deitatis. *Et factus in agonia prolixius orabat,*) Ostendens quòd in maiori necessitate debet homo magis orationi insistere. *Et factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis.* Ex vehementi enim anxietate sensualitatis, quæ permittebatur agere & pati, quod erat sibi proprium, fiebat, vt non solùm humores exierunt per sudorem, sed cum hoc aliquid de sanguine sudorem tingente.

Ludolphus Saxo Carthusianus. 1330.

Vitæ Christi part. 2. cap. 59. *Apparuit ei Angelus.)* Visioni corporali in assumpto corpore humano, consolans eum per modum seruientis. Et cùm Dominus prolixius oraret, interim sudor feruentissimus, in modum sanguinis erumpens, in hac agonia vsque ad terram abundanter currebat.

Ioannes Gerson. 1420.

In Summa Theologica lib. 6. de gaudijs Paradisi: Si obijciatur illud Lucæ 22. *Ecce apparuit ei Angelus de cælo confortans eum.* Respondetur secundùm glossam Bedæ. In testimonium naturæ vtriusque & Angelus eum confortasse, & Angelus ei ministrasse describitur: non quod confortaret eum confortatione potestatiua, sed solùm ministeriali, sicut armiger strenuum militem confortat.

Bernardinus Senensis. 1430.

Tom. 1. Serm. 55. Decurrit in terram sanguineus Christi sudor, ac rigatur terra diuino cruore, vt terra cordis pinguedine fœcundetur, &c. Primo contemplanda est vehemẽs Christi anxietas. Nam agonizante Christo *apparuit Angelus, confortans eum*, &c.

Raimundus Sebundius. 1430.

Dialogo 7. de mysterijs sacræ Passionis Domini nostri Iesu Christi: Considerans Dominus Iesus imminens & amarum mortis discrimen, ac tum vehementi anxietate permotus, inflammabatur corpus ac cor eius, vt apertis membrorum poris, sudor sanguineus prosiliret. Et hæc quidem benignissimus miserator in figura morientis hominis vltro peregit, qui humanæ mentis certamen in se expressit.

ARTI-

ARTICVLVS VIGESIMVS PRIMVS.

IOANNIS VIII. HISTORIAM MVLIERIS ADVLTERÆ, VT AVTHENTICAM SCRIPTVRAM, VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

DVBITANT, AVT NEGNT.

Anno post natum Christũ

320. EVSEBIVS Cæsarien. lib 3. cap. 33. Histor. *Papias aliam narrat historiam de muliere quæ multorum criminum apud Dominum esset insimulata: quam quidem Euangelium secundùm Hebræos complectitur.*

390. Hieronymus libro 2. aduersus Pelagianos cap. 6. *In Euangelio secundùm Ioannem in multis & Græcis & Latinis codicibus inuenitur de adultera muliere, quæ accusata est apud Dominum.*

500. *Nonnus Panopolitanus*, in Paraphrasi Euangelij Ioannis, *hanc historiam, vt suspectam, nullo carmine transtulit.*

900. *Theophylactus*, in explicatione capitis 8. Ioannis, *eandem historiam tacitus præterit, & ne verbo quidem eius meminit.*

1080. Euthymius ad caput 8. Ioannis: *Scire*, inquit, *oportet, quòd ea, quæ ab hoc loco habentur, vsque ad eum, quo dicitur:* Iterum ergo locutus est eis Iesus dicens: Ego sum lux mundi: *in exactioribus exemplaribus, aut non inueniuntur aut obelo confossa sunt, eò quòd illegitima videantur, & addita. Et huius argumentum est, quòd nullus ea sit interpretatus. Nobis tamen animus est & hæc declarare, quòd vitiositate non careant, sicut & caput de muliere in adulterio deprehensa, quod inter hæc ponitur.*

1516. Erasmus Roterodamus ad 8. caput Ioannis editionis primæ: *Historia de muliere adultera non habetur in plerisq; Græcis exemplaribus: in nonnullis adiecta erat in calce. Atque adeò Chrysostomus nullã huius facit mentionem, edisserens Euangelium Ioannis. Deinde Augustinus, cùm in hoc Euangelium diligenter & copiosè scripserit, hunc locum ne attigit quidem. Nos tamen quoniam iam vbique recepta est, præsertim apud Latinos, nolumus suo loco mouere.* Sed parcit hic veritati Erasmus, vt infra in Chrysostomo & Augustino patebit.

1520. Thomas Caietanus ad caput 8. Ioannis: *Aduerte quòd prima pars huius capituli, cum tota historia adultera, non est omninò authentica, quoniam non constat ipsam esse partem Euangelij. Vnde & Hieronymus libro 2. aduersus Pelagianos:* in Euangelio secundum Ioannem, *&c. vt supra.*

1540. *Anabaptistæ contendunt hanc historiam ab audaculo quopiam ex Euangelio secundùm Hebræos, à Tatiano hæresiarcha condito, fuisse translatam.* Sixtus Senensis sacræ bibliothecæ lib. 7. hæresi 5.

1560. Theodorus Beza ad cap. 8. Ioannis: *Ad me quod attinet, non dissimulo mihi merito suspectum esse, quòd veteres illi tanto consensu vel reiecerunt, vel ignorarunt. Deinde quòd narrat Iesum solum fuisse relictum cum muliere in templo, nescio quàm sit probabile, & quòd scribit Iesum digito scripsisse in terra nouum mihi & insolens videtur: neque possim coniicere quomodo commodè possit explicari.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Const. Apost. lib. 2. c. 24. Alteram mulierem, quæ deliquerat, cùm seniores ante Dominum sisterent, iudicio eidem relicto, egressi sunt. Dominus autem, qui corda nouit, percontatus eam, esset ne à senioribus condemnata, cùm negasset illa: *Absoluitur*, inquit, *neque ego te condemno.*

Tatianus ad hunc Catholicus. 180.

In Harmonia Euangeliorum: *Adducunt autem Scribæ & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam, & statuerunt eam in medio, & dixerunt ei: Magister, hæc mulier deprehensa est in adulterio.*

Ammonius Alexandrinus. 230.

In Harmonia Euangel. Ingresso templum Domino, Scribæ & Pharisæi adulteram in opere nefario deprehensam producunt, captiosè quærentes, quid fieri statueret. Porrò Iesus ita responsum tempcauit, vt neque illam absoluens Moïs legem abrogare, neque condemnans in tanta peccantium multitudine vindictam à sola hac paupercula expetere videretur. Ioan. 8.

Athanasius. 340.

In Synopsi lib. 4. de Euangelio secundùm Ioannem: Disputat cum ijs Nicodemus: illi verò compescũt eum. Iesus rursus disputat cum ijs: ipsi contra verba eius subuertere conantur: subijcitur de muliere adulterij accusata.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Homilia 60. in Ioan. Quòd autem hæc non discendi gratia interrogent, non hic tantùm, sed multis in locis perspicuum est, vt cum rogârunt, an liceret censum dari Cæsari, an lapidanda esset adultera, & cùm de ea, quæ septem viros habuisse deprehensa erat, percontati sunt? In quibus non discendi studium, sed maleuolam mentem præ se tulerunt, & tunc eos reprehendit.

Gennadius Scholarius. 1450.

De primatu Papæ cap. 5. Cauete ne id audiatis: *Qui vestrum est sine peccato, primus lapidem tollat*, id est, qui peccatum non cõmisit, incipiat iudicare de peccato

De sacrificio in Azymo: Cùm in adulterio deprehensam, & eos, qui de adulterio damnati essent, lex iuberet lapidari. Dominus dixit: *Qui ex vobis sine peccato est, primus lapidem iaciat aduersus eam.*

ASSERVNT PATRES LATINI.

Calixtus P. 218.

Epistola 2. Mundatur ergo homo à peccato, & resurgit gratia Dei lapsus, & in pristino manet officio. Videat ne amplius peccet, vt sententia Euangelij maneat in eo: *Vade, & amplius noli peccare.*

Ambrosius. 370.

Posteriori Apologia Dauid cap. 1. Plerosque Psalmi 50. titulus fortasse offendit, quod venerit ad Dauid Nathan Propheta, cùm intrauit ad Bethsabee: simulq; non mediocrem scrupulum etiam mouere potuit Euangelij lectio, quæ decursa est, in quo aduertistis adulteram Christo oblatam, eandemq; sine damnatione dimissam. Nam profectò si quis ea auribus accipiat otiosis, incentiuum erroris incurrit, cùm legerit sancti viri adulterium, & adulteræ absolutionem, humano propemodum, diuinoq; lapsus exemplo: quòd & homo putauerit adulterium esse faciendum, & Deus censuerit adulterium non esse damnandum, &c. Quomodo ista distinguimus? Esto tamen, Dauid petulanter errauit, nunquid & Christus errauit, vt putemus eum non rectum habuisse iudicium Bene ergo, quasi ad eos Dauid hodie prophetauit, dicens: *Intelligite insipientes, & stulti aliquando sapite.* Quomodo enim Christus potuit errare? Fas non est vt hoc veniat in sensus nostros, &c.

Lib. 7. epist. 58. Ad omnia tamen accipe responsum Saluatoris. Nam cùm adulteram reperissent Iudæi, obtulerunt eam Saluatori captantes, vt si absolueret eam, videretur legem soluere, qui dixerat: *Non veni soluere legem, sed implere*: si damnaret, videretur aduersus finem venisse propositi sui. Hoc igitur præuidens Dominus Iesus, *inclinato capite scribebat in terra.*

Hieronymus. 390.

Ad Psalm. 36. Multos quidem dolos meditati sunt, cùm interrogarent si deberent censum dare Cæsari, an non: aut si mulier deprehensa lapidaretur. Sed tunc apertè dolum ingerunt, cùm falsos testes adducunt.

Ad Psalm. 44. Veritas ipse Christus: quia ipse est veritas. Vnde de illa muliere dixit ad Iudæos: *Qui sine peccato est vestrum, prior in illam lapidem mittat.*

Libro 2. contra Pelagianos cap. 6. *Etsi fateatur hanc historiam in aliquibus codicibus non reperiri, ipse tamen eam probans, ait*: Hoc quod dicitur, sine peccato, Græcè scriptum est ἀναμάρτητος. Qui ergo dicit, aliud esse sine peccato, & aliud ἀναμάρτητος: aut Græcum sermonem nouo verbo exprimat, aut si expressum est à Latinis, vt interpretationis veritas habet, perspicuum est ἀναμάρτητον nihil aliud esse, nisi sine peccato. Et quia accusatores omnes fugiunt, rursumq; in terra scribens, terramq; de-spiciens, paulatim discedere, & oculos illius declinare cœperunt, solusque remansit cum muliere: cui locutus est Iesus: *Vbi sunt, qui te accusabant? nemo te condemnauit? Quæ ait: nullus, Domine. Respondit ei Iesus: Nec ego te condemnabo. Vade, & amodò noli peccare.* Præcepit Dominus, ne vlterius peccaret, sicuti & alia similiter in lege mandauit: Sed vtrum ea fecerit, nec ne, Scriptura non dicit.

Ruffinus. 390.

Inuectiua in D. Hieronymum. Oblata est Domino à Iudæis adultera, vt viderent quid de ea secundùm legem iudicaret. Ille misericors & misera-tor Dominus dixit: *Si quis vestrum peccatum non habet, mittat super eam lapidem. Et tunc omnes*, inquit, *discesserunt.* Et Iudæi quidem, licet impij & increduli, tamen erubuerunt conscientias suas: ne, cùm ipsi essent peccatores, in peccatores viderentur vlcisci.

Augustinus. 400.

De adulterinis coniugijs lib. 2. *cap.* 6. Nunc autem postquam Christus ait adulteræ: *Nec ego te condemnabo, vade, deinceps noli peccare*, quis non intelligat debere ignoscere maritum, quod videt ignoscere Dominum amborum: nec iam se debere adulteram dicere, cuius pœnitentis crimen diuina credit miseratione deletum?

Cap. 7. Ex illo sunt hominum numero, quibus Dominus ait: *Qui sine peccato est vestrum, prior in eam lapidem iaciat.*

Ad Psalm. 50 Hæc fecit Dominus Iudæis, quando ad eum adulteram mulierem adduxerunt, proponentes laqueum tentationis, & in id, quod proposuerant, incidentes: *In adulterio*, inquiunt, *hæc mulier deprehensa est: Moses huiusmodi lapidari iussit. Tu de illa quid censes?* tamquam bicipiti muscipula tentantes capere sapientiam Dei, vt si iuberet occidi, perderet mansuetudinis famam: si autem iuberet dimitti, incurreret blasphemiam tamquam reprehensor legis calumniandus. Quid ergo respondit? Non ait: Occidite: Non ait: Dimittite, sed ait: *Qui se scit sine peccato esse, primus in illam lapidem iaciat.* Iusta lex, quæ iubet adulteram occidi: sed hæc iusta ministros habeat innocentes. Attendite quam adducitis, attendite & qui estis. Illi hoc audito, vnus post alterum discesserunt. Remansit adultera & Dominus, remansit vulnerata & medicus, remansit magna miseria & magna misericordia. Adducentes erubuerunt, nec veniam petiuerunt: adducta confusa est, & sanata: Ait illi Dominus: *Mulier, nemo te condemnauit? Et illa*: *Nemo Domine. Et ille*: *Nec ego te condemnabo, vade, deinceps iam noli peccare, &c.*

Tractatu 33. *in Ioannem ex professo hanc historiam interpretatur.*

Idacius. 430.

Aduersus Varimadum Arianum. Digitus Patris, digitus Filij, digitus Spiritus sancti. De Patre in Exodo: *Dixerunt Magi Pharaoni Regi: Digitus Dei est.* De Filio in Euangelio: *Et inclinans se Iesus, digito scribebat in terra.* De Spiritu sancto in Euangelio: *Si ego in digito Dei ejcio dæmonia, vtique appropinquauit in vobis regnum Dei.*

Petrus Chrysologus. 440.

Sermone 115. Hinc est fratres, quòd cùm in Euangelio à Scribis & Doctoribus Legis apud Dominum ista accusaretur adultera, auertit faciem suam Dominus, & declinauit in terram, ne crimen cerneret, quod puniret: & maluit, fratres, in pulvere scribere veniam, quam in carne scribere sententiam.

Leo Primus. 450.

Sermone de Passione Domini: Dicit & Christus oblatæ sibi adulteræ: *Nec ego te condemnabo, vade, & amplius noli peccare*, vt per omnia opera sua ostenderet, in illo aduentu suo Saluatorem mundi se venisse, non iudicem.

Eucherius Lugdunensis. 450.

Sabbato post tertiam Dominicam Quadragesimæ: Quòd Iesus digito scribebat in terra, tale erat, ac

si dice-

fidiceret: Vos Legis mihi teſtimonia affertis, vos Legis mihi verba narratis, qui Legem ipſam non intelligitis.

Proſper. 450.

De vocatione Gentium libro 1. cap. 8. Vnde adulteram ex Legis conſtitutione lapidandam & veritate liberauit & gratia: cùm executores præcepti de conſcientijs territi, tremente ream ſub illius iudicio reliquiſſent, qui venerat quærere & ſaluum facere quod perierat, & ideò *inclinatus*, id eſt, ad humana demiſſus, & in opus noſtræ reformationis inflexus, *digito ſcribebat in terram*, vt Legem mandatorum per gratiæ decreta vacuaret.

Sedulius. 460.

Lib. 3. Paſchali:

Ecce trahebatur, magna ſtipante caterua,
Turpis adultery mulier lapidanda reatu,
Quam Phariſæa manus placido ſub iudice ſiſtens,
Dum damnare parat, plus liberat: omnibus illa
Nam ſimul è turbis proprio ſine crimine nullus
Accuſator erat, ſaxum qui miſſile primus
Sumeret, obſcœna feriens contagia macha.

Gelaſius Papa. 490.

Aduerſus Andromachum Senatorem: Nõne ipſe Dominus, cùm adultera ad eum eſſet adducta, accuſantibus dixit: *Si quis veſtrum eſt ſine peccato, primus in eam lapidem mittat?* Non ait: Si quis veſtrum non ſimiliter adulter eſt: ſed, *ſi quis ſine peccato eſt*. Quilibet ergo obſtrictus quiſque peccato, in alterius peccati reum lapidem non audeat mittere. Quibus tunc pro ſua conſcientia diſcedentibus, mundi Saluator adijcit: *Mulier, vbi ſunt accuſatores tui? nemo te condemnauit? nec ego te condemnabo: ſed vade, vlterius iam noli peccare.*

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 1. in Iob cap. 5. Cùm quidam deducta adultera Chriſtum tentare voluiſſent, vt inculpam aut immanſuetudinis, aut iniuſtitiæ laberetur, ad vtraque reſpondit dicens: *Qui ſine peccato eſt veſtrum primus in illam lapidem mittat*, dat ſimplicitatem manſuetudinis. *Qui ſine peccato eſt veſtrum*, dat zelum iuſtitiæ, *primus in illam lapidem mittat.*

Lib. 14. in Iob cap. 13. Hinc eſt, quòd inſidiantibus quibuſdam, & puniendam adulteram deducentibus, dicitur: *Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat.* Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & ſua reliquerant. Reuocantur itaque intus ad conſcientiam, vt prius propria corrigant, & tunc aliena reprehendant.

Iſidorus Hiſpalenſis 620.

De Allegorijs noui Teſtamenti: Mulier adultera, quæ offertur à Iudæis Domino lapidanda, eſt Eccleſia ex Gentibus, quæ prius relicto Deo idolis fuerat fornicata: hanc volebat Synagoga zelans interfici, & Chriſtus eam ſeruat per remiſſionem dilecti.

Beda. 700.

Ad cap. 31. Prouerbiorum: Non ſtatim more Legis Moſaicę peccantes punit, ſed miſericorditèr ad pœnitentiæ remedia vocat. Cuius exemplum clementiæ ab ipſo Deo & Saluatore noſtro manifeſtè percepit, cùm oblata ei peccatrice muliere: *Si quis*, inquit, *ſine peccato eſt, primus mittat in illam lapidem.* Et ſic eam à crimine, quod patrârat, ſub conditione amplius non peccandi miſeratus abſoluit.

In Commentarijs in Ioannem, cap. 8. *probat, & ex profeſſo explicat hanc hiſtoriam.*

Alcuinus 750.

In Commentarijs in Ioannem cap. 8. *Hiſtoriam hanc pro authentica agnoſcit, & interpretatus.*

Rabanus Maurus. 850.

Lib. 3. in Exodum: Pulchrè per digitos libri deſignantur: quia nimirum & tabulæ Legis digito Dei ſcriptæ eſſe referuntur, & in Euangelio Dominus, diſtrictionem Legis temperaturus, *digito ſcribat in terram.*

Nicolaus Primus. 860.

Epiſtola 40. ad Carolum Regem: Denique tunc conſtat accuſatorem examen ſubterfugere, quando ſe iuſtas poſſe querimonias habere deſperat. Sic nimirum iudæi lapidibus adulteram mulierem obrui debere putabant, vbi ad verum iudicium hanc detulerunt, & quod exiſtimabant videre, non viderunt: & quod non putabant audire, audierunt, *confuſi & reuerſi diſceſſerunt.*

Radulphus Flaviacenſis. 970.

Lib. 3. in Leuit. cap. 4. Statuerunt adulteram coram eo, & Legis præcepto commemorato, quæſierunt ab eo quid decerneret. Si enim dimittendam, inquiunt, cenſuerit, contra Moſen dixiſſe probabitur: ſi lapidandam, immiſericors ab omnibus, qui modò manſuetudinem illius amplectuntur, habebitur.

Radulphus Ardens. 1050.

De pluribus Martyribus: Quomodo enim adulter adulterum, auarus auarum, latro latronem damnare poteſt? Hinc veritas dicit: *Qui ſine peccato eſt, primus in adulteram lapidem mittat.*

Rupertus Tuitienſis, 1120.

In Commentarijs in Ioannem *hiſtoriam de adultera pro authentica agnoſcit, & explicat.*

Bernardus 1130.

In Annuntiatione Dominic, præſertim cùm tertio Sabbato Quadrageſimæ occurrit de adultera. Sermone 3. Conſidera an videri poſſit de tabula legiſſe, vnde refelleret Phariſæos: *Qui ſine peccato eſt, primus in eam lapidem mittat.* Verbum quidem abbreuiatum, ſed viuum & efficax, & ancipiti gladio penetrabilius. Meruit quidem adultera lapidari: ſed is punere geſſit, qui dignus eſt puniri, &c.

Hugo Victorinus. 1130.

De clauſtro animæ lib. 4. cap. 33. Si autem accuſatus ab aliquo audit à magiſtro: *Vbi ſunt qui te accuſabant? Vade, & iam noli amplius peccare:* legit in libro gratiæ: *Ieſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terram.* Habes nunc ſcriptorem libri, & titulum: habes pennam & calamum: habes etiam pergamenum. Inclinatio eſt miſerentis Dei condeſcenſio: ſcriptor eſt Ieſus, id eſt, Saluator: concurrunt hæc omnia, vt qui ſe inclinat ſaluet, quatenus qui condeſcendit ſalutem præſtet.

Petrus de Riga. 1170.

In Euangel.

Clementi mulier offertur adultera Chriſto,
Liuor Hebræum eam dum lapidare parat.
Hæc mulier notat Eccleſiam de gentibus ortam,
Quæ macchata fuit, idola vana colens:
Quam voluit zelans Iudæa perire, ſed ille
Qui fons eſt veniæ cuncta relaxa ei.

Innocentius Tertius. 1200.

Ad Pſalm. 3. pœnitentialem: Et ita tu ſolus es iuſtus punitor, cùm non ſit in te, quod eſt in alio puniendum: quemadmodum Scribis & Phariſæis de muliere in adulterio deprehenſa dixiſti: *Qui ſine peccato eſt veſtrum, prior in eam lapidem mittat.*

Iacobus Vitriacum. 1220.

In capite ieiunij, in explicatione thematis ex Ioele Propheta: Non ſolùm peccare, ſed & velle peccare damnabile eſt. Vnde Dominus ad mulierem (adulteram:) *Vade, & amplius noli peccare*, id eſt, peccandi voluntatem non habeas.

Guilhelmus Peraldus. 1250.

Dominica 17. post Trinitatem: Pharisæi obscurârũt Saluatoris potentiam, cùm dicebant: *Hic in principe dæmoniorum eijcit dæmonia* bonitatem verò, cùm *adduxerunt ei mulierem in adulterio deprehensam*, Ioannis 8.

Bonauentura. 1260.

In Meditationibus vitæ Christi cap. 68. Cùm quędam mulier fuisset in adulterio deprehensa, & secundùm Legem deberet lapidari, adduxerunt eam ad ipsum in templo, quærentes quid de ea faciendum esset: sapiens autem Dominus, eorum retia cognoscens, & declinare sciens, *inclinauit se humiliter, & digito scribebat in terra.*

Guilhelmus Durandus. 1280.

Tractatu de modo generalis Concilij celebrandi, Tractat. 1. part. 1. Cùm Dominus dicat in Euangelio Ioannis 8. *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat*, reuocari debent intus ad conscientiam, &c.

Ludolphus Saxo Carthusianus. 1330.

Vitæ Christi parte 1. cap. 73. Per mulierem in adulterio deprehensam significatur quælibet persona Christo per fidem desponsata, sed postea per mortale peccatum cum diabolo adulterata: per Scribas verò & Pharisæos significantur dæmones, qui dicuntur Scribæ, quia peccata nostra retinent memoriter, tamquam firmiter scripta. Hi mulierem ad iudicium adducunt, quia damnationem hominum solicitè quærunt. Et quia Dominus *non vult mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur, & viuat:* ideò ei dicit: *Vade, & noli amplius peccare*, quia sufficit tibi vera pœnitentia de præteritis, & cautela pro futuris.

M. Antonius Sabellicus. 1480.

Lib. 4. Exemplorum cap. 4. Adduxerunt Iudæi ad Christum mulierem in adulterio deprehensam, quærentes, essetne manifesti criminis comperta lapidibus obruenda? Quisquis vestrum (inquit lux illa veritatis, quin ipsa potius veritas) est criminis expers, in eam lapides primus iaciat: ad quam vocem alijs aliò delabẽtibus, soluta est multitudo: mulier verò cum periculo seruata, iussa non amplius delinquere, vt palam esset non vindictam, sed vindictæ auctores repudiatos.

ARTICVLVS VIGESIMVS SECVNDVS.

EPISTOLAM D. PAVLI AD HEBRÆOS, VT CANONICAM SCRIPTVRAM RECTE AD ECCLESIASTICA DOGMATA PROBANDA CITARI.

DVBITANT, AVT NEGANT.

Anno post natum Christũ

200. TERTVLLIANVS, libro de pudicitia cap. 20. *etsi recipit, & citat hãc epistolam, non tamen D. Pauli, sed Barnabæ potius esse asserit.*

250. *Cyprianus, Arnobius, & Lactantius, ad Ecclesiastica dogmata probanda, nusquam hanc epistolam citant.*

300. *Eusebius*, Ecclesiasticæ historiæ lib. 3. cap. 3. & 22. *asserit epistolam ad Hebræos à nonnullis, & maximè in Romana Ecclesia contradici.*

320. *Arriani epistolam ad Hebræos à reliquis separabãt, & adulterinam appellabãt.* Theodoretus argumento in hanc epistolam, Epiphanius hæresi 69.

350. Hieronymus ad cap. 6. Esaiæ: *Unde & Paulus Apostolus in epistola ad Hebræos, quam Latina consuetudo non recipit:* Nonne omnes, *inquit*, ministri sunt Spiritus?

390. Et ad caput 8. *B. Apostolus in epistola, quæ ad Hebræos scribitur, docet (licet eam Latina consuetudo inter Canonicas Scripturas non recipiat) hoc testimonium ex persona debere intelligi Domini Saluatoris.*

Heb. 1.

1520. Erasmus Roterodamus ad cap. 13. epistolæ ad Hebræos: *Vt non potest doceri certis argumentis, cuius sit hæc epistola, quòd nullius habeat inscriptionem: ita compluribus indicijs colligi potest, si non certis, certè probabilibus, ab alio quopiam, quàm à Paulo scriptam fuisse. Primùm, quòd sola omnium Pauli nomen non præferat: deinde, quòd vsque ad Hieronymi ætatem recepta non fuerit à Latinis: tertiò, quòd Ambrosius in hanc epistolam nihil scripserit.*

1525. *Thomas Caietanus*, in Commentarijs, *dicit hanc epistolam à D. Paulo conscriptam non esse, & minus constare à quo sit conscripta, unde fiet, vt sola huius epistolæ auctoritate, si quid dubium in fide accideret, determinari non possit.*

1530. *Martinus Lutherus*, in prima noui Testamenti Germanica editione, *ait hanc epistolam neq; à Paulo, neque à quoquam Apostolorum scriptam esse, sed à docto quodam viro ex multis Patribus contexta: quamquam vera fides fundamentum non ponat, tamen aurum, argentum, lapides pretiosos commodè superædificare. Igitur non debet nos impedire*, inquit, *quòd ligna, fœnum, stipula vnà miscentur.*

In posteriore noui Testamenti editione separat hãc epistolã ab authenticis Scripturæ libris,

& præfatur: *Hactenus Canonicos & præcipuos Scripturæ libros habuimus, qui sequuntur, non eandem quam nunc semper obtinuére auctoritatem* Asserit deinde hanc ad Hebræos Epistolam nec Pauli, nec cuiusquam Apostoli esse, quòd contraria Apostolicæ doctrinæ tradat.

1560. Magdeburgenses Cent. 1. lib. 2. cap. 4. de Scripturâ noui Testamenti: *Epistolam ad Hebræos Pauli phrasin non referre, facile est animaduertere, &c. Non fuit difficile iudicare, ea, quæ capite septimo & decimo aperte in eam sententiam proferuntur, quòd semel ad Christum conuersi, si rursum labantur, per seriam etiam pœnitentiam non possint recuperari, neque doctrina Pauli, neque aliorum Apostolorum, neque Christi esse. His & similibus rationibus mota prudens vetustas de epistola ad Hebræos iure dubitasse videtur.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Heb.11. *Epistola* 1. Fides & dilectio totius bonitatis est fundamentum: *Sine fide autem placere Deo nemo potest.*

Clemens epistola, quam Ecclesiæ Romanæ nomine ad Corinthiorum Ecclesiam exarauit, quoniam multa nonnunquam eodem sensu ex epistola ad Hebræos inserit, & interdum ijsdem etiam verbis ex illa petitis vtitur, apertissimè quidem declarat, illud opus nõ recenti hominum memoria editum. *Eusebius lib. 3. cap. 32.*

Dionysius Areopagita. 100.

Epistol. ad Titum: Arbitror itaque solidum cibum intellectualis perseuerantisq; perfectionis atque identitatis significationem præferre, per quam intellectuales illi sensus secundùm stantem ac potentissimam ac singularem indiuiduamque scientiam diuina participant, quibus beatissimus Paulus solidi veraciter cibi à sapientia accepti, consortium & participium tradit.

Heb.5.

Iustinus. 160.

Quæst. 71. Ex multis Scripturæ locis conijcere licet, veros esse, qui dicunt, sexies mille annorum esse præsentis mundi status tempora, cùm nonnunquam dicit: *Extremus hisce dierum iste totum est nobis per Filium.* Quandoque: *In quos termini ætatum inciderunt.*

Heb.1. 1.Cor.10

Quæst. 99. Hoc ex rebus Iephthe ostenditur clarius, qui cùm filiam suam Deo mactarit hostiam, in epistola ad Hebræos ab Apostolo in piorum recensetur catalogo.

Heb.11.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 2. Stromat. cap. 2. Fides est voluntaria anticipatio, pietatis assensio, *rerum quæ sperantur substantia, argumentum eorum, quæ non videntur,* vt est sententia diuini Apostoli.

Heb. 11.

Lib. 6. Strom. cap 2. Paulus quoque in epistolis nõ videtur reprehendere Philosophiam. Quocirca ad Hebræos quoque scribens, qui à fide ad legem reflectebantur: *An rursus, inquit, opus habetis, vt vos doceam quænam sint elementa initij eloquiorum Dei? Et facti estis lacte opus habentes, & non solido cibo?*

Heb.5.

Lib. Hypotyposeon: Manifestè est Pauli hæc epistola, scripta quidem Hebræo sermone tamquam Hebræis, sed à Luca in Græcum interpretata.

Origenes. 230.

Apud Eusebium Eccles. lib. 6. cap. 19. Ego constanter affirmabo (*de epistola ad Hebræos*) sensus esse Apostoli: phrasin autem, & constructionem verborum alterius cuiusdam conciones Apostoli in commentarios redigentis, & velut dictata ex præceptoris ore scribentis. Proinde si quæ Ecclesia istam habeat epistolam, eam ipsa approbet, vt Pauli, idq; hac ratione persuasa. Non enim temerè veteres eam Pauli esse tradiderunt. At quis scripserit epistolam Deus verè nouit. Nos tamen à quibusdam accepimus Clementem Rom. Ecclesiæ Episcopum eam epistolam scripsisse: ab alijs Lucam, qui Euangelium & Acta Apostorum literis mandarit, illam contexuisse.

Homil. 9. in Exodum: Præcipuè Apostolus Paulus de intelligentia tabernaculi quædam nobis prodit scientiæ excelsioris indicia, sed nescio quo pacto fragilitatem fortasis intuens auditorum claudit quodammodo ipsa quæ pandit. Dicit namque ad Hebræos scribens: *Tabernaculum enim factum est primum, in quo erat candelabrum, & propositio panum, quod dicebatur Sancta sanctorum.* Heb.9.

Homilia 2. in Leuiticum: Sed vide misericordiam Dei, & plenius eam Paulo docente cognosce. Ipse enim ad Hebræos scribens dicit: *Omnis namque pontifex ab hominibus assumptus, pro hominibus constituitur ad offerendum hostias Deo.* Heb.5.7.

Homilia 7. in Numeros: Non potuit populus ille ad perfectum formari in lege, sicut & Paulus pronuntiat, dicens: *Neminem enim ad perfectum adduxit lex.* Heb.7.

Dionysius Alexandrinus. 260.

Epistola ad Fabium Antiochenum: Fratres ergo deflectebant à via, & in loca separata ac solitaria se subducebant, rapinam bonorum suorum similiter cum illis, quibus Paulus illustre testimonium dat, cum gaudio susceperunt. Heb. 10.

Eusebius Cæsareensis. 320.

Lib. 3. cap. 32. Clemens in ea epistola, quæ est omnium consensu approbata, quam sub Romanæ Ecclesiæ persona ad Corinthiorum Ecclesiam exarauit, quoniam multa nonnunquam eodem sensu ex epistola ad Hebræos sumpta inserit, & interdum ijsdem etiam verbis ex illa petitis vtitur, apertissimè quidem declarat, illud opus non recenti hominum memoria editum: vnde meritò quidem reliquis Apostoli scriptis videtur annumerata. Nam cùm Paulus epistolam ad Hebræos eruditos patrio sermone literis mandauisset, eam alij quidem Lucam Euangelistam, alij istum ipsum Clementem Græcis literis interpretatum esse affirmant. Quod planè verisimilius est: præsertim cùm & Clemens epistola de ea, quæ est ad Hebræos à Paulo missa, eandem dictionis & loquendi formam accuratè integreq; seruet, atque ideò sensus in vtroque scripto expressi, non longè inter se discrepent.

Alexander Epist. Alexandrinus. 320.

Epistola ad Alexandrum Episcopum Constantinopolitanum: Consona siquidem istis clamat & magniloquus Paulus, dicens: *Quem posuit hæredem omnium, per quem & fecit sæcula.* Heb.1.

Athanasius. 340.

Epist. ad Episcopos Africæ: Hoc cùm Paulus sentiret, scribit ad Hebræos: *Qui cùm sit splendor gloriæ, & forma hypostaseos eius.* Heb.1.

Dialogo 3. de Trinitate: Ex quo annuntiatum est Euangelium Christi, credita est epistola ad Hebræos esse Pauli Apostoli.

Didymus Alexandrinus. 360.

Lib. 1. de Spiritu sancto: Possumus quidem testimo-

nia de diuinis literis exhibere: quia idem Spiritus & in Apostolis, & in Prophetis fuerit. Paulus in epistola, quam ad Hebræos scripsit, de Psalmorum volumine testimonium proferens, à Spiritu sancto id dictum esse commemorat. Heb.3.

Cyrillus Hierosolymitanus. 370.

Catechesi 4. *quatuordecim Pauli epistolas numerat.*

Catechesi 15. Paulus Apostolus amplius ad Romanos scribens, ait: *Secundùm operationem potentiæ virtutis eius.* In epistola autem ad Hebræos dicit: *Purgationem peccatorum nostrorum faciens, sedet ad dextram magnificentiæ in excelsis.* Et rursus: *Ad quem Angelorum vnquam dixit: Sede ad dextram meam, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?* Heb.1.

Ephrem Syrus. 370.

De recordatione mortis: Iusti quidem eam semper ob oculos habentes, (secundùm eum, qui dicit: *Statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium,*) noctes atque dies orationes effundunt, vt liberentur à Gehennæ igne. Heb.9.

De Patientia: Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, & Martyres, etiam inter angustias gauisi sunt, propter spem retributionis mercedis, quæ expectatur, sicut ait Scriptura: *Fili, accedens ad seruitutem Dei, dirige cor tuum, & sustine.* Rursusq; Apostolus dicit: *Quòd si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes: ergo adulterini, & non filij estis.* Eccle. 2. Heb. 12.

Macarius Ægyptius 370.

Homilia 9. Moses libentius amplectens *tribulationem & improperia Christi*, iuxta sermonem Apostolicum, *quàm temporalem habere fruitionem.* Heb.11. 2.Cor.11

Homil. 49. *Despondi enim vos*, inquit Apostolus, *vni viro virginem castam exhibere Christo.* Et iterum: *Cuius domus sumus nos.* Heb. 13.

Concilium Laodicense. 370.

Cap. 58. Epistolæ Pauli quatuordecim, ad Romanos vna, ad Corinthios duæ, ad Galatas vna, &c. ad Hebræos vna.

Basilius Magnus. 370.

De Spiritu sancto cap. 6. Quid erit, quo excusent impietatem, qua tam impudenter repugnant aduersanturq; Scripturis? Quod genus est illud: *Sede à dextris meis.* Et *consedit in dextra maiestatis Dei.* Beatus Stephanus Spiritu afflatus *vidit Iesum stantem à dextris Dei.* Et Paulus Spiritu afflatus, testificatus est de Christo, *quòd est in dextra Dei & Patris, qui dixit: Sede à dextris meis.* Psa.109. Act.7. Heb.1.

Epistola 43. *ad Gregorium Nyssenum de differentia οὐσίας & ὑποστάσεως*: Sed opinabitur forsitan quispiam, redditam istam rationem non conuenire cum intellectuali mente Apostolicæ Scripturæ, quę de Domino inquit: *Quoniam splendor est gloriæ ipsius, & figura substantiæ, &c.* Heb.1.

Ad Psal. 109. Quid est secundùm ordinem Melchisedech, nisi propter mysteria, quòd & ille Abrahæ panem & vinum attulit, & quòd sacerdotium illius fuerit à Lege liberum, & propterea, quòd *nec finem*, sicut Paulus dicit, *nec initium habuit.* Heb.7.

Ampbilochius. 380.

Carmine Iambico de Canonicis Scripturæ libris:

Quæ verò ad Hebræos notha esse dicitur
Plerisque, sed maximam germanam gratia est.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Carmine de Scripturæ libris 14. numerat epistolas Pauli:

Deinceps bis septem Pauli numerato libellos.

Oratione 21. *quæ est in laudem Athanasij*: Quid autem vobis hominem describere attinet, quem Paulus anteuertens depinxit, partim cùm *Pontificem illum magnum, qui cælos penetrauit*, deprædicat, partim cùm Timotheo in epistola quam ad eum scribit, leges imponit, &c. Heb. 4. 1.Tim 3

Oratione 36, *quæ est oratio* 2. *de Filio*: Nono illud producent Eunomiani, *semper viuens ad intercedendum pro nobis*: optimè sanè, & per quàm mysticè & benignè. Intercessionis quippe nomen hîc non vltionis deprecationem habet, sed idem significat, quod pro nobis mediationis ratione supplicare. Heb.7.

Gregorius Nyssenus. 380.

Oratione 2. *de Christi resurrectione*: Quapropter etiam Paulus Hebræis scribens dicebat: *Non enim in manufacta sancta introuit Christus ad similitudinem factæ verorum, sed in ipsum cælum, vt appareat in conspectu Dei pro nobis.* Heb.8.

Libro de vita Mosis: Propitiatorium quid sit non opus est expositione vlla, vt intelligatur, cùm Apostolus id enodauerit, qui ait: *Quem animarum nostrarum propitiatorium posuit.* Heb.9.

Epiphanius. 380.

Hæresi 69. Si nondum regnat, quomodo reperitur semper adorari ab Angelis & Archangelis ante aduentum in carne, & in aduentu in carne, velut Scriptura de ipso dicit, nimirum dum ait: *Cùm induxerit primogenitum in orbem terrarum*, &c. Omnia docet diuina Scriptura, cùm dicat: *Omnia ipsi subiecta sunt, nimirum excepto illo, qui ipsi omnia subiecit*, &c. Et propterea etiam per ipsum Apostolum hîc rursus dixit: *Eum verò, qui paululum minoratus est infra Angelos, videmus Iesum Christum propter passionem mortis gloria & honore coronatum.* Heb.1. Heb.2. Heb.2.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Epist. 3 *Paschali*: Hæc idcirco, fratres charissimi, replicauimus, vt Pauli Apostoli, de Sanctorum virtutibus prædicantis, verba noscentes, in quibus ait: *Quorum considerantes exitum conuersationis, imitamini fidem*, &c. Heb. 13.

Marcus Eremita. 400.

De lege spirituali cap. 137. Ad eandem requiem & Paulus omni studio nos hortatur, sic inquiens: *Festinemus ingredi in illam requiem.* Heb. 4.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Ad cap. 13. *Genes.* Quid vult hæc obseruatio, *Rex Salem, & sacerdos Dei altissimi?* Illũ enim nobis & B. Paulus, scribens ad eos, qui ex Hebræis crediderant, cùm in medium adduxisset, & nomen eius tractaret, ciuitatem simul interpretatur, cum significatione nominis eius, vsus etymologia quadam Melchisedech, Rex iustitiæ. Heb. 7.

Oratione 4. *aduersus Iudæos*: Imperfectiora per seruos erant docenda, sublimiora verò & humanam superantia naturam per ipsum Legis auctorem. Ideò & Paulus dicebat: *Multifariè multisq; modis Deus locutus patribus nostris per Prophetas: extremis hisce diebus locutus est nobis per Filium.* Heb.1.

In Commentarijs in epistolam ad Hebræos: Hoc quidem certè hîc quoque in procœmio tacitè significat Paulus, scribens ad Hebræos: *Qui cùm sit splendor gloriæ.*) Papè quanta est Apostolica sapientia? imò verò non Pauli, sed Spiritus est admiranda gratia. Heb.1.

Ioannes Cassianus 430.

Lib. 5. *de Incarnatione cap.* 6. Vides quot modis sacramentum vnitæ cum Deo carnis exposuit. Quod ipse quoque alibi euidentissimè: *Iesus, inquit, Christus heri & hodie, ipse & in secula.* Heb.13.

Lib. 7. *cap.* 15. Et ideo bene Apostolus dicit: *Sine matre, sine patre, sine genealogia.* Vbi eum sine matre genitum esse posuit, ibi etiam sine genealogia esse memorauit. Ac per hoc in vtraq; Christi natiuita- Heb.7.

te &

te & Euangelica sibi & Apostolica scripta conueniunt.

Nilus. 420.

De fornicatione: Verùm cùm illud exploratum habeamus, *nemineꝫ*, vt Apostoli verbis vtar, *sine sanctificatione Deum visurum esse*, ne quæso nos cor nostrum sedulò conseruare pigeat. Heb. 12.

Paladius Diaconus. 430.

Dialogo de vita Chrysostomi: Inuenimus nempe sacerdotium quoque in Scripturꝫ sanctis neque commune esse, neque separabile: sed illorum proprium, qui digni sunt, sicuti corripiens Hebræos Paulus ait: *Non enim sibi quisquam honorem sumit, sed qui vocatur à Deo.* Heb.5.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De recta in Deum fide ad Theodosium: Igitur sapientissimus Apostolus Paulus, qui Christum in se loquentem habebat, ad hunc modum cõcionatur: *Quia ergo pueri communicárunt carni & sanguini, & ipse similiter participauit ijsdem, &c.* Heb.2.

De recta in Deum fide ad Reginas: D. Paulus hæc rursum de omnium nostrum Saluatore commemorat: *Qui primogenitum inducit in orbem terra, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei.* Heb.1.

Concilium Ephesinum. 430.

In declaratione primi Anathematismi Cyrilli: Cùm vnigenitum Dei Patris Verbum suapte natura Deus esset, *semen Abrahæ*, vt beatus Paulus docet, *apprehendit, perindeꝫ, vt vnus ex nobis carni & sanguini communicauit.* Heb.2.

Theodotus Ancyranus Episc. 430.

Oratione de Natiuitate Saluatoris: Angeli ministri nostræ salutis sunt facti. Et atteſtatur magnus Paulus de Angelis: *quia omnes sunt ministri spiritus, ad ministerium destinati propter eos, qui futuri sunt hereditate possidere salutem.* Heb.1.

Isidorus Peluſiota. 440.

Lib.1.epist.7. At verò diuinorum dogmatum interpres magnus ille Apostolus Paulus veritatem perspicuè explanat, cùm Dominum ex Iuda ortum traxisse testatur. Heb.7.

Lib.3.epist.58. Hæc enim diuinus quoque Paulus animo complectens, ac veluti diuino numine instinctus, terrena omnia exempla superans, *splendorem gloriæ, ac figuram substantiæ Patris*, Filium esse statuit. Heb. 1.

Esaias Abbas. 440.

Oratione 13. Iam quòd vestimenta eius inter se ductis sortibus diuiserint, admonemur, vt rerum caducarum iacturam paruipendamus, & crucem amplectamur, *rapinam bonorum nostrorum*, vt Paulus ait, *cum gaudio suscipientes: quandoquidem meliorem & manentem substantiam habemus in cœlis.* Heb.10.

Basilius Seleucius. 450.

Oratione in Annuntiationẽ Deiparæ: Si enim Apostolus Paulus de alijs Sanctis verè asserit, *quibus dignus non erat mundus*: quid de Dei parente Virgine cogitare nos par est, quæ vniuersos Martyres excedit? Heb.11.

Theodoretus. 450.

Quæstione 63. in Genesin: Vnde Melchisedech genus traxit? cùm diuinus ille Paulus dicat, *sine Patre, sine genealogia*, quis veritatem huius rei nosse potest? Verisimile est autem illum esse ex illis gentibus, quæ Palæstinam colebant. Heb.7.

In argumento epistolæ ad Hebræos: Nihil faciunt admirandum, qui morbo Arianico laborant, si aduersum literas Apostolicas furiant, & epistolam ad Hebræos à reliquis separent, & eam adulterinam appellent: qui enim aduersus Deum & Saluatorem nostrum linguas mouent, quid non ausi fuerint aduersus eius beneuolos & grandiloquos veritatis præcones? Oportebat autem ipsos, etsi nihil aliud, temporis quidem certè diuturnitatem reuereri, quo hanc epistolam in Ecclesijs perpetuò legerunt alumni veritatis. Ex quo enim literarum Apostolicarum Ecclesiæ fuerunt participes, ex illo etiam epistolæ ad Hebræos vtilitatem percipiunt. Quòd si nec hoc quidem eis ad persuadendum satis est, Eusebio quidem certè oportebit eos Palæstino credere, quem patronum suorum decretorum appellant. Nam is etiam diuinissimi Pauli hanc esse epistolam confessus est, & veteres omnes hanc de ea habuisse sententiam asseruit. Sed ij, omnibus iussis valere, aduersus eam imprudenter decertant, Apostolicæ Theologiæ splendorem non ferentes.

Isaac Presbyter. 460.

De contemptu mundi: Et Paulus etiam admonet, tollentes crucem Christi exire de ciuitate, dicens: *Egrediamur cum eo, & assumamus opprobrium eius.* Heb.13.

Andreas Cæsarensis. 500.

Ad cap. 16. Apoc. Per altare designatur Christus, quòd in ipso, & per ipsum ratione præditæ Deo Patri offerantur hostiæ, sacrificiaꝫ & victimæ viuæ, quales ipse offerri vult Apostolus. Nonnunquã verò Angelicæ Virtutes, vt quæ nostras preces nostraſꝫ spiritales oblationes in sublime euehant, Deoꝫ offerant: siquidem hasce propter eos, qui hæreditatem salutis capiunt, in ministerium mitti, ex eodem Apostolo disertè discimus. Rom. 12. Heb.2.

Olympiodorus. 500.

Ad Ecclesiastæ cap.4. Philosophus neque si iniustè quid patiatur, lachrymas fundit, quin lætatur potius, & exultat, sicut & Apostolus scribit: *Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis.* Heb.10.

Dorotheus. 520.

Doctrina 14. Primùm igitur iacienda sunt fundamenta, quæ fides est: *Sine fide enim*, ait Apostolus, *impossibile est placere Deo.* Heb.11.

Procopius Gazæus. 530.

In Leuiticum fol.340. Ignis verò diuinus vires suas ostendit, ne quid imaginarium imaginetur esse diuinum ignem. Quapropter haud immeritò Paulus in epistola ad Hebræos inquit: *Deus est ignis consumens.* Heb. 12.

Ad Esaiæ cap.9. In eodem enim Christus intelligitur *Rex simul & Pontifex sanctus, innocens, & impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus*, vt Pauli verbis vtamur. Heb.7.

Concilium Quintum Constantinop. 537.

Actione 1. Illi persuasi ab eo, qui dicit: *Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi.* Et Apostolo dicente: *Obedite ducibus vestris, & subdite estote. Ipsi enim vigilant pro animabus vestris tanquam rationem reddituri.* Deut.32. Heb.13.

Hesychius. 580.

Lib.2.in Leuiticum fol.135. Quomodo Dauid dicit: *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra?* Et rursus Paulus: *Sed adhortamini vosmetipsos rursus per singulos dies, donec hodie cognominatur?* Psal.99. Heb.3.

Lib.6.in Leuit.cap.19. Si quis autem ad hanc accesserit aduena, videlicet volens conuerti ad nostram fidem, & terræ illius ciuis conscribi, de qua Paulus ait: *Accessistis ad montem Sion, & ad ciuitatem Dei viuentis cælestem Hierusalem, &c.* Heb.12.

Anastasius Synaites. 580.

Libro 1. Hexameron: Quòd autem in ea quoꝫ sint Ecclesiæ exemplaria, ab hac dubitatione te rursus liberat diuinus Apostolus in epistola ad Hebræos dicens de tabernaculo testimonij, & de omnibus in eo constructis, quod ea facta sint in figuram Ecclesiæ,

Heb.9. cleſiæ, dicens: *Non in manufacta ingreſſus eſt Chriſtus.*

Lib. 2. Quòd autem Angeli hæc narrârunt Moſi, audi Paulum dicentem in epiſtola ad Hebræos de Scriptura legis Moſaicæ: *Si enim, qui per Angelos dictus eſt ſermo, fuit firmus & ſtabilis.*

Heb.2.

Antiochus. 600.

Heb.12. *Homil.* 82. Paulus Hebræis dicit per epiſtolam: *Fili noli negligere diſciplinam Dei, neque fatigeris dum ab eo argueris.*

Georgius Presbyter. 620.

In vita Theodori Archimandritæ: Sic enim iubet Apoſtolus: *Mementote præpoſitorum veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbum Dei, quorum intuentes exitum, conuerſationis imitamini fidem, &c.* Illa Apoſtoli Pauli verba in ſe expreſsit: *Sancti omnes per fidem vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones.*

Heb.13.

Heb.11.

Maximus. 640.

De virtute & vitio centuria 2. capite ſeptimo: Diuinus & ſummus Apoſtolus, definiens quid ſit fides, ait: *Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium.*

Heb.11.

Germanus Conſtantinopolitanus. 720.

In Theoria: Et teſtis eſt oculatus, & miniſter ſermonis Paulus clamat, prædicans regnum Dei, & inquiens: *Chriſtus aſſiſtens pontifex futurorum bonorum, &c.*

Heb.9.

Epiſt. ad Ioannem Epiſcopum Synaden: Chriſtus homo fieri dignatus eſt, non aliter ac nos, carnem ac ſanguinem aſſumens, &, vt inquit magnus Apoſtolus, *per omnia nobis ſimilis factus, excepto peccato.*

Heb. 4.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Heb.10. Oratione de Transfiguratione Domini: *Vmbram enim*, vt ex Paulo audire licet, *futurorum lex habebat, non ipſam veritatem.*

Orat. de Natiuitate: Verè enim etiam, vt diuino Paulo placet, *Abrahè promittens Deus, quoniam neminem habebat, per quem iuraret, iurauit per ſemetipſum, &c.*

Heb.6.

Oratione 2. de imaginibus: Aduerte diligenter, non mea verba, ſed Spiritus ſancti, qui per S. Paulum dixit: *Multifariam, multiq; modis olim locutus eſt Deus Patribus in Prophetis.*

Heb.1.

Synodus Nicæna ſecunda. 780.

Actione 6. tomo 4. Creaturas illius fide dicimus ab illo factas, quemadmodum idem Apoſtolus per magniloquentiam ſpiritus prædicat, dicens: *Fide percipimus ſecula verbo Dei aptata, &c.*

Heb.11.

Action. 6. tom. 6. Abſconditorum ſpectator Paulus diuinus Apoſtolus, volens conſubſtantialitatem Filij & Dei Verbi ad Deum & Patrem prædicare, nihil aliud appropriatum, & concinens inuenit, quàm vt exclamet, *characterem hypoſtaſeos Patris ipſum Filium.*

Heb.1.

Theoſterictus. 830

Oratione funebri in ſanctum Nicetam: Sed vnde incipiam? An patriam, genus, & eius altricem terram prius dicam? Sed quænam erit vtilitas orationem in his rebus occupatam habere? *Ciuitas*, inquit Scriptura, *Sanctorum, eſt ciuitas Dei, cuius artifex & creator Deus eſt.*

Heb.11.

Theophylactus. 900.

In argumento Commentariorum in epiſtolam ad Hebræos: Etiamſi Paulus ad Gentes emandatus eſt præco, ad Hebræos tamen etiam ſcribit. Vt enim non erat ei demandatum vt baptizaret, baptizabat tamen: ſic & Hebræis, qui ex Circumciſione erant, ſcribit hanc epiſtolam. Nam magna eorum ſollicitudine tangebatur, pro quibus & anathema fieri optabat. Porrò ijs, qui in Palæſtina & Hieroſolymis erant, ſcribit. Illi enim ab infidelibus Hebræis bonis ſuis exuti fuerant ac ſpoliati, innumerisq; afflictionibus ſubijciebantur: Vnde ſolicitus eſt in colligenda ad horum ſuppetias eleemoſyna, cùm Corinthos, tum Macedonas in hoc excitans.

Moſes Barcepha. 950

De Paradiſo parte 1. *cap.* 10. Præterea D. Paulus ſcribit in hæc verba: *Vos autem accepiſtis ad montem Sion, & ad ciuitatem Dei viui, ad Hieruſalem, quæ eſt in cœlo.*

Heb. 12.

Simeon Metaphraſtes. 970.

Vita S. Pachomij cap. 3. Nam cùm qui erant fideles ex gentibus vidiſſent Martyrum certamina, eorumq; in Chriſtum confeſsionem, cœperunt ipſi quoque Domini gratia roborati ſequi vitam ſanctorum Prophetarum, de quibus dicit Apoſtolus vas electionis: *Circuierunt in melotis, in caprinis pellibus, egentes, & afflicti, vexati, in ſolitudinibus, errantes in montibus, & ſpelæis, & foraminibus terræ, quibus dignus non erat mundus.*

Heb.11.

Oecumenius. 1050.

In argumento epiſtolæ ad Hebræos: Teſtatur in ſequentibus epiſtola quoque quòd Pauli ſit ex eo, quod dicit: *Etiam afflictionum, quæ ex vinculis meis contigerunt, participes fuiſtis:* Et cùm dicit: *Magis precemini, quò celerius reſtituar vobis.* Præterea cùm ait: *Fratrem noſtrum Timotheum dimiſi, cum quo, ſi celerius venerit, videbo vos.* Nemo enim præter Paulum, vt opinor, dimiſerat Timotheum in miniſterium, atque hunc celerius expectans, ſuum ac illius pollicetur illis aduentum, quemadmodum frequenter facere ſolet. Multa quoque alia nobis oſtendunt, eſſe ipſius epiſtolam, quemadmodum & lectio ipſa in progreſſu docet.

Euthymius. 1080.

Parte 2. *Panoplia titulo* 21. Ad Hebræos ſcribens Paulus: *Multifariam*, inquit, *multisq; modis olim loquens Deus Patribus, &c.*

Heb.1.

Michael Glycas. 1110.

Parte 2. *Annalium:* Nam de Angelis Paulus inquit: *Nonne omnes ſunt adminiſtri ſpiritus, qui ad miniſterium ableganter, propter eos, qui ſalutem adepturi ſunt?* Quamobrem Deus per hæc nobis clarè oſtendit omnia ſe per Angelicas poteſtates gubernare.

Heb.1.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 2. *cap.* 27. Hæc & innumera alia teſtimonia inuenire eſt, quibus eum Chriſtum quoque & æternum Filium, & Patri coæternum vocant, quem idem quoque Doctor (*Paulus*) docens primo quidem loco ſeculorum factorem eſſe oſtendit. Inquit enim: *Nouiſſimè diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio, quem poſuit hæredem vniuerſorum, per quem fecit & ſecula.*

Heb.1.

Lib. 4. *cap.* 4. Quare fames & ſitis, inſuper & labor & ſomnus Domini corpus humanum eſſe corpus arguunt: quod quidem confirmaturus D. ille Paulus ita exclamat: *Quia ergo pueri communicauerunt carni & ſanguini, & ipſe ſimiliter participauit eiuſdem, vt per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant ſeruituti.* Quibus certè verbis naturam ab illo aſſumptam fuiſſe apertè oſtendit, quæ noſtræ perſimilis eſſet. Quòd ſi quis huiuſcemodi veſtimentum non probet, Iacobum Patriarcham ita vaticinantem audiat: *Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ pallium ſuum.* Audiat verò beatiſsimum quoque Paulum ita exclamantem: *Habentes itaque, fratres, fiduciam in introitu Sanctorum in ſanguine Ieſu, quam initiauit nobis viam nouam & viuentem per velamen, id eſt per carnem ſuam, & ſacerdotem magnum ſuper domum Dei, accedamus cum vero corde in plenitudine fidei.*

Heb.2.

Gen.49.

Heb.10.

Nicepho-

Nicephorus Callistus. 1300.

Lib. 4. cap. 33. Clemens Alexandrinus in libris Disputationum librorum Canonicorum Scripturæ compendiosam instituit enumerationem: Epistolam sanè ad Hebræos Pauli esse censet, Hebræis Hebraico sermone scriptam, à Luca autem ambitiosa splendidè versam lingua Græcis esse expositam. Ac rectè quidem illum dicit, qui mos ei in alijs fuerat, Pauli nomen epistolæ ei non præfixisse. Quòd enim Iudæi tum præsumptione quadam suspectum eum haberent, ne statim in ipsa præfatione illorum à lectione absterreret animos, prudenter fecisse, qui nomen suum prætermiserit. Quamobrem eundem esse, inquit, orationis ductum in epistola ad Hebræos, & in Apostolorum actis.

Gennadius Scholarius. 1460.

Proœmio de processione Spiritus S. Nos cum charitate & pace, Deo opitulante, ostendemus, etiam à Filio Spiritum sanctum procedere, quemadmodum sanè & à Patre, non in ira contumeliosi, sed discipuli eius, qui dicit: *Pacem sequimini, nec trascamini, cùm loquimini.* Heb. 12.

De purgatorio sect. 8. Ad Apostoli dictum, quòd Sancti omnes testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem &c. Ea verba beatus Paulus profert ob vniuersalem & generalem corporum resurrectionem, quam velut omnes futuram esse credimus, &c. hæc promissio est, quam Paulus ad Hebræos dicit, quòd qui ante nos fuerunt, non adhuc receperunt. Heb. 11.

Hieremias Constantinopolitanus. 1580.

Resp. 1. cap. 7. Sed & Apostolus: *Honorabile connubium in omnibus, & thorum immaculatum*, esse docuit, magnumq; sacramentum inter Christum & Ecclesiam esse pronuntiauit. Heb. 13. Eph. 5.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Higinus. 136.

Eph. 4. *Epistola 1.* Et Paulus: *Renouamini*, inquit, *spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundùm* Heb. 2. *Deum creatus est.* Et ad Hebræos: *In eo enim, quo passus est, & tentatus est, potens est & vis, qui tentantur, auxiliari.*

Soter. 163.

Epist. 1. Et cùm Filius loquitur, Patrem in illo esse loquentem, documentis cælestibus comprobatur, Heb. 1. Paulo Apostolo attestante, qui ait: *Multifariè multisq; modis olim Deus locutus est Patribus in Prophetis: nouissimè autem nobis locutus est in Filio.*

Lucifer Calaritanus. 350.

De non conueniendo cum hæreticis. Quorum reprobationis exemplum beatus ostendens Paulus, dicit ad Hebræos: Heb. 3. *Et Moses quidem fidelis in tota domo eius tamquam seruus in testimonio loquens: Christus autem tamquam Filius in domo eius, quæ domus nos sumus, si tamen libertatem, & exultationem spei tenuerimus: propter quod dicit Spiritus sanctus. Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, &c.* Quis tam stultus, vt cùm hæc legerit, hæc acceperit à beato Apostolo, deserens fidem Apostolicam, suscipere tentet hæresin?

Hilarius. 350.

Lib. 11. de Trinitate. Nam surgentem à mortuis sedere à dextris Dei non ignorabile est etiam Apostolo testante, cùm ait: Heb. 12. *Secundùm operationem potentiæ fortitudinis eius.*

Ad Psalm. 129. Hoc ideo commemoratum est, vt habeamus non improbabilis intelligentiæ auctoritatem, maximè cùm scriptum sit: Heb. 1. *sunt enim (Angeli) efficientes spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditabunt salutem.*

Marius Victorinus Afer. 360.

Lib. 1. aduersus arium: Quoniam, vt dicitur, & dictum est quòd λόγος, hoc est Filius, subijcit omnia ideo adijcit Paulus: *quousq; ponat inimicos eius sub pedibus eius, &c.* Ipsum & substantiam dicit Paulus ad Heb. 1. Hebræos: *Imago substantiæ eius.*

Ambrosius. 370.

Lib. 4. de Sacramentis cap. 1. In veteri Testamento sacerdotes frequenter in primum tabernaculum intrare consueuerant: in secundum tabernaculum semel in anno summus intrabat Sacerdos. Quòd Heb. 9. euidenter ad Hebræos recolens, seriem veteris Testamenti explanat Apostolus Paulus.

De Fide cap. 7. Cùm autem subiecta illi fuerint omnia, tunc & ipse Filius subiectus erit illi, qui sibi subiecit omnia, vt sit Deus omnia in omnibus. Quod etiam in epistola ad Hebræos Apostolus dixit: *Nunc autem nondum videmus omnia illi esse subiecta*, accipimus Apostolicæ seriem lectionis. Heb. 2.

Georgius Baticus. 380.

Libro de Fide: Quid ais Deitas? Quomodo dicis: Patrem te esse maiorem, cùm vna tibi & Patris imago sit, secundùm Mosen, eademq; forma secundùm Apostolum Paulum, qui me etiam docuit, quòd sis *splendor gloriæ & character substantiæ eius?* Heb. 1.

Philastrius. 380.

Libro de hæresibus hæresi 41. de epistola Pauli ad Hebræos: Sunt alij quoque, qui epistolam Pauli ad Hebræos non asserunt esse ipsius, sed dicunt aut Barnabæ esse Apostoli, aut Clementis de vrbe Roma Episcopi. Alij aut Lucæ Euangelistæ aiunt epistolam etiam ad Laodicenses scriptam. Et quia addiderunt in ea quædam nõ bene sentientes, inde non legitur in Ecclesia, & si legitur à quibusdam, non tamen in Ecclesia legitur populo, nisi tredecim epistolæ ipsius, & ad Hebræos interdum. Et in ea quia rhetoricè scripsit, sermone plausibili, inde non putant esse factum Christum dicit in ea, inde non legitur. De eiusdem Apostoli. Et quia & pœnitentia autem propter Nouatianos æquè. Cùm ergo factum dicit Christum, corpore, non diuinitate dicit factum: cùm doceat ibidem, quòd diuinæ sit & paternæ Heb. 1. substantiæ Filius, *qui est splendor gloriæ*, inquit, *& imago substantiæ eius.* Pœnitudinem etiam non excludit docendo, sed diuersum gradum dignitati ostendit inter hunc, qui integrum custodiunt, & illum, qui peccauit, &c.

Hieronymus. 390.

Epist. 126. Præterea plenius tractatum est in epistola ad Hebræos, quam omnes Græci recipiunt, & nonnulli Latinorum, quòd iste Melchisedech, id est, rex iustus, Rex fuerit Salem, id est, Rex pacis, sine patre, sine matre.

Epist. 129. ad Dardanum: Nec me fugit, quòd perfidia Iudæorum hæc testimonia non suscipiat, quæ vtique veteris Testamẽti auctoritate firmata sunt. Illud nostris dicendum est: hanc epistolam, quæ ad Hebræos inscribitur, non solùm ab Ecclesijs Orientis, sed ab omnibus retrò Ecclesijs, & Græci sermonis scriptoribus, quasi Pauli Apostoli suscipi, licet plerique eam vel Barnabæ, vel Clementis arbitrentur, & nihil interesse, cuius sit, cùm E-

cleſiaſtici viri ſit, & quotidie Eccleſiarum lectione celebretur. Quòd ſi eam Latinorum conſuetudo non recipit inter Scripturas Canonicas: nec Græcorum quidem Eccleſiæ Apocalypſin Ioannis eadem libertate ſuſcipiunt: & tamen nos vtraque ſuſcipimus, nequaquam huius temporis conſuetudinem, ſed veterum ſcriptorum auctoritatem ſequentes, qui plerumque vtriuſque aburuntur teſtimonijs, non vt interdum de apocryphis facere ſolent (quippe qui & gentilium literarum rarò vtantur exemplis) ſed quaſi Canonicis & Eccleſiaſticis.

Ruffinus. 390.

In Symbolum Apoſt. Noui Teſtamenti libri ſunt quatuor Euangelia, epiſtolæ Pauli quatuordecim, &c. Credo primum omnium ponitur, ſicut & Paulus Apoſtolus ad Hebræos ſcribens dicit: *Credere enim primò omnium ad Deum accedentẽ oportet.* Heb.11.

Fauſtinus. 390.

De Fide contra Arianos cap.3. Hoc de Filio Dei ſcriptum interpretatus eſt Paulus, ſcribens ad Hebræos. Heb.1.

Concilium Carthaginenſe Tertium.397.

Cap. 47. Noui Teſtamenti ſunt Euangeliorum libri quatuor, Pauli Apoſtoli epiſtolæ tredecim, eiuſdem ad Hebræos vna.

Gaudentius. 400.

Tractatu 13. Per omnes diuini eloquij libros Filius Dei non ſolùm Deus, ſed & Filius hominis prædicatur. In veteri quidem Teſtamento prænuntiatur, ac promittitur: in nouo autem demonſtratur, ac creditur. *Quoniam vetus lex*, ait Apoſtolus, *vmbra erat futurorum.* Heb.10.

Chromatius. 400.

Ad cap. 5. *Matth.* Nihil tam neceſſarium eſt ſeruis Dei, & tam ſalutare Eccleſiæ, quàm charitatem ſeruare, pacem diligere, ſine qua Deum videri non poſſe ad Hebræos Apoſtolus docet, dicendo: *Ante omnia diligite pacem, ſine qua nullus Deum videre poterit.* Heb. 12.

Auguſtinus. 400.

De doctrina Chriſtiana lib.2.cap.8. Noui Teſtamenti auctoritas terminatur quatuor Euangeliorum libris, quatuordecim epiſtolis Pauli Apoſtoli. Ad Romanos vna, ad Corinthios duabus, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos.

De reclitudine Catholicæ conuerſationis: Maritus fidem ſeruet coniugi, ſicut eam ſibi ſeruari vult, nec peccet cum alia, ſicut nec ſuam cum alieno vult peccare, timens illud, quod idem Apoſtolus clamat: *Fornicatores & adulteros iudicabit Dominus.* Heb. 13.

In Enchiridio ad Laurentium cap 8. In epiſtola ad Hebræos, qua teſte vſi ſunt illuſtres Catholicæ Eccleſiæ defenſores, fides eſſe dicta eſt *cognitio rerum, quæ non videntur.* Heb. 11.

Expoſitione ſuper Magnificat: Reſpectus Dei tribus modis accipi ſolet, videlicet ſecundùm cognitionem, ſecundùm gratiam, ſecundùm iudicium. De primo Apoſtolus: *Omnia nuda & aperta ſunt oculis eius.* Heb.4.

Innocentius Primus. 406.

Epiſtola ad Exuperium Tholoſanum, recenſens Canonicos Scripturæ libros: Item noui Teſtamenti libri: Euangeliorum libri quatuor, Pauli Apoſtoli Epiſtolæ quatuordecim, epiſtolæ Ioannis tres, &c.

Concilium Arauſicanum. 440.

Cap.25. Illam præclaram fidem, quam in ipſorum laudem prædicat Apoſtolus Paulus, non per bonum naturæ, ſed per gratiam Dei credimus tuiſſe collatam. Heb. 11.

Eucherius Lugdunenſis.440.

De quæſtionibus noui Teſtamenti. Ad Hebræos: Quid in hoc ſequitur, quod Apoſtolus dicit: *Fide Iacob moriens ſingulos filiorum Ioſeph benedixit, & adorauit faſtigium virgæ eius?* Reſp. Sceptri ſignificatio accipienda eſt per virgam, & per hoc regni poteſtatis; faſtigium, in quo Chriſtus intelligitur adoratus, qui videlicet futurus erat regni Hebræorum caput. Heb. 11.

Proſper. 450.

De promiſſionibus & prædicationibus Dei parte 2. cap. 5. Pro votiuis verò & ſolennibus, quæ Chriſto Domino offerat populus Paulus Apoſtolus oſtendit: *Offeramus*, inquit, *ſacrificium laudis ſemper Deo, id eſt, fructum labiorum confitentium nomini eius: Beneficentiæ autem & communionis nolite obliuiſci. Talibus enim ſacrificijs placatur Deus.* Heb. 13.

Sedulius. 460.

Ad cap. 1. *epiſtolæ ad Hebræos:* Quoniam Paulus apud Hebræos legis deſtructor quaſi falſa opinione habebatur, voluit tacito nomine de figuris Legis, & veritate Chriſti reddere rationem, ne odio nominis fronte prælati, vtilitatem excluderet lectionis.

Eugenius Carthaginenſis. 480.

In ratione fidei ad Hunericum Regem: Denique ne aliquis inter Patrem & Filium diuerſitatem naturalis luminis introducat, ideo Apoſtolus de eodem Filio dicit: *Qui cùm ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ illius.* In quo euidentius & coæternus Patri, & vnius cum eo ſubſtantiæ eſſe perdocetur, dum luci ſplendor ſemper ſit coæternus, dum ſplendor à luce nunquam ſeparatus eſt. Heb.1.

Vigilius Tridentinus. 480.

Lib.5.contra Eutychen: Iam Paulus ad Romanos: *De Filio*, inquit, *ſuo, qui factus eſt de ſemine Dauid ſecundùm carnem.* Item ad Hebræos: *Conſiderate Apoſtolum & pontificem confeſſionis noſtræ Ieſum, qui fidelis eſt ei, qui fecit illum.* Item: *Tanto melior eſt Angelis factus, quanto excellentius præ illis nomen accepit.* Rom.1. Heb.3. Heb.2.

Salnianus Maſſilienſis. 480.

Ad Eccleſiam Catholicam lib.4. Nemini facilis ſua cauſa ſit, nullus difficilius euadit, quàm qui ſe euaſurum eſſe præſumpſerit. Dura hæc forſitan atque auſtera videbuntur. Quidni? *Omnis enim diſciplina* (vt ait ſermo diuinus) *non eſt gaudij, ſed mœroris.* Heb. 12.

Gelaſius. 490.

In ordine librorum noui Teſtamenti: Noui & æterni Teſtamenti Euangeliorum libri quatuor, Actuum Apoſtolorum liber vnus, Epiſtolæ Pauli numero quatuordecim: Ad Romanos vna, &c. ad Hebræos vna.

Fulgentius. 500.

Lib.1.ad Monimum cap.9. Paulus quoque optat à nobis Dei fieri voluntatem, dicens: *Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis paſtorem magnum ouium in ſanguine teſtamenti æterni, Dominum noſtrum Ieſum, aptet vos in omni bono, vt faciatis voluntatem eius.* Heb. 13.

Reſponſione contra Arianos: Iſte Deus, qui per ſemetipſum iurat, vtrum maiorem ſe habeat, Paulus nobis beatus oſtendit, qui ad Hebræos ſcribens, ait: *Abrahæ namque promittens Deus, quoniam neminem habuit per quem iuraret maiorem, per ſemetipſum iurauit dicens*, &c. Heb.6.

Libro 2. ad Tharſimundum regem cap.8 De quo beatus Paulus euidentiſsimè proteſtatur, dicens: *Viuus eſt enim ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Heb. 4.

Ennodius Diaconus. 510.

Præfatione in librum defenſionis quartæ & quintæ Synodorum: Et Apoſtolus Paulus proclamat: *Obedi-* Heb. 13.

te Præ-

te Prapositis vestris, quoniam ipsi exorabunt pro vobis.

Vigilius Papa. 545.

Epistola ad Anxanum. Et iterum Doctor gentium Paulus Apostolus dicit: *Nec quisquam sibi sumit honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* Heb. 5.

Primasius. 540.

Prefatione in epistolas Pauli: Si propterea epistola ad Hebræos Pauli non erit, quia eius non habet nomen, nec alicuius erit: quia nullius nomine titulatur. Quod si absurdum est, ipsius magis esse credenda est, quæ tanto doctrinæ suæ fulget eloquio: vel certè quia apud Hebræas Ecclesias quasi destructor Legis falsa suspitione habebatur, voluit tacito nomine scribere, ne odium nominis in fronte prolati vtilitatem excluderet lectionis.

Cassiodorus. 550.

Cap. 7. in Cantica: Hic est ille artifex, de quo Paulus dicebat, quando memoriam Abrahæ faciebat: *Expectabat enim manentem ciuitatem, cuius conditor est Deus.* Heb. 11. 10.

Ad Psalm. 94. *Hodie* significat semper, quia iugiter audiendus est, qui salubriter monet, cuius sermonis vim Apostolus potenter expressit, scilicet: *Adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur*, &c. *Si introibunt in requiem meam.* Quem locum gentium Doctor tali modo explanat, dicens: *Et requieuit Deus die septima ab omnibus operibus suis.* Heb. 3. Heb. 4.

Gregorius Turonensis. 580.

De vita Patrum cap. 7. Magna est corporis & cordis integritas, cuius caro non fuit corrupta ludibrio, de qua Paulus Apostolus ait: *Pacem sequimini, & sanctificationem, sine qua nemo videbit regnum Dei.* Heb. 12.

Gregorius Magnus. 590.

Libro 5. Moralium cap. 5. Vnde bene Paulus quibusdam absconditum æternæ patriæ thesaurum quærentibus dicit: non deserentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis quibusdam, sed consolantes, & tanto magis, quanto videritis appropinquantem diem. Heb. 10.

Lib. 9. cap. 10. Ipsi enim Angeli portant orbem, qui regendi mundi curas administrant, Paulo attestante, qui ait: *Nonne omnes sunt administratorij spiritus in ministerium missi*, &c. Heb. 1.

Isidorus Hispalensis. 620.

Lib. 6. Etymol. cap. 1. In nouo Testamento sunt: Paulus in epistolis quatuordecim &c.

Eucherius Episcopus Gallus. 630.

In Lib. 3. Regum: Quæri potest, quomodo dicat hîc, quòd in arca non esset aliud, nisi duæ tabulæ testimonij, cùm Paulus Apostolus, magister gentium in fide & veritate, Hebræis, id est, filijs Israel scribit dicens: *Tabernaculum enim manufactum est primum, in quo erat vrna aurea habens manna*, &c. Heb. 9.

Eligius. 640.

Homilia 6. Quia, fratres mei, de his estis, sicut ait Apostolus, *quibus lacte opus est, non solido cibo.* Heb. 5.

Martinus Primus. 647.

Epistola 4. Adolescentiam appellat misericordiæ vigorem, siue fidei radicem, sicut à sancto Paulo dictum est: *Credere enim primùm oportet accedentem ad Deum.* Heb. 11.

Concilium Lateranense. 650.

Consultatione 5. Propterea dicebat cum reuerentia salutari: *Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste, & exauditus est pro sua reuerentia, dum & Filius esset*, sicut B. Paulus Apostolus ait: *Mortis trasitum fecit, destruens eam per se, & in se.* Matt. 26 Heb. 5.

Hildephonsus Toletanus. 660.

De virginitate S. Mariæ cap. 10. Hæc Paulus in epistola ad Hebræos copiosè proponit, assumit, confirmat, atque concludit.

Audoënus. 670.

In vita S. Eligij: Qui legitimam dicere vxorem constitum, post nuptias nullam aliam præter vnam legitimam coniugem cognoscat, sicut & Paulus Apostolus præcepit, cui etiam fidem seruet, nec peccet cum alia, timens illud, quod idem Apostolus terribiliter clamat: *Fornicatores & adulteros iudicabit Deus.* Heb. 13.

Aldhelmus. 680.

De laudibus virginitatis cap. 28. Melchisedech paterni geniminis prosapia & maternæ generationis propago ignota seculis gemini partus natura delitescit: Idipsum Apostolo attestante, *sine patre, sine matre, sine genealogia.* Heb. 7.

Beda. 700.

In argumento epistolæ ad Hebræos: Imprimis dicendum est, cur Apostolus Paulus in hac epistola scribendo, non seruauerit morem suum, vt vel vocabulum nominis sui, vel ordinis describeret dignitatem. Hæc causa est, quòd ad eos scribens, qui ex Circumcisione crediderant, quasi gentium Apostolus, non Hebræorum: sciens quoque eorum superbiam, suamque humilitatem ipse demonstrans, meritum officij sui noluit anteferre. Nam simili modo etiam Ioannes Apostolus propter humilitatem in epistola sua nomen suum eadem ratione non prætulit. Hanc ergo epistolam fertur Apostolus ad Hebræos Hebraica lingua misisse: cuius sensum & ordinem retinens Lucas Euangelista, post excessum Apostoli Pauli Græco sermone composuit.

Gregorius Tertius. 730.

Epistola ad Germanum Constantinopolitanum: Quorum Cherubim Apostolus mentionem facit, cùm ait: *Cherubim gloriæ inumbrantia propitiatorium.* Heb. 9.

Alcuinus. 750.

De sancta Trinitate lib. 2. cap. 17. Quòd omnia, quæ Patribus visa sunt, congruis temporibus vel locis, secundùm dispensationem Dei per Angelos essent administrata, apertissimè eximius mundi Doctor, qui in tertium raptus cælum, audire meruit quædam arcana mysteriorum Dei verba, ostendit, vbi ait: *Nonne omnes sunt administratorij spiritus?* 1. Cor. 12 Heb. 1.

Ambrosius Ansbertus. 760.

Lib. 8. in Apocalyps. Hinc Paulus cùm per Abrahæ sacrificium Melchisedech tempore Leui sacerdotium diceret decimatum, vbi tunc in Abrahæ corpore Leui lateret, ostendens ait: *Adhuc enim in lumbis patris erat.* Heb. 7.

Adrianus Primus. 780.

Epistola ad Constantinum & Irenem AA. Rursus idem Iacob illa in summitate virgæ fixa adorauit, fide dilectionis id agens, de qua B. Paulus Apostolus in epistola ad Hebræos dicit. Gen. 49 Heb. 11.

Carolus Magnus. 790.

Epistola ad Elphandum Toletanum: Sicut & verissimus gentium prædicator, & fortissimus Ecclesiæ præliator præcipit, dicens: *In omnibus assumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignita extinguere: & hoc seculum nequam libero ad celestia volatu euadere. Sine fide enim impossibile est placere Deo: & per fidem*, sicut idem præfatus Doctor in epistola ad Hebræos testatur, *omnes Sancti placuerunt Deo.* Ephes. 6 Heb. 11.

Haymo. 820.

Prefatione in Epistolam ad Hebræos: Hanc epistolam

lam quidam dicunt esse Barnabæ Apostoli, quidam Lucæ, quidam Clementis, dicentes, quoniam si Paulus esset, ipse vtique more solito, sicut in alijs, nomen suum in ista præponeret. Sed si Pauli non erit, quia eius nomine non est titulata, ergo nec Barnabæ, nec Lucæ, neque Clementis, aut alicuius erit, eò quòd nullius nomine titulatur. Cui ergo illorum asscribenda est? Vtique egregio prædicatori: quippe quæ ex lucido sensu, & genere locutionis comprobatur illius esse: quamquam subtiliori atque apertiori stylo comprehensa sit omnibus eius epistolis. Nam fertur Apostolus hanc Hebræis missam Hebræo sermone scripsisse, in quo ipse peritissimus extitit, cùm reliquas Græco sermone scripserit.

Angelomus. 830.

In lib. 3. Regum cap. 6 Fuerunt alij, qui maiori perfectione relictis mundi negotijs, & assumpta cruce sua, sequebantur Dominum, quod Apostolus Heb.11. scribit: *Ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt.*

Rabanus Maurus. 850.

De institutione Cleri lib. 2 cap. 53. Noui Testamenti primùm quatuor Euangelia sunt: Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis. Hæc quatuordecim Pauli epistolæ sequuntur.

De Vniuerso lib. 5. cap. 3. Epistolis Paulus quatuordecim prædicationis suæ perstrinxit stylo, &c. Ad vltimum Hebræos, qui in Christo crediderant, & postmodum persecutionibus Iudaicis territi, à fide recesserant, confortat, atque ad gratiam Euangelij reuocat.

Nicolaus Primus. 860.

Epistola 9. Præsertim cùm beatissimus exclamat Heb.11. Apostolus Paulus: *Est*, inquiens, *fides sperandarum substantia rerum.*

Paschasius Ratbertus. 880.

De corpore & sanguine Domini cap. 8. De Angelorum præsentia dubitare omninò non debes: quia Heb.1. ad hoc, secundùm Apostolum Paulum, *administratorij spiritus missi sunt in ministerio propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.*

Smaragdus. 970.

In expositione 9. capitis Regulæ D. Benedicti, enumerans Scripturæ sacræ libros: Euangeliorum, *inquit*, libri quatuor, epistolæ Pauli quatuordecim: Ad Romanos vna, ad Hebræos vna, &c.

Leo Nonus. 1040.

Epistola ad Michaelem Constantinop. cap. 1. Ad pacem magnus Paulus contestando sic discipulos adHeb. 12. hortatur: *Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.*

Petrus Damianus. 1050.

Epistola 5. Quali quosdam pannos veteres Paulus Apostolus subsungebat, cùm ad subleuandos discipulos præceptis suis spiritualibus exempla veterum commendaret, dicens: *Iusti ludibria & verbera*Heb.11. *experti, insuper vsque gladijs mortui sunt.*

Anselmus. 1080.

Præfatione in epistolam ad Hebræos: Paulus in Italia positus Hebræo sermone scripsit hanc epistolam, & multis Iudæis, ad fidem Domini Iesu conuersis, & in Iudæa post veritatis cognitionem versantibus.

Ivo Carnotensis. 1100.

Epistola 32. Scriptum est ab Apostolo Paulo: *Sine*Heb.11. *fide impossibile est placere Deo.* Fides ergo si euellatur, tota ædificatio spiritualis procul dubio deruitur.

Sermone de Sacramentis dedicationis: Quid autem per alphabetum, nisi initia & rudimenta doctrinæ sacræ intelligi conuenit? Vnde Paulus ad He-
Heb.5. bræos: *Cùm deberetis esse magistri propter tempus, rursum indigetis, vt instruamini, quæ sunt elementa sermonum Dei.*

Rupertus Tuitiensis. 1120.

De diuinis officijs lib. 5. cap. 15. Post esum typici agni, seipsum, qui verus est Agnus, Deo Patri suis offerens manibus. Atque hoc est quod Apostolus ait: *Iuxta non per sanguinem hircorum, aut vitulorum,*Heb.5. *sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta.*

Lib. 9. cap. 2. Nam quòd in cruce rogauerit, quòd in morte clamauerit, Paulus asserit, dicens de illo: *Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum*Heb.5. *offerens, exauditus est.*

Hugo Victorinus. 1130.

In epistolam ad Hebræos: Paulus Doctor egregius, gentium Apostolus, ministerium suum volens honorificare, Ecclesijs Hebræorum hanc epistolam scribit, agens de eminentia Christi, secundùm vtramque naturam. Imprimis quæritur, cur huic epistolæ, sicut cæteris, non præposuit suum nomen, quod est Paulus: cur etiam nomen dignitatis tacuit, quod est Apostolus? Solutio: quia Hebræis odiosus erat, quibus Legis destructor videbatur, nomen suum eis odiosum tacuit: ne præscripta nominis inuidia sequentis excluderet vtilitatem lectionis: sciens quoque eorum superbiam, suamque humilitatem demonstrans, sui ordinis dignitatem noluit anteferre, nominando se Apostolum, sed meritum sui officij tacens, superbis ipse humilis, non se Apostolum nominauit, ne superbo indignarentur, &c. Quòd hæc epistola maiore fulget facundia, quàm alia, non est mirandum, cùm naturale sit vnicuique in sua lingua plus valere, quàm aliena. Cùm ergo hanc solam lingua Hebraica, alias verò Græca scripserit, quid mirum si maiore nitet facundia?

Bernardus. 1140.

In Psalm. Qui habitat, *Sermone 9* Germanæ fidei speique cognatio est, vt quod illa futurum credit, hæc sibi incipiat sperare futurum. Meritò proinde Apostolus, *Fidem sperandarum rerum substantiam*Heb.11. *esse definit*, quòd videlicet non credita nemo sperare, non plus quàm super inane pingere possit.

In paruis Sermonibus Serm. 57. Nisi enim pes ille, quem diximus, misericordiæ, ad hominem assumptum pertineret, Paulus de illo non diceret: *Tentatum autem per omnia pro similitudine absque pec-*Heb.4. *cato*, &c.

Petrus Cluniacensis. 1150.

Epist. 1. Quis literatus non à puero audiuit Apostolum clamantem: *Sine fide impossibile est placere*Heb.11. *Deo*, &c. Quis tonitrua Apostoli ad Hebræos obturata aure trantire potuit, quibus fide testimonium consecutos fuisse copiosissimè narrat?

Guarricus Igniacensis. 1170.

In solennitate Dini Benedicti: Sed meminerimus Doctor Gentium in fide & veritate qualem definierit fidem, qua Deo est placendum: *Fides*, inquiens, Heb.11. *est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium.*

Innocentius Tertius. 1200.

Ad Psalm. 6. Pœnitentialem: Vel potius apud Dominum Filium misericordia est, qui nostras dignatus est miserias experiri, iuxta quod dicit Apostolus: *Non habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum per omnia, pro similitudi-*Heb.14. *ne absque peccato.*

Iacobus

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica Sexagesime: De qua terra dicit Apostolus ad Hebræos: *Terra sæpe venientem super se bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo.* Heb. 6.

Hugo Cardinalis. 1240.

In Epistolã ad Hebræos: Hanc epistolam Paulus lingua, vt dicitur, scripsit Hebraica, sed post mortem à Luca fuit Græco sermone compolica, vel translata.

Bonauentura. 1260.

In luminarijs Ecclesiæ: Paulus etiam suadet volentibus gratiam virginem adire: *Adeamus cum fiducia thronum gratiæ eius, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno,* Heb. 4.

Guibertus Tornacus. 1260.

De Officijs Episcopi cap. 7. Sacerdotes non solùm pro suis, sed etiam pro subditorum eriminibus subiacent pœnis æternis. Vnde scriptum est: *Obedite præpositis vestris: ipsi enim vigilant, rationem reddituri pro animabus vestris.* Heb. 13.

Nicolaus Lyranus. 1320.

In epistolam ad Hebræos: Ista epistola inter epistolas Pauli prima in ordine doctrinæ, licet sit vltima scribendi tempore: quod ex duobus constat. Primò ex modo scribendi: quia hanc epistolam scripsit Apostolus Hebraicè. Secundò patet ex sententia, quia in hac epistola veritas legis Euangelicæ, & eius perfectio ostenditur: in alijs autem epistolis Paulus Apostolus ad obseruantiam fideles hortatur. Prius est autẽ legis veritatem agnoscere, quàm ipsam veritatem obseruare. Patet igitur quòd hæc epistola est prior ordine doctrinæ.

Thomas VValdensis. 1410.

De Sacramentalibus titulo 11. cap. 105. Et Paulus applicat precem populi ad specialem interuentum, pro eius præpositis: *Mementote,* inquiens, *præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei.* Heb. 13.

Laurentius Iustinianus. 1430.

De interiore conflictu cap. 4. Vtramque porrò verbi lucem ad tertium cælum Apostolus raptus fuerat contemplatus. Vnde conuersis discipulis scribens, inquit: *Multifariè olim loquens Patribus in Prophetis, nouissimè locutus est nobis in Filio, qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, & portat omnia verbo virtutis suæ,* &c. Heb. 1.

Dionysius Carthusianus. 1460.

Ad cap. 1. Epist. ad Hebræos: Postquam Apostolus Ecclesiã Latinorum, puta Romanos: Ecclesias quoq; Græcorum, videlicet Corinthios, Galatas, Thessalonicenses, &c. scripto edocuit: nouissimè Ecclesiam Hebræorum per epistolam instruit, ostendens ip Christi excellentiam, & noui Testamenti præ veteri dignitatem, ita exorsus est: *Multifariam,* &c.

ARTICVLVS VIGESIMVSTERTIVS.

EPISTOLAM D. IACOBI VT CANONICAM SCRIPTVRAM, VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

DVBITANT, AVT NEGANT.

Anno post natum Christũ 300. EVSEBIVS lib. 3. cap. 23. *Hactenus de Iacobo, cuius illa habetur epistola, quæ prima scribitur inter eas, quæ Catholicæ appellantur. Sciendum tamen est, quòd à nonnullis non recipitur, nec facile quis antiquorum eius meminit.*

390. Hieronymus de Viris illustribus: *Iacobus frater Domini breuem scripsit epistolam, quæ de septem Canonicis est: quæ & ipsa ab alio quopiam sub eius nomine edita asseritur: licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem.*

1520. Erasmus Roterodamus ad cap. 5. epist. huius: *De hac epistola, tamen etsi salubribus præceptis referta, dubitatum est olim cuius esset. Nec enim referre videtur vsquequaque maiestatem illam & grauitatem Apostolicam: nec Hebraismi tantùm, quantum à Iacobo, qui fuerit Hierosolymitanus, expectaretur.*

1520. Thomas Caietanus in Commentarijs in hanc epist. *Non est vsque adeò certum an epistola hæc sit Iacobi fratris Domini. Salutatio hic posita tam pura est, vt nulli salutationi cuiuscunque alterius Apostolicæ epistolæ conformis sit. Nam nihil Dei, nihil Iesu Christi, nihil gratiæ, nihil pacis sonat, sed prophano more salutem: nec ipse seipsum nominat Apostolum, sed tantùm seruum Iesu Christi. Ex quibus simul iunctis minus certus redditur auctor.*

1530. Martinus Lutherus Præfatione in nouum Testamentum, quæ extat in Germanica versione editionis primæ: *D. Iacobi vere stramnea est epistola, si ad alias* (Petri & Pauli) *comparetur. Non enim habet Euangelicum genium.*

In captiuitate Babylonica capite de extrema Vnctione: *Hanc epistolam non esse Iacobi Apostoli, nec Apostolico spiritu dignam, valde probabiliter asserunt.*

Ad cap.22.Geneſeos: *Abraham fuit iuſtus fide, antequam cognoſcitur à Deo talis. Igitur malè concludit Iacobus, quòd nunc demum iuſtificatus ſit, poſt iſtam obedientiam. Per opera enim, tanquam per fructus, cognoſcitur fides & iuſtitia. Non autem ſequitur, vt Iacobus delirat, igitur fructus iuſtificant. Faceſſant igitur è medio aduerſarij cum ſuo Iacobo, quem toties nobis obijciunt.*

In Colloquijs conuiualibus Latinis tomo 2. de libris noui Teſtamenti: *Plures ſudârunt in epiſtola Iacobi, vt cum Paulo concordarent: ſicut & Philippus in ſua Apologia tentat, ſed minus feliciter. Sunt enim contraria,* fides iuſtificat: fides non iuſtificat.

1540. Vitus Theodorus in Summarijs Bibliorum: *Epiſtolam Iacobi, & Reuelationes Ioannis data opera omiſimus, quia epiſtola Iacobi non tantùm in aliquot locis reprehenſibilis eſt, vbi aduerſus fidem opera nimium extollit: verùm etiam per omnia eſt doctrina confuſa de multis partibus, vbi nulla alteri cohæret.*

1540. Ioannes *Bugenhagius Pomeranus ad cap.4. epiſtolæ ad Romanos:* Reputata eſt Abrahæ fides ad iuſtitiam.) *Ex hoc loco potes deprehendere errorem epiſtolæ Iacobi, in qua impium vides argumentum, præterquam quòd ridiculè colligit, citat Scripturam contra Scripturam, quod Spiritus ferre nequit. Non poteſt ergo reliquis annumerari libris, qui iuſtitiam prædicant.*

Ad cap.3. Ionæ: *In epiſtola Iacobi quædam eſſe videntur Ebionitis ſimilia,* &c.

1550. VVolfgangus Muſculus in Locis Communibus, capite de iuſtificatione: *Obijciunt Papiſtæ epiſtolam Iacobi: at ille quiſquis fuit frater Chriſti, & inter Apoſtolos columna, magnuſq; ſupra modum Apoſtolus, veritatis tamen fidei ſolus præiudicare non poteſt.*

1560. Ioannes *Brentius*, in Apologia Confeſſionis VVirtembergenſis, *epiſtolam Iacobi inter Apocryphas Scripturas numerat.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtitutionum Apoſtolicarum lib.2.cap.8. Sicui igitur conuitium propter mendacium fiat, beatus erit. Ait enim Scriptura: *Vir reprobus non tentatur à Deo.* Iacob.1.

Ignatius. 100.

Epiſtola ad Epheſios: *Superbis,* inquit, *reſiſtit Deus: humilibus autem dat gratiam.* Iacob.4

Dionyſius Areopagita. 100.

Cæleſtis Hierarchiæ cap.1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum.* Iacob.1.

Maximus in Commentarij in hunc locum: Signum eſt, quòd vſus eſt ſanctus Dionyſius epiſtola Catholica Beati Iacobi: illinc enim deſumptus eſt hic locus.

Clemens Alexandrinus. 200.

Caſſiodorus diuinarum lectionum libro primo capite octauo: Clemens Alexandrinus epiſtolam D. Iacobi Attico ſermone declarauit, quæ nos transferri fecimus in Latinum.

Hippolytus. 220.

De conſummatione mundi: *Iudicium enim fiet ſine miſericordia huic, qui non fecit miſericordiam.* Iacob.4

Origenes. 230.

In Exodum Homilia 3. Ita ergo & nos in virtute crucis Chriſti extollamus brachia, & eleuemus in oratione ſanctas manus in omni loco ſine ira & diſceptatione, vt Domini mereamur auxilium. Hoc idem namque & Iacobus Apoſtolus hortatur, dicens: *Reſiſtite autem diabolo, & fugiet à vobis.* Iacob.4

Homilia 8. Ideo Iget nos Propheta, quos videt huiuſmodi inconſtantia fluctuare, & dicit: *Væ duplici corde & animo.* Et Apoſtolus Iacobus ait: *Vir duplex animo inconſtans eſt omnibus vijs.* Eccl.2. Iacob.1.

In Leuiticum Homilia ſecunda: Quinta remiſſio peccatorum eſt, cùm conuerterit quis peccatorem ab errore viæ ſuæ. Ita enim dicit Scriptura diuina: *Quia qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluat animam eius à morte, & cooperit multitudinem peccatorum.* Iacob.5.

Ad caput quintum ad Romanos: Nec ſolus hæc Paulus in ſuis literis ſcribit, audi & Iacobum fratrem Domini ſimilia proteſtantem, cùm dicit: *Qui voluerit amicus eſſe ſeculi huius, inimicus Dei conſtituetur.* Iacob.4

Euſebius Cæſareenſis. 320.

In Fati aſſertores apud Damaſcenum in Paral. lib.1. cap.9. Tentationes illę, quę hominibus contingunt, à diabolo excitantur. Hæc quippe Apoſtoli verba ſunt: *Nemo cum tentatur, dicat, quia à Deo tentatur: Deus enim tentator malorum eſt. Vnuſquiſque autem tentatur à propria conſcientia.* Iacob.1.

Apud eundem Damaſcenum lib.3. Paral. cap.45. Ac ſi quidem tibi dicto audientem ſe præbuerit, ipſius animam lucratus eris, quemadmodum dixit Scriptura: *Qui conuerti fecerit hominem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam ipſius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.* Iacob.5.

Antonius Eremita. 340.

Epiſt.1. Vnde & Iacobus Apoſtolus ait: *Si quis videatur religioſus eſſe, non refrænans propriam linguam, ſemetipſum fallit, & huius religio vana eſt.* Iacob.1.

Athanaſius. 350.

Epiſtola 39. Noui Teſtamenti libri ſunt quatuor Euangelia, epiſtolæ, quæ dicuntur Canonicæ, ſeptem, ſicut Iacobi vna, Petri duæ, &c.

Epiſtola de Nicena Synodo: Quomodo non odio digni ſunt, qui nunc tandem contradicunt, eosq; quos prodiderunt, duces ſuæ hæreſeos habere volunt: homines nimirum tales, quales D. Iacobus *duplices corde, & inſtabiles in omnibus vijs* appellat. Iacob.1.

Epiſtola ad Epiſcopos Africæ: Deus eſt ſimplex ſubſtantia, in qua non eſt vlla qualitas, *neque vlla*, vt teſtatur Iacobus, *mutatio, aut viciſſitudinis obumbratio.* Iacob.1.

Didymus Alexandrinus. 360

Ad cap.1. Iacobi: Iure beatus Iacobus Apoſtolus his qui Circumciſione ſunt, ſcribit: ſicut & Petrus, cùm eorundem probetur Apoſtolus, Iudæis ſcribit in diſperſione conſtitutis.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catechеſi 4. Noui Teſtamenti ſeptem, Iacobi, Petri, Ioannis, & Iudæ epiſtolas ſuſcipe.

Concilium Laodicenſe. 360.

Cap.58. Catholicæ epiſtolæ ſunt ſeptem: Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Ephram. 360.

Iacob.4 *De charitate, siue dilectione.* De hac Apostolus ait: *Qui se mundi putat amicum, Dei inimicus constituitur.*

Iacob. 1. *De virtutibus & vitijs, cap. de Iracundia:* Qui iracundia semper tenetur, Apostolum audiat sic dicentem: *Ira viri iustitiam non operatur.*

De vita spirituali cap. 91. De fide differens, an opera fidei correspondentia habeas vide. Nam si dicendi duntaxat & audiendi sis cupidus, in te quadrabit
Iacob. 2. quod scriptum est: *Vis scire, ô homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est?*

Iacob. 4 *Quod ludicris rebus sit abstinendum:* Atque Iacobus frater Domini: *Lugete,* inquit, *& plorate, risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem.*

De pœnitentia & conuersione: Omnia prodibunt in lucem, siue boni quid egerit quis, siue mali. Ait
Iacob.1. enim sacra Scriptura: *Quæ est vita nostra? vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur.*

Basilius Magnus. 370.

In Asceticis: Neque oportet fidem esse mortuam. *Quoniam,* inquit Apostolus, *sicut corpus absque spiritu*
Iacob.4 *est mortuum, ita etiam fides absque operibus est mortua.* Et rursus: *Tu credis, quòd sit Deus? bene facis, & dæmones credunt, & contremiscunt.*

Gregorius Nazianzenus. 380.

Carmine de Canonicis Scripturæ libris:

Catholicæ septem, inter quas est prima Iacobi,
Et gemina Petri, subeunt tres deinde Ioannis,
Septima post illas succedit epistola Iudæ.

Oratione 28. Vt enim actio, si à fide deseratur,
Iacob.2. laudem non meretur: *ita fides eum sine operibus mortua est.*

Epiphanius. 380.

Hæresi 76 *numerans Scripturæ libros ait:* Catholicæ epistolæ Iacobi, Iudæ, Petri, Ioannis.

Marcus Eremita. 400.

De Pœnitentia: Atque horum similia beatus quo-
Iacob. 5. que Iacobus Apostolus huiusmodi diuitibus inquit: *Agite nunc diuites, plorate vlulantes ob miserias vestras, quæ aduenient vobis.*

Ioannes Chrysostomus. 400.

Sermone admonitorio de Eucharistia in Encæniis: Nõ satis fuerit simpliciter & vulgariter Christianos dici nos. Eius rei, si placet, adhibeo fide dignum te-
Iacob. 2. stem fratrem Dei Iacobum, dicentem: *Fides sine operibus mortua est.*

Homilia 22. *ad populum Antiochenum:* Cani similis est voluptas: si pellas, fugit, si nutrias, permanet. Propterea dicit Apostolus: *Resistite diabolo, & fugiet*
Iacob.4 *à vobis.*

Ioannes Cassianus 420.

Lib. 12. Instit. cap. 6. *Non veniat mihi pes superbiæ,*
Iacob.4 pauens ac metuens, ne in illud incidat, quod de superbis dicitur: *Deus superbis aduersatur.* Et iterum: *Immundus est apud Deum omnis, qui exaltat cor suum.*

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Lib. 4. in Ioannem cap. 4. Plurimi nostrum humilem in hoc mundo virum, etsi virtutibus excellat, in solam tamen caducam diuitiarum gloriam iniquis oculis respicientes, non rectè iudicant: quos
Iacob. 2. Christi discipulus non iniuria reprehendit, dicens: *Si introierit in conuentu vestro vir aureum annulum habens, in veste candida: introierit autem & pauper in sordido habitu: & intendatis in eum, qui est indutus veste præclara, &c.*

Iacob. 1. *Libro* 14. *Thesauri cap.* 5. Nolite, fratres mei dilecti, errare. Iacobus inquit: *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est descendens.*

Libro 6. *de adoratione in spiritu & veritate:* Commemorabo etiam diuinitus inspiratam Scripturam, quæ ait: *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo.* Iacob. 5

Isidorus Pelusiota. 440.

Lib. 1. epist. 93. *Nolite multi magistri fieri fratres,* Iacob.3 scribit Iacobus Iustus. Nolite multi magistri effici monachi, scribo ego minimus Isidorus: etsi minimè probus monachus, ac certè Iacobi auditor. Aequum itaque fuerit, vos etiamsi auditoris vilitatem reijcitis, ac certè viri iusti, ac sapientis sententiam vereri.

Lib. 2. epist. 158. Diuinum oraculum è contrario vitæ nostræ tempus à lingua conturbari ait: *Tempus enim rotæ speciem imitatur, vtpote quod in se torqueatur & conuoluatur.* Nihil autem commodius fuerit, quàm Scripturam ipsam audire. Quid igitur ait? *Lingua constituitur in membris nostris, quæ inflammat* Iacob.3 *totum corpus, & maculat totam vitæ nostræ.*

Victor Antiochenus. 460.

Ad cap. 6. Marci. Quod de mystica vnctione, & olei vsu hic subiungitur, hoc inter Euangelistas solus Marcus commemorat. Interim quæ Apostolus Iacobus in sua Canonica narrat, ab his non dissentiunt. Scribit enim: *Infirmatur quis in vobis? inducat* Iacob.5. *presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini.*

Andreas Cæsareensis. 500.

Ad Apocalyp. cap. 36: Qui ad vexandum & affligendum proximum prompti & expediti fuêre, ij à diabolo captiui abducentur, eius iuxta magnum Iacobum mancipia effecti, cui per prana opera seruierunt, Satanæ gladio icti æternam mortem sustinebunt.

Procopius Gazæus. 530.

Ad Esaiæ cap. 7. Eum verò, qui ad Dei laudes se accingat, purgatis esse labijs oportere, indicauit Apostolorum quidam, de lingua sic locutus: *In ipsa bene-*
Iacob. 3. *dicimus Deum & Patrem, & in ipsa maledicimus homines, qui ad imaginem & similitudinem Dei facti sunt.*

Isychius Hierosolymitanus. 530.

Libro 6. *in Leuiticum:* Recordemur Iacobi dicentis: *Si introierit in conuentu vestro vir aureum annulum* Iacob.2 *habens, &c.*

Ioannes Climacus. 580.

Gradu 31. Cùm verò nostris meritis expellimur, eius rursum meminerimus, qui ait: *Qui totam legem*
Iacob.2. *spiritualem impleuerit, offenderit autem in vno, factus est omnium reus.*

Leontius. 620.

De Sectis actione 2. Epistolæ Catholicæ septem: prima Iacobi, secunda & tertia Petri, &c.

In vita Ioannis Eleemosynarij: Nam quomodo ait frater Domini Iacobus, quòd *quicunque obseruauerit totam Domini legem, offendat autem in vno, factus est omnium reus?*

Eustathius Presbyter. 620.

In vita S. Eutychij: Didicerat enim, sibiq; planè persuaserat sapientiam huius mundi, vt Diuus Apostolus ait, non sursum descendere, sed esse terre-
Iacob. 3. nam, animalem & dæmoniacam.

Antiochus. 620.

Homilia 54. Nos igitur, qui præ cæteris, vel ipso teste habitu, spirituales videmur, audiamus Iacobum dicentem: *Nolite ingemiscere in altum, fratres* Iacob.5. *mei, vt ne in iudicium decidatis.*

Maximus. 640.

De Incarnatione Verbi: Et hoc est, quod in Catholicis dixit Iacobus: *Subdite Deo, resistite Diabolo, &* Iacob. 4 *fugiet à vobis.*

De virtutibus & vitijs centuria 3. cap. 92. Existimo magnum Iacobum, qui dicitur frater Domini, ad speciem tentationum coactarum retulisse, dum docet certantes pro veritate non debere terreri, inquiens: *Omne gaudium existimate, fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis*: nempe coactas, præter voluntatem, & tribulationum procreatrices. Quod manifestè declarat hìc magnus Iacobus: *Scientes, quòd probatio fidei vestræ patientiam operatur.* Iacob. 1.

Georgius Presbyter. 620.

In vita Theodori Archimandritæ: Puer ea Scripturæ verba non ignorans: *Amicitia huius mundi inimica est apud Deum.* Et: *Qui vult huius mundi amicus esse, inimicus Dei constituitur*, mundi diuitias spreuit. Iacob. 4

Ioannes Damascenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 10. Ne nos ipsos rursus peccato in seruitutem addicamus: *Fides enim sine operibus mortua est*, operaq; item sine fide. Iacob. 2.

Cap. 18. Septem sunt Catholicæ epistolæ, vna Iacobi, Petri duæ, tres Ioannis, &c.

Leo Imperator. 880.

In Eucomio Chrysostomi: Horum enim fidem faciunt flammæ desiderij, quas spes in altum sublata conciliat: quomodo etiam magnus Apostolus præcipit, scribens: *Multum valet iusti oratio operans*, hoc est, quæ operationem consequitur ex eo, quod non dubitant qui accedunt. Iacob. 5.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 6. Marci: Quòd vnxerint olio Apostoli solus Marcus narrat: quod & frater Domini Iacobus in Catholica epistola dicit: *Infirmatur quis in vobis, &c.* Iacob. 5.

Ad caput 5. epist. ad Galatas: Discè igitur, quòd fides operatur per charitatem, hoc est viuere demonstratur: sin charitatis expers sit, inefficax est. Simili est Iacobi loco: *Fides sine operibus mortua est.* Iacob. 2.

Simeon Metaphrastes. 970.

In vita Ioannis Eleemosynarij. Ex necessitate etiam fieri legis translationem, hoc ab Apostolo dictum esse scimus de veteri lege. Quid enim tibi videtur, quod situm est apud fratrem Domini Iacobum? Sic autem habet: *Qui totam legem impleuerit, in vno autem lapsus sit, esse omnium reum.* Iacob. 2.

Georgius Palamas Thessalonicensis. 1040.

In Prosopopœia: Delicijs irretita siue fœmina est, siue mas, viuens mortua est. *Quando*, vt Apostolus ait, *attrahor & inescor carnis cupiditate: cupiditas autem concipit & gignit peccatum, peccatum autem absolutum procreat mortem, &c.* Iacob. 1.

Œcumenius. 1050.

In argumento Epistolæ Iacobi: Hanc scribit Iacobus, his qui à duocim tribubus dispersi fuerant, & crediderant in Dominum nostrum Iesum Christum. Scribit autem aptam ad docendum Epistolam, docens, &c.

Georgius Pachymerius. 1280.

In paraphrasi cap. 7. de Ecclesiastica Hierarchia Dionysij: Et hoc est, quod Scriptura dicit: *Multum valet oratio iusti.* Iacob. 5.

Hieremias Constantinopolitanus. 1580.

Responso 1. cap. 1. Vnde Iacobus Apostolus confidenter denuntiauit dicens, *Quicunque autem totam legem seruauerit, offenderit autem in vno, factus est omnium reus.* Iacob 2

Cap. 15. Hæc magnam vtilitatem animabus nostris adferre affirmamus. *Multum enim*, inquit Scriptura, *valet deprecatio iusti.* Iacob. 5.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Anacletus. 95.

Epistola 1. Vnde & beatus Iacobus Apostolus ait: *Si diligitis proximos sicut vosmetipsos bene facitis: sin autem personas accipitis peccatum operamini redarguti à Lege.* Iacob. 2.

Alexander Primus. 109.

Epistola 2. *Multum enim valet*, vt ait beatus Iacobus Apostolus, *deprecatio iusti assidua.* Iacob. 5.

Tertullianus. 200.

De oratione cap. 8. *Ne nos inducas intentationem*, id est, ne nos patiaris induci, ab eo vtique qui tentat. Cæterùm absit, *vt Dominus tentare videatur*, quasi aut ignoret fidem cuiusque, aut dejicere sit consentiens. Iacob. 1.

Aduersus Iudæos cap. 2. Ante legem Mosi scriptam in tabulis lapideis legem fuisse contendo non scriptam, quæ naturaliter intelligebatur, & à Patribus custodiebatur. Nam vnde Noë inuentus est iustus, si non illum naturalis legis iustitia præcedebat? Vnde *Abraham amicus Dei deputatus*, si non de æquitate & iustitia legis naturalis? Gen. 6. Iacob. 2.

Urbanus Primus. 223.

Epistola ad omnes Episcopos: Decet omnes Christianos, vt eum imitentur, cuius nomen sortiti sunt. *Quid prodest fratres mei, (* Iacobus Apostolus ait,*) si quis fidem dicat se habere, opera autem non habeat? nolite plures fieri magistri, fratres mei, scientes quoniam maius iudicium sumitis: in multis enim offendimus omnes.* Iacob. 1. Iacob. 3

Cyprianus. 250.

Libro ad Nouatianum hæreticum, quòd lapsis venia non est deneganda: Non legisti: *Tu quæstus videas ne cadas?* Non legisti: *Quia Dominus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam?* Non legisti: *Qui se exaltat, humiliabitur?* 1. Cor. 10. Iacob. 4. Luc. 18.

Hilarius. 350.

Libro 4. de S. Trinitate: Tum quod hunc nouerint inconuertibilem & indemutabilem, quia per Prophetam dixerit: *Ego sum Dominus Deus vester, & non demutor*: Et Iacobus Apostolus dixerit: *Apud quem non est demutatio.* Iacob. 1.

Ambrosius. 370.

Sermone 7. in Psalm. 118. *Superbi iniquè agebant nimis.*) Quid igitur hoc peccato potest esse deterius, quòd à Dei incipit iniuria? Ideo Scriptura dicit: *Dominus superbis resistit.* Iacob. 4

Tractatu de quadraginta duabus mansionibus filiorum Israel super 33. Num. mansione 18. Tentationes huiusmodi laudabiles esse Iacobus Apostolus testatur, dicens: *Omne gaudium existimate fratres, cùm in varias tentationes incideritis.* Hæ namq; velut custodia quædam homini adhibentur. Iacob. 1.

Gaudentius. 390.

Ad Geminium de villico iniquitatis. Nam sicut caro sine anima, ita fides sine operibus mortua est, secundùm Iacobi sententiam. Iacob. 2.

Philastrius. 390.

Libro de hæresibus, capite de Apocryphis: Propter quod statutum est ab Apostolis & eorum successoribus, non aliud in Ecclesia legi debere Catholica, nisi Legem, Prophetas, Euangelia, &c. Petri epistolas duas, Ioannis tres, Iacobi vnam, &c.

Hieronymus. 390.

Libro 1. contra Iouinianum cap. 24. Transeamus ad Iacobum, qui frater Domini dicebatur, tantæ sanctitatis, tantæque iustitiæ, & perpetuæ virginitatis, vt

tis, vt Iosephus quoque historicus Iudæorum propter huius necem Hierosolymam subuersam referat. Hic primus Episcopus ex Iudæis Hierosolymæ credentis Ecclesiæ, ad quem Paulus cum Tito Barnabaque pergebat, loquitur in epistola sua: *Nolite errare fratres mei dilecti: Omne datum bonum, & omnis perfecta donatio de sursum est, descendens à Patre luminum: apud quem non est differentia, aut conuersionis obumbraculum. Volens genuit nos in verbo veritatis, vt simus primitiæ creaturarum eius.* Heb. 13. Galat. 2. Iacob. 1.

Epistola ad Paulinum: Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas, septem epistolas ediderunt, tam mysticas, quàm succinctas: & breues pariter, ac longas: breues in verbis, longas in sententijs, vt rarus sit, qui non in earum cæcutiat lectione.

De Viris illustribus in Iacobo: Iacobus qui appellatur frater Domini, cognomento Iustus, post passionem Domini statim ab Apostolis Hierosolymorum ordinatus Episcopus, vnam tantùm scripsit epistolam, quæ de septem Catholicis est: quæ & ipsa ab alio quopiam sub eius nomine edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem.

Ruffinus. 390.

In Symbol. Apostolorum: Noui Testamenti libri sunt quatuor Euangelia, Petri Apostoli epistolæ duæ, Iacobi fratris Domini & Apostoli vna.

Chromatius. 400.

Ad caput 5. Matthæi: Concupiscentia est adulterij origo, secundùm quod beatus Iacobus in epistola sua refert: *Concupiscentia, inquit, parit peccatum, peccatum autem concupiscentia acquirit mortem.* Iacob. 1.

Concilium Carthaginense Tertium. 397.

Cap. 47. Placuit, vt præter Scripturas Canonicas nihil in Ecclesia legatur. Sunt autem Canonicæ Scripturæ: Genesis, Exodus, &c. epistola Iacobi.

Augustinus. 400.

De doctrina Christiana lib. 2. cap. 8. Noui Testamenti auctoritas terminatur quatuor libris Euangelij, &c. Petri epistolis duabus, tribus Ioannis, vna Iacobi, &c.

Præfatione in Psalm. 31. Iacobus epistola sua contra eos, qui nolebant bene operari, de sola fide præsumentes, ipsius Abrahæ opera commendauit, cuius Paulus fidem.

De fide & operibus cap. 14. Iacobus vehementer infensus ijs, qui sapiunt fidem sine operibus valere ad salutem, vt illos etiam dæmonibus comparet, dicens: *Tu credis quoniam vnus est Deus, bene facis, & dæmones credunt, & contremiscunt.* Iacob. 2

De gratia & libero arbitrio cap. 7. Ipsa est fides, quæ fideles Dei separat ab immundis dæmonibus. Nam & ipsi, sicut dicit Iacobus Apostolus, *& credunt & contremiscunt*, sed non bene operantur. Iacob. 2

Epist. 29. ad Hieronymum: Proinde quæro, & per Deum obsecro, vt exponas mihi, quod multis existimo profuturum, quomodo accipiendum sit, quod in epistola Iacobi Apostoli scriptum est: *Quicunque totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus.*

Innocentius Primus. 406.

Epistola ad Exsperium Tholosanum cap. 7. Noui Testamenti libri sunt quatuor Euangelia, &c. Epistolæ Petri duæ, Epistola Iudæ, Epistola Iacobi, &c.

Ad Decentium Eugubinum cap. 8. Sanè quoniam de hoc consulere voluit dilectio tua, quod in beati Iacobi Apostoli epistola scriptum est: *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini*, &c. Quod non est dubium de fidelibus ægrotantibus accipi, vel intelligi debere, qui sancto oleo Chrismatis perungi possunt. Iacob. 5

Concilium Milevitanum. 420.

Cap. 7. Sanctus enim & iustus erat Apostolus Iacobus, cùm diceba: *In multis offendimus omnes.* Nam quare additum est, *omnes*, nisi vt ista sententia conueniret & Psalmo, vbi legitur: *Non intres in iudicium cum seruotuo.* Iacob. 5

Philippus Presbyter. 430.

Ad caput 22. Iob. Proinde Iacobus Apostolus ait: *Iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecit misericordiam.* Iacob. 2

Sixtus Tertius. 433.

De malis Doctoribus, & operibus fidei: Ille etiam tertius Dominicæ gloriæ testis electus, qui & secunda post Petrum fidei columna ab Apostolo designatur, cum huiusmodi voce prosiliet: Ego his in vnius textu epistolæ breuiter & apertè, quid eos obseruare conueniret, explicui. Ego, ne ad iracundiæ animositatem prosilirent, ipsius iræ malum, quod iustitiam implere non posset, ostendi. Ego, ne cælestia tua, & diuina præcepta, ad hoc solum, vt legerentur, aut audirentur conscripta iudicarent, factores illos verbi tui, & non tantùm auditores esse præcepti, &c. Ego ne solam fidem sibi sufficere existimarent, nihil solius fidei prærogatiuam, absque iustitiæ operibus ijsdem profuturam esse testatus sum. Iacob. 1. Iacob. 3 Iacob. 2

Concilium Arausicanum Secundum. 444.

Cap. 25. Gratiam etiam post aduentum Domini Christi nouimus & credimus largitate conferri, secundùm illud quod prædicat Paulus Apostolus: *Vobis donatum est pro Christo non solùm vt in eum credatis, sed etiam pro illo patiamini.* Et illud: *Omne datum bonum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à Patre luminum.* Innumerabilia sunt sanctarum Scripturarum testimonia, quæ possint ad probandam gratiam afferri. Phil. 1. Iacob. 1

Arnobius Romanus. 440.

Ad Psalm. 32. Vnde & Iacobus Apostolus ait: *Omne gaudium existimate fratres, cùm in tentationes varias incideritis.* Iacob. 1.

Leo Magnus. 450.

Sermone 11. de Quadragesima cap. 4. Nec se quisquam per occasionẽ infirmitatis excusẽt, quia qui præstitit velle, donat & posse, dicente beato Apostolo Iacobo: *Si quis vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei.* Iacob. 1

Prosper. 450.

De promissionibus & prædictionibus Dei part. 1. cap. 22. Iacobus quoque Apostolus ad exemplum patientiæ credentium corda confirmans ait: *Patientiam Iob audistis, & finem Domini vidistis, quia misericors Dominus, & miserator est.* Iacob. 5

De vocatione Gentium lib. 1. cap. 24. Omnis boni Deum esse auctorem, cuius dona nec incerta sunt, nec mutabilia, sed ex æterna voluntate venientia, Iacobus Apostolus ita loquitur: *Nolite errare fratres mei dilecti: Omne donum optimum, & omne datum perfectum de sursum est, descendens à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* Cui Zacharias Propheta consonat, dicens, &c. Iacob. 1

Cerealis. 460.

Contra Maximinum Arianum cap. 2. Item Apostolus Iacobus dicit: *Tu credis, quia vnus Deus, bene facis: & dæmones credunt, & contremiscunt.* Hanc fidem contremiscunt dæmones, quia veram esse nouerunt. Iacob. 2

Salvianus Massiliensis. 470.

Lib. 3. de prouidentia Dei: Arguens Apostolus Dei populum sic ait: *Audite fratres mei dilectissimi: Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni, quod promisit Deus diligentibus se? Vos autem exhonorastis pauperem. Nonne diuites per potentiam opprimunt vos?* Grande hoc testimonium Apostoli est, nisi fortè immunes se ab eo nobiles putant, quia soli sunt diuites nominati. Iacob. 2

Cæsarius Arelatensis. 470.

Homilia 18. Secundùm illud, quod beatus Apostolus terribiliter increpat, dicens: *Agite nunc diuites, plorate, vlulate in miserijs, quæ aduenient vobis: diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tinea confecta.* Iacob. 5

Solinus. 480.

In Proverbia Salomonis: Quare Salomon dicit: *Qui timet Dominum, nihil negligit,* cùm Iacobus Apostolus dicat: *In multis offendimus omnes?* Nunquid Iacobus aut cæteri Apostoli non timebant Deum, qui se in multis offendere confitebantur? Timebant vtique, &c. Iacob 3.

Gelasius. 490.

In ordine librorum vtriusque Testamenti: Ordo Scripturarum noui & æterni Testamenti Euangeliorum libri quatuor, Epistolæ Petri duæ, Epistola Iacobi, &c.

Aduersus Pelagianam hæresin: Tandem veniamus ad Apostolos, & dicat beatus ille Iacobus, cùm omnes vtique iusti essent Apostoli, propriè atque specialim iusti viri prærogatiuam legitur assecutus: *Beatus vir, qui suffert tentationem,* &c. Iacob. 1.

Fulgentius. 500.

Lib. 1. ad Monimum cap. 15. Iacobus quoque Apostolus protestatur: *quia omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à Patre luminum.* Quod est autem magis donum perfectum, quàm glorificatio futura Sanctorum? Iacob. 1.

Lib. 3. cap. 6. Et licet tot tantisque testimonijs confutata hæreticorum sententia cognoscatur nulla veritate subnixa, quid de illo Apostoli Iacobi loco sentiunt: *Omne datum optimum,* &c. Iacob 1.

Cassiodorus. 540.

Diuinarum institut. lib. 1. cap. 33. recensens Canonicos Scripturæ libros: Epistola, *inquit,* Pauli ad Hebræos vna, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ vna, Iacobi vna.

Primasius. 540.

Libro 5. in Apocalypsin: *Dubijs & infidelibus.)* Dubius hoc loco debet intelligi, de quo Iacobus Apostolus: *Vir,* inquit, *duplex animo, inconstans in omnibus vijs suis.* Iacob. 1.

Gregorius Turonensis. 580.

De gloria Martyrum lib. 1. cap. 41. Magna est dignitas nominis Christiani, si illa, quæ confiteris fide, opere persequaris. Nam sicut ait Apostolus: *Fides sine operibus mortua est in semetipsa.* Iacob. 2

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 29. Moralium cap. 16. al. 29. Ecce per Iacobum de fide sine operibus superbientibus dicitur: *Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est.* Iacob. 2

Lib. 32. cap. 2. Quis verò inueniri potest, qui, quamlibet perfectus sit, de otioso tamen sermone non peccet? Iacobo attestante, qui ait: *Nolite plures fieri magistri, in multis offendimus omnes.* Iacob. 2

Cap. 7. Creator omnium eò summè immortalis est, quò creaturæ more mutabilis non est. Hinc de illo per Iacobum dicitur: *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.*

Isidorus Hispalensis. 620.

Lib. 6 Originum cap. 1. In nouo Testamento sunt Paulus in quatuordecim epistolis, Petrus in duabus, Ioannes in tribus, Iacobus & Iudas in singulis.

De differentijs lib. 1. cap. 30. Fides sine operibus nequaquam prodest, quia non potest per fidem Deo placere, qui Deum contemnit in opere. Ob hoc & *fides sine operibus mortua est,* iuxta Iacobum, & *opus extra fidem vacuum est,* iuxta Paulum. Iacob. 2

Eucherius Gallus. 640.

In lib. 4. Regum: Fides & opera vinculo sibi quodam indissolubili connectuntur: Vbi enim vna defuerit, altera penitus non stabit. Quia vt Iacobus Apostolus ait: *Fides sine operibus mortua est.* Iacob. 2

Eligius. 640.

Homilia 15. Precum vestrarum deuotionem expostulo, & quia inter vos plures iustos esse non ambigo, illud Iacobi Apostoli impleri non diffido: *Multum enim valet deprecatio iusti assidua.* Iacob. 5

Concilium Toletanum Octauum. 654.

Cap. 1. Paulus vas electionis ait: *Pietas ad omnia vtilis est.* Et Iacobus: *Iudicium sine misericordia illi fiet, qui non fecerit misericordiam.* Iacob. 2

Audoenus. 660.

Vitæ S. Eligij lib. 2. cap. 17. Sciebat dictum à Iacobo Apostolo: *Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.* Iacob. 5

Aldhelmus. 670.

De laude virginitatis cap. 30. Vnde sacra materteræ Domini soboles primus AEliæ Pontifex, cùm Euangelij splendor auroresceret, & iubar lucis æternæ rutilaret: *Orate,* inquit, *pro inuicem, vt saluemini.* Et infra in exemplo subdidit: *Multum valet deprecatio iusti assidua.* Iacob. 5

Aponius. 700.

Lib. 7. in Cant. Nam de hoc non dubito Apostolum dicere: *Qui totam legem seruauerit, offenderit autem in vno, factus est omnium reus.* Iacob. 2

Beda. 700.

In epistolam Iacobi: Dixit de hoc Iacobo Apostolus Paulus: *Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi & Barnabæ societatis, vt nos in Gentibus, illi autem in Circumcisione prædicarent.* Quia ergo in Circumcisione ordinatus erat Apostolus, curauit eos, qui ex Circumcisione erant, sicut præsentes colloquendo docere, sic & absentes per epistolam consolari, instruere, increpare, corrigere. Galat. 2

Zacharias PP. 740.

Epistola ad Bonifacium: Elabora, sanctissime frater, in ijs, qui scriptum cognoscis: *Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & suorum operiet multitudinem peccatorum.* Iacob. 5

Alcuinus. 750.

De virtutibus & vitijs cap. 2. Verè beatus est, qui rectè docendo bene viuit, & bene viuendo rectam fidem custodit. Igitur sicut otiosa est fides sine operibus: ita nihil proficiunt opera sine fide recta. Vnde beatus Iacobus ait: *Fides sine operibus mortua est.* Iacob. 2

Concilium Secundum Cabilonense. 813.

Cap. 33. Secundùm institutionem Apostoli, *confiteamur alterutrum peccata nostra, & oremus pro inuicem, vt saluemur.* Iacob. 5.

Haymo. 820.

Homilia de Ascensione Christi: Frustra sibi de sola fide blanditur, qui operari negligit: quia sicut Apostolus ait: *Fides sine operibus mortua est.* Iacob. 2

Concilium Parisiense. 829.

Cap. 13. Econtra Iacobus Apostolus diuites alloquitur: *Agite nunc diuites, plorate, vlulantes in miseriis, quæ aduenient vobis, &c.* Iacob. 5.

Rabanus MAurus 850.

De institutione Cleri lib. 2. cap. 7. In nouo Testamento duo sunt ordines, primus Euangelicus, secundus Apostolicus: in quo sunt epistolæ Apostolorum Petri, Iacobi, Ioannis, Iudæ, & Pauli.

De Vniuerso lib. 5. cap. 3. Iacobus frater Domini vnam scripsit epistolam ad ædificationem Ecclesiæ pertinentem, cuius sententia immensam scientiæ claritatem legentibus videtur infundere.

Nicolaus Primus. 860.

Epistola 9. Verùm non ita iustificamus eum, vt nihil hunc reprehensione dignum admisisse dicamus, cùm scriptum in Apostolicis literis confiteamur: *In multis offendimus omnes.* Iacob. 3.

Ioannes Octauus. 870.

Epistola 38. Quod cum egeris, saluabis animam tuam, & operies multitudinem peccatorum. Dicit enim beatus Iacobus: *Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore vitæ, saluabit animam suam à morte, & operiet multitudinem peccatorum.* Iacob. 5.

Hucbaldus Elnonensis. 900.

Vita S. Lebuini cap. 1. Si quæratur, cuius vir iste extiterit amicus, nequaquam mundi istius, cui non solùm fuit inimicus, sed etiam crucifixus: sicut docet Apostolus: *Qui voluerit amicus esse huius seculi, inimicus Dei constituetur.* Iacob. 4.

Luitprandus Ticinensis. 940.

Rerum in Europa gestarum lib. 4. cap. 7. Rex protinus de equo descendit, sesèq; cum omni populo in orationem dedit, quantumq; iusti viri (secundùm iusti viri sententiam) tunc valeret oratio, res manifesta probauit. Iacob. 5

Smaragdus. 970.

Ad cap. 4. Regulæ D. Benedicti: *Plena est enim,* vt Iacobus Apostolus ait, *veneno mortiferæ linguæ:* & ideo cautissimè debemus custodire illam. Iacob. 3.

Ad cap. 9. Epistolæ Pauli quatuordecim, Iacobi vna, Petri duæ.

Petrus Damianus. 1050.

Epistola 5. Hinc est quòd alius dicit Apostolus: *Omne gaudium existimate fratres, cùm in tentationes varias incideritis.* Iacob. 1.

Sermone de Spiritu sancto: Quid autem vaniloquio potest esse deterius, quod non modò per semetipsum infelicem animam lethaliter grauat, sed & ipsam honestæ vitæ rationem, quæ hominem Deo iunxit, euacuat? Iacobo testante: *Si quis putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio.* Quibus nimirum verbis luce clarius constat, quia in nihilum omnis lingua nostra redigetur, &c. Vt cætera testimonia sacræ Scripturæ præteream, quem Apostolica illa verba non terreant, qui de hac pernicie terribiliter intonat, dicens: *Ecce,* inquit, *quantus ignis quàm magnam syluam incendit.* Iacob. 1. Iacob. 3.

Radulphus Ardens. 1060.

Homilia in epist. Dominicæ in Quinquagesima: Nihil hæc prosunt hypocritis, qui ob vanam gloriam hæc faciunt. Vnde Iacobus: *Qui offendit in vno, factus est omnium reus.* Iacob. 2.

Anselmus Cantuarien sis. 1080.

Ad capit 3. epist. ad Romanos: De illis qui post acceptionem fidei nolunt operari testatur Iacobus: *Quia fides si non habeat opera, mortua est in semetipsa.* Iacob. 2.

Berngosius. 1112.

De laude & inuentione S. Crucis lib. 2. cap. 10. Et ideo vtrios gaudium illud spiritale bonis semper meritis affectemus, de quo Iacobus: *Omne,* inquit, *gaudium existimate fratres, cùm in varias tentationes incideritis.* Iacob. 1.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

Libro in Deuteronom. cap. 31. Tunc ille tibi proferet, quod habuerit, id est, sponte sua confitebitur quod fecit, & tu pro illo orabis, iuxta præceptum Apostoli, dicentis, *Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini.* Iacobi 5.

Bernardus 1130.

Sermone 65. in Cantica: Homo de Ecclesia exercitatus, & doctus, si cum hæretico homine disputare re aggreditur, illò intentionem suam dirigere debet, quatenus ita errantem conuincat, vt & conuertatur, cogitans illud Apostoli Iacobi: *Qui qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.* Iacob. 5.

In Meditationibus cap. 9. Dicis: Sufficit mihi soli Deo confiteri: quia sacerdos sine eo absoluere à peccatis non potest. Audi quod non ego, sed beatus Iacobus respondet, dicens: *Confitemini alterutrum peccata vestra.* Iacob. 5.

Hugo Victorinus. 1130.

Institutionis Monasticæ præcipuè nouitiorum capite 6. Scriptura dicit: *In multiloquio peccatum non deerit & in multiloquio peccatum non effugies.* Et Iacobus Apostolus omne genus bestiarum domari posse asserit, linguam pestem esse indomabilem, &c. Prou. 10 Iacob. 3.

Richardus Victorinus. 1140.

In Annotationibus ad Psalm. 8. Sed absit, vt vel istos Christi milites posse prævalere quis credat, quibus eorum Rex iam agmine constituto, prælioq; conserto, per Iacobum vnum ex magnis eius ducibus de dubio belli euentu non dubiam sententiam mãdat: *Resistite,* inquiens, *Diabolo, & fugiet à vobis.* Iacob. 4

Otto Frisingensis. 1150.

Chronicorum lib. 3 cap. 16. Iacobus frater Domini ciuitatem Dei non solùm factis informauit, sed & vnam de septem epistolis, quæ Canonicæ dicuntur, valde vtilem, & sale sapientiæ conditam scripsit epistolam.

Eckbertus Presbyter. 1160.

Aduersus Catharos Serm. 7. Sed quæso respondete mihi de simili litera, quæ in sancta Scriptura inuenitur. Iacobus Apostolus in epistola Canonica scribit, dicens: *Qui non peccat in lingua, hic perfectus est.* Iacob. 3.

Innocentius Tertius. 1200.

Ad Psalm. 2. Pœnitentialem: Hinc Iacobus Apostolus ait: *Omne gaudium existimate fratres mei, cùm in varias tentationes incideritis.* Iacob. 1.

Dominica 3. post Pascha Sermone 1. Nam quod Iacobus Apostolus ait: *Quicunque in vno offenderit factus est omnium reus,* sanè debet intelligi, sic videlicet, quòd quicunque in vno offendit, vnum de mandatis diuinis transgreditur, factus est omnium reus, id est, amisit charitatem, sine qua cætera non implentur. Iacob. 2

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica in Sexagesima: Hi autem, sicut ait Iacobus Apostolus, *comparantur viro considerantí vultum nativitatis suæ in speculo.* Iacob. 1.

Bonauentura. 1260.

Parte 3. Centiloquij cap. 52. de extrema Vnctione: Huius Sacramenti dispensatio sacerdotibus competit ex officio: & hoc confirmat auctoritas, & ratio. Auctoritas Iacobi vltimo: *Qui infirmatur inducat presbyteros.* Ratio etiam hoc confirmat. Iacob. 5.

Augustinus Triumphus. 1320.

De potestate Ecclesiastica quæstione 58. *art.* 3. In Sacramento extremæ Vnctionis expectatur aliquid corporale futurum: puta alleuatio infirmitatis, dicente B Iacobo: *Alleuiabit eum Dominus*: ideo Ecclesia vtitur forma in oratione deprecatiua, quia Iacobus dixit: *Oratio fidei saluabit infirmum.* Iacobi 5.

Ludolphus Saxo Carthusianus. 1330.

Vita Christi parte 1. *cap.* 39. Et quia, vt ait Iacobus, *iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecerit misericordiam*, multum nobis intistendum est circa misericordiam in proximorum necessitatibus. Iacobi 2.

Guido Carmelita. 1340.

Errore nono Iudæorum: Apostolorum Iacobi, Petri, Ioannis, Iudæ Canonicæ epistolæ dicuntur, tum quia Scripturæ Canonicæ omninò concordant, tum quia viuendi regulas continent.

Thomas Malleolus. 1430.

In Valle liliorum cap. 33. Vide sanctum Iacobum fratrem Domini, epistolam Canonicam scribentem, formam Christianæ vitæ, & religionis perfectionem continentem.

Ioannes Trithemius. 1490.

Homilia 3. Dicit enim Scriptura: *Resistite Diabolo, & fugiet à vobis.*

ARTICVLVS VIGESIMVSQVARTVS.

SECVNDAM B. PETRI EPISTOLAM, VT CANONICAM SCRIPTVRAM VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA PROBANDA.

Anno post natum Christũ

DVBITANT AVT NEGANT.

330. EVSEBIVS lib. 3. cap. 25. *Petrus Apostolus prædicationis suæ monumenta perpauca reliquit. Vna etenim eius epistola est, de qua nullus omninò dubitauit: nam de secunda multis incertum est.*

390. Hieronymus de Viris illustribus in vita D. Petri: *Secunda Petri epistola à plerisque eius esse negatur, propter styli eius cum priore dissonantiam.*

1520. Erasmus Roterodamus ad caput 3. secundæ Petri: *De hac secunda Petri epistola, cuius esset, controuersia erat, &c. Styli discrimen tum in verbis, tum in sensibus clarius est, quàm vt possit dissimulari. Proinde cùm hic testetur se fuisse spectatorem visionis in monte: deinde mentionem faciat superioris epistolæ, postremò Paulum appellet fratrem, mihi non displicet quod adfert Hieronymus de interprete: aliquis suspicari cogeremur, aliquem has notas studiosè infidisse, quo Petro Apostolo assereret.*

1520. *Thomas Caietanus*, in Commentarijs, *dubitat de auctore huius epistolæ.*

1530. *Martinus Lutherus*, in suis Germanicis Biblijs, *secundam B. Petri Epistolam asserit non esse eius, cuius nomine prænotatur. sed incerti cuiusquam auctoris, qui fœtus suos aliens nominis splendore illustrare voluerit.*

1560. *Ioannes Brentius*, in Apologia Confessionis VVirtembergensis cap. de Scripturis, *secundam B. Petri epistolam inter apocrypha recenset.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Iustinus. 150.

Dialogo cum Tryphone: Vt Adæ dictum est, quo die de ligno ediffet, eo die moriturum etiam esse, scimus illum mille annos non impleuisse: Nouimus quoque dictum illud, *quòd dies Domini sicut mille anni*, huc pertinere. Gen. 3. 2. Pet. 3.

Hippolytus. 220.

Oratione de consummatione mundi: Princeps Petrus fidei petra, quem beatum iudicauit Christus Deus noster, ille Doctor Ecclesiæ, docuit nos dicens: *Hoc primùm scitote filij, quòd venient in extremis diebus illusores, secundùm suas ipsorum concupiscentias ambulantes, & erunt in vobis falsi doctores, qui inducent sectas perditionis.* 2. Pet. 2.

Origenes. 230.

Homilia 4. *in Leuiticum*: Et iterum Petrus dicit: *Consortes facti estis diuinæ naturæ, quod est, soci.* 2. Pet. 1.

Homil. 14. *in Num.* Beatior eris, si manis ex virtutibus, quæ in te sunt, inueniatur boni aliquid ex te vitæ huius vniuersitas consequi: sicut illi, de quibus dicit Apostolus Petrus: *Vt situ luminaris in hoc mundo verbum vitæ continentes.* 2. Petr 1.

Homil. 7. *in Iesum Naue.* Petrus etiam duabus epistolarum suarum personat tubis.

Homil. 10. Puer est, qui facilitate animi in seruitutem decidit. Quale seruitium? Scriptura dicit: *Qui autem peccat, seruus est peccati.* 2. Pet. 2

Athanasius. 340.

Epistola 39. *de Canonicis Scripturæ libris*: Epistolæ quæ dicuntur Catholicę, ſicut Iacobi vna, Petri duę, Ioannis tres, & Iudæ vna.

Oratione 2. *contra Arianos*: Atque inde clarum & euidens fuerit Filium nullius rei extraneæ diuerſæque à Patre principatu imbui ac tingi, ſed idipſum, quod ex Patris principatu exiſtit, Filium eſſe: ac proinde ij, qui Filij participes fiunt, etiam Dei participes fieri dicuntur. Et hoc eſt, quod Petrus dixit: *Vt diuinæ naturæ efficiamini communicatores.* 2. Pet. 1.

Oratione 3. Cùm ex placito Patris Verbum homo factum erat, tum non iniuria de eo dictum fuit à Ioanne quidem: *Verbum caro factum eſt.* A Petro verò: *Dominum & Chriſtum eum fecit.* Ioan. 1. 2. Pet. 3.

Macarius Ægyptius. 370.

Homil. 39. In hunc modum Rex Deus miſit hominibus Scripturas diuinas, velut epiſtolas, quibus præcauit, vt inuocantes Deum, & credentes poſtulent, & accipiant donum cæleſte ex hypoſtaſi diuinitatis eius. Scriptum eſt enim: *Quò fiamus diuinæ conſortes naturæ.* 2. Pet. 1.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catechesi 4. Noui Teſtamenti Iacobi, Petri, Ioannis, & Iudæ epiſtolas ſuſcipe.

Didymus Alexandrinus. 360.

Scripſit Commentaria in ſecundam epiſtolam D. Petri Pariſiis impreſſa, quæ incipiunt: Vbi Angeli fortitudine & virtute cùm ſint maiores, &c.

Synodus Laodicenſis. 360.

Cap. 58. Epiſtolæ Catholicæ ſeptem: nempe Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Ephræm. 370.

De ijs, qui animos ad impudicitiam pelliciunt, cùm dicant nihil mali eſſe: Ait beatus Petrus Apoſtolus: *nouit Dominus pios de tentatione eripere, iniquos verò in diem iudicij reſeruare cruciandos, &c.* 2. Pet. 2.

De variis tormentis inferni: Clamat & Apoſtolorum vertex ac caput de illa die dicens: *Dies Domini ſicut fur de nocte ita veniet, in qua cæli ſoluentur igne, & elementa calore liqueſcent.* 2. Pet. 3.

Gregorius Nazianzenus. 380.

De Scripturis ſacris:

Septem ſunt Catholicæ epiſtolæ, quarũ vna eſt Iacobi, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ ſeptima.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

In Acta Apoſtolorum Homilia 24. Timete, quoniam incerti ſumus, quid poſtea futurum ſit, ſi fuerimus negligentes: *Sicut fur in nocte, ita veniet mors.* 2. Pet. 3.

Oratione encomiaſtica in SS. Petrum & Paulum: Succlamas enim beate Petre, ſic dicens: *Studebo poſt meum obitum memoriam veſtri facere.* 2. Pet. 1

Marcus Eremita. 420.

Reſponſione ad eos, qui de diuino Baptiſmate dubitabant: Verùm non audierunt mandata Chriſti poſt baptiſma data, legem eſſe libertatis, vt ait Scriptura: *Sic loquimini, & ſic facite, ſicut per legem libertatis incipientes iudicati* Et iterum ſanctus Petrus: *Miniſtrate in fide veſtra virtutem.* Iacob. 1. 2. Pet. 1.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Ad cap. 21. *Eſaiæ*: Quo autem modo liberabitur creatura, oſtendit Chriſti diſcipulus dicens: *Veniet enim dies Domini vt fur, in qua cæli procella in morem peribunt, & ardentia elementa diſſoluentur, & terra, & omnia, quæ in eis ſunt, conflagrabunt.* 2. Pet. 3.

Epiſtola ad Presbyteros, Diaconos, Monachos, catteroſq; ſolitariam vitam in ſolitudine agentes: Igitur, vt Chriſti Seruatoris noſtri diſcipulus monet, *curam omnem ſubinferentes miniſtrate in fide veſtra virtutem in virtute autem ſcientiam, in ſcientia autem abſtinentiam, &c.* 2. Pet. 1.

Lib. 9. *de adoratione in ſpiritu*: Sed cùm hæc omnia ſoluantur, (vt Saluatoris noſtri quoque diſcipulus affirmauit,) *quales inuenire nos oportet ſanctos & immaculatos in conſpectu eius?* 2. Pet. 3.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. *epiſt.* 92. Luctam autem & pugnam, quibus victoria comparatur, defugientes, vel potius certaminis cauſas in nobis ipſis accendentes, non animaducrtimus nos canes eſſe, ad vomitum reuertentes, aut ſues in veteris conſuetudinis cœno ſeſe volutantes. 2. Pet. 2.

Theodoretus. 450.

In tertiam orationem Danielis: Superbus iſte Rex breui ad ingenium ſuum redijt, quemadmodum canis ad proprium vomitum, vt dicit diuina Scriptura. 2. Pet. 2.

Andreas Cæſareenſis. 500.

Ad Apocalyp. cap. 6. Aut de ea ſtella eſt hîc ſermo, quam Apoſtolus Petrus in fidelium cordibus velut luciferum naſci in ſua Canonica ſcribit. 2. Pet. 1.

Procopius Gazæus. 530.

Ad Eſaiæ cap. 54. Superioribus enim ætatibus, vt Petrus ait, *gentes permiſit Deus in vijs ſuis ambulare.* 2. Pet. 2.

Iſychius. 580.

Libro 2. *in Leuit. cap.* 10. Propter quod prophetico ſermone adiuuari ad perfectam ſcientiam, quia frater fratrem adiuuans, ſicut ciuitas firma, Petrus præcepit: ait enim: *Habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui bene facitis intendentes ſicut lucerne lucenti in obſcuro loco.* 2. Pet. 1.

Anticchus. 600.

Homil. 1. Dicit & Petrus: *Miniſtrate in fide veſtra virtutem, & charitatem.* Rurſus: *Superædificantes metipſos in fide.* 2. Pet. 2. 1. Pet. 5.

Leontius. 610.

De Sectis actione 2. Epiſtolæ Catholicæ numero ſeptem: Prima Iacobi, ſecunda & tertia Petri, quarta, quinta, & ſexta Ioannis, ſeptima Iudæ.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. *cap.* 18. Septem epiſtolæ Catholicæ: Vna Iacobi, Petri duæ, tres Ioannis, vna Iudæ.

In Parallelis lib. 1. *cap.* 6. De Angelis, quòd admiſſo peccato puniantur 2. Petri 2. *Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reſeruari.* 2. Pet. 2.

Cæſarius. 760.

Dialogo primo: Cum hoc conſentiens Petrus diuini miniſterij princeps: *Qui nunc cæli ſunt*, ait, *& terra igni recondita ſeruantur, in diem iudicij & retributionis, &c.* In Catholicis epiſtolis Petrus inquit: *Elementa æſtuantia ſoluentur.* 2. Pet. 3.

Ioannes Hieroſolymitanus. 780.

De inſtitutione Monachorum cap. 10. Sed an hîc ſenſus intentioni Sapientis conueniat, ſatis patet. Ait enim Apoſtolus Petrus: *Non voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu ſancto locuti ſunt ſancti Dei homines.* 1. Pet. 1.

Theophylactus. 900.

Ad caput 1. *Habacuc*: Ac magnus ille Petrus de prophetico ſermone ait: *Cui benefacitis attendentes tanquam lucerna ardenti in ſqualido loco, vſque dum dies irradiet, & lucifer oriatur in cordibus veſtris.* 2. Pet. 2.

Œcumenius. 1050.

In argumento huius epiſtolæ: Hanc rurſus ſcribit Petrus iam credentibus. Eſt autem epiſtola priorum memoratiua. Cùm enim ſciret breui futu-

ram sui corporis, dissolutionem, studebat omnes ad monere doctrinæ, qua instructi fuerant.

Ad caput 2. epistolæ ad Galatas: Petrus in sua epistola collaudat Paulum, eiusque epistolas Dei sapientia & gratia plenas esse testatur, & parum firmos latentem in illis non assequi sensum, sed peruertere conclamat. 2. Pet. 3.

Michael Glycas. 1110.

Parte 2. Annalium: Significauit idem magnus etiam Petrus in epistolarum suarum Catholicarum altera, verbis hisce differens: *Impiorum generi* 2. Pet. 2. *diluuium inuexit.* Cur hic vocat impios, qui vnum Deum colendo religiosè venerabantur?

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei libro 4. cap. 31. Neque de illo igne loquitur Paulus, cuius apud Apostolorum columen Petrum his verbis mentio fit: *Veniet dies Domini vt fur in nocte, &c.* 2. Pet. 3.

Nicephorus Callistus. 1300.

In Synopsi de libris noui Testamenti: Septem sunt Catholicæ epistolæ. Harum vnam quidem Iacobus scripsit duas Petrus, &c.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Anacletus. 95.

Epist. 3 *Propter quod charissimi expectantes, satagite immaculati et inueniri in pace, & Domini nostri Iesu Christi longanimitatem salutem arbitremini.* 2. Pet. 3.

Cornelius Papa. 250.

Epistola 2. Vnum verò charissimi, vt ait B. Petrus Apostolus, non lateat vos, quia *vnus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies vnus.* 2. Pet. 3.

Cyprianus. 250.

Epistola 68. Nec vos moueat fratres dilectissimi, si apud quosdam in nouissimis temporibus aut lubrica fides nutat, aut Dei timor irreligiosus vacillat, aut pacifica concordia non perseuerat. Prænuntiata sunt hæc futura in seculi fine & Domini voce, atque Apostolorum contestatione prædictum est, deficiente iam mundo, atque appropinquante Antichristo, bona quæque deficere, mala verò, & aduersa proficere. *Libro 1. epist. 4.* 1. Tim. 4. 2. Pet. 2.

Ambrosius. 370.

Lib. 1. de Fide cap. 9. Et Petrus vult nos (vt legimus) *diuinæ consortes fieri naturæ.* 2. Pet. 1.

Ad caput 1. epistolæ ad Philippenses: Primùm quidem Domino gratias agit, cuius nutu posteriora omnia cedunt fidelibus, in omni oratione sua memor illorum cum exultatione, quòd participes facti sunt Euangelij, sicut dicit Petrus Apostolus, inter cætera dicens: *Vt fiat*, inquit, *consortes diuinæ natura.* 2. Pet. 1.

Philastrius. 380.

De hæresibus cap. de apocryphis Scripturis: Statutum est ab Apostolis, & eorum successoribus, non aliud in Ecclesia legi debere nisi Legem, Prophetas, Euangelia, epistolas, Petri duas, Ioannis tres, &c.

Hieronymus. 390.

Ad Paulinum de diuina historia librum: Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas epistolas ediderunt breues in verbis, longas in sententijs.

Epistola 150. ad Hedibiam quæst. 11. Beatus Paulus habebat Titum interpretem, sicut & beatus Petrus Marcum, cuius Euangelium Petro narrante, & illo scribente, compositum est. Denique & duæ epistolæ, quæ feruntur Petri, stylo & charactere inter se discrepant, structuraq; verborum. Ex quo intelligimus, pro necessitate rerum eum diuersis interpretibus vsum.

Aduersus Iouinianum lib. 1. cap. 25. Nolui omnem locum secundæ Petri epistolæ ponere, ne longum facerem, sed tantummodò ostendi Spiritus sancti vaticinio huius temporis & doctores, & hæresin prænuntiatam. Deniq; manifestius eos denotat, dicens: *Venient in nouissimis diebus illusores, sedentes, iuxta desideria ambulantes, &c.* Descripsit ser- 2. Pet. 3. mo Apostolicus Iouinianum loquentem buccis tumentibus, &c.

Ruffinus. 390.

In explicatione Symboli, enumerans nouæ Legis libros, ait: Petri epistolæ duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Ad Psalm. 68. Eos dicit Apostolus Petrus instabiles esse, atque ad suum proprium interitum peruertere Scripturas. 2. Pet. 3.

Augustinus. 400.

De fide & operibus cap. 22. Ait de illis Petrus in secunda epistola sua: *His sunt fontes ficti, & nebula à turbine agitata, quibus caligo tenebrarum reseruata est.* 2. Pet. 2.

De ciuitate Dei lib. 21. cap. 23. Peccasse quosdam Angelos, & in huius mundi ima detrusos, qui eis velut carcer est, vsque ad futuram in die iudicij vltimam damnationem, Apostolus Petrus apertissimè ostendit, dicens: *Quòd Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed carceribus caliginis inferni detrudens tradidit in iudicio puniendos reseruari.* 2. Pet. 2.

Lib. 4. cap. 3. De his vitijs cùm ageret Scriptura diuina: *A quo enim quis*, inquit, *deuictus est, huic & seruus additus est.* 2. Pet. 2.

Innocentius Primus. 410.

Epistola ad Exuperium: Epistolæ Canonicæ numero septem: Iacobi Apostoli vna, Petri Apostoli duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Idacius. 430.

Aduersus Varimadum Arianum: Qui dona charismatum Apostolis & Prophetis propria contulit potestate, potestati non subijcitur alienæ, Petro Apostolo affirmante: *Nunquam humana voluntate* inquit, *prophetia allata est aliquando, sed à Spiritu sancto repleti loquebantur homines.* 2. Pet. 1.

Philippus Presbyter. 430.

Lib. 2. in Iob cap. 7. De his Petrus Apostolus ait: *Hi sunt fontes sine aqua, & nebula turbinibus exagitata.* 2. Pet. 2.

Sixtus Tertius. 440.

Libro de diuitijs: Beatus quoque Petrus ad prædicta consentit, cùm dicit: *Qui vocauit nos propria gloria & virtute, per quem maxima, & pretiosa nobis promissa donauit*, vt per hæc efficiamur *diuinæ consortes naturæ.* 2. Pet. 1.

Epistola de malis Doctoribus: De quo Propheta testatur, dicens: *Magnus est dies Domini, &c.* Et beatus Apostolus Petrus: *Aduenict autem dies Domini vt fur, in qua cæli magno impetu transibunt.* Ioel. 2. 2. Pet. 3.

Leo Primus. 445.

Epistola 102. ad Presbyteros & Diaconos Ecclesiæ Alexandrinæ: Quia, sicut ait B. Petrus Apostolus: *Nè tardat Dominus promissum, sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam conuerti.* 2. Pet. 3.

Prosper. 450.

De promissionibus & prædictionibus Dei parte 3. c. 40. 2. Pet. 1.

Mira-

Mirabantur omnes, qui erant in templo, dicentes, quomodo hic legit, qui litteras non didicit? Testatur Apostolus Petrus: *Non enim*, ait, *voluntate humana allata est vnquam prophetia, sed Spiritu sancto acti locuti sunt homines Dei.* 2. Pet. 1.

Cæsarius Arelatensis. 470.

Homilia 28. Talibus conuenit B. Petri vera & multum timenda sententia: *Melius*, inquit, *fuerat illis non cognoscere viam iustitiæ, quam post cognitionem retrorsum reuerti.* 2. Pet. 2.

Homil. 31. De illis talibus horribiliter clamat Apostolus Petrus: *Si enim fugientes coinquinationes mundi, his rursum implicitis superantur, facta sunt eorum posteriora peiora prioribus.* 2. Pet. 2.

Salvianus Massilienſis. 470.

De prouidentia Dei lib. 4. Quod quidem etiam B. Apostolus Petrus euidenter exposuit, dicens de vitiosis ac tepidis, hoc est malè viuentibus Christianis: *Melius erat illis non cognoscere veritatem, quam cognoscentes retrorsum reflecti à traditio sibi mandato: contigit illis res veri Prouerbij: canis reuersus ad suum vomitum.* 2. Pet. 2.

Faustus Rhegienſis. 480.

De libero arbitrio cap. 19. Sed & per Apostoli Petri sententiam voluntas benignissimi intimatur auctoris: *Non tardat*, inquit, *Dominus promissum suum, sed patienter agit, propter vos nolens aliquos perire.* 2. Pet. 3.

Vigilius Tridentinus. 480.

Lib. 5. *contra Eutychen*: Et Petrus de ipso: *Lapidem*, inquit, *ab hominibus reprobatum, à Deo autem electum, ac pretiosum.* Nunquid Dei Filius ex natura, qua Deus est, & non ex illa potius, qua homo est, factus electus poterit appellari, vt inde natura diuinitatis eligeretur, quæ vna est, & quæ in pluribus non potest deputari? 2. Pet. 2.

Gelasius. 490.

In Catalogo sacrarum Scripturarum: Canonicæ epistolæ numero septem: Iacobi epistola vna, Petri Apostoli epistolæ duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Fulgentius. 500.

* *Ad Thrasimundum Regem lib.* 2. *cap.* 2. Cùm verò quædam pars eius de cælesti beatitudinis culmine in imam perpetuamque cernitur denoluta miseriam, B. Petro dicente: *Quia Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed carceribus caliginis inferni tradidit, in iudicio puniendos reseruari:* profectò cognoscitur, vniformi cunctos opprimi potuisse ruinæ consortio. 2. Pet. 2.

De remissione peccatorum lib. 2. *cap.* 2. Sterilis pœnitentia remissionis fructu priuabitur, si diuinitus indulti temporis opportunitas omittatur. Propter quod B. Petrus dicit: *Non tardat Dominus promissum suum, &c.* Obsecro Euthymi charissime, ne te pigeat intenta consideratione pensare, quantum sit ponderis in hac apostolici virtute sermonis. Neque enim debet tamquam leue contemni, quòd B. Petrus ob hoc dicit Deum patienter ferre, quia *non vult aliquem perire, sed omnes in pœnitentiam conuerti.* 2. Pet. 2.

Iunilius Africanus. 540.

In Genesin: Nam & ipsa præcipuam habet cognationem cum aquis, vtpote quæ sine harum succo & irrigatione non solùm fructificare, sed & nec ipsa consistere possit, Petro attestante, qui ait: *Quia cæli erant prius, & terra de aqua, & per aquam consistens Dei verbo.* 2. Pet. 3.

Cassiodorus. 540.

Prologo in Psalterium: Est prophetiæ magnificum nimis, & veriloquum dicendi genus, non humana voluntate compositum, sed diuina inspiratione profusum, sicut ait Petrus Apostolus: *Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed sancto Spiritu inspirati locuti sunt homines Dei.* 2. Pet. 1.

Pelagius Secundus. 580.

Epistola 1. Audiamus quid primus omnium Apostolorum dicat: *Si quid patimini propter iustitiam, beati eritis.* 2. Pet. 3.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 8. *Moralium cap.* 11. Cetus carcere constringitur: quia malignus est spiritus in inferioribus dejectus, ne ad cælestia euolare queat pœnæ suæ pondere coarctatur, Petro attestante, qui ait: *Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit, in iudicio cruciandos reseruari.* 2. Pet. 2.

Homil. 10. *super Ezechielem*: Sed videamus, si quis ex Apostolis eum, qui Paulo datus est, intellectum miratur: Ipse nobis Apostolorum primus requirendus est, qui discipulos admonens, ait: *Sicut & charissimus frater noster Paulus scripsit vobis, &c.* 2. Pet. 3.

Isidorus Hispalensis. 620.

Lib. 6. *Originum cap.* 1. In nouo Testamento sunt: Paulus in quatuordecim epistolis, Petrus in duabus, Ioannes in tribus, Iacobus & Iudas in singulis.

Encherius Gallus. 640.

Lib. 3. *Regum cap.* 22. Et Apostolus Petrus de Domino loquens ait: *Et habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes.* 2. Pet. 1.

Eligius. 640.

Homil. 8. Qui substantiam suam tribuit Deo, & animam suam offert inimico, impletur in eo, quod scriptum est: *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius?* Quam rem Petrus Apostolus exprimit, aiens: *Canis reuersus ad vomitum, & sus lota in volutabro cœni.* Eccl. 34. 2. Pet. 3.

Iulianus Pomerius. 670.

Lib. 3. *contra Iudæos*: Sic Petrus ipse discipulorum omnium primus, nullis reuelationum obicibus prædicationem suam cernens obnoxiam, inquit: *Notam vobis facimus Domini nostri Iesu Christi virtutem, & præsentiam, speculatores facti illius magni iudicij.* 2. Pet. 1.

Beda. 700.

In secundam epistolam D. Petri: *Ecce hanc vobis secundam scribo epistolam.*) Vnde constat hanc ijsdem, quibus & priorem epistolam miserat, electis proselytis, &c. scriptam.

Alcuinus 750.

De virtutibus & vitijs cap. de Pœnitentia: De his qui post lachrymas ad delicta reuertuntur priora, B. Petrus terribiliter ait: *Canis reuertitur ad suum vomitum.* 2. Pet. 2.

Synodus Francofordiensis. 794.

Epistola ad Præsules Hispaniæ: Vnde Adam fuit seruus factus, nisi ex peccato, Apostolo Petro attestante: *Qui enim peccatum facit, seruus est peccati?* 2. Pet. 2. Ioan. 8.

Haymo. 820.

Dominica 5. *post Pentecosten*: Teste enim Apostolo Petro: *Cuius opera facit quis, eius filius appellatur.* 2. Pet. 2.

Concilium Parisiense. 829.

Lib. 1. *cap.* 9. Vt impleatur in illis, quod B. Petrus Apostolus ait: *Melius enim erat iis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum conuerti, &c.* 2. Pet. 2.

Frecvlphus Lexouiensis 840.

Tomo 2. *lib.* 1. *cap.* 26. Petrus duas scripsit epistolas, quæ Catholicæ nominantur.

Paschasius Ratbertus. 880.

Libro 2. *in Lamentationes Hieremiæ, litera* Nun:

Schismatici ac praui Doctores, qui à veritate rectæ fidei & statu honorum operum subuertunt, teste Petro Apostolo: *Fuerunt*, ait, *pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui inducunt sectas perditionis.* 2. Pet. 2.

Radulphus Flaviacensis. 930.

Præfatione in Leviticum: Vnde B. Petrus, cùm ad insinuandam Domini nostri Iesu Christi diuinitatem vocis paternæ mentionem fecisset, quam ipse audierat de cœlo allatam, cùm esset cum eo in monte sancto: quia tamen per malignos spiritus similia fieri possunt ad hominum deceptionem, ad Scripturas continuò nos reuocauit: *Sed habemus certiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, tanquam lucerna lucenti in caliginoso loco.* 2. Pet. 5.

Smaragdus Abbas. 970.

Ad cap. 2 Regulæ D. Benedicti: Nam & Petrus Apostolus de hac ipsa re sic ait: *Non tardat Dominus promissionem, sed patienter agit propter vos, nolens aliquem perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti.* 2. Pet. 3.

Ad caput 9. recensens Canonicos sacræ Scripturæ libros, ait: Epistolæ Pauli quatuordecim, Petri duæ, &c.

Leo Nonus. 1050.

Epistola ad Michaelem & Leonem Episcopos cap. 12. Vt omnia membra Catholicæ matris cognoscant, nos esse illius Petri discipulos, qui sic in epistola sua ait de se: *Non enim indoctas fabulas secuti, notam vobis fecimus Domini nostri Iesu Christi virtutem, sed speculatores facti illius magnitudinis.* 2. Pet. 1.

Petrus Damianus. 1050.

Epistola 2 Hi enim pedibus, ad quem omnis præcedentium seculorum intentio ac summa colligitur, cui cuncta Scripturarum sacrarum volumina famulantur: de quo hæc Petrus, vt audientium corda digno terrore concuteret: *Aduenit*, inquit, *dies Domini, sicut fur, in quo cæli magno impetu transient, elementa verò calore soluentur.* 2. Pet. 3.

Sermone in festiuitate Sancti Eleuchadij Episcopi. Veruntamen vtrique huic prudenter simplici beatus Petrus sapientiæ testimonium perhibet. Nam de Paulo ait: *Sed charissimus frater noster Paulus, secundùm datam sibi sapientiam, scripsit vobis.* 2. Pet. 3.

Radulphus Ardens. 1060.

Sermone de Apostolis: Petrus in epistola Canonca ait: *Non enim voluntate humana allata est prophetia, sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sanctis hominis Dei.* 2. Pet. 1.

Anselmus. 1080.

Ad caput 2. epistolæ ad Galatas: Petrus non solùm tunc patienter hanc reprehensionem pertulit, sed etiam post, dum secundam scriberet epistolam, laudauit epistolas Pauli, in quibus reprehensionem illam legerat. Certè nisi legisset Pauli epistolas, non laudasset. 2. Pet. 3.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

Lib. 1. in Genesin cap. 50. Aër aqua rectè potest dici, quippe qui ex aqua, vel per aquam consistit. Vnde dicitur in epistola Petri Apostoli: *Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erant prius, & terra de aqua, & per aquam consistens Dei Verbo.*

Bernardus 1130.

In parvis Sermonibus, Serm. 66 Quis dubitet Apostolum Paulum esse sapientem, cùm & Petrus eius Coapostolus sententiam ei datam astruat, & ejusdem Apostoli tota verborum series nihil aliud quàm sapientiam redoleat? 2. Pet. 3.

Otto Frisingensis. 1150.

Libro 8. Chronicorum cap. 8. His concordans ex nostris Petrus: *Cæli*, inquit, *erant prius, & terra ex aqua, &c.* Et infra: *Aduenit autem dies Domini magnus, in quo cæli magno impetu transibunt.* 2. Pet. 3.

Guarricus Ignacensis 1170.

Sermone 4. in Epiphania Domini: Ego postquam baptismo lotus fui, non vnum mortuum, sed tot mortuos quot opera mortis tetigi, & iuxta Petrum Apostolum, contigit mihi illud veri prouerbij: *canis reuersus ad vomitum suum, & sus lotam volutabro luti.* 2. Pet. 2.

Innocentius Tertius. 1200.

Ad Psalm 7. Pœnitentialem: *Notam fac mihi)* Hoc vtique fecit Deus, cùm propheticum sermonem accendit, cui licut Petrus ait, *debemus attendere, quasi lucerna lucenti in caliginoso loco, donec illucescat dies.* 2. Pet. 1.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 2. Aduentus: Beatus Petrus in epistola Canonica ait: *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies illucescat, & lucifer oriatur.* 2. Pet. 1.

Bonauentura. 1260.

Ad caput 6. Lucæ: De primis sex gradibus, quibus ad charitatem peruenitur, dicitur 2. Petri 1. *Vos autem curam omnem subinferentes, ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, &c.* 2. Pet. 1.

Augustinus Triumphus. 1320.

De potestate Ecclesiastica quæstione 17. artic. 4. Petrus dicit in secunda Canonica sua capite 1. *Scio quod velox est depositio tabernaculi mei, secundùm quod Dominus reuelauit mihi.* 2. Pet. 1.

Martinus Polonus. 1320.

In Petro: Hic scripsit duas epistolas, quæ Canonicæ nominantur.

Thomas Waldensis. 1414.

Doctrinalis fidei lib. 2. artic. 2. cap. 23 Hos corripiebat Petrus palam in secunda Canonica, in fine præmonendo fideles: *Satagite inueniri immaculati et in pace, & Domini nostri longanimitatem salutem existimate: sicut & dilectissimus frater noster Paulus, secundum datam sapientiam, scripsit vobis, &c.* 2. Pet. 3.

Laurentius Iustinianus. 1430.

De triumphali Christi agone cap. 23. Ipse Prophetarum ora compleuit, vt certa veritatis scientia tamquam præterita futura prædicerent: *Non enim, (teste Apostolo) voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto locuti sunt sanctis Dei homines.* 2. Pet. 1.

(***)

ARTICVLVS VIGESIMVSQVINTVS.

1. IOANNIS V. VERBA ILLA: TRES SVNT QVI TESTIMONIVM DANT IN CAELO, PATER, VERBVM, ET SPIRITVS SANCTVS, ET HI TRES VNVM SVNT, NON EXPVNGENDA ESSE: SED VT CANONICAM SCRIPTVRAM VALERE AD ECCLESIASTICA dogmata confirmanda.

DVBITANT, AVT NEGANT.

Anno post natum Christum

ARIANI, quia videbant manifestissimè hic Trinitatem asseri, primi hæc verba ex quibusdam Græcis & Latinis Bibliis expunxisse videntur.

Ex Græcis Oecumenium in hunc scribens locum: Ex Latinis Patribus Augustinus, contra Maximinū lib. 3. cap. 22. *Leo*, Epist 10 cap. 5. *& Beda*, in Commentarijs, *non videntur in suis Bibliis hæc verba legisse: nec Syriaci Codices habent.*

450. 1050. 400. 445. 700.

Erasmus Roterodamus, in prima noui Testamenti translatione, *verba hæc omisit: in secunda editione ex Græco Britannico exemplari restituit.*

1516.

1520. *Martinus Lutherus*, in suis Germanicis Bibliis, *omninò omisit.*

1530. *Anabaptistæ contendunt primam Ioannis Epistolam aliquibus additionibus falsatam, sumpto hinc argumento, quòd in quinto eius capite addita sit sententia:* Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus. *Quam sententiam dicunt eo in loco insertam à fautoribus Trinitatis, reclamantibus omnibus vetustis Græciæ exemplaribus.* Sixtus Senēsis lib. 7. Sacræ Bibliothecæ hæresi 9. obiect. 7.

1540. Ioannes Bugenhagius ad cap. 3. Ionæ, reprehendens Erasmum, quòd scribit se ex Britannico exemplari Græco addidisse hæc verba in posteriori editione: *Obsecro*, inquit, *Chalcographos & eruditos viros, qui Calcographis adsunt, vt cùm rursus post hac nouum Testamentum Græcè excudendum est, illam additionē omittant, & ita reddant, & restituāt priori suæ integritati & puritati ad gloriā Dei, & vel hunc honorem habeant Erasmo defuncto, ne hanc depravationem sub nomine eius in epistola Ioannis relinquāt.*

1575. Ioannes Sommerus Trinitarius contra Petrum Carolium lib. 2. cap. 10. fol. 155. *Quomodo irrepserint illa verba de tribus testibus videris Carolium; nobis nihil obsunt, etiamsi retineamus.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Athanasius. 340.

De vnita deitate Trinitatis lib. 1. Quamuis in superioribus exemplis Scripturarum tacita sint nomina personarum, tamen vnitum nomen diuinitatis per omnia est in his demonstratum, sicut & in hoc exemplò veritatis, in quo nomina personarum euidenter sunt ostensa, & vnitum nomen naturale clausè est declaratum, dicente Ioanne Euangelista in epistola sua: *Tres sunt, qui testimonium dicunt in cœlo, Pater, & Verbum, & Spiritus*: Et in Christo Iesu vnum sunt, non tamen vnus est, quia non est eorum vna persona. Nam vnum quod dixit de vtrisque, quid aliud intelligitur, quam quod Deus Pater idem ipse dicatur, & Dominus idem ipse sit, & Spiritus, & Filius Deus?

Cyrillus Alexandrinus, 430.

De recta in Deum fide ad Reginas: Ex prima epistola Ioannis: *Quoniam tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt.*

ASSERVNT PATRES LATINI.

Higinus. 138.

Epistola ad omnes Christi fideles: Et iterum ipse Ioannes ad Parthos scribens ait: *Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt.*

Cyprianus. 250.

Ioan. 10. *De vnitate Ecclesiæ*: Dicit Dominus: *Ego & Pater vnum sumus.* Et iterum de Patre, & Filio, & Spiritu sancto scriptum est: *Et hi tres vnum sunt.* Et quisquā credit hanc vnitatem de diuina firmitate venientem, Sacramentis cœlestibus cohærentem scindi in Ecclesia posse, & voluntatum collidentium diuortio separari?

1. Ioan. 5.

Idatius Clarus. 420.

Aduersus Varimadum Arianum: Ioannes Euangelista ait: *In principio erat Verbum, & Deus erat Verbum.* Item ipse ad Parthos: *Tres sunt*, inquit, *qui testimonium perhibent in terra, aqua, sanguis, & caro, & tres in nobis sunt. Et tres sunt, qui testimonium perhibent in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus, & hi tres vnum sunt.*

Ioan. 1. 1. Ioan. 5.

Eugenius Carthaginensis. 480.

In confessione fidei ad Hunericum Regem: Et vt luce clarius vnius diuinitatis esse cum Patre & Filio Spiritum sanctum doceamus: Ioannis Euangelistæ testimonio comprobatur. Ait namque: *Tres sunt qui testimonium perhibent in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt.* Nunquid ait: Tres indifferenti qualitate seiuncti, aut quibuslibet diuersitatum gradibus, longo separationis interuallo diuisi? Sed, *Tres*, inquit, *vnum sunt.*

Fulgentius. 500.

Responsione contra Arianos, paulò ante finem: Beatus

Ioannes Apoſtolus teſtatur dicens: *Tres ſunt, qui teſtimonium perhibent in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus: & tres vnum ſunt.* Quod etiam beatiſſimus Martyr Cyprianus, in epiſtola de vnitate Eccleſiæ, confitetur, dicens. Qui pacem Chriſti & concordiam rumpit, aduerſum Chriſtum facit: qui alibi præter Eccleſiam colligit, Eccleſiam ſpargit. Atque vt vnam Eccleſiam vnius Dei eſſe monſtraret, hæc confeſtim teſtimonia de Scripturis inſeruit. Dicit Dominus: *Ego & Pater vnum ſumus.* Et iterum de Patre & Filio, & Spiritu ſancto ſcriptum eſt: *Et tres vnum ſunt.*

Ioannes Secundus P. 530.

Epiſtola ad Valerium Epiſcopum: Ioannes Euangeliſta ad Parthos: *Tres ſunt*, inquit, *qui teſtimonium perhibent in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis. & tres vnum ſunt. Et tres ſunt, qui teſtimonium perhibent in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus, & hi tres vnum ſunt.*

Ambroſius Ansbertus. 760.

Ad caput 1 Apocalyp. *Qui eſt teſtis fidelis.* Ea locutionis regula, quam ſupra præmiſimus, ſolus hoc loco Filius teſtis vocatur fidelis, cùm & Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſimul teſtimonium perhibeant de ipſis, ſicut ſcriptum eſt: *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.* Sciendum autem, quia ſicut hi tres vnum ſunt, ſic horum teſtimonium vnum eſſe cognoſcitur, quamquam alterius teſtimonio alter inſinuetur.

Radulphus Ardens. 1060.

Ad epiſtolam Dominica ſecunda poſt Paſcha: Non tantùm Spiritus hoc teſtificatur, imò etiam tres idem teſtificantur: *Quoniam tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus*: Hi enim tres teſtificantur in Iordane, & in monte Thabor, quia Chriſtus eſt verus Deus. *Et hi tres vnum ſunt.* non tantùm in teſtimonio, ſed etiam in eſſentia.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De operibus Spiritus ſancti lib. 3. de Sapientia lib. 2. c. 4. Ioannes autem: *Quia tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis: & tres qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus*, ſermonis auctoritas proculdubio diuina eſt: quia nimirum, qui hoc loquitur, non ab homine vel per hominem accepit, aut didicit, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti.

Hugo Victorinus. 1130.

Lib. 1. de anima cap. 10. Et vt *tres ſunt, qui teſtimonium perhibent in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus*, addantur teſtes ſacerdotes cordi noſtro & ori, vt *in ore duorum vel trium ſtet omne verbum.*

Alexander Tertius. 1169.

Epiſtola ad Soldanum Iconij: Prænominatus Ioannes in epiſtola ſua Canonica dicit: *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.*

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 2. in Feſto Penteceſtes: Spiritus iſte incunctanter eſt Patri ac Filio conſubſtantialis ac coæternus, ſicut Ioannes Euangeliſta teſtatur: *Tres ſunt*, inquit, *qui teſtimonium dant in cælo: Pater, Verbum, & Spiritus: & hi tres vnum ſunt*: vnum in natura, vnum in nomine, vnum in poteſtate.

Concilium Lateranenſe. 1215.

Cap. 2. Quemadmodum in Canonica epiſtola Ioann. legitur: *Quia tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.*

Iacobus Vitriacus. 1220.

In die Natalis Domini, ex Euangelio ſecundum Ioannem: Et Ioannes in epiſtola Canonica: *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt.*

Thomas Aquinas. 1250.

In explicatione huius epiſtolæ: *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt* in eſſentia: quia vnus Deus. Geneſ. 23. Abraham tres vidit, & vnum adorauit.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermone 3. de ſancta Trinitate: *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt.* 1. Ioan. 5. Sanctus Ioannes Euangeliſta, recũbens ſupra pectus Domini, & fluenta ſapientiæ inde hauriens, myſterium ſanctæ Trinitatis & vnitatis nobis ſub breuibus tradidit, dicens: *Tres ſunt*, &c.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad caput 5. huius epiſtolæ: *Tres ſunt, qui teſtimonium perhibent in cælo*: veritatem manifeſtando, *Pater* ingenitus, *Verbum* genitum, *& Spiritus ſanctus* procedens à Patre & Verbo: *& hi tres vnum ſunt* in eſſentia.

Guido Carmelita. 1330.

In Summa, de Indeis, errore 9. Ioannis Canonicæ epiſtolæ nos regulant, vt diligamus nos inuicem, &c. Nam *tres hi in cælo teſtificantur*, ſcilicet *Pater, Verbum*, id eſt, Filius, *& Spiritus: & hi tres vnum ſunt*, vt aſſerit Ioanne.

De 6 Valdenſibus cap. 21. Credere oportet in Spiritum ſanctum, quòd eſt Deus, tertia in Trinitate perſona, 1. Ioan. 5. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus: & hi tres vnum ſunt.*

Bernardinus Senenſis. 1430.

Dominica 1. Quadrageſimæ Sermone 9. Debito æquali diuinus honor ſacerquè cultus omnibus illis debetur perſonis. *Et* de hoc 1. Ioan. 5. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.*

Laurentius Iuſtinianus. 1440.

De caſto connubio Verbi & animæ cap. 19. Sed de Spiritu ſancto quid? Nonne Pater & Filius Deus vnus? Nonne & Spiritus ſanctus? *Tres ſunt*, ait Ioannes, *qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.* Vnus quidem Deus, vna virtus, vna eſſentia, vna diuinitas.

Ioannes de Turrecremata. 1460.

In Meditationibus: Adnotitiam S. Trinitatis manu ducimur in Scripturis diuinis, per expreſſionem propriorum nominum. Inquit enim Scriptura ſacra: *Tres, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.*

ARTICVLVS VIGESIMVSSEXTVS.

IOANNIS APOSTOLI SECVNDAM ET TERTIAM EPISTOLAM VT SACRAM SCRIPTVRAM, VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA PROBANDA.

DVBITANT, AVT NEGANT.

Anno post natũ Christum 390.

IERONYMVS in vita Ioannis: *Ioannis reliqua duæ sunt epistolæ, quarum primæ principium est*: Senior Electæ Dominæ: *sequentis*: Senior Gaio charissimo, quem ego diligo in veritate: *Ioannis Presbyteri asseruntur, cuius & hodie sepulchrum est apud Ephesum: & nonnulli putant, duas memorias eiusdem Ioannis Euangelistæ esse.*

1520. Thomas Caietanus in Commentarijs referens hæc D. Hieronymi verba: *Ambæ*, inquit, *minoris auctoritatis sunt.*

1520. Erasmus Roterodamus in Commentarijs: *Constat inter auctores, primam Ioannis Epistolam eius esse Ioannis, quem Iesus dilexit plurimum. Cæterùm duas posteriores Ioannes Presbyter scripsit, non Ioannes Apostolus.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Dionysius Areopagita. 100.

De cœlesti Hierarchia cap. 3. Est omnium diuinium, vt eloquia sacra aiunt, *Dei cooperatorem fieri, & ostendere diuinum in seipso actionem relucentem.* 1. Io. v. 1.

Clemens Alexandrinus 200.

In secundam epistolam Ioannis: Secunda Ioannis epistola, quæ est ad virgines scripta, simplicissima est: scripta verò est ad quandam Babyloniam Electam nomine: significat autem electionem sanctæ Ecclesiæ. Astruit in hac epistola persecutionem fidei extra charitatem non esse, &c.

Origenes. 230.

Homilia 7 in Iosuam, *enumerans noua Legis libros, addit & Ioannem tuba canere per epistolas suas, & Apocalypsin.*

Lib. 1. Commentariorum in Matth. (apud Eusebium libro 6. cap. 8.) *recensens noua Legis libros*: Scripsit, inquit, Ioannes tres epistolas, è quibus duæ perbreues, de quibus apud quosdam dubia est sententia.

Alexander Alexandrinus. 330.

Epistola ad Ecclesiæ ministros de Arianis: Par est, vt nos, qui sumus Christiani, omnes, qui contra Christum loquuntur, tamquam Dei hostes & corruptores animorum denitemus: neque id genus hominibus, ficut præcipit beatus Ioannes, vel *Ave dicamus, ne quando illorum peccatis communicemus.* 2. Io. v. 10.

Athanasius. 340.

Epistola 39. recensens noua Legis libros: Epistolæ, quę dicuntur Canonicæ, septem Apostolorum, ficut Iacobi vna, Petri duæ, deinde Ioannis tres, &c.

In Synopsi, de secunda epistola Ioannis: Hanc senior factus Dominæ scribit, & liberis eius. Est autem argumentum eius tale, &c.

De tertia Ioannis: Ista quoque Ioannis est, vt habet inscriptio. Missa est autem ad Gaium: Et primùm quidem laudat eum, propter testimonium hospitalitatis.

Concilium Laodicense. 360.

Cap. 56. Epistolæ Catholicæ septem, nempe Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Ephræm Syrus 360.

In interrogationibus & responsionibus: Hæreticos non oportet amare, neque cum ijs versari, aut cum ipsis orare, cibumue sumere, neque in domum eos recipere, neque Aue illis dicere, ne prauis illorum operibus communicemus. 2. Io. v. 10.

Oratione: *Quòd inducris rebus abstinendum sit Christianis*: Et ne durum vobis appareat, quod dixi: *Sine Deo*: Non enim meus est hic sermo, sed sancti Ioannis Theologi sic dicentis: *Omnis, qui recedit, & non permanet in doctrina Dei, Deum non habet.* 2. Io. v. 2.

Didymus Alexandrinus. 360.

Scripsit Enarrationes in secundam & tertiam epistolam Ioannis: Enarratio in secundam incipit: *Et hæc est Charitas, vt ambulemus secundùm mandata eius.* Præsens dictum concordat his, quæ in prima epistola relata sunt, &c. Enarratio in tertiam incipit: *Charissime nolo imitari malum*, &c. Cùm nulla communio sit luci ad tenebras, aut concordia Christo cum Belial, &c.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Carmine de libris veteris ac noui Testamenti:

Catholica septem, inter quas prima Iacobi,
Et gemina Petri subeunt, tres deinde Ioannis:
Septima post illas succedit epistola Iudæ.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Epist. ad Hieronymum: Quamobrem cauete, & effugite eiusmodi homines, iuxta quod scriptum est: *Si quis non adfert ad vos Ecclesiasticam fidem, hunc nec aue dixeritis.* 2. Io. v. 10.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 19. ex 7. capite Matth. Si ergo videris hominem Chriſtianum, ſtatim conſidera, ſi confeſsio eius conueniat cum Scripturis, verus eſt Chriſtianus: ſi autem non eſt, quemadmodum Chriſtus mandauit, falſus eſt: Sic enim & Ioannes, cùm de
1.Io.v.10 hæreticis ſcripſiſſet epiſtolam, non dixit: *Si quis venit ad vos* non habens nomen Chriſti, *nec aue ei dixeritis*: ſed: *ſi quis non attulerit iſtam doctrinam*: iudicium Chriſtianitatis non ad nomen retulit, ſed ad confeſsionem.

Palladius Diaconus. 420.

De vita Ioannis Chryſoſtomi: Sicut in epiſtolis Canonicis Caio contra Epiſcopum quendam ſcribit Ioannes, hoſpitalem Caij maximè ſuſcipiens, eumque admonẽs, ne malos imitetur Epiſcopos. Eſt autem hic fermè textus epiſtolæ: *Caio dilectiſſimo, quem*
1.Io.v.1. *ego diligo in veritate. Dilectiſſime in omnibus te rectè incedere cupio*, &c.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

1.Io.v.10 Lib. 8. de adoratione in ſpiritu & veritate: *Huiuſmodi hominibus neque aue dixeritis*, inquit Saluatoris noſtri diſcipulus. Nõ quòd in humanis nos moribus eſſe doceat, ſed quod ad commercia cum lupo iucunda inepta ſit ouis, & inter eos, qui animi ſenſibus differunt, nulla conuentio eſſe poſsit.

Lib. 12. An non hoc planè illud eſt, quod nos docuit illud ſanctorum hominum par Paulus & Ioannes? Hic enim dixit: *Si quis venit ad vos, & hanc*
2.Io.v.10 *doctrinam non adfert neque Salue ei dicatis.* Ille verò:
Tit.3. *Hæreticum hominem poſt vnam aut alteram correptionẽ deuita.*

Acacius Conſtantinopolitanus. 470.

2.Io.v.10 *Epiſtola ad Petrum Antiochenum*: Ergo omninò de te hoc ſcriptum eſt: *Si quis non confitetur Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ſit anathema.*

Iſychius Hieroſolymitanus. 580.

In Leuiticum lib. 7. cap. 21. Qui autem illi ſint aliàs ipſe admonet: *Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam admonitionem deuita.* Sed & Ioannes: *Si quis*
2.Io.v.10 *venit ad vos, & doctrinam hanc non attulit, non ſuſcipietis eum in domum, nec aue ei dixeritis.*

Leontius. 610.

De Sectis actione 2. Epiſtolæ Catholicæ numero ſeptem: prima Iacobi, ſecunda & tertia Petri, quarta, quinta, & ſexta Ioannis, ſeptima Iudæ.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxa fidei lib. 4. cap. 18. Catholicæ epiſtolæ vna Iacobi, Petri duæ, tres Ioannis, Iudæ vna.

Lib. 1. Parallelorum cap. 19. De veritate & teſtimonio certo: *Maiorem hanc lætitiam non habeo, quàm vt*
1.Io.v.4. *audiam filios meos in veritate ambulare.*

Lib. 2. c. 93. De Monachis & eorum exercitatione: *Videte vosmetipſos ne perdatis, quæ operati eſtis, ſed vt*
2.Io.v.8. *mercedem plenam accipiatis.*

Oecumenius. 1080.

In argumento ſecundæ epiſtolæ Ioannis: Hanc, tamquam Senior, Dominæ & filijs ipſius miſit. Occaſio verò epiſtolæ hæc fuit: Cùm videret filios ipſius rectè in fide conuerſari, multoſq; ſeductores circumire ac dicere, non eſſe aduentum Chriſti in carne, ſcribit epiſtolam, ac primùm quidem commendat ipſius filios, quod rectè ambulent, &c.

In argumento epiſt. 3. Epiſtola eſt de hoſpitalitate, Et primùm quidem commendat Caium, pro quo ferebatur à multis teſtimonium de hoſpitalitate, & exhortatur vt in eodem maneat propoſito, &c.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 2. cap. 45. Petrus duas Catholicas ſcripſit epiſtolas, Ioannes tres, vnam autem Iudas.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De præſcriptionibus aduerſus hæreticos cap. 33. Ioannes verò in Apocalypſi idolothyta edentes, & ſtupra committentes iubetur caſtigare. Sunt & nunc
Apoc. 2. alij Nicolaitæ, Caina hæreſis dicitur. At in epiſtola eos maximè Antichriſtos vocat, qui Chriſtum ne-
1.Io.v.7. garent in carne veniſſe, & qui non putarent Ieſum eſſe filium Dauid.

De carne Chriſti cap. 24. Etiamſi Angelus de cælo aliter euangelizauerit vobis, quàm nos, anathema ſit: ad energema Apelliacæ virginis Philumenes filium dirigit: *Certè qui negat Chriſtum in carne veniſſe, hic Antichriſtus eſt.*

Aurelius Chullabius. 250.

Apud Cyprianum in Synodo Carthaginenſi: Ioannes
1.Io.v.10 Apoſtolus in ſua epiſtola poſuit, dicens: *Si quis ad vos venit, & doctrinam Chriſti non habet, nolite eum admittere in domum veſtram, & aue illi ne dixeritis. Qui enim dixerit ei aue, communicat factis eius malis.*

Lucifer Calaritanus. 350.

De non conueniendo cum hæreticis ad Conſtantium Imperatorem: Item beatus cùm præcipiat Ioannes, vos
2.Io.v.4 fugiendos dicens: *Gauiſus ſum valdè, quòd inuenerim de filijs tuis ambulantes in veritate, ſicut mandatum accepimus à Patre. Oro te Domina, non ſicut mandatum ſcribẽs tibi, ſed quod habuimus ab initio, vt diligamus nos alterutrum: & hæc charitas, vt ambulemus ſecundùm mandata eius*, &c. Idcirco etenim etiam Apoſtolus in hac dicit ſecunda epiſtola: *Omnis qui recedit, & non manet in doctrina Chriſti, Deum non habet: qui autem manet in doctrina eius, ille & Patrem, & Filium habet.*

Ambroſius. 370.

Ad Pſalm. 36. Et Ioannes ſenex cœpit ſcribere Euangelium & epiſtolas, qui cùm refugeret Apoſtolum ſe ſcribere, *Seniorem* ſcripſit. Nec minor eſt æſtimatus, cui cygnæa quædam ſupperet gratia ſenectutis.
2.Io.v.1.

Ad caput 16. ad Romanos: *Saluat vos Caius hoſpes meus* &c. Hic eſt Caius, vt arbitror, ad quem ſcribit
3.Io.v.1. Ioannes Apoſtolus, exultans in charitate eius, quam exhibebat paternitati, præbens ſumptus illis neceſſarios.

Hieronymus. 390.

Epiſtola 11. ad Agerutchiam de monogamia cap. 4. Legimus in carminum libro: *Vna eſt columba mea, vna perfecta mea, vna eſt matris ſuæ, electa genitrici ſuæ.* Ad quam ſcribit idem Ioannes epiſtolam: *Senior*
2.Io.v.1. *Electæ Domine, & filijs eius.*

Epiſt. 85. ad Euagrium: Clangat tuba Euangelica, filius tonitrui, quem Ieſus amauit plurimum, qui de pectore Saluatoris doctrinarum fluenta potauit: *Presbyter electæ Domine, & filijs eius quos ego diligo in*
2.Io.v.1. *veritate.* Et in alia epiſtola: *Presbyter Caio chariſſimo,*
3.Io.v.1 *quem ego diligo in veritate.*

Ruffinus. 390.

In explicatione Symboli, referens Scripturæ noui Teſtamenti: Iacobi epiſtola vna, Iudæ vna, Ioannis tres, &c.

Augustinus. 400.

Libro expositionis inchoatae in epistolam Pauli ad Romanos: Ioannes in secunda epistola illis, quæ ad Timotheum sunt, consonat, dicens: *Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & Iesu Christo Filio Patris.* In tertiæ principio de Trinitate tacetur, credo quòd sit omnino breuissima. Sic enim incipit: *Senior Gaio dilectissimo, quem ego diligo in veritate:* quam veritatem pro ipsa Trinitate positam puto. 2.Io.v.3. 3.Io.v.1.

De doctrina Christiana lib.2.cap.8. Noui Testamenti auctoritas terminatur quatuor libris Euangeliorum, Petri epistolis duabus, Ioannis tribus, &c.

Concilium Carthaginense Tertium.395.

Cap. 47. Noui Testamenti Scripturæ sunt quatuor libri Euangeliorum, Petri Apostoli epistolæ duæ, Ioannis tres, Iudæ vna, &c.

Innocentius Primus. 410.

Epistola ad Exuperium Tholosanum cap.7. Noui Testamenti Scripturæ sunt, libri quatuor Euangeliorum, Pauli epistolæ quatuordecim, Ioannis tres, Petri duæ, &c.

Vincentius Lyrinensis. 430.

Contra hæreses cap.63. Quid est deuitare? Cum huiusmodi nec cibum sumere. Quid est deuita? *Si quis, inquit, venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite recipere eum in domum, nec aue ei dixeritis. Qui enim dixerit ei Aue, communicat operibus eius malignis.* 2.Io.v.10.

Gelasius. 490.

In Decretis: Ordo Scripturarum noui & æterni Testamenti: Euangeliorum libri quatuor, &c. Petri Apostoli epistolæ duæ, Ioannis tres, Iudæ, vna, &c.

M. Aurelius Cassiodorus. 540.

Diuinarum institutionum lib.1.cap.13. In epistolis Apostolorum, Pauli ad Romanos vna, &c. Ioannis tres, &c.

Gregorius Magnus. 590.

Lib.31. Moralium cap.7. *Obliuiscitur quòd per conculcet ea.)* Hunc pedem Ioannis Gaio formidabat, qui cùm multa Diotrephis mala præmisisset, adiunxit: *Charissime, noli mutari malum, sed quod bonum est.* 3.Io.v.11

Homil.9.in Ezechielem Hinc est enim, quòd Ioannes obtrectatoris sui linguam redarguit, dicens: *Is qui amat primatum gerere in eis Diotrephes, non recipit nos: propter hoc si venero, commoneam eius opera, quæ facit, verbis malignis garriens in nos.* 3.Io.v.10.

Isidorus Hispalensis 620.

De officijs Ecclesiasticis lib.1. cap.12. Pauli quatuordecim epistolis subiunctæ sunt septem Catholicæ epistolæ, Iacobi, Petri, Ioannis, & Iudæ.

Beda. 700.

In secundam epistolam Ioannis: Quidam putant, hanc, & sequentem epistolam non esse Ioannis Apostoli, sed cuiusdam Presbyteri Ioannis, cuius sepulchrum vsque hodie monstratur in Epheso. Sed nunc generalis Ecclesiæ consensus habet, quòd has epistolas Ioannes Apostolus scripserit: quia reuera multam verborum & fidei similitudinem cum prima eius epistola ostendit, & simili zelo detestatur hæreticos.

Ambrosius Autbertus.760.

Ad cap.1. Apocal. Et idem Ioannes in epistola sua: *Sit vobiscum, ait, gratia, misericordia à Deo Patre, & Iesu Christo Filio Patris.* 2.Io.v.3.

Theodulphus Aurelianensis Episc. 850.

De sacræ Scripturæ libris:

Scilicet vna pij Iacobi, Petriq; gemella,
Sunt tres Ioannis, vna, Iudæ, tua est.

Rabanus Maurus. 850.

In Vniuerso lib.5. cap.3. Ioannes Apostolus tres scripsit epistolas: quarum secunda, quæ Electæ scribitur, dilectionis hortatur studium: denotat etiam seductores, & ab hæreticis admonet esse declinandum. Tertiam autem Gaio scripsit, in qua collaudat eum in studio veritatis & opere misericordiæ: deinde denotat proteruiam cuiusdam Diotrephes, & Demetrio testimonium perhibet veritatis.

Ioannes Oclauus. 870.

Epistola 234. De talibus cauendis dicit egregius Doctor: *Si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, vt non commisceamini cum eo.* Hinc etiam & Coapostolus eius Ioannes huiusmodi nec *aue* dicendum concedit. 2. Thes. 3. 2.Io.v.10.

Smaragdus. 950.

Ad caput 9. Regulæ S. Benedicti, texens Catalogum veteris & noui Testamenti librorum: Epistola, *inquit,* Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Radulphus Flauiacensis. 950.

Lib.10.in Leuit.c.3. Ioannes quoque: *Rogo, inquit, te Domina, non tanquam mandatum nouum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, vt diligamus inuicem.* 2.Io.v.5.

Radulphus Ardens. 1050.

In Annuntiatione Mariæ: Quod nos imitantes, fratres mei, quando salutamus ad inuicem, salutemus ex vera pace, non ex prauitatis consensu, vt quidam faciunt, de cuiusmodi Ioannes dicit: *Ne Aue ei dixeritis. Qui enim dicit ei aue, communicat operibus eius.* 2.Io.v.10.

Anselmus Cantuarienſis. 1080.

Ad cap.16. ad Romanes: Et Ioannes cuidam Gaio scribens, qui forsitan iste est, laudans eum, quia fratribus ministrabat. 3.Io.v.5.

Ad cap.5. priorie ad Timotheum: Nam & Petrus atque Ioannes in epistolis suis seipsos vocant *Seniores,* id est presbyteros, propter grauem maturitatem morum & sapientiæ, vel etiam propter ætatem. 1. Pet. 5. 2.Io.v.1. 3.Io.v.1.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

De operibus Spiritus sancti libro 5. de Consilio cap.13. Dicit enim vnus ex illo conuentu notæ charitatis & mansuetudinis Apostolus: *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite accipere eum in domum, nec aue ei dixeritis.* 2.Io.v.10.

Hugo Victorinus. 1130.

Eruditionis didascalicæ cap.9 Litera aliquando perfecta est, quando ad significandum id, quod dicitur, nihil præter ea, quæ posita sunt, vel addere, vel minuere oportet, vt: *Omnis sapientia à Domino Deo est:* aliquando imminuta, quando subaudiendum aliquid relinquitur, vt: *Senior electæ Dominæ.* Eccli.1. 2.Io.v.13.

Bonauentura. 1260.

De cœlesti Hierarchia, de sex alis Seraphim: Hic est quartus ordo gemmarum triplici circumfectione quasi pretiosorum trium lapidum ornatu complendus. Ait enim Ioannes: *Videte vosmetipsos, ne perdatis, quæ operati estis,* supple in alijs: *sed vt mercedem plenam suscipiatis.* 2.Io.v.8.

Nicolaus Lyranus. 1320.

In secundam Epist. Ioannis: *Senior Electæ Dominæ.)* Postquam beatus Ioannes in epistola prima instruxit fideles generaliter, hic conuenienter in duabus epistolis instruit aliquas personas specialiter.

Ioannes Bromiardus. 1380.

In Summa Predicant. t. 1. c. 9. art. 4. Boni ambulant primò per viam mandatorum: *quia hæc est charitas, vt ambulemus secundùm mandata eius* 2. Ioannis capite vnico. Secundò per viam veritatis, fugiendo peruersa, loquacitates, mendacia, detractiones, & huiusmodi: *nullam maiorem horum non habeo gratiam, quam vt audiam filios meos in veritate ambulare.* 3. Ioannis, cap. vnico. 2.Io.v.4 3.Io.v.4

Ioannes Capistranus. 1440.

In vita S. Bernardini: Viri contemplatiui & sancti pastores suos filios spirituales ad probationem suscipientes, bonos diligunt, malos autem reprobant, & temnunt, sicut Ioannes Euangelista in Canonica cap. 1. dicit: *Maiorem horum non habeo gratiam, quam vt audiam filios meos in veritate ambulare.* E conuerso de malis & reprobis 2. Canonica cap. 1. dicebat: *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec ave ei dixeritis.* 2.Io.v.10.

ARTICVLVS VIGESIMVSSEPTIMVS.

EPISTOLAM IVDAE VT CANONICAM SCRIPTVRAM VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

DVBITANT, AVT NEGANT.

Anno post natum Christi 320. EVSEBIVS lib. 3. cap. 23. *A nonnullis non recipitur epistola, quæ dicitur Iudæ, nec facilè quis antiquorum meminit illius.*

370. Hieronymus de Viris illustribus: *Iudas frater Iacobi parvam quidem quæ de septem Catholicis est reliquit epistolam: & quia de libro Enoch, qui Apocryphus est, in ea assumit testimonium, à plerisque reiicitur: tamen auctoritatem iam vetustate & vsu meruit.*

1520. Erasmus in Annotationibus: *Locus hic, quem citat Iudas, sumptus est ex apocryphis Hebræorum, & ex libro, qui illis inscribitur Enoch, vnde & ipsa epistola non caruit suspitione, quòd quibusdam videatur parum Apostolicum quicquam citare ex apocryphis.*

1520. Thomas Caietanus in Commentarijs in hanc epistolam, referens D. Hieronymi verba: *Ex quibus*, inquit, *apparet minoris esse auctoritatis hanc epistolam ijs, quæ sunt certæ Scripturæ sacræ.*

1530. Martinus Lutherus Præfatione in epistolam Iacobi: *Epistolam Iudæ nemo negare potest esse descriptam ex secunda epistola Petri: Loquitur tamquam Apostolorum discipulus, qui longè post illos vixit: Scripturas citat, quæ nusquam extant. Quod etiam antiquos mouit Patres, vt hanc epistolam reijcerent. Adhæc Iudas Apostolus in Persiam venit, vbi non potuit Græcè scribere. Quamobrem etsi hanc epistolam non improbo, non tamen opus est, vt in Canonem referatur, ex qua fides Sacramenta probentur.*

Contra Ambrosium Catharinum: *Epistola Iudæ mihi quondam inutilis visa, nunc agnita est è Petri Epistola sumpta propter solum Papam esse scripta.*

1560. Magdeburgenses Centuria 1. lib 2. cap. 4. de Scriptura noui Testamenti: *Iudæ epistolam etiam hæc arguunt, non esse genuinam, quòd non Apostolum, sed seruum se appellat: quod ipse se post Apostolos vixisse prodit: quòd quædam de verbo ex posteriori Petri describit: quòd citat sententiam de certamine Michaelis Archangeli aduersus diabolum de corpore Mosi, & ex vaticinio Enoch, quæ in probatis veteris Scripturæ libris non habentur: & quòd Iudas non in Graciam, sed in Persiam venisse memoriæ proditum est: vbi Persicè potius, quam Græcè scripsisset.*

1561. *Ioannes Brentius*, in Apologia confessionis VVirtembergensis. cap. de sacris Scripturis, *Epistolam Iudæ inter Apocryphos Scripturæ libros recenset.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 3. Stromaton: De his & similibus hæresibus existimo Iudã propheticè dixisse in epistola: *Similiter quidem hi quoque somniantes.* Non enim reuera ad veritatem se applicant, vsq; ad illud: *Et os eorum loquitur superba.* Iud.v.16

Eusebius lib. 6. cap. 11. Clemens in suis scriptis vtitur testimonijs Iudæ.

Hippolytus. 220.

De consummatione mundi: Deinde & Iudas Iacobi frater his similia dicit: *In nouissimis temporibus erunt illusores secundùm sua desideria ambulantes in impietatibus: hi sunt, qui sine metu ipsos pascunt.* Iud.v.18

Origenes. 240.

Homilia 7. in Iosuam: Petrus duabus epistolarum

suarum

ſuarum perſonat tubis: Iacobus quoque,& Iudas addit nihilominus quoque & Ioannes tuba canere per epiſtolas ſuas,& Apocalypſin.

1.Cor.6. *Ad Matth.cap.13.* Et Iudas ſcripſit epiſtolam, paucorum quidem verſuum, ſed plenam efficacibus verbis gratiæ cœleſtis: qui in principio dicit: *Iudas Ieſu Chriſti ſeruus, frater autem Iacobi.*

Iud. v.6 *In Matthæum tractatu 9.* An neſcitis quoniam Angelos iudicabimus? Nunquid ſecularia? Sed & Iudas dicit: *Quoniam Angelos Dei, qui non cuſtodierunt principatum ſuum, ſed reliquerunt propriam habitationẽ Deum in iudicio magnæ diei vinculis grauibus ſub caligine conſeruabit.*

Ad cap.5. ad Romanos: Ex quomodo ante legem Moſi vel ſerpens condemnatus eſt, vel inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum? Quomodo etiam,q. Iudas Apoſtolus in epiſtola dicit, poterit explicari? Iud.v.6. *Angelos quoque, qui non ſeruauerunt principatum ſuum, ſed dereliquerunt domicilium ſuum, in iudicium magni diei æterna vinculis conſtrictos ſub caligine reſeruauit?*

Athanaſius. 340.

Epiſtola 39. enumerans Canonicas nouæ Legis libros: Epiſtolæ, inquit quæ dicuntur Canonicæ, ſeptem Apoſtolorum, ſicut Iacobi vna, Petri duæ, & poſt eas Iudæ vna.

In Synopſi de Epiſtola Iudæ: Hanc Iudas epiſtolam, quemadmodum & inſcripta eſt, illis ſcripſit, qui iam crediderunt. Eſt autem eius argumentum tale, &c.

Didymus Alexandrinus. 360.

Scripſit Commentaria in epiſtolam Iudæ, quæ Pariſijs impreſſa ſunt in B.b. Pat. quorum inuitus eſt: Omninò quoniam Ieſus,&c.

Concilium Laodicenſe. 360.

Cap.58. Epiſtolæ Catholicæ ſeptem, nempe Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Ephræm Syrus. 360.

De iis, qui animas ad impudicitiam pelliciunt, cum dicant nihil malè eſſe: Quos quidem & alius redarguit diſcipulus, dicens: Iud.v.1. *Iudas Ieſu Chriſti ſeruus, frater autem Iacobi, ij qui ſunt in Deo Patre dilecti, & Chriſto Ieſu conſeruati, & vocati: miſericordia vobis & pax in charitate adimpleatur. Chariſſimi,* &c. *Inſerit ibi integrã epiſtolam.*

Cyrillus Hieroſolymitanus. 370.

Catechеſi 4. Noui Teſtamenti ſeptem, Iacobi, Petri, Ioannis, & Iudæ epiſtolas ſuſcipe.

Gregorius Nazianzenus. 380.

De Scripturæ libris:

Septem ſunt Catholicæ epiſtolæ, quarum vna Iacobi, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ eſt ſeptima.

Epiphanius. 380.

Contra Gnoſticos hæreſi 26. Quare de his arbitror commotus eſt & Spiritus ſanctus in Apoſtolo Iuda, in Catholica, inquam, epiſtola ab ipſo ſcripta. Iudas autem hic eſt, qui frater Iacobi & Domini dicitur. Oſtendit enim ipſos Spiritus ſanctus per vocem Iudæ, quòd ad brutorum ſimilitudinem corrumpantur & corrumpant, qui dicit, quòd quæ quidem non ſciunt, ignorantes carpunt: qui verò ſciunt, in his velut bruta corrumpuntur. Inſtar canum enim & ſuum corruptionem à ſeipſis perficiunt. Canes enim & ſues, itemq; alia animantia, ſic corrumpuntur. At *Michael Archangelus diſputans cum diabolo de corpore Moſis,*&c.

Oriæſiæſis. 380.

In inſtitutis monaſticis: Scito quoniam Deus omnium corda nouit. Et Iudas in epiſtola loquitur ſua: *Et hos quidem de igne rapientes, & odio habentes* Iud.v.23. *carnis immaculatam tunicam.* Caueamus huiuſcemodi veſtimentum, & induamus potius armaturam Dei.

Palladius Diaconus. 420.

Dialogo de vita D.Chryſoſtomi: Quibus iudicium otioſum non eſt, & eorum non dormitat perditio: qui terrena ſapiunt, de quibus & Iudas frater Iacobi ait. *Hi ſunt in epulis ſuis malè conuiuantes, ſine* Iud.v.12. *timore ſeipſos paſcentes, nubes ſine aqua, quæ à ventis circumferuntur.*

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De fide ad Theodoſium Imperatorem: Cæterùm, ne quis meritam nobis notam inuret, tamquam qui nihil rectum ſapere inſtituamus, ſed ſi id ſolùm, quod per diuinas Scripturas condemnatum eſt: age is vnum ex Chriſti diſcipulis audiat, loquitur autem hic ad hunc modum: *Vos ha-* Iud.v.17. *riſſimi memores eſtote verborum, quæ prædicta ſunt ab Apoſtolis Domini Ieſu Chriſti, qui dicebant vobis, quoniam in nouiſſimo tempore,*&c.

Commentario altero ad Reginas: Quòd ſi qui ſunt, qui contra Scripturam ſtudio quodam prauè ſentientes, illum pro ſe vulgarem tantum hominem extitiſſe dicere audeant, &c. ij meritò quendam ex ſanctis Apoſtolis hæc ſibi occinentem audient: *Hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos, animales ſpiritum non* Iud v.19 *habentes.*

Ioannes Caſſianus. 430.

Collat.8.cap.8. Vnus quoque Apoſtolorum euidentius dixit: Iud. v.6. *Angelos, qui non ſeruauerunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt domicilium ſuum, in iudicium magni diei vinculis æternis ſeruari.*

Antiochus. 600.

Homilia 84. Sunt hæc nihil aliud quàm mentis implanatæ, ac deerrantis ſimulachra, imaginationes, & fruſtratoriæ ludificationes reproborum dæmonum, nobis vt imponant & implanent, ſic miſerè ſeductos, vt ineſcent iſtis delinimentis atque obleſtent, vt deinceps nullo negotio hominem pertrahant ad captanda lenocinia illecebroſæ voluptatis, iuxta verbum Iudæ Apoſtoli, Iacobi fratris, de eiuſmodi quibuſdam dicentis: *Simi-* Iud. v.8. *liter & hi in ſomnia ſua ſeſtantes, carnem quidem maculant, dominationem autem ſpernunt, maieſtatem verò blaſphemant.*

Leontius. 610.

De Sectis actione 2. Epiſtolæ Catholicæ numero ſeptem. Prima Iacobi, ſecunda & tertia Petri, quarta, quinta, & ſexta Ioannis, ſeptima Iudæ.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxa fidei lib.4. cap.18. Septem Catholicæ epiſtolæ, vna Iacobi, Petri duæ, tres Ioannis, Iudæ vna.

In Parallelis lib.1. cap.6. De Angelis, quòd admiſſo peccato puniantur: Iud. v.6. *Angelos, qui non ſeruauerunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in iudicium magni diei vinculis æternis ſub caligine reſeruauit.*

Cæſarius. 760.

Dialogo 1. Septem ſunt ordines, vt ſcripſit Iudas eximius Apoſtolus, quem & ſequuntur ſacri miniſtri officij diuini.

Pantaleo Diaconus. 800.

Oratione de miraculis Michaëlis Archangeli: Quòd autem eſſet Michaël princeps Domini militiæ,

oſtendit

ram sui corporis dissolutionem, studebat omnes admonere doctrinæ, qua instructi fuerant.

Ad caput 2. epistolæ ad Galatas: Petrus in sua epistola collaudat Paulum, eiusque epistolas Dei sapientia & gratia plenas esse testatur, & parum firmos latentem in illis non assequi sensum, sed peruertere conclamat. 2. Pet. 3.

Michael Glycas. 1110.

Parte 2. Annalium: Significauit idem magnus etiam Petrus in epistolarum suarum Catholicarum altera, verbis hisce differens: *Impiorum generi diluuium inuexit.* 2. Pet. 2. Cur hic vocat impios, qui vnum Deum colendo religiosè venerabantur?

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei libro 4. cap. 31. Neque de illo igne loquitur Paulus, cuius apud Apostolorum columen Petrum his verbis mentio fit: *Veniet dies Domini vt fur in nocte, &c.* 2. Pet. 3.

Nicephorus Callistus. 1300.

In Synopsi de libris noui Testamenti: Septem sunt Catholicæ epistolæ. Harum vnam quidem Iacobus scripsit duas Petrus, &c.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Anacletus. 95.

Epist. 3. *Propter quod charissimi expectantes, satagite immaculati et inueniri in pace, & Domini nostri Iesu Christi longanimitatem salutem arbitremini.* 2. Pet. 3.

Cornelius Papa. 250.

Epistola 2. Vnum verò charissimi, vt ait B. Petrus Apostolus, non lateat vos, quia *vnus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies vnus.* 2. Pet. 3.

Cyprianus. 250.

Epistola 68. Nec vos moueat fratres dilectissimi, si apud quosdam in nouissimis temporibus aut lubrica fides nutat, aut Dei timor irreligiosus vacillat, aut pacifica concordia non perseuerat. Prænuntiata sunt hæc futura in seculi fine & Domini voce, atque Apostolorum contestatione prædictum est, deficiente iam mundo, atque appropinquante Antichristo, bona quæque deficere, mala verò, & aduersa proficere. *Libro 1. epist. 4.* 1. Tim. 4. 2. Pet. 2.

Ambrosius. 370.

Lib. 1. de Fide cap. 9. Et Petrus vult nos (vt legimus) *diuinæ consortes fieri naturæ.* 2. Pet. 1

Ad caput 1. epistolæ ad Philippenses: Primùm quidem Domino gratias agit, cuius nutu posteriora omnia cedunt fidelibus, in omni oratione sua memor illorum cum exultatione, quod participes facti sunt Euangelij, sicut dicit Petrus Apostolus, inter cætera dicens: *Vt fiat*, inquit, *consortes diuinæ naturæ.* 2. Pet. 1.

Philastrius. 380.

De hæresibus cap. de apocryphis Scripturis: Statutum est ab Apostolis, & eorum successoribus, non aliud in Ecclesia legi debere nisi Legem, Prophetas, Euangelia, epistolas, Petri duas, Ioannis tres, &c.

Hieronymus. 390.

Ad Paulinum de diuina historia libris: Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas epistolas ediderunt breues in verbis, longas in sententijs.

Epistola 150. *ad Hedibiam quæst.* 11. Beatus Paulus habebat Titum interpretem, sicut & beatus Petrus Marcum, cuius Euangelium Petro narrante, & illo scribente, compositum est. Denique & duæ epistolæ, quæ feruntur Petri, stylo & charactere inter se discrepant, structuraq; verborum. Ex quo intelligimus, pro necessitate rerum eum diuersis interpretibus vsum.

Aduersus Iouinianum lib. 1. cap. 25. Nolui omnem locum secundæ Petri epistolæ ponere, ne longum facerem, sed tantummodò ostendi Spiritus sancti vaticinio huius temporis & doctores, & hæresin prænuntiatam. Denique manifestius eos denotat, dicens: *Venient in nouissimis diebus illusores, sedentes, iuxta desideria ambulantes, &c.* Descripsit sermo Apostolicus Iouinianum loquentem buccis tumentibus, &c. 2. Pet. 3.

Ruffinus. 390.

In explicatione Symboli, enumerans nouæ Legis libros, ait: Petri epistolæ duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Ad Psalm. 68. Eos dicit Apostolus Petrus instabiles esse, atque ad suum proprium interitum peruertere Scripturas. 2. Pet. 3.

Augustinus. 400.

De fide & operibus cap. 22. Ait de illis Petrus in secunda epistola sua: *Hi sunt fontes sicci, & nebulæ à turbine agitatæ, quibus caligo tenebrarum reseruata est.* 2. Pet. 2.

De ciuitate Dei lib. 21. cap. 23. Peccasse quosdam Angelos, & in huius mundi ima detrusos, qui eis velut carcer est, vsque ad futuram in die iudicij vltimam damnationem, Apostolus Petrus apertissimè ostendit, dicens: *Quòd Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed carceribus caliginis inferni detrudens tradidit in iudicio puniendos reseruari.* 2. Pet. 2.

Lib. 4. cap. 3. De his vitijs cùm ageret Scriptura diuina: *A quo enim quis*, inquit, *deuictus est, huic & seruus additus est.* 2. Pet. 2.

Innocentius Primus. 410.

Epistola ad Exsuperium: Epistolæ Canonicæ numero septem: Iacobi Apostoli vna, Petri Apostoli duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Idacius. 430.

Aduersus Varimadum Arianum: Qui dona charismatum Apostolis & Prophetis propria contulit potestate, potestati non subijcietur alienæ, Petro Apostolo affirmante: *Nunquam humana voluntate* inquit, *prophetia allata est aliquando, sed à Spiritu sancto repleti loquebantur homines.* 2. Pet. 1.

Philippus Presbyter. 430.

Lib. 2. in Iob cap. 7. De his Petrus Apostolus ait: *Hi sunt fontes sine aqua, & nebula turbinibus exagitata.* 2. Pet. 2.

Sixtus Tertius. 440.

Libro de diuitijs: Beatus quoque Petrus ad prædicta consentit, cùm dicit: *Qui vocauit nos propria gloria & virtute, per quem maxima, & pretiosa nobis promissa donauit*, vt per hæc efficiamur *diuinæ consortes naturæ.* 2. Pet. 1.

Epistola de malis Doctoribus: De quo Propheta testatur, dicens: *Magnus est dies Domini, &c.* Et beatus Apostolus Petrus: *Aduenient autem dies Domini vt fur, in qua cæli magno impetu transibunt.* Ioel. 2. 2. Pet. 3.

Leo Primus. 445.

Epistola 103. ad Presbyteros & Diaconos Ecclesiæ Alexandrinæ: Quia, sicut ait B. Petrus Apostolus: *Non tardat Dominus promissum, sed patienter agit propter nos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam conuerti.* 2. Pet. 3.

Prosper. 450.

De promissionibus & prædictionibus Dei parte 3. c. 10. 2. Pet. 1.

Mira-

Mirabantur omnes, qui erant in templo, dicentes, quomodo hic legit, qui literas non didicit? Teſtatur Apoſtolus Petrus: *Non enim* ait, *voluntate humana allata eſt vnquam prophetia, ſed Spiritu ſancto acti locuti ſunt homines Dei.* 2. Pet. 1.

Cæſarius Arelatenſis. 470.

Homilia 28. Talibus conuenit B. Petri vera & multum timenda ſententia: *Melius*, inquit, *fuerat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quam poſt cognitionem retrorſum reuerti.* 2. Pet. 2.

Homil. 31. De illis talibus horribiliter clamat Apoſtolus Petrus: *Si enim fugientes coinquinationes mundi, his rurſum implicati ſuperantur, facta ſunt eorum poſteriora peiora prioribus.* 2. Pet. 2.

Saluianus Maſſilienſis. 470.

De prouidentia Dei lib. 4. Quod quidem etiam B. Apoſtolus Petrus euidenter expoſuit, dicens de vitioſis ac tepidis, hoc eſt malè viuẽtibus Chriſtianis: *Melius erat illis non cognoſcere veritatem, quàm cognoſcentes retrorſum reflecti à tradito ſibi mandato: contigit illis rei veri Prouerbij: canis reuerſus ad ſuum vomitum.* 2. Pet. 2.

Fauſtus Rhegienſis. 480.

De libero arbitrio cap. 19. Sed & per Apoſtoli Petri ſententiam voluntas benigniſſimi inſinuatur auctoris: *Non tardat*, inquit, *Dominus promiſſum ſuum, ſed patienter agit, propter vos nolens aliquos perire.* 2. Pet. 3.

Vigilius Tridentinus. 480.

Lib. 5. *contra Eutychen*: Et Petrus de ipſo: *Lapidem*, inquit, *ab hominibus reprobatum, à Deo autem electum, ac pretioſum.* Nunquid Dei Filius ex natura, qua Deus eſt, & non ex illa potius, qua homo eſt, factus electus poterit appellari, vt inde natura diuinitatis eligeretur, quæ vna eſt, & quæ in pluribus non poteſt deputari? 2. Pet. 2.

Gelaſius. 490.

In Catalogo ſacrarum Scripturarum: Canonicæ epiſtolæ numero ſeptem: Iacobi epiſtola vna, Petri Apoſtoli epiſtolæ duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Fulgentius. 500.

* *Ad Thraſimundum Regem lib.* 2. *cap.* 2. Cùm verò quædam pars eius de cæleſti beatitudinis culmine in imam perpetuamque cernitur deuoluta miſeriam, B. Petro dicente: *Quia Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed carceribus caliginis inferni tradidit, in iudicio puniendos reſeruari*: profectò cognoſcitur, vniformi cunctos opprimi potuiſſe ruinæ conſortio. 2. Pet. 2.

De remiſſione, peccatorum lib. 2. *cap.* 2. Sterilis pœnitentia remiſſionis fructu priuabitur, ſi diuinitus indulti temporis opportunitas omittatur. Propter quod B. Petrus dicit: *Non tardat Dominus promiſſum ſuum, &c.* Obſecro Euthymi chariſſime, ne te pigeat intenta conſideratione penſare, quantum ſit ponderis in hac apoſtolici virtute ſermonis. Neque enim debet tamquam leue contemni, quòd B. Petrus ob hoc dicit Deum patienter ferre, quia *non vult aliquem perire, ſed omnes in pœnitentiam conuerti.* 2. Pet. 2.

Iunilius Africanus. 540.

In Geneſin: Nam & ipſa præcipuam habet cognationem cum aquis, vtpote quæ ſine harum ſucco & irrigatione non ſolùm fructificare, ſed & nec ipſa conſiſtere poſſit, Petro atteſtante, qui ait: *Quia cæli erant prius, & terra de aqua, & per aquam conſiſtens Dei verbo.* 2. Pet. 3.

Caſſiodorus. 540.

Prologo in Pſalterium: Eſt prophetiæ magnificum nimis, & veriloquum dicendi genus, non humana voluntate compoſitum, ſed diuina inſpiratione profuſum, ſicut ait Petrus Apoſtolus: *Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed ſancto Spiritu inſpirati locuti ſunt homines Dei.* 2. Pet. 1.

Pelagius Secundus. 580.

Epiſtola 1. Audiamus quid primus omnium Apoſtolorum dicat: *Si quid patimini propter iuſtitiam, beati eritis.* 1. Pet. 3.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 8. *Moralium cap.* 11. Cetus carcere conſtringitur: quia malignus eſt ſpiritus in inferioribus deiectus, ne ad cæleſtia euolare queat pœnæ ſuæ pondere coarctatur, Petro atteſtante, qui ait: *Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit, in iudicio cruciandos reſeruari.* 2. Pet. 2.

Homil. 10. *ſuper Ezechielem*: Sed videamus, ſi quis ex Apoſtolis eum, qui Paulo datus eſt, intellectum miratur: Ipſe nobis Apoſtolorum primus requirendus eſt, qui diſcipulos admonens, ait: *Sicut & chariſſimus frater noſter Paulus ſcripſit vobis, &c.* 2. Pet. 3.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib. 6. *Originum cap.* 1. In nouo Teſtamento ſunt: Paulus in quatuordecim epiſtolis, Petrus in duabus, Ioannes in tribus, Iacobus & Iudas in ſingulis.

Encherius Gallus. 640.

Lib. 3. *Regum cap.* 22. Et Apoſtolus Petrus de Domino loquens ait: *Et habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes.* 2. Pet. 1.

Eligius. 640.

Homil. 8. Qui ſubſtantiam ſuam tribuit Deo, & animam ſuam offert inimico, impletur in eo, quod ſcriptum eſt: *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius?* Quam rem Petrus Apoſtolus exprimit, aiens: *Canis reuerſus ad vomitum, & ſus lota in volutabro cœni.* Eccl. 34. 2. Pet. 3.

Iulianus Pomerius. 670.

Lib. 3. *contra Iudæos*: Sic Petrus ipſe diſcipulorum omnium primus, nullis reuelationum obicibus prædicationem ſuam cernens obnoxiam, inquit: *Notam vobis facimus Domini noſtri Ieſu Chriſti virtutem, & præſentiam, ſpeculatores facti illius magni iudicij.* 2. Pet. 1.

Beda. 700.

In ſecundam epiſtolam D. Petri: *Ecce hanc vobis ſecundam ſcribo epiſtolam.*) Vnde conſtat hanc ipſam, quibus & priorem epiſtolam miſerat, electis proſelytis, &c. ſcriptam.

Alcuinus 750.

De virtutibus & vitijs cap. de Pœnitentia: De his qui poſt lachrymas ad delicta reuertuntur priora, B. Petrus terribiliter ait: *Canis reuertitur ad ſuum vomitum.* 2. Pet. 2.

Synodus Francofordienſis. 794.

Epiſtola ad Præſules Hiſpaniæ: Vnde Adam fuit ſeruus factus, niſi ex peccato, Apoſtolo Petro atteſtante: *Qui enim peccatum facit, ſeruus eſt peccati?* 2. Pet. 2. Ioan. 8.

Haymo. 820.

Dominica 5. *poſt Pentecoſten*: Teſte enim Apoſtolo Petro: *Cuius opera facit quis, eius filius appellatur.* 2. Pet. 2.

Concilium Pariſienſe. 829.

Lib. 1. *cap.* 9. Vt impleatur in illis, quod B. Petrus Apoſtolus ait: *Melius enim erat iis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti, &c.* 2. Pet. 2.

Freculphus Lexouienſis 840.

Tomo 2. *lib.* 1. *cap.* 26. Petrus duas ſcripſit epiſtolas, quæ Catholicæ nominantur.

Paſchaſius Radbertus. 880.

Libro 2. *in Lamentationes Hieremiæ, litera Nun*:

Schiſmatici ac praui Doctores, qui à veritate rectæ fidei & ſtatu bonorum operum ſubuertunt, teſte Petro Apoſtolo: *Fuerunt, ait, & ſeudoprophetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces, qui inducunt ſectas perditionis.* 2. Pet. 2.

Radulphus Flaniacenſis. 930.

Præfatione in Leuiticum: Vnde B. Petrus, cùm ad inſinuandam Domini noſtri Ieſu Chriſti diuinitatem vocis paternæ mentionem feciſſet, quam ipſe audierat de cœlo allatam, cùm eſſet cum eo in monte ſancto: quia tamen per malignos ſpiritus ſimilia fieri poſſunt ad hominum deceptionem, ad Scripturas continuò nos reuocauit: *Sed habemus certiorem propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes, tanquam lucerna lucenti in caliginoſo loco.* 2. Pet. 5.

Smaragdus Abbas. 970.

Ad cap. 2 Regulæ D. Benedicti: Nam & Petrus Apoſtolus de hac ſe re ſic ait: *Non tardat Dominus promiſſionem, ſed patienter agit propter vos, nolens aliquem perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti.* 2. Pet. 3.

Ad caput 9. recenſens Canonicas ſacræ Scripturæ libros, ait: Epiſtolæ Pauli quatuordecim, Petri duæ, &c.

Leo Nonus. 1050.

Epiſtola ad Michaelem & Leonem Epiſcopos cap. 12. Vt omnia membra Catholicæ matris cognoſcant, nos eſſe illius Petri diſcipulos, qui ſic in epiſtola ſua ait de ſe: *Non enim indoctas fabulas ſecuti, notam vobis fecimus Domini noſtri Ieſu Chriſti virtutem, ſed ſpectatores facti illius magnitudinis.* 2. Pet. 1.

Petrus Damianus. 1050.

Epiſtola 2 Illo nempe die, ad quem omnis præcedentium ſeculorum intentio ac ſumma colligitur, cui cuncta Scripturarum ſacrarum volumina famulantur: de quo hæc Petrus, vt audientium corda digno terrore concuteret: *Aduenit, inquit, dies Domini, ſicut fur, in quo cœli magno impetu tranſient, elementa verò calore ſoluentur.* 2. Pet. 3.

Sermone in feſtiuitate Sancti Eleuchadij Epiſcopi. Veruntamen vtrique huic prudenter ſimplici beatus Petrus ſapientiæ teſtimonium perhibet. Nam de Paulo ait: *Sed chariſſimus frater noſter Paulus, ſecundùm datam ſibi ſapientiam, ſcripſit vobis.* 2. Pet. 3.

Radulphus Ardens. 1060.

Sermone de Apoſtolis: Petrus in epiſtola Canonica ait: *Non enim voluntate humana allata eſt prophetia, ſed Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti homines Dei.* 2. Pet. 1.

Anſelmus. 1080.

Ad caput 2. epiſtolæ ad Galatas: Petrus non ſolùm tunc patienter hanc reprehenſionem pertulit, ſed etiam poſt, dum ſecundam ſcriberet epiſtolam, laudauit epiſtolas Pauli, in quibus reprehenſionem iſtam legerat. Certè niſi legiſſet Pauli epiſtolas, non laudaſſet. 2. Pet. 3.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

Lib. 1. in Geneſin cap. 50. Aër aqua rectè poteſt dici, quippe qui ex aqua, vel per aquam conſiſtit. Vnde dicitur in epiſtola Petri Apoſtoli: *Latet enim eos hoc volentes, quòd cœli erant prius, & terra de aqua, & per aquam conſiſtens Dei Verbo.*

Bernardus 1130.

In paruis Sermonibus, Serm. 66. Quis dubitet Apoſtolum Paulum eſſe ſapientem, cùm & Petrus eius Coapoſtolus ſententiam ei datam aſtruat, & eiuſdem Apoſtoli tota verborum ſeries nihil aliud quàm ſapientiam redoleat? 2. Pet. 3.

Otto Friſingenſis. 1150.

Libro 8. Chronicorum cap. 8. His concordans ex noſtris Petrus: *Cœli, inquit, erant prius, & terra de aqua, &c.* Et infra: *Aduenit autem dies Domini magnus, in quo cœli magno impetu tranſibunt.* 2. Pet. 3.

Guarricus Igniacenſis 1170.

Sermone 4. in Epiphania Domini: Ego poſtquam baptiſmo lotus fui, non vnum mortuum, ſed tot mortuos quot opera mortis tetigi, & iuxta Petrum Apoſtolum, contigit mihi illud veri prouerbij: *canis reuerſus ad vomitum ſuum, & ſus lota in volutabro luti.* 2. Pet. 2.

Innocentius Tertius. 1200.

Ad Pſalm 7. Pœnitentialem: *Notam fac mihi)* Hoc vtique fecit Deus, cùm propheticum ſermonem accendit, cui ſicut Petrus ait, *debemus attendere, quaſi lucerna lucenti in caliginoſo loco, donec illuceſcat dies.* 2. Pet. 1.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 2. Aduentus: Beatus Petrus in epiſtola Canonica ait: *Habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes tamquam lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec dies illuceſcat, & lucifer oriatur.* 2. Pet. 1.

Bonauentura. 1260.

Ad caput 6. Lucæ: De primis ſex gradibus, quibus ad charitatem peruenitur, dicitur 2. Petri 1. *Vos autem curam omnem ſubinferentes, miniſtrate in fide veſtra virtutem, in virtute autem ſcientiam, in ſcientia autem abſtinentiam, &c.* 2. Pet. 1.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate eccleſiaſtica quæſtione 17. artic. 4. Petrus dicit in ſecunda Canonica ſua capite 1. *Scio quod velox eſt depoſitio tabernaculi mei, ſecundùm quod Dominus reuelauit mihi.* 2. Pet. 1.

Martinus Polonus. 1320.

In Petro: Hic ſcripſit duas epiſtolas, quæ Canonicæ nominantur.

Thomas Waldenſis. 1414.

Doctrinalis fidei lib. 2. artic. 2. cap. 23 Hos corripiebat Petrus palam in ſecunda Canonica, in fine præmonendo fideles: *Satagite inuenire immaculati & in pace, & Domini noſtri longanimitatem ſalutem exiſtimate: ſicut & dilectiſſimus frater noſter Paulus, ſecundùm datam ſapientiam, ſcripſit vobis, &c.* 2. Pet. 3.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De triumphali Chriſti agone cap. 23. Ipſe Prophetarum ora compleuit, vt certa veritatis ſcientia tamquam præterita futura prædicerent: *Non enim, (teſte Apoſtolo) voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu ſancto locuti ſunt ſancti Dei homines.* 2. Pet. 1.

ARTICVLVS VIGESIMVSQVINTVS.

1. IOANNIS V. VERBA ILLA: TRES SVNT QVI TESTIMONIVM DANT IN CAELO, PATER, VERBVM, ET SPIRITVS SANCTVS, ET HI TRES VNVM SVNT, NON EXPVNGENDA ESSE: SED VT CANONICAM SCRIPTVRAM VALERE AD ECCLESIASTICA dogmata confirmanda.

DVBITANT, AVT NEGANT.

Anno post natũ Christum

630. *ARIANI, quia videbant manifestissimè hic Trinitatem asseri, primi hac verba ex quibusdam Græcis & Latinis Bibliis expunxisse videntur.*

1050. *Ex Græcis Oecumenius in hunc scribens locum: Ex Latinis Patribus Augustinus,* contra Maximinũ lib. 3. cap. 22. *Leo,* Epist. 10. cap. 5. *& Beda,* in Commentarijs, *non videntur in suis Bibliis hac verba legisse: nec Syriaci Codices habent.*

1516. *Erasmus Roterodamus,* in prima noui Testamenti translatione, *verba hæc omisit: in secunda editione ex Græco Britannico exemplari restituit.*

1520. *Martinus Lutherus,* in suis Germanicis Biblijs, *omninò omisit.*

1530. *Anabaptistæ contendunt primam Ioannis Epistolam adscitijs additionibus falsatam sumpto hinc argumento, quòd in quinto eius capite addita sit sententia:* Tres sunt, qui testimonium dant in cęlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus. *Quam sententiam dicunt eo in loco insertam à fautoribus Trinitatis, reclamantibus omnibus vetustis Græcis exẽplaribus.* Sixtus Senẽsis lib. 7. sacræ Bibliothecæ hæresi 9. obiect. 7.

1540. Ioannes Bugenhagius ad cap. 3. Ionæ, reprehendens Erasmum, quòd scribit se ex Britannico exemplari Græco addidisse hæc verba in posteriori editione: *Obsecro,* inquit, *Chalcographos & eruditos viros, qui Calcographis adsunt, vt cũ rursus post hac nouum Testamentum Græcè excudendum est, illam additionẽ omittant, & in reddant, & restituãt priori suæ integritati & puritati ad gloriã Dei, & vel hunc honorem habeant Erasmo defuncto, ne hanc depravationem sub nomine eius in epistola Ioannis relinquãt.*

1575. Ioannes Sommerus Trinitarius contra Petrum Carolium lib. 2. cap. 10. fol. 155. *Quomodo irrepserint illa verba de tribus testibus videris Carolus, nobis nihil obsunt, etiamsi retineamus.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Athanasius. 340.

De vnita deitate Trinitatis lib. 1. Quamuis in superioribus exemplis Scripturarum tacita sint nomina personarum, tamen vnitum nomen diuinitatis per omnia est in his demonstratum, sicut & in hoc exemplò veritatis, in quo nomina personarum euidenter sunt ostensa, & vnitum nomen naturale clausè est declaratum, dicente Ioanne Euangelista in epistola sua: *Tres sunt, qui testimonium dicunt in cælo, Pater, & Verbum, & Spiritus:* Et in Christo Iesu vnum sunt, non tamen vnus est, quia non est eorum vna persona. Nam vnum quod dixit de vtrisque, quid aliud intelligitur, quam quod Deus Pater idem ipse dicatur, & Dominus idem ipse sit, & Spiritus, & Filius Deus?

Cyrillus Alexandrinus, 430.

De rectâ in Deum fide ad Reginas: Ex prima epistola Ioannis: *Quoniam tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt.*

ASSERVNT PATRES LATINI.

Higinus. 138.

Epistola ad omnes Christi fideles: Et iterum ipse Ioannes ad Parthos scribens ait: *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt.*

Cyprianus. 250.

Ioan. 10. *De vnitate Ecclesiæ:* Dicit Dominus: *Ego & Pater vnum sumus.* Et iterum de Patre, & Filio, & Spiritu sancto scriptum est: *Et hi tres vnum sunt.* Et quisquã credit hanc vnitatem de diuina firmitate venientem, Sacramentis cælestibus cohærentem scindi in Ecclesia posse, & voluntatum collidentium diuortio separari?

Idacius Clarus. 420.

Ioan. 1. *Aduersus Varimadum Arianum:* Ioannes Euangelista ait: *In principio erat Verbum, & Deus erat Verbum.* Item ipse ad Parthos: *Tres sunt,* inquit, *qui testimonium perhibent in terra, aqua, sanguine, & caro, & tres in nobis sunt. Et tres sunt, qui testimonium perhibent in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus, & hi tres vnum sunt.* 1. Ioan. 5.

Eugenius Carthaginensis. 480.

In confessione fidei ad Hunericum Regem: Et vt luce clarius vnius diuinitatis esse cum Patre & Filio Spiritum sanctum doceamus: Ioannis Euangelistæ testimonio comprobatur. Ait namque: *Tres sunt qui testimonium perhibent in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt.* Nunquid ait: Tres indifferenti qualitate seiuncti, aut quibuslibet diuersitatum gradibus, longo separationis interuallo diuisi? Sed, *Tres,* inquit, *vnum sunt.*

Fulgentius. 500.

Responsione contra Arianos, paulò ante finem: Beatus

Ioannes Apoſtolus teſtatur dicens: *Tres ſunt, qui teſtimonium perhibent in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus: & tres vnum ſunt.* Quod etiam beatiſſimus Martyr Cyprianus, in epiſtola de vnitate Eccleſiæ, confitetur, dicens. Qui pacem Chriſti & concordiam rumpit, aduerſum Chriſtum facit: qui alibi præter Eccleſiam colligit, Eccleſiam ſpargit. Atque vt vnam Eccleſiam vnius Dei eſſe monſtraret, hæc conſeſtim teſtimonia de Scripturis inſeruit. Dicit Dominus: *Ego & Pater vnum ſumus.* Et iterum de Patre & Filio, & Spiritu ſancto ſcriptum eſt: *Et tres vnum ſunt.*

Ioannes Secundus P. 530.

Epiſtola ad Valerium Epiſcopum: Ioannes Euangeliſta ad Parthos: *Tres ſunt*, inquit, *qui teſtimonium perhibent in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis, & tres vnum ſunt. Et tres ſunt, qui teſtimonium perhibent in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus, & hi tres vnum ſunt.*

Ambroſius Ansbertus. 760.

Ad caput 1. Apocalyp. *Qui eſt teſtis fidelis.* Ea locutionis regula, quam ſupra præmiſimus, ſolus hoc loco Filius teſtis vocatur fidelis, cùm & Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſimul teſtimonium perhibeant de ipſis, ſicut ſcriptum eſt: *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.* Sciendum autem, quia ſicut hi tres vnum ſunt, ſic horum teſtimonium vnum eſſe cognoſcitur, quamquam alterius teſtimonio alter inſinuetur.

Radulphus Ardens. 1060.

Ad epiſtolam Dominica ſecunda poſt Paſcha: Non tantùm Spiritus hoc teſtificatur, imò etiam tres idem teſtificantur. *Quoniam tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus*: Hi enim tres teſtificantur in Iordane, & in monte Thabor, quia Chriſtus eſt verus Deus. *Et hi tres vnum ſunt.* non tantùm in teſtimonio, ſed etiam in eſſentia.

Rupertus Tuitienſis. 1120.

De operibus Spiritus ſancti lib. 3. de Sapientia lib. 2. c. 4. Ioannes autem: *Quia tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis: & tres qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus*, ſermonis auctoritas procul dubio diuina eſt: quia nimirum, qui hoc loquitur, non ab homine vel per hominem accepit, aut didicit, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti.

Hugo Victorinus. 1130.

Lib. 1. de anima cap. 10. Et vt *tres ſunt, qui teſtimonium perhibent in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus*, addantur teſtes ſacerdotes cordi noſtro & ori, vt *in ore duorum vel trium ſtet omne verbum.*

Alexander Tertius. 1169.

Epiſtola ad Soldanum Iconij: Prænominatus Ioannes in epiſtola ſua Canonica dicit: *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.*

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 2. in Feſto Penteceſtes: Spiritus iſte incunctanter eſt Patri ac Filio conſubſtantialis ac coæternus, ſicut Ioannes Euangeliſta teſtatur: *Tres ſunt*, inquit, *qui teſtimonium dant in cælo: Pater, Verbum, & Spiritus: & hi tres vnum ſunt*: vnum in natura, vnum in nomine, vnum in poteſtate.

Concilium Lateranenſe. 1215.

Cap. 2. Quemadmodum in Canonica epiſtola Ioann[es] legitur: *Quia tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.*

Iacobus Vitriacus. 1220.

In die Natalis Domini, ex Euangelio ſecundum Ioannem: Et Ioãnes in epiſtola Canonica: *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt.*

Thomas Aquinas. 1250.

In explicatione huius epiſtolę: *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt* in eſſentia: quia vnus Deus. Geneſ. 23. Abraham tres vidit, & vnum adorauit.

Iacobus Genuenſis. 1280.

Sermone 3. de ſancta Trinitate: *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt.* 1. Ioan. 5. Sanctus Ioannes Euangeliſta, recũbens ſupra pectus Domini, & fluenta ſapientiæ inde hauriens, myſterium ſanctæ Trinitatis & vnitatis nobis ſub breuibus tradidit, dicens: *Tres ſunt*, &c.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad caput 5. huius epiſtolæ: *Tres ſunt, qui teſtimonium perhibent in cælo*: veritatem manifeſtando, *Pater* ingenitus, *Verbum* genitum, & *Spiritus ſanctus* procedens à Patre & Verbo: *& hi tres vnum ſunt* in eſſentia.

Guido Carmelita. 1330.

In Summa, de Iudeis, errore 9. Ioannis Canonicæ epiſtolæ nos regulant, vt diligamus nos inuicem, &c. Nam *tres hi in cælo teſtificantur*, ſcilicet *Pater, Verbum*, id eſt, Filius, *& Spiritus: & hi tres vnum ſunt*, vt aſſerit Ioanne.

De Valdenſibus cap. 21. Credere oportet in Spiritum ſanctum, quòd eſt Deus, tertia in Trinitate perſona, 1. Ioan. 5. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus: & hi tres vnum ſunt.*

Bernardinus Senenſis. 1430.

Dominica 1. Quadrageſimæ Sermone 9. Debito æquali diuinus honor ſacerquè cultus omnibus illis debetur perſonis. Et de hoc 1. Ioan. 5. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.*

Laurentius Iuſtinianus. 1440.

De caſto connubio Verbi & animæ cap. 19. Sed de Spiritu ſancto quid? Nonne Pater & Filius Deus vnus? Nonne & Spiritus ſanctus? *Tres ſunt*, ait Ioannes, *qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.* Vnus quidem Deus, vna virtus, vna eſſentia, vna diuinitas.

Ioannes de Turrecremata. 1460.

In Meditationibus: Ad notitiam S. Trinitatis manu ducimur in Scripturis diuinis, per expreſſionem propriorum nominum. Inquit enim Scriptura ſacra: *Tres, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.*

ARTICVLVS VIGESIMVSSEXTVS.

IOANNIS APOSTOLI SECVNDAM ET TERTIAM EPISTOLAM VT SACRAM SCRIPTVRAM, VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA PROBANDA.

DVBITANT, AVT NEGANT.

Anno post natũ Christum 390.

IERONYMVS in vita Ioannis: *Ioannis reliquæ duæ sunt epistolæ, quarum primè principium est*: Senior Electæ Dominæ: *sequentis*: Senior Gaio charissimo, quem ego diligo in veritate: *Ioannis Presbyteri asseruntur, cuius & hodie sepulchrum est apud Ephesum: & nonnulli putant, duas memoriæ eiusdem Ioannis Euangelistæ esse.*

1520. Thomas Caietanus in Commentarijs referens hæc D. Hieronymi verba: *Ambæ*, inquit, *minoris auctoritatis sunt.*

1510. Erasmus Roterodamus in Commentarijs: *Constat inter auctores, primam Ioannis Epistolam eius esse Ioannis, quem Iesus dilexit plurimum. Cæterùm duas posteriores Ioannes Presbyter scripsit, non Ioannes Apostolus.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Dionysius Areopagita. 100.

De cœlesti Hierarchia cap. 3. Est omnium diuinium, vt eloquia sacra aiunt, *Dei cooperatorem fieri, & ostendere diuinam in seipso actionem relucentem.* 1. Io. v. 8.

Clemens Alexandrinus 200.

In secundam epistolam Ioannis: Secunda Ioannis epistola, quæ est ad virgines scripta, simplicissima est: scripta verò est ad quandam Babyloniam Electam nomine: significat autem electionem sanctæ Ecclesiæ. Astruit in hac epistola persecutionem fidei extra charitatem non esse, &c.

Origenes. 230.

Homilia 7 in Iosuam, *enumerans nouæ Legis libros, addit & Ioannem tuba canere per epistolas suas, & Apocalypsin.*

Lib. 1. Commentariorum in Matth. (apud Eusebium libro 6. cap. 8.) *recensens nouæ Legis libros*: Scripsit, *inquit*, Ioannes tres epistolas, è quibus duæ per breues, de quibus apud quosdam dubia est sententia.

Alexander Alexandrinus. 330.

Epistola ad Ecclesiæ ministros de Arianis: Par est, vt nos, qui sumus Christiani, omnes, qui contra Christum loquuntur, tamquam Dei hostes & corruptores animorum deuitemus: neque id genus hominibus, sicut præcipit beatus Ioannes, vel *Aue dicamus, ne quando illorum peccatis communicemus.* 2. Io. v. 10.

Athanasius. 340.

Epistola 39. recensens nouæ Legis libros: Epistolæ, quæ dicuntur Canonicæ, septem Apostolorum, sicut Iacobi vna, Petri duæ, deinde Ioannis tres, &c.

In Synopsi, de secunda epistola Ioannis: Hanc senior factus Dominæ scribit, & liberis eius. Est autem argumentum eius tale, &c.

De tertia Ioannis: Ista quoque Ioannis est, vt habet inscriptio. Missa est autem ad Gaium. Et primùm quidem laudat eum, propter testimonium hospitalitatis.

Concilium Laodicense. 360.

Cap. 56. Epistolæ Catholicæ septem, nempe Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Ephræm Syrus 360.

In interrogationibus & responsionibus: Hæreticos non oportet amare, neque cum ijs versari, aut cum ipsis orare, cibumue sumere, neque in domum eos recipere, neque Aue illis dicere, ne prauis illorum operibus communicemus. 2. Io. v. 10.

Oratione: *Quòd iudicia rebus abstinendum sit Christianis*: Et ne durum vobis appareat, quod dixi: *Sine Deo*: Non enim meus est hic sermo, sed sancti Ioannis Theologi sic dicentis: *Omnis, qui recedit, & non permanet in doctrina Dei, Deum non habet.* 2. Io. v. 2.

Didymus Alexandrinus. 360.

Scripsit Enarrationes in secundam & tertiam epistolam Ioannis: Enarratio in secundam incipit: *Et hæc est Charitas, vt ambulemus secundùm mandata eius.* Præsens dictum concordat his, quæ in prima epistola relata sunt, &c. Enarratio in tertiam incipit: *Charissime nolo imitari malum*, &c. Cùm nulla communio sit luci ad tenebras, aut concordia Christo cum Belial, &c.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Carmine de libris veteris ac noui Testamenti:

Catholicæ septem, inter quas prima Iacobi,
Et gemina Petri subeunt, tres deinde Ioannis:
Septima post illas succedit epistola Iudæ.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Epist. ad Hieronymum: Quamobrem cauete, & effugite eiusmodi homines, iuxta quod scriptum est: *Si quis non adfert ad vos Ecclesiasticam fidem, hunc nec Aue dixeritis.* 2. Io. v. 10.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 19. ex 7. capite Matth. Si ergo videris hominem Chriſtianum, ſtatim conſidera, ſi confeſsio eius conueniat cum Scripturis, verus eſt Chriſtianus: ſi autem non eſt, quemadmodum Chriſtus mandauit, falſus eſt: Sic enim & Ioannes, cùm de
o.v.10 hæreticis ſcripſiſſet epiſtolam, non dixit: *Si quis venit ad vos* non habens nomen Chriſti, *nec aue ei dixeritis*: ſed: *ſi quis non attulerit iſtam doctrinam*: iudicium Chriſtianitatis non ad nomen retulit, ſed ad confeſsionem.

Palladius Diaconus. 420.

De vita Ioannis Chryſoſtomi: Sicut in epiſtolis Canonicis Caio contra Epiſcopum quendam ſcribit Ioannes, hoſpitalem Caij maximè ſuſcipiens, eumque admonẽs, ne malos imitetur Epiſcopos. Eſt au-
o.v.1. tem hic fermè textus epiſtolæ: *Caio dilectiſſimo, quem ego diligo in veritate. Dilectiſſime in omnibus te rectè incedere cupio*, &c.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

8.v.10 Lib. 8. de adoratione in ſpiritu & veritate: *Huiuſmodi hominibus neque aue dixeritis*, inquit Saluatoris noſtri diſcipulus Nõ quòd in humanis nos moribus eſſe doceat, ſed quod ad commercia cum lupo iocunda inepta ſit ouis, & inter eos, qui animi ſenſibus differunt, nulla conuentio eſſe poſsit.

Lib. 12. An non hoc planè illud eſt, quod nos docuit illud ſanctorum hominum par Paulus & Io-
Io.v.10 annes? Hic enim dixit: *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert neque Salue ei dicatis.* Ille verò:
it.3. *Hæreticum hominem poſt vnam aut alteram correptionẽ deuita.*

Acacius Conſtantinopolitanus. 470.

Io.v.10 *Epiſtola ad Petrum Antiochenum*: Ergo omninò de te hoc ſcriptum eſt: *Si quis non confitetur Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in carne venisſe, ſit anathema.*

Iſychius Hieroſolymitanus. 580.

In Leuiticum lib. 7. cap. 21. Qui autem illi ſint alibi ipſe admonet: *Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam admonitionem deuita.* Sed & Ioannes: *Si quis* 2.Io.v.10
venit ad vos, & doctrinam hanc non affert, non ſuſcipiatis eum in domum, nec aue ei dixeritis.

Leontius. 610.

De Sectis actione 2. Epiſtolæ Catholicæ numero ſeptem: prima Iacobi, ſecunda & tertia Petri, quarta, quinta, & ſexta Ioannis, ſeptima Iudæ.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Orthodoxa fidei lib. 4. cap. 18. Catholicæ epiſtolæ vna Iacobi, Petri duæ, tres Ioannis, Iudæ vna.

Lib. 1. Parallelorum cap. 19. De veritate & teſtimonio certo: *Maiorem hac lætitiam non habeo, quàm vt audiam filios meos in veritate ambulare.* 3.Io.v.4.

Lib. 2. c. 93. De Monachis & eorum exercitatione: *Videte vosmetipſos ne perdatis, quæ operati eſtis, ſed vt* 2.Io.v.8.
mercedem plenam accipiatis.

Oecumenius. 1080.

In argumento ſecundæ epiſtolæ Ioannis: Hanc, tamquam Senior, Dominæ & filijs ipſius miſit. Occaſio verò epiſtolæ hæc fuit: Cùm videret filios ipſius rectè in fide conuerſari, multoſq; ſeductores circumire ac dicere, non eſſe aduentum Chriſti in carne, ſcribit epiſtolam, ac primùm quidem commendat ipſius filios, quod rectè ambulent, &c.

In argumento epiſt. 3. Epiſtola eſt de hoſpitalitate, Et primùm quidem commendat Caium, pro quo ferebatur à multis teſtimonium de hoſpitalitate, & exhortatur vt in eodem maneat propoſito, &c.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 2. cap. 45. Petrus duas Catholicas ſcripſit epiſtolas, Ioannes tres, vnam autem Iudas.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De præſcriptionibus aduerſus hæreticos cap. 33. Ioan-
poc.2. nes verò in Apocalypſi idolothyta edentes, & ſtupra committentes iubetur caſtigare. Sunt & nunc alij Nicolaitæ, Caina hæreſis dicitur. At in epiſtola eos maximè Antichriſtos vocat, qui Chriſtum ne-
Io.v.7. garent in carne veniſſe, & qui non putarent Ieſum eſſe filium Dauid.

De carne Chriſti cap. 24. Etiamſi Angelus de cælo aliter euangelizauerit vobis, quàm nos, anathema ſit: ad energema Apelliacæ virginis Philumenes filium dirigit: *Certè qui negat Chriſtum in carne veniſſe, hic Antichriſtus eſt.*

Aurelius Chullabius. 250.

Apud Cyprianum in Synodo Carthaginenſi: Ioannes
Io.v.10 Apoſtolus in ſua epiſtola poſuit, dicens: *Si quis ad vos venit, & doctrinam Chriſti non habet, nolite eum admittere in domum veſtram, & aue illi ne dixeritis. Qui enim dixerit ei aue, communicat factis eius malis.*

Lucifer Calaritanus. 350.

De non conueniendo cum hæreticis ad Conſtantium Imperatorem: Item beatus cùm præcipiat Ioannes, vos
Io.v.4 fugiendos dicens: *Gauiſus ſum valdè, quòd inuenerim de filijs tuis ambulantes in veritate, ſicut mandatum accepimus à Patre. Oro te Domina, non ſicut mandatum ſcribẽs tibi, ſed quod habuimus ab initio, vt diligamus nos alterutrum: & hæc charitas, vt ambulemus ſecundùm mandata eius*, &c. Idcirco etenim etiam Apoſtolus in hac dicit ſecunda epiſtola: *Omnis qui credit, & non manet in doctrina Chriſti, Deum non habet: qui autem manet in doctrina eius, ille & Patrem, & Filium habet.*

Ambroſius. 370.

Ad Pſalm. 36. Et Ioannes ſenex cœpit ſcribere Euangelium & epiſtolas, qui cùm refugeret Apoſtolum ſeſcribere, *Seniorem* ſcripſit. Nec minor eſt æ-
2.Io.v.1. ſtimatus, cui cygnæa quædam ſuppeteret gratia ſenectutis.

Ad caput 16. ad Romanos: *Salutat vos Caius hoſpes meus* &c. Hic eſt Caius, vt arbitror, ad quem ſcribit
3.Io.v.1. Ioannes Apoſtolus, exultans in charitate eius, quam exhibebat paternitati, præbens ſumptus illis neceſſarios.

Hieronymus. 390.

Epiſtola 11. ad Ageruchiam de monogamia cap. 4. Legimus in carminum libro: *Vna eſt columba mea, vna perfecta mea, vna eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ.* Ad quam ſcribit idem Ioannes epiſtolam: *Senior* 2.Io.v.1.
Electæ Domine, & filijs eius.

Epiſt. 35. ad Euagrium: Clangat tuba Euangelica, filius tonitrui, quem Ieſus amauit plurimum, qui de pectore Saluatoris doctrinarum fluenta potauit: *Presbyter electæ Dominæ, & filijs eius quos ego diligo in* 2.Io.v.1.
veritate. Et in alia epiſtola: *Presbyter Caio chariſſimo,* 3.Io.v.1
quem ego diligo in veritate.

Ruffinus. 390.

In explicatione Symboli, referens Scripturæ noui Teſtamenti: Iacobi epiſtola vna, Iudæ vna, Ioannis tres, &c.

Augustinus. 400.

Libro expositionis inchoatae in epistolam Pauli ad Romanos: Ioannes in secunda epistola illis, quæ ad Timotheum sunt, consonat, dicens: *Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & Iesu Christo Filio Patris.* In tertiæ principio de Trinitate tacetur, credo quòd sit omnino breuissima. Sic enim incipit: *Senior Gaio dilectissimo, quem ego diligo in veritate:* quam veritatem pro ipsa Trinitate positam puto. 2.Io.v.1. 3.Io.v.1.

De doctrina Christiana lib.2.cap.8. Noui Testamenti auctoritas terminatur quatuor libris Euangeliorum, Petri epistolis duabus, Ioannis tribus, &c.

Concilium Carthaginense Tertium.395.

Cap. 47. Noui Testamenti Scripturæ sunt quatuor libri Euangeliorum, Petri Apostoli epistolæ duæ, Ioannis tres, Iudæ vna, &c.

Innocentius Primus. 410.

Epistola ad Exuperium Tholosanum cap.7. Noui Testamenti Scripturæ sunt, libri quatuor Euangeliorum, Pauli epistolæ quatuordecim, Ioannis tres, Petri duæ, &c.

Vincentius Lyrinensis. 430.

Contra hæreses cap.63. Quid est deuitare? Cum huiusmodi nec cibum sumere. Quid est deuita? *Si quis, inquit, venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite recipere eum in domum, nec aue ei dixeritis. Qui enim dixerit ei Aue, communicat operibus eius malignis.* 2.Io.v.10.

Gelasius. 490.

In Decretis: Ordo Scripturarum noui & æterni Testamenti: Euangeliorum libri quatuor, &c. Petri Apostoli epistolæ duæ, Ioannis tres, Iudæ, vna, &c.

M. Aurelius Cassiodorus. 540.

Diuinarum institutionum lib.1.cap.13. In epistolis Apostolorum, Pauli ad Romanos vna, &c. Ioannis tres, &c.

Gregorius Magnus. 590.

Lib.31. Moralium cap.7. *Obliniscitur quòd pes conculcet ea.*) Hunc pedem Ioannis Gaio formidabat, qui cùm multa Diotrephis mala præmisisset, adiunxit: *Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est.* 3.Io.v.11

Homil.9.in Ezechielem Hinc est enim, quòd Ioannes obtrectatoris sui linguam redarguit, dicens: *Is qui amat primatum gerere in eis Diotrephes, non recipit nos: propter hoc, si venero, commoneam eius opera, quæ facit, verbis malignis garriens in nos.* 3.Io.v.10.

Isidorus Hispalensis 620.

De officijs Ecclesiasticis lib.1. cap.12. Pauli quatuordecim epistolis subiunctæ sunt septem Catholicæ epistolæ, Iacobi, Petri, Ioannis, & Iudæ.

Beda. 700.

In secundam epistolam Ioannis: Quidam putant, hanc, & sequentem epistolam non esse Ioannis Apostoli, sed cuiusdam Presbyteri Ioannis, cuius sepulchrum vsque hodie monstratur in Ephesо. Sed nunc generalis Ecclesiæ consensus habet, quòd has epistolas Ioannes Apostolus scripserit: quia reuera multam verborum & fidei similitudinem cum prima eius epistola ostendit, & simili zelo detestatur hæreticos.

Ambrosius Ansbertus.760.

Ad cap.1. Apocal. Et idem Ioannes in epistola sua: *Sit vobiscum*, ait, *gratia, misericordia à Deo Patre, & Iesu Christo Filio Patris.* 2.Io.v.3.

Theodulphus Aurelianensis Epist. 850.

De sacræ Scripturæ libris:

Scribat vna Iacobi, Petriq; gemella,
Sunt tres Ioannu, vna, Iudæ, sua est.

Rabanus Maurus. 850.

In Vniuerso lib.5. cap.3. Ioannes Apostolus tres scripsit epistolas: quarum secunda, quæ Electæ scribitur, dilectionis hortatur studium: denotat etiam seductores, & ab hæreticis admonet esse declinandum. Tertiam autem Gaio scripsit, in qua collaudat eum in studio veritatis & opere misericordiæ: deinde denotat proteruiam cuiusdam Diotrephes, & Demetrio testimonium perhibet veritatis.

Ioannes Oclauus. 870.

Epistola 234. De talibus cauendis dicit egregius Doctor: *Si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, vt non commisceamini cum eo.* Hinc etiam & Coapostolus eius Ioannes huiusmodi nec *aue* dicendum concedit. 2. Thes. 3. 2.Io.v.10.

Smaragdus. 950.

Ad caput 9. Regulæ S. Benedicti, texens Catalogum veteris & noui Testamenti librorum: Epistola, *inquit,* Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Radulphus Flauiacensis. 950.

Lib.10.in Leuit.c.3. Ioannes quoque: *Rogo,* inquit, *te Domina, non tamquam mandatum nouum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, vt diligamus inuicem.* 2.Io.v.5.

Radulphus Ardens. 1050.

In Annuntiatione Mariæ: Quod nos imitantes, fratres mei, quando salutamus ad inuicem, salutemus ex vera pace, non ex prauitatis consensu, vt quidam faciunt, de cuiusmodi Ioannes dicit: *Ne Aue ei dixeritis. Qui enim dicit ei aue, communicat operibus eius.* 2.Io.v.10.

Anselmus Cantuarensis. 1080.

Ad cap.16. ad Romanos: Et Ioannes cuidam Gaio scribens, qui forsitan iste est, laudans eum, quia fratribus ministrabat. 3.Io.v.5.

Ad cap.5. priorис ad Timotheum: Nam & Petrus atque Ioannes in epistolis suis seipsos vocant *Seniores,* id est presbyteros, propter grauem maturitatem morum & sapientiæ, vel etiam propter ætatem. 1. Pet. 5. 2.Io.v.1. 3.Io.v.1.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

De operibus Spiritus sancti libro 5. de Consilio cap.13. Dicit enim vnus ex illo conuentu notæ charitatis & mansuetudinis Apostolus: *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite accipere eum in domum, nec aue ei dixeritis.* 2.Io.v.10.

Hugo Victorinus. 1130.

Eruditionis didascalicæ cap.9 Litera aliquando perfecta est, quando ad significandum id, quod dicitur, nihil præter ea, quæ posita sunt, vel addere, vel minuere oportet, vt: *Omnis sapientia à Domino Deo est:* aliquando imminuta, quando subaudiendum aliquid relinquitur, vt: *Senior electæ Dominæ.* Eccl.1. 2.Io.v.1.

Bonauentura. 1260.

De cælesti Hierarchia, de sex alis Seraphim: Hic est quartus ordo gemmarum triplici circumsectione quasi pretiosorum trium lapidum ornatu complendus. Ait enim Ioannes: *Videte vosmetipsos, ne perdatis, quæ operati estis,* supple in alijs: *sed vt mercedem plenam suscipiatis.* 2.Io.v.8.

Nicolaus Lyranus. 1320.

In secundam Epist. Ioannis: *Senior Electæ Dominæ.*) Postquam beatus Ioannes in epistola prima instruxit fideles generaliter, hic conuenienter in duabus epistolis instruit aliquas personas specialiter.

suarum personat tubis: Iacobus quoque,& Iudas addit nihilominus quoque & Ioannes tuba canere per epistolas suas,& Apocalypsin.

1.Cor.6. *Ad Matth.cap.13.* Et Iudas scripsit epistolam, paucorum quidem versuum, sed plenam efficacibus verbis gratiæ cœlestis: qui in principio dicit: *Iudas Iesu Christi seruus, frater autem Iacobi.*

Iud. v.6

In Matthæum tractatu 9. An nescitis quoniam Angelos iudicabimus? Nunquid secularia? Sed & Iudas dicit: *Quoniam Angelos Dei, qui non custodierunt principatum suum, sed reliquerunt propriam habitationẽ Deus in iudicio magnæ diei vinculis grauibus sub caligine conseruabit.*

Ad cap. 5. ad Romanos: Et quomodo ante legem Mosi vel serpens condemnatus est, vel inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum? Quomodo etiam, 9. Iudas Apostolus in epistola dicit, poterit explicari? Iud.v. 6. *Angelos quoque, qui non seruauerunt principatum suum, sed dereliquerunt domicilium suum, in iudicium magni diei æterna vinculis constrictos sub caligine reseruauit?*

Athanasius. 340.

Epistola 39. enumerans Canonicas nouæ Legis libros: Epistolæ, inquit quæ dicuntur Canonicæ, septem Apostolorum, sicut Iacobi vna, Petri duæ, & post eas Iudæ vna.

In Synopsi de Epistola Iudæ: Hanc Iudas epistolam, quemadmodum & inscripta est, illis scripsit, qui iam crediderunt. Est autem eius argumentum tale, &c.

Didymus Alexandrinus. 360.

Scripsit Commentaria in epistolam Iudæ, quæ Parisijs impressa sunt in B.b. Pat. quorum tamen incertum est: Omninò quoniam Iesus, &c.

Concilium Laodicense. 360.

Cap. 58. Epistolæ Catholicæ septem, nempe Iacobi vna, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Ephræm Syrus. 360.

De his, qui animas ad impudicitiam pelliciunt, cùm dicant nihil malè esse: Quos quidem & alius redarguit discipulus, dicens: Iud.v.1. *Iudas Iesu Christi seruus, frater autem Iacobi, ij qui sunt in Deo Patre dilecti, & Christo Iesu conseruati, & vocati: misericordia vobis & pax in charitate adimpleatur. Charissimi,* &c. *Inserit ibi integrã epistolam.*

Cyrillus Hierosolymitanus. 370.

Catechesi 4. Noui Testamenti septem, Iacobi, Petri, Ioannis, & Iudæ epistolas suscepe.

Gregorius Nazianzenus. 380.

De Scripturæ libris:

Septem sunt Catholicæ epistolæ, quarum vna Iacobi, Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ est septima.

Epiphanius. 380.

Contra Gnosticos hæresi 26. Quare de his arbitror commotus est & Spiritus sanctus in Apostolo Iuda, in Catholica, inquam, epistola ab ipso scripta. Iudas autem hic est, qui frater Iacobi & Domini dicitur. Ostendit enim ipsos Spiritus sanctus per vocem Iudæ, quòd ad brutorum similitudinem corrumpantur & corrumpant, qui dicit, quòd quæ quidem non sciunt, ignorantes carpunt: qui verò sciunt, in his velut bruta corrumpuntur. Instar canum enim & suum corruptionem à seipsis perficiunt. Canes enim & sues, itemq; alia animantia, sic corrumpuntur. At *Michael Archangelus disputans cum diabolo de corpore Mosis,* &c.

Orientius. 380.

In institutis monasticis: Scito quoniam Deus omnium corda nouit. Et Iudas in epistola loquitur sua: *Et hos quidem de igne rapientes, & odio habentes carnis immaculatam tunicam.* Iud.v.23. Caueamus huiusce modi vestimentum, & induamus potius armaturam Dei.

Palladius Diaconus. 420.

Dialogo de vita D. Chrysostomi: Quibus iudicium otiosum non est, & eorum non dormitat perditio: qui terrena sapiunt, de quibus & Iudas frater Iacobi ait. *Hi sunt in epulis suis malè conuiuantes, sine timore seipsos pascentes, nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur.* Iud.v.12.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De recta in Deum fide ad Theodosium Imperatorem: Cæterùm, ne quis meritam nobis notam inurat, tamquam qui nihil rectum sapere instituamus, sed si id solùm, quod per diuinas Scripturas condemnatum est: age is vnum ex Christi discipulis audiat, loquitur autem hic ad hunc modum: *Vos charissimi memores estote verborum, quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini Iesu Christi, qui dicebant vobis, quoniam in nouissimo tempore,* &c. Iud.v.17.

Commentario altero ad Reginas: Quòd si qui sunt, qui contra Scripturam studio quodam prauè sentientes, illum pro se vulgarem tantum hominem extitisse dicere audeant, &c. ij meritò quendam ex sanctis Apostolis hæc sibi occinentem audient: *Hi sunt qui segregant semetipsos, animales spiritum non habentes.* Iud v.19

Ioannes Cassianus. 430.

Collat. 8. cap. 8. Vnus quoque Apostolorum euidentius dixit: *Angelos, qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt domicilium suum, in iudicium magni diei vinculis æternis seruari.* Iud. v.6.

Antiochus. 600.

Homilia 14. Sunt hæc nihil aliud quàm mentis implanatæ, ac deerrantis simulachra, imaginationes, & frustratoriæ ludificationes reproborum dæmonum, nobis vt imponant & implanent, sic miserè seductos, vt inescent illis delinimentis atque oblectent, vt deinceps nullo negotio hominem pertrahant ad captanda lenocinia illecebrosæ voluptatis, iuxta verbum Iudæ Apostoli, Iacobi fratris, de eiusmodi quibusdam dicentis: *Similiter & hi in, omnia sua sectantes, carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem verò blasphemant.* Iud. v.8.

Leontius. 610.

De Sectis actione 2. Epistolæ Catholicæ numero septem. Prima Iacobi, secunda & tertia Petri, quarta, quinta, & sexta Ioannis, septima Iudæ.

Ioannes Damascenus. 730.

Orthodoxa fidei lib. 4. cap. 18. Septem Catholicæ epistolæ, vna Iacobi, Petri duæ, tres Ioannis, Iudæ vna.

In Parallelis lib. 3. cap. 6. De Angelis, quòd admisso peccato puniantur: *Angelos, qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei vinculis æternis sub caligine reseruauit.* Iud. v.6.

Cæsarius. 760.

Dialogo 1. Septem sunt ordines, vt scripsit Iudas eximius Apostolus, quem & sequuntur sacri ministri officij diuini.

Pantæus Diaconus. 800.

Orationis de miraculis Michaëlis Archangeli: Quòd autem esset Michaël princeps Domini militiæ,

ostendit

Innocentius Primus. 406.

Epistola ad Exuperium Tholosanum cap.7. Noui Testamenti libri sunt: Euangeliorum libri quatuor, epistolæ Ioannis tres, Petri duæ, Iudæ vna, &c.

Philippus Presbyter. 430.

Iud.v. 12. *Lib.2.in Iob:* De his Iudas ait: *Hi sunt nubes sine aqua, arbores autumnales, fluctus feri maris, sydera errantia.*

Petrus Chrysologus. 440.

Sermone 65. Nam quare Christus vincula inferni dirupit, mortis ligamenta dissoluit, nisi vt nobis monstraret inferni tremendam seruiturem? Nam

Iud. v.9 si de Mosi corpore diabolus Angelo contradixit, quomodo non Tartarus Christo & vitæ & resurrectioni Lazari contradicet?

Prosper. 460.

De vocatione gentium lib.1.cap.19. Et vt breuissimè pateat, qualis sit natura humana sine gratia, dicat Iudas Apostolus, quid agat ignorantia imperitorum, vel doctrina sapientum:

Iud.v. 10. *Hi autem,* inquit, *quæcunque quidem ignorant blasphemant: quæcunque autem naturaliter, vt muta animalia, norunt, in his corrumpuntur.*

Gelasius. 490.

In Decretis: Ordo Scripturarum noui Testamenti Euangeliorum libri quatuor: Canonicæ epistolæ numero septem: Iacobi Apostoli vna, Petri epistolæ duæ, Ioannis Apostoli tres, Iudæ Zelotis Apostoli epistola vna.

Alcimus Auitus. 500.

De consolatoria virginitatis laude, enumerans sacræ Scripturæ libros:

Bis septena pij quod spargit epistola Pauli,
Quod Petrus docet, & Iudas, Iacobus & ipse.

Fulgentius. 500.

Lib.2. ad Monimum cap.11. Hunc Spiritum discedendo amittunt, si qui aut perfidia deprauati, aut superbia inflati ab vnitate corporis Ecclesiæ segregantur. Quos Iudas Apostolus euidenter ostendit,

Iud.v. 19. dicens: *Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes.*

Primasius. 540.

Lib. 3. in Apoc. De quibus & Iudas Apostolus ait:

Iud.v. 12. *Arbores autumnales, infructuosa, eradicata, bis mortua.*

Cassiodorus. 540.

Diuinarum Institut. lib.1. cap.13. de nouæ Legis Scripturis: Petri duæ sunt epistolæ, Ioannis tres, Iudæ vna.

Gregorius Magnus. 590.

Lib.18. Moralium cap.13. Licet à quibusdam dici soleat illud, quod scriptum est: *Non iudicabit Deus bis in idipsum:*

Num.11. qui tamen hoc, quod per Prophetam de iniquis dicitur, non attendunt: *& duplici contritione contere eos.* Et quod aliàs scriptum est: *Iesus populos de terra Ægypti saluauit, secundò eos, qui non crediderunt, perdidit.*

Hier.7. Iud.v.5.

Isidorus Hispalensis 620.

De officijs Ecclesiasticis lib.1.cap.12. Quatuordecim epistolis Pauli subiunctæ sunt septem Catholicæ epistolæ, Iacobi, Petri, Ioannis, & Iudæ.

Lib.6. Originum cap.1. In nouo Testamento sunt Petrus in duabus epistolis, Ioannes in tribus, Iacobus & Iudas in singulis.

Beda. 700.

In epistolam Iudæ: Hæc epistola, quia de Apocrypho libro testimonium habet, primis temporibus à plerisque reijciebatur, tamen auctoritatem iam & vetustate, & vsu meruit, vt inter sanctas Scripturas computetur: maximè quia tale testimonium de Apocrypho Iudas sumpsit, quod nõ apochryphum ac dubium, sed veræ lucis lucida esset veritate conspicuum.

Alcuinus 750.

Ad cap.21. Ioannis: Iste est Iudas, cuius epistola legitur in Ecclesijs Christi, non ille traditor.

Ambrosius Ansbertus.770.

Libro 2. in Apocalypsin: O quàm multi Cain impium non viderunt, & tamen quia hunc imitantur, ipsi Cain probantur? De quibus scriptum est: *Væ illis, qui viam Cain abierunt.* Iud.v.11

Haymo. 820.

Dominica 5. Paschæ: Redarguit ergo Spiritus sanctus eos de iudicio, quos exemplo damnati Angeli ne contra Deum superbire audeant, terret, sicut Iudas Apostolus ait: *Angelos, qui non seruauerunt suum* Iud. v.6 *principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicio magni Dei iudicandos reseruauit.*

Angelomus. 830.

Ad caput 9. lib.1. Regum: Paulus Apostolus in epistolis suis non solùm de Hebræorum libris apocryphis, verùm etiam ex Poëtarum ac Comicorum Gentilium, vbi opportunum vidit, exempla protulit. Non vt eorum commenta approbaret, sed opportuna, vbi necessarium vidit, inseruit. Hinc est, quòd Iudas Apostolus, in epistola sua ex ijsdem libris exemplum intulit, dicens: *Prophetauit autem de his septimus ab Adam Enoch dicens: Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis facere iudicium contra omnes.* Iud.v. 14. Quod ex prædictis libris sumptum est: sed quia verum est, non reijciendum est.

Hincmarus. 840.

De Variis capitulis Ecclesiasticis cap.18. Multa ex apocrypis deprompta sancti Patres receperunt, sicut Iudas Apostolus in epistola sua testimonium de Propheta Enoch assumptum recepit, quam tamen prophetiam sancta Ecclesia quasi apocryphan repudiauit. Iud.v. 14.

Rabanus Maurus 850.

De Vniuerso lib.5.cap.3. Iudæ apistola increpat blasphemantes in Christo, & quosdam impudicos sub exemplo impiorum, qui propter superbiam, & luxuriam sempiternis ardoribus trediti sunt, pro quibus admonet Ecclesiam, vt eos arguat, & ad pœnitentiam cohortetur.

Remigius Antisiodorensis. 880.

Ad illa verba Canonis: *Per quem hæc omnia bona creas. In tribus æqualitas per omnia sæcula sæculorum.* Hoc est, quod B. Iudas Apostolus in fine epistolæ suæ, velut distinctè, designanter exponit dicens: *Soli* Iud.v. *Deo Saluatori nostro, per Dominum nostrum Iesum* 25. *Christum gloria, magnificentia, imperium & potestas ante omne sæcula sæculorum.*

Ado Viennensis 880.

Ætate 1. Enoch translatus est à Deo, quidam etiam nonnulla scripsisse Iuda Apostolo ipsum attestante fertur. Iud.v. 14.

Radulphus Flaviacensis. 950.

Libro 10. in Leuit.cap.3. De quibus Iudas Apostolus in epistola sua loquitur, dicens: *Hi sunt, qui segregant* Iud.v. *semetipsos, animales, spiritum non habentes.* 19.

Smaragdus. 970.

Ad caput 9. Regulæ D. Benedicti: In Canone sacrarum literarum Ioannis epistolæ tres, Iudæ vna, & Apocalypsis.

Petrus Damianus. 1050.

Epist.3. cap. 5. Cùm hæc omnia dissoluenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus & pietatibus, expectantes & properantes in aduentum Domini, per quem cæli ardentes soluentur, elementa verò ignis ardore tabescent? De quo & Iudas dicit Apostolus: *Ecce venet Dominus in sanctis* Iud.v. *millibus suis, facere iudicium contra omnes, redarguere* 15. *omnes impios, de omnibus operibus impietatis eorum.* & cæt.

ARTICVLVS VIGESIMVSOCTAVVS.

IOANNIS EVANGELISTAE APOCALYPSIN VT CANONICAM SCRIPTVRAM VALERE AD ECCLESIASTICA DOGMATA CONFIRMANDA.

DVBITANT, AVT NEGANT.

Anno post natũ Christum.

160. ERDON *Apocalypsin quasi falsam reiecit.* Tertullianus de Præscriptionibus cap. 51.

180. *Marcion spernit Ioannis Apocalypsin.* Tertullianus contra Marcionem lib. 4. cap. 5.

200. *Caium Apocalypsin Cerinthi haretici esse affirmabat.* Eusebius lib. 3. cap. 28.

250. *Dionysius Alexandrinus etsi Apocalypsin pro diuino & Canonico libro agnoscit, tamen subdubitat an sit Ioannis Apostoli, vel alterius Ioannis.* Eusebius lib. 7. cap. 20.

300. *Alogi non admittunt Euangelium Ioannis, nec Apocalypsin.* Epiphanius, Ioannes Damascenus, & Nicetas de Alogis.

370. *Concilium Laodicenum, & Gregorius Nazianzenus,* in Catalogo sacrarum Scripturarum, *nullam mentionem faciunt Apocalypseos, Unde Amphilochius,* in Iambis ad Seleucium de sacræ Scripturæ libris: *Apocalypsin,* inquit, *aliqui ijs inserunt: rursus longè plurimi adulterinam dicunt. Et D. Hieronymus,* epistola ad Dardanum, *testatur ita Græcos de Apocalypsi contra communem Latinorum consensum dubitare, vt id temporis Latinorum plerique de epistola ad Hebræos, contra communem Græcorum sententiam dubitabant.*

1516. Erasmus Roterodamus, in fine Commentariorum in Apocal. *Testatur D. Hieronymus Apocalypsin ne sua quidem ætate fuisse receptam à Græcis. Adhæc quosdam eruditissimos viros totum hoc argumentum, cœnosum, multis conuicijs infectos fuisse, quasi nihil haberet Apostolica grauitatis, sed vulgatum tantùm rerum historiam figurarum involucris adumbratam. Verùm, vt de his interim nihil dicam, me monerunt cùm alia coniectura: tum ille, quòd revelationes scribens, tam felicitè nomen suum inculcat:* Ego Ioannes, ego Ioannes, *perinde ac si syngraphum scriberet, non librum.*

1520. Martinus Lutherus Præfatione in Apocalypsin prioris editionis: *Quæ ego in hoc libello desidero non sunt vnius generis, vt nec Apostolicum, nec Propheticum esse putem. Imitio ac potissimum quidem, quòd Apostoli non occupentur circa visiones, sed claris atq; apertis verbis vaticinentur: quemadmodum Petrus, & Paulus: Christum etiam in Euangelio fecit. Nam Apostoli muneris est, clarè, & sine imaginibus, aut visionibus de Christo eiusq; rebus loqui. Neq; vllus Propheta est in veteri Testamento, vt de nouo taceam, qui tam planè & per totum imaginibus & visionibus agat: vt hunc libellum apud me similem reputem quarto Esdræ. Neq; vllo modo deprehendere possim, quòd a Spiritu sancto confectus sit. Sentiat de hoc libro quilibet quicquid ipsi spiritus sum ingerit: meum spiritum ad eum se accommodare nequit. Atque ea mihi causa sufficit, ne eum magni faciam, quòd in eo Christum neque doceatur, neque agnoscatur.*

De abroganda Missa priuata: *Liber Apocalypsis veterum calculo non est plena authoritatis in contentione.*

1530. *Zuinglius non ita multum Apocalypsi tribuit, & retulit non ad auctorem Apostolum, sed ad Ioannem, quem appellauit Theologum.* Bullingerus in Apocalypsin.

1540. Vitus Theodorus in Summarijs Bibliorum: *Epistolam Iacobi, & Reuelationes Ioannis deditæ operæ omisimus.*

1550. *Ioannes Caluinus de libro Apocalypseos sententiam rogatus, respondit se penitus ignorare quid velit tam obscurus scriptor, & quòd quis, qualisue fuerit non constet inter eruditos.* Ioannes Bodinus, in Methodo hist. cap. 7.

1560. Ioannes Brentius in Apologia confessionis VVirtenbergensis capite de sacra Scriptura: *Dicturi de auctoritate sacræ Scripturæ, percurremus primum omnium Apocryphos libros, qui habentur in vulgata Bibliorum editione, & quos Pontificij obtrudunt nobis pro verè Canonicis libris.* Postea inter eos recenet libros Iudith, Tobiæ, Sapientiæ, Sirach, Baruch, Machabæorum, particulas Esther, particulas Danielis. Epistolam ad Hebræos, Iacobi, Iudæ, Petri secundam, & Apocalypsin, subiungit: *Habes veterum sententiam de libris Apocryphis; quorum nonnulli vocantur somnia, nonnulli fabulæ.*

Apoc.1. *fuit, & qui venturus est omnipotens Deus.* Vides omnipotentem esse Dei Filium in natura, sicut & Patrem?

Didymus Alexandrinus. 360.

In epistolam Iudæ: Isti sunt præsules hæreseos Nicolaitarum, nullam speciem impudentiæ derelinquentes: siue autem hæresis ipsa est voluntate polluta, cuius fit mentio in Apocalypsi per Iezabel, quę super fornicationem esse describitur, seu altera contemplandum est.

Apoc. 2

Ephræm Syrus. 360.

De apparitionibus crucis tempore iudicij: Tunc scindentur cœli, & reuelabitur Dominus dominantium, & Rex regum, & Princeps principum, & immaculatus, & terribilis atque gloriosus Deus noster, veluti fulgur horribile, cum potestate & maiestate multa, sicut Ioannes prædicauit Theologus, dicens:

Apoc. 1. *Ecce venit cum nubibus cœli, & videbit eum omnis oculus*, &c. Quo in statu putas tunc anima inueniri optabit, vt sustinere possit? Quando cœlum & terra in fugam vertentur, sicut rursus Theologus præsignauit, dicens:

Apoc.20. *Vidi solium candidum & magnum, & sedentem super illud, à cuius conspectu fugit cœlum & terra. Et locus non est inuentus illis.*

Macarius Ægyptius. 370.

Homilia 30. Siquidem illic exprobrauit Dominus ei, qui non lauerat pedes illius. Et iterum alibi dicit:

Apoc. 3. *Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis aperuerit mihi, introibo ad illum.*

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 22. quæ est oratio 1. præsentia 150. Episcoporum habita: Nec enim mihi dubium est, quin

Ap. 2. & 3 alij Angeli aliarum Ecclesiarum præsides ac patroni sint, quemadmodum in Apocalypsi Ioannes docet me.

Oratione 35. quæ est oratio 1. de Filio, probans Filij diuinitatem ex sacris literis: Christus, inquit, Dei potentia, & sapientia, splendor, character, imago, figillum: vt in his verbis:

Heb. 1. *Qui cum sit splendor gloriæ, & character substantiæ ipsius, & imago bonitatis.* Et alio loco: *Quem Pater signauit Deum, Dominum, Regem, Ens, omnipotens.* Et: *Qui erat, qui est & qui venturus est, omnipotens ille.*

Apoc. 1. Quæ perspicuè de Filio dicuntur.

Epiphanius. 380.

Hæresi 51. Dicunt Alogi contra Apocalypsin hæc nugantes: Quid mihi prodest Apocalypsis Ioannis, quæ dicit mihi de Angelis & septem tubis? Et non sciunt, qui talia dicunt, quod necessaria & vtilia huiusmodi sunt in prædicationis rectitudine. Quæ enim erant in Lege ac Prophetis obscura, & in ænigmate dicta, ea Dominus dispensauit, vt per Spiritum sanctum ad nostram salutem seruo ipsius Ioanni reuelarentur: quæ illic obscura erant, hic vt spiritualia ac manifesta prædicans, Spiritualiter autem nobis eadem dispensauit, &c. Sermo in Apocalypsi propheticus est ex Spiritu sancto secundùm veritatem, &c. Hæc dona verè & constanter in intelligentia & sana mente Spiritus sanctus recensuit, sanctique Prophetæ & Apostoli, inter quos etiam sanctus Ioannes per Euangelium, epistolas, ac Apocalypsin ex eodem Spiritus sancti dono impertiuit.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Sermone de Natiuitate Ioannis Baptistæ: Hi sunt, de quibus in Apocalypsi dictum est: *Qui vestem suam non inquinauerunt*, id est, qui carnem suam inuiolatam custodierunt: Et ideò cum Agno ambulant. Nam thus significat orationes Sanctorum. Nam myrrha corporis conditura est, quæ sunt operum bonorum gesta, quæ in postremò corpus & animam hominis custodiunt. Dicitur enim in Apocalypsi: *Nam opera eorum comitabuntur eos.*

Apoc.14

Nilus. 420.

De oratione cap. 69. Angelus Dei præsto adest, qui solo verbo operationem aduersarij sistit, & mouet lumen mentis, vt sine errore ac fallacia operetur, quod in Apocalypsi dicit B. Ioannes, *ferre Angelum thymiama, vt daret in oratione Sanctorum.* Existimo esse gratiam Dei, quam ipse per Angelum operatur.

Ioannes Cassianus. 430.

Collat. 4. cap. 19. Ita inuenti in illo tepido statu, qui deterrimus iudicatur, euomendos nos ex ore Domini, secundùm eius sermonem nouerimus, ita dicentis:

Apoc. 3. *Vtinam calidus esses, aut frigidus: nunc autem tepidus es, & incipiam te euomere.*

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De adoratione in spiritu & veritate libro 6. Atque Ioannes ille sapiens, qui Apocalypsis libellum conscripsit, qui Patrum iudicio comprobatus est, Sanctorum animas sub Dei altari se conspexisse aperte confirmat.

Apoc. 6.

Libro 1. Thesauri cap. 5. Quomodo non erit indoctus, qui tempus profuisse Filio audet dicere, per quem facta esse secula Paulus asserit? Et Euangelium: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum.* Et in Apocalypsi idem Ioannes: *Qui est, qui erat, & qui venturus est.* Venturus enim de Verbo dicitur, de quo etiam dicitur: *qui est, & qui erat.*

Ioann 1. Apoc. 1.

Isidorus Pelusiota. 440.

Libro 1. Epist. 188. Si cœlum instar libri conuoluitur, & astra cadunt, & Orion, & terra, & omnia, quæ ipsius complexu coërcentur, igne conflagrant, cunctaq; nuda, & aperta magnæ illi Dominicæ præsentia diei præparantur, ecquid ipse incuria laboras.

Apoc. 6. 2 Pet 3. Heb 4.

Andreas Cæsareensis. 500.

In Apocalypsin paulo post principium: De libri huius fide & auctoritate prolixè hoc loco differere superuacaneum arbitramur. Constat namque beatos illos viros Patres nostros, Gregorium Theologum, Cyrillum Alexandrinum, multosq; his vetustiores, Papiam, & Irenæum, Methodium, & Hippolytum, diuinum, fideq; dignum esse, non vno in loco tradere. E quorum monumentis nos occasione accepta, ad hoc consilium venimus, sicuti multas quoque sententias ex eorundem scriptis mutuauimus, hisque nostris scriptis inseruimus.

Procopius Gazæus. 530.

Ad caput 47. Esaiæ: Nam quod primo antiquius est, illud etiam fine carere consequitur: cùm quod interitum non habuit, extremo priuari etiam necesse sit, quod vt cæteri significarent: *Ego primus, & ego vltimus*, interpretari maluerunt. Legitur verò de Vnigenito alicubi: *Ego sum primus, & vltimus*: quod non obscure significauit, cùm vixisse se, & fuisse mortuum adiecit.

Apoc. 2.

Arethas Cæsareensis. 560.

In Apocalypsin: Quidam veterum librum hunc alienum dicunt à dictione & lingua Ioannis dilecti, ipsum ad alium referentes. Sed non est ita. Siquidem Gregorius Theologus hunc inter germanos, & legitimos libros connumeranit: *Sicut me docet*, inquit, *Ioannes Apocalypsis.*

Orat. 32.

Leontius. 600.

tem Angelis habentibus phialas septem. & aggressus est ante me dicens: Veni ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, &c.

Zeno Veronensis. 260.

Apoc. 1 *Sermone de somnio Iacob*: Hanc scalam in Apocalypsi Ioannes bis acutum gladium, cum vno capulo nuncupauit, quem ex ore Domini prodire describit.

Victorinus Pictauiensis. 270.

Commentario in Apocalypsin: Oportet autem te iterum prophetare populis, & linguis, & nationibus: hoc est: quoniam quando hoc vidit Ioannes, erat in insula Pathmos, in metallum damnatus à Domitiano Cæsare. Ibi ergo vidit Apocalypsin: & cùm senior iam putaret se per passionem accepturum receptionem, interfecto Domitiano, omnia iudicia eius soluta sunt, & Ioannes de metallo dimissus: sic postea tradidit hanc eandem, quam acceperat à Domino Apocalypsin.

Iulius Firmicus Maternus. 350.

De errore profanarum religionum cap. 20. Secretiora pandantur arcana. In Apocalypsi, id est, reuelatione, quis sit sponsus inueniemus. Ita enim scriptum Apo. 21. est: *Veni, ostendam tibi nouam nuptam, vxorem Agni. Et duxit me in spiritu in montem magnum, & ostendit mihi ciuitatem magnam Hierusalem, descendentem de cælo.*

Hilarius Pictauiensis. 350.

Prologo in Psalm. Nequaquam Psalmorum librum, nisi per fidem aduentus eius posse intelligi, ita beati Ioannis Apocalypsi docemur: Et Angelo Philadelphiæ Ecclesiæ scribe: *Hæc dicit sanctus & verus, qui habet claues Dauid, qui aperit, & nemo claudit, qui claudit & nemo aperit.* Apoc. 3.

In Psalm. 2. Esse autem huius infernæ regionis, vastæq; abyssi incolas plures beati Ioannis Apocalypsi docemur, cùm *nullus neque in cælo, neque super* Apoc. 5. *terram, neque infra terram obsignatum librum aperiri reperius est aperire.*

Victorinus Afer. 360.

Libro 3. aduersus Arium: Sic per Spiritum sanctum locutus est Paulus ad Romanos: *Deus autem pacis conteret Satanam sub pedibus vestris velociter.* Et in Apocalypsi ipse dixit: *Et habeo claues mortis &* Apoc. 1. *inferni.*

Ambrosius. 370.

Ad Psalm. 41. Et ideò fortassis Ioanni Euangelistæ cælum apertum, & albus equus demonstratur, Apoc. 7. super quem sedebat, habens in capite diadema, & Apo. 19. in fœmore suo scriptum nomen: *Rex Regum, Dominus dominantium.*

Libro 1. de Pœnitentia cap. 9. Quomodo Ioannes diceret non orandum pro peccato, quod esset ad mortem, qui in Apocalypsi scripsit, mandatum Angelo in Ecclesia Pergami: *Habes illic tenentes doctrinam* Apoc. 2. *Balaam, & tenentes doctrinam Nicolaitarum, similiter age pœnitentiam?*

Pacianus. 370.

Epistola 1. contra Nouatianos. Deus dicit: *Male pœnitentiam, quam mortem peccatorum.* Quòd si adiecissem illud Esaiæ: *Cum conuersus ingemuero, tunc saluabero?* Quòd si id Apocalypseos: *Memento vnde excideris, & age pœnitentiam, & opera prima fac?* Apoc. 2.

Philastrius. 380.

De hæresibus cap. 13. Post hos sunt hæretici, qui Ioannis Euangelion & Apocalypsin reijciunt, & cùm non intelligant virtutem Scripturæ, nec desiderant discere, in hæresi permanent pereuntes, vt etiam Cerinthi hæretici esse audeant dicere. Ex Apocalypsin itidem non beati Ioannis Euangelistæ & Apostoli, sed Cerinthi hæretici, qui tunc ab Apostolis beatis hæreticus manifestatus, abiectus est ab Ecclesia.

Prudentius. 380.

Hymno 6. ante somnum:

Euangelista summi
Fidissimus magistri,
Signata qua latebant
Nobilis vidit remotis:
Ipsum Tenantis Agnum Apoc.
De cæde purpurantem,
Qui conscium futuri
Librum refignat vnus:
Huius manum potentem
Gladius per armat anceps,
Et fulgurans vtrinque
Duplicem minatur ictum.

Hieronymus. 390.

De illustribus Ecclesiæ Scriptoribus cap. 9. Quarto decimo anno secundam post Neronem persecutionem mouente Domitiano, in Pathmon insulam Ioannes Apostolus relegatus, scripsit Apocalypsin, quam interpretatur Iustinus Martyr, & Irenæus.

Lib. 1. aduersus Iouinianum cap. 14. Ioannes Apostolus vidit in Pathmos insula, in qua fuerat à Domitiano principe relegatus, Apocalypsin, infinita futurorum mysteria continentem.

Epist. 119. Nos Apocalypsin Ioannis suscipimus, nequaquam huius temporis consuetudinem, sed veterum scriptorum auctoritatem sequentes, qui plerunque huius vtuntur testimonijs, non vt interdum de Apocryphis facere solent: quippe qui & gentilium non rarò vtuntur exemplis, sed quasi Canonicis & Ecclesiasticis.

Quintus Iulius Hilarion. 390.

Libro de duratione mundi: Et plagæ illæ descriptæ in Apocalypsi aduenient, & partibus subinde cæditur hic mundus.

Rufinus. 390.

In Symbolum Apostolorum: Sicut lux de luce, & veritas de veritate; ita de omnipotente omnipotens natus est, vt in Apocalypsi Ioannis de Seraphim scriptum est: *Et requiem non habent die ac nocte, dicentes: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth, qui* Apoc. 4 *est, qui erat, & qui venturus est omnipotens.*

Concilium Carthaginense Tertium. 395.

Cap. 47. *recensens Canonicos Scripturæ libros, inter eos Ioannis Apocalypsin numerat.*

Augustinus. 400.

De sancta Virginitate cap. 27. Sic enim vos vidit in Apocalypsi quidam præ cæteris dilectus Agno, qui Apo. 14 discumbere super pectus eius solitus erat, & biberat, & eructabat mirabilia supercælestia Dei Verbum. Ipse vos vidit duodecies centena millia sanctorum cytharædorum illibatæ virginitatis in corpore, inuiolatæ virginitatis in corde: & quia sequimini Agnum quocunque ierit, scripsit ille de vobis. Quo ire putemus hunc Agnum, quò eum nemo sequi vel audeat, vel valeat, nisi vos?

Sermo. 181. de Tempore cap. 14. Miror quosdam sic obstinatos esse, vt dandam non putent lapsis pœnitentiam, aut lapsis existiment veniam denegandam, cùm scriptum sit: *Memento vnde excideris, &* Apoc. 2 *age pœnitentiam, & fac priora opera.* Vtique ei dicitur, quem constat excidisse.

Tractatu 36. in Ioannem: Et apud Ezechielem Prophetam, & in Apocalypsi ipsius Ioannis, cuius est hoc Euangelium, commemoratur animal quadrupes, habens quatuor personas, hominis, vituli, leonis, aquilæ. Ezech. 1 Apoc. 4

Innocentius Primus. 406.

Epiſtola ad Exuperium cap.7. *enumerans Scripturas Canonicas, inter eas Ioannis Apocalypſin recenſet.*

Severus Sulpicius. 410.

Libro 2. ſacræ hiſtoriæ: Domicianus Ioannem Euangeliſtam in Pathmon inſulam relegauit: vbi ille arcanis ſibi myſterijs reuelatis librum ſacræ Apocalypſis (qui quidem à pleriſque aut ſtultè aut impiè non recipitur) conſcriptum edidit.

Idacius. 420.

Aduerſus Varimadum Arianum: Si Trinitas non eſt, quare in Apocalypſi tertiò Spiritus ſanctus Deus omnipotens, *qui eſt, qui erat, & qui venturus eſt*, dicitur? Apoc. 1.

Philippus Presbyter. 430.

Lib.2. in Iob cap.19. Dicamus itaque de hoc numero, ſicut in ſacris literis inuenimus. Ex perſona itaque Dei Ioannes in Apocalypſi ait: *Et ecce aliquem miſſurus eſt diabolus ex vobis in carcere, vt tentemini, & habeatis tentationem diebus decem.* Apoc.2.

Maximus Taurinenſis. 430.

In ſolennitate S. Pentecoſtes: Neceſſe eſt partem ouium primus Agnus obtineat, & ſecuturo immaculato gregi locum dux immaculatus anticipet, ſicut ait Ioannes in Apocalypſi, dicens: *Hi ſunt qui cunque ſequuntur Agnum quocunque vadit.* Apo 14

Sixtus Tertius. 440.

De Caſtitate: Hoc etiam beati Ioannis teſtimonio euidentiſsimè comprobatur, dicens: *Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati.* Nam ſi inquinatio immunditia caret, poterunt & hi immundi videri, Scriptura quos inquinatos eſſe commemorat. Apoc.13.

Leo Magnus. 450.

Epiſt.53. cap.5. A quibus volo te prorſus abſtineas, memorę tis eius ſententiæ, quæ dicit: *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.* Apoc. 3.

Proſper. 460.

De promiſſionibus parte 1. cap. 38. Hos etiam Apocalypſis Ioannis Apoſtoli deſignat, dicens: *Vidi turbam multam quam dinumerare nullus hominum poterat, ex omni tribu, populo, & lingua.* Apoc. 7.

Parte 2. cap.12. Admonetur Ioannes Apoſtolus in Apocalypſi ſcribere Angelo, id eſt, rectori Eccleſiæ Pergami, quòd in plebe eius eſſent tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere ſcandalum ſub oculis filiorum Iſrael, edere de ſacrificio, & fornicari. Apoc. 2.

Cæſarius Arelatenſis. 470.

Homil. 5. de Paſcha: Per aquas enim populos ſignificari ſacris aperitur eloquijs, ſicut legimus: *Aquæ illæ, quas vidiſti, populus ſunt, & gentes, & linguæ.* Apo. 17.

Saluianus Maſſilienſis. 480.

De Prouidentia Dei lib.4. Vnde etiam Saluator in Apocalypſi ad tepidum Chriſtianum ait: *Vtinam aut calidus eſſes, aut frigidus: nunc autem quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.* Omnem Chriſtianum Dominus fide ac ſpiritu iubet eſſe feruentem. Apoc. 3.

Gelaſius. 490.

Epiſtola 5. Sicut de quibuſdam in Apocalypſi legimus, veluti vna ranarum imprudenter immerſus, inquę illa fæce horribiliter volutatus.

In Decreto, texens Catalogum ſacrarum literarum: Item Apocalypſis Ioannis liber vnus.

Fulgentius. 500.

Lib.1. ad Monimum cap. 27. Non ergo iniqui prædeſtinati ſunt ad mortem animæ primam, ſed prædeſtinati ſunt ad ſecundam, id eſt, ad ſtagnum ignis & ſulphuris: de quo B. Ioannes dicit: *Et diabolus, qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris.* Et alio loco: *Et mors, & infernus miſſi ſunt in ſtagnum ignis.* Hæc mors ſecunda eſt ſtagnum ignis. Rurſus dicit: *Dubys autem & infidelibus, contaminatis & homicidis, pars eorum in ſtagno ardenti & Sulphure, quod eſt mors ſecunda.* Apo. 21

Libro 2. ad Thraſimundum Regem cap.18. Hanc veritatem corporis Chriſti, de cœlo venturi, Ioannes quoque confirmat, dicens: *Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum compunxerunt.* Apoc.6.

Alcimus Auitus. 500.

De conſolatoria caſtitatis laude ad ſororem, recenſens ſacræ ſcripturæ libros.

Quod Petrus docet, & Iudas, Iacobus & ipſe,
Et quę diuinũ quondam ſecreta parentis
Vidit Ioannes, nobis incognita ſcripſit:
Hæc tu cuncta tenens animo ſitiens bibiſti.

Caſſiodorus. 540.

Ad Pſalm.96. Bonus Angelus adorat Dominum: quia recto corde ſuum agnoſcit auctorem, nec ab hominibus adorari permittit: ſicut in Apocalypſi Angelus Ioanni procidenti ad pedes ſuos dicit: *Vide ne feceris conſeruus tuus ſum.*

Iuſtus Orgelitanus. 540.

Ad illa verba Canticorum: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Dicit in Apocalypſi ipſe Dominus: *Ego ſto ad oſtium, & pulſo. Si quis aperuerit mihi, introibo ad illum, & ipſe mecum.* Apoc. 3.

Primaſius. 540.

Præfatione in Apocal. Tuis vir illuſtris & religioſe Caſtor acquieſcens, ſic librum Apocalypſis beati Ioannis multis myſterijs opacatum, in adiutorio Domini noſtri Ieſu Chriſti ſuſcepi exponendum.

Iornandes. 550.

Lib.1. Domitianus poſtquam Ioannem Apoſtolum & Euangeliſtam in feruenti oleo miſſum non potuiſſet extinguere, in Pathmos cum inſulam relegauit, vbi Apocalypſin vidit.

Pelagius Secundus. 579.

Epiſtola 1. ad illegitimam ſynodum Conſtantinopolitanam: Et in Apocalypſi Dominus per Ioannem loquitur, dicens: *Nolite timere, ego ſum primus & nouiſſimus, & viuus: & fui mortuus, & ecce ſum viuens in ſecula ſeculorum.* Apoc. 1.

Gregorius Magnus. 590.

Lib.1. Moralium cap.4. Aliter loquuntur Angeli ad Deum, ſicut & per Ioannis Apocalypſin dicunt: *Dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem, & diuinitatem, & ſapientiam*, &c. Aliter Deus ad Sanctorum animas, aliter Sanctorum animæ loquuntur ad Deum. Vnde & in Apocalypſi Ioannis rurſum dicitur: *Vidi ſubter altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter teſtimonium, quod habebant*, &c. Apoc. 5. Apoc. 6

Lib.4. Dialog. cap.42. Et Ioannis vox in æſtimatione iſta concordat, qui cùm ſignatum illum librum ſeptem ſigillis vidiſſe ſe diceret, *quia nemo in cœlum eſt dignus, neque in cælo, neque in terra, neque ſub terram aperire librum, & ſolucre ſignacula eius, admouit, & ego flebam multum.* Apoc.

Iſidorus Hiſpalenſis 620.

Lib.6. Etymolog. cap.2. Apocalypſin librum Ioannes ſcripſit eo tempore, quo ob Euangelij prædicationem in inſula Pathmos traditur relegatus.

Concilium Toletanum Quartum. 640.

Cap.16. Apocalypſin librum multorum conciliorum auctoritas, & ſynodica ſanctorum Præſulum Romanorum decreta Ioannis Euangeliſta eſſe præſcribunt, & inter diuinos libros recipiendum conſtituerunt. Et quia plurimi ſunt, qui eius auctoritatem non recipiunt, eumque in Eccleſi. Dei prædicare contemnunt, ſi quis eum deinceps non receperit, aut à Paſcha vſque ad Pentecoſten

Missarum tempore in Ecclesia non prædicauerit, excommunicationis sententiam habebit.

Eligius. 640.

Apoc. 1. *Homil. 8.* Et in Apocalypsi Ioannes Apostolus: *Qui dilexit nos*, inquit, *& lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.*

Hildephonsus Toletanus 660.

De virginitate S. Mariæ cap. 10. Hæc Ioannes astruit, cùm animalia cæli narrat requiem non habere, dicentia eundem ipsum cælestis gloriæ hymnum. Hæc idem asignat, cùm dicit: *Vidi, & audiui vocem*
Apoc. 4. *Angelorum multorum in circuitu Throni, & animalium, & seniorum: & erat numerus eorum millia millium, dicentium voce magna. Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem.*
Apoc. 5.

Aldhelmus. 680.

De laudibus Virginitatis cap. 3. Ob hoc etiam reor, quòd sacer Dominici pectoris accubitor, & quartus paradisi gurges, qui potissimum septenas Ecclesias Asiæ inexhaustis dogmatum imbribus irrigauit, &c. in Pathmon relegatus, septies vicena & quaterna virginum dulcisonis melodiæ concentibus canticum rude canentia, raptus in oramate, extus eos auscultare, & castis obtutibus con-
Apo. 14. templari meruit, de quibus dictum: *Virgines enim sunt, & sequuntur Agnum quocunque ierit.*

Beda. 700.

Prologo in Apocalypsin: Apocalypsis S. Ioannis, in qua bella & incendia intestina Ecclesiæ suæ Deus verbis figurisque reuelare dignatus est, septem mihi esse videtur diuisa periochis, in quarum prima, &c.

Epigrammate de beato Ioanne, & eius Apocalypsi:

Exul ab humano dum pellitur orbe Iohannes,
Et vetitum Coeci est Cernere regna soli,
Intrat ouans cæli Domino dilectus in aulam,
Regis & alti throni gaudet adesse choris.
Hic vbi subiectum sacra lumina vertit in orbem,
Currere fluctiuagas cernit vbique rates:
Et Babel, & Solymam mixtis confligere castris:
Hinc atque hinc vicibus tela, fugamq; capi:
Sed mitem sequitur miles qui candidus Agnum,
Cum duce præcipitat regna beata poli.
Squammeus est anguis, per tartara cæca maniplos
Submergit flammis pelle fameq; suos.

Zacharias Papa. 740.

Epistola 11. Conforta eos, vt nobis sint adiutores contra aduersarios orthodoxæ fidei: quatenus & ipsi de fructu boni operis gaudere mereantur in
Apoc. 9. cælestibus, sicut scriptum est: *Qui vicerit, faciam illum columbam in templo meo, & scribam super illum nomen meum.*

Alcuinus. 750.

De diuinis Officijs cap. 39. *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth.*) Istæ sunt voces Angelorum laudantium in cælis. Hunc hymnum gloriæ Dei & Esaias audisse se testatur, & Ioannes in Apocalypsi. Ergo non humano arbitrio, sed vtriusque Scripturæ auctoritate couiuncta dicimus, ter *Sanctus*, & *semel Dominus.*

Ad caput 6. Ioannis: Quòd oculi Iesu dona Spiritus eius mysticè designent, testatur in Apocalypsi Ioannes, qui figuratè de illo loquens: *Et vidi*, inquit,
Apoc. 5 *Agnum stantem*, &c.

Ambrosius Ansbertus. 760.

In Apocalypsin Ioannis paulò ante finem: Quàm magnæ sunt auctoritatis, quæ in hac hystoria narrantur, hinc liquidò colligitur, quòd is, qui se cito venturum annunciat, id est, Dominus Iesus Christus, testimonium perhibere probatur. Vnde mirandum valde est, cur apud Orientales, secundùm quorundam sententiam, de hoc libro dubitetur, ac nequaquam plenæ auctoritatis putetur: maximè cùm & fidelis historiæ scriptor Ioannes retineatur, & locus, in quo visa fuerit, à quo & per quem missa, à quo & per quem reuelata, cuiusq; testimonio roborata, apertissimè declaretur.

Concilium Forojulense. 800.

In Præfatione: Nam in Apocalypsi Ioannes Apostolus sub vnius libri appellatione de tota vtriusque Testamenti serie contestatus est, dicens: *Si*
Apo. vlt. *quis apposuerit ad hæc, apponet Deus omnes plagas scriptas in libro hoc. Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius auferet Deus partem illius de libro vitæ, & de ciuitate sancta.* Veruntamen sanctos Prædicatores Ecclesiæ hæc nõ percellit vltionis vindicta, quos ipsũ nimirũ Apocalypsis librum, & vnumquodque capitulum Scripturarum multiplici disputationum stylo per singula exponendo, salubri explicuisse promulgatione laudamus, quosque pro his sempiternam credimus recepturos mercedem.

Haymo. 820.

In Apocalypsin in Præfatione: Ioannes in Pathmo meruit videre hanc prophetiam de statu præsentis & futuræ Ecclesiæ, quæ inter reliquos noui Testamenti libros prophetia nominatur. sicut in se-
Apoc. 1. quentibus dicitur: *Beatus qui legit verba prophetiæ huius.* Sed tanta distantia inter hanc prophetiam, & eam, quæ reuelata est ante aduentum Domini, quanta distantia est inter seruum & dominum, inter legem & Euangelium, inter Deum & hominem, quia quod illi cernebant à longè venturum, hoc iste iam ex parte maxima factum, & in præsenti faciendum ostendit, &c.

Angelomus. 830.

Lib. 3. Regum cap. 7. Septenario numero Spiritus sancti solet gratia designari, Ioanne attestante in Apocalypsi, qui cùm vidisse se diceret Agnum habentem cornua septem, & oculos septem, mox exponendo subiunxit: *qui sunt septem spiritus Dei missi*
Apoc. 5. *in vniuersam terram.*

Rabanus Maurus. 850.

Lib. 2. de institutione Cleri cap. 54. Apocalypsin Ioannes Euangelista scripsit eodem tempore, quo ob Euangelij prædicationem in insulam Pathmos traditur relegatus.

Nicolaus Primus. 860.

Epistola 8. ad Michaelem Imperatorem: Quomodo non egeat quæ libet Synodus Romanæ sedis, quando in Ephesino latrocinio cunctis Præsulibus, & ipsis quoque Patriarchis, prolabentibus, nisi magnus Leo, imitator scilicet illius Leonis, de quo scriptum est: *Vidit Leo de tribu Iuda*, diuinitus excita-
Apo. 15. tus fuisset?

Smaragdus. 970.

In Prologo expositionu Regu'æ D. Benedicti: Ecclesia cùm vna sit vniuersalis id est, Catholica, à Ioanne in Apocalypsi septem scribuntur Ecclesiæ, propter vniformem Spiritus plenitudinem.

Ad caput 9. Regulæ S. Benedicti, recensens sacræ Scripturæ libros: Ioannis epistolæ tres, Iudæ vna, Actus Apostolorum, & Apocalypsis.

Brideferthus Ramesius. 980.

Ad caput 45. Bedæ de temporum ratione: Sed & idem Ioannes in Apocalypsi sua capite 12. vbi dicit: *Et mulier fugit in solitudinem, vbi habebat locum paratum à Deo, vt ibi pascant eam diebus 1260.* Et paulò pòst: *Et datæ sunt mulieri duæ alæ aquilæ magnæ, vt vo-*

laret

laret in solitudinem, &c. Si huius versiculi expositionem te audire delectat, ad tractatum Haymone recurre.

Radulphus Ardens. 1050.

Apo. 14. In commemoratione defunctorum Sermone de Apocalypsi: *Beati mortui qui in Domino moriuntur*, &c. Hoc scribit Ioannes Apostolus & Euangelista, qui virgo est electus à Domino, & virgo in æternum permansit, qui & recubuit in Cœna super pectus Domini Iesu. Cuius scripris tantò magis fides adhibenda est, quantò ipse cælestia secreta de ipsius Dominici pectoris fonte cæteris profundius accepit, & scripsit.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone 5. de Ioanne Euangelista? Hinc est, quòd mentem eius omnipotens Deus ad tantum puritatis ac mysticæ reuelationis culmen euexit, vt ei non modò statum præsentis Ecclesiæ ostenderet, sed etiam quid deinceps futurum esset, vsque in perpetuum reuelaret. Vnde & illam suam nobilem Apocalypsin scripsit, quæ nimirum tantis creditur redundare mysterijs, vt tot videatur habere sacramenta, quot verba: imò in verbis singulis multiplices latent intellectus. Quæ profectò cùm septem Asiæ Ecclesijs mittitur, omni vniuersali Ecclesiæ, quæ sub septiformi Spiritus sancti magisterio regitur, destinatur. Vnde consequens est, vt omnes Ecclesiæ, per orbem terrarum circumfusæ, non dubitent, beatum Ioannem communem se habere Doctorem. Quibus videlicet tanquam egregius quidam regalis imperij nuntius, à Iesu Christo, qui est testis fidelis, primogenitus viuorum & mortuorum, & princeps Regum terræ, cælitus destinatus, *gratiam simul & pacem ab eo, qui est, & qui erat, &* Apoc. 1. *qui venturus est*, attulit, ac multa secreti cælestis mysteria patefecit.

Anselmus. 1080.

Apo. 22. *Ad caput 15. epist. ad Romanos*: Ipse Iesus Christus in Apocalypsi Ioannis dicit: *Ego sum radix, & genus Dauid.*

Hildebertus Cenomanensis. 1100.

Epist. 36. Virginitas Angelicam redolens conuersationem, cantat *canticum nouum, canticum felix, canticum quod nemo potest dicere præter eos, qui cum mulieribus non sunt coinquinati*, &c. Cum Christo sortiuntur vnam quodammodo coronam virgines Christi, quæ solæ iuxta Ioannem *sequuntur Agnum quocunque ierit*

Rupertus Tuitiensis. 1120.

Ad caput vltimum Apocal. Vt caput siue principium, ita & finem libri huius voluit esse galeatum, quatenus munitum sit totum corpus reuelationum istarum: ne quis audeat quasi contemptibilem refutare, vel abijcere quippiam eorum, quæ in hoc libro scripta sunt.

Ego Iesus misi Angelum meum testificari vobis.) Ac si dicatur: Si huius libri auctoritatem quæritis, ego sum Iesus auctor & dator huius Apocalypsis. Non est Scriptura hæc à Ioanne, non est ab homine: neque enim ab homine accepit illam, aut didicit, sed me reuelante, qui sum Iesus, & mittente per Angelum meum: vt sicut omnes Scripturæ diuinæ auctoritatis, ita & scripta hæc testificentur, & recitentur vobis in Ecclesijs, atque in Canonico apice sint.

Bernardus. 1130.

De Epiphania Domini: Necesse est, vt qui perfectè terrena concupiscimus, flagranti desiderio cælestia requiramus. Sic enim offerimus & thuris odoramentum: quo nimirum, vt in Apocalypsi B. Ioannis legimus, significantur orationes Sanctorum. Apoc. 8.

Hugo Victorinus. 1130.

De Sacramentis libro 2. parte 16. cap. 1. Scriptura dicit: *Beati mortui, qui in Domino moriuntur, qui tamen quidem morientes, in Domino tamen viuentes inueniuntur.* Apo. 14.

Eruditionis didascalicæ lib. 4. c. 6. de auctoribus noui Testamenti: Apocalypsin scripsit Ioannes Apostolus, in Pathmos insulam relegatus.

Richardus Victorinus. 1140.

Prefatione in librum Apocal. Prophetia beati Ioannis, quæ in hoc libro continetur, quam ei mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, ad illuminandam sanctam Ecclesiam reuelauit, tantò gloriosior & lucidior enitescit, quantò sublimiora & lucidiora de Christo & Ecclesia oracula describit. In hoc etenim est excellentior prophetijs, quòd de Christo & Ecclesia magna ex parte sacramenta adimpleta denuntiat: & sicut Euangelium Legis obseruantiam, sic ista prophetia excellit veteres à longè respicientes prophetias, quæ ferè tot habet sacramenta, quot verba.

Arnoldus Abbas Bonævallis. 1160.

Tractatu de vltimis septem verbis Domini: In fronte nomen Tetragrammaton Pontifex gerit, quod vtique est super omne nomen, cui omne genu flectitur: de quo in Apocalypsi legitur Ioannis, quòd *cum Agno stabant supra montem Sion centum quadraginta quatuor millia, habentes nomen eius, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis.* Apo. 14.

Godfridus Viterbiensis. 1170.

Parte 13. Chronicorum de Ioanne.

Regna Ioannis erant ipso viuente superna:
Apocalypsis eum docuit cælestia regna,
Et patefecit ei singula facta Dei.

Innocentius Tertius. 1200.

De vno Martyre Sermone 1. Ioannes quoque vidit Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei viui, & clamauit voce magna quatuor Angelis, quibus datum fuit nocere terræ & mari, dicens: *Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus: quoadusque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum.* Apo. 17.

Dominica 2. Aduentus: Cùm venerit Filius hominis in sede maiestatis suæ, tunc Hierusalem, id est, Ecclesiam perfectè renouabit, sicut Ioannes in Apocalypsi testatur: *Vidi sanctam ciuitatem Hierusalem*, &c. Apo. 21

Iacobus Vitriacus. 1220

In die Natalis Domini: Hæc est mulier illa, amicta sole, quam in Apocalypsi vidit Ioannes, architecta & protecta propitiatorio. Apo. 12.

Antonius Paduanus. 1230.

Dominica 1. in Quadragesima Sermone 3. Hunc ducem vidit Ioannes in Apocalypsi: *Vidi, & ecce equus albus.* Apoc 6

Albertus Magnus. 1240.

Prologo in Apocalypsin: Tota Ecclesia recipit hunc librum, vt Ioannis Apostoli: & ideo hoc tenendum est pro constanti.

Bonauentura. 1260.

Ad caput 4. Lucæ: Sic & Ioannes in Apocalypsi: *Accepi librum de manu Angeli, & deuorauit illum.* Apo. 10.

Prologo in vitam D. Francisci: Ideo alterius amici Apostoli & Euangelistæ Ioannis vaticinatione veridica, sub similitudine Angeli ascendentis ab ortu solis, signumque Dei viui habentis astruitur non immeritò designatus: sub apertione namque sigilli: *Vidi*, (ait Ioannes in Apocalypsi, *alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei viui.* Apoc. 7.

Ioannes à Sancto Geminiano. 1310.

In Summa lib. 7. cap. 9. Corpus Christi sub Sacramento assimulatur illi libro, quem vidit Ioannes: *Vidi*

Apoc. 5. nes: *Vidi*, inquit, *librum, qui erat scriptus intus & foris, signatum sigillis septem.*

Nicolaus Lyranus. 1320.

Prefatione in Apocalypsin. Beatus Ioannes in hoc libro prophetico describit tribulationes Ecclesiæ futuras à suo tempore vsque ad finem mundi, secundùm Catholicos Doctores, vt contra ipsas patientiæ clypeo necessariò muniamur: & sic patet necessitas huius libri.

Petrus Aliacus. 1400.

Sermone 2. de festo omnium Sanctorum: Sicut ex lectione libri Apocalypsis hodie audire potuimus, beatus Euangelista Ioannes, tamquam regis cœlestis Secretarius, & diuinorum conscius arcanorum, beatorum spirituum gloriam sibi diuinitus reuelatam nobis familiarissimè referauit: Apoc. 5. *Vidi*, inquit, *& audiui vocem Angelorum multorum in circuitu Throni.*

Thomas Waldensis. 1410.

Doctrinalis fidei libro 2. articulo 2. Ioannes non sine causa toti Ecclesiæ Apocalypsin describens, septem scribit Ecclesijs: *Ioannes*, inquit, *septem Ecclesijs*, &c.

Laurentius Iustinianus. 1430.

In ligno vitæ de virtute perseuerantiæ cap. 2. Plurimum ad perseuerantiam accedit promissio, quæ perseuerantibus fit: de qua per Ioannem in Apocalypsi dicitur: *Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* Apoc. 2.

De Triumphali Christi agone cap. 19. Aqua munda anima fidelis & sancta est, baptismi depurata lauacro in verbo: aquarum verò collectio populorum est aggregatio, sacro testante eloquio: *Aquæ multæ populi multi sunt.* Apoc. 17

Thomas Malleolus. 1430.

Libro 4. de disciplina claustralium cap. 12. O quàm felix ista mortificatio, quæ mihi aperit ianuam æternæ vitæ! Beatus Ioannes Euangelista audiuit vocem dicentem sibi: *Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo enim dicit spiritus, vt requiescant a laboribus suis.* Apoc. 14

Bernardinus Senensis. 1430.

Tomo 1. Sermone 26. Impœnitentiam eorum Ioannes Apocalyps. 9. clarè demonstrat, dicens: *Neque pœnitentiam egerunt de operibus manuum suarum.*

Ioannes Capistranus. 1440.

De Papæ & Ecclesiæ auctoritate fol. 28. b. Probatur auctoritate Ioannis Euangelistæ dicentis Apoc. 21. *Ego Ioannes vidi ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de cœlo*, &c.

ARTICVLVS VIGESIMVSNONVS.

SYMBOLVM CHRISTIANAE FIDEI AB APOSTOLIS ESSE CONSCRIPTVM.

NEGANT.

Anno post natum Christũ 1200. 1520. 1550. 1560.

VALDENSES *contemnunt Symbolum Apostolorum.* Antoninus parte 4. tit. 11. cap. 7. §. 2.

Erasmus Roterodamus in Præfatione ad Lectorem Paraphrasis Matthæi: *Librum hunc concinnare cupio, non ex humanis lacunis, sed ex fontibus Euangelicis, ex Apostolicis literis, & ex Symbolo: quod an ab Apostolis proditum sit nescio.*

Ioannes Caluinus lib. 2. Institut. cap. 16. §. 18. *Hactenus Symboli Apostolici ordinem secutus sum, &c. Apostolicum autem nuncupo de auctore minimè solicitus, Apostolis certè magno veterum consensu ascribitur, siue quòd ab illis in commune scriptum ac editum existimabant, siue quòd compendium istud ex doctrina per eorum manus tradita bona fide collectum, tali elogio confirmandum censuerunt. Neque verò mihi dubium est, quin à prima statim Ecclesia origine, adeoque ab ipso Apostolorum seculo, instar publicæ & omnium calculis receptæ confessionis obtinuerit, vndecunque tandem initio fuerit profectum. Quo intellecto, de auctore vel anxiè laborare, vel cum aliquo digladiari nihil attinet.*

Seruetiani in Transyluania non admittunt Symbolum Apostolorum, nisi cum hac exceptione, quatenus Verbo Dei consentit. Petrus Canisius Præfatione in librum de corruptelis Verbi Dei.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Primus. 80.

Epistola 1. Christo itaque resurgente & ascendente in cælum, misso sancto Spiritu, collata Apostolis scientia linguarum, adhuc in vno positi, Symbolum, quod fidelis nunc tenet Ecclesia, vnusquisque quod sensit dicendo, condiderunt, vt discedentes ab inuicem, hanc regulam per omnes Gentes prædicarent. Summam ergo totius fidei Catholicæ recensentes, in qua & integritas credulitatis ostenditur, & vnius Dei omnipotentis (id est sanctæ Trinitatis) æqualitas declaratur: & mysterium incarnationis Filij Dei, qui pro salute humani generis à Patre de cælo descendens, de Virgine nasci dignatus est, quoque ordine, vel quando mortem pertulerit, quomodo sepultus surrexerit, & in carne ipsa cælos ascenderit, ad

dextram-

dextramq; Patris consederit, & iudex venturus sit, ac qualiter remissionem peccatorum sacro Baptismate renatis contulerit, & resurrectionem humani generis in eadem carne in vitam æternam futuram sic docuerunt. Symbolum enim Græcè, Latinè collatio dicitur. Et hoc prædicti sancti Apostoli inter se per Spiritum sanctum salubriter condiderunt. Dicitur & indicium, quod per hoc, qui rectè crediderit, indicatur. Ergo cunctis credentibus quæ continentur in præfato Symbolo, salus animarum & vita perpetua bonis actibus præparatur. Et quod in primordio eiusdem Symboli præponitur: *Credo in Deum Patrem omnipotentem*, præclarum fidei testimonium & fundamentum in prima fronte monstratur, quia saluus esse poterit, qui rectè crediderit.

Ignatius. 100.

Epistola ad Magnesianos: Plenam cognitionem de Christo habeatis, qui ante omnia secula natus est ex Deo Patre, post verò natus est ex Maria Virgine, sine viri commercio, quiq; sanctè vixit, omnemq; morbum & imbecillitatem curauit, in populo signa & prodigia patrauit, & vnum verum Deum Patrem suum annuntiauit, qui passus est, & à Christicidis Iudæis sub Pontio Pilato præside, & rege Herode crucem sustinuit, mortuus est, & resurrexit, ascendit in cælos ad eum, à quo missus erat, sedetq; ad dextram ipsius, qui venturus est in fine seculorum, vt iudicet viuos & mortuos, reddatque vnicuique secundùm opera sua. Hæc qui plenè cognouerit, & crediderit, beatus est.

Irenæus. 180.

Lib. 1. cap. 2. Ecclesia per vniuersum orbem vsque ad fines terræ seminata, & ab Apostolis & à discipulis eorum accepit eam fidem, quæ est in vnum Deum Patrem omnipotentem, qui fecit cælum & terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt: & in vnum Iesum Christum Filium Dei incarnatum pro nostra salute: & in Spiritum sanctum, qui per Prophetas prædicauit dispositiones Dei & aduentum, & eam, quæ est ex Virgine generationem, & passionem, & resurrectionem à mortuis, & in carne ad cælos ascensionem dilecti Iesu Christi Domini nostri, & de cælis in gloria Patris aduentum eius.

Marcellus Ancyranus. 340.

Epistola ap Iulium Papam: Credo in Deum omnipotentem, & in Iesum Christum Filium eius vnigenitum Dominum nostrum, genitum ex Spiritu sancto & Maria Virgine, crucifixum sub Pontio Pilato, & sepultum, & qui resurrexit tertia die ex mortuis, & ascendit ad cælos, & sedet in dextera Patris, vnde veniet ad iudicandum viuos & mortuos. Et in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & vitam æternam.

Exstat apud Epiphanium hæresi 72.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Scripsit duas Homilias Symbolum Apostolorum Prima incipit: Vniuersalis Ecclesia gaudet, & in vna regula charitatis Christi, & in fide nominis Christi exultat, &c. Ergo audite hanc, vt dixi, regulam vestræ confessionis: *Credo in Deum Patrem omnipotentem.* Videte qui, cui, & quid loquamini, Dixistis: *Credo*, &c.

Secunda Homilia incipit: Super fabricam totius Ecclesiæ nihil aliud fundamenti ponunt sapientes Architecti, nisi Iesum Christum, &c.

Ioannes Cassianus 430.

De Verbi Incarnatione libro 6. cap. 3. Symbolum, vt scis, ex collatione nomen accepit. Quod enim Græcè σύμβολον dicitur, Latinè collatio nominatur. Collatio autem ideò, quia in vnum collata ab Apostolis Domini totius Catholicę legis fide, quicquid per diuersum diuinorum voluminum corpus immensa funditur copia, totum in Symboli colligitur breuitate perfecta.

Capite 4. Sicut immensam illam Scripturarum sacrarum copiam Deus per Patriarchas & Prophetas maximè suos condidit: ita Symbolum per Apostolos suos sacerdotesqúe constituit. Et quicquid illic per suos larga ac redundanti copia dilatauit, idem hîc per suos plenissima breuitate conclusit.

Dauid Rex Æthiopiæ. 1554.

Epistola ad Pontificem Romanum: Vnam fidem rectam, & vnam Ecclesiam confiteor, credoq; syncerissimè in sanctam Trinitatem, & in vnum Deum, & virginitatem Dominæ nostræ Virginis Mariæ, & articulos fidei teneo & obseruo, vti ab Apostolis scripti fuerunt.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De velandis Virginibus cap. 1. Regula quidem fidei vna omninò est, sola immobilis, & irreformabilis, credendi scilicet in vnum Deum omnipotentem, mundi conditorem: & Filium eius Iesum Christum, natum ex Virgine Maria, crucifixum sub Pontio Pilato, tertio die resuscitatum à mortuis, receptum in cælis, sedentem nunc ad dexteram Patris, venturum iudicare viuos & mortuos, per carnis etiam resurrectionem. Hac lege fidei manente, cætera iam disciplinæ & conuersationis admittunt nouitatem correctionis, operante scilicet & proficiscente vsque in finem gratia Dei.

Nouatianus. 250.

De Trinitate cap. 1. Regula exigit veritatis, vt primò omnium credamus in Deum Patrem & Dominum omnipotentem, &c.

Cap. 9. Eadem regula veritatis docet nos, credere post Patrem etiam in Filium Dei, Christum Iesum Dominum nostrum, &c.

Cap. 29. Sed etiam ordo rationis & fidei auctoritas, digestis vocibus, & literis Domini admonet nos post hæc credere etiam in Spiritum sanctum, olim Ecclesię repromissum, sed statutis temporum opportunitatibus redditum.

Ambrosius. 370.

Epist. 81. ad Syricium Papam: Credatur Symbolo Apostolorum, quod Ecclesia Romana incemeratum semper custodit & seruat.

Sermone 38. Arbitror Apostolicam fidem duodecim artificum operatione conflatam. Duodecim enim Apostolorum Symbolo fides sancta concepta est, qui velut periti artifices in vnum conuenientes, clauem suo concilio conflauerunt. Clauem enim quandam ipsum Symbolum dixerim, per quod reserantur diaboli tenebræ, vt lux Christi aduenias, aperiuntur conscientiæ clausa peccata, vt iustitiæ fulgeant opera manifesta. Igitur hæc clauis ostendenda est fratribus nostris, vt & ipsi tamquam discipuli Petri inferna sibi reserare, cælos aperire consuescant.

Lib. de Virginibus: Symbolum quoque specialiter debemus, tanquam nostri signaculum cordis, antelucanis horis quotidie recensere. Quò etiam, cùm horremus aliquid, assiduè recurrendum est. Quando enim sine militiæ sacramento miles in tentorio, bellator in prælio?

Hieronymus. 380.

Epistola 61. ad Pammachium, aduersus errores Ioannis Hierosolymitani cap. 9. In Symbolo fidei & spei nostræ, quod ab Apostolis traditum non scribitur in charta & atramento, sed in tabulis cordis carnalibus, post confessionem Trinitatis, & vnitatem Ecclesiæ, omne Christiani dogmatis sacramentum carnis resurrectione concluditur.

Russinus. 390

In expositione Symboli: Tradunt maiores nostri, quòd post Ascensionem Domini, cùm per aduentum Spiritus sancti super singulos quosque Apostolos igneæ linguæ sedissent, vt loquelis diuersis, varijsque loquerentur, per quod eis nulla gens extera, nulla linguæ barbaries inaccessa videretur, & inuia, præceptum eis à Domino datum, ob prædicandum Dei verbum ad singulas quasque proficisci nationes. Discessuri itaque ab inuicem, normam prius futuræ prædicationis in commune constituunt, ne fortè alius ab alio abducti, diuersum aliquid his, qui ad fidem Christi inuitabantur, exponerent. Omnes ergo in vno positi, & Spiritu sancto repleti, breue istud (vt diximus) futuræ sibi prædicationis indicium, conferendo in vnum quod sentiebat vnusquisque, componunt, atque hanc credentibus dandam esse regulam statuunt. Symbolum autem hoc multis ac iustissimis ex causis appellare voluerunt: Symbolum enim Græcè indicium dici potest, & collatio, hoc est, quod plures in vnum conferunt. Id enim fecerunt Apostoli in his sermonibus, in vnum conferendo, quod vnusquisque sentit. Indicium autem vel signum idcirco dicitur, quia illo tempore, sicut &
1. Cor. 12. Paulus Apostolus dicit, & in Actis Apostolorum
Act. 15. refertur, multi ex circuncisis Iudæis simulabant se esse Apostolos Christi, & lucri alicuius vel ventris gratia ad prædicandum proficiscebantur, nominantes quidem Christum, sed non integris traditionum lineis nuntiantes. Idcirco ergo istud indicium posuêre, per quod agnosceretur is, qui Christum verè secundùm Apostolicas regulas prædicaret.

Augustinus. 400.

Libro de Fide & Symbolo cap. 1. Est autem fides Catholica in Symbolo nota fidelibus, memoriæque mandata, quantum res passa est, breuitate sermonis, vt incipientibus atque lactentibus eis, qui in Christo renati sunt, & nondum Scripturarum diuinarum diligentissima & spirituali tractatione atque cognitione roboratis, paucis verbis credendum constitueretur, quod proficientibus, & ad diuinam doctrinam certa humilitatis & charitatis firmitate surgentibus, multis verbis exponendo esset perficiendum.

Sermone 19. de Tempore: Symbolum est breuiter complexa regula fidei, vt mentem instruat, nec oneret memoriam, paucis verbis dicatur, vnde multum acquiratur. ***Credo in Deum Patrem omnipotentem.*** Vide quàm citò dicitur, & quantum valet, &c.

Cælestinus. 425.

Epistola 5. ad Nestorium: Inter multa, quæ à te impiè prædicata vniuersalis recusat Ecclesia, Symbolo ab Apostolis tradito plangimus hæc verba fuisse sublata, &c.

Maximus Taurinensis. 430.

Homilia de traditione Symboli & expositione eiusdem: Cùm apud Patres nostros, sicut liber iudicum refert, quædam Israeliticæ tribus ciuili aduersum se
Iudic. 20. prælio decertarent, nec propter consimilem vnius populi habitum inter bellantes posset esse discretio, tribus illa, cuius iustior erat causa pugnandi, quia meritò per Dei auxilium victoriam præsumebat signum sibi certo in sermone constituit: vt quos vna armorum facies confundebat, secretioris verbi distingueret sacramentum. Quod B. Apostoli (vt ego reor) exemplum sequentes, Ecclesiæ Dei, quam aduersus militiam diabolici furoris armabant, mysterium Symboli tradiderunt: vt quia sub vno Christi nomine credentium erat futura diuersitas, signaculum Symboli inter fideles perfidosq; secerneret.

Sixtus Tertius. 422.

Epistola ad Cyrillum Alexandrinum: Iuuit animorum vota nostrorum, qui videret Symbolo primo inter Apostolos tradito derogari.

Petrus Chrysologus. 440.

Sermone 61. in Symbolum Apostolorum. Aduituri formam fidei, credulitatis normam, cõfessionis ordinem, parate simul corporis & cordis auditum. Sicut fons ore angusto, magis magnis fluuiorum laticibus ampliatur: sic fides Symboli breuiato sermone credulitatis latissimos dat meatus.

Sermone 62. Suscipite fidem, tenete spem, dicite Symbolum: vt ad rem, & ad illa bona, quæ prædiximus, valeatis peruenire.

Leo Primus. 450.

Sermone 11. de Passione Domini, Dominica die habito cap. 2. Hac fidei regula, quam in ipso exordio Symboli per auctoritatem Apostolicæ institutionis accepimus, Dominum nostrum Iesum Christum, quem Filium Dei Patris omnipotentis vnicum credimus, eundem quoque de Spiritu sancto natum ex Maria Virgine confitemur.

Sermone contra Eutychen cap. 1. Et ideo fraterna vos & paterna solicitudine commonemus, vt impios Catholicæ fidei, hostes Ecclesiæ, Incarnationis Dominicæ negatores, & in lituto à sanctis Apostolis Symbolo repugnantes, in nullum recipiatis consensionis affectum.

Epistola 13. ad Pulcheriam Augustam: Ipsa Catholici Symboli breuis & perfecta confessio, quæ duodecim Apostolorum totidem est signata sententijs, tam instructa sit munitione cælesti, vt omnes hæreticorum opiniones solo ipsius gladio possint detruncari. Cuius Symboli plenitudinem si Eutyches puro & simplici voluisset corde concipere, in nullo à decretis sacratissimi Nicæni Concilij deuiaret, & hoc à sanctis Patribus intelligeret constitutum, vt contra Apostolicam fidem, quæ non nisi vna est, nullum se ingenium, nullum eleuaret eloquium.

Vigilius Tridentinus. 480.

Lib. 4. contra Eutychen: Quidam peruersæ mentis in Epistola Leonis hoc reprehendunt, quòd ait: Vniuersitas profitetur se credere in Deum Patrem omnipotentem, & in Iesum Christum Filium eius, Dominum nostrum. Huic capitolo ob id isti calumniantur, cur non dixerit vnum Deum Patrem, & in Iesum Christum Filium eius, iuxta Nicæni decretum concilij: sed Romæ, & antequam Nicæna Synodus conueniret, à temporibus Apostolorum, vsque ad nunc, & sub beatæ memoriæ Cœlestino, cui iste rectæ fidei testimonium reddit, ita fidelibus Symbolum traditur, nec præiudicant verba, vbi sensus incolumis permanet.

Paschasius. 500.

De Spiritu sancto in Præfatione: Fides Catholica in vniuersum mundum per Patriarchas, & Prophetas, & gratiæ dispensatores Spiritu sancto inuisibiliter diffusa est. Hanc Apostolica solicitudo atque perfectio, sicut per sanctas paginas dilatauerat, ita per Symboli salutare mira breuitate collegit, & tamquam per diuersas remediorum species disposuit in corpus vnum, ac velut ex innumeris aromatibus pretiosum conficit vnguentum: cuius

odor omnes fines terræ potentia fragrantiæ ſpiritualis impleuit, vt in ipſo vniuerſitatis aſſenſu virtus appareat vnitatis.

Fortunatus. 580.

Præfatione in Symbolum Apoſtolorum: Refurgente Chriſto, & aſcendente in cælum, miſſo ſancto Spiritu, collata Apoſtolis ſcientia linguarum, adhuc in vno poſitis, inter ſe hoc Symbolum, vnuſquiſque quod ſenſit dicendo, condidêre, vt diſcedentes ab inuicem hanc regulam per omnes gentes æqualiter prædicarent. Denique Symbolum Græcè, Latinè collatio dicitur, quia hoc ipſi inter ſe per Spiritum ſanctum ſalubriter condiderunt.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

Lib. 2. de Officijs cap. 23. Symbolum tali ratione inſtitutum maiores noſtri dixerunt: Tradunt enim his verbis, quòd poſt aſcenſionem Domini, cùm per aduentum Spiritus ſancti diſcipuli eius inflammati, linguis omnium gentium loquebantur, præceptum eſt eis à Domino datum ad prædicandum Dei verbum, ad ſingulas quaſque nationes adire. Diſceſſuri ab inuicem, normam prius ſibi futuræ prædicationis in commune conſtituunt, ne localiter ab inuicem diſcedentes, diuerſum aliquid vel diſſonum prædicarent his, qui ad fidem Chriſti mutabantur. Omnes ergo in vno poſiti, & Spiritu ſancto repleti, breue ſibi prædicationis indicium, conferendo in vnum, quod ſentiebant, componunt, atque hanc credentibus dandam eſſe regulam conſtituunt.

Manſuetus Mediolanenſis Epiſcopus 630.

Epiſtola ad Conſtantinum Imperatorem: Quid enim breuius, quàm ſimplex fidei Symbolum ab Apoſtolis inſtitutum, in quo myſticum Sacramenti continetur arcanum?

Hymn. 820.

Lib. 2 in Eſaiam cap. 45. *Et conciliamini ſimul.*) De ſalute eorum hoc adimpletum, quando, antequam diuiderentur Apoſtoli per vniuerſum orbem, commune conſilium elegerunt, vt vnitatem annuntiarent, non diſſentientes ab inuicem. Tunc enim & Symbolum compoſuerunt de Trinitate & vnitate, de communione Eccleſiæ, & reſurrectione generali.

Amalarius Trenirenſis. 830.

De Eccleſiaſticis Officijs lib. 3. cap. 2. Poſt orationem Dominicam ſequitur credulitas, quam ſancti Apoſtoli conſtituerunt de fide ſanctæ Trinitatis, atq; diſpenſatione incarnationis Domini, ac ſtatu noſtræ Eccleſiæ.

Rabanus. 850.

Libro 2. de Inſtitutione Clericorum cap. 56. Apoſtoli diſceſſuri ab inuicem, normam ſibi prius futuræ prædicationis in commune conſtituunt: nec localiter ab inuicem diſcedentes, diuerſum aliquid vel diſſonum prædicarent his, qui ad fidem Chriſti inuitabantur. Omnes ergo in vno poſiti, & Spiritu ſancto repleti, breue ſibi prædicationis indicium, conferendo in vnum quæ ſentiebant, componunt. Atque hanc credentibus dandam eſſe regulam ſtatuunt. Symbolum autem hoc multis & iuſtiſſimis de cauſis appellare voluerunt: σύμβολον enim Græcè & indicium dici poteſt, & collatio, hoc eſt, quod plures in vnum conferunt. Id enim fecerunt Apoſtoli in his ſermonibus, in vnum conferendo vnuſquiſque quod ſenſit. Indicium autem vel ſignum idcirco dicitur, quòd illo in tempore, ſicut Paulus Apoſtolus dicit, multi ſimulabant ſe eſſe Apoſtolos Chriſti, nouarum quidem Chriſtum, ſed non integris traditionum lineis nuntiantes. Idcirco ergo iſtud iudicium poſuêre, per quod agnoſceretur is, qui Chriſtum verum ſecundum Apoſtolicas literas prædicaret. Eſt autem Symbolum ſignum, per quod agnoſcitur Deus, quodque proinde credentes accipiunt, vt nouerint qualiter contra diabolum fidei certamina præparent: in quo quidem pauca ſunt verba, ſed omnia continentur ſacramenta. De cotis enim Scripturis hæc breuiter collecta ſunt ab Apoſtolis, vt quoniam plures credentium literas neſciunt, vel qui ſciunt præ occupatione ſeculi Scripturas legere non poſſunt, hæc corde retinentes, habeant ſufficientem ſibi ſcientiam ſalutarem.

Smaragdus. 970.

Dominica poſt Pentecoſten: Poſt exorcizationem & exuſſationem Symboli ſequitur traditio: quòd Græcè σύμβολον, Latine nota, vel ſignum, vel collatio interpretatur. Iudicium, quia per illud indicatur fidei integritas: ſignum, quòd eo bene retento & intellecto, fideles ab infidelibus diſcernantur: collatio, quia in eo Apoſtoli omnem fidei integritatem contulerunt. Quod autem omnes pari fidei ſyncerita te corde retinebant, ore confeſſi ſunt, & ſinguli proprias ſententias conferentes, Symbolum, id eſt totius fidei collationem ediderunt.

Ivo Carnotenſis. 1100.

Sermone de Sacramento Neophytorum: Traditur etiam nouæ vitæ auditoribus Symbolum fidei, quod per duodecim Apoſtolos ordinatum eſt, & totidem ſententij comprehenſum.

Hugo Victorinus. 1130.

Eruditionum Theologicarum tractatus 5 de Sacramento Baptiſmi. cap. 1. Symbolum dicitur ſignum, vel collatio. Signum, quia eo fideles ab infidelibus diſtinguuntur: collatio, quia in eo Apoſtoli omnem fidei integritatem contulerunt. Diſceſſuri enim ab inuicem Symbolum, id eſt, totius fidei collationem ediderunt.

Innocentius Tertius. 1200.

Lib. 2. myſteriorum Miſſæ cap. 49. Symbolum Græcè, Latinè ſonat indicium vel collatio: cùm quia fidei plenam indicat regulam perfectam rationem, tum quia ſimul in vnum continet articulos fidei. Traditur enim quòd poſtquam Apoſtoli ſanctum Paracletum acceperunt, cum iam forent ad prædicandum Euangelium profecturi, conferentes in vnum ſuper articuli fidei, ſtatuerunt, vt ſicut omnes erant in vna fide concordes, ſic omnes vnam fidem concorditer prædicarent, & ideò Symbolum componentes, vnuſquiſque bolum, id eſt particulam appoſuit.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica in Albis: Maiores non ſolùm fidem, ſed & fidei expoſitionem habere debent. Vnde Apoſtoli primo propter ſimplices Symbolum fidei ſimpliciter tradiderunt, quaſi rudes lapides in fundamento ponentes. Dicitur autem Symbolum Apoſtolorum, quia vnuſquiſque partem ſuam appoſuit. Petrus ait: *Credo in Deum Patrem omnipotentem*, &c.

Alexander Aleſius 1230.

Parte 3. quæſt. 69. membr. 3. Tria ſunt Symbola. Primum Apoſtolorum, ſecundum Patrum Nicænorum, quod cantatur in Miſſa: tertium Athanaſij.

Guilhelmus Peraldus. 1250.

In Summa Tomo 1. cap. 5. de 27 articulis Fidei: Poſſumus diſtinguere Symbolum Apoſtolorum in duodecim articulos, ſicut duodecim fuerunt Apoſtoli, qui compoſuerunt.

Gilbertus Tornacus. 1270.

De officio Epiſcopi cap. 23. Dicitur Symbolum collectio, quia Apoſtoli poſt miſſionem Spiritus

ſancti

sancti simul conferentes duodecim articulos composuerunt, quos tenendos populo prædicauerunt.

Iacobus Gennensis. 1280.

Sermone 2. de diuino Officio: Sunt duo Symbola: vnum Symbolum est, quòd est ab ipsis Apostolis confectum. Cùm enim Apostoli essent per orbem diuisi, prius in Hierusalem conuenerunt, de articulis fidei differentes, Symbolum concorditer ediderunt, quolibet ipsorum Apostolorum Symbolum, id est articulum ibidem ponente. Aliud est Symbolum Nicænum, &c.

Albertus Patauinus. 1300.

Sermone 131. Per duodecim cophinos duodecim regulas seu sententias Catholicæ fidei intelligimus, qui cophini contexuntur ex duodecim vel quatuordecim articulis fidei, qui continentur in Symbolo Apostolorum. Et primam quidem fidei regulam, quasi primum cophinum contexuit Petrus.

Augustinus Triumphus. 1320.

De potestate Ecclesiastica q. 12. *art.* 2. Aliqui hæretici posuerant Christum non fuisse Dei filium aliter, quàm alij sancti viri, qui bene viuendo merentur Dei filij per adoptionem appellari. Contra hunc errorem positum est in Symbolo Apostolorum: *Credo & in Iesum Christum Filium Dei vnigenitum.*

Ludolphus Saxo Carthusianus. 1330.

Vita Christi parte 2. *cap.* 83. Tria sunt Symbola: primum Apostolorum, secundum Nicænum, tertium Athanasij. Primum factum est ad fidei instructionem, secundum ad fidei explanationem, tertium ad fidei defensionem. De primo sciendum, quòd si respectus habetur ad eos, qui ediderunt hoc Symbolum, tunc articuli sunt duodecim, secundùm numerum duodecim Apostolorum.

Thomas Argentinensis. 1350.

Lib. 3. *distinct.* 24. *&* 25. *q.* 1. *art.* 3. Primum Ecclesiæ Symbolum dicitur Apostolorum, eò quòd ab Apostolis immediatè fuerit compositum, & dicitur de eo, quòd quilibet Apostolus suam assertionem, quasi suum bolum in eo posuerit. Aliud dicitur Nicænum: Tertium Athanasij.

Matthæus VVestmonasterienſis. 1370.

In Chronicis de anno 33. Apostoli ituri in orbem vniuersum, vt prædicarent Euangelium omni creaturæ, Symbolum fidei composuerunt, vt ad nationes profecturi, non diuersum, sed vnum omnes prædicarent.

ARTICVLVS TRIGESIMVS.

SACRAS SCRIPTVRAS, QVAS, VT OSTENDIMVS HACTENVS, VNIVERSA ECCLESIA CANONE DIGNAS IVDICAVIT, SVMMÆ ESSE AVCTORITATIS, VTILITATIS, ET SVAVITATIS.

NEGANT.

Anno post natum Christũ

60. *SIMON Magus dicebat, omnes, qui crederent veteri Testamento, mortem subire.* Epiphanius hæresi 21.

70. *Ebionitæ Epistolas Pauli reijciebant, quòd ipse à Lege apostatauerat.* Irenæus, Eusebius & Theodoretus de Ebionitis.

80. *Cerinthus Matthæi Euangelium partim recepit, partim reiecit: reliqua Euangelia, Acta Apostolorum, & Epistolas Pauli omninò reiecit.* Epiphanius hæresi 28. Philastrius de Cerintho.

140. *Cerdon & Marcion Prophetas, Legem, Matthæi, Marci, & Ioannis Euangelia, Acta Apostolorum, & Apocalypsin reijciunt: Epistolas Pauli ad Titum & Philemonem recipiunt, rectis tamen inde, quæ ipsorum doctrinæ aduersantur* Irenæus, Tertullianus, Philastrius, Epiphanius, Hieronymus, Augustinus, & Damascenus, vbi de illorum hæresibus agunt

170. *Apelles Legem & Prophetas repudiabat.* Tertullianus de Præscriptionibus aduersus hæreticos cap. 51. Eusebius lib. 5. cap. 12. Histor.

180. *Gnostici vtuntur quidem nouo ac veteri Testamento, aneruantur autem eum, qui locutus est in veteri Testamento: & vbi verbum reperierint aliquod, quod contra ipsos sententiam habere potest, dicunt hoc à spiritu mundano profectum esse* Epiphanius hæresi 26.

200. *Helchesaitarum hæresis ex sacra Scriptura quædam reprobat, ac rursus quædam, cùm ex veteri, tum ex nouo Testamento vsurpat: Apostolum Paulum prorsus reijcit.* Origines in Psalm. 82. apud Eusebium lib. 6. cap. 37.

270. *Manichæi vetus Testamentum maledictis vexant, vna cum eius auctore Deo, qui in eo locutus est.* Augustinus de bono perseuerantiæ cap. 10.

300. *Gentiles Philosophi sacram Scripturam vt barbaram traducebant, & aspernabantur.* Theodoretus lib.1.de Fide

400. Faustus Manichæus: *Vetus*, ait, *Testamentum abijcio: quia circumcisis, & sacrificantibus, & alia iam antiquata obseruantibus repromisit miseram & temporalem hæreditatem: nihil est cur Prophetas recipiamus, nec enim de Christo pronuntiauerunt.* Augustinus contra hunc Faustum, libro 4.cap.2.& libro 12. cap.2.

450. *Manichæi adhuc perseuerantes, legem per Mosem datam, in qua Deus vniuersitatis conditor ostenditur, recipiendam esse non credunt: Prophetis, & S.Spiritui contradicunt: Psalmos Dauidicos, quos per vniuersam Ecclesiam cum omni pietate cantantur, damnabili impietate ausi sunt refutare.* Leo Primus Sermone 4. de Collectis.

600. *Gnosimachi illos frustra laborare asserunt, qui sacris Scripturis scientiam vllam, & cognitionem inuestigent, cùm præsertim à Christianis Deus præter bona opera nihil requirat: vt fit satius, si quis simplicius ambulet, nec curiosius quicquam perscrutetur.* Nicetas & Damascenus de Gnosimachis.

820. *Michael Balbus Prophetarum scripta nullius volebat esse auctoritatis.* Ioannes Zonaras in hoc Michaele.

1080. *Begardi veterè ac noui Testamenti libros repudiant, vnà cum exposito in ijs Deo: quasi per afflatum Satanæ fuerint conscripti, septem dumtaxat exceptis in quorum numero & Euangelium est.* Constantinus Harmenopolus de Sectis, Euthymius Panopliæ part.2.tit.23 cap 1.

1170. *Couersi damnant vetus Testamentum.* Guido de illorum hæresi.

1200. *Albigensium peruersitas adeo diuinam contempsit seueritatem, vt videntibus Episcopis & Presbyteris, libros Euangeliorum in sentinas proijceret* Matthæus Parisius in historia Anglicana de anno 1213.

Idem dicunt quòd vetus Testamentum non est a bono Deo, & quòd Moyses malus fuerit. Antoninus part.6.Summæ tit.11.cap.7.§.5.

1250. *Ioannes à Parma docuit, quòd doctrina Abbatis Ioachim excellat doctrinam Christi, & consequenter nouum ac vetus Testamentum: quòd Euangelium Christi non est Euangelium regni, & ideo non est edificatorium: quòd nouum Testamentum est euacuandum, sicut vetus est euacuatum: quòd nouum Testamentum non durabit in virtute sua nisi per sex annos proxime futuros, id est, vsque ad annum 1260.* Nicolaus Eymericus parte 2.quæst.9.

1500. Hermanus Rifvvich dixit: *Fides nostra fabulosa est, vt probat fatua nostra Scriptura, & ficta Biblia, & falsum Euangelium.* Bernardus Lutzenb de illius hæresi.

1523. *Thomas Mancerus dixit Scripturam, externum, verbum non esse verum Dei verbum, sed solum testimonium veri verbi: hoc autem internum & cæleste esse, & immediatè ex ipso Deo ore prodire: & hoc interius docere oportere, non autem Scripturis & concionibus.* Bullingerus aduersus Anabaptistas libro 1. cap 1.

1549. *Anabaptistarum quidam totum vetus Testamentum reiciunt, neque eius testimonia ad fidem confirmandam recipiunt.* Lindanus in Dubitantio, Caspar Vlenbergius Causſa 18. Bullingerus contra Anabaptistas lib.1.cap.8.

1550. *Michael Seruetus vetus Testamentum reiecit.* Caluinus in actis Serueti.

1550. *Libertini sacras Scripturas deridebant, & pro fabulis habent: Literæ enim se negant obnoxios, qui iam spiritum sequantur.* Ioannes Caluinus de Libertinis cap.9.

1550. *David Georgius docuit omnem doctrinam hactenus à Deo Mosen, Prophetas, ipsum Iesum Christum, eiusq; Apostolos & discipulos traditam, esse mancam, imperfectam, & inutilem ad perfectam consequendam felicitatem: suam autem doctrinam perfectam esse & efficacem ad hominem, qui eam susceperit beandum.* Basileenses in vita Dauidis Georgij, Cochlæus de dictis & factis Lutheri, Lindanus in Dubitantio Cælius Secundus in Supplemento Historiæ Sabellici cap.29.ad finem.

1560. *Caspar Zuenckfeldius*, de Verbo Dei pag.24.*dicit Deum non agere nobiscum per Scripturam.*

Lib de sacra Scriptura pag.12. *Fides nostra*, inquit, *non debet dirigi iuxta sacram Scripturam, sed sacra Scriptura regatur iuxta fidem nostram. Scriptura est humana vox sonitus, strepitus, & mortua litera.*

Libro de Euangelio scripto: *Doctrina Euangelij est humanum Euangelium: Scriptura est incerta & flexibilis doctrina, qua patitur se in varios sensus trahi.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Iosue 1.*Vers* 8 Non recedat volumen Legis huius ab ore tuo: sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, vt custodias & facias omnia quæ scripta sunt in eo.

Psalm 1.2. In Lege Domini voluntas eius: & in lege eius meditabitur die ac nocte.

Psalm 11.7. Eloquia Domini, eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum.

Psalm 18.8. Lex Domini immaculata, conuertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis. Iustitiæ Domini rectæ, lætificantes corda: præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.

*Psalm.*118. 72. Bonum mihi lex oris tui super millia auri & argenti. 105 Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. 130. Declaratio sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat paruulis. 140. Ignitum eloquium tuum vehementer: & seruus tuus dilexit illud.

Prouerb 8 8. Iusti sunt omnes sermones mei, non est in eis prauum quid, neque peruersum. recti sunt intelligentibus, & æqui inuenientibus scientiam.

Prouerb. 30.5 Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se.

Lucæ 24. 27. Et incipiens à Mose & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant.

Ioannis 5. 39. Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.

Rom. 1. 1. Segregatus in Euangelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis.

Rom. 15. 4. Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: vt per patientiam & consolationem Scripturarum spem habeamus.

2. *Timoth.* 3. 16. Omnis Scriptura diuinitùs inspirata, vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia: vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

2. *Pet.* 1. 21. Non voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Constitutionum Apostolicarum lib. 1. cap. 4. Scripturas sanctas assidua memoria meditare. Scriptum est enim: *In lege eius meditabitur die ac nocte.* Psalm. 1.

Cap. 5. Intus sedens lege Legem, libros de Regibus, Prophetas, cane Psalmos Dauid, percurre diligenter Euangelium, in quo sunt hæc consummata.

Cap. 6. Abstine ab omnibus libris Gentilium: Quid enim tibi cum alienis sermonibus, aut legibus, aut falsis Prophetis, quæ quidem homines leues à fide recta detorquent? Nam quid in Lege Dei desideras, vt ad illa Gentilium scripta animum velis appellere? Siue enim historias legere cupis, habes libros de Regibus; siue Sophistica, quæ argutè ad sapientiam referuntur, & Poëtica, habes Prophetas, Iob, Prouerbia, in quibus plus acuminis, quàm in omni poësi & sapientia Sophistarum reperies: quòd is, qui solus sapiens, illa effatus est; siue cantilenas expetis, habes Psalmos; siue vetustas rerum origines, habes Genesin: siue leges & præcepta, habes Legem Domini celebrem.

Dionysius Areopagita. 100.

Epistola ad Titum: Diuina & spiritualia eloquia & rori, & aquæ, & lacti, & vino, & melli meritò assimulantur: quòd & viuificandi, & fœcundandi, veluti in aqua: & ad incrementum perducendi, vt in lacte: & recreandi, vt in vino: & purgandi simul, atque conseruandi, veluti in melle, habeant vim. Hæc enim sapientia diuina accedentibus ipsis præstat affluentiam, indeficientium dapum inundantiam largiens, supermanans atque supereffundens.

Ignatius. 100.

Epistola ad Philadelphienses: Confugio ad Euangelium, tanquam ad carnem Christi: & ad Apostolos, velut ad Ecclesiæ presbyterorum collegium: & ad Prophetas, vt qui Christum annuntiarint, & eiusdem spiritus participes fuerint, cuius & Apostoli. Quemadmodum enim Pseudoprophetæ, & Pseudoapostoli, vnum & eundem spiritum malum, fallacem, & populi seductorem acceperunt: sic & Prophetæ, & Apostoli vnum & eundem Spiritum sanctum, bonum, eximium, verum, & doctorem, & rectum acceperunt à Deo per Iesum Christum.

Athenagoræ. 180.

Legatione pro Christianis: Nos sententiæ fideique nostræ testes habemus Prophetas, qui spiritu diuino de Deo & rebus diuinis disseruerunt.

Irenæus. 180.

Lib. 2. cap. 47. Rectissimè scimus, quia Scripturæ perfectæ sunt: quippe à verbo Deo, & eius spiritu dictæ.

Lib. 4. cap. 23. Bene igitur & Ioannes meminit dicentem Dominum Iudæis: *Scrutamini Scripturas, in quibus putatis vos vitam æternam habere: illæ sunt quæ testimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me, vt vitam habeatis.* Quomodo igitur testabuntur de eo Scripturæ, nisi ab vno & eodem essent Patre, præinstruentes homines de aduentu Filij eius, & prænuntiantes salutem, quæ est ab eo? *Si enim crederetis Mosi, & mihi crederetis: de me enim ille scripsit.* scilicet quòd inseminatus est vbique in Scripturis eius Filius Dei, &c. Ioan. 5.

Clemens Alexandrinus. 200.

Apud Damasc. lib. 2. Parad. cap. 49. Quemadmodum mare omnibus patet, atque alius natat, alius negotiatur, alius piscatur: & rursus, quemadmodum terra communis est omnibus, atque alius iter facit, alius arat, alius ædificat: eodem modo dum sacra Scriptura legitur, alius in fide, alius in moribus iuuatur, alij per literarum agnitionem superstitio eximitur: pugil denique, vbi Olympicum curriculum cognouerit, doctrinæ beneficio ad certamen se comparat, & pugnat, & palmam adipiscitur, elusis nimirum & fractis aduersarijs, ijsque, qui veræ scientiæ viam exagitant.

Origenes. 240.

Homil. 2. in Hieremi. Ex plenitudine eius accipientes Prophetæ, ea, quæ erant de plenitudine sumpta, cecinerunt: & idcirco sacra volumina spiritus plenitudine spirant, nihilque est siue in Propheta, siue in Lege, siue in Euangelio, siue in Apostolo, quod non à plenitudine diuinæ Maiestatis descendat. Quamobrem spirant in Scripturis sacris hodieque plenitudinis verba: spirant autem his, qui habent & oculos ad videnda cælestia, & aures ad audienda diuina, & nares ad ea quæ sunt plenitudinis sentienda.

Homil. 7. in Ezech. Nullum imitemur, & si volumus imitari quempiam, propositus est nobis ad imitandum Christus Iesus, descripti sunt actus Apostolorum, & Prophetarum gesta de sacris voluminibus agnoscimus: illud exemplar firmum est, illud propositum solidum, quod qui sequi cupit, securus ingreditur.

In Matth. tract. 25 Iuramentum ergo esse intelligendum est omne testimonium Scripturarum, quod profertur ad confirmationem & colligationem nostri verbi, quod loquimur: vt sit quidem

templum gloriæ Dei omnis Scriptura diuinitus inspirata; aurum autem positus sensus in ea. Dei ergo ad testimonium omnium verborum, quæ proferimus in doctrina, proferre sensum Scripturæ, quasi confirmantem quem exponimus sensum. Sicut enim omne aurum, quotquot fuerit extra templum, non est sanctificatum: sic omnis sensus, qui fuerit extra diuinam Scripturam, quamuis admirabilis videatur quibusdam, non est sanctus: quia non continetur à sensu Scripturæ, quæ solet eum solum sensum sanctificare, quem habet in se, sicut templum proprium aurum. Non ergo debemus ad confirmandam nostram doctrinam nostros proprios intellectus iurare, & quasi testimonia assumere, quos vnusquisque nostrum intelligit, & secundùm veritatem existimat esse, ni ostenderit eos sanctos esse, ex eo quòd in Scripturis continentur diuinis, quasi in templis quibusdam Dei. Stulti ergo & cæci omnes, qui non cognoscunt, quoniam templum, id est, lectio Scripturarum, magnum ac venerabilem facit sensum, sicut aurum sacratum.

Ad cap. 3. ad Romanos: Post hæc verò, vt ei moris est, de Scripturis sanctis vult affirmare quod dixerat: simul & Doctoribus Ecclesiæ præbet exemplum, vt ea, quæ loquuntur ad populum, non proprijs præsumpta sententijs, sed diuinis munita testimonijs proferant. Si enim ipse tantus ac talis Apostolus auctoritatem suorum dictorum sufficere posse non credit, nisi doceat in Lege & Prophetis scripta esse, quæ dicit, quanto magis nos minimi hoc obseruare debemus, vt non nostras, cum docemus, sed sancti Spiritus sententias proferamus.

Eusebius Cæsariensis. 320.

De Præparatione Euangelica lib. 13 cap. 7. Sola diuina eloquia pura sanctaque sunt, longè ab omni mendacio remota, argentum purgatum, & probatum terræ.

Basilius Magnus. 370.

Epist. 1 Maxima porrò viarum ad veri inuestigationem ferentium meditatio est Scripturarum diuinitus inspiratarum: quandóquidem in his cùm rerum agendarum præcepta reperiuntur, tum beatorum hominum vitæ memoriæ proditæ ac perscriptæ, tanquam simulachra quædam animata proposita sunt vitæ, ad normam diuinam iustitiæ, iis quidem, qui bonorum operum exemplaria imitari cupiunt.

Præfat. in omnes Psalm. Scriptura omnis diuinitus inspirata, & vtilis, hac vna ratione à Spiritu sancto conscripta astruitur: vt ex ea haud secus atque è communi quapiam curandarum animarum officina, medelam suo quisque morbo salutarem & accommodam queat seligere. *Medicina* enim, iuxta Ecclesiasten, *sedabit magna debita.* Alia proinde nos ipsi Prophetæ eruditum: historici perdocent alia: alia item instruit Lex: rursus alia commonendæ Ecclesiæ species ex opere Prouerb. eruitur. At hic vnus Psalmorum liber quidquid ex omnibus in se complectitur, quod vtui sit omnibus: futura certissimis præcinit oraculis, historicam continet narrationem, leges sancit vitæ sanctius instituendæ, cuique agenda præscribit, & submouet; vtque semel omnia, liber hic bonæ omnis doctrinæ vberrimum quoddam est, & commune promptuarium, sua vnius prouida ac solerti cura vtrumque communiscens & excogitans, quid cuiusque nostrûm saluti maximopere conducat. Vulnera etenim animarum persanat, quantalibet vetustate occalluerint; vulneri recens inflicto celerem etiamque adfert emendationem: diuturno item morbo affectam pristinæ asserit sospitati: quod verò incolume est & integrum, tuetur interim ac seruat denique omnem prorsus vitiosæ affectionis intemperiem, quoad eius fieri potest, ab animis nostris reuellit ac submouet.

Ephræm. 370.

De Patientia & consummatione seculi: Sobrium te præbe ac vigilantem solerter, operamque da semper, vt lectioni diuinarum Scripturarum adhæreas, quæ te doceant, quomodo effugere oporteat laqueos inimici, & vitam æternam assequi: nam sacrarum Scripturarum lectio mentem vagabundam contrahit ac colligit, donatque in Deum cognitionem. Scriptum est enim: *Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus.* Audis frater, quòd Dei scientiam accipiat, qui simplici veroque corde diuinis vacat Scripturis? Psal. 45.

Cyrillus Hierosolymitanus. 370.

Catechesi 4. de sacra Scriptura: Si quando hæreticorum audueris aliquem blasphemantem Legem & Prophetas, respondeto illi salutaria verba dicens: *Non venit Christus soluere Legem, sed adimplere.* Lege Scripturas, quæ à Septuaginta duobus Interpretibus translatæ sunt.

Gregorius Nazianzenus. 380.

De veris & germanis Scripturæ libris:

In libris sacris singulaque & mente frequenter
Versare: aut etenim donat Deus ipse laborum
Præmia, vt absconsæ lucis mens sedula quiddam
Consequat: vel certè isthinc ea commoda carpit,
Vt per sancta Dei capiat præcepta dolorem:
Aut quod postremum est, animos hæc lectio rebus
Abstrahat à fluxis, studia ad meliora vocatos.

Iambico 18. de Virtute:

Namque vsus in me tantus est, quantum decet
Hunc obtinere, qui labores plurimos
Hausit, diuque volum auctores bonos,
Sacrosancte trinæ sedula libros manu,
(Qui dulcis est fons, mentium castis patens,)
Ex quem profundi quippiam est hausum mihi.

Gregorius Nyssenus. 380.

Oratione 1. in ea Scripturæ verba: *Faciamus hominem.* Si idem esse dixerimus: *Faciamus hominem ad imaginem, & faciamus ad similitudinem,* scriptorem accusabimus: si enim sic habet, vox vacat, & his idem ponitur: dicere autem verbum aliquod in Scriptura redundare, est graue nefas. Quòd si nihil redundat, nihil est inane, nihil superuacaneum: ergo necesse est hominem esse factum ad similitudinem Dei.

Epiphanius. 380.

Hæresi 34. Nos credimus Legi, ac Prophetis, & ab origine iuxta successionem Patriarchis, ipsiusque Saluatoris nostri doctrinæ.

Hæresi 65. Nos vnius cuiusque quæstionis inuentionem non ex propriis ratiocinationibus dicere possumus, sed ex Scripturarum consequentia.

Hæresi 70. Quæcunque dicit diuina Scriptura, ea credere oportet quòd sunt: quomodo verò sunt, ipsi soli cognitum est.

In Ancorato. Scripturæ non errant, quæ sunt vita nostra.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Homilia 3. in Genesim: Meritò thesauro cuipiam conferatur diuinarum Scripturarum lectio. Nam sicut ex illo quisquis vel paruum frustum capere valet, multas sibi parat diuitias: ita & in sacra Scriptura, etiam in breui dictione variam sententiarum vim & indicibiles diuitias inuenire licet. & non solùm thesauro similia sunt diuina eloquia, sed fonti quoque largis perennibusque scaturienti fluentis.

Homil.

Homil. 21. *Iste est liber generationis hominum.* Dici nequit charissimi, quàm multiplex thesaurus in verbis modò lectis reconditus sit: & scio quidem, quòd opinantur aliqui, nihil amplius dici, quàm illorum nominum enumerationem & appellationem. Spectant enim tales ad solam superficiem. Ego autem omnes vos obsecro, ne simpliciter ea, quæ Scripturis sacris contenta sunt, transeatis. Nihil enim hîc scriptum est, quod non multas habeat sensuum diuitias: quandoquidem diuino Spiritu afflati Prophetæ locuti sunt, ideo vti à Spiritu sancto scripta ingentem in se continent thesaurum. Et ne mireris, quòd in hac nominum enumeratione multas latentesque diuitias sententiarum vobis me ostensurum pollicear. Neque enim vel syllaba, vel apiculus est in sacris literis, in cuius profundo non est grandis quispiam thesaurus: proinde nobis opus est, vt diuina gratia ducamur, & Spiritu sancto illustrati diuina eloquia adeamus Neque opus habet diuina Scriptura hominum sapientia, vt intelligatur, sed reuelatione Spiritus, vt hausto inde vero sensu magnum nobis hinc lucrum accrescat.

Homilia habita, quo tempore extra Ecclesiam deprehensus est Eutropius, de paradiso, sine horto, & Scriptura: Suaue quidem est pratum & hortus: vtroque tamen suauius multò spirat diuinæ Scripturæ lectio. Illic siquidem flores inuenire est, sed qui tempore marcescunt: hic autem occurrunt sententiæ in nativo vigore permanentes. Illic aspirat Fauonius, hic afflat aura Spiritus sancti Illic spinæ pro muro obsepiunt hortum, hic Dei prouidentia tutum reddit lectorem: illic cicadæ stridore suo obstrepentes, hic Prophetæ suaui iubilo personantes: illic ex ipso aspectu quiddam oblectationis concipitur: hic autem ex ipsa mox lectione plurimum decerpitur vtilitatis. Hortus vno quopiam circunscribitur loco, diuinæ autem Scripturæ nullo non loco terræ habitabilis circunferuntur. Hortus vtique pro temporum qualitate seruit necessitatibus: Scripturæ autem tempore hyberno perinde atque æstiuo perennant comantibus vndique foliis, & fructuum pondere degrauantur. Attenti itaque simus lectioni Scripturarum. Ad hanc etenim attentus si fueris, anxietatem à te depeller, cordi tuo inferet increbilem voluptatem, sublata malitia radices virtutis affiget animæ, interque turbellas istas negotiorum, quæ ritu vndarum sese agitantium fluctuant, non te finet vlla conflictari perturbatione. Insanis licet agitetur mare procellis, tu in tranquillo nauigas. Habes enim, quæ te moderetur ac gubernet, Scripturarum lectionem.

Ad caput 3. Ioannis Homilia 29. Diligenter sunt omnia inuestiganda: à Scripturis spiritualia arma accipimus. Si earum ordinem confundemus, ipsæ quidem vim suam retinent, nobis autem nihil conferunt, &c. An nescitis, non superioris tantum ætatis hominum gratia Scripturas editas, sed etiam nostri? Nonne auditis Paulum dicentem: *Hæc ad nostram doctrinam scripta sunt,* ad quos fines seculorum deuenerunt, *vt per patientiam & consolationem Scripturarum spem habeamus?* Rom. 15.

Proœmio in epistolam ad Romanos: Hinc infinita exorta sunt mala, ab ipsa videlicet sacrarum Scripturarum ignoratione: hinc multa hæreseon lues pullulauit, hinc ritus in multis neglectus, hinc inutiles & lucro carentes labores. Nam quemadmodum qui luminis huius vsura sunt priuati, nequaquam recta ingredi possunt: ita qui ad diuinarum Scripturarum radios oculos non intendunt, necessariò in multa errata incurrunt, perinde ac si in tenebris periculosissimis obambularent.

Cyrillus Alexandrinus 430.

Commentario de recta in Deum fide ad Reginas: Quòd si tam animo præditis nihilominus conetur aliquis oporter, quomodo absurdum non fuerit ad vos silere, & pijsque vestris auribus sacrarum literarum notitiam, velut dulcem quendam vitificumque laticem, nolle subinde instillare? Quos quidem Scripturarum latices Deus per Esaiæ Prophetæ vocem quondam locutus eiusmodi verba nobis promittit: *Haurietis,* inquit, *cum gaudio aquas de fontibus Saluatoris.* Salutares autem fontes appellamus sanctos Apostolos & Euangelistas. Hi enim salutari cælituque hausta doctrina mundum hunc irrigant, Spirituque sancto imbuti totum hunc orbem lætificant. In quorum proinde profunda sensa mentis oculos conijcientes, abditam veritatis lucem inuenimus, inuentamque in alios transfundimus. Quemadmodum igitur agricolæ fragrantissimos quosque flores opportuno tempore ex agris decerpunt, decerptosque ac fere in calathis compositos dominis suis offerunt, quos illi mox benevolè gratoque animo complectuntur: ita nos, qui docendi munus susceptimus, ex diuina Scriptura, veluti ex agro quopiam, non florum citò marcescentium decorem spectandum exhibemus, sed sermonum doctrinæque, quę per Spiritum sanctum pietatis in Christum immarcessibilem venustatem continet, magnaque suauitate & vberitate illius mysterium redolet, fragrantiam: scriptum est enim: *Christi bonus odor sumus Deo.* Esa. 12. 2. Cor. 2

Lib. 2. contra Iulianum: Diuinus Moses, & Prophetarum sanctorum chorus, Apostoli quoque & Euangelistę vnum naturalem & verum Deum glorificant, & vt nos quoque sic faceremus persuaserunt: dum à nugis & omnigenis monstrositatibus, turpique sensu abstinent, ac ad mirandam vitæ conuersationem probè instituunt. Nihil apud eos fictum est, nullæ sententiæ minus persuasibiles: quippe quòd nostra Mosi Sanctorumque Prophetarum prædicationibus conueniant, & Euangelicæ, Apostolicæque doctrinæ veritas à priscorum sententijs non abludat, tempore suo sermo noster manifestè ostendet.

Ioannes Cassianus. 430.

Collat. 14. cap. 10. Deinde hoc tibi omnimodò est enitendum, vt expulsa omni sollicitudine & cogitatione terrena, assiduum te, ac potius iugem sacræ prælectioni, donec continua meditatio imbuat mentem tuam, & quasi in similitudinem sui formet, arcam quodammodo facies ex ea testamenti, habentem in se scilicet duas tabulas lapideas, id est, duplicis instrumenti perpetuam firmitatem: vrnam quoque auream, hoc est memoriam puram atque synceram, quæ reconditum in se manna perpetua tenacite conseruet, spiritualium scilicet sensuum, & Angelici illius panis perennem cælestemque dulcedinem.

Isidorus Pelusiota. 440.

Lib. 1. epist. 24. Scitè & eruditè diuinam Scripturam euoluere debes, ipsiusque vires & facultates prudenter inuestigare, nec mysteria ea, quæ attrectare nefas est, quæque comprehendi nequeunt, temerè atque imprudenter aggredi, manibus indignis ea committens.

Epist. 369. Scriptura omnis, quæ pietatem velut ob oculos positam habet, pulcherrima est, laudibusque & commendatione digna: sacrosancta autem volumina, quæ diuinarum Scripturarum testimonium habent, scalæ quædam sunt, quibus ad Deum ascenditur. Quamobrem ea omnia, quæ in Ecclesia proponuntur, tamquam probum aurum excipe: vt quæ diuino Spiritu veritatis, ve-

lut igne purgata sunt. Quæ autem extra hoc volumen circumferuntur, etiamsi quippiam habeant, quod ad grauitatem vitæque honestatem allicere queat, ijs, qui à tuis certaminibus remoti sunt, inuestigãda & conseruanda relinque: nimirum ijs, qui verborum pompæ potius studuerunt, aut etiam fabulas quasdam hæresum effinxerunt.

Socrates. 440.

Lib. 3. cap. 14. Scripturæ diuinitus inspiratæ admirabilia doctrinæ præcepta, vereque diuina docent, eximiam pietatem, rectamque viuendi rationem in auditorum animis inserunt, sacrosanctam fidem studiosis proponunt: artem autem differendi non tradunt, qua illis, qui veritatem oppugnare moliuntur, possimus resistere.

Theodoretus. 450.

2. Timoth. 3. *Omnis Scriptura diuinitus inspirata vtilis est.*) Scripturam diuinitus inspiratam nominauit spiritalem. Gratia enim diuini Spiritus locuta est per Prophetas & Apostolos. Deus est igitur sanctus Spiritus: siquidem verè, vt vult diuinus Apostolus, à Deo inspirata est Scriptura spiritus.

Isaac Presbyter. 460.

De mundi contemptu cap. 25. Oratio soluit & annihilat ab anima nebulas vitiorum, maximè cùm habuerit pabulum à pagina sacra, & vigilantia, quæ mentem illuminat & illustrat: continua enim lectio in Scripturis Sanctorum replet animam incomprehensibili admiratione ac lætificatione diuina.

Andreas Cæsariensis. 500.

In Apocal. cap. 12. Formidabilis in illos desæuiet execratio, qui diuinam Scripturam adulterare non dubitant. Nam illorum hæc temeritas est nimis audax & temeraria: imò verò tanta est, vt vel sola arrogantes, & temerarios illos à futuri seculi bonis excludere valeat. Quod incommodum ne nobis, qui hæc audimus, vsu quandoque veniat, non absque comminatione contestatur & exhortatur, ne quid apponamus, aut adimamus: verùm Scripturarum phrases, & idiomata Attica, orationis structura, & compositionę, syllogismisque Dialecticis potiora, certiora, & ad fidem maius momentum afferre sentiamus. Nam & in illis multa inuenire liceat, quæ regulæ & veritatis legi non satis consentanea sunt, & tamen propter scriptorum auctoritatem dissimulantur, mistaque fiunt. Quantum autem interuallum inter eos, qui apud nos, & eos sursum, qui apud illos celebres extiterunt, intercedat, id mente complecti vix valemus. Arbitror autem plus intercedere, quantum inter lucem & tenebras.

Olympiodorus. 500.

Ad cap. 1. Ecclesiastis: Scientia Dei & diuinus sermo est semper vtilis: quem tamen non poterit homo pro dignitate explicare, licet alioquin prudens sit, nisi qui accepit donum doctrinæ, sapientiæque sermonem.

Ad cap. 5. Diuina ipsa Scriptura est velut ager quidam ferax & odoratus, quasique paradisus optimis arboribus consitus, habensque thesaurus occultum.

Procopius Gazæus, 530.

Præfatione in Genesin. Oportet eum, qui operam daturus est Scripturæ sacræ, non accipere illa, quæ ibi traduntur, quasi proueniant ex hominibus: altius initium siue principium spectandum reor: firmiter credat necesse est, illa sacrosancta dogmata ex ipso originem sumere Deo, & inde per homines, quasi per canales seu instrumentum, ad nos promanare. Quemadmodum enim regius minister, siue tu eum præconem nuncupes, regis præceptum & vocem imitatur, dicens: iussi, sententiam tuam declarauit: sic Prophetæ sancti linguam quasi calamum præbent excellentissimo scribæ, quem nullus scriptor describere, & nullus pictor delineare potest.

Iustinianus. 530.

Constit. 146. Æquum sanè erat, vt Hebræi, cùm sacris libris aures præbent, non leuiter, & rebus solummodò gestis delectarentur, sed reconditos in ipsis sensus spectarent: per quos magnum illi Deum & Saluatorem humani generis Iesum Christum annuntiant.

Isychius Hierosolymitanus. 580.

Præfatione in Leuiticum: Vnus idemque esse legislator noui simul & veteris Testamenti demonstratur, dum ex auctoritate siue potestate quæ vult nunc præcipit, nunc autem prohibet.

Lib. 1. cap. 4. in Leuit. Doctrina & traditiones Apostolorum, sunt ostia tabernaculi testimonij, vtpote ad cælum introitum præbentia.

Lib. 7. cap. 27. Quæcunque Prophetæ præcipiunt, manifestum est, quia Dei præcepta sunt.

Leontius. 600.

De Sectis act. 2. cùm recensuisset veteris ac nouæ Scripturæ libros: Hi sunt, *inquit*, libri tam prisci, quàm recentes, qui in Ecclesia pro Canonicis habentur.

Thalassius. 640.

Hecatondade 4. cap. 45. Scrutare Scripturas, & inuenies mandata: quòd si feceris, quæ dicunt, ab affectionibus liberabere.

Ioannes Damascenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 18. Vnus & idem est Deus, quem tum vetus, tum nouum Testamentum prædicat: quique in Trinitate laudatur ac celebratur. Hæc quippe Domini vox est: *Non veni soluere Legem, sed adimplere.* Ipse etenim salutis nostræ, cuius causa omnis Scriptura, atque omne mysterium extitit, negotium egit. Ac rursus: *Scrutamini Scripturas: ipsæ enim testimonium perhibent de me.* Atque etiam Apostoli hæc verba sunt: *Multifariam, multisque modis olim Deus locutus est Patribus nostris in Prophetis: nouissimè diebus istis locutus est nobis in Filio.* Quocirca per Spiritum sanctum & Lex, & Prophetæ, & Euangelistæ, & Apostoli, & Pastores, & Doctores verba fecerunt. Ex quo fit, vt tota diuinitus inspirata Scriptura proculdubio vtilis sit. Ac proinde nihil præclarius, nihil animarum saluti conducibilius est, quàm diuinas Scripturas perscrutari. Quemadmodum enim *lignum plantatum secus decursus aquarum:* ita etiam anima diuinæ Scripturæ fluentis irrigata saginatur, fructumque tempestiuum, hoc est, rectam fidem profert, ac perpetuò virentibus foliis, id est, Deo gratis actionibus exornatur. Siquidem hoc afferunt Scripturæ sanctæ, vt & ad probas & honestas actiones, & ad puram contemplationem nos componant. Nam in eis & cohortationem ad virtutem, & ab omni vitio dehortationem inuenire est. Quamobrem si discendi studiosi fuerimus, profectò ingentem quoque eruditionem nobis comparabimus: quandoquidem diligentia & labore, & donantis Dei beneficio, quiduis ex animi sententia succedit. Etenim *qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti, aperietur.* Pulsemus igitur ad pulcherrimum illum hortum Scripturarum: illum, inquam, mirè fragrantem & suauem, summaque elegantia præditum, ac spiritualium, & diuinitus afflatarum cuiusuis generis auium garritibus aures nostras circumsonantem, quique cor nostrum attingit, illudque mœrore affectum lenit ac mitigat, & iræ percitum sedat, sempiternaque lætitia diffundit, &c. Ex huius horti fonte perènes & purissimos latices in vi-

Matth. 5.

Ioan. 5.

Heb. 1.

Psalm. 1.

tam æternam salientes hauriamus. Hic cum inexplebili quadam voluptate & amœnitate versemur. Eiusmodi est enim Scripturarum gratia, vt exhauriri atque consumi nequeat.

Basilius Imperator Constantinopolitanus. 860.

In exhortat. ad Leonem filium cap. 17. O fili quemadmodum teneræ plantæ fontibus irrigatæ virescit, floresq; & fructus fuerunt: ita mens tua sacrarum literarum studijs irrigata, magis ac magis augescet, ac pro fructibus egregias virtutes producet. Nam corpus quidem saginatur cibis, quia alius super alium infarciuntur: animus verò sanctis sermonibus alitur ac vegetatur. Sed hoc interest, quòd cibus ille corporis, palato solum ac linguæ suauis, & corruptionem auget, & à corruptione augetur, & incorruptionem tandem abit: animi verò alimentum sempiternam menti adfert lætitiam, & incorruptionem parit, & ad immortalitatem deducit. Meditare ergo per omnem vitam istos ita frugiferos sermones, vt tantis eorum fructibus perfruaris, ac regnum tuum sapienter administres.

Theophylactus. 900.

Præfatione super Matthæum: Postquam homines deteriores sunt facti, concessit tandem misericors Deus Scripturas, vt vel per illas diuinæ voluntatis essent memores: ita Christus Apostolis etiam coram in sua persona est locus, & Spiritus sancti doctoris mihi gratiam? Verùm quia hæreses pullulaturæ erant, quæ mores nostros depascerentur, operæpretium visum est, vt scriberentur & Euangelia, quo discentes ex illis veritatem, non ab hæresium mendacijs deciperentur, moresq; nostri non prorsus pessundarentur.

Ad cap. 16. Lucæ: Scripturæ sacræ sunt lucerna & lumen, quo lucente fur deprehenditur & manifestatur. Illis igitur credendum, & de mortuorum suscitatione non curandum.

Ad cap. 10. Ioan. Sacræ Scripturæ ostium sunt, per quas allicimur ad Deum: illæ lupos non permittunt intrare: Prohibent enim hæreticos, vt nos securi simus, & de omnibus rationem dant, de quibus voluerimus.

Euthymius. 1080.

Ad Psal. 18. Scriptam nobis legem Deus tradidit, per quam de diuina prouidentia ac sapientia etiam doceremur: variis autem nominibus legem vocat. Nam & Legem appellat, veluti quæ conuersationem vitæ concinnat, & constituit: & testimonium, quia peccatores contestatur: & iustificationem, quia quod iustum est docet: & mandatum, quia quæ agenda sunt præcipit: & timorem, veluti inexorabilem: & iudicium, quasi sententiam ferat & suffragium. Lex itaque Domini irreprehensibilis, & conuertens animas. Quid enim in ea est, quod accusari possit, cùm & ad animarum conuersionem sit posita, & ex paruis maiora doceat?

Georgius Cedrenus. 1100.

In Ptolomæo Philadelpho: Rex pulchritudinem sacræ Scripturæ videns, stupefactus, proceribus præsentibus, vnaq; Menedemo Philosopho, & Demetrio Phaleræo, quæsiuit quidnam esset causæ, quòd sacrarum literarum, quarum tanta sit dignitas, nemo historicorum, aut poëtarum mentionem fecerit. Respondit Demetrius, neminem fuisse ausum attingere: quando Theopompus eas aggressus mente captus, & per insomnium admonitus id sibi accidisse, quòd curiosè sacras res inquirere conatus fuisset: & Theodectes Tragœdiarum scriptor in quadam fabula sacrorum librorum facta mentione excæcatus fuerit: vterque autem ab incepto desistens, Deum placauerit, & sanitati restitutus sit.

Nicolaus Cabasilas. 1280.

In expositione Liturgiæ cap. 1. Sacrarum Scripturarum lectiones Dei benignitatem, & humanitatem annuntiant, & rursus iustitiam, & iudicium, & eius metum in animas nostras immittunt, & dilectionem in eum accendunt, & ita ad eius seruanda mandata multam promptitudinem, & animi alacritatem adferunt.

Ioannes Cantacuzenus. 1360.

Apologia 4. Nos omne indigemus Scripturarum auxilio, propter infirmitatem nostram: iustus verò Noë, & Abraham, & qui illorum tempore floruerunt, pura mente præditi Scriptura non indigebant: sed hæc in ipsorum cordibus inscripta & adumbrata fuit.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

In confessione fidei: Confiteor, teneo, & prædico vnum eundemq; Deum veteris & noui Testamenti, id est, Legis, Prophetarum, atque Euangelij auctorem esse: quia eodem Spiritu sancto inspirante vtriusque Testamenti Sancti locuti sunt.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Apologetico aduersus gentes cap. 19. loquens de Hebræorum Bibliis per 72. Interpretes in Græcum sermonem translatis: Primam instrumentis istis auctoritatem summa antiquitas vendicat. Apud vos quoque religionis est instar fidem de temporibus asserere.

Cap. 20. Plus iam offerimus pro ista dilatione, maiestatem Scripturarum, si non vetustatem, diuinas probamus, si dubitatur antiquas: nec hoc tardius, aut aliunde discendum: coram sunt quæ docebunt mundus, & seculum, & exitus.

Cyprianus. 250.

Epist. 74. quæ est ad Pompeium: Ea facienda esse, quæ scripta sunt, Deus testatur, & proponit, ad Iesum Naue dicens: *Non recedet liber Legis huius de ore tuo, sed meditaberis in eo die ac nocte, vt obserues facere omnia quæ scripta sunt in eo.* Iosue 1.

Lactantius. 320.

Lib. 3. cap. 26. Dei præcepta quia & simplicia & vera sunt, quantum valeat in animis hominum, quotidiana experientia demonstrat. Da mihi virum, qui sit iracundus, maledicus, effrænatus, paucissimis Dei verbis tam placidum quàm ouem reddam: da cupidum, auarum, tenacem, iam eum tibi liberalem dabo, & pecuniam suam plenis manibus largientem: da timidum doloris ac mortis, iam cruces, & ignes, & taurum Phalaridis cõtemnet. Tanta enim diuinæ Scripturæ vis est, vt in hominis pectus infusa, matrem delictorum stultitiam vno simul impetu expellat. Ad quod efficiendum non mercede, non libris, non lucubrationibus opus est. gratis ista fiunt, facilè, citò, modò pateant aures, & pectus sapientiam sitiat, &c. Pauca Dei præcepta sic hominem totum immutant, & expoliro vetere nouum reddunt, vt non cognoscas eundem esse.

Hilarius. 350.

De Trinitate lib. 3. Bene habet, vt ijs tantùm, quæ scripta sunt, contentus sis.

*Lib.*12. Dei sermo, & veræ sapientiæ quæ loquitur & perfecta, & absoluta sunt.

Marius Victorinus. 360.

Lib. de Generatione diuina. An Scripturas, quas degimus, vanas opinaris? si vt nomine, ita & re Christianus est quispiam, necesse habet venerari Scripturas.

Ambrosius. 370.

*De Paradiso cap.*8. In Scripturis diuinis non facilè reprehendamus aliquid, quod intelligere non possumus: sunt enim plurima, quæ non nostro ingenio metienda sunt, sed ex altitudine diuinæ dispositionis & verbi sunt æstimanda.

*Lib.*3. *Hexameron cap.*3. Ego quid facere potuerit Deus nunc prætermitto: id quod fecerit, quod apertè Scripturarum auctoritate non didici, quasi, secretum prætereo.

*Ad Psal.*1 Bibe Christum, vt bibas sermones eius. sermo eius Testamentum est vetus: sermo eius Testamentum est nouum. Bibitur Scriptura diuina, & deuoratur Scriptura diuina, cùm in venas mētis ac vires animi succus verbi descendit æterni.

*Epist.*44. Mare est Scriptura diuina, habens in se sensus profundos, altitudinem propheticorum ænigmatum: in quod mare plurima introierunt flumina. Sunt ergo & fluuij dulces atque perspicui: sunt & fontes niuei, qui saliant in vitam æternam: sunt & sermones boni, sicut fauum mellis, & gratæ sententiæ, quæ animos audientium spirituali quodam potu irrigent, & præceptorum moralium suauitate mulceant.

Hieronymus. 390.

*Epistola quarta, ad Rusticum Monachum cap.*5. Ama scientiam Scripturarum, & carnis vitia non amabis.

Super illud Psalm. 147. *Et adipe frumenti satiat te.*) Pinguissimus sermo diuinus est, omnes in se habet delitias: quicquid volueris ex sermone diuino nascitur, sicut tradunt Iudæi: quoniam manna quando comedebant, secundùm voluntatem vniuscuiusque sic sapiebat in ore.

*Ad cap.*23. *Matth.* Quòd de Scripturis auctoritatem non habet, eadem facilitate contemnetur, qua probatur.

Præfatione in epistolam ad Ephes. Si quicquam est, quod in hac vita sapientem virum teneat, & inter pressuras & turbines mundi æquo animo manere persuadeat, id esse vel primum reor meditationem & scientiam Scripturarum. Cùm enim à cæteris animantibus hoc vel maximè differamus, quòd rationale animal sumus, & loqui possumus: ratio autem omnis & sermo diuinis libris contineatur, per quos & Deum discimus, & quare creati simus non ignoramus, miror quosdam exstitisse, qui aut ipsi se inertiæ, aut somno dantes, nolint quæ præclara sunt discere: aut cæteros, qui id studij habent, reprehendendos putent. Quibus cùm possim districtius respondere, & breuiter eos vel offensos dimittere, vel placatos: multo esse melius Scripturas legere, quàm augendis & cumulandis opibus inhiare. Illud dicam, quod vel apud iniquissimum iudicem obtineam, placere mihi otium meum, & solitudinem omni celebritate iucundiorem videri.

Faustinus. 390.

De Fide contra Arianos: Scripturæ diuinæ ob hoc editæ sunt, vt secundùm illarum sensum nostram fidem erigamus.

Augustinus. 400.

*De doctrina Christiana lib.*2. *cap.*42. Quantum minor est auri, argenti, vestisq; copia, quam de AEgypto secum abstulit ille populus, in comparatione diuitiarum, quas postea Hierosolymæ conlectus est, quæ maximè in Salomone rege ostenduntur. tanta sit cuncta scientia, quæ quidem est vtilis collecta de libris gentilium, si diuinarum Scripturarum scientiæ comparetur. Nam quicquid homo extra didicerit, si noxium est, ibi damnatur: si vtile est, ibi inuenitur. Et cùm ibi quisque inuenerit omnia, quæ vtiliter alibi didicit, multò abundantius ibi inueniet ea, quæ nusquam omnino alibi, sed in illarum tantùmmodò Scripturarum mirabili altitudine, & mirabili humilitate discuntur.

* *Epistola prima ad Volusianum:* Hortor vt valeo, vt literarum verè certeq́ue sanctarum studio te curam non pigeat impendere: Syncera enim & solida res est, nec fucatis eloquijs ambit ad animum, nec vllo linguæ tectorio inane aliquid ac pendulum crepitat: multum mouet, non verborum, sed rerum auidum: & multum terret, factura securum. Præcipuè Apostolorum linguas exhortor vt legas. Ex his enim ad cognoscendos Prophetas excitaberis, quorum testimonijs vtuntur Apostoli.

Epistola 19. *ad Hieronymum cap.*1. Ego fateor charitati tuæ, solis eis Scripturarum libris, qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremq; deferre, vt nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse firmissimè credam: ac si aliquid in eis offendero literis, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud, quàm vel mendosum esse codicem, vel interpretem non assecutum esse quod dictum est: vel me minimè intellexisse, non ambigam. Alios autem ita lego, vt, quantalibet sanctitate doctrinaq́ue præpolleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt: sed quia mihi vel per illos auctores Canonicos, vel probabili ratione, quod à verò non abhorreat, persuadere potuerunt. Nec te, mi frater, sentire aliud existimo: prorsus, inquam, non te arbitror sic legi libros tuos velle, tanquam Prophetarum, vel Apostolorum: de quorum scriptis, quòd omni errore careant, dubitare nefarium est.

*De Baptismo contra Donatistas lib.*2. *cap.*3. Quis nescit, sanctam Scripturam Canonicam, tam veteris quàm noui Testamenti certis suis terminis contineri, eamq́ue omnibus posterioribus Episcoporum literis ita præponi, vt de illa omninò dubitari & disceptari non possit, vtrum verum, vel vtrum rectum sit, quicquid in ea scriptum esse constiterit.

*De Ciuitate Dei lib.*11. *cap.*3. Hæc prius per Prophetas, deinde per seipsum, postea per Apostolos, quantum satis esse iudicauit, locutus, etiam Scripturam condidit, quæ Canonica nominatur, eminentissimæ auctoritatis: cui fidem habemus de his rebus, quas ignorare non expedit, nec per nosmetipsos nosse idonei sumus.

Paulinus Nolanus. 420.

Epist. 42. ad Cytherium:

Sic iste noster in sacratis literis
Perambulet regnum Dei:
Scriptura namque sancto flata Spiritu,
Regni perennis mater est.

Eucherius Lugdunensis. 450.

Epistola Paranetica: Scriptura diuina ad illustrationem & refectionem vtrique Dei populo condita est, quæ nos in prosperis & aduersis, in tristibus ac lætis euentibus reticere, ne deficiamus, & ne cæci remaneamus illustrare consueuit, &c. Scriptura dum intrinsecus radiat, velut pretiosi-

fima quæque gemma in profundum fulgorem conſiderantium demittit oculos. Hoc interno ac ſalubri cibo diſce animæ famam paſcere.

Sedulius. 460.

Ad caput primum epiſtolæ ad Romanos: Sanctæ Scripturæ ſunt, quia & vitia damnant, & ſacramentum illic vnius Dei continetur, pro ſalute humana.

Sidonius Apollinaris. 480

Lib. 4. epiſt. 9. Inter hæc ſacrorum voluminum lectio frequens, per quam inter edendum ſæpius ſumit animæ cibum, Pſalmos crebrò lectitat, crebrius cantat, nouoq; genere viuendi monachum complet.

Alcimus Auitus. 500.

Libro ad Sororem:

Præterea verò quæ in vitia ex hoſte rebelles,
Atque reſultantes miſtrui in corpore motus
Artibus allidas, Chriſtoq; in cote retundas,
Diuino eloquio. Scripturaq; indice noſſi.

Benedictus Abbas. 530.

In Reg. cap. 73. Quæ pagina, aut quis ſermo diuinæ auctoritatis, veteris ac noui Teſtamenti non eſt rectiſſima norma vitæ humanæ?

Iuſtus Orgelitanus. 540.

In Cantica: Notitia Scripturarum, quæ frequenti meditatione acquiritur, velut turris eburnea in colle, &c.

Mille clypei pendent. Poteſt hæc turris Scriptura Canonica veteris ac noui Teſtamenti conuenienter intelligi, quæ per Spiritum ſanctum, vel turris excelſa conſtructa eſt. ***Mille clypei pendent ex ea.*** Hic numerum per plenitudinem poteſtatis accipitur, ſicut in Pſalmo: *Verbi, quod mandauit in mille generationes.* Itaque in hac ſancta Scriptura omnis armatura fortium reperitur, ex qua vel contra diabolum, vel contra miniſtros eius fortiter repugnatur. Nam & ipſe Dominus, cùm in deſerto à diabolo tentaretur, ex hac turri arma produxit, cùm eum prolatis ex ſacra Scriptura teſtimonijs viſque quaque deuicit. Matth. 4.

Iunilius Africanus 540.

Libro ſecundo de partibus diuinæ legis cap. 29. D. Vnde probamus religionis noſtræ libros diuina inſpiratione eſſe conſcriptos? M. Ex multis, quorum primum eſt, ipſius Scripturæ veritas: deinde ordo rerum conſonantia præceptorum, modus locutionis ſine ambitu, puritasq́ verborum: additur conſcribentium & prædicantium qualitas, quod diuina homines, excelſa viles, infacundi ſubtilia, non niſi diuino Spiritu repleti tradidiſſent. Tum prædicationis virtus, quam dum (licet à paucis deſpectis) prædicaretur, obtinuit. Accedunt his rectificatio contrariorum, vt Sibyllarum, vel Philoſophorum, expulſio aduerſariorum, vtilitas conſequentium, exitus eorum, quæ per acceptationes, & figuras, & prædictiones, quæ prædicta ſunt: ad poſtremum, miracula iugiter facta, donec Scriptura ſuſciperetur à Gentibus: de qua hoc nunc ad maximum miraculum ſufficit, quòd ab omnibus ſuſcepta cognoſcitur.

Caſſiodorus. 540.

Diuinarum inſtitutionum lib. 1. cap. 16. Intuemini ſodales egregij quàm mirabilis, quàm dulcis in diuinis Scripturis decurrit ordo dictorum, deſiderium ſemper excreſcens, ſatietas ſine fine, eſuries glorioſa beatorum, vbi nimietas non arguitur, ſed magis importunitas crebra laudatur. Ex meritò: quando & notitia rerum ſalutarium inde diſcitur, & creſcentibus, atque eadem operationibus æterna vita præſtatur. Præterita ſine falſitate deſcribitur, præſentia plus quàm quod videntur oſtenduntur, futura quaſi iam perfecta narrantur: vbique in ijs veritas regnat, vbique diuina virtus irradiat, vbique panduntur humano generi profutura.

Ad cap. 4. Cant. Diuina Scriptura fauus deſtillans vocabatur: quia multipliciter intelligitur, & varijs ſenſibus exponitur: nunc iuxta literam, nunc iuxta allegoriam, nunc iuxta moralitatem, nunc iuxta anagogen, id eſt, ſuperiorem ſenſum.

Fortunatus. 580.

In expoſitione orationis Dominicæ: Si quæritur quę ſit Dei voluntas, habes Dei præcepta, quæ per Moſen Dei voluntate ſunt vulgata: habes Dei Filium, qui Patris voluntatem ſciens, quæ erant abſcondita reſeruit, & quę obumbrabantur in lucem tranſfudit.

Gregorius Magnus. 590.

Epiſtola in expoſitione libri Iob cap. 4. Diuinus ſermo, ſicut myſterijs prudentes exercet, ſic plerumque ſuperficie ſimplices reſouet: habet in publico, vnde paruulos nutriat: ſeruat in ſecreto, vnde mentes ſublimium admiratione ſuſpendat: quaſi quidam fluuius planus & altus, in quo & agnus ambulet, & elephas natet.

Prologo in libros Regum: Sacra Scriptura tam mirabiliter ab omnipotente Deo condita eſt, vt etſi multipliciter videatur expoſita, non deſunt tamen ei ſecreta, quibus ſeruet occulta. Quia ferè nunquá ſic exponitur, vt ei non plura remaneant, quæ quotidie exponantur.

In Canticæ Canticorum capite quarto: Sancta Scriptura ſic aquam ſapientiæ generat, vt & potantes ſemper reficiat, & tamen manere non deſiſtat, &c. Scripturæ ſanctæ ſcientia tanto fluit impetu, vt electos dum tangit, ab huius vitæ amore ſubmoueat, & ad æterna gaudia, vi impetus ſui, quoſque adhærentes traijciat.

Lib. 4. epiſtola 40. Quid eſt Scriptura ſacra, niſi quædam epiſtola omnipotentis Dei ad creaturam ſuam.

Iſidorus Hiſpalenſis 620.

De Summo bono lib. 1. cap. 18. Sanctarum Scripturarum aliquando quaſi montes paſcuæ ſunt, ad quos dum quiſque iuſtorum conſcendit, paſcuæ indeficientis refectionem ſe inueniſſe congaudet. In Scripturis ſanctis, quaſi in montibus excelſis, & viri perfecti habent ſublimia intelligentiæ, quibus greſſus contemplationis, quaſi cerui erigant: & ſimplices, quaſi parua animalia, inueniunt modicos intellectus, ad quos ipſi humiles refugiunt. Scriptura ſacra infirmis & ſenſu paruulis ſecundùm hiſtoriam humilis videtur in verbis, cum excellentioribus autem viris altius incedit, dum eis ſua myſteria pandit: ac per hoc vtriſque manet communis, & paruulis, & perfectis.

Lib. 3. cap. 13. Quid prodeſt in mundanis doctrinis proficere, & inaneſcere, in diuinis caduca ſequi figmenta, & cæleſtia faſtidire myſteria? Cauendi igitur ſunt tales libri, & propter amorem ſanctarum Scripturarum vitandi. Gentilium dicta exterius verborum eloquentia nitent, interius vacua virtutis ſapientia manent: Eloquia autem ſacra exterius incompta verbis apparent, intrinſecus autem myſteriorum ſapientia fulgent. Ideò libri ſancti ſimplici ſermone conſcripti ſunt, vt non in ſapientia verbi, ſed in oſtenſione Spiritus homines ad fidem perducerentur. Nam ſi Dialectici acuminis verſutia, aut Rhetoricæ artis elo-

quen-

quentia editi essent, nequaquam putaretur fides Christi in Dei virtute, sed in eloquentiæ humanæ argumentis consistere: nec quenquam crederemus ad fidem diuinam in spiramine prouocari, sed potius verborum calliditate seduci.

Concilium Quartum Toletanum. 640.

Cap. 24. Ignorantia mater cunctorum errorum maximè in sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes enim legere sacras Scripturas frequenter admonet
1. Tim. 4. Paulus, dicens ad Timotheum: *Intende lectioni, & exhortationi, doctrinæ quoque, & semper permane in his.* Sciant igitur sacerdotes Scripturas sanctas, & Canones meditentur, vt omne opus eorum in prædicatione diuina & doctrina consistat, atque ædificent cunctos, tam fidei scientia, quàm operum disciplina.

Iohannes Pomerius. 660.

Lib. 1. contra Iudæos: Ignorantia Scripturarum est ignorantia Christi.

Beda. 700.

In Num. cap. 1. Aqua amara Scriptura diuina dicitur, quia peccantibus non parcit, & iustis dulcis, quibus æterna præmia repromittit: & ita alijs aqua benedicta est, alijs maledicta.

Libro 3. in Esdram cap. 18. Piscina grandi opere constructa non absurdè Scriptura diuina potest intelligi: quæ S. Spiritus opere confecta, lauacrum nobis ad expianda peccata, simul & poculum salutaris gustus ministrat. Quæ si à Domino nobis in vinum conuersa, hoc est in spiritualem sensum fuerit translata, gratiori nos suauitate veritatis inebriat. Vbi & domus est fortium: quia quicunque crebris diuinorum eloquiorum fluentis audiendo & operando refici consuerunt, contra omnes antiqui hostis insidias fortes redduntur & inuicti.

Aponius. 700.

Lib. 1. in Cant. Dominus Deus Pater dedit verbum ignitum huic mundo, quod in figura carbonis forcipe duorum testamentorum leuatur de altari, & labia purgat Esaiæ Prophetæ: qui per adunationem carnis solus inter mortuos liber, viuensq; commixtus, simulq; flante Spiritu sancto omnes animæ, quæ vt carbones mortui impietatum tenebris obscurato intellectu, non accendebantur, eius vicinitate accensæ sunt. Hoc autem quòd diligunt, quòd flamma amoris sponsi accenduntur, proprium donum gratiæ Verbi Dei est.
Esai. 6.

Alcuinus. 750.

Ad cap. 3. Ecclesiastæ: Lætari debemus in lectione sanctarum Scripturarum, vbi pascamur & potemus de ligno vitæ, *quod plantatum est secus decursus*
Psal. 1. *aquarum.*

De Trinit. lib. 1. cap. 1. Tota sanctarum Scripturarum series nos à terrenis ad cælestia erigi hortatur, vbi vera & sempiterna est beatitudo: ad quam nisi per fidem Catholicæ pacis, cooperante charitate Dei ac proximi, neminem peruenire posse certissimum est.

Libro 2. cap. 6. Sanctæ Scripturæ ad cognoscendum Deum nobis diuinitus per sanctos Doctores administratæ, à terreno & humano sensu, ad diuinum & cælestem nos erigentes, vsque ad ea verba descenderunt, quibus humana vtitur consuetudo.

Ambrosius Ansbertus. 760.

Lib. 9. in Apocal. Scriptura sacra diuinitus promulgata, quia diuersorum hominum variis qualitatibus congruit, variis vocabulis nuncupatur. Aliquando enim lactis nomine, aliquando autem cibi, aliquando verò potus, aliquando quoque voluminis, aliquando etiam speculi designatur: & nunc quidem gladij vel sagittarum, nunc autem spiritus vitæ, nunc verò defluentium aquarum, nunc quoque pluuiæ descendentis in terram, nunc etiam tenebrosæ aquæ in nubibus aëris vocabulo figuratur: plerumque etiam abyssi profunditati comparatur. Quia enim rudes in fide sola superficies pascit historiæ, rectè lactis nomine designatur, &c. Quia autem succrescentis ætatis intellectu quidam ab inchoatione ad maiora percipienda perueniũt, iure tamquam perfectus ac solidus cibus eadem Scriptura occurrit. Vnde & per egregium prædicatorem dicitur: *Perfectorum*
Heb 5. *est solidus cibus.*

Haymo. 820.

Ad cap. 65. Esaiæ: Augustinus, Cyprianus, Philosophiq; Gentium relinquentes humanam philosophiam, quæ eloquentiæ vrbanitate polita erat, Scripturæ sacræ se contulerunt, quæ mediocri stylo est digesta, retinens intrinsecus ineffabilia mysteria.

Ad cap. 4. ad Galat. Sicut elementa initium & fundamentum sunt omnium corporalium: ita Lex, & Prophetæ initium & fundamentum sunt omnium diuinorum eloquiorum.

Angelomus. 830.

Ad cap. 7. lib. 3. Regum: Omnis Scripturæ prophetia sibi inuicem consentanea est: vtpote vno Dei spiritu condita.

Rabanus Maurus. 850.

De institutione Cleri l. 2. cap. 4. Hi sunt scriptores sacrorum librorum diuina inspiratione loquentes, atque ad eruditionem nostram præcepta cœlestia in Ecclesia dispensantes. Auctor enim earundem Scripturarum Spiritus sanctus esse creditur. Ipse enim scripsit, qui per Prophetas suos scribenda dictauit.

Lib. 3. in Ecclesiasticum cap. 19. Sacra Scriptura dicitur domus sapientiæ, vbi ipsa latet, & velamento literarum tegitur: sed à piè quærentibus salubriter inuenitur. Parietes autem illius sunt duo Testamenta: in his qui figit palum, hoc est, scribendi adhibet studium, secundùm regulam vtique & sensum Catholicum, remunerationis suæ non perdet præmium.

Epistola ad Abbatem quendam: Sapientia diuina, quæ in sacra Scriptura elucet omnibus: tam potentibus, quàm infirmis: tam sapientibus, quàm insipientibus, si eam rectè intenderint, & ei ritè obedierint, medicina salubrius est. Ipsa est illuminatio animæ, ipsa correctio vitæ, ipsa semita iustitiæ, in ipsa acquisitio sempiternæ gloriæ: ipsa mœrentes consolatur in labore, & exercet in virtute patientiæ, promittit coronam in præmij perceptione: & ideò magis maiores atque minores eius adminiculo indigent, eiusq; magisterio opus habent. Huius enim assiduitas in lectione te amantissimè consoletur, exhortamentis foueat, atque exemplis confortet.

Theodolphus Carelsanensis. 860.

In Carminibus de sacræ Scripturæ libris:

Hic cibo æterno satias præcordia pastu,
Inlitiæq; famem, quò magè habetur, alit.
Hic paradisigeno veniens de gurgite potus,
Quem quò plus quis alit, plus sitit omne bonum.
Hæc tuba terribilis magni per compita mundi,
Mittit terrigenum ad cælica regna decus.
Hæc lux horrendus errorum decutit umbras,
Qua retinent mentis te, via recta, pedes.

Sunt hîc iura Dei tenebris nudantia mundum,
Splendidiora astru, candidiora niue:
Iusta iubent, iniusta vetant, mala cuncta recedunt,
Virtutes gignunt, probra fugant vitia.
Lex pretiosa Dei est: quid enim pretiosius illa,
Quam dat fons vitæ, lux & origo boni?
Et doctrina potens, superansq; scientia cunctas,
Cui valet æquari nulla sub axe poli.

Remigius Antisiodorensis. 880.

Ad Psal. 36. Scriptura diuina omni morbo animæ dat medicamentum suum.

Altercatio Synagogæ & Ecclesiæ. 900.

Cap. 7. O puteus viuentis, & ridentis, abyssus impenetrabilis, inexhaustæ profunditatis: ô sapientia latens in verbis transitorijs immobili statu veritatis, cuius potu mundi corde satiantur: quia in his, quæ legunt, delectantur. Qui enim lectione diuina non delectantur, apices quidem ventilat: sed fructu interiore priuatur. Sicut haustus vinei liquoris corpus non solùm salubriter, suauiterq; perfundit, verùm etiam potantium animis iucunditatem non paruam adijcit: sic verba cælestis eloquij, sicut auditum audientis, vel legentis demulcent: sic ex spiritualis gratiæ dulcore gaudiorum æternorum spem operantur. Litera quidem simplex & suauis est legenti, sed gratior & suauior est ex literæ sensu vita promissa speranti. Itaque in altero exercitij vsus est, in altero fructus meriti.

Smaragdus. 950.

Ad cap. 4. *reg. D. Benedicti:* Lectionis sacræ cognitio cultoribus suis sensus acumen ministrat, intellectum multiplicat, torporem excutit, otium amouet, vitam componit, mores corrigit, salubrem gemitum facit, & lachrymas compuncto corde producit, loquendi tribuit facundiam, æterna laborantibus promittit præmia, spirituales diuitias auget, vaniloquia vanitatesq; compescit, & desiderium Christi, patriæq; cælestis accendit.

In Præfatione explicationum Euangeliorum Dominicalium: Lectionis sacræ cognitio imbecillis baculum, neruosis arma ministrat, hostium subdolas fortiter premit insidias, & victoribus æternas promittit coronas.

Radulphus Flaniacensis. 950.

Præfatione in Leuiticum: Quamuis non parum ad credendum nos mouere debeat, quòd fidei primò contrarius, nunc subditur mundus fidei: quòd fides ipsa tot miraculis declarata, tot Martyrum cruore testificata est: singulare tamen fidei firmamentum in Scripturis habetur, dum hoc luce perspicua nostris temporibus videtur expletum, quod ante millia annorum præsignatum & prænũtiatum intelligimus, tum Patrum sacramentis, tum Prophetarum oraculis.

Lib. 17. *cap.* 15. Sacra Scriptura mensa nobis est, & spiritualis refectio, ad consolationem nobis data contra inimicos. Qui purissima dicitur, quia *eloquia Domini eloquia casta sunt, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum.* Psal. 11.

Bernoo Augiensis. 1020.

Epist. ad Eberhardum Præsulem: Inter varios rerum euentus, qui humanæ solent fragilitati accidere, potentissimum ac speciale quoddam reor esse solatium, sanctarum meditationem Scripturarum: quod & Apostolica testari videtur auctoritas, dum dicit: *Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt,* &c. Hæc est illa mensa, cælestium dapùm ferculis referta, quæ lassis requiem, infirmis sanitatem, lapsis recuperationem, stantibus in fide confert fortitudinem, vt iuxta vocem Esaiæ, mutata fortitudine, ac assumptis pennis aquilæ, possint volare, & non deficere. De hac sacræ Scripturæ mensa dicit ad Dominum Psalmista: *Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos, qui tribulant me.* Rom. 5.

Sermone 3. *de S. Marci Euangelio* In sacris eloquijs pendent totius nostræ salutis munimina.

Radulphus Ardens. 1060.

Dominica 12. *post Trinitat.* Sacra Scriptura vocatur Testamentum triplici de causa: quia est quasi charta testificans fœdus inter Deum & hominem factum quia testificatur nobis diuinam voluntatem, quam facere debeamus: quia est quasi testamentum hæreditatis à Deo nobis promissæ.

Anselmus Cantuarienſis. 1080.

Ad cap. 8. *epistolæ ad Hebræos:* Nullus tam perfectus est, qui in nouo Testamento non inueniat, vnde semper proficere possit, quamdiu viuit.

De Processione Spiritus sancti contra Græcos: Nos nõ tantùm suscipere cum certitudine debemus, quæ in sacra Scriptura leguntur: sed etiam ea, quæ ex his, nulla alia contradicente ratione, rationabili necessitate sequuntur.

Ivo Carnotensis. 1100.

Epist. 223. In hac ambiguitate finem ponit auctoritas Euangelica, contra quam nec personalis, nec epistolaris valere debet sententia. B. Augustinus scripturas suas & sibi similium inter Canonicas Scripturas testatur non esse computandas.

Sigebertus Gemblacensis. 1110.

Vita S. Maclouij cap. 2. Vt plenius haberet scientiam doctrinæ, & cognitionem Dei, arctius se addixit sanctarum Scripturarum eruditioni: in cuius rei intentione otiositas, quæ inimica est animæ, reprimitur: in cuius meditatione Deus agnoscitur; in cuius executione vita æterna acquiritur.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

In Ioëlem lib. 1. *cap.* 2. Licet multi de Ecclesia gentium prophetiæ spiritum habuerint, somnia memorabilia somniârint, & visiones memoria dignas viderint: soli tamen filij Sion, & filij Filiorum, scilicet Prophetæ priores, & Apostoli succedentes, soli, inquam, hi sunt, quorum prophetiæ & somnia, seu visiones Canonicæ auctoritatis tenent apicem summum, tamque probatæ veritatis atque certitudinis sunt, quàm Lex & Euangelium.

Hugo Victorinus. 1130.

In prænotionibus elucidatorijs de Scripturis, & Scriptoribus sacris cap. 13. Geminus est lectionis diuinæ fructus: quia mentem vel scientia erudit, vel moribus ornat. Docet quod scire delectat, & quod imitari expediat: quorum alterum, id est, scientia, magis ad historiam, & allegoriam: alterum, id est, instructio morum ad tropologiam magis respicit. Omnis diuina Scriptura refertur ad hunc finem.

Bernardus. 1130.

* *Sermone* 1. *super Cantica.* Blanda est sacræ Scripturæ facies, facilè afficit & allicit ad legendum, ita vt quod in ea latet, delectet etiam cum labore inuestigare: nec fatiget inquirendi fortè difficultas, vbi eloquij suauitas mulcet.

Richardus Victorinus. 1140.

In Cant. cap. 11. Lectio Scripturæ, atque meditatio, psalmodiæ deuota decantatio mentem robo-

rant, hostem infirmum reddunt, & vires eius euacuant. Dum itaque hanc memoriæ tenent, & opere implent, & per hanc ad confligendum cum hoste doctissimi fiunt: quia per intelligentiam Scripturæ eruditur, & per operationem illuminantur: sicut Psalmista dicit: *In intellectibus manuum suarum* (id est per operationem) *reduxit eos.* Psa. 77.

Petrus Cluniacensis. 1150.

Lib. 1. Epist. Euangelium toti veteri Instrumento testimonium dat, & eius insuper auctoritatibus, ea ipsa quæ prædicat, confirmat. Nonne Christus in Euangelio auctoritatem veteris Testamenti sua auctoritate firmauit, quando post resurrectionem discipulis omnibus apparens dixit: *Oportebat omnia impleri, quæ scripta sunt in Lege Mosi, & Prophetis, & Psalmis de me?* Nonne eandem indissolubili vinculo confirmauit, quando ijsdem discipulis aperuit sensum, vt intelligerent Scripturas? Nonne eandem confirmauit, quando discipulis in Emaus euntibus dixit: *O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt Prophetæ?* Et quid vltra exigetis? an non sufficit vobis tanta, tamque præclara auctoritas, qua Christus Legi Mosi, qua prophetis, qua Psalmis non confuse, sed distincte testimonium perhibuit: quando primò Legis, deinde Prophetiarum, ad vltimum Psalmorum de se, & in se impleri oportuisse docuit? Luc. vlt.

Petrus Blesensis. 1160.

Epist. 60. Sacra lectio vobis necessaria est: ipsa enim est mensa tabernaculi, quæ ad Aquilonem, *vnde omne malum panditur*, posita est. Sacra lectio cibus est: per hunc cibum spiramus & viuimus. Certè solo eloquij sacri testimonio Christus contra omnes tentationes diaboli vsus est in deserto.

Epist. 116. Scriptura est vomer Samgar aratorius, quo terra nostri cordis excolitur, quo quingenti scinduntur Philistæi, & in fugam alij conuertuntur: hæc est maxilla asini, qua Samson sitiens reficitur, & mille Philistæi occiduntur. Sacra lectio vobis gladius est, medicina, requies, cibus, nec tantùm cibus, sed & vita, & spiritus.

Ioannes Saresberiensis. 1160.

Lib. 7. Polycratic. c. 12. Diuinæ paginæ libros, quorum singuli apices pleni sunt Sacramentis tanta grauitate, legendos fortè concesserim, eò quòd tamquam thesaurus Spiritus sancti, cuius digito scripti sunt, omnino nequeant exhauriri. Licet enim ad vnum tantummodò sensum accommodata sit superficies literæ, multiplicitas tamen mysteriorum intrinsecus latet: & ab eadem re sæpe allegoria fidem, tropologia mores varijs modis ædificat.

Petrus Cellensis. 1160.

In mystica & morali expositione Tabernaculi Mosaici lib. 2. Scriptura quasi matrona quædam grauis & grandæua, licet Libio purpura & cerussa recuset ornare genas suas, rubentes satis naturali vigore & decore: tamen illis Philosophorum studijs & doctrinis, quæ tantummodò in facie verborum gloriantur, nequaquam inferior inuenitur. Sensu namque maiestas eius venustior, numerosa sententiarum compactio validior, intellectus vtilior, fructus vberior, lectio modestior. Hæc tam habitum, quàm vitium meretricum respuit: vt amplius placeat nucleus sub cortice, quàm mendax fucus in vertice. Inaurata itaque est, quia & facie pulchra, & sensu est bona.

Innocentius Tertius. 1200.

Dominica 1. in Quadrag. Serm. 3. Quoties nobis graues tentationes emergunt, recurramus ad testimonia Scripturarum, in quibus inuenimus quod miremur, & exemplum quod imitemur.

Adelredus. 1200.

Apud Godfridum Tilmannum in allegorijs super Genesin fol. 28. Dico vobis fratres, nil poterit aduersi contingere, nihil tam triste vel amarum emergere, quod non mox vt pagina sacra nos exceperit, aut euanescat citius, aut facilius toleretur.

Concilium Lateranense. 1215.

Cap. 1. Hæc sancta Trinitas secundùm communem essentiam indiuidua, & secundùm personales proprietates discreta, per Mosen & sanctos Prophetas, aliosq; famulos suos, iuxta ordinatissimâ dispositionem temporum, doctrinam humano generi tribuit salutarem.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Dominica 5. post Epiphaniam in Euangelium: Legitur in Numeris, quòd puteus apparuit filijs Israel in deserto: ipsi autem gaudentes cecinerunt Domino, dicentes: *Ascendat puteus, quem foderunt Principes, & parauerunt Duces.* Puteus iste, quo refrigeramur & refocillamur in deserto huius peregrinationis, est diuina Scriptura: cuius aquæ animam à sordibus abluunt, sicut ait Dominus in Euangelio: *Vos mundi estis, propter sermonem, quem locutus sum vobis.* Sitim auaritiæ & cupiditatis tollunt: *qua qui biberit ex hac aqua, non sitiet in æternum.* Vnde Isaias ad has aquas inuitat sitientes, dicens: *Omnes sitientes venite ad aquas.* Ignem luxuriæ & aliorum peccatorum extinguunt: verbum enim Domini interscindit flammam ignis. Arida corda irrigat, & fructificare facit, sicut dicitur in Psal. *In stillicidijs eius lætabitur germinans.* Qui hunc puteum inuenit, cui Dominus scilicet hunc puteum ostendit ad imitationem filiorum Israel, gaudeat, & Domino gratias agat. Multi enim in hoc deserto sitis ariditate deficiunt, &c. Hunc puteum foderunt Principes, scilicet sancti Prophetæ & Apostoli: Duces autem, id est Doctores, parauerunt illum, &c. Hic est puteus veri Iacob, iuxta quem sedens Dominus locutus est Samaritanæ: puteus scilicet profundus subtilitate & mysteriorum arcanis, cuius aquas haurire non potest, nisi qui se inclinauerit, habens hausitorium humilitatis, &c. Hic est puteus à cuius ore sublato lapide Iacob oues Rachelis adaquauit. Lapis est Legis duritia, quæ tollitur ab ore putei, id est, Scripturæ, vt oues Ecclesiæ valeant bibere. Num. 21. Ioan. 15. Ioan. 4. Isa. 55.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

De Legibus c. 17. Attende diligenter istas duas radices, & videbis euidenter non humano sensu, non fortuito casu sacram Scripturam editam esse, & scriptam sicu ordinatam: sed sapientiæ cælestis artificio admirando: videbis etiam ad magisterium diuinæ pietatis pertinere, vt omnes libri eiusdem, propter omnem eruditionem & ædificationem, quæ inde elici potest, scripti sint.

Thomas Aquinas. 1250.

Secunda 2. quæst. 110. art. 3. Nec in Euangelio, nec in aliqua authentica Scriptura fas est opinari aliquid falsum adferri, nec quòd scriptores earum mendacium dixerint: quia periret fidei certitudo, quæ auctoritati sacræ Scripturæ innititur.

Bonauentura. 1260.

In Prolegomenis in tertiam Diatam salutis de præceptis: Ortus sacræ Scripturæ non est per humanam inuestigationem, sed per diuinam reuelationem, quæ fluit *à Patre luminum, ex quo omnis paternitas in cælo & in terra nominatur.*

Cap. 17. Scriptura magis est authentica, & plus obseruanda, quando per manum publici tabellionis est confecta. Iste tabellio est Spiritus sanctus, scilicet qui ex nihilo fecit cælum & terram, & omnia elementa, & corpus Christi formauit in virginali

ginali vtero, & de puluere formam corpora nostra.

Petr. de sublimitate Scripturæ: Nullus est qui falli non possit, & fallere nesciat, nisi Deus & Spiritus sanctus. Hinc est quòd ad hoc, quòd Scriptura sacra modo sibi debito esse perfectè authentica, quæ non per humanam inuestigationem est tradita, sed per reuelationem diuinam: ideò nihil in ipsa contemnendum, tanquam inutile: nihil respuendum, tanquam falsum: nihil repudiandum, tanquam irritum, vel iniquum, pro eò quòd Spiritus sanctus eius auctor perfectissimus, nihil potuit dicere falsum, nihil superfluum, nihil diminutum. Et propterea *cælum & terra transibunt, verba* Scripturæ *sacræ non peribunt*, quando impleantur: donec enim cælum & terra transeat tota, &c. Ipsa Scriptura sacra non solum habet altissimam materiam, per quam delectat, pes quam in altum leuet intelligentiam mentis: verum etiam ipsa est venustissima, & miro quodam modo intellectum nostrum delectat.

Nicolaus Lyranus. 1300.

Prologo in sacra Biblia: Nulla alia Scriptura, nisi ista, immediatè ducit ad vitam beatam, quæ est sola vita simpliciter: quia mortem nescit. Ideò Saluator Ioan. 5. loquens de efficatia huius Scripturæ, dicebat Iudeis in Lege peritis: *Scrutamini Scripturas, in quibus putatis vos vitam æternam habere.* Ioan. 5.

Præfatione in Tobiam: Libri sacræ Scripturæ, qui Canonici nuncupantur, tantæ sunt auctoritatis, quòd quicquid ibi continetur, verum teneatur firmiter & indiscussè, & per consequens illud, quod ex hoc concluditur, manifestè, &c.

Augustinus Triumphus. 1320.

De potest. Ecclesiastica quæst. 100. *art.* 1. In dubijs occurrentibus in Ecclesia primum locum auctoritatis tenet Scriptura veteris ac noui Testamenti, quæ tota est de Christo, tanquam triumphali subiecto.

Durandus à sancto Portiano. 1320.

Præfatione in libros Sententiarum: Sacra Scriptura excellit cæteras scientias, in celsitudine dignitatis, in plenitudine bonitatis, in certitudine veritatis, ac in voragine profunditatis. Dico primò quòd sacra Scriptura excellit omnes alias scientias celsitudine dignitatis, quam habet à principio originali: quia est immediatè inspirata à Deo. Ergo inter scientias & scripturas, quæ ad spiritualem perfectionem animæ pertinent, sacra Scriptura, quæ immediatè à Deo est inspirata, quandam prærogatiuam dignitatis obtinet: quia est emanatio quædam claritatis Dei omnipotentis syncera. Sap. 7.

Ludolphus Saxo Carthusianus. 1330.

Ad Psalm. 64. Sacra Scriptura est cibus noster, ac panis vitæ & intellectus, quo quotidie reficimur, ne deficiamus in huius peregrinationis deserto. Vnde scriptum est: *Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei.* Matt. 4.

Bernardinus Senensis. 1430.

Tom. 1. Ser. non. 2. c. 2. Sicut Deus, qui est sol illuminans vniuersum, minimè semetipso discordat: sic sacri Scriptores eodem concordi lumine illustrati, in omnibus extiterunt concordes. Vnde Psal. inquit, loquens de scriptoribus Scripturarum: *De medio petrarum dabunt voces*, id est, de medio sanctæ Trinitatis emittent consonantiam sensuum in Scripturis.

Ioannes de Turrecremata. 1450.

Tract. 11. in Reg. D. Benedicti Lectio sacra plurimas habet vtilitates, & potissimè duodecim quæ discipulum multum mouere debent ad libenter magna cordis concupiscentia lectiones sanctas audiendas. Primò quidè valet ad bonorum fructuum productionem. Secundò valet ad cælestis desiderij inflammationem. Tertiò ad animandum & confirmandum debiles & infirmos contra tentationum bella, per hoc, quòd in libris sacris inuenitur gesta virorum fortium. Quarto valet ad cauendum dæmonum insidias: est enim sacra lectio sicut alueus, per quem fluit aqua, in qua solent resultare imagines auium rapacium: & ideò viri sancti legunt libenter in libris sanctis, vt intuentes in eis fallacias dæmonum, illas caueant. Quintò valet ad sui cognitionem: est enim sacra Scriptura quasi speculum, in quo cognoscit quis semetipsum: & ideò sicut dominæ magnæ quotidie se respiciunt in speculis, sic & Sancti in Scripturis. Sextò valet ad commorandum cum Deo: nam in lectione auditur Deus loquens. Septimò valet ad animæ refectionem: sunt enim diuini libri quasi loca pascualia vberrima. Octauò valet ad salutaria remedia: Diuina enim Scriptura est quasi apotheca specierum salutarium & odoriferarum, &c.

Ioannes Picus Mirandulanus. 1490.

Epist. ad Ioannem Franciscum ex fratre nepotem: Nihil Deo gratius, nihil tibi vtilius facere potes, quàm si non cessaueris literas sacras *nocturna versare manu, versare diurna*: latet enim in illis vis quædam viua & efficax, quæ legentis animum, (si modò illas purè ac humiliter tractauerit,) in diuinum amorem mirabili quadam potestate transformat.

Ioannes Trithemius. 1500.

Homilia 4. In Scripturis diuinis quicquid salutaris requirit scientia, copiosissimè reperitur expressum: vt quod ibi non inueneris, minimè ad salutem sit necessarium: maiestas enim Scripturarum diuinarum omnem totius mundi scientiam atque doctrinâ longè procul transcendit, quam Spiritus S. hominibus Dei, vt scriberetur, infudit, & vt intelligatur à studiosis lectoribus illustrationis suæ gratiam impendit. Hinc fratres mei Scripturam cum puritate mentis, & feruore geminæ charitatis reuoluite: quoniam quisquis Deum veraciter diligit, omne tempus, quod inuenire potest ad otium, in sacris lectionibus consumit.

Baptista Mantuanus. 1510.

De patientia lib. 3. c. 32. Magnum & mirabile contra corporis dolores & animi tristitiam inuenies ex sacræ Scripturæ lectione remedium, & certè iudicio meo nullus sermo, (quanquam sit accuratissimè cultus, & summa eloquentia ornatus ac splendidus,) qui mentes ægras magis consolari, & curas æquè possit demolirti.

Cap. 33. Inest Scripturis sacris nescio quid, imò scio quid natura sublimius, ideòque inspiratu sacro diuinitus, & diuinæ irradiationis influxus certus.

ARTICVLVS TRIGESIMVS PRIMVS.

SACRAS SCRIPTVRAS IN PLERISQVE LOCIS ESSE OBSCVRAS ET DIFFICILES INTELLECTV.

NEGANT.

Anno post natum Christũ 1520.

MARTINVS Lutherus Præfatione in Assertiones articulorum à Leone Decimo damnatorum: *Oportet Scripturæ iudicē hic sententiam ferre. Quod fieri non potest, nisi Scripturæ dederimus principem locum in omnibus, quæ tribuuntur Patribus, hoc est, vt sit ipsa per se certissima, facilima, apertissima, sui ipsius interpres omnium, omnia probans iudicans ac illuminans.*

De seruo arbitrio: *Esse in Scriptura quædam abstrusa, & non omnia exposita, inuulgatum est quidem per impios sophistas, quorum ore & tu loqueris Erasme: sed nunquã vnum articulum produxerunt, nec producere possunt, quo suam hanc infamiam probarent. Talibus laruis Sathan nos absterruit à sacris literis, & reddidit Scripturam sanctam contemptibilem, vt suas pestes in Ecclesia faceret regnare. Hoc sane fateor, esse multa loca in Scripturis obscura & abstrusa, non ob maiestatem rerum, sed ob ignoratam vocabulorum, & Grammaticæ. sed quæ nihil impediant scientiam omnium rerum in Scripturis. Res in Scripturis contentæ sunt omnes prodite: licet quædam loca adhuc verbis incognitis obscura sint. Stultum vero & impium est, scire res Scripturæ omnes in luce positas clarissimas, & propter verba obscuriora res obscuras dicere. Si vno in loco obscura sunt verba, at in alio loco clara. Igitur in & omnes sophistæ, ante, & producunt vnum aliquod mysterium, quod sit in Scripturis adhuc abstrusum. Quod verò multa multa manent obscura, non hoc fit Scripturæ obscuritate, sed illorum cæcitate vel socordia, qui non agnoscunt tam clarissimam lucem videre.*

1550. Bernardinus Ochinus Dialogo 2. *Sacra litera per se sunt perspicua, præsertim in rebus ad salutem necessarijs.*

1560. Ioannes Brentius in Prolegomenis contra Petrum à Soto: *Dicamus de perspicuitate sacræ Scripturæ. Negantur enim Scripturam esse obscuram, ideoq; indigere interpretatione. Negari quidem nequit, quòd impijs & incredulis Scriptura sit maxima ex parte obscura: sed pijs & credentibus in Christum, atq; Spiritu Christi donatis, præcipua capita doctrinæ tam nota & manifesta sunt, vt audeant etiam de his cum Sathana ipso certamen inire.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Psal. 17. v. 12. Tenebrosa aqua in nubibus aëris.

Psal 118. 18. Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.

Psal. 118. 34. Da mihi intellectum, vt scrutabor legem tuam.

Psal. 118. 135. Faciem tuam illumina super seruum tuum, & doce me iustificationes tuas.

Isaiæ 29. 11. Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati: quem cùm dederint scienti literas, dicent: Lege istum: & respondebit: Non possum, signatum est enim.

Daniel. 12. 4. Tu Daniel claude sermones, & signa librum vsque ad tempus statutum: plurimi pertransibunt, & multiplex erit scientia.

Lucæ 24. 27. Et incipiens Iesus à Mose & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant. 32. Et dixerunt ad inuicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas?

Act. 8. 30. Accurrens Philippus, audiuit Eunuchum legentem Isaiam Prophetam, & dixit: Putasne intelligis quæ legis? Qui ait: Et quomodo possim, si non aliquis ostenderit mihi? Rogauitque Philippum vt ascenderet, & sederet secum. Locus autem Scripturæ quam legebat, erat hic: Tanquam ouis ad occisionem ductus

est,

ſt, &c. Reſpondens Eunuchus Philippo, dixit: Obſecro te, de quo Propheta dicit hoc? de ſe, an de alio aliquo, &c.

2. *Corinth.* 3 14. Vſque in hodiernum diem, id ipſum velamen in lectione veteris Teſtamenti manet non reuelatum (quoniam in Chriſto euacuatur) ſed vſque in hodiernum diem, cùm legitur Moyſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum.

2. Pet. 3. 15. Sicut & chariſſimus frater noſter Paulus ſecundùm datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis: ſicut & in omnibus epiſtolis, loquens in eis de his: in quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras Scripturas, ad ſuam ipſorum perditionem.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Lib. primo Recognit. Secundùm traditionem veri Prophetæ, qui ſolus ſcit, quæ facta ſunt, vt facta ſint, & quæ fiunt, vt fiant, quæq; erunt, vt erunt: quæ tamen *manifeſtè* quidem dicta, non tamen manifeſtè ſcripta ſunt, in tantum, vt cùm leguntur, intelligi ſine expoſitore non poſſint, propter peccatum, quod coadoleuit hominibus.

Dionyſius Areopagita. 100.

De Myſtica Theologia cap. 2. Ad hanc nos per lucidam, liquidiſſimamq; caliginem admitti oramus, & per viſus ſcientiæq; priuationem videre ac ſcire eum, qui aſpectum omnium, ſcientiamq; tranſcendit. Et hoc ipſum non videre, & non ſcire eſt veraciter videre & ſcire, & eum etiam, qui ſubſtantia ſuperior eſt ſuperſubſtantialiter, ex omnium quæ ſunt ablatione celebrare, veluti qui natiuam effigiẽ ex quauis materia faciunt, omnia tollentes, quæ impedire poſſint, liquidum latentis decoris intuitum, ipſamq; in ſe ipſa pulchritudinem occultam ſola ſublatione pandentes.

Irenæus. 180.

Lib. 2. cap. 47. Credere autem hæc talia debemus Deo, qui & nos fecit, rectiſsimè ſcientes, quia Scripturæ quidem perfectæ ſunt, quippe à Verbo Dei & Spiritu eius dictæ: nos autem, ſecundùm quod minores ſumus, & nouiſsimi à Verbo Dei & eius Spiritu, ſecundùm hoc & ſcientia myſteriorum eius indigemus. Et non eſt mirum, ſi in ſpiritualibus ac cæleſtibus, & in his quæ habent reuelari, hoc patimur nos: quandoquidem etiam eorum, quæ ante pedes ſunt (dico autem quæ ſunt in hac creatura, quæ & conteruntur à nobis, & videntur, & ſunt nobiſcum) multa fugerunt noſtram ſcientiam, & Deo hæc ipſa committimus, &c. Si ergo & in rebus creaturæ quædam quidem eorum adiacent Deo, quædam autem & in noſtram venerunt ſcientiam, quid mali eſt, ſi & eorum, quæ in ſcripturis requiruntur, vniuerſis Scripturis ſpiritualibus exiſtentibus, quædam quidem abſoluamus ſecundùm gratiam Dei, quædam autem commendemus Deo, & non ſolùm in hoc ſeculo, ſed & in futuro: vt ſemper quidem Deus doceat, homo autem ſemper diſcat quæ ſunt à Deo?

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 2. Stromatum. cap. 6. Neque propheris, neque ipſe Saluator adeò craſsè & generaliter locutus eſt diuina myſteria, vt ea facilè capi poſſent à quibuslibet, ſed diſſeruit in parabolis, &c. Cæterùm recta ſunt omnia, inquit Scriptura, curam ijs, qui intelligunt: hoc eſt ijs, qui ab ipſo declaratam Scripturarum expoſitionem ex Eccleſiaſtica regula accipientes conſeruant. Regula autem Eccleſiaſtica eſt concentus & conſenſus Legis & Prophetarum conuenienter Teſtamento, quod traditur per Domini aduentum.

Cap. 7. Propter multas ergo cauſas occultant Scripturæ ſententiam: primùm quidem, vt diligenter inquiramus, & ſemper vigilemus in inueniendis ſalutaribus orationibus: præterea nec omnibus quidem conueniebat hominibus intelligere, ne læderentur, aliter accipientes ea, quæ à Spiritu ſancto dicta ſunt ſalutariter. Quamobrem ijs, qui ſunt electi ex hominibus, & ijs, qui ex fide coaptati ſunt ad cognitionem quæ ſeruantur, ſancta myſteria Prophetarum teguntur parabolis. Scripturarum enim ſtylus eſt parabolicus.

Origenes. 230.

Homilia 12. in Exodum: Diebus ac noctibus obſeruandus eſt, vt veniat Agnus de tribu Iuda, & ipſe Librum ſignatum dignetur aperire.

Lib. Septimo contra Celſum: Alij quoque eordati viri ſcrutando Scripturam, intellectum eius inuenire potuerunt, licet reuera multis locis ſit obſcura.

Homil. 13. in Numeros: AEnigma dicitur ſermo figuratus. AEnigmatiſtæ ergo dicuntur, qui figuratè loquuntur. Et quis eſt alius, qui in figura locutus ſit, niſi Lex & Prophetæ? Audi enim quomodo Dauid dicit: *Aperiam in parabolis os meum, loquar propoſitiones ab initio ſeculi.* Sed & Eſaias, quia ænigmata ſunt quæ ſcripſit, hoc modò declarat: *Erunt vobis*, inquit, *verba libri huius, ſicut verba libri ſignati.* Signatus autem dicitur liber, pro eo quòd figuris perplexus eſt, & ænigmatibus inuolutus. Pſal. 78. Iſai. 28.

Homil. 27. in Numeros Verba Dei, in quibus pro captu animarum diuerſus eſt cibus, vnuſquiſque prout ſanum ſe & validum ſentit, aſſumat. Quamuis enim ſi diligentius requiramus, in Euangelij lectione, vel Apoſtolica doctrina, in quibus delectari videris, quàm ſunt, quæ te latent, ſi diſcutias & perſcuteris mandata Domini? Quòd ſi ea, quæ obſcura videntur & difficilia, refugienda ſunt protinus & vitanda, inuenies etiam in illis, in quibus valde confidis, tam multa obſcura & difficilia, vt ſi hanc ſententiam teneas, ſit tibi etiam inde recedendum. Sunt etiam plurima in illis, quæ apertius & ſimplicius dicta ſunt, quàm vt parui ſenſus ædificent auditorem. Hæc præmiſimus, vt ſuſcitemus animos veſtros, quoniam quidem huiuſmodi lectio habetur in manibus, quæ difficilis ad intelligendum, & ſuperflua videatur ad legendum. Sed non poſſumus hoc dicere de ſancti Spiritus literis, quod aliquid in eis otioſum ſit, aut ſuperfluum, etiamſi aliquibus videntur obſcura: ſed hoc potius facere debemus, vt oculos mentis noſtræ conuertamus ad eum, qui hæc ſcribi iuſſit, & ab ipſo horum intelligentiam poſtulemus.

Dionyſius Alexandrinus. 260.

De Apoc. Ioannis contra Nepotem: De Apocalypſi hanc mecum concipio opinionem, longè abitruiorem eſſe in illa materiam, quàm mens mea facile

consequi queat, & singulis propè sententijs sensum quendam mysterijs inuolutum & valde admirabilem delitescere planè existimo. Et quanquam eum ipse non intelligo, suspicor tamen intellectum quendam reconditiorem verbis ipsis inclusum: atque istas res non propria ratione metior ac ponderо, sed fidei potius tribuo, & altiores diuinioresq; profectò arbitror, quàm quas ipse vllo pacto cogitatione comprehendere valeam. Atque non eas improbo, quas non intelligo: sed ideò potius admiror, quòd mentis acie lustrare non queo.

Athanasius. 340.

De Verbi incarnatione circa finem: Ad Scripturarum indaginem verumq; intellectum opus est vita proba, animo puro, & virtute, quæ secundùm Christum est, vt mens per eius tramitem decurrens, ea quæ expetit adipisci possit, quatenus fas est humanam naturam diuina intelligere. Nam sine pura mente, & Sanctorum imitatione, nemo comprehendit Sanctorum verba.

Basilius Magnus. 370.

Proœmio in Isaiam: Ad eum modum citra offensam in Scripturis versabimur, dum ex ijs, quæ facilè percipi possunt, adiuuabimur, & ab ijs, quæ sunt intellectu difficiliora, non offendemur. Quòd si quis illud diuinæ Scripturæ vitio vertat, quod non doceat, neque impertiat ea, quæ prodesse possint, is perpendat vniuersam rerum mortalium ordinationem, non solùm in spiritualibus, verùm etiam in inferioribus, atque in communis vitæ negotijs, consideretq; eam vim, quæ gubernat vniuersa, mutis animantibus facilem ad vitam tuendam occasionem tribuisse, alimentum vltrò præsens, operimentum sponte agnatum, è pilis aut testis indumenta, hominem autem solum nudum producens, rationem omnium illorum vice dedit, per quam artes repertæ sunt, quibus illa sibi suppeditet, puta architectura textoria, agricultura, æraria, fabrica, animo rationis copia supplente, quod deerat corporibus. Quemadmodum in his opifex noster haudquaquam inuidens nobis, vitæ commoditates non passus est eodem modo nasci quo bruta, sed rerum necessariarum inopiam, data opera addidit nobis, velut ingenij exercitamentum: itidem & in Scripturis studio voluit esse obscuritatem, ad vtilitatem mentis humanæ, suam ipsius indicans virtutem atque efficaciam. Primùm quidem, vt his occupata à deterioribus auocetur: deinde, quòd quæ labore parata sunt, ea nescio quo pacto magis amantur, quæq; longo tempore contingunt, constantius permanent. Porrò quæ facilè parantur, his non perinde auidè fruimur: negligitur enim rerum obuiarum copia, neque vlla custodia dignas ducit qui possidet. Quapropter & somniorum obscura & inuoluta ratio est, ita vt non mediocrem desideret animi intentionem, habent què insomniorum ænigmata plurimum affinitatis cùm ijs, quæ in Scriptura sub inuolucro significantur. Denique accedit huc, quòd vitæ quoque puritas requiritur, vt ad moralis virtutis exercitationem pertineat, quòd in sacris Scripturis obuolutum est, diiudicare. Requiritur autem præter vitæ puritatem, assidua in Scripturis exercitatio, vt maiestas, atque arcanum diuinorum verborum perpetua meditatione animo imprimatur.

Epist. 75. ad Neocæsareenses: An cùm de agriculturæ operibus iudicare non poterit, qui non ipse est agricola, & qui Musices scientiam non tenet, nec consonantiam, nec dissonantiam in Mulicis rythmis cognoscet, sermonum iudex erit quicunque volet, qui neque præceptorem suum, neque tempus in quo didicerit, assignare valet, nec prorsus quicquam eorum, quæ ad sermones iudicandos arrinent, siue multum, siue parum intelligit? Ego vero noui, quòd quæ in oraculis Spiritus dicuntur, haud cuiuis liceat proprio subijcere examini, sed ei, qui spiritum habet discretionis.

Epiphanius. 380.

Hæresi 55. Diuinæ Scripturæ profunditas & claritudo, mentem humanæ naturæ excedens, decipit quàm plurimos.

Gregorius Nazianzenus. 380.

In Apologetico, seu oratione 1. Hebræorum sapientes hanc olim Hebræis legem fuisse narrant, in primis rectam & laude dignam, qua non cuiuis ætati quiuis Scripturæ liber concedebatur: (nam ne hoc quidem vtilius esse: quandoquidem nec tota statim à quolibet percipi possit, ac quod in ea reconditius est, ob externam speciem imperitoribus, plurimum detrimenti afferre possit: (verùm alij libri ab initio cunctis patebant, & communes erant, hoc est, quorum ne id quidem, quod corporeum est, laude caret: alij autem his duntaxat, qui vicesimum quintum annum ætatis excessissent, committebantur, hoc est, qui sub vili indumento mysticam pulchritudinem obtegunt (laboris, & industriæ, ac luculentæ vitæ præmium) solis ijs, qui mente purgati sint, fulgentem, & conspicuam, quòd scilicet sola hæc ætas supra corpus assurgere, atque à litera ad spiritum rectè ascendere queat.

Ad Nemesium: Est in Scripturis nostris duplex sensus, alter internus, ac spiritualis, alter externus, nec literæ corticem excedens: ille paucis perspicitur, hic à plerisque intelligi potest. Quod ea ratione factum puto, vt sapientes meliori quàm cæteri conditione sint, aut quod non sine labore ac negotio acceperunt, studiosè quoque conseruent ac retineant. Quod enim aliquid celeriter facileq; adeptus est, id ne retinere quidem magnopere curat.

Ioannes Chrysostomus. 400.

In Psalm. 48. Quid sibi vult hic, parabola? Mihi videtur dicere narrationem: si autem orationem facit obscuram, & ænigmaticam, & quę multum habet difficultatis, ne sic quidem conturberis. Hoc enim facit, vt auditorem excitet. Et alioquin, quoniam facilitas ad socordiam & negligentiam adducit, propterea loquitur in parabola. Nam Christus quoque loquebatur in parabolis: seorsim autem eas soluebat discipulis. Parabola enim dignum ab indigno distinguit: dignus enim quærit inuenire ea, quæ dicuntur: indignus autem prætercurrit. Quod etiam tunc vsu venit: Iudæi enim, ne difficultate quidem excitati, impellebantur ad interrogandum: ita non attendebant omninò quæ dicebantur. Ad incitandum autem ad exquisitionem sufficit, quando fuerit aliquid adumbratum & obscurum.

Homilia 44. in caput 23. Matthæi operis imperfecti: Ergo non sunt Scripturæ clausæ, sed obscuræ quidem, vt cum labore inueniantur: non autem clausæ, vt nullo modo inueniantur. Propterea dicit Petrus in epistola sua de Scripturarum obscuritate: *quia non sicut voluit homo, locutus est Spiritus: sed sicut voluit Spiritus, ita locutus est homo.* Ratio autem obscuritatis multiplex est, tamen satisfactionis causas duas dicimus. Primùm, quia Deus voluit alios esse Doctores, alios discipulos: si autem omnes omnia scirent, Doctor necessarius non erat, & ideò esset rerum ordo confusus, &c. Deinde obscurata est notitia veritatis, ne non tam vtilis inueniatur, quàm contemptibilis: contemptibilis est enim, si ab illis intelligatur, à quibus nec amatur, nec custoditur. Non ergo abscondita est in Scripturis veritas, sed obscura: non vt non inueniant eam, qui 1.Pet.1.

quærunt

quæruntur eam, sed vt non inueniant eam, qui quærere nolunt.

Homilia 40. in Ioannem, in illud: *Scrutamini Scripturas.*) Christus Iudæos ad Scripturarum non simplicem & nudam lectionem, sed ad inuestigationem perquàm diligenter relegauit: non enim dixit: Legite Scripturas, sed: *Scrutamini*. Diuina enim summa indigent diligentia. In vmbra enim maioribus illis non abs re locutus est. Idcirco effodere profundius iubet, vt quæ altè delitescunt, inuenire possimus. Non enim rem in superficie, & in promptu positam effodimus, sed quæ tanquam thesaurus profundè reconditur. Qui enim huiusmodi quærit, nisi summam adhibeat diligentiam & laborem, nusquam quæsita inueniet.

Ioannes Cassianus. 430.

Collat. 8. cap. 3. Diuinarum Scripturarum quædam claræ sunt, quædam ita contectæ, & quibusdam obscuratæ mysterijs sunt, vt in eorum discussione & intellectu immensum nobis exercitij campum, ac solicitudinis reseruarent. Quàm rem multas ob causas Deum dispensasse manifestum est. Primùm, ne sacramenta diuina, nullum habentia spiritalis intellectus velamen obductum, cunctis hominibus, id est, tam fidelibus, quàm profanis, æquali scientia & notitia panderentur, & per hoc inter inertes & studiosos nulla esset virtutis prudentiæque distantia: tum vt etiam inter ipsos domesticos fidei, dum intellectuum spatia coram eis immensa tenduntur, in eis desidiosorum arguerentur ignauia, & studiosorum alacritas & industria probaretur.

Theodoretus. 450.

In lib. 1. Reg. quæst. 1. Quænam est causa obscuritatis in Scriptura? Fecit obscuritatem mutatio ex alia lingua in aliam, & quòd studuerint interpretes, pressis insistentes vestigijs, de verbo in verbum interpretari. Hoc ipsum accidit ijs, qui è lingua Italica transferunt in linguam Græcam: sunt illa quoque plena magna obscuritate.

Titus Bostrensis. 460.

Ad Lucæ cap. 24. Christus Dominus à tanta illa cæcitate discipulos modis omnibus liberos esse volens, veterum oracula, & vaticinia in memoriam reuocat. Mosesque & alijs vatibus in testimonium ascitis, ea edisserit & explanat, quæ in illorum dictis abstrusa iacebant, hoc est, dignis ea reddit clara ac liquida, quæ apud indignos sunt manentque semper obscura.

Procopius Gazæus. 530.

Præfatione in Genesin: Si quis locus se offert obscurior, quàm vt hunc ingenij tui vires assequi valeant, aut Patres tibi consulendi sunt, aut scientiarum Deus precibus fatigandus est.

Præfatione in Esaiam: Eò spectat ista Scripturarum difficultas, vt dum illis opera nauatur, à deterioribus auocemur. Præterea diligimus magis, & in pretio habemus, quæ nobis ipsi labore comparauimus.

Maximus Monachus. 640.

De variis capitulis, centuria 2. cap. 29. Puteus Iacob est Scriptura: aqua verò est scientia Scripturæ: profunditas autem obscurè dictorum Scripturæ interpretatu difficilis positio: at situla est, quæ per literas diuini Verbi habetur disciplina.

Ioannes Damascenus. 730.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 18. Pulsemus igitur ad pulcherrimum illum Scripturarum hortum: sed illud caueamus, ne negligenter ac defunctoriè pulsemus, sed alacri potius ac constanti animo: ne pulsando defatigemur, animisque frangamur: sic demum nobis aperietur. Si quædam semel atque iterum legerimus, nec quæ à nobis lecta fuerint intellexerimus, ne animis cadamus, verùm perstemus, ac meditemur, & interrogemus: *Interroga enim, inquit, patrem, & annuntiabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi.* Deut. 32. Non enim omnium est eruditio.

Euthymius. 1080.

Præfatione in Psalterium: Quod tam multa in veteri Scriptura obscura inueniantur, in causa sunt figuræ, quæcunque Christum, illiusque actiones, & nouam gratiam præsignabant. Omnia quippe hæc, quæ ad Gentium vocationem pertinere videbantur, Prophetæ de industria obscurè admodum pertractárunt: ne si inuidentissima illa Iudæorum gens futuram primogeniti Israelis ruinam, & gentium adoptionem cognouisset, sacros libros, vbi hæc prædicta sunt, omnes igni tradere, atque eorum memoriam obliterare studeret, &c. Præterea obscuritatis alia est ratio, idioma scilicet Hebraicæ linguæ, diuersum à Græca: Varijs enim & multiplicibus loquendi modis Prophetæ sæpenumerò vti sunt, (quanquam non sic semper,) adumbratè etiam multa dixerunt, ob incredulitatem & duritiam auditorum, quæ tamen paucioribus & sanctis viris reuelata sunt, quæque à solo rerum exitu ac fine rectè iudicantur. Postremò illa etiam addatur ratio, quòd de prima propria Hebraica lingua in aliam antiqua omnia legimus translata: omnis autem lingua, in aliam conuersa, vt plurimum difficultatem & obscuritatem generat.

Ad caput 5. Ioannis: Cùm ea, quæ de eo sunt, obscurè scripta sint, vtiliter & dispensatoriè, propter imbecillitatem progenitorum ipsorum, ne viderent ad Deorum multitudinem, iubet nunc eos fodere, vt ea, quæ altè in modum thesauri recondita sunt, possent inuenire.

Nicetas Choniates. 1200.

Lib. 14. Orthodox. hæres. 39. Quonam modo quis Scripturarum sacrarum, earum præsertim, quæ obscuritatis caligine inuoluuntur, sensum explicare poterit, nisi aliqui præstò sint interpretes, quos Spiritus profunditas non lateat?

Nicephorus Gregoras. 1330.

Lib. 16. Annalium: Sæpe in sacra Scriptura verbis nonnulla inuoluuntur. Vt enim Regum thalami, aliaque, quæ sancta & magno in pretio habentur, alijs atque alijs velis occultantur, ne à rudi vulgo profanentur, aut quia omnibus absque labore pateant, contemnantur: sic etiam plurimi sacræ Scripturę loci, & præsertim in quibus arcana quæpiam doctrina continetur, tamquam velis quibusdam, ita verbis talibus absconduntur, quæ multam caliginem secum trahunt, & tenebras lectoris oculis offundunt.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Lib. de Pallio cap. 3. De hinc Adamum de originis loco exterminat, quippe deliquerat, pellitus orbi. vt metello datur: sed arcana ista, nec omnium nosse.

Hilarius. 350.

Prolego in Psalm. Sunt omnes prophetiæ ad murdialem sensum & prudentiam seculi clausæ & obsignatæ, secundùm illud Esaiæ: *Et erunt vobis omnia verba hæc tanquam eloquia libri huius signati.* Esai. 29.

Ad Psalm. 118. *Beati immaculati*, &c. Arduum ac difficilimum est hominem per seipsum, per seculique Doctores rationem præceptorum cælestium consequi: nec naturæ nostræ recipit infirmitas diuinis institutis, nisi per eius gratiam, quæ hæc ipsi dederit, eruditi.

Ambrosius. 370.

Serm. 8. in Psalm. 118 *Instifica tiones tuas doce me.*) Multa est obscuritas in Scripturis propheticis: sed manu quadam mentis tuæ Scripturarum tanuam pulses, & ea, quæ sunt occulta, diligenter examines, paulatim incipies rationem colligere dictorum, & aperietur tibi non ab alio, sed à Dei Verbo, de quo legisti in Apocalypsi, quod *Agnus librum signatum aperuit, quem nullus ante aperire poterat.* poc. 5.

Serm. 10. in Psalm. 118. *Da mihi intellectum, vt discam mandata tua.*) Si Propheta intellectum dari sibi postulat, quis tam arrogans, qui profiteatur in sua potestate esse intelligentiam? Intellectum petit, vt ipse se nouerit, & naturæ suæ possit scire rationem. At illi, qui de rerum natura disputant, cæli scrutantur plagas, qui seipsos scire non possunt, putant intelligentiam sine Dei dono posse concedi. Vnde & nos humilitatem debemus assumere, ne extollamur, si fortè vnam aliquam de Scripturis parabolam cognouerimus: aut quia interdum secundùm literam planè legimus, si fortè secundùm literam aliquid intellexerimus, doctrinæ nobis assumamus scientiam. Propheta ille, qui accepit Spiritum sanctum, postquam vnctus est in Regem, vnctus est in Propheram, centesimum decimum octauum Psalmum scribens, intellectum dari sibi poscit, vt mandata Dei intelligat, & scit, nisi à Domino ac ceperit gratiam, intelligere eius se mandata non posse.

Epistola 44. *ad Constantium*: Mare est Scriptura diuina, habens in se sensus profundos, altitudinem Propheticorum ænigmatum.

Hieronymus. 390.

Epist. 15. *ad Paulinum, de institutione Monachi cap.* 4. Totum, quod legimus in diuinis libris, nitet quidē, & fulget etiam in cortice, sed dulcius in medulla est: qui edere vult nucleum, frangat nucem. *Reuela,* al. 118. inquit Dauid, *oculos meos, & considerabo mirabilia de Lege tua.* Si tantus Propheta tenebras, ignorantiæ confitetur, qua nos putas paruulos, & pene lactentes inscitiæ nocte circumdari? Hoc autem velamen non solum in facie Moysi, sed & in Euangelistis & Apostolis positum est. Turbis Saluator in parabolis loquebatur, & contestans mysticum esse quod dicebatur, aiebat: *Qui habet aures audiendi* att. 13. *audiat.* Nisi aperta fuerint vniuersa, quæ scripta oc. 3. sunt ab eo, qui habet clauem Dauid, *qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit*, nullo alio referante pandentur.

Epistola 52. *ad Pammachium pro libris suis aduersus Iouinianum:* Miseram quædam τῶν ὑπομνημάτων in Propheras duodecim sancto patri Domnioni: Samuelem quoque, & Melachim, id est, quatuor Regum libros: quæ, si legere volueris, probabis, quantæ difficultatis sit, diuinam Scripturam, & maximè Propheras intelligere, & interpretum vitio, quæ apud suos purissimo orationis cursu labuntur, apud nos scatere vitijs.

Epistola 150. *ad Hedibiam. quæst.* 10. Omnis quidem ad Romanos epistola interpretatione indiget, & tantis obscuritatibus inuoluta est, vt ad intelligendam eam Spiritus sancti indigeamus auxilio, qui per Apostolum hæc ipsa dictauit.

Epist. 103. *ad Paulinum Presbyterum de omnibus Scripturæ diuinæ libris cap.* 7. Esaiam, Hieremiam, Ezechielem, & Danielem, quis potest vel intelligere, vel exponere? Ezechiel principium & finem habet tantis obscuritatibus inuoluta, vt apud Hebræos istę partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur, &c. Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas, septem epistolas ediderunt tam mysticas, quàm succinctas, & breues pariter, & longas: breues in verbis, longas in sententijs: vt rarus fit, qui non in earum cæcutiat lectione. Apocalypsis Ioannis tot habet sacramenta, quot verba.

Præmio in Ezechielem: Aggrediar Ezechielem Propheram, cuius difficultatem Hebræorum probat traditio. Nam nisi quis apud eos ætatem sacerdotalis ministerij, id est, trigesimum annum, impleuerit, nec principium Geneseos, nec Canticum Canticorum, nec huius voluminis exordium & finem legere permittitur: vt ad perfectam scientiam, & mysticos intellectus plenum humanæ naturæ tempus accedat.

Præfatione in Oseam. Si in explanationibus omnium Prophetarum sancti Spiritus indigemus aduentum, vt cuius instinctu scripti sunt, illius reuelatione pandantur: & in Esaia *signatum librum* legimus, quem Scribæ & Pharisæi, qui Legis literas se nosse iactant, non possunt legere, quia signatus est: nulluſque inueniri potuit, nisi Leo de tribu Iuda, quem signauit Deus Pater, qui eius posset referare mysteria: quanto magis in explanatione Oseæ Prophetæ orandus est Dominus, & cum Petro dicendum: *Edissere nobis parabolam istam*, præsertim cùm obscuritatem voluminis in fine testetur ipse qui scripsit: *Quis sapiens, & intelliget ista, intelligens, & cognoscet ea?* Quod non pro impossibi, sed pro difficili debemus accipere. Esai. 29. Apoc. 5. Matt. 13. Oseę 14.

Augustinus. 400.

De vera religione capite 17. Si in Scriptura sacra tantùm essent, quæ facillimè intelliguntur, nec studiosè quæreretur, nec suauiter inueniretur veritas.

De Doctrina Christiana lib. 2. *cap.* 6 Ita obscurè quędam dicta sunt, vt denssissimam caliginem obducant. Quod totum diuinitus prouisum esse non dubito, ad edomandam labore superbiam, & intellectum à fastidio reuocandum, cui facilè inuestigata plerumque vilescunt.

Præf. 1. in Psalm. 140. Sunt in Scripturis sanctis profunda mysteria, quæ ad hoc absconduntur, ne vilescant, ad hoc quæruntur, vt exerceant, ad hoc aperiuntur, vt pascant.

De vtilitate credendi cap. 7. Cùm legerem (*inquit Honoratus,*) per me ipse cognoui. Itane est? (*inquit Augustinus,*) Nulla imbutus Poëtica disciplina Terentianum Maurum sine magistro attingere non auderes. Asper Cornutus, Donatus, & alij innumerabiles requiruntur, vt quilibet Poëta possit intelligi, cuius carmina & theatri plausus videntur captare: tu in eos libros, qui quoquo modo se habeant, sancti tamen diuinarumque rerum pleni, prope totius generis humani confessione diffamantur, sine duce irrui, & de his sine præceptore audes ferre sententiam: nec

si tibi

si ibi aliqua occurrunt, quæ videantur absurda, tarditatem animum, & putrefactum tabe huius mundi animum, qualis omnium stultorum est, accusas potius, quàm eos, qui fortasse à talibus intelligi nequeunt.

In sententiis Prosperi sent. 67. Bonæ sunt in Scripturis sacris mysteriorum profunditates, quæ ob hoc teguntur, ne vilescant. ob hoc quæruntur, vt exerceant: ob hoc aperiuntur, vt pascant.

Epist. 119. ad Ianuarium cap. 21. Tantum abest ab eo, quod putasti nihil me latere, vt nihil in epistola tua legerim tristius, quia & apertissimè falsum est: & miror quia hoc te latet, quòd non solùm in aliis innumerabilibus rebus multa me lateant, sed etiam in ipsis S. Scripturis multò nescíam plura, quàm sciam.

Epist. 3. ad Volusianum: Tanta est Christianarum profunditas literarum, vt in eis quotidie proficere, si eas solas ab infante pueritia vsque ad decrepitam senectutem maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere: non quòd alia ea, quæ necessaria sunt saluti, tanta in eis pertineantur difficultate, sed cum quisque ibi fidem tenuerit, sine qua prè rectèque non viuitur, tam multa, tamque multiplicibus mysteriorum vmbraculis opaca intelligenda proficientibus restant, tantaque non solùm in verbis, quibus ista dicta sunt, verùm etiam in rebus, quæ intelligendæ sunt, latet altitudo sapientiæ, vt annosissimis, acutissimis, flagrantissimis cupiditate discendi hoc contingat, quod eadem Scriptura quodam loco habet: *Cùm consummauerit homo, tunc incipit, &c.* Modus ipse dicendi, quo sancta Scriptura contexitur, quàm omnibus accessibilis, quamuis paucissimis penetrabilis, ea quæ aperta continet, quasi amicus familiaris, sine fuco, ad cor loquitur indoctorum atque doctorum. Ea verò, quæ in mysteriis occultat, nec ipsa eloquio superbo erigit, quò non audeat accedere mens tardiuscula, & in erudita, quasi pauper ad diuitem, sed inuitat omnes humili sermone, quos non solùm manifesta pascat, sed etiam secreta exerceat veritate, hoc in promptis, quod in reconditis habens. Sed nec aperta fastidiendo tur, eadem rursus operta desiderantur, desiderata quodammodo renouantur, renouata suauiter intimantur.

Eccle. 18

Philippus Presbyter. 430.

Expositionis in Iob lib. 2. cap. 4. Scripturæ diuinæ, sicut vel maximè liber iste, hinc obscuræ sunt, quia solent aliquoties superioris intellectus consequè tiam non tenere. & ideo meminisse debemus, quid in huius libri prologo legerimus: quia apud Hebræos totus iste liber obliquus fertur & lubricus, eò quòd nunc personas mutet in eadem oratione, nunc sensus.

Petrus Chrysologus. 440.

Sermone 96. Si dicta vel facta Christi passim carnalibus sensibus subijcerentur, torpesceret animus, mens vacaret, dormiret ingenium, cor tabesceret, extingueretur quicquid humani vigoris est & caloris. *Proposuit,* inquit, *illu parabolam.* Sicut in lapide friget ignis, latet ignis in ferro, ipse tamen ignis ferri ac lapidis collisione flammatur: sic obscurum verbum verbi ac sensus collatione resplendet.

Matt. 13.

Prosper. 450.

Sententia 67.

Quamuis in sacris libris quod nosse laborat,
Plurima sint lector clausa, & opaca tibi:
Inuigilare tamen studio ne desine sancto:
Exercent animum dona morata tuum.
Gratior est fructus, qui in spes productior edit:
Vitro obiectorum vilius est pretium.
Oblectant adoperta etiam mysteria mentem,
Qui dedit, vt quæras, addet vt inuenias.

Sedulius. 460.

Ad cap. 1. epist. ad Ephes. Inter omnes Pauli epistolas hæc vel maximè & verbis & sensu inuoluta est.

Gregorius Magnus. 590.

Præfatione in libros Moralium ad Leandrum cap. 4. Diuinus sermo sicut mysterijs prudentes exercet, sic plerunque superficie simplices refouet. Habet in publico, vnde paruulos nutriat: seruat in secreto, vnde mentes sublimium in admiratione sui suspendat. Quasi quidam quippe fluuius (vt ita dixerim) planus & altus, in quo & agnus ambulet, & elephas natet.

Lib. 20. Moral. cap. 1. Omnem scientiam & doctrinam sacra Scriptura sine aliqua comparatione transcendit, vt taceam, quòd vera prædicat, quòd ad cælestem patriam vocat, quòd à terrenis desiderijs ad superna amplectenda cor legentis inuitat, quòd dictis obscurioribus exercet fortes, & paruulis humili sermone blanditur: quòd nec sic clausa est, vt pauescí debeat: nec sic patet, vt vilescat: quod vsu fastidium tollit, ac tantò amplius diligitur, quanto amplius meditatur.

Homil. 6. in Ezechiel. *Tenebrosa est aqua in vultibus aeris:* quia obscura est scientia in Prophetis. Sed Salomonis voce attestante didicimus *Gloria Regum celare verbum, & gloria Dei est rimari sermonem:* quia & honor est hominum eorum secreta abscondere, & gloria Dei est, mysteria sermonis eius aperire. Ipsa autem per se Veritas dicit discipulis: *Quæ dico vobis in tenebris, dicite in lumine,* id est apertè exponite quæ in allegoriarum obscuritatibus audiris. Magnæ verò vtilitatis est ipsa obscuritas eloquiorum Dei: quia exercet sensum, vt fatigatione dilatetur, vt exercitatus capiat quod capere non potest otiosus. Habet quoque adhuc aliud maius, quia Scripturæ sacræ intelligentia, si in cunctis esset aperta, vilesceret. In quibusdam locis obscurioribus tantò maiore dulcedine inuenta reficit, quanto maiore labore fatigat animum quæsita.

Psal. 17. Prou. 15. Matt. 15.

Isidorus Hispalensis 620.

De summo bono lib. 1. cap. 18. Scriptura sacra pro vniuscuiusque lectoris intelligentia variatur, sicut manna, quod populo veteri pro singulorum delectatione varium dabat saporem. Iuxta sensuum capacitatem singulis sermo Domini congruit. Et dum sit pro vniuscuiusque intellectu diuersus, in se tamen permanet vnus. Ideo in libris sanctis quædam obscura, quædam aperta reperiuntur, vt intellectus lectoris, & studium augeatur. Nam si cuncta paterent, statim intellecta vilescerent: rursus si cuncta clausa existerent, confestim dissidentiam gignerent. Ne ergo de obscuris desperatio fiat, ea quæ manifesta sunt satiant: & ne de intellectis fastidium existat, ea quæ clausa sunt desiderium excitant: nam pleraque quantò magis desiderium præbent.

Beda. 700.

Ad Psalmum 16. Qui filij hominum quibusdam obscuris locis Scripturarum, quasi clausis oculis Dei exercentur, vt quærant: quibusdam verò manifestis Scripturarum locis illuminantur, vt videant. Hæc autem crebra apertio & opertio in Scripturis sunt quasi palpebræ Dei, claudentis & aperientis Scripturas, sicut palpebræ claudunt & aperiunt oculos, de quibus Scripturis alibi dicitur: Ob hoc teguntur, ne vilescant, adhoc aperiuntur, vt nutriant. Quæ palpebræ, id est, obscuritates & apertiones Scripturarum interrogant; id est, probant illos filios hominum, in hoc scilicet, quia

illi nec fatigantur obscuritatibus Scripturarum, vt reijciantur: sed exercentur, vt quærant: nec cognitione Scripturarum inflantur, sed confirmantur. Sicut è contra mali reijciuntur obscuritatibus, & non exercentur: inflantur cognitione, & non confirmantur.

Ad caput 8. Aper. Philippus interpretatur os lampadis: pulcherq; est sensus, quod os lampadis suum aperiret os, dum obscura prophetiæ in scientiæ lucem proferret.

Alcuinus 750.

Ad caput 6. Ioannis: *Impleuerunt cophinos duodecim.*] Per duodecim cophinos fragmentorum plenos, omnis Doctorum spiritualium chorus exprimitur, qui obscura Scripturarum, quæ turbæ intelligere nequeunt, & meditando colligere, & mandata literis, suo pariter ac turbarum vsui conseruare iubentur.

Ambrosius Ansbertus. 760.

In Apocal. lib. 8. cap. 17. Prædicatiores sancti obscura quæque in diuinis Scripturis intelligere possunt: in quibus ante sensu nutabant, subitò per internam aspirationem à Christo instruuntur.

Lib. 9. cap. 19. Quia eloquia Prophetarum sub obscuris ænigmatum sententijs tegebantur, ac per hoc à vulgi multitudine non intelligebantur, recte tenebrosa aqua in nubibus esse pronuntiatur. Vnde & per Psalmistam dicitur: *Tenebrosa aqua in nubibus aeris.* Psal. 17

Haymo. 820.

In Apocal. lib. 3. cap. 10. Sacra Scriptura in quibusdam locis potus est, in quibusdam cibus. In rebus obscurioribus, quæ intelligi sine expositione non possunt, cibus est: quia velut mandendo, legendo & ruminando sumitur: in apertioribus verò, quæ intelligi sine expositione possunt, ibi potus est: Potum enim non mandendo glutimus.

Rabanus Maurus. 850.

De instit. Cleric. lib. 3. cap. 3. Multiplicibus obscuritatibus & ambiguitatibus decipiuntur, qui temerè sacras Scripturas legunt, aliud pro alio sentientes. Quibusdam autem locis quid vel falsò suspicentur non inueniunt, ita obscurè dicta quædam densissimam caliginem obducunt. Quod totum prouisum esse diuinitus non dubito, ad edomandam laborè superbiã, & intellectum à fastidio reuocandum, cui facilè inuestigata plerumque vilescunt. Sunt enim in diuinis libris plurima loca tropicis locutionibus difficilia: sunt quoque multa rerum magnitudine eximia: atque ideò necesse est, vt & sensus ingenij sagacitate inuestigentur, & secundùm suam significantiam inuestigata intelligantur, & pro sui dignitate intellecta venerentur. Nemo enim ambigit, per similitudines libentius quæque cognosci, & cum aliquâ difficultate quæsita, gratius inueniri. Qui enim prorsus non inueniunt quòd quærunt, fame laborant: qui autem non quærunt, quia in promptu habent, fastidiosè permarcescunt. In vtroq; autem languor cauendus est. Magnificè ergo & salubriter Spiritus S. ita Scripturas sanctas modificauit, vt locis apertioribus fames occurreret, obscurioribus autem fastidia detergeret. Nihil autem ferè de illis obscuritatibus eruditur, quod non plenissimè dictum alibi reperiatur.

Radulphus Flaviacensis. 950.

Præfatione in Leuiticum: Ieiis suis auctoribus cõuincuntur Iudæi: quia cùm figura pro rebus accipiunt, legislatoris intentionem ignorant: nec quid per eadem signa docere velit, intelligunt. Ad hæc autem figuras [illegible] dedimus animum, atque ad Leuiticum [illegible] nos, qui in [illegible] libri, obscuriores habentur, quique legentibus fastidium potius, quàm ædificationem solet offerre, quòd eorũ à se tenuem crassiore quadam vmbra repellere videatur.

Radulphus Ardens. 1080.

In Communi Apostolorum: In hoc, quòd liber dicitur esse signatus sigillis septem, designatur, quoniam sancta Scriptura clausa est, & septem, id est, vniuersitate omnimodarum obscuritatum generaliter obuoluta. Sed & specialiter septem in se occultat mysteria, quæ idem Ioannes subsequenter ita exponit, quod nihilominus ea relinquat sigillata. Hinc & Danieli per Angelum dicitur. *Et tu Daniel claude sermones, & signa librum vsque ad statutum tempus.* Dan. 12. Hinc & Esaias Iudæis dicit. *Et erit vobis visio omnium Prophetarum sicut verba libri signati, quem cùm dederint scienti literas dicent: lege, & respondebit: non possum, signatus est enim liber.* Esa. 29. Quod apertè est cõtra quosdam seculares Philosophos, qui putant Scripturam planam esse & apertam, eò quòd exterius simplicia habeat verba & plana, non attendentes quoniam in sacra Scriptura sub simplicitate verborum magna vtilisque lateat profunditas. Sanè tribus de causis Dominus in Scripturis sua mysteria sigillauit. Prima, quia ea voluit inimicis suis abscondi, & solis amicis, eiusque familiaribus reserari. Secunda est, quòd in Scripturarum profunditate voluit nos exerceri & mereri. Tertia vt sicut editionem, ita quoque reuelationem sacræ Scripturæ suo nomini reseruaret, ne quis de humano ingenio in ea se iactaret, sed ad eam intelligendam diuinam opem flagitaret.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

Ad cap. 5. Amos: Hæc ideirco dicimus, ne vobis mirum videatur, quòd hic Amos & Propheræ cæteri tam obscurè locuti sunt, iuxta illud Psalmi: *Tenebrosa aqua in nubibus aeris,* id est, occulta scientia in Prophetis. Nam hoc ipsum, quod quasi tenebrosè locuti sunt, oculo fecerunt simplici, & nullam habente partem tenebrarum, id est, non propter inuidentiam, sed propter cautelam, non inuidendo legentibus intelligentiam, sed præcauendo legentium malitiam, quibus non omnia credenda sunt, sicut margaritæ ante porcum mittendæ non sunt. Psal. 17.

Lib. 7. in Matthæum cap. 7. Talem Scripturam condidit, quæ non facilè posset intelligi, quò tenderet, vel quale contineret mysterium regni Dei: & sicut ipse tunc fecit, ita docet cùm dicit: *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.* Matt. 8.

Hugo Victorinus. 1130.

In Prænotionibus elucidatoris de Scripturis & Scriptoribus sacris c. 18. Multa in sacra Scriptura occurrunt, quæ rerum gestarum seriem ignorantibus difficultatem pariunt intelligendi, quemadmodum hoc, quod in libro Iudith legitur, &c.

Richardus Victorinus. 1140.

In Apocal. lib. 7. cap. 8. Quamuis sacræ Scripturæ mysteria obscuritatibus figurarum signentur, vt bonos exerceant, malos lateant: nequaquam tamen ipsi mali de ignorantia sua habent excusationem: quia & manifestiora sacræ paginæ verba possunt intelligere, & si velint, vitia deserere, & virtutes exercere, possunt ad occultiora quoque cognoscenda adiuuante gratia Dei peruenire.

Petrus Cluniacensis. 1150.

Lib. 5. epist. 1. Vides ne quàm cautè incedendum sit per tot angustas semitas eloquiorum Dei? Similia quippe huic obscuritati sæpè contingunt, quæ nisi lector diligenter caueris, offenso ad lapidem pede, sæpe procumbet.

Ioannes Saresberiensis. 1160.

Lib. 7. Polycraticon cap. 5. Magnus pater Augustinus auctor est, quòd in libris Platonicorum inuentum sit, quòd B. Ioannes altius cælo intonuerit, id est, vltra quam humana mens percipere queat, licet auris vtrumque possit audire.

Innocentius Tertius. 1200.

Tit. de hæretico capite: Cùm ex iniuncto: Tanta est Scripturæ profunditas, vt non solùm simplices & illiterati, sed etiam prudentes & docti non plenè sufficiant ad illius intelligentiam indagandam. Propter quod dicit Scriptura: *Quàm multi defecerunt scrutantes scrutinio?* Vnde rectè fuit in Lege diuina statutum, vt bestia, quæ montem tetigerit, lapidetur, ne videlicet simplex aliquis & indoctus præsumat ad subtilitatem sacræ Scripturæ.

Guilhelmus Peraldus. 1250.

In Summa Tomo 1. de Prudentia cap. 12. Facta quadam familiaritate cum ipsa lingua diuinarum Scripturarum, in ea, quæ obscura sunt, aperienda, & discutienda pergendum est, vt ad obscuriores locutiones illustrandas de manifestioribus sumantur exempla, & quædam cæterarum sententiarum testimonia dubitationem in cæteris auferant, in qua re memoria valet plurimum.

Thomas Aquinas. 1250.

Ad cap. 1. Apoc. Quæritur quare Scriptura est sub tanta obscuritate, quæ vtilior videretur, si apertè intelligeretur? *Resp.* Ad hæc prædicta intelligendum, quòd sapientissimè condita est Scriptura, ita quòd in quibusdam locis est aperta, ne omnino clausa videatur, & inde diffidentia intelligendi generetur, & vt simplices aliquid inde capiant, & vt per ea, quæ sunt plana, fit via ad explanationem clausorum. In quibusdam verò locis est occulta & velata, & hoc triplici ratione: scilicet propter indignos, ne sit eis locus peruertendi: item propter fastidiosos, quia multa fastidirent & contemnerent: nunc autem gratius, & pretiosius, & sapidius est, cùm inuestigatur, & hoc exigit reuerentia diuinæ virtutis: Item propter diuersos exponendi modos.

Angelus de Fulgineo. 1280.

Cap. 27. Scriptura diuina ita est alta, quòd non est homo ita sapiens in toto mundo, etiamsi habeat sapientiam, quantam potest in illo statu, quòd possit eam planè intelligere, quin superetur intellectus eius ab ea.

Nicolaus Lyranus. 1300.

Ad cap. vltimum Ioannis: Facta & verba Christi non hominis sunt tantùm, sed Dei: quia illa humanitas erat organum diuinitatis, & ideò non potest ad plenum ab hominibus explicari, aut etiam comprehendi. Quod patet ex hoc, quòd à principio Ecclesiæ cœperunt Sancti & Doctores libros scribere, ad explanationem verborum & factorum Christi, & adhuc ad plenum non sunt elucidata: imò, si mundus duraret per mille millia annorum, & semper scriberentur libri, non elucidarentur ad plenum: quia facta sunt & dicta Dei, quæ sunt nobis incomprehensibilia, propter eorum excellentiam, respectu intellectus nostri. Et ideo debemus subiugare & captiuare intellectum nostrum in obsequium Christi, vt ei assentientes per fidem, quæ est in ænigmate, tandem perueniamus ad contemplandum facie ad faciem.

Franciscus Petrarcha. 1360.

Lib. 3. Inuectiuarum contra medicum: Sermo diuinus in multis obscurus & perplexus est, cùm prolatus sit ab eo Spiritu, qui homines ipsos, mundumque creauerat, &c. Certè Augustinus ingenio illo suo, quo se & multarum artium notitiam, & quæcunque de decem Categorijs Philosophi tradunt, sine magistro percepisse gloriatur, Esaiæ principium fatetur intelligere nequiuisse.

Thomas Malleolus. 1430.

De fideli dispensatione lib. 1. cap. 20. Nisi Deus voluerit nobis reuelare, nonne tenebræ videntur esse Scripturæ? Ideò secundùm consuetudinem Sanctorum Patrum quærendum est humiliter à fratre aliquo, vt exponat & declaret nobis intellectum obscurioris literæ. Sic enim discipuli interrogabant Dominum, dicentes: *Edissere nobis parabolam zizaniorum.* Matt. 13.

Petrus Galatinus. 1510.

De arcanis Catholicæ veritatis lib. 1. cap. 9. Imprimis scire oportet, quòd sacra vetus Scriptura omnes fidei Catholicæ articulos, varijs figuris & ænigmatibus obuolutos, & quasi velaminibus circumtectos, ac sigillis quibusdam obsignatos, continebat.

ARTICVLVS TRIGESIMVSSECVNDVS.

IN SACRIS SCRIPTVRIS NON OMNIA SCRIPTA INVENIRI: IN TALI CASV SANCTORVM PATRVM SENSVM ET CONSENSVM SEQVENDVM, ET PRO LEGE TENENDVM ESSE.

NEGANT.

Anno post natũ Christum 50.

SADDUCÆI nihil præter Legem à Mose scriptam recipiebant, Patrum Traditiones reijciebant, & volebant illa solùm, quæ scripta essent, valere, non scripta autem nullius esse auctoritatis. Iosephus lib. 13. Antiquitatum cap. 18. interprete Ruffino, Aben Esra in Tzaboch & in Genesin, Elias Leuita in Thesbe, in verbo Tzadoc.

250. *Paulus Samosatenus in verbi Dei interpretes, qui vita excessissent, dum in homi-*

num frequentia palam prædicaret, petulanter & importunè debacchatus est: & non ſ im-

quam

quam Episcopus, sed tam quam prestigiator & sophista de seipso magnifica verba iactauit: Eusebius Histor. lib. 7. cap. 24.

340. *Ariani, post habitis Patrum sententijs, negant Filium Dei Patri esse ὁμοούσιον, id est, consubstantialem: quòd illud nomen in sacris literis nusquam extet.* Athanasius, Hieronymus, Augustinus, & Theodoretus, vbi agunt de Arianis.

360. *Macedoniani, & Eunomiani nihil multitudini & antiquitati Christianorum deferentes, negant Spiritum sanctum esse cum Patre & Filio glorificandum, quod illud Scriptura nusquam expressè dicat.* Basilius de Spiritu sancto cap. 25. & lib. 1. contra Eunomium, Athanasius lib 3. de Trinitate, Nazianzenus lib. 5 de Theologia.

360. Semeriani, *Reijcimus*, aiunt, *vocem coessentialem, velut alienam à diuina Scriptura.* Epiphanius hæresi 73.

400. Maximinus Arianus dicebat: *Has voces, quæ extra Scripturam sunt, nullo casu à nobis suscipiantur, cùm Dominus moneat & dicat:* Sine causa me colunt, docentes doctrinas & mandata hominum. *Augustinus lib. 1 contra Maximinum Arianum.*

400 *Pascentius Arianus contra Homousion, quia scriptum non esset excepit,* Augustinus epist. 174.

400. Pelagiani, *credamus*, inquiunt, *quod legimus, & quod non legimus, nefas credamus asserere.* Augustinus de natura & gratia cap 39.

430. *Nestoriani veterum scripta Patrum perdiscere dedignantur, negant Mariam dicendum esse* Θεοτόκον *seu Deiparam, quòd hæc vox nusquam in Scripturis extet.* Cyrillus, Acta Ephesina, Socrates, & cæteri, vbi de Nestorianis scribunt.

460. Eutychetis vox erat: *In qua Scriptura iacent duæ naturæ?* Cui respondit Mameas presbyter: *Et qua Scriptura dicit ὁμοούσιον.* Concilium Chalcedonense actione 1.

620. *Iacobitæ omnes veteres Patres reijciunt,* Nicephorus lib. 18. cap. 25.

730. *Clemens quidam contra Catholicam contendit Ecclesiam, abnegans scilicet & refutans Canones sacros, tractatus & expositiones sanctorum Patrum Hieronymi, Augustini, & cæterorum.* VVilibaldus in vita S. Bonifacij.

1150. *Henricus Tholosanus omnes Ecclesiasticas traditiones spernebat.* Bernard. epist. 241. VVilhelmus Abbas vitæ S. Bernardi lib. 3. cap. 5.

1150. *Petrus Abaelardus ab omnium Patrum fide discedere non curabat.* Bernardus epist. 190.

1310. *Lollardi refutant expositiones sanctorum Doctorum.* Thomas VValdensis tomo 1. doct 3. *Dicunt, Nihil præter sacras Scripturas recipimus: quicquid istis apponitur vel subtrahitur, est blasphemare.* Bernardus Lutzenb.

1390. Ioannes VVicleuus in Supplemento Trialogi cap. 9. *Quicquid Papa vel Cardinales sciunt ex Scriptura sacra deducere, id tantùm est credendum, vel ad eorum monita faciendum: & quicquid vltra præsumpserint, contemnendum est tanquam hæreticum.*

1400. *VVicleuista ac Pickardi præter Scripturam nihil recipientes, Veterum ac Neotericorum scripta contemnunt.* Thomas VValdensis parte 3. cap. 1. Ioannes Schechta epistola ad Erasmum.

1500. *Hermannus Risvvich asserut Angelos non esse à Deo creatos, quòd hoc nusquam Scriptura testetur.* Bernardus Lutzenburg.

1520. Martinus Lutheus aduersus Regem Angliæ: *Ego aduersus dicta Patrum, hominum, Angelorum, damonum, pono non antiquum consensum, non multitudinem hominum, sed vnius maiestatis aeterna Verbum Euangelium, quod ipsimet coguntur probare: hic sto, hic sedeo, hic maneo, hic glorior, hic triumpho, hic insulto Papistis, Thomistis, Henricistis, & omnibus portis inferi, ne dum dictis hominum quantumlibet sanctorum, aut consuetudini fallaci: Dei Verbum est super omnia, diuina maiestas mecum sistit, vt nihil curem, si mille Augustini, mille Tertulliani, mille Ecclesiæ Henricianæ contra me starent: Deus errare & fallere non potest: Augustinus, & Cyprianus sicut omnes electi, errare potuerunt, & errârunt: dogmata mea stabunt, & Papa cadet.*

In Commentarijs in epist. ad Galat. *Neque alia doctrina in Ecclesia tradi aut audiri debet quam purum verbum Dei, hoc est, sancta Scriptura: Doctores, vel auditores alij cum sua doctrina anathema sunto.*

1530. Huldaricus Zvvinglius, Responsione ad Valentinum Comparem: *Multa laborando exempla Patrum recenses. Cogita quæso, quinam isti Doctores fuerint, sacerdotes numorum, vel Papistæ. Doctores ergo non multum moror: nec enim mihi otium est, vt illos reuoluam.*

In Explanatione articuli 64. *Mox incipis clamare: Patres, Patres, nempe Patres sic tradiderunt: sed ego non Patres tibi refero, non matres, sed verbum Dei requiro.*

1540. Ioannes Pomeranus ad cap. 3. Ionę: *Non debetis Patribus credere, qui ex eodem ore calidum & frigidum efflant.*

1550. VVolgangus Musculus in Locis communibus, capite de Scripturis sacris: *Vbi ex scriptis Patrum aliquid contra nos adferunt, palã dico, nolle me ad illorum auctoritatẽ astringi, planeq; stultissimus est, vel studiosè malignus in Ecclesiã Dei, quisquis illorum calculis conscientias fidelium obstringendas esse putauerit.*

1550. Petrus Martyr libro de votis: *Quum volumus instaurare Ecclesiam, nihil consultius est quàm omnia reuocare ad prima Ecclesiæ principia, & religionis primordia: quandiu enim consistimus in Conciliis & Patribus, versabimur semper in ijsdem erroribus.*

1560. Laurentius Hunisredus in vita Iuelli: *Quid rei nobis cum Patribus, cum carne & sanguine? aut quid ad nos attinet quod Episcoporum pseudosynodi constituunt?*

1570. Ioannes Sommerus contra Petrum Carolium lib. 1. cap. 1. *Antiquitas, in qua nos damnari obiciunt, nihil habet ponderis. Nam si de veteri sententia antiquitate loquuntur, qua appellatione Christum &*

Apostolos

Apoſtolos intelligimus, res ipſa clamat, eam à nobis ſtare: ſin de Patrum auctoritate id accipi volunt, id non egrè ferimus, damnari ab illis verbum Dei.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Deuteronomij 32. *Verſ.* 7. Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi maiores tuos, & dicent tibi.

Pſalm. 43.1 Deus auribus noſtris audiuimus: patres noſtri annuntiauerunt nobis opus, quod operatus es in diebus eorum, in diebus antiquis.

Prouerb. 1. 8. Audi fili mi diſciplinam patris tui, & ne demittas legem matris tuæ.

Iſaiæ 38.19. Pater filius notam faciet veritatem tuam.

Ierem. 6.16. State ſuper vias, & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea: & inuenietis refrigerium animabus veſtris.

Eccleſiaſtici 8. 11. Non te prætereat narratio ſeniorum: ipſi enim didicerunt à patribus ſuis: quoniam ab ipſis diſces intellectum, & in tempore neceſſitatis dabis reſponſum.

4. *Eſdræ* 14.3. Reuelans reuelatus ſum ſuper rubum, & locutus ſum Moyſi, quando populus meus ſeruiebat in Agypto: & miſi eum, & eduxi populum meum de Ægypto, & adduxi eum ſuper montem Sina, & detinebam eum apud me diebus multis: & enarraui ei mirabilia multa, & oſtendi ei temporum ſecreta, & finem & præcepi ei, dicens: Hæc in palam facies verba, & hæc abſcondes, &c. 45. Priora quæ ſcripſiſti, in palam pone, & legent digni & indigni: nouiſſimos autem ſeptuaginta conſeruabis, vt tradas eos ſapientibus de populo tuo. In his enim eſt vena intellectus, & ſapientiæ fons, & ſcientiæ flumen.

2. *Theſſal.* 2. 15. State & tenete traditiones, quas didiciſtis ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram.

1. *Timoth.* 6. 20. O Timothee, depoſitum cuſtodi.

2. *Timoth* 2. 1 Tu ergo fili mi, confortare in gratia, quæ eſt in Chriſto Ieſu: & quæ audiſti à me per multos teſtes. Hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Dionyſius Areopagita. 100.

De Eccleſiaſtica Hierarchia cap. 1. Neceſſariò itaque primi illi noſtri ſacerdotalis muneris duces, cum ex ſumma ſuperſubſtantialiq; Deitate ipſi ſancti muneris plenitudinem percepiſſent, & idipſum deinceps proferre & propagare à diuina bonitate miſſi eſſent, ipſiq́e poſteros ad diuina prouehere affatim cuperent, viſibilibus ſignis cæleſtia ſacramenta texerunt, atque in ijs, quæ nobis ſunt familiaria, ſumma illa & ſuperſubſtantialia, partim ſcriptis, partim non ſcriptis inſtitutionibus ſuis (iuxta quod ſacræ definiunt leges) nobis tradiderunt.

Papias. 150.

Libro 4. *operis ſui:* Non ijs, qui multa dicunt, ſed qui vera docent oblector: neque ex illis, qui aliena, & noua mandata commemorant, ſed ex his, qui recordatione renouant ea, quæ ſunt à Domino per fidem tradita, & ab ipſa veritate profecta, voluptatem capio. Si quis Presbyter mihi forte occurrebat, qui cum Apoſtolis conuerſatus fuiſſet, dicta Apoſtolorum ab eo diligenter ſciſcitabar: nempe quid Andreas dixiſſet, quidnam Petrus, quid Philippus, quid Thomas, quid Iacobus, quid Ioannes, aut Matthæus, aut quis alius Domini diſcipulus: quid denique Ariſtion, & Ioannes Presbyter, qui in numero diſcipulorum Domini habebantur, locuti fuiſſent. Neque enim ea, quæ ex libris petebantur, tantum mihi ſubſidij allaturum exiſtimaui, quantum ea, quæ acceperam ex hominum voce & ſermone, qui adhuc in vita manebant.

Ireneus. 180.

Lib. 3. *cap.* 4. Tantæ igitur oſtenſionis cùm ſint hæc, non oportet adhuc apud alios quærere veritatem, quam facilè eſt ab Eccleſia ſumere: cum Apoſtoli, quaſi in depoſitorium diues, pleniſſimè in eam contulerint omnia, quæ ſint veritatis, vti omnis, quicunque velit, ſumat ex ea potum vitæ: hæc eſt enim vitæ introitus, omnes autem reliqui fures ſunt & latrones. Propter quod oportet deuitare quidem illos: quæ autem ſunt Eccleſiæ, cum ſumma diligentia diligere, & apprehendere veritatis Traditionem. Quid enim? Etſi quibus de aliqua modica quæſtione diſceptatio eſſet, nonne oporteret in antiquiſſimas recurrere Eccleſias, in quibus Apoſtoli conuerſati ſunt, & ab eis de præſenti quæſtione ſumere, quod certum & re liquidum eſt? Quid autem ſi neque Apoſtoli quidem Scripturas reliquiſſent nobis, nonne oportebat ordinem ſequi Traditionis, quam tradiderunt ijs, quibus committebant Eccleſias? Cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes barbarorum, eorum qui in Chriſtum credunt, ſine charta & atramento ſcriptam habentes per Spiritum in cordibus ſuis ſalutem, & veterem Traditionem diligenter cuſtodientes.

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 5. *Stromat on cap.* 2. Cognitionis ædificium in epiſtola quoque ad Romanos tacitè ſignificans inquit: *Deſidero enim videre vos, vt aliquod vobis donum impertiam ſpirituale, vt vos confirmemini.* Non poterant apertè literis ſcribi eiuſmodi dona, &c. Rom. 1.

Cap. 4. *Scio quod veniens ad vos,* inquit Apoſto-

lus, verùm in plenitudine ductionis Christi, καὶ γνῶσιν τὴν παράδοσιν, ἣν παρέδοσαν τοῖς παροῦσι πεῖν, οἷς διὰ ἐπιστολῆς, & traditionem, quam ex cognitione eis præsentibus præsens cupit impertire (neque enim ea poterat indicare per epistolam) plenitudinem Christi vocans, per reuelationem mysterij, quod æternis temporibus fuerat tacitum, nunc autem fuit manifestatum per Scripturas propheticas, &c. Cognitio ipsa est, quæ per successionem ad paucos ab Apostolis absque scripto tradita peruenit.

Lib. 7. Stromaton cap. 9. Necesse est enim labi in maximis eos, qui res maximas aggrediuntur, nisi regulam veritatis ab ipsa veritate acceptam tenuerint. Quomodo ergo si quis ex homine fiat bestia similiter atque illi, qui Cyrces venenis fuerant infecti: ita homo Dei esse & Domino fidelis esse perdidit, qui aduersus Ecclesiasticam recalcitrauit Traditionem, & in humanarum hæreseon desiluit opiniones.

Origenes. 240.

Homilia 5. super Numeros: In Ecclesiasticis observationibus sunt nonnulla huiusmodi, quæ omnibus quidem facere necesse est, nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nam quòd (verbi gratia) genua flectimus orantes, & quòd ex omnibus cæli plagis ad solam Orientis partem conuerti orationem fundimus, non facilè cuiquam pato ratione compertum: sed & Eucharistiæ, siue percipiendæ, siue eo ritu, quo geritur, explicandæ, vel eorum quæ geruntur in baptismo verborum, gestorumq; & ordinum, atque interrogationum, & responsionum, quis facilè explicet rationem? & tamen omnia hæc operta, & velata portamus super humeros nostros, cùm ita implemus ea, & exequimur, vt à magno Pontifice atque eius filijs tradita & commendata susceperimus.

Tractatu 29. in Matthæum: Nos illis credere non debemus, nec exire à prima & Ecclesiastica traditione, nec aliter credere, nisi quemadmodum per successionem Ecclesiæ Dei tradiderunt nobis.

Ad caput 6. epistolæ ad Romanos: Ecclesia ab Apostolis traditionem accepit, etiam paruulis Baptismum dare.

Proœmio in lib. 1. de Principijs: Cùm multi sint, qui se putent sentire quæ Christi sunt, & nonnulli eorum diuersa à prioribus sentiant: seruetur verò Ecclesiastica prædicatio, per successionis ordinem ab Apostolis tradita, & vsque ad præsens in Ecclesijs permanens. Illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab Ecclesiastica discordat traditione.

Eusebius Cæsareensis. 320.

Lib. 1. Demonstrat. Euang. c. 8. Moses in tabulis inanimatis, Christus autem in mentibus vita præditis, perfecta noui Testamenti documenta descripsit: eius verò discipuli ad magistri sui nutum, animis multorum doctrinam suam commodantes, quæcunque quidem veluti vltra habitum progressis, à perfecto ipsorum magistro præcepta fuerant, ea ijs qui capere poterant crediderunt: quæcunque verò ijs conuenire arbitrabantur, qui animas adhuc affectibus obnoxias gererent, curationisque indigentes, ea ipsi, ad imbecillitatem multorum se demittentes, partim literis, partim sine literis quasi iure quodam non scripto seruanda commendarunt.

Contra Marcellum Episcopum Ancyranum: Ecclesia à finibus terræ vsque ad fines ex diuinis Scripturis testimonia ex non scripta traditione confirmat.

Athanasius. 340.

Epistola ad Epictetum: Hoc solummodò respondere ad ea sufficit, quod ista non sint Catholicæ Ecclesiæ, neque ista Patres nostri senserunt.

Epistola ad omnes Orthod. xost cùm per Arianos persecutio fieret: Non nouitia, non nupera res est Canonum Ecclesiasticorum institutio, sed à primis vsque patribus per manus tradita est, & fundata in Ecclesijs: neque nunc tandem fides suum initium sumpsit, sed ab ipso Domino opera Discipulorum in nostram vsque ætatem propagata est. Ne igitur ea, quæ hactenus vsque ad nostra secula in Ecclesijs obseruata sunt, his temporibus pereant, & quæ nobis concredita sunt, à nobis requirantur, agite fratres.

In decretis Synodi Nicenæ contra Eusebium: Ecce nos quidem ex Patribus ad Patres per manus traditam fuisse hanc sententiam demonstrauimus. Vos autem, ô noui Iudæi & Caiphæ filij, quos tandem nominum vestrorum potestis ostendere progenitores?

Basilius Magnus. 370.

De Spiritu sancto cap. 27. Dogmata, quæ in Ecclesia prædicantur, quædam habemus è doctrina scripto prodita, quædam rursus ex Apostolorum traditione in mysterio, id est, in occulto tradita recepimus. Quorum vtraque parem vim habent ad pietatem, nec his quisquam contradicit, quisquis sanè vel tenuiter expertus est, quæ sint iura Ecclesiastica. Nam si consuetudines, quæ scripto proditæ non sunt, tamquam haud multum habentes momenti conemur reijcere, imprudentes & ea damnabimus, quæ in Euangelio necessaria ad salutem habentur, imò potius ipsam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Quod genus est, vt eius quod primum est, & vulgatissimum primo loco commemorem, vt signo crucis eos, qui spem collocârunt in Christum signemus, quis scripto docuit? vt ad Orientem verti precemur, quæ docuit Scriptura?

Libro 1. contra Eunomium: Quid tu narras? Non dabimus plus antiquitati? non reuerebimur Christianorum multitudinem, tam eorum, qui sunt, quàm eorum, qui fuerunt, ex quo Euangelium prædicatum est? Nullam rationem dignitatis eorum faciemus, qui omni spirituali gratia claruerunt?

Homilia 28. contra Sabellianos, Arium, & Anomœos: At ne Spiritum sanctum à Patre & Filio separes, absterreat te Dominica traditio: Dominus ita docuit, Apostoli prædicarunt, Patres obseruarunt, Martyres confirmarunt: satis tibi sit vt dicas, quemadmodum edoctus es.

Epistola 60. Fidem autem nos neque recentiorem ab alijs conscriptam acceptamus, neque ipsi mentis nostræ fœtus alijs obtrudere audemus, ne humana putentur pietatis verba, sed quæ à sanctis Patribus edocti sumus, ea rogantibus nos annuntiamus.

Epistola 61. Dogmata Patrum contemnuntur, Apostolicæ traditiones annihilantur, recentiorum hominum inuenta Ecclesijs inferuntur.

Cyrillus Hierosolymitanus. 370.

Catechesi 5. Videte itaque fratres, vt seruetis traditiones, quas nunc accepistis, & in latitudine cordis eas describite, vt cum pietate eas custodiatis.

Gregorius Nazianzenus. 380.

In carminibus de Spiritu sancto?

Quod si quis sacris testatum fortè libellis
Hoc reperire cupit, quòd sit Deus ille ducentos,
Proficiet calles, qui congredialur in vnum,
Si volet, atque aliquid si flatus pectore traxit
Aetherei, viget atque animis, & cernit acutum.
Sin cupit, & vox empositi Dentatis aperiam,
Haud satis est prudens. Nam Christi numine nondum
Humano generi patefacto, imponere pondus

Infirmis

Infirmis humeris aliud, quod ferre nequirent,
Quisnam æquum, nisi mentis inops, hoc diceret esse?
Nam neque doctrinam pueris proponere plenam
Conuenit, vt nec adhuc teneris offundere totum
Solem oculis, nimiaq; illos perfundere luce.
Flammiuomos etenim radios inducere sensim
Præstiterit quàm, dum plus æquo cernere gestit,
Perpetuam lassis oculis offundere noctem.
Nam velut ante Patris totum diuinus apertè
Numen pandebat Sermo, contraq; micabat
Gloria perpaucis Christi, qui mente valerent:
Sic etiam post Vnigena dum clarius orbi
Exereret numen, tamen almi partim idem
Pneumatis, & tecta prodebat imagine numen.

Epiphanius. 380.

Hæresi 55. Termini nobis positi sunt & fundamenta, & ædificatio fidei, & Apostolorum traditiones, & Scripturæ sanctæ, & successiones doctrinæ, & vndequaque veritas Dei munita est. Nemo igitur decipiatur nouis fabulis.

Hæresi 61. Oportet autem & traditione vti. Non enim omnia à diuina Scriptura possunt accipi: Quapropter aliqua in Scripturis aliqua in traditione sancti Apostoli tradiderunt. Quemadmodum dicit S. Apostolus: *Sicut tradidi vobis.* Et alibi: *Sic doceo, & sic tradidi in Ecclesia.*

Hæresi 69. Respondete nobis Arij discipuli: Ingenitum dicimus omnes simul Patrem & increatum: & admirabilis est dictio scilicet. Vbi itaque est dictio hæc scripta ostendite? Neque enim Lex dicit, neque Prophetæ, neque Apostoli. Si itaque piè dicimus dictionem non scriptam, estque recepta, dum pro gloria Dei dicitur, quis nos reprehenderit, etiamsi non esset vox coëssentialis scripta?

Hæresi 75. Ecclesia necessario hoc (*quod pro defunctis orat*) perficit traditione à Patribus accepta. Quis autem poterit statutum matris dissoluere, aut legem patris? Velut Salomon dicit: *Audi fili sermonem patris tui, & ne repudias statuta matris tuæ:* ostendens per hoc, quod in Scripturis, & sine scripto docuit Pater, hoc est Deus, & Vnigenitus, & Spiritus sanctus Mater autem nostra Ecclesia habet statuta in se posita indissolubilia, quæ dissolui non possunt. Cùm itaque ordinata sint in Ecclesia statuta, & bene se habeant, & omnia mirabiliter fiant, confutatus est rursus etiam hic seductor.

Ioannes Chrysostomus. 400.

In 2. Thessal. oratione 4. *State & tenete traditiones.*) Hinc est perspicuum, quòd non omnia per epistolam tradiderunt, sed multa etiam sine scriptis: & ea quoque sunt fide digna. Quamobrem Ecclesiæ quoque traditionem censeamus esse fide dignam. Est traditio, nihil quæras amplius.

Honorius & Theodosius AA. 400.

In L. 2. Cod. Theodos. eod. tit. Ea quę circa Catholicam fidem vel ordinauit antiquitas, vel parentum nostrorum auctoritas religiosa constituit, nouella superstitione remota, integra & inuiolata custodiri præcipimus.

Proclus Constantinopolitanus. 430.

Epistola ad Armenios: State igitur in vno spiritu vnanimes, collaborantes Fidei Euangelij, & in nullo terreamini ab aduersarijs, custodientes traditiones, quas accepistis, siue à sanctis & beatissimis Patribus, qui apud Nicæam fidem promulgasse noscuntur, seu à sanctis & venerandis Basilio Gregorioque, ac reliquis eadem sentientibus.

Ioannes Cassianus. 430.

Collat. 21. cap. 12. Oportet nos auctoritati Patrum, consuetudiniquę maiorum, vsque ad nostrum tempus per tantam annorum seriem protelatæ, etiam non percepta ratione cedere, eamque, vt antiquitus tradita est, iugi obseruantia ac reuerentia custodire.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Ad Theodosium de recta in Deum fide: Cedò, quid nos ad hæc respondebimus? Apprimè indignum esse, nos antiquissimam fidei traditionem (vt quæ ab ipsis sanctis Apostolis profecta, ad nos vsque peruenit) propter curiosas quasdam ac superuacaneas rationes & disceptationes deserere.

Libro Apologetico, qui extat Tomo 1. Conciliorum folio 1164. Mens humana, licet nonnunquam propter amorem sui, si à recta via egrediatur, & à veris dogmatibus abducentem habeat motionem, fermè semper grauatur & formidat suarum cogitationum absurditatem definire, cùm se correxerit, & obiter labores scrutata fuerit sanctorum Patrum, qui præ omnibus in rectitudine & certitudine dogmatum celebrantur, suam rectè fidem explorabit. Omnes enim, quibus integrum cor est, illorum sententias sequi non detrectant: quia & ipsi Apostolica & Euangelica traditione suam mentem cùm impleuerint, & ex sacris Scripturis sermonem in fide rectum, ac inculpatum præmuniarint, mundi fuére luminaria sermonem vitæ continentia.

Homilia 8. Heortastica: Traditionem Ecclesiæ tanquam thesaurum quendam in penetrali cordis recondens, amplectere occupationes Deo gratas, vt non solùm fide splendeas, sed & pietate luceas.

Epistola ad Nestorium: Ad hoc autem præstandum plurimum contulerit, si in sanctorum Patrum scripta fortè incidentes, quàm maximi illas facere studeamus: iterumque atque iterum ad præscriptam ab illis fidei formam viuamus explorantes: omnesque nostras cogitationes rectis illorum inculpatisq; sententijs scitè conformare satagentes.

Idem Cyrillus & Synodus Alexandrina ad Nestorium: Sanctorum Patrum confessiones, quas sancto in ipsis loquente Spiritu ediderunt, sectantes, scopumque, ac sensum, quem illi tenuerunt, studiosè vbique obseruantes, & regia quasi via incedentes, ipsum vnigenitum Dei Verbum ex Patris substantia natum, &c. dicimus.

Ioannes Episcopus Antiochenus. 430.

Epistola ad Nestorium: Nulli nos periculo exponimus, si ea sentimus & loquimur, quæ Doctores in Ecclesia Dei celeberrimos sensisse & docuisse certò nouimus.

Clerus Constantinopolitanus. 430.

Epistola ad Synodum Ephesinam: Iam inde ab ineunte ætate in orthodoxia educati, orthodoxoque dogmate probè spectati, toti in hoc sumus, vt sanctorum Patrum traditionem inconcussam seruemus.

Sozomenus. 440.

Lib. 4. cap. 16. de gestis in Ariminensi Synodo: Significabant autem obscurè, imò verò apertè arguebant verbum Consubstantialitatis, vtpote nec in sacris literis repertum: & multis obscurum & ignotum: volebantque, vt pro eo diceretur, Filium Patri rebus in omnibus similem secundùm Scripturas. Vbi verò formulam ista complectentem, quam ipsi secum eò ante attulerant, perlegerunt, complures nihil opus esse nouæ fidei for-

mula constanter affirmabant: sed acquiescendum decretis, quæ ante suam ætatem erant de fide sancita.

Flauianus Episcopus Constantinopoli tanus. 450.

Epistola ad Leonem Papam: Omnia facienda à nobis sunt, & laborandum pro fide & expositionibus dogmatibusque sanctorum Patrum, quatenus per omnia, & inter omnes concussiones rerum, integra hæc & inuiolata seruentur & custodiantur.

Petrus Diaconus. 480.

Libro de Incarnatione & gratia Domini nostri Iesu Christi c. 1. Vnde suppliciter petimus beatitudinem vestram, vt si Deo præstante Catholicæ fidei conueniens & Apostolicis traditionibus nostra apud vos fuerit expositio comprobata, & facilè tantorum virorum, probatissimorumque sacerdotum auctoritate muniti, iniqua loquentium ora obstruere valebimus, & in fide sanctorum Patrum perseuerantes, Deo, qui nos in sanctimonij sui confessione glorificauit, gratias referamus.

Cap. 2. Igitur iuxta sanctorum Patrum traditionem Dominum nostrum Iesum Christum in duabus naturis vnitis, & inconfusis, id est diuinitatis & humanitatis in vna persona siue substantia confitemur.

Ioannes Maxentius. 510.

In Præfatione suæ fidei confessionis: Aequè ergo de nostra paruitate conuenit iudicare, qui non in ipso termino venerabilis Concilij Chalcedonensis inferimus Patrum sententias, sed eas extrinsecus contra inimicos pro ipsius defensione proferimus. Sic denique B. Papa Leo etiam post defensionem eiusdem concilij coactus diuersorum Patrum sententijs, per illa, quæ dicuntur Encyclia, contradicentium ora obstruere, & prauorum nouas adinuentiones atque calumnias dissipare. Quorum etiam nos exempla sequentes, his, qui errorem propriæ impietatis ex auctoritate Synodi confirmare nituntur, & verba simpliciter atque integrè à sanctis Patribus edita, ad suam prauitatem conantur retorquere, compulsi sumus sanctorum virorum probatissimorumq; Doctorum sententijs armati occurrere, & impias eorum assertiones per Dei gratiam refutare, &c.

In Catholicæ fidei professione de Christo: Duas naturas Dei Verbi Domini nostri secundùm traditionem sanctorum Patrum credimus & confitemur.

Iustinianus Imperator. 530.

C. de Summa Trinitate l. 5. *editionis postremæ*: Cùm recta & irreprehensibilis fides, quam prædicat sancta Dei Catholica & Apostolica Ecclesia, nullo modo innouationem recipiat: nos sequentes sanctorum Apostolorum, & eorum, qui post eos in sanctis Dei Ecclesijs conuersati sunt, dogmata, iustum fore existimauimus, cunctis manifestum facere qualiter de fide, quæ in nobis est, sentiamus: insistentes & adhærentes traditioni & confessioni sanctæ Dei Ecclesiæ Catholicæ.

L. 6. Necessarium esse putauimus, tam hæreticorum vaniloqua mendacia dissipare, quàm omnibus insinuare, quomodo aut sentiat sancta Dei Catholica & Apostolica Ecclesia, aut prædicent sanctissimi eius sacerdotes, quos & nos secuti, manifestè constituimus ea, quæ fidei nostræ sunt, non quidem innouantes fidem, (quod absit,) sed coarguentes eorum insaniam, qui eadem cum impijs hæreticis sentiunt.

In Authenticis de appellationibus. §. illud autem, col. 4. Veneranda est vetustatis auctoritas.

Edicto, quod misit ad Ioannem PP. Nos autem sequentes diuinas Scripturas, & sanctos Patres, confitemur, &c. His itaque demonstratis per sanctorum Patrum doctrinam, cessent qui numerum naturarum, quæ in Christo sunt, occasionem sui erroris faciunt, &c. Nos sanctorum Patrum doctrinam per omnia sequentes credimus, &c.

Anastasius Antiochenus. 510.

Lib. 1. *de rectis dogmatibus veritissimæ fidei nostræ.* Veram autem descriptionem fidei hanc pronuntio, non quia à me perscripta est, sed quòd doctrina hæc à viris profecta sit Theologica sapientia præditis, eiusque exacta traditio ad nos vsque peruenit, quasi fors quædam hæreditatis paternæ, legitimo iure quasi per manus accepta, vt quæ à parentibus spirituali doctrina locupletatis ad ingenuos liberos peruenerit.

Antiochus. 610.

Homilia 114. Quin & hoc nos edocent diuinæ Scripturæ omnes, non mandata Dei solùm à nobis perpetuò obseruari debere, sed & Patrum nostrorum, Doctorum, & præpositorum præcepta cum omni cautione inuiolabiliter tenemur custodire.

Homil. 130. Sic nos, siue Catholica Ecclesia credimus, quemadmodum & magna illa Ecclesiæ luminaria & Doctores veritatis Athanasius, & Basilius, Gregorius, Ioannes, Cyrillus magnæ ciuitatis Alexandrinorum Episcopus: quare illos qui præter horum dogmata senserunt, auersamur, repudiamus, & execramur.

Maximus Monachus. 640.

In Commentarijs in Dionysium Areopagitam de diuinis nominibus cap. 1. Vno ordine ponendæ sunt & sacræ Scripturæ, & Episcoporum Traditiones.

Sexta Synodus Vniuersalis. 680.

Actione 12. Omninò necesse est, non solùm secundùm sensum sequi sanctorum Patrum dogmata, sed & ijsdem vocibus vti cum illis, nihilque penitus innouari.

Canone 19. Si ad Scripturam pertinens controuersia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur Episcopi, quàm quomodo Ecclesiæ luminaria, & Doctores suis scriptis exposuerunt.

Synodus Trullensis. 710.

Can. 8. Ea, quæ à sanctis Patribus nobis decreta sunt, nos quoque rata & firma esse volumus.

Can. 19. Quòd oportet eos, qui præsunt Ecclesijs, in omnibus quidem diebus, sed præcipuè Dominicis omnem clerum & populum docere pietatis & rectæ religionis eloquia, ex diuina Scriptura colligentes intelligentias, & iudicia veritatis, & non transgredientes iam positos terminos, vel diuinorum Patrum traditionem: sed & si ad Scripturam pertinens controuersia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur, quàm quomodo Ecclesiæ luminaria & Doctores suis scriptis exposuerunt.

Ioannes Damascenus. 730.

Orthodoxæ fidei libro 4. *cap.* 13. *de adoratione ad Orientem*: Quo circa eius aduentum operientes, ad Orientem adoramus. Est autem Apostolorum hoc institutum, literis sacris haudquaquam proditum. Complura etenim illi nulla Scripturæ auctoritate nixa nobis tradiderunt.

Cap. 17. *de imaginibus Sanctorum*: Est autem hæc traditio ex earum numero, quæ Scripturæ verbis minimè expressæ sunt, quemadmodum & ea, qua ad Orientem conuersi adoramus, & ea, qua crucem adoramus, aliæque complures his similes, &c.

les, &c. Quòd autem Apoſtoli quàm plurima nullo ſacræ Scripturæ loco prodita nobis tradiderint, his verbis teſtatur ille gentium Apoſtolus Paulus: *State igitur fratres, & tenete traditiones noſtras, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram.* 2. Theſ. 2. Et ad Corinthios ſcribens: *Laudo vos fratres, quòd per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis traditiones teneti.* 1. Cor. 11.

Epiſtola de Triſagio: Quòd ſi quis dicat ſe multos ſciſcitantes audiſſe, quid ſit cauſæ, quamobrem cùm dicimus: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*, perſæpe hæc ſubiungimus: *Crucifixo voluntariè, atque à morte ad vitam excitato*, aut aliquid aliud eiuſmodi: cùm autem ter ſanctum hymnum dicimus, non item hæc verba ſubnectimus: *qui noſtra cauſa in crucem actus eſt*: is hoc reſponſum à nobis habeat, nempe ritus ac Traditiones Eccleſiæ vigorem obtinere debere. *Ne tranſgrediaris enim* inquit ille, *terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui.* Prou. 22. Atque vt à Magno Baſilio pronuntiatum eſt: Quicquid antiquitate excellit, venerationem meretur.

De Imaginibus oratione 3. Vbinam in veteri Teſtamento, aut in Euangelio Trinitatis nomen, aut homouſion, hoc eſt, eiuſdem eſſentiæ, ſiue conſubſtantialem, aut vnam diuinitatis naturam perſpicuè, aut tres perſonas apertè verbis expreſſas, aut vnam Chriſti perſonam, duaſque naturas dilucidè verbis item explicatas inueniſti? Nuſquam omninò. Attamen quoniam ex verbis eandem vim obtinentibus, quæ Scriptura continet, à ſanctis Patribus hæc præfinita ſunt: ea ſuſcipimus, & qui ſecus faciunt, eos à communione ſocietateque noſtra repellimus.

Oratione de defunctis: Nihil, quod vtilitate careat Chriſtianorum religio, quæ ab omni errore aliena eſt, ſuſcepit, fixumq; ſemper ac ſtabile retinuit: ſed frugifera omnia, Deoque grata atque accepta, maioremque in modum vtilia, atque ita comparata, vt maxima ex ijs ſalus oriatur.

Nicæna Synodus Secunda. 790.

Actione 7. Fatemur vnanimiter nos Eccleſiaſticas Traditiones, ſiue ſcripto, ſiue conſuetudine valentes & decretas retinere velle, quarum de numero eſt imaginum effiguratio, &c. His ſic ſe habentibus, regiam viam incedentes, & ſanctorum Patrum doctrinæ inſiſtentes, & Catholicæ Eccleſiæ, in qua ſanctus Spiritus habitat, Traditionem obſeruantes, definimus, &c. Qui auſi fuerint aliud ſentire, aut docere, aut more impiorum hæreticorum Eccleſiaſticas Traditiones contaminare, aut nouam quandam vaniloquentiam inducere, aut contra iſta vafrè & impiè aliquid excogitare, quod ſit contra conſtitutionem Eccleſiaſticam, ſi fuerint Epiſcopi, aut clerici, deponantor: ſi Monachi, aut laici, communione priuantor. Si quis traditionem Eccleſiæ ſiue ſcripto, ſiue conſuetudine valentem non curauerit, Anathema.

Nicephorus Conſtantinopolitanus Patriarcha. 820.

Dialogo de Imaginibus: Etſi nuſquam ſcriptum eſt verbis, Chriſtum eſſe ſuæ imaginis prototypon: multa tamen alia ſimiliter non ſunt ſcripta verba, quæ idem valent, atque illa quæ ſcripta ſunt, vt ὁμοούσιος, Θεοτόκος, χριστοτόκος: quæ vocabula neceſſitas aduerſus hæreticos inuenit. Ad hunc modum hæreſis Iconomachorum fecit, vt diceremus prototypon imaginis Chriſti, quod eandem vim habet, vt illud quod ſcriptum eſt.

Synodus Octaua generalis. 860.

Canone 1. Regulas, quæ ſanctæ Catholicæ atque Apoſtolicæ, tam à ſanctis famoſiſsimis Apoſtolis, quàm ab Orthodoxorum vniuerſalibus, necnon & localibus Conſilijs, vel etiam à quolibet Deiloquo Patre & magiſtro Eccleſiæ traditæ ſunt, ſeruare atque cuſtodire profitemur. His & propriam vitam & mores regentes, & omnem ſacerdotij catalogum, atque omnes, qui Chriſtiano cenſentur vocabulo, pœnis & damnationibus, & è diuerſo receptionibus & iuſtificationibus, quæ per illas prolatæ ſunt atque definitæ canonicæ ſubijci decernentes. Tenere quippe *traditiones, quas accepimus, ſiue per ſermonem) ſiue per epiſtolam*, Sanctorum, qui ante fuſſerunt, Paulus apertè admonet. 2. Theſ. 2.

Photius Conſtantinopolitanus Patriarcha. 870.

In nono Canone titulo 1. de fide cap. 3. *Quòd Eccleſiaſtica non ſcripta conſuetudo tanquam lex ſeruanda ſit, & quòd neceſſe habemus ſeruare legem Moſaicam*: Synodi ſextæ can. 82. Baſilius ex epiſtola ad Diodorum ex 27. & 28. cap. Epiſtola ad Amphilochium de Spiritu ſancto. In iure etiam ciuili conſuetudo, tanquam lex non ſcripta vim obtinet, quando & in iudicio confirmata fuerit, & quando legi ſcriptæ non aduerſatur.

Theophylactus. 900.

Ad caput 11. prioris ad Corinth. Ex eo quod ait: *Quemadmodum tradidi vobis traditiones continetis*, perſpicuum fit, quòd haud pauca ſine ſcriptis tradiderint & ipſe, & reliqui Apoſtoli.

Ad 2. Theſſal. 2. *State, & tenete traditiones.*) Vel hinc perſpicuum eſt, quòd pleraque etiam ſine ſcriptis per ſermonem, hoc eſt viua voce tradiderunt, non ſolùm per epiſtolam: ſimiliter autem & hæc & illa fide digna ſunt. Itaque & Eccleſiæ Traditionem fide dignam exiſtimemus. Traditio eſt nihil amplius quæras.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita Theodoſij Cœnobiarchæ: Multa ex ijs, quæ olim quidem facta ſunt, ſita autem non ſunt in diuina Scriptura, ſola ſcriptis non mandata Traditio efficit, vt in hodiernum vſque diem pro certis habeantur.

Œcumenius. 1050.

2. Theſſalon. 2. *State, & tenete traditiones.*) Et ſine ſcripto, & ſcriptis tradiderunt Apoſtoli: & vtraque digna ſunt, quæ ſeruentur. Itaque non ſcripta Eccleſiæ Traditio obſeruanda eſt.

Theodorus Balſamon. 1180.

In epiſtolam Gregorij Thaumaturgi: Sanctos appellat Epiſcopos: illud autem ante ipſos ſancto Spiritu ſubiunxit, oſtendens, quòd quæcunque in communi conſideratione ab Epiſcopis diſponiatur, Spiritus ſanctus ea ſuggerit.

Georgius Codinus. 1400.

De officialibus Palatij Conſtantinopolitani fol. 178. Inſuper etiam etiam ſanctio & colo quæcunque dogmata poſuerunt, & ſtatuerunt per loca ſua ſanctiſsimi patres noſtri rectè ſecundum Canonem, inculpateq;.

Gennadius Scholarius. 1450.

De ſacrificio in azymo cap. 1. Diuinorum & ſanctorum Patrum traditiones firmiter amplectimur, & integrè tenemus, ſimul & capeſſimus, eorumq; dogmata, & pia ſcripta prædicamus.

Hieremias Conſtantinopolitanus Patriarcha. 1576.

Epiſtola 1. ad Iacobum Andreæ, & Martinum Cruſium: Perſuaſum habemus vos qua ſapientia, eruditione, & prudentia eſtis, aliud nihil prælaturos: ſcilicet nec ſanctionem vllam nouam, & apertè Euangelicæ Domini noſtri Ieſu Chriſti Philoſophiæ repug-

repugnantem: nec tempus, quo aliter in alijs abusi estis dogmatibus: nec consuetudinem absurdam antelaturos veritati, vel ipsi veritati & ipsi sapientiæ Domino nostro Iesu Christo: cum quo & diuini ipsius discipuli Apostoliqúe, & canonica ipsorum salutariaqúe scripta, & vniuersales atque particulares sanctorum Patrum Synodi, & summi Ecclesiæ Theologi, ac præcones manifestè consentiunt.

Respons. 1. cap. 13. Nostra Ecclesia gloriatur splendore Apostolicarum & patriarum Traditionum.

Respons. 3. ad finem: Rogamus itaque vos, ne posthac labores nobis exhibeatis: neque de ijsdem scribatis, & scripta mittatis. Nam Theologos, qui Ecclesiæ lumina fuerunt, aliàs aliter tractatis: & verbis quidem honoratis eos, extollitisq́, factis verò reijcitis: armaqúe nostra inutilia nobis efficere vultis: excutere scilicet de manibus nostris verba illorum sancta & diuina, quibus nos ad scribendum & contradicendum vobis vti potuissemus.

Theodosius Zygomala 1580.

Epistola ad M. Crusium de Constantinopoleos obsidionibus, &c. hodierna Græcia: Hoc autem scito, dogmata Ecclesiæ nostræ partim testimonijs sacræ Scripturæ constare, partim Apostolorum traditione: quas Traditiones tanquam mysteria accepimus, & maiores nostri citra curiosam inquisitionem silentio in his acquieuerunt. *Laudo vos, inquit, quòd omnia memini mihi, & quas tradidi vobis Traditiones retinetis.* Ex: *Tenete traditiones, quas accepistis, siue per sermonem, siue per epistolam.* Vos autem isthic omnia ad amussim sacræ Scripturæ exigentes, difficulter assensuros puto. 2. Cor. 11. 2. Thes. 2

Gabriel Philadelphiensis Episcopus. 1580.

Epistola ad Martinum Crusium: Quòd si de nostris rebus scire cupis, scito nos veram doctrinam & sanctorum Apostolorum Traditiones sequi: non autem illis assentiri, quorum ôtium & studium in argutijs dictionum, verbisq́ in aërem abeuntibus cõsumitur, qui quotidie aliquid diuinæ doctrinæ addunt aut detrahunt.

Hypathius Ruthenorum Legatus 1595.

In sua fidei professione: Apostolicas & Ecclesiasticas Traditiones, reliquasqúe eiusdem Ecclesiæ obseruationes & constitutiones firmissimè admitto & amplector. Sacram Scripturam iuxta eum sensum, quem tenuit ac tenet sancta mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu, ac interpretatione sacrarum Scripturarum, admitto: nec eam, nisi iuxta vnanimem consensum Patrum accipiam & interpretabor.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De corona Militis capite 2. Et ideò non ad eos erit iste tractatus, quibus non competit quæstio: sed ad illos, qui studio discendi, non quæstionem deferunt, sed consultationem. Nam & semper quæritur de isto, & laudo fidem, quæ ante credit obseruandum esse, quàm didicit: Et facilè est statim exigere, vbi scriptum sit, ne coronemur. At enim vbi scriptum est, vt coronemur? Expostulantes enim Scripturæ patrocinium in parte diuersa, præiudicant suæ quoque parti Scripturæ patrocinium adesse debere. Nam si ideo dicetur coronari licere, quia non prohibeat Scriptura, æquè retorquebitur, ideò coronari non licere, quia Scriptura non iubeat. Quid faciet disciplina? Vtrumque recipiet, quasi neutrum prohibitum sit? an vtrumque reijciet, quasi neutrum præceptum sit? sed quod non prohibetur, vtrò permissum est. Imò prohibetur, quod non vtrò permissum est.

Capite 3. Et quamdiu per hanc lineam ferram reciprocabimus, habentes obseruationem inueteratam, quæ præueniendo statum facit? Hanc si nulla Scriptura determinauit, certè consuetudo corroborauit, quæ sine dubio de traditione manauit. Quomodo enim vsurpari quid potest, si traditum prius non est? Etiam in traditionis obtentu exigenda est, inquis, auctoritas scripta. Ergo quæramus, an & traditio non scripta non debeat recipi? Planè negabimus recipiendam, si nulla exempla præiudicent aliarum obseruationum, quas sine vllius Scripturæ instrumento, solius traditionis titulo, exinde consuetudinis patrocinio vindicamus. Denique vt à Baptismate ingrediar, aquam adituri, ibidem, sed & aliquanto prius in Ecclesia sub Antistitis manu contestamur nos renuntiare diabolo, & pompæ, & Angelis eius: de hinc ter mergitamur, amplius aliquid respondentes, quàm Dominus in Euangelio determinauit. Oblationes pro defunctis, pro natalitijs annua die facimus, &c. Frontem crucis signaculo terimus.

Cap. 4. Harum & aliarum eiusmodi disciplinarum si legem expostules Scripturarum, nullam inuenies: Traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides obseruatrix. Rationem traditioni, consuetudini, fidei patrocinaturam aut ipse perspicies, aut ab aliquo, qui perspexerit, disces, &c. His exemplis renuntiatum erit, posse etiam non scriptam traditionem in obseruatione defendi, confirmatam consuetudine, idoneâ teste probatæ tunc traditionis ex perseuerantia obseruationis. Consuetudo autem etiam in ciuilibus rebus pro lege suscipitur, cùm deficit lex: nec differt Scriptura an ratione constiterit, quando & legem ratio commendet.

Cyprianus. 250.

Epistola 69. Nec hæc iacto, sed dolens profero, cùm te iudicem Dei constituas & Christi, qui dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes Præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt: *Qui vos audit, me audit, & qui me audit, audit eum, qui me misit.* Libro 4. epist. 10. Luc. 11.

Hilarius. 350.

** Ad Psalm. 2.* Erat iam à Mose antea institutum in omni Synagoga septuaginta esse Doctores. Nam idem Moses, quamuis veteris Testamenti verba in literis condidisset: tamen separatim quædam ex occultis Legis secretiora mysteria septuaginta senioribus, qui Doctores deinceps manerent, intimauerat: cuius doctrinæ etiam Dominus in Euangelijs meminit, dicens: *Super cathedram Mosi, inquit, sederunt Scribæ & Pharisæi: omnia ergo quæcumque dixerint vobis, seruate & facite: secundùm verò facta eorum nolite facere.* Doctrina ergo horum in posterum, quæ ab ipso scriptore legis accepta, in hoc seniorum & numero & officio conseruata est. Matt. 23.

Liberius Papa. 350.

Epistola ad Constantium Augustum: Illam fidem seruans, quæ per successionem tantorum Episcoporum cucurrit, ex quibus plures Martyres extiterunt, illibatam custodiri semper exopto.

Ambrosius. 370.

De fide lib. 3. cap. 7. Seruemus præcepta maiorum, nec hæreditaria signacula ausi rudis temeritate violemus.

Serm. 34. de Quadragesima: Nonnulli Christianorum, fratres, existimantes se diuinitatis præcepta religiosius obseruare, prætermissa deuotione Quadragesimæ, Quinquagesimam se facere mentiuntur: cùm id neque diuinis literis iubeatur, neque traditum sit auctoritate maiorum.

Epist. 83. Non mediocris esse sapientiæ, diem celebritatis definire Paschalis, & Scriptura diuina nos instruit, & Traditio maiorum: qui conuenientes ad Synodum Nicænam, etiam super ea celebritate collegêre rationem, &c.

Damasus. 380.

Apud Niceph. lib. 11. cap. 41.

Epistola ad Episcopos Illyriæ Cauendum sanè, ne per eos, qui varias doctrinas comminiscuntur, in lubricum seducamur: ac potius quotiescunque illi variantibus consilijs circumferuntur, Patrum nostrorum à nobis sententiæ sunt retinendæ.

Pacianus. 380.

Epistola ad Sympronianum Nouatianum. Quid? parua nobis de Apostolicis viris, parua de primis sacerdotibus, parua de beatissimo Cypriano Martyre & Doctore currit auctoritas? An volumus docere Doctorem? An sapientiores illo sumus, & spiritu carnis inflãmamur aduersus eum, quem æterni Dei testẽ nobilis cruor, & clarissimæ passionis corona produxit? Quid tot earum partium sacerdotes, quos per totum orbem cum eodem Cypriano pax vna solidauit? Quid tot annosi Episcopi, tot Martyres, tot Confessores? Age, si illi vsurpando nomini huic auctores non fuerunt, nos idonei erimus negando?

Hieronymus. 390.

Dialogo aduersus Luciferianos cap. 4. Etiamsi Scripturæ auctoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret. Nam & multa alia, quæ per Traditionem in Ecclesijs obseruantur, auctoritatem sibi scriptæ legis vsurpauerunt: velut lauacro ter caput mergitare, deinde egressos lactis & mellis prægustare concordiam, ad infantiæ significationem: die Dominico, & per omnem Pentecosten, nec de geniculis adorare, & ieiunium soluere: multaque alia, quæ scripta non sunt, rationabilis sibi obseruatio vindicauit: ex quo animaduertis, nos Ecclesiæ consuetudinem sequi, licet ante aduocationem Spiritus constet aliquem baptizatum.

Epistola 28. ad Lucinium Traditiones Ecclesiasticæ, quæ fidei non officiunt, ita obseruandæ, vt à Maioribus traditæ sunt, &c. Vnaquæq; prouincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur.

Ruffinus. 390.

Ecclesiastica histor. lib. 2. cap. 9. Basilius & Nazianzenus solis diuinę Scripturæ libris operam dabant, earumq; intelligentiam non ex propria præsumptione, sed ex maiorum scriptis & auctoritate sequebantur: quos & ipsos ex Apostolica successione intelligendi regulam suscepisse constabat: quorum præcipuè in Prophetas commentarios discutientes, thesauros sapientiæ reconditos in vasis fictilibus perquirebant.

Gaudentius. 400.

Responsum ad Geminium de vitio iniquitatis: Venio nunc ad illud, quod tantopere à me exegisti, & quid super eo sentiam quàm potero breuitate narrabo: nulli præiudicaturus, qualiter interpretari voluerit, modò vt explanatio eius Traditionem fidei Apostolicæ non infringat.

Augustinus. 400.

Lib. contra Cresconium Grammaticum cap. 33. loquẽs de Baptismo hæreticorum: Quamuis huius rei certum de Scripturis Canonicis nõ proferatur exemplum, earundem tamen Scripturarum etiam in hac re à nobis testetur veritas, cùm hoc facimus, quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum Scripturarum commendat auctoritas: vt quoniam sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit huius obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate Scriptura demonstrat.

Lib. 2. cap. 32. Nunc verò quoniam Canonicum non est, quod recitas, ea libertate, ad quam nos vocauit Dominus, eius viri, cuius laudem consequi non valeo, cuius multis literis mea scripta non comparo, cuius ingenium diligo, cuius ore delector, cuius martyrium veneror, hoc quod aliter sapuit non accipio: non accipio, inquam, quod de baptizãdis hæreticis & schismaticis B. Cyprianus sensit: quia hoc Ecclesia non accepit, pro qua B. Cyprianus sanguinem fudit.

De baptismo contra Donatistas lib. 4. cap. 24. Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Conciljs institutum, sed semper retentum est: non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissimè creditur.

Contra Donatistas lib. 7. cap. 53. Sed nobis tutum est in ea non progredi aliqua temeritate sententiæ, quæ nullo in Catholico regionali Concilio coepta, nullo plenario Concilio terminata sunt: id autem fiducia securæ vocis asserere, quod in gubernatione Domini Dei nostri, & Saluatoris Iesu Christi vniuersalis Ecclesiæ consensione roboratum est.

Contra Faustum Manichæum lib. 11. cap. 2. Si hoc facere conatus fueris, & nihil valebis: & vides in hac re quid Ecclesiæ Catholicæ valeat auctoritas, quæ ab ipsis fundatissimis Apostolorum sedibus vsque ad hodiernum diem succedentium sibimet Episcoporum serie, & tot populorum consensione firmatur.

Contra epistolam Manichæi, quam vocant Fundamenti cap. 5. Quæro ergo quis sit ille Manichæus? Respondebitis: Apostolus Christi. Non credo. Iam quid dicas, aut facias non habebis. Promittebas enim scientiam veritatis, & nunc quod nescio, cogis vt credam. Euangelium fortè mihi lecturus es, & inde Manichæi personam tentabis asserere. Si ergo inuenires aliquem, qui Euangelio nondum credit, quid faceres dicenti tibi: Non credo? Ego verò Euangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoueret auctoritas. Quibus ego obtemperaui dicentibus: Credite Euangelio, cur eis non obtemperem dicentibus mihi: Noli credere Manichæo? Elige quod velis. Si dixeris: Crede Catholicis, ipsi me monẽt, vt nullam fidem accommodem vobis. Quapropter non possum illis credens, nisi tibi non credere. Si dixeris: Noli Catholicis credere, non rectè facies, per Euangelium me cogere ad Manichæi fidem, quia ipsi Euangelio Catholicis prædicantibus credidi.

Contra Iulianum Pelagianum lib. 1. c. 1. Oportet, vt populi Christiani eloquia Sanctorum vestris profanis nouitatibus anteponant, eisq; potius eligant adhærere, quàm vobis.

Ad Inquisitiones Ianuarij lib. 1. cap. 1. Illa, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel à plenarijs Conciljs, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commẽdata atque statuta retineri.

Epistola 86. ad Casulanum: In his rebus, de quibus nihil certi statuit Scriptura, mos populi Dei, vel instituta maiorum pro lege tenenda sunt.

Epist. 108. ad Seleucianum: Non omnia quæ facta sunt, etiam scripta inueniuntur: veruntamen facta esse ex certis documentis probantur.

Innocentius Primus. 406.

Epistola 1. ad Decentium Eugubinum: Si instituta Ecclesiastica, vt sunt à beatis Apostolis tradita, integra vellent seruare Domini sacerdotes, nulla varietas in ipsis Ordinibus, & consecrationibus haberetur.

Paulinus Nolanus. 410.

Carmine Eucharistico:

Sed tua magna manu, diuina & prouida virtus
Consilio Sanctorum cuncta operanda peregit
Suadentum mihi tum morem seruare vetustum,
Quem semel innectum maiorum Traditione,
Nunc etiam seruans Ecclesia nostra teneret,

Cælestinus. 428.

Epistola ad Gallia sacerdotes: Meritò causa nos respuit, si silentio faueamus errori. Ergo corripiantur eiusmodi: non sit ijs liberum habere pro voluntate sermonem. Desinat, si ita res sunt, incessere nouitas vetustatem.

Sixtus Tertius. 430.

Epistola ad Antiochenum Episcopum: Ergo quia, sicut ait Apostolus, fides vna est, quæ euidenter obtinuit dicenda credamus, & tenenda credamus. Nihil vltra liceat nouitati, quia nihil addi conuenit vetustati. Perspicua Maiorum fides & credulitas nulla coeni permixtione turbetur.

Capreolus Epist. Africanus. 430.

Epistola ad Synodum Ephesinam: Quod si quid fortè nouarum controuersiarum inciderit, id tempestiuæ discussioni subijciatur oportet, vt vel rectè dictum comprobetur, vel condemnatione dignum explodatur. At verò si quis in ea, quæ iam olim diiudicata sunt, denuò inquirere tentauerit, is sanè aliud nihil facere censebitur, quàm de fide, quæ hactenus valuit, apertè dubitare. Vnde ad posteritatis exemplum tum ea quoque, quæ iam olim pro Catholica fide definita & constituta sunt, perpetuam firmitatem obtinere valeant, oportet ea omnia inconcussa, immotaque conseruare, quæ superioribus temporibus à sanctis Patribus constituta sunt. Porrò qui illam perpetuam stabilitatem retinere voluerit, quæ de Catholicæ fidei ratione statuerit, is non propria auctoritate, sed antiquorum Patrum iudicio sententiam suam corroborare debet: ita vt partim veterum, partim recentiorum sanctionibus & sententijs placita sua comprobans, vnam eandemque Ecclesiæ veritatem inde ab initio ad præsentem vsque temporis articulum, simplici puritate, inuictaque constantia & auctoritate decurrentem, se docere & tenere ostendat.

Citatur à Vincentio Lyrinensi ca. 42.

Extat in actis Concil. Ephesini.

Vincentius Lyrinensis. 435.

Aduersus hæreses cap. 3. In ipsa Catholica Ecclesia magnopere curandum est, vt id teneamus, quod ab omnibus creditum est. Hoc est etenim propriè vereq; Catholicum (quod ipsa vis nominis ratioq; declarat, quæ omnia verè vniuersaliter comprehendit) sed hoc ita demum fit, si sequamur vniuersitatem, antiquitatem, & consentionem. Sequemur autem vniuersitatem hoc modo, si hanc vnam fidem veram esse fateamur, quam tota per terrarum orbem confitetur Ecclesia: Antiquitatem verò, si ab his nullatenus sensibus recedamus, quos sanctos Maiores ac Patres nostros celebrasse manifestum est. Consentionem quoque idem, si in ipsa vetustate omnium sacerdotum pariter & magistrorum definitiones sententiasque sectemur.

Cap. 32. Christi Ecclesia sedula & cauta depositorum apud se dogmatum custos, nihil in ijs vnquam permutat, nihil minuit, nihil addit, non amputat necessaria, non apponit superflua, non amittit sua, non vsurpat aliena: sed omni industria hoc vnum studet, vt vetera fideliter sapienterque tractando, si qua sunt illa antiquitus informata, & inchoata, accurret & poliat: si qua iam expressa, & enucleata, consolidet & firmet: si qua iam confirmata & definita, custodiat. Denique quid vnquam aliud Conciliorum decretis enisa est, nisi vt quod anteà simpliciter credebatur, hoc idem postea diligentius crederetur?

Petrus Chrysologus. 440.

Sermone 85. Christianus animus quæ sunt Traditione Patrum, & ipsis roborata temporibus, nescit in disputationem deducere, sed venerari ea toto deliderat venerationis eloquio.

Leo Primus. 450.

Sermone 2. de ieiunio Pentecostes cap. 1. Dubitandũ non est, omnem obseruantiam Christianam Traditionis esse diuinæ. Et quicquid ab vna Ecclesia in consuetudinem est deuotionis receptum, de Traditione Apostolica, & de Spiritus sancti prodire doctrina: qui nunc quoque cordibus fuorum fidelium præsidet suis institutis, vt ea omnes & obedienter custodiant, & sapienter intelligant.

Sermone 9. de ieiunio septimi mensis cap. 1. Quod dudum & Traditio decreuit, & consuetudo firmauit, nec eruditio ignorat, nec pietas prætermittit.

Epistola 8. ad Flauianum: In corde nostro ea obseruantia Deo inspirante permaneat, ne constitutiones venerabilium Patrum diuinitus roboratæ, & ad soliditatem fidei pertinentes, praua cuiuspiam interpretatione violentur.

Salonius. 480

In Proverbia Salomonis: Terminos antiquos dicit, terminos veritatis & fidei, quos statuerunt ab initio Catholici Doctores. Hoc ergo præcipit, vt eloquia sanctarum Scripturarum nemo aliter interpretetur, nisi iuxta vniuscuiusque scribentis intentionem.

Vigilius Tridentinus. 490.

Lib 1. contra Eutychen: Magnum & graue fidei periculum, quod nec facile sentiri, nec facilè à plerisque valeat euitari, quoniam est pietatis specie obumbratum, per multas Orientis Ecclesias domestica contentione grassari comperimus, & eousque pertinaci animorum obstinatione defendi, vt nec antiquorum Patrum Traditionibus, nec religiosorum Principum seueris sanctionibus possit, vel potuerit amputari: præuentus enim falsæ opinionis errore humanus auditus, ad veri rationem percipiendam durus ac perdifficilis inuenitur, quantiscumque testibus vrgeatur.

Lib. 4. Vides in quæ vos impietatis abrupta præcipitet nouitas ista doctrinæ? Quia enim sic vultis videre Deum incarnatum, vt nihil habeat humanæ naturæ, sed totum quod est, deitatis natura sit: Dei enim naturam, quæ immortalis est, scientes mori non posse, nec ei penitus mortis nomen congruere, elegistis à fide Apostolica prorsus exorbitare, dicendo, Deum inter mortuos deputatum, &c.

Ferrandus Diaconus. 500.

In Paræneticis ad Reginum Comitem, Regula 5. Nec tibi vnquam placeat in prouincijs, vbi ducatum geris, Canonum decreta rescindere. Si enim publicas Leges transgredi metuis, quas homo constituit, quomodo Spiritus sancti definitionibus obuiare tentabis? An ignoras, quia Spiritu sancto

locuti

locu i ſunt Patres? Quorum iuſſa ſi reſcindimus, loquenti per eos ingerimus contumeliam, poteri-qúe forſitan Apoſtoli nobis increpatio conuenienter aptari. *Zelum Dei habent, ſed non ſecundùm ſcientiam.* Tene rectum ordinem, caue peruerſum. Rectus ordo eſt, vt ſacerdotes doceant, laici doceantur. Et omnis, qui ſe ad Eccleſiam pertinere gloriatur, legibus viuat Eccleſiæ, maximè his, quas antiquitas roborauit. Vnde etiam conſuetudo ſine lege, quam tamen Eccleſiæ ſanctæ traditio cuſtodiendam iugiter poſteris tradidit, eadem reuerentia videtur cuſtodienda, & nullatenus amouenda, ſi non eſt veræ fidei contraria. Nec offendat animum tuum Eccleſiarum conſuetudo diuerſa, dum fides eſt vna, &c.

Romano.

Hermiſda. 514.

Epiſtola 67. ad Poſſeſſorem: Numquam apud hæreticos charitas nouo commendata præcepto, nunquam pax Dominico relicta diſceſſu, vna pertinacis cura propoſiti, rationi velle imperare, non credere: contemptores auctoritatum veterum, nouarum cupidi quæſtionum, ſolam putantes ſcientiæ rectam viam, qualibet conceptam facilitate ſententiam: eouſque tumoris elati, vt ad arbitrium ſuum veriuſque orbis putent inclinandum eſſe iudicium: nec in numero fidelium deputantes ſequaces Traditionis paternæ, ſi ſuæ viderint cedere nolle ſententiæ, &c. Neque Fauſtum Gallum, neque quemquam, quos in auctoritate Patrum non recipit examen Catholicæ fidei, aut Eccleſiaſticæ diſciplinæ, ambiguitatem poſſe gignere, aut religioſis præiudicium comparare. Fixa ſunt à Patribus, quæ fideles ſectari debeant inſtituta, ſiue interpretatio, ſeu prædicatio, ſeu verbum pro populi ædificatione compoſitum, ſicum fide recta, & doctrina ſana concordat, admittitur, ſi diſcordat, aboletur. Vnum eſt fundamentum, extra quod quælibet fabrica ſi conſurgit, infirma eſt: ſuper illud quiſquis ſuperædificat, ſeu vilia, ſeu pretioſa, conſideret. Errat autem is, qui à via, quam Patrum electio monſtrauit exorbitat.

Caſſiodorus. 540.

Diuinarum inſtitutionum lib. 1. in Prafatione: Quapropter indubitanter aſcẽdamus ad diuinam Scripturam per expoſitiones probabiles Patrum, velut per quandam ſcalam viſionis Iacob: vt eorum ſenſibus prouecti, ad contemplationem Domini efficaciter peruenire mereamur.

Cap. 11. Nam ſanctiſſimi Patres iniuriam rectæ fidei non ferentes, regulas quoque Eccleſiaſticas in concilio Chalcedonenſi ſtatuere maluerunt, & inuentores nouarum hæreſum pertinaces diuino gladio perculerunt: decernentes nullum vlterius debere nouas incutere quæſtiones: ſed probatorum veterum auctoritate contentos, ſine dolo & perfidia, decretis ſalubribus obedire. Sunt enim nonnulli, qui putant eſſe laudabile, ſi quid contra antiquos ſapiant, & aliquid noui, vnde periti videantur, inueniant.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 1. epiſt. 37. Quod dicitis, noſtris temporibus debere ſeruari, quæ à meis quoque prædeceſſoribus tradita atque cuſtodita ſunt: abſit hoc à me, vt ſtatuta maiorum conſacerdotibus meis in qualibet Eccleſia infringam: quia mihi iniuriam facio, ſi fratrum meorum iura perturbo.

Lib. 7. epiſt. 61. Noſtrum his accommodamus aſſenſum, atque omnia, ſicuti inter vos geſta ſunt, per huius tuitionis paginam confirmamus, nec quidquam eorum à nobis, ſucceſſoribuſq; noſtris deduci in irritum profitemur: quia valde Eccleſiaſticæ eſt moderationi conueniens, vt quæ ordinata fuerint vel deciſa, nulla in poſterum debeant refragatione turbari.

Lib. 9. 61. Ab antiqua Patrum inſtitutione didicimus, vt quilibet, qui apud hæreſin in Trinitatis nomine baptizantur, cùm ad ſanctam Eccleſiam redeunt, aut vnctione Chriſmatis, aut impoſitione manus, aut ſola profeſſione fidei, ad ſinum matris Eccleſiæ reuocentur.

Synodus Lateranenſis Prima. 650.

Secretario, ſeu conſultatione 5. poſt lecta ſanctorum Patrum teſtimonia de duabus in Chriſto naturis: Et hæc quidem ipſe ſanctorum Deus Dominus noſter Ieſus Chriſtus multifariè multisq; modis per ſanctos Patres de ſeipſo locutus, illuminauit nobis fidem Orthodoxam, ſic & intranſgreſſibiliter tenere eam, ſicuti Patres prædicauerunt. Huius autem Orthodoxæ fidei extraneos eſſe & alienos, vtpote denegãtes eam in ſcripto, memoratos authores nouitatis, & impia eorum conſcripta. Propterea & hos, atque ea, quæ ab ijs confecta ſunt dogmata, reprobantes, ſecundùm ſtatuta venerabilium Patrũ ſiue præcepta, qui hoc facere nobis per omnia præcipiunt, dogmata & ſermones ſanctorum Patrum vno corde & ore, vnanimiter ac conſonanter omnes firmamus, nihil addentes, nihil ſubtrahentes ex his, quæ ab ipſis tradita ſunt nobis, ſicq; credimus, ſicuti Patres crediderunt: ita prædicamus, quomodo docuerunt.

Agatho. 680.

Epiſt. ad Conſtant. Imp. Heracl. & Tiberium AA. Hæc eſt perfecta noſtra ſcientia, vt terminos Catholicæ atque Apoſtolicæ fidei, quos vſque hactenus Apoſtolica atque Euangelica Traditio, ſanctorumq; Patrum magiſterium, quæ ſancta Apoſtolica atque Catholica Eccleſia, & venerabiles Synodi ſuſcipiunt, inſtituiſſe monſtrantur. Ex quorum doctrinis hæc recolligentes ea breuitate perſtrinximus. Hoc enim credimus, quod per traditionem Apoſtolicam accepimus, cuius auctoritatem in omnibus ſequimur: à qua & inſtitutos hoc ipſum noſtræ humilitatis prædeceſſores cognouimus, quam & vſque ad finem ſeruari nobis ſiue per vitam, ſiue per mortem optamus.

Leo Secundus. 682.

Epiſtola ad Conſtantinum Auguſtum: Hanc rectæ & Apoſtolicæ Traditionis normam prædeceſſor meus Agatho, Apoſtolicæ memoriæ Papa, cum ſua Synodo prædicauit: hanc ſcriptis percurrentibus in ſuæ ſuggeſtionis pagina veſtræ pietati per ſuos legatos emiſit, approbans & confirmans teſtimonijs ſanctorum ac probabilium Eccleſiæ Doctorum, quam ſancta nunc & magna Synodus, Domini & veſtro fauore celebrata, ſuſcepit.

Concilium Toletanum Duodecimum. 685.

Cap. 4. Maiorum inſtitutionbus contraire, & ſanctorum Patrum decreta conuellere, quid aliud eſt quam vinculum ſocietatis Chriſti abrumpere, & vſurpatæ præſumotionis licentia ſtatum totius Eccleſiæ diſſipare?

Beda. 700.

Ad cap. 6. Marci: Patet ab ipſis Apoſtolis hunc ſanctum Eccleſiæ morem eſſe traditum, vt energumeni, vel alij quilibet ægroti, vngantur oleo pontificali benedictione conſecrato.

Bonifacius Moguntinus. 730.

Epiſtola ad Chuthbertum: Moriamur, ſi Dominus voluerit, pro ſanctis legibus Patrum noſtrorum, vt hæreditatem cum illis paternam conſequi mereamur.

Paulinus Aquilienſis. 780.

Epiſtola aduerſus Felicem Vrgelitanum: Doctrinis varijs & peregrinis non abducamur, ſed confiteamur cum ſanctis Patribus noſtris, Catholicis Orthodoxiſq; viris, qui rectam fidem & corde præceperunt, & inuiolabili ore Eccleſiæ filios ſalubriter docuerunt, duas in Chriſto naturas,&c. Nos ſequentes præcedentium Patrum ſanam fidei doctrinam, reſpuentes per omnia deliramenta nugacium hominum,credamus,&c.

Carolus Magnus. 780.

Epiſt. ad Hiſpaniæ Epiſcopos: Hanc perniciosam deuitantes elationem, ſanctorum Patrum & Catholicorum Doctorum ſacris inhæreamus ſentibus:diſcamus quæ ſcripſerunt, credamus quæ docuerunt,&c. Apoſtolicæ ſedi, & antiquis ab initio naſcentis Eccleſiæ & Catholicis Traditionibus tota mentis intentione,tota cordis alacritate coniungor: quicquid in illorum libris legitur, qui diuino Spiritu aſflati, toti orbi à Deo Chriſto dati ſunt Doctores,indubitanter teneo: hoc ad ſalutem animæ meæ ſufficere credens,quod ſanctiſsimæ Euangelicæ veritatis pandit hiſtoria,quod Apoſtolica in ſuis epiſtolis confirmat auctoritas,quod eximij ſacræ Scripturæ tractatores, & præcipui Chriſtianæ fidei Doctores poſteris ad perpetuam memoriam ſcriptis reliquerunt:cum his quoque doctoribus & ſanctæ Eccleſiæ Paſtoribus veram prædico fidem, quos in præſenti tempore ille nobis dedit luminaria,qui dixit: *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.* Matt. 28

Amalarius Fortunatus. 830.

*De rebus Eccleſiaſticis lib.1.c.12.*De oleo ſuper Neophytos tenemus Apoſtolicam conſuetudinem, & auctoritatem ſuam accepimus à Romana Eccleſia, quam pro lege tenere oportet, dicente Auguſtino ad Caſulanum:In his rebus, de quibus nihil certi ſtatuit Scriptura diuina, mos populi Dei, vel inſtituta maiorum pro lege tenenda ſunt.

Ionas Aurelianenſis. 860.

Lib.1. de cultu imaginum: Debueras ſiquidem cauere, ne ſectatores Chriſti tam infauſtè reprehenderes, eiſqúe ſacrilegij notam inureres, traditioneſqúe, quas ſibi à ſanctis Patribus traditas, ſancta ſimpliciter tenet Eccleſia, etſi non voto tuo, ſaltem ſilentio, grauitate magiſtra comprobare. Oportet namque vt vnuſquiſque fidelis iniuriam ſibi illatam æquanimiter ob Dei amorem ferat: Eccleſiaſticæ verò auctoritatis vituperationem ac reprehenſionem, Sanctorumq; Dei contemptum,patienter quis ferre poteſt? &c. Quomodo autem hic ſermo propheticus nobis fidem Catholicam atque Apoſtolicam inconcuſsè tenentibus, traditionesq; Eccleſiaſticas, quas à ſanctis Patribus accepimus, incorrupte ſeruantibus conueniat, cùm nullis indicijs, nulliſq; documentis approbare valeas, reſtat profectò, vt non nos, ſed te potius præuaricatorem, qui Eccleſiaſtica auſu temerario conuellere conaris,intelligas: & ad cor,id eſt, ad ſenſum Eccleſiaſticæ traditioni congruentem,quantocyus feſtines redire.

Lib. 3. Audi quæſo conſuetudinem & antiquum ſanctæ Eccleſiæ morem, & noli transgredi terminos,quos poſuerunt Patres tui: ne forſan, qui humilia eorum deſpiciens,ad alta tibi volare videris, quò altius apud teipſum ſubleuaris,eò profundius à damnatore ſuperbientium ad ima tartara demergaris.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſtola ad Carolum Regem: Hoc ſpecie tenus cognoſcentes, quoniam tunc credemus vos noſtrum Apoſtolatum diligere, ſi Deum & Dominum noſtrum timere pariter & amare vos euidenter cognouerimus: nec non & priuilegia ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, & ſtatuta Patrum illibata ſeruantes,ea vileſcere vel deſtrui à nemine patiamini.

Radulphus Flaniacenſis. 950.

*In Leuiticum lib.1.cap.4.*Cùm in tanta ignorantiæ caligine ſimus conſtituti, vt viam ciuitatis ſupernæ vix queat aliquis inuenire: *Pauci enim ſunt*,ait Dominus, *qui inueniunt illam*: nullus de ſimplicioribus & minus eruditis aut credendi formam,aut normam viuendi debet à ſemetipſo ſuſcipere, ſed reſpicienda eſt Maiorum auctoritas, & quod illi credendum, ſiue agendum docuerint, hoc ſemper tenendum. Matt.7

Fulbertus Carnotenſis. 1000.

*Epiſt.2.*Nos verò trita & peruulgata Patrum via incedentes, Patrum memoriam in rationale pectoris noſtri, id eſt, præcedentium Patrum exempla præoculis habeamus, & quæ rationabiliter egeſſe cognouimus, teneamus:ea verò, quæ ſpirituali conſilio ab eis ordinata ſunt,etiam infirmitatis noſtræ ignorantia ad plenum videre non poſſumus, temerariæ cauillationis dente non rodamus, dum hæc à fide nequaquam exorbitare ſentiamus. Dicit Scriptura: *Audi fili diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ.* Prou. 1.

Berno Augienſis. 1020.

*De iis, quæ ad Miſſam ſpectant cap 7.*Terminos rectæ fidei, ſanctæque doctrinæ poſuerunt ab initio Patres Catholici, quos omninò nefas eſt tranſgredi. Sed & multæ conſuetudines Eccleſiaſticæ inueniuntur à ſanctis Patribus intra Canonicæ regulæ terminos conſtitutæ,ſicut Aduentus Domini, Septuageſima, Sexageſima, Quinquageſima, Quadrageſima, Litania maior, dies Rogationum ante Aſcentionem Domini, Vigiliæ quorundam Sanctorum, nec non & hæc ipſa Quatuor temporum ieiunia, quæ præ manibus habentur aliaqúe perplura, quæ omnia iure perpetuò abſque vlla tranſgreſsione nobis ſunt obſeruanda, ac pro lege tenenda, dicente B. Auguſtino ad Caſulanum Preſbyterum de ieiunio Sabbati: In his rebus, de quibus nihil certi ſtatuit Scriptura diuina, mos populi Dei, vel inſtituta Maiorum pro lege tenenda ſunt.

Guitmundus Auerſanus. 1060.

Lib.3. de Sacramento: Hactenus oratio ea, quibus aduerſarius & ſecundùm rationes, & ſecundùm Scripturas contra Eccleſiam nitebatur, argumenta diſſoluit. Quocirca hoſtium machinis Deo auxiliante copiosè fruſtratis,etiamſi nihil amplius adderemus, ſola tibi Catholicæ fidei ſufficere generalis conſuetudo deberet. Illa enim ſola firmiſsimè tenenda eſt fides, etiamſi valde impugnetur, quæ Catholica eſt. *Quicunque enim vult ſalvus eſſe*, ſicut ſancti Patres ſanxerunt, & totus concinit mundus, *neceſſe eſt vt teneat Catholicam fidem.*

Anſelmus. 1080.

Ad cap.11.prioris ad Corinth. Cætera,quæ ad ædificationem Eccleſiæ pertinent,præſentia ſua ordinaturum ſe promiſit:quia multum erat, vt in epiſtola ſua totum illis agendi ordinem inſinuaret, quem vniuerſa per orbem ſeruat Eccleſia.

Bernhardus. 1130.

Epiſtola 174. Nullo modo placebit contra Eccleſiæ ritum præſumpta nouitas, mater temeritatis, ioror ſuperſtitionis,filia leuitatis. Ego quod ab Eccleſia accepi,ſecurus trado.

Epiſtola 190. de Petro Abaylardo, qui ab omnium Patrum fide diſcedere nihil curabat: Quid ſecretius tibi reuelatum iactas, quod tot præterierit Sanctos,effugerit ſapientes? Tu verò de tuo nobis tradis, & quod

à nemine accepisti. *Qui loquitur mendacium, de suo loquitur*, Ioan. 8.

Richardus Victorinus. 1140.

Lib. 6. de Trinitate cap. 22. Multi temporibus nostris surrexère, qui non audent hoc dicere: quin potius, quod multò periculosius est, contra sanctorum Patrum auctoritatem, & tot attestationes paternarum traditionum, audent negare, & modis omnibus conantur refellere. Nullo modo concedunt, quòd substantia gignat substantiam, vel sapientia sapientiam. Pertinaciter negant quod omnes Sancti confirmant: ad id, quod ipsi dicunt, auctoritatem inuenire non possunt.

Petrus Cluniacensis. 1150.

Lib. 1. contra Petrobrusianos epist. 1. Si doctrina vel Traditio Ecclesiæ ab Apostolis susceptа est, si eadē à Christo in Apostolis deriuata est: constat quia verax, & à veritatis filijs suscipienda est. Sed quòd hanc Apostoli à Christo susceperint, nulli dubium est: quòd autem Ecclesia ab Apostolis, auctoritate pariter & ratione probarum est. Sequitur ergo, quia doctrina vel Traditio Ecclesiæ ab omnibus suscipienda est.

Hugo Etherianus. 1160.

De Regressu animarum ab inferis cap. 14. Planum est ergo, vt opinor, quàm multa sint in Ecclesia plena vigoris, exuberantia sanctitate, fidem corroborantia, & hominum actus dirigentia in melius, quę chartis à primo Pastore commendata non sunt: sed occulto suo iudicio habenda ipse tradidit, & per vicarios suos Apostolos paginis & atramento amiciri non permisit. Apostolicis sanè mandatis, & non
2. Thes. 2. scriptis insistendum est. Audi Paulum dicentem: *Laudo vos per omnia, quoniam memores mei estis, & sicut tradidi vobis, traditiones tenetis, siue per sermonem, siue per epistolam*, id est siue verbo, siue scripto. Earū traditionum, quas sine scripto fecit Apostolus, vna est pro defunctis exorare. Huiusmodi traditionem non solùm Paulus, sed omnis chorus Apostolorum à primordio constituit.

Innocentius Tertius. 1200.

Distinct. 4. Non est dubitandum, quin Ecclesia hæc ab Apostolis susceperit: nec obstat, quòd in Euangelio non habeatur. Nam multa sunt in Euangelio omissa, quæ per Apostolos sunt suppleta scripto & verbo.

Antonius Paduanus. 1230.

Feria quarta hebdomadæ tertiæ in Quadragesima, ad illa verba: *Propter traditionem vestram.* Vbi notandum Christum non improbasse Traditiones hominum absolutè & simpliciter, sed quas faciebant Legi diuinæ contrarias, quia sequitur: *Et irritum fecistis mandatum Dei*: scilicet, de honore parentum falsè illud interpretantes contra præceptum Dei in
Deut. 4. Deuteronomio: quoniam humana constitutio Conciliorum & Pontificum est seruanda, attestante
Luc. 10. Christo: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* Vnde Hieronymus ad Lucinium: Traditiones Ecclesiasticæ obseruandæ sunt, vt à maioribus traditę sunt: vnaquæque prouincia sensui suo abundet, vt præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur. Et certè constitutiones Ecclesiæ augent cultum diuinum, concipiscentiam carnis coërcent, & ad seruanda diuina præcepta expeditiorem hominem faciunt, ac fraternam charitatem augent. Improbantur autem ea, quæ Pharisæi contra præceptum Dei inducebant, vt sunt ea, de quibus D. Bernardus ad Eugenium: Traditiones humanæ hodie regnant in Ecclesia, quæ non tantum sunt leges, quantum lites, & cauillationes ad animas hominum subuertendas. Tu igitur pastor pastorum animarum qua mente sustines coram te illas? &c.

Thomas Aquinas. 1250.

Tertia Summæ quæst. 25. art. 3. Apostoli familiari instinctu Spiritus sancti quædam Ecclesijs tradiderunt seruanda, quæ non reliquerunt in scriptis, sed in obseruatione Ecclesiæ per successionē fidelium. Vnde ipse dicit 2. Thessal. 2. *State, & tenete traditiones, quas accepistis, siue per sermonem, siue per epistolam*: scilicet scripto transmissam.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad caput 11. prioris ad Corinthios: *Cætera cùm venero disponam.*) Ex quo patet, quòd Ecclesia multa tenet ex ordinatione Apostolorum: quæ tamen in sacra Scriptura non habentur expressè, propter quod sequenda est consuetudo Ecclesiæ.

Thomas Waldensis. 1410.

Doctrinalis fidei lib. 2. articul. 2. cap. 19. Quæritur à quibusdam: Quæ est illa Ecclesia, quam docemus in materia fidei definire? Numquid Clerus, aut Prælati Ecclesiæ, vel ipsorum Ecclesiæ in congregatis Concilijs? Sed hos omnes frequenter erraſſe cognoscimus. Quæ est ergo Ecclesia, quæ non potest deficere? Quòd si sit hęc vniuersalis Ecclesia, quis ipsam totam simul adire potest, vt interroget, quam à baptismo Christi, vsque ad hæc tempora nostra duraſſe prædiximus, & per totam terram ad omnes gentes esse diffusam? Ad hoc dubium iterum videamus praxin Apostolorum in determinando suum articulum. Scriptura enim dixit: *Quoniam cùm magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit: Viri fratres, quia ab antiquis diebus, &c.* Post eum Iacobus similiter: *Simon*, inquit, *narrauit, quemadmodum Deus primùm visitauit sumere ex gentibus populum nomini suo: & huic concordant verba Prophetarum, &c.* Et super his definierunt sententiam. Vterque Apostolus recensuit Prophetarum oracula, & antiquitatis historias, quæ valebant ad dubij solutionem: & qualiter videbant illos sensisse ab olim: *ita*, inquiunt, *visum est Spiritui sancto, & nobis*, id est, Ecclesiæ: ita nempe in dubijs fidei debemus inquirere quid senserunt Apostoli, quid successores Apostolorum, & deinceps viri probati, & vsque ad hæc nostra tempora Catholici Doctores reliquerunt in Scripturis: & secundùm quod ipsorum verba concordant, sic elicere veritatem. Prophetæ, Patres Ecclesiæ, horū sententias exquisierunt Apostoli. Apostoli etiam Patres Ecclesiæ. Sic enim dicimur *superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum.* Qualiter ergo Apostoli consuluerunt Prophetas: ita iustum est vt consulamus Apostolos, & deinceps Apostolorum hæredes, & temporum successores. Sic procul dubio refert Augustinus, satisfactum esse inquisitioni & studijs suis de fide Catholica, cùm iam fluctuaret Manichæorum hæresi delinitus. Act. 15.

Cap. 23. Necesse habent scrutatores dubiorum fidei vltra literam scriptæ Legis aliquid accipere ab instructione maiorum suorum quo sensu scripturam ipsam Patres sciunt Ecclesiæ Spiritum sanctū infudisse scriptoribus. Hac ratione sermones Apostolorum non scriptos, & Traditiones eorum non scriptas commendat, & seruat Ecclesia. Horum credo maiorem partem per Traditiones & successiua documenta Patrum adhuc Ecclesia Catholica thesaurizat.

Ioannes Capistranus. 1440.

In speculo conscientiæ part. 1. num. 73. Quod auctoritas Ecclesiæ roborat & declarat, id inconcussè ab omnibus Catholicis est seruandum.

Ioannes de Turrecremata. 1450.

In Summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 9. Sextum genus varietatum Catholicarum videtur esse earum, quæ de tenenda fide, & confutatione hæreticorum à Doctoribus ab vniuersali Ecclesia approbatis assertiuè traditæ sunt, licet in Canone sacræ Scripturæ expressè non contineantur. Patet hoc, quo-

niam

niam cùm Eccleſia vniuerſalis, quæ regitur Spiritu ſancto, Doctores aliquos approbauit, eorum doctrinam tamquam veram recipiés, neceſſe eſt, vt taliu m doctrina aſſertiuè poſita, & nunquam aliàs retractata, vna ſit, & ab omnibus fidelibus firma credulitate tenenda, in ea parte, in qua ab vniuerſali Eccleſia recepta eſt: aliàs vniuerſalis Eccleſia videretur erraſſe approbando & acceptando eorum doctrinam tamquam veram, quæ tamen vera non eſſet.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

In capitulis Patrum: Moſes accepit Legem de Synai, & tradidit eam Ioſuæ: Ioſua verò ſenioribus: ſeniores Prophetis: Prophetæ tradiderunt eam viris Synagogæ magnæ.

Rabbi Iudas in hunc locum: Tractatus hic explicat ordinem traditionis, ore tenus edoctæ.

Paulus Fagius in hunc locum: Per legem hîc Hebræi non ſcriptam Legem, ſed ſpiritualem illam, ſiue myſticam, hoc eſt ſenſum ſeu explanationem Legis intelligunt. Tenet enim Iudæorum opinio, Moſen duplicem legem à Domino in monte Synai accepiſſe: alteram, quam Legem in ſcripto, ſiue ſcripto traditam vocant: alteram, quam Legem, quæ in ore eſt, ſiue ore traditam nominant. Atque hanc poſtremam ſuccedaneo quodam ordine per Moſen ad poſteros deriuatam affirmant: ſic vt eam primus omnium Ioſua à Moſe acceperit, quam poſtea ſenioribus, illi deinceps Prophetis prioribus, Prophetæ priores poſtremis: inter quos omnium nouiſſimi fuêre Haggæus, Zacharias, & Malachias: hi tradiderunt viris Synagogæ magnæ, qui ſcilicet fuerunt Eſdras cum ſuo ſodalitio, qui reſtituerunt Legem priſtino nitori: ab illis acceperunt ſubſequentes ſapientes ſuccedentibus generationibus: atque iſtam legis geminam expoſitionem, quam hodie adhuc apud ſapientes ſuos inueniri gloriantur, Iudæi & alio nomine Cabalam nominant.

Petrus Galatinus de arcanis Catholicæ veritatis lib. 1. cap. 1. Iudæi dogmatum genus duplex habent: Alterum, quod vocant Legem ſcriptam: alterum ore traditam, quam nihil aliud eſſe aiunt, quàm Legis ſcriptæ explicationem, à Moſe primùm diuinitus acceptam, deinde per manus traditam, vſque ad Eſdram. Nomina Doctorum, quorum prior quiſq. poſteriorem docuit (teſte R. Moſe AEgyptio) initio Deuteronomij ſunt hæc: Moſes, Ioſue, Phinees, Heli, Samuel, Dauid, Ahias, Elias, Eliſæus, Ioiada, Zacharias, Oſeas, Amos, Eſaias, Micheas, Ioel, Nahum, Abacuc, Sophonias, Ieremias, Baruch, Eſra. Et hactenus nihil Scripturæ præter Bibliam apud Iudæos extitiſſe certum eſt. Poſt captiuitatem verò Babylonicam, ipſo Eſdra Legem (quæ in Vrbis Hieroſolymæ euerſione combuſta fuerat) reſcribente cæteri ſapientes Legis expoſitionem ſcribere cœperunt, ne ſi aliud vrbis excidium contingeret, in quo ſapientes omnes perituri eſſent, vnà cum eis & ipſa Legis explanatio periret. Hinc factum eſt, vt omnes illi ſapientes, quos à Babilonica tranſmigratione, vſque ad primam Thalmudici codicis ſcriptionẽ, eſſe contingit, (qui in Capitulis Patrum viri magnæ Synagogæ appellantur,) Legem ſic docuiſſe cõſtat, verbo pariter, & ſcriptis Legis expoſitionem auditoribus tradiderint.

Hillel.

In Capitulis Patrum: Hillel dicit: Ne ſegreges te ab Eccleſia, neque credas tibi ipſi, vſque ad diem mortis tuæ. Neque iudices proximum tuum, donec acceſſeris ad locum eius. Fol. 11.

Ribbe Ioſe filius Iehudæ, ex pago Babilonico.

In Capitulis Patrum: Qui diſcit à iunioribus, cui ſimilis eſt? ei, qui edit vuas immaturas, & bibit vinum de torculari ſuo. Qui verò diſcit à ſenioribus, cui ſimilis eſt? ei nimirum, qui edit vuas maturas, & bibit vinum vetus. fol. 87.

Ioſeph Albo.

In libro Fundamentorum tractu 1. cap. 3. Traditio Patrum eſt fundamentum omnium legum diuinarum: quia non poteſt expendi ſubſtantia earum ſine illa.

ASSERVNT ADVERSARIORUM quidam.

Martinus Lutherus.

In Diſputatione Lipſica: Submitto me iudicio, & determinationi ſanctæ Eccleſiæ & omnibus melius ſentientibus.

Epiſtola ad Marchionem Brandeburgenſem, quæ extat tom. 2. Germanico fol. 243. Periculoſum & horrendum eſt, quicquã audire vel credere, quod aduerſetur vnanimi teſtimonio fidei, & doctrinæ ſanctæ & Catholicæ Eccleſiæ: quam illa inde ab initio, per annos plus mille quingentos vnanimiter ſeruauit.

Ioannes Caluinus.

Contra Piggium de libero arbitrio: Non difficulter inter me & Piggium in hac de Traditionibus contentione conuenire poſſet, ſi modo Eccleſiæ traditionem ex certo & perpetuo Sanctorum & Orthodoxorum conſenſu demonſtraret: deinde ſi ijs ſimpliciter, & candidè vteretur, ad veram & germanã Eccleſiæ doctrinam comprobandam: non ad pingendas horum temporum impias doctrinas abuteretur. Nunc ſi ex priuato paucorum ſenſu communem Eccleſiæ conſenſum facere velit Piggius, eumq; ex Apoſtolorum traditione natum eſſe aſſerat, non recipiam.

Philippus Melanchthon.

Epiſtola ad Fridericum Myconium de locis veterum Theologorum, de Cœna Domini: Vt viuos libenter cõſulimus, quos iudicamus vſum aliquem habere ſpiritualium rerum: ita & veteres, quorum ſcripta probantur, cenſeo conſulendos eſſe. Exiſtimo hoc communiter ſenſiſſe Eccleſiam, quod iſti ſcripſerunt. Neque verò tutum eſt, à communi ſententia veteris Eccleſiæ diſcedere.

Epiſtola ad Ioannem Cratonem Medicum Vratislauienſem: Scio carnificinam non ſolùm ſæuam, ſed etiam pernitioſam dubitationem. Exiſtimo autem ad confirmandas mentes conſenſum vetuſtatis plurimum valere, &c. Optimi magiſtri, atque duces nobis eſſe poſſunt, Irenæus, Tertullianus, Auguſtinus, qui plurima huius generis poſteritati reliquerunt. Ex his monumentis quiuis cognoſcere poterit, ipſos imprimis adhibuiſſe, fidei quã vocabant regulam: huic iungebant piorum atque eruditorum ſuffragia, cõſenſumq; Apoſtolicarum Eccleſiarum: hoc eſt earum, quas vel ab ipſis Apoſtolis vel Apoſtolicis, vt vocabant, viris originem duxiſſe conſtabat.

FINIS LIBRI SEXTI.

LIBER SEPTIMVS: DE HIERARCHIA ECCLESIÆ, ET SVMMO PONTIFICE.

ARTICVLVS PRIMVS.

OMNEM POTESTATEM A DEO ESSE: VICE DEI GLADIVM VEL SPIRITVALEM VEL CORPORALEM GESTARE: QVEMLIBET SVO MAGISTRATVI, CVM ECCLESIASTICO, TVM CIVILI PARERE, HONOREM AC tributum reddere debere.

NEGANT.

Anno post natum Christũ

30. VI à Iuda Galileo sunt, constantissimè libertatis amore flagrant: credunt solum Deum Dominum ac principem habendum, facilius vel exquisitissima pœnarum genera luituri vna cum cognatis & charissimis, quam mortalem aliquem appellaturi dominum: Iosephus lib.18. Antiquit cap 2.

400. Cresconius dixit: *Dedit Deus homini librum arbitriũ. Magistratus igitur non est in impios animaduertere.* Augustinus contra Cresconium Grammaticum. lib 3 cap.51.

1180. *VValdenses nullum omninò iudicium sanguinis, aut cuiuscunque corporalis supplicij ferunt: quia scripsit, nolite iudicare.* Guido de VValdensibus, Antoninus parte 4. titulo 11. cap. 7. §. 2.

1300. *Begardi dicunt eos, qui sunt in gradu perfectionis, & spiritu libertatis, non esse subiectos humanæ obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Ecclesiæ obligari: quia dicunt vbi est spiritus, ibi libertas.* Clemens 5. Extra de hæreticis cap. 4. Aluarus Pelagius de planctu Ecclesiæ lib. 2. art. 52. Antoninus 4. parte Summæ tit. 11. cap. 7. §. 4. Bernardus Lutzenb. de hæresibus.

1390. *Ioannes VVicleuus*, in articulis Constantiæ damnatis, *nullum vult esse dominum ciuilem, dum est in mortali peccato.*

1440. *Ioannes Galecus, præter memoratum VVicleui errorem, hunc de suo adiecit, tempore nouæ Legis nullum in iudicio occidendum esse, quia nouum Testamentum id non dicit.* Bernardus Lutzenb.

1450. *Iohannes Behaim tympanista, & pecorum pastor, telonia, vectigalia, & tributa negabat persoluenda: aquas verò & nemora omnibus libera esse volebat.* Munsterus lib. 3. Cosmographiæ de Germania.

1520. Martinus Lutherus libro de seculari potestate: *Inter Christianos nulla potest esse superioritas. Princeps est caro ferina in cælo, id est, rara auis. Sunt enim Principes apparitores, lictores & carnifices Dei.*

Epistola contra duo Cæsaris mandata: *Mendaces & obstinati sunt Principes nostri, nec homines ratione præditi, sed Germanicæ bestiæ. Oro cunctos pios Christianos, dignentur simul rogare Deum pro huiusmodi miseris excecatis Principibus, quibus nos Deus procul dubio magno iræ suæ furore corripuit, ne vllo pacto obsequamur vel in militiam ire, vel dare aliquid cõtra Turcas. Turca dacies probior est prudentiorq;, quàm nostri Principes. Quid talibus fatuis contra Turcas prosperi euenient?*

De captiuitate Babylonica: *Nulla est alia remedij spes, nisi renouato libertatis Euangelio, secundùm ipsum semel extinctis omnium hominum omnibus legibus, omnia iudicemus & regamus: Amen.*

1525. Thomas Monetarius epistola ad rusticos contra contra magistratum tumultuantes: *Super incudem Nimbrod deijcite turrim. Non est possibile, vt liberi situs à timore hominum, quamdiu viuunt isti. Non potest vobis aliquid dici de Deo, dum illi vobis dominantur.*

1530. Philippus Melanthon ad cap. 13. epistolæ ad Romanos: *Si quid magistratus præcipit contra iuramentum, ne obtemperes, sed pertinaciter repugnes: vt quando præcipit bellum suscipi aduersum Turcas.*

1536. *Anabaptistæ docent Christianum non posse fungi magistratu: Iudicis opus non esse, & licere populo abrogare magistratum.* Henricus Bullingerus de Anabaptistis lib. 1. cap. 8. Scleidanus in historia.

1550. *Libertini libertatem docent ab obedientia Principum, a decimis, à censibus atque reddit ibus.* Lindanus in Dubitantio.

mula constanter affirmabant: sed acquiescendum decretis, quæ ante suam ætatem erant de fide sancita.

Flavianus Episcopus Constantinopolitanus. 450.

Epistola ad Leonem Papam: Omnia facienda à nobis sunt, & laborandum pro fide & expositionibus dogmatibusque sanctorum Patrum, quatenus per omnia, & inter omnes concussiones rerum, integra hæc & inuiolata seruentur & custodiantur.

Petrus Diaconus. 480.

Libro de Incarnatione & gratia Domini nostri Iesu Christi c. 1. Vnde suppliciter petimus beatitudinem vestram, vt si Deo præstante Catholicæ fidei conueniens & Apostolicis traditionibus nostra apud vos fuerit expositio comprobata, & facilè tantorum virorum, probatissimorumque sacerdotum auctoritate muniti, iniqua loquentium ora obstruere valebimus, & in fide sanctorum Patrum perseuerantes, Deo, qui nos in sanctimonij sui confessione glorificauit, gratias referamus.

Cap. 2. Igitur iuxta sanctorum Patrum traditionem Dominum nostrum Iesum Christum in duabus naturis vnitis, & inconfusis, id est diuinitatis & humanitatis in vna persona siue substantia confitemur.

Ioannes Maxentius. 510.

In Præfatione suæ fidei confessionis: Aequè ergo de nostra paruitate conuenit iudicare, qui non in ipso termino venerabilis Concilij Chalcedonensis inserimus Patrum sententias, sed eas extrinsecus contra inimicos pro ipsius defensione proferimus. Sic denique B. Papa Leo etiam post defensionem eiusdem concilij coactus diuersorum Patrum sententijs, per illa, quæ dicuntur Encyclia, contradicentium ora obstruere, & prauorum nouas adinuentiones atque calumnias dissipare. Quorum etiam nos exempla sequentes, his, qui errorem propriæ impietatis ex auctoritate Synodi confirmare nituntur, & verba simpliciter atque integrè à sanctis Patribus edita, ad suam prauitatem conantur retorquere, compulsi sumus sanctorum virorum probatissimorumq; Doctorum sententijs armati occurrere, & impias eorum assertiones per Dei gratiam refutare, &c.

In Catholicæ fidei professione de Christo: Duas naturas Dei Verbi Domini nostri secundùm traditionem sanctorum Patrum credimus & confitemur.

Iustinianus Imperator. 530.

C. de Summa Trinitate l. 5. *editionis postremæ*: Cùm recta & irreprehensibilis fides, quam prædicat sancta Dei Catholica & Apostolica Ecclesia, nullo modo innouationem recipiat: nos sequentes sanctorum Apostolorum, & eorum, qui post eos in sanctis Dei Ecclesijs conuersati sunt, dogmata, iustum fore existimauimus, cunctis manifestum facere qualiter de fide, quæ in nobis est, sentiamus: insistentes & adhærentes traditioni & confessioni sanctæ Dei Ecclesiæ Catholicæ.

L. 6. Necessarium esse putauimus, tam hæreticorum vaniloqua mendacia dissipare, quàm omnibus insinuare, quomodo aut sentiat sancta Dei Catholica & Apostolica Ecclesia, aut prædicent sanctissimi eius sacerdotes, quos & nos secuti, manifestè constituimus ea, quæ fidei nostræ sunt, non quidem innouantes fidem, (quod absit,) sed coarguentes eorum insaniam, qui eadem cum impijs hæreticis sentiunt.

In Authenticis de appellationibus 9. illud autem, col. 4. Veneranda est vetustatis auctoritas.

Edicto, quod misit ad Ioannem PP. Nos autem sequentes diuinas Scripturas, & sanctos Patres, confitemur, &c. His itaque demonstratis per sanctorum Patrum doctrinam, cessent qui numerum naturarum, quæ in Christo sunt, occasionem sui erroris faciunt, &c. Nos sanctorum Patrum doctrinam per omnia sequentes credimus, &c.

Anastasius Antiochenus. 580.

Lib. 1. *de rectis dogmatibus verissimæ fidei nostræ.* Veram autem descriptionem fidei hanc pronuntio, non quia à me perscripta est, sed quòd doctrina hęc à viris profecta sit Theologica sapientia præditis, cuiusque exacta traditio ad nos vsque peruenit, quasi sors quædam hæreditatis paternæ, legitimo iure quasi per manus accepta, vt quæ à parentibus spirituali doctrina locupletatis ad ingenuos liberos peruenerit.

Antiochus. 610.

Homilia 114. Quin & hoc nos edocent diuinæ Scripturæ omnes, non mandata Dei solùm à nobis perpetuò obseruari debere, sed & Patrum nostrorum, Doctorum, & præpositorum præcepta cum omni cautione inuiolabiliter tenemur custodire.

Homil. 130. Sic nos, siue Catholica Ecclesia credimus, quemadmodum & magna illa Ecclesiæ luminaria & Doctores veritatis Athanasius, & Basilius, Gregorius, Ioannes, Cyrillus magnæ ciuitatis Alexandrinorum Episcopus: quare illos qui præter horum dogmata senserunt, auersamur, repudiamus, & execramur.

Maximus Monachus. 640.

In Commentarijs in Dionysium Areopagitam de diuinis nominibus cap. 1. Vno ordine ponendæ sunt & sacræ Scripturæ, & Episcoporum Traditiones.

Sexta Synodus Vniuersalis. 680.

Actione 12. Omninò necesse est, non solùm secundùm sensum sequi sanctorum Patrum dogmata, sed & ijsdem vocibus vti cum illis, nihilque penitus innouari.

Canone 19. Si ad Scripturam pertinens controuersia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur Episcopi, quàm quomodo Ecclesiæ luminaria, & Doctores suis scriptis exposuerunt.

Synodus Trullensis. 710.

Can. 8. Ea, quæ à sanctis Patribus nobis decreta sunt, nos quoque rata & firma esse volumus.

Can. 19. Quòd oportet eos, qui præsunt Ecclesijs, in omnibus quidem diebus, sed præcipuè Dominicis omnem clerum & populum docere pietatis & rectæ religionis eloquia, ex diuina Scriptura colligentes intelligentias, & iudicia veritatis, & non transgredientes iam positos terminos, vel diuinorum Patrum traditionem: sed & si ad Scripturam pertinens controuersia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur, quàm quomodo Ecclesiæ luminaria & Doctores suis scriptis exposuerunt.

Ioannes Damascenus. 730.

Orthodoxæ fidei libro 4. *cap.* 13. *de adoratione ad Orientem*: Quo circa eius aduentum operientes, ad Orientem adoramus. Est autem Apostolorum hoc institutum, literis sacris haudquaquam proditum. Complura etenim illi nulla Scripturæ auctoritate nixa nobis tradiderunt.

Cap. 17. *de imaginibus Sanctorum*: Est autem hæc traditio ex earum numero, quæ Scripturæ verbis minimè expressæ sunt, quemadmodum & ea, qua ad Orientem conuersi adoramus, & ea, qua crucem adoramus, aliæque complures his similes, &c.

let, &c. Quòd autem Apoſtoli quàm plurima nullo ſacræ Scripturæ loco prodita nobis tradiderint, his verbis teſtatur ille gentium Apoſtolus Paulus: *State igitur fratres, & tenete traditiones noſtras, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram.* 2.Theſſ.2 Et ad Corinthios ſcribens: *Laudo vos fratres, quòd per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis traditiones teneatis.* 1.Cor.11.

Epiſtola de Triſagio: Quòd ſi quis dicat ſe multos ſciſcitantes audiſſe, quid ſit cauſæ, quamobrem cùm dicimus: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*, perſæpe hæc ſubiungimus: *Crucifixo voluntariè, atque à morte ad vitam excitato*, aut aliquid aliud eiuſmodi: cùm autem ter ſanctum hymnum dicimus, non item hæc verba ſubnectimus: *qui noſtra cauſa in crucem actus eſt*: is hoc reſponſum à nobis habeat, nempe ritus ac Traditiones Eccleſiæ vigorem obtinere debere. *Ne tranſgrediaris enim* inquit ille, *terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui.* Prou.22 Atque vt à Magno Baſilio pronuntiatum eſt: Quicquid antiquitate excellit, venerationem meretur.

De Imaginibus oratione 3. Vbinam in veteri Teſtamento, aut in Euangelio Trinitatis nomen, aut homouſion, hoc eſt, eiuſdem eſſentiæ, ſiue conſubſtantialem, aut vnam diuinitatis naturam perſpicuè, aut tres perſonas apertè verbis expreſſas, aut vnam Chriſti perſonam, duaſque naturas dilucidè verbis item explicatas inueniſti? Nuſquam omninò. Attamen quoniam ex verbis eandem vim obtinentibus, quæ Scriptura continet, à ſanctis Patribus hæc præfinita ſunt: ea ſuſcipimus, & qui ſecus faciunt, eos à communione ſocietateque noſtra repellimus.

Oratione de defunctis: Nihil, quod vtilitate careat Chriſtianorum religio, quæ ab omni errore aliena eſt, ſuſcepit, fixumq; ſemper ac ſtabile retinuit: ſed frugifera omnia, Deoque grata atque accepta, maioremque in modum vtilia, atque ita comparata, vt maxima ex ijs ſalus oriatur.

Nicæna Synodus Secunda. 790.

Actione 7. Fatemur vnanimiter nos Eccleſiaſticas Traditiones, ſiue ſcripto, ſiue conſuetudine valentes & decretas retinere velle, quarum de numero eſt imaginum effiguratio, &c. His ſic ſe habentibus, regiam viam incedentes, & ſanctorum Patrum doctrinæ inſiſtentes, & Catholicæ Eccleſiæ, in qua ſanctus Spiritus habitat, Traditionem obſeruantes, definimus, &c. Qui auſi fuerint aliud ſentire, aut docere, aut mores impiorum hæreticorum Eccleſiaſticas Traditiones contaminare, aut nouam quandam vaniloquentiam inducere, aut contra iſta vafrè & impiè aliquid excogitare, quod ſit contra conſtitutionem Eccleſiaſticam, ſi fuerint Epiſcopi, aut clerici, deponantor: ſi Monachi, aut laici, communione priuantor. Si quis traditionem Eccleſiæ ſiue ſcripto, ſiue conſuetudine valentem non curauerit, Anathema.

Nicephorus Conſtantinopolitanus Patriarcha. 820.

Dialogo de Imaginibus: Etſi nuſquam ſcriptum eſt verbis, Chriſtum eſſe ſuæ imaginis prototypon: multa tamen alia ſimiliter non ſunt ſcripta verba, quæ idem valent, atque illa quæ ſcripta ſunt, vt ὁμοούσιος, Θεοτόκος, κυριοτόκος: quæ vocabula neceſſitas aduerſus hæreticos inuenit. Ad hunc modum hæreſis Iconomachorum fecit, vt diceremus prototypon imaginis Chriſti, quod eandem vim habet, vt illud quod ſcriptum eſt.

Synodus Octaua generalis. 860.

Canone 1. Regulas, quæ ſanctæ Catholicæ atque Apoſtolicæ, tam à ſanctis famoſiſsimis Apoſtolis, quàm ab Orthodoxorum vniuerſalibus, necnon & localibus Conſilijs, vel etiam à quolibet Deiloquo Patre & magiſtro Eccleſiæ traditæ ſunt, ſeruare atque cuſtodire profitemur. His & propriam vitam & mores regentes, & omnem ſacerdotij catalogum, atque omnes, qui Chriſtiano cenſentur vocabulo, poenis & damnationibus, & è diuerſo receptionibus & iuſtificationibus, quæ per illas prolatæ ſunt atque definitæ canonicæ ſubijci decernentes. *Tenere* quippe *traditiones, quas accepimus, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam*, Sanctorum, qui ante fuſerunt, Paulus apertè admonet. 2.Theſſ.2

Photius Conſtantinopolitanus Patriarcha. 870.

In nono Canone titulo 1. de fide cap. 3. *Quòd Eccleſiaſtica non ſcripta conſuetudo tanquam lex ſeruanda ſit, & quòd neceſſe habemus ſeruare legem Moſaicam*: Synodi ſextæ can. 82. Baſilius ex epiſtola ad Diodorum ex 27. & 28. cap. Epiſtola ad Amphilochium de Spiritu ſancto. In iure etiam ciuili conſuetudo, tanquam lex non ſcripta vim obtinet, quando & in iudicio confirmata fuerit, & quando legi ſcriptæ non aduerſatur.

Theophylactus. 900.

Ad caput 11. prioris ad Corinth. Ex eo quòd ait: *Quemadmodum tradidi vobis traditiones continetis*, perſpicuum fit, quòd haud pauca ſine ſcriptis tradiderint & ipſe, & reliqui Apoſtoli.

Ad 2. Theſſal. 2. *State, & tenete traditiones.*) Vel hinc perſpicuum eſt, quòd pleraque etiam ſine ſcriptis per ſermonem, hoc eſt viua voce tradiderunt, non ſolùm per epiſtolam: ſimiliter autem & hæc & illa fide digna ſunt. Itaque & Eccleſiæ Traditionem fide dignam exiſtimemus. Traditio eſt nihil amplius quæras.

Simeon Metaphraſtes. 950.

In vita Theodoſij Cœnobiarchæ: Multa ex ijs, quæ olim quidem facta ſunt, ſita autem non ſunt in diuina Scriptura, ſola ſcriptis non mandata Traditio efficit, vt in hodiernum vſque diem pro certis habeantur.

Œcumenius. 1050.

2. Theſſalon. 2. *State, & tenete traditiones.*) Et ſine ſcripto, & ſcriptis tradiderunt Apoſtoli: & vtraque digna ſunt, quæ ſeruentur. Itaque non ſcripta Eccleſiæ Traditio obſeruanda eſt.

Theodorus Balſamon. 1180.

In epiſtolam Gregorij Thaumaturgi: Sanctos appellat Epiſcopos: illud autem ante ipſos ſancto Spiritu ſubiunxit, oſtendens, quòd quæcunque in communi conſideratione ab Epiſcopis diſpenſatur, Spiritus ſanctus ea ſuggerit.

Georgius Codinus. 1400.

De officialibus Palatij Conſtantinopolitani fol. 178. Inſuper etiam etiam ſanctio & colo quæcunque dogmata poſuerunt, & ſtatuerunt per loca ſua ſanctiſsimi patres noſtri rectè ſecundùm Canonem, inculpateq;

Gennadius Scholarius. 1450.

De ſacrificio in azymo cap. 1. Diuinorum & ſanctorum Patrum traditiones firmiter amplectimur, & integrè tenemus, ſimul & capeſſimus, eorumq; dogmata, & pia ſcripta prædicamus.

Hieremias Conſtantinopolitanus Patriarcha. 1576.

Epiſtola 1. ad Iacobum Andreæ, & Martinum Cruſium: Perſuaſum habemus vos qua ſapientia, eruditione, & prudentia eſtis, aliud nihil prælaturos: ſcilicet nec ſanctionem vllam nouam, & apertè Euangelicæ Domini noſtri Ieſu Chriſti Philoſophiæ repug-

repugnantem: nec tempus, quo aliter in alijs abusi estis dogmatibus: nec consuetudinem absurdam antelaturos veritati, vel ipsi veritati & ipsi sapientiæ Domino nostro Iesu Christo: cum quo & diuini ipsius discipuli Apostoliqúe, & canonica ipsorum salutariaqúe scripta, & vniuersales atque particulares sanctorum Patrum Synodi, & summi Ecclesiæ Theologi, ac præcones manifestè consentiunt.

Respons. 1. cap. 13 Nostra Ecclesia gloriatur splendore Apostolicarum & patriarum Traditionum.

Respons. 3. ad finem: Rogamus itaque vos, ne posthac labores nobis exhibeatis: neque de ijsdem scribatis, & scripta mittatis. Nam Theologos, qui Ecclesiæ lumina fuerunt, alias aliter tractatis: & verbis quidem honoratis eos, extollitisq́, factis verò reijcitis: armaqúe nostra inutilia nobis efficere vultis: excutere scilicet de manibus nostris verba illorum sancta & diuina, quibus nos ad scribendum & contradicendum vobis vti potuissemus.

Theodosius Zygomala 1580.

Epistola ad M. Crusium de Constantinopoleos obsidionibus. re' q, hodierna Græcia: Hoc autem scito, dogmata Ecclesiæ nostræ partim testimonijs sacræ Scripturæ constare, partim Apostolorum traditione: quas Traditiones tanquam mysteria accepimus, & maiores nostri citra curiosam inquisitionem silentio in his acquieuerunt. *Laudo vos,* inquit, *quòd omnia meministis, & quas tradidi vobis Traditiones retinetis.* Et: *Tenete traditiones, quas accepistis, siue per sermonem, siue per epistolam.* Vos autem isthic omnia ad amussim sacræ Scripturæ exigentes, difficulter assensuros puto. 2.Cor.11. 2.Thes.2

Gabriel Philadelphiensis Episcopus, 1580.

Epistola ad Martinum Crusium: Quòd si de nostris rebus scire cupis, scito nos veram doctrinam & sanctorum Apostolorum Traditiones sequi: non autem illis assentiri, quorum ótium & studium in argutijs dictionum, verbisq́ in aërem abeuntibus cõsumitur, qui quotidie aliquid diuinæ doctrinæ addunt aut detrahunt.

Hypathius Ruthenorum Legatus 1595.

In sua fidei professione: Apostolicas & Ecclesiasticas Traditiones, reliquasqúe eiusdem Ecclesiæ obseruationes & constitutiones firmissimè admitto & amplector. Sacram Scripturam iuxta eum sensum, quem tenuit ac tenet sancta mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu, ac interpretatione sacrarum Scripturarum, admitto: nec eam, nisi iuxta vnanimem consensum Patrum accipiam & interpretabor.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De corona Militis capite 2. Et ideò non ad eos erit iste tractatus, quibus non competit quæstio: sed ad illos, qui studio discendi, non quæstionem deferunt, sed consultationem. Nam & semper quæritur de isto, & laudo fidem, quæ ante credit obseruandum esse, quàm didicit: Et facilè est statim exigere, vbi scriptum sit, ne coronemur. At enim vbi scriptum est, vt coronemur? Expostulantes enim Scripturæ patrocinium in parte diuersa, præiudicant suæ quoque parti Scripturæ patrocinium adesse debere. Nam si ideo dicetur coronari licere, quia non prohibeat Scriptura, æquè retorquebitur, ideò coronari non licere, quia Scriptura non iubeat. Quid faciet disciplina? Vtrumque recipiet, quasi neutrum prohibitum sit? an vtrumque reijciet, quasi neutrum præceptum sit? sed quod non prohibetur, vltrò permissum est. Imò prohibetur, quod non vltrò permissum est.

Capite 3. Et quamdiu per hanc lineam ferram reciprocabimus, habentes obseruationem inueteratam, quæ præueniendo statum fecit? Hanc si nulla Scriptura determinauit, certè consuetudo corroborauit, quæ sine dubio de traditione manauit. Quomodo enim vsurpari quid potest, si traditum prius non est? Etiam in traditionis obtentu exigenda est, inquis, auctoritas scripta. Ergo quæramus, an & traditio non scripta non debeat recipi? Planè negabimus recipiendam, si nulla exempla præiudicent aliarum obseruationum, quas sine vllius Scripturæ instrumento, solius traditionis titulo, exinde consuetudinis patrocinio vindicamus. Denique vt à Baptismate ingrediar, aquam adituri, ibidem, sed & aliquanto prius in Ecclesia sub Antistitis manu contestamur nos renuntiare diabolo, & pompæ, & Angelis eius: de hinc ter mergitamur, amplius aliquid respondentes, quàm Dominus in Euangelio determinauit. Oblationes pro defunctis, pro natalitijs annua die facimus, &c. Frontem crucis signaculo terimus.

Cap. 4. Harum & aliarum eiusmodi disciplinarum si legem expostules Scripturarum, nullam inuenies: Traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides obseruatrix. Rationem traditioni, consuetudini, fidei patrocinaturam aut ipse perspicies, aut ab aliquo, qui perspexerit, disces, &c. His exemplis renuntiatum erit, posse etiam non scriptam traditionem in obseruatione defendi, confirmatam consuetudine, idonea teste probatæ tunc traditionis ex perseuerantia obseruationis. Consuetudo autem etiam in ciuilibus rebus pro lege suscipitur, cùm deficit lex: nec differt Scriptura an ratione constiterit, quando & legem ratio commendet.

Cyprianus. 250.

Epistola 69. Nec hæc iacto, sed dolens profero, cùm te iudicem Dei constituas & Christi, qui dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes Præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt: *Qui vos audit, me audit, & qui me audit, audit eum, qui me misit.* *Libro 4. epist. 10.* Luc. 11.

Hilarius. 350.

** Ad Psalm. 2.* Erat iam à Mose antea institutum in omni Synagoga septuaginta esse Doctores. Nam idem Moses, quamuis veteris Testamenti verba in literis condidisset: tamen separatim quædam ex occultis Legis secretiora mysteria septuaginta senioribus, qui Doctores deinceps manerent, insinuauerat: cuius doctrinæ etiam Dominus in Euangelijs meminit, dicens: *Super cathedram Mosi,* inquit, *sederunt Scribæ & Pharisæi: omnia ergo quæcumque dixerint vobis, seruate & facite: secundum verò facta eorum nolite facere.* Doctrina ergo horum in posterum, quæ ab ipso scriptore legis accepta, in hoc senatorum & numero & officio conseruata est. Matt. 23.

Liberius Papa. 350.

Epistola ad Constantium Augustum: Illam fidem seruans, quæ per successionem tantorum Episcoporum excurrit, ex quibus plures Martyres extiterunt, illibatam custodiri semper exopto.

Ambrosius.

Ambrosius. 370.

De fide lib. 3. cap. 7. Seruemus præcepta maiorum, nec hæreditaria signacula ausi rudis temeritate violemus.

Serm. 34. de Quadragesima: Nonnulli Christianorum, fratres, existimantes se diuinitatis præcepta religiosius obseruare, prætermissa deuotione Quadragesimæ, Quinquagesimam se faceré mentiuntur: cùm id neque diuinis literis iubeatur, neque traditum sit auctoritate maiorum.

Epist. 83. Non mediocris esse sapientiæ, diem celebritatis definire Paschalis, & Scriptura diuina nos instruit, & Traditio maiorum: qui conuenientes ad Synodum Nicænam, etiam super ea celebritate collegêre rationem, &c.

Damasus. 380.

Apud Niceph. lib. 11. cap. 31.

Epistola ad Episcopos Illyrie Cauendum sanè, ne per eos, qui varias doctrinas comminiscuntur, in lubricum seducamur: ac potius quotiescunque illi variantibus consilijs circumferuntur, Patrum nostrorum à nobis sententiæ sunt retinendæ.

Pacianus. 380.

Epistola ad Sympronianum Nouatianum. Quid? parua nobis de Apostolicis viris, parua de primis sacerdotibus, parua de beatissimo Cypriano Martyre & Doctore currit auctoritas? An volumus docere Doctorem? An sapientiores illo sumus, & spiritu carnis inflãmamur aduersus eum, quem æterni Dei testé nobilis cruor, & clarissimæ passionis corona produxit? Quid tot earum partium sacerdotes, quos per totum orbem cum eodem Cypriano pax vna solidauit? Quid tot annoti Episcopi, tot Martyres, tot Confessores? Age, si illi vsurpando nomini huic auctores non fuerunt, nos idonei erimus negando?

Hieronymus. 390.

Dialogo aduersus Luciferianos cap. 4. Etiamsi Scripturæ auctoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret. Nam & multa alia, quæ per Traditionem in Ecclesijs obseruantur, auctoritatem sibi scriptæ legis vsurpauerunt: velut lauacro ter caput mergitare, deinde egressos lactis & mellis prægustare concordiam, ad infantiæ significationem: die Dominico, & per omnem Pentecosten, nec de geniculis adorare, & ieiunium soluere: multaque alia, quæ scripta non sunt, rationabilis sibi obseruatio vindicauit: ex quo animaduertis, nos Ecclesiæ consuetudinem sequi, licet ante aduocationem Spiritus constet aliquem baptizatum.

Epistola 28. ad Lucinium: Traditiones Ecclesiasticæ, quæ fidei non officiunt, ita obseruandæ, vt à Maioribus traditæ sunt, &c. Vnaquæq; prouincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur.

Ruffinus. 390.

Ecclesiastica histor. lib. 2. cap. 9. Basilius & Nazianzenus solis diuinę Scripturæ libris operam dabant, earumq; intelligentiam non ex propria præsumptione, sed ex maiorum scriptis & auctoritate sequebantur: quos & ipsos ex Apostolica successione intelligendi regulam suscepisse constabat: quorum præcipuè in Prophetas commentarios discutientes, thesauros sapientiæ reconditos in vasis fictilibus perquirebant.

Gaudentius. 400.

Responsione ad Geminianum de vitio iniquitatis: Venio nunc ad illud, quod tantopere à me exegisti, & quid super eo sentiam quàm potero breuitate narrabo: nulli præiudicaturus, qualiter interpretari voluerit, modò vt explanatio eius Traditionem fidei Apostolicæ non infringat.

Augustinus. 400.

Lib. contra Cresconium Grammaticum cap. 33. loquẽs de Baptismo hæreticorum: Quamuis huius rei certum de Scripturis Canonicis nõ proferatur exemplum, earundem tamen Scripturarum etiam in hac re à nobis testetur veritas, cùm hoc facimus, quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum Scripturarum commendat auctoritas: vt quoniam sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit huius obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate Scriptura demonstrat.

Lib. 2. cap. 32. Nunc verò quoniam Canonicum non est, quod recitas, ea libertate, ad quam nos vocauit Dominus, eius viri, cuius laudem consequi non valeo, cuius multis literis mea scripta non comparo, cuius ingenium diligo, cuius ore delector, cuius martyrium veneror, hoc quod aliter sapuit non accipio: non accipio, inquam, quod de baptizãdis hæreticis & schismaticis B. Cyprianus sensit: quia hoc Ecclesia non accepit, pro qua B. Cyprianus sanguinem fudit.

De baptismo contra Donatistas lib. 4. cap. 24. Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est: non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissimè creditur.

Contra Donatistas lib. 7. cap. 53. Sed nobis tutum est in ea non progredi aliqua temeritate sententiæ, quæ nullo in Catholico regionali Concilio cœpta, nullo plenario Concilio terminata sunt: id autem fiducia securæ vocis asserere, quod in gubernatione Domini Dei nostri, & Saluatoris Iesu Christi vniuersalis Ecclesiæ consensione roboratum est.

Contra Faustum Manichæum lib. 11. cap. 2. Si hoc facere conatus fueris, & nihil valebis: & vides in hac re quid Ecclesiæ Catholicæ valeat auctoritas, quæ ab ipsis fundatissimis Apostolorum sedibus vsque ad hodiernum diem succedentium sibimet Episcoporum serie, & tot populorum consensione firmatur.

Contra epistolam Manichæi, quam vocant Fundamenti cap. 5. Quæro ergo quis sit ille Manichæus? Respondebitis: Apostolus Christi. Non credo. Iam quid dicas, aut facias non habebis. Promittebas enim scientiam veritatis, & nunc quod nescio, cogis vt credam. Euangelium fortè mihi lecturus es, & inde Manichæi personam tentabis asserere. Si ergo inuenires aliquem, qui Euangelio nondum credit, quid faceres dicenti tibi: Non credo? Ego verò Euangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoueret auctoritas. Quibus ego obtemperaui dicentibus: Credite Euangelio, cur eis non obtemperem dicentibus mihi: Noli credere Manichæo? Elige quod velis. Si dixeris: Crede Catholicis, ipsi me monẽt, vt nullam fidem accommodem vobis. Quapropter non possum illis credens, nisi tibi non credere. Si dixeris: Noli Catholicis credere, non rectè facies, per Euangelium me cogere ad Manichæi fidem, quia ipsi Euangelio Catholicis prædicantibus credidi.

Contra Iulianum Pelagium lib. 1. c. 1. Oportet, vt populi Christiani eloquia Sanctorum vestris profanis nouitatibus anteponant, eisq; potius eligant adhærere, quàm vobis.

Ad Inquisitiones Ianuarij lib. 1. cap. 1. Illa, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel à plenarijs Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commẽdata atque statuta retineri.

Epistola 86. ad Casulanum: In his rebus, de quibus nihil certi statuit Scriptura, mos populi Dei, vel instituta maiorum pro lege tenenda sunt.

Epiſt. 108. ad Seleucianum: Non omnia quæ facta ſunt, etiam ſcripta inueniuntur: veruntamen facta eſſe ex certis documentis probantur.

Innocentius Primus. 406.

Epiſtola 1. ad Decentium Eugubinum: Si inſtituta Eccleſiaſtica, vt ſunt à beatis Apoſtolis tradita, integra vellent ſeruare Domini ſacerdotes, nulla varietas in ipſis Ordinibus, & conſecrationibus haberetur.

Paulinus Nolanus. 410.

Carmine Euchariſtico:

Sed tua magna manus, diuina & prouida virtus
Conſilio Sanctorum cuncta operanda peregit
Suadentium mihi tum morem ſeruare veteſtum,
Quem ſemel inuectum maiorum Traditione,
Nunc etiam ſeruans Eccleſia noſtra teneret,

Celeſtinus. 428.

Epiſtola ad Gallia ſacerdotes: Meritò cauſa nos reſpuit, ſi ſilentio faueamus errori. Ergo corripiantur eiuſmodi: non ſit ijs liberum habere pro voluntate ſermonem. Definat, ſi ita res ſunt, inceſſere nouitas veteſtatem.

Sixtus Tertius. 430.

Citatur à Vincentio Lyrinenſi ca. 42.

Epiſtola ad Antiochenum Epiſcopum: Ergo quia, ſicut ait Apoſtolus, fides vna eſt, quæ euidenter obtinuit dicenda credamus, & tenenda credamus. Nihil vltra liceat nouitati, quia nihil addi conuenit veteſtati. Perſpicua Maiorum fides & credulitas nulla cœni permixtione turbetur.

Capreolus Epiſt. Africanus. 430.

Extat in actis Concil. Epheſini.

Epiſtola ad Synodum Epheſinam: Quod ſi quid fortè nouarum controuerſiarum inciderit, id tempeſtiuæ diſcuſſioni ſubijciatur oportet, vt vel rectè dictum comprobetur, vel condemnatione dignum explodatur. At verò ſi quis in ea, quæ iam olim diiudicata ſunt, denuò inquirere tentauerit, is ſanè aliud nihil facere cenſebitur, quàm de fide, quæ haſtenus valuit, apertè dubitare. Vnde ad poſteritatis exemplum tum ea quoque, quæ iam olim pro Catholica fide definita & conſtituta ſunt, perpetuam firmitatem obtinere valeant, oportet ea omnia inconcuſſa, immotaque conſeruare, quæ ſuperioribus temporibus à ſanctis Patribus conſtituta ſunt. Porrò qui illam perpetuam ſtabilitatem retinere voluerit, quæ de Catholicæ fidei ratione ſtatuerit, is non propria auctoritate, ſed antiquorum Patrum iudicio ſententiam ſuam corroborare debet: ita vt partim veterum, partim recentiorum ſanctionibus & ſententijs placita ſua comprobans, vnam eandemque Eccleſiæ veritatem inde ab initio ad præſentem vſque temporis articulum, ſimplici puritate, inuictaque conſtantia & auctoritate decurrentem, ſe docere & tenere oſtendat.

Vincentius Lyrinenſis. 435.

Aduerſus hæreſes cap. 3. In ipſa Catholica Eccleſia magnopere curandum eſt, vt id teneamus, quod ab omnibus creditum eſt. Hoc eſt etenim propriè verèq; Catholicum (quod ipſa vis nominis ratioq; declarat, quæ omnia verè vniuerſaliter comprehendit) ſed hoc ita demum fit, ſi ſequamur vniuerſitatem, antiquitatem, & conſentionem. Sequemur autem vniuerſitatem hoc modo, ſi hanc vnam fidem veram eſſe fateamur, quam tota per terrarum orbem confitetur Eccleſia: Antiquitatem verò, ſi ab his nullatenus ſenſibus recedamus, quos ſanctos Maiores ac Patres noſtros celebraſſe manifeſtum eſt. Conſentionem quoque idem, ſi in ipſa veteſtate omnium ſacerdotum pariter & magiſtrorum definitiones ſententiaſque ſectemur.

Cap. 32. Chriſti Eccleſia ſedula & cauta depoſitorum apud ſe dogmatum cuſtos, nihil in ijs vnquam permutat, nihil minuit, nihil addit, non amputat neceſſaria, non apponit ſuperflua, non amittit ſua, non vſurpat aliena: ſed omni induſtria hoc vnum ſtudet, vt vetera fideliter ſapienterque tractando, ſi qua ſunt illa antiquitus informata, & inchoata, accurret & poliat: ſi qua iam expreſſa, & enucleata, conſolidet & firmet: ſi qua iam confirmata & definita, cuſtodiat. Denique quid vnquam aliud Conciliorum decretis enixa eſt, niſi vt quod anteà ſimpliciter credebatur, hoc idem poſtea diligentius crederetur?

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 81. Chriſtianus animus quæ ſunt Traditione Patrum, & ipſis roborata temporibus, neſcit in diſputationem deducere, ſed venerari ea toto deſiderat venerationis eloquio.

Leo Primus. 450.

Sermone 2. de ieiunio Pentecoſtes cap. 1. Dubitandũ non eſt, omnem obſeruantiam Chriſtianam Traditionis eſſe diuinæ. Et quicquid ab vna Eccleſia in conſuetudinem eſt deuotionis receptum, de Traditione Apoſtolica, & de Spiritus ſancti prodire doctrina: qui nunc quoque cordibus ſuorum fidelium præſidet ſuis inſtitutis, vt ea omnes & obedienter cuſtodiant, & ſapienter intelligant.

Sermone 9. de ieiunio ſeptimi menſis cap. 1. Quod dudum & Traditio decreuit, & conſuetudo firmauit, nec eruditio ignorat, nec pietas prætermittit.

Epiſtola 8. ad Flauianum: In corde noſtro ea obſeruantia Deo inſpirante permaneat, ne conſtitutiones venerabilium Patrum diuinitus roboratæ, & ad ſoliditatem fidei pertinentes, praua cuiuſpiam interpretatione violentur.

Salomius. 480

In Proverbia Salomonis: Terminos antiquos dicit, terminos veritatis & fidei, quos ſtatuerunt ab initio Catholici Doctores. Hoc ergo præcipit, vt eloquia ſanctarum Scripturarum nemo aliter interpretetur, niſi iuxta vniuſcuiſque ſcribentis intentionem.

Vigilius Tridentinus. 490.

Lib. 1. contra Eutychen: Magnum & graue fidei periculum, quod nec facile ſentiri, nec facilè à pleriſque valeat euitari, quoniam eſt pietatis ſpecie obumbratum, per multas Orientis Eccleſias domeſtica contentione graſſari comperimus, & eouſque pertinaci animorum obſtinatione defendi, vt nec antiquorum Patrum Traditionibus, nec religioſorum Principum ſeueris ſanctionibus poſsit, vel potuerit amputari: præuentus enim falſæ opinionis errore humanus auditus, ad veri rationem percipiendam durus ac perdifficilis inuenitur, quantiſcumque teſtibus vrgeatur.

Lib. 4. Vides in quæ vos impietatis abrupta præcipitet nouitas iſta doctrinæ? Quia enim ſic vultis videre Deum incarnatum, vt nihil habeat humanæ naturæ, ſed totum quod eſt, deitatis natura ſit: Dei enim naturam, quæ immortalis eſt, ſcientes mori non poſſe, nec ei penitus mortis nomen congruere, elegiſtis à fide Apoſtolica prorſus exorbitare, dicendo, Deum inter mortuos deputatum, &c.

Ferrandus Diaconus. 500.

In Paranetico ad Reginum Comitem, Regula 5. Nec tibi vnquam placeat in prouincijs, vbi ducatum geris, Canonum decreta reſcindere. Si enim publicas Leges tranſgredi metuis, quas homo conſtituit, quomodo Spiritus ſancti definitionibus obuiare tentabis? An ignoras, quia Spiritu ſancto

locu i ſunt Patres? Quorum iuſſa ſi reſcindimus, loquenti per eos ingerimus contumeliam, poteri-qúe forſitan Apoſtoli nobis increpatio conuenienter aptari. *Zelum Dei habent, ſed non ſecundùm ſcientiam.* Tene rectum ordinem, caue peruerſum. Rectus ordo eſt, vt ſacerdotes doceant, laici doceantur. Et omnis, qui ſe ad Eccleſiam pertinere gloriatur, legibus viuat Eccleſiæ, maximè his, quas antiquitas roborauit. vnde etiam conſuetudo ſine lege, quam tamen Eccleſiæ ſanctæ traditio cuſtodiendam iugiter poſteris tradidit, eadem reuerentia videtur cuſtodienda, & nullatenus amouenda, ſi non eſt veræ fidei contraria. Nec offendat animum tuum Eccleſiarum conſuetudo diuerſa, dum fides eſt vna, &c.

Roma.

Hormiſda. 514.

Epiſtola 67. ad Poſſeſſorem: Numquam apud hæreticos charitas nouo commendata præcepto, nunquam pax Dominico relicta diſceſſu, vna pertinacis cura propoſiti, rationi velle imperare, non credere: contemptores auctoritatum veterum, nouarum cupidi quæſtionum, ſolam putantes ſcientiæ rectam viam, qualibet conceptam facilitate ſententiam: eouſque tumoris elati, vt ad arbitrium ſuum vtriuſque orbis putent inclinandum eſſe iudicium: nec in numero fidelium deputantes ſequaces Traditionis paternæ, ſi ſuæ viderint cedere nolle ſententiæ, &c. Neque Fauſtum Gallum, neque quemquam, quos in auctoritate Patrum non recipit examen Catholicæ fidei, aut Eccleſiaſticæ diſciplinæ, ambiguitatem poſſe gignere, aut religioſis præiudicium comparare. Fixa ſunt à Patribus, quæ fideles ſectari debeant inſtituta, ſiue interpretatio, ſeu prædicatio, ſeu verbum pro populi ædificatione compoſitum, ſi cum fide recta, & doctrina ſana concordat, admittitur, ſi diſcordat, aboletur. Vnum eſt fundamentum, extra quod quælibet fabrica ſi conſurgit, infirma eſt: ſuper illud quiſquis ſuperædificat, ſeu vilia, ſeu pretioſa, conſideret. Errat autem is, qui à via, quam Patrum electio monſtrauit exorbitat.

Caſſiodorus. 540.

Diuinarum inſtitutionum lib. 1. in Præfatione: Quapropter indubitanter aſcẽdamus ad diuinam Scripturam per expoſitiones probabiles Patrum, velut per quandam ſcalam viſionis Iacob: vt eorum ſenſibus prouecti, ad contemplationem Domini efficaciter peruenire mereamur.

Cap. 11. Nam ſanctiſsimi Patres iniuriam rectæ fidei non ferentes, regulas quoque Eccleſiaſticas in concilio Chalcedonenſi ſtatuere maluerunt, & inuentores nouarum hæreſum pertinaces diuino gladio perculerunt: decernentes nullum vlterius debere nouas incutere quæſtiones: ſed probatorum veterum auctoritate contentos, ſine dolo & perfidia, decretis ſalubribus obedire. Sunt enim nonnulli, qui putant eſſe laudabile, ſi quid contra antiquos ſapiant, & aliquid noui, vnde periti videantur, inueniant.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 2. epiſt. 37. Quod dicitis, noſtris temporibus debere ſeruari, quæ à meis quoque prædeceſſoribus tradita atque cuſtodita ſunt: abſit hoc à me, vt ſtatuta maiorum conſacerdotibus meis in qualibet Eccleſia infringam: quia mihi iniuriam facio, ſi fratrum meorum iura perturbo.

Lib. 7. epiſt. 61. Noſtrum his accommodamus aſſenſum, atque omnia, ſicuti inter vos geſta ſunt, per huius tuitionis paginam confirmamus, nec quidquam eorum à nobis, ſucceſſoribuſq; noſtris deduci in irritum profitemur: quia valde Eccleſiaſticæ eſt moderationi conueniens, vt quæ ordinata fuerint vel deciſa, nulla in poſterum debeant refragatione turbari.

Lib. 9. 61. Ab antiqua Patrum inſtitutione didicimus, vt quilibet, qui apud hæreſin in Trinitatis nomine baptizantur, cùm ad ſanctam Eccleſiam redeunt, aut vnctione Chriſmatis, aut impoſitione manus, aut ſola profeſſione fidei, ad ſinum matris Eccleſiæ reuocentur.

Synodus Lateranenſis Prima. 650.

Secretario, ſeu conſultatione 5. poſt lecta ſanctorum Patrum teſtimonia de duabus in Chriſto naturis: Et hæc quidem ipſe ſanctorum Deus Dominus noſter Ieſus Chriſtus multifariè multisq; modis per ſanctos Patres de ſeipſo locutus, illuminauit nobis fidem Orthodoxam, ſic & intranſgreſsibiliter tenere eam, ſicuti Patres prædicauerunt. Huius autem Orthodoxæ fidei extraneos eſſe & alienos, vtpote denegãses eam in ſcripto, memoratos authores nouitatis, & impia eorum conſcripta. Propterea & hos, atque ea, quæ ab ijs confecta ſunt dogmata, reprobantes, ſecundùm ſtatuta venerabilium Patrũ ſiue præcepta, qui hoc facere nobis per omnia præcipiunt, dogmata & ſermones ſanctorum Patrum vno corde & ore, vnanimiter ac conſonanter omnes firmamus, nihil addentes, nihil ſubtrahentes ex his, quæ ab ipſis tradita ſunt nobis, ſicq; credimus, ſicuti Patres crediderunt: ita prædicamus, quomodo docuerunt.

Agatho. 680.

Epiſt. ad Conſtant. Imp. Heracl. & Tiberium AA. Hæc eſt perfecta noſtra ſcientia, vt terminos Catholicæ atque Apoſtolicæ fidei, quos vſque hactenus Apoſtolica atque Euangelica Traditio, ſanctorumq; Patrum magiſterium, quæ ſancta Apoſtolica atque Catholica Eccleſia, & venerabiles Synodi ſuſcipiunt, inſtituiſſe monſtrantur. Ex quorum doctrinis hæc recolligentes ea breuitate perſtrinximus. Hoc enim credimus, quod per traditionem Apoſtolicam accepimus, cuius auctoritatem in omnibus ſequimur: à qua & inſtitutos hoc ipſum noſtræ humilitatis prædeceſſores cognouimus, quam & vſque ad finem ſeruari nobis ſiue per vitam, ſiue per mortem optamus.

Leo Secundus. 682.

Epiſtola ad Conſtantinum Auguſtum: Hanc rectæ & Apoſtolicæ Traditionis normam prædeceſſor meus Agatho, Apoſtolicæ memoriæ Papa, cum ſua Synodo prædicauit: hanc ſcriptis percurrentibus in ſuæ ſuggeſtionis pagina veſtræ pietati per ſuos legatos emiſit, approbans & confirmans teſtimonijs ſanctorum ac probabilium Eccleſiæ Doctorum, quam ſancta nunc & magna Synodus, Domini & veſtro fauore celebrata, ſuſcepit.

Concilium Toletanum Duodecimum. 685.

Cap. 4. Maiorum inſtitutionbus contraire, & ſanctorum Patrum decreta conuellere, quid aliud eſt quam vinculum ſocietatis Chriſti abrumpere, & vſurpatæ præſumotionis licentia ſtatum totius Eccleſiæ diſsipare?

Beda. 700.

Ad cap. 6. Marci: Patet ab ipſis Apoſtolis hunc ſanctum Eccleſiæ morem eſſe traditum, vt energumeni, vel alij quilibet ægroti, vngantur oleo pontificali benedictione conſecrato.

Bonifacius Moguntinus. 730.

Epiſtola ad Chuthbertum: Moriamur, ſi Dominus voluerit, pro ſanctis legibus Patrum noſtrorum, vt hæreditatem cum illis paternam conſequi mereamur.

Paulinus Aquilienſis. 780.

Epiſtola aduerſus Felicem Vrgelitanum: Doctrinis varijs & peregrinis non abducamur, ſed confiteamur cum ſanctis Patribus noſtris, Catholicis Orthodoxisq; viris, qui rectam fidem & corde præceperunt, & inuiolabili ore Eccleſiæ filios ſelubriter docuerunt, duas in Chriſto naturas,&c. Nos ſequentes præcedentium Patrum ſanam fidei doctrinam, reſpuentes per omnia deliramenta nugacium hominum,credamus,&c.

Carolus Magnus. 780.

Epiſt. ad Hiſpaniæ Epiſcopos: Hanc pernicioſam deuitantes elationem, ſanctorum Patrum & Catholicorum Doctorum ſacris inhæreamus ſentibus:diſcamus quæ ſcripſerunt, credamus quæ docuerunt,&c. Apoſtolicæ ſedi, & antiquis ab initio naſcentis Eccleſiæ & Catholicis Traditionibus tota mentis intentione,tota cordis alacritate coniungor: quicquid in illorum libris legitur, qui diuino Spiritu afflati, toti orbi à Deo Chriſto dati ſunt Doctores,indubitanter teneo: hoc ad ſalutem animæ meæ ſufficere credens,quod ſanctiſſimæ Euangelicæ veritatis pandit hiſtoria,quod Apoſtolica in ſuis epiſtolis confirmat auctoritas,quod eximij ſacræ Scripturæ tractatores, & præcipui Chriſtianæ fidei Doctores poſteris ad perpetuam memoriam ſcriptis reliquerunt:cum his quoque doctoribus & ſanctæ Eccleſiæ Paſtoribus veram prædico fidem, quos in præſenti tempore ille nobis dedit luminaria,qui dixit: *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.* Matt. 28

Amalarius Fortunatus. 830.

De rebus Eccleſiaſticis lib.1.c.12. De oleo ſuper Neophytos tenemus Apoſtolicam conſuetudinem, & auctoritatem ſuam accepimus à Romana Eccleſia, quam pro lege tenere oportet, dicente Auguſtino ad Caſulanum:In his rebus, de quibus nihil certi ſtatuit Scriptura diuina, mos populi Dei, vel inſtituta maiorum pro lege tenenda ſunt.

Ionas Aurelianenſis. 860.

Lib.1. de cultu imaginum: Debueras ſiquidem cauere, ne ſectatores Chriſti tam inſauſtè reprehenderes, eiſque ſacrilegij notam inureres, traditioneſque, quas ſibi à ſanctis Patribus traditas, ſancta ſimpliciter tenet Eccleſia, etſi non voto tuo, ſaltem ſilentio, grauitate magiſtra comprobare. Oportet namque vt vnuſquiſque fidelis iniuriam ſibi illatam æquanimiter ob Dei amorem ferat: Eccleſiaſticæ verò auctoritatis vituperationem ac reprehenſionem, Sanctorumq; Dei contemptum,patienter quis ferre poteſt? &c. Quomodo autem hic ſermo propheticus nobis fidem Catholicam atque Apoſtolicam inconcuſsè tenentibus, traditionesq; Eccleſiaſticas, quas à ſanctis Patribus accepimus, incorruptè ſeruantibus conueniat, cùm nullis indicijs, nullisq; documentis approbare valeas, reſtat profectò, vt non nos, ſed te potius præuaricatorem, qui Eccleſiaſtica auſu temerario conuellere conaris,intelligas: & ad cor,id eſt, ad ſenſum Eccleſiaſticæ traditioni congruentem,quantocyus feſtines redire.

Lib. 3. Audi quæſo conſuetudinem & antiquum ſanctæ Eccleſiæ morem, & noli transgredi terminos,quos poſuerunt Patres tui: ne forſan, qui humilia eorum deſpiciens,ad alta tibi volare videris, quò altius apud teipſum ſubleuaris,eò profundius à damnatore ſuperbientium ad ima tartara demergaris.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſtola ad Carolum Regem: Hoc ſpecie tenus cognoſcentes, quoniam tunc credemus vos noſtrum Apoſtolatum diligere, ſi Deum & Dominum noſtrum timere pariter & amare vos euidenter cognouerimus: nec non & priuilegia ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, & ſtatuta Patrum illibata ſeruantes,ea vileſcere vel deſtrui à nemine patiamini.

Radulphus Flauiacenſis. 950.

In Leuiticum lib.1.cap.4. Cùm in tanta ignorantiæ caligine ſimus conſtituti, vt viam ciuitatis ſupernæ vix queat aliquis inuenire: *Pauci enim ſunt*, ait Dominus, *qui inueniunt illam*: nullus de ſimplicioribus & minus eruditis aut credendi formam,aut normam viuendi debet à ſemetipſo ſuſcipere, ſed reſpicienda eſt Maiorum auctoritas, & quod illi credendum, ſiue agendum docuerint, hoc ſemper tenendum. Matt.7

Fulbertus Carnotenſis. 1000.

Epiſt.2. Nos verò trita & peruulgata Patrum via incedentes, Patrum memoriam in rationale pectoris noſtri, id eſt, præcedentium Patrum exempla præ oculis habeamus, & quæ rationabiliter egiſſe cognouimus, teneamus:ea verò, quæ ſpirituali conſilio ab eis ordinata ſunt,etiam infirmitatis noſtræ ignorantia ad plenum videre non poſſumus, temerariæ cauillationis dente non rodamus, dum hæc à fide nequaquam exorbitare ſentiamus. Dicit Scriptura: *Audi fili diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ.* Prou. 1.

Berno Augienſis. 1020.

De iis, quæ ad Miſſam ſpectant cap 7. Terminos rectæ fidei, ſanctæque doctrinæ poſuerunt ab initio Patres Catholici, quos omninò nefas eſt tranſgredi. Sed & multæ conſuetudines Eccleſiaſticæ inueniuntur à ſanctis Patribus intra Canonicæ regulæ terminos conſtitutæ,ſicut Aduentus Domini, Septuageſima, Sexageſima, Quinquageſima, Quadrageſima, Litania maior, dies Rogationum ante Aſcentionem Domini, Vigiliæ quorundam Sanctorum, nec non & hæc ipſa Quatuor temporum ieiunia, quæ præ manibus habentur aliaque perplura, quæ omnia iure perpetuò abſque vlla tranſgreſsione nobis ſunt obſeruanda, ac pro lege tenenda, dicente B. Auguſtino ad Caſulanum Preſbyterum de ieiunio Sabbati: In his rebus, de quibus nihil certi ſtatuit Scriptura diuina, mos populi Dei, vel inſtituta Maiorum pro lege tenenda ſunt.

Guitmundus Auerſanus. 1060.

Lib.3. de Sacramento: Hactenus oratio ea, quibus aduerſarius & ſecundùm rationes, & ſecundùm Scripturas contra Eccleſiam nitebatur, argumenta diſſoluit. Quocirca hoſtium machinis Deo auxiliante copiosè fruſtratis,etiamſi nihil amplius adderemus, ſola tibi Catholicæ fidei ſufficere generalis conſuetudo deberet. Illa enim ſola firmiſsimè tenenda eſt fides, etiamſi valde impugnetur, quæ Catholica eſt. *Quicunque enim vult ſaluus eſſe*, ſicut ſancti Patres ſanxerunt, & totus concinit mundus, *neceſſe eſt vt teneat Catholicam fidem.*

Anſelmus. 1080.

Ad cap.11.prioris ad Corinth. Cætera,quæ ad ædificationem Eccleſiæ pertinent,præſentia ſua ordinaturum ſe promiſit:quia multum erat, vt in epiſtola ſua totum illis agendi ordinem inſinuaret, quem vniuerſa per orbem ſeruat Eccleſia.

Bernhardus. 1130.

Epiſtola 174. Nullo modo placebit contra Eccleſiæ ritum præſumpta nouitas, mater temeritatis, ſoror ſuperſtitionis,filia leuitatis. Ego quod ab Eccleſia accepi,ſecurus trado.

Epiſtola 190. de Petro Abaylardo, qui ab omnib. Patrū fide diſcedere nihil curabat: Quid ſecretius tibi reuelatum iactas, quod tot præterierit Sanctos,effugerit ſapientes? Tu verò de tuo nobis tradis, & quod

à nemi-

à nemine accepisti. *Qui loquitur mendacium, de suo loquitur*, Ioan. 8.

Richardus Victorinus. 1140.

Lib. 6. de Trinitate cap. 22. Multi temporibus nostris surrexère, qui non audent hoc dicere: quin potius, quod multò periculosius est, contra sanctorum Patrum auctoritatem, & tot attestationes paternarum traditionum, audent negare, & modis omnibus conantur refellere. Nullo modo concedunt, quòd substantia gignat substantiam, vel sapientia sapientiam. Pertinaciter negant quod omnes Sancti confirmant: ad id, quod ipsi dicunt, auctoritatem inuenire non possunt.

Petrus Cluniacensis. 1150.

Lib. 1. contra Petrobrusianos epist. 1. Si doctrina vel Traditio Ecclesiæ ab Apostolis suscepta est, si eadē à Christo in Apostolis deriuata est: constat quia verax, & à veritatis filijs suscipienda est. Sed quòd hanc Apostoli à Christo susceperint, nulli dubium est: quòd autem Ecclesia ab Apostolis, auctoritate pariter & ratione probarum est. Sequitur ergo, quia doctrina vel Traditio Ecclesię ab omnibus suscipienda est.

Hugo Etherianus. 1160.

De Regressu animarum ab inferis cap. 14. Planum est ergo, vt opinor, quàm multa sint in Ecclesia plena vigoris, exuberantia sanctitate, fidem corroborantia, & hominum actus dirigentia in melius, quę chartis à primo Pastore commendata non sunt: sed occulto suo iudicio habenda ipse tradidit, & per vicarios suos Apostolos paginis & atramento amicti non permisit. Apostolicis sanè mandatis, & non
2. Thes. 2. scriptis insistendum est. Audi Paulum dicentem: *Laudo vos per omnia, quoniam memores mei estis, & sicut tradidi vobis, traditiones tenetis, siue per sermonem, siue per epistolam*, id est siue verbo, siue scripto. Earū traditionum, quas sine scripto fecit Apostolus, vna est pro defunctis exorare. Huiusmodi traditionem non solùm Paulus, sed omnis chorus Apostolorum à primordio constituit.

Innocentius Tertius. 1200.

Distinct. 4. Non est dubitandum, quin Ecclesia hæc ab Apostolis susceperit: nec obstat, quòd in Euangelio non habeatur. Nam multa sunt in Euangelio omissa, quæ per Apostolos sunt suppleta scripto & verbo.

Antonius Paduanus. 1230.

Feria quarta hebdomadæ tertiæ in Quadragesima, ad illa verba: *Propter traditionem vestram.* Vbi notandum Christum non improbasse Traditiones hominum absolutè & simpliciter, sed quas faciebant Legi diuinæ contrarias, quia sequitur: *Et irritum fecistis mandatum Dei*: scilicet, de honore parentum falsè illud interpretantes contra præceptum Dei in
Deut. 4. Deuteronomio: quoniam humana constitutio Conciliorum & Pontificum est seruanda, attestante
Luc. 10. Christo: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* Vnde Hieronymus ad Lucinium: Traditiones Ecclesiasticæ obseruandæ sunt, vt à maioribus traditę sunt: vnaquæque prouincia sensu suo abundat, vt præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur. Et certè constitutiones Ecclesiæ augent cultum diuinum, concupiscentiam carnis coërcent, & ad seruanda diuina præcepta expeditiorem hominem faciunt, ac fraternam charitatem augent. Improbantur autem ea, quæ Pharisæi contra præceptum Dei inducebant, vt sunt ea, de quibus D. Bernardus ad Eugenium: Traditiones humanæ hodie regnant in Ecclesia, quæ non tantum sunt leges, quantum lites, & cauillationes ad animas hominum subuertendas. Tu igitur pastor pastorum animarum qua mente sustines coram te illas? &c.

Thomas Aquinas. 1250.

Tertia Summæ quæst. 25. *art.* 3. Apostoli familiari instinctu Spiritus sancti quædam Ecclesijs tradiderunt seruanda, quæ non reliquerunt in scriptis, sed in obseruatione Ecclesiæ per successionē fidelium. Vnde ipse dicit 2. Thessal. 2. *State, & tenete traditiones, quas accepistis, siue per sermonem, siue per epistolam*: scilicet scripto transmissam.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad caput 11. prioris ad Corinthios: *Cætera cùm venero disponam.*) Ex quo patet, quòd Ecclesia multa tenet ex ordinatione Apostolorum: quæ tamen in sacra Scriptura non habentur expressè, propter quod sequenda est consuetudo Ecclesiæ.

Thomas Waldensis. 1410.

Doctrinalis fidei lib. 2. articul. 2. cap. 19. Quæritur à quibusdam: Quæ est illa Ecclesia, quam docemus in materia fidei definire? Numquid Clerus, aut Prælati Ecclesiæ, vel ipsorum Ecclesiæ in congregatis Concilijs? Sed hos omnes frequenter errasse cognoscimus. Quæ est ergo Ecclesia, quæ non potest deficere? Quòd si sit hęc vniuersalis Ecclesia, quis ipsam totam simul adire potest, vt interroget, quam à baptismo Christi, vsque ad hæc tempora nostra durasse prædiximus, & per totam terram ad omnes gentes esse diffusam? Ad hoc dubium iterum videamus praxin Apostolorum in determinando suum articulum. Scriptura enim dixit: *Quoniam cùm magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit: Viri fratres, quia ab antiquis diebus, &c.* Post eum Iacobus similiter: *Simon* (inquit) *narrauit, quemadmodum Deus primùm visitauit sumere ex gentibus populum nomini suo: & huic concordant verba Prophetarum, &c.* Et super his definierunt sententiam. Vterque Apostolus recensuit Prophetarum oracula, & antiquitatis historias, quæ valebant ad dubij solutionem: & qualiter videbant illos sensisse ab olim: *ita*, inquiunt, *visum est Spiritui sancto, & nobis*, id est, Ecclesiæ: ita nempe in dubijs fidei debemus inquirere quid senserunt Apostoli, quid successores Apostolorum, & deinceps viri probati, & vsque ad hæc nostra tempora Catholici Doctores reliquerunt in Scripturis: & secundùm quod ipsorum verba concordant, sic elicere veritatem. Prophetæ, Patres Ecclesiæ, horū sententias exquisierunt Apostoli. Apostoli etiam Patres Ecclesiæ. Sic enim dicimur *superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum.* Qualiter ergo Apostoli consuluerunt Prophetas: ita iustum est vt consulamus Apostolos, & deinceps Apostolorum hæredes, & temporum successores. Sic procul dubio refert Augustinus, satisfactum esse inquisitioni & studijs suis de fide Catholica, cùm iam fluctuaret Manichæorum hæresi delinitus. Act. 15.

Cap. 23. Necesse habent scrutatores dubiorum fidei vltra literam scriptæ Legis aliquid accipere ab institutione maiorum suorum quo sensu scripturam ipsam Patres sciunt Ecclesiæ Spiritum sanctū infudisse scriptoribus. Hac ratione sermones Apostolorum non scriptos, & Traditiones eorum non scriptas commendat, & seruat Ecclesia. Horum credo maiorem partem per Traditiones & successiua documenta Patrum adhuc Ecclesia Catholica thesaurizat.

Ioannes Capistranus. 1440.

In speculo conscientiæ part. 1. num. 73. Quod auctoritas Ecclesiæ roborat & declarat, id inconcussè ab omnibus Catholicis est seruandum.

Ioannes de Turrecremata. 1450.

In Summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 9. Sextum genus varietatum Catholicarum videtur esse earum, quæ de tenenda fide, & confutatione hæreticorum à Doctoribus ab vniuersali Ecclesia approbatis assertiuè traditæ sunt, licet in Canone sacræ Scripturæ expressè non contineantur. Patet hoc, quo-

LIBER SEPTIMVS: DE HIERARCHIA ECCLESIÆ, ET SVMMO PONTIFICE.

ARTICVLVS PRIMVS.

OMNEM POTESTATEM A DEO ESSE: VICE DEI GLADIVM VEL SPIRITVALEM VEL CORPORALEM GESTARE: QVEMLIBET SVO MAGISTRATVI, CVM ECCLESIASTICO, TVM CIVILI PARERE, HONOREM AC tributum reddere debere.

NEGANT.

Anno post natum Christū

30. *VIà Inda Galileo sunt, constantissimo libertatis amore flagrant: credunt solum Deum Dominum ac principem habendum, facilius vel exquisitissima pœnarum genera luturi una cum cognatis & charissimis, quam mortalem aliquem appellaturi dominum:* Iosephus lib.18. Antiquit. cap 2.

400. Cresconius dixit: *Dedit Deus homini librum arbitrij. Magistratus igitur non est in impios animaduertere.* Augustinus contra Cresconium Grammaticum. lib 3 cap.51.

1180. *VValdenses nullum omninò iudicium sanguinis, aut cuiuscunque corporalis supplicij ferunt: quia scripsit, nolite iudicare.* Guido de VValdensibus, Antoninus parte 4. titulo ■ cap.7.§.2.

1300. *Begardi dicunt eos, qui sunt in gradu perfectionis, & spiritu libertatis, non esse subiectos humanæ obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Ecclesiæ obligari: quia dicunt ubi est spiritus, ibi libertas.* Clemens 5. Extra de hæreticis cap. 4. Aluarus Pelagius de planctu Ecclesiæ lib.2. art. 52. Antoninus 4. parte Summæ tit. 11. cap.7.§.4. Bernardus Lutzenb. de hæresibus.

1390. *Ioannes VVicleuus*, in articulis Constantiæ damnatis, *nullum vult esse dominum ciuilem, dum est in mortali peccato.*

1440. *Ioannes Galecus, præter memoratum VVicleni errorem, hunc de suo adiecit, tempore nouæ Legis nullum in iudicio occidendum esse, quia nouum Testamentum id non dicit.* Bernardus Lutzenb.

1450. *Iohannes Behaim tympanista, & pecorum pastor, telonia, vectigalia, & tributa negabat persoluenda: aquas verò & nemora omnibus libera esse volebat.* Munsterus lib.3. Cosmographiæ de Germania.

1520. Martinus Lutherus libro de seculari potestate: *Inter Christianos nulla potest esse superioritas. Princeps est caseuina in cælo, id est, rara auis. Sunt enim Principes apparitores, lictores & carnifices Dei.*

Epistola contra duo Cæsaris mandata: *Mendaces & obstinati sunt Principes nostri, nec homines ratione præditi, sed Germanicæ bestiæ. Oro cunctos pios Christianos, dignentur simul rogare Deum pro huiusmodi miseris excecatis Principibus, quibus nos Deus procul dubio magno iræ suæ furore corripuit, ne vllo pacto obsequamur vel in militiam ire, vel dare aliquid cõtra Turcas. Turca decies probior est prudentiorq; quàm nostri Principes. Quid talibus fatuis contra Turcas prosperi euenient?*

De captiuitate Babylonica: *Nulla est aliæ remedij spes, nisi reuocato libertatis Euangelio, secundùm ipsum semel extinctis omnium hominum omnibus legibus, omnia iudicemus & regamus: Amen.*

1525. Thomas Monetarius epistola ad rusticos contra contra magistratum tumultuantes: *Super incudem Nimbrod deycite turrim. Non est possibile, vt liberi sitis à timore hominum, quamdiu vinum istis. Non potest vobis aliquid dici de Deo, dum illis vobis dominantur.*

1530. Philippus Melanthon ad cap.13. epistolæ ad Romanos: *Si quid magistratus præcipit contra iussum diuinum, ne obtemperes, sed pertinaciter repugnes: vt quando præcipit bellum suscipi aduersum Turcas.*

1536. *Anabaptistæ docent Christianum non posse fungi magistratu: Iudicij opus non esse, & licere populo abrogare magistratum.* Henricus Bullingerus de Anabaptistis lib.1.cap.8. Scleidanus in historia.

1550. *Libertini libertatem docent ab obedientia Principum, a decimis, à censibus atque reddit ibus.* Landanus in Dubitantio.

1560. *Petrus Kelsicensis Pickardicæ nunc sectæ dux, docet, Christianis nullos magistratus esse gerendos in Republ. non esse ad profanos magistratus ob sui defensionem confugiendum, nec fures, nec latrones in vincula conijciendos aut plectendos esse. A Christianis nec pendenda tributa, neque operas dominis esse præstandas: damnat omnes leges humanas, Imperatorum, Regum, prominciarum & ciuitatum.* Antonius Posseuinus in examine sectæ Pickardicæ.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Exod. 22. v. 28. Dijs non detrahes, & principi populi tui non maledices.

3. *Reg.* 10. 9. Constituit te Deus Regem, vt faceres iudicium & iustitiam.

Prouerb. 8 15. Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt,

Prouerb. 29. 4. Rex iustus erigit terram, vir auarus destruet eam. 14. Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur.

Sapient. 6. 2. Audite Reges, & intelligite, discite iudices finium terræ. Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur. 26. Multitudo sapientium, sanitas est orbis terrarum: & Rex sapiens stabilimentum populi est.

Matth. 17. 27. Liberi sunt filij: vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies statêrem: illum sumens, da eis pro me & te.

Matth. 22. 21. Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.

Luc. 2. 4. Maria & Ioseph paruerunt edicto Imperatoris Augusti, vt irent in ciuitatem suam Bethlehem.

Ioannis 19. 11. Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi tibi datum esset desuper.

Rom. 13. 1. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo, quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. 7, Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui honorem, honorem.

1. *Timoth.* 2. 1. Obsecro igitur primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus.

Ad Titum 3. 1. Admone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse, neminem blasphemare.

Heb. 13. 17. Obedite præpositis vestris, & subiacete eis.

1. *Petri* 2. 13 Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue Regi, quasi præcellenti: siue Ducibus, tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. 18. Regem honorificate. Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantùm bonis & modestis, sed etiam dyscolis.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Const. Apost. lib. 4. cap. 12. Estote subiecti omni Regi & potestati in ijs, quæ Deo placent, tamquam ministri Dei, & impiorum vindicibus, & victoribus: exhibete ijs omnem metum debitum, omne vectigal, omne tributum, omnem honorem, dationem, censum. Hæc enim est Dei lex, *nemini quicquam debere*, præter amicitiæ fœdus, quod Deus per Christum sanxit. Rom. 13

Lib. 7. cap. 17. Timebis Regem: scis enim Domini esse electionem magistratus eius honorabis, vt Dei ministros. Sunt enim vindices omnis iniuriæ: & soluite eis animo non ingrato vectigal, & tributum, omnemq; pensionem.

Canone Apost. 84. Quisquis Imperatorem aut magistratum contumelia affecerit, supplicium luito: si clericus sit, deponitor: si laicus, à communione remouetor.

Dionysius Areopagita. 100.

De diuinis nominibus cap. 12. Porrò regnum est omnis termini, & ornatus, legisq; & iuris, ordinisque distributio: Dominatio verò non modò inter deteriores eminentia, verùm omnis quoque honestorum & bonorum perfecta possessio, veraq; indemutabilis firmitas. Vnde & à libera potestate dominandi facienda, & dominatio, & dominus, & dominans dicitur.

Ignatius. 100.

Epistola ad Smyrnenses: Honorare oportet & Regem. Nec enim Rege quisquam præstantior, aut quisquam similis in rebus omnibus creatis. Nec Episcopo quicquam maius in Ecclesia, qui Deo consecratus est pro totius mundi salute. Nec inter principes quisquam similis Regi, qui in pace & optimis legibus subditos moderatur.

Epistola ad Antiochenos: Cæsari subiecti estote in ijs, in quibus subdi nullum animæ periculum est. Principes nolite irritare, vt exacerbentur: ne ansam detis ijs, qui illam contra nos quærunt.

Digitized by Google

Iustinus. 150.

Oratione ad Antoninum Pium: Vectigalia sanè & collationes ijs, qui à vobis ordinati sunt, exactoribus, præ omnibus vbique inferre contendimus: quemadmodum ab eo sumus instituti. Illo namque tempore accedentes quidam, percunctati sunt ex illo, an Cæsari vectigalia pendere oporteat? Qui responsum hoc ab eo retulerunt: *Date, inquit, mihi, cuius imaginem numinus habet?* Qui vbi dixissent, *Cæsaris: Reddite ergo,* ait, *quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ Dei, Deo.* Proinde nos solum Deum adoramus, & vobis in rebus alijs læti inseruimus, Imperatores ac principes hominum esse profitentes: & simul precantes, vt cum imperiali potestate sanam quoque mentem obtinere comperiamini.

Theophilus Antiochenus. 170.

Libro primo ad Autolycum: Quæ cùm ita sint, magis honorabo Regem siue Cæsarem, non tamen eum adorabo, verùm pro eo orabo: Deum, qui verè verus Deus est, adorabo, sciens Cæsarem ab ipso esse ordinatum. Dicis ergo: Quare Regem siue Cæsarem adorare recusas? Quia non ad id institutus est, vt adoretur, sed vt legitimo, qui ipsi congruit, honoretur honore: Rex enim, siue Cæsar, Deus non est: sed meminerit se esse hominem à Deo in hanc dignitatem promotum, non vt adoretur, sed vt iustè, quemadmodum iustitia exigit, iudicet, &c. Regem siue Cæsarem honora: honora, inquam, magna cum beneuolentia subiectus ei existens, & orans pro eo; hoc faciens, Dei voluntatem exequeris. Nam diuinæ legis hic tenor est: *Honora filii mi Deum & Regem, nec vnquam eorum inobediens sis.*

Libro 3. Etiam magistratibus & potestatibus vt pareamus diuina Scriptura monet: præcipit quoque, vt pro his preces fundamus ad Dominum, Rom. 13 *vt quietam & tranquillam transigamus vitam.* Iubet omnibus diuina sapientia reddere omnia: *cui honorem, honorem; cui timorem, timorem; cui tributum, tributum.*

Irenæus. 180.

Lib. 5. cap. 24. Sicut ergo in principio mentitus est, ita & in fine mentiebatur, dicens: *Hæc* Matth. 4 *omnia mihi tradita sunt, & cui volo do ea.* Non enim Luc. 4. ipse determinauit seculi huius regna, sed Deus. *Regis enim cor in manu Dei.* Et per Salomonem Verbum ait: *Per me Reges regnant, & potestates tenent* Prou. 8. *iustitiam: per me Principes exaltantur, & Tyranni terræ.* Et Paulus Apostolus hoc ipsum ait: *Omni-* Rom. 13 *bus potestatibus sublimioribus subiecti estote. Non est enim potestas, nisi à Deo. Quæ autem sunt, à Deo dispositæ sunt.* Et iterum de ipsis ait: *Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malè operatur.* Quoniam hæc non de Angelicis potestatibus, nec de inuisibilibus principibus dixit, quomodo quidam audent exponere; sed de his, quę sunt secundùm homines potestates, ait: *Propter hæc enim & tributa præstatis. Ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes.* Hoc autem & Dominus confirmauit, non faciens quidem quod à Diabolo suadebatur: tributorum autem exactoribus iubens *pro se* Matt. 17. *& pro Petro dare tributum:* Quoniam ministri Dei sunt, in hoc ipsum deseruientes. Quoniam enim absistens à Deo homo, in tantum efferauit, vt etiam consanguineum hostem sibi putaret, & in omni inquietudine, & homicidio, & auaritia, sine timore versaretur: imposuit illi Deus humanum timorem, (non enim cognoscebant timorem Domini,) vt potestati hominum subiecti, & lege eorum astricti, aliquid assequantur iustitiæ, & moderentur ad inuicem, in manifesto positum gladium timentes, sicut Apostolus ait: *Non enim sine* Rom. 13 *causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malè operatur.* Et propter hoc & ipsi magistratus indumentum iustitiæ leges habentes, quæcunque iustè & legitimè fecerint, de his non interrogabuntur, neque pœnas dabunt. Quæcunque autem ad euersionem iusti iniquè & impiè contra legem & more tyrannico exercuerint, in his & peribunt iusto iudicio Dei, ad omnes æqualiter perueniente, & in nullo deficiente. Ad vtilitatem ergo gentilium terrenum regnum positum est à Deo: sed non à Diabolo, qui nunquam omninò quietus est, imò qui nec ipsas quidem gentes vult in tranquillo agere, vt timentes regnum humanum, non sé alterutrum homines vice piscium consumant, sed per legum positiones repercutiant multiplicem gentilium iniustitiam. Et secundùm hoc ministri Dei sunt, qui tributa exigunt à nobis, in hoc ipsum seruientes, quæ sunt *potestates, à Deo ordinatæ sunt.* Manifestum est quo- Rom. niam mentitur Diabolus, dicens: *Mihi tradita sunt,* Matt. *& cui volo do ea.* Cuius enim iussu homines nascuntur, huius iussu & reges constituuntur, apti his, qui in illo tempore ab ipsis regantur. Quidam enim illorum ad correctionem & vtilitatem subiectorum dantur, & conseruationem iustitiæ: quidam autem ad timorem, & pœnam, & increpationem: quidam autem ad illusionem, & contumeliam, & superbiam; quemadmodum & digni sunt, Dei iusto iudicio in omnibus æqualiter superueniente.

Origenes. 230.

Lib. 9. in epistolam ad Romanos: *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.*) Non hic de illis potestatibus dicit, quæ persecutiones inferunt fidei. Ibi enim dicendum est: *Oportet Deo obedire magis,* Act. 5. *quàm hominibus:* sed de istis communibus dicit, quæ non sunt timori boni operis, sed mali. Quibus vtique qui resistit, ipse sibi damnationem progestorum suorum qualitate conquirit.

Eusebius Cæsariensis. 320.

Histor. lib. 4. cap. 14. Docemur, *inquit Polycarpus,* magistratibus & potestatibus à Deo constitutis eum honorem, qui nostrorum animorum saluti nostræque religioni nihil afferat detrimenti, pro dignitate tribuere.

Basilius Magnus. 370.

In Moralibus cap. 79. Quòd debent, qui principes aliorum sunt, vindices esse iustificationum Dei, Rom. 13. *Nam principes non sunt terror bonorum operum, sed malorum. Vis autem non timere potestatem? bonum fac, & laudem habebis ex illa: Dei enim minister est tibi in bonum,* &c. Quòd maioribus potestatibus subiecti esse debemus, in ijs rebus, quæ modò non sunt impedimento mandatis Dei. Romanorum decimo tertio: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit,* &c.

Didymus Alexandrinus. 370.

Enarratione in primam epistolam Petri: Manifestat Paulus in quibus oporteat principibus & potestatibus humanis subdi, id est, vt tributum soluatur & vectigal: vt libertatis pudor apud eos decenti iure seruetur. Sic enim redditur honor, cui congruit: & timor, cui debetur. Hoc enim præ Rom. 1 omnibus docuit Saluator, dicens: *Oportet reddi quæ* Matt. 22 *sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo,* &c. Scribit Petrus omni ordinationi humanæ subijciendos, regibus quidem tanquam egregium culmen habentibus, ducibus autem tanquam missis ab eo, ad comprobationem bonorum, & malorum scilicet vltionem.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 17. ad ciues Nazianzenos graui timore perculsos, &c. Iam verò inter cæteras noſtræ doctrinæ leges, hanc quoque habemus cum primis laudandam, & à Spiritu, qui id quod præſtare poſſumus, cum eo quod pulchrum & honeſtum eſt, explorauit, legeque ſanxit, præclarè conſtitutam, qua vt ſerui heris ſuis, & vxores viris, & Eccleſia Chriſto, & diſcipuli magiſtris ac Paſtoribus dicto audientes eſſe, atque obtemperare iubentur: ita nobis etiam præſcribitur, vt ſublimioribus poteſtatibus pareamus, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam, vt qui pendendo tributo ſimus obnoxij; nec committamus, vt ob ſcelera & flagitia noſtra legem odio habeamus, ac vindicem gladium expectemus: quin potius id agamus, vt per timorem purgati, laudem à poteſtate conſequamur.

Ephes. 6. Col. 3.

Rom. 13.

Epiphanius. 380.

Hæreſi 40. contra Archontikos: Nam & in terra in ſingulis regnis multi ſunt principatus, ſed ſub vno Rege. *Quæ enim ſunt poteſtates à Deo ordinatæ ſunt*, Apoſtolus dicit. *Quare qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.* Principes enim non ſunt contra bonum, ſed pro bono, & non ſunt contra veritatem. *Vis autem*, inquit, *poteſtatem non timere, bonum facito, & habebis laudem ex ea. Non enim frustra gladium geſtat: Miniſter enim eſt, ad hoc ipſum à Deo ordinatus, vt qui malum facit.* Et vides quod poteſtas hæc mundana ex Deo ordinata eſt, & gladij poteſtatem accepit: non autem aliundè, ſed ex Deo ad vltionem. Et terra principatus non ſunt contrarij Regi, ſed tribuit in adminiſtrationem totius regni, & ad bonam ordinationem terræ, vbi cædes & pugnæ, ignorantiæque & doctrinæ, bonæ item leges ac iniquitates; & hæc de cauſa ſunt poteſtates, vt ad bonum ordinem gubernationis vniuerſi mundi omnia ex Deo bene diſponantur ac adminiſtrentur.

Rom. 13.

Gregorius Nyſſenus. 380.

Oratione aduerſus eos, qui ægrè ferunt reprehenſiones: Et grauis quidem eſt, vt in genere dicam, princeps ac magiſtratus iis, qui eius reguntur imperio: ſceleratis autem & iniquis etiam habetur odio: eis enim eſt moleſtus, vt qui peccatum prohibeat. Hoc mecum rebus externis latis etiam docet hiſtoria Eccleſiaſtica. Quis Moſe melior fuit paſtor? Quis princeps & rector æquè moderatus & mitis? vt qui omnia fiat populo, educator, imperator, ſacerdos, ipſe denique pater: in bello conſeruans, tanquam iniuriam faciens, ſeditionibus fuit agitatus; probris & contumelijs affectus eſt tanquam lædens, &c.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia in Pſalm. 148. *Principes & omnes iudices terræ*: Hic rurſus loquitur de alio genere prouidentiæ, nempe de Principibus, quod Paulus quoque in epiſtola ad Romanos ponit, ſapientiſsimè oſtendens, hoc fuiſſe opus Dei prouidentiæ, in eos, qui magiſtratus gerunt, & in eos, qui illis parent, vniuerſum diciſſe: *Dei enim miniſter eſt tibi in bonum.* Si autem hoc ſuſtuleris, vniuerſum interit: ſi enim cùm nunc ſunt Principes & magiſtratus, multique ſunt in eis corrupti ac deprauati, tantus tamen rei eſt vſus, vt etiam cùm mali ſint, magna ex ijs capiatur vtilitas: cogita apud te, ſi ij, quibus ſunt crediti magiſtratus, eos rectè gererent, quàm bene cum genere humano ageretur: ſed magiſtratus quidem conſtituere ſunt Dei opus: quòd autem improbi ad eos prouehantur, & eis non vt decet vtantur, eſt hominum improbitatis. Dicit ergo oportere magnas Deo gratias agere, quòd

Rom. 13.

ſint & reges & iudices. Certo enim ordine & modo conſtitutæ hominum adminiſtrationis curam gerens, & ne plus quàm ferino ritu multi viuerent prouidens, veluti quandam currus regendi artem, & nauis gubernandæ ſcientiam, magiſtratus & regna largitus eſt. Si ergo ſis Princeps, aut magiſtratus geras, benigno & clementi Deo gratias age, quòd tuæ oſtendendæ curæ & diligentiæ talis tibi data ſit occaſio. Si priuatus, rurſus age gratias, quòd habes qui tui curam gerat, nec permittat, vt te improbi inſidijs circumuentum opprimant.

Prou. 8. Dan. 2.

Ad caput 13. ad Rom. Homil. 23. Quid eſt, quod inquit, *non ſolum propter iram?* Non ſolùm, inquit, quòd Deo non ſubditus aduerſaris, neque quòd maxima tibi ipſi mala, & à Deo, & ab hominibus concitas; ſed & quòd in maximis tibi benefacit magiſtratus, dum & pacem & adminiſtrationem politicam procurat. Nam innumera bona ciuitatibus per magiſtratus proueniunt, quos ſi ſuſtuleris, omnia ſimul peſſum ibunt: ita vt neque vrbes, neque agri, neque domus, neque forum, aut aliquid aliud conſiſtere queant, ſed omnia ſimul ſubuertantur, potentioribus imbecilliores impunè deuorantibus. Itaque etiamſi in inobedientem nulla ira conſequeretur; ſic quoque tamen te ſubijci oportebat, ne conſcientia carere videreris, atque erga beneficum ingratus. *Et paulò pòſt*: Propterea ab antiquis temporibus communi omnium ſententia, Principes à nobis deberi ſuſtentari viſum eſt, ob id, quòd ſua ipſorum negligentes, communes res curant, vniuerſumque ſuum otium ad ea impendunt, quibus non ſolùm ipſi, ſed & quæ noſtra ſunt, ſaluantur.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

De recta in Deum fide ad Theodoſium Imperatorem: Vos omni terreno faſtigio ſuperiores, ampliſsimarum dignitatum fontes eſtis: vos humanæ felicitatis principia & origines: clementiſsimis Maieſtatis veſtræ nutibus nemo non ad iuſtam honeſtamque viuendi rationem promouetur. Tandem quicquid vſquam eſt gentium, hoc totum regni veſtri ſolijs ſubſtratum eſt. Quod ſi qui ſunt, qui iugum detrectant, illi veſtra potentia nullo pene negotio ſuperati ſuccumbunt. Imò verò ſi regium ſcutum vel ſemel concuſſum micuerit, vana illorum conſilia atque ſtudia in ventos mox abeunt, &c. Supremum autem piiſsimi clariſsimique imperij veſtri firmamentum eſt Dominus Ieſus Chriſtus. *Per hunc enim*, vt ſcriptum eſt, *reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt*: cuius voluntas eſt potentiſsima, omniſque boni, ſi ſolùm annuat, copia.

Prou. 8.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 2. epiſt. 216. Quoniam ex me per literas ſuſcitatus es, quidnam illud ſibi velit: *Non enim eſt poteſtas niſi à Deo*, ac dixiſti: Quid igitur? Omnisne, qui imperium gerit, à Deo inſtitutus eſt? hoc dixerim, te mihi videri (ac velim ne mihi ſuccenſeas: nihil enim futile dicam:) aut Apoſtolicas voces minimè legiſſe, aut certè non animaduertiſſe atque intellexiſſe. Neque enim dixit Paulus: Non eſt Præfectus, niſi à Deo: verùm de re ipſa diſſerit, his verbis vtens: *Non enim eſt poteſtas niſi à Deo.* Nam quòd inter homines imperia, & magiſtratus ſint, atque alij imperent, alij pareant, ac non temerario ac cæco impetu omnia ferantur, populis videlicet, fluctuum inſtar, huc atque illuc ſe agitantibus, hoc à diuina ſapientia proficiſci ait: Quoniam enim qui dignitate pares ſunt, bellum plerumque excitare ſolent: ideirco populare imperium minimè eſſe permiſit, ſed regnum:

Rom. 13.

gnum: ac poſt illud multa alia imperia effecit. Quenam tandem, inquis? Præfecti & ſubditi, viri & vxoris, patris & filij, ſenis & iuuenis, heri & ſerui, magiſtri & diſcipuli. Quin in brutis etiam animantibus idem perſpicere licet. Atque hoc apes comprobant, quæ regis imperio ſubſunt, & grues, & ſylueſtrium pecudum greges. Quòd ſi mare quoque conſideres, ne id quidem huiuſce diſciplinæ expers eſſe comperietur. Multa illic piſcium genera ſub vnius piſcis principatu, ac velut imperio militari cenſentur. Vnde etiam longas peregrinationes ſuſcipit. Siquidem vbique moleſtiſſima res eſt ſublatio principatus, confuſioniſque ac perturbationis cauſa. Quò etiam fit, vt ne in corpore quidem, quod vnum eſt, pari dignitate omnia ſint, verùm ex membris alia præſint, alia ſubſint. Quocirca rem ipſam, poteſtatem, inquam, hoc eſt, imperium & regnum à Deo formatum atque inſtitutum eſſe profitendum eſt, vt ne ornatus in ſtatum inornatum degeneret. Quòd ſi quis impius ac ſacrilegus in illud irruperit, haudquaquam ſcilicet hunc à Deo creatum ac deſignatum eſſe dicimus, verùm permiſſum eſſe: quò nimirum aut Pharaonis in modum improbitatem omnem ſuam euomat, atque ita extremo ſupplicio excrucietur: aut eos, qui crudelitate opus habent, ad meliorem mentem reuocet, quemadmodum Rex Babylonis Iudæos.

Theodoretus. 450.

Ad cap. 13. ad Romanos: Siue ſit ſacerdos aliquis, ſiue Antiſtes, ſiue monaſticam vitam profeſſus, ijs cedat, quibus ſunt mandati magiſtratus: clarum eſt autem ſi cum pietate. Non enim ſi Dei præceptis repugnet, magiſtratibus parere permittitur. *Non eſt poteſtas niſi à Deo.* Ipſe communis ordinis curam gerens effecit, vt hi quidem imperarent, illi verò parerent, veluti quoddam frænum ijs, qui ſe iniuſtè gerunt, magiſtratuum terrorem incutiens. Porrò autem ſciendum eſt, quòd & magiſtratum gerere, eiq́ue parere, à diuina prouidentia pendere ſtatuit Apoſtolus: non autem vt hic, vel illic ſit magiſtratus. Neque enim iniquorum hominum poteſtas à Dei procedit electione, ſed ipſa principatus diſpenſatio.

Epiphanius Conſtantinopolitanus. 520.

Epiſtola ad Hormiſdam Papam: Oret Sanctitas tua pro ſereniſſimo Principe noſtro, & pro Chriſtianiſſima Auguſta: quia eorum ſalus communis ſanctarum vbique eſt Eccleſiarum futurum firmamentum.

Procopius Gazæus. 530.

Ad Exodi 12. cap. *Dijs non maledices.*) Non maledictis inceſſes iudices, vt apparet ex ſequentibus, cùm dicit: *Principibus populi tui non maledices.* Reuerentia ſiquidem deferenda eſt magiſtratibus, & ſolicitè cauendum, ne clam in illorum incidamus furorem. Omne autem conuitium, quod in verum iactatur principem, falſum eſt: propterea qui detrahit iudicibus, ſpernit Legem, ipſumq́ue, qui nobis Legem dedit.

Maximus. 640.

Sermone 9. De Magiſtratu Rom. 13. *Subiecti eſtote cuiuis humanæ creaturæ propter Dominum, ſiue Regi, tanquam præcellenti: ſiue præſidibus, tanquam ab eo miſſis, ad improbos ſupplicio, bonos autem laude afficiendos.*

Ioannes Damaſcenus. 730.

De Imaginibus oratione 2. *Reddite omnibus debita.* Paulus clamabat Apoſtolus: *cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.* Regum eſt ciuilis adminiſtratio: Eccleſiaſtica verò conſtitutio Paſtorum atque Doctorum.

Photius. 850.

Ad cap. 13. ad Rom. Hinc etiam lucrum facis, ait, quòd ſubderis, non ſolùm quia præceptum compleſ, verùm quia Deum honoras, poteſtatem ab ipſo ordinatam ac traditam honorans. Beatus qui hoc modo & propter iſta poteſtatem honorat, eique ſubditur: quemadmodum miſer eſt, qui propter hæc non ſubditur. Siquidem duplex reportat iudicium. Primum à Deo, quòd ordinatam ac definitam ab eo poteſtatem contemnit: ſecundò à deſpectis Principibus. Vide autem & lucrum à Principibus exceptum, prohibent malos, exhortantur probos, cùm ipſos honorent & admoneant ad virtutem. Oportet ergo ipſos ſuſcipere etiam ob id, quia Dei miniſtri ſunt, voluntati Dei obſequentes, & tertiò quòd proprijs relictis, communium curam habeant, proximorum vtilitati incumbentes, & propria requie poſtpoſita, laborem pro illis ſuſcipiant. Quis hos, ſi nullus etiam ſubeſſet timor, ex ipſa iudicij conſcientia non veneraretur, & patrum ac præceptorum loco haberet?

Theophylactus. 900.

Ad caput 13. ad Romanos: *Non eſt poteſtas niſi à Deo.* Quid ais? Omniſne princeps vel magiſtratus à Deo electus eſt? Non hoc dico, inquit Paulus, neque de omnibus & ſingulis principibus vel magiſtratibus mihi nunc ſermo eſt, ſed de re ipſa. Nam principatus eſſe, & alios quidem magiſtratu fungi, alios verò in magiſtratibus ſubdi, neque ſurſum, neque deorſum omnia miſceri, Dei ſapientiæ dico opus eſſe. Non dixit, non eſſe Principem: ſed non eſſe poteſtatem, niſi à Deo. Quare de ipſo magiſtratus officio hic diſſerit, &c. Poteſtates à Deo ordinatæ ſunt: cuiuſmodi & patris erga filium, & mariti erga coniugem contemplaberis, aliaſque vniuerſas, vt in animalibus, veluti apum, gruum, & piſcium, &c. Deo etiam placet, vt ipſius miniſtris tributa pendatis: Vult enim Deus pacem in Repub. verſari, nec non virtutem; vitium autem profligari. Atque in hoc Principes miniſtrant voluntati Dei, pro communi conſtitutione, & ſalute laborantes, inque idipſum perſeueranter incumbentes, vt nos in pace, ac tranquillitate ætatem ſuam quiſque tranſigamus. Siquiſquam malè magiſtratu ſuo, & publica functione abutatur, id nihil aduerſus rei ipſius pulcherrimæ elegantiam facit. Irrefragabiliter igitur debes impoſitam tibi erga magiſtratum gratitudinem ac benenolentiam. Redde quod debes ijs, quibus varij magiſtratus ſunt commiſſi: cui tributum debetur, ſiue exactio, capitumve cenſus, ei tributum da; cui vectigal, vectigal, vel pro terra cenſum. Nec ſolùm pecunias reddite, ſed timorem etiam, hoc eſt reuerentiam & verecundiam, atque eximium honorem, &c. Neceſſum eſt ſubdi & obedire, non ſolùm vt non experiaris iram Dei & magiſtratus tanquam immorigerus, & crucieris, puniariſve intolerabiliter; verùm etiam vt ne videaris expers eſſe conſcientiæ, mente & ratione vacare, ingratus nimirum erga benefactorem. Plurimum enim proſunt Rebuſpublicis magiſtratus. Per ipſos enim vita noſtra & victus conſiſtit, qui niſi diuinitus ſuo fungerentur officio, iam olim omnia periiſſent, potentioribus imbecilliores deuorantibus. Conſcientia igitur tua perſuadeat tibi, vt ſuo honore tanta tibi bona donantes nunquam non digneris. Ideo enim & tributa præſtas.

In Matth. cap. 22. In corporalibus & in externis obediendum eſt regi: in internis autem & ſpiritualibus, ſoli Deo.

Simeon Metaphraſtes. 970.

De ſancta Melana: De obedientia autem, & quòd oporteat magiſtratibus parere, hæc quoque addit: Etiam in ijs, quæ ad vitam mundanam pertinent,

nent, hoc est quod omnia maximè continet; & quod imperare quidem decet Imperatorem, parere autem eum, qui est ei subiectus. Et si hoc sustuleris, ordinem quoque sustulisti, & cum nominibus res quoque confudisti.

Oecumenius. 1050.

Ad cap. 13. ad Rom. Omnem animam instruit, siue sacerdos sit quispiam, siue monachus, siue Apostolus, vt magistratibus subdantur. Nam hæc subiectio non euertit pietatem. *Non est enim potestas.)* Non hæc de quocunque dicit principe, sed de ipso principatu. Quoniam enim honoris ac conditionis æqualitas in omnibus seditiosa res erat, Deus potestates admixit.

Euthymius. 1080.

Ad Colos. 1. Est diuinæ sapientiæ opus, vniuersum orbem in principes atque subditos distinxisse. Reges autem, & principes, & iudices appellat, eò quod dominantur, regunt, & iudicant. *Laudatis enim, inquit, Dominus:* vos quidem, quia præfecti & præcellentes estis: populi verò, quia studio & curæ atque solicitudini superiorum à Deo donati sunt. Vna autem omnes id facite: quoniam ex hac ratione rerum varietate ordinem quendam Deus in humano genere constituit. Verùm quod principes imperent & dominentur, diuinum quidem opus est, hoc est, à Deo datum: quod verò malè imperent, hoc ad ipsorum Principum pertinet peruersitatem. Quidam modo, quòd praui homines ad imperium deueniant, malignè agentes praui ipsi homines in causa sunt.

Theophylactus in Nouum Testamentum. Quod imperio caret, confusionem: quod multorum regitur imperio, seditionem: & merito etiam imperio vacans, atque ideo confutatum.

Theodulus. 1200.

Ad cap. 13. ad Rom. Ne se deteriores vilioresque reddi Christi serui arbitrentur, si potestatibus subijciantur, ostendit, quòd necessarium sit obtemperare, & non reluctari, neque inobedientem esse quempiam magistratui. Qui enim istud attentauerit, Deo resistit, qui condidit instituitque magistratus. Eam autem ob rem dixit, Dei eam esse ministram ad bonum: quandoquidem ministret, ac inseruiat Dei voluntati, cùm bonos laudibus euehens, tum malos puniens: hinc te ad bonum etiam impellit. Non igitur Princeps, aut magistratus, metus tibi causa est, sed scelerata tua vita.

Demetrius Cydonius. 1280.

De contemnenda morte. Non reperies Respub. leonum, aut elephantorum, aut aliorum animalium: sed ciuitates solorum hominum sunt opera, in quibus sapientiæ suæ inuenta, & mutua beneficia deponunt: atque his alij leges præscribunt, alij dicto sunt audientes. Ac à subditis honores & tributa principibus penduntur, quæ virtutis & inferiorum curæ præmia sunt: principes autem assiduam eorum solicitudinem, qui ipsis parent, perpetuamque prouidentiam conferunt: quam tantam præ se ferunt, vt bonus & iustus princeps suopte periculo salutem alijs præstet, & multi pro patriæ defensione occubuerint.

Hieremias Constantinopolitanus. 1580.

Respons. 1. cap. 16. Quantum ad decimum sextum caput attinet, in quo dicitur non esse prohibitum Christianis imperare alijs, iudicia exercere legitima, & cætera ciuilia munera administrare: dicimus nos oportere obedire omni magistratui, & potestati, non modò bonis, sed etiam prauis, & ipsorum decreta mandataque obseruare diligenter.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis. 100.

Ex epist. ad Thessalonicenses cap. 8. Principi Stephano etiam obedire debetis in omnibus: quia Princeps vobis a Deo constitutus est, à quo omnis potestas & paternitas in cælo & in terra originem & fortitudinem sumpsit.

Tertullianus 200.

Ad Scapulam cap. 2. Christianus nullius est hostis, nedum Imperatoris, quem sciens à Deo suo constitutum, necesse est, vt & ipsum diligat, & reuereatur, & honoret, & salutem velit, cum toto Romano imperio, quousque seculum stabit: tam diu enim stabit. Colimus ergo & Imperatorem sic, quomodo & nobis licet, & ipsi expedit, vt hominem à Deo secundum, & quicquid est, à Deo consecutum, & solo Deo minorem. Hoc & ipse volet: sic enim omnibus maior est, dum solo vero Deo minor est. Sic & ipsis Deus maior est, dum & ipsi in potestate sunt eius. Itaque & sacrificamus pro salute Imperatoris, sed Deo nostro & ipsius: sed quomodo præcepit Deus, pura prece. 2. Thes. 2

In Apologetico cap. 30 Nos pro salute Imperatoris Deum inuocamus æternum, Deum verum, Deum viuum, quem & ipsi Imperatores propitium sibi præter cæteros malunt.

Cap. 31. Sed etiam nominatim atque manifestè: *Orate, inquit, pro regibus, pro principibus & potestatibus, vt omnia tranquilla sint.* Vobiscum enim concutitur imperium, concussis etiam cæteris membris eius, vtique & nos (licet extranei à turbis æstimemur) in aliquo loco casus inuenimur. 1. Tim. 2

Ad Fortunatianum cap. 15. Igitur quod attineat ad honores Regum vel Imperatorum, satis præscriptum habemus in omni obsequio esse nos oportere, secundùm Apostoli præceptum, subditos magistratibus & principibus & potestatibus, sed intra limites disciplinæ, quoulque ab idololatria separamur. Propterea enim & illud exemplum trium fratrum præcurrit, qui aliàs obsequentes erga Regem Nabuchodonosor, honorem imaginis eius constantissimè respuerint. Rom. 13. Dan. 3.

Cyprianus. 250.

De Baptismo Christi, & manifestatione Trinitatis: Scribæ & Pharisæi, in cathedra Mosi sedentes, dum agunt quæ ad cathedram pertinent, per omnia plenitudine potestatis vtuntur, & officium, non vita tantùm affectibus honoratur.

Lib. 3. testimoniorum ad Quirinum cap. 38. Seruum Dei innocentem esse debere, ne incidat in pœnam secularem, epistola Pauli ad Romanos monet: *Vis non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa.* Rom. 13.

Ambrosius. 370.

Ad cap. 5. Luc. Magnum quidem est & spirituale documentum, quo Christiani viri sublimioribus potestatibus docentur debere esse subiecti, ne quis constitutionem regis terreni putet esse soluendam. Si enim censum Filius Dei soluit, quis tu taurus es, qui non putes esse soluendum? Et ille censum soluit, qui nihil possidebat: tu autem, qui seculi sequeris lucrum, cur seculi obsequium non recognoscis? Rom. 13. Matt. 17

Optatus Milevitanus. 370.

Lib. 3 Meritò Paulus docet orandum esse pro Regibus ac potestatibus, etiamsi tales esset Imperator, qui gentiliter viueret.

Hiere-

Hieronymus. 390.

Ad cap. 3. ad Titum: Paulus docet credentes principatibus & potestatibus debere esse subiectos: sed quia dixerat, *Admone illos principatibus ac potestatibus subditos esse:* poterat his, qui tormenta formidant, occasio ad negandum dari, dum iuxta Apostoli dictum, se assererent principatibus ac potestatibus esse subiectos, & facere quod iuberent, propterea subiecit. *Obedire ad omne opus bonum.* Si bonum est, quod præcipit Imperator ac præses, iubentis obsequere voluntati: si verò malum, & contra Deum sapit, respondе ei illud de actibus Apostolorum: *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.* Act. 5.

Augustinus. 400.

Epist. 48. ad Valentinum: *Non est potestas nisi à Deo, &c.* Siue enim potestas veritati faciens aliquem corrigat, laudem habet ex illa, qui fuerit emendatus: siue inimica veritati in aliquem sæuiat, laudem habet ex illa, qui victor fuerit coronatus.

Epist. 54. ad Macedonium: Nec ideò sanè frustra instituta sunt, potestates regis, ius gladij cognitoris, vngulæ carnificis, arma militis, disciplina dominantis, seueritas etiam boni patris. Habent ista omnia modos suos, causas, rationes, vtilitates. Hæc cùm timentur & coercentur mali, & quietius inter malos viuunt boni: non quia boni pronuntiandi sunt, qui talia metuendo non peccant: veruntamen non inutiliter etiam metu legum humana coercetur audacia.

De Ciuitate Dei lib. 5. cap. 21. Non tribuamus dandi regni & imperij potestatem nisi Deo vero, qui dat felicitatem in regno cælorum solis pijs: regnum verò terrenum & pijs, & impijs, sicut ei placet, cui nihil iniustè placet. Qui Mario, ipse Caio Cæsari: qui Augusto, ipse & Neroni: qui Vespasianis, vel patri, vel filio, suauissimis Impp ipse & Domitiano crudelissimo. Et ne per singulos ire necesse sit, qui Constantino Christiano, ipse & Apostatæ Iuliano. Hæc planè vnus Deus, & verus regit, & gubernat, vt placet. Etsi occultis cautis, nunquid iniustis?

In expositione quarundam propositionum ex epistola ad Romanos, propos. 72. Quòd autem Apostolus ait: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi à Deo,* rectissimè admonet, ne quis ex eo, quòd à Domino suo in libertatem vocatus est, factus Christianus, extollatur in superbiam, & non arbitretur in huius vitæ itinere seruandum esse ordinem suum, vt potestatibus sublimioribus, quibus pro tempore rerum temporalium gubernatio tradita est, existimet non se esse subdendum. Cùm enim constemus ex anima & corpore, quamdiu in hac vita temporali sumus, etiam rebus temporalibus ad subsidium huius vitæ degendæ vtamur: oportet nos ex ea parte, quæ ad hanc vitam pertinet, subditos esse Potestatibus, id est hominibus res humanas cum aliquo honore administrantibus. Ex illa verò parte, qua credimus Deo, & in regnum eius vocamur, non nos oportet esse subditos cuiquam homini, idipsum in nobis euertere cupienti, quod Deus ad vitam æternam donare dignatus est. Si quis ergo putat, quoniam Christianus est, non sibi esse vectigal reddendum, aut tributum, aut non esse exhibendum, honorem debitum eis, qui hæc curant, potestatibus, in magno errore versatur. Item si quis putat se esse subdendum, vt etiam in sua fide habere potestatem arbitretur eum, qui temporalibus administrandis aliqua sublimitate præcellit, in maiorem errorem labitur. Sed modus iste seruandus est, quem Dominus ipse præscribit, vt reddamus *Cæsari, quæ Cæsaris sunt: & Deo, quæ Dei sunt.* Quamquam enim ad illud regnum vocemur, vbi nulla erit potestas eiusmodi: in hoc tamen interim dum agimus, donec perueniamus ad illud seculum, vbi sit euacuatio omnis principatus, & potestatis, conditionem nostram pro ipso rerum humanarum ordine toleremus, nihil simulatè facientes, & in eo ipso non tam hominibus, quàm Deo, qui hæc iubet, obtemperantes. Rom. 13.

Propositione 74. Quod autem ait: *Ideoque necessitati subdi estote:* ad hoc valet, vt intelligamus, quia necesse est propter hanc vitam subditos nos esse oportere, non resistentes, si quid illi auferre voluerint, in quo sibi potestas data est de temporalibus rebus, quæ quoniam transeunt, ideo & ista subiectio non in bonis quasi permansuris, sed in necessarijs huic tempori constituenda est: tamen quoniam dixit: *Necessitati subditi estote,* ne quis non integro animo, & pura dilectione subditus fieret huiusmodi potestatibus, addidit, dicens: *Non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam:* id est, non soltùm ad iram euadendam, quod potest etiam simulatè fieri: sed vt in tua conscientia certus sis, illius dilectione te facere, cui subditus fueris iussu Domini tui, qui *omnes vult saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire.* 1. Tim. 2.

Lib. 3. Confessionum cap. 8. Generale pactum societatis humanæ est obedire regibus suis.

Innocentius Primus. 406.

Epistola 2. ad Exuperium cap. 3. Quæsitum etiam est super his, qui post baptismum administrauerunt, & aut tormenta sola exercuerunt, aut etiam capitalem protulerunt sententiam. De his nihil legimus à maioribus definitum. Meminerant enim à Deo potestates has fuisse concessas, & propter vindictam noxiorum gladium fuisse permissum, & Dei esse ministrum, vindicem in huiusmodi datum. Quomodo ergo reprehenderent factum, quod auctore Deo viderent esse concessum.

Leo Primus. 450.

Epist. 82. ad Iuuianum Coensem Episcopum: Ad imperialem pertinet potestatem, vt perturbatores Ecclesiæ, pacis, & Reipub. quæ Christianis principibus merito gloriatur, inimici solicitius comprimantur, &c. Vt autem Imperialis est potestatis tumultus publicos, ac seditiones sacrilegas seuerius coercere: ita auctoritatis est sacerdotalis monachis prædicandi aliquam contra fidem licentiam non præbere, &c.

Sedulius. 460.

Ad cap. 13. ad Romanos: Quia pro tua solicitus est quiete, quoniam futurum iudicium Deus statuit, & nullum perire vult in hoc seculo, rectores ordinauit, vt terrore interposito hominibus velut pædagogi sint, erudientes illos quos seruent, ne in pœnam futuri iudicij incidant.

Prosper. 460.

Epigrammate 34.

Reddendum est quicquid mundi bene postulat ordo,
Propositumque pie non violat fides.
Mitibus, & sanctis nulla est spernenda potestas:
A Equum seruire est Regibus, & dominis.
Vt Christi famulis ad verum profit honorem
Dilexisse bonos, & tolerasse malos.

Salonius. 480.

Explicatione in Parabolas Salomonis: Nunquid Christus omnibus tyrannis impijs & principibus dat regnum & imperium? Non vtique. Veruntamen ipso permittente impij reges & principes suscipiunt regna vel imperia, iuxta illud Iob: *Permittit regnare hypocritam propter peccata populi.* Iob 34.

Symmachus Papa. 500.

Apologetico aduersus Anastasium Imperatorem. Ve-

rùm tu, si Romanus Imperator es, etiam gentium Barbarorum legationes debes clementer admittere. Si Christianorum princeps es, qualiscunque Præsulis Apostolici debes vocem patienter audire. Nos quidem potestates humanas suo loco suscipimus, donec contra Deum suas non èrigunt voluntates. Cæterùm si omnis potestas à Deo est, magis ergo quæ rebus est præstituta diuinis. Defer Deo in nobis, & nos deferemus Deo in te. Cæterùm si non deferas, non potes eius vti priuilegio, cuius iura contemnis, &c.

Hormisda. 518.

Epistola 22. ad Iustinum August. Significastis nolentibus & recusantibus vobis imperij pondus impositum: qua ratione electos suos cælesti constat esse iudicio, secundùm Apostolum dicentem: *Non est potestas, nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt.* Superest, vt à Deo electi, sicut & credimus, Ecclesiæ, quam laborare cernitis, manus vestræ solatia porrigatis.

Primasius. 540.

Ad caput 13. ad Romanos: *Omnis anima potestatibus,* &c.) Hæc causa aduersum illos, qui se putabant ita debere libertate Christiana vti, vt nulli aut honorem deferrent, aut tributa redderent: quibus ita dicit, vt eos humiliet.

Gregorius Magnus. 590.

In lib. 1. Regum cap. 10. A regibus quidem defendendi sunt subditi, non bonis proprijs spoliandi: auxilium præstare subiectis debent: agros, vineas, & oliueta auferre non debent.

Lib. 4. epist. 52. Ad hoc diuinæ dispensationis prouisio gradus diuersos & ordines constituit esse distinctos, vt dum reuerentiam minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent, vera concordiæ fieret ex diuersitate contextio, & rectè officiorum gereretur administratio singulorum. Neque enim vniuersitas alia poterat ratione subsistere, nisi huiusmodi magnus eam differentię ordo seruaret. Quia verò quęque creatura in vna eademque qualitate gubernari vel viuere non potest, cælestium militiarum exemplar nos instruit, quia dum sunt Angeli, & sunt Archangeli, liquet quòd non æquales sunt, sed in potestate & ordine, sicuti nostis, differt alter ab altero.

Lib. 7. epist. 120. Summum in regibus bonum est iustitiam colere, ac sua cuique iura seruare, & subiectis non sinere quod potestatis est fieri, sed quod æquum est custodire.

Isidorus Hispalensis. 620.

De Summo bono lib. 3. cap. 49. Dedit Deus principibus præsulatum pro regimine populorum, & illis eos præesse voluit, cùm quibus vna est eis nascendi moriendique conditio. Prodesse ergo debet populis principatus, non nocere: nec dominando premere, sed condescendendo consulere, vt verè sit vtile hoc potestatis insigne, & dono Dei pro tuitione vtantur membrorum Christi. Membra quippe Christi fideles sunt populi, quos dum ea potestate, quam accipiunt, optimè regunt, bonam vtique vicissitudinem Deo largitori rependunt.

Concilium Toletanum Sextum. 638.

Cap. 13. Qui primatu dignitatis atque reuerentiæ vel gratiæ ob meritum in palatio honorabiles habentur, his à iunioribus modestus honor per omnia deferatur. Quin etiam minores à senioribus & dilectionis amplectantur affectu, & vtilitatis imbuantur exemplo.

Concilium Toletanum Duodecimum. 685.

Cap. 1. Vnde his cognitis atque præscitis seruiendum est Deo cæli, & prædicto principi nostro Erigio Regi, eiúe pia deuotione obsequendum, & promptissima voluntate agendum, & enitendum, quicquid eius saluti proficiat, quicquid gentis suæ vtilitatibus, & patriæ consuluerit. Vnde non erit iam deinceps aut ab anathematis sententia alienus, aut à diuinæ animaduersionis vltione securus, quisquis contra salutem eius deinceps aut erexerit vocem, aut commouerit eadem, aut quamcunque quæsierit lædendi vltionem.

Beda. 700.

Ad cap. 12. Marci: Quòd ait: *Reddite Cæsari quæ sunt Cæsaris,* nummum, tributum, & pecuniam, *& quæ sunt Dei Deo,* decimas, primitias, oblationes ac victimas sentiamus: Quomodo & ipse reddidit tributa pro se, & Petro, & Deo quæ Dei sunt reddidit, Patris faciens voluntatem.

Alcuinus. 750.

Præfatione in libros de sancta Trinitate ad Carolum Magnum: Dum dignitas imperialis à Deo ordinata, ad nil aliud exaltata esse videtur, nisi populo præesse & prodesse: proinde datur à Deo electis potestas & sapientia. Potestas, vt superbos opprimat, & defendat ab improbis humiles: sapientia, vt regat & doceat pia solicitudine subiectos, &c. Principem populi Christiani cuncta scire & prædicare, quæ Deo placent, necesse esse, notissimum est. Neque enim quemquam magis decet vel meliora nosse, vel plura, quàm Imperatorem, cuius doctrina omnibus prodesse debet subiectis.

Haymo. 820.

Ad cap. 13. ad Rom. Omnis potestas, siue maior, siue minor, quæ hominibus præstatur, aut ex voluntate Dei, aut ex permissione constituta est, sicut dicitur per Salomonem: *Per me Reges regnant, & principes decernunt iustitiam.* Si autem quærimus, quare hæ potestates ordinatæ sint, id dicendum, quòd genus humanum bestiale effectum, belluino more contra se cœpit sæuire, in tantum, vt primi parentis filius in fratrem consurgens interfecerit eum. Bestiarum enim est & homines discerpere, & se inuicem lacerare, atque deuorare. Hac de causa omnipotens Deus bestialibus hominibus principes præposuit: vt eorum terrore acerbitas animorum illorum reprimeretur. Prou. 8.

Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Siue bona sit illa potestas, siue mala quicunque ei resistit, subtrahendo seruitium ab ea, denegando tributum, & honorem non præbendo, quem ei debet præbere, Dei ordinationi resistit & dispositioni, cuius ordinatione illi principantur.

Concilium Parisiense. 829.

Libro 2. cap. 8. Constat potestatem regalem omnibus sibi subiectis, secundùm æquitatis ordinem, consultum ferre debere, & idcirco oportet, vt omnes subiecti fideliter, & vtiliter, atque obedienter eidem pareant potestati: quoniam *qui Potestati à Deo resistit, ordinate Dei vtique ordinationi,* iuxta Apostoli documentum, *resistit.* Sicut enim subiecti à Rege sibi volunt piè & iustè opitulari: ita specialiter ei primùm ad salutem animæ suæ procurandam, deinde generaliter ad honestatem & vtilitatem regni, secundùm Dei voluntatem disponendam, atque ministrandam, indissimulanter atque irretractabiliter solatium oportunum debent exhibere. Quod cùm faciunt, & diuinum præceptum adimplere, & fidem regi debitam euidenter probantur conseruare. Huiusmodi ergo obsequium à subiectis regiæ potestati impendi debere, & legalia præcepta apertè testantur, & Dominus in Euangelio admonet, dicens: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari,* &c. Rom. 13. Matt. 22.

Consi-

Concilium Meldense. 843.

Cap. 15. Si quis potestati regiæ, quæ non est, iuxta Apostolum, nisi à Deo, contumaci & inflato spiritu contra auctoritatem & rationem pertinaciter contradicere præsumpserit, & eius iustis, & rationabilibus imperijs secundùm Deum & auctoritatem Ecclesiasticam, ac ius ciuile, obtemperare irrefragabiliter noluerit, anathematizetur. Rom 13.

Remigius Antissiodorensis. 880.

Ad Psalm. 88. Principes maiori potentia subdi debent Deo, quàm subditi: quia maior vis Domini apparuit in conuersione regum, quàm in conuersione pauperum.

Altercatio Synagogæ & Ecclesiæ. 880.

Cap. 13. Quòd Dux Moses & Aaron sacerdos populo prælati sunt, significat quòd in præsenti Ecclesia semper Regum, Ducum, & Consulum defensione indigeat sacerdotalis sanctitas: & cùm sibi conueniunt sacerdotes & reges, nihil tutius: cùm dissentiunt, nihil pernitiosius.

Radulphus Flaviacensis. 950.

Lib. 3. in Leuit. cap. 4 Deo peccatorem punire præcipiente, humana clementia inobedientia potius & contumacia dicenda est. Hinc est quòd Abrahàm, qui Deo iubente nec dilecto filio pepercit, tantam apud ipsum gratiam adeptus est. Econtra verò Saul, qui contra imperium Domini pepercit peccatoribus Amalech, ad quos delendos missus fuerat, de regno dejectus est. Gen. 22. 1. Reg. 15

Petrus Damianus. 1050.

Epistola ad Carolum: Rex præcingitur gladio, vt hostibus Ecclesiæ munitus occurrat: item sub lance iustitiæ negotia debet terrena dirimere, &c. Constitutus est vt nocentes atque scelestos legalium sanctionum censura coerceat.

Epistola ad Henricum Regem: Ad hoc puto te vniuersalis orat Ecclesia, vt & labor tuus ei quietem pariat, & orationibus illius gloria tibi vniuersalis atque triumphalis accrescat.

Radulphus Ardens. 1060.

Dominica 23. post Trinitatem: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.*) Ita responsum temperat, vt nec contra Legem, nec contra secularem potestatem dicat. In quo præcipit, quòd tributa potestatibus reddi debent, sicut decimæ, & oblationes Deo. Ipse quippe ordinauit potestates, & iura regnorum. Vnde & præcipit Samueli, vt diceret Israelitis ius regni. Quin ipse etiam cum Petro reddidit tributum Cæsari, cùm propter vitandum scandalum, tum propter exemplum, ostendens bene reddere eos, qui debent, cùm ipse reddidit, qui non debebat. Et Apostolus: *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Et alibi: *Reddite cui honorem, honorem: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.* Est enim officium iustitiæ vnicuique quod suum reddere. Rom. 13.

Anselmus Cantuariensis. 1080.

Ad caput 13. *ad Romanos:* Rectè admonet, ne quis ex eo, quòd in libertatem vocatus est, factusque Christianus, extollatur in superbiam, & non arbitretur in huius vitæ itinere seruandum esse ordinem suum, & potestatibus, quibus pro tempore rerum temporalium gubernatio tradita est, non se putet esse subdendum. Cùm enim constemus ex anima & corpore, & quamdiu in hac vita temporali sumus, etiam rebus temporalibus ad subsidium eiusdem vitæ vtamur, oportet nos ex ea parte, quæ ad hanc vitam pertinet, subditos esse potestatibus, id est, res humanas cum aliquo honore administrantibus. Ex illa verò parte, qua Deo credimus, & in regnum eius vocamur, non debemus subditi esse cuiquam homini, idipsum in nobis euertere cupienti, quod Deus ad vitam æternam donare dignatus est. Si quis ergo putat, quoniam Christianus est, non sibi esse vectigal reddendum, siue tributum, aut non esse exhibendum honorem debitum ijs, quæ hæc curant, potestatibus, in magno errore versatur. Item si quis sic se putat esse subdendum, vt etiam in suam fidem habere potestatem arbitretur eum, qui temporalibus administrandis aliqua sublimitate præcellit, in maiorem errorem labitur. Sed modus iste seruandus est, quem Dominus ipse præcepit, vt *reddamus Cæsari, quæ sunt Cæsaris: & Deo, quæ Dei sunt.* Quamuis enim ad illud regnum vocati simus, vbi nulla erit potestas eiusmodi: in hoc tamen itinere conditionem nostram pro ipso rerum humanarum ordine debemus tolerare, nihil simulatè facientes, & in hoc non tam hominibus, quàm Deo, qui hoc iubet, obtemperantes. Matt. Luc. 2

Bruno Carthusianus. 1080.

Ad caput 13. *ad Romanos:* Verè omnis homo debet subdi principibus: Nam non est aliqua potestas, seu bona, seu mala, nisi à Deo: nec sic à Deo, vt hoc nolens permittat: *Quia quæcunque sunt, sunt à Deo ordinata.*

Ivo Carnotensis. 1100.

Epist. 241. *ad Lodoicum Francorum Regem:* His documentis instructi, quotidianis precibus pro honestate vestra & salute Dei clementiam imploramus, vt in manu vestra Francorum regnum dirigat, & in electorum numero vos ascribat.

Epist. 250. Interim respondeo, vt quæcunque pactio inter te fuerit & Comitem, semper honorem ei deferas, & notam ei infamiæ non opponas. Sic enim dicit Apostolus: *Cui honorem, honorem: cui timorem, timorem.* Et alibi: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Sic Dauid, quamuis Rex futurus, Saul perfido Regi honorem detulit. Et cùm aliquando esset ei opportunitas eum occidendi, oram tantummodò chlamydis eius incidit, & de hoc tantillo pœnitentia ductus, cor suum percussit. Et quamuis eum persequeretur, semper honorauit viuum, & planxit defunctum. A talibus ergo exemplum accipe, & ea quæ sunt pacis ac fidelitatis erga dominum imitare. Si quam verò ab eis iniuriam expostulas, rationibus vtere, verba probrosa & contumeliosa dimitte, ne verba superba interminabile odium generent, cùm superbia humiliet, humilitas exaltet. Rom. 13. 1. Reg.

Hugo Victorinus. 1130.

De Sacramentis fidei lib. 2. parte 2. cap. 8. Secularis potestas iustitiam exercere debet, legum instituta sequens, & nihil præter iustitiam, & veritatem approbans in iudicando: secularis autem potestas caput habet regem, siue Imperatorem, ab illo per subiectas potestates, Duces, & Comites, & præfectos, & magistratus alios descendens: qui tamen omnes à prima potestate auctoritatem sumunt in eo, quod subiectis prælati existunt.

Cap. 9. Habet autem potestas secularis ornamenta quædam dignitatis suæ, quibus & excellentia ordinis ostenditur, & sacramentum ministerij figuratur. Annulus fidem, armilla bonam operationem, sceptrum iustitiam, gladius vindictam, purpura reuerentiam, diadema gloriam designat.

Bernardus Abbas. 1130.

Epist. 170. Si totus orbis aduersum me coniuraret, vt quippiam mohar aduersum regiam maiestatem, ego tamen Deum timerem, & ordinatum ab eo regem offendere temerè non auderem. Nec enim ignoro vbi legerim: *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Rom 13.

Petrus Blesensis. 1160.

Epist. 80. Mihi videtur non absurdum, si domino

Regi,

1. Pet. 2. Regi, iuxtà Apoſtolum, *tanquam præcellenti honorem & obſequium exhibeas.* Regibus enim non ſolùm bonis & honeſtis, ſed etiam diſcolis, in omni humilitate, & reuerentia cenſeo ſeruiendum.

Ioannis Saliſberienſis. 1160.

Libro 4. Polycrat. de curialibus negotijs cap. 2. Publicæ vtilitatis miniſter, & æquitatis ſeruus eſt princeps, & in eo perſonam publicam gerit, quòd omnium iniurias & damna, ſed & crimina omnia æquitate media punit. Virga quoque eius & baculus, adhibita moderatione ſapientiæ contractus omnium & errores ad viam reducit æquitatis: vt meritò poteſtati Spiritus congratuletur, dicens: *Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.* Sed & clypeus eius fortis quidem, ſed infirmorum clypeus eſt, vt qui malignantium iacula pro innocentibus potenter excipiat. Officium quoque eius illis, qui minimum poſſunt, plurimum prodeſt, & illis, qui nocere deſiderant, plurimum aduerſatur. *Non ergo ſine cauſa gladium portat,* quo innocenter ſanguinem fundit, vt tamen vir ſanguinum non ſit, & homines frequenter occidat, & non incurrat nomen homicidij vel reatus.

Lib. 6. Polyc. cap. 24. Etſi in officio virtutum ſit remiſſior principatus, colendus eſt tamen: & ſicut apes in humeris regem ſuum attollunt, ita ſubiecti, quos pedes & membra eſſe prædiximus, dummodo vitijs pernitioſus non ſit, omnimodum exhibeant famulatum. Nam etſi laboret vitijs, ferendus eſt, tanquam in quo ſalutis auſpicia prouincialibus extant:

——— *Rege incolumi mens omnibus vna:*
Amiſſo rupêre fidem.

Guilhelmus Pariſienſis. 1230.

Lib. 1. de Sacramentis: Si amouerimus ab hominibus doctrinam, & diſciplinam, & flagella, & correctiones, atque iuſtitias, & vindictas, quę irrogantur per principes & potentes, & eos abſque iugo, & reprehenſione viuere ſuſtinuerimus, non homines vita & moribus, ſed ſylueſtres belluæ apparebunt.

Alexander Alenſis. 1230.

Part. 3. quæſt. 137. memb. 3. Per poteſtatem homo Dei vicem gerit, & ſine poteſtate ordinaria non regitur vniuerſitas, & ideo ei per ſe debetur reuerentia.

Iacobus Vitriacus. 1230.

Dominica in Sexageſima: Iudex ſecularis, qui non ſine cauſa gladium portat, aliquando poteſt & debet gladio materiali putrida membra reſecare, exercendo iuſtitiam in malefactores.

Albertus Magnus. 1240.

In lib. 2. Sententiarum, diſt. 44. Duplex eſt poteſtas, ſcilicet ordinata ſecundùm gradus poteſtatis Eccleſiæ, vel ciuilis iuris: & huic poteſtati non eſt reſiſtendum quoad obedientiam. Eſt enim poteſtas vſurpata, quæ eſt poteſtas miniſtri, quo credit nos Dominus, & huic non eſt reſiſtendum, quoad hoc, quòd non ſuſtineamus, ſi Dominus velit: ſed bene poſſumus reſiſtere, quoad obedientiam, ſi poſſumus. Talium enim poteſtas iniqua eſt, & iniquitati ſemper eſt reſiſtendum: ſi tamen Dominus velit, flagellum ſuſtinendum eſt.

Thomas Aquinas. 1250.

De regimine principum lib. 1. cap. 8. Rex populum gubernando miniſter Dei eſt, dicente Apoſtolo Rom. 13. *Quòd omnis poteſtas à Domino Deo eſt, & quòd eſt miniſter Dei, vindex in iram ei, qui male agit.*

Lib. 2. cap. 15. Reges & principes vices Dei gerunt in terris, per quos Deus mundum gubernat, ſicut per cauſas ſecundas. Vnde & Samuel Propheta, ſpretus in dominio, cùm querelam proponeret coram Deo, reſponſum habuit, *quòd non ipſum Iſrael tunc populus ſpreuerat, ſed Deum,* cuius vices gerebat. Et in Prouerbijs dicitur: *Per me Reges regnant.*

1. Reg. 8. Prou. 8.

Bonauentura. 1260.

Libro de Eccleſiaſtica Hierarchia parte 2. In omnibus debent reges & principes ſeculares ſanctas & cæleſtes intueri poteſtates: ſcilicet vt ſapienter regant, ordinatè viuant, & potenter malum reprimant, & vindicent, innocentibus parcant, & iniuriam fieri perſonis miſeris non permittant: vt etiam de ſuſcepta poteſtate non ſuperbiant, ſed potius humilibus condeſcendant. Iſtæ conditiones in habentibus poteſtatem requiruntur: quia huiuſmodi reges & principes à Deo recepiſſe poteſtatem huiuſmodi dignoſcuntur, &c. Poteſtas Regum & principum inter homines à Domino eſt ordinata, vt ipſorum metu malorum audacia refrenetur: quæ quidem tantum inualeſceret, vt ſi non reſiſteret poteſtas publica, etiam humana ſocietas penitus diſſiparetur.

Iacobus Gennenſis. 1280.

Dominica 23. poſt Trinitatem, Serm. 3. Cæſari debemus reddere tributum & vectigal: Deo autem timorem & honorem. Principi igitur terreno debemus reddere tributum, maximè quando videmus ipſum Rempub. ſtrenuè gubernare. Eſt enim ad inſtar capitis, & cæteri ad inſtar membrorum.

Durandus à Sancto Portiano. 1310.

Lib. 2. diſt. 44. quæſt. 3. Si Chriſtianus legitimè ſubeſt poteſtati ſeculari, certè tenetur obedire in his, ad quæ ſe extendit poteſtas, non ſolùm propter iram, id eſt timorem pœnæ, ſed propter conſcientiam: quia non obediendo *reſiſtit Dei ordinationi,* vt dicitur Rom. 13.

Petrus Bertrandus. 1330.

Tractatu de origine & vſu Iuriſdictionum: Inter Chriſtianos duplex eſt poteſtas, temporalis ſcilicet, & ſpiritualis: ſiue ſecularis, & Eccleſiaſtica: & vtraque eſt à Deo: & ideo vtrique poteſtati ſubſunt Chriſtiani, ſed indifferenter.

Thomas Argentinenſis. 1360.

Lib. 2. diſt. 44. quæſt. 1. art. 4. Omnis principatus à Deo: quia omne bonum à Deo eſt. Sed principatus ſecundùm ſe conſideratus, cùm ſit quidam ordo, ſeu motus ordinatè viuendi, eſt non modicum bonum vniuerſi. Ergo eſt ab ipſo Deo.

Ioannes Gerſon. 1420.

In Compendio Theologiæ, in expoſitione quinti Præcepti: Perſonæ priuatæ, quæ nullam habet iuriſdictionem, & auctoritatem, Deus prohibet occidere: Legi autem, vel miniſtro iuſtitiæ præcipit occidere. Exodi 22. *Maleficos ne patiaris viuere.*

In Regula moralibus, de auaritia: Retinere tributa & ſubſidia rationabiliter introducta peius eſt furto ſimplici in ſubditis. Exigere violenter aut fraudulenter ſubſidia indebita à ſubditis per principem rapina damnata eſt, &c. Omnia ſunt principis, non quidem proprietario iure, nec per ſe, ſed pro neceſſitate Reipublicæ.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De Triumphali Chriſti agone cap. 12. Quòd Dominus prohibuerit cenſum dari Cæſari, falſiſſimum eſt, vnde mentita eſt Iudæorum iniquitas ſibi aduerſus veritatem teſtificantium iniquè. Quum enim interrogaſſet Petrum: *Quid tibi videtur? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel cenſum, à filijs ſuis, an ab alienis? ille, dixiſſet: ab alienis, reſpondit Dominus: Ergo liberi ſunt filij. Vt autem non ſcandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piſcem, qui primus aſcenderit, tolle, & aperto ore eius inuenies ſtaterem, illum ſumẽs da eis pro me & te.* Alio etiam tẽpore, cùm illum tentarent Phariſæi, ſi liceret cenſum dari Cæſari, an non, audierunt: *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.* Minimè igitur prohibuiſſet quaſi illicitum, quod per ſe & Petrum exoluì mandauit, atque ab alijs definiuit eſſe ſoluendum. Matt. 17. Matt. 22.

dum. Quis autem dicere audeat, tributa regia ac vectigalia ciuilia fore prohibita? Non tamen illa deneganda tributa, quæ ad potestatem onera ferenda honestè & non tyrannicè ordinata sunt: quæ si deessent, prorsus dignitates redigerentur ad nihilum. Potestatibus non existentibus, vbi iustitia? vbi ordo? vbi regimen? vbi legum decreta? vbi obedientia subiectorum? Nempe vniuersa prę confusione defluerent. Ad coërcendos ergo malos, timoremq; incutiendum, indisciplinatis dispositæ sunt leges, prælati, principes, atque iudices ordinati. Audi quid Paulus dicat: *Omnis*, inquit, *anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non enim est potestas, nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt, &c.*

Rom.13.

Æneas Syluius. 1450.

Libello de auli corum miseriis: Abfit à me, vt dicam regibus non esse parendum, cùm & Veritas in Euangelio *reddi quæ sunt Cæsaris Cæsari iusserit, & quæ sunt Dei Deo*: cumque ad Romanos Paulus Doctor gentium dicat: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo.* Clamo igitur & ego: Obedite principibus vestris omnes populi: subijcite vos sublimioribus potestatibus, omnes gentes.

Matt.22. Rom.13.

Dionysius Carthusianus. 1460.

Ad caput 22. Matthæi: *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari* vtpote censum, tributum, subiectionem: *& quæ sunt Dei, Deo*: videlicet oblationes, & cætera, quæ in Lege iubentur. Hæc subiectio Iudæorum in temporalibus sub Romanis, non derogauit spirituali libertati, & subiectioni eorum sub Deo.

Ad caput 13. ad Romanos: Omnis homo existens sub alio, subditus sit per obedientiam promptam ac humilem constitutis à Deo principibus secularibusque prælatis. Ideo enim & tributa præstatis, quod est signum subiectionis, &c. *Si malè feceris, time potestatem. Non enim sine causa gladium portat.* Potestas secularis portat gladium materialem, Ecclesiastica spiritualem: vtraque verò habet iudiciariam potestatem, quæ per gladium designatur.

ARTICVLVS SECVNDVS.

IN OMNI MAGISTRATV MONARCHICVM REGIMEN ESSE OPTIMVM.

NEGANT.

Anno post natũ Christum 1530.

VLDARICVS Zvvinglius Contemplationis Isaiæ Prophetæ fœtura prima: *Quis non dicturus est Aristocratiam, atque Democratiam longè præstantiorem esse Monarchia?*

1540.

Martinus Bucerus ad caput 5. Matthæi: *Profectò qui in vnum hominem transferre conantur potestatem, quam quidem Deus, vt rebus humanis maximè conducebat, dispartitus est in plurimos, is* ordinationi Dei resistit, *vt D. Paulus scripsit.*

1550.

Ioannes Caluinus lib. 4. Institut. caput 6. §. 9. *Verùm sit sanè, vt volunt, bonum atque vtile, orbem totum Monarchia contineri, quod est tamen absurdissimum, sed ita sit: nunquam tamen concedam, id ipsum in Ecclesia gubernatione valere.*

Cap. 20. § 8. *Equidem si in se considerentur tres illæ, quas ponunt Philosophi, reiminis formæ, minimè negauerim, vel Aristocratiam, vel temperatum ex ipsa & politia statum, aliis omnibus longè excellere.*

1560.

Hieronymus Wolfius, in Annotationibus in Nicoclem Isocratis, *ex professo Monarchiam improbat.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Ieremiæ 12. *Vers.* 10. Pastores multi demoliti sunt vineam meam, conculcauerunt partem meam: dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis.

Ezechielis 37. 21. Ecce, ego assumam filios Israel de medio nationum, ad quas abierunt: & congregabo eos vndique, & adducam eos ad humum suam. Et faciam eos in gentem vnam in terra in montibus Israel: & rex vnus erit omnibus imperans: & non erunt vltra duæ gentes, nec diuidentur amplius in duo regna. 24. Seruus meus Dauid rex super eos, & pastor vnus erit omnium eorum.

Osea 1. 11. Congregabuntur filij Iuda, & filij Israel pariter: & ponent sibimet caput vnum, & ascendent de terra: quia magnus dies Iezrahel.

Ioannis 10. 16. Et fiet vnum ouile, & vnus Pastor.

ASSE-

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Iustinus. 150.

Ad Gentiles oratione cohortatoria: Homerus sub persona Vlyssis Græcorum exercitum alloquens, ait:

Non bene regnabunt multi, Rex vnicus esto.

Atque equidem ille non bonum esse regimen multorum, sed è diuerso malum, reipsa ostendere constitutum habens, eam ob causam bella illorum propter multitudinem, & prælia, & factiones, & mutuas insidias, passim commemorat. Nam Monarchia, sine vnius imperium pacatum esse consuetit.

Eusebius Cæsariensis. 320.

De Demonstratione Euangelica lib.3.cap.9. Quis nō obstupescat, secum cogitans atque animo versans, non humanum hoc fuisse opus, vel ex eo, quòd nunquam aliàs sub vno Romanorum imperio plurimæ orbis Gentes esse potuerunt, nisi secundùm Iesu tempora? Nam simulac ille admirabiliter ad homines venit, atque inter homines versatus est, etiam res Romanas ad summum peruenisse contigit: quo primùm tempore videlicet Augustus plurimarum gentium Dominus euasit. Id verò fuit cùm & Cleopatra capta est, & Ptolomæorum successio in Agypto dissoluta: atque ex illo in hunc vsque diem, quod ab initio orbis, & ab ipsa, vt ita dicam, hominum origine, steterat Aegypti regnum euersum est. Ex illo quoque Iudæorum natio à Romanis in seruitutem redacta, Syrorum item & Cappadocum & Macedonum, & & Bythyniorum, & Græcorum, ac denique reliquorum omnium, qui Romano imperio cesserunt. Hoc autem non sine Deo, vnà cum doctrina, quæ de Saluatore nostro ferretur, introisse in orbem, quis non fateatur? reputans non facilem Iesu discipulis externarum regionum peregrinationem futuram fuisse, si gentes inter se diuisæ discordesqùe fuissent, neque vllum prorsus ob multiplices principatus inter illas commercium: quibus sanè sublatis principatibus, intrepidi iam atque impunè negotium propositum compleuerunt, cùm supremus Deus & iter illis expeditum, ac facile compararet, & superstitiosorum in ciuitatibus animos, terrore maioris imperij cohiberet. Reputa enim tecum parumper, si nulla res impedimento fuisset ijs, qui errore colendi multos Deos tenebantur, ne doctrinam Christi oppugnarent, quàm multos ante hac ciuiles seditiones, & in vrbibus, & in agris vidisses, quot vexationes, quot bella, non mediocria illa quidem, si superstitiosi illi suæ ipsorum potestatis fuissent, ac penes se ius imperij habuissent? Nunc autem hoc quoque supremi Dei fuit opus, maiori quodam terrore supremæ alicuius potentiæ, proprij verbi inimicos habere iam domitos: Id enim profitere in dies, & apud cunctos homines crescere volebat.

Oratione de Laudibus Constantini: Monarchia certè omnes alias Rerumpub. species, & administrationis modos longè superat. Nam multiplex imperium, quod ex hominibus honore & sensu paribus constat, quodqùe cum Monarchia ex aduerso pugnat, confusionis ac seditionis potiùs, quàm imperij nomen meretur. Quamobrem vt vnus Deus est, non duo, non tres, neque præterea plures: (nam Deorum introducere multitudinem, est reuera Deum tollere:) sic vnus omnium Rex & Imperator, vnum illius verbum, & regia lex vna.

Athanasius. 340.

Oratione contra Idola: Vniuersitatis istius ordine & harmonia necesse est vt animaduertamus, vnum istorum principem esse Deum, eumqúe vnum & non plures. Nam ille dispositionis ordo, & rerum omnium consentiens harmonia, non multos, sed vnum sibi ducem principemqúe esse declarat, nimirum Verbum Dei. Non enim si plures essent rerum naturæ principes, seruaretur eiusmodi vniuersitatis ordo, sed omnia confusa, & inordinata forent, propter multos istos: cum vnusquisque omnia ad suum arbitrium traheret, & cum alieno depugnaret. Vt enim diximus multitudinem numinum nullitatem esse numinum: ita quoque necessum est, multitudinem principum id efficere, vt nullus esse Princeps videatur. Cùm enim quisque alterius regnum tollebat, nullus reliquus conspiciebatur princeps, sed interregnum potius sine capite erat. Vbi autem Princeps non est, ibi prorsus disturbatio nascitur.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Homilia 34. in 1. Corinth. Nam & nobis Deus vnum dedit caput, nempe Adamum. Cur enim non nascimur omnes ex terra? cur non perfectè, sicut ille? vt & partus, & filiorum educationes, & alium ex alio inter nos nasci, nos inter nos colligarent. Propterea neque mulierem fecit è terra. Nam quoniam non sufficisset ad nos incitandos ad concordiam, quòd similiter essemus eiusdem essentiæ, nisi etiam eundem haberemus primum parentem, hoc quoque effecit. Nam si nunc solis disiunctis locis, nos à nobis inter nos existimamus alienos: si nostrum genus duo haberet principia, multo magis hoc fieret. Propterea tanquam ab vno quodam capite ligauit totum corpus humani generis. Et quoniam ab initio videbantur esse duo quidam, vide quomodo rursus eos conglutinat, & in vnum cogit per matrimonium: *Propter hoc,* inquit, *relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, &c.* Deinde vt alterum quidem esset subiectum, alterum verò imperaret (nam quod par est honore solet pugnam inducere) non fuit vt esset populare imperium, sed regnum: & sicut in castris, eundem videris ordinem in vnaquaque domo. Est ergo loco quidem Regis maritus: præfecti autem & legati vxor: tertium autem imperandi locum sortiti sunt filij: deinde postea quartum imperium est seruorum Nam ipsi quoque imperant minoribus, & vnus sæpè ex ijs præest omnibus locum tenens domini: sed tamquam seruus. Et cum eo rursus aliud imperium, alterum mulierum, alterum puerorum. Et ipsis pueris rursus aliud ex ætate, & ex sexu. Non enim in infantibus similiter dominatum obtinet fœmina. Et vbique ferè Deus frequentia fecit imperia, vt omnia maneant in concordia & pulchro ordine. Propterea etiam priusquam genus hominum eductum esset in multitudinem, cum duo soli essent, qui erant primi, alteri quidem iussit imperare, alteri verò parere. Gen. 2.

Homil.34. in epist. ad Hebræos: Magistratum ducem & rectorem non habere malum est, & est argumentum multarum calamitatum, & principium defectus ordinis, & perturbationis, ac confusionis. Nam sicut si chori coryphæum & ducem sustuleris, non erit amplius chorus modò congruus & ordinatus; & si à phalange exercitus amoueris Imperatorem, non erit amplius numerosa & ordinata acies, & si nauigio ademeris gubernatorem, nauem demerges: ita etiam si à grege pastorem abstuleris, omnia euertisti, & deleuisti. Atque malum quidem est magistratus & rectoris defectus.

Theodoretus. 450.

Lib.3. de Angelis: Defectum principatus, & mul-

ritudinem, vt rem maximè noxiam accusamus: Monarchiam verò, hoc est vnius principis potestatem, velut rem optimam laudamus. Eò fit, vt Homericam illam sententiam magnis laudibus efferamus, quæ huiusmodi legem nobis instituit:

οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω,
Εἷς βασιλεύς,
Haud bonares multi domini: Rex vnicus esto,
Et dominus.

Euthymius. 1080.

In Panoplia titulo 1. Quod imperio caret, confusum est: & quod multorum regitur imperio, seditiosum: & idcirco etiam imperio vacans, atque ideo confusum, &c. Nobis illa sententia comprobatur, qua verius asseritur, imperio ac principatu cuncta regi atque administrari.

Nicephorus Callistus. 1300.

Eccles. hist. libro 1. cap. 10. Exijt edictum census ac descriptionis, inuitosque etiam in serena illa tranquillitate pacis, quæ vnius imperio obuenerat, patriam suam quemque petere, ibique censeri ac describi coegit.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Cyprianus. 250.

De idolorum vanitate: Vnus omnium Dominus est Deus. Neque enim illa sublimitas potest habere consortem, cùm sola omnem teneat potestatem. Ad diuinum imperium etiam de terris mutuemur exemplum. Quando vnquam regni societas aut cum fide cœpit, aut sine cruore defijt? Sic Thebanorum germanitas rupta, & permanens rogis dissidentibus etiam in morte discordia: & Romanos geminos vnum non capit regnum, quos vnum vteri cepit hospitium: Pompeius & Cæsar affines fuerunt, nec tamen necessitudinis fœdus in æmula potestate tenuerunt. Nec hoc tantùm de homine mireris, cùm in hoc omnis natura consentiat. Rex vnus est apibus, & dux vnus in gregibus, & in armentis rector vnus: multò magis mundi vnus est rector, qui vniuersa, quæcunque sunt, verbo iubet, ratione dispensat, virtute consummat.

Hieronymus. 390.

Epistola 4. cap. 8. Muta animalia, & ferarum greges ductores sequuntur suos: in apibus principes sunt: grues vnam sequuntur ordine literato: Imperator vnus: iudex vnus prouinciæ. Roma vt condita est, & duos simul fratres reges habere non potuit, & parricidio dedicatur. In Rebeccæ vtero Gen. 25. Esau & Iacob bella gesserunt. Singuli Ecclesiarum Episcopi, singuli Archipresbyteri, singuli Archidiaconi, & omnis ordo Ecclesiasticus suis rectoribus nititur. In naui vnus gubernator: in domo vnus dominus: in quamuis grandi exercitu vnius signum expectatur. Et ne plura replicando fastidium legenti faciam, per hæc omnia ad illud tendit oratio, vt docerem te non tuo arbitrio dimittendum, sed viuere debere in monasterio sub vnius disciplina Patris, consortioque multorum.

Leo Primus. 445.

Sermone 1. in Natalem Apostolorum Petri & Pauli cap. 2. Verbum caro factum, ita diuinam naturam naturæ vniuit humanæ, vt illius ad infima inclinatio nostra fieret ad summa prouectio. Vt autem huius inenarrabilis gratiæ per totum mundum diffunderetur effectus, Romanum regnum diuina prouidentia præparauit: cuius ad eos limites incrementa perducta sunt, quibus cunctarum vndique gentium vicina & contigua esset vniuersitas. Dispositio namque diuinitus operi maximè congruebat, vt multa regna vno confœderarentur imperio, & citò peruios haberet populos prædicatio generalis, quos vnius teneret regimen ciuitatis.

Eucherius Lugdunensis. 450.

Epistola ad Valerianum: Illa externa omnia, id est nationes & regna, putasne ob aliud in ditionem ac ius cessisse Romanum, & ob aliud magnam partem generis humani in vnum transisse populum, nisi vt facilius, tamquam medicamentum per corpus vnum, ita per vnam gentem fidem infusa penetraret, & vt capiti ingesta velociter se per membra diffunderet? Alioqui non ita cucurrisset inter crebras & discrepantes ritibus linguisque gentes, nec tam longe per nouorum semper graduum obiecta transisset. Denique beatus Paulus per hunc eundem populum disterminans fidem scribit, se ab Hierosolymis vsque ad Illyri- Rom. 15.
cum Euangelio Christi cuncta replesse. Quando autem istud inter nationes aut multitudine innumeras, aut immanitate barbaras extitisset? Inde est quòd nunc terra à solis Ortu, & Occasu, ab Aquilone, & mari Christum resonat: quòd ad vitam omnia mundi latera concurrunt, dum fidem Thrax, fidem Libys, fidem Syrus, fidem receptat Hispanus. Magnum ergo ex hoc diuinæ pietatis argumentum est, quòd sub Cæsare Octauio, cùm vtique Romana possessio verticem tenuit, tunc se Deus terris dedit. Itaque, vt tua apud te proferam, cùm ab ortu regni huius centesimus & octagesimus quintus ferè supra millesimum vertatur annus, quicquid vel sub illa dominatione regum vetusta, vel sub illa deinde gemina administratione consulum Romano accessit imperio, omnia Christi aduentui præparata, & diffundendæ fidei prouisa, potest, si quis est idoneus assertor, ostendere.

Thomas Aquinas. 1250.

Parte 1. quæst. 103. artic. 3. Optima est gubernatio, quæ fit per vnum. Cuius ratio est: quia gubernatio nihil aliud est, quàm directio gubernatorum ad finem, qui est aliquod bonum. Vnitas autem pertinet ad rationem bonitatis. Probatur per hoc, quòd sicut omnia desiderant bonum, ita desiderant vnitatem, sine qua esse non possunt. Nam vnumquodque in tantum est, in quantum vnum est. Vnde videmus, quòd res repugnant suæ diuisioni quantum possunt, & quòd dissolutio vniuscuiusque rei prouenit ex defectu illius rei. Et ideo id, ad quod tendit intentio multitudinem gubernantis, est vnitas, siue pax. Vnitatis autem causa est per vnum. Manifestum est enim, quòd plures multa vnire & concordare non possunt, nisi ipsi aliquo modo vniantur. Illud autem quod est per se vnum, potest esse causa vnitatis conuenientius, quàm multi vniti. Vnde multitudo melius gubernatur per vnum, quàm per plures. Relinquitur ergo, quòd gubernatio mundi, quæ est optima, fit ab vno gubernante. Et hoc est quod Philosophus dicit in 12. Metaph. *Entia nolunt disponi malè, nec bonum plurialitas principatuum: vnus ergo princeps.*

Engelbertus Admontensis. 1300.

Libro de ortu & fine imperij Romani cap. 5. Iustius & melius est omnia regna & omnes reges subesse vni Monarchæ: quia prima inuentio & constitutio regnorum & Regum emanauit à natura, sicut patet in feris: in quarum genere leo est rex on-

nium ferarum, & in auibus aquila est rex cæterarum volucrum omnium. Ars verò & ratio imitatur naturam.

Cap. 18. Melius & iustius est, semperque erit, quamdiu secundùm prouisum à Deo cursum rerum mundi ipsi Deo placuerit, omnia regna, & omnes reges subesse vni imperio & Imperatori Christiano, quantum de iure consuetudine rationabili & perscripta competit & conuenit vnicuique regno subesse & obedire imperio, quàm si singula regna & reges per se starent, sine omni subiectione & obedientia imperij, tamquam multa capita in vno corpore Christianæ Reipub. quæ est vna, & vnius populi Christiani, & pro tanto habens vnum caput omnium: nisi de illa Repub. & vno populo Christiano quis velit facere multorum capitum vnum monstrum.

Durandus à Sancto Portiano. 1310.

Lib. 4. Sentent. distinct. 24. quæst. 5. Optimum regimen vnius multitudinis est, quando regitur per vnum supremum, à quo descendit auctoritas regendi in medios, & vsque ad infimos.

Ioannes Gerson. 1420.

De potestate Ecclesiastica consideratione 9. Christus Ecclesiam suam regi principaliter voluit sub vno, & ab vno monarchicè: sicut est vna fides, vnum baptisma, & vna Ecclesia, vnitate capitis, tam primarij, quàm vicarij: quoniam iste est optimus principatus, præsertim in spiritualibus, ad conseruationem vnitatis fidei, ad quam obligantur omnes.

Alphonsus Tostatus Abulensis. 1430.

Libro de optima Politia: Natura habet principem vnum: ergo in œconomia erit vnus princeps. Sic enim dicit Aristoteles 12. Metaph. Mala est pluralitas principum: bonus est ergo vnus princeps.

ASSERVNT GENTILES POETÆ & Philosophi.

Homerus ante Christum Anno 900.

Iliad. 2.

οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω,
εἷς βασιλεὺς ᾧ ἔδωκε κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω
σκῆπτρόν τ' ἠδὲ θέμιστας, ἵνα σφίσιν βασιλεύῃ.

Non multos regnare bonum: rex vnicus esto.
Vnum imperium, cui Iuppiter aurea magnus
Sceptra dedit, iussitq; suis dare iura tuendis.

Herodotus ante Christum anno 450.

Lib. 3. Propositis tribus statibus, & his omnibus optimis, vt optimè imperet populus, optimè pauci, optimè vnus: inter hæc multum antecellere vnius imperium sentio. Nam vnius viri, qui optimus sit, nihil melius esse constat: qui enim huiusmodi fuerit ingenio, plebem poterit sine omni reprehensione moderari, vt taceam sic præcipuè consilia in aduersarios trahi solere.

Euripides ante Christum anno 430.

In Andromache Act. 2.

Nunquam gemina laudauere mortalium cubilia:
Neque enim in ciuitatibus gemina dominia
Leuia & commodiùs vno ferri solent.
Quippe onus oneri additum,
Seditionumq; ciuibus foret materia.
Quin & fabris duobus hymnorum artifices
Litem miscere Musa amant.
Quando item flatus nautas ferunt celeres,
Gemina mentium sententia super gubernaculo,
Multitudoq; frequens sapientium imbecillior est
Vna mente, cui summa rei constituendæ potestas est,
Licet sit tenuior. Vnius potentia valet
Et publicè, & domi, cùm rerum expetitur tranquillitas.

Isocrates ante Christum anno 400.

In Nicocle: Monarchiæ principem locum præstantissimi quique deferunt, &c. Quæ etsi non vbique recepta in mores sunt: ea tamen est huius imperij ratio & voluntas. Quòd si & ingenia hominum, & rationes spectemus, vniuersi Monarchias præstare cæteris fatebuntur. Quis verò sanæ mentis est, qui se non optet eius potius ciuem esse Reipub. in qua sua virtus non ignoretur, quàm nulla re vulgo potiorem delitescere? Quin etiam hanc tanto & mitiorem & æquiorem iudicemus, quanto facilius est vnius viri iudicio & voluntati satisfacere, quàm id dare operam, vt multis & varijs ingenijs placeas. Monarchiam igitur & iucundiorem esse, & leuiorem, & æquiorem pluribus ostendi potest, &c.

Plato ante Christum anno 390.

In Politico vtra media: Vnius dominatio bonis instructa legibus lex illarum omnium optima est: gubernationem verò eam, in qua non multi imperant, mediam censere debemus: cæterùm multorum administrationem omnibus in rebus debilem atque infirmam.

Demosthenes ante Christum anno 350.

Olynthiaca 1. de Philippo: Quod is vnus omnia & arcana moderatur, ac simul & dux est, ac dominus, & quæstor, & ipse vbique adest exercitui, ad res bellicas celeriter & tempestiuè conficiendas multum valet.

Aristoteles ante Christum anno 350.

Lib. 2. Philosophiæ: Natura rem malè administrare non vult, & multorum principatus ac dominatus non est vtilis. Vnus ergo sit princeps.

Serinus.

Apud Stobæum sermone de Monarchia: Cùm Lydis Crœsus imperaret, fratrem in consortium imperij assumpsit. Tum quidam ex Lydis accedens dixit: Omnium in terra bonorum, ô rex, auctor est sol, neque quicquam extaret in terra sole non illustrante. At si gemini soles fierent, periculum immineret, ne omnia conflagrantia in pessum irent: ita & regem vnum quidem accipiunt Lydi, & seruatorem esse credunt: duos verò simul tolerare non possunt.

Liuius post Christum anno 20.

Decadis 1. libro 4. Complurium imperium bello inutile est.

Seneca post Christum anno 50.

Libro 2. de Beneficijs cap. 20. Disputari de Marco Bruto solet, an debuerit accipere à D. Iulio vitam, cùm occidendum eum iudicaret. Quam rationem in occidendo secutus sit, aliàs tractabimus. Mihi enim cùm per magnus fuerit in alijs, in hac re videtur vehementer errasse, nec ex institutione Stoica se egisse, qui aut regis nomen extinuit, cùm optimus ciuitatis status sub rege iusto

sit: aut

fit, aut ibi ſperauit libertatem futuram, vbi tam magnum præmium erat & imperandi, & ſeruiendi, aut exiſtimauit ciuitatem in priorem formam poſſe reuocari, amiſsis priſtinis moribus, &c.

Lucanus poſt Chriſtum anno 70.

Lib. 1.

O malè concordes, mimiq́ cupidine cæci,
Quid miſcere iuuat vires, orbemq́ tenere
In medio? dum terra fretum, terramq́ leuabit
Aër, & longi voluent Titana Labores,
Noxq́ diem cælo totidem per ſigna ſequetur,
Nulla fides regni ſocijs, omniſq́ poteſtas
Impatiens conſortis erit: nec gentibus vllis
Credite, nec longè ſaterum exempla petantur,
Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.

Plutarchus poſt Chriſtum anno 90.

De tribus Reipub. generibus: Monarchia, Democratia, & Oligarchia: Quòd ſi optio eligendi illi fuerit cõceſſa, vt ex inſtrumentis, ita ex Reipub. generibus non aliud ſibi Platonem auſcultans deligat, quàm vnius poteſtatem, quę reuera ſola perfectam illam, & rectam virtutis æquabilem rationem retinet, neque ad vim, neque ad gratiam, ſi vtilitas nõ poſcat, accommodari poteſt, &c.

De fortuna Romanorum: Apud Cleopatram veluti ad marinum quendam ſcopulum ſubmerſus ac contritus eſt tantus Imperator (*Antonius*,) vt vnus ſupereſſet Cæſar.

Plinius poſt Chriſtum anno 100.

Naturalis hiſtoriæ lib. 11. cap. 5. Inter omnia inſecta principatus apibus, & iure præcipua admiratio, &c. Rempub. habent, conſilia priuatim, ac duces gregatim.

Pomponius poſt Chriſtum anno 200.

In Pandectis de origine iuris: Romæ euenit, vt neceſſe eſſet Reipub. per vnum conſuli. Nam Senatus non perinde omnes prouincias regere poteſt.

Dion Caſſius Niceus poſt Chriſtum anno 230.

Romanæ hiſt. lib. 44. Democratia, id eſt populi in Repub. principatus, nomen ſpecioſum habet, videturq́ ex legum æqualitate non plus vni, quàm alteri tribuere. Verùm ipſa re comprobatur, nihil ei cum ſua appellatione conuenire. Cæterùm Monarchiæ nomen auditu difficile, tamen penes vnum hominem ſummam eſſe Reipub. conducibile omnium maximè eſt. Facilius enim vnus quiſpiam vir bonus, quàm multi reperiuntur. At ſi hunc inuenire difficulter quidam exiſtimant, omninò fateri illi coguntur impoſsibile eſſe, vt multi boni inueniantur, quando virtuoſos eſſe conſentaneum non eſt. Quò fit, vt ſi quis ſummæ rerum vitioſus præeſt, tamen ſatius id ſit quàm à ſui ſimilium multitudine Rempub. adminiſtrari.

ARTICVLVS TERTIVS.

AB ORBE CONDITO, VSQVE AD ANNVM PRÆSENTEM PERPETVA SVCCESSIONE SEMPER FVISSE VNVM ECCLESIAE PRAESIDEM, ET MONARCHAM.

I. MONARCHIA.

1. Adam 930. annis.

QVEMADMODVM non niſi vnus eſt Deus, qui ſolus cœlum, & terram, & cuncta, quæ in eis ſunt, ſolo verbo creauit, regit ac moderatur, nec in tali dignitate conſortem imperij ferre poteſt: ſic idem ille inde ab initio orbis conditi pluribus hominibus vnum potius, quàm plures præeſſe voluit. Cùm in terris duo tantùm adhuc agerent homines, Adam & Eua, hunc præeſſe, illam parere debere dixit. Vnde Geneſis 3. *Sub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui.* Hinc Theophilus Antiochenus lib. 2. ad Autolycum: Euam ex coſta compegit, & duos fecit ambos: ſimul per hæc quaſi in myſterio ſuam monarchiam ſiue vnitatem demonſtrare voluit, dum ſimul vtrumque creat. Ioannes Chryſoſtomus in priorem ad Corinth. Hom. 34. Deus ab initio innumerabilia eſt machinatus, vt charitatem nobis inſereret: nam vt vnum nobis dedit caput, nempe Adamum, propterea tamquam ab vno capite ligauit totum corpus humani generis, &c. Deinde vt alterum quidem eſſet ſubiectum, alterum verò imperaret: nam quod eſt par honore, ſolet pugnam inducere: non fuit vt eſſet democratia, ſeu populare imperium, ſed regnum.

Natis deinde Adamo duobus filijs Cain & Abel, vt pius pater præfuit, & de modo, quo Deum colerent, præcepta dedit: illi ſubijciebantur. Sed cùm Cain, excuſſo parentis imperio, Abel fratrem occidiſſet, *& egreſſus à facie Domini, habitaret profugus in terra ad orientalem plagam Eden, cognouit Adam vxorem ſuam, & peperit filium, vocauitq́ nomen eius Seth, dicens: Poſuit mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain.* Vidit deinceps filios filiorum in multas generationes, ita vt vixerit cum Seth 800. cum Enos 695. cum Cainan 605. cum Malaleel 535. cum Iared 470. cum Enoch 308. cum Mathuſalem 249. cum Lamech 56. annis. Gen. 4.

Quamdiu cum illis vixit, ipſe pœnitentiam egit, ſolum Deum agnouit, inuocauit, coluit, illi ſacrificia obtulit, venturum ſemen promiſſum expectauit, ſuis præfuit, quid facere, quid fugere deberent, dixit: ſancta progenies illi tamquam parenti primas conceſsit, & dictis paruit. Hoc

enim vel à natura humano generi eſt inſitum, vt ſic parentibus obediant, & honorem exhibeant. Vnde Cicero de Aruſpicum reſponſis: Parentibus nos primùm ipſa natura conciliat, quos non alere nefarium eſt. Ad legem naturæ accedit Lex diuina. Exod. 20. *Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram.* Leuit. 19. *Vnuſquiſque patrem ſuum, & matrem ſuam timeat.* Rectè ergo Martialis Epiſtola ad Burdegalenſes cap. 1. Nam & in illo ſeculo, ex quo primus homo cœpit à Deo formatus de limo congregatio filiorum Dei, quæ iam congregatur, proclamabatur, &c. Et Epiphanius Sancta & Catholica Eccleſia principium omnium eſt: Adam nouit Deum Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum. Propheta enim erat, neque Circumciſionem habens, neque ſimulachra colens, ſed Chriſtianiſmi formam oſtendens.

De ſacerdotio Adami ſic refert. Moſes Barcepha de Paradiſo parte 1. cap. 28. Auxit Adamum Deus ſacerdotij munere. Nam fuiſſe ſacerdotem, ex Dauidis Pſalmiſtæ verbis cognoſcitur, quòd veluti loquentem Adamum cum Deo inducens, ait: *Finxiſti me, & poſuiſti ſuper me manum tuam.* Sacerdotium enim manuum impoſitione confertur. Itaque Adamus quoad vixit, hoc eſt annis 930. Monarcha Eccleſiæ fuit. Pſal. 139

2. Seth 120. annis.

Defuncto Adamo Seth ſuperfuit annis 120. His temporibus nemo in populo Dei illo fuit maior, omnes ab eius ſemine prognati illum tanquam parentem ſequebantur, & ſic tot annis eodem, quo Adamus, iure Eccleſiaſticam monarchiam obtinuit. De hoc Ioſephus lib. 1. Antiquit. cap. 2. Seth vbi eò ætatis venit, vt iam quod rectum eſt diſcernere valeret, virtutis ſtudio ſe totũ dedidit, & cùm vir optimus euaſiſſet, etiam nepotes ſui ſimiles poſt ſe reliquit. Qui quoniam erant omnes bona indole præditi, & patriam abſque ſeditione incolebant, in perpetua felicitate vitam exegerunt.

3. Enos 98. annis.

Defuncto Seth, ſuperuixit Enos annis 98. Hoc currente tempore in populo Dei nemo illo maior fuit, nec ætate, nec dignitate. Itaque vt omnium parens natis natorum imperabat. Illi pij progenitoris monita proculdubio ſequebantur, & eis parebant. De hoc ſcribitur Geneſ. 4. *Iſte cœpit inuocare nomen Domini*: non quòd hoc ante ipſum nemo feciſſet, ſed quòd magis aucto humano genere, ille magis in dilatando diuino cultu laborauerit. Ab hoc progeniti deinceps filij Deorum, vt à Cain orti filij hominum dicuntur, Geneſ. 6. & alijs Scripturæ locis.

4. Cainan 105. annis

Defuncto Enos Cainan ſuperuixit 105. annis. Hoc currente tempore inter primogenitos filiorum Dei nullus erat illo maior natu. Itaque tamdiu eodem quo priores iure primatum in populo Dei obtinuit.

5. Malaleel 45. annis.

Malaleel quintus populi Dei Monarcha vixit annos 895. obijt anno 366. ante Diluuium, anno vitæ Noë 234. Cainan patri defuncto 45. ſuperſtes fuit.

6. Iared 152. annis.

Defuncto Malaleële Iared 152. annis in viuis manſit, populi Dei ſextus Monarcha. Obijt anno Mundi 1422. vixit cum Noë 266. annos.

7. Mathuſalem 234. annis.

Mortuo Iared vixit adhuc Mathuſalem annis 234. vſque ad ipſum annum Diluuij. Quo temporis ſpatio ſeptimus populi Dei Monarcha, multa ſumma cum pietate adminiſtrauit, quæ ſi ſcripturis tradita fuerunt, Diluuio perierunt.

8. Noe 350. annis.

Enoch, quia ante maiorum ſuorum mortem transferebatur: & quia Lamech, pater Noë, quinquennio ante Mathuſalem patrem ſuum obijt, huiuſmodi primatu fungi non potuerunt. Itaque in tali Monarchia Noe octauum locum obtinuit, qui poſt obitum aui Mathuſalem vixit, & ſolus præfuit Eccleſiæ 350 annis. Vnde 2. Petri 2. *Originali mundo non pepercit, ſed octauum Noe iuſtitiæ præconem cuſtodiuit.* Torquent hic ſe interpretes, qua ratione Noe octauus iuſtitiæ præco vocetur, cùm ab Adamo generatione non ſit octauus, ſed decimus. Ambroſius Catharinus ad hunc locum: Niſi, inquit, aliqua ſit hiſtoria, quam non habemus, declarans quomodo Noe octauus fuerit iuſtitiæ præco, & qui fuerint alij ſeptem ſuperiores, vt videtur ipſa literæ vera ſignificatio expoſcere, oportebit dicere, illum vocatum eſſe non reſpectu præconij, ſed quia cum illo ſeptem animæ in arca ſalutem ſubmerſis alijs omnibus adeptæ ſunt. Si ita Scriptura hæc eſſet intelligenda, qua ratione dicitur octauus, & non primus? Primus enim Noë arcam ingreditur, primus eandem egreditur, primus erat ætate, primus dignitate: inter octo illas animas Cham erat impius: qua tuor vxoribus tale encomium tribui nequit. *Mulieri*, inquit Paulus, *docere in Eccleſia non permitto.* Ergo hic locus aut nequit intelligi, aut dicendum, Adamum 1. fuiſſe iuſtitiæ præconem, Seth 2. Enos 3. Cainan 4. Malaleel 5. Iared 6. Mathuſalem 7. Noë 8.

9. Sem 120. annis.

Defuncto Noë Sem ſuperuixit 120. annis: quamdiu parens ſuperfuit, illi primas detulit: quo defuncto apud ſuos nemo erat eo maior, ille ſolus ſuis poſteris, qui pietatem coluerunt, præfuit, nonus iuſtitiæ præco, & Dei altiſſimi ſacerdos fuit, ſedem regni habens in Salem: propterea & Melchiſedech, id eſt, Rex iuſtitiæ dictus. De quo Geneſis 14. *At verò Melchiſedech rex Salem, proferens panem & vinum (erat enim ſacerdos Dei altiſſimi) benedixit Abrahæ, & ait: Benedictus Abraham Deo excelſo, qui creauit cœlum & terram: & benedictus Deus excelſus, quo protegente hoſtes in manibus tuis ſunt: & dedit ei decimas ex omnibus.* Hinc Paulus Hebræor. 7. *Hic enim Melchiſedech Rex Salem, ſacerdos Dei ſummi, qui obuiauit Abrahæ egreſſo à cæde Regum, & benedixit ei,* &c. Sine vlla autem contradictione, quod minus eſt, à meliore benedicitur. Theophilus Antiochenus lib. 2. ad Autolycum de Melchiſedech: ἵνα τοίνυν ἱερεὺς γένηται πρῶτος πάντων ἱερέων τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου. Hic ſacerdos fuit primus omnium ſacerdotum Dei ſummi. Primus hic non ordinis, ſed dignitatis nomen eſt. Nam ante ipſum multos alios ſacrificia obtuliſſe conſtat. Hieronymus in quæſtionibus ſeu Traditionibus Hebraicis in Geneſin: Aiunt Hebræi, Melchiſedech eſſe Sem filium Noe, & ſupputantes annos vitæ ipſius, oſtendunt eum ad Iſaac vſque veniſſe: omneſque primogenitos Noe, donec ſacerdotio fungeretur Aaron, fuiſſe Pontifices. Alcuinus in quæſtionibus in Geneſin eadem referens, addit, Hebræos præterea ſentire, hæc eſſe primogenita, quæ vendidit Eſau fratri ſuo Iacob: qui etiam Melchiſedech iure de triumphis ab nepotis ſui decimas accepit.

Prima hæc Monarchia Eccleſiæ durauit vſque ad obitum Sem, annis 2158. Sed quia deinceps illis, qui poſt Diluuium naſcebantur, in tam

multos

multos annos vita non amplius prorogabatur, & ante Sem omnes eiusdem filij nepotes, abnepotes, trinepotes decesserant, & ipse Abraham anno 36. ante mortem Sem obijt, prima talis Ecclesiæ Monarchia in Sem nono Monarcha desijt.

II. MONARCHIA.

Cùm post Sem nulli amplius tam longæui reperirentur, & paulatim idololatria inualesceret, Sem adhuc viuente, Deus ABRAHAMVM à suis alio secedere, & pietatem colere iussit: propterea & Circumcisionis Sacramentum instituit, & quibus sacrificijs se colere deberet, eundem edocuit. Ille diuinis monitis parens, & seipsum, & omnes in sua familia masculos circumcidit, abiectis idolis, vnum solum verum Deum coluit, atque in sua familia, quæ satis erat ampla, primus Monarcha extitit, solùm Melchisedechum vt superiorem agnouit: & ab eo benedictionem accepit. *Sine vlla enim contradictione, quod minus est à meliore benedicitur.* Heb. 7.

Defuncto Abrahamo ISAAC accepta omni hæreditate & benedictione paterna, simili modo suis præfuit, & ab ijs pro principe quoad vixit habitus est.

Erant illi duo filij: Esau, & IACOB. Esau parui faciens ius primogenituræ, quo ille in sacerdotio patri debebat succedere, eiusmodi prærogatiuam Iacobo fratri vili edulio vendidit. Ille præcepta deinde paterna benedictione, in huiusmodi sacerdotio defuncto patri tertius Monarcha successit.

Iacobo duodecim erant filij Patriarchæ, omnes veræ religionis cultores. Inter eos LEVI in sacerdotio patri successit: post hunc CAATH: post Caath AMRAM pater MOYSIS, & AARONIS perpetua successione principes Ecclesiasticæ Hierarchiæ extiterunt.

Duravit secunda hæc Monarchia in terra peregrinationis annis 430. à tempore promissionis factæ Abrahamo vsque ad exitum Israelitarum ex Aegypto.

III. MONARCHIA.

Tertia Ecclesiæ Monarchia cœpit ab exitu ex Aegypto, & duravit vsque ad Christum Saluatorem. Catalogum summorum Sacerdotum, eo ordine, quo ab Aarone vsque ad postremum Hierosolymitanum excidium alijs alij successerunt, referunt Iosephus, & plures alij: nos de ijsdem infra lib. 8. articulo 2. agemus.

IV. MONARCHIA.

Adueniente Christo Saluatore, tertia Monarchia cessabat: quarta & vltima instituebatur: quæ cœpit in Petro principe Apostolorum, duravit in eius successoribus ad hæc vsque tempora, & vel inuitis inferorum portis durabit vsque ad mundi consummationem. Catalogum huius vltimæ Monarchiæ Pontificum multi referunt: nos de ijsdem infra lib. 8. articulo 2.

Neque verò solùm in Ecclesiastico regimine Deus huiusmodi Monarchias instituit, sed etiam in ciuili administratione apud exteros magis Monarchicum, quàm Polycraticum, vel Democraticum imperium elegit. Nisi enim à Deo eiusmodi potestates fuissent, non potuissent tot seculis consistere.

Prima talis Monarchia fuit Assyriorum, quæ cœpit à Nino Beli filio, & perpetua successione duravit vsque ad Sardanapalum annis 1240. vt vult Eusebius: vel 1300. vt colligit Iustinus libro 1. vel 1400. vt vult Diodorus libro 2. capite 7.

Secunda Monarchia fuit Medorum & Persarum annis 522. circiter.

Tertia fuit Græcorum.

Quarta Romanorum, in qua Augusto Cæsare, cùm totus orbis describeretur, Christus nasci voluit. Horum Monarcharum Chronologiam & successionem infra suo loco subijciemus.

De his Monarchijs sic Daniel ait ad Nabuchodonosor: *Tu rex regum es, & Deus cæli regnum, fortitudinem, & imperium, & gloriam dedit tibi, & omnia, in quibus habitant filij hominum, & bestiæ agri, volucres quoque cæli dedit in manu tua, & sub ditione tua vniuersa constituit. Tu es ergo caput aureum: & post te consurget Regnum aliud minus te: & regnum tertium aliud æreum, quod imperabit vniuersæ terræ: & regnum quartum erit velut ferrum. quomodo ferrum comminuit & domat omnia: sic comminuet & conteret omnia hæc, &c. In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur. Comminuet autem & consumet vniuersa regna hæc, & ipsum stabit in æternum. Secundum quod vidisti, quod de monte abscissus est lapis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum, Deus magus ostendit Regi, quæ ventura sunt postea, & verum est somnium, & fidelis interpretatio eius.* Dan. 2.

ARTICVLVS QVARTVS.

D. PETRVM ECCLESIAE VNIVERSÆ PRINCIPEM ET PASTOREM AB IPSO CHRISTO SALVATORE CONSTITVTVM ESSE.

NEGANT.

Anno post Latum Christi

1324 MARSILIVS Patauinus, Apologia ad Ludouicum Bauarum, *asserit D. Petrum immediatè à Deo nullam habuisse super reliquos Apostolos aut Christi discipulos iurisdictionem, aut potestatem, qua eos vel in sacerdotali officio ordinaret, vel ab eo segregaret, vel aliquò mitteret ad suum officium exercendum.*

1390. Ioannes Wiclæus libro de Antichristo cap. 6. *Erubescant, hæretici dicentes, quòd Petrus cæteris Apostolis excellentiorem potestatem habet, quia est Episcopus Romanorum. Tres principales Apostoli non contulerunt sensum vel notitiam Euangelij sancto Paulo: sed Iacobum, qui erat Episcopus Hierosolymis, vbi Christus fuit Episcopus, à Deo in hoc Euangelio Simoni antefertur.*

1414. Ioannes Hussus Articulo 7. à Martino Quinto damnato: *Petrus non est, nec fuit caput Ecclesiæ Catholicæ.*

1520. Martinus Lutherus in Assertionibus, articulo 25. *Omnes Apostoli æquales fuerunt Petro, & nullum eorum ipse elegit, fecit, confirmauit, misit, aut aliquid illi mandauit.*

1550. *Ioannes Caluinus*, lib. 4. Instit. cap. 6. §. 7. *asserit Petrum fuisse vnum ex duodecim, parem reliquis, socium, non dominum, neque aliud posse colligi ex Scripturis.*

1560. *Magdeburgenses*, Centuriæ 1. l. b. 2. cap. 7. fol. 524. *vndecim adferunt argumenta, quibus Petri primatum destruere conantur.*

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

Matthæi 10. *Vers.* 2. Duodecim Apostolorum nomina sunt hæc: Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius.

Matthæi 16. 15. Dicit illis Iesus: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit: Tu es Christus, Filius Dei viui. Respondens autem Iesus, dixit ei: Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cælorum. Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis.

Marc. 16. 7. Dicit Angelus ad mulieres: Ite, dicite discipulis eius, & Petro, quia præcedet vos in Galilæam.

Lucæ 22. 31. Simon, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.

Ioannis 1. 42. Intuitus Iesus Simonem, dixit: Tu es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.

Ioannis 13. 5. Cœpit Iesus lauare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus. Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes.

Ioannis 20. 4. Currebant autem duo simul: & ille alius discipulus præcucurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum. Et cùm se inclinasset, vidit posita linteamina: non tamen introiuit. Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumentum, &c. 8. Tunc ergo introiuit & ille discipulus, qui venerat primus ad monumentum.

Ioannis 21. 15. Cùm prandissent, dicit Simoni Petro Iesus: Simon Ioannis diligis

me plus his? Dicit ei: Etiam Domine: tu scis quia amo te. Dicit ei: pasce agnos meos. Dicit ei iterum. Simon Ioannis diligi me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei pasce agnos meos. Dicit ei tertiò: Simon Ioannis amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertiò: Amas me? & dixit ei: Domine, tu omnia scis: tu scis quia amo te. Dicit ei: pasce oues meas.

Act. 2.14. Stans Petrus cum vndecim, leuauit vocem suam, & locutus est eis: Viri Iudæi, & qui habitatis Ierusalem vniuersi, &c. 37. His auditis compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus verò ad illos: Pœnitentiam, inquit, agite, &c.

Act. 3.1. Petrus & Ioannes ascendebant in templum, ad horam orationis nonam. Et quidam vir, qui erat claudus ex vtero matris suæ baiulabatur, &c. 3. Is cùm vidisset Petrum & Ioannem incipientes introire in templum, rogabat vt eleemosynam acciperet. Intuens autem in eum Petrus cum Ioanne, dixit: Respice in nos. At ille intendebat in eos, sperans se aliquid accepturum ab eis. Petrus autem dixit: Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula. Et apprehensa manu eius dextera, alleuauit eum, & protinus consolidatæ sunt bases eius & plantæ. Et exiliens stetit, & ambulabat.

Act. 5.4. Dixit Petrus ad Ananiam: Quare impleuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo. Audiens Ananias hæc verba, cecidit, & expirauit, &c. 14. Magi augebatur credentium in Domino multitudo virorum ac mulierum: ita vt in plateas eijcerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, vt veniente Petro, saltem vmbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur omnes ab infirmitatibus suis.

Act. 15 7. In primo concilio Hierosolymitano Petrus, tamquam primarius, primus sententiam dicit.

Gal. 1.18. Paulus Hierosolymam profectus est, vt Petrum videret.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Epistola 1. *ad Iacobum*: Simon Petrus veræ fidei merito, & integræ prædicationis obtentu fundamentum Ecclesiæ esse definitus est. Qua de causa etiam Domini ore & cognominatus est Petrus, qui fuit primitiæ electionis Domini, Apostolorum primus, cui & primò Deus Pater Filium reuelauit, cui & competenter beatitudinem contulit: qui & vocatus est, & electus est, & conuiua Domini, & comes effectus, tanquam bonus & probatissimus discipulus, qui obscuriorem mũdi plagam Occidentis, (velut omnium potentior,) illuminare præceptus est, quidq; & integrè potuit implere præceptum.

Dionysius Areopagita. 100.

De diuinis nominibus cap. 3. Adorat Petrus, supremum decus, & antiquissimum Theologorum columen.

Theophilus Antiochenus. 170.

Lib. 2. *Allegoriarum in Euangelium secundùm Marcum*: Socrus Petri Synagoga est, filiaq; eius Ecclesia, quam Petrus regendam accepit.

Hippolytus. 220.

Oratione de consummatione mundi: Princeps Petrus fidei petra, quem beatum iudicauit Christus Deus noster, ille Doctor Ecclesiæ, ille primus discipulorum, qui regni claues habuit, docuit me, dicens, &c.

Origenes. 230.

Homilia 5. *in Exodum*: Vide magno illi Ecclesiæ fundamento & petræ solidissimæ, super quam Christus fundauit Ecclesiam, quid dicatur à Domino: *Modicæ fidei, inquit, quare dubitasti?*

Ad Psalm. 1. Petrus, super quem Christi Ecclesia, contra quam inferorum portæ non præualebunt, ædificata est.

Apud Eusebium lib. 6. *cap.* 19. *Homil.* 17. *in Lucam*: Ergo scandalizati sunt vniuersi in tantum, vt Petrus quoque Apostolorum princeps tertò denegârit.

Ad cap. 6. *ad Romanos*: Et Petro cùm summa rerum de pascendis ouibus traderetur, & super ipsum, velut super terram, fundaretur Ecclesia, nullius confessio virtutis alterius ab eo, nisi charitas exigitur. Ioan. 10.

Eusebius Alexandrinus. 260.

Homilia de Resurrectione, explanans illud: *Dicite discipulis eius, & Petro*: Veni, inquit, ne timeas, nihil tibi de gloria Apostolici chori minui, non te à dignitate remoui, non feci te secundum infra alterum, non dedi alteri claues, ne timeas, quod promisi impleo, super tuam fidem, quæ sit petra, ædificabo Ecclesiam meam: ἐπὶ τῇ πέτρᾳ μείνῃ σὺ μένει οἰκοδομήσω τὴν ἐκκλησίαν μου.

Petrus Alexandrinus. 280.

Sermone de Pœnitentia: Petrus quoque Apostolorum princeps in mentem reuocetur, qui iam in custodiam erat reiectus.

Constantinus Imperator. 320.

In Donatione: Sanctus Petrus est Dei in terra Vicarius.

Eusebius Cæsariensis. 320.

Eccles. Hist. lib. 2. *cap.* 13. Nam è vestigio sub ipso Claudij imperio, benigna & propitia Dei, totius huius vniuersitatis rectoris, erga humanum genus prouidentia fortem ac præpotentem, & reliquorum Apostolorum omnium propter virtutis amplitudinem facilè principem Petrum Romam versus, ad eiusmodi pestiferam vitæ humanæ corruptelam delendam quasi manu deduxit.

Cap. 14. Cùm Petrus Apostolus, diuina Spiritus sancti reuelatione suggerente, intelligeret Euangelium Marci deditum esse, ferunt eum propenso, & acri illorum hominum studio magnopere fu-

isse delectatum, hanc{q} Scripturam auctoritate sua ratam fecisse, quæ in Ecclesijs passim prælegeretur.

In Chronicis: Petrus Romanorum Pontifex primus, cùm primùm Antiochiæ Ecclesiam fundasset, Romam proficiscitur.

Concilium Nicænum primum. 325.

Canone 39. Arabico: Ille, qui tenet sedem Romæ, caput est, & princeps omnium Patriarcharum: quandoquidem ipse est primus, sicut Petr. 1, cui data est potestas in omnes principes Christianos, & omnes populos eorum, vt qui sit Vicarius Christi Domini nostri super cunctos populos, & vniuersam Ecclesiam Christianam, & quicunque contradixerit à Synodo excommunicatur.

Athanasius. 340.

Epistola ad Felicem: Tu es Petrus, sicut veraciter dicit diuinum eloquium, & super fundamentum tuum Ecclesiæ columnæ sunt confirmatæ.

Dorotheus Tyrius. 350.

In Synopsi: Petrus Apostolorum coryphæus tandem Romæ prædicauit: Linus post Petrum coryphæum Apostolorum Romæ fuit Episcopus.

Basilius Magnus. 370.

Ad cap. 2. Esaiæ: Vnus ex his montibus fuit Petrus, quem petram appellauit propter firmitatem maximam fidei, propter infractum robur animi, ad non cedendum inflictis plagis tentationum, super quam petram promisit ædificare Ecclesiam suam.

In Proœmio de iudicio Dei: B. Petrus, qui & cæteris antelatus fuit discipulis, cuiq{ue} magnificentius, quàm reliquis omnibus datum testimonium est, magisq{ue} quàm reliqui omnes beatus appellatus, cui claues regni cœlestis commissæ.

Oratione 3. de peccato: Administer talis ac tantæ sententiæ est beatus Petrus, qui omnibus alijs discipulis antepositus fuit, & qui testimonium maius, & qui beatitudinem longè ampliorem cæteris omnibus adeptus erat, cui denique claues regni cœlorum erant concreditæ, &c.

Lib. 2. contra Eunomium: Satim ex hac voce petra intelligimus Petrum Ionæ filium, qui fuit ex Bethsaida, Andreæ fratrem, qui ex piscatore ad Apostolatus ministerium vocatus est: qui quoniam fide præstabat Ecclesiæ commissam sibi ædificationem suscepit.

In proœmio Præceptionum latius disputatarum: Ad hæc scitum fuerit, si illud principis Apostolorum recordemur, meminerimus{q} quia post tot præclarè sibi acta, & beatitudinis à Christo delatam gloriam, vnius duntaxat errati gratia audiuit: *Nisi lauero te, non habebis partem mecum.* Ioan. 13.

Cyrillus Hierosolymitanus. 370.

Catechesi 2. Nemo desperet de sua salute, Petrus princeps Apostolorum excellentissimus, coram ancilla ter negauit Dominum: sed ad se rediens, fleuit amarè. Fletus enim veram ex corde pœnitentiam designat. Atque ideò non solùm negationis illius accepit condonationem, verùm etiam dignitatem Apostolicam non ablatam retinuit.

Catech. 11. Omnibus Apostolis reticentibus, (supra vires enim hæc erat doctrina,) Petrus princeps Apostolorum, & supremus Ecclesiæ præco, non comminiscens sibi, neque ratione humana persuasus, sed à Patre Deo in mente illuminatus, dicit ad ipsum: *Tu es Christus Filius Dei viui.* Matt. 17.

Catech. 17. In eadem Spiritus sancti virtute & princeps Apostolorum, & regni cœlorum clauiger Petrus Liddæ in Christi nomine paralyticum Æneam curauit.

Ephræm Syrus. 370.

In Panoplia siue armatura spirituali: Ea fretus princeps Apostolici ordinis Petrus, cum Filium Dei viui Christum Iesum confessus esset, claues regni cœlestis accepit, potestatem cœlestium ac terrenorum omnium obtinuit.

De variis tormentis inferni: Clamat Petrus, vertex, ac caput, de die illa dicens: *Dies Domini sicut fur de nocte, ita veniet.*

Sermone de Transfiguratione Domini: Sicut Moses societatis illius, & coniunctionis Hebræorum iussis Dei princeps fuit: ita Petrus Ecclesiæ Christianorum. Atque vt ille veteris, sic hic noui Testamenti princeps.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 7. seu Apologetico ad patrem Gregorium, cùm Episcopus Sasimorum creatus est: Occurrunt hinc antiquus ille iudex Manue, hinc deinde Petrus Ecclesiæ columen: quorum alter cùm præstantiorem, quàm natura ipsius viresq{ue} ferrent, visionem sensisset, *perijmus*, inquit, *mulier, Deum vidimus*: Alter Saluatoris præsentiam vimq{ue} illam & facultatem, cuius specimen illis, qui simul nauigabant in piscatione præbuerat, ferre non poterat. Iud. 13.

Oratione 26. quæ est de moderatione in disputationibus seruanda Vides quemadmodum ex Christi discipulis, magnis vtique omnibus, & excelsis, atque electione dignis, hic scilicet Petrus petra vocetur, atque Ecclesiæ fundamenta in fidem suam accipiat, Ioannes ille impensius ametur, & supra pectus Iesu requiescat, ac reliqui discipuli eum sibi præferri æquo animo ferant.

Epiphanius. 380.

Hæresi 51. Neque verò de hoc quisquam ambigens curiosius perscrutetur, cum videat, quod Andreas primus obuiam venit Iesu, deinde Petrus, & per ipsum vocatus est, neque hoc ægrè ferre incipiat. Occursus enim Andreæ primus contigit, cùm minor esset Petrus tempore ætatis. Postea enim rursus, quando perfecta renuntiatio facta est, à Petro facta est: ipse enim fratrem suum præcessit. Insuper autem & in hoc Deus est, qui nouit vocationes cordium, & scit qui dignus sit primo loco locari: & elegit Petrum, vt esset dux suorum discipulorum, velut omninò clarè indicatum est.

In Ancorato: Ipse Dominus constituit Petrum primum Apostolorum petram firmam, super quâ Ecclesia Dei ædificata est, & portæ inferorum non valebunt aduersus illam. Portæ autem inferorum sunt hæreses, & hæresiarchæ. Iuxta omnem enim modum in ipso firmata est fides, quę accepit clauem cœlorum, & soluit in terra, & ligat in cœlo.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Oratione 5. in Iudæos: Petrus itaque, qui post nefariam illam abiurationem, quoniam celeriter suum ipsius peccatum recordatus est, nullo{q} accusante dixit peccatum, fleuit{q} amare: ideò abluit illam abnegationem, vt etiam primus Apostolorum fuerit factus, ac terrarum orbem totum subiecerit.

Oratione encomiastica in Petrum & Paulum: Petrus orthodoxæ fidei principium, magnus atque illustris Dei sacerdos, necessarius Christianorum consiliarius, supernarum potestatum thesaurus, honoratus à Domino Apostolus, &c. Dulce spectaculum est Ecclesiæ, splendor totius mundi, columba castissima, Apostolorum Doctor: Apostolus ardens, spiritu feruens, Angelus & homo, gratia plenus, firma fidei petra, sensilis Ecclesiæ sapientia, qui ob puritatem beatus & filius columbæ ex Dominico ore audiuit: qui claues regni cœlorum ab ipso Domino accepit.

Homilia in Petrum Apostolum, & Heliam Prophetam:

Petro

Petro Apostolo orbis terrarum Ecclesiæ, & populorum multitudines eius fidei committendæ erant, vel potius creditæ sunt illi claues regni cœlorum. Quid enim ait illi Dominus? *Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis.* Sed vide cuiusmodi peccato permisit subijci Petrum, illum talem ac tantum virum, Apostolorum verticem, fundamentum immobile, & petram stabilem, & quæ non posset concuti. Petrus, inquam, ille Ecclesiæ columna, & propugnaculum, puellæ vnius, non minas, sed vnicum verbum non sustinuit: verbum puellæ processit, & columna concutiebatur: illa locuta est, & propugnaculum fluctuauit. Permissus est peccare is, cui Ecclesia credenda erat: illa videlicet Ecclesiarum columna, & portus fidei: Petrus orbis terrarum magister peccare permissus fuit, ob eam maximè causam, quòd populorum multitudo illi credenda erat, ne seuerus & innocens à venia proprijs fratribus impartienda esset alienus.

Homilia 33. in Matth. Indicat nobis Marcus Petrũ esse omnibus prælatum.

Homilia 83. in Matth. Qui super Petri confessionem Ecclesiam ita fundauit atque muniuit, vt nullum periculum, quæ mors ipsa posset eum superare: qui claues regni cœlorum ei concessit, & tantam potestatem ei commisit, nec vnquam pro illis omnibus oratione indiguerit, quanto minus hac in re indiguisset? Maxima quippe auctoritate illa dixit: *Ædificabo super te Ecclesiam meam, & dabo tibi claues regni cœlorum.*

Homilia 87. in Ioannem: *Simon Ioannis diligis me plus hos?*) Quid tandem alijs omissis, de his Petrum affatur? os erat Apostolorum, & princeps, & vertex ipsius cœtus: propterea eum Paulus præter alios visurus ascendit Hierosolymam, simul vt ei ostenderet iam sibi fiduciam habendam, &c. Cùm magna Christus Petro communicasset, orbis terrarum curam demandasset, martyrium prædixisset, & maiorem erga eum dilectionem testatus esset, &c.

Homilia 10. ad populum Antiochenum: Post illum grauem casum rursus Petrum ad priorem reduxit honorem pœnitentia, & ei per totum terrarum orbem Ecclesiæ præsidentiam tradidit: & quod omnibus maius est, illum nobis maiorem omnibus Apostolis in Dominum habere charitatem ostendit.

Homilia 9. de Pœnitentia: Petrus ille Apostolorum princeps, in Ecclesia prior amicus Christi, qui reuelationem ab hominibus non accepit, sed à Patre, sicut sibi Dominus testimonium reddit: *Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi: sed Pater meus, qui in cœlis est.* Hic idem Petrus. Petrum cùm dico, petram nomino indebilem, non se: crepidinem immobilem, Apostolum magnum, primum discipulorum, primum vocatum, & primum obedientem.

Ad Psalmum 50. Atque vt intelligas, iustos misericordiæ præsidio muniri, audi quid Christus dicat Petro, columnæ inquam illi, & basi, ac propterea Petro appellato: quia saxea fide præditus erat: *Simon, Simon, sape expetiuit te Satanas vt cribraret te velut triticum: ego autem rogaui pro te,* &c. Columna illa Ecclesiæ, illa fidei basis, illud Apostolici chori caput Petrus an non semel, & iterum, ac tertiò Dominum abiurauit?

Philo Carpathius. 420.

In Cantica: *Caput meum aurum Cephas.*) Quòd aurum ipsum Cephas dicitur, quod Petrus vel firmitas interpretatur, stabilitatem eorum fidei aptissimè declarat, sine quod Petrus, qui & Cephas caput Ecclesiæ ipsius sponsæ aliquando futurus erat: vtcumque per aurum sapientia designatur, quæ Filius est Patris coæternus & consubstantialis.

Nilus. 420.

Epistola ad Eusebium: Sacerdotium susceperunt homines similes nobis carne & sanguine compositi, vt cùm aliquem in crimine deprehenderent, de proprijs peccatis admoniti, humanitatem erga homines sui generis ostenderent, vt cerni potest in Petro primo lapide Ecclesiæ, qui positus est post pœnitentiam vertex, caput, & fastigium chori Apostolorum.

Epistola ad Magnum: Petrus ὁ πρόκριτος τῶν ἀποστόλων, præcipuus Apostolorum.

Ioannes Cassianus. 430.

De Incarnatione Domini lib. 3. cap. 12. Interrogemus non incipientem aliquem puerulum, cuius institutio rudis: sed summum illum, & inter discipulos discipulum, & inter magistros magistrum, qui Romanæ Ecclesiæ gubernaculum regens, sicut fidei habuit, ita & sacerdotij principatum. Dic nobis ergo, dic nobis princeps Apostolorum Petre, dic quemadmodum Ecclesiæ credere Deum debeant. Æquũ est enim, vt doceas nos doctus à Domino, & aperias nobis ianuam, cuius clauem accepisti. Interroganti ergo Domino, quem eum crederent discipuli, respodit primus Apostolorum Petrus. Vnus vtique pro omnibus. Idem enim vnius habuit responsio, quod habebat omnium fides: sed primum decuit respondere, vt idem esset ordo responsionis, qui erat honoris, & ipse antecederet confessione, qui antecedebat ætate.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Lib. 2. in Ioan. cap. 12. Christus hac re Petrum instruit, eum se esse, qui cuncta antequam fiant nouit: nec Simon fore iam sibi nomen, sed Petrus prædicit: vocabulo ipso commodè significans, quòd in eo, tanquam in petra, lapideq; firmissimo, suam esset ædificaturus Ecclesiam.

Lib 4. cap. 28 ad illud Ioannis: *Domine ad quem ibimus?* Per vnum, qui præerat, omnes respondent, sanctam profectò, sanctisque congruentem disciplinam optimè conseruantes: & posterioribus prudentiæ, & modestiæ laudabilia præbentes exempla. Decet enim nos omnes confusè, nec prosilientes impudenter, quasi rapta vti ratione, sed cedere ijs, qui & consilio, & ordine præpositi sunt. Opus erat igitur diuinitus comprobatæ prudentiæ soli responsionem committere illi, qui ordine maior erat.

Lib. 10. cap. 41. Beatus Petrus, discipulorum omnium princeps, narranti quæ passurus erat Saluatori resistebat clamans: *Propitius tibi esto Domine, non fiet hoc.*

Lib. 12. cap. 64. Cùm Saluator à discipulis quæreret: *Vos autem quem me esse dicitis?* Petrus, vt princeps caputq; cæterorum, primus exclamauit: *Tu es Christus Filius Dei viui.*

Libro 14. Thesauri capite 2. Petrus Apostolorum apex.

Maximus Constant. Patr. 430.

Epistola ad Orientales: Decebat tantæ dignitatis & sapientiæ virum non ab alio cœlestis mysterij arcana requirere, nisi ab eo potissimum, quem non potuit caro & sanguis instruere, sed cui Dominus ipse sua secreta dignatus est aperire. *Beatus es* (inquit) *Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est.* Hunc enim ex cæteris mortalibus de toto orbe conditor orbis elegit, cui cathedram magisterij principaliter possidendam tenere perpetuo priuilegij iure concessit, vt quisquis diuinum aliquod aut profundum nosse desiderat, ad huius præceptionis oraculum doctrinamque recurrat, nec illi humiliter offerre, Matt. 16.

quod

quod ſoluendum eſt erubeſcat, etiamſi ipſe quod quæritur non ignoret. Nunquid Angelus de cœlo veniens erat neſcius docere Cornelium, quem videlicet, vt id quòd ſibi agendum eſſet ediſceret, deſtinauit ad Petrum? Poterat planè ſanctus Angelus docere hominem gentilem quid ſibi opus eſſet ad ſalutem, ſed eius nolebat vſurpare officium, cui docendi magiſterium fuerat commiſſum.

Paulus Emiſſenus. 430.

Homilia habita Alexandriæ de Chriſti Natiuitate, deq; beati Cyrilli, qui ibi præſto erat, præſtantia & fide: Vbi autem: *Quem me eſſe dicitis?* inquit Chriſtus, nõne Petrus Apoſtolorum coryphæus, eorundemq; os reſpondit: *Tu es Filius Dei viui?*

Baſilius Diaconus & Archimandrita. 430.

Epiſtola ad Theodoſium & Valentinianum AA. Hauſimus hanc fidei notitiam primò quidem ab Apoſtolorum principe Petro, ſecundùm cognitionem, quam diuinitus acceperat.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. epiſt. 142. Fecit hoc Chriſtus, cùm Petrum Apoſtolici ſodalitij coryphæum non ſolùm corporeis, ſed etiam ſpiritualibus peccatis ac morbis liberauit.

Epiſt. 235. Non ea de cauſa Chriſtus, qui pectus ipſum penetrat, ex diſcipulis ſuis percontabatur: *Quem me dicunt eſſe homines?* quòd variam hominum de ſe opinionem ignoraret, ſed vt hac ratione certam omnibus confeſsionem traderet, quam ab eo inſpiratus Petrus tanquã baſin ac fundamentum iecit, ſuper quod Dominus Eccleſiam ſuam extruxit.

Act. 2. *Lib. 2. epiſt. 58.* Id etiam Apoſtolorum anteſignanus Petrus his verbis confirmat: *Hanc promiſſionem implenit Deus ipſorum filijs*, hoc eſt nobis, ſuſcitato Ieſu.

Epiſt. 99. Ac quidem Apoſtoli ea, quæ fecerunt, literis complexi ſunt, velut Petrus Apoſtolici chori Præſul, in eo libro, quo res ſuas geſtas narrat, apertè pronuntiauit.

Sozomenus. 440.

Lib. 7. cap. 4. Eo autem declarabat (*Imperator Theodoſius*) ſe velle, vt vniuerſi ſubditi eam religionem amplecterentur, quam Petrus Apoſtolorum princeps Romanis ab initio tradidiſſet.

Theodoretus. 450.

Ad caput 1. ad Galatas: *Veni Hieroſolymam, vt Petrum viderem.*) Et hoc rurſus oſtendit eius animæ virtutem. Etenim cùm humana doctrina non indigeret, vt qui ab vniuerſorum Deo eam accepiſſet, Apoſtolorum Principi quem par eſt honorem tribuit. Ea autem de cauſa ad eum venit, non vt ab eo aliquid diſceret, ſed vt ſolum videret.

Baſilius Seleucinus. 450.

Sermone 1. in Danielem: His concurrens Petrus, Apoſtolorum coryphæus, clamat: *Iurent Dando Deũ*, &c.

Serm. 4. in Danielem: Petrus Apoſtolorum coryphæus, Chriſti diſcipulorum præſes, eorum quæ à Patre reuelantur interpres diligentiſsimus, in maris fluctibus ambulans.

Synodus Chalcedonenſis. 453.

Actione 3. Ter beatiſsimus & omni laude dignus B. Petrus Apoſtolus, qui eſt petra & crepido Catholicæ Eccleſiæ, & rectæ fidei fundamentum.

Galla Placidia. 453.

Epiſtola ad Theodoſium Imperatorem: Dum in ipſo ingreſſu ciuitatis antiquæ hanc curam habuiſſemus, vt cultum B. Petro Apoſtolo redderemus, in ipſo adorando altari Martyris reuerendiſsimus Leo Epiſcopus, paululum ſe poſt orationem retinens, propter Catholicam fidem apud nos detinuit, ipſum ſimiliter ſummum Apoſtolorum, (*ſcilicet Petrum*) quem nuper adieramus, teſtem obijciens, Epiſcoporum multitudine circumſepeus, quos ex innumerabilibus ciuitatibus Italiæ pro principatu proprij loci, ſeu dignitate collegit, & verbis permiſcens lachrymas, ad communionem ſui fletus noſtros quoque gemitus prouocauit.

Victor Antiochenus. 460.

Ad Marci cap. 8. Ne quis caſu, aut temerè Apoſtolos electos putet, Euangeliſta ſingulorum nomina ordine recenſet. Dicit autem Simoni impoſuiſſe nomen Petri, quo nimirum nomen rem ipſam anticipet: quiã enim Chriſtus Dominus ſupra petram, hoc eſt, ſupra infractam, ſanctamq; Petri doctrinam, inconcuſſamq; eius fidem Eccleſiam ædificaturus erat, ob id prophetico ſpiritu Petrum illũ appellat.

Ad Marc. cap. 8. *Vos verò quem me eſſe dicitis?* Quid ad hoc quæſitum Apoſtolorum os Petrus, qui nuſquam non feruidum ſe declarat? omnibus interrogatis ſolus ipſe: *Tu es Filius Dei viui*, reſpondit, &c.

Iuuenalis Epiſc. Hieroſolymitanus. 470.

Epiſtola ad presbyteros Paleſtinos: Cùm ſummus & princeps Apoſtolorum beatus Petrus dixiſſet: *Tu es Chriſtus Filius Dei viui*, &c.

Epiſcopi Orientales. 500.

Epiſt. ad Symmachum PP. Sicut docuit glorioſus Apoſtolorum princeps Petrus, cuius cathedram beatitudini tuæ credidit Chriſtus.

Andreas Cæſarenſis. 500.

Ad Apoc. cap. 13. Simon Magus in beati Petri Apoſtolorum coryphæi, multorumq; Romanorum præſentia mortuum per impoſturam excitauit.

Ad cap. 21. Per Iaſpidem probabile ſit Diuum Petrum coryphæum ſignificari, vt qui Chriſti mortificationem in corpore ſuo portãrit, vegetamq; & vernantem charitatem erga illum ſemper oſtenderit: qui etiam per feruentem fidem ad loca paſcua dux nobis extitit.

Anaſtaſius Imperator. 516.

Epiſtola ad Hormiſdam: Deus ac Saluator noſter ſanctos Apoſtolos diuino ſermone docuit, ac maximè B. Petrum, in quo fortitudinem Eccleſiæ ſuæ conſtituit.

Procopius Gazæus. 530.

Ad caput 62. Eſaiæ: Atque inde eſt quòd Saluator Petro cœli claues tradidit, adiuncta ligandi ſoluendiq; poteſtate, cùm pulchram fidei confeſsionem edidiſſet.

Andreas Cretenſis. 560.

Oratione de Transfiguratione Domini: Petrus ſupra petram, id eſt Chriſtum, ſtabiliter fundatus eſt, & fidei fundamentum, & quæ fit per virtutes Eccleſiæ diſpenſationem in ſe ſuſcepit.

Euagrius. 600.

Lib. 2. cap. 4. Beatiſsimus & omni laude celebrandus Apoſtolus Petrus, qui eſt petra & baſis, Catholicæ & Orthodoxæ fidei fundamentum.

Sophronius Hieroſolymitanus. 630.

De laboribus, certaminibus, & peregrinationibus SS. Petri & Pauli: Petro mundi procuratio committitur, & traduntur cœleſtium theſaurorum claues: ſuper cœtum Apoſtolorum conſtitutus eſt.

Maximus Monachus. 640.

Dialogo de Incarnatione Verbi: Ad hanc luctam ſummus quoque Apoſtolorum Petrus diſcipulos excitans: *Sobrij*, inquit, *eſtote*, &c. 1. Pet. 5.

Stephanus Dorenſis. 650.

Epiſtola ad Martinum Papam: Magnus ſecundùm

verita-

veritatem, & princeps Apoſtolorum Petrus paſcere primus oues iuſſus eſt Catholicæ Eccleſiæ.

Conſtantinus Quartus Imp. 680.

In edicto pro ſexta Vniuerſali Synodo: Hæc Petrus, qui & petra fidei eſt, & princeps Apoſtolorum.

Germanus Conſtantinopolitanus. 720.

In Theoria rerum Eccleſiaſticarum: Vertex enim ornatus, & corona duodecim lapillorum Apoſtoli ſunt: petra verò ſanctiſsimus Apoſtolus, primus hierarcharum Chriſti.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione de Transfiguratione Domini: Hoc, inquam, Petre à Chriſto ſuppliex contende, ab eo, inquam, qui Eccleſiæ immaculatus ſponſus eſt, qui te cæleſtis regni clauicularium inſtituit, qui tibi vinciendorum ac ſoluendorum peccatorum poteſtatem conceſsit, quem tu diuino ore Dei viuentis Filium prædicaſti, &c. Aſſumpſit Dominus Petrum vt Antiſtitem, qui totius Eccleſiæ gubernacula ſuſcepiſſet.

Hiſtoria Barlaam cap. 11. Princeps diſcipulorum Petrus, fidei petra, ſalutiferæ paſsionis tempore, certo quodam conſilio, aliquantiſper à Deo deſertus eò peccati prolapſus eſt, vt Dominum abiuraret, non tamen ſalutis ſpem abiecit: ſed acerbiſsimas ex oppreſſo pectore lachrymas profudit, principem locum rurſus tenuit: quemadmodum totius orbis magiſter inſtitutus fuerat, ita etiam pœnitentiæ exemplar effectus.

Luc. 22.

Elias Cretenſis. 780.

In orationem primam Nazianzeni: Quòd ſi etiam principem illum Petrum à ſancto hoc viro legiſlatorem dictum fuiſſe exiſtimemus, ne ſic quidem malè accipiemus. Nam cùm ipſe paſtoralem curam & præfecturam primus à vero paſtore acceperit, haudquaquam abſurdè ipſe & omnis paſtoralis diſciplinæ legislator, (duntaxat poſt primum & verum paſtorem,) & lex ipſius conſtitutiones dici queunt.

Conſtantinus & Irenes AA. 780.

Epiſtola ad Epiſcopos in Synodo ſecunda Nicena: Petrus Apoſtolicæ Sedis primus dux ſeruilem & temerariam inſaniam verberans, Iudaici auditus inſtrumentum gladio amputauit.

Synodus Nicena ſecunda. 780.

Can. 4. Præcepit enim & Petrus Apoſtolus ſummus: *Paſcite gregem Domini. Epiſcopatum gerentes non per vim, ſed ſponte ac voluntate ſecundùm Deum.*

1. Pet. 5

Theophanes Cerameus. 820.

Sermone de Sanctis Apoſtolis: *Ego verò dico tibi, quòd tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Tu, inquit, Petrus es, petra fies fidei, verbi & Eccleſiæ firmatæ fundamentum, ac ſpiritualis ædificationis primus aditus. Super hanc enim confeſsionem fundamentum Eccleſiæ ſtabit. Tali namque petra & rupe collocata reliqua dogmata firmè ac tutè ædificabuntur.

Theodorus Studites. 820.

Epiſtola ad Paſchalem PP. Audi Apoſtolicum caput, à Deo cleſte clauiger regni cælorum, petra fidei, ſuper quam ædificata eſt Eccleſia Catholica.

Epiſtola de imaginibus: Proinde intelligo aſſeruari Romæ claues Petri Apoſtolici ſenatus principis honoris gratia, etiamſi claues nullas ſenſibiles Dominus Petro dederit, ſed ore tenus in hoc, vt penes illum eſſet poteſtas ligandi atque ſoluendi.

Methodius Conſtantinopolitanus. 830.

In Martyrio Dionyſii Areopagitæ: Petrus Apoſtolus Romæ prædicauit, vt tamquam coryphæus ſanctorum Apoſtolorum, in ordine Apoſtolatus factus primus, in vrbe Roma fieret particeps paſsionum Chriſti.

Michael Syncellus. 830.

In Dionyſio Areopagita: Hic magno illi & omnium ſummo Petro comparandus eſt, cui æternam Filij generationem Pater reuelauit: ſuper quem, tanquam petram, & inconcuſſum fidei fundamentum, Chriſtus, veræ vitæ petra, qui omnia fecit & continet, propriam Eccleſiam fabricauit: quemque cæleſtis habitationis ac hæreditatis clauigerum ac hæredem declarauit, ac poteſtatem illi diuinam ligandi atque ſoluendi funes peccatorum præbuit.

Ignatius Conſtantinopolitanus. 860.

Epiſtola ad Adrianum Secundum: Omnium Magiſter dicit Petro & magno ſummo Apoſtolorum: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*: tales beatas voces non ſecundùm quandam vtique ſortem Apoſtolorum principi Petro ſolùm circumſcripſit, & definiuit, ſed ad ſucceſſores quoque deriuari voluit.

Leo Sextus Imp. 880.

In Sermone de Petro: Poſt reſurrectionem ter Petrum Dominus percontatus, an ab eo diligeretur, principem paſtorem conſtituit, deditque ei paſcendi poteſtatem, petens ab eo paſcendi curam, tamquam vicem redamandi. Idcirco enim aiebat: *Amas me? paſce agnos meos.* Petrus verò cùm intelligeret principatum eum magnum eſſe, & magnis indigentem viribus, videretque Ioannem ſequentem, illum dico *quem Ieſus* vehementer amabat: *Hic*, inquit, *quid?* Quod perinde erat, quaſi diceret: Mene præfici vis caput diſcipulis? hunc verò à te dilectum, qui voluit ſedere ad dexteram, hunc, inquam, quid facere iubes? Ne igitur occaſionem erroris aliqui conciperent, quòd omnibus diſcipulis communiter dixiſſet: *Quæcunque ſolueritis in terra, &c.* reſpondit Dominus, quaſi increpans Petrum: *Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me ſequere*, id eſt, ſequere me hoc baculo paſtorali: & ſicut ego, cùm eram vobiſcum, ſeruabam vos, vt pater, & caput, ac magiſter, vigilans pro vobis: ſic tu eſto meo loco, & ſequere me principatu ac poteſtate tua, fratres tuos confirmans. Te enim volo eſſe meo loco. Vnde manet in hodiernum vſque diem Petrus ſequens Chriſtum in ſucceſſore ſuo.

Theophylactus. 900

Ad caput 16. Matthæi: Remunerat Petrum Dominus, mercedem ei dans magnam, quòd ſuper eum ædificauit Eccleſiam.

Ad caput *22. Lucæ*: *Tu conuerſus.*) Planus huius intellectus eſt: quia te habeo vt principem diſcipulorum, poſtquam me negato fleueris, & ad pœnitentiam veneris, confirma cæteros. Hoc enim te decet, qui poſt me Eccleſiæ petra es & firmamentum.

Ad cap. 21. Ioannis: Totius orbis ouium præfecturam Petro committit: non autem alij, ſed huic tradit, primùm quidem, quia omnes præcellebat, & totius cœtus os erat, &c.

Ad cap. 1. epiſt. ad Gal. Et hoc inſignis humilitatis animi ſignum, ſi qui tanta tranſegerat, ad Petrum abijt, non vtilitatis gratia, ſed ſolo viſendi ſtudio, honorans eum ceu maiorem ſe. Propterea neque dixit ἰδεῖν, id eſt, vt cernerem Petrum: ſed ἱστορῆσαι, id eſt, vt viderem, & cum obſeruatione intuerer: quod magnas & præclaras vrbes addiſcentes dicunt, perinde ac nos abimus ad ſanctos viros: ſed nos potius vtilitatis cauſa, ille verò ſolius honoris gratia.

Symeon Metaphraſtes. 950.

In vita Iacobi Apoſtoli: Cùm verò quæ Hieroſoly-

mis

mis erat Ecclesia, ad hoc esset congregata, vt Petrus primus Apostolorum præesset fidei, & deijceret semina impietatis: *Viri fratres*, inquit Iacobus,&c.

In encœnio Ioannis: Petrus non audebat Dominum interrogare,quamuis inter Apostolos primatum teneret.

Psellus. 1050.

In Cantica: ad illud: *Crura eius sunt columnæ marmoreæ*. Per crura Petrum intellige Apostolorum
III. 16 principem,super quem Dominus in Euangelio Ecclesiam se ædificaturum promisit.

Oecumenius. 1060.

Ad cap. 1. Act. Surgit Petrus, non Iacobus, tamquam feruentior,& velut is,cui discipulorum præsidentia commissa erat.

Ad caput 1. epistolæ ad Galatas: *Redij Hierosolymam, vt Petrum viderem*. Considera animi modestiam. Post tot tantaque certamina abijt, vt videret Petrum tamquam maiorem. Vt autem etiam maneret, causa honoris, quem Petro deferebat,actum est.

Euthymius. 1080.

Ad caput 16. Matthæi: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam.*) Tu es Petrus, vt qui post abnegationem fidei petra futurus es, vel tanquam iam prudentia firmus. Itaque super hanc firmitatem ædificabo Ecclesiam meam, siue te ponam fundamentum credentium. *Et dabo tibi claues regni cælorum.*) Cumque confessus esset ipsum esse Dei Filium legitimum, iam ei demonstrat suæ diuinitatis dignitatem, dicens: *Ædificabo super te Ecclesiam meam, & dabo tibi claues regni cælorum*, videlicet, vt ad illud introducas: siquidem clauigeri est introducere.

Ad caput 21. Ioannis: Petro pascendi curam & gubernationem committit, vt qui & prius amaris illis lachrymis negationis maculam abluerit, & nunc rursum pro trina negatione trinam offerat confessionem. Et post: *Et cùm hæc dixisset, dicit illi: Sequere me.*) Hinc rursum ostendit, quòd præ cæteris sibi eum familiarem faciat, ac ampliori dignetur honore, vt etiam promptior fiat. Quòd si quis dicat: Quomodo ergo Iacobus Hierosolymitanam accepit sedem? Dicemus quòd Petrus orbis constitutus est præceptor.

Ad cap. 16. Marci: Primùm apparuit Christus Magdalenæ, & alteri Mariæ; deinde his duobus: postmodum Petro: demum verò illis duobus. Sanè his non habita est fides: Petro verò tamquam summo, & cæterorum principi creditum est: & ita duo,qui apud Lucam ab Emaus reuersi sunt, inuenerunt Apostolos dicentes: *Surrexit Dominus verè, & visus est à Simone.*

Georgius Cedrenus. 1100.

In compendio historiarum fol. 375. Gregorius Apostolicus vir, & Petri Apostolorum coryphæi confessor.

Nilus Thessalonicensis. 1150.

De primatu Papæ: Petrus quidem & Apostolus, & Apostolorum princeps, &c. Et Petrus quidem præceptor vniuersi orbis.

Theodorus Balsamon. 1180.

Ad Canonem 16. Synodi Carthaginensis: Portæ inferi aduersus Ecclesiam non præualebunt, quæ à Domino supra Dei præconem Petrum ædificata est.

Nicephorus Callistus. 1300.

Lib. 2. Historiæ cap. 14. Sub Claudij imperio, quæ omnia sapienter propter summum in genus humanum amorem dirigit prouidentia, quasi antesignanum & insuperabilem atque inuictum fidei propugnatorem, qui virtutis arcorisque gratia primas inter Apostolos diuinitus est consecutus, Petrum, perinde atque contra feram agrestem ac perniciosam,excitauit.

Cap. 44. Coryphæus & princeps eius chori est Petrus.

Gennadius Scholarius. 1450.

De primatu Papæ sect. 2. Si mundanæ potestates, quando disiunctæ sunt, intereunt ac dilabuntur, quomodo debuit Christus Ecclesiam suam omittere sine capite? vt confusio sequeretur, & ex confusione destrueretur: sed vti supra omnem ordinem positus, & vti existens is, qui ordinem constituit, voluit & ordine suam societatem, videlicet Ecclesiasticam, contineri: & vt ipse in terris erat caput, Dominus, ac magister discipulorum, & pater, & pastor: sic cùm decreuisset ad paternum thronum ascendere, Petrum præfectum ipsis constituit, patrem & magistrum, &, vt vno verbo dicam, suum Vicarium & successorem.

Gregorius Trapezuntius. 1460.

Ad illud Ioannis: *Si eum volo manere.*) Petrus etiam antea, quando ipsi claues regni cælorum commendatæ fuerunt, totius Ecclesiæ princeps constitutus, apertius tunc vel restituitur, vel confirmatur.

Zaga Zabo Episcop. Æthiops. 1540.

In confessione fidei Æthiopica: Credo sanctum Petrum petram esse Legis, quæ Lex ædificata est super sanctos Prophetas, fundamentum & caput Ecclesiæ Catholicæ,& Apostolicæ, Orientalis,& Occidentalis, vbi est nomen Domini nostri Iesu Christi: cuius Ecclesiæ potestatem Petrus Apostolus habet,ac claues regni cælorum, quibus claudere,& aperire: soluere,& ligare potest.

Hieremias Patr. Constantinopolitanus. 1580.

Responso 2. capite de iustitia fidei & bonis operibus: Age igitur tu venerandorum Apostolorum coryphæe Petre, dic testimonium,&c.

Responso 3. Ex Apostolis autem Coryphæus inquit: *Accipietis donum Spiritus sancti.* Act. 2.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De præscriptionibus hæreticorum cap. 22. Latuit aliquid Petrum ædificandæ Ecclesiæ petram dictum, claues regni cælorum consecutum, & soluendi, & alligandi in cælis & in terris potestatem?

De Monogamia cap. 8. Petrum solum inuenio maritum per socrum: monogamum præsumo per Ecclesiam,quæ super illum ædificata,omnem gradum ordinis sui de monogamis erat collatura.

De Pudicitia cap. 21. *Super te*, inquit, *ædificabo Ecclesiam meam*: &: *Dabo tibi claues*, non Ecclesiæ: *& quæcunque solueris*, vel alligaueris: non quæ soluerint, vel alligauerint. Sic enim & extrus docet: In ipso Ecclesia extructa est, id est, per ipsum: ipse clauem imbuit: vides quam.

Cyprianus. 250

Epistola 40. Deus vnus est, & Christus vnus, & vna Ecclesia, & Cathedra vna super Petrum Domini voce fundata. Aliud altare constitui,aut sacerdotium nouum fieri, præter vnum altare, & vnum sacerdotium non potest. L. 1. ep. 8.

Epist. 55. Petrus tamen, super quem ædificata à L. 1. ep. 3.

Domi-

Domino fuerat Ecclesia, vnus pro omnibus loquēs, & Ecclesiæ voce respondens, ait: *Domine ad quem ibimus?*

Ioan. 6.

Epist. 69. *Conuersus Dominus ad duodecim dixit: Nunquid & vos vultis ire? Respondet ei Petrus, dicens: Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes: & nos credimus, & cognouimus, quoniam tu es Filius Dei viui.* Loquitur illic Petrus, super quem ædificata fuerat Ecclesia.

Ioan. 6. Libro 4. epist. 10.

Epist. 70. Vna est Ecclesia, à Christo Domino super Petrum origine vnitatis & ratione fundata.

Lib. ep. 12

Epist. 71 ad Quintum fratrem: Nam nec Petrus, qué primum Dominus elegit, & super quem edificauit Ecclesiam suam, cùm secum Paulus de circumcisione postmodum disceptaret, vindicauit sibi aliquid insolenter.

Epist. 73. ad Iubaianum: Petro primùm Dominus, super quem ædificauit Ecclesiam, & vnde vnitatis originem instituit, & ostendit, potestatem istam dedit, vt id solueretur in cœlis, quod ille soluisset in terris.

De vnitate Ecclesiæ Catholicæ: Loquitur Dominus ad Petrum: *Ego tibi dico*, inquit, *quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam: Et tibi dabo claues regni cælorum, & quæ ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis* &c. Et iterum eidem post resurrectionem suam dicit: *Pasce oues meas.* Super illum vnum ædificat Ecclesiam suam, & illi pascendas mandat oues suas. Et quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos: accipite Spiritum sanctum, si cui remiseritis peccata, remittentur illi: si cui tenueritis, tenebuntur:* tamen vt vnitatem manifestaret, vnam Cathedram constituit, & vnitatis eiusdem originem, ab vno incipientem sua auctoritate disposuit. Hoc erant vtique & cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi & honoris, & potestatis: sed exordium ab vnitate proficiscitur. Primatus Petro datur, vt vna Christi Ecclesia, & cathedra vna monstretur. Et pastores sunt omnes, sed grex vnus ostenditur, qui ab Apostolis omnibus vnanimi consensione pascatur.

Matt. 16

Ioan. 21.

Ioan. 20.

Exhortat. ad martyrium cap. 11. Cum septem liberis planè copulatur & mater, origo, & radix, quæ Ecclesias septem postmodum peperit, ipsa prima & vna super Petrum Domini voce fundata.

Zeno Veronensis. 260.

Sermone de Circumcisione: Non sine ratione Simoni, super quem ædificauit Ecclesiam Christus, Petrus nomen imposuit.

Marcellus Primus. 304.

Epistola 1. Ipse est caput totius Ecclesiæ, cui ait Dominus: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Melchiades. 310.

Epistola ad Episcopos Campaniæ: Licet cunctorum Apostolorum par esset electio: beato tamen Petro concessum est, vt alijs præmineret.

Iulius Primus. 340.

Epistola prima ad Episcopos Orientales: Sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Connexio totius corporis vnam sanitatem, vnam pulchritudinem facit: & hæc quidem connexio totius operis vnanimitatem requirit, sed præcipuè exigit concordiam sacerdotum: quibus etsi dignitas communis non est, tamen ordo generalis est. Quoniam & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis: & cùm omnium par esset electio, vni tamen datum est, vt cæteris præmineret. De qua forma orta est Episcoporum quædam distinctio, & magna ordinatione prouisum, ne omnia sibi omnes vindicarent.

Hilarius. 350.

Ad Psalm. 131. Cùm Iesus quædam de passione sua locutus ad discipulos fuisset, & Petrus tamquam indignum hoc Dei Filio detestatus esset: Petrum, cui superius claues regni cœlorum dederat, super quem Ecclesiam ædificaturus erat, aduersus quam portæ inferi nihil valerent, qui quæ in terris vel soluisset, vel ligasset, ea in cœlis vel soluta persisterent, vel ligata. Hunc itaque tali conuitio detestantem hoc sacramentum passionis excepit: *Vade post me Satana, scandalum mihi es.* Tanta enim ei religio fuit pro humani generis salute patiendi, vt Petrum primum Filij Dei confessorem, Ecclesiæ fundamentum, cœlestis regni ianitorem, & in terreno iudicio iudicem cœli Satanæ conuitio nuncuparet.

In Matthæum Canone 16. Petrus respondit: *Tu es Christus Filius Dei viui*, &c. Et dignum planè confessio Petri præmium consecuta est, quia Dei Filium in homine vidisset. Beatus hic est, qui vltra humanum modum oculos intendisse, & vidisse laudatus est: non id quod ex carne & sanguine erat contuens, sed Dei Filium cœlestis Patris reuelatione conspiciens, dignusq; iudicatus, qui quod in Christo Dei esset primus agnosceret. O in nuncupatione noui nominis felix Ecclesiæ fundamentū, dignaq; ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & Tartari portas, & omnia mortis claustra dissolueret. O beatus cœli ianitor, cuius arbitrio claues æterni aditus traduntur, cuius terrestre iudicium præiudicata auctoritas sit in cœlo: vt quæ in terris aut ligata sint, aut soluta, statuti eiusdem conditionem obtineant & in cœlo.

Ambrosius. 370.

Sermone 11. de mirabilibus: Hanc solam Ecclesiæ nauem ascendit Dominus, in qua Petrus magister est constitutus, dicente Domino: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam:* Quæ nauis in altum seculi istius ita natat, vt pereunte mundo omnes, quos suscepit, seruet illæsos. Cuius figuram iam in veteri videmus Testamento. Sicut enim Noë arca naufragante mundo cunctos, quos susceperat, incolumes seruauit: ita & Petri Ecclesia, conflagrante seculo, omnes, quos amplectitur, repræsentabit illæsos. Et sicut tunc transacto diluuio, ad arcam Noë columba signum pacis detulit: ita & transacto iudicio ad Ecclesiam Petri Christus gaudium pacis referet, quia ipse columba vel pax est.

Matt. 16.

Serm. 47. Petrus fidelior factus est, postquam fidem se perdidisse defleuit, atque ideò maiorem gratiam reperit, quàm amisit. Tamquam bonus enim pastor tuendum gregem accepit, vt qui sibi ante infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum: & qui ipse interrogationis tentatione nutauerat, cæteros fidei stabilitate fundaret. Denique pro soliditate deuotionis Ecclesiarum petra dicitur, sicut ait Dominus: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Petra dicitur, eò quòd primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tamquam saxum immobile totius operis Christiani compagem molemq; contineat.

Serm. 68. Primum signum mirabilium suorum Petrus fecit, claudo pedum restituendo vestigia. Diximus frequenter ipsum Petrum à Domino nuncupatum, sicut ait: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Si ergo Petrus petra est, super quā ædificatur Ecclesia, rectè prius pedes sanat: vt sicut in Ecclesia fidei fundamentum con-

Luc. 22. tro dicit: *Ecce Satanas expostulauit, vt vos veluti frumentum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu tandem conuersus, confirma fratres tuos.* Quid ambigitur? Pro Petro rogabat, & pro Iacobo, & pro Ioanne non rogabat, vt cæteros taceam? Manifestum est in Petro omnes contineri: Rogans enim pro Petro, pro omnibus rogasse dignoscitur. Semper enim in Præposito populus aut corripitur, aut laudatur.

Tractat. 56. in Ioannem: Quis nescit primum omnium Apostolorum esse beatissimum Petrum?

Tractat. 124. in Ioannem: Hoc agit Ecclesia spe beata in hac vita ærumnosa, cuius Ecclesiæ beatus Petrus Apostolus, propter Apostolatus sui primatum, gerebat figurata generalitate personã. Quod enim ad ipsum propriè pertinet, natura vnus homo erat, gratia vnus Christianus, abundantiore gratia vnus idemq; primus Apostolus: sed quando ei dictum est: *Tibi dabo claues regni cælorum, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis: & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis*: vniuersam significabat Ecclesiam, quæ in hoc seculo diuersis tentationibus, velut imbribus, fluminibus, tempestatibusq; quatitur, & non cadit.

De baptismo contra Donatistas lib. 2. cap. 1. Puto quòd sine vlla sui contumelia Cyprianus Episcopus Petro Apostolo comparatur, quantum attinet ad martyrij coronam: cæterùm magis vereri debeo, ne in Petrum contumeliosus existam. Quis enim nescit illum Apostolatus principatum cuilibet Episcopatui præferendum? Sed etli distat cathedrarum gratia, vna est tamen Martyrum gloria, &c. In Apostolo Petro primatus Apostolorum excellenti gratia præeminet.

Sermone 5. in festo Petri & Pauli. Solus inter Apostolos meruit audire: *Amen dico tibi, quia tu es Petrus, & super hãc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Dignus certè qui ædificandis in domo Dei populis lapis esset ad fundamentum, columna ad sultentaculum, clauis ad regnum.

Lib. 1. Retract. cap. 21. In libro contra Epistolam Donati dixi in quodam loco de Apostolo Petro, quòd in illo tamquam in petra fundata sit Ecclesia: qui sensus etiam cantatur ore multorum in versibus beatissimi Ambrosij, vbi de gallo gallinaceo ait:

Hoc ipsa petra Ecclesiæ
Canente culpam diluit.

Sed scio me postea sæpissimè sic exposuisse, quod à Domino dictum est: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam:* vt super hunc intelligeretur, quem cõfessus est Petrus dicens: *Tu es Christus Filius Dei viui*, ac si Petrus ab hac petra appellatus personam Ecclesiæ figuraret, quæ super hanc petram ædificatur, & accepit claues regni cælorum. Non enim dictum est illi: Tu es petra, sed: *Tu es Petrus: petra autem erat Christus*, quem confessus Simon, sicut eum tota Ecclesia confitetur, dictus est Petrus. Harum autem duarum sententiarum, quæ probabilior sit, eligat lector.

Matt. 16

1. Co. 10.

Innocentius Primus. 406.

Epistola ad Victricium: Incipiamus ergo adiuante Deo, & sancto Dei Apostolo Petro, per quem & Apostolatus & Episcopatus in Christo cœpit exordium.

Paulinus Nolanus. 410.

Natali 4. S. Felicis.

Brisseno princeps super agmine discipulorum
Petrus.

Maximus Taurinensis. 430.

Homilia 1. in Natali Petri & Pauli Apostolorum: Hic est Petrus, cui Christus Dominus communionem sui nominis libenter indulsit. Vt enim (sicut Paulus Apostolus edocuit) petra erat Christus: ita per Christum Petrus factus est petra, dicente ei Domino: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Nam sicut in deserto iussu Dominico sitienti populo aqua fluxit è petra: ita vniuerso mundo perfidiæ ariditate lassato, de ore Petri fons salutiferæ confessionis emerlit. Hic est Petrus, cui Christus ascensurus ad Patrem pascendas ouiculas suas, agnosq; commendat, vt quos ille pietate miserationeq; redemerat, hic fidei suæ virtute seruaret. Et rectè sanè ei arbiter occultorum Dei Filius pascendas oues suas tuendasq; commisit, cui nouerat in nutriendo grege Dominico nec studium deesse, nec fidem. Matt. 16

Homilia 3. de ijsdem: Quanti ergo meriti apud Deũ suum Petrus erat, vt ei post nauiculæ paruæ remigium totius Ecclesiæ gubernacula traderentur?

Philippus Presbyter. 430.

In Concilio Ephesino tom. 2. cap. 16 Nulli dubium, imò seculis omnibus notum est, sanctum beatissimumq; Petrum Apostolorum principem, & caput, fideiq; columnam, Ecclesiæ Catholicæ fundamentum, à Domino Iesu Christo Saluatore nostro, humaniq; generis Redemptore cælestis regni claues accepisse, soluendiq; atque ligandi potestate, quam acceperat, vsum fuisse, nec non per successores suos huc vsque semper viuere.

Sixtus Tertius. 433.

De malis Doctoribus, & operibus fidei: Sed si hæc dicere voluerimus, illico ille Apostolorum princeps Petrus, supra cuius firmitatem fidei spiritalis fabricæ ædificata constructio est, & Ecclesiasticæ domus collocata fundamina: quiq; cælestis regni ianitor dignus inuentus est, & cuius super terram gesta iudicia confirmantur in cælis, è contrario respondebit, & dicet, &c.

Petrus Chrysologus. 440.

Serm. 75. Petrus mittit se in mare, vt esset primus in reditu, qui acceperat in ordine principatum.

Serm. 107. Petrus est custos fidei, petra Ecclesiæ, ianitorq; cælorum: ipse est Apostolus piscator electus, qui ad se turbas errorum fluctibus mersas hamo sanctitatis inuitat.

Serm. 154. Petrus Apostoli chori vetustum teneat principatum, aperiat intrantibus regnum cælorum, reos potestate vinciat, pœnitentes clementer absoluat.

Arnobius Romanus. 440.

Ad Psalm. 138. Ecce Apostolo (*Petro*) pœnitenti succurritur, qui est Episcopus Episcoporum, & maior gradus redditur ploranti, quàm sublatus est deneganti. Quod vt doceam illud ostendo, quòd nullus Apostolorum nomen pastoris accepit. Solus enim Dominus Iesus Christus dicebat: *Ego sum pastor bonus: me*, inquit, *sequuntur oues meæ.* Hoc ergo nomen sanctum, & ipsius nominis potestatem, post resurrectionem suam Petro pœnitenti concessit, & ter negatus, negatori suo, hanc, quam solus habuit, tribuit potestatem, vt non solum recuperasse quod amiserat probaretur: verùm etiam & multò amplius pœnitendo, quàm negando perdiderat acquisisse. Ioan. 10.

Eucherius Lugdunensis. 450.

In Vigilia S. Petri. Dicit ei: *Pasce oues meas.* Prius agnos, deinde oues commisit ei: quia non solum pastorem, sed pastorum pastorem eum constituit. Pascit igitur Petrus agnos, pascit & oues: pascit filios, pascit & matres: regit & subditos, & præfatos. Omnium igitur pastor est: quia præter agnos & oues in Ecclesia nihil est.

Leo Magnus. 450.

Serm. 2. in anniuersario die assumptionis suæ ad Pontificatum: Manet ergo dispositio veritatis, & B. Pe-

trus in accepta fortitudine petræ perseuerans, susceptæ Ecclesiæ gubernacula non reliquit. Sic enim præcæteris est ordinatus, vt dum petra dicitur, dum fundamentum pronuntiatur, dum regni cælorum ianitor constituitur, dum ligandorum soluendorumq; arbiter, mansura etiam in cælis iudiciorum suorum definitione, præficitur, qualis ipsi cum Christo esset societas, per ipsa appellationum eius mysteria nosceremus.

Serm.3.de anniuersario die assumptionis suæ ad Pontificatum: Vnus de toto mundo Petrus eligitur, qui & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cunctisq; Ecclesiæ Patribus præponatur: vt quamuis in populo Dei multi sacerdotes sint, multiq; pastores, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Christus. Magnum & mirabile huic viro consortium suæ potentiæ tribuit diuina dignatio: & si quid cum eo commune cæteris voluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit, quicquid alijs non negauit. Omnes denique Apostolos Dominus quid de se opinentur homines interrogat: & tamdiu sermo respondentium communis est, quamdiu humanæ intelligentiæ ambiguitas explicatur. At vbi quid habeat sensus discipulorum exigitur, primus est in Domini confessione, qui primus est in Apostolica dignitate. Qui cùm dixisset: *Tu es Christus Filius Dei viui:* Mat. 16. respondit ei Iesus: *Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est.* Id est, ideo beatus es, quia Pater meus te docuit, nec terrena opinio te fefellit, sed inspiratio cælestis instruxit: & non caro & sanguis, sed ille me tibi (cuius ego vnigenitus Filius) indicauit. *Et* Eph.2. *ego*, inquit, *autem* hoc est, sicut meus Pater tibi manifestauit diuinitatem meam: ita & ego tibi notam facio excellentiam tuam, *quia tu es Petrus*, id est, cùm ego sim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum, ego fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, vt quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia. *Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non præualebunt aduersus eam.* Super hanc, inquit, fortitudinem æternum extruam templum: & Ecclesiæ meæ cælo inferenda sublimitas in huius fidei firmitate consurget. Hanc confessionem portæ inferi non tenebunt, mortis vincula non ligabunt. propter quod dicit beatissimo Petro: *Tibi dabo claues*, &c. Transiuit quidem etiam in alios Apostolos vis potestatis illius, & ad omnes Ecclesiæ principes decreti huius constitutio comeauit: sed non frustra vni commendatur, quod omnibus intimetur. Petro enim ideo hoc singulariter creditur, quia cunctis Ecclesiæ rectoribus Petri forma præponitur. Manet ergo Petri priuilegium, vbicumque ex ipsius fertur æquitate iudicium. Nec minima est vel seueritas, vel remissio, vbi nihil erit ligatum, nihil solutum, nisi quod B. Petrus aut soluerit, aut ligauerit.

Homilia de Transfiguratione Domini cap. 2. Interrogauerat Dominus discipulos suos, inter diuersas aliorum opiniones, quid ipsi de eo crederent, quidve sentirent: vbi Petrus Apostolus, per reuelationem summi Patris corporea superans, & humana transcendens, vidit mentis oculis Filium Dei viui, & confessus est gloriam deitatis: quia non ad solam respexit carnis substantiam, & sanguinis tantumq; in hac fidei sublimitate complacuit, vt beatitudinis felicitate donatus, sacram inuiolabilis petræ acciperet firmitatem, super quam fundata Ecclesia portis inferi & mortis legibus præualeret: nec in soluendis aut ligandis quorumcunque causis, aliud ratum esset in cælis, quàm quod Petri sedisset arbitrio.

Epistola 81. ad Dioscorum Alexandrinum: Beatissimus Petrus Apostolicum à Domino accepit principatum, & Romana Ecclesia in eius permanet institutis.

*Epist.89.cap.*1. Sed huius muneris sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet, vt exortem se mysterij diuini intelligeret esse, qui ausus fuisset à Petri soliditate recedere. Hunc enim in consortium indiuiduæ vnitatis assumptum, id quod ipse erat voluit nominari, dicendo: *Tues Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, vt æterni ædificatio templi mirabili munere gratiæ Dei in Petri soliditate consisteret, hac Ecclesiam sua firmitate corroborans, vt illam nec humana temeritas posset appetere, nec portæ contra illam inferi præualerent. Mat. 16.

Prosper Aquitanicus 460.

*De vocatione Gentium lib.*2. *cap.*28. Quis ergo ambigat, quis ignoret, hanc fortissimam petram, quæ ab illa principali petra communionem & virtutis sumpsit & nominis, hoc desiderium semper habuisse, vt ei moriendi pro Christo constantia donaretur?

Felix Tertius. 473.

Epistola 1. *ad Petrum Episcopum Antiochenum*: Nunc igitur sum exorsus aduersus te proferre sententiam: magis autem summus princeps Apostolorum Petrus, qui inter sanctorum Apostolorum præconia verídicus est.

Gelasius. 490.

Epistola 11. *ad Episcopos Dardaniæ*: Nullus veraciter Christianus ignorat? vniuscuiusque Synodi constitutum, quod vniuersalis Ecclesiæ probauit assensus, nullam magis exequi sedem quàm primam, quæ & vnamquamque Synodum sua auctoritate confirmat, & continuata moderatione custodit, pro suo scilicet principatu, quem B. Petrus Apostolus Domini voce perceptum Ecclesia nihilominus subsequente, & tenuit semper, & retinet.

Possessor Episcopus. 520.

Epistola ad Hormisdam P. Quis maiorem circa subditos solicitudinem gerit, aut à quo magis est nutantis fidei stabilitas expetenda, quàm ab eius sedis præside, cuius primus à Christo rector audiuit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam?*

Aurelius Cassiodorus. 530.

Libro de amicitia, capite: *Quali discretione benefaciendi sunt amici*: Sanè Dominus Ioanni prætulit Petrum, nec affectum subtraxit discipulo, quem diligebat, Petro conferens principatum Claues regni cælorum Petro contulit, vt cælum aperiret, & clauderet: Ioanni verò nobis aperiendi sua arcana pectoris facilitatem reseruauit. Petro commisit curam & regimen Ecclesiæ suæ: Ioanni verò curam & custodiam matris suæ. Petrus ergo subiior: sed Ioannes certior. Non audet Petrus inquirere à Domino, quis eum traderet: Ioannes autem innuente Petro (quod princeps Apostolorum inquirere verebatur) confidenter interrogat.

Arator. 540.

Historiæ Apost. lib. 1.

Primus Apostolico parua de puppe vocatus
Agmine Petrus erat, quo piscatore solebat
Squammea turba capi, fluitò de littore visus
Dum trahit, ipse trahi meruit: piscatio Christi
Discipulum dignata rapit, quia retia laxet
Humanum captura genus: qua gesserat hamum

Ad clauum translata manus, quiqúe aquoreus unt
Ardebat madidas ad littora vertere prædas,
Et spoliis implere ratem, melioribus vndis
Nunc alia de parte leuat, nec deserit artem
Per latices suæ lucra sequens, cui tradidit Agnus
Quis passus saluauit oues, totumqúe per orbem
Hoc auget pastore gregem, quo munere summus
Surgit, & insinuans diuina negotia, coram
Sic venerandus ait, &c.
Ferrea quid mirum si cedant ostia Petro,
Quem Deus æthereæ custodem deputat aulæ
Ecclesiaqúe sua faciens retinere cacumen,
Infernum superare iubet?

Libro 2.

———Sic claudus vterque
Cùm properat, genus omne leuat, gentisqúe salutem
Personæ signauit iter, quæ gloria rerum
Contulit, vt Petro Paulum gerat ordo secundum,
Qui fundamentis manet architectus in illis.

Pelagius. 555.

Epistola 1. ad Vigilium Episcopum: Memor sum, me sub illius nomine Ecclesiæ præsidere, cuius à Domino nostro Iesu Christo est glorificata confessio, & cuius fides omnes quidem hæreses destruit, sed maximè impietatem præsentis erroris expugnat.

Ioannes Tertius. 560.

Epist. ad Episcopos Germaniæ, & Galliæ: Sic Petrus princeps Apostolorum adiutores sibi asciuit Linum & Cletum, non tamen potestatem pontificij, aut ligandi aut soluendi eis normam tradidit, sed successori suo sancto Clementi, qui sedem Apostolicam post eum, & potestatem pontificalem tradente sibi Beato Petro tenere promeruit. Linus verò & Cletus ministrabant exteriora: princeps autem Apostolorum Petrus verbo & orationi insistebat.

Gildas Sapiens. 560.

Correptione in Ecclesiasticum ordinem: Audiamus ergo quid princeps Apostolorum Beatus Petrus de tali negotio signauerat: *Benedictus*, inquit, *Deus.*

Fortunatus. 570.

Lib. 3. Carminum in honorem Petri & Pauli Apostolorum:

Cælorum porte, lati duo lumina mundi,
Ore tonat Paulus, fulgurat arce Petrus.
Inter Apostolicas radiantis luce coronas
Doctior hic monitu, celsior ille gradu.
Hunc per corda hominum referantur, & astra per illum
Quos docet iste stylo, suscipit iste polo.
Pandit iter cæli hic dogmate, claudus alter,
Est via cui Paulus ianua fida Petrus.

Lib. 11. ad Chilpericum Regem:

Princeps claue Petrus, primus quoq; dogmate Paulus,
Quamuis celsa anima, corpora terra tegit.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 1. epist. 24. Petrus auctore Deo Ecclesiæ sanctæ principatum tenens, à bene agente Cornelio, & sese humiliter ei prosternente immoderatius venerari recusauit, seqúe illi similem recognouit, dicens: *Surge, ne feceris, & ego homo sum.* Sed cùm Ananiæ & Sapphiræ culpam reperit, mox quanta potentia super cæteros excreuisset, ostendit. Verbo namque eorum vitam perculit, quam spiritu perscrutante deprehendit, & summum se intra Ecclesiam contra peccata recoluit, quod honore sibi vehementer impenso coram bene agentibus fratribus non agnouit. Hic communionem æqualitatis meruit sanctitas actionis: illic zelus vltionis vim aperuit potestatis.

Act. 10.
Act. 5.

Lib. 3. epist. 33. ad Theodelindam Reginam: Cùm itaque integritatem nostram ex aperta mea traditione, seu professione cognoscitis, dignum est vt de Ecclesia Beati Petri Apostolorum principis nullum vlterius scrupulum dubietatis habeatis: sed in vera fide persistite, & vitam vestram in petra Ecclesiæ, hoc est in confessione B. Petri Apostolorum principis soliditate.

Lib. 4. epist. 32. ad Mauritium Augustum: Cunctis Euangelium scientibus liquet, quòd voce Dominica sancto & omnium Apostolorum principi Petro Apostolo totius Ecclesiæ cura commissa est. Ipsi quippe dicitur: *Petre amas me? Pasce oues meas*, &c. Ecce claues regni cælestis accipit, potestas ei ligandi & soluendi tribuitur, cura ei totius Ecclesiæ & principatus committitur. Ioan. 21

Lib. 6. epist. 37. Quis enim nesciat sanctam Ecclesiam in Apostolorum principis soliditate firmatam, quia firmitatem mentis traxit in nomine, vt Petrus à petra vocaretur? Cui veritatis voce dicitur: *Tibi dabo claues regni cælorum.* Matt. 16

Homilia 21. super 16. cap. Marci: Qua in re considerandum nobis est, cur omnipotens Deus eum, quem cunctæ Ecclesiæ præferre disposuerat, ancillæ vocem pertimescere, & seipsum negare permisit. Quod nimirum magnæ esse actum pietatis dispensatione cognoscimus, vt is, qui futurus erat pastor Ecclesiæ, in sua culpa disceret, qualiter alijs misereri debuisset. Prius itaque eum ostendit sibi: & tunc præposuit cæteris, vt ex sua infirmitate cognosceret, quàm misericorditer aliena infirma toleraret.

Isidorus Hispalensis. 620.

De vita & morte Sanctorum cap. 69. Simon Petrus filius Ioannis, frater Andreæ, Apostolorum princeps est, & confessor primus Filij Dei, & discipulus, pastor humani gregis, petra Ecclesiæ, clauicularius regni, amator Domini atque negator: confitendo laudatus, negando lapsus, lachrymando purificatus, confessione probatus, passione coronatus: cuius nomini ex opere datur titulus, ex merito potestas imponitur.

De officijs Ecclesiasticis lib. 2. cap. 5. In nouo Testamento post Christum sacerdotalis ordo à Petro Apostolo cœpit. Ipsi enim primus Pontificatus datus est in Ecclesia Christi. Sic enim loquitur ad eum Dominus: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, &c. Hic ergo ligandi soluendiqúe potestatem primus accepit, primusqúe ad fidem populum virtute suæ prædicationis adduxit. Siquidem & cæteri Apostoli cum Petro par consortium honoris, & potestatis acceperunt, qui etiam in toto orbe dispersi Euangelium prædicauerunt, quibusqúe decedentibus successerunt Episcopi, qui sunt constituti per totum mundum in sedibus Apostolorum. Matt. 16

Hildephonsus Toletanus. 660.

Sermone 5. de Assumptione Mariæ: Beatissimo etenim Petro Apostolorum principi cæterisqúe Apostolis non incognita fuit eius purissima vita & actio.

Aldhelmus. 680.

De laudibus Virginitatis ad sacras virgines cap. 28. Pastor gregis Dominici, & ianitor cælestis aulæ, de quo Poëta:

Clauiger æthereus, portam qui pandit ad æthra:

ita auctoritate principali, & authentico pontificatu promulgat.

Epistola ad Geruuthium: Si ergo Petro claues cælestis regni à Christo collatæ sunt, de quo Poëtaait:

Clauiger æthereus, portam qui pandit ad æthra:

quis Ecclesiæ eius statuta principalia spernens, &

doctrinæ mandata contemnens, per cælestis paradisi portam gratulantibus ingreditur? & si ipse potestatem ligandi atque monarchiam in cælo & terra felici sorte, & peculiari priuilegio accipere promeruit, quis paschalis festi regulam, & tonsuræ Romanæ ritum refutans, non potius se strictis nexibus inextricabiliter obligandum, quàm clementer absoluendum vllatenus arbitretur? &c. Fundamentum Ecclesiæ, & firmamentum fidei principaliter in Christo, & sequenter in Petro collocatum, nequaquam ingruentibus tempestatum turbinibus nutabundum vacillabit, ita Apostolo promulgante: *Fundamentum aliud nemo potest ponere*, &c. Petro autem veritas ita priuilegium Ecclesiæ sanxit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Agatho. 680.

Epistola ad Constantinum Imp. Heraclium, & Tiberium AA. Quod & beatus Petrus Apostolorum princeps commonet: *Pascite, qui in vobis est, gregem Christi*, &c. Hanc doctrinam beatus Petrus tradidit: quia eius vera confessio à Patre de cælis est reuelata, pro qua à Domino omnium beatus esse pronuntiatus est Petrus: qui & spiritales oues Ecclesiæ ab ipso Redemptore omnium terna commendatione pascendas suscepit: cuius adnitente præsidio hæc Apostolica eius Ecclesia nunquam à via veritatis in qualibet erroris parte deflexa est: cuius auctoritatem, vtpote Apostolorum principis, semper omnis Catholica Christi Ecclesia secuta est.

1. Pet. 5.

Iulianus Pomerius. 680.

Contra Iudæos lib. 3. Sic Petrus ipse, discipulorum omnium primus, nullis calculationum obicibus prædicationem suam obnoxiam cernens, inquit, &c.

Aponius. 700.

Lib. 2. in Cantica: Manifestata est autem omni terræ, vbi pascua sanæ doctrinæ Apostolorum principi reuelata est Petro, dum interrogante Christo respondet: *Tu es Christus Filius Dei viui, qui in hunc mundum venisti*, &c. Ista pascua non videt Iudæus, neque gentilis, neque omninò hæreticus, qui non sequuntur pastorem, quem princeps pastorum Christus mundo Vicarium dereliquit, dicendo: *Si amas me, pasce oues meas.*

Matt. 16

Ioan. 21.

Beda. 700.

Ad cap. 22. Lucæ: Sicut ipse tuam fidem, ne Satana tentante deficiat, orando protexi: ita & tu infirmiores quosque fratres exemplo tuæ pœnitentiæ, ne de venia fortè desperent, erigere & confortare memento.

Ad cap 13. Ioannis: *Venit quoque ad Simonem Petrum.*) Quasi aliquibus iam lauisset, & post eos venisset ad primum. Quis enim nesciat primum Apostolorum esse beatissimum Petrum? Sed non ita intelligendum est, quòd post aliquos ad illum venerit, sed quòd ab illo cœperit.

Homil. in Vigilia Apostolorum Petri & Pauli: Quòd Petro dictum est: *pasce oues meas*, omnibus vtique dictum est. Hoc namque erant cæteri Apostoli, quod fuit Petrus: sed primatus Petro datur, vt vnitas Ecclesiæ commendetur.

Homilia in die Apostolorum Petri & Pauli: Ideo beatus Petrus, qui Christum vera fide confessus, vero est amore secutus, specialiter claues regni cælorum & principatum iudiciariæ potestatis accepit, vt omnes per orbem credentes intelligant, quia quicunque ab vnitate fidei vel societatis illius quolibet modo semetipsos segregant, tales nec vinculis peccatorum absolui, nec ianuam possint regni cælestis ingredi.

Zacharias Papa. 730.

Epist. ad Virtam: Pro quo & nos ardenti animo, & diuino iuuamine, ac auctoritate B. Petri Apostolorum principis, cui data est à Deo ac Saluatore nostro Iesu Christo ligandi soluendiqúe potestas peccata hominum in cælo & in terra, &c.

Alcuinus. 750.

Ad cap. 21. Ioan. Trinæ negationi redditur trina confessio, ne minus amori lingua seruiat, quàm timori: & sicut fuit iudicium timoris negare pastorem, sic officium amore pascere Domini gregem, &c. Pascere oues est credentes, ne deficiant, confortare: terrena subsidia, si necesse est, subditis prouidere: exempla virtutum præbere, aduersarijs obsistere, peccantes corrigere.

Stephanus Tertius. 768.

Epistola ad Carolum & Carolomannum Reges Francorum: Quapropter & beatus Petrus princeps Apostolorum, cui regni cælorum claues à Domino traditæ sunt, ac in cælo & in terra ligandi soluendiqúe concessa est potestas, firmiter excellentiam vestram, per nostram infelicitatem obtestatur, &c.

Adrianus Primus. 790.

Epistola 3. Euangelium scientibus liquet, quòd voce Dominica sancto & omnium Apostolorum principi Petro claues regni cælorum, & totius Ecclesiæ cura commissa est. Ipsi quoque dicitur: *Petre, amas me? pasce oues meas.* Ipsi dicitur: *Ecce Satanas expetiuit, vt cribraret vos, sicut triticum: sed ego rogaui pro te.* Ipsi dicitur: *Tu es Petrus*, &c. Ecce cura ei totius Ecclesiæ & principatus committitur.

Ioan. 21. Luc. 22.

Matt. 16.

Haymo. 820.

Dominica 2. post Pascha: Vnde primus pastor Ecclesiæ reliquos pastores admonet, dicens: *Seniores, qui in vobis sunt, obsecro.*

Walafridus Strabo. 830.

De rebus Ecclesiasticis cap. 22. Et Romani quidem vsum obseruationum à beato Petro Apostolorum principe accipientes, suis quique temporibus, quæ congrua iudicata sunt, addiderunt. Quorum morem ideò in sacris rebus tam multæ gentes imitantur, quia & tanti magisterij ex apice Apostolico primordijs clarent, & nulla per orbem Ecclesia æquè vt Romana ab omni fæce hæresium cunctis retro temporibus pura permansit.

Rabanus Maurus. 850.

Ad Matth. cap. 16. Habent quidem eandem iudiciariam potestatem Apostoli, quibus post resurrectionem ait: *Accipite Spiritum sanctum*, &c. Habet & omnis Ecclesia in Episcopis, & presbyteris: sed ideo specialiter Petrus accepit, vt omnes intelligant, quòd quicumque ab vnitate fidei, & societate eius se separauerit, nec à peccatis solui, nec cælum potest ingredi.

Ad cap. vltim. Ioannis: Simon, id est, obediens, qui propter primatum Apostolici ordinis vocatur Petrus, id est firmus.

Lupus Ferrariensis. 850.

Epist. 84. In eo læsisti Apostolos, quorum princeps est Petrus: læsisti Episcopos, qui iam cum Deo regnant in cælis.

Nicolaus Primus. 860.

Epist. 6. Postquam B. Petro principi Apostolorum Dominus ac Redemptor noster Iesus Christus ligandi atque soluendi in cælo & in terra potestatem tribuit, & ianuas regni cælestis referendas concessit, supra soliditatem fidei suam sanctam dignatus est stabilire Ecclesiam, secundùm illius veridicam vocem: *Tu es Petrus*, &c. Ad quam promis-

Matt. 16.

sionem

sionem S. Apostolicæ institutionis cemento cœperunt huius fundamenta ex pretiosis succrescere lapidibus, & annuente diuina clementia, per studium structorum, & Apostolicæ auctoritatis solicitudinem, vsque ad culmen insolubiliter perducta perpetualiter mansura, fine finistrę aurę impulsu consistere: cuius primatum beatus Petrus princeps regni cælorum, & ianitor regni cælestis meritò promeruit.

Epistola ad Mediolanenses: Ecclesiam Romanam solus ipse fundauit, & super petram fidei mox nascentis erexit, qui beato Petro æternæ vitæ clauigero terreni simul & cælestis imperij iura commisit. Non ergo quælibet terrena sententia, sed illud verbum, quo constructum est cælum & terra, per quod denique omnia condita sunt elementa, Romanam fundauit Ecclesiam. Illius certè priuilegio fungitur, cuius auctoritate fulcitur.

Ioannes Octauus. 870.

Epist. 75. Conuertimini igitur ad beatum Petrum Apostolorum principem, qui primus cognouit & confessus est Filium Dei: qui oues Dominicas regendas accepit, & vt has ad æternæ pascua vitæ introducere posset, & hinc ligandi soluendique potestatem, & illinc reserandi eas claues cælestis regni promeruit.

Eulogius Toletanus. 880.

In memoriali Sanctorum: Nam & B. Petrus Princeps Apostolorum, firmissimum Ecclesiæ Catholicæ fundamentum, vtpotecui ab ipso Redemptore dictum est: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, ita in suis epistolis ait, &c.

Annales Caroli Magni scripti anno 896.

Libro 5.

Proque locis sanctis aliis specialiter eius
Menti Romanæ sedis inhæsit amor.
Nam sanctum venerans Petrum, qui clauiger extat
Cæli, quique chori primus Apostolici:
Eius ad Ecclesiam donaria maxima sæpe
Mittens, thesauros contulit innumeros.

Altercatio Synagogæ & Ecclesiæ. 900.

Cap. 19. Romanæ sedis nunquam intermoriturum esse fidem Christus pronuntiasse videtur, quando concreditis atque collatis Petro cælestis regni clauibus, id est, totius Ecclesiæ suprema potestate commissa: Ego, inquit, *rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.* Et alibi: *Tu es Petrus*, &c. Petrum quippe Romanæ Ecclesiæ Præsulem fore, ibique martyrio consummandum præuidit, cuius fidem non defecturam promittit. Quid quæso nobis insinuisse censendus est, quàm quòd ea potissimum Ecclesia, cuius Petrus velut è vicino (cùm esset aliàs omnium post Christum Ecclesiarum caput, & summus Antistes) Præsul erat futurus, in vnius ac veræ fidei confessione perpeti consensu semper esset permansura?

Luitprandus Ticinensis. 950.

Lib. 6. cap. 8. Princeps Apostolorum B. Petrus verbo cælum indignis claudit, iustis aperit.

Smaragdus. 960.

Ad cap. vltimum Marci: Omnipotens Deus, quem eunctis præferre disposuerat, ancillæ vocem pertimescere, & seipsum negare permisit.

Leo Nonus. 1049.

Ad Michaëlem Imp. & Leonem Acridanum cap. 7. Taliter sancta Ecclesia super petram, id est, Christum, & super Petrum, vel Cepham filium Ioannis, qui prius Simon dicebatur, ædificata, quia inferi portis, disputationibus scilicet hæreticorum, quæ vanos ad interitum introducunt, nullatenus foret superanda, sic pollicetur ipsa veritas, per quam sunt vera quæcunque vera sunt: *Porta inferi non præualebunt aduersus eam*: cuius promissionis effectum se precibus impetrasse à Patre idem Filius protestatur, dicendo ad Petrum: *Simon ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autem rogaui prote, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Erit ergo quisquam tantæ dementiæ, qui orationem illius, cuius velle est posse, audeat in aliquo vacuam putare? Luc. 22.

Epistola ad Petrum Episcopum Antiochenum, cùm multa dixisset de dignitate Petri & Romanæ sedis prærogatiua, subiungit: Nimirum solus est ille, pro quo, ne deficeret fides eius, Dominus & Saluator asseruit se rogasse, dicens: *Simon ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autem rogaui prote, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos:* quæ venerabilis & efficax oratio obtinuit, quòd hactenus fides Petri non defecit, nec defectura creditur in throno illius vsque in seculum seculi, sed confirmabit corda fratrum variis concutienda fidei periclitationibus, sicut vsque nunc confirmare non cessauit.

Petrus Damianus. 1060.

Sermone 1. de B. Andrea Apostolo: Et vt magis stupeas, non molestè tulit Andreas, quòd in fide primus, factus est ordinis dignitate secundus: nec zelo ductus est, quòd Petrus, qui eius ducatu posterior credidit, cuiusque ad fidem ipse prævius fuit, priorratus tamen inter Apostolos iura susceperit.

Alexander Secundus. 1061.

In Concilio Romæ celebrato: Cùm omnibus discipulis parem ligandi atque soluendi potestatem Dominus daret, Petro præ omnibus claues regni cælestis se daturum promisit. Quicunque ergo ab vnitate Ecclesiæ, quæ per Petrum intelligitur, fuerit alienus, execrare potest, consecrare non potest.

Gregorius Septimus. 1076.

Lib. 8. epist. 21. Quis ignorat vocem Domini nostri Iesu Christi dicentis in Euangelio: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cælorum*, &c. Nunquid hîc reges excepti? aut non sunt de ouibus, quas Filius Dei Petro commisit? Quis rogo in hac vniuersali concessione ligandi atque soluendi à potestate Petri se excluſum esse existimet? Nisi fortè infelix ille, qui iugum Domini portare nolens, diaboli se subijcit oneri, & in numero ouium Christi esse recusat? Cui tamen hoc ad miseram libertatem minimè proficit, quòd potestatem Petri diuinitus sibi concessam à superba ceruice excutit. Quoniam quantò eam quisque per elationem ferre abnegat, tantò durius ad damnationem suam in iudicio portat. Hanc itaque diuinæ voluntatis institutionem, hoc firmamentum dispensationis Ecclesiæ, hoc priuilegium B. Petro Apostolorum principi cælesti decreto principaliter traditum atque firmatum, sancti Patres cum magna veneratione susciperites, sanctam Romanam Ecclesiam vniuersalem matrem appellarunt.

Anselmus. 1080.

Ad caput 16. Matthæi: *Quorum remiseritis peccata.* Eam potestatem ideò quasi vni Petro concessit specialiter, vt ad vnitatem nos inuitaret. Ideò enim eum principem Apostolorum instituit, vt Ecclesia quasi vnum principalem Vicarium Christi haberet, ad quem diuersa Ecclesiæ membra recurrerent, si fortè inter se dissentirent: quoniam si diuersa essent capita in Ecclesia, vnitatis vinculum rumperetur per diuersa schismata.

Iuo Carnotensis. 1100.

Epistola 54. Petrus postquam Christum cum periurio negauit, culpam lachrymis diluens, non solùm Apostolus, sed etiam Apostolorum princeps manſit.

Matt. 16

Honorius Augustodunensis. 1120.

Sermone de Petro & Paulo: Petrum Dominus pisces insequentem de naui vocauit, claues ei regni cælorum donauit, principem Ecclesiæ exaltauit.

Sermone de decollatione Ioannis Baptistæ: Petrus, qui à Deo princeps Ecclesiæ ianitorque cæli constituitur, versis pedibus vt canis suspenditur.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

De Trinitate & operibus eius, in volumen quatuor Euangeliorum lib. 1. cap. 25. Potestas quidem communis est omnium Apostolorum, sed vnum & singulare vnius est Petri priuilegium, cui prius & singulariter dictum est: *Tibi dabo claues regni cælorum.*

De processione Spiritus sancti lib. 9. cap. 18. Rectè Petrus hic intelligitur vnus de Seraphim. Ipse enim est Apostolorum primus, & ipsi præ cæteris dictum est: *Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum in cælo.*

Hugo Victorinus. 1130.

Sermone 64. de Apostolis Petro & Paulo: Petrus cæteris eminet excellentia potestatis: Paulus excellentia prædicationis. Petrus sol, Paulus luna: Petrus sol per collatam sibi diuinitus potentiam, Paulus luna per collatam sibi cælitus sapientiam. Luminare maius fecit Deus, dum dixit Petro: *Caro & sanguis* fidei sacramentum *tibi non reuelauit, sed Pater meus, qui est in cælis:* & illum tunc lucere in cælo præcepit, dum illi claues regni cælorum contradidit. Luminare minus fecit, dum Saulum strauit, & Paulum erexit, &c. Petrum Soli comparo, cùm Petro soli dictum esse constet: *Tues Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam,* &c. Petroque soli inter cæteros, & præ cæteris à Domino cura pastoralis principaliter & specialiter iuncta est, vbi dicit: *Pasce agnos meos.*

Bernardus. 1130.

Sermone 3. de septem misericordiarum fragmentis: Testis est Paulus gentium Doctor, qui plus omnibus diuina gratia laborauit: Testis est Matthæus de telonio in Apostolum electus, cui etiam noui Testamenti primum scriptorem esse donatum est: Testis & Petrus, cui post trinam negationem totius Ecclesiæ cura pastoralis commissa est.

De consideratione ad Eugenium lib. 2. cap. 9. Cui enim non dico Episcoporum, sed etiam Apostolorum, sic absolutè & indiscretè totæ commissæ sunt oues? *Si me amas Petre, pasce oues meas.* Quas? illius, vel illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certè regni? *Oues meas* (inquit.) Cui non planum, non designasse aliquas, sed assignasse omnes. Nihil excipit, vbi distinguitur nihil. Et fortè præsentes cæteri condiscipuli erant, cùm committens vni, vnitatem omnibus commendaret, in vno grege, & vno pastore, secundùm illud: *Vna est columba mea,* Cant. 6. *formosa mea, perfecta mea.* Vbi vnitas, ibi perfectio: Reliqui numeri perfectionem non habent, sed diuisionem, recedentes ab vnitate. Inde est, quod alij singuli singulas sortiti sunt plebes, scientes Sacramentum. Denique Iacobus, qui videbatur columna Ecclesiæ, vna contentus est Hierosolyma, Petro vniuersitatem cedens. Pulchrè verò ibi positus est, suscitare semen defuncti fratris, vbi occisus est ille: nam ille dictus est frater Domini. Porrò cedente Domini fratre, quis se alter ingeret Petri prærogatiuæ? &c. Discipuli nauigabant, & Dominus apparebat in littore: quodque iucundius erat, in corpore redmiuo: *sciens Petrus, quia Dominus est, in mare se misit,* & sic venit ad ipsum, alijs nauigio peruenientibus. Quid istud? Nempe signum singularis pontificij Petri, per quod non nauem vnam, vt cæteri quique suam, sed seculum ipsum susceperit gubernandum: mare enim seculum est: naues Ecclesiæ. Inde est quod altera vice, instar Domini gradiens super aquas, vnicum se Christi Vicarium designauit, qui non vni populo, sed cunctis præesse deberet. Siquidem *aqua multæ, populi multi.* Ita cùm quisque cæterorum habeat suam tibi vni commissa est grandissima nauis, facta ex omnibus; ipsa vniuersalis Ecclesia, toto orbe diffusa.

Gal. 2. Gal. 1. Ioan. 21.

Sermone 1. in die Petri & Pauli: Quid Petro potentius, cui & terra obediuit, cùm mortuos reddidit, & mare sub pedibus eius se calcabile præbuit, qui Simonem Magum spiritu oris sui in aëre attigit? qui claues regni cælorum tam singulariter accepit, vt præcedat sententia Petri sententiam cæli?

Epist. 237. ad Eugenium Pap. *Locus, in quo stas, terra sancta est:* locus Petri, locus principis Apostolorum, vbi steterunt pedes eius: locus illius est, quem constituit Christus dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ. Meritò tali pastori, tali nutritio commissa est Ecclesia, quum adhuc tenera, adhuc in incunabulis esset, cuius docta magisterio, & exemplo educata omnia terrena calcaret.

Otto Frisingensis. 1150.

Libro 3. Chronicorum cap. 15. Petrus aliorum princeps, totius orbis dominam sortitur Romam.

Petho Prumiensis. 1150.

De statu domus Dei lib. 1. In hac tota domo beatus Petrus cum suis successoribus plenitudinem potestatis accepit. Vnde quicunque in partem solicitudinis vocati sunt, vt ea, quæ in partem regenda susceperunt, prouida dispensatione gubernent, eius auctoritate roborandi, eius exemplis informandi sunt, qui in plenitudine potestatis tou Ecclesiæ præesse dinoscitur.

Hugo Eutherianus. 1160.

De processione Spiritus sancti lib. 3. cap. 17. Quibus ex rebus liquidò claret, quòd Petrum, cuiusque successorem Christus principem & caput, non modo Latinorum, & Græcorum, Occidentis, & Septentrionis vniuersi: verùm etiam Armenorum, Arabum, Iudæorum, Madianitarum, & totius Orientis, & Meridiani climatis in perpetuum constituit.

Guarricus Igniacensis. 1170.

De Assumptione Mariæ Serm. 4. Sic inter Petrum, qui plus diligebat: & Ioannem, qui plus diligebatur, hæreditatem suam Christus diuisit, vt Petrus sortiretur Ecclesiam, Ioannes Mariam.

Sermone ad excitandam deuotionem in Psalmodiam: Propterea non ego, sed magis Ecclesiæ princeps, & pastor, vos admonet: *Quasi modò geniti infantes, ra-* 1. Pet. 2. *tionabile & sine dolo lac concupiscite.*

Godfridus Viterbiensis. 1180.

Parte 14. Chronicorum de Simone Petro. Petrus firmamentum petræ in Ecclesia est: Cephas caput Ecclesiæ est: Petrus Apostolorum princeps est: primus confessor Dei, & discipulus est: Pastor humani generis, clauiger æthereus.

Adam Victorinus. 1180.

Prosa de Petro & Paulo:

Petrus præit principatu,
Paulus pollet magistratu
Totius Ecclesiæ.
Principatus vni datur,
Vnitasque commendatur
Fidei Catholicæ.
Vnus cortex est granorum,
Sed & vna vis multorum
Sub eodem cortice.

Prosa de sancto Petro:

Petro sunt oues creditæ,

Clauesq; ei traditæ:
Petri præ cæteris,
Ligans ac soluens omnia.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 1. in Festo Gregorij Papæ: Licet communiter omnes Apostoli claues regni cælorum acceperunt, ac per hoc omnes Episcopi, vt quicquid adhibitis clauibus ligauerint super terram, sit ligatum & in cælis, & quicquid soluerint super terram, sit solutum & in cælis: principaliter tamen beatus Petrus claues regni cælorum accepit, & per hoc successor eius, vt ipse possit ligare cæteros, sed ligari non posset à cæteris. Ei namque singulariter dictum est: *Tu vocaberis Cephas*, id est, caput. Sicut enim in humano corpore solum caput habet plenitudinem sensuum, cætera verò membra partem recipiunt plenitudinis: sic & in Ecclesiastico corpore cæteri Episcopi vocati sunt in partem solicitudinis, sed supremus pontifex assumptus est in plenitudinem potestatis.

Lib. 1. mysteriorum Missæ cap. 8. Omnibus Apostolis Christus vnum præposuit, videlicet Petrum, cui totius Ecclesiæ principatum, & ante passionem, & circa passionem, & post passionem commisit. Ante
Matt. 16. passionem, cùm dixit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c.* Licet enim vniuersis Apostolis communiter dixerit:
Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis:* principaliter tamen Petro concessit, cùm dixit: *Quodcunque ligaueris super terram. &c.* Circa passionem autem, cùm pluraliter dixisset de omnibus: *Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum*, singulariter tamen pro Petro subiunxit: *Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua*: statimq; subiunxit: *& tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.* Ad Petrum igitur, tamquam ad magistrum, pertinet cæteros confirmare, cuius fides in nulla tentatione defecit, &c. Post passionem autem, cùm tertiò quæsisset à Petro,
Ioan. 21. *Simon Ioannis, diligis me plus his?* & ille tertiò respondisset: *Domine tu scis, quia amo te*: tertioque præcepit: *Pasce oues meas*: statimq; subiunxit: *Sequere me.* Petrus enim secutus est Christum non solùm genere martyrij, sed & in ordine magisterij.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Historiæ Orientalis cap. 75. Cephas qui simpliciter caput interpretatur, id est, Petrus totius mundi caput à Domino est constitutus dicente Domino absque aliquorum exceptione: *Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis.* Et iterum:
Matt. 16. Ioan. 21. *Pasce oues meas.* Non dixit tantùm Latinos, vel Occidentales, sed simpliciter oues meas, vt esset vnum ouile, & vnus pastor.

Albertus Magnus. 1240.

Ad caput 10. Matth. Petrus primus dignitate, non vocatione: propter quod vertex dicitur Apostolorum, &c. Attende, quòd licet Petrus vertex dicatur primus, non tamen Andreas secundus dicitur, nec Philippus tertius, & sic deinceps: sed omnes secundi sunt à Petro, ad iurisdictionem: quia non vnus sub alio, sed omnes sub Petro.

Ad cap. 16. Matthæi: *Dico autem tibi.*) Singulariter: non quòd singulariter acceperit claues Petrus, sed quia in vnitate ordinis Ecclesiæ vnus est, qui accipit plenitudine potestatis, qui est successor Petri, & Petrus in potestate.

Thomas Aquinas. 1250.

Libro 1. contra errores Græcorum cap. 32. Habetur ex Græcorum Doctorum auctoritatibus, quòd Romanus Pontifex habeat in Ecclesia plenitudinem potestatis. Dicit Cyrillus Patriarcha Alexandrinus, in libro Thesaurorum: Sicut Christus accepit à Patre sceptrum Ecclesiæ Gentium, ex Israel egrediens, super omnem principatum & potestatem, super omne quodcunque est, vt ei cuncta current: sic & Petro, & eius successoribus, plenissimam potestatem plenissimè commisit, vt etiam nulli alij quàm Petro Christus quod suum est plenum ipsi soli dedit, &c. Hoc etiam traditur auctoritate Scripturæ. Nam Dominus Matth. 16. vniuersaliter Petro dixit: *Quodcunque solueris super terram*, &c. Ostenditur etiam, quòd Petrus sit Christi Vicarius, & Romanus Pontifex Petri successor in eadem potestate ei à Christo collata.

Guibertus Tornacus. 1260.

De officijs Ecclesiasticis cap. 35. Cæteris Apostolis singulæ nauiculæ, singulæ scilicet Ecclesiæ commissæ sunt: Petro verò maris vniuersitas est commissa. Iacobus, qui columna esse videbatur Ecclesiæ, sola Hierosolyma contentus est, & singuli singulis: Petro verò vniuersalis Ecclesia in toto orbe diffusa, in quo terminatur omnis perfectio hierarchica.

Iacobus Gennensis. 1280.

Sermone vltimo de Petro & Paulo: Petrus fuit cæteris Apostolis sublimior in præ'atione: Christus enim eum summum Pontificem fecit, & suum Vicarium constituit, & dereliquit, quando ei dixit: *Petre pasce oues meas.*

Augustinus Triumphus. 1320.

De potestate Ecclesiastica quæst. 7. art. 2. Paulus fuit minor Petro, & maior, & æqualis. Minor quidem fuit potestate prælationis: quia solus Petrus fuit Cephas, id est, caput totius Ecclesiæ. Maior autem prærogatiua electionis, quia electus fuit à Christo post resurrectionem, & post glorificationem: vnde in bulla Papæ Paulus ponitur à dextris, Petrus verò à sinistris: sed æqualis fuit officio prædicationis.

Quæst. 8. art. 3. Christus instituit Petrum suum Vicarium, cui totum, quod suum erat, plenè commisit, vt loco eius regeret totam Ecclesiam.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 10. Matth. *Primus Simon.*) Non propter primitatem temporis, sed dignitatis: quia tamquam principali Apostolo Christus commisit sibi Ecclesiam regendam, vt patet Ioannis vltimo, Andreas autem frater eius fuit primus Christi discipulus ordine temporis, vt patet Ioannis 1.

Ad cap. 16. Matth. Potestas clauium data Petro intelligitur dari alijs, licet Petro principalius, in quantum erat aliorum capitaneus.

Ludolphus Saxo Carthusianus. 1330.

Vitæ Christi par. 2. cap. 1. Respondit Petrus pro omnibus, scilicet pro se, & pro alijs: quia omnes vnum sciebant, & idem sentiebant. Licet alij Apostoli etiam scirent, iste tamen tamquam senior, & princeps, & caput aliorum, fit os totius collegij, ac pro omnibus respondit, qui omnibus præesse ac prodesse debuit, &c. Hic Petrus eligitur Ecclesiæ Prælatus, sed post cum alijs Apostolis hanc promissam potestatem accepit, vbi Apostoli Episcopi sunt ordinati, quando post resurrectionem Dominus insufflans in eos dixit: *Accipite Spiritum sanctum*, Ioan. 20.
&c. Sed pastorem omnium fidelium, & Apostolorum principem, ac suum Vicarium in tota Ecclesia præfecit, cùm ei dixit: *Pasce oues meas.*

Petrus Bertrandus. 1330.

Tractatu de origine & vsu iurisdictionum, quæst. 4. Etsi Andreas prius venit ad fidem quàm Petrus: prælatus est tamen Petrus Andreæ, cùm in Apostolorum catalogo semper Petrus quasi præcipuus præmittatur non quòd Petrus sit prior, siue potior tempore, sed potior dignitate.

Guido Carmelita. 1330.

Contra VValdenſes errore primo: Conſtat quòd Dominus Petrum, & in Petro Petri ſucceſſores poſuit omnium fidelium caput.

Ioannes Bocatius. 1360.

De caſibus virorum illuſtrium lib. 9. Chriſtus aſcenſurus Petro Simoni poſtquam vices ſuas commiſerat, eumque pio gregi præfecerat, claues conceſſit, afferens aduerſus eum nec Diris ianuas præualere.

Catharina Senenſis. 1370.

Trail. 3. cap. 119. Petrus Princeps cæterorum Apoſtolorum claues ab vnigenito Filio Dei regni cælorum accepit.

Petrus Aliacus. 1400.

Sermone in Synodo: Sic docuit nos Apoſtolorum, Prælatorumq; omnium princeps, dicens: *Obſecro paſcite, quæ in vobis eſt, gregem Dei.* 1. Pet. 5.

Thomas VValdenſis. 1410.

Doctrinalis fidei lib. 2. artic. 1. cap. 1. Iam audiſti de primatu Petri, vt cognominatus à petra. Petrus eo ipſo claruit principatu Apoſtolatus, & ipſo in ordine Apoſtolorum primus, non quidem tempore, quem Andreas frater eius præceſſit vocatione. Non ergo primus, niſi auctoritatis prælatione. Quod etiam manifeſtauit, quando appellatur princeps: ſic enim ſancti Patres Eccleſiæ ſingulos Apoſtolos Eccleſiarum principes, ſolùm autem Petrum principem Apoſtolorum, vel prælatum appellant.

Laurentius Iuſtinianus. 1430.

De obedientia cap. 12. Huius ſiquidem Apoſtolicæ ſedis arcem, huiusq; Catholicæ Eccleſiæ monarchiam Apoſtolus Petrus primus accepit, quando Dei Filium eſſe Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum confeſſus eſt, dicens: *Tu es Chriſtus Filius Dei viui.* Quamobrem ab eodem Domino audire promeruit: *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.*

Ioannes Capiſtranus. 1440.

De Papæ & Conciliorum auctoritate fol. 114. Nec obſtat, quod dicunt nonnulli ſchiſmatici, quòd poteſtas data fuit à Chriſto omnibus Apoſtolis quia licet omnibus data fuerit poteſtas clauium, tamen cum ſuo ordine, vt à Chriſto principaliter in Petrum, & à Petro in cæteros concelcendat: *ſicut vnguentũ in capite*, ſcilicet Chriſto: *quod deſcendit in barbam Aaron*, ſcilicet ſummi Pontificis: *quod deſcendit in oram veſtimenti eius*, ſcilicet in alios Epiſcopos, & ab Epiſcopis in alios ſacerdotes. Hinc etiam dixit Dominus Petro: *Confirma fratres tuos.* Luc. 22.

Pius Secundus. 1460.

In Bulla retractationum ſuarum: Non duos, aut plures inſtituit Dominus, qui ſuum locum tamquam capita tenerent, ſed vnum conſtituit, & vertícem & paſtorem vniuerſi gregis, Simonem Petrum, dicens: *Tu es Petrus*, &c.

Libro de Aulicorum miſeriis: Petrus Apoſtolorum princeps, & caput Eccleſiæ dicit: *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum.*

Gabriel Bielus. 1480.

Lectione 32. in Canonem: Petrus fuit ſummus ac caput Apoſtolorum, cui claues regni cælorum collatæ ſunt, qui & cæterorum confirmator fuit, poſtquam à negatione Domini conuerſus ſurrexit: cuius adhuc ſucceſſor totius Eccleſiæ obtinet principatum.

Albertus Crantzius. 1500.

In Metropoli lib. 2. cap. 1. Petrus, ante Simon Ioannis vocatus, à petra Chriſto, ſuper quem fundata eſt Eccleſia, princeps Apoſtolorum, cui tradidit excellenter Chriſtus claues regni cælorum. Omnibus quidem Apoſtolis generaliter contribuit, ſed ordo depoſcebat Hierarchicus, vt eſſet in vno ſuper omnes plenitudo poteſtatis. Primus in terris Chriſti Vicarius Cephas inde dictus ſedit Antiochiæ annis 7. Sed quoniam caput Eccleſiæ congruenter ad caput imperij erat transferendum, venit Romam ſecundo Claudij anno.

Baptiſta Mantuanus. 1510.

Libro 6. Faſtorum in martyrio Petri & Pauli:

Nomen erat Petro Simon ab origine: ſed cùm
Vellet eum Deus eſſe baſin templo ædificando,
Fecit ei ſolida nomen de nomine petræ:
Poſteritas, quia rector erat, clauumq; tenebat,
Appellare Cephan volui, quæ nomina Graio
A ſermone trahunt, ſicut ſonus indicat, ortum.

ARTICVLVS QVINTVS.

D. PETRVM APOSTOLORVM ROMANAM ECCLESIAM FVNDASSE GVBERNASSE, SVO SANGVINE CONSECRASSE NEGANT.

Anno poſt natum Chriſtũ 1530.

GVILHELMUS quidam, Ioannis VVicleui præceptor, dixit, *Petrum Apoſtolum neque Epiſcopum Romæ fuiſſe, neque ibi prædicaſſe: ſed Paulum potius ibi fuiſſe Epiſcopũ.* Thomas VValdenſis doctrinalis fidei lib. 2. art. 1. cap. 7.

1530. Martinus Lutherus in Colloquijs ad menſam habitis, capite de Antichriſto: *Omnes hiſtoriæ teſtantur Petrum primum Romæ fuiſſe Epiſcopum: ſed meræ ſunt fabulæ.*

1540. *Vdalricus Velenus edito libro nouendecim argumentis perſuadere conatur, Petrum nunquam fuiſſe Romæ: & tam Petrum, quam Paulum non Romæ, ſed Hieroſolymis eſſe occiſos.*

1550. Ioannes Caluinus, *lib. 4. Inſtitut. cap. 6. §. 15.* poſtquam rem totam dubiam oſtendit, ita concludit: *Propter Scriptorum conſenſum non impugno, quin illic martyrio ſit: ſed Epiſcopum fuiſſe, præſertim longo tempore, perſuaderi nequeo.*

Ad caput 5. prioris epiſtolæ D. Petri: *Multi ex veteribus Romam ænigmaticè Babylonem dici putârunt. Hoc commentum Papiſtæ libenter arripuerunt, vt videatur Petrus Romanæ Eccleſiæ præfuiſſe. Atqui vanum illud commentum nihil habet coloris: nec video cur Euſebio, & aliis placuerit, niſi quòd errore iam occupati erant, Petrum Romæ fuiſſe.*

Ad caput 22. Hieremiæ: *Roma nunquam vidit Petrum, vt arbitror.*

1560. Magdeburgenſes Cent. 1. lib. 2. cap. 10. fol. 561. *Si Romæ fuit Petrus, cur Lucas non facit eius mentionem?*

1560. *Ioannes Baleus*, Centuria 1. Scriptorum Britanniæ, *& Matthæus Dresſerus*, in ſuæ Hiſtoriæ millenario quinto, *dicunt Hieronymum & Lyranum aſſerere, Petrum Hieroſolymis eſſe crucifixum. Sed quam falsò hoc aſſerant, eorundem Patrum contraria teſtimonia infrà ponenda teſtantur.*

1580. Henricus Buntingus in Itinerario de itineribus D. Petri: *Credibile eſt*, inquit, *Petrum nunquam Romæ fuiſſe: ſed aut Babylone in Ægypto, vbi primam ſcripſit Epiſtolam: aut Hieroſolymis interfectum eſſe ab Agrippa Rege, quod Linus vult.* Sed mox videbis Linum à nobis ſtare.

PRÆDIXIT SIBYLLA.

In prophetia ſua, quæ ex Chaldæo ſermone in Græcũ, & ex Græco in Latinum translata extat: Elegit ſibi ex piſcatoribus & delectis numerum duodenarium, vnumquẽ diabolum (*Iudam ſcilicet.*) Non in gladio belloue Aeneadem vrbem (*Romam*) regesquẽ ſubijciet: ſed in hamo piſcantis (*ſcilicet Petri.*)

Citatur hæc prophetia à Franciſco Petrarcha, de otioſorum lib. 1. & ſubiungit: Quæ Erythrææ procul dubio Sibyllæ ſunt, vt quæ ex illius libro ad contextum elicui. *Citantur eadem à Bernardino Seneſe 6. parte Sermone 1. de feſtiuitate Mariæ, & ab Antonino in Chronicis parte 1. tit. 3. cap. 9. §. 14.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Linus. 70.

De Paſſione Petri: Vt Petrus portam ciuitatis Romæ voluit egredi, vidit ſibi Chriſtum occurrere, & adorans eum ait: *Domine, quò vadis?* Reſpondit Chriſtus: *Romam venio iterum crucifigi, &c.*

Clemens. 80.

Epiſtola 1. ad Iacobum: Petrus pro immenſa charitate, quam erga omnes gerebat, palam cum omni fiducia, aduerſante etiam tyranno totius mundi bonum prædicare non deſtitit: & regem omnium ſeculorum per orbem terræ, vſque ad ipſius Romanæ vrbis notitiam, vt etiam ipſa ſaluaretur, inuexit.

Papias. 120.

In explanationibus ſermonum Domini: Petrus in epiſtola ſua, quam ex vrbe Roma ſcripſit, meminit Marci, cùm dixit: *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone electa, & Marcus filius meus.* Citant Euſebius lib. 2. cap. 14. Niceph. lib. 2. cap. 15. & Beda in prologo ſuper Marcum.

Egeſippus. 150.

De excidio Hieroſolymitano lib. 3. cap. 2 Erant tunc temporis Petrus & Paulus Doctores Chriſtianorum, ſublimes operibus, clari magiſterio, qui virtute ſuorum operum Neronem aduerſum fecerant cartum Magi Simonis deliramentis, &c. Dato, vt Petrus & Paulus comprehenderentur, præcepto, rogatur Petrus, vt alibò ſe conferret: prima nocte, ſaluatis fratribus, & celebrata oratione, proficiſci ſolus cœpit: vbi ventum eſt ad portam, vidit ſibi Chriſtum occurrentem, & adorans eum dixit: *Domine, quo vadis*: Dicit ei Chriſtus: *Iterum venio Crucifigi.* Intellexit Petrus de ſua dictum paſſione, quòd in ea Chriſtus paſſurus videretur, qui patitur in ſingulis: non vtique corporis dolore, ſed quadam miſericordiæ compaſſione, aut gloriæ celebritate: & conuerſus in vrbem rediit, captusque à perſecutoribus cruci adiudicatus, poposcit, vt inuerſis veſtigijs cruci affigeretur, quòd indignus eſſet, qui ſimili modo cruci affigerecur, vt paſſus eſt Dei Filius. Quo impetrato, vel quia ita debebatur, vt Chriſtus prædixerat, vel quia perſecutor non inuitus indulget pœnarum incrementa, & ipſe, & Paulus, alter cruce, alter gladio necati ſunt.

Dionyſius Corinthiacus. 160.

Epiſtola ad Romanos: Petrum & Paulum, qui Romanos & Corinthios primùm in Eccleſiam Chriſti inſeruerunt, prudenti quadam admonitione impulſi, in vnum locum concluſiſtis. Nam ambo cùm & noſtram Corinthi, & veſtram Romæ Eccleſiam fundaſſent, & eiuſdem doctrinæ præceptis tum noſtros animos, tum veſtros imbuiſſent, eodem tempore pariter mortem ſubierunt.

Irenæus. 180.

Lib. 3. cap. 1. Matthæus in Hebræis ipſorum lingua ſcripturam edidit Euangelij, cùm Petrus, & Paulus Romæ euangelizarent, & fundarent Eccleſiam.

Cap. 3. Maxima, & antiquiſsima, & omnibus cognita, à glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundata eſt, & conſtituta Eccleſia.

Clemens Alexandrinus. 200.

Libro Hypotypoſeon: Cùm Petrus Romæ publicè verbum Dei prædicaret, & Spiritus ſancti inſtinctu Euangelium Chriſti exponeret, multos, qui præſto aderant, Marcum magnopere obſecraſſe ferunt, vt ea, quæ fuiſſent ab illo prædicata, ſcriptis mandaret. *Citat Euſebium lib. 6. cap. 11.*

Origenes. 230.

Lib. 3. in Geneſin: Petrus circa finem vitæ Romæ conſtitutus capite demiſſo cruci eſt affixus: eò quòd ipſe hunc paſſionis modum expetiſſet.

Petrus Alexandrinus. 300.

De Pœnitentia Canone 9. Petrus Apoſtolorum primus ſæpe comprehenſus, & cuſtodiæ traditus,

ignominiaqùe affectus, poſtremò Romæ crucifixus eſt.

Euſebius Ceſarenſis. 320.

In Chronicis: Petrus natione Galilæus, Chriſtianorum Pontifex primus, cùm primùm Antiochenam fundaſſet Eccleſiam, Romam proficiſcitur, vbi Euangelium prædicans viginti quinque annis eiuſdem vrbis Epiſcopus perſeuerat.

Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. 2. *c.* 13 Sub ipſo Claudij imperio benigna ac propitia Dei erga humanum genus prouidentia fortem, ac præpotentem, & reliquorum omnium Apoſtolorum propter virtutis amplitudinem facilè principem, Romam verſus ad eiuſmodi peſtiferam vitæ humanæ corruptelam (*Simonem Magum*) delendum quaſi manu deduxit.

Cap. 14. Paulus Romæ regnante Nerone ſecuri percuſſum, & Petrum etiam ſuffixum cruci hiſtoriarum monumentis proditum eſt: quin etiam inſignis ac teſtata Petri & Pauli inſcriptio, quæ in cæmiterijs Romæ ad id vſque tempus manet, huius rei geſtæ fidem facit.

Lib. 3. *cap.* 1. Petrus ad extremum cùm Romę verſaretur, capite deorſum ſtatuto (ſic enim perpeti cupiebat) cruci eſt ſuffixus.

Athanaſius. 340.

In Apologia de fuga ſua: Petrus & Paulus cùm audiſſent, oportere ſe Romæ martyrium ſubire, cum gaudio abierunt.

Dorotheus Tyrius. 350.

In Synopſi: Petrus Apoſtolorum coryphæus tandem Romæ prædicauit, ibiq; crucifixus eſt.

Cyrillus Hieroſolymitanus. 360.

Catechęſi 6. Simon Magus ita ſeduxerat ciuitatem Romanam, vt Claudius illi ſtatuam erexerit, cum ea inſcriptione in lingua Romana: *Simoni Deo ſancto*. Dilatato autem errore, paramicorum bonorum illam calamitatem correxit, Petrus & Paulus, cùm eſſent præſides Eccleſiæ, & oſtentantem ſe iſtum Simonem ſtatim extinxit. Cùm enim prædicaret Simon in cælos ſe aſcenſurum & vehiculo dęmonum in aërem ſublatus eſſet: flexis genibus ſerui Dei, & concordiam oſtendentes, de qua dixit Ieſus: *Quòd ſi duo ex vobis concorditerint, de quacunque re, quam petierint, fiet ipſis*: concordiæ hoc telum per orationem emittentes in Magum, deiecerunt illum in terram. Nec mirum eſt: Petrus enim erat, qui claues regni cælorum portabat. Non eſt mirandum: Paulus enim erat, qui in tertium cælum raptus fuerat. Ex aëre in terram depreſſerunt eum, qui ſe Deum appellabat, deinceps ad inferos detrudendum.

Epiphanius. 370.

Hæreſi 27. In Roma fuerunt primi, Petrus & Paulus Apoſtoli ijdem ac Epiſcopi, deinde Linus, deinde Cletus, deinde Clemens, qui contemporaneus fuit Petri & Pauli, &c. Et nemo miretur, quòd ante ipſum alij Epiſcopatum aſſumpſerunt, cùm ſub Apoſtolis hic fuerit contemporaneus Petri ac Pauli: nam & illi contemporanei Apoſtolorum fuerunt. Siue igitur adhuc ipſis ſuperſtitibus à Petro accepit impoſitionem manuum Epiſcopatus, & eo recuſato remoratus eſt: (dicit enim in vna epiſtola ſua: Secedo, abeo, erigatur populus Dei: hoc enim in quibuſdam commentarijs reperimus) ſiue poſt Apoſtolorum ſucceſſionem à Cleto Epiſcopo hic conſtituitur, non ita clarè ſcimus. Verumtamen etiam hic potuit, ſuperſtitibus adhuc Apoſtolis, Petro videlicet ac Paulo, alios Epiſcopos conſtituere: propterea quòd Apoſtoli ſæpe ad alias terras ablegabantur, propter Chriſti prædicationem: non potuit autem vrbs Roma ſine Epiſcopo eſſe. Paulus enim in Hiſpaniam profectus eſt. Petrus verò ſæpe Pontum & Bithyniam viſitauit. Poſsibile eſt autem, poſt quam diſceſſit, & recuſauit Clemens, poſtea poſt obitum Lini & Cleti, quorum vterque ad duodecim annos Epiſcopatum tenuit, poſt ſancti Petri ac Pauli obitum, qui contigit duodecimo anno Neronis, hunc rurſus coactum eſſe ad ſuſcipiendum Epiſcopatum. Attamen Epiſcoporum in Roma ſucceſsio hanc conſequentiam habuit: Petrus & Paulus, Linus, Cletus, Clemens, Euariſtus, &c.

Valentinianum, Gratianus, & Theodoſius AAA. 370.

Codice de Summa Trinitate & fide Catholica: Cunctos populos, quos clementiæ noſtræ regit imperium, in tali volumus religioni verſari, quàm D. Petrum Apoſtolum tradidiſſe Romanis religio adhuc ab ipſo inſinuata declarat, quamqúe Pontificem Damaſum ſequi claret.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Iambico 1.

Paulus Petrumq́, lanceam Roma ferunt:
Præambulonem dat neci vox libera.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Homilia 32. *in epiſtolam ad Romanos, in Moraſi*: Nõ ita cælum ſplendeſcit, quando radios ſuos ſol ex ſeſe dimittit, quemadmodum Romanorum vrbs duas illas lampades vbique terrarum effundens. Hinc rapietur Paulus, hinc Petrus. Conſiderate & horrete, quale ſpectaculum viſura ſit Roma. Paulum repente ex theca illa cum Petro reſurgentem, in occurſum Domini ſurſum ferri. Qualem roſam Chriſto mittet Roma? Qualibus coronis duabus ornatur vrbs iſta? Qualibus catenis aureis cincta eſt? Quales habet fontes? Propterea celebro hanc vrbem, non propter copiam auri, non propter columnas, neque propter aliam phantaſiam: ſed propter columnas illas Eccleſiæ, &c.

In encomio duodecim Apoſtolorum: Hinc Petrus Romam accipit in diſciplinam, Paulus illinc mundo accipit Euangelium: Andreas corrigit Græciæ ſapientes, Simon Barbaros docet.

In encomio Petri & Pauli: Obdormierunt in magna vrbe Roma menſe Iunio die 29. à Nerone iniquiſsimo ſublati, & ad præceptorem ac Dominum omnium profecti.

Ioannes Caſſianus. 430.

De Incarnatione Verbi lib. 3. *cap.* 12. Interrogemus ſummum illum & inter diſcipulos diſcipulum, & inter magiſtros magiſtrum, qui Romanæ Eccleſiæ gubernaculum regens, ſicut fidei habuit, ita & ſacerdotij principatum. Dic nobis quæſumus Apoſtolorum princeps Petre, &c.

Sozomenus. 440.

Lib. 4. *cap.* 14. Haud ita diu poſt moritur Felix, ſolusqúe deinceps Liberius Eccleſiæ præeſt. Quod quidem non ſine diuina prouidentia factum eſt, ne ſedes Petri à duobus Præſulibus gubernata, & à ſacroſanctis Eccleſiæ legibus aliena, vlla infamiæ macula aſpergeretur.

Lib. 9. *cap.* 9. Alaricus Romam obſidione cinctam proditione cepit, ac militibus ſuis vniuerſis ac ſingulis permiſit Romanorum opes diripere: niſi quòd aſylum eſſe voluerit ob reuerentiam Apoſtoli Diui Petri templum illud ampliſsimum, quod ſupra illius tũmbam conſtructum eſt, & loci plurimum ambit.

Theodoretus. 450.

Ad Pſalm. 116. Magnus Petrus ab Hieroſolyma vſque ad Romanorum vrbem percurrit, omnibus veritatis radios afferens.

Ad caput 1. ad Romanos: *Deſidero*, inquit, *venire*

ad vos,

ad vos, vt communicem id, quod ego accepi. Et quia Petrus primus Euangelij doctrinam illis tradiderat, subiungit, *ad confirmandos vos:* quod perinde est, ac si diceret: non aliam doctrinam vobis trado, sed traditam confirmare volo.

Epistola ad Leonem Papam Roma habet omnium patrum & veritatis Doctorum Petri & Pauli sepulchra, quæ fidelium animas illuminant.

Lib. 1. hæreticarum fabularum: Simon Magus Romanos suis præstigijs tanta admiratione affecit, vt etiam ænea columna honoraretur: sed rursus veniens diuinus Petrus, fraudis eum pennis nudauit, qui cùm eum tandem in miraculorum certamen prouocasset, & diuinæ gratiæ, & præstigiarum discrimen ostendisset, omnibus Romanis videntibus, eum ex magna altitudine deturbauit, cùm oraret, & qui miraculum viderant, eos cepit ad salutem.

Galla Placidia Imperatrix. 450.

Epistola ad Pulcheriam Augustam: Omnibus integris permanentibus, ad Apostolicæ sedis, in qua primus Apostolorum B. Petrus, qui etiam claues regni cælesti suscipiens, sacerdotij principatum tenuit, Episcopatus causa mittatur.

Victor Antiochenus. 460.

In Euangelium D. Marci paulò post principium: Vbi Romam Marcus aduenisset, secutus est Petrum. Quare is in priori sua Canonica ad hunc modum de illo scribit: *Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta, & Marcus filius meus.*

Andreas Cæsareensis. 500.

Ad caput 37. Apocalypsis: Narrat Apollonius, & alij confirmant, dæmones incantationum & præstigiarum vi per imagines & statuas, per arbores rursum & aquas, perque alia eiusmodi sæpenumerò locutos. Arbitror & per mortuorum cadauera loqui quoque posse. Nam & Simon Magus in Beati Petri Apostolorum coryphæi multorumque Romanorum præsentia, mortuum hactenus excitauit, quatenus sese mouere palam videretur: etsi interim Apostolus impostura, hoc est, virtutem, qua falsò eum excitauerat, aperuerit, & vim, qua mortui verè resurgunt, publicè declarauerit.

Epiphanius Archiepiscopus Constantinopolitanus. 516.

Epistola ad Hormisdam Pontificem Romanum: Est mihi oratio magnoperè, Beatissime, vniri me vobis, & diuina amplecti dogmata, quæ ex beatis & sanctis discipulis & Apostolis Dei præcipuè summi Petri Apostolorum sedi sanctæ vestræ sunt tradita, & nihil eis pretiosius existimare.

Iustinianus. 530.

In Authentica, vt Ecclesia Romana centum annorum priuilegio gaudeat: Quod igitur nostra æternitas ad omnipotentis Dei honorem venerandæ sedi summi Apostoli Petri dedicauit, hæc habeant omnes terræ, omnes insulæ totius Occidentis, quæ vsque ad ipsos Oceani recessus extenduntur, &c.

Marianus Archimandrita & cæteri. 530.

Supplicatione ad Iustinianum Imperatorem: Misit Deus huic ciuitati Agapetum, qui verè ἀγάπητος, Pontificem antiquæ Romæ, in depositione Anthimi, tanquam olim Petrum magnum Apostolum Romanis, in depositione Simonis Zoërici.

Procopius Chartophylax. 600.

In Encomio D. Marci: His armis vnà cum Petro ipso tu Petri filius Italorum gentem subiecisti, ab Oriente sole motus ad Occidentem aduolans.

Maximus Monachus. 640.

Ad cap. 4. de diuinis nominibus: Post Petrum Ignatius fuit Episcopus Antiochiæ, translato Petro in vrbem Romam.

Ioannes Damascenus. 730.

Epistola de Trisagio: Petrus ex vico Bethsaidâ originem duxit, patrem Ioannem habuit, ac Romæ sub Nerone martyrio functus est.

Tarasius Constantinopolitanus. 780.

Epistola ad Adrianum Papam de non faciendis pecuniæ ordinationibus: Mundi sumus à sanguine eorum, qui transgrediuntur Canonicas constitutiones, & multò magis eorum, qui pecunijs ordinauerunt vel ordinati sunt, cùm diuinus Petrus Apostolus, cuius cathedram sortita est vestra Sanctitas, vt Simonem Magum eum deposuerit.

Elias Cretensis. 780.

In orationem tertiam Nazianzeni: Petrus & Paulus Romæ à Nerone morte afficiuntur.

Nicephorus Constantinopolitanus. 815.

In Chronologia: Expositio nominum Episcoporum Romanorum: Petrus Apostolus 25. annis: Linus 12. annis: Clemens nouem annis, &c.

Methodius Constantinopolitanus. 830.

In Martyrio Dionisij Areopagitæ: Beatus Apostolus Petrus post aliquot annos prædicationis sublimem Romam assecutus est, & vt illic prædicaret cælitus ei concreditum est, vt tanquam coryphæus sanctorum Apostolorum in ordine Apostolatus factus Romæ in certamine fieret consors Christi passionum. Vt enim illa vrbs maximis ducebatur erroribus, maiore opus habebat correctione: vt cuius error erat grauissimus, illic & gratia summa contingeret. Postea, quemadmodum dicitur, impius tyrannus Nero, sperans se terras & mare suæ tyrannidi subditurum, ira crudelitatis suæ, & vi furoris sui insaniens, aduersus seruos Christi inflammatus est, & decimoquarto anno imperij sui beatos Petrum & Paulum iniustæ nr̃i̅ rti adiudicauit.

Michael Syncellus. 830.

In Martyrio Dionisij Areopagitæ: Petrus regiam Romam miraculis editis, quæ à Christo vberrimè etiam manauerunt, illustrauit, & occiduam obscuritatem in splendorem clarissimum commutauit.

Theophylactus. 900.

Ad caput 1. epistolæ ad Romanos: Cùm Petrus Romæ Euangelium prædicasset, quæ illius erant sua reputans, pro fide Petri discipulorum Paulus gratias agit.

Simeon Metaphrastes. 950.

In Commentario de certaminibus, laboribus, & peregrinationibus Petri & Pauli: Quo in loco cùm Petrus quidem Maximum instituisset, & baptizasset, & Episcopum ordinasset, Romam appellit: in qua cùm quotidie Synaxes celebraret, attraxit multos ad fidem Christi. Hæc videns Simon, non satis duxit tacere, & suam celare improbitatem: sed gloria & existimatione se superatum esse arbitratus, si sineret Apostolum totis viribus ijs, qui Romæ essent, veritatem annuntiare, audacter simul & indoctè cepit liberè loqui in media ciuitate.

Vitæ sancti Syluestri cap. 6. Cùm sic fuisset dignatus Archiepiscopatu, & præfectus esset pascendis ouibus Domini, sicut Petrus summus Apostolus, cuius etiam sedis, vel potius zeli ac ardoris fuit successor, eas ad salutaria adducebat pascua, Dei, inquam, & Saluatoris nostri mandata.

Suidas. 970.

In Nerone: Tunc Simon quoque Magus flore-

bat, & cùm Petrus & Simon præsente Nerone inter se disputarent, eductus est è carcere Pilatus. Hi tres cùm astarent, Nero Simonem interrogat, &c.

OEcumenius. 1150.

De duodecim Apostolis: Primus Simon Petrus, Apostolorum coryphæus in Ponto, Galatia, Cappadocia, Bithynia, & Italia prædicans Euangelium, Romæ tandem sub Nerone crucifigitur, capite inuerso, ipso sic pati volente: sepelitur autem in ipsa Roma ad tertium Kalendas Iulij.

Euthymius. 1080.

Prooemio in Marcum: Marcus cum Petro Romæ conuersatus est, quemadmodum prior eius epistola demonstrat.

Ioannes Zonaras 1100.

Tom. 2. Petrus sub Claudio Romæ salutaris præconij semina sparsit, cui multi ex Romanis fidem habuerunt.

Georgius Cedrenus. 1110.

In Neronis: Imperante Nerone Romam profectus Simon Magus, cùm artibus magicis multa edidisset prodigiosa, sibi Dei nomen arrogauit. Quo tempore magnus ille Apostolus Petrus Romam cùm venisset, statuit Simonem adire, &c.

Michael Glycas. 1120.

Parte 3 Annalium: Nero impiissimus princeps persequi Christianos cœpit, & duos summos viros Petrum & Paulum interfecit. Vterque, vt Chrysostomus testatur, obdormiuit in vrbe Roma.

Nilus Thessalonicensis. 1150.

De primatu cap. Romę Petrus diem suum obijt.

Theodorus Balsamon. 1180.

In Commentariis ad Synodum Carthaginensem: Apostolicam sedem Romanam nominârunt, vtpote cùm Petrus Apostolorum princeps in ea claruerit, & Linum primum Pontificem in ea constituerit.

Nicetas Choniates. 1200.

Orthodoxæ fidei lib. 4. cap. 1. Tandem cùm Romam omnium ciuitatum decus (*Petrus & Simon Magus*) appulissent, ibi controuersis dogmatibus concertârunt. Iam autem apud Romanos Simon tantam nominis celebritatem consecutus erat, vt ærea statua donatus esset à Claudio Cæsare, cuius ea fuisse fertur inscriptio: *Simoni Deo sancto.* Cùm itaque Simon Petro refragaretur, atque partim Spiritus sancti verbis, partim miraculis præstigiæ illius, & impostura patuissent, ille graui se affici ratus ignominia, in cælos ad proprium patrem ascensurum se, pœnasque de incredulis repetiturum, comminatus est. Et cùm à dæmonibus in cælos ferebatur, Petrus orando effecit, vt in caput ex alto Magus corruerit, pedibusque in aëra protensis, miseram animam exhalans, effuso vtam cerebro dispersit.

Nicephorus Callistus. 1300.

Lib. 2. cap. 15. Meminit Petrus Marci in priori epistola, quam Romæ agens composuisse fertur, in qua etiam figuratè Romam Babylonem nominat.

Cap. 35. Non minus etenim Petrus orbe peragrato, & ijs, qui ex Circumcisione erant, omnibus in Palæstina, & Syria, & vbique ferè terrarum prædicatione promulgata, cùm sub Neronis imperio Romam propter detestandum illum Simonem, qui publicis inscriptionibus Deum se vocare, prædicationemque Christi euertere est ausus, venisset, factisque illum simul & sermonum vi coarguisset, atque Romanorum Ecclesiæ primùm quidem Lino, deinde Anacleto, & post hos tertiò ad mortem vadens, sapientissimo Clementi claues commisisset, ad Deum migrauit.

PASSERVNT PATRES LATINI.

Anacletus. 84.

Epist. 3 Paulus vno die, vno quoque tempore cum Petro gloriosa morte sub principe Nerone agonizans coronatus est, & ambo sanctam Romanam Ecclesiam consecrârunt, &c. Prima sedes est cælesti beneficio Romanæ Ecclesiæ, quam beatissimi Petrus & Paulus suo martyrio consecrârunt. Sic Roma, quæ prius erat cacodæmonis artificio omnium errorum mater & altrix, excussis tenebris, & vanis superstitionibus abiectis, filiorum Dei, exorto soli iustitiæ, facta est copiosa propagatrix.

Pius Primus. 140.

Epistola ad Iustum Episcopum: Festina palmam perseuerabilem cum sanctis Apostolis tenere, quam per multas passiones Paulus suscepit, & Petrus, cui crux charitatem Christi tollere non potuit.

Tertullianus. 200.

De præscriptionibus aduersus hæreticos cap. 36. Age iam qui voles curiositatem melius exercere in negotio salutis tuæ, percurre Ecclesias Apostolicas, apud quas ipsæ adhuc cathedræ Apostolorum suis locis præsidentur. Si Italiæ adiaces, habes Romam, vnde nobis quoque auctoritas præsto est: vbi Petrus passioni Dominicæ adæquatur: vbi Paulus Ioannis in exitu coronatur: vbi Apostolus Ioannes, postquam in oleum igneum demersus nihil passus est, in insulam relegatur.

Contra Gnosticos ad Scorpiacum cap. 15. Vitas Cæsarum legimus, orientem fidem Romæ primus Nero cruentauit: tunc Petrus ab altero cingitur, cùm cruci astringitur: tunc Paulus ciuitatis Romanæ consequitur nativitatem, cùm illic martyrij renascitur generositate.

De Baptismo cap. 4. Ideoque nulla est distinctio, mari quis, an stagno: flumine, an fonte: lacu, an alueo diluatur. Nec quicquam refert inter eos, quos Ioannes in Iordane, & quos Petrus in Tyberi tinxit.

Contra Marcionem lib. 4. cap. 5 Romanis Euangelium Petrus & Paulus sanguine quoque suo signatum reliquerunt.

In Carminibus contra Marcionem libro 3. capite 9.

Ex quibus electum magnum, plebique probatum
Hæc cathedra, Petrus qua federat ipse, locatum
Maxima Roma Linum primum consedere iussit.

Calixtus. 218.

Epistola ad Proclum Catapbrygam: Ego habeo trophæa Apostolorum, quæ ostendam: si enim procedas via regali, quæ ad Vaticanum ducit, aut via Ostiensi, inuenies trophæa defixa, quibus ex vtraque parte constitutis Romana custoditur Ecclesia.

Cyprianus. 250.

Epist. 55. Post ista adhuc insuper pseudoepiscopo sibi ab hæreticis constituto, nauigare audent, & ad Petri cathedram, atque ad Ecclesiam principalem, vnde vnitas sacerdotalis exorta est, à schismaticis & profanis literas ferre, nec cogitare eos esse Romanos (quorum fides Apostolo prædicante laudata est) ad quos perfidia non possit habere accessum. *Lib. 3. ep. 3.* *Rom. 1.*

Idem. 52. Factus est autem Cornelius Episcopus *ib. 4. epist. 2*

de Dei

de Dei & Christi eius iudicio, de clericorum penè omnium testimonio, de plebis, quæ tunc adfuit, suffragio, de sacerdotum antiquorum & bonorum collegio, cùm nemo ante se factus esset, cùm Fabiani locus, id est, cùm locus Petri, & gradus cathedræ sacerdotalis vacaret.

Libro de vnitate Ecclesiæ Catholicæ, de Romana Ecclesia loquens: Qui cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse non confidat.

Arnobius. 300.

Lib. 2. aduersus Gentes: Enumerari possunt, atque in vsum computationis venire ea, quæ in India gesta sunt apud Seras, Persas, & Medos: in Arabia, Aegypto, Asia, & Syria: apud Galatas, Parthos, Phrygas: in Achaia, Macedonia, Epiro: in insulis ac prouincijs omnibus, quas sol oriens atque occidens lustrat: ipsam denique dominam Romam, in qua cùm homines sint Numæ regis artibus atque antiquis superstitionibus occupati, non distulerunt tamen res patrias linquere, & veritati coalescere Christianæ. Viderant enim cursum Simonis Magi, & quadrigas igneas Petri ore diffiatas, & nominato Christo euanuisse. Viderant, inquam, fidentem Dijs falsis, & ab ijsdem metuentibus proditum, pondere præcipitatum suo, cruribus iacuisse præfractis. Post deinde perlatum Brundam, cruciatibus & pudore defessum, ex altissimi culminis se rursum præcipitasse fastigio.

Marcellus Primus. 304.

Epistola ad Antiochenos: Petri sedes primitus apud vos fuit, quæ iubente Domino Romam translata est, cui adiuuante gratia diuina hodierna die præsidemus.

Eusebius Papa. 309.

Epistola 3. Benedictus Dominus Deus noster, qui per misericordiam suam Romanam Ecclesiam Beati Petri Apostolorum principis sacerdotio ditauit.

Lactantius. 320.

Diuinarum Institutionum lib. 4. cap. 21. Discipuli per prouincias dispersi, fundamenta Ecclesiæ vbique posuerunt, facientes & ipsi in nomine Magistri Dei magna & penè incredibilia miracula: quia discedens instruxerat eos virtute ac potestate, qua posset nouæ annuntiationis ratio fundari & confirmari: sed & futura aperuit illis omnia, quæ Petrus & Paulus Romæ prædicauerunt: & ea prædicatio in memoriam scripta permansit.

Ambrosius. 370.

Lib. 3. de Sacramentis cap. 1. Ad hoc Ecclesia Romana quid respondet? Vtique ipse auctor est nobis huius assertionis Petrus Apostolus, qui sacerdos fuit Ecclesiæ Romanæ.

Lib. 5. epist. 32. Idem Petrus postea victo Simone, cùm præcepta Dei populo seminaret, & doceret castimoniam, excitauit animos gentilium: quibus eum quærentibus, Christianæ animæ deprecatæ sunt, vt paulisper cederet. Et quamuis esset cupidus passionis, tamen contemplatione populi precantis inflexus est. Rogabatur enim vt ad instituendum & confirmandum populum se reseruaret. Quid multa? Nocte muro egredi cœpit, & videns sibi in porta Christum occurrere, vrbemque ingredi, ait: *Domine, quò venis?* Respondit Christus: *Venio Romam iterum crucifigi.* Intellegit Petrus ad suam crucem diuinum pertinere responsum: (Christus enim non poterat iterum crucifigi, qui carnem passione susceptæ mortis exuerat.) Intellexit ergo Petrus, quòd iterum Christus crucifigendus erat in seruulo. Itaque sponte remeauit. Interrogantibus Christianis, responsum reddidit, statimque correptus, per crucem suam honorificauit Dominum Iesum.

Optatus Milevitanus. 370.

Libro 2. contra Donatistas: Negare non potes, scire te in vrbe Roma Petro primo cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, vnde & Cephas appellatus est.

Philastrius. 380.

De Simone Mago: Simon cùm fugeret beatum Petrum Apostolum de Hierosolymitana ciuitate, Romamque veniret, ibique pugnaret cum B. Petro Apostolo apud Neronem regem, deuictus vndique oratione B. Petri Apostoli, atque percussus ab Angelo, sic meruit interire, vt eius magiæ mendacium cunctis patefieret.

Damasus. 380.

In vita D. Petri: Beatus Petrus Apostolus & princeps Apostolorum, filius Ioannis, prouinciæ Galileæ, ex vico Bethsaida, frater Andreæ, primò sedit in cathedra Episcopatus Antiochiæ annis septem. Hinc B. Petrus ingressus est vrbem Romam sub Claudio Cæsare, ibique sedit in cathedra Episcopatus annis viginti quinque.

Prudentius. 380.

Hymno 12. de passione Petri & Pauli:

Plus solito coeunt ad gaudia, dic amice quid sit,
Romam per omnem cur sit tam, quam ea,
Festus Apostolici nobu redit hic dies triumphi,
Pauli atque Petri nobilis cruore.
Vnus vtrumque dies, pleno tamen inuenatus anno
Vidit superba morte laureatum.
Scit Tyberina palus, quæ flumine labitur propinquo,
Binu dicatum cespitem trophæa:
Et crucu, & gladij testu, quibus irrigans eadem
Bu fluxit imber sanguinu per herbas.
Prima Petrum rapuit sententia legibus Neronis
Pendere in ipsum præminente ligno.
Ille tamen veritus celsæ decus æmulando mortis
Ambire tanti gloriam Magistri,
Exigit vt pedibus versum caput imprimant supinis,
Quo spectet imum stipitem cerebro.
Figitur ergo manus subter, sola versa in cacumen,
Hoc mente maior, quo minor figura.

Hymno secundo, qui est de S. Laurentio:

Hic Romæ in vrbe regnant duo
Apostolorum Principes:
Alter vocator gentium,
Alter cathedram possident
Primam recludit creditas
Aeternitatis ianuas.
Discede adulter impiger,
Stupro sororis oblite,
Relinque Romam liberam,
Plebemque iam Christi fuge.
Te Paulus hinc exterminat,
Te sanguis exturbat Petri,
Tibi id, quod ipse armauerat,
Factum Neronis obstitit.

Hieronymus. 390.

Ad caput 52. Esaiæ: Christus credentibus dixit: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde*: de quo & Clemens vir Apostolicus, qui post Petrum Romanam rexit Ecclesiam, scribit ad Corinthios, &c.

Ad caput 2. ad Galatas: *Cùm venisset Petrus Antiochiam.*) Primum Episcopum Antiochenæ Ecclesiæ Petrum fuisse accepimus, & Romam deinde translatum, quod Lucas penitus omisit.

Libro de viris illustribus cap. 1. Simon Petrus prouinciæ Galilææ, vico Betsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolorum, post Episcopatum Antiochensis Ecclesiæ,& prædicationem dispersionis eorum, qui de Circumcisione crediderant,in Ponto,Galatia,Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo Claudij anno ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit,ibique viginti quinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, vsque ad vltimum Neronis annum,id est decimum quartum. A quo & cruci affixus, martyrio est coronatus, capite ad terram verso, & in sublime pedibus eleuatis:asserens se indignum,qui sic crucifigeretur vt Dominus suus.

Ruffinus. 390.

Innocentius secundus in Hieronymum: Petrus per viginti quatuor annos Romanæ Ecclesiæ præfuit: dubitandum non est, quin sicut cæcera, quæ ad institutionem pertinent,etiam librorum instrumenta Ecclesiæ ipse tradiderit.

Augustinus. 400.

Contra literas Petiliani lib. 2. *c.* 51. Cathedra tibi quid fecit Ecclesiæ Romanæ,in qua Petrus sedit, & in qua hodie Anastatius sedet:vel Ecclesiæ Hierosolymitanæ, in qua Iacobus sedit, & in qua hodie Ioannes sedet, quibus nos in Catholica vnitate connectimur,& à quibus vos nefario furore separastis?

Contra Iulianum Pelagianum lib. 1. *c.* 4. Puto tibi eam partem orbis sufficere debere,in qua primum Apostolorum suorum voluit Dominus gloriosissimo martyrio coronari. Cui Ecclesiæ præsidentem B. Innocentium si audire voluisses, iam tunc periculosam iuuentutem tuam Pelagianis laqueis exuisses.

Ad Quod vult Deum haeresi 1. Iouem se credi volebat Simon Magus, Mineruam vero meretricem quandam Selenem, quam sibi sociam scelerum fecerat,imaginesque & suam,& meretricis discipulis suis præbebat adorandas, quas & Romæ, tanquam Deorum simulachra, auctoritate publica constituerat. In qua vrbe eum B. Petrus vera omnipotenti. Dei virtute extinxit.

Ejusd. 165. Si ordo Episcoporum sibi succedentium consideranduseſt, quanto certius & verè salubriter ab ipso Petro numeramus? Petro enim successit Linus,Lino Clemens,Clementi Anacletus, Anacleto Euaristus,&c.

Innocentius Primus. 406.

Epistola prima ad Decentium Eugubinum:Quis enim nesciat, id quod à Principe Apostolorum Petro Romano Ecclesiæ traditum est, ac nunc vsque custoditur,ab omnibus debere seruari?

Epistola 14 *ad Bonifacium Presbyterum*: Ecclesia Antiochena, quam priusquam ad vrbem peruenire Romam,B. Apostolus Petrus sua præsentia illustrauit,velut germana Ecclesiæ Romanæ, diu ab eadem alienam esse non passa est.

Paulinus Nolanus. 410.

Natali 3. de S. Felice:

Ipsaq; cælestum sacra procerum monumenta
Roma Petro, Paulo q; potens, rarescere gaudet.

Severus Sulpitius. 410.

Sacr. historiæ libro 2. Namque eo tempore diuina apud vrbem religio inualuerat, Petro ibi Episcoparum gerente,& Paulo, postquam ab iniusto præsulis iudicio Cæsarem appellauerat, Romam deducto,&c. Etenim tunc illustris illa aduersus Simonem Petri & Pauli congressio fuit: qui cùm magicis artibus, vt se Deum probaret, duobus sustultus dæmonijs euolasset, orationibus Apostolorum fugatis dæmonibus delapsus in terram, populo inspectante disruptus est, &c. Post etiam datis legibus religio vetabatur, palamque edicti propositus, Christianum esse non licebat. Tum Paulus & Petrus capitis damnati: quorum vni cervix gladio deiecta: Petrus in crucem sublatus est. Dum hæc Romæ geruntur,Iudæi, Præsidis sui Festi iniurias non ferentes,rebellare cœperunt.

Paulus Orosius. 420.

Libro 7. *cap.* 6. Claudius ab Augusto quartus regnum adeptus est, mansitque in eo annis quatuordecim. Exordio regni eius Petrus Apostolus Domini nostri Iesu Christi Romam venit, & salutarem cunctis credentibus fidem fideli verbo docuit,potentissimisque virtutibus approbauit. Atque exinde Christiani Romæ esse cœperunt. Sentit hoc collatum fidei suæ Roma beneficium.

Cap. 7. Nero primus Romæ Christianos supplicijs ac mortibus affecit, ac per omnes prouincias pari persecutione excruciari imperauit, ipsumq; nomen extirpare conatus, beatissimos Christi Apostolos, Petrum cruce, Paulum gladio occidit. Mox aceruatim miseram ciuitatem vndique clades oppressêre.

Maximus Taurinensis. 430.

In natali Petri & Pauli: Hi sunt ergo beatissimi Petrus & Paulus, qui sacramentum cælestis regni vno spiritu prædicantes, sub vnius passione diei doctrinam suam pio sanguine & morte fortissima consecrârunt: qui etiam, tamquam Ecclesiarum omnium principes facti, dispensatione cœlesti Romam petentes, sacratissima sua corpora in illius vrbis arce reconderent, quæ totius orbis obtinuerat principatum: quatenus potentiam virtutis suæ Christus ostendens,vbi mundus caput habebat imperij,ibi regni sui principes collocaret.

Arnobius Romanus. 430.

Ad Psalmum 106. Lætatus est Petrus, *quia siluerunt, & deduxit* eum *in portum voluntatis suæ*: in Ecclesia sine dubio, vbi *exaltant eum in Ecclesia populi, & in cathedra seniorum laudant eum*. quia *posuit flumina in desertum*, id est, huius seculi, perambulans quousque peruenire ad Romam. Prædicauit baptismum Iesu Christi, in quo vniuersa flumina benedicuntur vsque hodie à Petro. Ipse posuit *exitus aquarum in sitim*, ita vt qui exierit foras ab Ecclesia Petri, siti pereat. *Posuit terram fructiferam in salsuginem*. Sicut salsugo terram à fructu reuocat: ita litera mundi à fructu spirituali reuocat mentes, sed per Petrum in salsugine literarum positam Romam,fecit eam fructum afferre.

Philippus Presbyter. 430.

In Concilio Ephesino Tomo 2. *cap.* 16. Nulli dubium est Petrum per successores suos huc vsque semper viuere,causasq; decernere, semperq; victurum esse. Huius itaque ordinarius successor & Vicarius sanctus beatissimus Papa & Episcopus noster Cælestinus nos suos pro se quasi Vicarios ad hanc sanctam Synodum misit.

Petrus Chrysologus. 440.

Epistola ad Eutychen: Hortamur te frater honorabilis, vt his, quæ à beatissimo Papa Romanæ ciuitatis scripta sunt,obedienter attendas: quoniam Beatus Petrus,qui in propria sede & vehit,& præsidet,quærentibus fidei veritatem præstat.

Leo Primus. 445.

Sermone 1. *in Natali Petri & Pauli Apostolorum capite* 1. Isti sunt viri, per quos tibi Euangelium Christi Roma resplenduit, & quæ erat magistra

erroris, facta es discipula veritatis. Isti sunt patres tui, veriq; pastores, qui te regnis cælestibus inferendam, multo melius, multoq; felicius condiderunt, quàm illi, quorum studio prima tuorum mœnium fundamenta locata sunt: ex quibus is, qui tibi nomen dedit, fraterna te cæde fœdauit. Isti sunt, qui te ad hanc gloriam protexerunt, vt gens sancta, populus electus, ciuitas sacerdotalis, & regia, per sacram beati Petri sedem caput orbis effecta, latius præsideres religione diuina, quàm dominatione terrena, &c.

1. Pet. 2.

Cap. 3. Cùm duodecim Apostoli, accepta per Spiritum sanctum omnium locutione linguarum, imbuendum Euangelio mundum, distributis sibi terrarum partibus, suscepissent, beatissimus Petrus, princeps Apostolici ordinis, ad arcem Romani destinatur imperij, vt lux veritatis, quæ in omnium gentium reuelabatur salutem, efficacius se ab ipso capite per totum mundi corpus effunderet. Cuius autem nationis homines in hac tunc Vrbe non essent? aut quæ vsquam gentes ignorarent quid Roma didicisset? Hic conculcandæ Philosophiæ opiniones, hic dissoluendæ erant terrenæ sapientiæ vanitates, hic confutandi dæmonum cultus, hic omnium sacrilegiorum impietas destruenda, vbi diligentissima superstitione habebatur collectum, quicquid vsquam fuerat variis erroribus institutum.

Actor. 2

Cap. 4. Ad hanc ergo vrbem tu beatissime Apostole Petre venire non metuis, & (consorte gloriæ tuæ Apostolo Paulo aliarum adhuc Ecclesiarum ordinationibus occupato) syluam istam frementium bestiarum, & turbulentissimæ profunditatis Oceanum, constantior quàm cùm supra mare gradereris, ingrederis: nec mundi Dominam times Romam, qui in Caiphæ domo expaueras sacerdotis ancillam.

Matt. 14

Matt. 26

Epistola 62. ad Maximum Antiochenum Episcopum capite 2. Et ideo, frater charissime, oportet dilectionem tuam toto corde perspicere, cuius Ecclesiæ gubernaculis voluerit te Dominus præsidere, & eius meminisse doctrinæ, quam præcipuus Apostolorum omnium beatissimus Petrus per totum mundum quidem vniformi prædicatione, sed speciali magisterio in Antiochena & Romana vrbe fundauit.

Prosper. 460.

De promissionibus & prædictionibus dimidij temporis cap. 5. In ipsa Hierusalem Iacobus & Stephanus primus Martyr, Ioannes apud Ephesum, Andreas & cæteri per totam Asiam, Petrus & Paulus Apostoli in vrbe Roma gentium Ecclesiam pacatam vnamq; posteris tradentes, sanguine memorijsque suis ex Dominica passione sacrárunt.

De ingratis cap. 2.

Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris
Facta caput mundo, quicquid non possidet armis
Religione tenet.

Cap. 8.

Ergo Petri solium Romam & Carthaginis alta.
Concilium repetam humiles.

Gelasius. 490.

In Decreto de Apocryphis Scripturæ locis: Petro etiam data est societas beatissimi Pauli Apostoli, vasis electionis, qui non diuerso, sicut hæretici garriunt, sed vno tempore, vno eodemq; die gloriosa morte cum Petro in vrbe Roma, sub Cæsare Nerone agonizans coronatus est, & pariter supradictam sanctam Romanam Ecclesiam Christo Domino consecrárunt, talemq; omnibus vrbibus in vniuerso mundo sua præsentia atque venerando triumpho prætulerunt. Ergo prima Petri Apostoli sedes est Romana Ecclesia.

Fulgentius. 500.

De Incarnatione & gratia Iesu Christi c. 11. Quod duorum magnorum luminarium, Petri scilicet Pauliq; verbis, tamquam splendentibus radijs illustrata, eorumq; decorata corporibus Romana (quæ mundi cacumen est) tenet & docet Ecclesia.

Elpis vxor Boethij. 500.

Hymno de Apostolis Petro & Paulo:

O felix Roma, quæ tantorum principum
Es purpurata pretioso sanguine:
Non laude tua, sed ipsorum meritis,
Excellis omnem mundi pulchritudinem.

Symmachus. 500.

Apologetico ad Anastasium Imperatorem: Roma mihi testis est, & scrinia testimonium perhibent, vtrum à fide Catholica, quam in sede beati Petri Apostoli veniens ex paganitate suscepi, aliquando parte deuiauerim.

Synodus Romana III. sub Symmacho. 501.

Memoria Pontifices suggessérunt, ipsum, cui dicebatur Imperitus, debuisse Synodum conuocare scientes, quia eius sedi primum Petri Apostoli meritum, vel principatus singularem in Ecclesijs tradidit potestatem.

Possessor Africanus. 515.

Epistola ad Hormisdam Papam: A quo magis ch nutantis fidei stabilitas expetenda, quàm ab eius sedis præside, cuius primus à Christo rector audiuit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam?*

Iornandes. 530.

Libro de regnorum & temporum successione: Nero ipsos Doctores fidei Petrum & Paulum in Vrbe interemit, alterum cruci affigens, alterum capite plectens.

Marcellinus Comes. 530.

In Chronico: Leone Pontifice sedem B. Petri regente 630. Patrum sancta & vniuersalis Synodus contra Eutychen firmata est.

Arator 540.

In Acta Apostolorum ad finem:

Venit ad excelsa sublimia culmina Romæ, &c.
Petrus, in Ecclesia sacrato corpore princeps.

Aurelius Cassiodorus. 540.

In Chronicis, in Claudio: Secundo, & Venusto cōsulibus Petrus Apostolus Romam mittitur, vbi Euangelium prædicans viginti quinque annis eiusdem vrbis Episcopus perseuerat.

Idem in Nerone: His Consulibus Romæ sanctus Petrus & Paulus Apostoli crucidati sunt à Nerone.

Fortunatus. 570.

Vitæ S. Martini libro 3.

Principibus geminis fidei sub Principe Roma
Carnis Apostolicæ, quo sunt duo celsa sepulchra,
Prima tenent terris, & vtrique priora supernis
Dogmatis ore pares, & sedis honore curules.
Ambo triumphantes sparsere nouæ dona per orbem:
Vna nempe die quos passio sancta beauit, &c.

Lib. 8. carminum de senatu curiæ cælestis:

Iurisconsulti Pauli comitante volatu
Princeps Romana curru ab arce Petrus.

Gregorius Turonensis. 580.

Historia Francorum lib. 1. cap. 25. Beatus Petrus Apostolus sub Imperatore Claudio, quarto ab Augusto, Romam aggreditur, ibiq; prædicans in multis virtutibus manifestissimè Christum esse Dei Filium comprobauit. Ab illis enim diebus Christiani apud ciuitatem Romanam esse cœperunt, &c. Nero Petrum cruce, Paulum gladio iubet interfici.

Gregorius Magnus. 590.

Ad Pſalm. 4 pœnitentialem: Saulo perſecutori dixit: *Saule, Saule quid me perſequeris?* Et Petro ait: *Venio Romã iterum crucifigi.* Qui enim in ſeipſo iam pridem crucifixus fuerat, in Petro (Roma diſceſſuro) ſe iterum crucifigendum dicebat.

Actor. 8

Lib. 6. epiſt. 37. Petrus ſublimauit ſedem, in qua etiam quieſcere, & præſentem vitam finire dignatus eſt.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De vita & morte Sanctorum cap 69. Petrus poſtquam Antiochenam fundauit Eccleſiam, ſub Claudio Cæſare, contra Simonem Magum Romam pergit, ibiq; prædicans Euangelium, viginti quinque annis eiuſdem tenuit Pontificatum: ſeptimo autem atque trigeſimo anno poſt paſsionem Domini à Nerone Cæſare in vrbe Roma, deorſum verſo capite, vt ipſe voluit, crucifixus eſt. Sepultus eſt Romæ in Vaticano, ſecus viam triumphalem, tertio lapide ab Vrbe, ad Orientalem plagam.

Beda. 700.

De ſex ætatibus mundi: Petrus Apoſtolus, cùm prius Antiochenam fundaſſet Eccleſiam, Romam pergit, ibiq; 25. annis Cathedram tenet Epiſcopalem, id eſt, vſque ad vltimum Neronis annum, &c. Nero primus ſuper omnia ſcelera ſua etiam Chriſtianos perſequitur, quorum eximios Romæ Petrum cruce, Paulum occidit gladio.

Prologo ſuper Marcum: Clemens in 6. diſpoſitionum libro hæc ita eſſe deſcribit, cui ſimile dat teſtimonium etiam Hierapoleos Epiſcopus nomine Papias, qui & hoc dicit, quòd Petrus in prima epiſtola ſua, quam de vrbe Roma ſcripſit, meminit Marci, in qua tropicè Romam Babylonem nominat, cùm dicit: *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone electa, & Marcus filius meus.*

Ad c. 5. prioris epiſt. Petri: *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone.*) Babylonem typicè Romam dicit, videlicet propter confuſionem multiplicis idololatriæ: in cuius medio ſancta Eccleſia fulgebat.

Ad caput 15. *Actorum*: Scimus enim Petrum & Paulum Apoſtolos anno poſt reſurrectionem Domini trigeſimo octauo, id eſt, vltimo Neronis anno paſſos fuiſſe martyrium, & B. Petrum Romæ 25. annis Epiſcopalem ſediſſe cathedram. Viginti quinque autem & quatuordecim, non triginta octo, ſed triginta nouem faciunt. Sequitur ergo, vt B. Petrum eodem quarto decimo poſt Domini paſsionem anno, quo eum Hieroſolymis alloquitur Paulus, quarto Claudij Cæſaris anno Romam veniſſe credamus.

Paulus Diaconus. 760.

De Vita SS. Syr. & Iuuenii: Quo tempore beatiſsimus Petrus Chriſti Apoſtolus fundata Antiochena Eccleſia, in qua primum nouellæ gentis Chriſtianum nomen exortum eſt, ædificaturus Romanam Eccleſiam, ad Romanam vrbem trãſiuit, ibi prædicans Chriſtum crucifixum, omneſq; virtutes faciens & miracula, quæ coram conſpectibus Iudæorum fecerat, multos ad credulitatem ſui conuertit oraculi.

Acto. 11.

De geſtis Longobardorum lib. 6. cap. 4.

Vt Petrum, ſedemq; Petri Rex cerneret hoſpes,
Cuius fonte ſacras ſumeret alma aquas, &c.

Paulinus Aquilegienſis. 780.

Libro 8. Hiſtor. Nero primùm Romæ Chriſtianos ſupplicijs affecit: ipſum quoque nomen extirpare conatus, beatiſsimos Apoſtolos Petrum cruci affixit, Paulum capite gladio ſecuit.

Haymo. 820.

Homilia Dominica 3. in Quadrageſima: Dominus diſcipulis ſuis partes mundi ad prædicandum diſtribuit, Petro & Paulo Romam, Andreæ Achaiam, Iacobo Iudeam, Ioanni Aſiam, &c.

Freculphus Lexonienſis 840.

Tomo 2. lib. 1. cap. 12. In Claudij Tiberij regni exordio Petrus Apoſtolus Domini noſtri Ieſu Chriſti Romam venit, ibiq; viginti quinque annis Cathedram tenuit Epiſcopalem, & ſalutarem cunctis credentibus fidem Chriſti fideli verbo docuit, potentiſsimisq; virtutibus approbauit, atque ex hinc Chriſtianorum plurimi Romæ eſſe cœperunt: ſenſit hoc fidei ſuæ Roma beneficium.

Drepanius Florus. 850.

Hymno ad Michaelem Archangelum:

Clarent Angelici ſublimia feſta diei,
Allatura pie dona beata animæ:
Hunc æternum Michael, aulæ cæleſtis alumnum,
Conſpicuo nobis conſecrat ore diem:
Dignatus Petri Pauliq; mutare ſedem,
Imperiumq; ſuens inclyta Roma tuum.

Rabanus Maurus. 850.

Ad caput 12. Iudith: Claudius Imperator licet Iudæos diuerſis calamitatibus affligeret, Chriſtianos non lædit. Vnde factum eſt, quòd ipſo regnante Petrus Apoſtolus in vrbe Romana prædicando, plurimos ad fidem Chriſti conuerteret.

Hincmarus. 850

Epiſtola de Dionyſio Areopagita: Procedente tempore Dionyſius magiſtri deſiderio & B. Petri amore Romam venit, quos nequiſſimi Neronis crudelitate iam martyrio coronatos inuenit.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſtola 7. Tunc conuocato multorum ſanctiſsimorum Epiſcoporum cœtu, & collecta ſancta Synodo in Eccleſia Dei, vbi Beatus Petrus Apoſtolorum princeps corpore floret, & virtutibus emicat, &c.

Epiſtola 32. Petri & Pauli glorioſo agone ſancta hæc Romana Eccleſia, cui diuina diſpenſatione præſumus, eſt Domino conſecrata.

Ad conſulta Bulgarorum cap. 92. Romanam Eccleſiam ſanctorum Apoſtolorum principes Petrus & Paulus & prædicatione ſua inſtituerunt, & pro Chriſti amore fuſo proprio ſanguine ſacrauerunt.

Adrianus Secundus. 867.

Epiſt. 3. Hæc capitula ſynodicè in Eccleſia Dei, vbi ſanctum corpus Apoſtolorum principis Petri quieſcit, promulgauimus.

Ioannes Octauus. 870.

Epiſt. 76. Pro hac puriſsima fide Beatus Petrus Romæ moratus in hoc ſtabiliuit Eccleſiam, & ſede Apoſtolica diutius gubernata, pro hac fide decus mortis aſſumpſit: ſicq; in hac fide ſanctam Romanam Eccleſiam fundatam proprio ſanguine cum Paulo Deo conſecrauit.

Ado Viennenſis. 880.

Ætate 6. de anno 45. Claudius regnauit annis 14. Exordio regni eius Petrus ad ſuperandum Simonem Magum, cùm prius Antiochenam fundaſſet Eccleſiam, Romam venit, & ſalutarem cunctis credentibus fidem fideli verbo docuit, ibiq; 25. annis Cathedram tenuit Epiſcopalem.

Regino Prumienſis. 920.

Lib. 1. Annalium: Scimus Petrum & Paulum anno poſt paſsionem Domini 38. id eſt vltimo Neronis anno paſſos fuiſſe, & B. Petrum Romæ 25. annis Epiſcopalem ſediſſe cathedram. Sequitur ergo, vt B. Petrum eodem decimo quarto poſt paſsionem Domini anno, quo eum Hieroſolymis alloquitur Paulus, id eſt, quarto Claudij anno Romam veniſſe credamus. Anno incarnationis Dominicæ 72. Romæ Petrus crucifigitur, Paulus decollatur.

Luit-

Luitprandus Ticinensis. 960.

Lib.1. cap.8. Romæ B.Petri Apostolorum principis beatum pretiosumq; corpus quiescit.

Lib.4. cap.3. Petrus Antiochena dimissa Ecclesia, ad Romanam Vrbem, quæ potentiæ magnitudine cunctis tunc nationibus imperabat, postmodum transuolauit: vbi cùm disponente Deo sanctam toto orbe venerandam funderet Ecclesiam, discipulo suo Marco pristinam Antiochenam simul commẽdauit,&c. Venit Petrus Romam, non ambitione inflammatus, sed martyrio animatus: non quærens aurum, sed animarum lucrum.

Hugo Floriacensis. 1050.

In Chronico ætate 6. Petrus Romæ sedit annis 25. mensesduos, dies 7. Qui ante finem vitæ fratribus conuocatis post se Clementem Romanæ Ecclesiæ præfecit, qui à persecutoribus captus cruci adiudicatus est.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone de S.Mario: Illud etiã dilectissimi ignorare vos non patiar, quoniam octauo Neroniani imperij anno triumphalem martyrij palmam B. Marcus obtinuit, cui mox & Anianus in Alexandrinæ dignitatis sede successit, & B. Petrus Romæ septennio superuixit.

Hermannus Contractus. 1050

In Chronicis de Nerone: Primus Nero super omnia scelera sua etiam Christianos persequitur, quorum eximios Romæ Petrum cruce, Paulum gladio occidit.

Marianus Scotus. 1070.

Ætate 6. de anno 72. Beatissimus Petrus Apostolus anno Dominicæ incarnationis 47. regni autem Claudij Cæsaris anno quarto, superna visione ordinante, Romam ingressus, salutarem cunctis credentibus fidem constantissima assertione prædicauit,& eiusdem vrbis Pontificatum annis 25. strenuissimè rexit.

Florentius Wigornienſis. 1100.

Lib.2.Chron. orum: Clemens Papa primus post Petrum Romanam Ecclesiam tenuit, vel cum Lino,& Cleto, sicut cum Petro fuit. Post Petrum, imò etiam cum Petro primus Papa S. Clemens Romanam rexit Ecclesiam, &c. Sanctus Clemens non solùm successor B. Petri fuit, sed etiam viuente Iacobo, nouem annis ante passionem Petri Romanam cathedram tenuit, deinde post Petrum, &c. Petro in vrbe Romana interfecto, & Christianis pœnarum diuersitate laniatis, de Hispania illicò Galba surrexit.

Honorius Augustodunensis. 1120.

Sermone de Petro & Paulo: Petrus in circuitu verbum Dei disseminans, Romam peruenit: ibiq́ue Pontificatus regimen totius Ecclesiæ à Christo sibi collatum suscepit.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

Ad cap.3. Ioan: Huius sacramenti, & omnis Ecclesiæ religionis lex, & ordo multimodis Romæ munitur, ac roboratur decretis: eò quòd beati principis Apostolorum Petri sedes facta sit, eiusdem & consortis eius Pauli sicut prædicatione illustrata, ita & martyrio coronata, cunctis Ecclesijs caput altius extulerit, latiusq́ue dominetur per omnes gentes sacra Pontificum eius lingua, quàm dominata fuerit Cæsarum siue Augustorum purpura.

Bernardus. 1130.

Epistola 237. ad Eugenium Papam: Locus, in quo stas, terra sancta est, locus Petri est, locus Principis Apostolorum, locus illius, quem constituit Christus dominus domus suæ, & principem omnis possessionis eius.

Hugo Victorinus. 1140.

Institutione monastica, de vanitate mundi lib.4. Petrus Romæ throno veritatis constituto, crucem triumphans ascenderat, & Clemens successor Cathedræ insulam Pontificalem acceperat.

Instit. monast. excerptorum priorum lib.6. cap.6. Circa hos dies Simon Magus populum Romanum ita dementare cœpit, vt ante missis imaginibus suis adoraretur vt Deus. Sed cùm Petrus adolescentẽ propinquum Cæsaris, quem Simon magicis artibus suscitare non valebat, in nomine Iesu Christi suscitasset, confusus Simon offensum se dixit à Galileis, reliecturumq; se Vrbem minatur, & diem, quo supernis sedibus inueheretur, pollicetur. Cùm volaret, orante Petro, corruit, & confractus mortuus est. Sed Nero Cæsar super hoc indignatus, iussit cõprehendi Petrum, &c.

Petrus Cluniacensis. 1150.

Epist.1. Quid enim nunquid per 25. annos, quibus Romæ Petrus Apostolus sedit, absque templo, vel Ecclesia, id est, orationis domo, vel paruo saltem oratorio fuit? Nonne vt gestorum veracium series narrat, primus ipse princeps Apostolorum Petrus in vrbe orbis capite templum Christo inter innumera gentilium templa construxit? Nonne & nos ipsi Pomæ positi frequenter vidimus, in cryptis antiquissimis oratoria, & alcaria, qualia eo tempore fieri poterant, quæ ab eodem Apostolo constructa, sicut per successionem fama consentiens ac celeberrima protestatur, in monumentum tantæ sanctitatis fidelibus ostenduntur, ac deuotissimè exosculantur?

Otto Frisingensis. 1150.

Lib.3. Chronicorum cap.15. Petrus Romam veniens, Simonem Hæresiarcham omnium, in magica arte peritissimum, vrbem subuertentem inuenit.

Egbertus Presbyter. 1160.

Aduersus Catharos Serm. 3. Petrus Antiochæa Romam profectus, in ea fidem Christianam docuit, ac maximam partem ciuitatis ad Christum conuertit, ac per 25. annos Ecclesiam Christi ibi gubernauit.

Petrus Comestor. 1160.

In Historia Scholastica lib. act. Apost. cap.127. Petrus crucifixus est in Vaticano, in vico scilicet, qui est extra ciuitatem, vbi fiebant dolia.

Petrus de Riga. 1170.

Ad finem Actuum Apostolorum:

Vltimus annus erat regni vitæq́; Neronis,
Cum Petrus & Paulus gemmu instuêre coronis,
Qui fudêre suum sub eadem luce cruorem:
Anno non alio fidei seruando vigorem
Ense sacrat Paulum par lux, Vrbs, dux cruce Petrũ.

Godfridus Viterbiensis. 1170.

Parte 14. Chronicorum:

Roma prius mundum totum vicisse videtur:
Solum eam verbo potuit deuincere Petrus,

Guntherus. 1180.

Libro 4. Ligurini:

Iamq; aderat ventranda dies, qua clara triumpho
Fulget Apostolico, totum fessina per orbem
Illa quidem, sed Romulea specialiter vrbi,
*Cuius sacr a suo lustrârunt mœnia * Patres*
Martyrio, sani dum spernunt sceptra Neronis.

* Scilicet Petrus & Paulus.

Adam Victorinus. 1180.

Prosa de sanctis Apostolis Petro & Paulo:

Roma Petro glorietur,
Roma Paulum veneretur
Pari reuerentia.
Hi sunt eius fundamenta,
Fundatores, fulcimenta,
Bases, epistylia &c.
Romam conuenerant salutis nostrę,
Vbi plus nouerant inesse vitij,
Nihil disciplinæ.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 2. de festo SS. Petri & Pauli: Dignum prouidit Deus, & congruum: sed & congruum prouidit, & dignum vt ille, qui erat princeps Ecclesiæ, sedem constitueret apud vrbem, quæ tenebat seculi principatum. Et ideo Dominus inquit ad Petrum: *Duc in altum*, quasi diceret: Vade Romam, te cum tuis transfer ad Vrbem, & laxate ibi retia in capturam. Ecce liquidò patet, quantum Deus istam vrbem dilexerit, vt eadem esset sacerdotalis & regia, imperialis & Apostolica, obtinens & exercens non solùm dominium super corpora, verùm etiam magisterium super animas.

Conradus Abbas Urspergensis. 1220.

In Chronicis de anno 43. Petrum quarto Claudij anno Romam venisse ferè omnes sanctorum temporum scriptores testantur: quidam autem Pontificatum in vrbe Romana hoc anno illum suscepisse opinantur. Et hoc exinde verum conijciunt, quia Petrus sedem Romanam 25. annis tenuisse dicitur & vltimus Neronis annus, quo Petrus passus esse narratur, vigesimus quintus à quarto Claudij numeratur. Vnde satis apparet, quòd eodem anno, quo Romam venit, etiam sedem Pontificatus accepit.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In historia Orientali cap. 78. Spiritus promptus est, secundùm voluntatem rationis: caro autem infirma, secundùm sensualem voluntatem, secundùm quam alius cinxit Petrum, & duxit quò non voluit, qui tamen sponte reuersus Romam, voluit crucifigi voluntate rationis.

Albertus Stadensis. 1250.

In Chronicis: Petrus Apostolorum princeps primùm sedit Antiochiæ annos 7. post ingressus Romam, pugnaturus contra Simonem Magum, in Episcopali Cathedra sedit annos 25.

Thomas Cantipratanus. 1260.

Lib. 2. miraculorum cap. 53. Fuit Romana Ecclesia sanguine tincta, præcipuè Apostolorum Petri & Pauli.

Guilhelmus Durandus. 1270.

In Rationali diuinorum lib. 7. cap. 45. Tres Apostoli leguntur tantùm viui fuisse Romæ, scilicet Petrus, & Paulus, & Ioannes: & tres Euangelistæ, scilicet Ioannes, Marcus, & Lucas.

Nicolaus Tertius. 1280.

De electione, & electi potestate cap. 17. Petrus & Paulus illi sunt per quos Euangelium Romæ resplenduit. Isti sunt eius Patres, veriq; pastores: isti sunt, qui vna die pro merito, vno loco pro gloria, sub vno persecutore pro pari virtute compassi, vrbē ipsam glorioso cruore martyrij Christo Domino consecrârunt. Isti sunt, qui illam in hanc gloriam prouexerunt, vt sit gens sancta, populus electus, ciuitas sacerdotalis & regia, per sacram beati Petri sedam caput totius orbis effecta.

Nicolaus Lyranus. 1300.

Ad cap. 1. posterioris Petri: Hanc epistolam scripsit Romæ, sicut & præcedentem. Nàm sicut dicitur hîc, propinquus erat passioni suæ, quam sustinuit Romæ.

Martinus Polonus. 1320.

In Chronicis in Petro. Cùm diuiderentur Apostoli, Petrus Romam venit: prius tamen Pontum, Galatiam, Bithyniam circuit, &c.

In Nerone: Nero etiam omnibus flagitijs suis hoc addidit, vt sanctos Dei Apostolos Petrum & Paulum trucidaret.

Alvarus Pelagius. 1330.

De planctu Ecclesiæ lib. 1. articulo 61. Petrus post Ascensionem Christi primus rexit Antiochenam Ecclesiam, & tum erat illa caput: postmodum translata est eius sedes Romam, iubente Domino.

Matthæus Westmonasterienſis. 1370.

In Chronicis de anno 41. Claudij regni exordio Petrus, cùm prius Antiochenam rexisset Ecclesiam, Romam veniens, salutarem cunctis credentibus fidem fideli verbo docuit, ibiq; Cathedram Episcopalem 25. annis tenuit, vsque ad vltimum Neronis annum.

Thomas Waldensis. 1410.

Doctrinalis fidei lib. 2. art. 2. cap. 7. Ex Scripturæ locis habes testimonium, quòd Petrus Romæ fuerit, quando in epistola sua ipse se commemorat epistolam suam Romæ scripsisse. Ibi: *Salutat vos quæ in Babylone est Ecclesia*, id est, Romæ, secundùm Papiam & Bedam.

Martinus Quintus. 1420.

Constitut. 4. Vrbem nostram Romam princeps Apostolorum Petrus, & in similem sortem vocatus Paulus, fidei Orthodoxæ cardines, alijq; victorioſi innumeri Martyres sui sanguinis aspersione inundârunt.

Æneas Syluius. 1460.

Epist. 130. Quis locus electus à Domino nisi Roma? quam beatorum Petri & Pauli martyrium consecrauit, &c.

Vernerus Rolewinglus. 1470.

In Fasciculo temporum: Audiens Petrus Simonem Magum Romanos deludere, zelo fidei Romam adijt, anno quarto Claudij, &c.

Petrus Apollonius Collatius. 1480.

In Fastis, in Natalitijs Petri & Pauli Apostolorum:

Quos docuit Paulus firmant miracula Petri:
Vita duos habuit, mors quoque iuncta duos.
His tibi Cæsareos auxerunt Roma triumphos:
His ducibus semper in caput orbis eris.
Hostibus his nullus tibi discutienda dederunt
Mœnia, qui nunquam deserat alma fides.

M. Antonius Sabellicus. 1490.

Enneadis 7. lib. 2. Altero Claudij anno Petrus Bariona Christi Apostolus ex Antiochia Italiam petijt, pluribus in Asia Ecclesijs constitutis, &c. Petrus Romam reuersus Clementem Episcopum consecrauit, tradiditq́ue illi sacram sedem obtinendam: haud multò pòst, cum Paulo, qui tum Romæ erat, Neronis iussu interfectus est, nec eodem supplicio: Petrus pedibus in sublime elatis crucifigitur, quod supplicij genus sibi optasse ferunt. Est & Paulus eodē die securi subiectus. Hic Hostiensi via est sepultus, Petrus in Vaticano, via Aurelia secus hortos Neronis: quibus locis nobilissima est eius nomine procedente tempore Basilica constitutа: præfuit Romanæ Ecclesiæ annos quinque & viginti.

Albertus Crantzius. 1500.

In Metropoli lib. 2. cap. 1. Petrus Primus in terris Christi Vicarius, Cephas dictus inde, sedit Antiochiæ annis 7. sed quoniam capiti Ecclesiæ congruenter ad caput imperij erat transferendum, venit Romam anno 2 Claudij, & ibi consedit 25. annis, ad penultimum Neronis, qui Claudio successit fine medio, post magistrum cruce finiuit, vt & testimonio sanguinis fidem firmaret, & merito passionis thesaurum Ecclesiæ cum cæteris augeret.

Baptista Mantuanus. 1500.

Lib. 6. Fastorum in Martyrio Petri & Pauli:

Multa mari & terris discrimina passus ad Vrbem
Romuleam mundi dominam, verumq; potentem
Venit, vbi æterni iaceret primordia regni.
Tum Magus Æneadas Simon, ipsumq; Neronem
Prestigijs ludens sese iactabat iturum
Aërium per iter, volucresq; æquare volatu.
Petrum vt è terris sublatum in nubila vidit,
Submissis genibus multa precè numina flexit,
Vt ruere præceps. Igitur quasi plumbea moles
Cum stridore ruit, fusisq; artuta medullis,
Ossa solo liquere, animam Vulcanus ad Vmbras
Traxit, & in tetri foribus sepelisset Auerni.

ARTICVLVS SEXTVS.

ROMANVM PONTIFICEM LEGITIME ELECTVM VERVM ESSE B. PETRI SVCCESSOREM, EANDEM CVM ILLO IN OMNIBVS VBIQVE ECCLESIIS LIGANDI ET SOLVENDI POTESTATEM OBTINERE.

NEGANT.

Anno post natum Christū

200. TERTVLLIANVS, libro de Pudicitia, *negat Romanum Pontificem habere potestatem absoluendi mœchos, & adulteros, etiamsi pœnitentiam agant.*

450. *Anatolius Patriarcha Constantinopolitanus, fretus vrbis suæ magnitudine & potentia, Romanæ Ecclesiæ detraxit, cæterarum sedium priuilegia, & Episcoporum confirmationem ad se vnum reuocare, & sibi subdere conatus est,* vt colligitur ex Leonis Papæ epistolis ad Marcianum Imp.

453. *Græci in Chalcedonensi concilio act. 16. absentibus legatis Romanis definiunt Constantinopolitanum Episcopum ita secundum à Romano esse debere, vt tamen habeat æqualia priuilegia.*

480. *Zeno Imp. Arianis in gratiam Acacij Patriarchæ Constantinopolitanæ similiter Ariani decreuit Constantinopolitanæ vrbis sedem, priuilegia & honores omnes super Episcoporum creationibus, & iure ante alios residendi, & cætera omnia habere.* Codice de Sacrosanctis Ecclesiæ. Decernimus.

500. *Ioannes Nesteuta Patriarcha Constantinopolitanus aduersus sedem Romanam insurrexit, & sibi œcumenici, hoc est, orbis terræ seu vniuersalis Episcopi nomen assumpsit. Post illum Cyriacus, in eadem sede successor, idem fecit.* Gregorius Magnus lib. 4 epist. 76. 78. 80. lib. 6. epist. 168 169. 170.

860. *Photius Patriarcha Constant. se Romano Pontifici prætulit, contra illum & contra Latinos Synodos celebrauit: eos odio & publicis scriptis prosecutus est.* Liber Romanorum Pontificum, Concilium Romanum 2. & 3. contra hunc Photium celebrata Synodus Octaua Canone 21. Regino Prumiensis lib. 2. Platina in Nicolao Primo.

1050. *Græci apertè pronuntiant, Romanum Pontificem propter additionem in Symbolo Niceno,* Filioque *de suo gradu excidisse, & iam summum ac primum omnium Episcoporum esse Constantinopolitanum Patriarchã.* Leo Nonus Epistola ad Leonem Æridanum, Sigebertus in Chronicis.

1070. *Henricus Quartus Imp. vsque ad mortem persequebatur omnes, qui obedientiam Christi Vicario exhibebant.* Trithemius in Chronico Hirsaug.

1070. *Berengarius videns à Romana Ecclesia suam doctrinam damnari, vocauit illam Ecclesiã malignantium, concilium vanitatis, sedem satanæ: Romanum Pontificem pompificem atque pulpificem per probrum appellauit.* Lanfrancus, & cæteri, qui scripserunt contra Berengarium.

1117. *Anna Comnena Græcorum Imperatrix,* lib. 1. historiæ, *dicit frustra gloriari Latinos, præsidere Papam toti terrarum orbi. Cùm enim sceptrum, totúmq; imperij administratio inde Constantinopolim translata sit, eodem quoque Ecclesiasticam prærogatiuam translatam esse.*

1150. *Nilus Thessalonicensis Episcopus, de primatu Papæ Romani duos libros (qui Græcè & Latinè editi extant) scripsit, in quibus de potestate Papæ, & eius primatu quæstiones mouet.*

1180. *Valdenses cùm obtinere non possent, vt Romanus Pontifex suum scelus probaret, dixerunt, quòd Romano Pontifici non teneamur obedire: eius decretum nullius esse momenti: totum Romanæ Ecclesiæ statum in*

capite

capite & membris damnârunt: Romanam Eccleſiam pro peruſam meretricem appellârunt. Conradus Vrſpergenſis de anno 1180. Nicolaus Eymericus part. 2. quæſt. 14. Guido de VValdenſibus.

1300. *Gerardus Sagarellus, & Dulcinus Nouariensis dixerunt, quod tota auctoritas à Domino noſtro Ieſu Chriſto tradita & collata Eccleſiæ Romanæ, eſt omninò euacuata, & iam dudum ceſſauit propter malitiam Prælatorum: & quod Eccleſia Romana, quam tenent Papa, Cardinales, clerici, & religioſi, non eſt Eccleſia Dei, ſed reprobata Eccleſia. Dicunt quòd nullus Papa Romanæ Eccleſiæ poteſt aliquem abſoluere à peccatis, niſi eſſet ita ſanctus, ſicut fuit B. Petrus Apoſtolus, viuendo in omnimoda paupertate ſine propriis. Dicunt quòd Romana Eccleſia ſit illa meretrix, quæ à fide Chriſti apoſtatauit, de qua ſcribit Ioannes in Apocalypſi.* Nicolaus Eymericus parte 2. quæſt. 11. Guido Carmel. de ſecta Pſeudo Apoſtolorum cap. 1.

1300. *Hermannus quidam Italus cum ſuis Fratricellis ſeu Beguinis, dicit Romanam Eccleſiam eſſe meretricem: Pontifices omnes poſt Sylueſtrum fuiſſe impios, quòd in paupertate nõ degiſſent: ideóq; ipſis denegandas eſſe decimas.* Palmerius in Chronicis, Ioannes de Turrecremata de Eccleſia libro quarto, parte 2. cap. 37.

1318. *Marſilius Paduanus & Ioannes de Iandano dicebant, Chriſtum, quando in cœlum aſcendit, non dimiſiſſe Vicarium, & ideo Papam non eſſe Vicarium Chriſti, nec eſſe aliis ſacerdotibus ſuperiorem: iudicari illum poſſe ab Imperatore, ſicut Chriſtus à Pilato & Cæſare iudicatus eſt.* Ioannes de Turrecremata lib. 4. de Eccleſia part. 2. cap. 37. Bernardus Lutzenburgus de Sectis.

1390. *Ioannes VVicleuus cap. 37. ſuper illud Euangelij:* Cùm videritis abominationem deſolationis: *Romanus Pontifex radix eſt totius malitiæ: quoniam mendacijs à ſequela Chriſti degenerat. Ipſe eſt abominatio deſolationis in abſtracto.*

1400. *Ioannes Huſſus dixit, Papæ non imitantis vitam Chriſti poteſtas non eſt timenda, nec concedi poteſt, quòd ſit caput vel Cardinalis alicuius Eccleſiæ particularis vel vniuerſalis, niſi in vita Chriſto & Apoſtolis conformetur. His non conformis, non Chriſti, ſed potius Antichriſti eſt Vicarius, & beſtia illa, de qua in Apocalypſi.* Cochlæus lib. 3. Hiſtoriæ Huſſitæ.

1430. *Thaboritæ Romanam Eccleſiam nolunt in aliis habere primatum.* Æneas Syluius Epiſtola 130.

1520. Martinus Lutherus in Reſolutionibus: *Poteſtas Papæ eſt lerna, barathrum, ſentina libidinum pompatum, cadium, reliquarumq; abominationum in Eccleſia.*

In Captiuitate Babylonica: *Quo iure Papa ſuper nos conſtituit leges? Quis dedit ei poteſtatem captiuanda huius noſtræ libertatis per baptiſmum nobis donatæ? Dico itaque, neque Papa, neque Epiſcopus, neq; vllus hominum habet ius vnius ſyllabæ conſtituendæ ſuper Chriſtianum hominem, niſi id fiat eiuſdem conſenſu: quicquid aliter fit, tyrãnico ſpiritu fit. Papatus aliud reuera nihil eſt, quàm regnum Babylonis, & veri Antichriſti.*

1530. *Philippus Melanchthon*, libro de poteſtate Papæ, ſeu de regno Chriſti, *Romani Pontificis dignitatem & primatum ex profeſſo oppugnat.*

1050. *Ioannes Caluinus*, lib. 4. Inſtit. cap. 6. *ſcribit non eſſe ex Chriſti inſtituto primatum Romanæ ſedis neque vtile eſſe, neque fieri poſſe, vt vnus homo vniuerſæ Eccleſiæ præſit: Papam potius Antichriſtum, quam Chriſti Vicarium eſſe.*

1560. *Magdeburgenſes in ſingulis Centurijs ad finem capitis ſeptimi contra Romani Pontificis primatum diſputant.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Ignatius. 100.

In inſcriptione epiſtolæ ad Romanos: Ignatius Eccleſiæ ſanctificatæ, ἥτις προκάθηται ἐν τόπῳ χωρίου Ῥωμαίων, id eſt, quę præſidet in loco regionis Romanorum.

Polycarpus. 150.

Hieronymus de Viris illuſtribus in Polycarpo: Hic propter quæſdam ſuper die Paſchæ quæſtiones, ſub Imperatore Antonino Pio, Eccleſiam in vrbe regente Aniceto, Romam venit.

Dionyſius Corinthiacus. 160.

Epiſtola ad Soterem Papam Romanum In hoc ſacro die Dominico veſtram epiſtolam legimus, ſicut etiam priorem nobis à Clemente miſſam, ad noſtram inſtitutionem legere ſolemus.

Irenæus. 180.

Lib. 3. cap 3. Sed quoniam valdè longum eſt, in hoc tali volumine omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones, maximæ, & antiquiſſimæ, & omnibus cognitæ, à gloriоſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ, & conſtitutæ Eccleſiæ, eam, quam habet ab Apoſtolis traditionem, & annuntiatam hominibus fidem, per ſucceſſiones Epiſcoporum peruenientem vſque ad nos indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per ſui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam ſententiã, præterquam oportet, colligunt. Ad hanc enim Eccleſiam, propter potentiorem principalitatem, neceſſe eſt omnem conuenire Eccleſiam, hoc eſt eos, qui ſunt vndique fideles, in qua ſemper ab his, qui ſunt vndique, conſeruata eſt ea, quæ eſt ab Apoſtolis traditio.

Origenes. 230.

Euſebius lib. 6. cap. 12. Origenes Adamantius, Zephyrino iiſdem temporibus Romanam Eccleſiam gubernante, ſcribit ſe propterea Romam iter ſuſcepiſſe, quòd ſibi admodum erat in optatis Eccleſiam Romanam planè antiquiſſimam viſere.

Cùm Origenes in varios errores incidiſſet, ob eamq; rem ſciret ſe debere Romano Pontifici ſuæ fidei rationem reddere. ad Fabianum Romanæ vrbis Epiſcopum ſcribit, inq; ea epiſtola (teſte Hieronymo ad Pammachium & Oceanum de erroribus Origenis) pœnitentiam agit, & alia ſcripſerit, & cauſam temeritatis in Ambroſium (non Mediolanenſem illum) refert, quòd ſecreto edita in publicum protulerit. Hinc perſpicitur quanta olim ratio tam Romanæ Eccleſiæ, quàm Pontificum etiam in Græcia habita fuerit; vtpote apud quem etiam doctiſſimi viri pœnitentiã per epiſtolam agebant.

Euſebius

Eusebius Cæsariensis. 320.

Ecclesiasticæ hist. lib 7. cap.24 Cùm Paulus Samosatenus in concilio Antiocheno de Episcopatu dejectus, ex Episcopi domo quæ illius Ecclesiæ propria erat, exire nollet, Imperator Aurelianus rogatus sententiam, sanctissimè quid esset agendum decreuit. Præcepit enim vt domus Ecclesiæ illis tribueretur, quibus Christiani Italiæ, & vrbis Romæ Episcopi per literas tribuendam præscriberent.

Concilium Nicænum Primum. 325.

In Canonibus collectis ex Epistola Iulij Papæ. Canone 1. Non debent præter sententiam Romani Pontificis Concilia celebrari.

Canone 2. Vt omnes Episcopi, qui in quibusdam grauioribus pulsantur, vel criminantur causis, quoties necesse fuerit liberè Apostolicam appellent sedem, atque ad eam quasi ad matrem confugiant: vt ab ea (sicut semper fuit) piè fulciantur, defendantur, & liberentur: cuius dispositioni omnes maiores Ecclesiasticas causas & Episcoporum iudicia antiqua Apostolorum, eorumque successorum & Canonum auctoritas reseruauit: quoniam culpantur Episcopi, qui aliter erga fratres egerint, quàm eiusdem sedis Papæ fieri placuit.

In Canonibus ex Arabico translatis. Canone 39 Confideret Patriarcha ea, quæ Archiepiscopi & Episcopi in prouincijs suis faciunt: & si quid reperiat secus quàm oporteat factum, mutet, & disponat, prout sibi videbitur. Siquidem ipse est Pater omnium, & illi filij eius. Et quamuis sit Archiepiscopus inter Episcopos tamquam frater maior, qui curam habet fratrum suorum, & ei debent obedientiam, quia præest: est tamen Patriarcha ijs omnibus, qui sub potestate eius sunt, sicut ille, qui tenet sedem Romæ caput & princeps est omnium Patriarcharum. Quandoquidem ipse est primus, sicut Petrus, cui data est potestas in omnes principes Christianos, & omnes populos eorum, vt qui sit Vicarius Christi Domini nostri super cunctos populos & vniuersam Ecclesiam Christianam. Et quicunque contradixerit, à Synodo excommunicatur.

Athanasius. 340.

Apologia 2 contra Arianos: Vt olim Pharisæi summoti reiectique à iudicanda causa Diui Pauli, & suam, & cæterorum Iudæorum contra ipsum coniurationem perfecerunt: vtque beatum Dauidem præter meritum persecutionibus agitari voce ipsius persecutoris innotuit, ita peccatum suum confitentis: *Peccaui*, inquiens, *fili mi Dauid*. ita quoque nunc Ariani victi à veritate, veniam scriptis literis à Iulio Romano Pontifice poposcerunt, & ad nos pro pace epistolas misére. 1 Reg. 26

Epistola ad Marcum Papam: Domino sancto & Apostolici culminis veneraudo Marco sanctæ Romanæ & Apostolicæ sedis atque vniuersalis Ecclesiæ Papæ Athanasius, & vniuersi AEgyptiorum Episcopi salutem, &c. Optamus, vt à vestræ sanctæ sedis Ecclesiæ auctoritate, quæ est mater & caput omnium Ecclesiarum, ea ad correptionem & recreationem fidelium Orthodoxorum percipere per præsentes legatos mereamur. Verè nouimus Apostolatus vestri cor gratia sancti Spiritus in tantum esse accensum, vt omnibus oppressis succurratis, quantò magis nobis, qui licet exigui ordinis, tamen vestri sumus, vobisque obedientes cum omnibus nobis commissis, esse semper volumus.

Athanasius, & vniuersi AEgyptiorum, Thebaidorum, & Libyorum Episcopi epistola ad Felicem II. Papam: Ideò Pater beatissime, quia semper antecessores nostri, & nos à vestra Apostolica sancta sede auxilium hausimus, & nostri vos curam habere agnouimus, præfatam Apostolicam & summam experimus, iuxta Canonum decreta, sedem, vt inde auxilium capiamus, vnde prædecessores nostri ordinationes, & dogmata, atque sublcuationes cepcrunt: ad eam quoque, quasi ad matrē recurrimus, vt eius vberibus nutriamur: quoniam non potest mater obliuiſci infantem suum, sic & vos nolite obliuiſci nos vobis commissos: Quoniam non leuibus nos inimici nostri implicauerunt afflictionibus, & quotidie facere moliuntur, & apprehendere, aut ferro nos constringi minantur, nisi eorum consentiamus erroribus: quod nequaquam, vobis inconsultis, agere præsumimus, Canonibus quippe iubentibus, absque Romano nos de maioribus causis nihil debere decernere Pontifice. Ideoque ad propositum recurrentes, & ad brauium properantes, vestræ Apostolicæ sedis imploramus auxilium.

Constantinus Cæsar. 350.

Epistola ad salutarem vitam agentes: Episcopus Romanus Iulius Synodum iussit fieri vbicumque vellemus, vt tutò & crimina obijcerent aduersarij, & inuicem sibi obiecta refutarent. Id enim eorum legati cùm scilicet vinci animaduerterent, postulârunt. Athanasius ea re cognita, priusquam ista fierent Romam profectus est, non ignarus hæretici furoris: Iulius verò presbyteros suos Elpidium & Philoxenem cum literis ad Eusebianos misit, certum diem definiens, vt aut præsentes se sisterent, aut cognoscerent se omnibus modis suspectos haberi. Cæterùm Eusebiani, vbi semel audissent Ecclesiasticum consessum fore, vbi nec Comes affuturus esset, neque satellites pro foribus excubarent, nec ex Cæsaris præscriptis omnia fierent, quibus rationibus, & non alijs Episcopos vicerant, imò qui sine hoc præsidio ne loqui quidem auderent: ita inhorruerunt, & metu contracti sunt, vt presbyteros detinerent vltra diem condictam, causificationem interim turpem fingentes, se ob bella Persarum venire non posse. Sed ea in re nihil veri. Quid enim negotij Episcopis cum bello? aut quid obstaculi illis à Persis oriebatur, quò minus Romam, quamuis longinquam & transmarinam vrbem proficiscerentur? &c. Vrsacius & Valens Romam vltrò profecti sunt, & in Ecclesia, vbi nullius nisi Dei metus, & vbi liberam quisque sententiam proferebat, sponte pœnitentiam suam professi sunt, & scripto ediderunt, &c. Ne Liberio quidem Romano Episcopo perceperunt, nulla reuerentia ducti, vel quòd sedes illa Apostolica esset, vel quòd Roma Metropolis esset Romanæ ditionis, vel quòd eos Apostolicos viros in suis literis appellassent: sed omnia simul miscentes, æquè omnium obliuiscebantur, neque quicquam illis curæ, nisi sola impietatis fuit. Nam cùm Liberium vidissent Orthodoxum, & osorem quidē Arianicæ sectæ, studiosum verò in hoc, vt cunctos ab ea hæresi retraheret, ista secum impij cogitârunt: si Liberium in nostram sententiam traxerimus, omnes breui superabimus.

Episcopi AEgypti. 350.

Epist. ad Felicem Secundum PP. Scimus in Nicæna magna Synodo 318. Episcoporum ab omnibus concorditer esse roboratum, non debere absque Romani Pontificis sententia Concilia celebrari, nec Episcopos damnari, licet hęc & alia quamplura necessaria ab hæreticis, qui nos quotidiè infestant, & perdere nituntur, vt facilius nos capere possint, sint Synodica Capitula incensa, nobisque sublata, &c. Similiter & à prædictis Patribus (*Nicænis*) est definitum consonanter, vt si quisquam Episcoporum, aut Metropolitanorum comprouinciales vel iudices suspectos habuerit, vestram sanctam Romanam interpellet sedem, cui ab ipso Domino potestas ligandi & soluendi speciali est priuilegio super alios concessa.

Concilium Sardicense. 353.

Cap. 4. Osius Episcopus dixit: Quòd si aliquis Episcopus adiudicatus fuerit in aliqua causa, & putat se

Extat Tom. 1. Concil.

rat ſe bonam cauſam habere, vt iterum iudicium renouetur, ſi vobis placet, ſancti Petri Apoſtoli memoriam honoremus, vt ſcribatur vel ab his, qui examinauerunt, vel etiam ab alijs Epiſcopis, qui in propinquo morantur, Romano Epiſcopo. Et ſi iudicauerit, renouandum eſſe iudicium, renouetur, & det iudices. Si autem probauerit talem cauſam, vt ea non refricentur, quæ acta ſunt: quæ decreuerit Romanus Epiſcopus, confirmata erunt. Si ergo omnibus placet, ſtatuatur. Synodus reſpondit: Placet.

Cap. 7. Oſius Epiſcopus dixit: Placuit autem, vt ſi Epiſcopus accuſatus fuerit, & iudicauerint congregati Epiſcopi regionis ipſius, & de gradu ſuo eum deiecerint, ſi appellauerit, qui deiectus eſt, & confugerit ad Epiſcopum Romanæ Eccleſiæ, & voluerit ſe audiri, ſi iuſtum putauerit, vt renouetur iudicium, vel diſcuſſionis examen, ſcribere his Epiſcopis dignetur, qui in finitima & propinqua prouincia ſunt, vt ipſi diligenter omninò requirant, & iuxta fidem veritatis definiant. Quòd ſi is, qui rogat cauſam ſuam iterum audiri, deprecatione ſua mouerit Epiſcopum Romanum, vt è latere ſuo presbyterum mittat, erit in poteſtate Epiſcopi, quid velit & quid æſtimet. Et ſi decreuerit mittendos eſſe, qui præſentes cum Epiſcopis iudicent, habentes eius auctoritatem, à quo deſtinati ſunt, erit in ſuo arbitrio. Si verò crediderit Epiſcopos ſufficere, vt negotio terminum imponant, faciet quod ſapientiſsimo conſilio ſuo iudicauerit.

Baſilius Magnus. 370.

Epiſtola 52. *ad Athanaſium:* Viſum autem eſt mihi conſentaneum, vt ſcribatur Epiſcopo Romæ, vt quæ hic geruntur conſideret, detqúe conſilium: & quoniam difficile eſt, vt communi ac ſynodico decreto aliqui illinc mittantur, ipſe ſua auctoritate in iſta cauſa vſus viros eligat, ad ferendas quidem itineris moleſtias idoneos: verùm iuxta ad hoc quoque accommodos, vt manſuetudine ac facilitate ingenij eos, qui diſtorti & obliqui apud nos ſunt, corrigant, aptè ac diſpenſatoriè ſermonem attemperantes, omniaqúe ſecum habentes, quæ in Arimino ad neceſſariam ſolutionem geſtorum illic facta ſunt. Et hoc nemine ſciente abſque ſtrepitu tacitè per mare ad eos, qui hìc ſunt, vadant, ne qui pacis ſunt inimici aduentum ipſorum præſentiſcant.

Epiſtola data Sabino Diacono ad Pontificem Romanum. Reuera dignum eſt illa excellentiſsima voce, qua te beatum prædicauit, quod pietati tuæ donatum à Domino eſt, ſcilicet, vt quod adulterinum eſt à legitimo ac puro diſcernas, ac fidem Patrum ſine ſubtractione vlla prædices.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 23. *quæ eſt oratio in laudem Heronis Alexandrini in exilium miſi:* Nam * pro cadaueribus cruentas veſtes Eccleſiæ Romanę protulit (*Petrus Alexandrinus Epiſcopus,*) ac per tacitam accuſationem omnibus lachrymis mouit, vt calamitatis magnitudinem in oculis & aſpectu defigeret, atque auxilium nanciſceretur: quemadmodum etiam nactum eſſe ſcimus. Fit enim ferè, vt qui opibus ac potentia præcellit, ad infirmi afflictiqúe miſeriam ſubleuandam maximè inflectatur, aut ſpontaneo beneuolentiæ affectu ad eum, qui dignitate imminutus eſt, ſe adiungat.

* Pro cadaueribus.) *Petrus enim ex Arianorum manibus elapſus, ad Damaſum Romanum Pontificem fugit, vt eſt apud Socratem lib.* 4. *cap.* 22. *& Niceph. lib.* 11. *cap.* 26.

Oratione 52. *quæ eſt epiſt.* 2. *ad Cledonium:* Quod etiam in cauſa fuiſſe reor, cur ipſe quoque Damaſus Papa, cùm poſtea rectius edoctus fuiſſet, ſimulqúe in priſtinis eos expoſitionibus perſtare audijſſet, eos ab Eccleſiæ cœtu abdicârit, fideiqúe libellum cum anathematiſmo deleuerit: tum etiam quòd fraudem eam, in quam per ſimplicitatem inciderat, per moleſtè ferret.

Gratianus, Valentinianus, & Theodoſ. AAA. 380.

Edicto ad populum vrbis Conſtantinopolitanæ: Cunctos populos, quos clementiæ noſtræ regit imperium, in tali volumus religione verſari, quam D. Petrum Apoſtolum tradidiſſe Romanis religio vſque adhuc ab ipſo inſinuata declarat, quamqúe Pontificem Damaſum ſequi claret, & Petrum Alexandriæ Epiſcopum, virum Apoſtolicę ſanctitatis. *Erat Codice de ſumma Trinitate & fide Catholica, & apud Sozomenum lib.* 7. *cap.* 4.

Concilium Conſtantinopolitanum Primum. 381.

Canone 3. Conſtantinopolitanus Epiſcopus habeat priores honoris partes poſt Romanum Epiſcopum, eò quòd ſit ipſa noua Roma.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Epiſt. ad Innocentium Papam: Obſecro vt ſcribas, quòd hæc tam iniquè facta, & abſentibus nobis, & non declinantibus iudicium, non habeant robur: ſicut neque ſua natura habent: illi autem, qui iniquè egerunt, pœnæ Eccleſiaſticarum legum ſubiaceant. Nos autem inſontes, neque conuictos, neque deprehenſos, neque vllius criminis reos comprobatos Eccleſijs noſtris iubete reſtitui, vt charitate frui, ac pace cum fratribus noſtris conſueta poſſimus.

Palladius Helinopolitanus. 420.

In vita D. Chryſoſtomi: Primus omnium profectus eſt ad nos Alexandrinæ Eccleſiæ Lector cum Papæ Theophili literis, quibus indicabat Ioannem à ſe fuiſſe depoſitum. Eas literas cùm legiſſet beatiſsimus Innocentius Romanæ ſedis Antiſtes, exhorruit temeritatem, faſtumqúe Theophili, ægrè ferens, & quòd ſolus ſcripſerat, & quòd rei totius ſeriem referre omiſerat, cuius ſcilicet rei gratia, quibuſve adiunctis ſibi ſocijs illum deponere auſus fuiſſet. Inter hæc manſit admirans, nihilqúe reſcribere voluit, rei indignitate commotus. Dum Euſebius quidam Diaconus Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ, qui tunc Romæ erat, Eccleſiaſticæ vtilitatis gratia Innocentium adijt, libelliſqúe traditis adiurauit, ſuſtinerent vt modicum temporis: fore enim breui, vt ſibi totius ſcenę facies pateſceret. Poſt triduum aduenerunt Epiſcopi quatuor à Ioanne miſſi, reuerendiſsimi profectò viri, Panſophus Piſidię, Pappus Syriæ, Demetrius Galatiæ ſecundę, Eugenius Phrygiæ, tres Innocentio epiſtolas deferentes, vnam quidem Ioannis Epiſcopi, ſecundam verò Epiſcoporum quadraginta de communione Ioannis, reliquam ſcripſerat Ioannis clerus, omnes indiſciplinatum tumultum, & ſeditionem pariter ſignificantes. Erat autem epiſtola Ioannis eiuſmodi, &c. *vt ſupra in Chryſoſtomo.* Ad hęc reſcripſit beatiſsimus Papa Innocentius, communioqúe vtriuſque patris admiſſa, Theophili iudicium caſſum, atque irritum eſſe decreuit, dicens, oportere conflari aliam irreprehenſibilem Synodum Occidentalium, & Orientalium ſacerdotum.

Synodus Epheſina. 430.

Epiſt. ad Cæleſtinum Papam: Quia verò neceſsitas exigebat, vt omnia, quæ in hac ſacra Synodo acciderunt, Sanctitati tuæ declararentur, non potuimus hiſce literis noſtris ad Sanctitatem tuam non perſcribere, ſecundùm Seruatoris noſtri omnium voluntatem, piiſsimorumqúe ac Chriſti amantium Imperatorum noſtrorum ſanctionem, ex multis variiſqúe prouincijs Epiſcopos ſupra ducentos in Epheſiorum ciuitate conueniſſe, &c. Fuerunt in conſeſſu noſtro & illi quoque, qui à Sanctitate tua miſsi fuerant, videlicet pientiſsimi Epiſcopi Arcadius & Proiectus, vnaqúe cum illis religio-

ligiosissimus presbyter Philippus, qui sua præsentia tuam nobis præsentiam exhibuerunt, Apostolicæq; sedis locum tenuerunt. Iustam proinde Sanctitas tua propter isthæc indignationem concipiat. Nam si quibuscumque volentibus potestas fiat maioribus sedibus contumeliam inferre, & in illos, in quos nihil potestatis habent, sententias, vel contumelias verius, vsque adeò iniquas & iniustas pronuntiare: maximè verò in eos, qui tanta pro pietate certamina sustinuerunt, per quos quoque pietas, accedentibus Sanctitatis tuæ precibus, plurimum splendoris accepit, in extremam confusionem res Ecclesiasticæ mox dilabentur. Vt autem omnia, quæ hic gesta sunt, cognoscas, integros actorum commentarios misimus & Synodi subscriptiones.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Epistola ad Cœlestinum Papam: Quoniam verò Deus hisce in rebus prudentiam à nobis exigit, longæq; Ecclesiarum consuetudo suadet, vt ishusmodi Sanctitati tuæ communicentur, non possum equidem id, quod apertum est, ad pietatem tuam non perscribere, &c. Quamuis hæc ita se habeant, non prius tamen Nestorij communionem confidenter deserere ausi fuimus, quàm hæc ipsa pietati tuæ indicaremus. Digneris proinde quid hic sentias declarare: quò liquidò nobis constet, communicarene nos cum Nestorio oporteat, an verò liberè eidem denuntiare, neminem cum eo communicare, qui eiusmodi erroneam doctrinam fouet ac prædicat. Porrò tuæ integritatis mens, ac super hac re sententia, non modò pijssimis Deoq; deuotissimis Macedoniæ Episcopis, sed totius quoque Orientis Antistitibus perspicuè per literas exponi debet.

Maximianus Constantinop. Episc. 430.

Epistola ad Orientales: Omnes fines terræ, quæ Dominum syncerè receperunt, & vbique terrarum Catholici veram fidem confitentes, in potestatem Romanorum Pontificum, tamquam in solem respiciunt, & ex ipsa lumen Catholicæ, & Apostolicæ fidei recipiunt. Nec immeritò, quia Petrus legitur primò perfectam fidem esse confessus. Domino reuelante, cùm dixit: *Tu es Christus Filius Dei viui*, &c. Decebat tantæ dignitatis & sapientiæ virum non ab alio cœlestis mysterij arcana requirere, nisi ab eo potissimum, quem non potuit caro & sanguis instruere, sed cui Dominus ipse sua secreta dignatus est aperire: *Beatus es*, inquit, *Simon Bariona*, &c. Hunc enim de cæteris mortalibus ex toto terrarum orbe conditor orbis elegit, cui cathedram magisterij principaliter possidendam tenere perpetuo priuilegij iure concessit, vt quisquis diuinum aliquid aut profundum nosse desiderat, ad huius præceptionis oraculum, doctrinamq; recurrat: nec illi humiliter referre, quod soluendum est, erubescat, etiamsi ipse quod quæritur non ignoret.

Socrates. 440.

Eccles. Hist. lib. 2. cap. 5. Nec Iulius Romæ Episcopus in concilio adfuit, neque quemquam, qui eius locum suppleret, eò misit, cùm vtique Ecclesiasticus Canon iubeat, non oportere absque Pontificis Romani sententia decreta Ecclesijs sancire.

Cap. 11. Iulius, quoniam Ecclesia Romana priuilegium præter cæteras obtinebat, literis suis ad Episcopos Orientis liberius perscriptis, illorum partes tueri studet: in Orientem literas mittit, quò & suus cuiq; locus restitueretur, & eos, qui illos temerè abdicauerant, grauiter reprehendit.

Lib. 4. cap. 30. Per idem tempus, simulatq; Valens Imperator Antiochia decesserat, omnes, qui vbique persecutionis tempestate iactabantur, & Alexandriæ potissimum, magnoperè recreati fuerunt, propterea quòd Petrus Roma cùm literis Damasi Episcopi Romani eò reuersus erat: quæ quidem & Mosis fidem confirmabant, & Petri creationem. Populus igitur illis confisus, expellit Lucium, Petrum autem in eius locum introducit.

Lib. 5. cap. 8. Tunc etiam in Concilio Constantinopolitano decernunt Patres, Constantinopolitanum honoris prærogatiuas post Romanum Episcopum habere debere, eò quòd Constantinopolis noua esset Roma.

Sozomenus. 440.

Lib. 3. cap. 7. Athanasius fugiens Alexandria Romam aduentauit. Eodem etiam tempore Paulus Constantinopolitanus Episcopus fortè illò accessit, &c. Quorum criminationes cùm Episcopus Romanus intellexisset, & omnes fidei concilij Nicæni consentientes reperisset, in communionem recepit. At cùm propter sedis dignitatem cura omnium ad ipsum spectaret, singulis suam Ecclesiam restituit: scripsitq; ad Episcopos Orientis, eosq; incusauit, quòd inconsultò de hisce viris iudicassent, Ecclesiasq; perturbassent.

Cap. 9. Iulius ab Episcopis AEgypti certior factus, non tutum esse Athanasio in AEgypto vitam agere, eum ad se accersiuit. Ad illos autem, qui Antiochiæ in vnum conuenerant, (nam fortè fortuna id temporis eorum acceperat epistolam,) scripsit, atque adeò incusauit, quòd clam contra fidem concilij Nicæni nouas res moliti fuerant, quodq; contra leges Ecclesiæ ipsum ad concilium non vocarant. Nam legem esse ad sacerdotij dignitatem spectantem, quæ pronunciat acta illa irrita esse, quæ præter sententiam Episcopi Romani constituuntur: ea autem quæ Tyri & in Mareote aduersus Athanasium decernebantur, iniqua esse.

Libro 6. cap. 22. Quæ controuersia contendendi studio cùm indies magis magisq; creseceret, Episcopus Romanus certior factus, scripsit ad Ecclesias Orientis literas, vt vnà cum sacerdotibus & Episcopis Trinitatem & consubstantialem esse, & gloria æqualem existimarent. Quo facto singuli rebus ab Ecclesia Romana semel iudicatis acquieuerunt, hæcq; controuersia finem habere visa est.

Theodoretus. 450.

Epistola ad Leonem Papam: Si Paulus prædicator veritatis, & Spiritus sancti buccina, ad Petrum accurrit, vt ijs, qui Antiochiæ de viuendo secundùm legem Mosis disceptabant, quæstionem expeditam ac solutam ab eo ferret: multo magis nos, qui pusilli sumus, ad solium Apostolicum accurremus, vt à vobis medicinam vlceribus nostris feramus. Siquidem vobis conuenit in omnibus rebus primas tenere. Vestra enim sedes multis prærogatiuis ornata est. Nam cæteras ciuitates vel amplitudo, vel pulchritudo, vel ciuium frequentia decorat: aliquæ verò, quæ his carent, ex quibusdam gratijs spiritualibus splendorem ac dignitatem habent: vestræ verò ciuitati vberrimam copiam bonorum ipse dator largitus est. Est enim ipsa omnium amplissima, splendidissima, & orbi præsidet. Præterea ipsa principatum Imperatorium profudit, ac nomen suum, id est, Romanum, cum ijs, qui in ditione eius sunt, communicauit. Fides verò præcipuè eam ornat: Testis est Paulus, qui clarissima voce ait: *Fides vestra annunciatur in vniuerso mundo*, &c. Ego verò suffragium sedis Apostolicæ expecto, & supplex oro atque obsecro Sanctitatem vestram, vt ea me, tribunal vestrum iustum ac rectum appellantem, defendat ac protegat, iubeatq;, vt ad vos accurram, & doctrinam meam vestigijs Apostolicis insistentem ostendam, &c. Vestram sententiam expecto: quòd si senten- Rom. 1.

tiæ eorum, qui condemnârunt, acquieſcere iuſſeritis, acquieſcam, nulli deinceps futurus moleſtus. Quin potius expectabo incorruptum Dei & Saluatoris noſtri tribunal.

Epiſtola ad Renatum Presbyterum: Nudârunt me ſacerdotio, eijciuntq; ex ciuitatibus, nec ſenectutem reueriti, neque caniciem in religione & pietate nutritam. Quamobrem deprecor te, vt ſanctiſsimo Archiepiſcopo (*Leoni Papæ*) ſuadeas, vt Apoſtolica auctoritate vtatur, iubeatque ad veſtrum concilium adire. Tenet enim ſancta iſta ſedes gubernacula regendarum cuncti orbis Eccleſiarum, cùm propter alia, tum quia ſemper hæretici fœtoris expers manſit, nec vllus vnquam, qui contrarium ſentiret, in ea ſedit: quin potius Apoſtolicam gratiam puram cuſtodiuit. Quare quæ ab iſto veſtro tribunali proficiſcentur, qualiacumque erunt, iudicij veſtri integritate confiſi, amplectemur: oramusq; vt ex ijs, quæ hactenus ſcripſimus, iudicemur. Scripſi enim libros amplius triginta.

Eccleſiaſtica hiſtoria lib. 2. cap. 22. Numerus Epiſcoporum, qui erant Arimini congregati, præiudicij vim habere non debet: præſertim cùm formula compoſita ſit, neque Epiſcopo Romano, cuius ſententia præ cæteris omnibus expectanda erat, neque Vincentio, qui tot annis Epiſcopatum integrè geſſerat, neque alijs eidem conſentientibus placuerit.

Lib. quinto capite decimo: Damaſus Papa, vir omni genere laudis florentiſsimus, ſimul vt hanc ſectam exortam accepit, non Apollinarem ſolùm, verùm etiam Timotheum eius diſcipulum abdicauit.

Concilium Chalcedonenſe. 453.

Actione 1. Et poſt hæc reſidentibus magnificentiſsimis & glorioſiſsimis iudicibus, & ampliſsimo ſenatu in medio, ante cancellos ſanctiſsimi altaris, & ex læua quidem parte ſedentibus ſanctiſſimis & reuerendiſsimis Epiſcopis & vicarijs Deo amiciſsimis ſanctiſsimi & reuerendiſsimi Leonis Antiſtitis priſcæ vrbis Romæ, & Anatolio religioſiſsimo Archiepiſcopo Conſtantinopolitano, & Maximo Epiſcopo Antiochiæ, & Thalaſſio Epiſcopo Cæſareenſi, & Stephano Epiſcopo Epheſi, &c. Paſchaſinus verò Vicarius ſedis Apoſtolicæ, cùm in medio vnà cum his viris reuerendiſsimis collegis ſuis ſteriſſet, dixit: Beatiſsimi atque Apoſtolici viri Papæ vrbis Romæ, quæ eſt caput omnium Eccleſiarum, præcepta habemus præ manibus, quibus præcipere dignatus eſt eius Apoſtolatus, vt Dioſcorus Alexandrinorum Epiſcopus non ſedeat in concilio, ſed audiendus intromittatur. Hæc nos obſeruare neceſſe eſt. Si ergo præcipit veſtra magnificentia, aut ille egrediatur, aut nos eximus, &c. Lucentius collega ipſius dixit: Iudicij ſui neceſſe eſt eum dare rationem, quia cùm perſonam iudicandi non haberet, præſumpſit, & Synodum auſus eſt facere, ſine auctoritate ſedis Apoſtolicæ, quod nunquam licuit, nunquam factum eſt.

Actione 3. *Legati Romani Pontificis primi ſubſcribunt*: Paſchaſinus Epiſcopus Eccleſiæ Lilybitanæ vice beatiſsimi atque Apoſtolici vniuerſalis Papæ Vrbis Romæ Leonis in Dioſcori damnatione conſenſu vniuerſalis concilij ſubſcripſi: Anatolius Epiſcopus Conſtantinopolis nouæ Romæ, definiens pariter cum ſancta Synodo ſubſcripſi, &c. Maximus Antiochenus Epiſcopus ſimiliter.

Actione 16. Relatione ad B. Papam Leonem de omnibus geſtis generaliter: Et poſt hæc omnia, inſuper & contra ipſum, cui vincæ cuſtodia à Saluatore commiſſa eſt, Dioſcorus extendit inſaniam, id eſt, contra tuam Apoſtolicam Sanctitatem, & excommunicationem meditatus eſt contra te, qui corpus Eccleſiæ vnire feſtinas, &c. Indicamus verò, quia & alia quædam pro rerum ipſarum ordinata quiete, & propter Eccleſiaſticorum ſtatutorum definiuimus firmitatem, ſcientes quia & veſtra Sanctitas addiſcens, & probatura, & confirmatura eſt eadem, &c. Rogamus igitur, & tuis decretis noſtrorum honora iudicium, & ſicut nos capiti in bonis adiecimus conſonantiam, ſic & ſummitas tua filijs quod decet adimpleat.

Canone 28. Sanctorum Patrum decreta vbique ſequentes, & Canonem, qui nuper lectus eſt, centum & quinquaginta Dei amantiſsimorum Epiſcoporum agnoſcentes, eadem quoque & nos decernimus ac ſtatuimus de priuilegijs ſanctiſsimæ Eccleſiæ Conſtantinopolis nouæ Romæ. Etenim antiquæ Romæ throno, quòd vrbs illa imperaret, iure Patres priuilegia tribuêre: & eadem conſideratione moti 150. Dei amantiſsimi Epiſcopi ſanctiſsimo nouæ Romæ throno æqualia priuilegia tribuêre, rectè iudicantes, vrbem, quæ & imperio & ſenatu honorata ſit, & æqualibus cum antiquiſsima regina Roma priuilegijs fruatur, etiam in rebus Eccleſiaſticis, non ſecus ac illam, extolli & magni fieri, ſecundam poſt illam exiſtentem, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπαρχουσαν.

Canon hic à Leone PP. vt ex multis eius literis cõſtat, reiectus eſt, & Anatolius ipſe Conſtantinopolis Antiſtes, qui eum callide à Patribus Chalcedonenſis Synodi, reclamantibus Leonis Papæ legatis & Vicarijs, impetrârat, coactus eſt intra priſtinos ſe limites tenere, & ab infauſto ambitionis conſilio animum reuocare.

Anaſtaſius Hieroſolymitanus Patriarcha. 470.

Epiſtola ad Felicem Papam: Fuit ſemper Apoſtolicæ ſedis veſtræ licentia, iniuſtè damnatos vel excõmunicatos poteſtatis ſuæ auctoritate reſtituere, & ſua omnia ijs reddere, & eos, qui eos condemnarunt, aut excommunicarunt, Apoſtolico punire priuilegio: ſicut etiam noſtris, & anterioribus nouimus factum temporibus, &c. Antiquis regulis ſancitum eſt, vt quicquid, quamuis in remotis prouincijs, ſuper eorum querelis, aut accuſationibus ageretur, non prius tractandum vel accipiendum eſſet, quàm ad notitiam almæ ſedis veſtræ eſſe deductum, vt huius auctoritate, iuxta quod fuiſſet faciendum, infirmaretur, aut firmaretur.

Acacius Conſtantinopolitanus. 470.

Epiſtola ad Simplicium P. Solicitudinem omnium Eccleſiarum ſecundùm Apoſtolum circumferentes, nos indeſinenter hortamini, quamuis ſponte vigilantes ac præcurrentes: ſed vos diuinum zelum ſolitò demonſtratis, ſtatum Alexandrinæ Eccleſiæ certus requirentes, vt pro paternis canonibus ſuſcipiatis laborem pijſsimo ſtillantes ſudore pro his, ſicut ſemper eſt approbatum.

Ioannes Conſtantinop. Patriarcha. 510.

Epiſtola ad Hormiſdam Papam: Redditis literis veſtræ Sanctitatis, in Chriſto chariſsime frater, per Gratum chariſsimum Comitem, lætatus ſum de ſpirituali charitate veſtræ Sanctitatis, quòd vnitatem ſanctiſsimarum Dei Eccleſiarum ſecundùm veterum Patrum requiris traditionem, & laceratores rationabilis gregis Chriſti amore propulſare feſtinas. Certus igitur ſcito per omnia Sanctiſsime, quia ſecundùm quod vobis ſcripſi, vnà tecum cum veritate ſentiens, omnes à te repudiatos hæreticos renuo, & ego pacem diligens ſanctiſſimas Dei Eccleſias, id eſt, ſuperioris veſtræ & nouellæ iſtius Romæ vnam eſſe accipio illam ſedem

Apoſtoli

Apostoli Petri, & istius augustæ ciuitatis vnam esse definio, &c. Tuis verbis euidenter vtens per præsentia scripta hæc dico: Quia prima salus est rectæ fidei regulam custodire, & à Patrum traditione nullatenus deuiare: quia non potest Domini nostri prætermitti sententia, dicentis: *Tues Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Matt. 16. Hæc, quæ dicta sunt, rerum probantur effectibus: quia in sede Apostolica inuiolabilis semper Catholica custoditur religio.

Archimandritæ & monachi secundæ Syriæ. 514.

Extat inter epistolas Hormisdæ. *Epistola ad Hormisdam:* Sanctissimo & beatissimo vniuersi orbis terræ Patriarchæ Hormisdæ, continenti sedem principis Apostolorum Petri, &c. Deprecamur ergo beatissime, supplicantes & rogantes, vt exurgatis cum feruore & zelo, & condoleatis iustè pro corpore laniato: nam caput est in omnium: & vindicetis fidem contemptam, Canones conculcatos, Patres blasphematos, & talem Synodum anathemate impetitam. Vobis à Deo data est potestas & auctoritas ligare & soluere.

Theodorus Lector. 520.

Lib. 1. coll. Martianus & Pulcheria Leoni Papæ Romano scripserunt, eiq; cunctam auctoritatem tribuerunt. Constituta autem sunt ea de re mandata, scripsitq; Imperator singulorum locorum Episcopis: Leo verò Episcopus Nicænæ Synodo, quæ futura sperabatur, præclaram epistolam scripsit, quæ etiam in actis Chalcedonensis Synodi habetur, & ab illius historico scriptore inserta est.

Lib. 2. Imperator Anastasius Macedonium Patriarcham Constantinop. vehementer vrsit, vt Synodum Chalcedonensem damnaret anathemathe: ille verò sine vniuersali Synodo, cui magnę Romæ Episcopus præsideret, nihil se facturum dixit.

Martianus Monachus, & cæteri Archimandritæ Orientales. 534.

Extat in Synodo 2 Constant. act. 1. *Supplicatione ad Iustinianum Imp.* Quia Catholicæ Ecclesiæ omnes alumni, & de Anthimi iniquitate, & violenta promotione aliorum iniquorum virorum, qui Deo & nobis molesti esse non cessauerunt, vos pijssimi valentes ipsos extra ponere, tamen canonicum iudicium à Romano Pontifice in ipsum Anthimum, & in prædictos hæreticos benefaciendo audire voluistis, illo persuasi, qui dicit: *Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi.* Deut. 32. Et Apostolo dicente: *Obedite ducibus vestris, & subditi estote.* Heb. 13. Misit itaq; Deus huic ciuitati Agapetum, qui verè ἀγαπητός, id est, dilectus à Deo & hominibus, Pontificem antiquæ Romæ in depositione Anthimi, & prædictorum hæreticorum, tamquam olim Petrum magnum Apostolum Romanis in depositione Simonis Cretensis. Iste ergo venerabilis vir sciens per libellos plurimorum nostrorum ea, quæ iniquè contra Ecclesiam præsumpta fuêre, eo ipso visu semel accipiendo, neque ad visum suscipere voluit Anthimum sirentẽ aduersus Canones, sed nunc iustè eiecit de sacerdotali sede ciuitatis suæ, & coopitulante, & coadunato Catholicæ fidei, & diuinis Canonibus vestro imperio præfecit ipsi Ecclesiæ sanctissimum Mennam, rectæ fidei, & vitæ pudicæ, ac honestæ conuersationis.

Epistola ad Agapetum: Domino nostro sanctissimo ac beatissimo Archiepiscopo antiquæ Romæ, & œcumenico Patriarchæ Agapato Martianus, &c. Hæc quidem duntaxat portamus, licet incredibilia, & à diris doloribus incuruati, spem habentes ad clementissimum Deum, qui in tempore opportuno vestrum aduentum nobis ostendit, quod sicut Petrum magnum Apostolorum principem his qui Romæ erant in depositionem Simonis misit, sic & vos misit in depositione & expulsione Seueri, Petri, & Zoaræ, & eorum qui similia ijs sapiunt, dabit vobis potestatem, coopitulante vobis pijssimo, & à Deo custodito Imperatore nostro istos expellere de omni Ecclesia, tanquam insidiatores, & violatores non solùm sanctissimarum Ecclesiarum, sed & policiæ ipsius, &c.

Mennas Pat. Constantinopolitanus. 540.

De quatuor concilijs Œcumenicis: In quibus iuxta tempora sua prædecessores Sanctitatis vestræ beatissimi Papæ senioris Romæ ipsis Synodis præsederunt.

Procopius Cæsareensis. 540.

Libro 1. de bello Gothorum cap. 2. Hæc Theodoto animo volutante, ex Bizantio ad Romanum Antistitem legati venerunt, Christianorum altercationis sedendæ causa, sententium varia inter se, & disceptantium, &c. Christianæ fidei disciplinam, si alij vnquam, Romani præcipuè sunt venerati.

Iustinianus Imp. 540.

C. de summa Trinitate & fide Catholica, epistola ad Ioannem Papam: Reddentes honorem Apostolicæ sedi, & vestræ Sanctitati, (quod semper nobis in voto fuit, & est,) & vt decet Patrem honorantes vestram beatitudinem, omnia, quæ ad Ecclesiarum statum pertinent, festinauimus ad notitiam vestræ deferre Sanctitatis.

Eutychius Pat. Constantinopolitanus. 545.

Epistola ad Vigilium PP. Scientes quantorum bonorum causa est pax Dei, ideo festinantes vnitatem conseruare, ad Apostolicam sedem vestræ Beatitudinis manifestum facimus, quòd seruamus fidem à Christo Apostolis traditam, & ab illis in toto mundo prędicatam, & à sanctis Patribus, maximè in sanctis quatuor Synodis, explicatam: susscipimus & epistolas Præsulum Romanæ sedis Apostolicæ. Et ideo petimus, præsidente nobis vestra beatitudine, sub tranquillitate & sacerdotali mansuetudine propositis sanctis Euangelijs communi tractatu eadem capitula in medio proponenda quęri & conferri, & finem quæstioni imponi Deo placitum, & conuenientem his, quæ à sanctis quatuor concilijs definita sunt.

Synodus Mopsuestana. 545.

Epistola ad Vigilium Papam: Decebat, cùm primam sacerdotis dignitatem sortiti estis, ea, quæ ad sanctarum Ecclesiarum statum respiciunt, manifesta vestræ diuitiis honorate Beatitudini fieri.

Eustachius. 600.

In vita S. Eutychij: Cùm multa diuersis locis atque temporibus sancta concilia sunt celebrata, ex quo religio Christiana Constituta est, nemo vnquam, nisi magni huius atque diuini viri tempore, quatuor simul Patriarchas conuenisse meminit. Quatuor autem Patriarchæ sunt hi: Vigilius veteris Romæ, Eutychius hic nouæ Romæ, Apollinarius magnæ Alexandriæ, Domnus Antiochiæ: qui tamquam vnum in corpus ex quatuor elementis conflati, vnanimes manus inter se coniunxerunt.

Maximus Monachus. 630.

Disputatione cum Theodosio Cæsareensi Episcopo: Non audeo hac de re à vobis capere ascensionem, cùm sim simplex monachus: sed quoniam pupugit vos Deus, vt exciperetis sanctorum Patrum voces, vt Canon docet, Romam hac de re scribite, vel Imperator, vel Patriarcha, vel Synodus, quæ ibi est, &c. Neque vitabit Imperator vel Patriarcha imitari Dei humilitatem, inter sesẽq; concor-

Gregorius Magnus. 590.

Ad Pſalm. 4 pœnitentialem: Saulo perſecutori dixit: *Saule, Saule quid me perſequeris?* Et Petro ait: *Venio Romã iterum crucifigi.* Qui enim in ſeipſo iam pridem crucifixus fuerat, in Petro (Roma diſceſſuro) ſe iterum crucifigendum dicebat. Actor. 8

Lib. 6. epiſt. 37. Petrus ſublimauit ſedem, in qua etiam quieſcere, & præſentem vitam finire dignatus eſt.

Iſidorus Hiſpalenſis. 620.

De vita & morte Sanctorum cap 69. Petrus poſtquam Antiochenam fundauit Eccleſiam, ſub Claudio Cæſare, contra Simonem Magum Romam pergit, ibiq; prædicans Euangelium, viginti quinque annis eiuſdem tenuit Pontificatum: ſeptimo autem atque trigeſimo anno poſt paſſionem Domini à Nerone Cæſare in vrbe Roma, deorſum verſo capite, vt ipſe voluit, crucifixus eſt. Sepultus eſt Romæ in Vaticano, ſecus viam triumphalem, tertio lapide ab Vrbe, ad Orientalem plagam.

Beda. 700.

De ſex ætatibus mundi: Petrus Apoſtolus, cùm prius Antiochenam fundaſſet Eccleſiam, Romam pergit, ibiq; 25. annis Cathedram tenet Epiſcopalem, id eſt, vſque ad vltimum Neronis annum, &c. Nero primus ſuper omnia ſcelera ſua etiam Chriſtianos perſequitur, quorum eximios Romæ Petrum cruce, Paulum occidit gladio.

Prologo ſuper Marcum: Clemens in 6. diſpoſitionum libro hæc ita eſſe deſcribit, cui ſimile dat teſtimonium etiam Hierapoleos Epiſcopus nomine Papias, qui & hoc dicit, quòd Petrus in prima epiſtola ſua, quam de vrbe Roma ſcripſit, meminit Marci, in qua tropicè Romam Babylonem nominat, cùm dicit: *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone electa, & Marcus filius meus.*

Ad c. 5. prioris epiſt. Petri: *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone.*) Babylonem typicè Romam dicit, videlicet propter confuſionem multiplicis idololatriæ: in cuius medio ſancta Eccleſia fulgebat.

Ad caput 15. Alterum: Scimus enim Petrum & Paulum Apoſtolos anno poſt reſurrectionem Domini trigeſimo octauo, id eſt, vltimo Neronis anno paſſos fuiſſe martyrium, & B. Petrum Romæ 25. annis Epiſcopalem ſediſſe cathedram. Viginti quinque autem & quatuordecim, non triginta octo, ſed triginta nouem faciunt. Sequitur ergo, vt B. Petrum eodem quarto decimo poſt Domini paſſionem anno, quo eum Hieroſolymis alloquitur Paulus, quarto Claudij Cæſaris anno Romam veniſſe credamus.

Paulus Diaconus. 760.

De Vita SS. Syr. & Iuuenij: Quo tempore beatiſſimus Petrus Chriſti Apoſtolus fundata Antiochena Eccleſia, in qua primum nouellæ gentis Chriſtianum nomen exortum eſt, ædificaturus Romanam Eccleſiam, ad Romanam vrbem trãſiuit, ibi prædicans Chriſtum crucifixum, omnesq; virtutes faciens & miracula, quæ coram conſpectibus Iudæorum fecerat, multos ad credulitatem ſui conuertit oraculi. Actor. 11.

De geſtis Longobardorum lib. 6. cap. 4.

Vt Petrum ſedemq; Petri Rex cerneret hoſpes,
Cuius fonte ſacras ſumeret albus aquas, &c.

Paulinus Aquilegienſis. 780.

Libro 8. Hiſtor. Nero primùm Romæ Chriſtianos ſupplicijs affecit: ipſum quoque nomen extirpare conatus, beatiſſimos Apoſtolos Petrum cruci affixit, Paulum capite gladio ſecuit.

Haymo. 820.

Homilia Dominica 3. in Quadrageſima: Dominus diſcipulis ſuis partes mundi ad prædicandum diſtribuit, Petro & Paulo Romam, Andreæ Achaiam, Iacobo Iudeam, Ioanni Aſiam, &c.

Freculphus Lexouienſis. 840.

Tomo 2. lib. 1. cap. 12. In Claudij Tiberij regni exordio Petrus Apoſtolus Domini noſtri Ieſu Chriſti Romam venit, ibiq; viginti quinque annis Cathedram tenuit Epiſcopalem, & ſalutarem cunctis credentibus fidem Chriſti fideli verbo docuit, potentiſsimisq; virtutibus approbauit, atque ex hinc Chriſtianorum plurimi Romæ eſſe cœperunt: ſenſit hoc fidei ſuæ Roma beneficium.

Drepanius Florus. 850.

Hymno ad Michaelem Archangelum:

Clarent Angelici ſublimia feſta dieí,
Allatura pie dona beata animæ:
Hunc eteum Michael, aulæ cæleſtis alumnum,
Conſpicuo nobis conſecrat ore diem:
Dignatus Petri Pauliq; muſere ſedem,
Imperiumq; ſonans inclyta Roma tuum.

Rabanus Maurus. 850.

Ad caput 12. Iudith: Claudius Imperator licet Iudæos diuerſis calamitatibus affligeret, Chriſtianos non læſit. Vnde factum eſt, quòd ipſo regnante Petrus Apoſtolus in vrbe Romana prædicando, plurimos ad fidem Chriſti conuerteret.

Hincmarus. 850

Epiſtola de Dionyſio Areopagita: Procedente tempore Dionyſius magiſtri deſiderio & B. Petri amore Romam venit, quos nequiſſimi Neronis crudelitate iam martyrio coronatos inuenit.

Nicolaus Primus. 860.

Epiſtola 7. Tunc conuocato multorum ſanctiſſimorum Epiſcoporum cœtu, & collecta ſancta Synodo in Eccleſia Dei, vbi Beatus Petrus Apoſtolorum princeps corpore floret, & virtutibus emicat, &c.

Epiſtola 32. Petri & Pauli glorioſo agone ſancta hæc Romana Eccleſia, cui diuina diſpenſatione præſumus, eſt Domino conſecrata.

Ad conſulta Bulgarorum c. 4. 92 Romanam Eccleſiam ſanctorum Apoſtolorum principes Petrus & Paulus & prædicatione ſua inſtituerunt, & pro Chriſti amore fuſo proprio ſanguine ſacrauerunt.

Adrianus Secundus. 867.

Epiſt. 3. Hæc capitula ſynodicè in Eccleſia Dei, vbi ſanctum corpus Apoſtolorum principis Petri quieſcit, promulgauimus.

Ioannes Octauus. 870.

Epiſt. 76. Pro hac puriſsima fide Beatus Petrus Romæ moratus in hoc ſtabiliuit Eccleſiam, & fede Apoſtolica diutius gubernata, pro hac fide decus mortis aſſumpſit: ſicq; in hac fide ſanctam Romanam Eccleſiam fundatam proprio ſanguine cum Paulo Deo conſecrauit.

Ado Viennenſis. 880.

Ætate 6. de anno 45. Claudius regnauit annis 14. Exordio regni eius Petrus ad ſuperandum Simonem Magum, cùm prius Antiochenam fundaſſet Eccleſiam, Romam venit, & ſalutarem cunctis credentibus fidem fideli verbo docuit, ibiq; 25. annis Cathedram tenuit Epiſcopalem.

Regino Prumienſis. 920.

Lib. 1. Annalium: Scimus Petrum & Paulum anno poſt paſſionem Domini 38. id eſt vltimo Neronis anno paſſos fuiſſe, & B. Petrum Romæ 25. annis Epiſcopalem ſediſſe cathedram. Sequitur ergo, vt B. Petrum eodem decimo quarto poſt paſſionem Domini anno, quo eum Hieroſolymis alloquitur Paulus, id eſt, quarto Claudij anno Romam veniſſe credamus. Anno incarnationis Dominicæ 71. Romæ Petrus crucifigitur, Paulus decollatur.

Lini-

Liutprandus Ticinensis. 960.

Lib.1.cap.8. Romæ B.Petri Apostolorum principis beatum pretiosumq; corpus quiescit.

Lib.4. cap.3. Petrus Antiochena dimissa Ecclesia, ad Romanam Vrbem, quæ potentiæ magnitudine cunctis tunc nationibus imperabat, postmodum transuolauit: vbi cùm disponente Deo sanctam toto orbe venerandam funderet Ecclesiam, discipulo suo Marco pristinam Antiochenam simul commẽdauit,&c. Venit Petrus Romam, non ambitione inflammatus, sed martyrio animatus: non quærens aurum, sed animarum lucrum.

Hugo Floriacensis. 1050.

In Chronico ætate 6. Petrus Romæ sedit annis 25. menses duos, dies 7. Qui ante finem vitæ fratribus conuocatis post se Clementem Romanæ Ecclesiæ præfecit, qui à persecutoribus captus cruci adiudicatus est.

Petrus Damianus. 1050.

Sermone de S.Marco: Illud etiã dilectissimi ignorare vos non patiar, quoniam octauo Neroniani imperij anno triumphalem martyrij palmam B. Marcus obtinuit, cui mox & Anianus in Alexandrinæ dignitatis sede successit, & B. Petrus Romæ septennio superuixit.

Hermannus Contractus. 1050

In Chronicis de Neron: Primus Nero super omnia scelera sua etiam Christianos persequitur, quorum eximios Romæ Petrum cruce, Paulum gladio occidit.

Marianus Scotus. 1070.

ÆEtate 6.de anno 72. Beatissimus Petrus Apostolus anno Dominicæ incarnationis 47. regni autem Claudij Cæsaris anno quarto, superna visione ordinante, Romam ingressus, salutarem cunctis credentibus fidem constantissima assertione prædicauit,& eiusdem vrbis Pontificatum annis 25. strenuissimè rexit.

Florentius Wigornienſis. 1100.

Lib.2.Chroni.orum: Clemens Papa primus post Petrum Romanam Ecclesiam tenuit, vel cum Lino,& Cleto, sicut cum Petro fuit. Post Petrum, imò etiam cum Petro primus Papa S. Clemens Romanam rexit Ecclesiam, &c. Sanctus Clemens non solùm successor B. Petri fuit, sed etiam viuente Iacobo, nouem annis ante passionem Petri Romanam cathedram tenuit, deinde post Petrum, &c. Petro in vrbe Romana interfecto, & Christianis pœnarum diuersitate laniatis, de Hispania illicò Galba surrexit.

Honorius Augustodunensis. 1120.

Sermone de Petro & Paulo: Petrus in circuitu verbum Dei disseminans, Romam peruenit: ibique Pontificatus regimen totius Ecclesiæ à Christo sibi collatum suscepit.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

Ad cap.3.Ionæ: Huius sacramenti, & omnis Ecclesiæ religionis lex, & ordo multimodis Romæ munitur, ac roboratur decretis: eò quòd beati principis Apostolorum Petri sedes facta sit, eiusdem & consortis eius Pauli sicut prædicatione illustrata, ita & martyrio coronata, cunctis Ecclesijs caput altius extulerit, latiusque dominetur per omnes gentes sacra Pontificum eius lingua, quàm dominata fuerit Cæsarum siue Augustorum purpura.

Bernardus. 1130.

Epistola 237.ad Eugenium Papam: Locus, in quo stas, terra sancta est, locus Petri est, locus Principis Apostolorum, locus illius, quem constituit Christus dominus domus suæ, & principem omnis possessionis eius.

Hugo Victorinus. 1140.

Institutionis monastica, de vanitate mundi lib.4. Petrus Romæ throno veritatis constituto, crucem triumphans ascenderat, & Clemens successor Cathedræ insulam Pontificalem acceperat.

Institut. monast. excerptorum priorum lib.6. cap.6. Circa hos dies Simon Magus populum Romanum ita dementare cœpit, vt ante missis imaginibus suis adoraretur vt Deus. Sed cùm Petrus adolescentẽ propinquum Cæsaris, quem Simon magicis artibus suscitare non valebat, in nomine Iesu Christi suscitasset, confusus Simon offensum se dixit à Galilæis, relicturumq; se Vrbem minatur, & diem, quo supernis sedibus inueheretur, polliceur. Cùm volaret, orante Petro, corruit, & confractus mortuus est. Sed Nero Cæsar super hoc indignatus, iussit cõprehendi Petrum, &c.

Petrus Cluniacensis. 1150.

Epist.1. Quid enim nunquid per 25. annos, quibus Romæ Petrus Apostolus sedit, absque templo, vel Ecclesia, id est, orationis domo, vel paruo saltem oratorio fuit? Nonne vt gestorum veracium series narrat, primus ipse princeps Apostolorum Petrus in vrbe orbis capite templum Christo inter innumera gentilium templa construxit? Nonne & nos ipsi Romæ positi frequenter vidimus, in cryptis antiquissimis oratoria, & alcaria, qualia eo tempore fieri poterant, quæ ab eodem Apostolo constructa, sicut per successionem fama consentiens ac celeberrima protestatur, in monumentum tantæ sanctitatis fidelibus ostenduntur, ac deuotissimè exosculantur?

Otto Frisingensis. 1150.

Lib.3.Chronicorum cap.15. Petrus Romam veniens, Simonem Hæresiarcham omnium, in magica arte peritissimum, vrbem subuertentem inuenit.

Egbertus Presbyter. 1160.

Aduersus Catharos Serm. 3. Petrus Antiochæa Romam profectus, in ea fidem Christianam docuit, ac maximam partem ciuitatis ad Christum conuertit, ac per 25. annos Ecclesiam Christi ibi gubernauit.

Petrus Comestor. 1160.

In Historia Scholastica lib.act. Apost.cap.129. Petrus crucifixus est in Vaticano, in vico scilicet, qui est extra ciuitatem, vbi fiebant dolia.

Petrus de Riga. 1170.

Ad finem Actuum Apostolorum:

Vltimus annus erat regni vitæq; Neronis,
Cum Petrus & Paulus geminus insuêre coronis,
Qui fudêre suum sub eadem luce cruorem:
Anno non alio fidei seruando vigorem
Ense sacrat Paulum par lux, Vrbs, dux crucis Petrũ.

Godfridus Viterbiensis. 1170.

Parte 14. Chronicorum:

Roma prius mundum totum viciſſe videtur:
Solum eum verbo potuit deuincere Petrus,

Gunthernus. 1180.

Libro 4. Ligurini:

Iamq; aderat ventranda dies, qua clara triumpho
Fulget Apostolico, totum festiua per orbem
Illa quidem, sed Romulea specialiter vrbi,
*Cuius sacra suo lustrârunt mœnia * Patres*
Martyrio, sæui dum spernunt sceptra Neronis.

* Scilicet Petrus & Paulus.

Adam Victorinus. 1180.

Prosa de sanctis Apostolis Petro & Paulo:

Roma Petro glorietur,
Roma Paulum veneretur
Pari reuerentia.
Hi sunt eius fundamenta,
Fundatores, fulcimenta,
Bases, epistylia &c.
Romam conuenerant salutis nuntij,
Vbi plus nouerant inesse viuj,
Nihil disciplinæ.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 2. de festo SS. Petri & Pauli: Dignum prouidit Deus, & congruum: sed & congruum prouidit, & dignum vt ille, qui erat princeps Ecclesiæ, sedem constitueret apud vrbem, quæ tenebat seculi principatum. Et ideo Dominus inquit ad Petrum: *Duc in altum*, quasi diceret: Vade Romam, te cum tuis transfer ad Vrbem, & laxate ibi retia in capturam. Ecce liquidò patet, quantum Deus istam vrbem dilexerit, vt eadem esset sacerdotalis & regia, imperialis & Apostolica, obtinens & exercens non solùm dominium super corpora, verùm etiam magisterium super animas.

Conradus Abbas Vrspergensis. 1228.

In Chronicis de anno 43. Petrum quarto Claudij anno Romam venisse ferè omnes sanctorum temporum scriptores testantur: quidam autem Pontificatum in vrbe Romana hoc anno illum suscepisse opinantur. Et hoc exinde verum conijciunt, quia Petrus sedem Romanam 25. annis tenuisse dicitur & vltimus Neronis annus, quo Petrus passus esse narratur, vigesimus quintus à quarto Claudij numeratur. Vnde satis apparet, quòd eodem anno, quo Romam venit, etiam sedem Pontificatus accepit.

Iacobus Vitriacus. 1220.

In historia Orientali cap. 78. Spiritus promptus est, secundùm voluntatem rationis: caro autem infirma, secundùm sensualem voluntatem, secundùm quam alius cinxit Petrum, & duxit quò non voluit, qui tamen sponte reuersus Romam, voluit crucifigi voluntate rationis.

Albertus Stadensis. 1250.

In Chronicis: Petrus Apostolorum princeps primùm sedit Antiochiæ annos 7. post ingressus Romam, pugnaturus contra Simonem Magum, in Episcopali Cathedra sedit annos 25.

Thomas Cantipratanus. 1260.

Lib. 2. miraculorum cap. 53. Fuit Romana Ecclesia sanguine tincta, præcipuè Apostolorum Petri & Pauli.

Guilhelmus Durandus. 1270.

In Rationali diuinorum lib. 7. cap. 43. Tres Apostoli leguntur tantùm viui fuisse Romæ, scilicet Petrus, & Paulus, & Ioannes: & tres Euangelistæ, scilicet Ioannes, Marcus, & Lucas.

Nicolaus Tertius. 1280.

De electione, & electi potestate cap. 17. Petrus & Paulus illi sunt per quos Euangelium Romæ resplenduit. Isti sunt eius Patres, veri pastores: isti sunt, qui vna die pro merito, vno loco pro gloria, sub vno persecutore pro pari virtute compassi, vrbẽ ipsam glorioso cruore martyrij Christo Domino consecrârunt. Isti sunt, qui illam in hanc gloriam prouexerunt, vt sit gens sancta, populus electus, ciuitas sacerdotalis & regia, per sacram beati Petri sedam caput totius orbis effecta.

Nicolaus Lyranus. 1300.

Ad cap. 1. posterioris Petri: Hanc epistolam scripsit Romæ, sicut & præcedentem. Nam sicut dicitur hîc, propinquus erat passioni suæ, quam sustinuit Romæ.

Martinus Polonus. 1320.

In Chronicis in Petro. Cùm diuiderentur Apostoli, Petrus Romam venit: prius tamen Pontum, Galatiam, Bithyniam circuit, &c.

In Nerone: Nero etiam omnibus flagitijs suis hoc addidit, vt sanctos Dei Apostolos Petrum & Paulum trucidaret.

Aluarus Pelagius. 1330.

De planctu Ecclesiæ lib. 1. articulo 68. Petrus post Ascentionem Christi primus rexit Antiochenam Ecclesiam, & tum erat illa caput postmodum translata est eius sedes Romam, iubente Domino.

Matthæus Vvestmonasterienſis. 1370.

In Chronicis de anno 41. Claudij regni exordio Petrus, cùm prius Antiochenam rexisset Ecclesiam, Romam veniens, salutarem cunctis credentibus fidem fideli verbo docuit, ibiq; Cathedram Episcopalem 25. annis tenuit, vsque ad vltimum Neronis annum.

Thomas Vvaldensis. 1410.

Doctrinalis fidei lib. 2. art. 2. cap. 7. Ex Scripturæ locis habes testimonium, quòd Petrus Romæ fuerit, quando in epistola sua ipse se commemorat epistolam suam Romæ scripsisse. Ibi: *Salutat vos quæ in Babylone est Ecclesia*, id est, Romæ, secundùm Papiam & Bedam.

Martinus Quintus. 1420.

Constitut. 4. Vrbem nostram Romam princeps Apostolorum Petrus, & in similem sortem vocatus Paulus, fidei Orthodoxæ cardines, alijq; victorioſi innumeri Martyres sui sanguinis aspersione inundârunt.

Æneas Syluius. 1460.

Epist. 130. Quis locus electus à Domino nisi Roma? quam beatorum Petri & Pauli martyrium consecrauit, &c.

Vvernerus Rolewinius. 1470.

In Fasciculo temporum: Audiens Petrus Simonem Magum Romanos deludere, zelo fidei Romam adijt, anno quarto Claudij, &c.

Petrus Apollonius Collatius. 1480.

In Fastis, in Natalitijs Petri & Pauli Apostolorum:

Quos docuit Paulus firmant miracula Petri:
Vita duos habuit, mors quoque iuncta duos.
Hi tibi Cæsareos auxerunt Roma triumphos:
Hi ducibus semper tu caput orbis eris.
Hostibus hi nullis tibi discutienda dederunt
Mœnia, qui nunquam deserat alma fides.

M. Antonius Sabellicus. 1490.

Enneadis 7. lib. 2. Altero Claudij anno Petrus Bariona Christi Apostolus ex Antiochia Italiam petijt, pluribus in Asia Ecclesijs constitutis, &c. Petrus Romam reuersus Clementem Episcopum consecrauit, traditiq́ue illi sacram sedem obtinendam: haud multò pòst, cum Paulo, qui tum Romæ erat, Neronis iussu interfectus est, nec eodem supplicio: Petrus pedibus in sublime elatis crucifigitur, quod supplicij genus sibi optasse ferunt. Est & Paulus eodẽ die securi subiectus. Hic Hostiensi via est sepultus, Petrus in Vaticano, via Aurelia secus hortos Neronis: quibus locis nobilissima est eius nomine procedente tempore Basilica constituta: præfuit Romanæ Ecclesiæ annos quinque & viginti.

Albertus Crantzius. 1500.

In Metropoli lib. 2. cap. 1. Petrus Primus in terris Christi Vicarius, Cephas dictus inde, sedit Antiochiæ annis 7. sed quoniam caput Ecclesiæ congruenter ad caput imperij erat transferendum, venit Romam anno 2 Claudij, & ibi consedit 25. annis, ad penultimum Neronis, qui Claudio successit fine medio, post magistrum cruce finiuit, vt & testimonio sanguinis fidem firmaret, & merito passionis thesaurum Ecclesiæ cum cæteris augeret.

Baptista Mantuanus. 1500.

Lib. 6. Fastorum in Martyrio Petri & Pauli:

Multa mari & terris discrimina passus ad Vrbem
Romuleam mundi dominam, verumq́, potentem
Venit, vbi æternus iaceret primordia regni.
Tum Magus Æneadas Simon, ipsumq́, Neronem
Præstigijs ludens sese iactabat iturum
Aerium per iter, volucresq́, æquare volatu.
Petrus vt è terris sublatum in nubila vidit,
Submissis genibus multa prece numina flexit,
Vt rueret præceps. Igitur quasi plumbea moles
Cum stridore ruit, fusisq́, attrita medullis,
Ossa solo hæsrunt, animam Vulcanus ad Vmbras
Traxit, & in tetri foricis sepelivit Averni.

ARTICVLVS SEXTVS.

ROMANVM PONTIFICEM LEGITIME ELECTVM VERVM ESSE B. PETRI SVCCESSOREM, EANDEM CVM ILLO IN OMNIBVS VBIQVE ECCLESIIS LIGANDI ET SOLVENDI POTESTATEM OBTINERE.

NEGANT.

Anno post natum Christũ

200. TERTVLLIANVS, libro de Pudicitia, *negat Romanum Pontificem habere potestatem absoluendi mœchos, & adulteros, etiamsi pœnitentiam agant.*

458. *Anatolius Patriarcha Constantinopolitanus, fretus vribis suæ magnitudine & potentia, Romanæ Ecclesiæ detraxit, cæterarum sedium priuilegia, & Episcoporum confirmationem ad se vnum reuocare, & sibi subdere conatus est,* vt colligitur ex Leonis Papæ epistolis ad Marcianum Imp.

453. *Græci in Chalcedonensi concilio act. 16. absentibus legatis Romanis definiunt Constantinopolitanum Episcopum ita secundum à Romano esse debere, vt tamen habeat æqualia priuilegia.*

480. *Zeno Imp. Arianis in gratiam Acacij Patriarchæ Constantinopolitani similiter Ariani decreuit Constantinopolitanæ vrbis sedem, priuilegia & honores omnes super Episcoporum creationibus, & iure ante alios residendi, & cætera omnia habere.* Codice de Sacrosanctis Ecclesiæ. Decernimus.

500. *Ioannes Nesteuta Patriarcha Constantinopolitanus aduersus sedem Romanam insurrexit, & sibi œcumenici, hoc est, orbis terræ seu vniuersalis Episcopi nomen assumpsit. Post illum Cyriacus, in eadem sede successor, idem fecit.* Gregorius Magnus lib. 4. epist. 76. 78. 80. lib. 6. epist. 168 169. 170.

860. *Photius Patriarcha Constant. se Romano Pontifici prætulit, contra illum & contra Latinos Synodos celebranit: eos odio & publicis scriptis prosecutus est.* Liber Romanorum Pontificum, Concilium Romanum 2. & 3. contra hunc Photium celebrata Synodus Octaua Canone 21. Regino Prumiensis lib. 2. Platina in Nicolao Primo.

1050. *Græci apertè pronuntiant: Romanum Pontificem propter additionem in Symbolo Nicæno,* Filioque *de suo gradu excidisse, & iam summum ac primum omnium Episcoporum esse Constantinopolitanũ Patriarchã.* Leo Nonus Epistola ad Leonem Æridanum, Sigebertus in Chronicis.

1070. *Henricus Quartus Imp. vsque ad mortem persequebatur omnes, qui obedientiam Christi Vicario exhibebant.* Trithemius in Chronico Hirsaug.

1070. *Berengarius videns à Romana Ecclesia suam doctrinam damnari, vocauit illam Ecclesiã malignantium, concilium vanitatis, sedem satanæ: Romanum Pontificem pompificum atque pulpificum per probrum appellauit.* Lanfrancus, & cæteri, qui scripserunt contra Berengarium.

1117. *Anna Comnena Græcorum Imperatrix,* lib. 1. historiæ, *dicit frustra gloriari Latinos, præsidere Papam toti terrarum orbi. Cùm enim sceptrum, tumq́, imperij administratio inde Constantinopolim translata sit, eodem quoque Ecclesiasticam prærogatiuam translatam esse.*

1150. *Nilus Thessalonicensis Episcopus, de primatu Papæ Romani duos libros (qui Græcè & Latinè editi extant) scripsit, in quibus de potestate Papæ, & eius primatu quæstiones mouet.*

1180. *Valdenses cùm obtinere non possent, vt Romanus Pontifex suam sectam probaret, dixerunt, quòd Romano Pontifici non teneamur obedire: eius decreta nullius esse momenti: tantum Romana Ecclesia planum in*

capite

capite & membris damnârunt: Romanam Eccleſiam puꝛpuꝛatam meꝛetꝛicem appellârunt. Conradus Vꝛſpergenſis de anno 1180. Nicolaus Eymericus part. 2. quæſt. 14. Guido de VValdenſibus.

1300. *Gerardus Sagarellus, & Dulcinus Nouarienſis dixerunt, quod tota auctoritas à Domino noſtro Ieſu Chriſto tradita & collata Eccleſiæ Romanæ, eſt omnino euacuata, & tota euacuata ceſſauit, propter malitiam Prælatorum: & quod Eccleſia Romana, quam tenent Papa, Cardinales, clerici, & religioſi, non eſt Eccleſia Dei, ſed reproba Eccleſia. Dicunt quòd nullus Papa Romanæ Eccleſiæ poteſt aliquem abſoluere à peccatis, niſi eſſet ita ſanctus, ſicut fuit B. Petrus Apoſtolus, vtendo in omnimoda paupertate ſuæ propriæ. Dicunt*
1 *quòd Romana Eccleſia ſit illa meꝛetꝛix, quæ à fide Chriſti apoſtatauit, de qua ſcribit Ioannes in Apocalypſi.* Nicolaus Eymericus parte 2. quæſt. 11. Guido Carmel. de ſecta Pſeudo Apoſtolorum cap. 1.

1300. *Hermannus quidam Italus cum ſuis Fratricellis ſeu Beguinis, dicit Romanam Eccleſiam eſſe meꝛetꝛicem: Pontifices omnes poſt Sylueſtrum fuiſſe impios, quòd in paupertate nõ degiſſent: ideóq; ipſis denegandas eſſe decimas.* Palmerius in Chronicis, Ioannes de Turrecremata de Eccleſia libro quarto, parte 2. cap. 37.

1318. *Marſilius Paduanus & Ioannes de Iandino dicebant, Chriſtum, quando in cœlum aſcendit, non dimiſiſſe Vicarium, & ideo Papam non eſſe Vicarium Chriſti, nec eſſe aliis ſacerdotibus ſuperiorem: iudicari illum poſſe ab Imperatore, ſicut Chriſtus à Pilato & Cæſare iudicatus eſt.* Ioannes de Turrecremata lib. 4. de Eccleſia part. 2. cap. 37. Bernardus Lutzenburgus de Sectis.

1390. *Ioannes VVicleuus cap. 37. ſuper illud Euangelij:* Cùm videritis abominationem deſolationis: *Romanus Pontifex radix eſt totius malitiæ: quoniam mendacijs à ſequela Chriſti degenerat. Ipſe eſt abominatio deſolationis in abſtracto.*

1400. *Ioannes Huſſius dixit, Papa non imitantis vitam Chriſti poteſtatis non eſt timenda, nec concedi poteſt, quòd ſit caput vel Cardinalis alicuius Eccleſiæ particularis vel vniuerſalis, niſi in vita Chriſto & Apoſtolis conformetur. His non conformis, non Chriſti, ſed potius Antichriſti eſt Vicarius, & beſtia illa, de qua in Apocalypſi.* Cochlæus lib. 3. Hiſtoriæ Huſsit. ex.

1430. *Thaboritæ Romanam Eccleſiam nolunt in aliis habere primatum.* Æneas Syluius Epiſtola 130.

1520. Martinus Lutherus in Reſolutionibus: *Poteſtas Papæ eſt lerna, barathrum, ſentina libidinum pompaꝛum, cædium, reliquarumq; abominationum in Eccleſia.*

In Captiuitate Babylonica: *Quo iure Papa ſuper nos conſtituit leges? Quis dedit ei poteſtatem captiuanda huius noſtræ libertatis per baptiſmum nobis donatæ? Dico itaque, neque Papa, neque Epiſcopus, neq; vllus hominum habet ius vnius ſyllabæ conſtituendæ ſuper Chriſtianum hominem, niſi id fiat eiuſdem conſenſu: quicquid aliter fit, tyrãnico ſpiritu fit. Papatus aliud reuera nihil eſt, quàm regnum Babylonis, & veri Antichriſti.*

1530. *Philippus Melanchthon*, libro de poteſtate Papæ, ſeu de regno Chriſti, *Romani Pontificis dignitatem & primatum ex profeſſo oppugnat.*

1050. *Ioannes Caluinus*, lib. 4. Inſtit. cap. 6. *ſcribit non eſſe ex Chriſti inſtituto primatum Romanæ ſedis neque vtile eſſe, neque fieri poſſe, vt vnus homo vniuerſæ Eccleſiæ præſit: Papam potius Antichriſtum, quam Chriſti Vicarium eſſe.*

1560. *Magdeburgenſes in ſingulis Centurijs ad finem capitis ſeptimi contra Romani Pontificis primatum diſputant.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Ignatius. 100.

In inſcriptione epiſtolæ ad Romanos: Ignatius Eccleſiæ ſanctificatæ, ἥτις προκάθηται ἐν τόπῳ χωρίου ῥωμαίων, id eſt, quę præſidet in loco regionis Romanorum.

Polycarpus. 150.

Hieronymus de Viris illuſtribus in Polycarpo: Hic propter quæſdam ſuper die Paſchæ quæſtiones, ſub Imperatore Antonino Pio, Eccleſiam in vrbe regente Aniceto, Romam venit.

Dionyſius Corinthiacus. 160.

Epiſtola ad Soterem Papam Romanum In hoc ſacro die Dominico veſtram epiſtolam legimus, ſicut etiam priorem nobis à Clemente miſſam, ad noſtram inſtitutionem legere ſolemus.

Irenæus. 180.

Lib. 3. cap 3. Sed quoniam valdè longum eſt, in hoc tali volumine omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones, maximæ, & antiquiſſimæ, & omnibus cognitæ, à glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ, & conſtitutæ Eccleſię, eam, quam habet ab Apoſtolis traditionem, & annuntiatam hominibus fidem, per ſucceſſiones Epiſcoporum peruenientem vſque ad nos indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per ſuiplacentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam ſententiã, præterquam oportet, colligunt. Ad hanc enim Eccleſiam, propter potentiorem principalitatem, neceſſe eſt omnem conuenire Eccleſiam, hoc eſt eos, qui ſunt vndique fideles, in qua ſemper ab his, qui ſunt vndique, conſeruata eſt ea, quæ eſt ab Apoſtolis traditio.

Origenes. 230.

Euſebius lib. 6. cap. 12. Origenes Adamantius, Zephyrino ijſdem temporibus Romanam Eccleſiam gubernante, ſcribit ſe propterea Romam iter ſuſcepiſſe, quòd ſibi admodum erat in optatis Eccleſiam Romanam planè antiquiſſimam viſere.

Cùm Origenes in varios errores incidiſſet, ob eamq; rem ſciret ſe debere Romano Pontifici ſuæ fidei rationem reddere, ad Fabianum Romanæ vrbis Epiſcopum ſcribit, inq; ea epiſtola (teſte Hieronymo ad Paminachium & Oceanum de erroribus Origenis) pœnitentiam agit, multa ſcripſerit, & cauſam temeritatis in Ambroſium (non Mediolanenſem illum) refert, quòd ſecreto edita in publicum protulerit. Hinc perſpicitur quanta olim ratio tanæ Romanæ Eccleſiæ, quàm Pontificem etiam in Græcia habita fuerit; vtpote apud quem etiam doctiſſimi viri pœnitentiã per epiſtolam agebant.

Euſebius

Euſebius Cæſarienſis. 320.

Eccleſiaſt. hiſt. lib. 7. cap. 24 Cùm Paulus Samoſatenus in concilio Antiochieno de Epiſcopatu dejectus, ex Epiſcopi domo quæ illius Eccleſiæ propria erat, exire nollet, Imperator Aurelianus rogatus ſententiam, ſanctiſsimè quid eſſet agendum decreuit. Præcepit enim vt domus Eccleſiæ illis tribueretur, quibus Chriſtiani Italiæ, & vrbis Romæ Epiſcopi per literas tribuendam præſcriberent.

Concilium Nicænum Primum. 325.

In Canonibus collectis ex Epiſtola Iulij Papæ. Canone 1. Non debent præter ſententiam Romani Pontificis Concilia celebrari.

Canone 2. Vt omnes Epiſcopi, qui in quibuſdam grauioribus pulſantur, vel criminantur cauſis, quoties neceſſe fuerit liberè Apoſtolicam appellent ſedem, atque ad eam quaſi ad matrem confugiant: vt ab ea (ſicut ſemper fuit) piè fulciantur, defendantur, & liberentur: cuius diſpoſitioni omnes maiores Eccleſiaſticas cauſas & Epiſcoporum iudicia antiqua Apoſtolorum, eorumque ſucceſſorum & Canonum auctoritas reſeruauit: quoniam culpantur Epiſcopi, qui aliter erga fratres egerint, quàm eiuſdem ſedis Papæ fieri placuit.

In Canonibus ex Arabico tranſlatu. Canone 39 Conſideret Patriarcha ea, quæ Archiepiſcopi & Epiſcopi in prouincijs ſuis faciunt: & ſi quid reperiat ſecus quàm oporteat factum, mutet, & diſponat, prout ſibi videbitur. Siquidem ipſe eſt Pater omnium, & illi filij eius. Et quamuis ſit Archiepiſcopus inter Epiſcopos tamquam frater maior, qui curam habet fratrum ſuorum, & ei debent obedientiam, quia præeſt: eſt tamen Patriarcha ijs omnibus, qui ſub poteſtate eius ſunt, ſicut ille, qui tenet ſedem Romæ caput & princeps eſt omnium Patriarcharum. Quandoquidem ipſe eſt primus, ſicut Petrus, cui data eſt poteſtas in omnes principes Chriſtianos, & omnes populos eorum, vt qui ſit Vicarius Chriſti Domini noſtri ſuper cunctos populos & vniuerſam Eccleſiam Chriſtianam. Et quicunque contradixerit, à Synodo excommunicatur.

Athanaſium. 340.

Apologia 2 contra Arianos: Vt olim Phariſæi ſummoti reiectique à iudicanda cauſa Diui Pauli, & ſuam, & cæterorum Iudæorum contra ipſum coniurationem perfecerunt: vtque beatum Dauidem præter meritum perſecutionibus agitari voce ipſius perſecutoris innotuit, ita peccatum ſuum confitentis: *Peccaui*, inquiens, *fili mi Dauid*. ita quoque nunc Ariani victi à veritate, veniam ſcriptis literis à Iulio Romano Pontifice popoſcerunt, & ad nos pro pace epiſtolas misêre. 3 Reg. 26

Epiſtola ad Marcum Papam: Domino ſancto & Apoſtolici culminis venerando Marco ſanctæ Romanæ & Apoſtolicæ ſedis atque vniuerſalis Eccleſiæ Papæ Athanaſius, & vniuerſi AEgyptiorum Epiſcopi ſalutem, &c. Optamus, vt à veſtræ ſanctæ ſedis Eccleſiæ auctoritate, quæ eſt mater & caput omnium Eccleſiarum, ea ad correptionem & recreationem fidelium Orthodoxorum percipere per præſentes legatos mereamur. Verè nouimus Apoſtolatus veſtri cor gratia ſancti Spiritus in tantum eſſe accenſum, vt omnibus oppreſsis ſuccurratis, quantò magis nobis, qui licet exigui ordinis, tamen veſtri ſumus, vobiſque obedientes cum omnibus nobis commiſsis, eſſe ſemper volumus.

Athanaſius, & vniuerſi AEgyptiorum, Thebaidorum, & Libyorum Epiſcopi epiſtola ad Felicem II. Papam: Ideò Pater beatiſsime, quia ſemper anteceſſores noſtri, & nos à veſtra Apoſtolica ſancta ſede auxilium hauſimus, & noſtri vos curam habere agnouimus, præfatam Apoſtolicam & ſummam expetimus, iuxta Canonum decreta, ſedem, vt inde auxilium capiamus, vnde prædeceſſores noſtri ordinationes, & dogmata, atque ſubleuationes ceperunt: ad eam quoque, quaſi ad matrê recurrimus, vt eius vberibus nutriamur: quoniam non poteſt mater obliuiſci infantem ſuum, ſic & vos nolite obliuiſci nos vobis commiſſos: Quoniam non leuibus nos inimici noſtri implicauerunt afflictionibus, & quotidie facere moliuntur, & apprehendere, aut ferro nos conſtringi minantur, niſi eorum conſentiamus erroribus: quod nequaquam, vobis inconſultis, agere præſumimus, Canonibus quippe iubentibus, abſque Romano nos de maioribus cauſis nihil debere decernere Pontifice. Ideoque ad propoſitum recurrentes, & ad brauium properantes, veſtræ Apoſtolicæ ſedis imploramus auxilium.

Conſtantinus Cæſar. 350.

Epiſtola ad ſolitariam vitam agentes: Epiſcopus Romanus Iulius Synodum iuſsit fieri vbicumque vellemus, vt tutò & crimina obijcerent aduerſarij, & inuicem ſibi obiecta refutarent. Id enim eorum legati cùm ſcilicet vinci animaduerterent, poſtulârunt. Athanaſius ea re cognita, priuſquam iſta fierent Romam profectus eſt, non ignarus hæretici furoris: Iulius verò presbyteros ſuos Elpidium & Philoxenem cum literis ad Euſebianos miſit, certum diem definiens, vt aut præſentes ſe ſiſterent, aut cognoſcerent ſe omnibus modis ſuſpectos haberi. Cæterùm Euſebiani, vbi ſemel audiſſent Eccleſiaſticum conſeſſum fore, vbi nec Comes affuturus eſſet, neque ſatellites pro foribus excubarent, nec ex Cæſaris præſcriptis omnia fierent, quibus rationibus, & non alijs Epiſcopos vicerant, imò qui ſine hoc præſidio ne loqui quidem auderent: ita inhorruerunt, & metu contracti ſunt, vt presbyteros detinerent vltra diem condictam, cauſificationem interim turpem fingentes, ſe ob bella Perſarum venire non poſſe. Sed ea in re nihil veri. Quid enim negotij Epiſcopis cum bello? aut quid obſtaculi illis à Perſis oriebatur, quò minus Romam, quamuis longinquam & tranſmarinam vrbem proficiſcerentur? &c. Vrſacius & Valens Romam vterò profecti ſunt, & in Eccleſia, vbi nullius niſi Dei metus, & vbi liberam quiſque ſententiam proferebat, ſponte pœnitentiam ſuam profeſsi ſunt, & ſcripto ediderunt, &c. Ne Liberio quidem Romano Epiſcopo perceperunt, nulla reuerentia ducti, vel quòd ſedes illa Apoſtolica eſſet, vel quòd Roma Metropolis eſſet Romanæ ditionis, vel quòd eos Apoſtolicos viros in ſuis literis appellaſſent: ſed omnia ſimul miſcentes, æquè omnium obliuiſcebantur, neque quicquam illis curæ, niſi ſola impietatis fuit. Nam cùm Liberium vidiſſent Orthodoxum, & oſorem quidê Arianicæ ſectæ, ſtudioſum verò in hoc, vt cunctos ab ea hæreſi retraheret, iſta ſecum impij cogitârunt: ſi Liberium in noſtram ſententiam traxerimus, omnes breui ſuperabimus.

Epiſcopi Ægypti. 350.

Epiſt. ad Felicem Secundum PP. Scimus in Nicæna magna Synodo 318. Epiſcoporum ab omnibus concorditer eſſe roboratum, non debere abſque Romani Pontificis ſententia Concilia celebrari, nec Epiſcopos damnari, licet hęc & alia quamplura neceſſaria ab hæreticis, qui nos quotidiè inſectant, & perdere nituntur, vt facilius nos capere poſsint, ſint Synodica Capitula incenſa, nobiſque ſublata, &c. Similiter & à prædictis Patribus (*Nicænis*) eſt definitum conſonanter, vt ſi quiſquam Epiſcoporum, aut Metropolitanorum comprouincialis vel iudices ſuſpectos habuerit, veſtram ſanctam Romanam interpellet ſedem, cui ab ipſo Domino poteſtas ligandi & ſoluendi ſpeciali eſt priuilegio ſuper alios conceſſa.

Concilium Sardicenſe. 353.

Cap. 4. Oſius Epiſcopus dixit: Quòd ſi aliquis Epiſcopus adiudicatus fuerit in aliqua cauſa, & putarſe

Extat tom. 1. Concil

tat ſe bonam cauſam habere, vt iterum iudicium renouetur, ſi vobis placet, ſancti Petri Apoſtoli memoriam honoremus, vt ſcribatur vel ab his, qui examinauerunt, vel etiam ab alijs Epiſcopis, qui in propinquo morantur, Romano Epiſcopo. Et ſi iudicauerit, renouandum eſſe iudicium, renouetur, & det iudices. Si autem probauerit talem cauſam, vt ea non refricentur, quæ acta ſunt: quæ decreuerit Romanus Epiſcopus, confirmata erunt. Si ergo omnibus placet, ſtatuatur. Synodus reſpondit: Placet.

Cap. 7. Oſius Epiſcopus dixit: Placuit autem, vt ſi Epiſcopus accuſatus fuerit, & iudicauerint congregati Epiſcopi regionis ipſius, & de gradu ſuo eum deiecerint, ſi appellauerit, qui deiectus eſt, & confugerit ad Epiſcopum Romanæ Eccleſiæ, & voluerit ſe audiri, ſi iuſtum putauerit, vt renouetur iudicium, vel diſcuſsionis examen, ſcribere his Epiſcopis dignetur, qui in finitima & propinqua prouincia ſunt, vt ipſi diligenter omninò requirant, & iuxta fidem veritatis definiant. Quòd ſi is, qui rogat cauſam ſuam iterum audiri, deprecatione ſua mouerit Epiſcopum Romanum, vt è latere ſuo presbyterum mittat, erit in poteſtate Epiſcopi, quid velit & quid æſtimet. Et ſi decreuerit mittendos eſſe, qui præſentes cum Epiſcopis iudicent, habentes eius auctoritatem, à quo deſtinati ſunt, erit in ſuo arbitrio. Si verò crediderit Epiſcopos ſufficere, vt negotio terminum imponant, faciet quod ſapientiſsimo conſilio ſuo iudicauerit.

Baſilius Magnus. 370.

Epiſtola 52. *ad Athanaſium:* Viſum autem eſt mihi conſentaneum, vt ſcribatur Epiſcopo Romæ, vt quæ hîc geruntur conſideret, detqúe conſilium: & quoniam difficile eſt, vt communi ac ſynodico decreto aliqui illinc mittantur, ipſe ſua auctoritate in iſta cauſa vſus viros eligat, ad ferendas quidem itineris moleſtias idoneos: verùm iuxta ad hoc quoque accommodos, vt manſuetudine ac facilitate ingenij eos, qui diſtorti & obliqui apud nos ſunt, corrigant, aptè ac diſpenſatoriè ſermonem attemperantes, omniaqúe ſecum habentes, quæ in Arimino ad neceſſariam ſolutionem geſtorum illic facta ſunt. Et hoc nemine ſciente abſque ſtrepitu tacitè per mare ad eos, qui hîc ſunt, vadant, ne qui pacis ſunt inimici aduentum ipſorum præſentiſcant.

, *Epiſtola data Sabino Diacono ad Pontificem Romanum.* Reuera dignum eſt illa excellentiſsima voce, qua te beatum prædicauit, quod pietati tuæ donatum à Domino eſt, ſcilicet, vt quod adulterinum eſt à legitimo ac puro diſcernas, ac fidem Patrum ſine ſubtractione vlla prædices.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 23. *quæ eſt oratio in laudem Heronis Alexandrini in exilium miſſi:* Nam * pro cadaueribus cruentas veſtes Eccleſiæ Romanę protulit (*Petrus Alexandrinus Epiſcopus,*) ac per tacitam accuſationem omnibus lachrymis mouit, vt calamitatis magnitudinem in oculis & aſpectu defigeret, atque auxilium nanciſceretur: quemadmodum etiam nactum eſſe ſcimus. Fit enim ferè, vt qui opibus ac potentia præcellit, ad infirmi afflictiqúe miſeriam ſubleuandam maximè inflectatur, aut ſpontaneo beneuolentiæ affectu ad eum, qui dignitate imminutus eſt, ſe adiungat.

* Pro cadaueribus.) *Petrus enim ex Arianorum manibus elapſus, ad Damaſum Romanum Pontificem fugit, vt eſt apud Socratem lib.* 4. *cap.* 22. *& Niceph. lib.* 11. *cap.* 26.

Oratione 52. *quæ eſt epiſt.* 2. *ad Cledonium:* Quod etiam in cauſa fuiſſe reor, cur ipſe quoque Damaſus Papa, cùm poſtea rectius edoctus fuiſſet, ſimulqúe in priſtinis eos expoſitionibus perſtare audiſſet, eos ab Eccleſiæ cœtu abdicârit, fideiqúe libellum cum anathematiſmo deleuerit: tum etiam quòd fraudem eam, in quam per ſimplicitatem inciderat, per moleſtè ferret.

Gratianus, Valentinianus, & Theodoſ. AAA. 380.

Edicto ad populum vrbis Conſtantinopolitanæ: Cunctos populos, quos clementiæ noſtræ regit imperium, in tali volumus religione verſari, quam D. Petrum Apoſtolum tradidiſſe Romanis religio vſque adhuc ab ipſo inſinuata declarat, quamqúe Pontificem Damaſum ſequi claret, & Petrum Alexandriæ Epiſcopum, virum Apoſtolicę ſanctitatis. *Erat Codice de ſumma Trinitate & fide Catholica, & apud Sozomenum lib.* 7. *cap.* 4.

Concilium Conſtantinopolitanum Primum. 381.

Canone 3. Conſtantinopolitanus Epiſcopus habeat priores honoris partes poſt Romanum Epiſcopum, eò quòd ſit ipſa noua Roma.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Epiſt. ad Innocentium Papam: Obſecro vt ſcribas, quòd hæc tam iniquè facta, & abſentibus nobis, & non declinantibus iudicium, non habeant robur: ſicut neque ſua natura habent: illi autem, qui iniquè egerunt, pœnæ Eccleſiaſticarum legum ſubiaceant. Nos autem inſontes, neque conuictos, neque deprehenſos, neque vllius criminis reos comprobatos Eccleſijs noſtris iubete reſtitui, vt charitate frui, ac pace cum fratribus noſtris conſueta poſſimus.

Palladius Helinopolitanus. 420.

In vita D. Chryſoſtomi: Primus omnium profectus eſt ad nos Alexandrinæ Eccleſiæ Lector cum Papæ Theophili literis, quibus indicabat Ioannem à ſe fuiſſe depoſitum. Eas literas cùm legiſſet beatiſsimus Innocentius Romanæ ſedis Antiſtes, exhorruit temeritatem, faſtumqúe Theophili, ægrè ferens, & quòd ſolus ſcripſerat, & quòd rei totius ſeriem referre omiſerat, cuius ſcilicet rei gratia, quibuſve adiunctis ſibi ſocijs illum deponere auſus fuiſſet. Inter hæc manſit admirans, nihilqúe reſcribere voluit, rei indignitate commotus. Dum Euſebius quidam Diaconus Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ, qui tunc Romæ erat, Eccleſiaſticæ vtilitatis gratia Innocentium adijt, libelliſqúe traditis adiurauit, ſuſtinerent vt modicum temporis: fore enim breui, vt ſibi totius ſcenę facies pateſceret. Poſt triduum aduenerunt Epiſcopi quatnor à Ioanne miſſi, reuerendiſsimi profectò viri, Panſophus Piſidię, Pappus Syriæ, Demetrius Galatiæ ſecundę, Eugenius Phrygiæ, tres Innocentio epiſtolas deferentes, vnam quidem Ioannis Epiſcopi, ſecundam verò Epiſcoporum quadraginta de communione Ioannis, reliquam ſcripſerat Ioannis clerus, omnes indiſciplinatum tumultum, & ſeditionem pariter ſignificantes. Erat autem epiſtola Ioannis eiuſmodi, &c. *vt ſupra in Chryſoſtomo.* Ad hęc reſcripſit beatiſsimus Papa Innocentius, communioqúe vtriuſque patris admiſſa, Theophili iudicium caſſum, atque irritum eſſe decreuit, dicens, oportere conſtari aliam irreprehenſibilem Synodum Occidentalium, & Orientalium ſacerdotum.

Synodus Epheſina. 430.

Epiſt. ad Cæleſtinum Papam: Quia verò neceſsitas exigebat, vt omnia, quæ in hac ſacra Synodo acciderunt, Sanctitati tuæ declararentur, non potuimus hiſce literis noſtris ad Sanctitatem tuam non perſcribere, ſecundùm Seruatoris noſtri omnium voluntatem, pijſsimorumqúe ac Chriſti amantium Imperatorum noſtrorum ſanctionem, ex multis variiſqúe prouincijs Epiſcopos ſupra ducentos in Epheſiorum ciuitate conueniſſe, &c. Fuerunt in conſeſſu noſtro & illi quoque, qui à Sanctitate tua miſsi fuerant, videlicet pientiſsimi Epiſcopi Arcadius & Proiectus, vnaqúe cum illis religio-

ligiosissimus presbyter Philippus, qui sua præsentia tuam nobis præsentiam exhibuerunt, Apostolicæq; sedis locum tenuerunt. Iustam proinde Sanctitas tua propter isthæc indignationem concipiat. Nam si quibuscumque volentibus potestas fiat maioribus sedibus contumeliam inferre, & in illos, in quos nihil potestatis habent, sententias, vel contumelias verius, vsque adeò iniquas & iniustas pronuntiare: maximè verò in eos, qui tanta pro pietate certamina sustinuerunt, per quos quoque pietas, accedentibus Sanctitatis tuæ precibus, plurimum splendoris accepit, in extremam confusionem res Ecclesiasticæ mox dilabentur. Vt autem omnia, quæ hic gesta sunt, cognoscas, integros actorum commentarios misimus & Synodi subscriptiones.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Epistola ad Cœlestinum Papam: Quoniam verò Deus hisce in rebus prudentiam à nobis exigit, longæq; Ecclesiarum consuetudo suadet, vt istiusmodi Sanctitati tuæ communicentur, non possum equidem id, quod apertum est, ad pietatem tuam non perscribere, &c. Quamuis hæc ita se habeant, non prius tamen Nestorij communionem confidenter deserere ausi fuimus, quàm hæc ipsa pietati tuæ indicaremus. Digneris proinde quid hic sentias declarare: quò liquidò nobis constet, communicarene nos cum Nestorio oporteat, an verò liberè eidem denuntiare, neminem cum eo communicare, qui eiusmodi erroneam doctrinam fouet ac prædicat. Porrò tuæ integritatis mens, ac super hac re sententia, non modò pijssimis Deoq; deuotissimis Macedoniæ Episcopis, sed totus quoque Orientis Antistitibus perspicuè per literas exponi debet.

Maximianus Constantinop. Episc. 430.

Epistola ad Orientales: Omnes fines terræ, quæ Dominum syncerè receperunt, & vbique terrarum Catholici veram fidem confitentes, in potestatem Romanorum Pontificum, tamquam in solem respiciunt, & ex ipsa lumen Catholicæ, & Apostolicæ fidei recipiunt. Nec immeritò, quia Petrus legitur primò perfectam fidem esse confessus. Domino reuelante, cùm dixit: *Tues Christus Filius Dei viui*, &c. Decebat tantæ dignitatis & sapientiæ virum non ab alio cœlestis mysterij arcana requirere, nisi ab eo potissimum, quem non potuit caro & sanguis instruere, sed cui Dominus ipse sua secreta dignatus est aperire: *Beatus es*, inquit, *Simon Bariona*, &c. Hunc enim de cæteris mortalibus ex toto terrarum orbe conditor orbis elegit, cui cathedram magisterij principaliter possidendam tenere perpetuo priuilegij iure concesit, vt quisquis diuinum aliquid aut profundum nosse desiderat, ad huius præceptionis oraculum, doctrinamq; recurrat: nec illi humiliter referre, quod soluendum est, erubescat, etiamsi ipse quod quæritur non ignoret.

Socrates. 440.

Eccles. Hist. lib. 2. cap. 1. Nec Iulius Romæ Episcopus in concilio adfuit, neque quemquam, qui eius locum suppleret, eò misit, cùm vtique Ecclesiasticus Canon iubeat, non oportere absque Pontificis Romani sententia decreta Ecclesijs sancire.

Cap. 11. Iulius, quoniam Ecclesia Romana priuilegium præter cæteras obtinebat, literis suis ad Episcopos Orientis liberius perscriptis, illorum partes tueri studet: in Orientem literas mittit, quò & suus cuiq; locus restitueretur, & eos, qui illos temerè abdicauerant, grauiter reprehendit.

Lib. 4. cap. 30. Per idem tempus, simulatq; Valens Imperator Antiochia decesserat, omnes, qui vbique persecutionis tempestate iactabantur, & Alexandriæ potissimum, magnoperè recreati fuerunt, propterea quòd Petrus Roma cùm literis Damasi Episcopi Romani eò reuersus erat: quæ quidem & Mosis fidem confirmabant, & Petri creationem. Populus igitur illis confisus, expellit Lucium, Petrum autem in eius locum introducit.

Lib. 5. cap. 8. Tunc etiam in Concilio Constantinopolitano decernunt Patres, Constantinopolitanum honoris prærogatiuas post Romanum Episcopum habere debere, eò quòd Constantinopolis noua esset Roma.

Sozomenus. 440.

Lib. 3. cap. 7. Athanasius fugiens Alexandria Romam aduentauit. Eodem etiam tempore Paulus Constantinopolitanus Episcopus fortè illò accessit, &c. Quorum criminationes cùm Episcopus Romanus intellexisset, & omnes fidei concilij Nicæni consentientes reperisset, in communionem recepit. At cùm propter sedis dignitatem cura omnium ad ipsum spectaret, singulis suam Ecclesiam restituit: scripsitq; ad Episcopos Orientis, eosq; incusauit, quòd inconsultò de hisce viris iudicassent, Ecclesiasq; perturbassent.

Cap. 9. Iulius ab Episcopis AEgypti certior factus, non tutum esse Athanasio in AEgypto vitam agere, eum ad se accersiuit. Ad illos autem, qui Antiochiæ in vnum conuenerant, (nam fortè fortuna id temporis eorum acceperat epistolam,) scripsit, atque adeò incusauit, quòd clam contra fidem concilij Nicæni nouas res moliti fuerant, quodq; contra leges Ecclesiæ ipsum ad concilium non vocarant. Nam legem esse ad sacerdotij dignitatem spectantem, quæ pronunciat acta illa irrita esse, quæ præter sententiam Episcopi Romani constituuntur: ea autem quæ Tyri & in Mareote aduersus Athanasium decernebantur, iniqua esse.

Libro 6. cap. 22. Quæ controuersia contendendi studio cùm indies magis magisq; creseceret, Episcopus Romanus certior factus, scripsit ad Ecclesias Orientis literas, vt vnà cum sacerdotibus & Episcopis Trinitatem & consubstantialem esse, & gloria æqualem existimarent. Quo facto singuli rebus ab Ecclesia Romana semel iudicatis acquieuerunt, hæcq; controuersia finem habere visa est.

Theodoretus. 450.

Epistola ad Leonem Papam: Si Paulus prædicator veritatis, & Spiritus sancti buccina, ad Petrum accurrit, vt ijs, qui Antiochiæ de viuendo secundùm legem Mosis disceptabant, quæstionem expeditam ac solutam ab eo ferret: multo magis nos, qui pusilli sumus, ad solium Apostolicum accurremus, vt à vobis medicinam vlceribus nostris feramus. Siquidem vobis conuenit in omnibus rebus primas tenere. Vestra enim sedes multis prærogatiuis ornata est. Nam cæteras ciuitates vel amplitudo, vel pulchritudo, vel ciuium frequentia decorat: aliquæ verò, quæ his carent, ex quibusdam gratijs spiritualibus splendorem ac dignitatem habent: vestræ verò ciuitati vberrimam copiam bonorum ipse dator largitus est. Est enim ipsa omnium amplissima, splendidissima, & orbi præsidet. Præterea ipsa principatum Imperatorium profudit, ac nomen suum, id est, Romanum, cum ijs, qui in ditione eius sunt, communicauit. Fides verò præcipuè eam ornat: Testis est Paulus, qui clarissima voce ait: *Fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo*, &c. Ego verò suffragium sedis Apostolicæ expecto, & supplex oro atque obsecro Sanctitatem vestram, vt eam e, tribunal vestrum iustum ac rectum appellantem, defendat ac protegat, iubeatq;, vt ad vos accurram, & doctrinam meam vestigijs Apostolicis insistentem ostendam, &c. Vestram sententiam expecto: quòd si sententiæ eo- Rom. 1.

Apostoli Petri, & istius augustæ ciuitatis vnam esse definio, &c. Tuis verbis euidenter vtens per præsentia scripta hæc dico: Quia prima salus est rectæ fidei regulam custodire, & à Patrum traditione nullatenus deuiare: quia non potest Domini nostri prætermitti sententia, dicentis: *Tues Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Matt. 16. Hæc, quæ dicta sunt, rerum probantur effectibus: quia in sede Apostolica inuiolabilis semper Catholica custoditur religio.

Archimandritæ & monachi secundæ Syriæ. 514.

Extat inter epistolas Hormisdæ.

Epistola ad Hormisdam: Sanctissimo & beatissimo vniuersi orbis terræ Patriarchæ Hormisdæ, continenti sedem principis Apostolorum Petri, &c. Deprecamur ergo beatissime, supplicantes & rogantes, vt exurgatis cum feruore & zelo, & condoleatis iustè pro corpore laniato: nam caput estis omnium: & vindicetis fidem contemptam, Canones conculcatos, Patres blasphematos, & talem Synodum anathemate impetitam. Vobis à Deo data est potestas & auctoritas ligare & soluere.

Theodorus Lector. 520.

Lib. 1. cap. Martianus & Pulcheria Leoni Papæ Romano scripserunt, eiq; cunctam auctoritatem tribuerunt. Constituta autem sunt ea de re mandata, scripsitq; Imperator singulorum locorum Episcopis: Leo verò Episcopus Nicænæ Synodo, quæ futura sperabatur, præclaram epistolam scripsit, quæ etiam in actis Chalcedonensis Synodi habetur, & ab illius historico scriptore inserta est.

Lib. 2. Imperator Anastasius Macedonium Patriarcham Constantinop. vehementer vrsit, vt Synodum Chalcedonensem damnaret anathemathe: ille verò fine vniuersali Synodo, cui magnę Romæ Episcopus præsideret, nihil se facturum dixit.

Martianus Monachus, & ceteri Archimandritæ Orientales. 534.

Extat in Synodo 2. Constant. act. 1.

Supplicatione ad Iustinianum Imp. Quia Catholicæ Ecclesiæ omnes alumni, & de Anthimi iniquitate, & violenta promotione aliorum iniquorum virorum, qui Deo & nobis molesti esse non cessauerunt, vos pijssimi valentes ipsos extra ponere, tamen canonicum iudicium à Romano Pontifice in ipsum Anthimum, & in prædictos hæreticos benefaciendo audire voluistis, illo persuasi, qui dicit: *Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi.* Deut. 32. Et Apostolo dicente: *Obedite ducibus vestris, & subditi estote.* Heb. 13. Misit itaq; Deus huic ciuitati Agapetum, qui verè ἀγαπητός, id est, dilectus à Deo & hominibus, Pontificem antiquæ Romæ in depositione Anthimi, & prædictorum hæreticorum, tamquam olim Petrum magnum Apostolum Romanis in depositione Simonis Cretensis. Iste ergo venerabilis vir sciens per libellos plurimorum nostrorum ea, quæ iniquè contra Ecclesiam præsumpta fuêre, eo ipso visu semel accipiendo, neque ad visum susc ipere voluit Anthimum furentẽ aduersus Canones, sed nunc iustè eiecit de sacerdotali sede ciuitatis suæ, & coopitulante, & coadunato Catholicæ fidei, & diuinis Canonibus vestro imperio præfecit ipsi Ecclesiæ sanctissimum Mennam, rectæ fidei, & vitæ pudicæ, ac honestæ conuersationis.

Epistola ad Agapetum: Domino nostro sanctissimo ac beatissimo Archiepiscopo antiquæ Romæ, & œcumenico Patriarchæ Agapato Martianus, &c. Hæc quidem duntaxat portamus, licet incredibilia, & à diris doloribus incuruati, spem habentes ad clementissimum Deum, qui in tempore opportuno vestrum aduentum nobis ostendit, quod sicut Petrum magnum Apostolorum principem his qui Romæ erant in depositionem Simonis misit, sic & vos misit in depositione & expulsione Seueri, Petri, & Zoaræ, & eorum qui similia ijs sapiunt, dabit vobis potestatem, coopitulante vobis pijssimo, & à Deo custodito Imperatore nostro istos expellere de omni Ecclesia, tanquam insidiatores, & violatores non solùm sanctissimarum Ecclesiarum, sed & policiæ ipsius, &c.

Mennas Pat. Constantinopolitanus. 540.

De quatuor conciliis Œcumenicis: In quibus iuxta tempora sua prædecessores Sanctitatis vestræ beatissimi Papæ senioris Romæ ipsis Synodis præsederunt.

Procopius Cæsareensis. 540.

Libro 1. de bello Gothorum cap. 2. Hæc Theodoto animo volutante, ex Bizantio ad Romanum Antistitem legati venerunt, Christianorum altercationis sedendæ causa, sententium varia inter se, & disceptantium, &c. Christianæ fidei disciplinam, si alij vnquam, Romani præcipuè sunt venerati.

Iustinianus Imp. 540.

C. de summa Trinitate & fide Catholica, epistola ad Ioannem Papam: Reddentes honorem Apostolicæ sedi, & vestræ Sanctitati, (quod semper nobis in voto fuit, & est,) & vt decet Patrem honorantes vestram beatitudinem, omnia, quæ ad Ecclesiarum statum pertinent, festinauimus ad notitiam vestræ deferre Sanctitatis.

Eutychius Pat. Constantinopolitanus. 545.

Epistola ad Vigilium PP. Scientes quantorum bonorum causa est pax Dei, ideo festinantes, vnitatem conseruare, ad Apostolicam sedem vestræ Beatitudinis manifestum facimus, quòd seruamus fidem à Christo Apostolis traditam, & ab illis in toto mundo prędicatam, & à sanctis Patribus, maximè in sanctis quatuor Synodis, explicatam: susc ipimus & epistolas Præsulum Romanæ sedis Apostolicæ. Et ideo petimus, præsidente nobis vestra beatitudine, sub tranquillitate & sacerdotali mansuetudine propositis sanctis Euangelijs communi tractatu eadem capitula in medio proponenda quęri & conferri, & finem quæstioni imponi Deo placitum, & conuenientem his, quæ à sanctis quatuor concilijs definita sunt.

Synodus Mopsuestana. 545.

Epistola ad Vigilium Papam: Decebat, cùm primam sacerdotis dignitatem sortiti estis, ea, quæ ad sanctarum Ecclesiarum statum respiciunt, manifesta vestræ diutiùs honorate Beatitudini fieri.

Eustachius. 600.

In vita S. Eutychij: Cùm multa diuersis locis atque temporibus sancta concilia sunt celebrata, ex quo religio Christiana Constituta est, nemo vnquam, nisi magni huius atque diuini viri tempore, quatuor simul Patriarchas conueniisse meminit. Quatuor autem Patriarchæ sunt hi: Vigilius veteris Romæ, Eutychius hic nouæ Romæ, Apollinarius magnæ Alexandriæ, Domnus Antiochiæ: qui tamquam vnum in corpus ex quatuor elementis conflati, vnanimes manus inter se coniunxerunt.

Maximus Monachus. 630.

Disputatione cum Theodosio Cæsareensi Episcopo: Non audeo hac de re à vobis capere ascensionem, cùm sim simplex monachus: sed quoniam pupugit vos Deus, vt exciperetis sanctorum Patrum voces, vt Canon docet, Romam hac de re scribite, vel Imperator, vel Patriarcha, vel Synodus, quæ ibi est, &c. Neque vitabit Imperator vel Patriarcha imitari Dei humilitatem, inter seseq; concor-

liter constituere, synodali petitione ad Romanum Pontificem transmissa: & omninò si reperiatur ratio Ecclesiastica, quæ id concedat, ob rectam fidei confessionem, conuenite super hoc inter vos.

Anastasius discipulus S. Maximi.
630.

Apud Gennadium Scholarium de primatu Papæ cap. 8. Cùm fides concordissimè ab omnibus exagitatur, nisi speciali gratia opem tulerit, qui semper succurrit, sentine religionis apud veterem Romam nobis relicto, ad confirmandam promissionem mentiri nescimus, quæ facta est principi Apostolorum, &c.

Sophronius Hierosolymitanus. 630.

Epistola ad Stephanum Episcopum: De finibus terræ vsque ad terminos eius ambula, donec ad Apostolicam sedem, vbi orthodoxum dogmatum fundamenta existunt, peruenias.

Stephanus Dorensis. 650.

Libello ad Martinum Papam: Annuntiamus hæc omnia omnium præpositæ sedi: dico autem summæ vestræ & principali, ad medicinale consilium emersi vulneris: quippe quoniam hoc potestatiuè olim & ab antiquitus facere per Apostolicam siue Canonicam consueuit auctoritatem, dum aperta lucrubratione, non solùm claues regni cœlorum sunt ei creditæ, atque ipse tantummodò ad aperiendum eas fidelibus quidem dignè, minimè autem Euangelio gratiæ credentibus iustè claudere magnus secundùm veritatem, & princeps Apostolorum meruit Petrus: sed etiam & pascere primus iussus est oues totius Catholicæ Ecclesiæ, cùm Dominus dicit: *Petre amas me? Pasce oues meas.* Et iterum ipse præcipuè ac specialiter firmam præ omnibus habens in Dominum Deum nostrum fidem, conuertere aliquando, & confirmare exagitatos consortes suos & spirituales meruit fratres, vtpote dispensatiuè super omnes ab ipso, qui propter nos incarnatus est Deus, potestatem accipiens, & sacerdotalem auctoritatem, quod sciens Patriarcha Sophronius me ad hanc Apostolicam magnamque direxit sedem.

Ioan. 21.

Luc. 22.

Sergius Cyprius. 650.

Epistola ad Theodorum Papam: Sanctissimo & beatissimo, à Deo honorabili Domino meo, Patri Patrum, Archiepiscopo & vniuersali Papæ Domino Theodoro Sergius humilis in Domino salutem. Firmamentum à Deo fixum, firmum, & immobile, atque tituli formam lucidissimam fidei vestram Apostolicam sedem constituit, ô sacer Vertex, Christus Deus noster. *Tues* enim, sicut diuinum veraciter pronuntiat Verbum, *Petrus*, & super fundamentum tuum Ecclesiæ columnæ confirmatæ sunt: tibi claues regni cœlorum commisit, atque ligare & soluere potestatiuè quæ in terra, & quæ in cœlis sunt promulgauit: tu prophanarum hæresèon depositor existis, vt princeps & doctor orthodoxæ & immaculatæ fidei. Igitur non despicias Patrum tuorum Pater fidem æstuantem, & ab aliquibus hæreticis ventis violentatam, nec non periclitantem: resolue nebulam insipientium lumine tuæ sapientiæ diuinæ, ô Sanctissime, &c.

Synodus Sexta Constantinopolitana. 680.

Actione 17. Subscriptiones: Theodorus humilis presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ, locum gerens Agathonis ter beatissimi vniuersalis Papæ Vrbis Romæ subscripsi. Georgius misericordia Dei Episcopus Constantinopoleos nouæ Romæ definiens subscripsi.

Actione 18. Proinde inspiratione S. Spiritus conspirantes, & ad inuicem omnes consonantes atque consentientes, & Agathonis sanctissimi Patris nostri & summi Papæ dogmaticis literis ad vestram fortitudinem missis, consentientes, vnum de sancta Trinitate Dominum nostrum Iesum Christum etiam incarnatum, prædicamus in duabus perfectis naturis indiuisè, &c. Summus autem nobiscum concertabat Apostolorum princeps: illius enim imitatorem, & sedis successorem habuimus fautorem, & diuini sacramenti mysterium illustrantem per literas: confessionem tibi à Deo inscriptam illa Romana antiqua ciuitas obtulit, & dogmatum diem à vespertinis partibus extulit: charta & atramentum videbatur, & per Agathonem Petrus loquebatur.

Constantinus Imp. 680.

Epistola ad Synodum Apostolica sedis antiquæ Romæ: Idcirco & omnes consonanter mente & lingua cõcredimus, & similiter confessi sumus, & tamquam ipsius diuini Petri vocem Agathonis relationem suspexerimus.

Ioannes Patr. Constantinop. 710.

Epistola ad Constantinum PP. Cum his vestrum Apostolicum prætidendi munus possumus comparare, & qui nos caput sacerdotij secundùm Christum reputamus, meritò damus operam, vt à vobis corpori Ecclesiæ nostræ alleuationem ostensionis, quam ex pestifera animarum tyrannide accepit, feramus. Sanè quidem vos, vt capitis proprium est, non despicietis nos, qui præter voluntatem nostram in morbum incidimus, nec à vestra coniunctione alienabitis! quin potius tristitia de nostris vulneribus affecti (*Si quid enim vnum membrum patitur, cætera compatiuntur*, vt Apostolus ait) recuperata valetudine, ac restituta sanitate, meritissimè congaudebitis.

Tarasius Patr. Constantinop. 790.

In Synodo Nicæna secunda actione 2. Adrianus veteris Romæ Primas, testatorum principum successor clarè & verè cum ad Imperatores nostros, tum ad nostram mediocritatem scripsisse mihi videtur, constabilitatis, & rectam esse declarauit Catholicæ Ecclesiæ antiquam traditionem.

Epistola ad Adrianum PP. Itaque prærogatiua quadam literas Sanctitatis tuæ primo loco legi iussimus, & eramus quidem tunc omnes veluti in regio conuiuio epulis spiritus intenti, quod & tali conuiuio animi nostri recrearentur. Post illas literas legimus quoque eas, quæ ex Orientalibus diœcesibus nobis missæ fuerant.

Concilium secundum Nicænum. 790.

Actione 2. Ecclesia Romana est caput omnium Ecclesiarum.

Actione 6. Execrabilis est, & profana, & adulterina (*Sentima Synodus Constantinopolitana.*) Non enim habuit cooperarium, vt hæc, quæ nunc celebratur, Romanum Pontificem: neque illius sacerdotes, neque per vicarios, neque per prouinciales literas, quemadmodum fieri in Synodis debet, &c.

Actione 7. Legati Romani Pontificis primi subscribunt: Petrus miseratione diuina protopresbyter sanctissimæ Ecclesiæ Romanæ beati Petri, & locum tenens Adriani Papæ veteris Romæ definiens subscripsi.

Petrus indignus Presbyter & præses S. Patris nostri Sabæ, & vices agens Adriani Papæ veteris Romæ definiens subscripsi.

Tarasius miseratione diuina Episcopus Constantinopolitanus nouæ Romanæ definiendo subscripsi, &c.

Nicephorus Patr. Constantinopolitanus. 815.

Epistola ad Leonem Tertium P. Si qua autem à nobis

sunt

sunt prætermissa, ea amico paternoque affectu per vosmetipsos explete, quò nimirum vestra abundantia nostram suppleat inopiam. Quodcunque inquam, vel in verbis, vel in rebus nobis deest, id venerabili sacerdoteque digna auctoritate vitæ nostræ adjicite, & superædificate. Vestra diuina virtute nos veluti infirmiores fulcite, pedesque nostros ad currendam Euangelij semitam perficite, neque vlla omninò, quæ salutaria, aut vtilia videbuntur, suggerere prætermittite, &c. Quod iusto serius per ea, quæ hactenus exposuimus, occurrerimus, id nemo miretur, neque nostram ob id existimationem in accusationem adducat: quin potius Deo dilecta vestra fraternitas certò sibi persuasum habeat, sacerdotalem consuetudinem nequaquam hîc exoleuisse, aut per contemptum, vel per ignauiam quippiam eorum, quæ Ecclesiasticis viris conueniunt, neglectui habuisse: verùm duram implacabilemque præpotentis potestatis sententiam, quò minus decretis vteremur, obstitisse. Ignoscat proinde beata vestra anima, si quam noxam cunctatione mea promerui, cogiteteque haudquaquam facile esse potentibus propria voluntate elatis, & quodcunque animo libitum fuerit adimplerere satagentibus, sese opponere.

Theodorus Studites. 820.

Epistola ad Paschalem PP. Audi Apostolicum caput, pastor ouium Christi à Deo electe, clauiger regni cælorum, petra fidei, super quam ædificata est Ecclesia Catholica, &c. Huc ades, ab Occidente *exurge, & ne repellas in finem.* Tibi namque dixit Christus Deus noster: *Tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.*

Epistola ad Michaëlem Imper. Cùm nos in vnum conuenissemus venerabilis imperij vestri iussu minimi Episcopi & præpositi, &c. nos diluimus omnes dubitationes vestras: si verò aliquid dubitare vel non credere videtur vestra diuina magnificentia, eius rei explicatio à Pontifice piè est postulanda: magna & à Deo firmata manus vestra, vt publicæ cupida vtilitatis, iubeat à veteri Roma capere declarationem, vt à principio à Patribus nostris est traditum. Ea, ô Christi imitator Imperator, inter omnes Ecclesias Dei summum & supremum obtinet locum: cuius Petrus tenuit primam sedem: ad quem dicit Dominus: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.*

Epistola ad Naucratium: Testor nunc coram Deo & hominibus, diuisi sunt à corpore Christi, & à suprema sede, apud quam Christus deposuit claues fidei, aduersus quam portæ inferi à seculo non præualuerunt, nec præualebunt vsque ad consummationem eius, hæreticorum videlicet effrænata ora, secundùm promissionem veracis Domini.

Methodius Patriarcha Constantinopolitanus. 840.

In Martyrio Dionysij Areopagitæ: Dionysius ingressus Romam inuenit sanctum Clementem, Apostolicæ habentem Cathedræ potestatem, cum consequente honore, &c.

Photius Patriarcha Constantinopolitanus. 860.

Epistola ad Nicolaum Papam: Qui locum Sanctitatis vestræ tenebant sermonem nobiscum habuerunt de ijs, qui ordinationes à seipsis iam pridem accipiunt, oportere eos reuertere, & ad matricem recurrere. Verùm si penes nos esset in hac re potestas voluntatis, & non esset factus huius operis particeps Imperator, licet excusatione vti necesse esset, ostenderemus tamen præstare facere, quod petitur, quàm excusare. Sed quia Ecclesiastica, & præsertim iura de territorij simul cum ciuili dominatu, & gubernatione mutari solent, sapiens æquitas Sanctitatis vestræ amplectens voluntatem meam, ad consentiendum & tribuendum quod petit propensam, quòd non accipiat ordinationes, potestatis ciuilis crimen esse reputet, non meum. Ego enim quæ præteritis temporibus iustè, & amicè, & pacificè sub aliorum potestate erant, non habeo in animo reuocare: quin potius si quis posset, & vellet procurare, quæ à principio ad hanc sedem pertinent, promptè cederem ei, qui magis posset plura retinere, pluribusque implicari. Siquidem, qui mihi aliquid ex ijs, quæ non habebam, addidisset, maius ille quidem onus imposuisset: qui verò aliquid ex ijs, quæ habebam prius, vt cum charitate accipiat, operam dat, magis mihi danti gratiam & beneficium tribuit, quàm sibi accipienti lucrum acquirit: onus enim præfecturæ mihi leuius efficit. Si igitur, qui mea accipit amicè & benevolè, hunc fateor bene de me mereri: ei qui ea, quæ ad se pertinent, quærit, quis non libens dabit, si nullus impediat? Tanto præsertim Patri, & qui per tales, tam Deo charos & studiosos viros petit.

Ignatius Constantinopolitanus. 860.

Epistola ad Nicolaum Papam, actione 3. octauæ Synodi: Eorum vulnerum atque liuorum, qui in membris humanis consistunt, multos medicos protulit ars. Hanc quidem passionem alio accipiente, & alteram altero, & per experientiam amputante, & medente: eorum verò, quæ in membris sunt Christi & Dei Saluatoris, omnium nostrum capitis, & sponsæ Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ, vnum & singularem præcellentem, atque catholicissimum medicum, ipse princeps summus, & fortissimus Sermo, & ordinator, & curator, & solus ex toto magister Deus omnium produxit: videlicet tuam fraternam Sanctitatem, & paternam almitatem, propter quæ dixit Petro magno & summo Apostolorum: *Tu es Petrus, & super hanc petram,* &c. Tales enim beatas voces non secundùm quandam vtique sortem Apostolorum principi solùm circumscripsit, & definiuit: sed per eum ad omnes, qui post illum, secundùm ipsum efficiendi erant summi pastores, & diuinissimi sacrique Pontifices senioris Romæ transmisit. Et ideò ab olim, & à prisco tempore in exortis hæresibus & præuaricationibus eradicatores & interemptores malorum zizaniorum, & tabefactorum, & penitus insatiabiliter ægrotantium membrorum, multi multoties facti sunt eorum, qui Sanctitatem & summam paternitatem tuam illic præcesserunt, successores videlicet principis Apostolorum, & illius zelum in fide, quæ secundùm Christum est, imitantes, & nunc nostris temporibus Beatitudo tua dignè tractauit datam sibi à Christo potestatem, &c. Matt. 16

Constantinopolitana octaua generalis Synodus. 867.

Canone 21. Definimus neminem prorsus mundi potentium quemquam eorum, qui Patriarchalibus sedibus præsunt, inhonorare, aut mouere à proprio throno tentare: sed omni reuerentia & honore dignos iudicare. Præcipuè quidem sanctissimum Papam senioris Romæ: deinceps etiam Constantinopoleos Patriarcham: deinde verò Alexandriæ, & Antiochiæ, atque Hierosolymorum. Sed nec alium quemquam conscriptiones contra sanctissimum Papam senioris Romæ, ac verba complicare, vel componere liceat, sub occasione quasi diffamator quorundam criminum.

Quod & nuper Photius fecit, & multò ante Dioscorus. Quisquis autem tale facinus contra sedem Petri principis Apostolorum ausus fuerit attentare, æqualem & eandem, quam ille, condemnationem recipiat.

Præsederunt in hac Synodo Donatus ac Stephanus Episcopi Adriani Pontificis Romani, & subscripserunt hac forma: Ego Donatus Episcopus Ostiensis Ecclesiæ, locum tenens Domini mei Adriani Pontificis & vniuersalis Papæ, omnia quæ superius leguntur, huic sanctæ & vniuersali Synodo præsidens, ad voluntatem eximij Præsulis promulgaui, & manu propria subscripsi. *Quæ forma subscribendi & eius duo collega vsi sunt.*

Post illos Ignatius Constantinopolitanus Patriarcha subscripsit hac forma: Ignatius Episcopus Constantinopolitanus sanctam hanc & vniuersalem Synodum suscipiens, & omnibus, quæ ab ea iudicata & scripta sunt, concordans, & definiens subscripsi.

Leo Imp. cognomento Sapiens. 886.

In quodam Sermone: Vnde manens vsque in hodiernum diem Petrus sequens Christum in successore suo.

Simeon Metaphrastes. 950.

Vita Gregorij Agrigentini Episcopi cap. 27. Theodoro Episcopo Agrigenti vita functo, alij alium in sede collocare studebant, cumque vnusquisque vellet designatum à se auctoritate Pontificis firmari, ratumque fieri vellet, Romam ire perrexerunt, rem (vt moris est) Pontificis Maximi arbitrio permissuri. Pontifex verò ex diuina reuelatione Gregorium, qui fuerat à nullo nominatus, Agrigentinis præfecit, eundemque apud eos falsi criminis accusatum absoluit.

Vita Pauli Constantinopolitani Patriarchæ cap. 4. Sanctus Iulius Papa cùm intellexisset, esse calumniam, quæ facta fuerat aduersus Pontifices, eos literis munitos mittit ad Orientem, suam vnicuique reddens sedem, & eos simul reprehendens, qui ipsos deposuerant. Atque suas quidem Ecclesias ij rursum accipiunt, & mittunt literas ad eos, ad quos scriptæ fuerant. Cùm Eusebius itaque interijsset, Paulus in sedem suam restituitur.

Vita sancti Stephani Iunioris cap. 30. Quonam pacto, qui sancta proscripsistis, sanctum concilium coëgistis? O singularem absurditatem. Iam qui OEcumenicum concilium istud vocari queat, quod nec Romanus Antistes (citra cuius auctoritatem nullo modo fieri potest, vt res Ecclesiasticæ ad normam dirigantur) gratum habuit, nec Alexandrinus comprobauit, nec Antiochenus, nec denique Hierosolymitanus? Vbi nam eorum libelli sunt? aut quinam per diuersa loca missi sunt, in quibus falsum vestrum concilium confirmaretur, vt hac ratione OEcumenicum censeri possit?

Ioannes Zonaras. 1100.

In Constantino: Multis igitur alijs ornamentis vrbem decorauit Magnus Constantinus, & cùm prius Episcopatus esset Byzantium Heracleæ Thraciæ, quippe à Seuero subiectum Perinthijs, postquam ab eo captum esset, quemadmodum in historia Seueri scriptum est, ad Patriarchatus honorem eam extulit, seruato vetustæ Romæ primatu: tum propter antiquitatem, tum ob eam causam, quòd illinc imperium huc esset translatum.

Prælati Gracia. 1270.

Epistola ad Gregorium Decimum: Sanctissimo, reuerendissimo, & beatissimo Papæ antiquæ Romæ, Gregorio magno Pontifici excellentissimæ Apostolicæ sedis, & venerabilissimo Domino & Patri nostræ humanitatis. Nos qui Ecclesiasticam compleuimus ordinationem, vestræ Romanæ Sanctissimæ Ecclesiæ salutem & spiritualis subiectionis affectionem vbique &c. Scitote quòd nos volumus, quòd pontificalis sedis tota plenitudo cum toto venerabili clero, & omnibus officiarijs, Sacerdoribus, Diaconis, & Lectoribus sanctissimæ Ecclesiæ Dei conuenit in vnum, vt attribuat prompte vestræ Sanctitati, & Apostolicæ sedi, quod ad honorem pertinet, nec alium primum & summum Pontificem nominaturi.

Georgius Pachymerius. 1290.

Libro 5. Historiarum hæc recenset capita pacis Græcorum & Latinorum: Principatus sit Romanæ sedis: ad eam appellare liceat Græcis: & memoria Romani Pontificis, vnà cum Patriarchis celebretur.

Nicephorus Callistus. 1300.

Lib. 6. cap. 29. Cùm Paulus contra niteretur, Ecclesiæque Samosatenæ administrationem retinere conaretur, & in Synodi decreto acquiescere nollet, audacia eius ad Aurelianum Imper. est delata. Is sanctissimè ea de re constituit, eis scilicet Episcopatum mandari iubens, quos Italici & Romani Episcopi literis suis comprobassent. Etiam si enim dæmonum cultui deditus esset, tum tamen quod iustum esset iudicauit.

Lib. 9. cap. 8. Athanasius Romæ agebat, venit eò Constantinopolitanus quoque Paulus, & Marcellus Ancyranus, Lucius quoque Adrianopolitanus Romam confugit. Horum caussa Iulius Antistes Romanus cognita, pro amplitudine Sedis suæ, ex veteri priuilegio & prærogatiua persuasum habens, omnium vbique Episcoporum curam & iudicium ad se pertinere, datis cuique liberrimè scriptis literis, suas eis Ecclesias reddidit, eosque in Orientem remisit, eos, qui temerè illos exauctorassent, perstringens.

Lib. 17. cap. 9. Ioannes Papa ad parem inuitatus sessionem, vt scilicet Constantinopolitano Antistiti assideret, non prius Apostolicæ sedis prærogatiuam deserere sustinuit, quàm supra Epiphanium Episcopum Constantinopolitanum in throno collocaretur.

Nicephorus Gregoras. 1330.

Lib. 5. Histor. cap. 1. Proinde difficultatibus circumuentus Imper. (*Michael Palæologus*) ac pene ad desperationem compulsus, legatos ad Papam mittit, de ineunda veteris ac nouæ Romæ Ecclesiarum concordia, modò Caroli expeditionem auerteret. Ea legatio à Pontifice benignè audita est: ea se facilè, quæ Imperator petiuisset, confecturum esse pollicito, statimque suos legatos illis adiungit, qui concordiam conciliarent, atque amplecterentur: cuius hæc tria fuerunt capita: primò vt in sacrorum voluminum hymnodijs Papæ cum quatuor Patriarchis mentio fieret: alterum vt liceret cuiuis Romam veterem, quæ curia maior, & perfectior esset, appellare: tertium vt illi principatus in omnibus deferretur.

Ioseph Patriarcha Constantinopolitanus. 1439.

In Concilio Florentino sessione vltima: Quoniam ad extremum vitæ meæ perueni, idcirco pro meo munere dilectis filijs benignitate Dei meam sententiam his literis palam facio. Nam quæ Domini Iesu Christi Catholica & Apostolica Ecclesia Romæ veteris sentiat accelebret, omnia me quoque sentire, credereque profiteor, ac ipsis plurimum acquiesco. Beatissimum autem patrum Patrem, ac summum Pontificem, Romæque veteris Papam, Domini nostri Iesu Christi Vicarium esse concedere non inficior.

Armeniorum Oratores. 1439.

In Concilio Florentino in decreto Eugenij Quarti: Armeniorum Oratores nomine ſuo, & ſui Patriarchæ, & omnium Armeniorum hoc ſaluberrimum ſynodale decretum, cum omnibus ſuis capitulis, declarationibus, definitionibus, traditionibus, præceptis & ſtatutis, omnemque doctrinam in ipſa deſcriptam, nec non quicquid tenet, ac docet ſancta ſedes Apoſtolica, & Romana Eccleſia, cum omni deuotione & obedientia acceptant, ſuſcipiunt, & amplectuntur. Illos quoque Doctores & ſanctos Patres, quos Eccleſia Romana approbat, ipſi reuerenter ſuſcipiunt: quaſcunque verò perſonas, & quicquid ipſa Romana Eccleſia damnat & reprobat, ipſi pro reprobatis & damnatis habent: profitentes tamquam veræ obedientiæ filij, nomine quo ſupra, ipſius ſedis Apoſtolicæ ordinationibus, & iuſſionibus fideliter obtemperare.

Eſaias Archiepiſcopus Hieroſolymitanus. 1434.

Epiſtola ad Eugenium Quartum: Sanctiſsimo & beatiſsimo Domino noſtro Eugenio Papæ, Beatitudinis veſtræ filius Eſaias Epiſcopus Hieroſolymitanus: Beatiſsime in Chriſto Pater, & ſanctiſsime Domine, poſt debitam deuotam ac humilem recommendationem, ad deuota pedum oſcula beatorum, &c.

Ioannes Patriarcha Alexandrinus. 1440.

Iacobus Nauarchus in epiſtola Aſiatica: Cùm Eugenius ad Orientis & AEthiopum Patriarchas ſcripſiſſet, illi in ſuis epiſtolis de Latina Eccleſia, & Pontificis auctoritate honorificè, Catholicè, & diſertè ſcripſerunt. Ioannes Alexandrinus Patriarcha Pontificem Romanum ſacerdotij perfectionem, & omnium Eccleſiarum Apoſtolicum paſtorem vocat, ſacerdotum principem, peregrinantium, qui cæteris viam oſtendat, ducem, & languentium medicum: ipſius verò vicarius Hieroſolymitanus Andreas Abbas Syrus, caput & vniuerſalis Eccleſiæ Doctorem eum appellat.

Nicodemus Abbas Æthiops. 1441.

Epiſtola ad Eugenium miſſa: Palam eſt (*inquit*) eos, qui à Romana Eccleſia defecêre, corruiſſe: & dum quiſque ſuam fidem veriorem prædicat, relicta Apoſtolorum ſententia, in vias ſui ſenſus abijſſe omnes: AEthiopicam tamen integram & liberam perduraſſe, quia nequaquam perfidia, & voluntaria defectione (vt aliæ Eccleſiæ) peccaſſet, ac propterea in ſeruitutem & exterminium non incidiſſe, ſed locorum diſtantia & itinerum periculis ſeiunctam fuiſſe, nec non Pontificum negligentia accidiſſe, vt nulla viſitationis memoria aut literarum ratio à quingentis annis apud eos extaret. Nihilominus AEthiopes tanta veneratione ſedem Romanam colere, vt pedes eorum oſculentur, qui Roma veniunt in AEthiopiam, veſtiumque eorum partes rapere, & reliquiarum loco ſeruare. Nec mirum. Si enim Regina Saba abijt Hieroſolymam, vt audiret ſapientiam Salomonis: plus quàm Salomon (*inquit*) ſummus Pontifex eſt. Regem item AEthiopum tanti facere Romanum nomen, & Latinorum fidem, vt nihil æquè in votis habeat, atque vt cum Romanis iungantur AEthiopes, & ſe Pontificis ſubdat pedibus, auidiſsimeque amplexurum eſſe, quæ de concordia ineunda ſtatuentur in Synodo: Pontificem autem omnium Eccleſiarum caput fatetur, ſuoque ſplendore orbem illuſtrare, cui omnes Patriarchæ, Epiſcopi, Imperatores, & Reges inclinantur. Nec ſe legatos diſputandi gratia mittere, ſed vt ſummi Pontificis ſententiam de fidei rebus ſequantur. Quis enim Soli lumen inferat? Ingens eſt (*inquit*) & vetuſta Latinorum ſcientia, & orbi nota, nec oportet diſcipulum eſſe ſupra magiſtrum.

Gennadius Scholarius. 1450.

De primatu Papæ cap. 9. Quomodo Athanaſius ad Iulium, Chryſoſtomus ad Innocentium, Ignatius Tertius ad Nicolaum, Theodoretus ad Leonem, Maximus ad Martinum, & cæteri Orientis ſacerdotes electi, ac ſuis ſedibus pulſi, vel ipſi venientes confugerunt, vel literas dantes ſignificauerunt, vnde literis acceptis ſuas ſedes receperunt, niſi ij Summum Pontificem ac Petri ſucceſſorem agnouiſſent, vt qui poterat ijs eſſe præſidio? Quomodo Reges ac principes inſpectis Papæ literis tacuiſſent, ac illis permiſiſſent ſuas recipere ſedes, ſi Petri tantùm poteſtas fuiſſet, ac non eius ſucceſſorum?

Cap. 16. Pontifex Romanus eſt Petri ſucceſſor, & Vicarius Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, iſque ſolus obtinet omnem poteſtatem ligandi, atque ſoluendi, vel arguendi, benedicendi, maledicendi, corrigendi, & medendi: ſolus habet facultatem de fide & ſacerdotio exquirendi.

Georgius Trapezuntius. 1460.

Epiſtola ad Cretenſes: Eſt vna Eccleſia Catholica, vnius Eccleſiæ Romanæ coniunctione, quæ ipſa cum Pontifice vno vnitur: ita fit vt omnes Eccleſiæ Catholicæ cum Romana vniantur, & Romana cum Pontifice, ac proinde omnes cum Pontifice.

Opuſculo de dicto Chriſti: Sic eum volo manere, &c. *ad Nicolaum Quintum Pap.* Ad Sanctitatem tuam & quæ nunc hac in re perfacili quæſtione, auxilio eius, cuius tu in terris Vicarius es, & poſtea quæ dictabimus, meritò mittenda putauimus: ne, dum volumus & nobis & alijs prodeſſe, in laqueum dilabamur. Id enim & fuit, & eſt, ac diuina præſente gratia erit ſemper mihi inſitum & propoſitum, mortem optare potius, & exitum huius vitæ, quàm aliquid non dico ſcribere, aut dicere, ſed ne cogitare quidem, quod Apoſtolicæ doctrinæ, ac Eccleſiæ Dei, cuius tu Princeps es, repugnare videatur, &c. Cõmendatio militantis Eccleſiæ Petro tunc (quando ter interrogatus an Chriſtum amaret) facta, ſucceſſoribus etiam ſuis facta cognoſcitur. Oportet enim ſicut oues agniquę (veteres videlicet in fide atque nouelli) ad diem vſque aduentus in gloria Domini per ſucceſsionem duraturi ſint, eodem vtique modo illum permanere, cui commendatio facta eſt.

Leonardus Chienſis Mithylinæus Epiſcopus. 1460.

De vrbis Conſtantinopoleos iactura, ad Nicolaum Quintum Pap. Hæc præcogita, Pater beatiſsime, qui vices Chriſti geris in terris, cuius intereſt tantas Chriſti iniurias & fidelium vlciſci. Igitur moueat te diuina pietas, & miſerere Chriſtianitatis tuę, qui ſcis & potes, cui ad nutum omnes Chriſtiani Principes, vindicaturi Chriſtianorum iniurias, facilè obtemperabunt: moueat te, Pater beatiſsime, fides Petri: moueat te Chriſti inconſutilis amictus, ſpongia & mucro perditi, dilaceratæ Sanctorum Reliquiæ, ædes ſacræ euerſæ, & profanata ſterquilinijs Dei templa.

Petrus Patriarcha Maronitarum. 1515.

Epiſtola ad Leonem Decimum: Gratias Deo reuerenter agimus, ſub mundiſsimis pedibus Patris noſtri ſanctiſsimi Chriſti Vicarij, & Domini noſtri Leonis Decimi, qui vices B. Petri veritatis petræ gerit in terris, ſedetque ſuper ſedem Apoſtolicam ipſius ſanctiſsimæ benedictionis ſuper nos, Amen.

Zaga Zabo Epiſcop. Æthiops. 1540.

In confeſſione fidei AEthiopica: Noſtri certè ab ex-

ordio primitiuæ Eccleſiæ Romanum Pontificem vt primum Epiſcopum agnouerunt, cui etiam hodierno die, vt Chriſti Vicario, paremus: in cuius curia frequentiſsimè eſſemus, niſi obſtarent magna itinerum interualla, ac multorum Mahumetanorum regna interiecta, quę tranſitum impediunt, ita vt ſuſceptis maximis periculis, nihil tamen efficias.

Petrus Abbas Æthiops. 1548.

Epiſtola ad Paulum Tertium P. M. Hoc munus hilari fronte ſuſcipe, ſciens nos, etſi AEthiopes ſimus, tuas tamen oues eſſe, teque vt ſummum venerari Paſtorem. Quapropter nos ab Imperatorum calumnijs vindicatos, vt Eccleſiæ filios recipe, ſciantque per te omnes nos ab Eccleſia Romana non abhorrere: quinimò illam vt matrem omnium Eccleſiarum amplecti ac venerari: quod facilè ex multis epiſtolis, quæ ad hanc ſanctam ſedem à Regibus noſtris miſſæ ſunt, videri poteſt.

Moſes Mardenus Antiochenus. 1552.

In fidei profeſſione: Ego Moſes Mardenus recipio paſtores veros, qui inſtituerunt ſanctam Eccleſiam Romanam, ac Patres omnes, qui in ea habentur, ab initio Chriſtianæ religionis vſque in hunc diem. Obteſtor Patrem patrum, & Paſtorem paſtorum, benedictionem vniuerſæ Reipub. Chriſtianæ, portantem claues regni, fontem ex quo profluit ſuauitas, Pontificem Iulium Tertium, qui accepit ſignaculum nominis Trinitatis, vt dignetur acceptare meam hanc profeſsionem, meo nomine, atque etiam nomine Patriarchæ noſtri, &c.

Neſtoriani in Seleucia Partherum. 1552.

Epiſtola ad Pontificem Romanum pro Patriarcha initiando: Patri Patrum, & Paſtori maximo, concinnanti mitras, vngentique ſacerdotes, & cingenti zonis, Petro temporis noſtri, & Paulo dierum noſtrorum, & cingulo comprehendenti vniuerſum cœtum Chriſtianorum, qui es loco Chriſti Domini noſtri: tu ſedes in ſede alta, & ſublimi Principis Apoſtolorum, tenentis claues regni cœleſtis, cui ore ſuo ſalutari Dominus dicit: *Quicquid ligaueris in terra, erit ligatum in cœlis: & quicquid ſolueris in terra, erit ſolutum in cœlis. Et ſuper eam fundauit Eccleſiam ſuam, aduerſus quam portæ inferni nihil valebunt* in generationem generationum. Nunc porrò tibi eam dedit Chriſtus Deus noſter & Seruator noſter, vt ſedeas ſuper eam. Tu item es fons, cuius aquæ non deficiunt, & quiſquis ſitiuerit, æquum eſt vt ex te bibat aquas vitales, vt ſedet ſitim ſuam. Tu es lucerna, quæ non extinguitur, ſed illuſtrat omnes creaturas, vt candela, quæ eſt ſuper candelabrum.

Sind, ſiue Sulaka Patriarcha Neſtorianorum. 1553.

In profeſſione fidei: Synodus ſcripſit de Eccleſia ſancta Romana, quæ eſt ſedes Petri, quòd ſit caput omnium Eccleſiarum, quod donum dedit illi Chriſtus per illa verba, quæ dixit ad Petrum plantatorem illius, nimirum: *Tu es Petra, & ſuper iſtam petram ædificabo ipſam Eccleſiam meam.* Habetur apud nos illa fides, &c. Recipimus omnia illa Concilia, quæ recipit Eccleſia Romana, excommunicamus quos excommunicat Eccleſia Romana. Veneramur quoque, exaltamus, atque laudamus Eccleſiam Romanam, & caput eius Papam ſanctum, atque omnes proles ipſius benedictas.

Abdyſus Patriarcha Aſſyriorum. 1562.

In ſua fidei profeſſione: Ego Abdyſus iuro, quòd ita credo & ore confiteor, ſanctæque Romanæ Eccleſiæ fidem, approbatis omnibus & ſingulis illis, quæ ipſa approbat, & damnatis ſimiliter omnibus, quæ ipſa damnat, amplector, & perpetuò me amplexurum, & retenturum eſſe profiteor & promitto, & omnes fratres meos Metropolitas ſiue Epiſcopos ac dioceſanos quouis modo meæ iuriſdictioni ſubiectos ita credendum & tenendum eſſe docebo, & modis omnibus, quibus potero, perſuadere conabor, ita me Deus adiuuet, & hæc ſancta Dei Euangelia.

Gabriel Patriarcha Alexandrinus. 1595.

Epiſtola ad Clementem Octauum Pontific. Maxim. Humilis Gabriel Dei gratia famulus ſedis ſancti Marci in vrbe Alexandrina AEgyptia, &c. ſalutem impartitur, atque oſculum offert ſpirituale Patri Domino, Patrum Patri, Patriarcharum principi, tertiodecimo Apoſtolorum, glorioſi Domini noſtri IESV Chriſti, & quinto ſanctorum Euangeliſtarum, & ſancti Petri Apoſtoli ſucceſſori, Petræ fidei, ſuper eius cathedra in magna Roma ſedenti, cui data eſt à Deo poteſtas ligandi atque ſoluendi, cuius mentio fit in ſacro Euangelio, cùm dicit: *Tibi, ô Petre dedi claues regni cælorum,* &c. Tu enim loco eius conſtitutus, & ſucceſſor es ſuper terram, Pater noſter, & Dominus noſter, atque corona capitis noſtri Dominus Papa Clemens Octauus. Gratias agimus Deo altiſsimo, eumque ſanctificamus & magnificamus, quòd te conſtituit Chriſtus Catholicæ fidei habenas tenentem, & ſanctæ Catholicæ & Apoſtolicæ Romanæ Dei Eccleſiæ fundamenta ſeruantem, miſericordem & pium ſuper vniuerſum populum Chriſtianum, ac diligentem omnes in Chriſtum credentes, inſtar beatiſsimi Petri, qui te fecit ſuccedere in eius cathedram. Tu qui effectus es caput, & maximus Patriarcharum, & magiſter & prædicator totius populi Dei.

In confeſsione fidei: Teneo & confiteor ſanctam Apoſtolicam ſedem, & Romanum Pontificem in vniuerſum orbem tenere primatum, & ipſum Romanum Pontificem ſucceſſorem eſſe beati Petri principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium, totiuſque Eccleſiæ eſſe caput, & omnium Chriſtianorum Patrem, ac Doctorem exiſtere, & ipſi in beato Petro paſcendi, regendi, & gubernandi vniuerſalem Eccleſiam à Domino noſtro IESV Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe. Itaque promitto me tamquam obedientiæ filium, ordinationibus, præceptis, cenſuris, & iuſsionibus ſanctiſsimi Domini noſtri D. Clementis diuina prouidentia Papæ Octaui, & ſucceſſorum ſuorum Romanorum Pontificum canonicè intrantium, & ſedi Apoſtolicæ ſemper & fideliter obtemperaturum.

Michael Metropolita Kionienſis, Ipatius Epiſcopus Vlodimirienſis, Cyrillus Epiſcopus Luceorienſis, & cæteri Ruſſorum Epiſcopi. 1595.

Epiſt. ad Clementem Octauum: Sanctiſsime Pater, Domine ac Paſtor ſupremæ Eccleſiæ Chriſti, Domine clementiſsime. Repetentes memoria conſenſum in omnibus, atque vnionem Orientalis & Occidentalis Eccleſiæ, quam maiores noſtri ſub obedientia & regimine ſanctæ ſedis Apoſtolicæ Romanæ coluerunt: ex altera verò parte perpendentes animis diſſenſiones & ſchiſmata, quæ hodie inualuerunt, non potuimus propterea non maximo dolore affici: deprecabamurque aſsiduè Dominum, vt nos aliquando in vnitatem fidei aggregaret: expectantes ſi fortè ſuperiores & Paſtores noſtri Orientalis Eccleſiæ, ſub quorum obedientia huc vſque fuimus, de ineunda vnitate & concordia, quam in Liturgijs à Deo quotidie efflagitant, cogitare ſeriò atque diligenter in eam rem & curam in-

cum-

cumbere vellent. Sed cùm videremus frustra tale quippiam sperari ab illis, non tam maleuolentia & temeritate fortasse eorum, quàm quòd sub grauissimo seruitutis iugo crudelissimi tyranni, & à religione Christiana alieni gemant, tentare id quòd maximè vellent, nullo modo possunt: nos nihilominus, qui in his partibus sub dominio Serenissimi Poloniæ & Suetiæ Regis & Magni Ducis Lituaniæ constituti sumus, liberisque nobis propterea esse licet, attendentes, officium nostrum, neque nobis ipsis & ouibus Christi, quarum cura ad nos spectat gregis obesse, conscientiasq; in hac parte nostras tot animarum interitu, qui ex dissentionibus his prouenit, grauare volentes, adiuuante Domino, ad vnionem, quæ antea inter Orientalem & Occidentalem Ecclesiam viguit, inq; Florentina Synodo ab antecessoribus nostris constituta est, accedere decreuimus: vt vinculo huius vnionis adstricti, subobedientia atque regimine Sanctitatis vestræ, vno ore ac corde glorificemus & laudemus omnes diuinissimum & sanctissimum nomen Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Ac proinde, sciente volenteque Domino nostro Sigismundo tertio Dei gratia Poloniæ ac Sueciæ Rege, magnoque Duce Lituaniæ, mittimus ad Sanctitatem vestram charissimos fratres nostros reuerendos in Christo Hypatium Pociei Protothronium atque Episcopum, &c. quibus mandauimus, vt sanctitatem vestram adeant, ac (si quidem Sanctitas vestra administrationem Sacramentorum, ritusque & cæremonias Orientalis Ecclesiæ integrè inuiolabiliterque, atque eo modo, quo tempore vnionis illis vtebamur, nobis conseruare confirmareque pro se ex successoribus suis, quibil in hac parte innouaturis vnquam, dignetur) suo & omnium nostrum Archiepiscopi & Episcoporum, totiusque Ecclesiastici nostri status, & ouium commissarum nobis diuinitus nomine, sedi S. Petri & Sanctitati vestræ, vti summo Pastori Ecclesiæ Christi debitam obedientiam deferant. Quæ omnia petita à nobis, si obtinuerimus, Sanctitati vestræ, cum omnibus successoribus suis, nos & successores nostri dicto audientes, subque regimine Sanctitatis vestræ semper esse volumus. In quorum maiorem fidem literas præsentes manibus nostris subscripsimus, atq; muniuimus sigillis.

Hypatius Protothronius Vulodimirienſis Episcopus. 1595.

Infidei Professum: Sanctissime ac beatissime Pater. Ego humilis Hypatius Pociei Dei gratia Protothronius Vulodimirientis, & Brestensis Episcopus in Russia, nationis Russorum, vnus ex Procuratoribus Prælatorum eiusdem nationis vnà cum Domino Cyrillo Episcopo Luceorientì collega meo specialiter constitutus ad meundam & suscipiendam vnionem Sanctitatis vestræ, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, atque ad deferendam debitam obedientiam ipsorum omnium, & totius Ecclesiastici eorum status, & ouium eis commissarum nomine, huic sanctæ sedi B. Petri & Sanctitati vestræ vti summo Pastori vniuersalis Ecclesiæ, ad pedes eiusdem Sanctitatis vestræ positus, & sanctæ orthodoxæ fidei professionem facturus & emissurus polliceor & promitto, &c. Credo sanctam Apostolicam sedem, & Romanum Pontificem in vniuersum orbem tenere primatum: & ipsum Romanum Pontificem successorem esse beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput & omnium Christianorum Patrem & Doctorem existere, & ipsi in B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse.

Sanctam Catholicam & Apostolicam Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarum matrem & magistram agnosco, Romanoq; Pontifici beati Petri Apostolorum principis successori, ac Iesu Christi Vicario, veram obedientiam spondeo ac iuro.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De Præscriptionibus aduersus hæreticos cap. 36 Si Italiæ adiaces, habes Romam, vnde nobis quoque auctoritas præsto est: Statu felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt: vbi Petrus passioni Dominicæ adæquatur: vbi Paulus Ioannis exitu coronatur: vbi Apostolus Ioannes, posteaquam in igneum oleum demersus, nihil mali passus est, in insulam relegatur.

Libro de pudicitia, quem edidit iam hæreticus, scribens aduersus Romanum Pontificem, qui mœchos & adulteros post pœnitentiam absolueret. cap. 1. Audio esse edictum propositum, & quidem peremptorium: Pontifex scilicet maximus, Episcopus Episcoporum dicit: Ego & mœchiæ, & fornicationis delicta pœnitentia functis dimitto.

Cyprianus. 250

Epistola 52. Nam quòd Cornelium (*Papam*) charissimum nostrum Deo, & Christo, & Ecclesiæ eius, item consacerdotibus cunctis laudabili prædicatione commendat; non iste ad Episcopatum subitò peruenit, sed per omnia Ecclesiastica officia promotus, & in diuinis administrationibus Dominum sæpe promeritus, ad sacerdotij sublime fastigium cunctis religionis gradibus ascendit. Tum deinde Episcopatum ipsum nec postulauit, nec voluit, nec vt cæteri, quos arrogantiæ & superbiæ suæ tumor inflat, inuasit: sed quietus & modestus, & quales esse consueuerunt, qui ad hunc locum diuinitus eliguntur, pro pudore virginalis conscientiæ suæ, & pro humilitate ingenitæ sibi, & custoditæ verecundiæ, non vt quidam, vim fecit, vt Episcopus fieret: sed ipse vim passus est, vt Episcopatum coactus exciperet. Et factus est Episcopus à plurimis collegis nostris, qui tunc in vrbe Roma aderant, qui ad nos literas honorificas, & laudabiles, & testimonio suæ prædicationis illustres, de eius ordinatione miserunt. Factus est autem Cornelius Episcopus de Dei & Christi eius iudicio, de clericorum pene omnium testimonio, de plebis, quæ tunc adfuit, suffragio, & de sacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio: cùm nemo ante se factus esset, cùm Fabiani locus, id est, cùm locus Petri, & gradus cathedræ sacerdotalis vacaret, quo occupato de Dei voluntate, atque omnium nostrum consensione firmato, quisquis iam Episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est, nec habeat Ecclesiasticam ordinationem, qui Ecclesiæ non tenet vnitatem, &c. Et cùm post primum secundus esse non possit, quisquis post vnum, qui solus esse debeat, factus est, non iam secundus ille, sed nullus est. Tum deinde post Episcopatum non ambitum, nec extortum, sed de Dei, qui sacerdotes facit, voluntate susceptum, quanta in ipso suscepto Episcopatu suo virtus? quantum robur animi? qualis firmitas fidei? quod nos simplici corde & perspicere penitus, & laudare debemus: sedisse intrepidum Romæ in sacerdotali cathedra eo tempore, cùm

Libro 4. epist. 2.

tyrannus

tyrannus infestus sacerdotibus Dei fanda atque infanda comminaretur, cùm multo patientius & tolerabilius audiret leuari aduersus se æmulum principem, quàm constitui Romæ æmulum sacerdotem.

Libro 1. epist 1. *Epist. 51.* Post ista adhuc insuper pseudoepiscopo sibi ab hæreticis constituto nauigare audent, & ad Petri Cathedram, atque ad Ecclesiam principalem, vnde vnitas sacerdotalis exorta est, à schismaticis & profanis litteras ferre, nec cogitare eos esse Romanos, (quorum fides, Apostolo prædicante, laudata est,) ad quos perfidia non possit habere accessum.

Rom. 1.

Libro 4. epist. 9. *Epistola 41.* Nos singulis nauigantibus ne cum scandalo vllo nauigarent rationem reddentes, scimus nos hortatos esse, vt Ecclesiæ Catholicæ radicem & matricem agnoscerent, & tenerent.

Libro 3 epist. 6. *Epistola 67. ad Stephanum Parum*: Martianus Arelate consistens Nouatiano se coniunxit, & à Catholicæ Ecclesiæ vnitate, atque à corporis nostri, & sacerdotij consensione discessit, tenens hæreticæ præsumptionis durissimam prauitatem, vt seruis Dei pœnitentibus, & dolentibus, & ad Ecclesiam lachrymis, & gemitu, & dolore pulsantibus, diuinæ pietatis, & lenitatis paternæ solatia & subsidia claudantur, &c. Quapropter facere te oportet plenissimas literas ad coëpiscopos nostros in Gallijs constitutos, ne vltra Martianum peruicacem, & superbum, & diuinæ pietatis ac fraternæ salutis inimicum, collegio nostro insultare patiantur, quod necdum videatur à nobis abstentus, qui iam pridem iactat & prædicat, quòd Nouatiano studens, & eius peruicaciam sequens, à communicatione se nostra segregauerit, &c. Dirigantur in prouinciam, & ad plebem Arelate consistentem à te literæ, quibus abstento Martiano, alius in locum eius substituatur, & grex Christi, qui in hodiernum ab illo dissipatus & vulneratus contemnitur, colligatur, &c. Martianus sententiam non dicat, sed accipiat, nec sic agat quasi ipse iudicauerit de collegio sacerdotum, quando ipse sit ab vniuersis sacerdotibus iudicatus. Seruandus est enim antecessorum nostrorum beatorum Martyrum Cornelij & Lucij honor glorioſus, quorum memoriam cùm nos honoremus, multò magis tu frater charissime honorificare & seruare grauitate & auctoritate tua debes, qui Vicarius & successor eorum factus es.

Synodus Romana sub Syluestro. 320.

Cap. 20. Nemo iudicabit primam sedem, quoniam omnes sedes à prima sede iustitiam desiderant temperari. Neque ab Augusto, neque ab omni clero, neque à regibus, neque à populo iudex iudicabitur. Et subscripserunt Episcopi 284. & 45. Presbyteri, & 5. Diacones, & duo sequentes, (*id est Acolythi,*) & Augustus Constantinus, & mater eius Helena. Et fixit Canonem hunc Syluester Episcopus in vrbe Roma, & omnibus Episcopis asperfit.

Ambrosius. 370.

Oratione funebri de excessu fratris sui Satyri: Aduocauit ad se Satyrus Episcopum, nec vllam veram putauit nisi veræ fidei gratiam, percontatusq; est ex eo vtrum nam cum Episopis Catholicis, hoc est cum Romana Ecclesia conueniret?

Ad caput 3. prioris ad Timotheum: Ecclesia est domus Dei, cuius hodie rector est Damasus.

Epistola 78. ad Theophilum Alexandrinum: Sane referendum arbitramur ad reuerendum fratrem nostrum Romanæ sacerdotem Ecclesiæ: quoniam præsumimus ea te iudicaturum, quæ etiam illi displicere nequeant. &c. Vt nos quoque, cùm id gestum esse cognouimus, quod Ecclesia Romana haud dubiè com; robauerit, læti huiusmodi fructum examinis adipiscamur.

Epistola 81. ad Syricium: Recognouimus literis Sanctitatis tuæ boni pastoris excubias, qui fideliter commissam tibi ianuam seruas, & pia solicitudine Christi ouile custodias, dignus quem oues Domini audiant, & sequantur. Et ideò quia nosti ouiculas Christi, lupos facilè deprehendes, & occurres quasi prouidus pastor, ne isti morsibus perfidiæ suæ feraliqúe vlulatu Dominicum ouile dispergant.

Optatus Milenitanus. 370.

Lib. 2. aduersus Parmenianum: Negare non potes, scire te in vrbe Roma Petro primo cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, vnde & Cephas appellatus est: in qua vna cathedra vnitas ab omnibus seruaretur, ne cæteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent, vt iam schismaticus & peccator esset, qui contra singularem cathedram alteram collocaret. Ergo cathedra vnica, quæ est prima de dotibus, sedit prior Petrus, cui successit Linus, &c. Iulio successit Liberius, Liberio Damasus, Damaso Syricius hodie, qui noster est socius: cum quo nobis totus orbis commercio formatarum in vna communionis societate concordat.

Prudentius. 380.

De S. Hippolyto:

Respondit: fugite ô miseri exterranda Nouati
Schismata, Catholicis reddite vos populis.
Vna sedes viget, prisco quæ condita sacro est,
Quam Paulus retinet, quamq; Cathedra Petri.

Stephanus Mauritania in Africa Episcopus. 380.

Epistola ad Damasum: Beatissimo Domino & Apostolico culmine sublimato, sancto Patri Patrum Damaso Papæ, & summo omnium Præsulum Pontifici. Notum vestræ facimus Beatitudini, quòd quidam fratres in confinio nobis positi, quosdam fratres nostros venerabiles, videlicet Episcopos, vobis inconsultis, à proprio deijciunt gradu, vel deijcere moliuntur, cùm vestra sedi Episcoporum iudicia, & summorum finem Ecclesiasticorum negotiorum, in honore beatissimi Petri, Patrum decreta omnium cunctam reseruauêre sententiam, inquirendi reuerentia de Dei rebus, quas omni cura, & solicitudine obseruare debemus. Maximè verò iustè debent ab ipso Præsulum examinari vertice Apostolico, cuius vetusta solicitudo est, tam mala damnare, quàm releuare laudanda. Antiquis enim regulis sancitum est, vt quicquid horum quamuis in remotis, vel in longinquo positis ageretur prouincijs, non prius tractandum, vel accipiendum sit, nisi ad notitiam almæ sedis vestræ fuerit deductum, vt eius auctoritate, iuxta quod fuisset pronuntiatum firmaretur, & reliqua multoties talia, & his similia, quæ super his constituta sunt: quibus si illicitè factum est, vt semper vestræ sedis consuetudo fuit, festinanter occurrite, & pro his viriliter, vt pater pro filijs certantes, state.

Hieronymus. 380.

Epist. 57. ad Damasum Papam: Quoniam vetusto Oriens inter se populorum furore collisus indiscussam Domini tunicam, & desuper textam, minutatim per frusta discerpit: & Christi vineam exterminant vulpes: vt inter lacus contritos, qui aquam non habent, difficilè, vbi fons signatus, & hortus ille conclusus sit, possit intelligi: ideo mihi Cathedram Petri, & fidem Apostolico ore laudatam censui consulendam, inde nunc meæ ani-

Ioan. 19 Cant. 2 Hier 2 Cant. 4 Rom. 3.

mæ postu-

mæ poſtulans cibum, vnde olim Chriſti veſtimenta ſuſcepi. Neque verò tanta vaſtitas elementi liquentis, & interiacens longitudo terrarum me à pretioſæ margaritæ potuit inquiſitione prohibere. *Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.* Profligato à ſobole mala patrimonio, apud vos ſolos incorrupta Patrum ſeruatur hæreditas. Ibi ceſpite terra fœcundo, Dominici ſeminis puritatem centeno fructu refert hic obruta ſulcis frumenta in lolium auenasqúe degenerant. Nunc in Occidente ſol iuſtitiæ oritur: in Oriente autẽ Lucifer ille, qui ceciderat, ſupra ſydera poſuit thronum ſum. *Vos eſtis lux mundi, vos ſal terræ,* vos aurea vaſa & argentea: hic teſtacea vaſa, vel lignea, virgam ferream, & æternum operiuntur incendium. Quanquam igitur tui me terreat magnitudo, inuitat tamen humanitas. A ſacerdote victimam ſalutis, à paſtore præſidium ouis flagito. Faceſſat inuidia: Romani culminis recedat ambitio: cum ſucceſſore Piſcatoris, & diſcipulo crucis loquor. Ego nullum primum, niſi Chriſtum ſequens, Beatitudini tuæ, id eſt, Cathedræ Petri communione conſocior: ſuper illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio. Quicunque extra hanc domum agnum: comederit, profanus eſt. Si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluuio. Et quia, pro meis facinoribus, ad eam ſolitudinem commigraui, quæ Syriam iuncto Barbariæ fine diſterminat, nec poſſum ſanctum Domini, tot interiacentibus ſpatijs à ſanctimonia tua ſemper expetere: ideo hic collegas tuos Aegyptios confeſſores ſequor, & ſub onerarijs nauibus parua nauicula deliteſco. Non noui Vitalem, Meletium reſpuo, ignoro Paulinum. Quicunque tecum non colligit, ſpargit: hoc eſt, qui Chriſti non eſt, Antichriſti eſt.

Luc. 17.

Eſa. 14.
Matt. 5.

Matt. 16.
Exo. 12.

Epiſtola 8. ad Demetriadem cap. 9. Dum eſſes parvula, & ſanctæ ac beatæ memoriæ Anaſtaſius Epiſcopus Romanam Eccleſiam regeret, de Orientis partibus hæreticorum ſæua tempeſtas ſimplicitatem fidei, quæ Apoſtoli voce laudata eſt, polluere, & labefactare conata eſt. Sed vir ditiſſimæ paupertatis, & Apoſtolicæ ſolicitudinis, ſtatim noxium perculit caput, & ſibilantia hydræ ora compeſcuit. Et quia vereor, immò rumore cognoui, in quibuſdam adhuc viuere, & pullulare venenata plantaria, illud te pio charitatis affectu præmonendam puto, vt ſancti Innocentij, qui Apoſtolicæ Cathedræ, & ſupradicti viri ſucceſſor & filius eſt, teneas fidem: nec peregrinam, quamuis tibi prudens callidaqúe videaris, doctrinam recipias.

Epiſtola 16. ad Principiam cap. 3. Denique cùm me Romam, cum ſanctis Pontificibus Paulino & Epiphanio, Eccleſiaſtica traxiſſet neceſſitas, quorum alter Antiochenam Syriæ, alter Salaminiam Cypri rexit Eccleſiam, &c.

Aduerſus Ruffinum lib. 3. cap. 5. Confeſſionem tuam ab omnibus Italiæ Epiſcopis aſſeris eſſe ſuſceptam. Crederem dicenti, niſi me dubitare de te iſte liber, non Pamphili faceret. Et tamen miror quo modo probauerit Italia, quod Roma contempſit: Epiſcopi ſuſceperint, quod ſedes Apoſtolica condemnauit. Si Papæ Theophili ſententijs delectaris, & nefas putas Pontificum decreta conuelli, quid de cæteris dicis, quos ipſe damnauit? Quid de Papa Anaſtaſio, de quo nulli, vt ais, verum videtur, vt tantæ vrbis (*Romæ*) ſacerdos vel innocenti tibi iniuriam facere potuerit, vel abſenti?

Capite 6. Non leue eſt, quod tibi impingit tantæ vrbis (*Romæ*) Pontifex, vel ab alio obiectum temerè ſuſcepit Syricij, iam in Domino dormientis, profers epiſtolam, & viuentis Anaſtaſij dicta contemnis. Quid enim tibi, vt ais, officere poteſt, quod te ignorante, aut ſcripſit, aut forte non ſcripſit? Et ſi ſcripſit, ſufficit tibi totius orbis teſtimonium: quod nulli verum videtur, vt tantæ vrbis (*Romæ*) ſacerdos, vel innocenti iniuriam facere potuerit, vel abſenti. Innocentem te vocas, ad cuius interpretationem Roma contremuit: abſentem, qui accuſatus reſpondere non audes, & tantum Romanæ vrbis iudicium fugis, vt magis obſidionem barbaricam, quàm pacatæ vrbis velis ſententiam ſuſtinere.

Ruffinus. 390.

In explicatione Symboli: Nulla hæreſis in Eccleſia vrbis Romæ ſumpſit exordium.

Apud Hieronymum in Symboli explanatione ad Damaſum: Si quid parùm cautè poſitum eſt, emendari cupimus à te, qui Petri & fidem tenes, & ſedem.

Auguſtinus. 400.

Contra Iulianum Pelagianum lib. 1. cap. 4. Puto eam orbis partem ſufficere debere, in qua primum Apoſtolorum ſuorum voluit Dominus glorioſiſſimo martyrio coronari. Cui Eccleſiæ præſidentem ſi beatem Innocentium audire voluiſſes, iam tum periculoſam iuuentutem tuam Pelagianis laqueis exuiſſes. Quid enim potuit vir ille ſanctus Africanis reſpondere concilijs, niſi quod antiquitus Apoſtolica ſedes & Romana cum cæteris tenet perſeueranter Eccleſia? &c.

Libro 2. contra Pelagium & Cæleſtium cap. 7. Cæleſtius beati Papæ Innocentij litteris non eſt auſus obſiſtere, imò ſe omnia, quæ ſedes illa damnaret, damnaturum eſſe promiſit.

Epiſtola 157. Iuncta nobis à venerabili Papa Zozimo Apoſtolicæ ſedis Epiſcopo Eccleſiaſtica neceſſitas, ad Cæſariam in Mauritania nos traxerat, &c. Pelagius & Cæleſtius conciliorum Epiſcopalium vigilantia, etiamà duobus venerabilibus Antiſtibus, Apoſtolicæ ſedis Papa Innocentio & Papa Zozimo, niſi correcti etiam egerint pœnitentiam, toto Chriſtiano orbe damnati ſunt, &c. Vt iam verbis vtar beatiſsimi Antiſtitis Zozimi: *Illud propagatione contractum chirographum rumpitur, in quo nullus omnino natorum antequam per baptiſmum liberetur, non tenetur obnoxius.* In his etiam verbis Apoſtolicæ ſedis tam antiqua, atque fundata, certa, & clara eſt Catholica fides, vt nefas ſit de illa dubitare Chriſtiano.

Epiſt. 162. Erat tranſmarinis vicina regionibus & fama celeberrima nobilis Carthago, vnde non mediocris auctoritatis habebat Epiſcopum Cæcilianum, qui poſſet non curare conſpirantem inimicorum multitudinem, cum ſe videret & Romanæ Eccleſiæ, in qua ſemper Apoſtolicæ Cathedræ viguit principatus, & cæteris terris, vnde Euangelium ad ipſam Africam venit, per communicatorias litteras eſſe coniunctum, vbi paratus eſſet cauſam ſuam dicere, ſi aduerſarij eius ab eo illas Eccleſias alienare conarentur.

Epiſt. 106. Miſſæ ſunt de hac re à duobus Concilijs, Carthaginenſi & Mileuitano relationes ad Apoſtolicam ſedem, &c. Ad omnia nobis Innocentius Papa reſcripſit eodem modo, quo fas erat atque oportebat Apoſtolicæ ſedis Antiſtitem.

Epiſtola 165. Si ordo Epiſcoporum ſibi ſuccedentium conſiderandus eſt, quantò certius & verè ſalubriter ab ipſo Petro numeramus, cui totius Eccleſiæ figuram gerenti Dominus ait: *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam:* Petro enim ſucceſſit Linus &c. Liberio Damaſus, Damaſo Syricius, Syricio Anaſtaſius. In hoc ordine ſucceſſionis nullus Donatiſta inuenitur. Matt. 16.

Concilium Toletanum Primum. 400.

Sub finem aſſertionis fidei: Si quis in errore Priſcilliani

scilliani sectam sequitur, vel profitetur, vt aliud in salubri baptismo contra sedem sancti Petri faciat, anathema sit.

Concilium Africanum. 400.

Capite 35. Placuit vt literæ mittantur ad fratres & Coëpiscopos nostros, & maximè ad sedem Apostolicam, in qua præsidet venerabilis frater & collega noster Anastasius, quòd nouerit habere Africam magnam necessitatem, propter Ecclesiæ pacem, & vtilitatem, vt ex ipsis Donatistis, quicunque clerici correcto consilio ad Catholicam vnitatem transire voluerint, secundùm vnuiscuiusque Episcopi Catholici voluntatem atque consilium, qui in eodem loco gubernat Ecclesiam, in suis honoribus suscipiantur.

Concilium Milevitanum. 402.

Est apud Augustinum epist. 92.

Epistola ad Innocentium Papam: Quia te Dominus gratiæ suę præcipuo munere in sede Apostolica collocauit, talemque nostris temporibus præstitit, vt nobis potius ad culpam negligentiæ valeat, si apud tuam venerationem, quæ pro Ecclesia sunt suggerenda tacuerimus, quàm ea tu possis vel fastidiosè vel negligenter accipere magnis periculis infirmorum membrorum Christi, pastoralem diligentiam adhibere quæsumus digneris, &c. Multo plures, qui Pelagij sensus diligentius indagare potuerunt, aduersus eum pro Christi gratia, & Catholicæ fidei veritate confligunt, præcipuè sanctus filius tuus frater & compresbyter noster Hieronymus. Sed arbitramur (adiuuante misericordia Domini nostri Iesu Christi, qui te regere consulentem & orantem exaudire dignatur) auctoritati Sanctitatis tuæ, de sanctarum Scripturarum auctoritate depromptæ, facilius eos (qui tam peruersa & pernitiosa sentiunt) esse cessuros.

Concilium Carthaginense. 410.

Est inter epist. Augustini 90.

Epistola ad Innocentium Papam: Hoc itaque gestum, Domine frater sancte, charitati tuæ intimandum duximus, vt statutis nostræ mediocritatis etiam Apostolicæ sedis adhibeatur auctoritas, pro tuenda salute multorum, & quorundam etiam peruersitate corrigenda.

Seuerus Sulpitius. 410.

Sacra historia libro 2. Initantius, Saluianus, & Priscillianus, in Synodo apud Cæsaraugustam damnati, Romam profecti sunt, vt apud Damasum, vrbis ea tempestate Episcopum, obiecta purgarent. Hi vbi Romam peruenêre, Damaso se purgare cupientes, ne in conspectum quidem eius admissi sunt.

Possidius. 430.

Vita S. Augustini capite 14. Literæ sedis Apostolicæ compulerunt Augustinum ad Cæsareensem Mauritaniæ ciuitatem venire, vnà cum alijs Episcopis, ob terminandas videlicet aliquas Ecclesiæ necessitates.

Capite 18. Innocentius & Zozimus Apostolicæ sedis Antistites suis diuersis temporibus Pelagianistas notantes, atq; à membris Ecclesiæ præcidentes, datis literis ad Africanas, Orientis, & Occidétis Ecclesias, eos anathematizandos & deuitandos ab omnibus Catholicis censuerunt. Et hoc tale de illis Ecclesiæ Catholicæ prolatum iudicium, etiam pijssimus Imperator Honorius audiens ac sequens, suis eos legibus damnatos, inter hæreticos haberi debere constituit.

Philippus Presbyter. 430.

In Concilio Ephesino Tom. 2. cap. 16. Diui Petri ordinarius successor & vicarius sanctus beatissimusque Papa & Episcopus noster Cælestinus, nos suos pro se quasi vicarios ad hanc Synodum misit.

Maximus Taurinensis. 430.

Homilia 2. de Natali S. Laurentij: Sixtum (*Papam*) ante omnes summum Domini sacerdotem furor gentilis aggreditur, vt Ecclesiastica membra, tam valido truncato capite, velut munimine præsidij cælestis amoto, cruentus persecutor inuaderet.

Vincentius Lyrinensis. 435.

Contra hæreses cap. 42. Lectæ sunt quoque in Concilio Ephesino epistolæ S. Felicis Martyris, & S. Iulij vrbis Romæ Episcoporum. Et vt non solùm caput orbis, verùm etiam latera illi iudicio testimonium perhiberent, adhibitus est à meridie beatissimus Cyprianus, à Septentrione S. Ambrosius, &c.

Petrus Chrysologus. 440.

Epistola ad Eutychem: In omnibus hortamur te, frater honorabilis, vt his, quæ à beatissimo Papa Romanæ ciuitatis præscripta sunt, obedienter attendas: quoniam B. Petrus, qui in propria sede & viuit, & præsidet, præstat quærentibus fidei veritatem. Nos enim pro studio pacis & fidei extra consensum Romanæ ciuitatis Episcopi causas audire non possumus.

Sermone 175. Edicto Cæsaris & pagani Dominus obtemperaturus occurrit, & decreto beati Petri principis Christiani seruus adhuc aliquis irreuerenter obstitit!

Geretius, Salonius, & Veranius Episcopi Galliæ. 450.

Extat inter epistolas Leonis, Coloniæ impressas.

Epistola ad Leonem Papam: Domine sancte Pater, Apostolica sede dignissime Papa, magna tui gratulatione succrescimus, quòd illa specialis doctrinæ vestræ pagina ita per omnium Ecclesiarum conuenticula celebratur, vt verè consona omnium sententia declaratur, meritò illic principatum sedis Apostolicæ constitutum, vnde adhuc Apostolici spiritus oracula referentur.

Episcopi Metropolis Arelatensis. 450.

Epistola ad Leonem Papam: Memores, quantum honoris & reuerentiæ beatissimæ sedi Apostolicæ, cui vos Dominus noster Iesus Christus pro meritis sanctitatis voluit præsidere, semper debitum fuerit, semperque debeatur: ordinationem, qua sanctus frater & Coëpiscopus noster Rauennius in ciuitate Arelate, post transitum beatæ recordationis Hilarij Episcopi, concordantibus omnium votis, ad summum Pontificium, Domino fauente, prouectus est, missis continuò literis Apostolatui vestro indicare curauimus, &c. Sicut per beatissimum Petrum Apostolorum principem sacrosancta Ecclesia Romana tenet supra omnes totius mundi Ecclesias principatum: ita etiam intra Gallias Arelatensis Ecclesia, quæ sanctum Trophimum ab Apostolis missum sacerdotem habere meruit, ordinandi pontificium vendicat. *Extat apud Baronium Tom. 7. fol. 713.*

Prosper. 460.

De ingratis cap. 2.

——Pestem subeuntem prima recidit
Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris
Facta caput mundo, quicquid non possidet armis
Religione tenet.

Contra Collatorem cap. 21. Africanorum Conciliorum decretis beatæ recordationis Papa Zozimus sententiæ suæ robur adnexuit, & ad impiorum detruncationem gladio Petri dextras omnium armauit Antistitum, quando sanctæ memoriæ Papa Bonifacius pijssimorum Imperatorum

Catholica deuotione gaudebat, & contra inimicos gratiæ Dei, non solùm Apostolicis, sed etiam regijs vtebatur edictis. Venerabilis memoriæ Pontifex Cælestinus, cui ad Catholicæ Ecclesiæ præsidium multa Dominus gratiæ suæ dona largitus est, sciens damnatis non examen iudicij, sed solùm pœnitentiæ remedium esse præstandum, Cælestium, quasi non discusso negotio audientiam postulantem, totius Italiæ finibus iussit extrudi: adeò & prædecessorum suorum statuta, & decreta Synodalia inuiolabiliter seruanda censebat: vt quod semel meruerat abscindi, nequaquam admitteret retractari. Nec verò segniore cura ab hoc eodem morbo Britannias liberauit, quando quosdam inimicos gratiæ, solum suæ originis occupantes, etiam ab illo secreto exclusit Oceani, & ordinato Scotis Episcopo, dum Romanam insulam studet seruare Catholicam, fecit etiam barbaram Christianam.

De vocatione Gentium libro 2. capite 16. Ad cuius rei effectum credimus prouidentia Dei Romani regni latitudinem præparatam, vt nationes vocandæ ad vnitatem corporis Christi, prius iure vnius consociarentur imperij, quamuis gratia Christiana non contenta sit eosdem limites habere, quos Roma, multosque iam populorum sceptro crucis Christi illa subdiderit, quos armis suis ista non domuit. Quæ tamen per Apostolici sacerdotij principatum amplior facta est arce religionis, quàm solio potestatis.

In Chronico: Concilio apud Carthaginem habito 217. Episcoporum ad Pontificem Zozimum synodalia decreta perlata, quibus probatis, per totum mundum hæresis Pelagiana damnata est.

Ascanius & cæteri Episcopi Tarraconenses. 406.

Epistola ad Hilarium Papam: Ad fidem recurrimus Apostolico ore laudatam, inde responsa quærentes. vnde nihil errore, nihil præsumptione, sed Pontificali totum deliberatione præcipitur.

Victor Vticensis. 480.

De persecutione Vandalica libro 2. Quòd rationem non habet, inquit Eugenius, dici non debuit. Sic est hoc, quomodo dicatur homini, vt per aëra feratur & volitet, quod moris non est humanæ naturæ. Dixi enim, si nostram fidem, quæ vna & vera est, potestas regis cognoscere desiderat, mittat ad amicos suos: scribam & ego fratribus meis, vt veniant Coëpiscopi mei, qui vobis nobiscum communem fidem nostram valeant demonstrare, & præcipuè Ecclesia Romana, quæ caput est omnium Ecclesiarum.

Episcopi Dardaniæ. 492.

Epistola ad Gelasium Papam: *(extat inter epistolas Gelasij:)* Domino sancto Apostolico & beatissimo Patri patrum Gelasio Papæ vrbis Romæ. Saluberrima Apostolatus vestri præcepta Tryphone deferente, qua oportet deuotione suscepimus, & maximas Deo omnipotenti & Beatitudini vestræ referimus gratias, quòd nos pastorali admonitione & Euangelica doctrina visitare dignatus es, Domine sancte Apostolice & beatissime Pater Patrum. Desiderij enim & voti nostri est, iussionibus vestris in omnibus obedire, & quemadmodum à patribus nostris accepimus, sedi Apostolicæ, quæ vitæ & meritis vestris delata est, intemerata seruare, atque religionem Orthodoxam, cuius estis prædicatores, fidei & inculpata deuotione, prout rusticitatis sensus patitur custodire, &c. Si quis fortè praua intentione (quod neque arbitramur, neque optamus) à fide Apostolica se crediderint segregandos, ab eorum nos alienos esse consortio profitemur: quoniam, vt dictum est, Patrum in omnibus custodientes præcepta, & inuiolabilia sanctorum Canonum instituta sectantes, Apostolicæ & singulari illi Sedi vestræ communi fide & deuotione parere contendimus.

Fulgentius. 500.

De Incarnatione & gratia Iesu Christi capite 11. Quod duorum magnorum luminarium, Petri scilicet Pauliqúe verbis, tamquam splendentibus radijs illustrata, eorumqúe decorata corporibus Romana (quæ mundi cacumen est) tenet & docet Ecclesia, totusqúe cum ea Christianus orbis & ad iustitiam nihil hæsitans credit, & ad salutem non dubitat confiteri.

Synodus Romana Tertia sub Symmacho. 501.

Memorati Pontifices suggesserunt; ipsum, qui dicebatur Imperitus, debuisse synodum conuocare: scientes, quia eius sedi primùm Petri Apostoli meritum vel principatus, deinde secuta iussione Domini Conciliorum venerandorum auctoritas, singularem in Ecclesijs tradidit potestatem, nec antedictæ sedis Antistitem minorum subiacuisse iudicio, in propositione simili, facilè forma aliqua testaretur.

Synodus Romana Quarta sub Symmacho. 502.

Cap. 3. Laurentius Episcopus Mediolanensis Ecclesiæ dixit: Ista Scriptura nullum Romanæ ciuitatis potuit obligare Pontificem: quia non licuit laico statuendi in Ecclesia, præter Papam Romanum, habere aliquam potestatem, cui obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, maximè, cùm nec Papa Romanus subscripserit, nec alicuius secundùm Canones Metropolitani legatur assensus, &c. Eulalius Episcopus Syracusanæ Ecclesiæ dixit: Scriptura, quæ recitata est, euidentissimis documentis constat inualida, quia nullius Præsulis Apostolicæ sedis subscriptione firmata docetur. Quòd si cuiuslibet prouinciæ sacerdotes intra terminos suos Concilio habito, quicquam sine Metropolitani, sutue Antistitis auctoritate tentauerint, irritum esse debere Patres sancti sanxerunt: quanto magis, quod in Apostolica sede non existente Præsule, qui prærogatiua beati Petri Apostoli meritis per vniuersum orbem primatum obtinens sacerdotij, statutis synodalibus consueuit tribuere firmitatem: à laicis, licet consentientibus aliquantis Episcopis, (qui tamen Pontifici, à quo consecrari probantur, præiudicium inferre non potuerunt,) præsumptum fuisse cognoscitur, viribus carere non dubium est, nec posse inter Ecclesiastica vllo modo statuta censeri?

Ennodius Diaconus. 510.

Libro de Synodis sub Symmacho habitis: Sanctorum voce patet Pontificum dignitatem sedis Apostolicæ factam toto orbe venerabilem, dum illi quicquid fidelium est vbique submittitur, dum totius corporis caput esse designatur, de qua mihi videtur dictum per Prophetam: *Si hæc humiliatur, ad cuius confugietis auxilium, & vbi relinquetis gloriam vestram?* Esai. 10.

Possessor Episcopus. 520.

Epistola ad Hormisdam Papam: Decet & expedit ad capitis recurrere medicamentum, quoties agitur de sanitate membrorum. Quis enim maiorem circa subiectos solitudinem gerit, aut à quo magis est nutantis fidei stabilitas expetenda, quàm ab eius sedis præside, cuius primus à Christo rector

Extat inter epist. Pontif. Rom. 1.

Est inter epistolas Gregorij libro 2. indictione 10. epistola 5.

Epistola ad Gregorium Magnum: Recolo me in sinu & gremio sacrosanctæ Ecclesiæ vestræ Romanæ enutritum, & Deo auxiliante prouectum. Et quibus ausibus ego sanctissimæ illi Sedi, quæ vniuersali Ecclesiæ iura sua transmittit, præsumpserim obuiare, propter cuius conseruandam auctoritatem, sicut Deo manifestum est, multorum contra me grauiter exitauit inuidiam?

Isidorus Hispalensis. 620.

Præfatione in opus Conciliorum: Subiecimus reliqua Præsulum Romanorum decreta vsque ad S. Gregorium, & quasdam ipsius epistolas, in quibus pro culmine sedis Apostolicæ non impar Conciliorum extat auctoritas, &c. Nullam Synodum ratam esse legimus, quæ non fuerit Apostolicæ sedis auctoritate congregata, vel fulta.

Victor Carthaginensis. 640.

Extat in Concilio Lateran.

Epistola ad Theodorum Papam: Vestrum est, frater charissime, canonica discretione solicitè contrarijs Catholicę fidei obuiare, nec permittere nouiter dici, quod Patrum venerabilium auctoritas omnino non censuit. Nos enim vno vinculo charitatis vobiscum sumus constricti.

Columbus & cæteri Primates & Episcopi prouinciarum Africæ, Numidiæ, Byzacenæ, & Mauritaniæ.

640.

Extat in Concilio Lateran. consultatione 2.

Epistola ad Theodorum Papam: *Eum salutant Patrem Patrum, & summum omnium Præsulum Pontificem. & addunt:* Magnum & indeficientem, omnibus Christianis fluenta redundantem, apud Apostolicam sedem consistere fontem, nullus ambigere possit, de quo riuuli prodeunt affluenter vniuersum largissimè irrigantes orbem Christianorum, cui etiam in honorem beatissimi Petri, Patrum decreta peculiarem omnem decreuêre reuerentiam in requirendis Dei rebus, quæ omninò & solicitè debent, maximè verò iusteque ab ipso Præsulum examinari vertice Apostolico, cuius vetusta solicitudo est, tam mala damnare, quàm probare laudanda. Antiquis enim regulis sancitum est, vt quicquid quamuis in remotis, vel in longinquo positis ageretur prouincijs, non prius tractandum vel accipiendum sit, nisi ad notitiam almæ sedis vestræ fuisset deductum, vt huius auctoritate, iuxta quæ fuisset pronuntiatio firmaretur, indeque sumerent cæteræ Ecclesiæ (velut de natali suo fonte) prædicationis exordium, & per diuersas totius mundi regiones puritatis incorruptæ maneant fidei sacramenta salutis.

Maurus Episcopus Rauennatensis. 650.

Extat in Synodo Lateran. sub Martino Papa.

Epistola ad Martinum Papam: Domino sancto, & meritis beatissimo, totoque orbe Apostolico, & vniuersali Pontifici Martino Papæ Maurus seruus seruorum Dei Episcopus. *Et subscripto.* Ora pro me Domine sancte, & meritis beatissime, totoque orbe Apostolice Papa.

Ionas Monachus. 650.

Vita S. Eustachij cap. 5. Aquileienses tum desciuerant à communione sedis Apostolicæ, de qua Dominus in Euangelio ad B. Petrum Apostolorum principem loquitur: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & porta inferi non præualebunt aduersus eam.* Desciuerant autem ob trium capitulorum dissensionem, vnde discordiæ incrementa diuturna manârunt, quod præsenti operi non est necesse inferere.

Matt. 16.

Aldhelmus. 670.

Epistola ad Geruntium: Si ergo Petro claues regni cælestis à Christo collatæ sunt, de quo ait Poëta:

Clauiger æthereus, portam qui pandit in æthra:

quis Ecclesiæ eius statura principalia spernens, & doctrinæ mandata contemnens, per cælestis paradisi portam gratulantibus ingreditur? Et si ipse potestatem ligandi, atque monarchiam soluendi, in cælo & in terra felici sorte & peculiari priuilegio accipere promeruit, quis Paschalis festi regulam, & tonsuræ Romanæ ritum refutans, non potius se strictis nexibus inextricabiliter obligandum, quàm clementer absoluendum vllatenus arbitretur?

Beda. 700.

Historiæ Anglicanæ libro 2. capite 1. B. Papa Gregorius, cùm primùm in toto orbe gereret pontificatum, & conuersis iam dudum ad fidem veritatis esset prælatus Ecclesijs, Anglorum gentem eatenus idolis mancipatam Christi fecit Ecclesiam.

Libro 3. capite 25. Contendentibus de Obseruatione Paschæ hinc Colmanno cum clericis suis de Scotia, inde VVilfrido & Agathone presbyteris: illo traditionem Ioannis, hoc autem beati Petri & Pauli doctrinam vrgente, tandem VVilfridus dixit: Si tu Colmanne, & socij tui audita decreta sedis Apostolicæ, immò vniuersalis Ecclesiæ, & hæc sacris literis confirmata sequi contemnitis, absque vlla dubietate peccatis. Et si sanctus erat Columba vester, imò & noster, & Christi erat, num præferri potuit beatissimo Apostolorum principi, cui Dominus ait: *Tu es Petrus*, &c. Hæc perorante VVilfrido, dixit Osvvi Rex Saxonum: An vtrique vestrum in hoc consentiunt, quòd hæc principaliter Petro dicta, & ei claues regni cælorum sint datæ à Domino? responderunt, etiam, vtrique. At ille ita conclusit: Et ego vobis dico, quia hic est ostiarius ille, cui ego contradicere nolo, sed in quantum noui vel valeo, huius cupio in omnibus obedire statutis, ne fortè me adueniente ad fores regni cælorum, non sit qui reserat, auerso illo, qui claues tenere probatur.

Capite 29. Osvvi, quamuis educatus à Scotis, intellexerat veraciter, quia Romana esset Catholica & Apostolica Ecclesia, vnde tam ipse, quàm Egbertus Cantuariorum Rex VVigardum Romam miserunt, vt accepto gradu Archiepiscopatus Catholicis Anglorum Ecclesijs ordinare posset Antistites.

Homilia in natali Benedicti: Roma per summos Christi Apostolos totius Ecclesiæ caput eminet eximium.

De ratione temporum: Iustinianus Secundus Imperator de peccatis suis pœnitentiam agens, Constantinum Romanum Pontificem in Nicomediam ad se vocans, honorificè suscepit, ac remissis: quem prostratus humi pro suis peccatis intercedere rogans, absolutionem & communionem consecutus est.

Bonifacius Moguntinus Episcopus. 740.

Epistola ad Zachariam Papam: Deo gratias agimus, quòd clementem Paternitatem vestram altissimus arbiter canonica cura regere, & Apostolicæ sedis gubernacula gubernare concessit. Ergo non aliter quàm vt ante vestigia vestra geniculantes, intimis subnixè flagitamus precibus, vt sicut prædecessorum vestrorum pro auctoritate sancti Petri pietatis serui deuoti, & subditi discipuli fuimus, sic & vestræ pietati serui obedientes, subditi sub iure Canonico fieri mereamur, optantes Catholicam fidem & vnitatem Romanæ Ecclesiæ ser-

Hincmarus. 850.

In Synodo apud S. Medardum: Ego Hincmarus ego mihi iudicem in hac duntaxat causa, quæ ventilatur, VVenilonem Senonensem Archiepiscopum, Amalricum Turonensem Archiepiscopum, &c. salua etiam reuerentia Apostolicæ sedis, cui in omnibus causis debet reuerentia exhiberi, sicut Innocentius Papa ad Victoricium Rothomagensem scribit Episcopum, & sancti etiam Canones præfigere dignoscuntur, &c. *Porrexit etiam idem Hincmarus epistolam totius Galliæ Episcoporum manibus subscriptam, ad Apostolicam sedem pro confirmatione ipsius ordinationis: quoniam sedes Apostolica per Sergium Papam Ebbonem Episcopum damnauit, adeò vt inter laicos tantùm communionem habere mereretur. Ostendit etiam ipsi Christianissimo Principi diploma sacrum, ipsius venerandi principis manibus insignitum, & sigillo subter signatum, ex approbatione suæ ordinationis, ad eandem sanctam & Apostolicam, omnium scilicet Ecclesiarum matrem, Romanam Ecclesiam.*

Epistola ad Adrianum Secundum scribens, vocat eum Patrem patrum, primatis sedis Apostolicæ, & vniuersalis Ecclesiæ Papam, & subdit: Hanc meæ subiectionis humilimam suggestionem in benignitate suscipite, qua primus Apostolorum, non solùm minoris sui redargutionem pro simulatione suscepit, verùm & minorum suorum quæstionem, cur ad præputiatos intrauerit, lenire curauit.

Hildoinus. 850.

In Areopagiticis. Extant apud nos epistolæ Innocentij, & post eum Gelasij, necnon & modernius B. Papæ Gregorij, aliorumque Pontificum ad Episcopos vrbium Galliarum, & Antistitum nostrorum ad ipsos, de more Romano in cunctis Ecclesiasticæ auctoritatis munijs imitando.

Landramus Turonensis, &c. 850.

Epistola ad Nomenium Priorem Gentis Britannicæ: Hæc ad tuam perditionem sufficiebant, sed ad cumulum malorum auxisti temeritatem, & omnem læsisti Christianitatem, dum Vicarium beati Petri Leonem Apostolicum, cui dedit Deus primatum in orbe terrarum, spreuisti, &c. Maximum reatum te contraxisse scimus, quòd epistolam sedis Apostolicæ respuisti, existimans aliqua in ea tibi noxia contineri, sed quòd exemplar eius venerabilis Papa nobis dignatus est dirigere, notum tibi facimus, nihil in ea contineri, quod ad tuam pertineat læsionem. *Est apud Lupum Ferrariensem epist. 84.*

Anastasius Bibliothecarius. 860.

Præfatione ad P. M. in vitam Ioannis Elecmosynarij à se versam: Non fas est vt absque Vicario Dei, absque clauigero cæli, absque curru & auriga spiritualis Israëlis, absque vniuersali Pontifice, absque vnico Papa, absque singulari Pastore, absque speciali Patre, absque te omnium arbitro aliquid consummetur aut diuulgetur. Tu enim tenes claues Dauid, tu accepisti claues scientiæ. In arca quippe pectoris tui tabulæ Testamenti, & manna cæ ctus saporis requiescunt. Tu enim quod ligas, nemo soluit: quod aperis, nemo claudit: quod claudis, nemo aperit. Vicem namque in terris possides Dei, &c.

Salue Præsul amate Deo per secula, salue:
Totius atque orbis Papa beate vale.

Rothaldus Suessionensis. 868.

Appellatione ad Nicolaum Papam: Dum ad synodum conuocatam Episcopi conuenissemus, & ipse Hincmarus, quasi omnium Dominus, præsidens & prævalens, sententiam in me damnationis violenter ac præcipitanter iaculari accelleraret, hanc ego Apostolicam sedem, atque Apostolicum Præsulem, vniuersalis Ecclesiæ summum prouisorem appellare maturaui. Tunc tres Hincmarus ad me Episcopos misit, mandans ad Synodum ipsam vt sine mora venirem. Quibus ego respondi, quòd non mihi ita liceret, neque ego hoc vllatenus audirem, vt in præiudicio sanctæ Romanæ Ecclesiæ, omnium Ecclesiarum matris, eiusque excellentissimi Rectoris circa posito, cuicunque præbeam aliquo modo assensum. Ad illam summam auctoritatem sine intermissione appello, cui nullus potest contradicere, quæ à Domino Iesu Christo per beatum Petrum Apostolum tantum meruit principatum.

Synodus Triburiensis. 895.

Cap. 30. In memoriam beati Petri Apostoli honoremus sanctam Romanam & Apostolicam sedem, vt quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat magistra Ecclesiasticæ rationis.

Regino Prumiensis. 910.

In Chronico ad annum 842. Romana vrbs ab omni sancta Ecclesia propter præsentiam Apostolorum Petri & Pauli speciali quodam priuilegio veneratur.

De anno 865. Stultitiæ quodam elogio notandi sunt, qui illam Petri sedem aliquo prauo dogmate fallere posse arbitrati sunt, quæ nec se fefellit, nec ab aliqua hæresi falli vnquam potuit.

De anno 866. Arsenius Episcopus Apocrisiarius, & consiliarius Nicolai Papæ, vice ipsius directus est in Franciam, quò perueniens tanta auctoritate & potestate vsus est, ac si idem summus Præsul aduenisset. Conuocato denique Episcoporum conuentu, Lotharium Regem alloquitur, vt vnum è duobus eligat, aut propriæ reconcilietur vxori, abdicato VValdradæ pellicis consortio, aut protinus anathematis gladio feriretur ipse, omnesque ei in hoc scelere fauorem præstantes. Hac necessitate compulsus, vel constrictus, vellet, nollet, Tithbergam reginam in matrimonium recepit.

Luitprandus Ticinensis. 950.

Libro 1. *cap.* 8. Formosus Papa religiosissimus à Romanis vehementer afflictabatur, cuius & hortatu Rex Arnulphus Romam aduenerat, in cuius ingressu, vlciscendo Papæ iniuriam, multos Romanorum principes obuiam sibi properantes decollari præcepit.

Lib. 2. *cap.* 13. Ioanne Rauennate Apostolorum Vicario constituto, Poeni Romanas vrbes miserè laniabant.

Lib. 6. *cap.* 6. Ioannes summus Pontifex, & vniuersalis Papa, &c. Otto à summo Pontifice & vniuersali Papa Ioanne vnctionem suscepit imperij: cui non solùm propria restituit, verùm etiam ingentibus gemmarum auri & argenti muneribus ipsum honorauit.

Notgerus Leodiensis. 950.

In vita S. Landoaldi: Beatus Amandus Romam deliberauit iteratò adire: Romanum vniuersalem Pontificatum Martinus Papa tum administrabat: cui beatus Amandus vnum, cuius obtentu veneratur, exprompsit.

Burchardus VVormatiensis. 1020.

Lib. 1. *cap.* 42. Auctoritas congregendarum Synodorum sedi Apostolicæ primata auctoritate commissa est.

Berno Augiensis. 1020.

Libello de quibusdam ad Missam pertinentibus cap. 2. Cùm Romanorum presbyteri ab Henrico Imperatore interrogarentur, cur post Euangelium, vt in alijs Ecclesijs fiebat, Symbolum non canerent, me coram assistente, audiui eos huiusmodi responsum reddere, videlicet quòd Romana Ecclesia non fuisset aliquando vlla hæreticos face infecta, seu secun-

Rupertus Tuitiensis. 1120.

In Ionam lib. 2. cap. 3. Roma, eò quòd beati principis Apostolorum Petri sedes facta sit, cunctis Ecclesijs caput altius extulit, latiusque dominatur per omnes gentes sacra Pontificum eius lingua, quam dominata fuerit Cæsarum siue Augustorum eius purpura.

De diuinis officijs lib. 1. cap. 27. Postquam duodecim Apostoli, per vniuersum mundum dispersi, singulis ciuitatibus præsiderunt, tam ipsi, quàm successores eorum, misèr per contiguas suis sedibus prouincias prædicatores, quos & Episcopos ordinauerunt, vt vbi recepti fuissent, omnia Christianitatis sacramenta, velut ipsi Apostoli peragerent, vt per vrbes comprouinciales Episcopos ordinarent. Et aliorum quidem Apostolorum successores Patriarchæ sunt dicti: Petri autem successor pro excellentia principis Apostolorum, Apostolicus nominatur.

Lib. 2. cap. 22. Tantis hæresibus fermentata est Græcia, vt mirum videri non debeat hoc, quòd de fermento immolat. Tantæ è contrario syncèritatis semper fuit Romana Ecclesia, vt cui deest Scripturarum notitia, vel argumentandi facultas, sola illi de azymo contra Græcos sufficere debeat eius auctoritas. Nam Constantinopolitana non solùm hæreticos, sed & hæresiarchas protulit multos: Romana verò Ecclesia, super Apostolicæ fidei petram altius fundata, firmiter stetit: & tam Græciæ, quàm totius orbis hæreticos semper confutauit, & de excelso fidei tribunali data sententia iudicauit.

Hugo Victorinus. 1120.

Lib. 1. Eruditionis Theologicæ de Sacramentis Ecclesiæ cap. 43. Papa dicitur quia Pater Patrum. Hinc vniuersalis dicitur, quia vniuersæ Ecclesiæ præest: hic quoque Apostolicus vocatur, quia principis Apostorum vice fungitur: hic etiam summus Pontifex nuncupatur, quia caput est omnium Episcoporum.

Bernardus. 1130.

De consideratione ad Eugenium PP. lib. 3. cap. 8. Age indagemus adhuc diligentius qui sis, quam geras videlicet pro tempore personam in Ecclesia Dei. Quis es? Sacerdos magnus, summus Pontifex. Tu princeps Episcoporum, tu hæres Apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noë, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vnctione Christus. Tu es, cui claues traditæ, cui oues creditæ sunt. Sunt quidem & alij cæli ianitores, & gregum pastores, sed tu tanto gloriosius, quanto & differentius vtrumque præ cæteris nomen hæreditasti. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos, vbi vniuersi crediti, vni vnus. Nec modo ouium, sed & pastorum tu vnus omnium pastor. Vnde id probem quæris? Ex verbo Domini. Cui enim non dico Episcoporum, sed etiam Apostolorum sic absolutè & indiscretè totæ commissæ sunt oues? *Si me amas Petre, pasce oues meas.* Quas? Illius, vel illius populos ciuitatis, aut religionis, aut certi regni? *oues*, inquit, *meas*. Cui non planum non designasse aliquas, sed assignasse omnes? Nihil excipitur vbi distinguitur nihil. Et fortè præsentes cæteri condiscipuli erant, cùm committens vni vnitatem omnibus commendaret, in vno grege & vno pastore, secundùm illud: *Vna est columba mea, formosa mea, perfecta mea.* Vbi vnitas, ibi perfectio. Reliqui numeri perfectionem non habent, sed diuisionem, recedentes ab vnitate. Inde est quòd alij singuli singulas sortiti sunt plebes, scientes sacramentum. Denique Iacobus, qui videbatur columna Ecclesiæ, vna contentus est Hierosolymia, Petro vniuersitatem cedens. Cedente Domini fratre, quis se alter ingerat Petri prærogatiuæ? Ergo iuxta canones tuos alij in partem solicitudinis, tu in plenitudinem potestatis vocatus es. Aliorum potestas certis arctatur limitibus: tua extenditur & in ipsos, qui potestatem super alios acceperunt. Nonne si causa extiterit, tu Episcopo cælum claudere, tu ipsum ab Episcopatu deponere, etiam & tradere Satanæ potes? Stat ergo inconcussum priuilegium tuum tibi tam in datis clauibus, quàm in oubus commendatis.

Epist. 125. Nec infructuosè Alemaniæ, Franciæ, Angliæ, Scotiæ, Hispaniarum, & Hierosolymorum reges, cum vniuerso clero & populis fauent & adhærent Domino Innocentio (*Papæ.*) tamquam filij patri, tamquam capiti membra, soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Meritò autem illum recipit Ecclesia, cuius & opinio clarior, & electio sanior inuenta est, nimirum eligentium & numero vincens, & merito.

Epist. 131. Plenitudo potestatis super vniuersas orbis Ecclesias singulari prærogatiua Apostolicæ sedi donata est. Qui igitur huic *potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Potest, si vtile iudicauerit, nouos ordinare Episcopatus, vbi hactenus non fuerunt: potest eos, qui sunt, alios deprimere, alios sublimare, pro vt ratio sibi dictauerit, ita vt de Episcopis creare Archiepiscopos liceat, & è conuerso, si necesse visum fuerit. Potest à finibus terræ sublimes quascumque personas Ecclesiasticas euocare, & cogere ad suam præsentiam, non semel, aut bis, sed quoties expedire videbit.

Epist. 183. ad Conradum Regem Romanorum: Regis dedecus, regni diminutionem nunquam volui: violentos odit anima mea. Legi quippe: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Quam tamen sententiam cupio vos, & omnimodis moneo custodire in exhibenda reuerentia summæ & Apostolicæ Sedi, & beati Petri Vicario, ficut ipsam vobis vultis ab vniuerso seruari imperio.

Epistola 190. ad Innocentium PP. Oportet ad vestrum referri Apostolatum pericula quæque & scandala emergentia in regno Dei, ea præsertim, quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potissimum resarciri damna fidei, vbi non possit fides sentire defectum. Hæc quippe huius prærogatiua sedis. Cui enim alteri aliquando dictum est: *Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua.* Ergo quod sequitur, à Petri successore exigitur: *Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Id quidem modò necessarium. Tempus est, vt vestrum agnoscatis, Pater amantissime, principatum, probetis zelum, ministerium honoretis. In eo planè Petri impletis vicem, cuius tenetis & sedem, si vestra admonitione corda in fide fluctuantia confirmatis, si vestra auctoritate conteritis fidei corruptores.

Epist. 237. ad Eugenium PP. Altiorem locum sortitus es, sed non tutiorem: sublimiorem, non securiorem. Terribilis prorsus, *terribilis est locus iste. Locus*, inquam, *in quo stas, terra sancta est*, locus Petri est, locus principis Apostolorum, vbi steterunt pedes eius. Locus illius est, quem constituit Dominus dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ.

Sermone de priuilegio beati Ioannis Baptistæ: Hinc enim mater & magistra omnium Ecclesiarum Ecclesia Romana, cui dictum est: *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua*, in honorem Ioannis Baptistæ post Saluatoris nomen consecrata est & signata. Dignum namque erat, vt sententiam Ioannis Ioannisque requereretur auctoritas, & singularem amicum eius illuc proueheret, vbi principatum ipsa conscendit.

Iohan. 21

Cant. 6.

Galat. 2.

Rom. 13

Luc. 22.

Luc. 22.

Electio procul dubio hæc singularis est, in illa ipsa vrbe Ioannem vendicare primatum Ecclesiæ, quam duo cæli luminaria morte clarissima consecrarint. Crucifigitur Petrus, gladiatur Paulus, & dignitas remanet præcursori. Purpuratur Roma multitudine Martyrum, totaque sublimitas beato refunditur Patriarchæ.

Guigo Carthusianus. 1130.

Prologo in vitam S. Hugonis Episcopi ad Innocent. II. Domino & Patri charissimo, ac reuerendissimo sedis Apostolicæ Pontifici Innocentio, Carthusiensium pauperum seruus inutilis Guigo perpetuam salutem & pacem in Domino. Non pepercit nostræ vel verecundiæ, vel imperitiæ Apostolatus vestri imperiosa dignatio. Sicut enim huic opusculo præfixæ vestræ serenitatis indicant literæ, beati Petri auctoritate & vestra mandastis, vt vitam beati Hugonis Gratianopolitani Episcopi noscendam posteris scripto commendaremus, &c. Ad tantæ pondus auctoritatis ne mutire quidem præsumpsimus, ne dum ei non obedimus, cui totus commissus est mundus; eum offenderemus, à quo factus est mundus.

Petrus Lombardus. 1140.

Lib. 4. distinct. 24. Ordo Episcoporum quadripartitus est, scilicet in Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitanis, & Episcopis. Patriarcha Græcè summus Patrum interpretatur: quia primum, id est, Apostolicum tenet locum, vt Romanus, Antiochenus, & Alexandrinus: sed omnium summus est Romanus Archiepiscopus, princeps Episcoporum.

Ioannes Gratianus. 1150.

Dist. 93. Obedientiam inferiores ex ordine superioribus debent. Summo enim Pontifici ea debetur ab omnibus obedientia, vt nulli liceat ei communicare, cui pro actibus suis inimicus ipse extiterit, nec in Ecclesia esse poterit, qui eius Cathedram deserit.

Petrus Cluniacensis. 1150.

Lib. 6. epistola 14. ad Eugenium Papam: Vestrum est totius Ecclesiæ Dei in hac valle lachrymarum peregrinantis causas audire, auditas discutere, discussas iudicio Apostolico definire. Et licet persona vestra constituta sit super gentes & regna, vt euellat, & destruat, & disperdat, & dissipet, & ædificet, & plantet: tamen quia nec Deus, nec Hieremias Propheta, cui hoc dictum est, estis, potestis falli, potestis ab his, qui ea, quæ non Iesu Christi, sed quæ sua sunt quærunt, decipi.

Epistola 44. Videat hæc omnia, & discutiat Pater vniuersalis, & qui curam paternam vniuersalis Ecclesiæ filijs debet, animæ nec de inferioribus, nec de vilioribus sibi commissæ prouideat.

Hildegardis. 1150.

Epistola ad Eugenium P. Tu qui es vice Christi sedens in cura Ecclesiasticæ cathedræ, meliorem partem tibi elige, &c. De summo iudice dirigitur ad te, vt graues & impios tyrannos eradices, & à te eijcias, ne stent in magna irrisione in tua societate.

Epist. ad Alexandrum Tertium P. O summa & gloriosa persona, quæ primùm constituta es per Verbum Dei, per quod omnis creatura rationalis, & irrationalis in genere suo facta est: tibi specialiter idem Verbum claues regni cælestis per indumentum humanitatis suæ, scilicet ligandi & soluendi potestatem concessit. Tu quoque excellentissime Pater, materia omnium spiritualium personarum existis, quæ tuba iustitiæ Dei sonant in Ecclesia.

Otto Frisingensis. 1150.

In Chronicis lib. 7. cap. 32. Eo tempestate legati Armeniorum Episcoporum, eorumque Metropolitani, quem ipsi Catholicon vocant, legati ab vltimo pene Oriente summum Pontificem Viterbij, laboriosum iter per annum & sex menses complentes, adeunt, eique ex parte illius Ecclesiæ subiectionem omnimodam, eum consalutando offerentes, causas viæ, nobis cum alijs multis præsentibus, apud veteremaulam aperiunt, &c. Pro his & alijs, dum inter se dissentirent, Romanam Ecclesiam iudicem eligentes, consultum veniunt, formamque sacrificij iuxta consuetudinem eius sibi tradi deposcunt.

Petrus Pramiensis. 1160.

De statu domus Dei lib. 3. Nonne Romani Pontifices, qui in plenitudine potestatis Ecclesiæ præfuerunt, quorum videlicet auctoritate vniuersalia Canonum decreta conscripta sunt & corroborata, illis præferendi sunt, qui in partem solicitudinis vocati, particularia quædam quibusdam institutis in suis regulis ediderunt? &c. Hoc namque priuilegium, beato Petro Apostolorum principi cælesti decreto principaliter traditum atque firmatum, sancti Patres cum magna veneratione suscipientes, atque sanctam Romanam Ecclesiam seruantes, tam in generalibus conciliis, quàm in cæteris Scripturis, & gestis suis, vniuersalem matrem appellauerunt, & sicut eius documenta in confirmatione fidei, & eruditione sacræ religionis, ita etiam iudicia susceperunt, in hoc consentientes, & quasi vno spiritu, & vna voce concordantes omnes maiores res, & præcipua negotia, nec non omnium Ecclesiarum iudicia, ad eam quasi ad matrem, & caput debere referri, ab ea nusquam appellari, iudicia eius à nemine retractari aut retelli debere vel posse.

Lib. 4. Ab ipsa Apostolica sede, quæ est omnium Pontificalium sedium prima, mittitur legatus aliquis, cui potestas datur, auctoritate sedis Apostolicæ per omnia vti in eos, ad quos missus est.

Petrus Blesensis. 1160.

Epistola 45. *ad Pontificem Romanum:* Domus Dei, quæ in lapide adiutorij super fundamentum Apostolorum & Prophetarum stabilita est, à Petro & successoribus suis formam eruditionis & statum sublimitatis accepit. Quod enim stipiti rami, quod capiti membra, quod soli radij, quod fonti riuuli, hoc Apostolicæ sedis eminentiæ debent omnes Ecclesiæ, quas vbique terrarum religio Christiana fundauit.

Arnulphus Lexouiensis. 1160.

Epistola ad Alexandrum P. de promotione sua: Interim ego minor licet omnibus, non minore tamen gaudio quàm cæteri, gloriam vestræ promotionis amplector, & vos Apostolum Christi, Petri Vicarium, Pastorem & Episcopum omnium, qui Christiano nomine censentur, agnosco, & vobiscum Catholicam profiteor vnitatem.

Hugo Etherianus. 1160.

De Spiritus sancti processione lib. 3. cap. 17. AEquum est ratum habere, quod tanta Ecclesia decernit, quod tantus Pontifex enuntiat: sine quo vigor calami omnis Ecclesiasticæ traditionis arescit, vt memorandus inter sanctos B. Iunior Stephanus asserit, &c. Christus Petrum, eiusque successorem Principem, & caput, non modò Latinorum, Græcorum, Occidentis ac Septentrionis vniuersi: verum Armeniorum, Arabum, Iudorum, Madianitarum, Amalechitarum, & totius Orientis, & meridiani climatis in perpetuum constituit. Ob quam rem occidui solis limites vniuersi Petri successorem

ex tunc filij dominum recognoſcunt, & ſub illo Præſule diriguntur, quod omnem ab vtero matris errantem facere opportunum eſt.

Ioannes Saliſberienſis. 1160.

Polycratic. libro 8. cap. 17. Eccleſiam Romanam, quæ parens (auctore Deo) & nutricula fidei, & morum eſt, & non poteſt ab homine iudicari, & argui, cæleſti priuilegio munita, relinquo intactam.

Cap. 23. Quis præſumet ſummum iudicare Pontificem, cuius cauſſa Dei ſolius reſeruatur examini? Vtique quiſquis hoc attentauerit, laborare quidem, ſed proficere nequaquam poteſt, &c. Quid ponderoſius eſt ſolicitudine omnium Eccleſiarum? Apoſtolicum priuilegium tranſit ad ſucceſſores. Et planè pars priuilegij eſt, quod Apoſtolus Corinthijs loquitur: *Quis, inquit, infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Si totum non vultis reuoluere, vel iſtud vendicet, qui de primatu contendit, & vt puto citò faciet locum. Præterea qui Romanus Pontifex eſt, eundem pro conditione Eccleſiæ, quæ nunc eſt, eſſe ſeruum ſeruorum neceſſe eſt.

Godfridus Viterbienſis. 1170.

In proœmio hiſtoriæ vniuerſalis ad Vrbanum Tertium. Summo & vniuerſali Papæ Vrbano Tertio, Domino & Patri ſuo reuerendiſsimo Godfridus Viterbienſis ſacerdos indignus, ſeipſum in omni obſequio & inobedientia ſubiectiſsimum. Dum ſacroſanctæ matris noſtræ Romanæ Eccleſiæ culmen inſpicio, & eius eminentiæ conſidero maieſtatem, illud ante omnia neceſſarium eſſe intueor, vt ſicut ipſa omnibus noſcitur præeſſe principibus: ita omnes reges, & principes, & vniuerſæ orbis Eccleſiæ doctrina eius & regimine adornentur, & ab ea, tamquam à fonte iuſtitiæ, totius ſapientiæ regulis inſtruantur. Quia nullum Scripturarum elogium noſcitur eſſe authenticum, niſi ab eius ſapientiæ fluminibus ſitientibus propinetur. Quare, ſi quod hiſtoriarum opus, noua per aliquem inſtitutione conficitur, ratio ſuggerit, vt antequam in publicum deueniat, Apoſtolico examini præſentetur: quatenus, ſi acceptione dignum eſſe perpenditur, eius mandato, & iudicio approbetur; & ab eo vires auctoritatemque recipiat, cui terrena & cęleſtia diuinitus ſunt commiſſa.

Guilhelmus Tyrius. 1180.

Belli ſacri lib. 11. cap. 28. Baldeuinus Rex Hieroſolymorum ſecundus miſſis nuntijs ad Romanam Eccleſiam petijt, vt quaſcumque prouincias ſua ſolicitudine de poteſtate hoſtium eriperet, omnes regimini Romanæ Eccleſiæ ſubiacerent.

Lib. 15. cap. 15. Legatus Eccleſiæ Romanæ Petrus nomine, miſſus à D. Innocentio Papa, venit in Syriam, vt Patriarchæ Antiocheni cauſſæ debitum finem imponeret. Qui Dominum Patriarcham & vniuerſos regni Pontifices apud Antiochiam pridie Kalend. Decemb. ad Synodum conuocans, illuc cum omni celeritate contendit.

Gunterus. 1180.

Lib. 1.

Sedis Apoſtolicæ Præſul, ſummumque ſacerdos
Tunc Adrianus erat.

Dedechinus. 1190.

De anno 1099. Paſchalis Pontifex in ſpecula totius Eccleſiæ conſtitutus, iuxta tenorem anteceſſorum ſuorum, Alexandri, Gregorij, Vrbani, contra inuaſores ſpiritualium charisſimatum decretum promulgauit, ac denum Henricum regem cum omnibus fautoribus ſuis excommunicatum pronuntiauit.

Ioachim Abbas Florenſis. 1190.

Prologo primo in Apocalypſin: Rogo ex parte omnipotentis Dei Coabbates meos, & Priores, & cæteros fratres metuentes Dominum, & ea qua poſſe videor auctoritate præcipio, quatenus præſens ſcriptum & exemplar habentes ſecum, ac ſi pro teſtamento opuſcula, quæ hactenus confeciſſe videor: & ſi quid mede nouo vſque ad diem obitus mei contigerit ſcriptitare, quàm citius poterint, collecta omnia, relictis in ſalua cuſtodia exemplaribus, Apoſtolico examini repræſentent, recipientes ab eadem ſede vice mea correptionem, & exponentes ei meam circa ipſam deuotionem & fidem, & quòd ea ſemper tenere paratus ſim, quæ ipſa ſtatuit, vel ſtatuerit, nullamque meam opinionem contra eius defendere ſanctam fidem, credens ad integrum quæ ipſa credit, & tam in moribus, quàm in doctrina eius ſuſcipiens correptionem, abijciens quos ipſa abijcit, ſuſcipiens quos ſuſcipit ipſa, credenſque firmiter non poſſe portas inferi prævalere aduerſus eam: & ſi eam ad horam turbari, & procellis agitari contingat, non deficere fidem eius, vſque ad conſummationem ſeculi.

Ioannes Belethus. 1200.

De diuinis officijs cap. 13. Eccleſiaſticarum perſonarum aliæ ſunt dignitatis, aliæ ordinis: Dignitatis ſunt vt Papa, Patriarcha, Cardinalis, Primas.

Cap. 14. Dominus Papa, id eſt Pater patrum, ſummi Pontificis, qui in Lege fuit, perſonam gerit.

Saxo Grammaticus. 1200.

Hiſtoriæ Danicæ lib. 13. Quo cognito Romanus Antiſtes acerbiſsima aduerſus Olaum execratione vſus, cæteris per Europam Pontificibus ſimiliter in ipſum pronuntiandi detulit poteſtatem.

Concilium Lateranenſe. 1215.

Cap. 5. Antiqua Patriarchalium ſedium priuilegia renouantes, ſancta vniuerſali Synodo approbante, ſancimus, vt poſt Romanam Eccleſiam, quæ diſponente Deo, ſuper omnes alias ordinariæ poteſtatis obtinet principatum, vtpote mater vniuerſorum Chriſti fidelium & magiſtra, Conſtantinopolitana primum, Alexandrina ſecundum, Antiochena tertium, Hieroſolymitana quartum locum obtineant: ſeruata cuilibet propria dignitate, iuxta quod, poſtquam eorum Antiſtites à Romano Pontifice receperint pallium, quod eſt plenitudinis officij Pontificalis inſigne, præſtito ſibi fidelitatis & obedientiæ iuramento.

Conradus Abbas Vrſpergenſis. 1225.

In Chronicis de anno 1107. Paſchalis Papa inde ſecedens, ab vniuerſis finium illorum Eccleſijs, vt verè Chriſti diſcipulus, & Apoſtolorum Vicarius ingenti honore ſuſcipitur, digna reuerentia tractatur, non aliter, quàm legifer de cælo miſſus auditur. Sic itaque per menſes aliquot, vt fidelis diſpenſator & prudens, quotidianam ſolicitudinem omnium Eccleſiarum gerens, tandem circa Aſcenſionem Domini concilium non modicum apud Trecas habuit, vbi inter multa, quæ pro tempore & neceſsitate corrigenda correxit, ſententiam de libera paſtorum electione, & de coercenda laicorum in Eccleſiaſticas dignitates præſumptione, iuxta prædeceſſorum ſuorum decreta promulgauit.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Hiſtoriæ Orientalis cap. 75 Græci in multis ſanctæ, & ſummæ Romanæ Eccleſiæ, à qua propria auctoritate receſſerunt, ipſi ſchiſmatici contradicunt, contra Dei diſpoſitionem, qui Romanam ciuitatem, totius mundi metropolim, & capita-

neam,

neam, ſicut in temporalibus omnibus præerat, ita in ſpiritualibus vniuerſis voluit præeſſe, &c. Patet ergo cùm ſuper hanc petram, pro qua Dominus rogauit, vt non deficeret fides eius, poſt Chriſtum ædificata ſit, & fundata Chriſti Eccleſia, quòd omnes, qui ab Eccleſia Romana recedunt, abſque fundamento ædificant, in vanum laborantes, & ab eo, qui à Domino Cephas appellatus eſt, ſeparati, acephali & monſtroſi homines meritò ſunt reputandi.

Alexander Aleſius. 1230.

Part. 3. q. 40. mem. 2. In ordine poteſtatum ſecularium nullus eſt maior Rege, vel Imperatore, quemadmodum in ordine poteſtatum ſpiritualium nullus eſt maior Papa: tamen collatione facta poteſtatis ſpiritualis ad ſecularem, poteſtas ſpiritualis eſt ſuper ſecularem, ſicut ſpiritus eſt ſupra corpus. Vnde Hieremiæ 1. dicitur: *Ecce conſtitui te ſuper gentes & regna.*

Rodericus Toletanus. 1240.

Rerum Hiſpanicarum lib. 6. cap. 26. Gregorius Septimus PP. ad petitionem Regis Aldefonſi, miſit quendam Richardum Abbatem S. Victoris Marſilienſis, vt Eccleſias Hiſpaniæ, tot perſecutionibus pertur batas, Eccleſiaſtico moderamine ordinaret. Qui minus religiosè officium peragens, cœpit irregularius ſe habere. Quod attendens Toletanus electus, per maris & terræ pericula ſe Romani Pontificis conſpectui præſentauit, & Gregorio Septimo viam vniuerſæ carnis ingreſſo, inuenit Vrbanum ſecundum in ſede Apoſtolica ſubſtitutum, à quo gratanter & benignè ſuſceptus, conſecrationem, pallium, & priuilegium obtinuit, & Primas inſtituitus Hiſpaniarum Apoſtolicæ ſedis benedictionem ſuſcepit.

Vincentius Burgundus. 1240.

Prologo in quatuor ſpecula Doctrinal. cap. 13. Sancta Romana Eccleſia nullis ſynodicis inſtitutis cæteris Eccleſijs prælata, ſed Euangelica voce Domini & Saluatoris noſtri primatum obtinens, dicentis: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Matt. 16

Lib. 30 cap. 65. Cùm B. Dominicus Papam Innocentium ob ſui Ordinis confirmationem adijſſet, Papa difficilem ſe non niſi nutu diuino exhibuit: vt nimirum ex reuelatione diuina Vicarius Ieſu Chriſti cognoſceret, quàm neceſſarium eſſet vniuerſali, cui præſidebat, Eccleſiæ, id ad quod vir Dei Dominicus inſpiratus diuinitus aſpirabat.

Hugo Cardinalis. 1240.

Ad cap. 17. Deuteronomij: *Si difficile iudicium eſſe perſpexeris, aſcende ad locum, quem elegerit Dominus.)* Ex hoc loco inoleuit conſuetudo appellandi ad ſummum Pontificem.

Henricus Oſtienſis Cardinalis. 1240.

In Summa §. vnde, in fine proœmij: Sed nunquid Papa eſt maior Imperatore? Quicquid autem dicatur, hęc veritas eſt, quòd diſtinctæ ſunt iuriſdictiones, quamuis vna maior ſit reliqua: & quilibet ſecundum legem ſuam iudicabit, ſed vtraque tamen Eccleſiaſticos Canones ſequi debet.

De auctoritate & vſu pallij §. Et quo loco: Speciale eſt in Papa, quòd ſemper & vbique pallio vti poteſt: item quia vniuerſa Chriſtianitas prouincia ſua intelligitur: item & reſpectu ipſius vnus eſt Epiſcopatus, ne dum quo ad hoc, vt intelligatur ſponſus vnus Eccleſiæ (quia hoc commune eſt ſibi & omnibus Epiſcopis) quinimò etiam quo ad adminiſtrationem: item & reſpectu huius generalis adminiſtrationis poteſt dici, quòd alas habet latas & liberas, qui nulli ſubeſt, & vbique dominatur: ſed alij habent ipſas alligatas nexibus præceptorum.

Albertus Magnus. 1250.

Ad cap. 16. Matthæi: *Dico autem tibi.)* Singulariter: non quòd Petrus ſingulariter acceperit claues, ſed quia in vnitate ordinis Eccleſiæ vnus eſt, qui accipit in plenitudine poteſtatis, qui eſt ſucceſſor Petri, & Petrus in poteſtate: alij autem in eadem vnitate accipiunt in parte poteſtatis, eò quòd vocantur in partem ſolicitudinis.

Ad cap. 22 Lucę: *Ego rogaui pro te.)* Hoc argumentum efficax eſt pro ſede Petri, & ſucceſſore ipſius, quòd fides eius non finaliter deficiet.

Thomas Aquinas. 1250.

De regimine Principum cap. 14. Quia finem fruitionis diuinæ non conſequitur homo per virtutem humanam, ſed virtute diuina, (iuxta illud Apoſtoli Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna,*) perducere ad illum finem non humani erit, ſed diuini regiminis. Ad illum igitur Regem huiuſmodi regimen pertinet, qui non eſt ſolùm homo, ſed & Deus, ſcilicet ad Dominum Ieſum Chriſtum, qui homines filios Dei faciens, in cæleſtem gloriam introduxit, &c. Vnde omnes Chriſti fideles, in quantum ſunt membra eius, reges & ſacerdotes dicuntur. Huius ergo regni miniſterium, vt à terrenis eſſent ſpiritualia diſtincta, non terrenis Regibus, ſed ſacerdotibus eſt commiſſum, & præcipuè ſummo ſacerdoti, ſucceſſori Petri, Chriſti Vicario, Romano Pontifici, cui omnes Reges populi Chriſtiani oportet eſſe ſubditos, ſicut ipſo Domino Ieſu Chriſto, &c. Et quia in veteri Lege promittebantur, bona terrena non à dæmonibus, ſed à Deo vero, religioſo populo exhibenda, inde & in Lege veteri ſacerdotes Regibus leguntur fuiſſe ſubiecti: ſed in noua Lege eſt ſacerdotium altius, per quod homines traducuntur ad bona cæleſtia. Vnde in Lege Chriſti reges debent ſacerdotibus eſſe ſubiecti. Propter quod mirabiliter ex diuina prouidentia factum eſt, vt in Romana vrbe, quam Deus prouiderat Chriſtiani populi principalem ſedem futuram, hic mos paulatim inoleſceret, vt ciuitatum rectores ſacerdotibus ſubiacerent.

Secunda 2. quæſt. 39. art. 1. Caput Eccleſiæ eſt ipſe Chriſtus, cuius vicem in Eccleſia gerit ſummus Pontifex: & ideò Schiſmatici dicuntur, qui ſubeſſe renuunt ſummo Pontifici, & qui membris Eccleſiæ ei ſubiectis communicare recuſant.

Contra impugnantes religionem cap. 3. Hoc priuilegium Chriſtus & Romanæ Eccleſiæ contulit, vt omnia ei ſicut Chriſto obediant.

Albertus Stadenſis. 1260.

In Chronicis, vbi agit de Petro: Romana Eccleſia prima ſedes eſt, quia Petrus & Paulus Apoſtolorum principes eam ſuo martyrio cæteris omnibus prætulerunt.

Bonauentura. 1260.

Parte 6. Breuiloquij cap. 12. Quia excellentia quantò magis deſcendit, tantò magis dilatatur; & quantò magis aſcendit, tantò magis vnitur: hinc eſt, quòd plures ſunt Epiſcopi, pauciores Archiepiſcopi, pauciſſimi Patriarchæ, & vnus Pater Patrum, qui Papa meritò appellatur, tamquam vnus primus & ſummus Pater ſpiritualis omnium Patrum, imò omnium fidelium, & Hierarcha præcipuus, ſponſus vnicus, caput indiuiſum, Pontifex ſummus, Chriſti Vicarius, fons & origo, regula cunctorum principatuum Eccleſiaſticorum, à quo tamquam à ſummo deriuatur ordinata poteſtas, vſque ad infima Eccleſiæ membra, ſecundùm quod exigit præcellens dignitas Eccleſiæ in Eccleſiaſtica hierarchia.

Guilhelmus Tornacus. 1270.

De officio Episcopi cap 35. Sola Romana Ecclesia, cuius fides in nulla tentatione deficit, vtpote supra petram stabilem solida, nullis hæresibus, nullis erroribus potest, vel potuit, vel poterit inquinari. Licet enim prora vacillet in mari, licet carina elidatur fluctibus: puppis tamen permanebit immobilis, &c. Papa typum tenet indiuidualiter Domini nostri Iesu Christi, de cuius potestate magis est reuerentialiter subticendum, quàm temerè discutiendum.

Richardus de Mediauilla. 1280.

*Ad lib.4.Sent. dist.24. art.*5. *q.*3. Cùm Ecclesia sit vnum corpus Christi mysticum, ex diuersis statibus & membris constitutum, ad obseruationem huius veritatis oportet esse vnum caput omnium statuum Ecclesiæ, & membrorum vniuersali regimine regitiuum, sub quo diuersi status Ecclesiæ, & membra diuersa conueniant, secundùm debitam proportionem in vnum: vt sic conformetur Ecclesia militans suo exemplari in cælo. Ille autem Episcopus, qui præest toti Ecclesiæ, est Episcopus Romanus.

Guilhelmus Durantius. 1280.

*In Rationali diuinorum lib.6.cap.*53 Huius floris bajulus est Romanus Pontifex, successor vtique Petri, & Vicarius Iesu Christi.

Henricus Gandauus. 1290.

Quodlibet.6. q. 23. In Ecclesia militante sub Deo Christus (secundùm quod homo) caput est & monarcha. Hierarcha primus post Christum Petrus erat, cui ambas claues tradidit, & duos gladios cõmisit. Vnde Papa habet vtrumque gladium, spiritualem & temporalem, in auctoritate quadam prima & superiore.

Robertus Dominicanus. 1290.

In sua visione: Ego, Domine, fidem sanctam Catholicam, quam docet, credit, ac prædicat sancta mater Ecclesia Catholica Romana, credo firmiter, confiteor simpliciter: pro qua sustinenda paratus sum semper cum tuo adiutorio ponere vitam, anathematizans omnem hæresin, aduersum sanctam Ecclesiam Romanam se extollentem. Abnego, & reprobo omnes schismaticos, & diuisos ab vnitate sanctæ matris Ecclesiæ Romanæ Catholicæ.

Engelbertus Abbas Admontensis. 1297.

De ortu & fine Romani imperij cap. 18. Appropinquante tempore aduentus Antichristi, veniet discessio primùm regnum omnium ab imperio, deinde Ecclesiarum ab obedientia sedis Apostolicæ, & vltimo fidelium à fide.

*Cap.*1. Stante adhuc capite Ecclesiæ in spiritualibus, scilicet Apostolica sede: & capite in temporalibus, scilicet imperio Romano: & stantibus adhuc fidelibus in fide, locum & commoditatem non habebit deceptio & dominatio Antichristi, capitibus prædictis, & membris ipsorum ei resistentibus. Cùm verò corpus Ecclesiæ factum fuerit acephalum, & per consequens membra singula sine motu & sensu, quantum ad vnitatem & firmitatem fidei, tunc locum, & effectum habebit aduentus Antichristi.

Reinerus Pisanus. 1300.

*In Pantheologia de ordine cap.*31. Supra potestatem Episcopalem debet esse in Ecclesia potestas Papalis. Primò, quia optimum regimen multitudinis est, vt regatur per vnum. Quod patet ex parte finis regentis, qui est pax: nam pax & vnitas subditorum est finis regentis, &c. Ergo cùm regimen Ecclesiæ sit optimum, vtpote per eum dispositum & ordinatum, *per quem reges regnant, & legum conditores iusta decernunt*, oportet quòd vnus toti Ecclesiæ præsit, scilicet Papa. Secundò, quia in triumphante Ecclesia vnus præsidet in toto vniuerso, scilicet Deus: ergo etiam in Ecclesia militante vnus est, qui præsidet vniuersis. Hinc est quod dicitur Oseæ 1. *Congregabuntur filij Iuda & filij Israel pariter, & ponent sibimet caput vnum*, scilicet Papàm, &c. Sic igitur patet, quòd Papa est super omnes Episcopos, vel Archiepiscopos, & super omnes gradus aliarum dignitatum.

Durandus à S. Portiano. 1320.

*In lib.4.Sent.dist.24.q.*5. Potestas, quæ tota data est vni in suo fonte, non est in alijs, nisi deriuata, & limitata pro illius voluntate: sed potestas iurisdictionis, quæ est ad regendum populum, tota in suo fonte data fuit Petro, & successoribus eius, quando cura Ecclesiæ ipsi fuit commissa, dicente Domino Ioannis vltimo: *Pasce oues meas.* Hoc enim nulli aliorum Apostolorum dictum est, nec tunc, nec ante nec post. Ergo talem potestatem plenam & perfectam habet solus successor Petri, qui ob hoc Papa dicitur, quasi Pater patrum, &c. Super simplices sacerdotes sunt Episcopi, qui habent iurisdictionem ordinariam super totam diœcesin: super hos sunt Archiepiscopi: super omnes denique Papa collocatur, penes quem residet plenitudo huius potestatis, & primitas huius potestatis. Et hoc est rationabile. Quia optimum regimen vnius multitudinis est, quando regitur per vnum supremum, à quo descendit auctoritas regendi in medios, & vsque ad infimos. Sed regimen sanctæ Ecclesiæ est optimè à Christo institutum. Ergo in tota Ecclesia debet esse vnus vniuersalis rector, à quo descendat auctoritas regendi in medios, vsque ad rectores infimos: & hic est Papa, & propter hoc stat vnitas Ecclesiæ, quod omnia membra sunt sub vno capite: qua de causa illi, qui hanc potestatem negant, schismatici dicuntur, quasi vnitatis Ecclesiæ diuisores.

Augustinus Triumphus Anconitanus. 1320.

In Proœmio libri de potestate Ecclesiastica: Error est pertinaci mente non credere Romanum Pontificem vniuersalis Ecclesiæ Pastorem, Petri successorem, & Christi legitimum Vicarium supra spiritualia & temporalia vniuersalem non habere primatum.

Quæst. 6. artic. 1. Solus Papa dicitur esse Vicarius Dei, quia solum quod ligatur, vel soluitur per eum, habetur solutum & ligatum per ipsum Deum, Sententia igitur Papæ, & sententia Dei vna sententia est: sicut vna sententia est Papæ, & auditoris eius. Cùm igitur appellatio semper fiat à minori iudice ad superiorem, sicut nullus est maior seipso: ita nulla appellatio tenet facta à Papa ad Deum, &c. Nullus potest appellare à Papa ad Deum: sicut nullus potest intrare ad consistorium Dei, nisi mediante Papa, qui est æternæ vitæ consistorij clauiger, & ostiarius. Et sicut nullus potest appellare ad seipsum: ita nullus potest appellare à Papa ad Deum: quia vna sententia est, & vna curia Dei & Papæ.

Petrus Paludanus. 1320.

*In Lib.4.Sent.dist.24.q.*6. Potestas iurisdictionis, quæ ad regendum populum tota in suo fonte data fuit soli Petro, & in eo successoribus eius, quando cura Ecclesiæ sibi soli commissa fuit, dicente Domino Ioannis 21. *Pasce oues meas.* Hoc nulli aliorum dictum fuit, nec nunc, nec ante, nec post. Ergo talem potestatem plenam ac perfectam habet solus successor Petri, qui ob hoc Papa dicitur, quasi Pater patrum.

Ludolphus Saxo Carthusianus. 1330.

Vitæ Christi parte 2. cap. 1. Ex quo patet, quòd præcipuè ad Petri successorem pertinet certificatio dubitationum de fide, & pertinentibus ad eandem.

Guido Rocherius. 1330.

In manipulo curatorum parte 3. cap. 1. Errant Græci & omnes schismatici, qui negant sacrosanctam Romanam Ecclesiam esse caput & magistram omnium Ecclesiarum.

Alvarus Pelagius. 1330.

De planctu Ecclesiæ lib. 1. art. 58. Sciendum est quòd potentia summi Pontificis, & Christi Vicarij plena dicitur. Primò, quòd ab hac potentia nullus ad Ecclesiam militantem qualitercumque pertinens excipitur, sed omnis homo in præsenti Ecclesia existens ei subijcitur. Secundò, quia omnis potestas ad gubernationem fidelium à Deo ordinata, & hominibus data, siue spiritualis, siue temporalis, in hac parte comprehenditur. Tertiò, quia omnis potestas in Ecclesia ab hac potestate derivatur. Quartò, quia à nulla potestate humana excluditur.

Guido Carmelita. 1330.

De Valdensibus errore primo: Constat quòd Dominus Petrum, & in Petro Petri successores, posuit omnium fidelium caput, cui ait Dominus Lucæ 22. *Rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: tu autem aliquando conuersus, confirma fratres tuos:* ita quòd in directione & confirmatione fidei Petro & Petri successoribus est standum & obediendum, &c. Manifestum est, quòd in Petro omnes continentur, vt in capite post Christum, & ouium Christi pastore. Sic quòd Petri fides non deficiet à sede Apostolica, nec à Romana Ecclesia Christi sponsa, quæ tota pulchra est, & labes hæresis seu macula non est in ea, &c. Item nolentes obedire Romano Pontifici pastori ouium Christi, cui in Petro Dominus ait: *Pasce oues meas,* definunt esse oues Christi: *quia oues Christi vocem eius audiunt.* Ioan. 10. Et Christus cum Petri successoribus adest, per suam gratiam eos dirigens, & confirmans in fide, vt eorum doctrina & regimine perseueret sedes Apostolica, & Romana Ecclesia, sine ruga aut macula hæreticæ prauitatis.

In Harmonia quatuor Euangelistarum, præfatione ad Ioannem 22. Sanctissimo ac beatissimo Patri in Christo ac Domino, Domino Ioanni diuina prouidentia Papæ 21. ac totius vniuersalis Ecclesiæ summo Pontifici suus humilimus filius Guido cum debita reuerentia & pedum osculo beatorum.

Ludolphus Babenburgius 1340.

De veterum Principum zelo cap. 4. Cùm sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Pontifex sit in terris Vicarius Christi Iesu, vt ipsa quoque Romana Ecclesia, mater & magistra omnium fidelium, cunctarumq; Ecclesiarum caput existat: tanto maiorem quis zelum Christianæ religionis habere perenditur, quanto eandem Ecclesiam ac Romanum Pontificem potioribus attollit beneficijs, & maioribus honoribus veneratur. Veteres igitur Germani Principes moti consideratione prædicta, Ecclesiam Romanam, eiusque rectores Summos Pontifices, grandibus & variis beneficijs & honoribus extulerunt.

Nicolaus Gorranus. 1340.

ad cap. 16. Matthæi: Petrus & successores eius soli vocantur in plenitudine potestatis, cæteri in partem solicitudinis.

Thomas Argentinensis. 1350.

Lib. 4. Sentent. dist. 24. art. 4. Ratione officij super presbyteralem dignitatem inueniuntur in Ecclesia quinque gradus singularis dignitatis: quorum primum tenent Episcopi, secundum Archiepiscopi, tertium Primates, quartum Patriarchæ, quintum Papa, siue Romanus Pontifex, à quo tota monarchia fidelium, tamquam ab vno principe, vniuersalem, & cum hoc immediatam habente potestatem super omnes & singulos fideles, cuiuscumque conditionis existant, conuenientissimè gubernatur.

Ioannes Hildesheimensis Carmelita. 1350.

Epistola ad Notarium Solotiensis oppidi: Ego fidenter astruo, quòd superuacuè nominis Christiani culmen sibi vendicat, qui a Christi Vicarij præceptis & monitis deuiando declinat.

Catharina Senensis. 1360.

Tractatu 3 cap. 115. Clauem huius pretiosi sanguinis Apostolo Petro reliquit, cæterisq; successoribus eius præteritis, & qui succedent in futurum, vsque in vltimum iudicij diem, habent, & habebunt eandem auctoritatem, quæ Petro data fuit. Nec ex aliquo defectu commisso per eos hæc auctoritas vllo modo minuitur.

Matthæus Westmonasterienſis. 1370.

In Chronicis: Anno gratiæ 1096. concessa est à Papa, cui concessa est potestas à Domino vice beati Petri ligandi atque soluendi super terram generalis, indulgentia peccatorum se cruce iam signaturis & signatis.

Baldus de Vbaldis. 1380.

In proœmio Decretalium num. 6. Papa est seruus seruorum Dei, quantum ad humilitatem. Nam quantum ad potestatem, est dominus dominorum, & quæcumque potestas est sub cælo, est in summo Pontifice.

Ioannes Bromiardus. 1380.

In Summa Prædicantium cap. 17. de Cura: Cùm Domini sit terra, & plenitudo eius, in qua vniuersaliter constituit Vicarium suum proprium, non solùm supra Christianos, sed vt corrigat Saracenos, si contra legem faciant naturæ: & Iudæos, si contra legem faciant Mosi: mandare potest Papa, quòd admittant prædicatores salutis suæ in terris suis. si verò prædictis non obediant, sunt compellendi bello, & brachio seculari.

Thomas Valdensis. 1410.

Doctrinalis fidei lib. 2. art. 3. cap. 32. Cur contra Romanum primatum insurgis? Cur sic iracseris, audiens, quod Episcopus Romanæ Ecclesiæ præmineat capitaliter super omnes alios Episcopos? sanctissimi Christi Pontifices hunc primatum in vniuersa Ecclesia confessi sunt. Beatus Augustinus Episcopus fuit, vt huic primatui non inuidit, sed eum humilimè recognouit.

Petrus Aliacus. 1410.

In Speculo considerationis, sermone habito in concilio Constantiensi: Episcopali auctoritati nimis detrahunt, qui definire præsumunt Episcopos non posse in suis diœcesibus errores in fide & moribus notoriè scandalosos cum peritorum consilio condemnare. Sicut enim hoc potest generaliter in vniuersali Ecclesia summus ille Episcopus, qui habere dicitur plenitudinem potestatis: sic inferior Episcopus, vocatus ab eo in partem solicitudinis, hoc vtique poterit particulariter in sua diœcesi, seu particulari Ecclesia.

Laurentius Iustinianus. 1430.

Lib. de obedientia cap. 12. Hanc Petro datam potestatem quotquot post illum electi canonicè in sua cathedra sederunt, sortiti sunt, qui respectu cæterorum

summi

summi sunt nuncupati Pontifices. Illis vtique, tamquam Christi Vicarijs, totius Ecclesiæ est attributa facultas, confirendi videlicet beneficia, peccata soluendi, præstandi gratias, Ecclesiæ spirituales thesauros diuidendi, instituendi per ciuitates Episcopos, & per prouincias Metropolitas ordinandi, congregandi Concilia, decreta faciendi, infringendi atque modificandi. Ipsis profectò summis Pontificibus omnis deferendus est honor, singularis reuerentia, obedientia summa. Quicquid indixerint peragendum, quicquid prohibuerint cauendum, pro lege suscipiendum est. Cæteri Præsules certis deputati sunt præesse in locis, istis verò vniuersalis Ecclesiæ incumbit regimen. Magnus procul dubio honor est iste, præcelsa dignitas, auctoritas veneranda, priuilegium præcipuum, vni tantùm ex omni hominum numerositate prærogatum, sed onus quàm maximum, officium laboriosum, ministerium vigiliarum plenum, & sarcina pene intolerabilis.

Epistola ad Eugenium Quartum: Sanctissime ac beatissime Pater, ouium Christi Domini nostri vniuersalis pastor, quanto mœrore sit oppressum cor meum ex hoc, quòd vilitatem meam Ecclesiæ Castellanensi præficere intendunt Sanctitas vestra, nouit ille testis & iudex, cui notissima sunt omnia. Ad quod quidem onus portandum cùm me prorsus sciam impotentem, & indignum, coram Sanctitatis vestræ prostratus pedibus, tamquam filius, licet immeritus, à clementissimo Patre postulo, &c.

Ioannes Capistranus. 1440.

De auctoritate Papæ & Conciliorum fol.38. Papa vocatus est in plenitudinem potestatis, cæteri autem Episcopi in solicitudinis partem.

Folio 93. Auctoritas Papæ protenditur ad omne bonum, & ad nullum malum: est etenim quasi Deus in terris, maior homine, & minor Deo, plenitudinem obtinens potestatis. 2. *q.* 6. *Decreto nostro.* Ipse enim totius orbis obtinet principatum: ipse est successor Petri, cui beato æternæ vitæ claui gero terreni simul & cælestis imperij iura commisit Christus Dominus: ipse est vigilantissimus Vicarius Christi: ipse summus Pontifex, princeps sacerdotum est, quasi pons & via sequentium: ipse summus sacerdos, ipse & Pontifex Maximus nuncupatur. Ipse enim efficit Sacerdotes, & Leuitas: ipse omnes Ordines Ecclesiasticos disponit: ipse quid vnusquisque facere debeat ostendit. Vnde & summus Princeps, scilicet Imperator, cæteriqúe reges seculi eidem Romano Pontifici, quò approbationem personæ ad imperialis celsitudinis apicem assumendæ, nec non vnctionem, consecrationem, & imperij coronam accipiunt, sua submittere capita non reputárunt indignum. Ipse tamquam columna & saxum immobile totius Christianitatis compagem molemqúe continet vniuersi.

Æneas Syluius. 1450.

Epistola 288. Cùm necesse sit ad perfectum regimen vnum præesse, quo cæteri dependeant, minimè dubitandum est, quin ex ordinatione Christi vnus Ecclesiæ præsit. Dixit enim Petro: *Pasce oues meas:* nec fas est dicere, hanc dignitatem Petro datam ad successores eius non deriuari, Matth.28. *Ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi.* Itaque post Christum Petrus fuit Pontifex vnus, qui Ecclesiæ præfuit: Petro autem vita functo successores eius vsque ad Calixtum tertium Christi vicariatum tenuêre. Nam Christus cùm Vicarium suum Petrum elegit, ei loco hanc dignitatem concessit, quem Petrus ipse suo sanguine consecraret. Romana igitur Ecclesia, vt sacri Canones dicunt, caput omnium est.

Antonimus Florentinus. 1450.

Part.3. Summæ titul. 22. *cap.*10. §.4. Eugenius IV. contilium Basileæ congregatum auctoritate Apostolica dissoluebat. Illi tamen obturauerunt aures suas, & cœperunt Eugenium citare, solicitati ad hoc à Duce Mediolani ægrè eius pontificatum ferente. Sigismundus verò Imp. & Veneti dissuadebant ijs, qui Basileæ erant congregati, ne pergerent. At illi depositio Eugenio, ducem Subaudiæ Amidæum in idolum sibi erigentes, Felicem Quintum nuncupárunt, cui tantùm intra territorium suum obeditum fuit.

Franciscus Philelphus. 1450.

Epistola ad Poggium & Laurentium Vallam: Quid insanius queat excogitari, quàm viros doctos ac senes maledicendi intemperantia gloriari? Et id quidem Romána in curia, in oculis summi sanctissimiqúe Pontificis Nicolai Quinti, qui non minus mirabili virtute & sapientia, quàm suprema dignitatis præstantia vices Christi in terris gerit?

Ioannes de Turrecremata. 1460.

In Summa de Ecclesia lib.2. cap. 93 Romanus Pontifex, verus & indubitatus extra casum hæresis, pro sublimitate principatus sui, iudicem non habet superiorem in terris. Nam ille, qui est omnibus superior in terris, non habet iudicem superiorem in terris: quoniam idem non potest respectu eiusdem, vel eorundem, esse superior & inferior. Sed Papa est omnibus Catholicis superior, cùm sit princeps & caput eorum. Ergo Romanus Pontifex non habet iudicem superiorem in terris.

Lib. 3. *cap.* 28. Sicut in superioribus ostensum est, Romano Pontifici cura totius Ecclesiæ commissa est, & non alteri personæ, aut congregationi, cùm dictum sit soli beato Petro, pro se & suis successoribus: *Petre pasce oues meas,* Ioan. 21. Super quo dicit Theophilus: Finito prandio commissionem ouium mundi Petro commendat. Igitur ad solius Romani Pontificis auctoritatem spectat, prouidere & dare pabulum toti Ecclesiæ, quod fit in vniuersalibus concilijs, disponendo, ordinando, constituendo, corrigendo, diffiniendo, interpretando, &c. Ergo tota potestas vniuersalis concilij pendet à Romano Pontifice, sicut à capite & pastore totius Ecclesiæ.

Platina. 1460.

In Bonifacio Tertio: Petrus Apostolus princeps Apostolorum successoribus suis Pontificibus Romanis regni cælorum claues, potestatemqúe sibi à Deo concessam reliquit, non Constantinopoli, sed Romæ.

Ioannes Annius Viterbiensis. 1460.

Ad cap. 1. *Apocalyps.* In medio Ecclesiæ est posita sedes sancta Romana Ecclesia, caput omnium Ecclesiarum, in qua residet Agnus, & eius Vicarius Pontifex maximus.

Nicolaus Cusanus. 1460.

Epistola 2. ad Bohemos de vsu Communionis: Si scire velis, an in Ecclesia existas, hac vestiges ratione: si cathedræ Romani Pontificis adhæreas, quæ per continuas successiones bonorum malorumqúe in Petrum principem continuatur. Credendum est, hanc sedem sacratissimam, quo ad locum, etiam inexterminabilem. Et tamen si casu Roma deficeret, ibi veritas Ecclesiæ remanebit, vbi erit principatus, & Petri sedes modo prædicto. Cùm enim Episcopi succedant Apostolis, primo Apostolo rectè primus succedit Episcopus, ad quemcunque particularem locum alium à Romana vrbe fuerit sedes contracta.

Hieronymus Sauonarola. 1470.

De veritate fidei lib.4. cap.6. Vnum militantis Ec-

clesiæ præsidem esse oportet. Videmus vbicumque in naturalibus regimen apparet, ad vnum redigi: quemadmodum omnes motus ad vnum primum motorem, apes ad vnum regem, omnia animalis membra ad cor diriguntur. Ergo in Ecclesia Dei tanto magis necessarium est caput vnum ad totius populi Christiani gubernationem, quanto omnia regimina sua dignitate excellit, &c. Singulariter Christus Petro iniunxit: *Pasce oues meas.* Et iterum: *Petre rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.* Quapropter Petrum Vicarium suum ostendebat. Quod etiam apertius expressit, cùm dixit: *Tues Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* &c. Non autem dicendum est, hanc dignitatem vni Petro, & non eius posteris esse concessam, cùm Ecclesiam pari ordine vsque in finem seculi duraturam Christus instituerit, &c. Sequitur ergo vt ministerium hoc perpetua successione, vsque ad consummationem seculi, tamquam ipsi Ecclesiæ perutile, omninoque necessarium sit confirmatum. Cùm itaque Petrus fuerit à Christo Vicarius, totiusque Ecclesiæ pastor subrogatus, consequens est, vt omnes Petri successores eandem habeant potestatem. Cumque Episcopi Romanæ sedis locum Petri teneant, manifestum est Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum esse ducem atque magistram, omniumque fidelium congregationem Romano esse Pontifici vniendam. Qui ergo ab vnitate Romanæ Ecclesiæ in doctrina dissentit, procul dubio per deuia oberrans, a Christo recedit.

Ioannes Nauclerus. 1500.

Generatione 21 Petrus Apostolorum princeps successoribus suis Romanis regni cælorum claues à Deo sibi concessas reliquit.

Ioannes Franciscus Picus Mirandula. 1508.

Theremate 3. Ad Romanam Ecclesiam, caput & magistram Ecclesiarum, mentis actus dirigenda est: atque huic ipsi Ecclesiæ, hoc est Apostolicæ sedi Petri Christi Vicarij, sanctissimi viri adhæserunt semper, & dictis scriptisque fauerunt.

Petrus Galatinus. 1510.

De arcanis Catholicæ veritatis lib. 12. *cap.* 8. Quæcumque in hoc opere dixi, omnia sedis Apostolicæ ac sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ iudicio corrigenda ac determinanda relinquo, ac subijcio.

Baptista Mantuanus. 1510.

In Martyrio Dionysij Areopagitæ lib. 1.

Roma caput rerum est, Romam Deus esse suorum
Pontificum sedem instituit, quibus omnia cedant
Regna, quibus Reges ipsi quoque sceptra Latini
Submittant, quorum sacrae vestigia adorent.

Exhortatione ad capienda arma contra infideles, ad Pontificem Maximum:

Surge age, tu primus, animum, Romane sacerdos
Pontificum princeps, Christi omnipotentis imago
Terna, Dei sortita vices, terra, æquore, & orco,
Hinc appelle tuum, populos in bella ciere.
Quicquid habent armorum & opum nostra omnia regna
In fidei communem hostem te cogere oportet.
Incipe, & exemplo veniant in fœdera Reges
Sanctatua. Tu namque Pater, tu prima potestas,
Tu magnes tenes, tu clauum in puppe gubernas.

Ioannes Reuchlin, seu Capnion. 1517.

De arte Cabalistica ad Leonem Decimum, ad finem libri: Totum hunc librum tuæ subijcio auctoritati, cuius in arbitrium collata est totius mundi censura, vt quæ displiceant reijcias, & tunc lætabor cætera placuisse.

Erasmus Roterodamus. 1530

De ratione concionandi libro 1. Quemadmodum expedit ad arcenda schismata vnum esse Pontificem Romanum, qui præsideat Ecclesijs omnibus: ita eadem ratione expedit, vt multæ ciuitates vni pareant Episcopo.

In Spongia aduersus Huttenum: Non indixi bellum Romano Pontifici, non professus sum me protectorem Lutheranæ factionis. Constat Græciam in Romani Pontificis potestatem concessisse. Et si principatus Pontificis non esset à Christo, tamen expediret vnum esse, qui cæteris auctoritate præmineret: Christum agnosco, Lutherum non agnosco, Ecclesiam Romanam agnosco.

In commentarys in epistolam Hieronymi ad Damasum, quæ incipit: Quoniam vetusto oriens, &c. *Cum successore Piscatoris.)* Ostendit Romanum Pontificem oportere ab omni fastu alienissimum esse, qui piscatori successerit, & qui Crucifixi vices gerat, id est, humilimi.

Extra hanc domum: Hic Hieronymus omninò videtur sentire omnes Ecclesias debere subesse Romanæ Sedi, aut certè ab hac non alienas, quæ peculiariter Apostolo gloriatur, qui inter Apostolos primas tenuit, & sic est Orthodoxa, vt sit Orthodoxarum prima dignitate.

Responsione ad exhortationem Alberti Pij Carporum principis: Tot scriptis tribuo Romano Pontifici totius Ecclesiæ primatum, frementibus cunctis, qui Romano Pontifici malè volunt. Ego apud Lutherum non alio nomine peius audio, quàm quòd vbique sartam tectam volo Pontificis auctoritatem, &c. Nos toto pectore agnoscimus Episcopi Romani primatum, præsertim in spiritualibus.

Præfatione ad Arnobij Commentarios in Psalterium, ad Adrianum Sextum: Orbi Christiano gratulabor, si, quod fore confidimus, ita tractaris munus istud Apostolicum, vt mundus intelligat, tandem Romæ contigisse Pontificem, qui Christi Vicarium sic gerat, vt orbis sentiat Christi spiritum in illo versantem. Neque grauatim agnoscet populus Apostolicam potestatem, si senserit Apostolicam pietatem.

Stanislaus Hosius. 1550.

In confessione Catholicæ fidei cap. 28. Sola Romana Ecclesia, quam ab exordio fidei Christianæ normam accepit, in ea semper illibata permansit. Defecit Hierosolymitana Ecclesia, cui præsedit Iacobus: defecit Achaia, vbi Andreas: defecit Asia, vbi Ioannes: defecit India, vbi Thomas: defecit Persis, vbi Iudas: defecit AEthiopia, vbi Matthæus: defecit Phrygia, vbi Philippus: defecit Græcia, vbi Paulus Sola fuit, & est Romana Ecclesia, ad quam, sicut præclarè scribit Cyprianus, nunquam accessum habere potuit perfidia: quæ mille iam quingentis & amplius annis ita est Catholica semper & Apostolica habita, nunquam vt vlla fuerit hæreseos labe maculata. In qua videre etiamnum licet viros & vitæ sanctimonia, & doctrina præstantissimos. Neque enim existimandum est, si quando ad Petri cathedram de causis maioribus refertur, solum esse Paulum, aut Iulium Pontificem, qui de illis iudicet. Habet ille lateri suo assidentes totius orbis viros doctissimos, quibus ipse minimè doctrina secundus præsidet, de quorum consilio de rebus grauioribus pronuntiat. Quamobrem ferendi non sunt, qui Pontifici se dicto audientes fore profitentur, non autem Paulo, aut Iulio, sibique hoc arrogant, suum vt esse velint edictum, quando vt Pontifex, quando vt Iulius decernat. Quæ si semel admissæ fuerint captiones, omnis erit è terris obedientia sublata.

(***)

ASSERVNT ETIAM ADVERSARIORUM quidam.

Ioannes VVicleuus. 1390

Epistola ad Vrbanum Sextum: Gaudeo planè detegere cuicumque fidem meam, & specialiter Romano Pontifici: quia suppono, quòd si sit orthodoxa, ipse fidem meam humiliter confirmabit: & si sit erronea, emendabit, &c. Suppono iterum, quòd Romanus Pontifex, cùm sumnius Christi Vicarius in terris sit, ad illam Euangelij inter viantes maximè obligatur, &c. Si in istis errauero, volo humiliter etiam post mortem, si oporteat, emendari: & si in persona propria ad votum potero laborare, vellem præsentiam Romani Pontificis humiliter visitare.

Ioannes de Pezibram Hussita. 1450.

In professione fidei: Profiteor fideli corde & ore, quia omni voluntate & desiderio sum in spe, esse cupio in re, ex integro, inuiolabiliter, & inseparabiliter membrum sanctæ matris Ecclesiæ Catholicæ, vniuersalis, & Romanæ, per totum orbem diffusæ, in Apostolis sedibus à beato Petro Apostolorum principe fundatæ, & vsque modo continuatæ, & supra firmam petram tam firmiter roboratæ, quòd *portæ inferi non possint aduersus eam* quomodolibet *prævalere*.

Martinus Lutherus. 1519.

In Resolutionibus priorum disputationum ad Leonem Decimum: Quare, Beatissime Pater, prostratum me pedibus Beatitudinis tuæ offero cum omnibus, quæ sum, & habeo: viuifica, occide: voca, reuoca: approba, reproba: vocem tuam, vocem Christi in tu præsidentis & loquentis agnoscam.

In Resolutionibus aliarum propositionum: Primum, quod me mouet Romanum Pontificem esse alijs omnibus (quos saltem nouerimus se Pontifices gerere) superiorem, est ipsa voluntas Dei, quam in ipso facto videmus. Neque enim sine voluntate Dei in hanc monarchiam venire vnquam potuisset Romanus Pontifex. At voluntas Dei quoquo modo fuerit nota, cum reuerentia suscipienda est: ideoq; non licet temerè Romano Pontifici in suo primatu resistere. Hæc autem ratio tanta est, vt, etiamsi nulla alia causa esset, hæc tamen satis esset, ad compescendam temeritatem resistentium.

In declaratione quorundam articulorum: Quòd Romana Ecclesia à Deo sit præ alijs omnibus honorata, non est dubium. Ibi enim SS. Petrus & Paulus, quadraginta sex Romani Pontifices, & tot centena milia Martyrum sanguinem suum fuderunt, infernum & mortem vicerunt, vt vel palpari queat, quàm singularem habent ad illam Ecclesiam respectum. Quòd si nunc, proh dolor, res habeat Romæ, vt expediret habere melius, attamen neque hæc, neque vlla alia causa tam grandis est, nec esse potest, vt ab ea Ecclesia separatio aut discessio vlla fieri debeat. Imò quo penus ibi res habet, tanto magis accurrendum, & adhærendum est. Per separationem enim & contemptum non fit melius.

Idem Lutherus Augustam citatus, coram legato Caietano suam protestationem in hæc verba scriptam reliquit: Ego frater Martinus Lutherus Augustinianus protestor me colere & sequi sanctam Romanam Ecclesiam in omnibus meis dictis, & factis, præsentibus, præteritis, & futuris. Quod si quid contra, vel aliter dictum fuit, vel fuerit, pro non dicto habere & haberi volo.

Martinus Bucerus. 1530.

In præparatoria ad Concilium: Ingenuè confitemur apud veteres Ecclesiæ Patres Romanam Ecclesiam præ cæteris primatum obtinuisse, vt quæ cathedram D. Petri habeat, cuiusq; Episcopi successore Petri ferè semper habitu sunt.

Zw apud Foxū libro 1. Germ.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

ROMANOS PONTIFICES INDE VSQVE AB INITIO SEMPER HVNC PRIMATVM AGNOVISSE, DEFENDISSE, ET IN ALIIS ECCLESIIS EXERCVISSE.

ASSERVNT EORVM EPISTOLÆ & Decreta.

Anacletus. 84.

EPISTOLA 1. Quòd si difficiliores ortæ fuerint quæstiones, aut Episcoporum, vel maiorum iudicia, aut maiores causæ fuerint, ad sedem Apostolicam (si appellatum fuerit) referantur: quoniam Apostoli hoc statuerunt iussione Saluatoris, vt maiores, & difficiliores quæstiones, semper ad sedem deferantur Apostolicam, super quam Christus vniuersam construxit Ecclesiam, dicente ipso ad beatum Apostolorum principem Petrum: *Tues*, inquit, *Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Matt. 16.

Epist. 2. Quoniam Apostolicæ sedis debitam reuerentiam erga me charitas vestra distribuit, & quia plurimum venerationis charissimi filij præbuistis: nam licet Ecclesiæ, in qua sanctus Apostolus residens docuit, quodammodo nos gubernacula teneamus, tamen profitemur nos honore & sanctitate minores esse, &c.

Epist 3. cap.3. Hæc sacrosancta Romana & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Saluatore nostro primatum obtinuit, & eminentiam potestatis super vniuersas Ecclesias, ac totum Christianiani populi gregem assecuta est, sic vt ipsi B. Petro Apostolo dixit: *Tues Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* &c. Prima ergo sedes est collati beneficio Romanæ Ecclesiæ, quam beatissimi Petrus & Paulus suo martyrio consecrârunt: sic Roma, quæ prius erat cacodæmonis artificio omnium errorum mater, & altrix, excussis tenebris, & vanis superstitionum ritibus abiectis, filiorum Dei, exorto sole iustitiæ, facta est copiosa propagatrix.

Euaristus. 96.

Epistola 1. Consulentibus vobis, fratres charissimi, quid super his, quæ in vestris continebantur scriptis, visum nobis esset, vel quid docilis ratio persuaderet, aut quid à beatis Apostolis nobis traditum aut custoditum remaneret, optantes (vt retulistis) nostris institui documentis, hæc verò referibimus: Siquidem dilectio vestra normam secuta prudentium, ad sedem Apostolicam referre maluit, quasi ad caput, quid deberet de rebus dubijs custodire potius, quàm vsurpatione præsumere.

Alexander Primus 109.

Epist. 1. Relatum est ad huius sanctæ & Apostolicæ sedis apicem, cui summarum dispositiones causarum, & omnium negotia Ecclesiarum ab ipso Domino tradita sunt, quasi ad caput, ipso dicente principi Apostolorum Petro: *Tues Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, &c.

Sixtus Primus. 120.

Epist. 2. Si quis verò vestrum pulsatus fuerit in aliqua aduersitate, licenter hanc sanctam & Apostolicam sedem appellet, & ad eam, quasi ad caput suffugium habeat, ne innocens damnetur, aut Ecclesia sua detrimentum patiatur.

Pius Primus. 150.

Epist. 1. Christus hanc sanctam sedem Apostolicam omnium Ecclesiarum caput esse præcepit, ipso dicente principi Apostolorum: *Tues Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Anicetus 154

Ad Episcopos Galliæ capite tertio: Si aliquis Metropolitanorum inflatus fuerit, & sine omnium comprouincialium præsentia vel consilijo Episcoporum, aut eorum, aut alias causas, nisi eas tantum, quæ ad propriam suam parochiam pertinent, agere, aut eos grauare voluerit, ab omnibus districtè corrigatur, ne talia deinceps præsumere audeat. Si verò incorrigibilis, eisq; inobediens apparuerit, ad hanc Apostolicam sedem (cui omnia Episcoporum iudicia terminare præcepta sunt) eius contumacia referatur, vt vindicta de eo fiat, & cæteri timorem habeant. Si autem propter nimiam longinquitatem, aut temporis incommoditatem, vel itineris asperitatem graue ad hanc sedem causam eius deferre fuerit, tunc ad eius Primatem causa deferatur, & penes ipsum huius sanctæ Sedis auctoritate iudicetur.

Eleutherus. 182.

Ad Galliæ prouincias cap. 2. De accusationibus clericorum, super quibus consulti fumus, quia omnes eorum accusationes difficile est ad sedem Apostolicam deferre, finitiua Episcoporum tantùm iudicia huc deferantur, vt huius sanctæ Sedis auctoritate finiantur, sicut ab Apostolis, eorumq; successoribus multorum consensu Episcoporum, iam definitum est. Nec in eorum Ecclesijs alij aut præponantur, aut ordinentur, antequam hic eorum iustè terminentur negotia. Quoniam quamuis liceat apud prouinciales & Metropolitanos atque Primates eorum ventilare accusationes, vel criminationes, non tamen licet definire secus, quàm prædictum est.

Victor. 186.

Ad Theophilem Alexandrinum, Ægyptiorumq; Episcopos: Placuit, vt accusatus vel iudicatus à comprouincialibus in aliqua causa Episcopus licenter appellet, & adeat Apostolicæ sedis Pontificem, qui aut per se, aut per Vicarios suos, eius retractari negotium procuret. Et dum iterato iudicio Pontifex causam suam agit', nullus alius in loco eius ponatur, aut ordinetur Episcopus: quoniam quamquam à comprouincialibus Episcopis accusati causam Pontificis seruari liceat: non tamen definiri inconsulto Romano Pontifice permissum est, cùm B. Petro Apostolo non ab alio, quàm ab ipso dictum sit Domino: *Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cœlis.* Nihil aliud est fratres talis præsumptio, nisi Apostolorum successorumq; ipsorum terminos transgredi, eorumq; decreta violare. Matt. 16.

Zephyrinus. 198

Ad Episcopos Siciliæ. Finis cautæ eius ad sedem Apostolicam deferatur, vt ibidem terminetur: nec antea finiatur, sicut ab Apostolis vel successoribus eorum olim statutum est, quàm eius auctoritate iudicatur. Ad eam quoque ab omnibus, maximè tamen ab oppressis, appellandum est, & concurrendum quasi ad matrem, vt eius vberibus nutriantur, auctoritate defendantur, & à suis oppressionibus reuelentur: quia non potest, nec debet mater obliuisci filium suum. Iudicia enim Episcoporum, maioresq; Ecclesiæ causæ à Sede Apostolica, & non ab alia, sicut Apostoli & sancti successores eorum statuerunt, cum alijs Episcopis sunt terminandæ: quia licet in alios transferantur Episcopos, beato tamen Apostolo Petro dictum est: *Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cœlis:* & reliqua priuilegia, quæ soli huic sanctæ Sedi concessa sunt, & in constitutis Apostolorum, eorumq; successorum, aliisq; quàm plurimis cum eis concinentibus habentur inserta. Matt. 16

Castitus. 218.

Epist.1 Non decet à capite membra dissidere, sed iuxta sacræ Scripturæ testimonium, omnia membra caput sequantur. Nulli vero dubium est, quòd Apostolica Ecclesia mater sit omnium Ecclesiarum, à cuius vos regulis nullatenus conuenit deuiare. Et sicut Dei Filius venit facere voluntatem Patris: sic & vos voluntatem vestræ impleatis matris, quæ est in Ecclesia, cuius caput Romana existit Ecclesia. Quicquid ergo sine discretione iustitiæ contra huius disciplinam actum fuerit, ratum haberi ratio nulla permittit. 1. Cor. 12.

Antherus. 236.

Ad Episcopos Bæticæ & Tolitanæ prouincia: De mutatione Episcoporum, vnde sanctam sedem Apostolicam consulere voluistis, scitote, eam communi vtilitate atque necessitate fieri licere, sed non libitu cuiuquam, aut dominatione. Petrus sanctus magister noster & princeps Apostolorum de Antiochia vtilitatis causa translatus est Romam: Eusebius quoque de quadam parua ciuitate auctoritate Apostolica translatus est Alexandriam.

Fabianus. 237.

Epistola 2 ad omnes Orientales Episcopos: Exigit dilectio vestra sedis Apostolicæ consulta, quæ vobis denegare non possumus. Hæc autem & prædecessores nostros multarum regionum Episcopis egisse liquet, & nos, qui in eadem sede Domino largiente col-

te collocati ſumus, agere debere fraterna charitas, & obedientiæ debitum compellit.

Epiſtola 3. cap. 2. ad Hilarium Epiſcopum: Peregrina iudicia, ſalua in omnibus auctoritate Apoſtolica, generali ſanctione prohibemus: quia indignum eſt ab externis vt iudicetur, qui prouinciales, & à ſe electos debet habere iudices, niſi fuerit appellatum.

Lucius. 252.

Ad Gallie & Hiſpaniarum Epiſcopos: Literas dilectionis veſtræ, quas ad beati Petri Apoſtoli ſedem pro veſtri cauſa negotij miſiſtis, libenter ſuſcepimus: ſed de veſtris afflictionibus non modicè contriſtati ſumus.

Sixtus Secundus. 257.

Epiſtola 1. Omnes Epiſcopi, qui in quibuſdam grauioribus pulſantur vel criminantur cauſis, quoties neceſſe fuerit, liberè Apoſtolicam appellent ſedem, atque ad eam quaſi ad matrem confugiant, vt ab ea (ſicut ſemper fuit) piè fulciantur, defendantur, & liberentur: cuius diſpoſitioni omnes maiores Eccleſiaſticas cauſas & Epiſcoporum iudicia, antiqua Apoſtolorum, eorumque ſucceſſorum atque Canonum auctoritas reſeruauit: quoniam culpantur Epiſcopi, qui aliter erga fratres egerint, quàm eiuſdem ſedis Papæ fieri placuerit.

Dionyſius. 260.

Epiſtola 2. Olim & ab initio tantam percepimus à beato Petro Apoſtolorum principe fiduciam, vt habeamus auctoritatem vniuerſali Eccleſiæ, auxiliante Domino, ſubuenire: & quicquid nociuum eſt, auctoritate Apoſtolica corrigere & emendare, &c. De parochianis ergo Eccleſijs, vnde Apoſtolicam ſedem conſulere voluiſti, qualiter ſint cuſtodiendæ per Cordubenſem prouinciam, ac diuidendæ ſacerdotibus, nihil tuæ charitati melius nobis videtur intimare, quàm vt ſequaris, quod nos in Romana Eccleſia nuper egiſſe cognoſcitur. Eccleſias verò ſingulas ſingulis presbyteris dedimus, parochias & cœmiteria eius diuiſimus, & vnicuique ius proprium habere ſtatuimus: ita videlicet, vt nullus alterius parochiæ terras, terminos, aut ius inuadat, ſed vnuſquiſque ſuis terminis ſit contentus. Hanc quoque normam, chariſsime, te & omnes Epiſcopos ſequi conuenit: & quod tibi ſcribitur, omnibus quibuſcumque potueris notum facias, vt non ſpecialis, ſed generalis ſiat iſta præceptio.

Felix Primus. 270.

Epiſtola 3. Suſcipientes fraternitatis tuæ Epiſtolas, quibus me requiſiſti ſuper fidei documentis, quæ ab alijs habebantur aliter, quàm rectè fidei contineant ſacramenta, prout Dominus dedit, pro fraternitatis amore reſpondere non reſultauimus. Semper enim dubia & maiora negotia, terminum ab hac ſancta Sede, à tempore Apoſtolorum, qui eam ſuis documentis inſtruxerunt, accipere conſueuerunt. Et ideo tu rectè feciſti, quòd huius ſanctæ Sedis conſulris te, cæteroſque firmari & inſtrui voluiſti.

Marcellus Primus. 304.

Epiſtola 1. ad Epiſcopos Antiochenæ prouincie: Petri ſedes primitus apud vos fuit, quæ poſtea (iubente Domino) Romam translata eſt, cui, adminiculante gratia diuina, hodierna præſidemus die: nec ab eius diſpoſitione deuiare vos oportet, ad quam cuncta maiora Eccleſiaſtica negotia (diuina diſponente gratia) iuſſa ſunt referri: vt ab ea regulariter diſponantur, à qua ſumpſêre principia. Si veſtra verò Antiochena, quæ olim prima erat, Romanæ ceſſit ſedi, nulla eſt, quæ eius non ſubiecta ſit ditioni: ad quam omnes, quaſi ad caput, iuxta Apoſtolorum eorumque ſucceſſorum ſanctiones, Epiſcopi, qui voluerint, vel quibus neceſſe fuerit, ſuffugere, eamque appellare debent: vt inde accipiant tuitionem & liberationem, vnde acceperunt informationem atque conſecrationem. Quod omnibus minimè conuenit denegare Epiſcopus, ſed abſque vlla cuſtodia, aut excommunicatione, vel damnatione, vel expoliatione, liberè ire concedatur. Simulque ijdem (inſpirante Domino) conſtituerunt, vt nulla Synodus fieret, præter eiuſdem Sedis auctoritatem, nec vllus Epiſcopus, niſi in legitima Synodo ſuo tempore Apoſtolica auctoritate conuocata, ſuper quibuslibet criminibus pulſatus audiatur, vel iudicetur: quia Epiſcoporum iudicia & ſummarum cauſarum negotia, ſiue cuncta dubia, Apoſtolicæ ſedis auctoritate ſunt agenda & finienda. Et omnia comprouincialia negotia huius ſanctæ, vniuerſalis, & Apoſtolicæ Eccleſiæ ſunt retractanda iudicio, ſi huius Eccleſiæ Pontifex præceperit. Nec cui liceat ſine præiudicio Romanæ Eccleſiæ (cui in omnibus cauſis debet reuerentia cuſtodiri) relictis his ſacerdotibus, qui in eadem prouincia Dei Eccleſias nutu diuino gubernant, ad alias conuolare prouincias, vel aliarum prouinciarum Epiſcoporum iudicium experiri, vel pati: ſed omnibus eiuſdem prouinciæ Epiſcopis congregatis, iudicium auctoritate huius ſedis terminetur.

Euſebius. 309.

Epiſtola 3. Benedictus Dominus Deus noſter, qui per miſericordiam ſuam Romanam Eccleſiam B. Petri Apoſtolorum principis ſacerdotio ditauit, nobiſque viam monſtrandam circa nos (propter vniuerſalem curam, quæ nobis eſt propter priuilegium eiuſdem Eccleſiæ) inuicem charitatis indulſit, vt qui cohæremus firmitate fidei, iungamur quoque votiui iucunditate colloquij.

Melchiades. 311.

Ad Hiſpanie Epiſcopos: Epiſcopos nolite iudicare, nolite condemnare abſque huius ſedis auctoritate. Quod ſi feceritis, irrita erunt veſtra iudicia, & vos condemnabimini. Hoc enim priuilegium huic ſanctæ Sedi à temporibus Apoſtolorum ſtatutum eſt ſeruare, quod illæſum manet vſque in hodiernum diem. Epiſcopos ergo, quos ſibi Dominus tamquam oculos elegit, & columnas Eccleſiæ eſſe voluit, quibus etiam ligandi & ſoluendi dedit poteſtatem, ſuo iudicio reſeruauit, hocque priuilegium beato clauigero Petro ſua vice ſolummodò commiſit. Quod eius iuſtè prærogatiuum ſuccreſcit ſedi, futuris hæreditandum atque tenendum temporibus: quoniam & inter beatos Apoſtolos fuit quædam diſcretio poteſtatis. Et licet cunctorum par electio foret, beato tamen Petro conceſſum eſt, vt alijs præmineret, eorumque, quæ ad querelam venirent, cauſas & interrogationes prudenter diſponeret. Quod Dei ordinatione taliter ordinatum eſſe credimus, ne omnes poſterorum cuncta ſibi vindicarent, ſed ſemper maiores cauſæ, ſicut ſunt Epiſcoporum & potiorum curæ negotiorum, ad vnam beati principis Apoſtolorum Petri ſedem confluerent, vt inde ſuſcipiant finem iudiciorum, vnde acceperunt initium inſtitutionum, ne quandoque à ſuo diſcreparent capite. Si verò ſe viderit quiſquam veſtrum prægrauari, hanc ſedem appellet, huc recurrat, vt ſemper inſtituta fuit conſuetudo: quia & voluntariè ijs compatiemur, & libenter, prout Dominus dederit, adminiculum feremus.

Syluester. 326.

In Concilio Romano cap. 20. Nemo iudicabit primam ſedem: quoniam omnes ſedes à prima ſede deſiderarent temperari. Neque ab Auguſto, neque ab omni clero, neque à regibus, neque à populo iudex iudicabitur.

Marcus. 336.

Epiſtola ad Athanaſium, & cæteros Ægypti Epiſco-

Matt. 16

pos: Sancta Romana Ecclesia semper immaculata mansit, & Domino prouidente, & beato Petro opem ferente, in futuro manebit, sine vlla hæreticorum insultatione firma & immobilis omni tempore persistet, &c. Hæc sancta & Apostolica mater omnium Ecclesiarum Christi Ecclesia, per omnipotentis Dei gratiam à tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur, &c.

Iulius Primus. 337.

Epistola 1. *ad Episcopos Orientales:* Audite iam factam in Nicæna ciuitate Synodum, cui & ego ipse conscientiæ meæ cultum decenter exhibui, nihil aliud volens, quàm concordiam omnibus fabricare, & præ cunctis arguere & remouere hanc insidiantium altercationem, quas præuidentes sancti Patres insidias & illicitas altercationes, vnanimiter in prædicta Nicæna Synodo statuerunt, vt nullus Episcopus, nisi in legitima Synodo, & suo tempore Apostolica auctoritate conuocata, super quibusdam criminationibus pulsatus audiatur, id est, iudicetur, vel damnetur. Sin aliter præsumptum à quibusdam fuerit, in vanum deducatur quod egerint, nec inter Ecclesiastica vllo modo reputabitur. Ipsi verò primæ sedis Ecclesiæ conuocandarum generalium Synodorum iura & iudicia Episcoporum, singulari priuilegio, Euangelicis & Apostolicis atque Canonicis concessa sunt institutis: quia semper maiores causæ ad Sedem Apostolicam multis auctoritatibus referri præceptæ sunt. Nec vllo modo potest maior à minore iudicari. Ipsa namque omnibus maior & prælata est Ecclesijs, quæ non solummodò Canonum & sanctorum Patrum decretis, sed Domini Saluatoris nostri voce singularem obtinuit principatum. *Tu es,* inquit, *Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam,* &c. Pro quo dudum à sanctis Apostolis, successoribusque eorum, in præfatis antiquis decretum fuerat statutis, quæ hactenus sancta & vniuersalis Apostolica tenet Ecclesia, non oportere præter sententiam Romani Pontificis Concilia celebrari, nec Episcopum damnari; quoniam sanctam Romanam Ecclesiam primatem omnium Ecclesiarum esse voluerunt. Et sicut beatus Petrus Apostolus primus fuit omnium Apostolorum: ita & hæc Ecclesia ipsius nomine consecrata, Domino instituente, prima & caput sit cæterorum, & ad eam, quasi ad matrem, atque apicem, omnes maiores Ecclesiæ causæ, & iudicia Episcoporum recurrant, inique iusta sententia terminum sumant, nec extra Romanum quicquam ex his debere decerni Pontificem.

Matt. 16. *In decretis Eleutherij, Victoris, &c.*

Epistola 2. *ad Eusebium, Theognium, Theodorum, & cæteros Orientales Episcop.* Decuerat vos, aduersus sanctam Romanam Ecclesiam & Apostolicam matrem, & non ironicè loqui: quoniam & ipse Dominus noster Iesus Christus eam decenter allocutus, air: *Tu es,* inquit, *Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. & tibi dabo claues regni cælorum.* Habet enim potestatem, singulari priuilegio sibi concessam, aperire & claudere ianuas regni cælestis, quibus voluerit, &c. Cur nobis inconsultis Episcopos in eam Synodum conuocastis, ad quam nec Maximus Hierosolymitanus venit, nec nostra interfuit legatio? Canonibus quippe in Nicæna Synodo iubentibus, non debere præter sententiam Romani Pontificis vllo modo Concilia celebrari, nec Episcopos damnari: aut cur in prædictorum loco fratrum alios adulteros posuistis, antequam penes nos, aut apocrisarios nostros, eorum causa canonicè esset examinata, finemque perciperet rectum, &c. Quibus ita gestis scripsi vobis, & omnibus, qui in Antiochiam contra Apostolicam Canonicamque regulam, nobis inconsultis, fueratis congregati, arguens vos primùm de iniurijs literarum, deinde cur Athanasium, suosque consectatores, ad vestrum concilium conuocassetis, canonibus scilicet præcipientibus, nihil extra Romanum decerni Pontificem, cui hæc & maiora Ecclesiarum negotia, tam ab ipso Domino, quàm ab omnibus vniuersorum Conciliorum fratribus speciali priuilegio contradita sunt, &c.

Matt. 16.

Liberius. 351.

Epistola ad Athanasium: Olim & ab initio tantam percepimus à B. Petro Apostolorum principe fiduciam, vt habeamus auctoritatem pro vniuersali Ecclesia, ad rectam defendendam fidem: quatenus nulli liceat statum sanctæ Ecclesiæ commouere, ad læsionem rectè credentium, absque sui periculo honoris.

Ad Constantium Augustum: Ad illud officium (testis est mihi Deus) inuitus accessi, in quo cupio quidem sine offensa Dei, quamdiu in seculo fuero, permanere, & nunquam mea statuta, sed Apostolica, vt essent firmata & custodita, perfeci, secutus morem ordinemque maiorum, nihil addidi Episcopatui vrbis Romæ, nihil minui passus sum. Et illam fidem seruans, quæ per successionem tantorum Episcoporum cucurrit, ex quibus plures Martyres extiterunt, illibatam custodiri semper exopto.

Felix Secundus. 366.

Epistola 1. *ad Athanasium, & cæteros Ægypti Episcopos Alexandriæ congregatos:* Incipiamus ergo, adiuuante Deo, & sancto Petro Apostolo, per quem Apostolatus & Episcopatus in Christo cœpit exordium, quoniam plures sæpe emerserunt causæ, quæ in quibusdam non erant causæ, sed crimina: quia magis, vt comperimus, iniquitate, quàm charitate fratribus sunt impositæ, & vt de cætero solicitudo sit, ne talia eueniant, capitula quædam à sanctis Patribus tam in Nicæna Synodo, quàm & in hac sede constituta ponamus, &c.

Cap. 18. Quamquam comprouincialibus Episcopis vnà cum eorum Metropolitano suæ prouinciæ causas Episcoporum liceat charitatiuè & concorditer agitare, non tamen licet definire absque Romani Pontificis auctoritate Quòd si secus à quibusdam præsumptum fuerit, ipsi, qui hoc egerint, suæ præsumptionis suscipiant damnum: & illi, qui ab eis perperam excommunicati, aut damnati fuerint, auctoritate huius sanctæ sedis, & beati præceptoris nostri clauigeri Petri potestate soluantur, atque restituantur. Ipse enim ait Dominus: *Quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cælis.* Matt. 16.

Cap. 19. Quoties Episcopi se à suis comprouincialibus, vel à Metropolitano putauerint prægrauari, aut eos suspectos habuerint, mox Romanam appellent sedem, ad quam eos absque vlla detentione, aut suarum rerum ablatione liberè ire liceat. Et dum prædictam Romanam matrem appellauerint Ecclesiam, aut ab ea se audiri expoposcerint, nullus eos aut excommunicare, aut eorum sedes subripere, aut eorum res auferre, aut aliquam eis vim inferre præsumat, antequam eorum causa Romani Pontificis auctoritate finiatur. Quòd si aliter à quoquam præsumptum fuerit, nihil erit, sed viribus carebit. Nam nec hoc perperam præsumimus, sed & ipsum in Nicæna Synodo constitutum, & antecessores nostros egisse, bene Athanasio nosti: quoniam quando tu, & Paulus Constantinopolitanus, Asclepius Gazæ, & Lucianus Adrianopolites, ab Orientalibus Episcopis, inconsulto sanctæ memoriæ Iulio prædecessore nostro, damnati estis, & ad eum, quasi ad totius orbis caput (vt semper huic sanctæ Sedi licitum fuit) confugistis, cognita eorum nequitia, & vestra iustitia, vos in communionem suscepit, & omnium ve-

strum

ſtrum curam gerens, propter Sedis propriæ dignitatem, ſuas ſingulis reddens Eccleſias, Orientalibus ſcripſit, culpans eos, quòd non rectè tractaſſent, viros inculpabiles de ſuis Eccleſijs expellentes, & conſtituta Nicæni Concilij minimè conſeruantes. E quibus ad certum diem nonnullos ſibimet adeſſe præcepit, vt de talibus præſumptionibus certam redderent rationem, & coram eis oſtenderet, iuſtum ſe ſuper eis protuliſſe decretum. Interminatus eſt etiam non talia deinceps fratres eſſe paſſuros, & niſi ab huiuſmodi præſumptionibus ceſſarent, à proprijs eſſe gradibus eos receſſuros. Tali enim huius ſanctæ Sedis priuilegio tu & fratres tui proprias recepiſtis Eccleſias, cum omnibus ſibi pertinentibus. His enim & alijs quàm plurimis documentis manifeſtum eſt, nullum damnari, aut ſuis expoliari rebus debere Epiſcopum, qui hanc ſanctam Sedem interpellauerit, aut ſibi defenſatricem adſciuerit, donec iudicium de eo noſtræ Apoſtolicæ auctoritatis, hoc eſt, principis Apoſtolorum Petri aguoſcat: quia ſolummodò Chriſtus Ieſus huic ſanctæ Sedi, id eſt, Apoſtolicæ hoc facere commiſit: vtpote quoniam ſolus atque præ omnibus præfatus princeps Apoſtolorum creditus eſt, atque percipere meruit à Rege regum Chriſto Deo claues regni cælorum.

Damaſus. 380.

Epiſtola 2. *ad Stephanum, & ad concilia Africæ:* Oportet nos, qui ſupra domum Domini, hoc eſt vniuerſalem Eccleſiam Catholicam Epiſcopale ſuſcepimus miniſterium, ſolicitè vigilare, ne quid de ſacris eius muneribus, id eſt, Apoſtolicis viris, Apoſtolorumque ſucceſſoribus, atque miniſtris quiſquam, nobis dormitantibus, valeat ſupprimi, atque iniuſtè, nobiſque inconſultis damnari. Scitis, fratres chariſſimi, firmamentum à Deo fixum & immobile, atque titulum luciditſimum ſuorum ſacerdotum, id eſt, omnium Epiſcoporum, Apoſtolicam ſedem eſſe conſtitutam, & verticem Eccleſiarum: *Tu es enim* (ſicut diuinum pronunciat Verbum veraciter) *Petrus, & ſuper firmamentum tuum Eccleſiæ columna*, qui Epiſcopi intelliguntur, *confirmatæ ſunt: & tibi claues regni cælorum commiſi, atque ligare & ſoluere poteſtatem quæ in cælis ſunt, & quæ in terris prouincijs.* Tu profanatorum hominum, & membrorum meorum, maximeque diſcipulorum meorum exiſtis, vt princeps & doctor Orthodoxæ & immaculatæ fidei, cuius vice hodie, gratia Dei, legatione pro Chriſto fungimur, & omnes huius ſanctæ ſedis Præſules eius vicem geſſerunt gerunt, & gerent. Diſcutere namque Epiſcopos, & ſummas Eccleſiaſticorum negotiorum cauſas Metropolitano, vnà cum omnibus ſuis comprouincialibus, ita vt nemo ex eis deſit, & omnes in ſingulorum concordent negotijs, licet: ſed definire eorum, atque Eccleſiaſticarum ſummas querelas cauſarum, vel damnare Epiſcopos, abſque huius ſanctæ Sedis auctoritate minimè licet, quam omnes appellare, ſi neceſſe fuerit, & eius fulciri auxilio oportet. Nam (vt noſtis) Synodum ſine eius auctoritate fieri non eſt Catholicum nec Epiſcopus, niſi in legitima Synodo, & ſuo tempore Apoſtolica vocatione congregata, definitè damnari poteſt: neque vlla vnquam Concilia rata leguntur, quæ non ſunt fulta Apoſtolica auctoritate.

Epiſtola ad Epiſcopos Illyriæ: *(apud Theodoretum lib. 2. cap. 22.)* Numerus Epiſcoporum, qui erant Arimini in vnum congregati, præiudicij vim habere non debet, præſertim cùm formula illa compoſita ſit, neque Epiſcopo Romano, cuius ſententia præ cæteris omnibus expectanda erat, neque Vincentio, qui tot annis Epiſcopatum integrè ceſſerat, neque alijs eidem conſentientibus.

Epiſtola ad Epiſcopos Orientales *(apud Theodoretum lib. 5. cap. 10 & Nicephorum lib. 12. cap. 17.* Quòd veſtra charitas debitam Apoſtolicæ ſedi reuerentiam tribuit, filij honoratiſſimi, vobis ipſis quoque maximo ſanè honori eſt. Nam tametſi in ſancta Eccleſia (in qua ſanctus Apoſtolus ſedens nos docuit, quo pacto illius gubernacula, quæ ſuſcepimus, tractanda ſint) nobis primæ partes deferuntur: tamen confitemur nos illo dignitatis gradu longè inferiores eſſe.

Siricius. 385.

Epiſtola 1. *ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum:* Pro officij noſtri conſideratione non eſt nobis diſſimulare, non eſt tacere libertas: quia maior cunctis Chriſtianæ religionis zelus incumbit. Portamus onera omnium qui grauantur: quinimò hæc portat in nobis beatus Apoſtolus Petrus, qui nos in omnibus, vt confidimus, adminiſtrationis ſuæ protegit, & tuetur hæredes, &c. Explicuimus, vt arbitror, frater chariſſime, vniuerſa, quæ digeſta ſunt in querelam, & ad ſingulas cauſas, de quibus per filium noſtrum Baſtianum ad Romanam Eccleſiam, vtpote ad caput tui corporis, retulisti, ſufficientia, quantum opinor, reſponſa reddidimus.

Epiſtola 3. *ad Orthodoxos per diuerſas prouincias:* Cogitantibus nobis metum diuini iudicij, tacere non licuit, ſed nobis loqui neceſsitas imperauit, dicente Propheta: *Exalta vt tuba vocem tuam.* Et cui omnium Eccleſiarum cura eſt, ſi diſſimulem, audiam Domino dicente: *Reiecto mandatum Dei, vt traditiones veſtras ſtatuatis.* Eſa. 58. Matt. 15. Marc. 7.

Anaſtaſius. 388.

Ad omnes Germaniæ & Burgundiæ Epiſcopos: Exigit dilectio veſtra, vt ex auctoritate Sedis Apoſtolicæ veſtris deberemus reſpondere conſultis. Et quamuis non prolixè, ſed ſuccinctè hæc agere propter quaſdam alias occupationes feſtinaremus: denuò tamen, ſi neceſſe fuerit, ob has, vel alias neceſſitates, quaſi ad caput mittere charitatiuè non dubitetis. Significaſtis enim quoſdam ſacerdotes in Eccleſia quando leguntur Euangelia ſedere, & Domini Saluatoris verba non ſtantes, ſed ſedentes audire, & hoc ex maiorum traditione ſe accepiſſe narrant, quod vt nullatenus deinceps fieri finatis, Apoſtolica auctoritate mandamus.

Innocentius Primus. 406.

Epiſtola 2. *ad Victricium Epiſcopum Rothomagenſem:* Si quæ cauſæ vel contentiones inter clericos fuerint exortæ, vt ſecundùm Synodum Nicænam congregatis eiuſdem prouinciæ Epiſcopis iurgium terminetur, nec alicui liceat, (ſine præiudicio tamen Romanæ Eccleſiæ, cuius in omnibus cauſis debet reuerentia cuſtodiri) relictis his ſacerdotibus, qui in eadem prouincia Dei Eccleſiam gubernant, ad alias conuolare prouincias. Si autem maiores cauſæ in medium fuerint deuolutæ, ad ſedem Apoſtolicam, ſicut Synodus ſtatuit, & beata conſuetudo exigit, poſt iudicium Epiſcopale referantur.

Epiſtola 3. *ad Exuperium Tholoſanum:* Et quidem dilectio tua inſtitutum ſequuta prudentium, ad ſedem Apoſtolicam referre maluit, quid de rebus dubijs cuſtodire deberet, potius quàm vſurpatione præſumpta, quæ ſibi viderentur, de ſingulis obtinere.

Epiſt. 17. ad Arcadium Imp. qui Ioan. Chryſoſtomum expulerat: Itaque ego minimus, & peccator, cui thronus magni Apoſtoli Petri creditus eſt, ſegrego & reijcio te, & vxorem à perceptione immaculatorum myſteriorum Chriſti Dei noſtri: Epiſcopum etiam omnem, aut clericum ordinis ſanctæ Dei Eccleſiæ, qui adminiſtrare aut exhibere ea vobis

ausus fuerit, ab ea hora, qua præsentes vinculi mei legeritis literas, dignitate sua excidisse decerno.

Epistola 29. *ad Decentium Eugubinum:* Quis enim nesciat, id, quod à Principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc vsque custoditur, ab omnibus debere seruari, nec superinduci, aut introduci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum? Præsertim cùm sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam, atque Siciliam, insulasque interiacentes, nullum instituisse Ecclesias, nisi eos, quos venerabilis Apostolus Petrus, aut eius successores constituerint sacerdotes? Aut legant, si in his prouincijs alius Apostolorum inuenitur aut legitur docuisse. Quod si non legunt, quia nusquam inueniunt, oportet eos hoc sequi, quod Romana Ecclesia custodit: à qua eos principium accepisse non dubium est, ne dum peregrinis assertionibus studeut, caput institutionum videantur omittere.

Epistola 32. *ad Episcopos in Synodo Mileuitana:* Diligenter & congruè Apostolico consulitis honori: honori, inquam, illius, quem præter illa, quæ sunt extrinsecus, solicitudo manet omnium Ecclesiarum, super anxijs rebus quæ sit tenenda sententia: antiquæ scilicet regulæ formam sesuti, quam toto semper ab orbe mecum nostis esse seruatam. Verùm hæc missa facio. Neque enim hoc vestram credo latere prudentiam, qui id etiam actione firmastis, scientes quòd per omnes prouincias de Apostolico fonte petentibus responsa semper emanent. Præsertim quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres, & coepiscopos nostros, non nisi ad Petrum, id est, sui nominis & honoris auctorem referre debere.

Zosimus. 418.

Epist. ad Hesychium Episcopum Salonitanum: Sciet (quisquis hoc, postposita Patrum & Apostolicæ sedis auctoritate, neglexerit) à nobis districtius vindicandum, vt loci sui minimè dubitet sibi non constare rationem, si hoc putat, post toe prohibitiones, impunè posse tentari.

Epistola ad vniuersos Episcopos per Gallias & septem prouincias constitutos: Placuit Apostolicæ sedi, vt si quis ex qualibet Galliarum parte, sub quolibet Ecclesiastico gradu, ad nos Romam venire contendit, vel aliò terrarum ire disponit, non aliter proficiscatur, nisi Metropolitani Arelatensis Episcopi Formatas acceperit, quibus sacerdocium suum, vel locum Ecclesiasticum, quem habet, scriptorum eius astipulatione perdoceat, &c. Iussimus autem præcipuam, sicuti semper habuit, Metropolitanus Episcopus Arelatensis ciuitatis in ordinandis sacerdotibus teneat auctoritatem: Viennensem, Narbonensem primam, & Narbonensem secundam prouincias ad Pontificium suum reuocet Quisquis verò posthac contra Apostolicæ sedis statura, & præcepta maiorum, omisso Metropolitano Episcopo, in prouincijs supradictis quemquam ordinare præsumpserit, vel is, qui ordinari se illicitè fuerit, vterque sacerdotio se carere cognoscat Quomodo enim potest auctoritatem summi Pontificis obtinere, qui quæ erant Pontificis seruare contemnit?

Bonifacius Primus. 420.

Epistola ad Episcopos Galliæ: Nos per omnes prouincias literas dirigemus, ne excusationem sibi ignorationis obtendat, & ad prouinciam venire cogatur, & illic se constituto præsentare iudicio. Quicquid autem vestra charitas de hac causa duxerit decernendum, cùm ad nos relatum fuerit, firmum, vt decet, necesse est auctoritate firmetur.

Cælestinus. 426.

Epistola 6. *ad Ioannem Antiochenum:* Sciat sanctitas tua, eiusmodi à nobis, vel ab ipso verius Christo Domino ac Deo nostro per nos sententiam in Nestorium latam esse; videlicet, quòd nisi intra decem dies post acceptam admonitionis nostræ syngrapham enumerandos, sacrilegam de Christi ortu doctrinam scripta confessione damnaueris, certò fore, vt ab Episcoporum Synodo exauctoretur.

Epistola ad Cyrillum Alexandrinum: Quam ob rem nostræ sedis auctoritate ascita, nostraque vice, & loco cum potestate vsus, eiusmodi non absque exquisita seueritate sententiam exequeris: nempe, vt nisi decem dierum interuallo ab huius nostræ admonitionis die numerandorum, nefariam doctrinam suam Nestorius conceptis verbis anathematizet, eamque de Christi Dei nostri generatione fidem in posterum confessurum se spondeat, quam & Romana, & tuæ Sanctitatis Ecclesia, & vniuersa denique religio Christiana prædicat, illicò Sanctitas tua Ecclesiæ illi prospiciat. Is verò modis omnibus se à nostro corpore segregatum esse intelligat, vt qui omnem medentium curam aspernatus, nec non instar pestiferi morbi per vniuersum Ecclesiæ corpus insano modo grassatus, tam seipsum, quàm cæteros omnes sibi commissos in extremum exitium præcipitare studuerit.

Leo Primus. 450.

Epistola 5. *ad Episcopos Siciliæ:* Diuinis præceptis & Apostolicis monitis incitamur, vt pro omnium Ecclesiarum statu impigro vigilemus affectu: ac, si quid vsquam reprehensione inueniatur obnoxium, celeri solicitudine, aut ab ignorantiæ imperitia, aut à præsumptionis vsurpatione reuocemus. Monente enim Dominicæ vocis imperio, quo beatissimus Apostolus Petrus trina repetitione mysticæ sanctionis imbuitur, vt Christi oues, qui Christum diligit, pascat, ipsius Sedis, cui per abundantiam diuinæ gratiæ præsumus, reuerentia cohortamur: vt periculum desidiæ, quantum possumus, declinemus: ne professio summi Apostoli, qua se amatorem Domini esse Ioan. 21.
testatus est, vana inueniatur in nobis: quia negligenter pascens toties commendatum Dominicum gregem, conuincitur summum non amare pastorem.

Epistola 49. *ad Synodum Chalcedonensem cap.* 1. Amplectendum est clementissimi principis plenum religione consilium, quo sanctam fraternitatem vestram ad destruendas insidias diaboli, & ad reformandam Ecclesiasticam pacem voluit conuenire, beatissimi Petri iure atque honore seruato, adeò vt nos quoque suis ad hoc literis inuitaret, vt venerabili Synodo nostram præsentiam præberemus: quod quidem nec necessitas temporis, nec vlla consuetudo poterat permittere: tamen in his fratribus Paschasino & Lucentio Episcopis, Bonifacio & Basilio presbyteris, qui ab Apostolica Sede directi sunt, me Synodo vestra fraternitas existimet præsidere, nec seiunctam à vobis præsentiam meam confidat, qui nunc in vicarijs meis adsum, & iamdudum fidei Catholicæ prædicatione non desum: vt qui non potestis ignorare, quid ex antiqua traditione credamus, non positis dubitare, quid cupiamus.

Epistola 58. *ad Pulcheriam Augustam cap.* 3. Hæc autem obseruantia eum quoque illi animum spondet copulandum, & Apostolicæ Sedis dilectionem, quam Constantinopolitanæ Ecclesiæ semper impendimus, nulla mobilitate violandam: quia si interdum immoderati Præsules aliquas incidunt culpas, Ecclesiarum tamen Christi

inte-

integra gratia perfeuerat: conſenſiones verò Epiſcoporum, ſanctorum Canonum apud Nicæam conditorum regulis repugnantes; vnica nobiſcum veſtræ fidei pietate in irritum mittimus, & per auctoritatem B. Petri Apoſtoli generali prorſus definitione caſſamus.

Epiſtola 88. ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem capite 1. Quoniam ſicut præceſſores mei præceſſoribus tuis, ita etiam ego dilectioni tuæ, priorum ſecutus exemplum, vices mei moderaminis delegaui, vt curam, quam vniuerſis Eccleſijs principaliter ex diuina inſtitutione debemus, imitator noſtræ manſuetudinis effectus, adiuuares, & longinquis ab Apoſtolica Sede prouincijs, præſentiam quodammodò noſtræ viſitationis impenderes: quia de continente opportunoque proſpectu promptum tibi eſſet agnoſcere, quid in quibuſque rebus, vel tuo ſtudio componeres, vel noſtro iudicio reſeruares. Nam cùm maiora negotia, & difficiliores cauſarum exitus, liberum tibi eſſet ſub noſtræ ſententiæ expectatione ſuſpendere, nec ratio tibi, nec neceſsitas fuit, in id, quod menſuram tuam excederet, diuiandi.

Epiſtola 93. ad Epiſcopos per Viennam prouinciam conſtitutos cap. 2. Nobiſcum itaque veſtra fraternitas recognoſcat, Apoſtolicam ſedem pro ſui reuerentia, à veſtræ etiam prouinciæ ſacerdotibus innumeris relationibus eſſe conſultam, & pro diuerſarum (quemadmodum vetus conſuetudo poſcebat) appellatione cauſarum, aut retractata, aut confirmata fuiſſe iudicia: adeò vt ſeruata vnitate ſpiritus in vinculo pacis, commeantibus hinc inde literis, quod ſanctè agebatur, perpetuæ proficeret charitati, &c. Sed hunc tramitem ſemper inter maiores noſtros & bene tentum, & ſalubriter conſtitutum, Hilarius Eccleſiarum ſtatum & concordiam ſacerdotum nouis præſumptionibus turbaturus exceſſit, ita ſuæ vos cupiens ſubdere poteſtati, vt ſe beato Apoſtolo Petro non patiatur eſſe ſubiectum, ordinationes ſibi omnium Eccleſiarum per Gallias vendicans, & debitam Metropolitanis ſacerdotibus in ſuum ius transferens dignitatem: ipſius quoque beatiſsimi Petri reuerentiam verbis arrogantioribus minuendo: cui cùm præ cæteris ſoluendi & ligandi tradita ſit poteſtas, paſcendarum tamen ouium cura ſpecialius mandata eſt: cui quiſquis principatum æſtimat denegandum, illius quidem nullo modo minuere poteſt dignitatem, ſed inflatus ſpiritu ſuperbiæ ſuæ, ſemetipſum in inferna demergit.

Matt. 16
Ioan. 21.

Hilarius Papa. 461.

Epiſtola 3. ad Aſcanium Epiſcopum: Diuinæ circa nos gratiæ memores eſſe debemus, qui nos per dignationis ſuæ miſericordiam ob hoc ad faſtigium ſacerdotale prouexit, vt mandatis ipſius inhærentes, & in quadam ſacerdotij eius ſpecula conſtituti, prohibeamus illicita, & ſequenda doceamus.

Epiſtola ad Leontium Epiſcopum: Quantum reuerentiæ in ſpiritu Dei, qui ſubditos ſibi inhabitat, ſacerdotes beato Petro Apoſtolo, & ſedi ipſius deferatur, omnibus arbitror eſſe compertum, quibus paternarum traditionum incorrupta cuſtodia eſt.

In Concilio Romano: Nulli fas ſit, ſine ſtatus ſui periculo vel diuinas conſtitutiones, vel Apoſtolicæ ſedis decreta temerare. Acclamatum eſt ab Epiſcopis Hilario vita. Iſta per ſanctum Petrum, vt in perpetuum ſeruentur, optamus.

Simplicius. 470.

Epiſt. 3. ad Zenonem Augustum: Cuperem quidem quantum ad meæ ſpectat deuotionis arbitrium, qua principes Chriſtianos iugi veneratione ſuſpicio, debita pietati noſtræ continuis officia deferre colloquijs: ſed cùm ad huius intentionis augmentum, etiam ſacræ curæ religionis accedat, ratio mihi negotij potioris incumbit, vt ſimul honorificentiam vobis prona mente perſoluam, & cauſas fidei fidenter inſinuem: quia me ad vtramque vel dicata trahit clementiæ veſtræ ſemper affectio, vel reſpectus ordinis mei, & Apoſtolici moderaminis ſolicitudo compellit. Punctus igitur, clementiſsime ac glorioſiſsime fili Imperator Auguſte, munere ſalutandi, quæ in Eccleſijs Orientis per hæreticorum latrocinia recidiua rurſus dicuntur ſcandala concitari, nec debeo ſilere, nec poſſum.

Pontifex ante annos 1120. Imperatorem filium vocauit.

Epiſtola 5. ad Acatium Conſtantinopolitanum: Vnde quia ſanctæ memoriæ prædeceſſorum noſtrorum extante doctrina, contra quam nefas eſt diſputare, quiſquis rectè ſapere videtur, nouis aſſertionibus non indiget edoceri, ſed plana atque perfecta ſunt omnia, quibus poteſt vel deceptus ab hæreticis erudiri, vel in vinea Domini plantandus inſtitui.

Epiſtol. 8. ad Zenonem Augustum: Inter vniuerſos Catholicæ fidei ſacerdotes opera Domini noſtri vel ſolus non potui tacere, vel primus: quia ſecundùm beatum Paulum Apoſtolum, Eccleſiarum omnium curam ſuſtinens, mihi ſummam gaudij, de reddita pro clementia veſtra earum quiete ſpecialiter vindicaui.

Epiſtola 17. ad Acatium Conſtantinopolitanum: Nuper ab Aegyptia Synodo, & clero Alexandrinæ ſedis ad nos ex more relatio miſſa patefecit, ſanctæ memoriæ obiiſſe Timotheum, inque eius vicem conſona fidelium voluntate Ioannem ſubrogatum, vt nihil omninò reſtare videbatur, niſi vt Deo noſtro gratias agentibus nobis, atque gaudentibus, vt ſine ſtrepitu, quod Catholicus in defuncti miniſterium ſucceſſiſſet Antiſtes, Apoſtolicæ quoq; moderationis aſſenſu votiuam ſumeret firmitatem: cùm ecce ſecundùm conſuetudinem mihi talia diſponenti, tranquilliſſimi principis ſcripta ſunt reddita, quibus memoratum tanquam periurij reum, ſaberdotio perhiberet indignum. Illicò retraxi pedem, & meam reuocaui ſuper eius confirmatione ſententiam, ne quid contra tantum ac tale teſtimonium præpropere feciſſe iudicarer. Sed, &c.

Alexandrina Eccleſia Epiſcopum Rom. Pont. confirmat.

Gelaſius. 492.

Epiſtola 2. ad Epiſcopos Dardaniæ: Nec planè tacemus, quod cuncta per mundum nouit Eccleſia, quoniam quorumlibet ſententijs ligata Pontificum ſedes Beati Petri Apoſtoli ius habeat reſoluendi, vtpote quæ de omni Eccleſia fas habeat iudicandi, neque, inquam, de eius liceat iudicare iudicio. Siquidem ad illam de qualibet mundi parte Canones appellari voluerunt, ab illa autem nemo ſit appellare permiſſus.

Epiſtola ad Epiſcopos 6. per Lucaniam, Brutios, & Siciliam conſtitutos, cap. 11. Cùm ſedes Apoſtolica ſuperior his omnibus fauente Domino, quæ paternis Canonibus ſunt præfixa, pio deuotoq; ſtudeat tenere propoſito: ſatis indignum eſt, quemquam vel Pontificum, vel ordinum ſubſequentium, hanc obſeruantiam refutare, quam B. Petri ſedem & ſequi videat, & docere, ſatisq; conueniens ſit, vt totum corpus Eccleſiæ in hac ſibimet obſeruatione concordet, quam illic vigere conſpiciat, vbi Dominus totius Eccleſiæ poſuit principatum.

Cap. 27. De locorum conſecratione ſanctorum nobis quoque patefactum eſt, quòd abſque præcepto ſedis Apoſtolicæ nonnulli factas Eccleſias vel oratoria ſacrare præſumant, &c.

Commonitorio ad Fauſtum Magiſtrum fungentem legatione Conſtantinopoli: Nobis opponunt Canones, dum neſciunt quid loquantur: contra quos hoc ipſo venire ſe produnt, quòd primæ Sedi, ſanctæ re-

ctaque ſuadenti parere fugiunt. Ipſi ſunt Canones, qui appellationes totius Eccleſiæ ad huius Sedis examen voluere deferri. Ab ipſa verò nuſquam prorſus appellari debere ſanxerunt: ac per hoc illam de tota Eccleſia iudicare, ipſam ad nullius commeare iudicium, nec de eius vnquam præceperunt non oportere diſſolui, cuius potius decreta ſequenda mandârunt. In hac ipſa cauſa Timotheus Alexandrinus, & Petrus Antiochenus, Petrus, Paulus, Ioannes, & cæteri, non ſolùm vnus, ſed plures vtique nomen ſacerdotij præferentes, ſola ſedis Apoſtolicæ ſunt auctoritate deiecti, cuius rei teſtis etiam ipſe docetur Acatius, qui præceptionis huius extitit executor. Quod vtique ſicut Apoſtolicam ſedem iuxta formam ſynodicam feciſſe manifeſtum eſt: ſic neminem reſultare potuiſſe certiſſimum, &c. Si quantum ad religionem pertinet, non niſi Apoſtolicæ ſedi, iuxta Canones debetur ſumma iudicij totius: ſi quantum ad ſeculi poteſtatem, illa à Pontificibus, & præcipuè à beati Petri Vicario, debet cognoſcere, quæ diuina ſunt, non ipſa eadem iudicare: nec ſibi hoc quiſquam potentiſſimus ſeculi (qui tamen Chriſtianus eſt,) vindicare præſumit, niſi religionem forſitan perſequens. Quid tamen dicerent, ſi non cartis ſuis in omnibus vincerentur? Ineptias itaque ſuas ſibi ſeruent, niſi reſipiſcant potius, cogitantes Chriſti vocem non eſſe ſuperfluam, quæ confeſſioni B. Petri Apoſtoli, inferni portas nunquam præualituras aſſeruit. Qua propter non veremur, ne Apoſtolica ſententia reſoluatur, quam & vox Chriſti, & maiorem traditio, & Canonum fulſit auctoritas, vt totam potius Eccleſiam ſemper ipſa dijudicet.

Matt. 16

Epiſtola 10. *ad Anaſtaſium Auguſtum*: Duo ſunt, Imperator Auguſte, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas ſacra Pontificum, & regalis poteſtas. In quibus tanto grauius eſt pondus ſacerdotum, quanto etiam pro ipſius regibus hominum in diuino reddituri ſunt examine rationem. Noſti etenim, fili clementiſſime, quòd licet præſideas humano generi dignitate, rerum tamen Præſulibus diuinarum deuotus colla ſubmittis, atque ab eis cauſas tuæ ſalutis expetis, inque ſumendis cęleſtibus Sacramentis, eiſque (vt competit) diſponendis, ſubdi te debere cognoſcis, religionis ordine potius, quàm præeſſe, &c. Et ſi cunctis generaliter ſacerdotibus, rectè diuina tractantibus, fidelium conuenit corda ſubmitti: quanto potius Sedis illius Præſuli conſenſus eſt adhibendus, quem cunctis ſacerdotibus & diuinitas ſumma voluit præeminere, & ſubſequens Eccleſiæ generalis iugiter pietas celebrauit? Vbi pietas tua euidenter aduertit, nunquâ quolibet penitus humano conſilio eleuare ſe quemquam poſſe illius priuilegio, vel confeſſioni, quem Chriſti vox prætulit vniuerſis, quê Eccleſia veneranda confeſſa eſt ſemper, & habet deuota Primatem.

Pontifex ante annos 1200. Imperatorem filium vocant.

Epiſt. 11. *ad Epiſcopos Dardaniæ*: Nullus iam veraciter Chriſtianus ignoret, vniuſcuiuſque Synodi conſtitutum, quod vniuerſalis Eccleſiæ probauit aſſenſus, non aliquam magis exequi ſedem præcæteris oportere, quàm primam, quæ & vnamquamque Synodum ſua auctoritate confirmat, & continuata moderatione cuſtodit, pro ſuo ſcilicet principatu, quem B. Petrus Apoſtolus Domini voce perceptum, Eccleſia nihilominus ſubſequente, & tenuit ſemper & retinet.

In Decreto de Apocryphis Scripturæ libris: Sancta Romana Catholica & Apoſtolica Eccleſia, nullis ſynodicis conſtitutis cæteris Eccleſijs prælata eſt, ſed Euangelica voce Domini & Saluatoris noſtri primatum obtinuit: *Tu es Petrus*, inquientis, *& ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & tibi dabo claues regni cælorum: quæcunque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis.*

Matt. 16.

Anaſtaſius Papa Secundus. 496.

Glorioſiſſimo & clementiſſimo filio Anaſtaſio Auguſto: Sedes beati Petri in vniuerſali Eccleſia aſſignatum ſibi à Domino tenet principatum.

Imperatorem filium vocat.

Symmachus. 500.

Apologetico aduerſus Anaſtaſium Imper. Roma mihi teſtis eſt, & ſcrinia teſtimonium perhibent, vtrum à fide Catholica, quam in ſede B. Petri Apoſtoli veniens ex paganitate ſuſcepi, aliqua ex parte deuiauerim. An quia Imperator es, diuinum putas contemnendum eſſe iudicium? An quia Imperatores, contra Petri niteris poteſtatem? Et qui Petrum Alexandrinum recipis, B. Petrum Apoſtolum in ſuo qualicunque Vicario calcare contendis? An bene factus eſſem, ſi Eutychianis fauerem? Si Acatij nomini communicarem? Latère non poteſt, cur iſta prætendas. Conferamus autem honorem Imperatoris cum honore Pontificis, inter quos tantum diſtat, quantum ille rerum humanarum curam gerit, iſte diuinarum. Tu Imperator à Pontifice baptiſmum accipis, Sacramenta ſumis, orationem poſcis, benedictionem ſperas, pœnitentiam rogas: poſtremò tu humana adminiſtras, ille tibi diuina diſpenſat. Itaque, vt non dicam ſuperior, certè æqualis eſt honor, &c. Omnes Catholici Principes, ſiue cùm imperij gubernacula ſuſceperunt, ſiue cùm Apoſtolicæ Sedi nouos agnouerunt Præſules inſtitutos, ad eam protinus ſua ſcripta miſerunt, vt ſe docerent eius eſſe conſortes. Itaque qui hoc non fecerunt, ab eadem ſeipſos profitentur alienos, quod cartis quoque tuis etiam poſſumus aſtruere, niſi te æmulum, & reum, & inimicum vitaremus, & iudicem.

Hormiſda. 514.

Epiſtola 22. *ad Iuſtinum Imperat.* Venerabilis regni veſtri primitijs, fili glorioſiſſime, loco muneris gratulationem ſuam Catholica tranſmittit Eccleſia, per quas ſe poſt tantam diſcordiæ fatigationem, requiem pacis inuenire confidit. Nec dubium eſt, ideo ad rerum ſummam cæleſti vos prouidentia perueniſſe, vt veſtris temporibus impacta religioni in Orientis partibus aboleatur iniuria. Debitas beato Petro Apoſtolo imperij veſtri primitias reddidiſtis, quas hac ratione deuotè ſuſcepimus: quia Eccleſiarum per vos proximè futuram credimus ſine dubitatione concordiam.

Imperatorem filium vocat.

Epiſtola ad Remigium: Quoties vniuerſale poſcit religionis cauſa Concilium, te cuncti fratres conuocante conueniant: & ſi quos eorum ſpecialis negotij pulſat intentio, iurgia inter eos oborta compeſce, diſcuſſa ſacra lege determinando certamina. Quicquid autem illic pro fide & veritate conſtitutum, vel prouida diſpenſatione præceptum, vel perſonæ noſtræ auctoritate fuerit confirmatum, totum ad ſcientiam noſtram, inſtructa relationis atteſtatione perueniat.

Bonifacius Secundus. 530.

Epiſtola ad Eulalium Alexandrinum Epiſcopum: Olim & ab initio tantam percepimus à beato Petro Apoſtolorum principe fiduciam, vt habeamus auctoritatem vniuerſali Eccleſiæ (auxiliante Domino) ſubuenire, & quicquid nociuum auctoritate Apoſtolica corrigere, & emendare.

Ioannes Secundus. 532.

Epiſtola 2 *ad Iuſtinianum Imperat.* Inter claras ſapientiæ ac manſuetudinis veſtræ laudes, Chriſtianiſſime Principum, puriore luce tamquam aliquod ſydus irradiat, quòd amore fidei, quòd charitatis ſtudio, edocti Eccleſiaſticis diſciplinis, Ro-

manæ sedis reuerentiam conseruatis, & ei cuncta subijcitis, & ad eius deducitis vnitatem, ad cuius auctorem, hoc est, Apostolorum primum, Domino loquente præceptum est: *Pasce oues meas*, quam esse omnium Ecclesiarum caput, & Patrum regulæ, & Principum statuta declarant, & pietatis vestræ reuerendissimi testantur affatus.

Vigilius. 540.

Epistola 1. *ad Eutherium Episcopum*: Nulli vel temeritèr sentienti, vel pleniter sapienti dubium est, quòd Romana Ecclesia forma ac fundamentum sit Ecclesiarum, à quo omnes Ecclesias principium sumpsisse nemo rectè credentium ignorat. Quoniam licet omnium Apostolorum par esset electio, beato tamen Petro concessum est, vt cæteris præmineret: vnde & Cephas vocatur, quia caput est, & primus omnium Apostolorum: & quod in capite præcesserit, in membris sequi necesse est. Quamobrem sancta Romana Ecclesia eius merito Domini voce consecrata, & sanctorum Patrum auctoritate roborata, primatum tenet omnium Ecclesiarum: ad quam tam summa Episcoporum negotia, & iudicia, atque querelæ, quàm & maiores Ecclesiarum quæstiones, quasi ad caput, semper referenda sunt. Nam & qui se scit alijs esse præpositum, non molestè ferat aliquem sibi esse prælatum. Ipsa namque Ecclesia, quæ prima est, ita reliquis Ecclesijs vices suas credidit largiendas, vt in partem sint vocatæ solicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Vnde omnium appellantium Apostolicam Sedem Episcoporum iudicia, & cunctarum maiorum negotia causarum eidem sanctæ Sedi reseruata esse liquet: præsertim cùm in his omnibus semper sit eius expectandum consultum, cuius tramiti si quis obuiare tentauerit sacerdotum, causas se non sine honoris sui periculo apud eandem sanctam Sedem nouerit redditurum.

Ad Episcopos Gallie: Quantum nos diuinâ potentia Apostolorum primi sedem, non pro nostris meritis, sed pro ineffabili suæ misericordiæ pietate habere constituit, tantum nos de vniuersarum Ecclesiarum dispositione, & pace, & statu curam habere etiam conuenit. Quapropter Auxanio fratri & Coepiscopo nostro Arelatensis ciuitatis Antistiti vices nostras charitas vestra nos dedisse cognoscat: vt si qua (quod absit) fortassis emerserit contentio, congregatis sibi fratribus & Coepiscopis nostris, causas Canonica & Apostolica auctoritate discutiens, Deo placita æquitate diffiniat. Contentiones verò si quæ (quas Dominus auferat) in fide caulâ contigerint, aut tale emerserit fortè negotium, quod pro magnitudine sui Apostolicæ sedis magis iudicio debeat terminari, ad nostram discussa veritate perferat sine dilatione notitiam. Et quia necesse est, vt aptis, Deo propitiante, temporibus Arelatensis Episcopus nostris vicibus fungatur, quoties iudicauerit expedire, pro facienda consolatione communi, Episcoporum debeant congregari personæ, nullus inobediens eius sit mandatis: quòd si fuerit, à congregatione suspendatur; nisi aut corporalis infirmitas, aut iustitiæ causa eum excusatio venire prohibeat. Illud pari auctoritate mandamus, ne quisquam Episcoporum, sine prædicti fratris & Coepiscopi nostri Formata ad longinquiora loca audeat proficisci: quippe, quia & decessorum nostrorum decessoribus eius, quibus vices suas libentissimè contulerunt, sanctæ sic definiunt insiones: vt his omnibus obedientia Deo placita custoditis, pax, quæ à Christo Deo Domino ac Saluatore nostro Apostolis tamquam hæreditario est nomine derelicta in Ecclesia Dei, quæ vna est toto orbe diffusa, firma stabilitate seruetur.

Epistola ad Aurelianum Episcopum Arelatensem: Administrationem vicium nostrarum fraternitati vestræ animo libenti committimus, & credimus charitatis vestræ officio, actibus Deo placitis diligenter vniuersâ compleri, quando & summi sacerdotij consortio vos dignos esse diuina gratia iudicauit. Quapropter vices nostras vestræ charitati hac auctoritate committimus, vt vniuersa, quæ decessorum nostrorum vel Canonum statuta sanxerunt, Deo congruis operibus faciendo atque seruando, nostrum, & glorioſi Regis iudicium circa charitatem tuam rectum fuisse posſis ostendere, &c. Et vt vniuersa fraternitas vestra diligenti posſit ratione complere, Episcopis, quibus pro vice nostra te præesse volumus, nos præcepta destinasse signamus, vt & illi nobis obedientiam exhibere debeant competentem, & fraternitas tua eos in Christi charitate complectens, exemplis bonorum potius operum, ad quæ sunt Deo placita facienda semper inuitet.

Epistola secunda ad Episcopos Gallie: Admonet nos loci nostri ministerium, diuina misericordia Domini collatum, Domini gratia protegente, nec legentis euitando periculum, bonis potius palmam retributionis promissæ vt studeamus & mereamur accipere. Vnde quantum nobis Christus primi Apostolorum locum pro ineffabili pietatis suæ gratia concesſit, tantum nos de vniuersarum pace Ecclesiarum, quæ licet in multis vna tamen est toto orbe diffusa, incessanti studio conuenit esse solicitos. Vnde quia dudum Auxanio quondam Arelatensis ciuitatis Antistiti vicium nostrarum solicitudinem dederamus, sed cursum vitæ præsentis implendo de hac luce migrauit: in cuius loco Aurelianus frater noster nosceatur successisse: necessarium valde credimus, solicitudinem hanc à nobis antefato debere committi, confidentes illum & pro loci sui qualitate bonis actibus vniuersa, quæ Deo placeant, posse complere, & maximè cum glorioſus filius noster Childebertus Rex testimonium bonæ conscientiæ perhibuit.

Pelagius Primus. 555.

Epistola 1. *ad Vigilium*: Memor sum, me sub illius nomine Ecclesiæ præsidere, cuius est à Domino Iesu Christo glorificata confessio, & cuius fides omnes quidem hæreses destruit, sed maximè impietatem præsentis erroris expugnat. Et intelligo aliter mihi non licere, quàm vt omnes conatus meos ei causæ, in qua vniuersalis Ecclesiæ salus infestatur, impendam.

Epistola ad Sepaudum Arelatensem Episcopum: Maiorum nostrorum, operante Dei misericordia, cupientes inhærere vestigijs, & eorum actus diuino iuuamine in omnibus imitari, charitati tuæ per vniuersam Galliam sanctæ Sedis Apostolicæ, cui diuina gratia præsidemus, vices iniungimus. Hoc enim antiquitatis memoria docet, hoc Ecclesiæ Romanæ testantur scrinia, à sanctis Patribus & decessoribus nostris tuis decessoribus esse concessum, vt illius stabilis petræ sempiterna soliditas, supra quam Dominus Saluator noster propriam fundauit Ecclesiam, à solis ortu vsque ad occasum primatus sui apicem successorum suorum auctoritate tam per se, quàm per vicarios suos firmiter obtineret. Hinc est, quòd & nos fraternitati tuæ huiusmodi curas iniungimus, vt Sedis nostræ vicarius institutus, ad instar nostrum, in Galliarum partibus primi sacerdotis locum obtineas, & quicquid ad gubernationem vel dispensationem Ecclesiastici status gerendum est, seruatis Patrum regulis, & sedis Apostolicæ constitutis, diuini iudicij consideratione dispensa, talemque te in custodiendis Canonibus sancta conuersatione de-

ne demonſtres, qualem tanti loci decet eſſe vicarium.

Ioannes Tertius. 560.

Epiſt. ad Germanie & Gallie Epiſcopos: Congruum nobis viſum eſt literis Sedis Apoſtolicæ (vt anteceſſorum quoque noſtrorum veſtigia imitemur) vos monere præcepta diuina, & Apoſtolicæ Sedis inſtituta viriliter peragere, & prohibita non tangere, ſed cauere.

Pelagius Secundus. 579.

Epiſtola ad illegitimam Synodum Conſtantinopolitanam: Relatum eſt ad Apoſtolicam Sedem Ioannem Conſtantinopolitanum Epiſcopum vniuerſalem ſe ſcribere, voſque ex hac ſua præſumptione ad Synodum conuocare generalem, cùm generalium Synodorum conuocandi auctoritas Apoſtolicæ Sedi beati Petri ſingulari priuilegio ſit tradita, & nulla vnquam Synodus rata legatur, quæ Apoſtolica auctoritate non fuerit fulta. Quapropter quicquid in prædicto veſtro conuenticulo (quia Synodus taliter præſumpta eſſe non potuit) ſtatuiſtis, ex auctoritate S. Petri Apoſtolorum principis, & Domini Saluatoris voce, qua beato Petro poteſtatem ligandi atque ſoluendi ipſe Saluator dedit: quæ etiam poteſtas in ſucceſſoribus eius indubitanter tranſiuit, præcipio omnia, quæ ibi ſtatuiſtis, & vana & caſſata eſſe, ita vt deinceps nunquam appareant, nec ventilentur. Multis denuò Apoſtolicis & Canonicis atque Eccleſiaſticis inſtruimur regulis, non debere abſque ſententia Romani Pontificis Concilia celebrari. Vos quoque deinceps vt nullus hortatu talia præſumatis, ſi Apoſtolicæ Sedis communione carere non vultis, &c. Orate fratres, vt honor Eccleſiaſticus noſtris diebus non euacuetur: nec vnquam Romana Sedes, quæ (inſtituente Domino) caput eſt omnium Eccleſiarum, priuilegijs ſuis viquam careat, aut expoliatur.

Matt. 16

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 4. epiſtola 7. vniuerſis Epiſcopis per Illyricum: Iuxta poſtulationis veſtræ deſiderium prædictum fratrem & Coepiſcopum noſtrum in eo, in quo eſt ſacerdotij ordine conſtitutus, noſtri aſſenſus auctoritate firmamus, ratamque nos eius conſecrationem habere dirigentes pallium iudicamus. Cui quoniam, iuxta morem, noſtras vices commiſimus peragendas, ideò fraternitatem veſtram neceſſariò præuidimus adhortandam, quatenus ei in his, quæ ad ordinem Eccleſiaſticum rectitudinemque diſciplinæ pertinent, parêre nullo modo differatis, vt charitatem veſtram ſyncero eum iudicio elegiſſe exhibita valeat obedientia declarare.

Lib. 6 epiſt. 37. ad Eulogium Alexandrinum: Cùm multi ſint Apoſtoli, pro ipſo tamen principatu ſola Apoſtolorum principis ſedes in auctoritate conualuit, quæ in tribus locis vnius eſt. Ipſe enim ſublimauit ſedem, in qua etiam quieſcere, & præſentem vitam finire dignatus eſt. Ipſe decorauit ſedem, in qua Euangeliſtam diſcipulum miſit. Ipſe firmauit ſedem, in qua ſeptem annis, quamuis diſceſſurus, ſedit.

Lib. 7. epiſtola 64. De Conſtantinopolitana Eccleſia quod dicunt, quis eam dubitet Sedi Apoſtolicæ eſſe ſubiectam? Quod & piiſſimus Dominus Imperator, & frater noſter Euſebius eiuſdem ciuitatis Epiſcopus aſsiduè profitentur.

Lib. 11. epiſtola 44. Illud autem admonemus, vt Apoſtolicæ Sedis reuerentia nullius præſumptione turbetur. Tunc enim ſtatus membrorum integer manet, ſi caput fidei nulla pulſet iniuria, & Canonum manet incolumis atque intemerata ſemper auctoritas.

Lib. 7. epiſtola 117. Glorioſæ memoriæ Childebertus Francorum Rex Catholicæ religionis amore ſuccenſus, intra muros Arelatenſis ciuitatis monaſterium virorum, vt ſcripto reperimus, pro ſuæ mercede conſtituens, quædam ibidem pro habitantium ſuſtentatione conceſsit. Cuius ne voluntas vnquam duceretur in irritum, & ea, quæ pro quiete monachorum diſpoſita fuerant, turbarentur, quæque contulit, in iure eiuſdem monaſterij, epiſtolis ſuis Apoſtolica petijt auctoritate firmari: hoc quoque ſuæ petitioni ſubiungens, vt eidem monaſterio tam in diſpoſitione rerum, quàm in ordinatione Abbatis, quædam pariter priuilegia largirentur. Sciens quippe eam Apoſtolicæ Sedi reuerentiam à fidelibus exhiberi, vt quæ eius fuiſſent decreto diſpoſita, nullius deinceps illicitæ vſurpationis moleſtia quaterentur, &c.

Ad Pſalm. 4. Pœnitentialem Rex in tantum ſuæ temeritatem extendit veſaniæ, vt caput omnium Eccleſiarum Romanam Eccleſiam ſibi vendicet, & in domina gentium terrenæ ius poteſtatis vſurpet. Quod omninò ille fieri prohibuit, qui hæc B. Petro Apoſtolo ſpecialiter commiſit, dicens: *Tibi dabo claues regni cælorum.* Matt. 16

Deus dedit. 610.

Ad Gordianum Hiſpalenſem Epiſcopum: Peruenit ad nos Diaconus veſter, veſtræ Sanctitatis epiſtolam ferens, quòd quidam viri etiam & mulieres præterito Sabbato Paſchali die, pro magno populorum incurſu neſcientes proprios ſuos filios ſuſcepiſſent ex lauacro ſancto. Cupis ergo ſcire, ſi pro tali accidente ratione debeant viri & mulieres ad ſuum proprium redire vſum, an non. Nos enim ex hoc triſtitia mœſti, inquiſiuimus priorum Patrum noſtrorum dicta. Inuenimus autem in archiuis huius Apoſtolicæ Sedis iam talia contigiſſe Eccleſiæ Ilauriæ & Epheſiorum, ſimulque Hieroſolymæ, & etiam aliarum ciuitatum. Epiſcopus etiam earum ciuitatum ab hac Apoſtolica ſede ſcire volentibus, ſi viri & mulieres rediſſent ad proprium thorum, beatæ memoriæ ſanctiſsimi Patres, Iulius, Innocentius, & Cæleſtinus, cum Epiſcoporum plurimorum & ſacerdotum conuentu in Eccleſia beati Apoſtolorum principis, prohibentes talia perſcripſerunt, & confirmauerunt, vt nullo modo iam in coniugio ſe reciperent mulieres, aut viri, qui quacunque ratione ſuos ſuſceperunt natos: ſed ſeparent ſe, ne ſuadente diabolo tale vitium peccati inoleſcat per mundum.

Bonifacius Quintus. 614.

Epiſtola prima ad Iuſtum: Suſceptis apicibus filij noſtri Adelvaldi regis, reperimus quanta ſacri eloquij eruditione eius animum ad veræ conuerſionis, & indubitatæ fidei crudelitatem fraternitas veſtra perduxerit, &c. Pallium per latorem præſentium fraternitati tuæ benignitatis ſtudijs inuitati direximus: quod videlicet tantum in ſacroſanctis myſterijs celebrandis licentiam vtendi imperauimus: concedentes etiam tibi ordinationes Epiſcoporum, exigente oportunitate, celebrare. Studeat ergo tua fraternitas hoc, quod Sedis Apoſtolicæ humanitate percepit, intemerata mentis ſynceritate ſeruare intendens.

Honorius Primus. 622.

Epiſtola 1. Excellentiſsimo & præcellentiſsimo filio Eduino regi Anglorum Honorius ſeruus ſeruorum Dei ſalutem. Et ideo, excellentiſsime fili, paterna vos charitate, qua conuenit, exhortamur, vt hoc, quod vos diuina miſericordia ad ſuam gratiam vocare dignata eſt, ſolicita intentione, & aſsiduis orationibus ſeruare omnimodo feſtineris. Duo palia Honorio & Paulino Metropolitanis direximus, vt dum quis eorum de hoc ſeculo ad auctorem ſuum fuerit accerſi-

tus, in loco ipſius alterum Epiſcopum ex hac noſtra auctoritate debeat ſubrogare: quod quidem tam pro veſtræ charitatis affectu, quàm pro tantarum prouinciarum ſpatio, quæ inter nos & vos eſſe noſcuntur, ſumus inuitati concedere.

Epiſtola 2. ad Honorium Epiſcopum: Et nos equidem, fratres chariſsimi, hæc vobis pro paterna charitate exhortationis verba præmittentes, quæ rurſus pro Eccleſiarum veſtrarum priuilegijs congruere poſſe conſpicimus, non deſiſtimus impartire. Et tam iuxta veſtram petitionem, quàm filiorum noſtrorum regum vobis præſenti noſtra præceptione, vice beati Petri Apoſtolorum Principis auctoritatem tribuimus, vt quando vnum ex vobis diuina ad ſe iuſſerit gratia vocari, is, qui ſuperſtes fuerit, alterum in loco defuncti debeat Epiſcopum ordinare. Pro qua re ſingula veſtræ dilectioni pallia, pro eadem ordinatione celebranda, direximus, vt per noſtræ præceptionis auctoritatem poſitis Deo placitam ordinationem efficere.

Martinus Primus. 650.

Epiſtola 1. Hoc autem conſultiſsimè ipſi non ſolùm effeciſſe noſcuntur, ſed & alij plures diuerſas prouincias habitantes reuerendiſsimi Epiſcopi, & quod maius eſt dicere, generalitates Synodorum per ſua ſcripta non ſolùm inuitantes emendare propriam hæreſin, ſed & nos ipſos, id eſt Apoſtolicam noſtram ſedem coniurantes, & proteſtantes, erigere ſe ſecundùm regularem auctoritatem, & non vſque ad finem per tot tempora permittere contrariorum nouitatem ſanctas Dei Catholicas depaſci Eccleſias.

Epiſtola 2. ad Amandum: Idcirco ſtudeat fraternitas tua omnibus eadem innoteſcere, vt tam abominandam hæreſin nobiſcum execrentur, quamque ſuæ ſalutis ſacramenta indiſcere valeant, atque ſynodali conuentione omnium fratrum & Coëpiſcoporum noſtrorum partium illarum effecta, ſecundùm tenorem Encycliæ à nobis directę, ſcripta vna cum ſubſcriptionibus veſtris nobiſmet deſtinanda concelebrent, confirmantes atque conſentientes ijs, quæ pro orthodoxa fide & deſtructione hæreticorum veſaniæ nuper exortæ à nobis bis ſtatuta ſunt, & Sigebertum præcellentiſsimum filium noſtrum, regem Francorum pro ſuæ Chriſtianitatis remedio conſultiſsimè admonere, atque precari, dirigere nobis ex corpore fratrum noſtrorum dilectiſsimos Epiſcopos, qui Sedis Apoſtolicæ legatione, diuina concedente propitiatione, fungi debeant.

Epiſt. 10. Hortamur vt intentiore ſtudio vires tuas conferas Dei amantiſsimo Epiſcopo Philadelphenſium ciuitatis: quoniam eum vice noſtra Deo iuuante fungi canonicè iuſsimus, vt Catholicas in illis partibus Eccleſias decenter ordinet, in ijs omnibus Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos creans permiſſa ei à Domino per nos minimos, ſiue per auctoritatem ſancti & principis Apoſtolorum Petri ſpirituali poteſtate: ne viduati in tam multis temporibus, taliqúe afflictionis preſſura, populi in terram ſquallidam & infrugiferam vertantur.

Epiſt. 11. *ad fratres, qui Hieroſolymis ana Sedi ſubſunt*: Nos Eccleſiam ædificare properantes in Spiritu ſancto, ad maiorem eius ſtabilitatem conuenienter ſtuduimus in præſenti præcipere, ſecundùm poteſtatem nobis à Domino in gratia datam, per ſanctum Petrum Apoſtolorum principem, Ioanni dilecto fratri noſtro, Epiſcopo Philadelphenſium ciuitatis, vt locum noſtrum in omnibus Eccleſiaſticis articulis in partibus Orientis ſuppleat, & creet in omnibus ciuitatibus, quæ Antiochenæ ſedi, quæque Hieroſolymitanæ ſacerdotaliter ſubſunt, Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos.

Vitalianus. 657.

Epiſt. 1. ad Paulum Cretenſem Archiepiſcopum: Sed hæc magis per ignorantiam putamur geſta eſſe, quã per calliditatem. Propterea quæ præcipimus tibi ſecundùm Deum, & propter Dominum, tuæque Synodo, ſtude illico peragere, ne cogamur non miſericorditer, ſed ſecundùm virtutem ſacratiſsimorum Canonum conuerſari. Scriptum namque eſt: Dominus inquit: *Petre rogaui pro te, vt non deficeret fides tua: & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* Et rurſum: *Quodcunque ligaueris Petre in terra, erit ligatum & in cælo.* Luc. 22. Matt. 16

Agatho. 680.

Epiſt. ad Conſtantinum Imp. Heraclium & Tiberium Auguſtos: Pro ea confeſsione à Domino omnium beatus eſſe pronunciatus eſt Petrus: qui & ſpirituales oues Eccleſiæ ab ipſo Redemptore omnium terna commendatione paſcendas ſuſcepit: cuius adnitente præſidio hæc Apoſtolica eius Eccleſia nunquam à via veritatis in qualibet erroris parte deflexa eſt: cuius auctoritatem, vtpote Apoſtolorum omnium principis, ſemper omnis Catholica Chriſti Eccleſia, & vniuerſales Synodi fideliter amplectentes, in cunctis ſecutæ ſunt, omnesque venerabiles Patres Apoſtolicam eius doctrinam amplexi, per quam & probatiſsima Eccleſiæ Chriſti luminaria claruerunt, & ſancti quidem Doctores Orthodoxi venerati atque ſecuti ſunt: hæretici autem falſis criminationibus aut derogationum odijs inſecuti. Matt. 16. Ioan. 21.

Apud Gratianum diſt. 19. epiſtola ad omnes Epiſcopos: Sic omnes ſanctiones Apoſtolicæ Sedis accipiendæ ſunt, tanquam ipſius diuina voce Petri firmatæ.

Leo Secundus. 682.

Epiſt. 1. Piiſsimo & tranquilliſsimo Domino victori & triumphatori, filio dilecto Dei & Saluatoris noſtri Conſtantino Imperatori, &c. Sancta Synodus quia definitionem rectæ fidei pleniſsimè prædicauit, quam & Apoſtolica Sedes beati Petri Apoſtoli) cuius licet impares miniſterio fungimur) veneranter ſuſcipit: idcirco & nos, & per noſtrum officium hæc veneranda Sedes Apoſtolica concorditer, ac vnanimiter his, quæ definita ſunt ab ea, conſentit, & beati Petri auctoritate confirmat, ſicut ſupra ſolidatam petram, qui Chriſtus eſt, ab ipſo Domino adepta firmitatem. Propterea ſicut ſuſcepimus, atque firmiter prædicamus ſancta quinque vniuerſalia Concilia, Nicænum, Conſtantinopolitanum, Epheſinum primum, Chalcedonenſe, & Conſtantinopolitanum, quæ & omnis Chriſti Eccleſia approbat, & ſequitur: ita & quod nuper in regia vrbe celebratum eſt, ſanctum ſextum Concilium pari veneratione, atque cenſura ſuſcipimus, & hoc cum eis dignè connumerari, tamquam vna & æquali Dei gratia congregatum, decernimus: & qui in eo fideliter conuenerunt Chriſti Eccleſiæ ſacerdotes in ter ſanctos Eccleſiæ Patres atque Doctores aſcribendos æquè cenſemus.

Epiſt. 2. ad Præſules Hiſpaniæ: Scientes igitur, quia eſt in vobis Chriſtianæ religionis flagrans ſtudium, vlnisq; ſpiritualibus amplectimini ſemina cęleſtis doctrinæ, & Euangelicæ atque Apoſtolicæ Traditionis in vobis fructificat feruor & puritas: pro qua hæc ſancta Eccleſiarum omnium mater Apoſtolica Sedes vſque ad victimam deſudauit ſemper, & deſudat, & prius (ſi hoc diuina Maieſtas cenſuit) animam à corpore temporaliter deligit ſequeſtrari quàm proditione ſacrilega ſe à confeſsione veridica pro temporali delectatione, vel afflictione ſeiungi.

Gregorius Secundus. 716.

Epiſtola 1. ad Bonifacium Presbyterum: Idcirco qui

præmisisti conatus pium affectum vsque ad Apostolicæ Sedis modesta præuisione perduxisti consultum, vt membrum ex membro proprij corporis caput requirens, motum mentis probares, capitisque arbitrio humiliter se submittens, eius directioni iusto tramite properans, soliditati compaginis plenitudo existas. Ideò in nomine indiuisibilis Trinitatis, per inconcussam auctoritatem beati Petri Apostolorum principis, cuius doctrinæ magisterijs dispensatione fungimur, & locum sacræ Sedis administramus, modestiam tunc religionis instituimus, atque præcipimus, vt &c.

Epistola 4. ad Asiulum, & cæteros Thuringos: Cuius gratia comitante vos ad meliora & potiora optamus proficere, & ad confirmandum fidei vestræ propositum sanctæ Sedi Apostolicæ religiosis mentibus adhærere, & prout opus poposcerit sacræ religionis, à memorata sancta Sede Apostolica, spiritali omnium fidelium matre, solatium quærere, sicut decet filios cohæredes regni à regali parente.

Gregorius Tertius. 731.

Epistola 4. ad Bonifacium: In ijsdem literis quibusdam subnexuisti capitulis, sciscitando qualiter teneat, vel doceat hæc sancta Apostolica Romana Ecclesia. Bene nosti satis, quia B. Apostolus Petrus & Episcopatus principium tenuit, & consulenti tibi de statu Ecclesiæ, non ex nobis, quasi ex nobis, sed eius gratia, *qui aperit os mutorum & linguas infantium facit disertas*, qualiter tenere debeas Apostolici vigoris doctrinam dicimus. Sap. 10.

Epistola ad Vrsum Ducem Venetorum: Quia peccato fauente Rauennatum ciuitas, quæ multarum caput extat Ecclesiarum, à nefanda gente Longobardorum capta est, & filius noster eximius D. Exarchus apud Venetias, vt cognouimus, moratur, debeat nobilitas tua ei adhærere, & cum eo, nostra vice, pariter decertare, vt ad pristinum statum sanctæ Reipubl. in Imperiali seruitio dominorum, filiorumque nostrorum Leonis & Constantini magnorum Imperatorum ipsa reuocetur Rauennatum ciuitas, zelo & amore sanctæ fidei nostræ. Deus te incolumem custodiat dilectissime fili.

Zacharias Primus. 740.

Epistola 2. ad Vvittam: Flagitauit à nobis Bonfacius per Apostolicam auctoritatem vestras confirmari sedes. Pro quo & nos ardenti animo, & diuino iuuamine, & auctoritate B. Petri Apostolorum principis, cui data est à Deo & Saluatore nostro Iesu Christo ligandi soluendique potestas peccata hominum in cœlo & in terra, confirmamus, atque solidas permanere sedes vestras Episcopales sancimus, intercedente ipsius Petri Apostolorum principis auctoritate, à præsente omnibus & in futuras generationes, vt nullus audeat contra eandem vestram venire ordinationem, quæ (dignante Deo) ex nostra præceptione in vobis facta est: & hoc interdicentes, vt nullus audeat, iuxta sanctorum Canonum traditionem, ex alio Episcopatu ibidem translatari, aut ordinare Episcopum, post vestram de hoc sæculo euocationem, nisi is, qui Apostolicæ nostræ Sedis in illa partibus præsentauerit vicem. Sed nec vnus alterius Parochias inuadere, aut Ecclesias subtrahere præsumatis. Nam (quod non credimus) si quis ille fuerit, qui contra hanc nostram præceptionem temerario ausu venire tentauerit, sciat se æterno Dei iudicio anathematis vinculo esse innodatum.

Epistola 13. ad Bonifacium: Vbi Deus tuam prædicationem auxit, obtinere voluisti, vt tibi cathedralem Ecclesiam, vel successoribus tuis confirmare debeamus, iuxta eorundem filiorum Francorum petitionem. Et ideo B. Petri Apostoli auctoritate sancimus, vt supradictam Ecclesiam Moguntinam, atque etiam perpetuis temporibus tibi & successoribus tuis in Metropolim sit confirmata, habens etiam sub se has quinque ciuitates, id est Tungris, Coloniam, VVormatiam, Spiratiam, & Trectis, & omnes Germaniæ gentes, quas tua fraternitas per suam prædicationem Christi lumen cognoscere fecit. His à nobis definitis, per huius confirmationis paginam in tua Ecclesia perpetuis temporibus pro sui confirmatione conseruandam esse mandamus.

Adrianus Primus. 780.

Epistola ad Constantinum & Irenem AA. Vos autem partem habebitis cum eo, qui nunc in diuina requie quieuit, Constantino Imperatore & Helena eius matre, qui Orthodoxam fidem illustrârunt, & confirmârunt, adeoque sanctam matrem vestram Catholicam & spiritualem Romanam Ecclesiam exaltârunt, vt planè ipse sit, eorum piam appellationem in vestra cognomenta pijssima, & à Deo data tranferam, vt per omnem terrarum orbem nouus Constantinus, & noua Helena prædicetur, per quos sancta Catholica & Apostolica Ecclesia renouabitur. Vos autem maximè in traditione orthodoxæ fidei Ecclesiæ B. Petri & Pauli principum Apostolorum acquiescitis, eamque amplectimini, quemadmodum à superioribus Imperatoribus factum est, qui Vicarium eius ex toto corde dilexerunt. Quapropter vestra quoque à Deo data maiestas sanctissimam Romanam Ecclesiam principum Apostolorum, quibus à Deo ipso data est potestas soluendi & ligandi peccata, cùm in cælo, tum in terra, honorabit. Ipsi scilicet regni vestri propugnatores erunt. Hi principes Apostolorum sunt, qui Catholicam orthodoxam fidem auspicati, per scripta quidem veluti legibus fidem suam seruandam præceperunt: omnibus scilicet, qui in sedes illorum successuri erant, & in fide eorum vsq; ad consummationem seculi permansuri.

Epistola ad Tarasium Patriar. Constantinopolitanum: Petri sedes in omnem terrarum orbem primatum tenens refulget, & caput omnium Ecclesiarum Dei consistit. Vnde idem B. Petrus Apostolus Domini præcepto pascens Ecclesiam, nihil dissolutum dimisit: sed tenuit semper & retinet principatum. Cui si adhærere cupit vestra Sanctitas, & nostræ Apostolicæ Sedis, quæ est caput omnium Ecclesiarum Dei, sacram & orthodoxam formam incorruptè & incontaminatè ex profundo cordis & syncerizate mentis custodire studet, vt re vera orthodoxa & Dei cultrix consistens: hoc primum Deo offerat, &c.

Leo Tertius. 800.

Epistola ad Sabinensem, Brixiensem, Frisingensem, &c. Episcopos: Dilectionis vestræ, quas nobis petitorias emisistis syllabas, libenti suscepimus animo, in quibus ferebatur, vt in prouincia vestra Bauoriorum Archiepiscopum ordinaremus, quò prouincia ipsa mirificè à filio nostro D. Carolo excellentissimo Rege Francorum, & Longobardorum, & Patricio Romanorum penitus ex omni parte, sicut decuit, ordinata est. Idcirco conuenit nos ipsos, nempe Ecclesiastico moderamine, in sacro Ordine fideliter atque spiritualiter, secundum censuram canonicam

ipſam ordinare Baioariorum prouinciam.

Epiſtola ad Ceuuiphum Regem: Ecce, fili dileĉtiſſime, & amantiſsime, ac præſtantiſsime, Rex bone, in his tuis aſſertionibus collaudamus Dominum omnipotentem, qui talem nobis demonſtrauit Antiſtitem, &c. Et quia multum nobis prænominatus Archiepiſcopus in omni ſanĉtitate ſua, & vitæ conuerſatione vltro citroque placuit, & valdè nimis ei credentes ex auĉtoritate B. Petri Apoſtolorum principis, cuius vel immeriti vices gerimus, talem præbuimus Præſulatum, vt ſi quiſpiam ex ſubieĉtis ſuis tam regibus & principibus, quam vniuerſo populo tranſgreſſus fuerit Dominica mandata, excommunicet eum vſque dum pœniteat.

Eugenius Secundus. 824.

Epiſtola ad Radfredum Famianenſem, Methodium Speculonenſem, &c. Epiſcopos: Vrolphum reuerendiſsimum S. Laureacenſis Eccleſiæ Archiepiſcopum, ſanĉtiſsimum fratrem noſtrum, ab hac ſanĉta Romana Eccleſia vobis Reĉtorem tranſmiſimus, atque in præfatis regionibus Hunniæ ſcilicet & Moraniæ, prouinciarumque Pannoniæ & Mœſiæ Apoſtolicam vicem noſtram, atque ius Eccleſiaſticum exercendi auĉtoritatem committimus: cuius dileĉtioni ad honorem ſuum noſtram Apoſtolicam vicem, & auĉtoritatem noſtram inſuper accumulamus, quod nunquam ſuis permiſſum eſt prioribus: quatenus & vos contratres & Coëpiſcopi deinceps reuerentiam ei ampliorem exhibere ſciatis, atque vos laici primates, & vulgus ſaluberrimus præceptis ſuis, non velut homini, ſed tamquam Deo humiliter obtemperetis, &c.

Gregorius Quartus. 830.

Epiſtola ad Epiſcopos per Galliam, Europam, & Germaniam conſtitutos: Expectandi ſunt magis, atque corrigendi reĉtores Eccleſiæ, quàm ſtatim, & abſque noſtro conſulto iudicandi: cùm maiora negotia, & difficiliores cauſarum exitus, ſanĉtorum Patrum Canones, Spiritu Dei conditi, & totius mundi reuerentia conterendi, iubeant ſub noſtræ ſententiæ expectatione ſuſpendi, noſtro què moderamine finiri, &c. Conterendus eſt ergo venantis laqueus, vt fugatis lamentationibus tam in iuſta moderatione, quàm compunĉtione pietatis, Apoſtolica auĉtoritate ſol iuſtitiæ in oculis ſplendeat. Nec pigeat fortitan, aut pudeat noſtris obedire mandatis, aut Apoſtolicæ Sedis obſeruare præcepta: quia *humilibus dat gratiam*, non ſuperbis. Nam nulli fas eſt, vel velle, vel poſſe tranſgredi Apoſtolicæ Sedis præcepta, nec noſtræ diſpoſitioni: miniſterium, quod veſtram ſequi oportet caritatem. Sic ergo ruinæ ſuæ dolore proſtratus, quiſquis Apoſtolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter ſacerdotes habeat, ſed extorris à ſanĉto ſiat miniſterio, nec de eius iudicio poſtea quiſquam curam habeat: quoniam iam damnatus à ſanĉta Apoſtolica Eccleſia, ac auĉtoritate ſua de inobedientia atque præſumptione, à quoquam eſſe non dubitatur: quia maioris excommunicationis deteĉtione eſt exigendus, cui ſanĉtæ Eccleſiæ commiſſa fuerit diſciplina, qui non ſolùm prælatæ ſanĉtæ Eccleſiæ iuſſionibus parère debuit, ſed etiam alijs, ne præterirent inſinuare: ſitque alienus à diuinis & Pontificalibus officijs, qui noluit præceptis obtemperare Apoſtolicis.

Leo Quartus. 850.

Epiſtola ad Carolum Regem: (*extat apud Iuonem parte 5. cap. 21.*) Si fortaſſe (quod non credimus) apud vos inutiles iudicamur, Eccleſia tamen, cui permittente Domino præſidemus, non inutilis ſed caput principiumque omnium meritò ſimul ab omnibus vocatur.

Nicolaus Primus. 858.

Epiſtola 6. ad Photium: Poſtquam beato Petro principi Apoſtolorum Chriſtus ligandi atque ſoluendi in cælo & in terra poteſtatem tribuit, & ianuas regni cæleſtis reſerandas conceſsit, ſupra ſoliditatem fidei ſuum ſanĉtam dignatus eſt ſtabilire Eccleſiam, ſecundùm illius veridicam vocem dicentis: *Tues Petrus*, &c. Ad quam promiſsionem ſanĉtæ Apoſtolicæ inſtitutionis cemento cœperunt huius fundamenta ex preciosis ſuccreſcere lapidibus, & annuente diuina clementia, per ſtudium ſtruĉtorum, & Apoſtolicæ auĉtoritatis ſolicitudinem vſque ad culmen inſolubiliter perduĉta, perpetualiter manſura ſine finiſtræ auræ impulſu conſiſtere: cuius primatum beatus Petrus princeps Apoſtolorum, & iuuator regni cæleſtis meritò promerunt. Poſt quem & huius Vicarij ſyncerisſimè Deo famulantes, carentes nebularum denſitatibus, quæ reĉto ab itinere impedire aſſolent, dignius perceperunt: & in cura reginiinis, quam pro Dominicis ouibus ſuſceperant, ſolicitè permanſerunt. Inter quos & noſtram paruitatem omnipotentis Dei miſericordia commumerare dignata eſt: pro quibus eantum contiſtimus pauidi, quantum confideramus in æterno examine pro omnibus, & præ omnibus, qui Chriſti cenſentur nomine, rationem reddituri. Et quia vniuerſitas credentium ab hac ſanĉta Romana Eccleſia, quæ caput omnium eſt Eccleſiarum, doĉtrinam exquirit, integritatem fidei depoſcit, crminum ſolutionem, qui digni ſunt, & gratia Dei redempti exorant: oportet nos, quibus commiſſa eſt, ſolicitos eſſe, & ad ſpeculationem Dominici gregis tantum feruentius anhelare, quantum hunc auidi lupi ad dilaniandum hinc inde patentia ora exquirunt. Conſtat enim ſanĉtam Romanam Eccleſiam, per beatum Petrum principem Apoſtolorum, qui Dominico ore primatum Eccleſiarum ſuſcipere promeruit, omnium Eccleſiarum caput eſſe, & ab ea reĉtitudinem, atque ordinem in cunĉtis veritatibus, & Eccleſiaſticis inſtitutionibus exquirere ac ſectari. Et ideo conſequens eſt, vt quod ab huius Sedis reĉtoribus plena auĉtoritate ſancitur, nullius conſuetudinis præpediente occaſione, proprias tantummodò ſequendo voluntates, remoueatur, ſed firmius atque inconcuſsè teneatur.

Epiſtola 8. ad Michaelem Imp. Cùm ſecundùm Canones, vbi eſt maior auĉtoritas, iudicium inferiorum ſit deferendum, ad diſſoluendum ſcilicet, vel ad roborandum: patet profectò Sedis Apoſtolicæ, cuius auĉtoritate maior non eſt, iudicium à nemine fore retraĉtandum, neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio. Siquidem ad illam de qualibet mundi parte Canones appellari voluerunt, ab illa autem nemo ſit appellare permiſſus, &c. Si cunĉtis generaliter ſacerdotibus diuina traĉtantibus fidelium conuenit corda ſubmitti: quantò potius Sedis illius Pontifici conſenſus eſt adhibendus, quem cunĉtæ Eccleſiæ generalis iugiter pietas celebrauit? Vbi clementia veſtra euidenter aduertit, nunquam quouis penitus humano conſilio eleuare ſe quemquam poſſe contra illius priuilegium, vel confeſsionem, quem Chriſti vox prætulit vniuerſis, quem Eccleſia veneranda confeſſa ſemper eſt, & habet deuota Primatem.

Epiſtola 10. ad Metropolitanos & Epiſcopos Conſtantinopolitanæ Sedi ſubiectos: Quapropter quia (ſicut diuinitus inſpiraca ſapientia veſtra nouit) cunĉtarum Chriſti ouium cura conſtringimur, cùm vices illius per abundantiam cæleſtis gratiæ geramus,

cui specialiter à Deo dicitur: *Pasce oues meas, &c.*

Epistola 18. ad Carolum Regem: Sedes hæc sancta atque præcipua, cui Dominici gregis & solicitudo curæq; commissa est, in omnibus mundi partibus rectitudinis suæ dispositione salubri cuncta ordinare, perficereq; diuino freta procurat auxilio, & quod singulari etiam auctoritate perficere valet, multorum sæpe sacerdotum decernit definire consensu, & iustitiæ censura, ea scilicet emendando deliberare, quæ perperam atque enormiter fuerint alicubi commissa.

Epistola 20. ad Carolum Regem: Quoniam ad hanc sanctam Romanam, cui Deo auctore deseruimus, Ecclesiam, quæ ob sui priuilegij principatum, quo cæteras Dei Ecclesias orbe vniuerso diffusas excellit diuinitus, diuersis mundi partibus, quotidie multis sceleribus oppressi confugiunt, remissionem scilicet & venialem sibi gratiam tribui supplici, & ingenti cordis mœrore poscentes: à qua verò ob insigne dilectionis meritum, & debitæ compassionis gratiam rectè liberaminis auxilium cunctis fida petentibus intentione tribuitur, atque largitur.

Epist. 30. ad Carolum Regem: Romanæ Sedis priuilegia vsque ad mortem, ope fretus diuina, prædecessorum meorum vestigia sequendo, cassari taliter minimè patiemur, &c. Priuilegia namque Romanæ Ecclesiæ totius sunt Christi (vera dicamus) remedia Ecclesiæ Catholicæ. Priuilegia, inquam, Petri arma sunt contra omnes impetus prauitatum, & munimenta atque documenta Dominici sacerdotum, & omnium prorsus, qui in sublimitate consistunt, imò cunctorum, qui ab ipsiusmet potestatibus diuersis afficiuntur incommodis.

Epist. 32. ad Episcopos Concilij Siluanectensis: Quoniam ex amore, secundùm constitutionem maiorũ, non solùm de omnibus, quæ possunt aliquando recipere dubitationem, vel quamcunque incurrere quæstionem: verùm de cæteris atque maioribus negotijs Ecclesiasticis exequendis, ad apicem Episcopatus, id est, ad magni Petri Sedem debere vos referre cognoscitis: horum auctori ac omnium bonorum largitori Deo & Domino nostro gratiarũ multimodas retulimus actiones.

Epist. 36. ad Hermanni eiusdem Reginam: Literas dilectionis vestræ, filia charissima, vt gloriosum Regem Carolum virum vestrum, nostrum autem dilectum filium, in causa Rothaldi Episcopi exaudiamus, nos hortaturas, ecce nunc secundo suscepimus, &c. Quòd autem scripsistis, quia si exaudiamus filium nostrum, non detrimentum, sed augmentum Ecclesiæ nostræ priuilegijs generetur: nos certissimè credimus, quia priuilegia sanctæ Romanæ Ecclesiæ nullum possunt sustinere detrimentum, nec plantatio, quam cælestis Pater plantauit, eradicari nec fundamenta, quæ summus posuit architectus, queant quibuslibet, & quantislibet fluctuationibus amoueri.

Adrianus Secundus. 867.

Epistola 3. Deo amabili ac pijssimo Imperatori Basilio Augusto Christianissimo & desiderabilissimo filio: O quàm est illa laudabilis, & ab omnibus veneranda Sedes Apostolica, & meritò à cunctis mortalibus efferenda, quæ semper Catholicis subuenire consueuit, quæ semper gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus non cessauit, &c. Hæc curare cupiens, Apostolicæ Sedis decreti remedium sanissimè requisisti: cuius nimirum medicamentis Ecclesia Constantinopolitana, sæpe præsulibus eius languentibus infirmata, pristinam sospitatem vigoremq́ue resumpsit. Nam quibusdam ipsorum nonnunquam errantibus, quibusdam verò imminentis persecutionis iniuriam sustinentibus, hæc semper subuenire non destitit, illis scilicet tramitem directionis ostendens, istis pietatis manum semper extendens. Itaque, fili charissime, noueris quicquid erga sanctissimum fratrem & Coëpiscopum nostrum Ignatium, vel circa schismaticum Photium, diuinitus inspiratum, & iustitiæ zelo succensum, te literis intimas peregisse, nobis & vniuersæ Occidentalium Ecclesiæ per omnia placuisse: præsertim cùm nihil egeris præter quod Apostolica Sedes cum totius Hesperiæ Præsulibus iamdudum agenda decreuit, nulla mora interueniente perficienda mandauit.

Ioannes Octauus. 872.

Epistola 18. ad Felicem, & Petrum Episcopos Mandauacensem, & Equilensem: Petrus Ecclesiæ Gradensis Antistes ad limina Apostolorum profectus Sedem adijt, vbi semper Catholicis subuenitur, & vbi plurimi Sanctorum iniuriam passi, petram, à qua Petrus nomen sortitus est, refugium inuenerunt.

Epistola 73. ad Lambertum Comitem: Sedem Apostolicam, quam Deus omnipotens supra petram fidei nominis fundare dignatus est, non solùm Reges & Principes terræ, verùmetiam Imperatores Augusti, & totius orbis Domini tuis apicibus, vtpote caput omnium Ecclesiarum Dei, honorauerunt, dignisq́ue præconijs eius Pontifices, Vicario scilicet beati Petri Apostolorum principis, laudauerunt, votisq́ue supplicibus deprecari studuerunt, & vsque in finem seculi, Petri manente nomine ac memoria, supplicare non desinent.

Epistola 87. ad Ludouicum Francorum Regem: Te quoque, charissime fili, auctoritate sancti Spiritus Dei nostri, ad vicem genitoris vestri Domini Caroli Imperatoris Augusti à secretis constituo meum consiliarium, qui, vt dici assolet, pars animæ meæ sitis: & quæque agenda sunt, coge, adunaq́; consilium: quia in fonte tui cordis primùm intingendus calamus, deinde manus nostra formabit characteris apices.

Epistola ad Aldefonsum Regem Galleciarum: Quia igitur in cura nos totius Christianitatis beati Petri Apostolorum principis sempiterna prouidentia successores ea Domini nostri Iesu Christi constringimur adhortatione, qua beatum Petrum Apostolum monuit, dicens: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & tibi dabo claues regni cælorum, &c.* Ideoq; quia vestræ notitiæ fama per ho. fratres limina Apostolorum lustrantes, per Seuerum & Desiderium presbyteros nobis miro odore bonitatis est reuelata, paterna vos adhortatione commoneo, in cœptis bonis operibus; gratia duce perseuerare, quatenus copiosa vos beati Petri protectoris vestri & nostra protegat benedictio: & quotiescunque fili, charissime, ad nos venire quilibet vestrum, aut transmittere voluerit, tota cordis exultatione & animi gaudio, de vltimis Galleciæ finibus, cui vos præter me Dominus rectores constituit, tanquam iure filios nostros vos colligimus, & Ecclesiæ Ouetensi, quam vestro consensu & assidua petitione Metropolitanam constituimus, omnes vos subditos esse mandamus.

Formosus. 891.

Epistola ad Adalgarium Episcopum Hamburgensem: Arbitramur sanctimoniam tuam, prout iniunctum fuerat, ad Apostolicam te Sedem festinare, quatenus disceptatio, quæ inter te, & Hermanum Colonien sem Archiepiscopum ventilatur de Bremensi Ecclesia, finem percipiat. Sed quia eo per vicarios insistente, & querimonias multiplicante, cur tuam non exhibueris præsentiam, saltem per defensorem vicarium, miramur, &c.

Qua-

Quapropter arctari hinc, ne Colonientis Ecclesia iustitiam perderet: inde, ne Hamburgensis Ecclesia, quæ ad Gentium vocationem instituta fuerat, subsidio destituta deficeret, dispensatiuè censuimus, quatenus quoadusque diuina suffragante gratia præfata Hamburgensis Ecclesia intantum dilatetur, vt Episcopia instituere valeat, iam memoratam Bremensem Ecclesiam ad subsidium habeat, & quoties in magnis & præcessarijs Canonicis negotijs oportuerit, non subiectione aliqua, sed affectu fraternæ charitatis Hamburgensis Archiepiscopus, qui eiusdem Bremensis Ecclesiæ regimen obtinet, per se aut vicarium suam vicem gerentem, in adiutorium Colonensis Archiepiscopi inuitatus accedat, &c.

Leo Nonus. 1049.

Epistola ad Petrum Patriarcham Antiochenum: Promotionem tuam ad Episcopale fastigium, electione cleri & populi factam, atque fidem tuam secundum antiquæ consuetudinis religiosum & valde necessarium studium, Apostolicæ & primæ Sedi, cui Deo auctore, quamuis indigni, præsidemus, annuntiare & exponere curasti, &c. Cunctis in toto orbe terrarum Ecclesijs sancta Romana & Apostolica Sedes caput præponitur, ad quam maiores & difficiliores causæ omnium Ecclesiarum definiendæ referantur.

Epistola ad Constantinum Monomachum Imp. Quantas gratias iugiter referre debeamus creatrici & gubernatrici omnium sanctæ Trinitati, gloriosissimo fili, atque serenissime Imp. perpendere possumus, &c. Hoc sanè gloriosissimus filius noster Henricus Imp. perficere molitur.

Epistola ad Michaelem Constantinopolitanum, & Leonem Acridanum cap. 10. Illi Sedi facitis præiudicium, de qua nec vobis, nec cuilibet mortalium licet facere iudicium, beatissimo & Apostolico Pontifice Syluestro diuinitus decernente, spiritualiquè eius filio Constantino religiosissimo Augusto cum vniuersa Synodo Nicæna approbante & subscribente, vt summa Sedes à nemine iudicetur, inuiolabiliter & inconcussè sibi conseruato illo priuilegio, quod idem Princeps quarto baptismatis sui die deuotus contulit Pontifici Romano, scilicet vt in toto orbe sacerdotes ita hunc caput habeant, sicut omnes iudices Regem.

Nicolaus Secundus. 1059.

Epistola ad Eduardum Regem Angliæ: Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei gloriosissimo & pijssimo, speciali quoque filio nostro Eduardo Anglorum regi, visitationem omnimodam, salutem mellifluam, & benedictionem Apostolicam, &c. Præterea illi loco, quem sub nomine sanctæ pœnitentiæ construendum & meliorandum suscepistis, quoniam, vt fertur, primam antiquitus consecrationem à beato Petro accepit, cuius, licet indigni, Vicarij sumus, & quia regia antiquitus Sedes est, ex auctoritate Dei & sanctorum Apostolorum, atque huius Romanæ Sedis, & nostra concedimus, permittimus, & solidissimè confirmamus, vt amplius in perpetuum regiæ constitutionis locus sit, atque repositorium regalium insignium, & habitatio perpetua monachorum, qui nulli omninò personæ, nisi regi subdantur. Absoluimus etiam eum locum ab omni seruitio, & dominatione Episcopali, vt nullus Episcopus illuc introeat, ordinaturus, aut præcepturus aliquid, nisi ex petitione & consensu Abbatis & monachorum, &c.

Alexander Secundus. 1060.

Epistola ad Haraldum Nordmannorum Regem: Quia adhuc rudes in fide existitis, & in Ecclesiastica disciplina quodammodo claudicatis, oportet nos, cui totius Ecclesiæ commissum est regimen, diuinis admonitionibus vos frequentius visitare. Sed quia ob longarum difficultatem viarum per nos hoc agere minimè valemus, scitatis nos Adelberto Archiepiscopo Bremensi Vicario nostro hæc omnia firmiter commisisse. Prædictus itaque venerabilis Archiepiscopus, Legatus noster, [illegible] est conquestus epistolis, quod Episcopi vestræ, quinciæ aut non sunt consecrati, aut data pecunia, contra Romana priuilegia, quæ suæ Ecclesiæ vbiquè data sunt, in Anglia, vel in Gallia, pessimè sunt ordinati. Vnde ex auctoritate Apostolorum Petri & Pauli vos admonemus, vt sicuti Apostolicæ Sedi reuerentiam subiectionis debetis exhibere, ita præfato venerabili Archiepiscopo, Vicario nostro, & vice nostra fungenti, vos vestriquè Episcopi impendatis.

Gregorius Septimus. 1080.

Libro 1. epistola 60. ad Archiepiscopum Moguntinum: Quamquam officij tui incuria illinc susceptus aduersus Apostolicam Sedem (accusante te arrogantia) meritò in te commoueri deberemus: vtentes tamen Apostolica mansuetudine, placido te admonemus affectu, ne vlterius tam inordinata, tam inconsulta præsumas: Apostolica iudicia non dico tibi, sed nec vlli Patriarcharum, aut Primatum retractandi licentiam fore existimes, ne contra sanctam Romanam Ecclesiam quicquam tibi attribuere, vel moliri cogites, sine cuius abundanti clementia nec in loco quidem tuo subsistere potes.

Lib. 3. epistola 10. ad Henricum Regem: In D. Petri Sede, & Apostolica administratione dum nos qualescunque peccatores, & indigni, diuina dispositione vicem suæ potestatis gerimus, profectò quicquid ad nos, vel per scripta, aut nudis verbis miseris, ipse recipit: & dum nos, aut elementa percurrimus, aut loquentium voces auscultamus, ipse ex quo corde mandata prodierint, subtili inspectione discernit. Quapropter prouidendum esset tuæ Celsitudini, ne erga Sedem Apostolicam in verbis & legationibus tuis aliqua inueniretur discrepantia voluntatis, & in his, per quæ Christiana fides, & status Ecclesiæ ad æternam salutem maximè proficit, non nobis, sed Deo omnipotenti debitam non denegares reuerentiam: quamquam Apostolis, eorumque successoribus Dominus dicere dignatus sit: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* Luc. 10

Libro 4. epistola 28. ad Reges, Comites, ceterosque Principes Hispanos: Non ignorare credimus prudentiam vestram, quin sancta & Apostolica Sedes princeps & vniuersalis mater sit omnium Ecclesiarum, & gentium, quas diuina clementia ad agnitionem sui nominis in fide Domini ac Saluatoris nostri Iesu Christi per Euangelicam & Apostolicam doctrinam venire præordinauit: quibus hanc curam, & perpetuam debet exhibere solicitudinem, vt sicut ad conseruandam Catholicæ fidei veritatem, ita quoque ad cognoscendam, & tenendam iustitiam, documenta & salutifera administret monita. Ad cuius dispensationis officium, quando secundùm voluntatem Dei, quamquam muti & indigni, constituti sumus, creditum nobis ministerium valde pertimescimus, scientes quoniam & his, qui propè: & his, qui longè sunt, debitores sumus, &c.

Libro 8. epistola 21. ad Metensem Episcopum: Quod postulasti, te quasi nostris scriptis iuuari ac præmuniri contra illorum insaniam, qui nefando ore garriunt auctoritatem sanctæ & Apostolicæ Sedis non potuisse Regem Henricum, hominem Christianæ legis contemptorem, Ecclesiarum videlicet, & Imperij destructorem, atque hæretico-

rum auctorem, & consentaneum excommunicare, nec quemquam à sacramento fidelitatis eius absoluere. non adeò necessarium nobis videtur, cùm huius rei tam multa, ac certissima documenta in sacratum Scripturarum paginis reperiantur. Neque enim credimus eos, qui ad cumulum suæ damnationis veritati impudenter detrahunt, & contraeunt, hæc ad suæ defensionis audaciam, tam ignorantia, quàm miseræ desperationis vecordia coaptasse. Nec mirum. Mos enim reproborum est, ob suæ nequitiæ protectionem mitconsimiles sibi defendere, quia pro nihilo habent mendacij perditionem incurrere. Nam, vt de multis pauca dicamus, quis ignorat vocem Domini nostri Iesu Christi dicentis in Euangelio: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cælorum, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælo: & quicquid ligaueris super terram, erit ligatum in cælo.* Nunquid sunt hic Reges excepti? aut non sunt de quibus, quas Filius Dei beato Petro commisit? Quis rogo in hac vniuersali concessione ligandi atque soluendi à potestate Petri se exclusum esse existimat? nisi fortè infelix ille, qui iugum Domini portare nolens, diaboli se subijci oneri, & in numero ouium Christi esse recusat? cui tamen hoc ad miseram libertatem minimè proficit, quòd potestatem Petri, diuinitus sibi concessam, a superba cervice excutit: quoniam quantò eam quisque per elationem ferre abnegat, tanto acrius ad damnationem suam in iudicio portat. Hanc itaque diuinæ voluntatis institutionem, hoc firmamentum dispensationis Ecclesiæ, hoc priuilegium beato Petro & eius successoribus principi cæleſti decreto principaliter traditum, atque firmatum, sancti Patres cum magna veneratione suscipientes, atque sectantes, sanctam Romanam Ecclesiam, tam in generalibus Conciliis, quam etiam in cæteris scriptis & gestis suis, vniuersalem matrem appellauerunt. & sicut eius documenta in confirmatione fidei, & eruditione sacræ religionis; ita etiam iudicia susceperunt, in hoc consentientes, & quasi vno spiritu, & vna voce concordante, omnes maiores res, & præcipua negotia, nec non omnium Ecclesiarum iudicia ad eam, quasi ad matrem & caput debere referri, eo quòd nusquam appellari, iudicia eius à nemine retractari, aut refelli debere, vel posse.

Matt. 16

Lucæ 9. Epistola 6. ad Abbatem Massiliensem: Licet Apostolici nos apicis cura pro cunctis generaliter Ecclesijs vigilare, & pro omnium statu, vel reparatione solicitos esse admoneat: illis tamen præcipuè locis nostram curam specialius exhibendam perpendimus, quæ sub Romanæ tutela Sedis constituta, formis iuris sui confirmationem, augmentum, vel defensionem ab hac potissimum Ecclesia, cuius iuris sunt, expectare.

Epistola 7. Omnibus Deo, & beato Petro fidelibus salutem & Apostolicam benedictionem, &c. Quapropter Apostolica auctoritate præcipimus, vt nemo præfatum locum, Apostolica tuitione munitum, deinceps infestare præsumat: sed sub defensione beati Petri, cuius iuris est, quietus & securus ab omni perturbatione permaneat. Si quis ergo contra hæc nostra mandata memoratum locum vexauerit, sciat se à beati Petri gratia separatum, & nisi satisfecerit, anathematis vinculis innodandum.

Vrbanus Secundus. 1088.

Epistola ad clerum populumque Carnotensem: Bonam vestri animi voluntatem præuenientes ac subsequentes, venerabilem virum Iuonem Presbyterum, quem Gaufrido per nos depositio, Catholicè atque Canonicè, secundùm nostra monita, elegistis, sine moræ longioris obstaculo consecrauimus. Nunc eum ad vos remittentes, tamquam beati Petri manibus consecratum, beati Petri vice vos rogamus & obsecramus, quatenus eum benignè suscipientes, debita obedientia honoretis.

Gelasius Secundus. 1118.

Epistola ad Toletanum Episcopum: Non latere credimus fraternitatem vestram, qualiter frater noster Mauritius Bracarensis Episcopus se tam diu habuerit, & quomodo Ecclesiam suam dimiserit, & quomodo Regi excommunicato adhæserit. Illud etiam, vt opinamur, notis, quòd à prædecessore nostro sanctæ memoriæ Paschali Papa in Concilio excommunicatus sit, & quòd Bracarensi Ecclesiæ sit mandatum, vt pastorem sibi alium prouideret. Nunc tandem per Regis tyrannidem, post longum electionis meæ spatium, in cubile sanctæ matris Ecclesiæ se ingessit: ideoque fraternitati vestræ mandamus, vt ad electionem in Bracarensi Ecclesia faciendam solicitudine charitatis debitæ operam prabeatis. Ipsum verò Mauritium excommunicatum, periurium, & matris Ecclesiæ constupratorem cæteris Ecclesiæ filijs publiceris.

Innocentius Secundus. 1130.

Epistola ad Henricum Senonensem, & cæteros Episcopos: Nos igitur, qui in cathedra sancti Petri, cui à Domino dictum est: *Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos*, licet indignè residere conspicimur, communicato fratrum nostrorum Episcoporum Cardinalium consilio, destinata nobis à vestra discretione capitula, & vniuersa ipsius Petri dogmata, sanctorum Canonum auctoritate, cum suo auctore damnauimus, eique tamquam hæretico perpetuum silentium imposuimus. Vniuersos quoque erroris sui sectatores à fidelium consortio sequestrandos, excommunicationis vinculo innodandos esse censemus.

Luc. 22.

Epistola ad Vilhelmum Hierosolymitanum Patriar. Fraternitati tuæ mandamus, quatenus venerabilem fratrem nostrum Vilhelmum Tyrensem Archiepiscopum, qui ex mandato sanctæ Romanæ Ecclesiæ tibi obedit, fraterni amoris intuitu diligas & honores: solicitè prouidens, ne sibi grauamen aliquod inferas, vel sub obtentu huiusmodi subiectionis, quæ vtique ex beneficentia Apostolicæ sedis tibi & Ecclesiæ Hierosolymitanæ impenditur, Tyrensis Ecclesia nobilis & famosa suæ iustitiæ aut dignitatis aliquod patiatur detrimentum.

Eugenius Tertius. 1145.

Epistola ad Ludouicum Francorum Regem: Vniuersitatem vestram in Domino commonemus, rogamus, atque præcipimus, & in peccatorum remissionem iniungimus, vt qui Dei sunt, & maximè potentiores & nobiles viriliter accingantur: & infidelium multitudini sic occurrere, & Ecclesiam Orientalem, tanta Patrum vestrorum sanguinis effusione ab eorum tyrannide liberatam, ita defendere studeatis, vt Christiani nominis dignitas vestro tempore augeatur.

Alexander Tertius. 1160.

Epistola ad Vigilensem Episcopum: Cùm Romana Ecclesia, cui licet immeriti præsidemus, sit mater Ecclesiarum omnium, & magistra regionum, cogimur ex debito suscepti honoris, & reginimus, pro vt Dominus nobis dederit, respondere consultationibus singulorum, vt dubias quæstiones Sedis Apostolicæ prouidentia enodentur, &c.

Innocentius Tertius. 1200.

Lib. 1. epistolarum decretalium epistola ad Patriarcham Antiochenum. Cùm ex illo generali priuilegio, quod B. Petro, & per eum Ecclesiæ Romanæ Dominus noster indulsit, Canonica postmodum manârint instituta, continentia maiores Ecclesiæ causas esse ad sedem Apostolicam perferendas, ac per hoc translationes Episcoporum ad Apostolicæ sedis Antistitem de iure pertineant, &c.

R. Archipresbytero, R. Magistro Scholarum, & P. de Vico Canonico Bituricensi: Cùm Apostolica sedes, cui (licet immeritu) præsidemus, vniuersis per orbem Ecclesijs, non humana, sed diuina sit institutione prælata, iustum est & conueniens, vt ad eam, tamquam ad magistram, super diuersis iuris articulis referantur dubiæ quæstiones, ne quæ diuersa cernuntur, videantur aduersa.

Caro Archiepiscopo Montis Regalis: Licet Dominus noster IESVS Christus Ecclesiam suam instituens discipulis suis eandem super credentes ligandi & soluendi potestatem dederit: vnum tamen in ea, beatum scilicet Petrum Apostolum voluit præeminere, dicens: *Tues Petrus, & super hanc petram,* &c. Intelligendum ex hoc tribuens fidelibus vniuersis, quòd sicut vnus mediator erat Dei & hominum, homo Iesus Christus, pacificans quæ in cælis erant, & quæ super terram, & dissoluens maceriarum parietem, ac faciens veraque vnum: sic & in Ecclesia sua vnum ex ipso, & per ipsum omnium caput esset; nec in membris fieret vlla diuersitas, quæ non per vnius auctoritatem ac prouidentiam capitis, ad vnam fidei veritatem, eandemque religionis regulam reducerentur, & cultum. Quod etiam in eo loco monstratur, in quo & de confirmandis fratribus, & pascendis Dominicis ouibus præceptum à Domino nostro legitur ei datum. Ex hac itaque potestate, quæ ad beatum Petrum mox Dominica traditione peruenit, sacrosancta Romana Ecclesia, quæ per Dominum Iesum Christum ab eodem beato Petro instituta est, & fundata super vniuersas Ecclesias, auctoritatem obtinuit: vt vbique ratum esset ac solidum, quod ipsius prouidentia statuisset. Quod etiam ab vniuersis Ecclesijs, per orbem terrarum vsquequaque diffusis, & receptum est, & seruatum, ita vt per eam & distributio facta sit dignitatum, & indictum Christi fidelibus, & diligentius ordinatum quod ad cultum pertinere visum est pietatis. Ex hac siquidem data beato Petro à Domino potestate ipse ac successores ipsius per diuersa mundi loca constituerunt Episcopos, & dignitates per prouincias diuiserunt.

Ad Patriarcham Constantinop. quòd Romana Ecclesia mater sit omnium Ecclesiarum, à qua Græci nullo iure discedere possunt: Ecclesiam Dominus Iesus Christus in seipso lapide angulari fundauit, & eius magisterium Apostolorum principi beato Petro, cui (licet insufficientes) in Apostolatus successimus dignitate, concessit: *Tues* (inquiens) *Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Et pòst subdidit: *Tibi dabo claues regni cælorum.* Et etiam curam ouium suarum, eodem verbo tertiò repetito commisit, dicens: *Pasce oues meas:* & quòd eius fides nunquam deficeret, se orasse fatetur. Præterea licet vniuersis Apostolis dixerit in communi: *Accipite Spiritum sanctum: &: Quorum remiseritis peccata, remittentur eis:* ad eum tamen verbo vtitur speciali dicens: *Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis,* &c. Hoc autem Græcorum populus non attendens, aliam sibi confinxit Ecclesiam (si tamen, quæ præter vnam est, Ecclesia sit dicenda,) & ab Apostolicæ Sedis vnitate recessit: nec constitutionem Domini, nec Petri magisterium imitatus, & inconsutilem vestem Domini, cui crucifixorum manus in aliarum vestium diuisione pepercit, scindere vsque hodie conatur: non attendens, quòd vna tantùm exstitit arca, intra quam sub vno rectore quicumque fuerunt, leguntur in cataclismo saluati: qui autem extra ipsam inuenti sunt, omnes in diluuio perierunt.

Lucæ 22. lect. 21.

Lib. 2. epist. Decretalium ep. ad Patriarcham Constantinopolitanum: Apostolicæ Sedis primatus, quem non homo, sed Deus, imò verius Deus homo constituit, multis quidem & Euangelicis & Apostolicis testimonijs comprobatur: à quibus postmodum institutiones Canonicæ processerunt, concorditer asserentes sacrosanctam Romanam Ecclesiam, in B. Petro Apostolorum principe consecratam, quasi magistram & matrem præeminere, &c.

Honorius Tertius. 1220.

Ad finem Constitutionum Henrici II. Imp. Nos verò Honorius Episcopus seruus seruorum Dei has leges à Friderico Romanorum Imp. filio nostro charissimo pro vtilitate omnium Christianorum editas laudamus, approbamus, & confirmamus, tamquam in æternum valituras: & si quis ausu temerario, inimico humani generis suadente, quocumque modo has infringere tentauerit, indignationem Dei omnipotentis, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum nouerit se incursurum.

Gregorius Nonus. 1236.

Epistola ad Episcopum Verdensem, & cæteros: De vestra circumspectione plenam in Domino fiduciam obtinentes, fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus de modo postulationis studijs postulantium, & postulati meritis veritate solicitè inquisita, si postulationem ipsam aliâs inueneritis de persona idonea canonicè celebratam, cum eo semper huiusmodi defectu Apostolica auctoritate dispensantes, præficiatis eum eidem Ecclesiæ Episcopum & Pastorem.

Innocentius Quartus. 1240.

In sexto Decretalium lib. 2. tit. 14. cap. 2. de sententia & re iudicata: Nos super præmissis & quàm pluribus alijs Friderici Imperatoris nefandis excessibus cum fratribus nostris, & sancto Concilio deliberatione præhabita diligenti, cùm Iesu Christi vices, licet immeriti, teneamus in terris, nobisque in beati Petri persona sit dictum: *Quodcunque ligaueris super terram, ligatum erit & in cælis,* memoratum Principem, qui se Imperio, & regnis, omnique honore & dignitate reddidit tam indignum, quique propter suas iniquitates adeo ne regnet, vel imperet est abiectus, suis ligatum peccatis, & abiectum, omnique honore ac dignitate priuatum à Domino ostendimus, denuntiamus, & nihilominus sententiando priuamus: omnes, qui ei iuramento fidelitatis tenentur astricti, à iuramento huiusmodi perpetuò absoluentes: auctoritate Apostolica firmiter inhibendo, ne quisquam de cætero sibi, tamquam Imperatori vel Regi pareat & intendat. Decernendo quoslibet, qui ei deinceps velut Imperatori, vel Regi consilium, vel auxilium præstiterint, seu fauorem, ipso facto excommunicationis sententiæ subiacere: illi autem, ad quos in eodem Imperio Imperatoris spectat electio, eligant liberè successorem. Matt. 16.

Nicolaus Tertius. 1280.

De electione & electi potestate cap. 17. Huius muneris sacramentum ita Dominus voluit ad omnium Apostolorum officium pertinere, vt in beato Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet. Hunc enim in consortium individuæ vnitatis assumptum, id quod ipse erat Dominus voluit nominari, dicendo: *Tues Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Matt. 16.

Bonifacius Octauus. 1300.

Constitutione 2. In supremæ præeminentia dignitatis diuini dispositione consilij constituti, ad vniuersas fidelium regiones nostræ vigilantiæ creditas, tamquam Pastor Dominici gregis, aciem Apostolicæ considerationis extendimus, ad earum profectum, quantum nobis ex alto permittitur, intendentes: sed ad vrbium vrbem, Romanam videlicet ciuitatem, quam diuina clementia statuit caput orbis, eò attentioris meditationis intuitum retorquemus, quò principalius in eadem nostri sedem Apostolatus cælestis dispositio stabiliuit & firmauit Ecclesiæ fundamenta.

Clemens Quintus. 1305.

Lib. 5. Clementinarum tit. 1. cap. 1. de magistris: Ideò illius, cuius vicem in terris (licet immeriti) gerimus, imitantes exemplum, qui ituros per vniuersum mundum ad Euangelizandum Apostolos, in omni linguarum genere fore voluit eruditos, viris Catholicis notitiam linguarum habentibus, quibus vtuntur infideles, præcipuè abundare sanctam affectamus Ecclesiam.

Ioannes Vigesimus secundus. 1314.

Extra: Ne sede vacante, &c. tit. 5 cap. Si fratrum: Sanè in nostram & fratrum nostrorum deductum (fama diuulgante) notitiam, quòd, licet de iure sit liquidum, & ab olim fuerit inconcussè seruatum, quòd vacante Imperio, sicut & nunc per obitum quondam Henrici Romanorum Imperatoris vacasse dignoscitur, cùm in illo ad secularem iudicem nequeat haberi recursus, ad summum Pontificem cui in persona beati Petri terreni simul & terrestris Imperij iura Deus ipse commisit, Imperij prædicti iurisdictio regimen & dispositio deuoluuntur, & ea ipse (durante ipsius vacatione Imperij) per se, vel per alium exercuisse noscitur in Imperio memorato, &c.

Epistola 5. ad Eduardum Angliæ Regem: Charissimo in Christo filio Eduardo Regi Angliæ. Paternum amorem ad tuæ Celsitudinis incrementa, fili charissime, gerimus, dum te ad ea, quæ iusto placent iudici, tui regni & subditorum tuorum sunt opportuna quieti, & famæ tuæ pariter & honori prospicient, solicitis hortationibus inuitamus. Propter quod in his persuasiones nostras deuota debes mente suscipere, & ad executionem illarum te paratum & flexibilem exhibere.

Benedictus Vndecimus. 1334.

Extra de Electione, lib. 1. tit. 3. cap. 3. Sancta Romana Ecclesia, quæ disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum à Deo, vtpote mater vniuersorum Christi fidelium, & magistra, quatuor Patriarchales sedes instituit, inter quas post ipsam Romanam Ecclesiam, Constantinopolitanam primum, Alexandrinam secundum, Antiochenam tertium, Hierosolymitanam quartum locum voluit obtinere, ipsasque multis prærogatiuis & honoribus decorauit.

Clemens Sextus. 1342.

Constitut. 1 Nos per præmissa vel quæcunque alia inhibitioni, mandato, pœnis, & sententijs, per ipsum prædecessorem factis & promulgatis, vt superius est expressum, aliisque contentis in literis supradictis, non intendimus in aliquo derogare: inhibitionem, mandatum, pœnas, & sententias, & alia supra dicta, per præsentem constitutionem nostram roboramus, & in sui vigoris efficacia volumus & decernimus permanere Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nostræ priuationis, reuocationis, roborationis, voluntatum, & constitutionum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri ac Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum.

Gregorius Vndecimus. 1371.

Constitut. 1. Super vniuersas orbis Ecclesias Rom. Pontifex à Domino constitutus, circa ea, de quibus dubitari dicitur, vt euitari possint quæcunque dispendia, declarationis, vbi expedit, suæ prouisionem adijcit, prout fore conspicit opportunum, &c. Nos igitur volentes huic dubio finem imponere, auctoritate Apostolica, tenore præsentium declaramus, decernimus, ac definimus, sacrosanctam Lateranensem Ecclesiam, præcipuam Sedem nostram, inter omnes alias vrbis & orbis Ecclesias & Basilicas, etiam super Ecclesiam & Basilicam principis Apostolorum de vrbe supremum locum tenere, &c.

Vrbanus Sextus. 1378.

Constitut. 1. Decernentes ex nunc irritum & inane, quicquid contra declarationem nostram huiusmodi à quoquam quauis auctoritate, scienter vel ignoranter, attentatum forsitan est hactenus, vel contigerit in posterum attentari.

Bonifacius Nonus. 1400.

Constitut. 1. Volentes, & auctoritate Apostolica decernentes, quòd eiusmodi constitutio sortiatur effectum, vniuersos monemus & hortamur in Domino, per Apostolica eis scripta, in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo, mandantes, & in remissionem peccaminum iniungentes, quatenus tam gloriosum festum Mariæ annis singulis sexto nonas Iulij deuotè & solenniter celebrent. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ voluntatis, constitutionis, monitionis, hortationis, & mandati paginam infringere.

Martinus Quintus. 1420.

Epistola ad Angelum Diaconum Cardinalem: Dum onus vniuersalis gregis Dominici, superna dispensatione nobis iniunctum, diligenter attendimus, & quòd singulis Christianæ Reip. occurrentibus per nos ipsos debitum Apostolicæ seruitutis exequi non possumus, animo nostro reuoluimus: nonnunquam viros fide feruentes, dignitate & scientia præditos, & rerum agendarum experientia conspicuos, in partem nostrorum, & Ecclesiæ Romanæ negotiorum assumimus, vt dum tempus postulat, eorum operationibus vices nostras supplentes, ministerium nobis commissum, diuina assistente gratia, iuxta vires nobis ex alto concessas exequi valeamus.

Eugenius Quartus. 1420.

Inuectiua ad Concilium Basileense: Ipse omnipotens Deus per operam nostram Armeniorum oratores ex longissimis Septentrionis partibus ad nos, & Apostolicam Sedem, & sacrum hoc Concilium his diebus cum pleno mandato peruenire concessit: qui nos non aliter quàm B. Petrum intuentes & venerantes, ipsamque sanctam Sedem, veluti matrem omnium fidelium recognouerunt.

Calixtus Tertius. 1455.

Epistola ad Fridericum Imp. quæ apud Aeneam Sylvium est 371. Nota est omnibus Apostolicæ Sedis auctoritas, manifesta cuique primæ Sedis dignitas, vulgata per orbem Vicarij Dei potestas, cui dictum est à Domino: *Pasce oues meas* nec huius, aut illius prouinciæ, sed vniuersi orbis Præsulatum in Apostolicæ Sedis specula consecuti sumus.

Pius Secundus. 1460.

De Bulla retractationū omnium, per eum in minoribus adhuc agentem pro concilio Basileensi ad summū Pontifi-

cem

ficem ſcriptorum: In minoribus agentes, nondum ſacris Ordinibus initiati, cùm Baſileæ inter eos verſaremur, qui ſe generale Concilium facere, & vniuerſalem Eccleſiam repræſentare aiebant, dialogorum quendam libellum ad vos ſcripſimus, in quo de auctoritate Concilij generalis ac de geſtis Baſileenſium, & Eugenij Papæ contradictione ea probauimus & damnauimus, quæ probanda vel damnenda cenſuimus. Sed quis non errat mortalis? Errauimus & nos, nec nobis tantùm errauimus, alios quoque in præcipitium traximus; & cæcis ducatum præbentes, cæci cum illis in foueam cecidimus, &c. Seducti peccauimus vt Paulus, & ignoranter perſecuti ſumus Eccleſiam Dei, & Romanam primamq; Sedem: propter quod proſtrati ante oculos diuinæ pietatis ſupplices oramus: *Delicta iuuentutis meæ & ignorantias ne memineris.* Pudet erroris, pudet malè feciſſe, & malè dictorum ſcriptorumq; vehementer pœnitet: plus ſcripto, quàm facto nocuimus. Hortamur dilectiones veſtras, & in Domino commonemus, ne prioribus illis ſcriptis inhæreatis, aut fidem vllam præſtetis, quæ ſupremam Apoſtolicæ Sedis auctoritatem quouis pacto elidunt, aut aliquid aſtruunt, quod ſacroſancta Romana non amplectitur Eccleſia. Suadete omnibus, vt id ſolium præ cæteris omnibus venerentur, in quo Saluator Dominus ſuos Vicarios collocauit, & quod beati Apoſtoli Petrus & Paulus ſuo ſanguine dedicauerunt. Nec putetis diuinam, prouidentiam, quæ cuncta gubernat, & nihil negligit eorum, quæ creauit, inordinatam reliquiſſe militantem Eccleſiam: quæ cùm ſit ſponſa Chriſti, profectò à Deo eſt, & ordinem habet, dicente Apoſtolo, *quæ ſunt, à Deo ordinata eſſe.* Requirit autem ordo, vt inferiora à ſuperioribus gubernentur, & ad vnum tandem perueniatur, tamquam principem & moderatorem cunctorum quæ infra ſe ſunt. Sicut grues vnam ſequuntur, & in apibus vnus eſt eſt rex: ita & in Eccleſia militante vnus eſt omnium moderator & arbiter, Ieſu Chriſti Vicarius: à quo, tamquam capite, omnis in ſubiecta membra poteſtas, & auctoritas deriuatur, quæ à Chriſto Domino Deo noſtro, ſine medio in ipſum influit. Nec profectò in alium, tamquam ſui exercitus ducem, ſupremam auctoritatem Chriſtus principaliter deriuaſſet, qui in ſuum Vicarium, qui primus fuit Petrus, cui commiſſam nouimus Dominici gregis curam: nec duos pluresve Petros Euangeliſtæ commemorant, nec duos aut plures inſtituit Dominus, qui ſuum locum, tamquam capita tenerent æqualia: ſed vnum conſtituit, vt verticem, ac ducem, & paſtorem vniuerſi gregis Simonem Petrum, dicens: *Tues Petrus*, &c. Petrus igitur, & ſucceſſores eius Romani Pontifices, primatum in Eccleſia tenuerunt, & nos hodie, quamuis indigni, ſola Domini voluntate digni tenemus. Et quicumque Romanæ ſecundùm Canonicas ſanctiones præficitur Eccleſiæ, quàm primùm electus eſt in ſacro collegio, ſupremam à Deo poteſtatem ſine medio conſequitur, & per ordinem in omnem diffundit Eccleſiam, cuius peccata diuino iudicio punienda relinquuntur. Si quid aduerſus hanc doctrinam inueneritis aut in dialogis, aut in epiſtolis, aut in alijs opuſculis noſtris (multa enim ſcripſimus adhuc iuuenes) reſpuite, atque contemnite: ſequimini quæ nunc dicimus, & ſeni magis, quàm iuueni credite, nec priuatum hominem pluris facite, quàm Pontificem: AEneam reijcite, Pium recipite. Illud gentile nomen parentes indidere naſcenti: hoc Chriſtianum in Apoſtolatu ſuſcepimus.

Epiſtola 3: 5. ad Regem Francia: Dicis te obſequentiſsimum, & obedientem ſanctæ Romanæ ſedis filium. Si filius obedientiæ es, cur pragmaticam ſanctionem tenes atque defendis? Eugenius te hortatus eſt, vt illam dimitteres, quæ non eſt ſecundùm Deum. Item petijt Nicolaus, idem rogauit Calixtus: tres Romani Pontifices, ſancti & venerandi Patres, modò nuntijs & legatis, nunc literis te rogauere, vt pragmaticam relinqueres, magni in Eccleſia diſſidij ac mali: tamen nunquam audiuiſti in hac parte vocem Eccleſiæ Romanæ. Vbi ergo tua obedientia? vbi religio? Plus regni tui aliquibus Prælatis, quàm Eccleſiæ Romanæ fidei auſcultaſti. Loquitur cum fiducia, ſine felle, ſine arrogantia: amor in te noſter vrget loqui. Deus in terris per Filium ſuum Ieſum Chriſtum crucifixum Apoſtolicam Sedem erexit, & primum ac ſummum tribunal eſſe voluit: nulla poteſtas eſt, quæ huic æquari poſsit: hæc de omnibus hominibus ac dignitatibus iudicat, eam ſolus iudicat Deus. Non eſt de grege Dominico, qui Romanum Pontificem ſuum eſſe paſtorem negat. Audi quid dicat Dominus: *Qui non colligit mecum, diſpergit.* Certè cum Chriſto non colligit, qui cum Vicario eius non ſeminat.

Sixtus Quintus. 1480.

Conſtit. 11. Etſi decunctorum ciuitatum temporali dominio Romanæ Eccleſiæ ſubiectarum decore & venuſtate cogitare nos deceat: ad noſtram tamen almam vrbem, Apoſtolorum Petri & Pauli glorioſo martyrij cruore Domino noſtro Ieſu Chriſto conſecratam, ciuitatem ſacerdotalem & regiam, eiusq; decorem tanto accuratius aciem noſtræ conſiderationis extendere nos conuenit, quanto illa caput eſt orbis, & Altiſsimus in ea ſacerdotij principatum, & Chriſtianæ religionis caput inſtituit, & ſui Vicarij ſedem, ad quã de vniuerſis mundi partibus Chriſti fideles confluunt in numero copioſo, voluit collocari.

Innocentius Octauus. 1484.

Conſtitut. 16. Decet Romanum Pontificem, Ieſu Chriſti in terris Vicarium, qui militanti Eccleſiæ præeſt, illius iura tueri & conſeruare illæſa.

Iulius Secundus. 1503.

Conſtitut. 14. Romanus Pontifex, in Apoſtolicæ ſublimitatis ſpecula conſtitutus, ex debito paſtoralis officij, diuina diſpoſitione ſibi commiſſi, aſſidua meditatione cordis vigilare, & ſolicitè intendere debet, vt cuncta, quæ Chriſtianæ Reip. commoditatem & vtilitatem reſpiciunt, ſalubriter dirigantur.

Leo Decimus. 1516.

In Concilio Lateranenſi ſeſſ. 11. Solum Romanum Pontificem, pro tempore exiſtentem, tamquam auctoritatem ſuper omnia Concilia habentem, Conciliorum indicendorum, transferendorum, ac diſſoluendorum plenum ius ac poteſtatem habere, nedum ex ſacræ Scripturæ teſtimonio, dictis ſanctorum Patrum, & Conciliorum, ac aliorum Romanorum Pontificum, etiam prædeceſſorum noſtrorum, ſacrorumq; Canonum decretis, ſed etiam propria eorundem Conciliorum confeſſione manifeſtè conſtat, &c.

Adrianus Sextus. 1522.

Ad Fridericum Saxoniæ Ducem: Lutherus non modò ſacerdotes Dei, ſed & principem ſacerdotum, Petri ſucceſſorem, Ieſu Chriſti in terris Vicarium, tam nefandis infamibusq; nominibus, tam inauditis contumelijs, conuicijs, ac blaſphemijs, nuſquam non lacerat, diſcerpit, & infectatur, vt ea commemorare pudica refugiat lingua, & audire horreant aures caſtæ: qui Apoſtolicam cathedram, in qua præſidet caput Apoſtolorum Petrus, cui præfuerunt tot ſancti Pontifices, quam Eccleſiam principalem, vnde ſit exorta vnitas ſacerdotalis, ſanctus ille & glorioſus Martyr Cyprianus non dubitat aſſerere, impio ac peſtilenti ore cathedram peſtilentiæ, Antichriſtianam, diabolicam, & i-

qua potuit excogitare nefandiora, toties appellare non cessat.

Paulus Tertius. 1540.

Ad Carolum Quintum Imp. Charissime fili salutem & Apostolicam benedictionem. Ex edicto Maiestatis tuæ acta conuentus tui Spirensis cognouimus, de quibus cùm nostram sententiam dissimulare paternus noster erga te amor non patitur, tum verò officij & muneris, à Deo nobis per Christum commendati, ratio, in cura vniuersalis Ecclesiæ, vt apertis verbis te admoneamus, compellit. Omnia verò, fili, in eo sunt, si ab vnitate Ecclesiæ te abduci non sinas, à consuetudine maiorum tuorum religiosorum Principum non recedas, sed eundem, vt debes, morem in omnibus, quæ ad Ecclesiæ disciplinam, ordinem & instituta pertinent, obserues, quê multos annos summa cum pietatis animi tui significatione edidisti. Is verò est eiusmodi, vt quoties de his, quæ ad religionem pertinent, disceptatur, ad Sedem Apostolicam omne iudicium semper referatur, nihil illa inconsulta statuatur, &c. Qui verò huius Sedis auctoritati restitére, à Deo sic castigatos constat, vt manifestè appareat, quàm grata sit ac semper fuerit Deo huius Sedis obedientia. Imprimis eum ex Imperatoribus, qui in apertam defectionem & contemptum huius sanctæ Sedis erupit, legimus fuisse Anastasium primum, quem à Gelasio primo Romano Pontifice admonitum, ne Acatij Episcopi Constantinopolitani, à Sede Apostolica damnati, partes foueret: cùm nec monitis eius paruisset, & Hormisdæ eiusdem successoris legatos, ad eum ea de causa missos, vt à communione cum hæreticis desisteret, contemptim primùm auditos contumeliosius dimisisset, diuina tandem ira fulmine è vita sustulit.

Pius Quartus. 1563.

In Bulla confirmationis concilij Tridentini: Cùm ipsa sacrosancta Synodus, pro sua erga sanctam Sedem Apostolicam reuerentia, antiquorum etiam Conciliorum vestigijs inhærens, decretorum suorum omnium, quæ nostro, & prædecessorum nostrorum tempore facta sunt, confirmationem à nobis petierit, decreto ea de re in publica sessione facto, nos illa omnia & singula auctoritate Apostolica hodie confirmauimus, & seruanda esse decreuimus, sicut harum quoque literarum tenore ad clariorem omnium notitiam confirmamus, & suscipi, obseruarijq; decreuimus. Mandamus præterea vniuersis & singulis in virtute sanctæ obedientiæ, & sub poenis à sacris Canonibus constitutis, alijsq; grauioribus pro arbitrio nostro infligendis, vt eadem decreta & statuta obseruent, &c.

Pius Quintus. 1570.

Sententia declaratoria contra Elisabeth pretensam Angliæ Reginã, & ei adhærentes hæreticos: Regnans in excelsis, cui data est omnis in cœlo & in terra potestas, vnam, sanctam, Catholicam & Apostolicam Ecclesiam, extra quam nulli est salus, vni soli in terris, videlicet Apostolorum principi Petro, Petrijq; successori Romano Pontifici, in potestatis plenitudine tradidit gubernandam. Hunc vnum super omnes gentes, & omnia regna principem constituit, qui eleuet, destruat, dissipet, disperdat, plantet, & ædificet: vt fidelem populum, mutuæ charitatis nexu, in vnitate Spiritus contineat, saluumq; & incolumem sponso exhibeat Saluatori. Quo quidem in munere obeundo, nos ad prædictæ Ecclesiæ gubernacula Dei benignitate vocati, nullum laborem intermittimus, omni opera cotendentes, vt ipsa vnitas & Catholica religio integra conseruetur.

Gregorius Decimustertius. 1575.

In indictione sancti Iubilæi, quæ est constitutio 22. Christus beato Petro Apostolorum principi, eiusq; deinceps successoribus, suis in terris Vicarijs, sanctæq; Catholicæ Romanæ Ecclesiæ (quæ cæterarum omnium caput, mater, & magistra est) potestatem dimittendi peccata plenissimam reliquit, ac thesauro præterea immenso eiusdem passionis idcirco ditauit Ecclesiam sponsam suam, eumq; prædictis B. Petro & successoribus dispensandum commisit, vt eo cæteri fideles pro temporalibus pœnis ex remissis culpis sæpius remanentibus, ad satisfaciendum adiuti, ad percipiendos cœlestis gratiæ fructus expeditiores redderentur, &c.

Sixtus Quintus. 1587.

Constitutione 54. Pastoralis Romani Pontificis vigilantia, & solicitudo cùm in omni Reip. Christianæ pace, & tranquillitate procuranda pro sui muneris officio assiduè versatur, tum potissimum in Catholicæ fidei, fine qua impossibile est placere Deo, vnitate atque integritate retinenda, & conseruanda, maximè elucet, nimirum, vt fideles Christi non sint *parauli fluctuantes, neque circumferantur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum ad circumuentionem erroris: sed omnes occurrant in vnitatem fidei, & agnitionis Filij Dei in virum perfectum*, neque se in huius vitæ societate, & communione lædant, sed potius in vinculo charitatis coniuncti, tamquam vnius corporis membra suo Christo capite, eiusq; in terris Vicario Romano Pontifice beatissimi Petri successore, à quo totius Ecclesiæ vnitas dimanat, augeantur in ædificationem: atque ita diuina gratia adiutrice, sic præsentis vitæ quiete gaudeant, vt futura quoque beatitudine perfruantur. Ob quas causas Romani Pontifices prædecessores nostri hodierna die, quæ anniuersariæ Dominicæ Cœnæ commemoratione solennis est, spiritualem Ecclesiasticæ disciplinæ gladium, & salutaria iustitiæ arma per ministerium summi Apostolatus, ad Dei gloriam, & animarum salutem solenniter exercere consueuerunt, &c. Eph. 4.

ARTICVLVS OCTAVVS.

CHRISTIANOS IMPERATORES, REGES, PRINCIPES, ET MAGISTRATVS SECVLARES SEMPER ROMANAE ECCLESIAE PRIMATVM AGNOVISSE, SEQVE EIVS PONTIFICI TAMQVAM PATRI FILIOS subiecisse.

ASSERVNT.

Philippus Primus Christianus Imp. 248.

PHILIPPVS Imperator cùm in die postremæ Vigiliæ Paschatis vnà cum multitudine in Ecclesia precationum particeps fieri vellet, non prius ab Episcopo Fabiano, qui tum Romanæ Ecclesiæ præerat, permissus est intrare, quàm se confessus fuisset, & inter eos, qui peccatorum vinculis adhuc tenebantur astricti, locumq; pœnitentiam agentibus præstitutum occupabant, se sua sponte collocauisset: Episcopusq; dixit, eum non alia conditione, nisi istud faceret, propter multa delicta, quæ ab illo ferrebatur admissa, aliquando ab ipso in Ecclesiam receptum fore. Imperator alacri animo & lubenti Episcopo moram gessit, & religiosam piamq; affectionem Dei timore incitatam reipsa declarauit. *Euseb. Cæsariensis lib. 6. cap. 27. Nicephorus Callistus lib. 5. cap. 25.*

Constantinus Primus. 320.

Ad Syluestrum Papam: Imperator Cæsar Flauius Constantinus in Christo Iesu vno ex sancta Trinitate Saluatore Domino nostro, victor ac triumphator, semper Augustus, sanctissimo ac beatissimo Patri patrum Syluestro vrbis Romanæ Episcopo & Papæ, atque omnibus eius successoribus, qui in sede B. Petri vsque in finem seculi fusturi sunt, Pontificibus, nec non & omnibus reuerendissimis, & Deo amabilibus Catholicis Episcopis, eidem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ per hanc nostram Imperialem constitutionem subiectis in vniuerso orbe terrarum, nunc & in posterum cunctis retrò temporibus constitutis, gratia, & pax à Deo, &c. Ea, quæ Saluator & Redemptor noster Dominus Iesus Christus per suos sanctos Apostolos Petrum & Paulum, interueniente Patre nostro Syluestro, summo Pontifice & vniuersali Papa, mirabiliter dignatus est operari, liquida enarratione studuit propalare nostra Serenitas. Primùm quidem nostrã fidem, quam à prælibato beatissimo Patre, & oratore nostro Syluestro vniuersali Pontifice edocti sumus, intima cordis confessione proferentes, &c. Et dum hæc prædicante B. Syluestro, agnoscerem, & beneficijs ipsius beati Petri integer rimè sanitati comperi me restitutum, vtile iudicauimus, vnà cum omnibus nostris Satrapis, & vniuerso Senatu, Optimatibusq; meis, & cuncto populo Romanæ gloriæ Imperij subiacenti, vt sicut in terris S. Petrus Vicarius Filij Dei videtur esse cõstitutus, eciam & Pontifices, qui successores sunt ipsius principis Apostolorum, principatus potestatem, amplius quàm terrena Imperialis nostræ Serenitatis mansuetudo habere videtur, concessam à nobis, nostroq; Imperio, obtineant, eligentes nobis ipsum principem Apostolorum, & eius successores firmos apud Deum esse patronos, &c.

Gratianus, Valentinianus, & Theodosius Impp. 380.

L. 1. C. de summa Trinitate, & fide Catholica: Cunctos populos, quos clementiæ nostræ regit imperium, in tali volumus religione versari, quam D. Petrum Apostolum tradidisse Romanis religio vsque adhuc ab ipso insinuata declarat, quamq; Pontificem Damasum sequi claret.

Honorius Augustus. 410.

Ad Bonifacium Papam: Victor Honorius, inclytus triumphator, semper Augustus, sancto & venerabili Bonifacio Papæ vrbis æternæ Scripta Beatitudinis tuæ debita reuerentiæ gratulatione suscepimus, quibus recensitis egimus omnipotenti Deo maximas gratias, quod Sanctimoniam tuam, post longum incommodum, optatæ redditam dicicimus sanitati: & ideo reuertentibus venerabilibus viris, gaudium nostrum sacrorum apicum attestatione signamus, ac petimus. vti quotidianis orationibus Apostolatus tuus studium ac votum suum circa salutem ac imperium nostrum dignetur impendere. Illud autem pietati nostræ satis placitum esse cognosce, quòd Sanctimonia tua de Ecclesiarum ac populi perturbatione solicita est: quæ vt ne aliqua ratione posit euenire satis clementia nostra credidit esse prouisum. Denique Beatitudine tua prædicante, id ad cunctorum clericorum notitiam volumus peruenire, vt si quid fortè religioni tuæ (quod non optamus) humana forte contigerit, sciant omnes ab ambitionibus esse cessandum. Ac si duo contra fas temeritate certantes fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus sacerdotem: sed illum solum in sede Apostolica permansurum, quem ex numero clericorum noua ordinatione diuinum iudicium, & vniuersitatis consensus elegerit.

Valentinianus Tertius. 450.

Epist. ad Theodosium Imp. quæ exstat in Concilio Chalcedonensi: Cùm venissem ad Vrbem Romam, rogatus sum à Romano Episcopo, & alijs scribere veltrę mansuetudini de fide, quæ cùm sit conseruatrix

omnium

omnium fidelium animarum, dicitur perturbata, quam nos à noſtris maioribus traditam debemus cum omni competenti deuotione defendere, & dignitatem propriæ veneration is beato Petro Apoſtolo intemeratam & in noſtris temporibus conſeruare, quatenus beatiſsimus Romanæ ciuitatis Epiſcopus, cui principatum ſacerdotij ſuper omnes antiquitas contulit, locum habeat & facultatem de fide & ſacerdotibus iudicare, Domine ſanctiſsime Pater, & venerabilis Imperator. Hac enim gratia ſecundùm ſolennitatem Conciliorum & Conſtantinopolitanus Epiſcopus eum per libellos appellauit, propter contentionem, quæ orta eſt de fide. Hunc itaque poſtulanti, & coniuranti ſalutem noſtram communem, annuere non negaui, quatenus ad tuam manſuetudinem meam petitionem ingererem, vt prædictus ſacerdos, congregatis ex omni orbe etiam reliquis ſacerdotibus, intra Italiam, omni præiudicio ſubmoto, à principio omnem cauſam, quæ vertitur, ſolicita probatione cognoſcens, ſententiam ferat, quam fides & ratio veræ diuinitatis expoſtulat.

Valentinianus & Martianus. AA. 450.

Epiſt. ad Leonem P. Ad hoc maximum Imperium venimus Dei prouidentia, & electione Senatus excellentiſsimi, cunctæq; militiæ. Vnde pro reuerenda, & Catholica religione Chriſtianæ fidei, cuius auxilijs virtutem noſtræ potentiæ confidimus gubernari, tuam Sanctitatem, principatum in Epiſcopatu diuinæ fidei poſsidétem, ſacris literis in principio iuſtum credimus alloquendam: inuitantes atque rogantes, vt pro firmitate & ſtatu noſtri Imperij æternam diuinitatem tua Sanctitas deprecetur, vt & tale propoſitum atque deſiderium habeamus, quatenus omni impio errore ſublato, per celebrandam Synodum te auctore maxima pax circa omnes Epiſcopos fidei Catholicæ fiat.

Marcianus Imp. 450.

Ad Leonem Papam: Supereſt, vt ſi placuerit tuæ Beatitudini in has partes aduenire, & Synodum celebrare, hoc facere religionis affectu dignetur, noſtris vtiq; deſiderijs Sanctitas veſtra ſatisfaciet, & ſacræ religioni quæ vtilia ſunt decernet: ſi verò hoc oneroſum eſt, vt tu ad has partes aduenias, hoc ipſum nobis proprijs literis tua Sanctitas manifeſtet, quatenus in omnem Orientem, & in ipſam Thraciam, & Illyricum ſacræ noſtræ literæ dirigantur, vt ad quendam definitum locum, vbi nobis placuerit, omnes ſanctiſsimi Epiſcopi debeant conuenire, & quæ Chriſtianorum religioni, atque Catholicæ fidei profint, ſicut Sanctitas tua ſecundùm Eccleſiaſticas regulas definiuerit, ſua diſpoſitione declarent.

Galla Placidia Imperatrix. 450.

Epiſtola ad Pulcheriam Auguſtam: Igitur tua Clementia ſecundùm Catholicam fidem, quod ſemper nobiſcum fecit, & nunc ſimiliter conſpirare dignetur, vt quicquid in illo tumultuoſo apud Epheſum Concilio conſtitutum eſt, omni virtute remoueatur: vt omnibus integris permanentibus, ad Apoſtolicæ Sedis, in qua primus Apoſtolorum beatus Petrus, qui etiam claues regni cœleſtis accipiens, ſacerdotij principatum tenuit, Epiſcopatus cauſa mittatur. Debemus enim primatum in omnibus immortali conuerſationi tribuere, quæ totum mundum propriæ virtutis dominatione compleuit, & noſtro Imperio orbem gubernandum ſeruandumq; commiſit.

Pulcheria Auguſta. 450.

Epiſtola ad Leonem P. Propterea tua Reuerentia quocumque modo proſpexerit, ſignificare dignetur, vt omnes etiã totius Orientis Epiſcopi, Thraciæ, & Illyrici, in vnam ciuitatem velociter valeant conuenire, & illic facto Concilio, & de Catholica confeſsione, & de his Epiſcopis, qui ante hoc ſegregati ſunt, ſicut fides & Chriſtiana pietas exigit, te auctore decernant.

Anaſtaſius Imp. 510.

Epiſtola ad Hormiſdam Papam: His igitur præfatis initijs hortamur, vt ad ea, quæ de Schytiæ partibus mota, vnde & Concilium fieri conuenire perſpeximus, mediatorem ſe Apoſtolatus veſter faciat, vt contentionibus amputatis, vnitas ſanctæ reſtituatur Eccleſiæ. Nobis autem omnia optata præſtantur, ſi orationibus veſtris, & frequenti paganorum allocutione noſtri memores fueritis.

Iuſtinus Imp. 516.

Epiſtola ad Hormiſdam P. Scias Pater religioſiſsime, &c. Oret veſtræ religionis Sanctitas, vt quod peruigili ſtudio pro concordia Eccleſiarum Catholicæ fidei procuratur, diuini muneris opitulatio iugi perpetuitate ſeruari annuet.

Athalaricus Rex. 520.

Epiſtola ad clerum Eccleſiæ Romanæ: Si quiſpiam ad Romanum clerum aliquem pertinentem in qualibet cauſa probabili crediderit actione pulſandum, ad beatiſsimi Papæ iudicium prius conueniat audiendus, vt aut ipſe inter vtroſque more ſuæ Sanctitatis agnoſcat, aut cauſam deleget æquitatis ſtudio terminandam. Et ſi fortè, quod credi nefas eſt, competens deſiderium fuerit petitoris eluſum, tunc ad ſæcularia fora iurgaturus accurrat, quando ſuas petitiones probauerit à ſupradictæ Sedis Præſule fuiſſe contemptas. Quod ſi quis extiterit tam improbus litigator, atque omnium fuerit iudicio ſacrilegamente damnatus, qui reuerentiam tantæ Sedi exhibere contemnat, & aliquid de noſtris affatibus crediderit promerendum, ante alicuius conuentionis effectum, decem librarum auri diſpendio feriatur, quæ pauperibus erogentur, carenſq; impetratis, negotij quoque ſui amiſsione mulctetur. Dignus enim eſt duplici pœna percelli, qui & diuinam reuerentiam, & noſtra iuſſa temerarit.

Iuſtinianus Imp. 530.

Epiſtola ad Ioannem Papam, Cod. de ſummaTrinitate & fide Catholica: Reddentes honorem Apoſtolicæ Sedi & veſtræ Sanctitati, (quod ſemper nobis in voto & fuit, & eſt,) & vt decet patrem honorantes veſtram Beatitudinem, omnia, quæ ad Eccleſiarum ſtatum pertinent, feſtinauimus ad notitiam deferre veſtræ Sanctitatis: quoniam ſemper nobis fuit magnum ſtudium vnitatem veſtræ Apoſtolicæ Sedis, & ſtatum ſanctorum Dei Eccleſiarum cuſtodire, qui hactenus obtinet & incommotè permanet, nulla intercedente contrarietate. Ideoq; omnes ſacerdotes vniuerſi Orientalis tractus & ſubijcere, & vnire Sedi veſtræ Sanctitatis properauimus. In præſenti ergo quæ commota ſunt, (quamuis manifeſta & indubitata ſunt, & ſecundùm Apoſtolicæ veſtræ Sedis doctrinam ab omnibus ſemper ſacerdotibus firmè cuſtodita & prædicata,) neceſſarium duximus ad notitiam veſtræ Sanctitatis peruenire. Nec enim patimur quicquam, quod ad Eccleſiarum ſtatum pertinet, quamuis manifeſtum & dubitatum ſit, quod mouetur, vt non etiam veſtræ innoteſcat Sanctitati, quæ caput eſt omnium ſanctarum Eccleſiarum. Per omnia enim, (vt dictum eſt,) properamus honorem & auctoritatem creſcere veſtræ Sedis.

Ad Ioannem P. in principio Authentica: vt Eccleſia Romana centum annorum gaudeat præſcriptione: Vt legum originem anterior Roma ſortita eſt: ita & ſummi Pontificatus apicem apud eam eſſe nemo eſt qui dubitet. Vnde & nos neceſſarium duximus, patriam legum, fontem ſacerdotij ſpeciali noſtri

numinis

numinis lege illustrare, vt ex hoc in vniuersas Ecclesias Catholicas, quæ vsque ad Oceanum positæ sunt, saluberrimæ legis vigor extendatur: & sic totius Occidentis, nec non & Orientis, vbi possessiones sitæ inueniuntur, ad Ecclesias nostras siue nunc pertinentes, seu postea eis acquirendæ, propria ad honorem Dei consecrata. Sanctitas itaque tua præsentem nostræ mansuetudinis legem pijssimam, siue sacrosanctam oblationem, quam Deo dedicamus, accipiens, intra apud sacratissima vasa reponat, & à nobis seruandam, & in omnes Ecclesiasticas possessiones seruituram.

In Authent. de Ecclesiastic. titulis & priuilegijs cap. 2. Ideoq; sancimus secundùm sanctarum Synodorum definitiones, sanctissimum senioris Romæ Papam primum esse omnium sacerdotum: beatissimum autem Archiepiscoporum Constantinopolitanum nouæ Romæ secundum habere locum post sanctam Apostolicam senioris Romæ sedem: alijs autem omnibus sedibus præponatur.

Extat in Decretis Bonifacij Papæ. Mart. 16.

Ad Bonifacium Papam: Prima salus est rectæ fidei regulam custodire, & à constitutis Patrum nullatenus deuiare. Et quia non potest Domini nostri Iesu Christi prætermitti sententia, dicentis: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* & hæc, quæ dicta sunt, rerum probantur effectibus: quia in Sede Apostolica extra maculam semper est Catholica religio seruata. De qua spe & fide minimè separari cupientes, & Patrum sequentes constituta, anathematizamus omnes, qui contra sanctam Romanam & Apostolicam Ecclesiam superbiendo suas erigunt ceruices: sequentes in omnibus Apostolicam Sedem, & prædicantes eius omnia constituta, & per omnia spero, vt in vna communione vobiscum, quam Sedes Apostolica prædicat, esse merear, in qua est integra, & vera Christianæ religionis & perfecta soliditas, promittens sequestratos à communione Ecclesiæ Catholicæ, id est, non consentientes Sedi Apostolicæ, eorum nomina inter sacra non esse recitanda mysteria. Hanc autem professionem mea manu subscripsi, & Bonifacio sancto & venerabili Papæ vrbis Romæ direxi, damnans & antecessores & successores meos, & omnes, qui sanctæ Romanæ & Apostolicæ Ecclesiæ priuilegia cassare nituntur.

Constantinus Quartus Imp. 678.

Epistola ad Dominum Papam: Constantinus Imp. sanctissimo ac beatissimo Archiepiscopo antiquæ nostræ Romæ, & vniuersali Papæ, &c. Postquam tempus recipit perfectam congregationem fieri, adhortamur vestram paternam Beatitudinem, per præsentem nostram piam Sacram, dirigere viros vtiles, modestos, notitiam habentes totius à Deo inspiratæ doctrinæ, & peritiam irreprehensibilem habentes dogmatum, indutos personam vestræ Apostolicæ Sedis, eiusq; Concilij, deferentes & libros, quos oportet proferri, & omnem auctoritatem habentes, quatenus conuenientes cum hic posito sanctissimo Patriarcha, & Macario sanctiss. Patriarcha Theopolitanæ ciuitatis, inserscrutentur cum omni mansuetudine & modestia, & per gratiã S Spiritus veritati insistere, & cõsentire, munitionem habentibus ijs, qui huc aduenerunt ex parte Sedis vestræ per præsentem nostram piam Sacram. Per Deum enim omnipotentem non est apud nos partis cuiuslibet fauor, sed æqualitatem vtrisque partibus conseruabimus, nullatenus necessitatem facientes in quocumque capitulo eis, qui à vobis diriguntur, quoquo modo: sed in omni honore, cum competenti munificentia, & susceptione dignos eos habebimus.

Iustinianus Secundus Imp. 687.

Beda de sex ætatibus mundi de anno 4665. Iustinianus Secundus in Imperium restitutus Cõstantinum Papam ad se venire iubens, honorificè suscepit, ac remisit, vt eum die Dominica Missas sibi facere iubens, communionem de eius manu acceperit: quem prostratus in terra pro suis peccatis intercedere rogans, cuncta Ecclesiæ priuilegia renouauit.

Luitprandus Rex Longobardorum. 735.

In legibus Longobardorum titulo 21. §. 5. Papa vrbis Romæ in omni mundo caput est Ecclesiarum Dei & sacerdotum.

Carolus Magnus. 780.

Epistola ad Elipandum Toletanum: Nec vestræ me paucitati in consensione huius nouæ assertionis socium admitto: sed Apostolicæ Sedi, & antiquis ab initio nascentis Ecclesiæ, & Catholicis traditionibus tota mentis intentione, tota cordis alacritate coniungo.

In priuilegio Ecclesiæ Bremensis apud Cranzium in Metrop. lib. 1. capite 7. Summi Pontificis & vniuersalis Papæ Hadriani præcepto, nec non & Moguntinensis Episcopi omniumq; qui adfuêre Pontificum concilio, eandem Bremensem Ecclesiam, cum omnibus suis appendicijs V Villehado commisimus.

Lib. 5. Legum Francic. cap. 167. Principaliter totius sanctæ Dei Ecclesiæ corpus in duas eximias personas, in sacerdotalem videlicet & regalem, diuisum esse nouimus. De qua re Gelasius Romanæ Sedis venerabilis Episcopus ad Anastasium Imp. ita scribit: duæ sunt Imperatrices Augustæ, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas sacrata Pontificum, & Regalis potestas. In quibus tantò grauius pondus est sacerdotum, quantò etiam pro ipsis Regibus hominibusq; in diuino reddituri sunt examine rationem. Fulgentius quoque in libro de veritate prædestinationis ita scribit: Quantum pertiner, inquit, ad huius temporis vitam, in Ecclesia nemo Pontifice potior, & in seculo Christiano Imperatore nemo celsior inuenitur.

Lib. 7. cap. 235. Placuit, vt si Episcopus accusatus appellauerit ad Romanum Pontificem, id statuendum quod ipse censuerit.

Kenulphus Rex Merciorum apud Anglos. 800.

Epist. ad Leonem Tertium PP. Vnde meritò omnis per orbem exultat Ecclesia: quia cum omnium verus remunerator bonorum, gloriosissimum gregis sui Pastorem Adrianum perpetuò remunerandum super æthera duxisset, suis tamen ouibus pia erexit prouidentia præuium, qui scit ouile Dominicum ad caulas non inferius vitæ agitare. Hos quoq; meritò, quos extremitas orbis tenet, eodem modo præ cæteris gloriamur: quia illius sublimitas nostra salus est, illius proceritas nobis perennis exultatio: quia vnde tibi Apostolica dignitas, inde nobis fidei veritas innotuit. Quapropter opportunum arbitror tuis sanctis iussionibus aurem obedientiæ nostræ humiliter inclinari, & quæ tuæ pietati ritè nobis sequenda videantur, toto nisu implenda: quæ verò rationi contraria deprehensa fuerint, citius declinanda, ac interim nobis omnimodis resecanda. Sed modò ego Kenulphus gratia Dei Rex excellentiam tuam humilis exoro, vt te sine offensione animi vestri de profectu nostro, vt optamus, liceat alloqui quatenus in gremium me pietatis tuæ tranquilla pace percipias, & quem meritorum nulla facultas erigit, larga benedictionis tuæ vbertas, ad plebẽ suam regendam locupletet, &c. Hanc benedictionẽ omnes, qui ante me sceptro præfuerũt Merciorum, meruerunt ab antecessoribus tuis adipisci. Hanc ipse humilis peto, & à vobis, ô Sanctissime, impetrare cupio, quatenus imprimis adoptionis sorte me tibi filium suscipias, sicuti te mihi patris persona diligo, & totis obedientiæ viribus semper amplector.

Ludoicus Imp. 820.

Apud Gratianum dist. 63. cap. 30. Ego Ludoicus Imp.

Romanus Augustus statuo & concedo, per hoc pactum confirmationis nostræ, tibi B. Petro principi Apostolorum, & per te Vicario tuo D. Paschali summo Pontifici & vniuersali Papæ & successoribus eius in perpetuum, sicut à prædecessoribus nostris vsque nunc in vestra potestate & ditione tenuistis, & disposuistis Romanam ciuitatem, cum ducatu suo, & subvrbanis, atque villiculis omnibus, & territorijs eius montanis, & maritimis, litoribus, & portubus, seu cunctis ciuitatibus, castellis, oppidis, ac villis in Thusciæ partibus, &c. Quando diuina vocatione huius sacratissimæ sedis Pontifex de hoc mundo migrauerit nullus ex regno nostro aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo, sub nostra potestate constitutus, licentiam habeat, contra Romanos aut publicè, aut priuatim veniendi, aut electionem faciendi, nullusq; in ciuitatibus, aut in territorijs ad Ecclesiæ B. Petri Apostoli potestatem pertinentibus, aliquod malum propter hoc facere præsumat: sed liceat Romanis cum omni veneratione, & sine qualibet perturbatione honorificam suo Pontifici exhibere sepulturam, & eum, quem diuina inspiratione, & beati Petri intercessione, omnes Romæ in vno consilio atque concordia sine qualibet promissione elegerint, sine aliqua ambiguitate vel contradictione more Canonico consecrare, & dum consecratus fuerit, legati ad nos vel ad nostros successores Reges Francorum dirigantur, qui inter nos & illum amicitiam & charitatem ac pacem faciant.

Ludouicus & Lotharius Impp. 826

Epistola ad Eugenium P. Sanctissimo & reuerendissimo Domino & in Christo Patri Eugenio, summo Pontifici & vniuersali Papæ Hludouicus & Hlotarius Impp. & Augusti spirituales filij vestri sempiternam in Domino nostro Iesu Christo salutem. Quia veraciter nos debitores esse cognouimus, vt his, qui regimen Ecclesiarum, & omnium Dominicarum cura commissa, in omnibus causis ad diuinum cultum pertinentibus opem atque auxilium, pro qualitate virium nostrarum & intellectus nostri capacitate, feramus, &c. Idcirco rogamus, vt Almitas vestra curam & diligentiam adhibere dignetur, quomodo per vestram saluberrimam doctrinam & admonitionem magis ad concordiam & vnitatem reuocetur, quàm propter hoc ad maiorem discordiam impellatur. Optamus sanctam & venerabilem & piam Paternitatem vestram semper in Christo bene valere, & nostri, ac nostrorum omnium in sacrosanctis orationibus meminisse sanctissime ac beatissime Pater.

Lotharius Rex. 868.

Epistola ad Adrianum Secundum P. Quia Deus omnipotens princeps pastorum in illa sancta Sede vestri Pontificatus apicem sublimauit, vestrum multipliciter desideramus conspectum.

Basilius Imp Constantinop. 870.

In Concilio octauo generali actione 6. Neque enim vt sanctissimus Patriarcha ad proprium regrederetur thronum, imperij mei opus vel excogitatio facta est: sed multum ante sanctissimus ac beatissimus Papa Nicolaus, quæ circa illum erant certissimè discens, synodicè decreuit, reddi ei ius proprij throni, & anathema cum tota sancta Romanorum Ecclesia pronunciauit contra resilientes huiusmodi decreto atque sententiæ. Hoc autem nos olim scientes, & pauentes iudicium anathematis promulgari, obsecundari synodico iudicio Romanæ Ecclesiæ necessarium duximus. Et huius rei gratia reddidimus ei proprium thronum.

Carolus Rex Francia. 870.

Epistola ad Adrianum Secundum: Sanctissimo ac reuerendissimo Patri Adriano summo Pontifici & vniuersali, Carolus Dei gratia Rex & spiritualis filius vester. Quia literis ex nomine sanctæ paternitatis vestræ ab Arctardo venerabili Archiepiscopo nobis delatis necessitate cogente prolixius respondere compulsi sumus, contra morem nostrum in quaterniunculo annulo nostro signato responsionem nostram scribere necessarium duximus, quatenus legi planius valeat, & quæ nobis ratio respondere coegit, legenti planius innotescant. Quam responsionem sancta Paternitas vestra non aspernanter, sed benignè suscipiat, quæ à nobis non est contumaciter, sed mente pacifica contexta. Deus omnipotens ad honorem, & saluationem, atque exaltationem sanctæ suæ Ecclesiæ vos per annorum curricula conseruare dignetur Domine sanctissime atque reuerendissime Pater in Domino.

Leo Imp. Constantinop. 890.

Sermone de S. Petro: *Tu me sequere*: hoc est, *sequere me* baculo pastorali, & sicut ego, cùm eram vobiscum, seruabam vos, vt pater vester, & caput, ac magister, vigilans pro vobis: sic & tu esto meo loco, & sequere me principatu, ac potestate ista fratres tuos confirmans. Te enim volo esse meo loco. Vnde manet vsque in hodiernum diem Petrus sequens Christum in successore suo.

Otto Primus Imp. 950.

Apud Gratianum dist. 63. cap. 33. Tibi Domino Papæ Ioanni ego Rex Otto promittere & iurare facio per Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, & per lignum hoc vitifica Crucis, & per has Peliquias Sanctorum, quòd, si, permittente Domino, Romam veniero, sanctam Romanam Ecclesiam, & te rectorem ipsius exaltabo secundùm posse meum: & nunquam vitã aut membra, & ipsum honorem, quem habes, mea voluntate, aut meo consilio, aut meo consensu, aut mea exhortatione perdes: & in Romana vrbe nullum placitum, aut ordinationem faciam de omnibus, quæ ad te, aut ad Romanos pertinent sine tuo concilio: & quicquid de terra S. Petri ad nostram potestatem peruenerit, tibi reddam: & cuicumque Italicum regnum commisero, iurare faciam illum, vt adiutor tui sit, ad defendendum terram S. Petri secundùm suum posse. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia.

Hugo Rex Francia. 990.

Epistola ad Ioannem Papam, Beatitudini vestræ ego & Episcopi mei per Ioannem Archidiaconum Rhemensis Ecclesiæ scripta direximus, in quibus Arnulphi rationes vobis explanauimus: sed nunc obsecrando superaddimus, vt mihi meisq; iuxta decernatis, nec oubia pro certis recipiatis. Nihil nos contra Apostolatum vestrum egisse scimus. Quòd si absentibus non satis creditis, præsentes de præsentibus vera cognoscite. Gratianopolis ciuitas in confimo Italiæ & Galliæ sita est, ad quam Romani Pontifices Francorum regibus occurrere soliti fuerunt. Hoc si vobis placet, iterare possibile est. At si nos & nostra inuisere libet, summo cum honore defendentem de Alpibus excipiemus, morantem ac redeuntem debitis obsequijs prosequemur. Hoc ex integro affectu dicimus, vt intelligatis & cognoscatis, nos & nostros vestra nolle declinare iudicia. Petimus itaque, vt Ioannis Archidiaconi legationem benignè suscipiatis, vt dum quod petit obtinuerit, nos in suo aduentu efficiat lætos, & in vestro obsequio feruentissimos.

Eduardus Rex Anglia. 1060.

Epistola ad Nicolaum Secundum P. Summo vniuersalis Ecclesiæ Patri Nicolao Eduardus gratia Dei Anglorum Rex debitam & subiectionem & obedientiam. Glorificamus Deum, quia curam habet suæ electæ Ecclesiæ, quoniam in loco boni prædecessoris vos optimum successorem constituit. Quapropter

propter iuſtum iudicamus apud vos, vt lut ad ſolidam petram, acuere, & probare omnes bonas actiones noſtras, & veſtram notitiam, & ſocietatem in bono habere, quatenus eas donationes, & priuilegia, quę obtinuimus apud prędeceſſorem veſtrum, renouetis, atque augeatis nobis, videlicet, vt quod ille miunxerat nobis ſub nomine obedientiæ, & pœnitentiæ, propter votum, quod voueram ire Romam, & in remiſsionem omnium peccatorum meorum conſtruere cœnobium monachorum in honore Apoſtoli Petri, ratum faciatis, & priuilegia poſſeſsionum, & dignitatum eiuſdem loci confirmetis, renouetis, & decernatis. Ego quoque pro modulo meo augeo & confirmo donationes & conſuetudines pecuniarum, quas habet Sanctus Petrus in Anglia, & ipſas pecunias collectas cum regalibus donis mitto vobis, vt oretis pro me, & pro pace regni mei, continuam & ſolennem memoriam inſtituatis totius gentis Angliæ coram corporibus Sanctorum Apoſtolorum.

Fridericus Primus Imp. 1150.

Epiſtola ad Emanuelem Imp. Græcorum: Sicut ille Rex regum, à quo omnis poteſtas, Romanum Imperium caput totius orbis conſtituit: ita etiam Romanam Eccleſiam, omnium Eccleſiarum vnicam matrem, dominam & magiſtram ordinauit: quod vtique duorum gladiorum numero figurauit, quos etiam ſufficere perhibuit auctor fidei noſtræ. Quapropter tuam prudentiam commonemus, quatenus nobis & Romano imperio honorem debitum impendas, & ſummo Pontifici, quem nomine tenus ſanctum appellas, debitam obedientiam exhibeas & honorem.

Ludoicus Rex Francorum. 1160.

Epiſtola ad Alexandrum Pontificem: Domino ſuo & Patri ſanctiſsimo Alexandro Ludoicus Francorum Rex ſalutem, & debitam reuerentiam. Ab humanæ pietatis lege recedit filius, qui matrem deturpat, neque Creatoris beneficij reminiſcitur, qui de ſanctæ Sedi Apoſtolicæ illata turpitudine non contriſtatur. verùm ſpecialius eſt condolendum, & nouitatem doloris excitat inauditæ nouitas crudelitatis: quoniam in ſanctum Dei inſurgens malignitas, in pupillum Chriſti gladium infixit, & lucernam Cantuarienſis Eccleſiæ non tam crudeliter, quàm turpiter iugulauit. Excitetur ergo exquiſitæ genus iuſtitiæ, denudetur gladius Petri in vltionem Cantuarienſis Martyris: quia ſanguis eius clamat pro vniuerſali Eccleſia, &c.

Regina Angliæ. 1190.

Eſt inter epiſtolas Petri Bleſenſis epiſtola 144.

Epiſtola ad Cœleſtinum P. Gentes diuulſæ, populi lacerati, prouinciæ deſolatæ, & generaliter tota Occidentalis Eccleſia confecta lamentis, in ſpiritu contrito & humiliato ſupplicant vobis, quem conſtituit Deus ſuper gentes & regna in omni plenitudine poteſtatis. Afflictorum quæſo clamor introeat in aures veſtras: calamitates enim noſtræ multiplicatæ ſunt ſuper numerum, nec iſta diſsimulare poteſtis citra criminis & infamiæ notam, cùm ſitis Vicarius crucifixi, ſucceſſor Petri, ſacerdos Chriſti, Chriſtus Domini, Deus etiam Pharaonis, &c. Vbi eſt zelus Heliæ in Achab? zelus Ioannis in Herodem? zelus Ambroſij in Valentem? zelus Alexandri Tertij, qui, ſicut audiuimus & vidimus, patrem iſtius principis Fridericum plena auctoritate Apoſtolicæ Sedis à fidelium communione præcidit? Porrò tyrannus Apoſtolicas claues habet ludibrio, nec niſi verba reputat legem Dei. Scriptum eſt enim: *Qui vos ſpernit, me ſpernit.* Ideo ſi veſtram nō vultis, aut Eccleſiæ Romanæ iniuriam perſequi, vobis tamen diſsimulare non licet Petri opprobrium, & iniuriam Chriſti.

Alexius Imperator Græcorum. 1200.

Epiſtola ad Innocentium Tertium P. Innocentio ſanctiſsimo Papæ Romano honorem condecentem, vt patri ſpirituali, & votum orationum eius. Per prudentiſsimos legatos tuæ Sanctitatis Albertum Subdiaconum, & Notarium Albertinum meo directum imperio tuæ Sanctitatis ſcriptum ei oblatum fuit, atque proiectum, &c. Tuę igitur Sanctitatis eſt, ſecundùm præcedentes ſynodales operationes, pro requiſitis dogmatibus ſynodalem conuentionem fieri diſpenſare, & tua ſic Sanctitate faciente, ſanctiſsima, quæ apud nos eſt, Eccleſia non ad conuentum tardabit.

Leo Rex Armeniorum. 1200.

Epiſtola ad Innocentium 3. Reuerendiſsimo in Chriſto Patri & Domino Innocentio Dei gratia ſummo Pontifici, & vniuerſali Papæ tanto & tali honore digniſsimo, Leo per eandem & Romani Imperij gratiam Rex omnium Armeniorum, cum ſalutatione ſeipſum, & quicquid poteſt. Gloria, laus, & honor omnipotenti Deo, qui vos tantum & talem paſtorem Eccleſiæ ſuæ præeſſe voluit, veſtris bonis meritis exigentibus, & tam fructuoſam & firmam fabricam ſuper fundamentum Apoſtolorum componere, & tantum lumen, ſuper candelabrum poſitum, toti orbi terrarum ad ſalutem totius Chriſtianitatis effundere dignatus eſt. In veſtri verò luminis gratia ſalutaribus monitis reuerendiſsimi Patris noſtri Archiepiſcopi Moguntini inſtructi, & informati, omne regnum nobis à Deo commiſſum, ampliſsimum & ſpatioſum, & omnes Armenos huc illuc in remotis partibus diffuſos, ad vnitatem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ diuina inſpirante clementia reuocare cupimus & optamus.

Reginaldus Rex Inſularum. 1220.

Epiſtola ad Honorium Tertium: Beatiſsimo Patri Honorio Dei gratia ſummo Pontifici Reginaldus Rex Inſularum commendationem cum oſculo pedum, &c.

Fridericus Secundus Imp. 1230.

In conſtitutionibus de ſtatutis & conſuetudinibus, &c. In die, qua de manu ſacratiſsimi Patris noſtri Honorij Tertij Pontificis recepimus Imperij diadema, &c.

Carolus Rex Siciliæ. 1266.

Epiſt. ad Clementem Quartum: Sanctiſsimo in Chriſto Patri ac Domino ſuo, D. Clementi diuina prouidentia ſacroſanctæ & vniuerſalis Eccleſiæ ſummo Pontifici, Carolus Dei gratia Rex Siciliæ, cum omni reuerentia & honore, poſt pedum oſcula beatorum.

S. Ludoicus Rex Franciæ. 1270.

In documentis ante mortem ſuam filio Philippo ſcriptis: *(extant apud Guilhelmum Nangium de geſtis huius S. Ludoici.)* Sis deuotus & obediens matri noſtræ Romanæ Eccleſiæ, & ſummo Pontifici tamquam Patri ſpirituali.

Michael Palæologus. 1274.

Epiſt. ad Gregorium Decimum: Sanctiſsimo & beatiſsimo Patri, & ſummo Pontifici, Apoſtolicæ Sedis vniuerſali Papæ, & communi principi Chriſtianorum omnium, venerabili Patri Imperij noſtri Domino Gregorio, Michaël à Chriſto Deo fideliter Rex & Imperator & moderator Græcorum, Ducas Angelus Comnenus Palæologus, & ſpiritualis filius magnæ Sanctitatis veſtræ, decentem honorem & reuerentiam, cum ſyncera & pura affectione, & omni poſtulatione.

Eduardus Rex Angliæ. 1300.

Epiſt. ad Bonifacium Octauum: Sanctiſsimo in Chriſto Patri Domino Bonifacio, diuina prouidentia Eduardus, &c. Conſeruetur Paternitas veſtra ad regimen Eccleſiæ ſuæ ſanctæ per tempora proſpera & longæua.

Comites & Barones Angliæ. 1300.

Epistola ad Bonifacium Octauum: Sanctissimo in Christo Patri D. Bonifacio, diuina prouidentia sanctæ Romanæ ac vniuersalis Ecclesiæ summo Pontifici, sui deuoti filij Ioannes Comes Varran, Thomas Comes Glocestriæ & Hertfordiæ deuota pedum oscula beatorum. S. Romana mater Ecclesia, per cuius ministerium fides Catholica in suis actibus, cum ea, vt firmiter credimus & tenemus, maturitate procedit, quòd nulli præiudicare, sed singulorum iura seruari velit illæsa, &c. Sanctitati vestræ reuerenter, & humiliter supplicamus, quatenus dominum nostrum Regem, qui inter alios Principes orbis terræ Catholicum se exhibet, & Romanos Ecclesiæ deuotum, iura sua, & libertates, & consuetudines, & leges absque diminutione, & inquietudine pacificè possidere, & illibata perfistere benignius permittatis.

Andronicus Imp. Grecorum. 1320.

Epistol. quæ extat Græcè in Bibliotheca Palatina: Hæc similiter sacrosancta Romana Ecclesia, supremum absolutumq; principatum potestatemq; super vniuersam Catholicam Ecclesiam habet. Quam quidem potestatem in seipsa iure & humiliter agnoscit esse, atque accepisse cum plena auctoritate ab ipso Domino in beato Petro Apostolorum principe ac vertice, cuius Romanus Pontifex est successor. Et quemadmodum præter alias Ecclesias habet potestatem de fide iudicandi: sic & quæ de fide subortæ fuerint quæstionis, huius iudicio dissoluendæ sunt. Ad hanc vnusquisque vexatus prouocare potest, & in omnibus causis, quæ ad examen Ecclesiasticum spectant, ad huius iudicium potest quisq; recurrere. Et huic omnes Ecclesiæ sunt subiectæ.

Henricus Dux Heluia. 1324.

Epistola ad Ioannem 22. Sanctissimo in Christo Patri ac Domino suo reuerendo Ioanni Dei prouidentia summo Pontifici Henricus Dux Heluiæ, hæres regni Poloniæ, dux Glogentiæ, cum recommendatis ipsius pedum oscula beatorum.

Vladislaus Rex Poloniæ. 1327.

Epistola ad Ioan. 22. Sanctissimo Domino Ioanni Vladislaus Rex deuotus filius, ad pedum oscula beatorum.

Eduardus Rex Franciæ & Angliæ. 1343.

Epistola ad Clementem Sextum: Sanctissimo Patri ac Domino D. Clementi diuina Dei prouidentia Romanæ ac vniuersalis Ecclesiæ summo Pontifici Eduardus Dei gratia Rex Franciæ & Angliæ, Dominus Hiberniæ, deuota pedum oscula beatorum.

Sigismundus Imp. 1420.

Epist. ad Pontificem Romanum: Beatissime Pater ac Domine reuerendissime, hodie recepimus bullam vestræ Sanctitatis, nòtificantem nobis dissolutionem sacri Basileensis concilij.

Extat in appendice concilij Basiliensis.

Ladislaus Rex Hungariæ & Bohemiæ. 1452.

Oratione Romæ habita ad Nicolaum Quintum P. Cùm animaduerto, beatissime Maxime Pontifex, me apud inclytos pedes Sanctitatis tuæ constitutum, quæ inter mortales Dei omnipotentis vicem gerit, coram hoc sacratissimo Senatu, ad quem illustrissima totius mundi sydera, atque homines doctrina & sanctitate lectissimi conuenerunt: non iniuria equidem, in tanta rei magnitudine subsistens, vnde initium sumam orationis, quibus verbis te vnicum Christianorum Principem, te Regum regem, atque in terris Deum adorem, non facilè constituere possum. Te namque, beatissime Pater, non sine ratione beatissimum appellamus, quem admiranda probitatis omniumq; virtutum merita, incorrupta vitæ integritas, ad hanc eminentissimam Sedem iure optimo extulerunt.

Extat apud Cochleum hist. Hussitarū lib. 11.

Ludouicus Francorum Rex 1464.

Epistola ad Pium Secundum: Beatissimo Patri nostro Pio Papæ secundo obedientiam filialem. Te Vicarium Dei viuentis ea veneratione prosequimur, vt sacra, præsertim in Ecclesiasticis rebus, tua monita velut vocem pastoris audire, illisq; parere prompta mente velimus. Te principem totius Ecclesiæ Antistitem sacrorum, te Dominici gregis pastorem profitemur, & scimus, teq; iubentem sequimur, tibi & beatissimi Petri cathedræ consentimus. Itaque sicut mandasti, pragmaticam sanctionem (tuæ Sedi infensam, vtpote quæ schismatis tempore, atque per seditionem mota sit) à regno nostro, nostroq; Viennensi Delphinatu, & omni ditione nostra per præsentes pellimus, deijcimus, stirpitusq; abrogamus.

Sigismundus Rex Polonie. 1513.

Epistola ad Concilium Lateranense: Posteaquam accepimus Iulium secundum, diuina prouidentia sanctæ Romanæ vniuersalis Ecclesiæ summum Pontificem, pro defendenda sanctæ Romanæ Ecclesiæ vnitate, & sanctissima contra Catholicæ fidei, & crucis Iesu Christi hostes expeditione suscipienda Concilium generale in Laterano indixisse, memores officij ac debiti nostri, quo eidem sanctæ Romanæ Ecclesiæ matri nostræ sumus adstricti, pro cuius honore & tranquillo statu omnes vires nostras effundere semper parati sumus, Ioannem Ecclesiæ Metropolitanæ Gnesnensis Archiepiscopum, & Stanislaum de Osterog Equitem auratum designauimus, & designamus oratores nostros, dantes illis potestatem coram Sanctitate Leonis Decimi Papæ comparendi, ibidemq; obedientiam iuxta maiorum meorum consuetudinem præstandi, & recognoscendi eundem esse verum vnicum & indubitatum Pontificem, & Dominici gregis pastorem.

Henricus Octauus Rex Angliæ. 1520.

In assertione 7. Sacramentorum aduersus Lutherum articulo 2. Negare Lutherus non potest, quin omnis Ecclesia fidelium sacrosanctam Sedem Romanam, velut matrem primatemq;, recognoscat ac veneretur, quæcumque saltem neque locorum distantia, neque periculis interiacentibus prohibetur accessu. Quamquam, si vera dicunt, qui ex India quoque veniunt huc, Indi etiam ipsi tot terrarum, tot marium, tot solitudinum plagis disiuncti, Romano tamen Pontifici se submittunt. Ergo si tantam, & tam latè fusam potestatem neque Dei iussu Pontifex, neque hominum voluntate consecutus est, sed sua sibi vi vindicauit: dicat velim Luthérus, quando in tantæ ditionis erupit possessionem. Non potest obscurum initium esse tam immensæ potentiæ, præsertim si intra hominum memoriam nata sit. Quòd si rem dixerit vnam fortasse, aut duas ætates superare, in memoriam nobis rem redigat ex historijs: alioqui si tam vetusta sit, vt rei etiam tantæ obliterata sit origo, legibus omninò cautum esse cognoscit, vt cuius ius omnem hominum memoriam ita supergrediur, vt scire non possit cuiusmodi habuerit initium, censeatur habuisse legitimum: vetitumq; esse constat omnium consensu gentium, ne quæ diu manserunt immota moueantur. Certè si quis rerum gestarum monumenta euoluat, inueniet iam olim protinus post peccatum orbem plerasque omnes Christiani orbis Ecclesias obtemperasse Rom.? Quin Græciam ipsam, quamquam ad ipsam commigrasset Imperium, reperiemus tamen, quod ad Romanæ Ecclesiæ primatum pertinebat, præterquam dum schismate laborabat, Romanæ Ecclesiæ cessisse.

Dauid Rex Æthiopiæ. 1524.

Epist. ad Ioannem Regem Portugalliæ: Mitto ad Papam Romanum Franciscū Aluarez, qui meo nomi-

ne præſtet obedientiam, ſicut iuſtum eſt.

Epiſt. 1. ad Pontificem Romanum: Pax tibi ſit, iuſte Domine, Pater ſancte, potens, pure, ſacrate, qui es caput Pontificum omnium, & neminem metuis, cùm nemo tibi poſsit maledicere, qui es vigilantiſſimus ſuper animas curator, & amicus peregrinantium, conſecrate magiſter, & prędicator fidei, & earum rerum hoſtis, quæ conſcientiam offendunt, amator optimorum morum, vir ſanctus, quem omnes laudant & benedicunt. O felix ſancte Pater, ego tibi reuerẽter obedio, cùm ſis pax omnium, & cuncta bona merearis, & ita æquum eſt, vt omnes tibi obedientiam præſtent, ſicuti ſancti Apoſtoli præcepiunt apud Deum.

Epiſt. 2. ad eundem: Felix ſancte Pater, qui à Deo effectus es gentium conſecrator, & S. Petri ſedem obtines, tibi datæ ſunt claues regni cœlorum, &c. Mitto ad deoſculandus pedes Sanctitatis veſtræ, more cæterorum Chriſtianæ fidei Regum fratrum meorum, &c. Cupio ingenti deſiderio conſequi ſacroſanctam benedictionem à Vicario Domini noſtri Ieſu Chriſti: nam procul dubio Sanctitas veſtra Dei eſt Vicarius. Exoſculor autem pedes ſanctos, & ſupplex oro, vt benedictionem mittat.

Damianus à Goëz epiſt. ad Paulum Pontificem: Æthiopum Imp. cum omnibus ſuis regnis ſub tua diſciplina viuere cupit, nec quicquam magis optat.

Carolus Quintus. 1530.

In edicto Vormacienſi: Ad honorem Dei omnipotentis, Romanique Pontificis, & ſanctæ Sedis Apoſtolicę debitam reuerentiam, pro Imperialis dignitatis officio debito, nec non zelo & ſtudio, quo noſtrorum maiorum more, & ingenita etiam nobis vi, ad defenſionem Catholicę fidei, ſanctęque Romanæ & vniuerſalis Eccleſiæ honorem, tutelã, & protectionem omnes noſtras vires & facultates, Imperium, Regna, Dominium, vitam denique & animã ipſam exponere ſumus parati.

Claudius Imp. Æthiopum. 1549.

Epiſtola ad Paulum 3. Pontificem Max. Nuntius miſſus à Rege Aznaf Sagad Claudio directus ad principem Patrum Romę, honoratę Sedis Petri, qui nunc es tu, ô Paule, Pater noſter Pax tibi, pax Trinitatis ſit tecum. Amen. Audi Pater noſter: quem nobis in Patrem dediſti Ioannem conſecratum poſuimus in Sede Pontificia. Benedicam etiam tibi Pater duplici benedictione paterna in filium, ſecundùm benedictionem Abraham, Iſaac, & Iacob. Audi nos Pater noſter Paule Princeps Patrum Romæ, cui ſubijciuntur ſeptem reges Chriſtianorum, obliuiſciturne conſanguineus ſanguinis ſui?

Franciſcus Rex Bungi in Iaponia. 1584.

Epiſtola ad Gregorium Decimumtertium PP. Summi Dei auxilio ſuppliciter implorato, magna cum humilitate ad Sanctitatem veſtram ſcribere aggredior. Dominus rector cœli terræque, cuius imperiũ ſuper ſolem, lunam, & ſtellas, ignoranti mihi, & profundis immerſo tenebris, claritatis ſuæ lumen iuſsit ſplendeſcere, ac noſtratibus præcipuè populis reſerans arcam ſuæ miſericordiæ atque gemmarum, dignatus eſt ante annos amplius quatuor & triginta deſtinare in hæc Iaponis regna Patres è ſocietate Ieſu: quorum è ſalutari & diuina ſemente nonnihil in meum quoque Dei benignitate cecidit pectus. Quod tam inſigne beneficium, aliaque multa, ô ſanctiſsime totius Chriſtiani populi parens, veſtræ potiſsimum precationi meritisque accepta equidem refero. Ac proinde, niſi me bella, ſenium, & affecta valetudo impedirent, conferrem me ipſe ad viſenda ac veneranda ſacratiſsima iſthęc loca, ac ſimul obedientiam exhibens, pedes veſtræ Sanctitatis, poſt pia ipſorum oſcula, capiti meo ſuperimponerem, & ſanctiſsima veſtra manu pectus meum ſigno crucis muniendum curarem. Sed quoniam ijs, quas dixi, cauſis impedior, ſororis meæ filium D. Hieronymum regis Fiungæ filium cogitabam legare pro me: verùm quando is in præſenti longè abeſt, & Patris Viſitatoris inſtat profectio, D. Mancium, eius conſobrinum, eodem nomine mittere viſum eſt: à veſtra Sanctitate magni beneficij accipiam loco, ſi pro ea, qua fungitur in terris Dei vice, me & Chriſtianum hunc gregem, vti facit, fouere & adiuuare perrexerit.

Prouſius Rex Arimanorum. 1582.

Epiſtola ad Gregorium 13. Cum Dei gratia demiſsè & humiliter haſce literas offero Sanctitati veſtræ. Ante hoc biennium, qui fuit annus ab aduentu Domini 1580. per Quadrageſimam, quibus maximè diebus preciosa paſsio Domini noſtri Ieſu Chriſti recolitur, in magnis belli tumultibus, denique in profundo gentilium tenebrarum iacenti mihi dignatus eſt Pater miſericordiarum lucem veritatis, & rectum iter oſtendere per venerabilem Viſitatorem, alioſque verbi Dei prædicatores è ſocietate Ieſu. Cumque Sanctitas veſtra Chriſtianum gregem vniuerſum moderetur & paſcat, valde mihi fuit optatum, iſthuc venire, coramque humi ſtratus magna cũ ſubmiſsione exhibere illi obedientiam, & poſt pedum oſcula beatorum eoſmet meo capiti ſuper imponere. Sed quoniam rebus varijs impedito id mihi non licet, mitto cum eodem Patre Viſitatore patruelem meum D. Michaëlem, vti pro me hoc munere pietatis officijque fungantur. Ex eo ipſo mea vota, & alia cognoſcet veſtra Sanctitas, ac proinde nõ ero fuſior: quam ego exanimo ſyncero & humili venerabundus adoro.

Bartholomæus Omuranorum Princeps. 1582.

Epiſtola ad Gregorium 13. Vereor ne crimen audaciæ ſubeam, attamen cum Regis cęlorum gratia rudem hanc epiſtolam offero Sanctitati veſtræ, quæ cùm in terris locum obtineat Dei, ac ſimul ex ipſius doctrina & magiſterio Chriſtianus populus pendeat vniuerſus, equũ ſanè fuerat, memet maria tranſmittere, ipſumque ad veſtram Sanctitatem inuiſendam venire, ſacroſque eius pedes poſt pia illorum oſcula ſuper me caput imponere: ſed quò minus hoc fungar officio, multæ me hoc tempore prohibent cauſæ, &c.

Sigiſmundus Tertius Poloniæ Rex. 1590.

Epiſt. Ad Sixtum Quintum P. M. Sanctiſsimo ac beatiſsimo Patri ac Domino Sixti diuina prouidentia Papæ Quinto ſacroſanctæ Romanæ & vniuerſalis Eccleſiæ Pontifici Maximo, Domino clementiſsimo: Sanctiſsime ac beatiſsime in Chriſto Pater & Domine clementiſsime, poſt oſcula pedum beatorum, mei, regnique & dominiorum meorum diligẽtem commendationem. Quod ſereniſsimos Poloniæ Reges prædeceſſores meos iam inde à multo tempore à Dominis S. V. prædeceſſoribus Pontificibus maximis ſummo ſtudio petiſſe intellexi, idem ego peto, &c.

Extat apud Senenſium ... ra conciſem de canonizatione S. Hyacynthi.

ARTICVLVS NONVS.

CONSTANTINVM MAGNVM IMP. NON IN EXTREMA SENECTVTE AB ARIANO QVODAM EPISCOPO: SED AETATE ADHVC VEGETIORE A SYLVESTRO ROMANO PONTIFICE ROMAE BAPTIZATVM, ET A LEPRA miraculosè curatum esse.

NEGANT.

Anno post natum Christũ

340. EVSEBIVS, vitæ Constantin: lib.4.cap.61.& 62. *refert Constantinum in extrema senectute paulo ante mortem Nicomediæ ab Arianis baptizatum esse, nulla facta mentione lepræ.*

370. Ambrosius oratione de obitu Imperatoris Theodosij: *Cõstantino licet baptismatis gratia in vltimis cõstituto omnia peccata dimiserit, tamen quod primus Imperatorum credidit, magni meriti locum reperit.*

390. Hieronymus in Chronico Eusebij: *Constantinus extremo vitæ suæ tempore ab Eusebio Nicomediensi Episcopo baptizatus, in Arianum dogma declinat.*

440. Socrates Ecclesiasticæ historiæ lib.1. cap.26. *Constantinus* Nicomediæ *lauacro baptismatis tingitur, quo vehementer exhilaratus testamentum fecit, &c.*

450. Theodoretus lib.1.cap.32. *Cõstantinus cùm esset Nicomediæ graviter ægrotare cœpit, cumq; secum cõsideraret, quàm incertus sit humanæ vitæ exitus, demum sacrosanctis baptismatis accepit.*

590. *Euagrius*, lib.3.cap.41. *Theodoreti hanc sententiam citat, nec improbat.*

1540. *Lutherani & Caluiniani horum testimonijs vti, negant Constantinum à Syluestro Romano Pontifice Romæ baptizatum, & à lepra curatum, & inde infirmi falsam esse Constantini donationem.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Theophanes Cerameus. 830.

In Chronographia: Hoc anno, vt nonnulli ferunt, Magnus Constantinus, cum Crispo filio Romæ à Syluestro baptizatus est: quemadmodum hi, qui Romæ habitant, vsque ad hanc diem in testimonium ostendunt locum baptismi, siue baptisterium, quòd Romæ à Syluestro sit baptizatus post sublatos tyrannos. At Orientales ferunt eum ab Eusebio Nicomediensi Ariano, sub extremum vitæ tempus baptizatum, vbi etiam fato functus sit. Ferunt enim eum distulisse baptismũ, quòd speraret in Iordane flumine baptizari. Sed mihi verius videtur, eum à Syluestro Romæ baptizatum, & constitutiones, quæ nomine eius circumferuntur ad Melchiadem, fictas esse ab Arianis, qui sibi hinc gloriam aucupari studerent, aut pium Imperatorem maculare niterentur ipsum sine baptismo fuisse asserentes: quod planè absurdum est ac falsum. Si enim non erat baptizatus in concilio Nicæno, superest, vt neque diuinorum mysteriorum fuerit particeps, nec orationes cum diuinis Patribus habuerit: quod dicere ac cogitare absurdissimum est. Cæteri verò Ariani & pegani calumniantur vti spurium Magnum Constantinum: quin & ipsi mentiuntur, &c.

Simeon Metaphrastes. 960.

Vita S. Syluestri cap.14. Hæc cùm audisset Imperator Constantinus, & lætus vltimam exuisset tunicam, & probrum carnis subiecisset oculis, & vnctus fuisset sancto chrismate, ingressus est piscinã. Cùm autem Syluester eius caput tetigisset, & eum in aquã immersisset, & sanctam simulq; venerandam inuocasset Trinitatem, lux repente totam domum circumfulsit, & lucis splendor plusquam sol emicuit. Exijt itaque Imperator ex diuino lauacro, habens carnem puram & sanam, neque plaga, nec vlla apparente cicatrice. Aqua autem piscinæ erat plena ijs, quæ ex vulceribus exciderant, membranis ac pelliculis, non secus ac squammis piscium. Ille autem cùm vidisset se tam repentè senatum, nesciebat quemadmodum satis ostenderet gaudij sui magnitudinem. Cùm autem vestem candidam induisset ac luminosam, dixit ijs, qui aderant, se sensisse magnum desuper extẽsam, quæ eum tetigit immersum in piscina.

Ioannes Zonaras. 1100.

In Constantino: His peractis nocte astare ei visi sunt duo viri, qui se Petrũ & Paulum esse Christi Apostolos profitentes dicerent, si & corporis & animæ sanitatem consequi vellet, Syluestrum Episcopum esse accersendum, qui & luem corporis depulsurus esset, & vitam interitus expertem communicaturus. Experrectus Imperator, Episcopum reuerenter accersi iubet, atque ad Syluestrum: Dic mihi, inquit, Episcope, an Deos colatis, qui Petrus & Paulus nominantur? Respondit ille: Vnus à nobis Deus agnoscitur, Petrus & Paulus sunt eius famuli & ministri. Tunc Imperator narrato ei somnio, arcanis nostræ religionis instruitur, baptizatur, & è sanctissimo illo balneo sanus & integer ascendit.

Georgius Cedrenus. 1110.

In Constantino: Septimo Imperij sui anno Magnus Constantinus Roma positus, nihil antiquius habuit, quàm Reliquias sanctorum Martyrũ honestè sepelire, & exules reuocare. Tunc etiam à Syluestro sanctissimo Romæ Papa baptizatus, lepraq; hoc pacto liberatus est.

Michael Glycas. 1120.

Parte 4. Annalium: Plus meretur fidei, quod alij tradunt, Constantinum apud Romam veterem à S. Syluestro baptizatum esse. Quamquam enim Ariani quidam constanter asserunt, eum ab Episcopo Nicomediæ Antistitæ baptizatum esse, non tamen dubium est, quin magni Imperatoris huius baptisterium, quod adhuc Romæ conspicitur, illustri ratione veritatem commonstret: imò fieri non potuit, vt Niceno in Concilio baptismi expers foret. Quo pacto enim vel preces vnà concipere, vel sacris adesse rebus poterat, nondum baptismi particeps?

Nicephorus Callistus. 1300.

Eccles. hist. lib. 7. cap. 35. Quòd Romæ à Syluestro sacratus & Diuus Constantinus baptizatus est post Maxentij oppressionem, qui fortissimè sub signo crucis est deuictus, satis ostendit baptisterium, quod adhoc vsque tempus eius rei gratia in testimonium certissimum Romæ asseruatur, sicut hoc de viris natu grandioribus, qui veritatem maximi faciunt, auditur.

Menologion Græcorum.

Kalendis Ianuarij: Eodem die S. Syluestri Romani Pontificis, qui propter summum virtutis gradum defuncto Melchiade, antiquioris Romæ creatus est Episcopus. Hic multorum patrator miraculorum, Constantinum Magnum ad fidem conuertit, cum animæ & corporis morbos diuino baptismate ab eo expulisset.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Concilium Romanum sub Syluestro. 329.

Cap. 1. Eodem tempore cùm multi nobiles gauderent, quòd Constantinus à Syluestro vrbis Romæ Episcopo baptizatus, & mundatus fuisset à lepra, per hoc beneficium, quod accepit à Domino Iesu per Syluestrum Episcopum, cœpit integrè prædicare Dominum Iesum, & confiteri eius beneficia.

Auctor Actuum S. Syluestri. 330.

Apud Vincentium Burgundum lib. 13. cap. 47. Constantinus, cùm iuxta consilium Pontificum ad Capitolium pergeret, vt ibi sanguine puerorum lauaretur, occurrit multitudo mulierum, quæ resolutis crinibus, & nudatis pectoribus vlulantes, coram eo se in plateis strauerunt, lachrymas fundentes. Qui percunctatus, quare hoc facerent, didicit has esse matres puerorum, quorum fundendus esset sanguis, vt ipse in eo lotus sanaretur. Tunc Imperator exhorruit facinus, & prorumpens in lachrymas, ait: Cur hoc scelerato lauacro vtar? &c. Cùm orasset pro Constantino Syluester, & omnes respondissent Amen, subitò quasi fulgor lux intolerabilis emicuit, quæ & omnium mentes exterruit, & aspectus obtexit. Constantinus quoque exurgens, Christum se vidisse confessus est, & indutus candidis vestibus, septem diebus dedit singulas leges in honore Christi, & priuilegium Christianorum. Octaua autem die, veniens ad confessionem Apostoli Petri, & ablato diademate capitis, totum se planum in faciem proijciens, tantam illic lachrymarum effudit multitudinem, vt omnia illa insignia vestimenta purpurea infunderentur.

Damasus. 370.

In Syluestro: Syluester in exilio fuit in monte Saractensi, & postmodum rediens cum gloria baptizauit Constantinum Augustum, quem curauit Dominus à lepra, cuius persecutionem primò fugiens, in exilio fuisse cognoscitur, &c. Fontem sanctum, vbi baptizatus est, ex lapide porphyretico, & ex omni parte coopertum, intrinsecus, & foris, & desuper, & quantum aqua continet, ex argento purissimo libras 30000. &c. In medio fontis columna porphyretica, quæ portat phialam ex auro purissimo, pensantem libras 50.

Auctor epistola ad Eustochium. 400.

Apud Hieronymum tomo 9. numero 35. Constantinus Magnus, postquam dignatione superna per sanctos Apostolos Petrum & Paulum visitatus, & per Syluestrum baptizatus est, ex persecutore fidei defensor, & mandatorum Christi custoditor assiduus factus est.

Etsi hæc Epistola non est D. Hieronymi: tamen conflat eam hoc tempore sub nomine D. Hieronymi editam esse.

Gelasius. 490.

In Decreto de Apocryphis Scripturis: Probamus, & cum omni honore suscipimus actus B. Syluestri, Apostolicæ sedis Præsulis, licet eius, qui conscripsit, nomen ignoretur: à multis tamen in vrbe Roma Catholicis legi cognouimus.

In historia S. Syluestri, incerto auctore scripta, refertur Constantinum per Baptismum à Syluestro & baptizatum, & lepra curatum. Gelasius probat hanc historiam: Ergo sentit Constantinum à Syluestro baptizatum.

Gregorius Turonensis. 580.

Historiæ Francorum lib. 2. cap. 31. Clodoueus Rex prior popposcit se à Pontifice baptizari; procedit nouus Constantinus ad lauacrum, veteris lepræ morbum, sordente & maculas gestorum antiquorum recenti latice deleturus.

Aldhelmus. 680.

De Virginitate cap. 12. Illud etiam non omittendum reor, in quo præcipuum conseruatæ castitatis documentum declaratur: videlicet, quòd Imperatoris Constantini diuturna valetudo & elephantiosa corporis incommoditas, accepto baptismatis sacramento, statim ab eodem Syluestro salubriter dicto citius curata est, & tam interioris hominis, quàm exterioris gestus per cæleste cataplasma, duplici medicamine, sine tricarum obstaculo est sanatus.

Beda. 700.

De sex ætatibus mundi, in Constantino: Constantinus fecit Romæ, vbi baptizatus est, basilicam B. Ioannis Baptistæ, quæ appellata est Constantiniana.

Sermone de inuentione S. Crucis: Tunc S. Syluester iussit aquam afferri, in qua baptizauit Constantinum, & sanus factus est.

Adrianus Primus. 780.

Epistola ad Constantinum & Irenem A A. In hodiernum vsque diem adornantur & illustrantur Ecclesiæ Apostolorum imaginibus, quemadmodum beatissimus Papa Syluester testatur in principio orthodoxæ nostræ fidei, cùm Constantinus, diuino instinctu electus Imperator ad fidem conuersus est. Nam cùm die abacta nox obumbrasset, ipseque somno præmeretur, ecce astiterunt ei sancti Apostoli Petrus & Paulus dicentes: Quoniam exocratus es, ô Imperator, puerorum sanguinem effundere ob ægritudinem tuam, ecce missi sumus à Christo, vt tibi restituamus sanitatem. Audi illud præceptum nostrum: accerse Syluestrum Episcopum, ipse tibi parabit piscinam pietatis, in qua baptizabit te, erisque sanus à lepra omnibusq; morbis. Experrectus Imperator, statim Syluestrum vocauit, nec dubius ait: Fiat piscina salutis meæ, eaq; facta baptizatus est, statimque sanatus.

VVandelbertus Diaconus. 830.

In Martyrologio 31. Decemb.

Syluester pridiè Romanam Papa per vrbem
Latantus populos votis sibi subdit amicis:
Pontificum primus tranquillam cernere pacem
Qui meruit, dominoq; vrbu purgare lauacro.

Hincmarus. 850.

In vita S. Remigij: Procedit nouus Constantinus ad lauacrum salutiferum, in quo delendæ erant leprę veteris morbi, sordentesq; antiquæ peccatorum maculæ diluendæ, diuino munere obsequente B. Remigio, in quo Apostolica doctrina & virtutum gratia alter repræsentari videbatur Syluester.

Nicolaus Primus. 860.

Epistola 8. ad Michaelem Imper. Consonat huic necessariæ sententiæ sanctus Syluester Magni Constantini baptizator dicens: *Neque ab Augusto, neque ab omni clero, neque à populo iudex iudicabitur.*

Anastasius Bibliothecarius. 870.

In Chronicis: Constantinus anno 18. Imperij sui est baptizatus.

Ado Viennensis. 890.

In Chronicis ætate 6. Constantinus in fide eruditus à B. Syluestro Papa, fecit miro opere baptisterium Romæ, vbi baptizatus est, iuxta Basilicam, quæ appellatur Constantiniana.

Hugo Floriacensis. 1040.

In Chronicis de Constantino: Tunc Syluester Papa catechizans eum intra palatium Lateranense, pœnitentiam indixit, & die septima, in qua claudendum erat ieiunium, vespertino tempore benedicto fonte illum purificauit.

Leo Nonus. 1050.

Epistola aduersus præsumptiones Michaelis Constant. & Leonis Acridani Episcoporum cap. 10. Illi facitis præiudicium Sedi, de qua nec vobis, nec cuilibet mortalium licet facere iudicium, beatissimo Syluestro diuinitus decernente, spiritualiq; eius filio Constantino religiosissimo Augusto, cum vniuersa Synodo Nicæna approbante ac scribente, vt summa Sedes à nemine iudicetur, inuiolabiliter & inconcusse sibi conseruato illo priuilegio, quod idem Princeps quarto baptismatis sui die deuotus contulit Pontifici Romano, scilicet, vt in toto orbe sacerdotes ita hunc caput habeant, sicut omnes iudices Regem.

Marianus Scotus. 1080.

In Chronicis de anno 321. Constantino à Papa Syluestro baptizato, scripsit de Britannia sibi sua mater Helena, vt negando Christum Iudæos sequeretur.

Berngosus Abbas. 1112.

De inuentione & laude S. Crucis lib. 2. cap. 4. Constantinus ad placandum totius operis opificem cõtinuò ad se accersiri fecit Romanum Pontificem, à quo confirmatus & baptizatus, in nomine Dei discere cœpit, quid vel Deo deberet aut homini. Nouum quippe habitum, & nouum assumens animum in fonte Saluatoris, duo genera cœpit medicaminum, dum pro eo quod effundere noluit sanguinem innocentem, lepra deseruit corpus, & vitia mentem.

Honorius Augustodunensis. 1120.

In speculo Ecclesiæ de inuentione S. Crucis: Constantinus, Ecclesię impugnator acerrimus, illo tempore Monarchiam tenuit, quem diuina pietas *in chamo & freno constringens*, sibi appropinquare compulit. Nam dum anima eum saluari voluit, in toto corpore lepra perfudit. Hic à Syluestro Papa ad fidem conuersus baptizatur, mox à lepra mundatur, pax & gaudium per eum vniuersæ terræ roboratur.

Hugo Victorinus. 1130.

Excerptionem priorum lib. 8. cap. 1. Aduocatus Papa Syluester fidem Christi Constantino exponit, & credentem baptizauit. Et egrediens de fonte Constantinus, lepra corporis & animæ pariter curatus est.

Otto Frisingensis. 1150.

Lib. 4. Chronicorum cap. 1. Mortuo Melchiade Syluester successerat. Ab hoc, iuxta traditionem Romanorum, in Ecclesia, quæ S. Ioannis dicitur, Constantinus baptizatur.

Godfridus Viterbiensis. 1170.

Parte 16. Chronicorum: Melchiade Papa mortuo successit Syluester, à quo in Basilica Lateranensi baptizatus est Constantinus.

Helinandus. 1190.

De S. Gerione, & alijs Martyribus: Constantinus confortatus in imperio, dum regni Romani Monarchiam per bella maxima obtinuisset, legibus Christianæ religionis per beatum Syluestrum Papam initiatus est.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 1. Sancti Syluestri: Constantinus egregius Imperator ex reuelatione diuina per beatum Syluestrum fuit à lepra in baptismo mundatus, vrbem pariter & senatum cum hominibus & dignitatibus suis, & omne regnum Occidentis ei tradidit, & dimisit, secedens & ipse Bizantium, & regnum sibi retinens Orientis.

Conradus Abbas Vrspergensis. 1220.

In Constantino: Constantinus cùm multis alijs flagitijs grassaretur, cùm tamen in eo multæ virtutes haberentur, diuinitus lepra percussus, per S. Syluestrum Papam, vnà cum matre, alijsq; multis, ad fidem conuersus est, & baptizatus, moxque omne studium ad Ecclesiæ transtulit profectum.

Guilhelmus Aluernus. 1230.

De Sacramentis in genere cap. 2. Sacramentorum virtus stabilitur primò attestatione diuinorum miraculorum. De his exemplum est famosa illa curatio à morbo elephantiæ Imperatoris Constantini: nec non & apparitio Saluatoris, quam ipsemet Imperator sibi factam in ipso salutari & viuifico lauacro testatus est. Ipse enim motus aquæ, qui ibi visus est, ac si aqua ipsa virtute benedictionis, & sanctificationis viuificata esset, & vitalem motum exinde suscepisset.

Thomas Aquinas. 1250.

Parte 3. Summa Theol. quæst. 69. artic. 8. de effectibus Baptismi: Quidam in baptismo consequuntur non solùm spiritualem, sed etiam in corporalem salutem, sicut patet de Constantino, qui in baptismo mundatus est à lepra.

Albertus Stadensis. 1260.

In Chronicis de anno 314. Constantinus à Syluestro baptizatus, omne studium ad Ecclesias conuertit.

Iacobus Gennensis. 1280.

Sermone de S. Syluestro: Constantinus Imperator, cùm lepra esset perfusus, à Syluestro est curatus, & curanti non fuit ingratus.

Nicolaus Tertius. 1280.

De electione & electi potestate cap. 17. Non absque miraculo factum esse concipitur, vt occasionaliter Constantini Monarchæ à Deo prouisa, sed curata baptismatibus fomentis infirmitas, quan-

dam quaſi adiiceret ipſi Eccleſiæ firmitatem, qui quarto die baptiſmatis, vnà cum ſuis ſatrapis, in perſona B. Syluestri, ſibi Romanam concedendo vrbem, &c.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap. 7. Apoc. Conſtantinus à beato Syluestro baptizatus, &c.

Martinus Polonus. 1320.

In Syluestro: Hic baptizauit Conſtantinum Imperatorem, valida ſqualoris lepra perfuſum, qui ſtatim à lepra mundatus eſt.

In Conſtantino: Iſte devictus Maxentio, Licinio, & Seuero Imppp. à Syluestro Papa, cauſa mundandi à lepra, baptizatus eſt. Vnde omnes imperiales dignitates Papæ contulit, & ipſe Conſtantinopolim tranſijt. Conſtantinum autem in extremo vitæ ſuæ ab Euſebio Nicomediensi Epiſcopo rebaptizatum, & in Arianum dogma conuerſum eſſe, quidam retulerunt. Sed hoc de Conſtantino mendosè dictum eſt: quoniam Beatus Gregorius in Regiſtro, cùm loquitur Mauritio, eum bonæ memoriæ appellat: & in Tripartita Hiſtoria eius exitus atque acta bona inueniuntur: & ſuper Pſalm. 14. dicit ipſum beatus Ambroſius magni meriti apud Deum. Iſidorus etiam in Chronicis ſuis reprobans hoc, omnino dicit eum feliciter terminaſſe. Vnde & Græci Conſtantinum in Catalogo Sanctorum annumerant, & feſtum de ipſo cum ſolennitate agunt 21. die Maij. Sed ea, quæ mendosè de prædicto Conſtantino dicta ſunt, de Conſtantino filio ipſius omnia vera eſſe inueniuntur. Non enim verisimile eſt, tantæ deuotionis Principem in tantum deſipuiſſe, vt baptiſmum quem à beato Syluestro acceperat, & à quo ſe corporaliter à lepra, & ſpiritualiter à peccato mundatum cognouerat, ac ipſum Chriſtum ſe vidiſſe in baptiſmo teſtificatus fuerat, ſic vtiliter, vt rebaptizaretur, contempſiſſet. Vnde propter eximiam, quam habuit ad Chriſti cultum religionem, & propter nimiam, quam habuit ad clerum reuerentiam, creditur hoc ab aduerſarijs fidei fictum eſſe.

Albertus Patauinus. 1320.

Sermone 142. Legitur etiam, quòd Conſtantinus dixit, ſe vidiſſe Dominum Ieſum Chriſtum, cùm beatus Syluester eum baptizauit.

Matthæus VVeſtmonaſteriensis. 1370.

In Chronicis de anno 310. Conſtantinus Auguſtus, cùm plurimam de Chriſtianis ſtragem feciſſet, elephantiæ morbo grauiter eſt percuſſus: cumque conſilium haberet, vt balneum ſibi faceret de ſanguine innocentum puerorum, adducti ſunt tria millia ad eum. Imperator tale facinus abhorrens, iuſſit filios matribus reddi, &c. Syluester eum in fide roboratum baptizauit. Qui conſurgens à fonte Chriſtum ſe vidiſſe confeſſus eſt, & à lepra perfectè mundatus eſt, &c. Conſtantinus fecit baptiſterium Romæ miro opere, iuxta Baſilicam B. Ioannis Baptiſtæ, quæ appellatur Cõſtantiniana, vbi prius baptizatus fuerat.

Gregorius Vndecimus. 1371.

Conſtitutione 1. Sanè dudum, dum minori fungebamur officio, percepimus, quòd Eccleſia Lateranenſis, quam claræ memoriæ Conſtantinus fideliſſimus Imperator in Lateranenſi palatio ſuo, miraculosè mundatus à lepra, & ſacri Baptiſmatis fonte renatus conſtruxit ſub vocabulo Saluatoris, ſtatuens quod ex tunc libera eſſet vnicuique poteſtas per vrbem & orbem Eccleſias conſtruendi, &c.

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tomo 1. *Serm.* 1. *art.* 2. *cap.* 4. *de Chriſtianæ fidei firmitate:* Quædam miracula tanta euidentia ſunt patrata, quod niſi omninò à proteruis mentibus negari nequaquam poſſunt: ſicuti ſunt miracula facta à B. Syluestro coram Conſtantino Imperatore, tam in curatione eius lepræ, quàm diſputatione contra Iudæos: quæ vtique facta tamquam celeberrima mundum minimè latuerunt.

Platina. 1460.

In Marco: Scribunt quidam Conſtantinum ab Euſebio Nicomediæ Epiſcopo, Ariani dogmatis imitatore, baptizatum eſſe. Quod quidem falſum eſſe & religio Principis oſtendit, & baptiſterium huius rei cauſa Romæ ab eo magnificentiſſimi operis ædificatum. A Syluestro enim vnà cum Criſpo fuit baptizatus, pulſis vrbe tyrannis, fidemqùe edocetur.

Carolus Sigonius. 1570.

Hiſtoriarum de Occidentali Imperio lib. 3. *de baptiſmo Conſtantini:* Quod edictum Eccleſia Romana, atque adeò etiam Orientalis in hunc vſque diem conſtantiſſimè tenuit, Theodoro Balſamone, Emmanuele Caleca, & Gennadio Patriarcha, Græcis ſcriptoribus teſtibus, quorum illuſtriſſimus Cardinalis Sirletus opportunè iam inde Roma vſque admonuit. Quin etiam idem egregij operis Baptiſterium, quod adhuc viſitur, condidit, cuius cum Vaticana & Lateranenſi Baſilica Prudentius meminit, inquiens contra Symmachum, Iouis aram ab omni populo reſpui, qui

Aut Vaticano tumulum ſub monte frequentat,
Quo cinis ille latet genitoris amabilis obſes,
Cœtibus aut magnis Lateranæ curritat ædes,
Vnde ſacrum referat regali Chriſmate ſignum.

SCRIPTORES ETHNICI (LICET OBſcurius) teſtantur Conſtantinum Romæ baptizatum.

Ammianus Marcellinus. 360.

Libro 27. *cap.* 2. Lampadius præfectus exagitatus eſt motibus crebris: vno omnium maximo, cùm collecta plebs infima domum eius prope Conſtantinianum lauacrum iniectis facibus incenderat.

Zoſimus. 380.

Lib. 2. *de Conſtantino:* Horum ipſe ſibi conſcius, & præterea contemptæ ſacramentorum religionis, ad ſlamines accedens, admiſſorum luſtrationes poſcebat illis reſpondentibus, non eſſe traditum luſtrationis modum, qui tam fœda piacula poſſet eluere, quidam Hiſpanus genere, cui nomen eſſet Aegyptius, Romam delatus, Palatinisq; mulierculis familiaris factus, & ad Conſtantini colloquium admiſſus, ſententiam doctrinæ Chriſtianorum habere vim abolendi quodcunque peccatum confirmauit, & idipſum adeò polliceri, nimirum acceptantes eam homines impios, mox omni delicto liberari. Eam orationem cùm non grauatè Conſtantinus accepiſſet, ac patrita miſſa faceret, perceptis ijs, quæ hic Aegyptius offerebat, principium impietatis hoc dedit, vt diuinationem ſuſpectam haberet: Nam quòd ei multæ res proſperè per hanc prædictæ fuiſſent, euentumque

reipſa

reipsæ fortita verebatur, ne eadem aliis aduersus ipsum hanc consulentibus, id quod futurum esset | prædiceretur, atque hoc consilio impulsus, ad huiusmodi abolenda se conuertit.

ARTICVLVS DECIMVS.

CONSTANTINVM IMP. SYLVESTRVM ROMANVM PONTIFICEM VT PATREM HONORASSE, EIQVE ET SVCCESSORIBVS EIVS ROMAM CVM MVLTIS ALIIS DONASSE.

NEGANT.

Anno post natum Christū

1440. LAVRENTIVS *Valla scripsit orationem contra donationem Constantini quæ asserit illam recenter propè suæ ætate à furcifero quodam & nebulone confictam esse.*

1520. *Martinus Lutherus*, aduersus Ambrosium Catharinum, *dicit damnationem Constantini mendaci & stolidissimo diplomate confictam.*

1540. Philippus Melanchthon disputatione de iure Imperiorum: *Simili vanitate dicitur Constantinus donasse partem Imperij Romano Pontifici. Non potuit transferre Constantinus Imperium in Romanum Pontificem: nec gerenti munus Episcopi licuit recipere Imperium. Non est facta donatio Constantini: & si facta esset, debuisset ac potuisset reuocari à successoribus.*

1560. Magdeburgenses cent. 4. cap. 7. *Constantinum Magnum Romanis Episcopis ea, quæ referuntur, donasse, neque formulam illam priuilegij hoc seculo, neque aliquot sequentibus esse scriptam multis argumentis doceri potest. Nam de ea nulla apud probatos auctores expressa fit mentio per aliquot secula.*

ASSERVNT.

Constantinus Imp. 320.

In priuilegio Romanæ Ecclesiæ: Dum hæc, prædicante B. Syluestro, agnoscerem, & beneficijs ipsius B. Petri integerrimè sanitati comperi me restitutum, vtile iudicauimus, vnà cum omnibus nostris satrapis, & vniuerso senatu, optimatibusquè meis, & cuncto populo Romanæ gloriæ imperij subiacenti, vt sicut in terris S. Petrus Vicarius Filij Dei esse videtur constitutus, etiam & Pontifices, qui successores sunt ipsius principis Apostolorum, principatus potestatem amplius quàm terrena Imperialis nostræ Serenitatis mansuetudo habere videtur, concessam à nobis, nostroquè Imperio, obtineant, eligentes nobis ipsum principem Apostolorum, & eius successores firmos apud Deum esse patronos. Et sicut nostram terrenam imperialem potentiam, sic eius sacrosanctam Romanam Ecclesiam decreuimus veneranter honorari, & amplius quàm nostrum imperium & terrenum thronum sedem sacratissimam Beati Petri gloriosè exaltari, tribuentes ei potestatem & gloriæ dignitatem, atque vigorem & honorificentiam imperialem, atque decernentes sancimus, vt principatum teneat tam super quatuor præcipuas sedes, Antiochenam, Alexandrinam, Hierosolymitanam, & Constantinopolitanam, quamquè etiam super omnes in vniuerso orbe Ecclesias. Et Pontifex, qui pro tempore ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ exiterit, celsior & princeps totius mundi Ecclesijs existat, &c. Concedimus ipsis sanctis Apostolis Dominis meis beatissimis PETRO & PAVLO, & per eos etiam beato SYLVESTRO patri nostro, summo Pontifici, & vniuersalis vrbis Romæ Papæ, & omnibus eius successoribus Pontificibus, qui vsque ad finem mundi in sede Beati Petri erunt sessuri: atque de præsenti contradimus palatium Imperij nostri Lateranense, quod omnibus in toto orbe terrarum præfertur, atque præcellit palatijs: deinde diadema, videlicet coronam capitis nostri, simulquè phrygium, id est, mithram, nec non & superhumerale, videlicet lorum, quod imperiale circumdare assolet collum: verùm etiam & chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia imperialia indumenta, sed & dignitatem imperialium præsidentium equitum, conferentes etiam & imperialia sceptra, simulquè & cuncta signa, atque banta, vel banda etiam, & diuersa ornamenta imperialia, & omnem processionem imperialis culminis, & gloriam potestatis nostræ, &c. Vnde vt Pontificalis apex non vilescat: sed amplius etiam quàm terreni Imperij dignitas & gloriæ potentia decoretur, ecce tam palatium nostrum, quàm vrbem Romam, & omnes totius Italiæ & Occidentalium Regionum prouincias & ciuitates SYLVESTRO vniuersali Papæ concedimus, atque relinquimus, & successorum ipsorum Pontificum potestati & ditioni, firma imperiali censura, per hanc diualem nostram, & pragmaticum constitutum decernimus disponendum, atque iuri sanctæ Romanæ Ecclesiæ concedimus permansurum.

Isidorus

Isidorus Hispalensis. 620.

In Historia: Constantinus vrbe Roma Pontifici cessit, ornamentisque omnibus imperialibus, diademate videlicet, habituq;, & albo equo, quo vectetur: basilicas item dicitur in vrbe condidisse. *Citatur à Nauclero generatione 13.*

Isidorus Iunior. 730.

In collectione Canonum & Conciliorum integrum hoc priuilegium ad longum refert, quemadmodum ex eo excusum extat Colonia & Venetijs Tomo 1. Conciliorum.

Adrianus Primus. 780.

Epistola ad Constantinum & Irenem Augustos ex hoc priuilegio citat historiam de baptismo Constantini, & lepra curatione.

Ado Viennensis. 880.

In Chronicis etate 6. Constantinus in fide eruditus à beato Syluestro Papa, fecit miro opere baptisterium Romæ, vbi baptizatus est. Idem vrbem nominis sui statuens in Thracia, Sedem Romani Imperij, & caput totius Orientis esse voluit: caput verò totius Imperij ante Romam beatis Apostolis Petro & Paulo sub testamento tradidit, nobiliores Romanorum, consulares quoque viros, ac pene totum senatorum ordinem, cum vxoribus & liberis in secundam vel nouam Romam Constantinopolim translatum habitare constituens.

Hugo Floriacensis. 1040.

In Chronicis de Constantino: Tunc ædificauit sibi Byzantium maritimam ciuitatem, & vocauit illam Constantinopolim de nomine suo: ornauitque illam diuersis fabricis, & constituit in ea plures Ecclesias: vrbem verò Romam cum palatio suo, quod Lateranense dicitur, concessit Apostolis Christi Petro & Paulo, & S. Papæ Syluestro. Sanxit etiam, & instituit, vt omnia, quæ ad Ecclesiasticum ordinem pertinent, Romani Episcopi iudicio dispositionem accipiant.

Leo Nonus. 1050.

Epistola aduersus præsumptiones Michaelis Constantinopolitani, & Leonis Acridani Episcoporum, cap. 12. Tantum apicem dignitatis in B. Petro, & in eius Vicarijs prudentissimus terrenæ monarchiæ Princeps Constantinus intima consideratione reueritus, cunctos vsque ad finem seculi successuros eidem Apostolo in Romana Sede Pontifices, per B. Syluestrum non solùm imperiali potestate & dignitate, verùm etiam insulis & ministris adornauit imperialibus: valdè indignum fore arbitratus, terreno imperio subdi, quos diuina Maiestas præfecit cælesti.

Cap. 13. Sed ne fortè adhuc de terrena ipsius dominatione aliquis vobis dubietatis superfit scrupulus, pauca ex priuilegio eiusdem Constantini manu cum cruce aurea super cælestis clauigeri venerabile corpus posito ad medium proferemus, quibus fundetur veritas, & confundatur vanitas, vt omnia membra Catholicæ matris cognoscant, nos illius Petri disciplinæ esse, &c. Et nos vobis inculcare non tam relatu quolibet, quàm ipso visu & tactu comperta vel admoniti recognoscite: quia idem glorioſus princeps in iam dicto priuilegio post Christianæ fidei claram perfectamque confessionem, atque baptismatis sui enucleatam commendationem, specialem sanctæ Romanæ Ecclesiæ dignitatem sic promulgauit dicens: Vtile iudicauimus vnà cum omnibus nostris satrapis, &c. *vt paulo ante ipsius Constantini verba recitauit.*

Petrus Damianus. 1060.

In disputatione Synodali inter Regium aduocatum, & Romanæ Ecclesiæ defensorem: Lege Constantini Imperatoris edictum, vbi Sedis Apostolicæ constituit super omnes in orbe terrarum Ecclesias principatum. Nam postquam supra corpus B. Petri basilicam fundator erexit, postquam Patriarchium Lateranense in Beati Saluatoris honore construxit, mox per imperialis rescripti seriem Romanæ Ecclesiæ constituit dignitatem, vbi nimirum in B. Petro Syluestro, suisq; successoribus obtulit, vt regali more, & aurea corona plecterentur in capite, & cæteras regij cultus insulas vsurparent. Verùm B. Syluester ornamenta, quæ sacerdotali congruere iudicabat officio, in proprios vsus assumpsit: coronam verò vel cætera, quæ magis ambitiosa, quàm mystica videbantur, omisit. Cui etiam Constantinus Lateranense palatium, quod eatenus aula regalis extiterat, perpetuò iure concessit. Nam & ipsius Regis hæc verba sunt: Vnde congruum, inquit, perspeximus, nostrum Imperium, & regni potestatem Orientalibus transferri ac mutari regionibus, & in Byzantina prouincia, in optimo loco, nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrum illic constitui imperium, &c.

Anselmus. 1100.

Libro 4. pro Rubrica capitis 32. hæc habentur: Quòd Constantinus Imperator Papæ concesserit coronam & omnem regiam dignitatem in vrbe Romana, & Italia, & in partibus Occidentalibus. *In principio eiusdem capitis hæc leguntur:* In gestis beati Syluestri, &c. *vsque ad finem huius Donationis.*

Polycarpus, seu Gregorius Presbyter, & Deus dedit Cardinalis, qui circa, aut paulo ante hæc tempora vixerunt, in suis Canonum collectionibus, quæ M. S. Romæ seruantur, eadem habent.

Ivo Carnotensis. 1100.

Parte 5. Decretorum cap. 49. *Exemplum confirmationis Constantini Imperatoris, de insignibus Imperialibus Ecclesiæ concessis*: Ex testamento constituti nostri concedimus ipsis sanctis Apostolis Dominis meis beatissimis Petro & Paulo, & per eos etiam B. Syluestro Patri nostro summo Pontifici, & vniuersali Romæ Papæ, & omnibus eius successoribus Pontificibus, qui vsque ad finem mundi in sede B. Petri erunt sessuri, atque de præsenti contradimus Palatium imperij nostri Lateranense, quod omnibus in toto orbe terrarum præfertur atque præcellit palatijs, &c.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

Ad caput 3. Ioan.: Vsque adeò profecit auditus verbi, & paulatim inualuit, vt de altitudine gloriæ secularis demitteret, & subtus se curuaret genu, verticemque inclinaret tanti Imperij, baptizato Imperatore Constantino per Beatum Syluestrum Pontificem Apostolicæ Sedis. Nam in illo quantum Euangelio Christi terrena potestas assurrexerit, licet satis notum sit, pauliſper tamen commemorandum est ex priuilegio sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quod idem Imperator Constantinus constituit, in quo inter cætera sic dicit: Decreuimus quidem & hoc, vt idem venerabilis Pater noster Syluester, summus Pontifex, vel eius successores omnes Pontifices diademate, videlicet corona quam ex capite nostro illi concessimus, ex auro purissimo & gemmis pretiosis vti debeant, &c.

Hugo Victorinus. 1130.

Excerptionum priorum lib. 1. cap. 1. Aduocatus Papa Syluester fidem Christi Constantino exponit, & credentem baptizauit & egrediens de fonte Constantinus lepra corporis & animæ pariter curatus est. Posthæc ædificauit Constantinus Byzantium

zantium maritimam vrbem, vocauitque Conſtantinopolim de nomine ſuo: Vrbem verò Romam cum palatio ſuo, quod Lateranenſe dicitur, conceſſit Apoſtolis Petro & Paulo, & ſancto Papæ Sylueſtro.

Lib. 9. cap. 21. Poſt Conſtantinum Magnum ſedes Imperij apud Conſtantinopolim erat, pro eo quòd ipſe pijſsimus Imperator priuilegium Romanæ Sedis beato Petro principi Apoſtolorum eiuſque vicem tenentibus, in perpetuum relinquens, apud eandem ſibi vrbem ſedem Imperialem ſtatuerat.

Ioannes Gratianus. 1150.

Diſt. 96. Conſtantinus Imper. coronam & omnem regiam dignitatem in vrbe Romana, & in Italia, & in partibus Occidentalibus Apoſtolico commiſit. Nam in geſtis B. Sylueſtri (quæ II Papa Gelaſius in concilio ſeptuaginta Epiſcoporum à Catholicis legi commemorat, & pro antiquo vſu multas hoc inuitari dicit Eccleſias) ita legitur: Conſtantinus Imperator quarta die ſui baptiſmi priuilegium Romanæ Eccleſiæ Pontifici contulit, vt in toto orbe Romani Pontifices vel ſacerdotes ita hunc caput habeant, ſicut iudices regem. In eo Priuilegio ita legitur: Vtile iudicamus vnà cum omnibus ſatrapis noſtris, & vniuerſo ſenatu, optimatibus, & cuncto populo imperio Romanæ Eccleſiæ ſubiacenti, &c. vt ſupra.

Ioannes Saliſberienſis. 1160.

Lib. 4. Polycraticon cap. 6. Et quidem Conſtantinus Romana Eccleſia fundata & dotata, vt cætera eius taceantur egregia, perpetua benedictione inſignis eſt.

Eckbertus Presbyter. 1160.

Aduerſus Catbros Serm. 3. Conſtantinus regale palatium Romæ conſtruxit Sylueſtro, & omnem regium honorem & poteſtatem, quam habebat Romæ in partibus Occidentis, ipſi ac ſucceſſoribus eius conceſsit, & totius ſenatus honorem clero, qui cum ipſo erat, tradidit, & ipſe cum Senatoribus omnibus de vrbe egrediens Byzantium tranſmigrauit.

Theodorus Balſamon. 1160.

In Nomocanonem Photij tit. 9. Cuiuſmodi ſint priuilegia ſanctæ veteris Romæ Eccleſiæ oſtendit decretum, quod ab Apoſtolis æquali ſancto Magno Conſtantino ad S. Sylueſtrum, qui tunc erat Papa Romæ, factum eſt. *Decretum Conſtantini*: Aequum eſſe iudicauimus cum ſatrapis & vniuerſo ſenatu, vt ſicut S. Petrus eſt Dei Vicarius, ita etiam Epiſcopi, ſucceſſores principis Apoſtolorum, principalem in terra habeant poteſtatem, amplius quàm noſtræ gloriæ Imperatoriæ Maieſtas, *& cætera, quæ ſequuntur, vt in priuilegio: ſubiungit Balſamon*: Nota, quòd ex præſenti edicto, ſeu regia iuſsione ſancti & Magni Conſtantini, ius habet Papa Romanus Imperatoris priuilegijs fruendi, præter ſolam coronam: & ideò in omnibus, quæ vbique fiunt, proceſsionibus, & diuinis eorum myſterijs, regio loro caput eius tegitur: induitur autem etiam veris veſtimentis, & cum vero Imperatoris more equitat, eosque, qui ei ſubſunt, Imperatorijs dignitatibus honorat: quia autem ſancta Synodus dedit Archiepiſcopo Conſtantinopolitano omnia Papæ Romani priuilegia, conati ſunt nonnulli Patriarchæ eadem ſibi priuilegia arrogare, ſed eis non rectè ceſsit.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 1. de S. Sylueſtro: Conſtantinus egregius Imperator ex reuelatione diuina per beatum Sylueſtrum fuit à lepra in baptiſmo mundatus, vrbem pariter & ſenatum cum hominibus & dignitatibus ſuis, & omne regnum Occidentis ei tradidit & dimiſit, ſecedens & ipſe Byzantium, & regnum ſibi retinens Orientis.

Vincentius Burgundus. 1250.

In ſpeculo hiſtoriali lib. 13. cap. 53. Extat epiſtola Conſtantini generalis ad omnes Epiſcopos, quam inter decreta Patrum Iſidorus collocauit: in qua idem Conſtantinus modum ſuæ conuerſionis exponit, & Eccleſiam Romanam omnibus Eccleſijs præeſſe decreuit, in hunc modum: *In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Imperat. Cæſar Flauius Conſtantinus ſanct. ſ. mo Patri Patrum Sylueſtro, &c.*

Iacobus Gennenſis. 1280.

In Chronica inſerta hiſtoriæ Lombardicæ: Poſt Conſtantinum Magnum Imperialis ſedes apud Conſtantinopolim habebatur, pro eo, quòd prædictus Conſtantinus Romanam Sedem Vicarijs Beati Petri reliquit, & apud prædictam vrbem ſedem ſibi ordinauit.

Sermone de S. Sylueſtro: Conſtantinus Imperator Romæ duodecim Eccleſias in honore duodecim Apoſtolorum fecit. Secundò fundatam Eccleſiam dotauit, quia totam Italiam in dotem donauit. Tertiò dotatam priuilegijs communiuit: Dedit enim legem, quicunque fugeret in Eccleſiam ſaluus eſſet.

Nicolaus Tertius. 1280.

De electione & electi poteſtate cap. 17. Non abſque miraculo factum eſſe concipitur, vt occaſionaliter Conſtantini Monarchæ à Deo prouiſa, ſed curata baptiſmalibus fomentis infirmitas, quandam quaſi adijceret ipſi Eccleſiæ firmitatem, qui quarto die ſui baptiſmatis, vnà cum omnibus ſatrapis in perſona beati Sylueſtri ſibi Romanam concedendo, vrbem relinquens, ab eo, & ſucceſſoribus eius, per pragmaticum conſtitutum diſponendum eſſe (decernentes in ipſa vrbe vtriuſque poteſtatis monarchiã Romanis Pontificibus) declararet, non iuſtum arbitrans, vt vbi ſacerdotij principatum & Chriſtianæ religionis caput Imperator cęleſtis inſtituit, illic Imperator terrenus habeat poteſtatem: quin magis ipſa Petri Sedes in Romano iam proprio ſolio collocata, libertate plena ſuis agendis per omnia potiretur, nec vlli ſubeſſet homini, quæ ore diuino cunctis dignoſcitur eſſe prælata.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 7. cap. 29. Conſtantinus Lateranenſe palatium Chriſto conſecrauit, & dedit.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad caput 7. Apocalyp. Conſtantinus à B. Sylueſtro baptizatus, honorauit & exultauit Eccleſiam, & potiſsimè ſacerdotes & alios Eccleſiæ miniſtros, & multa priuilegia Chriſtianis dedit, & ſic exemplo & verbo multos ad baptiſma induxit.

Martinus Polonus. 1320.

In Conſtantino: Iſte deuictis Maxentio, Licinio & Seuero Impp. à Sylueſtro Papa cauſa mundandi à lepra baptizatus eſt. Vnde omnes Imperiales dignitates Papæ contulit, & ipſe Conſtantinopolim tranſijt.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæſt. 43. art. 1. Illo iure Conſtantinus potuit concedere partem bonorum temporalium Imperij Eccleſiæ, & partem ſibi reſeruare, quo iure homo in lege naturæ, & in leg. ſcripta partem bonorum temporalium dabat Deo, & partem ſibi reſeruabat.

Articulo 2. Conſtantinus Imperator dedit Papa & ſuis ſucceſſoribus Imperij temporalium admi-

niſtrationem, in honoris venerationem, & dominij recognitionem: & Papa hanc eandem immediatam adminiſtrationem concedit Imperatori, quem eligit in vſum, & in ſui officij ſtipendationem pro defenſione & pacifica gubernatione Eccleſiæ.

Aluarus Pelagius. 1320.

De planctu Eccleſiæ lib. 1. cap. 44. Conſtantinus hac conſideratione permotus, à Chriſto inſpiratus, quem viderat in baptiſmate ſuo, vt ipſemet teſtificatus eſt, ceſſit Syluestro Vicario Chriſti imperium in Occidente, & ab eo recipit Imperium Orientis. Quod obijcitur de illa donatione Conſtantini, quòd non valuit facta ſine aſſenſu Principum, & quia immenſa: Reſpondetur dupliciter. Vna eſt reſponſio: Dedit quod erat Eccleſiæ: dedit enim Epiſcopo, quod Chriſti erat legitimi Domini noſtri. Alia reſponſio breuis eſt, quia Conſtantinus expreſsè ſe dicit hoc feciſſe & donaſſe vnà cum omnibus Satrapis, vniuerſo Senatu, & optimatibus.

Lupoldus Bebenburgius. 1340.

Libro de veterum Principium Germanorum zelo: Conſtat quòd donationes his ſimiles, poſt tempora Conſtantini Magni Sanctæ Helenæ filij, qui donationem magnam Eccleſiæ Romanæ fecit, (de qua in Tractatu de iuribus regni & Imperij cap. 13. varias opiniones ſcripſi.) ab alijs Imperatoribus, ſeu etiam à cæteris mundi Chriſtiani Principibus ipſi Eccleſiæ Romanæ non legimus eſſe factas.

Matthæus Weſtmonaſterienſis. 1370.

In Chronico de anno 335. Imperator Conſtantinus vrbem ſui nominis titulo inſignitam in Thracia ſtatuens, ſedem Romani Imperij & caput Orientis eſſe voluit, & caput mundi Romam Beatis Petro & Paulo ſub teſtamento tradidit.

Ioannes Capiſtranus. 1430.

De Papa & Concilijorum auctoritate folio 65. Ex quibus patet Imperatorem, & omnes Reges, cunctosque Chriſti fideles Papæ ſubijci oportere, donationemque Conſtantini, etſi facta non eſſet, de nouo faciendam, tamquam debitam & vtilem facienti, de rebus meritò relaxandis ſub dominio ſummi regis Ieſu Chriſti, qui ſanguine ſuo Pontifices Reges fecit.

Folio 79. Vir religioſiſſimus Conſtantinus primus fidem veritatis ad licentiam dedit, per vniuerſum orbem ſuo degentibus Imperio non ſoltùm fieri Chriſtianos, ſed etiam fabricandi Eccleſias, & prædia conſtituit, & fabricam templi primæ Sedis B Petri inſtituit, adeò vt Sedem Imperialem relinquere, & beato Petro, ſuisque ſucceſſoribus profuturam concederet.

Æneas Syluius. 1450.

Apologia ad Martinum Maier: Quòd ſi non deberent Eccleſiæ bonis abundare, malè feciſſet Conſtantinus Imperator, qui Romanam tantopere ditauit Eccleſiam, qui, vt Damaſus ait ad Hieronymum, multa illi bona conceſſit: malè ſanctus Syluester dona Imperij accepiſſet: malè Damaſus, Stephanus, Adrianus, & quem ſine controuerſia deuotiſſimum omnes fatentur, Gregorius in poſſeſſione tot bonorum perſeueraſſent.

Gennadius Scholarius Patriarcha Conſtantinop. 1450.

De primatu Romani Pontificis ſectione 3. Magnus Conſtantinus Imperator inuictus Syluestro ſanctiſſimo ſummoque Pontifici opes, & ea quæ poſſidet largitus eſt, quemadmodum in edicto continetur, & in ſacris Canonum libris inuenitur. At nos id ad verbum apponemus, ne aliud videamur adferre, quàm eius verba ſonant: *Æquum eſſe iudicauimus cum omnibus Satrapu noſtris, & vniuerſo Senatu, &c.* vt ſuprà.

Laonicus Chalcocondylas. 1480.

De geſtis Turcarum libro 1. Romani cùm eſſent nacti Imperium longè lateq; maximum, commiſerunt Romam Pontifici Maximo: ipſi verò tranſierunt in Thraciam Byzantium (quæ nunc Conſtantinopolis eſt) Thraciæ Metropolim conſtituentes.

Baptiſta Mantuanus. 1500.

Lib. 12. Paſtorum in Syluestro de Conſtantino Cæſare:

Romam ipſam (quid multa morer?) donauit, ad agros
Threcios abiens, aliam ſibi condere Romam
Inſtituit, qua ſe angulis duo ſaucibus ampla
Æquora coniungunt contra Chalcedonis arua.

ASSERVNT IVDÆI VETERES.

Abraham Leuita.

In Chronico Iudaico, ſeu traditionibus memorabilium, de traditionibus ſecundæ domus, de Conſtantino: Ipſe exijt Roma, & dedit eam ſacrificis Idumeorum (*ſic Chriſtianos per contemptum appellat*) ad hanc diem ædificata Conſtantinopoli.

R. Abraham Aben Eſra.

Ad cap. 11. Danielis, ad illa verba: *Et ſuper vllum Deum non intelliget.* Senſus eſt, decorauit locum Romæ, quæ erat ſedes eius, & reliquit eam iniquitati, quæ vocatur Petrus. *Sic impiè de ſancto Apoſtolo loquuntur.*

DIVERSORVM VETERVM TESTIMONIA de diuitijs Romanæ Eccleſiæ faciunt ad confirmandam Conſtantini Magni donationem: cùm ante illa tempora Eccleſia illa pauperrima fuerit.

Ammianus Marcellinus Ethnicus. 380.

Rerum à Conſtantino, Iuliano, & Valentiniano geſtarum lib. 27. de partium Vrſicini & Damaſi contentione agens. Neque ego, *inquit*, abnuo, oſtentationem conſiderans rerum vrbanarum, huius rei cupidos, obimpetrandum quod appetunt, omni contentione laterum iurgari debere, cùm id adepti futuri ſint ita ſecuri, vt ditentur oblationibus matronarum, procedantque vehiculis inſidentes, circumſpectè veſtiti, epulas curantes profuſas, adeò vt eorum conuiuia regales ſuperent menſas: qui eſſe poterant beati reuera, ſi magnitudine vrbis deſpecta, quam vitijs opponunt, ad imitationem Antiſtitum quorundam prouincialium viuerent, quos tenuitas edendi potandique parciſſimè, vilitas etiam indumentorum, & ſupercilia humum ſpectantia,

ctantia, perpetuo nomini, verisque eius cultoribus, vt puros commendat ac verecundos.

Etsi non probo talem quorundam Pontificum luxum, qui hic etiam Ethnicos offendit: testatur tamen, magnas Romanæ Ecclesiæ id temporis fuisse diuitias. Et quia antequam ad Christianos Principes Romana Ecclesia veniſſet, erat pauperrima, omnino probabile est Constantinum hunc, qui vsque adeò ex ærario suo dotauit omnes orbis Ecclesias & Episcopatus pro ratione & dignitate cuiusque, (vt testatur Nicephorus lib. 7. cap. 46.) huic quoque Ecclesiæ, & quidem plus quàm alijs concessisse.

Iustinianus Imperator. 540.

In Authenticis col. 2. tit. 4. vt Ecclesia Romana centum annorum gaudeat præscriptione: Quod igitur nostra æternitas ad omnipotentis Dei honorẽ venerandæ Sedi summi Apostoli Petri dedicauit, hoc habeant omnes terræ, omnes insulæ totius Occidentis, quæ vsque ad ipsos Oceani recessus extenduntur, nostri Imperij prouidentiam vsque in æternum. Reminiscentes huius legis prærogatiuam, non solùm in Occidentalibus partibus Romanæ Ecclesiæ condonamus, sed etiam in Orientalibus partibus, in quibus Ecclesiasticæ vrbis Romæ possessiones sunt, vel postea fuerint, hanc nostram constitutionem seruantibus.

Gregorius Magnus. 600.

In epistolis passim patrimonium Romanæ Ecclesiæ amplissimum, & per Occidentem late patens, quo ipse tum frueretur demonstrat:

Patrimonium Petri in Africa, *lib. 1. epist. 73.*

Patrimonium in Neapoli, *lib. 5. epist. 11.*

Patrimonium in Campania, *lib. 2. epist. 40.*

Patrimonium in Dalmatia, *lib. 2. epist. 41. 44. 61.*

Patrimonium in Gallijs, *lib. 5. epist. 5. 10. 52. 55. lib. 1. epist 72.*

Patrimonium Siciliæ, *lib. 1. epist. 2. 68. 70.*

Per Italiam Ecclesiæ Romanæ multi prouentus, è quibus vult, aliquid deputari Nolanarum mulierum sumptibus, *lib. 1. epist. 23.*

Romam Pontificij iuris fuisse, *lib. 5. epist. 12.* declarat: quando Montanum & Thomam, *inquit*, liberos ex hac die & ciues Romanos efficimus.

Sardinia de iure Ecclesiæ, *lib. 1. epist. 60.* Hinc causas Catellæ in Sardinia cognosci vetat, quod repetit *epist. 62.*

De alijs bonis Papæ lege lib. 6. epist. 23.

Beda. 700.

De sex ætatibus mundi in Tiberio secundo: Herebrechtus Rex Longobardorum multas curtas & patrimonia Alpium Cottiarum, quæ quondam ad ius pertinebant Apostolicæ Sedis, sed à Longobardis multo tempore fuerant ablata, restituit iuri eiusdem Sedis, & hanc donationem aureis scriptam literis Romam direxit.

In Anastasio: Luitprandus Rex Longobardorum donationem patrimonij Alpium Cottiarum, quam Herebrechtus Rex fecerat, & ille repetierat, admonitione venerabilis Papæ Gregorij confirmauit.

Paulus Diaconus. 770.

De gestis Longobardorum libro 6. cap. 10. al. 28. Aribertus Rex Longoberdorum donationem patrimonij Alpium Cottiarum, quæ quondam pertinuerant ad Apostolicam Sedem, sed à Longobardis multo tempore fuerant ablatæ restituit: & hanc donationem aureis exornatam literis Romam misit.

Cap. 13. al. 43. Eo tempore Luitprandus Rex donationem patrimonij Alpium Cottiarum Romanæ Ecclesiæ confirmauit.

Adrianus Primus. 790.

Epistola ad Constantinum Imperatorem: Carolus dux Francorum, & Longobardorum patrimonia, quæ perfida à Longobardorum gente detinebantur, brachio forti Apostolicæ Ecclesiæ restituit, cuius esse dignoscebantur.

Nicolaus Primus. 860.

Epist. 2. ad Michaelem Imperatorem: Præterea Calabritanum patrimonium, & Siculum, quæque nostræ Ecclesiæ concessa fuerunt, & ea possidenda obtinuit, & disponendo per suos familiares regere studuit, vestris concessionibus reddantur: quoniam irrationabile est, vt Ecclesiastica possessio, vnde luminaria Ecclesiæ Dei fieri debent, terrena quauis potestate subtrahantur: sed domui Dei restituta, meritum redditoris multiplicent, & suscipientis votum spiritalis desiderij lucris exerceatur.

Luitprandus Ticinensis 950.

Lib. 6. cap. 6. Otto promisit omnia bona S. Petri se Romano Pontifici redditurum.

Gregorius Septimus 1080.

Libro 1. epistola 7. omnibus Principibus in terram Hispaniæ proficisci volentibus: Non latère vos credimus, regnum Hispaniæ ab antiquo proprij iuris sancti Petri fuisse, & adhuc, (licet diu à Paganis sit occupatum, (lege tamen iustitiæ non euacuata, nulli mortalium, sed soli Apostolicæ Sedi ex æquo pertinere. Quod enim auctore Deo semel in proprietates Ecclesiarum iustè peruenerit, manente eo ab vsu quidem, sed ab earum iure, occasione transeuntis temporis, sine legitima concessione diuelli non poterit.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Leone Isonomacho: Patrimonia quoque templorum Romæ principibus Apostolis consecratorum, quæ pecunia quotannis antiquitus pendebantur talentorum trium semis, in ærarium publicum conferri iussit.

Ivo Carnotensis. 1100.

In Chronicis Regum Francorum, in Pipinio: Auxilium Zachariæ Papę contra Aistulphum Longobardorum regem, qui facultates Romanæ Ecclesiæ, quæ in regno eius erant, abstulerat, porrexit, eumque quod abstulerat reddere coëgit.

Nicolaus Sanderus. 1571.

De visibili Monarchia Ecclesiæ lib. 7. numer. 90. Sed omnium testimoniorum auctoritates illud superat, quod oculis intuemur. Cernimus enim domum Constantinianam, quæ Lateranensis etiam dicebatur, in templum Saluatoris conuersam esse: itemque ibi aliquando sedisse Pontificem Romanum, vbi Constantinus Magnus habitauerat. Legimus autem eiusmodi rerum suarum largitiones à Christianis potissimùm sub ipso baptismi sui tempore fieri solitas, vt inprimis ex cap. 2. Actorum Apostolicorum constat. Scimus verò Constantinum relicta Roma quæsisse nouas sedes. Constat posteros illius nunquam ferè ad vrbem figendæ illic sedis causſa reuertisse. Ac sanè si nihil omninò scriptum extaret, tamen quis non miretur Dei prouidentiam & consilium hac in re? Ex tot Imperatoribus Augustis, qui Romani Imperij nomine ac titulo tam in Oriente, quàm in Occidente tantoperè gloriantur, videmus ab illo die nec vnum ferè in vrbe Roma, velut in stabili sede Imperij sui substitisse: verùm aut Constantinopoli, aut Mediolani, aut Rauennæ, aut in aliqua Galliarum vrbe habitasse: Romam verò veluti penè peregrinos, honoris causſa interdum inuisisse. Zonoras in vita Constantis nepotis Heraclij refert, eum cogitasse de im-

perio

perio in veterem Romam transferendo, quòd *plus honoris in viri, quàm filiæ debet decerni*: sed id non successit. Christus enim videtur, vt omnia marmora, & alia ornamenta, quæ Romam ex toto mundo portabantur, suis ac Martyrum suorum templis, ita & ipsam vrbem, Principis Apostolorum cathedræ in æternum destinasse, &c.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

LIBERIVM PAPAM FVISSE VIRVM SANCTVM, ET ORTHODOXVM: NON ARIANVM.

NEGANT.

Anno post natũ Christum.

530. MARCELLINVS, in Chronicis, *Liberium non numerat inter Romanos Pontifices: sine dubio ea de causa, quòd illum Arianum fuisse putauerit*

1060. Petrus Damianus epistola 15. cap. 16. *Liberius perfidia deceptus errore, Arianæ hæresi subscripsisse dignoscitur, & per eius transgressionem nefandissima scelera commissa. Multi quoque sacerdotes & clerici per eius malitiam sunt perempti. Liberius itaque Apostata sex annorum spatia superuixit.*

1460. Platina in Liberio: *Liberius Pontifex, tametsi cum Arianis sentiebat, Ecclesiæ Dei quàm diligenter exornauit.*

1560. *Tilmannus Heshusius*, lib. 1. de Ecclesia cap. 9. *audacter affirmat, Liberium Arianæ hæresi infectum fuisse.*

ASSERVNT.

Liberium ipse. 354.

Epistola 1. ad Athanasium: Fidem Nicæni Concilij in eadem epistola rectam reperimus, super qua & Deo gratias vberrimas retulimus, pro qua non solummodò persecutiones, & passiones sustinere vobiscum parati sumus, sed etiam, si necesse fuerit, mori pro Christi nomine, in quantum nostra sinit fragilitas, non respuimus. Igitur prædictum sanctum Nicænum concilium definit aliam fidem licere nulli proferre, aut cõscribere, vel componere, aut sapere, vel docere aliter, necquic quam in fide sentire, aut proferre, quod his patrum regulis possit obuiare. Qui autem præsumpserit componere aliam fidem, aut proferre, docere, vel tradere aliud Symbolum, hi, si Episcopi fuerint aut clerici, alienari quidem Episcopos ab Episcopatu, clericos à clero, si vero monachi, aut laici fuerint, anathemate feriri.

Epistola alia ad Athanasium: Est igitur, optatissime Athanasi, nostra confessio, Verbum Dei Filium, secundùm diuinam naturam, ex Deo eodemque Patre suo genitum esse, non creatum, semper in imperio collegam Deo & Patri, & indesinenter regnum obtinere in infinita secula, Amen. Spiritum quoque sanctum verè ex Deo naturaliter Deum, indiuisibilem à Deo, secundùm diuinas Scripturas: vt sit verè Pater, verè Filius, & verè Spiritus sanctus: neque transferri debere vnumquodque nomen à suo significato, cui assignatum est, quò vera sit Trinitas sub vna Deitate, sub vna potestate, & vna substantia. Non enim dispertitur Filius aut Spiritus sanctus à Patria substantia, quæ implet cælum & terram. Est igitur, vt dixi, Trinitas in vna subsistentia, non diuisa, sed per essentiam vna, Deitate vna, potentia vna & regno vna, vna quoque gloria, vna item imagine, vna denique Spiritu. Spiritus enim non diuiditur. Anathema igitur dices Sabellij & Arij dogmata, & supra annotatas hæreses, ad æternam pœnam, secundùm Saluatoris vocem.

Epistola ad Constantium Augustum: Secutus morem ordinemque maiorum, nihil addi Episcopatui tui vrbis Romæ, nihil minui passus sum: & illam fidem seruans, quæ per successionem tantorum Episcoporum cucurrit, ex quibus plures Martyres extiterunt, illibatam custodiri semper exopto. Significant Orientales paci & nostræ velle coniungi. Quæ est pax, clementissime Imperator, cùm sint ex partibus ipsis quatuor Episcopi, Demophilus, Macedonius, Eudoxius, Martyrius, qui ante annos octo, cùm apud Mediolanum Arij hæreticam sententiam noluissent damnare, de Concilio iratis animis exierunt? Horum, si fas est, sententijs, quale sit, aut quid habeat, commodare consensum, æquitas, & clementia vestra poterit æstimare.

Athanasius. 357.

Apologia 2. Si quales sunt Eusebianorum sycophantiæ scire velint, legant scripta nostræ defensionis, sumantque testes tantam Episcoporum multitudinem, & inter eos Liberium & Hosium cum suis. Hi cùm viderent ea, quæ inter nos agerentur, omnia pati maluerunt, quàm aut veritatem, aut causam nostram prodere: idque bono & sancto consilio fecerint. Præterea vis illa, quam tanti viri passi sunt, indicio est quid alij toleraverint.

Epistola ad solitariam vitam agentes: Ne Liberio

Digitized by Google

quidem Romano Episcopo pepercerunt, nulla reuerentia ducti, vel quod Sedes illa Apostolica esset, vel quòd Roma Metropolis esset Romanæ ditionis. Nam cùm Liberium vidissent orthodoxum, & osorem quidem Arianæ sectæ, studiosum verò in hoc, vt cunctos ab ea hæresi retraheret, ista secum impij cogitárunt: Si Liberium in nostram sententiam traxerimus, omnes breui superabimus, &c. Trahitur Liberius ad Imperatorem, quò cùm peruenisset, magna quoque & ibi dicendi libertate vsus est: Desine, inquiens, persequi Christianos, ne tentando per hæreticam impietatem in Ecclesiam introducere. Ad omnia potius sustinenda parati sumus, quàm nos Christiani eò deueniamus, vt Ariani appellemur: ne coge nos fieri perduelles. Hoc tibi nouimus, ne pugnes contra eum, qui tibi hoc imperium dedit, &c. Liberius post exactum in exilio biennium inflexus est, miniscque mortis ad subscriptionem inductus est. Verùm illud ipsum quoque & eorum violentiam, & Liberij in hæresin odium, & suum pro Athanasio suffragium, cùm liberos affectus habebat, satis coarguit: quæ enim per tormenta cõtra priorem sententiam extorta sunt, ea iam non metuendum sed ita cogentium voluntates habendæ sunt.

Ammianus Marcellinus Ebnicus. 360.

Libro 15. cap. 6 Athanasium Episcopum apud Alexandriam Synodus remouit à Sacramento quod obtinebat. Hunc per subscriptionem abijcere sede sacerdotali pauia sentientis cæteris, iubente Principe, Liberius nimirum perseueranter remittebatur, nec visum hominem, nec auditum damnare, neras vltimum tæpe exclamauit, apertè scilicet recalcitrans Imperatoris arbitrio. Id enim Constantius Athanasio semper infestus licet sciret impletum, tamen auctoritate, qua potiores æternæ vrbis Episcopi, firmari desiderio nitebatur ardenti. Quo non impetrato, Liberius ægrè populi metu, qui eius amore flagrabat, cum magna difficultate, nocte medio Roma potuit asportari. Et hæc quidem Romæ gerebantur.

Basilius Magnus. 370.

Epistola 74. Quæ verò sint Eustathio Ariano à beatissimo Episcopo Liberio proposita, & ad quæ consenserit, nobis etiam est: misi quòd epistolam attulit, per quam restitueretur: eam vbi Tyanæ Synodo exhibuit, in suum locum restitutus est.

Ambrosius. 370

Lib. 3. de Virginibus. Quoniam quæ habuimus digestissimus superioribus libris duobus, tempus est, Sororis sanctæ, beatæ memoriæ Liberij præcepta reuoluere, vt quò vir sanctior, eò sermo accedat gratior. Namque is, cùm in Saluatoris Natali ad Apostolum Petrum virginitatis professionem vestis quoque mutatione signares: *Bene*, inquit, *filia impetrauisti fidem tuam.*

Est in eadem oratione de Filij Dei diuinitate excellens assertio occasione celebratæ Natalis Domini, quo idem Liberius ad populum habuit Homiliam, quæ ad verbum integre recitata, subijcit Ambrosius: Hæc tecum sanctæ memoriæ Liberius, quæ apud alios maiora verbis, apud te minora exemplis.

Damasus. 370.

In Pontificali: Liberius natione Romanus, ex patre Augusto, sedit annis sex, mensibus tribus: fuit temporibus Constantij. Hic à Constantio deportatur in exilium, eò quòd noluisset hæresi Arianæ consentire. Et fuit in exilio per tres annos.

Epiphanius. 380.

Hæresi 75. Eustathius ad Liberium beatum Romæ Episcopum, vnà cum multis Episcopis, legatum agebat.

Siricius Papa. 390.

Epistola ad Himerium cap. 1. Hoc fieri & Apostolus vetat, & Canones contradicunt, & post cassatum Ariminense concilium missa ad prouincias à venerandæ memoriæ prædecessore meo Liberio generalia decreta prohibent.

Severus Sulpitius. 410.

Sacræ histor. lib. 2. Liberius vrbis Romæ, & Hilarius Pictauorum Episcopus dantur exilio. Sed Liberius paulò post vrbi redditur, ob seditiones Romanas.

Socrates. 440.

Lib. 4. cap. 11. Macedoniani metu, imò potius vi in angustias adducti, de ciuitatibus suis alter ad alterum legatos mittebat ad Liberium Episcopum Romanum. Liberius eorum literas recipere noluit. Nam eos sectæ Arianæ fautores esse dixit, & propterea ab Ecclesia non posse recipi, vpote qui fidem concilij Nicæni abrogassent. Cui illi respondent, se pœnitentia inductos veritatem agnouisse: fidem eorum, qui Filium Patri dissimilem esse docent, iam pridem reiecisse: Filium in omnibus Patri similem confiteri, nihil à voce consubstantiali discrepare, &c. Liberius datis ad eos literis scribit: Hanc Catholicam & Apostolicam fidem agnoscimus, quæ vsque à concilio Nicæno hactenus integra stabilisque permansit, &c. Quæ quidem fides vi & nomine Consubstantialis comprehensa, tamquam propugnaculum firmum & inexpugnabile, omnes impetus & nefarias pestiferæ opinionis Arij machinas retudit, reprimitque. Et quamquam scelerati Ariani effecére, vt omnes Episcopi Occidentis Arimini in vnum congregarentur, quò ibi vel persuasione, vel Imperatoris auctoritate illud, quod erat ad summam cautionem in fidei formula positum, aut tollerent, aut peruersè interpretarentur, nihil hac fraudulenta molitione omninò proficerunt. Nam omnes illi ferè Episcopi, qui Arimini conuenerant, quique vel fallacibus inescati illecebris, vel vi compulsi à fide tum quidem defecerant; nunc tamen ad sanam mentem reuersi, fidei formulæ, ab Episcopis Arimini conuocatis editæ, anathema denuntiárunt, & fidei Catholicæ & Apostolicæ Nicææ confirmatæ subscripserunt, & nobiscum iam vnà communicant.

Lib. 2. cap. 29. Imperator Vrsacio potestatem permisit libere contra Ecclesias omnia pro arbitratu admittendi: præcepitque, vt fidei formula, quæ in concilio Arimineni perlegebatur, ad Ecclesias Italiæ mitteretur: & illi, qui ei subscribere nollent, expellerentur ab Ecclesijs, alijque in eorum loca sufficerentur. Principio igitur Liberius Episcopus Romanus, simulac se illi fidei assentire denegauerat, ab Vrsacio in exilium ejectus est, & Felix Ecclesiæ Romanæ Diaconus, Arianæque sectæ adductus per vim & violentiam ab eodem Vrsacio ad eum dignitatis gradum delectus, &c. Liberius autem non multò post ab exilio reuocatur, Sedem Episcopatus propterea recuperauit, quòd populus Romanus seditione constata, Felicem Ecclesia illa erecerat, Imperatorij; spiceriam illis inuito animo consenserat.

Sozomenus. 440.

Lib. 4. cap. 10. Constantius Imperator Liberio Episcopo Romano ad se accerito persuadere conatur, vt sententiæ Episcoporum, quos circa se habebat, assentiretur. Quem ipsi refragantem

constan-

tinstanterque affirmantem, se nunquam illud facturum: iussit Beream vsque, quod est oppidum Thraciæ, relegari. Dicitur autem, præter hanc, aliam quoque fuisse causam, cur Liberius exulârit: nempe quòd cum Athanasio communicare non recusauit, sed audacter & liberè in eius defensione contradixit Imperatori, &c. Imperator, cùm Liberius eius imperatis hoc modo restitisset, dedit mandatum, vt in Thraciam, nisi intra biduum sententiam mutaret, relegaretur. Cui Liberius: mihi, inquit, ô Imperator, dies ad deliberandum non est opus. Iam olim enim ista & deliberata sunt à me, & decreta. Itaque iam ab hinc discedendum paratus sum. Fertur item, Imperatorem ei iam, cùm in Thraciam abduceretur, quingentos aureos misisse: illum autem eos minimè recepisse: sed dixisse ei qui attulerat: Abi, & nuntia illi, qui hoc aurum misit, vt ipsum det suis assentatoribus & histrionibus, quos continua egestas præ insatiabili cupiditate in dies singulos grauiter premit. Itaque hac de causa Liberius Ecclesiæ Romanæ Episcopatu priuatus est, cui præficitur Felix illius cleri Diaconus: quem aiunt fidei Nicæni Concilij semper consensisse, & omninò, quantum pertinebat ad religionem, reprehensione caruisse: atque ob id solum in crimen vocatum esse, quòd non modò Arianos ministros Ecclesiæ ordinaret, verùm etiam quòd eorum communione vteretur.

Cap. 14. Haud longo tempore post, Imperator Roma Sirmium reuersus, rogatu legatorum, quos Episcopi Occidentis ad ipsum miserant, Liberium Berœa reuocauit. Atque præsentibus legatis Episcoporum Orientis, & quibusdam sacerdotibus, qui erant fortè in exercitu, in vnum coactis, compellere tentauit eum fateri Filium Patri non esse consubstantialem, &c. Vicissim autem confessionis fidei formulam à Liberio adduxerunt, quæ illis, qui Filium Patri non substantia, & cæteris rebus omnibus similem asseuerarent, interdixit Ecclesia. Nam cùm Eudoxius & cæteri cum eo Antiochiæ hæresis Aëtianæ fautores epistolam Osij nacti fuissent, rumorem dissipârunt, Liberium quoq; verbum Cõsubstantiale reiecisse, asseruisseq; Filium Patri dissimilem esse. Vbi verò hæc res legatis Episcoporum Occidentis hoc pacto succesisse, Imperator dat Liberio potestatem Romam reuertendi. Atque Episcopi Sirmij congregati, scribunt literas Felici, tum Romanæ Ecclesiæ Antisti, & clero eiusdem Ecclesiæ, vti Liberium recipiant, & ambo pariter Sedem Apostolicam administrent, communique consensu & concordia sacerdotio illo fungantur: atque tum casum acerbum, qui in electione Felicis obtigisset, tum exilium Liberij obliuione deleant. Nam populus Romanus Liberium, tum quòd in alijs rebus vir excellens & spectatus erat, tum quòd Imperatori animo adeò excelso & constanti in fide defendenda contradixerat, tam eximiè charum habuit, vt seditionem planè maximam eius exilij causa conflaret, resque ad cædem prorumperet. Haud ita diu post moritur Felix, solusque deinceps Liberius illi Ecclesiæ præest. Quod quidem non sine diuina prouidentia factum est, ne Sedes Petri à duobus Præsulibus gubernata (quæ est planè nota dissidij) & à sacrosanctis Ecclesiæ legibus aliena, vlla infamiæ macula aspergeretur.

Theodoretus. 450.

Ecclesiastice Historie lib. 2. *cap.* 15. Liberij Episcopi longè excellentissimi liberam pro veritate disputationem, & sermonem planè admirabilem, quem habuit cum Constantio Imper. hoc in loco ponere consilium est. Nam hæc à pijs viris, qui id temporis vixerunt, sunt propterea scriptis prodita, quòd ad acuendum excitandumque rerum diuinarum studiosos plurimum momenti habere putabantur. Iste Liberius Iulio Syluestri successore mortuo Romanam gubernauit Ecclesiam.

Cap. 17. Iste strenuus veritatis propugnator, & victor illustris Liberius Thraciam, sicut ei erat imperatum, rectà contendit. Constantius proficiscitur Romam: Magistratuum autem & nobilium coniuges orant maritos, vt à Constantio supplices petant, vt Pastor Liberius suo gregi reddatur, sequè, nisi eum exorarent, deserturas eos, & ad egregium illum Pastorem conuolaturas, &c.

Freculphus Lexouiensis. 840.

Tomo 2. *lib.* 4. *cap.* 4. Hinc iam Liberius Romanæ sedis Episcopus exilio damnatur, qui noluit hæreticis communicare, & in damnationem Athanasij subscribere.

Simeon Metaphrastes. 950.

In vita S. Athanasij: Quo tempore celeber in Sanctis & magnus Liberius, qui post Iulium, magni Syluestri successorem, Sedem Romanam est adeptus condemnatur exilio.

Ado Trevirensis. 1080.

In Martyrologio: IX. Cal. Octobris Romæ depositio S. Liberij Papæ.

Nicephorus Callistus. 1300.

Lib. 9. *cap.* 37. Cùm Roma in Sirmium Constantius redijsset, Occidentalibus Episcopis precantibus, Liberius ex Berrhœa reductus est. Atque ibi Imperator suadere Liberio, vt Filium Patri non esse consubstantialem opinaretur, tentauit, &c. Liberius autem scripsit fidei professionem, quæ omnes ab Ecclesiæ communione arcebat, qui Filium Patri non secundùm substantiam & per omnia æqualem dicerent. Id propterea fecit, quòd Eudoxius, & qui factionis eius fuêre, non ita pridem Antiochiæ propter Aëtij hæresin congregati, cùm Hosij epistolam in manibus haberent, plurimum verborum fecerant, perinde atque τὸ ὁμοούσιον consubstantiale repudiasset, & Patri Filium omninò inæqualem dixisset. Occidentales legati, rebus ita bene gestis, assumpto secum Liberio Romam reuerterunt, literas ab Episcopis Sirmij congregatis ad Felicem Romanæ Ecclesiæ tunc præfectum, & ad clerum populumque Ecclesiæ eiusdem afferentes: quibus, vt Pastorem suum libenter susciperent, admonebantur. Ambobus porrò & Felici & Liberio permissum est, communiter sacra curare, & munus Apostolicum administrare. Qui quidem concordes fuêre, & quicquid medio tempore acciderat rerum aduersarum & tristium, per obliuionem aboleuêre. Quòd namque admodum bonus vir esset Liberius, quodque pro recta Ecclesiæ doctrina Imperatori constanter restitisset, multa pietate & benignitate populus Romanus in eum fuit vsque adeò certè, vt in eius electione per seditionem eius causa motam res ad cædem processerit. Sed paulò post Felix mortuus est, & solus Liberius Episcopatum administrauit.

ADVERSARIORVM OBIECTIO.

Liberium cum Arianis communicasse, & damnationi Diui Athanasij subscripsisse testantur.

Athanasius. 350.

Epistola ad solitariam vitam agentes : Liberius post exactum in exilio biennium inflexus est, miniſque mortis ad subscriptionem inductus est.

Liberius ipse. 354.

Epistola 1. ad Orientales Episcopos : Pro deifico timore sancta fides vestra Deo, cognita est hominibus bonæ voluntatis ; sicut lex loquitur: Iustè iudicate, filij hominum. Ego Athanasium non defendo : sed quia susceperat illum bonæ memoriæ Iulius Episcopus decessor meus, verebar ne fortè ab aliquo præuaricator iudicarer. At vbi cognoui, quando Deo placuit, iustè vos illum condemnasse, mox consensum meum commodaui sententijs vestris : literas ad hæcque super nomine eius, id est, de damnatione ipsius, per fratrem nostrum Fortunatianum dedi perferendas ad Imperatorem nostrum Constantium. Itaque amoto ATHANASIO, super quo statuta omnium vestrum à me cum Sede Apostolica suscipienda sunt, dico, me cum omnibus vobis, & cum vniuersis Episcopis Orientalibus, seu per vniuersas prouincias pacem & vnitatem habere. Nam vt verius sciatis, me veram fidem per hanc epistolam meam proloqui : dominus meus & frater communis Demophilus, qui dignatus est pro sua beneuolentia fidem veram & CATHOLICAM exponere, quæ Syrmij à pluribus fratribus & Coepiscopis nostris tractata & exposita & suscepta est, hanc ego libenti animo suscepi, in nullo contradicens. Sanè petendam credidi sanctitatem vestram, quia semper videtis in omnibus me vobis consentaneum esse. dignamini communi consilio ac studio elaborare, quatenus de exilio iam dimittar, & ad sedem, quæ mihi diuinitus credita est, reuertar.

Exstat Tom. 3. Baron.

Epistola 2. ad Vrsacium, Valentem, & Germinium : Cognoscat prudentia vestra, ATHANASIVM, qui Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopus fuit, priusquàm ad Comitatum sancti Imperatoris peruenissem, secundùm literas Orientalium Episcoporum, ab Ecclesiæ Romanæ communione separatum esse, sicut testis est omne presbyterium Ecclesiæ Romanæ : sola hæc causa fuit, vt tardiùs viderer de nomine ipsius literas ad fratres & Coepiscopos nostros Orientales dare, vt Legati mei, quos ab vrbe Roma ad Comitatum direxeram, seu Episcopi, qui fuerant deportati, & ipsi vnà cum his (si fieri posset) de exilio reuocarentur. Et hoc etiam scire vos volo, quòd fratrem Fortunatianum perij, vt literas meas ad clementissimum Imperatorem perferat, quas ad Orientales Episcopos feci, vt scirent & ipsi vnà secum ATHANASII communione me esse separatum : quas credo quòd pietas ipsius pro bono pacis gratulanter accepit. Quapropter his literis meis conuenio vos, & adiuro per Dominum omnipotentem, & CHRISTVM IESVM Filium eius, & Dominum nostrum, & Spiritum sanctum, vt dignemini ad clementissimum Imperatorem Constantium Augustum pergere, & petere, vt bono pacis & concordiæ, in qua pietas eius semper exultat, me ad Ecclesiam mihi diuinitus traditam iubeat reuerti, vt, temporibus ipsius, Ecclesia Romana nullam sustineat tribulationem. Me autem cum omnibus vobis Episcopis Ecclesiæ Catholicæ pacem habere, his literis meis æquò & simplici animo scire debetis, fratres charissimi, &c.

Epistola 3. ad Vincentium Episcopum Capuæ : Dilectissimus filius noster VRBICVS Diaconus, quem videbar habere solatium, à me per Venerium Agentem in rebus sublatus est. Et ideo sanctitati tuæ significandum credidi, me de contentione illa nominis Athanasij recessisse, & ad fratres & Coepiscopos nostros Orientales literas dedisse desuper eius nomine. Pax nobis vbique est. Dignaberis conuenire omnes Episcopos Campaniæ, & hæc illis insinuare, & ex eorum numero vnà cum epistola vestra de vnanimitate nostra & pace ad clementissimum Imperatorem nostrum scribere, quò possim & ego de tristitia magna liberari.

Hieronymus. 390.

De Viris illustribus cap. 97. Fortunatianus in hoc habetur detestabilis, quòd Liberium, Romanæ vrbis Episcopum, pro fide ad exilium pergentem, primus solicitauit, ac fregit, & ad subscriptionem hæreseos compulit.

Ruffinus. 400.

Ecclesiast. histor. libro 1. cap. 27. Liberius Romæ Episcopus Constantio viuente regressus est. Sed hoc verum quòd acquieuerit voluntati suæ ad subscribendum, an ad populi Romani gratiam, à quo proficiscens fuerat exoratus, indulserit, pro certo compertum non habeo.

RESPONSIO.

Concedimus hæc ita se habere : Liberium excusari non posse, quin tandem victus tædio exilij cum Arianis communionem inierit, & in Athanasium latam ab ijsdem sententiam ratam habuerit : non tamen aut hæresin docuit, aut hæreticus fuit. Tres fidei formulæ in Sirmiensi conuenticulo sunt editæ. Prima scripta est à Marco Arethusio ad confutandas omnes Photini blasphemias : secunda, quam recitat Sanctus Hilarius nomine Osij atque Potamij : tertia, quæ secunda est emendata. In prima egregiè expressum atque testatum est nomen substantiæ Filio cum Patre communis : in secunda sublatum est nomen substantiæ, ac similitudini pariter abrogatum : in tertia verò asserta est omnimoda Filij cum Patre similitudo. Primam, cum interpretando, Catholicam probat Hilarius : tertiam existere consentientem pariter Catholicæ professioni ex Sancto Epiphanio demonstratur : secunda autem confestim ab ijsdem, qui conscripserant, explosa est, & eius exemplaria perquisita, ne vulgarentur sublata, atque Constantij edicto fuerunt vetita. Quamobrem Liberius Beroæ è Thracia ab Imperatore Sirmium accersitus, non potuit impietati subscribere, quam ijdem, qui scripserant & ediderant, fuerant detestati.

Præterea Sozomeni testimonio cum primis apparet, quamnam fidei regulam Liberius ratam habuerit : ait enim libro 4. capit. 14. Vicissim autem confessionis fidei formulam à Liberio abduxerunt, quæ illis, qui Filium Patri non substantia & cæteris omnibus similem asseuerarent, interdixit Ecclesia. *Videsne quàm perspicuè declarat Liberium primæ fidei Sirmianæ aduersus Photinum editæ assensum præbuisse, in qua inter alia pie aduersus Photinum statuta, hæc habet primus ordine positus Anathematismus : Eos autem qui dicunt, de nullis extantibus est Filius, vel de alia substantia, & non ex Deo, & quòd erat tempus, vel sæculum, quando non erat, alienos scit sancta & Catholica Ecclesia. Quamuis itaque Liberius nomen deinde substantiæ suisset professus in Filio : tamen quòd Nicænam vocem illam Consubstantialitatis (vt tradit Sozomenus lib. 4. c. 14.) reticuisset, quidam calumniatæ sunt. At aliud est dicere Liberium reticuisse ac damnasse in Filio nomen Consubstantialitatis cum Patre, aliud voce illam silentio suppressisse : illud quidem ipsum fecisset hæreticum,*

illud autem nequaquam: nam dicere Filium esse eiusdem cum Patre substantia, idem est, Filium esse Patri consubstantialem. Cum autem hæretici in alium sensum substantiæ vocem inflecterent, maioris ponderis esse Patribus visum est, dicere consubstantialem Filium, quàm eiusdem substantiæ: etsi ob id nequaquam hæreticum esset dicere, Filium eiusdem esse substantiæ, sed maxime Catholicum: quantumlibet eo quoque nomine subdolè vsi fuissent hæretici, quorum malitia nequaquam inuertere potest legitimum atque germanum sensum, qui natura atque vsu ipso in vocibus inest: sicut nec ob eam causam, quòd idem hæretici abutuntur diuina Scriptura, & ex ipso hæreses suas efformant, Catholici eadem vti vetantur. Licet igitur Liberius perseueranit in fide semper Catholicus, duo tamen mala commisit: vnum, quòd subscripsit in damnationem Athanasij: alterum, quòd cum hæreticis communicauit: in neutro autem fide expressè violauit. Nam etsi hæretici persequebantur Athanasium causa fidei, tamen non causam fidei, sed crimina circa mores prætexebant: & Liberius consensit in damnationem Athanasij propter crimina illi obiecta, non propter fidem, Pari ratione cum hæreticis communicauit, quia Catholicos se fingebant: nam in epistolis suis Liberius ait, se communicasse cum Episcopis Orientalibus: quia inuenit eorum fidem congruere cum Catholica, & alienam esse ab Ariana perfidia. Comedimus igitur (vt diximus) Liberium tadio exilij victum humani aliquid passum, & si non expresse, tamen interpretatiue in hæresim consensisse: Athanasium enim damnari permisit, quem sciebat causa fidei persequutionem pati: & cum Talente & Vrsatio communicauit: quos non ignorabat hæreticos esse, etiamsi illis aliud se esse simularent.

ARTICVLVS DVODECIMVS.

FELICEM SECVNDVM, QVI LIBERIO IN EXILIVM EXACTO CATHEDRAM DIVI PETRI OBTINVIT, FVISSE VIRVM SANCTVM ET ORTHODOXVM.

NEGANT.

Anno post natũ Christum. 530. 1560.

MARCELLINVS Comes, In Chronicis, *Felicem tanquam hæresis suspectum inter Romanos Pontifices non numerandum censet.*

Tilmannus Heshusius, libro 1. de Ecclesia cap. 9. *Felicem Arianum fuisse asserit.*

ASSERVNT.

Damasus. 370.

In Pontificali: Felix natione Romanus ex patre Athanasio sedit annum vnum, menses tres, dies tres. Hic declarauit Constantium filium Constantini hæreticum, & secundò rebaptizatum ab Eusebio Nicomedienſi iuxta Nicomediam in Aquilone villa, & pro hoc declaratu ab eodem Constantio martyrio coronatur, & capite truncatur.

Ruffinus 390.

Lib. 1. cap. 22. In Liberij locum Felix Diaconus suus ab hæreticis subrogatur, & non tam sectæ diuersitate, quàm communionis & ordinationis conuenientia maculatur.

Theodoretus. 450.

Lib. 2. cap. 17. Hist. Successum est Liberio à fideli quodam illius Diacono, nomine Felice, qui tametsi fidem in concilio Nicæno expositam ipse seruauit integram: tamen cum illis, qui eandem labefactare studebant, liberè communicauit. Ac propterea nemo ex Romæ habitatoribus in Ecclesiam, dum ille vitæ erat, ingredi voluit.

Gregorius Magnus. 590.

In Antiphonario & Sacramentario ponit integrum Officium Ecclesiasticum legendum ad Missam in die S. Felicis Pontificis & Martyris 4. Kalend. Augusti.

Beda. 700.

In Martyrologio: 4. Kalend. Augusti, Romæ S. Felicis Pontificis. Hic declarauit Constantium filium Constantini esse hæreticum, cùm secundò rebaptizaretur ab Eusebio Nicomedienſi Episcopo, & iuxtà præceptum eiusdem Constantij Augusti capite detruncatur.

Vsuardus. 780.

In Martyrologio: Romæ via Aurelia natalis S. Felicis Papæ, qui à Constantio Augusto ob Catholicæ fidei defensionem à Sede sua deiectus, & gladio necatus, gloriosè occubuit.

VVandelbertus Diaconus. 830.

In Martyrologio 4 Kal. Aug.

Felix, Simplicius, Faustinus, & alma Beatrix:
Trecasiq, Lupus quartam communiter aurant: id est illustrant.

Ado Trevirensis. 1080.

In Martyrologio: Romæ via Aurelia beati Felicis Pontificis, sub Constantio filio Constantini. Idem Constantius Augustus concilium hæreticorum ac Valentis & Vrsacij Arianorum approbans, quia & ipse Arianus erat, eiecit S. Felicem Vrbis Episcopum de Sede Episcopatus sui: & facta est persecutio magna in clero, ita vt Presbyteri & clerici plures necarentur, & martyrio coronaren-

tur. Depositus sanctus ac beatissimus Papa Felix, habitauit in prædiolo suo, quod est via Portuensi. Et agentibus postmodum hæreticis, exinde leuatus, ductus est ad ciuitatem, & capite truncato, martyrio coronatur.

Ioannes Micrologus. 1080.

De Ecclesiasticis obseruationibus cap. 43. De Martyribus Romanis Pontificibus: S. Gregorius Papa primus in Graduali libro de his Martyribus, sicut de Confessoribus, Pontificalia instituit officia, vt de S. Marcello Antiph. *Statuit*, & de S. Felice Antiph. *Sacerdotes*, & hoc vtique satis congruè propter excellentiam dignitatis Apostolicæ.

Nicolaus Maniacutius. 1180.

In carminibus de Romanis Pontificibus:

Exule Liberio Felix in sede locatur,
Martyrium̄ q; subit, cùm Liberius reuocatur.

Platina. 1460.

In Felice 2. Felicem profectò Catholicum fuisse constat, & Arianos semper damnasse, qui postremò, cùm nulla in re Orthodoxæ fidei deesset, ab aduersarijs captus, vnà cum multis secum bene sentientibus interficitur.

Nicephorus Callistus. 1300.

Lib. 9. cap. 35. Felix Romanæ Ecclesiæ Diaconus administrationem Liberij sortitus est: qui Nicænam quidem fidei professionem retinebat, & in religione reprehensione carebat: vnum tamen illud vitio ei vertebatur, quòd priusquam Episcopus creatus esset, cùm diuersæ opinionis studiosis communicare sustinuerit.

Cæsar Baronius. 1586.

In Martyrologio: Cùm Romæ anno 1582. de corrigendo Martyrologio Gregorij 13. iussu ageretur, & de Felice 2. ambigeretur, an de Martyrologio amouendus esset, ecce tibi pridie, aut summum biduo, antequam eius memoria celebratur, qui dies est 29. Augusti, cùm in æde SS. Cosmæ & Damiani aram peruetustam, vt sacellum illud instaurarent, fabri demolirentur, subter basim, quæ aram sustinebat, effossi sunt duo loculi, quorum alter habebat, hanc inscriptionem: *Hic requiescit S. Felix Papa Martyr, qui damnauit Constantium hereticum.* Ex qua inuentione, quæ miraculi loco habita est, & ex rationibus, & auctoritatibus ab illis, qui eum in Martyrologio retinendum censebant, allatis, censuit Pontifex Maximus nullo modo remouendum.

OBIECTIO.

Tilmannus Heshusius lib. 1. de Ecclesia cap. 9. Felicem hunc Arianum fuisse probat ex Hieronymo de Viris Illustribus c. 98. in Acatio: Acatius in tantum sub Constantio Imperatore claruit, vt in Liberij locum Romæ Felicem ARIANVM Episcopum constitueret.

RESPONSIO.

ARIANVM non habetur in Sophronio, qui hunc librum adhuc viuente Hieronymo Græcam linguã transtulit. Sic enim vertit: εἰς τοῦτον δὲ ἐπὶ Κωνσταντίου Βασιλέως διέκρινεν, ὥστε εἰς τόπον Λιβερίου Φίλικα ἐπίσκοπον χειροτονῆσαι.

Annotat Marius Victorinus Græca, & multa exemplaria manuscripta non habent ARIANVM.

Annotat Suffridus Petri: FELICEM ARIANVM: Lipsius adnotauit in M.S. Cod. suis, vt nec in Sophronio Græco haberi ARIANVM: cui consentit ex nostris Codex Gemblacensis & Viridis Vallis.

Confirmat hanc lectionem Freculphus Lexouiensis, qui Tomo 2. lib. 4. cap. 8. referens hæc Hieronymi verba hanc vocem non habet: Acatius, *inquit*, in tantum sub Constantio Imperatore claruit, vt in Liberij locum Romæ Felicem Episcopum constituerit. *Item Ado Viennensis ætate 6.* Acatius Cæsareæ Episcopus in tantum sub Constantio claruit, vt Felicem Romæ pro Liberio Episcopum consecraret.

ARTICVLVS DECIMVSTERTIVS.

HONORIVM PRIMVM FVISSE VIRVM ORTHODOXVM, NVLLA HÆRESI INFECTVM.

NEGANT.

Anno post natũ Christum.

680. *SEXTA Synodus Constantinopolitana, actione 13. damnat Honorium tanquam hæreticum, & combusit eius epistolas ad Sergium scriptas, & in sequentibus repetit eius damnationem.*

780. *Septima Synodus, actione 7. anathema dicit Honorio, Sergio, Cyro, & cæteris Monotheletis.*

868. *Octaua Synodus, actione 7. legit & probat epistolam Concilij Romani, sub Adriano 2. Pontifice scriptam, vbi asseritur, fuisse Honorium iudicatum post mortem à Concilio 6. quia de hæresi accusatus fuerat.*

1160. *Nilus Tessalonicensis*, lib. 2. de Primatu Papæ Romani, *ex professo asserit Honoriũ fuisse hæreticum.*

1560. Magdeburgenses Centur. 7. cap. 11. de hæreticis fol. 553. *Honorius Pontifex Romanus arguitur in sexta Constantinopolitana Synodo, quod a Monotheliturum partibus non fuerit omnino alienus. Damnatur ergo ipse, & epistola eius à Synodo, consentientibus legatis Romani Pontificis, vt constat ex actis. Quare frustra excusatur ab aliis Scriptoribus.*

ASSE-

ASSERVNT.

Maximus. 630.

Maximus, qui tempore Honorij vixit, scripsit dialogū contra Pyrrhum Sergij successorem, qui adhuc extat in Bibliotheca Vaticana. In eo introducit Pyrrhum hæreticum proferentem pro se testimonium Honorij, deinde respondet ipse, Honorium semper fuisse Catholicum, & probat cùm aliunde, tum ex testimonio Secretarij ipsius Honorij, qui epistolas illas scripserat ab Honorio dictatas, què Secretarium tunc adhuc superstitem fuisse dicit. Testatur autem Secretarius mentem Honorij non fuisse vnquam, negandi duas in Christo voluntates: & si quando videtur duas negare, id esse intelligendum de duabus contrarijs & pugnantibus in eadem natura humana, quæ in nobis ex peccato inueniuntur, quod in Christo non fuit. Sed ipsa verba S. Maximi adscribamus.

Pyrrhus: Quid tu habes, quod respondeas de Honorio, qui literis suis, quas ad Sergium superioribus temporibus scripsit, vnicam planè voluntatem Domini nostri Iesu Christi professus est? *Maximus:* Vtra harum literarum verior, certiorij interpretatio habenda est, eiusne Scribæ, qui nomine Honorij illas scripsit, præsertim cùm idem adhuc superstes sit, omnisq; virtutis splendore, & religionis disciplina totius Occidentis partes ornârit: an Constantinopolitanorum ciuium, qui nihil aliud, nisi quod ipsis libet, loquuntur. *Pyrrhus:* Verior eius qui scripsit. *Maximus:* At is ad Imperatorem Constantinum sic de illa epistola, iussu Ioannis Pontificis, scripsit: Sanè quòd vnam Domini nostri voluntatem diximus, non est accipiendum, quasi de duabus diuinæ & humanæ naturæ dictum voluntatibus, sed humanæ tantùm: cùm enim Sergius scripsisset, prædicare quosdam duas esse Christi voluntates contrarias, nos rescripsimus, Christum duas voluntates contrarias non habere.

Ionas Monachus Scotus. 632.

Vitæ S. Bertulphi Abbatis cap. 5. Erat venerabilis Præsul Honorius sagax animo, vigens consilio, doctrina clarus, comitate & humilitate pollens: lætabatur è gentibus socium se inuenisse, qui suauis esset eloquiorum profluus ferre sustinuit, vt citò ab eius consortio segregaretur. Cum autem vehemens æstus quiescendi longum præberet spacium, impertijt optatum munus sanctus Papa Patri memorato Bertulpho, priuilegia scilicet sanctæ Sedis Apostolicæ, quatenus nullus Episcoporum in præfato cœnobio quolibet iure dominari conaretur. Percepto ergo munere optato, ad patriam reuersi sumus.

Concilium Lateranense sub Martino Papa. 650.

Consultatione 1. 2. & 4. vbi de hac ipsa causa Monothelitarum damnantur nominatim Sergius, Cyrus, Pyrrhus, & Paulus, Honorij nulla fit mentio.

Beda. 700.

Hist. Ang. lib. 2. cap. 17. Quo tempore præsulatum Sedis Apostolicæ Honorius Bonifacij successor habebat, qui vbi gentem Nordhumbrorum cum suo rege ad fidem confessionemq; Christi Paulino euangelizante conuersam esse didicit, misit eidem Paulino pallium, misit & Regi Eduino literas exhortatorias, paterna illum charitate accendens, vt in fide veritatis, quam acceperant, persistere semper ac proficere curarent.

Theophanes Cerameus. 830.

In Historia: Cùm Maximus Romam perueniisset, Papamq; Martinum ad æmulationem accendisset, Synodo 110. Episcoporum collecta, Sergium, & Pyrrhum, & Cyrum, & Paulum anathematizârunt, duasq; voluntates & operationes Christi Dei nostri expressius prædicarunt. *Nullam hic fecit mentionem Honorij, quod fuerit in hac Synodo cum Sergio, Pyrrho, Cyro, & Paulo damnatus. Ergo probabile non est, illum in sexta Synodo condemnatum esse.*

Photius Patriarcha Constant. 860.

Libro de septem Oecumenicis Synodis, enumerans hæreticos in sexta Oecumenica Synodo damnatos, nullam Honorij primi mentionem facit: Hi simul, *inquit*, cum alijs sacris sanctisq; Patribus Sergium, Pyrrhum, Paulum Constantinopolitanos, Cyrumq; Alexandrinum, & Theodorum Pharensem, qui mutuam mendacij catenam conficiebant, nec non & Macarium Antiochenum, simul cum Stephano hæresis discipulo, & misero quodam sene, qui Polychronius vocabatur, cum superioribus consentiente, & illorum impietatem defendente, meritò condemnârunt. *Quæ verò Photius hic insignia fuit Romanæ Sedis animus, & ex professo enabatur Constantinopolitanam ei præferre, si in illa sede Honorius tali hæresi fassinatus fedisset, vtique & eundem his annumerasset.*

Ioannes Zonaras. 1100.

In Constantino 4. referens in sexta Oecumenica Synodo damnatorum nomina, nullam mentionem Honorij fecit: qui, quia fuit Græcus, Romanæ Sedis, vt scriptatestantur, insignis hostis, si Honorius inter eos numerandus fuisset, nequaquam eum omisisset.

Emanuel Calleca. 1274.

Insignem librum Græcus contra Græcos pro Latinis scripsit, quo asserit Honorium Papam Catholicum fuisse. *Onuphrius Panuinus in Platinam de Honorio.*

Martinus Polonus. 1322.

In Honorio primo. Hic clerum salubriter erudiuit: ac super eleemosynas, quas quotidie pauperibus distribuebat larga manu, multas Ecclesias auro argentoq; decorauit. Hic sepultus est apud S. Petrum.

Platina. 1460.

In Honorio. Honorius à rebus externis aliquantulum quietis adeptus, doctrina & moribus sanctissimus omnem prope clerum renouauit. Moritur vir sanctissimus anno Pontificatus sui duodecimo.

Denique Latini omnes historici, (vt præter eos, quos dixi, sunt Regino Prumiensis, Hugo Floriacensis, Marianus Scotus, Otto Frisingensis, Godfridus Viterbiensis, Cõradus Vrspergensis, & cæteri) vbi de Honorio, vel de Monothelitis agunt, nihil tale de Honorio memorant. Solus Beda de sex ætatibus mundi in Constantino 4. Macarius, *inquit*, cum suis sequacibus, simul & prædecessoribus, Cyro, Sergio, Honorio, Pyrrho, Paulo, & Petro anathematizatus est. *Sed quia idem Beda aliàs tam honorificè, vt iam ostendi, de eodem loquitur, probabile est, hoc loco nomen Honorij à scriuio quodam adiectum esse.*

Quod ad sextam, septimam, & octauam Synodos attinet, quæ ex Græco in Latinum sermonem translatas habemus, probabile est illas à Græculis Romanæ Sedis inimicis corruptas esse. Non enim fit verisimile, Latinos tam sinistrè Honorij condemnationi consensisse. Erat enim hoc apud Græcos in more positum, vt vel in odium Romanæ Sedis, vel ad errores suos probandos hoc modo libros corrumperent.

In sexta Synodo act. 12. & 14. deprehenderunt plurimas corruptiones ab hæreticis factas in quinto Concilio.

Leo epistola 83. ad Palæstinos, conqueritur de Græcis, quod epistolam suam ad Flauium se adhuc viuente corruperint.

Gregorius lib. 5. epistola 14. ad Narsem asserit Constantinopolitanos corrupisse Synodum Chalcedonensem, & idem se suspicari de Ephesina. Et addit codices Roma-

nos

non longè esse veram iacere, quàm Graecorum: Quoniam, inquit, Romani sicut non acumina, ita nec impostu-ras habent.

Nicolaus Primus epistola ad Michaëlem, remittens Imperatorem ad Epistolam Adriani primi: Si tamen, inquit, non falsata more Graecorum, sed sicut à Sede Apostolica missa est, penes Ecclesiam Constantinopolitanam hactenus conseruatur.

Ioannes Diaconus vitæ S. Gregorij Papæ lib. 4. cap. 75. Dialogos Gregorij Zacharias, sanctæ Ecclesiæ Romanæ Episcopus, post annos fermè centum septuaginta quinque in Graecam linguam cõuertens, Orientalibus Ecclesijs diuulgauit: quamuis astuta Graecorum peruersitas, in commemoratione Spiritus sancti à Patre procedentis, nomen Filij suaptim radens, abstulerit.

Vbi Gregorius lib. 2. Dial. c. 38. habet: Cùm constet quia paracletus Spiritus à Patre semper procedat & Filio, &c. & Zacharias Papa rectè: Πνεῦμα ὁ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ προέρχεται. Illi, vt iam habent exemplaria, corruperunt: Πνεῦμα ὁ ἐκ τοῦ πατρὸς προέρχεται, καὶ ἐν τῷ υἱῷ διαμένει: Spiritus, qui ex Patre procedit, & in Filio manet.

Si Graecorum peruersitas tot Synodos, & tot Latinorum Patrum scripta hoc modo corrupit, quid mirum si idem fecerunt eadem de causa in odium Latinorum in sexta, septima, & octaua synodis? Praesertim cùm constet, paulo pòst sextam Synodum conclusam, iterum Constantinopoli in Trullo multos Graecos Episcopos conuenisse, nouosq; Canones, in quorum plerisque Romana Ecclesia aperte taxatur, & reprehenditur, condidisse.

Denique quomodo erit probabile, quod in eadem sexta Synodo Actione 4. in Epistola Agathonis Papæ anathematizatur Honorius tanquam Monothelita, cùm idem Agatho epistolam ad Imperatorem, quæ extat ibidem, asserat, nullum suorum prædecessorum vnquam errasse, & cùm Ecclesiæ cæteræ erroribus suorum Praesulum maculatæ fuerint, solam Romanam permansisse illibatam. Sic enim scribit: Hæc est veræ fidei regula, quam & in prosperis, & in aduersis viuaciter tenuit, atque defendit hæc spiritualis mater vestri tranquillissimi Imperij, Apostolica Christi Ecclesia, quæ per Dei omnipotentis gratiam à tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probabitur, nec hæreticis nouitatibus depraua ta succubuit: sed, vt ab exordio fidei Christianæ percepit ab auctoribus suis Apostolorum Christi principibus, illibata fine tenus permanet, secundùm ipsius Domini Saluatoris diuinam pollicitationem, quam suorum discipulorum principi in sacris Euangelijs facus est: *Petre, Petre,* inquiens, *ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando cònuersus confirma fratres tuos.* Confideret itaque vestra tranquilla clementia, quoniam Dominus & Saluator omnium, cuius fides est, qui fidem Petri non defecturam promisit, confirmare eum fratres suos admonuit, quod Apostolicos Pontifices mea exiguitatis prædecessorores fecisse semper cunctis est agniunt. *Et infra, postquam idem Agatho enumerauerat haereticos Monothelitas, Cyrum, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, & Theodorum, ait:* Eximenda proinde, ac summis conatibus liberanda est sancta Dei Ecclesia de talium doctorum erroribus, vt Euangelicam, atque Apostolicam Orthodoxæ fidei rectitudinem, quæ fundata est super firmam petram huius B. Petri principis Apostolorum Ecclesiæ, quæ eius gratia atque præsidio ab omni errore illibata permanet, omnis Praesulum numerus, Cleri, ac populorum nobiscũ confiteatur ac prædicet.

Hæc epistola à toto Concilio probata est Act. 8. & 18. vbi dicunt Patres, non tam Agathonem, quàm D. Petrum per Agathonem locutum.

Nec obstat, quòd in epistola Leonis 2. ad Cõstantinum legitur: Anathematizamus & Honorium, qui hanc Apostolicam Ecclesiam non Apostolicæ traditionis doctrina lustrauit, sed profana proditione immaculatam fidem subuertere conatus est. *Nam Graeculus ille, qui sextam, septimam, & octauam Synodum corrupit, idem & hanc epistolam corrumpere potuit. Siquidem illa epistola pars quædam Concilij censetur, & cum ipso Concilio circumfertur.*

Quod ad epistolas Honorij attinet, constat ex Maximo iam ante citato, Honorium ad Sergium epistolas scripsisse: sed num ea, quæ sextæ huic Synodo inseruntur, incorruptæ permanserint, dubitari potest. Si tamen cum iudicio legantur, nequaquam Monothelitarum errorem confirmant. Honorius enim in his epistolis confitetur, quod ad rem attinet, duas in Christo voluntates & operationes, & solùm prohibet nomina vnius vel duarum voluntatum, quæ tunc erant noua & inaudita, idq; prudentissimo consilio. Quòd rem ipsam confiteatur, patet ex illis verbis secundæ epistolæ: Vtrasque naturas in vero Christo vnitate naturali copulatas, cum alterius communione operantes atque operatrices confiteri debemus. Et diuinam quidem quæ Dei sunt operantem, & humanam quæ carnis sunt exequentem, non diuisè, neque confusè, aut conuertibiliter, Dei naturam in hominem, nec humanam in Deum conuersam esse edocentes: sed naturarum differentias integras confitentes.

Sed Paulo infrà apertè predicat vnam tantùm voluntatem his verbis: Vnde & vnam voluntatem fatemur Domini nostri Iesu Christi.

Respondetur, eo loco Honorium locutum esse solùm de humana natura, ac dicere voluisse, non fuisse in homine Christo duas pugnantes voluntates, vnam carnis, alteram spiritus: sed vnam tantùm, nimirum spiritus: caro enim Christi nihil absolutè appetebat contra rationem. Hanc esse mentem Honorij, probant ea, quæ addit: Vnde & vnam voluntatem fatemur Domini nostri Iesu Christi, quia profectò à diuinitate assumpta est nostri natura, non culpa: illa profectò, quæ ante peccatum creata est, non quæ post præuaricationem vitiata.

ARTI-

ARTICVLVS DECIMVSQVARTVS.

ANNO 855. LEONI QVARTO IOANNAM FOEMINAM SVCCESSISSE, ET PVERPERIO PERIISSE.

ASSERVNT.

Anno post natum Christū 1320. MARTINVS Polonus in Chronicis de anno 855. *Post Leonem Ioannes Anglus, natione Moguntinus, sedit annis duobus, mensibus quinque, diebus quatuor: & cessauit Pontificatus mense vno. Hic, vt asseritur, fœmina fuit: & cùm in puellari etate à quadã suo amasio in habitu virili Athenis ducta fuit, in diuersis scientijs ita profecit, vt nullus sibi par inueniretur, adeò vt post Romæ triuium legens, magnos magistros discipulos & audstores haberet. Et cùm in Vrbe vitæ & scientiæ magnæ opinionis esset, in Papam concorditer eligitur. Sed in Papatu per suum familiarem impregnatur: verùm tempus partus ignorans, cùm de sancto Petro in Lateranum tenderet, angustiata inter Colosseum, & sanctis Clementis Ecclesiam peperit. Et postea mortua, ibidem (vt dicitur) sepulta fuit. Et propterea, quòd Dominus Papa eandem viam semper obliquat, creditur omninò à quibusdam, quòd ob detestationem facti hoc faciat. Nec ideò ponitur in Catalogo sanctorũ Pontificũ, tum propter mulierem sexum, quam propter deformitatem facti.*

1440. Matthæus Palmerius in Chronicis de anno 854. *Ioannes 106. Anglicus an. 2. mens 3. Fama est hũc Ioannem fœminam fuisse, & vni soli familiari tantùm cognitam: qui eam complexus est, & grauis alla peperit Papa existens: quare eam inter Pontifices non numerant quidam. Ideò nomen numerum non facit.*

1460. B. Platina in Ioanne Octauo: *Ioannes Anglicus ex Moguntia oriundus, malis artibus (vt aiunt) Pontificatum adeptus est. Mentitus enim sexum, cum fœmina esset, adolescens admodum Athenas cum amatore viro ducto profecisitur, atque ibi præceptores bonarum artium audiendo tantum profecit, vt Romã veniens paucos admodum etiam in sacris literis pares haberet, nodum superiores. Legendo autem & disputando doctè & acutè tantum auctoritatis & benevolentiæ sibi cõciliauit, vt mortuo Leone in eius locũ (vt Martinus ait) omnium consensu Pontifex crearetur. Verùm postea à seruo compressa, cùm aliquãdiu occultè ventrem tulisset, tandem peperit, &c. Hæc, quæ dixi, vulgo feruntur, incertis tamen & obscuris auctoribus.*

1480. Marcus Antonius Sabellicus Enneadis 9. lib. 1. *Ioannes Anglicus Ioannis nominis septimus post obitum Leonis fit Pontifex: fuit is Moguntiace oriundus, est q; malis artibus dignitatem adeptus. Siquidem mulier virilem mentita sexum, virum quendam impensè doctum, cuius consuetudine tenebatur, Athenas secuta est, &c. Platina, qui parum syncera fide hæc, quæ de Ioanne Pontifice traduntur, esse ad posteros prodita, quoniam à scriptorum auctoritate laborent, quod ad marmoream sellam attinet, negat rem in eius vsum, quis vulgo traditur, initio quæsitam, &c.*

1500. Ioannes Nauclerus Generatione 29. *Anno 865. Leo Papa migrauit ad Dominum, cui, secundùm Martinum, successit Ioannes Anglicus ex Moguntiace oriundus. Hic, vt asseritur, fœmina fuit, &c. Sunt qui scribunt: quòd eiusdem vitandi erroris causa, dum primùm quis electus in sede collocatur, ad eam rem perforata, genitalia ab vltimo Diacono attrectantur.*

Hos nostro seculo secuti Ioãnes Carion, Sebastianus Francus, Centuriatores Magdeburgẽses, Martinus Crusius, & plures alij, non tam veritatis, quàm nouitatis auidi, idem asserunt.

NEGANT, ET IGNORANT.

Lupus Ferrariensis. 855.

Epist. 103. ad Benedictum Tertium: Tempore decessoris vestri beatæ memoriæ Leonis functus legatione Romæ, cui auctore Deo præfidetis, & ab eodem Antistite exceptus, benignè atque tractatus, postquam vos non esse inferiores religione fama declarauit, ausus sum ego tantillus cognitioni vestræ sublimitatis me scriptis ingerere.

Anastasius Romanæ Ecclesiæ Bibliothecarius. 855.

In historia Romanorum Pontificum: Sanctissimus Leo Papa Quartus obdormiuit in Domino 16. Kal. Augusti, sepultus ad S. Petrum, & cessauit Episcopatus dies quindecim. Quo mortuo, mox omnis clerus Romanæ Sedis, vniuersi proceres, cunctusq; populus ac senatus, congregati sunt, Domini clementiam exorantes, vt beatificum illis in omnibus demonstrare dignaretur Pastorem, qui Apostolatus culmen regere valuisset tranquillè. Qui diuinitus ætherei lumine inflammati, vno consensu, vno conamine Benedictum pro tantis, quibus pollebat, sacris operibus Pontificem promulgarunt erigere. Miro verò vniuersa & alacri studio plebs, & populi cœtus, ad Callisti titulum properantes, eum hymnis & canticis spiritualibus ad Patriarchium Lateranense perduxerunt, &, vt

moris est,in Pontificali solio collocárunt.

Nicolaus primus patria Romanus. 860.

Epist.27. ad Hincmarum Rhemensem Archiepiscopũ: Interea te voti effectu frustrato, Apostolicæ Sedis & beatæ recordationis Pontifex Leo, qui fraternitatis tuæ propositum nouerat, ab hac luce subtractus est:cumq; sanctæ memoriæ Benedictus, vir Apostolicus, ei successisset in ordine Pontificatus, rursus Reuerentia tua arma præparat, & eidem summo Præsuli, tamquam suarum inexperto versutiarum, latenter subrepit, & in ipso consecrationis eius principio suadet, vt concilium quidem,ad vnius hominis votum congregatum, confirmaret, &c.Nam quid est,quod apud decessores meos, Leonem scilicet, & Benedictum beatæ recordationis Pontifices,te cupere & quærere significas,nisi vt eorum quidem electio firmetur,nunquam verò restitutio speretur?

Ado Viennensis 890.

In Chronicis ætate 6. Pontifex Romanus Gregorius moritur,atque in eius loco Sergius ordinatur:illo defuncto Leo succedit. Quo obeunte Benedictus in Sede Apostolica substituitur, iam tamen defuncto Lothario Imperatore.

Hugo Floriacensis. 1050.

Lib.6.Chronicorum: In Romana Ecclesia Papæ Gregorio Sergius succesit, & Sergio Leo quartus, & Leoni Benedictus, & Benedicto Nicolaus.

Hermannus Contractus. 1050.

In Chronicis de anno 856. Romæ Leone Papa defuncto Benedictus Papa tertius sedit annis duobus, mensibus sex. Romæ post Benedictum Nicolaus Papa sedit annis nouem.

Sigebertus Gemblacensis. 1100.

In Chronicis(vt adhuc extat in M.S.autographo Gemblacensi)de anno 847. Leo Quartus Romanæ Ecclesiæ centesimus primus præsidet, &c. Benedictus Romanæ Ecclesiæ centesimus secundus præsidet, &c. Nicolaus Romanæ Ecclesiæ 103. præsidet.

Henricus Stephanus senior, qui primus Sigebertum excudit Parisijs anno 1515. *quem alij deinceps typographi secuti sunt,ex Matthæo Palmerio Florentino, qui vixit anno* 1449.*interposuit:* Ioannes Anglicus. Fama est hunc Ioannem fœminam fuisse,& vni soli familiari tantùm cognitam,qui eam complexus est, & grauida facta peperit(*Palmerius habet,quæ grauis acta peperit*)Papa existens. Quare eam inter Pontifices nõ numerant quidam, ideo nomini numerum non facit. *Sed hanc parenthesin,ex Palmerio interpositam, nusquam habet manuscriptus & incorruptus Sigebertus. Et Vincentius Burgundus lib.25.cap.36.Speculi, & Guilhelmus Nangiacus in Chronicis, vbi cum totum Sigebertum in huius temporis historia de linea ad lineam,de verbo ad verbum bona fide descripserunt, hanc solam parenthesin, suo seculo nondum adductam, omnino non habent.*

Floreatius Wigornensis. 1100.

In Chronicis : 843. Gregorius Papa obijt. 844. Sergius 101.Papa 853. Leo Papa 102. post Petrum.Benedictus 103. Papa post Petrum. Sanctus Nicolaus Papa 104.Adrianus Papa 105.

Honorius Augustodunensis 1120.

In Chronico de sex ætatibus mundi : In serie Romanorum Pontificum:

Leo annos 8.menses 9.dies 6.
Benedictus annos duos,menses sex,dies sex.
Nicolaus annos 9.menses 6.dies 30.

Nicolaus Maniacutius. 1150.

In Catalogo Romanorum Pontificum:

Gregorius Quartus,& Sergius,& Leo Quartus: Pontificem dictum post quos legimus Benedictum: Hinc Nicolae tuotua gaudet Roma decore.

Conradus Urspergensis Abbas. 1220.

In Chronicis de anno 857. Leo Papa migrauit,cui Benedictus Papa 104. successit,& ipse eodem anno decessit.Anno 858.Nicolaus Papa 105.ordinatur,regnauit annis 9.

Albertus Stadensis. 1240.

In Chronicis fol. 34. *enumerans Romanos Pontifices:* Leo Quintus natione Romanus,sedit annis 8. mensibus sex, diebus tribus. Obijt 16. Kalendas Augusti. Papatus cessauit mensibus duobus, diebus 12. Benedictus tertius natione Romanus, patre Petro, sedit annis duobus, mensibus sex,diebus decem.

*Fol.*92.Anno 855. Leo Papa discessit,cui Benedictus Papa 104.succedens, & ipse eodem anno vitam finiuit.Anno Domini 858. Nicolaus Papa 105. sedit annis vndecim.

Vincentius Burgundus. 1245.

*Speculi naturalis lib.*32.*cap.*84.Eo tempore Gregorio successit Sergius:Sergio successit Leo: Leoni Papæ Benedictus successit.

Guilhelmus Nangiacus. 1300.

In Chronographia eadem habet ad verbum,quæ Sigebertus M.S.nec vllam aliam, quam Benedictum tertium Leonis successorem refert.

*Matthæus Vvestmonasterien sis.*1370.

In Chronicis : Anno 847. Leo Papa sedit in cathedra Romana annis 8. mensibus tribus, diebus sex, & cessauit sedes mensibus duobus. Anno 855. Leone Papa defuncto successit ei Benedictus annis duobus, mensibus sex, diebus decem. Anno 858. defuncto Papa Benedictio Nicolaus sedit in cathedra Romana annis nouem, mensibus duobus, diebus 20.

Æneas Syluius. 1450.

Epistola 130. *seu Dialogo contra Bohemos:* GAL. At fuit in Agnete manifestus error. *AEneas :* Quam tu mihi Agnetam commemoras? *Gal.* Quam Romana sedes fœminam pro mare coluit, & in Apostolatus apice collocauit. *AEneas :* Isthic neque fidei, neque iuris error, sed ignorantia facti fuit: neque certa est historia.

Ioannes Auentinus. 1529.

*Lib.*4. *Annalium:* Albertus locupletissimus Heturiæ princeps Rauennam, Bononiam, Romam in potestate habuit. Eius socius Theodora scortum nobile, atque imperiosum Romæ dominabatur: Ioannemque Nonum amatorem suum Bononiensibus primò, deinde Rauennatibus,postremò Romanis imposuit, primariumq; sacerdotemcreauit.Vnde fabellam ortam crediderim,quæ temerè vulgârit hisce temporibus fuisse sacerdotem maximam fœminam, quæ appellata sit Ioannes.

Leo Papa nonus ad annum 1050.*scribens aduersus inauditas præsumptiones Michaelis Constantinopolitani & Leonis Acridani cap.*23. *reprehendit Constantinopolitanam Ecclesiam,quod fœminam & Eunuchos in Patriarchatu suo collocasset. Hoc nequaquam fecisset,si tum temporis ante annos ducentos fœmina etiam Romæ summum sacerdotium obtinuisset:* Absit, *inquit*, vt velimus credere, quod publica fama non dubitat asserere Constantinopolitanæ Ecclesiæ contigisse, vt Eunuchos contra primum sanct: concilij Nicæni capitulum passim promouendo, fœminam in sede Pontificum suorum sublimasset aliquando. Hoc

tam

tam abominabile scelus, detestabilèq; facinus, tesi enormitas ipsius vel horror fraternæ beneuolentia non permittit nos credere: considerata tamen iniuria vestra erga sanctorum cẽsuram Canonum, qui Eunuchos, & aliqua ex parte corporis imminutos, non solùm ad clericatum, sed ad Pontificatum etiam, indifferenter ac solenniter promouetis, fieri potuisse pensamus.

Regino Prumiensis, Liutprandus Ticinensis, Hermannus Contractus, Lambertus Schaffnaburgensis, Aemonii Continuator, Leo Ostiensis, Zonaras, Cedrenus, Glycas, Hugo Victorinus, Otto Frisingensis, & cæteri quotquot ab anno 855. vsque ad Martinum Polonum ex professo historias Ecclesiasticas literis tradiderunt, vbinde hoc anno scribunt, & sæpe res minoris momenti inculcant, nec verbo quidem huius fabulæ mentionem fecerunt. Itaque, qui id fecit, primus omnium est hic Martinus, qui vixit & scripsit hec anno 1312. annis 470. ab eo tempore, quo hanc rem gestam refert. Nec quemquam testem citat, sed solùm ait: vt asseritur, & dicitur. *Quotquot etiam post hunc Martinum eandem cantilenam recantant, nullum antiquiorem testem citant, sed aiunt:* secundùm Martinum, sicut Martinus ait, vt fertur, vt dicitur.

Scribunt Ioannem hanc Anglam fuisse, natione Moguntinam. At Moguntiam non in Anglia: sed in Germania ad Rhenum sitam esse omnes nouimus.

Nec probabile est, Romanos eo tempore, quo adhuc legitima illis concedebatur Pontificum electio, tam inconsideratè aliquem ignotum, aliunde venientem, non per omnes Ordines Ecclesiasticos probatum, neophytum, imberbem inuenem, (vt quæ adhuc ad partum esset idonea) in Pontificem elegisse.

Omninò etiam à veritate alienum est, quod aiunt, puellam hanc cum suo amasio Athenas profectam, in ijs decijs tantum in studijs potuisse proficere, vt omnes alios eruditione vinceret.

Athenis olim adeò omnium disciplinarum studia floruisse, vt plurimi ex longinquis regionibus eò discendi gratia proficiscerentur, non negamus: sed anno post natum Christum 395. cùm Hunni seu Gothi Athenas, & totam Græciam vastarent, magnam illic eiusmodi studia iacturam fecerunt. De hac vastatione D. Hieronymus epist. 3. cap. 9. ad Heliodorum: Quid putas, *inquit*, nunc animi habere Corinthios, Athenienses, Lacedæmonios, Arcadas, cunctamq; Græciam, quibus imperant Barbi? Et certè paucas vrbes nominaui, in quibus olim fuêre regna non modica. *Et Claudianus.* in Ruffinum lib. 2.

Si tunc his annis acies collata fuisset,
Prodita non tantas vidisset Græcia clades:
Oppida semoto Pelopeia Marte vigerent:
Starent Arcadiæ, starent Lacedæmonis arces:
Non mare fumasset geminum, flagrante Corintho,
Nec fera Cecropias traxissent vincula matres.

Cecropias, id est Athenienses, à Cecrope primo eorum rege.

De studijs tunc temporis Athenis extinctis Synesius, qui vixit anno 400. epistola 136. locuples testis est: Athenæ, *inquit*, nunc temporis nihil habent venerandum, præterquam inclyta locorum nomina: & ficut victimæ confectæ pelles relinquuntur, ad indicium viuentis quondam animalis, ita hinc expulsa Philosophia relinquitur, vt obambulans admiretur quis Academiam, & Lycæum, & per locum variam porticum cognominem Chrysippi Philosophiæ, quæ nunc varia non est. Athenæ olim quidem ciuitas sapientum erat habitaculum: in præsenti verò eam ornant mellis opifices.

Anno 450. Plutarchus quidam Athenis studia Philosophica resuscitare cœpit: cui anno 480. Syrianus Alexandrinus successit: Syrianum sequitur Proclus ad annum 520. post Proclum Marinus: Marino Damascius: Damascio Simplicius in regentine scholæ Atheniensis successerunt. Docti illi quidem, sed Ethnici: nec tam celebrem scholam habuerunt, qualem priores illi Philosophi. Vnde Æneas Gazæus, qui anno 530. inter Proclum & Marinum vixit, sic scribit in Theophrasto: Philosophia præclara & rara quædam res est, quippe quæ Athenis (qua in vrbe quondam illustris fuit) iam prorsus est obscurata, & in nihilum redacta: *Axith.* Igitur frustra Athenas ferebar, si nemo, quemadmodum ipse aperis, illhic superest, qui ad propositam quæstionem respondere possit.

Post Simplicium, qui vixit anno 550. miserabile quoddam Philosophiæ silentium in Græcia consecutum est. Nec ab eo tempore vsque ad Michaëlem Theophili filium, qui vixit anno 850. vllum præter Ioannem Damascenum inuenio in Græcia nominatum Philosophum.

Causa huius rei primus fuit Mahometus, qui anno 630. eiusmodi studia delere cœpit. Post eum circa annum 660. Saraceni Mahometis dogmata amplexi, littorales omnes Græciæ ciuitates atque insulas classibus inuadere ac populari cœperunt. Inde desolatio Græciæ studiorum infœlix est, & Philosophia ad Saracenos & Arabes migrauit.

Anno 718. Leo Isauricus Imperator Constantinopolitanus Iconomachus quicquid erat reliquum studiorum destruxit & combussit: de quo sic Zonaras Tomo 3. Annalium in hec Leone: Cæterùm præter cætera, quæ Leo in pios ausus est, illud etiam designauit. Domus erat in Basilica proximè forum ærarium regia, in qua multi codices & humanæ, & generosioris, ac diuinæ sapientiæ asseruabantur, ab antiquis temporibus ei ad habitandum attributa, qui eruditione excelleret, quem Oecumenicum Doctorem appellabant. Is duodecim contubernales habebat excellenter eruditos. His publicus victus præbebatur: hos eruditionis & cognitionis auidi accedebant: hos Imperatores ad rerum gerendarum consilia adhibebant. Eos Leo si cepisset, & in suam sententiam pertraxisset; omnia sibi confecta fore putabat. Accersit igitur viros, improbamq; suam de venerandis imaginibus opinionem cum eis communicat. Qui adeò non sunt assensi, vt & ipsum ab ea opinione prorsus abducere conarentur, partim demulcendo feram illam, & salutaribus carminibus incantando: partim confidentius aduersando, & eius impietatem coarguendo. Sed ille instar aspidis obturabat aures, & vocem incantantis non admittebat, neque medicinam accipiebat à sapientibus. Quum igitur sæpè cum eis egisset, persuadendi spe abiecta, eos domum dimisit in ædes illas regias, multamque materiam aridam circum eos collocatam noctu incendi iussit, atque ita ædes cum libris, & doctos illos ac venerabiles viros combussit. Qua de causa Gregorius, qui tam Romæ veteris Ecclesiam gubernabat, repudiata societate præfidis nouæ Romæ, nec non eorum, qui illum sequerentur, illos vnà cum Imperatore synodico anathemate obstrinxit, & vectigalia, quæ ad id vsque tempus Imperio inde pendebantur, inhibuit, icto cum Francis fœdere.

De hac id temporis studiorum in Græcia desolatione ad Carolum Caluum Imperatorem sic scribit Erricus Altisiodorensis, Præfatione ad libros suos de vita Germani: Multa sunt tuæ monumenta clementiæ, multa symbola pietatis. Illud vel maximè tibi æternam parat memoriam, quòd famatissimi auitæ Caroli studium erga immortales disciplinas, non modò ex æquo repræsentas, verùm etiam incomparabili feruore transcendis: dum quod ille sopitis eduxit cineribus, tu fomento multiplici, tum beneficiorum, tum auctoritatis vsquequaque promouis. Ne enim nostra inertia, quæ sua sponte ampie-

ctitur cæcitatem, velum sibi excusationis de ignorantia obduceret, neue de præceptorum inopia meritò causaretur: id tibi singulare studium effecisti, vt sicubi terrarum magistri florerent artium, quarum principalem operam Philosophia pollicetur, hos ad publicam eruditionem vndecunque tua celsitudo conduceret, comitas attraheret, dapsilitas prouocaret. Luget hoc Græcia, nouis inuidiæ aculeis lacessita, quam sui quondam incolæ cum Asianis opibus aspernantur, tua potius magnanimitate delectati, studijs allecti, liberalitate consisi. Dolet, inquam, se olim singulariter mirabilem, ac mirabiliter singularem à suis destitui. Dolet certè sua illa priuilegia, quod nunquam hactenus verita est, ad climata nostra transferri.

Itaque studia & Gymnasia Philosophiæ in vniuersa Græcia deinceps iacuerunt, nec vllum Philosophum eruditione celebrem Græcia deinceps habuerunt, donec Bardas Imperator ad annum 850. extincta Philosophiæ studia, opera Leonis Philosophi post Imperatoris, resuscitaret.

De qua studiorum restitutione sic ait Zonaras Tom. 3. in Imperio Theophili: Bardas versabat omnia, coquè pertrahebat, quò erat & ad Cæsaris fastigium euectus, Imperij inuadendi opportunitatem quærebat. Nihil autem fecit boni, nisi quòd eruditionis prouehendæ magnum studium habuit. Nam Philosophia neglecta iacebat, ac prope omninò extincta erat, vt ne scintilla quidem eius superesset. In causa fuerat Imperatorum inscitia: sed hic cuique disciplinæ scholas constituit, Doctores designauit, singulis publica stipendia decreuit, & omnibus magnum & communem Doctorem præfecit Leonem Philosophum, cuius doctrinæ inclyta fama erat, etiam ab Imperatore Theophilo honoratum, &c.

Si huius fabulæ auctores Ioannem hunc non Athenis, sed Constantinopoli studuisse finxissent, facilius alicui credulo imponere potuissent: sed Athenis illo tempore simul studia fuisse resuscitata historiographi non addunt: nec vllum virum eruditione celebrem post annum sexcentesimum illic floruisse facile demonstrabunt. Nec si eam hac fama excitatam. Constantinopolim profectam vsque adeò eruditione profecisse scriberent, audiendi essent. Accidit hæc studiorum resuscitatio anno 850. Ioannem hunc anno 855. in Pontificem electum scribunt in puellari ætate cum suo amasio Athenas ex Anglia deductum, illic studuisse: non potuit vno aut altero, sed non nisi pluribus annis tam proficere, vt alios omnes superaret: inde Romam profecta non potuerunt citò fama nominis innotescere, nisi & illic prius aliquot annis moraretur. Valeant ergo cum hac fabella.

ARTICVLVS DECIMVSQVINTVS.

SYLVESTRVM SECVNDVM VIRVM SANCTITATE ET ERVDITIONE CONSPICVVM, NEC VLLO VITIO MAGIÆ INFAMEM FVISSE.

NEGANT.

Anno post natũ Christum. 1320. MARTINVS Polonus in Chronicis: *Sylvester Secundus primùm monachus Floriacensis, sed dimisso monasterio homagium fecit, vt sibi omnia ad votum succederent: id quod dæmon promisit adimplere. Ille obsequijs diabolis insistens, frequenter super desideriis suis cum eo loquebatur, &c.*

1460. Platina in Sylvestro 2. *Sylvester Secundus, antea Gerebertus vocatus, natione Gallus, malis artibus, vt aiunt, Pontificatum adeptus est.*

1560. *Tilmannus Heshusius*, lib. 1 de Ecclesia cap. 9. *Magdeburgenses*, Cent. 10. cap. 10. *& cæteri Lutherani & Caluinistæ contendunt Sylvestrum Secundum necromanticum fuisse.*

ASSERVNT.

Sergius Papa, tertius à Sylvestro secundo. 1009.

Hodie adhuc legitur ad eum locum Chronici Ecclesiæ Laterancnsis.

In Epitaphio, quod posuit huic Sylvestro:

Iste locus mundi Sylvestri membra sepulti
Venturo Domino continet ad sonitum:
Quem dederat mundo celebrem doctissima Virgo,
Atque caput mundi culmina Romulea.
Primùm Gerbertus meruit Francigena sede
Remensis populi Metropolim patria:
Inde Rauennatis meruit conscendere summum
Ecclesiæ regimen, nobilitate potens.
Post annum Romam mutato nomine sumpsit,
Vt toto fieret pastor in orbe nouus.
Cui nimium placuit socialiter esse fidelis,
Obiit hæc Cæsar tertius Otthos sibi.
Tempus vterque comit clara virtute Sophiæ,
Seclum omne gaudet, frangitur omne reum.
Claruger instar erat cælorum sede potitus,
Terna subiectus cui vice pastor erat.

Iste vicem Petri postquam suscepit, abegit
Lapsa rei non spacium, cùm placuêre mori.
Obtegit mundus, dissensio pace triumphus
Ecclesiæ mutans dedidicit requiem.
Sergius hanc locuplem multi pietate sacerdos,
Successor, finis composuit animo sui.
Quisquis ad hunc tantum dederat lumina vertit,
In Domino vincit potens dic misere sui.

OBIIT ANNO DOMINICAE INCARNATIONIS M. III. Indictione 1. mensis Maij die 12.

Helgaudus Floriacensis. 1040.

In vita Roberti Pij, de Gerberto seu sylvestro secundo: Vir beatus pro maximo suæ sapientiæ merito, quo toto radiabat in mundo, donatiuo regis Hugonis munere Pontificium adeptus Remense, non multis annis illud adornauit splendidè in his, quæ forent necessaria Ecclesiæ sanctæ. Eo namque derelicto Rauennatum factus est rector ab Othone tertio, de quo ad Apostolatum Petri Apostoli sanctissimi festinus conscendens, multa in eo virtutum operatus est insignia, & præcipuè in eleemosyna sancta, quam fortiter tenuit, dum fideliter vixit. Inter cætera de se lætus & hilaris ita in R. litera lusit:

Scandit ab R. Gerbertus ad R. post Papa viget R.

Hoc apertè demonstrat, quòd hi tres Episcopatus honores, quos professione regularis vitæ Patris Benedicti monachus factus suscepit, rexit, ac tenuit, huius R. literæ signo in capite sunt declarati.

Hermannus Contractus. 1049.

In Chronicis de anno 1000 Romæ defuncto Gregorio Papa Sylvester 2. qui & Gerbertus, primò Remorum, post Rauennatum Archiepiscopus, seculari literaturæ nimium deditus, & ob hoc curioso Imperatori admodum amatus, Papa 143. sedit annis quinque.

Sigebertus Gemblacensis. 1100.

De anno 992. Gerbertus depositus ab Episcopatu Rhemensi ad Othonem Imp. se contulit, quem Imperator receptum, primò eum Rauennæ Archiepiscopum, & postea constituit Papam Romanum. Vnde est illud eius monasticon.

Transit ab R. Gerbertus ad R. sit Papa vigens R.

De anno 998. Post Ioannem Gerbertus, qui & Syluester, præsidet, qui & ipse inter claros sapientia egregiè claruit.

Ea, quæ sequuntur de Magia eiusdem, nõ sunt in M.S. Sigeberti, sed addita sunt multò pòst à Galfrido quodam, qui vixit circa annum 1400.

Continuator Æmoini. 1140.

Lib. 5. cap. 45. Post hæc Gerbertus electus est Pontifex in vrbe Rauenna ab Othone Imp. & à populo eiusdem vrbis: residentéq; in eadem vrbe Pontifice quàm plurimos annos, defunctus est Papa vrbis Romæ, statimq; omnis populus Romanus sibi dari acclamat D. Gerbertum. Assumptus itaque de vrbe Rauenna, ordinatus est Pontifex in vrbe Romana.

Blondus Flavius. 1430.

Decad. 2. lib. 3. Nullus scriptorum affirmare dubitat Syluestrum secundum literis moribusq; ornatissimum fuisse

ARTICVLVS DECIMVSSEXTVS.

GREGORIVM SEPTIMVM, QVI ANTE HILDEBRANDVS DICEBATVR, CVI QVIDAM MAGIÆ ET SIMONIÆ NOTAM INVRVNT, LEGITIME ELECTVM PONTIFICEM, SANCTITATE ET ERVDITIONE INSIGNEM FVISSE, ET AB EO HENRICVM Imperatorem propter certa flagitia iure excommunicatum esse.

NEGANT.

Anno post natum Christi 1072. HENRICVS *Rex Romanorum à Gregorio Septimo excommunicatus Romam obsedit: videns Papam aufugisse, congregatis triginta Episcopis fautoribus suis, in ipsa vrbis obsidione iussit haberi Synodum, in qua Gregorius Papa falsis criminibus insimulatus, à fautoribus Henrici fictè compositis absens accusatur: Dicebant eum prophanum, scelestum, amatorem discordiæ, virum sanguinum, Sedem Apostolicam vsurpasse per necromantiam* Marianus Scotus de anno 1074.

1080. *Benno Cardinalis*, libro de vita & gestis Hildebrandi seu Gregorij Septimi, *vocat eum crudelem, impium, proditorem, parricidam, mendacem, immanem, necromantum, hypocritam, perfidum, superbum, iniustum, &c.*

1100. *Sigebertus Gemblacensis*, in Chronico, *asserit Gregorium Septimum sensisse*, Presbyterum concubinarium, *si fortè sacrum facere vellet, non posse venera consecrare & idcirco interdixisse Christianis, ne cõcubi*

narionum Presbyterorum ſacris interesſent: nec hac calumnia contentus, ſed ſcripſit etiam contra Papam Gregorium lib.1. Apologiam ad Imperatorem lib.1.pro Imperatore contra Gregorium epiſtolas aliquot. Trithemius de Viris illuſtribus.

1540. Ioannes Caluinus in Scholijs, quæ ſcripſit in epiſtolam Pauli: *Tertij Henrici vitia, quibus laborauit, hic excuſare nihil attinet. Qua autem fuerit contentionum inter ipſum & Hildebrandum ſemina, ſi quis quærat, & qualiter depugnatæ fuerint, reperiet profectò Hildebrandum hominem vafri & malitioſi ingenij, adhuc inexplebili ambitione ardentem, inſtructum verò & gladiatoria confidentia, & extrema crudelitate: cùm Henricum videret luxuria deſluere, libidinibus deditum, præterea inſolenter ferocire ſingulis, quaſi oblata occaſione, ad diſſipandum imperium animum applicuiſſe.*

Ioannes Carion, Sebaſtianus Francus, Centuriatores Magdeburgenſes, & cæteri Hiſtoriographi Lutherani, mirum in modum in hunc Gregorium ſeptimum debacchantur, nec dignum cenſent, qui ſummus Pontifex appelletur.

ASSERVNT.

Romana Eccleſia Cardinales. 1072.

Apud Sabellicum Ennead.9.lib.3. Nos ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, Cleri, Acolythi, Subdiaconi, Presbyteri, præſentibus Epiſcopis, Abbatibus, multisq; tum Eccleſiaſtici, tum laici ordinis, eligimus hodie 10. Kal. Martij in Baſilica ſancti Petri ad Vincula anno ſalutis 1072. in verum Chriſti Vicarium Ildebrandum Archidiaconum, virum multæ doctrinæ, magnæ pietatis, prudentiæ, iuſtitiæ, conſtantiæ, religionis, modeſtum, ſobrium, continentem, domum ſuam rectè gubernantem, pauperibus hoſpitalem, in gremio ſanctæ matris Eccleſiæ liberè à teneris annis, vſque ad hanc ætatem educatum: quem quidem ea poteſtate Eccleſiæ Dei præeſſe volumus, qua Petrus Dei mandato quondam præfuit.

Anſelmus Lucenſis. 1074.

Epiſtola ad Wigbertum Antipapam: Vt ergo de Beato Gregorio Papa noſtro dicam, quod de Cornelio ſcripſit Beatus Cyprianus, factus eſt Epiſcopus de Dei & Chriſti eius iudicio, de clericorum pene omnium, &, vt verius dicam, omninò omnium teſtimonio, de plebis, quæ tunc aderat, ſuffragio, de ſacerdotum antiquorum, & bonorum virorum collegio, cùm nemo ante ſe factus eſſet, cùm Alexandri locus, hoc eſt, cùm Petri locus, & gradus ſacerdotalis cathedræ vacaret. Quo occupato, & de Dei voluntate, atque omnium noſtrum conſenſu ordinato, quiſquis iam Epiſcopus voluerit fieri, foras fiat neceſſe eſt, nec habet Eccleſiaſticam ordinationem, qui Eccleſiæ non tenet vnitatem. Quisquis ille fuerit, licet multum de ſe iactans, ſibi plurimum vendicans, profanus eſt, alienus eſt, foris eſt. Et cùm poſt primum ſecundus eſſe non poſſit, quiſquis poſt vnum, qui ſolus debet eſſe, iam factus eſt, non ſecundus ille, ſed nullus eſt, &c.

Hugo Monachus Cluniacenſis. 1074.

In Vita S. Hugonis Abbatis Cluniacenſis: Hildebrandus Romanæ Eccleſiæ Diaconus, Apoſtolicæ Sedis Pontifex Gregorius ſeptimus mox futurus, Galliarum legatione ſuſcepta Cluniacum venerat. Hic quadam die ſedens in Capitulo cum beato Hugone, fratrum negligentias pietatis gladio corrigente, aſpexit Dominum Ieſum præſentem, prædicto Patri aſſidentem, eiq; de ſingulis, quid agere deberet, ſuggerentem. Itaque Hildebrandus ſancti viri merita prædicans, in famulo Dominum collaudabat.

Petrus Damianus 1074.

Epiſtola 2. ad Hildebrandum Papam, qui & Gregorius ſeptimus, Apologetica epiſtola, quare Epiſcopatus curam dimiſerit: Dilectiſsimo Sedis Apoſtolicæ electo, & virgæ Aſſur, Hildebrando, Petrus peccator monachus ſortitutem, &c. Et quia vos Apoſtolica Sedes, vos Romana eſtis Eccleſia, ad deponendum, quod baiulare nequiueram, integrum mihi viſum eſt, non adire fabricam lapidum, ſed eos potius, in quibus viget ipſius Eccleſiæ ſacramentum. Sub perſecutione equippe Iudaica, vbicunque erant Apoſtoli, illic primitiua Eccleſia dicebatur. Nunc etiam cùm Simon ille veternoſus videlicet Trapezita malleos & incudem reparauerat, cùm Romanam vrbem velut officinam ſibi per monetarios peſtiferæ negotiationis vſurpat, & quos vos Petrus fugiens nobiſcum attrahit, illic eſſe Romanam Eccleſiam omnibus indubitanter oſtendit. Vnde cùm ergo Eccleſiaſticum nobis regimen renuntiare propoſui, non erraui, quia Romanæ (quæ vos eſtis) Eccleſiæ quod ſuum erat dignè reſtitui. Et vobis me confeſſum eſſe confitebor, pro hac refutatione centum annorum pœnitentia mihi eſt conſequenter iniuncta, per illa nimirum remedia, quæ monaſticis regulis ſunt inſtituta. Quod ſi parum videtur, vos etiam ſuperaddite, vltro etiam, ſi placet, ſub carcerali cuſtodia mancipate.

Epiſt.5.cap. 7. Interea illud etiam, quod Hildebrando Romanæ Eccleſiæ Archidiacono referente didicimus, hic inferere operæpretium iudicamus. Nam cùm adhuc Subdiaconatus fungeretur officio, à VICTORE Papa Apocriſarius ad Gallias deſtinatus, Synodum congregauit, in quo videlicet ſex Epiſcopos diuerſis criminibus inuolutos, ex Apoſtolicæ Sedis auctoritate depoſuit. Inter quos quidam erat Epiſcopus, qui quoniam per ſimoniacam hæreſin ad Epiſcopatus culmen irrepſerat, Spiritum ſanctum verbis exprimere, quibuſcunque tentaret nitibus, non valebat. Et quidem Patrem & Filium expeditè ſatis proferebat: ad Spiritum verò ſanctum cùm peruenisſet, mox lingua balbutiens, tandem rigida manebat.

Vita Dominici Loricati capite decimo nono: Somniauit tunc quidam frater de me, quòd oculorum lumen amiſeram. Quod dum ego Hildebrando venerabili Romanæ Eccleſiæ Archidiacono in Lateranenſi Palatio retuliſſem: Nequaquam, inquit, vt times, hoc tibi propinquæ eſt mortis indicium: ſed familiaris tibi aliquis extinguetur, qui tibi & charus ſit ſicut oculus, & lumen tuum ac ſplendor in bonis operibus videatur. O verum, ſed amarius omni felle præſagium. Tertio die, poſtquam Romanis mœnibus ſum egreſſus, ecce mihi relatio crudelis occurrit, quæ mihi nil minus opinanti, cæcatum me remanſiſſe perhibuit, dominum ſcilicet & illuminatorem meum Dominicum ex hoc ſeculo nuper egreſſum. Illicò mihi liquidò patuit, dum ille petijt lucis

auctо-

auctorem, in tenebrarum me remansisse caligine.

Marianus Scotus. 1074.

Libro 3. ætate 6. Anno Christi 1074. Hildebrandus, qui & Gregorius Papa, sedit annis 12. Papa Gregorius decreuit præcepto Petri Apostoli & sancti Clementis, vt supra, & Canonibus Patrum per bannum Dei, Petri & Pauli, & suum, Synodali iudicio multorum Episcoporum, & contradicens interdixit Presbyteris, Diaconibus, omnibusque clericis vxores habere, & omninò cum fœminis habitare: nisi cum eis, quas regula, vel Nicæna Synodus concesit. Decreuit quoque, vt sub sententia sancti Petri cum Simone damnaretur, non solùm emptor, sed & venditor cuiusque consecrationis officij Ecclesiastici, id est Episcopatus, presbyteratus, diaconatus, præposituræ Ecclesiæ, vel decimationis, sed & socius transgressoris. Dominus enim dixit: *Gratis accepistis, gratis date.* Vnde & de prædicta Synodo legati Papæ missi ad Henricum Regem Romanorum, communi omnium Episcoporum interdicto, vt fœminas separarent à clericis, & maximè à Presbyteris. Plures clerici sub sententia interdicti Apostolici libentius esse voluerunt, quàm fœminis & vxoribus carere, sed vt vel per alios castigarentur. Decreuit Papa Synodica legatione etiam hoc anno, vt nullus Christianus audiret Missam coniugati presbyteri, &c. Henricus Rex Ecclesiam, quantum in ipso fuit, per concubinarios, id est hæreticos, polluere & offuscare veritus non est, dum spiritualia Ecclesiæ officia, grátifica videlicet Spiritus sancti munera, per iniqua contrariaque fidei Catholicæ commercia more Simonis efficeret venalia. Hæc & his similia nefanda & inaudita Regis Henrici flagitia videntes & audientes fieri Catholici viri, per id temporis in Ecclesia constituti, cum Propheta Helia Domini zelo zelantes pro domo Israel, directis Romam nuntijs ad Alexandrum Apostolicæ Sedis Antistitem, hæc ei, & alia quàm plurima, quæ in regno Theutonico, insanientibus Simoniacis hæreticis rege Henrico auctore & patrono, dicta & gesta sunt, tam literis, quàm viua voce gemendo ac dolendo conquesti sunt. Interea Domino Alexandro Apostolico de medio sublato, suscepit sedem Apostolicam Gregorius septimus, qui & Hildebrandus, professione monachus. Iste querimonijs & clamoribus Catholicorum iustis aduersus Henricum, & scelerum eius immanitatem auditis, zelo Dei accensus, iam dictum regem excommunicatum pronuntiauit, maximè propter Simoniam. Quod factum Catholicis quidem viris bene placuit: Simoniacis verò ac fautoribus Regis nimium displicuit, qui dicebant: nunquam esse auditum, Regem aliquando excommunicationi subditum. Facta est ergo maxima diuisio in Ecclesia Dei, Catholicis Domino Apostolico studiosè fauentibus, ac præceptis eius. Inter quos erant Principes Anno Colonienfis Episcopus, cum Reuerendissimis Ecclesiarum Rectoribus Sigefrido Moguntino, Vetzelino Magdeburgi, Rucherio Halberstadensi, alijsque Episcopis, & Abbatibus, monachis, & clericis, assentientibus quoque principibus totius Saxoniæ, Ottone magno Duce, Vdone Marchione, Ludouico Comite, cum alijs innumerabilibus, tam nobilium, quàm infimorum militaribus viris. Quorum fidei deuotionem & feruorem iustitiæ venerabilis Papa Gregorius audiens, & contra eos sæuitiam Henrici fautorumque eius, ne deficerent in tribulationibus, missis ad eos literis, hæreticorum audaciam, garrulitatem, & superbiam, auctore Henrico, ac defensore, ad iniuriam Apostolicæ Sedis perstrinxit elatam. Quamobrem Regem anathematis vinculo alligauerit, literis insinuauit: quibus Catholici ad resistendum iniquis hæreticis constantiores effecti sunt.

Henricus Rex cum magno exercitu profectus Romam, eam obsedit. Papa audiens multos Romanos fauere Schismaticis aufugit. Videns Henricus Rex Papam aufugisse, congregatis triginta Episcopis fautoribus suis, in ipsa Romana vrbis obsidione, iussit haberi Synodum, in qua Gregorius Papa, falsis & inauditis criminationibus, à fautoribus Henrici fictè compositis, absens accusatur: Dicebant eum profanum, scelestum, amatorem discordiæ, virum sanguinum, Sedem Apostolicam vsurpasse per necromantiam. Conspirantes ergo, qui conuenerant, in vnum, aduersus Dominum, & aduersus Vicarium eius Papam Gregorium, damnauerunt eum, & inebriati diabolici furoris insania VVigbertum Rauennatensem Episcopum rapuerunt, ac Papam consecrárunt, quem Clementem nominauerunt.

Ioannes Mierologus. 1080.

De Ecclesiasticis obseruationibus cap. 14. Nam & Apostolicæ Sedi nostro tempore talem Deus gubernatorem, reuerendæ, inquam, memoriæ Gregorium Papam imposuit, qui sub decem suis antecessoribus à puero Romæ nutritus & eruditus, omnes Apostolicas traditiones diligentissimè inuestigauit, inuestigatas studiosissimè in actum referre curauit. Hunc ergo Doctorem religione & auctoritate præcipuum, imò Apostolicam traditionem per ipsum, in consecrandis mysterijs potissimum imitari decreuimus.

Anselmus. 1080.

Epistola 8. ad Guilhelmum Abbatem Hirsaugiensem, de quodam Comite excommunicato à Gregorio VII. qui diuina celebrantibus se immiscuerat: Comes quidem vester, qui excommunicatus vobis diuina celebrantibus se miscet, mihi videtur humiliter admonendus: ne contemnendo sententiam eorum, quibus Deus affirmat se audiri, cùm audiuntur; & sperni, cùm spernuntur: se ligare, cùm ligant; & soluere, cùm soluunt, aggrauet super se Dei iudicium, à quo fugere nusquam homo potest. Quare illi melius esse, vt per salubrem humilitatem abstineat ab his, à quibus eum Apostolica segregat sententia, quàm per præsumptionis contemptum se ingerat in illa, quæ nunquam, nisi per humilitatem quæsita, prosunt; at semper inordinatè præsumpta obsunt: nec debere cum vllo suo commodo, & grauissimo suo malo cogere vos, vt cùm eum offendere nolitis, Deum & Apostolici auctoritatem grauiter irritetis, ad quos pacandos illum adiutorem habere non possitis. Facilius quoque ac benignius Apostolicum (*Sic vocat hunc Gregorium Septimum*) eius rationes susceperum, si suam illum sententiam cognouerit reueritum. Quòd si Comes idem hanc admonitionem respuerit, scitis, quia Deus plus est timendus, quàm homo. Quapropter aut secundùm iam prolatam Apostolicam sententiam erga illum agendum: aut ipsum Apostolicum, seu aliquem vices eius gerentem, de hoc ipso denuò consulendum existimo. De Presbyteris verò, qui se apertè reproba libidinis conuersatione Deo reprobabiles exhibent, omninò tenendum est, quod Apostolica prouidentia Ecclesiastico iustoque rigore constituit.

Stephanus Halberstadensis Episcopus. 1090.

Epistola ad VValramum Episcopum Naumburgensem, defensorem Henrici Quarti Regis à Gregorio septimo excommunicati: Audi igitur vera, non fucata: audi fortia, non facera. Omnis, qui dignitates spirituales diuendit, hæreticus est. Dominus autem

Henricus, quem Regem dicunt, Episcopatus & Abbatias vendit: Etenim Constantiensem, Bambergensem, Moguntinensem, & plures alios pecunia: Ratisbonensem, Augustensem, & Strasburgensem pro gladio: Abbatiam Fuldensem pro adulterio: Monasterientem verò Episcopatum, quod dicere & audire nefas est, pro Sodomitica immunditia vendidit, &c. Pro quibus nefandis malis ab Apostolica Sede excommunicatus, nec regnum, nec potestatem aliquam super nos, quia Catholici sumus, poterit obtinere.

Lambertus Schaffnaburgensis. 1090.

De anno 1073. Alexander Papa decessit, cui Romani protinus inconsulto Rege successorem elegerunt Hildebrandum, virum sacris literis eruditissimum, & in tota Ecclesia, tempore quoque priorum Pontificum omni virtutum genere celeberrimum. Is quomodo zelo Dei feruentissimus erat, Episcopi Galliarum protinus grandi scrupulo permoueri cœperunt, ne vir vehementis ingenij, & acris erga Deum fidei, districtius eos pro negligentijs suis quandoque discuteret. Atque ideò communibus omnes consilijs regem adorti, orabant vt eius electionem, quæ eius inussu facta fuerat, irritam fore decerneret, &c. Hildebrandus Papa cum Episcopis Italiæ conueniens, iam frequentibus Synodis decreuerat, vt secundùm instituta antiquorum Canonum, Presbyteri vxores non habeant: habentes autem dimittant, aut deponantur; nec quisquam omninò ad sacerdotium admittatur, qui non in perpetuum continentiam, vtramque cælibem profiteatur, &c. VVilhelmus Traiectensis Episcopus causam Regis contra bonum & æquum obstinatè tuebatur, & studio partium regis multa in iniuriam Romani Pontificis, omnibus penè diebus solennibus, inter Missarum solennia rabido ore declamabat, periurum eum, adulterum, & pseudoapostolum appellans, & tam à se, quàm à cæteris Episcopis sæpenumerò excommunicatum pronuntians. Is breui, postquam Rex exactis Paschalibus ferijs Traiecto discesserat, repente grauissima egritudine correptus est. Cumque per acerrimos cruciatus animæ & corporis vrgeretur, mire abili eiulatu, coram omnibus, qui aderant, vociferabatur, iusto Dei iudicio se & præsentem amisisse vitam & æternam, quòd ad omnia, quæ perperam intendisset, operam suam in summo annisu præbuisset, atque in spem gratiæ eius Romano Pontifici sanctissimo, & Apostolicarum virtutum viro, grates contumelias sciens & prudens innocenti irrogasset. In hanc vocem, vt asserunt, sine communione, sine vlla satisfactione expirauit, &c. Papa Gregorius tam eximiè, tamque Apostolicè vitam instituebat: vt nec minimam siuistri rumoris maculam conuersationis eius sublimitas admitteret. Et in illa vrbe celeberrima, atque in tanta obsequentium frequentia, obscœnum aliquid perpetrans latere nequaquam potuisset: signa etiam & prodigia, quæ per orationes Papæ frequentius fiebant, & zelus eius feruentissimus pro Deo, & pro Ecclesiasticis legibus, satis cum contra venenatas linguas communiebant, &c.

Ivo Carnotensis. 1100.

Epistola 239. Quòd si Reges aut Imperatores à Pontificali iudicio eximere tentaueris, recurre ad Magnum Imperatorem Constantinum, qui in Nicæno Concilio, præsente Papa Syluestro, huiusmodi verba legitur habuisse: *Vos*, inquit, *episcopi estis Domino iudicandi ejus*, &c. Nunquid culpas factum clarissimi Doctoris Ambrosij, qui Theodosium Imperatorem ob suam culpam excommunicauit? Numquid incusas Gregorium septimum, qui Regem Henricum ob sua scelera damnauit?

Bertoldus Constantiensis. 1100.

In Appendice ad Hermannum Contractum de anno 1068. Henricus Rex adolescentiæ suæ errore seductus, legitimæ coniugis adeo obliuiscitur, & tam nefandis criminibus inuolutus esse diffamatur, vt etiam Principes eius cum regno priuare molirentur.

De anno 1073. Romæ Alexander Papa decessit: pro quo venerabilis Hildebrandus Romanæ Ecclesiæ Archidiaconus communi omnium consilio expetitur Papa constituendus. Quo audito, ipse Archidiaconus se viribus esse imparem tanto honori, imo oneri reputans, inducias respondendi petijt, & sic fuga elapsus, aliquot dies ad Vincula sancti Petri occultatus latuit: sed tandem vix inuentus, & ad Apostolicam Sedem vi perductus Papa 150. septimo Kalendas Maij ordinatur, & Gregorius septimus appellatur. Cuius prudentia non solum in Italia, sed etiam in Theutonicis partibus refrænata est sacerdotum incontinentia: scilicet quod prædecessor eius in Italia prohibuit, hoc ipse in tota Ecclesia Catholica prohibere studuit.

Sigebertus Gemblacensis. 1100.

In Chronico de anno 1086. Anselmus Lucensis Episcopus Hildebrandi Papæ cooperator indefessus, apud Mantuam exulans moritur, qui in Hieremiam, & in psalmos tractatus edidit, & doctrinam Hildebrandi libro luculento confirmauit, cuius sanctitas miraculis declarata est.

Guilhelmus Bibliothecarius. 1120.

Historiæ Anglorum lib. 3. *cap.* 17. Sæuientem retinuit nuntius Hildebrandi Apostoli. Imperator enim Alemannorum Henricus filius Henrici, iratus contra Papam, quòd excommunicationem in eum propter inuesturas Ecclesiarum promulgârat, cum exercitu veniens, Romam obsedit, Hildebrandum expulit, Guibertum Rauennatem introduxit: quo per literas expulsi Guiscardus accito, contracta velociter Apulorum & Normannorum manu, Romam tendebat. Nec sustinuit nuntium aduenientis Henricus, quin cum falso Papa sola fama territus, terga daret. Vacua ab obsessoribus Roma legitimum Præsulem accepit, sed non multò post eadem violentia, qua prius amisit.

Ioannes Gratianus. 1140.

Causa 15. *q.* 6. Item Gregorius septimus Romanæ Ecclesiæ præsidens dixit: Nos sanctorum prædecessorum nostrorum statuta tenentes, eos, qui excommunicatis fidelitate aut sacramento obstricti sunt, Apostolica auctoritate à iuramento absoluimus, & ne sibi fidelitatem obseruent, omnibus modis prohibemus, quousque ipsi ad satisfactionem veniant.

Otto Frisingensis. 1150.

Lib. 6. *Chron. cap.* 32. Hildebrandus semper in Ecclesiastico rigore constantissimus fuit.

Cap. 34. Anno sequenti Alexander vita & sacerdotio perfunctus decessit, sedemque Hildebrando Archidiacono suo, qui Gregorius Septimus dictus est, reliquit. Ex hinc schisma grauissimum, eò quòd absque consensu Regis per electionem constrictus fuerat, oritur. Ipse autem, qui per multum temporis ad libertatem Ecclesiæ obtinendam priuatus laborauerat, iam ad sacerdotalem dignitatem prouectus, à cœpto desistere indignum dicens, tam ob hoc, quam pro simonia exturpanda, ac incontinentia clericorum reprimenda, plurimum desudabat. Denique non solùm Regem pro-

eius-

eiusmodi à Synodalia responsa crebrò vocauit, sed & datis decretis clericorum à Subdiaconatu, & supra, connubia in toto Romano orbe cohibuit, formaq́ue gregis factus, quod verbo docuit, exemplo demonstrauit: ac fortis per omnia athleta, murum se pro domo Domini ponere non timuit.

Cap. 36. Prædictus Pontifex Gregorius à Rege vrbe pellitur, Gibertusq́ue Rauennatensis Episcopus in locum eius subrrudirur. Porrò Gregorius Salerni manens, appropinquante vocationis suæ tempore, dixisse fertur: Dilexi iustitiam, & odi iniquitatem, propterea morior in exilio. Quia ergo in principe suo regnum ab Ecclesia præcisum grauiter percussum fuit, Ecclesia quoque tanto pastore, qui inter omnes sacerdotes & Romanos Pontifices præcipui zeli & auctoritatis erat, orbata, dolorem non modicum habuit.

Guillerinus Historicus. 1150.

Apud Vincentium in Speculo historiali lib. 25 *cap.* 44. Hic Hildebrandus, vt audiui à quodam, qui hoc audierat referre Abbatem Cluniacensem Hugonem, cogitationes aliorum prophetico mentis intuitu nuntiabat: quem ideò Papa Alexander Cancellarium Apostolicorum præfecerat: pro cuius officij intuitu Hildebrandus tanquam Cancellarius circuibat prouincias, vt perperam acta corrigeret. Hugonis Abbatis Cluniacensis intimas cogitationes vidit, pestem futuram prædixit. Adhuc Archidiaconus in Gallia in Concilio confederat vice Papæ, vbi plures Episcopi per simoniam facti: quorum vnus, huius criminis insimulatus, nullis testibus argui, nullis argumentis poterat confutari, ita dicendi arte callebat. Tunc Archidiaconus: Cesset humanum eloquium, producatur diuinum oraculum. Certum est, quòd Episcopalis gratia donum Spiritus sancti est. Coram nobis ergo, qui iudicio Spiritus sancti congregati sumus, dicat iste: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.* Quòd si expressè, & sine titubantia dixerit, constabit apud me, non esse illum simoniacum. Accepit libens hanc conditionem: *Gloria Patri, & Filio,* sic integrè protulit: sed in hoc, *& Spiritui sancto,* hæsit. Suscitato cunctorum strepitu, nullo conatu, vel tunc, vel deinceps in vita sua Spiritum sanctum nominare potuit.

Godfridus Viterbiensis. 1160.

Parte 17. *Chronicorum:* Anno secundo Alexander Papa decedit, & Hildebrando Archidiacono suo, qui Gregorius Septimus fuit, Apostolatum reliquit. Quod quia sine Imperatoris consensione actum est, schisma grauissimum narratur exortum. Itaque ipse Gregorius Papa ad simoniam extirpandam, & clericorum incontinentiam reprimendam intendens, Imperatorem ipsum ad Synodalia pro huiusmodi frequenter vocauit. Connubia clericorum à Subdiaconatu, & supra, per totum orbem Romanum edicto decretali in æternum prohibuit, ac seipsum athletam Dei, & pro domo Domini murum constituit.

Helmoldus Presbyter. 1170.

In Chronico Sclauorum lib. 1. *cap.* 27. Statim vt Henricus Rex factus est vir, & sublato pædagogo suimet compos effectus est, omnem gentem Saxonum atrociter persequi cœpit. Denique Ottoni Ducatum Bauariæ, quia Saxo erat, abstulit, & VVelponi dedit. Post hæc ad depressionem totius Saxoniæ, in Hartico cliuo castrum firmissimum, quod dicitur Hartesberg, collocauit, &c.

Cap. 28. Missa relatione Saxonum Principes ad Apostolicam Sedem conquesti sunt Reuerendissimo Papæ Gregorio Septimo qualiter Rex diuinæ legis contemptor, Ecclesijs Dei in statuendis Episcopis omnem Canonicę electionis libertatem adimeret, ponens per violentiam Episcopos, quos voluisset. Insuper quòd more Nicolaitarum de vxore sua publicum fecisset prostibulum, subijciens eam per vim aliorum libidini, aliaq́ue perplurima, quæ inconuenientia visa sunt, & auditu difficilia. Quamobrem Dominus Apostolicus, zelo iustitiæ permotus, missis legatis, vocauit Regem ad Apostolicæ Sedis audientiam. Qui secundam & tertiam vocationem dissimulans, ad vltimum familiarium consilijs astrictus, timentium ne regno iustè deponeretur, iuit Romam, vbi super his, vnde iustè pulsabatur, sese Pastoris permisit arbitrio.

Cap. 30. Rex Henricus prosperis elatus successibus Gregorium Papam velut Regni traditorem, & Ecclesiasticæ pacis perturbatorem damnari fecit, occupauitq́ue matrem Imperij Romam, multisq́ue ciuium ibidem interfectis, fugauit inde Gregorium, potitusq́ue ad votum vrbe & senatu, Guibertum Rauennæ Sedis Episcopum ordinari fecit in Papam. Et ij quidem, qui videbantur perfectiores, & columnæ in domo Dei, adhæserunt Gregorio: cæteri, quos aut timor, aut fauor Cæsareus agebat, secuti sunt VVibertum, qui & Clemens, durauitq́ue hoc schisma 25. annis. Defuncto enim Gregorio successit Desiderius, post quem Vrbanus, deinde Paschalis, qui omnes Imperatorem cum Papa suo excommunicationis sententia damnauerunt, continentes se apud Reges Franciæ, Siciliæ, & Hispaniæ, qui Catholicam partem tueri videbantur.

Guilhelmus Tyrius. 1180.

Libro 1. *belli sacri cap.* 13. Henricus Theutonicus Rex & idem Romanorum Imperator, à Diuo Gregorio Papa Septimo passus fuerat quæstionem & controuersiam non modicam, super annulo Episcoporum defunctorum & baculo. Inoleuerat enim consuetudo (præsertim in Imperio) quòd defungentibus Ecclesiarum Prælatis, annulus & virga pastoralis ad Dominum Imperatorem dirigebantur: vnde postmodum vnumquemlibet de familiaribus & Capellanis suis inuestiens, ad Ecclesiam vacantem dirigebat, vt ibi Pastoris fungeretur officio, non expectata cleri electione. Quod Dominus Papa contra omnem fieri honestatem considerans, & iura in eo facto conculcari Ecclesiastica perpendens, semel, secundò, ac tertiò eundem Imperatorem commouit, vt à tam detestabili desisteret præsumptione. Quem præceptis salutaribus commonitum, cùm reuocare non posset, vinculo anathematis innodauit. Quod factum nimis indignè ferens Imperator, cœpit Ecclesiam Romanam persequi, & Domino Papæ Guibertum Rauennatensem Archiepiscopum, virum literarum & locupletem nimis insciuit aduersarium. Qui de viribus Imperatoris præsumens, & de multitudine diuitiarum confisus, excluso violenter prædicto venerabili viro, Sedem inuasit Apostolicam: ita delirus & ab intellectus syncerirate deficiens, vt id se esse crederet, quod falsò dicebatur.

Dodechinus. 1200.

In Appendice Chronicorum Mariani Scoti de anno 1085. Gregorius Papa, qui & Hildebrandus, obijt. Huic successit Desiderius, quem Victorem nominarunt: Victori successit Vrbanus. Ipse venerabilis Papæ Gregorij scripta & dicta contra Schismaticos habita confirmauit, Henricum & VVigbertum Romanæ Ecclesiæ inuasorem, cum omnibus fautoribus suis, ab Ecclesia Dei excommunicauit.

Conradus Abbas Vrspergensis. 1220.

In Chronicis, postquam ostendisset quid inuendecim

ab Henrico Imperatore contra Papam Gregorium in vnum conuocati fecissent, itemque quod Antipapam VVibertum constituissent, subiungit: Scripsit post hæc Anselmus Lucensis Episcopus epistolam ad eundem VVibertum, in qua illum præuaricatorem ac superbum cognominat, inter alia subinferens: Vt ergo de beato Gregorio nostro patre dicam, &c. *vt supra in hoc Anselmo.* Hæc priori Episcoporum sententiæ valde contraria scripsit Anselmus Lucensis Episcopus, vir literis apprimè eruditus, ingenio acutissimus, facundia præcipuus, &, quod omnibus maius est, in Dei timore & sancta conuersatione nominatissimus, adeò vt tam in vita, quàm post mortem referatur miraculis clarus.

De anno 1068. Henricus Rex adolescentiæ vsus libertate Saxoniam solam ex omni Romano imperio cœpit incolere, Principes despicere, nobiles opprimere, inferiores sustollere, venatui, lusibus, cæteriscúe huiusmodi exercitijs, plusquam iustitijs faciendis (vt incusatus est) operam dare, filias illustrium quibuslibet obscurè natis coniugare, priuata præsidia (nimirum potentibus regni non satis fidens) instituere. His discordiæ seminarijs contigit regi quàm plurimas insidiatores tam vitæ, quàm regni sui crescere.

De anno 1106. Foetet, & respuitur, & condemnatur, & anathematizatur hæresis VVigbertina vel Henriciana: abdicatis siue fugatis hæretibus, Catholici cathedris Pontificalibus destinantur, è quibus etiam aliqui inter ipsa festa consecrantur. Denique in tantum diuinæ legis subitò zelus efferbuit, vt etiam cadauera Pseudoepiscoporum ab Ecclesijs eliminarentur. quotquot autem erant ab ipsis ordinati, vsque ad generalem audientiam, ab officijs suspenderentur. Iam enim exaltatis sibi diuinitus Ecclesia Romana cornibus, ad incutiendum timorem cunctis vsquequaque schismatum membris, etiam capitis ipsius ossa, VVigberti scilicet dicti Papæ, de sepulchro suo, quod per quinque iam annos in Ecclesia Rauennensi possederat, proijci fecerat, vniuersaqúe eius institura, vt verè non Apostolici sacerdotis, sed Apostatici inuasoris, annullari decreuerat.

Rodericus Toletanus. 1240.

Rerum Hispanicarum lib. 6. cap. 26. Gregorius septimus ad petitionem regis Aldefonsi misit quendam Richardum Abbatem S. Victoris Marsilienſis, vt Ecclesias Hispaniæ, tot persecutionibus perturbatas, Ecclesiastico moderamine ordinaret. Qui minus religiosè officium peragens, cœpit irregularius se habere. Quod attendens Toletanus electus, per maris & terræ pericula se Romani Pontificis conspectui præsentauit, & Gregorio septimo viam vniuersæ carnis ingresso, inuenit Vrbanum secundum illi in sede Apostolica substitutum: à quo gratanter & benignè susceptus, consecrationem, pallium, & priuilegia obtinuit, & Primas institutus Hispaniarum, Apostolicæ Sedis benedictione susceptа.

Albertus Stadensis. 1250.

In Chronicis de anno 1074. Alexander Papa decessit, cui Hildebrandus, qui & Gregorius septimus, successit. Huic Saxonum Principes missa relatione ad Apostolicam Sedem conquesti sunt, qualiter Rex Henricus diuinæ legis contemptor, Ecclesiæ Dei in statuendis Episcopis omnem Canonicæ electionis libertatem adimeret, ponens per violentiam Episcopos, quos voluisset. Insuper quòd more Nicolaitarum de vxore sua publicum fecisset prostibulum, subijciens eam per vim aliorum libidini, aliaque multa auditu difficilia. Quamobrem Apostolicus zelo iustitiæ permotus, crebris nuntijs & epistolis Regem ad Synodalia responsa, & Sedis Apostolicæ audientiam vocauit.

Martinus Polonus. 1250.

In Henrico tertio: Huius tempore Hildebrandus Cardinalis, qui postea Gregorius septimus Papa factus est, & cùm Legatus esset in Gallia, & in Concilio contra multos Simoniacos processisset, & contra vnum Episcopum valde infamatum procedere voluisset, & ille testes, qui ipsum accusauerant, pretio corrupisset, dixit Legatus Concilio: Cessет humanum iudicium, & producatur in medium diuinitatis oraculum. Si tu contra Spiritum sanctum non fecisti, dic: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto:* tunc ille intrepidus incipiens, cùm *Gloria Patri, & Filio* dixisset, nullatenus *& Spiritui sancto* dicere potuit, frequentius repetendo, & sic electus est ab Episcopatu.

In Gregorio septimo: Hic propter laudabilem vitam in Papam electus est ex Cardinalibus, & Salerni mortuus est, miraculis coruscando.

Blondus Forliuiensis. 1440.

In Etruria: Supra Piscium torrentem est Soana oppidum, septimo Gregorio Pontifice Romano certè præstantissimo ornatum.

Antonius Bonfinius. 1450.

Rerum Vngaricarum Decad. 2. lib. 4. Henricus Imperator contra æquum & fas Simoniæ vitio percitus, Ecclesiastica & diuina munera venundabat, nec Pontificia (*Gregorij septimi*) admonitione correptus, hac profana auaritiæ labe se abstinere poterat.

Antoninus Florentinus. 1450.

Tit. 16. *cap.* 5. §. 2. Moritur Alexander secundus, creatus est Papa Gregorius septimus, sanctus vir, qui facto concilio Romæ secundo anno Pontificatus sui ad reformationem morum, excommunicauit quosdam nobiles de familia Henrici IV. quia eorum consilio Ecclesiæ vendebantur, & iura Ecclesiæ vsurpabantur.

Platina. 1460.

In Vita Gregorij VII. Salerni sanctè & piè moritur, vir certè Deo gratus, prudens, iustus, clemens, pauperum, pupillorum, viduarum patronus, atque vnicus Ecclesiæ Romanæ fortissimus & acerrimus defensor contra hæreticorum improbitatem, & malorum Principum.

Marcus Antonius Sabellicus. 1490.

Ennead. 9. *lib.* 3. Post Alexandri obitum Hildebrandus Archidiaconus magno omnium bonorum consensu fit Pontifex, &c. Pontifex declaratus Gregorium se dixit, qui septimus à primo nuncuparetur: initaque Apostolica dignitate Henricum Cæsarem admonet, ne deinceps largitione corruptus, Ecclesias, sacerdotiave cuiquam tribueret: quibus nisi abstineat, dicit futurum, vt in eum Pontificiæ censuræ telo vteretur. Cæterùm tantum abfuit, vt Henricus Gregorio cesserit, vt matrem etiam meliora monentem domo exegerit, &c. Nullus Romanorum Pontificum tam vastis fortunæ fluctibus est vnquam iactatus, nullus tam constans fuit in aduersis, quod prouidentia factum videri possit, vt memorabili spectaculo fortuna & virtus in vno componerentur.

Ioannes Trithemius. 1490.

In Chronico Hirsaugiensi de anno 1073. Gregorius septimus vir multæ doctrinæ, magnæque pietatis, prudentiæ, iustitiæ, pietatis, constantiæ, & religionis: qui multa pro defensione libertatis Ecclesiasticæ & fecit bona, & sustinuit aduersa.

Raphael Volaterranus. 1500.

Libro 22. Anthropologiæ: Gregorius septimus Hildebrandus nomine Henrico III. imperante sedit annos 11. mensem 1. dies 3. Hic præter omnes, quòd vir pius, & Christianæ religionis acerrimus defensor fuerit, labores pertulit magnos,

Ioannes Nauclerus. 1500.

Generatione 37. Vir fuit Gregorius religiosus, timens Deum, iustitiæ & æquitatis amator, in aduersis constans, qui propter Deum in his, quæ ad iustitiam pertinebant, nil timuisset perficere.

Albertus Cranzius. 1510.

In Metropoli lib. 5. cap. 20. Interim Henrici quarti tempora per omnes Ecclesias fuere turbulenta, propter superbam eius dominationem: qui non contentus rebus Imperij, Ecclesiarum etiam iura inuasit: Episcopos pro suo arbitrio instituens, destituensque, Summum Pontificem Gregorium septimum, virum sanctum, infectatus est, & contumaciter illi se obiecit, quòd non illius voluntate ad summum Pontificatum peruenisset.

Ioannes Aventinus. 1530.

Libro 5. Annalium: Henricum stupris, amoribus, impudicitiæ, & adulterij flagrasse infamia, nec amici quidem negant.

ARTICVLVS DECIMVS SEPTIMVS.

ROMANVM PONTIFICEM ESSE ANTICHRISTVM.

ASSERVNT.

Anno post natum Christū

1180. *ALDENSES Romanam Ecclesiam purpuratam meretricem appellârunt.* Nicolaus Eymericus parte 2. q. 14.

1200. *VVilhemus Aurifex Albigensium Prophetu dicebat Papam esse Antichristum Romam Babylonem.* Cæsarius Heisterbacchius lib. 5. cap 22

1220. *Petrus Ioannis discipulus Abbatis Ioachim dixit in Apocalypsi Ioannis per Babylonem meretricem magnam Romanam Ecclesiam significari.* Guido de erroribus Abbatis Ioachim & Petri Ioannis.

1390. Ioannes VVicleuus articulo 30. in Constantiensi concilio sessione octaua damnato: *Excommunicatio Papæ, vel cuiuscunque Prælati non est timenda: quia est censura Antichristi.*

1400. Ioannes Hussus dixit: *Papa non conformis Christo & Apostolis, non Christi, sed potius Antichristi est Vicarius, & bestia illa, de qua in Apocalypsi.* Ioannes Cochlæus lib 3. Historiæ Hussiticæ.

1500. *Pickardi de Romana Ecclesia non aliud sentiunt, quàm de manifesto Antichristo, ipsam nunc bestiam, nunc meretricem illam Apocalypticam appellantes.* Ioannes Schechta epistola ad Erasmum.

1530. Martinus Lutherus ad cap. 49. Genes. *Vulgata opinio est apud omnes autores Ecclesiasticos quòd ex tribu Dan venturus sit Antichristus, quem per colubrum intelligunt. Sed alienissima est ab hoc loco, & falsissima opinio: ac puto diabolum huius fabulæ fictorem fuisse, & finxisse hanc glossam, vt nostras cogitationes a vero & præsente Antichristo abduceret. Nam ex omnibus scholis Papisticis nemo est, qui sentiat Papam esse Antichristum.*

1550. Ioannes Caluinus ad caput 2. posterioris ad Thessalonicenses: *Quisquis è Scriptura edoctus erit, quæ nam Deo maximè sint propria, & ex aduerso intuebitur, quid sibi Papa vsurpet, etiamsi puer sit decennis, non multum laborabit in noscendo Antichristo.*

Lib. 4. Instit. cap. 7. §. 24. *Fuerit Roma omnium Ecclesiarum mater: verùm ex quo Antichristi sedes esse cœpit, desiit esse id, quod erat.*

1550. *Henricus Bullingerus,* Præfatione in Apocalypsin, *dicit peruulgatum esse doctrinam, Papam esse Antichristum, atque id secum iam dudum plures docuisse.*

1550. *Rodolphus Gualterus,* in Homilijs de Antichristo, *Pontificem Romanum esse Antichristum asserens, arridet eos, qui ponunt certum quendam hominem fore Antichristum.*

1550. *Matthias Flacius Illyricus,* libro aduersus Primatum Papæ, in Catalogo testium veritatis, & in Centurijs Magdeburgensium, *passim asserit Papam esse ipsissimum Antichristum.*

1560. Tilemannus Heshusius libro de sexcentis erroribus Pontificiorum: *Dubitari, inquit, non debet, quin Romanus ille tyrannus pessimus sit Antichristus.*

NEGANT.

Hanc in summum Pontificem blasphemiam plurimi ex nostris sanè luculenter refutârunt, inter quos Sanderus, libro vltimo de visibili Monarchia Ecclesiæ, & Bellarminus Tom. 1. Controuer. cõt. general. 3. lib. 3. hanc quæstionem

in nouem capita distinguens, prædicat: I. Antichristi nomen (quod significat hostem & æmulum Christi) Romano Pontifici, qui se Christi famulum, & Christo subiectum in omnibus fatetur, non conuenire. II. Antichristum verum quendam hominem futurũ: summos Pontifices plurimos fuisse. III. Antichristum nondum venisse. IV. Antichristi nomen proprium adhuc ignorari, qui si esset summus Pontifex de nomine eius certò constaret. V. Antichristum Iudæum ex tribu Dan nasciturum: nullum Pontificem (ab anno sexcentesimo sexto, quo aduersarij dicunt Antichristum venisse) nec gente, nec religione, nec vllo modo Iudæum fuisse, nec hactenus à Iudæis pro Messia susceptum, sed è contrario pro hoste & persecutore præcipuo haberi. VI. Antichristum sessurum in templo Salomonis Hierosolymæ: nullum verò Romanum Pontificem ab anno 600. vnquam Hierosolymis fuisse credibile esse. VII. Antichristi doctrinæ capita quatuor futura: (Primò negabit Iesum esse Christum: secundo se esse verum Christum, in Lege & Prophetis promissum asseret: tertiò, pro Deo coli volet: quartò se solum Deum, oppugnans alios Deos, esse dicet) quæ nullus vnquam summorum Pontificum docuit. VIII. Antichristum miracula mendacia facturum, (scilicet quòd ignem de cælo descendere faciet, quòd dabit magni bestiæ vim loquendi, quòd finget se mori & resurgere) quæ nullus vnquam Pontifex fecit. IX. Antichristum ex humillimo loco prodeuntem per fraudes & dolos regnum Iudaorum adepturum: pugnaturum cum tribus regibus, nimirum Aegypti, Libiæ, atque Aethiopiæ, & eorum regna, illis deuictis, occupaturum: subacturum sibi alios septem reges, & eo modo Monarchiam totius mundi euasurum: cum innumerabili exercitu Christianos toto orbe persequuturum. Quorum omnium cùm nihil in Romanum Pontificem conueniat, sequi manifestè eum Antichristum nullo modo vocari posse. Hæc Bellarminus, ad quem lectorem remitto, actarus de Antichristo Tom. 2. huius operis libro decimo.

ARTICVLVS DECIMVSOCTAVVS.

EPISCOPOS SINGVLOS SINGVLIS PROVINCIIS PRÆESSE, A PRESBYTERIS CERTIS OFFICIIS ET DIGNITATE DIFFERRE: PLVRIBVS EPISCOPIS VNVM PRAEFERRI ARCHIEPISCOPVM.

NEGANT.

Anno post natum Christũ

350. ARIVS *Presbyter, cùm in ambitu Episcopatus repulsam tulisset, ab Orthodoxis ad Arianos defecit, & Arianismo propria dogmata adiciens, docuit Presbyterum ab Episcopo nulla ratione debere discerni.* Epiphanius, Augustinus, & Damascenus de Aerianis.

1000. *Tandemus sacri Ordinis ministros, Episcopalem ac sacerdotalem dignitatem nihil esse dicebat.* Continuator Sigeberti.

1340. *Marsilius Patauinus asserebat nec Presbyterum ab Episcopo, nec Episcopum à Presbytero, nec Episcopum à Papa differre.* Bernardus Lutzenb. de illius hæresi.

1390. Ioannes Vvicleuus Trialogo 4. *Dico, quòd tempore Apostolorum fuit idem Presbyter atque Episcopus* Articulo 28. Constantiæ damnato: *Confirmatio iuuenum, clericorum ordinatio, reseruantur Papæ & Episcopis, propter cupiditatem lucri temporalis & honoris.*

1520. Martinus Lutherus in captiuitate Babylonica, capite de Ordinis Sacramento: *An Episcopum faciat ordinare Sacerdotes battologos? an Ecclesias & campanas baptizare? an pueros confirmare? Nonne hæc vel Diaconus, vel laicus quilibet faceret?*

Aduersus falsò nominatum Ordinem Episcoporum: *Non sunt Episcopi, sed planè idola, & mutæ statuæ, inertes puppæ, larnæ, truncí, vmbra, persónæ cornicæ. qui ne vocabulum quidem, quod Episcopus significat, norint, ne dum quod munus aut officium sit Episcopi. Vis vt vno verbo dicam quid sint? lupi, tyranni, proditores homicidæ, monstra orbis, terræ pendera.*

1525. Philippus Melanchthon in secunda editione Locorum communium fol. 91. *Episcopi seu Presbyteri docebantur olim, qui docebant, lauabant, benedicebant mensæ: Diaconi, qui eleemosynis partiebantur inter inopes. Neque sic discreta horum functiones erant, vt Diacono peculiare esset baptizare, aut benedicere mensæ: imò hæc omnibus Christianis licent: nam omnium sunt claues* Matt. 18.

1550. Ioannes Caluinus lib. 4. Instit. cap. 4. §. 2. *Quibus docendi munus iniunctum erat, eos omnes nominabant Presbyteros: illi ex suo numero in singulis ciuitatibus vnum eligebant, cui specialiter dabant titulum Episcopi: non ex æqualitate, vt fieri sólet, dissidia nascerentur: neque tamen sic honore & dignitate superior erat Episcopus, vt dominium in collegas haberet: sed quas partes habet consul in senatu, vt referat de negotijs consulendo, monendo, hortando, alijs præsit auctoritate sua, totam actionem regat, & quod decretum communi consilio fuerit exequatur: id muneris fuisse habebat Episcopus in Presbyterorum cœtu: atque id ipsum pro temporum necessitate fluxisse humano consensu inductum fatentur ipsi veteres.*

ASSE-

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Actor. 8. *Vers.* 14. Cùm audissent Apostoli, qui erant Ierosolymis, quòd recepisset Samaria verbum Dei: miserunt ad eos Petrum & Ioannem. Qui cùm venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum Sanctum. Nondum enim in quemquam illorum venerat; sed baptizati tantùm erant, (*scil. est à Philippo Diacono non Apostolo*) in nomine Domini Iesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.

Ad Titum 1. 5. Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem, &c.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Canone 1. *Apost.* Episcopus à duobus vel tribus ordinetur Episcopis.

Can. 2. Presbyter ab vno Episcopo ordinetur, & Diaconus, & reliqui clerici.

Can. 36. Episcopus non audeat extra fines suos ordinationes facere in vrbibus & pagis ei non subiectis: si autem hoc fecisse conuictus fuerit, præter eorum sententiam, qui tenent pagos illos vel ciuitatem, deponatur & ipse, & ij, quos ordinauit.

Constitut. Apost. lib. 2. cap. 26. Qui Episcopus est, hic est minister verbi, scientiæ cultos, mediator Dei & vestrum in ijs, quæ ad Deum colendum pertinent: hic est magister pietatis & religionis: hic est secundùm Deum pater vester, qui vos per aquam & Spiritum sanctum in adoptionem regenerauit: hic princeps & dux vester: hic vester rex & præfectus: hic post Deum terrenus Deus, qui honore vestro frui debet. Episcopus igitur vobis præsideat, vt dignitate Dei cohonestatus, quæ clerum sub potestate sua tenet, & toti populo præest.

Lib. 3. *cap.* 20. Iubemus, vt à tribus Episcopis Episcopus ordinetur, & vt minimum à duobus, ita vt ab vno constitui non possit. Testimonium enim duorum & trium firmius est ac certum. Item iubemus, vt Presbyter, Diaconus, & reliqui clerici ab vno Episcopo ordinentur: & vt neque Presbyter, neque Diaconus reliquos clericos ex laicis ordinent.

Libro 3. *Recognit.* Hæc cùm dixisset Petrus, manibus superpositis Zachæo orauit, vt inculpabiliter Episcopatus sui seruaret officium, & posthæc duodecim Presbyteros ordinauit, & Diaconos quatuor.

Dionysius Areopagita. 100.

Eccles. Hierarch. cap. 5. Pontificalis Ordinis virtus in sacris omnibus distinctionibus capitur, & per omnes sacros Ordines operatur propriæ hierarchiæ mysteria. Præcipuè verò illi, præter ordines cæteros, in sui ministerium diuina lex officia sacratiora distribuit. Istæ quidem sunt perficientes diuinæ virtutis imagines, quibus & sacratissima signa omnia, & sanctæ omnes distinctiones consummantur. Etsi enim à sacerdotibus quædam perficiuntur venerabilia signa, nunquam tamen diuinam regenerationem sine sacratissimo consummabit vnguento: neque sacrosanctæ communionis sacramenta perficiet, nisi signis tanti mysterij altaribus venerandis impositis. Ne ipse quidem sacerdos erit, nisi Pontificalibus officijs ad hoc fuerit promotus. Quocirca diuina lex Pontificalium ordinationum sanctimoniam, & diuini confectionem vnguenti, sacramque altaris consecrationem, reuerendissimorum Pontificum officijs atque virtutibus æterna sorte distribuit. Est igitur Pontificalis ordo, qui consummanti virtute suffultus, perficientia quæque hierarchiæ præcipuo ac proprio peragit munere, Sacramentorumque disciplinas exponendo tradit, edocetque pro ratione constantes, & sacros ipsorum Ordines, atque virtutes. Sacerdotum verò illuminans ordo, ad contuenda sacra mysteria eos, qui initiantur, adducit: sub sanctorum tamen Pontificum ordine, cum quibus propria officia peragit in ijs, quæ ipse operatur diuina mysteria per sacratissima signa subindicans, & eos, qui accedunt, speculatiuos efficiens, mysteriorumque participes. Cæterùm ad Pontifices eos mittit, qui inspectorum Sacramentorum scientiam atque intelligentiam cupiunt, &c. Ostensum est igitur Antistitum ordinem perficientem esse, & perfectionis auctorem: sacerdotum verò illuminantem, atque ad lucem promouentem: porrò ministrorum purgantem atque discernentem: videlicet Pontificalis ordo non perficere solùm, verùm & illuminare & purgare nouit: sacerdotum verò virtus in se cum illuminante habet purgantem quoque scientiam.

Ignatius. 100.

Epistola ad Smyrnenses: Sine Episcopo nemo quicquam faciat eorum, quæ ad Ecclesiam spectant: rata Eucharistia habeatur illa, quæ sub Episcopo fuerit, vel cui ipse concesserit. Vbi comparuerit Episcopus, ibi multitudo sit: quemadmodum vbi Christus est, ibi omnis astat exercitus cælestis. Non licet sine Episcopo baptizare, neque offerre, neque sacrificium immolare, neque Dochen celebrare: sed quodcunque illi visum fuerit, secundùm beneplacitum Dei, vt tutum & ratum sit quodcunque feceritis, &c. Honora Deum, vt omnium auctorem: Episcopum verò, vt principem sacerdotum, imaginem Dei referentem. Episcopo nihil maius est in Ecclesia, qui Deo consecratus est, pro totius mundi salute. Qui honorat Episcopum, à Deo honorabitur: sicut qui ignominia afficit illum, à Deo punietur. Si enim is iure censebitur pœna dignus, qui aduersus regem insurgit, vt qui violet bonas legum constitutiones, quanto putatis grauiori subiacebit supplicio, qui sine Episcopo quid velet agere, concordiam rumpens, & decentem rerum ordinem confundens?

Ad Heronem Diaconum: Nihil sine Episcopis facito: sacerdotes enim sunt. Tu verò sacerdotum minister. Baptizant, sacrificant, eligunt, manus imponunt. Tu verò illis ministras, vt sanctus ille Stephanus Iacobo, & Presbyteris, qui erant Hierosolymis.

Epist. ad Trallianos: Reueremini Episcopum sicut Christū, quēadmodum nobis præceperūt Apostoli.

Qui

Qui intra altare est, mundus: quare & obtemperat Episcopo, & sacerdotibus. Qui verò foris est, hic is est, qui sine Episcopo, Sacerdote, & Diacono quippiam agit: & eiusmodi inquinatam habet conscientiam, & infideli deterior est. Quid enim aliud est Episcopus, quam is, qui omni principatu, & potestate superior est, & quoad homini licet, pro viribus imitator Christi Dei factus?

Clemens Alexandrinus. 200.

Lib. 6. Stromat. : Nam hic quoque in Ecclesia progressiones Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum sunt, imitationes, vt arbitror, gloriæ Angelicæ, &c.

Hippolytus. 220.

Oratione de Antichristo: Venite Pontifices, qui purè mihi sacrificium die noctequè obtulistis, & pretiosum corpus & sanguinem meum immolastis quotidie.

Origenes. 230.

Homilia 6. in Esaiam : De eo, quod scriptum est: *Quem mittam, & quis ibit, &c.* Qui vocatur ad Episcopatum, non ad principatum vocatur, sed ad ministerium Ecclesiæ totius.

Homil. 7. in Hieremiam: Plus à me (*presbytero*) exigitur, quàm à Diacono: plus à Diacono, quàm à laico: qui verò totius Ecclesiæ arcem obtinet (*scilicet Episcopus*) pro omni Ecclesia reddet rationem.

Concilium Ancyranum. 316.

Can. 13 Chorepiscopis non licet Presbyteros, vel Diaconos ordinare, sed nec Presbyteris ciuitatis nisi cum literis ab Episcopo permissum fuerit in aliena parochia aliquid agere.

Eusebius Cæsareensis. 320.

Eccles. hist. lib. 6. cap. 35. Istum igitur lepidum Euangelij patronum Nouatum omninò præterijt, scilicet vnum solum Episcopum oportere esse in hac Ecclesia Catholica (*scilicet Romana*) in qua tamen non ignorabat, Presbyteros esse quadraginta sex, Diaconos septem, &c.

Concilium Nicænum Primum. 325.

Canone 4. Oportet Episcopum maximè quidem ab omnibus, si fieri potest, qui sunt in prouincia, constitui: si autem hoc sit difficile, vel propter vrgentem necessitatem, vel viæ longitudinem, tres omnino eundem in locum congregatos, absentibus quoque suffragium ferentibus, scriptisquè assentientibus, tunc electionem fieri, eorum autem quæ fiunt, confirmationem in vnaquaque prouincia à Metropolitano fieri.

Athanasius. 340.

Epistola ad vbique Orthodoxos, cùm per Arianos persecutio fieret : Sed vt demus querelam aliquam aduersum me susceptam esse, meumquè nomen inter reos receptum esse, non tamen oportuit in mei locum Arianum surrogari: sed secundùm Ecclesiasticos Canones, prout Apostolus præcepit, congregatis populis, vnà cum Spiritu sancto, qui Episcopum constituant, publicè & in præsentia clericorum, Episcopum postulantium, inquisitionem fieri, atque ita omnia Canonicè peragi: non autem ad præsentiam, postulationemquè Arianorum, qui ab Ecclesia alieni sunt, quiquè Episcopale nomen non vereantur emere, successorem mihi dari, nundinatoremquè Episcopalis tituli, præter consensum eorum, qui Episcopum postulare debebant.

Concilium Antiochenum. 347.

Can. 9. Episcopos, qui sunt in vnaquaque prouincia, scire oportet, Episcopum, qui præest Metropoli, etiam curam suscipere totius prouinciæ, eò quòd in Metropolim vndequaque concurrunt omnes, qui habent negotia. Vnde visum est eum quoque honore præcedere, reliquos autem Episcopos nihil magni momenti aggredi sine ipso, vt vult, qui ab initio obtinuit, Patrum Canon: vel sola, quę ad vniuscuiuscunque parochiam conferunt, & regiones, quæ ei subsunt. Vnumquemque enim Episcopum habere suæ parochiæ potestatem, & administrare pro vnicuique conueniente religione, & totius regionis curam gerere, quæ suæ vrbi subest. Vt etiam ordinent Presbyteros, & Diaconos, & vnaquæque cum iudicio tractent, & nihil vltra facere aggrediantur sine Metropolis Episcopo.

Concilium Sardicense. 350.

Can. 6. Oportet ex vicina quoque prouincia accersiri Episcopos ad Metropolitani Episcopi constitutionem: non licere autem simpliciter Episcopum constituere in aliquo pago vel parua vrbe, cui vel vnus Presbyter sufficit. Non necesse est enim illic Episcopum constitui, ne Episcopi nomen & auctoritas vilipendatur.

Basilius Magnus. 370.

Epistola 30. Nam corporis quidem lychnus est oculus, quemadmodum audiuimus, non is tantum, qui corporaliter videt, & videtur, sed & qui spiritualiter considerat, & consideratur: Ecclesiæ verò lychnus est Episcopus.

Amphilochius. 370.

In vita Basilij Magni: Conuenientes ergo Episcopi, sancto Spiritu id agente, Basilium elegerunt Episcopum: qui accepta consecratione regebat Ecclesiam, diuina fretus prouidentia: elapso autem aliquanto tempore, rogauit sibi diuinitus dari gratiam, sapientiam, & intellectum, vt propriis sermonibus posset illi incruentum offerre sacrificium, & aduenuret in ipsum Spiritus sanctus.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 20. quæ est in laudem Basilij Magni: Cùm prius sacros libros populo lectitasset, qui eos postea enarrauit, nec hunc sacerdotij gradum indignum se duxisset, ita demum in Presbyterorum, ac deinde in Episcoporum cathedra Dominum laudat, non hanc potestatem furatus, nec ea per vim potius, nec honorem persecutus, sed ab honore quæsitus: nec humano fauore, sed diuinitus ac Dei gratia sacerdotium consecutus, &c. Cùm Eusebius ex hac vita migrasset, Basilius ad excelsum Episcopatus thronum euehitur. Ad eum vngendum viros pietate claros, ac cælo flagrantes, Spiritus sanctus ab exteris regionibus excitauit.

Epiphanius. 380.

Hæresi 75. contra Aerianos: Episcoporum ordo Patrum generater est. Patres enim generat Ecclesiæ, Presbyterorum verò non potens generare Patres, per lauacri regenerationem generat filios Ecclesiæ: non tamen Patres aut Doctores. Decepit autem Aërium ipsius nugacitas & æmulatio. Profert autem ad errorem suum, quòd Apostolus scribit Presbyteris, & Diaconis, & non scribit Episcopis. Et ad Episcopum dicit: *Ne negligeris donum quod in te est, quod accepisti per manus presbyterij.* 1. Tim. 4
Et rursus in alio loco Episcopis & Diaconis scribit. Est ergo (inquit Aërius) idem Episcopus, qui & Presbyter: & non nouit ille, qui consequentiæ veritatis ignarus est, & historias profundissimas non legit, quòd cùm recens esset prædicatio, sanctus Apostolus pro re nata velut habebat scripsit. Vbi enim erant Episcopi constituti, scripsit Episcopis & Diaconis. Per hos enim duos Ecclesiastica compleri possunt. Vbi verò non est aliquis dignus inuentus Episcopatu, permanit locus sine

Epi-

Epiſcopo. Vbi autem opus fuit, & erant digni Epiſcopatu, conſtituti ſunt Epiſcopi. Cùm autem multitudo non eſſet, non ſunt ſtuenti inter ipſos, qui presbyteri conſtituerentur, & fuerunt contenti ſolo Epiſcopo in loco conſtituto. Verùm ſine Diacono impoſſibile eſt eſſe Epiſcopum, & idcirco curam adhibuit ſanctus Apoſtolus, vt Diaconi adeſſent Epiſcopo propter miniſterium: ſic Eccleſia accepit complementa diſpenſationis. Nam ſingulæ res non ab initio omnia habuerunt, ſed progreſſu temporis ea, quæ ad neceſſariorum perfectionem requiruntur, parabantur.

Theodoſius Imper. 390.

C. lib. 1. T. 3. l. 7. Nec honore, nec legibus Epiſcopus ad teſtimonium dicendum flagitetur. Nam & perſona oneratur, & dignitas ſacerdotis exempta confunditur.

Theophilus Alexandrinus. 390.

Canone 6. De ijs, qui ordinandi ſunt, hæc erit forma, vt quicquid eſt ſacerdotalis ordinis, conſentiat, & eligat, & tunc Epiſcopus examinet: vel ei etiam aſſentiente ſacerdotali ordine in media Eccleſia ordinet, præſente populo, & Epiſcopo alloquente, an etiam poſſit populus ferre ei teſtimonium.

Ioannes Chryſoſtomus. 400.

Libro 6. de Sacerdotio. Eorum hominum, qui Epiſcopo ſubditi ſunt, bona pars vitæ humanæ curis vinčti diſtringuntur: id quod pigriores ignauioresqùe illos reddit ad ſpiritus opera peragenda. Vnde & Epiſcopum neceſſe eſt in ſingulos, vt ſic dicam, dies ſermonem facere, vt ipſa ſaltem aſſuetudine doctrinę ſermonem auditorum animi retinere poſſint, &c. Difficultates eas omnes recenſere velle, quas Epiſcopum tolerare oportet, prorſus nihil aliud fuerit, quàm maris altitudinem emetiri. Nam vt etiam ille ab omni animi perturbatione vacet, (id quod aſſequi certè nemo poteſt,) tamen emendandis corrigendisqȝ aliorum delictis, labores ærumnasqȝ infinitas ferre neceſſariò cogitur. Quibus quidem ſi domeſticos peculiaresqȝe morbos addideris, hic tu contemplare laborum pelagus, curarumqȝe abyſſum, & quæ Epiſcopo toleranda eruet, volenti & domeſtica & aliena mala edomare.

Syneſius. 410.

Epiſt. 66. Alexander Cyrenſis dignus habitus eſt Eccleſiaſtica Diaconia, vt fieret Presbyter. Cùm autem ob neceſſitatem quandam ad caſtra veniſſet, ſub manibus Ioannis Chryſoſtomi creatus eſt Epiſcopus Baſini ciuitatis Bythyniæ.

Synodus Epheſina. 430.

Epiſtola ad ſacram in Pamphilia Synodum: Theodorus Epiſcopatus nomen habeat, & honorem, & communionem: ita tamen, vt neque ipſe ordinet, neque Eccleſias occupans propria auctoritate ſacra obeat.

Iſidorus Peluſiota. 440.

Lib. 1. epiſt. 149. Epiſcopus ex ipſo nomine, quid ipſius muneris atque officij ſit, perſpectum habere debet. Eum enim inuiſibilium & occultarum ferarum impetus, Eccleſiæ ignauitas, monachorum negligentias, iniquorum hominum improbitates, viduarum calamitates, pupillorum egeſtates, altaris ſuſpitiones, Diaconorum morbos, ſenum mala conſilia ſpeculari oportet, atque ex omni parte oculum eſſe omnia perſpicientem, nec quicquam negligentem. Quorum ſi quid per incuriam prętermittatur, non ipſe ſolus plectitur, ſed etiam cum eo vniuerſa perſæpe Eccleſia. Ipſe quidem, quòd, cùm huiuſmodi moribus eſſet, diuini ſacerdotis munus obire minimè dubitauit, tantumque negotium aut ſponte ſuſcepit, aut furore atque amentia percitus emit: hæc autem, quòd eiuſmodi viro ſacerdotium indigne mandauit.

Lib. 2. epiſt. 125. Epiſcopatus quidem & nomen & res ipſa, cùm diuinum quiddam ſit, atque omni alio munere & dignitate præſtantius, paucis quibuſdam conuenit: hoc eſt ijs, qui paternam curam non autem tyrannicam vitæ licentiam hanc dignitatem eſſe exiſtimant. Quocirca ne tibi mirum videatur, quòd Hierax Presbyter, vir mente præditus, hoc munus tamquam grauem quendam ac difficilem morbum defugerit.

Sozomenus. 440.

Libro 2. c. 32. Imperatores Chriſtiani poſt mortem Conſtantinopoli ſepeliuntur; atque Epiſcopi etiam: quippe cùm dignitas ſacerdotalis Imperij dignitati par ſit imò verò in locis ſactis primas partes obtineat.

Lib. 6. cap. 7. Vbi deceſſit Conſtantinopoli Valentinianus, perq Thraciam Romam verſus iter fecit, Epiſcopi Helleſponti & Bithyniæ mittunt ad eum pro ſe legatum Hypatianum Heracleæ Epiſcopum, oratum, vt ſibi de doctrina fidei ritè conſtituenda in vnum conueniendi poteſtas permitteretur. Qui cùm veniſſet ad Valentinianum, & Epiſcoporum poſtulata ei expoſuiſſet: reſpondit ille, ſibi qui vnus è laicorum numero erat, non licere ſe eiuſmodi negotijs interponere: Et ideò ſacerdotes & Epiſcopi, inquit, quibus hæc curæ ſunt, ſeorſim per ſe, vbicunque ipſis lubitum fuerit, in vnum conueniant.

Socrates. 440.

Lib. 7. c. 39. Dum adhuc Maximiani Epiſcopi corpus inſepultum iaceret, ne controuerſia & tumultus in Eccleſia denuò cieretur, Theodoſius Imperat. per Epiſcopos, qui aderant, Proclum in ſede Epiſcopali collocandum curauit. Huic etiam negotio ſuffragabantur epiſtolæ Cæleſtini Epiſcopi Romani, quas ad Cyrillum Epiſcopum Alexandriæ, & ad Ioannem Epiſcopum Antiochiæ, & Rufum Theſſalonicæ Epiſcopum miſit: quo eos doceret, nihil obſtare, quò minus, qui vnius ciuitatis vel nominatus fuiſſet Epiſcopus, vel iam eſſet Epiſcopus, ad alteram ciuitatem transferretur. Proclus igitur in ſede Epiſcopali locatus: corpus Maximiani effert ad ſepulchrum, funusque celebrat.

Cap. 40. Proclus ab ineunte adoleſcentia lector fuit: qui cùm ad virilem perueniret ætatem, Atticus eum ad gradum Diaconatus euexit. Ac cùm presbyterij honore dignus putaretur, à Siſinnio ad Epiſcopatum Cyzici deſignatus eſt.

Theodoretus. 450.

Eccleſ. hiſt. lib. 4. c. 5. Cùm Auxentius, Eccleſiæ Mediolanenſis Epiſcopus, labe Ariana infectus, & in multis Concilijs abdicatus, è vita exiuiſſet, Imperator Valentinianus, accerſitis ad ſe Epiſcopis, ſic apud eos verba facit: Eſt vobis, vtpote ſacris & diuinis literis inſtitutis, exploratè cognitum, qualis deheat eſſe is, qui ſit ad Epiſcopatum gerendum delectus: & quòd neceſſe ſit gregem ſuum non doctrina ſolùm, verùm etiam pręclara viuendi ratione moderari, & ſe cuiuſque virtutis exemplar ei præbere, ſuæq disciplinæ rectam vitæ, & morum inſtitutionem teſtem habere. Quare hominem ita inſtructum in ſede & gradu Epiſcopali iam collocate, vti & nos, à quibus hoc gubernatur imperium, ei verò & ex animo capita inclinemus, & illius reprehenſionem (nam cùm ſimus homines, errore labi neceſſe eſt) velut medicinam animorum cupidè amplexemur.

Cap. 6. Hac oratione ab Imp. habita, Concilium Epiſcoporum contendit ab eo, vti ipſe (*Imperator*,) vtpote ſapientiæ & pietatis inſignibus prælarè exornatus, Epiſcopum deligat. At ille: Maior eſt, inquit, hæc pronuncia, quàm quæ viribus noſtris

sustineri possit. Proinde vos, diuina repleti gratia, multo melius hoc Episcopi deligendi negotium transigetis, &c.

Lib.5.c.27. Constantinopoli mortuo Nectario, qui illam gubernârat Ecclesiam, Arcadius, cui illa Imperij pars obtenerat, cùm Ioannem, eximium orbis terrarum luminare Antiochiæ in cœtum presbyterorum ascitum intellexisset, accersit ad se, & ab Episcopis in vnum conuocatis contendit, vt eum consecrent Episcopum, & præclaræ illius vrbis Pastorem constituant.

Leo & Anthemius Impp. 468.

L. Si quemquam. C. de Episcopu & clericis: Si quemquam vel in hac regia vrbe, vel in cæteris prouincijs, quæ toto orbe diffusæ sunt, ad Episcopatu gradum proueh: Deo auctore contigerit, puris hominum mentibus, nuda electionis conscientia, syncero omnium iudicio proferatur. Nemo gradum sacerdotij pretij venalitate mercetur: quantum quisque mereatur, non quantum dare sufficiat æstimetur, &c Itaque cautus & humilis nostris temporibus eligatur Episcopus: vt, quocunque locorum peruenerit, omnia vitæ propriæ integritate purificet: nec pretio, sed precibus ordinetur. Antistes Tantu* ab ambitu debet esse sepositus, vt quæratur cogendus, rogatus recedat, inuitatus effugiat: sola illi suffragetur necessitas excusandi.

Procopius Gazæus. 530.

In Numeros: Et tuebantur custodias eius *(Aaronis scilicet.)* Sacrorum eius cooperarij Apostolorum ordo est. Innuit autem sanctæ Ecclesiæ Ordines, Episcoporum puta, & Presbyterorum, qui sacra mysteria obeunt.

Ad cap. 2 Epist: Meminerint igitur Episcopi, se non tamquam Principes aut Imperatores, sed vt consiliarios (quales Prophetæ ipsi & Moses extiterunt, quibus per omnia similes esse debent) populo concedi.

Iustinianus Imperator. 530.

In Authent. Quomodo oporteat Episcopos & reliquos clericos ad ordinationem adduci. *cap. 1.* Sancimus, sacras per omnia sequentes regulas, dum quispiam sequenti omni tempore ad ordinationem Episcopatus adducitur, considerari prius in vitam, secundùm sanctum Apostolum, si honesta, & inculpabilis, & vndique irreprehensibilis sit, & in bonis testimonium habeat, & sacerdotem decens. Et neque ex officiali, aut curiali veniat fortuna: nisi tamen ex nouella ætate in monasterio constitutus fortuna liberetur. quartam tamen prius substantiæ reddens curiæ. Neque enim idiota, ex ijs, qui vocantur laici, existens, ita mox ad Episcopatum ascendat, nec imaginariam suscipiat ordinationem, tamquam modò quidem idiota, mox autem clericus, deinde parium aliquod tempus præteriens mox Episcopus appareat. Et neque vxori alij copulatus: sed aut in virginitate degens à principio, aut vxorem quidem habens, in virginitate autem ad eum venientem, & non viduam, neque seiunctam à viro, neque concubinam.

Cap. 2. His igitur, quæ sacris Canonibus definita sunt, insistentes, præsentem sancimus legem, per quam sancimus, vt, quoties vsuenerit Episcopum ordinari, conueniant clerici & primores ciuitatis, cui ordinandus est Episcopus, & propositis sanctis Euangelijs, super tribus personis psephismata fieri, & quemque ipsorum iurare secundùm diuina eloquia, & ipsis psephismatibus inscribi, quòd neque per dationem, neque promissionem, vel amicitiam, vel gratiam, vel aliam qualemcunque affectionem: sed quòd scientes ipsos rectæ & Catholicæ fidei, & honestæ vitæ, & excedere trigesimum ætatis annum ipsos elegerint, & quòd neque vxorem, neque liberos sciunt aliquem ex ipsis habere.

Cyrillus Eremita. 540.

Vitæ Ioannis Silentiarij cap. 3. Cùm autem intrasset trigesimum octauum ætatis annum, Sebastiæ Metropolitanus, à bona eius fama commotus, & à ciuitatis, quæ dicitur Colonia, habitatoribus rogatus: cùm eum tamquam ad rem aliam accersiuisset, vt qui Ecclesiasticorum graduum iam omnem peruasisset consequentiam, ordinat Episcopum dictæ ciuitatis mortuo Episcopo. Cumque sic Pontificatum suscepisset inuitus, monasticæ vitæ non mutauit regulam, sed decertabat in Episcopatu tamquam in monasterio.

Euagrius. 590.

Lib.2.cap.8. Timotheum Aelurum, qui iam pridem monasticum vitæ genus excoluisset, postea autem esset in numerum Presbyterorum Alexandrinorum ascriptus, ad Episcopatus gradum capessendum suffragijs deligunt: ac simul atque in magnam Ecclesiam, quæ Cæsaris nomine nuncupatur, deduxerant, illum suum declarant Episcopum, dum Proterio adhuc suppeditabat vita, sacerdotisque muneribus fungebatur.

Antiochus. 600.

Homilia 122. de dignitate & functione Pontificis: Pontificia dignitas, iuxta veterem traditionem, prærogatiua Ordinis ambit & complectitur sacrarum rerum functionem omnem, cùm præeminentia Ordinis, qua omnibus præpollet, habeat cæteros, qui ad Dei cultum intermedij sunt, consecrare, & primarias illa, quæ ab ipso Deo cælitus inspirantur, visiones interpretari.

Homilia 123. de ordinatione Cleri: Rationi prorsus consentaneum est, vt sacerdotes per omnia imitentur Pontificem, quemadmodum Christi imitator Pontifex est.

Maximus Monachus. 640.

Ad caput 5. Ecclesiasticæ Hierarchiæ Dionysij: Sanctificare & perficere vnguentum, item altare consecrare, & ordinare non est Presbyterorum. Hæc enim solus Pontifex perficit, sine quo Presbyter nec baptizat, nec offert, &c Consignans ipsum is, qui ordinat, Pontifex ex nomine dicit: Consignetur ille ex Presbytero in Episcopum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Concilium Trullense. 710.

Canone 20 Non liceat Episcopo in alia, quæ ad se non pertinet, ciuitate publicè docere. Si quis autem hoc facère deprehensus fuerit, ab Episcopatu desistat, Presbyteri autem munere fungatur.

Synodus Nicæna Secunda. 790.

Can. 3. *Omnem electionem, quæ fit à magistratibus, Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi irritam manere ex Canone dicente:* Si quis Episcopus secularibus magistratibus vsus, per eos Ecclesiam obtinuerit, deponatur & segregetur. Oportet enim eum, qui est promouendus ad Episcopatum, ab Episcopis eligi.

Ignatius Monachus. 830.

In vita S. Tarasij: Tunc de cætero inspiratione principalis, & diuini Spiritus, conspirante etiam consilio Imperat. limi mundani mut..ta dignitate, & tonsa coma ritu Clerici, honestoq; & venerando alio sumpto amictu, diuinis & spiritalibus inuocationibus, sicut Aaron & Phinees, suscipit vnctionem honoris sacerdotalis, & ascendit ad altitudinem cathedræ pastoralis, luci lucem adiungens, & virtutem augens virtutibus, & modum superantibus profectibus datum, sacratissimum talentum multiplicans.

Methodius Constantinopolitanus. 840.

In Fragmento quodam: Quemadmodum ſibi imperium, vel principatum nemo vnquam accipiet, etiamſi bellicoſus & pugnacisſimus eſſe videatur: & ſi velle deprehenſus fuerit, abducetur in cuſtodia, vt maximus Dionyſius literis mandauit: ita nec ſacerdotalia quis ſibi munera permiſerit. Quãdoquidem magnus quoque dicit Apoſtolus, quòd non quis honorem ſibi aſſumit, ſed *qui à Deo vocatur*: & ſubiungit: *ſicut & Aaron*: ita & *Chriſtus non ſemetipſum glorificauit, vt fieret Pontifex; ſed is, qui dixit ei: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* Quòd autem Epiſcopi, & Hierarchæ, Apoſtolorumq; ſucceſſores Patriarchæ, eos iure ſegregauerint, ſecundùm diuinum Dionyſium, Canonum quoque inſcripto manifeſtiſsimè declarauit. Ordines enim inferiores à ſuperioribus iure ſegregantur, ſeu excommunicantur.

Baſilius. Imp. 868.

Oratione habita in octaua Synodo: Vobis laicis, tam qui in dignitatibus, quàm qui abſq; dignitatibus verſamini, nullo modo licet de Eccleſiaſticis cauſis ſermonem mouere, neque penitus reſiſtere integritati Eccleſiæ, & vniuerſali Synodo aduerſari. Hoc enim inueſtigare & quærere Pontificum & ſacerdotum eſt, qui regiminis officium ſortiti ſunt, qui ſanctificandi, qui ligandi & ſoluendi poteſtatem habent, qui Eccleſiaſticas & cæleſtes adepti ſunt claues.

Synodus Conſtantinop. ſub Photio 870.

Can. 17. In omnibus boni Eccleſiaſtici Ordinis curam gerentes, hoc quoq; definire neceſſarium duximus, vt nullus deinceps laicus, vel monachus repentè ad Epiſcopalem altitudinem euehatur, ſed in Eccleſiaſticis gradibus primum examinatus, ſic Epiſcopalis dignitatis ordinationem ſuſciperet. Etſi enim huc vſq; quidam ex monachis & laicis exigẽte neceſsitate Epiſcopali honore ſtatim digni facti ſunt, qui & virtute excellenti fuêre, & ſuam Eccleſiam in altum extulêre: id tamen, quod rarò euenit, Eccleſiæ legem nequaquam ſtatuentes, decernimus, vt deinceps minimè fiat, niſi is, qui ritè ordinatus, per gradus ſacerdotales proceſſerit, in vnoquoque ordine præſtitutum adimplens.

Theophylactus. 900.

Ad cap. 19. Lucæ: Ordo in Eccleſia perfectam præſidentium diſpoſitionem habet, & neque plures oportebat eſſe, neque pauciores, vt exempli gratia: Tria videmus eſſe in Eccleſia, purgationem, illuminationem, & perfectionem. Operationes enim illas tres ſortiti ſunt Ordines: Diaconi purgant, per inſtructionem & doctrinam; Presbyteri illuminant, per Baptiſmum; Epiſcopi ſacerdotales ordines cõſtituunt & perficiunt, hoc eſt ordinant, &c.

Ad prioris ad Timoth. c. 4. *Cum impoſitione manuum presbyterij*, hoc eſt Epiſcoporum. Non enim Presbyteri Epiſcopum ordinant. Vide autem horrendũ quantum poſsit impoſitio ſacerdotalium manuum.

Simeon Metaphraſtes. 960.

In vita Ignatij: Ignatius ſacerdos eligitur communi ſententia omnium ſimul Apoſtolorum, & Antiochenus creatur Epiſcopus.

In encomio Chryſoſtomi: Licebat autem conijcere quòd, cùm ſimul lætaretur chorus Sanctorum, ne Angeli quidem abeſſent ab hoc diuino feſto: qui erat in terra Angelus, ſacro Chriſmate conſecratus, & in excelſo loco Eccleſiæ collocatus.

In vita S. Elembery: Anicetus, qui Romanæ Eccleſiæ præerat, videns morum eius moderationem, & alias virtutes, primùm diaconum, deinde Presbyterum, poſtremò Epiſcopum ordinat Illyrici.

Oecumenius. 1060.

Ad cap. 4. prioris ad Timoth. *Ne neglexeris quod eſt in te donum*: hoc eſt, doctrinam, aut Epiſcopi munus. Nam gratiæ Dei erat, quod iuuenis meruiſſet paſtor fieri. *Quod datum eſt tibi per Prophetiam.*) Iuſſu namque Spiritus facti ſunt Epiſcopi, & non paſsim. Eſt autem prophetiæ genus præſentia quoque dicere, vt cum dicitur: *Segregate mihi Barnabam & Saulum. Cum impoſitione manuum auctoritate Presbyterij.*) Presbyteros dicit Epiſcopos. Neque enim Presbyteri Epiſcopum ordinabant. Act. 13.

Ioannes Zonaras. 1100.

Ad Canonem 1. Apoſt. Nunc quidem Chirotonia vocatur abſolutio precum, ſanctiq; Spiritus inuocatio, dum ſacerdotio quis initiatur, & conſecrationem ſortitur: ex eo dicta, quòd Pontifex extendat manus, benedicens homini ad ſacra deligendo, &c. Hic autem Canon à duobus Epiſcopis Epiſcopum iubet initiari. Sed quartus primæ Synodi Canon Epiſcopum creari definit ab omnibus Epiſcopis prouinciæ, vel tribus, interea dum reliqui ſubſcriptioni conſentiant.

Theodorus Balſamon. 1180.

Ad Canonem 18. Synodi Nicænæ: Quòd magna ſit ſacerdotum dignitas, ſed multò maior Epiſcoporum, & quòd debent Diaconis præponi, ex ipſis factis oſtenditur. Illis ſeruitur, hi verò ſeruiunt. Quidni ergo præferri debent ij, quibus miniſtratur, ijs qui miniſtrant?

Simeon Theſſalonicenſis. 1200.

De myſterijs Eccleſiæ libro 4. Sine Epiſcopo nec altare, nec ordinatio, nec Chriſma, denique nec Chriſtianus conſtat. Per eum enim vera eſt Chriſtianitas, & omnia Chriſti myſteria per ipſum. Meritò itaque vnguntur, qui ordinantur, viſibiliter: quia nihil materiale operantur, ſed omnia ſpiritualia: & quia vero Chriſmati appropinquârunt, quod eſt Chriſtus Ieſus, cuius nomen vnguentum effuſum eſt. Ex illis igitur diuinis manibus & ore accepta benedictione, & aſpiratione, & ordinatione, & gratia, per ea, quæ ab ipſo ſanctificata ſunt, ſecundùm ſucceſſionem, gratiam, qui conſecrati ſumus, accepimus, atque fons gratiæ noſtræ Chriſtus eſt, qui operatur omnia in omnibus.

Nicolaus Cabaſilas. 1220.

De Liturgia c. 29. Sacerdotis & Pontificis ordinatio ſimili modo per orationem peragitur. Oremus enim, inquit pro ipſo, vt veniat in eum gratia ſanctiſsimi Spiritus: poſt impoſitionem manus, is, qui ordinat, ad clerum clamat, & in ea, quæ fit in Latinorum Eccleſia, Pontificis ordinatione, poſtquam infudit vnguentum in caput eius, qui ordinatur, qui ordinat optat locupletem Spiritus ſancti gratiam in eum deſcendere.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Libro 9. cap. 43. Si illorum fides reproba eſt, nec electio ſiue ordinatio eorum prorſus non poteſt in dubium vocari. Namque, ſi ante iſtos illi Spiritum ſanctum non habuêre, qui per impoſitionem manuum maximè venit, neque iſti omninò inter Epiſcopos & ſacerdotes cenſendi. Quomodo enim dignitatem talem ab eis accipere potuerunt, qui illam nunquam habuerint?

Lib. 11. cap. 40. Quam ob cauſam Romani duces, Lucio Epiſcopo reiecto, Moſen monachum ad Epiſcopos, qui in exilio agebant, duxêre, à quibus ille Epiſcopali vnctione accepta, ad Saracenos tranſijt, & pacificatione rebus inter eos & Romanos compoſitis, piè ſanctèque Epiſcopatum adminiſtrauit.

Zaga Zabo Æthiops 1530.

Inconfessione fidei Aethiopica : Præcipuum Patriarchæ officium est, sacros Ordines dare, quos nemo, ipso excepto, aut dare, aut auferre potest.

Manuelus Malaxus Constantinopolitanus. 1580.

Historiæ Ecclesiasticæ cap. 17. Patriarcha verò pro Patriarchica eminentia, vt Pater patrum sit, & vt pastor pastorum, Metropolitarum, Archiepiscoporum, Episcoporum, & omnium sacratorum, & laicorum per totum orbem. Hic ergo ordinat Metropolitas, & Metropolita Metropolitam ordinat Patriarchæ permissu, pro potestate & auctoritate, quàm à Patriarcha accepit. Et Episcopus Episcopum ordinat Metropolita permittente. Tum itaque thronum Monembasiæ Arsenius, eo, quo diximus, modo adeptus, contra Canones, sacris operando, cum sacro consessu pro Metropolita se gerebat, Ordinationes faciebat, Lectores, Hypodiaconos, Diaconos, Sacerdotes, & omnia Pontificia munera exequebatur. Hæc cùm resciuisset magna & Catholica Ecclesiarum mater, missum est ad eum venerabile Patriarchicum scriptum, quo interdiceretur ei Pontificali administratione; vt qui violatis legibus ordinatus esset, & spiritale faceret adulterium, cùm ipse nec ordinationem, nec sancti Spiritus gratiam accepisset: Episcopum habere gratiam sancti Spiritus, eamq; dare quando facit sacerdotes ex Episcopali auctoritate: talem designationem esse sanctam & ratam beneficio & gratia sancti viuificiq; Spiritus.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis. 90.

Epist. ad Thessalonic. 8. Stephano Episcopo obedire debitis in omnibus: quia princeps à Deo vobis in omnibus constitutus est, à quo omnis potestas & paternitas in cœlis & in terra originem sumpsit.

Anacletus. 96.

Epist. 2. Hierosolymis primus Episcopus Iacobus, qui Iustus dicebatur, & secundum carnem Domini nuncupatus est frater, à Petro, Iacobo, & Ioanne est ordinatus. successoribus videlicet eiusdem formam eorum, vt non minus quàm à tribus Episcopis, reliquisque omnibus assensum præbentibus, vllatenus Episcopus ordinetur, & communi voto ordinatio celebretur.

Epist. 3. Episcoporum ordo vnus est, licet sint Primates alii, qui primas ciuitates tenent, qui & in quibusdam locis Patriarchæ à nonnullis vocantur. Illi autem, qui in Metropoli à beato Petro Apostolo, ordinante Domino, & à prædecessore nostro S. Clemente, seu à nobis constituti sunt, non omnes Primates vel Patriarchæ esse possunt, sed illæ vrbes, quæ præfatis & priscis temporibus primatum tenuere.

Euaristus. 97.

Epist. 2. Sacerdotes vice Christi legatione funguntur in Ecclesia. Et sicut ei sua coniuncta est sponsa, id est, Ecclesia: sic Episcopi iunguntur Ecclesiæ vnicuique proportione sua, &c. Et Ecclesia Episcopo in omnibus obedire debet. Vnde si qui sunt vituperatores, aut accusatores Episcoporum, vel reliquorum sacerdotum, non oportet eos à iudicibus Ecclesiæ audiri, antequam eorum æstimationis suspicio discutiatur, qua occasione ista præsumpserint, nescio.

Tertullianus. 200.

De Præscriptionibus aduersus hæreticos cap. 2. Quid ergo, si Episcopus, si Diaconus, si vidua, si virgo, si Doctor, si etiam Martyr lapsus à regula fuerit, ideo hæreses veritatem videbuntur obtinere?

Cap. 41. Nusquam facilius proficitur, quàm in castris rebellium, vbi ipsum esse, illic promereri est. Itaque alius hodie Episcopus, cras alius, hodie Diaconus, qui cras lector, hodie Presbyter, qui cras laicus.

De Baptis. c. 17. Dandi quidem Baptismi ius habet summus Sacerdos, qui est Episcopus. Dehinc Presbyteri, & Diaconi, non tamen sine Episcopi auctoritate, propter Ecclesiæ honorem. Quo saluo, salua pax est. Alioquin etiam laicis ius est. Quod enim ex æquo accipitur, ex æquo dari potest, nisi Episcopi iam, aut Presbyteri, aut Diaconi vocantur, dicentes, Domini sermo non debet abscondi ab vllo. Proinde & Baptismus æquè Dei census ab omnibus exerceri potest: sed quanto magis laicis disciplinæ verecundiæ, & modestiæ incumbit, cùm ea maioribus competat, ne sibi assumant dictatum Episcopi officium Episcopatus.

Aduersus Psychicos cap. 3. Benè autem quòd & Episcopi vniuersæ plebi mandare ieiunia assolent, non dico de industria stipium conferendarum, vt vestræ capturæ est, sed interdum ex aliqua solitudinis Ecclesiasticæ causa.

Vrbanus Primus. 224.

Epist. cap. 4. Quòd sedes in Episcoporum Ecclesijs excelsè constitutæ, & præparatæ inueniuntur vt thronus, speculationem & potestatem iudicandi, & soluendi, atque ligandi à Domino sibi datam materiam docent. Vnde ipse Saluator in Euangelio ait: *Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo.* Et alibi: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Ideo ista prætulimus, fratres charissimi, vt intelligatis potestatem Episcoporum vestrorum, in ipsumque Deum veneremini, & eos vt animas vestras diligatis: vt quibus illi non communicant, non communicetis, & quos eiecerint, non recipiatis. Valde enim timenda est sententia Episcopi, licet iniustè liget aliquem, quod tamen summoperè præuidere debet.

Anterus. 236.

Epistola de mutatione Episcoporum: De mutatione ergo Episcoporum, vnde sanctam sedem Apostolicam consulere voluistis, scitote, eam communi vtilitate atque necessitate fieri licere, sed non libitu cuiusquam aut dominatione. Petrus, sanctus magister noster, & princeps Apostolorum, de Antiochia vtilitatis causa translatus est Romam, vt ibidem potius proficere posset. Eusebius quoque de quadam parua ciuitate Apostolica auctoritate mutatus est Alexandriam. Similiter Felix de ciuitate, qua ordinatus erat electione ciuium, propter doctrinam & bonam vitam, quam habebat, communi Episcoporum, & reliquorum sacerdotum, ac populorum consilio, translatus est Ephesum. Sicut Episcopi habent potestatem ordinare regulariter Episcopos & reliquos sacerdotes: sic quoties vtilitas aut necessitas coëgerit, supradicto modo & mutare, & inthronizare potestatem habent.

Lucius Primus. 254.

Epistola ad Gallos Episcopos: Quoniam in hac

ſancta Sede conſtitutum habemus, vt duo Preſbyteri, vel tres Diaconi in omni loco Epiſcopum non deſerant, propter teſtimonium Eccleſiaſticum. Epiſcopi ergo non ſunt leuiter accuſandi, vel detrahendi: quia iniuria eorum ad Chriſtum pertinet, cuius vice & legatione funguntur in Eccleſia.

Cyprianus. 254.

lib. 3. epiſt. 6. *Epiſtola* 27. Dominus noſter, cuius præcepta metuere & obſeruare debemus, Epiſcopi honorem, & Eccleſiæ ſuæ rationem diſponens, in Euangelio loquitur, & dicit Petro: *Ego tibi dico, quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non vincent eam: & tibi dabo claues regni cælorum*, &c. Inde per temporum & ſucceſsionum vices Epiſcoporum ordinatio, & Eccleſiæ ratio decurrit, vt Eccleſia ſuper Epiſcopos conſtituatur, & omnis actus Eccleſiæ per eoſdem præpoſitos gubernetur. Cùm hoc itaque diuina lege fundatum ſit, miror quoſdam audaci temeritate ſic mihi ſcribere voluiſſe, quando Eccleſia in Epiſcopo, & clero, & in omnibus ſtantibus ſit conſtituta.

Lib. 1. epiſt. 2. *Epiſtola* 54. Epiſcopatus noſtri honor grandis & gloria eius, pacem dediſſe Martyribus, vt ſacerdotes, qui ſacrificia Dei quotidie celebramus, hoſtias Deo & victimas præparemus.

De vnitate Eccleſiæ Catholicæ: Hi ſunt, qui ſe vlrrò apud temerarios conuenas ſine diuina diſpoſitione præficiunt, qui ſe Præpoſitos ſine vlla ordinationis lege conſtituunt, qui nemine Epiſcopatum dante, Epiſcopi ſibi nomen aſſumunt: quos deſignat in Pſalmis Spiritus ſanctus, ſedentes in peſtilentiæ cathedra, peſtes & lues fidei, ſerpentis ore fallentes.

Sixtus Secundus. 257.

Epiſtola 2. *cap.* 3. Nullus Epiſcopus alterius parochianum præſumat retinere, aut ordinare, vel iudicare, abſque eius voluntate: quia ſicut irrita erit eius ordinatio, ita & dijudicatio.

Euſebius Papa. 309.

Epiſt. 3. Manus impoſitionis Sacramentum magna veneratione tenendum eſt, quod ab alijs perfici non poteſt, niſi à ſummis ſacerdotibus: nec tempore Apoſtolorum ab alijs, quàm ab ipſis Apoſtolis legitur aut ſcitur peractum eſſe, neque ab alijs, quàm ab illis, qui eorum locum tenent, vnquam perfici poteſt, aut fieri debet.

Concilium Illibertinum. 320.

Cap. 32. Si quis graui lapſu in ruinam mortis inciderit, placuit, agere pœnitentiam non debere ſine Epiſcopi conſultu, ſed potius apud Epiſcopum agat, cogente tamen infirmitate. Non eſt Presbyterorum, aut Diaconorum, communionem talibus præſtare debere, niſi eis iuſſerit Epiſcopus.

Iulius Primus. 340.

Epiſtola ad Orientales Epiſcopos: Connexio totius corporis vnam ſanitatem, vnam pulchritudinem facit: & hæc quidem connexio totius corporis vnanimitatem requirit, ſed præcipuè exigit concordiam ſacerdotum: quibus etſi dignitas communis non eſt, tamen ordo generalis eſt. Quoniam & inter beatiſsimos Apoſtolos, in ſimilitudine honoris, fuit quædam diſcretio poteſtatis: & cùm omnium par eſſet electio, vni tamen datum eſt, vt cæteris præmineret. De qua forma Epiſcoporum quædam orta eſt diſtinctio, & magna ordinatione prouiſum, ne omnes ſibi omnia vindicarent, ſed eſſent in ſingulis prouincijs ſinguli, quorum inter fratres haberetur prima ſententia: & rurſum quidam in maioribus vrbibus conſtituti, ſolicitudinem eius ſuſciperent ampliorem: per quos ad vnam beati Petri Sedem vniuerſalis Eccleſiæ cura conflueret, & nihil vſquam à ſuo capite Chriſto diſſideret.

Ambroſius. 370.

De ſacerdotali dignitate cap. 5. Quis dat frater Epiſcopalem gratiam Deus, an homo? Reſpondes ſine dubio, Deus; ſed tamen per hominem dat Deus: homo imponit manus, Deus largitur gratiam: ſacerdos imponit ſupplicem dextram, & Deus benedicit potenti dextera: Epiſcopus initiat Ordinem, & Deus tribuit dignitatem, &c.

Ad cap. 1. *prioris ad Corinthios:* In Epiſcopo omnium ordinantium dignitas eſt: caput enim eſt cæterorum membrorum.

Ad cap. 4. *ad Epheſios:* In Epiſcopo omnes Ordines ſunt: quia primus ſacerdos eſt, hoc eſt princeps ſacerdotum, & Propheta, & Euangeliſta, & cætera adimplenda officia in Eccleſia, in miniſterio fidelium.

Ad cap. 2. *prioris ad Timoth.* Omnis Epiſcopus Preſbyter eſt, non tamen omnis Presbyter Epiſcopus. Hic enim Epiſcopus eſt, qui inter Presbyteros primus eſt.

Damaſus. 380.

Epiſtola 4. *de Chorepiſcopis:* Quidam (vt nobis relatum eſt) Epiſcoporum propter ſuam quietem Chorepiſcopis plebes ſuas committere non formidant, & vt illicita atque prohibita agant, ijdem ea, quæ ſolis Pontificibus debentur, ſibi vſurpant, & ipſi in ſua quiete torpent, & curam ſibi à Deo commiſſam negligunt, &c. Non amplius quàm duos ordines inter diſcipulos Domini eſſe cognouimus, id eſt, duodecim Apoſtolorum, & ſeptuaginta diſcipulorum: vnde iſte tertius proceſſerit, funditus ignoramus, & quod ratione caret extirpare neceſſe eſt. Quòd enim Epiſcopi non ſint, qui minus quàm à tribus ſunt ordinati Epiſcopis, omnibus patet. Quoniam (vt bene noſtis) prohibitum eſt à ſanctis Patribus, vt qui ab vno, vel à duobus ſunt ordinati Epiſcopis, nec nominentur Epiſcopi. Si nomen non habent, qualiter officium habebunt?

Hieronymus. 390.

Ad Oceanum epiſtola 83. *cap.* 1. Miror te vnum protraxiſſe in medium, cùm omnis mundus his ordinationibus plenus ſit: non dico de Presbyteris, non de inferiori gradu: ad Epiſcopos venio, quos ſi ſigillatim voluero nominare, tantus numerus congregabitur, vt Ariminenſis Synodi multitudo ſuperetur.

Epiſtola 128. *ad Fabiolam:* Ego ſi fecero, ſi dixero quippiam, quod reprehentione dignum eſt, de Sanctis egredior, & polluo vocabulum Chriſti, in quo mihi blandior: quanto magis Pontifex & Epiſcopus, quem oportet eſſe ſine crimine, tantarumque virtutum, vt ſemper moretur in Sanctis, & paratus ſit victimas offerre pro populo, ſequeſter Dei & hominum, & carnes Agni ſacro ore conficiens: quia ſanctum oleum Dei ſuper eum eſt.

Epiſtola 85. *ad Fuagrium:* Quid facit excepta ordinatione Epiſcopus, quod Presbyter non faciat?

Epiſtola 48. *ad Sabinianum Diaconum cap.* 5. Quid de te futurum putas, qui ſtantem arcam Domini præcipitare conatus es? Quanto magis Epiſcopus, qui te ordinauit, probabilis eſt: tanto tu amplius deteſtandus, qui talem hominem fefelliſti, &c. Recordare à quo Epiſcopo Diaconus ordinatus ſis.

Concilium Secundum Carthaginense. 390.

Cap. 12. Placet omnibus, vt inconsulto Primate cuiuslibet prouinciæ, tam facilè nemo præsumat, licèt cum multis Episcopis, in quocunque loco, sine eius præcepto, Episcopum ordinare. Si autem necessitas fuerit, tres Episcopi, in quocunque loco sint, cum Primatis præcepto ordinare debeant Episcopum.

Concilium Tertium Carthaginense. 397.

Cap. 39 Forma antiqua seruabitur, vt non minus quàm tres Episcopi sufficiant, qui fuerint destinati ad Episcopum ordinandum.

Concilium Carthaginense Quartum. 398.

Cap. 2. Episcopus cùm ordinatur, duo Episcopi ponant & teneant Euangeliorum codicem super caput & * cervicem eius, & vno super eum fundente benedictionem, reliqui omnes Episcopi, qui adsunt, manibus suis caput eius tangant.

* vertice

Augustinus. 400.

De Hæresibus cap. 53. Aërius cùm esset Presbyter, doluisse fertur, quod non potuit Episcopus ordinari: & in Arianorum hæresin lapsus, propria quoque dogmata addidit nonnulla, dicens: Presbyterum ab Episcopo nulla debere differentia discerni, &c.

Ad Psalm. 44. Quid est: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij?* Patres missi sunt Apostoli: pro Apostolis filij nati sunt tibi, constituti sunt Episcopi. Hodie enim Episcopi, qui sunt per totum mundum, vnde nati sunt? Ipsa Ecclesia Patres illos appellat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus Patrum. Non ergo te putes desertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos, per quos nata est: de prole tua tibi creuit paternitas: *Pro patribus nati sunt tibi filij.*

Concilium Toletanum Primum. 400.

Cap. 20 Quamuis pene vbique custodiatur, vt absque Episcopo Chrisma nemo conficiat; tamen quia in aliquibus locis vel prouincijs Presbyteri dicuntur Chrisma conficere, placuit ex hac die nullum aliud nisi Episcopum Chrisma conficere, & per diœcesin destinary, ita vt de singulis Ecclesijs ad Episcopum ante diem Paschæ Diaconi destinentur, aut Subdiaconi, qui confectum Chrisma ab Episcopo petant. Episcopo sanè certum est, quòd omni tempore licet Chrisma conficere: sine conscientia autem Episcopi nihil penitus Presbyteri agere præsumant.

Innocentius Primus. 408.

Ad Decentium Eugubinum cap. 3. De consignandis infantibus manifestum est, non ab alio, quàm ab Episcopo fieri licere. Nam Presbyteri, licet sint sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Hæc autem Pontificibus solis deberi, vt vel consignent, vel paracletum Spiritum tradant, non solum consuetudo Ecclesiastica demonstrat, verum & illa lectio Actuum Apostolorum, quæ asserit, Petrum & Ioannem esse directos, qui iam baptizatis traderent Spiritum sanctum. Nam Presbyteris, seu præsente, seu extra Episcopum baptizare, & Chrisinate baptizatos vngere licet, sed quod ab Episcopo fuerit consecratum: non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis, cùm tradunt Spiritum paracletum.

Act. 8.

Zosimus. 416.

Epistola 1. Hoc specialiter & sub prædecessoribus nostris, & nuper à nobis interdictum constat, literas ad Gallias, Hispaniasque transmisisse, ne quis penitus contra Patrum præcepta, qui Ecclesiasticis disciplinis imbutus per ordinem non fuisset, & temporis approbatione diuinis stipendijs eruditus, nequaquam ad summum Ecclesiæ sacerdotium aspirare præsumeret.

Cælestinus. 425.

Epistola 1. cap. 3. Ordinatos quosdam Episcopos, qui nullis Ecclesiasticis ordinibus ad tantæ dignitatis fastigium fuerint instituti, contra Patrum decreta, huius vsurpatione, qui se hoc recognoscit fecisse, didicimus, cùm ad Episcopatum his gradibus, quibus frequentissimè cautum est, debeat peruenire, vt minoribus initiati officijs, ad maiora firmentur. Debet enim ante esse discipulus, quisquis Doctor esse desiderat, vt possit docere quod didicit.

Leo Primus. 450.

Epistola 84. ad Anastasium Thessalonicensem cap. 11. Inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis: & cùm omnium par esset electio, vni tamen datum est, vt cæteris præemineret. De qua forma Episcoporum quoque orta est distinctio, & magna dispositione prouisum est, ne omnes sibi omnia vendicarent.

Gelasius. 490.

Epistola ad Episcopos per Lucaniam, Brutios, & Siciliam constitutos cap. 8. Nec minus etiam Presbyteros vltra modum suum tendere prohibemus, nec Episcopali fastigio debita sibimet audacter assumere: non conficiendi Chrismatis, non consignationis Pontificalis adhibendæ sibimet arripere facultatem, &c. Nec prorsus addubitent, si quicquam ad Episcopale ministerium specialiter pertinens suo motu putauerint exequendum, continuò se presbyterij dignitate, & sacra communione priuari.

Ennodius Ticinensis. 500.

In vita Epiphanij Ticinensis Episcopi: Rapitur à lamentatione funebri in gaudium populi consecrandus Antistes. Tantum magis surgebat in eo dilectio cunctorum, quantum in multitudine magna solus erat, qui se vocaret indignum. Exultat mundus de tam sanctæ ordinationis insignibus: extranearum habitatores vrbium tanto se tripudio iactabant, quasi ipsis propriè profuturum, infula sacerdotalis exciperet. Exacto ergo dedicationis suæ tempore, conuocati què vniuersis Presbyteris, ac ministris, talibus eos instruxit ac confortauit eloquijs, &c.

Hormisda. 510.

C. *Nullus Presbyter: de consecratione dist.* 1. Nullus Presbyter in Ecclesia consecrata aliud altare erigat, nisi quod ab Episcopo loci fuerit sanctificatum vel permissum: vt sit discretio inter sacrum, & non sacrum.

Concilium Aruernense. 535.

Cap. 2. Placuit vt sacrum quis Pontificij honorem non votis quærat, sed meritis: nec diuinum videatur comparare munus rebus, sed moribus: atque eminentissimæ dignitatis apicem omnium conscendat electione, non paucorum fauore. Episcopatum ergo desiderans, electione clericorum, vel ciuium, consensu etiam Metropolitani eiusdem prouinciæ Pontifex ordinetur.

Concilium Aurelianense Tertium. 537.

Cap. 15. Episcopus in Diœceses alienas ad alienos clericos ordinandos, vel consecranda altaria irruere non debet. Quod si fecerit, remotis his, quos ordinauerit, altaris tamen consecratione manente, transgressor Canonum anno à Missarum celebritate cessabit.

Grego-

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 3. epist. 9. Presbyteri baptizatos infantes signare sacro in frontibus Chrismate non præsumant: sed Presbyteri baptizatos vngant in pectore, vt Episcopi postmodum debeant vngere in fronte.

Lib. 12. epist. 32. Cæterùm super vexatione Episcoporum, de quo nos consulere voluistis, scimus, quia à nullis vita Præsulum perturbari debet excelsibus; quia valde indignum est, vt hi, qui Throni Dei vocantur, aliqua motione à regibus vel subditis turbentur. Quoniam si Dauid regum iustissimus in Saul, quem constabat iam à Domino reprobatum & abiectum esse, manum mittere non præsumpsit: quanto magis cauendum est, ne manum detractionis, aut vituperationis, siue indiscretionis, aut dehonorationis quidam mittant in vnctum Domini, vel in prædicatores sanctæ Ecclesiæ? quia eorum vexatio, siue detractio ad Christum pertinet, cuius vice in Ecclesia legatione funguntur. Vnde summoperè cauendum est omnibus fidelibus, ne clanculo, aut publicè Episcopum suum, id est, vnctum Domini detractionibus, aut vituperationibus dilanient, perpendentes illud
Num. 12. exemplum Mariæ: quia pro eo, quòd Moysi famulo Dei propter Æthiopissam detraxit, immunditia lepræ mulctata sit. Vnde valde prouidendum est subditis, tam clericis, quàm laicis, ne Episcoporum, ne Præpositorum suorum vitam temerè reprehendere audeant: si quid eos fortasse agere reprehensibiliter vident, ne vnde mala redarguunt, inde per elationis impulsum in profundiora mergantur.

Isidorus Hispalensis. 620.

De Ecclesiasticis officijs lib. 2. cap. 5 Apostolis decedentibus successerunt Episcopi, qui sunt constituti per totum mundum in sedibus Apostolorum, qui iam non ex genere carnis, aut sanguinis eliguntur, sicut prius secundùm ordinē Aaron, sed pro vniuscuiusque vita meritoque.

Lib. 7. Originum cap. 12. Ordo Episcoporum quadripartitus est, id est, in Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitis, atque Episcopis. Patriarcha Græca lingua summus pater interpretatur: quia primum, id est, Apostolicum tenet locum: & ideo quia summo honore fungitur, tali nomine censetur: sicut Romanus, Antiochenus, & Alexandrinus. Archiepiscopus Græcè dicitur summus Episcoporum: tenet enim vicem Apostolicam, & præsidet tam Metropolitanis, quàm Episcopis cæteris. Metropolitani autem à mensura ciuitatum vocantur: singulis enim prouincijs præeminent, quorum auctoritati, & doctrinę, & potestati cæteri sacerdotes subiecti sunt sine quibus nihil reliquos Episcopos agere licet. Solicitudo enim totius prouinciæ ipsis Episcopis commissa est. Omnes enim superius designati ordines, vno eodemque vocabulo Episcopi nominantur: sed ideo priuato nomine quidam vtuntur, propter distinctionem potestatum, quam singulariter acceperunt.

Concilium Hispalense. 620.

Cap. 5. Quinto iudicio ad agnitionem nostri examinis Agabrensis Diaconi relatu deductum est de quibusdam ipsius Ecclesiæ clericis: quorum dum vnus ad Presbyterium, duo ad Leuitarum ministerium sacrarentur, Episcopus eorum, oculorum dolore detentus, fertur manum suam super eos tantùm posuisse, & presbyter quidam illis, contra Ecclesiasticum Ordinem, benedictionem dedisse. Qui licet propter tantam præsumptionis audaciam poterat accusatus iudicio præsenti damnari, si, adhuc in corpore positus, non fuisset mortis vocatione præuentus: sed quia iam ille examini diuino relictus, humano iudicio accusari non potest, hi, qui supersunt, & ab eo non consecrationis titulum, sed ignominiæ potius elogium perceperunt, ne sibi licentiam talis vsurpatio faciat, decreuimus, vt à gradu Sacerdotalis, vel Leuitici ordinis, quem peruersè adepti sunt, depositi, æquo iudicio abijciantur. Tales enim meritò iudicati sunt remouendi, quia prauè inuenti sunt constituti.

Cap. 6. Episcopus sacerdotibus & ministris solus honorem dare potest, auferre solus non potest.

Cap. 7. Relatum est nobis Agapium, Cordubensis vrbis Episcopum, frequenter Chorepiscopos vel Presbyteros destinâsse, (qui iuxta Canones vnum sunt,) qui absente Pontifice altaria erigerent, Basilicas consecrarent: quod quidem non est mirum, id præcepisse virum Ecclesiasticæ disciplinæ ignarum, & statim à seculari militia in sacerdotale ministerium delegatum. Ergo ne vltra à nobis talis licentia vsurpetur, communi sententia statuendum oportuit: scientes, quia sicut presbytero vel chorepiscopo illicita est consecratio altaris, ita & constitutio. In diuinis enim literis, præcipiente Domino, solus Moses in tabernaculo Exo. 40
Dei erexit altare, solus ipse vnxit: quia summus vtique sacerdos Dei erat, sicut scriptum est de eo: Psal 98.
Moses & Aaron in sacerdotibus eius. Ideoque id, quod tantùm principibus sacerdotum facere iussum est, quorum typum Moses & Aaron tenuerunt, presbyteri, qui filiorum Aaron gestant figuram, arripere non præsumant. Nam quamuis cum Episcopis plurima illis mysteriorum communis sit dispensatio: quædam tamen auctoritate veteris legis, quædam nouellis & Ecclesiasticis regulis sibi prohibita nouerint, sicut Presbyterorum, Diaconorum, & virginum consecratio, sicut constitutio altaris, benedictio, & vnctio. Siquidem nec licere ijs Ecclesiam, vel altaria consecrare, nec per impositionem manus fidelibus baptizandis, vel conuersis ex hæresi paracletum Spiritum tradere, nec Chrisma conficere, nec Chrismate baptizatorum frontem signare. Hæc omnia illicita esse Presbyteris, vel Chorepiscopis: quia Pontificatus apicem non habent, quod solis deberi Episcopis auctoritate Canonum præcipitur, vt per hoc discretio graduum, & dignitatis fastigium summi Pontificis demonstretur.

Concilium Toletanum Octauum. 655.

Cap. 4. Dum secundùm carnis assumptæ mysterium Ecclesiæ suæ fuerit dignatus caput existere Christus, meritò in membris eius intentio Episcoporum officia peragere cernitur oculorum. Ipsi enim de sublimiori celsitudine Ordinum regunt, & disponunt subiectas multitudines plebium. Vnde quantò ipsi sequentium fiunt ductores, tantò meritorum lumine debent præfulgere. Quamobrem omnes Episcopi, inter cætera virtutum ornamenta, nitore carnis debent propensius enitere, vt ex hoc audientes munditiam appetant, ex quo doctores immunditia non deturpat.

Cap. 7. Qua de re nosse nos conuenit, quòd Episcopalis eminentiæ diuina auctoritas non immerito sacris omnibus esse sum na percensuit, quæ cæteris sacerdotibus exercenda prohibuit: scilicet templorum Dei sacrationem, Chrismatis benedictionem, sacrorumque Ordinum institutionem, quæ tam diuinaliter ordinata perstant, quàm excellentissimè conferuntur: quia & tantò ab eis singulariter impenduntur, quantò eidem summo culmini peragenda seruantur. Quomodo ergo, quod in se recipit, à se reijcere poterit, cùm hæc à nullo altero conferri, quàm à solis Pontificibus nouit, à quibus nec ligata solui, nec soluta poterunt ab aliquo religari?

Concilium Cabilonense. 658.

Cap. 4. Vt duo in vna ciuitate penitus vno tempore nec ordinentur, nec habeantur Episcopi, ne res Ecclesiæ sæua diuisione debeant pariri.

Cap. 10. Si quis Episcopus de quacumque ciuitate fuerit defunctus, non ab alio, nisi à comprouincialibus, clero, & ciuibus suis, alterius habeatur electio: sin aliter, huiusmodi ordinatio irrita habeatur.

Beda. 700.

Historiæ Anglicanæ lib. 4. cap. 2. Itaque Theodorus Archiepiscopus perlustrans vniuersa, ordinabat locis oportunis Episcopos, & ea, quæ minus perfecta reperit, his quoque iuuantibus corrigebat. In quibus & Ceadda Episcopum cùm argueret, non fuisse ritè consecratum; respondens ipse voce humilima: Si me, inquit, nosti Episcopatum non ritè suscepisse, libenter ab officio discedo: quippe qui neque me vnquam hoc esse dignum arbitrabar; sed obedientiæ causa iussus subire hoc, quamuis indignus, consenti. At ille audiens humilitatem responsionis eius, dixit: Non eum Episcopatum dimittere debere, sed ipse ordinationem eius denuò Catholica ratione consummauit. Eo autem tempore, quo defuncto Deusdedit, Dorouernensis Ecclesiæ Episcopus quærebatur, ordinabatur, mittebatur: VVilfridus quoque de Britannia in Galliam ordinandus est missus. Et quoniam ante Theodorum rediit, ipse etiam in Cantia Presbyteros, & Diaconos, vsque dum Archiepiscopus ad sedem suam peruenireț, ordinabat.

Gregorius Secundus. 716.

Epist. 3. ad vniuersum clerum & plebem Thuringiæ: Probabilibus desiderijs nihil attulimus tarditatis, fratrem tam & Coepiscopum nostrum Bonifacium vobis ordinauimus sacerdotem, cui dedimus in mandatis, ne vnquam ordinationes præsumat illicitas, ne bigamum, aut qui virginem non est sortitus vxorem, neque illiteratum, vel in qualibet corporis parte vitiatum, aut ex pœnitente, vel curiæ, aut cuilibet conditioni obnoxium ad sacros Ordines permittat accedere; sed si quos fortè huiusmodi repererit, non audeat promouere.

Gregorius Tertius. 731.

Epistola ad populum prouinciarum Germaniæ, Thuringiæ, &c. Quoniam prædecessor noster sanctæ recordationis Gregorius Præsul nutu diuino motus, ad faciendam Deo plebem perfectam, præsentium portitorem literarum Bonifacium reuerendissimum fratrem nostrum ac Coepiscopum ordinans, ad vos vsque destinauit, eumque regulam & normam Apostolicæ & Catholicæ fidei Romanæ Ecclesiæ edocens, direxit, & post temporum spatia orationis causa ad limina BB. principum Apostolorum sese præsentauit, & quæ ad salutem animarum pertineant, à nobis exposcit imbui: nos Deo fauente eum edocentes, ad vos charissimi remeaturum absoluimus, hortantes vos in Domino, vt dignè suscipiatis ab eo verbum exhortationis, & Episcopos, vel Presbyteros, quos ipse ordinauerit, per Apostolicam sibi datam auctoritatem, in Ecclesiæ ministerio recipiatis.

Epistola 5. ad Bonifacium: Presbyteros eos, quos ibidem reperisti, si incogniti fuerint illi, à quibus fuerint ordinati, & dubium est eos Episcopos fuisse, an non, qui eos ordinauerint, si bonæ actionis & Catholici viri sunt ipsi Presbyteri, & in ministerio Christi, omniq́ue lege sancta edocti, apti, ab Episcopo suo benedictionem presbyteratus suscipiant, & consecrentur, & sic ministerio sacro fungantur.

Bonifacius Episcopus Moguntinus. 740.

Epistola ad Zachariam Papam: Necesse quoque habemus indicare Paternitati vestræ, quia per Dei gratiam Germaniæ populis, aliquantulum percussis, vel correctis, tres ordinauimus Episcopos, & prouinciam in tres parochias discreuimus, & illa tria oppida, siue vrbes, in quibus constituti & ordinati sunt, scriptis auctoritatis vestræ confirmari ac stabiliri precantes desideramus. Vnam esse sedem Episcopatus decreuimus in castello, quod dicitur VVirtzburg: & alteram in oppido, quod Bamburg: tertiam in loco, qui dicitur Erphord. Hæc tria loca auctoritate Apostolatus vestri roborari & confirmari diligenter postulamus.

Alcuinus. 750.

De diuinis officijs capite 35. de tonsura Clericorum: Super Presbyteros sunt Episcopi, sicut loco & dignitate, sic sanctitatis & eruditionis singularitate conspicui: quibus solis est potestas sacrum Chrisma conficere, & baptizatorum frontes signare, & per impositionem manus Spiritum sanctum illis tribuere.

Aribo Frisingensis. 770.

Vitæ S. Corbiniani cap. 5. Beatissimus Papa Gregorius cogitauit, vt auctoritate B. Petri Apostoli sacerdotalem honorem Corbiniano conferret. Itaque in viro Dei, quæ consultando tractauerat, opere perficiens, per singulos gradus, ad summum vsque Pontificalem eum prouexit honorem, &c. Coactus ergo sacerdotalem accepit benedictionem, accepto etiam pallio cum benedictione & adiutorio beati Petri Apostoli, vt vbique prædicationis officium exercere in toto orbe posset, & tanti Patris consensu potestatem haberet.

Carolus Magnus. 790.

Libro 7. cap. 74. legum Ecclesiasticarum: Si necessitas fuerit, tres Episcopi, in quocunque loco sint, Archiepiscopi præcepto ordinare possunt Episcopum.

Concilium Arelatense Quartum. 813.

Cap. 24. Vnusquisque Episcopus in sua parochia Presbyteros, vel Diaconos diligenter inquirat, & fugitiuos omnes clericos ad loca sua redire iubeat, & proprijs Episcopis, aut rectoribus quærentibus reddat.

Haymo. 820.

Ad cap. 4. prioris ad Timotheum: Gratiam hic appellat fidem, & sapientiam, atque remissionem peccatorum, & gratiam Episcopatus, quæ per prophetiam data est illi: quia prophetiæ spiritu reuelante cognouit beatus Paulus Timotheum dignum esse Episcopali honore.

VValafridus Strabo. 830.

De rebus Ecclesiasticis cap. 31. Comparetur ergo Papa Romanus Augustis & Cæsaribus, Patriarchæ verò patricijs, qui primi post Cæsares in imperijs fuisse videntur: ita & isti, qui satis pauci sunt, primi post trium sedium Præsules habentur. Deinde Archiepiscopos, qui ipsis Metropolitanis præeminent, regibus conferamus: quia sicut Duces singularum sunt prouinciarum: ita illi in singulis prouincijs singuli ponuntur. Quod Comites vel præfecti in seculo, hoc Episcopi cæteri in Ecclesia explent, &c.

Hincmarus Rhemensis Episcopus. 850.

Epistola ad Tornacenses: Episcopus ordinationes Presbyterorum, Diaconorum, & sacrosanctæ Baptismatis Sacramentorum, secundùm traditionem Ecclesiasticam, studeat agere.

Ad Hincmarū Laudunen. Iuxta sacros Canones solus Episcopus potest Presbyteros ordinare, sed nō

confes-

confessos, neque conuictos de crimine, solus non potest ab officio remouere.

Nicolaus Primus. 860.

Epistola 42. Episcopi primi sunt in Ecclesia: ipsi arundinem tenentes, metantur sanctam ciuitatem Hierusalem: ipsi fabricæ Dei præsunt; ipsi speculatores ciuitatis Dei sunt, ipsi arietes, ipsi pastores gregis Dominici, ipsi columnæ domus summi regis existunt.

Concilium Vvormaciense. 868.

Cap. 2. Chrisma conficere nullus præter Episcopum præsumat. Nam illi soli hæc dignitas concessa est.

Cap. 3. Placuit, vt quoties ab aliquo fidelium ad consecrandas Ecclesias Episcopus inuitatur, non quasi ex debito munus aliquod à fundatore requirat, sed si ipse quidem aliquid ex suo voto obtulerit, non respuat. Attamen vnusquisque Episcopus meminerit, vt non prius dedicet Ecclesiam, nisi antea dotem Basilicæ, & obsequium ipsius per donationem chartulæ confirmatum accipiat.

Berno Augiensis. 1020.

De officio Missæ cap. 2. Et mirum valde videtur, cùm certa sit ratione discretum, quid soli liceat Episcopo, non autem Presbytero: videlicet vt ad Episcopum pertineant ordinationes clericorum, dedicationes Ecclesiarum, sacri Chrismatis confectio, ad dandum Spiritum paracletum sacra impositio manuum: quid aliud esse possit in Sacramentis diuinis, quod non sit Presbyteris commune cum Episcopis? Præcipuè cùm id, quod excellentissimum est in omnibus Sacramentis, sanctum videlicet corpus & sanguinem Christi quotidie sicut Episcopi, ita & conficerent Presbyteri: nec sanctius sit illorum, quàm istorum.

Petrus Damianus. 1050.

Epist. 15. cap. 15. Enimuerò ad instar septem donorum Spiritus sancti septem nihilo minus sunt Ordines Ecclesiasticæ dignitatis. Quæ autem ijs gradibus adhuc alij præferuntur, videlicet vt sunt Patriarchę, Archiepiscopi, vel Episcopi: ab ijs non tam nouus ordo suscipi, quàm in eodem Christi sacerdotio excellentius videntur sublimari. Nam cùm sacerdos ideo dicatur, quia sacrum det: hoc est, quia Deo sacrificium offerat, quid in Ecclesia sublimius, quid excellentius sacerdotio poterit inueniri? per quod videlicet mysterium Dominici corporis & sanguinis probatur inueniri. Licet igitur in quibusdam priuilegijs, pro suo quisque ministerio, specialiter potiantur, quia tamen id quod omnibus maius est, commune cum reliquis Sacerdotibus habent, cum ijs etiam & ipsi non immeritò sacerdotij nomen tenent.

Sermone 1. in dedicatione Ecclesiæ. Consecratio Pontificis quanto sublimior est, tanto dignior approbatur. Cùm enim Canonicis sanctionibus eligitur persona, quæ tantæ dignitatis debeat subire fastigium, clarior Pontifex cum cęteris Pontificibus euocatur. Præparatur Ecclesia patrem suscepturæ de filio: vngitur illius caput oleo lætitiæ, præ consortibus suis, in illius figuram, qui thalamo virginali, spirituali balsamo profusius irroratus, oleo benedictionis super filios hominum distillauit. Liniuntur & manus, vt quicquid benedixerint benedicatur, & acceptum sit diuinæ maiestatis aspectui. Ponitur & Euangelica pagina super caput ipsius recumbentis, vt & verba vitę suam sentiat excedere rationem, & oculi eius deficiant in eloquium Domini. Imponitur cidaris capiti consecrato, & aurea lamina frontis gloria præfigitur, in qua contexitur nomen diuinitatis. Traditur annulus secretorum in manu eius, vt dicat cum Propheta: *In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi.* Calceantur & pedes in præparatione Euangelij pacis, vt sit, de quibus dicitur: *Quàm speciosi pedes Euangelizantium pacem?* Accipit & baculum pastoralem, vt ex ipsa virgæ qualitate signetur, qualiter mansuetos colligat, corripiat inquietos. Sic sic sollenni vestimentorum glorificatione præfulgidus, & ad altare Dei familiarius intrans, & exiens, iram iudicis in misericordiam patris felici commutatione deuoluit. Psal. 118. Esai. 52.

Gregorius Septimus. 1070.

Epistola ad Cyriacum Episcopum: Peruenit ad aures nostras, quòd Africa, quæ pars mundi esse dicitur, ad tantum periculum deuenit, vt in ordinando Episcopo tres non habeat Episcopos: qua in re maximum Christianæ religionis periculum considerantes, consulimus vobis, videlicet, tibi, & illi, cui nuper manus imposuimus, vt aliquam personam secundùm constitutionem Sanctorum Patrum eligatis, & nobis eam vestris literis fultam mittatis: quatenus, ipso Deo cooperante, à nobis ordinato, vobisq; remisso, necessitati Ecclesiarum, vt sancti Canones præcipiunt, Episcoporum ordinationibus succurrere valeatis: & ita Christiana gens quotidie gaudeat, atque proficiat pastorali regimine, & labor, qui supra vires vos opprimit, leuior ex sociorum necessaria administratione fiat. Extat in 9. d. Gregorium.

Ivo Carnotensis. 1100.

Epist. 9. Sicut est Regiæ potestatis ciuilia iura seruare, & eorum transgressores debita pœna mulctare: sic Episcopalis officij est Ecclesiasticas institutiones subditis seruandas imponere, & transgressores earum paterna seueritate ad debitum ordinem reuocare.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

De diuinis officijs lib. 1. cap. 27. Postquam duodecim Apostoli per vniuersum mundum dispersi singulis ciuitatibus præfederunt, tam ipsi, quàm successores eorum misèrè per contiguas suis sedibus prouincias prædicatores, quos & Episcopos ordinârunt, vt vbi recepti fuissent, omnia Christianitatis sacramenta, velut ipsi Apostoli, peragerent, vt per vrbes comprouinciales Episcopos ordinarent. Et aliorum quidem Apostolorum successores Patriarchæ dicti sunt: Petri autem successor pro excellentia principis Apostolorum, Apostolicus nominatur. Qui autem ab ijs per prouincias missi sunt, tam ipsi, quàm successores eorum Archiepiscopi vocantur. Et qui ab his per vrbes comprouinciales ordinati sunt, & qui illis succedunt, vsque hodie Episcopi nominantur,

Hugo Victorinus. 1130.

De Sacramentis fidei libro 2. parte 3. cap 13. Ad Episcopum specialiter pertinet Basilicarum consecratio, vnctio altaris, confectio Chrismatis, manus impositio, & communis super populum benedictio. Ipse prædicta officia, & Ordines Ecclesiasticos distribuit: ipse sacras virgines benedicit: dum enim præcesserit vnusquisque in singulis, iste præordinator est in cunctis. Nullus Episcopus alium Episcopum sine Metropolitani consensu consecrare debet, nec Metropolitanus ordinare Episcopum, nisi tribus ad minimum Episcopis præsentibus: alijs omnibus, qui in eadem prouincia sunt, Episcopis assensum præbentibus.

Petrus Cluniacensis. 1160.

Lib. 6. epist. 1. Cur non iteratur & illa vnctio, qua sacerdoti cœlestia sacrificia tractaturo manus inungitur: illaque, qua Pontificis caput, dum ordinatur, largiori Chrismatis immundatione perfunditur?

ditur? Sed nulla est causa hoc rursum agendi: nulla ratio Sacerdoti vel Pontifici iterum manus vel caput vngendi. Sacramentum enim, quod semel à Spiritu Dei accipiunt, etiam iudicio Ecclesiæ ab officio suspensi, vel depositi, nullo pacto perdere, nulla ratione amittere possunt. Indicat hoc ipse communis & publicus Ecclesiæ visus, qui nec Presbyteros, post quantumlibet prolixum degradationis tempus, officio restituens, iterum consecrat: nec in Episcopis, de primis sedibus ad alias quandoque translatis, vnctionis sacramenta iterat.

Stephanus Eduensis. 1130.

De Sacramento altaris cap.9. Ordinantur Presbyteri, vt sint Episcoporum coadiutores, ad regendum & instruendum Dominicum gregem: baptizando, rudes populos instituendo, communicando, & cætera Sacramanta dispensando, Episcoporum vices supplere debent. Excipiuntur illa, quibus quadam prærogatiua fulget & præeminet Episcopalis dignitas, quæ sunt quinque: Basilicarum dedicatio, Chrismatis vnctio, manuum impositio, clericorum ordinatio, super populum benedictio. Hæc potestas solis Episcopis attribuitur, ne ab omnibus vendicata, soluto obedientiæ vinculo, insolentiam generaret. Vtrique vicarij sunt summi Pontificis.

Innocentius Tertius. 1200.

Mysteriorum Missæ lib.1. cap.6. Apostolorum vices maiores obtinent sacerdotes, id est Episcopi: discipulorum verò minores, id est Presbyteri.

Cap. 9. Differt inter Episcopos & Presbyteros, quia ad omnes sacerdotes communiter pertinet catechizare, baptizare, prædicare, conficere, soluere, & ligare: sed specialiter ad Pontifices spectat clericos ordinare, virgines benedicere, Pontifices consecrare, manus imponere, Basilicas dedicare, degradandos deponere, Synodos celebrare, Chrisma conficere, vestes & vasa consecrare.

Guilhelmus Parisiensis. 1230.

De Sacramento Ordinis cap.13. Officium interpellandi maximè incumbit Episcopis: quia ipsi sunt mediatores inter omnes alios & Deum. Propter hæc omnia Episcopi summi sacerdotes vocantur. Et in Euangelio Matth.26. *Quærebant summi Sacerdotes quomodo Iesum perderent, & occiderent.* Et in ipsa Præfatione consecrationis Episcoporum: *quem ad summi Sacerdotij ministerium elegisti.* Idem etiam est Apostolicum officium, siue Apostolatus. Quicquid enim Apostolis commissum fuit, totum commissum est & Episcopis. Vnde & in sedibus, in quibus sederunt Apostoli, sedent, tamquam pleni iuris successores, tamquam loco Apostolicæ potestatis, eorum licet meritis longissimè distantes. Si quis autem dixerit, cùm Episcopatus Ordo non sit, ad quid ergo consecrantur Episcopi? Respondemus ad complendum, & perficiendum, atque ad summum perducendum ipsos, non solùm officij plenitudine, amplitudine potestatis: sed etiam ad cumulandum gratia, & pinguedine sanctitatis.

Thomas Aquinas. 1250.

Secunda Secundæ q.84. art.6. Dicere Presbyteros non differre ab Episcopis inter dogmatata hæretica numerat Augustinus in lib. de hæresibus.

Bonauentura. 1250.

In librum 4. Sent. dist.25. q.1. Sicut sacri Canones dicunt, secundùm ius commune non potest aliquis Ordines dispensare, præsertim Ordines sacros, nisi solus Episcopus. Hoc statutum ortum habet ex sacra Scriptura: quia cùm Dominus duo genera discipulorum habuit, quosdam in numero duodeno, quosdam de numero septuagesimo, primos Apostolos nominauit, super quos fundauit Ecclesiam, ipsos primùm fundando in se, alios simplices discipulos appellauit. Et Apostolis primò fuit collata potestas imponendi manus & consecrandi: non autem simplicibus discipulis, sicut patet ex textu & glossa Actorum 8. Et quoniam Apostolis successerunt Episcopi, discipulis verò sacerdos simplices, sicut habetur dist. 21. cap. In nouo Testamento. Et ita patet, quòd auctoritas ordinandi, & manus imponendi, secundùm formam Ecclesiæ primitiuæ, Episcopis appropriatur. Vnde Apostolus scribens Timotheo dicit: ***manus citò nemini imposueris.***

Guibertus Tornacus. 1254.

De officio Episcopi cap. 21. Sedet Episcopus in loco eminentiore: quia tamquam speculator, secundùm interpretationem sui nominis, videre debet desuper, & super alios intendere. Quemadmodum vinitori locus sit altior, ad custodiendam vineam: sic Episcopis ad custodiendam Ecclesiam sicut scriptum est: ***Fili hominis speculatorem dedite domui Israel.*** Ezech.3.

Cap.36. Quædam potestas est perfecta, quæ ad sacerdotes pertinet, qui habent ex officio baptizare, confiteri, soluere, & ligare: alia verò perfectior, quæ ad Episcopos pertinet, qui soli possunt clericos ordinare, virgines benedicere, Pontifices consecrare, manus imponere, Basilicas dedicare, degradandos deponere, Synodus celebrare, Chrisma conficere, vestes & vasa sacrare.

Augustinus Triumphus Anconitanus. 1320.

De potestate Ecclesiastica quæstione 93. art.1. Ex veteris Legis figuratione, & ex Christi institutione, & ex Apostolorum ordinatione Presbyteri, & Diaconi semper ab Episcopis distincti fuerunt. Ex veteris quidem Legis figuratione, quia planum est, quòd sacerdotium Leuiticum figurabat sacerdotium Christi, vt ostendit Apostolus Heb. 7. Sed ibi dicitur, quòd summi Pontifices, & minores sacerdotes à Deo sunt instituti per Mosem, qui ex præcepto Domini Aaron in summum Pontificem, & filios eius vnxit in minores sacerdotes. Ex Christi verò institutione maiorum & minorum sacerdotum discretio facta est, quando Apostolos, tamquam maiores sacerdotes: & septuaginta duos discipulos, tamquam minores sacerdotes instituit. Ex Apostolorum autem ordinatione, quia hanc formam Apostoli secuti, in singulis ciuitatibus Presbyteros & Episcopos ordinârunt.

Ludolphus Carthusianus. 1330.

Vitæ Christi parte 1. cap.32. Per hoc autem, quòd Apostolos instituit in monte, significauit, quòd Episcopi successores Apostolorum in superiori gradu sunt Ecclesiæ. Vnde dicuntur Episcopi ab ἐπὶ quod est super, & σκόπος intentio, qui supra gregem Dominicum debent intendere, vt eum ad superna valeant erigere.

Thomas Argentinensis. 1350.

In lib. 4. Sent. dist.25. art. 1. Solus Episcopus de iure potest ordinare, seu Ordinis Sacramentum conferre: quia non requirit nimirum potestatem duces disponere vel ordinare, quàm milites ascribere. Sed in collatione Sacramenti Confirmationis ascribuntur milites Ecclesiæ militantis: & in collatione Sacramenti Ordinis disponuntur duces ipsorum fidelium. Cùm igitur solus Episcopus de iure communi sufficit ad conferendum Sacramentum Ordinis: Ergo sola potestas Episcopalis, de iure communi, sufficit ad conferendum Sacramentum Ordinis. Præterea consecratio vasorum ad diuinum cultum spectantium non requirit maiorem potestatem, quàm consecratio ministro-

rum, talibus consecratis vasis vtentium · sed vasa, puta calices, de iure communi non possunt consecrari, nisi ab Episcopo. Ergo nec clerici, & sacerdotes huiusmodi vasis vtentes, possunt ordinari nisi ab Episcopo.

Petrus Aliacus. 1400.

Homilia facta in Synodo super illa verba: *Designauit Dominus & alios 72. discipulos*: Olim, quantum ad nomen, non distinguebantur Episcopi & Presbyteri. Nam Episcopi dicuntur, eò quòd superintendent: Presbyteri autem Græcè dicuntur, quasi seniores. Sed semper secundùm rem inter Episcopos & Presbyteros fuit distinctio, vt patet per Dionysium Ecclesiasticæ Hierarchiæ cap. 5. Vnde postea ad vitandum schisma, necesse fuit, vt etiam nomina distinguerentur, vt scilicet maiores dicerentur Episcopi, minores autem vocarentur Presbyteri. Ideo dicere Presbyteros ab Episcopis non differre, Augustinus de hæresibus inter hæretica dogmata connumerat.

Ioannes Gerson. 1420.

De potestate Ecclesiastica consi. 3. Potestas Ecclesiastica Ordinis alio modo consecrata, prout respicit ministrationem corporis Christi fidelibus, & ministrationem Sacramentorum Ordinis, & Confirmationis, consecrationem insuper virginum, Abbatum, & Ecclesiarum, & institutionem Ecclesiæ, non est æqualiter in quolibet sacerdote. Cuius ratio est, quoniam simplex sacerdos, iuxta communem Doctorum sententiam, non potest Ordines conferre, neque Sacramentum Confirmationis dare, neque consecrare virgines: etiam de facto sic, quòd si tale aliquid tentet agere, nihil tamen efficitur: quia neque confirmat, neque ordinat: Episcopus autem si volentem confirmari, si volentem præterea ad Ordines promoueri, qui sit eorum susceptibilis, (quod dicitur propter sexum muliebrem,) tentauerit vel confirmare vel ordinare, vel ordinat vtique, vel confirmat de facto, licet excommunicatus, licet irregularis, licet degradatus extiterit. Et in hoc par in omnibus Episcopis ab infimo vsque ad supremum, qui Papa dictus, potestas ordinis. Non autem in sacerdotibus minoribus est hæc potestas (vt dictum est) saltem in tali plenitudine, seu perfectione, quòd hos possint. Licet concedatur cum maiori parte Doctorum, quòd supra sacerdotium simplex nulla est altera potestas Ordinis, neque in Episcopis, neque in Papa: sed aliter est in Episcopis, & Papa: aliter in simplicibus Presbyteris sicut exemplificant, quòd eadem est humanitas in homine, dum est puer: & eadem, dum factus est vir: vir nihilominus generare potest sibi simile, puer nequaquam. Cùm igitur fuerit inter Apostolos & discipulos talis distinctio, sicut inter Episcopos & simplices curatos sacerdotes, sicut notat Isidorus, & Magister lib. 4 dist 24 cap 7 allegans eum, perspicua est veritas huius considerationis. Satis sit interim aperuisse, qualiter sit, vel non sit æqualis potestas Ordinis in omnibus Presbyteris: quia quæ ad consecrationem corporis Christi pertinent, eandem habent omnes sacerdotes potestatem. Quantum verò ad Sacramentorum ministrationem, dispar est in Episcopis & simplicibus Presbyteris potestas, seu facultas, tam de iure, quàm de facto. Similiter in ministrorum Ecclesiasticorum institutione: quæ est potestas competens primis hierarchijs, de primo ordine & secundo: non autem inferioribus, quemadmodum sunt curati, qui licet purgare, illuminare, & perficere possint plebem suam, prout inferior Angelorum Hierarchia purgat, illuminat, & perficit subcælestem, vel humanam hierarchiam: nihilominus hæc potestas curatorum non extenditur ad hierarchiarum specialem institutionem de instituto communi, &c.

Dionysius Carthusianus. 1460.

Ad cap 13. *Matth. art.* 26. Debent maiores Prælati in vtraque Lege esse periti, imò secundùm deiformem Theologorum ducem sacratissimum Dionysium ad Episcopos pertinet, vt sint adeò docti, quòd difficillima quæque, & omnes subditorum dubitationes soluere possint.

Tom. 1. operum minorum, de regimine Prælatum: Si tanta est dignitas sacerdotum, quis eloqui queat quanta sit Pontificum dignitas, cùm Pontifex sit spiritualis princeps, & pater, magister, iudex, & doctor omnium sacerdotum, totiusq; cleri suæ diœceseos de iure communi, ita quòd ad eius auctoritatem & officium pertinet, omnes illos purgare, illuminare, perficere, iudicare, & gubernare, quemadmodum ex doctrina diuini Dionysij quinto cap. Ecclesiasticæ Hierarchiæ ostenditur. Itaque quantum sol est clarior luna, & quantum anima est præstantior corpore, tantum spiritalis & Pontificalis potestas omni seculari & regia potestate ac dignitate extat sublimior. Hinc in gestis Niceni concilij legitur, quòd Magnus ille Constantinus Imp. dixit Episcopos esse Deos, quia diuinam excellentiam sortiuntur, & omnipotentis Dei existunt vicarij.

Hieronymus Sauonarola. 1480.

De veritate fidei lib. 3. cap. 16. Et quoniam Ecclesiasticorum ordinum collatio quodam Sacramento perficitur, Sacramenta autem ab idoneis Ecclesiæ ministris dispensari debent, necesse est supremæ alicuius dignitatis potestatem talibus dispensandis præesse: eaque est Episcopalis auctoritas, quæ quidem sacerdotalem metam, quoad corporis Christi consecrationem, non excedit: licet quoad ea, quæ totum Ecclesiæ corpus spectant, superemineat. Nam quicquid ardui cœtui fidelium occurrit, Episcopis refertur.

Concilium Tridentinum. 1560.

Sess. 23. *cap.* 4. Quòd si quis omnes Christianos promiscuè noui Testamenti sacerdotes esse, aut omnes pari inter se potestate spirituali præditos affirmet, nihil aliud facere videtur, quàm Ecclesiasticam hierarchiam, vnæ est vt castrorum acies ordinata, confundere: perinde ac si contra B. Pauli doctrinam omnes Apostoli, omnes Euangelistæ, omnes Pastores, omnes sint Doctores. Proinde sancta Synodus declarat, præter cæteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hunc hierarchicum ordinem præcipuè pertinere, & positos, sicut idem ait Apostolus, à Spiritu sancto regere Ecclesiam Dei, eosq; Presbyteris superiores esse, ac Sacramentum Confirmationis conferre, ministros Ecclesiæ ordinare, & alia pleraque peragere ipsos posse, quarum functionum potestatem reliqui inferiores nullam habent. Act. 20.

Canone 7. Si quis dixerit Episcopos non esse Presbyteris superiores: vel non habere potestatem confirmandi & ordinandi: vel eam, quam habent, esse illis cum Presbyteris communem: vel Ordines ab ipsis collatos, sine populi, aut potestatis secularis consensu, aut vocatione irritos esse: aut eos, qui nec ab Ecclesiastica, & Canonica potestate rite ordinati, nec missi sunt, sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi, & Sacramentorum ministros, anathema sit.

ARTICVLVS DECIMVS NONVS.

PALLII ARCHIEPISCOPALIS VSVM IN ECCLESIA ANTIQVISSIMVM, ET MAGNIFACIENDVM ESSE.

NEGANT,

Anno post natum Christũ 1520.

MARTINVS Lutherus libro aduersus Papatum Romæ à Satana fundatum: *Romana Ecclesia subuenire non potest, nisi Papatus è medio tollatur, & rursus verus Episcopus Romæ præficiatur, qui allys Episcopis par sit, non iuramentis sibi subijciat, aut pallijs, annatibus, aut mensibus Papalibus opprimat. Sanè sine pallijs Episcopi esse possunt, nec opus est Romano illo furacissimo prædone.*

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Isidorus Pelusiota. 440.

Lib. 1. epist. 136. Id amiculum, quod Episcopus in humeris gestat, atque ex lana, non ex lino contextum est, ouis illius, quam Dominus oberrantem quæsiuit, inuentamq; humeris suis sustulit, pellem delignat. Episcopus enim, qui typum Christi gerit, ipsius munere fungitur, atque ideo etiam habitu illud omnibus ostendit, se boni illius & magni pastoris imitatorem esse, qui gregis infirmitates sibi ferendas proposuit.

Germanus Constantinopolitanus. 720.

In Theoria: Humerali, quo Episcopus circumdatur, significat ouis pellem, quam errantem cùm Dominus inuenisset, super suis humeris assumpsit, & cum ijs, qui non errauerunt, recensuit.

Synodus Octaua Constantinopol. 800.

Canone 27. Hic Canon decernit, qualiter oporteat vti palio, scilicet Episcopi non vltra statà tempora & loca eo vtantur, ne signum sit superbiæ aut arrogantiæ. Præterea monachi, qui vita & doctrina, vt Episcopi creentur, meruerunt, & mutent habitus vestisq; rationem, ob nouam dignitatem. Non minus enim hoc arrogans esset, quàm pallio ineptè vti. Quisquis ergo Episcopus, præter definita sibi tempora, se pallio induerit, aut monasticam vestem deposuerit, aut corrigatur, aut à Patriarcha suo deponatur.

Symeon Metaphrastes. 970.

In vita Metrophanis Episcopi: Metrophanes Episcopus moriturus pallium deponit in sacra mensa, id iubens seruari successori.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Symmachus. 502.

Epistola ad Cæsarium Arelatensem: Charitati tuæ per omnes Gallicanas regiones vtendi pallij concessimus facultatem.

Epistola ad Theodorum Laureacensem Episcopum: Diebus vitæ tuæ pallij vsum, quem ad sacerdoralis officij decorem, & ad ostendendum vnanimitatem, quam cum beato Petro Apostolo vniuersus grex Dominicarum ouium, quæ ei commissæ sunt, habere non est dubium, ab Apostolica Sede, sicut decuit, poposcisti. Quod vtique ab ijsdem Apostolis fundatæ Ecclesiæ maiorum more libenter indulsimus, ad ostendendum te magistrum & Archiepiscopum, tuamq; sanctam Laureacensem Ecclesiam prouinciæ Pannoniorum sedem facere Metropolitanam. Idcirco pallium, quod ex Apostolica charitate tibi destinamus, quo vti debeas secundùm morem Ecclesiæ tuæ solerter, admonemus, pariterq; volumus intelligas: quia ipse vestitus (quo ad Missarum solennia ornaris) signum prætendit crucis, per quod scito te & fratribus tuis debere compati, & mundialibus illecebris in affectu crucifigi. Vnde rogo, vt cùm deforis huiusmodi insigni indueris, intus in anima consideres, quòd hoc sit magis oneris, quàm honoris, atque cor tuum Deo regente ab appetitu seculi sic tempera, vt & commissam exequi gubernationem sic studeas, vt adeptæ dignitati (cuius sublimaris officio) & probitate morum, & viuacitate solicitudinis, & custodia integerrimæ fidei congruas.

Vigilius. 544.

Epistola ad Auxanium Arelatensem Episcopum: De his verò, quæ charitas vestra, tam de vsu pallij, quá de alijs, sibi à nobis petijt debere concedi, libenti hoc animo etiam in præsenti facere sine dilatione potuimus. Nisi enim Christianissimi filij nostri domini Imperatoris hoc (sicut ratio postulat) voluissemus perficere notitia, Deo auctore, vt & vobis gratior præstitorum causa reddatur, dum quæ postulastis cum consensu Christianissimi Principis conferuntur, & nos honorem fidei eius seruasse cum competenti reuerentia docemur.

Cyprianus Arelatensis. 550.

Vitæ S. Cæsarij cap. 20. Pontifex Symmachus, præclara eius meritorum dignitate permotus, non solùm eum verissimè Metropolitani honore præditum voluit, sed etiam speciali quodam priuile-

gio, pallij vſum ei permiſit, & Diaconos eius perinde, vt Romanæ Eccleſiæ Diaconos dalmaticis vti voluit.

Pelagius. 555.

Apud Gratianum diſt. 100. Quoniam quidam Metropolitanorum fidem ſuam ſecundùm priſcam conſuetudinem ſanctæ Sedi Apoſtolicæ exponere detrectantes, vſum pallij neque expetunt, neque percipiunt, ac per hoc Epiſcoporum conſecratio, viduatis Eccleſijs, non ſine periculo protelatur: placuit, vt quicunque Metropolitanus vltra tres menſes conſecrationis ſuæ, ad fidem ſuam exponendam palliuḿq; ſuſcipiendum, ad Apoſtolicam Sedem non miſerit, commiſſa ſibi careat dignitate.

Epiſt. ad Sepaudum Arelatenſem Epiſcop. Vſum quoque pallij tibi alacriter affectioſeque concedimus, pariter etiam pallium dirigentes, vt in tanti loci faſtigio conſtitutus, præclaro quoque habitu decoreris, &c.

Fortunatus. 570.

Lib. 1. Epigram. de S. Cruce.

Denique ſancta Cruci hæc templa Gregorius offert,
Pallia dum coperit ſigna gerenda crucis:
Dona repente dedit diuina potentia Chriſti,
Mox fuit & voti cauſa ſecuta pij:
Pallia nam meruit, ſunt quæ cruce textile pulchra,
Obſequijsq; ſuis crux habet alma cruces:
Serica cui nitens agnata eſt bractea telis,
Et textis crucibus magnificatur opus.
Sic citò Pontifici dedit hæc deuota voluntas,
Atque dicata cruci condita vela placent.

Concilium Matiſconenſe. 576.

Cap. 6. Vt Archiepiſcopus ſine pallio Miſſas dicere non præſumat.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 2. epiſt. 54. Mota nimis eſt veſtra fraternitas, atque cum tumore cordis, quaſi ſatisfaciens, ſcripſit nobis de pallio, te non niſi poſt dimiſſos de ſecretorio filios Eccleſiæ, & Miſſarum tempore, atque in Litanijs, vti ſolennibus verbis aliquid te vſurpaſſe, contra generalis Eccleſiæ conſuetudinem apertiſſima veritate profeſſus. Quomodo enim fieri poteſt, vt illud cineris atque cilicij tempore per plateas inter populorum ſtrepitus agas licitè, quòd te agere in conuentu pauperum nobilium, vt in ſecretario Eccleſiæ velut illicitum excuſaſti? Illud tamen, frater chariſſime, tibi non putauimus ignotum, quod pene de nullo Metropolitano, in quibuslibet mundi partibus ſit auditum, extra Miſſarum tempus vſum ſibi pallij vendicaſſe. Et quod bene hanc conſuetudinem generalis Eccleſiæ noueritis, veſtris nobis manifeſtiſſimè ſignificatis epiſtolis: quibus præceptum beatæ memoriæ deceſſoris noſtri Ioannis Papæ nobis in ſubditis tranſmiſiſtis annexum, &c.

Lib. 7. epiſt. 15. Quia Anglorum Eccleſia ad omnipotentis Dei gratiam perducta eſt, vſum pallij ad ſola Miſſarum ſolennia agenda concedimus, ita vt per loca ſingula duodecim Epiſcopos ordines, qui tuæ ditioni ſubiaceant: quatenus Lundonienſis Epiſcopus ciuitatis ſemper in poſterum à Synodo propria debeat conſecrari, atque honoris pallium ab hac ſancta & Apoſtolica, cui auctore Deo deſeruio, Sede percipiat. Ad Eboracam verò ciuitatem te volumus Epiſcopum mittere, quem ipſe iudicaueris ordinandum: ita vt ſi eadem ciuitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipſe quoque duodecim Epiſcopos ordinet, & Metropolitani honore perfruatur: quia ei quoque, ſi vita comes fuerit, pallium tribuere Domino fauente proponimus: quem tamen fraternitatis tuæ volumus diſpoſitioni ſubiacere.

Lib. 7. epiſt. 114. Secundùm poſtulationis tuæ deſiderium pallij te vſu, quod intra Eccleſiam tuam habere debeas, ad ſacra tantùm Miſſarum ſolennia celebranda, Deo auctore, præuidimus honorandum. Quod tamen ita tibi dandum eſſe decreuimus, ſi prius per Synodi definitionem emendari promiſeris, quæ corrigenda mandauimus, quia dignum profectò eſſe credimus, vt cum mentis grauitate, qua Deo propitio te polleredidicimus, habitus quoque exterioris, clarior in te cunctis accreſceret, præſertim cùm te hunc, non ad ſuperfluæ elationis pompam, ſed progeniò & honore tuæ arbitramur Eccleſiæ petiuiſſe.

Epiſt. 129. Pallium ad ſacra Miſſarum ſolennia vtendum ex more tranſmiſimus, cuius volumus per omnia genium vendicare. Huius enim indumenti honor humilitas atque iuſtitia eſt.

Bonifacius Quintus. 616.

Epiſtola ad Iuſtum Epiſcopum: Pallium præterea per latorem præſentium fraternitati tuæ benignitatis ſtudio mittati direximus, quo videlicet tantum in ſacris myſterijs celebrandis licētiam vtendi imperauimus. Studeat ergo tua fraternitas hoc, quod Sedis Apoſtolicæ humanitate percepit, immerata mentis ſecuritate ſeruare, intendens, cuius rei ſimilitudine, tam præcipuum indumentum humeris tuis baiulandum ſuſceperis, talemq; te Domini clementia implorata exhibendum ſtude, vt indulti muneris præmia, non cum reatitudine, ſed cum commodis animarum ante tribunal ſummi & venturi iudicis repræſentes.

Honorius Primus. 622.

Epiſtola ad Eduinum Regem Anglorum: Duo pallia vtrorumque Metropolitanorum, id eſt, Honorij & Paulino direximus. vt dum quis eorum de hoc ſeculo ad auctorem ſuum fuerit accerſitus, in loco ipſius alterum Epiſcopum ex hac noſtra auctoritate debeat ſubrogare.

Epiſt. ad Honorium Epiſcop. Iuxta veſtram petitionem vobis, vice beati Petri Apoſtolorum principis auctoritatem tribuimus, vt quando vnum ex vobis diuina ad ſe tulerit gratia vocare, is, qui perſtes fuerit, alterum in locum defuncti, Deo Epiſcopum ordinare. Pro qua etiam re lectioni veſtræ pallia, pro eadem ordinatione celebranda direximus, vt per noſtræ auctoritatem, poſſitis Deo placitam ordinationem efficere.

Beda. 700.

Hiſtoriæ Ang. libro 2. *cap.* 17. Quo tempore Præſulatum Sedis Apoſtolicæ Honorius habebat, qui vbi gentem Nordhumbrorum cum ſuo rege ad fidem, confeſſionemq; Chriſti Paulino euangelizante conuerſam eſſe didicit, miſit eidem Paulino pallium.

Cap. 18. Honorio Epiſcopo præfatus Papa Honorius miſit pallium & literas.

Gregorius Secundus. 730.

Epiſtola S. ad Bonifacium: Hinc iure tibi ſacri pallij direximus munus, quod beati Petri Apoſtoli auctoritate ſuſcipiens induaris, atque inter Archiepiſcopos vnus, Deo auctore, præcipimus, vt cenſearis. Qualiter enim eo vtaris ex mandato Apoſtolico informatus cognoſces: ita vt dum Miſſarum ſolennia geris, vel Epiſcopum te contigerit conſecrare, illo tantummodò tempore eo vtaris.

Bonifacius Moguntinus Epiſc. 740.

Epiſtola ad Zachariam Papam: De eo autem, quod iam præterito tempore de Archiepiſcopis & pallijs, à Romana Eccleſia petendis, iuxta promiſſa Francorum, Sanctitati veſtræ notum feci, indulgentiam à vobis flagito: quia quòd promiſerunt tardantes, non impleuerunt, & adhuc differunt, & quid inde perficere voluerint ignoratur.

Apoſtolica manſuetudo detineret, profectò ſeuerius in te iam animaduerſum ſenſiſſes, quòd huc vſque præclarius tuæ dignitatis inſigne, videlicet pallium ab Apoſtolica Sede pro more acquirere poſt poſuiſti. Teipſum namque non ignorare putamus, quàm diſtrictè Sanctorum Patrum cenſura in eos iudicandum ſtatuerit, qui poſt conſecrationem ſuam per tres continuos menſes pallium, quod ſui ſit officij, obtinere tepuerint. Proinde Apoſtolica tibi præcipimus auctoritate, vt quia ſanctorum Patrum ſtatuta parui pendiſti, nullum deinceps Epiſcopum, vel Sacerdotum ordinare, ſeu Eccleſias præſumas conſecrare, donec honoris tui ſupplementum, pallij ſcilicet vſum ab hac Sede impetraueris.

Edmerus Anglus. 1100.

In vita S. Anſelmi: Regem de tranſmarinis locis regreſſum Anſelmus adijt, & vt ſibi Romam ad Papam Vrbanum pro ſtola ſui Archiepiſcopatus eundi licentiam daret, humiliter petijt.

Ivo Carnotenſis. 1100.

Epiſt. 118. Vnde mando vobis ex parte Domini Papæ, vt ſi Pariſienſis Eccleſia eum ſibi conſecrari poſtlauerit, ante feſtum S. Remigij, ſecundùm auctoritatem & conſuetudinem Eccleſiæ veſtræ, ei manum imponatis, & honore pallij ad tempus vobis interdicto, in eius ordinatione & conſecratione vti nullatenus formidetis.

Rupertus Tuitienſis 1120.

De diuinis officijs lib. 1. cap. 27. Eſt octauum Archiepiſcopis indumentum pro aurea lamina, quod dicitur pallium, ab Apoſtolica Sede datum: quod à collo circa pectus dependens, ſicuſuo illam (quæ valde condecet Epiſcoporum Patrem, & eorum concilij principem) patenter deſignat humilitatis vel ſapientiæ torquem, &c. Aliorum quidem Apoſtolorum ſucceſſores Patriarchæ dicti ſunt: Petri autem ſucceſſor pro excellentia principis Apoſtolorum, Apoſtolicus nominatur. Qui autem ab ijs per prouincias miſſi ſunt, tam ipſi, quàm ſucceſſores eorum, Archepiſcopi nominantur: & qui ab his per vrbes comprouinciales ordinati ſunt, & qui illis ſuccedunt, vſque hodie ſimpliciter Epiſcpi nominantur. Initium ergo fidei habentes ab Apoſtolica Sede, regulam hanc Metropolitanæ obſeruant Eccleſiæ, vt neminem habeant Pontificem, niſi ab eodem Sede miſſum, à qua primus illis fidei prædicator miſſus eſt. Illa autem miſsio ſupradicti pallij eſt largito, quod, vt dictum eſt, à collo dependes, humilitatem ſignificat Domini dicentis: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.*

Ioan. 20.

Honorius ſecundus. 1122.

Epiſtola ad Suffraganeos & Epiſcopos Tyri: Archiepiſcopum veſtrum debita charitate ſuſcepimus, & quem Canonicè electum, & ab Hieroſolymitano Patriarcha conſecratum accepimus, pallij dignitate, plenitudine videlicet Pontificalis officij, decorauimus.

Extat apud Guil. Tyriũ li. 13. c. 23.

Bernardus. 1130.

Vita Malachiæ cap. 19. Viſum tamen eſt ſibi, non tutè ſatis actitari iſta abſque Sedis Apoſtolicæ auctoritate, & Romam proficiſci deliberat: maximeq; quod Metropoliticæ ſedi deerat adhuc, & defuerat ab initio pallij vſus, quod eſt plenitudo honoris. Et viſum eſt bonum in oculis eius, ſi Eccleſia, pro qua tantum laborarat, quem hactenus non habuerat, ſuo acquireret ſtudio & laboret. Erat & altera Metropolitica Sedes, quam de nouo conſtituerat Celſus, primæ tamen ſedi, & illius Archiepiſcopo ſubdita, tanquam Primati: & huic quoque optabat nihilominus pallium Malachias, confirmariq; auctoritate Sedis Apoſtolicæ prærogatiuam, quam beneficio Celſi adipiſci meruerat.

Hugo Victorinus 1130.

De Sacramentis lib. 1. cap. 57. His omnibus inſignibus fulget Archiepiſcopus, inſuper & pallio, quo à cæteris diſcernitur Epiſcopis. Hoc duas lineas habet à ſummo vſq; deorſum ante & retrò dependentes, & purpureum ſanctæ crucis ſignaculum proferentes. Hoc eſt duorum Teſtamentorum doctrina, paſſioni Chriſti teſtimonium perhibens. Circulus circa collum Pontificis torques eſt aurea, quæ legitimè certãtibus promittitur. Spinulæ, quibus pallium affigitur, ſtimuli charitatis ſunt, quibus circa curam ſubditorum ſtimulatur Archiepiſcopus.

Guilhelmus Tyrius. 1180.

Lib. 13. cap. 23. D. VVilhelmus Tyri Archiepiſcopus accepto conſecrationis ſuæ munere à D. Hieroſolymitano Patriarcha, vt pallium reciperet Romam profectus eſt, vbi à D. Papa Honorio ſecundo benignè ſuſceptus, quod petebat obtinuit cum multa honorificentia,

Innocentius Tertius. 1200.

Miſteriorum miſſæ lib. 1 cap. 63. Pallium, quo maiores vtuntur Epiſcopi, ſignificat diſciplinam, qua ſeipſos & ſubditos Archiepiſcopi debent regere. Per hanc acquiritur torques aurea, quàm legitimè certantes accipiunt. Fit pallium de candida lana contextum, habens deſuper circulum humeros conſtringentem, & duas lineas ab vtraque parte dependentes, quatuor autem cruces purpureas ante & retro, à dextris & ſiniſtris, ſed à ſiniſtris eſt duplex, & ſimplex à dextris. Hæc omnia moralibus ſunt imbuta myſterijs, & diuinis grauida ſacramentis. Nam, vt Scriptura teſtatur: *in theſauris ſapientiæ ſignificatus diſciplinæ.* In lana quippe notatur aſperitas: in candore benignitas deſignatur. Nam Eccleſiaſtica diſciplina contra rebelles & obſtinatos ſeueritatem exercet: ſed erga pœnitentes & humiles exhibet pietatem, &c. Dicitur autem pallium plenitudo Pontificalis officij: quoniam in ipſo, & cum ipſo confertur Pontificalis officij plenitudo. Nam antequam Metropolitanus pallio decoretur, non debet clericos ordinare, Pontifices conſecrare, vel Eccleſias dedicare, nec Archiepiſcopus appellari. Eccleſ. 1.

Concilium Lateranenſe. 1215.

Cap. 5. Antiqua Patriarchalium ſedium priuilegia renouantes, ſacra vniuerſali Synodo approbante ſancimus, vt poſt Romanam Eccleſiam Conſtantinopolitana primum, Alexandrina ſecundum, Antiochena tertium, Hieroſolymitana quartum locum obtineant, ſeruata cuilibet propria dignitate, ita quòd, poſtquam eorum Antiſtites à Romano Pontifice receperint pallium, quod eſt plenitudinis officij Pontificalis inſigne, præſtito ſibi fidelitatis & obedientiæ iuramento, licenter & ipſi ſuis Suffraganeis pallium largiantur, recipientes pro ſe profeſsionem Canonicam, & pro Romana Eccleſia ſponſionem obedientiæ ab ijſdem.

Iacobus Vitriacus. 1220.

Hiſtoria Occidentalis cap. 35. Archiepiſcopi ſuper omnia veſtimenta vtuntur pallio laneo & candido, circulo quodam ſuper humeros conſtringente. In lana correctionis aſperitas contra rebelles notatur: in candore benignitas erga humiles & pœnitentes deſignatur, vt habeat prælatus faciem leonis, & faciem hominis. Circulus, quo humeri conſtringuntur, timor Domini eſt, quo opera coercẽtur, vt ſtringatur laciculus, ne paulatim defluat.

Alexander Alenſis 1240.

Parte 4. q. 10. m. 1. art. 2. § 6. Vtuntur Archiepiſcopi pallio, quod ſignificat torquem auream, quam ſolebant legitimè certantes accipere. Iſtud ornamentum

mentum omnibus conceditur Archiepiſcopis,& aliquibus Epiſcopis ex gratia ſpeciali. Quando datur pallium, datur plenitudo poteſtatis Paſtoralis officij. Nam antequam Metropolitanus pallio decoretur,non debet Clericos ordinare, Pontifices conſecrare,Eccleſias dedicare.

Matthæus Pariſius. 1250.

In Hiſt. Angl. de Anno 1154. Anaſtaſius Papa Henricum Eboracenſem Archiepiſcopum reſtituit in ſedem ſuam cathedralem, donans ei pallium Romæ.

De Anno 1173. Eodem anno Archiepiſcopus Cantuarienſis Roma rediens pallium, & Primatum Angliæ reportauit.

Guilhelmus Durandus. 1270.

In rationali Diuinorum lib. 3. cap 17. Pallium Patriarcharum, Primatum, & Metropolitanorum eſt proprium, vt per illud à cæteris Epiſcopis diſcernantur, quod priuilegiatam obtinent dignitatem. Pallium, quo maiores vtuntur,ſignificat diſciplinam, qua ſe ipſos ad exemplum ſubditorum & etiam ipſos ſubditos regere, & conſtringere debent,&c.

Suffridus Presbyter. 1300.

Lib.1. Epitomes de anno 1049. Leo Papa dedit pallium Babembergenſi Epiſcopo.

Rainerus Piſanus. 1300.

In Pantheologia de Lege cap. 78. Datur modò pallium Archiepiſcopo pro Rationali, in ſignum amplioris dignitatis,& perfectionis, quã habuit Pontifex veteris legis. Vbi nota, quod Archiepiſcopus debet habere pallium, & non Epiſcopus. Cuius ratio eſt: quia, quamuis Archiepiſcopus non habeat poteſtatem gerere à poteſtate Epiſcopi.Quod patet: quia quantum ad ea, quæ ſunt Epiſcopalis ordinis, omnes Epiſcopi ſunt æquales, tamen Archiepiſcopus eandem poteſtatem habet,& ampliorem,quàm Epiſcopus.Et ideo ad hanc perfectionem deſignandam pallium ſibi datur.

Ioannes Vigeſimus ſecundus. 1320.

Extra de auctoritate & vſu pallij: Malitijs hominũ, quæ ſæpe circa impediendam pallij dationem committuntur, volentes ſalubriter obuiare, hac in perpetuum valitura conſtitutione ſancimus, vt deinceps per obiectum cuiuſuis criminis, ſeu defectus traditio pallij facienda ijs, qui ad Metropolitanarum Eccleſiarum, ſeu aliarum regimen aſſumuntur,non impediatur in aliquo,nec retardetur, niſi obijcientes firment, corporali præſtito iuramento, ſe id malitioſè non agere, ſed obiecta vera eſſe ſe credere,ac de obiectis, offerant facere promptam fidem, & nihilominus ad pœnam talionis, ſeu extra ordinariam ſe obligent arbitrio præſidentis. Promptam verò fidem intelligimus in hoc caſu,ſi infra bimeſtris temporis ſpatium numerandum, à die collationis, ni antea probauerint, legitimè quod opponunt. Quod ſi non fecerint, ad ipſius traditionem pallij procedatur. Per traditionem autem huiuſmodi,vim accuſationis,denuntiationis,vel inquiſitionis,nullum volumus præiudicium generari.

Matthæus Weſtmonaſterienſis. 1370.

In Chron. Anno gratiæ 740. Chutbertus Dorobernenſis Archiepiſcopus conſecratus, accepto pallio Dumi ad Roffenſem Eccleſiã Epiſcopũ ordinauit.

Anno gratiæ 765. Offæ Rex Merciorum miſit ad Papam Adrianum nuntios,exigens ab eo, vt pallio Ealdulphum Lichefeldenſem Epiſcopũ inſigniret, atque omnes regni ſui Epiſcopos ei ſubiugaret.

Ioannes de Turrecremata. 1460.

Super Decret.part.1.diſt.100.in.2. Conuenienter inſtitutum eſt, vt Primates & Archiepiſcopi ſuſcipiant pallium ab Apoſtolica Sede.Probatur ſic: Primates & Archiepiſcopi ſuſceperunt vltra alios Prælatos, ſcilicet Epiſcopos aliquam excellentiam honoris ab Apoſtolica Sede. Ergo conueniens fuit, vt etiam ab ea accipiant ornamenta, deſignantia dignitatem illam: Pallium enim ſpiritualem dignitatem & honorem deſignat: Secundò conueniens fuit,& eſt, vt Archiepiſcopi ſuſcipiant pallium, quò intelligant, vt ſicut augmento bonorum alios excellunt, ita alios ornamento actionis excellere debent. Tertiò, ſicut Archiepiſcopi honore diſtinguuntur ab Epiſcopis:ita etiam diſtinguantur ornamento aliquo honoris, & hoc eſt pallium.

ARTICVLVS VIGESIMVS.

SOLOS PONTIFICES,EPISCOPOS, ET SACERDOTES VICE CHRISTI PECCATA LIGARE ET SOLVERE: ERGO FACTAM AB ILLIS EXCOMMVNICATIONEM VERE EFFICACEM, ET METVENDAM ESSE.

NEGANT.

Anno poſt natũ Chriſtum 600.

ARMENII dicunt,quòd aliqua peccata ſunt irremiſſibilia, quæ non poſſunt per Epiſcopos aut Sacerdotes remitti: quia Chriſtus non dedit eis poteſtatem remittendi talia peccata. Guido de Armeniorum hæreſi cap.19.

1150. *Petrobruſiani & Henriciani ridebant Excommunicationes Sacerdotum.* Petrus Cluniacenſis epiſtola de eorum hæreſi.

1180. *VValdenſes dicunt, quod Sacerdotes peccatis ſordidi,& immundi,ac peccatorum vinculis ligati, non poſſunt alios mundare,nec a peccatis abſoluere.* Guido de VValdenſibus cap.23.

Albigen-

1200. *Albigenſes dicunt, quòd Eccleſia non poteſt excommunicare, nec malos perſequi.* Antoninus part. 4. Summæ tit. 11. cap. 7. §. 5.

1260. *Gerhardus Sagarellus de Parma aſſerit, quòd Pontifex Romanus neminem poſſit abſolnere, niſi forte ſit ita ſanctus, ſicut B. Petrus, & in tãta paupertate, & in tãta humilitate.* Guido de Pſeudoapoſtolis hær. 21.

1390. Ioannes VVicleuus artic. 11. Conſtantiæ damnato: *Nullus Prælatus debet aliquem excommunicare, niſi prius ſciat à Deo ipſum excommunicatum.*

Artic. 30. *Excommunicatio Papæ, vel alterius Prælati non eſt curanda: quia eſt cenſura Antichriſti.*

1520. Martinus Lutherus epiſtola ad Senatum Pragenſem: *Sacerdotes nullo iure, ſed abuſu damnabili vtuntur in confeſſionibus & excommunicationibus ligandi & ſoluendi officio: nam omnes, qui Chriſtiani ſumus, habemus commune officium clauium.*

Aduerſus execrabilem Bullam Papæ: *Parati ſumus pro hac noſtra ſententia ſtultas veſtras cenſuras non modò cum gaudio ferre, ſed etiam rogare, vt nunquam nos abſoluatis.*

In aſſertionibus artic. 23. *Excommunicationes ſunt tantùm pœna externa, nec priuant hominem communibus ſpiritualibus Eccleſiæ orationibus.*

Artic. 24. *Docendi ſunt Chriſtiani, Excommunicationem plus diligere, quàm timere.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Deut. 13. v. 5. Auferes malum de medio tui.

Eccleſ. 13. 1. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: & qui communicauerit ſuperbo, induet ſuperbiam.

Matth. 16. 19. Tibi dabo claues regni cælorum Et quotcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.

Matth. 18. 18 Quæcumque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.

Ioannis 20. 22. Hæc cùm dixiſſet, inſufflauit, & dicit eis: Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.

1. *Cor.* 5. 1. Omninò auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris aliquis habeat. Et vos inflati eſtis: & non magis luctum habuiſtis, vt tollatur de medio veſtrum, qui hoc opus fecit. Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicaui vt præſens, eum, qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu, cum virtute Domini noſtri Ieſu Chriſti, tradere huiuſmodi Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini noſtri Ieſu Chriſti. Non eſt bona gloriatio veſtra. Neſcitis quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit? Expurgate vetus fermentum. 9. Scripſi vobis in epiſtola, Ne commiſceamini fornicarijs. 11. Si is, qui frater nominatur, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax: cum eiuſmodi nec cibum ſumere. 13. Auferte malum ex vobis ipſis.

1. *Tim* 1. 19. Fidem & bonam conſcientiam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt: ex quibus eſt Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ, vt diſcant non blaſphemare.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Clemens Romanus. 80.

Canone Apoſt. 10. Si quis cum excommunicato vel in domo vnà precatus fuerit, ſegregetur.

Can. 11. Si quis, cùm ſit clericus, vnà cum eo, qui eſt depoſitus, orauerit, deponatur & ipſe.

Can. 21. Si quis clericus, vel laicus ſegregatus, ſiue non recipiendus diſcedens, in altera vrbe receptus fuerit, abſque literis commendatitijs, ſegregetur, & qui excepit, & qui exceptus eſt. Si autem eſt ſegregatus, eius intendatur ſegregatio.

Can. 29. Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, iuſtè propter crimina manifeſta depoſitus, auſus fuerit tractare miniſterium dudum ſibi commiſſum, penitus ab Eccleſia abſcindatur.

Can. 31. Si quis Presbyter, vel Diaconus ab Epiſcopo ſit ſegregatus, non licet alij eum ſuſcipere, quàm qui ipſum ſegreganit: poſt eius, qui ſegregauit, mortem, ſoluere eſt permiſſum.

Conſtitutionum Apoſtolicarum lib. 2. cap. 21. Cõtinuò vt aliquis ex Eccleſia electus eſt, accedunt ad eum truculẽti lupi, ac perinde ac fragmus eſſet, ita illum prædam eſſe putant ad vorandum, illius interitum quæſtui habentes.

Cap. 41. Vt peritus medicus condolens adhibe curationem ijs, qui deliquerunt, vtens ſalutaribus ad opitulandum modis, non ſolùm ſecans, aut vrens, aut ſicca medicamenta adhibens: ſed etiam vulnus alligans, & linimentum in illud injiciens, leneq; medicamentum, quod vim habeat obducendi cicatricem, imponens, ac verbis conſolatorijs recreans. Si vulnus cauum fuerit, appone ſuaue emplaſtrum ad accretionem carnis, vt carne repletum vulnus æquale efficiatur parti ſanæ. Si autem vulnus ſordeſcit, tunc repurga nouacula, id eſt, ſermone increpatorio: ſi turgeſcit, complana, & deprime acri collyrio, hoc eſt, minis iudicij: ſi ſerpit cancer, vre, & extrahe ſaniem, comprimens ieiunijs. Quod ſi hæc feceris, ac demum intellexeris, quòd à pedibus vſque ad caput nõ eſt malagma imponere, neq; oleũ, neq; alligationẽ, imò magis ſerpit cancer, & omnem curationem anticipat, vniuerſas partes corporis, tanquam gangræna tabe-

communione motum, non oportere Episcopo, & fratri suo iniuriam facientem, ei communionem præbere. Sin autem hoc facere ausus fuerit, sciat, cùm conuenerint Episcopi, seipsum causam esse dicturum.

Can. 14. Si quis inueniatur Episcopus ad iram propensus, quod quidem ab huiusmodi homine abesse debet, & aduersus Presbyterum, vel Diaconum citò commotus, eum ex Ecclesia ejicere voluerit, prouidendum est, ne is repente condemnetur, & communione priuetur.

Basilius Magnus. 370.

Epistola 47. *ad Athanasium:* Incidi in Sanctitatis tuæ literas, in quibus aduersus Libyæ Præfectum, virum infamem ingemuisti. Deploramus quidem patriam nostram, quod talium malorum & mater est, & nutrix: deploramus verò & Libyam nostræ vicinam, quod malorum nostrorum particeps facta, ferinisque viri huius moribus tradita est, qui à pueris crudelitati pariter, & lasciuiæ assueuit. Itaque illum quidem flagella manent apud iustum iudicem, ad eandem mensuram commensurata, iuxta quam ipsa iam antea Sanctos ipsius affligere præsumpsit. Innotuit autem & Ecclesiæ nostræ ex literis pietatis tuæ, atque auersandum & execrabilem illum arbitrabuntur omnes, ita vt nec ignis, nec aquæ, nec tecti communionem cum illo sint habituri. Siquidem prodest, vt violenti isti tyranni communi & vnanimi iudicio condemnentur. Sufficiet autem ipsi damnationis titulus, & ipsæ sententiæ, quibus vndique condemnabitur. Neque enim omittemus, quo minus condemnationem istam omnibus ipsius & familiaribus, & amicis, atque aduenis ostendamus. Quòd si verò non statim illum istæ reprehensiones, quemadmodum & Pharaonem permouebunt, attamen postremum aliquando, & grauem illi ac tristem retributionem adferent.

Gregorius Nyssenus. 380.

Oratione aduersus eos, qui ægrè ferunt reprehensiones: Non sic Christianus, qui audiuit: *Nisi conuersi fueritis, & fiatis sicut pueri, non intrabitis in regnum cælorum.* sed quando viderit sacerdotem austerius, & gestu, & voce delictum corrigentem, apertè contradicit, & murmurat intra dentes, forumque & compita obiens, maledictis infectatur, & si ab Ecclesia fuerit exclusus, contemnit, cùm palam abscindatur à precibus populi, & à mysterijs; aut fortè ne huic quidem subiectus supplicio, se aufert ab Ecclesia, propter iram, quam concepit in Episcopum, DEVM ac Dominum aduersans. Ei autem dicendum est, quod dictum est Paulo, cùm adhuc esset Saulus: *Durum est tibi, ô homo, aduersus stimulum calcitrare.* Siue ex te ipso Deum dimisisti, confidera, quòd qui separatur à sole, vitam degit in tenebris, & caligine: siue tamquam indignus ejectus es à precibus, priorem statum reuoca pœnitentia. Nihil falsi scriptum est in Euangelijs, neque CHRISTI prædictio aberrantem, & incertum habet euentum. Per Petrum dedit Episcopis claues honorum cælestium. Agnosce quòd si solutus fueris, es solutus: & ligatus, constringeris vinculis, quæ non cadunt sub aspectum. Si haberes oculos apud animæ essentiam, ostendissem tibi segregato figuram & habitum condemnati, cuius collum premitur grauissimis vinculis, & nullum habet membrum liberum, ac solutum. Et vtinam intra huius vitæ terminos circumscriberetur supplicium. Nunc autem si quid humanitus contigerit, & mors repentè, tamquam fur nocte, aduenerit, scias tibi esse clausa, quæ illic sunt. Sunt diligentes, & non ludentes ianitores regni. Vident animam ferentem signa segregationis, non secus atque quempiam, qui sordida & impexa coma arguit caretrem. Eam itaque ejiciunt à via, quæ tendit ad ea, quæ sunt bona & pulchra: nec concedent, vt videat ordines iustorum, & Angelicam lætitiam. Misera autem tunc sæpe conquerens de suo malo consilio, flensque, lugens & ululans, perpetuò erit in retro aliquo, & mœsto loco abiecta, tamquam in angulo, qui nunquam definet, & nullam admittet consolationem, luctum extendens in æternum. Quando susceperis reprehensionem, pio & reuerenti animo dic illud Dauidicum: *Bonum mihi quòd me humiliasti, vt discam iustificationes tuas.* Ne Episcopalis arrogantiæ existimes esse segregationem: Lex est patria, vetus est regula Ecclesiæ, quæ cœpit à lege, & fuit confirmata in gratia Considera sanctum Paulum per epistolas in reos emittentem sententias segregationis, & iuuenem Corinthium curantem eo medicamento, qui Sataniçe nouerçe insano captus erat amore. *Quem, enim diligit Dominus castigat, flagellat autem filium, quem recipit.* Disciplinæ enim radices non sunt dulces, sed amaræ, sed postea ferunt fructum sanis mellis dulciorem.

Pſal. 118

1. Cor. 5. Prou. 1. Heb. 11.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Contra Gentiles de Babyla Martyre: Babylas per eos dies Christi Ecclesiam hanc, à Spiritus gratia sibi concreditam, cùm haberet, Eliam, atque huius æmulum Ioannem, non dico præterijt, ne inuidiosè admodum vtar verbo, sed vsque adeò est assecutus, vt ne tantillum quidem illorum generosorum pectorum libertati concesserit. Neque enim paucarum ciuitatum Tetrarcham, neque gentis vnius regem, sed eum, qui imperio suo plurimam totius orbis partem contineret, ipsum, ipsum hunc, inquam, homicidam, de quo nobis sermo est, eundem multarum gentium, multarum ciuitatum, immensi item exercitus dominum, eundem quoquò te vertas, tum ab Imperij amplitudine, tum à morum ferocitate terribilem, quasi vile quoddam, ac nullius pretij mancipium, sic à Dei templo exegit: tanta adeò cum constantia & animi præsentia, cùm quanta pastor scabiosam ac morbidam ouem ab ouili excludit: dum prohibet ne laborantis ouis morbus ad reliquum quoque gregem contagione serpat.

Lib. 3. *de Sacerdotio:* Habent quidem & terrestres Principes vinculi potestatem, verùm corporum solùm. Id autem quod dico sacerdotum vinculum, ipsam etiam animâ contingit, atque ad cælos vsque peruadit: vsque adeò, vt quæcunque inferne sacerdotes confecerint, illa eadem Deus superne rata habeat, ac seruorum sententiam Dominus confirmet.

In priorem ad Corinth. epist. Oratione 15. Rursus seipsum eis fecit assistere: vt quando iudicauerint tamquam ipso præsente, ita eum abscindant, neque quisquam audeat ipsum censere dignum venia, sciens fore, vt Paulus sciat quæ facta fuerint. Deinde id ipsum faciens terribilius, dicit: *Cum virtute Domini nostri Iesu Christi.* Hoc est, quòd vel potest CHRISTVS vobis talem dare gratiam, vt possitis tradere diabolo, vel quod ipse quoque vobiscum contra eum fert sententiam. Non dixit autem, ipsum dedere Satanæ, sed tradere, ei aperiens portas pœnitentiæ, & tamquam pædagogo eum tradens. Et rursus talem, nec vsquam finit meminisse eius nominis. *Vt spiritus saluus fiat in die DOMINI nostri Iesu Christi.*) Hoc est, anima. Non quòd ea sola salua sit, sed quòd hoc constet, quòd si illa sit salua, absque vlla contradictione corpus quoque sit futurum particeps salutis. Aliqui spiritum dicunt esse charisma seu donum gratuitum, quod extinguitur nobis peccantibus. Ne hoc ergo fiat, inquit, puniatur, vt ea ratione melior effectus attrahat gratiam, & inueniatur illam

Matt. 18.

Actor. 9.

saluam exhibens in die illo. Quamobrem est magis curam gerentis & medentis, quàm solùm secantis, & temerè & inconsideratè puntentis. Est enim lucrum poena maius. Nam poena quidem est temporalis, lucrum autem perpetuum.

Palladius. 400.

Historiæ sanctorum Patrum cap. 40. Presbyter erat virgines, quæ pacem non agebant, septennium segregauit, eas excommunicans.

Synesius. 420.

Epist. 12. Vade ad matrem Ecclesiam, frater Cyrille, à qua non abscissus es, sed ad tempus separatus, quod delictorum meritis præfinitum est: videor enim mihi clarè scire, quod hoc iam pridem & communis noster pater sanctæ memoriæ fecisset, si non fatum anteuertisset. Nam statuere pœnam certa mensura, animi fuit statim veniam pollicentis. Illum ipsum igitur sanctum sacerdotem existimato tibi reditum dedisse, & accede ad Deum purgata affectibus anima, obliuionemque habente malorum.

Epist. 58. ad Episcopos: Andronico & suis, Thoanti & suis, nullum Dei fanum aperiatur, omne illis templum occlusum sit, & adytum atque porticus. Non est diabolo pars in paradiso: qui etsi latenter subingressus sit, expellitur. Admoneo igitur omnem priuatum ac magistratum ne rectum cum illo, neque mensam communem habeant: sacerdotes autem vehementius, qui neque viuentes eos alloquentur, neque mortuos vnà deducent. Si quis autem Ecclesiam vt paruæ ciuitatis reiecerit, susceperitque ab ea abdicatos, quasi necesse non sit pauperi obtemperare, sciat se Ecclesiam dissecuisse, quam Christus vult vnam esse. Porrò talis siue Leuita est, siue Presbyter, siue Episcopus, apud nos in Andronici sortem constituetur: & neque dextram illi dabimus, neque in eadem mensa cibum cum illo capiemus. Multum autem aberit, vt in communionem, arcani sacrificij recipiamus eos, qui partem habere voluerint cum Andronico & Thoante.

Ioannes Cassianus 430.

Lib. 2. Institut. cap. 16. Sanè si quis pro admisso quolibet delicto fuerit ab oratione suspensus, nullus cum eo orandi habet prorsus licentiam, antequam submissa in terram pœnitentia, reconciliatio eius, & admissi venia coram fratribus cunctis publicè fuerit ab Abbate concessa. Ob hoc namque tali obseruantia semetipsos ab orationis eius consortio segregant, atque secernunt, quòd credunt eum, qui ab oratione suspenditur, secundùm Apostoli sententiam, tradi Satanæ, & si quis orationi eius, antequàm recipiatur à Seniore, inconsiderata pietate permotus, communicare præsumpserit, complicem se damnationis eius efficiat, tradens
1.Cor.15. scilicet semetipsum voluntariè Satanæ, cui ille pro sui reatus emendatione fuerat deputatus, in eo vel maximè grauius crimen incurrens, quòd cum illo se vel confabulationis, vel orationis communione miscendo, maiorem illi generet insolentiæ fomitem, & contumaciam delinquentis in peius enutriat. Pernitiosum namque solatium tribuens, eor eius magis ac magis faciat indurari, nec humiliari eum sinet, ob quod fuerat segregatus, & per hoc vel increpationem senioris non magni pendere, vel dissimulanter de satisfactione & venia cogitare.

Cyrillus Alexandrinus, & Ægypti Synodus. 430.

Epistola ad Nestorium: Ecce igitur vnà cum sacra Synodo, quæ in magna Romanorum ciuitate Cælestino præsidente conuenit, iam tertiò his litteris contestamur, & obtestamur, vt consilium nostrum secutus, stolidis illis & absurdis dogmatibus, quæ fouet, & publicè doces, quàm primùm nuncium mittas. Quodsanè, nisi iuxta tempus, in literis Cælestini sacratissimi Romanorum Episcopi expressum, præfinitumque, præstiteris, certò scias, nullam tibi dejunctæ cum Episcopis & sacerdotibus Dei consuetudinem, nullum sermonem, nullam denique inter eos locum futurum esse. Illud quoque te latere nolumus, nempe nos promiscuè cum omnibus cùm clericis, tum laicis, quos tu propter fidem excommunicasti, vel ordine mouisti, communicare. Haud enim par erat eos, qui rectam fidem tenere comperti sunt, ob iniquam tuam sententiam detrimentum aliquod pati, ob id nimirum, quòd rectè sentientes tuæ doctrinæ assentiri noluerunt.

Sozomenus. 440.

Lib. 6. c. 25. Qua re cognita, Theodotus Episcopus iniquo animo & grauiter tulit: & vt laicis aliquantum obiurgatis veniam tribuit, sic ambos Apollinarios palam delicti criminatus, ab Ecclesia segregauit. Erat enim vterque ex clero: pater quidem Presbyter, filius autem etiamnum literarum sanctarum lector. Quodam autem temporis spatio intermisso, Theodotus eos, cùm lachrymis & ieiunijs debitam pro peccatis pœnitentiam egissent, in Ecclesiam denuò recepit. At Georgius, vbi eum est consecutus Episcopatum, & Apollinarius in consuetudinem & familiaritatem Athanasij veneratus eum à communione excludit, & ab Ecclesia alienum pronuntiat.

Theodoretus. 450.

Ecclesiastica historiæ lib. 5. cap. 17. Thessalonicæ cum fortè seditio concitata esset, magistratus aliquot obruti lapidibus fuêre, & grauibus contumelijs vexati. Quibus rebus nuntiatis, Imperator bile accensus, flammam neutiquam repressit iracundiæ, neque freno rationis eius impetum cohibuit, sed illius arbitrio permisit pronuntiandæ sententiæ de supplicio Thessalonicensibus irrogando potestatem. Iracundia igitur hanc auctoritatem nacta, velut tyrannus omnia suo nutu gubernans, ruptis habenis, & iugo rationis excusso, gladios iniquè contra omnes distrinxit, & insontes pariter cum sontibus trucidauit. Nam septem hominum millia, vti ferunt, interfecta fuêre: in qua occisione non iudicium antecesserant, neque auctores tam horrendi facinoris iusta & legitima sententia condemnati, sed omnes simul, veluti spicæ in messe desectæ, concisi fuerunt. Hac miseranda ac lugubri calamitate cognita, Ambrosius Imperatori Mediolanum aduentanti, & in sacrum templum ingredi cupienti, extra sacra vestibula obuiam procedit, vetatque in templum intrare, & his ferè verbis eum affatur: Est verisimile, ô Imperator, te ignorare cædis abs te perpetratæ magnitudinem, neque post sedatam iracundiam, ratione admissum tacitus peruidere. Nam Imperatorius fortasse principatus peccatum agnoscere non sinit, sed potestas offundit rationi caliginem, &c. Quibus igitur oculis intuebere templum illius, qui est omnium DOMINVS? quibus pedibus sanctum illud solum calcabis? Qui, quæso, manus iniusta cæde & sanguine respersas, exrendere audes, & eisdem sacrosanctum corpus Domini accipere? aut quomodo venerandum eius sanguinem ori admouebis, qui furore iræ iubente tantum sanguinis tam iniquè effudisti? Recede igitur, & necomare nouo scelere scelus ante editum augere, sed capesse vinculum, quo vt ligeris DOMINVS omnium cœlitus sententiam dat: quod quidem vinculum vim habet & morbum animi depellendi, & te ad sanitatem restituendi. Huic oratione obsecutus Imperator (nam diuinis edu-

catus

catus eloquijs, accuratè nôrat, tum quæ essent officia sacerdotum, tum quæ regum propria) cum gemitu & lachrymis ad palatium reuertitur. Atque longo temporis spacio dilapso,) octo enim menses iam præcerierant) Seruatoris Natalitia fuêre celebrata. Imperator autem considet in palatio, lamentis se dedens, & magnam vim profundens lachrymarum. Quod cùm animaduertisset Ruffinus, qui tum magister aulæ fuit, ad illum accedit, rogat causam fletus. Tum Imperator lugens acerbius, & maiorem in modum flens: Tu, inquit, Ruffine ludis? Nam quantis ipse in malis versor, non sentis. Ego verò gemo, & meam ipsius deploro calamitatem, dum mente complector, quàm facilis aditus ad sacrum templum seruis & mendicis pateat, liber que illis ad Dominum suum deprecandum detur introitus: mihi autem non modò ad illum locum, verùm etiam ad cælum ipsum accessus præclusus sit. Nam venit mihi in mentem sententiæ à Domino prolatæ, quæ palam dicit: *Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum in cælis.* Cui Ruffinus: Curram, inquit, si placet, ad Episcopum, ei supplicabo, persuadebo{que}, vt tua soluat vincula. At non est, inquit Imperator, tibi morem gesturus. Noui enim adeò iustam æquamque Ambrosij sententiam esse: vt non metu potestatis Imperatoriæ sit legem diuinam violaturus. Verùm cum instaret Ruffinus, pollicereturque se Ambrosio persuasurum, Imperator iubet properè abire. ipse{que} falsa spe inductus, & Ruffini confisus promissis, paulò post sequitur. Vt primùm autem Ruffinum Diuus vidit Ambrosius: Videris mihi, inquit, Ruffine, canum impudentiam imitari. Nam tametsi tuo suasu tam crudelis facta est cædes, tu tamen ita perfricuisti os, vt nec pudeat, nec pigeat tanta rabie contra imaginem Dei insaniuisse. Vbi verò Ruffinus obnixè cum orauerat, dixeratque Imperatorem breui eò venturum, Sanctus Ambrosius diuino zelo accensus: Ego, inquit, Ruffine prædico me illum ab introitu sacri vestibuli prohibiturum. Quòd si imperium mutârit in tyrannidem, cædem lubens equidem excipiam. Quibus auditis Ruffinus Imperatori per internuntium significat, hortaturque vt maneat in Palatio. Quæ cùm Imperator in medio foro accepisset: eo, inquit, illuc nihilominus, quò iustas debitasque contumelias subeam. Vbi verò ad sacras templi parietes aduenit, non ingreditur in templum ille quidem: sed ad Episcopum, qui in ædicula saluatoria sedebat, accedens obsecrat, vt vincula sibi soluat. At Ambrosius eius aduentum dixit esse tyrannicum, eumque ipsum contra Deum insanire, & illius lege proterere. Tum Imperator non obstinato animo, inquit, leges sanctas impugno, neque sacra vestibula per netas introire cupio, sed oro, vt mihi foluas vincula, & proponas tibi ante oculos clementiam illius, qui est Dominus omnium: & ne mihi occludas ianuam, quam ille omnibus, quos peccatorum suorum pœniteat, patefecit. Cui Ambrosius: Quam tu, inquit, pœnitentiam post tam graue scelus admissum ostendis? quæ medicamenta ad vulnera tam difficilia curatu sananda adhibuisti? Tuum est, inquit Imperator, medicamenta ostendere, eaque temperare, & vulnera, quæ ægrius curantur, obligare: meum autem, quæ adhibita sunt, accipere. Tum D. Ambrosius: Quoniam, inquit, iracundiæ permisisti iudicium, & non rectæ rationi, sed animo irato obsecurus sententiam pronuntiasti, conscribe legem, qua deinceps sententiæ per iracundiam pronuntiatæ irritæ sint, & nullius momenti: cognitionesque causarum de cæde, & publicatione bonorum ad triginta dies scriptis proditæ maneant, vti recta ratione de illis iudicium des. Atque diebus illis confectis, qui decreta illa scripserint mandata tua tibi ostendant. Actum quidem compressa iracundia, ratione sola causam expendens, inquires in decreta, & ita perspicies, iniquane sint, an æqua? &c. Istud consilium Imperator quoniam prudentissimum esse censebat, libenter amplexatus, iubet exemplò legem conscribi, suaque subscriptione confirmat. Qua re confecta D. Ambrosius vincula eius soluit.

Matt. 16.

In cap. 5. prioris ad Corinth. *Tradere huiusmodi hominem Satanæ.*) Ex hoc loco docemur, quòd eos, qui segregantur, & ab Ecclesiastico corpore separantur, inuadat diabolus, eos gratia destitutos inueniens.

Concilium Chalcedonense. 453.

Actio. 3. *Epistola ad Valentinianum & Marcianum Impp.* Quia Eutyches quondam, à diuersis Conciliis ritè damnatos, in communionem propria auctoritate susceperit, sanctis regulis præcipuè tribus, excommunicatos ab alijs in communionem alios non debere suscipere, &c. decenter ab vniuersali Concilio sacerdotio est nudatus, & ab Episcopali dignitate pronuntiatus est alienus, vt his similia perpetrare tentantibus, disciplinæ fieret & sobrietatis exemplum. Quoniam quidem & diuinæ præcipiunt leges, apertè dicentes. *Expellite malum à vobismetipsis.*

Deut. 13. 1. Cor. 5.

Olympiodorus. 500.

In cap. 3. Ecclesiastæ: Qui mortaliter peccauit sine proposito emendationis, & pœnitentiæ, ejicitur è spirituali domo: qui verò ita peccat, vt curari velit, colligitur per pœnitentiam in ædificationem Apostolorum & Prophetarum.

Episcopi Orientales. 500.

Epistola ad Symmachum Pap. Non in ligando tantùm potestas est tibi data, sed in soluendo quoque diu vinctos: neque in eradicando, aut diruendo, sed in plantando, atque ædificando: neque in tradendo tantùm Satanæ ad interitum carnis, sed in charitate formando longa aduersione delectos ne maiori tristitia absorptis nobis à Satana videamini pertulisse dispendium.

Iustinianus Imp. 530.

In Authent. de sanctissimis Episcopis, &c. §. Omnibus col. 9. Omnibus Episcopis & Presbyteris interdicimus segregare aliquem à sacra communione, antequàm causa monstretur, propter quam sanctæ regulæ hoc fieri iubent. Si quis autem præter hæc à sancta communione quenquam segregauerit, ille quidem, qui iustè à communione segregatus est, solutus excommunicatione à maiore sacerdote, sanctam mereatur communionem. Qui verò aliquem à sancta communione segregare præsumpserit: modis omnibus à sacerdote, sub quo cõstitutus est, separabitur à communione, quanto tempore ille perspexerit, vt quòd iniustè fecit, iustè sustineat.

In Authent. de Monachis & Apostatis: Certè si quis *Col. 10.* Si delictum (*transgressorum*) atrocius sit, quàm quod medela reparari possit, tunc à bonorum cohabitatione prorsus expellatur, vt cùm seipsum à melioribus ad deteriora contulerit, ipse solus improbitatis suæ fructum capiat, neque vitiorum suorum aliquid cæteris contagione adfricet. Quêadmodum peste laborantia, & incurabiliter ægrotantia solent pecora.

In Authent. Quomodo oportet Episcop. & cler. §. Si quis autem, *col. 1.* Qui sine probatione imponit ordinationem, & ipse quidem cadet de sede sacerdotali: reus autem erit Deo, &c. Si is, qui ordinationi contradicit, aut examinatione facta probetur calumniator, segregetur in perpetuum à sacra communione, ne falsitas impunita sit.

Constan-

Constantinus Scholasticus. 540.

In Proœmio suarum collectionum: Discipuli Christi, ijdemque Apostoli, quique ijs successerunt, & Ecclesiæ sanctæ Episcopi & Doctores fuerunt, quibus multitudinem gentium, & doctorum fallacia ac tyrannide diaboli liberatam, & ad Regem ac Dominum gloriæ recto animo & fide conuersam, Spiritus sanctus regendam commisit, non sunt arbitrati decere, vt qui peccarent verberibus afficerentur, vt ciuiles leges faciunt: hoc enim valde stultum videbatur, ac nimis indecorum: imò potius studebant, vt quàm promptissimè periculis se pro ijs obijcerent, retro regressos reuocarent, errantes adhuc & à recta fide deflexos sine mora corrigerent, in profundum præcipitatos omnibus modis extrahere curarent: qui verò & putrescerent, ac valde ægrotarent, sapienter gladio Spiritus abscinderent, confractos, & viribus defectos, quibusdam blandis pharmacis & vinculis rationabilibus alligarent, & eis pristinam valetudinem diuina gratia & Spiritu sancto adiuuante restituerent.

Hesychius. 580.

Lib. 2 in Leuit. cap. 10. Vtrunque ignem Ecclesia habet: hunc quidem ad illuminationem iustorum, & oblatorum perfectionem, illum autem ad pœnam impiorum, quam his, qui blasphemant, sacerdotes indicunt ex subministratione Spiritus, quæ in eis requiescit, cum succendentes. Propter
1. Tim. 1. quod & Paulus Hymenæum & Alexandrum, vt alia scilicet docentes, punit. Hi coram Domino moriuntur vidente ipso, & in hac eos morte condemnante, ne imitatione sui alijs causam præbeant mortis. In quo & nimis admiratur legislator, cur ex eo, quo debuerant vita frui, id est, coram Domino, sustinent mortem, quàm malè interpretantes diuinas Scripturas patiuntur: in ea re, ex qua oportebat eos benedictionem promereri, maledictioni se subijcientes.

Antiochus. 610.

Matt. 16. *Homilia 122.* Dominus ait Petro: *Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis.* Vis verbi istius quàm operatoria sit, quàm efficax expende. Non dixit: *Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in terra.* Sed quid? *Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis.* Vide, inquam, solerter, vt dum quemquam censura excommunicationis cogeris ferire, dum arces templi aditu, dum gradu deijcis, habeas rem hanc horrori: quippe qui Deum ipsum inuoces sententiæ tali tuæ suffraganeum, quasi qui, dum hæc facis, contestere, eadem sancita esse & in cælis. At interim inhorrescit totus, qui eliminatur templi aditu, aut gradu deturbatur, vt qui intelligat, excludi se regno cælorum. Vide rursus, dixerim, ô sacerdos, quid agas: quæ enim deorsum vinculo innectis oris tui, certò tibi persuade, eadem sanciri sursum, & comprobari. Non enim vinculum eiusmodi impune it, si quidem iniustè quempiam ligaueris: in consistorio enim illo Angelorum exactissimè rationem repositurus es. Ne quem vinculo implicueris, ira aut vitiosa vlla affectione incandescens. Non item quasi teipsum vlciscens, quin potius quasi pro tenda virtute decertans. Vlciscitur enim Deus ac defendit iniusta censura ligatum, siquidem is comperietur non contempsisse vinculum.

Ioannes Damascenus. 730.

Oratione de transfiguratione Domini: Hoc Petre à Christo supplex contende, ab eo, inquam, qui Ecclesiæ immaculatus est sponsus, qui te cælestis regni clauicularium instituit, qui tibi vinciendorum & soluendorum peccatorum potestatem concessit, quam tu diuino ore Dei viuentis Filium verè prædicasti.

Nicephorus Chartophylax. 800.

Epistola ad Theodosium monachum inclusum Corinthi: Reuera valde periculosum est audacter ligare & soluere eos: qui delicti conuicti sunt, & morbis non idonea præparare medicamenta.

* *Epistola de ligandi & soluendi potestate*: Ligandi soluendique prouincia Pontificibus ipsis à clementissimo Deo nostro demandata est, Siquidem ad Petrum ait: *Quæcunque ligaueris, ligata, & quæcunque* Matt. 16. *solueris, soluta erunt.* Vnde olim omnes oportebat ad ipsos Pontifices accedere, suaq; illis occulta prodere, & sic vel reconciliationem, vel repudium ferre, &c.

Theophylactus. 900.

Ad caput 16. Matthæi: Claues intelligas, quæ ligant, ac soluunt, hoc est delictorum vel indulgentias, vel pœnas. Habent enim potestatem vel remittendi, vel ligandi, qui sicut Petrus Episcoparus gratiam assecuti sunt. Quamuis autem soli Petro dictum sit: *Tibi dabo*, omnibus tamen & Apostolis concessæ sunt. Quando? Cùm dixit: *Quorumcunque remiseritis peccata, remittuntur.* Etenim cùm dixit: *Dabo*, futurum tempus signat, hoc est, post resurrectionem.

Ad cap. 3. posterioris ad Thessal. Magna quondam pœna videbatur segregatio atque adeò excommunicatio: sed hodie minus habet ponderis. Si enim à simpliciter otio torpente fugiendum est, operaque danda, vt ab eo segregemur, quanto magis ab alijs indigna facinora committentibus?

Euthymius. 1080.

Ad caput 18. Matthæi: Quicquid vos in terra censueritis, aut sententia decreueritis, hoc Deus in cœlo ratum habebit: siue eos, qui sunt incurabiles, ab Ecclesia amputaueritis, siue postmodum resipiscentes receperitis. Hæc autem comminatus est, non vt hæc fiant: sed vt quisq; territus, & Ecclesiæ amputationem, & Dei sententiam mutet, ac liberetur, & eam euadat. Nam & propter hoc primum, secundum, ac tertium tribunal constituit, & tandem iudicauit eum abijciendum: vt si primum non audiret, obediret secundo: si autem & hoc despiceret, timeret vel tertium: quod si etiam hoc contemneret, iam tunc abiectionem formidaret amaram, supernamque sententiam, quæ hac abiectione magis formidanda est, & ita omninò corrigeretur.

Ioannes Zonaras. 1100.

Tomo 3. Ioannem Zimiscam cædis Nicephori reum templi aditu prohibet Patriarcha, eumq; nisi prius acta pœnitentia, admittere noluit.

Michael Glycas. 1120.

Parte 4. Annalium: Quidam solitariæ vitæ sectator à Gregorio Papa excommunicatus, vt qui contra voluntatem Præsidis, & præscriptas monasterio leges à Gregorio, nonnihil deliquisset, paucis diebus interiectis vitam cum morte commutauit. Ea re nuntiata magnopere Gregorius indoluit, fratrem illum è vita subitò migrasse, sacris adhuc vinculis constrictum. Itaque scriptam in charta precationem, qua mortuum istum vinculis eximeret, ministro cuidam cum hisce verbis tradidit: Abi ad sepulchrum fratris illius, & precationem hanc perlege. Quod vbi factum fuisset, monasterij Præses per quietem fratrem hunc conspicit. Mox eum compellans: Tua causa mœsti sumus, ô frater, ait, quòd vinculis sacris ligatus obieris. Quamobrem dic obsecro nobis, quonam in statu & conditione sis. Tum ille respondens:

Reuera

Reuera, inquit, ô Pater, ad hesternum vsque diem carcere quodam clausus fui, verùm hodie solutus ac liber factus sum. Hoc modo cunctis innotuit, eadem hora, qua Diaconus precationem illam supra sepulchrum legerat, noua & admirabili ratione, fratrem istum à sacro vinculo fuisse liberatum. De hoc quoque satis existimari potest, quanta vis sit eius vinculi, quo mortales à sacerdotibus ligantur. In historia Ecclesiastica Philonis Philosophi reperitur, quodam persecutionum priscarum tempore, seniori Ecclesiastico ab Antistite sacris interdictum fuisse. Cùm autem senior ille quandam ob causam necessariam aliquò profectus esset, accidit vt ab Ethnicis comprehensus, martyrio suo veritatem obsignaret. Hinc templum eo loco conditur, & renouatia peraguntur: cumque Antistes hæc verba pronuntiaret: Pax vniuersis, sandapila templo excessit, idque non semel, sed bis, terue factum. Hinc per quietem Antistiti senior oblatus: Abito, inquit, & Episcopo meo sis auctor, vt huc veniat, meque vinculis exoluat. Nam officio me sacro exclusit, ideoque sacris vobiscum interesse nequeo. Testimonij quidem coronam consecutus sum, sed Dei faciem necdum conspexi. Quod si meipse profectus huc non exoluerit, alius exoluere nemo poterit. Cùm igitur his obtemperatum esset, sandapila templo excedere desijt. Atque hanc ob causam Deo cuncti gloriam tribuebant, qui seruis suis eiusmodi potestatem concessisset.

Nicephorus Callistus. 1320.

Libro 6. cap. 33. Cùm Cari filius Numerianus Antiochiam, quæ est ad Orientem, venisset, in Ecclesiam Christianorum ingressus esse dicitur. Et cùm ibi liberè, quasi per transennam, inspicere arcana eorum mysteria vellet. Babylas Episcopus magno animo in faciem ei consistens, id prohibuit: non licere dicens, eum cruore ex idolorum sacrificijs pollutum, in domum Dei tam præcipitanter ingredi, & diuina mysteria contaminatis oculis spectare. Quare Numerianus offensus, exeruciatũ illum necauit.

Lib. 13. *cap.* 33 Hisce de causis Innocentius Romanus Episcopus plurimum indignatus, epistolam compositam ad Arcadium, Atticum, & Theophilum dedit, qua illas excommunicationi & exauctorationi subiecit.

Libro 14. *cap.* 3. Vir quidem asperiorem durioremque virtutis vitam consectans, præfracto Theodosium adijt animo, vt ab eo quippiam peteret. Atque vbi id sæpius expertus non impetrauit, vinculis Ecclesiasticis Imperatorem à communione arcens subdidit. Postquam autem Imperator in regiam suam venit, & epulæ appositæ sunt, non ille prius cibum sumendum esse, quàm vinculis sibi iniectis solutus esset, censuit. Quapropter ad Antistitem Constantinopolitanum famulum quendam misit, petens, vt eum ipsum soluere se: qui ligasset, iuberet. Cùm id Episcopus recusaret, & pro vinculo habendum non esse, quod à quocunque ligatum esset, significaret, solutumque adeò iam esse diceret, nondum calculo eius acquiescendum esse duxit. Multo verò labore is, qui eum ligauerat, inquisitus, eum absoluit. Ac sic tandem Imperator cibum sumpsit.

Emanuelus Malaxus Peloponnesius. 1577.

In historia de Patriarchis Constantinopolitanis cap. 9. *de Maximo*: Inter cætera etiam hoc dixerunt, quoscunque Christiani Pontifices & sacerdotes legitimè ob peccatum aliquod admissum sacro cœtu eijciant, nec omittant eos, dum in vitijs sint, emendare: vt expientur ab illo lapsu, propter quem electi fuerunt: eorum cadauera ita in exilio spirituali mortuorum non dissolui à terra, sed remanere, tympanorum instar inflata: nec si mille etiam transierint anni, omninò à terra consumi, sed restare integra sicut humata fuerint, &c. Tempore Patriarchiæ Gennadij Scholarij vidua quædam à sacerdote relicta, pulchritudine conspicua quæstũ corpore haud obscurè vulgato fecit. Patriarcha re cognita increpauit ipsam, diligẽtissimè monendo, finem faceret peccandi, quò pœnitentia acta veniam consequeretur: sed id frustra fuit, muliere laxioribus habenis se ad libidines incitante. Patriarcha interim non cessat à redarguendo, & obiurgando, nec id seorsim solùm, sed etiam apertè coram proceribus sacris & clericis. At illa misera diaboli instinctu Patriarcham accusat, eum quando ipsam ad secretam collocutionem accersierit conatum esse ad nefarium facinus vi perpetrare. Ipse atrocioris criminis accusatione audita, totus obstupuit. Patriarcha quid faceret? Aliud nihil remedij erat, nisi hoc: Quodam Dominico festo accersitis Pontificibus & clero Liturgiam facit: eaque finita clarissima voce dicit: Si illa verba, quæ sacerdotis vidua in ipsum dixit, vera sunt, se ei ignosci à Deo, & felicitatem dari, eiusque mortuæ dissolui corpus precari. Sin autem conficto crimine indignissimè ipsum calumniata sit, se tenere ipsam è sacro piorum grege eliminatam, veniæ exortem, & indissolubilem voluntate & iudicio Dei omnipotentis. Hæc ille. Nec diu gladius diuinæ vltionis emansit: sed (ô rem miram) die deinde quadragesimo dissenteria ipsam abscidit: ac pessimè mortuam & humatam, terra corpus eius non dissoluit, verùm tam inconsumpta integraque remansit, quàm erat quando sepeliebatur. Sed ne crines quidem capitis eius vllatenus defluxerant, verùm perinde ipsa se habebat, ac mulier aliqua viua, nisi quòd non loquebatur, & tamen multi anni à condemnatione excommunicationis eius abierant.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Apologetico cap. 39. Certè fidem sanctis vocibus pascimus, spem erigimus, fiduciam figimus, disciplinam præceptorum nihilominus inculcationibus densamus. ibidem etiam exhortationes, castigationes, & censura diuina. Nam & iudicatur magno cum pondere, vt apud certos de Dei conspectu, summumque futuri iudicij præiudicium est, si quis ita deliquerit, vt à communicatione orationis, & conuentus, & omnis sancti commercij relegetur.

Libro 2. *ad vxorem, de matrimonio cum gentilibus cap.* 3. Hæc cùm ita sint, fideles gentilium matrimonia subeuntes stupri reos esse constat, & arcendos ab omni communicatione fraternitatis ex litteris Apostoli dicentis: *Cum eiusmodi nec cibum sumendum.* 1. Cor. 5

Aduersus Marcionem lib. 4. *cap.* 24. Quomodo, si comminatio non potest sine executione, habes Deum executorem in comminatore, & iudicem in vtroque. Sic & puluerem iubet excuti in illos, in testificationem, & ad horrentiam terræ eorum, nedum communionis reliquæ. Si enim inhumanitas & inhospitalitas nullam ab eo relaturæ sunt vltionem: cui rei præmittit testificationem, minas vtique portendentem! Porrò cùm

Deut.23. etiam Creator in Deuteronomio Ammonitas, & Moabitas prohibeat recipi in Ecclesiam, quod populum Aegypto profectum, inhumanè & inhospitaliter copijs defraudassent: Ergo in Christum inde manasse constabit, communionis interdictum, vbi habet formam: *Qui vos spernit, me spernit.* Hoc & Moſi Creator: *Non te contempserunt, sed me.* Tam enim Apostolus Moses, quàm & Apostoli Prophetæ. Aequanda erit auctoritas vtriusque officij, ab vno eodemque Domino Apostolorum & Prophetarum.

Luc. 10. 1.Reg.8.

Calixtus 218.

Epistola 2. Excommunicatos à sacerdotibus nullus recipiat ante vtriusque partis iustum examinationem, nec cum eis in oratione, aut cibo, aut potu, aut osculo communicet, nec aue eis dicat: quia quicunque in his vel in alijs prohibitis, scienter excommunicatis communicauerit, iuxta Apostolorum institutionem, & ipse simili excommunicationi subiacebit.

Fabianus. 236.

Epistola 1. Omnes, quos sanctorum Patrum statuta, tam præteritis, quàm futuris temporibus, anathematizant, submouemus, & ab omni accusatione fidelium alienamus. Discreti ergo semper debent esse fideles ab infidelibus, & iusti ab iniustis, &c. Non debent, nec possunt illi in accusatione fidelium susci pi, sed etiam ab eorum consortio, vsque ad iam dictam satisfactionem, repelli, ne similes eis efficiantur, aut eorum excommunicationi subiaceant: quoniam sic Apostoli statuerunt, dicentes: Cum excommunicatis non est communicandum: & si quis cum excommunicatis auertendo regulas scienter psallat in domo, aut simul locutus fuerit, aut orauerit, ille communione priuetur.

Cyprianus. 250.

Libro 5. epist 3. *Epistola 28.* Integre & cum disciplina fecistis, fratres chariſſimi, quòd consilio collegarum meorum, qui præsentes erant, Gaio Diddensi Presbytero, & Diacono eius censuistis non communicandum: qui communicando cùm lapsis, & offerendo oblationes eorum, in prauis erroribus suis frequenter deprehensi, & semel atque iterum, secundùm quod mihi scripsistis, à collegis meis moniti, ne hoc facerent in præsumptione & audacia sua pertinaciter perstiterunt, decipientes quosdam fratres ex plebe nostra, &c.

Libro 1. epist. 3. *Epistola 55.* Legi literas tuas, frater chariſſime, quas per Saturum fratrem nostrum Acoluthum misisti, & dilectionis fraternæ, & Ecclesiasticæ disciplinæ, & sacerdotalis censuræ satis plenas: quibus significasti Felicissimum hostem Christi, non nouum, sed iam pridem ob crimina sua plurima & grauissima abstentum, & non tantum mea, sed plurimorum Coepiscoporum sententia condemnatum, reiectum à te illic esse, & cùm venisset stipatus caterua, & factione desperatorum, vigore pleno, quo Episcopos agere oportet, pulsum de Ecclesia esse: de qua iam pridem cum suis similibus, Dei maiestate, & Christi Domini & iudicis nostri seueritate, depulsus est, no schismatis & diſſidij auctor, ne pecuniæ commissæ sibi fraudator, ne stuprator virginum, ne matrimoniorum multorum depopulator atque corruptor, vltra adhuc sponsam Christi incorruptam, sanctam, pudicam, præsentiæ suæ dedecore, & impudica atque incesta contagione violaret, &c. Sed nec idcirco frater chariſſime, reliquenda est Ecclesiastica disciplina, aut sacerdotalis soluenda censura, quoniam conuicijs infestamur, aut terroribus quatimur, quando occurrat & moneat Abac. 2. Scriptura diuina dicens: *Ille verò, qui præsumit & cōtumax est, vir superbiens, nihil omninò perficiet, qui dilatauit tanquam infernus animam suam, &c.* Cùm hæc tanta & talia, & multa alia exempla præcedant, quibus sacerdotalis auctoritas & potestas, de diuina dignatione firmatur: quales putas esse eos, qui sacerdotum hostes, & contra Ecclesiam Catholicam rebelles, nec præmonentis Domini commonitione, nec futuri iudicij vltione terrentur? Neque enim alijnde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quàm inde, quòd sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus iudex vice Christi cogitatur. Cui si secundùm magisteria diuina obtemperaret fraternitas vniuersa, nemo aduersùm sacerdotum collegium quicquam moueret: nemo post diuinum iudicium, post populi suffragium, post Coepiscoporum consensum iudicem se iam non Episcopi, sed Dei faceret.

Lib 1. Epist. 2. *Epist. 62.* Interfici Deus iussit sacerdotibus suis non obtemperantes, iudicibus à se ad tempus constitutis non obedientes: & tunc quidem gladio occidebantur, quando adhuc & Circumcisio carnalis manebat: nunc autem quia Circumcisio spiritalis esse ad fideles seruos Dei cœpit, spiritali gladio superbi & contumaces necantur, de Ecclesia eijciuntur. Neque enim viuere foris possunt, cum domus Dei vna sit, & nemini salus esse, nisi in Ecclesia possit.

Sixtus Secundus. 256.

Epist 2. Quod si aliter egerit, communione priuetur. Nemo Pontificem deinceps aliquem Episcopum, suis expoliatum rebus, aut à sede pulsum excommunicare, aut iudicare præsumat: quia non est priuilegium, quo expoliari possit iam nudatus.

Eutychianus. 271.

Apud Gratianum 23. q. 8. Si quis membrorum truncationes, & domorum incendia fecerit, siue fieri iusserit, aut facienti consenserit, quousque de his vnicuique legaliter, & amicabiliter coram Episcopo ciuitatis, alijsque ciuibus non emendauerit, ab Ecclesia se priuatum cognoscat: si verò post secundam & tertiam communionem cessat, in quibus arguitur, non emendauerit, tamquam Ethnicus & publicanus ab omni Christianorum collegio separetur.

Concilium Elibertinum. 320.

Cap. 8. Fœminæ, quæ nulla præcedente causa reliquerunt viros suos, & alteris se copulauerunt, nec in fine accipiant communionem.

Concilium Arelatense Primum. 325.

Cap. 16. De his, qui pro delicto suo à communione separantur, ita placuit, vt quibuscunque locis fuerant excluſi, eodem loco communionem consequantur.

Concilium Arelatense Secundum 328.

Cap. 8. Si quis excommunicatum alterius, siue clericum, siue secularem recipere post interdictum præsumpserit, nouerit se reum fraternitatis factum, causam in Concilio redditurum.

Concilium Carthaginense Primum. 340.

Cap. 14. Si quis statuta supergressus corruperit, vel pro nihilo habenda putauerit, si laicus est, communione, si clericus, honore priuetur.

Ambrosius. 370

Lib. 1. de Pœnitentia cap. 14. Venit Apostolus in virga, quia à communione sacra conuictum remouit. Et bene dicitur, tradi Satanæ, qui separatur à Christi corpore, venit etiam in charitate, spiritu; mansuetudinis, vel quia sic tradidit, vt spiritum eius saluum faceret, vel quia eum, quem antea sequestrauerat, postea sacramentis reddidit. Nam & sequestrari oportet grauiter lapsum, ne modicum fermentum totam massam corrumpat. 1. Cor. 5.

De Ieiunio cap. 22. Apoſtolus docet, vt ſeparemus hos ab omni fratre inquietè agente, percutiamus eum gladio ſpirituali, qui eſt verbum Dei. Non fratris, non propinqui accipiamus perſonam; ſed omnem immundum à Chriſti ſecernamus altaribus, vt emendet, & corrigat lapſus, quò ad Sacramenta Chriſti redire mereatur.

Lib. 2. *Officiorum cap.* 27. Hæc eſt humilitas, ſi nihil ſibi quis arroget, ſed inferiorem ſe eſſe exiſtimet: Epiſcopus vt membris ſuis vtatur clericis, & maximè miniſtris, qui ſunt verè filij: quemcunque viderit aptum muneri, ei deputet. Cum dolore amputatur etiam quæ putruit pars corporis, & diu tractatur, ſi poteſt ſanari medicamentis: ſi non poteſt, tunc à medico bono abſcinditur. Sic Epiſcopi affectus boni eſt, vt optet ſanare infirmos, ſerpentia auferre vlcera, adurere aliqua, non abſcindere: poſtremò quod ſanari non poteſt, cum dolore abſcindere.

Syricius. 386.

Epiſt. 1. *cap.* 3. Adiectum eſt etiam, quoſdam Chriſtianos ad Apoſtaſiam, quod dici nefas eſt, tranſeuntes, & idolorum cultu, & ſacrificiorum contaminatione prophanatos, quos à Chriſti corpore & ſanguine, quo dudum redempti fuerant renaſcendo, iubemus abſcindi. Et ſi reſipiſcentes fortè aliquando fuerint ad lamenta conuerſi, his, quamdiu viuunt, agenda pœnitentia eſt, & in vltimo fine ſuo reconciliationis gratia tribuenda.

Hieronymus. 396.

Epiſtola 1. *ad Heliodorum cap.* 7. Mihi ante Presbyterum ſedere non licet: illi, ſi peccauero, licet tradere me *Satanæ, in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini Ieſu.* 1. Cor. 5. Et in veteri quidem Lege quicunque ſacerdotibus non obtemperaſſet, aut extra caſtra poſitus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice ſubiecta, contemptum expiabat cruore: nunc verò inobediens ſpirituali mucrone truncatur, aut eiectus de Eccleſia, rabido dæmonum ore diſcerpitur.

Epiſtola 9. *ad Demetriadem cap.* 10. Non hoc de omnibus dicimus, ſed de his, quos Eccleſia ipſa reprehendit, quos interdum abijcit, in quos nonnunquam Epiſcoporum & Presbyterorum cenſura deſæuit, vt propè periculoſius ſit laſcinis puellis ad loca religionis, quàm ad publicum procedere.

Epiſtola 53. *ad Riparium:* Miror ſanctum Epiſcopum, in cuius parochia eſſe Presbyter dicitur, acquieſcere furori eius (*Vigilantij.*) & non virga Apoſtolica, virgaqúe ferrea confringere vas inutile, & tradere *in interitum carnis, vt ſpiritus ſalus* 1. Cor. 5. *fiat.*

Ad cap. 18. *Matthæi:* Quia dixerat: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus:* & poterat contemptoris fratris hæc occulta eſſe reſponſio, vel tacita cogitatio: ſi me deſpicis, & ego te deſpicio: ſi tu me condemnas, & mea ſententia condemnaberis: poteſtatem tribuit Apoſtolis vt ſciant, qui à talibus condemnantur, humanam ſententiam diuina ſententia roborari, & quodcunque ligatum fuerit in terra, ligari pariter & in cælo.

Concilium Carthaginenſe Quartum. 398.

Cap. 73. Qui communicauerit vel orauerit cum excommunicato, ſiue clericus, ſiue laicus, excommunicetur.

Auguſtinus. 400.

De fide & operibus cap. 5. Cùm eis, per quos Eccleſia regitur, adeſt ſalua pace poteſtas diſciplinæ aduerſus improbos, aut nefarios exercendæ, tunc rurſus, ne ſocordia ſegnitiaqúe dormiamus, aliis aculeis præceptorum, quæ ad ſeueritatem coertionis pertinent, excitandi ſumus, vt greſſus noſtros in via Domini ex vtriſque teſtimonijs illo duce atque adiutore dirigentes, nec patientiæ nomine torpeſcamus, nec obtentu diligentiæ ſæuiamus.

Contra aduerſarium Legis & Prophetarum libro 1. *cap.* 17. Claues regni cælorum ſic dedit Chriſtus Eccleſiæ, vt non ſolùm diceret: *Quæ ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo:* vbi apertiſsimè bonum, non malum pro malo reddidit Eccleſiæ: verùm & adiungeret: *Quæ ligaueritis in terra, erunt ligata & in cælo:* quia bona eſt & vindicandi iuſtitia. Illud enim quod ait: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi velut ethnicus & publicanus,* grauius eſt quàm ſi feris ſubigeretur. Nam ibi quoque ſubiunxit: *Quæ ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo,* vt intelligeretur quanto grauius ſit punitus, qui velut relictus eſt impunitus, &c. Matt. 19. Matt. 17.

Tractatu 50. *in Ioannem:* Cùm excommunicat Eccleſia, in cælo ligatur excommunicatus: cùm reconciliatur ab Eccleſia, in cælo ſoluitur reconciliatus. Si hoc ergo in Eccleſia fit, Petrus, quando claues accipit, Eccleſiam ſanctam ſignificauit.

Ad Pſalm. 54. Diligamus inimicos, corripiamus, caſtigemus, & excommunicemus, cum dilectione etiam à nobis ſeparemus. Videte enim quid dicat Apoſtolus: *Si quis autem non obaudit verbo veſtro, per epiſtolam hunc notate, & nolite commiſcere cum eo.* Sed ne ſubrepat tibi ex hoc iracundia, & turbet oculum: *Non,* inquit, *vt inimicum eum exiſtimetis, ſed corripite, vt fratrem, vt erubeſcat.* A quo indixit ſeparationem, non præcidit dilectionem. 2. Theſſ. 3.

Concilium Toletanum Primum. 400.

Cap. 15. Si quis laicus abſtinetur, ad hunc vel ad domum eius, vel clericorum vel religioſorum nullus accedat. Similiter & clericus, ſi abſtinetur, à Clericis deuitetur. Si quis cum illo colloqui, aut conuiuari fuerit deprehenſus, etiam ipſe abſtineatur. Sed hoc pertineat ad eos clericos, qui eius ſunt Epiſcopi: & ad omnes, qui commoniti fuerint de eo, qui abſtinetur, ſiue laico quolibet, ſiue clerico.

Cap. 16. Deuotam peccantem non recipiendam in Eccleſiam, niſi peccare deſierit, & ſi deſinens egerit aptam pœnitentiam decem annis, recipiat communionem. Priuſquam autem in Eccleſiam admittatur ad orationem, ad nullius conuiuium Chriſtianæ mulieris accedat. Quòd ſi admiſſa fuerit, etiam hæc, quæ eam receperit, habeatur abſtenta: corruptorem etiam par pœna conſtringat.

Innocentius Primus. 406.

Epiſtola 31. *quæ eſt ad Arcadium Imperatorem:* Itaque ego minimus & peccator, cui thronus magni Apoſtoli Petri creditus eſt, ſegrego te & Eudoxiam à perceptione immaculatorũ myſteriorum Chriſti Dei noſtri: Epiſcopum etiam omnem, aut clericum ordinis ſanctæ Dei Eccleſiæ, qui adminiſtrare, aut exhibere ea vobis auſus fuerit, ab ea hora, qua præſentes vinculi mei legeritis litteras, dignitate ſua excidiſſe decerno.

Paulinus Presbyter Mediolanenſis. 400.

In vita Ambroſij: Ambroſius ipſum Maximum à communionis conſortio ſegregauit, admonens, vt effuſi ſanguinis domini ſui, & quod grauius eſt, innocentis ageret pœnitentiam, ſi ſibi apud Deum vellet eſſe conſultum, &c. Per idem tempus cauſa Theſſalonicenſis ciuitatis non minima ſucceſsit tribulatio ſacerdoti, cùm penè comperiſſet ciuitatem deletam. Promiſerat enim illi Im-

peratore, ignorante ſacerdote, vſque in horam tertiam gladio ciuitas eſt donata, atque plurimi interempti innocentes. Quod vbi factum comperiſſe ſacerdos, copiam Imperatori ingrediendi Eccleſiam denegauit, nec prius dignum iudicauit cœtui Eccleſiæ vel Sacramentorum communioni, quàm publicam ageret pœnitentiam.

Cæleſtinus Primus. 430.

Epiſtola 6. ad Ioannem Epiſcopum Antiochenum: Cùm in tali negotio longa deliberatio, moroſaque procraſtinatio minimè tuta videatur, tam Epiſcopum Neſtorium, quàm cæteros omnes illius factionis aſſeclas, qui eiuſmodi errores proſeminant, tantiſper à noſtra communione reijcimus, donec peruerſitatem, quam docere exorſus eſt, conceptis verbis publicè condemnârit. Quòd ſi quis verò vel ab ipſo Neſtorio, vel ab alijs Neſtorianæ doctrinæ ſequacibus, ex quo talia effutire veritus non eſt, aut excommunicatus, aut ſacerdotij, aut clerici dignitate exutus eſt, hunc ipſum in noſtra communione conſtanter ſemper manſiſſe, & deinceps, quod ad eam rem attinet, manere certum eſt.

Concilium Arauſicanum. 440.

Cap. 11. Placuit in reatum venire Epiſcopum, qui admonitus de excommunicatione cuiuſque, ſine reconciliatione eius, qui eum excommunicauit, ei communicare præſumpſerit, vt integra omnia, ſi reconciliatio interceſſerit, de iuſtitia vel iniquitate excommunicationis, proximæ Synodo reſeruentur.

Apud Gratianum 11. quæſt. 3. Canonica inſtituta & ſanctorum Patrum exempla ſequentes, Eccleſiarum Dei violatores, auctoritate Dei & iudicio ſancti Spiritus, à gremio ſanctæ matris Eccleſiæ, & à conſortio totius Chriſtianitatis eliminamus, quouſque reſipiſcant, & Eccleſiæ Dei ſatisfaciant.

Ibidem, & apud Burchardum: Cùm aliquis excommunicatus, vel anathematizatus, pœnitentia ductus, veniam poſtulat, & emendationem promittit, Epiſcopus, qui eum excommunicauit, ante ianuas Eccleſiæ venire debet, & duodecim Preſbyteri cum eo, qui eum hinc & inde circumſtare debent: vbi etiam eſſe debent illi, quibus iniuria vel damnum immiſſum debet emendari; aut ſi iam emendatum eſt, eorum teſtimonio comprobari. Deinde interroget Epiſcopus, ſi pœnitentiam, iuxta quod Canones præcipiunt, pro perpetratis ſceleribus ſuſcipere velit: & ſi ille terræ proſtratus veniam poſtulat, culpam confiteatur, pœnitentiam implorat, & de futuris cautelam ſpondet, tunc Epiſcopus apprehenſa manu eius dextera in Eccleſiam illum introducat, & ei communionem & ſocietatem Chriſtianam reddat.

Leo Primus. 450.

Epiſtola 89. ad Epiſcopos Viennenſis prouincie cap. 6. Nulli Chriſtianorum facilè communio denegetur, nec ad indignantis fiat hoc arbitrium ſacerdotis, quod in magni reatus vltionem inuitus ac dolens quodammodo debet inferre animus vindicantis. Cognouimus enim pro commiſſis & leuibus verbis quoſdam à gratia communionis excluſos, & animam, pro qua Chriſti ſanguis effuſus eſt, irrogatione tam ſæui ſupplicij ſauciatam, & inermem quodammodo, exutamque omni munimine, diabolicis incurſibus, vt facilè caperetur, obiectam. Certè ſi quando cauſa talis emerſerit, vt pro commiſſi criminis qualitate aliquem iuſtè faciat communione priuari, is tantùm pœnæ ſubdendus eſt, quem reatus inuoluit, nec particeps debet eſſe ſupplicij, qui conſors non docetur fuiſſe commiſſi.

Proſper. 450.

De vita contemplatiua lib. 1. cap. 7. Ea crimina quorumlibet, ſi ipſis criminoſis confiteri nolentibus vndecunque clarnerint, quæcunque non fuerint patientię leni medicamento ſanata, velut igni quodam piæ increpationis vrenda ſunt, & curanda. Quòd ſi nec ſic quidem æquanimiter ſuſtinentis, ac piè increpantis medela profecerit in ijs, qui diu portati, & ſalubriter obiurgati corrigi noluerint, tamquam putres corporis partes debent ferro excommunicationis abſcindi: ne ſicut caro morbis emortua, ſi abſciſſa non fuerit, ſalutem reliquæ carnis putredinis ſuæ contagione corrumpit: ita iſti, qui emendari deſpiciunt, & in ſuo morbo perſiſtunt, ſi moribus deprauatis in ſanctorum ſocietate permanſerint, eos exemplo ſuæ perditionis inficiant.

Eucherius Lugdunenſis. 460.

Feria 3. poſt tertiam Dominicam Quadrageſimæ. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi velut ethnicus & publicanus.* vt excommunicatus, & ab Eccleſia ſeparatus, nullus Eccleſiæ filius ei communicet, qui Eccleſiæ credere noluit, eiuſque conſilijs obedire contemſit, & cæteri hoc audientes timeant, atque vnius exemplo corrigantur multi. *Quæcunque ligaueritis*, &c. Hoc Epiſcopi audiant, & hunc ligandi & ſoluendi ordinem teneant. Prius ſingulariter aut per ſe, aut per alium peccantes conueniant: deinde cum paucis, poſtmodum verò cum tota Eccleſia: quam ſi audire contemſerint, iam tunc eos ligare non dubitent. Qui enim ſic ligantur, & in cælo & in terra ligati ſunt.

Fauſtus Regienſis. 480.

Sermone ad monachos: Illis ipſis, qui grauiter apud nos delinquunt, nullam triſtiorem, nullam acerbiorem poſſumus inuenire ſententiam, quàm vt à corpore congregationis abſciſsi, ſine pace diſcedant. Et nunquid non amentiæ genus eſt, vt hoc quiſquam pro remedio expetat, quod etiam à Præpoſito, niſi pro ſummo crimine non poſſit inferri?

Gelaſius. 490.

Epiſtola 8. ad Epiſcopos per Dardaniam & Illyricum conſtitutos: Nec quiſquam omninò vobis perſuadeat Acatio crimen prævaricationis ſuæ fuiſſe laxatum: quia qui, poſtquam in collegium recidens prauitatis iure meruit ab Apoſtolica communione ſecludi, in hac eadem perſiſtens damnatione defunctus eſt, abſolutionem, quam ſuperſtes non quæſiuit omninò, nec meruit, mortuus iam non poteſt impetrare. Siquidem ipſis Apoſtolis Chriſti voce delegatum eſt: *Quæ ligaueritis ſuper terram*, &c. Cæterùm de eo, qui in diuino iudicio eſt conſtitutus, nobis fas non eſt aliud decernere, præter id, in quo eum dies ſupremus inuenit. Atque ideò niſi eius nomine refutato, cæteriſque conſortibus huius erroris, cum nullo prorſus eorum participare debetis menſæ Dominicæ puritatem, quam maiores noſtri ſemper ab hæretica magnoperè ſeruauerunt pollutione diſcretam.

Symmachus. 500.

Apologetico ad Anaſtaſium Imp. Nos non te excommunicauimus Imperator, ſed Acatium: tu recede ab Acatio, & ab illius excommunicatione recedis. Tu te noli miſcere excommunicationi eius, & non es excommunicatus à nobis. Si te miſces, non à nobis, ſed à teipſo excommunicatus es.

Concilium Agathenſe. 506.

Cap. 3. Epiſcopi ſi ſacerdotali moderatione poſt-

posita, innocentes, aut minimis causis culpabiles excommunicare præsumpserint; aut ad gratiam festinantes recipere fortasse noluerint, à vicinis Episcopis cuiuslibet prouinciæ literis moneantur: & si parere Episcopis noluerint, communio illis vsque ad tempus Synodi à reliquis Episcopis non denegetur: ne fortè propter excommunicatoris peccatum, excommunicati longo tempore morte præueniantur.

Eucherius Gallus. 540.

Lib. 3. Reg. c. 17. Ingressus oraculi & ostiola Apostolorum, atque virorum Apostolicorum figuram tenent, quibus claues regni cælorum sunt datæ, qui accepta à Domino potestate ligandi atque soluendi, & dignos intra regni ianuam admittunt, & contumaces impuros, & superbos excommunicando, vel anathematizando ab ingressu vitæ perennis eluminant.

Primasius. 540.

Li 1. in Apocal. In Ecclesia factam nouimus victoria Christi salutem, per quam cognitam accepit etiam potestatem ligandi solutæ, cùm in vno Petro generali significatione omnis audiuit: *Quæ ligaueris super terram, ligata erunt & in cœlis*, &c.

Benedictus Abbas. 540.

Cap. 24. Regulæ. Secundum modum culpæ, & excommunicationis vel disciplinæ debet extendi mensura: qui culparum modus in Abbatis pendeat iudicio. Si quis tamen frater in leuioribus culpis inuenitur, à mensæ participatione priuetur.

Cap. 26. Si quis frater præsumpserit sine iussione Abbatis fratri excommunicato quolibet modo se iungere, aut loqui cum eo, vel mandatum ei dirigere, similem sortiatur excommunicationis vindictam.

Iustus Orgelitanus. 540.

In Cantica: An non terribilis, quæ gentium ritus idolorumq; cultus subuertit, & ipsa in fide Christi perdurans, à gentibus superari non potuit? Est & in eo terribilis multum, cùm ei in Petro datur illa potestas, vbi dicitur: *Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cœlo.*

Concilium Turonense Secundum. 570.

Cap. 21. Nos, quos lex perimi iubet, (si cupiunt audire præconem) volumus vt conuertantur ad vitam. Nam perimendi sunt oris gladio, & à communione priuandi, si relicta sibi decreta seniorum obseruare noluerint, & pastorem suum audire despexerint, & esse separati noluerint. Qui ergo in hac pertinacia perdurare voluerint, & plus in volutabro malæ conuersationis permanere, quàm se de vetito coniugio separare, perenni excommunicatione damnentur. Et quicunque Episcoporum, aut Presbyterorum, aut Diaconorum, aut Subdiaconorum eos communicare præsumpserit, vsque ad Synodum ab omnibus Episcopis excommunicatus habeatur.

Concilium Lugdunense. 570.

Cap. 4. Illud etiam, quod sancti Patres salubriter ordinârunt placuit iterari, vt si quicunque Episcopus pro reatu aliquo quêquam à communione suspenderit, apud omnes sacerdotes eatenus à communione habeatur alienus, vsquequò eius iudicio debeat recipi, à quo meruerat pro reatu suo à charitate Ecclesiastica sequestrari.

Concilium Bracarense Primum. 570.

Cap. 33. Placuit, vt qui pro hæresi, aut pro crimine aliquo excommunicantur, nullus eis communicare præsumat: sicut & antiqua Canonum continent statuta, quæ si quis spernit voluntariè, seipsum alienum à communione facit.

Martinus Bracarensis. 572.

In capitulis Grecarum Synodorum c. 36. Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus in aliquam hæresis opinionem offenderit, & ob hanc causam fuerit excommunicatus, nullus Episcopus eum in communionem recipiat, nisi prius in communi Concilio, correcto fidei suæ libello, satisfaciat omnibus, & ita liberam suam teneat purgationem.

Gregorius Magnus. 590.

Hom. 26. in Euang. Libet intueri, illi discipuli ad tanta onera humilitatis vocati, ad quantum culmen gloriæ sint perducti. Ecce non solùm de semetipsis securi sunt, sed etiam alienæ obligationis potestatem relationis accipiunt, principatumq; supernæ iudicij sortiuntur, vt vice Dei quibusdam peccata retineant, quibusdam relaxent, &c. Ecce qui districtum Dei iudicium metuunt, animarum iudices fiunt, & alios damnant, vel liberant; qui semetipsos damnari metuebant. Horum profectò nunc in Ecclesia Episcopi locum tenent, ligandi atque soluendi auctoritatem suscipiunt, qui gradum regiminis sortiuntur. Grandis honor, sed graue pondus istius est honoris. Durum quippe est, vt qui nescit tenere moderamina vitæ suæ, iudex vitæ fiat alienæ, &c. Sub magno moderamine pastores Ecclesiæ vel soluere studeant, vel ligare: sed verum iustè, an iniustè obliget pastor, pastoris tamen sententia gregi timenda est: ne is, qui subest, & cùm iniustè forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo vel absoluere indiscretè timeat, vel ligare. Hic autem qui sub manu pastoris est, ligari timeat, vel iniustè: nec pastoris sui iudicium temerè reprehendat, ne etli iniustè ligatus sit, ex ipsa tumidæ reprehensionis superbia, culpa, quæ non erat, fiat.

Lib. 3. epist. 24. Eis, qui ab Ecclesiastica communione suspensi sunt, nullus religiosus secundùm Canonum præcepta iungatur.

Concilium Antissiodorense. 614.

Cap. 39 Si quis Presbyter, aut quilibet de clero, aut de populo excommunicatum absque voluntate ipsius, qui eum excommunicauit, sciens receperit, aut cum illo panê manducauerit, vel colloquium habere decreuerit, simili sententiæ subiacebit.

Audoenus. 660.

Vita S. Eligij lib. 2. c. 19. de quodam, qui vi conabatur sylvam Ecclesiæ beati Eligij ad se transferre: Cùm minitabundus diceret ad Eligium: Si mihi non vltrò dederis, ego vi tollam. Eligius commotus seuero vultu dixit ei: Nouit Creator meus, nisi citò mutaueris sententiam, dignam meritis tuis excommunicationem in te prolatũ iri. Ille id audiens, mirè cachinnari cœpit, multaq; in virum Dei probra conuicia q; iactare. Cernens ergo Eligius eum nulla posse ratione compesci, dextera manu extensa, excommunicationis fulmen in eum terribiliter vibrauit. Mox præpotentis Dei ira eius sententiam prosequens, ità perculit virum, vt viribus omnino destitutus, mortuo similis videretur, & simulatq; Eligius ore protulit verbà, humi collaberetur, cunctiq; eum animam expirasse putarent.

Concilium Toletanum Vndecimum. 672.

Cap. 6. Qui Ecclesiasticis personis iniuriam facit, excommunicatus sit, donec legitimè satisfaciat.

Beda. 700.

Homilia in die Petri & Pauli: *Et quodcunq; ligaueris super terram*, &c.) Quæ soluendi atq; ligandi potestas quamuis soli Petro data videatur à Domino, absque vlla tamen dubietate noscendum est, quia & cæteris Apostolicis datur, ipso teste, qui post passionis resurrectionisq; suæ triumphum apparens eis, *insufflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum: quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis retenta sunt.* Nec non etiam mutuum Episcopis ac Presbyteris omni Ecclesiæ officium idem communiter, vt videlicet aegritis peccanti- Ioan. 20.

ni causis, quoscunque humiles & verè pœnitentes adspexerit, hos iam à timore perpetuæ mortis miseratus absoluat: quos verò in peccatis, quæ egerint, perstitere cognouerit, illos perennibus supplicijs obligandos insinuet. Vnde alibi Dominus le correpto semel & iterum ac tertiò, sed non pœnitente fratre præcepit, dicens: *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi velut ethnicus & publicanus.* Matt. 18. Et ne leue quispiam putaret, Ecclesiæ iudicio condemnari, mox terribiliter adiunxit: *Amen dico vobis, quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo.* Omni igitur electorum Ecclesiæ iuxta modũ culparum vel pœnitentiæ ligandi ac soluendi datur auctoritas.

Historiæ Anglicanæ lib. 3. cap. 22. Habuerat vnus ex illis Comitibus illicitum coniugium: quod cùm Episcopus prohibere & corrigere non posset, excommunicauit eum, atque omnibus, qui se audire vellent, præcepit, ne domum eius intrarent, neque de cibis illius acciperent. Contempsit autem hoc Rex præceptum, & rogatus à Comite intrauit epulaturus domum eius. Qui cùm abisset, obuiauit ei Antistes. At rex intuens eum, mox tremefactus desiluit de equo, ceciditque ante pedes eius, veniam reatus postulans. Iratus autem tetigit regem iacentem virga quam tenebat manu, & Pontificali auctoritate protestans. Dico tibi, inquit, quia noluisti te continere à domo perditi, & damnati illius, tu in ipsa domo mori habes, &c.

Zacharias Papa. 740.

Epistola ad Bonifacium. Et hoc inquisisti, quid faciendum sit de excommunicato Episcopo & Apostolicam auctoritatem negligente. Hic detestabilis est coram Deo & hominibus: cui condemnato incondemnatus non communicabit.

Concilium apud Palatium Vermeria. 753.

Cap. 9. Si quis Presbyter ab Episcopo suo degradatus fuerit, & ipse per contemptum postea aliquid de suo officio sine commeatu facere præsumpserit, & postea ab Episcopo suo correptus, & excommunicatus fuerit, qui cum ipso communicauerit scienter, sciat se esse excommunicatum. similiter quicunque clericus, aut laicus, vel fœmina incestum commiserit, & ab Episcopo suo correptus, si se emendare noluerit, & ab Episcopo suo excõmunicatus fuerit, si quis cum ipso cõmunicauerit sciens, sciat se esse excommunicatum. Et vt sciatis qualis sit modus istius excommunicationis: in Ecclesiam non debet intrare, nec cum vllo Christiano cibum vel potum sumere, nec eius munera accipere, vel osculum porrigere, nec in oratione se iungere, nec salutare, antequam ab Episcopo suo fuerit reconciliatus. Quòd si aliquis reclamauerit, quòd iniustè sit excommunicatus, licentiam habet ad Metropolitanum Episcopum venire, & ibidem secundùm Canonicam institutionem dijudicetur, interim suam excommunicationem custodiat. Quòd si aliquis ista omnia contempserit, & Episcopus emendare minimè potuerit, regis iudicio exilio condemnetur.

Ambrosius Ansbertus. 760.

In Apocalypsin libro 5. cap. 11. Ecclesia contraria Christo sentientes, atque in malo perseuerantes, anathematum fulmine percutit.

Carolus Magnus. 780.

Libro 1. Legum cap. 36. Qui excommunicato præsumptuosè communicauerit, excommunicetur & ipse.

Lib. 5. cap. 23. Cum excommunicatis non licet communicare: nec cum his, qui per domos conueniunt, deuitantes orationes Ecclesiæ, simul orandum est.

Lib. 6. cap. 140. Si quis à communione sacerdotali fuerit auctoritate suspensus, hunc non solùm à clericorum, sed etiam à totius populi colloquio atque conuictu placuit excludi, donec resipiscens ad sanitatem redire festinet.

Concilium Cabilonense Secundum. 813.

Cap. 25. Pœnitentiam agere, iuxta antiquam Canonum constitutionem, in plerisque locis ab vsu recessit, & neque excommunicandi, neque reconciliandi antiqui moris ordo seruatur: vt à Domino Imperatore impetretur adiutorium, qualiter, si quis publicè peccat, publica mulctetur pœnitentia: & secundùm ordinem Canonum, pro merito suo excommunicetur, & reconcilietur.

Eugenius Secundus. 824.

Decreto primo: Qui excommunicato, donec ab eo, qui eum excommunicauerat, vel ab alio auctoritate Sedis Apostolicæ absoluatur, scienter communicare præsumpserit, excommunicationis sententia ipsum teneri censemus.

Walafridus Strabo. 830.

De rebus Ecclesiasticis cap. 17. A sanctis Patribus ob hoc vel maximè constitutum est, vt mortaliter peccantes à Sacramẽtis Dominicis arceantur, ne indignè ea percipientes, maiori reatu inuoluantur, & vt à communione suspensi, terrore eius exclusionis, & quodam condemnationis anathemate compellantur studiosius medicamentum appetere, & auidius recuperandæ salutis desiderijs inhiare.

Rabanus Maurus. 850.

Ad caput 13. Hieremiæ: Peccauit quispiam, & post peccatum postulat Communionem: si ei conceditur quod rogat, in incommodum omnium venia procedit, & laxatis frenis sceleribus panditur via: sin verò cum rationabili deliberatione non vt immisericors, nec rursum vt crudelis iudex, sed quasi & vni prouidens, & de omnium salute pertractans, considerauit populi damnum in vnius venia, haud dubium est quid faciat. Ejcit vnum de Ecclesia, vt multos seruet incolumes.

Concilium Wormatiense. 868.

Cap. 13. Vt nullus sacerdotum quemquam rectæ fidei hominem pro prauis & leuibus causis à communione suspendat, præter eas culpas, pro quibus antiqui Patres arceri iusserunt aliquid committentes.

Concilium Metense. 894.

Cap. 7. Pro his omnibus ad Synodum vocati venire noluerunt, & ideirco vsque ad satisfactionem excommunicati sunt.

Cap. 8. Quæsitum est à sancta Synodo, quid de ijs sacra fieri auctoritas iuberet, qui cum prædictis excommunicatis communionem habeant. Nam non tantùm laici, verùm etiam Presbyteri in celebratione Missæ excommunicatos recipiunt, & quid de his, qui in eadem excommunicatione mortui fuerint. Verùm ad hæc tanta auctoritas prolata est. Sanctus Petrus Apostolus in ordinatione sancti Clementis ita plebes alloquitur: Si inimicus est alicui pro actibus suis, vos cum illo nolite amici esse, & prudenter obseruare debetis, auertere vos ab eo, cui ipsum sentitis aduersum: sed nec loqui his, quibus ipse non loquitur. Istius transgressores sanctus Petrus & omnis auctoritas excommunicat.

Arnulphus Imperator. 895.

In Synodo Triburiensi c. 3. Non potentiam offendentes, sed iustitiam exhibentes, præcipimus, & auctoritate nostra iniungimus omnibus regni nostri Comitibus, postquam ab Episcopis anathemate excommunicationis percelluntur, & tamen ad pœnitendum non inclinantur, vt ab ipsis com-

prehen-

prehendantur, & ante nos perferantur, vt qui diuina iudicia non verentur, humana sententia feriantur.

Regino Prumiensis. 910.

Lib. 2. Annalium de anno 866. Accensus itaque sanctissimus Pontifex zelo Dei, quo fuerat sacerdos quondam inflammatus, VValdradam ipso die Purificationis Mariæ in Basilica excommunicauit, & ab omni Christianorum consortio separauit: destinauitq; epistolam omnibus Episcopis, per Germaniam & Gallias constitutis, causas & modum excommunicationis continentem.

Radulphus Flauiacensis. 950.

In Leuiticum lib. 18. cap. 4. Venditores huius possessionis hi sunt, qui claues regni cælorum à Domino susceperunt, quibus commissa est potestas vt ligent, & excludant peccantes, soluant, & introducant pœnitentes.

Smaragdus. 970.

Ad cap. 28. Regulæ Benedicti: Excommunicationis seuera districtio, quæ peccatori iniungitur pro peccato, conuenienter vltio vocatur: sicut enim ignis vstulat, atque concremat corpus, ita districtio excommunicationis animam affligit pariter atque concremat corpus: sed vltio ista à peccati rubigine purgat animam humilem, superbam verò in plumbi conuertit naturam.

Synodus Remensis. 992.

Extat Conc. 10. Magd. fol. 466.

Cap. 12. Auctoritate Omnipotentis Dei Patris, & Filij, Spiritus sancti, interueniente & adiuuante beata Maria semper Virgine, auctoritate quoque & potestate Apostolis tradita, nobisq; relicta, anathematizamus, maledicimus, damnamus, & à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ separamus vos Remensium prædonum auctores, factores, cooperatores, fautores, & à propriis dominis rerum suarum sub nomine emptionis abalienatores. Obtenebrescant oculi vestri, qui concupiuerunt: arescant manus, quæ rapuerunt: debilitentur omnia membra, quæ adiuuerunt: semper laboretis, nec requiem inueniatis, fructuq; laboris veri priuemini: formideris & paueatis à facie persequentis, & non persequentis hostis, vt tabescendo deficiatis, &c. Amen, fiat, fiat.

Osbertus Anglus. 1020.

Vitæ S. Dunstani c. 31. Comes quidam præpotens cognatam suam illicito sibi matrimonio copulauerat, & à Dunstano semel, secundò, & tertiò redargutus, incestum suum diuortio expiare nolebat. Quapropter gladio Spiritus sancti à viro Dei percussus, à liminibus est sanctæ Ecclesiæ separatus, &c.

Radulphus Ardens. 1050.

Dominica 1. post Pascha: Qualiter debent absoluere vel ligare? Non præcipitanter, sed morosè, discretè, & iustè. Morosè quippe proferenda est sententia excommunicationis à sacerdote, & per se, & per alios tertiò commouendus est peccator, & prius omnia remedia sunt tentanda, antequam ad sententiam excommunicationis veniatur. Et hoc contra illos, quæ præcipitanter mox excommunicant peccatores, non attendentes, quoniam quod citò nimis fit, malè fit. Discretè enim proferenda est sententia vel absolutionis, vel excommunicationis. Non enim aliquem debet excommunicare sacerdos propter veniale peccatum, nec propter ignotum vitium, vt si quis iracundus, vel garrulus, nec propter occultum, sed propter crimen manifestum. De cæteris quippe vitijs monere potest, non excommunicare. Iustè quoque sententia absolutionis vel excommunicationis proferenda est, vt videlicet non ob odium, vel gratiam, sed tantùm ob meriti iustitiam proferatur.

Petrus Damianus. 1060.

Epistola 2. ad Gregorium Septimum: Quidam degener moribus, sed maiorum titulis insignitus, suam consanguineam nuptiali sibi fœdere copulauit. Quid plura? Prohibitus perstitit, excommunicatus adhæsit, totumq; Ecclesiasticæ censuræ vigorem nugarum puerilium fabulas deputauit. Cui hoc certè ad diuinæ indignationis iudicium contigit, vt panes de nuptialibus mensis in plateas ante canum ora proiecti minimè tangerentur. Insuper (ô diuinæ animaduersionis pauenda seueritas) dum rigidus stat, dum præceptis sacerdotalibus se non humiliat, qui vigilare sibi ad salutem noluit, cubiculo dormientem repente de cælestibus irruens fulgur extinxit. Sic diuini furoris expertus est moriendo sententiam, qui vulneri suo, dum viueret, adhibere contempserat medicinam.

Gregorius Septimus. 1076.

Libro 4. epist. 2. Eis, qui dicunt Regem non oportet excommunicari, licet pro magna fatuitate, nec etiam eis respondere debeamus: tamen ne impatienter illorum insipientiam præterire videamur, ad sanctorum Patrum dicta vel facta illos mittimus, vt eos ad sanam doctrinam reuocemus. Legant itaque quid Beatus Petrus in ordinatione sancti Clementis populo Christiano præcepit de eo, quem scirent non habere gratiam Pontificis. Addiscant cur Apostolus dicat: *Habentes in promptu vlcisci omnem inobedientiam*: & de quibus dicit: *Cum huiusmodi nec cibum sumere.* 2. Cor. 10. 1. Cor. 5. Considerent, cur Zacharias Papa Regem Francorum deposuerit, & omnes Francigenas à vinculo iuramenti, quod sibi fecerant, absoluerit. In registro beati Gregorij addiscant, quia in priuilegijs, quæ quibusdam Ecclesijs fecit, Reges, & Duces contra sua dicta venientes, non solùm excõmunicauit, sed etiam vt dignitate careant iudicauit. Nec prætermittant, quòd beatus Ambrosius non solum Regem, sed etiam reuera Imperatorem Theodosium moribus & potestate, non tantùm excommunicauit, sed etiam ne præsumeret in loco sacerdotum in Ecclesia manere, interdixit.

Anselmus. 1080.

Ad cap. 18. Matthæi: Si autem nec corrigi voluerit, dic toti Ecclesiæ, vt maiorem erubescentiam patiatur. Post hæc omnia sequitur excommunicatio, quæ tantum fieri debet per os Ecclesiæ, id est, per sacerdotem. Sacerdote enim excommunicante, totum corpus Ecclesiæ operatur. *Amen dico vobis, &c.* Ne aliquis superbus excommunicationem contemneret, dicens: si me contemnis, & te contemno: si me condemnas, & ego te condemno, propterea confirmat sententiam excommunicationis, dicens: *Quæcunque alligaueritis, &c.* Et non solùm de excommunicatione, sed etiam de omni petitione, quæ fiet à consentientibus in vnitate Ecclesiæ, dat confirmationem.

Epistola 8. quæ est ad Guilhelmum Abbatem: Comes quidem vester, qui excommunicatus vobis diuina celebrantibus se miscet, mihi videtur humiliter admonendus, ne contemnendo sententiam eorum, quibus Deus affirmat se audiri, cùm audiuntur, & sperni, cùm spernuntur: se ligare, cùm ligant, & soluere, cùm soluunt, aggrauet super se Dei iudicium, à quo fugere nusquam homo potest. Quare illi melius esse, vt per salubrem humilitatem abstineat ab his, à quibus eum Apostolica segregat senten- Luc. 10.

tia, quàm per præsumptionis contemptum se ingerat in illa, quæ nunquam nisi per humilitatem quęsita prosunt: at semper inordinatè præsumpta obsunt.

Ivo Carnotensis. 1100.

Epistola 98. Quòd Simonem de Melsa adhuc in adulterio suo perdurantem sub velamine Apostolicæ auctoritatis ab anathematis vinculo relaxare disponitis, quantum in vobis est maiestatem Apostolicam multum minuistis, & famæ vestræ non bene consulitis. Si enim iusto anathematis vinculo est ligatus, cùm iusta vincula non dissoluat, nisi vera cordis conuersio, eo adhuc permanente incrimine, ad persuasionem quamlibet personæ splendidæ, quid est hoc anathema destruere, nisi seipsum præuaricatorem constituere?

Hugo Victorinus. 1130.

De *Sacramentis lib. 1. cap.* 26. De iniustè excommunicato quæritur, vtrum apud Deum ligatus sit. Si enim non est, quid est, quod in typo Ecclesiæ dictum est Petro: *Quodcunque ligaueris super terram erit ligatum & in cœlo?* Sed fortè solutionem mendicans dices: *Quodcunque ligaueris* iustè *super terram, erit ligatum & in cœlo.* At quomodo dicetur iniustè dedisse sententiam, qui rei veritatem scire non prævalens, secundùm audita rectè iudicauit? Item beatus Gregorius ait: Sententia pastoris, siue iusta, siue iniusta, timenda est. Ad quid ergo timenda est, si non tenet?

Bernardus. 1130.

Epistola 303 *ad Ludouicum Regem Francorum*: Non est consilium humilis fidelis vestri, concedi vllatenus aut terram extraneo, aut vestri fauorem dominij excommunicato & incestuoso: ne (quod Deus auertat) quandoque & vos audiatis. *Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas.* Psal. 46.

Petrus Lombardus. 1140.

Libro 4. *distinct.* 18. Est & alius modus ligandi & soluendi, qui per excommunicationem geritur: dum aliquis secundùm Canonicam disciplinam tertiò vocatus ad emendationem manifesti delicti, & satisfacere vilipendens, sententia Ecclesiæ à loco orationis, & Sacramentorum communione, & fidelium consortio præscinditur: vt erubescat, & pudore sceleris conuersus pœniteat, vt sic spiritus eius saluus sit. Quòd si pœnitentiam profitens resipuerit, negatæ communioni admittitur, & Ecclesiæ reconciliatur. Hæc est autem Ecclesiæ anathematizatio: hanc pœnam illis, qui dignè percelluntur, infligit: quia gratia Dei & protectio illis amplius subtrahitur, ac sibi ipsis relinquuntur, vt sit eis liberum ruere in interitum peccati, in quos etiam maior diabolo sæuiendi datur potestas, orationes quoque Ecclesiæ, & benedictionum ac meritorum suffragia eis nequaquam suffragari putantur. 1. Cor. 5.

Richardus Victorinus. 1140.

De ligandi & soluendi potestate cap. 11. Ille vtique verè ligatur, qui iuxta confessionis suæ tenorem iusto satisfactionis debito obligatur. Ille sacerdotali officio veraciter absoluitur, cuius peccatum ad condignam satisfactionem iustè remittitur. Ligat itaque & absoluit sacerdotis sententia iusta, neutrum verò sacerdotis sententia iniusta.

Fridericus Primus Imp. 1152.

In Authent. Item quæcunque, *C. de Episcopis & clericis*: Quæcunque communitas vel persona, quæ annum in excommunicatione propter libertatem Ecclesiæ fractam & violatam perseuerauerit, ipso iure imperiali banno subiaceat, à quo nullatenus extrahatur, nisi prius ab Ecclesia beneficio absolutionis obtento.

Alexander Tertius. 1160.

Epistola ad Bononienses: Nouerit discretio vestra, quòd nos supra nominatum Octauianum Apostaticum & scismaticum in octauo die à consecratione nostra (hunc etenim terminum ei resipiscendi, & ad vnitatem matris Ecclesiæ redeundi præfiximus) tamquam inobedientem, & contumacem, & illos, qui ei manus præsumerent non dicimus consecrationis, sed execrationis imponere, & de communi fratrum nostrorum Episcoporum & Cardinalium voluntate atque consilio, accensis candelis & cœtu clericorum in Ecclesia congregato, vinculo anathematis & excommunicationis astrinximus, & eos cum suo auctore diabolo condemnauimus.

Hildegardis. 1160.

Libro 2. visione 6. Cùm homines in lege Deo se pertinaciter opponunt, timorem iudicij Dei eis incutere debent ministri, & si culpam suam non correxerint, ligaturam suam in eos extendere.

Concilium Lateranense sub Alexandro 1180.

Parte 1. Cap. 24. Sunt, qui pro sua cupiditate in galeis & piraticis Saracenorum nauibus regimen & curam gubernationis exercent. Tales à communione Ecclesiæ præcisos, & excommunicationi pro sua iniquitate subiectos, & rerum suarum per seculi Principes Catholicos, & Consules ciuitatum priuationi mulctari, & capientium seruos, si capti fuerint, fore censemus. Præcipimus etiam, vt per Ecclesias maritimarum vrbium crebra & solennis excommunicatio proferatur in eos.

Innocentius Tertius. 1200

Nidrosiensi Archiepiscopo: Sacris est Canonibus constitutum, vt quibus non communicauimus viuis, non communicemus defunctis: & vt careant Ecclesiastica sepultura, qui prius erant ab Ecclesiastica vnitate præcisi, nec in articulo mortis Ecclesiæ reconciliati fuerint. Vnde si contingat interdum, quòd vel excommunicatorum corpora per violentiam aliquorum, vel alio casu in cœmiterio Ecclesiastico tumulentur, si ab aliorum corporibus discerni poterunt, exhumari debent, & procul ab Ecclesiastica sepultura iactari. Quòd si discerni non poterunt, expedire non credimus, vt cum excommunicatorum ossibus corpora extumulentur fidelium: cùm licet iustis non obsit sepultura vlla vel vilis, impijs tamen celebris, vel spetiosa non prosit.

Concilium Lateranense sub Innocentio 1215.

Cap. 42. Sacro approbante Concilio prohibemus, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti commonitione præmissa, & præsentibus idoneis personis, per quas (si necesse fuerit) possit probari monitio, promulgare præsumat. Quòd si contra præsumpserit, etiam si iusta fuerit excommunicationis sententia, ingressum Ecclesiæ per mensem vnum sibi nouerit interdictum, alia nihilominus pœna mulctandus, si visum fuerit expedire.

Caueat etiam diligenter, ne ad excommunicationem cuiusquam absque manifesta & rationabili causa procedat: ad quam si fortè taliter processerit, & requisitus humiliter processum huiusmodi non curauerit, absque grauamine reuocare, grauatus apud superiorem deponat de iniusta excommunicatione querelam: quòd si absque periculo moræ potest, ad excommunicatorem illum cum suo mandato remittat, infra competentem terminum absoluendum: alioquin ipse per se, vel per alium, prout viderit expedire, sufficienti cautione recepta, munus ei absolutionis impendat.

Cum

Cumq; aduersus excommunicatorem de iniusta excommunicatione constiterit, excommunicator condemnetur excommunicato ad interesse. Aliàs nihilominus, si culpæ qualitas postulauerit superioris arbitrio puniendus, cùm nõ leuis sit culpa, tantam infligere pœnam insonti, nisi forsitan erraueritex causa probabili, maximè si laudabilis opinionis existat.

Saxo Grammaticus. 1220.

Historia Danica lib.11. Rex sacro Circumcisionis pervigilio solenni magnatum conuiuio feriatus, cùm quorundam principum clandestina obtrectatione parum honoratè de se habitum comperisset sermonem, occultam eorum perfidiam temulentiq; lasciuijs detectam existimans, iræ aculeis actus, misit qui ipsos matutino tempore intra Trinitatis ædem oraturos confoderent, tanquam in sacris penetralibus aptissimus humanarum cladium locus existeret. Quæ in re Antistes templi (vt par erat) violatione permotus, imprimis dissimulanter excepit, neque indignationem suam vlla ex parte stipatoribus patefecit, opportuno vindictam tempore præbiturus. Nam cùm rem diuinam Pontificali more peragere debuisset, non solùm aduentantem Regem occurrendi veneratione excipere supersedit, sed etiam sacrarium subire connitum, à primis eius liminibus absq; respectu familiaritatis sacerdotij insignibus ornatus, baculo, quo vtebatur, exclusit, sacrorum penatium aditu indignum iudicãs, quorum religionem non sine graui pacis rubore ciuili sanguine maculasset. Cumq; abundè foret repulsam egisse, etiam execrationem adiecit, nec dubitauit in præsentem damnationis quoque proferre sententiam, &c. Cuius Rex inhibita nece, cum eum non temeraria offentà, sed publicæ seueritatis fiducia concitatum animaduerteret, conscientiæ rubore perfusus, scelerisq;, quàm repulsæ pudore ægrior, continuò regiam repetit, quietamq; frontem contumeliosè correptus exhibuit, nec ipsa quidem generosæ indignationis verba inuitus audiuit. Deinde regia veste deposita, obsoletam accepit, memoremq; deformitate cultus, quàm splendore contumaciam testari maluit. Neque enim tam tristi Pontificis sententia perculsus, regalis magnificentiæ cultum gestare sustinuit. Sed abiectis regiæ maiestatis insignibus, insigne pœnitentiæ sagulum sumpsit. Quin etiam simul cum veste potentiam exuit, atque ex sacrilego tyranno fidus sacrorum venerator euasit. Siquidem nudatis pedibus ad atrium regressus, in eius se auditu prostrauit, terramq; suppliciter osculatus, dolorem, qui ex contumelia acerrimus infligi solet, verecundia ac moderatione compressit, &c.

Concilium Alemania. 1225.

Cap. 6. Cùm scriptum sit in Lege veteri, quòd quicumque non obtemperâsset sacerdotibus, aut extra positus lapidaretur à populo, aut gladio ceruice suppositâ expiaret cruore contemptum: & in primitiua Ecclesia inobedientes cuncti de Ecclesia rabido ore dæmonum traherentur: multi nomine sacerdotes, censuram Ecclesiasticam contemnentes, excommunicati, vel suspensi à Prælatis ipsorum, exigentibus culpis suis, & immemores quæ Episcopis & Prælatis clauium regni cœlestis collata sit potestas, attrectare sibi interdicta mysteria non verentur, contra quos rigorem Ecclesiasticum volumus exerceri. Statuimus igitur, vt tales sine spe restitutionis ab officijs & beneficijs deponantur, & infames & intestabiles sint.

Guilhelmus Aluernus Parisiensis. 1230.

De Sacramento Ordinis cap. 11. Si fortè in eo, in quẽ lata est sententia, aliqua non sit ex causis, quas diximus, timenda etiam sententia est pastoris, non solùm quia plena roboris est, vel confusionis magnæ extra castrum fidelium quasi infidelem prohiberi: sed quia pœna damni inæstimabilis est. Quis enim non æstimet beneficia remissionum ac gratiarum, quæ dantur virtute Sacramenti, & orationis essentiæ specialis, quæ ad Deum pro circumstantibus in Missa funditur? Quæ omnia bona procul dubio amittunt excommunicati.

Alexander Alensis. 1240.

Part. 4. q. 22. art. 2. Communio triplex est, quædam spiritualis omninò, & hoc est, quantum ad dilectionem interiorem: quædam corporalis, quantum ad exteriorem conuersationem: quædam medio modo, & hoc est quantum ad sacrorum susceptionem, & præcipuè quantum ad Sacramentum altaris. Dico ergo, quòd à primo nullus potest nec debet excludi, quamdiu est viator: nec excommunicatio dicit priuationem illius communicationis. Quantum ad Sacramentalem, excluditur quilibet, qui dicitur excommunicatus, siue maiori, siue minori. Quantum ad conuersationem exteriorem, attenditur excommunicatio maior, in qua negatur communicatio secundùm actus legitimos, qui attenduntur in osculo, in salutatione, in conuiuio, in oratorio. Vnde versus:

Si pro delicto anethema quis efficiatur,
Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Quòd autem nullus communicet cum excommunicato, neque in oratione, neque in cibo vel potu, vel osculo, vel dicat illi Aue, habetur 11. qu. 3. Excommunicatis.

Thomas Aquinas. 1250.

In suppl'emento 3. partis q. 22. art. 1. Quia homo per excommunicationem à communione fidelium separatur, ideo excommunicatio ad forum exterius pertinet: & ideo illi soli possunt excommunicare, qui habent iurisdictionem in foro iudiciali. Et propter hoc soli Episcopi propria auctoritate, & maiores Prælati, secundùm communiorem opinionem, possunt excommunicare. Sed Presbyteri parochiales, non nisi ex commissione eis facta, vel in certis casibus: sicut in furto & rapina, & huiusmodi, in quibus est eis à iure concessum, quod excommunicare possint.

Ad caput 11. Apocalyp. Triplex est excommunicatio, siue electio de Ecclesia: vna est, per quodlibet mortale, quod tollit primam communionem. Alia est excommunicatio, siue electio, quæ dicitur minor, & hæc tollit secundam communionem, scilicet Sacramentorum. Tertia est, quæ dicitur maior, quæ priuat Sacramentis, & suffragijs Ecclesiæ, & societate fidelium in loquela, & alijs huiusmodi, nisi in casibus à iure exceptis. Et hanc electionem facit Ecclesia propter peruersitatem malorum, vt corrigantur, propter confusionem, & damni considerationem: vel vt alij, ne attentent similia, terreantur.

Bonauentura. 1260.

Parte 1. Comiloquy cap. 27. Pœna sustinentis excõmunicationem est multiplex, quæ hisce versibus continetur:

Gratia subtrahitur magis ac magis obice ruptus;
De vitio cadit in vitium, suffragia perdit
Ecclesia, Satanæ vexandus traditur ille,
Quem ligat ex propijs anathemata vitio culpæ.

Circumstantia verò præseruans personam participantem cum excommunicato, ne excommunicationis vinculo inuoluatur, est multiplex, vt hisce versibus continetur:

Vtile, lex, humile, resignata, necesse:
Hæc anthema quidem faciunt ne possit obesse.

Nicolaus Lyranus. 1300.

Ad cap 18 Matth. *Sit tibi velut Ethnicus & Publicanus*: hoc est, separetur ab alijs fidelibus per excommunicationem, & censuram Ecclesiasticam. Et quòd talia possunt Prælati Ecclesiæ inferre, subditur: *Amen dico vobis, quæcunque ligaueris*, &c. quia Deus talem punitionem approbat.

Ludolphus Carthusianus. 1330.

Vitæ Christi part. 2. cap. 1 Claues regni cœlorum ipsam discretionem & potentiam nominat: discretionem, qua dignos vel indignos discernat: potentiam, qua liget vel soluat. Clauis quippe est potestas quædam spiritualis, supernaturaliter à Deo data & infusa, non innata & acquisita. Et dicit hîc Glossa, quòd duæ sunt claues, scilicet scientia discernendi, & potestas ligandi & soluendi. Vnde sciendum, quòd sicut in sole potentia liquefaciendi & indurandi vna est in radice, sed duæ in effectibus. Clauis enim dicitur potestas iudicâdi in foro animarum, non corporum: potestas autem iudicandi ex duobus integratur, ex potestate discernendi in causę examinatione & potestate definiendi, in causæ determinatione per sententiam condemnatoriam vel absolutoriam.

Thomas Argentinensis. 1350.

Lib 4. dist. 18. q. 1. art. 1. Ecclesiam habere claues ligandi & soluendi negare non possumus, cùm hoc pateat tam ex textu, quàm ex glossa Matt. 16 vbi capiti Ecclesię, beato scilicet Petro Apostolo Christus huiusmodi claues legitur commisisse: & hæc commissio, mediante B. Petro descendit in alios sacerdotes, quod figuraliter tangit Psalmus, sub metaphora vnguenti, dicens: *Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron*, id est, in quęlibet Episcopum seu maiorem Prælatum: & vltimò in oram vestimenti, id est, in quemlibet sacerdos Christianum sibi subditum potest soluere à peccatis, & ligare congruis emendationibus, & aperire portam cœli dignis, & claudere indignis.

Thomas VValdensis. 1410.

Tomo 2. de Sacramento Pœnitentiæ cap. 145. Hæ sunt claues datæ Petro & Apostolis, de donatione & dimissione criminum: & cuius iuris sunt, vel auctoritatis, Paulus ipse manifestat, non solum prædicando, vel dicendo ad populum Christum dimittere, sed ipse in persona sua exequens, & donationem factam per alios ipse confirmans in persona Christi. Et in hoc ius sibi sui Domini vendicauit (inquit Ambrosius:) quia Dominus hoc dedit discipulis facere, quod suum erat: quia & maiora facere, quàm ipse fecit. Est ergo potestas clauium vera peccatorũ dimissio, aut obduratorum detentio: & ius illud, vel auctoritas eadem in eis, & in Christo: quia quicquid fit, fit vtiq; in persona Christi. Has claues, hanc auctoritatem qui negat, aut negligit, dari sibi in Ecclesia, exors est à venia.

Laurentius Iustinianus. 1430.

Sermone in Dominicã de ramis palmarum: Magna peritia vtitur, dum putridum abscindit membrum, ne exemplo suo corrumpantur & cætera. Quem quoque morbidam ab ouili reijcit, ne totius congregationis commaculet gregem. Pertimesce igitur, quisquis per excommunicationis censuram ab Ecclesiæ vnitate alienus efficeris, ne in eadem sententia corporis & animæ patiaris interitum. Pauc sęuientiũ bestiarum incursus, quę foris errantes diripere consueuerunt. Scito te toties alienum esse à Christo, quoties per religionis tuæ statuta excommunicaris à Præsule. Noli (quæso) pro paruis magna, & pro terrenis commutare cœlestia. Noli, inquam, pro peritura substantia participatione carere fidelium. Omnium bonorum, quæ in Ecclesia fiunt, communicatione te priuas, si excommunicatus in cordis obduratione persistat. Nam quemadmodum absciſſum membrum nullo modo vegetatur in corpore: ita inhærens viuificans spiritus nutrire nõ desinit. Hoc Propheta insinuãs, inquit: *Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua.* Redi ergo, ô excommunicate ad gremium, proprium fatere delictum, expone propria, ostende communia, libros, pecuniam, & omne quod habes in cella abijce, & ante pedes te statue præsidentis, humiliq; prostratus veniam pete, & impositum pœnitentiæ onus amplectere. Psal. 118.

Dionysius Carthusianus. 1460.

Ad cap. 18. Matth. Quod Apostolorum & successorum eorum, videlicet Prælatorum, excommunicatio & sententia vim habeant, & diuino iudicio approbentur, atque à Deo efficientiam sortiantur, ostendit Saluator subdendo: *Amen dico vobis, quæcunque solueritis*, &c.

Gabriel Bielus. 1480.

Lectione 36. in Canonem: Non leuiter extrahi debet gladius excommunicationis, sed pro inobedientia tantùm & criminibus grauibus & manifestis: nec furor illum extrahat, sed discretio rationis. Restringenda est enim sub ratione potestas. Debet igitur Prælatus hoc gladio ferire in spiritualem salutem Ecclesiæ, propter quam conseruandam membrum putridum morbosumq; excommunicationis gladio præscinditur, & incorrectionem & in emendationẽ habeat rationem medicinæ curatiuæ, respectu eius cui infligitur: & præseruatiuæ, respectu aliorum.

Albertus Cranzius. 1500.

In Metropoli lib. 3. cap. 10. Erat Bernardo Halberstadensi Episcopo cum Ottone Imperatore non leuis controuersia. Rex primum placidè cum Bernardo Episcopo egit, vt cederet partem ditionis suæ nouo Episcopatui (*Magdeburgensi.*) Ille renititur, Ecclesiã suam multiplicare, non attenuare, sibi esse præceptum impositum. Quid multa? vbi nõ suasionibus, non precibus profecit, vi pro more regum agere contendit: iussit captum Episcopum incarcerari. Ille patienter omnia suffert, priusquam iura suæ attenuari patiatur Ecclesiæ. Rex moram interponit, vt mansuescat ex tempore: sed in eo nihil mutatur. Aderat sacra Iouis Dominicæ Cœnę: quasi Chrisma consecraturus, iussit in carcere dari pontificalia ornamenta, quibus indutus regem iubet acciri. Credens iam emollitum, & malis perdomitum, venit. Vbi astitit, Episcopus inchoat: In nomine, inquit, supremæ Trinitatis anathematizo te, ô Rex, cum omnibus, quite non deferendum putant, quòd manum inieceris, & detines Christum Domini. Rex cachinno excipiens digreditur: altius tamen deinde descendit in pectus eius pontificalis imprecatio. Et intra se reuersus, misit, qui Episcopum laxarent impetrata venia. Ita obtinuit Episcopalis seueritas, ne se viuo aliquid Ecclesiæ detraheretur.

ARTICVLVS VIGESIMVSPIMVS.

EPISCOPORVM CONCILIA A SVMMO PONTIFICE APPROBATA SVMMÆ ESSE AVCTORITATIS.

NEGANT.

Anno post natum Christũ

340. ARIOMANITÆ *Synodum Nicenam vituperant, & trecentorum Episcoporum calculos pro nihilo habent.* Iulius primus apud Athanasium epistola ad Flaccillum, Narcissum, &c.

440. *Nestoriani & Eutychiani gesta Concilij Ephesini pro nihilo habuerunt.* Flauianus Constantinopolitanus epistola ad Leonem.

490. *Anastasius Imp. Macedonium vehementer vrsit, vt Synodum Chalcedonensem anathemate damnaret.* Theodorus Lector lib. 2.

500. *Seueriani Chalcedonense Concilium suscipiendum negant.* Leontius apud Euthymium in Panoplia parte 2. tit. 15.

1390. Ioannes V Vicleuus secunda parte Sermonum Ser. 45. *Conformiter dici debet de Concilijs suis generalibus, que adeò solemnizant. Non enim accipi debet, vel credi Concilium Apostolorum, nisi de quanto creditur, quòd Spiritus sanctus confirmauit eorum sententiam. Sed cùm multi concurrentes ad modernum Concilium, sunt vt plurimum apostatæ stolidi & ignari, blasphemia foret lex vel regula, que diceret, quòd generaliter standum est & credendum iudicio maioris partis.*

1440. *Ioannes de Vrsalia dixit Ecclesiam errare posse, nec tantam esse in definiendo certitudinem, vt errare non possit.* Alphonsus contra hæreses.

1520. Martinus Lutherus in assertionibus omnium articulorum per Leonem Decimum damnatorum artic. 29. *Via nobis facta est enervandi auctoritatem omnium Conciliorum, & liberè contradicendi eorum gestis, & iudicandi eorum decreta, & confidenter confitendi quicquid verum videtur, sive probatum, sive reprobatum fuerit à quocunque Concilio.*

Ad cap. 15 Act. Apost. *Hoc ipsum Apostolorum Concilium, quamquam omnium est primum & purissimum, tamen aliquid vnà immiscetur &c. Spiritus sanctus non Conciliis, sed suum Christianorum, quos nouit cordibus se adesse velle promisit, &c. Incerta sunt Concilia, neque fidendum est illis. Nullum enim parum vnquam fuit, quin fides aliquid addiderit vel detraxerit.*

Libro de Conciliis, loquens de Canonibus Concilij Nicæni: *Hi omnes articuli fœnum stramen, ligna, stipulæ fuerunt, &c. De illis ligneis articulis reliquiæ manserunt, quasi aliqui titiones, nempe articulus de festo Paschatis, &c. Hic prorsus non intelligo Spiritum sanctum in hoc Concilio. Si illi pro idoneis non sunt reputandi in ministerio Ecclesiastico, qui seipsos castrant ad vitanda libidinum incendia, & rursus illi etiam non sunt idonei, qui ad euincendos carnis stimulos habent, aut ducunt vxores, quòres tandem cadet? Etiamsi omnium Synodorum decreta per infundibulum demitti in tuum corpus possent, tamen nondum esses Christianus: quia nimis parum conferunt.*

1530. Sebastianus Francus paradoxo 23. *Spiritus non patitur Concilia & decreta hominum.*

1538. Antonius Coruinus ad Euangelium Dom. 4. post Pascha: *Cùm Spiritus sanctus in omnem ducat veritatem, & non in mendacium, perpendat Christianus qualibet, an Patres & Concilia, quorum statuta proponuntur Ecclesiæ loco Euangelij, Spiritum sanctum habuerint. Si Dei Spiritum habuissent, planè nihil concluisssent contra verbum Dei.*

1540. Vrbanus Regius prima parte operum de Ecclesia fol 51. *Quòd non vnum aut alterum, sed pene omnia Concilia perniciosè lapsa sint, luce clarius est.*

1556. Ioannes Caluinus lib. 4. Instit. cap. 9. § 8. *Quoties Concilij alicuius decretum profertur, expendi primum diligenter velim, quo tempore habitum sit, qua de causa habitum, quo consilio, quales homines interfuerint: deinde illud ipsum, de quo agitur, ad Scripturæ amussim examinari, idq; in eum modum, vt Concilij definitio pondus suum habeat, sitq; instar præiudicij, neque tamen examen, quod dixi, impediat.*

1572. Ioannes Sommerus adueršus Petrum Carolium lib. 2. cap. 3. *Nos Symbolo Nicæni auctoritate stare non possumus, quod præter verbum Dei Ethnica somnia innexuit.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Numer. 11. *vers.* 16. Dixit Dominus ad Moysen: Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israël, quos tu nosti quòd seniores populi sint, ac magistri: & duces eos ad ostium

taberna-

Atque iſtorum omnium vna hęc, quam docuimus, conſentiens erat decisio.

Concilium Nicænum Primum. 325.

Canone 5. Viſum eſt per ſingulos annos in ſingulis quibuſque prouincijs bis in anno Epiſcoporum Concilia fieri, vt ſimul in vnum conuenientes ex communi prouincia, hùiuſmodi examinent quæſtiones, vt ita demum hi, qui ob culpas ſuas Epiſcoporum ſuorum offenſam meritò contraxerunt, dignò etiam à cæteris excommunicati, ſimiliter habeantur: quouſque in communi vel ipſi Epiſcopo ſuo viſum fuerit, humaniorem circa eos ferre ſententiam. Fiant autem Concilia ſemel quidem ante dies Quadrageſimæ, vt omnibus, ſi quæ ſunt, ſimultatibus amputatis, mundum & ſolenne Deo munus poſsit offerri: ſecundum verò agatur circa tempus Autumni.

Conſtantinus Imp. 325.

Epiſtola ad Eccleſias de habita Nicæa Synodo: Quæ cùm ita ſe habeant, libentibus animis hoc decretum, tamquam donum Dei, & mandatum reuera cælitus demiſſum amplexamini. Nam quicquid in ſanctorum Conciliis decernitur, id vniuerſum diuinæ voluntati debet attribui.

Athanaſius. 340.

Epiſtola ad Epictetum: Ego arbitrabar omnium (quotquot vnquam fuêre) hæreticorum inanem garrulitatem Nicæno Concilio ſedatam eſſe. Nam fides, quæ inibi à Patribus ſecundùm ſacras Scripturas tradita, & confeſsionibus confirmata eſt, ſatis mihi idonea efficaxqúe videbatur ad omnem impietatem euertendam, & pietatem eius, quæ in Chriſto eſt, fidei conſtituendam. Atque ideo diuerſis Concilijs, per Galliam, & Hiſpanias, & Romæ celebratis, omnes, qui in eo conuentu fuêre, iſtos lucifugas, qui ſeſe etiamnum occultant, & quæ Arij ſunt ſapiunt, communi calculo, vnius ſpiritus incitatu, anathemate percuſſerunt, eò quòd iſti ſibi nomina vindicauerint Synodorum, cùm nulla ſit in Eccleſia Catholica Synodus exiſtimanda, præter vnicam Nicænam, quæ omnium hæreſeon profligatarum, ac imprimis Arianæ trophæum habenda eſt. Neque id mirum, cùm hæreſeos refutandæ gratia illa Synodus potiſsimum coacta fuerit. Qua igitur audacia ſit, vt poſt tanti Concilij auctoritatem, diſceptationes, aut quæſtiones inſtituant?

Valens, Gratianus, & Valentinianus
AAA. *370.*

Cod. Theodoſ. de Epiſcopis & clericis: Qui mos eſt cauſarum ciuilium, idem in negotijs Eccleſiaſticis eſt, vt ſi qua ſunt ex quibuſdam diſſenſionibus, leuibuſqúe delictis, ad religionis obſeruantiam pertinentia, locis & à ſuæ diœceſeos Synodis audiantur.

Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius
AAA. *378.*

Cod. Iuſtiniani tit. de ſumma Trinitate & fide Catholica L. 2. Nicænæ fidei dudum à maioribus traditæ, & diuinæ religionis teſtimonio atque aſſertione firmatæ obſeruantia ſemper manſura teneat. Is autem Nicænæ aſſertor fidei, & Catholicæ religionis verus cultor accipiendus eſt, qui omnipotentem Deum & Chriſtum Filium Dei vno nomine confitetur, &c. Qui verò non iiſdem inſeruiunt, deſinant affectatis dolis alienum veræ religionis nomen adſumere, & ſuis apertis criminibus denotentur, atque ab omni Eccleſiarum limine penitus arceantur: cùm omnes hæreticos illicitas agere intra oppida congregationes vetemus. At ſi quid eruptio factioſa tentauerit, ab ipſis etiam vrbium mœnibus exterminato furore propelli iubemus: vt cunctis Orthodoxis Epiſcopis, qui Nicænam fidem tenent, Catholicæ Eccleſiæ toto orbe reddantur.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 21. *quæ eſt oratio in laudem Athanaſii:* Atque idcirco primùm in ſancto Concilio Nicææ habito, atque illo trecentorum, atque duo de viginti lectiſsimorum virorum numero, quos Spiritus ſanctus in vnum coëgerat, quantum in ipſo fuit morbum compreſsit.

Honorius & Theodoſius. 400.

Codicis Theodoſ. lib. 2. de Epiſcopis & clericis: Ea, quę circa Catholicam fidem vel ordinauit antiquitas, vel parentum noſtrorum auctoritas religioſa conſtituit, nouella ſuperſtitione remota, integra & inuiolata cuſtodiri præcipimus.

Theodoſius & Valentinianus AA. *430.*

Epiſt. ad Cyrillum: Iam inde à primis vſque temporibus non imperantis cuiuſpiam, aut certè imperium vſurpantis interminationes, aut proteruiæ, ſed ſanctorum Patrum, factarumqúe Synodorum decreta eam nobis conſtituerunt doctrinam.

Epiſtola alia ad eundem: De indicta ſanctiſsima Synodo Epheſina noſtra Serenitas ad omnes omninò Deo dilectos Epiſcopos Metropolitanos literas ſcripſit, quò nimirum hac tandem ratione turbæ, quæ ex multis diſsidijs, & concertationibus hinc inde enatæ ſunt, ritè ſecundùm Eccleſiaſticos Canones conſopiantur: & illa præterea, quæ parum decenter hactenus admiſſa ſunt, corrigantur. & pietatis denique, quæ in Deum eſt, publicæqúe vtilitatis firmitati conſulatur. Cæterùm ante ſanctiſsimam coactam Synodum, communemqúe eiuſdem, quæ de omnibus dabitur, ſententiam, nihil quicquam in vlla prorſus re à quoquam innouetur.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Dial. 1. cum Hermia: Age igitur allatis in medium his, quæ accuratè & exquiſitè in ſancta & celeberrima Synodo, quæ olim in Nicæa ciuitate congregata fuit, definita ſunt, conſideremus, quid reprehenſibile ſit in ijs, qui diuerſa aſſerunt. Nam ſi quis fidem illam, à ſancta & magna Synodo optimè & diuino afflatu definitam ac expoſitam, ducere voluerit baſin animarum noſtrarum, fundamentumqúe inconcuſſum, & munitum, is vtique probatiſsimè loquitur, & ab ipſo Chriſto laudem habiturus eſt, fidelis quoque & verus adorator relucebit.

Epiſtola ad Anaſtaſium, Alexandrum, &c. Apoſtolorum veſtigia ſequi ſtatuerunt celeberrimi Patres, qui venerabile & vniuerſale fidei decreuerunt Symbolum in Nicæa olim congregati. Quibus ſanè & ipſe Chriſtus aſſedit, qui dixit: *Vbi fuerint duo vel tres in nomine meo congregati, illic ſum in medio eorum.* Nam quòd præſederit inuiſibiliter ſanctæ & magnæ illi Synodo quomodo ambigeretur? Baſis enim quædam, & fundamentum immotum, & inconcuſſum per vniuerſum orbem iactum eſt, ſyncerę irreprehenſibiliſqúe fidei confeſsio. Adhęc quo pacto abſtuiſſet Chriſtus, quandoquidem *ipſe eſt*, iuxta ſapientiſsimi Pauli vocem, *fundamentum?* Ea propter expoſitam ab illis & determinatam fidem ſeruârunt inculpati etiam hi, qui eos ſecuti ſunt, ſancti Patres.

Valentinianus & Marcianus AA. *450.*

Palladio Prafecto Pratorio: Quicumque in hac ſacra vrbe, vel Alexandrina, vel in omni AEgyptiaca diœceſi, diuerſiſqúe alijs prouincijs, Eutychetis profanam peruerſitatem ſequuntur, & ita non credunt, vt trecenti decem & octo ſancti Patres tradiderunt, Catholicam fidem in Nicæna ciuitate fundantes, centum quoque & quinquaginta alij

venerabiles Episcopi, qui in alma vrbe Constantinopolitana postea conuenerunt: & sicut Athanasius, Theophilus, & Cyrillus sanctæ recordationis Episcopi Alexandrinæ ciuitatis credebant, quos etiam Ephelina Synodus (cui beatæ memoriæ Cyrillus præfuit, in qua Nestorij error depulsus est) in vniuersis secuta est, quos & nuper venerabilis Chalcedonensis Synodus est secuta, prioribus Concilijs sacerdotum ex omni prorsus parte consentiens, nihilquie adimens sacrosancto Symbolo, neque adijciens, sed Eutycheris dogmata funesta condemnans: sciant se esse hæreticos, &c. Nulli contra venerabilem Synodum Chalcedonensem liceat aliquid vel dictare, vel scribere, vel edere, atque emittere, aut aliorum dicta vel scripta super eadem re proferre.

Edicto, quo interdicuntur, prohibenturqíe disputationes de fide: (*Extat actione 3. Synodi Chalcedonensis:*) Cesset iam profana contentio. Nam verè impius & sacrilegus est, qui post tot sacerdotum sententiam opinioni suæ aliquid tractandum relinquit. Extremæ quippe dementiæ est in medio & perspicuo die commentitium lumen inquirere. Quisquis enim post veritatem repertam aliquid vlterius discutit, mendacium quærit. Nemo itaque vel clericus, vel militaris ordinis, vel alterius cuiuslibet conditionis de fide Christiana publicè turbis adunatis & audientibus tractare conetur in posterum, ex hoc tumultus & perfidiæ occasionem requirens. Nam iniuriam facit iudicio religiosissimæ Synodi, si quis semel iudicata, & rectè disposita reuoluere, & publicè disputare contendit: cùm ea, quæ nunc de Christiana fide statuta sunt, iuxta Apostolicas expositiones & statuta sanctorum Patrum trecentorum decem & octo, & centum quinquaginta definita esse noscuntur.

L. Nemo C de sum Trin. & fide Cath.

Ioannes Patriarcha Constant. 510.

Epistola ad Hormisdam: Omnibus actis à sanctissimis quatuor Synodis, id est, Nicæna, Constantinopolitana, Ephesina, & Chalcedonensi de confirmatione fidei institutis Ecclesiæ assentio, & nihil titubare de bene iudicatis patior: sed conantes, aut nisos vsque ad vnum apicem placitorum perturbare, lapsos esse à sancta Dei generali & Apostolica Ecclesia scio.

Theodorus Lector. 520.

Libro 2. Anastasius Imp. Macedonium vehementer vrsit, vt Synodum Chalcedonensem anathemate damnaret: ille verò sine vniuersali Synodo, cui magnæ Romæ Episcopus præsideret, nihil se facturum dixit. Qua re Imperatorem contra se incitauit, qui ob id ad magnam Ecclesiam confugientes, inde auelli curauit, & leges libertatis hæreticorum Ecclesijs præbuit.

Epiphanius Patr. Constantinopol. 520.

Epistola ad Hormisdam, loquens de quatuor primis vniuersalibus Synodis. In his quatuor Synodis sanctis & sacris magnum pietatis prędicatum mysterium, & omnium hominum est reposita salus. Eos enim qui fuerunt, vel sunt eiusdem sententiæ, & suscipio, & amplector, & vniri me eis diligo. E contra autem eos, qui præter istas quid sentiunt, aut prædicant, vel præterito tempore aliquid conati sunt, à cœtu Orthodoxorum extorres esse existimo.

Iustinianus Imper. 540.

C. de summa Trinitate & fide Catholica: Suscipimus sancta quatuor Concilia, id est, trecentorum decem & octo sanctorum Patrum, qui in Nicæna vrbe congregati sunt; & centum quinquaginta sanctorum Patrum, qui in hac regia vrbe conuenerunt; & sanctorum Patrum, qui in Epheso primò congregati sunt; & sanctorum Patrum, qui in Chalcedone conuenerunt, sicut vestra Apostolica Sedes docet atque prædicat.

Authenticarum collat. 9. de Ecclesiasticis titulis cap. 1. Sancimus vicem legum obtinere sanctas Ecclesiasticas Regulas, quæ à sanctis quatuor Conciliis expositæ sunt aut firmatæ. Prædictarum quatuor Synodorum dogmata sicut sanctas Scripturas accipimus, & regulas sicut leges obseruamus.

Authentica: Quomodo oporteat Episcopos & clericos, &c. A præcedentibus Imperatoribus, & à nobis rectè dictum est: *Oportet sacras Regulas pro legibus valere.*

De ordinationibus Episcoporum & clericorum Constitutione 137. Si ciuiles leges, quarum potestatem nobis Deus pro sua in homines benignitate credidit, firmas ab omnibus custodiri ad obedientium securitatem studemus, quantò plus studij adhibere debemus circa sacrorum Canonum & diuinarum legum custodiam, quæ super salute animarum nostrarum definitæ sunt? Qui enim sacros Canones custodiunt, Domini Dei adiutorio digni sunt: qui autem eos tranigrediuntur, ipsi semetipsos iudicio reddunt obnoxios, &c. Si illa, quæ à laicis peccantur, generales leges non concedunt extra inquisitionem & vindictam manere, quomodo à sanctis Apostolis & Patribus super omnium hominum salute Canonicè statuta despici patiemur? Sanè multos ex eo maximè deprehendimus in peccata fuisse prolapsos, quòd non sunt factæ Synodi sanctissimorum sacerdotum iuxta ea, quæ à sanctis Apostolis & Patribus definita sunt. Si enim hoc fuisset obseruatum, quilibet metuens grauem in Concilio definitionem, studuisset vtique & sacras edisce Liturgias, & temperanter viuere, ne condemnationi diuinorum Canonum subiaceret, &c. Quando autem, quod in Canonibus cautum est de Synodis sanctissimorum Episcoporum, per singulas prouincias congregandis, huc vsque minimè obseruatum est: illud imprimis corrigere est necessarium. Sancti igitur Apostoli & Patres definierunt bis in vnoquoque anno fieri debere Synodos sanctissimorum sacerdotum in vnaquaque prouincia, & emergentes causas excuti, & competentem accipere correctionem. Nos inuenientes, quòd ex huiusmodi negligentia multi diuersis peccatis impliciti sunt, iubemus omnibus modis vnam Synodum fieri, singulis annis in singulis prouincijs mense Iulio, vel Septembri, &c.

Cyrillus Eremita. 542.

De historia sancti Euthymij: Vt per totam vitam abstineas ab hac à ratione aliena contentione oportet te præter tres sanctas, & OEcumenicas Synodos, nempe Nicænam, quæ conuenit aduersus Arium: & Constantinopolitanam, quæ & ipsa quoque congregata fuit aduersus Macedonium: & Ephesinam primam aduersus Nestorium, accipere etiam decretum, quod fuit editum ab ea, quæ nunc fuit congregata Chalcedone.

Rusticus Diaconus. 560.

Contra Acephalas paulò ante finem: Licet sufficeret tibi vnica Synodi vniuersalis auctoritas, quæ numero superat vniuersas, quę toties cunctarum consona Ecclesiarum sententia confirmata est, tam per encyclias epistolas, regnante Leone, quàm per libellos sacerdotum forsan duo millium quingentorum, imperante Iustino, non te perturbet ea, quæ nuper exorta est perturbatio vniuersalis Ecclesiæ, sed potius confirmet ad fidem.

Sophronius Hierosolymitanus. 630.

Epistola ad Sergium Constantinopolitanum: Quatuor in diuinis Ecclesiæ dogmatibus magna, sacraqúe &

vniuerſalia Concilia ſuſcipimus, Euangelicis illuſtrata fulgoribus, & ſplendificata Euangelicorum configurationum ſpeciminum quantitate. His principare dicimus Nicænum trecentorum decem & octo Deum gerentium Patrum conuentum, qui ex diuino nutu concitus, Arianæ rabiei deiecit contagia. Poſt illum verò tempore, non gloria ſiue gratia ſecundus congregatur conuentus, qui in regiam conuocatus eſt ciuitatem. Quinquaginta verò & centum à Deo inſtituti Patres extiterunt, qui & hoc implere Concilium diuinitus ducti ſunt, quod trifulgorem Macedonij, Apollinaristę & Magni impietatem extinxit, & de tam magna, atque difficili inflammatione conuenticula piorum eripuit. Tertium poſt hoc tempore ſolo Concilium glorifico, quod in Epheſo prius ex diuina voluntate conſedit, (nam ſecundum, quod Dioſcori illius reprobæ intelligentiæ Eutychetis comprehenditur conſonum,) quod primum Concilium, ducentorum quidem ſanctorum Patrum plenitudo noſcebatur, deiecit hominicolam Neſtorium, & omnem eius Chriſto rebellium impietatem. Quartus quoque poſthæc tria tempora à Deo inſtructus congregatur conuentus ſexcentorum ſimul & triginta laudabilium Patrum, & illuſtratorum fide: qui in Chalcedona quidem diuinum diuinitus fecit conuentum, & concertantem habuit Euphemiam Martyrem, quæ & vſque hactenus ſuper fidei eorum definitione propugnat, & pro opinatiſſimo eorum maximoę conuentu verbum plurimum & inceſſabile facit. Perimit verò prophanam dualitatem, Eutychen, inquam, & Dioſcorum, &c. Super his autem magnis & vniuerſalibus, venerandis quoque & ſacratiſſimis ſanctorum beatorumque Patrum honore coæquandis quatuor conuentibus, etiam quintum ſanctum, præter iſtos, & poſt iſtos, aliud Concilium vniuerſaliter conſtitutum ſuſcipio, quod in regia vrbe etiam celebratum eſt, Iuſtiniano tunc ſceptra Romani imperij diſpenſante, omneſq; eius præclaras definitiones, quod ad confirmationem quidem nominatiſſimi Chalcedonenſis Concilij congregatum eſt. Perimit autem, & in interitum proijcit Origenis, Euagrij, & Didymi dogmata fabuloſa: poſt quos & Mopſueſteum auellit Theodorum: ſcripta quoque Theodoreti quæ aduerſus Cyrillum efficta ſunt. Illa igitur ſacra & magna vniuerſaliaq; ſancta quatuor amplector Concilia, & vno ſenſu confoueo. Super his verò & hanc quintam honoro, veneror, & cuncta eorum laudanter recipio, tam in dogmatibus & diuerſis doctrinis, quàm hæreticorum anathematitibus & definitionibus.

Synodus Trullenſis. 700.

Can. 1. Præterea & ſtatuimus ſeruandam fidem trecentorum decem & octo ſanctorum Patrum diuinitus inſpiratorum, qui Nicææ conuenerunt ſub Conſtantino aduerſus Arium, &c. Similiter & eam, quæ ſub Theodoſio à 150. ſanctis Patribus in hac vrbe prædicata eſt, confirmamus. Iam verò & quæ in Epheſiorum ciuitate à ducentis diuinis Patribus ſub Theodoſio Arcadij filio expoſitæ ſunt, doctrinas tamquam infractum pietatis robur obſignamus, &c. Quin etiam eam, quæ Chalcedone à 630. deſcripta eſt Patribus, fidem orthodoxè confirmamus. Sed & centum ſexaginta quinque diuinorum Patrum, in hac ciuitate congregatorum, Imperatore Iuſtiniano pias voces, vt à Spiritu editas cognſcimus. Porrò ſextæ quoque Synodi, quæ in hac ciuitate imperiali Conſtantino imperante congregata fuerat, fidem nos ſeruare profitemur.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione 1. de imaginibus: His de rebus ſtatuere & decernere non ad reges pertinet, ſed ad Concilia. Nam *vbi duo veltres* (inquit Dominus) *congregati fuerint in nomine meo, ibi ſum in medio ipſorum.* Ligandi ſoluendiq; poteſtatem non regibus, ſed Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, & paſtoribus, & Doctoribus Chriſtus dedit.

Theodorus Hieroſolymitanus Patr. 730.

Actione 3. Synodi Nicænæ ſecundæ: Suſcipimus & ex animo amplectimur & amamus ſex ſacras & vniuerſales Synodos, quæ ex Spiritus ſancti inſtinctu contra omnes hæreſes, quæ in diuerſis locis & temporibus fuerunt, congregatæ ſunt: quas ſanè omnes excellenter vniuerſæ quæ ſunt ſub ſole Eccleſiæ prædicant, earumq; rectis & à Deo inſpiratis dogmatibus ſeipſos confirmant, reijcientes quos ipſæ reijciunt, recipientes quos illæ recipiunt. Ex prima quidem in Nicæa congregatis 318. Patribus, &c. Locales autem Synodos non auerſamur, ſed magis amamus, amplectimur, & recipimus, earum etiam diuinitus inſpiratas Canonicas conſtitutiones, correctiones, & vtiles earum legislationes ſumma obſeruantia colimus.

Nicephorus Patr. Conſtantinop. 815.

Epiſt. ad Leonem 3. Salubriter præterea reuerenterq; veneror & amplector ſeptem ſacras & œcumenicas Synodos, omniaq; diuina ſupernaturalia & ſalutaria dogmata & decreta, quæ à ſanctis & diuinis Patribus noſtris, quos olim Spiritus ſanctus ad Eccleſiam ſuam regendam paſcendamque inſtituit, in illis extant ſancita & determinata. Imprimis quidem ſacram trecentorum, ac duodeuiginti celeberrimorum Patrum Synodum, qui quondam apud Nicæam ciuitatem contra impium Arium conuenerunt. Deinde verò 150. ſanctorum diuiniſſimorumque Patrum Synodum, quæ poſt Nicæam in regia hac ciuitate coacta Macedonium exauctorauit. Poſt hanc autem ſuſcipio ſacram 200. Patrum doctorumque hominum Synodum, quæ contra veſanum Neſtorium blaſphemaſque ipſius voces Epheſi coijt. Complector quartò ſacram 630. diuinorum Deoque afflatorum Patrum Chalcedone coactorum Synodum, quæ impiiſſimos Eutychen & Dioſcorum, obſcuramq; ac tenebroſam eorundem confuſionem condemnauit. Tum quintam rurſus ſacram 165. ſanctorum Patrum Synodum, quæ in hac iterum diuina Deoq; addicta ciuitate coacta, impia Theodori, Neſtorij, Origenis, Didymi, Euagrij, reliquorumq; hæreticorum prædictos ſectantium dogmata iuſtè excidit. Poſt hanc & ſextam quoque ſanctam & œcumenicam 100. ſanctorum virorum Synodum iterum in regia hac vrbe congregatam veneror, quæ pro naturarum Chriſti ratione eiuſdem quoque proprietates naturaleſq; operationes & voluntates diſtinxit. Recipio tandem ſeptimam ſacram 150. ſanctorum Patrum Synodum noſtro hoc æuo in ciuitate Nicæa denuò celebratam, quæ omnes præcedentes ſacras Synodos, earumq; dogmata & decreta, confirmauit. Has prædictas ſacras & œcumenicas Synodos ſuſcipio.

Ignatius Nicænus. 830.

Invita S. Tharaſij: Reſpirent ſacrarum Synodorum pura decreta, quæ Euangelicis ſeruantur Traditionibus, nec ſuſtinent in æternum vllo modo poſſe ſurripi. Aperiantur veſtibula paternorum dogmatum, & Chriſti pecudum in ijs greges tranſeant, & tamquam ex diuino paradiſo confiteantur doctrinam rectæ confeſsionis. Per Caiaphicum enim Concilium facta eſt abortio fœtûs hæreſis. per œcumenicam Synodum naſcantur filij Eccleſiæ, & ad menſuram ætatis Chriſti incrementum accipiant.

Theophanes Presbyter. 840.

Oratione in exilium S. Nicephori: Tunc Nicææ secundùm diuinitus electum, sanctum, Oecumenicũ Concilium, quod Irenæ Imperatricis, verum ab ipsa pacem nomen habentis, & Tarasij maximi beatissimiq; Patriarchæ studio celebratum est, meritò firmam obtinuit auctoritatem ac robur, cùm omnes, quæ, Deo aspirante, in ipso decreta fuerant, comprobarent.

Photius Pat. Constantinopolitanus. 860.

Epistola ad Michaelem Bulgariæ Principem, de septem Conciliis œcumenicis: Primum & œcumenicum sanctumq; Concilium in Nicæa Bithyniæ celebratum est: in quo trecenti decem & octo diuini Episcopi veritatis iudicium susceperunt. Secundùm sanctum & œcumenicum Concilium 150. Episcoporum sacrum sibi locum ad disputandum & decernendum in regia ciuitate delegit, &c. Ephesi sanctum & œcumenicum tertium celebratum est Concilium ducentorum Episcoporum, &c. Quartum œcumenicum Concilium præsentem atque fauentem habuit Marcianum pijssimum Imperatorem, delegitq; sibi Chalcedonem insignem Bithyniæ ciuitatem: 630. Episcopi interfuerunt. Oecumenicum quintum Concilium 165. Episcoporum præsentia & concursu Constantinopoli celebratum est. Oecumenicum sextum Concilium sacrum in vrbium regina arcanorum Ecclesiæ spectaculorum theatrum elegit: centum autem & septuaginta diuinis viris fultum in certamen ingrediens pietatem & religionem splendidè victricem demonstrauit. Septimum œcumenicum Concilium Nicæam quoque Bithyniæ ciuitatem sibi delegit, in qua & antea rectorum dogmatum iudicium fuerat: 367. interfuerunt Episcopi. Hoc sacrum magnumq; Concilium recens patefactam & barbaram hæresin, quæ ab impijs & execrandis hominibus parta erat, diuina communiq; sententia simul cum ipsius auctoribus condemnauit.

Synodus Octaua Generalis. 868.

Can. 1. Regulas, quæ sanctæ Catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ tam à sanctissimis Apostolis, quàm ab Orthodoxorum vniuersalibus, nec non & localibus Conciliis sunt traditæ, seruare & custodire profitemur. &c.

Basilius. Imp. 868.

Oratione ad octauam Synodum, cum iam esset ad finẽ perducta: Expressè dicimus, quisquis habet aliquid aduersus hanc sanctã & vniuersalẽ Synodum dicẽdum, aut contra huius Canones, aut terminum, stet in medio, & quæ sibi videntur edicat, siue Episcopus sit, siue quisquam de Ecclesiastico clero, siue laicus, aut ex ijs, qui ciuilibus officijs mancipantur, existat. Quamquam non sit datum istis secundùm Canonem dicendi quicquam penitus de Ecclesiasticis causis, (opus enim hoc Pontificum & sacerdotum est,) sed ex abundãti omne os iniquum obstruere vólentes, licentiam præstamus omnibus, vt qui mente habet quid ambiguum de ijs, quæ decreta sunt ab hac sancta Synodo, hoc in medium exhibeat & suscipiat satisfactionis salubre remedium. Qui ergo habet aliquid dicendum, dum hæc celebratur dicat. Nam soluta sancta & vniuersali Synodo qui apparuerit Ecclesiæ Dei contradicens, aut non communicans ei, siue Episcopus sit, siue absolutè sacerdos, siue diuinitate aliqua præditus, vel aliter conuersatus, veniam ab Imperio nostro minimè consequetur, sed iustè condemnabitur, & à ciuitate nostra pelletur, vt corruptor, & pestilens, & membrum putridum & inutile, & commune corpus Ecclesiæ violans, &c. De vobis autem laicis tam qui in dignitatibus, quàm qui absolutè conuersamini, quid amplius dicam non habeo, quàm quod nullo modo vobis licet de Ecclesiasticis caulis sermonem mouere, neque penitus resistere integritati Ecclesiæ, & vniuersali Synodo aduersari. Hæc enim inuestigare & quærere Patriarcharum, Pontificum & sacerdotum est, qui regiminis officium sortiti sunt, qui sanctificandi, qui soluendi & ligandi potestatem habent.

Simeon Metaphrastes. 950.

De vita Theodosij Cœnobiarchæ: Nos nequaquam admittemus aliquid sentire quod discrepet à sanctis & OEcumenicis Conciliis. Ex quibus primum quidem ornatur trecentis decem & octo Patribus, qui cùm aduersus Arium in sancto Spiritu Nicæa conuenissent, anathemati miserum subijciunt, & à corpore abscindum Ecclesiastico, alienantem à Patris essentia eum, qui est natura Filius, & introducentem dogmata aliena à recta fide. Secundum autem impulsu diuino congregatum aduersus Macedonium, qui ipse quoque celeratè loquebatur aduersus bonum Spiritum, eum abdicat. Tertium autem aduersus profanam & execrandam linguam Nestorij, qui ipse quoque absurda erat locutus aduersus Christi carnis susceptæ concilium, pulchrè Ephesi conuenit. Post hæc quod fuit etiam Chalcedone sexcentorum & triginta diuinorum Patrum: qui cùm etiam ea dixissent, quæ conueniebant prioribus, & quæ illi dixerant, adhuc accuratiùs exposuissent; infelicem & execrandum Eutychen vnà cum Nestorio abscindunt à corpore Ecclesiæ, & fidem confirmant Apostolicam. Aduersus hæc & ignis accendatur, & ensis acuatur, & mors quoque nobis acerba adferatur, imò verò, si fieri posset, pro vno innumerabiles, nos verò nunquam prodemus veram religionem, neque ea, quæ rectè placuerunt Patribus, ea abrogando probro afficiemus, &c. Si quis quatuor sanctas Synodos non tanti esse existimat, quanti quatuor Euangelia, sit anathema.

Psellus. 1050.

De septem Synodis Græcorum:

Cognosce numerum sacratum Synodorum:
Quotquot contra impios valuerunt, ô Rex,
Septem omnes exiuêre. Prima in Nicæa:
Hæc furiosi Arij linguam dissecuit, &c.
Secunda autem sacratum Synodorum facta est,
Vt tradunt omnes, in Constantinopoli:
Ista radicitus euulsit Macedonium,
Qui Spiritum ter sanctum frustra alienabat
A summa Deitate, & creaturam esse blasphemabat.
At tertia Synodus facta est in Epheso,
Contra vaniloquium & improbum Nestorium.
Quarta verò Synodus in Chalcedone fuit,
Roma tenente sceptra Martiano Principe,
Contra Eutychen infelicẽ, & contra Dioscorũ, &c.
Sexta rursus Synodus in Constantinopoli
Constitit, dissipauit dogma impiorum.
Postremò septima rursus facta est in Nicæa:
Quinquaginta conuenerunt supra trecentos
Insta piorum Patrum diuinorumq; sermones:
Decreuerunt autem picturas honore afficiendas.

Ioannes Zonaras. 1100.

In Iustino Seniore: Hic Iustinus: quia de religione rectissimè sentiebat, Chalcedonense Concilium coli ab omnibus, & sexcentos triginta sanctos Patres, qui id celebrârant, in sacros omnium Ecclesiarum commentarios referri edicto iussit.

Michael Glycas. 1120.

Parte 4. Annalium fol. 277. Anno Constantini Magni vigesimo prima Nicæa Synodus coiuit, ad quam 318. sancti Patres conuenerunt. Anno secundo Imperij Theodosij Magni Synodus altera Constantinopoli à 150. Patribus est celebrata contra Macedonium sancti Spiritus oppugnatorem. An-

no Im-

no Imperij Theodoſij Minoris decimotertio Concilium tertium Epheſi habitum eſt aduerſus Neſtorium. Deinceps imperante Marciano quarta Synodus 620. Patrum Chalcedone contra aduerſus Eutychen & Dioſcorum Secundum hac anno regni Iuſtiniani Magni 14. Conſtantinopoli quinta Synodus celebrata eſt. Dehinc Pogonato Conſtantino imperante ſexta Synodus extitit Conſtantinopoli Patrum 285. Confirmarunt iſti hoc in Concilio quinque celebratarum hactenus ſacrarum Synodorum decreta, ſeq; Monothelitarum execrati ſunt. Tandem ſub Conſtantino Conſtantini Copronymi nepote, & matre ipſius Irena, collecta fuit altera Niceę Synodus, in qua Patres comparuerunt 318. vt ſacras imagines erigerent.

Nilus Theſſalonicenſis. 1150.

De primatu Papa lib. 1. Quis neſcit, quòd etiam hoc Filium eſſe coëſſentialem Patri, & Spiritum Patri & Filio, & alia quæcunque OEcumenicis actis ſtabilita ſunt, vetera erant & Apoſtolicæ traditiones, imò potius Spiritus ſancti oracula? Quæ quidem cùm talia eſſent, nihilominus tamen Concilia Eccleſiæ habenda fuerunt, vt veritas inueſtigaretur, inuenta ſtabiliretur, omniſq; contradicentibus occaſio præriperetur.

Theodorus Balſamon. 1180.

Ad epiſtolam Canonicã Gregorij Neocæſareenſis Cap. 7. Sanctos appellat Epiſcopos. Illud autem (*ante ipſum*) ſancto Spiritui ſubiunxit, oſtẽdens quòd quæcunque in communi conſideratione ab Epiſcopis diſpenſantur & ſtatuuntur, Spiritus ſanctus ea ſuggerit.

Nicephorus Calliſtus. 1300.

Lib. 7. *cap.* 46. Conſtantinus firma quoque & immutabilia eſſe voluit, quæ in Synodis conſtituta eſſent: & quæ ab Epiſcopis iudicata forent, vt ea à magiſtratibus Reſpubl. adminiſtrantibus, militariſq;, quæ ſub eis eſſet, manu executioni mandarentur, atque rem collata perficerentur, conſtituit.

Lib. 16. *cap.* 33. Quidam Sabbam & Theodoſium vi adorti ſunt, ſi eos in partibus ſuis haberent, omnia ſe cõfecturos rati. Atque vbi animos eorum tentârunt, præclarus ille virtute Theodoſius ſuggeſtum conſcendit, ac veluti dux quidam & imperator pro concione monaſtica phalange aduocata, poſtquam multitudini ſilentium manu deſignauit, voce maiore ſublata, hoc ſit tonitrus in morem detonuit: *Si quis quatuor Synodos quatuor Euangelijs non exæquat, anathema.*

Georgius Codinus. 1400.

De officialibus Palatij Conſtantinopolitani fol. 178. *Iuramentum Imperatoris*: Confiteor ſanctioq; Apoſtolicas & diuinas traditiones, etiamq; conſtitutiones & præſcriptiones ſeptem Synodorum Oecumenicarum, & earum quæ ſuis temporibus fuerũt certis locis habitæ.

Manuel Paleologus. 1400.

In præcepta educationis regia cap. 12. Repugnare dogmatibus Eccleſiæ perinde eſt, ac ſi quis velut ſtimulis calces impingere. Quapropter hoc facientibus longum valere inſis, ſi corrigi nequeant, eorum mihi furorem aſpicito, in quale malum præcipites ipſos agat. Quippe dum calcibus Eccleſiam Dei ferire volunt, quam ipſe ſuo ſanguine acquiſiuit, nihil aliud agunt, quàm quòd audacia quadam inſanire cupientes, ſuoſmet ipſi pedes cruentant. At ego volo ſcias, illa dogmata quaſi portum quendam eſſe, ac propugnaculum, ac ſcutum quoddam defenſioni aptiſſimum.

Gennadius Scholarius. 1450.

De proceſſione Spiritus ſancti ſect. 11. Hæc ſancta OEcumenica & magna Synodus diuino nutu, & cura beatiſſimi Eugenij Papæ, & pij Romanorum Imp. Ioannis Palæologi Florentiæ congregata, magniſq; luminaribus & illuſtribus Theologis referta, antiquorum Patrum dictis perpenſis, &, vt par erat, comprobatis, decretum religionis plenum tulit, & quinque articulos, quos ſanciuit, nobis tradidit: non aliquid noui, & ex alterius ſententia introduxit, neque ex ſe ea in medium protulit: ſed ex ſacræ Scripturæ teſtimonijs deprompſit, atque plurimorum ſanctorum Doctorum Eccleſiæ Orientalium ſimul & Occidentalium perfectis Theologicis expoſitionibus tradidit: no. & cuſtodiuimus, & cuſtodimus, & ſeruabimus vſque ad ſanguinem & mortem, pro his tamquam Orthodoxis, & Patrum vocibus exultis depugnando.

Hieremias Patr. Conſtantinop. 1580.

Reſpon. ſ. 1. cap. 21. Quæ Synodicè conſtituta ſunt, omnes Chriſti fideles, tamquam diuinitus inſpiratæ Scripturæ conſentanea recipiuntur atque amplectuntur ſemper, &c. Cùm igitur tot & tanti ſacræ doctrinæ interpretes nos aliud ſequi, præter ea quæ accepimus, prohibeant vna & ſola rerum recuperandarum ratio ſupereſt, idem ſemper cum ſanctis Conciliis ſentire, Canonibusq; Apoſtolicis per omnia inhærere, & ſic in omnibus Chriſtum Dominum & magiſtrum ſequi.

Gabriel Patr. Alexandrinus. 1595.

In confeſſione fidei: Recipio, amplector, & approbo ſacroſanctas Synodos Nicænam primam, Conſtantinopolitanam primam, Epheſinam primam, Chalcedonenſem, Conſtantinopolitanam ſecundam, Conſtantinopolitanam tertiam, Nicænam ſecundam, Florentinam, & Tridentinam, &c.

Hypatius Rhutenorum legatus 1595.

In confeſſione fidei: Profiteor & recipio alia omnia, quæ ex decretis ſacræ Oecumenicæ Generalis Synodi Tridentinæ ſacroſancta Romana & Apoſtolica Eccleſia etiam & vltra cõtenta in fidei Symbolo profitenda & recipienda propoſuit atque præſcripſit.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

Aduerſus Pſychicos cap. 13. Aguntur præcepta per Græcias illas certis in locis Concilia ex vniuerſis Eccleſijs, per quæ & altiora quæque in cõmuni tractantur, & ipſa repræſentatio totius nominis Chriſtiani magna veneratione celebratur.

Cyprianus. 250.

Epiſt. 66. Grauiter commoti ſumus ego & collegæ mei, qui præſentes aderant, & compresbyteri noſtri, qui nobis aſſidebãt, cùm cognouiſſemus, quòd Geminius Victor frater noſter de ſeculo excedens, Geminium Fauſtinum Presbyterum tutorem teſtamento ſuo nominauerit, cùm iam pridem in Concilio Epiſcoporum ſtatutum ſit, ne quis de clericis, & Dei miniſtris tutorem vel curatorem teſtamento conſtituat. quando ſinguli diuino ſacerdotio honorati, & in clerico miniſterio conſtituti, non niſi altari & ſacrificijs deſeruire, & precibus atque orationibus vacare debeant.

Li. 1. ep. 9

Marcellus Primus. 304.

Epiſtola 1. Simulq; idem inſpirante Domino conſtituerunt, vt nulla Synodus fieret, præter Roma-

næ Sedis auctoritatem: nec vllus Episcopus, nisi in legitima Synodo, suo tempore Apostolica auctoritate conuocata, super quibuslibet criminibus pulsatus audiatur, vel iudicetur: quia Episcoporum iudicia, & summarum causarum negotia, siue cuncta dubia Apostolicæ Sedis auctoritate sunt agenda & finienda.

Iulius Primus. 340.

Apud Athanasium epistola ad Diaconum Facillum, Narcissum, &c. Si enim, vt scribitis, inconcussam habet auctoritatem quælibet Synodus, & contumelios? agitur cum iudice, cuius iudicium ab alijs examinatur, considerate quæso dilectissimi, quinam sint, qui Synodum improbant, & qui aliorum iudicata refellunt, ne singula excutiendo centos homines grauem, &c. Quinam igitur sint, qui Synodum vituperant, & trecentorum Episcoporum calculos pro nihilo habent, & impietatem pietati anteponunt, nisi Arionamitæ ab omnibus vbique Episcopis condemnati & abdicati?

Hilarius. 350.

Libro ad Constantium Augustum: Inter hæc fidei naufragia cælestis patrimonium iam penè profligata hæreditate, tutissimum nobis est, primam & solam Euangelicam fidem confessam in Baptismate, intellectamq; retinere, nec dimutare quod solum acceptum atque auditum habeo bene credere: non vt ea, quæ Synodo Sacrum nostrorum continentur, tanquam irreligiosè & impiè scripta damnanda sint: sed quia per temeritatem humanam vsurpantur ad contradictionem, quod ob hoc sub nomine nouitatis Euangelium negaretur impericulosè, tanquam sub emendatione inuouetur.

Ambrosius. 370.

In Proœmio lib. 1. de fide ad Gratianum: De Concilijs id potissimum sequar, quod trecenti decem & octo sacerdotes, tanquam Abrahæ electi iudicio, consona fidei virtute victores, velut trophæum toto orbe subactis perfidis extulerunt: vt mihi videantur hoc esse diuinum, quod eodem numero in Concilijs fidei habemus oraculum, quo in lubrica pietatis exemplum.

Lib. 1. de fide ad Grat. cap. 9. Accepisti sanctæ Imperator eos, qui talia asserunt, iure damnatos, non humana industria, non compositione aliqua: sed trecenti decem & octo Episcopi ad Concilium conuenerunt. Sed vt in numero eorum per signum suæ passionis & nominis Dominus Iesus suo probaret se adesse Concilio, crux in trecentis, Iesu nomen in decem & octo est sacerdotibus.

Lib. 5. epist. 32. Hoc scriptum est (*Christum creaturam esse*) in Ariminensi Synodo, meritoq; Concilium illud exhorreo, sequens tractatum Concilij Nicæni, à quo me nec mors, nec gladius poterit separare.

Lib. 10. epist. 78. Quoniam propriis texuisti literis, posse typum reperiri aliquem, quo possit auferri fratrum discordia, cùm sancta Synodus Capuensis cognitionis ius vnanimitati tuæ, cæterumq; ex Ægypto confacerdotibus nostris commiserit, iterum oportet fratrem nostrum Flauianum conuenias, vt si in eo perfecerauerit, quo veniendum non putet, salus non solùm Concilij Nicæni, sed etiam Synodi Capuensis seruetis, illibata pace vniuersorum ita consulas, vt non videamur destruere quod ædificatum est.

Epist. 81. Non mediocris esse sapientiæ diem celebritatis definire Paschalis, & Scriptura diuina nos mittunt, & traditio maiorum: qui conuenientes ad Synodum Nicænam, inter illa fidei, vt vera, ita admiranda decreta, etiam super celebritate memorata, congregatis peritissimis calculandi, decem & nouem annorũ collegêre rationem, & quasi quendam constituêre circulum, ex quo exemplum in reliquos annos gigneretur.

Damasus. 376.

Epistola ad Stephanum, & ad Concilia Africæ: Synodum sine Apostolicæ Sedis auctoritate fieri posse, non est Catholicum: nec Episcopus, nisi in legitima Synodo, & suo tempore Apostolica vocatione congregata, definitè damnari potest: neque vlla vnquam Concilia rata leguntur, quæ non sunt fulta Apostolica auctoritate.

Hieronymus. &c.

Epistola 65. ad Pammachium & Oceanum: Quidam Constantius, quo modo, inquit, damnabimus quos Synodus Nicæna non retigit? Quæ enim damnauit Arium, damnasset vtique & Origenem, si illius dogmata reprobrasset, scilicet vno medicamine omnes simul morbos debere curari. Et idcirco Spiritus sancti neganda maiestas est, quia in illa Synodo super substantia eius silentium fuit. De Ario tunc, non de Origine quæstio fuit: de Filio, non de Spiritu sancto. Confessi quod quærebatur, tacuerunt quod nemo quærebat: quamquam latenter Origenem fontem Arij percussserunt. Damnantes enim eos, qui Filium de Patris negant esse substantia, illum pariter Arium q; damnauerunt. Alioqui hoc argumento nec Valentinus, nec Marcion, nec Cataphryges, nec Manichæus damnari debent, quia Synodus Nicæna non eos nominat, quos certè ante Synodum fuisse non dubium est.

Lib. 3. aduersus Ruffinum cap. 6. Ergo beati Episcopi Athanasius, & Theophilus, & Venerius, & Chromatius, & omnis tam Orientis quàm Occidentis Catholicorum Synodus, qui pari sententia, quia pari & spiritu illum hæreticum denuntiant populis, fures librorum illius iudicandi sunt, & quando in Ecclesijs prædicant, non Scripturarum mysteria, sed Origenis furta commemorant?

Epistola 57. ad Damasum: Nunc pro dolor post Nicænam fidem, post Alexandrinum iuncto pariter Occidente decretum, trium Hypostaseon ab Arianorum Præsule & Campensibus, nouellum à me homine Romano nomen exigitur. Qui quæso ista Apostoli prodidêre? quis nouus magister gentium Paulus hæc docuit?

Epistola 61. ad Pammachium cap. 11. Tu qui regulas quæris Ecclesiasticas, & Nicæni Concilij Canonibus veteris, & alienos clericos, & cum suis Episcopis commorantes tibi interis vsurpare: respondè mihi ad Alexandrinum Episcopum Palæstina quid pertinet? &c.

Epist. 71. ad Theophilum: Simul obsecro, vt si qua Synodica habes, ad me dirigas, quo possim, tanti Pontificis auctoritate firmatus liberius & confidentius pro Christo ora referare.

Ruffinus. 390

Ecclesiastica historiæ lib. 1. cap. 5. Defertur ad Constantinum sacerdotalis Concilij sententia. Ille tanquam à Deo prolatam veneratur: cui si qui tentasset obniti, vehit contra diuina statuta venientem in exilium se protestatur acturum.

Concilium Carthaginense Tertium. 397.

Cap. 2 Similiter placuit, vt propter causa Ecclesiasticas, quæ ad perniciem plebium sæpe veterascunt, singulis quibusque annis concilium conuocetur: ad quod omnes prouinciæ, quæ primas sedes habent, de Concilijs suis ternos legatos mittant, vt & minus inuidioli, minusq; hospitibus sumptuosi conuentus, plena possit esse auctoritas.

Augustinus. 400.

Epist. 118. ad Ianuarium cap. 1. Illa, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis,

postolis, vel à plenarijs Concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atq; statuta retineri.

Lib. 1. contra Donatistas cap. 7. Quæstionis huius obscuritas (*de non rebaptizandis hæreticis*) prioribus Ecclesiæ temporibus, ante schisma Donati, magnos viros, & magna charitate præditos Patres, Episcopos ita inter se compulit, salua pace, disceptare atque fluctuare, vt diu Conciliorum in suis quibusque regionibus diuersa statuta nutauerint, donec plenario totius orbis Concilio, quod saluberrimè sentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur.

Cap. 18 Illis temporibus, antequam plenarij Concilij sententia, quid in hac re sentiendum esset, totius Ecclesiæ consensio confirmasset, visum est Cypriano, &c.

Lib. 2. cap. 1. Quod per vniuersæ Ecclesiæ statuta firmatum est, vel vnius Episcopi auctoritati, vel vnius prouinciæ Concilio præferendum est.

Cap. 3. Ipsa Concilia, quæ per singulas regiones, vel prouincias fiunt, plenariorum Conciliorum auctoritati, quæ fiunt ex vniuerso orbe Christiano, sine vllis ambagibus cedunt, ipsaq; plenaria sæpe priora posteriorib. emendantur, cùm aliquo experimento rerum aperitur, quod clausum erat: & cognoscitur, quod latebat, sine vllo typo sacrilegæ superbiæ, sine vlla contentione inuidiæ, cum sancta humilitate, cum charitate Christiana.

NOTA: Plenaria Concilia vocantur ab Augustino, non solùm quæ nos generalia dicimus, sed etiam quædam alia, quæ per plures in aliqua religione fiunt, alys prouincialibus frequentiora. Nam lib. 1. Retractationum cap. 7. Hipponensis Synodus vocatur plenaria, & Patres in Concilio Carthaginensi 3. c. 38. inter quos Augustinus fuit, Capuensem Synodum etiam nominant plenariam.

Lib. 7. cap. 53. Nobis tutum est in ea non progredi aliqua temeritate sententiæ, quæ nullo in Catholico regionali Concilio cœpta, nullo plenario Concilio terminata sunt: id autem fiducia securæ vocis asserere, quod in gubernatione Domini Dei nostri & Saluatoris Iesu Christi vniuersalis Ecclesiæ consensione roboratum est.

Celestinus. 430

Epist. 7. ad Synodum Ephesinam: Spiritus sancti testatur præsentiam congregatio sacerdotum. Certum est enim quod legimus, quia nec potest veritas nostra mentiri, cuius ista sententia est: *Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum.* Quod cùm ita sit, si nec huic tam breui numero Spiritus sanctus deest, quanto magis eum nũc interesse credamus, quando in vnum conuenit tanta turba Sanctorum: sanctum namque est pro debita veneratione Concilium, &c.

Capreolus Carthaginensis. 430.

Epistola ad Synodum Ephesinam: Quòd si quid fortè nouarum controuersiarum inciderit, id tempestiuè discussioni subijciatur oportet, vt vel rectè dictum comprobetur, vel condemnatione dignum explodatur. At verò si quis in ea, quæ iam olim dijudicata sunt, denuò inquirere tentauerit, is sanè aliud nihil facere censebitur, quàm de fide, quæ hactenus valuit, apertè dubitare. Vnde ad posteritatis exemplum, tum vt ea quoq; quæ iam olim pro Catholica fide definita & constituta sunt, perpetuam firmitatem obtinere valeant, oportet ea omnia inconcussa immotaq; conseruare, quæ superioribus temporibus à sanctis Patribus constituta sunt.

Vincentius Lyrinensis. 435.

Aduersus hæreses cap. 32. Christi Ecclesia, sedula & cauta depositorum apud se dogmatum cunctos, nihil in ijs vnquam permutat, nihil minuit, nihil addit: sed omni industria hoc vnum studet, vt vetera fideliter sapienterq; tractando, si qua sunt illa antiquitus informata, & in chuata, accuret, & poliat: si qua expressa, & enucleata, cõsolidet, & firmet: si qua iam confirmata, & definita, custodiat. Denique quid vnquam aliud Conciliorum decretis enisa est, nisi vt quod antea simpliciter credebatur, hoc idem postea diligentius crederetur, quod antea lentius prædicabatur, hoc idem postea instantius prædicaretur? Hoc, inquam, semper, neque quicquam præterea, hæreticorum nouitatibus excitata, Conciliorum suorum decretis Catholica perfecit Ecclesia, nisi vt quod prius à maioribus sola traditione susceperat, hoc deinde posteris etiam per Scripturæ chirographum consignaret: magnam rerum summam paucis literis comprehendendo, & plerumque propter intelligentiæ lucem non nouum fidei sensum, nouæ appellationis proprietate signando.

Cap. 42. Quod ne præsumptione magis nostra, quàm auctoritate Ecclesiastica promere videremur, exemplum adhibuimus sancti Concilij, quod ante triennium fermè in Asia apud Ephesum celebratum est: vbi cùm de sanctissimis fidei regulis disceptaretur, ne quà illic forsitan profana nouitas in modum perfidi Ariminensis obreperet, vniuersis sacerdotibus, qui illò ducenti ferè numero conuenerant, hoc Catholicissimum, felicissimum, atque optimum factum visum est, vt in medium sanctorum Patrum sententiæ proferrentur.

Leo Magnus. 450.

Epistol. 43. ad Martianum Augustum cap. 2. Obtestor & obsecro clementiam vestram, vt in præsenti Synodo fidem, quam beati Patres nostri ab Apostolis sibi traditam prædicárunt, nõ patiamini quasi dubiam retractari: & quæ olim Maiorum sunt auctoritate damnata, redituris non permittatis conatibus excitari: illudq; potius iubeatis, vt antiquæ Nicænæ Synodi constituta, remota hæreticorum interpretatione, permaneant.

Epistola 50. ad eundem: Compressa vel remota inquietudine ac prauitate paucorum, facilè firmabitur probanda concordia, si in eam fidem, quam Euangelicis & Apostolicis prædicationibus declaratam, per antiquos Patres nostros accepimus & tenemus, omnium corda concurrant, nulla penitus disputatione cuiusquam retractationis admissa, ne per vanam fallacemq; versutiam, aut infirma videantur, aut dubia, quæ in ipso angulari lapide Christo fundata sunt, & sine fine mansura.

Epist. 78. ad Leonem Augustum c. 3. De rebus & apud Nicæam, & apud Chalcedonam (sicut Deo placuit) definitis, nullum audemus inire tractatum: tamquã dubia vel infirma sint, quæ tanta per Spiritum sanctum fixit auctoritas.

Epist. 71. ad Anatholium Episcopum: Super omnia autem fraterna charitate hortor & moneo, vt ea, quæ ad gloriam, vel ad munimen pertinent sacerdotalis officij, Nicænorum Canonum, vniuersalis Ecclesiæ pacem seruantia, decreta custodias.

Vigilius Tridentinus. 480.

Lib. 5. contra Eutych. Quæ cùm ita sint, nulli erit profectò ambiguum istos hæreticos esse, qui sancti ac venerabilis concilij Chalcedonensis decreta respuunt, atque contemnunt, tantorumq; Patrum religiosis constitutionibus audaci temeritate resistunt, à fide eos Catholica declinasse, ore sacrilego criminantes: & primò quidem eos de personis, nũc de Concilio eiectis, iterumque post temporum interualla receptis accusant: quasi verò nõ sit Christianum & Apostolicum, eum, qui fortasis ob contentionis vitium de Concilio fuerat eiectus, debere iterum ob pacis & concordiæ gratiam recipi. Hac enim ratione potuerunt & Paulum Apostolum accusare, quòd dum Ioannem, qui cognominatus

est Marcus, de suo comitatu abiecisset, ita vt nec rogãnti Barnabæ acquiesceret, pari cum societate in ministerio verbi adsciscere. Quamobrem inter tantos, & tam egregios viros talis contentio orta est, vt discederent ab inuicem. Rursus autem Paulus eundem Marcum, quem dudum abiecerat, re-
2 Tim. 4. cepit, scribens Timotheo: *Marcum adsume, & adduc tecum. Est enim mihi vtilis in ministerium.* Ita ergo & illi Patres, quos dudum fortasis de Concilio ob aliquam noxam eiecerant, iterum eos emendatiores factos in pacis gratia receperunt. Si tamen ita est, vt isti petulanti supercilio intendunt. Deinde alia noua, quàm quæ Concilio Nicæno statuta fuerant, Chalcedonensem Synodum decreuisse criminantur. Nescientes regulam & consuetudinem Conciliorum Catholicorum, sic noua posterioribus Concilijs, prout necessitas emergentium hæreticorum exegerit, sancire decreta, vt tamen inuicta maneant, quæ dudum antiquioribus Concilijs contra veteres hæreticos fuerant promulgata. Nam si post Nicæni Concilij statuta nihil amplius licet recipere, qua auctoritate Spiritum sanctum vnius cum Patre substantiæ audeamus asserere, quod ibi constat omnino tacitum fuisse? Et quamquam de Conciliorum diuersis sanctionibus, & nominum religiosè additis nouitatibus, plenissimè in eis libris, quos aduersus Sabellium, Fotinum, & Arium, sub nomine Athanasij, tamquam si præsentes cum præsentibus agerent, vbi etiam cognitoris persona videtur inducta, conscripsimus, à nobis fuerit expressum, tamen & nunc perpauca studio breuitatis inserimus. Ex quibus clareat, istos nimium imperitos & temerarios esse, qui nesciant multas fidei constitutiones post Nicænam Synodum, contra notorum hæreticorum insanas eruptiones, diuersis in locis congregatos Episcopos edidisse. Et primò quidem apud Alexandriam Athanasius, Eusebius, Lucifer per legatum; & aliquanti, qui nuper de exilio fuerant reuocati, conuenientes, quamquam essent numero pauci, sed meritis magni, plenissimam contra Macedonium de sancti Spiritus deitate confessionis regulam conscripserunt.

Gelasius. 490.

Epistola 11. *ad Episcopos Dardaniæ.* Quapropter stultitiam respuentes inanium querelarum, percurrere vos oportet abipsis beatis Apostolis, & considerare prudenter: quoniam Patres nostri, Catholici videlicet, doctique Pontifices, in vnaquaque hæresi, quolibet tempore suscitata, quicquid pro fide, pro veritate, pro communione Catholica atque Apostolica, secundùm Scripturarum tramitem prædicationemque Maiorum, facta semel congregatione sanxerunt, inconuulsum voluerunt deinceps firmumque constare: nec in eadem causa denuò, quæ præfixa fuerant, retractari qualibet recenti præsumptione præmiserint, sapientissime præuidentes, quoniam si decreta salubriter cuiquam liceret iterare, nullum contra singulos quosque prorsus errores stabile pertisteret Ecclesiæ constitutum, ac semper, isdem furoribus recidiuis, omnis integra definitio turbaretur. Nam si limitibus etiam præfixis positarum semel Synodalium regularum, non cessant elisæ pestes, resumptis certaminibus contra fundamentum sese veritatis attollere, & simplicia quæque corda percutere: quid fieret, si subinde fas esset perfidis intre Concilium, cùm quamlibet illa manifesta sit veritas, nunquam deest quod pernitiosa depromat falsitas, tametsi ratione, vel auctoritate deficiens, sola tamen contentione non cedens? Quæ Maiores nostri diuina inspiratione cernentes, necessariè præcauerunt, vt quod contra vnamquamque hæresin coacta semel Synodus pro fide, communione, & veritate Catholica atque Apostolica promulgasset, non sinerent nouis post hæc retractationibus mutilari, ne prauis occasio præberetur, quæ medicinaliter fuerant statuta, pulsandi: sed auctore cuiuslibet insaniæ, ac pariter errore damnato, sufficere iudicârunt, vt quisque aliquando huius erroris communicator existeret, principali sententia damnationis eius esset obstrictus, quoniam manifestè quilibet, vel professione sua, vel communione posset agnosci.

Fulgentius. 500.

De gratia & Incarnatione Iesu Christi cap. 1. Accipimus & quatuor Concilia, secundùm hunc expositionis nostræ sensum, Nicænum trecentorum & octo Episcoporum: Constantinopolitanum centum & quinquaginta, qui damnauerunt impios Pneumatomachos: nec non etiam Ephesinum primum, qui præfuerunt beatissimi Cœlestinus Romanus, & Cyrillus Alexandrinus Antistites: & sanctũ ac venerabile, quod apud Chalcedonam celebratum est.

Hormisda. 514.

Epistola ad Remigium: Paternas regulas & decreta sanctissimis Concilijs definita ab omnibus seruanda mandamus. In his vigilantiam tuam, in his curam & fraternæ monita exhortationis ostendimus. His ea, quanta dignum est reuerentia, custoditis, nullum relinquit culpæ locum sanctæ obseruationis obstaculum. Ibi fas nefasque præscriptum est: ibi prohibitum, ad quod nullus audiat aspirare: ibi concessum, quod debeat mens Deo placitura præsumere. Quoties vniuersale possit religionis causa Concilium, te cuncti fratres euocante conueniant: & si quos eorum specialis negotij pulsat intentio, iurgia inter eos oborta compesce, discussa sacra lege determinando certamina. Quicquid autem illic pro fide & veritate constitutum, vel prouida dispensatione præceptum, vel personæ nostræ auctoritate fuerit confirmatum, totum ad scientiam nostram instructa relationis attestatione perueniat.

Ioannes Secundus. 530.

Epistola ad Liberium, Senarium, Sylverium, &c. Tomum Papæ Leonis, omnesque epistolas, nec non quatuor Synodos, Nicænam, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, & Chalcedonensem, sicut Romana hactenus susceptit & veneratur Ecclesia, sequimur, amplectimur, atque seruamus. Hoc enim est nostræ fidei firmamentum, hæ fidei nostræ petra firmissima.

Cassiodorus. 540.

Institut. diuinarum lib. 1. *cap.* 11. Dicamus nunc, quemadmodum vniuersalia sanctaque Concilia fidei nostræ salutaria Sacramenta solidauerunt: vt ibi cognoscentes veræ religionis arcanum, pestiferos vitemus errores. Primo loco Nicæna Synodus legitur constituta: deinde Constantinopolitana: tertia Ephesina prior: quarta Chalcedonensis: quas meritò probat Ecclesia, quæ tanta fidei nostræ lumina præstiterunt, vt nullum peruersitatis scopolum, si tamen Domino protegente custodimur, cæcatis mentibus incidere debeamus. Nam sanctissimi Patres, iniuriam rectæ fidei non ferentes, regulas quoque Ecclesiasticas ibidem statuere maluerunt, & inuentores nouarum hæresũm pertinaces diuino gladio perculerunt, decernentes nullum vlterius debere nouas incutere quæstiones, sed probatorum veterum auctoritate contentos, sine dolo & perfidia decretis salubribus obedire.

Cap. 23. Et vt vobis in regulis fidei nulla possit nocere subreptio, legite, quas habetis in promptu,

Synodum

Synodum Ephesinam & Chalcedonensem, necnon & Encyclia, id est Epistolas confirmationis supradicti Concilij. Quæ si diligenter excurritis, versutiæ improborum nulla vobis occatione prævalebunt.

Concilium Toletanum Tertium. 589.

In confessione fidei: Qui Concilia omnium Orthodoxorum Episcoporum consona Concilijs Nicæno, Constantinopolitano primo, Ephesino, & Chalcedonensi non recipit, anathema sit.

Capitulo 1. At nunc pace Ecclesiæ Christi misericordia reparata, omne, quod priscorum Canonum auctoritas prohibet, sit resurgente disciplina inhibitum, & agatur omne, quod præcepit fieri. Permaneant in suo vigore Conciliorum omnium constituta, simul & Synodicæ sanctorum Præsulum Romanorum epistolæ. Nullus deinceps ad promerendos honores Ecclesiasticos contra Canonum statuta aspiret indignus. Nihil ex hoc fiat, quod sancti Patres, Spiritu Dei pleni, sanxerunt debere non fieri.

Gregorius Magnus. 596.

Libro 1. *epistola* 24. *ad Patriarchas, Constantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochenum, & Hierosolymitanum*: Sicut sancti Euangelij quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & venerari me fateor. Nicænum scilicet, in quo peruersum Arij dogma destruitur: Constantinopolitanum quoque, in quo Eunomij & Macedonij error conuincitur: Ephesinum etiam primum, in quo Nestorij impietas iudicatur: Chalcedonense verò, in quo Eutychetis Dioscoriquè prauitas reprobatur, tota deuotione complector, integerrima approbatione custodio: quia in his, velut in quadrato lapide, sanctæ fidei structura consurgit, & cuiusliber vitæ atque actionis norma consistit. Quisquis eorum soliditatem non tenet, etiamsi lapis esse cernitur, tamen extra ædificium iacet. Quintum quoque Concilium pariter veneror, in quo epistola, quæ ibi dicitur, erroris plena, reprobatur: Theodorus personam Mediatoris Dei & hominum in duabus substantijs separans, ad impietatis perfidiam cecidisse conuincitur: scripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, ausu dementiæ prolata refutantur. Cunctas verò, quas præfata venerauda Concilia personas respuunt, respuo, quas venerantur, amplector: quia dum vniuersali sunt consensu constituta, se, & non illa destruit, quisquis præsumit aut soluere, quos ligant: aut religare, quos soluunt. Quisquis ergo aliud sapit anathema sit.

Libro 2. *Indictione* 11. *epistola* 10. *ad Sauinum Subdiaconum*: Sic quatuor Synodos sanctæ vniuersalis Ecclesiæ, sicut quatuor libros sancti Euangelij recipimus. De personis verò, de quibus post terminum Synodi aliquid actum fuerat, eiusdem piæ memoriæ Iustiniani temporibus est ventilatum: ita tamen, vt nec fides in aliquo violaretur, nec de eisdem personis aliquid aliud ageretur, quàm apud eandem sanctam Chalcedonensem Synodum fuerat constitutum. Anathematizamus autem si quis ex definitione fidei, quæ in eadem Synodo prolata est, aliquid imminuere præsumit, vel quasi corrigendo eius sensum mutare: sed sicut illic prolata est, per omnia custodimus.

Isidorus Hispalensis. 620.

Præfatione in suam Canonum collectionem: Nosse etiam oportet (licet cætera non infirmentur) quatuor esse principalia Concilia. Canones Conciliorum generalium à temporibus Constantini cœperunt. In præcedentibus namque annis, persecutione sæuiente, docendarum plebeium minimè dabatur facultas. Deinde Christianitas in diuersas hæreses scissa est, quia non erat licentia Episcopis in vnum conuenire, nisi tempore dicti Imperat. Sub hoc etiam sancti Patres in Concilio de omni orbe terrarum conuenientes, iuxta fidem Euangelicam & Apostolicam, secundum post Apostolos Symbolum tradiderunt. Quatuor autem principalia sunt Concilia, ex quibus plenissimam fidei doctrinam tenent Ecclesiæ, tam de Patris, & Filij, & Spiritus sancti diuinitate, quàm prædicti Saluatoris nostri incarnatione. Prima harum Nicæna Synodus est 318. Episcoporum: secunda Synodus est 150. Patrum sub Theodosio seniore Constantinopoli congregata contra Macedonium: tertia Synodus est Ephesina prima 200. Episcoporum sub iuniore Theodosio edita, quæ Nestorium iusto anathemate damnauit: quarta Synodus est Chalcedonensis 630. sacerdotum sub Marciano principe habita, in qua Eutychen, Dioscorum, Nestorium, &c. vna Patrum sententia prædamnauit. Hæ sunt, vt diximus, quatuor principales & venerabiles Synodi, fidem Catholicam complectentes. Sed & si quæ sint Concilia, quæ sancti Patres, Spiritu Dei pleni sanxerunt, post illorum quatuor auctoritatem omni manent stabilita vigore: quorum etiam gesta in hoc corpore condita continentur.

Synodus Lateranensis Prima. 650.

Consultatione 5. Quæ sanctæ & vniuersales quinque Synodi tradiderunt, intransgressibiliter retinemus, definitiones earum seruamus, decreta earum integrè confitemur: ita definimus, quomodo illæ proprios sermones promulgauerunt. Qui easdem sanctas Synodos & venerabiles Patres minimè suscipit, condemnatus est: qui omnia ab ijs prædicata & definita minimè suscipit, & specialiter confitetur, condemnatus est.

Concilium Toletanum Octauum. 652.

Cap. 11. Decreta præcedentium Patrum, ad contentionis iurgium radicitus euellendum, ritè Synodalem fieri censuère conuentum, vt illic de diuersitate iudiciorum præteritæ lites habeant terminum, vbi sanctus Spiritus vniuersalem coadunauerit cœtum. Ab hoc ergo Spiritu sancto succensi, ne quælibet in posterum aut impunè valeant committi, aut generalia statuta conuelli, plena decernimus vnanimitate connexi, vt quæcunque pro fidei cautis, Ecclesiasticisq; negotijs, aut in præteritis gestis, aut in præsentibus constitutis, aut in futuris etiam decretis, vel sint, vel fuerint definitiones conscriptæ vniuersali auctoritate, nullus deinceps contradicere audeat, nullus euertere præsumat, nullus non implere contendat. Nam si quis ex religione contra hæc inobediens, aut susurrans, aut certè lacerator, aut inuidus, ac non potius eorundem fautor extiterit, gratia, & honoris sui, & communionis sacræ lugeat amissione mulctatus. Cum verò aut quælibet sancta Synodus agitur, aut pacificè inter Pontifices quippiam definitur, si pauciores per nescientiam, vel contentionem fortè dissentiant, aut commoniti plurimorum sententiæ cedant, aut ab eorum cœtu cum dedecore confusionis abscedant, aut excommunicationis annuæ sententiam luant.

Concilium Cabilonense Primum. 658.

Cap. 1. Omnes vna conspiratione & conniuente animo definimus, vt fidei norma, sicut in Nicæno Concilio pia est professione firmata, vel à sanctis Patribus tradita, atque ab ipsis exposita, vel postmodum etiam à sancto Chalcedonensi Con-

cilio firmata, in omnibus, & ab omnibus conseruetur.

Cap. 2. Canonum verò statuta ab omnibus intemerata seruentur.

Agatho. 680.

Epistola ad Constantinum Imp. Heraclium, & Tiberium A. A. Quomodo ad plenum poterit inueniri Scripturarum scientia, nisi quę regulariter à sanctis atque Apostolicis prædecessoribus & venerabilibus quinque Conciliis definita sunt, cum simplicitate cordis, & sine ambiguitate à Patribus traditæ fidei conseruamus, vnum ac præcipuum bonum habere semper optantes atque studentes, vt nihil de ijs, quæ regulariter definita sunt, minuatur, nihil mutetur, vel augeatur, sed eadem & verbis & sentibus illibata à nobis custodiantur?

Maximus Episcopus Mediolanensis. 680.

Epistola ad Constantinum Imperatorem: Constantinus amplissimus Princeps, zelo orthodoxæ fidei animatus, congregauit sanctum Concilium trecentorum decem & octo Patrum in Nicæa vrbe Bithyniæ, in qua sancta Synodo nefandæ sectæ serpentinam malitiam vnà cum auctore suo Ario perpetuò fecit damnari. Post cuius damnationem sancti Patres regulæ formulam de fidei orthodoxæ vnitate statuerunt, & capitula Canonum promulgauerunt: quæ nos cum omni veneratione suscipimus. Post hæc verò Theodosius Imperat. Macedonium quendam, artis diabolicæ versutia deceptum, qui Spiritum sanctum non consubstantialem Deo Patri, sed magis creaturam ausus est prædicare: tunc verò à Theodosio in regia vrbe Constantinopole 150. Patrum Concilio congregato perditæ audaciæ auctorem vnà cum venenatis suis præsumptionibus anathematis vinculo subdiderunt. His sopitis contra Nestorium congregata est sancta Synodus in Ephesina ciuitate 200. Patrum, &c. Dehinc verò duo vasa iniquitatis bellantia Dioscorus & Eutyches asserebant in Domino nostro Iesu Christo ante adunationem duas naturas, post verò adunationem vnam. Tunc à Marciano Imperatore collecta est sancta Synodus in ciuitate Chalcedona 630. Patrum veneranda cohors: qui sancti Patres in Concilio constituti, omni cauillatione hæreticæ prauitatis abrasa, fidei fundamina statuentes, splendidissimo sermone Symbolum orthodoxæ fidei confecerunt, retrò Patrum vestigia sequentes, tam sancti Nicæni Concilij, quàm Constantinopolitani, seu Ephesini primi, quorum sanctionibus Dei Ecclesia toto in orbe decoratur.

Leo Secundus. 682.

Epistola ad Constantinum Augustum: Per quæ reuera probauimus, hanc sanctam, & laudabilem, atque prædicabilem sextam Synodum, per misericordiam Dei, qui Christianæ fidei veritatem suis fidelibus refert, Apostolicam prædicationem inoffenso pede fuisse secutam,, sanctorumque & vniuersalium quinque Conciliorum definitionibus in omnibus consentientem, & horum regulas complectentem, nihil supra statuta orthodoxæ fidei augentem, aut minuentem, sed regiam & Euangelicam semitam rectissimè gradientem, & in his, atque per eos sacrorum dogmatum lima, & probabilium Ecclesiæ Patrum doctrina seruata est, & regulari lima ad omnium ædificationem prolata, &c. Sicut suscepimus, & firmiter prædicamus, sancta quinque vniuersalia Concilia, Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum primum, Chalcedonense, & Constantinopolitanum, quæ & omnis Christi Ecclesia approbat, & sequitur: ita quoque in Regia vrbe pio vestræ Serenitatis adnisu, celebratum est sanctum sextum Concilium, &c.

Beda. 700.

De sex ætatibus Mundi, de anno Mundi 4639. Prima vniuersalis Synodus in Nicæa congregata est contra Arium 318. Patrum, temporibus Iulij Papæ, sub Constantino principe: secunda Constantinopoli 150. Patrum, contra Macedonium, & Eudoxium temporibus Damasi Papæ: tertia Ephesi, contra Nestorium: quarta Chalcedone 630. Patrum, contra Eutychen: quinta item Constantinopoli, temporibus Vigilij Papæ, sub Iustiniano principe, contra Theodorum, & omnes hæreticos: sexta Synodus hæc, de qua diximus.

Lib. Retractationum in Actus Apostolorum: Conculit cum illis Euangelium, quod prædicabat, solerter in Concilio Apostolorum disquirens, an rectè faceret prędicãdo, quòd gentes per Baptisma fidei sine Circumcisione possent ad salutem peruenire. Non quòd ipse de hac re aliquid dubitaret, sed vt mentes dubitantium in Apostolicæ Synodi auctoritate firmarentur.

Carolomannus. 740.

In Synodo Francica: Statuimus per annos singulos Synodum congregari, vt nobis præsentibus Canonum decreta & Ecclesiæ iura restaurentur, & religio Christiana emendetur.

Carolus Magnus. 780.

Præfatione in librum 1. *Legum*: Quapropter placuit nobis vestram rogare solertiam, ô pastores Ecclesiarum Christi, vt vigili cura, & sedula admonitione populum Dei per pascua vitæ æternæ ducere studeatis, & errantes oues bonorum exemplo seu adhortatione humeris intra Ecclesiasticæ firmitatis muros reportare satagetis, ne lupus insidians aliquem Canonicas sanctiones transgredientem, vel paternas Traditiones vniuersalium Conciliorum excedentem, quod absit, inueniens deuoret. Ideo magnę deuotionis studio admonendi sunt, vt firma fide, & infatigabili perseuerantia intra paternas sanctiones se contineant.

Ludouicus & Lotharius Impp. 829.

Ad Ecclesias de Moguntino, Parisiensi, Lugdunensi, & Tholosano Concilijs celebrandis: Statuimus atque decreuimus cum consulto sacerdotum, cæterorumque fidelium nostrorum, huius rei gratia, ob placandum scilicet contra nos, nobisque subiectos Domini furorem, conuentus eorundem Episcoporum in quatuor Imperij nostri locis congruentissimè fieri: primò in Moguntinensi vrbe, secundò in Parisiorum vrbe, tertiò apud Lugdunum, quartò apud Tholosanam vrbem. In quibus conuentibus tractare, quærere, & cum adiutorio Dei inuenire debent de causis ad religionem Christianam, & eorum curam pertinentibus, quid à principibus, & reliquo populo, vel ita, vt diuina auctoritas docet, aut aliter teneatur, vel quid inde ex parte, vel ex toto dimissum sit, vt non teneatur, &c. Et quicquid de his causis inuentum fuerit, tam solerti cura custodiatur, vt nullatenus ad aliorum notitiam peruenire permittant ante tempus constitutum.

Paschasius Radbertus. 880.

De corpore & sanguine Domini ad fuscum: Alioquin præfata sancta Synodus Ephesina, cui contradicere nulli fas est plùs quam Euangelio, quicquid in ea sancitum est, nunquam auderet abnegare quod abnegat, nisi ex Euangelio, & affirmare verè viuificatricem carnem Christi in hoc Sacramento, & ipsius verbi propriam factam.

Leo Nonus. 1050.

Epistola ad Petrum Episcopum: Quatuor Concilia omnimodè recipio, & velut quatuor Euangelia veneror: quæ per quatuor partes mundi vniuersalis Ecclesiam in his tamquam in quadro lapide fundata consistit. Primum Nicænum, secundum Constantinopolitanum, tertium Ephesinum, quartum Chalcedonense. Pari modo recipio & veneror reliqua tria Concilia, id est, secundum Constantinopolitanum, tertium Constantinopolitanum, vltimum secundum Nicænum. Quicquid supradicta septem sancta & vniuersalia senserunt & collaudauerunt, sentio & collaudo; & quoscunque anathematizauerunt, anathematizo.

Hugo Victorinus. 1130.

Eruditionis didasc. alicuius lib. 4. cap. 12. Inter cæteras Concilia quatuor sunt venerabiles Synodi, quæ totam principaliter fidem complectuntur quasi Euangelia, vel totidem Paradisi flumina. Harum prima est Nicæna Synodus, secunda Constantinopolitana, tertia Ephesina, quarta Chalcedonensis. Hæ sunt quatuor principales Synodi, fidei doctrinam plenissimè prædicantes. Sed & si quæ sunt Concilia, quæ sancti Patres Spiritu Dei pleni sanxerunt, post illarum quatuor auctoritatem, omnino manent stabilita vigore, quorum gesta in hoc opere continentur condita.

Bernardus. 1130.

Sermone 1. de Resurrectione: Lepra proprij consilij eò pernicioſior est, quò magis occulta: & quanto plus abundat, tanto sibi quisque sanior esse videtur. Hæc illorum est, qui *zelum Dei habent, sed non secundùm scientiam*, sequentes errorem suum, & obstinati in eo, ita vt nullis velint consilijs acquiescere. Hi sunt vnitatis diuisores, inimici pacis, charitatis expertes, vanitate tumentes, placentes sibi, & magni in oculis suis, ignorantes Dei iustitiam, & suam volentes constituere. Et quæ maior superbia, quàm vt vnus homo toti congregationi iudicium suum præferat, tamquam ipse solus habeat Spiritum Dei? *Idolatria sic-lus est non acquiescere, & quasi peccatum ariolandi repugnare.* Eant nunc, qui se faciunt religiosiores alijs, qui non sunt, sicut cæteri hominum, ecce arioli, & idololatræ facti sunt, si tamen vel ei, qui dixit hoc, plus quàm sibi iudicant esse credendum. Neque huic dissonat veritatis sermo, quem dixit: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.*

1. Reg. 15.

Matt. 18.

Thomas Aquinas. 1250.

2. 2. quæst. 1. art. 10. Prohibitio & sententia Synodi se extendit ad priuatas personas, quarum non est determinare de fide. Non enim per huiusmodi sententiam Synodi generalis est ablata potestas sequenti Synodo nouam editionem Symboli facere, non quidem aliam fidem continentem, sed eandem magis expositam. Sic enim quælibet Synodus obseruauit, vt sequens Synodus aliquid exponeret, supra id, quod præcedens Synodus exposuerat, propter necessitatem alicuius hæresis insurgentis. Vnde pertinet ad summum Pontificem, cuius auctoritate Synodus congregatur, & eius sententia confirmatur.

Bonauentura. 1260.

Ad primum Sententiarum dist. 11. Fuerunt quatuor Concilia Apostolorum in Ecclesia primitiua. Primum fuit ad electionem Matthiæ Apostoli: secundum ad electionem septem Diaconorum Actor. 7 tertium ad non imponendum legalia gentibus, Actor. 15. quartum ad tolerandum legalia ad tempus, Act. 22. Concilia verò Patrum principalia apud Græcos similiter fuerunt quatuor, scilicet Nicænum, Ephesinum, Chalcedonense, & Constantinopolitanum. Nec in Concilijs illis sunt omnia instituta, quæ spectant ad mores; nec omnia dicta, quæ ad fidem pertinent, &c.

Guilielmus Tornacus. 1270.

De officio Episcopi cap. 6. Synodus, vt Isidorus testatur, ex Græco cœtus interpretatur, eò quòd in vnum sacerdotem & ad nutum Episcopi congregantur, vt eorum excessus fideliter corrigantur, & per eos salubria monita populo tribuantur. Vnde scribitur. *Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quòd sint seniores populi sint, ac magistri, & duces eos ad ostium tabernaculi fœderis.* Et sequitur: *Tradam ego de spiritu tuo, vt sustentent tecum onus populi*, &c. Tribulationibus inualescentibus non fuit per multa tempora licitum Episcopis in aperto congregare clerum: postmodum verò à temporibus Constantini liberè est concessum, vt facerent congregationes suas Episcopi, & salubribus, & necessarijs ordinatis informarent populum. Tunc celebrata est sancta Synodus Nicæna. Successerunt Episcopalia Concilia, quæ etiam exinde sunt vsque ad sacerdotales Synodos propagata.

Num. 11.

Augustinus Triumphus. 1320.

De potestate Ecclesiastica q. 6. art. 6. Fit Concilium ex multis personis, vt per illas præponantur diuersæ viæ, ex quibus ille, qui præest Concilio, possit vnam præ alijs eligere. Nam secundùm Damasceuum electio est multis præexistentibus vnum præ altero eligere. Sine Papa ergo, vel eius auctoritate, in Concilio nulla potest fieri electio de his quæ præponuntur. Ideo dicitur 15. distinctione, quòd auctoritas congregandorum vniuersalium Conciliorum penes Apostolicam Sedem residet: quia absque Romani Pontificis auctoritate Concilium nec firmitatem, nec auctoritatem habet. Est similiter ratio, quare à Papa ad Concilium appellari non potest: quia ordinem rerum naturalium in regimine naturali nullus potest immutare, nisi Deus. Et in regimine morali ordinem iudiciarium nemo potest immutare nisi Papa, qui vicem Dei gerit in terra. Sed ordo iudiciarius, qui vertitur inter homines, præsupponit auctoritatem Papæ ad Concilium conuocando, & auctoritatem tribuendo, & modum appellationis vnius ad alterum ordinando. Ridiculosa est ergo appellatio à Papa ad Concilium, cùm ordinem iudiciarium in regimine Ecclesiæ Concilium immutare non possit absque auctoritate Papæ.

Thomas Waldensis. 1410.

Doctrinale fidei lib. 2. art. 2. cap. 27. Non dubitat Ecclesia sancta Dei toties assistere sibi spiritum sanctum, quoties congregati fuerint auctoritate plenaria in nomine Christi, ad fidei dubium resoluendum. Et quo Spiritu, nisi diuino, dictarent, inter quos, sine Deo, locum nullum habet humana industria? Pius Ambrosius ita dixit: Hæresin Arianam in Concilio Nicæno non humana sententia, sed diuina damnatam, lib. 1. de Patre & Filio cap. 8. &c. Ita ergo plenarijs Concilijs Ecclesiæ, si tamen maneant incorrupta, Spiritus sanctus adest, & definit de fide. Et cur non etiam debet conuocari Concilium ad causas Ecclesiæ pertractandas, vt vna sit Ecclesiæ politia, sicut est vna fides & vnum Baptisma?

Ioannes Gerson. 1420.

De examinatione doctrinarum consideratione 1. Christus fuit supremus & optimus institutor Ecclesiæ, non deficiens in necessarijs, qui dixit: *Ecce ego vobiscum sum*, &c. Oportuit ergo in Ecclesia relinquere regulam infallibilem pro fide seruanda, & dubijs emergentibus terminandis: non autem reperitur in terris altera talis infallibilis regula, nisi generale Concilium legitimè congregatum.

Matt. 28.

Sermone super proceſſ. faciendis pro Virgin Regis: Concilium generale eſt congregatio legitima auctoritate facta ad aliquem locum ex omni ſtatu hierarchico totius Eccleſiæ Catholicæ, nulla fideli perſona, quæ audiri requirat, excluſa, ad ſalubriter tractandum, & ordinandum ea, quæ debitum regimen eiuſdem Eccleſiæ in fide & moribus reſpiciunt.

Antoninus Florentinus. 1450.

Parte 4. titulo 11. cap. 7. §. 1. Maior eſt auctoritas Eccleſiæ in determinationibus eorum, quæ ſunt fidei, omni rationè, & omni auctoritate Doctorum. Et ait Beatus Auguſtinus: Euangelio non crederem, niſi illud Eccleſia approbaſſet.

Ioannes de Turrecremata. 1460.

In Summa de Eccleſia lib. 4. cap. 2. Quartum genus Catholicarum veritatum eſt earum, quæ ab Eccleſia, vel in Concilijs plenarijs, tanquam ad fidem Chriſtianæ religionis pertinentia definita ſunt, licet expreſsè in Canone Scripturæ ſacræ non inueniantur.

ARTICVLVS VIGESIMVSSECVNDVS.

NON SECVLAREM, SED ECCLESIASTICVM MAGISTRATVM; PONTIFICES, EPISCOPOS, ET PRESBYTEROS ESSE IVDICES IN CAVSIS RELIGIONIS ET CLERICORVM.

NEGANT.

Anno poſt natum Chriſtũ

360. IVLIANVS *Apoſtatas clericos denuò curijs addidit, & leges eorum cauſa latas abrogauit.* Sozomenus lib. 5. cap. 5.

1520. Martinus Lutherus Concione de Sacramento altaris: *Ius interpretandi Scripturas aquè laicis conceſſum eſt, atque doctis.*

1530. *Henricus Octauus Rex Anglia ſeipſum appellauit totius Anglicanæ, & Hybernicæ Eccleſiæ ſummum caput immediatè ſub Chriſto.* Nicolaus Sanderus de viſibili Monarchia Eccleſiæ lib. 2. cap. 2.

1540. *Ioannes Bremius*, in Prolegomenis, *Philippus*, in Locis Communibus, & *alij Lutherani contendunt, reges, & principes ſeculares, non ſolùm defenſores, ſed etiam iudices eſſe religionis: adeo, vt ad precipua membra, pertinere iudicare controuerſias fidei, preſidere Concilijs generalibus, conſtituere miniſtros, paſtores, & ſimilia: & clericos ciuili tribunali ſubijciunt.*

1550. Petrus Martyr, ad caput 13. epiſt. ad Romanos: *Principes non potuiſſe, ait, concedere clericis primilegium, ne ſubijcerentur magiſtratibus politicis: cùm id ſit contra ius diuinum. Et ideò non obſtante conſtitutione Principum, debere clericos ſubiectos eſſe magiſtratibus ſecularibus.*

1550. *Ioannes Caluinus*, lib. 4. Inſtit. cap. 11. §. 15. *docet clericos omnes, præterquàm in cauſis Eccleſiaſticis, ſubiectos eſſe debere legibus, & tribunalibus ſecularium magiſtratuum.*

1580. *Elizabetha Anglia Regina ſeipſam ſcribit Eccleſiæ gubernatricem in omnibus rebus & cauſis tam Eccleſiaſticis quam ſecularibus.* Nicolaus Sanderus de Monarchia Eccleſiæ lib. 2. cap. 2.

ASSERVNT SACRÆ LITTERÆ.

Deut. 17. Verſ. 8. Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe proſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & nõ lepram, & iudicum intra portas tuas videris verba variari: ſurge, & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus: veniesque ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quodcunque dixerint. 12. Qui autem ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille.

2. *Paral.* 19. 11. Amarias ſacerdos & Pontifex veſter (*inquit Rex Ioſaphat*) in his, quæ ad Deum pertinent, præſidebit: porrò Zabadias filius Iſmahel, qui eſt dux in domo Iuda, ſuper ea opera erit, quæ ad regis officium pertinent: habetisque magiſtros Leuitas coram vobis: confortamini, & agite diligenter.

2. *Paral.* 26. 16. Cùm roboratus eſſet Rex Ozias, elevatum eſt cor eius in interitum iu-

rum ſuum, & neglexit Dominum Deum ſuum: Ingreſſusque templum Domini, ad olere voluit incenſum ſuper altare thymiamatis. Statimque ingreſſus poſt eum Azarias ſacerdos, & cum eo ſacerdotes Domini octoginta viri fortiſsimi, reſtiterunt regi, atque dixerunt: Nō eſt tui officij Ozia, vt adoleas incenſum Domino: ſed ſacerdotum, hoc eſt, filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad huiuſcemodi miniſterium: egredere de ſanctuario, ne contempſeris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo. Iratusq; Ozias, & tenens in manu thuribulum, vt adoleret incenſum, minabatur ſacerdotibus. Statimque orta eſt lepra in fronte eius, &c.

Epheſ. 4. 11. Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti; 14. Vt iam non ſimus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus 80.

Epiſtola 1. Si qui ex fratribus negotia habent inter ſe, apud cognitores ſeculi non iudicentur, ſed apud Presbyteros Eccleſiæ, quicquid illud eſt dirimatur.

Origenes. 230.

Homilia 5. *in Leuiticum*: Atria ſecreta & recondita nullus accedit, nulli hæc niſi ſacerdotibus patent: ſi tamen pateant, ſi ſcientia ſua & intellectu myſtico potuerint eorum ſecreta penetrare. Scio autem & eſſe alia quædam in Eccleſia dogmata ſecretiora, quæ adire nec ipſis ſacerdotibus liceat. Illa dico, vbi arca reconditur, vbi vrna, vbi manna, & tabulæ Teſtamenti. Illuc ne ipſis quidem ſacerdotibus datur acceſſus, ſed vni tantùm Pontifici, & huic ſemel in anno certis quibuſdam & myſticis purificationibus conceditur iſtud intrare ſecretum. Sunt & alia Eccleſiæ dogmata, ad quæ poſſunt peruenire etiam Leuitæ, ſed inferiora ſunt ab his, quæ ſacerdotibus adire conceſſum eſt. Scio & alia eſſe, ad quæ poſſunt accedere etiam filij Iſrael, hoc eſt laici: non tamen alienigenæ, niſi adſcripti iam fuerint in Eccleſia Domini.

Conſtantinus Imp. 325.

Apud Ruffinum lib. 1. hiſt. cap. 2. & apud Sozomenum lib. 1. cap. 16. Cùm in Concilio Nicæno ex omnibus penè locis Epiſcopi conueniſſent, & (vt fieri ſolet) diuerſis ex cauſis inter ſe iurgia quædam detuliſſent, interpellabatur frequenter à ſingulis, offerebantur libelli, culpæ proferebantur, & magis ad hæc, quàm ad id, pro quo ventum fuerat, animos dabant. At ille videns, quòd per huiuſmodi iurgia cauſa ſummi negotij fruſtraretur, diem certum ſtatuit, quo vnuſquiſque Epiſcoporum ſi quid querimoniæ habere videretur deferret. Et cùm reſediſſet, ſuſcepit à ſingulis libellos, quos ſimul omnes ſinu ſuo continens, nec in eis quid contineretur aperiens, ait ad Epiſcopos: Deus vos conſtituit ſacerdotes, & poteſtatem vobis dedit de nobis quoque iudicandi, & ideo nos à vobis rectè iudicamur: vos autem non poteſtis ab omnibus iudicari: propter quod Dei ſolius inter vos expectate iudicium, & veſtra iurgia, quæcunque ſunt, ad illud diuinum reſeruentur examen: vos etenim à Deo nobis dati eſtis Dij, & conueniens non eſt, vt homo iudicet Deos, ſed ille ſolus, de quo ſcriptum eſt: *Deus ſtetit in ſynagoga Deorum, in medio autem Deos diſcernit.* Et ideo his omiſsis illa, quæ ad fidem Dei pertinent, abſque vlla animorum contentione diſtinguite. Cumque hæc dixiſſet, omnes ſimul querimoniarum libellos iuſſit exuri, ne innoteſceret vlli hominum ſimulatio ſacerdotum.

Concilium Antiochenum. 340.

Cap. 11. Si quis Epiſcopus, vel Presbyter, vel quicunque clericus, & omnis omninò, qui eſt ſub Eccleſiaſtica regula conſtitutus, præter conſilium, vel literas eorum Epiſcoporum, qui ſunt intra prouinciam, & maximè Metropolitani, ad Imperatorem perrexerit, hunc abdicari, & ejici non ſolùm de communione debere, ſed etiam propria dignitate priuari tamquam moleſtum & importunum Imperialibus auribus, contra Eccleſiaſtica conſtituta. Si autem neceſsitas cogat ad Imperatorē excurrere, propter aliquam actionem, cum deliberatione & conſilio Metropolitani ipſius prouinciæ Epiſcopi, & cæterorum conſcientia Epiſcoporum, qui in eadem prouincia ſunt, atque cum literis eorum ire debebit.

Cap. 12. Si quis à proprio Epiſcopo, depoſitus, vel Presbyter, vel Diaconus, aut etiam ſi à Synodo quilibet Epiſcopus fuerit exauctoratus, moleſtiam Imperialibus auribus inferre non præſumat: ſed ad maiorem Epiſcoporum Synodum ſeſe conuertat: & quæ ſe putat habere iuſta, in eorum Concilio alleget, atque ab his de ſe expectet, quæ fuerit deprompta ſententia. Quòd ſi deficiens puſillanimitate, hoc noluerit facere, ſed Imperatori fuerit importunus, huiuſmodi veniam habeat, neque locum vllius aſſertionis ſuæ, nec ſpem recipiendi gradus habeat in futurum.

Athanaſius. 340.

Epiſtola ad ſolitariam vitam agentes, loquens de Imperatore Conſtantio Ariano, qui aliquod iudicium ſibi in Eccleſia vſurpabat: Nam ſi iſtud eſt iudicium Epiſcoporum, quid cum eo commune habet Imperator? ſin contra iſta minis Cæſaris conſtantur, quid opus eſt hominibus titulo Epiſcopis? Quando à condito ævo auditum eſt? quando iudicium Eccleſiæ auctoritatem ſuam ab Imperatore accepit? aut quando vnquam hoc pro iudicio agitum eſt? Plurimæ antehac Synodi fuere, multa iudicia Eccleſiæ habita ſunt: ſed neque Patres huiuſmodi res principi perſuadere conati ſunt, nec princeps ſe in rebus Eccleſiaſticis curioſum præbuit. Paulus habebat amicos in Cæſaris familia, & per eos in literis ſalutabat Philippenſes, non tamen eos in iudicio ſocios aſſumpſit. Nunc autem nouum ſpectaculum ab Ariana hæreſi editur. Conuenerunt enim in vnum hæretici, & Imperator Conſtantius, vt ille quidem ſub prætextu Epiſcoporum ſua poteſtate aduerſus eos, quos velit, vtatur, & tamen in perſecutione mouenda perſecutor non appelletur: illi verò ſuccincti principis poteſtate, inſidias faciunt quibus volunt, &c. Quis videns eum in decernendo principem ſe facere Epiſcoporum & præſidere iudicijs Eccleſiaſticis, non meritò dicat, illum eam ipſam abominationem deſolationis eſſe, quæ à Daniele prædicta eſt?

Apologia 2. contra Arianos: Eusebiani quò veritatem, scriptaque sua obliterent, nomen Synodi suis actis præexunt: cùm res ipsa negotium Imperatorium, non Synodale haberi debeat, quippe vbi Comes præsideat, & milites Episcopos sub satellitio cingant, & Imperatoria edicta quos ipsi volunt coire compellant.

Hosius Episcopus. 350.

Extat apud Athanasium ad solitariā vitā agentes.

Epistola ad Constantium Imp. Quid tale à Constante actum est? aut quis ibi Episcopus relegatus? aut quando iudicijs Ecclesiasticis interfuit? aut quis ipsius Palatinus vim adhibuit, vt contra aliquem subscriptio fieret? vt idem Valens cum suis aliquid colligat, habeatque quod obijciat? Desine, quæso, & memineris te mortalem esse, reformida diem iudicij, serua te in illam diem purum, ne te misceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe: sed potius ea à nobis disce. Tibi Deus Imperium commisit; nobis quæ sunt Ecclesiæ concredidit. Et quemadmodum qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ; ita & tu caue, ne quæ sunt Ecclesiæ ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. *Date*, scriptum est, *quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ Dei, Deo*: neque fas est nobis in terris Imperium tenere, neque tu thymiamatum & sacrorum potestatem habes ô Imp.

Cyrillus Hierosolymitanus. 370.

Catechesi 17. Ad hodiernum vsque diem cernimus, mundanos principes regi & instrui ab Ecclesiasticis.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione secunda, quæ est ad eos, qui ipsum primùm attigerant, nec venerant postquam Presbyter factus fuisset: At verò pietatem, non in multum & sæpe de Deo loquendo, sed vt plurimum tacendo positam esse iudicetis; semperq; minus periculosum esse audire, quàm loqui existimetis, ac proinde lubentius de Deo quippiam discatis, quàm doceatis, vosque ita comparetis, vt exactiore harum rerum examinatione dispensatoribus verbi relicta, sermone minimum, operibus maiori ex parte Deum colatis.

Oratione 17. quæ est ad eius Nazianzenus, & Præfectum ingressum: Quid igitur dicitis? aut quid inter nos conuenit? an me liberè loquentem æquo animo feretis? nam vos quoq; imperio meo ac throno lex Christi subiecit. Imperium enim nos quoque gerimus, addo etiam præstantius, ac perfectius: nisi verò æquum est spiritum carni fasces submittere, & cælestia terrenis cedere. Sed non dubitò, quin hanc dicendi libertatem (*alloquitur Præfectum*) in optimam partem accepturus sis, vtpote sacri mei gregis ouis sacra, magniq; pastoris alumna, rectèque iam olim à spiritu ducta, & instituta.

Valentinianus, Theodosius, & Arcadius Impp. 387.

Apud Gratianum Can. fin. q. 1. Continua lege sancimus, vt nullus Episcoporum, vel eorum, qui in Ecclesiæ necessitatibus seruiunt, ad iudicia siue ordinariorum, siue extra ordinariorum iudicum protrahatur. Habent enim illi suos iudices, nec quicquam his publicis est commune cum legibus.

Ioannes Chrysostomus. 400.

De verbis Esaiæ Homilia 4. Alij sunt termini regni, alij termini sacerdotij. Hoc regnum (*sacerdotij*) illo maius est. Neque enim ex his, quæ videntur, hic declaratur Rex, neque è gemmis illi affixis, neque ex auro, quo amictus est, debet æstimari Rex. Ille quidem ea, quæ sunt in terris, sortitus erat administranda; cæterùm sacerdotij ius è supernis descendit: *Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo.* Regi ea, quæ hic sunt, commissa sunt: mihi cælestia: mihi cum dico, sacerdotem intelligo. Itaque cùm videris sacerdotem indignum, ne traducas sacerdotium: non enim oportet damnare res, sed eum, qui re bona malè vtitur. Quandoquidem & Iudas proditor fuit, verùm non ob id accusatur ordo Apostolicus, sed illius animus: nec crimen est sacerdotij, sed malum animi. Et tu igitur ne sacerdotium vituperes, sed sacerdotem malè re bona vtentem. Etenim si quis tecum disputet, dicatque: Vidisti illum Christianum? respondeto: At ego de nõ personis, sed de rebus tibi loquor. Alioqui quot medici facti sunt carnifices, ac venena pro pharmacis dederunt? Non tamen artem vitupero, sed malè vtentem arte. Quot nautæ malè rexerunt nauigia! verùm non ars nauigandi mala est, sed illorum animus. Si Christianus fuerit improbus, ne incuses professionem ac sacerdotium, sed re bona vtentem malè. Regi corpora commissa sunt, sacerdoti animæ. Rex maculas corporum remittit: Sacerdos autem maculas peccatorum. Ille cogit, hic exhortatur. Ille necessitate, hic consilio. Ille habet arma sensibilia, hic arma spiritualia. Ille bellum gerit cum barbaris, mihi bellum est aduersus dæmones. Maior hic Principatus: propterea Rex caput submittit manui sacerdotis, & vbique in veteri Scriptura Sacerdotes inungebant Reges.

Libro 3. de Sacerdotio: Habent & terrestres principes vinculi potestatem, sed corporum solùm. Hæc autem quod dico sacerdotum vinculum ipsam etiam animam continet, atque ad cœlos vsque peruadit; vsque adeo, vt quæcunque inferne sacerdotes confecerint, illa eadem Deus supernè rata habeat, ac seruorum sententiam Dominus confirmet. Etenim quidnam hoc aliud esse dicas, nisi omnium rerum cælestium potestatem illis esse concessam?

Homil. 83. in Matth. alloquens Diaconum: Si Dux quispiam, si Consul ipse, si is qui diademate ornatur indignè adeat, cohibe & cœrce: maiorem tu illo habes potestatem.

Theodosius & Valentinianus AA. 428.

Extat in Actis Concilij Ephesini Tom. 1. cap. 32.

Epistola ad Synodum Ephesinam: Igitur Candidianum præclarissimum religiosorum domesticorum Comitem ad sacram vestram Synodum abire iussimus: sed ea lege & conditione, vt cum quæstionibus & controuersijs, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quicquam commune habeat: (nefas enim est, qui sanctissimorum Episoporum catalogo ascriptus non est, illum Ecclesiasticis negotijs & consultationibus sese immiscere:) verùm vt monachos, & seculares, ac cæteros denique omnes, qui huius spectaculi causa, vel eò nunc confluxerunt, vel in posterum fortè confluent, ab eadem illa ciuitate modis omnibus submoueat: (quandoquidem non licet illis, qui omnino necessarij non sunt, sacrorum dogmatum examen aliquo tumultu impedire, & ipsi, quæ cum tranquillitate à vestra Sanctitate constitui definiriq́ue debent, obstaculum aliquod adferre:) tum rursum vt diligenter prospiciat, ne qua grauior dissensio, ex mutuo repugnandi studio coorta, & sæuæ tempestatis instar debacchata sanctissimæ Synodi vestræ consultationem, exactioremq́ue veritatis indagationem quouis modo obturbet.

Extat in eisdem actis To. eodē cap. 7

Epistola ad Cyrillum: Quam quidem pietatis doctrinam, in sacra Synodo in vtramque partem ventilatam, eatenus obtinere volumus, quatenus æquitati & rationi consentaneum esse iudicabitur. At verò, siue illi veniam impetraturi sunt, qui à Patribus victi fuerint, siue non: nos sanè ciuitates simul & Ecclesias conturbari nequaquam sinemus: sed nec eam quoque doctrinam indiscussam manere patiemur, cui dijudicandæ eos præfici oportet, qui sacerdotijs vbiuis gentium præsident: per quos & nos quoque in veritatis sententia stabilimur, magis magisque identidem stabiliemur.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Extat in actis Synodi Ephesinæ Tomo 3. c. 9.

Epistola ad Synodum Antiochenam: Esset multò melius, multoque iustius, si Ecclesiasticæ quæstiones in Ecclesia agitarentur, ac iudicarentur, quàm apud alios externos, quibus sanè huiusmodi causarum tractatio non conuenit.

Sozomenus. 440.

Libro 6. cap. 7. Petentibus Episcopis, vt sibi de doctrina fidei rectè constituenda in vnum conuenire permitteretur, Valentinianus Imperator respondit, sibi, qui vnus è laicorum numero esset, non licere eiusmodi negotijs se interponere. Et ideo, inquit, sacerdotes & Episcopi, quibus hæc curæ sunt, per se, vbicunque ipsis libitum fuerit, in vnum conueniant. Quo responso ad legationem Hypatiani dato, Lampsaci Concilium cogunt: atque vbi ad bimestre spatium de rebus fidei deliberatum est, tandem decernunt acta Constantinopoli opera & studio Eudoxij & Acatij cum suis sancita abroganda esse.

Libro 1. cap. 8. Imperator Constantinus scripsit tum ad Episcopos, tum ad Præsides cuiusque prouinciæ: ad illos quidem, vt quæ vellent imperarent: ad hos autem, vt morem gererent Episcopis, eorumque imperata studiosè facerent. Itaque vnà cum prospero Imperij statu magnopere creuit religio.

Theodoretus. 450.

Ecclesiastica historia lib. 4. cap. 16. Ad quem Eulogius dissimulanter quidem, sed valde facetè respondet: Nunquid Valens cum Imperio est etiam sacerdotij dignitatem consecutus? Præfectus igitur intellecta ironia, cœpit grauiter succensere, conuicia in Presbyterum iacere, & hæc quoque verba addere: Non istud dixit, ô stupide, sed vos, vti quibuscum communicet Imperator, cum ijsdem communicetis, adhortatus sum. Atque simul vt senex dixerat, se habere pastorem, cuius nutum sequerentur, præfectus octoginta pariter comprehensos in Thraciam amandauit.

Pulcheria Augusta. 453.

Epistola ad Consularem Bithyniæ Strategum: Quia secundùm nostram sanctionem reuerendissimi quidem Episcopi vniuersi conuenerunt, sustinentes potestatis nostræ præsentiam, quæ non post multum Deo cooperante aderit: quidam autem, sicut agnouimus, cùm sint solliti conturbare, & confundere Deo placitam disciplinam, superuenientes in Nicæa Clerici, & monachi, atque laici, tumultus facere tentant, contendentes absque his, quæ nobis placuerunt: necessariò has pias literas ad tuam direximus claritatem, quatenus cum omni virtute eos, si præter nostram euocationem, ac permissionem suorum Episcoporum ibidem commorantur, clericos, siue intra hunc ordinem constitutos, siue alicui eorum à propriis Episcopis sunt remoti, vel monachos, atque laicos, quos nulla ratio ad Concilium vocat, omnimodò debeas de ciuitate, & ipsis locis expellere, vt cum omni disciplina confidente sancta Synodo, sine aliqua commotione atque contentione, quæ à Domino Christo reuelata fuerint, communiter ab omnibus confirmentur.

Martianus Imp. 453.

Oratione ad Synodum Chalcedonensem, actione 1. Concilij: Nos ad confirmandam fidem, non ad ostendendam virtutem, exemplo Imperatoris Constantini adesse Synodo excogitauimus, ne in posterum multitudo populi, institutionibus prauis attracta, inueniatur dissentiens, &c. Nobis omne studium adhibendum est, populum propter veram sanctamque doctrinam idipsum sentientem, vni rectæ applicare Ecclesiæ: & ideo veram fidem Catholicamque etiam exponere, secundùm Patrum doctrinam, concordantibus animis vestris, vestra properet reuerentia, vt qualiter in Nicæna Synodo vsque in hoc tempus abscisso errore vera fides est hominibus cognita, sic & nunc per hanc sanctam Synodum deposita nebula semper seruentur quæ statuta sunt.

Codice de Episcopali audientia: Decernimus, vt quicunque Catholicarum Ecclesiarum, quæ sub viro religioso Archiepiscopo huius almæ vrbis sunt, reuerendissimum œconomum (siue de Ecclesiasticis, siue de proprijs, & ad ipsum solum pertinentibus causis) vel quemcunque alterum earundem Ecclesiarum clericum, aliqua voluerit lite pulsare, apud memoratum beatissimum Archiepiscopum causam dicat, in negotijs audiendis fidem ac synceritatem geminam præbiturum, & sacerdotis & iudicis: volentibus tamen auctoribus pareat Episcopale iudicium: ac nullus, qui huiuscemodi intendit in sacrosanctas Ecclesias, vel in prædictos clericos actionem, ad religiosissimum Antistitem ducatur inuitus.

Concilium Chalcedonense. 453.

Can. 9. Si quis clericus habet cum clerico litem, aut negotium, proprium Episcopum ne relinquat, & ad secularia iudicia ne excurrat: sed causam prius ad proprium Episcopum agat, vel de Episcopi sententia apud eos, quos vtraque pars elegerit, iudicium agitetur. Si quis autem præter hæc fecerit, Canonicis pœnis subijciatur. Si clericus autem cum proprio, vel etiam alio Episcopo negotium aut litem habeat, à prouinciæ Synodo iudicetur. Si autem cum ipsius prouinciæ Metropolitano Episcopus, vel clericus controuersiam habeat, diœcesis exarchum adeat, vel imperialis vrbis Constantinopolis thronum, & apud eum litiget.

Leo & Anthemius Impp. 466.

L. omnes, C. de Episcopis & clericis: Orthodoxæ fidei sacerdotes & clerici, cuiuscunque gradus sint, monachi quoque in causis ciuilibus ad extranea iudicia protrahi non debent: nec quisquam eorum Ecclesias, vel monasteria propria (quæ religionis intuitu inhabitant) relinquere miserabili necessitate iubeatur; sed apud suos iudices ordinarios Ecclesiarum ministerijs obsecundet.

Iustinianus. 530.

In Authent. constitut. 79. Quidam volentes corrumpere orthodoxæ fidei honestatem, si quidem litem habuerint, quasi cum monachis, aut asce-

aſcetrias inquietare, forſan etiam eas, quæ non videntur: & hinc iniuriam & confuſionem non paruam adorabilibus fieri locis. Propterea igitur ſancimus, ſi quis quamcunque habuerit cauſam cum aliquibus venerabilibus ſanctimonialibus, aut ſacris virginibus, aut mulieribus omninò in monaſterijs conſiſtentibus, Deo amabilem ciuitatis illius Epiſcopum interpellet: ille verò mittat, & cum omni honeſtate, quæ ſunt de perſonarum præſentia diſponat, ſiue oportet per Abbates, ſiue per reſponſales, ſiue per alios quoslibet hoc fieri. Ipſi verò cum omni veneratione ſacerdotali cauſam examinent, & iudicent, & ciuiles non ſint penitus eis iudices, neque confundant eorum honeſtatem, cùm idonei ſint Deo amabiles ſingularum ciuitatum Epiſcopi, & quæ de lite ſunt, & de cautela iudiciorum diſponere, & iudicare honeſtè atque ſacerdotaliter, & ſecundùm leges noſtras, & ſacratiſſimas regulas.

Conſtitut. 83. Reuerendiſſimis clericis hoc damus priuilegium, vt ſi quis habet aduerſus eos quamlibet pecuniariam cauſam, prius ad Deo amabilem Archiepiſcopum pergat, ſub quo conſtitutus eſt, & interpellet eum, & ex non ſcripto iudicium mereatur: & ſi hoc fiat, ne eum inquietet, nec trahat ad auditoria ciuilia, neque à ſacro eum vacare faciat miniſterio, ſed ex non ſcripto examinetur negotium ſine damnis, & accipiat formam, forſitan etiam ſcriptam, ſi hoc quoque partes voluerint, & popoſcerint, & liberentur alterutro certamine. Si verò aut propter cauſæ naturam, aut propter quandam fortè difficultatem non fuerit poſsibile Deo amabili Epiſcopo decidere negotium, tunc licentia ſit & ad ciuiles iudices pergere, & priuilegijs omnibus cuſtoditis, quæ reuerendiſsimis clericis ſacræ præſtant conſtitutiones, & litigare, & examinationem fieri, & terminum imponi liti, & ita liberam fieri cauſam.

Conſtitut. 123. Si Eccleſiaſticum negotium ſit, nullam communionem habento ciuiles magiſtratus cum ea diſceptatione, ſed religioſiſsimi Epiſcopi, ſecundùm ſacros Canones, negotio finem imponunto. Præterea ſi qui eiuſdem Synodi religioſiſsimi Epiſcopi aliquam inter ſe controuerſiam habeant, ſiue de iure Eccleſiaſtico, ſiue de quibuſdam alijs rebus, prius Metropolitanus ipſorum cum alijs duobus de ſancta Synodo Epiſcopis rem dijudicato. Et niſi vtraque pars iudicatis inſiſtat, tunc beatiſsimus Patriarcha illius diœceſeos audientiam ipſis accommodato, & illa definito, quæ Eccleſiaſticis Canonibus, & legibus concinunt, neutra parte ſententiæ eius contradicere queunte. Sed & ſi à clerico, aut quocunque alio contra Epiſcopum quacunque de cauſa fiat interpellatio, primùm religioſiſsimus Metropolitanus ſecundùm ſacros Canones, & noſtras leges negotium dijudicato. Si quis iudicatis reclamet, cauſa ad beatiſsimum illius diœceſis Archiepiſcopum, & Patriarcham defertor, & ille ſecundùm Canones & leges huic finem adhibeto.

Ioannes Damaſcenus. 730.

Oratione 2. de Imaginibus: Regum partes non ſunt, vt Eccleſiæ leges præſcribant. Conſidera enim quid Diuus Apoſtolus dicat, & quos quidem in Eccleſia poſuit, primùm Apoſtolos, deinde Prophetas, tum Paſtores & Doctores. Ad Eccleſiæ conſtitutionem non adhibuit Reges. Et rurſum: *Obedite*, inquit, *Præpoſitis veſtris*, &c. Regum eſt ciuilis adminiſtratio, Eccleſiaſtica verò conſtitutio Paſtorum & Doctorum, &c. Paremus tibi Rex in ijs, quæ ad vitæ ciuilis negotia pertinent, vt in tributis, veſtigalibus, congiarijsque ſoluendis, quorum tibi, quantum ad nos ſpectat, nemus eſt creditum ac demandatum. At in Eccleſiaſticis rebus ſtatuendis ac decernendis habemus Paſtores, qui nobis locuti ſunt verbum, & leges, atque inſtituta Eccleſiaſtica tradiderunt. Non transferimus terminos ſempiternos, quos nobis patres noſtri conſtituerunt: ſed quæ nobis præſcripta ſunt, vt accepimus, tuemur.

Baſilius Imp. 868.

Oratione, quam habuit in 8. Synodo: Vobis laici, tam qui in dignitatibus, quàm qui abſolutè (hoc eſt abſque dignitatibus) verſamini, nullo modo licet de Eccleſiaſticis cauſis ſermonem mouere, neque penitus reſiſtere integritati Eccleſiæ, & vniuerſali Synodo aduerſari. Hæc enim inueſtigare & quærere Patriarcharum, Pontificum, & ſacerdotum eſt, qui regiminis officium ſortiti ſunt, qui ſanctificandi, qui ſoluendi & ligandi poteſtatem habent; qui Eccleſiaſticas & cæleſtes adepti ſunt claues: non noſtrum, qui paſci debemus, qui ſanctificari, qui ligari, vel à ligamento ſolui egemus. Quantæcunque enim religionis ac ſapientiæ laicus exiſtat, vel etiamſi vniuerſa virtute interius polleat, donec laicus eſt, ouis vocari non deſinet. Rurſus Epiſcopus quantacunque ſit irreuerentia plenus, & nudus omni virtute, donec Antiſtes eſt, & veritatis verbum rectè prædicauerit, Paſtoris vocationis & dignitatis damna non patietur. Quæ ergo nobis ratio eſt in ordine ouium conſtitutis? Paſtores verborum ſubtilitatem diſcutiendi, & ea, quæ ſuper nos ſunt, quærendi & ambiendi habent. Oportet nos ergo cum timore & fide ſyncera hos audire, & facies eorum vereri, (cùm ſint miniſtri Domini omnipotentis, & huius formam poſsideant,) & nihil amplius, quàm ea, quæ ordinis noſtri ſunt, requirere.

Suidas. 970.

In Leontio Tripolis Epiſcopo: Conſtantio inter Epiſcopos præſidente, & Eccleſijs præſcribere volente, plerique quicquid ille dixiſſet cum plauſu & admiratione accipiebant, rectiſsimè id eſſe dictum aſſerentes: hic verò tacebat. Quem cùm rogaret Imperator: Quid tu ſolus omnium taces? Miror, inquit, qui fiat, vt alijs curandis deſtinatus, alia tractes: qui cum rei militari & Reipub. præſis, Epiſcopis ea præſcribas, quæ ad ſolos pertinent Epiſcopos? Imperator itaque verecundatus, eiuſmodi edictis in poſterum abſtinuiſſe fertur.

Georgius Cedrenus. 1100.

In Leone Iconomacho: Gregorius Papa miſſa decretali epiſtola ad Leonem Imper. monuit non eſſe Imperatoris de fide ſtatuere, aut veteris Eccleſiæ decreta, à ſanctis Patribus facta, conuellere. μὴ δεῖν βασιλέα λόγον ποιεῖσθαι περὶ πίστεως ποιεῖσθαι, καὶ χαράττειν τὰ ἀρχαῖα δόγματα τῆς ἐκκλησίας τὰ ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων δογματισθέντα.

Simeon Theſſalonicenſis.

Lib. 8. de myſterijs & cæremonijs Eccleſiæ: Verùm hæc non tam ab Imperatoribus facta ſunt, quàm ab aſſentatoribus, qui verbis hominum illis perſuaſerunt maiora, quàm pro facultate facere, ita vt Epiſcopos promouerent, & translationes eorum facerent. Proh Deum, ordinatum à Spiritu ſancto huius Eccleſiæ paſtorem, alterius Eccleſiæ paſtorem ab ijs conſtitui, qui ſacerdotij facultatem & operationem non habent, & præter voluntatem Spiritus ſancti? Si opus eſt ad ædificationem conſtituere eum in maiore Eccleſia, à Spiritu ſancto, à quo ordinatus eſt, eſt hoc faciendum: non autem à ſeculari poteſtate. Imò Abbates monachorum, qui Deo dedicati ſunt, & qui animarum curæ per Dei gratiam ſunt præpoſiti, plerique ſic ſunt præter voluntatem Spiritus S. & ſoluunt, & ligant, hoc ab ijs obtinentes, qui facultatem cha-

riſma-

rismatis non acceperunt, & ordinantur, & multis præsunt, nihil penitus curantes eos, qui habent charismata. Hinc multæ ruinæ nostræ: hinc imminutio, & ad pauciores, quam omnes gentes, reducti: & propter eorum violentiam, qui potestatem nobis habere, & ea tractare student, quæ eis non conueniunt, alieni nobis imperant, & quia faciunt, quæ Deo displicent, nostri & Dei inimici nobis, vt pàr est, insultant: & dum sacra vindicamus, communicamusque ea nobiscum, putantes lucrum facere ex consecratis Deo, factum est, vt propria amiserimus, & depascunt nostra. in nostroque conspectu aduersarij nostra comedunt. Sed vtinam remedium aliquod hæc calamitas tandem accipiat, & cedant *Cæsari, quæ Cæsaris sunt, & quæ Dei, Deo*: vt omnia sint digna gratia Dei, res sacra constituta, ac seculares auctæ: ac non potius contra alterum ab altero intereat, &c. *Paulo superius eos, qui aiebant sacra ab Imperatore Valentiniano fieri debere*: Nugantur, qui hoc dicunt, nouatores, & inuidia iactari. Non enim Imperator, sed Synodus cum facit, solo Imperatore pio ministrante: idque non solùm, quia est vindex, ac defensor, & ex Ecclesia vnctus, sed etiam vt adiuuet, & subseruiat, atque amplectatur, firmaque conseruet, quæ fiant in Ecclesia: quippe cùm opus sit ad pacem Ecclesiæ tuendam, vt ipse quoque Imperator in fide recta conseruetur, &c. Non facit Patriarcham Imperator, quin potius consentit & subsequitur, quod efficitur, &c.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Cyprianus. 250.

Libro 1. epist. 3.

Epistola 55. Neque enim aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quàm inde, quòd sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus iudex vice CHRISTI cogitatur: cui si secundùm magisteria diuina obtemperaret fraternitas vniuersa, nemo aduersum sacerdotum collegium quicquam moueret, nemo post diuinum iudicium, post populi suffragium, post Cõpiscoporum consensum, iudicem se iam non Episcopi, sed Dei faceret.

Caius Papa. 283.

Epistola ad Felicem: Primò scias paganos & hæreticos non posse Christianos accusare, aut vocem eis infamationis inferre. Deinde nemo vnquam Episcopum apud iudices seculares, aut alios clericos accusare præsumat.

Marcellinus. 296.

Epistola 2. Clericum cuiuslibet ordinis, absque Pontificis sui permissu, nullus præsumat ad seculare iudicium attrahere, nec laico quemlibet clericum liceat accusare.

Concilium Romanum Primum. 320.

Cap. 4. Syluester Episcopus dixit: Nulli omninò clerico licere causam quamlibet in publico examinare, nec vllum clericum ante iudicem laicum stare. Et dixerunt omnes Episcopi: placet.

Concilium Romanum Secundum sub Syluestro, 325.

Cap. 16. Nemo clericus, vel Diaconus, aut Presbyter, propter causam suam quamlibet intret in curiam: quoniam omnis curia à cruore dicitur, & immolatio simulachrorum est. Quoniam si quis clericus in curiam introierit, anathema suscipiat, nunquam rediens ad matrem Ecclesiam.

Hilarius. 350.

Aduersus Constantium Augustum: Pronideat & decernat Clementia tua, vt omnes se vbique iudices, quibus prouinciarum administrationes sunt creditæ, ad quos sola cura, & solicitudo publicorum negotiorum pertinere debet, à religiosa se obseruantia abstineant.

Lucifer Calaritanus. 360.

Libro 1. ad Constantium August. pro S. Athanasio: Proba te super nos factum iudicem, proba te ad hoc constitutum Imperatorem, vt nos armis tuis ad omnem implendam voluntatem amici tui diaboli perduceres, cùm probare non possis, quia præceptum sit tibi, non solùm non dominari Episcopis, sed & ita eorum obedire statutis, vt si subuertere eorum decreta tentaueris, si fueris in superbia comprehensus, morte mori iussus sis.

Ambrosius. 370.

Epistola 32. *ad Valentinianum Imperatorem*: Dalmatius me tribunus & notarius mandato, vt allegauit, clementiæ conuenit tuæ, postulans vt & ipse iudices eligerem, sicut elegisset Auxentius: nec tamen expressit eorum nomina, qui fuerant postulati, sed id addidit, quòd in consistorio esset futura certatio arbitro pietatis iudicio tuæ. Cui rei respondeo, vt arbitror, competenter, nec quisquam contumacem iudicare me debet, cùm hoc asseram, quod Augustæ memoriæ pater tuus non solùm sermone respondit, sed etiam legibus suis sanxit, in causa fidei, vel Ecclesiastici alicuius ordinis, cum iudicare debere, qui nec munere impar sit, nec iure dissimilis. Hæc enim verba rescripti sunt: hoc est, sacerdotes de sacerdotibus voluit iudicare. Quin etiam si aliàs quoque argueretur Episcopus, & morum esset examinanda causa, etiam hanc voluit ad Episcopale iudicium pertinere. Quis igitur contumaciter respondit clementiæ tuæ? Ille, qui te patri similem esse desiderat, an qui vult esse dissimilem? Nisi fortè vilis quibusdam tanti Imperatoris existimatur sententia, cuius & fides confessionis constantia comprobata est, & sapientia melioratæ Reipub. profectibus prædicatur. Quando audisti, clementissime Imperator, in causa fidei laicos de Episcopo iudicasse? Ita ergo quadam adulatione curuamur, vt sacerdotalis iuris simus immemores, & quod Deus donauit mihi, hoc ipse alijs putem esse credendum? Si docendus est Episcopus à laico, quid sequatur: laicus ergo disputet, & Episcopus audiat, Episcopus discat à laico. At certè si vel Scripturarum seriem diuinarum, vel vetera tempora retractemus, quis est, qui abnuat in causa fidei, in causa, inquam, fidei Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis iudicare? Eris Deo fauente etiam senectutis maturitate proiectior, & tunc de hoc censebis, qualis ille Episcopus sit, qui laicis ius sacerdotale substernit. Pater tuus Deo fauente vir maturioris ætatis dicebat: Non est meum iudicare inter Episcopos: tua nunc dicit Clementia, ego debeo iudicare? Et ille baptizatus in CHRISTO inhabilem se ponderi tanti putabat esse iudicij: Clementia tua, cui adhuc emerenda baptismatis sacramenta seruantur, arrogat de fide iudicium, cùm fidei ipsius Sacramenta non nouerit? &c. Si tractandum est, tractare in Ecclesia didici: quod maiores fecerunt mei. Si conferendum de fide, sacerdotum debet esse ista collatio, sicut factum est sub Constantino Augustæ memoriæ principe, qui nullas leges

ante præmisit, sed liberum dedit iudicium sacerdotibus.

Epistola 33 Noli te grauare Imperator, vt putes te in ea, quæ diuina sunt, imperiale aliquod ius habere: noli te extollere, sed si vis diutius
Matt.22 imperare, esto Deo subditus. Scriptum est: *Quæ Dei, Deo, quæ Cæsaris, Cæsari.* Ad Imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem Ecclesiæ: publicorum tibi mœnium ius concessum est, non sacrorum.

Hieronymus. 390.

Epistola 142. Ozias Rex quamdiu vixit Zacharias sacerdos cognomento intelligens placuit Deo, & cum omni veneratione delubrum eius ingressus est. Postquam verò Zacharias obijt, volens per se offerre donaria, sacerdotalem ordinem non tam piè, quàm audacter inuasit, & reclamantibus Leuitis & sacerdotibus cæteris:
Psal.28 Nonne tu es Ozias Rex, & non sacerdos? audire noluit, statimque lepra perfusus est in fronte, iuxta prophetiæ vocem dicentis: *Imple Domine facies eorum ignominia.*

Concilium Carthaginense Tertium 397.

Cap. 9 Placuit, vt quisquis Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, seu clericorum, cùm in Ecclesia fuerit ei crimen intentatum, vel ciuilis causa fuerit commota, si relicto Ecclesiastico iudicio, publicis iudicijs purgari voluerit, etiamsi pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat, & hoc in criminali iudicio: in ciuili verò perdat quod euicit, si locum suum obtinere voluerit. Cui enim ad eligendos iudices vndique patet auctoritas, ipse se indignum fraterno consortio iudicat, qui de vniuersa Ecclesia, malè
1.Cor.6. sentiendo, de iudicio seculari poscit auxilium: cùm priuatorum Christianorum causas Apostolus ad Ecclesiam deferri, atque ibi determinari præcipiat.

Augustinus. 400.

Epistola 166. Primi maiores vestri causam Cæciliani ad Imperatorem Constantinum detulerunt. Exigite hoc à nobis, probemus vobis, & si non probauerimus, facite de nobis quicquid potueritis. Sed quia Constantinus non est ausus de causa Episcopi iudicare, eam discutiendam atque finiendam Episcopis delegauit. Quod & factum est in vrbe Roma, præsidente Melchiade illius Ecclesiæ Episcopo cum multis collegis suis.

Concilium Milevitanum. 416.

Cap. 19. Placuit, vt quicunque ab Imperatore cognitionem iudiciorum publicorum petierit, honore proprio priuetur. Si autem Episcopale iudicium ab Imperatore postulauerit, nihil ei obsit.

Severus Sulpitius. 410.

Libro 2. sacræ historiæ: Martinus vir planè Apostolis conferendus satis superquè sufficere dicebat, vt Episcopali sententia hæretici Priscillianistæ iudicati Ecclesijs pellerentur, nouum esse & inauditum nefas, vt causam Ecclesiæ iudex seculi iudicaret.

Honorius Imperator. 410.

Epistola ad Arcadium Orientis Principem: Est nuper proditum apud Constantinopolim sacratissimo Paschæ venerabilis die trusos in custodiam sacerdotes, tantamquè circa altaria vim fecisse, vt & venerabiles Episcopi in exilium truderentur. His repente compertis, turbatos nos esse fateor. Quis enim in facinore tàm cruento Dei omnipotentis non timeret offensam? aut quo pacto non extra finum Romani orbis, omniumquè mortalium putaret esse discrimen? cùm ipse auctor nostri Imperij Reipub. quam nobis credidit gubernator omnipotens Deus, funestis admodum execrabilibusquè commissis aredderetur irasci, cùm, si quid de causa religionis inter Antistites ageretur, Episcopale oportuerit esse iudicium? Ad illos enim diuinarum rerum interpretatio, ad nos religionis spectat obsequium.

Bonifacius Primus. 418.

Epistola ad Honorium Augustum: Ecclesiæ meæ, cui Deus noster meum sacerdotium vobis res humanas regentibus deputauit, cura constringit, ne causis eius, quamuis adhuc corporis incommoditate detinear, propter conuentus, qui à sacerdotibus vniuersis, & clericis, & Christianæ plebis perturbationibus agitantur, apud aures Christianissimi Principis desim.

Leo Primus. 450.

Epist. 96. ad Episcopos Thraciæ: Tanta seculi potestates circa sacerdotalem ordinem reuerentia præualuêre, etiam hi, quos sub Imperiali nomine terris diuina potentia præesse præcepit, vt ius distinguendorum negotiorum Episcopis sanctis iuxta diualia constituta permiserint. Quod cùm & iuris antiqui formulis, & illibatis frequentius sit legibus confirmatum; præsenti tamen tempore à plerisque inuenimus fuisse calcatum. Nam prætermisso sacerdoti iudicio, passim ad examen seculare transiêre. Quocirca nobis visum est, vt hunc & sacræ legis, & nostri ordinis contumeliam, & ad præsens vlciscereturplena distinctio, & obseruandam formulam constitueret in futurum. Censemus itaque, vt quicunque, prætermisso Sacerdote Ecclesiæ suæ, ad disceptationem venerit secularium, sacris liminibus expulsus, à cælesti arceatur altario: neque vllus post hanc definitionem, qui communi sedit arbitrio, quicquam sibi vltra præscriptum vindicare nitatur: & ita fiet, vt hi, qui ante errauêre, congrua emendatione se corrigant, & qui sub obseruatione clericali cælesti præbatur seruire officio, ex clero abijciendum, si prætermisso sacerdotum iudicio, secularem adierit potestatem.

Concilium Veneticum. 460.

Cap. 9. Clerico, nisi ex permissu Episcopi sui, seruorum suorum secularia iudicia adire non liceat, sed si fortasse Episcopi sui iudicium cœperit habere suspectum, aut ipsi de proprietate aliqua aduersus ipsum Episcopum fuerit nata contentio, aliorum Episcoporum audientiam, non secularium potestatem debebit ambire: aliter à communione habeatur alienus.

Gelasius Primus. 492.

Epistola ad Anastasium Imperatorem: Nosti, Fili clementissime, quòd licet præsideas humano generi dignitate rerum terenarum, tamen Præsulibus diuinarum rerum deuotus colla submittis, atque ab ijs causas tuæ salutis expetis, inquè sumendis cælestibus Sacramentis, eisquè (vt competit) disponendis, subdi te debere cognoscis religionis ordine potius, quàm præesse. Itaque inter hæc ex illorum te pendere iudicio, non illos ad tuam velle redigi voluntatem.

Romana Synodus Tertia sub Symmacho. 502.

Theodo-

Theodoricus Rex sibi iudicium in Episcopos arrogabat, sed postquam ab Episcopis plurimis audiuit ob prærogatiuam suæ sedis non posse compelli, vt minorum iudicio se subijceret, serenissimus Rex taliter (Deo aspirante) respondit: in Synodali esse arbitrio in tanto negotio sequenda præscribere, nec aliquid ad se, præter reuerentiam de Ecclesiasticis negotijs pertinere: committens etiam potestati Pontificum, vt siue propositum vellent audire negotium, siue nollent, quod magis putarent vtile deliberarent, dummodò venerandi prouisione Concilij pax in ciuitate Romana CHRISTIANA omnibus redderetur.

Romana Synodus Quarta sub Symmacho 502.

Cap. 3. Laicis quamuis religiosis nulla de Ecclesiasticis facultatibus legitur vnquam disponendi aliquid attributa facultas.

Concilium Agathense. 506.

Cap. 32. Clericum nec quisquam præsumat apud iudicem secularem, Episcopo non permittente, pulsare: sed si pulsatus fuerit, non respondeat, nec proponat, nec audeat criminale negotium in iudicio seculari præponere. Si quis verò secularium per calumniam Ecclesiam aut clerum fatigare tentauerit, & conuictus fuerit, ab Ecclesiæ liminibus, & à Catholicorum communione (nisi dignè pœnituerit) coërceatur.

Hormisda. 510.

Epistola 10. ad Auitum Viennensem Episcopum: Nam vnde est, quòd cum per Ennodium fratrem & Coëpiscopum nostrum sacerdotales viros, ad confirmanda ea, quæ Sedes Apostolica poposcerat, directuros se esse promisissent? Multa quoque, quæ ad correctionem prauitatis suæ à nobis quæsita fuerant, pollicentes, non solùm non religiosos viros, penes quos causæ ipsius plena esse posset instructio, secundùm constituta propria non miserunt, verùm etiam, quasi res parua gereretur, laicos & alienos ab Ecclesiastico corpore destinantes, non se studuerunt de cœno, quo immersi tenentur, euoluere, verùm etiam CATHOLICÆ fidei claritate fulgente, sua (quod absit) se posse crediderunt obscuritate fuscare.

Concilium Epaunense. 517.

Cap. 11. Clerici sine ordinatione Episcopi sui adire, vel interpellare publicum iudicium non præsumant: sed, etsi pulsati fuerint, sequi ad seculare iudicium non præsumant.

Athalaricus Rex. 520.

Epistola ad Clerum Ecclesiæ Romanæ: Flebili additione causamini hoc fuisse longæ consuetudinis institutum, vt si quis sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ seruientem aliqua crederet actione pulsandum, ad supradictæ ciuitatis Antistitem negotium suum dicturus accurreret: ne clerus vester forensibus litibus profanatus, negotijs potius secularibus occupetur: addentes Diaconum quoque vestrum, ad contumeliam religionis, tanta executionis acerbitate compulsum, vt Saius eum propriæ custodiæ crederet mancipandum: Presbyterum quin etiam Romanæ Ecclesiæ leuibus de causis asseritis criminaliter impetitum. Quod nobis, pro ingenita reuerentia, quam nostro debemus auctori, displicuisse profitemur, vt qui pridem sacris meruerant inseruire ministerijs, conuentionibus irruerenter nefarijs expositi iniurijs subiacerent. Ideò considerantes Apostolicæ Sedis honorem, & consulentes desiderijs supplicantium, præsenti auctoritate moderato ordine definimus, vt si quispiam ad Romanum clerum aliquem pertinentem in qualibet causa probabili crediderit actione pulsandum; ad beatissimi Papæ iudicium prius conueniat audiendus: vt & ipse inter vtrosque more suæ Sanctitatis agnoscat, aut causam deleget æquitatis studio terminandam. Et si fortè, quod credi nefas est, competens desiderium fuerit petitoris elusum, tunc ad secularia fora iurgaturus accurrat, quando suas petitiones probauerit à supradictæ Sedis Præsule fuisse contemptas.

Concilium Aurelianense Tertium. 537.

Cap. 31. Clericus cuiuslibet gradus, sine Pontificis permissu, nullum ad seculare iudicium præsumat attrahere: neque laico inconsulto sacerdote, clericum in seculare iudicium liceat exhibere.

Martinus Bracarensis. 570.

Gracarum Synodorum cap. 35. Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus excommunicatus in Concilio iniustè se queritur condemnatum, ad maiorum Episcoporum Concilium reuertatur, & eorum inquisitionem & iudicium expectans, si quas se iustas causas habere putat, exponat. Si autem contempserit, & importans se palatio, aures principum inquietare voluerit, hic ad nullam veniam poterit peruenire, neque spem futuræ reconciliationis habebit.

Concilium Matisconense. 576.

Cap. 7. Vt nullus clericus de qualibet causa extra discussionem Episcopi sui, à seculari iudici iniuriam patiatur, aut custodiæ deputetur. Quòd si quicunque iudex cuiuscunque clericum, absque causa criminali, id est, homicidio, furto, aut maleficio, hoc facere forsasse præsumpserit, quamdiu Episcopo loci illius visum fuerit, ab Ecclesiæ luminibus arceatur.

Cap. 8. Vt nullus clericus ad iudicem secularem quemcunque alium fratrem de clericis accusare, aut ad causam dicendam trahere, quocunque loco præsumat: sed omne negotium clericorum, aut in Episcopi sui, aut in Presbyteri, aut Archidiaconi præsentia finiatur. Quòd si quicunque clericus hoc implere distulerit, si iunior fuerit, vno minus de quadraginta ictus accipiat, si certè honoratior, triginta dierum inclusione mulctetur.

Pelagius Primus. 579.

Ad Benegasium Defensorem 11. quæstione 1. Experientiæ tuæ præsenti auctoritate mandamus, vt in causis, in quibus quælibet Ecclesiastici officij persona loco petitoris existit, quemquam laicum pulsatura apud suæ prouinciæ iudicem suas proponere actiones non desinat. In ijs verò negotijs in quibus Ecclesiastici officij persona pulsatur, (totius submoto pulsationis obstaculo) ad Episcopi vel Presbyterorum in loco, vbi quæstio vertitur, constitutorum accurrat indifferentes examen.

Ad Sergium Cancellarium: Si quis laicus clericum cuiuscunque gradus duxerit esse pulsandum, ad Episcoporum iudicium in eadem ciuitate, vel territorio constitutorum proponat eas, quas se habere existimat actiones. Quem ordinem legibus per omnia conuenientem, atque consentaneum demonstrari illa regula manifestat, quæ præcepit actorem forum semper sequi pulsati. Clericis verò pulsatis, in Episco-

pali iudicio forum competere principalium quoque sanctionum designat auctoritas.

Concilium Toletanum Tertium.

589.

Cap. 13. Diuturna indisciplinatio, & licentiæ inolita præsumptio, vsque adeò illicitis ausibus aditum patefecit, vt clerici conclericos suos, relicto Pontifice suo, ad iudicia publica pertrahant. Proinde statuimus, hoc decætero non præsumi. Si quis hoc præsumpserit facere, & causam perdat, & à communione efficiatur extraneus.

Gregorius Magnus. 590.

Libro 3. *epistol.* 26. *ad Iunuarium Episcopum Caralitanum :* Fratris & Coëpiscopi nostri Felicis, & Cyriaci Abbatis relatione cognouimus, quòd in insula Sardinia sacerdotes à laicis iudicibus opprimantur, & fraternitatem tuam ministri sui despiciant : dumqùe solùm simplicitati à vobis studetur, quantum videmus, disciplina negligitur. Vnde hortor, vt omni excusatione postposita, Ecclesiam, quam suscepisti, auctore Deo regas, disciplinam clericos tenere cogas, nullius verba metuere studeas.

Libro 5. *epistol.* 25. Et nobis, & omnibus notum est, pijssimos dominos (*Mauritium Augustum, & Constantium*) disciplinam dirigere, ordines seruare, Canones venerari, & se in causis sacerdotalibus non miscere: instanter exequimur, quod & illorum iuuat animam atq; Rempub. & ad quod nos terribilis tremendiqúe iudicis respectus impellit.

Lib. 9. *epist.* 32. *Romano Defensori Siciliæ :* Peruenit ad nos, quòd si quis contra clericos quoslibet causam habeat, despectis eorum Episcopis, eosdem clericos in tuo facias iudicio exhiberi. Quod si ita est, quia valde constat esse incongruum, hac tibi auctoritate præcipimus, vt hoc denuò facere non præsumas. Sed si quis contra quemlibet clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat, vt aut ipse cognoscat, aut certè ab eo iudices deputentur : aut si fortè ad arbitros eundum est, partes ad eligendum iudicem ab ipso executio deputata compellat, &c.

Libro 11. *epistol.* 54. De persona presbyteri hoc attendendum est, quia si quam causam habuit, non ab alio teneri, sed Episcopus ipsius adiri debuit, sicut Nouella Constitutio manifestat, quæ loquitur de sanctissimis, & Deo amabilibus, & reuerendissimis Episcopis, clericis, & monachis, &c.

Libro 4. *epistol.* 75. Ecclesiastica testatur historia, quòd cùm præ memoriæ Constantino Principi in scripto oblatæ accusationes contra Episcopos fuissent, libellos quidem accusationis accepit, & eosdem, qui accusati fuerant, Episcopos conuocans, in eorum conspectu libellos, quos acceperat, incendit, dicens : Vos Dij estis, à vero Deo constituti : ite, & inter vos causas vestras discutite, quia dignum non est, vt iudicemus Deos.

Concilium Antisiodorense. 614.

Cap. 35. Non licet Presbytero, , aut Diacono, vel cuiquam clericorum de qualibet causa conclericum suum ad iudicem secularem trahere.

Concilium apud Palatium Vernis.

755.

Cap. 18. Vt nullus clericus ad iudicia laicorum publica conueniat, sine iussione Episcopi sui, vel Abbatis, iuxta Canonis Carthaginensis cap. 5. vbi scriptum est: Qui relicto Ecclesiastico iudicio, publicis iudicijs se purgare voluerit, etiamsi pro illo prolata fuerit sententia, locum suum amittat.

Adrianus Primus. 780.

Apud Gratianum 11. *quæstione* 1. Clericus, siue laicus, si crimine aut lite pulsatus fuerit, non alibi quàm in suo foro prouocatus audiatur, &c. In clericorum causa huiusmodi forma seruetur, vt nequaquam eorum sententia à non suo iudice dicta constringat: res verò in litigio posita ante legitimum cognitionis euentum, in nullam debet omnino transferri personam.

Carolus Magnus. 800.

Libro 6. *cap.* 105. Nullus ex ordine clericorum inconsulto proprio Episcopo ad iudicem secularem pergat, neque apud eum, suo Episcopo non permittente, quemquam pulsare, aut cuiquam ante eum respondere, aut quicquam proponere præsumat, neque criminale negotium in iudicio seculari proponere audeat.

Cap. 109. Cleri etiam non secularibus iudicibus, sed Episcopali audientię reseruentur. Fas enim non est, vt diuini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio.

Concilium Moguntinum. 813.

Cap. 24. De clericis adeuntibus Imper. hæc placet omnibus modis obseruari, quod de eis in sacris Canonibus institutum est.

Eugenius Secundus. 824.

Cap. 4. Decreuimus, vt laici determinare Ecclesiastica negotia non præsumant.

Nicolaus Primus. 860.

Ad consulta Bulgarorum cap. 70. De Presbyteris, qualescunque sint vobis, qui laici estis, nec iudicandum est, nec de vita ipsorum quippiam inuestigandum; sed Episcoporum iudicio quicquid est per omnia reseruandum.

Epistola 8. *ad Michaelem Imperatorem* : Dicite, quæsumus, vbinam legistis Imperatores antecessores vestros Synodalibus conuentibus interfuisse, nisi forsitan in quibus de fide tractatum est, quæ vniuersalis est, quæ omnium communis est, quæ non solùm ad clericos, verùm etiam ad laicos, & ad omnes omninò pertinet Christianos? Vos autem non solùm Synodo in causa sacerdotis collecto interfuistis, verùm etiam numerosa secularium millia, fortè ad videndum eius opprobrium, aggregastis, cùm magis debueratis in hoc imitari Constantinum Pium Augustum, de quo scriptum est, quòd dixerit: quia si vidissem aliquem eorum, qui religioso circumamicti sunt habitu, turpitudinem aliquam operantem, chlamydem meam explicassem, & cooperuissem eũ, ne videretur à quoquam, &c. Nolite quæ sua sunt vsurpare: nolite quæ ipsi soli commissa sunt velle surripere: scientes quia tanto nimirum à sacris debet omnis mundanarum rerum administrator esse remotus, quanto quemlibet ex catalogo clericorum, & militantium Deo nullis conuenit negotijs secularibus implicari. Denique hi, quibus tantùm humanis rebus, & non diuinis, præsse permissum est, quomodo de his, per quos diuina ministrantur, iudicare præsumant, penitus ignoramus, &c. Quibus omnibus ritè collectis, satis euidenter ostenditur, à seculari potestate nec ligari prorsus, nec solui posse Pontificem.

Nicolaus Secundus. 1060.

Epistola

Epistola decretali. Cuius libet ordinis Clericos laici non iudicent, nec de Ecclesijs eijciant.

Gregorius Septimus. 1076.

Lib. 7. epist. 21. Quis dubitet sacerdotes Christi regum & principum omniumque fidelium patres & magistros censeri? Nonne miserabilis insaniæ esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subiugare, & iniquis obligationibus illum potestati suæ subijcere, à quo creditur non in terra solùm, sed etiam in cælis se posse ligari & solui? Hæc (sicut beatus Gregorius in epistola ad Mauritium Imperatorem directa commemorat) Constantinus Magnus Imperator, omnium regum, & principum ferè totius orbis Dominus, euidenter intelligens, in sancta Synodo Nicæna post omnes Episcopos vltimus residens, nullam iudicij sententiam super eos dare præsumpsit, sed illos etiam Deos vocans, non suo debere subesse iudicio, verùm se ad illorum pendere arbitrium iudicauit.

Ivo Carnotensis. 1100.

Epist. 162. Sciat fraternitas vestra, quia in tribulationibus vestris contribulor, & passionibus vestris compatior: sed quia res vestra in angusto posita est, prout oportet, certum vobis consilium dare non possumus: quia in hoc negotio vestro, nisi Deus misericorditer consulat, oportet, vt aut legem offendatis, aut regem. Si enim concanonicum vestrum criminaliter impetitum alibi, quàm in Ecclesia examinari conceditis, Canonicam legem offenditis: si audientiam regalis curiæ respuitis, regem offenditis. In qua disceptatione cùm ipsi & ratione & auctoritate sciatis quid sit verius, quid honestius: tamen pro temporum oportunitate sequi vos oportebit, quod infirmitati vestræ erit tolerabilius. Si autem sciremus vos esse paratos, vt cum gaudio tolerare posseris ruinas domorum, exterminationes corporum, possemus vos exhortari, vt sequeremini consilium Susannæ, quæ magis elegit in manus hominum incidere, quàm Dei legem derelinquere. Sed quia in donis spiritualibus consilium & fortitudo coniuncta sunt, consilium aliud, nisi quod patientia vestra tolerare possit, dare non audemus: quia qualis vestra fortitudo sit, ignoramus. De curia autem in causis clericorum vitanda, de accusatione vel testimonio clericorum aduersus laicos, vel laicorum aduersus clericos, quid decreta, quid Canones, quid & mundanæ leges clament, & apud vos habetur, & nos ex parte scripsissemus vobis, nisi quia gerulus literarum vestrarum ad reditum festinauit.

Hugo Victorinus. 1130.

De sacramentis fidei lib. 2. parte 2. cap. 8. Negotia secularia, terrena: spiritualia verò & Ecclesiastica, à spirituali potestate examinentur. Secundùm personam ergo iustitia violaretur, si iudex secularis in Ecclesiasticam personam manum mitteret: secundùm causam, si Ecclesiastica negotia examinanda susciperet.

Arnulphus Laxoniensis. 1160.

Sermone habito in Concilio Lugdunensi: Vtinam Fridericus Imp. humilietur sub potenti manu Dei, & principatum Ecclesiæ sic præesse principatui recognoscat. Vtinam intelligat, quia si Christum, sponsum scilicet Ecclesiæ Dominum confitetur, necesse habet & Ecclesiam, quæ sponsa est, nihilo minus Dominam confiteri.

Alexander Tertius. 1160.

In Concilio Lateranensi part. 10. de appellationibus c. 2. 26. Ad audientiam nostram peruenit, quòd R. Presbyter de Curket & Vu, clericus de Ciceſtre, decimas de Beinosa, quas idem Vu multorum virorum testimonio probare dicitur, ad se & ad Capellam suam rationabiliter pertinere, violenter auferre conatur. Vnde cum Vu propter hoc ad audientiam nostram appellâsset, prædictus R. auctoritate Sedis Apostolicæ contempta, ad audientiam D. Regis appellauit. Verùm quoniam nemini licet super rebus spiritualibus ad secularem iudicem appellare, si verum est, quòd prædictus R. enormiter & inmoderatè deliquit nec delictum huiusmodi debet impunitum, aut impunitum relinqui: discretioni vestræ, &c. quatenus veramque partem ante præsentiam vestram conuocantes, rem solicitè & diligenter inquiratis, & si ita esse inueneritis, præfatum R. ab omni Ecclesiastico beneficio (appellatione remota) & officio suspendatis, & ad præsentiam nostram cum literis vestris, rei veritatem continentibus, suspensum mittatis, & prædictas decimas prædicto Vu præcipiatis sine molestia & contradictione restitui.

Thomas Cantuariensis. 1170.

Epistola ad Regem Angliæ: Ecclesia in duobus consistit ordinibus, in clero & populo. In Clero sunt Apostoli, & Apostolici viri, Episcopi, & cæteri rectores Ecclesiæ, quibus commissa est cura & regimen ipsius Ecclesiæ, qui tractare habent negotia Ecclesiastica, vt totum reducant ad salutem animarum. In populo sunt Reges, Duces, & Comites, & aliæ potestates, quæ secularia habent tractare negotia, vt totum reducant ad pacem & vnitatem Ecclesiæ. Et quia certum est, Reges potestatem suam ab Ecclesia accipere, non ipsam ab illis, sed à Christo: vt salua pace vestra loquar, non habetis Episcopis præcipere, absoluere aliquem, vel excommunicare, trahere clericos ad seculariа iudicia, iudicare de decimis, de Ecclesijs, interdicere Episcopis, ne tractent de transgressione fidei, vel iuramenti, &c.

Ioannes Salesberiensis Carnotensis. 1176.

Lib. 4. Polyc. cap. 3. Huncergo gladium de manu Ecclesiæ accipit princeps, cùm tamen ipsa gladium sanguinis omninò non habeat: habet tamen & istum, sed eo vtitur per principis manum, cui coércendorum corporum contulit potestatem, spiritualium sibi in Pontificibus auctoritate reseruata. Est ergo Princeps sacerdotij quidem minister, & qui sacrorum officiorum illam partem exercet, quæ sacerdotij quidem manibus videtur indigna. Sacrarum namque legum omne officium religiosum & pium est. Illud tamen inferius, quod pœnis criminum exercetur, & quandam carnificij repræsentare videntur imaginem. Vnde & Constantinus Romanorum fidelissimus Imp. cùm sacerdotum Concilium Nicæam conuocasset, nec primum locum tenere ausus est, nec se Presbyterorum immiscere confessibus, sed sedem nouissimam occupauit: sententias verò, quas ab ijs approbatas audiuit, ita veneratus est, ac si eas de diuinæ Maiestatis sensisset emanasse iudicio. Sed & libellos inscriptionum, quos ad inuicem conceptos sacerdotum crimina continentes Imperatori porrexerant, suscepit quidem, clausosq; reposuit in sinu suo. Cùm autem eosdem ad charitatem & concordiam reuocasset, dixit sibi, tamquam homini, & qui iudicio subiacet sacerdotum, illicitum esse Deorum examinare causas, qui non possent nisi à solo Deo iudicari: Libellosq; quos acceperat, non inspectos dedit incendio, Patrum veritus crimina vel conuitia publicare, & Cham reprobi filij maledictionem incurrere, qui patris verenda non texit.

Innocentius Tertius. 1200.

Extra lib.2.tit.2.de foro competent.c.si diligenti: Asserunt ipsi te vsque ad hæc tempora tenuisse, quòd licitum sit clerico renuntiare, saltem in temporalibus causis, iuri suo, & sibi laicum iudicem constituere, præsertim vbi aduersarij voluntas accedit, ac tenere iuramentum super hoc interpositum respondisti, immemor constitutionis, qua cauetur, pacto priuatorum iuri publico minimè derogari. Cùm ergo ius hoc in Mileuitano, & Carthaginensi Concilijs sit specialiter promulgatum, ne clerici clericos, relicto suo Pontifice, ad iudicia publica pertrahant, alioquin causam perdant, & à communione habeantur extranei: & tam Episcopi, quàm Diaconi, seu quilibet clerici, in criminali, seu in ciuili negotio, si derelicto Ecclesiastico iudicio, publicis iudicijs se purgare voluerint, etiamsi pro eis sit lata sententia, locum suum amittant, & hoc in criminali actione. in ciuili verò perdant quod euicerint, si suum locum maluerint obtinere. Manifestè patet, quòd non solùm inuiti, sed etiam voluntarij, pacisci non possunt vt secularia iudicia subeant, cùm non sit beneficium hoc personale, cui renunciari valeat, sed potius toti collegio Ecclesiastico sit publicè indultum, cui priuatorum pacto derogari nō potest: nec iuramentum licitè seruari potuit, quod contra Canonica statuta illicitis pactionibus informatur.

Matthæus Parisius. 1250.

In historia Anglica de anno 1190. Circa dies istos Ecclesia Dei in Normannia de longo seruitutis iugo liberata est glorioso rege Richardo annuente, & omnia disponente. Imprimis terminatum est, & à rege confirmatum de clericis, quòd nulla occasione à secularibus capientur potestatibus, sicut fieri consueuerat nisi pro homicidio, furto, incendio, & huiusmodi enormi flagitio. Qui continuò, cùm requisiti fuerint à iudicibus Ecclesiasticis, quietè & sine mora reddentur in curia Ecclesiastica iudicandi.

Nicolaus Lyranus. 1320.

Ad cap.26.lib.2.Paralip. Ozias in tantum superbia elatus est, quòd non sufficit sibi honor regius, sed etiam voluit sibi vsurpare sacerdotis officium, super altare thymiamatis offerendo incensum. *Non est tui officij* Ozia: quia sunt distincta regis & sacerdotis officia.

Ioannes de Turrecremata. 1460.

Super Decret.part.2.causa 12.*q.*1.*n.*3. Hic clarè patet, quòd Clerici non subsunt seculari iudicio: quia filij Regis Regum sunt, Matth.17.

ARTICVLVS VIGESIMVS TERTIVS.

HAERETICOS, VT ANIMARVM OCCISORES, IN ECCLESIA NON ESSE FERENDOS: SED AB ECCLESIASTICA COMMVNIONE, A CIVILI MAGISTRATV AVT VITA PRIVANDOS, AVT EXILIO MVLTANDOS esse.

Anno post natũ Christum.

NEGANT.

400. DARMENIANVS, *Petilianus, & Gaudentius Donatistæ negabant hæreticos esse puniendos.* Augustlib.2.contra epist.Parmeniani cap.7. lib.2.contra literas Petiliani cap.10.lib.2.contra epist.Gaudentij cap.17 & 26.& epist.50.ad Bonifaciũ.

1250. *Raimundus Lullius docuit iniuriam eos facere, qui punirēt hæreticos.* Nicolaus Eymericus parte 2.quæst.9.Bernardus Lutzemb.in Catalogo.

1414. *Ioannes Hussius*, art.14. Constantiæ damnato, *asserit, non licere hæreticum tradere seculari potestati, & permittere vt comburatur.*

1520. Lutherus in Assertionibus art.33. *Hæreticos comburi est contra voluntatem Spiritus.*

Dominica 5.ab Epiphania in editione Basileensi: *Hæreticos & falsos doctores non extinguere, nec excindere oportet. Solo verbo Dei contra eos agendum est.*

1540. *Hermannus Bodius*, in Comment.suis tit.de hæreticis, *asserit hæreticos, quamuis in errore pertinaces fuerint, non esse pœna mortis puniendos.*

1550. *Martinus Bellus*, in farragine, *asserit hæreticos non esse à ciuili magistratu puniendos.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

*Exod.*22.*vers.*18. Maleficos non patieris viuere. 20. Qui immolat Dijs, occidetur, præterquam Domino soli.

*Deut.*13. 1. Si surrexerit in medio tui prophetes, aut qui somnium vidisse se dicat, &

prædi-

prædixerit ſignum atque portentum, & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi: Eamus, & ſequamur Deos alienos quos ignoras, & ſeruiamus eis; &c. 5. Propheta ille, aut fictor ſomniorum interficietur, &c. auferes malum (τὸν πονηρὸν) de medio tui. Si tibi voluerit perſuadere frater tuus, &c. aut amicus clam dicens: Eamus, & ſeruiamus Dijs alienis, &c 8. non acquieſcas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus, vt miſereris & occultes eum, ſed ſtatim interficies: ſit primùm manus tua ſuper eum, & poſt te omnis populus mittat manum. Lapidibus obrutus necabitur: quia voluit te abſtrahere à Domino Deo tuo.

Deut. 17. 12. Qui ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Iſraël.

3. *Reg.* 18. 40. Sacerdotes Baal ad iuſſum Eliæ propter falſam religionem interficiuntur.

4. *Reg.* 10. 11. Familia Achab propter idololatriam deletur.

1. *Eſdr.* 6. 10. Offerant Iudæi, *inquit Darius*, oblationes Deo cæli, orentque pro vita regis, & filiorum eius. A me poſitum eſt decretum, vt omnis homo, qui hanc mutauerit iuſſionem, tollatur lignum de domo ipſius, & erigatur, & configatur in eo: domus autem eius publicetur.

1. *Eſdr.* 7. 26. *Excpiſt. Artaxerxis ad Eſdram*: Omnis, qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis diligenter, iudicium erit de eo, ſiue in mortem, ſiue in exilium, ſiue in condemnationem ſubſtantiæ eius, vel certè in carcerem.

Pſal 105. 34. Et diſtinxit in labijs ſuis, non diſperdiderunt gentes, quas dixit Dominus illis. Et commiſti ſunt inter gentes, & didicerunt opera eorum: & ſeruierunt ſculptilibus eorum, & factum eſt illis in ſcandalum.

Dan 3 96. *ait Nabuchodonoſor Rex*: A me poſitum eſt hoc decretum, vt omnis populus, tribus, & lingua, quæcunque locuta fuerit blaſphemiam contra Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, diſpereat, & domus eius vaſtetur.

Act. 5. Ananias & Saphira agro diuendito pretium ſibi ſeruârunt, quod cùm ſe feciſſe negarent, ſubita morte percuſſi perierunt.

Act. 13. 11. Elymas Magus cupiens auertere Proconſulem à fide, ad Pauli verbum excecatur.

1. *Cor.* 5. 6. Neſcitis, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit? 13. Auferte malum ex vobiſipſis.

Tit. 3. 10 Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita: ſciens quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt.

2. *Ioan.* 9. 20. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis. Qui enim dicit illi AVE, communicat operibus eius malignis.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Clemens Romanus. 80.

Conſtit. Apoſtol. lib. 6. cap. 18. Impios hæreticos non pœnitentes diſcludite & ſemouete à fidelibus, & eis Eccleſiam Dei interdicite, vt omnibus modis ab eis declinent, neque vlla ſit cum eis ſermonis aut precationis communitas. Hi enim ſunt aduerſarij, & inſidiatores Eccleſiæ, qui corrumpunt gregem, & fœdant hæreditatem, ſapientiæ ſimulatores, toti improbi, de quibus aiebat Salomon: *Qui impij ſunt, ſimulant ſe pios eſſe. Eſt enim*, inquit, *via, quæ quibuſdam videtur recta, extrema verò eius ſpectant ad profundum inferni.* Hi ſunt de quibus Dominus acerbè & rigidè pronuntiauit eſſe Pſeudochriſtos, & falſos magiſtros, qui in Spiritum gratiæ blaſphemi fuerunt, & donum eius poſt gratiam contumelioſè aſpernati ſunt: quibus neque in hoc ſeculo, neque in futuro remittetur: qui magis impij ſunt, quàm Iudæi, & magis ſine Deo, quàm gentiles, qui ſummum Deum vniuerſi præſidem blaſphemijs inſectantur, & Filium eius conculcant, ac in doctrinam Spiritus S. deſpuunt, qui ſermones Dei negant, aut approbaſſe ſimulant in contumeliam Dei, & ad decipiendum eos, qui ipſos adeunt: quique Scripturis ſanctis contumeliam inferunt, & quidnam ſit iuſtitia ignorant: qui Eccleſiam deuaſtant, vt paruæ vulpes vineam, quos vt deuitetis hortamur, ne animis veſtris laqueos injiciatis.

Prou. 14

Ignatius. 100.

Epiſt. ad Philadelphienſes: Si quis eum ſectatur, qui ſe abſciderit à veritate, regnum Dei non hæreditabit: & qui non abſcedit à mendaci concionatore, in Gehennam condemnabitur. Nec enim à pijs diſcedendum, nec cum impijs commercia habenda. Si quis graditur iuxta alieni præſcripta, hic non eſt Chriſti, ſed eſt vulpes, & corruptor vineæ Chriſti: cum eiuſmodi non commiſceamini, ne cum illo pereatis, quamuis pater ſit, quamuis filius, quamuis frater, quamuis domeſticus: *non parcas*, inquit, *oculus veſter ſuper eum.* Deut. 13.

Epiſt. ad Epheſ. Si illi, qui humanas domos corrumpunt, more plectuntur, quantò grauiores pœnas dabunt, qui moliuntur Chriſti doctrinam adulterare, pro qua crucem & mortem ſuſtinuit D. Ieſus Dei vnicus Filius? cuius doctrinam ſi quis impinguatus & dilatatus ſpreuerit, in gehennam ibit. Similiter omnis homo, qui diſcernendi

muni Ecclesiæ congregatione, & frequentia seiunxissent, abiecta omni cunctatione in Ecclesiam receperunt.

Athanasius. 340.

Epistola ad Orthodoxos de Synodis Arimini, & Seleuciæ. Acatius, Eudoxius, & Patrophilus, cùm talia scribant, quî quæso non omni supplicio digni fuerint? Qui cum ipsi voces in Scripturis non solennes vsurpent, & sæpe nomen substantiæ, vt bonum, receperint, idque maximè ob epistolam Eusebij, nunc tandem culpant maiores suos, quòd his vocabulis vsi sint: & cùm ipsi dicant, Filium Deum ex Deo, & Verbum viuum substantiæ Patris, & indemutabilem imaginem esse, reprehendunt Nicænses, quòd dicant eum ex substantia esse genitum, genitori suo consubstantialem esse.

Concilium Antiochenum. 340.

Can. 5. Si quis Presbyter, vel Diaconus, contempto suo Episcopo, seipsum ab Ecclesia segregauerit, & priuatim apud se collectis populis altare erigere ausus fuerit, & nihilominus Episcopo se exhortante, semel & iterum reuocante, inobediens extiterit, hunc modis omnibus deponendum, nec aliquando consequi curationem, aut proprium honorem recipere speret. Quòd si etiam perseueraverit, conturbans & concitans Ecclesiam, per eam, quæ foris est, potestatem, hunc tanquam seditiosum corripi oportet.

Gregorius Nazianzenus. 340.

Epistola 77. ad Olympium: Ego cùm omnium maximè Apollinaristarum cogitationem & impietatem perspectam haberem, nec ferendam eorum audaciam cernerem, existimabam tamen fore vt lenitate mea mansuetos ac placidos eos redderem, ac paulatim emollirem. Atque hoc mihi spe fingebam, verùm, vt apparet, illud minimè animaduerti, me peiores eos effeciſſe, ac per intempestiuam hanc philosophiam Ecclesiæ detrimentum: nec enim prauos homines lenitas inflectit, &c. Quæ si leuia & ferenda sunt, ferat tua firmitas, feremus ipsi quoque, vt & sæpe tulimus: si verò grauia, & ne ipsis quidem pietatis laude præstantissimis Impp. ferenda, ea, quæ admissa sunt, mitius tamen quàm tanta audacia meretur, vlcisci dignare.

Oratione 46. quæ est ad Nectarium: Quòd ex omnibus Ecclesiasticis calamitatibus acerbissimum Apollinaristarum licentia est, quos haud scio quonam modo Pietas tua conuentuum æquè ac nos habendorum auctoritatem sibi arrogasse, atque vsurpasse passa fuerit, &c. Nam si illis, vt piè sentientibus, ea quæ sentiunt docere, libereque promulgare permittitur: quis non videt Ecclesiæ doctrinam condemnari, perinde ac veritate ab illorum partibus stante? Neque enim rerum natura fert duas de eadem re contrarias doctrinas veras esse. Quomodo igitur excelsus & præstans animus tuus ad tanti mali correctionem consueta libertate non vti sustinuit? Verùm etiamsi nondum hoc factum est, nunc saltem inimitabilis tua, numerisque omnibus absoluta virtus excitetur, ac pientissimum Imper. doceat, nihil ex reliquo erga Ecclesias ipsius studio rediturum esse vtilitatis, si tale malum ad fidei sanæ euersionem per eorum libertatem, licentiamque prævaleat.

Oratione 31. Non tantas vires sermo meus habiturus est pro S. Trinitate bellum gerens, quantas edictum tuum, si peruersis dogmatibus imbutos compresseris.

Constantinus, Constans, Constantius Imppp. 345.

Lib. 1. *Cod. de hæreticis & Manichæis:* Priuilegia, quæ contemplatione religionis indulta sunt, Catholicæ tantùm legis obseruatoribus prodesse oportet: hæreticos non solùm ab his priuilegijs alienos esse volumus, sed diuersis muneribus constringi & subijci.

Ephræm Syrus. 370.

De virtute cap. 8. Deuita consuetudinem hominum hæreticorum, & libidinosorum, nihil fidele loquentium: nam instar sagittarum sermones ipsorum corda vulnerant. Noui quosdam, sermonibus animas peruertentes: cuiusmodi quidem homines fortasse per Symbola quædam seminis fluxu laborantes Scripturæ sermo, & leprosas appellat. Quemadmodum enim menstruatus immundum reddit secundùm Legem vbicunque consederit, vel quodcunque conspuauerit: sic & illorum impurorum fluxus animæ malè affectæ, sermonumque consputatio execrabiles reddit suscipientes, & fortasse illorum deprauata animi affectio cum eo, qui lepra laborat, comparanda est, sicut iam dictum est.

Ioannes Cyprius. 400.

Vitæ sancti Epiphanij cap. 59. Erant aliæ plurimæ hæreses in insula Cypriorum, hæ scilicet, Ophitarum, Sabellianorum, Nicolaitarum, Simonianorum, & Carpocratianorum. De his scripsit Epiphanius epistolam ad Theodosium Imper. vt constitutione regia eos expelleret ex insula. Erant enim inter eos viri diuites, quibus mandata fuerat cura rerum publicarum, & deprimebant orthodoxos. Cùm autem accepisset Imperator literas ea-, scripsit in hanc formam: Si quis Patri Epiphanio Episcopo regionis Cypriorum non paret per verba diuina, excat ex insula, & habitet vbi velit. Si qui autem sint amici, & filij Pœnitentiæ, & confitentur communi Patri, quòd, cùm sint decepti, velint venire ad veritatem, maneant, vt doceantur à communi patre. Quod edictum cùm esset à militibus allatum & publicatum, multi ex ijs crediderunt Epiphanio. Qui verò non crediderunt, statim electi sunt ex insula.

Arcadius, Honorius, & Theodosius AAA. 400.

C. de Hæreticis & Manichæis: Manichæos & Donatistas meritissima seueritate persequimur. Huic itaque hominum generi nihil ex moribus, nihil ex legibus commune sit cum cæteris. Ac primùm quidem volumus esse publicum crimen: quia quod in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam. Quos bonorum etiam omnium publicatione persequimur. Ipsos quoque volumus amoueri ab omni liberalitate & successione quolibet titulo veniente. Præterea non donandi, non emendi, non vendendi, non postremò contrahendi cuiquam conuicto relinquimus facultatem. In mortem quoque inquisitio extendatur: nam si in criminibus Maiestatis licet memoriam accusare defuncti, non immerito & hic debet subire tale iudicium. Ergo & suprema illius scriptura irrita sit: siue testamento, siue codicillo, siue epistola, siue quolibet alio genere reliquerit voluntatem, qui Manichæus fuisse conuincitur. Sed nec filios hæredes eis existere, aut adire permittimus, nisi à paterna prauitate discesserint: delicti enim veniam pœnitentibus damus. In eos etiam auctoritatis nostræ aculei dirigantur, qui eos domibus suis damnanda prouisione defendunt. Seruos insuper extra noxam esse volumus, si dominum sacrilegum euitantes, ad Ecclesiam Catholicam seruitio fideliori transierint.

Philo Carpathius. 420.

In Cantica, ad illa verba: *Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas.*] Hæreticos, inquit, capite, qui vulpium vice nocte latentes paruas Ec-

clesias

clesias fidelium sua prauitate corrumpunt, vastant, ac delent. Tales aquam turbidam semper epotant, vinum bonum nunquam ad satietatem; ijdemque fideles Ecclesiæ & orthodoxæ palmites teneros adhuc & nouellos frangunt, ob idque paruulos esse in fide ostendit, nec firmos, quos hæretici demoliuntur à fundamento fidei: propterea comprehendi hæreticos ipsos imperat, & longè à vinea depelli.

Theodosius, & Valentinianus. 430.

L. Eum, qui. C. de Apostatis: Qui seruum vel ingenuum inuitum, seu suasione flectendo ex cultu Christianæ religionis in nefandam sectam ritumve transduxerit, eum dispendio fortunarum capite puniendum esse censemus.

L. Ariani C. de hæreticis & Manichæis: Omnes hæretici, & qui ad imam vsque scelerum nequitiam peruenerunt Manichæi, nusquam in Romanum locum conueniendi, morandique habeant facultatem: sed de ciuitatibus pellantur, & vltimo supplicio tradantur: quoniam his nihil relinquendum loci est, in quo ipsis etiam elementis fiat iniuria. Cunctis quoque legibus, quæ contra eos, cæterosque, qui nostræ fidei refragantur, olim diuersisque temporibus latæ sunt, semper viridi obseruantia valituris; siue de donationibus in hæreticorum conuenticula (quæ ipsi audacter Ecclesias nuncupare conantur) factis, siue ex vltima voluntate rebus qualitercunque relictis, siue de priuatis ædificijs, in quæ, domino permittente, vel conniuente, conuenerint, venerandæ nobis Catholicæ Ecclesiæ vindicandis: siue de procuratore, qui hoc nesciente domino fecerit, decem librarum auri mulctam, vel exilium, si sit ingenuus, subituro: metallum verò post verbera, si seruilis conditionis sit. ita vt nec in publicum conuenire locum, nec ædificari sibi quasi Ecclesias, nec ad circumscriptionem legum quicquam meditari valeant; omni ciuili & militari, curiarum etiam, & defensorum, & iudicum, sub viginti librarum auri interminatione, prohibendi auxilio. Illis etiam omnibus in sua manentibus firmitate, quę de militia pœnisque variis, deque diuersis sunt hæreticis promulgata, vt nec speciale quidem beneficium aduersus leges valeat impetratum.

L. Inter cæteras de Iudæis, Samaritanis, Hæret. T. 2. in l. Nouel. Theodosii 11. §. Quid sensibus: Præterea præcipimus, vt quicunque seruum seu ingenuum inuitum, vel suasione flectendo ex cultu Christianæ religionis in nefandam sectam ritumve traduxerit, eum dispendio fortunarum, capite puniendum. Vt quisquis igitur vel insulas ceperit, acquisitis dignitatibus non potiatur: vel Synagogam extruxerit, compendio Ecclesiæ Catholicæ se nouerit laborasse: imò qui ad honores irrepserit, habeatur vt ante conditionis extremæ, etiamsi honorariam promeruerit dignitatem. Et qui Synagogæ fabricam cœpit, nor. studio repandi cum damno quinquaginta librarum fraudetur auribus suis. Cernet præterea bona sua proscripta, pœnæ mox sanguinis destinandus, qui fidem alterius expugnauit peruersa doctrina, &c. Superest, vt quæ in Manichæos, Deo semper offensos: quæ in Eunomianos, hæreticæ fatuitatis auctores: quæ in Montanistas, Phrygas, Photinos, Priscillianistas, hydroparastatas, Borboritas, Ophitas, innumerabilibus constitutionibus lata sunt, cessante desidia celeri executioni mandentur.

In Nouel. Valent. tit. de Manichæis: Superstitio paganis quoque damnata temporibus, inimica publicæ disciplinæ, & hostis fidei Christianæ, ad excidium sui clementiam nostram non immeritò prouocauit. Manichæos loquimur, quos execrabiles ex toto orbe pellendos omnium retrò principum statuta iudicârunt. Nec dissimulationem crimina nuper tecta patiuntur: quæ enim, & quàm dictu, audituque obscœna, in iudicio beati Papæ Leonis coram senatu amplissimo ipsorum confessione patefacta sunt? adeò vt eorum quoque qui diceretur Episcopus & voce propria proderet, & omnia scelerum suorum perscriberet. Quod notitiam nostram latere non potuit, quibus tutum non est negligere tum detestandam diuinitatis iniuriam, & impunitum relinquere scelus, quo non solùm corpora deceptorum, sed etiam animæ inexpiabiliter polluuntur. Vnde Albine Præfecte Augustorum, illustris & magnifica auctoritas tua hæc nos in æternum victura lege statuisse cognoscat, quam in omnium prouinciarum faciet notitiam edictis propositis peruenire, vt vbicunque terrarum quisquam Manichæorum deprehensus, pœnas, quas in sacrilegos iura sanxerunt, auctoritate publicæ feueritatis excipiat: fitque publicum crimen, & omni volenti sine accusationis periculo tales arguere fit facultas. Nec cuiquam licitum tutumque sit aut celare tales, aut talibus conniuere, cùm omnia de his à nobis confirmata sint retro Principum statuta, vt nouerint vniuersi hac edictali lege proposita, Manichæos dignitate militiæ, & vrbium habitatione priuandos, ne quis innocens talium conuersatione, aut societate capiatur. Successiones non capiant, non relinquant, sed fisci nostri viribus adgregentur. Nec eis quod palam interdicimus vlla fraude quæratur. Iniuriarum careant actione, contractus liberos omnino non habeant: primates vniuscuiusque militiæ, vel officij mox exigenda, per apparitionem nostram decem libras auri mulcta percellat, si quem hac superstitione pollutum sciuerint militare: neque enim aliquid nimium in eos videtur posse decerni, quorum incæsta peruersitas religionis nomine Lupanaribus quoque ignota vel pudenda committit.

Theodosius Imp. 430.

Epistola ad Isidorum Præfectum Prætorij: Cùm Nestorius, Catholicæ quondam Ecclesiæ sacerdos, nunc verò fidei proditor, tantorum scelerum mole oppressus teneatur, operæpretium est, vt Seronitatis nostræ sententiæ subijciatur, calamitateque moribus illius digna opprimatur: vt qui venerandis Ecclesiæ legibus abiectis, traditionibusque contemptis, nefandæ hæreseos auctor extiterit: quique, dum illorum, quos proditionis suæ socios sibi adiunxit, fidem corrupit, alienæ corruptionis crimen suo capiti acciuit. Tua proinde celebris auctoritas prædictum Nestorium, curiæ huius potestate nixa, in perpetuum exilium Petras abire compellat, omniaque illius bona Ecclesiæ Constantinop. fisco addicat, &c. Veneratio cultusque, quam sanctissimæ religioni debemus, postulat, vt illos, qui impiè erga diuinum numen affecti sunt, meritis pœnis afficiamus: & nomine, quod prauitati illorum conueniat, eiusmodi appellemus: quò hac infamia notati, æternam errorum suorum ignominiam sustineant: atque vt vitæ supplicium debitum non euaserunt, sic mortui dedecore nunquam careant. Quamobrem immutabili lege sancimus, quotquot vsquam gentium execrandæ opinionis Nestorij sequaces exiterint, compertique fuerint, eos omnes Simonianorum nomine censendos esse. Decernimus præterea, ne quis impios nefarij sacrilegique Nestorij libros in posterum teneat, aut legat, aut transcribat: quos etiam omni studio & diligentia vndecumque conquisitos publicè incendi volumus. Mandauimus denique, nullam perditorum illorum hominum in sacris concionibus, nisi sub Simonianorum nomine, mentionem fieri, nullamque domũ, aut agrum,

aut

banum, aut quemcunquealium locum, s causa,occultè, aut manifestè eisdem cō- lumus etiam eiusmodi homines ab omni gressu penitus secluſos esſe. Quapropter omninò lateat,quòd quicumque aut Ne- imitatus, aut noſtram hanc legem transſ- erit, eum omnium bonorum amiſsione è nulctandum esſe.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Spiritu ſancto: Qui multiplicibus com- m ſuorum deceptionibus eos, qui rectè & vitæ genus excolunt liberis hominibus , ad ſuam ſtultiſsimam ſententiam abdu- , de furto, & latrocinio humanarum anima- rum rei meritò fient, pœnaſq; extremo ſupplicio luent. *Huiuſmodi hominibus neque aue dixeritis*, inquit Saluatoris noſtri diſcipulus:non quòd inhumanis nos moribus esſe doceat, ſed quòd ad commercia tum lupo ineunda inepta ſit ouis,& inter eos,qui animi ſenſibus differunt, nulla conuentio esſe poſſit. *Quæ enim pars fideli cum infideli?* Præterea cum fornicatoribus huius mundi non commiſceri ſcribit B.Paulus. Ne qui igitur tanquam è patrijs ſocis ex Eccleſia Dei rapiantur,& in Eccleſias malignantium deferantur, dum ad vitioſos mores diuertendo, ſuum animum quodammodo vendunt: (*Corrumpunt* enim *bonos mores colloquia prauа:*) mortis pœnam lex conſtituit in eos, qui id facere nefariè auſi fuerint.

*Epiſt.*20. Expectauimus quidem Neſtorij aduentum, vt abijs, quæ blaſphemauit ab eo tempore, quo primùm electus eſt, reſipiſceret,& veniam à S. Synodo peteret: licet etiam ſic maximè periculoſum ſit veniam illi dare. Non enim vſu venit vnquam,vt viro,qui talia prædicaret (vniuerſum enim peruertit orbem, & religiosè ſeruatam Eccleſiarum fidem luxauit) venia data ſit. Si enim qui vel vnam contra religioſiſsimos & Chriſti amantiſsimos Reges noſtros blaſphemam auſus fuiſſet emittere vocem, meritò quam leges præſcribunt patitur indignationem: non magis impius illam patietur, qui ſacrum noſtrum myſterium ſubuertit,& diſpenſationem è medio tollit, quam S.& benignus Dei Patris Vnigenitus Filius homo fieri dignatus noſtri gratia adimpleuit?

Concilium Epheſinum. 430.

Epiſt. ad Clerum populumq; Conſtantinopolitanum: Confortamini, & refocillamini, ſcutoq; fidei ſumpto ſceleratæ profanatq; nouitatis auctores Neſtorianos confeſtim expellite. Neque enim minor merces vobis obtinget, ſi id feceritis, quàm illis, qui hic deſudant.

Reginus Cyprius. 430.

Homilia Epheſi habita poſt exauctorationem Neſtorij: Enimuerò ad manifeſtam impietatis tuæ redargutionem ante, cùm parua adhuc erant quæ auſus es, igni terræq; hiatu teq;, tuoſq; conatus compeſcere debebamus, quò vel hac ſaltem ratione ſimpliciorib⁹ pœnas dependiſſe videremur: nam nobis iam dependiſti,& denuò dabis.

Sozomenus. 440.

*Lib.*2.*cap.*30. Contra Nouatianos, Cataphrygas, Valentinianos, Marcioniſtas, Paulianos, & ſi qui alij alias iam intentas hæreſes conſectantur, legem tulit Imp. Conſtantinus, mandauitq;, vt templa ipſi adimerentur, Eccleſijsq; adiungerentur: & neque in ædibus priuatorum, neque in loco publico conuentus haberent,&c. Hac lege promulgata, iſtarum ſectarum memoria magna ex parte deleta eſt. Nam dum ſuperiores regnarent Impp. omnes, qui Chriſtum colebant, tametſi opinionibus diſſentirent, tamen eodem in loco & numero habebantur à gentilibus, & pari ratione torquebantur, nec poterant præ communibus calamitatibus curioſè in ſe ipſi inquirere.

*Lib.*5.*cap.*5. Iulianus Apoſtata Aëtium hæreſis Eunomianæ auctorem exilio à Conſtantio condemnatum,& ſuſpectū præterea ob conſuetudinē,quam cum Gallo habuerat, literis perhumanitus ſcriptis ad ſe accerſiuit.

Theodoretus. 450.

*Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ lib.*4. *cap.*10. *de Meſſalianorum hæreſi:* Itaque erroris morbo retecto, Syria exacti erant quidem Meſſaliani, ſed in Pamphiliam profecti, eam eadem pernicie referſerunt.

*Lib.*5. *cap.*16. Cuius inſtitutum cùm hoc pacto intellexiſſet Imperator, facta eius dictaq; ſimul admiratus, legem protinus conſcripſit, quæ vetabat conuentus ab hæreticis agi.

Valentinianus & Marcianus AA. 454.

Ad Palladium Præfectum Prætorij: Quoniam principalis prouidentiæ eſt, omne malum inter initia opprimere, & ſerpentem morbum legum medicina reſecare: hac lege decernimus, eos, qui Eutychetis decipiuntur errore, ad exemplum Apollinariorum, quos Eutyches ſecutus eſt, quosq; venerabiles parentum regulæ, id eſt, Eccleſiaſtici Canones, & principium diuorum ſacratiſsima ſcita condemnant, nullum Epiſcopum, nullum habere Presbyterum, nullos habere vel appellare Clericos, ipſumq; Eutychen nomine presbyteri (quo & indignus, & ſpoliatus eſt) in totum carere. Si qui tamen contra definita noſtra Epiſcopos, Presbyteros, cæterosq; Clericos auſi fuerint creare, tam factos, quam facientes, vel præſumentes ſibi Clericorum gradum, bonorum amiſsione perculſos, exilio perpetuo præcipimus contineri: coëundi, vel colligendi, vel congregandi monachos, aut ædificandi monaſteria, nullam eos iubemus habere licentiam, locaq; ipſa (in quæ fortè conuenire aliquando tentauerint) confiſcari, ſi tamen domino loci ſciente conuenerint. Quòd ſi ignaro actore conductorem loci fuſtibus cæſum, deportationem ſubire cenſemus. Ipſos præterea nihil ex teſtamento cuiuſquam capere, nihil eis, qui eiuſdem erroris ſunt, relinquere teſtamento, ad nullam eos patimur aſpirare militiam, &c. Nemini contra venerabilem Chalcedonenſem Synodum liceat aliquid vel dictare, vel ſcribere, vel edere, aut committere, aut aliorum dicta & ſcripta ſuper eadem re proferre. Nemo huiuſmodi libros habere, & ſacrilega ſcriptorum audeat monumenta ſeruare: quòd ſi qui in his criminibus fuerint deprehenſi, perpetua deportatione damnentur. Eos verò, qui diſcendi ſtudio adierint de infauſta hæreſi diſputantes, decem librarum auri, qui fiſco noſtro inferendæ ſunt, iubemus ſubire diſpendium, vltimo etiam ſupplicio coërceantur, qui illicita docere tentauerint.

Exiat act. 3. Syn. Chalced. & c. de Manich. l. quicumque.

Ioannes Maxentius. 510.

Reſponſione ad Epiſtolam Hormiſdæ: Niſi Chriſtum Filium Dei, qui pro nobis paſſus eſt in carne, vnum eſſe ex S. & individua Trinitate fuerit confeſſus Dioſcorus, pelago ſubmergetur.

Procopius Gazæus. 530.

In Exodum, in illa verba: *Si quis furatus fuerit aliquem de filijs Iſrael:*) Allegoricè ſub plagiarijs intelligit hæreticos, qui rectum religionis & libertatis calcem ingreſſos ſubruunt,& ad peſtiferas ſuas pelliciunt opiniones: mors autem his pœna ſtatuitur. Scriptura monet, vt ne quidem ſalue dixerimus illis hominibus, nec nos immanes & crudeles efficere ſtudet, ſed talia imperat, ne oues incidant in feritatem luporum talium. *Quæ namque pars fidelis cum perfide?*

In Deut. in illa verba: *Si deprehenſus fuerit homo,*

qui furatur animam ex fratribus eius: Eodem sanè modo hæretici, qui animis rectè sentire cupientibus vim faciunt, & mentes liberas ad seruiles opiniones rapiunt, condignam à iudice sustinent mortem. Vnde ne salutem quidem eiusmodi hominibus Paulus dicit, non quò eos irritet, verùm quòd oui cum lupo nunquam conuenire posse nouit.

Iustinianus Imp. 540.

Cod. de Summa Trinitate, & fide Catholica: Hæc igitur cùm ita se habeat, anathematizamus omnem hæresin, præsertim verò Nestorium Anthropolatram, diuidentem vnum Dominum Iesum Christum Filium Dei & Dominum nostrum, nec disertè, & secundùm veritatem confitentem sanctam gloriosam semper Virginem Mariam Theotocon esse, hoc est, Deiparam: sed alium dicentem Deum ex Deo Patre, alium, qui ex sancta Maria est, &c. Si aliqui post hanc nostram præmonitionem, certò & liquidò id cognoscentibus, & comperientibus locorum Episcopis Deo amantissimis, inuenti fuerint post hæc in contraria his opinione esse, hi nullius indulgentiæ expectent veniam: iubemus enim tales tanquam confessos hæreticos competenti animaduersioni subiugare.

C. de hæreticis, & Manichæis: Manichæi vndique expelluntur, & capite puniuntur: reliqui autem hæretici, (hæreticus est omnis non Orthodoxus) Græci, seu pagani, & Iudæi, & Samaritæ prohibentur magistratum gerere, & dignitatem habere, aut ius dicere, aut defensores, aut patres ciuitatum fieri.

In Authent. de depositione Antichini & Severi, &c. Scripta hæreticorum non maneant penes aliquem Christianum, sed sint profana & aliena ab Ecclesia Catholica, igniquè comburantur à possidentibus, nisi, qui habent ipsa, vellent periculum pati. A nemine ergo scribantur, neque ad pulchritudinem, neque ad velocitatem scribentium, sciturus omnibus, quia amputatio manus his, & scripta hæreticorum scripserit, pœna erit: neque enim volumus in futuro tempore ex illis blasphemiam protrahi.

Apud Constantium Harmenopulum lib. 6. tit. 11. de Gentilibus: Qui Orthodoxorum fide deserta hæretici effecti sunt, nec testari, nec donare: sed nec ex testamento, nec ab intestato quicquam possunt capere.

Theodorus Lector. 520.

Lib. 2. Theodericus Afer Diaconum quendam Orthodoxum habuit, quem vehementer dilexit ac fouit. Hic Diaconus hoc se pacto Theoderico gratificaturum ratus, relicta homousiana fide cum Arianis consentit: cognito hoc Theodericus, quem tantopere dilexerat, confestim capite truncauit, dicens: Si Deo fidem non seruasti, quomodo homini synceram conscientiam seruabis?

Euagrius. 600.

Lib. 5. cap. 18. Anatolius hostias simulachris immolasse deprehensus ad vrbem Constantinopolim deductus fuit, & ibi verberibus supra modum cæsus nihil contra Episcopum potuit dicere. Ipse cum suis maioris tumultus & seditionis popularis planè ciuitati auctor fuit, & causa. Nam cùm quidam illorum sententiam haberent de se pronuntiatam, vt non morte, sed exilio duntaxat mulctarentur: populus diuino quodam zelo incensus, omnia turbare, bile & iracundia exardescere, exilioq; damnatos rapere cœpit: qui in nauim piscatoriam impositi, populi totius suffragijs viui ignis tradebantur incendio.

Ioannes Damascenus. 730.

Dialogo aduersus Manichæos: Quid ais Manichæe? Deusne bello lacessitur? Deusne abscinditur? O me miserum! non eos morte afficiemus? non flammis absumemus? cum his consuetudinem habebimus? hos ad communionem recipiemus? Quisquis cum eis communicat, eorum est similis, partisquè eorum tum in hoc æuo, tum in futuro erit. Fratres, communio dicitur: ad mortem prius optamus, quàm vt Manichæos ad communionem admittamus.

Symeon Metaphrastes. 950.

In vita Ioannis Chrysostomi: Sanctum virum eo tempore res quædam afficiebat molestia, & igne zeli implebat eius animam. Etenim permissum erat Arianis intra ciuitatem habere conciliabulum: quod quidem fuerat multis causa, vt eodem, quo ipsi, laborarent, morbo malæ opinionis. Opportunum itaque tempus nactus, quando Imperator venit ad sacrum, festo eum ad id vocante: (erat enim dies Epiphaniorum:) Dic mihi inquit, ô Imperator, si quis huic pulchræ ac pretiosæ (ostendens coronam, quam habebat in capite) quosdam abiectos & obscuros lapides inseruisset, videreturne tibi hoc esse tolerandum, & non tanquam vniuersa per illos afficeretur contumelia, ægrè tulisses? Cùm is autem veritati sermonis annuisset: Quid verò, inquit, non existimas vniuersorum Regem irasci, si in pia ciuitate, & quę omnino rectè se habet, pars quædam malè sentit, sinatur habitare, cùm oporteat vel ab ipsis exigere, vt conuertantur: vel si perseuerant, protinus expellere? Hæc cùm audisset Imperator, non distulit, nec est cunctatus: sed primos eorum statim accersiuit, & ex ijs scire voluit, an in animum inducerent à fugienda desistere opinione, minatus exilium & bonorum suorum priuationem ijs, qui non parerent. Cùm autem vidisset eos esse immedicabiles, minas deduxit ad effectum, & iussit eos expelli ex ciuitate. Hoc effecit, vt multi errorem dediscentes, se rectæ adiungerent opinioni: quòd nollent corporis sustinere afflictionem, animæ vitium ejicientes, & quòd laboriosum fugerent exilium, se improbi potius dogmatis laudabili exilio condemnantes, & vtraque rectè fugientes. Quicumque autem fuerunt omnino incurabiles, ij perpetuò damnati exilio, versabantur extra regiam ciuitatem, suæ animæ morbo se oblectantes, & eum deponere, non autem habere mirabiliter erubescentes.

Georgius Cedrenus. 1110.

De Iustiniano: Iustinianus Imp. Imperij sui initio persecutionem Græcæ religionis instituit, cumque multos procerum à labe Ariana vitiatos deprehenderet, bonis eorum publicandis & supplicijs irrogandis magnum alijs terrorem incussit: lege etiam lata, vt nemo, nisi Orthodoxus, Rempub. gereret.

Constantinus Harmenopulus. 1180.

In Promptuario Iuris, tit. 11. de Gentibus, & hæreticis Manichæis: Qui ad Christianissimùm reuersi, eadem postea fecerint, quæ Manichæi, aut cum his conuersati fuerint, nec eos in manus magistratuum tradiderint, extremo supplicio tradentur.

Ioannes Zonaras. 1200.

In Alexio Comneno: His temporibus secta nefaria Bogomilorum extitit, cuius doctor primarius fuit quidam Basilius medicus, habitu monachus, sed ipso potius Satana indutus, qui cùm annis duodecim erroris illius pernitiosa dogmata didicisset, 53. docuisset, totùm ferè orbem sua peste impleuit. Tandem in vrbem imperatricem ingressus, in manifesto crimine est veritatis inimicus

micus deprehensus. Nam Imperator eius impietate cognita, simulauit se fidem habere homini infelici, & magistratum appellauit, ac seruatorem errantium animorum. His & pluribus alijs effecit tandem, vt homo pestilens euomeret virus suæ improbitatis, & fera cassibus irretita, doctrinam eius vulgauit, & dogmata contempsit, communiq; suffragio in equestri theatro impostorem comburi iussit.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

In Scorpiace aduersus Gnosticos cap. 2. Ad officium hæreticos compelli, non illici dignum est: duritia vincenda est, non suadenda.

Cyprianus. 250.

De exhortatione Martyrij. c. 5. Quòd sic idololatriæ indigneturDeus, vt præceperit etiam eos interfici, qui sacrificare & seruire idolis suaserint: In
Deut. 13. Deuteronomio: *Quòd si rogauerit te frater tuus, aut filius tuus, aut filia tua, &c. latenter dicens: Eamus, & seruiamus Dijs gentium, non consenties ei, & non exaudies eum, & non parcet oculus tuus super eum, & non celabis eum, annuntians annuntiabis de illo: manus tua erit super eum primus interficere eum, & manus omnis populi: postremò & lapidabunt eum, & morietur: quoniam quæsiuit auertere te à Domino Deo tuo,* &c. Cuius præcepti & vigoris memor Mathathias, interfecit eum, qui
1. Mac. 2. ad aram sacrificaturus accesserat. Quòd si ante aduentum Christi, circa Deũ colendum, & idola spernenda, hæc præcepta seruata sunt, quãto magis post aduentum Christi seruanda sunt: quando ille veniens non verbis tantùm nos hortatus sit, sed & factis?

Optatus Milevitanus. 350.

Lib. 3. respondens calumnijs hæreticorum, qui aegerrimè ferebant duos ex suis à Macario præfecto interfectos esse: Videtis, *inquit*, à Mose, & Phines, & Helia, & Macario similia esse facta, quia ab omnibus vnius Dei præcepta sunt vindicata.

Liberius Papa. 350.

Epistola ad Athanasium, & reliquos Aegypti Episcopos de Arianis: Cùm ope diuina vniuscuiusque personæ conscripta eorum, qui pro nouitatis commento accusati sunt, de venerabili nostro scrinio obsecundantibus, & nobis rationabiliter offerentibus solertius intẽdamus, ita vt qui hæc præsumpserint præuaricari, primùm quidem subiaceant iudicio terribili omnipotentis Dei: deinde autem qualemcunque regalem indignationem reuereantur, per quam quidem, si Episcopi aut Clerici sunt, à sui sacerdotij, siue à Cleri sui ordine modis omnibus excidant: si autem monachi sunt, segregentur, & alieni sint de suis locis. Si autem dignitatem, aut cingulum, aut militiam habeant, nudentur eis: si autem sunt priuati, si quidem nobiles existunt, suarum substantiarum proscriptionem patiantur: sin autem ignobiles existunt, non solùm in corpore verberentur, sed etiam exilio perpetuo castigentur: vt omnes timore Dei compressi, & comminata eis digna supplicia reuerentes, immobilem & sine turbatione pacem sanctarum Dei Ecclesiarum custodiant.

Lucifer Calaritanus. 360.

De non conueniendo cum hæreticis: Quid igitur oportuerat nos facere, nisi secundùm Beati Petri præceptum recederemus à vobis sacrilegis? Vnde enim vobiscum potueramus conuenire, cùm dixerit Dominus in Euangelio: *Attendite vobis à fermento Pharisæorum, quæ est hypocrisis?* quomodo potueramus in vno esse, cùm Corinthijs scribens dixerit Beatus Paulus Apostolus: *Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes; ita vt vxorem patris aliquis habeat, & vos inflati estis, & non potius luctum habuistis, vt tolleretur è medio vestrum, qui hoc opus fecit?* Si igitur Apostolus huiusmodi opus operantem tulerit tolli è medio, ne videlicet per illius societatem omnis corrumperetur Ecclesia, quanto magis dignum fuerat, vt vos fugeremus blasphemos? Si illum se tradidisse Satanæ narrat, quanto magis tunc vos iam traditos esse scire debetis, quando Dei cœperitis negare Filium?

Ambrosius. 370.

Lib. 1. de Spiritu sancto in Prologo: Nam & Constantinopolis iam Dei verbum recepit, & euidentia iam meruit tui documenta iudicij. Etenim quamdiu venena Arianorum suis fouebat inclusa visceribus, bellis finitimis inquieta, murus armis circumsonabat hostilibus: posteaquam verò fidei exules abdicauit, hostem ipsum iudicem Regum, quem semper tremere consueuerat, deditum vidit supplicem recepit, morientem obruit, sepultum possidet.

Epistola 81. ad Syricium P. Impietatem Manichæorum & clementissimus execratus est Imp. & omnes, qui illos viderunt, quasi quædam contagia refugerunt, sicut testes sunt fratres & compresbyteri mei, Crescens, Leopardus, Alexander, sancto feruentes Spiritu, qui eos omnium execratione damnatos ex vrbe quasi profugos repulerunt.

Hieronymus. 390.

Aduersus Pelagium ad Ctesiphontem cap. 2. Quid loqua de Priscilano, qui & seculi gladio, & totius orbis auctoritate damnatus est?

Ad Fabiolam de 42. mansionibus, mansione 29. Haud aliter possumus magistri discipulorum atque credentium eos facere filios necessitatis, nisi præceptores eorum interfecerimus. Crudeles simus in occisione eorum, non parcat manus nostra armum aut extremum auriculæ de ore leonis extrahere.

Ad cap. 5. epistolæ ad Galatas: Doctrina peruersa ab vno incipiens, vix duos aut tres primùm in exordio reperit auditores, sed paulatim vt cancer serpit in corpore, & iuxta vulgare prouerbium, vnius pecudis scabies, totum commaculat gregem. Igitur & scintilla, statim vt apparuerit, extinguenda est, & fermentum à massæ vicinia remouendum, secandæ putridæ carnes, & scabiosum animal à caulis ouium repellendum, ne tota domus, massa, corpus, & pecora ardeat, corrumpatur, putrescat, intereant. Arius in Alexandria vna scintilla fuit, sed quia non statim oppressa est, totum orbem eius flamma populata est. 1. Tim. 3.

Augustinus. 400.

Epistola 48. ad Vincentium: Non inuenitur exemplum in Euangelicis & Apostolicis literis aliquid petitum à Regibus terræ pro Ecclesia, contra inimicos Ecclesiæ. Quis negat non inueniri? sed nondum implebatur illa prophetia: *Et nunc reges intelligite, & eruditimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore.* Adhuc enim implebatur, quod in ec- Psalm. 2.

dem Pſalmo paulo ſuperius dicitur: *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum, aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius.* Veruntamen ſi facta præterita in Propheticis libris figuræ fuerunt futurorum: in rege illo, qui appellabatur Nabuchodonoſor, vtrumque tempus figuratum eſt, & quod ſub Apoſtolis habuit, & quod nunc habet Eccleſia. Temporibus itaque Apoſtolorum & Martyrum illud implebatur, quod figuratum eſt, quando rex memoratus pios & iuſtos cogebat adorare ſimulachra, & recuſantes in flammas mittebat: nunc autem illud impletur, quod paulò poſt in eodem rege figuratum eſt, cùm conuerſus ad honorandum Deum verum, decreuit in regno ſuo, vt quicunque
Dan. 3. blaſphemaret Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, pœnis debitis ſubiaceret. Prius ergo tempus illius regis ſignificabat priora tempora regum infidelium, quos paſsi ſunt Chriſtiani pro impijs: poſterius verò tempus illius regis ſignificauit tempora poſteriorum regum iam fidelium, quos patiuntur impij pro Chriſtianis.

Epiſtola eadem prope initium: Donatiſtæ nimium inquieti ſunt, quos per ordinatas à Deo poteſtates cohiberi atque corrigi mihi non videtur inutile. Nam de multorum correctione iam gaudemus, qui tam veraciter veritatem Catholicam tenent atque defendunt, & à priſtino errore ſe liberatos eſſe lætantur, vt eos cum magna gratulatione miremur. Qui tamen neſcio qua vi conſuetudinis nullo modo mutari in melius cogitarent, niſi hoc terrore perculſi, ſolicitam mentem ad conſiderationem veritatis intenderent, ne fortè, ſi non pro iuſtitia, ſed pro peruerſitate, & præſumptione hominum ipſas temporales moleſtias infructuoſa & vana tolerantia paterentur, apud Deum poſtea non inuenirent niſi debitas pœnas impiorum, qui eius tam lenem admonitionem, & paterna flagella contempſerint.

Epiſtola 50. ad Bonifacium: Quapropter ſi poteſtate quam per religionem ac fidem regum, tempore quo debuit, diuino munere accepit Eccleſia, hi, qui inueniuntur in vijs ac ſepibus, id eſt, ſchiſmatibus & hæreſibus, coguntur intrare, non quia coguntur reprehendant, ſed quò cogantur attendant. Conuiuium Domini vnitas eſt corporis Chriſti, non ſolùm in Sacramento altaris, ſed etiam in vinculo pacis. De ipſis ſanè poſſumus veriſimè dicere, quòd neminem cogant ad bonum: quoſcunque enim cogunt, non cogunt niſi ad malum. Veruntamen antequam iſtæ leges, quibus ad conuiuium ſanctum coguntur intrare, in Africâ mitterentur, nonnullis fratribus videbatur, in quibus & ego eram, quamuis Donatiſtarum rabies vſquequaque ſæuiret, non eſſe petendum ab Imperatoribus, vt ipſam hæreſim iuberent omnino non eſſe, pœnam conſtituendo ijs, qui in illa eſſe voluiſſent: ſed hoc potius conſtituerent, vt eorum furioſas violentias non paterentur, qui veritatem Catholicam vel prædicarent loquendo, vel legerent conſtituendo. Quod eo modo fieri aliquatenus poſſe arbitrabamur, ſi legem pijſſimæ memoriæ Theodoſij, quam generaliter in omnes hæreticos promulgauit, vt quiſque eorum Epiſcopus vel clericus, vbilibet eſſet inuentus, decem libris auri mulctaretur, expreſsius in Donatiſtas, qui ſe negabant hæreticos, ita confirmarent, vt non omnes ea mulcta ferirentur, ſed in quorum regionibus aliquas violentias à Clericis, vel à circumcellionibus, vel populis eorum Eccleſia Catholica pateretur: vt ſcilicet poſt proteſtationem Catholicorum, qui fuiſſent iſta perpeſsi, iam cura ordinum ad perſoluendam mulctam Epiſcopi ſiue miniſtri cæteri tenerentur. Ita enim exiſtimabamus eis territis & nihil tale facere audentibus, poſſe liberè doceri, & teneri Catholicam veritatem, vt ad eam cogeretur nemo, ſed eam, qui ſine formidine vellet, ſequeretur: ne falſos & ſimulatores Catholicos haberemus. Et quamuis alijs fratribus aliud videretur, iam ætate grauioribus, vel multarum ciuitatum & locorum exempla percurrentibus, vbi firmam & veram Catholicam videamus, quæ tamen ibi talibus beneficijs Dei conſtituta eſſet, atque firmata, dum per priorum Imperatorum leges ad communionem homines Catholicam cogerentur: obtinuimus tamen, vt illud potius, quod dixi, ab Imperatoribus peteretur: decretum eſt in Concilio noſtro, legati ad comitatum miſsi ſunt. Sed Dei maior miſericordia, qui ſciret harum legum terror, & quædam medicinalis moleſtia, quàm multorum eſſet prauis, vel frigidis animis neceſſaria, & illi duritiæ, quæ verbis emendari non poteſt, ſed tamen aliquantula ſeueritate diſciplinæ poteſt, id egit, vt legati noſtri, quod ſuſceperant, obtinere non poſſent. Iam enim nos præuenerant ex alijs locis quædam Epiſcoporum querelæ grauiſsimæ, qui mala fuerant ab ipſis multa perpeſsi, & à ſuis ſedibus exturbati, præcipuè horrenda & incredibilis cædes Maximiani Epiſcopi Catholici Eccleſiæ Vagienſis effecit, vt noſtra legatio iam quid ageret non haberet. Iam enim lex fuerat promulgata, vt tantæ immanitatis hæreſis Donatiſtarum, cui crudelius parci videbatur, quàm ipſa ſæuiebat, non tantùm violenta eſſe, ſed omnino eſſe non fineretur impunè: non tamen ſupplicio capitali propter ſeruandam etiam circa indignos manſuetudinem Chriſtianam, ſed pecuniarijs damnis propoſitis, & in Epiſcopos vel miniſtros eorum exilio conſtituto.

Lib. 1. contra epiſt. Parmeniani cap. 10. Sed hæc omitto, illud quæro, quod manifeſtè enumerat Apoſtolus dicens: *Opera carnis, quæ ſunt,* inquit, *fornicationes, immunditia, concupiſcentiæ, æmulationes, animoſitates, diſſenſiones, hæreſes, inuidia, ebrietates, commeſſationes, & huiuſmodi.* Quid iſtis videtur, vt crimen idololatriæ putent iuſtè ab Imperatoribus vindicari? aut ſi nec hoc volunt, cur in veneficos vigorem legum exerceri iuſtè fatentur, in hæreticos autem & Schiſmaticos impia diſſenſione nolunt fateri, cùm in ijſdem iniquitatis fructibus auctoritate Apoſtolica numerentur? An fortè nec talia poteſtates iſtæ humanæ conſtitutionis permittuntur curare? *Propter quid* ergo *gladium portat, qui dictus eſt miniſter Dei, vindex in iram eis, qui malè agunt,* niſi fortè: quemadmodum nonnulli eorum ſanè imperitiſsimi hoc intelligere ſolent de honoribus Eccleſiaſticis dictum eſſe, vt gladius intelligatur vindicta ſpiritalis, qui excommunicationem operatur, cùm prouidentiſsimus Apoſtolus conſequenti contextione lectionis ſatis aperiat quid loquatur? Ille quippe addidit: *Propter hoc enim & tributa præſtatis,* &c.

Gal. 5.

Rom. 13.

Rom. 13.

Epiſtola 166. ad Donatiſtas: Nabuchodonoſor miraculo ſalutis trium puerorum commotus atque mutatus, pro veritate contra errorem edictum propoſuit, vt quicunque blaſphemarent Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, in interitum irent, & domus eorum in diſperſionem: & non vultis, vt tale quid contra vos iubeant Imperatores Chriſtiani, cùm ſciant à vobis in eis, quos rebaptizatis, Chriſtum exufflari? Si iuſſiones regum non pertinent ad prædicandam religionem, & ſacrilegia prohibenda, quare ad edictum regis talia iubentis etiam ipſi vos ſignatis? &c. Tunc Conſtantinus prior contra partem Donati ſeue-

Dan. 3.

riſsimam

rissimum legem dedit. Hunc imitati filij eius talia præceperunt, &c.

In Euangelium Ioannis tractatu vndecimo: Si Nabuchodonosor Rex laudauit, & prædicauit, & gloriam dedit Deo, quia liberauit de igne tres pueros, & tantam gloriam dedit, vt decretum mitteret per regnum suum: *Quicunque dixerint blasphemiam in Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum in perditionem*: quomodo isti reges non moueantur, qui non tres pueros attendunt liberatos de flamma, sed seipsos liberatos de gehenna, quando vident Christum, à quo liberati sunt, exsufflari in Christianis, quando audiunt dici Christiano, dicere non esse Christianum? Talia facere volunt, & saltem talia pati nolunt. Nam videte qualia faciunt, & qualia patiuntur: occidunt animas, affliguntur in corpore: sempiternas mortes faciunt, & temporales se perpeti conqueruntur, &c. Si passa es, ô pars Donati, corporalem afflictionem ab Ecclesia Catholica, à Sara passa es Agar, redi ad dominam tuam. Dan. 3.

Libro 2. Retractationum cap. 5. Sunt duo libri mei, quorum titulus est: *Contra partem Donati.* In quorum primo libro dixi, non mihi placere vllius secularis potestatis impetu schismaticos ad communionem violenter arctare. Et verè tunc mihi non placebat, quia nondum expertus eram, vel quantum mali eorum auderet impunitas, vel quantum eis in melius mutandis conferre posset diligentia disciplinæ. Hoc opus sic incipit: *Quoniam Donatista nobis.*

Innocentius Primus. 406.

Epistola 11. ad Laurentium Episcopum Senensem de Bonosiacis: Diu mirati sumus dilectionis tuæ literis lectis, hæreticos Photini venena sectantes in territorio dilectionis tuæ non solùm esse, sed & publicè sibi conuenticula in aliquorum possessionibus præparare, cùm de toto penè orbe nusquam tam multi, quàm apud vos, delegerint habitare. Quorum doctrinæ nefariæ auctor Marcus, dudum de Vrbe pulsus, temeritatis tantæ ductus est audacia, vt primum sibi inter eos vendicet locum. Sed ne vlterius debacchandi habeant facultatem, & animas simplicium ac rusticorum secum in gehennam, cui destinati sunt, trahant, actum est aduersus eos à defensoribus Ecclesiæ nostræ, quòd eos possint expellere, vt qui Christum Deum ex Patris substantia ante secula negant genitum, hi cum Iudæis, qui eius deitatem negauerunt, & nunc vsque negant, participium habeant damnationis. Tuum est, frater charissime, quæ præcepta sunt non segnius agere, ne plebem tibi creditam dissimulatione deperdas, & incipias Deo de perditis reddere rationem.

Epistola 31. ad Concilium Carthaginense: Sanandum est celerius, ne longius execrandus animis morbus inserpat. Vt si medicus (cùm viderit huius terreni corporis aliquem esse languorem) magnum suæ artis æstimat documentum esse, si citò quis illius interuentu desperatus euadat: vel cùm putre vulnus aspexerit, adhibet fomenta, vel cætera, quibus illud possit, quod natum fuerat, vulnus obduci. Ac si id manens sanari non poterit, ne corpus reliquum sua tabe corrumpat, ferro amputet quod nocebat, quò reliquum integrum seruet, & intactum. Præcidendum ergo id est, quod velut puro sanoque nimium corpori vulnus obrepsit, ne cùm tardius abstergitur, in ipsis penè visceribus huius mali non exhaurienda post sentina confidat, &c. Auellendi sunt longius, & ab Ecclesiæ procul remouendi visceribus, ne diutius multa occupans, insanabilis post error increscat. Si enim diu fuerint in hac impunitate versati, necesse est, multos in hanc suæ prauitatem mentis inducant, decipiantque innocentes, vel potius imprudentes, qui fidem Catholicam non sequuntur. Putabunt enim eos rectè sentire, quos adhuc vident in Ecclesia perdurare. Separetur ergo à sano corpore vulnus insanum, remotoque morbi sæuientis afflatu, cautius, quæ sunt syncera, perdurent, & grex purior ab hac mali pectoris contagione purgetur.

Leo Magnus. 450.

Sermone 4. de ieiunio decimi mensis: Illud quoque obsecrans moneo, vt si cui vestrum innotuerit, vbi habitent Manichæi, vbi doceant, quos frequentent, nostræ solicitudini fideliter indicetis. Contra communes hostes pro salute communi vna communis debet esse vigilantia, ne de alicuius membri vulnere etiam alia possint membra corrumpi: & qui tales non prodendos putant, in iudicio Christi inueniantur rei de silentio, etiamsi non contaminentur assensu. Assumite igitur religiosæ solicitudinis pium zelum, & contra sæuissimos hostes animarum, omnium fidelium cura consurgat. Ideoque enim misericors Deus quandam nobis partem prodidit hominum noxiorum, vt manifestato periculo excitaretur diligentia cautionis. Non sufficiat quod actum est, sed eadem inquisitio perseueret.

Epistola 45. cap. 3. ad Pulcheriam Augustam: De Eutyche autem, totius scandali & prauitatis auctore, hoc Clementia vestra præcipiat, vt ab eo loco, qui Constantinopolitanæ vrbi nimis vicinus est, longius transferatur: ne frequentioribus solatijs eorum, quos ad impietatem suam traxit, vtatur.

Epistola 93. ad Turibium: Meritò Patres nostri, sub quorum temporibus hæresis hæc nefanda (*Priscillianistarum*) prorupit, per totum mundum instanter egêre, vt impius furor ab vniuersa Ecclesia pelleretur: quando etiam principes mundi ita hanc sacrilegam amentiam detestati sunt, vt auctorem eius, ac plerosque discipulos legum publicarum ense prosternerent. Videbant enim omnem curam honestatis auferri, omnem coniugiorum copulam solui, simulque diuinum ius humanumque subuerti, si huiusmodi hominibus vsquam viuere cum tali professione licuisset. Et profuit diu ista districtio Ecclesiasticæ lenitati: quæ etsi sacerdotali contenta iudicio, cruentas refugit vltiones, seueris tamen principum Christianorum constitutionibus adiuuatur, dum ad spiritale nonnunquam recurrunt remedium, qui timent corporale supplicium.

Prosper Aquitanicus. 460.

Contra Collatorem cap. 41. Venerabilis memoriæ Pontifex Cælestinus sciens damnatis non examen iudicij, sed solùm Pœnitentiæ remedium esse præstandum, Cælestium quasi non discusso negotio audientiam postulantem, totius Italiæ finibus iussit extrudi: adeò prædecessorum suorum statuta, & decreta Synodalia inuiolabiliter seruanda censebat, vt quod semel meruerat abscindi, nequaquam admitteret retractari.

Gelasius Primus. 492.

In Commonitorio ad Faustum Magistrum: Nobis nullum fas est inire certamen cum hominibus communionis alienis, diuina Scriptura prædicante: *Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem deuita, &c.* Tit. 3.

Pelagius Primus. 555.

Epistola 3. ad Narsen Patricium & Ducem in Italia:

Thracius & Maximilianus, nomina tantùm Episcoporum habentes, & Ecclesiasticam ibi vnitatem perturbare dicuntur, & omnes Ecclesiasticas res suis vsibus applicare, &c. Ideo gloriam vestram salutantes petimus, vt non putetis alicuius esse; excati, si eiusmodi homines comprimuntur. Hoc enim diuinæ & humanæ leges statuerunt, vt ab Ecclesiæ vnitate diuisi, & eius pacem iniquissimè perturbantes, à secularibus etiam potestatibus comprimantur. Nec quicquam maius est, vbi de Deo sacrificium placitis offerre, quàm si id ordinetis, vt hi, qui in suam, & aliorum pernitiem debacchantur, competenti debeant vigore compesci.

Epistol. 13. ad eundem: De Liguribus, Veneticis, & Histrijs Episcopis quid dicam? quos idonea est excellentia vestra & ratione, & potestate comprimere, & dimittitis eos in contemptum Apostolicarum Sedium de sua rusticitate gloriari: cùm, si quid eos de iudicio vniuersalis Synodi, quod Constantinopoli per primam nuper indictionem actum est, fortè mouebat, ad Sedem Apostolicam, electis aliquibus de suis, qui dare & accipere rationem possent, dirigere tribuerunt; & non clausis oculis corpus Christi Dei nostri, hoc est, Sanctam Ecclesiam lacerare. Nolite ergo dubitare huiusmodi homines principali, vel iudiciali auctoritate comprimere: quia regulæ Patrum specialiter hoc constituerunt, vt, si qua Ecclesiastici officij persona, cui subiectus est, restiterit, vel seorsum collegerit, aut aliud altare erexerit, seu schisma fecerit: ille excommunicaretur, atque damnaretur. Quòd si fortè & hoc contempserit, & permanserit diuisiones & schismata faciendo; per potestates publicas opprimatur. Ecce Domine, quod vester animus fortè timidus est, ne persequi videaris, de Patrum vobis auctoritate hæc breuiter dirigenda curaui, cùm mille alia exempla, & constitutiones sint, quibus euidenter agnoscitur, vt facientes scissuras in S. Ecclesia, non solùm exilijs, sed etiam proscriptione rerum, & dura custodia per publicas potestates debeant coerceri.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 1. epist. 72. ad Gennadium, Patricium & Exarchum Africæ: Notum est hæreticæ religionis viros, si ijs, quod absit, suppetit licentia nocendi, contra Catholicam fidem vehementer insurgere, quatenus hæreseos suæ venena ad tabefacienda, si valuerint, Christiani corporis membra transfundant: cognouimus enim eos contra Ecclesiam Catholicam, Domino ijs aduersante, colla subrigere, & fidem velle Christiani nominis inclinare. Sed eminentia vestra conatus eorum comprimat, & superbas eorum ceruices iugo rectitudinis premat.

Lib. 3. epistola 32. ad Pantaleonem Episcopum Africæ: Hæreticorum nefandissimam prauitatem qualiter lex persequatur instantius, excellentiæ vestræ non habetur incognitum. Hi igitur, quos & fidei nostræ integritas, & legum damnat districtio mundanarum, non leue peccatum est, si vestris inueniant temporibus licentiam reserpendi. In illis igitur partibus, quantum didicimus, ita Donatistarum creuit audacia, vt non solùm de suis Ecclesijs auctoritate pestifera eijciant Catholicæ fidei sacerdotes: sed & quos vera confessione aqua regenerationis abluerat, rebaptizare non metuunt, valdeque miramur, si tamen ita est, vt vobis illic positis huiusce modi liceat hominibus in prauis excedere. Primùm siquidem quale de vobis iudicium hominibus relinquatis, attendite: si hi, qui aliorum temporibus iusta ratione compressi sunt, vobis administrantibus viam sui excessus inueniant. Deinde perditorum animas Deum nostrum de manu vestra scitote requirere, si tantum nefas, in quantum possibilitas exigit, emendare negligitis.

Lib. 4. Epistola 3. Ita studuit V. Fraternitas Africanam inconcussam seruare prouinciam, vt nullatenus deuias hæreticorum sectas cum feruore sacerdotali coercere negligeret. De quibus etiam omnibus sopiendis, & antequam Charitatis vestræ consuleremus spicibus, in tantum nos subtilius definisse meminimus, vt nihil rursus de his vobis responderi necessarium crederemus. Quanquam ergo hæc ita se habeant, & desideremus omnes hæreticos à Catholicis sacerdotibus vigore semper, rationeque compesci: tamen subtiliter intuentes, omninò nos tetigit, ne per ea, quæ apud vos gesta sunt, aliorum consiliorum Primatibus, quod absit, generetur scandalum. Sententia namque à vobis prolata est in conclusione gestorum, in qua dum pro inuestigandis illis hæreticis admonetis, subintuliſtis eos, qui negligunt, subtractarum, dignitatumque priuatione plectendos. Optimum est igitur, frater charissime, vt in his, quæ foris corrigenda sunt, prius charitas interna seruetur, vt simus mente subiecti: quod maximè vestræ grauitatis proprium iudicamus, etiam personis dignitate minoribus: tunc enim totis coadunatis viribus, hæreticorum commodius obuiatis erroribus, cùm secundùm morem sacerdotij vestri studueritis Ecclesiasticam interius custodire concordiam.

Beda. 700.

Lib. 3. in Cant. Vulpes, quæ demoliuntur vineas, hæretici sunt & schismatici, qui prauæ dente doctrinæ vineas Christi florentes, id est rudes fidelium mentes, quantum lacerare soleant vtinam nesciremus. Præcepit ergo sponsæ suæ Christus, vt cum pediſſequis suis, quas filias Hierusalem appellare solet, id est, cum prædicatoribus sancta humilitate sublimibus pio labori insistens, capiat vulpes pusillas, id est, mox incipientes fraudulentorum versutias deprehendere, ac debellare contendat: ne maiores effectæ per tempus, tantò difficilius à læsione vinearum eius spiritualium depellantur, quantò has diutius iam depascere consueuerunt. Et bene, vbi capiendas vulpes admonuit, ibi mox vineam singulari appellatione signauit: vt ob id maximè insequendos ac proterendos doceret hæreticos, ne fidem Ecclesiæ, quam vnam esse oportet, eorum infestatio scinderet, atque in partes distraheret. Nec prætereundum, quòd non ait, capite vobis, cùm Ecclesiæ filijs loqueretur, vel vinea vestra floruit, sed, *capite nobis pusillas vulpes: nam vinea nostra florum*, vt hinc magis omnes, qui possunt, ad debellandam siue corrigendam hæreticorum vel malorum Catholicorum nequitiam accenderet, quò eos sibi in hoc agendo deseruire monstraret, suamque esse vineam, quam defendere ipse, laborum piorum remunerator ostenderet.

Rabanus Maurus. 850.

Ad cap. 11. Iudith: Omnis hæreticus, siue Schismaticus, siue etiam Iudæus, vel paganus, qui Ecclesiam Christi prauo dogmate, seu peruerso exemplo corrumpere voluerit, proprio superbiæ suæ gladio caput voluntatis iniquæ per sententiam iusti iudicis amputetur, & inferni cruciatibus subigendus, pœnas dolorum sentiet in æternum.

Anastasius Bibliothecarius. 870.

Historiarum historiarum lib. 16. Amphilium quoque eiusdem regiæ ciuitatis Episcopum, præfatæ hæreseos defensorem, conuictum publicè, commu-

nione

nione priuauit, ac persuaso principe in exilium egit.

Lib. 24. Multo sanè diuino zelo Imperator pijssimus motus contra Manichæos, qui nunc Paulliciani dicuntur, & Athingarios in Phrygia & Lycaonia degentes, capitalem animaduersionem Nicephori sanctissimi Patriarchæ, ac aliorum piorum prædicamentis promulgauit. Aduersus est autem per alios nequam morum consiliarios obtentu pœnitentiæ, cùm esset impossibile illos pœnitentiam agere, qui eorum errore decepti fuissent: dogmatizabat autem indoctè, non licere sacerdotibus promulgare contra impios mortem, per omnia diuinis super hoc aduersans Scripturis: Si enim Petrus vertex Agostolorum Ananiam & Saphiram ab vno mendacio tantùm mortificauit, & Paulus clamat: *Qui talia agunt digni sunt morte:* & hæc de solo corporali peccato, quomodo non horum contrarij erunt, qui omni spirituali ac corporali spurcitia dæmonibus seruiunt.

Glaber Rodolphus. 1030.

Lib. 3. *Historiæ sua cap.* 8. Cùm hæretici illi veram & vniuersalem fidem recipere nollent, dictum est eis, quoniam nisi celeriter ad sanam fidei mentem redeant, Regis iussu, & vniuersæ plebis consensu, igne essent protinus crematuri. At illi malè in sua confisi vesania, nil pertimescere se iactabant, seque euasuros ab igne promittebant, & ad meliora sibi suadentibus illudebant. Cernens Rex, & vniuersi, qui ibi aderant, minus posse illos reuocari ab insania, iussit accendere non longè à ciuitate ignem permaximum; vt vel eo fortè territi, à sua malignitate desinerent. Ad quem cùm ducerentur, rabida adacti dementia, se omni modis hoc velle proclamabant, ac sese vltrò ad ignem trahentibus inferebant. Quibus ad vltimum numero tredecim igni traditis, cùm iam cœpissent acrius aduri, cœperunt voce qua poterant ex eodem igne clamare, se pessimè deceptos arte diabolica, nuper de vniuersorum Deo ac Domino malè sensisse, & ob hanc ab ipsdem illatam ei blasphemiam, illos temporali & æterna vltione torqueri. His verò plures è circumstantibus auditis, pieratis humanitate permoti, accedentes, vt vel semiustos ab igne eriperent, minimè valuerunt, quoniam vindice flamma consumente illos, continuò in puluerem redacti sunt. Si qui verò posmodum huius peruersitatis sectatores fuerunt reperti, simili vltionis vindicta vbique fuerunt perditi. Præterea venerabilis Catholicæ fidei cultus, extirpata insantientium pessimorum vesania, vbique terrarum clarior emicuit.

Hermannus Contractus. 1056.

De anno 1052. Imperator natalem in Goslare egit, ibiqsie quosdam hæreticos Manichæos, omnis etium animalis execrantes, consensu omnium, ne hæretica scabies serperet in plures, in patibulis suspendi fecit.

Bernardus. 1130.

Homilia 66. super Cantica: Melius proculdubio hæretici gladio coercerentur, illius videlicet, qui *non sine causa gladium portat*, quàm in suum errorem multos traijcere permittantur. *Dei enim minister* ille *est, vindex in iram ei, qui malè agit.* Mirabantur aliqui, quòd non modò patienter; sed & læti, vt videbatur, ducerentur ad mortem: sed qui minus aduertunt, quanta sit potestas diaboli, non modò in corpora hominum, sed etiam in corda, quæ semel permissus possederit. Nonne plus est hominem sibi injicere manus, quàm id libenter ab alio sustinere? hoc autem in multis potuisse diabolum frequenter experti sumus, qui seipsos aut submerserunt, aut suspendertint: denique Iudas suspendit seipsum, diabolo sine dubio inmittente. Ego tamen maius existimo, magisque admiror, quòd potuit immisisse in cor eius vt traderet Dominum, quàm vt semetipsum suspenderet. Nihil ergo simile habent constantia Martyrum, & pertinacia horum: quia mortis contemptum in illis pietas, in istis duritia cordis operatur. Rom. 13. Matt. 27.

Epistola 195. *de Arnoldo Brixiensi hæretico:* Hoc scientes, nescio an melius salubriusve in tanto discrimine rerum agere valeatis, quàm, (iuxta Apostoli monitum,) *auferre malum ex vobis:* quanquam amicus sponsi ligare potius, quàm fugare curabit, ne iam discurrere, & eò nocere plus possit. Hoc enim & Dominus Papa, dum adhuc esset apud nos, ob mala, quæ de illo audiebat fieri, scribendo mandauit, sed non fuit qui faceret bonum. Deniqùe si capi vulpes pusillas demolientes vineam Scriptura salubriter monet, num multo magis lupus magnus & ferus religandus est, ne Christi irrumpat ouilia, oues maclet, & perdat? 1. Cor. 5. Cant. 2.

Petrus Cluniacensis. 1150.

Librol. epistola 1. Sed post rogum Petri de Bruis (quo apud sanctum AEgidium zelus fidelium flammas Dominicæ crucis ab eo succensas eum concremando vltus est) postquam planè impius ille de igne ad ignem, de transeunte ad æternum transitum fecit, hæres nequitiæ eius Henricus cum alijs diabolicam doctrinam, non quidem emendauit, sed immutauit.

Fredericus Primus. 1152.

Cod. de hæret. & Manichæis: Receptores, defensores, & fautores hæreticorum damnamus, firmiter statuentes, vt si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, satisfacere contempserit intra annum; ex tunc ipso iure sit infamis, nec ad publica officia seu consilia, vel ad eligendum aliquos adhibeatur; neque ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat.

Codice eodem: Si Dominus temporalis requisitus, & admonitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica prauitate, post annum à tempore monitionis elapsum terram ipsius exponimus Catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis absque vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent.

Otto Frisingensis. 1156.

Libro 2. *de rebus Friderici primi Imperatoris cap.* 20. *de Arnoldo Brixiensi hæretico:* Hæc & his similia cùm multis diebus ab eo incessanter & irreuerenter agerentur, cumque sententia Pastorum iustè in eum & Canonicè prolata, eius indicio, tanquam omnino auctoritatis vacua, contemneretur: tandem in manus quorundam incidens, in Thusciæ finibus captus, principis examini reseruatus est, & ad vltimum à Præfecto vrbis ligno adactus, ac rogo in puluerem redacto funere, ne à stolida plebe corpus eius veneration habereturn, in Tiberim sparsus.

Ecbertus Presbyter. 1160.

Aduersus Catharos Serm. 8. Struite ignem copiosum in medio Synagogæ vestræ, & tollite illum vestrum nouitium, quem vultis catharizare, & in medio ignis eum locate, & tu Archicatharе pone super verticem eius manum tuam, vt soles, & sic benedicito illum: & tunc si non aduserit tu vngulas tuas, & ille illæsus euaserit, fateor certè quia bene baptizatus est Catharus tuus: Si verò

non euadit, nonne mox cælens ad cælum vadis? Nonne sic nuper baptizauit Coloniæ Archicatharum vestrum Arnoldum, & complices eius, & similiter Bonna Theodoricum, & socios eius, & continuò, vt dicitis, auolauerunt in cælum? imò, vt verius dicatur, descenderunt in profundum inferni, ab igne temporali, ad ardorem ignis æterni.

Lucius Tertius. 1182.

Extra. de Hæreticis lib. 5. tit. 7. cap. 9. Præsenti ordinatione sancimus, vt quicunque manifestè fuerit in hæresi deprehensus, si clericus est, vel cuiuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius Ecclesiastici Ordinis prærogatiua nudetur, & sic omni officio & beneficio spoliatus Ecclesiastico, secularis relinquatur arbitrio potestatis, animaduersione debita puniendus: nisi continuò post deprehensionem erroris, ad fidei Catholicæ vnitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi religionis publicè consenserit abiurare, & satisfactionem congruam exhibere: laicus autem, nisi (prout dictum est) abiurata hæresi, & satisfactione exhibita confestim ad fidem confugerit orthodoxam, secularis iudicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus pro qualitate facinoris vltionem, &c. Qui verò inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad arbitrium Episcopi, iuxta considerationem suspicionis, qualitatemqúe personæ, propriam innocentiam congruam purgatione monstrauerint, simili sententiæ subiacebunt. Illos quoque, qui post abiurationem prædicti erroris, vel postquam se (vt diximus) proprij Antistitis examinatione purgauerint, deprehensi fuerint in abiuratam hæresin recidisse, seculari iudicio sine vlla penitus audientia decernimus relinquendos.

Guntherus. 1180.

De gestis Frederici Imper. lib. 3. agens de Gilberto Porretano hæretico:

Iudicio Cleri nostro sub Principe victus,
Appensusqúe cruci, flammaqúe cremante solutus
In cineres, Tiberine tuas ell sparsus in vndas,
Ne stolida plebis, quam fecerat improbus, error
Martyris ossa nouo cineresve foueret honore.

Innocentius Tertius. 1200.

Extra. lib. 5. tit. 7. de Hæreticis, &c. In terris temporali nostræ iurisdictioni subiectis bona hæreticorum statuimus publicari: & in alijs idem fieri præcipimus per Potestates & Principes seculares, quos ad id exequendum (si forte negligentes extiterint) per censuram Ecclesiasticam appellatione remota compelli volumus, & mandamus, vt nec ad eos bona eorum vlterius reuertantur, nisi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus hæreticorum consortium, misereri aliquis voluerit, vt temporalis saltem pœna corripiat, quem spiritualis non corrigit disciplina. Cùm enim secundùm legitimas sanctiones reis læsæ maiestatis punitis capite, bona confiscentur eorum, filijs suis vita solùmmodò ex misericordia conseruata: quanto magis, qui aberrantes in fide Domini Dei Filium Iesum offendunt, à capite nostro, quod est Christus, Ecclesiastica debent districtione præcidi, & bonis temporalibus spoliari, cùm longè sit grauius æternam, quàm temporalem lædere maiestatem.

Guilhelmus Neubrigensis. 1200.

Rerum Anglic. lib. 2. cap. 13. Eisdem diebus erronei quidam venerunt in Angliam, ex eorum genere, quos vulgo Publicanos vocant. Cùm à Præsulibus Ecclesiarum, & Principibus prouinciarum in reos remissius agitur, & redituntur de cauea suis vulpes nequissimæ, & prætenta specie pietatis seducendo simplices, vineam Domini multo grauius, quanto liberius demoliuntur, &c. Moniti vt pœnitentiam agerent, & corpori Ecclesiæ vnirentur, omnem consilij salubritatem spreuerunt: minas quoque, vt vel metu resipiscerent, deriserunt, verbo illo Dominico abutentes: *Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.* Tunc Episcopi, ne virus hæreticum latius serperet, præcauentes, eosdem publicè pronuntiatos hæreticos, corporali disciplinæ subdendos Catholico Principi tradiderunt: qui præcepit hæreticæ infamiæ characterem frontibus eorum inuri, & spectante populo virgis coercitos vrbe expelli, districtè prohibens, ne quis eos vel hospitio recipere, vel aliquo solatio confouere præsumeret. Dicta sententia ad pœnam iustissimam ducebantur gaudentes, non lentis passibus, præeunte magistro eorum, & cantante: *Beati eritis cùm vos oderint homines.* In tantum deceptis à se mentibus seductorius abutebatur spiritus. Detestandum illud collegium, cauteriatis frontibus, iustæ seueritati subiacuit: eo, qui primatum gerebat in eis, ob insigne magisterij inustionis geminæ, id est, in fronte & circa mentum dedecus sustinente: scissisqúe cingulo tenus vestibus publicè cæsi, & flagris resonantibus vrbe eiecti, algoris intolerantia (hyems quippe erat) nemine vel exiguum misericordiæ impendente, miserè interierunt. Huius seueritatis pius rigor non peste illa, quæ iam irrepserat, Angliæ regnum purgauit, verùm etiam ne vlterius irreperet, incusso hæreticis terrore præcauit.

Fridericus Secundus Imp. 1213.

In Constitut. Statuimus, *de Episc. aud.* Statuimus hoc edicto in perpetuum valituro, vt Potestates, Consules, siue Rectores, quibuscunque fungantur officijs pro defensione fidei præstent publicè iuramentum, quòd de terris suæ iurisdictioni subiectis, vniuersos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide pro viribus suis exterminare studebunt: ita vt amodò, quandocumque quis fuerit in potestatem, seu perpetuam, seu temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum firmare iuramento: alioqui neque pro Potestatibus, neque pro Consulibus, neque pro Rectoribus habeantur, eorumqúe sententias ex tunc irritas iudicamus, & inanes.

Cod. de hæreticis & Manichæis: Gazaros, Patarenos, Leonistas, Speronistas, Arnoldistas, Circumcisos, & omnes hæreticos vtriusque sexus, quocunque nomine censeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus, atque bannimus: censentes, vt omnia bona talium confiscentur, nec ad eos vlterius reuertantur: id quòd filij eorum ad successionem peruenire non possint, cùm longè grauius sit æternam, quàm temporalem offendere maiestatem. Qui autem inuenti fuerint sola suspitione notabiles, nisi ad mandatum Ecclesiæ iuxta considerationem suspicionis, qualitatemqúe personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint: tanquam infames & banniti ab omnibus habeantur: ita quòd si sic per annum permanserint, ex tunc omnes tanquam hæreticos condemnamus.

Concilium Lateranense. 1215.

Cap. 3. Excommunicamus, & anathematizamus omnem hæresin, extollentem se aduersus hanc sanctam, orthodoxam, Catholicam fidem, condemnantes vniuersos hæreticos, quibuscunque nominibus censeantur: facies quidem habentes diuersas, sed caudas ad inuicem colligatas: quia de vanitate conueniunt in idipsum. Damnati

verò ſecularibus poteſtatibus præſentibus, aut eorum baliuis reliquantur animaduerſione debita puniendi, clericis prius à ſuis Ordinibus degradatis, ita quòd bona huiuſmodi damnatorum, ſi laici fuerint, confiſcentur; ſi verò Clerici, applicentur Eccleſijs, à quibus ſtipendia perceperunt. Qui autem inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi iuxta conſiderationes ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtrauerint, anathematis gladio feriantur, & vſque ad ſatisfactionem condignam ab omnibus euitentur, ita quòd ſi per annum in excommunicatione perſtiterint, ex tunc veluti hæretici condemnentur. Moneantur autem, & inducantur, & ſi neceſſe fuerit, per Eccleſiaſticam cenſuram compellantur ſeculares poteſtates, quibuſcunque fungantur officijs, vt ſicut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita & pro defenſione fidei præſtent publicè iuramentum, quòd de terris ſuæ iuriſdictionis ſubiectis vniuerſos hæreticos ab Eccleſia denotatos, bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt, ita quòd amodò, quandocunque quis fuerit in poteſtatem, ſiue ſpiritualem, ſiue temporalem aſſumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare.

Cæſarius Heiſterbachius. 1220.

Lib. 5. cap. 19. Circa illa tempora ſub Archiepiſcopo Arnoldo Coloniæ plures ſunt hæretici comprehenſi, qui à literatis viris examinati, & victi, per iudicium ſeculare damnati ſunt, & data ſententia ducti ad ignem.

Gregorius Nonus. 1222.

Extra. de hæreticis cap. 15. Excommunicamus & anathematizamus vniuerſos hæreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Paſſaginos, Toſſepinos, Arnaldiſtas, Speroniſtas, & alios, quibuſcunque nominibus cenſeantur; facies quidem habentes diuerſas, ſed caudas ad inuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in idipſum. Damnati verò per Eccleſiam ſeculari iudicio relinquantur, animaduerſione debita puniendi; clericis prius à ſuis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis, poſtquam fuerint deprehenſi, redire noluerint ad agendam condignam pœnitentiam, in perpetuo carcere detrudantur.

Thomas Aquinas. 1250.

Secunda ſecundæ quæſt. 11. artic. 3. ***Poſt primam & ſecundam correptionem.*** Eccleſia de pertinacis hæretici conuerſione non ſperans, aliorum ſaluti prouidet, eum ab Eccleſia ſeparando per excommunicationis ſententiam, & vlterius relinquit eum iudicio ſeculari, à mundo exterminandum per mortem.

Alexander Quartus. 1254.

Sexto Decretal. de hæreticis cap. 2. Hæretici autem, credentes, receptatores, defenſores, & fautores eorum, ipſorumque filij, vſque ad ſecundam generationem, ad nullum Eccleſiaſticum beneficium, ſeu officium publicum admittantur. Quod ſi ſecus actum fuerit, decernimus irritum & inane.

Cap. 4. ſuper eo, quod ſcriptum legitur: ***Eccleſia nulli claudit gremium redeunti, quodá; ſi, qui poſt abiurationem erroris, vel poſtquam ſe propriis Antiſtitis examinatione purgauerint, ſi deprehenſi fuerint in abiuratam hæreſin recidiſſe, ſeculari decernuntur iudicio ſine vlla penitus audientia relinquendi:*** Cùm Scripturæ huiuſmodi videantur ſibi inuicem aduerſari, quid tenendum ſit per Sedem edoceri Apoſtolicam poſtulaſtis. Nos itaque inquiſitioni veſtræ de fratrum noſtrorum conſilio reſpondemus, quòd taliter deprehenſis, etiamſi ſine vlla penitus audientia relinquendi ſint iudicio ſeculari, ſi tamen poſtmodum pœniteant, & pœnitentiæ ſigna in ijs apparuerint manifeſta, nequaquam ſunt (humiliter petita) Sacramenta Pœnitentiæ & Euchariſtiæ deneganda.

Hugo Pratenſis. 1300.

Sermone 24. Sunt quidam hæretici notorij, qui alios volunt corrumpere, & ad malum trahere: & iſta tanquam membra putrida, ne alia membra corrumpant, ſunt ab Eccleſia præcidendi. In quorum præciſione non eradicatur triticum: ſed potius in eorum diuiſione triticum confunditur, & eradicatur, vel ſuffocatur. Alij ſunt hæretici occulti, qui alios non inducunt ad malum, & idcò debent ab Eccleſia, vt hic dicitur, tolerari.

Rainerus Piſanus. 1300.

In Pantheologia de hæreſi cap. 4. Punitur hæreticus excommunicatione, depoſitione, rerum ablatione, militari perſecutione. Primò punitur excommunicatione: quia hodie omnis hæreticus, ſiue occultus, ſiue manifeſtus, eſt ipſo iure excommunicatus. Secundò depoſitione, quia indiſtinctè, ſiue clericus, ſiue laicus, Papa, vel Imperator, vel quilibet alius inferior, debet deponi ab omni dignitate. Tertiò rerum ablatione: quia bona eorum omnia ipſo iure ſunt confiſcata; ſed tamen executio ipſius confiſcationis, vel bonorum confiſcatio, non debet fieri per principes ſeculares, antequam per iudicium Eccleſiæ ſuper eodem crimine ſententia ſit promulgata. Quartò militari perſecutione: quia ſi aliter fieri non poteſt, manu armata ſunt ab ijs omnia bona auferenda.

Cap. 5. Hæretici ex peccato eorum merentur à conſortio fidelium ſeparari, expelli, & incarcerari, & iudicio temporali, ſiue ſeculari occidi. Cuius ratio eſt: quia cùm hæreſis ſit vinum infectiuum, & maximè ſimplicium, vt dicit Apoſtol. 2. Timoth. 2. ***Sermo eorum ſerpit vt cancer,*** &c. ideo Eccleſia hæreticos, qui alios corrumpunt, & præcipuè ſimplices, qui de facili corrumpi poſſunt, de conſortio eorum excludit, & expellit, & etiam incarcerat.

Clemens Quintus. 1301.

Extra. de hæret. cap. 3. Nos ſacro approbante Concilio ſectam Beguardorum damnamus, & reprobamus omninò, inhibentes diſtrictius, ne quis ipſos de cætero teneat, approbet, vel defendat. Eos autem, qui ſecus egerint, animaduerſione Canonica decernimus puniendos.

Durandus à S. Portiano. 1310.

Lib. 4. diſt. 13. quæſt. 5. In crimine hæreſis eſt conſiderare grauitatem criminis eius, & nocumentum. Eſt enim infectiuum aliorum, vt habetur 2. Timoth. 2. vbi dicitur de hæreticis: ***Multum enim proficiunt ad impietatem, & ſermo eorum vt cancer ſerpit.*** Ex grauitate criminis merentur hæretici occidi, & bona eorum confiſcari, quia grauius eſt offendere Maieſtatem æternam Dei, quàm temporalem cuiuſcunque hominis; ſed illi, qui ſunt rei læſæ Maieſtatis humanæ, ſecundùm rigorem iuris ciuilis, meretur mori, & bona eorum confiſcari. Ergo à fortiori ratione hæretici, qui ſunt rei læſæ Maieſtatis diuinæ, & cùm hoc blaſphemi in Deum, merentur mori, & bona eorum confiſcari. Dato tamen quòd pœniteant hunc rigorem ciuilis iuris Eccleſia non exercet in eos. Attendendo autem ad aliam conditionem hæreſis, videlicet quòd eſt crimen infectiuum aliorum, hæretici non ſunt in conſortio fidelium, & maximè ſimplicium tolerandi: quia illi, qui ſunt ſubuerſores totius fundamenti bonæ vitæ & ſalutis, non ſunt tolerandi cum illis, qui poſſunt ab ijs ſub-

uerti.

uerti. Sed hæretici ſunt ſubuerſores fidei, quæ eſt fundamentum bonæ vitæ, & ſalutis. Ergo non ſunt tolerandi cum illis, qui poſſunt ab ijs ſubuerti.

Auguſtinus Triumphus. 1320.

De poteſtate Eccleſ. quæſt. 10. art. 5. Eccleſia condemnat hæreticos duplici condemnatione. Primò condemnatione mortis ſpiritualis, vt per Excommunicationem: ſecundò condemnatione mortis corporalis, per quam ſeparatur anima à corpore naturali. Primam condemnationem facit Eccleſia immediatè per ſeipſam: ſecundam non facit immediatè per ſeipſam, ſed poſt abiuratam hæreſin relinquit eos iudicio ſeculari: non tamen ſine mandato eius iſta ſecunda condemnatio fieri debet, &c.

Nicolaus Gorranus. 1360.

Ad cap. 13 Matthæi: Hæretici notorij, qui alios nituntur ad malum trahere, debent ab Eccleſia præcidi vtroque gladio, vt membrum putridum alia non corrumpat: qui verò occulti ſunt, tolerari debent, tum quia fortè conuertentur, tum quia non bene diſcernuntur; ſicut lolium & triticum, quàm diu herba eſt, parum diſtant.

Matthæus Weſtmonaſterienſis. 1370

De anno 1243. Tunc temporis in partibus vltromontanis multiplicati ſunt hæretici, præcipuè illi, quos Paterinos appellamus, qui temporibus retroactis latuerunt, & deprehenſi graui morte puniebantur.

Antoninus Florentinus. 1450.

Par. 2. Summæ tit. 12. cap. 4. §. 2. Hæretici morte puniuntur: continuò enim poſt deprehenſionem erroris, niſi ad fidem conuerti voluerint, & hæreſin ſuam abiurare, & ſatisfactionem exhibere, ſi laicus eſt, ſubitò debet comburi: Clericus autem poſt ſolennem degradationem relinquitur curiæ ſeculari occidendus: ſi autem reuertatur ad fidem, detrudi debet in perpetuum carcerem.

Rupertus Lycius. 1480.

Sermon. 19. Quadrageſimali: Quarta pœna, qua puniuntur hæretici, eſt pœna occiſionis; continuò enim poſt depoſitionem erroris, niſi hæreticus ad fidem reuerti velit, & hæreſin ſuam abiurare, & ſatisfactionem adhibere, ſi laicus eſt, ſubitò debet comburi: Clericus autem poſt ſolennem degradationem relinquitur curiæ ſeculari occidendus.

ASSERVNT ADVERSARIO-rum quidam.

Martinus Lutherus.

In Poſtilla minori Dominica 5. ab Epiphania: Cuſtodit Magiſtratus non ſolùm ſecundam, verùm omnium, maximè primam tabulam; idololatrias, blaſphemias, execrationes, periuria vlciſcitur; nblatos hæreticos, vt in verum numen contumelioſos, atque alios eas blaſphemias docentes coërcet: præfractiores, atque in errore pertexendo contumaciores, vt cum certiſsimo plurium exitio, pro maleficis puniendis ſuſcipit. Neq; cùm hoc facit, zizania euellere intelligitur: quia cum ſuo officio in eo regno non verſatur, vbi de euellendis zizanijs interdictum poſitum eſt, &c. Non igitur Magiſtratus, & huius generis vitæ corporalis officiales, cùm ſcandalis perturbantibus tranquillitatem ſeuera vindicatione obuiam eunt, zizania contra mandatum Chriſti euellunt, ſed id præſtant pro parte ſua, vt verum triticum in Eccleſia à zizanijs non prorſus opprimatur, & regnum Dei in terris non prorſus exoleſcat.

Martinus Bucerus.

Ad c. 22. Matthæi: Hinc capitalia fecit non ſolùm adulteria, homicidia, & id genus atrociora ſcelera, ſed etiam ſi quis à cultu Dei docendo abduceret: ſi quis ſibi ipſi tantùm idola, aut aliam ſuperſtitionem ſtatueret, ſi ariolos conſuleret, ſi Deo conuicium diceretur, & eiuſmodi, quæ propriè ad curam attinent religionis. Iam Deus non mutatur: quare in hæc eadem hodie quoque magiſtratum animaduertere decet: nec enim minus apud priſcos vera religio cordi fuit, atque hodie: & æquè tum, atque modò opus Spiritus ſancti illa exstitit.

Theodorus Beza.

Lib. de hæreticis à ciuili magiſtratu puniendis: Sed qua pœna ſit ſcelus hoc (*hæreſeos*) vindicandum, quorſum attinet obſecro humanis coniecturis probare, cùm plura aperta teſtimonia in verbo ipſius legantur? Sic enim ait: *Qui ſacrificat Dijs alienis, præterquam ſoli Deo, moriatur*, &c. Deut. 13.

Philippus Melanchthon.

In Locis communibus Manlij cap. de Eccleſia: Senatus Geneuenſis rectè fecit, quòd blaſphemum hominem Seruetum interfecit. Eſt enim vnum ex præcipuis officijs magiſtratus, facere executionem corporalibus pœnis contra deprauatores primæ & ſecundæ tabulæ: quando aliquis colit idola, & diabolicum venenum in homines infundit, tunc magiſtratus iuſtè facit, ſi eum tollit: quia mandatum Dei eſt, vt textus ſeuerè præcipit: *Ne parcas ei*. Debet eſſe Nemeſis, & ſæua diligentia.

Diſputatione de delirijs & furoribus Anabaptiſtarum: Cùm Anabaptiſtæ palam ſint ſeditioſi, magiſtratus publicè eos coërcere ac punire tanquam latrones debent.

LIBER OCTAVVS: DE SIGNIS ECCLESIÆ.

ARTICVLVS PRIMVS.

ORTHODOXAM ECCLESIAM NVLLO VNQVAM TEMPORE POSSE DEFICERE, ET PENITVS INTERIRE, SIC VT NVSQVAM APPAREAT: PROINDE PERPETVAM SVCCESSIONEM CERTVM ET INFALLIBILE ESSE VERAE Ecclesiæ signum.

NEGANT.

Anno post natum Christū

340. DONATISTÆ contendebant Catholicam Ecclesiam apud se esse: eam antea toto terrarum orbe periisse, in sola parte Donati remansisse: nec vllam rationem Episcoporum, aut Galliæ, aut Italiæ, aut vrbis Romæ habebant. Optatus lib. 1. Augustinus hæresi 96. Syluanus, & cæteri Episcopi epistola ad Marcellinum.

370. *Lucifer asserebat suos sectatores tantùm esse Ecclesiam: antiquam Ecclesiam sanctam esse de Ecclesia lupanar.* Hieronymus contra Luciferanos capite 1.

1180. *Pauperes de Lugduno dicebant, quòd Ecclesia defecerit tempore Syluestri.* Antoninus 4. parte Summę tit. 11. cap. 7. § 2.

1520. Martinus Lutherus de abroganda Missa priuata: *Quis nobis Ecclesiam monstrabit, cùm sit occulta in Spiritu, & tantùm credatur, sicut dicitur:* Credo sanctam Ecclesiam?

In Colloquijs Latinis Tomo 2. capite de Patribus: *Tertulliani & Cypriani ætate degenerauit Ecclesia: imo ipsis Apostolis adhuc viuentibus.*

1530. Philippus Melanchthon ad cap. 3 prioris ad Corinth. *Statim ab initio Ecclesiæ Scriptores veteres obscurarunt doctrinam de iustitia fidei, auxerunt cæremonias, & finxerunt peculiares cultus.*

1536. *Anabaptistæ Monasterienses dicebant à Christi & Apostolorum temporibus verbum Dei purè non fuisse traditum: nunc veros Dei Prophetas exortos esse, per quos veritas Dei mundo restituatur, Ioannem Leidensem regem nouæ Hierusalem, & Georgium Dauidem Delphensem: totidem impios & falsos Prophetas esse, Romanum Pontificem, & Martinum Lutherum, qui Romano Pontifice multis partibus sit pestilentior.* Henricus Bullingerus de Anabaptistis lib. 2. cap. 10.

1540 Sebastianus Francus epistola de abrogandis in vniuersum omnibus statutis Ecclesiasticis: *Statim post Apostolos omnia inuersa sunt: verus Baptismus in puerorum Baptismum abiit, Cœna Domini in sacrificium transformata est: vnde pro certo habeo, externam Ecclesiam vnà cum fide & Sacramentis opera Antichristi statim post Apostolorum discessum euanuisse, & hisce mille quadringentis annis nusquam externam & visibilem Ecclesiam fuisse.*

1545. Georgius Dauid dixit: *Si Christi & Apostolorum doctrina vera & perfecta fuisset, Ecclesia, quam illi plantarunt, suaq; doctrina formarunt, debuisset necessariò persistere, nec vnquam perire: dicente Iesu, quòd portæ inferi non prævalebunt aduersus eam. Nunc verò manifestum est, quòd Antichristus doctrinam Apostolorum & extinctam ab illis Ecclesiam penitus subuertit, sicut patet in Papatu. Fuit ergo Apostolorum doctrina falsa, & imperfecta.* Historia Georgij Dauidis impressa Antverpiæ 1568. in 8.

1550 Ioannes Caluinus Lib. 4. Instit. cap. 2. § 1. *Simulac in arcem religionis mendacium irrupit, summa necessaria doctrina inuersa est, Sacramentorum vsus corruit: certè Ecclesiæ interitus consequitur, perinde atque de vita hominis actum est iugulo transfixo, vel præcordijs lethaliter sauciatis.*

Responsione ad Sadoletum: *Palam est, conspicuumq; eruditis simus ac indoctis, prostratum fuisse Christi regnum, cùm erectus est Pontificis Romani principatus, &c. Sublata fidei iustificantis cognitione, & Christi gloria extincta est, & abolita religio, & Ecclesia destructa, & spes salutis penitus euersa.*

1560. Bernardinus Ochinus in Præfatione suorum Dialogorum: *Considerans quemadmodum Christus Ecclesiam suam potentia, sapientia, bonitate sua fundarit, extruxerit, stabiluerit, suoq; sanguine lauerit, & Spiritu ditauerit, eandemq; vsu sui funditus euersam videns, non potui sanè non mirari, ac tantæ ruinæ cau-*

sam

sacra scire cupiens, comperi fuisse Papat.

1578. Theodosius Schimbergius Præfatione in scripta Ioannis Sommeri: *Apostolus manifestè ostendit fore post discessum generalem defectionem, qualis circa tempora Athanasij accidit, &c. Hæc est vera via, qua dim ante hæc tempora latuit: quia eam nemo animadvertit, excepto Paulo Riccio Iudæo baptizato, qui nostros maiores hanc doctrinam docere voluit, sed amârunt magis tenebras, quàm lucem.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

2. *Reg.* 7. *Vers.* 13. Ipse ædificabit domum nomini meo, & stabiliam thronum regni eius vsque in sempiternum.

1. *Paral.* 22. 10. Ipse ædificabit domum nomini meo, &c. firmaboque solium regni eius super Israel in æternum.

Psalm. 44. 17. Pro Patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos principes super omnem terram. Memores erunt nominis tui in omni generatione & generationem. Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, & in seculum seculi.

Psalm. 45. 5, Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei: sanctificauit tabernaculum suum Altissimus: Deus in medio eius non commouebitur: adiuuabit eam Deus manè diluculolo.

Psalm. 47 9. Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri: Deus fundauit eam in æternum.

Psalm. 86. 1. Fundamenta eius in montibus sanctis: diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob. 5. Ipse fundauit eam Altissimus.

Psalm. 88. 29. In æternum seruabo illi misericordiam meam, & testamentum meum fidele ipsi. Et ponam in seculum seculi semen eius, & thronum eius sicut dies cæli. 36. Semel iuraui in sancto meo, si Dauid mentiar: semen eius in æternum manebit. Et thronus eius sicut sol in conspectu meo, & sicut luna perfecta in æternum, & testis in cælo fidelis.

Psalm. 101. 17. Quia ædificauit Dominus Sion, & videbitur in gloria sua.

Psalm. 128. 1. Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, dicat nunc Israel: sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea: etenim non potuerunt mihi.

Psalm. 131. 14. Hæc requies mea in seculum seculi; hîc habitabo, quoniam elegi eam.

Cantic. 3. 4. Tenui eum, nec dimittam.

Isaiæ 9. 7. Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis: super solium Dauid, & super regnum eius sedebit: vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iustitia amodò & vsque in sempiternum: zelus Domini exercituum faciet hoc.

Isaiæ 33. 20. Respice Sion ciuitatem solennitatis nostræ: oculi tui videbunt Ierusalem habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit: nec auferentur claui eius in sempiternum, & omnes funiculi eius non rumpentur.

Isaiæ 40. 8. Verbum Domini nostri manet in æternum.

Isaiæ 59. 21. Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, & de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, amodò & vsque in sempiternum.

Isaiæ 60. 19. Erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. Non occidet vltra sol tuus, & luna tua non minuetur. 21. Populus tuus omnes iusti, in perpetuum hæreditabunt terram.

Ieremiæ 6. 16. State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea: & inuenietis refrigerium animabus vestris.

Danielis 2, 44. In diebus regnorum illorum suscitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur.

Oseæ 2. 19. Et sponsabo te mihi in sempiternum: & sponsabo te mihi in iustitia & iudicio, & in misericordia, & in miserationibus. Et sponsabo te mihi in fide: & scies quia ego Dominus.

Michææ 4. 1. Et erit, in nouissimo dierum erit mons domus Domini præparatus in vertice montium, & sublimis super colles: & fluent ad eum populi. Et properabunt gentes multæ, & dicent: Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob: & docebit nos de viis suis, & ibimus in semitis eius: quia de SION egredietur lex, & verbum Domini de Ierusalem. 5. Omnes populi ambulabunt vnusquisque in nomine Dei sui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in æternum, & vltra. In die illa dicit DOMINVS, congregabo claudicantem, & eam, quam ejiceram,

ceram,colligam, &c. & regnabit Dominus ſuper eos in monte Sion,ex hoc nunc & vſque in æternum.

Matthæi 5.15. Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita: neque accendunt lucernam,& ponunt eam ſub modio,ſed ſuper candelabrum,vt luceat omnibus, qui in domo ſunt.

*Matth.*16.18. Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.

*Matth.*28.20. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi.

Lucæ 1.32. Dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid Patris eius,& regnabit in domo Iacob in æternum,& regni eius non erit finis.

Lucæ 21.32. Non præteribit generatio hæc,donec omnia fiant. Cælum & terra tranſibunt: verba autem mea non tranſibunt.

Lucæ 22.31. Simon,Simon,ecce Satanas expetiuit vos,vt cribraret ſicut triticum: egò autem rogaui pro te,vt non deficiat fides tua.

Ioannis 14.16. Ego rogabo Patrem, & alium Paraclerum dabit vobis,vt maneat vobiſcum in æternum,Spiritum veritatis.

Ioannis 17.11. Pater ſancte,ſerua eos in nomine tuo,quos dediſti mihi. 20.Non pro eis rogo tantùm, ſed & pro eis,qui credituri ſunt per verbum eorum in me: vt omnes vnum ſint.

*Actor.*5.38.Si eſt ex hominibus conſilium hoc,aut opus,diſſoluetur: ſi verò ex Deo ex Deo eſt,non poteritis diſſoluere eos.

*Epheſ.*4.11.Chriſtus dedit quoſdam quidem Apoſtolos,quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores,ad conſummationem Sanctorum,in opus miniſterij,in ædificationem corporis Chriſti: donec occurramus omnes in vnitatem fidei,& agnitionis Filij Dei.

Symbolum Apoſtolorum:Credo Eccleſiam Catholicam.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Irenæus. 180.

*Lib.*3. *cap.*3. Traditionem itaque Apoſtolorum in toto mundo manifeſtatam,in omni Eccleſia adeſt perſpicere omnibus, qui vera velint audire,& habemus annumerare eos, qui ab Apoſtolis inſtituti ſunt Epiſcopi in Eccleſijs, & ſucceſſores eorum vſque ad nos, qui nihil tale docuerunt. Sed quoniam valde longum eſt, omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones, maximæ, & antiquiſſimæ, & omnibus cognitæ,à glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & conſtitutæ Eccleſiæ, eam, quam habet ab Apoſtolis Traditionem, & annuntiatam hominibus fidem, per ſucceſſiones Epiſcoporum peruenientem vſque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo præterquam oportet colligunt.

*Lib.*4.*cap.*43. Quapropter eis, qui ſunt in Eccleſia, Presbyteris obaudire oportet his, qui ſucceſſionem habent ab Apoſtolis, ſicut oſtendimus, qui cum Epiſcopatus ſucceſſione chariſma veritatis certum, ſecundùm placitum Patris acceperunt: reliquos verò, qui abſiſtunt à principali ſucceſſione, & quocunque loco colligunt, ſuſpectos habere, vel quaſi hæreticos, & malæ ſententiæ, vel quaſi ſcindentes, & elatos & ſibi placentes.

Euſebius Cæſareenſis. 320.

De demonſtratione Euangelica libro 4 *cap.*19. Hic ſolus & vnus Dominicus Saluatoris noſter ortus, nõ in omni loco lucere, ſed in ſolis atrijs Domini dictis eſt. Hæc verò atria erunt per totum orbem terrarum Chriſti Eccleſiæ, quæ vnius domus Dei locum obtinent: in quibus optat & eligit ſe potius abiectum eſſe, qui talia nouit, longèq; meliorem in ijs habitationem enuntiat, quàm in peccatorum tabernaculis.

*De præparatione Euangelica lib.*1.*cap.*3. Certum eſt igitur Saluatorem noſtrum prædixiſſe doctrinam ſuam, in teſtimonium omnium gentium,per vniuerſum terrarum orbem prædicatum iri, & Eccleſiam, quæ poſtea virtute ſua conſtituta eſt, inuictam atque inexpugnabilem fore,nec vnquam futurum, vt à morte ſuperaretur: ſed firmam fore ſemper & immobilem, tanquam in lapide ſtabilitam atque fundatam: cuius diuinationis effectus omnem impudentiſſimam linguam vana contradicentem profectò arcere poteſt.Quis enim non fatebitur, cùm ſic apertè rerum euentus diuinationi congruat,Dei virtutem non naturam illam humanam fuiſſe, quæ & futura hæc præuiderat, & re ipſa perfecit, quæ verbis prædixerat? Iam enim ſui Euangelij fama totum ab Ortu ad Occaſum orbem impleuit, omnesqúe gentes adijt, creſcitqúe indies prædicatio ſui. Eccleſia etiam hoc nomine ab ipſo donata, radices egit, ac vſque ad aſtra ſanctorum virorum orationibus glorificata, luce ac fulgore Orthodoxæ fidei ſplendet, neque hoſtibus terga dat, neque ipſis ianuis mortis cedit, propter pauca verba, quæ ille protulit: *Super lapidem ædificabo Eccleſiam meam,& portæ inferi non præualebunt aduerſus ipſam.* Matt.16.

Alexander Alexandrinus Epiſcopus. 330.

Epiſtola ad Alexandrum Epiſcopum Conſtantinopolitanum. Eccleſiam vnam ſolam Catholicam & Apoſtolicam agnoſcimus, quæ ſicut nusquam expugnari poteſt,etiamſi totus mundus eam oppugnare inſtituat, ſic omnem impiam hæreticorum incurſionem euincit, ac profligat, quandoquidem eius Dominus nos efficit ſatis animoſos, dum clamat: *Confidite,ego vici mundum.*

Athanaſius. 340.

Oratione, qua docet vnum eſſe Chriſtum: Tu es Petrus,

es Petrus, inquit Christus, & *super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam*: fidelis sermo, & non vacillans promissio. & Ecclesia inuicta res est, etiamsi infernus ipse commoueatur, etsi, qui in inferno sunt, mundi principes & tenebrarum tumultum faciant.

Basilius Magnus. 370.

Ad Esaiæ caput 8. Nobis admodum conducibile fuerit, & commodum, si tempore persecutionis animo præsenti & intrepido dixerimus illud gentibus: *Si iterum prævaluerint, iterum vincemur.* Gentiles enim subinde dum CHRISTI Ecclesiam oppugnârunt, pessum ierunt. Quemadmodum enim accessione incensæ ac flagrantis materiæ flamma in maius attollitur: sic semper contingit, vt qui toto annisu studuêre demoliri Ecclesiam, violenta impressione tentationum eam ad augustiorem, & ampliorem gloriam ac potestatem extulerunt.

Cyrillus Hierosolymitanus. 370.

Catechesi 18. Catholica vocatur Ecclesia, quia per vniuersum fit orbem terrarum diffusa, à finibus terræ vsque ad extrema: & quia docet catholicè, hoc est vniuersaliter, & sine vllo defectu, vel differentia omnia dogmata, quæ deberent venire in cognitionem de rebus visibilibus & inuisibilibus, cælestibus & terrestribus: & quòd omne genus hominum piè subiugat, principes & priuatos.

Gregorius Nazianzenus. 380.

Oratione 23. *quæ est in laudem Heronis*: Nec verò quicquam aliud Ecclesiæ molestiam exhibebat. Nam persecutiones illustriorem quoque ipsam & splendidiorem per supplicia reddebant.

Carmine ad Episcopos:

Quin potius fidei igniculis, sublataq; in altum
Fax verbi totum celebrus percurrerat orbem.
Namque etiam hostilis furor atque immania quæque
Supplicia addiderant animis noua robora nostris
Tormentisq; fides grauibus magè fulta vigebat.

Theophilus Alexandrinus. 390

Epistola ad Epiphanium (est apud Hieronymum epistola 67.) Dominus, qui locutus est ad Prophetam: *Ecce constitui te hodie super gentes, & regna, eradicare, & destruere, & dissipare, ac rursum ædificare, & plantare*: singulis temporibus eandem Ecclesiæ suæ largitur gratiam, vt integrum corpus conseruetur, & in nullo hæreticorum dogmatum venena prævaleant: quod quidem nunc videmus expletum. Nam Ecclesia Christi, *quæ non habet maculam, neque rugam, aut aliquid eiusmodi*, egredientes de cauernis suis Origenis colubros Euangelico ense truncauit, & secundum Nitriæ monachorum agmen contagione pestifera liberauit.

Hier. 1.

Ephes. 5.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Sermone de Pentecoste: Propter Ecclesiam Prophetæ, propter Ecclesiam Apostoli: & quid plura dicam? propter Ecclesiam Vnigenitus Dei Filius homo factus est, sicut dicit S. Paulus: *Qui proprio Filio non pepercit*, vt Ecclesiæ mederetur: sanguinem Filij effudit propter Ecclesiam. Hic sanguis irrigat Ecclesiam: & ideò plantaria eius marcescere non possunt, nec amittunt folia arbusta eius, non subiacet necessitati temporis, nec est conditioni obnoxia, vt per ætatem comatioribus tegatur, hyeme amittatur. Non tenetur temporum qualitate, sed Spiritus eam sancti gratia gubernat: & ideò non senescit, nec contrahitur, & multis impugnantibus non opprimitur.

Rom. 8.

Homilia 4. de eo, quod scripsit Esaias: *Factum est anno, quo mortuus est Ozias*: Iactatur quidem nauis, sed non mergitur. Poterat quidem & in tranquillo nauigare, verùm non passus est gubernator, quò simul & nauigantium perspicias tolerantiam, & gubernatoris prudentiam plenius cognoscas. A quàm multis oppugnata est Ecclesia, nec vnquam victa? Quot Tyranni, quot Duces, quot Imperatores? Augustus, Tiberius, Caius, Claudius, Nero, homines literis ornati, potentes, tot modis oppugnârunt recentem ac teneram, at non delecerunt. Quin potius ij, qui oppugnârunt, silentur obliuioni traditi, illa verò oppugnata cælum transcendit. Neque enim illud mihi spectato, quòd in terris fixa est Ecclesia, sed quòd in cælo versatur. Vnde hoc dilucidum est? nimirum ipsæ res demonstrant. Oppugnati sunt vndecim discipuli, totus orbis oppugnabat, verùm qui oppugnabantur vicerunt, qui oppugnabant sublati sunt: oues deuicêre lupos. Vidisti pastorem oues in medio luporum emittentem, vt ne fuga quidem salutem consequerentur? Quis pastor hoc fecit? CHRISTVS hoc fecit, quò tibi demonstraret, quæ rectè geruntur, non accidere iuxta nostrarum actionum tenorem, sed præter naturam, præterquè rerum tenorem. Nam Ecclesia radices in cælo potius fixas habet, quàm in terra.

Ad caput 2. *Esaiæ*: Vocat nomine montis Ecclesiam simul & inexpugnabilem dogmatum eius traditionem. Quemadmodum enim montibus licet quis obuallet, & obijciat militum millia decem, & hi quidem intorqueant arcus, isti euibrent hastas & eiaculentur, nihil noxæ aut detrimenti inuehent soliditati montium: Illinc potius secedere cogentur, consumpta maniter sua fortitudine. Sanè idipsum contigit ad vnum omnibus, qui oppugnârunt Ecclesiam: hæc quidem inconcussa perstitit, illi è diuerso deperdita propria virtute, indecoris infamiæ notam incurrerunt: dum eam ferimut, euanescunt, dum iaculantur in eam, imbelles redduntur: dum cædunt flagris, ab his vincuntur, qui malè affecti sunt. Ita enim modus hic victoriæ sanè quàm admirabilis est: nec hominibus, sed soli Deo (qui potest) asscribendus. Nec admodum est mirabile Ecclesiam vicisse, sed quia sic vicit. Insectationes persecutionesq; perpessa est, innumeris modis contusa est, & minutim discerpta: nec tamen inferior euasit, imò emersit effusior: & eos, qui aduersus eam talia moliebantur, redigebat in nihilum: tantum erat vt illi patienter tolerarent, quod & adamas ferro admotus facit, ab ipso dum feritur tantùm, solidam illam vim ferri ipsum percutientis dissoluit.

Ad Psalm. 147. Ecclesiam Deus munit validius, quàm Hierusalem non vectibus & portis, sed cruce circumseptam, & renuntiatione propriæ voluntatis, per quam vbique eius excitauit ambitum, cùm dixit: *Portæ inferorum non prævalebunt aduersus eam.* Matt. 16. In principio itaque Imperatores, & Reges omnes, & populi, & ciuitates, & dæmonum phalanges, & ipsa diaboli tyrannis, & alia innumerabilia moliebantur Ecclesiam: illa tamen omnia fracta & dissoluta sunt, & interierunt: ipsa autem creuit, & in tantam processit altitudinem, vt ipsos etiam cælos superauerit.

Homilia, cùm de expulsione ipsius ageretur: Christi Ecclesia nihil fortius: si quis eam impugnare proponit, vires atterat necesse est. Tale enim est,

velut

velut si cælo bellum meditetur inferre. Homini si bellum inferas, fortasse vinces, aut fortè vinceris: Ecclesiam vincere nulla vis poterit. Deus est Ecclesia, qui est in omnibus fortior, &c. Non vidisti trementem ciuitatem tuam quoties stare fecit? Multo magis Ecclesiam suam trementem poterit confirmare: fortior enim Ecclesia multo quam terra, imò & fortior cælo. *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt, &c. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt in eam.* Quòd si non credis verbo, & rebus ipsis, operibus crede. Quanti tyranni aggressi sunt impugnare Ecclesiam Dei, quanta tormenta, quantas cruces adhibuerunt, ignes fornaces, feras, bestias, gladios intendentes, & nihil agere potuerunt? Vbi nunc sunt ij, qui hæc fecerunt? vbi & illi, qui hæc fortiter pertulerunt? Nunc ij æternis pœnis premuntur, & isti æternis gaudijs eriguntur, &c. Intuemini quomodo commota est terra, & contremuit, & tamen non corruit ciuitas. Quomodo impurissime Diabole Ecclesiam te putas posse deijcere, qui trementes parietes dijcere minimè valuisti?

Demonstratione aduersus gentes, quòd Christus sit Deus: Nam à die, qua dictum est, constat Ecclesia solida, & stabilis, & inuicta, florens, ac fulgens, & indies magis ac magis vigens, crescens, & plus roboris sumens, & omnibus, qui ab illo die vsque ad Domini aduentum futuri sunt, præstans, vt summos inde fructus, & ineffabiiem vtilitatem capere queant. Nam & qui ante nos, & qui ante illos, & qui multo superius fuêre, cognouerunt eius virtutem, videntes eam vexari bellis, periculis, tumultibus, turbis, fluctibus, & tempestatibus, & neque sic submergi, vinci, superari, extingui, sed florere, crescere, & extolli, &c.

Philo Carpathius. 420.

In Cantica: *Pulchra vt luna.*) Lunæ comparatur Ecclesia, propterea quòd quicquid habet diuini luminis, id à iustitiæ Sole illo immobili atque diuino, quamdiu illi lese rectè offert, accipit: & veluti luna modò tentationibus & pressuris decrescere videtur, ac minui: modò victis malignis hostibus innouari, ac surgere, &c. Hanc lunam purissimam Ecclesiam, & immaculatam Christi sponsam diuinissimo suo sanguine fundatam & ablutam obscurare conantur hæretici, & omnes malè viuentes: sed sol ipse ineffabilis bonitatis suæ radijs nunquam hanc humilem & fidelem lunam illuminare cessat, suoque ardore fouere, ad plurimos quotidie vitales partus edendos, vt his omnibus armata sponsa atque munita, terrorem malignis hostibus incutiat, stuporem, & mortem.

Cyrillus Alexandrinus. 430.

Libro 4. Dialogorum de Trinitate: Petram opinor per agnominationem nihil aliud quàm inconcussam, & firmissimam discipuli fidem vocauit, in qua Ecclesia Christi ita firmata & fundata esset, vt non laberetur, & esset inexpugnabilis inferorum portis, in perpetuum manens.

In Esaiam libro 1. cap. 2. Sion intelligibilis, Ecclesia scilicet, supra omnem creaturam aspectabilem & inaspectabilem euolat, & ad ipsam adeò vniuersitatis naturam pertingit, (luce enim diuina plena est,) illamque agnoscit opificem artificemque vniuersorum, illi, atque adeò soli, potentiam in omnia tribuit, eaque ipsa gloria tanta Deum optimum maximum Regem coronat. Hinc igitur mons intelligibilis, & domus Dei iure dici possit. Est & illustris, vtpote supra colles eleuata, de qua meritò illud dici poterit, quod illustris exempli causa à Saluatore dictum: *Non potest ciuitas abscondi supra montem posita.* Matt. 5.

Lib. 5. cap. 54. Qui verè à Deo docti sunt, eos nemo potest lædere eorum, qui inanitate verborum vti solent: sed pacem habent apud Deum, amore cum ipso colligati, & iustitiam colentes. Hoc ædificat Ecclesiam, & eam sartam, tectam conseruat, ne nutet, Christo protegente & concedente, & inconcussa sit & immota. *Aduersus hanc enim,* inquit, *portæ inferorum non præualebunt.* Matt. 17. De ea namque scriptum est etiam in libro Psalmorum: *Et ædificabit velut vnicornis sanctuarium suum in terra, fundauit illud in æternitatem.* Psal. 77. Sanctuarium eius Ecclesiam esse dicimus, quæ hostibus horribile cornu erigit, quemadmodum videlicet vnicornis cæteris etiam animantibus. Fundata est enim in æternitatem à Christo.

Isidorus Peluſiota. 440.

Libro 1. epistol. 238. Per inferi potas diuinus sermo impiorum hominum cœtus, atque hæresum blasphemias intelligit, quibus omnibus obsistens Dei Ecclesia, eas quidem frangit & expugnat, ab ijs autem vinci non potest.

Epistola 311. Ecclesia firmo loco defixa est, eamque causam habet, vt ipsi ne inferi quidem portæ dominentur, quemadmodum is, qui eam constabiliuit, pollicitus est.

Lib. 3. epist. 5. Non tanquam nemo Ecclesiæ bellum indicturus, atque extinguere adnixurus esset, verùm quòd multi quidem aduersus eam pugnaturi, sed tamen vincendi & profligandi essent, dictum est: *Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* subaudi Ecclesiam: sic quippe contigit: oppugnata enim est, sed non oppressa: Verùm ijs ipsis, qui eam extinguere tentauerunt, splendidior emicuit. Quid igitur miraris, si sancti etiam viri bello exagitantur? Ex bellis enim præclariora trophæa, atque ornatiora spolia esse videntur.

Theodoretus. 450.

Ad Psalm. 47. *Bene fundata in exultatione vniuersæ terræ.* Hanc autem, *inquit*, in lætitia vniuersæ terræ bene, & optimè, ac solidè ædificauit. *Ædificauit namque ipsam* (ait diuinus Apostolus) *supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum*, cùm sit petra angularis eius Christus Iesus. Et ipse Dominus B. Petro inquit: *Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Hoc igitur, *bene fundata*, pro solidis fundamentis posuit, vt ipsa intrepida, & inconcussa permaneat. Heb. 2. Matt. 16.

Andreas Cæsareensis. 500.

Ad caput 12. Apocalypsis: Et hinc quoque demonstratur per Iesum Christum Dominum nostrum, qui diuulsa coniunxit, maceriæque interstitium dissoluit, vnum ex omnibus hominibus ouile, & vnam rursus ex hominibus & Angelis Ecclesiam factam esse.

Procopius Gazæus. 530.

In Exodum folio 300. Cæterùm illud vide, vt Ecclesia nunc angustior & arctior demonstretur, sub typo tabernaculi: nunc verò iterum amplietur & dilatetur sub typo atrij, secundùm Esaiæ proloquium: *Dilata locum tabernaculi tui, & aulæorum tuorum fige, nec parcito*: præterea in dextras & sinistras partes expande. Nam Ecclesia initio quasi in vnam orbis partem coniecta, tempore succedente in vniuersum diffusa est orbem.

Ad cap. 33. Esaiæ: Veteris Hierusalem, quæ toties olim expugnata sit, tabernacula ceciderunt: at noua ciuitas, quia super petram stat, ipsis persecutionum

Matt.16 temporibus immobilis permanet. Neque enim *portæ inferi aduersus eam præualebunt*. quæ nullo imbrium impetu, nullo fluuiorum, nullo ventorum denique, cùm supra firmam petram fundata sit, ceciderit.

Matt.7.

Isychius Hierosolymitanus. 580.

Libro 4. in Leuiticum cap. 14. Parietes domus rectè dicuntur hi, qui eam continent, id est ordines diuina dicentium atque docentium. Ex his quippe verè consistit Ecclesia, & non, sicut quidam putant, ex his lignis atque lapidibus. Vnde & Moses, quando colligere iubebatur Ecclesiam, non ligna, & lapides, cæteraque similia, sed plebem, seniores, Leuitasque conuocabat. Secundùm quam etiam rationem Iacobus, & Cephas, & Ioannes, columnæ Ecclesiæ dicebantur. Ergo parietes rectè ministri sacrorum, Doctoresque: vtpote ipsi stabilitatem Ecclesiæ fulcientes, & plebem quodammodo intra semetipsos colligentes.

Germanus Constantinopolitanus. 725.

Epistola ad Thomam Episcopum Claudiopoleos: Dicat 1.Ioan.5 nobiscum B. Euangelista Ioannes: *Hæc est victoria, quæ vicit mundum, fides nostra*: hæc proponatur nobis, de hac nobis dicatur, ipsa est petra, supra quam Christus suam ædificauit Ecclesiam, in portas inferMatt.16. ni, hoc est impressionum & insultationum contrariæ potentiæ, inconcussum & incommutabile præsidium.

Ioannes Damascenus. 730.

Oratione de Transfiguratione Domini: Hæc est firma illa & immota fides, super quam, tanquam super petram, Ecclesia fundata est, cuius tu meritò Psal.63. cognomentum geris. Aduersus hanc inferorum portæ, hæreticorum ora, dæmonum organa impetum quidem facient, sed non præualebunt, arma quidem induent, sed non expugnabunt: sagittæ paruulorum plagæ eorum fuerunt, & erunt. In suam enim perniciem mala fabricatur, qui veritati obsistit. Hanc precibus tuis (Petre) ita conserua, vt ab omni perturbatione ac fluctibus immunis sit. Nam quod nunquam futurum sit, vt euertatur, aut labefactetur, aut expugnetur, plane confidimus.

Theophylactus. 900.

Ad Matth. cap. 16. Portæ inferi temporales sunt persecutores, qui ad infernum mittere conantur Christianos: & hæretici quoque portæ sunt ad infernum ducentes. Multis igitur persecutoribus, & multis hæreticis præualuit Ecclesia.

Euthymius. 1080.

Ad Psalm 45. *Deus in medio eius non commouebitur. Ego ego*, inquit, *vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi.* Item, *vbi sunt duo aut tres congregati in nomine meo, illic sum ego in medio eorum.* Non commouebitur autem vi aliqua visibilium, seu inuisibilium inimicorum, conantium eam euertere. *Portæ enim*, inquit, *inferi non præualebunt aduersus eam.*

Ad Psalm. 47. *Deus fundauit eam in seculum.*) Hæc verba soli conueniunt Ecclesiæ fidelium. *Portæ enim*, inquit, *inferni non præualebunt aduersus eam.* Ipsa etenim Hierusalem à fundamentis euersa, ac solo æquata est. Quid igitur ad hæc dicere possunt Iudæi?

Manuel Palæologus. 1400.

De præceptis educationis Regiæ cap. 11. Anteferenda tibi in cunctis est Ecclesia, quæ te quoque in cunctis anteponit, & instar omnium est tibi secundùm Deum. Ea tibi mater, nutrix, magistra, aliptota viæ dux, adiutrix, incitatrix ad pucherrima quæque, & maximè durabilia perpetuaque. Nihil enim eorum, quæ in hac continentur, vel fluxum, vel obnoxium est interitui: sed æternum, corruptionis & interritus expers, æternis & corruptionis expertibus conueniens. Omnia namque spiritualia sunt, ea propter & æterna, & bona, & immota.

Gennadius Scholarius. 1450.

De sacrificijs in actum, sectione 9. Christus dicit nunquam suam errare Ecclesiam: quia se semper cum ea mansurum pollicitus est. Si ergo verus est Christus, & promissionem suam veram esse oportet: ita enim dixit: *Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi*: nosque ita credimus, eum cum Ecclesia sua semper esse permansurum, nec eam dereliquturum vnquam. Si verò secundùm vos cum ea se semper mansurum pollicitus est, sed dereliquit illam, & errare permisit, ex necessitate mendax est: si verò mendax, Deus non est. Videte, in quam, absurditatem incidistis, Christum vocando mendacem: nam hoc omnem iniquitatem, & blasphemiam superat. Sed cum ea fuit, & est, & erit, & manebit in secula, quamuis disrumpantur, qui contra, quàm Ecclesia sentit, sentiunt, & faciunt: nos verò eam sequimur, & obseruamus, perinde ac impossibile sit, vt ea errorem prædicet, sed magis veritatem, & rectam fidem, cùm ea secum habeat sponsum suum Christum. Matt.28.

Hieremias Constantinopolitanus. 1580.

Respons. 1. epistola ad Martinum Crusium: Ecclesia Christi (vt cum Paulo loquamur) *columna & firmamentum veritatis, cui nequaquam inferorum* (vt diuina Domini promissio habet) *præualebunt.* Etiamsi enim aliqui monstrosa imaginatione aliquid peruertant, nihilominus tamen ea manet stabilis & inconcussa: fundata firmiter in petra, & ijs, quibus innititur veritas.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Martialis. 100.

Ad Burdegalenses cap. 11. Sed firma Ecclesia Dei & Christi, nec cadere, nec dirumpi poterit vnquam.

Tertullianus. 200.

De præscriptionibus aduersus hæreticos cap. 32. Si quæ audent se interserere ætati Apostolicæ, vt ideò videantur ab Apostolis traditæ, quia sub Apostolis fuerunt: possumus dicere: edant ergo origines suarum Ecclesiarum, euoluant ordinem suorum Episcoporum, ita per successiones ab initio decurrentem, vt primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseuerauerint, habuerit auctorem & antecessorem. Hoc enim modo Ecclesiæ Apostolicæ census suos deferunt: sicut Smyrnæorum Ecclesia habens Polycarpum ab Ioanne collocatum refert: sicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit: proinde vtique & cæteræ exhibent, quos ab Apostolis in Episcopatum constitutos, Apostolici seminis traduces habeant. Confingant aliquid tale hæretici. Quid enim illis post blasphemiam illicitum est? &c.

Cap. 37. Ad eos meritò dicendum est: Qui estis? quando

quando, & vnde veniſtis? quid in meo agitis non mei? quo denique Marcion iure ſyluam meam cædis? qua licentia Valentine fontes meos tranſuertis? qua poteſtate Apelles limites meos commoues? Mea eſt poſſeſsio, olim poſsideo, prior poſsideo, habeo origines firmas, ab ipſis auctoribus, quorum fuit res: ego ſum hæres Apoſtolorum: ſicut cauerunt teſtamento ſuo, ſicut fidei commiſerunt, ſicut adiurauerunt, ita teneo: vos certè exhæredauerunt ſemper, & abdicauerunt, vt extraneos, vt inimicos.

Libro 4. contra Marcionem cap. 33. Tranſeat cælum & terra citius, ſicut & Lex & Prophetæ, quàm vnus apex verborum Domini: *Verbum enim*, inquit Eſaias, *Dei noſtri manet in æternum.* Eſa. 40.

Cyprianus. 250.

De vnitate Eccleſiæ: Quam vnitatem firmiter tenere & vindicare debemus, maximè Epiſcopi, qui in Eccleſia præſidemus, vt Epiſcopatum quoque ipſum vnum & indiuiſum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat, nemo fidei veritatem perfida præuaricatione corrumpat: Epiſcopatus vnus eſt, cuius à ſingulis in ſolidum pars tenetur: Eccleſia vna eſt, quæ in multitudinem lætius, incremento fœcunditatis extenditur. Quomodo ſolis multi radij, ſed lumen vnum: & rami arboris multi, ſed robur vnum tenaci radice fundatum: & cùm de fonte vno plurimi riui defluunt, numeroſitas licet diffuſa videatur exundantis copiæ largitate, vnitas tamen ſeruatur in origine. Auelle radium ſolis à corpore, diuiſionem lucis vnitas non capit: ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit: à fonte præcide riuum, præciſus areſcet. Sic & Eccleſia, Domini luce perfuſa, per orbem totum radios ſuos porrigit: vnum tamen lumen eſt, quod vbique diffunditur, nec vnitas corporis ſeparatur: ramos ſuos in vniuerſam terram copia vbertatis extendit, profluentes largiter riuos latius expandit: vnum tamen caput eſt, & origo vna, & vna mater, fœcunditatis ſucceſsibus copioſa. Illius fœtu naſcimur, illius lacte nutrimur, ſpiritu eius animamur. Adulterari non poteſt ſponſa Chriſti, incorrupta eſt, & pudica: vnam domum nouit, vnius cubiculi ſanctitatem caſto pudore cuſtodit.

Epiſtola ad Cornelium: Eccleſia, quæ in Chriſtum credit, & quæ ſemel id quod cognouit tenet, nunquam ab eo omninò diſcedit, & ij ſunt Eccleſia, qui in domo Dei permanent.

Felix Primus. 270.

Epiſtola 1. Præſtabit vires omnipotens Redemptor noſter charitati atque iuſtitiæ: præſtabit nobis longè à ſe poſitis vnitatem Spiritus ſui ipſe, cuius artificio, quaſi in arcæ modum, quatuor mundi conſtructa lateribus, atque imputribilium lignorum compage & bitumine charitatis aſtricta eſt Eccleſia, vt nullius aduerſitate ſpiritus, nullius venientis extrinſecus tumore fluctus perturbetur.

Lactantius. 300.

Libro 4. cap. 30. Cùm enim Phryges, aut Nouatiani, aut Valentiniani, aut Marcionitæ, aut Anthropiani, ſeu quilibet alij nominantur, Chriſtiani eſſe deſierunt, qui Chriſti nomine amiſſo, humana & externa vocabula induerunt. Sola igitur Catholica Eccleſia eſt, quæ verum cultum retinet. Hic eſt fons veritatis: hoc eſt domicilium fidei: hoc templum Dei: quod ſi quis non intrauerit, vel à quo ſi quis exiuerit, à ſpe vitæ & ſaluris æternæ alienus eſt, &c. Sed tamen, quia ſinguli quique cœtus hæreticorum ſe potiſsimum Chriſtianos, ac ſuam eſſe Catholicam Eccleſiam putant, ſciendum eſt illam eſſe veram Eccleſiam, in qua eſt confeſsio & pœnitentia, quę peccata & vulnera, quibus ſubiecta eſt imbecillitas carnis, ſalubriter curat.

Hilarius. 350.

De Trinitate lib. 6. Super hanc confeſsionis petram Eccleſiæ ædificatio eſt, ſcilicet: *Tu es Chriſtus Filius Dei viui.* Hæc fides Eccleſiæ eſt fundamentum, per hanc fidem infirmæ aduerſus eam ſunt portæ inferorum.

Lib. 7. Magna eſt vis veritatis, quæ cùm per ſe intelligi non poſsit, per eam tamen ipſa, quæ ei aduerſantur, elucet: vt in natura ſua immobilis manens, firmitatem naturæ ſuæ, dum attentatur, acquirat. Hoc enim Eccleſiæ proprium eſt, vt tum vincat, cùm læditur: tum intelligatur, cùm arguitur: tum obtineat, cùm deſeritur.

Liberius. 351.

Epiſtola ad Conſtantium Auguſtum: Nihil addidi Epiſcoparui vrbis Romæ, nihil minui paſſus ſum, & illam fidem ſeruans, quæ per ſucceſsionem tantorum Epiſcoporum cucurrit, ex quibus plures Martyres exiterunt, illibatam cuſtodiri ſemper exopto.

Ambroſius. 370.

Lib. 4. Hexameron cap. 2. Eccleſia tempora ſua habet perſecutionis, & pacis. Nam videtur ſicut luna deficere, ſed non deficit: obumbrari poteſt, deficere non poteſt. Quia aliquorum quidem perſecutionibus diſceſsione minuitur, vt Martyrum confeſsionibus impleatur: & effuſi pro Chriſto ſanguinis clarificata victorijs, maius deuotionis ſuæ, ac fidei toto orbe lumen effundat.

Ad cap. 3. Lucæ: Mater viuentium Eccleſia eſt, quam ædificauit Deus *in ipſo ſummo angulari lapide Ieſu Chriſto, in quo omnis ſtructura compaginata creſcit in templum Dei.*

Ad caput 11. Fides Iudaicæ plebis ſe impugnat, & impugnando diuiditur, diuidendo diſſoluitur. Et ideo regnum Eccleſię manebit in æternum, quia individua fides corpus eſt vnum.

Lib. de Salomone cap. 4. Adhuc quid ſubiungat audite: Et *ſemitas*, inquit, *nauigantis.*) Nauem adæquè Eccleſiam debemus accipere, in ſalo mundi iſtius conſtitutam, quæ crebris ventorum fluctibus, id eſt, tentationum plagis & verberibus fatigatur: quam turbidi fluctus, id eſt, huius ſeculi poteſtas conatur ad ſaxa perducere. Quæ etſi vndarum fluctibus aut procellis ſæpe vexatur, tamen nunquam poteſt ſuſtinere naufragium: quia in arbore eius, id eſt, in cruce Chriſtus erigitur, in puppi Pater reſidet gubernator, proram Paraclerus ſeruat Spiritus. Hanc per anguſta huius mundi freta duodeni in portum remiges ducunt, id eſt, duodecim Apoſtoli, & ſimilis numerus Prophetarum, &c. Hæc ergo nauis Eccleſia eſt, quæ etſi quotidie ſeculum iſtud, tanquam aliquod pelagus, ſortitur infeſtum, nunquam eliditur adſaxum, nec mergitur ad profundum.

Pacianus. 370.

Epiſtola 1. Sub Apoſtolis, inquies, nemo Catholicus vocabatur. Eſto, ſic fuerit, vel illud indulge: cùm poſt Apoſtolos hæreſes extiriſſent, diuerſiſque nominibus columbam Dei, atque reginam lacerare per partes, & ſcindere niterentur, nonnne cognomen ſuum plebs Apoſtolica poſtulabat, quod incorrupti populi diſtingueret vnitatem, ne intemeratam Dei virginem error aliquorum per membra laceraret? Nonne appellatione propria decuit caput principale ſignari? Ergo fortè ingreſſus populoſam vrbem hodie, cùm Marcionitas, cùm Apollinaritas, Cataphrygas, Nouatianos, & cęteros huiuſmodi comperiſſem, qui ſeſe Chriſtianos vocarent, quo cognomine congregationem meæ plebis agnoſcerem, niſi Catholica diceretur?

Epistola 3. Ecclesia est virgo sancta, castissimis sensibus sponsa Christi. Virgo, verum est; sed & mater: sponsa, manifestum est: sed etiam vxor & coniunx de viro sumpta. Ideoque *os de ossibus eius, & caro de carne.* Nam & de hoc Dauid dicit: *Vxor tua sicut vitis fœcũda, in lateribus domus tuæ: filii tui sicut nouella olivarum, in circuitu mensæ tuæ.* Multus igitur huic virgini partus, & proles innumera, qua totus impletur orbis, qua circumfluis semper altearibus populosum feruet examen: magna in filios cura matris illius, & mollis affectus: honorantur boni, castigantur superbi, curantur ægroti, nullus perit, nemo despicitur, securi fœtus sub indulgentia matris retinentur. *Ecclesia est non habens maculam, neque rugam*, hoc est, hæreses non habens, non Cataphrygas, non Nouatianos. In his enim sunt quidam sinus maculosi atque rugosi, pretiosarum vestium ornatibus inuidentes. Cæterùm peccator & pœnitens non est Ecclesiæ macula: quia quandiu peccat, & non pœnitet, extra Ecclesiam constitutus est: vbi desinit peccare, iam sanus est. Hæreticus verò vestem Domini Ecclesiam Christi scindit, intercipit, vitiat, irrugat.

Ephes. 5.

Hieronymus. 390.

Ad caput 4. Esaiæ: Super petram fundata Ecclesia nulla tempestate concutitur, nullo turbine ventisque subuertitur.

Ad Esaiæ cap. 60. Ecclesiæ dicitur: *Surge illuminare*, vt quæ cecidit in incredulis, surgat in fidelibus: quę cecidit in Synagogis, surgat in Ecclesijs: & postquam surrexerit, illuminetur: vt nequaquam habeat erroris tenebras.

Ad caput 48. Ezechielis: Nomen ipsius ciuitatis nequaquam erit, vt prius, Hierosolyma, quæ interpretatur visio pacis: sed Iehoua hascham, quod in Latinum sermonem vertitur, Dominus ibidem: qui recedat nunquam ab ea, vt à priori populo ante discesserit, dicens ad discipulos: *Surgite, abeamus hinc*: & ad Iudæos: *Relinquetur domus vestra deserta*: sed æternam habeat possessionem, & sit ei possessio, ijsdem discipulis repromittens: *Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi.*

Ioan. 14. Matt. 23. Matt. 28.

Ad caput 9. Amos: Postquam autem plantârit eos, & firma in altum radice solidârit, non euellet vltra de terra, quam dederat ijs Ex quo intelligimus, Ecclesiam vsque ad finem mundi concuti quidem persecutionibus, sed nequaquam posse subuerti: tentari, non superari. Et hoc fiet, quia Dominus Deus omnipotens, siue Dominus Deus eius, id est Ecclesiæ, se facturum pollicitus est, cuius promissio lex naturæ est.

Ad Matthæum cap. 28. Qui vsque ad consummationem seculi cum discipulis se futurum esse promittit, & illos ostendit semper esse victuros, & se nunquam à credentibus esse recessurum. Qui autem vsque ad consummationem mundi sui præsentiam pollicetur, non ignorat eam diem, in qua se scit futurum cum Apostolis.

Dialogo contra Luciferianos cap. 9. In illa Ecclesia permanendum est, quæ ab Apostolis fundata, vsque ad hanc diem durat. Sicubi audietis eos, qui dicuntur Christi, non à Domino Iesu Christo, sed à quoquam alio nuncupari, vtpote Marcionitas, Valentinianos, Montenses, siue Campitas, scito non esse Ecclesiam Christi, sed Antichristi esse Synagogam. Ex hoc enim ipso, quòd postea instituti sunt, eos se esse indicant, quos futuros Apostolus prænuntiauit.

Tim. 4

Chromatius. 400.

Ad caput 5. Matthæi: Ciuitatem supra montem positam Ecclesiam ostendit, supra fidem Domini & Saluatoris nostri in cælesti gloria constitutam: quæ iam non per annuntiationem Legis obumbretur, sed per Euangelicam doctrinam aperta prædicatione conspicitur.

Augustinus. 400.

Lib. 15. contra Faustum cap. 3. alloquens Catholicam Ecclesiam: Noli, *inquit*, decipi nomine veritatis, hanc sola tu habes, & in lacte tuo, & in pane tuo. In hac autem (*in Manichæorum. Ecclesia*) tantum nomen eius est, ipsa non est. Es in tuis quidem grandibus secura es: sed appello interim paruulos tuos, fratres, filios, dominos meos, quos vel tanquam oua solicitis alis foues, vel tanquam infantes lacte nutris, sine corruptione fœcunda virgo mater. Hos in te appello teneros tuos fœtus, ne garrula curiositate seducantur abs te: sed potius anathematizent, si quis eis euangelizauerit præter id, quod acceperunt in te.

Coloss. 1

Ad Psalm. 47. De hoc alibi dicitur: *Quis ascendet in montem Domini? Innocens manibus, & mundo corde. In his magnus Dominus, & laudabilis valde*: hoc est, *in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius.* Hæc est ciuitas in monte posita, quæ abscondi non potest. Hæc est lucerna, quæ sub modio non occultatur, omnibus nota, omnibus diffamata: non autem vniuersi cives eius sunt: sed illi, in quibus *magnus Dominus & laudabilis valdè.* Quæ est ergo ista ciuitas, videamus: ne fortè quia dictum est: *In ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius*, debeamus quærere istum montem, vbi etiam exaudiri possimus, &c. Sed fortè ista ciuitas, quæ mundum tenuit, aliquando euertetur. Absit: *Deus fundauit eam in æternum*: Si ergo Deus eam fundauit in æternum, quid times ne cadat firmamentum?

Psal. 23. Matth. 5.

De vnitate Ecclesiæ cap. 15. Dicunt Donatistæ, de Apostasia orbis terrarum dictum esse, quod ait Dominus: *Filius hominis veniens putas inueniet fidem in terra?* Quod nos intelligimus dictum, vel propter ipsam fidei perfectionem, quæ ita difficilis est in hominibus, vt in ipsis quoque admirabilibus sanctis, sicut in ipso Mose, inueniatur aliquid, vbi trepidauerint, vel trepidare potuerint: vel propter illam iniquorum abundantiam, & paucitatem bonorum, de qua satis diximus: Propterea enim tamquam dubitans hoc Dominus dixit. Neque enim ait: Veniens filius hominis, non inueniet fidem in terra: sed, *putas inueniet fidem in terra?*

Luc. 18. Exod. 20

Cap. 16. Non est Ecclesia operta, quia non est sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt. Et de illa dictum est: *Non potest ciuitas abscondi super montem constituta.* Sed Donatistis velut operta est, qui audiunt tam lucida, & tam manifesta testimonia, quæ illam toto orbe demonstrant: & malunt clausis oculis offendere in montem, quàm in eum ascendere: qui cùm esset lapis præcisus de monte sine manibus, creuit & factus est mons ingens, & implenit vniuersam terram.

Matth. 5. Dan. 2.

Cap. 25. Habetis Ecclesiam vbique diffundi & crescere vsque ad messem. Habetis ciuitatem, de qua ipse, qui condidit eam, ait: *Non potest ciuitas abscondi supra montem constituta.* Ipsa ergo est, quæ non in aliqua parte terrarum, sed vbique notissima est.

Matth. 5

Contra epistolam Fundamenti cap. 4. Multa sunt, quæ me iustissimè tenent in Ecclesia: Catholicæ gremio: tenet consensio populorum, & gentium: tenet auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata: tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli, vsque ad præsentem Episcopatum, successio sacerdotum: tenet postremò ipsum Catholicæ nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses sic ista Ecclesia sola obtinuit, vt

cùm

cùm omnes hæretici ſe Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur, nullus hæreticorum vel Baſilicam ſuam, vel domum audeat oſtendere.

Aurelius Carthaginenſis Epiſcopus. 400.

Epiſtola ad Marcellinum: Sicut non audimus contra Chriſtum eos, qui dicunt, corpus eius à diſcipulis furatum: ſic non debemus audire contra eius Eccleſiam eos, qui dicunt, non eam eſſe, niſi in ſolis Afris, & Aſrorum pauciſſimis ſocijs. Sicut ergo non credimus furto cuiuſquam perijſſe carnem Chriſti mortuam de ſepulchro: ſic credere non debemus peccato cuiuſquam viua eius membra perijſſe de mundo, &c. Non inuenerunt aliquod teſtimonium diuinorum eloquiorum, vbi dictum eſt Eccleſiam perituram de cæteris partibus mundi, & in ſola Africa Donati parte manſuram: & viderunt quàm ſit abſurdum, pro illa, quæ fuerat peritura, nulla teſtimonia diuina recitari: pro ea verò, quæ, ſicut putant, fuerat Domino placitura, nullum eius teſtimonium reperiri.

Paulus Oroſius. 420.

Lib. 6. cap. 1. Si Chriſtiana fides per multa retrò tempora, ſæuientibus vndique aduerſum ſe gentibus, regibus, legibus, cœdibus, cruciibus, ac mortibus, reprimi nullo modo potuit: imò inter hæc, & per hæc creuit: cultus autem idolorum iam quodammodo ex ſe deficiens, ac ſibi erubeſcens, ad vnam clementiſsimam iuſsionem, ſine vllo pœnali terrore ceſſauit: cui dubium eſt, hoc per iſtius intelligentiæ demonſtrationem de Creatore ſuo tandem innotuiſſe creaturæ, quod illa eatenus per varias ratiocinationes mentis intentæ, quamlibet aliis offuſcatæ quæſierit, ac per hoc ſtatim amori eius, quem etiam ignorans dilexerat, inhæſiſſe?

Lib. 7. cap. 33. Vnus Deus vnam fidem tradidit, vnam Eccleſiam toto orbe diffudit, hanc aſpicit, hanc diligit, hanc defendit. Quolibet ſe quiſquis nomine tegat, ſi huic non ſociatur, alienus eſt: ſi hanc impugnat, inimicus eſt.

Petrus Chryſologus. 440.

Sermone 61. *Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam.*) Vt confiteris Eccleſiam Chriſti ſponſam, in perpetua Chriſti ſocietate eſſe manſuram.

Leo Magnus. 450.

Sermone 1. in Natali Apoſtolorum Petri & Pauli cap. 6. Nullo crudelitatis genere deſtrui poteſt ſacramento crucis Chriſti fundata religio. Non minuitur perſecutionibus Eccleſia, ſed augetur, & ſemper Dominicus ager ſegete ditiore veſtitur, dum grana, quæ ſingula cadunt, multiplicata naſcuntur.

Sermone 2. cap. 2. *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & porta inferorum non prævalebunt adverſus eam.* Super hanc, inquit, fortitudinem æternum extruam templum, & Eccleſiæ meæ cælo inferenda ſublimitas in huius fidei firmitate conſurget. Hanc confeſsionem portæ inferi non tenebunt, mortis vincula non ligabunt.

Proſper. 450.

Ad Pſalm. 106. Eccleſia Catholica in electis ſuis, præcognitis à Deo, filijs promiſsionis, membris corporis Chriſti non minuitur, nec ad paucitatem redigitur.

Ad Pſalm. 126. *Niſi Dominus ædificauerit domum.* Quod vtique de tota Eccleſia intelligendum eſt, quæ eſt Hieruſalem, in omnium compage Sanctorum vna domus, & vnum templum, & vna ciuitas: cuius extructio ab initio vſque in finem Domino ædificante conſurget, ſine cuius gratia nihil eſt ſolidum, nihil firmum.

Sedulius. 460.

Libro 4. Paſchali:

Victima qua dabitur, cùm victima paſtor haberet?
Diſcedat Synagoga ſuo fuſcata colore,
Eccleſiam pulchro ſibi Chriſtus iunxit amore.

Salonius. 480.

In Prouerbia Salomonis: Mulier fortis appellatur ſancta Eccleſia Catholica, quæ ideo mulier dicitur, quia Deo ſpirituales generat filios ex aqua & Spiritu ſancto. Fortis autem ideo dicitur, quia cuncta ſeculi huius aduerſa ſimul & proſpera propter fidem & amorem ſui conditoris ac Redemptoris contemnit ac deſpicit.

Alcimus Auitus. 500.

Lib. 4. cap. 14. de Arca Noë:

Hæc inter miſeri feruentia funera mundi
Pregrauis inſanis pulſatur motibus arca,
Compagesque tremunt, ſtridens iunctura laborat:
Nec tamen obſtructam penetrat vis improba, quâquâ
Verberet, & ſolidam fluctu feriente fatiget:
Non aliter crebras Eccleſia vera procellas
Suſtinet, & ſæuis nunc diuexatur ab vndis:
Hinc gentilis agit diros ſine more furores:
Hinc Iudæa fremit, rabidoque hanc impetit ore:
Hæreſeon vaſana furens exinde charybdis
Concutit, & Graium ſapientia ſtulta Sophorum.
Quæ quamquam inter ſe vario certamine pugnant,
Debellanda tamen ſi quando Eccleſia, gaudent
Conſenſu vnanimi Chriſti conſurgere contra
Nauiculam, & vanis mendacia fingere verbis:
Sed clauſam vacuo pulſant impune latratu.

Hormiſda. 510.

Epiſtola ad Poſſeſſorem: Non eſt ignota Eccleſijs Dei de huiuſmodi procellis, aut inſueta tempeſtas, quamuis rectoris ſui gubernaculo inconcuſſa perſiſtat, varijs tamen inſurgentium fluctuum laborat vexata turbinibus. Nam vnde eſt Pſalmidici vox Prophetæ, qui ipſius Eccleſiæ perſonam, ſpiritu quo implebatur, aſſumens: *Sæpe*, inquit, *expugnauerunt me à iuuentute mea: etenim non potuerunt mihi.* Concutiunt, ſed in nihilo prævalebunt.

Iuſtus Orgelitanus. 540.

In Canticum num. 136. Quanti tyranni & perſecutores vnà cum auctore ſuo diabolo conati ſunt Eccleſiæ virtutem dirumpere, & prævalere nullo modo potuerunt? Habet enim ſancta Eccleſia caſtrorum aciem ordinatam, quando imminente Chriſto nec Martyres perſecutio, nec Virgines carnalis delectatio, nec miſericordes cupiditas, nec humiles temporalis gloriæ deuicit ambitio.

Fortunatus. 580.

Lib. 3. vitæ S. Martini:

At ſuper hanc petra fundata Eccleſia regnat,
Quam nec flabra mouent, neq; vertit turbo procella,
Nec trahit vndisa gam pluuiatilis imber arenam.
Hæc quia viua tenet petra fundamenta ſalutis,
Cõtra quam portæ inferni nunquam arma valebunt.

Gregorius Magnus. 590.

Lib. 9. in Iob cap. 6. Arcturus ſemper verſatur, & nunquam mergitur: & ſancta Eccleſia perſecutiones iniquorum ſine ceſſatione tolerat, ſed tamen vſque ad mundi terminum ſine defectu perdurat. Sæpè namque eam reprobi, quia vſque ad internecionem perſecuti ſunt, quaſi hanc ſe funditus extinxiſſe crediderunt: ſed eò multiplicius ad ſtatum ſui profectus redijt, quò inter manus perſequentium moriendo laborauit. Arcturus igitur dum verſatur, erigitur: quia tunc ſancta Eccleſia valentius in veritate reficitur, cùm ardentius pro veritate fatigatur.

Ad Pſalm. 5. Pœnitentialem: Ipſe Dei & hominum Mediator ad Apoſtolorum principem ait: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam:* Matt. 16 Ipſe enim eſt petra, à qua Petrus nomen accepit, & ſuper quam ſe ædificaturum Eccleſiam dixit. Terra autem dicta eſt Eccleſia, tum quia in meſſe fidelium populorum ſpiritali fœcunditate exuberat: tum quia in ſoliditate fidei perpetua firmitate immobiliter perſeuerat. Vnde per Salomonem dicitur: *Terra in æternum ſtat.* Eccleſ. 1. Terra quippe in æternum ſtare dicitur, quia ſancta Eccleſia in hoc ſeculo à Catholica fide nequaquam deficiet, & in futuro cum Deo æterna ſtabilitate permanebit. Nam quòd in hac vita nullis aduerſitatibus frangenda ſit, nullis perſecutionibus ſuperanda, ipſe, ſuper quem ædificata eſt, euidenter oſtendit, Matt. 16. cùm ait: *Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Portæ inferi hæreſes ſunt, quæ dum multos in fide infirmos fucata verborum calliditate decipiunt, quaſi infernorum eis aditum pandunt. Sunt etiam portæ inferi quædam poteſtates huius mundi. Quid enim Nero, quid Diocletianus, quid denique iſte, qui hoc tempore Eccleſiam perſequitur? Numquid non omnes portæ inferi? Quis cogitare ſufficiat, quanti promiſſionibus eorũ deuorati ſint? Quanti eorum metu perterriti? Quanti afflictionibus eorum ſuperati? Quos omnes perpetuę mortis profundum abſorbuit, & ad cruciatum damnationis æternæ infernus admiſit? Sed Eccleſia in illius, de qua dictum eſt, petræ ſoliditate fundata, nec minarum ventis concutitur, nec perſecutionum fluminibus mouetur, nec corporalium pœnarum incommodis titubat, nec mortis ipſius timore vacillat.

Eucherius Gallus. 640.

In Geneſin lib. 3. cap. 49. Habitaculum fortitudinis ſignificat Eccleſiam fortiſsimam ad omnem tolerantiam paſſionis. Hæc in littore maris inhabitat, vt videat aliorum naufragia: ipſa immunis periculi, expectat alios fluctuantes in freto iſtius mundi, qui *circumferuntur omni vento doctrinæ:* ipſa fidei radice immobilis perſeuerat, expectans hæreticorum procellas, & naufragia Iudæorum: quoniam gubernatorem, quem habuerunt, abnegârunt.

In libr. 3. Regum: Altitudo parietis, quæ ex ordinibus lapidum ſuper inuicem poſitis conſtat, præſentis ſtatum ſignat Eccleſiæ, vbi electi ſuper fundamentum Chriſti omnes ſunt ædificati, ſibi inuicem per temporum curricula ſuccedunt, ſeſeque inuicem portantes, legem Chriſti, quæ eſt charitas, adimplent.

Leo Secundus. 680.

Epiſtola 1. ad Conſtantinum Auguſtum: Exulta nunc ſecura ſancta mater Eccleſia, de libertate tua ſæpius impugnata, ſed non derelicta. Suſcitauit Rex tuus inuictiſsimus Chriſtianorum principem propugnatorem tuum, benefactorem tuum, atque opulentiſsimum largitorem: cuius ſtudio orthodoxa fides recollecto ſplendore toto orbe irradiat, fideles omnes gratiam referentes exultant: infideles mœror & deiectio comprimit: Eccleſiæ Chriſti de cunctis oppreſsionibus liberatæ reſpirant, donis imperialibus confouentur, principali præſidio muniuntur: quibus & domeſticis verbis auguſta veſtra benignitas Chriſtum imitando pollicetur: Matt. 28. *Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi,* vt Domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius exemplis vtitur, æterni eius regni gloria potiatur, & in orbem terrarum generaliter atque perenniter eius imperium dilatetur.

Beda. 700.

Allegorica expoſitio in Samuelem lib. 3. cap. 5. Nunquam exterminari poteſt Eccleſia Chriſti de medio, nunquam eius perire poteſt memoria, qui eſt ante ſecula, & manet in æternum.

In Eſdram lib. 1. cap. 5. Ciuitas Domini, quæ eſt Eccleſia, ſi ædificata poſt captiuitatem fuerit, & muri illius ciuitatis de lapidibus viuis, hoc eſt animabus ſanctis, contra mundi huius ſuperbiam erecti, tributum nefandæ ſeruitutis ciues illius, hoc eſt electorum populi, vltra malignis ſpiritibus peccando non dabunt. Quinimò principibus poteſtatis aëris huius ædificatio pietatis nocebit, dum quotidie per lauacrum regenerationis regno diaboli auferuntur plures ex his, qui in ſeruitium regni illius ob reatum primæ tranſgreſsionis fuerant generati.

In Prouerbia Salomonis lib. 2. cap. 11. Domus Chriſti, id eſt Eccleſia, plurimam habet fortitudinem, ita vt pluuia, ventis, fluminibus tentationum frequentiorum nequaquam poſsit dirui. Et in operibus diaboli conturbatio ſeruet aſsidua: quia eandem Chriſti domum per falſos fratres, vel apertos aduerſarios deijcere tentat.

Libro 4. in Marcum cap. 13. Chriſtus ad Patrem poſt reſurrectionem victor aſcendens, Eccleſiam corporaliter reliquit, quam tamen nunquam diuinæ præſidio præſentiæ deſtituit, manens in illa omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi.

Homilia de Feria 3. Palmarum: Soliditas ſanctæ vniuerſalis Eccleſiæ, quæ veſtis ſui Redemptoris ſolet appellari, numquam valet diſtrumpi: quin potius, ſi Iudæi, ſi gentiles, ſi hæretici, ſi mali Catholici humilitatem Domini Saluatoris contemnant, eius tamen vſque ad conſummationem ſeculi in illis, quos ſors electionis inuenerit, inuiolata ſit permanſura caſtitas.

Alcuinus. 750.

Ad Pſalm. 118. Eccleſia ab initio generis humani exorta, nullis generationibus deſuet.

In Geneſin paulo ante finem: Eccleſia in littore maris habitat, & credentibus refugium, & periclitantibus demonſtrat fidei portum. Hæc contra omnes turbines ſeculi inconcuſſa firmitate ſolida expectat naufragium Iudæorum, & hæreticorum procellas, qui *circumferuntur omni vento doctrinæ* quorum etſi tunditur fluctibus, non tamen frangitur.

Paulinus Aquileienſis. 780.

Aduerſus Felicem Orgelitanum: Sancta & vniuerſalis Eccleſia ſuper firmam immobiliter fundata eſt petram, & portæ inferi nequeunt præualere aduerſus eam. Veruntamen, quia in mari huius ſeculi conſtituta perſiſtit, aduerſus hæreticorum flatibus, violentis peſtiferorum procellis, ſpumantibuſque maledicorum vndis illiſa concutitur, licet quaſſari poſsit, & mergi nequeat, Chriſti firmata dextera, & Apoſtolico gubernaculo moderata.

Haymo. 820.

Ad Pſalm. 82. Mali perſequendo Eccleſiam, faciunt eam impingueſcere interius, & fructiferam.

Dominica 4. poſt Epiphaniam: Quamuis mare fluctuaret, & procella excreſceret, non eſt merſa nauis, in qua Dominus dormiebat: quia etſi Eccleſia potuit aduerſis perſecutionibus perturbari, non tamen à fide rectitudinis Domino gubernante recedere. Fundata enim erat ſuper firmam petram, de qua Apoſtolus ait: *Petra autem erat Chriſtus.*

Homilia in die SS. Petri & Pauli: Portæ inferi contra Eccleſiam, quæ ſuper Chriſtum fundata eſt, non præualebunt: quia licet frequenter pulſata ſit perſecutionibus hæreticorum, tamen à fide Catholica euelli non potuit.

Angelomus. 850.

Lib. 3. Reg. cap. 6. In Ecclesia electi, super fundamentum Christum omnes ædificati, sibi inuicem in ordine per temporum curricula succedunt, seque inuicem portantes, legem Christi, quæ est charitas, adimplent. Dum enim qui nunc à præcedentibus erudiuntur magistris, rursum ipsi alios erudiunt, quasi super inuicem positis ordinibus, quique lapidum viuorum in domo Dei sic ab alijs fixa constantia portantur, vt ad portandos alios & ipsi sufficiant, vsque ad vltimos, qui in fine mundi nascituri sunt, iustos: qui quasi in summo domus Dei locati cacumine, docentur quidem & portantur ab alijs.

Rabanus Maurus. 850.

In Ecclesiast. lib. 9. cap. 7. Sicut luna à sole, sic Ecclesia à Christo illuminatur, & stabilitur.

De Vniuerso lib. 4. cap. 3. Ecclesia Catholica vniuersalis. Non enim sicut conuenticula hæreticorum aliquibus regionum partibus coarctatur, sed per totum terrarum orbem dilatata diffunditur. Quod & Apostolus ad Romanos approbat, dicens: *Gratias ago Deo meo pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo.* Rom. 1. Hinc & vniuersitas ab vno cognominata est, propter quod in vnitate colligitur. Vnde Dominus in Euangelio ait: *Qui mecum non colligit, spargit.*

Remigius Antissiodorensis. 880.

Ad cap. 2. Zachariæ: Hæc Hierusalem est sancta Ecclesia, mater Sanctorum, quæ ædificari cœpit in passione Domini, & resurrectione, & quotidie ædificatur, vt crescat in augmentum Dei, &c. Ecclesia absque muro habitatur, non indigens mortali præsidio: quia Dominus murus ignis est in circuitu eius, & ipse in medio eius est in gloria.

Altercatio Synagogæ & Ecclesiæ. 900.

Cap. 3. Emicuit quidem in hac ætate quasi scintillula quædam lucis in sanctis viris paucissimis: quia vinea sanctæ Ecclesiæ ab Abel vsque ad seculi terminum ab agricola summo plantata, nunquam tantis spinis inhorruit, quin etiam flores, etsi raros, haberet, quorum pulchritudine cultoris industria patesceret.

Berno Augiensis. 1020.

Sermone de Natiuitate Domini: Ne in decrepita cõstituta ætate senescendo deficeres, ille, qui quondam de primi dormientis hominis latere costam produxit, & in mulierem ædificauit, ipse in cruce mortis acerbitate sopitus de sacratissimo sanguinem & aquam produxit, vt te (*Ecclesiam*) præmortuam tanti mysterij dono viuificaret æternoque coniunctionis fœdere mundando sibi sociaret. Hinc & Apostolus, *vt exhiberet*, inquit, *sibi Ecclesiam non habentem maculam aut rugam*, id est, duplicitatem in fide, nec maculam in operatione.

Lanfrancus. 1050.

De Sacramento Eucharistiæ: Religio nominis Christiani permanebit cum sole, quamdiu sol oritur & occidit, hoc est, quamdiu tempora ista voluuntur, non deerit Ecclesia, hoc est, Christi corpus in terra.

Anselmus Cantuariensis. 1080.

Matthæi 28. *Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi.*) Ex quo intelligitur, quòd vsque in finem seculi non sunt defuturi in mundo, qui diuina mansione, & inhabitatione sint digni.

In explanationibus in aliquot Euangelia. Lectio Euangelij Matthæi cap. 14. Dum Christus orat in excelso, nauicula turbatur fluctibus in profundo. Nam quia insurgunt fluctus, potest illa nauicula turbari: sed quia Christus orat, non potest mergi.

Franco Affligemensis. 1100.

De gratia Dei Tomo 4. Domino in medio Ecclesiæ consistente, quocumque igne persecutionis inflammetur non comburitur: sed in similitudinem auri camino tribulationis decocta auro purior redditur.

Rupertus Tuitiensis. 1120.

Libro 7. in Genesim cap. 11. Non in angulo vno terræ, vel in parte cuiusquam hæresiarchæ concluſa vel coangustata, sed in omnes gentes diffusa credi debet Ecclesia, iuxta quod Filio promisit loquens in Propheta: *Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Psal. 2.

Bernardus. 1130.

Ser. 79. super Cantica: Ex tunc, & deinceps non deficit genus Christianum, nec fides de terra, nec charitas de Ecclesia: *Venerunt flumina, flauerunt venti, & impegerunt in eam, & non cecidit: eò quòd fundata esset super petram: petra autem erat Christus.* Matt. 7. 1. Cor. 10.

Petrus Cluniacensis. 1140.

Lib. 1. epist. 2. Ecclesia est illa, quæ innumerabili multitudine per totum orbem Christi Domini sui præcepto diffusa, vsque ad nos peruenit, nec minus quàm olim totum mundum replet. Huic verè vt ipsis Apostolis credere debetis, cui Christus ipse (quantum ad hoc spectat) non minorem contulit auctoritatem. Nec dico, vt Apostolico labore satam, & auctam Ecclesiam Apostolis æquem: sed dico, quòd eius testimonijs, sicut Apostolicis, absque vlla contradictione acquiescendum est. Quòd si & hinc Euangelicam auctoritatem vultis audire, audite Christum dicentem: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi.* Matt. 28. Sed vsque ad consummationem seculi Apostoli in seculo non remanserunt. De Ecclesia ergo intelligendum est, quæ vsque ad consummationem seculi in seculo futura est.

Petho Premiensis. 1160.

De statu domus Dei lib. 1. Hæc nimirum domus Ecclesia est, columna & firmamentum veritatis, quæ in vnitate indiuisa firmatur, quæ vna columba, vna perfecta, Deo vnicè dilecta Scriptura teste declaratur.

Libro 3. Sacrosancta Ecclesia supra petram ædificata, & à Christo fundata, in cunctis aduersitatibus inconcussa firmitate perdurat, sicut ei vox Spiritus sancti in Psalmo promittit, dicens: *Non timebis à timore nocturno, nec à sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano.* Psal. 90.

Arnulphus Lexouiensis. 1160.

Sermone in Concilio Tullensi habito: Licet principes tenebrarum aduersus Ecclesiam Dei vehementer insurgant, portæ tamen inferi aduersus eam præualere non possunt. Habemus assistentem nobis Christum: neque enim Ecclesiam ea nobis conditione tradidit, vel relinqueret: semper assistit: *Non relinquam*, inquit, *vos orphanos, vado, & venio ad vos, vobiscum vsque ad consummationem seculi* permansurus: adiutor & protector nobis est in salutem.

Hildegardis. 1160.

Secunda parte visione 4. cap. 4. Spiritus sanctus in maxima fortitudine incarnationis illius, qui verus sponsus Ecclesiæ existit, mirabilia sua mirabiliter operatus est: & Ecclesiam suam tam fortem in defensione munitionis suæ ostendit, vt illa ob eam fortitudinem, qua ab igneo dono eius munita est, nunquam in errore vllius peruersitatis decidere possit. Quoniam per supernam pro-

tectionem in amore sponsi sui sine macula, & sine ruga semper gaudebit.

Abbas Ioachim. 1190.

Ad cap.13. Esaiæ: Christus in Apostolis tranfit ad gentes, quasi ad Romanum Imperium conuertendum, in quo & abscondet populum Christianum in foramine petræ, id est, Roma, in qua fides Christi vsque modò inuiolata & illæsa permansit, & permanebit vsque in finem.

Innocentius Tertius. 1200.

Sermone 2. in consecratione Pontificis Maximi: Cùm idem ipse sit fundator, & fundamentum Ecclesiæ, profectò portæ inferi prævalere non possunt aduersus eam: quia fundamentum immobile perseuerat, de quo dicit Apostolus: *Fundamentum positum* 1. Cor. 3. *est, præter quod aliud poni non potest, quod est Christus Iesus.* Licet ergo nauicula Petri magnis fluctibus in medio mari sæpè iactetur, præsertim cùm in ea dormit Iesus, nunquam tamen submergitur: quia *Iesu imperat ventis & mari, & tranquillitas magna fit,* Matt. 8 *ita vt homines deinde mirentur, & dicant: Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei?* Hæc est enim domus illa sublimis & stabilis, de qua Veritas dicit: *Descendit pluuia, venerunt flumina, flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat supra petram*: super illam videlicet, de qua dicit Apostolus: *Petra autem erat Christus.* Patet ergo quòd 1 Cor. 10. Apostolica Sedes non deficit in tribulatione, sed proficit de Dei promissione, vt dicere valeat cum Propheta: *In tribulatione dilatasti me.* De illius promissione proficit confisa, qui dixit Apostolis: *Vobiscum ero omnibus diebus vsque ad consummationem seculi.* Porrò *si Deus nobiscum, quis contra nos?* Quia igitur constitutio hæc non est ab homine, sed à Deo: imò verius, quia hæc constitutio est ab homine Deo, frustra laborat hæreticus vel schismaticus, frustra laborat perfidus lupus, vt demoliatur vineam, vt tunicam scindat, vt euertat candelabrum, Act. 5. vt lucernam extinguat.

Alexander Alesius. 1230.

Tomo 4. quæst. 2. mem. 4. art. 3. Quòd autem Ecclesia perseuerat in bonis vsque ad finem mundi, accipitur ex hoc, quod dicitur Matthæi vltimo: *Ero vobiscum vsque ad consummationem seculi.* Sed Deum esse nobiscum, est semper aliquem esse iustum: (cum iustis enim dicitur esse:) sed existente aliquo, vel aliquibus iustis, semper vsque ad finem mundi est ipsa Ecclesia. Ergo vsque ad finem mundi durabit Ecclesia. Arcturus dum versatur, erigitur: sic Ecclesia dum versatur per tribulationem, erigitur: *Diligentibus enim Deum omnia cooperantur in bonum.* Item Ecclesia signatur per nauiculam Petri: sed nauicula Petri legitur quòd penè mergebatur, nunquam autem mersa est, imò adest Domini consolatio. Ergo Ecclesia nunquam desinit esse. Item Ecclesiastici 40. *Fides in seculum stabit*: sed fidem in seculum stare quid aliud est, quàm quamdiu durabit seculum permanere? Ergo semper durabit Ecclesia durante seculo. Item Matth. 6. *Adueniat regnum tuum*, id est, regnum militantis Ecclesiæ veniat ad regnum triumphantis: quod erit, cùm tradiderit regnum Deo & Patri. Sed regnum militantis Ecclesiæ venire ad regnum triumphantis, quid est aliud, quàm regnum militans permanere vsquequo sit triumphans? Ergo erit vsque ad finem seculi. Præterea dicitur Oseæ 2. *Sponsabo te mihi in fide, & sponsabo te mihi in sempiternum.* Ergo matrimonium Christi & Ecclesiæ durabit in sempiternum. Ergo & Ecclesia. Sicut ergo cùm est copula carnalis subsecuta, inseparabilis est coniunctio viri & mulieris: ita inseparabilis est coniunctio Christi & Ecclesiæ. Semper ergo durabit Ecclesia.

Innocentius Quartus. 1245.

Ad Fridericum Imperatorem:

Niteris incassum nauem submergere Petri:
Fluctuat, at nunquam mergitur illa ratis.

Thomas Aquinas. 1250.

In expositione Symboli cap. 12. Ecclesia Catholica est vniuersalis. Primò quantum ad locum: quia est per totum mundum, contra Donatistas. Rom. 1. *Fides vestra annuntiatur in toto mundo.* Secundò est vniuersalis, quantum ad conditionem hominum: quia nullus abijcitur, nec dominus, nec seruus, nec masculus, nec fœmina. Tertiò est vniuersalis, quantum ad tempus: nam aliqui dixerunt, quòd Ecclesia deberet durare vsque ad certum tempus. Sed hoc falsum est: quia hæc Ecclesia incœpit à tempore Abel, durabit vsque ad finem seculi. Matth. vltimo: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus.*

Engelbertus Admontensis. 1300.

De ortu & fine Romani Imperij cap. 21. *In errorem inducerentur, si fieri potest, etiam electi.* Dicit: *Si fieri potest*: quia fieri non potest in totum, cùm Ecclesia & fides possit periclitari, sed nunquam submergi. Iuxta illud: *Ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua.*

Nicolaus Lyranus. 1310.

Ad caput 28. Matthæi: Fides Catholica non deficiet vsque ad finem mundi, quantumcumque tribulationibus agitetur.

Augustinus Triumphus. 1320.

De potestate Ecclesiastica, in præfatione ad Ioannem Papam: His omnibus modis impugnatur quandoque Christi sponsa, sed vinci non potest: tempestates suscipit, sed non demergitur: iacula mittuntur in eam, sed non perforatur: machinamenta præparantur, sed turris Dauidica non elidi-tur.

Ludolphus Saxo Carthusianus. 1330.

Vitæ Christi parte 1. cap. 46. *Vt operiretur fluctibus.*) Bene dicitur, *operiretur*, non submergeretur: quia nauicula Petri concuti potest, submergi non potest, cuius figura in arca Noë fuit, &c. Nauicula intelligitur Ecclesia fidelium, quæ ad modum nauis in principio fuit arcta: qnia paucos habuit credentes: in fine etiam, tempore Antichristi, erit angusta: quia tunc pauci erunt fideles: in medio autem est lata: quia modò fides est multum dilatata. In hac naui continentur fideles, qui cum Christo per mare seculi ad regnum cœlorum perueniunt. Hanc itaque nauem ascendit Christus per regimen & gubernationem: quia ipse est rector Ecclesiæ, & gubernator, in qua discipuli continentur. Sed contra Ecclesiam flant venti varij & validi malorum, & eleuantur fluctus contra eam, vt sic nauicula quasi operiatur fluctibus, submergi tamen non potest. Et inter hæc omnia Christus dormire videtur, & non attendere: quia secundùm Originem patientiam bonorum, pœnitentiam impiorum expectat: Christi enim dormitio, est diuina in tribulationibus permissio: qui excitatur, quando bonorum precibus pulsatur.

Thomas VValdensis. 1410.

Doctrinalis fidei lib. 2. articulo 2. cap. 17. De vniuersalitate Ecclesiæ notari oportet, non eam tantùm esse extensionem loci, sed & temporis: vt Ecclesia Christi sciatur extensa esse per totum mundum, & à baptismo Christi, initio prædicationis eius duasse & duraturam esse vsque ad finem mundi & vltra, &c. Ecce plana sententia, Ecclesia Christi non est noua: à baptismo Christi

huc

hæc vſque vna perſeuerat,& integra. Si ergo aliqua ſecta conſurgat,cuius fides noua eſt, & antiquis Patribus inaccepta, non eſt illa Chriſti Eccleſia: ſed meretrix,& Synagoga hæretica.

Ioannes Gerſon. 1420.

*In examine doctrinarum conſ.*1.Chriſtus fuit ſupremus & optimus inſtitutor Eccleſiæ, non deficiens in neceſſarijs,qui & dixit: *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.*Oportuit igitur in Eccleſia relinquere regulam infallibilem pro fide ſeruanda,& dubijs emergentibus terminandis. Non autem reperitur in terris altera talis infallibilis regula, niſi generale Concilium legitimè congregatum: nam perſona quælibet ſingularis de Eccleſia,cuiuſcumque dignitatis,etiam Papalis, circumdata eſt infirmitate, & deuiabilis eſt, vt fallere poſſit & falli: propterea non imparem poſuit Auguſtinus auctoritatem in Eccleſia & Euangelio, dicens: Non crederem Euangelio,niſi me Eccleſiæ auctoritas commouiſſet.

Bernardinus Senenſis. 1430.

Tomo 1. *Sermone* 1. *de Chriſtiana fidei firmitate art.*3. *cap.* 2. Secunda Chriſtianæ fidei firmitas eſt Eccleſiæ permanentia. Non enim poteſt deficere fides Eccleſiæ Dei, quæ ſuper firmam petram Chriſtum fundata eſt. Vnde Matthæi 16. ait Dominus ad Petrum: *Tues Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Nec etiam deficere poteſt fides, pro qua conſeruanda Filius Dei ad Patrem orauit. Vnde Lucæ 22.ait Dominus ad Petrum: *Ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos.*

Ioannes Capiſtranus. 1440.

*De Papæ & Eccleſiæ auctoritate fol.*67. Habemus ex prædictis verbis Chriſti anchoram firmiſsimam & ſecuram, quòd durante mundo Chriſti fides in Eccleſia permanebit: quia Chriſti verba fallere nunquam poſſunt, ſicut ipſe dixit Matth. 24. *Cælum & terram tranſibunt, verba autem mea non præteribunt.*

Nicolaus de Nyſe. 1470.

In Quæſtionibus prooemialibus in primum Sententiarum de vtilitate Scripturæ: Eccleſiæ ſtabilitas nec tyrannorum perſecutionibus, nec hæreticorum peruerſis dogmatibus euelli poteſt.

ADVERSARIORVM OBIECTIO, ECCLEſiam defeciſſe.

Primò *defecit Eccleſia initio mundi, cùm Adam & Eua de fructu vetito comediſſent.*

Secundò *tempore Noë. Gen.*6. Videns Deus quòd multa malitia eſſet hominum ſuper terram, & cūcta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore, pœnituit eum, quòd feciſſet hominem in terra,*&c.*

Tertiò *tempore Moſis, cùm Aaron ſummus ſacerdos propoſuit vitulum adorandum, & omnis populus clamauit:* Hi ſunt Dij tui Iſrael, qui eduxerut te è terra AEgypti. *Exodi* 32.

Quartò *temporibus Iudicum, poſt obitum ſeniorum qui Ioſuam viderant.* Surrexerunt alij, (*ſcribitur Iudicum* 2.) qui non nouerant Dominum, & opera quæ fecerat cum Iſrael. Fecerunt́q; filij Iſrael malum in conſpectu Domini, & ſeruierunt Baalim,ac dimiſerunt Deum Patrum ſuorum.

Quintò *tempore Heliæ* 3. *Reg.* 19. Sermo Domini dixit ad Heliam: Quid hîc agis Helia? Reſpondit ille: Zelo Zelatus ſum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum Domini filij Iſrael: altaria tua deſtruxerunt, Prophetas tuos occiderunt gladio,& ego relictus ſum ſolus,& quærunt animam meam,vt auferant eam.

Sextò *tempore Eſaiæ. Vnde ipſe Dominus Iſaiæ:* Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui: Iſrael autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. A planta pedis vſque ad verticem non eſt in eo ſanitas. *Eſaiæ* 1.

Septimò *tempore Manaſſæ regis Iuda, qui Domini Prophetas, & ipſum Eſaiam occidit, donec repleret Hieruſalem vſque ad os: peccatis ſuis peccare fecit Iudam, vt faceret malum coram Domino.*4.Reg.21.

Octauò *tempore Hieremiæ:* Quomodo confunditur fur,quando deprehenditur,ſic confuſi ſunt domus Iſrael, ipſi & reges eorum, principes, & ſacerdotes,& Prophetæ eorum, dicentes ligno: Pater meus es tu: & lapidi: Tu me genuiſti. Verterunt ad me tergum,& non faciem,&c. Omnes dereliquiſtis me dicit Dominus. *Hier.*2.

Nonò *eo tempore,de quo Azarias propheta* 2. *Paralip.* 15. Tranſibunt multi dies in Iſrael abſque Deo vero,& abſque ſacerdote doctore,& abſque lege.

Decimò *tempore natiuitatis Chriſti, quando tantùm Maria, & Ioſeph, Zacharias, & Eliſabeth, Paſtores, Simeon, Anna, & pauci alij credebant.*

Denique *prædictum eſt Eccleſiam iſtam viſibilem ceſſaturam. Daniel* 9. Deficiet hoſtia & ſacrificium. *Lucæ* 18. Filius hominis cùm venerit,putas inueniet fidem in terra? 2. *Theſſ.*2 Niſi venerit diſceſsio primùm,& reuelatus fuerit homo peccati.

RESPONSIO.

Ad primum dico: *Primò: Si primos parentes peccaſſe,eſt Eccleſiam defeciſſe, tunc non ſolùm viſibilem, ſed etiam inuiſibilem Eccleſiam defeciſſe, quod eſt contra aduerſarios. Secundò: Tunc non fuiſſe Eccleſiam: nec enim duo homines ſunt Eccleſia, ſed tantùm fuiſſe initium Eccleſiæ: & initium tam materiale, quàm formale. Nam Adam fuit principium Eccleſiæ materiale: quia primus omnium fuit de Eccleſia. Fuit etiam formale principium: quia fuit caput, ſiue Doctor, & Rector populi Dei dum vixit. Porrò caput Eccleſiæ non potest quidem errare docendo falſam doctrinam, tamen poteſt errare malè viuendo, & malè etiam ſentiendo, vt priuatus homo: atque hoc tantum videmus accidiſſe Adamo. Malè enim aliquando vixit, & fortè etiam malè de Deo ſenſit: tamen non malè docuit.*

Ad ſecundum: *Tempore Noë, etſi ferè, non tamen ad vnum omnes à Deo defecerunt: quinquennio ante diluuium obijt pater: ipſo anno diluuij Mathuſalem, & procul dubio non pauci alij pij mortui ſunt: Sem & Iaphet egregij pietatis cultores erant: de eorundem vxoribus nullum eſt dubium. Hi omnes viſibilem conſtituebant Eccleſiam, licet non fuerit adeò magna: fuit tamen aliqua.*

Ad tertium: *Tempore Moſis etſi grauiter peccârunt Aaron vitulum conflando, & populus eum adorando: non tamen ad vnum omnes in eo conſenſerunt. Moſes enim, qui omnium erat caput, & omnes Leuitæ à tali peccato immunes fuerunt. Vnde Exod.*32. Si quis eſt Domini, iungatur mihi: congregatiq́; ſunt ad eum omnes filij Leui.

Ad quartum: *Quòd tempore Iudicum, poſt diſceſſum Ioſue, Iſraelitæ aliquando à vero Deo ad idola defeciſſe leguntur, eadem ſynecdoche pro aliquibus accipiendum eſt, qua ſimilia Scripturæ loca. Exod.*9. Mortua ſunt omnia animantia AEgyptiorum. *Eſaiæ* 2. Et fluent ad eum omnes gentes. *Ad Philippenſes* 2. Omnes quæ ſua ſunt quærunt. *Ioannis* 3. Et teſtimonium eius nemo accipit.

Ad quintum: *Tempore Heliæ populus Dei in duo erat regna diuiſus: vnum Iudæorum, alterum erat Iſraelitarum. Iſraelitis præerat impius Achab: apud Iudæos pius*

Iosapha: regnum administrabat. Ille aras destruebat, Prophetas occidebat: hic vera religionis & signis cultor erat, Prophetas audiebat, aras euertebat. Et quamuis putaret Helias se solum in Israele esse relictum, tamen dicit ei Dominus: Derelinquam mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incuruata ante Baal. *Ergo id temporis nequaquam defecit Ecclesia.*

Ad Sextum: *Loquitur Hieremias eadem figura, qua Iudeam 2. scribitur, Israëlitas post mortem Iosue à vero Deo defeciſſe.*

Ad septimum: *Eadem figura tempore Manasse Israëlitæ erraſſe dicuntur. Nam & ipse Manasses reſipuit, & multos reduxit: multi etiam non fuêre seducti, sed in vera religione ad extremum vſque ſpiritum perſeuerárunt.*

Ad Octauum: *Eadem figura ſic ſcribitur.*

Ad Nonum: *Prophetia Azariæ de regno Israëlitico, non de regno Iudaico accipienda eſt. Illic vera religio tandem in vniuerſum extincta: hic manſit vſque ad Chriſtum.*

Ad Decimum: *Tempore, quo Chriſtus naſcebatur exigua erat Eccleſia orthodoxa, quæ Chriſtum puerum recens natum agnoſcebat & colebat: erat tamen aliqua in Maria, & Ioſepho, Zacharia, & Eliſabeth, Anna Prophetiſſa, Simeone Iuſto, paſtoribus, & pluribus alijs, qui expectabant redemptionem Iſrael: horum cœtus erat viſibilis: viſibilis ergo tunc erat Eccleſia.*

Ad vltimum: *Quòd Daniel dicit:* Deficiet hoſtia & ſacrificium, *intelligitur de euerſione Hieruſalem, & ceſſatione ſacrificij Iudæorum. Quod dicitur Luc. 18.* Putas inueniet fidem in terra? *dico Dominum non loqui de fide ſimpliciter: ſed de eximia quadam fide, quæ in paucis reperitur, & in paucißimis reperietur in vltimis diebus. Ad illud Pauli dico, diſceßionis nomine vel intelligi ipſum Antichriſtum, vel diſceßionem ab Eccleſia non generalem, ſed particularem, id eſt non omnium, ſed multorum, vel omnium quidem ſed occultorum hæreticorum.*

ARTICVLVS SECVNDVS.

CHRONOLOGIA ET SVCCESSIO ORTHODOXÆ ECCLESIÆ AB ORIGINE MVNDI VSQVE AD HÆC TEMPORA.

Anno mundi	Ante Chriſtũ					Scriptores.	Novorvm Dogmatvm avctores.
0	3968	Adam conditur è limo terræ.				Adam primus artium & literarum inuentor. *Suidas in voce Adam.*	
30	3938	Abel naſcitur.					*Cain.*
100	3868	Abel iuſtus ab impio Cain occiditur.					
130	3838	Seth				Scripſit Pſal. 92. *Hebræi in Thalmud.*	
235	3733	Enos					
325	3643	Cainan					
395	3573	Malaleel					
460	3508	Iared	naſcuntur.				
622	3346	Enoch					
687	3281	Mathuſalem					
874	3094	Lamech				Enoch liber Propheticus citatur in epiſtola Iudæ, in teſtamento 12. Patriarcharum, à Tertulliano, Origene, Auguſtino, & cæteris. Seruatur adhuc apud Aethiopes lingua Abyſsina.	*Lamech primus author polygamiæ.*
930	3038	Adam primus iuſtitiæ præco & gubernator populi Dei obijt anno ætatis 930 Vixit cum	Abel	70	annis		
			Seth	800			
			Enos	695			
			Cainan	605			
			Malaleel	535			
			ared	470			
987	2981	Enoch viuês in cælũ transfertur, poſt mortem Adæ anno 55. ante mortem Seth anno 60. ante mortem Enos 153. ante Cainan 238. ante Malaleel 293. ante Iared 435. ante Mathuſalem 669.	Enoch	308			
			Mathuſalem	243			
			Lamech	56			
1040	2928	Seth poſt Adamũ ſecundus iuſtitiæ præco & gubernator populi Dei annis 112. obijt anno ætatis 912, Vixit cum	Adam	800	annis	Filij Seth ſcientiam ſyderalem & cæleſtium rerum cognitionẽ duabus colũnis inſcribunt. *Ioſephus lib. 1. Ant. cap. 3. Suidas in voce Seth, Cedrenus in comp. Hiſt. &c.*	*Iabel.*
			Enos	807			
			Cainan	717			*Iubal.*
			Malaleel	645			
			Iared	582			
			Enoch	365			
			Mathuſalem	355			
			Lamech	168			
1056	2912	Noë naſcitur.					
1140	2828	Enos defuncto Seth tertius iuſtitiæ præco & gubernator populi Dei annis 98. obijt anno ætatis 905. Vixit cum	Adam	695	annis		
			Seth	807			
			Cainan	815			
			Malaleel	745			
			Iared	680			
			Enoch	365			
			Mathuſalem	453			
			Lamech	266			
			Noë	84			

Anno mundi	Ante Christū					SCRIPTORES.	NOVORVM DOGMATVM AVCTORES.
1235	2733	Cainan post obitum patris Enos quartus iustitiæ præco & princeps populi Dei annis 105. moritur anno ætatis 910. Vixit cum	Adam	605	annis.	Singulis hisce seculis plurima literis esse tradita non dubito: sed Diluuio perierūt.	Tubalcain.
			Seth	717			
			Enos	815			
			Malaleel	840			
			Iared	775			
			Enoch	365			
			Mathusalē	548			
			Lamech	361			
			Noë	179			
1290	2678	Malaleel post obitum patris Cainan quintus iustitię præco ac princeps populi Dei annis 45. moritur anno ætatis 895. Vixit cum	Adam	535	annis.		
			Seth	647			
			Enos	745			
			Cainan	840			
			Iared	830			
			Enoch	365			
			Mathusalē	603			
			Lamech	416			
			Noë	234			
1422	2546	Iared post obitum patris Malaleel sextus iustitiæ præco ac princeps populi Dei annis 162. moritur anno ætatis 962. Vixit cum	Adam	470	annis.		
			Seth	580			
			Enos	680			
			Cainan	775			
			Malaleel	830			
			Enoch	365			
			Mathusalē	735			
			Lamech	548			
			Noë	366			
1558	2410	Sem nascitur.					
1651	2317	Lamech moritur quinquennio ante patris Mathusalem obitum.					
1656	2312	Mathusalem post obitum patris Iared septimus iustitiæ præco ac princeps populi Dei annis 234. moritur anno ætatis 969. Vixit cum	Adam	243	annis.		
			Seth	353			
			Enos	453			
			Cainan	548			
			Malaleel	603			
			Iared	735			
			Enoch	300			
			Lamech	777			
			Noë	600			
			Sem	98			
1556	2312	Diluuium vniuersi orbis terrarum, quo tota posteritas Cain, & omnes à Seth prognati delentur, excepto Noë cum tribus filijs & vxoribus.					
1658	2310	Arphaxad					
1692	2276	Sale				Noë.	
1723	2245	Heber				Aretia.	
1757	2211	Phaleg					
1787	2181	Reu				Cham, qui & Zoroaster.	Cham, qui & Zoroaster.
1820	2148	Sarug	nascuntur.				
1849	2119	Nachor				Sambetha Sibylla.	
1878	2090	Thare					
1948	2020	Abraham					
1996	1972	Phaleh	moriuntur.				
1997	1971	Nachor				Tuyscon.	Nemrod, qui & Nimus.
2001	1967	Abraham cum patre Thare egreditur ex Vr Chaldæorū.				Tubal.	
2006	1962	Noë post annum Mathusalem octauus iustitiæ præco ac princeps populi Dei annis 350. moritur anno ætatis 950. Vixit cum	Enos	84	annis.	Samothes.	Amraphel, qui & Nimus.
			Cainan	129			
			Malaleel	234			
			Iared	366			
			Mathusalē	600			
			Lamech	595			
			Sem	448			
			Arphaxad	348			
			Sale	314		Abraham.	
			Heber	283			Thare.
			Phaleg	239			
2023	1945	Abraham accepta promissione, egressus de Haram Mesopotamiæ migrat in Aegyptū: ab hac peregrinatione vsque ad exitum filiorum Israel ex AEgypto numerantur anni 430. *Exodi 12. Gal. 3.*	Reu	219		Ingeuon.	Chaldæi.
			Sarug	186			
			Nachor	148			
			Thare	128			Osiris.
			Abraham	58			
2030	1938	Abraham profligatis regibus liberat Lothū, benedicitur q à Melchisedecho sacerdote Dei altissimi.	Loth	50			Druida
2047	1921	Circumcisio instituitur. Sodomitis pereuntibus Loth cum filiabus seruatur.					Sodomita
2048	1920	Isaac nascitur.					
2083	1885	Thare moritur.					
2085	1883	Sara moritur.					
2088	1880	Isaac ducit vxorē Rebeccam.					

Anno mundi	Ante Christ.					SCRIPTORES.	NOVORVM DOGMATVM AVCTORES.
2108	1860	Iacob & Esau nascuntur ex Rebecca.					
2123	1845	Abraham moritur					
2126	1842	Sale moritur.					
2158	1810	Sem post patrē Noë nonus iustitię pręco ac princeps populi, dictus Melchisedech, id est, Rex iustitiæ ac sacerdos Dei altissimi, præfuit annis 120. moritur anno ętatis 600 Post eius obitum apud Abrahæ posteros Ecclesia orthodoxa manet. Vixit cum ———	Mathusalem 98 Lamech 93 Noë 410 Arphaxad 500 Sale 434 Heber 435 Phaleg 239 Reu 371 Sarug 358 Nachor 148 Thare 205 Abraham 122 Loth 140 Isaac 110 Iacob 50	annis.			*Esau.*
2187	1781	Heber obijt, anno ætatis 464.					*Athlas.*
2192	1776	Iacob ducit Rachel & Liam vxores.					*Laban.*
2195	1773	Leui nascitur an. ætatis Iacob 37.					*Mercurij Maior.*
2196	1772	Iuda nascitur.					
2199	1769	Ioseph nascitur.					
2216	1752	Ioseph venditur à fratribus.					
2222	1746	Caath filius Leui nascitur.				Duodecim Patriarcharum liber.	
2228	1740	Isaac moritur.					
2229	1739	Ioseph liberatur è carcere.					
2238	1730	Iacob cum familia descendit in AEgyptum.					
2240	1728	Iob tentatur.				Iob, *vt Origenes refert*, suam historiam primus lingua Arabica conscripsit.	
2255	1713	Iacob moritur.					
2332	1636	Leui moritur.					
2363	1605	Caath moritur,					*Mercurius Minor, seu Hermes Trismegistus.*
2374	1594	Moyses nascitur.					
2380	1588	Iob moritur anno post tentationem 140.				Hermes Trisinegistus.	
2439	1529	Amram pater Moysis moritur.					*Magi AEgyptij.*
2453	1515	Israelitæ AEgyptiaca seruitute liberantur.					

		SVMMI SACERDOTES.	DVCES, ET IVDICES.	SANCTI	SCRIPTORES SACRI.	SCRIPTORES PROFANI.	NOVORVM DOGMATVM AVCTORES.
2470	1496	Aaron.	*Moyses.*	Moyses.	Moyses.	Cadmus. Thamyras.	
2493	1475	Eleazar.	*Iosue.*	Aaron.		Phemonoe.	*Ioannes & Mambres.*
2511	1457		*Othoniel.*	Maria.		Thamyras Thrax.	
2551	1417	Phinees.	*Ehud.*	Iosue. Caleb.	Iosue.	Orpheus. Musæus. Linus.	*Balaam.*
2631	1337	Abisue.	*Debora.*	Phinees.			*Balac. Core.*
2671	1297	Bocchi.	*Barac.*	Ehud.		Pherecides Athenienſis.	*Dathā. Abirō.*
2712	1256		*Gedeon.*	Debora.			*Cadmus.*
2715	1253	Ozi.	*Abimelech.*	Barac.		Cadmus Milesius.	*Orpheus.*
2737	1231		*Thola. Iair.*	Gedeon.		Dictys Cretensis.	*Musæus.*
2759	1209		*Iephte.*	Booz. Ruth.			*Philisthæi.*
2765	1203		*Abesan.*	Obed.		Dares Phrygius.	*Ieroboam.*
2772	1196	Zaraias, qui & Heli.	*Elon. Abdon.*	Iephte.		Eumolpus.	*Achab.*
2782	1186		*Sampson.*	Manue.			*Homerus.*
2790	1178		*Heli.*	Helcana.			
2810	1158			Anna.			
2850	1118		*Samuel.*	Samuel.	Samuel.		
			REGES.			Thales Cretensis.	
2870	1098	Achitob.	*Saul.*	Nathan.	Nathan.	Homerus.	
2886	1082	Achimelech.	*Dauid.*	Dauid.	Dauid.		
		Abiathar.			Heman.	Aquala Septonius.	
2931	1037	Sadoc.			Ethan.		
2970	998	Achimaas.		Gad. Addo.	Gad.	Arctinus Milesius.	
			Salomon.	Ahias Silonites.	Salomon.	Cynethon Lacedæmonius.	*Hesiodus.*
2987	981	Azarias.	*Roboam.*		Ahias Silonites.	Archimus.	*Numa Pōpilius*
3032	936	Abimelech.	*Abias. Asa.*	Semeas.		Heliodus. Lycurgus.	*Epimenides.*
3061	907	Ioarib.	*Iosaphat.*	Anani. Iehu.	Semeas.	Simmias Rhodius.	*Solon. Bias.*
						Simonides Crineus.	*Thales Milesi.*
3068	900	Iosaphat.	*Ioram.*	Elias.	Elias.	Archilochus.	*Periander.*
				Abdias.		Numa Pompilius.	*Pittacus.*
				Elisæus.			*Pherecides.*
3108	860	Ioiada.	*Ochozias.*	Ionadab.	Ionas.	Phalaris. Alcman.	*Anacharsis.*
3122	846			Ichiel.			*Magi Persarū.*
3143	825		*Ioas. Amazias*	Eleazar.		Sappho Mimnermus.	*Xenophanes.*
			Azarias, qui & Ozias.	Ionas.	Oseas.	Epimenides. Solon.	*Anaximander.*
3158	810	Pedaia.		Oseas.		Zaleucus. Periander.	*Aristeas Democharidis F.*
						Tyrthæus. Alcæus.	
3190	778		*Ioatham.*	Amos.	Amos.	Stesichorus. Anacharsis.	
3192	776					Epicharmus.	*Parmenides.*

Anno

Anno mũd.	Ante Christũ	Summi Sacerdotes.	Reges.	Sancti.	Scriptores Sacri.	Scriptores Profani	Novorum Dogmatum Avctoris.
3209	765	Zedechias.	*Achaz.*	Michæas.	Michæas.	Xenophanes. Theognis Phocyllides.	*Anaximenes.*
3221	747	Ioel.					*Pythagoras, à quo Pythagorei.*
3227	741	Ioathan. Vrias.	*Ezechias.*	Esaias. Nahum.	Esaias. Nahum.	Ctesias Cnidius. Anacreon. Ibycus.	*Democritus.*
3250	718	Nereas.	*Manasses.*	Ioel. Iudith.	Ioël.	Bacchylides.	*Heraclitus.*
3260	708	Eliachim, qui & Sellum.	*Amon.*	Abdias. Abacuc.	Abdias. Abacuc.	Timocreon. Pythagoras. Simonides Ceus.	*Zeno Eleates.*
3307	661	Helchias.		Tobias.	Tobias.	Heraclitus. Menalippides.	*Diagoras Melesius.*
3316	652	Iosias.	*Iosias.*	Olda.	Hozai.	Parmenides. Pindarus.	*Leucippus.*
3340	628	Azarias.		Sophonias.	Sophonias.	Timæus Locrensis.	*Anaxagoras.*
3341	627	Zaraias.	*Ioachas.*	Hieremias.	Hieremias.	Aeschylus. Paniasides.	*Diogenes Apolloniates.*
3352	616	Iosedech.				Sophocles. Hermippus.	*Archelaus.*
				Baruch.	Baruch.	Aristarchus Samius.	*Empedocles.*
3380	588		*Eliachim.*	Ezechiel.	Ezechiel.	Empedocles. Herodotus.	*Theodorus Cyrenaicus.*
				Susanna.	Daniel.	Euripides. Aristophanes.	*Socrates.*
			Iechonias.	Daniel.		Hippocrates. Eupolides.	*Architas.*
3400	568	Iesus filius Iosedech.		Ananias. Azarias.	Aggæus.	Plato Comicus.	*Protagoras.*
				Mizaël.	Zacharias.	Phrynichus. Thucidides.	*Cebes Thebanus*
3415	543			Aggæus.		Democritus. Isocrates.	*Xenophon.*
3450	518			Zacharias.	Ioachim.	Cebes Thebanus.	*Euclides.*
				Mardochæus.		Antimachus. Critias.	*Parmenides.*
			Dvces.	Hester.		Plato Philosophus.	*Plato, à quo Platonici, & Academici.*
						Xenophon. Pherecrates.	*AEschines.*
3458	510		*Zorobabel.*	Malachias.	Malachias.	Amphides. Chion.	*Aristippus Cirenaus, à quo Cyrenaici.*
3468	500	Ioachim.				Architas Tarentinus.	*Antisthenes.*
3478	490					Palæphatus. Chæremon.	*Diogenes Cynicus.*
3498	470			Esdras.	Esdras.	Diogenes Cynicus.	*Aristoteles, à quo Peripatetici.*
3508	460		*Ioanna Ben Resa.*			Eubulus. Demosthenes.	*Hegesias, à quo Hegesiaci.*
3530	438					AEschines. Aristoteles.	*Manasses, à quo Samaritæ.*
						Lysias. Speusippus.	*Bion Boristhenites.*
			Iudas Hircanus.	Nehemias ad Iaddum vsq; peruenit.	Nehemias.	Antiphanes. Hipparchus.	*Zeno Citius, à quo Stoici.*
					Ben Syrus.	Heraclides. Dicæarchus.	*Epicurus, à quo Epicurei.*
						Philemon. Theophrast.	*Chrysippus Stoicus.*
3540	428	Eliasibus.	*Iosephus primus.*			Xenocrates. Sotades	*Aristechius Stoicus.*
3550	418					Strato. Crates.	*Clitomachus vltimus Peripateticæ sectæ defensor.*
3568	400	Ioiada.				Anaxandrides. Euclides.	*Sadoc & Basethos, à quibus Saducæi.*
						Demades. Menander.	*Dositheus Samaritæ.*
						Diphilus. Alexis.	*Pharisæi.*
3588	380					Berosus. Epicurus.	*Essæi.*
3608	360			Simon Iustus.		Demetrius Phaleræus.	*Nazarei.*
3612	356	Iaddus.		Aristobulus.	Aristobulus.	Aristonymus. Timon.	*Hemerobaptistæ.*
				Septuaginta duo Bibliorum interpretes.		Callimachus.	*Herodiani.*
					Iesus Sirachides.	Lycophron.	
3638	330					Theocritus. Moschus.	
3648	320		*Abner.*			Bion. Aratus.	
3668	300	Simon Iustus.		Onias.	Iesus Sirachides.	Aristeas. Cleanthes.	
3680	288	Eleazarus.	*Semei.*	Eleazarus.		Q. Fabius Pictor.	
3698	270			Mathathias.		Polybius. Eratosthenes.	
3700	268	Manasses.	*Haggai.*	Machabæi fratres.	Aristobulus iunior.	Archimedes. Rhianus.	
3722	246			Septẽ fratres Martyres cum matre.		Ennius. Nævius.	
		Onias.	*Eli.*		Hillel.	Plautus. Cato Cẽsorinus.	
		Simon.		Hillel.		Terentius Afer.	
3738	230					Lucilius. Apollodorus.	
		Onias.		Rabenus Haccados.	Rabenus Haccados.	Clitomachus.	
3768	200					Appolonius Rhodius.	
3780	188				Moses Hadarsan.	Nicander.	
3800	168	Iudas Machabæus.	*Mathathias.*	Simeon Iustus		Alexander Polyhistor.	
3810	158	Ionathas.				Titus Lucretius.	
3827	141	Simon.	*Silos.*	Anna Prophetissa.	Cahana.	Publius Syrus.	
3836	132	Ioannes Hyrcanus.	*Iosephus iunior.*			Varro. Cæsar.	
3865	103	Aristobulus.		Zacharias & Elisabeth.	Ionathas. Vzielis filius.	Cicero. Salustius.	
3898	70	Alexander Iamneus.				Cornelius Nepos.	
3908	60	Hyrcanus.		Anna.		Diodorus Siculus.	
3936	32	Iesus Iosai.				Catullus. Tibullus.	
3960	8	Ananus.				Propertius. Macer.	
3968	0					Vitruuius. Virgilius.	
						Manilius. Horatius.	
						Dionysius Halycarnassæus.	
						Messala Coruinus.	
						Ouidius.	

Mundi	Christi	Summi Pontifices.	Imperatores.	Concilia.	Sancti.
3998	30	Iesvs Christvs.	*Augustus.*		Maria Deipara.
4002	34	Petrus.	*Tiberius I.*	Hierosolymitanum.	Ioannes Baptista. Petrus. Paulus.
4024	56	Linus. Cletus.	*Caligula. Claudius.*		Matthæus. Marcus. Lucas. Ioannes. Stephanus. Andreas.
4036	68	Clemens.	*Nero.*		Iacobus. Simon.
4052	84	Anacletus.	*Galba. Otho. Vitellius.*		Cleophas. Agabus. Titus. Timotheus. Barnabas. Crescens.
4064	96	Euaristus.	*Vespasianus. Titus. Domitianus. Nerua. Traianus.*		Martialis, & plures alij Christi & Apostolorum discipuli. Dionysius Areopagita cum socijs.
4068	100				
4077	109	Alexander I.	*Adrianus.*		Ignatius. Eustachius.
4085	117	Sixtus I.			Hermas. Gerulius.
4095	127	Telesphorus.			Sophia. Fides. Spes. Charitas.
4106	138	Higinus.			Polycarpus.
4110	142	Pius I.	*Antoninus Pius.*		Felicitas cum septem filijs.
4121	153	Anicetus.			Concordius.
4131	163	Soter.	*Antoninus Verus cum fratre L. Aurelio Commodo.*		Iustinus. Eusebius. Vincentius.
4139	171	Eleutherius.	*Commodus.*		Pantenus. Irenæus. Peregrinus.
4154	186	Victor I.	*Ælius Pertinax.*		Potentianus. Andochius. Narcissus.
4166	198	Zephyrinus.	*Severus.*		Potamiœna. Agrippinus.
4168	200				
4186	218	Calixtus I.	*Antonius Caracalla. Macrinus.*		Simplicius. Abdon. Sennas. Calepodius.
4191	223	Vrbanus I.	*M. Antonius Heliogabal. Alexander.*		Pammachius. Tiberius. Valerianus. Verianus.
4199	231	Pontianus.	*Maximinus. Balbinus & Pupienus.*		Marcellinus. Dorothea. Gordianus. Polyeuctus.
4204	236	Anterus.	*Gordianus. Philippus.*		Potentiana. Tryphon. Blasius. Maximianus.
4205	237	Fabianus.	*Decius. Gallus & Volusianus.*		Clemens Ancyranus. Barbara. Agatha.
4218	250	Cornelius.	*Valerianus & Galienus.*		Hippolytus. Apollonia. Septem dormientes.
4221	253	Lucius.	*Claudius II.*		Laurentius Diaconus. Thyrsus. Cæcilia.
4223	255	Stephanus I.	*Aurelianus. Tacitus.*		Polycronius. Nemesius. Olympius. Crispinus.
4225	257	Sixtus II.	*Florianus. Probus.*		Crispinianus. Adrianus. Eubulus. Agapetus.
4238	260	Dionysius I.	*Carus cum Carino & Numeriano.*		Irene. Chionia. Georgius. Pantaleon.
4239	271	Felix I.	*Diocletianus cum Maximiano.*		Iulitta. Agnes. Gordius. Barlaam. Quirinus.
4243	275	Eutychianus.			Gereon cum socijs.
4251	283	Caius.			Cosmas. Damianus.
4264	296	Marcellinus.			Mauritius cum legione Thebæorum.
4268	300			Ancyranum 1.	Domnus cū 10000. Mar.
4276	304	Marcellus I.	*Constantius & Galerius.*	Eliberinum.	Lucianus. Theodorus.
4278	310	Eusebius.		Neocæsarienſe 1.	Milles. Paulus Eremita.
4279	311	Melchiades.	Constantinvs Magnvs	1. Nicenvm.	Iacobus Nisibetanus.
4282	314	Sylvester I.		Romanum.	Spiridion. Macarius.
4304	336	Marcus. Iulius I.		Arelatense 1. & 2. Gangrense.	Helena. Nicolaus Myrensis.
4321	353	Liberius ante & iterum post Felicem anno 356.		Carthaginense 1. & Romanum.	Marcus Arethusius. Antonius Eremita.

Scriptores Graeci et Hebraei.	Scriptores Latini.	Haeretici.	Scriptores Ethnici.
Matthæus. Marcus.			C Iulius Higinus.
Lucas. Ioannes.			Quintus Curcius. Strabo.
Petrus. Paulus.			T. Liuius. Pomponius Mela.
Iacobus. Iudas.	Martialis Lemouicensis Episcopus.	*Simon Magus.*	Valerius Maximus.
		Elymas Magus.	Velleius Paterculus.
		Alexander.	Columella. Seneca.
		Hymenæus.	Iulius Obsequens. Persius.
		Philetus.	Phurnutus. Euax.
Barnabas.		*Nicolaus.*	Asconius Pedianus.
Clemens.		*Cerinthus.*	Lucanus.
Linus.			Musonius Capito.
			Iulius Solinus.
	Anacletus.	*Ebion.*	Valerius Flaccus. Iuuenalis
			Silius Italicus. Epictetus.
			C. Plinius Secundus Veronensis. Sulpitia Romana.
		Dietrephes.	Quintilianus. Martialis.
Dionysius Areopagita.	Euaristus.	*Menander.*	Statius Papinius.
			Sextus Iulius Frontinus.
			Apollonius Tyanæus.
Ignatius.	Alexander.	*Saturninus.*	Plinus Iunior.
Prochorus.	Sixtus.	*Basilides.*	Cornelius Tacitus.
Papias.	Telesphorus.	*Carpocrates, à quo Gnostici.*	Plutarchus. Suetonius.
Hermes.	Higinus.	*Cerdon. Archontici.*	Dion Prusæus. Lucianus.
Polycarpus.		*Marcion. Hydroparastatæ.*	Numenius. Phlegon.
Iustinus.	Pius.	*Caiani. Valentinus.*	Palladius Rutilius.
Egesippus.	Anicetus.	*Tatianus, à quo Encratitæ.*	Arianus Nicomediensis.
Melito Serdensis.		*Apelles. Montanus.*	Cl. Ptolomæus. Pausanias.
Dionysius Corinth.	Soter.	*Bardesanes. Seuerani.*	Aelianus Sophista.
Theophilus Antiochenus.	Eleutherius.	*Blastus. Prodicus.*	Appianus Alexandrinus.
Athenagoras.	Victor.	*Valesij. Beryllus.*	Maximus Tyrius. Galenus.
Irenæus.		*Florinus. Ascodrogitæ.*	Iustinus Historicus.
Polycrates.	Zephyrinus.		Polyænus. Athenæus.
			C. Sulpitius Apollinaris.
			Hermogenes. Aristides.
			Iulius Pollux.
Clemens Alexandrinus.	Tertullianus.	*Hermogenes. Praxeas.*	Diogenes Laercius.
Ammonius. Hippolytus.	Calixtus. Caius.	*Helchesaitæ, siue Elcesei.*	L. Iulius Florus.
Alexander Hierosoly.	Vrbanus.		Alexander Aphrodisæus.
Origenes Alexandrinus.	Minutius Felix.	*Nouatus. Origenistæ.*	Oppianus.
Theon.	Pontianus. Anterus.		Lucius Apuleius.
Iulius Africanus.	Fabianus. Nouatianus.	*Noëtus. Sabellius.*	Dion Cassius.
Gregorius Neocæsariensis.	Cyprianus.		Domitius Vlpianus.
Dionysius Alexandrinus.	Cornelius. Lucius.	*Paulus Samosatenus.*	Herodianus.
Proclus.	Pontius Diaconus.		Philostratus.
Eusebius Alexandrinus.	Stephanus.		Quintus Serenus.
Methodius Tyrius.	Sixtus 2. Dionysius.	*Nepos Chiliastæ.*	Plotinus. Aulus Gellius.
	Zeno Veronensis.		Hierocles Amelius.
	Victorinus Pictauiensis.	*Hierarchas, à quo Hierarchitæ.*	Porphyrius. Modestus.
Pamphilus.	Felix. Marcellinus.	*Manes, à quo Manichæi.*	Volcatius Gallicanus.
			Aelius Lampridius.
			Aelius Spartianus.
			Iulius Capitolinus.
			Iamblichus.
Petrus Alexandrinus.	Arnobius Rhetor.		Alphius Anitus.
			Terentianus Maurus.
	Lactantius.	*Meletius, à quo Meletiani.*	Trebellius Pollio.
Eusebius Cæsariensis.	Reticius.	*Donatus, vnde Donatistæ.*	T. Calphurnius.
Alexander Alexandrinus.	Iuuencus.		Aurelius Olympius.
Constantinus Imp.	Publius Optatianus.	*Arius, à quo Ariani.*	Septimius Afer.
Dorotheus.		*Eusebius Nicomedienſis.*	Petronius Arbiter.
Eustathius Antiochenus.	Victor Afer.	*Eustachius. Milunus.*	Nazarius. Eumenius Rhet.
Anconius Eremita.	Hilarius Pictauiensis.		Flauius Vopiscus.
Athanasius Alexandrinus.	Iulius Firmicius Maternus.		Aelius Donatus.
Magnes.			Seruius Maurus.

Digitized by

Iuxta	Christi	ROMANI PONTIFICES	IMPERATORES.	CONCILIA.	SANCTI.
					VValburga. Attala.
4568	600		*Phocas.*		Anastasius Persa.
4572	604	abinianus.			Eustasius.
4573	605	onifacius III.		Lucense.	Claudius Bizunt.
4574	606	Bonifacius IV.			Ioannes Eleemosyn.
4581	613	Deusdedit.			Theodorus Archim.
4585	617	Bonifacius V.	*Heraclius.*	Antisiodorense.	Aldegundis.
4590	622	Honorius I.			Arnulphus Metensis.
4605	637	Seuerinus.			Seuerus Barcinonensis.
4606	638	Ioannes IV.		Toletanum 4.5.6.	Eligius.
4608	640	Theodorus I.		Hispalense 2.	Bauo.
4615	647	Martinus I.	*Constantinus III.*	Toletanum 7.	Trudo.
4622	654	Eugenius I.	*Heracleonas*	Lateranense.	Osvvaldus.
4625	657	Vitalianus.	*Constans II.*	Toletanum 8.	Audoënus.
4640	672	Adeodatus.	*Constantinus IV.*	Cabilonense.	Lambertus.
4644	676	Domnus I.		Toletanum 9.10 11.	Gaugericus.
4647	679	Agatho.		6. CONSTANTINOPOLITANVM.	Bertulphus.
4650	682	Leo II.			Berta. Cunibertus.
4652	684	Benedictus II.		Toletanum 12.	Aidanus.
4653	685	Ioannes V.		Toletanum 13.	Chuthbertus.
4654	686	Conon.		Toletanum 14.	Marinus. Bertinus.
4655	687	Sergius I.	*Iustinianus II.*	Toletanum 15. 16. 17.	Eugenius Toletanus.
			Leo II.		Evvaldi duo.
			Tiberius III.		Damianus Tuscus.
					Ioannes Bergomas.
4668	700				VVilibrordus.
4669	701	Ioannes VI.		Constantinopolitanū in Trullo.	Svvibertus.
4673	705	Ioannes VII.	*Iustinianus II. iterum.*		Bonitus.
4675	707	Sisinnius.			Grimoaldus.
4676	708	Constantinus.			Guthlacus.
4684	716	Gregorius II.	*Philippicus Bardanes.*	Romanum.	Vuinocus.
4699	731	Gregorius III.			Hermingildis.
4709	741	Zacharias I.	*Anastasius II.*	Francicum.	Plectrudis.
4720	752	Stephanus II.	*Theodosius III.*	Suessionense.	VVandergisilus.
4721	753	Stephanus III.	*Leo III.*		Bonifacius.
4725	757	Paulus I.	*Constantinus V.*	Vernense.	Lioba. Iodocus.
4736	768	Stephanus IV.			Pirminus. Othilia.
4740	772	Adrianus I.			Gertrudis. Hupertus.
4764	796	Leo III.	*Leo IV.*	7. NICENVM.	Agilolphus.
			Constantinus VI. cum matre Irene.	Francofordiense.	Burchardus. Lullius.
				Foroiulienſe.	Rigobertus.
					Gangulphus.
4768	800		CAROLVS I. MAGNVS.	Turonense 3.	Gudila.
				Cabilonense 2.	Sabinus.
4784	816	Stephanus V.		Concilium apud Theodonis villam.	Ludgerus.
4785	817	Paschalis I.	*Ludouicus I.*	Moguntinense.	Gerfridus.
4792	824	Eugenius II.		Remense.	Geroldus.
4795	827	Valentinus.		Arelatense.	
				Aquisgranense 1.	Ida.
4796	828	Gregorius IV.	*Lotharius I.*	Parisiense.	Nicetas.
4812	844	Sergius II.		Moguntinense.	
4815	847	Leo IV.		Aquisgranense 2.	Menolphus.
				Meldense.	Adelradus.
4823	855	Benedictus III.	*Ludouicus II.*	Valentinum.	
4826	858	Nicolaus I.		Ticinense.	Meruardus.
4835	867	Adrianus II.		VVormatiense.	Rumoldus.
4840	872	Ioannes VIII.	*Carolus II. Calvus.*	8. CONSTANTINOPOLITANVM.	Ansgarus.
4850	882	Martinus II.			Rembertus.
4852	884	Adrianus III.		Pistense.	
4853	885	Stephanus VI.	*Ludouicus III. Balbus.*	Colonienſe.	Suuithunus.
4859	891	Formosus.	*Carolus III. Crassus.*	Moguntinense.	
4863	895	Bonifacius VI.		Metense.	Araulphus.
4864	896	Stephanus VII.	*Arnulphus.*	Triburiense.	
		Romanus.			Sesinandus.
4865	897	Theodorus II.		Nannetense.	
		Ioannes IX.			
4866	898	Benedictus IV.	*Ludouicus IV.*		
4868	900				Odo Cluniacensis.
4871	903	Leo V. Christophorus I.			

Scriptores Graeci.	Scriptores Latini.	Haeritici.
Eutychius Presbyter.	Paulus Benedictinus.	Iulianus Halicarnassaus, vnde Aphtardocita.
Leontius Neapolitanus.	Paterius.	
Leontius Byzantinus.	Leander.	
Hesychius Hierosolymitanus.	Isidorus Hispalensis.	Iacobus Syrus, à quo Iacobita.
Eurychianus.	Braulius.	
Antiochus.	Ionas Scotus.	
Georgius Presbyter.	Eucherius Gallus.	Armenij. Heireta.
Ioannes Moschus.	Eligius.	
Sophronius Hierosolymitanus.	Maurus Rauennas.	Gnosimachi.
Georgius Alexandrinus.	Theodorus Cantuariensis.	
Thalassius.	Audoenus.	Chazitizari.
Maximus Eremita.	Hildephonsus.	
Georgius Pisides.	Aldhelmus.	Sergius Mahometi preceptor.
Sergius Cyprius.		
Ioannes Stobaeus.	Iulianus Toletanus.	Trethopsychita.
Eulalius.		
	Adamannus.	Theocatagnosta.
Petrus Nicomediensis.		
	Mansuetus Mediolanensis.	Mahometa.
Seuerus Alexandrinus.		
	Ceolfridus.	Rhizophreues.
Constantinus 4. Imp.		
	Aponius.	Patermenetae.
		Lampetiani.
Alterius Amasaeus.		
	Beda.	Agonychita.
Germanus Constantinopolitanus.		
	Ionas Monachus.	
	Isidorus Mercator.	Icenomachi.
Ioannes Damascenus.	Bonifacius.	Felix Vrgelitanus.
Cosmas Hierosolymitanus.		
Samonas Gazaeus.	Alcuinus.	
Marcus Hydruntinus.	Aribo Frisingensis.	Elipandus Toletanus.
Caesarius.	Claudius Clemens.	
Nicetophanes.	Ambrosius Ansbertus.	Pauliciani.
Athanasius Syrus.	VVilibaldus.	
Tarasius.	Paulinus Aquileiensis.	Albanenses.
Elias Cretensis.	Carolus Magnus.	
Ioannes Hierosolymitanus.	Paulus Diaconus.	Baiolenses, seu Bagnolenses.
	Vsuardus.	
	Idiota.	Concordenses, seu Coxocenses.
Nicephorus Constantinopolitanus.	Ludgerus. Ioannes Turpinus.	
	Haymo. Aemoinus.	
Theodorus Studites.	Amalarius Treuirensis.	
Ignatius Nicenus.	Angelomus. Grimoldus.	Bertramus.
	VValafridus Strabo.	
Michael Syncelus.	Frecnlphus Lexouiensis.	
	Christianus Druthmarus.	
Theosterictus.	VVandelbertus Diaconus.	Claudius Taurinensis.
	Theganus. Hincmarus.	
Nicephorus Philosophus.	Lupus Ferrariensis.	
	Drepanius Florus.	
Nicephorus Chartophylax.	Hilduinus. Rabanus.	Godeschalcus Presbyter.
	Theodulphus Aurelianensis.	
Theophanes Cerameus.	Ionas Aurelianensis.	
	Nithardus. Ioannes Diaconus.	
Anastasius Nicenus.	Ioannes Scotus.	Photius.
	Anastasius Bibl.	
Constantinus Tyus.	Eulogius Cordubensis.	
	Florus Magister.	
Photius.	Remigius Antissiodorensis.	
	Carolus Calvus.	
Basilius Imperator.	Ericus.	
	Paschasius Ratbertus.	
Pantaleo Diaconus.	Hucbaldus Elnonensis.	
	Ado Viennensis.	
Leo Philosophus Imperator.	Aletramnus Synagoga & Ecclesia.	
Theophylactus.	Regino Prumiensis.	
	Odo Clunicensis.	

Anno

Mundi	Christi	Summi Pontifices.	Imperatores.	Concilia.	Sancti.
4872	904	Sergius III.			
4879	911	Anastasius III.			
4881	913	Lando.	*Conradus I.*		
4882	914	Ioannes X.		Altenhaimense.	VVenceslaus.
4896	928	Leo VI. / Stephanus VIII.	*Henricus I. Auceps.*		
4898	930	Ioannes XI.			
4903	935	Leo VII.		Erfordiense.	Vdalricus Augustanus.
4907	939	Stephanus IX.	Otto I. Magnvs.		
4910	942	Martinus III.			
4914	946	Agapetus II.			Bruno Coloniensis Episcopus.
4924	956	Ioannes XII.			
4931	963	Leo VIII.			
4933	965	Ioannes XIII.			Dunstanus Anglus.
4940	972	Domnus II. / Benedictus V.			Guibertus.
4948	974	Bonifacius VII.	*Otto II.*		Maiolus.
4943	975	Benedictus VI.		Remense.	Romoaldus.
4952	984	Ioannes XIV.			Elphegus.
4953	985	Ioannes XV.			Adelheidis.
4962	994	Ioannes XVI.	*Otto III.*		VVolfgangus.
4963	995	Gregorius V.			Poppo.
4966	998	Sylvester II.			Bervvaldus.
4968	1000				Odilo Cluniacensis.
4971	1003	Ioannes XVII. / Ioannes XVIII.	*Henricus II. Claudus.*		Henricus II. Imperat.
4977	1009	Sergius IV.			Kunegundis.
4980	1012	Benedictus VII.			Colomannus.
4992	1024	Ioannes XIX.	*Conradus II.*	Salegunstadiense.	Oddar Aldenburg.
5000	1032	Benedictus VIII.			Simeon Eremita.
5013	1045	Gregorius VI.	*Henricus III. Niger.*		Dominicus Loricatus.
5015	1047	Clemens II.			Bardo Moguntinus.
5016	1048	Damasus II.			Gothardus. Eduardus.
5017	1049	Leo IX.		Romanum.	VVigbertus.
5023	1055	Victor II.	*Henricus IV.*	Vercellense.	Gerardus Gandauiens.
5025	1057	Stephanus X.		Turonense.	Stanislaus.
5027	1059	Nicolaus II.		Romanum.	Asvverus Racebergens.
5029	1061	Alexander II.		Romanum.	Godfridus Ambianens.
5041	1073	Gregorius VII.			Arnulphus Suession.
5054	1086	Victor III.			Bruno Carthusianus.
5056	1088	Vrbanus II.			Hugo Cluniacensis.
5067	1099	Paschalis II.			Hugo Gratianopolit.
5068	1100		*Henricus V.*	Lateranense.	Agnes Romana.
5086	1118	Gelasius II.		Florentinum.	Northertus Lotharing.
5087	1119	Calixtus II.	*Lotharius II.*	Trecense.	Malachias Hybernus.
5092	1124	Honorius II.		Northuisense.	Bernardus Clarevallensis Abbas.
5098	1130	Innocentius II.		Londinense.	
5111	1143	Cœlestinus II.	*Conradus III.*	Remense.	Guilhelmus Dux & Eremita.
5112	1144	Lucius II.		Lateranense.	Gerardus Monachus.
5113	1145	Eugenius III.	*Fridericus I. Barbarossa.*	Claromontense.	Hildegardis.
5121	1153	Anastasius IV.		Stampense.	Thomas Cantuariensis.
5123	1155	Adrianus IV.		Remense. Pisanum.	Hugo Lincolniensis.
5127	1159	Alexander III.	*Henricus VI.*	Moguntinense.	
5149	1181	Lucius III.		Lateranense.	
5153	1185	Vrbanus III.	*Philippus Henrici frater.*	Suessionense.	
5155	1187	Gregorius VIII.		Senonense.	
5156	1188	Clemens III.	*Otto IV.*	Remense.	
5159	1191	Cœlestinus III.		Turonense.	
5166	1198	Innocentius III.		Lateranense.	
5168	1200				Dominicus. Franciscus.
5185	1217	Honorius III.	*Fridericus II.*	Lateranense.	Maria de Oegne.
5190	1222	Gregorius IX.		Alemanicum.	Christina Mirabilis.
			Henricus VII.	Oxoniense.	Engelbertus Coloniensis.
5209	1241	Cœlestinus IV.	*Guilhelmus.*		Petrus Mediolanensis.
5210	1242	Innocentius IV.			Luitgardis.
					Elisabeth Landgrauia.
5222	1254	Alexander IV.	*Conradus IV.*	Londinense.	Antonius Padnanus.
					Guilhelmus Bononiensis.
5229	1261	Vrbanus IV.	*Richardus & Alphonsus.*		Hiacynthus.
					Thomas Aquinas.
5233	1265	Clemens IV.			Bonauentura.
					Nicolaus Nouellensis.
5239	1271	Gregorius X.	*Rudolphus I.*	Lugdunense.	Heduigis.

SCRIPTORES GRAECI.	SCRIPTORES LATINI.	HAERETICI.
Theodorus Abucara.	Stephanus Leodienſis. Gualterus Senonenſis. Ratbodus Traiectenſis. Radulphus Flauiacenſis. Ratherius Veronenſis. Leo Septimus.	
Moſes Barcepha.	VVitichindus Corbeienſis. Flotildis. Luitprandus Ticinenſis. Roſuida Sanctimonialis.	
Simeon Metaphraſtes.	Frodoardus. Notgerus Leodienſis. Fridegodus.	
Suidas.	Smaragdus. Abbo Floriacenſis. Bridefortus Rameſienſis.	
Conſtanſtinus Porphyrogennetes.	Pelegrinus Laureacenſis. Stephanus Colonienſis. Fulpertus Carnotenſis.	
Gregorius Palamas. Michaël Pſellus. Oecumenius. Ioannes Xyphilinus. Euthymius. Alexius Comnenus. Anna Comnena.	Burchardus VVormatienſis. Berno Augienſis. Osbernus. Odoramus. Bruno Herbipolenſis. Rogerius Benedictinus. Glaber Rodolphus. Hugo Floriacenſis. Helgaudus Floriacenſis. Leo Nonus. Hermannus Contractus. Alphanus Salernitanus. Adelmannus Brixienſis. Durandus Leodienſis. Humbertus Tullenſis. Radulphus Ardens. Lanfrancus. Petrus Damianus. Odilo Cluniacenſis. Algerus. Guitmundus. Gregorius VII. Micrologus. Bruno Carthuſianus. Lambertus Schafnaburgenſis. Anſelmus vterque. Adamus Canon. Ado Treuirenſis. Stephanus Halberſtadienſis.	*Berengarius.* *Baſilius Bogomiliorum dux.* *Benno Cardinalis.*
Georgius Cedrenus. Ioannes Zonaras. Michael Glycas. Theodorus Ducas. Conſtantinus Manaſſes. Manuel Conſtantinopolitanus. Nicolaus Methonenſ. Emanuel Comnenus. Nilus Theſſalonicenſ. Conſtantinus Harmenopulus. Theodorus Balſamon Theorianus. Ioannes Tzetzes. Michael Chindiſi.	Iuo Carnotenſis. Drogo Hoſtienſis. Hildebertus Cenomanenſis. Petrus Alphonſus. Edinerus. Guilhelmus Malmesberienſis. Zacharias Chryſopolitanus. Leo Oſtienſis. Meginardus. Liſiardus. Sigebertus. Florentius VVigornienſ. Hugo Foletus. Odo Cameracenſ. Berengoſius. Theofridus. Eucherius. Franco. Rupertus Tuitienſ. Honorius Auguſtodunenſ. Guido & Guigo Carthuſ. Bernardus Abbas. Hugo Victorinus. Richardus Victorinus. Guilhelmus Abb. Petrus Lombardus. Ioannes Gratianus. Petrus Cluniac. Galfridus Monumetenſ. Otto Friſing. Arnoldus Carnot. Potho Prumienſis. Ioannes Salisberienſ. Petrus Cellenſ. Hildegardis. Eckbertus. Radeuicus Friſing. Gyraldus Cambrenſ. Petrus Bleſenſis. Petrus Trecenſ. Hugo Etherianus. Petrus de Riga. Helmoldus. Guarricus Igniacenſis. Syluester Gyraldus. Arnulphus Lexouienſis. Godfridus Viterbienſis. Ealredus Anglus. Stephanus Eduenſis. Guilhelmus Tyrius. Guntherus. Adam Victorinus. Helinandus. Ioachim Abbas. Innocentius Tertius.	*Tandemus.* *Durandus de VValdach.* *Petrus de Bruis.* *Henricieni.* *Petrus Abailardus.* *Arnoldus Brixianus.* *Pſeudoapoſtolici.* *Gilbertus Porretanus.* *Cathari, ſeu Patareni.* *VValdo Lugdunenſis, à quo Pauperes de Lugduno.* *Eudo.* *Correij ſiue Coterelli.* *Agennenſes.*
Nicetas Choniates. Cyrus Theodorus Prodromus.	Ioannes Belethus. Theobaldus. S. Dominicus. Eduardus Cantuarienſis. Dodechinus. Robertus de Monte. Theodoricus Benedictinus. Guilhelmus Neobrigenſis. Saxo Grammaticus. Otto de S. Blaſio. Rigordus Gothus. Iacobus Vitriacus. Caſarius Heiſterbachius. Edmundus. Conradus à Lochtenavv. Antonius Paduanus. Guilhelmus Aluernus. Raymundus de Penna forti. Alexander Aleſius. Guilhelmus Brito. Rodericus Toletanus. Vincentius Burgundus. Albertus Magnus. Hugo Carenſis. Thomas Aquinas. Humbertus Domin.	*Almaricus.* *Albigenſes.* *Dauid Dinantinus.* *Petrus Ioannis.* *Guilhelmus de S. Amore.* *Flagellantes.*

Iosaphat regnum administrabat. Ille altaria destruebat, Prophetas occidebat: hic veræ religionis restigia colebat, Prophetas audiebat, altaria erigebat. Et quamuis putaret Helias se solum in Israele esse relictum, tamen dicit ei Dominus: Derelinquam mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incuruata ante Baal. *Ergo id temporis nequaquam defecit Ecclesia.*

Ad Sextum: *Loquitur Hieremias eadem figura, qua Iudæum 2. scribitur, Israëlitas post mortem Iosiæ à vero Deo defeciſſe.*

Ad Septimum: *Eadem figura tempore Manasse Israëlitæ errasse dicuntur. Nam & ipse Manasses resipuit, & multos reduxit: multi etiam non fuêre seducti, sed in vera religione ad extremum vsque spiritum perseuerárunt.*

Ad Octauum: *Eadem figura scribitur.*

Ad Nonum: *Prophetia Azariæ de regno Israëlitico, non de regno Iudaico accipienda est. Illic vera religio tandem in vniuersum extincta: hic mansit vsque ad Christum.*

Ad Decimum: *Tempore, quo Christus nascebatur exigua erat Ecclesia orthodoxa, quæ Christum puerum recens natum agnoscebat & colebat: erat tamen aliqua in Maria, & Ioseph, Zacharia, & Elisabeth, Anna Prophetissa, Simeone Iusto, pastoribus, & pluribus alijs, qui expectabant redemptionem Israel: horum cœtus erat visibilis: visibilis ergo tunc erat Ecclesia.*

Ad vltimum: *Quod Daniel dicit:* Deficiet hostia & sacrificium, *intelligitur de euersione Hierusalem, & cessatione sacrificij Iudæorum. Quod dicitur Lucæ 18. Putas inueniet fidem in terra? dico Dominum non loqui de fide simpliciter: sed de eximia quadam fide, quæ in paucis reperitur, & in paucissimis reperietur in vltimis diebus. Ad illud Pauli dico, discessionis nomine vel intelligi ipsum Antichristum, vel discessionem ab Ecclesia non generalem, sed particularem, id est non omnium, sed multorum, vel omnium quidem sed occultorum hæreticorum.*

ARTICVLVS SECVNDVS.

CHRONOLOGIA ET SVCCESSIO ORTHODOXÆ ECCLESIÆ AB ORIGINE MVNDI VSQVE AD HÆC TEMPORA.

Anno mundi	Ante Christū					Scriptores.	Novorum Dogmatum Avctores.
0	3968	Adam conditur è limo terræ.				Adam primus artium & literarum inuentor *Suidas in voce Adam.*	
30	3938	Abel nascitur.					*Cain.*
100	3868	Abel iustus ab impio Cain occiditur.					
130	3838	Seth				Scripsit Psal. 92. *Hebræi in Thalmud.*	
235	3733	Enos					
325	3643	Cainan					
395	3573	Malaleel					
460	3508	Iared	nascuntur.			Enoch liber Propheticus citatur in epistola Iudæ, in testamento 12. Patriarcharum, à Tertulliano, Origene, Augustino, & cæteris. Seruatur adhuc apud Aethiopes lingua Abyssina.	*Lamech primus auctor polygamiæ.*
622	3346	Enoch					
687	3281	Mathusalem					
874	3094	Lamech					
930	3038	Adam primus iustitiæ præco & gubernator populi Dei obijt anno ætatis 930	Vixit cum	Abel	70		
				Seth	800		
				Enos	695		
				Cainan	605		
				Malaleel	535		
				ared	470		
987	2981	Enoch viuēs in cælū transfertur, post mortem Adæ anno 55. ante mortem Seth anno 60. ante mortem Enos 153. ante Cainan 238. ante Malaleel 293. ante Iared 435. ante Mathusalem 669.	annis.	Enoch	308	annis.	
				Mathusalem	243		
				Lamech	56		
1040	2928	Seth post Adamū secundus iustitiæ præco & gubernator populi Dei annis 112. obijt anno ætatis 912. Vixit cum		Adam	800		
				Enos	807		
				Cainan	717		
				Malaleel	645		
				Iared	582		
				Enoch	365		
				Mathusalem	355		
				Lamech	168		
1056	2912	Noë nascitur.				Filij Seth scientiam syderalem & cælestium rerum cognitionē duabus colūnis inscribunt. *Iosephus lib. 1. Ant. cap. 3. Suidas in voce Seth, Cedrenus in comp. Hist. &c.*	*Iabel.*
							Iubal.
1140	2828	Enos defuncto Seth tertius iustitiæ præco & gubernator populi Dei annis 98. obijt anno ætatis 905. Vixit cum		Adam	695		
				Seth	807		
				Cainan	815		
				Malaleel	745		
				Iared	680		
			annis.	Enoch	365	annis.	
				Mathusalem	453		
				Lamech	266		
				Noë	84		

Anno mundi	Ante Christū					SCRIPTORES.	NOVORVM DOGMATVM AVCTORES.
1235	2733	Cainan post obitum patris Enos quartus iustitiæ præco & princeps populi Dei annis 105. moritur anno ætatis 910. Vixit cum	Adam	605	annis.	Singulis hisce seculis plurima literis esse tradita non dubito: sed Diluuio perierūt.	Tubalcain.
			Seth	717			
			Enos	815			
			Malaleel	840			
			Iared	775			
			Enoch	365			
			Mathusalē	548			
			Lamech	361			
			Noë	179			
1290	2678	Malaleel post obitum patris Cainan quintus iustitię præco ac princeps populi Dei annis 45. moritur anno ætatis 895. Vixit cum	Adam	535	annis.		
			Seth	647			
			Enos	745			
			Cainan	840			
			Iared	830			
			Enoch	365			
			Mathusalē	603			
			Lamech	416			
			Noë	234			
1422	2546	Iared post obitum patris Malaleel sextus iustitiæ præco ac princeps populi Dei annis 152. moritur anno ætatis 962. Vixit cum	Adam	470	annis.		
			Seth	580			
			Enos	680			
			Cainan	775			
			Malaleel	830			
			Enoch	365			
			Mathusalē	735			
			Lamech	548			
			Noë	366			
1558	2410	Sem nascitur.					
1651	2317	Lamech moritur quinquennio ante patris Mathusalem obitum.					
1656	2312	Mathusalem post obitum patris Iared septimus iustitiæ præco ac princeps populi Dei annis 234. moritur anno ætatis 969. Vixit cum	Adam	243	annis.		
			Seth	353			
			Enos	453			
			Cainan	548			
			Malaleel	603			
			Iared	735			
			Enoch	300			
			Lamech	777			
			Noë	600			
			Sem	98			
1556	2312	Diluuium vniuersi orbis terrarum, quo tota posteritas Cain, & omnes à Seth prognati delentur, excepto Noë cum tribus filijs & vxoribus.					
1658	2310	Arphaxad					
1692	2276	Sale				Noë.	
1723	2245	Heber				Aretia.	
1757	2211	Phaleg					
1787	2181	Reu				Cham, qui & Zoroaster.	Cham, qui & Zoroaster.
1820	2148	Sarug					
1849	2119	Nachor				Sambetha Sibylla.	
1878	2090	Thare					
1948	2020	Abraham					
1996	1972	Phaleh					
1997	1971	Nachor				Tuyscon.	Nemrod, qui & Nimus.
2001	1967	Abraham cum patre Thare egreditur ex Vr Chaldæorū.				Tubal.	
2006	1962	Noë post annum Mathusalem octauus iustitiæ præco ac princeps populi Dei annis 350. moritur anno ætatis 950. Vixit cum	Enos	84	annis.	Samothes.	Amraphel, qui & Ninus.
			Cainan	129			
			Malaleel	234			
			Iared	366			
			Mathusalē	600			
			Lamech	595			
			Sem	448			
			Arphaxad	348			
			Sale	314			
			Heber	283			
			Phaleg	239			
			Reu	219			
			Sarug	132			
			Nachor	148			
			Thare	128			
			Abraham	58			
			Loth	50			
2023	1945	Abraham accepta promissione, egressus de Haram Mesopotamiæ migrat in Aegyptū: ab hac peregrinatione vsque ad exitum filiorum Israel ex AEgypto numerantur anni 430. *Exodi 12. Gal. 3.*				Abraham.	Thare.
						Ingeuon.	Chaldæi.
2030	1938	Abraham profligatis regibus liberat Lothū, benedicituręq; à Melchisedecho sacerdote Dei altissimi.					Osiris.
2047	1921	Circumcisio instituitur. Sodomitis pereuntibus Loth cum filiabus seruatur.					Druidæ
2048	1920	Isaac nascitur.					Sodomitæ
2083	1885	Thare moritur.					
2085	1883	Sara moritur.					
2088	1880	Isaac ducit vxorē Rebeccam.					

Anno mundi	Ante Christ.				Scriptores.	Novorvm dogmatvm avctores.
2108	1860	Iacob & Esau nascuntur ex Rebecca.				
2123	1845	Abraham moritur				
2126	1842	Sale moritur.				
2158	1810	Sem post patrē Noë nonus iustitię prœco ac princeps populi, dictus Melchisedech, id est, Rex iustitiæ ac sacerdos Dei altissimi, præfuit annis 120. moritur anno ætatis 600 Post eius obitum apud Abrahæ posteros Ecclesia orthodoxa manet. Vixit cum ———	Mathusalem 98 Lamech 93 Noë 410 Arphaxad 500 Sale 434 Heber 435 Phaleg 239 Reu 371 Sarug 338	annis.		*Esau.* *Athlas.*
2187	1781	Heber obijt, anno ætatis 464.	Nachor 148			*Laban.*
2192	1776	Iacob ducit Rachel & Liam vxores.	Thare 205 Abraham 122			*Mercurius Maior.*
2195	1773	Leui nascitur an. ætatis Iacob 87.	Loth 140			
2196	1772	Iuda nascitur.	Isaac 110			
2199	1769	Ioseph nascitur.	Iacob 50			
2216	1752	Ioseph venditur à fratribus.				
2222	1746	Caath filius Leui nascitur.			Duodecim Patriarcharum liber.	
2228	1740	Isaac moritur.				
2229	1739	Ioseph liberatur è carcere.				
2238	1730	Iacob cum familia descendit in AEgyptum.				
2240	1728	Iob tentatur.			Iob, *vt Origenes refert*, suam historiam primus lingua Arabica conscripsit.	
2255	1713	Iacob moritur.				
2332	1636	Leui moritur.				
2363	1605	Caath moritur,				
2374	1594	Moyses nascitur.				*Mercurius Minor, seu Hermes Trismegistus.*
2380	1588	Iob moritur anno post tentationem 140.				
2439	1529	Amram pater Moysis moritur.			Hermes Trisinegistus.	
2453	1515	Israelitæ AEgyptiaca seruitute liberantur.				*Magi AEgyptij.*

		Svmmi Sacrdotes.	Dvces, et Ivdices.	Sancti	Scriptores Sacri.	Scriptores Profani.	Novorvm dogmatvm Avctores.
2470	1496	Aaron.	*Moyses.*	Moyses.	Moyses.	Cadmus. Thamyras.	
2493	1475	Eleazar.	*Iosue.*	Aaron.		Phemonoe.	*Ioannes & Mambres.*
2511	1457		*Othoniel.*	Maria.		Thamyras Thrax.	
2551	1417	Phinees.	*Ehud.*	Iosue. Caleb.	Iosue.	Orpheus. Musæus. Linus.	*Balaam.*
2631	1337	Abisue.	*Debora.*	Phinees.			*Balac. Core.*
2671	1297	Bocchi.	*Barac.*	Ehud.		Pherecides Athenienſis.	*Dathā. Abirō.*
2712	1256		*Gedeon.*	Debora.			*Cadmus.*
2715	1253	Ozi.	*Abimelech.*	Barac.		Cadmus Milesius.	*Orpheus.*
2737	1231		*Thola. Iair.*	Gedeon.		Dictys Cretensis.	*Musæus.*
2759	1209		*Iephte.*	Booz. Ruth.			*Philisthæi.*
2765	1203		*Abesan.*	Obed.		Dares Phrygius.	*Ieroboam.*
2772	1196	Zaraias, qui & Heli.	*Elon. Abdon.*	Iephte.		Eumolpus.	*Achab.*
2782	1186		*Sampson.*	Manue.			*Homerus.*
2790	1178		*Heli.*	Helcana.			
2810	1158			Anna.			
2850	1118		*Samuel.*	Samuel.	Samuel.		
			Reges.			Thales Cretensis.	
2870	1098	Achitob.	*Saul.*	Nathan.	Nathan.	Homerus.	
2886	1082	Achimelech.	*Dauid.*	Dauid.	Dauid.		
		Abiathar.			Heman.	Aquala Septonius.	
2931	1037	Sadoc.			Ethan.		
2970	998	Achimaas.		Gad. Addo.	Gad.	Arctinus Milesius.	
			Salomon.	Ahias Silonites.	Salomon.	Cynethon Lacedæmonius.	*Hesiodus.*
2987	981	Azarias.	*Roboam.*		Ahias Silonites.	Archimus.	*Numa Pōpilius*
3032	936	Abimelech.	*Abias. Asa.*	Semeas.		Hesiodus. Lycurgus.	*Epimenides.*
3061	907	Ioarib.	*Iosaphat.*	Anani. Iehu.	Semeas.	Simmias Rhodius.	*Solon. Bias.*
						Simonides Crineus.	*Thales Milesi.*
3068	900	Iosaphat.	*Ioram.*	Elias.	Elias.	Archilochus.	*Periander.*
				Abdias.		Numa Pompilius.	*Pittacus.*
				Elisæus.		Phalaris. Alcman.	*Pherecides.*
3108	860	Ioiada.	*Ochozias.*	Ionadab.	Ionas.		*Anacharsis.*
3122	846			Iehiel.		Sappho Mimnermus.	*Magi Persarū.*
3143	825		*Ioas. Amazias*	Eleazar.		Epimenides. Solon.	*Xenophanes.*
3158	810	Pedaia.	*Azarias, qui & Ozias.*	Ionas. Oseas.	Oseas.	Zaleucus. Periander. Tyrthæus. Alcæus.	*Anaximāder.*
						Stesichorus. Anacharsis.	*Aristeas Demochāridis F.*
3190	778		*Ioathan.*	Amos.	Amos.	Epicharmus.	
3192	776						*Parmenides.*

Anno

Anno mũdi	Ante Christũ	Summi Sacerdotes.	Reges.	Sancti.	Scriptores Sacri.	Scriptores Profani	Nouorum Dogmatum Avctoris.
3209	765	Zedechias.	*Achaz.*	Michæas.	Michæas.	Xenophanes. Theognis Phocyllides.	*Anaximenes.*
3221	747	Ioel.					*Pythagoras, à quo Pythagorei.*
3227	741	Ioathan. Vrias.	*Ezechias.*	Esaias. Nahum.	Esaias. Nahum.	Ctesias Cnidius. Anacreon. Ibycus.	*Democritus.*
3250	718	Nereas.	*Manasses.*	Ioel. Iudith.	Ioël.	Bacchylides.	*Heraclitus.*
3260	708	Eliachim, qui & Sellum.	*Amon.*	Abdias. Abacuc.	Abdias. Abacuc.	Timocreon. Pythagoras. Simonides Ceus.	*Zeno Eleates.*
3307	661	Helchias.		Tobias.	Tobias.	Heraclitus. Menalippides.	*Diagoras Melesius.*
3316	652	Iosias.	*Iosias.*	Olda.	Hozai.	Parmenides. Pindarus.	*Leucippus.*
3340	628	Azarias.		Sophonias.	Sophonias.	Timæus Locrensis.	*Anaxagoras.*
3341	627	Zaraias.	*Ioachas.*	Hieremias.	Hieremias.	Aeschylus. Paniasides.	*Diogenes Apolloniates.*
3352	616	Iosedech.				Sophocles. Hermippus.	*Archelaus.*
				Baruch.	Baruch.	Aristarchus Samius.	*Empedocles.*
3380	588		*Eliachim.*	Ezechiel.	Ezechiel.	Empedocles. Herodotus.	*Theodorus Cyrenaicus.*
				Susanna.	Daniel.	Euripides. Aristophanes.	*Socrates.*
			Iechonias.	Daniel.		Hippocrates. Eupolides.	*Architas.*
3400	568	Iesus filius Iosedech.		Ananias. Azarias.	Aggæus.	Plato Comicus. Phrynichus. Thucidides.	*Protagoras.*
3415	543			Mizaël.	Zacharias.	Democritus. Isocrates.	*Cebes Thebanus*
3450	518			Aggæus. Zacharias.	Ioachim.	Cebes Thebanus. Antimachus. Critias.	*Xenophon.*
			Dvces.	Mardochæus. Hester.		Plato Philosophus. Xenophon. Pherecrates.	*Euclides.*
3498	510		*Zorobabel.*	Malachias.	Malachias.	Amphides. Chion.	*Parmenides.*
3468	500	Ioachim.				Architas Tarentinus.	*Plato, à quo Platonici, & Academici.*
3478	490					Palæphatus. Chæremon.	
3498	470			Esdras.	Esdras.	Diogenes Cynicus.	
3508	460		*Ioanna Ben Reſa.*			Eubulus. Demosthenes.	*AEschines.*
3539	438					AEschines. Aristoteles. Lysias. Speusippus.	*Aristippus Cirenaeus, à quo Cyrenaici.*
			Iudas Hircanus.	Nehemias ad laddum vsq; peruenit.	Nehemias.	Antiphanes. Hipparchus. Heraclides. Dicæarchus.	*Antisthenes.*
					Ben Syrus.	Philemon. Theophrast. Xenocrates. Socades	*Diogenes Cynicus.*
3540	428	Eliasibus.	*Iosephus primus.*			Strato. Crates. Anaxandrides. Euclides.	*Aristoteles, à quo Peripatetici.*
3550	418					Demades. Menander. Diphilus. Alexis.	*Hegesias, à quo Hegesiaci.*
3568	400	Ioiada.				Berosus. Epicurus.	*Manasses, à quo Samaritæ.*
3588	380					Demetrius Phalereus.	*Bion Boristhenites.*
3608	360			Simon Iustus.		Aristonymus. Timon.	*Zeno Citius, à quo Stoici.*
3612	356	Iaddus.		Aristobulus.	Aristobulus.	Callimachus. Lycophron.	*Epicurus, à quo Epicurei.*
				Septuaginta duo Bibliorum interpretes.	Iesus Sirac auus.	Theocritus. Moschus.	*Chrysippus Stoicus.*
3638	330					Bion. Aratus.	*Aristechius Stoicus.*
3648	320		*Abner.*			Aristeas. Cleanthes.	*Clitomachus vltimus Peripateticæ sectæ defensor.*
3668	300	Simon Iustus.		Onias.	Iesus Sirac nepos.	Q. Fabius Pictor.	*Sadoc & Baethos, à quibus Saducæi.*
3680	288	Eleazarus.	*Semei.*	Eleazarus.		Polybius. Eratosthenes.	*Dositheus Samaritæ.*
3698	270			Mathathias.		Archimedes. Rhianus.	*Pharisæi.*
3700	268	Manasses.	*Haggai.*	Machabæi fratres.	Aristobulus iunior.	Ennius. Nævius.	*Essæi.*
3722	246			Septẽ fratres Martyres cum matre.		Plautus. Cato Cẽsorinus.	*Nazarei.*
		Onias.	*Eli.*			Terentius Afer.	*Hemerobaptistæ.*
		Simon.			Hillel.	Lucilius. Apollodorus.	*Herodiani.*
3738	230			Hillel.		Clitomachus.	
		Onias.			Rabenus Haccados.	Appolonius Rhodius.	
3768	200			Rabenus Haccados.		Nicander.	
3780	188				Moses Hadarsan.	Alexander Polyhistor.	
3800	168	Iudas Machabæus.	*Matathias.*	Simeon Iustus		Titus Lucretius. Publius Syrus.	
3810	158	Ionathas.			Cahana.	Varro. Cæsar.	
3827	141	Simon.	*Silon.*	Anna Prophetissa.		Cicero. Sallustius.	
3836	132	Ioannes Hyrcanus.	*Iosephus iunior.*		Ionathas. Vzielis filius.	Cornelius Nepos. Diodorus Siculus.	
3865	103	Aristobulus.		Zacharias & Elisabeth.		Catullus. Tibullus.	
3898	70	Alexander Iamneus.				Propertius. Macer.	
3908	60	Hyrcanus.		Anna.		Vitruuius. Virgilius.	
3936	32	Iesus Iosai.				Manilius. Horatius.	
3960	8	Ananus.				Dionysius Halycarnassæus.	
3968	0					Messala Coruinus. Ouidius.	

Mundi	Christi	Summi pontifices.	Imperatores.	Concilia.	Sancti.
3998	30	Iesvs Christvs.	*Augustus.*		Maria Deipara.
				Hierosolymitanum.	Ioannes Baptista.
4002	34	Petrus.	*Tiberius I.*		Petrus. Paulus.
					Matthæus. Marcus.
4024	56	{Linus. Cletus.	*Caligula.*		Lucas. Ioannes.
			Claudius.		Stephanus. Andreas.
					Iacobus. Simon.
4036	68	Clemens.	*Nero.*		
			Galba.		Cleophas. Agabus.
			Otho.		Titus. Timotheus.
4052	84	Anacletus.	*Vitellius.*		Barnabas. Crescens.
			Vespasianus.		
					Martialis, & plures alij
4064	96	Euaristus.	*Titus.*		Christi & Apostolorum
			Domitianus.		discipuli.
			Nerua.		
			Traianus.		Dionysius Areopagita cum socijs.
4068	100				Ignatius.
4077	109	Alexander I.	*Adrianus.*		Eustachius.
4085	117	Sixtus I.			Hermas. Getulius.
4095	127	Telesphorus.			Sophia. Fides.
4106	138	Higinus.			Spes. Charitas.
4110	142	Pius I.	*Antoninus Pius.*		Polycarpus.
4121	153	Anicetus.			Felicitas cum septem filijs.
					Concordius.
4131	163	Soter.	*Antoninus Verus cum fratre L. Aurelio Commodo.*		Iustinus. Eusebius.
					Vincentius.
4139	171	Eleutherius.			Pantenus.
			Commodus.		Irenæus. Peregrinus.
4154	186	Victor I.			Potentianus.
			Ælius Pertinax.		Andochius. Narcissus.
4166	198	Zephyrinus.	*Severus.*		Potamiœna.
					Agrippinus.
4168	200				Simplicius. Abdon.
4186	218	Calixtus I.	*Antonius Caracalla.*		Sennas. Calepodius.
			Macrinus.		Pammachius. Tiberius.
4191	223	Vrbanus I.	*M. Antonius Heliogabal.*		Valerianus. Verianus.
			Alexander.		Marcellinus Dorothea.
4199	231	Pontianus.	*Maximinus.*		Gordianus. Polyeuctus.
			Balbinus & Pupienus.		Potentiana. Tryphon.
4204	336	Anterus.	*Gordianus.*		Blasius. Maximianus.
			Philippus.		Clemens Ancyranus.
4205	237	Fabianus.	*Decius.*		Barbara. Agatha.
			Gallus & Volusianus.		Hippolytus. Apollonia.
4218	250	Cornelius.	*Valerianus & Galienus.*		Septem dormientes.
					Laurentius Diaconus.
4221	253	Lucius.	*Claudius II.*		Thyrsus. Cæcilia.
					Polycronius. Nemesius.
4223	255	Stephanus I.	*Aurelianus.*		Olympius. Crispinus.
			Tacitus.		Crispinianus. Adrianus.
4225	257	Sixtus II.	*Florianus.*		Eubulus. Agapetus.
			Probus.		Irene. Chionia.
4238	260	Dionysius I.	*Carus cum Carino & Numeriano.*		Georgius. Pantaleon.
					Iulitta. Agnes. Gordius.
4239	271	Felix I.	*Diocletianus cum Maximiano.*		Barlaam. Quirinus.
4243	275	Eutychianus.			Gereon cum socijs.
4251	283	Caius.			Cosmas. Damianus.
4264	296	Marcellinus.			Mauritius cum legione Thebæorum.
4268	300			Ancyranum 1.	Domnus cũ 20000. Mar.
4274	304	Marcellus I.	*Constantius & Galerius.*	Eliberinum.	Lucianus. Theodorus.
4278	310	Eusebius.		Neocæsariense 1.	Milles. Paulus Eremita.
4279	311	Melchiades.	Constantinvs Magnvs	1. Nicenvm.	Iacobus Nisibetanus.
4282	314	Sylvester I.		Romanum.	Spiridion. Macarius.
		{Marcus.		Arelatense 1. & 2.	Helena.
4304	336	Iulius I.		Gangrense.	Nicolaus Myrensis.
		Liberius ante & iterum		Carthaginense 3.	Marcus Arethusius.
4321	353	post Felicem anno 356.		Romanum.	Antonius Eremita.

Scriptores Graeci et Hebraei.	Scriptores Latini.	Haeretici.	Scriptores Ethnici.
Matthæus. Marcus.			C. Iulius Higinus.
Lucas. Ioannes.			Quintus Curcius. Strabo.
Petrus. Paulus.			T. Liuius. Pomponius Mela.
Iacobus. Iudas.	Martialis Lemouicensis Episcopus.	*Simon Magus.*	Valerius Maximus.
		Elymas Magus.	Velleius Paterculus.
		Alexander.	Columella. Seneca.
		Hymenæus.	Iulius Obsequens. Perſius.
Barnabas.		*Philetus.*	Phurnutus. Euax.
Clemens.		*Nicolaus.*	Asconius Pedianus.
Linus.		*Cerinthus.*	Lucanus.
			Musonius Capito.
			Iulius Solinus.
	Anacletus.	*Ebion.*	Valerius Flaccus. Iuuenalis
			Silius Italicus. Epictetus.
		Dioctephes.	C. Plinius Secundus Veronenſis. Sulpitia Romana.
			Quintilianus. Martialis.
Dionyſius Areopagita.	Euariſtus.	*Menander.*	Statius Papinius.
			Sextus Iulius Frontinus.
			Apollonius Tyanæus.
Ignatius.	Alexander.	*Saturninus.*	Plinus Iunior.
Prochorus.	Sixtus.	*Baſilides.*	Cornelius Tacitus.
Papias.	Teleſphorus.	*Carpocrates, à quo Gnoſtici.*	Plutarchus. Suetonius.
Hermes.	Higinus.	*Cerdon. Archontici.*	Dion Pruſæus. Lucianus.
Polycarpus.		*Marcion. Hydroparaſtatæ.*	Numenius. Phlegon.
Iuſtinus.	Pius.	*Caiani. Valentinus.*	Palladius Rutilius.
Egeſippus.	Anicetus.	*Tatianus, à quo Encratitæ.*	Arianus Nicomedienſis.
Melito Serdenſis.		*Apelles. Montanus.*	Cl. Ptolomæus. Pauſanias.
Dionyſius Corinth.	Soter.	*Bardeſanes. Seueriani.*	Aelianus Sophiſta.
Theophilus Antiochenus.	Eleutherius.	*Blaſtus. Prodicus.*	Appianus Alexandrinus.
Athenagoras.	Victor.	*Valeſij. Beryllus.*	Maximus Tyrius. Galenus.
Irenæus.		*Florinus. Aſcodrogita.*	Iuſtinus Hiſtoricus.
Polycrates.	Zephyrinus.		Polyænus. Athenæus.
			C. Sulpitius Apollinaris.
			Hermogenes. Ariſtides.
			Iulius Pollux.
Clemens Alexandrinus.	Tertullianus.	*Hermogenes. Praxeas.*	Diogenes Laercius.
Ammonius. Hippolytus.	Calixtus. Caius.		L. Iulius Florus.
Alexander Hieroſoly.	Vrbanus.	*Helchefaita, ſiue Elceſai.*	Alexander Aphrodiſæus.
Origenes Alexandrinus.	Minutius Felix.	*Nouatus. Origenita.*	Oppianus.
Theon.	Pontianus. Anterus.		Lucius Apuleius.
Iulius Africanus.	Fabianus. Nouatianus.	*Noëtus. Sabellius.*	Dion Caſsius.
Gregorius Neocæſarienſis.	Cyprianus.		Domitius Vlpianus.
Dionyſius Alexandrinus.	Cornelius. Lucius.	*Paulus Samoſatenus.*	Herodianus.
Proclus.	Pontius Diaconus.		Philoſtratus.
Euſebius Alexandrinus.	Stephanus.		Quintus Serenus.
Methodius Tyrius.	Sixtus 2. Dionyſius.	*Nepos Chiliaſta.*	Plotinus. Aulus Gellius.
	Zeno Veronenſis.		Hierocles Amelius.
	Victorinus Pictauienſis.	*Hierarchæ, à quo Hierarchitæ.*	Porphyrius. Modeſtus.
Pamphilus.	Felix. Marcellinus.	*Manes, à quo Manichæi.*	Volcatius Gallicanus.
			Aelius Lampridius.
			Aelius Spartianus.
			Iulius Capitolinus.
Petrus Alexandrinus.	Arnobius Rhetor.		Iamblichus.
			Alphius Auitus.
			Terentianus Maurus.
	Lactantius.	*Meletius, à quo Meletiani.*	Trebellius Pollio.
Euſebius Cæſarienſis.	Reticius.		T. Calphurnius.
Alexander Alexandrinus.	Iuuencus.	*Donatus, vnde Donatiſtæ.*	Aurelius Olympius.
Conſtantinus Imp.	Publius Optatianus.		Septimius Afer.
Dorotheus.		*Arius, à quo Ariani.*	Petronius Arbiter.
Euſtathius Antiochenus.	Victor Afer.	*Euſebius Nicomedienſis.*	Nazarius. Eumenius Rhet.
Antonius Eremita.	Hilarius Pictauienſis.	*Euſtachius. Miluius.*	Flauius Vopiſcus.
Athanaſius Alexandrinus.	Iulius Firmicius Maternus.		Aelius Donatus.
Magnes.			Seruius Maurus.

Digitized by Google

Anno Mundi	Anno Christi	Summi Pontifices.	Imperatores.	Concilia.	Sancti.
4353	355	Felix II.	Constantius II. Constans I. & Constantius fratres.	Colonienſe. Syrmienſe. Antiochenum. Sardicenſe. Laodicenum. Valentinum. Aquileienſe.	Theodorus. Archemius. Paulus Conſtantinop. Martyrius. Martianus. Hilarion. Ephræm. Baſilius.
4334	366	Damaſus.	Iulianus Apoſtata.		
4354	384	Siricius.	Iouinianus. Valentinianus I. cum Valente. Gratianus cum Valentiniano II. & Theodoſio I. Arcadius & Honorius.	2. Constantinopolitanum. Romanum. Carthaginenſe 2. 3 4 5. Taurinatenſe.	Pachomius. Macarius vterque. Nicetius. Mucius. Martinus Tur. Brictius. Euphraſia. Bleſilla.
4376	398	Anaſtaſius.			
4368	400			Toletanum 1.	Seuerinus Colonienſis.
4369	401	Innocentius I.		Mileuitanum.	Tigrius.
4414	416	Zozimus.	Theodoſius II.	Telenſe.	Exuperius.
4387	419	Bonifacius I.		Carthaginenſe 6. & 7.	Eutropius.
4421	423	Cæleſtinus I.		Africanum.	Maurilius.
4400	432	Sixtus III.	Valentinianus III.	3. Ephesinum. Regienſe. Arauſicanum. Vaſenſe.	Siſinnius. Iacobus Perſa. Alexius. Honoratus Arelatenſis.
4408	440	Leo I. Magnus.	Marcianus. Leo I.	Carpenctoratenſe. 4. Chalcedonense.	Germanus Antiſiod. Vrſula cum 100. virginum. Bonifacius Diaconus.
4429	461	Hilarius.		Arelatenſe 3. Veneticum.	Ruſticus Subdiaconus. Patricius.
4435	467	Simplicius.		Turonenſe 1.	Euthymius.
4451	483	Felix III.		Romanum 4.	Simeon Stylites. Geminianus.
4460	492	Gelaſius I.			Albinus And. Seuerinus Noricus.
4464	496	Anaſtaſius II.	Zeno.		Eugenius. Euthymius.
4466.	498	Symmachus.	Anaſtaſius.	Romana Concilia ſex.	Theodoſius Cœnobiarcha. Epiphanius Ticinenſis. 4979. Martyres & Confeſſores Africani.
4468	500	Hormiſda.		Agathenſe.	Gerardus.
4482	514			Arelatenſe 1.	Remigius.
4491	523	Ioannes I.	Iuſtinus I.	Epaunenſe. Gerundenſe.	Genouefa. Opportuna.
4494	526	Felix IV.		Cæſarauguſtanum.	Germanus Pariſius.
4498	530	Bonifacius II.	Iuſtinianus I.	Herdenſe. Valentinum. Toletanum 2.	Maria Aegyptiaca. Simeon Salus. Benedictus. Brigitta.
4500	532	Ioannes II.		Conſtantinopolitanū.	Arnulphus. Vedaſtus.
4502	534	Agapetus.		Aurelianenſe 2. & 3.	Launomarus.
4503	535	Sylverius.		Aruernenſe.	Maurus.
4505	537	Vigilius.		5. Constantinopolitanum.	Radegundis.
4524	556	Pelagius I.		Aurelianenſe 4. & 5.	Placidus.
4529	561	Ioannes III.	Iuſtinus II.	Pariſienſe 1. & 2.	Hoſpitius.
4543	575	Benedictus I.		Turonenſe 2.	Leonardus.
4547	579	Pelagius II.	Tiberius II.	Braccarenſe. Matiſconenſe. Lugdunenſe.	Gallus. Columbanus. Goar. Iſaac.
4558	590	Gregorius Magnus.	Mauritius.	Valentinum 2. Toletanum 3. Romanum. Cabillonenſe. Hiſpalenſe 1.	Hermingildus. Mellitus. Auguſtinus.

SCRIPTOR. GRAECI	SCRIPTOR. LATINI.	HAERITICI.	SCRIPTORES ETHNIC
Cerrus Diaconus.	C Marius Victorinus.	*Aceſius. Aſterius Cappadox.*	Macrobius.
Euthalius Sulcenſis.	Pacianus.	*Audæus, à quo Anthropomorphitæ. Metangiſmonitæ.*	Aurelius Symmachus.
Didymus Alexandrinus.	Euſebius Vercellenſis.	*Barbicius Potitinus. Macedonius.*	Ammianus Marcellinus.
Cyrillus Hieroſolymit.	Ambroſius. Optatus.	*Marcellus & Photinus.*	Julianus Apoſtata.
Macarius Aegyptius.	Phœbadius. Damaſus.	*Colluthus. Luciferiani.*	Libanius Sophiſta.
Theodorus Antiochenus.	Lucifer Calaritanus.	*Hypſiſtarij. Bonoſus. Barbariani.*	Oribaſius.
Ephræm. Baſilius.	Q Iulius Hilarion.	*Acatiani. Eunomiani.*	Palladas.
Apollinaris. Amphilochij.	Gregorius Bæticus.	*Theophroniani. Paternitani.*	Eutropius.
Epiphanius. Pachomius.	Prudentius. Fauſtinus.	*Collyridiani. Apollinariſtæ.*	Vegetius.
Gregorius Nazianzenus.	Hieronymus.	*Seleucianus. Priſcillianiſtæ.*	Himerius.
Gregorius Nyſſenus.	Chromatius.	*Meſſalianus. Vigilantius.*	Eunapius.
Timotheus Alexandrinus.	Philaſtrius. Siricius.	*Iouinian. Abelian. Sabbatius.*	Chalcidius.
Orieſielis. Nectarius.	Ruffinus.	*Hilarius Laicus.*	Claudianus.
Theophilus Alexandrinus.	Tichonius.		Feſtus Ruffus.
Euagrius. Helladius.	Merobaudis.		Sextus Aurelius Victor.
Ioannes Chryſoſtomus.	Auguſtinus. Gaudentius.	*Pelagius. Cæleſtius.*	Rutilius Numantinus.
Ioannes Hieroſolymitanus.	Paulinus vterque.	*Iulianus. Petilianus.*	
Severianus Polychronius.	Bacchiarius. Vigilius Trid.	*Pelerianus.*	Zoſimus Comes.
Theodorus. Antiochenus.	Innocentius. Orosius.	*Fredeſtinatiani.*	Ausonius Burdegalenſis.
Palladius. Marcus Eremita.	Sulpitius Severus.	*Nouatus Presbyter.*	
Syneſius. Philo Carpathius	Lucifer. Severus Mileuit.	*Anaſtaſius.*	
Nilus. Plautanus Antioch.	Ennodius.	*Acacius.*	
Lucianus Atticus.	Arnobius Iunior.		
Ioannes Caſſianus.	Philippus Presbyter.		
Cyrillus Alexandrinus.	Maximus Taurinensis.		
Maximianus. Proclus.	Vincentius Lerinensis.		
Paulus Emiſſenus.	Capræolus. Veranius.		
Socrates.	Poſſidius. Chryſologus.	*Eutyches.*	
Iſidorus Peluſiota.	Hilarius Arelatenſis.	*Anatolius.*	
Sozomenus. Antipater.	Leo Magnus.	*Dioſcorus.*	
Iſchyrion. Theodoretus.	Eucherius Lugdunenſis.	*Severus. à quo*	
Baſilius Seleucus.	Claudius Marius Victor.	*Acephali.*	
Victor Antiochenus.	Proſper. Sedulius.	*Petrus Gnapheus, à quo*	
Titus Boſtrenſis.	Eugenius Carthaginenſis.	*Theopaſchitæ.*	
Iſaac Syrus.	Claudianus Mamertus.	*Theodorus Mopſueſtanus.*	
Gennadius Conſtantinop.	Fauſtus Regienſis.	*Zeno Imperator.*	
Olympiodorus Diaconus.	Cæſarius Arelatenſis.		
Nemeſius.	Vigilius Tridentinus alius		
Gelaſius.	à ſuperiore. Sedonius.		
Diadochus.	Sidonius Victor Vrcenſis.		
Chryſippus Presbyter.	Saluianus. Gelaſius.	*Xenaias, à quo*	
Nonnus Panopolitan.	Lucidus. Ferrandus Diac.	*Iconomachi.*	Coluthus Thebanus.
	Gennadius Maſſilienſis.		
	Eucherius.		
	Arnobius.		
Andreas Cæſarcenſis.	Rufticus Elpidius.		
Timotheus Alexandrinus.	Pachalius Diaconus.	*Severus. à quo*	Proclus Lycius.
Olympiodorus Monachus.	Eutyches. Ennodius.	*Severiani.*	Diadochus.
Ioannes Maxentius.	Agnellus. Boethius.		
Epiphanius Conſtantinop.	Laurentius Novar.		
Heſychius Illuſtrius.	Cyprianus Arelatenſis.		
Dorotheus.	Iornandes	*Anthimus.*	
Cyrillus Eremita.	Adelmus Sigienſis.		
Procopius Gazæus.	Benedictus.	*Monotholitæ.*	
Aeneas Gazæus.	Primaſius.		
Zacharias Mitylenæus.	Iacius Mediolanenſis.	*Chryſolytæ.*	
Theodorus Lector.	Caſſiodorus.		Marinus.
Agapetus Diaconus.	Iunilius Africanus.	*Agnoitæ.*	
Conſtantinus Scholaſticus.	Iuſtus Orgelitanus.		Paulus Silentiarius.
Mennas Conſtantinop.	Liberatus. Arator.		
Aretas Cæſarcenſis.	Amator.		Ammonius Hermeas.
Procopius Cæſareenſis.	Martinus Dumienſis.	*Petrus Apameus.*	
Agathias.	Gildas Badonicus.		Priſcianus Lydus.
Ruſticus Diaconus.	Columbanus.	*Chilpericus Rex Francia.*	
Iacobus Diaconus.	Cordianus Siculus.		Simplicius.
Hermias Philoſophus.	Martinus Bracarenſis.	*Monophyſitæ.*	
Eutychius Conſtantinop.	Innanius.		Damaſcius Stoicus.
Andreas Cretenſis.	Patricius.		
Anaſtaſius Synaita.	Fortunatus.		
Ioannes Meſſenius.	Gregorius Turonenſis.	*Ioannes Philoponus.*	
Ioannes Climacus.			
Euagrius.	Gregorius Magnus.		

Anno Iudæ	Anno Christi	Summi Pontifices	Imperatores.	Concilia.	Sancti.
					VValburga. Attala.
4568	600		*Phocas.*		Anastasius Persa.
4572	604	Sabinianus.			Eustatius.
4573	605	Bonifacius III.		Lucense.	Claudius Bizunt.
4574	606	Bonifacius IV.			Ioannes Eleemosyn.
4581	613	Deusdedit.			Theodorus Archim.
4585	617	Bonifacius V.	*Heraclius.*	Antisiodorense.	Aldegundis.
4590	622	Honorius I.			Arnulphus Metensis.
4605	637	Seuerinus.			Seuerus Barcinonensis.
4606	638	Ioannes IV.		Toletanum 4.5.6.	Eligius.
4608	640	Theodorus I.		Hispalense 2.	Bauo.
4615	647	Martinus I.	*Constantinus III.*	Toletanum 7.	Trudo.
4622	654	Eugenius I.	*Heracleonas*	Lateranense.	Osvvaldus.
4625	657	Vitalianus.	*Constans II.*	Toletanum 8.	Auduenus.
4640	672	Adeodatus.	*Constantinus IV.*	Cabilonense.	Lambertus.
4644	676	Domnus I.		Toletanum 9.10 11.	Gaugericus.
4647	679	Agatho.		6. CONSTANTINOPOLITANVM.	Bertulphus.
4650	682	Leo II.			Berta. Cunibertus.
4652	684	Benedictus II.		Toletanum 12.	Aidanus.
4653	685	Ioannes V.		Toletanum 13.	Chuthbertus.
4654	686	Conon.		Toletanum 14.	Marinus. Bercharius. Eugenius Tolet.
4655	687	Sergius I.	*Iustinianus II.* *Leo II.* *Tiberius III.*	Toletanum 15. 16. 17.	Evvaldi duo. Damianus Ti... Ioannes Berg...
4668	700				VVilibrordus.
4669	701	Ioannes VI.		Constantinopolitanũ in Trullo.	Svvibertus.
4673	705	Ioannes VII.	*Iustinianus II. iterum.*		Bonitus.
4675	707	Sisinnius.			Grimoaldus.
4676	708	Constantinus.			Guthlacus.
4684	716	Gregorius II.	*Philippicus Bardanes.*	Romanum.	Vuinocus.
4699	731	Gregorius III.			Hermingildis.
4709	741	Zacharias I.	*Anastasius II.*	Francicum.	Plectrudis.
4720	752	Stephanus II.	*Theodosius III.*	Suessionense.	VVandergisilus.
4721	753	Stephanus III.	*Leo III.*		Bonifacius.
4725	757	Paulus I.	*Constantinus V.*	Vernense.	Lioba. Iodocus. Pirminus. Othilia.
4736	768	Stephanus IV.			Gertrudis. Hupertus.
4740	772	Adrianus I.			Agilolphus.
4764	796	Leo III.	*Leo IV.* *Constantinus VI. cum matre Irene.*	7. NICENVM. Francofordiense. Foroiulienſe.	Burchardus. Lullus. Rigobertus. Gangulphus. Gudila.
4768	800		CAROLVS I. MAGNVS.	Turonense 3.	
4784	816	Stephanus V.		Cabilonense 2. Concilium apud Theodonis villam.	Sabinus. Ludgerus.
4785	817	Paschalis I.	*Ludouicus I.*	Moguntinense.	Gerfridus.
4792	824	Eugenius II.		Remense.	Geroldus.
4795	827	Valentinus.		Arelatense. Aquisgranense 1.	Ida.
4796	828	Gregorius IV.	*Lotharius I.*	Parisiense.	Nicetas.
4812	844	Sergius II.		Moguntinense. Aquisgranense 2.	Menolphus.
4815	847	Leo IV.		Meldense.	Adelradus.
4823	855	Benedictus III.	*Ludouicus II.*	Valentinum.	Meruardus.
4826	858	Nicolaus I.		Ticinense.	Rumoldus.
4835	867	Adrianus II.		VVormatiense.	Ansgarus.
4840	872	Ioannes VIII.	*Carolus II. Calvus.*	8. CONSTANTINOPOLITANVM.	Rembertus.
4850	882	Martinus II.		Pistense.	
4852	884	Adrianus III.		Colonense.	Suuithunus.
4853	885	Stephanus VI.	*Ludouicus III. Balbus.*	Moguntinense.	
4859	891	Formosus.	*Carolus III. Crassus.*	Metense.	Ataulphus.
4863	895	Bonifacius VI.		Triburiense.	
4864	896	Stephanus VII.	*Arnulphus.*		Sesinandus.
4865	897	Romanus. Theodorus II. Ioannes IX.		Nannetense.	
4866	898	Benedictus IV.	*Ludouicus IV.*		
4868	900				Odo Cluniacensis.
4871	903	Leo V. Christophorus I.			

Scriptores Graeci.	Scriptores Latini.	Haeritici.
Eustachius Presbyter.	Faustus Benedictinus.	*Iuhanus Halicarnassæus, vnde Aphtardocitæ.*
Leontius Neapolitanus.	Paterius.	
Leontius Byzantinus.	Leander.	
Hesychius Hierosolymitanus.	Isidorus Hispalensis.	*Iacobus Syrus, à quo Iacobitæ.*
Eutychianus.	Braulius.	
Antiochus.	Ionas Scotus.	
Georgius Presbyter.	Eucherius Gallus.	*Armenij. Heiceta.*
Ioannes Moschus.	Eligius.	
Sophronius Hierosolymitanus.	Maurus Rauennas.	*Gnosimachi.*
Georgius Alexandrinus.	Theodorus Cantuariensis.	
Thalassius.	Audoënus.	*Charizmari.*
Maximus Eremita.	Hildephonsus.	
Georgius Pisides.	Aldhelmus.	*Sergius Mahometi præceptor.*
Sergius Cyprius.		
Ioannes Stobæus.	Iulianus Toletanus.	*Tuethopsychitæ.*
Eulalius.		
	Adamannus.	*Theocatagnostæ.*
Petrus Nicomedienſis.		
	Mansuetus Mediolanensis.	*Mahometus.*
Seuerus Alexandrinus.		
	Ceolfridus.	*Ethnophrones.*
Constantinus 4. Imp.		
	Aponius.	*Patermenetæ.*
		Lampetiani.
Asterius Amasæus.		
	Beda.	*Agonychitæ.*
Germanus Constantinopolitanus.		
	Ionas Monachus.	
	Isidorus Mercator.	*Iconomachi.*
Ioannes Damascenus.	Bonifacius.	*Felix Vrgelitanus.*
Cosmas Hierosolymitanus.		
Samonas Gazæus.	Alcuinus.	
Marcus Hydruntinus.	Aribo Frisingensis.	*Elipandus Toletanus.*
Cæsarius.	Claudius Clemens.	
Metrophanes.	Ambrosius Ansbertus.	*Pauliciani.*
Athanasius Syrus.	VVilibaldus.	
Tarasius.	Paulinus Aquileiensis.	*Albanenses.*
Elias Cretensis.	Carolus Magnus.	
Ioannes Hierosolymitanus.	Paulus Diaconus.	*Baiolenses, seu Bagnolenses.*
	Vsuardus.	
	Idiota.	*Concordenses, seu Cozacenses.*
Nicephorus Constantinopolitanus.	Ludgerus. Ioannes Turpinus.	
	Haymo. Aemoinus.	
Theodorus Studites.	Amalarius Treuirensis.	
	Angelomus. Grimoldus.	*Bertramus.*
Ignatius Nicenus.	VValafridus Strabo.	
	Freculphus Lexouiensis.	
Michael Syncellus.	Christianus Druthmarus.	
	VVandelbertus Diaconus.	*Claudius Taurinensis.*
Theosterictus.	Theganus. Hincmarus.	
	Lupus Ferrariensis.	
Nicephorus Philosophus.	Drepanius Florus.	
	Hildoinus. Rabanus.	*Godeschalcus Presbyter.*
Nicephorus Chartophylax.	Theodulphus Aurelianensis.	
	Ionas Aurelianensis.	
Theophanes Cerameus.	Nichardus. Ioannes Diaconus.	
	Ioannes Scotus.	*Photius.*
Anastasius Nicenus.	Anastasius Bibl.	
	Eulogius Cordubensis.	
Constantinus Tyus.	Florus Magister.	
	Remigius Antissiodorensis.	
Photius.	Carolus Caluus.	
	Ericus.	
Basilius Imperator.	Paschasius Ratbertus.	
	Hucbaldus Elnonensis.	
Pantaleo Diaconus.	Ado Viennensis.	
	Altercatio Synagogæ & Ecclesiæ.	
Leo Philosophus Imperator.		
	Regino Prumiensis.	
Theophylactus.	Odo Cluniacensis.	

Mundi	Christi	Summi Pontifices.	Imperatores.	Concilia.	Sancti.
4872	904	Sergius III.			
4879	911	Anastasius III.			
4881	913	Lando.	*Conradus I.*		
4882	914	Ioannes X.		Altenhaimense.	VVenceslaus.
4896	928	Leo VI. / Stephanus VIII.	*Henricus I. Auceps.*		
4898	930	Ioannes XI.			
4903	935	Leo VII.		Erfordiense.	Vdalricus Augustanus.
4907	939	Stephanus IX.	Otto I. Magnvs.		
4910	942	Martinus III.			
4914	946	Agapetus II.			Bruno Colonienſis Epiſcopus.
4924	956	Ioannes XII.			
4931	963	Leo VIII.			
4933	965	Ioannes XIII.			Dunſtanus Anglus.
4940	972	Donnus II. / Benedictus V.			Guibertus.
4941	974	Bonifacius VII.	*Otto II.*		Maiolus.
4943	975	Benedictus VI.		Remense.	Romoaldus.
4952	984	Ioannes XIV.			Elphegus.
4953	985	Ioannes XV.			Adelheidis.
4962	994	Ioannes XVI.	*Otto III.*		VVolfgangus.
4963	995	Gregorius V.			Poppo.
4966	998	Syluester II.			Bervvaldus.
4968	1000				Odilo Cluniacenſis.
4971	1003	Ioannes XVII. / Ioannes XVIII.	*Henricus II. Claudus.*		Henricus II. Imperat.
					Kunegundis.
4977	1009	Sergius IV.			Colomannus.
4980	1012	Benedictus VII.			Oddar Aldenburg.
4992	1024	Ioannes XIX.	*Conradus II.*	Salegunſtadienſe.	Simeon Eremita.
5000	1032	Benedictus VIII.			Dominicus Loricatus.
5013	1045	Gregorius VI.	*Henricus III. Niger.*		Bardo Moguntinus.
5015	1047	Clemens II.			Gothardus. Eduardus.
5016	1048	Damaſus II.			VVigbertus.
5017	1049	Leo IX.		Romanum.	Gerardus Gandauienſ.
5023	1055	Victor II.	*Henricus IV.*	Vercellenſe.	Stanislaus.
5025	1057	Stephanus X.		Turonenſe.	Aſvverus Raceburgenſ.
5027	1059	Nicolaus II.		Romanum.	Godfridus Ambianenſ.
5029	1061	Alexander II.		Romanum.	Arnulphus Sueſſion.
5041	1073	Gregorius VII.			Bruno Carthuſianus.
5054	1086	Victor III.			Hugo Cluniacenſis.
5056	1088	Vrbanus II.			Hugo Gratianopolit.
5067	1099	Paſchalis II.			
5068	1100		*Henricus V.*	Lateranenſe.	Agnes Romana.
5086	1118	Gelaſius II.		Florentinum.	Norbertus Lotharing.
5087	1119	Calixtus II.	*Lotharius II.*	Trocenſe.	Malachias Hybernus.
5092	1124	Honorius II.		Northuiſenſe.	Bernardus Clareuallenſis Abbas.
5098	1130	Innocentius II.		Londinenſe.	
5111	1143	Cœleſtinus II.	*Conradus III.*	Remenſe.	Guilhelmus Dux & Eremita.
5112	1144	Lucius II.		Lateranenſe.	Gerardus Monachus.
5113	1145	Eugenius III.	*Fridericus I. Barbaroſſa.*	Claromontenſe.	Hildegardis.
5121	1153	Anaſtatius IV.		Stampenſe.	Thomas Cantuarienſis.
5123	1155	Adrianus IV.		Remenſe. Piſanum.	Hugo Lincolnienſis.
5127	1159	Alexander III.	*Henricus VI.*	Moguntinenſe.	
5149	1181	Lucius III.		Lateranenſe.	
5153	1185	Vrbanus III.	*Philippus Henrici frater.*	Sueſſonenſe.	
5155	1187	Gregorius VIII.		Senonenſe.	
5156	1188	Clemens III.	*Otto IV.*	Remenſe.	
5159	1191	Cœleſtinus III.		Turonenſe.	
5166	1198	Innocentius III.		Lateranenſe.	
5168	1200				Dominicus. Franciſcus.
5185	1217	Honorius III.	*Fridericus II.*	Lateranense.	Maria de Oegne.
5190	1222	Gregorius IX.		Alemanicum.	Chriſtina Mirabilis.
			Henricus VII.	Oxonienſe.	Engelbertus Colonienſis.
5209	1241	Cœleſtinus IV.	*Guilhelmus.*		Petrus Mediolanenſis.
5210	1242	Innocentius IV.			Luitgardis.
					Eliſabeth Landgrauia.
5222	1254	Alexander IV.	*Conradus IV.*	Londinenſe.	Antonius Paduanus.
					Guilhelmus Bononienſis.
5229	1261	Vrbanus IV.	*Richardus & Alphonſus.*		Hiacynthus.
					Thomas Aquinas.
5233	1265	Clemens IV.			Bonauentura.
					Nicolaus Nouellenſis.
5239	1273	Gregorius X.	*Rudolphus I.*	Lugdunenſe.	Heduigis.

SCRIPTORES GRAECI.	SCRIPTORES LATINI.	HAERETICI.
Theodorus Abucara.	Stephanus Leodienſis. Gualterus Senonenſis. Ratbodus Traiectenſis. Radulphus Flauiacenſis. Ratherius Veronenſis. Leo Septimus.	
Moſes Barcepha.	VVitichindus Corbeienſis. Flotildis. Luitprandus Ticinenſis. Roſuida Sanctimonialis.	
Simeon Metaphraſtes.	Frodoardus. Notgerus Leodienſis. Fridegodus.	
Suidas.	Smaragdus. Abbo Floriacenſis. Bridefortus Ramefienſis.	
Conſtanſtinus Porphyrogennetes.	Pelegrinus Laureacenſis. Stephanus Colonienſis. Fulpertus Carnotenſis.	
Gregorius Palamas. Michaël Pſellus. Oecumenius. Ioannes Xyphilinus. Euthymius. Alexius Comnenus. Anna Comnena.	Burchardus VVormatienſis. Berno Augienſis. Osbernus. Odoramus. Bruno Herbipolenſis. Rogerius Benedictinus. Glaber Rodolphus. Hugo Floriacenſis. Helgaudus Floriacenſis. Leo Nonus. Hermannus Contractus. Alphanus Salernitanus. Adelmannus Brixienſis. Durandus Leodienſis. Humbertus Tullenſis. Radulphus Ardens. Lanfrancus. Petrus Damianus. Odilo Cluniacenſis. Algerus. Guitmundus. Gregorius VII. Micrologus. Bruno Carthuſianus. Lambertus Schafnaburgenſis. Anſelmus vterque. Adamus Canon. Ado Treuirenſis. Stephanus Halberſtadienſis.	*Berengarius.* *Baſilius Bogomilorum dux.* *Benno Cardinalis.*
Georgius Cedrenus. Ioannes Zonaras. Michael Glycas. Theodorus Ducas. Conſtantinus Manaſſes. Manuel Conſtantinopolitanus. Nicolaus Methonenſ. Emanuel Comnenus. Nilus Theſſalonicenſ. Conſtantinus Harmenopulus. Theodorus Balſamon Theorianus. Ioannes Tzetzes. Michael Chindiſi.	Iuo Carnotenſis. Drogo Hoſtienſis. Hildebertus Cenomanenſis. Petrus Alphonſus. Edinerus. Guilhelmus Malmesberienſis. Zacharias Chryſopolitanus. Leo Oſtienſis. Meginardus. Lifiardus. Sigebertus. Florentius VVigornienſ. Hugo Folietus. Odo Cameracenſ. Berengoſius. Theofridus. Eucherius. Franco. Rupertus Tuitienſ. Honorius Auguſtodunenſ. Guido & Guigo Carthuſ. Bernardus Abbas. Hugo Victorinus. Richardus Victorinus. Guilhelmus Abb. Petrus Lombardus. Ioannes Gratianus. Petrus Cluniac. Galfridus Monumetenſ. Otto Friſing. Arnoldus Carnot. Potho Prumienſis. Ioannes Salisberienſ. Petrus Cellenſ. Hildegardis. Eckbertus. Radeuicus Friſing. Gyraldus Cambrenſ. Petrus Bleſenſis. Petrus Trecenſ. Hugo Etherianus. Petrus de Riga. Helmoldus. Guarricus Igniacenſis. Syluester Gyraldus. Arnulphus Lexouienſis. Godfridus Viterbienſis. Ealredus Anglus. Stephanus Eduenſis. Guilhelmus Tyrius. Guntherus. Adam Victorinus. Helinandus. Ioachim Abbas. Innocentius Tertius.	*Tandemus.* *Durandus de VValdach.* *Petrus de Bruis.* *Henricieni.* *Petrus Abailardus.* *Arnoldus Brixianus.* *Pſeudoapoſtolici.* *Gilbertus Potretanus.* *Cathari, ſeu Patareni.* *VValdo Lugdunenſis, à quo Pauperes de Lugduno.* *Eudo.* *Correij ſiue Coterelli.* *Agennenſes.*
Nicetas Choniates. Cyrus Theodorus Prodromus.	Ioannes Belethus. Theobaldus. S. Dominicus. Eduardus Cantuarienſis. Dodechinus. Robertus de Monte. Theodoricus Benedictinus. Guilhelmus Neobrigenſis. Saxo Grammaticus. Otto de S. Blaſio. Rigordus Gothus. Iacobus Vitriacus. Cæſarius Heiſterbachius. Edmundus. Conradus à Lochtenavv. Antonius Paduanus. Guilhelmus Aluernus. Raymundus de Penna forti. Alexander Aleſius. Guilhelmus Brito. Rodericus Toletanus. Vincentius Bargundus. Albertus Magnus. Hugo Carenſis. Thomas Aquinas. Humbertus Domin.	*Almaricus.* *Albigenſes.* *Dauid Dinantinus.* *Petrus Ioannis.* *Guilhelmus de S. Amore.* *Flagellantes.*

Mundi	Christi	Svmmi Pontifices.	Imperatores.	Concilia.	Sancti.
5244	1276	Innocentius V. Adrianus V. Ioannes XX.			Nicolaus Tolentinus.
5245	1277	Nicolaus III.		Aschaffenburgense.	Irmgardis. Mechtildis.
5249	1281	Martinus IV.	*Adolphus.*		Gertrudis.
5253	1285	Honorius IV.			Cœlestinus.
5256	1288	Nicolaus IV.			
5262	1294	Cœlestinus V.	*Albertus I.*		Angela de Fulgineo.
5263	1295	Bonifacius VIII.		Lugdunense.	
5271	1303	Benedictus IX.		Viennense.	Iuo Iurisconsultus.
5273	1305	Clemens V.	*Henricus VIII. Luxẽburgensis.*		Christina Sumlensis.
5284	1316.	Ioannes XXI.	*Ludouicus IV. Bauarus.*	Moguntinense.	Rochus.
5302	1334	Benedictus X.	*Carolus IV.*		Benedictus P.
5310	1342	Clemens VI.			Venturinus Bergomensis.
5320	1352	Innocentius VI.			Gertrudis ab Oesten. Godfridus Presbyter Eptingensis.
5330	1362	Vrbanus V.			Henricus Suso.
5339	1371	Gregorius XI.	*Venceslaus.*		Albertus Allobrogus.
5346	1378	Vrbanus VI.			Catharina Senensis. Andreas Fesulanus. Gerardus Groet.
5357	1389	Bonifacius IX.			
5372	1404	Innocentius VII.	*Robertus Bauarus.*		Coleta.
5374	1406	Gregorius XII.		CONSTANTIENSE.	Vincentius Valẽtinus.
5377	1409	Alexander V.			Liduina.
5378	1410	Ioannes XXII.	*Sigismundus.*	Basileense.	Bernardinus Senensis.
5395	1417	Martinus V.			Ioannes Capistranus.
5398	1430	Eugenius IV.	*Albertus II.*	FLORENTINVM.	Laurentius Iustinianus.
5415	1447	Nicolaus V.	*Fridericus III.*		Antoninus Florẽtinus.
5423	1455	Calixtus III.			Didacus ab Alcala.
5426	1458	Pius II.			Andreas Chius.
5432	1468	Paulus II.			Dominicus Piscensis.
5439	1471	Sixtus IV.			Maria Toletana.
5452	1484	Innocentius VIII.			Margarita Rauennatensis.
5460	1492	Alexander VI.	*Maximilianus I.*		Nicolaus Eremita. Iacobus Picenus. Iacobus Alemannus. Columba Reatina. Maria Toletana. Ioanna Roderiguesia. Oliuna Mantuana. Margarita Rauennatensis.
5471	1503	Pius III. Iulius II.			
5481	1513	Leo X.	CAROLVS V.	Lateranense.	Catharina Genuensis. Franciscus Paulanus.
5490	1522	Adrianus VI.			Franciscus Xauerius.
5491	1523	Clemens VII.			Gentilis Rauennatẽsis.
5502	1534	Paulus III.			Andreas ex Olmo.
5518	1550	Iulius III.	*Ferdinandus.*	Senonense.	Martinus Valentinus.
5523	1555	Marcellus II. Paulus IV.		Ratisbonense.	Stephana Senensis.
5528	1560	Pius IV.	*Maximilianus II.*	Colonienſia duo.	Franciscus Xauerius.
5534	1566	Pius V.		Treuirenſia duo.	Felix Capuccinus.
5540	1572	Gregorius XIII.		Augustanum.	Ioannes à S. Francisco.
5553	1585	Sixtus V.	*Rudolphus II.*	Moguntinense.	Carolus Borromæus.
5558	590	Vrbanus VII. Gregorius XIV.		TRIDENTINVM.	Antonius Peltana
5559	1591	Innocentius IX.		Mediolanense 1. 2. 3. 4. 5.	Alexander Capocchius.
5560	1592	CLEMENS VIII.			Nicolaus Factor. Aloysius Bertrandus. Antonia Romana.

SCRIPTORES GRAECI.	SCRIPTORES LATINI.	HAERETICI.
Nicolaus Cabasilas. Demetrius Cydonius Michael Palæolog. Georgius Pachymerius. Nicephorus Callistus.	Albertus Stadens. Guilhelmus Peraldus. Bonauentura. Robertus de Sorbona. Matthæus Parisius. Thomas Cantipratens. Guibertus Tornacus. Thomas Lentinus. Mechtildis. Richardus de Media villa. Ioannes Pechanus. Ioannes Galensis. Aegidius Romanus. Dauid Augustanus. Guilhelmus Durantius. Iacobus Genuensis. Aitonus Armenius. Theodoricus Apollius. Robertus Dominicanus. Henricus Gandauus. Richardus Floridinus. Amandus de Bellouiso. Angela de Fulgineo.	*Desiderius Longobard. Gerardus Sagarellus. Raymundus Lullius. Durand. de Valdachia.*
Athanasius Cõstant. Maximus Planudes. Nicephorus Gregoras. Philotheus Constantinopolitanus. Ioannes Cantacuzenus.	Ioannes Scotus. Rainerus Pisanus. Alanus de Insulis. Richardus Pampolitanus. Guihelmus Naugiacus. Engelbertus Admontensis. Petrus Aureolus. Albertus Patauinus. Nicolaus Lyranus. Hugo Pratensis. Suffridus Misnensis. Iacobus Diaconus. Ioannes à S. Geminiano. Petrus de Dacia. Conradus Vecerius. Guilhelmus Occam. Herueus Brito. Antonius Andreas. Franciscus Maronius. Augustinus Triumphus. Malachias Hybernicus. Durandus à S. Portiano. Petrus Aureolus. Ludolphus Saxo. Aluarus Pelagius. Petrus Bertrandus. Henricus Costelay. Guido Perpinianus. Guido Rocherius. Ludolphus Bebenburgius. Simon de Cassia. Rupertus Holcotius. Albertus Brixianus. Gregorius Ariminensis. Ioannes Bacontorpius. Iudolphus de Suché. Thomas Argentinen. Ioannes Thaulerus. Franciscus Petrarcha, Henricus ab Heruordia. Petrus Herental. Albertus Argentinensis. Ioannes Rusbrochius. Henricus Suso. Petrus Berchorius. Nicolaus Eymericus. Bartholomæus Anglicus. Brigitta vidua. Matthæus Vvestmonast. Ioannes Bocatius. Henricus Constantiensis. Catharina Senensis. Ioannes Bromiardus. Raimundus Capuanus. Henricus de Hassia. Radulphus de Riuo. Gerardus Zutphanienſis.	*Begardi. Fratricelli. Lollardi. Beguini. Dulcinistæ. Guilhelmus Occam. Michael de Cesena. Ioannes Foliacus. Marsilius Patauinus. Bertholdus de Barbach. Ioannes de Mercuria. Turelupini. Guilhelmus Vvicleui praceptor. Ioannes Vvicleuus.*
Georgius Codinus. Manuel Palæologus. Georgius Gemistus Pleto. Marcus Ephesius. Gẽnadius Scholarius Georgius Trapezuntius. Bessarion Nicænus. Leonardus Chius. Laonicus Chalcocõdylas.	Paulus Venetus. Ioannes Capreolus. Petrus Aliacus. Stephanus Aliacus. Ioannes Frossardus. Nicolaus Clemengius. Hieronymus à Sancta Fide. Antonius de Rãpigolis. Thomas Vvaldensis. Petrus Paulus Vergerius. Vincentius Ferrarius. Ioannes Gerson. Alphõsus Tostatus. Bernardinus Senensis. Blondus Flauius. Raimundus Sebundius. Laurentius Iustinianus. Thomas Malleolus. Nicolaus Plonius. Ambrosius Camaldulensis. Paulus Burgensis. Nicolaus Iaquerius. Ioannes Capistranus. Bartholomæus de Mutina. Leonardus de Vtino. Ioannes Niderus. Antonius Bonfinius. Alphonsus à Carthagena. Bartholomæus Facius. Antoninus Florentinus. Nicolaus Cusanus. Petrus de la Cauellaria. Aeneas Syluius. Petrus Ransanus. Dionysius Carthusianus. Felix Malleolus. Henricus Herphius. Bernardus Iustinianus. Ioannes de Turrecremata. Rodolphus Langius. Godfridus Langius. Iacobus de Valentia. Guilhelmus de Velde. Franciscus Squiliacensis. Alexander de Arioſtis. Gabriel Bielius. Bernardinus de Busto. Iacobus Gruytrodius. Gabriel Barleta. Ioannes Aquitanus. Marius Aequiuolus. Nicolaus de Nise. Petrus de Aquila. Michael Mediolanensis. Macarius Mutius. Dominicus Maurinus. Vvernerus Roleuingius. Iacobus Philippus Bergomensis. Iacobus Maierus. Baptista Fulgosius. Alexander ab Alexandro. Angelus Politianus. Rupertus Lycius. Bartholomæus Sibylla. Antonius de Giscandis. Angelus de Clauasio. Iacobus Sprengerus. Marsilius Ficinus. Ioannes Iouianus Pontanus. Philippus Cominæus. Sabellicus. Schedelius. Trithemius. Gaguinus. Pelbartus de Themesvvar. Thomas Murnerus. Raphael Volaterranus. Ioannes Gailerus.	*Ioannes Huſſius. Hieronymus Pragensis. Barbara Imperatrix. Guilhelmus Sartorius. Petrus Dresdensis. Piccardi. Thaborite. Orebite. Matthæus Palmerius. Nicolaus Galecus. Ioannes Rochezana. Ioannes Przibramus. Ioannes de Vvesalia. Guilhelmus Linanus. Ioannes Behaim Tympanista. Hermannus Risvvich.*
Zago Zabo Moses Mardenus. Siud Sulaka. Emanuel Malaxus. Theodosius Zygomala. Emanuel Philadelphiensis. Hieremias Constant. Maximus Margunius Francisc. Rex Bungi. Gabriel Alexandrin. Protasius Rex Arimanorum. Barptolomæus Princeps Omuranorũ.	Baptista Mantuanus. Petrus Burrus. Conradus Celtes. Ioãnes Nauclerus. Bonifacius Symoneta. Paulus Vvan. Bernardus Lutzenburgus. Petrus Crinitus. Petrus Tartaretus. Marcus Marulus. Guilhelmus Pepinus. Albertus Crãtzius. Syluester Prierias. Petrus Galatinus. Franciscus Lychetus. Petrus Rosetus. Hieronymus Emserus. Eduardus Leus. Iodocus Clichthouæus. Ioannes Eckius. Thomas de Vio. Iacobus Latomus. Ioannes Faber. Ioannes Roffensis. Franciscus Titelman. Ioannes Cochlæus. Ruardus Tapperus. Adamus Sasbout. Franciscus Orantius. Alanus Copus. Michael Medina. Petrus Canisius. Gregorius à Valentia. Robertus Bellarminus. Cæsar Baronius, & plures alij.	*Martinus Lutherus. Andreas Carlst. Balthasar Pacimontanus. Ioannes Oecolamp. Henricus Corn. Agrippa. Huldaricus Zvvinglius. Philippus Melanchthon, à quo Synergistæ. Andreas Hosiander. Franciscus Stancharus. Sebastianus Castalio. Georgius Dauid. Ioannes Cãpanus. Libertini. Ioannes Caluinus. Michaël Seruetus, Valentinus Gentilis. Caspar Zvvenckfeldius. Bernardinus Ochinus. Ioannes Brentzius. Theodorus Beza. Illyricus. Petrus Statorius. Petrus Kelsicens. Petrus Gonezius. Christianus Francus, & plures alij.*

ARTICVLVS TERTIVS.

LVTHERVM, CALVINVM, ANABAPTISTAS, ET TRINITARIOS, NON ORTHODOXIS ECCLESIÆ DOCTORIBVS: SED DIVERSIS OLIM DAMNATIS HAERETICIS SVCCESSISE: ILLORUM quædam dogmata mordicus defendere, quædam rursus omnino improbare.

Simon Magus. 60.

1 SIMON Magus nihil libero hominis arbitrio: sed omnia fato fieri voluit. *Clemens lib. 3. Recognitionum.*

Lutherus in Assertionibus articulo 36. De seruo arbitrio contra Erasmū, Caluinus in Instit. &c. idem docent.

2. *Simon Magus dixit* Liberum esse hominibus, vt agerent quæcunque vellent: secundum ipsius gratiam saluari homines, non secundum operas iustas: iustam esse seruitutem, quòd homines debeant bonis & honestis operibus vacare. *Irenæus lib. 1. cap. 20. Theodoretus de hæret. fabulis.*

Idem asserunt Lutherus de captiuit. Babylon. & Sermone de pisc atione Petri: Nicolaus Amsdorfius libro: *Quòd bona opera sint pernitiosa ad saluatiõ:* Lutherani in colloquio Altenburgensi.

NON PROBANT, quòd idem Simon, (*vt referunt Clemens Romanus, Irenæus, Philastrius, Epiphanius, Theodoretus, & Nicetas. vbi de illius secta agunt*) dixit, se esse Deum, seu, vt loquebatur, sublimissimam seu infinitam potentiam: se inter Iudæos apparuisse quasi Filium, in Samaria quasi Patrem descendisse, apud reliquas gentes quasi Spiritum sanctum aduentasse: se esse CHRISTVM, & hominis figuram assumpsisse duntaxat, nec verè passum esse. Legem non esse à Deo, sed ab aliqua sinistra Virtute: Angelos mundum creasse: corpora penitus interire: solas animas immortales esse, &c.

Elymas Magus. 60.

Elymas Magus dixit. Si est omnipotens Deus, quomodo dicitur à Paulo seipsum negare non posse? *Dionysius de diuinis nominibus cap. 8.*

Omnipotentiam Dei in dubium vocant Ioan. Caluinus lib. 2. Inst. cap. 7. §. 5. lib 3. cap. 23. § 2. Beza lib. 2. contra Heshusium, Petrus Martyr de Eucharistia contra Stephanum Gardinerum, Bartholomæus Causæus in Scuto fidei, &c.

NON PROBANT, quòd idem Elymas magicas artes secutus, illarum præstigijs multos dementabat, plurimosq; à fide Christiana auertebat, *Act. 13.*

Cerinthus. 70.

Cerintho impossibili visum est Iesum ex Virgine nasci: ideo Christum dicebat esse nudum hominem ex Ioseph natum. *Irenæus lib. 1. cap. 25.*

In Polonia & Hungaria non desunt, qui Mariam reprehendunt, perinde ac si illa Iosephi commercium admiserit, & operi coniugali vacarit. *Canisius in opere Mariali libro 2. cap. 8.*

Franciscus Dauidis, Georgius Blandrata, &c. quomodo Christum nudum hominem asserant, supra ostendimus articulo de diuinitate Filij Dei.

NON PROBANT, quòd idem (*vt de illo referunt Irenæus, Tertullianus, Epiphanius, Eusebius, Philastrius, & Theodoretus*) docuit, obseruationem legis Mosaicæ necessariam esse: dies festos, victimas, & sacrificia Iudæorum retinenda: Christum nondum ex mortuis resurrexisse: eius regnum post resurrectionem terrenum fore: in quo Hierosolymis cibo, potu, reliquisque corporalibus voluptatibus fruituri simus: Apostolum Paulum repudiauit: Matthæi tantùm Euangelium approbauit: Iudam traditorem honorauit.

Gnostici 160.

Gnostici Christum ignorantem, & quasi sub cuiusdam pædagogi ferula alphabetum discentem fingebant. *Irenæus lib. 1. cap. 17.*

Lutherus Concione de Natali Domini, Ioannes Caluinus ad caput 24. Matthæi, Rodolphus Gualterus Homiliam 2. in Marcum, &c. Christum ignorantiæ subijciunt.

NON PROBANT, quòd ijdem, (*vt referunt Irenæus, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, & Epiphanius*) docuerunt duos esse Deos: animam esse Dei substantiam: vxores communes habuerunt, generationem auersantes: dixerunt bruta esse rationis capacia: creaturas factas à Deo malo: quasdam earum in se esse malas: animarum, non corporum resurrectionem fore.

Prodicus. 180.

Prodicus dicebat, non esse orandum. *Clemens Alexand. lib. 5. Stromat.*

Lutherus libro de pijs Ecclesiæ cæremonijs: Non existimemus, *inquit*, placari Deum multo murmure, aut recitatione precum, vt hactenus obseruatione cæremoniarum factum est.

Ioannes Monheimius dialogo 6. Non nostras exigit preces Deus.

NON PROBANT, quòd idem Prodicus Gnosticorum errores, iam à nobis memoratos, mordicus sectatus est: *vt testantur Clemens libro 7. Strom. & sexta Synodus act. 11.*

Cerdon, & Marcion. 180.

Cerdon & Marcion Apocalypsin Ioannis reijciebant. *Tertullianus de Præscriptione aduersus hæreticos cap. 51.*

Lutherus in suis Biblijs Apocalypsin non eodem, quo cæteros Scripturæ libros loco ponit, & de eius auctoritate dubitat.

NON

NON PROBAT, quòd ijdem, *vt est apud Irenæum, Tertullianum, & alios*, duos posuerunt Deos: vnum sæuum & ignotum, qui mundum, & vetus Testamentum fecit: alterum bonum & cognitum, qui fuerit pater Christi: Christum dixerunt in phantasmate natum & passum esse: Prophetias, Legem, & Euangelia, præterquam Lucæ, & Acta Apostolorum reiecerunt: animæ, non carnis resurrectionem asseruerunt.

Florinus. 180.

Florinus Deum dixit auctorem esse mali. *Eusebius lib.5.cap.19.*

Lutherus in Assertionibus artic. 36. & de seruo arbitrio, Caluinus in Institutionibus, Philippus Melanchthon in epist. ad Romanos idem asserunt.

NON PROBANT, quòd idem Valentinianæ hæreseos sectator fuit.

Montanista. 190.

Montanistæ Pœnitentiæ virtutem velut nimium rigidi sustulerunt, erubescentes confiteri peccata quasi iusti. *Hieronymus ad Marcellam.*

Lutherus in captiuitate Babylonica, & in Assert. Caluinus in Institutionibus, &c. eadem sentiunt.

NON PROBANT, quòd ijdem tres inducunt Quadragesimas, quasi tres passi sint Saluatores: quòd asserunt Spiritum sanctum in Apostolis fuisse, Paracletum verò plura in Montano dixisse, quàm Christus in Euangelio protulit: Trinitatem in vnius personæ angustias cogebant: secundas nuptias pro fornicationibus habebant: Prophetas fuisse arreptitios putabant, nec intellexisse quæ dicerent: baptizabant mortuos: appellabant eos animales, qui nouam suam non attenderent prophetiam: infantis sanguinem in suis sacrificijs miscebant. *Clemens Alexandrinus, Hieronymus, Augustinus, &c. de illorum hæresi.*

Tertullianus. 200.

1. Tertullianus voluit animam ex traduce esse. *Pamelium in Paradoxis Tertulliani.*

Idem sentit Lutherus disputatione secunda, habita Vvittembergæ anno 1545.

2. Tertullianus libro de pudicitia negat Romanum Pontificem habere potestatem absoluendi mœchos & adulteros, etiamsi pœnitentiam agant.

Lutherus quoque Pontificis Romani indulgentias parui facit.

NON PROBAT, quòd idem Tertullianus animas docuit esse corporeas, sexu discerni: si pessimæ sint, post mortem in dæmones verti: quòd damnauit secundas nuptias: quòd Montanum hæreticum toties Paracletum vocat, *de quibus vide Pamelium in Paradoxis Tertulliani.*

Nouatiani. 250.

1. Nouatiani ijs, qui baptizabantur ab ipsis, sacrum Chrisma non præbebant. *Theodoretus lib.3.hæret.fab.*

Nec apud Lutheranos, nec apud Caluinistas Chrisma adhibetur.

2. Nouatiani oris Confessionem, & sacerdotis sacramentalem absolutionem penitus abstulerunt. *Cyprianus lib.4.epist.2.*

Lutheranos & Caluinistas idem probare omnibus constat.

NON PROBANT, quòd ijdem eos, qui pœnitentiam agerent, nolebant absoluere, & ad Communionem admittere.

Paulus Samosatenus. 260.

Paulus Samosatenus in verbi Dei interpretes, qui vita excessissent, palam debacchatus est: Psalmos & cantus in honorem Christi, tanquam à viris recentioris memoriæ editos, explosit. *Eusebius lib.7.cap.24.*

Lutherus, Caluinus, Beza, & cæteri passim idem faciunt.

NON PROBANT, quòd idem, *vt referunt Eusebius lib.7.cap.22. & 24. Epiphanius hæresi 65.*) præter Sabellianam hæresin docuit Christum communi solum hominum natura præditum, nihil aliud quàm hominem fuisse.

Manichæi. 280.

1. Manichæi damnant naturam hominum, liberum arbitrium negant, fatum asserunt. *Hieronymus Dialogo aduersus Pelagianos, Augustinus contra Faustum Manichæum, Chrysostomus in Ioannem Homilia 45.*

Eadem Lutherus in Assertionibus, & libro de seruo arbitrio, Caluinus in Institutionibus, &c. passim docent.

2. Manichæi docuerunt baptismum aquæ nihil salutis adferre.

Idem sentiunt Lutherus in sua Babylone, Caluinus in Institutionibus.

NON PROBANT, quòd ijdem fecerunt duos Deos: vnum bonum, & alterum malum: quòd docuerunt Filium esse partem vnius substantiæ Patris, & id Filium intelligi voluerunt, quod ex Dei substantia parte aliqua deductum apparuerit in carne: quòd Christus veram non habuerit carnem: nuptias damnârunt: carnium esum, vt immundum, improbârunt. *De quibus vide Hilarium lib.6. de Trinitate, Cyrillum Hieros. Catechesi 6. Epiphanium hæresi 66.*

Alogi. 33.

Alogi non recipiebant Euangelium Ioannis, nec Apocalypsin. *Epiphanius hæresi 51.*

Lutherus hoc probat: illud improbat.

Ariani. 325.

Ariani posthabitis Patrum Concilijs & sententijs, negant Filium Patri esse consubstantialem, quòd illud nomen in sacris Biblijs nusquam extet: in monachos, & totum Ecclesiasticum Ordinem arma mouent: Romanam Ecclesiam odio prosequuntur. *De quibus plura apud Athanasium, Hieronymum, Augustinum, Russinum, &c.*

Eadem Lutheri, Caluini, & cæterorum passim est sententia.

NON PROBANT, quòd ijdem dicunt Filium Dei tantùm esse creaturam: solum ante alias creaturas factum: Spiritum sanctum à Filio esse creatum: Baptismum in nomine Filij sufficere.

Donatista. 330.

Donatistæ dixerunt, Catholicam Ecclesiam apud se esse, antea toto terrarum orbe periisse, in sola parte Donati remansisse: nullam rationem Episcoporum aut Galliæ, aut Italiæ, aut vrbis Romæ habendam esse: Eucharistiam iubebant canibus fundi: ampullam Chrismatis per fenestram, vt frangerent, iactabant: altaria euertebant: calices frangebant: pallas abijciebant: capita sacerdotum, vt sacram vnctionem auferrent, radebant: virginum velata capita nudabant. *Optatus Milevitanus lib. 1. 2. & 6. Augustinus hæresi 69.*

Lutheranos & Caluinianos idem docere & facere, lippis & tonsoribus notum est.

NON PROBANT, quòd idem docuerunt (*vt testantur Augustinus, & Theodoretus de Donatistis*) Sacramenta solùm sancta esse, quando per sanctos homines dantur: virtutem Baptismi pendere à ministro, qui baptizat: ita sine peccato videri volunt, vt etiam se iustificatores hominum asserant: & violentam mortem, quam sponte sibi inferunt, vel iubent alios oblato suo corpore sibi inferre, martyrium nominant.

Euſtachius. 340.

Euſtachius loca ſanctorum Martyrum & Baſilicas contemnebat, & ieiunia præſcripta auerſabatur. *Socrates lib.2.cap.43.*

Lutheri & Caluini eadem eſt ſententia.

NON PROBANT, quòd (*vt ibidem aſſerit Socrates*) nuptias damnabat: carnibus veſci deteſtabatur: benedictionem & Communionem Presbyteri habentis vxorem, quam legitimè, cùm laicus eſſet, duxiſſet, declinandam eſſe præcipiebat: die Dominico ieiunandum docebat: ſuos peregrino veſtitus genere vti volebat.

Conſtantius Imperator. 350.

Conſtantius Imperator Arianus Synodum in Seleucia congregans, præcepit, vt Epiſcopi nihil, præter diuinas Scripturas, Eccleſiaſticæ fidei adderent. Vnde Synodus ibi definiuit hæc verba: Coeſſentialis vocem reijcimus, velut à Scripturis alienam. *Epiphanius hæreſi 73.* Fides ab Arianis Ariminis edita, iubebat vocabulum ſubſtantiæ de medio tolli, eò quòd ſacræ Scripturæ non meminiſſent ſubſtantiæ Patris, & Filij. *Athanaſius de Synodo Ariminj & Seleuciæ.*

Sic Lutherus in Euangelio de Dominica Trinitatis: *Nomen Trinitatis nuſquam in diuinis literis extat; ſed homines illud à ſeipſis excogitarunt, & inuenerunt.* Sæpe aliàs idem Lutherus aſſerit, ſæpe quoque Caluinus, & Beza ſuis ſcriptis inculcant: *Nihil præter Scripturas recipimus.*

NON PROBANT, quòd Conſtantius cum ſuis Epiſcopis in illa Synodo Arianiſmum ex profeſſo promulgârunt.

Eunomius. 360.

Eunomius negauit multitudinis antiquitati, & dignitati Chriſtianorum quicquam deferendum eſſe. *Baſilius lib. 1. contra Eunomium.* Vſque adeò bonis operibus fuit inimicus, vt aſſeueraret, quòd nihil cuiquam obeſſet quorumlibet perpetratio, ac perſeuerantia peccatorum, ſi huius, quæ ab illo docebatur, fidei particeps eſſet. *Auguſtinus hæreſi 54.*

Lutherus & Caluinus ſimilia paſſim dogmatizant.

NON PROBANT, quòd idem Eunomius aſſerebat Filium per omnia diſſimilem Patri, & Spiritum ſanctum inter creaturas numerabat. *Ruffinus lib.2. cap.25. Baſilius libro contra Eunomium.*

Audæani. 360.

Audæani, ſeu Vadiani à Catholicorum communione abſtinebant propter Epiſcopos diuites, & alia huiuſmodi. *Epiphanius hæreſi 70.*

Lutherus & Caluinus paſſim in Epiſcoporum & cleri diuitias inuehuntur, & vitia propalant.

NON PROBANT, quòd ijdem (*vt referunt Epiphanius & Theodoretus*) Deo partes & humani corporis formam tribuebant: tenebras, aquam, & ignem dicebant ingenita: Paſcha cum Iudæis celebrabant.

Aërius. 360.

Aërius Presbyter in ambitu Epiſcopatus repulſam paſſus, ab Eccleſia defecit, ac docuit viuentium ſacrificia, orationes, eleemoſynas, & ieiunia defunctis nihil prodeſſe: ieiunium quartæ, & ſextæ Feriæ, & Sabbati, & Quadrageſimæ prohibuit: dixit ieiunandum eſſe cùm quis voluerit, ne videamur eſſe ſub Lege: voluit Presbyterum ab Epiſcopo nulla debere differentia diſcerni. *Epiphanius, Auguſtinus, Iſidorus, & Damaſcenus de Aërianis.*

Lutherus, Caluinus, &c. eadem paſſim docent.

NON PROBANT, quòd idem, *ijſdem teſtibus*, præter hæc dogmata, etiam Arianam hæreſin ex profeſſo defendit.

Lucifer Calaritanus. 360.

Lucifer Calaritanus volebat ſuos tantùm ſectatores eſſe Eccleſiam orthodoxam: antiquam verò Eccleſiam de Eccleſia factam eſſe lupanar. *Hieronymus cap.1. contra Luciferianos.*

Lutherus, Caluinus, &c. de ſuis contra noſtros idem perſuaſum habent.

NON PROBANT, quòd idem negauit Epiſcopos ab hæreticis creatos, aut in hæreſin lapſos, etiam poſt ſatisfactionem, cum Epiſcopatus honore in Eccleſiam recipiendos eſſe.

Iulianus Apoſtata. 366.

Julianus Apoſtata reprehendit Chriſtianos, quòd ſignum crucis Chriſti honorant: Chriſti imaginem deſtruxit, ſuam ſubſtituit. *Cyrillus Alexandrinus libro 6. contra Iulianum. Sozomenus libro 5. cap. 20.*

Lutherani, & Caluiniſtæ eodem morbo laborant.

NON PROBANT, quòd idem Iulianus à Chriſto ad diabolum defecit: magicas artes coluit: omni malorum genere ſe contaminauit: & bello Chriſtianos perſecutus eſt. *De quibus plura apud Socratem, Sozomenum, & alios.*

Seleuciani. 370.

1. Seleuciani dicebant malum à Deo eſſe. *Auguſtinus hæreſi 59.*

Idem Lutherum, Caluinum, Philippum, &c. docere ſuo loco pluribus demonſtraui.

2. Dicunt Chriſtum in carne ad dextram Patris non ſedere: ſed eam exuiſſe. *Auguſtinus hæreſi 59.*

Idem docet Ioannes Brentius in Recognitione doctrinæ ſuæ, de maieſtate Chriſti fol.167.

NON PROBANT, quòd ijdem Seleuciani, (*vt Auguſtinus ibidem refert*) aſſerebant, materiam elementorum Deo coæternam eſſe: Angelos de igne & ſpiritu creare animas: non baptizant aqua: reſurrectionem non putant futuram, ſed quotidie in generatione fieri.

Meſſaliani. 370.

Meſſaliani negabant Baptiſmum, & Euchariſtiam aliquid prodeſſe ad animæ ſordes expiandum: in clericorum ordinationibus Spiritum ſanctum ſuſcipi: Eccleſias & altaria deſpiciebant. *Theodoretus hæreticarum fab. lib. 4. Damaſcenus hæreſi 80.*

Lutheri & Caluini eadem eſt opinio.

NON PROBANT, quòd ijdem (*vt ibidem Damaſcenus refert*) nuptias diſſoluebant: Spiritum ſanctum ſic dicebant accedere, vt ſentirent: vnde & Enthuſiaſtæ dicti ſunt: deteſtabantur operationem, quæ manibus fit, vt Chriſtianis indignam: parentibus ſuadebant, vt liberorum educationem negligerent: pauperum curam habendam negabant.

Iouinianus. 380.

1. Iouinianus dicebat omnia peccata eſſe paria. *Auguſtinus hæreſi 82.*

Sic Lutherus in Reſolutionibus: Nullum eſt peccatum natura ſua veniale, ſed omnia damnabilia.

2. Iouinianus docuit ieiunia, vel à cibis quibuſdam abſtinentiam non prodeſſe. *Auguſtinus ibidem.*

Idem docet Lutherus aduerſus Ambroſium Catharinum, & Sermone de ſimulachris, & de delectu ciborum.

3. Iouinianus virginitatem ſanctimonialium, & continentiam ſexus virilis in Sanctis, exigentibus vi-

bus vitam cælibem, coniugiorum atque fidelium meritis adæquabat. *Augustinus ibidem.*

Idem docet Lutherus libro de vita coniugali, & aduersus Ambrosium Catharinum.

4. Iouinianus docebat in regno cælorum par fore omnium præmium. *Hieronymus libro 2. aduersus Iouinianum.*

Idem docent Erasmus Sarcerius ad cap. 12. Lucæ, Georgius Maior Dominica Septuagesimæ, Ioannes Spangenbergius ad Euangelium Dominicæ 3. Quadragesimæ.

NON PROBANT, quòd Iouinianus (*vt refert ibidem Augustinus*) Mariam pariendo fuisse corruptam: & hominem post baptismum non posse peccare, asseruit.

Heluidius. 390.

Heluidius volebat virgines & maritatas eiusdem esse gloriæ. *Hieronymus aduersus Heluidium capite 10.*

Idem docet Lutherus de vita coniugali, &c.

NON PROBAT, quòd idem Heluidius (*vt testantur Hieronymus & Augustinus*) docuit, Mariam postquam genuit Christum, Iosepho viro suo fuisse copulatam, & ex eo filios genuisse, qui fratres Domini dicantur.

Faustus Manichæus. 400.

1. Faustus Manichæus: (*apud Augustinum libro 30. cap. 4. contra ipsum scripto,*) Si Quadragesima, *inquit*, sine vino & carnibus non superstitiosè à vobis, sed diuina lege seruatur: videte, quæso, videte, ne summæ dementiæ hoc sit, à Paulo dictum putare, quòd dæmoniorum doctrina sit omnis abstinentia ciborum, & prohibentes nubere, &c. Certatim ad virginitatis professionem virgines incitatis, vt penè iam maior in Ecclesijs omnibus virginum apud vos, quàm mulierum numerositas habeatur.

Lutherus, Caluinus, &c. idem nobis obijciunt.

2. Faustus, *apud Augustinum lib. 22.* Mosen reprehendit, quòd spoliauit Aegyptios, & bella gessit: Mosaica scripta reijcit, quòd à malo Hebræorum Deo dictata sint.

Sic Lutherus ad Psal. 45. Tom. 3. German. fol. 295. ait: Moses instar diaboli horribilem speciem præ se fert, & ita loquitur, vt præ timore eius dictorum facilè alicuius cor contabesceret: labia ipsius omnem bilem exuperant: magis amarulenta sunt, quàm granum Gnidum, ac Draconis venenum: imò verò quasi tartareo igne sunt illita. Quamobrem apage cum Mose ad homines pertinaces, feroces, ac superbos Sanctos, quos terreat, & humiliet.

NON PROBAT Lutherus, quòd idem Faustus, *eodem Augustino teste*, Manichæus fuit: matrimonium improbauit: carnibus abstinuit.

Pelagiani. 400.

1. Pelagiani nullum in pueris peccatum agnoscunt. *Augustinus de peccatorum meritis & remissione lib. 1. cap. 9.*

Zvvinglius lib. de Baptismo, & Oecolampadius responsione ad confessionem Lutheri, Originale peccatum negant.

2. Pelagiani quia dicebant paruulos peccato Originali carere, eos sine Baptismo decentes saluari dicebant. *Augustinus ibidem.*

Caluinus, Beza, & Lutheranorum multi idem docent.

3. *Pelagiani dicunt:* Credamus quod legimus, & quod non legimus nefas credamus astruere. *Augustinus de natura & gratia cap. 39.*

Sic Lutherus in epistolam ad Galatas: Non alia doctrina in Ecclesia tradi aut audiri debet, quàm purum verbum Dei.

NON PROBANT, quòd ijdem Pelagiani (*vt est apud Augustinum hæresi 88. & lib. 1. de peccatorum meritis & remissione cap. 8. &c.*) asseruerunt Hominem sine gratia Dei, per liberum arbitrium posse facere (licet non tam facilè) omnia diuino mandata, si velit: vitam iustorum in hoc seculo nullum omninò habere peccatum: gratiam Dei, qua liberamur ab impietate, secundùm merita nostra dari.

Nestorius. 430.

1. Nestorius veterum interpretum scripta perdiscere dedignatus est, seipsum antecellere omnibus existimans. *Socrates lib. 7. cap. 32.*

Similia passim Lutherus, Caluinus, &c. blaterant.

2. Nestorius cum suis duas in Christo personas asseruit. *Synodus Quinta Constantinopolitana, Confessione seu Collatione 6.*

Sic Caluinus lib. 1. Instit. cap. 13. §. 9. 23 24. duas in Christo distinguit personas, vnam Filij Dei, alteram Mediatoris. Huic errori fauent Brentius libro de Maiestate hominis Christi, vbi sæpissimè repetit, Filium Dei esse in Filio Mariæ, & Schmidlinus in Thesibus.

NON PROBANT, quòd idem Nestorius docuit B. Virginem purum hominem peperisse, qui postea prouectus sit in Deum: ideo dixit, se bimestrem, aut trimestrem factum Deum, nequaquam nominare. *De quibus Augustinus hæresi 89. Synodus Ephesina, Liberatus in Breuiario, Vincentius Lyrinensis, &c.*

Eutyches. 450.

1. Eutyches Gesta Ephesi confecta pro nihilo habuit. *Flauianus Constantinop. epistola ad Leonem Papam.*

Lutherus, Caluinus, &c. Concilijs Ecclesiæ nihil auctoritatis tribuunt.

2. Eutyches asserebat diuinitatem Verbi natam, passam, mortuam, & sepultam fuisse. *Leo epist. 97.*

Idem asserunt Lutherus de Concilijs libro 2. Libro proprio edito & approbato ab Andrea Musculo, Caspar Suenckfeldius parte 2. Confessionis pag. 59 72. 73. 92 128. 145 & Tomo 1. epist. epist. 46. 47. 49 52. & libro de Totitate Christi.

NON PROBANT, quòd idem Eutyches (*vt referunt Flauianus, Leo, Theodoretus, &c.*) docuit, ante inhumanationem Christi duas naturas esse, diuinitatis, & humanitatis; post humanitatem verò vnam naturam factam: corpus Domini, quòd ex Maria factum est, non esse nostræ substantiæ.

Petrus Cnaphæus. 480.

Petrus Cnaphæus illud nouo more in Ecclesiam introduxit, vt in Trisagio: *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis*, adderetur: *qui crucifixus est pro nobis*, quasi Deus passus sit. Vnde hæresis Theopaschitarum orta est. *Nicephorus libro 15. cap. 28.*

Lutherus, Musculus, & Schuenckfeldius, vt iam dixi, Deum passum esse asserunt.

NON PROBANT, quod idem Cnaphæus Eutychianam hæresin promulgauit.

Xenaias Persa. 490.

Xenaias Persa primus Sanctorum imagines venerandas esse negat. *Cedrenus in Compendio hist. Nicephorus libro 16. cap. 27.*

Eadem Lutheri, Caluini, &c. est doctrina.

NON PROBANT, quòd idem damnata Synodo Chalcedonensi Eutychianismum propagauit. *Nicephorus lib. 16. cap. 27. & 32.*

Iacobitæ. 590.

Iacobitæ confessiones peccatorum suorum non sacerdoti, sed soli Deo latenter faciunt, ponentes

thus iuxta se in igne, tanquam cum fumo peccata sua ascendant coram Domino. *Iacobus Vitriacus historiæ Orientalis cap.76. Buchingerus in Ecclesiastica historia, Guido de hæres.*

Lutherus, Caluinus, &c. negant peccatorum coram sacerdote confessionem esse necessariam.

NON PROBANT, quòd (*vt testantur Vitriacus, Guido, & Lutzenburg.*) ijdem præter Eutychianam hæresin paruulos suos in vtroque sexu more Saracenorum circumcidant, & ferro candenti baptizatorum frontibus signum crucis imprimunt.

Armenij. 600.

Armenij non miscent aquam vino: non credunt peccatum Originale: à Sacramentis vim conferendi gratiam tollunt: negant Purgatorium, & beatorum animas in cælo viuere inficiantur. *Iacobus Vitriacus historiæ Orientalis cap.79. & Guido de hæresibus.*

Eadem Lutherus dogmatizat: Caluinus illis partim consentit, partim non consentit.

NON PROBANT, quòd ijdem (*Vitriaco & Guidone testibus*) in Quadragesima non solùm à carnibus, caseo, ouis & lacte abstinent: sed etiam pisces non manducant, oleo non vtuntur, vinum nō bibunt: dicunt omnes homines ante passionem Christi damnatos fuisse; cuius Iudaico boues & agnos sacrificant: in Paschate non corpus Dominicum, sed agnum assumunt: crucem non prius venerantur, quàm eam baptizauerint, in medio eius clauum fixerint, & sacrificij sanguine ipsam inunxerint: putant omnes homines in viri, nullum in fœmineo sexu resurrecturum.

Mahometani. 640.

Mahometani crucem abominantur, Christiani eam adorantes appellant idololatras: Deum omnis mali auctorem dicunt: latrones, veneficos aliosque veriti facinoris conuictos, à Deo ad hoc dicunt certo consilio fuisse destinatos, vt sic morerentur: *Alcoranus Mahumeticus, Cedrenus in Heraclio, Ioannes Cantacuzenus contra Mahometem.*

Lutherum, Philippum, Caluinum, Bezam eadem scripsisse suo loco ostendi.

NON PROBANT, quod ijdem in Alcorano docent, Deum esse, qui neque genuit, neque genitus sit: Christum creaturam esse, & seruum, cuius loco ramen alius in crucem fit actus: pro defunctis orant: Purgatorium credunt, &c.

Iconomachi. 750.

Iconomachi Sanctorum imagines deijciunt, & comburunt *Zonaras, Cedrenus, Nicephorus de Iconomachis.*

Idem passim faciunt Lutherani, Caluinistæ Trinitarij.

NON PROBANT, *quod ijdem in sua Synodo dixerunt:* Si quis non confiteatur Sanctos venerandos esse coram Deo & anima & corpore, & horum intercessiones non petierit, vtpote qui libertatem apud Deum habeant pro mundo, secundùm Ecclesiasticam traditionem, interuenire, anathema sit.

Pauliciani. 800.

Pauliciani signum crucis non adorabant. *Euthymius in Panoplia.*

Nec Lutherani, nec Caluinistæ illud faciunt.

NON PROBANT, quòd ijdem (*teste eodem Euthymio*) præter Manichæorum & Valentinianorum hæreses, docuerunt, Baptismum esse hæc verba, *Ego sum aqua viua:* Corpus & sanguinem Domini esse illa verba, *Accipite, & comedite.*

Claudius Taurinensis. 830.

Claudius Taurinensis Christi & Sanctorum imagines, picturas, Reliquias, monumēta, peregrinationes improbauit. *Ionas Aurelianensis lib. de cultu imaginum.*

Idem faciunt Lutherani, & Caluinistæ.

NON PROBANT in eodē Claudio, quòd (*vt idem Ionas refert*) se Arij sectatorem monstrauit, in vita quidem docendo & prædicando, in morte quoque nefandis codicibus suis eundem errorem à se scriptum relinquendo.

Græci. 900.

Græci à Photio seducti, & à Romana Ecclesia separati, impugnant Primatum Romanæ Ecclesiæ, admittunt sacerdotes coniuges, communicant laicos sub vtraque specie, vtuntur in sacrificio pane fermentato, negant Purgatorium, excomunicant Latinos.

Lutheranis & Caluinistis eadem mirum in modum placent.

NON PROBANT, quòd ijdem (*vt ex eorundem scriptis satis superq; demonstrauit*) docent Spiritum sanctum à solo Patre, & non à Filio procedere: non solùm fidem, sed etiam opera ad iustificationem requirunt: liberum arbitrium agnoscunt: tempore Quadragesimæ non solum carnibus, sed & piscibus, & vino abstinent: Sanctos inuocant: imagines venerantur: pro defunctis orant: septem Sacramenta recipiunt: signo crucis, Chrismate, & pluribus quàm Romani cęremonijs vtuntur: Trānsubstantiationem in Eucharistia fieri credunt, illamque adorant: infirmos sub vna specie domi priuatim communicant: sacerdotes eorum cum ea solùm vxore viuunt, quam laici duxerunt, & eam virginem, non viduam, monogami, non bigami: post susceptos sacros Ordines nulli vxorem ducere apud eos licet: defuncta prima illa vxore, aut cœlibes manent, aut sacerdotio cedunt: Monasticam vitam laudant: veterum Græcorum ac Latinorum Patrum scripta magnifaciunt.

Bogomili. 1050.

Bogomili Basilium, Nazianzenum, Chrysostomum, & Patres omnes, qui Sanctorum imagines probārunt, reprobos & idololatras fuisse aiunt: crucem despiciunt: dæmones aiunt fictè crucem fugere, vt eam homines, velut dæmonum expultricem, magis honorent: sacrificium Missæ contemnunt. *Euthymius in Panoplia.*

Lutheranorum & Caluinistarum eadem est doctrina.

NON PROBANT, quòd ijdem (*vt ibidem testatur Euthymius*) Trinitatem negant: Mosen reijciunt: Deum humana forma præditum putant: Angelos, vel potius dæmones mundum creasse, & Michaelem Archangelum fuisse incarnatum dicunt: nullam aliam præter pœnitentiam, & vitam Euāgelicam resurrectionem credunt: vt se à morte liberent, putant licere fidem simulare.

Tandemus. 1124.

Tandemus sacri Ordinis ministros, Episcopalem & sacerdotalem dignitatem nihil esse dicebat: corporis & sanguinis Christi perceptionem ad salutem prodesse negabat. *Robertus Montensis in supplemento ad Chronicon Sigeberti.*

Lutherani & Caluinistæ idem passim docent.

NON PROBANT, quòd idem (*vt memoratus Robertus ibidem testatur*) Elias in matrum præsentia, & sponsas maritis intuentibus corrumpere spirituale opus esse asserebat.

Petrobrusiani & Pseudoapostolici. 1140.

Petrobrusiani & Pseudoapostolici cruces & crucifixos exurebant, templa destruebant, basilicarum constructiones irridebant, Eucharistiæ consecrationem & veritatem negabant: dies festos, Chrismatis & olei consecrationes, ignem purgatorium, orationes pro defunctis improbabant. *Petrus Clunacensis lib. 2. Bernardus Hom. 66. in Cantica. Bernardus Bonenallensis vitæ S. Bernardi lib. 2. cap. 5.*

Lutherani & Caluiniſtæ eadem prædicant.

NON PROBANT, quòd ijdem (*vt ibidem ſcribitur*) nolebant paruulis vſu rationis carentibus, eò quòd fidem non habeant, baptiſma conferendum. quòd (*teſte Guidone de hæreſibus*) nuptias damnabant: à lacticinijs, & ab omni, quod ex coitu procreatur, abſtinebant: omne iuramentum prorſus illicitum dicebant.

Petrus Abailardus. 1140.

Petrus Abailardus ab omnium Sanctorum fide diſcedere non curabat. *Bernardus epiſt.190.*

Lutheri & Caluini eadem eſt ſententia.

NON PROBANT, quòd idem (*vt Bernardus ibidem, & Prateolus de hæreſibus referunt*) conſtituebat Deum Patrem plenam eſſe potentiam, tam in gerendo, quàm diſcernendo: Filium quandam potentiam in diſcernendo per ſapientiam: Spiritum ſanctum nullam eſſe potentiam, ſed benignitatem: poſt conſecrationem panis & calicis priora accidentia, quæ remanent, pendere in aëre: dæmonum in nobis ſuggeſtiones contactu lapidum fieri: Filium Dei non aſſumpſiſſe carnem, vt hominem liberaret: ſed vt inſtitueret: Deum omnium bonorum auctorem non eſſe: in Deo aliquid compoſitionis ineſſe: Angelos aliquid creare.

VValdenſes. 1180.

VValdenſes dicunt, quòd Romano Pontifici obedire non tenemur, imò totum Romanæ Eccleſiæ ſtatum in capite & membris damnant: ſummorum Pontificum Canones & decreta pro nihilo habent: poteſtatem audiendi confeſsiones, & abſoluendi laicis à Deo datam eſſe dicunt: Indulgentias per Prælatos Eccleſiæ datas irrident: vera miracula in Eccleſia fieri negant: Purgatorium irrident: dies feſtos contemnunt: Angelicam ſalutationem nihili faciunt: Sanctos inuocare nolunt. *Guido & Antoninus de VValdenſibus.*

Lutherani & Caluiniſtæ conſentiunt.

NON PROBANT, quòd illi (*ijſdem teſtibus*) Symbolum Apoſtolorum contemnunt: omne iuramentum illicitum eſſe dicunt: vrente carnis libidine omnem carnalem commixtionem concedunt: nullum omninò iudicium ſanguinis, aut cuiuſcunque corporalis ſupplicij ferunt.

Albigenſes. 1200.

Albigenſes dicunt quicquid beneficij mortuis à viuis impenditur, nihil prodeſſe: ire ad Eccleſias, & in ijs orare, nihil conferre: quòd Eccleſia non poteſt facere conſtitutiones, nec poteſt quemquam excommunicare. quòd extremæ Vnctionis Sacramentum nihil eſt: quòd peccatum non eſt à libero arbitrio: non eſſe confitendum: Purgatorium nullum eſſe. *Cæſarius Heiſterbachius lib.5. cap.21. Antoninus 4.part.tit.11.cap.7.*

Lutherani & Caluiniſtæ eadem docent.

NON PROBANT, quòd illi (*ijſdem teſtibus*) docent duo principia, & duos Deos, vnum bonum, & alterum malum: Baptiſmum abijciunt: Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti blaſphemant: tranſmigrationem animarum de corpore ad corpus fingunt: Chriſtum nec verum Deum, nec verum hominem fuiſſe aſſerunt: ante aduentum Chriſti nullos fuiſſe bonos: Eccleſiam non poſſe aliquid poſsidere, niſi in communi: corpora non eſſe reſurrectura: infernum nihil eſſe: mundum ſemper extitiſſe, nec vnquam interiturum: matrimonium malum eſſe dicunt.

Almaricus. 1200.

Almaricus dicebat corpus Chriſti non aliter eſſe in pane altaris, quàm in alio pane: thurificationem, qua in Eccleſijs vtuntur, idololatriam vocabat: volebat quemlibet fidelem teneri, vt credat ſe eſſe membrum Chriſti, & hoc eſſe de articulis fidei. *Vincentius in Speculo hiſtoriali, Bernardus Lutzemb. de hæreſibus.*

Lutherani & Caluiniſtæ à tali doctrina non diſſentiunt.

NON PROBANT, quòd ille, (*ijſdem teſtibus*) negabat aut generationem filiorum, aut diſtinctionem ſexuum in Paradiſo futuram fuiſſe, niſi Adam peccaſſet: non credebat reſurrectionem corporum, infernum, & idearum in mente diuina æternitatem.

Raymundus Lullius 1260.

Raymundus Lullius docuit iniuriam eos facere, qui punirent hæreticos. *Nicolaus Eymericus part.2. quæſt.9. Lutzemb. in Catalogo.*

Idem Lutherus, & Lutherani, non tamen omnes aſſerunt.

NON PROBANT, quòd idem (*ijſdem teſtibus*) ſcripſit libellum de inuocatione dæmonum magiæ plenum, quodque oppugnant ſanctæ Trinitatis vnitam eſſentiam, & perſonarum æqualitatem.

Fratricelli. 1300.

Fratricelli dicebant, viſionem ſanctarum animarum differri vſque ad nouiſsimum mundi diem. *Bernardus Lutzemb.*

Lutheri eadem eſt doctrina.

NON PROBAT, quòd, *eodem teſte*, illi aſſerunt, promiſcuos concubitus in locis occultis exercere licere.

Begardi. 1305.

Begardi dicebant hominem perfectum non oportere ieiunare, vel orare: eos, qui eſſent in ſpiritu libertatis, non eſſe humanæ ſubiectos obedientiæ, nec ad præcepta Eccleſiæ obligari: Euchariſtiæ Sacramentum non venerabantur. *Clemens Quintus in Concilio Viennenſi.*

Lutherani & Caluiniſtæ idem docent.

NON PROBANT, quòd illi, *eodem teſte*, docebant hominem non minus in hac, quàm in futura vita perfectam beatitudinem poſſe conſequi: animam hic non indigere lumine gloriæ, ipſam eleuante ad videndum Deum: exercere ſe in actibus virtutum eſſe hominis imperfecti: animam perfectam licentiare à ſe virtutes: actum carnalem, cùm ad hoc natura inclinet, non eſſe peccatum, maximè cùm tentatur exercens: hominem in hac vita poſſe fieri tam perfectum, vt omninò non peccet.

Lollardi. 1315.

Lollardi Miſſam improbant: Sacramentum Pœnitentiæ negant: laicis peccata confitentur: hoſtiam conſecratam Deum fictitium appellant: Extremam Vnctionem irridentes: creaturarum omnem conſecrationem nihili faciunt: Romanam Eccleſiam, & omnia eius decreta contemnunt: ieiunia irridentes: quouis tempore carnibus veſcuntur: dies feſtos negligunt: Sanctorum inuocationem & merita contemnunt. *Ioannes Trithemius in Chronico Hirſaugienſi de anno 1315.*

Lutherani & Caluiniſtæ eadem ex profeſſo docent.

NON PROBANT, quòd illi, *eodem teſte*, dicebant Luciferum cum dæmonibus ſuis cælo iniuria pulſum, tandemq; beatitudini cum omnibus ſuis reſtituendum: Michaëlem & Angelos omnes æternis cruciatibus deputandos, homines ab eorum ſecta alienos ſimiliter eſſe damnandos: Mariæ virginitatem negabant: Baptiſmi Sacramentum irridebant: Matrimonium iuratum meretricium nuncupabant: dicebant Deum nec ſcire, nec punire mala, quæ ſub terra fierent, & ſic virgines ſub terra non poſſe deflorari, etiamſi à mille

viris cognoscerentur, neque tale stuprum peccatum esse.

Flagellantes. 1320.

Flagellantes dicebant aquam benedictam nullius esse efficaciæ: Sacramentum Confirmationis nihil esse: Sacramentum altaris corpus Christi realiter non continere: sacerdoti mortalia crimina cõfiteri inutile esse: Extremæ Vnctionis nullum esse Sacramentum: negabant purgatorium, & orationes pro defunctis: improbabant indicta ab Ecclesia ieiunia. *Bernardus Lutzemb.*

Lutherus & Caluinistæ in his consentiunt.

NON PROBANT, quòd illi, *eodem teste*, cùm se ipsos virgis concíderent, interim prædicabant neminem saluari posse, nisi in sanguine de proprio suo corpore excusso baptizaretur: nam Baptismum aquæ mutatum esse in baptismum sanguinis: postquam secta ipsorum aduenisset, Euangelium Christi & sacerdotium Ecclesiæ cessare: quendam Begardum de Heruordia fuisse Heliam: Enoch verò fuisse quendam Conradum Smeth, qui has hæreses primus in Thuringia seminauit: quem etiam in vltimo iudicio Christi loco sessurum dicebant: omnium hominum animas simul in paradiso creatas esse: licere fidem dissimulare, &c.

Marsilius Patauinus. 1360.

Marsilius Patauinus dicebat nec Episcopum à Presbytero, nec Presbyterum à Papa differre in potestate: Christum, quando in cælum ascendit, non dimisisse Vicarium, & ideo Papam non esse Vicarium Christi: Papam iudicari posse ab Imperatore, sicut Christus à Pilato, & à Cæsare iudicatus est. *Bernardus Lutzemb. de hæres.*

Lutherum & Caluinum eadem docere constat.

NON PROBANT, quòd ille, *vt idem Lutzemburgus testatur*, dixit Ecclesiam non posse obtinere bona temporalia.

Ioannes VVicleuus. 1390.

Ioannes VVicleuus, vt constat ex eius articulis postea Constantiæ damnatis, docuit substantiam panis & vini remanere in Sacramento altaris: Confessionem peccati esse superfluam & inutilem: vitam monasticam improbauit: Pontificum, & Episcoporum decreta & Indulgentias pro nihilo habuit: eos, qui Ecclesias ditárunt, deprehendit: omnia fieri necessitate absoluta voluit.

Eadem Lutherus & Caluinus recipiunt.

NON PROBANT, quòd idem scripsit: Deus debet obedire diabolo: contra Scripturam est, quòd viri Ecclesiastici habeant possessiones: nullus est Dominus ciuilis, nullus Prælatus, nullus Episcopus, dum est in peccato mortali: iuramenta sunt illicita, quę fiunt ad corroborandos humanos contractus, & commercia ciuilia: Augustinus, Benedictus, Bernardus, damnati sunt, nisi pœnituerint, quòd habuerunt possessiones.

Ioannes Hussius. 1400.

Ioannes Hussus scripsit, & docuit: Petrus non est, nec fuit caput sanctæ Ecclesiæ Catholicæ: Romanus Pontifex non est caput Ecclesiæ: Papalis dignitas à Cæsare inoleuit: obedientia Ecclesiastica nulla esse debet: Ioannis VVicleui articuli perperam damnati sunt.

Idem sentiunt Lutherus & Caluinus.

Quæ verò NON PROBANT, & in quibus Lutherani & Caluinistæ (cùm præcipuè ad VVicleuistas & Hussitas originem suam referant, ab ijsdem dissentiunt, sequenti Articulo docebimus.

ARTICVLVS QVARTVS.

CERTA DOGMATA, IN QVIBVS LVTHERANI ET CALVINIANI AB HVSSITIS, VVICLEVISTIS, ET VVALDENSIBVS DISSENTIVNT: ET SIC AD ILLOS SVAM ORIGINEM REFERRE NON POSSVNT.

1. SS Trinitatis nomen

ASSERIT HVSSVS.

AD *caput 5. prioris Ioannis*: Quicunque volunt cognitionem habere Trinitatis, debent prius credere in ipsam, scilicet quòd sit Deus vnus in essentia, & trinus in personis.

In elucidatione fidei suæ: Credo singulos articulos ad illum intellectum, ad quem benedicta Trinitas præcepit illos credere.

NEGAT LVTHERVS.

In Postilla, de festo S. Trinitatis: Vocula hæc *Trinitas* nusquam in Scripturis reperitur, humanitus tantummodò inuenta est. Vnde omninò etiam frigidè sonat, & multò præstabilius foret, si Deus potius, quàm Trinitas diceretur.

2. Christum carne, non Deitate passum esse

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 3. prioris Petri: Passo Christo in carne non in diuinitate, quod signatum fuit in ariete, immolato pro Isaac, Gen. 22.

NEGAT LVTHERVS.

Ad cap. 3. Exod. Tomo 1. Islebiensi fol. 305. Non tantùm Mariæ Filius iuxta humanam naturam, quêadmodum Papistæ, & aliqui Sacramentarij fabulantur, nos redemit, pro nobis crucifixus & mortuus est: sed totus Christus, Deus & homo, nos redemit, crucifixus, mortuus est, & resurrexit in carne. Vulnera, q̃ Christi manibus & pedibus inflixerũt, non solùm Mariæ, sed etiam Dei Filio, aut Deo inflixerunt. Nec solùm carnem Filij hominis crucifixerunt: sed hoc modo Dei Filius, imò Deus ipse crucidatus est. Nam Deus & homo vna persona est. Quamobrem Deus crucifixus & mortuus est.

3. Deiparam Virginem Mariam omni peccato caruisse, alijs sanctiorem fuisse, in cælo nobis patrocinari, & rectè inuocari.

ASSERIT HVSSVS.

In fidei suæ confirmatione: Rogo etiam pro meis ijsdem accusatoribus Virginem castissimam Genitricem Saluatoris, reparatricem humani generis, Reginam cæli, quæ ex titulo gratiæ naturæ superadditæ Angelicam naturam superat: quę intra omnes beatos, citra suum Filium, est beatior, singulari priuilegio glorioſior, gratia & donibus gloriæ fœcundior. De cuius plenitudine, ait Bernardus, accipiunt vniuersi: ægri curationem, tristes consolationem, Angeli lætitiam, Filius Dei humanæ carnis substantiam, tota Trinitas gloriam.

Quæstione de Credere: Credendum est, quòd beata Virgo Maria post Christum hominem sit sanctissima, & super omnes excellentissima, quæ, virgo existens & mater, genuit Christum.

De corpore Christi in Sacramento altaris: Virgo mater Christi incomparabiliter dignior est me sacerdote, & sic quolibet sacerdote, non Iesu Christi, eò quòd genuit verum Deum, cùm sit Genitrix Dei. Ex eo, quòd ipsa Christum genuit, constituit se dignam exaltatione super omnes choros Angelorum, & hominum infra Christum.

Ad cap. 1. prioris Ioannis: Excepta beata Virgine, quæ post annuntiationem sui benedicti Filij ab omni peccato immunis fuit, alij sub ista sententia B. Ioannis sunt inclusi.

Ad cap. 2. Aduocatum habemus in causis scilicet animarum, non possessionum. Nec solum aduocatum, sed etiam aduocatam. Vnde & canimus: *Eia ergo aduocata.*

In Replica contra Praticatorem Pirnensem: Et miror, quare sacerdotes, cùm sint Virgine matre Christi digniores, inuocant eius auxilium, dicentes: *Concede nos famulos tuos, &c. & gloriosa B. Maria Virginis intercessione à præsenti liberari tristitia, & futura perfrui lætitia:* similiter dicentes: *Maria mater gratiæ mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, & hora mortis suscipe.* Ha hanequam & superbe sacerdos, audes intercessionem, protectionem, & susceptionem à matre Redemptoris dignissima petere, & temetipsum super Regina mundi, Angelorum Domina, & porta cælesti ex corde auaro & tumido exaltare? &c. Disce à muliere, quæ extollens vocem, Sacerdotum, Scribarum, & Pharisæorum confudit superbiam, dicens ad Iesum: *Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quæ suxisti:* nam hæc mulier dignior Pharisæis, hac voce magis dignam Matrem Domini ostendit esse Christi Apostolis. Ipsa namque humilis deuotius ac feruentius suscipiens Verbum vitæ annuntiante Angelo concepit, &c. Vnde facta est post suum Filium primum medium humano generi ad saluandum. Ipsa siquidem reparatrix humani generis, & porta cæli: quia Genitrix Dei facta est, & Angelorum Domina, sine cuius suffragio impossibile est saluari aliquem peccatorem, &c. Sancta Virgo est Regina mundi, Angelorum Domina, porta cælestis, mater gratiæ, mater misericordiæ, &c. Petrus non vult, nec audet se extollere super Virginem gloriosam.

ASSERIT VVICLEVVS.

Sermone de Assumptione Mariæ: Hic videtur mihi, quòd impossibile est nos præmiari sine Mariæ suffragio: veruntamen sunt gradus in eius auxilio, vt quoldam etiam præscitos iuuat ad cauendum peccata, vel eorum grauedinem, & per consequens ad pœnæ mitigationem.

NEGAT LVTHERVS.

Sermone de Natiuitate Mariæ: Sumus pares Matri Christi, & æquè sancti sicut illa. Si credis æquè in te ac in Maria Deum habitare, non minus tibi, quàm illi proclive est, vt me adiuues.

In Postilla Dominica prima ab Epiphania: En Maria Deipara eousque errauit, vt nesciret vbi Christus quærendus esset. Et quis inter homines maior fuit peccator, quàm hic est ipsa Mater Dei?

Ad VValdenses: Non possum vos habere pro hæreticis, quòd Dei Matrem non inuocatis.

Tomo 4. Germanico, fol. 132. ad 14. cap. Ioannis: Si venerit vspiam vel monachus, vel diabolus, vel sectarius quispiam spiritus, qui terrere te volens dicat: Deus seuerus est, & iracundus iudex: inuocanda tibi est Maria, & dicendum: *Maria mater gratiæ, mater misericordiæ,* &c. hinc fies certior, huiusmodi doctrinam non nisi diabolicum mendacium, & lethale venenum esse.

4. Angelorum hierarchiam, & ordines

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 3. priorum epistolæ D. Petri: Dicit *Angelis*, per quod intelligitur primus ordo: *Potestatibus*, intelligitur secundus ordo: *Virtutibus*, intelligitur tertius ordo, secundùm illud Dionysij: Hierarchia est ordo diuinus: per Angelos namque hic intelligitur hierarchia infima, per Potestates media, per Virtutes suprema.

NEGAT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica cap. de Ordine: Ea, quæ Dionysius in cælesti Hierarchia de Angelis comminiscitur, (in quo libro sic sudârunt curiosa & superstitiosa ingenia,) qua rogo auctoritate & ratione probat? Nonne omnia illius sunt meditata, ac prope somnijs similima, si liberè legas ac iudices?

5. Sanctos esse in cælo

ASSERIT HVSSVS.

Sermone habito Pragæ in Synodo ad clerum: Sanctorum Martyrum & Confessorum animæ sic accenduntur pro articulo mortis in amore Christi, quòd statim ponuntur in patria, non relicta macula expurganda.

Epistola 22. Iam Petrus & Paulus regnant cum Rege superno, iam intersunt choris Angelorum, iam vident Regem summum in decore, iam nullo afficiuntur tædio, sed pleni sunt incredibili gaudio.

De Ecclesia cap. 8. Sancti in patria clarè vident articulos, quos nos obscurè cognoscimus, nec dicuntur ipsos credere, sed videre.

NEGAT LVTHERVS.

Ad cap. 25. Geneseos: Hic Papistarum stultitia taxanda est, qui post mortem fecerunt quinque loca: primum infernum damnatorum, secundum infantium non baptizatorum, tertium purgatorium, quartum Limbum Patrum, quintum cælum apertum, &c. Magnum discrimen est inter Sanctos dormientes, & Christum regnantem. Illi dormiunt, & nesciunt quid agatur, & tamen quiescunt.

6. Sanctorum merita, patrocinia, intercessiones, & inuocationes

ASSERIT HVSSVS.

Epistola 22. Petrus, & Paulus, glorioſi Martyres sic iuncti Regi gloriæ, dignentur pro nobis intercedere, vt ipsorum auxilio fortes facti, simus eorum gloriæ consortes humiliter patiendo.

Epistola 30. Scriptum in carcere in vinculis, in Vigilia S. Ioannis Baptistæ, qui dignetur orare pro nobis Dominum Iesum Christum, Amen.

Epistola 31. Ego adhuc spem habeo, quòd Deus omnipotens poterit me eripere Sanctorum meritis de manibus eorum.

NEGAT LVTHERVS.

Sermone de Mammona: Pro meritis Petri ne vnum quidem obulum darem, vt me adiuuaret. Seipsum enim iuuare non potest.

Ad VValdenses de adoratione Sacramenti: Non possum vos pro hæreticis habere, quòd neque Dei Matrem, neque quemquam Sanctorum inuocatis. Nam de Sanctorum mortuorum intercessione & inuocatione nihil in Scripturis extat.

7. Sanctorum Reliquias venerandas

ASSERIT HVSSVS.

Ad Psalm. 115. Ex isto patet, quòd corpora sanctorum Martyrum sunt honoranda, cùm sint ex morte, quæ est pretiosa in conspectu Domini, sanctificata.

ASSERIT VVICLEVVS.

Tractatu de Eucharistia cap. 9. Conceditur ergo, quòd Reliquias, imagines, & Sacramenta sunt cum prudentia adoranda.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

Cap. 33. Item profiteor de veris Reliquijs sanctorum Martyrum, quòd sint venerandæ & honestè conseruandæ. Considerare ergo debemus, quanta gloria, & quanto honore honorabuntur à Deo in æternum illæ Sanctorum particulæ, & quanto amore amabuntur huiusmodi corpora à Deo, & Sanctis eius.

NEGAT LVTHERVS.

In Postilla de exaltatione S. Crucis: Omnes Sanctorum Reliquiæ nihil aliud sunt, quàm fraudes & seductiones fidelium. Quare omnino infra terram defodiantur.

8. Sanctorum imagines venerandas

ASSERIT VVICLEVVS.

Lib. 18. epist. 45. Patet, quòd imagines tam bene, quàm malè possunt fieri. Bene, ad excitandum, facilitandum, & accendendum mentes fidelium, vt colant deuotius Deum suum.

De Eucharistia cap. 9. Sed ideo adoramus imagines nudè vt signa: Deum autem quantum sufficimus debemus adorare. Conceditur ergo, quòd Reliquiæ, imagines, & Sacramenta sunt cum prudentia adoranda.

In Decalogo super primo mandato cap. 15. Licet introductæ sunt imagines in Ecclesiam post firmitatem fidei primitiuæ, vt sint libri laicorum, & signa recordatiua singulis Christianis, vt adorent debitè Sanctos Dei: tamen in veteri Testamento hoc non licuit.

ASSERIT HVSSVS.

Contra imaginum adorationem: Quia propter imaginem Christi excitamur ad adorandum Christum, & coram imagine adorationem nostram facimus, dicitur largè sumendo, quòd imaginem adoramus. Vnde videtur mihi, quod nec adoro imaginem Christi, quia signum, nec quia imago Christi; sed adoro Christum coram imagine Christi, quia est imago Christi, & excitat me ad adorandum Christum, &c. Sicut adorauerunt Christum in signo Patres veteris Testamenti: sic nos adoramus Christum in signo, & non signum. Vnde dicens Ecclesia hæc verba: *aue Rex noster*, non adorat ipsam imaginem his verbis, cùm non dirigit illa verba ad imaginem, & specialiter nec intentionem, sed ad suum ingnatum. Similiter cùm dicit: *Tuam Crucem adoramus Domine*, dirigit verba ad Christum, signans, quia ipsum Christum crucifixum adorat per Crucem. Ex quo patet, quòd quamuis coram imagine Christi, vel alia cuiuscunque Sancti licitè possint homines genu flectere, orare, offerre, candelas ponere, & sic faciunt: non tamen in nomine imaginis, sed in nomine illius, cuius imago est, illa debent facere: sicut & imago, non propter se, sed propter imaginatum, est coram hominibus sculpta, posita, vel depicta.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

Cap. 34. Profiteor quòd imagines Christi & Sanctorum, excluſa ab eis indecentia seculari in cultu indecenti, possint licitè in Ecclesijs Christianorum haberi, & vtiliter retineri.

NEGAT CALVINVS.

Lib. 1. Institut. cap. 11. §. 3. Insanire eos minimè obscurum est, qui simulachra Dei & Sanctorum exemplo Cherubim defendere conantur.

9. Epistolam D. Iacobi Canonicam.

ASSERIT HVSSVS.

In Commentarijs in epistolam Iacobi: Iacobi prima ponitur, propter triplicem dignitatem. Primò, propter dignitatem horum, quibus mittitur; scribit enim epistolam suam his, qui conuersi erant ex Iudæis, qui alijs digniores erant. Secundò, propter dignitatem scribentis: quia licet beatus Petrus fuerit primus Apostolorum, Iacobus tamen fuit origo Euangelicæ prædicationis. Tertiò, propter dignitatem loci, cui præsidet, scilicet Ecclesiæ Hierosolymitanæ, vnde fons prædicationis processit.

NEGAT LVTHERVS.

Prefatione in nouum Testamentum, editione prima: Diui Iacobi verè straminea est epistola, si ad alias comparetur. Non enim habet Euangelicum spiritum.

10. Sententiam 1. Ioan. 5. Pater, Verbum, Spiritus, & hi tres vnum sunt, *&c.*

Canonicam.

ASSERIT HVSSVS.

In Commentarijs: *Et hi tres vnum sunt.* Istum textum multi textus non habent: sed melius est quòd ponatur, vt habet litera Augustini.

NEGAT LVTHERVS.

In sua translatione Germanica omisit.

11. Secundam & Tertiam epistolam Ioannis Canonicam.

ASSERIT HVSSVS.

In Commentarijs in secundam & tertiam Ioannis: Per hoc, quod sunt similes primæ in verbis, & in simili assertione fidei & charitatis aduersus hæreticos, probantur esse Apostoli, non Ioannis Presbyteri.

DVBITAT LVTHERVS.

In Prologis harum Epistolarum.

12. Epistolam Iudæ Canonicam.

ASSERIT HVSSVS.

In epistolam Iudæ: Ista est quarta pars & vltima Canonicarum, in qua ponitur epistola beatæ Iudæ Apostoli. Hic dicitur Iudas Thaddæus, qui & frater Iacobi minoris. Scribit autem hanc epistolam generaliter omnibus fidelibus, cuius materia est de fide & charitate.

NEGAT LVTHERVS.

Contra Ambrosium Catharinum: Epistola Iudæ mihi quondam inutilis visa, nunc agnita est è Petri epistola propter solum Papam scripta.

13. D. Hieronymum.

LAVDAT HVSSVS.

Lib. de Decimis: Ad idem glorioſus Doctor beatus Hieronymus in epistola ad Paulinum dicit, &c.

VITVPERAT LVTHERVS.

De ſerno arbitrio: Hieronymus mihi obijcitur, homo nullius neque iudicij, neque diligentiæ.

In colloquijs conuiualibus: Hieronymus non est dignus, qui inter Ecclesiasticos scriptores numeretur.

14. D. Augustinum.

LAVDAT HVSSVS.

Lib. de Decimis: Quòd si quæritur sanctorum Doctorum testimonium, ecce magni S. Augustini sententia epistola 37. ad Macedonium, &c.

VITVPERAT LVTHERVS.

Contra Regem Anglia: Quis est Augustinus? Quis nos cogat illi credere? Qua auctoritate eius verbum est articulus fidei?

15. D. Chrysostomum

LAVDAT HVSSVS.

Lib. de Decimis: Ad idem magnus Patriarcha Chrysostomus, bis ab Episcopis condemnatus, sic loquitur, &c.

VITVPERAT LVTHERVS.

In Colloquijs conuiualibus cap. de Patribus: Chrysostomum nullo loco habeo, nihil est nisi loquaculus.

16. Patrum scripta, & Concilia recipienda

ASSERIT HVSSVS.

Sermone de fidei suæ elucidatione: Admitto omnes sanctorum Doctorum sententias, ipsam legem fideliter declarantes: veneror etiam omnia Concilia generalia & specialia, Decreta, & Decretales, & omnes leges, Canones, & constitutiones.

NEGAT LVTHERVS.

De seruo arbitrio: Deponite quicquid armaturæ suppeditat auctoritas Conciliorum, & Pontificum: nos nihil recipimus, præter Scripturas. Patrum auctoritas susq; deq; ferenda est.

17. Primatum D. Petri

ASSERIT HVSSVS.

De Ecclesia cap. 9. Dictum B. Dionysij est verum, quòd Petrus fuit capitaneus inter Apostolos, & fuit fundamentum Ecclesiarum. Et dictum Augustini etiam est verum, quòd fuit primus inter Apostolos secundùm aliquam prærogatiuam. Et dictum Marcelli verum est, quòd Petrus fuit caput totius Ecclesiæ, quam regebat doctrina & exemplo. Non autem fuit persona dignior matre Christi, nec æqualis Christo, nec rector Angelorum. Quare autem Christus Petrum post se capitaneum & pastorem constituit, fuit præeminentia virtutum ad regendam Ecclesiam: Aliter enim prouidentia Patris improuidè eum constituisset Ecclesiæ suæ Episcopum. Et cùm omnes virtutes morales in genere sint connexæ, patet quòd Petrus habuit quandam præeminentiam in omni genere virtutum. Tres autem erant virtutes, in quibus Petrus præcellebat: fides, humilitas, & charitas. Fides, quam oportebat fundamentum esse Ecclesiæ, præcellebat primùm in Petro, & ex ista fide accepit Petrus onus præfecturæ Ecclesiæ: *Et ego dico tib.*, inquit Petra, *quia tues Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam.* Vnde propter hæc Petri Vicarij, & Ecclesiæ præpositi, tenentur fidem prædicare Ecclesiæ, &c. Petrus primus Christi Vicarius ab ipso electus, & Ecclesiæ spiritualiter deputatus.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

In professione fidei cap. 38. Confiteor, quòd claues soluendi & ligandi, peccata remittendi & retinendi datæ sint à Christo Ecclesiæ sanctæ in beato Petro principaliter, & in alijs Apostolis.

NEGAT LVTHERVS.

In Assertionibus artic. 25. Omnes Apostoli æquales fuerunt Petro, & nullum eorum ipse elegit, fecit, confirmauit, misit, aut aliquid eis mandauit. Quid enim facerent, si semel missum aliquem à Petro possent ostendere, sicut nos ostendimus ab alijs missum? Act. 8.

Libro de potestate Papæ, ex professo negat Petrũ maiorem esse cæteris Apostolis.

18. D. Petrum fuisse Romæ

ASSERIT HVSSVS.

De Ecclesia cap. 7. Petrus Christi Apostolus Romanus Episcopus vocat Ecclesiam, primæ Petri vltimo, dicens Christi fidelibus Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ: *Salutat vos Ecclesia, quæ in Babylone collecta est.* Ecce ibi Ecclesia sumitur pro Christi fidelibus, qui erant Romæ cum B. Petro Viguit sancta Ecclesia Christi primò in Hierusalem, tempore viationis Apostolorum cum Christo habitãtium, & postea in Antiochia tempore cathedrationis S. Petri, & postea in Roma tempore prædicationis & passionis Petri & Pauli.

NEGAT LVTHERVS.

In Colloquijs conuiualibus fol. 306. Omnes historiæ testantur Petrum Romæ fuisse Episcopum: sed meræ sunt fabulæ.

19. Primatum Romani Pontificis

ASSERIT HVSSVS.

Quæstione de Credere fol. 170. Non credendum est in Papam, vel in auctoritatem Papæ: sed credendum est, quòd Papa sit immediatus Vicarius Iesu Christi, & supremus sacerdos hîc in terris ratione officij, si & in quantum immediatus imitatur Dominum Iesum Christum, habens auctoritatem absoluendi, & excommunicandi, Indulgentias dandi, & alia, quæ ad claues pèrtinent, extremè faciendi.

De Ecclesia cap. 7. Quamuis Ecclesia Christiana cœpit à Iudæa, & caput Ecclesiæ Christus fuit, martyrizatus in Hierusalem, tamen rationabiliter vocata est Ecclesia Christi secundùm quandam præeminentiam Romana Ecclesia, propter tria. Primò, quia Christus scinit Gentes sub Romano Imperio loco Iudæorum infideliter discedentium inferendas, sicut dicit Apostolus Rom. 11. Secunda causa est, quia maior multitudo Martyrum ibi triumphauit, quàm in alia ciuitate. Ergo concedi debet, quòd Romana Ecclesia est sancta mater, Ecclesia Catholica, sponsa Christi, &c.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

Cap. 3. Profiteor fideli corde & ore, quia omni voluntate & desiderio sum in spe, & esse cupio in re, & integro, inuiolabiliter, & inseparabiliter membrum sanctæ matris Ecclesiæ Catholicæ, vniuersalis, & Romanæ, per totum orbem diffusæ, in Apostolicis sedibus à B. Petro Apostolorum principe fundatæ, & vsque modò continuatæ, & supra firmam petram tam firmiter roboratę, quòd portæ inferi non possunt aduersus eam quomodolibet prævalere.

Cap. 27. Profiteor humiliter, quòd volo vsque ad mortem meam humiliter esse subiectus & obediens Ecclesiæ Romanæ, & eius summo Pontifici, &c.

NEGAT LVTHERVS.

Aduersus Regem Angliæ: Papatus est Principis Satanæ pestilentissima abominatio, quæ vnquam sub cælo fuit, aut futura est, &c. Vtuus Papæ hostis ero, exustus bis hostis ero.

In Resolutionibus: Potestas Papæ est Iarna, tartarus, seminarium libidinum, pomparum, cædium, reliquarumq; abominationum in Ecclesia.

In Assertionibus, articulo 30. Non repugnare videtur Hussus, quò minus sit monarchia Papæ. Hoc tantùm agit, impium Pontificem non esse membrum Ecclesiæ, ferendum tamen, sicut alium quamuis tyrannum. Ego verò tametsi Sanctus Petrus præsideret hodie Romæ, negabo Romanum Episcopum esse Papam. Papa enim est res ficta in mundo, neque fuit, neque est, neque erit,

sed fingitur esse. Quare ipsam sedem bestiæ nego, nihil moratus, sitne bonus, an malus, qui in ea sedet.

20. *Indulgentias.*

PROBAT HVSSVS.

Tomo 1. *fol.* 9. *b.* Falsè sum delatus, quòd docuerim, quòd indulgentiæ nihil sunt.

Quæstione de Credere fol. 170. Papa, qui est immediatus Vicarius Christi, habet auctoritatem indulgentias dandi, & alia, quæ ad claues pertinent, supremè faciendi.

Fol. 175. Omnis recipiens indulgentias, de tanto eas recipit, quanto habilior fuerit quoad Deum.

IMPROBAT LVTHERVS.

In Assertionibus, artic. 18. Indulgentiæ sunt meræ fraudes fidelium, & remissiones bonorum operum, & sunt de numero eorum, quæ licet: & non sunt de numero eorum, quæ expediunt, &c. Dico eas esse de numero eorum quæ fallunt & perdunt, cùm sint nihil nisi fraudes sceleratorum sanguisugarum populi Dei.

21. *Episcopos certis officijs, & dignitate à Presbyteris differre.*

ASSERIT HVSSVS.

Sermone habito Pragæ in Synodo ad Clerum: Episcopalis humilitas est gratuita virtus, & potestas Pontificis ordinatè deprimẽdi se, & subditos post se infra gradum dignificationis eis licitum modis, quibus dictum est in exemplis superius. Et pro efficacia illius venerandæ potestatis gloriosè exercenda, ordinauit Deus in Episcopis varis potestates cognoscendi & definiendi in causa Ecclesiastica, ligandi & soluendi, Sacramenta Ecclesiastica confiniendi, & administrandi, clericos ordinandi, & baptizatos confirmandi.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

Cap. 11. Sacramentum Ordinis duntaxat ab Episcopo est conferendum. Exemplum huius est in tota Lege noua & veteri, vbi nunquam aliter inuenitur, nisi quòd vel à Deo immediatè, vel ab Episcopis sunt sacerdotes & Episcopi consecrati: contra cuius cursum velle agere, est cum Lucifero præsumere. Vnde hæretici sunt hodie omnes tenentes omnem sacerdotem esse Episcopum, & sic posse ordinare. Tales enim ordinati sunt magis latrones, quàm sacerdotes. Ordinatio & consecratio Episcopi ad solos Episcopos spectat, non ad simplices sacerdotes.

NEGAT LVTHERVS.

In Resolutionibus super Propositionibus suis Lipsiæ disputatis, conclusione 5. Cùm Episcopi & Presbyteri sint iure diuino ijdem, & olim ijdem fuerint, dum populorum curam haberent prædicando & ministrando, non video quo iure Episcopi relicto officio Presbyteris, ius tamen Presbyterorum secum ascendentes sustulerunt.

22. *Sacerdotium noua Legis.*

ASSERIT HVSSVS.

Ad caput 2. *prioris Petri.* Sacerdotes dicuntur propter tria. Primò, quia sunt sacra recipientes: recipiunt enim Spiritum sanctum per impositionem manus Episcopi, cùm eis dicitur: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata*, &c. Secundò dicuntur sacerdotes, quia sunt sacra conficientes. Vnde in eorum consecratione dicitur: *Vnctione consecrentur Domine manus istæ, & benedicantur, vt quæcunque benedixerint benedicta sint, & quæcunque consecrauerint consecrata sint.* Tertiò dicuntur sacerdotes, quia sunt sacra dantes: ipsi enim sunt ministri Sacramentorum Ecclesiæ.

De corpore Christi in Sacramento Altaris: Corpus Christi non fit ex nihilo in effectu, sed de pane, quod est contra rationem creationis. Et hinc dicit B. Bernardus in Sermone de corpore Christi. Audite modò, & obstupescentes admiramini: nulli Angelorum, nulli Archangelorum, nullis supernis Spiritibus, sed hominibus, non omnibus, sed tantùm ordini nostro commissam esse celebrationem tanti Sacramenti, vt consecratus in sacerdotem, id ipsum conficias in altari, quod Christus confecit in Cœna Paschali. In altari quippe sacerdotum ore corpus Christi conficitur, non creatur, non nascitur. Ecce quod in forma dicit non creatur.

De Sacramento corporis & sanguinis Domini: Ex potestate & institutione Christi, veri Dei, & veri hominis, per ministerium sacerdotum est in Sacramento venerabili verum corpus & verus sanguis Christi. Item tam bonus, quàm malus sacerdos, habens fidem rectam circa Sacramentum venerabile, & habens intentionem sic facere, vt præcepit Christus, & dicens verba in Missa secundùm institutionem Ecclesiæ, conficit.

NEGAT LVTHERVS.

Ad Pragenses: Videtis itaque quales sint per Ordines Papisticos sacerdotes: non vtique sacerdotes Dei, sed sacerdotes Satanæ, tantùm vt Chrisum conculcent.

De abroganda Missa priuata: Certus esto, nec vlla persuasione falli te sinas, quisquis esse voles purè Christianus, nullum in nouo Testamento esse sacerdotium visibile.

23. *Horas Canonicas legendas*

ASSERIT HVSSVS.

Ad Psal. 118. Nocte surgendum est, primò propter significationis mysterium: nam media nocte facta est filiorum Israel liberatio, Aegyptiorum submersio, agni Paschalis immolatio, Christi incarnatio, Christi resurrectio, inferni destructio, Sanctorum è limbo eductio. *Septies in die laudem dixi tibi.* Nota, dicit *septies.* Primò ad literam: in Matutinis, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespera, & Completorio. Secundò *septies*, id est, perfectè.

NEGAT LVTHERVS.

In confutatione rationis Latomianæ: Magis credo peccare eos, qui legunt frigidas Horas, quàm qui omittunt.

Aduersus Ambrosium Chatarinum: Hîc murmurantur & boantur Horæ Canonicæ ingenti labore, sic tamen vt nunquam orentur.

24. *Sacerdotum continentiam*

ASSERIT HVSSVS.

Epistola 1. Hortor te in Domino, vt mulierum fugias consortia, & cautus sis dum confessiones mulierum audis, quòd per mulierum hypocrisim Satanas te non decipiat. Quòd si Plebanus factus fueris, caue ne iuuenem coquam habeas, ne plus casam ædifices quàm animam.

Epistola 28. Caueas confabulationem mulierum, & specialiter cautus esto in auditione cõfessionum, ne laqueo luxuriæ capiaris, quia te spero esse virginem castum Deo consecratum.

Sermone de pace: Castitatem maximè tenentur seruare vltra communem populum clerici, tum ratione diuini præcepti, tum ratione voti proprij, tum ratione sanctissimi ministerij, tum ratione vtilis exempli.

Sermone habito in Synodo ad Clerum Pragensem: Omnes gulosi & fornicatores sunt idololatræ: & fornicatores clerici sunt idololatræ & sacrilegi, voti & iuramenti præstiti transgressores, & sic filij Belial, nescientes Dominum Iesum, neque officium sacerdotum.

Ad cap. 7. prioris ad Corinthios: Septimum Matrimonij impedimentum est Ordo: quia clericus in maioribus Ordinibus non debet Matrimonium contrahere: quia votum fecit.

NEGAT LVTHERVS.

In Captiuitate Babylonica, capite de Matrimonio: Impedimentum Ordinis merum est hominum cõmentum, præsertim cùm garriant, eo dirimi etiam contractum; semper suas traditiones super Dei mandata exaltantes. Pereant istæ maledictæ hominum traditiones. Est inter sacerdotem & vxorem verum & inseparabile Matrimonium, mandatis diuinis probatum.

25. Monachorum & Monialium vota seruanda

ASSIRIT HVSSVS.

Ad cap. 7. prioris ad Corinthios: Nota secundùm Hieronymum, quòd virginitatem vouentibus, non solùm nubere, sed etiam velle nubere peccatum est, &c. Tertium impedimentum Matrimonij est votum Deo factum ad continentiam seruandam.

NEGAT LVTHERVS.

Epist. ad Volfgangum Reisenbusch: Deus ex æquo iubet vxorem ducere, ac sumere cibum & potum. Castè & integrè viuere tam est in nostra potestate, quàm omnia Dei miracula. Et ideo votum continentiæ impossibile est, & minimè seruandum.

26. Virginitatem Matrimonio præferendam.

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 7. prioris ad Corinthios: Bonum est homini esse sine vxore: honestum propter pœnitatem: delectabile, propter libertatem: vtile, propter mercedem: quia ei debetur aureola & fructus centesimus, de quo Lucæ 8. Augustinus: Supergreditur virginitas conditionem humanæ naturæ, per quam homines Angelis assimulantur. Maior est enim victoria virginum, quàm Angelorum. Angeli enim sine carne viuunt, virgines verò in carne triumphant. Magis expedit continentiæ seruare propositum, quàm nubere, & hoc ratione maioris sanctitatis. Et est argumentum tale: Studens sanctitati & amori Dei, præferenda est cogitanti quæ sunt mundi. Mulier innupta est huiusmodi. Ergo, &c. Ostendit Paulus, quòd licet vtrumque sit bonum, tamen Virginitas est melior Matrimonio. Nota, quòd status coniugalis honestus est, sed minus quàm continentiæ. Augustinus in Glossa: Non Matrimonium turpe esse monstrauit, sed quod honestius erat generalis honesti nomine commendauit, &c. Ex quo colligitur, quòd est consilium Spiritus sancti, & per consequens totius sanctæ ciuitatis, statum continentiæ obseruare. Et patet, quòd fraternitates laicales, quæ prohibent artificem suum exercere artificium nisi nupserit, sunt contra consilium Spiritus sancti, prohibentes statum summum, scilicet virginitatis, in suo artificio permanere: nec est paruum peccatum, tale consilium Spiritus sancti excludere.

NEGAT LVTHERVS.

De vita coniugali: *Crescite & multiplicamini*, non est præceptum, sed plus quàm præceptum, quod nos non possumus impedire, vel prætermittere: & perinde est necessarium vt edere, bibere.

In Sermonibus communalibi fol. 329. Castitatem vouere, nihil aliud est, quàm sanctum coniugium damnare, & diris deuouere.

27. Sacerdotum vestes, tonsuram, &c.

PROBAT VVICLEVVS.

Tractatu de gradationibus Scholasticis, cap. 3. Hic redarguunt superbi, improbantes istam rationem: Non, inquiunt, legitur, quòd Apostoli habuerunt caput & barbas ratas, sicut nos vtimur: nec dixerunt Horas Canonicas, vt nos facimus: nec seruauerunt ieiunium, vestimenta, vel ritus in celebrando, sicut nos facimus: ergo omnia talia sunt illicita. Quis stultus nescit, quoniam istud non sequitur? Sed oportet fidelem nominare humiliter, non captiosè, quomodo aliqua sunt docta implicitè in sua specie, vel suo principio, & aliqua explicitè in suo individuo. Tunc dicitur, quòd suppositâ quacumque tali cæremonia, virtuosa vel licita, fuit docta per appositiones in suo principio.

PROBAT IOAN. PRZIBRAVVS.

Cap. 29. *Cùm recitasset hoc VVicleui testimonium, subiungit:* Ex quibus patet, quòd teste VVicleuo huiusmodi sunt superbi & captiosi, quibus opponendum est, quòd variantes in his, sine euicta necessitate virtuosa, possent dici Schismatici. Addo de his plattis sacerdotum & approbatione eorum Hieronymum 12. q. 1 Duo sunt, Augustinum libro de contemptu mundi valdè latè.

PROBAT HVSSVS.

In Anatomia membrorum Antichristi: Oportet nos clericos clericatus honore non abuti, sed diligenti mandatorum custodia hoc esse quod videmur. Omnia signa clericorum virtutes in nobis esse reputant, & virtutes reclamant: clamat corona paupertatem, clamat vestis animæ honestatem, clamat status puritatem; clamat cultus castitatem: & ideo nisi istis virtutibus polleamus, mentimur. Mentitur corona, mentitur habitus, mentitur status, mentitur cultus, mentitur professio.

IMPROBAT LVTHERVS.

Lib. de votis Monasticis, de Missa angulari, & sæpe alibi Clericorum ac Monachorum habitum, ac tonsuram mris sannis & ludibrio prosequitur.

28. Episcoporum & sacerdotum Excommunicationem timendam.

ASSERIT HVSSVS.

Tomo 1. de sex erroribus: Timenda est Pastoris sententia, siue sit iusta, siue iniusta. Ideo pensare debet subditus, quod habeat timorem.

Tom. 2. fol. 345. & 346. iam moriturus negat se contempsisse Pontificis Excommunicationem.

Tom. 1. fol. 18. Coram Concilio Constantiensi fatetur etiam iniustam Excommunicationem esse timendam, & octo, vel etiam plures causas esse ait, quare Excommunicatio timeri debeat.

NEGAT LVTHERVS.

In Assertionibus articula 24. Docendi sunt Christiani Excommunicationem plus diligere, quàm timere.

Aduersus execrabilem Bullam Papæ: Parati sumus pro hac nostra sententia stultas vestras censuras nõ modò cum gaudio ferre, sed etiam rogare vt nunquam nos absoluatis.

29. Hominem esse liberi arbitrij

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 1. prioris ad Corinthios: Gratia gratum faciens quamuis habeatur ex Dei dono, efficienter tamen habetur ex libero arbitrio consentiente: quia dicit Augustinus: Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. Ista autem gratia est à tribus. A Deo, vt principaliter efficiente: à gratia gratis data, liberum arbitrium excitante: & à libero arbitrio, vt consentiente. Istam ergo gratiam optat Apostolus Corinthijs, vt grati Deo existentes, bene incipiant, melius proficiant, & optimè terminent vitam sanctam.

Ad cap. 4. prioris epist. D. Petri: Deus in saluatione hominis præsupponit aliquid: quia liberum arbitrium; quod quidem licet Deus posset in melius immutare, non tamen potest ipsum cogere per-

manente libertate, eò quòd coactio libertati repugnat. Oportet ergo hominem velle saluari, aliter ipsum Deus non saluat: quia secundùm B. Augustinum dicitur: Qui te fecit sine te, non iustificabit te sine te.

NEGAT LVTHERVS.

In Assertionibus, artic. 36. Liberum arbitrium post peccatum res est de solo titulo. Liberum arbitrium figmentum est in rebus, seu titulus sine re.

30. *Bona opera ad salutem necessaria: solam fidem non sufficere*

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 2. epistolæ Iacobi: Fides, quæ per dilectionem non operatur, inefficax ad salutem, & mortua est: quia sensu caret & motu, non sentiens delectationem, quæ est in charitate, nec motum boni operis. Et sicut non reficitur pauper solo verbo misericordiæ: sic nec ille saluabitur sola fide. Vnde dicitur: *Numquid fides poterit saluare eum? sine operibus?* quasi dicat, minimè. Fides enim informis non valet ad emptionem beatitudinis, quamuis valere possit ad euitationem grauioris damnationis, sed viuificatur per charitatem operantem. Sed contra Marci vltimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit:* Ergo sola fides sine opere sufficit ad salutem. Solutio. Illa auctoritas intelligitur de fide perfecta per dilectionem operante, & sic soluit Glossa. Vel potest dici, quòd verba illa intelliguntur de pueris baptizatis, tantùm habentibus facultatem operandi. Vel potest dici, quòd intelligatur de fide formata: altera verò de fide informi. Similiter illud Rom. 3. *Arbitramur hominem per fidem iustificari, sine operibus legis*, id est cæremonijs legalibus. *Sic et corpus sine spiritu* q. d. Ita omnes per opera fidei iustificati sunt, non iustificante sola fide: quia sicut corpus sine spiritu, qui dat vitam corpori, mortuum est, id est, penitus mortuum: ita & fides sine operibus, id est, sine dilectione operante, quæ est vita animæ, mortua est, quia nihil prodest. Vnde Anselmus in Prosologio: Non absurdè dicitur fides viuere operosa, quia habet vitam dilectionis, sine qua non operatur.

De Ecclesia cap. 8 Duplex est fides, vna informis, cùm credunt dæmones, & contremiscunt: alia est fides charitate formata. Ista cùm perseueraueris saluat, sed non prima. Vnde quoad secundam dicitur Ioannis 3. *Qui credit Filium Dei habet vitam æternam.* Et Petro habenti & confitenti illam fidem, dixit Saluator: *Beatus es Simon Bariona:* Et illa fides est fundamentum virtutum, in quibus Christi Ecclesia conuersatur.

In epist. Iudæ: Sicut primùm per fidem & bona opera merentur saluari: sic secundò per murmurationem & immunditiam merentur damnari.

NEGAT LVTHERVS.

Ad cap. 2 epist. ad Galatas: Sola fides Christi necessaria est, vt iusti simus: cætera omnia liberrima, neque præcepta amplius, neque prohibita. Quando sic docetur: Fides iustificat quidem, sed simul seruare oportet mandata Dei, quia scriptum: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata,* ibi statim Christus negatus est, & fides abolita: quia mandatis Dei, siue legi tribuitur, quod est solius Dei.

31. *Mandata Dei per gratiam diuinam seruari posse.*

ASSERIT HVSSVS.

Tractatu Constantiæ in carcere conscripto, de mandatis Domini: Cùm quilibet Christianus, vlum rationis retinens, teneatur Deum super omnia diligere: sed non eum verè charitatiuè diligit, si mandata eius non custodit, mendax est: ideo necesse est Christiano cuilibet, vt mandata Dei custodiat: sed non nisi verè custodiet, nisi ea cognoscat: ideo necesse est sibi ad salutem, vt mandata Dei primùm sciat, & hinc custodiat.

Ad Psal. 118. Cùm perspexero, id est, perfectè aspexero, feruendo præcepta, amando præmia, timendo supplicia, adiutus per tuam gratiam, & directus in omnibus mandatis tuis. Non ait in vno, alijs omissis, sed in omnibus; quia dicitur Iacobi 2. *Si quis totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus.*

NEGAT LVTHERVS.

In confutatione rationis Latomianæ: Tot Scripturæ testimonia probant, mandatum Dei esse impossibile nobis, vt nihil sit manifestius.

32. *Quadragesimam, & indicta ab Ecclesia ieunia seruanda*

ASSERIT HVSSVS.

De Pœnitentia: Per luxuriam homo offendit seipsum, contra quam est discretum ieiunium. Qui impugnatur peccato luxuriæ, debet deuotè orando Dei implorare auxilium, & corpus ieiunio castigare: quia

Luxuria! rarò non bene pasta caro.

Vnde Alanus dicit:

Subtrahe ligna foco, si vis extinguere flammam:
Si carnis motus, otia, vina, dapes.

quia sicut ligna apposita igni, sic cibi & potus additi augent inflammationem corpori ad luxuriam. Tu ergo appropinquante Quadragesima, quæ est speciale tempus pœnitentiæ, vt verè pœniteas, dolecordialiter de peccato, noli amplius peccare.

NEGAT LVTHERVS.

Responsione ad Ambrosium Catharinum: Hodie sic ieiunatur, vt non caro mortificetur, sed vt bonum opus sit hoc die ieiunasse. Quid autem hoc aliud est, quàm impia facies Antichristi.

De doctrinis hominum vitandis: Erroneum est & plenum mendacijs, quòd certis temporibus anni, item in Vigilijs Apostolorum & aliorum Sanctorum ieiunijs necessitatem imponunt, sub graui peccato, tamquam Ecclesiæ decreto & mandato. Nam ieiunia, quod ad dies & cibos attinet, libera & adiaphora in perpetuum esse debent.

33. *Consilia Euangelica, & opera supererogationis*

PROBAT HVSSVS.

De Ecclesia cap. 17. Præceptum est doctrina Dei generalis, omnem hominem semper obligans sub pœna peccati mortalis, eo ipso, quo vnquam ab eo lapsus fuerit. Consilium est doctrina Dei specialis, solùm obligans sub pœna venialis, pro tempore huius vitæ. Ideo dicunt Doctores, quòd præceptum est imperfectorum, obligans eos sub ratione, qua serui sunt: Consilium autem est perfectorum, quod etiam supra obligat, subintellige generaliter, & semper sub pœna peccati mortalis. Sed ad declinandam peccati occasionem, consulit eis vt amicis. Vnde si sanctus ex magnitudine diuini occasione consilij inciderit in mortale. Hoc est ex præuaricatione primi mandati, & non ex non obseruantia diuini consilij. In patria verò, vbi non est periculum vel occasio peccandi, non est consilium ita dictum. Nam in patria non est voluntaria paupertas, nec sapit egentiam quam Christus consulit Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes.* Secunda est obedientia præpositio coactiuo, de qua Lucæ 9. *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum,* tãquam discipulus charissimus. Nec reluctatio castitatis, de qua Matth. 19. *Sunt Eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum cælorum.* Nec effectualis retributio aduersantibus, de qua Matth. 5. *Benefacite his, qui oderunt vos.* Nec conculcationum violenter humilis patientiæ, de qua Matth. 5. *Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe ei & alteram.* Nec supererogatio operum misericordiæ

ricordiæ, de qua Lucæ 6. *Omni petenti de tribue*, &c. Omnia iſta duodecim conſilia in forma ſua primaria non habebunt eſſe in effectu neceſſario, ſed in ſenſu & forma ſecundaria obſeruabunt ſicut mandata æterna, & in via ſunt ad vitam ſaluberrima.

Tom. 2. fol. 243. b. Vnus dicitur alio perfectior, in quantum non ſolùm ſeruat mandata, quæ ſunt neceſſitatis: ſed etiam conſilia, quæ ſunt ſupererogationis: & ſic dicit Chriſtus Matt. 19. *Si vis perfectus eſſe. vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veniens ſequere me.*

IMPROBAT LVTHERVS.

In Aſſertionibus art. 30. Fortaſſis etiam in hoc peccauit Ioannes Huſs, quòd duodecim conſilia Euangelica fecit, cùm non ſit niſi vnicum virginitatis, ſiue cœlibatus. In qua re deceptus eſt per impiam Thomæ & Thomiſtarum Theologiam.

In Colloquijs Latinis Tom. 2. cap. de Sanctis: Ioannes Huſſius contra Papatum exiguum tentauit, morte minus dignum, aſſerens duodecim conſilia Euangelica, multoſque Papæ errores confirmans. Horrendus certè error Scripturam ſacram in præcepta & conſilia impia diſtribuere, & deinde docere, omnes homines poſſe & debere præcepta Dei ſeruare, ſed conſilia eſſe libera, illa non obligare. Ex iſto fonte orta eſt ſecuritas, & hypocriſis operum ſupererogationis, & non debitorum.

34. Neminem eſſe certum de ſalute

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 1. poſteriorum epiſt. D. Petri: Hîc dubitatur, vtrum aliquis viator poſsit eſſe certus de ſua prædeſtinatione? Et videtur quòd non, per illud Eccleſiaſtis 9. *Nemo ſcit an amore, vel odio dignus ſit.* In oppoſitum videtur hîc eſſe Petrus, dicens: *Facite vestram certam vocationem & electionem*, & ſic certam prædeſtinationem. Hîc eſt notandum, quòd nullus viator ſcit certitudinaliter, ſine reuelatione ſibi de hoc facta, ſe eſſe prædeſtinatum, & ſic nec ſe eſſe in gratia, nec opus ſuum eſſe virtuoſum. Hoc autem tripliciter contingit. Primò ex parte Dei, à quo electio gratiæ, & opus virtuoſum dependent principaliter. Nam gratia eſt donum à Deo immediatè infuſum, & non noſtris meritis acquiſitum: & cùm illam dat ſecundùm quòd ex ſua beneuolentia homo acceptat, quæ homini, reſpectu ipſius, ſine reuelatione eſt occulta, ſequitur, quòd ex parte Dei hominis ſua prædeſtinatio & gratia ſunt incerta, &c. Nec ſequitur: nullum peccatum mortale ſcio in me, ergo ſcio me eſſe in gratia, &c. cùm dicat Apoſtolus: *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non hoc iuſtificatus ſum*, &c.

NEGAT LVTHERVS.

In epiſt. ad Galatas: Fabula eſt Scholaſticorum aſſerere, incertum eſſe, num ſit homo in ſtatu ſalutis, nec ne.

35. Aliquos mortali peccato carere

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 1. primæ ad Corinthios: Sanctificatio ſpecialis, quæ fit per gratiam Spiritus ſancti, remouet culpam, & pronitatem peccandi mortaliter: & talis fuit ſanctificatio Ioannis Baptiſtæ, & Hieremiæ. Sed ſanctificatio ſpecialiſsima, quæ fit per gratiam ſingularem, remouet culpam originalem, & pronitatem ad peccandum tam venialiter, quàm mortaliter: & talis fuit in beata Virgine.

NEGAT LVTHERVS.

In Aſſertionibus artic. 33. Nemo eſt certus ſe non peccare mortaliter, propter occultiſsimum ſuperbiæ vitium.

36. Peccatorum differentiam.

ASSERIT HVSSVS.

Ad Pſalm. 118. Ioannes Euangeliſta aliquando loquitur de peccato graui, ſiue mortali, vt 1. Ioannis 3. *Scitis quoniam ille apparuit, vt peccata tolleret, & peccatum in eo non eſt. Omnis qui manet in eo non peccat: & omnis qui peccat, non vidit eum.* Ecce hîc loquitur de peccato graui mortali, ſiue de crimine. Sed ibi 1. Ioan. 1. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt:* loquitur de peccato leui, quod vocatur à nobis veniale. Et ſic videtur, quòd omnis iniquitas eſt peccatum: ſed non contra.

NEGAT LVTHERVS.

In Aſſertionibus artic. 32. Omne opus iuſti damnabile eſt, & peccatum mortale, ſi iudicio Dei iudicetur.

In Reſolutionibus ſuper propoſitiones ſuas: Namideo nullum eſt peccatum natura ſua veniale, ſed omnia damnabilia: quòd autem venialia ſunt, gratiæ Dei tribuendum eſt.

37. Septem Sacramenta

ASSERIT VVICLEVVS.

In Poſtilla ſuper 15. cap. Marci: Sacramenta Eccleſiæ ſunt velut caſtrum & munitio tutiſsima, quam velut fluuius immenſus primò circuit aqua Baptiſmatis, quæ primò coercet acceſſus hoſtiles. In interioribus ripis fluminis ſunt Confirmatio & Pœnitentia, velut vallus & murus exterior. In medio velut turris fortiſsima Sacramentum Euchariſtiæ collocatur, ad quam aſcenditur per gradus Ordinis: & citra hos gradus Matrimonium quaſi murus interior, defendens legitimè forum ſeculare & Eccleſiaſticum. Oſtiolum autem, per quod ingreditur vitam futuram, eſt Extrema Vnctio. Sed & totam iſtam ſeriem caſtrorum fundauit Chriſtus, dans vicarijs poteſtatem vbique erigendi.

In eadem Poſtilla, ſuper 1. Corinth. 1. Quædam Sacramenta difficiliora ad credendum, & magis neceſſaria ad ſalutem, per ſe promulgauit, vt Baptiſmum, Euchariſtiam, Ordinem, & Pœnitentiam: quædam autem per Apoſtolos, vt Confirmationem, & Extremam Vnctionem. De Confirmatione patet in Actibus Apoſtolorum: & de Extrema Vnctione Iacobi 5. imò Marci 6. fit mentio de olei vnctione.

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 5. epiſt. Iacobi, agens de Extrema Vnctione: In hoc Sacramento non imprimitur character. Aut enim eſt diſtinctionis, & hîc imprimitur in Confirmatione: aut excellentiæ & dignitatis, & hîc imprimitur in Sacramento Ordinis. Vnde hoc Sacramentum iterari poteſt: illa autem non iterantur, quæ relinquunt in ſuſcipiente characterem, vt Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo: cætera verò quatuor non relinquunt. Dupliciter autem ratio Sacramenti dicitur: primò idem eſt, quod iterata benedictio: ſic nullum iteratur: ſecundò idem eſt, quod iterata ſuſceptio: ſic iteratur Euchariſtia, Pœnitentia, Matrimonium, & Vnctio.

ASSERIT IOAN. ROKIZANA.

De Sacramentis in genere cap. 1. Conſtanter dico, quòd Sacramenta nouæ Legis ſunt numero ſeptem: Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Vnctio extrema, Ordo, Coniugium.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

Cap. 8. Confiteor ſeptem ſanctæ Eccleſiæ Sacramenta, auctore Deo tradita, & ſuorum Apoſtolorum auctoritate inſtituta, eſſe ab omnibus fideliter & inuiolabiliter credenda, tenenda, & veneranda: quæ ſunt ſacrum Baptiſma, Confirmatio, Ordo, ſacroſancta Euchariſtia, Pœnitentia, Matrimonium, & Vnctio extrema: quæ ſingula ſunt ex fide Catholica, tamquam Eccleſiæ neceſſaria

& ſalubria antidota, à cunctis approbanda & tenenda.

ASSERVNT VVALDENSES.

In confeſſione ac Vngariæ Regum miſſa anno 1508. Sacramenta ſeptenario incluſa numero Chriſti vtilia pandimus, quibus populo incredulo promiſſa Dei impleta eſſe ſignificatur.

NEGAT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica: Principio neganda mihi ſunt ſeptem Sacramenta, & tantùm tria pro tempore ponenda: Baptiſmus, Pœnitentia, Panis. Quamquam, ſi vſu Scripturæ loqui velim, non niſi vnum habeam Sacramentum, & tria ſigna ſacramentalia.

38. Sacramenta veteris & nouæ Legis differre

ASSERIT HVSSVS.

In Pſalm. 117 Sacramenta veteris Legis non iuſtificabant, ſecundùm quod dicitur Rom. 3. *Ex operibus legis non iuſtificatur omnis caro.* Et ſubditur: *Iuſtitia autem Dei per fidem Ieſu Chriſti.* Sed Sacramenta nouæ Legis iuſtificant, & ideo dicuntur portæ iuſtitiæ.

NEGAT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica: Error eſt Sacramenta nouæ Legis differre à Sacramentis veteris Legis.

39. In aliquibus Sacramentis imprimi Characterem.

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 5. epiſt. Iacobi: Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo, relinquunt in ſuſcipiente characterem.

NEGAT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica, capite de Ordine: Huic tam debili fundamento nixi, characteres effinxerunt, quos huic Sacramento tribuerunt, qui imprimerentur ordinatis indelebiles. Vnde quæſo tales cogitationes? qua auctoritate, qua ratione ſtabiliuntur?

40. Baptiſmum conferre gratiam.

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 1. priorꝭ ad Corinth. Triplex eſt ſanctificatio: quædam eſt communis, quæ fit per Sacramenta: & ita Corinthij fuerunt ſanctificati, quia per Baptiſmi ſuſceptionem ſancti facti: quædam eſt ſpecialis, quę fit per gratiam Spiritus ſancti: quędam ſpecialiſſima, quæ fit per gratiam ſingularem. Prima remouet culpam, confert gratiam: non tamen remouet fomitem, qui eſt prouitas ad peccandum.

Ad cap. 2. priorꝭ epiſtolæ Ioannis: Baptiſmus non ſolùm credentes purificat, ſed interdum etiam non credentes emundat, vt paruulos: cùm enim illi ſolùm teneantur originali peccato, ſine omni conſenſu poſſunt per vim Baptiſmatis ab illo peccato mundari.

NEGAT LVTHERVS.

Sermone de recumbentibus: Baptiſmus non eſt plus quàm externum ſignum.

41. Pueros aliena offerentium fide baptizari

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 2. priorꝭ Ioannis: Baptiſmus non ſolùm credentes purificat, ſed interdum nondum credentes emundat, vt paruulos. Sed huic obſtatur per illud Marci vltimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*, &c. Hic eſt notandum, quòd aliquod eſt peccatum Originale, aliud actuale. Primum ſine conſenſu contrahitur, reliquum nunquam ſine actuali conſenſu committitur. Illud igitur quod ſine conſenſu contrahitur, paruulis ſine conſenſu remittitur. Illud autem, quod non poteſt ſine conſenſu committi, neque poteſt ſine conſenſu remitti. Cùm igitur paruuli ſolùm teneantur originali peccato, ſine omni conſenſu poſſunt per vim Baptiſmatis ab illo mundari.

NEGAT LVTHERVS.

Ad VValdenſes, reprehendens eos, quòd pueros ad alienam offerentium fidem baptizant: Præſtat, *inquit*, prorſus omittere Baptiſmum, quàm baptizare ſine fide.

42. Aquam benedictam, & aquæ Baptiſmatis conſecrationem.

PROBAT VVICLEVVS.

De Blaſphemia cap. 17. Audiui quendam ſacerdotem conqueri de ſeductione Hoſtiarij, dum diebus Dominicis deferendo aquam benedictam immiſcet ſæpe aquam non benedictam, & ſic nouiſſima Parochiæ non habent aſperſionem aquæ totaliter benedictæ, & per conſequens in ſpiritualibus differenter fraudatur Parochia. Non enim fas eſt dicere, quòd aquæ talis aſperſio nihil valet. Nec valet dicere, quòd in liquidis quantumcumque per vnum Sacramentum ſanctificat quantumlibet copulatum: tum quia non coextenduntur, ſed occupant loca propria. Et nota ſecundùm Philoſophos, ſanctitas aquæ, cùm ſit accidens, non migrat de ſubiecto vno in aliud: tum etiam, quia Hoſtiarius, proijciendo guttam aquæ benedictæ in mare, ſanctificaret totum mare: imò cùm omnes aquæ mediterraneæ, paludales, vel fontales continuantur cum mari per cataractas abſconditas, Hoſtiarius poſſet faciliter ſanctificare omnes aquas mundi. Et cùm aqua non debeat iterum conſecrari, olim ceſſaſſent aquarum conſecrationes miniſterio ſacerdotis. Nec valet dicere, quòd ſpiritualiter generatur noua ſanctitas, vt contigit de luce: tum quia idem ſic foret de ſanctificandis conſtantibus pane, palmis, igne, cera, thure, pera, fructibus, & alijs ſanctificatis communiter: tum etiam, quòd liceret Exorciſtæ, Hoſtiario, vel laico cuicumque benedicere vel ſacrare cuncta huiuſmodi, & deferre ipſa ad loca, in quibus multiplicarent ſibi ſimilia in ſubiecto capaci. In quo caſu ſic deferens candelam ad locum tenebroſum, ipſum illuminat: ſic videtur, quòd applicans facit nouam aquam, ſi conſecrat ipſam aquam, ipſa ſui initio conſecrata, quia aliter ſolus Deus conſecraret, & non Presbyter vel miniſter. Relictis igitur obiectionibus contra reſponſiones fictas, videtur quòd ſicut in primitiua Eccleſia habuerunt Chriſti diſcipuli poteſtatem faciendi miracula, ſic habuerunt poteſtatem corpora tam rationabilia, quàm irrationabilia conſecrandi. Nam Marci vltimo dicitur: *Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur: in nomine meo dæmonia ejicient.* Cùm igitur in corporibus tam animatis, quàm inanimatis latent dæmonia, vt patet de legione miſſa in porcos: & in aëre, & in alijs corporibus, vbi magis nocent homini, eſt notorium hos latere. Euangelium igitur promittens nedum ſacerdotibus, ſed generaliter in Chriſtum credentibus, poteſtatem & effectum ejciendi dæmonia, dat fidem, quòd ſic poſſunt in exemplum credentes, cùm poteſtas Domini inextinguibilis perpetuò ſit parata.

ASSERIT IOAN. ROKIZANA.

Cap. 5. de conſecratione fontis: Primò videamus, an licitum ſit, conſecratam aquam pro baptizandis in vaſe ſenſibili habere. Et pro iſto dicit Dionyſius de Eccleſiaſtica Hierarchia: Et tunc aquam ſanctis inuocationibus cum ſanctificauerit, &c. Vbi patet, quòd in primitiua Eccleſia aqua pro ſanctificandis ſanctificabatur, cum infuſione Chriſmatis, & ſigno crucis.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

Capite 9. Sacramentum Baptiſmatis in fonte

consecrato cum solitis cæremonijs est exercendum.

Cap. 30. Item profiteor religiosè & Catholicè, quòd aquæ consecratio est licita in religione Christiana?

NEGAT LVTHERVS.

Libro de visione Danielis contra Catharinum *omnes creaturarum consecrationes damnat.*

43. Sacri Chrismatis vsum.

ASSERIT HVSSVS.

Ad caput 5. Iacobi: Quare non additur hic oleo balsami, sicut in Baptismo, & Confirmatione? Solutio: Baptismus est intrantium, Confirmatio pugnantium, à quibus exigitur bona vita pro se, & fama pro alijs: ideo vnguntur Chrismate consecrato ex balsamo propter odorem bonæ famæ, & oleo propter nitorem conscientiæ: his autem, qui consortio hominum subtrahuntur, sufficit bona conscientia.

Sermone habito Pragæ in Synodo ad clerum: Hæc simoniacæ hæreseos detestata est sancta Synodus, & anathematizauit: vt de cætero nec pro Ordinatione, nec pro Chrismate, Baptismo, vel Balsamo quicquam exigatur statuit. Sed quia contra iam dicta, & à Spiritu sancto Ecclesiæ tradita subrepunt Antichristi glossulæ, nunc labore, nunc pastu, nunc consuetudine palliatæ: ideò illis Innocentius Papa respondit: Si quis, inquit, quodlibet Sacramentum Ecclesiasticum, vtpote Chrisma, vel oleum sanctum, &c. per pecuniam acquisiuit, honore malè quæsito careat: emptor, & venditor, & interuentor nota infamiæ percellantur.

ASSERIT IOAN. ROKIZANA.

Cap. 9. de Chrismate: Concorditer datur intelligi, quòd hæc obseruantia ritus circa Baptismum emanauit ab Apostolis, & quòd hæc vbique per Ecclesias Christianorum debent obseruari inconcussè, & firmiter sine hæsitatione, &c. Patet igitur quàm malè faciunt, qui ex incurabilitate, contemptu, aut sui spiritus elatione ipsam sacri olei, & Chrismatis in Baptismate omittunt vnctionem.

NEGAT LVTHERVS.

Libro de Missa angulari: Deus Purgatorium extinxit, an etiam tantum medullæ adhuc in manibus suis habeat, vt rancidum Chrisma, præter suam vtilitatem, per mera figmenta humana introductum, possit efflare?

44. Confirmationis Sacramentum.

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 5. Iacobi: Solus Baptismus est intrantium, Confirmatio pugnantium, &c. Character imprimitur in Baptismo, Confirmatione, & Ordine. Vnde Sacramentum Extremæ Vnctionis iterari potest: illa autem Sacramenta non iterantur, quæ relinquunt in suscipiente characterem.

ASSERIT VVICLEVVS.

In Postilla ad cap. 1. prioris ad Corinth. Quædam Sacramenta per se Dominus promulgauit, vt Baptismum, Eucharistiam, Ordinem, & Pœnitentiam: quædam autem per Apostolos, vt Confirmationem, & Extremam Vnctionem. De Confirmatione patet in Actibus Apostolorum, &c.

ASSERIT IOAN. ROKIZANA.

De Sacramentis cap. 1. Secundò recipit homo perfectam virtutem, quasi quoddam augmentum spirituale, & hoc fit per Sacramentum Confirmationis.

Cap. 11. Nullus potest ambigere, quin Apostoli illud Sacramentum ex magistri sui institutione dicerunt, ex quo post ipsius ascensionem illud exercuerunt. Ergo patet, quòd hoc Sacramentum à Christo processit.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

Cap. 16. Item profiteor credendum, quòd baptizati à proprio Episcopo, iuxta formam & statuta Ecclesiæ, cum Chrismate ab Episcopo consecrato sunt confirmandi.

ASSERVNT VVALDENSES.

In confessione fidei ad Vngariæ Regem anno 1508. Fide ex Scripturis sumpta profitemur, temporibus Apostolorum illud obseruatum fuisse, quicumque in pubescentiæ annis promissa donorum Spiritus sancti non acceperunt, huiusmodi per orationem manusq; impositionem in fidei confirmationem suscipiebant.

NEGAT LVTHERVS.

Contra Louanienses articulos thesi 55. Confirmationem esse Sacramentum sine verbo asseritur, & sententia Louanienses mentitur à Christo esse institutum.

45. Transubstantiationem in Eucharistia Sacramento

ASSERIT HVSSVS.

Lib. de Cœna Domini cap. 2. Quicquid Christus Iesus per se Apostolis, & per ipsos, & per alios sanctos Doctores tradidit, & quicquid tenet sancta sua Romana Ecclesia de hoc Sacramento venerabili, hoc firmiter est credendum, &c. Ex potestate & institutione Christi veri Dei & veri hominis per ministerium sacerdotum est in Sacramento venerabili verum corpus suum, quod conceptum est, & natum ex Maria Virgine castissima potestate Spiritus sancti, quod passum est in cruce, quod iacuit in sepulchro per triduum, quod ascendit in cælum, & sedet ad dextram Dei Patris. Illud, & non aliud, sine noua sui substantiali inceptione, est in ipso Sacramento venerabili. Similiter sanguis, qui effusus est in cruce in remissionem peccatorum de eodem corpore. Item credendum est, quòd tam bonus, quàm malus sacerdos habens fidem rectam circa Sacramentum venerabile, & habens intentionem sic facere, vt præcepit Christus, & dicens verba in Missa secundùm institutionem Ecclesiæ, conficit, id est virtute verborum sacramentaliter facit ministerialiter esse sub specie panis verum corpus Christi: similiter sub specie vini ministerialiter esse verum sanguinem Christi. Et dico facit ministerialiter, quia tamquam minister Christi, qui potestate & verbis Christi facit, quod facit Christus potestate propria, & verbis propris, transubstantians panem in corpus Christi, & vinum in sanguinem suum. Vnde canit Ecclesia: *Dogma datur Christianis, quòd in carnem transit panis, & vinum in sanguinem.* Et iterum: *Verbum caro panem verum verbo carnem efficit, fitq́ue sanguis Christi merum, etsi sensus deficit, ad firmandum cor sincerum sola fides sufficit.*

Cap. 3. Verbum caro, id est, Filius Dei existens homo, efficit verbo suo per Transubstantiationem verum panem carnem, & merum, id est vinum, fit scilicet per Transubstantiationem sanguis. Patet ista materia de consecratione dist. 2. per Sanctos Ambrosium, Eusebium, & alios: vnde cantum supradictum approbatum ab Ecclesia ab anno, quo cœpi cantum discere, cantaui in schols & Ecclesijs: post legi in Officio, & in Missis, & prædicaui in sermonibus, & nunquam prædicaui, quòd in Sacramento altaris maneat substantia panis materialis, de quo me veritatis inimici mendaciter accusarunt, &c. Post verba consecrationis in ipso Sacramento tam diu est corpus & san-

guis Domini, quàm diu manet species panis & vini, & non seorsum corpus, & seorsum sanguis, sed sub vtraque specie manet Christus totus, vt canit Ecclesia. Vnde corpus Christi est sub specie panis per Transubstantiationem panis in ipsum corpus, & sanguis est concomitanter: & sanguis est sub specie vini per Transubstantiationem vini in sanguinem, & corpus sub eodem concomitanter. Vnde stultissima & turpissima vesania foret dicere, quòd solùm quando sacerdos eleuat Sacramentum venerabile, tunc est corpus Christi, & quando deponit non est.

In carmine de Cœna Domini:

Non est panis, sed est Deus
Honole. crator meus,
Qui in cruce pependisti,
Etsi carne desecisti.
Non augetur consecratus,
Nec vel simplus sit mutatus,
Nec diuisus in fractura,
Plenus Deus in statura.
Caro panis, sanguis vinum
Est mysterium diuinum,
Hinc iam & gloria
In secularum secula.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

Cap. 13. Proficor tenendum & credendum ab omnibus firmiter, quòd Christus verus Deus, & verus homo est, & viuit in Sacramento Christi visibili secundùm suam propriam naturam & substantiam corpoream, & secundùm naturalem eius existentiam, eandem penitus in numero, quam sumpsit de Virgine Maria, & secundùm quam resedit in cælo in dextra Patris.

Cap. 14. Credo quòd non minus, nec secundùm minus, aut minus corpus Christi, & totus Christus est in Sacramento sensibili, quàm est in cælo.

Cap. 20. In Sacramento Eucharistiæ post consecrationem non manet panis materialis.

Cap. 21. Item profiteor veraciter, quia ante annos viginti M. Ioannes Huss cum Magistris & Doctoribus nationis Bohemicæ ex pleno consilio suo & consensu vnanimi, nullo, vt dicebant, contradicente, reprobauerunt, & confutauerunt, & prohibuerunt publicè istos articulos VVicleui, quòd scilicet panis materialis remanet in hostia post consecrationem: item quòd in Sacramento accidentia non stant sine subiecto: item quòd Christus non est in eodem Sacramento identicè & realiter.

ASSERIT HIERONYMVS PRAGENSIS.

Cùm rogaretur, quid sentiret de Sacramento? *inquit*: Ante consecrationem panem, in consecratione & postea verum Christi corpus. *Tum quidam*: Aiunt te dixisse post consecrationem remanere panem. *Tum ille*: Apud pastorem, *inquit*, panis remanet. *Poggius Florentinus epistola ad Leonardum Aretinum.*

NEGAT LVTHERVS.

Aduersus 32. *articulos Theologorum Louanienſium*: Transubstantiatio panis & vini in Sacramento à magistrellis Louanienſibus ſine omni fundamento, ſine vllo verbo, ex mera inſcitia traditur.

46. S. Miſſæ Sacrificium.

ASSERIT HVSSVS.

Sermone in exequiis Iacobi Pragæ ad populum: Si vult ſacerdos Miſſam magnificare, ſit magnus in ſancto opere, & non aſcribens beato Gregorio mendacium: dicat ipſe cum beato Gregorio illud in 4. Dialogorum capitulo de virtute & myſterio hoſtiæ ſalutaris: Penſemus quale ſit pro nobis ſacrificium hoc, quod pro abſolutione noſtra paſſionem vnigeniti Filij Dei ſemper imitatur. Quis enim fidelium dubium habere poſſit, in ipſa immolationis hora ad vocem ſacerdotis cœlos aperiri, in illo Ieſu Chriſti Domini myſterio Angelorum choros aſſiſti, ſummis ima ſociari, terrena cæleſtibus iungi?

Tractatu de corpore Chriſti: Super his fundans ſe vniuerſalis Eccleſia, dicit in Canone Miſſæ: *Offerimus panem ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ.* Et iterum: *Panem cæleſtem accipiam, & nomen Domini invocabo.*

De Cœna Domini. Canticum Eccleſiæ: *Verbum caro panem verum verbo carnem efficit*, legi in Officijs & Miſſis, & prædicari in ſermonibus.

ASSERIT VVICLEVVS.

De Apoſtaſia cap. 18. *vbi approbat totum ritum Miſſæ à principio ferè vſque ad finem, dicens eum egregium & egregiè declaratum, concludens de omni ritu illo, & dicens*: Certum quidem eſt, quòd omnia talia de tanto ſunt laudabilia, de quanto excitant vt Chriſtus plus ametur.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

Cap. 27. Item profiteor, quòd in officijs Eccleſiaſticis omnes pro poſſe obligantur, & debent ſe Eccleſiæ matri & Metropolitanæ conformare, in pſallendo Matutinas, Miſſas, Veſperas, & cætera officia publica.

Cap. 28. Totus ritus & ordo communiter ſacrificandi ſeu Miſſandi ex Sanctorum Traditionibus, tamquam ex aureis maſsis & pretioſiſsimis gemmis, decentiſsimè elaboratus, & comportatus, & cultui diuiniſsimæ Euchariſtiæ, & eius honori & magnificentiæ ſaluberrimè & ſapientiſsimè adaptatus in ſuis ſingulis ritibus & minoribus, videlicet in geſtu, ſignis, & habitu ſeu veſtimentis conſuetas à cunctis ſacrificantibus eſt obſeruandus, & abſque ineuitabili neceſsitate à Chriſti ſacerdotibus non eſt prætermittendus, ſed opere tenus exequendus, &c. Ioannes VVicleuus, libro de poteſtate Papæ, approbat omnia ornamenta ſupradicta, declarans maximam vtilitatem morum & virtutum per eadem deſignari. Item de Apoſtaſia cap. 18. approbat totum ritum Miſſæ, à principio ferè vſque ad finem, dicens eum egregium, & egregiè declaratum, concludens de omni ritu illo, & dicens: Certum quidem eſt, quòd omnia talia de tanto ſunt laudabilia, de quanto excitant, vt Chriſtus plus ametur. Hæc ille. Erubeſcat ergo diſcipulus à magiſtro ſuo, & in hoc ſit ſicut magiſter eius. VVicleuus celebrauit Miſſas ſuas ritu & forma Eccleſiæ: faciant idem Thaboritæ, vel confundantur dici VVicleuiſtæ.

NEGAT LVTHERVS.

In Colloquijs conuiualibus fol. 168. *negat ab Huſſitis accipiendam eſſe Euchariſtiam, propterea quòd priuatas Miſſas celebrant.*

Fol. 274. A tempore Gregorij Magni Miſſa priuata multos etiam ſanctitate inſignes viros ſcelellit. Ioannes Huſſus eodem errore imbutus fuit: mirum quòd Deus ab hac vnica idololatria me ſeruauit.

Libro de abominatione Miſſæ: Meum facturus officium omnes moneo, vt hanc profanationem Miſſæ non ſecus ac ipſum diabolum fugiant & deteſtentur. Magiſtratum hortor, vt eam funditus ab Eccleſia pellant, & aboleant, &c.

47. Elevationem Euchariſtiæ in ſacrificio Miſſæ

PROBAT HVSSVS.

Tractatu de Cœna Domini: Iſtas tres eleuationes debet habere in memoria Presbyter dum eleuat, & offert in Sacramento venerabili Deo Patri, corpus Chriſti.

IMPROBAT LVTHERVS.

De abroganda Missa priuata: Minister nullo verbo meminit sacrificij inter eleuandum, quod tamen oportuit quàm maximè. Quamquam quid referret si nihil eleuaretur? Ex hostiarum enim est ea eleuatio, non ex instituto Christi.

48. Melchisedech panem & vinum offerens, sacrificium Missæ præfigurasse

ASSERIT HVSSVS.

Ad Psalm. 109. Hoc ergo iurat, quòd Christus est sacerdos secundùm ordinem Melchisedech, qui primus panem & vinum obtulit: & Christus panem & vinum in corpus & sanguinem suum consecrauit, cuius sacrificij similitudinem præmisit Melchisedech, &c. Melchisedech panem & vinum obtulit, Genes. 14. & Christus panem & vinum in corpus & sanguinem suum consecrauit, Deo Patri obtulit, & discipulis offerri commisit, Matth. 26.

NEGAT LVTHERVS.

De abominatione Missæ priuatæ: In eo mentiuntur, quòd asserunt Melchisedech sacrificasse panem & vinum.

49. Eucharistiam post consecrationem extra vsum esse Sacramenti.

ASSERIT HVSSVS.

In Protestatione Tomo 1. fol. 95. Falsò dicunt, quòd quando hostia eleuatur, tunc est corpus Christi, & quando ponitur, tunc non est.

De Cœna Domini: Post verba consecrationis in ipso Sacramento tamdiu est corpus Christi, quàmdiu manet species panis & vini.

NEGAT LVTHERVS.

Paulus Crellius in articulis Lipsiensibus: Cùm Philippus assereret: Nihil habet rationem veri Sacramenti extra vsum diuinitus institutum: Lutherus hac sententia mirum in modum gauisus: Macte, inquit, virtute ac pietate, mi Philippe, tibi datur gratia, qui potuisti Pontificijs Sacramentum adimere, quod ego nunquam tentare vel aggredi ausus fui.

50. Eucharistiam adorandam.

ASSERIT HVSSVS.

Tractatu de omni sanguine Christi glorificato: Nos adoramus corpus Christi & sanguinem in dextra Dei Patris existentem, & in venerabili Sacramento, quod sacerdotes conficiunt, absconsum, & sic scimus quid adoramus.

Contra Bullam Papæ de electione crucis: Secundum genus Reliquiarum est Eucharistia, in memoriam passionis, resurrectionis, & ascensionis Christi, credentibus in remissionem peccatorum derelicta. Vnde ipsa Eucharistia magis à fidelibus veneranda, quàm aliorum Sanctorum Reliquiæ.

NEGAT LVTHERVS.

Ad VValdenses: Non damnandi, nec hæreseos accusandi sunt, qui Sacramentum non adorant: cùm non sit præceptum, nec Christus in hoc adlit.

51. Vbiquitatem corporis Christi

ASSERIT LVTHERVS.

Ad cap. 9. Ecclesiastis: Sic Christus quoque extra locum est contra illos, qui captiuant Christum loco, cùm tamen vbique sit. Neque enim Verbum Dei segregatur à carne. Vbi Deus est, & caro Christi est: Deus est vbique: Ergo & Christus quoque est vbique.

NEGAT HVSSVS.

Tractatu de sanguine Christi: Corpus Christi cum omnibus partibus suis solùm in cælo est localiter & dimensiuè, licet in Sacramento altaris sit dimensiuè & verè.

52. Eucharistiam pro infirmis seruandam.

ASSERIT HVSSVS.

Tractatu de sanguine Domini: Si seruant Presbyteri in Ecclesijs Sacramentum, tunc semper finaliter fit propter manducare, vt infirmi in casu non valentes ad altare accedere, manducent salubriter conseruatum.

NEGAT LVTHERVS.

De adoratione Sacramenti: AEdiculæ, quibus Eucharistia promiscuè seruatur, deijciendæ sunt.

53. Communionem sub vtraque specie

ASSERIT HVSSVS.

Epistola 48. De Sacramento calicis habetis scriptum, quod scripsi Constantiæ: Si potest fieri, attententis, vt saltem permittatur per Bullam illis dari, qui ex deuotione postulauerint, circumstantijs adhibitis.

NEGAT LVTHERVS.

De formula Missæ: Si quo casu Concilium statueret, tum minimè omnium nos vellemus vtraque species potiri: imò tunc primùm in despectum tam Concilij, quàm statuti sui, nos velle aut alterutra tantùm, aut neutra, & nequaquam vtraque potiri: & planè anathema habere, quicunque auctoritate talis Concilij, vel statuti vtraque potirentur.

54. Pœnitentiam Sacramentum esse

ASSERIT VVICLEVVS.

Ad caput 1. priorit ad Corinthios: Baptismus, Eucharistia, Ordo, & Pœnitentia, Sacramenta difficiliora sunt ad credendum, & magis necessaria ad salutem.

Ad caput 5. Iacobi: Oportet Sacramentum recipere Pœnitentiæ pro mortalibus abluendis, confitendo non solùm Deo, sed & homini in casu.

ASSERIT HVSSVS.

Disputatione aduersus Indulgentias Papales: Licet sufficiat apud Christum vbique præsentem contritio: tamen Sacramentum Pœnitentiæ est valde necessarium: licet non proderit sine contritione præsupposita.

NEGAT LVTHERVS.

Disputatione contra Antinomos cap. 12. Cauenda est doctrina Papistarum de Pœnitentia, licut ipse infernus & diabolus.

In Captiuitate Babylonica: Duo tantum Ecclesia sunt Sacramenta, Baptismus, & Panis Non Pœnitentiæ Sacramentum, quod ego nunquam accensui, signo visibili, & diuinitus instituto caret.

55. Pœnitentiæ partes tres

ASSERIT HVSSVS.

Tractatu de Pœnitentia: Sunt autem Pœnitentiæ perfectæ tres partes, scilicet Contritio, Confessio, & Satisfactio.

NEGAT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica, capite de Baptismo: Contritio, & peccatorum Confessio, & deinde Satisfactio, & omnia illa hominum excogitata studia, subitò te deserent, & infeliciorem reddent.

56. Contritionem in vera Pœnitentia requiri

ASSERIT HVSSVS.

Tractatu de Pœnitentia: Contritio est dolor intimus cordis, quem homo habet pro peccatis, quo plus dolet, quàm si amisisset diuitias seculi, famam, vel amicos.

Disputatione aduersus Indulgentias: Sacramentum Pœnitentiæ non prodest sine Contritione præsupposita.

ASSERIT IOAN. ROKIZANA.

De Sacramentis cap. 16. Contritio est dolor cordis pro peccatis commissis, & pro amissione gra-

tiæ Dei, quam oportet esse maiorem, quàm pro amissione cuiuscunque commodi temporalis.

NEGAT LVTHERVS.

Concione de Pœnitentia: Contritio facit hypocritam, imò magis peccatorem.

57. Peccata sacerdoti confitenda esse

ASSERIT VVICLEVVS.

Ad cap. 5. Iacobi. Oportet recipere Sacramentum Pœnitentiæ pro mortalibus abluendis, confitendo non solùm Deo, sed & homini in casu. Et cùm specialiter confitendum sit Vicario Christi, qui mediat inter Deum & hominem, posteri ordinârunt confessionem auricularem.

ASSERIT HVSSVS.

Tractatu de Pœnitentia: Secunda pars Pœnitentiæ est Confessio, quæ est coram Deo, & sacerdote peccatorum recognito, quæ debet esse plana & integra. Plana, vt sacerdos intelligat: integra, ne confitens aliquod peccatum scienter abscondat. *Qui enim abscondit scelera sua, non dirigetur*, &c. Tu ergo appropinquante Quadragesima, quæ est speciale tempus Pœnitentiæ, vt verè pœniteas, dole cordialiter de peccato. Noli amplius peccare: confide de Dei misericordia: confitere peccata tua sacerdoti, non tardans: ora deuotè & humiliter: ieiuna patienter: da eleemosynam, si potes, abundanter.

ASSERI IOAN. ROKIZANA.

De Sacramentis cap. 17. Secunda pars Pœnitentiæ est ipsa Confessio, quæ fit sacerdotibus, ac nisi hæc confessio haberet efficaciam, videretur quòd Christus superfluè dedisset Apostolis & succedentibus sacerdotibus clauium potestatem. Ad quid rogo concessit Apostolis Christus potestatem ligandi peccata, nisi ostensio eorum sacerdoti soluenti ac liganti faceret ipsa crimina esse nota?

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

In professione fidei cap. 16. Confessio auricularis facienda est idoneo sacerdoti.

ASSERVNT VVALDENSES.

In confessione fidei exhibita anno 1508. Peccator si animo, intentione, opere à retroactis vitijs resipuerit, talis in veritate constitutus, si Presbyterum scientem discernere malum à bono, cuius labia scientiam diuinæ legis custodierint, inuenerit, huiusmodi sacerdoti recta intentione scelera confessione reuelare debet, quo veluti iudice, loco Dei præsidente, & Ecclesiæ, iuxta legis Domini culpæ eius grauitas rectè dijudicetur, & correctus consilium pœnitentiæ ad reformationem sui habeat, Christi clauibus aut solutus, aut ligatus humiliter obsequatur.

NEGAT LVTHERVS.

Dominica 1. deminiscere: Nolo confiteri ob id solum, quia Papa præcepit, ac fieri vult. Qui habet fortem ac firmam fidem, quòd dimissa sunt sibi peccata, is potest confessionem hanc omittere, & soli Deo confiteri.

58. Satisfactionem pro pœna temporali necessariam.

ASSERIT HVSSVS.

De Pœnitentia: Tertia pars Pœnitentiæ completiua est Satisfactio, per quam peccator debet satisfacere Deo, sibi, & proximo. Deo, humiliando se sibi, affligendo se: proximo, reddendo sibi quæ sua sunt. Vnde iuxta hoc ponuntur tres partes Satisfactionis, scilicet oratio, ieiunium, eleemosyna. Per orationem se homo Deo humiliat, per ieiunium se affligit, per eleemosynam proximo satisfacit.

Aduersus Indulgentias Papales: Requiritur vltra Contritionem & Confessionem, secundùm qualitatem & quantitatem culpæ qualitas & quantitas pœnæ, & dispar fructus boni operis. Imò fit quantumcunque contritus, & ore confessus, dum rem alienam retinet, quam restituere potest, non absoluitur à peccato.

De Ecclesia: Ille verè ligatur, qui iuxta confessionis suæ tenorem iusto Satisfactionis debito obligatur: ille sacerdotali officio absoluitur, cuius peccatum ad condignam Satisfactionem iustè remittitur.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

In professione fidei cap. 15. Sacerdotes, qui ex contemptu Satisfactionis opera non iniungunt, nec confitentes absoluunt, nec absoluere se credunt, &c.

ASSERVNT VVALDENSES.

In confessione exhibita anno 1508. Si cor contritum defuerit, simulque confessio cum relaxatione culpæ, atque satisfactio simulata ad hæc accesserit, vanum signum, vacua gratia Christi esse pronuntiamus.

NEGAT LVTHERVS.

In Assertionibus artic. 5. Vehementer odi, ac sublatum vellem hoc vocabulum *Satisfactio:* quod non modò in Scripturis non inuenitur, sed & periculosum habet sensum.

59. Extremam Vnctionem esse Sacramentum.

ASSERIT VVICLEVVS.

Ad caput primum prioris ad Corinthios: Quòd Vnctio extrema est medicina ad sanandum peccatum, ad intitulandum in officio nouo, vt patet Iacobi 5. Est enim Extrema Vnctio signum efficax & finalis & vniuersalis remissionis peccatorum, per vnctionem infirmi pœnitentis in determinatis partibus cum oleo oliuæ, ab Episcopo consecrato, ministrato à sacerdote, verba cum intentione debita proferente.

ASSERIT HVSSVS.

Ad caput 5. Iacobi: *Inducat.* Non dicitur, inducatur, per quod innuit, quòd hoc Sacramentum conferendum est solis petentibus verbo, vel signo aperto. *Vngentes eum,* scilicet infirmatum. Ex quo patet, quòd oleum & vnctio est efficacia huius Sacramenti: *oleo,* scilicet consecrato in nomine Domini. Et alia Glossa formam consecrationis ostendit. Sed quare non additur hîc oleo balsami, sicut in Baptismo & Confirmatione? Solutio. Baptismus est intrantium, Confirmatio pugnantium, à quibus exigitur bona vita pro se, & fama pro alijs. Ideo vnguntur Chrismate consecrato ex balsamo, propter odorem bonæ famæ: & oleo, propter nitorem conscientiæ. His autem, qui ex consortio hominum subtrahuntur, sufficit bona conscientia, &c. Videtur quòd non refert, à quocunque Presbytero hoc Sacramentum detur? Solutio. Quantum ad vnctionem non refert, sicut & in alijs Sacramentis: sed huic annexa est oratio, quæ maiorem habet efficaciam in quibusdam. Fuit autem hoc Sacramentum institutum ad alleuiationem infirmi, & remissionem peccati. Vnde & vnctio ibi est, & oratio: oratio autem non semper impetrat, quia non semper expedit infirmo quod petitur. Ideo non semper alleuiatur: sed si in peccatis est, indignè suscipit Sacramentum, quod semper impetrat remissionem peccati, quantum est de se: quia est Sacramentum nouæ Legis, idcirco efficit quod figurat: Vnctio autem facta de oleo, quod est sanatiuum, signat remissionem. Sic patet, quòd alleuiatio non est res huius Sacramenti, sicut remissio peccati: quia oleum mitigatiuum est, per quod signat alleuiationem, & sanationem, per quod signat remissionem. Et si obijcitur, quòd est Sacramentum nouæ Legis: ergo semper efficit quod figurat: igitur semper alleuiat.

Solu-

Solutio. Quòd cùm dicitur: Sacramentum nouæ Legis efficit, quod figurat litera, quod sumitur particulariter, quia non omne quod figuratur efficit, sed aliquod. Sed quare hoc Sacramentum non datur nisi à sacerdotibus? Solutio. Quia est supplementum pœnitentiæ, quæ à solis sacerdotibus imponitur. Eadem ratio est, quare non datur, nisi infirmis, & in statu vbi desperatur de ipsis, vt vbi deest auxilium naturæ, quæratur auxilium gratiæ, quæ datur in Sacramento, quod non datur pueris, sed adultis, sicut & pœnitentia. In hoc Sacramento non imprimitur character, &c.

ASSERIT IOAN. ROKIZANA.

De Sacramentis cap. 16. Ad Sacramentum Extremæ Vnctionis, quod nunc plerique deridet, & blasphemant, iam accedendo dico, quòd illud Sacramentum habetur primò ex Euangelio Marci 6. secundò habetur ex Canonica B. Iacobi.

ASSERVNT VVALDENSES.

In Confessione exhibita anno 1508. AEgrotantium vnctio duo in se continet. Primum causam facilioris accessus ad languentes. Hac re Sacramentum non est. Alterum est res ipsa signata tali vnctione, quæ tribuitur à Deo in Christo, pro qua re in recta fide, vt languenti fideli id condonetur, præcipuè orandum est, B Iacobi præcepto: *Infirmatur quis in vobis*, &c. Fide ægrotantis signum vnctionis certificat scelerum remissam.

NEGAT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica: Non est Sacramentum ista, id est ficta vnctio, sed consilium Iacobi, quo posset qui velit vti.

60. Ordinem esse Sacramentum.

ASSERIT VVICLEVVS.

Ad caput 1 prioris ad Corinth. Quædam Sacramenta difficiliora ad credendum, & magis necessaria ad salutem per se Christus promulgauit, vt Baptismum, Eucharistiam, Ordinem, & Pœnitentiam.

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 5. Iacobi: Character excellentiæ & dignitatis imprimitur in Sacramento Ordinis, &c. Non iterantur Sacramenta, quæ relinquunt in suscipiente characterem, vt Baptismus, Confirmatio, & Ordo.

ASSERIT IOAN. ROKIZANA.

De Sacramentis cap. 1. de septem Sacramentis in genere: Quantum ad communem vtilitatem alia duo ordinantur Sacramenta, sextum & septimum. Per Ordinem namque Ecclesia ordinatur, & gubernatur, & in filios Ecclesiæ gignitur: per Matrimonium corporaliter multiplicatur.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

In professione fidei cap. 11. Sacramentum Ordinis duntaxat ab Episcopis est conferendum. Exemplum huius est in tota Lege noua & vetere, vbi nunquam aliter inuenitur, nisi quòd à Deo immediatè, vel ab Episcopis fiant sacerdotes & Episcopi consecrati. In noua Lege exemplum est in Christo, qui existens Episcopus summus, Apostolos in Episcopos ordinauit, & illi vlterius Episcopos & Presbyteros.

ASSERVNT VVALDENSES.

In conf. ßone exhibita anno 1508. Credimus Ordinationem sacerdotum à summo Episcopo, sacerdoteque magno in veritate prodire, vt in loco Legationis Christi ministerium, euangelizatio, doctrina, iudicium, oblatio orationum ab hominibus, gratiarum actiones, laudes Dei ab eis peragantur. Denique hoc etiam fide fatemur, quod ij, qui alios ordinare intendunt, Christum æmulari tenentur. Eadem fide proponimus, quòd ordinandi, maioribus aut minoribus promouendi, vita virtuosa in Christo alios debent antecellere. Quicunque clericus tali ordinatione prouehitur in sacerdotium, talem ordinationem Sacramentum esse profitemur: quoniam quidem signum sunt veritatis sacerdotij summi Christi Iesu, eiusque ordinationis à Patre Deo.

NEGAT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica, de Ordine: Hoc Sacramentum Ecclesia Christi ignorat, inuentumque est ab Ecclesia Papæ.

61. Matrimonium esse Sacramentum.

ASSERIT HVSSVS.

Tractatu de Matrimonio: Sacramentum est ipsum Matrimonium, quia est sacræ rei signum: significat enim coniunctionem Christi cum Ecclesia. Hæc pensa charissime, & da operam, vt matrimonium tuum, quod est signum, correspondeat signato sancto, siue sacræ rei, quæ est coniunctio Christi sponti cum Ecclesia sua sponsa.

Ad cap. 7. prioris ad Corinth. Est bona res coniugium: est enim vnum de Sacramentis Ecclesiæ, tenens imaginem coniunctionis Christi & Ecclesiæ.

NEGAT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica: Sit Matrimonium figura Christi & Ecclesiæ, Sacramentum autem non diuinitus institutum, sed ab hominibus in Ecclesia Dei inuentum, ignorantia tam rei, quàm verbi abductis.

62. Facto diuortio licere innocenti personæ altera viuente ad alias nuptias transire

NEGAT HVSSVS.

De Matrimonio cap. 1. Licet per Ecclesiæ iudicium dimittere vxorem, puta quoad thori habitationem: sed non ex eo licet aliam ducere, vel commisceri alteri, quamdiu illa viuit. Patet etiam illud per Apostolum 1. Corinth. 7.

ASSERIT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica: Hoc admiror, cur cœlibem esse cogant hominem, qui deuortio separatus est à coniuge sua, nec aliam ducere permittant. Si enim Christus diuortium concedit in causa fornicationis, & neminem cogit esse cœlibem, & Paulus magis velit nos nubere, quàm vri: videtur omninò admittere, vt in locum repudiatæ aliam ducat.

63. Impedimenta Matrimonij

ASSERIT HVSSVS.

Ad cap. 7. prioris ad Corinth. Personæ legitimæ, ait Glossa Ordinaria Ambrosij, ad matrimonium sunt iuxta institutionem Ecclesiæ. Aliæ namque fuerunt legitimæ in exordio nostræ originis, & ante legem Mosi, aliæ sub lege, aliæ in tempore gratiæ. Item in primitiua Ecclesia quædam erant legitimæ, quæ modò non sunt, vel illegitimæ: quædam sunt plenæ legitimæ, quædam omninò illegitimæ, quædam neutræ. Plenè legitimæ sunt, quas non impedit votum continentiæ, vel ordo, vel cognatio, vel dispar cultus, vel naturæ frigiditas. Pro isto nota istos versus: quia illi ostendunt, quæ sunt personæ omninò illegitimæ. Nam duodecim ponuntur impedimenta in eis:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas:
Si sis affinis, si forte coire nequibis,
Hæc socianda vetant, connubia iuncta retractant.

Primò *error*, scilicet personæ, si alia, quàm fuit vocata, supponitur. Secundò *conditio*, si seruus, vel serua pro libera datur. Ista mihi non videtur in toto impediens. Tertiò *votum* Deo factum ad continentiam seruandam. Quartò *cognatio* consan-

guini-

guinitatis vſque ad quintum gradum inclusiuè, ſecundùm Beatum Gregorium. Quintò *cultus diſparitas*: quia fidelis Iudæam vel paganam non poteſt retinere matrimonialiter. Sextò *vis*, id eſt, violentia: nam virgo, vel mulier violenter deſponſata, poteſt licitè abire. Septimò *Ordo*: quia clericus in maioribus Ordinibus non debet matrimonium contrahere, quia votum fecit. Octauò *ligamen*: alligatus vni per votum vtrinque facto conſenſu non poteſt cum alia contrahere. Nonò *honeſtas*, quæ eſt propinquitas ex ſponſalibus proueniens, etiam prohibet matrimonium, vt amicus ſponſam amici non poſsit ducere. Decimò *affinis*, vt compater, vel commater, vel fila adoptiua, vel filius, & reliqui in affinitate concurrentes, non poſſunt contrahere. Vndecimò *coitus*, impotentia coeundi: iſta omninò prohibent matrimonium. Duodecimò, crimen duplex impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum. Primum eſt machinatio in mortem mulieris, vel viri alterius, vt ipſe iſtam, vel ipſa illum ducat, ſi in effectu ſequitur mors. Tales ſunt penitus ſeparandi, &c.

NEGAT LVTHERVS.

In captiuitate Babylonica capite de Matrimonio: Decem & octo Matrimonij impedimenta numerantur, quæ ſi æquo & libero fidei oculo inſpexeris, videbis eſſe de numero eorum, de quibus Apoſtolus prædixit: *Erunt attendentes ſpiritibus damoniorum, in hypocriſi loquentium mendacium, prohibentium nubere.* Quid eſt prohibere nuptias, ſi non hoc eſt prohibere, tot impedimenta fingere, & laqueos ponere ne coeant, aut ſi coierint, diſſoluere matrimonia?

64 Spiritualem propinquitatem, quæ in Baptiſmo contrahitur, impedire matrimonium

ASSERIT HVSSVS.

Sermone habito Pragæ in Synodo ad clerum: Omnis corruptor ſacrilegus, id eſt, perſonæ ad votum Deo dicatæ ad continentiam, vel ſpiritualis filiæ violator enormis, patet quòd poteſt hæreticus appellari.

Ad cap. 7. prioris ad Corinthios: Compater, vel commater non poſſunt contrahere.

NEGAT LVTHERVS.

De captiuitate Babylonica, capite de Matrimonio: Debent iſtæ nugæ: compaternitatum, commaternitatum, confraternitatum, conſororietatum, & confilietatum prorſus extingui contracto matrimonio. Quis enim cognationem iſtam ſpiritalem inuenit, niſi ſuperſtitio humana?

65. Purgatorium eſſe, & pro animabus in Purgatorio orandum.

ASSERIT HVSSVS.

In fidei ſuæ elucidatione. Vniuerſalis Eccleſia tripartitur in Eccleſiam militantem, triumphantem, & dormientem. Eccleſia triumphans eſt beati quieſcentes in patria: militans eſt numerus prædeſtinatorum, dum hic viant ad patriam: dormiens eſt numerus prædeſtinatorum in purgatorio patiens. Dicitur dormiens, quia inibi exiſtens, iam beatitudinem expectat, quam debet ingredi ex Dei gratia & auxilio militantis Eccleſiæ, &c. Beati viantes iuuant ſuis orationibus, ieiunijs, atque eleemoſynis, & alijs ſanctis operibus ſanctos dormientes Eccleſiæ, vt à pœnis purgatorij exeant, & in patria citius collocentur.

Sermone de exequijs & ſuffragijs defunctorum: Animæ defunctorum habent poſt exitum è corpore triplicem manſionem: aliquæ quidem, vt Sanctorum, ſtatim ponuntur in patria, non relicta macula expurgenda: ſecundæ verò animæ habentes amorem diſperſum ad temporalia, licet amor Chriſti in eis præponderat, habent venialia expurganda: tertiæ verò animæ, quæ finaliter diligunt temporalia plus quàm Chriſtum, ſtatim perpetuam damnationem recipiunt. Ex iam dictis habetur, quibus defunctis proſunt ſuffragia ad celeriorem liberationem à pœnis: quia illis, qui non ſunt valde boni, vel valde mali, ſed medij, qui nec ſunt æternaliter damnati, nec actualiter in patria beatificati, ſed militantis Eccleſiæ ſuffragio expurgandi. Nam aliqui ſaluandi decedunt hic in peccatis, quòd non ſatisfecerunt pro commiſsis. Vnde illi, ſecundùm Apoſtolum 1. Corinth. 3. ſicut lignum, fœnum, & ſtipula ſunt triplati, per quæ aliqui intelligunt maiora peccata, venialia, media, & minora: aliqui verò intelligunt amorem temporalium, amorem carnis, & amorem vanæ gloriæ. Primus ardet diutiſsimè tamquam lignum, quod maximè de terreſtribus comparatur: ſecundum, ſcilicet fœnum carnis, ardet medio modo: ſed tertium ſtipula, fama mundi trantibilis, ardet certiſsimè. Et quia valdè mali non ſunt purgandi, cùm qui actu remanet in finali impœnitentia, à purgatorio non purgabitur poſt hanc vitam: quia aliter non diceret Saluator Matth. 12. quòd peccatum in Spiritum ſanctum non remittetur, neque in hoc ſeculo, neque in futuro: ideo ipſis non proſunt ſuffragia ad purgandum.

Ad canonem 3. primæ Ioannis: Ter (*in Miſſa*) dicitur *Agnus Dei*, propter tres partes corporis Chriſti myſtici. Quidam enim ſunt in miſeria vitæ præſentis in hoc mundo, alij in purgatorio, alij in cælo. Bis ergo dicitur, *miſerere*, propter illos, qui ſunt in mundo, & in purgatorio: ſed: *Dona nobis pacem*, ſemel dicitur, propter illos, qui ſunt in cælo. Ideo etiam Miſſa triplex terminatur. Nam in diebus laboris dicitur: *Benedicamus Domino*, propter eos, qui in hoc mundo laborant, qui ſemper in ſuis laboribus debent Deum benedicere. Secundò dicitur: *Requiescant in pace*, propter eos, qui ſunt in Purgatorio. Tertiò dicitur: *Ite Miſſa eſt* in diebus ſolennibus, propter eos, qui ſunt in cælo.

ASSERIT VNIVERSITAS PRAGENSIS.

Tomo 1. operum Huſſi fol. 82. b. Etiam credendo fatemur tria receptacula animarum ſolutarum à carne, videlicet, Cælum, Purgatorium, atque Infernum.

ASSERIT IOAN. PRZIBRAVVS.

In profeſſione fidei cap. 23. Profitetur & firmiter credo, quòd locus ignis Purgatorij poſt hanc vitam animarum à corpore exutarum & ſatisfactarum, non ad plenum hic in via per ſatisfactionis remedium purgatarum, eſt ponendus: quodque fideles hic in via talibus, propter vinculum charitatis, & ſpiritus, poſſunt & debent ieiunijs, & orationibus, & eleemoſynis, & alijs ſanctis oblationibus piè ſuffragari. Hanc ſententiam fundunt penè omnes Doctores in dictis Chriſti, dicentis: *Aliquod peccatum non remitti neque in hoc ſeculo, neque in futuro.*

NEGAT LVTHERVS.

Ad VValdenſes: Quòd negatis Purgatorium, damnatis Vigilias & Miſſas, per omnia probo.

De abroganda Miſſa priuata: Miſſa pro defunctis nihil valet: tutius eſt, totum Purgatorium negare, quàm Gregorio in Dialogis credere.

LVTHERVS DOCTRINAM Huſſitarum, VVicleuiſtarum, VValdenſium, & Pickardorum improbat: ergo ad eos ſuam originem referre nequit.

In Aſ

In Assertionibus, art. 30. Non rectè faciunt, qui me Hussitam vocant. Non enim mecum ille sentit Sed si ille fuit hæreticus, ego plus decies sum hæreticus: cum ille longè minora & pauciora dixerit, velut inchoans lucem veritatis aperire. Non repugnare videtur Hussus, quò minus sit monarchia Papæ: hoc tantùm agit, impium Pontificem non esse membrum Ecclesiæ, ferendum tamen sicut alium quemuis tyrannum. Ego verò etiamsi S. Petrus hodie præsideret Romæ, negabo Romanum Episcopum esse Papam. Papa enim res victa est in mundo, neque fuit, neque est, neque erit, sed fingitur esse. Quare ipsam sedem bestiæ nego, nihil moratus, sitne bonus, an malus, qui in ea sedet. Deinde Decretales Papæ non dico apocryphas, sicut VVicleuus & Hussus dicere iactantur, sed impias. Fortassis etiam in hoc peccauit Ioannes Hus, quòd duodecim consilia Euangelica fecit, cùm non sit nisi vnicum virginitatis, siue cœlibatus. In qua tamẽ re deceptus est per impiam Thomæ ac Thomistarum Theologiam. Ita boni isti viri ea, quæ in Hussо optima sunt, damnârunt: quæ verò non bona, probârunt. Verùm ego omnia Ioannis Husi ab illis probata non admitto.

In Disputatione Lipsica: Nunquam mihi placuit, nec in æternum placebit, quodcunque schisma iniquè faciunt Bohemi, quòd se auctoritate propria separant à nostra vnitate, etiam si ius diuinum pro ijs staret cùm supremum ius diuinum sit charitas & vnitas spiritus.

In Commentarijs in epistolam ad Galatas cap. 6. (*editis anno* 1523.) Consequens est, quòd Bohemorum dissidium à Romana Ecclesia nulla possit ratione defendi, quin sit impium, & Christi omnibus legibus contrarium: quia contra charitatem, in qua omnes leges consummantur, perstat. Nam hoc, quod vnicè allegant, sese timore Dei & conscientiæ defecisse & quod inter malos sacerdotes & Pontifices viuerent, hoc eos maximè omnium accusat.

In Resolutionibus, Conclusione 15. Quòd si etiam tempore Apostolorum non fuisset Purgatorium, vt superbit fastidiosus Pickardus, nunquid ideò credendum est hæretico, vix quinquaginta annos nuper nato, & fidem tot seculorum falsam fuisse contendenti? maximè cùm ipse nihil aliud faciat, quàm quòd dicit: Non credo, & sic probauit omnia sua, & improbauit omnia nostra.

Solutione 50. Hæc ideo commemoro, ne Pighardi, nostri vicini hæretici, infelix populus, qui fœtore Romano gaudet, sicut Pharisæus super publicanum, non autem compatitur: ne, inquam, illi nos crederent nescire vitia, & labes nostras, & immensum aduersus nostram miseriam superbirent, si nos ista tacere, & approbare videremur. Scimus heu nostrum casum, & dolemus: non autem, sicut hæretici, fugimus, & semiuiuum transimus, tamquam alienis peccatis polluì timeremus: quo furioso timore illi sic timent, vt non pudeant gloriari, sese ideo fugere, ne polluantur: tanta est charitas. Nos verò, quò miserius laborat Ecclesia, eò fidelius assistimus, & accurrimus, flendo, orando, obsecrando, monendo. Sic enim charitas iubet alterum alterius onera portare: non sicut hæreticorum charitas facit, quæ solùm commoda quærit alterius, vt potius portetur, & nihil molesti sustineat à peccatis aliorum.

De decem Præceptis: Verùm ne Pickardi, infelicès hæretici, suas partes à me adiutas confidant, qui præ nimia ruditate nobis Theutonicis superbissimo fastidio indignati imponunt, quòd Sanctos Dei colamus, & ex ijs idola faciamus, & ideo contra nos acerrimum versuum Scripturæ congregant, in quibus prohibetur, ne quis adoret nisi vnum Deum. Et vt nobis apud suos iustissimam inuidiam conflare videantur, insidiosissimè omittunt, quòd scribitur Rex Dauid, & Salomon, & multi alij adorati: simul impij peruersores Scripturæ, & subdoli calumniatores pietatis nostræ. Ita enim rustici illi nos tandem docent, quòd solus Deus sit adorandus, & gloriantur, ac si nos idipsum negauerimus vnquam.

In Colloquijs Germanicis, capite de Sacramento Altaris: Quæsiuit quidam an venerabile Sacramentum corporis ac sanguinis Christi in Bohemiâ possit quis salua conscientia ab Hussitis & Pickardis accipere, cum Hussitæ, iuxta mandatum Christi, verba consecrationis: *Hoc est corpus meum: hic est sanguis meus*, non apertè, vt VVitembergæ, sed tacitè pronuntient: Pickardi autem num iuxta mandatum Christi omnia peragant minus constet: non enim publicè, vt Hussitæ, in Ecclesia, sed in priuatis ædibus, in quibus conueniunt, consecrant. Respondit M. Lutherus: Quia non satis constat, quidnam agant, satius est, vt abstineamus ab eorum Sacramentis: & cùm Hussitæ ad Pontificias partes inclinent, nec amplius Hussum sectentur, communio ipsorum omninò vitanda est: & quia priuatas celebrant Missas, & verba consecrationis tacitè legunt, nemini constare potest, an rectè omnia fiant.

Secundò quæsiuit idem, an rectè facerent Bohemi, quòd venerabile Sacramentum pueris exhibent, dicentes promissionem & gratiam Dei ad omnes pertinere homines, propterea pueros non minus, quam adultos hoc Sacramentum debere accipere. Respondit Lutherus. Nõ rectè docent, quãdo pueris huiusmodi communionem necessariam esse dicunt.

Capite de Sycrmeris: VValdensium mirabiles sunt opiniones de Sacramento Altaris, quas ipsi non intelligunt: dicunt in pane & vino esse verum corpus, & verum sanguinem Christi verè, essentialiter, naturaliter, sed tantùm sacramentaliter. Principio erant homines austeri, macerabant se lege & operibus, Euangelij promissionem non purè tractabant, nec fruebantur læta conscientia: etsi Papistica opera spernebãt, nihilominus tamen ipsi sancti operarij apparebant, nec tranquillo erant animo. Errant in eo, quòd non credunt solam fidem absque operibus iustificare, sed eam oportere esse charitate reformatam: de imputata iustitia nihil nôrunt: nil sciunt de virtute verbi diuini, quòd Deus nobis etiam antequam boni quicquam operemur sit propitius. Rectius & purius loquuntur de fide, quàm Papistę; sed non possunt fidem ab operibus distinguere, & cuique suum locum tribuere, quod singularis est artis. Verbum, *formata*, in descriptione fidei non caret veneno, nec aliud est, ac si quis dicat, quòd opera vnà cum fide iustificent, & quòd fides tantùm sit operculum operum, & fundamentum iustificationis. In quo errore multi Patres fuerũt: Ioannem Hussum idem error decepit.

Capite de Antichristo: Ioannes Hussus non satis intellexit quidnam esset Papatus: quosdam duntaxat abusus animaduertit, & ex mala quorundam vita solùm disputauit: nos autem à persona & vita progredimur ad doctrinam: illam accusamus, ac dicimus: Etsi Papa sanctus Petrus esset, tamen impius nequam & diabolus esset. Ioannem Hussum præter omne meritum trucidârunt, & combusserunt, cùm tamen à Papatu ne latum quidem digitum recesserit. Nam idem quod illi docuit: solùm illorum vitia & malam vitam insectatus est: nihil contra Pontificem commisit.

Capite de Missa: Missa priuata multos Sanctos decepit, & in errorem abduxit à tempore Gregorij per annos octingentos: Ioannes Hussus eodem

reti captus fuit. Mirari satis nequeo, qua via & ratione ab hac vnica idololatria me Deus liberauerit.

PHILIPPI MELANCHTHONIS iudicium de Ioanne VVicleuo.

Epistola ad Fridericum Myconium, quæ præfixa est veterum sententijs de Cœna Domini à se collectis: Inspexi VVicleuum, qui valde tumultuatur in hac de Cœna Domini controuersia: sed deprehendo in eo multa alia errata, ex quibus iudicium de spiritu eius fieri potest. Prorsus nec intellexit, nec tenuit fidei iustitiam: ineptè confundit Euangelium & politica, nec videt Euangelium nobis concedere, vt legitimis omnium gentium politijs vtamur: contendit Presbyteris nō licere vt possideant quicquam proprij: decimas nullas vult solui, nisi docentibus, quasi verò Euangelium vetet vti politicis ordinationibus, de dominio ciuili sophisticè & planè seditiosè rixatur: ad eundem modum de Cœna Domini sophisticè cauillatur publicè receptam sententiam.

In Apologia, capite de Immunis Traditionibus: Planè furebat VVicleuus, qui negabat licere sacerdotibus tenere proprium.

In Locis Communibus, capite de potestate Ecclesiastica: Sunt alij errores VVicleff: contendit ministris Ecclesiarum non licere proprium & diuitias tenere. Hic non discernit officia, seu potestates, sed discernit opes: nos docemus officia discernenda esse. Illa VVicleuica superstitio pernitiosa & seditiosa est, quæ adigit ministros Ecclesiarum ad mendicitatem, & negat eis licere proprium tenere.

Disputatione de iure magistratuum: Insanijt VVicleuus, qui sensit impios nullum dominium habere.

In Commentarijs ad Politica Aristotelis: Miras tragœdias excitauit VVicleuus, qui contendit eos, qui non habent Spiritum sanctum, amittere dominium, & colligit multas sophisticas rationes, ad confirmandum hoc dogma, &c. Ad exercenda ingenia recitabimus quædam argumenta VVicleui, quæ ostendunt auctorem nequaquam simplici, aut suo genio fuisse, &c.

ARTICVLVS QVINTVS.

PERPETVVM IN DOCTRINA FIDEI CONSENSVM, CERTVM ESSE ORTHODOXÆ ECCLESIÆ SIGNVM.

NEGANT.

Anno post natū Christum. 1570.

THeodorus Beza epist. 1. *Cuiusmodi tandem in Papatu vera Ecclesia notam inuenies? Habent, inquis, perpetui consensus speciem, nec tam multis dissidijs scinduntur. Age: ponamus nullius etiam prorsus dissidijs scindi, quid tum postea? Nec enim consentire satis est, nisi in veritate consentias alioquin ad Iudæos potius trāseundum, qui multò pluribus, quàm Papistæ seculis consenserunt, & consentiunt. Nec etiam vbicunque dissidium est, ibi exulat veritas.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Genes. 11. *Vers.* 1. Erat autem terra labij vnius, & sermonum eorundem. 6. Dixit Dominus: Ecce, vnus est populus, & vnum est labium omnibus: cœperuntque hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant. Venite igitur, descendamus, & confundamus ibi linguam eorum, vt non audiat vnusquisque vocem proximi sui. Atque ita diuisit eos Dominus ex illo loco in vniuersas terras, & cessauerunt ædificare ciuitatem. Et idcirco vocatum est nomen eius Babel, quia ibi confusum est labium vniuersæ terræ.

Psalm. 54. 10. Præcipita Domine, & diuide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate.

Canticorum 6. 8. Vna est columba mea, perfecta mea: vna est matri suæ, electa genitrici suæ.

Daniel: 13. 52. Ad duorum secum discordantia testimonia Susanna absoluitur, senes damnantur.

Osee 10. 2. Diuisum est cor eorum, nunc interibunt.

Lucæ 11. 17. Omne regnum in seipsum diuisum, desolabitur.

Ioan. 17. 11. Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi: vt sint vnum, sicut & nos.

Actor. 4.32. Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna.

1. *Cor.* 1.10. Obsecro vos fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi, idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem scientia.

1. *Cor.* 43.33. Non est dissensionis Deus, sed pacis.

Gal. 3.28. Omnes vos vnum estis in Christo Iesu.

Ephes. 4.3. Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus spiritus: sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus & Pater omnium.

Philip. 2. 2. Implete gaudium meum, vt idem sapiatis, eandem charitatem habentes, vnanimes, idipsum sentientes: nihil per contentionem, neque per inanem gloriam.

ASSERVNT PATRES GRÆCI.

Iustinus. 150.

Quæst. 4. ad Orthodox. Nunc cum damnent hæretici alij alios, ob opinionum dissensiones, perspicuum est, omnes horum hæreses occasionem habuisse ex ambitione, & mutua inuidia hæresiarcharum: propter quam causam lupi graues ab Apostolo nominati sunt: imò fidem nostram, dum sibi aduersantur, affirmant.

Irenæus. 180.

Lib. 1. cap. 5. Videamus nunc & eorum inconstantem sententiam, cùm sunt duo vel tres, quemadmodum de ijsdem non eadem dicunt, sed & nominibus, & rebus contraria respondent, &c.

Cap. 18. Cùm autem discrepant (*hæretici*) ad inuicem & doctrina, & traditione, & qui recentiores eorum agnoscuntur, affectant per singulos dies nouum aliquid adinuenire, & fructificare, quod nunquam quisquam excogitauit, durum est omnium describere sententias.

Lib. 4. cap. 69. de Gnostic. Quæ autem sint hæc, non iam vnum sentiunt, sed alij alia de his ipsis respondent. Si quis enim experimentum eorum volens accipere, separatim interroget de aliquo sermone eos, qui excellentes sint apud eos, inueniet alium quidem dicentem de Propatore, id est, de Bytho esse id, quod interrogetur. Alium verò de initio omnium, id est, de Vnigenito. Alterum verò de Patre omnium, hoc est, de Verbo. Alter rursus dicet, de vno Aeone eorum, qui sunt in Pleromate, Aeones dici. Alij autem de Christo, & alius de Saluatore. Qui autem illorum peritior est, posteaquam multum tacens protraxerit, de Horo, ait, dictum esse. Alius verò eam, quæ est intra plenitudinem, Sophiam significari. Alius verò illam, quæ extra plenitudinem est, Matrem annuntiari. Et alius mundi fabricatorem Deum dicet. Tantæ sunt de vno inter eos diuersitates, de ijsdem Scripturis varias habentes sententias, &c. Non autem vnum & solum verum Deum doctorem sequentes, & regulam veritatis habentes eius sermones, de ijsdem semper eadem dicimus, omnes vnum Deum scientes, factorem huius vniuersitatis.

Athanasius. 340.

Epistola ad solitariam vitam agentes: Quis igitur ista, & tantam Ecclesiæ pacem non admiratus est? quis non gauisus de tanta & tot Episcoporum inter se concordia? quis Deum non glorificauit, conspecta in synaxibus tanta populi lætitia? &c. Deinde cùm viderent tantum cum Athanasio animorum consensum, & pacem agitari: erant enim plures in hoc numero quàm quadringenti, tum è magna Roma, atque vniuersa Italia, Calabria, Apulia, Campania, Brutia, Sicilia, Sardinia, Corsica: tum ex vniuersa Africa, Gallijs, Britannia, Hispanijs, vnà cum magno illo Confessore Hosio: è Pannonijs item, & Norico, Siscia, Dalmatia, Sardinia, Dacia, Misia, Macedonia, Thessalia, & vniuersa Achaia, Creta item & Lycia, plurimique item ex Palæstina, Isauria, Aegypto, Thebaide, & vniuersa Lybia, & Pentapoli. Hæc, inquam, cùm viderent, metu inuidiaque anxij fuêre, & quòd tot Episcopi cum Athanasio communionem fouerent, & quòd formidarent, ne quos ipsi deceperant, à fide Ecclesiæ, & huius vnanimitati, communioniquè sese adiungerent, neue, quod futurum videbatur, de eorum hæresi iam vbique famosa triumphus ageretur, & trophæa excitarentur.

In decretis Synodi Nicenæ, contra hæresin Arianam: Homines sunt tales, quales D. Iacobus duplices corde, & instabiles in omnibus suis vijs appellat, nunquam vnam eandemque sententiam, sed alias aliam fouentes, dictaque sua nunc laude, nunc vituperio prosequuntur, vt quod iam probârint, eo uestigio damnent. Hi sunt, vt Pastor dixit, progenies diaboli, quique specimen potius cauponum, quàm magistrorum præ se ferant. Est enim ibi, vt Patres tradiderunt, veræ disciplinæ ac magisterij argumentum, vbi eadem confitentur, nec à se inuicem, nec à maioribus dissentiunt. Qui igitur hoc animo non sunt, mali potius, quàm veri præceptores appellari debent. Certè ethnici cùm nec eadem profiteantur, sed inter se discrepent, veram disciplinam non habent. Sancti contrà synceræ sunt veritatis præcones, eò quòd inter se sententijs conueniunt, & nullo dissidio laborant. Iacob. 4 & 1.

Oratione 1. contra Arianos: Illud quoque prorsus admirabile, omnes, quotquot sunt hæreses, in fingendo diuersa pugnantiaque inter se adferre, nec alibi, nisi in falsitate, sibi inuicem consentire & copulari. Neque id mirum, cùm vnum habeant auctorem, qui ipsis vbilibet mendacia asseminat. Fidelis tamen Euangelij discipulus, cui gratia data est, vt discernat spiritualia, & qui super petram ædificauit fidei suæ domicilium, citra vacillationem firmus consistit.

Oratione in dictum illud: *Omnia sunt mihi tradita à Patre:* Hæc est vera doctrina: hoc est verum signum, argumentumque, quòd ita ista inter se consentiunt, neque dissident vel inter se, vel inter Patres. Qui enim ita affecti non sunt, scelerati potius, & non veri præceptores appellari debuerunt. Ideo Ethnici, qui non confitentur ista, sed inter sese disceptant, nihil veri habent in suis doctrinis: quippe qui discordes verbis, non diuina se tradere, sed humana declarant. Sancti contra inter se consonant, nec dissident vnquam. Neque enim controuersias habent in ijs, quæ vel prophetant, vel erudiunt. Nam etsi temporibus distent, in id tamen omnes contendunt, neque immeritò: vni-

us enim Dei Prophetæ sunt, vnumque & idem verbum concorditer prædicant.

Basilius Magnus. 370.

Epistola 82. Parem circa fidem inconstantiam, quam in illis video, haud scio an in alijs ipse viderim hactenus, aut ex alijs audiuerim. Arium primùm secuti, postea ad Hermogenem sunt mutata sententia conuersi, qui ex diametro erat hostis Arij improbatæ opinionis, quemadmodum manifestum est ex fide, quæ primùm ab illo viro Nicææ pronuntiata est. Post dormitionem Hermogenis iterum immutati, ad Eusebium defecerunt, virum, qui omnium eorum, qui Arium sectantur, antesignanus est, sicut asserunt, qui experti sunt. Inde elapsi, incertum quibus de causis, iterum ad patriam reuersi, denuò Arianam sententiam celárunt. Vbi Episcoparum multi sunt (vt quæ interea temporis gesta sunt ab illis omittam) quoties fidem exponendo nouárunt? Ancyræ dederunt aliam, Seleuciæ aliam, aliam Constantinopoli, diuulgatam illam, & aliam in Lampsaco, postea & quam dederunt in Nicæa Thraciæ, & iam aliam in Cyzico, de qua etsi reliqua ignoro, hoc tamen audio, quòd silentio omissa ὁμοουσίου confessione, simi ittionem quandam essent æ, τὸκατ' εοσίαν ἁμοιον, iam circumferant. Et præterea blasphemias contra Spiritum sanctum cum Eunomio conferebant. Illæ autem fidei formulæ, quas recensui, etiam si non omnes sibi ipsis inter se contrariæ sunt, plurimorum sententiæ produnt inconstantiam: propterea quòd nunquam eadem verbis contenti, fluctus perfluant.

Ioannes Chrysostomus. 400.

Operis imperfecti Hom. 20. in Matthæum. Sicut Sancti domus facti sunt Christi, ita & impij domus sunt immundi. Aedificati autem fuerunt super arenam, id est super inconstantiam infidelitatis. Si enim constantia fidei dicitur petra, recte & inconstantia infidelitatis arena vocatur, id est idololatria quæ per varias idolorum culturas semper dispersa est: aut certè super arenam, id est, super carnales homines, ac infideles. Ideo tales homines arena dicuntur, non terra: quoniam terra quidem fructum facit, arena autem sterilis manet. Deinde quia terra quidem vnita est, & in seipsam constricta: arenæ autem grana non conueniunt sibi, nec adhærent adinuicem. Sic sunt & omnes infideles, qui sub diabolo sunt, non sunt vniti, nec vnum sapiunt: sed sunt per diuersas opiniones dispersi, & alius quidem sic dicit, & alius sic. Sic & dogmata Philosophorum nos docent quæ sunt contraria sibi semper. Eo modo per ilia hæreticorum, qui nunquam sapiunt vnum, sed quot sunt, tot sententias habent. Propter quod arenæ assimulatur omnis diaboli populus: populus autem Dei non solùm vnitus est, quasi terra, quæ quamuis compacta fuerit amen solubilis est: sed est sicut lapis constrictus & insolubilis.

Ioannes Cassianus. 430.

De Incarnatione Domini libro 1. *cap.* 6. Sufficere ergo solus nunc ad confutandam hæresin deberet consensus omnium, quia indubitatæ veritatis manifestatio est auctoritas vniuersorum, & perfecta ratio facta est, vbi nemo dissentit, ita vt qui contra hoc sentire nitatur, huius prima statim fronte non tam sit audienda assertio, quàm damnanda peruersitas: quia præiudicium secum damnationis exhibuit, qui iudicium vniuersitatis impugnat, & audientiæ locum non habet, qui à cunctis statuta conuellit. Confirmata enim semel ab omnibus veritate, quicquid contra id venit, hoc ipso statim falsitas esse noscendum est, quòd à veritate dissentit.

Libro 6. *cap.* 5. Si Arianæ aut Sabellianæ hæreseos assertor esses, conuincerem te, probata per vniuersum mundum Symboli veritate, dicerem te, etiam si expers intelligentiæ ac sensus esses, oportere tamen sequi saltem consensum generis humani, nec pluris facere debere paucorum improborum peruersitatem, quàm Ecclesiarum omnium fidem.

Socrates. 440.

Ecclesiasticæ historiæ libro 5 *cap.* 10 Singuli in singulas propè distrahebantur sententias, dum alij Imperatoris institutum præclarè se habere, alij illud suo ipsorum proposito, susceptoque concilio aduersari dicebant. Nam diuersa erat cuiusque de veterum libris sententia, & mens inter ipsos discrepans. Ac non solùm variarum sectarum varia fuit opinio: sed qui vnam eandemque sectam sequebantur, hi inter ipsos dissenserunt. Quocirca consentiens illorum malitia, velut lingua veterum gigantum diuisa fuit, & turris perditæ molitionis penitus euersa. Imperator verò cum intelligeret multiplicem eorum dissensionem, & quòd non veterum de fide expositione, sed sola disserendi subtilitate confidebant, ad aliud consilium confugit, imperatque, vt singulæ sectæ fidei, quam quæque tenebat, declarationem literis proderent, &c. Aliarum sectarum Episcopi, propter mutuam inter ipsos dissentionem, à populo sibi administrationi concredito, despicatui ducebantur.

Cap. 22. Quin etiam Ariani inter ipsos diuisi sunt ob hanc causam. Quæstiones controuersæ captiosæque inter eos quotidie agitatæ, illorum disputationes ad absurdas quasdam sententias & opiniones prouexerunt. Nam quoniam in Ecclesia creditur Deum esse Patrem Filij Verbi, quæstio inter eos oborta est, vtrum Deus, antequam Filius existeret, Pater dici posset. Et quia Dei Verbum non ex Patre generatum, sed ex non essentijs extitisse opinabantur, in primo & summo quæstionis capite lapsi, non sine causa in absurdam contentionem inciderunt. Dorotheus igitur ab illis Antiochia accersitus, dixit: non posse Patrem aut esse, aut vocari, si non existat Filius. Marinus tempus oportunum nactus, contrariæ sententiæ patrocinium suscepit. Qua de causa ipsi inter se diuisi fuêre: ac cùm propter inanem illam vocalem, quæ erat ante prolata, essent seiuncti, separatim alter ab altero conuentus fecerunt: & qui parebant Dorotheo, in proprijs ac suis locis manserunt: qui autem Marini sententiam sequebantur, extruxerunt sibi Ecclesias, conuentus seorsim egerunt: denique docuerunt Patrem semper Patrem fuisse, etiam cùm Filius non existeret. Appellabantur isti Psathyriani, propterea quòd Theoctistus quidam placentarum venditor ardenti studio huic opinioni patrocinatus est. Hæc secta haud diu post etiam diuisa fuit: quippe Marinus cum Agapio cœpit contendere. Ariani igitur ad triginta quinque annos inter ipsos diuisi, post quorundam hortatu inducti, finem contendendi fecerunt.

Nicetas Heracleensis. 580.

Ad caput 28. Iob: Nec enim quid vnum est penes diabolum. Neque enim eorum, qui dogmatum impiorum sunt principes, congruentes sunt voces coniunctæue sententiæ, licet similia dicere videantur: nempe affectuum & perturbationum gluttine copulantur. Eius Ecclesia haudquaquam est vna: secum enim ipsa pugnat. Quippe

tale

tale est vitium, quod non solùm virtuti, sed sibi quoque est ipsum contrarium.

Nicephorus Constantinopolitanus. 800.

Epistola ad Leonem: Quemadmodum in fide & confessione vnitatem concordiamque conseruamus, ita charitatis quoque vinculo apti colligatique, indiuulsum pacis donum, quod Ecclesiarum concordiam vnitatemque conciliat, conseruatque, in concredito nobis ministerio inter nos vsque retineamus.

Theophylactus. 900.

Ad caput 17. Ioannis: Dicit postea iterum de concordia, & à quo cœpit principio (charitatis dico) in eo nunc fermè concludit, ac inquit: *vt omnes vnum sint*, vt pacem & concordiam habeant, & in nobis, hoc est, vt indiuisam erga nos seruent fidem. Nihil enim ita offendit discipulos, vt diuelli, & nō idem sentire Doctores. Quomodo enim persuadebunt, qui non idem sapiunt? Propterea ipse dicit: *Vt & ipsi vnum sint* in fide erga nos, *sicut tu Pater in me, & ego in te.*

Euthymius. 1080.

Ad caput 17. Ioannis: *Vt & ipsi in nobis vnum sint*) Sicut tu in mei, & ego in tui dilectione, vt & ipsi in nobis, siue in fide, quę est in nos, vnum sint. Nam qui in fide, quæ est in nos, vnum sunt, erunt quoque in mutua inter se dilectione vnum. *Vt mundus credat, quòd tu me miseris.*) Vt credens Apostolis, credat, quòd tu me miseris. Nam hoc prædicaturi sunt: & nihil erit adeò impedimento prædicationi, sicut diuisos esse prædicatores fidei diuersitate, ac mutua inter se inimicitia: si enim inter se pugnauerint, dicent eos non esse pacifici magistri discipulos: quòd si non pacifici, nec à te missi. Si verò concordes fuerint, & præcepta mea custodierint, omnes cognoscent, quòd mei sunt discipuli, & quòd tu me miseris.

Nicephorus Callistus. 1300.

Libro 13. cap. 1. Qui Arij & Eunomij hæresim complectebantur, propter eas, quas diximus, causas inter se dissidebant, eaque gratia minuebantur. Plurimi namque non rectè eos de Deo sentire ex eo opinati, quòd inter se vehementer contenderent, atque pugnarent, eis se statim aggregârunt, qui eandem cum Imperatoribus sententiam obtinebant.

ASSERVNT PATRES LATINI.

Tertullianus. 200.

De Præscriptionibus aduersus hæreticos cap. 13. Vnde autem extranei & inimici Apostolis hæretici, nisi ex diuersitate doctrinæ, quam vnusquisque de suo arbitrio, aduersus Apostolos aut protulit, aut recepit? Illic igitur & Scripturarum, & expositionum adulteratio deputanda est, vbi diuersitas inuenitur doctrinæ.

Cap. 42. Mentior, si non etiam à regulis suis variant inter se, dum vnusquisque proinde suo arbitrio modulatur quæ accepit, quemadmodum de suo arbitrio ea composuit ille, qui tradidit. Agnoscit, naturam suam, & originis suæ morem, profectus rei. Idem licuit Valentinianis, quod Valentino: Idem Marcionitis, quod Marcioni, de arbitrio suo fidem innouare. Denique penitus inspectæ hæreses omnes, in multis cum auctoribus suis dissentientes deprehenduntur.

Cyprianus. 250.

De Vnitate Ecclesiæ: Ecclesia Domini luce perfusa, per orbem totum radios suos porrigit, vnum tamen lumen est, quod vbique diffunditur, nec vnitas corporis separatur; ramos suos in vniuersam terram copia vbertatis extendit, profluentes largiter riuos latius expandit; vnum tamen caput est, & origo vna, & vna mater, fœcunditatis successibus copiosa: illius fœtu nascimur, illius lacte nutrimur, spiritu eius animamur. Adulterari non potest sponsa Christi, incorrupta est & pudica: vnam domum nouit, vnius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit, &c. Dominus cùm discipulis suis vnanimitatem suaderet, & pacem: *Dico*, inquit, *vobis, quoniam si duobus ex vobis conuenerit in terra, de omni re, quamcunque petierint, continget vobis à Patre meo, qui in cœlis est. Vbicunque enim fuerint duo, aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis sum:* ostendens non multitudini, sed vnanimitati deprecantium plurimum tribui. *Si duobus*, inquit, *ex vobis conuenerit in terra*, vnanimitatem prius posuit, concordiam pacis ante præmisit, vt conueniat nobis, fideliter & firmiter docuit. Quomodo autem potest ei cum aliquo conuenire, cui cum corpore ipsius Ecclesiæ, & cum vniuersa fraternitate non conuenit? Quomodo possunt duo, aut tres in nomine Christi collegi, quos constat à Christo, & ab eius Euangelio separari? Non enim nos ab illis, sed illi à nobis recesserunt. Et cùm hæreses & schismata postmodum nata sint, dum conuenticula sibi diuersa constituunt, veritatis caput atque originem reliquerunt. Dominus autem de Ecclesia sua loquitur, & ad hos, qui sunt in Ecclesia loquitur, vt si ipsi concordes fuerint, si secundùm quòd mandauit & monuit, duo aut tres licet, collecti vnanimiter orauerint, duo aut tres licet sint, impetrare possint de Dei maiestate, quod postulant.

Arnobius. 300.

Libro 2. contra Gentes: Nec mihi cum his sermo est, qui per varia sectarum diuerticula dissipati, has atque illas partes opinionum diuersitate fecerunt.

Hilarius. 350.

Libro 7. de Trinitate: Cùm à Domino Ecclesia instituta, & ab Apostolis confirmata, vna omnium sit, ex qua se diuersarum impietatum furens error abscideris, nec negari possit ex vitio malæ intelligentiæ fidei extitisse dissidium, dum quod legitur sensui potius coaptatur, quàm lectioni sensus obtemperat: tamen dum sibi partes singulæ aduersantur, non solùm suis, sed etiam aduersantium est intelligenda doctrinis, vt dum aduersus vnam eam omnes sunt, impijssimum tamen errorem omnium per id, quod sola est, atque vna confutet. Hæretici igitur omnes contra Ecclesiam veniunt: sed dum hæretici omnes se inuicem vincunt, nihil tamen sibi vincunt. Victoria enim eorum Ecclesiæ triumphus ex omnibus est, dum in eo hæresis contra alteram pugnat, quod in hæresi altera Ecclesiæ fides damnat. Nihil enim est quod hæreticis commune est: & inter hæc fidem nostram, dum sibi aduersantur, affirmant.

Ambrosius. 370.

Libro 1. de Fide ad Gratianum cap. 4. Da veniam, sancte Imperator, si ad ipsos hæreticos paulisper

erba conuerto. Sed quem potiſsimum legam, Eudoxium, Eunomiumue, an Arium, vel Aëtium eius magiſtros? Plura enim nomina, ſed vna perfidia, impietate non diſſonans, communione diſcordans, non diſſimilis frande, ſed cogitatione diſcreta. Cur enim ſecum nolint conuenire non intelligo. Eunomij perſonam diffugiunt Ariani; ſed eius perfidiam aſſerunt, impietatem exequuntur. Aiunt enim prodidiſſe effuſius, quæ Arius ſcripſerat. Magna excitatis effuſio. Auctorem probant, executorem refutant. Itaque nunc in plures ſe diuiſêre formas. Alij Eudoxium, alij Eunomium, vel Aëtium, alij Palladium, vel Demophilum, atque Auxentium, vel perfidiæ eius hæredes ſequuntur, alij diuerſos. Nunquid diuiſus eſt Chriſtus? ſed qui eum à Patre diuidunt, ipſi ſe ſcindunt, & ideo quoniam communiter aduerſus Eccleſiam Dei, quibus inter ſeipſos non conuenit, conſpirârunt, communi nomine hæreticos, quibus reſpondendum eſt, nominabo.

1.Cor. 1.

De Pœnitentia libro 1. *cap.* 2. Aiunt *(diſcipuli Nouati)* ſe exceptis grauioribus criminibus relaxare veniam leuioribus. Non hoc quidem auctor veſtri erroris Nouatianus ait, qui nemini pœnitentiam dandam putauit.

Hieronymus. 390.

Ad caput 7. *Eſaiæ:* Hæreticos atque gentiles contra domum Dauid argumentorum, & dialecticæ artis gladijs dimicare nulli dubium eſt: vt qui inter ſe diſcrepant, in Eccleſiæ oppugnatione conſentiant: iuxta illud, quòd Herodes & Pilatus, inter ſe diſcordantes, in Domini paſſione amicitia fœderentur.

Luc. 23.

Ad cap. 16. *Ezechielis:* Semper errantium fluctuant pedes, nec ſunt ſolida veſtigia, quæ contra veritatem ſunt, ſed huc illucque diſcurrunt, & circumferuntur omni vento doctrinæ, dum de falſitate tranſeunt ad aliam falſitatem. Et cùm in primis fruſtra ſe fudaſſe cognouerint, ad ſecunda tertiaq; tranſcendunt.

Ad cap. 24. *Matthæi:* Hæretici contra ſe inuicem dimicantes, Eccleſiæ victoriam faciunt.

Ad Pſalm. 143. *Eripe me de aquis multis.*) Quoniam deſcendiſti, quoniam inclinaſti cœlos, & miſiſti manum tuam de alto, & humanam carnem dignatus es aſſumere, & multi crediderunt in te, pro vna aqua plures eſſe cœperunt: videas diſperſas in toto orbe eſſe hæreſes diuerſas. *Eripe me, & libera me de aquis multis*, & præſta mihi fontem viuentem. Vnus eſt enim Deus, vna fides, vnum Baptiſma. *Libera me de aquis multis*: illæ enim aquæ multæ non generant filios tuos, ſed filios alienos.

Auguſtinus. 400.

Contra epiſtolam Manichæi, quam vocant Fundamẽti cap. 4. Multa ſunt, quæ me in gremio Catholicæ Eccleſiæ tenent iuſtiſſimè: tenet conſenſio populorum atque gentium, tenet auctoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, &c.

Vincentius Lyrinenſis. 430.

Aduerſus hæreſes cap. 3. In ipſa Catholica Eccleſia magnopere curandum eſt, vt id teneamus, quod ab omnibus creditum eſt: hoc eſt etenim verè proprieque Catholicum: (quod ipſa vis nominis ratioque declarat, quæ omnia verè vniuerſaliter comprehendit:) ſed hoc ita demum fit, ſi ſequamur vniuerſitatem, antiquitatem, conſenſionem. Sequemur autem vniuerſitatem hoc modo, ſi hanc vnam fidem veram eſſe fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Eccleſia: Antiquitatem verò ita, ſi ab his nullatenus ſenſibus recedamus, quos ſanctos maiores ac Patres noſtros celebraſſe manifeſtum eſt: Conſenſionem quoque itidem, ſi in ipſa vetuſtate omnium ſacerdotum pariter & magiſtrorum definitiones ſententiaſq; ſectemur.

Cap. 40. Beatorum Patrum ſanctum Catholicumque conſenſum ne quis ſibi temerè fortè contemnendum arbitretur, ait in prima ad Corinth. Apoſtolus: *Et quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia*, primùm *Apoſtolos*, quorum ipſe vnus erat, ſecundò *Prophetas*, qualem in Actibus Apoſtolorum legimus Agabum, tertiò *Doctores, &c.* Hos ergo in Eccleſia Dei diuinitus per tempora & loca diſpenſatos, quisquis in ſenſu Catholici dogmatis vnum aliquid in Chriſto ſentientes contempſerit, non hominem contemnit, ſed Deum: à quorum veridica vnitate ne quis diſcrepet, impenſius obteſtatur idem Apoſtolus dicens: *Obſecro autem vos fratres, vt idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata: ſitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia.* Quòd ſi quis ab eorum ſententiæ communione deſciuerit, audiet illud eiuſdem Apoſtoli: *Non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis*, id eſt, non eius, qui à conſentienti vnitate defecerit, ſed eorum, qui in conſentiendi pace permanſerint: *ſicut in omnibus, Eccleſijs Sanctorum doceo*, id eſt, Catholicorum: quæ ideo ſanctæ ſunt, quia in fidei communione perſiſtunt.

1.Cor. 1.

1.Cor. 14.

Hormiſda. 514.

Epiſtola ad Poſſeſſorem: Nunquam apud eos *(hæreticos)* charitas nouo commendata præcepto, nunquam pax Dominico relicta diſceſſu, vna pertinacis cura propoſiti, rationi velle imperare, non credere: contemptores auctoritatum veterum, nouarum cupidi quæſtionum, ſolam putantes ſcientiæ rectam viam, qualibet conceptam facilitate ſententiam: eouſque tumoris elati, vt ad arbitrium ſuum vtriuſque orbis putent inclinandum eſſe iudicium.

Gregorius Magnus. 590.

Libro 19. in Iob cap. 11. *Principes ceſſabant loqui, &c.*) Qui hoc loco alij Duces intelligi vel Principes poſſunt, niſi hæreticæ prauitatis auctores? De quibus per Pſalmiſtam dicitur: *Effuſa eſt contentio ſuper principes eorum, & ſeduxerunt eos in inuio, & non in via.* Ipſi etenim dum diſpenſationem Dei peruersè interpretari non metuunt, profectò plebes ſubditas, non in eam viam, quæ Chriſtus eſt, ſed in inuium trahunt, ſuper quos rectè quoque effuſa contentio dicitur: quia ſuis ſibi viciſſim allegationibus contradicunt: Arius quippe tres perſonas in diuinitate ſuſcipiens, tres etiam Deos credidit. Quem contra Sabellicus, vnum Deum ſuſcipiens, vnam credidit eſſe perſonam. Inter quos ſancta Eccleſia, rectum prædicationis ſuæ tramitem indeclinabiliter tenens, & vnum Deum prædicans, tres perſonas contra Sabellium aſſerit, & tres perſonas aſſerens, vnum Deum contra Arium confitetur. Quia autem in ſacro eloquio Manichæus virginitatem laudari comperit, coniugia damnauit. At contra Iouinianus, quia concedi coniugia cognouit, virginitatis munditiam deſpexit. Vnde fit, vt ſemper hæreticis peruerſa intelligentia confuſis, viciſſim ſibi eorum nequitia & in culpa concordet, & in ſententia diſcrepet. At contra ſancta Eccleſia, per medias vtrarumque partium lites ordinata pace graditur: & ſic ſcit ſuperiora bona ſuſcipere, vt nouerit etiam inferiora venerari, quatenus nec ſumma æquet infimis, nec rurſum ima deſpiciat, cùm ſumma veneratur.

Pſal. 106

Beda. 700.

Ad caput

Ad caput 21. Lucæ: *Surget gens contra gentem.*) Potest regnum contra regnum, & pestilentia eorum, quorum sermo serpit vt cancer, & fames audiendi verbum Dei, & commotio vniuersæ terræ, & à vera fide separatio, etiam in hæreticis intelligi, qui contra se inuicem dimicantes Ecclesiæ victoriam faciunt.

Homilia in Feria 3. Palmarum: Quadripartita vestis Domini quadripartitam eius figurauit Ecclesiam, toto scilicet orbe, qui quatuor partibus conflat, terrarum diffusam, & omnibus ijsdem partibus æqualiter, id est, concorditer distributam: Tunica verò illa sortita omnium partium significat vnitatem, quæ charitatis vinculo continetur.

Rabanus Maurus. 850.

De Vniverso libro 4. cap. 3. Vniuersitas ab vno cognominata est, propter quod in vnitate colligitur. Vnde Dominus in Euangelio ait: *Qui mecum non colligit, spargit.* Cur autem Ecclesia cùm vna sit, à Ioanne septem scribuntur, nisi vt vna Catholica septiformi plena spiritu designetur, sicut & de Domino nouimus dixisse Salomonem: *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem.* quæ tamen septem vna esse non ambigitur, dicente Apostolo: *Ecclesia Dei viui, quæ est columna & firmamentum veritatis.*

Petrus Damianus. 1050.

Epist. 13. cap. 6. Sancta Ecclesia, licet personarum sit multiplicitate diuersa, in vnum tamen est sancti Spiritus igne conflata. Atque ideò, si per corporalem situm partibus videatur diuidi, vnitatis tamen intimæ sacramentum nullatenus à sua valet integritate corrumpi: *charitas enim Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Itaque iste Spiritus, qui procul dubio est vnus, & multiplex: vnus in maiestatis essentia, multiplex per diuersa charismatum dona, dat Ecclesiæ sanctæ, quam replet, vt & in vniuersitate sit vna, & in suis partibus sit tota.

Arnulphus Lexouiensis. 1160.

Sermone habito in Concilio Lugdunensi: Ad tentandum vobiscum de vnitate & libertate Ecclesiæ Dei nos & vrgens necessitas impellit, & euidens inuitat vtilitas. Sine his enim duabus non potest Ecclesia salua consistere, sed nec consistere quidem. Quia nisi Ecclesia habuerit vnitatem, non erit vna: si vna non fuerit, non erit. Omne enim quod est, ideo est, quia vnum est: quod autem vnum non est, amittit pariter cum vnitate substantiam, &c.

Bernardinus Senensis. 1440.

Tomo 1. Serm. 1. cap. 2. Pensanda est concordia, non solùm dictorum, sed etiam operum & gestorum Sanctorum omnium, & verè Catholicorum, qui in Dei Ecclesia extiterunt ab ipso Christo vsque ad nostra tempora. Nam in his, quæ Legis & fidei nostræ sunt, nec in puncto quidem discordant, licet in his, quę per opinionem probabilem currunt, aliquando aliter vnus quàm alter reperiatur sentire. Vnde per hæc clarescere potest, quòd & posteriores, & priores in vnum constituunt Ecclesiam, sponsam vnicam Iesu Saluatoris, in vnam & eandem fidem, atque in eandem charitatem spiritualiter ordinatam.

ASSERVNT ETIAM ADVERSARIORUM QUIDAM.

Martinus Lutherus.

Ad Psalm. 5. Verbum *expelle* dissensionem in Hebræo significat, quomodo auctore: turris Babylonicæ diuisi & dispersi sunt in omnem terram, & cessauerunt ædificare ciuitatem. Genes. 11. Quod & Beata Virgo dicit: *Dispersit superbos mente cordis sui.* Cui rei cum suis vulpibus præluſit Samson Iudicum 15. Sic enim regnum in seipsum diuisum desolatur. Neque enim vlli vnquam hæretici victi sunt vi aut astu, sed mutua dissensione, nec aliter cum eis pugnat Christus, quàm mixto inter eos spiritu vertiginis & dissensionis, sicut inter Sichemitas Iudicum 9. inter Babylonicæ turris operarios, & in nouo Testamento inter Arianos, Donatistas, Pelagianos. Sed & Iudæi nouissima vastitate perierunt dissensione, ita vt Hilarius sanctus vir glorietur in libro de Trinitate, bellum hæreticorum esse pacem Ecclesiæ. Ad dissensionem enim animorum sequitur & corporalis eorum dissensio.

Ad caput 5. epist. ad Galatas Tom. 5. fol. 416. Semel violata Ecclesiæ concordia, non est modus neque finis dissensionem. Nostro tempore primùm defecerunt à nobis Sacramentarij, post Anabaptistæ. Horum neutri inter se concordes sunt: ita semper secta parit sectas, & vna damnat aliam. Cessante vnitate secundùm Mathematicos, progreditur numerus in infinitum: sic læsa & ablata vnitate spiritus, neque in doctrina, neque in moribus possibile est manere concordiam, sed subinde noui errores nascuntur vsque in infinitum.

Theologi Mansfeldenses.

In Confessione Mansfeldica Latina fol. 120. Suspectam meritò habemus Sacramentariorum doctrinam: primò, propter nouitatem: secundò, quòd Sacramentarij non definitè in eadem sententia concordes, sed inter seipsos diuisi sunt, vt alij sunt Carlstadiani, Zuingliani, Oecolampadiani, Suëckfeldiani, Caluinistæ & similes.

Theologi Heidelbergenses.

In Protocollo Francken talensi, in Præfatione ad Anabaptistas. Si vobis Ecclesiæ titulum ac nomen concedere vellemus, quænam inter vos secta pro Ecclesia Dei habenda esset, cùm in tam multas sectas diuisi sitis? Nam vos Ecclesiam dici non ferent Hutitę, qui vos tamquam minimè Christianos à communione sua per excommunicationem excludunt. Multò minus id ferent Mennonistæ, quorum nonnulli (nam & ij variè diuisi sunt) etiam eos rebaptizant, qui à vobis baptizati sunt. Quod si Hutitas Ecclesiam appellare placeat, id neque vos, neque Mennonitæ ferendum putabunt. Similiter neque vos tolerabitis, neque Hutitæ, vt Mennonistis Ecclesiæ nomen concedatur.

ARTICVLVS SEXTVS.

APVD CATHOLICOS MIRABILEM ESSE DOCTRINÆ CONSENSVM.

APVD Catholicos mirabilem esse doctrinæ consensum toto hoc opere meridiana luce clarius demonstro. Etsi enim illi, quorum hic testimonia refero, diuersis temporibus & locis vixerint etsi alij alios nunquam viderint, etsi magna inter se locorum intercapedine dissiti de quæstione dubia conferre nō potuerint, etsi alij Syri, alij Græci, alij Latini fuerint, alij aliorum loquelam non intellexerint: tamen de quæstionibus nostro seculo controuersis vnum idemque loquuntur. Qui consensus magno argumento est, illos eiusmodi doctrinam non ex priuato cerebro: sed ex sancto illustrante illos Spiritu depromptisse.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

LVTHERVM A LVTHERO, PHILIPPVM MELANCHT. A PHILIPPO, CALVINVM A CALVINO, LVTHERANOS A LVTHERANIS, SACRAMENTARIOS A SACRAMENTARIIS, ANABAPTISTAS AB ANABAPTISTIS, TRINITARIOS A TRINITARIIS DISSENTIRE.

I. LVTHERVM A SEIPSO dissentire.

1. Deum esse auctorem peccati

AIT.

IN *Assertionibus art.* 36. Et mala opera in impijs † operatur Deus: vt Prouer. 16. dicitur: *Omnia propter semetipsum operatus est Dominus, etiam impium ad diem malum.* Quis audet negare, se etiam in malis operibus sæpe coactum aliud facere, quàm cogitauit?

† Operatur Deus in nobis ipse sceleris, vt Vvittemberge & Basileæ A. 1521 excusa habemus exemplaria. In Tomo 2. Latino Vvitebergensi verò A. 1552 sic operatur potuerunt regit.

De seruo Arbitrio: Si præscivit Deus Iudam fore proditorem, necessariò Iudas fiebat proditor: nec erat in manu Iudæ, aut vllius creaturæ, aliter facere aut voluntatem mutare, licet id fecerit volendo non coactus; sed velle erat opus illius, quod omnipotentia sua mouebat Deus, sicut vt omnia alia.

NEGAT.

Ad c. 9. Exodi: Aestimes quomodocumq; velis, attamen nullum est quicquid Deus agit: nō vult quicquam iniusti, vel mali; non habet modum vel præceptū, quare vel hunc illuminet, vel illum excæcet.

Ad c. 16. Ioan. Omne periculum à quolibet ipso pendet, & propria vniuscuiusque culpa est, quòd damnatur: non quòd propter Adam & priorem suam incredulitatem peccator sit condemnatione dignus, sed quòd Saluatorem Christum, qui tollit peccata mundi, suscipere detrectat.

2. Duas in Christo naturas distinguendas

AIT.

In Postilla impressa anno 1526. de Festo Natiuitatis Christi Hic tandem Christum reuera agnoscere, & quis sit discere debemus, quæ nimirum vtriusque in illo naturæ, diuinæ & humanæ sit ratio, qua in re plurimi errant, & ferè ex ipsius verbis fabulas comminiscuntur, & deblaterant: cùm nimirum diuinæ naturæ tribuunt, quæ solius humanitatis sunt, & Scripturas tractando seipsos excæcant. Hæc enim in Christi verbis præcipua cura, hoc primarium est studium, vt quæ diuinæ, quæ rursus humanæ naturæ conueniant, inspiciamus, sic fiet, vt omnia in nobis clara & aperta sint.

NEGAT.

In Confes. sua: Tu verò, frater charissime, allœosis loco illud notabis: Quandoquidem Christus Iesus in vna & eadem persona verus Deus & homo est, nusquam in Scripturis altera in eo natura pro altera sumi solet. Hoc enim Zuinglius alloœosin vocat: si quid de diuina Christi natura dicitur, quod humanæ duntaxat competit, vel contra, vt Lucæ vlt. cap. *Nonne oportebat Christum pati, & ita intrare gloriam suam?* Hoc enim loco miris præstigijs vrens, Christum in humana natura duntaxat pati demonstrare conatur, &c. Si credam, quòd sola humana natura pro me passa sit, Christus vilis, nec magni pretij Saluator est: imò ille ipse Saluatore opus habet.

3. Christi matrem Mariam omni peccato caruisse

AIT.

In Euangelium de Conceptione Mariæ: Dignum & iustum erat Mariæ personam ab Originali peccato præseruari, de qua Christus sumpturus erat carnem, qua omnia peccata superaret.

In Euangelium de Festo Deiparæ: Nulla mulier tam sancta est, nec fuit, nec erit in posterum, quàm Maria, quæ fructum ventris sui benedictum parit, quando nulla citra voluptatem & peccatum concepit.

NEGAT.

In Euangelium Dominicæ I. ab Epiphania En Maria Deipara eousque errauit, vt nescíret vbi Christus quærendus esset. Et quis inter homines maior fuit peccator, quàm hic est ipsa Mater Dei?

Sermone de Natiuitate Mariæ: Non minus sancti nos sumus atque Maria, & alij Diui, quantumuis magni, si modò in Christum credimus.

4. Sanctorum intercessiones & patrocinia

ASSERIT.

Sermone de decem præceptis cap. 5 Omnes Sancti omnia possunt, & tantum tibi per eos à Deo datur, quantum te credis accepturum, &c. Quid enim aliud sunt sancti, nisi velut guttulæ roris, siue guttæ noctium in cincinnis & capite sponsi?

Concione de morte: Neque de hoc dubitare quemquam conuenit, se, cùm in mortis periculo est, non solum esse: sed sui curam omnes Angelos agere, ac omnium Sanctorum oculos in se defixos esse, &c. Angelorum ac omnium Sanctorum oculi sine dubio te respiciunt. Illi enim omnes, ceu integrum corpus, laboranti membro subueniunt, teq; in illa luctæ mortis, peccati, & inferni adiuuant, vt superior euadas & vincas. Hoc est illud opus charitatis, hæc est illa communio Sanctorum, de qua dicit Symbolum Apostolorum, quam credere nos conuenit.

Responsione ad Louanienses: Non negaui vnquam meritis ac precibus Sanctorum, quantumlibet imperfectis, iuuari: quod subdolè mihi inurere conantur miseri homines.

NEGAT.

Ad VValdenses de adoratione Sacramenti: De Sanctorum mortuorum inuocatione & intercessione nihil in Scripturis extat.

5. Sanctorum merita & suffragia

ASSERIT.

De primo præcepto: Ad Sanctorum suffragia recurrendum omni modo, sicut in Iob dicitur: *Et ad aliquem Sanctorum conuertere.*

NEGAT.

Sermone de Mammona: Pro meritis Petri ne vnũ quidem obulum darem, vt me iuuaret. Se ipsum enim adiuuare non potest.

6. Sanctos esse inuocandos

AIT.

De primo præcepto: Non prohibeo Sanctos inuocari pro temporalibus: sed quòd solùm pro temporalibus id faciunt, damno, neglectis eorum virtutibus, &c. Ecclesia non dicit: S. Paule cura mea vulnera, sed: Ora pro me. Quare omnia tua commendes ei, in quem magis es affectus: primùm peccata tua, & necessitatem animæ: sicut S. Cæcilia fecit in nuptijs suis, omnes Sanctos per ordinem inuocans, pro sua castitate seruanda apud Deum.

In purgatione quorundam articulorum De intercessione Sanctorum cum tota Ecclesia Christiana sentio & iudico, Sanctos à nobis honorandos esse atque inuocandos.

Super Magnificat Tom. 6. Germ. fol. 21. Dixi Mariam nolle Deam esse. Illa nihil facit: Deus omnia operatur. Inuocari debet, vt Deus per eam det & operetur, quod petimus: quomodo & cæteri omnes Sancti sunt inuocandi, vt omnia solius Dei maneant.

De præparatione ad mortem: In mortis articulo beatam Virginem, Angelos, proprium Apostolum, & Sanctos reliquos quibus in vita seruiuit, inuocare non cesset, vt pro se intercedant ad Dominum.

NEGAT.

Ad VValdenses de adoratione Sacramenti Non possum vos pro hæreticis habere, vt Sophistæ nostri faciunt, quòd neq; Dei Matrem, neque quemquam Sanctorum inuocatis: sed in solo & vnico Mediatore Christo acquiescitis.

In articulis ad Concilium Mantuanum missis: Inuocatio Sanctorum est etiam de numero Antichristianorum abusuum, quæ pugnat cum præcipuis articulis, & delet Christi agnitionem.

Ad cap. 14. Ioannis Tomo 4. Germanico fol. 132. Si venerit vspiam monachus, diabolus, aut sectarius aliquis spiritus, qui te terrere volens dicat: Deus seuerus est, & iracundus iudex, teq; aliò ducat, vt Mariæ patrocinium inuoces, & dicas: *Maria mater gratiæ, mater misericordiæ*, &c. (quomodo illi ad vnum omnes non erubuerunt canere) hinc fies certior, huiusmodi doctrinam & cogitationem, non nisi diabolicum mendacium, & lethale venenum esse,

7. Sanctos esse colendos

AIT.

De primo præcepto: Verum ne Pigardi hæretici infelices suas partes à me adiutas confidant, qui præ nimia ruditate nobis Teutonicis superbissimo fastidio indignati, imponunt, quòd Sanctos Dei colamus, & idola faciamus: & ideo contra nos acerruum versurim Scripturæ congregant, in quibus prohibetur, ne adoret quis nisi vnum Deum: & vt nobis apud suos iustissimam inuidiam conflare videantur, infidiosissimè omittunt, quòd scribitur Rex Dauid, & Salomon, & multi alij adorati, si mulq; impij peruersores Scripturæ, & subdoli calumniatores nostræ pietatis. Ita enim rustici illi nos tandem docent, quòd solus Deus sit adorandus, & gloriantur, ac si nos idipsum negauerimus vnquam, cùm tamen negare non possint, frequenter aulicos regios honorari, ac velut adorari, vt facilius ad regem perueniatur.

NEGAT.

Ad VValdenses de adoratione Sacramenti: Non possum vos pro hæreticis habere, quòd neque Dei Matrem, neque quenquam Sanctorum inuocatis, & honoratis.

8. Sanctorum dies festos celebrandos esse

AIT.

Consolatione pro laborantibus cap. 6. Ex his intelligimus, Sanctorum festa & memorias ideo celebrari, vt eorum exemplo animemur ad eadem mala, quæ ipsi tulerunt, perferenda.

Concione, quomodo sit animus parandus ad mortem: Rectè dixerunt, qui piorum mortem regenerationem quandam esse dicunt: & festa quoque in piorum memoriam instituta rectè Natales appellantur.

In visitatione Saxonica: Tertium præceptum docet, dies festos celebrare, ideo festa Apostolorum, & beatæ Virginis celebrari debent.

NEGAT.

De pijs cæremonijs in Ecclesia seruandis: Festa Sanctorum in vniuersum aboleantur.

Contra Ambrosium Catharinum: Nonam scelera-

tam Antichristi faciem facio Festorum dierum multiplicationem, & iniquita em. Si enim hodie Sanctissimus docet homines per otium Deo seruire, id est, vt ipse exponit, intermissione operum seruilium, cùm omnes dies liberi sint & ad laborandum, & ad feriandum. In hac autem insigni facie insignius lucent magni illi Festi dies, Visitationis, Corporis Christi, Apostolorum, Conceptionis, & similium.

Ad Nobilitatem Germaniæ: Consulo vt omnia Festa, præter diem Dominicam, aboleantur.

9. *Sanctorum templa, memorias, altaria, & imagines*

PROBAT.

Consolatione pro laborantium cap. 6. Ex his intelligimus Sanctorum memorias, templa, altaria, nomina, imagines ideo celebrari, & multiplicari, vt eorum exemplo animemur, ad perferenda eadem mala, quæ ipsi tulerunt. Qua ratione nisi colantur, omnis eorum cultus superstitione non vacat.

IMPROBAT.

Ad Euangelium in die Natiuitatis Mariæ: Hinc tot templa & altaria extructa sunt: hinc Petro & Paulo ædes erectæ, vt omnes ferè anguli Diuinorum fanis abundent. At cui vsui ipsis illa? His sumptibus non doratis virginibus rectius subueniri poterat, & alia maioris momenti opera fieri. Sed intempestiuè irrepente nimio Diuorum cultu, hæc pietatis officia turpiter neglecta sunt.

10. *Sanctorum Reliquias*

PROBAT.

In declaratione quorundam articulorum: Quis repugnare potest, quòd in hodiernum vsque diem visibiliter ad Sanctorum corpora & monumenta Deus Sanctorum suorum gratia miracula operatur?

IMPROBAT.

In Postilla, in die Exaltationis S. Crucis: Quicquid de S. Cruce dixit, intelligi debet de omnibus Sanctorum Reliquijs: Reliquiæ enim nihil aliud sunt, quàm fraudes & seductione fidelium. Quare omnino infra terram defodiantur.

11. *Ecclesiam non posse errare*

AIT.

De decem præceptis: Ecclesia non potest errare, quilibet autem potest in deuotione sua errare, &c. Ecclesia regitur à Spiritu sancto.

In Resolutionibus: An nondum videmus, quàm vigil sit Christus in Ecclesia sua, vt iam errare volentes non permittat errare?

De antiqua Ecclesia Tomo 7. fol. 56. Germ. Ecclesia nec debet, nec potest mentiri, nec errores docere, ne in minimis quidem, cùm Deus sit os Ecclesiæ: & Deus mentiri non possit, sic etiam Ecclesia nequit, &c.

Responsione ad Dialogum Syluestri Prieratis: Vniuersalis Ecclesia non potest errare, vt doctissimè etiam probat Cardinalis Cameracensis in primum Sententiarum.

NEGAT.

In Postilla Ecclesiastica, explicans Euangelium Dominica prima post Epiphaniam: Dicis præterea, Ecclesia & sancti Patres Spiritum sanctum habuerunt, quo duce errare non potuerunt. Facilis est responsio. Ecclesia aut Concilia polleant qua velint sanctitate, non tamen plus pollent Spiritu sancto, quàm Maria Christi mater, quæ & ipsa est membrum, atque adeò tum temporis præcipua portio Ecclesiæ extitit: quæ quamuis Spiritu sancto sanctificata fuerit, tamen ille eam aliquando, etiam in summis fidei articulis, errare fecit.

De abroganda Missa: Luciferi catio Satanæ est affirmare, quòd Ecclesia, si quandoque erret, aut peccet, quòd id eo non sit Ecclesia.

De captiuitate Babylonia: Quid mihi arbitrium Ecclesiæ, & potestas Papæ iactatur?

12. *Præceptis Ecclesiæ parendum esse*

AIT.

De virtute Excommunicationis: Id super omnia, & in his omnibus considerandum est, quòd potestas Ecclesiæ, licet pro nostris peccatis plerumque tradatur Pilatis, Herodibus, Annis, & Cayphis, violentisque alijs tyrannis, nostrum tamen est, eam summis semper studijs reuereri & colere, exemplo Christi, qui sic Annam, Caypham, Pilatum honorauit.

In Concione de digna præparatione ad Sacramentum: Non dubium est, quin Deus eam, quæ Ecclesiæ exhibetur, obedientiam, vt sibi exhibitam, recipit.

In declaratione quorundam articulorum: Vtraque præcepta, & Dei, & Ecclesiæ seruanda sunt.

NEGAT.

De captiuitate Babylonica cap. de Baptismo: Christianis nihil vllo iure imponi potest legum, siue ab hominibus, siue ab Angelis, nisi quantum volunt: liberi enim sunt ab omnibus.

De falso statu Ecclesiastico: Nulla est potestas Ecclesiastica.

In Confessione: Ab humanis constitutionibus & præceptis, tanquam à maximo infortunio, cauendum & fugiendum est nobis.

13. *Sanctos Patres de fide rectè docuisse*

AIT.

Ad cap. 5. epist. ad Gal. edit. prime: Mundus magnificit sanctitatem S. Benedicti, Gregorij, Bernardi, Francisci, & similium, quòd, vt fertur, quædam singularia miracula, quæ magnam sanctitatis speciem præ se tulerunt, operati sunt. At vero verius est, quòd Hilarius, Cyrillus, Ambrosius, Augustinus, & multi plures etiam sanctitate polluerunt, non tam austeram, qualem illi, vitam duxerunt, sed cum hominibus versati sunt? cibum ac potum sumpserunt, vestibus honestis vsi sunt, & quod ad externam conuersationem attinet, inter eos & laicos parum discriminis extitit: qui tamen alijs, qui in Cœnobijs degerunt, præferendi sunt. Enimuerò Euangelium & fidem in Christum absque vlla hypocrisi purè & simpliciter tradiderunt, hæreticis restiterunt, & Ecclesiam ab innumeris erroribus expurgârunt.

NEGAT.

Ad cap. 1. epistolæ ad Timotheum: Omnia hactenus iuxta opera direximus, fidei nullam rationem habuimus, atque omninò defecimus, quilibet errore ductus, omnia magnificit, adeò vt neminem sciam, qui de his rectè iudicare possit, exceptis Apostolis, qui ad hoc electi erant, vt hæc purè docerent, & veræ doctrinæ fundamenta locarent. Si quid præterea est librorum, nihil in eis reperitur.

14. *Traditiones Patrum & Ecclesiæ recipiendas esse*

AIT.

In Protestatione: Primùm protestor, me prorsus nihil dicere, aut tenere velle, nisi quod in & ex sacris litteris primò, deinde ex Ecclesiasticis Patribus, ab Ecclesia Romana receptis, hucusque seruatis, & ex Canonibus ac decretalibus Pontificijs habetur, & haberi potest. Quod si quid ex eis probari vel improbari non potest, id gratia disputationis duntaxat, pro iudicio rationis & experientia tenebo.

Epistola ad Marchionem Brandeburgensem Tomo 2.

Germ.

Germ. fol. 243. Periculosum & horrendum est, quicquam vel audire, vel credere, quod aduersatur vnanimi testimonio fidei, & doctrinæ sanctæ & Catholicæ Ecclesiæ, quam inde vsque ab initio per annos mille quingentos vnanimiter seruauit.

NEGAT.

In Assertione articulorum ad Leonem Decimum: Primùm scire contestatosq; esse eos volo, me prorsus nullius, quantumlibet sancti Patris, auctoritate cogi velle, &c. Quanti errores in omnium Patrum scriptis inuenti sunt? Quoties sibi ipsis pugnant? Quoties inuicem dissentiunt?

De seruo arbitrio: Patrum auctoritas fusis deis facienda est, & statuta perperam facta, qualia sunt omnia præter verbum Dei definita, dirumpenda ac proijcienda sunt.

15. *Ecclesiæ Conciliis acquiescendum esse*

AIT.

In disputatione Lipsica: Conciliis nihil derogo, sed omnium sacratissimum fuit Nicænum.

In Assertionibus articulo 16. Consultum videtur, quòd Ecclesia communi Concilio statueret, laicos sub vtraque specie communicandos.

Contra Zuinglium & Oecolampadium: Si diutius steterit mundus, iterum erit necessarium, propter diuersas Scripturæ interpretationes, quæ nunc sunt, ad continendam fidei vnitatem, vt Conciliorum decreta recipiamus, atque ad ea confugiamus.

In declaratione Eucharistiæ: Non dixi, neque consului, neque est intentio mea, vt vnus, aut aliquot Episcopi propria auctoritate incipiant alicui vtramque speciem porrigere, nisi ita constitueretur, aut mandaretur in Concilio generali.

NEGAT.

Contra Regem Angliæ. Habemus absque omni controuersia ius de doctrinis cognoscendi, & iudicandi, seu probandi esse penes nos, non penes Concilia, Pontifices, & Doctores.

Ad cap. 15. *Actorum:* Spiritus sanctus nihil promisit se in Conciliis futurum, sed potius in Christianorum, quos mouit, cordibus.

Tomo 7. *Germ. fol.* 262. An Papa possit indicere confessionem? *Propria laus sordet,* inquit Salomon. Hoc dico, quòd ex maximis infortunijs vnum fit, pessima & condemnabilis opinio, quòd Concilia magni fiunt, ac si Spiritum sanctum habeant.

De formula Missæ: Nos Christum habemus: Concilia nec morari, nec audire volumus.

16. *Diui Petri primatum*

ASSERIT.

In Resolutionibus: Quòd Petrus primus in ordine sit, nemo negat, &c. Petrum fatemur principem Apostolorum, primum Ecclesiæ membrum, caput collegij Apostolici, & alia, quæ de eo sancti Patres dixerunt.

NEGAT.

In Assertionibus, art. 25. Omnes Apostoli æquales fuerunt Petro.

17. *Dignitatem, & Primatum Romani Pontificis*

AGNOSCIT.

Epistola ad Leonem Decimum: Quare Beatissime Pater, prostratum me pedibus tuæ Beatitudinis offero, cum omnibus quæ sum & habeo. Viuifica, occide: voca, reuoca: approba, reproba vt placuerit: vocem tuam, vocem Christi in te præsidentis & loquentis agnoscam: si mortem mereri, mori non recusabo.

Epistola ad Thomam Caietanum: Reuerendissime in Christo Pater, fateor, sicut & aliàs fassus sum, me fuisse nimis indisertum, acrem, & irreuerentem in nomen summi Pontificis. Et licet acerrimè fuerim in hanc irreuerentiam prouocatus, tamen meum fuisse intelligo, humilius ac reuerentius hanc materiam tractare.

Appellatione prima ad Leonem Decimum: Adhuc fateor, solummodò me disputasse, & omnia sub pedibus Sanctissimi Domini nostri Leonis Decimi subiecisse, vt occidat, viuificet: reprobet, approbet, sicut placuerit, & vocem eius vocem Christi in ipso præsidentis agnoscam.

In commemoratione rerum, quæ Augustæ Anno 1518. in Comitijs cum Luthero acta sunt: *Protestatio Lutheri:* Inprimis ego frater Martinus Lutherus Augustinianus protestor me colere, & sequi sanctam Romanam Ecclesiam in omnibus meis dictis & factis, præsentibus, præteritis, & futuris. Quòd si quid contra, vel aliter dictum fuit, vel fuerit, pro non dicto haberi, & habere volo.

In Resolutionibus aliarum propositionum editis Anno 1519. Primùm, quod me mouet Romanum Pontificem esse alijs omnibus (quos saltem nouerimus se Pontifices gerere) superiorem, est ipsa voluntas Dei, quam in ipso facto videmus. Neque enim sine voluntate Dei in hanc monarchiam venire vnquam potuisse Romanus Pontifex. At voluntas Dei, quoquo modo nota fuerit, cum reuerentia suscipienda est. Ideoque non licet temerè Romano Pontifici in suo primatu resistere. Hæc autem ratio tanta est, vt etiamsi nulla alia causa esset, hæc tamen satis esset, ad compescendam temeritatem resistentium.

In Resolutionibus de Indulgentijs, conclusione 69 Quia auctoritati Papali in omnibus cum reuerentia cedendum, (*quæ ei in potestate resistit, Dei ordinationi resistit,*) igitur licet in exiguis, nihilo tamen minus quàm in magnis auctoritati cedendum. Hinc etiam illud venit, quòd etsi Papa ferret iniustas sententias, timendæ tamen sunt.

NEGAT.

In captiuitate Babylonica Scio nunc, & certus sum, Papatum esse regnum Babylonis, & potentiam Nimbrod robusti venatoris, &c. Postquam Romanus Pontifex Episcopus esse desijt, & tyrannus factus est, non formido eius vniuersa decreta, cuius scio non esse potestatem articulos nouos fidei condendi, nec Concilij quidem generalis

In Assertione articulorum per Bullam Leonis Decimi damnatorum: Dico hæreticos & schismaticos esse Papam, & omnes, qui idolum hoc adorant, nisi fortè laicos & rudes excusat ignorantia, simplex fides, & violenta huius Assur captiuitas.

In alijs exustionis Antichristianorum Decretalium: Parum est hoc deflagrationis negotium: ex re foret, vt Papa quoque, hoc est, Sedes Papalis concremaretur. Nisi toto corde dissentiatis à regno Papali, non potestis assequi vestrarum animarum salutem: adeoq; diuersum est regnum Papæ à regno Christi, & vita Christiania, vt tutiùs foret in eremo agendo nullum omninò videre hominem, quàm versari in regno isto Antichristiano. Caueat ergo sibi quisquis animæ suæ consultum velit, ne assentiendo Papistis, Christum neget.

Responsione ad librum Ambrosij Catharini: Papa peccatum & iustitiam in solo rerum vsu ponit: ideò est homo peccati, & filius perditionis, mundum replens stultis, & vanis peccatis.

Aduersus Regem Angliæ: Papatus est Principis Satanæ pestilentissima abominatio, quę vnquam sub cælo fuit, aut futura. Viuens Papatus hostis ero: exustus bis hostis ero. Facite porci Thomistæ quod potestis, Lutherum habebitis vrsum in via, & lexnam in semita: vndique vobis occurret, & pacem habere non finet, donec ferreas vestras ceruices, & æreas fronteis contriuerit.

18. Romanam Ecclesiam honore dignam, & aliis præferendam esse

AIT.

In declaratione quorundam articulorum: Quòd Romana Ecclesia à Deo sit præ aliis omnibus honorata, non est dubium. Ibi enim SS. Petrus, & Paulus, quadraginta sex Romani Pontifices, & tot centena millia Martyrum sanguinem suum fuderunt, infernum & mortem vicerunt, vt vel palpari queat, quàm singularem habeat Deus ad illam Ecclesiam respectum. Quòd si nunc, proh dolor, res habeat Romæ vt expediret habere melius: attamen neque hæc, neque vlla caussa est tam grandis, neque esse potest, vt ab Ecclesia illa separatio aut discessio vlla fieri debeat. Imò quò peius ibi res habet: per separationem enim & contemptum non fit melius.

Epist. ad Leonem Decimum: Beatissime Pater testor coram Deo & omnibus creaturis, quòd nunquam in ea fuerim sententia, necdum hodie sim, quòd serió in animum induxerim, Romanæ Ecclesiæ, & vestræ Beatitudinis potestatem vllo modo labefactare, aut vllo aliquo astu quicquam subtrahere: imò ingenuè fateor, quòd Ecclesiæ potestas omnia excedat, nec quicquam ei vel in cælo, vel in terra præferri queat, præter vnum Christum, qui omnium Dominus est. Quamobrem Beatitudo vestra improbis & falsis calumniatoribus non adhibeat fidem, si quid aliud de Luthero spargere voluerint.

NEGAT.

In explicatione epistolæ primæ D. Petri: S. Gregorius Papa reuera sanctitatem polluit: conciones illius ne obulum quidem valent, sic vt appareat, quòd Sedes Romana cum primis sit à Deo maledicta.

Contra Syluestrum Prieratem: Si fures reste, latrones gladio, hæreticos igne damnamus, cur nō multo magis in tam permitiosos & sceleratos Doctores, in Pontifices, Cardinales, Episcopos, & totam cateruam Romanæ Sodomæ inuehimur? cur non omnibus omnium gentium armis eos oppugnamus, & in eorum sanguine manus nostras lauamus?

19. In Romana Ecclesia multa semper bene tradita fuisse

AIT.

Epist. de Anabaptismo ad duos Parochos Tom. 2. Germ. fol. 229. Nos ingenuè fatemur, quòd in Papatu multa bona sint, Christiano nomine digna, quæ & inde ad nos vsque promanârunt. Fatemur nimirum, quòd in Papatu vera sit sacra Scriptura, verus Baptismus, verum altaris Sacramentum, veræ claues ad peccatorum remissionem, verum concionandi munus, verus Catechismus, vt sunt Oratio Dominica, decem præcepta, & fidei articuli, &c. Audio & video, quòd Anabaptismum quidam in hunc solum finem suscipiunt, vt sic Romanum Pontificem vexent, vt qui nihil velint ab Antichristo retinere: non secus ac Sacramentarij propterea in Sacramento non nisi panem & vinum agnoscunt, solum in odium Romani Pontificis, & putant se hoc modo Papatum debellaturos. Debili, me herculè, nituntur fundamento. Hoc modo negare illos oporteret vniuersam Scripturam, & concionandi munus. Hæc enim omnia habemus à Papa, alias nobis noua Scriptura condenda esset.

NEGAT.

In Ecclesiasticæ Postilla, explicans epistolam Dominicæ 2. Aduentus: Non nisi diabolica impostura est, quicquid in Papatu exstitit, à summo vertice vsque ad imum pedis.

In admonitione ad suos Germanos Tom. 7. Germ. fol. 475. Accedit ad hanc abominationem, quòd verba huius Sacramenti & fidei obliterârunt, & tacuerunt, vt nec litera, nec punctus de eis superfuerit in toto Papatu, in omnibus Missis, & libris.

Tom. 7. Ger. pag. 268. *An Papa possit confessionem reuocare*: Proh dolor, nihil aliud quàm fallere & mentiri est in Papa, & Papatu, à summo vertice ad imum vsque.

Ad cap. 15. Ioannis: Nostri Papistæ de fide nihil nec docuerunt, nec intellexerunt.

20. Episcopos honorandos esse

AIT.

De decem præceptis: Maximè sunt honorandi Episcopi, qui sunt loco Apostolorum.

NEGAT.

Aduersus falsò nominatum ordinem Episcoporum: Nō sunt Episcopi, sed planè idola, & mutæ statuæ, inertes puppæ, laruæ, trunci, vmbræ, personæ Comicæ, qui ne vocabulum quidem, quid Episcopus significet, nôrint, nedum quid munus aut officium sit Episcopi. Vis vno verbo dicam quid sint? lupi, tyranni, proditores, homicidæ, monstra, terræ pondera, Apostoli Antichristi sunt, ad perdendum orbem, & extinguendum Euangelium sculpti & facti: &, vt semel effundam, quod sentio, en præconem hic agam. Notum ergo sit omnibus, Episcopos, qui iam super multas vrbes in amplissima ditione exercent tyrannidem, non esse Episcopos ex ordinatione Dei, sed ex errore & seductione Satanæ, & traditionibus hominum. Quare & procul dubio sunt nuntij & vicarij Satanæ.

21. Sacerdotes, & cæteros Ecclesiæ ministros ab Episcopis ordinandos esse

AIT.

Ad cap. 1. epist. ad Gal. Tom. 1. Germ. fol. 8. Vocatio ministrorum, quæ diuina & vera est, duobus modis accidit: primùm per media, deinde sine mediis. Hoc tempore vocat nos Deus ad concionandi munus per media, vtpote per homines. Apostoli immediatè à Christo ipso vocati sunt, quemadmodum etiam veteris Testamenti Prophetæ sine medio à Deo vocabantur: Postea Apostoli discipulos suos, vt Titum, Timotheum, &c. vocarunt: hi deinceps Episcopos vocarunt: Episcopi alij alios vsque ad nostra tempora vocarunt: sic fiet & seruabitur vsque ad consummationem seculi. Et hæc est vocatio, quæ per media fit, quæ nihilo minus diuina vocatio est.

NEGAT.

De Missa angulari: Vt semel ad interrogata respondeam, nempe quid agendum sit cum sacerdotibus in Papatu, cum ad vnum omnes non nisi ab angularibus Episcopis ad angulares Missas sint ordinati. Hic ita ages: Chrisma, & angularem eius ordinationem nihili facies, quemadmodum reuera nihil est, quæ nec tibi, nec Ecclesiæ quoque proderit: sed considera illum concionatoris officio fungi, quòd non suum, sed Christi officium est. Nec quicquam te moueat, an ordinariè vocatus sit, an pecunijs sibi hanc dignitatem comparauerit, an vi sit intrusus, aut quomodo intrauerit, per caput, an per pedes, an sit Iudas, vel S. Petrus, nihil huiusmodi te moueant.

22. Sacerdotes non nisi vocatos & admissos concionari debere.

AIT.

Ad Psalm. 82. Omnes Parochi & magistratus diligenter attendere debent, & de hoc suos diligenter monebunt, vt concionatores, qui seipsos intrudunt, tanquam nebulones, & certos Diaboli nuntios deuitent, nisi fide dignum testimonium suæ à

Deo

Deo vocationis attulerint. Alioquin eos non audient, nec admittent, etiamſi purum putum Euangelium docere velint, nec ſi Angeli, aut meri Gabrieles è cælis fuerint. Nihil enim recipit Deus, quod ſit ex propria electione & deuotione: ſed omnia ex mandato & vocatione fieri vult. Propterea etiam Chriſtus diabolos noluit prædicare, etiamſi ipſum Filium Dei faterentur, & veritatem dicerent. Noluit enim permittere, vt quiſquam ſine vocatione prædicaret. Ergo ſic quiſque faciat, qui prædicare & docere voluerit, demonſtret ſe vocatum, oſtendat mandatum, quo cogatur. Si noluerit, tradat magiſtratus huiuſmodi nebulones lictori, &c.

NEGAT.

Epiſtola ad Conſules & Senatum Pragenſem Tomo 7. fol. 388. Germ. Si huius rei exemplum noſſe cupimus; ecce hic Apollo, Actorum 18. ſine vlla vocatione & ordinatione Epheſum venit, vbi non niſi ardenti quodam amore concionatus eſt, & Iudæos egregiè conuicit. Dic mihi quo iure ſuſcepit hic verbi diuini officium, ſi non eo, quod cuilibet Chriſtiano commune & licitum eſt? Sic enim & quilibet Chriſtianus facere tenetur, ſi viderit in doctrina verbi defectum, & ipſe ad eum exequendum ſit idoneus, etiamſi ad id ab Eccleſia non vocetur.

Tomo 2. Germ. fol. 256. Chriſtianus homo tantam poteſtatem habet, vt non vocatus in medio Chriſtianorum poſsit & debeat prodire, & docere, cùm Doctorem ibidem errare videt.

23. *Sacris literis nihil addendum, nihil auferendum eſſe*

AIT.

Ad cap. 5. epiſt. ad Galatas: Pluris facimus vnam literam, & vnum iota ſacræ Scripturæ, quàm cælum & terram. Quamobrem ferre non poſſumus, vt vel minimum ab illis toliatur.

In declaratione ad amicum quendam Tom. 4. Germ. fol. 393. Si quis vnum iota aut literam vel abſtulerit, vel mutauerit, diabolo mancipetur.

NEGAT.

Epiſtola ad amicum, de voce (ſola) quam Rom. 3. de ſuo addit: Si tuus Papiſta moroſum & difficilem ſe præbere volet de voce (*ſola,*) ſtatim dic: Papiſta & aſinus eadem res eſt.

Sic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas. Nolumus enim Papiſtarum eſſe diſcipuli, ſed potius Præceptores. Semel etiam ſuperbiendo gloriabimur aduerſus huiſmodi aſinos, &c. Rogo te, ne quid aliud huiuſmodi aſellis reſpondeas de voce (*ſola,*) ſed tantùm dicas: Lutherus ſic vult, ille Doctor eſt omnium Doctorum in toto Papatu: in hoc acquieſcam, poſthac illos omninò pro nihilo habebo, &c. Iam dudum noui, quòd hoc loco nec in Græco, nec in Latino textu vox (*ſola*) legeretur, nec opus erat, vt de eo Papiſtæ me admonerent, &c. Pœnitet me, quòd non addiderim *omnes*, & *omnibus*, vt ſcilicet eſſet abſque omni opere omnium legum, & ſic bene & rotundè locutus fuiſſem Quamobrem manebit hæc vox in meo Teſtamento, etſi ad vnum omnes Pontifices ad inſaniam redigerentur, & in aſinos transformarentur, non tamen inde mihi abradent.

24. *Omnia ſacris literis tradita eſſe, & præter eas nihil recipiendum.*

AIT.

De abuſu Miſſæ Tom. 7. Germ. fol. 190. Ego verò hoc loco fundamentum meum, quo nitor, quod irrefragibiliter ſeruari debet, repetam: quòd omnia, quæ præter Scripturam, maximè in eis, quæ Deum ſpectant, fiunt, à diabolo proueniunt.

De ſeruo arbitrio: Nihil recipimus præter ſacras Scripturas.

NEGAT.

In confeſſione de Cœna Domini: Ex corde concedo, Cœnam Sacramentum eſſe, etiamſi in ſacris literis non ita vocetur.

Epiſtola de Anabaptiſmo ad duos Parochos: Quòd pueri credant nullo expreſſo ſacræ Scripturæ teſtimonio probare poſſumus, quæ expreſsè his aut ſimilibus verbis loquatur: Infantes baptizabitis, quia credunt. Si quis huiſmodi ſententiam ad literam nos proferre cogeret, cedendum nobis erit, & victos eſſe fatebimur. Nuſquam enim legimus.

Aduerſus cæleſtes Prophetas: Anne mihi liceret Dominum meum Chriſtum nomine aliquo appellare, quod non exſtaret in ſacris literis? Quid? quòd ſi eum vocarem coronam cordis mei, cordis mei iubilum, meum rubinum, ſi non contra conſcientiam agerem, ac ſi oporteret me illum hoc & non alio nomine vocare? Vbinam verò huiuſmodi nomina in ſacris literis reperiuntur? item quòd ſi de Baptiſmo ac Cœna Domini ſermonem deberemus inſtituere, quomodo ageremus? Nullum in ſacris literis nomen eſt, quod vnum omnia Sacramenta & ſigna complectatur. Hic nobis tacendum eſſet, aut non iocosè loquendum, alioquin hi Prophetæ pro Apoſtatis nos reputarent. Item plures ſunt articuli fidei, multæ partes doctrinæ Chriſtianæ, multa capita in Bibliis, quid ageremus? Huiuſmodi nomina, articuli, partes, capita, non habentur in Bibliis. Hic non amplius nobis liceret loqui de articulis fidei, de partibus doctrinæ, de capitibus Bibliæ: imò quid agerent ipſi cæleſtes Prophetæ? profectò ipſa capitula nominatim ex Bibliis abducerent. Nonne tales Chriſti ſunt occiſores vel proprio iudicio, quòd diuinis rebus nomina imponunt, quæ nuſquam in ſacris Bibliorum ſcriptis extant?

25. *Sacras Scripturas eſſe difficiles intellectu*

AIT.

Præfatione in Pſal. Nolim ab vllo id de me præſumi, quod nullus adhuc præſtare potuit ſanctiſsimorum & doctiſsimorum: id eſt, Pſalterium in omnibus legitimo ſuo ſenſu intelligere & docere. Sat eſt aliquos Pſalmos, & eoſdem ex parte intellexiſſe. Multa ſibi reſeruauit Spiritus, quò nos ſemper diſcipulos habeat: multa ſolùm oſtendit, vt alliciat: multa tradit, vt afficiat. Scio eſſe impudentiſsimæ temeritatis eum, qui audeat profiteri vnum Scripturæ librum à ſe in omnibus partibus intellectum.

Libro de Conciliis. Ante viginti annos coactus ſum contemnere Patrum commentaria, cùm Scripturæ legendæ eſſent in ſcholis, & magno ſudore veram ac germanam ſententiam quærerem.

In Colloquijs conuiualibus, titulo de Verbo Dei: Cùm D. Iuſtus Ionas aliquando ad menſam Lutheri referret, quòd in ſacris literis tanta ſapientia abdita deliteſceret, vt nemo eam perfectè vnquam addiſcere & ediſcere poſſet, reſpondit Martinus Lutherus: Nos oportet manere diſcipulos: nam ne vnum quidem verbum Scripturæ ſatis ſuperque perſcrutari valemus: nos duntaxat primitias habemus, & retinemus: & vbi multa nos putamus percipere, vix alphabetum, & id quidem non ſatis rectè intelligimus.

Quòd ſacras literas intelligere res ſit grauis & difficilis, de eo D. Martinus Lutherus anno 1546. Islebij biduo ante obitum hæc verba in menſa ſcripſit: Virgilium in Bucolicis nemo poteſt intelligere, niſi fuerit quinque annis paſtor. Virgilium in Georgicis nemo poteſt intelligere, niſi fuerit quinque annis agricola. Ciceronem in epiſtolis (ſic præcipio) nemo integrè intelligit, niſi viginti annis ſit verſatus in Rep. aliqua inſigni. Scripturas ſanctas ſciat ſe nemo deguſtaſſe ſatis, niſi centum annis cum Prophetis, vt Elia, & Eliſeo,

Ioanne Baptista, Christo, & Apostolis Ecclesias gubernârit.

NEGAT.

Ad Psalm.37. Tom.3. fol.10 Si quis vos de illorum (*Catholicorum* numero prouocauerit, ac dixerit opus esse Patrum interpretatione, Scripturas obscuras esse: Respondebis, falsum hoc esse. Nullus liber in vniuersa terra dilucidius scriptus extat, quàm sacra Scriptura: quæ cum alijs omnibus libris collata, est velut sol, coram omni alia luce.

Præfatione in Assert. articulorum à Leone X. damnatorum: Oportet Scriptura iudice hîc sententiam ferre Quod fieri non potest, nisi Scripturæ dederimus principem locum in omnibus, quæ tribuuntur Patribus, hoc est, vt sit ipsa per se certissima, facilima, apertissima sui ipsius interpres, omnia probans, iudicans, & illuminans.

26. *Quemlibet Christianum priuatim auctoritatem habere iudicandi causas fidei, & mendacia à veritate discernendi.*

AIT.

Tomo 2. Germ. fol.255. Auditores non modò ius & potestatem habent iudicandi omnia quę docentur, verùm ex officio iudicare debent, nisi diuinæ maiestatis offensam incurrere velint.

Tomo 2. Germ. fol.404. Imprimis necessarium est, vt hoc bene apprehendamus, ne nobis hoc, quod omnes habent Christiani: puta ius & auctoritatem iudicandi de omni doctrina, eripi patiamur: ne res eò nimirum redeat, vt expectandum nobis sit, donec Concilia definiant quid credere atque sequi debeamus, &c. Debent igitur necessariò omnes Doctores cum sua doctrina iudicio auditorum subiecti esse.

NEGAT.

Tomo 2. Germ. fol 119. Ego doctrinæ meæ causas & fundamenta coram toto mundo demonstrabo, eamq; à nullo hominum, imò ne ab omnibus quidem Angelis patiar iudicari.

27. *Mosen omnibus alij Prophetis esse præferendum.*

AIT.

Præfatione in Psal. 19. Moses est fons viuus, & scaturigo omnis diuinæ sapientiæ & notitiæ: in quo sancti Prophetæ & Apostoli, per sanctum Spiritum illuminati, diligenter cum feruore & lætitia scrutati sunt & studuerunt, inde suam doctrinam, & scripta deprompserunt, ac nobis legenda reliquerunt.

NEGAT.

Ad Psal.45. Tomo 3. Latino fol.421.b. Sic Moses non potuit canere, qui est minister carceris, Doctor pistrini, auctor seruitutis, & sicut Paulus eum solet appellare, minister mortis, peccati, & tristitiæ. Contra istum nos cantabimus de regno ineundo libero & pleno gaudij.

Ad Psalm.45. Tomo 3. Germ. fol.295. Moses instar diaboli horribilem speciem præ se fert, & ita loquitur, vt præ eius dictis facilè cor alicui contabesceret: labia ipsius omnem bilem exuperant, magis amarulenta sunt quàm granum Gnidium, ac draconis fel: imò verò sunt mixta tartareo igne. Quãobrem apage cum Mose ad pertinaces ferocesque homines, ad superbos sanctos, quos terrefaciat & humiliet.

28. *Luthers doctrinam veram esse*

AIT.

Ad Ep. epist. ad Gal. Vero verius est meam doctrinam esse veram, puram, certam, & diuinam: nec fieri potest, vt vlla alia doctrina, eodem modo, quo hæc mea, sit vera & diuina, vt taceam quod sit melior.

Aduersus falsò nominatum Ecclesiasticum statum. Scire vos volo, quòd in posterum non amplius vos hoc honore dignabor, vt finam vel vos, vel ipsius Angelos de cælo de mea iudicare doctrina. Stultæ huic humilitati iam tertiùm satisfactum est VVormatiæ, nec quicquam profuit: sed faciam vt audiat, quomodo S. Petrus docet, doctrinæ meæ causas, & fundamentum, & apologiam vniuersus mundus: nec volo meam doctrinam à quoquam iudicari, atque adeò ne ab Angelis quidem. Cùm enim certus de ea sim, per eam quoque & vester, & Angelorum iudex esse volo: vt qui ei fidem non adhibuerit, saluari nequeat. Nam Dei doctrina est, non mea. Quãobrem iudicium meum, Dei est, & non meum.

NEGAT.

Responsione ad hircum Lipsiensem Tomo 7. Germ. fol. 146. Cor meum ita affectum est, vt sperem me in Dei nomine hoc opus aggressum esse: non tamen eius sum audaciæ, quòd de eo iudicium feram, prædicemq; publicè, pro certo aliter non esse. Nollem libenter diuinum iudicium super hac re sustinere.

Aduersus cælestes Prophetas: Sæpius dixi: Si ex Deo est quod cœpi, nemo prohibebit: si non est ex Deo, alius retineat, ego non amplectar. Ego nullam hîc possum ferre iacturam, qui nihil expendi.

In Propositionibus de viribus & voluntate hominis sine gratia: Ferre possum, vt disputationes aut propositiones meæ, quas ab initio aduersus Papatum & Sophistas tractaui, & effudi, reijciantur, &c.

29. *Magistratum ciuilem*

PROBAT.

Libro contra Rusticos: Subiecti sumus cùm corpore, tum omni substantia nostra Cæsari, iurisq; seculari: etiam aliquando malis Principibus obediendum est.

De quarto Præcepto: Nouissimè huc pertinent Episcopi & Princeps, Parochi & Senatus, vtrumque scilicet dominium, qui sunt quàm maximè timendi, qui gladium Domini portant, quibus cauendum ne obloquatur vllus: quia Lex dicit: *Principi populi tui ne maledicas. Dijs non detrahes.* Exo.22.

IMPROBAT.

Contra duo Cæsaris mandata Anno 1524. Oro cunctos pios Christianos, dignentur simul rogare Deum, pro huiusmodi miseris & excæcatis Principibus, quibus nos Deus procul dubio magno iræ suæ furore corripit, ne vllo pacto obsequamur, vel in militiam ire, vel dare aliquid contra Turcam: quandoquidem Turca decies probior atque prudentior est, quàm sunt nostri Principes. Quid talibus fatuis contra Turcas pugnando prosperi eueniet?

Lib. de seculari potestate: Inter Christianos nulla debet esse superioritas, &c. Princeps est caro ferina in cælo, id est, auis rara. Sunt enim Principes apparitores, lictores, & carnifices Dei, &c.

30. *Secularem magistratum non esse iudicem Ecclesiasticorum*

AIT.

Lib. de bello aduersus Turcas: Saluetet Deus vos infideles Principes vestrorum subditorum: quis diabolorum vobis in mandatis dedit, tam vehementer non commissa Ecclesiastica negotia peragere, quæ Deum & conscientiam spectant?

Ad Psal.102. Semper seculares principes nomine ipsius diaboli Christum docere & instituere gestiunt, qua ratione suam Ecclesiam gubernare debeat.

De seculari potestate: Si quando secularis tuus Princeps tibi mandat, Pontificem sequi, aut hoc vel illo modo credere: aut iubet libros abijcere, sic dices: Non decet Luciferum sedem suam iuxta Altissimum ponere, beneuole Princeps, omnem corporis & fortunæ obedientiam tibi debeo. Manda mihi pro ea, quam in terris obtines, potestate, & sequar te. Si quid autem præceperis de fide, aut libris ablegandis, non tibi dicto audiens ero. In his

Tyrannum te præbes, modum excedis, atque ea præcipis, in quibus nullam potestatem obtines.

NEGAT.

Ad Christianam nobilitatem Germaniæ: Ego tibi dico, quia potestas secularis à Deo ordinata est, vt sontes plectat, & insontes protegat: sinendum est, vt suo officio liberè absque impedimento fungatur in vniuerso corpore fidei Christianæ: idque absque personarum respectu, non obstante, etiamsi Pontifices, Episcopos, Clericos, Monachos, moniales, aut qualescunque concernat.

31. *Hæreticos esse puniendos à magistratu ciuili*

AIT.

In Postilla maiori Domi. ic 15. post Epiphaniam: Custodit Magistratus non solùm secundam, verùm etiam omnium maximè primam tabulam: idololatrias, blasphemias, execrationes, periuria vlciscitur; oblatos hæreticos, vt in verum numen contumelioſos, atque alios eas blasphemias docentes coercet; præfractiores, atque in errore pertexendo contumaciores, vt cum certissimo plurium exitio pro maleficijs puniendos suscipit. Neque, cùm hoc facit, zizania euellere intelligitur: quia cum suo officio in eo regno non versatur, vbi de euellendis zizanijs interdictum positum est, &c. Non igitur Magistratus & huius generis vitæ corporalis officiales, cùm scandalis perturbantibus tranquillitatem seuera vindicatione obuiam eunt, zizania contra mandatum Christi euellunt, sed id præstant pro parte sua, vt verum triticum in Ecclesia zizanijs non prorsus opprimatur, & regnum Dei in terris non penitus exolescat.

NEGAT.

In Assertionibus, artic. 33. Hæreticos comburi est contra voluntatem Spiritus.

Tomo 4. *Germ. fol.* 319. *de Anabaptistis*: Non est æquum, & profectò doleo, quòd deplorati isti homines tam miserè occiduntur, cremantur, & horribiliter è medio tolluntur. Debebat cuilibet hoc permitti, vt crederet quicquid vult. Si non credit, quod credendum est, eam ob rem satis punietur in inferno æterno igni. Quorsum attinet temporalibus etiam pœnis eos mactare?

Ad Principes de rustica seditione Tomo 3. *Germ. Ien. fol.* 115. Senatus impedire non debet quò minus quilibet doceat & credat quicquid lubet, siue Euangelium sit, siue mendacium.

32. *Bohemos, & Hussitas hæreticos esse*

AIT.

In disputatione Lipsica: Quòd me insimulat Bohemicæ factionis studiosum, & planè patronum, parcat ei Dominus. Nunquam mihi placuit, nec in æternum placebit quodcunque Schisma. Iniquè faciunt Bohemi, quòd se auctoritate propria separant à nostra vnitate, etiamsi ius diuinitus pro eis staret, cùm supremum ius diuinum sit charitas & vnitas Spiritus, &c. Dico me non posse, nec velle defendere Bohemorum Schisma.

Ad cap. 6. *epist. ad Galatas, prioris editionis*: Bohemorum dissidium à Romana Ecclesia nulla excusatione defendi potest, quin sit impium & Christi legibus contrarium: quia contra charitatem, in qua omnes leges summantur, perstat. Nam hoc, quod vnicè allegant, sese timore Dei & conscientiæ defeciſſe, ne inter malos sacerdotes & Pontifices viuerent, hoc eos maximè omnium accusat.

NEGAT.

In Assertione articulorum à Leone X. damnatorum, artic. 16. Bohemi & Græci in hac parte nec hæretici, nec schismatici sunt: sed Christianissimi & Euangelicissimi, quos & his verbis oro & obtestor, vt in ea sententia firmiter permaneant.

33. *Turcas laudat.*

Ad Nobilitatem Germaniæ: Nullum est regimen seculare pulchrius, quam apud Turcam: & nullum est turpius, quàm apud Christianos.

In sermone castrensi: Turcarum sacerdotes & religioſi tam seueram, grauem, strenuamque vitam ducunt, vt Angeli, non homines videri queant, adeò vt omnes nostri clerici & monachi in Papatu iocus præ illis sint.

De ritu Turcarum in Præfatione: Vmbræ sunt nostri religioſi ad Turcarum religioſos collati, & vulgus nostrum planè profanum ad illarum vulgus comparatum.

Lib. Teutonico, quem Xenij loco pro nono anno retribuit Sedi Apostolicæ: Ad quid conducit corporaliter prohibere Turcam? quid mali facit Turca? occupat prouincias, & gubernat temporaliter: At hoc ipsum à Papa quoque nos ferre oportet, qui & corpus, & vitam nobis excoriat, quod Turca non facit. Adhæc permittit Turca vnumquemque in fide sua permanere, quod Papa non facit: sed cogit vniuersum mundum à fide Christi ad sua diabolica mendacia: vt regimen Papæ in corporis bonis, & anima, decuplo peius sit, quàm Turcæ: & si Turcam expugnare vellemus, à Papa incipiendum nobis esset.

Turcas vituperat.

Sermone contra Turcas: Turpissima est Mahometi lex.

In visitatione Saxonica: Apud Turcas nulla honestas, nulla disciplina est.

34. *Contra Turcas pugnandum esse*

AIT.

In visitatione Saxonica: Clamant aliqui Prædicatores temerè de Turcis, non esse eis resistendum: quia vindicta Christianis prohibita sit. Hic sermo seditioſus est, qui neque tolerari, neque permitti debet. Tenentur potestates resistere Turcis quia non solùm cupiunt prouincias vastare, vxores violare, liberos interficere; verùm etiam iura prouinciæ, cultum Dei, omnemque ordinem abrogare & tollere.

Sermone contra Turcas: Turcis resistere tenemur ob multas causſas, &c.

NEGAT.

In Assertionibus, artic. 34. Præliari aduersus Turcas est repugnare Deo, visitanti iniquitates nostras per illos, &c. *Qui habet aures audiendi audiat*, & à bello Turcico abstineat, donec Papæ nomen sub cælo valet.

35. *Hominem esse liberi arbitrij*

AIT.

In explicatione Orationis Dominicæ: Contulit reuera tibi Deus liberam voluntatem. Sed cur tu illam proprij iuris esse facis, & in seruitutem asseris, nec liberam permanere permittis? Cùm enim tu illa ad tuum abuteris libitum, non est libera: sed potius seruitutem apud te seruit.

NEGAT.

De seruo arbitrio contra Erasmum: Hic humana voluntas in medio posita est, ceu iumentum: si insederit Deus, vult, & vadit quò vult Deus, vt in Psalm. dicit: *Factus sum sicut iumentum, & ego semper tecum.* Psal. 37. Si insederit Satan, vult, & vadit quò vult Satan: nec est in eius arbitrio ad vtrum velit sessorem currere, aut eum quærere: sed ipsi sessores certant ob ipsum obtinendum & possidendum, &c. Deus nihil præscit contingenter, sed omnia immutabili & æterna infallibiliquè voluntate & præuidet, & proponit, & facit. Hoc fulmine sternitur & conteritur penitus liberum arbitrium. Ideo qui liberum arbitrium volunt assertum, debent hoc fulmen vel negare, vel dissimulare, aut alia ratione à se abigere.

36. *Liberum arbitrium ex propria virtute bona opera præstare posse*

AIT.

In visitatione Saxonica, artic. de libero arbitrio: Multi de libero arbitrio indiscretè loquuntur. Idcirco hanc breuem informationem asscripsimus. Homo habet ex propria virtute liberum arbitrium ad faciendum vel omittendum opera externa, per legem & pœnas adactus. Quapropter potest & secularem iustitiam, & bona opera facere ex propria virtute, à Deo ad hoc data & obtenta: Paulus enim eam vocat iustitiam carnis, hoc est, quam caro, aut homo propria virtute facit. Si ergo operatur homo ex propria virtute vllam iustitiam, vtique habet electionem & libertatem, & fugiendi malum, & faciendi bonum.

NEGAT.

In Assertionibus articulorum ad Leonem X. artic. 36. Liberum arbitrium est figmentum in rebus, seu titulus sine re. Quia nulli est in manu sua quippiam cogitare boni aut mali, sed omnia (vt VVicleui articulus Constantiæ damnatus rectè docet) de necessitate absoluta eueniunt. Quod & Poëta voluit, quando dixit: *Certa stant omnia lege.*

37. *Neminem esse certum de salute*

AIT.

Thesi 10. *Vittemberga anno* 1517 *proposita:* Nullus securus est de veritate suæ contritionis, multò minus de consecutione plenariæ remissionis.

De decem præceptis: Incertum est homini, num sit in statu salutis, nec ne.

Epistola ad Episcopum Mogurtinum: Non fit homo per vllum munus Episcopi securus de salute, cùm nec per gratiam Dei infusam fiat securus de salute: sed semper in timore ac tremore tuber nos salutem nostram operari Apostolus. Cur ergo per illas falsas veniarum fabulas, & promissiones prædicatores eorum faciunt populum securum & sine timore?

NEGAT.

Ad epist. ad Galat. cap. 1. Fabulæ sunt opinatorum Scholasticorum, hominem esse incertum, in statu salutis sit, nec ne. Caue tu, ne aliquando sis incertus, sed certus, quod in te ipso perditus: laborandum autem, vt certus & solidus sis in fide Christi pro peccatis tuis &c. dixi.

Ad cap. 5 Omnium pessimè docent Theologi, quando dicunt: nos nescire, quando simus in charitate.

38. *Bona opera ad salutem necessaria esse*

AIT.

In visitatione Saxonica: Multi clamant bona opera nihil promerera: sed multo magis conduceret, si homines ad bona opera facienda compellerentur. Multi dum audiunt fide hominem iustificari, fingunt omnia sibi peccata remitti per fidem, putant omninò se esse mundos, & sic temerarij & securi fiunt: huiusmodi securitas cum maiore est coniuncta errore, quàm quicquam aliud antea fuit.

NEGAT.

De captiuitate Babylonica capite de Baptismo: Ita vides quàm diues sit homo Christianus, siue baptizatus, qui etiam volens non potest perdere salutem suam quantiscunque peccatis, nisi nolit credere. Nulla enim peccata eum possunt damnare, nisi sola incredulitas. Cætera omnia, si fiat, vel fiet fides, in promissionem diuinam, in momento absorbentur per eandem fidem.

De votis: Opus bonum non potest doceri, nisi laedas fidem, cum fides & opera in re iustificationis extremè aduersentur, ita fit vt doctrina operum necessariò sit doctrina dæmoniorum, & discessio à Deo.

39. *Decalogi præcepta seruanda esse*

AIT.

In visitatione Saxonica: Christiana vita est bona opera facere. Idcirco decem præcepta Dei diligenter prædicari debent, vt per ea mereamur. In eis enim bona opera omnia continentur.

Sermone de Indulgentijs: Ideo data sunt nobis à Deo præcepta, vt per ea mereamur: & vbi non est præceptum, ibi non est obedientia.

Aduersus Antinomos: Non possum satis mirari, qua ratione mihi imputent, quasi Legem seu Decalogum Dei reijciam, cùm tam multæ adhuc extent enarrationes & conciones decem præceptorum Dei à me editæ.

NEGAT.

Sermone de Mose: Ex textu clarè patet, quòd etiam decem præcepta ad nos non pertineant. Non enim nos, sed solùm Iudæos Dominus ex AEgypto eduxit. In nouo Testamento Moses non tenetur: si eum in vno articulo obseruarem, debitor fierem vniuersæ Legis obseruandæ.

In epist. ad Gal. cap. 4. Thomas Aquinas & cæteri Scholastici Theologi, cùm loquuntur de abrogatione Legis, asserunt Legem Mosi cæremonialem & iudicialem abrogatam esse: moralem autem, quæ Decalogum continet, non abrogatam. Hi quid loquantur ipsi non intelligunt. At verò tu, cùm de lege agis, vide vt de ea lege loquaris, quæ vera lex est, nempe spiritualis lex, & sic vniuersam legem complectere, nec vllam differentiam admitte inter cæremonialem, iudicialem, & moralem legem seu Decalogum. Nam cùm D. Paulus testatur, nos per Christum à maledicto Legis redemptos esse, reuera loquitur de vniuersa Lege, & præcipuè de decem præceptis, cùm illa duntaxat sint, quæ conscientiam coram Deo accusent, & terreant, quod leges cæremoniales, & iudiciales eo modo non faciunt. Quæ cùm ita sint, affirmamus, quòd etiam Decalogus in eis conscientijs, quas Christus per suam gratiam gubernat, nihil iuris obtineat, quo eas accusare aut terrere possit: quoniam Christus huius Legis aduersum nos ius abrogauit, cuius gratia maledictum factus est.

Ad cap. 20. *Exod.* Nihil ad nos Gentiles & Christianos, sed solum ad Iudæos Lex pertinet. Testatur ac conuincit hoc ipse textus, vbi dicit: *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxit te de terra AEgypti.* Hoc certè meridiana luce clarius est, quòd nos gentiles non simus educti ex AEgypto, sed Iudæis hoc contigit. Quamobrem Moses Decalogum solum ad populum Iudaicum ex AEgypto eductum dirigit. Hoc autem propterea refero, vt certos illos spiritus arceam, qui per vim Legem Mosis humeris nostris imponere conantur cum omnibus suis præceptis. Nihil minus, quàm tale quicquam faciemus, ne in minimis quidem Mosen suscipiemus, nisi eatenus, quatenus cum lege naturæ conuenit. Legimus quidem Mosen vt alium Doctorem liberè, sed pro nostro Legislatore eum non recipimus. Nam satis præceptorum habemus in noua Lege: quamobrem illum in nostram conscientiam non admittemus, sed eam Christo immaculatam reseruabimus. Constat ergo Decalogum solis Iudæis traditum, non nobis, dicant quicquid velint omnes sectarij spiritus, cum veritate nihil aliud docebunt.

40. *Mandata Dei per Dei gratiam seruari posse*

AIT.

Defensione contra Eckium: Mandata Dei, etiam leuissima & minima, sunt homini impossibilia per semetipsum, sed cum gratia Dei sunt facillima, vt Apostolus: *Possum omnia in eo, qui me confortat.* Recte ergo Hieronymus dicit: Anathema esse, qui dixerit impossibilia esse mandata Dei, sed non negauit nobis esse impossibilia.

NEGAT.

Responsione ad Dialogum Siluestri Prieratis: Pessimè facis, quòd negas Saluatorem impossibilia iussisse. Plus quàm pessimè facis, quòd hoc falsitatem

audes

Aides appellare. Non possumus in hac vitâ mandata Dei implere.

41. Orationem ad Deum esse vtilem & necessariam ad salutem impetrandam.

AIT.

De visitatione Saxonica: Sicut grande peccatum est homicidium: ita quoque ingens peccatum est à Deo nihil petere.

De bonis operibus: Accepta est oratio coram Deo. Sic enim Iacobus: *Qui postulat aliquid à Deo, in fide non hæsitet.* Sacerdotes & Ecclesiastici Missam quotidie celebrant, omni hora orant, sęp in verbo Dei exercent studendo, legendo, audiendo. Ideo & priuilegium præ alijs habent.

NEGAT.

Sermone de Ascensione Domini: Constanter dicimus etiam orando peccare iustum.

De pijs cæremonijs in cœtu Ecclesiæ seruandis: Non existimemus Deum placari multo murmure aut recitatione precationum, vt hactenus obseruatione cæremoniarum factum est.

42. Orationes, Psalmodias & Horas Canonicas Clericorum

PROBAT.

In explicatione Orationis Dominicæ: Quando Sacerdotes & Cœnobitæ ex mera obedientia cantant & orant, etiamsi non attendunt ad hoc, illorum oratio est frugifera & diaboli cruciatrix, &c. Orationem Sacerdotum vocalem nemo reijcere debet, etiamsi precaria verba sint, sed magna gratitudine recipere, sicut grande munus Dei.

IMPROBAT.

De abroganda Missa priuata: Non est peccatum hodie in sacerdotio Papistico, quod æquari possit neglectui Horarum, cùm reuera vix sit maius peccatum, hoc laborioso, & tamen simulato cultu Dei, qui per Horas istas boando & murmurando peragitur, vt quale est sacerdotium, tale est & peccatum.

Contra Ambrosium Catharinum: Hic boantur, aut murmurantur Horæ Canonicæ, sic tamen vt nunquam orentur.

43. Monasticam vitam

PROBAT.

In declaratione, quòd virginibus sua monasteria relinquere liceat, Tomo 6. German. fol. 239. Quæ spiritu intelligentiæ sunt præditæ, & monastica conuersatione rectè vti sciunt, & non illibenter in ea ætatem transigunt, sinantur illic manere.

IMPROBAT.

In confessione de Cœna Domini: Quamobrem reijcio & condemno etiam vt diaboli sectas & errores, omnes ordines, regulas, cœnobia, fundationes, & quicquid ab hominibus præter & contra Scripturam inuentum & institutum est, votis & promissionibus coniunctum. Nec obstat, quod multi magni & sancti viri in ea vixerint, &c.

44. Vota seruanda esse

AIT.

De Ecclesiasticis & monasticis votis: Nemo negare potest à Deo præceptum esse, vt vota seruentur, quemadmodum Scriptura dicit: *Vouete, & reddite*, ita vt nemini liceat disputare an vota seruanda sint, &c. Est mandati diuini: *Vouete, & reddite.* Hoc neminem fallet, nisi eum solùm, qui non credit esse mandatum & veritati consentaneum. *Tomo 6. Germ. pag. 181. 216.*

NEGAT.

De captiuitate Babylonica capite de Baptismo: Vnum hoc addo, quod vtinam cunctis queam persuadere, id est, vt vota omnia prorsus tolerentur, aut vitarentur, siue sint religionum, siue peregrinationum, siue quorumcunque operum: manere-

mus in libertate religiosissima & operosissima Baptismi.

45. Obedientiam

PROBAT.

In Resolutionibus de Indulgentijs, conclusione 50. Religiosi suam debent obedientiam seruare, etiamsi possent alibi martyrio torquari: nec Papa vnquam intendit contrarium.

IMPROBAT.

Libro de votis: Peccant hîc in obedientia eadem insania monastici, qua in paupertate: primò, quod consilium eam faciunt, deinde solis sibi arrogant. Ideo dum eam vouent, impiè negant mandatum Dei, & sacrilegè damnant mandatum Baptismi sui. Vt ipsi votum obedientiæ fermè maximũ & summum in religionibus faciunt: ita nos è contrario videmus esse infimum.

46. Cœlibatum monachorum, & clericorum

PROBAT.

De decem præceptis, in sexto præcepto: Sacrilegium est, cùm religiosus, sacerdos, monialis, & omnes alij, qui Deo continentiam vouerunt, fornicantur, &c. In veteri Lege virginitas summi erat opprobrij, nunc autem summæ gloriæ: tunc damnabile dedecus, nunc incomparabile decus, eis saltem, qui non proposuerunt nubere, &c. Sacrilegium est vbi iam non tantùm castitas polluitur, sed etiam quæ soli Deo fuit oblata tollitur, & sanctum profanatur. Verùm hoc ex institutione Ecclesiæ magis, quàm ex Deo est in sacerdotibus: sed in religiosis grauissimum est: quia sponte sẽ consecrauerunt Domino, & se subtrahunt rursum.

IMPROBAT.

De votis monasticis: Quid vouet cœlebs vouendo castitatem, nisi rem, quæ prorsus nec est, nec potest esse in manibus suis, cùm sit solius Dei donum, quod accipere, non offerre potest homo?

Contra Ambrosium Catharinum. Decima facies Antichristi est insignis ille cœlibatus, & castitatis monasticæ multitudo, planè Angelica facies, sed diabolica res.

47. Septem Sacramenta

ASSERIT.

De potestate Papæ: Omnium Ecclesiasticorum idem est Baptismus, eadem Ecclesia, eadem Confirmatio, idem verbum Dei, idem Sacerdotium, eadem Pœnitentię, Vnctionis, Matrimonij, & omnia Sacramenta.

NEGAT.

De captiuitate Babylonica: Principio neganda mihi sunt septem Sacramenta, & tantùm tria pro tempore ponenda: Baptismus, Pœnitentia, Panis: & hęc omnia esse per Romanam curiam nobis in miserabilem captiuitatem ducta, Ecclesiamq; sua tota libertate spoliatam. Quanquam, si vsu Scripturæ loqui velim, non nisi vnum Sacramentum habeam, & tria signa Sacramentalia, de quo latius suo tempore, &c. Propriè ea Sacramenta vocari visum est, quæ annexis signis promissa sunt. Quo fit, vt si rigidè loqui volumus, tantùm duo sint in Ecclesia Dei Sacramenta, Baptismus, & Panis. Nam Pœnitentiæ Sacramentum, quod ego his duobus accensui, signo visibili & diuinitus instituto caret.

48. Sacramenta veteris & nouæ Legis differre

AIT.

In Sermonibus conuiualibus, titulo de Sacramento Altaris: Sacramenta veteris Legis non iustificabant per se, & propria virtute: sed nuda duntaxat erant signa, significationes, & indicia coram hominibus: Baptismus autem est aqua in & cum verbo Dei conglutinata, & alligata, in qua gratia promitti-

tur. Nam Sacramenta nouæ Legis non sunt tantùm nuda signa, qualia erant in veteri Testamento: sed operantur remissionem peccatorum, iustiam, & salutem in illis, qui vera fide eis vtuntur.

NEGAT.

De captiuitate Babylonica, capite de Baptismo: Error est Sacramenta nouę Legis differre à Sacramentis veteris Legis penes efficaciam significationis. Vtraque æqualiter significabant. Idem enim Deus, qui nos nunc per Baptismum & Panem saluat, saluauit Abel per sacrificium, Noë per arcam, Abraham per Circumcisionem, & alios omnes per sua signa.

49. Sacramenta conferre gratiam

AIT.

De præparatione ad mortem: Moriturus magnificiat Sacramenta, & veneretur, eis securè hilariterq confidat, ac contra peccatum, mortem, & infernum sic libret, ac si longè præponderent, & multo plus de Sacramentis, & eorum virtutibus cogitet, quàm de peccatis.

Epistola aduersus Regem Angliæ: Detestandi sunt Sacramentarij, qui Sacramenta pro signis externis habent, quibus Christiani signantur, sicut oues creta rubea.

NEGAT.

In Assertionibus art. 1. Hæretica est sententia, sed vsitata, Sacramenta nouæ Legis gratiam dare illis, qui non ponunt obicem.

Concione de Pœnitentia: Non Sacramentum, sed fides Sacramenti iustificat.

In captiuitate Babylonica cap. de Baptismo: Nec verum esse potest Sacramentis inesse vim efficacem iustificationis, seu ea esse signa efficacia gratiæ. Hæc enim omnia dicuntur in iacturam fidei ex ignorantia promissionis diuinæ.

50. Sacramenta suam vim & efficaciam à fide obtinere

AIT.

Sermone de Pœnitentia Tom. 2. Germ. fol. 3. In fide omnia sita sunt, quæ sola facit vt Sacramenta operentur ea, quæ significant.

In causis & radicibus omnium articulorum in Bulla condemnatorum Tom. 7. Germ. fol. 115. Attende tibi ab Antichristo Romano Pontifice, & pro certo tibi persuadeas, Sacramentorum vim nec à sanctitate, nec à summitate, nec à potentia, nec à diuitijs, nec à pileis, nec à manibus, nec à calceis, nec à Pontifice, nec ab Episcopis, nec à clericis, nec à monachis, sed à propria fide pendere.

NEGAT.

Epist. de Anabaptismo ad duos Parochos: Si quis Baptismum fundare velit in fide baptizandorum, cum nunquam hominem aliquem baptizare oportet. Nam etsi hominem aliquem centies vno die baptizes, tamen ne semel quidem pro certo agnoscis, num credat, nec ne. Quid tracta ergo cum tuo Anabaptismo: quandoquidem contra te ipsum agis & baptizas, vbi nihil tibi de fide constat, & tamen doces oportere fidem adesse? &c. Nec qui baptizat, nec qui baptizatur, Baptismum verè in fide fundare potest.

51. Baptisma conferre gratiam.

AIT.

De captiuitate Babylonica: Quocunque modo tradatur Baptismus, modo non in nomine hominis, sed in nomine Domini tradatur, verè saluum facit, &c. Baptismus omnia peccata remittit.

Ad Psalm. 22. Tomo 8. Germ. fol. 27. Impius planè sermo est, si quis de sacro Baptismate dicat, quòd aqua aqua sit, & maneat: cùm huic aquæ Dei verbum mandatum, & promissio adsit, quæ candenti ferro assimulatur. Hoc vt verè ferrum est, sic verè & ignis existit, & quicquid ignis operatur efficit. Verbum autem in Baptismo vident soli fideles: impij verò non secus ac vacca aut canis nihil vident in aqua.

In Postilla Ecclesiastica super Euangelium in die Trinitatis: Huiusmodi officium Christus hoc modo ita prædicat, quod sit Spiritus sancti opus, quo homo de nouo nascitur: quòd non sit purus & simplex aqua quæ Baptismus, sed etiam Spiritus sanctus adsit: & qui sic baptizatur, huic non solùm aqua, sed etiam sancto Spiritu baptizatus sit: quod de alijs baptismis, quales Iudæorum fuêre, cum omnibus ipsorum cæremonijs, dici nequit.

NEGAT.

Sermone de recumbentibus: Baptismus nihil aliud est, quàm externum signum. *Parte 1. de Schembamphoras Tom. 5. Germ. fol. 514.* Nos Christiani asserimus, quòd aqua reuerà nihil aliud sit, quàm aqua sit, verbum nihil aliud sit, quàm manes literæ, quæ faciunt & operantur præter suam naturam nihil, multo minus diuina in nobis opera efficiunt.

De captiuitate Babylonica: Arbitrati sunt quàm plurimi esse aliquam virtutem occultam spiritualem in verbo & aqua, quæ operatur in anima recipientis gratiam Dei. His alij contradicentes statuunt, nihil esse virtutis in Sacramentis, sed gratiam à solo Deo dari, qui assistit ex pacto Sacramentis à se institutis. Omnes tamen in hoc concedunt Sacramenta esse efficacia signa gratiæ. Non videri alioqui, qua ratione nouæ Legis Sacramenta præstarent vetustis, si solùm significarent, &c. Hæc autem quia sunt impia & infidelia, contra fidem & naturam Sacramentorum pugnantia, diligenter sunt cauenda & fugienda.

52. Pueros aliena offerentium fide baptizari

AIT.

De præparatione cordis pro suscipiendo Sacramento Eucharistiæ: Non potest fieri, vt Ecclesiæ fides permittat reperire: non magis certè, quàm paruulum, qui alienæ fidei merito baptizatur & saluatur.

De captiuitate Babylonica cap. de Baptismo: Opponetur fortitan eis, quæ dicta sunt, Baptismus paruulorum, qui promissionem Dei non capiant, nec fidem Baptismi habere possint: ideoq; aut non requiri fidem, aut paruulos frustra baptizari. Hic dico quod omnes dicunt, fide aliena paruulis succurri, illorum qui offerunt eos.

NEGAT.

Ad VValdenses: Præstat potius omittere Baptismum in paruulis, quàm baptizare sine fide: quia Sacramenta neque debent, neque possunt sine fide accipi.

Aduersus armatum virum Cochlæum: Non tamen negamus paruulos, nec asserimus eos Baptismum accipere sine fide sed dicimus ad Baptismum eos accedere per vim verbi, quo exorcizantur, & per fidem Ecclesiæ eos offerentis, & eis fidem orationibus suis impetrantis: alioquin mera & intolerabilia essent mendacia, quando baptizans à paruulo quærit, an credat? non baptizaturus, nisi vice eius respondeatur: credo. Vt quid interrogat an credat, si certum est eos non credere? Quin asserimus paruulos prorsus non esse baptizandos, si verum est eos in Baptismo non credere, ne illudatur maiestatis Sacramentum & verbum. Debemus autem huic negatæ fidei errorem Sophistis, qui hominum dicta sicut animalia munda vorant sine iudicio, & simul contraria docent, dum negant paruulo esse fidem, & tamen vt baptizari possit, exigunt eo fidem.

53. In Baptiſmo deleri peccatum originale

AIT.

Ad caput 6. Geneſ. Tom. 5. fol. 53. Cùm puer Baptiſmo mergitur, idem eſt ac ſi dicerem: ſubmergo, & extinguo, quicquid in te carnis & ſanguinis eſt. Nam quando inde educitur, omni peccato & infortunio caret, ita vt in Baptiſmo ſubmergatur quicquid mundanum & carneum eſt, & ſolus ſpiritus maneat.

NEGAT.

Ad Pſalmum 51. Tomo 3. Germ. fol. 347. Diſcimus hîc, quòd verbum hoc (*Deus ſit mihi propitius*) ſolùm latè dilatamus: & non ſolùm de peccatis, ſed etiam de originali peccato, quod nobis ad ſepulturam vſque adhæret, interpretamur.

De bonis operibus Tomo 7. Germ. fol. 96. Peccatum originale nobis à natura inſitum, opprimitur quidem, non tamen penitus eradicatur, niſi per naturalem mortem.

In Sermonibus conuiualibus Germ. titulo de peccato: Manet in nobis originale peccatum, & vires ſuas in nobis exarit quàm diu viuimus.

54. Aquam benedictam

PROBAT.

In captiuitate Babylonica, cap. de extrema Vnctione: Numerabimus extremam Vnctionem inter Sacramenta, quæ nos conſtituimus, vt ſunt ſalis & aquæ conſecratio & aſperſio. Neque enim negare poſſumus, creaturam quamlibet per verbum & orationem ſanctificari, quod Apoſtolus Paulus nos docet: ita non negamus per extremam Vnctionem dari remiſsionem & pacem.

IMPROBAT.

Contra Ambroſium damnat omnes creaturarum benedictiones.

55. Nullum ſine Baptiſmo ſaluari

AIT.

In domeſtica Poſtilla, impreſſa Vvittemb. anno 1549. Sermone 2. in die Trinitatis, ſuper Euangelium Ioannis 3. Dictum hoc: *Niſi quis renatus fuerit ex ſancto Spiritu, non intrabit regnum cælorum,* diligenter notabimus, maximè aduerſus cæcos Anabaptiſtas, qui puerorum Baptiſmum vt inutilem & minus fructuoſum æſtimant. Sed qua ratione poteſt huiuſmodi Baptiſmus minus eſſe fructuoſus, cùm hîc audias, quòd Chriſtus aquam in hunc finem ordinârit, vt operante ſpiritu ad regenerationem operetur? Quòd ſi iam pueris vt regenerentur neceſſarium eſt, & alîàs Dei regnum videre nequeunt, quare illis Baptiſmũ denegaremus?

NEGAT.

In Colloquijs conuiualibus, titulo de Baptiſmo: Deus non ita ſe ſuis Sacramentis alligauit, quòd alîàs ſine Sacramentis nihil poſsit præterea. Vt ſub Lege multos reges & principes ſine lege, veluti Iob, Naaman Aſſyrium, Aſſur Babylonium ſaluauit, nec tamen ob id Legem pro nihilo haberi, ſed ſeriò ſub certa pœna & maledictione ſeruari voluit: ita ſpero, quòd ſi eiuſmodi pueri, abſque propria culpa, Baptiſmo aliquando priuentur, & ex profeſſo mandatum Dei non contemnitur, bonus & miſericors Deus boni aliquid de illis cogitabit: ſed propter malitiam hominum nolo vt hæc publicè vel dicantur, vel credantur: ne in vniuerſum omnia, quæ Deus ordinauit ac mandauit, contemnantur.

56. Confirmationis Sacramentum

ASSERIT.

Libro de poteſtate Papæ: Omnium Eccleſiarũ idem eſt Baptiſmus, eadem Eccleſia, eadem Confirmatio, idem Sacerdotium, eadem Pœnitentia.

Sermone de nouo Teſtamento Tom. 7. Germ. fol. 34. Si quæras, quid relinquitur ergo in Miſſa vnde ſacrificium dici poſsit, cùm tam mula verba in hoc officio de ſacrificio recitentur? Reſpondeo: Dico quòd nihil relinquatur. Nam nobis omnino fatendum eſt, Miſſam eſſe Sacramentum & teſtamentum, quod non poteſt ſacrificium, vt nec cætera Sacramenta, Baptiſmus, Confirmatio, Pœnitentia, Vnctio.

NEGAT.

De captiuitate Babylonica, capite de Confirmatione: Mirum eſt, quid in mentem illis venerit, vt Sacramentum Confirmationis facerent ex impoſitione manuum, qua legimus Chriſtum paruulos tetigiſſe.

Contra Louanienſium articulos Theſi 33. Confirmationem eſſe Sacramentum ſine verbo aſſeritur, & ſententia Louanienſium mentitur eſſe à Chriſto inſtitutam.

De vita coniugali: Denica ſimiarum luſum, Confirmationem, quæ eſt mera impoſtura. Concedo Confirmationem, ſed ea lege, vt ſciatur, quòd Deus nihil de ea præceperit, nec quicquam inde ſciat: quòd merum mendacium ſit, quod Epiſcopi de ea aſſerunt. Dicunt diuinum eſſe Sacramentum, cùm nihil ſit, niſi humanum inuentum.

57. In Euchariſtiæ Sacramento Tranſubſtantiationem fieri

AIT.

Sermone de Euchariſtia: In Sacramento altaris nõ eſt panis & vinum, ſed ſpecies panis & vini: nempe panis in verum & naturale corpus Chriſti, & vinum in verum ac naturalem ſanguinem Chriſti tranſmutatur.

In viſitatione Saxonica: Docendi ſunt Chriſti fideles, vt credant in pane verum corpus Chriſti, & in vino verum ſanguinem Chriſti.

Sermone de venerabili Sacramento, & fraternitatibus Tomo 7. Germ. fol. 20. Quemadmodum panis ille in verum ac naturale ipſius corpus, & vinum in naturalem ipſius ſanguinem verè tranſmutatur: ſic quoque nos verè in ſpirituale corpus, hoc eſt in cõmunionem Chriſti, & omnium Sanctorum attrahimur, & tranſmutamur, &c. Quidam arte ſua & ſubtilitate freti, quærunt, vbi panis maneat, cùm in carnem Chriſti tranſmutatur: & vinum, vbi in ſanguinem vertitur? Item quo modo in tam parua portione panis & vini totus Chriſtus carne & ſanguine includi poſsit? Hoc nihil refert, etiamſi tu videas.

NEGAT.

De captiuitate Babylonica: Permitto, qui volet, vtramque opinionem tenere: hoc ſolum nunc ago, vt ſcrupulos conſcientiarum de medio tollam, ne quis ſe reum hæreſeos metuat, ſi in altari verum panem, verumq; vinum eſſe crediderit. Sed liberũ eſſe libi ſciat, citra periculum ſalutis, alterutrum imaginari, opinari, & credere, cùm ſit hîc nulla neceſsitas fidei. Tranſubſtantiationem poteſtate diuina factam cùm non ſit neceſſe poni, pro figmento humanæ opinionis haberi debet: quia nulla Scriptura, nulla ratione nititur.

Contra Regem Angliæ: Impius eſt & blaſphemus, ſi quis dicat panem tranſubſtantiari: Catholicus autem & pius eſt, qui contrarium docuerit.

Aduerſus 32. articulos Theologorum Louanienſium Tranſubſtantiatio panis & vini in Sacramento, à Magiſtrollis Louanienſibus ſine omni fundamento, ſine vllo verbo, ex mera inicitia traditur.

58. Euchariſtiam eſſe Sacramentum venerabile & adorabile.

AIT.

Contra Louanienſes Theologaſtros: In Euchariſtiæ Sacramento venerabili & adorabili exhibetur, & ſumitur verè, & reipſa corpus & ſanguis Chriſti, tam à dignis, quàm ab indignis.

In viſitatione Saxonica: Parochi primùm doceant populum, quàm grande ſit peccatum, hoc Sacramentum inhonorare, ac eo non rectè vti.

Sermone de præparatione ad mortem: Omni ſtudio ac vigilantia magni facienda ſunt & honoranda Sacramenta, maximè Sacramentum altaris.

In declaratione Sacramenti Tomo 7. Germ. fol. 370. Qui non credit, eſſe illic Chriſti corpus & ſanguinem, recte facit, quòd nec ſpiritualiter, nec carnaliter adorat: qui verò credit, quemadmodum credi oportere ſatis demonſtratum eſt, hic profectò corpori & ſanguini Chriſti ſuam reuerentiam ſine peccato denegare nequit. Nam omnino fateri cogor, Chriſtum illic eſſe præſentem, cum ipſius corpus & ſanguis adſint.

GEORGIVS *Princeps Anhaldinus Concione 4. de venerabili Sacramento:* Reuera teſtari poſſum, quòd cum anno 1541. cum Reuerendo & doctiſsimo D. Martino piæ memoriæ de hac quæſtione VVittembergæ coram agerem, reſpondit: Si Spiritum ſanctum in ſpecie columbæ, eodem quo S. Baptiſta Ioannes modo, de cælo deſcendentem viderem, genibus prouolutus manus ad cælum leuarem, ac dicerem: S. Spiritus tis mihi propitius: cur non illud ipſum facerem coram venerabili Sacramento, vbi Chriſtus reuera præſens adeſt? Quamobrem illo tempore hæc verba propria manu mihi ſcripſit: Adoratio in ſumendo per ſe accidit, dum genibus flexis verum corpus, & verus ſanguis ſumitur, ſine diſputatione.

NEGAT.

Ad VVaidenſes: Non damnandi, nec hæreſeos accuſandi ſunt, qui Sacramentum non adorant, cùm non ſit præceptum, nec Chriſtus in hoc adſit.

59. *Euchariſtiam pro infirmis ſeruandam eſſe*

AIT.

De vtraque ſpecie Sacramenti Tom. 7. fol. 361. Germ. Concedo, vt Sacramentum Euchariſtiæ in Monſtrantijs ſeruetur.

NEGAT.

De adoratione Sacramenti: AEdiculæ, quibus Euchariſtia pro infirmis ſeruatur, & Proceſsiones in Feſto Corporis Chriſti reijciendę ſunt.

60. *Quemlibet poſſe conficere Sacramentum Euchariſtiæ*

AIT.

De Miſſa angulari: Non dicam quod Papiſtæ aſſerunt, quod nullus Angelus, nec Maria conſecrare poſſit, &c. ſed dico, quod ſi Diabolus ipſe veniret, (ſi nacta eius eſſet bonitatis, vt aut vellet, aut poſſet, ſed ponò, quòd ſi poſtea cognoſcerem, quòd Diabolus in huiuſmodi officium irrepſiſſet, aut ſub habitu viri alicuius vocaretur ad officium Parochi, publicè in Eccleſia Euangelium doceret, baptizaret, Miſſam celebraret, abſolueret, & huiuſmodi officia non ſecus ac Parochus aliquis adminiſtraret, iuxta mandatum & ordinationem Chriſti, fateri cogeremur, vera eſſe Sacramenta, verum Baptiſmum acciperemus, verum Euangelium audiremus, verè abſolueremur, verum Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti ſumeremus. Nam fides noſtra & Sacramenta non nituntur perſonis, siue ſint boni, vel mali: ordinati, vel non ordinati: vocati, an ſubintroducti: diabolus an pius mater.

NEGAT.

In Catechiſmo de Sacramento altaris Tom. 6. fol. 87. Ger. Vt nullus Sanctorum in terra, imò nullus Angelorum in cælis ex pane & vino corpus Chriſti efficere poteſt: ſic etiam nemo mutabit aut tranſmutabit, etiamſi abuſus accedat. Non enim propter perſonam aut incredulitatem falſificatur verbum, cuius virtute Sacramentum efficitur.

61. *Laicos vna Sacramenti ſpecie debere eſſe contentos*

AIT.

Sermone de Euchariſtia: Quamuis populo nunc non datur vtraque ſpecies, ſicut olim, neque neceſſe eſt: tamen ſacerdotes vtramque ſumunt quotidie coram populo, & ſatis eſt populum quotidie deſiderare, & ſuo tempore alteram ſpeciem, quantum ordinat, & dat Eccleſia Catholica, ſumere.

In declaratione Euchariſtia: Non dixi, neque conſului, neque eſt intentio mea, vt vnus, aut aliquot Epiſcopi propria auctoritate incipiant alicubi vtramque ſpeciem porrigere, niſi ita conſtitueretur, ac mandaretur in Concilio generali.

Epiſtola ad Bohemos: Quamuis pulchrum quidem eſſet, vtraque ſpecie in Euchariſtia vti, & Chriſtus hac in re nihil tâquam neceſſarium præcepit, præſtaret tamē pacem & vnitatem, quam vtique Chriſtus præcepit, ſectari, quàm de ſpeciebus cōtendere.

Ad Chriſtianam nobilitatem: Non ſum auctor vt Bohemi ad vtramque ſpeciem cogantur, ſed vt quo volunt modo relinquantur: Epiſcopus duntaxat curet, ne diſcordia ex diuerſo hoc communicandi modo oriatur, ſed familiariter eos inſtruat, neutrum eſſe cum errore coniunctum: quemadmodum omni errore vacat, quòd ſacerdotes alio quā laici habitu vtuntur.

De vtraque ſpecie Sacramenti Tom. 7. fol. 360. G. Si veneris ad locum, vbi tantùm vna ſpecies miniſtratur, cum alijs vna tantùm ſpecie vtere: ſi duæ ſpecies porrigantur, vtramque accipe: nec ſingulare quicquam tentes, nec te multitudini opponas.

NEGAT.

De Aſſertionibus artic. 16. Conſultum videtur, quòd Eccleſia in communi Concilio ſtatueret, laicos ſub vtraque ſpecie communicandos eſſe: nec Bohemi ſub vtraque ſpecie cōmunicantes ſunt hæretici & ſchiſmatici, &c. Conſultum videtur, vt non modò per concilium, ſed per quamcumque dioeceſin quilibet Epiſcopus, etiam inuito Papa, Chriſtum ſecutus in Euangelio, vtramque ſpeciem laicis daret.

De formula Miſſæ: Simpliciter vtraque ſpecies, iuxta inſtitutum Chriſti, & petatur, & miniſtretur: Concilia nec morari, nec audire volumus. Quin amplius dicimus: Si quo caſu Concilium propria auctoritate ſtatueret, aut permitteret, tunc minimè omnium nos vellet vtraque ſpecie potiri: imò tunc primùm in deſpectum tam Concilij, quàm ſtatuti ſui nos velle aut alterutra tantùm, aut neutra: & nequaquam vtraque potiri, ac planè eos anathema habere, quicumque auctoritate talis Concilij, vel ſtatuti, vtraque potirentur.

De captiuitate Babylonica: Negare vtramq; ſpeciem laicis eſt impium & tyrannicum, nec in manu vllius Angeli, nedum Papæ, & Concilij cuiuſcumq. Prima ergo captiuitas huius Sacramenti eſt, quoad eius ſubſtantiam, ſeu integritatem, quam nobis abſtulit Romana tyrannis: non quòd peccent in Chriſtum, qui vna ſpecie vtuntur, cùm Chriſtus non præceperit vlla vti, ſed arbitrio cuius libet reliquit, dicens: *Quotieſcunque hoc feceritis, in mei memoriam facietis:* ſed quòd illi peccant, qui hoc arbitrio volentibus vti, prohibent vtramque dari: culpa non eſt ſacerdotum, ſed omnium: nec domini ſunt ſacerdotes, ſed miniſtri, debentes reddere vtramque ſpeciem petentibus, quotieſcunque petierint, &c.

In Apoc. 10. cap. Tom. 7. Ger. fol. 233 Melius eſſet neutra potiri ſpecie, quàm vna tantum, quo tanto minus curaremus, ne mandatum violaremus, quod Chriſtus inſtituit.

62. *In conſecratione Euchariſtiæ vinum aqua miſcendum eſſe.*

DVBITAT.

De formula Miſſæ: Sub Symbolo, vel poſt Concionem apparetur panis & vinum ad benedictionem ritu ſolito, niſi quod nondum mecum conſtitui, miſcendane ſit aqua vino: quamquam huc inclino, vt merum potius vinum paretur abſque mixtura.

NEGAT.

Contra Henricum Regem Angliæ: Nos Papiſtis libenter fauemus in magnificis illis fuæ fidei articulis, quibus credunt aquam vino eſſe miſcendam. Nos autem tales merè fatuos, ac ſtolidos affirmamus. Et meo ſenſu melius ac tutius foret, aquam non miſcere vino, cùm ſit merum figmentum humanum & ſiniſtram, imò peſſimam habeat ſignificationem.

63. *Euchariſtiæ panem & calicem eleuandum eſſe*

AIT.

De captiuitate Babylonica: Idem facit, quòd ſacerdos mox conſecrato pane, & calice eleuat eundem: quo non ſeſe offerre aliquid Deo oſtendit, cùm nullo verbo meminerit hoſtiæ ſeu oblationis: ſed eſt & id ipſum vel reliquum ritus Hebraici, quo leuabantur, quæ cum gratiarum actione accepta Deo referebantur.

In formula Miſſæ: Sub cantu *Benedictus* eleuetur panis & calix, ritu hactenus ſeruato, vel propter infirmos, qui hac repentina huius inſignioris in Miſſa ritus mutatione fortè offendentur: præſertim vbi per conciones vernaculas edocti fuerint, quid ea petatur eleuatione.

In breui confeſſione de Sacramento Tom. 2. fol. 226. Cùm huiuſmodi ſpiritum furere viderem aduerſum nos ſine cauſa, quod nobis illud pro maximo peccato imputare volebat, vbi nullum erat peccatum, accedens ego retinebam eleuationem in contemptum & deſpectum huiuſmodi dæmonis, quam tamen ſtatueram relinquere.

NEGAT.

De abroganda Miſſa priuata: Hoc vult miniſter, dum eleuat hoſtiam & calicem. Nullo enim verbo meminit ſacrificij inter eleuandum, quod tamen oportuit quàm maximè. Quamquam quid refert, ſi nimi eleuaretur? Ex hominibus eſt ea eleuatio, non ex inſtituto Chriſti.

In Sermonibus communibus, Titulo de Sacramento altaris: Quid neceſſe eſt, dicebat D. Martinus Luther, multum diſputare & altercari de abominabili illa idololatria Eleuationis, qua Sacramentum in altum eleuatur, & populo monſtratur, vbi nullo Patrum teſtimonio nititur, & ſine vlla vtilitate introductum eſt, ſolum in hunc finem, vt confirmaretur eo error adorationis & Tranſubſtantiationis?

In breui Confeſſione de Sacramento Tom. 2. Germ. fol. 227. Eleuationem omittimus: cùm enim maior pars Eccleſiarum antehac iam dudum ea non eſt vſa, nos & in hac parte eis aſſentiemur, nec ſingulare quicquam in hoc negotio exercebimus.

64. *Miſſam eſſe bonum opus*

AIT.

De tertio præcepto: Sunt quinque facienda pro ſanctificatione Feſti, vt colligitur ex Decreto, ſcilicet audire Miſſam, audire verbum Dei, orare, offerre, & conteri de peccatis. Primum, audire Miſſam. Hic nimium ſtultè quidam interpretantur Canonem, volentes ideo Miſſam legendam altiore voce, quod non videri, ſed audiri ſit præcepta, quaſi non magis præceptum ſit, Canonem Miſſæ, qui ſolus propriè eſt Miſſa, preſſa voce legi, ne audiatur: cætera autem ſunt orationes, vel paramenta ad Canonem Miſſæ. Quod ſi propter Euangelium volunt eam altius legendam eſſe, cur non cogitant, quòd aliud eſt præceptum de verbo Dei, & aliud de Miſſa? Sed ceſſent illa vana ſomnia, cùm per omnem Eccleſiam nullus, niſi ſacerdos ſolus, Miſſam audiat totam, magno ſcilicet eo Sacramento, quod Chriſtus verus ſacerdos, quamquam multa operatur in Eccleſia per externa Sacramenta, & viſibiles cæremonias, in quibus ei fideles concinũt & cooperantur.

Sermone de Indulgentijs: Mihi dubium non eſt Miſſam pro defunctis celebratam efficaciorem & meliorem eſſe ad redimendas animas, quàm ſunt Indulgentiæ per Miſſam quæſitæ.

In Reſolutionibus de Indulgentijs, concluſione 26. Primò reipſa & officio præſente, ſicuti fit cùm ſacerdos cum populo orat, ieiunat, ſacrificat, aliaquè facit nominata opera pro memoratis animabus: de quo ſuffragio nullum dubium eſt, quin vehementer proſit, & redimat animas ſecundùm quod Deo viſum fuerit, & illæ meruerint.

NEGAT.

De captiuitate Babylonica: Tutius eſt omnia negare, quàm Miſſam concedere opus aut ſacrificium eſſe: ne verbum Chriſti negemus, fidem ſimul cum Miſſa peſſundantes.

Contra Regem Angliæ: Manifeſtum eſt ſacerdotes in Miſſa id omittere, quod Chriſtus in Cœna fecit, & id facere, quod Iudæi fecerunt in cruce Chriſto.

Contra Zuinglium & Oecolampadium: Maxima mea peccata ſunt, quòd tam ſanctus fui monachus, ac tot Miſſis per annos quindecim Dominum meum tam grauiter offendi.

De abroganda Miſſa priuata: Quare concludamus conſtanti fiducia Miſſarum vſum, ſacrificiorum nomine, & ſacerdotum titulo tenere idem eſſe, quod negare Chriſtum, & transferre eius ſacerdotium, cum vniuerſa lege eius.

65. *Melchiſedech panem & vinum obtuliſſe, & Chriſti ſacrificium prefiguraſſe*

AIT.

Ad Pſalm. 100. Tom. 8. fol. 579. Melchiſedech Rex erat & ſacerdos, obtulit panem & vinum, etiam pro Patriarcha Abraham & eius familia. Qua figura ſignificatur, nullum eſſe tam ſanctum, qui non damnaretur, ſi Chriſtus pro eo non offerretur. Nam hic ſacerdos eſt loco omnium, &c. Quid eſt verò oblatio panis & vini pro Abrahamo? Hoc exprimit ſacerdotium Chriſti ab hoc tempore vſque ad finem mundi, quo myſticum altaris Sacramentum pretioſi corporis & ſanguinis ſui offert Eccleſia.

NEGAT.

Ad Pſalm. 110. Tomo 3. fol. 515. German. Differentia nobis adhibenda eſt inter Aaronis & Chriſti ſacerdotium, quod etiam verba deſignant: *Iuxta ordinem Melchiſedech*, hoc eſt, ita vt de Melchiſedech ſcriptum eſt Geneſ. 14. *Cùm Abraham ex pugna rediret, qua quinque reges deuicerat, protulit Melchiſedech panem & vinum: Et cùm eſſet ſacerdos Dei, benedixit Abraham celeri benedictione.* Hic noſtri Papiſtæ in textum irrepſerunt, nec quicquam in eo reſpexerunt, præter ea, quæ referuntur de pane & vino. Quæ cùm viderunt, mox ijs ad ſacrificium Miſſæ ſtabiliendum abuti ſunt, textui magnam vim adhibuerunt, vbi Latina translatio habet *proferens*, legerunt, *offerens*. Textus non loquitur quòd ſacrificauerit, ſed quòd cùm Abrahamus & trecenti & octodecim viri, vnà cum captiuis, quos reducebat, laſſitudine & fame premerentur, penuario ſuo reſerato panem & vinum attulerit, eos cibauerit, & refocillauerit. Hîc audis, quòd nihil

obtulerit ſacrificij pro ſua perſona, ſed quòd populum cibo ac potu recreauerit.

66. Pœnitentiam Sacramentum eſſe

AIT.

In viſitatione Saxonica: Pœnitentia inter Sacramenta connumeratur, ideò ſanè quòd omnia Sacramenta Pœnitentiam ſignificent.

Contra articulos Louanienſium cap. 35. Pœnitentiã cum virtute clauium abſoluentium Sacramentum libentur confitemur: habet enim promiſſionem, & fidem remiſſionis peccatorum propter Chriſtum.

In Reſolutionibus de Indulgentijs, concluſione 2. Pœnitentia Sacramentalis eſt temporalis, nec poteſt omni momento agi, alioquin aſſiduè cum ſacerdote loquendum, nec quicquam aliud agendum eſſet, quàm confiteri peccata.

Sermone de Pœnitentia Tom. 7. Ger. fol. 3. Vera via, extra quam nulla alia inueniri poteſt, eſt venerabile, plenum gratia, & ſanctum Sacramentum Pœnitentiæ, quod Deus in ſummam conſolationem omnibus peccatoribus largitus eſt.

NEGAT.

De captiuitate Babylonica: Duo tantùm in Eccleſia ſunt Sacramenta, Baptiſmus, & Panis. Nam Pœnitentię Sacramentum, quod ego his accenſui, ſigno viſibili ac diuinitus inſtituto caret.

Diſputatione contra Antinomos: Cauenda eſt doctrina Papiſtarum de Pœnitentia, ſicut ipſe infernus ac diabolus.

67. Contritionem in vera Pœnitentia requiri

AIT.

In viſitatione Saxonica: Vera fides non poteſt eſſe ſine vera ac veraci contritione, atque terrore coram Deo.

In Theſibus Vvittemberge anno 1517. *ad diſputandum propoſitis, Theſi* 40. Contritionis veritas pœnas quærit, & amat. Veniarum autem largitas relaxat, & odiſſe facit, ſaltem occaſione.

NEGAT.

Concione prima de Indulgentijs cap. 2. *de Pœnitentia:* Contritio duplici via paratur. Primò per diſcuſſionem, collectionem, deteſtationem peccatorum, qua quis (vt dicunt) recogitat *annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ*, ponderando peccatorum grauitatem, damnum, fœditatem, multitudinem, deinde amiſſionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquiſitionem, & alia, quæ poſſunt dolorem & triſtitiam excitare, ſpe ſatisfaciendi per bona opera. Hæc contritio facit hypocritam, imò magis peccatorem: quia ſolùm timore præcepti, & dolore damni id facit. Ex tales omnes indignè abſoluuntur, & communicantur.

In Reſolutionibus de Indulgentijs, concluſione 30. Hæc dico eorum ſententia, qui volunt Contritionem eſſe neceſſariam ad remiſſionem pœnarum, & non vident quàm vehementer incerta omnia reddant, &c. Non Contritio, nedum certitudo Contritionis, requiritur ad pœnarum remiſſionem.

68. Peccata ſacerdoti confitenda eſſe

AIT.

Concione de Pœnitentia: Duplici ſic confitendi modo inſtructus: vno, quo ſacerdoti omnia manifeſtè mortalia confitearis: alio, quo Deo confitearis reliqua omnia.

Concione de Confeſſione: Non eſt contemnenda confeſsio auricularis, propter abſolutionem & Euangelij verbum, quod ex ſacerdote audis.

De præparatione ad mortem: In mortis articulo conſtitutus ad ſe ſacerdotem vocet, vbi ſua peccata confiteatur omnia. Si abſoluit me Presbyter, acquieſco eius abſolutioni, tamquam verbis Dei, & ſuper hoc morior. Tam firmiter enim credere debes abſolutioni Presbyteri, ac ſi Deus ſpecialem Angelum, aut Apoſtolum ad te mitteret, imò tamquam Chriſtus ipſe abſoluerit.

De captiuitate Babylonica: Occulta Confeſſio, quæ modo celebratur, etſi probari ex Scriptura non poſſit, miro tamen modo placet & vtilis, imò neceſſaria eſt: nec vellem eam non eſſe, imò gaudio eam eſſe in Eccleſia Chriſti, cùm ipſa ſit afflictis conſcientijs vnicum remedium.

Concione de præparatione ad Sacramentum Tomo 7. Germ. fol 11. Principio neceſſarium eſt, vt homo omnia mortalia peccata confiteatur, & Contritione afficiatur. Nam occulta peccata nemo ſcire poteſt. Vnde Dauid Pſalm. 19. *Delicta quis intelligit.*

NEGAT.

In Poſtilla Dominica Remmiſcere: Nolo confiteri ob id ſolùm, quia Papa præcepit, & fieri vult. Qui fortiter & firmiter credit, quòd ſibi dimiſſa ſint peccata, is poteſt Confeſſionem hanc omittere, & ſibi ſoli confiteri.

In Aſſertionibus artic. 8. Nullo modo præſumas confiteri venialia, ſed nec omnia mortalia: quia impoſſibile eſt, vt omnia mortalia cognoſcas. Vnde in primitiua Eccleſia ſolùm manifeſtè mortalia confitebantur. Dic mihi, vbi eſt præceptum de venialibus confitendis ſacerdoti?

Artic. 9. Dum volumus omnia purè confiteri, nihil aliud facimus, quam quòd miſericordiæ Dei nihil volumus relinquere ignoſcendum.

Concione de Confeſſione: Confeſſionem auricularem, quæ fit coram ſacerdote, Deus non præcepit, ſed Papa ad eam coëgit homines. Sunt autem in ea varia peccatorum genera, & diſcrimina conficta, quibus miſerè vrgentur & excruciantur conſcientiæ. Qui propter mandatum Papæ confitentur, illi peccare ſe ſciant.

69. Satisfactionem boni operis pro pœna temporali requiri

AIT.

In Aſſertionib. artic. 5. Hoc libens conceſſerim, quòd Eccleſia mater pio affectu, præuentura manum Dei, caſtigat filios ſuos ſatisfactionibus quibuſdam, ne incurrant flagella Dei, ſicut Niniuitæ operibus ſuis ſpontaneis præuenerunt iudicium Dei. Hæc pœna quidem eſt arbitraria, non in totum, vt illi volunt, ſed tamen eſt neceſſaria. At noſtri Indulgentiarij, etiam contra Eccleſiam, aſſerunt, remitti penitus omnem ſatisfactionem, etiam à iuſtitia diuina requiſitam, quod eſt erroneum & impium. Nam aut nos, aut homines, aut Deus punit peccata, quod illi per Indulgentias tollunt omninò.

NEGAT.

Sermone de Pœnitentia: Poſt peccata etiam grauiſſima Satisfactio nulla facienda eſt à nobis, ne ſatisfactioni Chriſti derogemus.

70. Extremam Vnctionem Sacramentum eſſe

AIT.

Libro de poteſtate Papæ: Omnium Eccleſiaſticorum idem eſt Baptiſmus, & eadem Pœnitentiæ, Vnctionis, Matrimonij, & omnia Sacramenta.

De præparatione ad mortem: In articulo mortis conſtitutus vngatur oleo ſancto, iuxta Beati Iacobi ſententiam: *Si quis infirmatur in vobis, &c.*

NEGAT.

De captiuitate Babylonica cap. de extrema Vnctione: Si vſpiam deliratum eſt, hoc loco præcipuè deliratum eſt. Non eſt Sacramentum iſta, id eſt ficta vnctio, ſed conſilium Iacobi, quo poſſit, qui velit, vti.

71. Ordinem eſſe Sacramentum

AIT.

Libro de poteſtate Papæ: Omnium Eccleſiaſticorum idem eſt Baptiſmus, eadem Confirmatio,

idem

idem verbum Dei, idem Sacerdotium, eadem Pœnitentiæ, Vnctionis, Matrimonij, & omnia Sacramenta.

NEGAT.

De captiuitate Babylonica: Ordinis Sacramentum Ecclesia Christi ignorat, inuentumque est ab Ecclesia Papæ, &c. Sacramentum Ordinis pulcherrima machina fuit, & est ad stabilienda vniuersa portenta, quæ hactenus facta sunt, & fiunt in Ecclesia.

72. *Sacerdotium nouæ Legis*

PROBAT.

De visitatione Saxonica: Sacerdotes Christi honorandi sunt, iuxta illud Apostoli: *Presbyteri, qui bene præsunt, duplici honore digni sunt.*

De decem Præceptis, de tertio præcepto: Per omnem Ecclesiam nullus, nisi sacerdos solus, Missam audit totam, magno scilicet eo Sacramento, quod Christus verus Sacerdos, quanquam multa operatur in Ecclesia per externa Sacramenta, & visibiles cæremonias, in quibus ei fideles concinunt & cooperantur, sicut clerus nunc facit sacerdoti in cantu, oratione, & responsione, tamen plurima agit inuisibiliter pro nobis apud Deum, quæ populus & Ecclesia eius non videt, neque percipit.

Confessione de Pœnitentia: Duplici fis modo confitendi instructus: vno, quo sacerdoti omnia manifestè mortalia confitearis, alio, quo Deo confitearis reliqua omnia.

IMPROBAT.

De captiuitate Babylonica: Esto certus, nec vlla persuasione falli te finas, quisquis esse voles purè Christianus, nullum in nouo Testamento esse sacerdotium visibile & externum, nisi quod humanis mendacijs per Satanam est erectum, &c. Esto certus, & sese cognoscat, quicunque se Christianum esse cognouerit, omnes nos æqualiter esse sacerdotes, hoc est in verbo & Sacramento eandem habere potestatem.

De instituendis ministris Ecclesiæ: Sacerdos in nouo Testamento non fit, sed nascitur, non ordinatur, sed creatur. Nascitur non carnis, sed Spiritus natiuitate, nempe ex aqua & Spiritu, in lauacro regenerationis, iamque profectò omnes Christiani sacerdotes, & omnes sacerdotes sunt Christiani, anathema sit sacerdotem alium asserere, quàm eum, qui sit Christianus.

73. *Summorum Pontificum, Episcoporum, & sacerdotum absolutionem & Indulgentias*

PROBAT.

In Resolutionibus de Indulgentijs: Indulgentiæ tollunt pœnas à Pontificibus & sanctis Patribus impositas, &c. Tenentur Episcopi & curati veniarum Apostolicarum Commissarios cum omni reuerentia admittere.

IMPROBAT.

In Assertione articulorum per Bullam Leonis X. damnatorum, art. 18. Dico Indulgentias esse impissimas sceleratissimorum Pontificum fraudes & impostu-ras, quibus & res, & animas fidelium fallunt & perdunt.

De captiuitate Babylonica: Neque Pontifex, neque Episcopi in hominem quicquam statuere possunt. Indulgentiæ nihil sunt, nisi Romanorum Pontificum impostura, & adulatorum Romanorum nequitia.

In Propositionibus de Indulgentijs, propositione 5. Papa nec potest, nec vult, vllam pœnam indulgere, vel relaxare; præter eam, quam ipse pro suo arbitrio, aut pro vigore Canonum imposuit.

In Confessione Tom. 2. Germ. fol. 206. Indulgentiæ, quas Papistica Ecclesia habet, aut donat, sunt execrabiles fallaciæ.

Aduersus Papatum Romanæ fundatum Tom. 7. Germ. fol. 578. Indulgentiæ sunt meræ præstigiæ.

74. *Clericorum immunitatem*

PROBAT

De bonis operibus: Sacerdotes Ecclesiastici Missam quotidie celebrant, omni hora orant, sedulo in verbo Dei exercent studendo, legendo, audiendo: ideo priuilegium præ alijs habent.

IMPROBAT.

Contra Ambrosium Catharinum: Peccata minora maximis remunerantur. Quæris quomodo? dicam Barrabam latronem dimittunt, non contenti Iesum ligasse & perdidisse: hoc est, vulgus hoc clericale priuilegijs se eximit ab omnibus oneribus, & laboribus hominum, vt in otio, securitate, opulentiaque securissimam Sodomam viuant.

75. *Matrimonium esse Sacramentum*

AIT.

Sermone de Matrimonio: Matrimonium Sacramentum dicitur. Est namque typus rei nobilissimæ, & sanctissimæ, hoc est, vnionis diuinæ & humanæ naturæ in Christo. Hinc inquit Paulus: *Quemadmodum vir & mulier duo quadam vnum sunt in carne vnanima Deus & homo vnus Christus ut Christus & Ecclesia vnum corpus: quod profectò magnum est Sacramentum.* Omnino itaque res sancta est & sacra Matrimonium, si ritè fuerit obseruatum. Quapropter coniuges dignitatem huius Sacramenti perpendant ac venerentur. Ephe. 5.

Ad cap. 24. Genes. Tom. 5. fol. 127. Matrimonium Sacramentum est & spiritualis significatio Christi & Ecclesiæ.

NEGAT.

De captiuitate Babylonica: Matrimonium non solùm sine vlla Scriptura pro Sacramento censetur, verùm eisdem Traditionibus, quibus Sacramentum esse iactatur, merum ludibrium factum est, &c. Sit Matrimonium figura Christi & Ecclesiæ: Sacramentum autem non diuinitus institutum, sed ab hominibus in Ecclesia Dei inuentum, ignorantia tam rei, quam verbi adductis.

In confessione de Cœna Domini: Non opus est ex Matrimonio & Ordine Sacramenta constituere, per se ipsa hæc satis sancta sunt.

76. *Diuersas religiones & sectas ferendas esse*

AIT.

Epistola de Anabaptismo ad duos Parochos: Defendi nequit, & doleo, quòd tam miseri homines tam miserè & inhumaniter trucidantur, & comburuntur, cuilibet sua credendi, quicquid vellet libertas concedenda esset: si malè credit, satis pœnarum in perpetuo igne inferni patietur.

De seculari magistratu Tom. 6. fol. 176. Quilibet cum suo periculo credit, cuilicet cauendum ne non credat. Vt nemo meo loco vel cælum, vel infernum petere potest, sic nemo meo nomine vel credet, vel non credet. Quamobrem cùm in cuiuslibet sit positum propria conscientia, quo modo vel credat, vel non credat, ne secularis magistratus detrimenti quid capiat, acquiescat etiam hic, & sua negotia peragat, sinat quemlibet credere hoc, vel illo modo, vt potest, & vult, nec quenquam vi cogat. Nam fides libera res est, ad quam nemo cogi potest.

NEGAT.

Ad Psalm. 82. Tom. 3. fol. 414. Si qui docere quicquam vellent aduersus expressos fidei articulos, qui expresè in Scripturis fundati extant, & in vniuerso mundo apud omnes Christianos pro indubitatis habentur, vt sunt, quòd CHRISTVS non sit Deus, sed nudus homo, & similis alijs Prophetis, quod Turcis & Anabaptistis persuasum est:

huiusc.

huiusmodi non sunt ferendi, sed vt manifestè blasphemi puniendi. Non enim simpliciter sunt hæretici, sed blasphemi ex professo. Nunc magistratus ex officio tenetur manifestè blasphemos punire: quemadmodum & illi plectuntur, qui execrantur, iurant, iniurijs, calumnijs, probris alios lædunt, &c. Moses in sua Lege præcipit, vt omnes eiusmodi blasphemi, atque adeò omnes falsi Doctores lapidentur. Ad eundem modum hîc non multum disputandum, sed statim etiam indicta causa tales blasphemi condemnandi sunt.

77. Infernum esse

AIT.

In Sermonibus conuiualibus, titulo de condemnatione & inferno. Quid sit infernus nescimus, solum nouimus, quòd certus locus sit, de quo Lucæ 16. vbi Abraham ad diuitem: *Inter nos & vos magnum chaos interiectum est.*

NEGAT.

Ad cap. 2. Ionæ: Quid ante nouissimum mundi diem sit infernus, nondum pro certo scio. Nam quòd certus sit locus, quo damnatorum animæ modò agant, vt pictores exprimunt, & qui ventri inseruiunt concionantur, pro nihilo æstimo. Diaboli enim non amplius sunt in inferno, sed, vt Petrus ait, *rudentibus ad infernum ligati sunt.* Sic & Paulus aërias potestates vocat. Christus quoque Diabolum principem mundi vocat. Et si in inferno essent, fieri non posset, vt mundum gubernarent, tot nequitias & miserias cierent, pœnæ infernales satis superque hæc omnia prohiberent.

Ad cap. 5. Genesees: Papistæ primum inferni locum dicunt esse damnatorum, qui est cruciatus ignis æterni. Verùm an animæ impiorum torqueantur statim post obitum, non possum affirmare: apparet illos dormire, & quiescere, sed nihil affirmo.

78. Purgatorium ignem

ASSERIT.

Disputatione Lipsica, capite de Purgatorio: Ego credo fortiter, imò ausim dicere, scio esse Purgatorium: facilè persuadeor in Scripturis de eo fieri mentionem, &c. Ego beatissimos Patres de numero Theologistarum non facio, quia Purgatorium cum ipsis confiteor.

In Resolutionibus de Indulgentijs, conclus. 16. Cùm in cælo credamus regnare pacem, gaudium, & securitatem in luce Dei: in inferno verò contra sæuire desperationem, dolorem, & horribilem fugam in tenebris exterioribus: Purgatorium verò sit medium inter vtrumque, vt potius sit in inferno, quàm in cælo, satis patet, quòd in ipso sit desperatio, fuga, horror, & dolor.

Aduersus Bullam Tom. 7. fol. 132. Purgatorium nunquam negaui, & adhuc credo, vt sæpè scripsi, & confessus sum.

NEGAT.

In articulis ad Concilium Mantuanum: Purgatorium cum omni decore, cultu, & cæremonijs, pro mera diabolica fascinatione reputandum est. Nam aduersatur præcipuis fidei articulis, quòd solus Christus ille sit, qui animabus auxilio venire possit.

Ad VValdenses de Eucharistia: Quòd negatis Purgatorium, damnatis Vigilias & Missas per omnia probo, nec quisquam astringitur ad credendum Purgatorium.

79. Pro animabus in Purgatorio orandum esse

AIT.

Concione de Indulgentijs: Quòd animæ per Indulgentias ex Purgatorio liberentur, nondum exploratum habeo, neque credo, tametsi recentiores id asseuerant, sed probandi facultatem non habent, neque ab Ecclesia sanctum est. Quare securus es, vt pro animabus ipse preceris, & exerceas opera pietatis: id quidem remedij receptus & certus habetur.

Disputatione Lipsica cap. de Purgatorio: Ego nihil de Purgatorio noui, nisi animas ibi pati inuandas orationibus, & operibus nostris. Sufficit quòd scimus eas pati, & nos debere eis succurrere, cætera soli Deo relinquenda sunt.

NEGAT.

De abroganda Missa priuata: Missa pro defunctis nihil valet: tutius fuerit totum Purgatorium negare, quàm Gregorio in Dialogis credere.

80. Hieronymum Purgatorium agnoscere

AIT.

Ad caput 9. Ecclesiastis: *Mortui nihil sciunt amplius, & non est iis merces.)* Inepte torsit hunc locum Hieronymus ad mercedem mortuorum in Purgatorio.

NEGAT.

In colloquijs Latinis cap. de damnatione & inferno: De Purgatorio sacra Scriptura nihil nouit: neque Ambrosius, neque Augustinus, neque Hieronymus quicquam de eo sentiunt.

II. PHILIPPVM MELANCHTHONEM à seipso dissentire.

1. Christi diuinitatem.

ASSERIT.

In secunda editione Locorum communium, capite de humanis Legibus: De diuinitate Filij credo Nicæno Concilio, quia Scripturæ credo, quæ Christi diuinitatem tam clarè nobis probat, vt ne Iudæi quidem tergiuersari possint, quantumuis cæci, quò minus Messiæ diuinitatem tribuant. Locus est apertus, præter alios, apud Hieremiam 23. cap. *Et hoc est nomen, quod vocabunt eum: Deus iustus noster.*

NEGAT.

Editione tertia anno 1539. edita capite de tribus personis: Necesse est in Filio aliquid esse diuinæ naturæ, &c. Necesse est in Christo aliquam esse diuinam naturam, &c. Hæ sententiæ clarè testantur in Christo esse & manere quandam diuinam naturam.

ASSERIT.

Editione quarta anno 1543. impressa, capite eodem: Necesse est fateri Christum esse naturâ Dei Filium. Porrò cùm haud dubiè sit natura Filius, necesse est in eo naturam diuinam esse substantialiter. Fatendum est in Christo esse diuinam naturam.

2 Spiritum sanctum eiusdem esse cum Patre & Filio essentiæ & diuinitatis

NEGAT.

Editione vltima locorum Theologicorum, tractatu de Spiritu sancto. Cùm ait Deus: *Effundam de Spiritu meo super omnem carnem.* quia inquit *meo*, testatur non mitti creatam agitationem, sed aliquid essentiæ Dei. Necesse est autem personam esse distinctam, quæ est aliquid Dei, & tamen non est Pater.

ASSERIT.

In definitionibus Theologicis: Spiritus sanctus est tertia persona diuinitatis, procedens à Patre & Filio, & ὁμοούσιος est.

3. Deum mala in hominibus operari.

AIT.

Ad caput 8. epist. ad Romanos, editione prima: Nos dicimus, non solùm permittere Deum creaturis, vt operentur, sed ipsum propriè omnia agere: vt sicut fatemur proprium Dei opus fuisse Pauli vocationem; ita fatemur opera Dei propriè esse, siue quæ media vocantur, vt comedere, bibere, communia cum brutis: siue quæ mala sunt, vt Dauidis adulterium, Manlij seueritatem animaduertentis in filium. Iam constat, Deum omnia facere, non permissiuè, sed potenter, hoc est, vt sit eius proprium opus Iudæ proditio, sicut Pauli vocatio.

NEGAT.

Editione vltima Locorum communium, capite de causa peccati: Præuidet Deus delicta Saulis, sed non vult ea, nec impellit voluntatem eius, sed permittit, vt voluntas Saulis ita grassetur, & non impellit, vt secus agat.

4. Omnia fieri necessariò, nec vllam hominis arbitrij esse libertatem.

ASSERIT.

Editione secunda Locorum communium, capite de libero Arbitrio: Nullam libertatem esse voluntati humanæ in sumendis, vel ponendis spiritualibus affectibus, amore, metu Dei, fide, spe, &c. perspicuum est. Libertatem homini adimit diuina prædestinatio: Eueniunt enim omnia iuxta diuinam prædestinationem, cùm externa opera, tum internæ cogitationes in omnibus creaturis.

NEGAT.

Editione vltima: Cùm in natura hominis reliquum sit iudicium, & delectus quidam rerum, quæ sunt subiectæ rationi ac sensui, reliquus est etiam delectus externorum operum ciuilium, &c. Tres concurrunt causæ bonæ actionis verbum Dei, Spiritus sanctus, & humana voluntas assentiens nec repugnans verbo Dei. Posset enim excutere, vt excussit Saul sua sponte. Sed cùm mens audiens, ac se sustentans, non repugnat, non indulget diffidentiæ, sed adiuuante Spiritu sancto conatur assentiri, in hoc certamine voluntas non est otiosa. Veteres dixerunt: Præcedente gratia, comitante voluntate bona opera fieri. Deus antecurrit nos, vocat, mouet, adiuuat: sed nos viderimus ne repugnemus. Non admittendi sunt Manichæorum furores. Non fit conuersio in Dauide, vt si lapis in ficum verteretur: sed agit aliquid liberum arbitrium in Dauide, cùm audiuit obiurgationem & promissionem, volens iam & liberè fatetur delictum, & agit aliquid eius voluntas.

5. Futurum contingens

NEGAT.

Ad caput 8. epistole ad Romanos, editione prima: Sit hæc certa sententia à Deo fieri tam bona, quàm mala. Quòd si obstrepit sensus, multa indigna tanta maiestate committi, videre esse contingentiam; memineris sacram doctrinam scripturam esse proditam ad mortificandum sensum carnis.

Editione 2. Locorum communium, capite de libero arbitrio: Quid igitur, inquies, nullane est in rebus humanis contingentia, nihil casus, nihil fortuna? Omnia necessariò euenire Scripturæ docent. Esto videatur tibi in rebus humanis contingentia, iudicio rationis hîc imperandum est.

ASSERIT.

Editione postrema Locorum communium, capite de causa peccati: Constituta hac sententia, quòd Deus non sit causa peccati, nec velit peccatum, sequitur contingentiam esse: hoc est, non omnia, quæ fiunt, necessariò fieri. Quia enim peccatum ortum est à voluntate diaboli & hominis, nec factum est Deo volente, sic erant condita voluntates, vt possent non peccare. Est autem causa contingentiæ nostrarum actionum libertas voluntatis.

6. Nihil nostris viribus tribuit.

Ad cap. 4. epistole ad Romanos, editionis prime: Cùm mandat Lex diligi, perinde impossibilia iubet, atque si præcipiat nobis transuolare Caucasum.

Ad caput 8. Voluntas nostra adeò non est libera, vt eò tantùm feratur, quorsum à Deo impellitur.

Nimium nostris viribus tribuit.

Editione vltima Locorum communium, capite de libero arbitrio: Voluntas humana potest suis viribus, siue renouatione aliquo modo externa Legis opera facere. Hæc est libertas voluntatis, quam Philosophi rectè tribuunt homini. Nam & Paulus, discernens iustitiam carnis à spirituali, fatetur non renatos habere delectum aliquem, & facere aliqua externa legis opera, manus à cæde, à furto, à raptu continere; & hanc vocat iustitiam carnis.

In visitatione Saxonica: Voluntas hominis vis est libera, vt facere possit iustitiam carnis, seu iustitiam ciuilem, vbi lege & vi cogitur, vt non furari, non occidere. Quia Paulus docet esse quandam iustitiæ partem, quam caro coacta suis viribus faciat. Rom. 2. *Gentes natura faciunt quæ Legis sunt.* Quid autem faciunt, nisi ciuilem iustitiam? Exigit autem Deus iustitiam hanc. 1. Tim. 2. *Lex iusto non est posita.*

7. Bona opera

IMPROBAT.

Editione prima Locorum communium: Omnia hominum quantumuis laudabilia opera, planè vitiosa sunt, & morte digna peccata.

PROBAT.

Ad Euangel. Dominicæ 4. post Trinitatis: Scimus oportere in saluandis existere inchoatam obedientiam, nec sine ea posse homines saluari.

Ad cap. 6. epist. ad Romanos, editionis vltimæ: Noua obedientia est necessaria, vt effectus necessariò consequens imputationem: quia cum imputatione fit renouatio, quæ est inchoatio nouæ & æternæ vitæ. Inchoatio verò nouæ & æternæ vitæ, est noua & spiritualis obedientia. Ergo noua & spiritualis obedientia est necessaria.

8. Sacramenti nomen

REIICIT.

In prima editione Locorum communium, cap. de Signis: Quæ alij Sacramenta, nos signa appellamus. Quòd si signi nomen displicet, σφραγίδας appellet.

RECIPIT.

In postrema editione Locorum communium capite de Sacramentis: Cùm vocabulum Sacramenti de cæremonijs intelligitur institutis prædicatione Christi, numerentur hæc Sacramenta, Baptismus, Cœna Domini, Absolutio, &c.

9. Duo esse Sacramenta

AIT.

Editione 2. Locorum communium: Duo sunt signa à Christo instituta in Euangelio: Baptismus, & participatio Mensæ.

NEGAT.

In Apologia Confessionis Augustanæ: Verè sunt Sacramenta Baptismus, Cœnæ Domini, Absolutio, quæ est Sacramentum Pœnitentiæ. Nam hi ritus habent mandatum Dei, & promissionem gratiæ.

In Catechismo: Quot sunt Sacramenta? Tria rectè numerantur: Baptismus, Absolutio, Cœna Domini.

Editione vltima Locorum communium, capite de Sacramentis. Numerentur hæc Sacramenta: Baptiſmus, Cœna Domini, Abſolutio. Mihi maximè placet etiam addi Ordinationem, vt vocant.

10. *Veritatem Euchariſtiæ, Sacramentarios carpens,*

ASSERIT.

Epiſtola ad Fridericum Myconium, præfixa veterum ſententijs de Cœna Domini, editis anno 1530. *& poſtea aliquoties recuſis*: Mitto tibi locos veterum ſcriptorum de Cœna Domini, vt promiſi, qui teſtantur illos idem ſenſiſſe, quod nos ſentimus, videlicet corpus & ſanguinem Domini verè adeſſe in Cœna Dominica. Non tutum eſt à communi ſententia veteris Eccleſiæ diſcedere. Quibuſdam valde hebetes videmur, quòd in verbis Euangelij: *Hoc eſt corpus meum*, non videamus metaphoram, nec intelligamus nos ab infinitis quæſtionibus vnius beneficio metaphoræ liberari. Ego has ſententias auctorum ſine gloſſematis nudas propoſui, vt iudicium candido lectori relinquerem, vtrum de corporali præſentia loquantur, an de ſola efficacia. Ego quidem ſtatuo eas *ἀντιῤῥητῶς* aſſeuerare, quòd corpus Domini verè adſit in Cœna Dominica, &c. Ego ſequor veteris Eccleſiæ ſententiam, quæ affirmat adeſſe corpus in Cœna, ac iudico hanc habere Scripturæ teſtimonium. Non enim inuenio rationem, cur nomine corporis in verbis Cœnæ oporteat tantum abſentis corporis ſignum intelligi, &c. Carlſtadius primus excitauit hunc tumultum, homo ferus, ſine doctrina, ſine ſenſu communi, quem nullum vnquam humanitatis officium aut negligere, aut facere animaduertimus, tantum abeſt vt in eo ſignificatio aliqua Spiritus ſancti animaduerſa ſit. Imo extant manifeſta ſigna impietatis. In tota doctrina ſolebat Iudaizare, & factionibus contendere. Controuerſiam de Cœna Domini tantùm odio Lutheri, non aliqua pietatis opinione mouit. Etenim cùm Iconomachia ipſius à Luthero improbata eſſet, cœpit iſte, inflammatus immani cupiditate vindictæ, quærere cauſam vendibilem, qua Lutheri exiſtimationem prorſus obrueret. Inſpexi & VVicleuum, qui valde tumultuatur in hac controuerſia, ſed deprehendi in eo multa errata. De Cœna Domini ſophiſticè cauillatur publicè receptam ſententiam.

Ibidem c. 3. *b.* Neque verò mihi quiſquam perſuaſerit, Auguſtinum ſic alligare corpus Chriſti ad vnum locum, vt nuſquam alibi eſſe poſſe confirmet: præſertim cùm Scriptura nuſquam affirmet, Chriſtum ita vno loco eſſe voluiſſe, vt alibi eſſe non poſſit. Quid enim afferri poteſt, præter humanæ rationis iudicium, cur hoc loco includamus Chriſtum in vnum locum? Quod ſi ſatis eſſe putaſſent veteres, nunquam extitiſſent vllæ controuerſiæ de præſentia corporis Domini in Cœna. Quis enim non videt abſurda, quæ conſequebantur? Sed omnes ita ſenſerunt, iudicium rationis debere Scripturæ cedere.

Ibidem c. 4. *a.* Neque ego inuenio vllam rationem ſatis firmam cur ab hac ſententia, quæ affirmat corpus Chriſti adeſſe in Cœna, diſcedamus. Fieri poteſt, vt alia ſententia blandiatur otioſo animo, quæ eſt magis conſentanea humano iudicio, præſertim ſic inſtructa, & ornata argumentis eruditè cogitatis. Sed quid fiet in tentatione, cùm diſputabit conſcientia, quam habuerint cauſam diſſentiendi à recepta ſententia in Eccleſia? Tunc iſta verba: *Hoc eſt corpus meum*, fulmina erunt. Ego itaque ſequor veteris Eccleſiæ ſententiam, quæ aſſerit, adeſſe corpus Chriſti in Cœna, ac iudico hanc habere Scripturæ teſtimonium: Non enim inuenio firmam rationem, cur nomine corporis in verbis Cœnæ oporteat tantum abſentis corporis ſignum intelligi.

Epiſtola ad Ioannem OEcolampadium, ſcripta anno 1529. Ego nolim alicuius noui dogmatis in Eccleſia vel auctor, vel defenſor exiſtere. Cùm omnia, quæ in vtraque parte firmiſſima videntur, expendi, (dicam pace tua,) non tamen eo in ſententiam tuam. Nullam enim firmam rationem inuenio, quæ conſcientiæ diſcedenti à proprietate verborum Chriſti ſatisfaciat, &c. Itaque ſi mihi veſtra ſententia de Cœna Domini placeret, ſimpliciter profiterer. Vos abſentis Chriſti corpus tamquam in Tragœdia repræſentari contenditis: Ego de Chriſto video extare promiſsiones: *Ero vobiſcum vſque ad conſummationem ſeculi*, & ſimiles, vbi nihil opus eſt diuellere ab humanitate diuinitatem. Proinde ſentio, hoc Sacramentum veræ præſentiæ teſtimonium eſſe. Quod cùm ita ſit, ſentio in illa Cœna præſentis corporis *κοινωνίαν* eſſe: cùm proprietas verborum cum nullo fidei articulo pugnet, nulla ſatis magna cauſa eſt, cur eam deſeramus. Et hæc ſententia de præſentia corporis conuenit cum alijs Scripturis, quæ de vera præſentia Chriſti apud nos loquuntur. Nam eſt indigna Chriſtianis opinio, quòd Chriſtus ita quandam cæli partem occupârit, vt in ea tamquam incluſus carceri ſedeat.

In confeſſione ſua de Sacramento corporis & ſanguinis Chriſti Electori Palatino Friderico, & D. Grynellano exhibita Ratiſbonæ Anno 1541. Claris verbis confeſſi ſumus, nos retinere & defendere communem doctrinam Eccleſiæ, quòd in Cœna Domini, conſecrato pane & vino, verè, ſubſtantialiter, & realiter adſint & ſumantur corpus & ſanguis Chriſti: confitemur præterea, nos improbare eos, qui negant verum corpus & ſanguinem Chriſti ibi adeſſe & ſumi, & ſummopere abhorremus à tali opinione, quæ ex ſola humana ratione venit, ſine verbo Dei. *Nonplacent hæc Caluino epiſt.* 320

Ibidem f. 3. Euchariſtiæ Sacramentum Verbum habet, quod eſt omnipotens Verbum, cuius virtute hoc Sacramentum conficitur, & quo fit, vt poſt conſecrationem verum corpus, & verus ſanguis Domini, verè & ſubſtantialiter adſint, & fidelibus ſub ſpecie panis & vini, illis nimirum: *Hoc eſt*, pane & vino in corpus & ſanguinem Domini tranſmutatis & tranſubſtantiatis, diſtribuatur, qui habet in hunc modum: *Accipite, & manducate ex hoc omnes: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur*. Et ad calicem: *Bibite ex hoc omnes: hic enim eſt ſanguis noui Teſtamenti, qui pro multis effunditur in remiſsionem peccatorum*. Elementum verò eſt panis & vinum, ad quæ cùm accedit verbum, fit Sacramentum. Duobus enim hoc Sacramentum conficitur, viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili corpore & ſanguine Chriſti, quæ hoc Sacramento verè & realiter participamus. Vis huius Sacramenti eſt, vt per viuificatricem carnem Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, ei nedum ſpiritualiter, ſed & corporaliter iungamur.

Epiſtola ad Martinum Gerolitium: Ego mori malim, quàm hoc affirmare, quod Zuingliani affirmant: Chriſti corpus non poſſe niſi in vno loco eſſe. Ideo conſtanter arguas eos, publicè & priuatim, cùm erit occaſio.

NEGAT.

In poſterioribus ſcriptis ab anno 1542. *vſque ad obitum ſæculi, nuſquam Sacramentarios carpit, nec vllam Cœnæ Dominicæ definitionem recenſet: ſed potius mutata ſententia ad Sacramentarios defecit: quod ea mens metu exilij non auſus fuit confiteri, vt liquet ex ſequentibus.*

MELANCHTHON *epiſt. ad Caluinum, quæ eſt in-*

ter epi-

ter epistol. Caluini 48. scripta anno 1543. Ex nundinis Francofordiensibus epistola ad me tua transmissa est: exempla verò editi scripti non sunt allata. Posteà Bonnæ apud D. Bucerum nactus exemplum vid. τὴν πρὸς ὠμους ad me, & tubitò bonam partem disputationis euolui. Quod autem honorifico testimonio ornaris, & de tota re non solùm piè, sed etiam eloquenter disseruerís, &c. prolixè tecum colloqui optarem.

Epistola alia, quæ est inter Caluini epistolas 137. *scripta A. C.* 1552. Reuerende vir, & charissime frater, sæpe ad te scriberem, si tabellarios certos haberem. Colloqui etiam mallem tecum de rebus grauissimis multis: quia & iudicium tuum magni facio, & scio integritatem animi, & candorem in te summum esse. Nunc ita viuo † ὥσπερ ὄνος ἐν ὁρμίαις. Mihi, si viuam, noua exilia expectanda sunt. Quare si cedendum est ex hisce locis, colloqui tecum decreui. Si voles mihi sæpius scribere, poteris literas Francisco Dryandro mittere.

† Velut asinus in vesperis.

Epistola alia scripta anno 1554. *& est inter epist. Caluini* 187. Reuerende vir, & charissime frater, legi scriptum tuum, in quo refutasti luculenter horrendas Serueti blasphemias, ac Filio Dei gratias ago, qui fuit † ἐφεδρεύσας huius tui agonis. Tibi quoque Ecclesia & nunc, & ad posteros gratitudinem debet, & debebit. Tuo iudicio prorsus assentior. Affirmo etiam vestros magistratus iustè fecisse, quòd hominem blasphemum, re ordine iudicata, interfecerunt. Quòd verò in proximis literis me hortaris, vt reprimam ineruditos clamores illorum, qui renouant certamen † περὶ ἀφορολαβείας, scio quosdam præcipuè odio mei eam quæstionem mouere, vt habeant plausibilem causam ad me opprimendum. Cum doctis & bonis viris multa locutus sum de multis disputationibus, quas hæc vna controuersia complectitur. De his tantis rebus maximè tecum loqui cuperem, quem scio amantem esse veritatis, & habere animum occupatum odijs, aut alijs stultis affectibus, &c. Hæc nihil πρὸς τὴν ἀφορολαβείαν. Non despero nos collocuturos esse, antequam ex hoc mortali carcere mens discedat. Etsi enim propter senectam à meta huius curriculi non procul absum, tamen quotidie noua exilia expecto.

† Gubernator

† De pœnis cultu, sic Eucharistiam vocat.

Epistola ad Bullingerum: est inter epistolas Caluini 214. Reuerende vir, & charissime frater, &c. Mitto ad te de ea quæstione breues pagellas, sed tamen sententiæ nostræ testes. Quidam veteres amici mei minitantur mihi se ἐπὶ ἀφορολαβείας contra me scripturos esse. Si quid edent nominatim contra me, decreui Deo iuuante respondere, etiamsi hoc certamen omitti malim.

CALVINVS *epist.* 12. *ad Farellum scripta anno* 1539. Cum Philippo fuit mihi multis diebus colloquium: de causa concordiæ ad eum prius scripseram, vt bonis viris de ipsorum sententia certò possemus testari. Miserè ergo paucos articulos, quibus summam rei breuiter perstrinxeram. Ijs fine controuersia ipse quidem assentitur, &c. De ipso nihil dubita, quin penitus nobiscum sentiat.

Epist. 13. *ad Farellum scripta eodem anno*: Angli petitio fuit, vt legatio ad se noua mitteretur, cui adiungeretur Philippus: vt haberet cuius consilio vti posset ad Ecclesiam melius constituendam. Non erat dubium, quin legationem missuri essent Principes. Melanchthonem mittere non placebat, quòd mollitiem animi eius suspectam haberent. Neque verò qua in opinione sit, aut nescit, aut dissimulat: tametsi mihi sanctissimè deierauit, vanum esse hunc timorem. Et sanè, vt mihi videor eius animum perspicere, non minus illi fidere ausim, quàm Bucero, dum negotium est cùm ijs, qui sibi indulgeri aliquid volunt.

Epist. 32. *ad Farellum scripta anno* 1541. Philippus & Bucerus formulas de transubstantiatione composuerunt ambiguas, & fucosas, vt tentarent, an aduersarijs possent satisfacere nonnihil dando. Consilium hoc mihi non placet: tametsi rationem habent, quam sequuntur. Sperant enim fore, vt breui hęc sponte eluceſcant, si patefactus erit aditus doctrinę. Itaque transilire malunt, nec flexiloquentiam istam reformidant, qua nihil alioquin esse nocentius potest.

Epistola 63. *ad Philippum*: Verissimum quidem fateor esse quod doces: & quòd placido genere docendi hactenus studuisti animos à contentione reuocare, prudentiam moderationemqúe tuam laudo. Sed dum locum hunc (de Cœna Domini) tamquam scopulum aliquem refugis, ne in quorundam offentionem incurras, plurimos, qui aliquid certius, in quo acquiescant, abs te requirunt, suspensos perplexosq; relinquis. Est autem, vt me aliquando tibi dicere memini, non satis nobis honestum, eam doctrinam, quam plerique Sancti proprio sanguine testatam relinquere non dubitant, ne atramento quidem configurare. Ad hanc ergo plenam, & solidam mentis tuæ explicationem fortè viam tibi patefacere nunc vult Deus, ne perpetuò hæreant dubij, qui ab auctoritate tua pendent, quos scis esse quam plurimos. Neque hoc tam incitandi, quàm consolandi tui causa dico. Nisi enim ex hac turbulenta concussione aliquid hinc exoriturum sperarem, multo acerbiore luctu conficerer.

Admonitione vltima ad Westphalum: Solum quod dixi, & quidem centies, si opus sit, confirmo, non magis à me Philippum, quàm à proprijs visceribus in hac causa posse euelli.

Ad Heshusium de vera participatione Christi in Cœna: O Philippe Melanchthon. Te enim appello, qui apud Deum cum Christo viuis, nosq; illic expectas, donec tecum in beatam quietem colligamur. Dixisti centies, cùm fessus laboribus, & molestijs oppressus, caput familiariter in sinum meum deponeres: Vtinam, vtinam moriar in hoc sinu. Ego verò millies postea optaui nobis contingere, vt simul essemus. Certè animosior fuisses ad obeunda certamina, & ad spernendam inuidiam, falsasq; criminationes pro nihilo ducendas fortior. Hoc quoque modo cohibita fuisset multorum improbitas, quibus ex tua mollitie, quam vocabant, creuit insultandi audacia.

BLAVRERVS *Caluino*: Meliora mihi de Philippo promiseram, & valdemiror, magnum hunc virum non perinde magno animo esse, verùm semper vbi ad rem ventum est, veterem recipere imbecillitatem. Dominus illi excelsos vereq; heroicos, hoc est se dignos animos addat: quippe cuius auctoritas in pacificationis negotio tantum afferret momenti, quantum vix cuiuiquam. Et profectò, vt vt dissimulet, seipsum negare haudquaquam poterit. Ad multos multa modestissimè scripsit, quibus non obscurè tectatur, quantum absit ab illorum sententia, qui de Christi Cœna superstitiosius sentiunt, & loquuntur: quantumq; sibi displiceant temerariæ istæ Saxonum quorundam aduersum nostros condemnationes, & inauspicata præiudicia.

Epistola apud C. Lutinum 61.

THOMAS NAOGEORGVS *super Psal.* 16. *folio* 167. Philippus non ausus est viuo Luthero palam fateri, quid sentiret de Cœna Domini: quam rem nominat Philippus in epistola ad Carlov vitium seruitutem. Quas turbas, tragœdiasq; non mouisset ferox Lutherus? quæ conuitia contra eum haud rotatisset? haud concedere qui solebat vlli, nec contraria parcere asserenti? At post clarius Philippus ausus est fateri ad Septemuirum epistola rogantem de Cœna Domini, quid orthodoxè

ipſe diceret eſſe ſentiendum: Commentario item docet diſertè, in cœlo modò corpus eſſe Chriſti, non ſuper terram vbique. Quod ſi diuerſum aſſererent loci Scripturarum ſacrarum aliqui, hoc ob vnionem diuinæ capiendum & explicandum naturæ, atque ad eam attinere ſolam, vt Patres quoq; nos docent veteres.

BEZA *in vita Caluini, & contra VVeſtphalum ait*: Philippum Caluini opinionem de Cœna Domini toto pectore comprobaſſe.

Contra Pappum pagina 143. *&* 144. *affirmat*, Philippum cum Sacramentarijs in præſenti controuerſia de Cœna Domini feciſſe: quòd autem non apertè Caluiniſtarum hæreſin publicè alijs expoſuerit, id ſtudioſè & prudenter Philippum diſtuliſſe, quia nondum ſatis ad hæc inſtillanda Principum aures Philippo patauerint.

In Creophagia fol. 80. Philippum vocat Phœnicem, qui ad Dominum euolans, omnem corcordiæ ſpem ſecum abſtulerit, qui etiam cum Caluiniſtis familiaritatem alendo, eorum confeſſionem de Cœna Domini contra Lutherum & Saxonicarum Eccleſiarum miniſtros approbârit, & ipſorum cauſam ſuis literis Caluiniſtis miſſis commendârit, & promouerit.

KLEINVVITZIVS *contra Heshuſium fol. c.* 4. ſcribit Philippum Melancht. phraſin, ſub ſpecie panis, expunxiſſe ex Auguſtana Confeſſione, quia fuerit à Pontificijs, aſſirmantibus Transſubſtantiationem, iſta locutione à noſtris ſtabiliri, approbata. Ibidem ait Philippum argumentum de indignorum manducatione ex Apologia expunxiſſe.

IOANNES PINCIERVS *in Antidoto ſuo fol.* 169. ſubijcit multas epiſtolas Philippi Melanchthonis, quibus euincit & obtinet cum Lutheri ſententia in articulo de Cœna Domini deſerta, in caſtra Caluiniſtarum abijſſe.

IOSIAS SIMLERVS *in vita Bullingeri* recitat ex epiſtola Ppilippi ad Bullingerum Lutherum, fruſtra obſiſtente, & repugnante Melanchthone, edidiſſe breuem iſtam confeſsionem de Cœna Domini, in qua Zvvinglium, Oecolampadium, eorumq; diſcipulos Tiguri, & alijs in locis apertè hæreticos, Sacramentorum hoſtes, æternumq; damnatos eſſe dicat, & nil niſi conuicia, damnationes, diabolosq; toto libro crepet.

IBERVS *epiſtola ad Hardenbergium Sacramentarium*: Quid noſter Philippus Melanchthon de illa quęſtione, videlicet de communicatione idiomatum reali ſentiat, ex ſcripto eius cognoſces. De altera controuerſia, quæ eſt de præſentia ſubſtantiali veri corporis Chriſti in Cœna, adhuc continet ſe, ne quid palam pronuntiet, cùm obſeruetur inſidioſè à tam multis: cupientibus ſibi aliam occaſionem dari ipſum palam traducendi, ſpecie alia erroris plauſibili, quàm cum nondum habeant, quærunt interea alias minutias. Sed omninò ſpero adhuc breui fore congreſſum eruditorum, vbi declaraturus eſt ſuam ſententiam. Video ſanè multas cauſas grauiſsimas eſſe, quod prodeſſet ſine diſſimulatione longiori dicere, quid quiſque ſentiat: ſed iudico ipſum ſui hactenus vſurpati ſilentij non leues cauſas habuiſſe, quas aliquando intelligemus. Ioannem à Lasko libentiſsimè vidi, eiuſque pijs & bonis ſermonibus valdè delectatus ſum.

LAMBERTVS DANAEVS *contra Seluecc. rum pag.* 82. De Philippo nullo modo dubitari poteſt, quin poſtremis cogitationibus ſuis nobiſcum de Cœna Domini ſenſerit, quum apertè in noſtram ſententiam & in epiſtola ad illuſtriſſimum Principem Fridericum Tertium Comitem Palatinum, & in Commentarijs in epiſt. Pauli ad Coloſſenſ. ſcripſerit. Itaque à bonis illis diſcipulis, in noua doctrinæ corpore, à ſe nuper Bergæ conſcripto, Philippi ſcripta damnata fuerunt, tanquam iſti corporali carnis præſentiæ in ſacra Cœna aduerſa.

STVRMIVS *in Antipappis fol.* 234. Aio Philippo Melanchthoni nunquam in mentem veniſſe, poſt primum colloquium VVormatienſe, & poſt conſtitutam in eo colloquio cum Caluino notitiam, condemnare aut Caluinum, aut exteras Eccleſias.

11. *In Euchariſtia ſolam panis vinique ſpeciem.*

AGNOSCIT.

In prima editione Confeſſionis, editionis Auguſtanæ, capite de Cœna Domini. Docent, quòd verum corpus & ſanguis veraciter ſub ſpeciebus panis & vini in Cœna præſens ſit.

NEGAT.

Editione ſequenti: Docent, quòd cum pane & vino verè exhibentur corpus & ſanguis Chriſti veſcentibus in Cœna Domini.

Editione alia: De Cœna Domini docent, quòd corpus & ſanguis Chriſti verè adſint, & diſtribuantur veſcentibus in Cœna Domini.

Editione alia: De Cœna Domini docent, quòd cum pane & vino verè exhibeatur corpus & ſanguis Chriſti veſcentibus in Cœna Domini.

12. *Communionem ſub altera ſpecie*

PROBAT.

Editione 2. Locorum communium, capite de abrogatione Legis: Errat, qui putat impium edere ſuillam carnem. errat item, qui putat impium abſtinere à ſuilla. Media ſunt hæc, & in arbitrio noſtro poſita. Sic & de Euchariſtia iudico, non peccare, qui ſcientes huius libertatis, & credentes, alterutra Signi parte vtuntur.

IMPROBAT.

In Apologia, capite de vſu integri Sacramenti corporis & ſanguinis Chriſti: Cùm hominis teſtamentum nemo mutare debeat, multo minus teſtamentum Dei mutandum eſt. Ergo nemini licuit hanc ordinationem mutare, aut partem abolere.

13. *Pœnitentiam eſſe Sacramentum*

NEGAT.

In Locis communibus editionis ſecundæ: Pœnitentiam non eſſe Signum, nihil obſcurum eſt. Eſt enim Pœnitentia veteſtatis noſtræ mortificatio, & renouatio ſpiritus. Sacramentum eius vel ſignum, non aliud niſi Baptiſmus eſt, atque hic omnium rectiſsimè vocetur Sacramentum Pœnitentiæ.

ASSERIT.

In poſtrema editione Locorum Communium, capite de numero Sacramentorum: Numerentur hæc Sacramenta: Baptiſmus, Cœna Domini, Abſolutio.

In Apologia, capite de numero & vſu Sacramentorum: Verè ſunt Sacramenta, Baptiſmus, Cœna Domini, Abſolutio, quæ eſt Sacramentum Pœnitentiæ.

Ad caput 18. Matthæi: *Amen dico vobis*; Hic locus, ſicut ſuperior, Sacramentum Pœnitentiæ ſanxit. Eſt enim pollicitatio quædam, qua promittitur peccatum remitti, abſoluente claue.

14. *Sacramentum Ordinis*

NEGAT.

In prima editione Locorum Communium, capite de participatione menſæ Domini: Quid in mentem venit ijs, qui inter Signa gratiæ Ordinem numerârunt? cùm non ſit aliud Ordo, quàm deligi ex Eccleſia eos, qui docrant, baptizent, benedicant, & eleemoſynas partiantur egenis?

ASSERIT

ASSERIT.

In postrema editione Locorum Communium, capite de numero Sacramentorum: Mihi maximè placet, etiam addi Ordinationem vt vocant, id est, vocationem ad ministerium Euangelij, & publicam eius vocationis approbationem.

PHILIPPVS MELANCHTHON suam hanc inconstantiam ipse fatetur.

Epistola 2. ad Martinum Lutherum: In Apologia quotidie multa mutamus. Subinde enim mutanda sunt, & ad occasiones accommodanda.

PHILIPPI ANTILOGIAS IPSI Lutherani fatentur, & reprehendunt.

Saxonici Theologi in Colloquio Altemburgensi.

Fol. 377. Affirmamus Philippum in hac præsenti controuersia non sentire cum Luthero, & verbo Dei. Illud saltem de Locis Philippi paucis & modestè addimus: Primùm, constare Philippum toties ferè eos mutasse & rebus & verbis, vt quibus sit adhibenda fides in dubio sit. Secundò, Lutherum istam crebram mutationem improbasse ex fide dignis accepimus. Tertiò, veteres Locos esse puriores posterioribus, vt pij passim iudicant. Malè igitur factum, quòd non sint in Tomos Philippi inserti. Quartò, posteriores Locos Lutherum propter tam variam, & perpetuam eorum mutationem, non potuisse semper inspicere, certum est: nam alijs laboribus Ecclesiæ Dei fuit obrutus. Quintò, Luthero iam senescente, & omnium maximè post ipsius obitum sunt immutati. Sextò, pios plurimos in Ecclesia Dei non pauca, neque exigua mouere, quæ in Locis illis à verbo Dei & Lutheri scriptis discrepent.

Fol. 402. Non possunt multi pij fasciculum illum librorum Philippi, quem Corpus doctrinæ appellant, sine discrimine pro norma doctrinæ accipere.

Primò, quia priora exemplaria non habent veram ac germanam Confessionem Augustanam. Substituta enim est alia quædam, quæ neque scripta, neque exhibita est Augustæ, neque à Statibus Augustanæ Confessionis vnquam approbata. Posteriora verò exemplaria confundunt ipsa collatione præposteta veram cum falsa. Non enim habuit auctor potestatem corrigendi, quod alij suum fecerant subscriptione & exhibitione. Præterea Philippus adeo subinde eam mutare ausus est confessionem, vt tandem Sacramentarijs fenestram aperuerit, qua in eam irrepserunt.

Secundò, quia cæteri libri habent quædam non parui momenti cum verbo Dei, & Augustana Confessione non concordantia, vt sunt: Primò, doctrina de libero arbitrio in Locis Communibus & alijs deprauatur: vbi dicitur liberum arbitrium esse facultatem se applicandi ad gratiam: item de tribus causis agentibus in conuersione: item in nobis esse causam receptionis, & similia. Secundò, locus de Euangelio commiscet Legem & Euangelium. Tertiò, locus de Iustificatione in definitionibus non meminit satis expressè impucatæ iustitiæ Christi. Quartò, locus de Cœna Domini nec definitionem propriam habet, nec refutationem vllam Sacramentariorum. Quintò, locus de magistratu habet iustitiam nostram esse lucem in corde. Sextò, reuelationem Antichristi Papistici non ita vrget, vt Lutherus. Sunt & aliæ quædam opiniones in eo libro verbo Dei non vsquequaque consentaneæ, &c.

Philippum multoties humani aliquid passum non est obscurum, & mallemus id tacere, si non Domini Collocutores perpetuò necessitatem ea recitandi afferrent. Non enim ignorant quomodo nutârit, quando Carolostadius, alijque nonnulli agricolizârunt, absente nimirum curru & auriga Israel Luthero. In ipso tempore scriptionis Augustanæ Confessionis quantopere vacillârit, & quàm animosè eum Lutherus erexerit, & confirmârit, ex epistolis editis de hisce ipsis rebus videre est. Quomodo primatum Papæ, qui est neruus Antichristi Romani, respectârit, ex Smalcaldica etiam lectione constat. Quoties eum quoque aliàs volentem extra metas currere Lutherus retraxerit, vel saltem disputatio illa testatur, qua Lutherus Paradoxon Papisticum: *Bona opera ad salutem esse necessaria*, destruxit. Quomodo Sacramentarios confirmârit scriptis publicis Philippus, Caluinus, alijque in suis libris publicis testari possunt. Quomodo denique actionibus Interimisticis cessârit, non tantùm epistola ad Carolovvitzium data, ipsique Imperatori oblata, imò per totam ferè Europam sparsa; sed ipsa quoque in actis Synodicis vulgata consilia & scriptiones loquuntur. Postremò quàm sæpe libros suos immutârit, & variârit, nimis verè Pontificij nobis obijciunt, idque omnium maximè factum est senescente Luthero.

Fol. 520. Multi nostrûm à Magistro Rorario, qui libros Lutheri edebat, audiuimus, aliquoties Lutherum conquestum de illa crebra refutione Confessionis, atque ad ipsum Philippum dixisse: Philippe liber iste non tuus est, sed Ecclesiæ confitentis. Ideo non est tibi integrum toties immutare.

Fol. 524. Quàm probè sibi consentiant Philippi nouus Locus de libero arbitrio, & liber optimus Lutheri de seruo arbitrio, res ipsa docet, & nos paulò pòst plenius demonstrabimus. Scimus enim falsitatem cum veritate confundi nequaquam debere. Improbat ac reijcit Lutherus veterem definitionem: hic probat. Lutherus inquit hominem in conuersione nihil posse: hic dicit aliquo modo. Negat Lutherus in nobis esse causam apprehensionis salutis, nisi Deus prius fidem dederit: hic affirmat. Viuo Luthero, & in antiquis Locis rectius sentit, quàm in posterioribus.

Fol. 148. *b.* Philippus ad Carolovvitzium illud electum Dei organum Lutherum tam inclementer traduxit, quòd fuisset φιλόνεικος, magis vtilitatis propriæ, quam communis studiosus, & deformem penè ab ipso seruitutem passus esset, vt eam epistolam Manlius edidit, totique mundo innotuit. Tales sarcasmos, & talia sophismata dolemus à tanto viro in tantis rebus effusa esse; sed ad infirmitatem humanam hæc, aliaque non pauca referremus, si non aliqui nimis præposteta eius viri veneratione, & cultu, ea quæ mala sunt immodicè prædicarent, & ornarent. Dicit ipse alicubi, se non esse ἁναμάρτητον: cur igitur peccata ipsius tanto feruore palliantur, & ornantur? Laudemus quæ bona sunt: mala verò, quibus neque Deus, neque Philippus ornatur, nequaquam laudemus.

Fol. 463. 425. 424. *Locos communes Philippi propter crebram innouationem cotburnum, non locos Theologicos, sed locos potius Theologicos vocandum censent. Inter cuius & Martini Lutheri doctrinam asserunt tantùm fuisse dissensum, & discrepantiam tantam, quanta est inter æstatem & hyemem dissimilitudo.*

Conradus Schlusselburgius.

Theol. Calumniat. lib. 2. artic. 16. Sæpe M. IOANNES CALOANDER, Brunsuigensis Ecclesiæ fidelis Doctor, commemorauit, se aliquando cum D. Phi-

sippo Præceptore de certamine præsenti, quod nobis est cum Caluinistis, collocutum esse, atque eum diligenter orâsse, vt vna saltem pagella publicè suam sententiam de Cœna Domini emitteret in lucem, sese aperiens & explicans, an vel cum D. Luthero, de qua re multi ambigerent; an verò cum Caluino, id quod plerique crederent, in hoc articulo faceret; idque eam potissimum ob causam, quòd Sacramentarij publicis libris impressis, nomine, patientia, & silentio Philippi ad errorem suum alijs instillandum abuterentur, non sine insigni Ecclesiæ iactura & scandalo. Ibi Philippum irato animo respondisse dicebat, se satis scripsisse. Sin autem excitaretur, & impelleretur rursus ad scriptionem de hac controuersia, tum se ea publicaturum esse, vnde totus mundus esset euigilaturus. Tum se Philippum petijsse, ne istam interpellationem ægrè ferret: se enim propterea hoc ita vrgere ipsum, vt posset excusare Philippum apud eos, qui negarent eum credere, Panem Cœnæ esse verum & naturale corpus Christi. Tum Philippum particula papyri è terra sublata, atque statim è manu proiecta, cum summa indignatione respondisse: Si verum & naturale corpus Christi est in pane consecrato Cœnæ Dominicæ, vt vos creditis, cur non etiam in hac charta corpus Christi est? Quo verbo blasphemo ex Philippi ore audito, Caloander dicebat se tristem & admirabundum à Philippo discessisse.

D. IOACHIMVS MORLINVS Brunsuigæ in publica lectione aliquando dixit: Wenn ich an den Herren Philippum gedencke/ so blutet mir mein hertz zu tausent malen in meinem leibe: wir könten nicht einen Syllogismum machen/ wenn vns Philippus solches nicht gelehret hette: tam bene meritus est de Ecclesia, & omnibus doctis: vnd wenn er hette die gantze Welt können auff seiner achseln allein tragen/ so hette ers gethan: denn er war ipsissima probitas. Er ist vnser Præceptor, vnd wir müssen jhn einen Præceptorem nennen: wenns aber kompt ad locum de Cœna Domini, de Libero arbitrio, de iustificatione hominis peccatoris coram Deo, de Interimisticis actionibus, da lobe dich der Teuffel Philippe, ich nimmermehr. Si possem ego redimere salutem Philippi nostri Præceptoris, so wolte ichs thun/ etiam cum periculo corporis & vitæ meæ, sed ereptus est ex hac vita ad iudicium, & horrendum tribunal Filij Dei viuentis, vbi iam suam causam dicit: dabey müssen wirs bleiben lassen. Was Philippus in causa Bremensi gethan/ da er den Sacramentschender Hardenbergium geschützet/ vnd jhme lange zeit den rücken gehalten/ daß vergebe jhm Gott/ so es jhm anders zu vergeben ist/ vnd auch für jhn zu bitten stehet.

III. CALVINVM A SEIPSO dissentire.

1. Deum esse omnipotentem.

AIT.

Ad cap. 1. Luc. Verbo Dei nulla est impossibilitas obijcienda.

NEGAT.

Ad cap. 23. Esaiæ: Istud somnium de potestate absoluta in Deo, quam Scholastici introduxerunt, execranda blasphemia est.

De occulta Dei præscientia: Ego detestor hanc doctrinam, qua Papistici Theologi sibi placent, fingentes in Deo potestatem quandam absolutam.

2. Dei decreto & voluntate hominem peccare, & sic Deum esse causam peccati.

AIT.

Libro contra Pighium: Decreto Dei constitutum est, hominem per peccatum labi debere. Et nihil contingit ei, quod Deus non decreuerit.

Lib. 3. Institut. cap. 23 §. 7. Vnde factum est, vt tot gentes vnà cum liberis eorum infantibus æternæ morti inuolueret lapsus Adæ absque remedio, nisi quia ita Deo visum est? Decretum quidem horribile fateor: inficiari tamen nemo poterit, quin præscierit Deus quem exitum esset habiturus homo, antequam ipsum conderet, & ideo præscierit, quia decreto suo sic ordinârat. Nec absurdum videri debet, quòd dico Deum non modò primi hominis casum, & in eo posterorum ruinam prouidisse: sed arbitrio quoque suo dispensasse.

§. 8. Lapsus est primus homo, quia Dominus ita expedire censuerat. Cadit homo Dei prouidentia sic ordinante.

Lib. 1. Institut. cap. 18. §. 1. Absurdum videtur, volente ac iubente Deo excæcari hominem, qui mox cæcitatis suæ pœnas daturus est. Tergiuersando itaque effugiunt, Dei permissu, non etiam voluntate hæc fieri. Ipse verò se palam facere pronuntians, effugium repudiat. Quicquid agitent homines, vel Satan ipse, Deus tamen clauum tenet, vt ad exequenda sua iudicia conuertat eorum conatus. Vult Deus perfidum Regem Achab decipi, operam suam offert diabolus ad eam rem, mittitur cum certo mandato, vt sit spiritus mendax in ore omnium Prophetarum. Si Dei iudicium est excæcatio & amentia Achab, nudæ permissionis figmentum euanescit. Iudæis propositum est Christum extinguere, Pilatus & milites rabiosæ eorum libidini morem gerunt, fatentur tamen in solenni precatione discipuli, nihil fecisse omnes impios, nisi quod manus & consilium Dei decreuerat. Absalon incesto coitu patris thorum polluens, detestabile scelus perpetrat: Deus tamen hoc opus suum esse pronuntiat. *Tu fecisti occultè, ego palam coram sole hoc.* Sæpius in sacra historia occurrit, quicquid accidit proficisci à Domino.

§. 2. Nihil clarius potest desiderari, quàm vbi toties pronuntiat se excæcare hominum mentes, ac vertigine percutere, spiritu soporis inebriare, incutere amentiam, obdurare corda. Fateor quidem interposita Satanæ opera sæpe Deum agere in reprobis: sed vt eius impulsu Satan ipse suas partes agat, & proficiat quatenus datum est, summa Dei voluntas rerum omnium causa est.

Ad cap. 9. epist. ad Romanos, v. 17. Friuolum est illud effugium, quod de præscientia Scholastici habent. Neque enim præuideri ruinam impiorum à Domino Paulus tradit: sed eius consilio & voluntate ordinari. Non modò præcognita fuit impiorum perditio: sed impij fuerunt destinatò creati vt perderentur.

NEGAT.

Ad cap. 4. Matthæi, v. 1. Adamo datum fuerat posse non peccare.

Ad cap. 15. Matthæi, v. 13. Non Deus innoxios, & omni culpa vacuos perdit: sed quia ipsi propria malitia quicquid oblatum est, quamlibet sit salutare, in exitium suum conuertunt, ita fit, vt sponte pereuntibus, Euangelium odor sit mortis in mortem.

Ad cap. 23. Fateor quidem reprobos non ideo ſibi mortem accerſere, quia Deus ita futurum præuiderit, ideoque eius præſcientiæ non poſſe aſcribi quòd pereunt: ſed hoc cauillo Dei iuſtitiam negoritè defendi, quia mox obijcere licebit, per Deum ſtare, quò minus reſipiſcant, quia in eius manu eſt fidei ac pœnitentiæ donum.

Ad cap. 1. Marci, v. 36. Multò liberalius ageret nobiſcum Deus, niſi tam reſtricti eſſemus: ſed impediunt noſtræ anguſtiæ, ne vberius in nos ſua dona effundat.

Ad cap. 16. Lucæ v. 25. Pronomen *Tua* emphaticum eſt, ac ſi dixiſſet Abraham: cùm ad immortalem vitam creatus fores, & lex Dei ſurſum te ad meditandum cæleſtem vitam attolleret, tu ſortis tuæ præclaræ oblitus, porco vel cani ſimilis eſſe maluiſti.

Ad cap. 3. Ioannis, v. 19. Ne quis ſuam damnationem Chriſto aſcribat, propriæ cuiuſque culpæ imputandum eſſe docet. Vnde conſtat obſtare ſuam incredulitatem incredulis, ne ad Chriſtum accedant.

Ad cap. *23. Ioan. v. 27. Quod facis, fac citius.)* Non ita Iudam hortatur Chriſtus, vt cenſeri poſsit impulſor: potius vox eſt deteſtantis. Non imponit Chriſtus Iudæ pereundi neceſsitatem, ſed talem eſſe pronuntiat, qualis prius erat.

Contra Libertinos dicit, eos, qui dicunt Deum eſſe cauſam peccati, malè admodum de ipſo mereri, eò quòd grauius ſit, quàm ſi eius potentiam negarent, vel iuſtitiam: cùm eum ſua etiam bonitate exuant, quæ præter cætera ei tamen propria eſt. Nec vllus, *ait*, vnquam poterit oſtendere, Deum in latrone furari, in graſſatore diripere, in homicida necare, & proinde execranda eſt blaſphemia, ſic de Deo ſentire, aut dicere.

3. *Nomen Trinitatis retinendum eſſe*

AIT.

Epiſtola 350. Quoniam voces iſtas *Trinitatis*, & *Perſonarum* plurimum Eccleſiæ Chriſti commodare intelligimus, ita vt verè Patris, Filij, & Spiritus ſancti diſtinctio clarius exprimatur, ab his vſque adeò non abhorremus, vt libenter eas amplexemur, ſiue ex alijs audiendæ, ſiue à nobis vſurpandæ ſint.

NEGAT.

Epiſtola ad Polonos ſcripta anno 1563. & extat editionis poſtremæ operum Theologicorum Caluini: Precatio vulgo trita eſt: *Sancta Trinitas vnus Deus miſerere noſtri*: mihi non placet, & omnino barbariem ſapit, &c. Quòd ab ijs dicitur: *Vnus Deus, & vnus Mediator*, id eſt, Trinitas: item: *Vt cognoſcamus te vnum Deum*, id eſt, Trinitatem: *Quicquid petierit à Patre*, id eſt, Trinitate, non modò tamquam inſipidum, ſed profanum quoque repudiamus.

4. *Chriſtum verum eſſe Deum*

AIT.

Ad cap. 1. Ioannis, v. 1. Hoc exordio æternam Chriſti diuinitatem prædicat, vt ſciamus æternum eſſe Deum, qui manifeſtatus eſt in carne. *Et Sermo erat Deus.)* Ne quis de diuina Chriſti eſſentia ſcrupulus maneat, clarè aſſerit eſſe Deum. Iam cùm vnicus ſit Deus, Chriſtum eiuſdem cum Patre eſſe eſſentiæ, & tamen aliquo differre ſequitur. Quod ad eſſentiæ vnitatem ſpectat, nimia fuit Arij improbitas, qui ne æternam Chriſti diuinitatem fateri cogeretur, fictitium neſcio quem Deum eſſe garriebat. Nos autem cùm audimus Sermonem fuiſſe Deum, quid eſt, quòd de æterna illius eſſentia amplius moueamus controuerſiam?

Ad caput 14. Ioannis. v. 10. Pater in Chriſto eſſe dicitur, quia in eo habitat plena diuinitas, & virtutem ſuam exerit: Chriſtus viciſsim dicitur eſſe in Patre, quia diuina virtute ſe vnum cum illo eſſe oſtendit.

NEGAT.

Vide ſupra lib. 1. artic. 5. pag. 61.

5. *Chriſtum à Patre, non à ſeipſo eſſentiam habere*

AIT.

In Actis Serueti: Cogeris fateri Chriſtum ſuam à Patre naturam habere, propter quam Filius Dei eſt.

Libro 1. Inſtitut. cap. 13. §. 25. Pater, quia ordine primus eſt, atque ex ſe genuit ſuam Sapientiam, meritò cenſetur principium & fons totius diuinitatis.

NEGAT.

Libro 1. Inſtitut. cap. 13. §. 19. Cùm de Filio ſine Patris reſpectu ſimpliciter loquimur, bene & propriè à ſeipſo eſſe aſſerimus, & ideo vnicum vocamus principium. *§. 23.* Cùm vbique ponatur nomen Iehouæ, ſequitur deitatis reſpectu ex ſeipſo eſſe. Quomodo autem Creator, qui omnibus eſſe dat, non erit ex ſeipſo, ſed eſſentiam aliundè mutuabitur?

Ad caput 1. Ioannis, v. 9. Chriſtus lux æterna fulgorem ſibi ingenitum habet, non aliundè accitum.

6. *In Chriſto vnam tantùm eſſe perſonam, & duas naturas*

AIT.

Ad caput 1. Ioannis: Non obſtat perſonæ vnitas, quin diſtinctæ naturæ maneant, ita vt diuinitas quicquid ſibi proprium eſt retineat, humanitas etiam ſeorſim habeat, quod in eam competit, &c. Non Chriſtus ita carne fuit veſtitus, vt quaſi duplex eſſet, duaſque haberet diuiſas perſonas, &c. Cùm Euangeliſta Sermonem dicit carnem eſſe factum, clarè hinc perſonæ vnitas colligitur.

NEGAT.

Libro 1. Inſtitut. cap. 13. §. 9. Etſi Mediatoris perſonam nondum attingo, ſed differo vſque in eum locum, vbi de redemptione agitur. *§. 23.* Sermo eſt ante ſecula genitus (nondum enim de Mediatoris perſona nobis ſermo eſt) & tamen explicandi cauſa habenda eſt ratio perſonæ, vt nomen Dei non ſimpliciter ſumatur. *§. 24.* Ex quo manifeſtatus in carne Chriſtus Filius Dei vocatur, non tantùm quatenus ante ſecula genitus ex Patre fuit æternus Sermo, ſed quia Mediatoris ſuſcepit perſonam & munus, vt Deo nos coniungeret.

7. *Chriſtum ab initio omni gratia abundaſſe*

AIT.

Ad caput 3. Matthæi, v. 16. Quamuis ſingulari Spiritus gratia vſque ad miraculum Chriſtus excelleret, tamen ſe quaſi priuatus homo continuit, vſque dum producendus eſſet à Patre.

Ad caput 4. Lucæ, v. 16. Chriſtus Spiritus plenitudine ſolus donatus eſt, vt teſtis ac legatus eſſet noſtræ cum Deo reconciliationis.

NEGAT.

Ad caput 3. Matthæi, v. 16. Quamquam non repugno, quin Chriſtus etiam, quatenus homo erat, redditus ſit ſuæ vocationis certior. Etſi enim ſuas preces ſemper in aliorum vſum deſtinauit: opus tamen habuit ſecundùm hominem, cùm tam arduum militiæ genus aggreſſus eſt, ſingulari Spiritus virtute armari.

Ad caput 2. Lucæ, v. 40. Primùm creuiſſe dicit, & roboratum Spiritu: quibus verbis ſignificat, vnà cum ætate creuiſſe etiam animi dotes. Sicut adoleſcere corpore: ita etiam ſecundùm animam noſtri cauſa proficere voluit. Et cùm docet Apoſtolus, per omnia fuiſſe noſtri ſimilem, excepto pec-

cato, procul dubio hoc quoque comprehendit, quòd eius anima subiecta fuerit ignorantiæ. Ergo pro ætatis modo & ratione Christus secundùm humanitatis naturam gratuitis Spiritus donis auctus est.

Ad caput 4. Luca, v. 1. Dicit Lucas, quòd *Iesus plenus Spiritu sancto regressus sit à Iordane*: quibus significat, tunc vberiore Spiritus gratia, & virtute fuisse instructum, vt fortior ad pugnas obeundas foret.

8. Christum semper inde vsque ab origine mundi functum fuisse aduocati, & patroni nostri officio

AIT.

Ad cap. 3. Matth. v. 23. Functus est quidem Mediatoris officio ab initio mundi, &c. Cùm familiaris illa populi cum Deo coniunctio à Mediatore penderet, quod reipsa nondum plenè extabat, symbolis adumbratum fuit.

NEGAT.

Ad caput 16. Ioannis: Si hæc noua est ac insolita Christi gratia, colligi posse videtur, quamdiu in terris versatus est, nondum egisse aduocati partes, vt per ipsum gratę essent Deo preces fidelium: quod etiam mox clarius exprimit: *Hactenus*, inquit, *non petijstis quicquam in nomine meo.*

9. Sperandum esse in Christi angustijs, doloribus, precibus, cruce, & morte

AIT.

Ad caput 12. Ioannis, v. 31. Nos hodie sola crucis memoria ad trepidationem impellit, nisi mox occurrat consolatio, ipsius Satanæ, peccati, & mortis victorem in cruce triumphasse: vtcunque in cruce appareat ignominia, quæ per se confundere fideles posset: testatur tamen Christus, eandem crucem sibi esse gloriosam, &c. Nam in Christi cruce, quasi in splendidissimo theatro, incomparabilis Dei bonitas toti mundo spectata fuit. Sursum quidem & deorsum in omnibus creaturis relucet Dei gloria: sed nunquam illustrior alibi fuit, quàm in cruce: in qua admirabilis facta est rerum conuersio, ostensa omnium hominum damnatio, abolitum peccatum, reddita hominibus salus: toto denique mundo reparato, omnia in ordinem restituta.

Ad caput 19. Ioannis, v. 30. In Christi morte totum salutis nostræ complementum, & singulas partes docemur contineri, &c. Omnes Euangelistæ diligenter mortem Christi exprimunt. Nec immeritò. Nam hinc nobis vitæ fiducia, hinc etiam secura aduersus mortem gloriatio, quòd eam vice nostra obijt Dei Filius, & cum ea luctando superior euasit.

NEGAT.

Ad caput 16. Matth. v. 21. Et certè cùm in Christi cruce omnis appareat carnis infirmitas, donec ad resurrectionem ventum fuerit, in qua relucet virtus spiritus, non reperiet fides nostra, quò se erigat, vel sustentet.

Ad cap. 27. Matth. v. 57. In Christi morte spectaculum desperationis plenum occurrit, quod etiam viriles animos frangere posset.

Ad caput 14. Ioannis, v. 1. Neque enim ista mediocris erat tentatio, quòd paulo post ipsum visuri erant in cruce pendentem, in quo spectaculo nihil quàm extremæ desperationis materia erat.

10. Christi affectus omni vitio carnisse

AIT.

Ad caput 4. Matthæi, v. 8. Christus omnem habuit nobiscum sensum, non autem appetitus incompositos.

Ad caput 26. Matthæi, v. 37. Christus tristitia & metu sic turbatus fuit, vt tamen aduersus Deum non insurgeret: sed maneret compositus ad veram temperantiæ regulam. Nec enim mirum est, cùm integer esset, puruscúe ab omni labe, puros & liquidos ab eo fluxisse affectus, quamuis humanæ infirmitatis testes forent.

Ad caput 6. Luca, v. 8. In Christo non solùm viguit naturæ integritas, sed absolutum iustitiæ exemplar enituit.

Ad caput 11. Ioan. v. 33. In Christo quia compositi fuerunt in Dei obsequium, & moderati affectus, omni vitio carebant. Nulla eius passio vltra suum modum vnquam erupit, nulla nisi iusta, & ex ratione, rectoque iudicio suscepta, &c. Christus humanos affectus suscepit, sed citra ἀταξίαν: quia fit, vt qui passionibus carnis obsequitur, Deo non obtemperet. Turbauit quidem seipsum Christus, & vehementer commotus fuit: sed ita vt se continuerit sub Patris voluntate.

NEGAT.

Ad caput 12. Ioannis, v. 27. *Nunc anima mea.*) Videtur initio sententia hæc multum discrepare à proximo sermone. Illud plus quàm heroici pectoris signum erat, hortari suos non modò ab subeundam mortem, sed libenter & cupidè oppetendam, vbi ita res postulat: nunc mortem refugiendo, mollitiem suam fatetur, &c. Neque obstat, quin mortem naturaliter horreat Christus, & tamen cupiat parere Deo: nempe secundùm diuersos respectus. Hinc illa correctio, cùm dicit: *Propterea veni in horam hanc.* Vtcumque enim mortem per se timeret, quia tamen reputat quorsum missus sit, & quid exigat redemptoris officium, conceptum ex naturæ sensu horrorem Patri domandum offert.

Ad cap. 5. prioris ad Corinth. Quomodo iusti sumus coram Deo? certè vt Christus peccator fuit.

Ad cap. 3. ad Galatas: Christus in assumpta hominis natura verè peccator fuit, & reus maledictionis diuinæ.

11. Christi orationes in monte Oliueti fuisse sanctissimas & prudentissimas

AIT.

Ad cap. 14. Matth. v. 23. Scimus quàm facilè minimis quibusque auocamentis concidat precandi ardor, vel remissius langueſcat: tametsi hoc vitio non laborauit Christus.

Ad cap. 26. Matth. v. 37. Christus tristitia & metu sic turbatus fuit, vt tamen aduersus Deum non insurgeret, sed maneret compositus ad veram temperantiæ regulam. Nec enim mirum est, cùm integer esset, puruscúe ab omni labe, puros & liquidos ab eo fluxisse affectus, quamuis humanæ infirmitatis testes forent.

NEGAT.

Ibidem, v. 39. *Pater mi, si possibile est.*) Frustra laborant quidam, vt ostendant non hîc precationem describi, sed querimoniam duntaxat. Ego verò tametsi abruptum votum fateor, non tamen dubito, quin precationem Christus conceperit. Nec obstat, quòd rem impossibilem sibi concedi poscit. Non fuerunt turbulenti Christi affectus, qui more nostro eius animo puram moderationem excuterent, sed quantum ferre potuit sana & integra natura hominis, metu perculsus, & anxietate constrictus fuit, vt necesse foret inter violentos tentationum fluctus alternis votis quasi vacillare. Hæc ratio est, cur mortem deprecatus, mox sibi frænum injciat, Patrisque imperio se subijciens, votum illud subitò elapsum castiget, ac reuocet, &c. Certè in primo Christi voto non apparet illa moderatio, quam dixi: quia Mediatoris officio defungi, quantum in se est, renuit ac detrectat.

12. Christum de salute sua non desperasse, nec dubitasse

AIT.

Ad cap. 26. Matth. v. 37. Christus tristitia & metu sic turbatus fuit, vt tamen aduersus Deum non insurgeret, sed maneret compositus ad veram temperantiæ regulam.

Ad cap. 27. Matth. v. 46. Quamquam sensu carnis exitium apprehenderet, fixa tamen stetit eius fides in corde, qua Deum præsentem intuitus est, de cuius absentia conqueritur, &c. Nec obstat, quo minus Dei alienationem mente conceperit Christus, prout sensus communis dictabat, & simul fide retinuerit sibi Deum esse propitium. In hoc diro cruciatu illæsa fuit eius fides.

NEGAT.

Lib. 2. Institut. cap. 16. §. 10. Diros in animo cruciatus damnati & perditi hominis pertulit: omnia irati & punientis Dei signa expertus, cum mortis, & inferorum doloribus certamen subijt, quasi Deo irato in labyrinthum malorum proiectus fuerit. §. 12. Hic nebulones quidam, licet indocti, malitia tamen magis, quàm iustitia impulsi, clamitant me atrocem facere Christo iniuriam: quia minimè consentaneum fuerit, eum de salute timere.

Ad cap. 26. Matth. v. 39. Vnde sequitur grauioris mali timore ad deprecandum mortem fuisse adactum, nempe cùm iram Dei sibi propositam videret, quatenus ad Dei tribunal, totius mundi peccatis oneratus se sistebat, necesse illi fuit profundam mortis abyssum exhorrescere. Quamquam ergo mortem sustinuit: quia tamen solutis eius doloribus superior euasit in luctu, meritò dicit Apostolus exauditum fuisse à suo metu. Hic indocti homines insurgunt, remque indignam esse clamitant, quòd veritus sit Christus absorberi à morte.

Ad cap. 27. Matth. v. 46. Cùm species tentationis Christo obiecta est, quasi Deo aduerso iam esset exitio deuotus, horrore correptus est.

13. Christum pro omnibus omnium hominum peccatis passum, & mortuum esse

AIT.

Ad cap. 5. epist. ad Romanos: Etsi Christus passus est pro peccatis totius mundi, atque omnibus indifferenter Dei bonitate: non tamen omnes apprehendunt.

Ad cap. 2. priorís Ioannis: Hæc communis scholarum sententia vera est: Christus pro toto mundo sufficienter passus est, efficaciter autem pro solis electis.

NEGAT.

Ad cap. 17. Ioannis, v. 9. Aperte se pro mundo orare negat: quia solicitus non sit, nisi de proprio grege, quem ex manu Patris accepit, &c. Christus pro solis electis orat.

BARPTOLOMAEVS CAVSABVS *in clypeo fidei:* Christus adimpleuit legem. Mortuus est indifferenter pro omnibus? Non ædepol, sed tantùm pro his, qui eum recipiunt in tali iustitia, id est, vt perfectum legis pro seipsis obseruatorem, & qui pro his perfectè satisfecerit.

14. Christum pro nobis orando, patiendo, moriendo plus sibi meruisse

AIT.

Ad cap. 27. Matth v. 50. Hac prece ius seruandi omnes animas sibi Christus peperit.

Ad cap. 9. epistolæ ad Hebr. Christus nostram assumendo carnem, & in ea perpetiendo, sibi hoc priuilegium acquisiuit, vt iam mediator Deo assistat.

Ad cap. 14. epistola ad Roman. v. 9, Ostendit Paulus quàm meritò Christus hanc sibi in nos potestatem vindicet, cùm eam tanto pretio ipse acquisierit. Nam mortem pro salute nostra obeundo, dominium sibi acquisiuit, quod nec morte solueretur: resurgendo autem totam vitam nostram in peculium accepit. Morte igitur & resurrectione sua promeritus est, vt tam in morte, quàm in vita gloriæ nominis sui seruiamus.

NEGAT.

Lib. 2. Institut. cap. 16. §. 6. Quærere an sibi ipsi meruerit (quod faciunt Lombardus & Scholastici) non minus stulta est curiositas, quàm temeraria definitio, vbi hoc asserunt. Quid enim opus fuit descendere vnicum Dei Filium, vt sibi acquireret quicquam noui?

Ad cap. 2. ad Hebræos, v. 9. Non quòd sibi priuatim quicquam acquisierit Christus, sicut Sophistæ fingunt.

15. Christo nunquam excidisse, se esse Saluatorem mundi

AIT.

Ad cap. 23 Lucæ: Christus licet manu Dei percussus, speciem hominis ferè deplorati præbuerit: quia tamen non destitit esse mundi Seruator, cælesti potentia semper fuit præditus ad munus suum implendum, &c. Porrò fieri non potest, vt eorum obliuiscatur, qui suam ei salutem commendant.

NEGAT.

Ad cap. 26. Matth. v. 39. Eadem vehementia præsentem cælestis decreti memoriam illi abstulit, vt non reputaret in ipso momento, sed hac lege missum esse humani generis redemptorem, sicut grauis anxietas sæpe caliginem oculis obducit, ne simul in mentem veniant omnia.

16. Christum sponte Mediatoris officio functum esse

AIT.

Ad cap. 10. Ioannis, v. 18. Christus non moritur coactus, sed sponte se pro salute gregis offert. Porrò non tantùm homines necis potestatem in se habere negat, nisi quatenus permiserit: sed à qualibet vi necessitatis se eximit, &c. Ideo mors Christi piaculum est pro peccatis nostris, quia voluntarium fuit sacrificium, iuxta illud Pauli: *Obedientia vnius iusti facti sunt multi.* Hæc verba, *Pone eam à meipso*, bifariam exponi possunt, vel quòd se vita exuat Christus, manens ipse integer, ac si quis vestem de corpore suo deponeret; vel quòd sine arbitrio moriatur. Rom. 5.

Ad cap. 12. Ioannis, v. 1. Venit Christus primò Bethaniam, vt inde Hierosolymam triduò post se conferat. Interea opportunum tempus & locum ad se prodendum dare Iudæ voluit, vt ipse ad statam horam esset parata victima. Neque enim quid futurum sit ignorat, sed voluntarius ad immolationem occurrit.

NEGAT.

Ad cap. 23. Matth. v. 39. Certè in primo voto non apparet placida illa moderatio: quia Mediatoris officio defungi, quantum in se est, renuit atque detrectat.

17. Corpoream Christi mortem plurimum nobis profuisse

AIT.

In argumento Harmoniæ Euangelicæ: Reconciliatio mundi cum Deo, semel morte Christi peracta, quotidie ad homines defertur.

Ad cap. 22. Lucæ, v. 19. Quisquis nutritiam sibi esse cupit Christi carnem, eam in cruce oblatam consideret, vt nostræ cum Deo reconciliationis esset pretium.

NEGAT.

Lib. 2. Inſtitut. cap. 16. §. 10. Nihil actum erat, ſi tantùm corporea morte defunctus erat Chriſtus.

18. Chriſti in cœlis poteſtatem ſummam & diuinam eſſe

AIT.

Ad cap. 28. Matth. v. 18. Matthæus antequam diſcipulis narret iniunctum munus, Chriſtum de ſua poteſtate præfatum eſſe dicit, nec abs re. Non enim hic ſufficeret mediocris auctoritas, ſed ſummo vereque diuino imperio pollere oportet, qui ſuo nomine vitam æternam promitti mandat, &c. Nunquam tam arduum munus aggredi Apoſtolis perſuaſum foret, niſi ſcirent in cœlo ſedere ſuum vindicem, cui ſummum imperium datum eſſet, &c. Meminerimus verò, quòd Chriſtus iure ſuo ſemper apud Patrem habuit, hoc illi in carne noſtra datum eſſe: vel, vt clarius loquar, in perſona Mediatoris. Non enim æternam potentiam iactat, qua præditus fuit ante creatum mundum, ſed quam nunc accepit, dum ordinatus fuit mundi iudex. Quò etiam pertinet illud Pauli: *Exinaniuit ſeipſum, propterea exaltauit illum Deus, & dedit illi nomen ſuper omne nomen.*

hil. 2.

NEGAT.

Ad cap. 22. Matth. v. 44. Seſsio ad dextram metaphoricè accipitur, pro ſecundo vel proximo gradu, quem Dei vicarius occupat.

Ad cap. 26. Matth. v. 64. Dicitur Chriſtus ſedere ad dextram Patris, quia ſummus Rex conſtitutus, quaſi ſecundam ab eo honoris & imperij ſedem obtinet. Sedet ergo Chriſtus ad dextram Patris, quia eius eſt vicarius.

Ad cap. 16. Marci, v. 19. Conſedit à dextra Dei, perinde eſt, ac ſi vocetur Dei vicarius, qui eius perſonam ſuſtinet. Quare locum aliquem imaginari non conuenit, cùm metaphoricè dextra ſecundam à Deo poteſtatem ſignificet.

19. Nomen Ieſu venerandum eſſe

AIT.

Ad cap. 1. Lucæ, v. 31. Quòd Rabini ſcribunt vbique *Ieſu*, conſtat maligne ab iis fieri, ne Chriſtum honorificè appellent. Negant venerandum eſſe ac tremendum nomen Ieſu, coram quo omne genu flecti oporteat, niſi vnicè competat in Filium Dei.

Ad cap. 1. Matth. v. 23. Ita reputanda nobis eſt in hoc nomine diuina Chriſti maieſtas, vt reuerentiam apud nos obtineat, quæ vnico debetur & æterno Deo.

NEGAT.

Ad cap. 2. epiſt. ad Philipp. Pluſquam ridiculi ſunt Sorbonici Sophiſtæ, qui ex præſenti loco: *vt in nomine Ieſu omne genu flectatur*, &c. genu flectendum eſſe colligunt, quoties nomen Ieſu promuntiatur, quaſi vox eſſet magica, quæ totam in ſono vim haberet incluſam.

20. Chriſtum è Limbo inferorum Sanctorum animas liberaſſe

AIT.

Ad cap. 3. priorie Petri, dicit animas fidelium corporibus egreſſas in carcere detentas fuiſſe, vbi erant conſtrictæ ardenti ſtudio aduentus Chriſti, quòd libertatis ſpiritu nondum plenè eſſent donatæ.

Ad cap. 4. ſcribit manifeſtationem gratiæ Chriſti ad animas fidelium peruenisſe, gratiamque viuificantis ſpiritus ſuper eas effuſam, virtutemque liberatoris & redemptoris vſque ad mortuos extenſam fuiſſe.

NEGAT.

Lib. 2. Inſtitut. cap. 16. §. 9. Neſcio qui factum ſit, vt poſteritas locum putaret eſſe ſubterraneum, cui affinxit nomen Limbi. Sed hæc fabula, tametſi magnos auctores habet, & hodie quoque à multis ferè pro veritate defenditur, nihil tamen quàm fabula eſt.

21. Sine Chriſti Baptiſmo neminem ſaluari

AIT.

Ad cap. 3. Ioan. v. 3. Exules & prorſus alieni à regno Dei naſcimur, ac perpetuum nobis cum ipſo diſſidium eſt, donec alios ſecunda genitura nos faciat. Generalis enim eſt ſententia, quæ complectitur totum genus humanum. Si vni hoc dixiſſet Chriſtus, vel paucis, non poſſe eos peruenire in regnum cœlorum, niſi prius renati eſſent, poſſemus conijcere certas duntaxat perſonas notari. Sed de omnibus ſine exceptione loquitur.

NEGAT.

Libro 4. Inſtitut. cap. 16. §. 26. Explodendum eſt eorum commentum, qui omnes non baptizatos æternæ morti adiudicant.

22. In ſacra Cœna miraculum agnoſcendum eſſe

AIT.

In optima ratione inuenda concordia: Non negamus, quin modus hic humanæ menti ſit incomprehenſibilis: quia neque naturaliter caro eſſet vita animæ; neque è cœlis vim ſuam erga nos exereret: neque fruſtra communicatio, quæ nos facit carne nà carne Chriſti, & oſſa ex oſſibus eius, vocatur à Paulo magnum myſterium. Ergo in ſacra Cœna miraculum agnoſcimus, quod & naturæ fines, & ſenſus noſtri modum exuperat, dum Chriſti vita nobis fit communis, & eius caro nobis in alimentum datur.

NEGAT.

Libro 4. Inſtitut. cap. 17. §. 24. Iſti (*Lutherani*) boni eius zelotæ, miraculum ſibi fabricant, quo ſublato euaneſcit Deus cum ſua potentia. §. 25. Illi auditis Chriſti verbis: *Hoc eſt corpus meum*, miraculum ab eius mente remotiſsimum imaginantur. Vbi autem ex hoc commento emergunt fœdæ abſurditates, quia iam præcipiti feſtinatione laqueos induerunt, demergunt ſe in abyſſum omnipotentiæ Dei, vt hoc modo veritatis lucem extinguant.

23. D. Petrum Romæ mortuum eſſe

AIT.

Libro 4. Inſtitut. cap. 6. §. 15. Propter ſcriptorum conſenſum, non impugno quin Romæ mortuus ſit Petrus.

NEGAT.

In Commentarijs in epiſt. D. Petri: Niſi maria & terras in momento tranſuolauerit Petrus, procul ab Italia mortuum eſſe conſtat.

24. Ægrotis communicandos eſſe

AIT.

Epiſt. 361. Cur Cœnam ægrotis negandam eſſe non arbitror, multæ & graues cauſæ me impellunt. Video interea quàm proclinis in multos abuſus ſit lapſus, quibus prudenter ſedulòque occurrendum eſſet. Niſi enim fit communicatio, perperam defiectitur à ſacra inſtitutione Chriſti.

NEGAT.

Libro 4. Inſtitut. cap 17. §. 39. Repoſitio Sacramenti, quam nonnulli vrgent, vt ægrotis extra ordinem diſtribuatur, inutilis eſt.

Defenſione 2. contra Veſtphalum: Obijcit Cœnam Domini non dari ægrotis. Cùm nihil minus ceſſet Magiſtri doctrinæ conſentaneum ſit, quàm panem in pompam, non ſecus ac fercula in Theatro, circumferri: deinde hominem vnum priuatim ac ſeorſim paſci, communionis lege poſthabita.

Hinc factum eſt, vt à priuatis Cœnis pij & docti homines ab initio abhorruerint.

IV. LVTHERANOS A LVTHERANIS dissentire.

Philippus Melanchthon.

In Præfatione præfixa Corpori doctrinæ Christianæ: Cum isto mirabili hominum genere (*loquitur de Illyrico & Nicolao Gallo*) agi nihil potest, qui suo arbitrio damnant quodlibet, neque personis auditis, neque rebus dijudicatis: cogunt Concilia quando & vbi ipsis placet, & vendicant sibi maiorem, magisque intolerabilem, ac minus excusabilem auctoritatem & potestatem, quàm Papa Romanus vnquam. Quæ quò tandem euasura videantur, cogitetur.

Georgius Maior.

Oratione de confusionibus dogmatum veteribus ac recentibus in Ecclesia excitatis ab hominibus fanaticis: Obijciunt nobis Papistæ scandala & dissensiones. Ingenuè fateor, eiusmodi talia esse, vt satis deflori nequeant. Fateor quoque simplicia corda & pectora propterea ita moueri, tentari, & molestari, vt omninò dubitent, vbinam locorum in profundo demersa veritas inuenienda sit: an etiam vera Dei Ecclesia vspiam adhuc supersit, quæ ab alijs infidelibus populis distincta sit.

Ioannes Petreus.

Admonitione, qua docet vitandos esse Flaccianos: Quamquam à nostris facta est sæpenumerò declaratio, quomodo huiusmodi sententia intelligenda sit, cum tali protestatione, quòd ea in posterum nollemus vti: nihil tamen illud profuit, sed quò plus nostri responderunt, suamque sententiam interpretati sunt, eò plus aduersæ partis assectæ pugnârunt, & institerunt, & quemadmodum in religionis negotio fieri consueuit, zelati sunt, etiamsi persæpe sine iudicio. Idem in hoc negotio accidit. Dixerunt etenim nos religionis quandam immutationem, & falsa dogmata introducturos esse. Propterea sè multi illis adiunxerunt, non solùm ex imperita plebe, sed etiam ex simplicibus sacerdotibus plurimi: sicque in Ecclesia nostra schismata & dissensiones non exiguæ ortæ sunt, adeò vt etiam Saxoniæ Elector tali negotio se immiscuerit, & colloquium Aldenburgense instituerit: vt scilicet huiusmodi medio cum tali odio, scandalo, & detrimento coniunctum dissidium consopiretur. Sed nihil omninò profuit. Nam vniuersum hoc colloquium non solùm sine fructu dissolutum est, sed peiorem etiam inde omnis causa statum sortita est. Enimuerò, vt negari nequit, inde in hisce regionibus Ecclesiæ miserandum in modum turbatæ sunt, Doctores diuisi, auditores in dubium adducti, & discordia in dies singulos magis magisque increbuit, &c. Vero verius est, quòd eadem de causa turbatæ, & in mutuas contentiones excitatæ sunt ferè omnes Ecclesiæ in Saxonia, Misnia, & Thuringia, quæ ad vnum omnes ab initio summa charitate inter se vnitæ erant.

In Colloquio Altemburgensi, de articulo Iustificationis inter Electoris, & Ducis Saxoniæ Theologos, à 20. Nouemb. Anno 1568. vsque ad nonum Maij Anno 1569. habito, & postea Iena Anno 1569. in 4. impresso.

THEOLOGI ELECTORALES, vt Paulus Eberus, Henricus Salmuth, Andreas Freidhub, Caspar Cruciger Iunior, *fol.* 9. Dicunt bona opera esse necessaria ad salutem.

MAIOR *in libro contra Amsdorfium Anno* 1552. *cap.* 1. *coniungit istas tres propositiones:* Bona opera sunt necessaria ad salutem. Nemo vnquam sine operibus saluatus est. Impossibile est absque bonis operibus saluari.

Hanc doctrinam, *ait Maior,* se per omnem vitam suam professum esse, & deinceps per omnem vitam traditurum, & accensus ingenti zelo ait, anathema esse, qui sic non doceat.

PHILIPPVS MELANCHTHON, *Dominica 4. post Trinitatis:* Sciamus, *inquit,* oportere in saluandis existere inchoatam obedientiam, nec sine ea posse homines saluari.

ALESIVS *in Disputatione de necessitate & merito bonorum, Lipsiæ excusa, & approbata Anno* 1560. *B.* 8. Manifestum est, si simpliciter, & sine Sophistica loqui volumus, vt Christus & Apostoli locuti sunt, omninò fateri oportet, bona opera ad salutem esse necessaria.

CONTRA DVCIS SAXONIAE THEOLOGI, Ioannes VVigandus, Ioannes Fridericus Cœlestinus, Christophorus Irenæus, &c. *Hæc corruptela expressè pugnat cum verbo Dei. Nam Paulus asserit:* Abraham non iustificatur operibus suis coram Deo. *Item:* Ei, qui non operatur, fidem reputari ad iustitiam. *Estque illa etiam hic Antithesis obseruanda. Maior inquit:* Impossibile est absque bonis operibus saluari. *Sed Paulus contra asseuerat:* Impossibile esse operibus saluari. *Rom.* 8. *Maior inquit:* Nemo vnquam sine operibus saluatus est. *Sed Paulus inquit:* Ex operibus Legis non iustificatur omnis homo. *Rom.* 3. *Vter igitur isto modo veritatem professus?*

Pugnat cum Augustana confessionis artic. 6.

Pugnat cum scriptis & disputationibus Lutheri. Nam is expressè ait Pseudoapostolos sic docuisse: Bona opera necessaria esse ad salutem, *ad Gal.* 1. *cap. fol.* 20.

DICVNT bona opera salutem & iustitiam retinere. *Hæc corruptela disertè extat in libro de conuersione Pauli B.* 3 Bona opera sunt tibi ad salutem non consequendam, sed retinendam necessaria. *Item Sermone super:* Ecce Agnus, *E.* 8. Opera bona sunt tibi, non quidem ad consequendam salutem, sed ad eandem retinendam, & non iterum amittendam summopere necessaria.

SELNECKERVS *in Padagogia pag.* 423. De hominibus renatis rectè in Ecclesia dici solet, ipsorum bona opera esse necessaria ad salutem, non solùm ad testificandam, sed etiam ad retinendam.

Hæc corruptela pugnat cum verbo Dei: quia Petrus disertè inquit: Qui potentia Dei custodimini per fidem ad salutem. *Vnicum enim est organum tum apprehendendi, tum retinendi ad salutem & iustitiam.*

Pugnat cum Augustana confessione, quæ tantùm affirmat, nos fide iustificari, & fide placere Deo.

Pugnat cum libris Lutheri: nam is non vrtur taliphrasi, & constantissimè docet, vt initio, sic etiam in progressu, fide in Christum nos iustificari.

DICVNT *non pugnandum esse de particula sola, in hac Propositione:* sola fide iustificamur. *Hæc corruptela extat in actis Synodicis:* Non pugnamus de particula SOLA, *inquiunt.*

Sed pugnat hæc corruptela cum verbo Dei, quod inquit: tantùm per fidem, *Gal.* 2. *Item:* Gratis, sine operibus.

DICVNT iustitiam Christianorum, qua coram Deo iusti sunt, in hac vita imperfectam esse.

Hanc corruptelam Maior ponit. Hom. part. 2. *fol.* 56. Iustitia igitur & salus, quæ in hac vita ex sola fide est, exclusis omnium operum meritis, est iustitia & salus imputata, inchoata, abscondita, reuelanda, imperfecta, nondum apprehensa.

Hæc corruptela pugnat cum verbo Dei. Roman. 10.

Christus est perfectio legis, ad iustificationem omni credenti. *Rom.* 5. In Christo omnes consummati sumus.

Pugnat cum scriptis Lutheri, Galat. 5. *fol.* 155. Tu non debes iudicare secundùm sensum peccati, quod conturbat te; sed secundùm promissionem & doctrinam fidei, qua promittitur tibi Christus, qui est perfecta iustitia. *Et fol.* 170. Nos certò statuere debemus, nostram capitalem, rotundam, & perfectam iustitiam esse Christum.

DICVNT pro bonis operibus dari vitam æternam. *Hac corruptela extat in Sermone de conuersione Pauli cap* 1. Hinc manifestum est, bona opera non solùm hîc in terris, sed etiam in cælo coram Deo esse necessaria, vt pro ijs glorioſum præmium & compensationem æternæ vitæ & salutis accipiamus, & temporales & æternas pœnas euitemus.

Hæc corruptela pugnat cum verbo Dei: nam Christus: Ego do vitam æternam. *Pugnat cum Augustana Confessione. Pugnat cum perpetua sententia Lutheri.*

Fol. 109 ELECTORALES THEOLOGI *dicunt:* Martinus Lutherus, & Philippus Melanchthon magno studio & seriò Antinomorum furores, & totum abusum salutaris concionis Euangelicæ de gratuita remissione peccatorum oppugnarunt. Philippo plurimum negotij ea de re in visitatione fuit, adeò vt etiam non paruo in periculo tum versaretur: quia aduersus Islebium, & alia illi addicta Antinomorum agmina, acerrimè contenderat, & Scripturę euidentibus testimonijs euicerat, nouam obedientiam, seu bona opera, in conuersis necessaria esse; & impossibile esse, vt in vna mente simul sint vera fides, & malum propositum ruendi contra aliquod mandatum Dei: Islebio contra, cùm in aula potens esset, acerrimè de suggestu pro libertate Antinomica dimicante, & falso epiphonemate vocem *Necessitatis* irridente, atque explodente: Das Muß iſt verfaiſen. Sed hi clamores hominum furiosorum, cùm & auctoritate Lutheri repressi, & voce Philippi, sedulò atque assidnè inculcantis ac declarantis vim particularum exclusiuarum, ita refutati ac oppressi essent, vt paulatim illi conflescerent, & passim à doctis exploderèntur. Post mortem autem Lutheri cùm Flaccius Illyricus, & multi alij illius complices factiosi, sordes illas Antinomicas, vix dum ex scholis & Ecclesijs explosas, & eiectas, resumeret, ac denuò tamquam camerinam fœtidam moueret, & cum non paruo applausu multitudinis latè spargeret, iterum Philippus se acerrimè conatibus illis rabiosis opposuit.

Ibidem in notationibus Electoralium contra Saxonicos Theologos: Iudicamus falsum esse, quòd collocutores, & Flaccij complices de iustitia passiua hanc in eam sententiam detorqueant ac declarent; quòd nimirum Deus nos sine operibus nostris iustos efficiat, & saluet, eò quòd ipse in nobis operetur contritionem, & dolorem ob peccatum; ipse excitet in nobis fidem & nouam obedientiam, vt hic fit verus intellectus Paulinæ propositionis: *Deus iustificat impium non operantem:* quia quicquid in iustificatione nostri in nobis fit, fit opus Dei. Hanc sophisticam, & magna ex parte Enthusiasticam corruptelam idem VVigandus posuit in libello, cui titulum fecit: *Argumenta de necessitate bonorum operum*, pag. B. fol. 1. item D. 8. in eodem libello.

Fol. 136. Planè improbamus nocentissimam disputationem Nicolai Galli, Amonij Ortonis, & multorum aliorum huius sectæ hominum, qui Propositionem: *Bona opera sunt necessaria*, his verbis palam, & satis salsè, tamquam falsam & impropriam reijciunt, ac negant rectè dici: *Christiani debent bona opera facere, & oportet illos bene operari.*

Fol. 139. Reijcimus & hanc insulsam & detestandam Propositionem Amsdorffij, quam & Flaccius approbat: *Quòd bona opera non solùm non sunt necessaria: sed etiam pernitiosa ad salutem.*

SAXONICI THEOLOGI fol. 149. *Nostrum argumentum tale fuit. Quicunque docent:* Bona opera ad salutem esse necessaria: impossibile est sine operibus iustificari, & saluari: neminem absque operibus saluatum esse vnquam, *à verbo Dei, Augustana Confessione & Lutheri scriptis diuinarunt. Sed Maior, & alij sic docuerunt. Ergo, &c.*

Iam nos sperabamus, cùm illæ Papisticæ, scandalosæ, periculosæ, & impiæ Propositiones sanctis Scripturis, Lutheri testimonijs, aliarumque Ecclesiarum publicis iudicijs sint accusatæ, & damnatæ, Collocutores omnium minimum palliationum, & fucationum hac in parte quæsturos, & exemplo Lutheri, tertij Eliæ, exterminatores fuisse: sed longè bona fefellit spes nostra. Nam cum dolore non exiguo animus, magna cum vehementia & mordacitate omnes illas Antichristi sorores comi, ornari, in forum Ecclesiæ institui, & commendari, tamquam Propheticis & Apostolicis scriptis consentaneas.

THEOLOGI ELECTORALES, *fol.* 529. *b.* In causa discessus Saxonici Theologi non solùm toto colloquij tempore alieni à nobis fuerunt, & quasi excommunicatos atque condemnatos vitarunt, neminemque nostrum in suggestum admiserunt: sed etiam in communi suo consilio decreuerunt, se neque ad absolutionem vsumque Cœnæ Dominicæ, neque ad Baptismi assistentiam, iuxta alios Christianos nos admissuros esse, familiariter nobis iunctos, & durante colloquio amanter nos accedentes, iniquè tractârunt, & odio prosecuti sunt.

Cyriacus Spangenbergius.

Libro, quem inscribit: *Verax narratio beneficiorum per Doctorem Martinum Lutherum pia memoria Germania præsertim diuinitus præstitorum, & detestandæ ingratitudinis erga eiusmodi ingentia beneficia & munera:* In eo recenset, quemadmodum VVittembergenses, & Lipsenses à Lutheri doctrina defecerunt in decem, aut vndecim doctrinæ capitibus: & quàm de præceptore suo, vt ait ille, peruersè improbeque sentiant. Vocant enim Lutherum PHILAVTHON, hoc est, eiusmodi hominem, qui non nisi de se vno præclarè senserit, sibi vni plurimum tribueris, cuique nihil arriserit, præterquam quod ipse dixisset, aut fecisset. PHILONICVM, & ERISTICVM, id est, hominem vsque adeò rixosum, vt semper suam tueatur sententiam, tamquam æquam: nemini quicquam concedere, nulli credere velit: suam duntaxat aucuperur gloriam, nec quemquam præter se ferre sustineat. DOCTOREM HYPERBOLICVM, hoc est, qui ex culice possit efficere camelum: qui mille iactitet, & vix quinque cogitet: effutiat quicquid in buccam venerit, floccipendens num verum vel falsum sit, quòd dicit: denique qui duplo plus asserat, quàm ipsa habeat rei veritas. POLYPRAGMONICON, hoc est, qui se procaciter & petulanter negotijs omnibus immisceat: qui plura sibi expedienda sumat, quàm ipsius poscat prouincia, rebusque omnibus, quæ tamen nihil ad eum pertineant, sese ingerat. INGENII OSTENTATOREM, quòd non nisi ingenij acumen, præter necessitatem, ostentare, seque venditare voluerit. STOICVM DVRVM, CAPITOSVM, ein Stockkopff, qui non nisi suo vixerit cerebro, aequalios tyrannicè continuerit & compresserit seruitute. SOMNIATOREM, quòd nocturnas visiones, inebrio capite natas pro puro puto verbo Dei venditaret.

Ioannes

Ioannes Mencellius Lipſienſis.

Lib. de Paſtoribus Iſlebij impreſſo, in Præfatione: Poſtquam per ſanctum Euangelium à Papæ tyrannide & poteſtate liberati ſunt, & aſſueuerunt omnes illius conſtitutiones reijcere, progrediontur vlterius, & volunt prorſus eandem conſuetudinem in alijs quoque rebus omnibus, ſiue ſint bonæ, ſiue malæ, retinere: volunt eſſe liberi, nec à quoquam prohiberi, quò minus arbitratu ſuo viuant, haud aliter, quàm ſi Euangelium eſſet talis doctrina, quæ vnicuique concedat poteſtatem faciendi, quod illi placet: quæ nullum ordinem, nec vllam diſciplinam ferre poſſit. Quòd ſi quis eis fuerit auſus reſiſtere, eò veniunt audaciæ, vt non ſolùm odia ſuſcipiant erga ſuos prædicatores, coſq; contumelijs afficiant, verùm etiam pro virili ſua tyrannicè perſequuntur: ac ſi quem volunt ordinem prædicatores conſtituere, ſtatim vim eſſe dicunt minimè Chriſtianam, & nouationem quandam, & introductionem veteris Papatus, per quem prædicatores propriam ſuam poteſtatem & dominationem in commiſſum ſibi gregem ſtabilire velint. Qui, ſi pergunt vrgere executionem eorum, quæ conſtituerant, non ſolùm conuicijs afficiuntur, verùm etiam ad extremum expelluntur.

Ioannes VVigandus.

Libro de erroribus Georgij Maioris: Tu Georgi mi vir, qui turbas Iſrael, non nos, qui te monemus de fœdis erroribus pugnantibus cum verbo Dei. Nam tui ſtatizania, & tetros errores in Eccleſia Dei libris editis longè latèq; diſſeminas, ac plantas. Nos verò Eccleſiam Dei hortamur, vt in vera, & ſemel agnita, atque accepta puritate doctrinæ, à Deo per ſalutare organum Lutherum reſtitutæ, perſtet, &c. Non ſunt lana, neque linum, de quibus hîc diſceptatur, ſed de grauiſſimis doctrinæ Chriſtianæ capitibus, quæ à Maiore, & alijs fœdè deprauantur, &c. Maior ingenti audacia gloriatur, ſe ne pilum quidem de doctrina Lutheri diſceſſiſſe, &c. Totam doctrinam Lutheri de ſeruo arbitrio reprobæ menti & diabolo in cathedra Lutheri ſedenti attribuit.

In declaratione de Miniſtris Eccleſiarum in Miſnia c. 1. Fieri omninò non poteſt, vt Miſnenſes Theologi in ſuis confeſsionibus ſcribant, conſulant, aut ordinent Philippi poſtrema ſcripta ad D. Lutheri doctrinam intelligenda & explicanda eſſe. Nam hoc omninò eſt contra mentem & textum Philippi. Philippus reijcit dictum: *Panis eſt corpus Chriſti*: Lutherus defendit huiuſmodi dictum ex Chriſti verbis. Quomodo ergo Philippi dictum ad Lutheri dictum poteſt intelligi? Philippus ait: Hæc verba, *Hoc eſt corpus meum*, idem eſſe, ac ſi dicat: Hoc eſt ſignum, ſeu figura corporis mei: Lutherus condemnat huiuſmodi interpretationem. Philippus vult, quòd verba: *Hic eſt calix noui Teſtamenti*, ſit talis oratio, qualis: Hoc ſceptrum eſt Romanum Imperium: huiuſmodi gloſſam refutat D. Lutherus. & Sacramentarius nihil minus, quàm tale aliquid concedit. Quomodo Lutherus cum Philippo hîc conſentire poterit, qui talia poſt eius obitum primò poſuit? Philippus poſuit: Chriſtus totus eſt in terra, hoc eſt, cum humana ſua natura, quemadmodum omnes Sacramentarij dictum hoc allegant: Lutherus contrarium docet. Philippus poſuit, Chriſtum eſſe in Cœna per communicationem idiomatum: Lutherus vehementiſſimè hoc refutauit.

Nicolaus Gallus.

In Theſibus, & Hypotheſibus fol. vlt. Sunt inter nos non de leuibus rebus diſſenſiones, ſed de Lege & Euangelio, de Iuſtificatione & bonis operibus, de Sacramentis & vſu cæremoniarum: quæ quidem coire, ſimulq; ſtare haud poſſunt, vt ſunt: Lex in templis docenda eſt, & non eſt. Iuſtitia noſtra, aut ipſa eſt Dei eſſentia, aut ipſius Dei in nobis opus, aut impuratio obedientiæ eius extra nos. Sanguis Chriſti neminem iuſtificat: & aduerſus hanc Pauli ſententiam: *Per ipſius ſanguinem iuſtificati ſumus.* Nemo ſine operibus ſalutem adeptus eſt: huic contraria: Bona opera non ſunt neceſſaria ad ſalutem. Denique, Chriſtus corporaliter in Cœna adeſt, & promiſcuè à bonis malisq; ſumitur: & Chriſtus ſpiritualiter à bonis tantùm percipitur.

In Præfatione Apolog. de maieſtate hominis: Perit iuſto Dei iudicio non armis hoſtium, non inuictis hæreticorum armis vera à nobis religio & Eccleſia, ſed noſtrorum inter nos perfidia, infidelitate, & incuria.

Daniel Chytræus.

Theſes depraua. Auguſt. Confeſſ. Euangelici Doctores immanius ferè ac truculentius, quam barbari milites, inter ſe digladiantur.

Matthias Flaccius Illyricus.

In declaratione quorundam articulorum Chriſtianæ doctrinæ: Philippus Melanchthon, & eius procuratores, huiuſmodi negotium, ſeu diſputationem acuunt, ac prohibent: cùm tamen inter ſeipſos non conſentiant. Alius enim hoc, alius alio modo interpretatur, quemadmodum in malis cauſis accidere ſolet. Primus ait: Vocabulum Pœnitentiæ nihil aliud, quàm Contritionem ſignificat. Alter ait: quòd Euangelium ſolùm reſipiſcentiam à peccatis, ſcilicet incredulitatis prædicet, alius contendit ab omnibus. Quidam quærit Gloſſam eiuſmodi, quòd Euangelium impropriè, & ſolùm per accidens Pœnitentiam concionetur: alius inquit ex conſequenti: tertius per Antitheſin: quartus, quòd atquo modo Pœnitentiam concionetur: quintus quòd incredulitatem corripiat: ſextus quòd modicam fidem reijciat: ſeptimus infert, quòd minus principaliter: Pœnitentiam concionetur & ſic inter ſeipſos diſſident, quemadmodum Sacramentarij, & Babylonij, nec ſecus, ac idolorum effectores apud Eſaiam.

Theologi VVitembergenſes.

Libro de Perſona fol. 149. Quamquam poſtea omnis generis ſcripta diſperſa ſunt, quibus de nouis conciliationibus gloriantur, quam nobiſcum iam cum talibus & ſimilibus collationibus conueniant, & priori noſtræ doctrinæ de duarum in Chriſto naturarum diſtinctione, quam ſemper ſecuti ſumus, nuncium miſerimus, quemadmodum nobis inſcijs Selneckeri Exegema, & Iacobi Schmidelini liber Concordiæ gloriantur: hæc omnia tamen præter decorem, & veritatem nobis attribuuntur, & ſuo tempore, cùm neceſſum erit, luculenter demonſtrabimus: & proteſtamur, quòd huiuſmodi bene fundatæ, & certæ doctrinæ renunciare non poſsimus: ſed eam per Dei gratiam, donec vitalis ſpiritus noſtros reget artus, fideliter retinebimus.

Sebaſtianus Caſtalio.

In Præfatione Bibliorum: Profectò ſi vnum fateri volumus, eſt adhuc ſeculum noſtrum in profundis ignorantiæ tenebris demerſum: cuius rei certiſſimum teſtimonium ſunt tam graues, tam pertinaces, tam perniciоſæ diſſenſiones, tam multi, & ijdem irreteriti conuentus de hiſce controuerſijs: tantuſq; numerus quotidiè naſcentium librorum, & eorum inter ſe toto cælo diſſidentium.

Iacobus Andreæ.

De Maieſtate hominis Chriſti, in Præfatione: Non amplius, aut certè parum de verbis Cœnæ litigatur, ſed de his ipſis fidei articulis, qui ſunt de Incarna-

tione

tione Verbi, & ſeſſione Chriſti hominis ad dextram Dei.

Tilmannus Heshuſius.

In Antidoto contra impium dogma Illyrici: Primò nihil eſt in Illyrico & aſſeclis ipſius firmum: ſecundò audaciam peruertendi habet: tertiò Sacripturas nimis licenter vſurpat: quartò opera bona hominum viam latronum vocat: quintò horrendas blaſphemias ſine pudore euomit: ſextò portentoſum dogma vocat: ſeptimò ipſiſſimum Epicuriſmum ſecum trahit, & vniuerſam religionem à fundamentis euertit: octauò ſpiritu vertiginis agitatur, ita vt ex plurimis antilogijs conſtet: nonò immanem audaciam & impudentiam in mentiendo tribuit: decimò ſubinde cumulat errores.

Epiſtola de Exorciſmo: Quoquò vertimus oculos, intuendo Chriſti cœtum, nihil propemodum occurrit, quàm noua docentium diſſidia, incrementa errorum inſignium, Doctorum defectiones à veritate, Miniſtrorum piorum oppreſſiones, Scholarum vel euerſiones, vel corruptiones, & Eccleſiarum, quæ laudabiliter erant conſtitutæ, in quibus ſana doctrina Chriſti fulgebat, quæ domicilium erant veritatis, & ſancta Spiritus ſancti officina, triſtiſſimæ vaſtationes.

Ioannes OEcolampadius.

Libro Germanico, qui inſcribitur: *Aequa reſponſio ad Lutheri Præfationem:* Si ad veſtras diſſentiones reſpiciendum eſt, certè inter vos ſeptuaginta ſeptem mutationes, non tantùm in explicatione Scripturæ, ſed etiam in quibuſdam phantaſijs propemodum inueniuntur.

Nicolaus Selneckerus.

Ad Pſalm.131. De publica diſcordia in Eccleſia (*Lutherana*) non eſt quod interroges. Loquor autem non de ea diſcordia, quæ nobis neceſſariò de fidei doctrina cum Papiſtis atque alijs hæreticis intercedit, ſed de ea, quæ inter nos ipſos eſt, qui puram nos Euangelij doctrinam habere gloriamur. Mota etenim ſunt certamina atque rixæ de rebus adiaphoris, de bonis operibus, de iuſtitia coram Deo, de libero arbitrio, de præſentia & participatione corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna, de humanitate Chriſti, de eius aſcenſione, de ſeſſione ad dextram Dei, de vbiquitate, deque alijs. Ibi rixandi, atque contendendi neque finis eſt, neque vllus modus. Quilibet in hoc laborat, vt iuſtam cauſam habere videatur, & alius alium opprimere nititur: & quicunque nomen aliquod proferre poteſt, vnde nomen venetur, id liberè facit.

Andreas Pouchius.

In defenſione pro impoſſibilitate bonorum operum, ad reſponſionem Ioachimi Morlini ſtatuentis neceſſitatem bonorum operum ad ſalutem in doctrina legis: Etſi D. Ioachimus Morlinus propoſitionem iſtam: *Bona opera ſunt neceſſaria ad ſalutem in doctrina Legis*, acerrimè defendit, & omnes, qui ſuæ ſententiæ non ſuffragantur, tetris conuitijs, diriſque fulminibus damnat: tamen ego, ſi vnquam fui ab ipſius ſententia alienus, nunc longè ſum alieniſſimus. Prima cauſſa eſt, quòd huius propoſitionis propugnatores inter ſe deformiter diſſentiunt, multipliciterque diuiſi, bellum ſociale gerunt, dum quiſque in vnica propoſitione: *Bona opera ſunt neceſſaria ad ſalutem*, ſuum fingit ſibi textum, &c. Spiritus iſte in Operiſtis iſtis in ſeptem ſectas ſeſe diuiſit, ſuper vnico articulo de ſalute hominis: quæ omnes etſi inter ſe diſſentiunt animo, & diſident verbis, tamen in eo concurrunt, dum omnes pariter neceſſitatem operum ad ſalutem aſſerunt. Deus autem non eſt diſſenſionis Deus. 1.Cor.14. Et omnes Chriſtiani ſunt ὁμόφρονες, idem ſentiunt omnes, idem dicunt omnes 1. Cor 1. Epheſ.4. 1.Pet.3. Cùm igitur propugnatores huius ſententiæ: *Bona opera ſunt neceſſaria ad ſalutem*, inter ſe diuiſi ſint, ſequitur diabolum, omnis diſſenſionis patrem, eſſe eorum magiſtrum. Et ſi D. Ioachimus Morlinus vult, vt in ſuam ſententiam pedibus deſcendam, oportet vt ſcandala iſta diſſenſionum prius è medio tollat, & in ea cum alijs collegis & ſocijs certus & vnanimis ſit. Abſterret enim me diſſenſio, vt cum illis ſentire non poſſim, cùm diſſenſio in ſententia & in verbis ſit diabolus ipſe. Ac, vt ingenuè fateor, ſi alterutrum mihi faciendum eſſet, aut cum Papa, aut cum iſtis Papæ filijs inter ſe diſſidentibus ſentiendum, malim ſentire cum Papa, qui vniformis eſt, quod ad hanc doctrinam attinet, nec ita ludit varijs interpretationum præſtigijs in vna & eadem propoſitione. Secunda cauſa eſt, quòd non ſolùm ſpiritus iſte Operiſtarum diſſentit cùm ſententia, tum verbis, ſed vnus ille propugnator D. Morlinus etiam ſecum ipſe diſſentit, & modò negat in vna & eadem propoſitione. Nam contra Menium ſcribit: *Falſiſſimum eſt, opera noſtra ad ſalutem nobis ſunt neceſſaria.* Ad Pontanum contra me ſcribit: Ego ſic ſentio, quòd ſicut Satanæ doctrina eſt, ſi quis dicat, vel ſentiat homini peccatori, qualis nunc eſt poſt lapſum, quocumque modo ad ſalutem opera eſſe neceſſaria. Ita ſtatuo, Satanæ quoque doctrinam eſſe, ſi quis dicat vel ſentiat Legem non docere, quod opera ſint neceſſaria ad ſalutem Hoc diſſidium pluſquàm domeſticum, & bellum pluſquàm inteſtinum eſt, quòd non tantùm Operiſtæ inter ſe mutuò diſcordes ſunt, ſed etiam D. Morlinus ſibi ipſi contrarius eſt, dum affirmat & negat in vna eademque cauſa. Cùm autem nemo ſanus ſentire poſſit cum eo, qui ſecum non ſentit, (vt Cato ait:)

Conuenit nulli, qui ſecum diſſidet ipſe: oportet, vt D. Morlinus prius ſecum ipſe concordet, quàm me ſententiæ ſuæ aſtipulatorem inueniat. Conciliet propoſitiones ſuas pugnantes, videlicet falſiſſimas, contra Legem & Euangelium: *Opera noſtra ſunt neceſſaria ad ſalutem.* Et: *Satana doctrina eſt, Legem non docere, quod opera ſint neceſſaria ad ſalutem.*

LVTHERANORVM Præcipuæ Sectæ.

1. ANTINOMI, duce Ioanne Agricola Islebienſi, Legem Dei planè reijciunt, docentes Chriſtum Seruatorem eam impleſſe, & abrogaſſe. Itaque neminem amplius ad eam ſeruandam obligari, quòd indigna ſit, quę Dei verbum appellatur. Illis quicquid libet licet, modò tantùm credant in Chriſtum.

2. OSIANDRINI docent homines tantùm eſſentiali Dei Iuſtitia, eaque in nobis habitante, iuſtos & beatos effici, adeò vt nulla prorſus alia iuſtitia noſtra eſſe poſſit, præter ipſum ſolum Deum, aut tres in diuinitate perſonas, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum. Chriſtum Mediatorem eſſe, & iuſtificare homines, ſecundùm diuinam naturam tantùm.

3. STANCARIANI, à Francisco Stancaro, duas in Chriſto naturas, Neſtorij more, diuidunt, & Chriſtum non niſi ſecundùm humanam naturam humani generis Mediatorem eſſe docent.

4. MAIORISTAE, à Georgio Maiore, docent bona opera adeò neceſſaria eſſe ad ſalutem, vt ſine ijs nemo ſaluari poſſit.

5. AMSDORFIANI, à Nicolao Amſdorfio, dicunt opera eſſe perniciosa ad ſalutem.

6. SYNERGISTAE, à Philippo Melanchthone, &c. hominis voluntatem liberè cum Dei

gratia

gratia operari asserunt, & multum viribus humanis tribuuntur.

7. FLACCIANI, duce Matthia Flaccio Illyrico, oppugnant Maioristas, Synergistas, & Adiaphoristas, retinent mordicus Lutheri dogma de seruo arbitrio, & inenitabili Stoica necessitate.

8. ADIAPHORISTAE in suis Ecclesijs retinent sacras vestes, Albas, Casulas, luminaria, altaria, imagines, & alios ritus Ecclesiasticos, & hæc inter ἀδιάφορα numerant.

9. SVBSTANTIARII, ducibus Illyrico, & Spangenbergio, &c. peccatum Originis ipsam naturam & substantiam hominis esse docent.

10. ACCIDENTARII, ducibus Nicolao Selneccero, Heshusio, &c. peccatum Originis accidens esse tradunt.

11. PFEFFINGERI, à Ioanne Pfeffingero, Pastore Lipsiensi, Pelagij renouato errore, docent hominem suis naturalibus viribus verbo Dei assentiri, promissionem apprehendere, & Spiritui sancto parere posse.

12. MVSCVLANI, ab Andrea Musculo, in Osiandrinos & Stancarianos inuecti, docent Christũ secundùm vtramque naturam in cruce passum & mortuum esse.

13. VBIQVITISTAE, à Ioanne Brentio, duas in Christo naturas ita confundunt, vt damnatam Eutychetis hæresin reuocare videantur. Docent enim humanam in Christo naturam non minus vbique esse, quàm sit diuina.

Propter has Sectas quomodo inter se dissentiant, quomodo alij alios persequantur, & ex alia vrbe in aliam ejciant, docent historiæ Osiandri, Illyrici, Heshusij, Stanckari, Spangenbergij, Maioris, Zuenckfeldij, &c.

LVTHERANI LVTHERANOS mutuis scriptis damnant.

MATTHIAS FLACCII ILLYRICI Responsio ad epistolam Philippi, & ad maledicta Maioris, ad Pomeranum.

Declaratio turpitudinis & peccati eorum, qui per conciliationes Interim à Christo ad Antichristum deficiunt, VVittembergæ 1549.

Liber contra Interimistas, Adiaphoristas, & alios Christi persecutores, Magdeburgi 1550.

Responsio ad epistolas Misnensium concionatorum, de quæstione, an potius cedere, quàm vestem lineam indnere debeant, 1550.

De originale peccato, & libero arbitrio, contra Pfeffingerum, Ienæ 1558.

Pia & necessaria admonitio contra errores Maioris, Ratisbonæ.

De loco Rom. 3. describente iustitiam fidei, contra Osiandrum.

De nomine Iesu & Iehoua, contra Osiandrum.

Refutatio erroris Osiandrici, Ienæ 1558.

Disputatio Vinariensis contra Victorinum, Basileæ 1564.

Epistola Ducis Megapolensis ad Illyricum de Osiandrica controuersia, cum appendice Illyrici.

Probatio, quòd persecutores aduersariorum Interim sint ipsius Filij Dei persecutores, Ienæ 1558.

Contra quædam Adiaphorica scripta, quæ multis Casparo Huberino tribuuntur.

Defensio sanæ doctrinæ de originali iustitia, aut iniustitia, aut peccato, Basileæ 1570.

Defensio doctrinæ de essentia originalis peccati, Germanicè in 4.

Apologia suorum scriptorum contra quorundam calumnias, Germ. in 4.

Responsio Germanica ad omnia sophismata Pelagiani accidentis, Vrsellis 1572.

Refutatio sententiæ Musæi de originali peccato, ibidem.

Absurda Manichæo-Pelagiani Accidentis, non coacta, sed ineuitabili necessitate consequentia, opposita recentium Sorbonistarum monstris, 1572.

Spiritus vertiginis Accidentariorum Theologorum.

Responsio ad Islebienſium concionatorum falsam Institutionem, 1573. Germ.

Responsio ad quædam scripta Christophori Lasij de peccato originali, libero arbitrio, conuersione & regeneratione, Germ. Vrsellis 1568. in 4.

GEORGII MAIORIS Repetitio, & finalis declaratio doctrinæ de Iustificatione coram Deo, & de bonis operibus, VVittembergæ 1568. Germ.

Præfatio in Anonymi cuiusdam librum, quo ex Catechismo deciditur quæstio: an peccatum Originis sit substantia, Germanicè.

De peccato Originis, & quibusdam alijs controuersijs nostri temporis, Germanicè 1571.

ANDREAS HOSIANDER scripsit librum contra Interimistas, de illusoribus, de cælis cælorum, de Mediatore vnico Iesu Christo, de Iustificatione fidei, aduersus Philippum Refutationem eius responsi aduersus suam confessionem, aduersus lucifugam Nyctcoraca, Demonstrationem solidæ suæ doctrinæ per triginta annos.

ALBERTVS Borussiæ Princeps edi curauit acta controuersiæ Hosiandri. *Scripserunt contra illius dogma de Iustificatione Philippus, Illyricus, Amsdorfius, &c.*

TILMANNI HESHVSII epistola ad Matthiam Flaccium Illyricum de controuersia, an peccatum Originis sit substantia?

Item Analysis argumentorum, quibus Illyricus nititur, Ienæ 1571. in 4.

Ad iudicium Philippi Melanchthonis de Cœna Domini responsio in 4.

Testimonia ex libris Lutheri collecta, quę ostendunt peccatum Originis non esse substantiam hominis, Ienæ 1572. in 4. Germ.

Propositiones de peccato Originis contra furores Manichæorum, & Pelagianorum, Ienæ 1572. in 4.

Antidoton contra impium dogma Illyrici, quo asserit, quòd peccatum Originis sit substantia, Ienæ 1572. in 4.

Defensio veræ & piæ sententiæ Aurelij Augustini, quòd peccatum Originis non sit substantia, sed accidens, contra Matthiam Flaccium Illyricum, Ienæ 1572. in 4.

CYRIACI SPANGENBERGII ad institutionem Iacobi Andreæ de peccato Originali responsio.

Responsio ad iudicium Theologorum VVittembergiensium & Lipsensium, Islebij 1570.

De colloquio Lindauico inter Iacobum Andreę, & Tobiam Ruppium, Anno 1575. in 4.

IOANNIS PETRABI Admonitio, ne fides habeatur clamoribus Flaccianorum, damnantium Misnicas Ecclesias, sed vt ipsorum contentiones & rixæ caueantur, VVittembergæ 1571 in 4. Germ.

IOACHIMI MORLINI epistolæ ad Andream Osiandrum, & eius responsiones, excusæ sunt in 8. chartis 3.

De peccato Originis contra Manichæorum deliria 1571. in 8. Ienæ.

IOANNIS VVIGANDI positiones de operibus, contra quasdam præstigias & argumenta Ioachimi VVestphali, 1568. in 8.

Commonefactio de monstris nouis, & foecundis in doctrina de peccato, 1571. in 4.

Scripta quædam VVigandi, & aliorum de peccato Originis contra Manichæorum deliria, quòd peccatum Originis sit substantia, Ienæ 1571. in 8.

Disputatio de operibus, Ienæ 1571. in 4.

Commonefactio, qui sint perturbatores omnium maximi in mundo, Ienæ 1571. in 8.

Disputatio de peccato Originis contra Manichæos, iussu Ducis Saxoniæ instituta, Ienæ 1572. in 4.

Septem spectrorum Manichæorum discussio, Ienæ 1572. in 8.

Rationes, cur hæc propositio: *Peccatum Originis est corrupta natura*, in controuersia cum Manichæis nequeant consistere, Ienæ 1573 in 4.

De Stancarismo dogmata & argumenta studiosè ac fideliter collecta, Ienæ 1585. in 4.

De Suenckfeldianismo dogmata & argumenta, cum succinctis solutionibus, & indice locorum Scripturæ ac rerum, Lipsiæ 1586 in 4.

De homine integro, corrupto, renato, glorificato, & de vicinis rebus, 1573. in 8.

De erroribus Georgij Maioris. Admonitio de noua pœnitentia Georgij Maioris, aduersus eius repetitionem, & finalem declarationem conscripta, Germ. 1568. in 4.

Liber, quo ad oculum demonstrauit, Lutheri & Philippi libros in præcipuis doctrinæ Christianæ locis discrepare, vtpote in articulo de Cœna Domini, de libero Arbitrio, de Lege, de Euangelio, de Iustificatione, de adiaphoris, 1575.

VVOLFGANGI AMLINGI Victoria de triumphata Communicatione Idiomatum reali contra Ioannem Matthæum Smalcaldensem, Seruestę 1585. in 8.

IOANNIS MATTHAEI SMALCADENSIS Tractatus de vnione personali & Communicatione Idiomatum, VVittembergæ 1583. in 8.

Responsio aduersus VVolfgangum Amlingum Ecclesiæ Seruestanæ ministrum, VVittembergæ 1584. in 8.

Responsum ad falsum & vanum errorem nouo libello de Amlingo sparsum de victoria sua, quam se de Ioannis Matthæi Smalcaldensis tractatu, quę de vnione personali & Communicatione Idiomatum reali scripserat, reportasse gloriatus est, VVittembergæ 1586 in 8.

Colloquium Altenburgense inter Electoris Augusti & Ducis Saxoniæ Theologos de iustificationis articulo, Ienæ 1570. in 4.

Colloquium de peccato Originis inter Iacobum Andreæ, & Matthiam Flaccium Illyricum, Argentorati anno 1571. institutum. Adiuncta sunt & alia scripta, Tubingæ 1575. in 4.

DANIELIS HOFFMANNI Quæstionum & Responsionum in grauissima controuersia de sacrosancta Cœna pars prima, Helmstadij 1583. in 8.

Disputatio de peccato Originis, quòd sit accidens vitium, 1586 in 4.

Dogmatum Iacobi Andreæ de persona Christi, & Cœna Domini, è principijs suis repetitorum, cum Saxonica confessione Orthodoxa comparatio 1589. in 8.

Errores septendecim Iacobi Andreæ crassiores collecti & detecti, 1589. in 8.

Quinq; disputationes de peccato Originis, quòd non sit substantia, in Academia Iulia habitæ, 1589. in 8.

Doctrina de Exorcismo in administratione Baptismi à quibusdam Augustanam Confessionem amplectentibus retento, 1590. in 4.

IOANNIS OLEARII criminationum pagellæ Cerbestanę, quæ Sterna inscribitur, depulsio necessaria, cum disputatione de Exorcismo, & refutatione viginti obiectionum, quibus Amlingus piam hanc cæremoniam impudenter infamat, Halæ Saxonum 1591 in 8.

CONRADI SCHLVSSELBVRGII liber contra Synergistas & Osiandristas, Francofurti 1598. in 8.

V. SACRAMENTARIOS A SACRAmentarijs dissentire.

1. ANDREAS CAROLOSTADIVS cùm nimis absurdum crederet, vt Eucharistia ex pane triticeo & vera Christi carne simul constaret, dixit: panem quidem manducandum à Christo proponi, verba autem illa: *Hoc est corpus meum*, non ad panem Eucharistiæ, sed ad corpus Domini, quod mēsæ assidebat, pertinere.

2 HVLDERICVS ZVINGLIVS, *libro de vera & falsa religione*, asserit corpus Domini non esse in Sacramento, nisi vt in signo. *In Exegesi ad Martinum Lutherum*, hoc est corpus *interpretatur*, hoc significat corpus meum.

3 IOANNES OECOLAMPADIVS, libro quem scripsit de genuina expositione verborum: *Hoc est corpus meum*, nomen corporis Christi positum esse vult pro figura, & pro signo corporis Christi: atque ita figuram dictionis constituit in prædicato & attributo: non autem in verbo *est*.

4. IOANNES A LASKO pronomē *Hoc* non quidem præcipuè ad panem, sed ad totius Cœnæ actionem retulit, velut dictum fuisset: Panem accipere, benedicere, frangere, distribuere, & manducare, hoc totum est corpus meum.

5 HENRICVS BVLLINGERVS in Apologia pro Zuinglio contra Lutheranos, *Hoc est corpus meum, interpretatur, hoc est obsignatum corporis mei.*

6VVOLFGANGVS MVSCVLVS, *in Locis Communibus*, etsi fatetur singula sacræ benedictionis verba propriè esse accipienda, tamen modum, inquit, prædicati non possunt statuere propriū, (nisi confusionem intolerabilem in hanc causam inducere velint,) sed sacramentalem, & Sacramento conuenientem, vtpote panis, quatenus est Sacramentum corporis Domini: hactenus est corpus Domini pro nobis traditum ratione & modo Sacramento conuenienti, quemadmodum ratione ac modo naturæ ipsius naturaliter est panis.

7. PETRVS VIRETVS, Metonymiam, *inquit*, quam eorum aures in verbo *est* respuunt, collocemus in nomine corporis, vt corpus accipiatur pro corporis figura & significatione.

8. VALENTINVS CROTALVS, vt refert, & probat Ioannes Langius in Apologiam Iustini Martyris, *dixit*: Propositionem istam: *Hoc est corpus meum*, ita ordinandam: *Corpus meum est hoc*, videlicet panis, (nam hunc demonstrat,) & cibus: sed panis & cibus spiritualis & viuus, qui de cælo descendit, sicut Ioannis 6. dicitur: *Caro mea verè est cibus.* Et ibi Langius ratione suæ opinionis hanc reddit, quia in Græca lingua articulus efficit, vt ea vox, cui ■ adiectus sit subiecti, & altera prædicati locum obtineat, articulum verò τὸ adiectum esse corporis nomini.

9. IOANNES CAMPANVS Iuliacensis ait: *Accipite, comedite, hoc est corpus meum*, hoc est: hic panis est corporalis creatura à me creata, propterea meū corpus appello.

10 GASPAR SVENCKFELDIVS *libro de duplici statu Christi artic. 17. & 18.* docet Christi corpus in cælum assumptum planè Deum esse factum: &

ita in

ita in Cœna quidem adeſſe corpus Domini : ſed quod iam ſit diuina eſſentia.

11. IOANNES CALVINVS *de Cœna Domini*: Cùm Lutherus docere cœpit, ſic materiam Cœnæ tractabat, vt, quod ad corporalem Chriſti præſentiam attinet, talem ipſam relinquere videretur, qualem tunc omnes concipiebant. Nam Tranſſubſtantiationem damnans, panem corpus Chriſti eſſe dicebat, quòd vnà cum ipſo coniunctum eſſet: adiungebat præterea ſimilitudines, duras quidem illas & rudes: ſed eis vti cogebatur, quòd aliter ſuam mentem explicare non poterat. Dehinc ſuborti ſunt Zuinglius & OEcolampadius, quicùm impoſturam & deceptionem à diabolo inuectam conſiderarẽt in ſtabilienda illa præſentia carnali, quæ ab annis ſexcentis tradita, & pro certo habita fuerat, rem tanti momenti diſſimulare nefas eſſe exiſtimârunt: maximè cùm huic errori execrabilis idololatria annexa eſſet, quòd Chriſtus quaſi ſub pane incluſus adoraretur. Quia verò difficillimum erat hanc opinionem, quæ diu iam & altius radices egerat in animis hominum, renellere, omnem ingenij vim ad eam impugnandam applicârunt, admonentes abſurdiſſimi & craſſiſſimi erroris eſſe non agnoſcere ea, quæ de aſcenſione Chriſti tota Scriptura teſtificatur: ipſum in cœlo in hominis natura receptum eſſe, ibiq; manſurum, quoad deſcendat ad iudicandum orbem. Sed huic propoſi o nimium intenti, quam præſentiam Chriſti in Cœna credere debeamus, qualis illic communicatio corporis & ſanguinis ipſius recipiatur, dicere omittebant adeò vt Lutherus eos nihil præter ſigna nuda, & ſpiritualis ſubſtantiæ vacua relinquere velle exiſtimaret. Ideò cœpit palam obſiſtere, ita vt pro hæreticis habendos denuntiaret. Ex quo ſemel efferbuit contentio, ſic temporis progreſſu adaucta & inflammata eſt, vt acerbius æquo exagitata ſit per annos plus minus quindecim, quibus interim neutri alteros æquo animo & placido audire ſuſtinebant. Nam etſi ſemel contulerunt inter ſe: tanta tamen animorum alienatio erat, vt re infecta diſceſſerint. Cùm etiam ad concordiam aliquam accedere debuiſſent, magis ac magis regreſſi ſunt: nihil aliud ſpectantes, quàm vt opinionem ſuam tuerentur, & contrariam refutarent. Habemus itaque in qua re impegerit Lutherus: in qua etiam OEcolampadius & Zuinglius. Lutheri partes erant, ab initio admonere, non eſſe propoſiti ſui, præſentiam localem talem ſtatuere, qualem Papiſtæ ſomniant. Item teſtari, ſe non hoc quærere, vt Sacramentum Dei loco adoraretur. Tertiò abſtinere à ſimilitudinibus illis rudibus, & perceptu difficilimis, aut moderatè eis vti, atque ita interpretari, vt nullam offenſionem parere poſſent. Denique ex quo mota eſt contentio, ipſe modum exceſſit, tum in declaranda opinione ſua, tum in aliis nimia verborum acerbitate vituperandis. Cùm enim ita ſe debuiſſet explicare, vt ſententia eius recipi poſſet: pro ſolita vehementia ſua, vt contraria aſſerentes impugnaret, hyperbolicis loquendi formis vtebatur: quas haud facilè erat tolerari ab iis, quorum alioqui animi ad fidem ipſi adhibendam malè diſpoſiti erant. Alij etiam offenderunt in eo, quod ita tenaciter inhæſerunt in oppugnanda ſuperſtitioſa illa & phanatica opinione Papiſtarum de præſentia locali & adoratione, quæ inde ſequebatur, vt ad vitium diruendum conatus ſuos potius conuerterint, quàm ad id quod cognitu erat vtile, ſtabiliendum. Nam etſi veritatem non negarunt, eam tamen non ita aperte, vt decebat, docuerunt. Hoc intelligo, dum nimis ſtudioſè ac diligenter in hoc toti incumbebant, vt aſſererent panem & vinum corpus & ſanguinem Chriſti vocari, quòd ipſorum ſigna ſint: non cogitârunt ſibi hoc interea ſimul agendum, vt adiungerent ita ſigna eſſe, vt nihilominus veritas cum eis coniuncta ſit, nec teſtati ſunt, ſeſe non eò tendere, vt veram communionem obſcurarent, quam nobis hoc Sacramento Dominus in corpore ac ſanguine ſuo exhibet. Vtrique profectò in culpa fuerunt, dum ſeſe mutuò audire non ſuſtinuerunt, vt poſita omni affectione veritatem, vndecunque patefieret, ſequerentur.

Idem CALVINVS *cùm hoc libro, tum in Inſtitutionibus, & libro de conſenſu cum Tigurino dicit:* Symbola Cœnæ tantùm eſſe in terris: corpus autem Chriſti tantùm eſſe in cœlo. Proinde tanto interuallo abeſſe à pane & vino in Cœna, quantum abeſt terra ab altiſſimo cœlo.

Aſſerit itaque panem & vinum eſſe efficacia ſigna corporis & ſanguinis Domini, & ita efficacia, vt non ſolùm per fidem: ſed reipſa corporis Chriſti ſubſtantia manducetur, & ſanguis bibatur à ſpiritu noſtro, quoties cum fide panem illum edimus, & vinum bibimus: adeò vt euam indignè manducantibus efficaciter corpus Chriſti vnà cum pane & vino offeratur, licet ab illis non manducetur. Itaque hæc Domini verba: *Hoc eſt corpus meum*, ſic interpretatur: *Hic panis eſt ſignum efficax corporis mei.*

12. LVDOICVS ALEMANNVS ITALVS, *in poſitionibus apud Lugdunenſes editis anno 1566.* 1. in hoc Sacramento Cœnæ nulla nobis ad edendum & bibendum datur ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti. 2. Neque etiam per fidem, ſeu incomprehẽſibili modo, vt vocant. 3 Quia hoc totum imaginarium, & repugnat apertiſſimo Dei verbo. 4. Hanc autem manducationem corporis & ſanguinis Chriſti ſpiritualem tantùm eſſe contendimus. 5. Chriſtus licet à ſuis fidelibus non ſit abſens, tamen conſtanter affirmamus, illius ſubſtantiale corpus non eſſe præſens in hac Cœna.

ZVINGLIVS *libro de vera & falſa religione, pagina 214.* docet rem Sacramenti nihil aliud eſſe, quã fidem.

BEZA Apologia 3. contra Selneccerum pag. 47. *ſcribit rem Sacrameti nihil aliud eſſe, quàm corpus Chriſti pro nobis traditum in mortem.*

BEZA aliquoties negat tropum in prædicatis ponendum eſſe.

PETRVS VVAREMBVRGIVS *ait, totum prædicatum tropicè intelligi debere.*

ZVINGLIVS *fol. 288.* ait ſacramentaliter edere corpus Chriſti, nihil aliud eſſe, quàm ſignum aut ſymbolum corporis Chriſti edere.

KLEINVVITZIVS & BOQVINVS *verum ſacramentaliter in hac controuerſia ejiciunt.*

OECOLAMPADIVS *libro de verbis Domini* aſſeuerat abſurdum eſſe dogma, ex quo ſequatur multos eſſe Chriſtos, ſi dicamus Chriſti corpus adeſſe realiter in Cœna.

CALVINVS ad caput 11. prioris ad Corinth. hanc opinionem refutans, *Audio*, inquit, *quid verba ſonent: neque enim mortis tantùm, ac reſurrectionis ſuæ beneficium nobis offert Chriſtus, ſed corpus ipſum, in quo paſſus eſt ac reſurrexit. Concludo realiter, vt vulgo loquuntur, hoc eſt verè nobis in Cœna dari corpus Chriſti, vt ſit animis noſtris in cibum ſalutarem. Loquor vulgari more, ſed intelligo ſubſtantia corporis paſti animas noſtras, vt verè vnum efficiamur cum eo.*

OECOLAMPADIVS *libro de verbis Domini* ſcribit totum ſextum caput Ioannis de ſpirituali manducatione intelligendum eſſe, non de ſacramentali manducatione.

BEZA aduerſus Heshuſium, & PETRVS MARTYR, Tractatu de Cœna Domini, *aſſerunt Chriſtum Ioan. 6. de Cœna loqui.*

PETRVS MARTYR *ibidem* vult verba Ioannis 6. Metaphoricè esse exponenda.

BEZA contra Heshusium *dicit concionem Christi Ioannu 6. propriè esse intelligendam.*

OECOLAMPADIVS *ibidem* affirmat nos magnum bonum ex communicatione corporis & sanguinis Christi per fidem habere: nempe benedictionem, vitam, incorruptionem, & sanctitatem. Miram enim virtutem corporis Christi esse, & verè viuificare.

Negant passim BVCERVS, *Beza, Zuinglius, Musculus &c.*

VVOLFGANGVS MVSCVLVS, *in Io. is communibus, capite de Cœna Domini*, multis rationibus probare nititur, etiam infantibus Cœnam Domini dandam esse.

Negant hoc CALVINVS in formula administrandorum Sacramentorum fol. 12. *Beza* in confessione fol. 25 32. 82. *Bullingerus* de Cœna Domini decade 5.

MVSCVLVS *ibidem* affirmat eos puerilitèr desipere, qui ad communicationem Cœnæ exemplo Christi mensæ accumbunt.

MAIOR SACRAMENTARIORVM PARS *accubitum mensæ de essentia Sacramenti esse autumant. Vnde mensa assidere solent.*

LAMBERTVS DANAEVS *contra Selneccerum pag 9.* ait corpus Christi tam esse remotum à nobis, quantum cœlum ipsum sit à terra.

BEZA contra Brentium fol. 620. *Mera sunt calumnia, cùm nobis Brentius impingit, quòd sentiamus Christi corpus à Cœna abesse, & quidem quantum abest cœlum à terra.*

CALVINVS *in optima ratione inundæ concordiæ*: In sacra Cœna miraculum agnoscimus, quod & naturæ fines, & sensus nostri modum exuperat, dum Christi vita nobis fit communis, & caro eius nobis in alimentum datur.

Contra BEZA in Creophagia fol. 154. *ait in Cœna Dominica administratione nullum miraculum inesse, cum discipuli mentionem faciant.*

OECOLAMPADIVS *Libro de verbis Domini*: Hoc est corpus meum, *dicit non esse in hoc Sacramento, quod vel miraculum sit, vel hominis captum excedat.*

LAVATHERVS in historia Sacramentaria pag. 4. *praticans Oecolampady hunc librum, asserit in eo illum demonstrasse nullum miraculum esse in Cœna Domini, a supra captum hominis.*

ARETIVS, Sermone 3. de Cœna, *concludit negotium Cœnæ esse simplicissimum, & sine miraculo institutum, celebratum, & Ecclesiæ commendatum.*

GERMANVS BAVARVS contra Selneccerum B. 3. *nullum ait miraculum fieri in vsu Cœnæ Dominicæ per omnipotentiam Dei.*

ZVINGLIVS *libro de vera & falsa religione, fol. 278.* negat humanitatem Christi adorandam esse.

LAMBERTVS DANAEVS, *Apologia de adoratione carnis Christi*: Quoniam caro Christi etiam in vnione vera caro est, vt verè creatura: ideo nunquam religioso cultu adoranda est.

Idem ex nunc libri Chemnitij: Qui ad ipsam Christi carnem suam adorationem, aut inuocationem dirigit, is ex ipsius Dei ore maledictus est.

Contra OECOLAMPADIVS, libro de verbis Domini G. 8. H. 5. I. 5. *asserit Christi carnem esse adorabilem vita fi catricem, & diuinam: & addit, se contra Nestorium etiam ad mortem vsque id velle asseuerare.*

Christum clauso sepulchro resurrexisse, & clausis ianuis ad discipulos venisse asserit CALVINVS, *admonitione vltima ad VVestphalum*: Quod quærunt rursus, quomodo intacto sigillo monumentum suum pertranserit Christus, & foribus clausis pertranserit ad discipulos, noua solutione non indiget. Quid enim impedient clausuræ omnes hominum artificio factæ, quò minus sibi transitum Deus patefaciat? Nam qui de nihilo creauit omnia, potest ad tempus in nihilum redigere, quæ videntur impedire operum progressum eius. Et sanè quorsum redacta corpora esse dicemus, quibus & Angelos suos, & seipsum induit Deus, postquam executus est quod volebat?

Item MVSCVLVS *ad cap. 28. Matth.* Non ob id deuolutus est lapis ab ostio monumenti per ministerium Angeli, vt aperto monumẽto liceret Christo iam redituro in lucem progredi, & resurgere, (absit vt tantum infirmitatis demus Christo) sed vt ostendi vacuum, non deuoluto demum saxo; et Christi resurrectionem vacuaretur, cùm excitato iam antea vacuum fuerit.

Negant RVDOLPHVS GVALTHERVS, BEZA, *& cæteri, de quibus supra lib. 2. art. 5. pag. 178.*

Herculem, Theseum, Numam, Camillum, Catones, Scipiones, Socratem, & similes Ethnicos saluatos esse scribunt ZVINGLIVS *in expositione fidei Christianæ*, RODOLPHVS GVALTHERVS *in Præfatione operum Zuinglij*, TIGVRINI *in Germanica sua confessione contra Lutherum anno 1545.* IOSIAS SIMLERVS *in vita Bullingeri pag. 20.* DANIEL TOSSANVS *contra Martyrium, &c.*

Negat OECOLAMPADIVS in Exegem. super Iob cap. 10. pag. 58. *Non video qua fiducia quidam Ethnicis, quibus nec Deus locutus est, nec ab illis Christus receptus est, cùm multis peccatis onerati sint, spem quandam salutis faciant. Dicunt, quòd illi Deum bonum prædicarint. At certissimum, quòd contra dixit illis ex suum, nisi ex ipsi diuinitus edocti fuerint. Finge enim illos iustos fuisse, vt fuerunt in speciem sapientes: quid autem in conscientijs tum inuenient, nisi reos, & ex se quemlibet.*

Item BEZA de pœnis hæreticorum pag. 103. *Quis vobis vitam immortalem gerere dicitur? Is nimirum, qui cùm vnum Deum credat, & Christum mundi Dominum ac iudicem, omnibus prodesse studeat, nemini noceat. Ex his principijs cõsequitur, si Socrates, si Aristides, Phocion, Fabricius, Cato, Aristides credidisse, quod creduni diaboli; aut saltem si vt illi viuerent, vitam vtriusque æternam deberi. At nos neque in hos, neque in illos, aut fidem, aut vitam beatam reperire possumus. Nam quod ad salutem attinet, cùm ea non sit nuda ac simplex cognitio Dei, sed firmus assensus, per quem fideles Christum sibi à Patre oblatum amplectimur, fidem istam neque diabolis, (quibus promissiones non offeruntur,) neque sceleratis vitæ hominibus, (in quibus spiritus Dei habitat,) neque falsis fratribus, (quorum fides est ficticia & temporaria) tribuere possumus.*

SACRAMENTARII SACRAmentarios mutuis scriptis damnant.

Petrus Martyr.

Contra Vincentiensem in epistola operi præfixa Teneor multos iam annos asserendæ veritatis nutrifico studio, vel ob causa ipsa per se inter religionis nostræ capita maximi sit momenti, vel quòd in eo hallucinari, ad omnem superstitionem ac idololatriam sit fenestram latissimam facere.

Bernardinus Ochinus.

Dialogo contra sectam terrenorum Deorum, siue Papistarum. (*Genuenses, & Tigurinos intelligens:*) Non ita nunc fit, sicut Paulus de iudicanda prophetica doctrina monet. Nam quod Minister vester, ô Tigurini, indicat docetque, id censetis alijs omnibus credendum esse, tamquam caput fidei. Quòd si

quis

quis citra vllam conditionem fidem non adhibet, is hæreticus est: denique quòd noctu somniarunt, id chartis mandant, excudiq; curant, suaq; scripta & verba pro oraculis haberi volunt: nec est quòd putes eos vnquam recantaturos, aut se Ecclesiæ subiecturos. Volunt vt Ecclesia ipsorum, non ipsi Ecclesiæ arbitrio cedant: id quod nil aliud est, quàm quòd se quosdam Papas terrenosq; Deos esse volunt, & in hominum conscientias tyrannidem exercere.

Theodorus Beza.

Theodori Bezæ ad Sebastiani Castalionis calumnias, quibus vnicum salutis nostræ fundamentum, id est, æternam Dei prædestinationem euertere nititur, responsio.

Eiusdem responsio ad defensiones & responsiones Sebastiani Castalionis, quibus suam noui Testamenti interpretationem defendere aduersus Bezam, & eius versionem vicissim reprehendere conatus est. *Extant in operibus Theologicis Bezæ communibus impressis.*

Sebastianus Castalio.

Scripsit defensionem suæ translationis contrà Theodorum Bezam, & reprehensionem translationis ipsius.

VI. ANABAPTISTA AB ANABAPTISTIS DISSENTIRE.

ANABAPTISTARVM Sectæ.

1. MVNCERIANI, à Thoma Muncero, qui totum orbem gladio Gedeonis sibi diuinitus tradito compellendum, ad nouum Christi regnum instituendum, iactabat sibi spiritum reuelasse. Vnde & cælestes Prophetas appellabat eos Lutherus. Docebant bonorum communionem: thorum infidelium, id est non suæ factionis, esse pollutum, & diaboli prostibilum: Baptismа infantum non esse ex Deo: infideles omnes cum principibus ac magistratibus esse occidendos: libertatem per principes extinctam armis esse vindicandam.

2. APOSTOLICI omnia relinquebant, vxores, liberos, agros, opificia, quæ exercere consueuerant: passim vagabundi oberrabant sine baculo, sine calceis, sine pera & pecunia, atque omnia volebant cum fratribus habere communia, quos sæpe grauabant ignaui homines, atque eorum facultates absumebant: donec ipsos tandem Anabaptistas, indignitate rei perspecta, id genus, fucos atque ignauos ventres diutius alere pertæsum est. Inter hos & Muncerianos fratres hoc discriminis est, quòd Apostolici, neglecto vero Spiritus diuini sensu, nimis puériliter literæ sanctarum Scripturarum adhærent: Munceriani verò ipsam Scripturæ literam planè reijciunt.

3. SEPARATI valde compositam & separatam à communi viuendi ritu vitam ducunt. Quod ad mores externos attinet, omninò spirituales, & valde sancti esse videntur: abhorrent à mundanorum hominum consortio, neque cum hoc seculo quicquam commune habere volunt: austerum semper vultum præ se ferunt: crebros ducunt gemitus, gaudia auersantur, neque conuiuijs lætioribus interesse volunt, verùm tristes, atque soli esse cupiunt: vestibus vtuntur ad simplicitatem omninò comparatis, nec gladios, nec vllum armorum genus portant: demum Regulas suas habent, ad quarum præscriptum edunt, bibunt, dormiunt, vigilant, incedunt, & separatam omninò à vulgi consuetudine, atque seueram vitam transigunt.

4. CATHARI puram atque omninò mundam Ecclesiam habere volunt, in qua neque rugam vllam, neque maculam inuenire liceat: eiusmodi suam esse non obscurè præ se ferunt. Negant peccatum originale, & pueros sine peccato, immunesq; ab omni labe nasci, ideoq; Baptismo non indigere putant. Quin seipsos quoque peccatorum exortes, mundos, atque puros esse credunt. Quò fit, vt nec aliorum preces expetant, nec seruiusquam orationibus indigere persuasum habeant. Sunt inter eos, qui particulam Orationis Dominicæ: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*, penitus omittunt; sanctí nimirum homines, imò non homines, sed Angeli; qui neque Dei gratia, neque remissione peccatorum opus habent. Vt in pauca rem conferamus, est hoc sanctum, mundum, & incontaminatum hominum genus, veri Cathari, qui dicere audent: Mundum est cor nostrum, puri sumus à peccato.

5. TACENTES putant non esse docendum amplius: indignum esse mundum, qui Dei verbum audiat: si quis verò doceat, eum perinde facere, ac si quis sanctum det canibus, & margaritas porcis proijciat. Atque ita tacentes incedunt, quasi attoniti, intq; suis phantasijs obstupescunt: neque responsum dare volunt, si de religione interrogantur. Alij peccant loquacitate nimia, neque vllum venenatis linguis garriendi finem faciunt. Hi verò loqui omninò nolunt, etiam interrogati, vt sub Pythagoræ cuiusdam disciplina esse videantur.

6. ENTHVSIASTAE, seu Ecstatici spiritum imprimis iactant, & se diuinis frui visionibus, itemque apparitiones è cælo habere gloriantur. Nonnunquam in terram prostrati, diu quasi rapti extra se iacent, instar mortuorum. Cùm verò deinde redeunt ad seipsos, mira se iactant ostenta vidisse. Ibi colloquium cum illis habuit cæleste Pater, & multa valde secreta illis manifestauit: quin mandatum interdum dedit, vt hoc, aut illud exequerentur.

7. LIBERI FRATRES Christianam libertatem in effrænem quandam carnalem, atque omnibus vinculis solutam licentiam conuertunt. Hi ab omnibus legum repagulis liberi esse volunt: tributum etiam atque decimas dare renuunt, & alia quædam indigna Christianis moribus, sub huius libertatis nomine, committunt. Quoniam verò communia habent omnia, mulieribus etiam vtuntur communiter, & in vagam se libidinem effundunt: quæ res eam morum gignit fœditatem, quam vel nominari coram castis auribus piaculum sit. Vt vno verbo dicamus, quicquid libet, licere sibi putant: idq; sub hoc prætextu, quòd baptizatos iterum, atque regeneratos non posse deinceps peccare existimant: quicquid ij faciunt, id bene factum esse nihil dubitant.

8. ADAMITAE vestibus abiectis nudi sine pudore incedebant, vt Adamum & Euam ante lapsum vixisse ligimus. Cuius rei anno salutis 1535. Amsterodami in Hollandia exemplum videre fuit, vbi penitus nudi, quemadmodum homines ex vtero materno prodimus, publicè per plateas discurrentes, quædam non insaniæ modò, sed etiam truculentiæ vestigia impressa reliquerunt.

9. HVTITAE, à Ioanne Huto, profitentur se verum Israëlem esse: futurum etiam, vt impios Chananæos aliquando penitus exterminent: expectandum verò tempus esse, vt Patris ea de re mandatum accipiant. Hi quoque circa visiones, atque somnia

somnia multum occupantur: persuasum enim habent, multas res admodum mirabiles à Deo sibi manifestari, quæ propediem euenturæ sint in mundo. Fuerũt aliquando huius sectæ complures, qui consumptis omnibus nihil sibi bonorum reliquum fecerunt, quòd diem Domini, tempore ipsis constituto, certò venturum persuasum habebant.

10. AVGVSTINIANI, Ab Augustino Bohemo nomen sortiti, cælum adhuc clausum esse putant, neque apertum iri ante diem extremum: nullum adhuc Sanctorum in cælo, neque damnatorum quemquam in inferno esse: sed omnes, aiunt, loco constituto, vsque ad iudicium detineri: tum futurum, vt & cælum, & infernus primùm aperiantur.

11. IOANNES BOCOLDIVS LEIDENSIS sarcinator, Monasterij in VVestphalia nouam Sion erigere cœpit, cuius ipse primus & nouissimus Rex fuit: Gedeonis gladium, quem ante nouem annos Muncerus, capite truncatus, abiecerat, iterum arripuit, eosq; omnes in vniuersum impios, qui regno ipsius fasces non submitterent, obtruncare, & nouũ omninò regnum, in quo iustitia vigeret, cõstituere voluit: quamquam omnes ipsius conatus fœdè delusi sunt. Inter reliquos errores, quibus dementatus fuit, polygamiam ex professo probauit, & ipse duodecim vxores simul habuit: Christi Seruatoris verba: *Hoc est corpus meum*, adeò ferre non potuit, vt ijs, cùm suo ritu Cœnam celebraret, planè non vteretur. solebat enim dicere, vt Albertus scribit contra Carolostadianos a. 4. a. *Accipite, comedite, & Domini memores estote.*

12. MELCHIORITAE, Melchiorem Hoffmannum magnum Prophetam atque Apostolum esse credunt, qui ante magnum diem Domini ad Belgas mittendus fuerit. Huius tanta fuit confidentia, vt anno 1532. Argentinensè Concionatores ad publicam disputationem prouocârit super his articulis: Christum non assumpsisse ex Virgine carnẽ, quam immani affecit blasphemia: sed Deum carnẽ esse ex se factum, ita vt vnà esset in Christo natura: item qui accepta gratia voluntariè peccaret, nunquam in gratiam recipi: & salutem esse in nostris viribus collocatam. Sunt qui istis tribuunt corporale regnũ Christi per annos mille cum Chiliastis.

13. DAVID GEORGIVS dicebat se Messiam, ac dilectissimum Dei Filium esse, non ex carne, sed ex Spiritu sancto, & Christi spiritu natum: Christum asserebat propterea in mundum venisse, vt homines sub illius doctrina & Sacramentis, instar puerorum, sub disciplina quadam essent, donec exurgeret Dauid Georgius, & veram, perfectamq; salutis consequendæ viam aperiret, eamq; doctrinam proferret, per quam homines plena Dei, ipsiusq; filij Dauidis Georgij cognitione implerẽtur: Virum se esse dicebat illum, qui in extremo die totum mundum iudicaturus esset.

14. MENNONISTAE, à Mennone Simonio Frisio, cum Melchioritis veram Christi humanitatem negant. Quod ad extremum vitæ cultum attinet, magnam pietatem, atque modestiam præ se ferunt: verùm si intimos eorum recessus penetrare liceat, non ea sanctitas inuenitur, quam externa morum compositio promittit. Coniugia propter infidelitatem, & Excommunicationem facilè dirimunt: vnde ingens Matrimonij dissipatio, scortationes crebræ, atque adulteria inter eos oriuntur: quia nimirum innocenti parti pro suo libitu cum alio contrahendi potestatem faciunt. Anabaptistas, qui ad eos ex alijs Anabaptistarum sectis transeunt, tertiò baptizant.

VII. TRINITARIOS A TRINITARIJS dissentire.

MICHAEL SERVETVS, *lib. 1. contra Trinitatem scripto*, omnes qui Trinitatem statuunt in essentia Dei, Tritheitas & Atheos vocat, qui nec Deum quidem nisi tripartitum & aggregatum habeant.

VALENTINVS GENTILIS, *in Prothesibus*, Dei Patris proprium esse statuit, vt vnus & solus appelletur Deus eumq; solum esse & altissimum Deum, quem nobis passim sacræ literæ prædicant: atque hunc eundem solum Patrem esse ipsam veram essentiam & naturam diuinitatis: Filium autem & Spiritum sanctum, non esse essentiam diuinam: sed essentiæ proles, & proles ipsa essentia longè inferiores, atque, vt ipse loquitur, pro modulo generationis vel propagationis definitas atque circumscriptas.

GEORGIVS BLANDRATA & FRANCISCVS DAVIDIS docent esse quidem Patrem, esse Filium, esse Spiritum sanctum: non tamen tres debere dici personas, quòd sic Scriptura non loquatur: multoque minus debere dici Deum trinum & vnum, aut vnum ex tribus personis.

CHRISTIANVS FRANCVS, *libro de Trinitate*, Trinitatem vocat idolum horrendum: Deum vnum, aut potius nullum credendum esse.

GEORGIVS PAVLVS & FAVSTVS SOCINVS tres esse Deos statuunt, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum.

PETRVS GONIEZIVS Patrem & Filium duos esse Deos asserit: de Spiritu autem nondum dicit esse reuelatum.

IOANNES SOMMERVS *libro 2. contra Petrum Carolium cap. 7.* Quæ Serueti de λόγῳ opinio fuerit, non obscurum esse potest ex ijs libris, qui extant. Hæsit ille in ἐπαναγάσματι, vel idea, relucentia verbi externa, sicut & Arius antiquiorem primo mundo Christum opinabatur, modò concederetur principium aliquod temporis. Nostri instituti non est tueri, quæ ille scripsit. Luctetur Carolius cum laruis, quandoquidem illi busta videre voluptati est.

BVDNAEVS EBIONITA *in Annotationibus suis in versionem noui Testamenti Polonicam super 1. caput Actuum Apostolorum* ad illa verba: *Primum sermonem feci.* Cùm ista meus aduersarius (*Czechouius Samosatenta*) non intelligat, fit vt nesciat quid loquatur: cuius hoc loco mentionem non facerem, nihil enim interest,), nisi & me, & omnes alios interpretes laceraret, & apud magnos viros traduceret, apud hos præsertim, qui præter Sclauonicam & Russicam linguam alias ignorant: & quia ipse plures non nouit, alios quoque deterret, à Latina præsertim, dicens, omnes errores à Latina proficisci, quam solam, nisi illi discipuli ostendissent, fortassis adhuc idolis sacrificaret. Illud certè ridiculum, quòd iste tam doctus Doctor Gregorium Theologum & Ioannem Chrysostomum pro Sclauis habet: Platonem autem & Aristotelem Græcos Philosophos, scribens ad quendam Senatorem, pro Latinis reputat. Ita miser in minimis errat, neque ta-

men

men primas cuique concedit: cùm tamen consultè faceret, si Iacobi consilium audiret. Nunc iste vix Alphabetum Græcum est assecutus, & iam vult haberi Demosthenes.

ALFONSVS PISANVS Societatis Iesu *Præfatione in Acta Concilij Nicæni*: Vt olim Veteres Ariani, ita nunc noui Trinitarij protinus in varias sectas dissecti sunt: ita vt alij, qui negant ὁμοούσιον, in partes scissi sint, & alij, dicti Trideitæ, qui tres Deos statuunt, dum non solùm personis, sed etiam essentijs Patrem, Filium, & Spiritum sanctum diuersos faciunt, alij Duitæ vocati sunt, quia duos Deos admittunt, Patrem videlicet, & à Patre, secundùm eos, minorem Filium: de Spiritu sancto autem aiunt nondum esse reuelatum quid sit. Trideitarum dux est Georgius Paulus Bresslinensis: Duitarum Petrus Goniezius, cui iam defuncto Earnonius successisse videtur.

THEODORVS BEZA *Epistola* 28. Venio ad illa tristissima, quæ nuntias de blasphemis Christi diuinitatis hostibus, quorum alij, præter Anabaptismum, etiam Samosateni blasphemiam aduersus æternam Verbi hypostasin tuentur: alij fateri recusant, quòd tres personæ sint vnus Deus, sed censent, quòd sit duntaxat vnum, & ὁμοούσιον, aliaque vocabula repudiant, quos & ipsos rectè iudicatis tres essentias constituere: alij denique essentiæ propagationem siue essentiationem Gentilismum, id est, Tritheismum tuentur. Hæc verò quis sine horrore sustineat? Neque hic, mihi crede, consistet eorum exæcatio, sed tandem nullum erit Christianæ religionis caput, quod non oppugnent. Quoniam verò sunt in reprobum sensum traditi, & necesse est eos in peius proficere, donec omnibus patefiat ipsorum stultitia, vt nemo deinceps ab istis, nisi volens decipiatur.

ARTICVLVS OCTAVVS.

SACRAMENTARIOS A LVTHERANIS IN GRAVISSIMIS FIDEI DOGMATIBVS DISSENTIRE.

NEGANT.

THEOLOGI Geneuensis Præfatione in Harmoniam Confessionum: *Visum est vt hanc Confessionum Harmoniam proponeremus, ex qua intelligi satis possit, quàm falsò accusemur, quasi inter nos minimè conueniat, qui Pontificios errores reijcimus. Nam hæc Confessionum collatio laruam illis omnem detrahet, postquam patebit, omnia in his Confessionibus fidei dogmata aliis atque aliis verbis ita fuisse exposita, vt semper tamen maneat eadem fidei veritas, & nulla, aut perexigua sit de rebus ipsis dissensio.*

Theologi Tigurini in Præfatione Apologetica ad reformatas Ecclesias orthodoxas: *Quod ad recepta dogmata Ecclesiæ attinet, nulla inter nos & Augustanæ Confessionis socios lis est, quàm quæ renascentis Euangelij tempore inter præcipuos & primos illius præcones, non absque certo Dei iudicio, de Cœna Domini orta fuit.*

Theologi Anglicani in Apologia sua: *Illi, quos isti contumeliæ causa Zuinglianos & Lutheranos appellant, reuera autem sunt vtique Christiani, & inter se amici & fratres, non de principijs aut fundamentis religionis nostræ, non de Deo, non de Christo, non de Spiritu sancto, non de ratione Iustificationis, non de æterna vita, sanè de vna re, nec ea ita graui, aut magna quæstione inter se dissentiunt.*

Theologi Poloni Caluinisticæ religionis libro, quem in Polonia sine nomine Typographi & auctoris anno 1592. ediderunt, ac inscripserunt: *Consensum Sendomirtensem*: in Præfatione: *Publicatione huius libelli palam facere, & protestari voluimus omnibus pijs, nos non simulata, sed sacrosancta, mandato ac spiritu Christi facta concordia coniunctos esse, & fratres in vnum habitare, ac proinde ab aduersarijs nostris calumniosè ac iniquissimè nobis obijci discordiam, & ataxiam. Siquidem hoc scripto res ipsa clamat, nos in regno Poloniæ omnes Euangelicos esse sancta pace copulatos: non dissidere, sed conuenire in doctrina fundamentoq́, fidei & salutis nostræ ac religionis Christianæ, & Confessiones Augustanam, Bohemicam, & Helueticam examinatas deprehendimus in præcipuis articulis fidei Christianæ cum Scriptura sacra & secum inuicem concordes esse.*

Andreas Volanus de suorum concordia contra Iurgieuicium: *Si omnes omnium Ecclesiarum ad puritatem Euangelicam reformatarum Confessiones legisset, & quæ à diuersis Scriptoribus nomine singularum Ecclesiarum perscriptæ sunt diligenter expendisset, adeò concordem & vniformem omnium consensum deprehenderet, vt ab vno eodemq́ spiritu domino dicta cuncta animaduerteret. Ita nimirum Anglica, Gallica, Belgica, Heluetica, Scotica, fratrum Waldensium, & plurimarum Germaniæ prouinciarum fidei Confessio concors deprehenditur, vt nullam, vel exiguam fidei dissimilitudinem, in omnibus fidei capitibus quisquam notare possit.*

ASSERVNT.

Tigurini Theologi.

In Præfatione Apologetica ad reformatas Ecclesias, præfixa Orthodoxo consensui Anno 1578. impresso: Quàm graue ac diuturnum sit de sacra Domini Cœna inter Ecclesias, quæ reiectis superstitionibus Papisticis puram Euangelij doctrinam profitentur, dissidium, nemo est qui ignoret, nemo qui non deploret, propter scandala, quæ inde grauia ac multa exorta sunt, &c. Nec de sola Cœna Domini, sed etiam de Christi persona, de diuinæ & humanæ naturæ vnione, & distinctione, de corporis eius omni præsentia, de corporali, quæ ore fit & dentibus, & tam pijs, quàm impijs communis fit, manducatione, de ascensione eius in cælos, & sessione ad dextram Patris tanto disputationis feruore contenditur, vt non paucæ veterum hæreses, quæ olim damnatæ & extinctæ fuerant, quasi ex inferis reuocatæ, caput rursus attollant, &c. Cùm Augustanæ Confessionis Theologi hactenus in multis liberè & apertè à Luthero dissiderent, (id quod acerrimæ ipsorum de præcipuis fidei dogmatibus concertationes testantur,) nos soli inexpiabile scelus committere videamur, quòd in vno tantùm capite à Lutheri auctoritate, qua sola illi nos opprimere volunt, recedimus? Tulerunt huc vsque inter se, discrepantes de Iustificatione, de libero Arbitrio, de Euangelio, de Lege & eius vsu, de CHRISTI ad inferos descensu, de ipsius persona, de cæremonijs, de filiorum Dei electione ad vitam æternam, & multis alijs non leuis momenti articulis, de quibus facile transigunt, eò quòd isti omnes sese Lutheri nomine tuentur.

Ioannes Sturmius.

De ratione inundæ concordiæ, pagina 2. Inter Ecclesias Euangelicas præcipuæ controuersiæ hæ sunt: De Cœna Domini: de Prædestinatione, seu prouidentia Dei: de persona Christi, &c. Certum est causam Eucharisticam fontem & originem multarum aliarum perniciosarum rixarum, videlicet de persona Christi, de eius ascensione ad cælos, deque ipsius ad dextram Patris sessione, deque quibusdam alijs, quibus præcipui fidei nostræ articuli labefactantur, &c. Si reges & principes Euangelij suam pro dirimendis his contentionibus non interponant auctoritatem, dubium non est, quin Ecclesiæ Christi multis hæresibus inficiantur, & tandem maxima eius vastitas subsequatur, vt in Asia, Africa, & Græcia propter similes causas euenisse vidimus, &c. His paradoxis opinionibus fundamenta religionis nostræ conuelluntur, præcipui articuli in dubium vocantur, multæ hæreses in Ecclesias Christi inuehuntur, & plana ad Mahometismum & atheismum paratur via.

Pagina 24. Lutherani libris publicè editis Ecclesias Anglicanas, Gallicas, Belgicas, Scoticas, Helueticas tamquam hæreticas condamnant: eorum Martyres, Martyres diaboli vocant, minusque Turcis & Scythis ferendos esse statuunt.

Ioannes Ietzlerus Schaphusianus.

De diuturnitate belli Ecclesiastici, in quo notat causas per quas hactenus stetisse videtur, quò minus partes litem sustinentes inter se sint reconciliatæ, pagina 1. Bella multa multis de articulis gesta sunt inde ab initio repurgatæ per Germaniam Ecclesiæ ad hæc vsque tempora, & sanè non à gregarijs, & leuis armaturæ militibus, sed ab antesignanis & ducibus vtrinque præstantissimis.

Pagina 25. Primum bellum gestum fuit à Luthero & Carlstadio, anno 1525. secundum à Luthero & Tigurinis, anno 1544. tertium à VVestphalo & Caluino, anno 1553. quartum ab Heshusio & Clebitio, anno 1554. quintum à Brentio & Bullingero anno 1561. His duratibus bellis irrisiones, sarcasmi, odia contemptus, obtrectatio, calumniæ, Pasquilli, omnis generis iniuriæ, exilia cibus erant quotidianus.

Pagina 50. Aliqui dicunt: Panis est corpus meum verum & naturale: aliqui, sub figura panis est corpus: aliqui, cum pane exhibetur corpus: aliqui, in pane est corpus: aliqui, circa panem est corpus.

Pag. 77. Lutheranos taxans: Nulla, *inquit*, habetur concio, in qua non exagitantur Caluinistæ: Clamant illos nolle credere verbis Christi, negare Christi omnipotentiam, peruertere Christi testamentum, Christi cum Arianis impugnare deitatem, Christum cum Nestorio diuidere, accedere ad Mahometismum, non esse dignos hac luce, Turcis atque Iudæis longè esse deteriores, imò deterrimos omnium hominum, quos vnquam terra sustinuit.

Pag. 78. Quantum in ipsis est, Caluinistas totos Satanæ tradunt Lutherani, & cruciatibus sempiternis. Hinc arcentur non tantùm ab Eucharistiæ communicatione, sed etiam ab officijs publicijs: veluti infames, nullo digni honore aut munere publico.

Pag. 79. Zvvinglianis ex Anglia Anno 1553. profugientibus, hyeme durissima & asperrima, negata sunt hospitia in ciuitatibus maritimis Saxoniæ. Anno 1555. Daniæ Rex, & Hamburgenses, & maritimæ ciuitates graui instituta pœna vetuerunt, ne quis suorum hospitium præberet Sacramentarijs Zvvinglianis. Circa illa tempora complures ex Germaniæ Dynastis, non solùm Zvvinglianos nominatim damnârunt, velut hæreticos: sed etiam edictis publicis cauerunt, ne libri Zvvinglianorum & Caluinistarum vendantur, emantur, legantur, habeantur.

Pag. 80. Litigandi, scribendi, declamandi, disputandi, contemnandi, excommunicandi, inter Lutheranos & Caluinistas nullus est finis.

Pag. 93. Cùm hæc ad aures Lutheranorum peruenirent, longè duriora in aduersarios emiserunt verba: asserendo quòd sint mẽdaces, quòd falsarij, quòd Sacramentiperdæ, quòd Sacramentorum hostes, quòd corruptores testamenti Christi, quòd ruant in tartara, quòd suo iudicio damnati. Zvvingliani durius appellati, duriora & ipsi cœperunt proferre: vnde vocârunt Lutheranos Anthropophagos, hæmatopetas, Thyestas, carnifices, Christicidas, artolatras, impanati Dei cultores, abnegatores redemptionis per CHRISTVM factæ, Eutychianos, Schvvenckfeldianos, euersores complurium articulorum fidei. His excitati Lutherani vocârunt Zvvinglianos conuictos hæreticos, dæmoniacos, diabolis omni ex parte, ante, pone, supra, infra, intus, & extra obsessos: diaboli Martyres, gladio potius magistratus ciuilis, quàm verbis refellendos, abarcendos à sacris, ex Ecclesia extirpandos funditus, fugiendos ab omnibus bonis, indignos pro quibus oretur, ex foederibus regum ac principum excludendos, annumerandos cum Anabaptistis, Nestorianis, Arianis, Turcis, omnium mortalium, quos vnquam terra sustinuit, deterrimos, necnon in sempiternum damnandos.

Pag. 100. Ob Cœnam aliqui ex nobis patria caremus sede, vitæ priuamur necessarijs, in odio versamur populi, hinc inde oberramus cum vxoribus & liberis, omnium mortalium dicimur nocentissimi.

Marcus Beumlerus.

In Analysi disputationis Iacobi Andreæ: Hæ controuersiæ inter Lutheranos & Zvvinglium agitari cœperunt, nec vnquam, quamuis multi magni nominis viri id vnicè agerent, omninò componi potuerunt.

CATALOGVS ALIQVOT LIBRORVM, in quibus plura de hac dissensione testimonia extant.

THEODORI BEZAE Responsio pro corporis Christi veritate, aduersus Vbiquitatis commentum, & Guilhelmi Holderi conuitia: addita est responsio aduersus Iacobi Andreæ calumnias, Genevæ 1581. in 8.

Responsio altera ad Iacobi Andreæ calumnias, Genevæ 1581. in 8.

Responsio ad quæstionem & responsionem Danielis Hoffmanni in grauissima de Cœna Domini controuersia, Genevæ 1584 in 8.

Conspectum ad Danielis Hoffmanni demonstrationes ad oculum, Genevæ 1556 in 8.

Ad Ioannis Brentij argumenta, & Iacobi Andreæ theses, quibus carnis Christi omni præsentiam meuntur confirmare, id est, aduersum renouatos Nestorij & Eutychetis errores Responsum, Genevæ 1570. cum cæteris Bezæ opusculis Theologicis.

De Sacramentali corporis & sanguinis Christi cum sacris symbolis coniunctione, aduersus Matthiæ Flacij Illyrici tenuissimas demonstrationes, Genevæ 1565. in 8.

Adversus Nicolai Selnecceri, & Theologorum Ienensium calumnias Responsio, Genevæ 1570. in 8.

MARCI BEVMLERI Apologia breuis & necessaria, in qua primò exponuntur causæ, cur D. Iacobi Andreæ manus & lingua imitar Ismaelis sit contra omnes: deinde diluuntur crimmationes aduersus Ioannem Iacobum Grynæum, Tigari 1585. in 8.

Elenchus sophismatum Iacobi Andreæ, quæ disputationi de S. Eucharistia Heidelbergæ habitæ opposuit, Tigari 1585. in 8.

Falco emissus ad capiendum, deplumandum, & dilacerandum cultum Vbiquitarium, qui nuper ab Hutdero exclusus, impetum in philomelas innocentes facere cœperat, Neapoli 1586. in 4.

Triplex scriptum ad Iacobum Andreæ. Falconis supplementum, de Metonymia sacramentali, & de manducatione impiorum. 2. Prodromi Vbiquitarij confutatio: 3. index aliquot grauissimorum errantinum & errorum D. Iacobi Andreæ, Neapoli 1586. in 4.

Ubiquitarum & sophismatum, quibus Iacobus Andreæ postremum scriptum Asinum autem compleuit, elenchus, coronidis vice concinnatus, Lugduni Batauorum 1588. in 4.

IOANNIS STVRMII Antipappi tres, contra Ioannis Pappi charitatem & condemnationem Christianam 1579. in 4.

Tres partes priores Antipappi, 1. Commonitio, 2. Antiproœmium, 3. Antosiander pro exteris Ecclesijs, & pro Synodo, Neapoli 1580. in 4.

Epistola Apologetica contra Iacobum Andreæ, Neostadij 1581. in 4.

De Eucharistica ambrosia contra Ioannem Pappum, ibidem 1581. in 4.

ANDREAE POVCHERII Theses oppositæ blasphemæ disputationi tertiæ Clebitij, Genevæ 1583.

LAMBERTI DANAI Antosiander, siue Apologia Christiana simul, & necessaria, in qua tum Helueticæ Ecclesiæ, & quæ cum ijs in confessione consentiunt, tum etiam eorum de Cœna Domini sententia defenditur, aduersus iniustam Lucæ Osiandri condemnationem, Genevæ 1580. in 8.

Necessaria responsio ad scriptum, quod inscribitur: *Pia & fidelis ad Gallicas & Belgicas Ecclesias admonitio*, Genevæ 1580. in 8.

Responsio triplex ad fratres Tubingenses, & triplex eorum scriptum de tribus grauissimis quæstionibus: de Cœna Domini, de maiestate hominis Christi, & de non damnandis Ecclesijs Dei nec auditis, nec vocatis, Genevæ 1581. in 8.

Examen libri de duabus in Christo naturis, de vnione hypostatica & idiomatum, quæ illa sequuntur, communicatione, à Martino Chemnitio conscripti, Genevæ 1581. in 8.

LVDOVICI LAVATHERI historia de origine & progressu controuersiæ Sacramentariæ de Cœna Domini ab anno 1524. vsque ad annum 1563 deducto, Tigari 1563. in 4.

IOANNIS A LASKO Responsio ad virulentam, calumnijs ac mendacijs confarcinatam Ioachimi VVestphali Epistolam quandam, qua purgationem Ecclesiarum peregrinarum Francofurti conuellere conatur, Basileæ 1557.

GVILHELMI ZEPPERI Dillenbergensis Ecclesiæ Pastoris Institutio de tribus religionis summis capitibus, quæ inter Euangelicos in controuersiam vocantur, Hannoviæ 1596 in 8.

HERMANNI REINECCERI scriptum didacticum & apologeticum, quo æternæ electionis veritas demonstratur: eiusdem assertio solidæ veritatis carnis Christi, cum elementiæ Vbiquitatis refutatione, Hannoviæ 1597. in 8.

HIERONYMI ZANCHI Miscellanea Theologica. 1. Theses aliquot variis de rebus. 2 Prælectiones quædam. 3. Responsio ad calumnias. 4. Prælectionis cuiusque summa certis thesibus comprehensa. 5. Supplicatio ad senatum Argentinensem, in qua locti quidam Augustanæ Confessionis, & articuli Concordiæ Argentinensis factæ anno 1563. explicantur. Epistola ad Landgrauium, in qua continetur historia dedicationis Argentinensis initio, progressu, exitu, compositione, decretis, quæ compositionem confecuti sunt, Argentorati 1566. in 4.

AMBROSII VVOLFII Fundamenta Lutheranæ doctrinæ de Vbiquitate, atque adeò de corporali præsentia corporis Christi in Eucharistia, ad Orthodoxæ fidei normam expensa, & sub veritatis censuram reuocata, ex orthodoxo consensu contra partes Bergenses, Genevæ 1579. in 4.

De confessione Augustana, quo sensu iam pridem à socijs eius intellecta, accepta, & approbata fuerit: & de concordia Lutheri cum Martino Bucero & Helueticis Ecclesijs, Genevæ 1579. in 4.

ANHALTINORVM THEOLOGORVM Repetitio breuis, simplex, & perspicua orthodoxæ confessionis, de aliquot articulis controuersis item de mysterio incarnationis Verbi & vnionis hypostaticæ contra Vbiquitatem, & realem communicationem idiomatum assertio, Neapoli 1581. in 4.

Defensio modesta & perspicua sex argumentorum, quibus inter alia Ecclesiarum Anhaltinarum ministri realem seu idiomatum communicationem falsitatis conuicerunt, opposita in ea friuolæ eorum D. Ioannis Matthæi Professoris VVittembergensis refutationi, cum adiecto aliquot absurditatum & antilogiarum eiusdem, Seruestæ 1583 in 8.

ANTONII ARIMATHAEENSIS Isagoge breuis & perspicua, monstrans vsum salutarem & immutatæ doctrinæ de inuocatione Dei, & Filij Dei D.N.I.C. scripta ad analytin Thesium Augydij

Hunnij, de inuocatione Dei vera, & Sanctorum idololatria, vt sit πρόδρομος censuræ confessionis suo & aliorum nomine scriptæ. Refutantur simul Thesis confessionis exhibitæ illustris. Hassiæ Principibus ab eodem Hunnio, Neapoli 1586. in 4.

Apologia ad omnes Germaniæ Ecclesias & reformatas, quæ sub Zuingliani & Caluiniani nominis inuidia vim & iniuriam patiuntur, Tiguri 1578. in 8.

BREMENSIS ECCLESIAE MINISTRORVM Elenchi Paradoxorum, quibus Ecclesias Germanicas ab obitu Philippi Melanchthonis perturbârunt Vbiquitarij, mutato genere doctrinæ & phrasibus de persona Christi, para prima, ad refutandam audaciam Tubingensium Theologorum, Bremæ 1585. in 4.

CHRISTIANI VVALDENSIS refutatio noui dogmatis de Vbiquitate corporis Christi, Basileæ 1586. in 8.

CHRISTOPHORI PEZELII Apologia veræ doctrinæ de definitione Euangelij, opposita Thrasonicis præstigijs Ioannis VVigandi, VVittembergæ 1572. in 4.

Argumentorum & obiectionum de præcipuis articulis doctrinæ Christianæ cum responsionibus, quæ sunt collectæ ex scriptis Philippi Melãchthonis, additis scholijs illustrantibus vsum singularum responsionum, Partes 7. Neapoli ab anno 1578. vsque ad annum 1589. in 8.

Demonstratio impostturarum & fraudum, quibus Aegidius Hunnius in libro recens edito de Sacramentis veteris & noui Testamenti pro defensione dogmatis Vbiquitarij contra veritatem orthodoxam pugnat, Bremæ 1591. in 8.

Demonstratio altera impostturarum ac fraudum, quibus Aegydius Hunnius Ecclesiæ orthodoxæ doctrinam petulanter corrumpere pergit, Bremæ 1592. in 8.

COLLOQVII MONTISBELGARTENSIS inter Iacobum Andreæ, & Theodorum Bezam acta, Tubingæ 1587. in 4.

HENRICI BVLLINGERI Repetitio doctrinæ de inconfusis proprietatibus duarum naturarum in Christo, vna persona, adeoq; de veritate carnis Christi ad dexteram Dei Patris in cælo sedentis, & non vbiq; præsentis, contra Ioannem Brentium, 1564. in 8.

PETRI VVARENBVRGI Responsio ad scriptum Hermanni Hamelmanni, quo conatur probare, Ambrosium VVolfium & alios Sacramentarios falsò pro se allegare B. Theodoreti testimonia: item ad iudicium ab eodem Hamelmanno editum, de libro consensus orthodoxi in causa Eucharistica, Neostadij 1581. in 4.

Hamelmannia, siue aries Theologizans, Dialogus oppositus duabus narrationibus Historicis Hermanni Hamelmanni, Neostadij 1582. in 4.

GVILHELMI CLEBITII Responsio ad Themata Morlini, Stosselij, Heshusij, &c. de sacra Synaxi, Bremæ 1560. in 8.

Demonstratio Theologica, in qua ostenditur, 1. non omnem quæstionem formatam per aduerbium *quomodo*, incredulitatis esse argumentum. 2. modum ineffabilem, quo Heshusius soluit omnem nodum, multorum hæreticorum esse antiquum effugium, Losannæ 1563. in 8.

Demonstratio erroris Heshusiani de præsentia Iudæ in Cœna Domini, ibidem 1563.

Eiusdem Victoria veritatis, & ruina [illegible]patus Saxonici.

ARTICVLVS NONVS.

CERTA DOGMATA, IN QVIBVS LVTHERANI A CALVINISTIS SEV SACRAMENTARIIS DISSENTIVNT.

1. *Deum esse omnipotentem*

NEGANT

ZVINGLIANI & CALVINIANI, *vt ostendi libro 1. art. 3. pag. 23. & 24.*

ASSERVNT

LVTHERANI *in Confessione VVittembergensi fol. 144.* Credimus omnipotentiam Dei esse tantam, vt possit in Eucharistia substantiam panis & vini annihilare, vel in corpus & sanguinem suum mutare.

CONRADVS SCHLVSSELBVRGIVS *Theologiæ Caluinisticæ lib. 1. capite de omnipotentia Dei:* Verbum Dei testatur, soli Deo attribuendam esse omnipotentiam, quæ nihil aliud est, quàm facultas seu potestas Dei, omnia sine vllo impedimento liberrima voluntate faciendi gubernandi, & largiendi quicunque vult.

2. *Deum esse causam peccati, aliquos ad malum prædestinando.*

ASSERVNT

IOANNES CALVINVS *libro 3. Institut. cap. 23. §. 4. 7. 8.* Ad eam, quæ nunc damnationis causa obtenditur, corruptionem, Dei ordinatione prædestinati fuerant, &c. Vnde factum est, vt tot gentes, vnà cum liberis & eorum infantibus, æternæ morti inuolueret lapsus Adæ absque remedio, nisi quia Deo ita visum est? &c. Nec absurdum videri debet, quod dico, Deum nõ modò primi hominis, & in eo posterorum ruinam præuidisse, sed arbitrio suo quoque dispensasse. Sed cur permittere dicemus, nisi quia ita vult? Quamquam nec ipsum quidem per se probabile est, sola Dei permissione, nulla ordinatione hominem sibi accersisse interitum, &c. Cecidit homo, Dei prouidentia sic ordinante.

THEODORVS BEZA *in Colloquio Montisbelgartensis*

gartenſi docet: Deum in æterno & occulto ſuo conſilio immutabile decretum feciſſe, quòd maiorem partem hominum non velit ſaluari, neque in Chriſtum credere, & ad agnitionem eius venire, neque etiam pretium ſanguinis illius illis prodeſſe, quòd ad æternam damnationem eos prædeſtinauerit, ordinauerit, creauerit.

In Summa Chriſtianiſſimi pag. 171. 177. 178. 286 *docet* omnia ita neceſſariò ex Dei immutabili decreto euenire, vt ſecundùm illud Iudas neceſſariò Chriſtum prodiderit, Herodes & Pilatus Chriſtum neceſſariò condemnârint, reprobi peccent neceſſariò, & pereant, Adamus neceſſariò lapſus ſit, quamquam creatus quidem fuerit bonus ad tempus, ſed ita, vt ineuitabili decreto Dei, Deo ſciente & ordinante laberetur, qui non potuerit ita labi, niſi ex Dei decreto, voluntate, & ordinatione.

NEGANT

LVTHERANI *in Colloquio Montisbelgartenſi* deteſtantur hanc doctrinam, vt blaſphemam in Chriſtum, eiuſque paſſionem, & contra verbum Dei, Ioan. 1. *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi.*

CONRADVS SCHLVSSELBVRGIVS *Theologiæ Caluiniſticæ lib.* 1. *c. de Predeſtinatione*: Deus non eſt cauſa peccati vlla ratione, nec vult peccatum, nec approbat peccatum. Quod ad phraſes Scripturæ attinet: *Indurabo cor Pharaonis: tradidit illos in reprobam mentem. &c.* conſtat ex verbo Dei de permiſſione diuina illa dicta accipienda eſſe, qua ſinat hominem furere in peccato, de iuſto Dei iudicio, quo puniat peccata peccatis, nec tamen efficiat, aut approbet ea.

3. Chriſtum duabus conſtare perſonis, vnam eſſe carnis cum anima, alteram humanitatis cum diuinitate

ASSERVNT

CALVINVS *lib.* 1. *Inſt. cap.* 13. §. 9 23. *&* 24. *&* BEZA *aduerſus Brentium*, vt oſtendi ſupra lib. 2. art. 2. pag. 118.

NEGANT

LVTHERANI *in Colloquio Montisbelgartenſi* vnicam tantùm in Chriſto perſonam agnoſcunt, & Bezam propterea hæreticum Neſtorianum appellant.

4. Chriſtum hominem ante Mariam extitiſſe.

ASSERIT BEZA.

In Colloquio Montisbelgarte. ſi fol. 77. Gorpus Chriſti etiam tempore Abrahæ extitit.

Contra Heſhuſium pagina 284. *ait.* Chriſtum in veteri Teſtamento non tantùm efficacia tenus, ſed etiam eſſentia ſe pijs communicaſſe.

NEGAT SCHLVSSELBVRGIVS.

Theologiæ Caluinitiæ lib. 1. *cap.* 17. Ergo fuit Chriſtus verus homo etiam ante incarnationem? Ita nimirum magis abripi oportet in præcipitia, quibus regia via incedere non placet, ſeu qui ſemel à recto tramite deflexerunt.

Lib. 2. *cap.* 7. Ergo falsò dixit Angelus: *Natus eſt vobis hodie Saluator*, cùm iuxta doctrinam Bezæ & Genetuenſium natus fuerit tempore Abrahæ, & multò ante.

5. Chriſti diuinam naturam paſſam, & mortuam eſſe

ASSERVNT

LVTHERVS, MVSCVLVS, IACOBVS ANDREAE, STEPHANVS GERLACHIVS, NICOLAVS SELNECCERVS *ſupra lib.* 1. *art.* 1. *pag.* 2. *& lib.* 2. *art.* 2. *pag.* 118.

NEGAT BEZA.

Epiſtola 61. Quanquam non poteſt à nobis bene diſputari de ſententia Islebij & Muſculi Andreæ, contendentium Chriſtum in vtraque natura paſſum eſſe, quòd iſtorum nulla aſcripta ſint argumenta, tamen quid ſentiremus de hac re, breuiter literis comprehenſum ad vos mittemus, ne iſtorum ſententiam, quæ Prophetarum, & Apoſtolorum, & omnium Orthodoxorum ſanæ doctrinæ aduerſari videtur, noſtro ſilentio comprobare videremur. Negamus omnino in deitatem cadere poſſe mutationem vllam: affirmamus vnigenitum Filium Dei Ieſum Chriſtum ſecundùm deitatem eſſe immutabilem, & nulli perpeſſioni obnoxium eſſe poſſe, &c.

6. Chriſtum non pro omnibus hominibus, ſed tantùm pro electis paſſum & mortuum eſſe

ASSERIT BEZA.

In colloquio Montisbelgartenſi, pag. 546. Si Dominus vellet omnibus prodeſſe paſſionem & mortem ſuam, vna gutta ſanguinis ſatis eſſet pro peccatis totius mundi, etiam damnatorum. Non pro impijs & damnatis effudit ſanguinem in remiſſionem peccatorum.

NEGANT.

IACOBVS ANDREAE & TVBINGENSES cæteri, *in eodem Colloquio*, exclamant hæc auribus piorum eſſe horrenda auditu.

SCHLVSSELBVRGIVS *Theologiæ Caluiniſticæ lib.* 1. *cap.* 6. *de redemptione Chriſti*: Theologia Caluiniſtarum docet, Chriſtum tantùm pro electis mortuum eſſe, imò aſſerit Chriſti meritum non poſſe opponi iudicio Dei, &c. An non hæ ſunt Apocalypſes in Apocalypſin, vt D. Lutherus de nouis & obſcuris phanaticorum gryllis & nugis dicere ſolitus eſt? Verba Ioannis Apoſtoli ſatis ſunt clara, quia inquit Chriſtum mortuum eſſe, non tantùm pro Apoſtolorum & electorum peccatis, ſed addit, ſatisfeciſſe pro peccatis totius mundi. 1. Ioan. 2

7. Chriſtum ſecundùm humanitatem vbique eſſe

ASSERVNT

LVTHERVS *in confeſſione maiore*: Deus multos habet modos, quibus eſt in loco, & non ſolùm eum & hunc vnicum, de quo fanatici ſuis præſtigijs ludunt, quem Philoſophi localem vocant. Vbicunque autem Chriſtus eſt, totus eſt, cùm duæ naturæ in Chriſto inſeparabiles ſint, & indiuiſibiles, adeò vt vbicunque dicere potes, hic eſt Deus, dicere quoque neceſſe ſit: Ergo homo quoque Chriſtus adeſt. Et ſi alicubi monſtrares vbi Deus eſſet, & non vnà homo, perſona iam eſſet diuiſa: ſiquidem verè dicere poſſum: Hic eſt Deus, qui non eſt homo. Hunc ego Deum nolo. Hic enim ſequeretur, quod ſpacium & locus naturas ſepararent, & perſonam diuiderent.

Sermone de Sacramento corporis & ſanguinis Chriſti: Non ſolùm iuxta diuinam, ſed etiam iuxta humanam naturam omnium eſt Dominus, omnia in manu ſua tenet, omnino vbique preſens eſt. Non audiendi ſunt ſpiritus, qui dicunt, hoc non conuenire, tum Chriſtus mihi negandus erit, &c. Quia in vniuerſum in omnibus creaturis eſt, poſſem illum in lapide, in igne, in aqua, atque etiam in laqueo inuenire, quemadmodum reuera illic eſt, non tamen vult, vt illum ibi quæram abſque hoc verbo.

MICHAEL NEANDER *in Chriſtiana Theologia cap. de Cœna Domini*: Quis litigabit cum Paulo, qui carni Chriſti nimis magna tribuit, capitibuſque & cogitatibus ſapientulorum planè contraria? omnipræſentiam videlicet & omnipotentiam, vt cum illo totum Chriſtum ſecundùm vtramque naturam omnia implere, Eccleſiæ perpetuò adeſſe, credere conſtanter, atque affirmare audacter queamus.

Disputatio de operibus, Ienæ 1571. in 4.

Commonefactio, qui sint perturbatores omnium maximi in mundo, Ienæ 1571. in 8.

Disputatio de peccato Originis contra Manichæos, iussu Ducis Saxoniæ instituta, Ienæ 1572. in 4.

Septem spectrorum Manichæorum discussio, Ienæ 1572. in 8.

Rationes, cur hæc propositio: *Peccatum Originis est corrupta natura*, in controuersia cum Manichæis nequeat consistere, Ienæ 1573 in 4.

De Stancarisino dogmata & argumenta studiosè ac fideliter collecta, Ienæ 1585. in 4.

De Suenckfeldianisino dogmata & argumenta, cum succinctis solutionibus, & indice locorum Scripturæ ac rerum, Lipsiæ 1586 in 4.

De homine integro, corrupto, renato, glorificato, & de vicinis rebus, 1573. in 8.

De erroribus Georgij Maioris. Admonitio de noua pœnitentia Georgij Maioris, aduersus eius repetitionem, & finalem declarationem conscripta, Germ. 1568. in 4.

Liber, quo ad oculum demonstrauit, Lutheri & Philippi libros in præcipuis doctrinæ Christianæ locis discrepare, vtpote in articulo de Cœna Domini, de libero Arbitrio, de Lege, de Euangelio, de Iustificatione, de adiaphoris, 1575.

VVOLFGANGI AMLINGI Victoria de triumphata Communicatione Idiomatum reali contra Ioannem Matthæum Smalcaldensem, Seruestę 1585. in 8.

IOANNIS MATTHAEI SMALCADENSIS Tractatus de vnione personali & Communicatione Idiomatum. VVittembergæ 1583. in 8.

Responsio aduersus VVolfgangum Amlingum Ecclesiæ Seruestanæ ministrum, VVittembergæ 1584 in 8.

Responsum ad falsum & vanum errorem nouo libello de Amlingo sparsim de victoria sua, quam se de Ioannis Matthæi Smalcaldensis tractatu, quē de vnione personali & Communicatione Idiomatum reali scripserat, reportasse gloriatus est, VVittembergæ 1586 in 8.

Colloquium Altenburgense inter Electoris Augusti & Ducis Saxoniæ Theologos de iustificationis articulo, Ienæ 1570. in 4.

Colloquium de peccato Originis inter Iacobum Andreæ, & Matthiam Flaccium Illyricum, Argentorati anno 1571. institutum. Adiuncta sunt & alia scripta, Tubingæ 1575. in 4.

DANIELIS HOFFMANNI Quæstionum & Responsionum in grauissima controuersia de sacrosancta Cœna pars prima, Helmstadij 1583. in 8.

Disputatio de peccato Originis, quòd sit accidens vitium, 1586 in 4.

Dogmatum Iacobi Andreæ de persona Christi, & Cœna Domini, è principijs suis repetitorum, cum Saxonica confessione Orthodoxa comparatio 1589. in 8.

Errores septendecim Iacobi Andreæ crassiores collecti & detecti, 1589. in 8.

Quinq; disputationes de peccato Originis, quòd non sit substantia, in Academia Iulia habitæ, 1589. in 8.

Doctrina de Exorcismo in administratione Baptismi à quibusdam Augustanam Confessionem amplectentibus retento, 1590. in 4.

IOANNIS OLEARII criminationum pagellæ Cerbestanę, quæ Sterna inscribitur, depulsio necessaria, cum disputatione de Exorcismo, & refutatione viginti obiectionum, quibus Amlingus piam hanc cæremoniam impudenter infamat, Halæ Saxonum 1591. in 8.

CONRADI SCHLVSSELBVRGII liber contra Synergistas & Osiandristas, Francofurti 1598. in 8.

V. SACRAMENTARIOS A SACRAmentarijs dissentire.

1. ANDREAS CAROLOSTADIVS cùm nimis absurdum crederet, vt Eucharistia ex pane triticeo & vera Christi carne simul constaret, dixit: panem quidem manducandum à Christo proponi, verba autem illa: *Hoc est corpus meum*, non ad panem Eucharistiæ, sed ad corpus Domini, quod mēsæ assidebat, pertinere.

2. HVLDERICVS ZVINGLIVS, *libro de vera & falsa religione*, asserit corpus Domini non esse in Sacramento, nisi vt in signo. *In Exegesi ad Martinum Lutherum*, hoc est corpus *interpretatur*, hoc significat corpus meum.

3. IOANNES OECOLAMPADIVS, libro quem scripsit de genuina expositione verborum: *Hoc est corpus meum*, nomen corporis Christi positum esse vult pro figura, & pro signo corporis Christi: atque ita figuram dictionis constituit in prædicato & attributo: non autem in verbo *est*.

4. IOANNES A LASKO pronomē *Hoc* non quidem præcipuè ad panem, sed ad totius Cœnæ actionem retulit, velut dictum fuisset: Panem accipere, benedicere, frangere, distribuere, & manducare, hoc totum est corpus meum.

5. HENRICVS BVLLINGERVS in Apologia pro Zuinglio contra Lutheranos, *Hoc est corpus meum*, interpretatur, *hoc est obsignatum corporis mei*.

6. VVOLFGANGVS MVSCVLVS, *in Locis Communibus*, etsi fatetur singula sacræ benedictionis verba propriè esse accipienda, tamen modum, inquit, prædicari non possunt statuere propriū, (nisi confusionem intolerabilem in hanc causam inducere velint,) sed sacramentalem, & Sacramento conuenientem, vtpote panis, quatenus est Sacramentum corporis Domini: hactenus est corpus Domini pro nobis traditum ratione & modo Sacramento conuenienti, quemadmodum ratione ac modo naturæ ipsius naturaliter est panis.

7. PETRVS VIRETVS, Metonymiam, *inquit*, quam eorum aures in verbo *est* respuunt, collocemus in nomine corporis, vt corpus accipiatur pro corporis figura & significatione.

8. VALENTINVS CROTALDVS, vt refert, & probat Ioannes Langius in Apologiam Iustini Martyris, *dixit*: Propositionem istam: *Hoc est corpus meum*, ita ordinandam: *Corpus meum est hoc*, videlicet panis, (nam hunc demonstrat,) & cibus: sed panis & cibus spiritualis & viuus, qui de cælo descendit, sicut Ioannis 6. dicitur: *Caro mea verè est cibus*. Et ibi Langius rationē suæ opinionis hanc reddit, quia in Græca lingua articulus efficit, vt ea vox, cui is adiectus sit subiecti, & altera prædicati locum obtineat, articulum verò tē adiectum esse corporis nomini.

9. IOANNES CAMPANVS Iuliacensis ait: *Accipite, comedite, hoc est corpus meum*, hoc est: hic panis est corporalis creatura à me creata, propterea meū corpus appello.

10. GASPAR SVENCKFELDIVS *libro de duplici statu Christi artic. 17. & 18.* docet Christi corpus in cælum assumptum planè Deum esse factum: &

ita in Cœna quidem adeſſe corpus Domini : ſed quod iam ſit diuina eſſentia.

11. IOANNES CALVINVS *de Cœna Domini*: Cùm Lutherus docere cœpit, ſic materiam Cœnæ tractabat, vt, quod ad corporalem Chriſti præſentiam attinet, talem ipſam relinquere videretur, qualem tunc omnes concipiebant. Nam Tranſſubſtantiationem damnans, panem corpus Chriſti eſſe dicebat, quòd vnà cum ipſo coniunctum eſſet: adiungebat præterea ſimilitudines, duras quidem illas & rudes: ſed eis vti cogebatur, quòd aliter ſuam mentem explicare non poterat. Dehinc ſuborti ſunt Zuinglius & OEcolampadius, qui cùm impoſturam & deceptionem à diabolo inuectam conſiderarẽt in ſtabilienda illa præſentia carnali, quæ ab annis ſexcentis tradita, & pro certo habita fuerat, rem tanti momenti diſſimulare nefas eſſe exiſtimârunt: maximè cùm huic errori execrabilis idololatria annexa eſſet, quòd Chriſtus quaſi ſub pane incluſus adoraretur. Quia verò difficillimum erat hanc opinionem, quæ diu iam & altius radices egerat in animis hominum, renellere, omnem ingenij vim ad eam impugnandam applicârunt, admonentes abſurdiſsimi & craſsiſsimi erroris eſſe non agnoſcere ea, quæ de aſcenſione Chriſti tota Scriptura teſtificatur: ipſum in cœlo in humanæ naturæ receptum eſſe, ibique manſurum, quoad deſcendat ad iudicandum orbem. Sed huic propoſi u nimium intenti, quam præſentiam Chriſti in Cœna credere debeamus, qualis illic communicatio corporis & ſanguinis ipſius recipiatur, dicere omittebant adeò vt Lutherus eos nihil præter ſigna nuda, & ſpiritualis ſubſtantiæ vacua relinquere velle exiſtimaret. Ideò cœpit palam obſiſtere, ita vt pro hæreticis habendos denuntiaret. Ex quo ſemel efferbuit contentio, ſic temporis progreſſu adaucta & inflammata eſt, vt acerbius æquo exagitata ſit per annos plus minus quindecim, quibus interim neutri alteros æquo animo & placido audire ſuſtinebant. Nam etſi ſemel contulerunt inter ſe: tanta tamen animorum alienatio erat, vt re infecta diſceſſerint. Cùm etiam ad concordiam aliquam accedere debuiſſent, magis ac magis regreſſi ſunt: nihil aliud ſpectantes, quàm vt opinionem ſuam tuerentur, & contrariam refutarent. Habemus itaque in qua re impegerit Lutherus: in qua etiam OEcolampadius & Zuinglius. Lutheri partes erant, ab initio admonere, non eſſe propoſiti ſui, præſentiam localem talem ſtatuere, qualem Papiſtæ ſomniant. Item teſtari, ſe non hoc quærere, vt Sacramentum Dei loco adoraretur. Tertiò abſtinere à ſimilitudinibus illis rudibus, & perceptu difficilimis, aut moderatè eis vti, atque ita interpretari, vt nullam offenſionem parere poſſent. Denique ex quo mota eſt contentio, ipſe modum exceſsit, tum in declaranda opinione ſua, tum in aliis nimia verborum acerbitate vituperandis. Cùm enim ita ſe debuiſſet explicare, vt ſententia eius recipi poſſet: pro ſolita vehementia ſua, vt contraria aſſerentes impugnaret, hyperbolicis loquendi formis vtebatur: quas haud facilè erat tolerari ab iis, quorum alioqui animi ad fidem ipſi adhibendam malè diſpoſiti erant. Alij etiam offenderunt in eo, quod ita tenaciter inhæſerunt in oppugnanda ſuperſtitioſa illa & phanatica opinione Papiſtarum de præſentia locali & adoratione, quæ inde ſequebatur, vt ad vitium diruendum conatus ſuos potius conuerterint, quàm ad id quod cognitu erat vtile, ſtabiliendum. Nam etſi veritatem non negarunt, eam tamen non ita aperte, vt decebat, docuerunt. Hoc intelligo, dum nimis ſtudioſè ac diligenter in hoc toti incumbebant, vt aſſererent panem & vinum corpus & ſanguinem Chriſti vocari, quòd ipſorum ſigna ſint: non cogitârunt ſibi hoc interea ſimul agendum, vt adiungerent ita ſigna eſſe, vt nihilominus veritas cum eis coniuncta ſit, nec teſtati ſunt, ſeſe non eò tendere, vt veram communionem obſcurarent, quam nobis hoc Sacramento Dominus in corpore ac ſanguine ſuo exhibet. Vtrique profectò in culpa fuerunt, dum ſeſe mutuò audire non ſuſtinuerunt, vt poſita omni affectione veritatem, vndecunque patefieret, ſequerentur.

Idem CALVINVS *cùm hoc libro, tum in Inſtitutionibus, & libro de conſenſu cum Tigurino dicit*: Symbola Cœnæ tantùm eſſe in terris: corpus autem Chriſti tantùm eſſe in cœlo. Proinde tanto interuallo abeſſe à pane & vino in Cœna, quantum abeſt terra ab altiſsimo cœlo.

Aſſerit itaque panem & vinum eſſe efficacia ſigna corporis & ſanguinis Domini, & ita efficacia, vt non ſolùm per fidem: ſed reipſa corporis Chriſti ſubſtantia manducetur, & ſanguis bibatur à ſpiritu noſtro, quoties cum fide panem illum edimus, & vinum bibimus: adeò vt etiam indignè manducantibus efficaciter corpus Chriſti vnà cum pane & vino offeratur, licet ab illis non manducetur. Itaque hæc Domini verba: *Hoc eſt corpus meum*, ſic interpretatur: *Hic panis eſt ſignum efficax corporis mei.*

12. LVDOICVS ALEMANNVS ITALVS, *in poſitionibus apud Lugdunenſes editis anno 1566.* 1. in hoc Sacramento Cœnæ nulla nobis ad edendum & bibendum datur ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti. 2. Neque etiam per fidem, ſeu incomprehẽſibili modo, vt vocant. 3 Quia hoc totum imaginarium, & repugnat apertiſsimo Dei verbo. 4. Hanc autem manducationem corporis & ſanguinis Chriſti ſpiritualem tantùm eſſe contendimus. 5. Chriſtus licet à ſuis fidelibus non ſit abſens, tamen conſtanter affirmamus, illius ſubſtantiale corpus non eſſe præſens in hac Cœna.

ZVINGLIVS *libro de vera & falſa religione, pagina 284.* docet rem Sacramenti nihil aliud eſſe, quã fidem.

BEZA Apologia 3. contra Selneccerum pag. 47. *ſcribit rem Sacramenti nihil aliud eſſe, quàm corpus Chriſti pro nobis traditum in mortem.*

BEZA aliquoties negat tropum in prædicatis ponendum eſſe.

PETRVS VVAREMBVRGIVS *ait, totum prædicatum tropicè intelligi debere.*

ZVINGLIVS *fol. 288.* ait ſacramentaliter edere corpus Chriſti, nihil aliud eſſe, quàm ſignum aut ſymbolum corporis Chriſti edere.

KLEINVVITZIVS & BOQVINVS *vocem ſacramenti aliter in hac controuerſia exponunt.*

OECOLAMPADIVS *libro de verbis Domini* aſſeuerat abſurdum eſſe dogma, ex quo ſequatur multos eſſe Chriſtos, ſi dicamus Chriſti corpus adeſſe realiter in Cœna.

CALVINVS ad caput 11. prioris ad Corinth. hanc opinionem refutans, *Audio*, inquit, *quid verba ſonent: neque enim mortis tantùm, ac reſurrectionis ſuæ beneficium nobis offert Chriſtus, ſed corpus ipſum, in quo paſſus eſt ac reſurrexit. Concludo realiter, vt vulgo loquuntur, hoc eſt verè nobis in Cœna dari corpus Chriſti, vt ſit animis noſtris in cibum ſalutarem. Loquor vulgari more, ſed intelligo ſubſtantia corporis paſti animas noſtras, vt verè vnum efficiamur cum eo.*

OECOLAMPADIVS *libro de verbis Domini* ſcribit totum ſextum caput Ioannis de ſpirituali manducatione intelligendum eſſe, non de ſacramentali manducatione.

BEZA aduerſus Heshuſium, & PETRVS MARTYR, Tractatu de Cœna Domini, *aſſerunt Chriſtum Ioan. 6. de Cœna loqui.*

PETRVS MARTYR *ibidem* vult verba Ioannis 6. Metaphoricè esse exponenda.

BEZA contra Heshusium *dixit concionem Christi Ioannis 6. propriè esse intelligendam.*

OECOLAMPADIVS *ibidem* affirmat nos magnum bonum ex communicatione corporis & sanguinis Christi per fidem habere: nempe benedictionem, vitam, incorruptionem, & satietatem. Miram enim virtutem corporis Christi esse, & verè viuificare.

Negant præterea BVCERVS, *Beza, Zuinglius, Musculus &c.*

VVOLFGANGVS MVSCVLVS, *in Io. in communibus, capite de Cœna Domini*, multis rationibus probare nititur, etiam infantibus Cœnam Domini dandam esse.

Negant hoc CALVINVS in formula administrandorum Sacramentorum fol. 12. *Beza* in confessione fol. 25 32. 82. *Bullingerus* de Cœna Domini decade 5.

MVSCVLVS *ibidem* affirmat eos puerilitèr desipere, qui ad communicationem Cœnæ exemplo Christi mensæ accumbunt.

MAIOR SACRAMENTARIORVM PARS *accubitum mensæ de essentia Sacramenti esse autumant. Vnde mensa assidere fol. m.*

LAMBERTVS DANAEVS *cõtra Selneccerum pag* 9. ait corpus Christi tam esse remotum à nobis, quantum cœlum ipsum sit à terra.

BEZA contra Brentium fol. 620. *Mera sunt ludibria, cùm nobis Brentius impingit, quòd sentiamus Christi corpus à Cœna abesse, & quidem quantum abest cœlum à terra.*

CALVINVS *in optima ratione iucunda concordia*: In sacra Cœna miraculum agnoscimus, quod & naturæ fines, & sensus nostri modum exuperat, dum Christi vita nobis fit communis, & caro eius nobis in alimentum datur.

Contra BEZA in Creophagia fol. 154. *ait in Cœna Dominica administratione nullum miraculum inesse, cùm discipuli mentionem faciant.*

OECOLAMPADIVS *Libro de verbis Domini*: Hoc est corpus meum, *dicit non esse in hoc Sacramento, quod vel miraculum sit, vel hominu captum excedat.*

LAVATHERVS in historia Sacramentaria pag 4. *præfatus Oecolampadij hunc librum, asserit in eo illum demonstrasse nullum miraculum esse in Cœna Domini, a supra captum hominis.*

ARETIVS, Sermone 3. de Cœna, *concludit negotium Cœnæ esse simplicissimum, & sine miraculo institutam, celebratum, & Ecclesiæ commendatum.*

GERMANVS BAVARVS contra Selneccerum B. 3. *nullum ait miraculum fieri in vsu Cœnæ Dominicæ per omnipotentiam Dei.*

ZVINGLIVS *libro de vera & falsa religione, fol. 278.* negat humanitatem Christi adorandam esse.

LAMBERTVS DANAEVS, *Apologia de adoratione carnis Christi*: Quoniam caro Christi etiam in vnione vera caro est, vt verè creatura: ideo nunquam religioso cultu adoranda est.

Idem in examine libri Chemnitij: Qui ad ipsam Christi carnem suam adorationem, aut inuocationem dirigit, is ex ipsius Dei ore maledictus est.

Contra OECOLAMPADIVS, libro de verbis Domini G 8 H 5. I 8. *asserit Christi carnem esse adorabilem vitificatricem & diuinam: & addit, se contra Nestorium etiam ad mortem vsque id velle asseverare.*

Christum clauso sepulchro resurrexisse, & clausis ianuis ad discipulos venisse asserit CALVINVS, *admonitione vltima ad VVestphalum*: Quod quærunt rursus, quomodo intacto sigillo monumentum suum pertranserit Christus, & foribus clausis pertranserit ad discipulos, noua solutione non indiget. Quid enim impedient clausuræ omnes hominum artificio factæ, quò minus sibi transitum Deus patefaciat? Nam qui de nihilo creauit omnia, potest ad tempus in nihilum redigere, quæ videntur impedire operum progressum eius. Et sanè quorsum redacta corpora esse dicemus, quibus & Angelos suos, & seipsum induit Deus, postquam executus est quod volebat?

Item MVSCVLVS *ad cap. 28. Matth.* Non ob id deuolutus est lapis ab ostio monumenti per ministerium Angeli, vt aperto monumẽto liceret Christo iam rediuiuo in lucem progredi, & resurgere, (absit vt tantum infirmitatis demus Christo) sed vt ostendi vacuum, non deuoluto demum saxo per Christi resurrectionem vacuaretur, cùm excitato iam antea vacuum fuerit.

Negant RVDOLPHVS GVALTHERVS, BEZA, *& cæteri, de quibus supra lib. 2. art. 3. pag. 178.*

Herculem, Theseum, Numam, Camillum, Catone, Scipiones, Socratem, & similes Ethnicos saluatos esse scribunt ZVINGLIVS *in expositione fidei Christianæ*, RODOLPHVS GVALTHERVS *in Præfatione operum Zuinglij*, TIGVRINI *in Germanica sua confessione contra Lutheranos anno 1545.* IOSIAS SIMLERVS *in vita Bullingeri pag. 20.* DANIEL TOSSANVS *10. tra Marpachium, &c.*

Negat OECOLAMPADIVS in Exegem. super Iob cap. 10. pag. 58. *Non video qua fiducia quidam Ethnicos, quibus nec Deus locutus est, nec ab illo Christus receptus est, cùm multo peccatis onerati sint spem quandam salutis faciant. Dicunt, quòd illi Deum bonum prædicarint. At certissimis, quòd contra dixit illum ex suum, nisi & ipsi diuinitus edocti fuerint. Finge enim illos iustos fuisse, vt fuerunt in specie sapientes: quid autem in conscientijs eorum mouerint mox cognosces ex sequentibus.*

Item BEZA de pœnis hæreticorum pag. 103. *Quibus vitam innocenter degere dicitur? Is nimirum, qui vnum Deum credat, & Christum mundi Dominum ac iudicem, omnibus prodesse studeat, nemini nocere. Ex his principijs cõsequitur, si Socrates, si Aristides, Phocion, Fabricius, Cato, Attilius id credidisse sint, quod creduni diaboli; aut saltem ita illi vixerint, vitam vtique æternam debere. At nos neque in his, neque in illis, aut fidem, aut vitam beatam reperire possumus. Nam quod ad salutem attinet, cùm ea non sit nuda ac simplex cognitio Dei, sed firmus assensus, per quem fideles Christum sibi à Patre oblatum amplectuntur, fidem istam neque diabolis, (quibus promissiones non afferuntur,) neque sactatis, & cæteris, (quibus ignotus sit Christus,) neque sceleratæ vitæ hominibus, (in quibus spiritus Dei habitat,) neque falsis fratribus, (quorum fides est ficticia & temporaria) tribuere possumus.*

SACRAMENTARII SACRAMENTARIOS mutuis scriptis damnant.

Petrus Martyr.

Contra Vintoniensem in epistola aperi præfixa: Teneor multos iam annos asserendæ veritatis mirifico studio, vel ea causa ipsa per se inter religionis nostræ capita maximi sit momenti, vel quòd in eo hallucinari, ad omnem superstitionem ac idololatriam sit fenestram latissimam facere.

Bernardinus Ochinus.

Dialogo contra sectam terreorum Deorum, sive Papatum, (Genevenses, & Tigurinos intelligens:) Non ita nunc sit, sicut Paulus de iudicanda prophetica doctrina monet. Nam quod Minister vester, ô Tigurini, iudicat docetque, id censetis aliis omnibus credendum esse, tamquam caput fidei. Quòd si

quis

quis citra vllam conditionem fidem non adhibet, is hæreticus est: denique quod noctu somniarunt, id chartis mandant, excudiq; curant, suaq; scripta & verba pro oraculis haberi volunt: nec est quòd putes eos vnquam recantaturos, aut se Ecclesiæ subiecturos. Volunt vt Ecclesia ipsorum, non ipsi Ecclesiæ arbitrio cedant: id quod nil aliud est, quàm quòd se quosdam Papas terrenosq; Deos esse volunt, & in hominum conscientias tyrannidem exercere.

Theodorus Beza.

Theodori Bezæ ad Sebastiani Castalionis calumnias, quibus vnicum salutis nostræ fundamentum, id est, æternam Dei prædestinationem euertere nititur, responsio.

Eiusdem responsio ad defensiones & responsiones Sebastiani Castalionis, quibus suam noui Testamenti interpretationem defendere aduersus Bezam, & eius versionem vicissim reprehendere conatus est. *Extant in operibus Theologicis Bezæ communibus impressis.*

Sebastianus Castalio.

Scripsit defensionem suæ translationis contra Theodorum Bezam, & reprehensionem translationis ipsius.

VI. ANABAPTISTA AB ANABAPTISTIS dissentiens.

ANABAPTISTARVM Sectæ.

1. MVNCERIANI, à Thoma Muncero, qui totum orbem gladio Gedeonis sibi diuinitus tradito compellendum, ad nouum Christi regnum instituendum, iactabat sibi spiritum reuelasse. Vnde & cælestes Prophetas appellabat eos Lutherus. Docebant bonorum communionem: thorum infidelium, id est non suæ factionis, esse pollutum, & diaboli prostibilum: Baptismа infantum non esse ex Deo: infideles omnes cum principibus ac magistratibus esse occidendos: libertatem per principes extinctam armis esse vindicandam.

2. APOSTOLICI omnia relinquebant, vxores, liberos, agros, opificia, quæ exercere consuetuerant: passim vagabundi oberrabant sine baculo, sine calceis, sine pera & pecunia, atque omnia volebant cum fratribus habere communia, quos sæpe grauabant ignaui homines, atque eorum facultates absumebant: donec ipsos tandem Anabaptistas, indignitate rei perspecta, id genus, fucos atque ignauos ventres diutius alere pertæsum est. Inter hos & Muncerianos fratres hoc discriminis est, quòd Apostolici, neglecto vero Spiritus diuini sensu, nimis pueriliter literæ sanctarum Scripturarum adhærent: Munceriani verò ipsam Scripturæ litteram planè reiciunt.

3. SEPARATI valde compositam & separatam à communi viuendi ritu vitam ducunt. Quod ad mores externos attinet, omninò spirituales, & valde sancti esse videntur: abhorrent à mundanorum hominum consortio, neque cum hoc seculo quicquam commune habere volunt: austerum semper vultum præ se ferunt: crebros ducunt gemitus, gaudia auersantur, neque conuiuijs lætioribus interesse volunt, verùm tristes, atque soli esse cupiunt: vestibus vtuntur ad simplicitatem omninò comparatis, nec gladios, nec vllum armorum genus portant: demum Regulas suas habent, ad quarum præscriptum edunt, bibunt, dormiunt, vigilant, incedunt, & separatam omninò à vulgi consuetudine, atque seueram vitam transigunt.

4. CATHARI puram atque omninò mundam Ecclesiam habere volunt, in qua neque rugam vllam, neque maculam inuenire liceat: eiusmodi suam esse non obscurè præ se ferunt. Negant peccatum originale, & pueros sine peccato, immunesq; ab omni labe nasci, ideoq; Baptismo non indigere putant. Quin seipsos quoque peccatorum exortes, mundos, atque puros esse credunt. Quò fit, vt nec aliorum preces expetant, nec se cuiusquam orationibus indigere persuasum habeant. Sunt inter eos, qui particulam Orationis Dominicæ: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris,* penitus omittunt: sanctiores homines, imò non homines, sed Angeli, qui neque Dei gratia, neque remissione peccatorum opus habent. Vt in pauca rem conferamus, est hoc sanctum, mundum, & incontaminatum hominum genus, veri Cathari, qui dicere audent: Mundum est cor nostrum, puri sumus à peccato.

5. TACENTES putant non esse docendum amplius: indignum esse mundum, qui Dei verbum audiat: si quis verò doceat, eum perinde facere, ac si quis sanctum det canibus, & margaritas porcis proijciat. Atque ita tacentes incedunt, quasi attoniti, inq; suis phantasijs obstupescunt: neque responsum dare volunt, si de religione interrogantur. Alij peccant loquacitate nimia, neque vllum venenatis linguis garriendi finem faciunt. Hi verò loqui omninò nolunt, etiam interrogati, vt sub Pythagoræ cuiusdam disciplina esse videantur.

6. ENTHVSIASTAE, seu Ecstatici spiritum imprimis iactant, & se diuinis frui visionibus, itemque apparitiones è cælo habere gloriantur. Nonnunquam in terram prostrati, diu quasi rapti extra se iacent, instar mortuorum. Cùm verò deinde redeunt ad seipsos, mira se iactant ostenta vidisse. Ibi colloquium cum illis habuit cæleste Pater, & multa valde secreta illis manifestauit: quin mandatum interdum dedit, vt hoc, aut illud exequerentur.

7. LIBERI FRATRES Christianam libertatem in effrænem quandam carnalem, atque omnibus vinculis solutam licentiam conuertunt. Hi ab omnibus legum repagulis liberi esse volunt: tributum etiam atque decimas dare renuunt, & alia quædam indigna Christianis moribus, sub huius libertatis nomine, committunt. Quoniam verò communia habent omnia, mulieribus etiam vtuntur communiter, & in vagam se libidinem effundunt: quæ res eam morum gignit fœditatem, quam vel nominari coram castis auribus piaculum sit. Vt vno verbo dicamus, quicquid libet, licere sibi putant: idq; sub hoc prætextu, quòd baptizatos iterum, atque regeneratos non posse deinceps peccare existimant: quicquid ij faciunt, id bene factum esse nihil dubitant.

8. ADAMITAE vestibus abiectis nudi sine pudore incedebant, vt Adamum & Euam ante lapsum vixisse ligimus. Cuius rei anno salutis 1535. Amsterodami in Hollandia exemplum videre fuit, vbi penitus nudi, quemadmodum homines ex vtero materno prodimus, publicè per plateas discurrentes, quædam non infamiæ modò, sed etiam truculentiæ vestigia impressa reliquerunt.

9. HVTITAE, à Ioanne Huto, profitentur se verum Israëlem esse: futurum etiam, vt impios Chananæos aliquando penitus exterminent: expectandum verò tempus esse, vt Patris ea de re mandatum accipiant. Et hi quoque circa visiones, atque somnia

somnia multum occupantur: persuasum enim habent, multas res admodum mirabiles à Deo sibi manifestari, quæ propediem euenturæ sint in mundo. Fuerũt aliquando huius sectæ complures, qui consumptis omnibus nihil sibi bonorum reliquum fecerunt, quòd diem Domini, tempore ipsis constituto, certo venturum persuasum habebant.

10. AVGVSTINIANI, Ab Augustino Bohemo nomen sortiti, cælum adhuc clausum esse putant, neque apertum iri ante diem extremum: nullum adhuc Sanctorum in cælo, neque damnatorum quemquam in inferno esse: sed omnes, aiunt, loco constituto, vsque ad iudicium detineri: tum futurum, vt & cælum, & infernus primùm aperiantur.

11. IOANNES BOCOLDIVS LEIDENSIS sarcinator, Monasterij in VVestphalia nouam Sion erigere cœpit, cuius ipse primus & nouissimus Rex fuit: Gedeonis gladium, quem ante nouem annos Muncerus, capite truncatus, abiecerat, iterum arripuit, cosq; omnes in vniuersum impios, qui regno ipsius fasces non submitterent, obtruncare, & nouũ omninò regnum, in quo iustitia vigeret, cõstituere voluit: quamquam omnes ipsius conatus fœdè delusi sunt. Inter reliquos errores, quibus dementatus fuit, polygamiam ex professo probauit, & ipse duodecim vxores simul habuit: Christi Seruatoris verba: *Hoc est corpus meum*, adeò ferre non potuit, vt ijs, cùm suo ritu Cœnam celebraret, planè non vteretur. solebat enim dicere, vt Albertus scribit contra Carolostadianos a. 4. a. *Accipite, comedite, & Domini memores estote.*

12. MELCHIORITAE, Melchiorem Hoffmannum magnum Prophetam atque Apostolum esse credunt, qui ante magnum diem Domini ad Belgas mittendus fuerit. Huius tanta fuit confidentia, vt anno 1532. Argentinenſi Concionatores ad publicam disputationem prouocârit super his articulis: Christum non assumpsisse ex Virgine carnẽ, quam immani affecit blasphemia: sed Deum carnẽ esse ex se factum, ita vt vnà esset in Christo natura: item qui accepta gratia voluntariè peccaret, nunquam in gratiam recipi: & salutem esse in nostris viribus collocatam. Sunt qui istis tribuunt corporale regnũ Christi per annos mille cum Chiliastis.

13. DAVID GEORGIVS dicebat se Messiam, ac dilectissimum Dei Filium esse, non ex carne, sed ex Spiritu sancto, & Christi spiritu natum: Christum asserebat propterea in mundum venisse, vt homines sub illius doctrina & Sacramentis, instar puerorum, sub disciplina quadam essent, donec exurgeret Dauid Georgius, & veram, perfectamq; salutis consequendæ viam aperiret, eamq; doctrinam proferret, per quam homines plena Dei, ipsiusq; filij Dauidis Georgij cognitione implerẽtur: Virum se esse dicebat illum, qui in extremo die totum mundum iudicaturus esset.

14. MENNONISTAE, à Mennone Simonio Frisio, cum Melchioritis veram Christi humanitatem negant. Quod ad extremum vitæ cultum attinet, magnam pietatem, atque modestiam præ se ferunt: verùm si intimos eorum recessus penetrare liceat, non ea sanctitas inuenitur, quam externa morum compositio promittit. Coniugia propter infidelitatem, & Excommunicationem facilè dirimunt: vnde ingens Matrimonij dissipatio, scortationes crebræ, atque adulteria inter eos oriuntur: quia nimirum innocenti parti pro suo libitu cum alio contrahendi potestatem faciunt. Anabaptistas, qui ad eos ex alijs Anabaptistarum sectis transeunt, tertiò baptizant.

VII. TRINITARIOS A TRINITARIJS dissentire.

MICHAEL SERVETVS, *lib. 1. contra Trinitatem scripto*, omnes qui Trinitatem statuunt in essentia Dei, Trtheitas & Atheos vocat, qui nec Deum quidem nisi tripartitum & aggregatum habeant.

VALENTINVS GENTILIS, *in Prothesibus*, Dei Patris proprium esse statuit, vt vnus & solus appelletur Deus eumq; solum esse & altissimum Deum, quem nobis passim sacræ literæ prædicant: atque hunc eundem solum Patrem esse ipsam veram essentiam & naturam diuinitatis: Filium autem & Spiritum sanctum, non esse essentiam diuinam: sed essentiæ proles, & proles ipsa essentia longè inferiores, atque, vt ipse loquitur, pro modulo generationis vel propagationis definitas atque circumscriptas.

GEORGIVS BLANDRATA & FRANCISCVS DAVIDIS docent esse quidem Patrem, esse Filium, esse Spiritum sanctum: non tamen tres debere dici personas, quòd sic Scriptura non loquatur: multoque minus debere dici Deum trinum & vnum, aut vnum ex tribus personis.

CHRISTIANVS FRANCVS, *libro de Trinitate*. Trinitatem vocat idolum horrendum: Deum vnum, aut potius nullum credendum esse.

GEORGIVS PAVLVS & FAVSTVS SOCINVS tres esse Deos statuunt, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum.

PETRVS GONIEZIVS Patrem & Filium duos esse Deos asserit: de Spiritu autem nondum dicit esse reuelatum.

IOANNES SOMMERVS *libro 2. contra Petrum Carolium cap. 7.* Quæ Serueti de λόγῳ opinio fuerit, non obscurum esse potest ex ijs libris, qui extant. Hæsit ille ἐνθουσιάσματι, vel idea, relucentia verbi externa, sicut & Arius antiquiorem primo mundo Christum opinabatur, modò concederetur principium aliquod temporis. Nostri instituti non est tueri, quæ ille scripsit. Luctetur Carolius cum laruis, quandoquidem illi busta videre voluptati est.

BVDNAEVS EBIONITA *in Annotationibus suis in versionem noui Testamenti Polonicam super 1. caput Actuum Apostolorum* ad illa verba: *Primum sermonem feci.* Cùm ista meus aduersarius (Czechouius Samosatenus) non intelligat, fit vt nesciat quid loquatur: cuius hoc loco mentionem non facerem, nihil enim interest,), nisi & me, & omnes alios interpretes laceraret, & apud magnos viros traduceret, apud hos præsertim, qui præter Sclauonicam & Rusicam linguam alias ignorant: & quia ipse plures non nouit, alios quoque deterret, à Latina præsertim, dicens, omnes errores à Latina proficisci, quam solam, nisi illi discipuli ostendissent, fortasis adhuc idolis sacrificaret. Illud certè ridiculum, quòd iste tam doctus Doctor Gregorium Theologum & Ioannem Chrysostomum pro Sclauis habet: Platonem autem & Aristotelem Græcos Philosophos, scribens ad quendam Senatorem, pro Latinis reputat. Ita miser in minimis errat, neque ta-

men

men primas cuique concedit: cùm tamen consultè faceret, si Iacobi consilium audiret. Nunc iste vix Alphabetum Græcum est assecutus, & iam vult haberi Demosthenes.

ALFONSVS PISANVS Societatis Iesu *Præfatione in Acta Concilij Nicæni.* Vt olim Veteres Ariani, ita nunc noui Trinitarij protinus in varias sectas dissecti sunt: ita vt alij, qui negant ὁμοούσιον, in partes scissi sint, & alij, dicti Trideitæ, qui tres Deos statuunt, dum non solùm personis, sed etiam essentijs Patrem, Filium, & Spiritum sanctum diuersos faciunt, alij Duitæ vocati sunt, quia duos Deos admittunt, Patrem videlicet, & à Patre, secundùm eos, minorem Filium: de Spiritu sancto autem aiunt nondum esse reuelatum quid sit. Trideitarum dux est Georgius Paulus Bressinensis: Duitarum Petrus Goniezius, cui iam defuncto Earnonius successisse videtur.

THEODORVS BEZA *Epistola* 28. Venio ad illa tristissima, quæ nuntias de blasphemis Christi diuinitatis hostibus, quorum alij, præter Anabaptismum, etiam Samosateni blasphemiam aduersus æternam Verbi hypostasin tuentur: alij fateri recusant, quòd tres personæ sint vnus Deus, sed censent, quòd sit duntaxat vnum, & ὁμοούσιον, aliaque vocabula repudiant, quos & ipsos rectè iudicatis tres essentias constituere: alij denique essentiæ propagationem siue essentiationem Gentilissimum, id est, Tritheismum tuentur. Hæc verò quis sine horrore sustineat? Neque hic, mihi crede, consistet eorum exæcatio, sed tandem nullum erit Christianæ religionis caput, quod non oppugnent. Quoniam verò sunt in reprobum sensum traditi, & necesse est eos in peius proficere, donec omnibus patefiat ipsorum stultitia, vt nemo deinceps ab istis, nisi volens decipiatur.

ARTICVLVS OCTAVVS.

SACRAMENTARIOS A LVTHERANIS IN GRAVISSIMIS FIDEI DOGMATIBVS DISSENTIRE.

NEGANT.

THEOLOGI Geneuenses Præfatione in Harmoniam Confessionum: *Visum est vt hanc Confessionum Harmoniam proponeremus, ex qua intelligi satis possit, quàm falsò accusemur, quasi inter nos minimè conueniat, qui Pontificios errores reijcimus. Nam hac Confessionum collatio laruam illis omnem detrahet, postquam patebit, omnia in his Confessionibus fidei dogmata aliis atque aliis verbis ita fuisse exposita, vt semper tamen maneat eadem fidei veritas, & nulla, aut perexigua sit de rebus ipsis dissensio.*

Theologi Tigurini in Præfatione Apologetica ad reformatas Ecclesias orthodoxas: *Quod ad recepta dogmata Ecclesiæ attinet, nulla inter nos & Augustana Confessionis socios lis est, quàm quæ renascentis Euangelij tempore inter præcipuos & primos illius præcones, non absque certo Dei iudicio, de Cœna Domini orta fuit.*

Theologi Anglicani in Apologia sua: *Illi, quos isti contumeliæ causa Zuinglianos & Lutheranos appellant, reuera autem sunt vtique Christiani, & inter se amici & fratres, non de principijs aut fundamentis religionis nostræ, non de Deo, non de Christo, non de Spiritu sancto, non de ratione Iustificationis, non de æterna vita, tantùm de vna re, nec ea ita graui, aut magna quæstione inter se dissentiunt.*

Theologi Poloni Caluinisticæ religionis libro, quem in Polonia sine nomine Typographi & auctoris anno 1592. ediderunt, ac inscripserunt: *Consensum Sendomirsensem*: in Præfatione: *Publicatione huius libelli palam facere, & protestari voluimus omnibus pijs, nos non simulata, sed sacrosancta, mandato ac spiritu Christi facta concordia coniunctos esse, & fratres in vnum habitare, ac proinde ab aduersarijs nostris calumniosè ac iniquissimè nobis obijci discordiam, & ataxiam. Siquidem hac scripto res ipsa clamat, nos in regno Poloniæ omnes Euangelicos esse sancta pace copulatos: non dissidere, sed conuenire in doctrina fundamentoq; fidei & salutis nostræ ac religionis Christianæ, & Confessiones Augustanam, Bohemicam, & Helueticam examinatas deprehendimus in præcipuis articulis fidei Christianæ cum Scriptura sacra & secum inuicem concordes esse.*

Andreas Volanus de suorum concordia contra Iurgieuicium: *Si omnes omnium Ecclesiarum ad puritatem Euangelicam reformatarum Confessiones legisset, & quæ a diuersis Scriptoribus nomine singularum Ecclesiarum perscripta sunt diligenter expendisset, adeo concordem & vniformem omnium consensum deprehenderet, vt ab vno eodemq; spiritu diuino dicta cuncta animaduerteret. Ita nimirum Anglica, Gallica, Belgica, Helvetica, Scotica, fratrum Waldensium, & plurimarum Germaniæ prouinciarum fidei Confessio concors deprehenditur, vt nullam, vel exiguam fidei dissimilitudinem, in omnibus fidei capitibus quisquam notare possit.*

ASSERVNT.

Tigurini Theologi.

In Præfatione Apologetica ad reformatas Ecclesias, præfixa Orthodoxo consensui Anno 1578. impresso: Quàm graue ac diuturnum sit de sacra Domini Cœna inter Ecclesias, quæ relictis superstitionibus Papisticis puram Euangelij doctrinam profitentur, dissidium, nemo est qui ignoret, nemo qui non deploret, propter scandala, quæ inde grauia ac multa exorta sunt, &c. Nec de sola Cœna Domini, sed etiam de Christi persona, de diuinæ & humanæ naturæ vnione, & distinctione, de corporis eius omni præsentia, de corporali, quæ ore fit & dentibus, & tam pijs, quàm impijs communis fit, manducatione, de ascensione eius in cœlos, & sessione ad dextram Patris tanto disputationis feruore contenditur, vt non paucæ veterum hæreses, quæ olim damnatæ & extinctæ fuerant, quasi ex inferis reuocatæ, caput rursus attollant, &c. Cùm Augustanæ Confessionis Theologi hactenus in multis liberè & apertè à Luthero dissiderent, (id quod acerrimæ ipsorum de præcipuis fidei dogmatibus concertationes testantur,) nos soli inexpiabile scelus committere videamur, quòd in vno tantùm capite à Lutheri auctoritate, qua sola illi nos opprimere volunt, recedimus? Tulerunt huc vsque inter se, discrepantes de Iustificatione, de libero Arbitrio, de Euangelio, de Lege & eius vsu, de CHRISTI ad inferos descensu, de ipsius persona, de cæremonijs, de filiorum Dei electione ad vitam æternam, & multis alijs non leuis momenti articulis, de quibus facile transigunt, eò quòd isti omnes sese Lutheri nomine tuentur.

Ioannes Sturmius.

De ratione inundæ concordiæ, pagina 2. Inter Ecclesias Euangelicas præcipuæ controuersiæ hæ sunt: De Cœna Domini: de Prædestinatione, seu prouidentia Dei: de persona Christi, &c. Certum est causam Eucharisticam fontem & originem multarum aliarum perniciosarum rixarum, videlicet de persona Christi, de eius ascensione ad cælos, deque ipsius ad dextram Patris sessione, deque quibusdam alijs, quibus præcipui fidei nostræ articuli labefactantur, &c. Si reges & principes Euangelij suam pro dirimendis his contentionibus non interponant auctoritatem, dubium non est, quin Ecclesiæ Christi multis hæresibus inficiantur, & tandem maxima eius vastitas subsequatur, vt in Asia, Africa, & Græcia propter similes causas euenisse vidimus, &c. His paradoxis opinionibus fundamenta religionis nostræ conuelluntur, præcipui articuli in dubium vocantur, multæ hæreses in Ecclesias Christi inuehuntur, & plana ad Mahometismum & atheismum paratur via.

Pagina 24. Lutherani libris publicè editis Ecclesias Anglicanas, Gallicas, Belgicas, Scoticas, Helueticas tamquam hæreticas condamnant: eorum Martyres, Martyres diaboli vocant, minusque Turcis & Scythis ferendos esse statuunt.

Ioannes Ietzlerus Schaphusianus.

De diuturnitate belli Eucharistici, in quo notat causas per quas hactenus stetisse videtur, quò minus partes litem sustinentes inter se sint reconciliatæ, pagina 1. Bella multa multis de articulis gesta sunt inde ab initio repurgatæ per Germaniam Ecclesiæ ad hæc vsque tempora, & sanè non à gregarijs, & leuis armaturæ militibus, sed ab antesignanis & ducibus vtrinque præstantissimis.

Pagina 25. Primum bellum gestum fuit à Luthero & Carlstadio, anno 1525. secundum à Luthero & Tigurinis, anno 1544. tertium à VVestphalo & Caluino, anno 1553. quartum ab Heshusio & Glebitio, anno 1554. quintum à Brentio & Bullingero anno 1561. His duratibus bellis irrisiones, sarcasmi, odia contemptus, obtrectatio, calumniæ, Pasquilli, omnis generis iniuriæ, exilia cibus erant quotidianus.

Pagina 50. Aliqui dicunt: Panis est corpus meum verum & naturale: aliqui, sub figura panis est corpus: aliqui, cum pane exhibetur corpus: aliqui, in pane est corpus: aliqui, circa panem est corpus.

Pag. 77. Lutheranos taxans: Nulla, *inquit*, habetur concio, in qua non exagitantur Caluinistæ: Clamant illos nolle credere verbis Christi, negare Christi omnipotentiam, peruertere Christi testamentum, Christi cum Arianis impugnare deitatem, Christum cum Nestorio diuidere, accedere ad Mahometismum, non esse dignos hac luce, Turcis atque Iudæis longè esse deteriores, imò deterrimos omnium hominum, quos vnquam terra sustinuit.

Pag. 78. Quantum in ipsis est, Caluinistas totos Satanæ tradunt Lutherani, & cruciatibus sempiternis. Hinc arcentur non tantùm ab Eucharistiæ communicatione, sed etiam ab officijs publicijs: veluti infames, nullo digni honore aut munere publico.

Pag. 79. Zvvinglianis ex Anglia Anno 1553. profugientibus, hyeme durissima & asperrima, negata sunt hospitia in ciuitatibus maritimis Saxoniæ. Anno 1555. Daniæ Rex, & Hamburgenses, & maritimæ ciuitates graui institura pœna vetuerunt, ne quis suorum hospitium præberet Sacramentarijs Zvvinglianis. Circa illa tempora complures ex Germaniæ Dynastis, non solùm Zvvinglianos nominatim damnârunt, velut hæreticos: sed etiam edictis publicis cauerunt, ne libri Zvvinglianorum & Caluinistarum vendantur, emantur, legantur, habeantur.

Pag 80. Litigandi, scribendi, declamandi, disputandi, contemnandi, excommunicandi, inter Lutheranos & Caluinistas nullus est finis.

Pag. 93. Cùm hæc ad aures Lutheranorum peruenirent, longè duriora in aduersarios emiserunt verba: asserendo quòd sint mẽdaces, quòd falsarij, quòd Sacramentiperdæ, quòd Sacramentorum hostes, quòd corruptores testamenti Christi, quòd ruant in tartara, quòd suo iudicio damnati. Zvvingliani durius appellati, duriora & ipsi cœperunt proferre: vnde vocârunt Lutheranos Anthropophagos, hæmatoperas, Thyestas, carnifices, Christicidas, artolatras, impanati Dei cultores, abnegatores redemptionis per CHRISTVM factæ, Eutychianos, Schvvenckfeldianos, euersores complurium articulorum fidei. His excitati Lutherani vocârunt Zvvinglianos conuictos hæreticos, dæmoniacos, diabolis omni ex parte, ante, pone, supra, infra, intus, & extra obsessos: diaboli Martyres, gladio potius magistratus ciuilis, quàm verbis refellendos, abarcendos à sacris, ex Ecclesia extirpandos funditus, fugiendos ab omnibus bonis, indignos pro quibus oretur, ex fœderibus regum ac principum excludendos, annumerandos cum Anabaptistis, Nestorianis, Arianis, Turcis, omnium mortalium, quos vnquam terra sustinuit, deterrimos, necnon in sempiternum damnandos.

Pag. 100. Ob Cœnam aliqui ex nobis patria caremus sede, vitæ priuamur necessarijs, in odio versamur populi, hinc inde oberramus cum vxoribus & liberis, omnium mortalium dicimur nocentissimi.

Marcus Beumlerus.

In Analysi disputationis Iacobi Andreæ: Hæ controuersiæ inter Lutherum & Zvvinglium agitari cœperunt, nec vnquam, quamuis multi magni nominis viri id vnicè agerent, omninò componi potuerunt.

CATALOGVS ALIQVOT LIBRORVM, in quibus plura de hac dissensione testimonia extant.

THEODORI BEZAE Responsio pro corporis Christi veritate, aduersus Vbiquitatis commentum, & Guilhelmi Holderi conuitia: addita est responsio aduersus Iacobi Andreæ calumnias, Genevæ 1581. in 8.

Responsio altera ad Iacobi Andreæ calumnias, Genevæ 1581. in 8.

Responsio ad quæstionem & responsionem Danielis Hoffmanni in grauissima de Cœna Domini controuersia, Genevæ 1584. in 8.

Conspicillum ad Danielis Hoffmanni demonstrationes ad oculum, Genevæ 1586 in 8.

Ad Ioannis Brentij argumenta, & Iacobi Andreæ theses, quibus carnis Christi omni præsentiam nituntur confirmare, id est, aduersum renouatos Nestorij & Eutychetis errores Responsum, Genevæ 1570. cum cæteris Bezæ opusculis Theologicis.

De Sacramentali corporis & sanguinis Christi cum sacris symbolis coniunctione, aduersus Matthiæ Flacij Illyrici falsissimas demonstrationes, Genevæ 1565. in 8.

A[illegible]colai Selnecceri, & Theologorum Ienensium calumnias Responsio, Genevæ 1571. in 8.

MARCI BEVMLERI Apologia breuis & necessaria, in qua primò exponuntur causæ, cur D. Iacobi Andreæ manus & lingua instar Ismaelis sit contra omnes: deinde diluuntur criminationes aduersus Ioannem Iacobum Grynæum, Tiguri 1585. in 8.

Elenchus sophismatum Iacobi Andreæ, quæ disputationi de S. Eucharistia Heidelbergæ habitæ opposuit, Tiguri 1585. in 8.

Falco emissus ad capiendum, deplumandum, & dilacerandum cuculum Vbiquitarium, qui nuper ab Huldero exclusus, impetum in philomelas innocentes facere cœperat, Neapoli 1586. in 4.

Triplex scriptum ad Iacobum Andreæ: 1. Falconis supplementum, de Metonymia sacramentali, & de manducatione infidelium. 2. Prodromi Vbiquitarij confutatio: 3. index aliquot grauissimorum certaminum & errorum D. Iacobi Andreæ, Neapoli 1586. in 4.

Calumniarum & sophismatum, quibus Iacobus Andreæ postremum scriptum Asinum auem compleuit, elenchus, coronidis vice concinnatus, Lugduni Batauorum 1588. in 4.

IOANNIS STVRMII Antipappi tres, contra Ioanni Pappi charitatem & condemnationem Christianam 1579. in 4.

Tres partes prioris Antipappi, 1. Commonitio, 2. Antiprocœmium, 3. Antosiander pro exteris Ecclesijs, & pro Synodo, Neapoli 1580. in 4.

Epistola Apologetica contra Iacobum Andreæ, Neostadij 1581. in 4.

De Eucharistica ambrosia contra Ioannem Pappam, ibidem 1581. in 4.

ANDREAE POVCHERII Theses oppositæ blasphemæ disputationi tertiæ Clebitij, Genevæ 1583.

LAMBERTI DANAI Antosiander, siue Apologia Christiana simul, & necessaria, in qua tum Helueticæ Ecclesiæ, & quæ cum ijs in confessione consentiunt, tum etiam eorum de Cœna Domini sententia defenditur, aduersus iniustam Lucæ Osiandri condemnationem, Genevæ 1580. in 8.

Necessaria responsio ad scriptum, quod inscribitur: *Pia & fidelis ad Gallicas & Belgicas Ecclesias admonitio*, Genevæ 1580. in 8.

Responsio triplex ad fratres Tubingenses, & triplex eorum scriptum de tribus grauissimis quæstionibus: de Cœna Domini, de maiestate hominis Christi, & de non damnandis Ecclesijs Dei nec auditis, nec vocatis, Genevæ 1581. in 8.

Examen libri de duabus in Christo naturis, de vnione hypostatica & idiomatum, quæ illa sequuntur, communicatione, à Martino Chemnitio conscripti, Genevæ 1581. in 8.

LVDOVICI LAVATHERI historia de origine & progressu controuersiæ Sacramentariæ de Cœna Domini ab anno 1524. vsque ad annum 1563 deducto, Tiguri 1563. in 4.

IOANNIS A LASKO Responsio ad virulentam, calumnijs ac mendacijs consarcinatam Ioachimi VVestphali Epistolam quandam, qua purgationem Ecclesiarum peregrinarum Francofurti conuellere conatur, Basileæ 1557.

GVILHELMI ZEPPERI Dillenbergensis Ecclesiæ Pastoris Institutio de tribus religionis summis capitibus, quæ inter Euangelicos in controuersiam vocantur, Hannouiæ 1596 in 8.

HERMANNI REINECCHERI scriptum didascalicum & apologeticum, quo æternæ electionis veritas demonstratur: eiusdem assertio solida veritatis carnis Christi, cum mendacitate Vbiquitatis refutatione, Hannouiæ 1597. in 8.

HIERONYMI ZANCHI Miscellanea Theologica. 1. Theses aliquot varijs de rebus. 2. Prælectiones quædam. 3. Responsio ad calumnias. 4. Prælectionis cuiusque summa certis thesibus comprehensa. 5. Supplicatio ad senatum Argentinensem, in qua loci quidam Augustanæ Confessionis, & articuli Concordiæ Argentinensis factæ anno 1563. explicantur: Epistola ad Landgrauium, in qua continetur historia de dissidij Argentinensis initio, progressu, exitu, compositione, deq; ijs, quæ compositionem consecuti sunt, Argentorati 1566. in 4.

AMBROSII VVOLFII Fundamenta Lutheranæ doctrinæ de Vbiquitate, atque adeò de corporali præsentia corporis Christi in Eucharistia, ad Orthodoxæ fidei normam expensa, & sub veritatis censuram reuocata, ex orthodoxo consensu contra partes Bergenses, Genevæ 1579. in 4.

De confessione Augustana, quo sensu iam pridem à socijs eius intellecta, accepta, & approbata fuerit: & de concordia Lutheri cum Martino Bucero & Heluetijs Ecclesijs, Genevæ 1579. in 4.

ANHALTINORVM THEOLOGORVM Repetitio breuis, simplex, & perspicua orthodoxæ confessionis, de aliquot articulis controuersis item de mysterio incarnationis Verbi & vnionis hypostaticæ contra Vbiquitatem, & realem communicationem idiomatum assertio, Neapoli 1581. in 4.

Defensio modesta & perspicua sex argumentorum, quibus inter alia Ecclesiarum Anhaltinarum ministri realem seu idiomatum communicationem falsitatis conuicerunt, oppositæ in[illegible] friuolæ eorum D. Ioannis Matthæi Professoris VVittembergensis refutationi, cum auctuario absurditatum & antilogiarum eiusdem, Seruestæ 1583. in 8.

ANTONII ARIMATHAEENSIS Isagoge breuis & perspicua, monstrans vsum salutaris & immutatæ doctrinæ de inuocatione Dei, & Filij Dei D.N.I.C. scripta ad analysin Thetium Aegydij

Hunnij, de inuocatione Dei vera, & Sanctorum idololatria, vt sit προόδρομος censuræ confessionis suo & aliorum nomine scriptæ. Refutantur simul Theses confessionis exhibitæ illustriss. Hassiæ Principibus ab eodem Hunnio, Neapoli 1586. in 4.

Apologia ad omnes Germaniæ Ecclesias & reformatas, quæ sub Zuingliani & Caluiniani nominis inuidia vim & iniuriam patiuntur, Tiguri 1578. in 8.

BREMENSIS ECCLESIAE MINISTRORVM Elenchi Paradoxorum, quibus Ecclesias Germanicas ab obitu Philippi Melanchthonis perturbârunt Vbiquitarij, mutato genere doctrinæ & phrasibus de persona Christi, pars prima, ad refutandam audaciam Tubingensium Theologorum, Bremæ 1585. in 4.

CHRISTIANI VVALDENSIS refutatio noui dogmatis de Vbiquitate corporis Christi, Basileæ 1586. in 8.

CHRISTOPHORI PEZELII Apologia veræ doctrinæ de definitione Euangelij, opposita Thrasonicis præstigijs Ioannis VVigandi, VVittembergæ 1572. in 4.

Argumentorum & obiectionum de præcipuis articulis doctrinæ Christianæ cum responsionibus, quæ sunt collectæ ex scriptis Philippi Melãchthonis, additis scholijs illustrantibus vsum singularum responsionum, Partes 7. Neapoli ab anno 1578. vsque ad annum 1589. in 8.

Demonstratio impostturarum & fraudum, quibus Aegidius Hunnius in libro recens edito de Sacramentis veteris & noui Testamenti pro defensione dogmatis Vbiquitarij contra veritatem orthodoxam pugnat, Bremæ 1591. in 8.

Demonstratio altera impostturarum ac fraudum, quibus Aegydius Hunnius Ecclesiæ orthodoxæ doctrinam petulanter corrumpere pergit, Bremæ 1592. in 8.

COLLOQVII MONTISBELGARTENSIS inter Iacobum Andreæ, & Theodorum Bezam acta, Tubingæ 1587. in 4.

HENRICI BVLLINGERI Repetitio doctrinæ de inconfusis proprietatibus duarum naturarum in Christo, vna persona, adeoq; de veritate carnis Christi ad dexteram Dei Patris in cælo sedentis, & non vbiq; præsentis, contra Ioannem Brentium, 1564. in 8.

PETRI VVARENBVRGI Responsio ad scriptum Hermanni Hamelmanni, quo conatur probare, Ambrosium VVolfium & alios Sacramentarios falsò pro se allegare B. Theodoreti testimonia: item ad iudicium ab eodem Hamelmanno editum, de libro consensus orthodoxi in causa Eucharistica, Neostadij 1581. in 4.

Hamelmannia, siue aries Theologizans, Dialogus oppositus duabus narrationibus Historicis Hermanni Hamelmanni, Neostadij 1582. in 4.

GVILHELMI CLEBITII Responsio ad Themata Morlini, Stosselij, Heshusij, &c. de sacra Synaxi, Bremæ 1560. in 8.

Demonstratio Theologica, in qua ostenditur, 1. non omnem quæstionem formatam per aduerbium *quomodo*, incredulitatis esse argumentum. 2. modum ineffabilem, quo Heshusius soluit omnem nodum, multorum hæreticorum esse antiquum effugium, Losannæ 1563. in 8.

Demonstratio erroris Heshusiani de præsentia Iudæ in Cœna Domini, ibidem 1563.

Eiusdem Victoria veritatis, & ruina [illegible]patus Saxonici.

ARTICVLVS NONVS.

CERTA DOGMATA, IN QVIBVS LVTHERANI A CALVINISTIS SEV SACRAMENTARIIS DISSENTIVNT.

1. *Deum esse omnipotentem*

NEGANT

ZVINGLIANI & CALVINIANI, *vt ostendi libro 1. art. 3. pag. 23. & 24.*

ASSERVNT

LVTHERANI *in Confessione VVittembergensi fol.* 144. Credimus omnipotentiam Dei esse tantam, vt possit in Eucharistia substantiam panis & vini annihilare, vel in corpus & sanguinem suum mutare.

CONRADVS SCHLVSSELBVRGIVS *Theologiæ Caluinisticæ lib. 1. capite de omnipotentia Dei:* Verbum Dei testatur, soli Deo attribuendam esse omnipotentiam, quæ nihil aliud est, quàm facultas seu potestas Dei, omnia sine vllo impedimento liberrima voluntate faciendi gubernandi, & largiendi quæcunque vult.

2. *Deum esse causam peccati, aliquos ad malum prædestinando.*

ASSERVNT

IOANNES CALVINVS *libro 3. Institut. cap. 23. §. 4. 7. 8.* Ad eam, quæ nunc damnationis causa obtenditur, corruptionem, Dei ordinatione prædestinati fuerant, &c. Vnde factum est, vt tot gentes, vnà cum liberis & eorum infantibus, æternæ morti inuolueres lapsus Adæ absque remedio, nisi quia Deo ita visum est? &c. Nec absurdum videri debet, quod dico, Deum nõ modò primi hominis, & in eo posterorum ruinam præuidisse, sed arbitrio suo quoque dispensasse. Sed cur permittere dicemus, nisi quia ita vult? Quamquam nec ipsum quidem per se probabile est, sola Dei permissione, nulla ordinatione hominem sibi accersisse interitum, &c. Cecidit homo, Dei prouidentia sic ordinante.

THEODORVS BEZA *in Colloquio Montisbelgartensis*

gartenſi docet: Deum in æterno & occulto ſuo conſilio immutabile decretum feciſſe, quòd maiorem partem hominum non velit ſaluari, neque in Chriſtum credere, & ad agnitionem eius venire, neque etiam pretium ſanguinis illius illis prodeſſe, quòd ad æternam damnationem eos prædeſtinauerit, ordinauerit, creauerit.

In Summa Chriſtianiſmi pag. 171. 177. 178. 286 *docet* omnia ita neceſſariò ex Dei immutabili decreto euenire, vt ſecundùm illud Iudas neceſſariò Chriſtum prodiderit, Herodes & Pilatus Chriſtum neceſſariò condemnârint, reprobi peccent neceſſariò, & pereant, Adamus neceſſariò lapſus ſit, quamquam creatus quidem fuerit bonus ad tempus, ſed ita, vt ineuitabili decreto Dei, Deo ſciente & ordinante laberetur, qui non potuerit ita labi, niſi ex Dei decreto, voluntate, & ordinatione.

NEGANT

LVTHERANI *in Colloquio Montisbelgartenſi* deteſtantur hanc doctrinam, vt blaſphemam in Chriſtum, eiuſque paſſionem, & contra verbum Dei, Ioan. 1. *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi.*

CONRADVS SCHLVSSELBVRGIVS *Theologiæ Caluiniſticæ lib.* 1. *c. de Prædeſtinatione*: Deus non eſt cauſa peccati vlla ratione, nec vult peccatum, nec approbat peccatum. Quod ad phraſes Scripturæ attinet: *Indurabo cor Pharaonis: tradidit illos in reprobam mentem, &c.* conſtat ex verbo Dei de permiſſione diuina illa dicta accipienda eſſe, qua ſinat hominem furere in peccato, de iuſto Dei iudicio, quo puniat peccata peccatis, nec tamen efficiat, aut approbet ea.

3. Chriſtum duabus conſtare perſonis, vnam eſſe carnis cum anima, alteram humanitatis cum diuinitate

ASSERVNT

CALVINVS *lib.* 1. *Inſt. c.ap.* 13. §. 9 23. *&* 24. *&* BEZA *aduerſus Brentium*, vt oſtendi ſupra lib. 2. art. 2. pag. 118.

NEGANT

LVTHERANI *in Colloquio Montisbelgartenſi* vnicam tantùm in Chriſto perſonam agnoſcunt, & Bezam propterea hæreticum Neſtorianum appellant.

4. Chriſtum hominem ante Mariam extitiſſe.

ASSERIT BEZA.

In Colloquio Montisbelgartenſi fol. 77. Gorpus Chriſti etiam tempore Abrahæ extitit.

Contra Heſhuſium pagina 284. *ait.* Chriſtum in veteri Teſtamento non tantùm efficacia tenus, ſed etiam eſſentia ſe pijs communicaſſe.

NEGAT SCHLVSSELBVRGIVS.

Theologia Caluiniſtica lib. 1. *cap.* 17. Ergo fuit Chriſtus verus homo etiam ante incarnationem? Ita nimirum magis abripi oportet in præcipitia, quibus regia via incedere non placet, ſeu qui ſemel à recto tramite deflexerunt.

Lib. 2. *cap.* 7. Ergo falsò dixit Angelus: *Natus eſt vobis hodie Saluator*, cùm iuxta doctrinam Bezæ & Geneuentium natus fuerit tempore Abrahæ, & multò ante.

5. Chriſti diuinam naturam paſſam, & mortuam eſſe

ASSERVNT

LVTHERVS, MVSCVLVS, IACOBVS ANDREAE, STEPHANVS GERLACHIVS, NICOLAVS SELNECCERVS *ſupra lib.* 1. *art.* 1. *pag.* 2. *& lib.* 2. *art.* 2. *pag.* 118.

NEGAT BEZA.

Epiſtola 61. Quanquam non poteſt à nobis bene diſputari de ſententia Islebij & Muſculi Andreæ, contendentium Chriſtum in vtraque natura paſſum eſſe, quòd iſtorum nulla aſcripta ſunt argumenta, tamen quid ſentiremus de hac re, breuiter literis comprehenſum ad vos mittemus, ne iſtorum ſententiam, quæ Prophetarum, & Apoſtolorum, & omnium Orthodoxorum ſanæ doctrinæ aduerſari videtur, noſtro ſilentio comprobare videremur. Negamus omnino in deitatem cadere poſſe mutationem vllam: affirmamus vnigenitum Filium Dei Ieſum Chriſtum ſecundùm deitatem eſſe immutabilem, & nulli perpeſſioni obnoxium eſſe poſſe, &c.

6. Chriſtum non pro omnibus hominibus, ſed tantùm pro electis paſſum & mortuum eſſe

ASSERIT BEZA.

In colloquio Montisbelgartenſi, pag. 546. Si Dominus vellet omnibus prodeſſe paſſionem & mortem ſuam, vna gutta ſanguinis ſatis eſſet pro peccatis totius mundi, etiam damnatorum. Non pro impijs & damnatis effudit ſanguinem in remiſſionem peccatorum.

NEGANT.

IACOBVS ANDREAE & TVBINGENSES cæteri, *in eodem Colloquio*, exclamant hæc auribus piorum eſſe horrenda auditu.

SCHLVSSELBVRGIVS *Theologiæ Caluiniſticæ lib.* 1. *cap.* 6. *de redemptione Chriſti*: Theologia Caluiniſtarum docet, Chriſtum tantùm pro electis mortuum eſſe, imò aſſerit Chriſti meritum non poſſe opponi iudicio Dei, &c. An non hæ ſunt Apocalypſes in Apocalypſin, vt D. Lutherus de nouis & obſcuris phanaticorum gryllis & nugis dicere ſolitus eſt? Verba Ioannis Apoſtoli ſatis ſunt clara, quia inquit Chriſtum mortuum eſſe, non tantùm pro Apoſtolorum & electorum peccatis, ſed addit, ſatisfeciſſe pro peccatis totius mundi. 1. Ioan. 2

7. Chriſtum ſecundùm humanitatem vbique eſſe

ASSERVNT

LVTHERVS *in confeſſione maiore*: Deus multos habet modos, quibus eſt in loco, & non ſolùm eum & hunc vnicum, de quo fanatici ſuis prælligijs ludunt, quem Philoſophi localem vocant. Vbicunque autem Chriſtus eſt, totus eſt, cùm duæ naturæ in Chriſto inſeparabiles ſint, & indiuiſibiles, adeò vt vbicunque dicere poſſes, hic eſt Deus, dicere quoque neceſſe ſit: Ergo homo quoque Chriſtus adeſt. Et ſi alicubi monſtrares vbi Deus eſſet, & non vnà homo, perſona iam eſſet diuiſa: ſiquidem verè dicere poſſum: Hic eſt Deus, qui non eſt homo. Hunc ego Deum nolo. Hic enim ſequeretur, quod ſpacium & locus naturas ſepararent, & perſonam diuiderent.

Sermone de Sacramento corporis & ſanguinis Chriſti: Non ſolùm iuxta diuinam, ſed etiam iuxta humanam naturam omnium eſt Dominus, omnia in manu ſua tenet, omnino vbique præſens eſt. Non audiendi ſunt ſpiritus, qui dicunt, hoc non conuenire, cum Chriſtus mihi negandus erit, &c. Quia in vniuerſum in omnibus creaturis eſt, poſſem illum in lapide, in igne, in aqua, atque etiam in laqueo inuenire, quemadmodum reuera illic eſt, non tamen vult, vt illum ibi quæram abſque hoc verbo.

MICHAEL NEANDER *in Chriſtiana Theologia cap. de Cœna Domini*: Quis litigabit cum Paulo, qui carni Chriſti nimis magna tribuit, capitibuſque & cogitatibus ſapientulorum planè contraria: omnipræſentiam videlicet & omnipotentiam, vt cum illo totum Chriſtum ſecundùm vtramque naturam omnia implere, Eccleſiæ perpetuò adeſſe, credere conſtanter, atque affirmare audacter queamus.

NEGANT.

ZVINGLIVS *contra confessionem Lutheri:* Numquam rectè dicere poterimus, vbi Deus est, ibi etiam homo sit.

In Exegesi. Corpus Christi non vbique est, vbi diuinitas est.

Confessione de Sacramentis: Christi humanitas nequaquam omni loco est, vbicunque dextra Dei fuerit.

CALVINVS *lib.4. Instit.cap.*17 § 30. Non loquor de Papistis, quorum tolerabilior, vel certè magis verecunda est doctrina: sed quosdam ita abripit contentio, vt dicant, propter vnitas in Christo naturas, vbicunque est diuinitas Christi, illic quoque esse carnem, quæ ab ea separari nequeat: quasi verò vnio illa conflauerit ex duabus naturis medium nescio quid, quod neque Deus esset, neque homo. Si quidem Eutyches, & post eum Seruetus.

8. Christi descensum ad inferos

ASSERVNT.

LVTHERVS *parte 2. Isaiæ cap. ad Psalm.*16. Huiusmodi res humanis sensibus & cogitationibus assequi non possumus, attamen placent mihi picturæ & cantica de descensu Christi ad inferos, & Patrum redemptione, quasi hæc corporaliter contigerint. Nam tales res nullo modo commodius, quàm talibus figuris imaginari & percipi possunt. Quæstiones verò, an Christus corporaliter, an per operationem solùm ad inferos descenderit, nihil sunt. Nam huiusmodi cogitationes ad alium orbem se referunt.

CONRADVS SCHLVSSELBVRGIVS *libro 1. Theologiæ Caluinistarum cap.*27. Catholica & Orthodoxa Christi Ecclesia ab initio vsque adhæc tempora descensum Christi semper credidit, & inter articulos fidei semper numerauit, cumque Scripturæ testimonijs semper probauit. Ideo non est ferendum, vt articulus ille, tamquam additus, cum alijs confundatur, vel prorsus obstinatis Zuinglianis, inferno dignis, tollatur.

NEGANT.

ZVINGLIVS, BVZERVS, CALVINVS, BEZA, &c. *vt supra lib.2. art.4. pag.*160. *&* 161. *ostendi.*

9. Christum aperto sepulchro resurrexisse, & apertis ianuis ad Apostolos introisse.

ASSERVNT.

OECOLAMPADIVS, MVSCVLVS, BVLLINGERVS, CALVINVS, PETRVS MARTYR, BEZA, &c. *vt supra lib.2, artic.5. pag.*178. *docui.*

NEGANT.

CONRADVS SCHLVSSELBVRGIVS *Theol. Cal. cap.*31. Sanè veteris Ecclesiæ de penetratione Christi per ianuas clausas manifestus & perspicuus est cõsensus, &c. Vel hoc vno Caluinistarum figmento meridiana luce manifestius est eos, qui credere nolunt, Christum potuisse exire è sepulchro, nisi lapide ab Angelo remoto, non etiam credere posse, Christum mortem vicisse.

10. Cælum non esse certum locum, quò Christus corporaliter ascenderit.

ASSERVNT.

BRENTIVS, & cæteri VBIQVITISTAE, *supra lib.2. art.6. pag.*186.

NEGANT.

IOANNES CALVINVS *ad caput 4. ad Ephesios:* Super omnes cælos perinde est, ac si diceret, extra mundum hunc creatum. Nam cùm dicitur Christus in cælo esse, non sic accipere debemus, quasi reficiat inter sphæras, vt stellas numeret, sed illic cælum significat locum, sphæris omnibus superiorem, qui post resurrectionem Filio Dei est destinatus. Non quòd propriè locus sit extra mundum, sed quia de regno Dei loqui, nisi more nostro non possumus.

Admonitione 1. contra VVestphalum: Pugnare cum Physica nostra dicit Pauli sententiam, vbi tradit Christum supra omnes cælos ascendisse. Quid? an nos inter sphæras Christum locamus? vel tuguriũm ei extruimus inter planetas? cælum nobis est magnificum Dei palatium, toto mundi opificio superius.

THEODORVS BEZA *libro ad Iasonis Brentij Argumenta, & Iacobi Andreæ Theses, quibus nituntur carnis Christi omnipræsentiam confirmare, id est, aduersum renouatos Nestorij & Eutychetis errores resipiscens, ex professo improbat Brentij doctrinam de ascensione Domini nostri Iesu Christi, & sessione ad dextram Patris.*

11. Quemlibet proprium habere Angelum

ASSERIT LVTHERVS.

Ad caput 1. Zachariæ: Quilibet Cæsar, Rex, Princeps, imò quilibet homo suum habet Angelum.

Ad caput 18. Matthæi: Scripeura testatur quemlibet Christianum suum habere Angelum.

NEGAT CALVINVS.

Vide supra lib. 4. art. 3. pag. 351.

12. Sanctorum animas nondum cælestia gloria frui

ASSERIT LVTHERVS.

Ad caput 9. Ecclesiastis: Salomon semit omnino dormire animas, & nihil sentire.

In Ionam: Ego puto mortuos tic ineffabili & miro somno consopitos, vt minus sentiant & videant, quàm hi, qui aliàs dormiunt.

Ad caput 5. Genes. Vbi iam est ille locus, quò venit Enoch? dicunt esse Paradisum, & est credibile. Quid autem sit paradisus, nescio: satis est credere esse locum, quo Deus forsitan etiam Angelos detinet: & eò res spectat, quòd Enoch & Helias ipsi etiamnum nesciant, vbi sint.

NEGANT.

ZVINGLIVS *in expositione fidei Christianæ:* Credimus animas fidelium protinus vt è corporibus euaserint subuolare cælo, numini coniungi, æternoque gaudere.

In opere Articulorum art. 57. Audio quosdam esse, qui nos à morte anima & corpore ad extremum vsque diem dormituros affirmant, tunc resuscitandos, & ingressuros esse in gaudium & gloriam Dei, aut in æternam miseriam. Cum quibus ego haudquaquam sentio. Nam quòd Scriptura de dormitione memorat, non ad animam, sed ad corpus referri debet.

IOANNES CALVINVS *in Psychopannychia, quæ ex professo refellit eorum errorem, qui animas post mortem vsque ad vltimum iudicij diem dormire putant:* Spiritus (*inquit*) imago Dei est, instar cuius viget, intelligit, æternus est: quamdiu in corpore est, virtutes suas exerit: cùm ex illo ergastulo egreditur, ad Deum migrat, cuius sensu interim fruitur, dum in spe beatæ resurrectionis requiescit.

BVLLINGERVS *Concione* 32. *in Apocalypsin:* Manifestè testatur hic locus, animas hominum non modò immortales esse, sed & viuas, & vigiles, non dormientes, superesse & viuere in cælo. Sunt enim qui fingunt animas à corpore separatas dormire: id quod vanissimum est.

Concione 87. Pudeat quosdam, qui hodie in tanta Euangelij luce audent ineptissimum errorem reparare, asserendo animas separatas à corporibus nescio in quo dormitorio stertere, neque aliquid sentire, vsque dum in die iudicij rursus coniungantur cum corporibus, & resurgant.

13. Sanctos pro nobis orare

ASSERIT LVTHERVS.

In responsione ad Louanienses: Non negaui vnquam meritis ac precibus Sanctorum, quamcumlibet imperfectis iuuari, quod subdolè mihi murere conantur miseri homines.

In Postilla maiori, in die Natiuitatis Mariæ: Intercessionem Mariæ amplectimur, vt reliquorum Sanctorum.

NEGAT ZVINGLIVS.

Responsione ad Lutheri librum de Sacramento: Interim luce clarius demonstrabo, te præclarum illum longè lateqúe fulgentem Euangelij splendorem nunquam adhuc plenè cognouisse, nisi fortè eiusdem denuò oblitus sis. Sanctorum intercessióni, qui iam beatorum sedes incolunt, nonnihil tribuere non es veritus, citra omnem Scripturæ auctoritatem.

In opere Articulorum artic. 20. Scio quorundam in me odium, quod propter hanc rem in me natum est, quòd minus cæteris Diuorum intercessioni tribuam, imò primus hanc explosérim.

14. Sanctorum imagines retinendas esse

ASSERVNT

LVTHERVS *contra cælestes Prophetas:* Boni Domini, non est hic diaboli scopus, vt oppugnentur imagines, sed vult sibi foramen fieri, per quod sanguinem profundat, & cædes in orbe terrarum committat. Spiritus Iconomachorum non est bonus: spirat cædes & seditiones: licet cælet & dissimulet ad tempus, quamdiu nondum videt opportunitatem, &c. Imagines Crucifixi & Sanctorum ex Mose probatum est esse tolerandas.

De Communione sub vtraque specie: Imagines retinere licet, quia ipse Deus in veteri Testamento æreum serpentem erigi iussit, & Cherubim ad auream arcam: sed adorare imagines vetuit.

NEANDER *in Theologia Christiana, cap. de inuocatione:* Atque illa de causa neque imagines Sanctorum de templis exturbat Ecclesia, sed relinquit vt vtiles idiotis, quibus idem præstant, quod legentibus solet Scriptura.

NEGANT

IOANNES CALVINVS *lib. 1. Institut. cap. 11. §. 3.* Insanire eos minimè obscurum est, qui simulachra Dei & Sanctorum exemplo Cherub defendere conantur.

THEODORVS BEZA *in Colloquio Montisbelgartensi fol. 418.* Fateor me ex animo Christi imaginem detestari, quæ est imago crudelitatis Iudæorum in Christum: ideo eam non possum ferre.

15. In administratione Sacramentorum, & aliàs signum crucis adhibendum esse

ASSERIT LVTHERVS.

In Catechismo: Manè cùm surgis, primò omnium signabis te signo sanctæ crucis, dicens: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.*

NEGAT BEZA.

Epist. 8. Crucis consignatio, etsi vetustissima est, tamen quid vtilitatis afferat sanè non video: & quamuis mirificè, & prorsus hyperbolicè à Chrysostomo commendatur, multò minùs velim illam inter adiaphora numerari, quàm æneum illum serpentem Ezechias: cuius quidem sanctissimi Regis in euertendis crucis & crucifixorum idolis exemplum imitari Christianos omnes Principes oportuit.

16. D. Iacobi epistolam non esse Canonicam

ASSERIT LVTHERVS.

Præfatione in nouum Testamentum, editionis primæ: D. Iacobi verè straminea est epistola, si ad alias comparetur. Non enim habet Euangelicum spiritum.

NEGANT

IOANNES CALVINVS *in argumento epistolæ Iacobi:* Sunt hodie nonnulli, qui hanc epistolam auctoritate dignam non sentiant. Ego tamen, quia eius præpudiandæ satis iustam causam non video, libenter eam sine controuersia amplector.

GVILHELMVS VVITAKERVS *de sacris Scripturis controuersia 1. quæst. 1. cap. 6* Nulla est inter nos & Papistas de libris noui Testamenti controuersia. Nam quos illi Canonicos esse statuunt, eosdem nos quoque sine vlla exceptione agnoscimus. Quos Tridentina Synodus noui Testamenti libros recensuit, hos Ecclesia nostra omnes & solos recipit. Si Lutherus, aut, qui Lutherum secuti sunt, nonnulli aliter senserint, aut scripserint, de quibusdam libris noui Testamenti, vt de epistola Iacobi, aut Iudæ, aut de alijs quibusdam partibus, ij pro se respondeant, nihil ista res ad nos pertinet, qui hac in re Lutherum nec sequimur, nec defendimus, quique meliore ratione ducimur.

17. Apocalypsin Ioannis Euangelistæ esse

NEGANT

LVTHERVS, BRENTIVS, VITVS THEODORVS, &c. vt ostendi supra lib. 6. art. 28. pag. 735.

ASSERVNT

OECOLAMPADIVS *lib. 2. ad cap. 12. Danielis:* Sed Paraphrastes Prophetarum Ioannes, quem miror quare quidam tam temerario iudicio abijciant vt somniatorem, & maniacum, & inutilem Ecclesiæ scriptorem: cùm tamen, sicut auctor epistolæ ad Hebræos, plurima veteris Testamenti, & eorum, quæ in Prophetis abstrusissima, proponat. Sed magni illi viri quantum sentiant produnt: quorum equidem censuras profanas facilius contempserim, quàm tantum thesaurum abiecerim.

HENRICVS BVLLINGERVS *in Apocalypsi:* Non ignoro Martinum Lutherum in prima editione noui Testamenti Germanici, Præfatione acri præmissa, librum hunc veluti obelo iugulasse. At inuiderunt hanc censuram ipsi boni viri & docti, qui in ipso desiderant & prudentiam, & modestiam.

18. Eos solùm libros esse Canonicos, de quibus in Ecclesia nunquam dubitatum est

ASSERVNT LVTHERANI.

In confessione VVirtembergensi: Scripturam sacram vocamus, eos Canonicos libros veteris ac noui Testamenti, de quorum auctoritate nunquam in Ecclesia dubitatum est.

NEGANT

GENEVENSES *apposuerunt ad illa verba:* Quamquam in Catalogo noui Testamenti nonnulli reperiantur, de quibus aliquando apud quosdam Ecclesiæ Doctores antiquos dubitatum est: tamen tandem totius Ecclesiæ Catholicæ consensu illi quoque pro Canonicis sunt habiti & recepti. Itaque immeritò podice reijciuntur, propter quorundam dubitationes.

19. Certas Euangeliorum & Epistolarum partes prorationetemporum explicandas esse

ASSERVNT

VVESTPHALVS contra Bezam, & cæteri LVTHERANI omnes hic consentiunt.

NEGAT BEZA.

Contra VVestphalum: Quod ad Postillas attinet, istam verbi diuini dissectionem puriori Ecclesiæ incognitam fuisse, imò vix vnquam in Oriente & Africa obtinuisse constat.

20. Peccatum Originale morbum solum esse

ASSERVNT

HVLDARICVS ZVINGLIVS *de Baptismo,*

tractatu 3. Peccatum Originale nihil aliud esse dicimus, quàm morbum.

In confessione maiori: Damno veteres ac nouos Pelagianos, qui peccatum originale negant, sed illud morbum tantùm esse volo.

IOANNES OECOLAMPADIVS *Responsione ad confessionem Lutheri:* Originalis ista contagio, non tale peccatum est, quod culpam sibi coniunctam habeat, sed morbus potius, qui propter peccatum ab Adamo commissum nobis adhærere solet.

NEGANT

LVTHERVS *Tomo 2. in Genesin fol. 24.* Peccatum Originale qui excusatione dignum statuit, nihil sacrarum rerum tenet.

CONRADVS SCHLVSSELBVRGIVS *Theologiæ Caluinisticæ lib. 1. c. de hominis lapsu:* Peccatum originis esse reuera peccatum, ex definitione peccati originalis patet: Peccatum originis est carentia iustitiæ originalis, quam omnes homines, iuxta primam creationem hominum, habere debebant: & est reatus propter lapsum primorum parentum, & est deprauatio & malitia ingens ac horribilis totius substantiæ & omnium virium hominis, quæ mala à primis parentibus post lapsum in omnes ipsorum posteros, qui naturali modo à mare & fœmina propagantur, deriuantur, propter quæ mala omnes sunt natura filij iræ.

21. Infideles Ethnicos saluari

ASSERVNT

ZVINGLIVS *in expositione fidei Christiane artic. 12.* Credimus animas fidelium, protinus vt corporibus euaserint, subuolare cælo, numini coniungi æternoque gaudere. Hic Adamum, Abelum, Enochum, Petrum, Paulum. hic Herculem, Thesenm, Socratem, Numam, Camillum, Catones, Scipiones: hic antecessores tuos, & quotquot in fide hinc migrarunt, videbis. Quo spectaculo quid lætius cogitari potest?

RODOLPHVS GVALTHERVS in Apologia pro Zuinglij libris *idem sentit.*

NEGANT

LVTHERVS *ad cap. 47. Genes.* Zuinglius nuper scripsit, Numam Pompilium, Hectorem, Scipionem, Herculem frui æterna beatitudine in Paradiso cum Petro & Paulo, & alijs Sanctis; quod nihil aliud est, quàm apertè fateri, quòd sentiat nullam esse fidem, nullum Christianismum. Si enim Scipio & Numa Pompilius, qui fuerunt idololatriæ, seruati sunt, cur oportuit Christum pati & mori, aut quorsum opus est baptizari Christianos, aut docere Christum? Adeò horribiliter ruunt, neglecto & omisso verbo, neque quicquam sciunt de fide, sed illud ipsum statuunt ac docent: homo faciens quod in se est, saluatur. Itaque valde pernitiosus est error, quem nos neutiquam probare ac tenere possumus.

22. Sacramenti nomen

IMPROBANT

ANDREAS CARLSTADIVS *de imaginibus & Sacramentis, Sacramenti nomen palam oppugnans:* Non placet, *inquit*, vox ista: neque enim Deus in sacris literis vsquam iniunxit, vt eiusmodi voce vteremur; nec licet in rebus diuinis vsurpare nomina, quæ Deus non iusserit vsurpari.

HVLDARICVS ZVINGLIVS *libro de vera & falsa religione:* Vocem illam Sacramenti magnopere cuperem à Germanis nunquam fuisse receptam.

PROBANT

LVTHERVS *contra Carlstadium:* Imò verò placet ista vox: nec enim Deus in sacris literis vsquam prohibuit, ne eiusmodi voce vteremur. Et quis tandem es Carlstadi, vt te ponas loco Dei, & nobis præscribas, quod ille non prohibuit?

PHILIPPVS *in post. editione Locorum communium. cap. de Sacramentis:* Verè sunt Sacramenta Baptismus, Cœna Domini, & Absolutio, quę est Sacramentum Pœnitentiæ.

23. Infantes sine Baptismo sanctificari & saluari

ASSERVNT

IOANNES CALVINVS *lib. 4. Instit. cap. 16 §. 26.* Explodendum est eorum commentum, qui omnes non baptizatos æternæ morti adiudicant.

THEODORVS BEZA *in abstersione calumniarum aduersus Heshusium:* Infantes ex fidelibus parentibus natos pro sanctis, id est in fœdere diuino comprehensis habemus, & cum Paulo dicimus: Si radix sancta, sanctos etiam esse ramos

In Creophagia: Ab vtero coram Deo sancti sunt fidelium pueri.

NEGANT

LVTHERVS *in confutatione rationis Latomiana:* Quid excusat paruulos non baptizatos, quòd damnantur in æternum?

CONRADVS SCHLVSSELBVRGIVS *Theologiæ Caluinist. lib. 1. c. de Bapt.* Infantes constituti extra regnum Christi, non sunt sancti priusquam baptizati communioni Sanctorum inseruntur. Christus mundat Ecclesiam suam per lauacrum aquæ in verbo. Immundi ergo & contaminati peccato sunt infantes priusquam mundentur Baptismo. Porrò quod sanctum est, idem & purum atque mundum est. Pueri ergo nondum abluti & mundati regenerationis lauacro, vt mundi non sunt, ita nec sancti.

24. Baptismum in casu necessitatis à laicis, & mulieribus administratum valere

ASSERVNT

LVTHERVS *Tomo 4. in Genesin, fol. 243.* An non hoc ingens donum & gloria, quòd etiam mulier in necessitate potest baptizare & dicere: Libero te à morte, diabolo, à peccato, & omnibus malis, dono te vita æterna, facio te ex filio diaboli filium Dei?

MICHAEL NEANDER *in Theol. Christ. c. de Bapt.* Adeo nulla hîc est personarum respectio, vt in necessitate quælibet muliercula baptizare possit.

CONRADVS SCHLVSSELBVRGIVS *Theologiæ Caluinist. lib. 1. cap. 18.* Nemo ambigat plenum & perfectum esse Baptismum, exhibitum paruulis domi à muliere, non minus quàm si in Ecclesia à Presbyteris Baptismum accepissent. Ac nequaquam debent ritè baptizati à mulieribus rebaptizari, sed collatus ab illis Baptismus, pro vero & efficaci approbari debet.

NEGANT

IOANNES CALVINVS *epist. 51.* Baptismum ob sterilibus permittere, impia & sacrilega est Baptismi profanatio.

Def. inf. 2. cont. Westphalum: Satius esse dicit Baptismum in huiusmodi casu omitti, quàm illicita hac mulierum vsurpatione profanare.

THEODORVS BEZA *in abstersione calumniarum Ulmanni Heshusij:* Tanti mox fieri cœpit hæc necessitas, vt domesticæ ac priuatæ baptizationes ipsis etiam laicis permissæ fuerint, quadam videlicet eorum commiseratione, qui ante obitum requirebant Baptismi solatium. Inde factum est, vt ipsæ etiam mulieres in summo necessitatis gradu infantes auderent baptizare: quod deinde conniuentibus Episcopis in cõsuetudinem transijt. Hunc errorem nimium multi iam pridem asseruerunt, quorum nominibus parco libenter.

De Cœna cont. Westphal. Baptismos in priuatis ædibus nullos administramus. Quòd si administraremus, non nisi ministros adhiberemus, ac præsertim reijceremus mulieres. Certum est enim has corruptelas non aliunde natas, quàm ex opinione illa, quam prorsus falsam arbitramur, de absoluta Baptismi necessitate ad salutem.

15. Ioannis Baptisma aliud esse à Christo Baptismate.

ASSERIT LVTHERVS.

Dissutatione de Baptismo Legis: Ex baptisma carnis, Ioannes baptisma pœnitentiæ, Christus Baptisma gratiæ habet. Solius Christi Baptisma Sacramentum est, propter verbum, quod in illo, non in alijs operatur: baptisma Legis vmbra, vestes & vasa lauabat, figurante spiritu exteriorum operum sanctitatem & legis velamen: baptisma Ioannis, reuelata facie Legis omnes peccato immergit, & gratiæ auidos facit: Baptisma Christi peccato mersos, & auidos gratiæ reducit iustificatos, & nouas creaturas facit. Vt baptisma Legis pœnitentiam non præstabat, sed magis præsumptionem, donec in baptisma Ioannis desinebat: ita Ioannis baptisma gratiam non præstabat, sed magis desperationem, donec ad Baptisma Christi pertingebat. Nihil repugnat Christi Baptismati pertinacius, quam baptisma Ioannis. Videtur Christus baptisma Ioannis non obseruasse, sed addito verbo vitæ seu promissionis perfecisse. Ob quam causam baptizati à Ioanne, denuo baptizati fuerunt Baptismate Christi.

NEGAT CALVINVS.

Lib. 4. Instit. cap. 15. §. 17. Neminem pereurbet, quòd alterum baptisma ab altero veteres discernere contendunt, quorum non tanti nobis debet esse calculus, vt Scripturæ certitudinem, quatefaciant.

26 Pueros in Baptismo propriam habere fidem

ASSERVNT

LVTHERVS *aduersus Cochlæum libro edito anno* 1523. Dicimus ad Baptismum infantes credere per vim verbi, quo exorcizantur.

De adoratione Sacramenti ad VValdenses: Displicet in vobis, quòd paruulos in futuram fidem baptizatis.

MICHAEL NEANDER *in Theologia Christiana, capite de Baptismo:* Quia infantes Christo pronuntiante credunt: ergo baptizati saluantur. Quomodo verò credant infantes, scire non possumus, etiam si certum sit fidem infantes habere.

NEGANT

IOANNES CALVINVS *lib. 4. Institut. cap. 16. §. 24* Si fidelium liberi citra intelligentiæ adminiculum fœderis sunt participes, non est cur ob id à Signo arceantur, quia in fœderis stipulationem iurare nequeunt.

ARETIVS *in 1. parte Problem. ait:* infantes dici fideles, & esse sanctos, quia habeant fideles parentes, licet infantes ipsi fide careant.

27. Exorcizandos esse eos, qui baptizantur

ASSERVNT

MARTINVS LVTHERVS *libro de Baptismo:* Audis his orationibus, quanto cum gemitu, quàm seriò Ecclesia puerum adducat, quàm expresè fateatur illum à dæmone obsideri, filium iræ & peccati esse.

In Catechismo, de Baptismo: Exi immunde spiritus, &c.

GONRADVS SCHLVSSELBVRGIVS *Theologiæ Caluinisticæ lib. 1. cap. 17.* Exorcismus circa Baptismum in multis locis rectè & magno cum fructu, iuxta consuetudinem veteris Ecclesiæ, vsurpatur.

NEGANT

IOANNES CALVINVS *lib. 4. Instit. cap. 15. §. 19.* Exsufflatio ianuam ad Baptismum aperire visa est, etsi me non latet, quàm vetusta sit huius farraginis origo, respuere tamen mihi, & pijs omnibus fas est quicquid ad Christi institutionem addere ausi sunt homines.

28. Christum in Eucharistia verè præsentem esse

ASSERIT LVTHERVS.

Epistola ad Argentinenses: Hoc difiteri nec possum, nec volo, quòd si Carlstadius, aut alius quispiam ante quinquennium mihi persuadere potuisset, in Sacramento præter panem & vinum esse nihil, ille magno beneficio me sibi deuinctum reddidisset: grauibus enim curis anxius, in hac excutienda materia multum desudabam, omnibus nervis extensis, me extricare & expedire conatus sum, cùm probè perspiciebam, hac re Papatui cum primis me valde incommodare posse. Verùm ego me captum video, nulla elabendi via relicta. Textus enim Euangelij nimis apertus est, facilè conuelli non potest, multo minus verbis, aut glossis è vertiginoso capite conuectis subuerti.

Contra Carlstadium: Quicunque credere nolunt panem Domini in Cœna illius esse verum ac naturale corpus, quod Iudas & impius non minus percipiat ore, quàm Diuus percipiat Petrus, & Sancti omnes, hoc, inquam, quisquis credere non vult, is nullam mecum speret inire communionem.

NEGANT

CARLSTADIVS, ZVINGLIVS, OECOLAMPADIVS, CALVINVS, &c. Sacramentarij, *de quibus Tom. 2. lib. 6. de Eucharistia.*

29. Non solùm pios, sed etiam impios, Christi corpus accipere

ASSERVNT

LVTHERVS *contra Articulos Louanienses:* In Eucharistiæ Sacramento venerabili & adorabili exhibetur & sumitur verè & reipsa corpus & sanguis Christi, tam à dignis, quàm ab indignis.

In articulos Smalcaldicos: De Sacramento altaris censemus, quòd panis & vinum in Cœna Domini sit verum corpus & sanguis Christi, accipiturque non solùm à bonis, sed etiam à malis Christianis.

MICHAEL NEANDER *in Theologia Christiana, capite de Cœna Domini:* Sacramentarij dignos tantùm, hoc est, credentes: nos autem cum Paulo dignos & indignos, id est, credentes & incredulos corpus & sanguinem Christi verum sumere profitemur: hos corporaliter ad iudicium, illos corporaliter & spiritualiter ad salutem.

NEGANT

CARLSTADIVS *de verbis Cœna:* Impij qui absunt à timore Dei, corpus Christi neque accipere, neque comedere possunt: Panem autem Domini possunt ad iudicium accipere.

OECOLAMPADIVS *contra Confessionem Lutheri:* Corpus nemo mortalium indignè potest mãducare: signum verò & Sacramentum corporis multi, proh dolor, indignè manducare consueuerunt.

CALVINVS *contra Heshusium:* Christus generaliter omnibus & sanguinem suum offert: sed quia infideles ianuam suam claudunt eius liberalitati, non recipiunt quod offertur.

30. Eucharistiam venerabilem & adorandam

ASSERVNT

MARTINVS LVTHERVS *ad cap. 47. Genes.* Etsi in Cœna Dominica nihil porrigeretur præter panem & vinum, sicut Sacramentarij blasphemant, tamen quia est ibi promissio, vox diuina, & Spiritus sanctus per verbum in Cœna: ideoque decebat nos cum reuerentia accedere. Quanto verò magis id fieri par est, quando credimus adesse verum corpus & verum sanguinem cum verbo?

Ad VValdenses: Cùm hoc verbum rectè consideratur ac creditur, tum adoratio ipsius Sacramenti meridiana luce clarius elucescit.

Contra articulos Louanienses: Eucharistiæ Sacramentum venerabile & adorabile.

IOANNES BRENTIVS *in Apologia confessionis*

Wirtembergenſis: Confitemur Chriſtum Filium Dei ſemper & vbique, ſiue in cælo, ſiue in terra, ſiue in Euchariſtia, ſiue extra Euchariſtiam adorandum eſſe.

NEGANT

IOANNES CALVINVS, THEODORVS BEZA, &c. vt *I omit 2. libro 6. articulo de adoratione Euchariſtiæ oſtendam.*

31. Euchariſtiam ſumentibus eſſe ſalutarem

ASSERVNT

LVTHERVS *de indigna ſumptione Sacramenti*: Duos fructus percipimus ex hoc ſanctiſſimo Sacramento: primùm nos efficit fratres & cohæredes Chriſti, ita vt ex illo & nobis vna fiat placenta, &c. Si nouum Teſtamentum eſt in Cœna, etiam in ea eſt peccatorum remiſſio, gratia, & vita, &c. Verba ipſa primùm panem & vinum accipiunt in Sacramentum: panis & calix accipiunt corpus & ſanguinem Chriſti: Corpus & ſanguis Chriſti accipiunt nouum Teſtamentum: nouum Teſtamentum accipit remiſſionem peccatorum: remiſſio peccatorum accipit ſalutem & vitam æternam. Ecce hæc omnia nobis largiuntur verba Cœnæ Domini, & nos fide accipimus.

GONRADVS SCHLVSSELBVRGIVS *Theologiæ Caluiniſticæ lib. 1. cap. 24.* Verbum Dei docet, quòd Chriſtus ſeipſum & omnia ſua beneficia largiatur ijs, qui vera Pœnitentia & fide corpus & ſanguinem Domini in Cœnæ Dominicæ vſu accipiunt. Patres etiam teſtantur, quòd participatione corporis & ſanguinis Chriſti cum Chriſto coniuncti corpus & membra eius ſimus, & quòd cibus corporis & ſanguinis Chriſti remiſſionem peccatorum, ſalutem & vitam recte vtentibus conferant.

NEGANT

HVLDARICVS ZVINGLIVS *ad Matthæum Auerſum Catabagenſem*: Euchariſtiæ vſus non tollit peccata, ſed ſymbolum eorum eſt, qui firmiter Chriſti morte exhauſtum & deletum eſſe peccatum credunt.

In Exegeſi Corpus Dominicum etiamſi corporaliter ederetur, nunquam tamen hoc ſecum adferet, quòd mentem confirmet, ac Euangelion præſens tribuat, peccatorumque veniam. Nobis contra videtur carnem Chriſti in Cœna corporaliter edi adferere, veram peſtem eſſe, qua propediem repullulante ac graſſante, iri vaſtatum Euangelium. Nam ſi fidem confirmet, ac peccata remittat, quis non conuerteretur ad operum vomitum, &c. Caro Chriſti nihil prodeſt ad viuificandum ſcilicet, ſi comedatur.

CARLSTADIVS *in Dialogo de Cœna Domini*: Sacramentum non eſt panis vitæ. Impoſſibile eſt enim panem ſacræ Cœnæ eſſe panem vitæ.

32. Infirmos priuatim communicandos eſſe.

ASSERVNT

IOACHIMVS VVESTPHALVS *contra Bezam*, & alij LVTHERANI *paſſim obſeruant.*

NEGANT

IOANNES CALVINVS *lib. 4. Inſtit. cap. 17. §. 39.* Hinc clarè patet repoſitionem Sacramenti, quam nonnulli vrgent, vt ægrotis extra ordinem diſtribuatur, inutilem eſſe.

Defenſione 2. contra VVeſtphalum: Obijcit Cœnam Domini non dari ægrotis. Cùm nihil minus cæleſtis magiſtri doctrinę conſentaneum ſit, quàm panem in pompam, non tecus ac fercula in theatro circumferri, deinde hominem vnum priuatim & ſeorſim paſci, communicationis lege poſthabita: hinc factum eſt, vt à priuatis Cœnis pij & docti homines ab initio abſtinuerint.

THEODORVS BEZA *de Cœna Domini contra VVeſtphalum*: Cœnam priuatim non adminiſtramus noſtris ægrotis, quam etiam ipſi non flagitant. Sunt enim inſtituti, vt ſciant ſalutem ſuam abſolutè à Sacramentis non pendere.

33. Eleuationem Euchariſtiæ

PROBANT

MARTINVS LVTHERVS in captiuitate Babylonica, & in formula Miſſæ, IOACHIMVS VVESTPHALVS contra Bezam, &c.

NEGAT BEZA.

De Cœna Domini contra VVeſtphalum: Eleuationi quis iam locus eſſe poteſt, vbi nulla eſt collectorum oblatio? iam verò cereorum accenſionem quid neceſſe fuit hyemis prætextu defendere?

34 Confeſſionem Auguſtanam.

PROBANT

Omnes vbique LVTHERANI.

IMPROBANT

IOANNES CALVINVS *Epiſt. 313.* Auguſtana Confeſſio, vt ſcis, fax eſt veſtræ furiæ ad excitandum incendium, quo conflagrat tota Gallia. Sed quærendum eſt, quorſum obtrudatur, cùm ſemper eius mollities cordatis diſplicuerit, auctorem eius pœnituerit, & in pleriſque locis accommodata ſit ad peculiarem vſum Germaniæ. Omitto, quòd eius breuitas & obſcura, & præteritis quibuſdam maximi momenti capitibus mutila eſt. Cæterùm abſurdum eſſet, neglecta confeſſione Gallorum, illam accipere.

THEODORVS BEZA *epiſt. 1.* De Confeſſione Auguſtana fateor illam nobis in quibuſdam non ſatisfacere, atque adeò in nonnullis, ac præſertim in capite de Cœna Domini, non probari, niſi commoda interpretatione leniatur, quod etiam eruditiſſimos quoſque videmus facere.

AVCTOR ANONYMVS libro, qui inſcribitur: *Animaduerſiones in nouum doctrinæ corpus*: Cõfeſſio Auguſtana neque fuit primò conſcripta generali omnium Principum, Ordinumque Germaniæ nomine & conſenſu, ſed ſeptem duntaxat Principum, & duarum ciuitatum: neque poſtea, niſi paulatim, modò ab his, modò ab illis approbata eſt. Itaque ſine Eccleſiaſtica diſquiſitione & examine admitti non debet: nec vnquam fuit recepta ab Eccleſijs Heluetiorum, vel eorum, qui ijs fœdere iunguntur. Ergo non poteſt eſſe Symbolum Eccleſiarum reformatarum. Et ſi eſſet, ſubiaceret adhuc Eccleſię vniuerſalis examini & iudicio per verbum Dei.

35. Infernum cælo comprehendi.

ASSERIT BRENTIVS.

De Maieſtate Chriſti: Vbi eſt Satan, ibi ſunt inferi. Itaque cælum, ſiue regnum cæleſte omnia comprehendit, & in hoc etiam cælo ſunt inferi cum Satana & Angelis ſuis.

NEGAT BEZA.

Illud: *Vbicunque ſit Satan eſſe inferos*, id eſt, locum illum æternis pœnis dęmonum & impiorum deſtinatum, quis Brentio concedet? Nam ſi ita eſſet, multo magis fuiſſent inferi in miſeri illius corpore, quod dæmonum legio occupauerat, qui tamen precantur Chriſtum, ne in abyſſum procul dubio ad inferos mittantur.

ARTICVLVS DECIMVS.

SACRAMENTARIOS A LVTHERANIS, LVTHERANOS A SACRAMENTARIIS: ANABAPTISTAS A LVTHERANIS ET SACRAMENTARIIS, LVTHERANOS ET SACRAMENTARIOS AB ANABAPTISTIS: TRINITARIOS à Lutheranis, &c. Lutheranos &c. à Trinitarijs damnari.

I. LVTHERANI DAMNANT Sacramentarios.

Martinus Lutherus.

CONTRA *Articulos Louanienſes Theſ.27.* Hæreticos ſeriò cenſemus & alienos ab Eccleſia Dei Zuinglianos & Sacramentarios omnes, qui negant Chriſti corpus & ſanguinẽ ore carnali ſumi in venerabili Euchariſtia.

Epiſtola ad Iacobum Presbyterum, Eccleſiæ Bremenſis Doctorem: Mihi ſatis eſt omnium infeliciſſimo vna iſta beatitudo: *Beatus vir qui non abijt in conſilio* Sacramentariorum, *non ſtetit in via* Zuinglianorũ, *nec ſedit in cathedra* Tigurinorum. Habes quid ſentiam.

Epiſtola ad Argentinenſes: Quòd me criminatur D. Carlſtadius, quòd expulerim eum, ferre poſſem rem ita ſe habere: vellem & bene volente Deo excuſare. Gau deo autem eum abijſſe ex terra noſtra: opto quoque quòd apud nos non eſſet, eiq; conſulendum fuiſſet, vt ab eiuſmodi querela abſtinuiſſet: vereor enim ne excuſatio mea eum per quàm duriter ſit accuſatura. Caueat à fallaci illo ſpiritu quiſquis poteſt, hoc ſuadeo: hic nihil ſubeſt boni. Mihi ipſi ſanè propemodum perſuaſiſſet Ienæ, propter quandam Scripturam, vt eius ſpiritum non commiſcerem cum ſpiritu Alſtetenſi illo ſeditioſo ac cædium auido. At vbi veni Orlamundam ad Chriſtianos eius. Principum iuſſu, bene comperi, quid ſeminis ipſe ſibi ſeminauerit: vt gauderem ibi me non lapidibus & ſtercoribus ciectum fuiſſe, vbi nonnulli ex ijs talem mihi dabant benedictionem: Abſcede in mille diabolorum nomine, vt collum frangas priuſquam oppidum exieris.

De Cœna Domini Tom.2.Ger.fol.182. Vno tempore non poſſum ad vnum omnes huius ſpiritus errores apprehendere. Hoc ſolum dico, quicunque ſibi bene conſulere volet, caueat ſibi à Zuinglio: non ſecus ac tartarei dæmonis venenum eius libros fugiat. Homo omninò retrouerſus eſt, totum Chriſtum amiſit. Cæteri Sacramentarij vno ſolùm errore aguntur, hic nullum librum edit, quo non plures & grauiores euomat.

Fol. 190. Ingenuè fateor, me Zuinglium non amplius in Chriſtianorum numerum referre poſſe. Nullum Chriſtianę fidei articulum ſine corruptela docet, & ſepties peior euaſit, quàm cùm adhuc Papiſticam religionem tueretur. Huius modò confeſſionem propterea edo, quò coram Deo & hominibus me excuſem, quòd cum Zuingliano dogmate non communicem, nec in æternum communicare velim.

Fol. 174. Ego tamquam alterum iam pedem in ſepulchro habens hoc teſtimonium, & hanc gloriam ad tribunal Domini adferam, quòd hoſtes Sacramenti Carlſtadium, Zvvinglium, Oecolampadium, eorum qíe diſcipulos, toto pectore damnãrim ac vitãrim, nec habeo cum quoquam eorum familiaritatem, neque literis, neque ſcriptis, neque verbis, neque factis, ſicut Dominus præcepit.

Tom.3.Ger. fol. 264. Cogor eos relinquere & fugere vt αυτοχειροτονητους, qui prudentes & ſcientes condamnati ſunt. Nulla mihi cum illis amplius intercedet neceſſitudo, nec literis, nec ſcriptis, nec verbis, nec operibus, licet vel Sueneckfeldius, vel Zuinglius, vel alio quouis nomine vocetur. Nam omnes eos eiuſdem farinę æſtimo, quicunque credere nolunt, quòd panis Domini in Cœna ſit verum ac naturale ipſius corpus, quòd impius, atque adeò Iudas ipſe, non minus ore accipit quàm Petrus, & omnes Sancti. Dico ego: quicunque hoc credere non vult, ne quæſo me moleſtet, literis, ſcriptis, verbis, aut vllam mecum familiaritatem contrahere cupiat.

In Colloquijs Latinis Tomo 1.cap.de damnatis, & Inferno: Optarem Zvvinglium ſaluatum eſſe, ſed vereor diuerſum accidiſſe. Nam Chriſtus mandauit, vt iudicemus, negantes eum eſſe damnatos. *Qui me coram hominibus negauerit, &c. Qui non crediderit, condemnabitur.*

Tom.2.cap.de aduerſarijs: Zuinglius tamquam latro mortuus eſt: quia voluit alios adigere ad ſuum errorem, & propter hanc cauſam in bellum profectus & interfectus eſt. Deus eſt iuſtus iudex, eiusqíe iudicium rectum, qui blaſphemos & contemptores verbi ſui non finit impunitos, ſed miſerè pereunt.

Philippus Melanchthon.

Epiſt. ad Fridericum Myconium: Carlſtadius primus excitauit hunc tumultum, homo ferus, ſine ingenio, ſine doctrina, ſine ſenſu, quem nullum vnquam humanitatis officium aut intelligere, aut facere animaduertimus, tantum abeſt, vt in eo manifeſtatio aliqua Spiritus ſancti animaduerſa ſit.

Ioachimus Veſtphalus.

Lib.cont.Caluinum: Nulla falſa doctrina tam latè diſpergitur, nulla tanto conatu & hypocriſi defenditur, nulla tam multos homines abripit in errorem, quam falſa doctrina de Euchariſtia Sacramentariorum.

Nicolaus Amſdorffius.

In publica confutatione puræ doctrinæ: Nos Zuinglianam & Oſiandrinam hæreſin & errores tranquilla conſcientia amplecti non poſſumus: nec illorum, qui ſe à Luthero ſegregãrunt, ſeceſſioni, aut nouationi ſubſcribere, & altipulari.

Matthias Illyricus.

In defensione Confessionis Marburgensium: Caluinistarum Liturgia non vno sacrilegio vitiata est, cõtaminataq́, eaq́, proh dolor, innumeras animas æterno exitio inuoluit.

Franciscus Stanckarus.

Epistola ad Regem Poloniæ: Verùm quoniam Tigurini & Geneuenses, cùm sint publici & manifesti hæretici, & non semel scriptis & epistolis suis seduxerunt Polonos tuos, & admoniti resipiscere noluerunt, sed magis atque magis indurati & obstinati, conati sunt eos in hæresibus confirmare, & suadere illis, vt me cum reliquis sectarijs & hæreticis è cœtu tuo ejicerent, cùm puram & veram fidem habeam, facere non potui quin arguerem & increparem eos.

Libro de Trinitate aduersus Henricum Bullingerum, Petrum Martyrem, Ioannem Caluinum, & reliquos Tigurinæ ac Geneuensis Ecclesiæ perturbatores: Omninò mihi nunc ita negotium est cum Tigurinis, Arianis, & Eutychianis, sicut olim erat Augustino cum Manichæis hæreticis. Nam eodem modo, licet stylo diuerso, vt illi tunc, ita isti nunc, diuinam naturam in conditionem seruilem conijciunt, & è throno maiestatis suæ deijciunt, &c. Videat Senatus Geneuensis qualem Theologum habeat, & quàm accuratè Scripturam interpretatur iste (si Dijs placet) magnus Theologus.

Libro 2. Hoc tuum (*Caluine*) ad Pinzouianos scriptum quibusdam doctis affirmabam non esse tuum, sed Petri Galli & Blandratæ. Dicebam enim Caluinum virum doctum tot blasphemias, tot errores, tot contradictiones, tot consequentias falsas, & demum Arianam & Eutychianam hæreses scribere non potuisse, præsertim cùm in suis Institutionibus has hæreses damnet. Et cùm rogatus essem, vt illud scriptum iudicarem, admonitionem præmisi, illud non esse Ioannis Caluini. Tanti nimirum apud me erat auctoritas tua. Et nisi secundum hoc tuum scriptum, per nuntium nostrum ad Polonos missum, de illo priore admonuisset, nũquam ego credere potuissem tam fatuum, impium, & indoctum scriptum à Ioanne Caluino profectum fuisse, ex quo iam clarè ostendam, doctrinam tuam esse planè Arianam, & te quoque Arianum, nisi resipueris.

Contra Caluinum N. 4. Quis diabolus, ô Caluine, te seduxit contra Filium Dei cum Ario obloqui, vt ostenderes eum priuatum fuisse gloria sua: nunc autem petere eam sibi dari, quasi non semper eam habuerit? Antichristus ille Septentrionis, quem tuadoras, imprudenter Melanchthon Grammaticus hoc fecit. Caue Christiane lector, & maximè vos Ministri omnes à libris Caluini cauete, & præsertim in Articulo de Trinitate, Incarnatione, Mediatore, de Sacramento Baptismatis, & Prædestinatione: continent enim doctrinam impiam, & blasphemias Arianas, vt in Caluinum spiritus Serueti combusti secundùm Platonicos remigrasse videatur.

Theologi Mansfeldenses.

In confessione Mansfeldica Latina, pagina 120. Suspectam meritò habemus Sacramentariorum doctrinam. Primò propter nouitatem: extitit enim recens nostro tempore, & ignota fuit vetustæ Ecclesiæ. Secundò, quia Sacramentarij non definitè in eadem sententia sunt concordes, sed in seipsos diuisi sunt, vt alij sint Carlstadiani, Zvvingliani, Oecolampadiani, Zvvenckfeldiani, Campanistæ, Caluinani, & similes.

Conradus Schlusselburgius.

Scripsit Theologiæ Caluinistarum libros tres, in quibus ea tractat quidam, quasi ad ouium plus quàm 223 *errores Sacramentariorum publicis scriptis, pagellis, verbis proprijs, & auctorum nominibus vocatis, demonstratur, eos de nullo ferè doctrinæ Christianæ articulo recte sentire: addita simul vera sententia assertione, & contrariæ opinionis refutatione, Francofurti imp.* 1592. *in* 4.

Præmium libri sic incipit: Mirabitur absque dubio pia posteritas, si quæ futura est, quid causæ sit, quòd illæ Ecclesiæ, quæ initio vnanimi consensu secessionem fecerunt ab idolomania & superstitionibus Pontificijs, mox quasi communis hostis oblitæ, à se inuicem dissidere cœperunt, & aliæ quidem Lutheri, aliæ verò Zvvinglij, & Caluini partes tutatæ sint, atque iam annos sexaginta & plures tanta animorum contentione se inuicem oppugnârint, vt nisi magnus Domini dies interuenerit, litemq́ hanc diremerit, mutuis vulneribus potius, quàm Papistarum oppressione succubituræ videantur. Et sanè illi, qui Caluini sententiam sequuntur, licet synceros & innocentes nostrarum Ecclesiarum Doctores virulentissimè in scriptis suis instar scorpionum mordeant, tam suaui tamen verborum lenocinio, & tanta modestiæ simulatione virus suum tegere nôrunt, vt plerisque persuadeant, non per sestare, quò minus animi partium dissidentium rursus coëant.

Lib. 1. *artic.* 28. R. Gvalthervs (in Præfat. epist. ad Rom.) asserit Caluinistas cum Lutheranis in articulo Iustificationis, & omnibus alijs pulchrè conuenire, sola Sacramentaria velitatione excepta. Hoc falsissimum esse, scripta nostrarum Ecclesiarum Doctorum testatum faciunt. Nos enim Caluinistas incredulos de multorum articulorum in S. Theologia depravatione accusamus, vt ex his verbis Ioannis Pappi contra Sturmium Sacramentorum rabulam videre licet. Etsi enim, inquit, initio de vno tantùm articulo controuersia fuit: tamen malè disputando, & errorem suum pertinaciter propugnando, eò progressi sunt Caluinistæ, vt non paucos, neque postremos doctrinæ Christianæ articulos in dubium vocârint. Agitur enim nunc inter nos de omnipotentia Dei, de vnione personali duarum naturarum in Christo, de communicatione idiomatum, de corpore Christi glorioso, de Ascensione eius in cælum, de discrimine Sacramentorum veteris, ac noui Testamenti, de vi & efficacia Baptismi, de prærogatiua infantum natorum ex fidelibus parentibus, de Cœna Domini, de prædestinatione, &c. De quibus omnibus articulis nemo pius, & doctrinæ Christianæ peritus negare potest, magnas inter nos controuersias esse, & sanè liberè profiteor, me illorum dogmata de ijs omnibus capitibus improbare & damnare.

Lib. 2. *art.* 1. Theodorvs Beza in suo Sacramentario Basilisco contra Heshusium anno 61. edito, quem χριστοφαγίαν καὶ ὄνον συλλογιζόμενον inscribit, non tantùm in ipsa tractatione omni pietati & verecundiæ laxatis omnibus maledicentiæ frænis nuntium remisit: sed in ipso etiam titulo, suam blasphemiam & diabolicos sarcasmos euomuit. Veram enim, & realem corporis & sanguinis Christi in Cœna Domini præsentiam ἄθεος iste Theodorus appellat χριστοφαγίαν, & somnia in isto scripto ὄνος hic συλλογιζόμενος emisit, vt ipsosmet testamenti Filij Dei hostes modestiores huius inuectiuæ venenatæ iam dudum puduerit, & Bezam ipsum adhortati fuerint, vt ab huiusmodi scriptione in hoc argumento sibi temperaret: sicut Lauatherus in sua historia Sacramentaria pagina 48. atteſtatur, &c. In prioribus sex pagellis cum dimidia, tam horrenda, tamquè obscœna & fœdissima scommata Beza effudit, vt in volumine tractationum Theologicarum primo septem ferè integra folia omiserit, increpatus

&admo-

& admonitus à ſuis Manipularibus: præſcum Caluiniſtis, vt pagellæ iſtæ cum amatorijs poëmatis, in quibus Candidæ ſuæ decantatiſſimæ laudes obſcœnis & impudiciſſimis verſibus celebrauit, perpetua obliuione ſepeliantur. Filius ipſe Dei, cuius teſtamentum ſanctiſſimum Beza in duobus iſtis dialogis maledico, ſpurco, & blaſphemo rictu impetiuit, harum blaſphemiarum & conuiciorum aliquando, niſi ſeriam pœnitentiam egerit, ſeueriſſimus vltor exiſtet. Heshuſium impuro rictu vocat Polyphemum, ſimiam, cothurnatum, vægrandem, & pileatum aſinum, canem in balneo, aſiniſſimum Sophiſtam, impudentem & petulantiſſimum nebulonem, impurum ſycophantam, belluam, laruam hominis, aſinum bipedem, & impurum, hiſtrionicum & monſtroſum, mixtum ex ſimiarum & onagrorum ſpecie, animal carniuorum, Cyclopem, aſinariam ſimiam, aſinum ſeſquipedalem, & furentem, digniſſimum conuiciatorem, dignum vt ex tilia penderet, vt verè eſſet, quod dicitur.

Miniſtri TIGVRINAE & GENEVENSIS Eccleſiæ, in capitibus conſenſionis anno 54. appellant aſſertores D. Lutheri ſententiæ de præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in S Cœna, homines indoctos, turbulentos, omni virtute deſtitutos, in quibus ſit confuſa & inſipida garrulitas: item homines nullius pretij, qui fallo prætextu decipiant multos rudes & imperitos: item homines friuolos & petulantes, tædas, per quas excitet Satan incendium, homines tenulentos, bellum Sacramentarium inſtaurantes. TIGVRINI contra Teſtamentum Brentij impudenter nugantur, noſtram doctrinam de Cœna Domini eſſe nouam & mendacia: ipſorum verò hæreſin Sacramentariam clamant eſſe ſanam & ipſam veritatem. CALVINVS in vltima admonitione contra VVeſphalum maledictis nullum modum facit: omnes illos proclamat hæreticos, qui recuſent damnare LVTHERI ſententia, Caluino parere. In eodem libro ſatis venenato eſum corporis Chriſti in Cœna Domini craſſum delirium, lanienam, craſſam ingluuiem, ingurgitationem carnis Chriſti in ventrem, ſubſtantialem ingurgitationem, commentum Lutheranis à Diabolo ſuggeſtum appellat.

Ibidem CALVINVS fol. 896. vocat nos ſanæ doctrinæ aduerſarios, adulterini dogmatis patronos, craſſos conieſtores, qui monſtro in cerebris noſtris fabricato euertamus totum naturæ ordinem, eò quòd doceamus, Chriſti corpus inuiſibile diſpenſari in pane Cœnæ Dominicæ.

BEZA in obſcœna ſua Creophagia, quam haud dubiè dictante diabolo contra Filij Dei teſtamentum concinnauit fol. 17. audacter pronuntiat, nos nihil amplius in Cœna Domini ponere poſſe, quàm Caluiniſtæ ponant? imò ait Caluiniſtas Chriſto longè maiorem tribuere gloriam, quàm nos faciamus. Fol. 18. hæc ſcommata in Heshuſium effundit: Ignoſces nobis D. Doctor aſine, cum reliquis tuæ ſpeciei indiuiduis, ſi veſtra ſomnia non habeamus pro Dei oraculis. folio 23. ſcribit Lutheranos veram & ſubſtantialem corporis & ſanguinis Chriſti præſentiam in Cœna ſacra aſſerentes, cælum terræ miſcere, Euangelij progreſſum impedire, & à Satanæ ſpiritu, non Chriſti moueri. Ibidem Cœnam Domini (horrendum auditu) appellat cœnum. Id quod in Colloquio Poſſiaci habito A. 61. Cardinalis Lotharingus Bezæ obiecit, accuſans eum, quòd docuerit, Chriſtum ſic eſſe in Cœna, ſicut ſit in cœno. Ibidem conuiciator aſſerit pag. 40. nos in ſacra Cœna habere Chriſtum fictitium, qui non magis nos exaudiat, quàm Baal ſuos audiuerit ſacerdos. Fol. 141. hanc blaſphemiam eructat: Ante veſtram monſtroſam opinionem, quæ vobis eſt cum Papiſtis communis, nullus vnquam inuentus eſt, qui corpus Chriſti diceret realiter alibi nunc eſſe, aut futurum, ad diem vſque nouiſſimum, quàm in cælis, aut ſupra omnes cælos. Ibidem impudenter garrit Beza pagina 228. nos docere, in Cœna Domini corpus & ſanguinem Chriſti fruſtillatim ſeu particulatim deglutiri. Addit fol. 226. eſſe belluinum quiddam, hominem Chriſtum ab homine inuiſibiliter comedi. Contra Heshuſium pag. 259. manducationem oralem corporis Chriſti in Cœna Dominica χειροφαγίαν, & Chriſtianos, Cœna ſacra iuxta Chriſti mandatum vtentes, Cyclopes vocat. Simili impietate & blaſphemia maledicus iſte poëtaſter MAIOR Euchariſtiam Domini impuriſſimo ore in Satyris ſuis confarcinatus Cœnam Thyeſtis nominat.

SIMLERVS in vita P. Martyris pag. B. noſtram doctrinam de Cœna Domini, & maieſtate hominis Chriſti, appellat dogma abſurdum, portentoſum, & planè nouum, & quod Papiſtæ ipſi hæreſeos damnent. Ibidem Simlerus addit Martyrem in hæreſi Sacramentaria mortuum eſſe, atque dixiſſe ad Bullingerum, & alios paulo ante mortem: Se non velle eſſe in cælo Brentij, quod nuſquam ſit. Ergo manendum tibi erit Martyr in cælo Zuinglij cum Hercule & Socrate, id eſt, in inferno, vbi tu Martyr perpetuus diaboli martyr eris.

BEZA epiſtola 70. diſertè contra eos diſputat, qui carnis Chriſti manducationem, quæ ore fit, ſtatuunt, & docent corpus Chriſti realiter in pane, & ſanguinem in vino Cœnæ Domini adeſſe & diſtribui. Ibidem hanc blaſphemiam eructat his verbis: Hoc dogma de orali, ſiue reali carnis Chriſti manducatione in Cœna, tam abſurdum eſt, ineptum, ἀσύσατον, vt verè poſsim illud vocare Satanæ excrementum, &c. Beza non tantùm contra Pontificios, ſed in genere contra omnes Lutheranos, oralem manducationem ſubſtantialis Chriſti corporis aſſerentes, has Satanicas blaſphemias, velut incarnatus diabolus euomuit, (horreſco referens) Candidæ ſuæ quondam concubinæ, ſiue meretriculæ, pudendis à ſe olim epigrammatis decantatæ, culum, imò partem diuerſam adhuc magis pudendam, mundiorem eſſe, quàm illorum hominum ora, qui ſimpliciter verbis Chriſti inhærentes credant, ſe præſens Chriſti corpus ore ſuo accipere, &c.

CINGLIVS habet nomen cum re, ἀπὸ τοῦ κυγκλίζειν, quod Græcis ſanat crebrò agitare & mouere: quia Cinglius magnos motus & turbas ſua hæreſi in Eccleſia Dei agitauit. Vel dicitur Zuinglius à vertigine, von dem Schwindel: fuit enim percuſſus ſpiritu vertiginis & cœcitatis, more omnium hæreticorum, audens Filij Dei teſtamentum deprauare, verbum *ſignificat* pro *Eſt* reponendo.

Ita BVLLINGERVS rectiſsimè nomen gerit à Bullis, qui contra Lutherum, Brentium, &c. nil niſi ampullas, & ſeſquipedalia verba proiecit, & tamquam bulla Creatoris ſui teſtamentum bullato calamo oppugnauit.

BEZA conuenienter dicitur à Boza, quod vulnerare ſignificat Hebræis: Nam ille ſuis calumnijs diabolicis multorum piorum corda vulnerauit. Beza à Germanico Beiſt / ſignificat beſtiam furentem. Beza alias ſeſe appellat Neſckinm, & rectè quidem, à morſu ſerpentis, quod inſtar viperæ venenatiſſimæ ſuum virus contra veritatem cæleſtem efflauerit.

Lib. 2. artic. 13. Nos negamus inter nos & Caluiniſtas in doctrinæ fundamento eſſe conſenſum: id quod etiam Beza ipſe pagina ſequente haud obſcurè fatetur. Nam appellat nos Neſtorianos &

Eutychianos, & noſtram doctrinam de Cœna Domini vocat Eutychianum errorem. Et tamen ſtatim addit: Quæſtionem illam de Cœna Domini, & communicatione idiomatum, non eſſe ex earum genere, quæ ſubſtantiam religionis reſpiciunt. Et pagina ſequente vocat doctrinam noſtram excrementum Satanæ. An hæc non reſpiciunt ſubſtantiam religionis Chriſtianæ? An Chriſtiana religio & excrementum Satanæ conueniunt?

Articulo 12. Vbi ſunt conciliatores affirmantes Lutheranos & Zuinglianos non rebus ipſis, ſed affectibus inter ſe pugnare, & de modo tantùm controuertere? &c.

Et eodem folio 15. Si non de rebus ipſis, ſed de verbis tantum eſt contentio, vt tu affirmas Danæe, quod tamen in æternum tibi minquam concedemus) cur ob diſſentionem in verbis tot conuiciorum nimbos in teſtamenti Chriſti propugnatores effundis?

Et fol. 11. Hæc diabolica & ſophiſtica calumnia SIMLERVS nos accuſat, quaſi modum præſentiæ inquiramus, & non de ipſa veri corporis, & ſanguinis Chriſti in Cœna præſentia, contra Sacramentarios incredulos dimicemus. Nos enim (vt commune Saxonicarum Eccleſiarum reſponſum habet) vocabulis illis ſubſtantialiter, realiter, corporaliter, non modum præſentiæ, ſed præſentiam veri corporis Chriſti exprimimus.

Artic. 13. Quænam quæſo, per Deum immortalẽ, poteſt iniri cõcordia cum Caluiniſtis, qui ipſum Filium Dei mendacij arguunt: qui Deum ſua omnipotentia ſpoliant: qui ſunt abiurati hoſtes, & profligatiſſimi falſatores teſtamenti Filij Dei? Dicimus hîc cum D. Luthero, maledicta ſit concordia & charitas, propter quam conſeruandam verbum Dei periclitatur.

Ioannes Brentius.

In Recognitione doctrinæ contra Bullingerum: Sed nec illud debet Bullingerus impunè ferre, quòd impotenti iactantia commemorat, ad quam multa regna Zuinglij dogma peruenerit. Nunquam inquit, efficiet Brentius, vt multa illa hominum millia per Germaniam, Galiam, Angliam, Italiam, Poloniam, Lituaniam, Hungariam, perq; alia regna, quæ per gratiam Dei ex prædicatione & ſcriptis Zuinglij veram Chriſti cognitionem hauſerunt, non ſint honore debito, digna gratitudine virum tantum proſecuturi, &c. Cedo igitur Cingliane, totne ſunt regna, quæ Cinglius ſuo dogmate (quod Bullingerus pro ſua ſententia veram Chriſti cognitionem vocat,) inuaſit & expugnauit? Quid ergo faciemus? Quid? niſi vt veterem Cinglij triumphum renouemus. Spero autem vos, Cingliani, mihi propitios fore, quòd hactenus ignoraueritis veſtri Patriarchæ maieſtatem. Putabam eum eſſe aliquem gregarium bellatorem, iuxta vulgatum verſiculum:

Ceciderunt patrio bellator Cinglius enſe,
Et preſſa eſt armis gens populoſa ſuis.

Nunc autem intelligo eum eſſe inuictum Imperatorem ac triumphatorem. Immane, quantus eſt hic heros? Quid ceſſant viri, mulieres, maiores, minores, ſenes etiam & infantes, quin ad Bullingeri buccinam conclament: Cinglius triumphator Germanicus, Gallicus, Anglicus, Italicus, Polonicus, Lituanicus, Hungaricus, & plus vltra, etiam Caliciticus. Sciamus igitur quæ ſunt heroica illa ſtratagemata, quæ in tot regnis peregit. Non enim fruſtra tanti honoris titulos reportat. Ecce igitur tibi, docuit in Euchariſtia panem eſſe panem, vinum eſſe vinum. An non hoc eſt inſigne ſtratagema? Pergamus. Docuit imagines & ſtatuas Sanctorum non eſſe niſi fictitios colores: non niſi lapides & ligna, ideoq; luto conſpergendas, & è medio tollendas. O quantum hoc eſt beneficium Quid amplius? Docuit Herculem, Theſeum, Socratem, Numam Pompilium, & alios Ethnicorum heroes commorari in cælo cum Abraham, Iſaac, & Iacob, & alijs Sanctis. Plaudite igitur omnes gentes manibus, & ἀρχιστρατηγὸν veſtrum dignis proſequimini laudibus, &c. Ego Bullingere ſim rixator, ſpiritus inflatus, calumniator, ſcurrilis luſor, Momus, peruerſor, mendax, impurus, impudens, garrulus, logodædalus, iactator, eiector Chriſti è cæleſti ſuo throno, furens, leuis, leptologus, conuitiator, contumelioſus, Eutychianus, ſophiſta, debacchator, & peior Suenckfeldio ipſo. Doctrinam autem, quam profiteor: & librum, quem de maieſtate ſcripſi, vocat Brentianas nebulas, figmenta, nugas, vanas & futiles, ſcurriles, ineptas, doctrinam diſſoluentem ſpem de certa fidelium ſalute in cælo, inſaniam, philautiam, artem ſophiſticam, ambages ſubdolas, commenta falſiſſima, clumbe ſcriptum, ſophiſmatum verſutias, librum maieſtnoſum, librum perplexorum, Chimæram Vbiquitariam, ſophiſticam AEgyptum, nugas putidas, Vbiquitatem prodigioſam, verba furioſa, & ſi quid eſt his amarulentius, &c. Zuinglianorum dogmata ſunt diabolica & impietatis plena, redundant illorum omnia depravationibus, ſtrophis & calumnijs: illorum de Cœna Domini error alios magis ſacrilegos ſecum trahit.

Ioannes Schutz.

In ſerpente antiquo, cap. 33. Sacramentarij duplices ſunt latrones: non enim ſufficit illis, quòd fallis dogmatibus animas hominum occiderunt, verùm vbicumque poſſunt pacem turbant, & ad hoc omnes conatus adhibent, vt etiam corpora occidant.

In quinquaginta Cauſis, in Præfatione A. 6. Sacramentariorum doctrina ſentina quædam eſt, in quam multæ hæreſes confluunt: vltima Satanæ ira, quam is furijs exagitatus, contra Chriſtum, eiusq; Eccleſiam exercet.

Litera Q. 3. Qui Sacramentariorum partes ſequitur, is manifeſtus & iuratus eſt Dei aduerſarius, & fidei ſuæ, quam Chriſto in Baptiſmo promiſit, nuntium miſit.

Tilmannus Heshuſius.

In defenſione contra Caluinum: Deo & Eccleſiæ teſtatum facio, me non colluſiſſe cum blaſphema & ſacrilega Caluiniſtarum ſecta: ſed in acie ſtetiſſe contra eam, & teſtamento filij Dei ſtrenuam nauaſſe operam.

Ægidius Hunnius.

In Caluino Iudaizante fol. 181. Detectum ſatis ſuperq; iudico Angelum illum tenebrarum Ioannem Caluinum, qui ex abyſſi puteo emergens, partim deteſtabili hac & inſana libidine torquendi Scripturas, & propugnacula Chriſtianæ religionis aduerſus infideles Iudæos & Arianos diruendi: partim impio in ſacroſanctam maieſtatem exaltati Ieſu Nazareni calamo: partim etiã peruerſo dogmate de re tota Sacramentaria, denique horribilibus ſuis de abſoluta prædeſtinatione portentis & paradoxis, non minimam ſolis partem, vt Apocalypſis loquitur, his nouiſſimis temporibus obſcurauit, trahens magnum ſtellarum numerum, & vnà ſecum in abyſſum præcipitem agens.

CATALOGVS LIBRORVM aliquot à Lutheranis contra Sacramentarios editorum, quibus illos damnant.

IOACHIMI VVESTPHALI Farrago con-

fuſanea-

ſancarum & inter ſe diſſidentium opinionum de Cœna Domini, ex Sacramentariorum libris congeſta, Anno 1552.

Aduerſus cuiuſdam Sacramentarij falſam criminationem iuſta defenſio, in qua de Euchariſtiæ cauſa agitur, 1555.

Epiſtola, qua reſponderur conuitijs Caluini: Breuis item reſponſio ad ſcriptum Ioannis à Laſco, in quo Auguſtanam confeſsionem in Caluiniſinum transformat, 1557.

Iuſta defenſio contra Ioannem à Laſco: Confutatio mendaciorum Caluini: Apologia ad vltimam admonitionem Caluini 1558.

DANIELIS HOFFMANNI Apologia, miſſa ad Theodorum Bezam, qua τὸ ῥητὸν in verbis Cœnæ Dominicæ immotum, Bezæ autem demonſtrationes falſiſsimæ demonſtrantur, Helmſtadij 1585. in 8.

Libellus Apologeticus reſpondens chartis miniſtrorum Eccleſiæ Bremenſis, & horum Sacramentarios errores detegens, atque refutans, Helmſtadij 1585.

TILMANNI HESHVSII Aſſertio ſacroſanctæ Teſtamenti Chriſti, contra blaſphemam Caluiniſtarum Exegeſin ſine nomine auctoris editam, Erphordiæ 1582. in 4.

Pia defenſio aduerſus Ioannis Caluini, Petri Boquini, Theodori Bezæ, VVilhelmi Clebitij, & ſimilium calumnias. Item Refutatio Pelagiani ſeu Anabaptiſtici Caluiniſtarum erroris de Baptiſmo & peccato Originis, Erphordiæ 1583. in 8. Adduntur collectanea plurimorum Caluini, contra Deum, eius prouidentiam & prædeſtinationem.

IACOBI ANDREAE breuis admonitio de criminis Stellionatus Caluinianorum, quo Ieſuitas in ſuam ſocietatem rapere, & doctrinam Lutheri de perſona Chriſti & ſacra Cœna illorum auctoritate perfidè opprimere conantur, Tubingæ 1582. in 4.

De adoratione carnis Chriſti contra blaſphemam Apologiam Lamberti Danæi, Tubingæ 1583. in 4.

De vnitate perſonali & ſupernaturali duarum naturarum in Chriſto, contra blaſphemam diſputationem Euſebij Cleberi, Paſtoris Sangellenſis in Heluitia, Tubingæ 1586. in 4.

Oratio de Incarnatione Filij Dei, contra impios & blaſphemos errores Zuinglianorum & Caluiniſtarum, Tubingæ 1586 in 4.

NICOLAI SELNECCERI aduerſus Catechiſmum Heidelbergenſem: Aduerſus Bezæ interpretationẽ huius loci: *Oportet Chriſtum cælo capi*, Lipſiæ.

Ad Theodori Bezæ calumnias reſponſio 1571. in 8.

Caluinus rediuiuus, hoc eſt Zuinglij, Caluini, Bezæ, Amelingi, Peuceri, Pezelij, &c. propriæ opiniones, de quibuſdam articulis controuerſis, Francofurti 1589. in 4.

Confutatio accuſationum, quibus Sacramentarij Eccleſias puriores, quæ Auguſtanæ Confeſsioni ſubſcribunt, onerare ſolent, continens veram doctrinam de Cœna Domini, & duabus in Chriſto naturis: Item refutatio exegeſis Sacramentariæ Lipſiæ 1579.

GVILHELMI HOLDERI Caluinianus candor, hoc eſt, de eximia pietate, fide, doctrina, & modeſtia Theodori Bezæ admonitio altera, Tubingæ 1582. in 4.

Cuculus Caluiniſticus, ſiue de gratitudine & modeſtia Caluinianorum aduerſus blaſphemam Iacobi Grynæi Apologiam commonefactio, Tubingæ 1585 in 4.

Prodromus Labyrinthi Sacramentariæ, ad Marcum quindam Beumlerum nouitium Sacramentarium ſcriptus, Tubingiæ 1587. in 4.

Reſponſio ad Hieronymi Zanchij Sacramentarij virulenta conuitia, quibus, vt ait, diſceſſum ex hoc mundo meditatur, Tubingæ 1587. in 4.

Aſinus auis ad Sacramentarios Heidelbergenſes ſcripta, hoc eſt, Metamorphoſis noua, qua Marcus Beumlerus, dum temerè in auem Falconem tranſire voluit, ridiculo errore in aſinum commutatus eſt, Tubingæ 1587. in 4.

LVCAE OSIANDRI Antiſturmius vnus, Tubingæ 1579. in 4.

Antiſturmius alter, ibidem 1581. in 4.

Epiſtola Euchariſtica ad Ioannem Sturmium veſpertilionem, gratitudinis ergò ſcripta pro palinodia ironica, Tubingæ 1581. in 4.

MARTINI CHEMNICII liber contra Catechiſmum Heidelbergenſem: Fundamenta ſanæ doctrinæ de vera & ſubſtantiali præſentia, exhibitione & ſumptione corporis & ſanguinis Domini in Cœna, Ienæ 1570. in 8.

PHILIPPI NICOLAI, apud Herdecanos Eccleſiæ miniſtri, Fundamentorum Caluinianæ ſectæ cum veteribus Arianis & Neſtorianis conuenientium detectio, qua demonſtratur, neminem Chriſtianorum Caluinianis adhærere poſſe, quin vna Arianiſmi & Neſtorianiſmi ſuſcipiat defenſionem, Tubingæ 1586. in 4.

IOANNIS MOLESTI demonſtratio ex ſacris literis, quòd Sacramentarij non ſint Chriſtiani, ſed baptizati Iudæi & Mahometani, Germanicè Tubingæ 1587. in 4.

ZACHARIAE RIVANDRI lupus excoriatus, quo Caluiniſtarum, qui vel manifeſtè, vel occultè ſua dogmata ſpargunt, pellis lupina declaratur & explicatur, ſuper verba Chriſti Matthæi 7. *Attendite à falſis Prophetis*, German. VVittembergæ 1591. in 4.

SAMVELIS HVBERINI Antitheſis Lutheranæ & Caluiniſticæ doctrinæ in præcipuis fidei articulis, Germanicè Laugingæ 1591. in 4.

Demonſtratio fallaciarum Ioannis Caluini in doctrina de Cœna Domini, quibus vſus eſt in libro Inſtitutionis Chriſtianæ, VVittembergæ 1593. in 4.

IACOBI HAILBRVNNERI Synopſis doctrinæ Caluinianæ, hoc eſt, ſummaria narratio & refutatio Zuinglianorum & Caluiniſtarum doctrinæ de aliquibus fidei Chriſtianæ articulis, Ger. Laugingæ 1591. in 4.

HIEREMIAE VICTORIS vera & dilucida demonſtratio, quòd Zuingliani & Caluiniſtæ nunquam ſe ſubiecerunt Confeſsioni Auguſtanæ Carolo Quinto anno 1530. exhibitæ, Germ. Francofurti 1591. in 4.

CHRISTIANI KITTELMANNI decem graues & pernicioſi errores Zuinglianorum in doctrina de peccatis & Baptiſmo, ex proprijs ipſorum libris collecti & refutati, German. Magdeburgi 1592. in 4.

IOANNIS MOSELLANI Præſeruatiua contra venenum Zuinglianorum, Tubingiæ 1586. in quarto.

CONRADI SCLVSSELBVRGII Theologiæ Caluiniſticæ libri tres, in quibus, ceu in tabella quadam, quaſi ad oculũ, pluſquàm ex ducentis viginti tribus Sacramentariorũ publicis ſcriptis, pagellis, verbis proprijs, & auctorum nominibus indicatis, demonſtratur, eos de nullo ferè Chriſtianæ fidei articulo rectè ſentire: addita ſimul veræ ſententiæ aſſertione, & contrariæ opinionis refutatione, Francofurti 1594. in 4.

AEGIDII HVNNII Caluinus Iudaizans, hoc eſt, Iudaicæ gloſſæ & corruptelæ, quibus Ioannes Caluinus illuſtriſsima Scripturæ ſacræ loca, & te-

ſtimonia

ſtimonia de glorioſa Trinitate, Deitate Chriſti, & Spiritus ſancti: cum primis autem vaticinia Prophetarum de aduentu Meſſiæ, natiuitate eius, paſſione, reſurrectione, aſcenſione ad cælos, & ſeſſione ad dexteram Dei, deteſtandum in modum corrumpere non abhorruit, VVittembergiæ 1593. in 8.

Eiuſdem Papiſmi Caluinianorum 25. dogmatici, & 20. practici, ſiue diſputationes duæ, de reliquijs, trabibus, & plumulis ſanctæ matris Eccleſiæ Romanæ, quas Caluiniani ſupra annos iam ſeptuaginta retinent, & adhuc venerantur, à Salomone Geſſnero publicè in Academia VVittembergenſi habitæ, nec non Theſes Huberianiſmo oppoſitæ ab AEgidio Hunnio, Francoforti 1598. in 4.

Antipareus, hoc eſt, refutatio venenati ſcripti à Dauide Pareo editi in defenſionem ſtropharum & corruptelarum, quibus Ioannes Caluinus illuſtriſſima Scripturæ teſtimonia de myſterio Trinitatis, nec nō oracula Prophetarum de Chriſto deteſtandum in modum corrupit, Francofurti 1598. in 8.

THEOLOGORVM VVIRTEMBERGENSIVM ſolida refutatio compilationis Zuinglianæ, & Caluinianæ, quam illi Conſenſum orthodoxum ſacræ Scripturæ & veteris Eccleſiæ de controuerſia Sacramentaria appellarunt, in lucem ediderunt, & aliquoties recoxerunt, Tubingæ 1584. in folio.

ABELIS VINARII Synopſis Theſeon Iacobi Kimedontij Caluiniſtæ de redemptione & prædeſtinatione, quam aduerſus Samuelem Huberinum inſtituit, Tubingæ 1594. in 8.

FRIDERICI PETRI Reſponſio pro libello Martini Chemnicij de vnione hypoſtatica naturarum in Chriſto, & de communicatione idiomatum, ad eius examen à Lamberto Danæo conſcriptum: Addita eſt admonitio, num fides poſsit euolare ſupra cælos, & illic ipſam carnem Chriſti apprehendere, Lipſiæ 1585. in 4.

Reſponſio ad ſcriptum, quod Theologi Bremenſes aduerſus collectores Apologiæ formalæ Concordiæ publicârunt, Lipſiæ 1585 in 8.

IOANNIS MATTHAEI liber de cauendo Caluiniſtarum fermento, VVittembergæ.

HENRICI BERNDES Eccleſiaſtæ VViſmarienſis doctrina de reali communicatione idiomaton in perſona Ieſu Chriſti, planis & perſpicuis theſibus orthodoxè expoſita, & verbali ſeu fictitia Caluiniſtarum communicationi oppoſita, VVittembergæ 1596. in 4.

ANDREAE SCHAFFMANNI Eccleſiaſtæ Tremoniani Prodromus reſponſionis ſuæ pro diſpoſitione Tremoniana,, contra refutationem Ioannis Piſcatoris de diſtinctione Decalogi, de propriorum communione: de Caluini profana de Chriſti merito ſententia, deq; Lutheranorum & Caluinianorum appellatione: libri tres controuerſiarum de prædeſtinatione, in quibus deſinito controuerſiæ ſtatu, argumenta ex Scriptura, ſana ratione, Patribus Scholaſticis, ipſiſq; aduerſarijs ſubſtituuntur & defenduntur, eodemq; ordine aduerſariorum argumenta refutantur, Tremoniæ 1596. in 8.

IACOBI HAILBRVNNERI Eccleſiaſtæ aulæ Neopyrgicæ Suencfeldio-caluiniſmus, hoc eſt, ſpiritus Suencfeldiani & Caluiniani conſenſus in doctrina de miniſterio verbi, Baptiſmo, & Cœna Dominica, eiuſdemq; ſolida confutatio, certis capitibus diſtincta, Laugingæ 1597. in 8.

ALBERTI GRAVVERI Bellum Ioannis Caluini, & Ieſu Chriſti, hoc eſt, antitheſis doctrinæ Caluinianorum in quatuor articulis de perſona Chriſti, Cœna Domini, Baptiſmo, & Prædeſtinatione ad oculum monſtrantur, Braptæ 1598. in 4.

BALTHASARIS MENZERI ALIENDORPENSIS Elenchus errorum Antonij Sadeelis in libello de Sacramẽtali manducatione carnis Chriſti, VVittembergæ 1594. in 8.

HEIZONIS BVSCHERI Exercitationum Theologicarum & Logicarum, Reſponſioni Ioannis Piſcatoris oppoſitarum pars prima, de doctrina troporum vſitata: de verbis Cœnæ propriè, non tropicè intelligendis: de præſentia corporis Chriſti in Cœna ex verbis illis demonſtranda. Pars altera de prædicationibus inuſitatis, & pœdobaptiſmo, Lemgouiæ 1594. in 8.

HERMANNI HAMELMANNI Reſponſio ad dicta Patrum, quæ pro ſua aſſertione, quòd Chriſtus homo ſit in loco, Zuingliani afferunt. Item, quomodo Caluiniſtarum Liturgia non ſit conformis Liturgijs, quę fuerunt vſitatæ in primitiua Eccleſia, 1568. in 8.

De gaudijs æternæ vitæ, & quomodo Sacramentarij nobis illa gaudia imminuant, Erphordiæ 1585. in 8.

De impoſtura Chriſtophori Pezelij in citatis Orthodoxorum Catholicæ Eccleſiæ Patrum teſtimonijs commiſſa, Tubingæ 1592. in 8.

IACOBI SCHEGKII reſponſum ad Simonis Simonij libellum, quo conatus eſt librum de vna perſona & duabus naturis in Chriſto refellere. Reſpondetur etiam Eraſto, & explicatur Schegkium non conſentire cum Eraſto, Tubingæ 1568.

STEPHANI GERLACHII Antidanæus, ſiue reſponſio, qua Lamberti Danæi figmenta & calumniæ, quas contra Antiſturmium Oſiandri in cauſa S. Cœnæ Dominicæ & maieſtatis Chriſti hominis impotenter euomuit, deteguntur, & confutantur, Tubingæ 1580. in 4.

Hyperaſpiſtes Antidanæi de condemnatione errorum de S. Cœna, de maieſtate Chriſti hominis aduerſus L. Danæum, Tubingæ 1581. in 4.

Decertatio cum L. Danæi profano milite, quem clibanarium vocat, Tubingæ 1583. in 4.

II. SACRAMENTARII DAMNANT Lutheranos.

Huldericus Zuinglius.

Reſponſione ad Lutheri librum de Sacramento: Hic Dei verbum, non veſana illa conuitia, quibus nos Suermeros, dæmones, fanaticos, nequam, hæreticos, latrones, ſeditioſos, ſimulatores, hypocritas, trotz/ boß/ ploß/ Donder/ po/ pu/ pa/ plump/ &c. & quid non eſſe clamitas, victoriam obtinebit. Tu leges fingis, iuxta quarum præſcriptum Scripturæ ſanctæ intelligi debeant, quas alioquin in tuo ſenſu minus aſſerere & tueri potes. Inſignem quandam laudem tibi vendicas, & multum de te gloriaris, vtpote qui tuis laboribus ac induſtria Scripturam ſub ſcamnis, & ſubſellijs in tenebrarum caligine latitantem, in lucem produxeris. Te iræ affectu correptum furere & inſanire non equidem negare poteris, ſi modò librum tuum, quem ture ſcripſiſti, probe perlegeris. Tanta enim conuitiorum copia, & peruerſarum opinionum multitudo, ex charitatis fonte, ex diligenti animi conſideratione, ex præmeditato ſtudio proficiſci non poteſt. Interim luce clarius demonſtrabo, te præclarum illum longè lateq; fulgentem Euangelij ſplendorem nunquam adhuc plenè cognouiſſe,

niſi

nisi fortè eiusdem denuò oblitus sis. Purgatorio igni semper nonnihil tribuisti hactenus, cùm tamen Euangelica veritas illum nullo modo admittere, aut ferre possit Sanctorum intercessioni, qui iam beatorum ædes incolunt, nonnihil tribuere non es veritus, citra omnem sacræ Scripturæ auctoritatem. Tuo nomine insignis epistolà quædam ad principem aliquem circumfertur, in qua inter alia quædam sic scriptum est: **jetz geldt es schlagens**: Verberibus, aut pugnis iam vtendum est. Quid aliud quæso hoc dictum tuum nos docere potest, quàm quòd hoc verbo causam tuam tueri instituisti, hoc nimirum, vt principes armis & pugnis hanc asserant. Dei verbum corrumpis & adulteras, cùm scilicet articulum ſ à carnis vocabulo aufers, Marcionitas nimirum, & Arianos imitatus.

Responsione ad confessionem Lutheri: Lutherum in ijs locis eà, quæ nec ipse nouit, nec intelligit, temerè eloqui luce clarius constat. Interim verò non sine ira, turgidis & minacibus verbis, magnaque arrogantia, illud à nobis petit, vt ipsum vel vnius saltem mendacij arguamus, cùm tamen totus ille liber, non aliud quàm mendacissima sit multorum seductio. Licet enim nonnunquam quædam bene & aptè dicat, mox tamen omnia ita denuò inuertit, ac vitiat adeò, vt non possim non mirari, num aliquid hominis, aut rationis humanæ habeant, qui isto Lutheri scripto se duci ac doceri patiuntur, &c. Ex his luce clarius omninò videre licet, Lutherum omnino in hoc esse, vt tenebris omnia inuoluens, ipse in cæca illa rerum caligine se subducere possit, id est, talibus verbis vti, quæ simplex quorundam turba aliter accipiat, quàm ipse accipi vellet, si quando dictorum ratio ab illo exigeretur. An verò hoc integritatis & synceritatis nomen meretur? Cùm ergo Lutherus nunc hoc, nunc illud, de eadem re pronuntiet, nec vsquam sibi constet, haud dubiè ea inconstantia & leuitate in Dei verbo vtendum esse existimat, qua effrictæ frontis scurræ inter aleam vti consueuerunt, &c. En vt totum istum hominem Satan occupare conetur. Cùm Lutherus in verborum sensu miserè fallitur & errat, Dei est vt ipsum excuset, & pro illo satisfaciat: & cùm arroganti verborum fastu, minis quoque plus quàm turgidis, simplicium mentes miserè perstringit, & erroribus inuoluit grauissimis (quod ipsum propria illius conscientia ipsi probè testari potest) clandestinum quoddam effugium, per quod tandem elabi possit, sibi hoc modo præparare conatur, hoc videlicet, si seductus aut falsus sum, Deus me seduxit & fefellit. Nam huius verbo me totum commiseram, &c. Lutherus obstinato & deuoto animo conceptam semel opinionem persequi, & obtinere conatur, nec multum curare solet, quodcunque tandem de re quauis pronuntiet, etiamsi vel sibi ipsi, vel diuini verbi oraculis contradicere videatur.

Epistola ad Lutherum: Illud facilè videmus, te vel imperitum, vel nimis rudem esse Theologum, cùm de vtraque in Christo natura disputans, inter has iuxta verbum Dei distinguere nondum nouisti: vel si illud non ignoras, interim verò hac confusa vtriusque permixtione simplices fallis ac decipis, te seductorem, impostorem, & Christi negatorem, ipso Marcione deteriorem esse iudicamus. Sed ignorantiam tuam in te potius agnosco, quàm vt nequitiam & impietatem esse existimem.

De vera & falsa religione, in Præfatione: Diabolus nos tentat per homines, qui cùm videant veritatem de Cœna Dominica non per se, sed per alios in lucem proferri, more furiosorum criminari alios, & in eos bacchari incipiunt.

Ioannes Oecolampadius.

Responsione ad Lutheri confessionem: Lutheri argumenta & rationes, quibus innititur, etiam hoc loco inspeximus; & quò diligentius illa consideramus, eò infirmiora & magis putrida esse animaduertere nobis licet. Interim verò ne vno quidem in loco nos mendacij arguere potest. Qualem verò hic se gerat, quisquis sanioris iudicij & mentis est, facilè deprehendet. Tropum enim reijcere vult, interim tamen Tropum admittit, &c. Concludit hunc librum Lutherus: Quòd si quid aliud, & diuersum ab his dicturus sum aliquando, iam nunc palam protestor illud falsum esse, & ex dæmone profectum. Priorem illum librum à dæmone auspicatur nuper, hunc verò eiusdem auspicijs absoluit. Atque hoc æquum iustumque est Dei iudicium, vt qui citra ipsius oracula sapere volunt, stulti reddantur penitus. Hactenus ergo nos in Lutheri fide & confessione duodecim articulos comprehendimus, quorum aliqui vaniores, quàm par sit; aliqui minus fideliter, nimisque insidiosè expositi; aliqui rursus falsi, & reprobi sunt: aliqui verò cum Dei verbo, & Christianæ fidei articulis, palam pugnant, & ab illis dissentiunt, &c. Fortem illum & virilem Lutheri conatum & facinus, quòd contra Papam, quem nemo non horrebat, progressus dimicauit, libenter agnoscimus. Interim verò illud quoque agnoscimus, quòd doctrina & scientia ipsius mediocris sit. Curet ergo, & attento animo caueat, ne fortè arrogantiæ & superbiæ affectu inflatus, per Satanam seducatur, &c.

Henricum Bullingerum.

In Repetitione contra Brentium: Prouocamus, *inquit*, ab iterato & furioso Luthero.

Responsione ad Tenenses: Synodos & collationes æquas & Christianas non refugimus, sed cùm Dominus nos liberauerit à iugo Papæ, non patiemur, adiuuante Domino, nos premi noua tyrannide eorum, qui sub prætextu Euangelij ad primatum & dictaturam aspirant. Nolumus ergo excludi à cœtibus Sanctorum pro Tenensium libidine ac arbitrio. Nolumus agnoscere ipsos in Ecclesia Christi libera Dominos, Pontifices, Censores, Dictatores, qui omnibus præscribant, dictent, & præcipiant, quod libet. Si ideo se tantopere efferunt, quòd se Ecclesiam Christi sentiunt, nos quoque Ecclesia Christi sumus. Si existimant se habere singulares Ecclesias, & dona excellentia: habemus eadem (absit iactantia) & nos. Nos quoque ministri Christi sumus per Dei gratiam, sigillaque nostri ministerij dubitantibus ostendere possumus.

Bernardinum Ochinum.

Lib. 2. Dialog. Horror & obtestor vos per nomen Dei, & eius Filij Domini nostri Iesu Christi, despicite diligentius ea, quæ Dominus nobis aperuit. Non dederat omnia Luthero, plura dedit etiam postea Zuinglio, & post etiam alijs, & nunc cui vult dare.

Caspar Zuenckfeldius.

In Præfatione super præcipuos fidei articulos: Est Martinus Lutherus nostro tempore præclarè scripsit, quæ mirum in modum ad eradicandas superstitiones valent: tamen multa quoque malè scripsit, quemadmodum meridiana luce clarius inde elucescit, quòd ipsius & sectatorum illius doctrina, & Theologia, nequaquam more Apostolorum sit pura & perfecta, nec per se ad iustificationem & salutem sufficiat, quod iam dudum ex ipsius scriptis potuit deprehendi. Multa quoque eiusdem scriptis inseruntur, quæ Christi gloriæ tenebras offundunt, quæ sacris literis aduersantur, & veritati minus consentiunt.

Contra-

Conradus Gesnerus.

In vniuersali Bibliotheca, de Martino Luthero Illud non est dissimulandum, virum esse vehementis ingenij, impatientem, & qui nisi per omnia sibi consentientes ferre nesciat, Ecclesiam nostram damnare non veretur quantum in ipso situm est. Dominus faxit, ne quid contentione & impudentia oris obsit Ecclesiæ suæ, cuius olim crepundia tam feliciter promouit.

Ioannes Caluinus.

In Instit. fol. 113. Audio Lutherum tandem cum atroci inuectiua, non tam in vos, quàm in nos omnes prorupisse. Nunc vix audeo à vobis petere, vt taceatis, quia neque æquum est sic vexari immerentes, & illis negari sui purgandi locum: & statuere difficile est, num id expediat. Sed hæc cupio vobis in mentem venire. Primùm quantus sit vir Lutherus, & quantis dotibus excellat, quanta animi fortitudine, & constantia, quanta dexteritate, quanta doctrinæ efficacia hactenus ad profligandum Antichristi regnum, & simul propagandam salutis doctrinam incubuerit. Sæpe dicere solitus sum: Etiamsi me diabolum vocaret, me tamen hoc illi honoris habiturum, vt insignem Dei seruum agnoscam: qui tamen vt pollet eximijs virtutibus, ita magnis vitijs laborat. Hanc intemperiem, quam vbique ebullit, vtinam magis frænare studuisset. Vehementiam autem, quæ illi est ingenita, vtinam in hostes veritatis semper contulisset, non etiam vibrasset in seruos Domini. Vtinam recognoscendis suis vitijs plus operæ dedisset. Plurimum illi obfuerunt adulatores, cùm ipse quoque natura ad sibi indulgendum nimis propensus esset. Nostrum tamen est, sic reprehendere quod in eo est malorum, vt præclaris illis donis aliquid concedamus. Hoc igitur primùm reputes obsecro, cum tuis collegis, cum primario Christi seruo, cui multum debemus omnes, vobis esse negotium.

Admonitione tertia ad Ioachimum Vestphalum: Lutherani homines sunt vertiginosi, Cyclopes, superba factio Gyganteum, phrænetici, bestiæ, prodigiosè cæci, desperatè impudentes, nihil aliud quàm falsarij & improbi calumniatores, propterui, plus satis bardi, fastuosi, & simul ita ignari, vt quod pueris in Catechismo traditur, id eorum veterani Theologi ignorent: bruti homines, qui quid valeat, quorsum spectet Cœna, nunquam gustârunt: qui nec guttam ingenui pudoris habentes, perinde ac si toto vitæ cursu, nihil præter anathemata didicissent, singulis prope scriptorum suorum versibus in nos fulminando omnes Papæ scribas & datarios superant, atque ita debacchando optimam Euangelij causam se obruere posse sperant.

Admonitione vltima: Si quid vitij permixtum fuit summis Lutheri virtutibus, sepultum esse velim. Certè quæcumque fuerunt, ne ea exagitem, donorum, quibus præditus fuit, reuerentia & amor me retinet: vitia autem pro virtutibus exoscular, stultæ & præposteræ affectationis est: minus etiam excusabilis inconsiderati zeli feruor, quòd Scripturam turpiter & pudendum in modum corrumpunt, vt Ioannis Baptistæ spolijs Lutherum exornent. Quamuis enim non negem, etiam in Ioanne Baptista factum esse, quod de venturo Elia prædixerat Malachias, volunt tamen de Luthero intelligi hoc vaticinium, quia sit Helias ille, per quem restituenda fuerant omnia: & quod in Ioanne Baptista semel factum est, non obscurè tam Prophetæ, quàm Christi testimonio in Luthero fuisse iurandum. Qua falsitate non minus fœdârunt Lutheri nomen, quàm AEgyptij Hieremiæ corpus sepulchrumque adorando. Atque vt Eliæ nomen Luthero concedatur, sacrilegæ tamen temeritatis est, affetere vltimum Heliam, ac si præcisa esset Dominus, ne quem vel præstantiorem, vel parem, posthea emittat.

Ibidem, respondens VVestphalo, à quo accusabatur, quòd clarissimam veritatem contra conscientiam oppugnaret: Hæc, *inquit*, durior est calumnia, eius vt iniquitas toti mundo nota sit. Te Christe Fili Dei appello, vt nunc & in extremo die palam facias, tantusne vsquam furor animo meo obrepserit, vt doctrinam tuam vllo mendacio, vel corruptela inficerem. Quòd si me ab hoc crimine purum & remotissimum esse vides, imò mihi fidus es testis, me syncerè & ex animo profiteri, quam ex sacrosancto Euangelio tuo didici fidem, tum diabolicam istorum hominum (*Lutheranorum*) maledicentiam compescat.

Georgius Hansfeldius.

Libro Germanico, qui inscribitur Wegweiser: Nullus impostor, aut circulator tam audax, proteruus, astutus, pestilens est, atque sunt Lutherani. Eutyches, & nostri seculi Swenckfeldius probitate & integritate eos superant.

Daniel Toffanus.

In suo consolatorio libello cap. 127. *scribit:* Lutherum hanc controuersiam Sacramentariam, instinctu maligni spiritus, sine vlla causa, contra Carlstadium mouisse.

Tigurini Theologi.

In Confessione Germanica, impressa Tigri i anno 1544. *in* 8. *fol.* 3. Superioribus diebus edidit Martinus Lutherus librum, quem inscripsit, *Breuis confessio de Sacramento*, in quo non obscurè pro hæreticis, Sacramentarijs, & sceleratissimis hominibus habet & condemnat OEcolampadium, Zuinglium, & omnes Tigurinos: liber plenus est dæmonijs, plenus impudicis dicterijs, scatet iracundia & furore, adeò vt omnes, qui tantùm non cum ipso insaniunt, satis admirari nequeant, hominem tam senem, tam exercitatum, tantæ existimationis, non potuisse suos sensus aliter cohibere, quò minus tam turpiter excandesceret: quia enim multum apud multos auctoritate valet, ea nos deterrere, in fugam vertere, & opprimere conatur.

Part. 3. *fol.* 123. Quia Lutherus monstrosum dogma inducere conatur de dextra Dei, non est mirum quod ait, nostros nescire, nec intelligere, quidnam sit Christi ad cælos ascensio. Nam proprij cerebri figmenta vsque adeò illi placent, vt quotquot illa haud secus ac Dei oracula ac reuelationes non recipiunt, pro asinis habeat, & nihil intelligere putet. Sed habeat nos quo velit loco, nos non possumus illius doctrinam de Christi ascensione, & sessione ad dextram Patris probare. Nam ad cælos ascendere illi nihil aliud est, quàm inuisibilem fieri.

Fol. 134. Lutherus Dei & diuini honoris oblitus, nos damnatam sectam vocat. Sed videat, ne huiusmodi iracundis & impijs dicterijs seipsum hæresiarcham declaret, dum cum ijs, qui Christum confitentur ac docent, communicare non vult, nec potest. Sed quàm mirabilis est hic Lutherus, vnà cum suis diabolis, quàm impuris vtitur verbis, quot dæmonibus crepat. Pessimus, inquit, Satan Zuinglianos obsedit: idque de die in diem magis magisque: habent dæmonium super se, per se, in corde & ore. Quis vnquam toto terrarum orbe talia audiuit ex ore hominum ratione præditorum, qui non essent furore ac dæmonio arrepti?

Ioannes Campanus.

In Colloquijs Latinis Lutheri Tom. 2. *c. de aduersarijs, fol.* 354. Quàm certum est Deum esse Deum, tam certus & diabolicus mendax est Lutherus.

Ioannes à Lasco.

Teste Erasmo Albero lib. 3 contra Zuinglium, Lutherum passim crassum rusticum vocat.

Iosias Simlerus.

In vita Bullingeri fol. 55. Manifestum est ex scriptis Brentij, Illyrici, & Andreæ Musculi, eos ex Ascensione euanescentiam seu disparitionem facere, & nunc non pudet alios publicè hoc idem magnâ cõtentione asserere. Quid autem hoc aliud est, quàm Mahometo viam sternere? Eadem ferè historia describunt Euangelistæ Christi seruatoris nostri Incarnationem, Passionem, Resurrectionem, Ascensionem in cælum. Noui isti Theologi ex Ascensione faciunt euanescentiam seu disparitionem, & illis non videtur conuenire maiestati Christi, vt illi tribuatur corporalis motus & locatio. Quid igitur obstat, quò minus cum Mahometo negent eum verè passum esse, sed disparuisse, & Simonem Cyrenæum pro ipso crucifixum? Nonne passio & mors magis pugnant cum maiestate Christi, quàm Ascensio in cælum? Si enim articulum fidei licet illis impunè ex simplici sensu in allegoricum detorquere, qua facie se opponent alijs, idem tentantibus?

Martinus Bucerus.

Dialogo contra Melanchthonem Accusatur (*Lutherus*) passim ab omnibus imperiosæ & acerbæ dicacitatis, eò quòd non patiatur sibi ab aliquo contradici: sed si exigit Lutherus, ne quis à se vlla in re dissentiat, probet se esse Deum. In vertendis certè & explanandis Scripturis manifesti sunt, neque pauci eius lapsus.

Heidelbergenses Theologi.

In Ordinatione Ecclesiastica: Lutheri & Brentij Catechismi extra Ecclesiam ejciantur, & eorum scripta nullam habeant auctoritatem.

Ioannes Sturmius.

Libro, quem edidit Neostadij Anno 1581. & inscripsit, Confessio Augustana Argentinensis, *fol.* 15. Iam de re agam deinceps, de horribile hæresi Vbiquitaria, de crassa ista manducatione, & plus quàm Capernaitica, & ostendam his quinque (Iacobo Andreæ, Pappo, Osiandro, Laonico, & Byzantino) me legisse iam tandem formulam Concordiæ, quæ primo aspectu virgo Ephesina, & Chalcedonensis Concilij doctrina esse videtur, sed non diu: statim enim post principia apparet collocata Diana Ephesina, mammosa ista Lestrica, illa latrocinatrix, illa hostis & protligatrix optimorum & doctissimorum hominum, quorum vxores & liberi in sordibus, & ærumnis durè, & auidè, & acerbè ætatem degunt.

In Palinodia ad Lucam Osiandrum: Nequaquam putaui ex Osiandrorum tam vetusta & Græca stirpe talem posse nepotem procreari, tam formæ speciei pulchrum, tam multarum linguarum, tam omnium horarum aulicum, hominem tam disertum: vt qua in re ego tres menses amplius consumpsi, tu eam quatriduo absoluas, idq; tam copiosè, tam prudenter. Peto à te, vt hanc mihi veniam des vnam, quòd te Hosiandrum, non Osiandrum salutarim: non enim te Græcum origine, sed Sueuum putabam, nomenq; te habere, vt re & nomine sis Caligula, à caliga, quam Germani Hosen vocant, non à religione & sanctitate, quam in te non ita magnam esse existimâram. Nunc calculos reduco, teq; non tantùm Osiandrum Græco nomine, sed etiam Græca stirpe: non fabri nepotem, sed ab Vlysse progenitum esse facilè assentior, maximè quòd fama sit vetus, teste Tacito, Vlyssem Græcum & sapientissimum hominem ex longo per Oceanum errore, etiam in Sueuiam vsque penetrasse. A quo si Alchamero licuit Illingos deducere, cur tibi & mihi non liceat Hosiandros (Osiandros dicere volui: sæpe enim aut linguæ, aut calami, aut etiam mutorum, quos & tu, vt ininitus acutos, vno verbo in Antisturmio ferè extremò acutissimè notasti, vitio laboro) cur nobis inquam, non liceat tuam stirpem Græcam dicere, ab eodem Heroë, aut certè eius comite Græco profectam? Vnde enim alioqui Græcum hoc nomen Osiander, etiam inter fabros & agricolas vsitatum, idq; iam pridem ante Græcam linguam in Germania à Capnione & Erasmo restitutam?

Conradus Regius.

Lib. Germanico contrà Ioannem Hessum de Cœnâ Domini: Deus propter peccatum superbiæ, qua sese Lutherus extulit, quemadmodum pleraque ipsius scripta testificantur, verum illi spiritum abstulit, vti Prophetis illis 3. Reg. 22. atque in eius loco iracundum, fallacem, atque mendacem spiritum dedit. Neque id mirum est, cùm eum à Carlstadio floreno aureo emerit, cuius rei nondum pœnitentia ducitur. Atque hic mendax spiritus in omnibus ijs quoque manebit, qui partes ipsius sequuntur, nisi ad saniorem mentem reuertantur.

Theologi Casimiriani.

In admonitione sua de libro Concordiæ Bergensis cap. 6. Hic verò nobis Theologi postremam suam machinam admonent, in qua spem victoriæ collocant, cum alia ipsorum tela omnia iam ab aliquot annis sint excepta, confracta, repulsa, & in ipsos retorta, vt etiam in puerorum fabellas abierint. Quicquid alij Confessionis Augustanæ socij senserint, Doctorem Lutherum tamen aiunt aliter eam intellexisse, qui sit habendus præcipuus auctor Confessionis, & omni exceptione maior interpres. Ab huius ergo sententia de corpore Christi & Cœna Domini cùm discedamus, etiam à Scriptura, & à Confessione Augustana, & Ecclesia Catholica nos dissentire, ac proinde hæreseos iustè condemnari concludunt: summoque librum, quia cum Luthero faciat, Augustanæ Confessioni congruere: nos autem à Lutheto dissentientes, cum eâ pugnare inculcant: atque idcirco, cum libri Bergensis dogmata, sine valido aliquo ferrumine, cum Augustana Confessione & Apologia connecti & cohærere non posse animaduerterent, excisis è corpore Doctrinæ libris à Philippo scriptis, Catechismos & articulos Smalcaldicos Lutheri in locum eorum repoluerunt, vt per illos libro suo aditum in Confessionem & nouum doctrinæ corpus pararent. Antequam igitur Theologi ostendant, nos à Deo dissentire & condemnari, nihil agunt, opponentes nobis opinionem & condemnationem Lutheri: sed propter illos, quibus fucum faciunt de auctoritate scriptorum Lutheri de Cœna Domini, cogunt nos admonere, qua cautione opus sit in lectione librorum Lutheri, &c. Cùm Lutherus non fuerit Propheta, vel Apostolus, non sunt ad dogmata & verba ipsius aliganda Ecclesiæ & conscientiæ, mentes & linguæ omnium, quasi ab illis discedi non possit, sine discessione à Deo, à veritate, & Ecclesia, &c. Scimus istos Theologos, qui malunt subsistere in Catechismo Lutheri, quàm scrutari scripturas, magnis clamoribus regerere, Lutherum esse Prophetam, quia & ipse immediatè, & extra ordinem à Deo excitatus ad officium propheticum, videlicet repurgationem Ecclesiæ: quia miracula fuerint res ipsius gestæ, & successus, & multa futura prædixerit: idcoq; sine exceptione tamquam Prophetam audiendum, qui errare non potuerit: nec desunt, qui Lutheri vaticinia collecta ediderint. Ne illudant nobis ambiguitate vocabuli Prophetæ, in veteri Testamento fuerunt Doctores immediatè & extra ordinariam vocationem missi à Deo ad declarandam & repurgandam doctrinam Legis, & il-

luſtrandum nouis miraculis promiſsionem de Meſsia, habentes teſtimonia diuina, quòd non errarent in doctrina. Sed etiam in nouo Teſtamento nominantur Prophetæ, qui habebant donum prædicendi res futuras: aut qui habent donum explicandi, & ad vſus Eccleſiæ accommodandi doctrinam Prophetarum, non autem accipiunt à Deo noua oracula. Si hoc tertio ſenſu nominant Prophetam, loquuntur quidem cum Scriptura. Sed hoc genus Prophetæ habuerunt, & habent & noſtræ, & ipſorum Eccleſiæ, vt ad ſolum Lutherum non ſit reſtringendum, neque hoc donum eximit Doctores cenſuræ & periculo erroris. Sed hîc eſt quæſtio, de prima vocis ſignificatione, quæ ſola facit doctrinam irreprehenſibilem. Hanc prophetiam qui Luthero arrogant, ſe & alios fallunt. Teſtantur libri ipſius, teſtatur hiſtoria vitæ ipſius, in ſcholis inſtitutum fuiſſe, didiciſſe linguas & bonas artes, & qualis tunc erat Theologiam. Fuit vocatus ad docendum ordinariè à Principe ſuo ac Academia VVittembergenſi. Miraculum, quod ediderit, nullum audiuimus: nam fortunatio & defenſio curriculi ipſius fuit beneficium Dei ordinarium, ſecundùm promiſsiones datas ipſum timentibus, ipſi fidentibus, ipſum inuocantibus. Quæ autem prædixit de pœnis ingratitudinis pro luce Euangelij donata, vel ſimilia, non ſunt noua oracula, ſed veterum oraculorum Scripturæ ad noſtra tempora accommodatio, quam facere poſſunt & debent etiam alij fideles & prudentes Eccleſiæ Doctores & miniſtri. Hinc tertium quoque patet, quòd ipſius Doctrina examini non eſt exempta. Nunquam enim Lutherus ſibi arrogauit priuilegium hoc propheticum, & officium aliquid addendi Scripturæ. Neque verò æquum eſt, anteponi & opponi Lutherum ſolum omnibus ſcriptoribus antiquis & recentioribus, & ex ipſius ſcriptis de omnibus ferre ſententiam, nedum hæreſeos damnare omnes, qui cum illo non conſentiunt. Veteres enim tot ſeculis ante, quot vixerant, orthodoxos agnouit Eccleſia vniuerſa: nec recentium veteribus, ſed potius veterum conſenſus recentibus auctoritatem conciliat: ideoque veteres etiam aduerſarijs opponi poſſunt, non autem Lutherus, vel alij. Neoterici habuerunt, & habent alij quoque ſua dona, alij alia, quæ variè Deus diſtribuit, nec Luthero, nec cuiquam alteri dedit omnia. Manifeſtum eſt igitur, illos peſsimè de tota Chriſti Eccleſia mereri, & ſe ſuaſq; Eccleſias aduerſarijs ridendas & deridendas propinare, qui Lutherum in catalogum Prophetarum referunt, tertium Eliam faciunt, examini & cenſuræ Eccleſiarum eximunt, & libros ipſius regulam iudicandi de veritate dogmatum Eccleſiaſticorum conſtituunt. Quid exiſtimabimus, ô Domini & fratres, nunc dicturum Lutherum, ſi reuiuiſceret, his, qui illum tertium Eliam facientes, nec monachum, nec hominem eſſe meminerunt? Non difficile eſſet ex libris Lutheri proferre non pauca, in quibus hallucinatio tam manifeſta eſt, vt & ipſe Lutherus ea deinde retractauerit, & iſti immodici ipſius laudatores non poſsint defendere. En exemplum Tomo ſeptimo VVittembergenſi folio 402. ſic ſcribit: *Non in Deum fiduciam noſtram ponimus, qui à Maria corporaliter & ſpiritualiter in lucem hanc eſt editus, nec tamen corporaliter, nec ſpiritualiter ab ea manducari, & bibi potuit.* Quis vnquam dixit Chriſtum ſpiritualiter eſſe in lucem editum à Maria? Quis poteſt aſſeuerare, Mariam nunquam in congreſsibus Eccleſiæ poſt aſcenſionem Filij ſui in cælum vſam eſſe Euchariſtia, eique pro ſuis in ſe ſingularibus beneficijs egiſſe gratias? At ſecundùm hanc Lutheri ſententiam, aut nunquam communicauit cum Eccleſia, aut hoc faciens, non manducauit Chriſtum corporaliter. Cur igitur tota Eccleſia manducat carnem eius corporaliter, quæ cauſa diſcriminis? Cur ſoli Matri non vera fuiſſent verba: *Hoc eſt corpus meum?* Sed verum eſt, quòd cum non manducauerit corporaliter, cum ſic cum manducet nemo. Quòd autem non ſit manducatus à Maria ſpiritualiter, quomodo excuſari poterit, Domino dicente: *Amen dico vobis, niſi ederitis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis?* En aliud Tomo 3. Ienenſi, in prima parte contra cæleſtes Prophetas: *Primùm dico ſecundùm legem Moyſis nullam aliam imaginem prohibitam eſſe præter imaginem Dei: Crucifixi autem, vel alterius Sancti imaginem habere, non prohibitum eſt. Sicut Gallia non curat ius Saxonicum: ſic ne ingeratur nobis Moſes: nos in nouo Teſtamento Meſsia nec videre, nec audire volumus. Item mandatum de ſtatutis & Sabbato ſunt ceremoniæ, quæ ſuo modo ſunt ſublatæ.* At quomodo conueniunt hæc cum toties repetitis ſeueriſsimis Dei præceptis Exod. 23 34. Num. 33. Deut. 2. & 12. *Altaria eorum deſtruite, ſtatuas confringite, lucos ſuccidite?* Plura eius generis poſſunt ex Luthero colligi, ſed non delectat nos collectio, mallemus iſta ſepeliri ſilentio, niſi aduerſariorum improbitas cogeret nos quædam pijs hominibus, quos ſuis clamoribus fascinant, monſtrare: ex quibus conſtaret, non omnia ſua Lutherum ſcripſiſſe ſpiritu prophetico, ſed fuiſſe hominem, qui & errare potuerit, & erranerit: & ſuper fundamentum Apoſtolicum non ſemper aurum & argentum, ſed aliquando etiam ſtipulam & fœnum ſuperſtruxerit, cuius alias partes citius, alias ſerius, alias in fine demum vitæ depoſuerit. Cùm itaque Lutherus non fuerit Propheta, non fuerit Helias, non fuerit Euangeliſta, cùm in multis erranerit, cùm in controuerſia Cœnæ pro norma habuerit non Verbum Dei, vt ipſe gloriatur, ſed inueteratam opinionem Papatus, & figmenta Scholaſticorum: cùm multa in libris eius Eriſticis nimis inconſideratè effuſa ſophiſmata, calumniæ, conuicia, hyperbolicè præter pietatem multa, & modeſtiam, confidenter & arroganter dicta, ſcurriles in rebus ſerijs luſus, immorum ſannæ, & infacetæ facetiæ, cùm multa acerbè & iniuriosè ſcripta, non tantùm in Chriſti Eccleſias, in viros doctiſsimos, ſanctiſsimos, innocentiſsimo, ſed etiam in magnos Princeps contumelioſa, & omnino Theologi Chriſtiani, & tanti viri perſona indigniſsima reperiantur: non debent, non debent inquam, Lutheri libri, Lutheri ſententiæ eſſe norma Confeſsionis Auguſtanæ, aut doctrinæ de Cœna Domini.

Capite 1. Condemnantur in illo libro hæreſeos, quos illi vocant Sacramentarios, hoc eſt, qui de Cœna, & perſona Chriſti ab ipſis deſſentiunt. Quodnam verò ob crimen? ob quem errorem? ob quam blaſphemiam? Quia carnem & oſſeam verè humani corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti ſubſtantiam in omnibus locis, & creaturis exiſtere: in pane autem Cœnæ Dominicæ carnem, & in vino ſanguinem eius, piorum & impiorum ore comedi & bibi nō credunt. Hoc eſt illud grande nefas & morte piandum, quod ſi non committeremus, iam exempti eſſemus anathemati.

Cap. 4. Poſtquam à nobis ſolidiſsimè & clariſsimè oſtenſum eſt, in vtraque controuerſia, de perſona & de Cœna Chriſti, ſacram Scripturam, Symbola, & antiquitatem Eccleſiæ, ſtare à noſtris partibus: neque ab ipſis hoc refutari poteſt, vt ſemel ſe à diſputatione liberent, & expeditiorem ad nos condemnandos viam ingrediantur, huc tandem redeunt, vt nos pertinaces & ſpinoſos ſophiſtas eſſe dicant, qui doctrinam Scripturæ & Eccleſiæ orthodoxæ verſutis interpretationibus deprauemus: cum quibus non ſit amplius diſputandum: ad quorum dicta & ſcripta non tantùm aures & oculos, ſed etiam regiones & vrbes claudi opor-

teat: partim, ne cui subtile nostrum venenum adhæresc at & obrepat: partim, quia sumus iam dudum condemnati hæretici, qui veræ Christi Ecclesiæ nunquam fuerimus membra & socij.

Theodorus Beza.

In Creophagia Heshusium *vocat* Doctorem asinum, Polyphemum, simiam, cothurnatum, vægrandem, pileatum asinum, canem in balneo, asinissimum sophistam, belluam, laruam, asinum mixtum ex simiarum & onagrorum specie, animal carniuorum, cyclopem, asinum sesquipedalem & furentem, dignum qui ex tilia penderet.

Epist. 55. Edidit Isinaël ille Illyricus libellum de peccato Originis, non modò ineptum & ridiculum, verùm etiam execrandum, vt qui doctrinæ de animarum mortalitate fundamenta manifestè iaceat. Nam si corrumpi potest animæ essentia, certè & interire. Et quis istum asinum ferre possit, simplices essentias, quas actus vocant, corruptioni subijcientem? Nempe qui similes amant labris lactucas. Miseram Germaniam, quæ hæc monstra non tantùm tolerat, verùm etiam fouet, & quidem, vt audio, satis carè.

Epist. 59. Phanatici & impurissimi illius Ecclesiarum turbatoris liber de essentiali Christi iustitia.

Epist. 64. Helueticæ Ecclesiæ perstant in pace & veritate: Germanicas pergunt Vbiquitarij & Flaccians perturbare: quibus sanè nihil impudentius, nihil furiosius, nihil immanius denique fingi potest.

Thomas Naogeorgus.

In Satyris, fol. 169.

Vitemus nota dogmata improborum,
Qui se discipulos ferunt Lutheri,
Christi corpora ac Vbiquitatem
Aduersus sacra prædicare scripta,
Aduersusq, fidem nihil verentur.

Pag. 170. ad Gallum:

Quid tu iudicium improbas Philippi?
Pranasq, euomis annotationes?
Nec cessas nihili sonare nugas?
Non cælestis eo indicat Magistri
Temet discipulum esse, sed Lutheri.
Qui cùm plurima scripserit per iram,
Carnalem per & amulationem,
Ne succumbere cerneretur vllis:
Tum de corporis in sacra Synaxi
Tam præsentia manifesta realis:
Quàm crassa physica, sumptione
Doctorum veterum orbitam reliquit,
Indulgens stomacho suo, ac honori
Consultum cupiens. Nec ille dogma
Defendit magis absonum, minusq,
Auditum prius inter Orthodoxos:
Præsertim vetus abnegauit Paparum
Commentum, subita super Lyræ
Panis propositicj, versione;
Prolatis modò verbulis quibusdam.
Vt rectè negat hoc, sed haud quit vnquam
Concors illius vllus æmulator,
Dirumpat licet ilia atque ventrem,
Scripturis, ratione nec probare,
Panem ac corpus idem esse vel fuisse
Christi: aut veram aliam esse sumptionem
Vllam corporis, aut sacri cruoris,
Quàm quæ sit modò spiritu, fideq,.
Signum percipiunt boni malíq,.
Sed diuersimodè: boni ad salutem,
Contra ad pernitiem mali. Sed ipsum
Signatum capiunt, habentq, soli,
Qui Christum filij traditum esse credunt,
A culpis per eumq, se redemptos.
Si solùm tibi cura veritatis,
Et pacis studium flagrans inesset,
Nec soli malè deditus Luthero
Nullo examine quæ edidit probares,
Non illum ex animo ferocienti
Scribentem temere atque litigantem
Præferres animi viro quieti
Sedatiq, Melanchthoni Philippo,
Permultisq, alijs pijs bonisq,:
Qui nullo stomacho aut ferocitate,
Vulgaris neque quæstione laudis,
Magni nominis aut redemptione
Sanctis dogmata tradidêre sacra.

III. LVTHERANI ET SACRAMENTARIJ damnant Anabaptistas.

Martinus Lutherus.

Sermone contra Anabaptistas: Quòd dicunt Anabaptistæ, nusquam in Scripturis haberi, quòd aut habeant fidem, aut baptizari debeant infantes, fatemur nos id nulla Scriptura probare posse, quæ clarè & manifestè talibus verbis dicat: Debetis pueros baptizare, nam & ipsi credunt. Si quis nos vrgeat ad demonstrandam eiusmodi literam, huic nos tamquam victori cedamus oportet: nusquã ènim scriptum inuenimus. Boni autem, & ratione præditi Christiani, nihil à nobis tale exigunt: faciunt id contentioli tantùm & præfracti homines, vt esse prudentes videantur. Contra verò nullam Scripturam proferunt, quæ dicat: Debetis adultos baptizare, non autem pueros. Mos ex Apostolorum traditione semper obseruatus docet, paruulos esse baptizandos, etiamsi nulla Scriptura id esse faciendum præcipiat.

NOTA, *Sicut nuper in Eucharistiæ Sacramento, ita nunc in paruulorum Baptismo defendendo, potissimum nititur Ecclesiæ auctoritate, quam tamen opponi sibi non vult, quoties ipse quacunque tandem de re, quamuis diuturna multorum seculorum consuetudine recepta, Scripturam à nobis exigit.*

In Colloquijs Germ. fol. 153. Muntzerus, Carlstadius, Campanus, & similes alij eorum sectarij, sunt meri corporei dæmones. Qui Muntzerum vidit, dicere potest, se vidisse diabolum corporeum in summo suo furore.

Nicolaus Amsdorffius.

Libro contra Sacramentarios: Anabaptistæ & Sacramentarij iam imponunt Germanis sua sanctimonia, quemadmodum imposuerunt monachi vniuerso mundo.

Conradus Schlusselburgius.

Catal. Haret. lib. 12. (in quo Anabaptistarum errores repetit, & refutat) *in epist. dedicat.* Anabaptistica hæresis nostræ ætatis multiplex & monstrosa chimæra est, ex multis hæresibus nata, &c. Impius & blasphemus Anabaptistarum error, &c.

Ioannes Caluinus.

Institutione aduersus Anabaptistas: Si aduersus omnes errores & falsas opiniones Anabaptistarum scribere vellem, ingrederer abyssum, vnde mihi exitus non patêret. Nam ista colluuies ab alijs hæ-

reticorum sectis in eo differt, quòd non tantùm certis in rebus errauerit, verùm sit immensum quoddam stupendorum deliriorum mare: adeò vt vix vnius Anabaptistæ caput reperiri possit, quod non sit imbutum aliqua opinione diuersa à reliquis. Itaque nullus esset operi finis, si impias omnes huius sectæ doctrinas excutere, aut etiam recitare vellem.

IV. ANABAPISTÆ DAMNANT Lutheranos.

Menno Simonis.

Libro, qui inscribitur Fundamentum, *cap. de doctrina Concionatorum*: Scio verè, quòd sint extra spiritum, missionem, & verbum, & quòd in doctrina sua, & actionibus hominum fauorem, honorem, superbiam, redditus, splendidas domos, iucundam & voluptatibus affluentem vitam, non minus quærant, quàm papistæ, &c. Vos ipsi ij estis, qui dissolutam carnalemq; vitam ducitis, qui Christum iterum crucifigitis, qui blasphematis Spiritum eius, & gratiam eius contemptui habetis, &c.

Libro de Christiana fide, tit. de fide Lutheranorum: Cùm ad Concionatores eius peruenitur, qui se gloriantur habere Dei verbum, quosdam manifestè & apertè mendaces, quosdam ebriosos, quosdam vsurarios, quosdam superbos ac fastuosos, quosdam calumniatores ac maledicos, conuiciatores, & protitores innocentium esse deprehendas. Quomodo autem illorum quidam se gerant, & qua ratione vxores suas consecuti sint, quales etiam vxores habeant, id ego Domino atque ipsis etiam committo. Vitam quietam, otiosam, desidem, & iucundam ducunt, seductionibus & adulationibus sedulo de rapinis Antichristi, & tantum concionantur quantum terrenus, & carnalis magistratus ferre & audire vult, &c. Dissoluta sua carnali; doctrina dissolutum & carnalem populum ad eam morum turpitudinem vitæq; licentiam induxerunt, vt nec inter Turcas & Tartaros tam impij & abominandi inueniantur.

Libro de cruce Christi: Principio quidem, cùm (*Lutherani*) scribere ordirentur, de fide bene docuerunt, scilicet quòd fides Dei donum sit, quodq; eam non vllo ferreo gladio, sed tantùm verbo in hominum corda adigi oporteat, cùm assensus quidam sit cordis ac voluntatis. Verùm hanc ipsam doctrinam Doctores ante aliquot annos iterum deglutiuerunt, & (vt mihi videtur) in libris suis expunxerunt. Nam ex quo tempore Duces, Principes, ciuitatis, & regiones ad liberam suam carnalemq; doctrinam attraxerunt, contrarium longè lateq; docuerunt, quemadmodum planum est ex eorum scriptis: atque ita multas pias mentes quæ Deum timent, seditiosis suis scriptis & concionibus in carnificis manum detrudunt.

V. LVTHERANI &c. DAMNANT Trinitarios.

Iosias Simlerus.

In Præfatione de æterno Dei Filio: Tritheitæ & Samosathenani in Polonia non tantùm in doctrina de Deo, quod fundamentum est religionis, ab omnibus dissentiunt, sed semel à vero tramite digressi, prorsus nouum & portentosum doctrinæ genus excogitárunt, &c. Hinc facilè colligere possumus, quo in discrimine versantur Ecclesiæ Polonicæ, cum illis præsunt Georgius Blandrata, & Franciscus Dauides, in quo Serueti spiritum quasi reuixisse eius scripta testantur. Quò autem regnum hoc vicinius est & coniunctius Mahometano imperio, eò plus soliciti sunt omnes, ne Samosatheniana doctrina aditus Mahometanæ paretur, cùm tanta sit vtriusque affinitas.

Conradus Schlusselburgius.

Catal. Hæreticorum libr. 8. (in quo Antitrinitariorum errores repetit, & refutat:) Antitrinitarij dicuntur hostes impij & blasphemi sacrosanctæ & adorandæ Trinitatis. Noui Ariani etiam appelantur à vetustissimo hæresiarcha Ario. Alij eos Anomeos seu Tritheitas appellant, quoniam dissimilitudinem, & inæqualitatem, & gradus quosdam Personarum Diuinitatis confingunt, & suis hypothesibus, quamuis id negare videantur, tres Deos faciunt. Noui isti Ariani recens exorti sunt in Polonia, Lithuania, & Transsyluania, ac eorum caput ac ducem se profitetur quidam *Gregorius Paul*, minister Ecclesiæ Cracouiensis, homo impius, ambitiosus, & in blasphemijs effutiendis plane effrons, & ita quidem iactabundus, vt adscribere sibi cum alijs Arianis non vereatur excisionem Antichristi, & eiusdem extirpationem ab imis vsque fundamentis: Lutherum enim vix minimam partem reuelationis & destructionis Antichristi reliquisse. Hic ille *Gregorius Paul*, vnà cum alijs quibusdam Apostatis, quales fuerunt *Valentinus Gentilis* Consentinus, *Franciscus Dauidis*, *Georgius Blandrata* Salucienſis, *Matthæus Gribaldus* Iureconsultus, *Lelius Zozanus*, *Petrus Statorius*, *Ioannes Syluanus*, *Erasmus Ioannis*, *Adamus Neuserus*.

Catal. Hæret. lib. 11. de Seruetianis: Seruetiani nomen habent à Michaele Serueto Hispano, qui Samosateni, Arij, & multorum aliorum hæreticorum furores cœpit reuscitare, & spargere circa Annum Domini 1530. Nominantur etiam Antitrinitarij, quia doctrinam de sacrosancta Trinitate conuellere & nœuis dedecore conantur. Seruetus diu commoratus est Lutetiæ Parisiorum, in Gallia: inde in Africam sese contulit, vt ibi Saracenicam linguam addisceret, & Alcoranum lingua ista conscriptum eo melius legere & intelligere posset. Hic igitur ex Alcorano Turcico sua illa dogmata didicit. Reuersus in Galliam sua venena cœpit disseminare. Edidit etiam publicis typis aliquot libros, quibus suas blasphemias propugnare & palliare conatus est. Tituli librorum sunt: *Libri de Trinitate 6. Dialogi de Regeneratione. Epistola quædam, Apologia*, & alia nonnulla. Biblia Lugdini impressa, cùm ibi correctorem ageret, glossis quibusdam impijs, suis erroribus accommodatis, scelerate & fraudulenter, veluti falsarius corrupit. Sectatores postea accepit plurimos, inter quos præcipuè fuerunt, *Valentinus Gentilis* Campanus, *Georgius Complatus* Medicus, *Gribaldus* Iurisconsultus celebris, *Ioannes Alcatus* Mediolanensis, *Gregorius Paul* Concionator Cracouiensis in Polonia, *Petrus Statorius*, *Gregorius Blandrata* Medicus, *Bernardus Ochinus*. Hi socij & stelliones in Polonia, Lithuania, Borussia istas hæreses sparserunt, postea etiam profecti sunt in Transsyluaniam,

vbi

vbi *Franciſcus Dauidis* idem dogma defendere cœpit, cum quodam impio Ariano, qui dicitur *Leo Abbas*, &c. *Georgius Pauli* edidit librum de controuerſijs huius temporis, qui innumeris blaſphemijs ſcatet. *D. Aleſius* Theologus Lipſenſis, *Caluinus* & *Beza* Seruetianos refutárunt. Item *Ioſias Simlerus*, *Georgius Maior*, *D. Ioannes Vvigandus*, *Petrus Carolinus* Pannonius, & multi alij, &c. *Michaël Seruetus*, paſsim vagatus in Gallijs, vt ſua impia zizania diſſeminaret, deinde Venetijs in Prouincia Lugdunenſi propter blaſphemias captus, euaſit, quia profeſſus eſt ſe hoſtem eſſe Lutheranorum, poſtea iudicio Dei mirabili deprehenſus Geneuę, carceri mancipatus, atque ad dicendam cauſam poſtulatus eſt. Et quidem ipſemet *Caluinus*, coram Politico Magiſtratu, Geneuæ, eum de impijs & blaſphemis dogmatibus accuſauit, ſicut ipſe Caluinus in ſua defenſione recenſet. In carcere autem valde petulantem ſe gerebat, ita vt à tetris blaſphemijs in Deum, & horrendis conuitijs in miniſtros Chriſti non abſtineret. Audaciſsimus fuit in citandis Autoribus, quos ille nunquam legit, nec potuit vlla ratione à ſua ſententia abduci. Tandem igitur Senatus Geneuenſis, conſultis de hiſce doctrinis Serueti aliquot Helueticæ Eccleſiæ Miniſtris, publicè pronuntiauit eum capitis ſupplicio adficiendum eſſe. Hac ſententia publicè pronuntiata, licet nonnihil conſternaretur Seruetus, tamen in ſuis erroribus immotus perſtitit, & vix potuit perſuaderi, vt populus iuberetur pro ſe preces ad Deum fundere. Tandem igni traditur, idq; factum eſt Anno 1555. vt ex actis patet. Paucis poſtea annis elapſis, Geneuæ, tanquam ex fauillis Serueti, flammæ quædam iterum emicare atque exſurgere cœperunt: conuenerant enim eò ex Italia *Georgius Blandrata* Medicus, *Matthæus Gribaldus* Iureconſultus, & *Paulus Alcianus*, ac *Valentinus Gentilis*, qui paragrata Italia eò quoque acceſſerant. Hi, vt erant omnes inquieto & turbulento ingenio præditi, de vſitatis in Eccleſia vocibus, *Trinitas*, *Hypoſtaſis*, οὐσία, ὁμοούσιος, inter ſe clam diſputare incipiunt, & Valentinus quidem ambitione erumpens, incipit clarius aſſeuerare, Eccleſias de Trinitate cum Pontificijs in graui errore verſari. Propoſita eſt autem à Geneuenſibus Miniſtris Italicæ Eccleſiæ in ea vrbe confeſso fidei de Deo, cui & inter alios ſe Gentilis ſubſcripſit, verùm mox mutata ſententia redit ad vomitum, ſummiq; contagium in animis alijs affricare incipit. Vocatus, ait ſe ſtimulis conſcientiæ adactum, id feciſſe. Traditus carceri à Senatu, manifeſtè oppugnat doctrinam de Trinitate. Tandem conſpiciens ſe elabi non poſſe, palinodiam ipſemet ſua voce & manu canit. Verùm iudices politici ei pœnitentiam decernunt, propter blaſphemias publicatas, vt Valentinus Gentilis omnibus veſtibus exutis vſque ad camiſiam, nudis pedibus ambulans ſe coram iudicibus proſternat, veniam expetat, proprijſq; manibus, in conſpectu omnium, libros ſuos blaſphemos & veſtes exurat: denique vt tali modo, ad ſonitum tubæ per omnes plateas ciuitatis circumducatur, in publicum & ſolemne teſtimonium actæ pœnitentiæ: poſtea verò iuramento præſtito promiſit ne abſque venia Magiſtratus ciuitate exiret. Verùm Gentilis, violato iuramento, clam inſcio Magiſtratu diſceſsit, & ad *Gryualdum* ſuæ factionis hominem ſe Bagiarum recepit, vbi iterum ſuorum deliramentorum fundamenta colligit. Inde Lugdunum aduolat, ibiq; Teſtimonia ex veteriſsimis Patribus colligit, mòetiam ex Alcorano teſtimonia profert. Poſtea reuerſus Bagiarum, Præfectum Bagienſem in ditione Bernenſium accedit, vbi dimittitur tali quidem conditione, vt tranquillè viuat. Dimiſſus confeſsionem Præfecto antea traditam typis publicis curat inuulgari, & addit criminationes Diabolicas in Athanaſium, quem Sathanaſium appellabat: iterum autem Lugdunum reuerſus, ibi carceri mandatur, propter diſſeminatas blaſphemias: verùm ibi quoque ſimulans ſe bellum gerere Theologicum contra Lutheranos, elabitur. Poſtea in Poloniam venit accerſitus à *Blandrata* Medico, & *Alciato*, vbi amplius biennio commoratus eſt. Cùm autem iſti Seruetiani inter ſeſe ipſos diſſentire inciperent, & maximas turbas darent: nam *Blandrata* factus eſt Arianus, *Alciatus* Mahometiſta, ſicut ipſemet Gentilis refert: Sigiſmundus Auguſtus Rex Poloniæ edictum publicum promulgauit, quo omnes peregrinos noui dogmatis alicuius auctores ac defenſores, iubet regno cedere. Hac occaſione & Valentinus Gentilis electus, in Moraulam tranſcurrit, vbi cum Anabaptiſtis conſuſurrat, inde Viennam Auſtriæ ſeſe confert. Sed cùm nuſpiam ſtabilem locum reperiſſet, in Sabaudiam redijt, & quidem mirabili Dei iudicio Præfectum Bagienſem iterum accedit, expetens cum Bernatibus Theologis diſputationē publicam: Præfectus commonefactus de hominis blaſphemia & turbis, Valentinum carceri includit. Bernam igitur, iuſſu Magiſtratus, eſt deductus A.C. 1566. Ibi verò primùm poſtulauit Valentinus vt non haberetur reus, ſed actoris partes ſuſtineret, quia ſua ſponte eò veniſſet, nec ſciret, quoſnam habiturus eſſet aduerſarios: prætendit etiam, ſe non eſſe conuictum de vlla hæreſi. Tandem igitur de horrendiſsimis in Deum blaſphemijs, de diſſeminatis manifeſtis ac pernitioſis erroribus, de ſeditioſis turbis, & de periurio iudicum ſententia pronuntiatur, vt ad præcauēnda diſsidia, & eliminandos tam tetros errores, capite plectaretur. Ductus igitur ad ſupplicium, pertinax in errore perſeuerauit, & ſubinde gloriatus, more omnium Hæreſiarcharum & falſorum Doctorum, ſe pro gloria altiſsimi Dei pati, donec capito plexus & viuere, & blaſphemias in Deum cuomere maledicto ore deſineret. Hæc patent ex actis editis à Benedicto Aretio, Paſtore Bernenſis Eccleſiæ. Hiſce igitur de medio ſublatis, manſerunt in Tranſyluania maximè, iſtarum blaſphemiarum acerrimi propugnatores. Ariani iſti noui: neque verò in Polonia prorſus conticuerunt. In Palatinatu denique, circa Rhenum, Heidelbergæ potiſsimum, quidam Calumniatæ, inter quos *Adamus Neuſerus* Paſtor Eccleſiæ ad Spiritum ſanctum primarius, & *Ioannes Syluanus* fuerūt, qui ſemina huius hæreſos ſpargere cœperunt: verùm à ſummo iſtius loci Magiſtratu in carcerem conjecti ſunt: vnus, nimirum *Adamus Neuſerus*, è vinculis aufugiens, Conſtantinopolin profectus eſt, vbi Chriſtiana Religione abnegata & abiurata, Circumciſione Turcica accepta, Mahometiſta factus eſt, & ſecundùm iuſtum Dei iudicium, in ſumma deſperatione, malignam animam exhalauit. *Ioannes Syluanus* verò capitali ſupplicio affectus eſt.

Ioannes Caluinus.

Refutat errorum Michaëlis Serueti: Quanquam inter alia errorum portenta, quibus Satan renaſcentis Euangelij lucem hac ætate obruere conatus eſt, apprimè deteſtabilis eſt impietatum congeries, quam Michael Seruetus libris editis euomuit: ante hac tamen hominem non putaui ex profeſſo refutandum, quia tanta ſuberat eius delirijs abſurditas, vt nullo contra pugnante, vltrò in ſuum abitura ſperarem, &c.

Admonition. ad fratres Polonos: Craſſum Stancari delirium meritò à fratribus Polonicis repudiatum eſt. Sed dum ſibi ab vna Diaboli aſtutia cauent, obrepſit alter impoſtor Blandrata Stancaro deterior, &c.

VI. TRINITARII DAMNANT Lutheranos,&c.

Gregorius Paulus Bizazonenſis.

Heſius in inſtitione ſcitura de eligendis Paſtoribus

Citante ex αὐτογράφῳ Heſio: Hortor & obteſtor vos per nomen Dei,& eius Filij Domini noſtri Ieſu Chriſti,diſpicite diligẽtius ea,quę vobis Dominus nondum aperuit.Non dederat omnia Luthero,plura dedit poſtea Zuinglio, & poſteà alijs, dat & nunc cui vult,&c. Cauete vobis à Gabaonitis, qui imponebant populo Dei laceris veſtibus, mucido pane,&c.Sub nomine Dei noſtri ſe venire dicebant, & impoſitum eſſe ab illis populo Dei Scriptura dicit,quòd non conſuleret os Iehouæ. Non imponant nobis Patres, Vetuſtas, Concilia: veruſti enim ſunt iſti panni,quos vos primi laceratis in alijs articulis fidei. Vnus ſit magiſter Chriſtus: Os Iehouæ conſulendum,non hominum. Sunt etiam plerique hic Gabaonitæ,qui vobis imponunt: amicos ſe profitentur, & nihil interea optant, quàm vt populum ad AEgyptum reducant variis modis, & Confeſſione Auguſtana, quod vobis Dominus poſtea patefaciet,&c. Cùm Lutherum Deus excitaſſet, Eccleſiam Antichriſti per eum ita diruturam eſſe voluit, vt non à fundamentis inciperet: alioqui tam putrida domus cum prius oppreſsiſſet ſua ruina: ſed eam à tecto aggreſſus (vt fit in diruendis veteribus ædificijs) vaſtare cœpit primùm indulgentias Antichriſti,quibus negatur ſatisfactio Chriſti, & gratuita remiſsio peccatorum: poſtea purgatorium aggreſſus, ignem illum culinarum Papiſticarum frigida verbi Dei penitus extinxit: hinc inuocationem mortuorum, qui pro Mediatore vnico funditus abolito regnabant,peſſum dedit deinde peregrinationes,&c. Cùm venit ad profundiora, & fundamento viciniora, vt ad Miſſam, Deus bone, quàm furebat Satan? Extirpauit tamen Miſſam diu ſecum diſceptans, & eius appendices retinens: ſed radices, ex quibus repullulaſcere potuit, non euulſit ſtirpitus: præſentiam eius in pane cœnæ eius vbiquitatem,ac manducationem, quæ fit ore, retinens. Hic iam hæſit Lutherus in doctrina de Sacramentis, nec Antichriſtum potuit funditus extirpare: eius etiã cæremonias Iudaicas & Gentiles pro legitimis vſurpauit. Surrexit poſtea Zuinglius, qui tandem Miſſam cum ſuo Deo panacco,& omnibus appendicibus eius radicitus euulſit, ita vt nihil iam Antichriſtianiſmi in ea re reliquerit: Sacramenta non in ſe includere Chriſtum docuit: neque etiam Sacramentis Dei gratiam alligauit: in cœlum nos ad Chriſtum relegare Sacramenta, deducereq́, & ad mortem Chriſti ſub Pilato peractam fortiſsimè aſſeruit. Vbi verò iam tuto ordine ad fundamentum ventum eſt, quod illis prioribus Athletis penitus repurgare ab Antichriſti & eius Sophiſtarum putridis commentis datum non fuit, quantum Satan furit, & in quæ non noſtra ſe non vertit, vt ſuum Deum,ignotum Prophetis, Chriſto, Apoſtolis, Deum infinitum, Deum eſſentiam, Deum trinum, & alijs varijs & monſtroſis nominibus vocatum defendat? qui pro vno ſolo vero Patre Domini noſtri Ieſu Chriſti, & pro Filio eius vnigenito Deo vero, ex illo verè genito, tum vno Spiritu ſancto regnabat diu. Nobis verò, quicumque Chriſti miniſtri ſumus, & membra eius corporis, ſumma ope adnitendum eſt, quò penitus hoc fundamentum ab Antichriſti ſordibus & Dijs fictitijs repurgatum, tantùm ex lapidibus verbi Dei ſubſtruatur Eccleſiæ Dei, quò tandem contra omnes inferorum portas in neutram partem inclinans, ſtare ſemper poſsit. Quoad enim aliquid putridum in fundamento manſerit, metuendum ne tandem putrefacto fundamento, ædificium totum inclinet,& poſtea ruat, ſicut factum eſt in Papatu,& nunc à nouo Sabellio, & illi ſimilibus totam veritatem patefactam euerſam Satan curat.

Budnæus Ebionita.

In Annotationibus in nouum Teſtamentum: Beza reprehendit Eraſmum, quòd alicubi dixerit de loco Pauli 1. Timoth.3. *Magnum eſt pietatis Sacramentum*,&c. Mihi ſubolet Deum additum fuiſſe hoc loco apud Græcos aduerſus hæreticos Arianos. Ipſe miſer Beza in hoc diabolo ſeruit,non Eraſmus, qui manifeſtam veritatem conatur extinguere,& falſitatem ſubſtituere, qui etiam cum Antichriſto Romano ſeruos Dei interfecit: ſicut ante annos aliquot Valentinum Gentilem,virum pium, & accuratum diuinæ veritatis indagatorem, ad ſupplicium adegit, & paulò ante Caluinus præceptor eius Michaëlem Seruetum.

Fauſtus Socinus Trideiſta.

Libro de Chriſti eſſentia fol.12.ait: Volanum & ſuos vltra initia tam excellentis & ſalutaris viæ nunquam eſſe progreſſos, & in medio curſu Chriſti regni promouendi turpiter defeciſſe.

Fol.17. Miror tetam parum in rerum diuinarum cognitione profeciſſe, vt multi, qui alioqui prę te rudes,ſtolidiq́ cenſeri debent,& vix dum ſacrarum literarum volumina euoluere cœperunt, tibi iam palmam præripuerint, & iam ad diuini templi adyta propius acceſſerint, cùm tu adhuc in ipſo atrij limine conſiſtis.

Fol.37. Non eſt igitur cur tantopere noſtros irrideas,atque omni non Chriſtiana modò charitate, ſed humanitate etiam depoſita,eos, niſi ſententiam mutent,crudeliſſimo quouis mortis genere necandos cenſeas.

Fol.270. Monueram ego fratrum nomine Volanum,vt poſthac in ſcriptis ſuis aliquanto modeſtior eſſe vellet,nec ita,vt inſtituerat, nos conuitijs & maledictis impetere,ac onerare pergeret: ſed parumne Volanus tam ſanctæ admonitioni? Nihil minus: quin imò in hoc poſteriori ſcripto ſuo nihil aliud egiſſe videtur quàm vt noſtros homines, me verò po.ſſimum,probris & maledictis proſcinderet,ac contumelijs premeret.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

VITAE MORVMQVE SANCTIMONIAM ESSE CERTVM ORTHODOXÆ ECCLESIÆ SIGNVM.

NEGANT.

Anno post natum Christũ 1520.

MARTINVS Lutherus de ſeruo arbitrio contra Eraſmum: *A nobis, qui negamus ſanctimonia & miracula exigi non debent: à vobis, qui aſſeritis, debent, &c. Miracula, Spiritum, ſanctimoniam non exigimus.*

1550. Lutherani, ſic à Luthero inſtructi cùm veræ Eccleſię notas recenſent, nullam ſanctimoniæ mentionem faciunt. Ergo illam pro ſigno non agnoſcunt.

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Pſalm. 92. *Verſ.* 5. Domum tuam decet ſanctitudo Domine in longitudine dierum.

Cantic. 6. 9. Quæ eſt iſta quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata?

Matthæi 7. 16. A fructibus eorum cognoſcetis eos. Nunquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor, malos fructus facit. Non poteſt arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere.

Lucæ 1. 25. Iuſiurandum quod iurauit *Dominus* ad Abraham patrem noſtrum, daturum ſe nobis: Vt ſine timore, de manu inimicorum noſtrorum liberati, ſeruiamus illi. In ſanctitate & iuſtitia coram ipſo omnibus diebus noſtris.

Epheſ. 5. 25. Viri, diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea: vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta & immaculata.

Apocal. 21. 2. Ego Ioannes vidi ſanctam ciuitatem Ieruſalem nouam deſcendentem de cælo, à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.

Symbolum Apoſtolorum: Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam.

CATALOGVS ILLVSTRIVM ECCLESIÆ Sanctorum ab origine mundi vſque ad annum 1580.

Anno Mundi 100. ante Chriſtum 3868.

ABEL iuſtus, filius Adę, fide maiorem hoſtiam obtulit quàm Cain, per quam teſtimonio diuino pronuntiatus eſt iuſtus, teſtificante de donarijs ipſius Deo, & per hanc mortuus adhuc viuit. Iuſtitiam colebat, & in omnibus actionibus ſuis Deum præſentem ratus, virtuti operam dabat. *Geneſ.* 4. *Matthæi* 23. *Heb.* 11. *Ioſephus lib.* 1. *Antiquit. cap.* 3.

Anno Mundi 930. ante Chriſtum 3038.

ADAM primus homo obijt, qui è limo terræ conditus, poſtea aſtu ſerpentis per Euam ſeductus eſt, ſed Sapientia eduxit illum à delicto ſuo, & dedit illi virtutem continendi omni, *Sapientiæ* 10. In diuturno ſuo exilio Pſalmis, & laudibus diuinis ſe conſolabatur. Vnde Thalmudici inter vndecim libri Pſalmorum auctores Adamum nominant, & ſcripſiſſe aiunt Pſalmum 92. qui inſcribitur: *Laus Cantici ipſi Dauid, in die ante Sabbatum, quando fundata eſt terra*, quo beneficium Creationis, & prouidentiam erga res creatas celebrat.

Anno Mundi 987. ante Chriſtum 2981.

ENOCH ambulauit cum Deo, vaticinatus eſt de futuro iudicio, placens Deo translatus eſt in Paradiſum, vt det Gentibus poenitentiam. *Geneſ.* 5. *Eccleſiaſt.* 44. *Heb.* 11. *Iudæ* 1.

Anno Mundi 1040. ante Chriſtum 2928.

SETH, hoc tempore mortuus, vbi eò ætatis venit, vt iam quod rectum eſt diſcernere valeret, virtutis ſtudio ſe totum dedidit, & cùm vir optimus euaſiſſet, etiam nepotes ſui ſimiles poſt ſe reliquit: qui quoniam erant omnes bona indole

Digitized by Google

præditi, & patriam absque seditione incolebant, in perpetua felicitate vitam exegerunt, & syderalem scientiam, ac cælestium rerum cognitionem excogitauerunt. *Iosephus lib.1. Antiq.cap.2.*

Anno Mundi 1140. ante Christum 2828.

ENOS filius Seth, nepos Adæ, qui ad hoc vsque tempus superfuit, cœpit inuocare nomen Domini. *Genes.4.* non quòd ante ipsum hoc non fecerint Adam & Seth, sed quòd cùm illo tempore idololatria, fictitiorumque Deorum cultus Cainitarum impietate irreperet, ille solus cum sua familia veram & auitam religionem retinens, & defendens, sanctitati studuit. *Hebraica in Genesi magna.* Hinc ab Enos filij Dei, à Cain filij hominum dicuntur. *Genes.6.*

Anno Mundi 2006. ante Christum 1962.

NOE, qui vixit cum Enos 84. annis, cum reliquis, ante & post Diluuium, sanctis Patribus, vsque ad annum 58. ætatis Abrahæ, vir fuit iustus & perfectus in generationibus suis, octauus iustitiæ præco, Deo gratus & acceptus. *Gen.5.6.7. Eccles.44. 2. Pet. 2. Iosephus lib.1. Antiquit.cap.4.*

Anno Mundi 2158. ante Christum 1810.

SEM vixit cum patre Noe, cum Abraham, cum Isaac, cum Iacob, Constans Hebræorum sententia est, ipsum fuisse Melchisedech, Regem iustitiæ, sacerdotem Dei altissimi, qui Abrahamo benedixit, ac præcipuus ad hoc vsque tempus Ecclesiæ gubernator, & ad virtutem hortator extitit. *Hieronymus ad Euagrium, Aluinus in quæstionibus in Genesin.*

ABRAHAM, qui vixit ijsdem quibus Sem temporibus, magnus Pater multitudinis gentium, & non inuentus est similis illi in gloria, conseruauit legem excelsi, & fuit in testamento cum illo. In carne eius stare fecit testamentum, & in tentatione inuentus est fidelis. Ideo iureiurando dedit illi gloriam in gente sua. *Genes.22. Ecclesiast. 44. Iosephus lib. 1. Antiquit.cap.8. & 17.*

ISAAC filius Abraham, vixit cum Sem 110. annis, eodem modo fecit propter Abraham patrem eius: benedictionem omnium gentium dedit ei Dominus, & testamentum suum confirmauit super caput Iacob: agnouit eum in benedictionibus suis. *Ecclesiastici 44.* Fide de futuris benedixit Iacob & Esau. *Hebræorum 11.*

Anno Mundi 2200. ante Christum 1770.

IACOB filius Isaac vixit cum Sem 50. annis, mortuus est cùm vixisset annos 147. ex maioribus suis nulli pietate secundus, cuius digna præmia Dei benignitate est consecutus. *Iosephus lib.2. Antiquit. cap.4.*

Anno Mundi 2260. ante Christum 1708.

IOSEPH filius Iacob, vir admirabili virtute præditus, in omnibus negotijs prudens, & potestate bene vsus: quibus artibus factum est, vt neque externum genus, neque calamitas quicquam offecerit, quò minus ad summam dignitatem eueheretur. *Iosephus lib.2. Antiq. cap.4.* In seruum venundatus est Ioseph: humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrum pertransijt animam eius, donec veniret verbum eius. Eloquium Domini inflammauit eum, misit rex, & soluit eum, princeps populorum & dimisit eum. Constituit eum dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ, vt erudiret principes eius sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret. *Psalm.104.*

Eodem tempore IOB vixit vir simplex, & rectus, & timens Deum, & recedens à malo: qui accepto nuntio de interemptis filijs corruens in terram adorauit, ac dixit: Nudus egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. In omnibus his non peccauit Iob labijs suis, neque stultum quid contra Dominum locutus est. *Iob 1.*

Anno Mundi 2332. ante Christum 1636.

LEVI filius Iacob moriturus, nunc, *inquit*, filij mei mando vobis, vt timeatis Dominum Deum vestrum ex toto corde, & ambuletis in simplicitate, secundùm legem ipsius: docete omnes filios vestros literas, vt habeant intellectum in omni vita eorum, legentes indesinenter legem Dei. Facite iustitiam filij mei in terra, vt inueniatis in cælis, & seminate in animis vestris bona, vt inueniatis ea vitæ vestræ. *Testamentum duodecim Patriarcharum cap.2.*

Anno Mundi 2374. ante Christum 1594.

AMRAM nepos Leui, vir inter suos nobilis, promulgato Regis Aegypti edicto de necandis infantibus Hebræorum masculis, solicitus tum publico periculo, ne gens defectu iuuentutis ad nihilum redigeretur; tum priuatim, quòd domi prægnantem vxorem haberet, inopia consilij laborabat, & ad implorandum diuinum præsidium conuersus orabat, vt tandem miseraretur homines, à quibus vnus perpetuò fuerit cultus, daretque finem præsentis afflictionis, quæ toti generi perniciem minaretur: Deus autem precibus supplicis ad misericordiam flexus, astitit ei per somnium, iussitque in futurum bene sperare, memorem se pietatis eorum à maioribus acceptæ, nec ipsis defutura præmia, sicut nec progenitoribus defuisse. *Iosephi lib.2. Antiquit. ca.5.* Hinc *Heb.11.* Fide Moyses natus occultatus est mensibus tribus à parentibus suis, eò quòd vidissent elegantem infantem, & non timuerunt Regis edictum.

Anno Mundi 2453. ante Christum 1515.

MOYSES filius Amram dilectus Deo & hominibus, cuius memoria in benedictione est: similem illum fecit in gloria Sanctorum, & magnificauit eum in timore inimicorum, & in verbis suis monstra placauit: in fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne. *Ecclesiast. 45.* Moyses grandis factus fide negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem: maiores diuitias æstimans thesauro Aegyptiorum improperium Christi. Aspiciebat enim in remunerationem. Fide reliquit Aegyptum, non veritus animositatem regis: inuisibilem enim tamquam videns sustinuit. Fide celebrauit Pascha, & sanguinis effusionem, ne qui vastabat primitiua, tangeret eos. *Heb.11.*

Anno Mundi 2493. ante Christum 1475.

IOSVE, seu Iesus Naue, successor Moysis, fortis in bello, magnus fuit secundùm nomen suum, maximus in salutem electorum Dei, expugnare insurgentes in hostes, vt consequeretur hæreditatem Israel. In iracundia eius impeditus est sol, & vna dies facta est quasi duo. Inuocauit Altissimum potentem in oppugnando inimicos vndique, & exaudiuit illum magnus & sanctus Deus in saxis grandinis virtutis valde fortis. *Ecclesiastici 46.*

Anno Mundi 2551. ante Christum 1417.

PHINEES filius Eleazari tertius in gloria, imitando Aaron in timore Domini, & stare in reuerentia gentis: in bonitate & alacritate animæ suæ placuit Deo Israel. Ideo statuit illi testamentum pacis, principem sanctorum, & gentis suæ, vt sit illi & semini eius sacerdotij dignitas in æternum. *Eccles. 45.*

Anno Mundi 2631. ante Christum 1337.

DEBORA Prophetissa, vxor Lapidoth, iudi-

cabat

cabat populum in illo tempore, quę misit & vocauit Barac, dixitqúe ad eum: Præcepit tibi Dominus Deus Israel, vade, & duc exercitum in montem Thabor: parta diuinitus victoria cecinerunt. Debora & Barac dicentes: Qui sponte obtulistis de Israel animas vestras ad periculum benedicite Domino, &c. *Iudicum 4. & 5.*

Anno Mundi 2671. ante Christum 1297.

Ad GEDEONEM venit Angelus Domini, & dixit: Dominus tecum virorum fortissimè, vade, in fortitudine tua liberabis Israel de manu Madian, scito quod miserim te. Aedificauit Gedeon ibi altare Domino, vocauitqúe illud Domini pax: iussu Dei destruxit altare Baal, & ædificauit altare Domino, &c. *Iudicum 6.* Ephræm tribus iniquo animo ferens Gedeonis fortunam bonam, bello eum petere decreuit: Gedeon omni virtute summus modestè respondit, se non suo arbitratu hostem absque illis aggressum, sed iussu diuino. *Ioseph. lib. 5. Antiquit. cap. 8.*

Anno Mundi 2715. ante Christum 1253.

RVTH Moabitis socrum osculata, ne aduerseris, inquit, mihi vt te relinquam, & abeam: quocunque perrexeris, pergam: vbi morata fueris, ego pariter morabor: populus tuus, populus meus; Deus tuus, Deus meus, quæ terra te morientem susceperit, in ea moriar. Hæc mihi faciat Deus hæc addat, si non sola mors me & te separauerit. *Ruth 1.*

Anno Mundi 2759. ante Christum 1209.

Super IEPHTE factus est Spiritus Domini, & circumiens Galaad & Manasse, & inde transiens ad filios Ammon votum vouit Domino, &c. Transiitqúe Iephthe ad filios Ammon, vt pugnaret contra eos, quos tradidit Dominus in manus eius. *Iudicum 11.*

Anno Mundi 2782. ante Christum 1186.

MANVE per Angelum certior factus, sterilem vxorem concepturam & paritura filium, tulit hœdum de capris, & libamenta, & posuit super petram, offerens Domino, qui facit mirabilia. *Iudicum 13.*

Anno Mundi 2800. ante Christum 1178.

SAMSON filius Manue creuit, benedixitqúe ei Dominus, cœpitqúe Spiritus Domini esse cum eo in castris Dan inter Saraa & Ehaol. *Iudicum 13.*

IVDICES singuli suo nomine, quorum non est corruptum cor, qui non sunt auersi à Domino, vt sit memoria illorum in benedictione, & ossa eorum pullulent de loco suo, & nomen eorum permaneat in æternum, permanens ad filios illorum sanctorũ virorum gloria. *Ecclesiast. 46.*

GEDEON, BARAC, Samson, Iephte, Dauid, Samuel & Prophetæ per fidem deuicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis. *Hebræorum 11.*

Anno Mundi 2810. ante Christum 1158.

ELCANA Ephratæus ascendebat de ciuitate sua statutis diebus, vt adoraret & sanctificaret Domino exercituum in Silo. ANNA vxor eius sterilis orauit Dominum, & flens largiter, votum vouit dicens: Domine exercituum, si respiciens videris afflictionem famulæ tuæ, dederisqúe seruæ tuæ sexum virilem, dabo eum Domino omnibus diebus vitæ eius, &c. Orauit Anna, & ait: Exultauit cor meum in Domino, & exaltatum est cornu meum in Deo meo, &c. *1. Reg. 1. & 2.*

Anno Mundi 2850. ante Christum 1118.

SAMVEL proficiebat, atque crescebat, & placebat tam Deo, quàm hominibus, ministrabat Domino coram Heli, Prophera Domini, dilectus à Domino Deo suo: numeratur inter eos, qui inuocant nomen Domini. *1. Reg. 2. & 3. Psalm. 98. Eccles. 46.*

Anno Mundi 2886. ante Christum 1082.

DAVID in omni opere dedit confessionem Sancto & Excelso in verbo gloriæ, de omni corde suo laudauit Dominum, & dilexit eum, qui fecit illum, & dedit illi contra inimicos potentiam, & stare fecit cantores contra altare, & in sono eorum dulces fecit modos, & dedit in celebrationibus decus, & ornauit tempora vsque ad consummationem vitæ, vt laudarent nomen sanctum Domini, & amplificarent manè Dei sanctitatem. *Ecclesiastici 47.*

Anno Mundi 2931. ante Christum 1037.

AHIAS SILONITES Propheta celebratur *3. Reg. 11. & 14. 2. Paral. 10.*

Anno Mundi 2970. ante Christum 998.

SEMEIAS homo Dei celebratur *2. Paral. 11.*

Anno Mundi 2990. ante Christum 978.

AZARIAS filius Obed facto in se Spiritu Dei egressus est in occursum Aza, & dixit ei: Audite me Aza, & omnis Iuda, & Beniamin: Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo, si quæsieritis eum, inuenieris: si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. *2. Paral. 15.*

Anno Mundi 3060. ante Christum 968.

HANANI Propheta venit ad Asam Regem Iuda, & dixit ei: quia habuisti fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcirco euasit Syriæ Regis exercitus de manu tua. Oculi Domini contemplantur vniuersam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. *2. Paral. 17.*

Anno Mundi 3032. ante Christum 936.

IOSAPHAT ambulauit cum Deo in vijs Dauid Patris sui primis: non sperauit in Baalim, sed in Deo patris sui, & perrexit in præceptis illius, & non iuxta peccata Israel; quamobrem & Deus fuit cum eo. *2. Paral. 17.*

Anno Mundi 3040. ante Christum 928.

ELIAS Propheta, currus & auriga Israel, surrexit quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat: qui induxit in illos famem, & imitantes illum inuidia sua pauci facti sunt. Non enim poterãt sustinere præcepta Domini. Quis potest similiter gloriari illi? Vnxit Reges ad pœnitentiam, & Prophetas fecit successores post se, receptus est in turbine ignis, in curru equorum igneorum, qui inscriptus est in indicijs temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium, & restituere tribus Iacob. *Ecclesiast. 48.*

Anno Mundi 3060. ante Christum 908.

ELISAEVS spiritu Eliæ completus, in diebus suis non pertimuit Principem, & potentia nemo vicit illum, nec superauit illum verbum aliquod, & mortuum prophetauit corpus eius. *Ecclesiastici 48.*

Anno Mundi 3128. ante Christum 840.

IONAS Propheta concionatus Niniuitis pœnitentiam, illorum vrbem à subuersione liberauit. Prophetauit quoque Christum non tam sermone, quàm sua quadam passione: profectò apertius, quàm si eius mortem & resurrectionem voce clamaret. Vt quid enim exceptus est ventre beluino, & die tertio redditus, nisi vt significaret Christum de profundo inferni die tertio rediturum? *Augustin. de Ciuit. Dei lib. 18. cap. 30.*

Anno Mundi 3140. ante Chriſtum 828.

OSEAS Propheta taxat idololatriam populi Iudaici, comminatur vaſtitatem per Aſſyrios, adhortatur ad pœnitentiam, concionatur de Chriſto, de Eccleſia, de remiſſione peccatorum.

Anno Mundi 3180. ante Chriſtum 788.

AMOS Propheta ſubito ac diuino oraculo vocatus, hortatur ad pœnitentiam, accuſat peccata, comminatur pœnas horrendas.

Anno Mundi 3200. ante Chriſtum 768.

MICHAEAS prophetauit contra Hieruſalem & Samariã & contra Prophetas populi ſedu&ores, & contra Achab. Prænuntiauit etiam aduentum Seruatoris. *Athanaſ. in Synopſi.* Tanto ardore complexus eſt ſuos, vt anathema eſſe optârit pro fratribus. *Hieron. in Michæam lib. 1. cap. 2.*

Anno Mundi 3220. ante Chriſtum 748.

ESAIAS Propheta ſanctitate, doctrina, & conſilijs per annos 80. tandem propter pietatem ab impio Manaſſe ſerra diſſectus obijt. *Lyra. lib. 4. Reg. cap. 21. ex lib. Iybamoth.*

Anno Mundi 3227. ante Chriſtum 741.

EZECHIAS Rex Iuda fecit quod placuit Deo, & fortiter iuit in via Dauid patris ſui, quam mandauit illi Iſaias Propheta magnus, & fidelis in conſpectu Dei. In diebus ipſius retro redijt ſol, & addidit Regi vitam. *Eccleſiaſtici 48.*

Anno Mundi 3240. ante Chriſtum 728.

TOBIAS in captiuitate poſitus viam veritatis non deſeruit, ita vt omnia quæ habere poterat quotidie cõcaptiuis fratribus, qui erãt ex eius genere, impertiret: cumque eſſet iunior omnibus in tribu Nephthali, nihil tamen puerile geſſit in opere: filium ab infantia timere Deum docuit, & abſtinere ab omni peccato, eſurientes alebat, nudis veſtimenta præbebat, mortuis atque occiſis ſepulturam ſolicitus exhibebat. *Tobiæ 1.*

Anno Mundi 3280. ante Chriſtum 688.

IVDITH præclara vidua, habens ſuper lumbos ſuos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ ſuæ præter Sabbata & neomenias & feſta domorum Iſrael: erat in omnibus famoſiſſima: quoniam timebat Dominum valde, nec erat qui loqueretur de illa verbum malum. *Iudith 8.*

Anno Mundi 3316. ante Chriſtum 652.

IOSIAS Rex octo annorum erat cùm regnare cœpiſſet, & triginta vno anno regnauit, fecitque quod placitum erat coram Domino, & ambulauit per omnes vias Dauid patris ſui: non declinauit ad dexteram, ſiue ad ſiniſtram. 4. *Reg.* 22. Ipſe eſt directus diuinitus in pœnitentia gentis, & tulit abominationes impietatis, & gubernauit ad Dominum cor ipſius, & in diebus peccatorum corroborauit pietatem. Præter Dauid, & Ezechiam, & Ioſiam omnes peccatum commiſerunt. *Eccleſiaſt. 49.*

Anno Mundi 3330. ante Chriſtum 638.

IEREMIAS in vtero matris ſanctificatus, miſſus ad prophetandum cauſatur pueritiam, ſed doctus à Deo accipit robur inuincibile, iubeturque vaticinari deſtructionem Hieruſalem ſub nomine virgæ & ollæ ſuccenſæ. *Ieremiæ 1.*

Anno Mundi 3350. ante Chriſtum 618.

IOACHIM accepit vxorem nomine SVSANNAM, pulchram nimis, & timentem Deum. Parentes enim illius cùm eſſent iuſti, erudierunt filiam ſuam ſecundùm legem Moſi. Cùm eſſet in pomario, ſurrexerunt ſenes, accurrerunt ad eam, & dixerunt: Ecce oſtia pomarij clauſa ſunt, & nemo nos videt, & nos in concupiſcentia tui ſumus. Quamobrem aſſentire nobis: quòd ſi nolueris, dicemus contra te teſtimonium, quòd fuerit tecum iuuenis. Ingemuit Suſanna, & ait. Anguſtiæ ſunt mihi vndique: Si enim hoc egero, mors mihi eſt: ſi autem non egero, non effugiam manus veſtras: ſed melius eſt mihi incidere in manus veſtras, quã peccare in conſpectu Domini. *Daniel. 13.*

Anno Mundi 3360. ante Chriſtum 608.

DANIEL in Babylonem captiuus abductus, propoſuit in corde ſuo, ne pollueretur de menſa Regis, neque de vino potus eius. Ingreſſus domum ſuam, & feneſtris apertis, in cœnaculo ſuo contra Ieruſalem tribus temporibus in die flectebat genua ſua, & adorabat, confitebaturque coram Domino Deo ſuo. *Daniel. 1. & 3.*

ANANIAS, MISAEL, & AZARIAS iuſſi adorare ſtatuam Regis ſub pœna mortis, dicunt Regi: Ecce Deus noſter poteſt nos eripere de camino ignis ardentis, & de manibus tuis liberare. Quòd ſi noluerit, notum tibi ſit Rex, quia Deos tuos non colimus, & ſtatuam auream, quam erexiſti non adoramus. Confeſtim vincti in fornacem ignis mittuntur, ſed illæſi ſeruantur. *Daniel. 3.*

Anno Mundi 3442. ante Chriſtum 526.

AGGAEO Propheta concionante, ſuſcitauit Dominus ſpiritum ZOROBABEL filij Salathiel Ducis Iuda, & ſpiritum IESV filij Ioſedech ſacerdotis magni, & ſpiritum reliquorum, de omni populo, & ingreſſi ſunt, & faciebant opus in domo Domini exercituum Dei ſui. *Aggæi 1.*

Anno Mundi 3500. ante Chriſtum 468.

ESDRAS apud Babylonem degentium Iudæorum primarius erat ſacerdos, vir iuſtus, legum Moſaicarum peritiſſimus, & de quo optimus rumor fuit apud populum. *Ioſephus lib. 11. Antiquit. ca. 5.*

Anno Mundi 3564. ante Chriſtum 404.

NEHEMIAS iam ſenex defunctus eſt, vir ad virtutem & iuſtitiam natus, & in populares ſuos beneficentiſſimus. *Ioſephus lib. 11. Antiquit. cap. 5.*

Anno Mundi 3636. ante Chriſtum 332.

IADDVS Pontifex poſtquam audiuit Alexandrum expugnata Gaza Hieroſolymam petere, ſolicitus hærebat, inops conſilij, nec inueniens quomodo regem deberet excipere iratum, eò, quòd antea neglexiſſet imperata eius facere: indictis populo ſupplicationibus, & immolatis Deo victimis, ad opem eius confugit, illi publicam ſalutem commendans. Proxima deinde poſt ſacrificium nocte in ſomnis ei Deus apparuit, iubens vt bono eſſet animo, & coronata vrbe portas aperiret, &c. *Ioſeph. lib. 11. Antiquit. cap. 8.*

Anno Mundi 3668. ante Chriſtum 300.

SIMON Oniæ filius, ſacerdos magnus, qui in vita ſua ſuffulcit domum, & in diebus ſuis corroborauit templum, quaſi ſtella matutina in medio nebulæ, & quaſi luna plena in diebus ſuis lucet, & quaſi ſol refulgens, ſic ille effulſit in templo Dei. In aſcenſu altaris ſancti, gloriam dedit ſanctitatis amictum. *Eccleſiaſtici 50.*

Anno Mundi 3680. ante Chriſtum 280.

ELEAZARVS Pontifex miſit Ptolemæo Philadelpho SEPTVAGINTA DVOS VIROS eruditione & pietate inſignes, qui Legem & Prophetas de Hebræo in Græcum tranſtulerunt. *Ioſephus lib. 12. Antiq. cap. 2.*

Anno Mundi 3730. ante Chriſtum 230.

ELEAZARVS Scriba, inde vſque ab ineunte ætate optimæ conuerſationis, annorum nonaginta tempore perſecutionis ſub Antiocho, cùm contra legem Dei iuberetur veſci carne porcina, ma-

luit mo-

luiemori, quàm quicquam contra legem Dei ſui committere. 2. *Mach.* 6.

Anno Mundi 3830. ante Chriſtum 168.

MATHATIAS cum filijs luget afflictionem ciuitatis, & ſanctorum profanationem, oſtenſisque ſignis mœſtitiæ dicit, nec ſe, nec cognationem ſuam impio decreto obtemperaturos: occiſisque idololatris fugit cùm filijs in montes, collecto piorum exercitu, renouat Dei cultum, deſtruit idololatriam, moriturus hortatur filios, vt patrum exemplo ſemper tueantur Legem Domini. 1. *Mach.* 2.

SEPTEM FRATRES MACHABAEI vnà cum MATRE cum compellerentur à Rege edere contra fas carnes ſuillas, vnus ex illis, qui erat primus, ſic ait: Quid quæris, & quid vis diſcere à nobis? Parati ſumus mori magis, quàm patrias leges præuaricari 2. *Mach.* 7.

ONIAS Pontifex, vir pius & ſanctus, ſua pietate effecit, vt ſancta ciuitas habitaretur in omni pace, reges & principes locum ſummo honore dignum ducerent. 2. *Mach.* 3. Vir fuit bonus, & benignus, verecundus viſu, modeſtus moribus, eloquio decorus, & à puero in virtutibus exercitatus. 2. *Machab.* 15.

IVDAS MACHABAEVS ſemper confidebat auxilium ſibi à Deo adfuturum, & hortabatur ſuos, ne retormidarent ad aduentum nationum, ſed in mente haberent adiutoria ſibi facta de cælo, & nunc ſperarent ab omnipotente ſibi factam victoriam. 2. *Mach.* 15.

Anno Mundi 3836. ante Chriſtum 132.

HYRCANVS ſeditione ſedata, & poſt hanc exacta vita feliciter, elapſis vno & triginta annis eius imperio moritur, tribus maximis à Deo habitus dignus honoribus, principatu gentis Iudæorum, & pontificatu, & propheta. *Ioſephus lib.* 13. *Antiquit. cap.* 18.

Anno Mundi 3900. ante Chriſtum 68.

ONIAS vir iuſtus ac Deo carus, cùm à Iudæis rogatus, vt Ariſtobulum, eiuſque ſocios diris deuoret: Deum potius orauit, ne populum contra ſacerdotes exaudire vellet: à quibus fœdis perditis obrutus fuit lapidibus. Non defuit tamen diuina vindicta, crudelitatem continuò vlciſcens. *Ioſephus lib.* 14. *Antiq. cap.* 3.

Anno Mundi 3904. ante Chriſtum 64.

SACERDOTES HIEROSOLYMITANI tanto animo rem diuinam curabant, vt quamuis capto templo hoſtis irrumpens obtios quoſque necaret. Sacris tamen minimè deeſſent, paſſuri potius quicquid liberet victori, quàm aliquid patrijs legibus præſcriptum omiſſuri. *Ioſephus lib.* 14. *Antiquit. cap.* 8.

Anno Mundi 3908. ante Chriſtum 60.

SAMEAS vir iuſtus, & ob hoc inuictus terroribus, aſſurgens ſic exorſus eſt, &c. Herodes Sameam in honore habuit propter iuſtitiam. *Ioſephus lib.* 14. *Antiquit. cap.* 18 Dicebat, fac legem tuam fixam: loquere parum, & fac multum, & excipe quemuis hominem placido vultu. *Hebræi in capitulis Patrum.*

HILLEL doctrina clariſſimus, octoginta diſcipulos, quos filios ſuos nuncupabat, omni ſcientiarum ac virtutum laude ad miraculum fecit ornatos. *Petrus Galat. lib.* 1. *cap.* 2.

Tempore Natiuitatis Chriſti Saluatoris.

SIMEON vir iuſtus, ac timoratus, exſpectans conſolationem Iſrael, reſponſo accepto à Spiritu S. non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum Domini, in templo puerum Ieſum accepit in vlnas ſuas, & benedixit Deum. *Luc.* 2.

ANNA Prophetiſſa, filia Phanuel, poſtquam à virginitate ſua annos ſeptem cum viro ſuo tranſegiſſet, reliquum vitæ tempus in viduitate traducès octuagenaria maior nunquam diſcedebat de templo, ieiunijs & obſecrationibus Deo ſeruiens die ac nocte: loquebaturq; omnibus de Chriſto dum in templo præſentaretur. *Luc.* 2.

ZACHARIAS & ELIZABETH ambo iuſti, incedebant in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela. *Luc.* 1.

IOSEPH vir Mariæ cùm eſſet iuſtus, noluit eam traducere. *Matth.* 1.

MARIA virgo mater Saluatoris quàm ſancta & ſuper benedicta fuerit, ſup. libro 3. art. 1. oſtenſum eſt.

IOANNES BAPTISTA in vtero matris ſanctificatus, vitam mirè auſteram à teneris egit in deſerto, prædicans baptiſmum pœnitentiæ; teſtimonium illuſtre conſecutus à Chriſto, inter natos mulierum ipſo ſanctiorem ſurrexiſſe neminem. *Matth.* 3. 4. 11. *Mar.* 1. 6. *Luc.* 1. 3. 7. *Ioan.* 1. 3. 5. Hunc necauit Herodes Tetrarcha virum optimum, excitantem Iudæos ad virtutum ſtudia, & baptiſmi lauacrum, quod tum Deo gratum fore dicebat, ſi non ab vno alteroúe peccato, ſed ab omni prorſus abſtinerent, ac puritati corporis & animæ ſimul operam darent. *Ioſephus libro* 18. *Antiquit. cap.* 7.

SIMON & ANDRAS fratres à Chriſto ad mare Galilææ vocati relictis retibus eum ſecuti ſunt.

IACOBVS item Zebedæi, & IOANNES frater eius, relictis retibus & patre Chriſtum vocantem ſecuti, poſtmodum facti ſunt piſcatores hominum. *Matth.* 4.

Tempore Apoſtolorum.

Omnes, qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia. Poſſeſſiones & ſubſtantias vendebant, & diuidebant omnibus prout cuique opus erat. Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panes, ſumebant cibum cum exultatione & ſimplicitate cordis, collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. *Act.* 2.

Anno Chriſti 50.

PETRVS Apoſtolos relictis omnibus Chriſtum ſecutus, ſublimis operibus, clarus magiſterio, id ſedulò egit, vt quiſque bonis operibus vocationem ſuam certam faceret, qui cùm pro eleemoſyna rogatus aurum & argentum non haberet, quod habuit dedit, præcipiens claudo ſcilicet, vt in nomine Chriſti ſurgeret atque ambularet. Condemnatus ad crucem, capite terram verſus affigi voluit, ne Chriſto Domino ſuo ſimilis videretur. *Matth.* 4. *Actor.* 3. 2. *Petri* 1. *Egeſipp. de excid. Hieroſol. libro* 3. *cap.* 2.

PAVLVS Apoſtolus, ne cuiquam oneroſus eſſet, gratis Euangelium prædicauit, & plus cæteris omnibus laborauit, magis optans anathema fieri, quàm ex fratribus aliquem perire. 2. *Cor.* 11.

IACOBVS frater Domini, ob inſignem iuſtitiæ & ſanctitatis laudem Iuſtus appellatus, à vino, ſicera, & carnibus ſemper abſtinuit, nunquam vel capite raſus, vel corpore oleo perunctus, aut, balneis lotus. Huic ſoli in Sancta Sanctorum ingredi licuit, adeoque in fundendis precibus fuit ſedulus, vt genua eius ex perpetua flexione callo obdurauerint. *Egeſip. apud Euſeb. libro* 2. *cap.* 22. *Eccleſ. Hiſtor.*

IOANNES Apoſtolus & Euangeliſta, virginis titulo decoratus ob ſpretam carnalem illecebram, tanto amore erga Chriſtum & fratres arſit, vt ſacroſanctum eius pectus velut caminus

quidam

quidam diuini videretur incendij. *Petrus Damianus de excell. Ioannis Euangelistæ.*

Anno Christi 100.

IGNATIVS tanto amore captus est moriendi propter Christum, vt valde meruerit bestias, ad quas damnatus erat, sibi nihil obfuturas, optaueritque vt vel crudelissimè ab illis discerperetur. Quòd si nolint, *inquit*, me contingere sponte, ego illas adigam, aut blanditijs etiam demulcebo, vt crudelius me deuorent. *Ipse in epistola sua ad Romanos.*

Anno Christi 150.

POLYCARPVS Ioannis Apostoli discipulus, cum multis qui Dominum viderunt conuersatus est. Qui grandi ætate confectus, Christum iniurijs afficere à Smyrnæ Proconsule iussus, respondit: Octoginta sex annos se illi iam inseruijsse, nec vllo hactenus affectum incommodo, & proinde iniquũ valde fore, si in Dominum tam benignum ac bonũ incipiat esse contumelioſus. Vnde condemnatus ad ignem gloriosissimè ac nobilissimè martyrium faciens, exiuit de vita. *Irenæus lib. 3. c. 3. Smyrn. in epistola de Martyrio Polycarpi apud Eusebium lib. 4. cap. 14.*

Anno Christi 170.

FELICITAS in persecutione deprehensa, septem filiorum suorum corda in amore & desiderio supernæ patriæ roborauit prædicando, & quos carne peperterat mundo, per sanguinis effusionem in martyrio peperit Christo. *Gregor. Mag. Hom. 3. in Euangelia.*

Anno Christi 180.

VETIVS EPAGATHVS adolescens iustus & sanctus, iniquam fratrum condemnationem non ferens, liberè pro ijs locutus est, affirmãs nihil sceleris vel impietatis in illis reperiri, ob quod etiam vitam propriam morti obiecit. *Euseb. lib. 5. cap. 1.*

Anno Christi 220.

CAECILIA, virgo Romana, nobilis, Christi Euangelium tulit in corde & ore, lucrata est sponsum Valerianum, ostendendo illi Angelum Dei, facultates omnes pauperibus distribuit, ac gloriosum duxit valdeq; deliderandum omnia pati gratia pro Christo. *Metaphrastes in mart. S. Caeciliæ.*

Anno Christi. 250.

APOLLONIA virgo cum primis admiranda, postquam maxillarum diuerberationem & dentium excussionem patientissimè toleraſſet, in rogum, sibi, ni verba blasphemiæ Christo diceret, exstructum, sponte insilijt. *Euseb. l. 6. c. 34.*

CYPRIANVS inter fidei suæ prima rudimenta nihil aliud credidit tam Deo dignum, quàm si concupiscentiam carnis robusto atque integro sanctimoniæ tenore calcaret: deinde verò distractis rebus suis, & dispensatis proprijs prædijs, indigentiam multorum sustinuit, ambitionem seculi spernens, & misericordiam faciens. *Pontius Diaconus in martyrio B. Cypriani.*

Anno Christi 260.

GREGORIVS NEOCAESARIENSIS simulac attigit Philosophiam ab omnibus tanquam ab aliquo onere se liberauit, & nihil ei erat ex ijs quæ sunt ad vitam necessaria, non ager, non locus, non domus, sed ipse erat sibi omnia, vel potius virtus & fides erat ei patria & diuitiæ. *Greg. Nyssenus in eius vita.*

BABYLAS Episcopus Antiochenus, vir generoso ac forti animo, Decium Imperatorem, quasi vile quoddam mancipium, sic à Dei templo exegit, vt pastor prudens scabiosam ouem ab ouili excludit. Morti se propinquum videns, corpus suum vna cum catenis ferreis, quibus vinctus fuerat in carcere, sepeliri mandauit, planum faciens, quæ ignominiosa videntur, honorifica esse, si propter Christum fiant. *Chrysost. in Orat. cont. Gentiles.*

Anno Christi, 300.

Cùm Impp. edicto de Christianis, qui tenebantur captiui, præciperetur, vt qui Dijs immolare vellent abire in libertatem permitterentur, qui renuerent, infinitis tormentis diuexarentur, innumerabilis Martyrum multitudo in Aegypto, Palæstina, Tyro, Phœnicia, & alijs locis quoduis potius tormenti genus pati maluit, quàm contra Christi leges peccare. *Euseb. lib. 8. cap. 7.*

Anno Christi 320.

HELENA cùm pia deuotione in Terra sancta peregrinaretur, totumque Orientem peragraret, multa Deo templa erexit, & splendidè adornauit; ac cunctis pauperibus & afflictis munificentissima largitione subuenit. *Euseb. lib. 3. vita Constant. c. 41.*

Anno Christi 330.

ANTONIVS aggregatum ex venditis possessionibus haud exiguum pretium indigentibus distribuit, secedensque in eremum, vitam solitariam ac modis omnibus perfectissimam à prima adolescentia ad decrepitam vsque ætatem seuerissimè egit. *Athanasius in vita Antonij.*

Anno Christi 340.

HILARION iuuenis, parentibus defunctis partem substantiæ fratribus relinquens, partem pauperibus largiens, nihilq; sibi reseruans, sic nudus & armatus in Christo solitudinem ingressus est, vbi vitam cælestem planè & diuinam vixit, sanctitate & miraculis clarissimus. *Hieron. in vita Hilarionis.*

Anno Christi 360.

Lucius Episcopus Arianorum post fugas ciuium & exilia, post cædes & tormenta, quibus innumeros confecerat, ad monasteria furoris sui armis conuersis, ter mille viros, & eo amplius, per totam eremum secreta ac solitaria habitatione dispersos oppugnare aggressus est. Qui omnes obiectis hostili gladio ceruicibus nihil aliud visi sunt dicere, quàm: Amice, ad quid venisti? *Ruffi. l. 2. c. 3.*

Per idem tempus Patres Monachorum vitæ & antiquitatis meritò habebantur MACARIVS & ISIDORVS, aliusq; MACARIVS & HERACLIDES Antonij discipuli per Aegyptum, & maximè in Nitriæ deserti partibus, viri, qui consortium vitæ & actuum non cum cæteris mortalibus, sed cum supernis Angelis habere credebantur. Hi ducebant exercitum Domini fide religionis armatum, moriendo vincentem, & qui sanguinis sui profusione victor Christum sequeretur ad cælum. *Ruffin. lib. 2. cap. 5.*

Cùm Edessę populum Ecclesiæ eiectum Imperator Valens in campo videret habere conuenticulum, inde etiam deturbari eum seueriſtimè præcepit. Quod dum exequi deberet Præfectus, mulierculam quandam ita festinanter è domo sua prorumpentem vidit, vt nec clauderet ostium, nec, vt mulieres decet, diligentius se operiret, infantem quoque parvulum secum trahentem, ac cursu rapido properantem. Quam cùm rogasset, quò tàm festinaret, respondit, ad Campum, quo Catholicorum populus conuenit, vt & ibi inueniar; parvulumque hunc traho, vt etiam ipse martyrium consequi mereatur. His auditis Præfectus agmine stare iusso ad Imperatorem regressus: Mortem, si iubeat, subire se paratum: opus verò quod præcepisset implere non posse pronuntiauit, cumque edocuisset cuncta de muliere, repressit Imperatoris vesaniam. *Ruffinus libro 2. cap. 5.*

Anno Christi 370.

BASILIVS MAGNVS à Valente Imperatore per Præfectum partim blanditijs, partim minis compellatus ad amplexandam Eudoxij communionem, constanter renuit, puerorum esse

dictitans,

dictitans, ad huiuſmodi voces moueri: at eos, qui in ſacris litteris eſſent educati, ne vnam quidem ſyllabam diuinorum dogmatum prodi finere, & ſi opus ſit, nullum non mortis genus pro eorum defenſione libenter amplecti. *Theodoretus lib. 4. cap. 17.*

AMBROSIVS Epiſcopus magnæ abſtinentiæ, multarumque vigiliarum & laborum: pauperum & captiuorum ſolicitam geſſit curam. Quicquid enim habuit auri vel argenti, quicquid poſſeſſionum, iis contulit & Eccleſiæ, & nudus atque expeditus Chriſti miles Dominum ſuum ſequeretur. Erat gaudens cum gaudentibus, flens cum flentibus. Quotieſcunque illi aliquis lapſus ſuos confitebatur, ita flebat, vt & illum flere compelleret. *Paulinus in vita Ambroſii.*

Anno Chriſti 380.

PAVLLA vidua omnium Romæ matronarum exemplum, ita vixit, vt nunquam de illa etiam maledicorum quicquam auderet fama confingere: humilis, caſta, ſobria, dies ac noctes orationibus iungens, & cilicio fletuque perpeti ſeipſam conficiens. Si pauperem videbat, ſuſtentabat: ſi diuitem, ad benefaciendum hortabatur: liberalitate modum excedebat. *Hieronymus in Epitaphio Paulæ.*

Anno Chriſti 390.

MARTINVS adhuc catechumenus omni virtutum genere claruit, benignus, patiens, atque humilis ſupra modum. Frugalitatem, etiam in militia ſeculari, ita obſeruauit, vt iam illo tempore non miles, ſed monachus putaretur. Cùm aliquando in portis Ambianenſibus obuium haberet pauperem nudum, frigore prope enecatum, chlamydis ſuæ parte illum donauit. Vnde nocte per ſoporem vidit magnam Angelorum multitudinem, & inter eos Ieſum audiuit dicentem: Martinus adhuc catechumenus hac me veſte contexit. Poſt baptiſmum factus Epiſcopus, ſic Epiſcopalem dignitatem geſſit, vt non tamen propoſitum Monachi virtutemque defereret. *Sulpitius Seuerus in vita Martini.*

Anno Chriſti 400.

PAVLINVS ſplendore generis in Aquitania nulli ſecundus, venditis facultatibus, & in vſum pauperum redactis, domui, patriæ, & cognationi valedixit, vt impenſius Deo ſeruiret. Quem vſque Nolam ſecuta vxor, exiguo illic coniugis contenta ceſpite, religionis & caritatis officijs enixè vacauit. *Ambroſius epiſtola 36. ad Sabinum.*

Anno Chriſti 420.

PORPHYRIVS Gazæ Epiſcopus irreprehenſibilis, tantæ miſericordiæ & benignitatis in egenos fuit, vt breuiſſimo tempore diſtributis omnibus, ipſe etiam alieno alimento indiguerit: vir Scripturarum peritiſſimus, & ab ira & odio alieniſſimus. *Marcus Gazæum in eius vita.*

Anno Chriſti 440.

SIMEON vitam cæleſtium Poteſtatum in carne æmulatus, vim naturæ intulit, ac rebus terrenis planè renuntiauit. In columna ſemper erectus conſiſtens, res in ſublimi locatas perſequebatur: & inter cælum & terram quaſi medius interiectus, cum Deo colloquebatur, eum pariter cum Angelis laudibus extollens, & pro ſalute hominum iugiter exorans. Tanta ſeueritate vitam egit, vt miraculum orbis diceretur: tanta ſanctitate claruit, vt eius precibus Imperator Theodoſius ſe vnà cum Regno commendaret, benedictionemque poſtularet. *Euagrius lib. 1. cap. 13. Theodoretus hiſtoria religioſa cap. 26.*

MAXIMVS proprietatem nominis ſui gratia ſanctitatis ſibi vendicauit. Fuit bonorum omnium ornamentis præditus, cæleſtium deſiderio ardens, ac temporaria pro æternis contemnens. *Dinamius Patricius in vita ſancti Maximi Rhegienſis Epiſcopi.*

ISIDORVS PELVSIOTA dictorum ac factorum gloria clariſſimus, ſic carnem macerauit laboribus, ſic animum diuinis ſaginauit arcanis & doctrinis, vt vitam Angelicam in terris traduceret, expreſſamque & viuam effigiem diuinæ contemplationis omnibus perpetuò intuendam proponeret. *Euagrius lib. 1. cap. 15.*

THEODORETVS cùm multos annos fuerit Epiſcopus, non domum poſſedit, non agrum, non obolum, non ſepulchrum: ſed ſponte electam amplexus paupertatem, quę à parentibus obuenerant, poſt illorum mortem ſtatim pauperibus diſtribuit. *Ipſe in epiſtola ad Leonem.*

Anno Chriſti 470.

EVGENIVS Epiſcopus Carthaginenſis per conuerſationem laudabilem etiam iis, qui foris ſunt, placuit: humilitatis tantæ fuit, vt exprimi nequeat: taleſque eleemoſynas fecit, vt videri poſſit incredibile. *Victor Vticenſis lib. 2. de perſecutione Vandalica.*

Eodem tempore Hunnericus Vandalorum Tyrannus Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, & alia Eccleſiæ membra, id eſt, quatuor millia DCCCCLXVI. ad exilium eremi deſtinauit. Ibi & infantuli fuêre complurimi, quos genetrices materno ſequebantur affectu, aliæ gaudentes, aliæ retrahentes: aliæ gaudebant ſe Martyres peperiſſe, aliæ morituros diluuio rebaptiſationis nitebantur à confeſſione fidei reuocare. Nullum tamen tunc nec blandimenta vicerunt, nec carnalis pietas aliquem inclinauit ad terram. *Victor Vticenſ. lib. 2. perſec. Vandalic.*

Anno Chriſti 500.

EPIPHANIVS TICINENSIS dono caſtitatis & continentiæ clarus, vtebatur lectione pro requie, librorum venerabilium pro blandimentis inſtrumenta ſuſcipiens: & ne crederet tramitem verborum celeritate tranſuolaſſe, pingebat actibus ſuis paginam, quam legiſſet. *Ennodius Ticinenſis in eius vita.*

REMIGIVS Epiſcopus Rhemenſis ob continuas eleemoſynas pauper in pecunia, diues in conſcientia, humilis ad merita, ſuperbus ad vitia, ſic in ſe excoluit diuerſas gratiarum virtutes, vt vix pauci tenerent ſingulas, quomodo ille impleuit vniuerſas. Semper in operis exercitio, ſemper in compunctionis affectu. Nulla illi ex omnibus propenſior cura, niſi vt de Deo in lectione atque ſermone, aut cum Deo in oratione loqueretur. *Hincmarus in vita Remigij.*

Anno Chriſti 524.

FESTVS & SYMMACHVS popularem auram contemnentes, contenti rectis magis placere, quàm plurimis, ſortiti ſunt de innocenti actione teſtimonium. *Ennodius vbi recenſet virbis eius clariſſimos, quos imitandos proponit.*

Anno Chriſti 540.

VEDASTVS Epiſcopus, humili pietate eximius, ſermone modeſtus, corpore caſtus, omnes ad ſe venientes æternæ vitæ pauit alimento: nemini vnquam nocuit, cunctis verò ex caritate prodeſſe ſatagit. *Alcuinus in vita S. Vedaſti.*

ZOSIMVS monaſticum vitæ genus excolens, ita cùm abſtinentia, tum alijs virtutibus Dei gratiam ſibi conciliauit, vt non modò res futuras præuideret, ſed etiam ab omni perturbatione liber & vacuus exiſteret. *Euagrius libro 4. cap. 7.*

ALBINVS Andegauenſis Epiſcopus hoc ſolum habuit cum homine commune, quod natus eſt, cæterùm totum voluit eſſe Chriſti quod

vixit: non oculum voluptati, non aurem ludibrio, non animum accommodans leuitati, semper se regens anchora grauitatis. *Fortunatus in eius vita.*

GALLVS Episcopus Aruernorum tanta humilitate, tantaque caritate cum omnibus vsus est, vt ab vniuersis diligeretur. Patientiam verò vltra hominum mores habuit, ita, vt si dici fas est, cum Mose comparari queat. *Gregorius Turonensis de vit. Patrum cap. 6.*

Anno Christi. 550.

PLACIDVS, dignus præceptore Benedicto discipulus, Spiritu sancto repletus, sine intermissione corpus suum castigans in seruitutem redigebat, vt membra, quæ sunt super terram, mortificaret, & Iesum Christum Filium Dei liberè sequeretur. *Gordianus in eius vita.*

Anno Christi 580.

COLVMBANO & sociis tanta humilitatis gratia inerat, vt quemadmodum homines mundo dediti ad honores & dignitates aspirant, sic illi inter se humilitatis exercitio alij alios antevertere niterentur: tanta patientiæ virtus, caritatis studium, lenitatis cultus apud eos cernebatur, vt mitem Dominum Iesum inter illos habitare ambigi non posset. *Ionas Abbas in vita Columbani.*

GREGORIVS, patre Gordiano Senatore mortuo, sex Monasteria ædificauit in Sicilia, & septimum in suis ædibus Romæ. Pontificatus fumum honorem tantopere fugit, vt se alieno vestitu in spelunca occultauerit, & literas ad Mauritium Imperatorem direxerit, eum conturans & obsecrans, ne vnquam consensum præberet populis, vt tantæ dignitatis gloria sublimaretur. *Gregorius Turonensis histor. Franc. libro 10. cap. 1.*

Anno Christi 600.

THEODORVS Archimandrita Diaboli artes patientia superans, omnibus excelluit virtutibus: pupillorum extitit pater, miserorum perfugium, nutritor pauperum, & peccatorum dux ad pœnitentiam. *Gregorius Presbyter in eius vita.*

AVGVSTINVS & MELLITVS vbi Dorouernensem Angliæ ciuitatem intrauerunt, Apostolicam primitiuæ Ecclesiæ vitam imitati, orationibus, vigilijs, & ieiunijs assiduis vacabant, cuncta huius mundi velut aliena spernebant, ac verbum vitæ quibuscunque poterant prædicabant. *Beda histor. Angl. lib. 1. cap. 27.*

ATTALAS vir gratus omnibus, singularis fuit alacritatis & feruoris in Dei negotijs, hospitalis in colligendis peregrinis, & benignus ac largus in refocillandis pauperibus. *Ionas Scotus in vita S. Attalæ Abbatis.*

Anno Christi 620.

Beati AMANDI fama excitatus ALLOVINVS, qui & BAVO, Gandauum venit, & coram Amando prioris vitæ culpam fassus, pœnitentiam promisit. Quem vir sanctus deuotè suscipiens, de contemptu mundi, de appetitu cæli, de tentatione Diaboli ac consolatione Dei: omnibusque ad summam beatitudinis perfectionem facientibus, diligenter instituit. Is verò statim omnes possessiones suas ad loca Sanctorum contradere, in vsus pauperum erogare, nihilque sibi reseruare; postremò sibimetipsi renuntiare, & crucem Christi lætis humeris portare cœpit. *Theodorium Abbas S. Trudonis de vita S. Bauonis cap. 8.*

Anno Christi 640.

AEDANVS inter alia viuendi documenta salubberrimum abstinentiæ & continentiæ Clericis reliquit exemplum: nihil huius mundi quæsiuit, nihil amauit: quicquid etiam à Regibus aut diuitibus seculi dono accepit, in pauperes quosque obuios effudit. *Beda libro 3. histor. Anglic. capue 5.*

Anno Christi 650.

OSVVALDVS Rex doctrina AEdani institutus, incognita progenitoribus suis regna cælorum sperare didicit. Fuit verò in pauperes munificentissimus: adeò vt à ministro, cui suscipiendorum inopum cura erat, pro pauperibus, qui ante ianuam expectabant, eleemosynam rogatus, dapes sibimet appositas vnà cum disco argenteo inter illos distribui præceperit. *Beda libro 3. histor. Anglic. cap. 6.*

ELIGIVS postquam acta sua coram Sacerdote confessus est, austeram sibi pœnitentiam imponens, cœpit fortiter collactationi carnis spiritus feruore rehistere, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in patientia, & caritate non ficta. *Audoenus in vita sancti Eligij libro 1. capite 7.*

AVDOENO Episcopalis dignitas, quæ alijs fastus ac pompæ fomenta ministrat, maioris abiectionis studium attulit atque vnde alij ad tempus videntur extolli, id ille maioris humilitatis materiam sibi effecit: Christo semper subditus, deuotione armatus, doctrina præcipuus, pontificali honore dignus. *Fridegodus vita S. Audoeni capite 14.*

Anno Christi 700.

VVILLERICVS Presbyter, vas virtutum, pura intentione, spe supernæ retributionis derelinquens mundum, Christo corde sincero studuit seruire. In monasterio VVerdensi abstinentiæ & continentiæ singularis exemplum fratribus omnibus reliquit. *Marcellinus Presbyt. vita S. Suitberti cap. 26.*

BEDA non solùm studijs, sed religione & sanctitate etiam, quos docuit, fecit insignes: fuit vir per omnia magnificus, scientia & morum honestate venerabilis, caritate sublimis, deuotione præcipuus, castimonia vitæ gloriosus. *Trithemius de viris illust. Ord. Bened. cap. 155.*

Anno Christi 720.

CORBINIANVS vir Dei, Spiritu sancto repletus, per sanctæ conuersationis studium omni ætati & sexui sanctarum exempla virtutum ostendit. *Arbeo Frisingensis vita S. Corbin. cap. 5.*

Anno Christi 730.

IOANNES DAMASCENVS omnibus bonis suis in pauperes, captiuos, cognatos, atque Ecclesias erogatis, tamquam ceruus, diuina siti flagrans, nudus in solitudinem contendit. Socium habuit itineris & instituti COSMAM, qui eandem cum ipso educationem & disciplinam acceperat. Dicere eos sacrum quoddam par esse, ac sub Christi iugum currere. *Ioannes Patriarcha Hierosol. in vita Damasc. cap. 16.*

Anno Christi 760.

LIOBA magnarum virtutum fœmina, omne studium erga id quod cœperat exercebat, vt videlicet semetipsam Deo irreprehensibilem exhiberet, & omnibus in verbo & conuersatione forma salutis existeret. *Rodolphus Monachus in eius vita cap. 11.*

THEOPHANES, qui & ISACIVS dictus est, monasterium ingressus, longo omnes post se interuallo reliquit. Noctem precando consumebat, & cum Christo, quem optabat, versabatur,

eius

eius beneuolentiam sibi ac fratribus iugiter concilians. *Metaphrastes in eius vita.*

Anno Christi 780.

TARASIVS Patriarcha Constantinopolitanus spiritualibus & diuinis vnctionibus plenus, virtutem augens virtutibus, & modum superantibus profectibus datum sacratissimum talentum copiosè multiplicauit. In pauperes tam hilariter misericordiam faciebat, vt superaret omnes, qui illis suppeditabant, & fieret nouus Ioseph, dans frumentum egentibus. *Ignatius Monachus de vita S. Tarasii.*

Anno Christi 800.

LVDGERVS vir ab vtero sanctificatus, prædicationis sancto officio tam ardenter incubuit, vt meritò Saxonum Apostolus & memoraretur, & esset. *Albertus Cranzius in Metropoli libro 1. cap. 5.*

GERFRIDVS post D. Ludgerum Mimigardeordensi Ecclesiæ præfectus, ita prædecessoris sui vitam imitatus est, vt se dignum tanto viro præstiterit successorem. Nam & operibus virtutum, & miraculorum gratia non caruit, dignè omnium opinione in Sanctorum numerum referendus. *Cranz. lib. 1. cap. 25.*

OTHMARVS Abbas Sangallensis, vir abstinentissimus & humilimus, in tantum voluntariam paupertatem diligebat, vt terrenam gloriam omnibus fugeret modis. *Walafridus Strabo vita S. Othmari cap. 2.*

Anno Christi 820.

NICETAS continentiam non solùm à cibis abstinendo, sed & ab omni terreno affectu seipsum remouendo exercebat, ita vt in corpore hoc terrestri vitam ageret incorpoream, puram, & Angelicam. *Theosterictus oratione funebri in S. Nicetam.*

ADELHARDVS Abbas in exilio vitam Angelicam per septennium visus est egisse. *Paschasius in vita S. Adelhardi.*

IDA Theodoricæ intenta disciplinæ, cælestium virtutum prærogatiuis sacrosanctum suum adornauit velamen, nunquam cella, quam incolebat, pedem efferens, nisi quando pauperum stipendijs deseruiret. *Vffingus Monachus Vertinensis vita S. Idæ cap. 6.*

MAENVLPHVS Diaconus corpore castus, mente pius, ac Deo deuotus, plenus virtutibus, & maturus æuo migrauit ad Dominum. *Gobelinus Persona in vita S. Maenulphi.*

Anno Christi 850.

MEINARDVS Eremita & Martyr, in oratione fuit assiduus, in obedientia promptus, in ieiunio rigidus, in humilitate cunctis substratus. *Auctor anonymus, sed antiquus, apud Surium Tom. 1.*

LEO Quartus in omni vita, priuata etiam, religione, innocentia, pietate, humanitate, gratia, liberalitate, & doctrina Ecclesiastica præcipuè insignis fuit. Sunt qui arbitrantur huius sanctissimi viri orationibus Deum rabiem Saracenorum naufragio compescuisse. *Platina in Leone Quarto.*

ANSGARIVS Hamburgensis Archiepiscopus creditum sibi in gentes Legationis officium strenuè obiuit, hos diuini verbi commemoratione in fide solidando, illos conuertendo. Nunquam visus est otiosus, foris Apostolum, intus verum se gerens monachum. *Albertus Cranzius in Metrop. lib. 1. cap. 20. & 41.*

BORIVORIVS & LVDMILLA coniuges maxima cum laude sanctitatis, relicta filijs potestate seculari, tantùm rebus diuinis, & cælesti-

bus operam dederunt. *Dubravius lib. 4. 5. 6.*

RVMOLDVS Scotiæ Regis filius, vt ad immarcessibiles diuitias expeditius perueniret, voluntariam paupertatem elegit, seque totum cum omni deuotione Creatori suo dedicauit, nihil vnquam intentatum relinquens eorum, quibus Deus acquiritur. *Theoder. Abbas S. Truden. in vita sancti Rumoldi.*

Anno Christi 870.

REMBERTVS Hamburgensis Episcopus, cùm per sua tempora in operibus pietatis plurimum exerceretur, præcipua illi cura fuit de redemptione captiuorum: oratione sua maris tempestatem sæpe placauit, cæcum illuminauit, Franciæ Regis filium à dæmonio liberauit. *Cranz. in Metrop. lib. 2. cap. 10.*

NICOLAVS sanctissimus & beatissimus Papa, post multos pro Christo labores, & multa pro inuiolabili S. Ecclesiæ statu certamina, migrauit ad cælestia regna, recepturis pro administrata fideliter sibi credita dispensatione à largissimo Domino immarcessibilem gloriæ coronam. *Regino lib. 2. Annalium de anno 868.*

BVLGARORVM REX diuina inspiratione motus terrenum Regnum dimisit, vt æternaliter regnaret cum Christo. Filium à pietate degenerantem, & populum nouiter baptizatum ad ritum gentilitatis reuocantem, bello victum, oculis priuauit, & perpetuis deputauit carceribus, constituto ad Regni gubernaculo iuniore filio, cum interminatione similis pœnæ, si impietate fratrem imitaretur. Quibus ita patratis, resumpto sanctæ religionis habitu, ad monasterium regressus, in sancta conuersatione reliquum vitæ tempus peregit. *Regino lib. 2. Annalium.*

SVVITHVNVS Episcopus VVintonienſis vixit vsque ad vitæ exitum in vera obseruatione mandatorum Dei, omni custodia seruans cor suum in omni munditia & spirituali puritate. *Goscelinus Morinensis in eius vita.*

Anno Christi 880.

PELAGIVS sanctus & pudicus iuuenis, dum in nefariam sectam, vel nefandos amores consentire vrgeretur, ostendit se malle pro Christo mori, quàm vitijs inquinatum viuere. *Ioannes Vasæus in Chronico Hispaniæ de anno 895.*

ATHAVLPHI sanctissimi Compostellæ Præsulis innocentia & vitæ integritatis miraculo diuinitus comprobata est. *Rodericus Toletanus de rebus Hispan. lib. 5. cap. 13. Ioannes Vasæus in Chron. Hispan. de anno 866.*

SISINANDVS Episcopus Compostellanus tam clarus fuit sanctitatis fama, vt Ioannes Papa per literas & tabellarium proprium se precibus eius commendauerit. In obitu eius voces auditæ sunt Angelorum canentium: Veni electe Dei, intra in gaudium Domini tui. *Ioannes Vasæus in Chron. Hispan. de anno 866. & 920.*

Anno Christi 900.

ODO primus Cluniacensis Abbas, exigua contentus cellula ab omnium se mortalium oculis & consuetudine subduxit, vt vni placeret Deo: distraxit omnia, & in pauperes distribuit, nihil de crastino cogitans. *Ioannes Monachus Italus vita B. Odonis lib. 1. cap. 1.*

Anno Christi 930.

MATHILDA Augusta plena dierum, plena omni honore, plena operibus bonis & eleemosynis, cunctis diuitijs regalibus in seruos & ancillas Dei ac pauperes distributis Christo animam reddidit. Illo quoque tempore BERNARDVS, vt ab omni populo prædicabatur, sa-

cerdotio dignissimus, diem finiuit extremum. Cuius & Reginæ animas solitarius quidam infinitam Angelorum multitudinem ad cælos deferre, in spiritu nescio, an manifesta visione fertur vidisse. *VVitichindus libro 3. gestorum Saxonicorum.*

VVENCESLAVS Bohemiæ Dux noctibus ad canendos Psalmos laudesque Deo dicendas vrebatur, & dies per plura pietatis officia transigebat, crebrius in funus prodeundo, languentes inuisendo, laceros nudosque conuestiendo, pauperes alimentis sustentando. *Ioannes Dubravius historia Bohemicalib.3.*

Anno Christi 950.

VDALRICVS Episcopus Augustanus totus erat semper in oratione, totus in sacra lectione, & maximè attendens, quibus virtutum ornamentis Apostolus describebat ornátum Episcopum esse debere. *Bruno Abbas Angiensis in vita sancti Vdalrici.*

BRVNO Archiepiscopus Colonienſis omnium fuit speculum morum bonorum, nardus pretiosa dedit odorem suum, verè dux populi, & solicitus pastor gregis Dominici. *Rogerius Benedictinus in vita S. Brunonis.*

Anno Christi 970.

MAIOLVS spreto mundanæ nobilitatis fastu, & posthabito parentum ac amicorum blandissimo consortio, vt liberè posset seruire vero Regi Christo, totum se subdidit cælesti magisterio, omnibus exemplum præstans & puræ simplicitatis, & promptæ obedientiæ. *Odilo Presbyter vita S. Maioli cap.5.*

DVNSTANVS summum studium in oratione, in sacra meditatione, & diuinorum lectione habens, in ijs semper Deo adhærere, Deum in mente habere, quidve eius voluntati potissimum placeret edisscere gestiebat. *Osbertus Anglus in vita sancti Dunstani.*

ELPHEGVS vir summæ in alios misericordiæ, in seipsum verò supra modum austerus ac crudelis, ob morum candorem ita placuit cunctis, vt nemo, quod rarum est apud homines, eius gloriæ inuideret. *Osbertus Anglus in vita sancti Elphegi.*

Anno Christi 990.

MATTHAEVS, BENEDICTVS, IOANNES, ISAAC, CHRISTIANVS & BARNABAS Eremitæ abstinentia, vigilijs, & oratione clarissimi, morbos ac dæmones ab hominibus suis precibus sæpe repulerunt. *Ioannes Dubravius hist. Bohemicalib.6.*

VVOLFGANGVS Ratisbonensis Episcopus precibus & vigilijs semper intentus, ciborum lautitias, vestimentorumque & cubilis mollitiem aspernabatur quàm maximè. *Surius in vita.*

Anno Christi 1000.

ODILO plurimis sanctæ religionis florens virtutibus, in erogandis eleemosynis tam fuit largus, vt à nonnullis non dispensator, sed dissipator iudicaretur. *Petrus Damianus in eius vita.*

HENRICVS Imperator timore Domini plenus, eleemosynis & precibus suis hoc sedulo agebat, ne quando exorbitaret, agendo vel iudicando, quod diuinis contrariaretur legibus. *Rupertus Tuitiens. vita S. Heriberti cap.25.*

SIMEON monachus in monte Sina, post longam pro Christo peregrinationem, & multas hominum dæmonumque persecutiones, beato tandem fine quieuit, cuius merita frequens miraculorum gloria declarauit. *Sigebertus in Chron. anno 1015.*

BERVVARDVS Amissus Hildesiensis in cultu diuino egregiè feruens, totam regionem obitu suo supra modum contristauit. *Auctor vit. S. Godehardi Episcopi Hildesiensis.*

Anno Christi 1050.

VVOLPHELMVS Abbas vita laudabilis: pauperum hic sibi apud Deum conciliabat patrocinia, faciens sibi amicos de iniquo mammona, qui eum quandoque reciperent in æterna tabernacula. *Conradus Brunwilerensis in eius vita.*

Anno Christi 1070.

ANNO Colonienſis Archiepiscopus, corporis & animæ bonis ornatissimus, diem quidem in disponendis priuatis publicisque negotijs, noctem verò totam in opere Dei expendebat. In pauperes, peregrinos, clericos & monachos summopere liberalis ac benignus. *Lambertus Schafnaburg. in hist. Germanorum.*

HVGONIS CLVNIACENSIS habitus, forma fuit religionis; vita, bene viuendi institutio. *Hugo Monachus Cluniacensis in eius vita.*

Anno Christi 1080.

ARNVLPHVS Suessionensis Episcopus, apud omnes gratiosus & carus, in Dei timore ac pietatis operibus maximè claruit. *Lisiardus vita S. Arnulphi cap.2. Sigebertus anno 1080.*

ANSELMVS Cantuariensis Episcopus inculpatissimè viuens, virtutes in quorumcunque potuit mentibus verbo & exemplo inseruit. *Edmerus Anglus in vita S. Anselmi.*

VLSTANVS Vigornienſis Episcopus, vir Deo gratus, in omni virtutum & pietatis genere apparuit: suspiciendus. *Matthæus Parisius de anno 1095. Florentius Vigornienſis de anno 1095.*

Anno Christi 1100.

NORTBERTVS loci & Ordinis Præmonstratensis, posthabita seculi pompa, paupertatis Christi tunica indutus, verbo prædicationis feruentissimè institit. *Continuator Sigeb. anno 1116.*

MALACHIAS Hiberniæ Episcopus ita vno semper modo, eoque modestissimo & decentissimo se gessit, vt nihil prorsus appareret in eo, quod intuentes posset offendere. Totus disciplinatus, totus insigne virtutis, perfectionis forma. *Bernardus vita S. Malach. cap.24.*

LVDOLPHVS vir summæ sanctitatis, magnusque Confessor, frequentabatur à populis peccata sua confitentibus, & remedio pœnitentiæ venturam iram declinare volentibus. *Helmoldus in Chron. Slauor. lib.1. cap.44.*

Anno Christi 1140.

BERNARDVS Monachus in ieiunio, vigilijs, & orationibus mirificè se exercens, & Christianam paupertatem colens, quasi cælestem vitam egit in terris, ab omni caducarum rerum cura & cupiditate alienam. *Vilhelmus Abbas in vita sancti Bernardi Abbatis.*

Erant tunc temporis in diuersis mundi climatibus viri religiosi, qui Deum præ oculis habentes, & ad extremum iudicium contremiscentes, à communi vita aliorum semetipsos segregabant; nec contenti publica via præceptorum, artissimam & mundissimam semitam Consiliorum ingrediebantur. *Theobaldus Episcopus vita S. Vilhelmi Datis cap.8.*

Anno Christi 1150.

HILDEGARDIS virgo Christi, voto monasticæ professionis, & sacri velaminis benedictione prouecta, crescebat & ibat de virtute in virtutem. *Theodericus Benedictinus vita S. Hildegardis lib.1. cap.2.*

PETRVS

PETRVS TARENTASIVS Deo in religione fideliter seruiuit, Prælatis obedientissimus, fratribus carissimus. *Gaufridus Abbas Altæcumbæ in vita S. Petri Tarentasij.*

Anno Christi 1170.

THOMAS Episcopus Cantuarienſis, terrena omnia contemnens, ad cælestia contendebat, & ſæuus in ſeipſum exactor, hostiam viuam, ſanctam, Deoque placentem ſeſe immolabat. Martyr egregius, ſanctitatis ſpeculum, iuſtitiæ norma, virtutis exemplar, inuictiſſimus veritatis aſſertor. *Eduardus Angl. in vita S. Thomæ Cant. & Matthæus Pariſ. Anno 1162.*

Anno Christi 1180.

PETRVS CANTOR Pariſienſis, vir potens in opere & ſermone, fuit quaſi ciuitas ſupra montem poſita, & candelabrum aureum in domo Domini. *Iacob. Vitriacus hiſt. Occident. cap. 8.*

Anno Christi 1200.

HVGO LINCOLNIENSIS Epiſcopus Eccleſiam ſuam adeò meritorum titulis illuſtrauit, ita populum ſibi commiſſum verbis & exemplis informauit, vt Epiſcopi nomen ſibi rectè competere declarârit. *Matthæus Pariſius Anno 1200.*

Anno Christi 1210.

DOMINICVS humilis ſeruus Ieſu Chriſti, ſegregatus in Euangelium Dei, ſobriè, iuſtè, & piè conuerſatus, ad celſiſſima Dei dona Prædicatorum Ordinem prouexit. *Theodoricus de Appoldia vita S. Dominici cap. 1.*

FRANCISCVS fratrum Minorum Patriarcha, Chriſti deſiderio totus ardens, ſine intermiſſione ſpiritum Deo coiungebat in oratione. *Bonauentura vitæ S. Francisci cap. 10.*

Anno Christi 1230.

ANTONIVS PADVANVS Franciſcanus adeò cælestis benedictionis gratia perfuſus fuit, vt in omnibus & Deo, & hominibus eſſet gratus. *Surius in eius vita.*

ELIZABETH Regis Vngariæ filia, Landgrauio in coniugem data, nihil de feruoris priſtini remiſit intenſione, animum ſemper contemplatione cælestium rerum paſcens, corpuſculum verò ieiunijs, precibus, ac vigilijs exercens. *Iacob. Montanus vita S. Elizabeth cap. 5.*

Anno Christi 1250.

PETRVS MEDIOLANENSIS Ordinis Prædicatorum, Prædicator ipſe eximius, doctrinam Chriſti ſanguine fuſo ſtabiliuit. *Thomas Lentinus in vita S. Petri Mediolan.*

THOMAS AQVINAS contempta illuſtri generis dignitate, inſtitutum S. Dominici amplexus, præclaras virtutes cum inſigni doctrina Chriſtianæ elaborauit Eccleſiæ. vir ſummè caſtus & humilis. *Surius in eius vita.*

ARNOLDVS ABBAS vir deuotiſsimus, honeſtatis forma, religionis monaſticæ ſpeculum, neque verbo, neque facto animi ſui puritatem lædebat. *Monachus Paduanus libro 2. Chronicorum de Anno 1255.*

Anno Christi 1260.

BONAVENTVRA vita & moribus ita fuit probatus, vt de eo diceret Alexander Aleſius vir doctiſsimus: verus Iſraelita eſt iſte, in quo Adam non peccaſſe videtur. *Octauianus de Martinis Sueſſianus oratione ad Sixtum Quartum. Trithemius de Eccleſ. ſcriptorib.*

Anno Christi 1280.

PETRVS CAELESTINVS nocte dieque vacabat orationibus, & licet terram corpore, cælum tamen mente inhabitans, diuinis quaſi videbatur frui colloquijs. *Petrus Ababus libro 2. cap. 3. vita S. Petri Cælestini.*

MECHTILDIS vitam ab infantia in Dei timore, ac puritate tam corporis quàm animi vixit laudatiſsimam. *In operibus Mechtildis libro 5 cap. vltimo.*

GERTRVDIS Virgo ſanctiſsima, id quod verbis aſſeuerabat, re etiam ipſa teſtata eſt: non ſuam, ſed Dei in omnibus ſe quærere gloriam. *Auctor inſinuationis diuinæ pietatis lib. 1. cap. 5.*

Anno Christi 1300.

ROCHVS derelicta patria, pro Chriſto peregrinatus, tantę ſanctitatis fuit, vt oratione ſua in communi peſtilentię miſeria multos Romę & Placentiæ mortis periculo liberarit. *Albert. Crantzius in Metropoli lib. 9. cap. 25.*

Anno Christi 1330.

IVO Iuriſconſultus doctus & eloquens, cùm amplum haberet patrimonium, ſpem in Deo collocans, pauperum, orphanorum, & viduarum cauſſas ex eo protexit. *Albertus Crantzius lib. 9. cap. 34.*

VENTVRINVS BERGOMAS, clariſsimus verbi diuini præco, id ſanctitatis tulit inſigne, vt ex eius facie, dum concionaretur, ſæpè maximus ſplendor auditores perſtringeret. *Annales Dominicanorum.*

BENEDICTVS XI. ita vixit, vt poſt mortem inter beatos meritò cenſeatur. *Platina.*

GERTRVDIS ab OBSTEN vt abſque impedimento cæleſti vacaret ſponſo, cœnobium eſt ingreſſa, ibiq; Deo & hominibus ſe exhibuit amabilem. *Auctor anonymus Tomo 7. Surij.*

Anno Christi 1360.

CATHARINA SENENSIS omne tempus ſuum aut orando, aut contemplando, aut proximos ædificando traduxit: virgo ſupra quàm dici poſsit pura & ſancta. *Raymundus Capuanus in eius vita. Pius II. in eius Canonizatione.*

Anno Christi 1370.

ANDREAS CORSICVS Ordinis Carmelitarum, poſtea Epiſcopus Feſulanus, incredibile effatu eſt quanta ſanctitate floruit. *Auctor anonymus apud Surium Tom. 1.*

GERARDVS GROET claruit ſanctitate vitæ & ſcientia. Nec minus illo IOANNES RVSBROCH vir admodum pius & deuotus. *Faſcic. Temporum.*

Anno Christi 1400.

COLETA virgo vita & conuerſatione honeſta, ſenſus planè clauſos habuit ad omnia, quæ conſcientiæ puriſsimæ aliquam poſſent adferre labem. *Stephanus Luliacus in vita eius c. 2.*

Anno Christi 1420.

VINCENTIVS VALENTINVS Dominicanus omnem vitam ſanctiſsimè & inculpatiſsimè in orationibus, ieiunijs, & ſuijpſius caſtigationibus tranſegit. *Petrus Ranzanius in eius vita.*

BERNARDINVS SENENSIS ſpiritu Dei tractus mundo renuntiauit, erogatiſq; bonis ſuis in pauperes Ordinem D. Franciſci ſub rigida obſeruatione profeſſus eſt. *Æneas Syluius lib. M. S. de viris illuſtribus.*

Anno Christi 1440.

IOANNES CAPISTRANVS ſanctitatis & doctrinæ fama celeberrimus fuit. *Auguſt. Datius lib. 1. fragmentorum Senenſium hiſtoriarum.*

LAVRENTIVS IVSTINIANVS cum corporeis illecebris quaſi cum hoſte capitali fortiſsimè bellum geſsit: & humilitati, vt virtutum omnium Reginæ, lubentiſsimè paruit. *Bernardus Iuſtinianus in eius vita.*

Anno Christi 1450.

ANTONINVS FLORENTINVS, vir doctissimus simul & pientissimus, sic fugiebat otium, vt nunquam non aut orationibus, aut sacræ lectioni, aut conscribendis libris vacaret. *Vincentius Marnardus in eius vita.*

Anno Christi 1460.

DIDACVS ab ALCALA ex Anachoreta Franciscanus innocentissimè sanctissimeque vixit, ac multis miraculis claruit. *Antonius Cicarellus ad Platinam in vita Sixti Quinti.*

Anno Christi 1476.

IACOBVS PICENVS propter admirabiles rerum sacrarum conciones, sanctitatemq; diuinis operibus comprobatam, in omni ferè Europa fuit celeberrimæ famæ. *Annales Francis.*

Anno Christi 1478.

Apud Suitenses Montanos in Alemannia, in loco vastæ solitudinis, quidam F. NICOLAVS vitam egit abstinentia & sanctitate prorsus admirandam. *Nauclerus Generat.50.*

Anno Christi 1480.

IACOBVS ALEMANNVS Ordinis Dominicani cùm omnibus esset sanctior, cunctis tamen se putabat esse deteriorem. *Ioannes Antonius in eius vita.*

Anno Christi 1500.

COLVMBA REATINA virgo Dominicana, spiritu prophetiæ insignis, admirabili fuit innocentia, cunctisq; virtutum dotibus ornatissima. *Leander Albertus. Bononiensis in eius vita.*

MARIA TOLETANA Ordinis D. Francisci in precibus visa est sæpius cælesti quodam splendore circumfulgere. *Marcus Olysipponensis in Annal. Franciscanis in 3. cap.23.*

IOANNA ROBERIGVESIA miræ sanctitatis, in contemplatione diuinorum assidua fuit. *Marcus Olysippon. vbi supra.*

OSANNA virgo Mantuana cunctis virtutibus supra humanam conditionem assidua fuit. *Franciscus Sylvester Ferrariensis in eius vita.*

Anno Christi 1520.

STEPHANA SONCINAS virgo admiranda omnino fuit sanctitate, & diuinis virtutibus ornatissima. *Thomas Bozius de Signis Ecclesiæ libro 12. cap.23.*

FRANCISCVS PAVLANVS in omni ætate stupendæ fuit austeritatis, inter labores, vigilias, ieiunia, corporis macerationes perpetuò versans. *Leo Decimus in Bulla Canoniz.*

MARGARITA RAVENNATENSIS virgo patientia atque innocentia celebris, complures vitæ sanctissimæ exemplis ad pietatem & verum Dei cultum excitabat. *Rubeus lib. 8. de gestis Rauennatum.*

CATHARINA GENVENSIS virgo sanctissima, tota semper erat in cælestium meditatione, incredibili ornata caritate, patientia & humilitate. *Franciscus Gonzaga de Seraph. relig.*

FRANCISCVS XIMENIVS Toleti monachus factus magna & præclara veræ pietatis documenta reliquit. *Aluarus Gomecius de reb. gestis Francisci Ximenij.*

GENTILIS RAVENNATENSIS fœmina, sanctitatis nomine omnium ore celebrata est. *Hieronymus Rubeus hist. Rauennatens. lib. 9.*

Anno Christi 1530.

MARTINVS VALENTINVS Franciscanus, virtutum omnium diuinarum culmen ascendit. *Franciscus Gonzaga de Seraphica religione.*

LVCRETIA virgo, confracto corpore ex saltu, quo declinârat Ducis militiæ libidinem, Deo seruiuit in eminentissima sanctitate. *Guilhelmus Baldesanus Stimuli virt. lib. 2. cap. 1.*

IGNATIVS LOIOLA, Societatis Iesu fundator, actiones omnes tacitæ precationis sale condiebat, seq; ipsum excutiebat subinde, ne quid labis ex quotidiano mortalium rerum vsu contraheret. *Ioannes Maffeius in vita eius lib. 3. cap. 12.*

Anno Christi 1550.

FRANCISCVS XAVERIVS incredibili studio, fructu magno, Christum in India prædicauit. Cuius animi magnitudinem in contemnendis periculis admirati Japonij præclario sanctitatis nomine etiamnum prosequuntur. *Melchior Nonnius epistola è Cocino Anno 1558. scripta.*

ANTONIVS PESTANA Dominicanus, in India pro fide Christiana occisus: ab ipsis primordijs, quibus habitum religionis suscepit, vitæ semper fuit probatæ. *Antonius Senensis in Chronico Ordinis fratrum Prædicatorum.*

Anno Christi 1580.

ALEXANDER CAPOCCHIVS Dominicanus, virginitatis integerrimus custos, multa sanctitatis laude vixit, & plurimos à vitijs ad virtutem mirabiliter reuocauit. *Franciscus Marchus.*

PETRVS NICOLAVS FACTOR Franciscanus cælestem prorsus vitam egit in terris, frequentissimè in extasi fruitione diuinorum recreatus. *Christophorus Moronus in eius vita.*

IPSIMET ADVERSARII FAtentur Maiorum nostrorum ante Lutherum miram pietatem & deuotionem.

Magdeburgenses Centuriatores.

Cent. 7. cap. 7. pag. 181. Etsi hoc sæculo veri Dei cultus & virtutum officia traditionibus & superstitionibus humanis obscurata erant, tamen studium seruiendi Deo: & piè iusteq; viuendi miseræ plebeculæ non defuit. Quantus enim fuit amor pietatis, quantus ardor hominum erga religionem, inde potest æstimari, quòd nullus modus fuit, cumulandi opes Ecclesiasticas. Precationibus verò adeò fuerũt intenti, vt ferè totum diem illis tribuerent: nec Christianus habebatur, qui ignorabat, aut non aliquoties recitabat vsitatas formulas precationum, præsertim Orationem Dominicam & Symbolum. Quanta fuerit reuerentia erga ministerium & ministros, quantus concursus ad conciones publicas, dictum est. Magistratibus honorem ac reuerentiam exhibuerunt debitam: Amicitiæ, concordiæ, & societatis erant studiosissimi, adeò vt offensas & iniurias cœtera negotium remitterent. In honesta quoque vocatione & labore versari singulis studio fuit. In egenos & peregrinos maximè fuerunt humani & liberales. In Iudicijs quoque & contractibus maximè fuerunt veritatis amantes.

Foxus.

Vtinam ij ipsi, quos nos maximè pro Papistis nauseamus, in multis ciuilis officij partibus multos non præterirent, qui tantopere Euangelij titulo nobis adblandimur.

ARTICVLVS DVODECIMVS.

LVTHERANORVM, CALVINISTARVM, &c. ECCLESIAM OMNI SANCTITATE CARERE, ET SIC NON POSSE ESSE VERAM ECCLESIAM.

ASSERVNT.

Martinus Lutherus.

IN *Postilla, Dominica prima Adventus:* Huiusmodi de Christo concio meritò cum summa animi lætitia susciptenda & attendenda esset, ac quilibet vitam moresq; suos rectius inde informaret: sed, proh dolor, contrarium accidit, & mundus de die in diem multò deterior euadit, quod pessimus dæmon operatur. Enimuerò videmus, quòd hoc tempore homines sint multò peiores, truculentiores, tenaciores, libidinosiores, quàm antea vnquam in Papatu fuerunt. Quæ causa est? nulla profectò alia, quàm quòd huiusmodi concio pro nihilo habetur.

Præfatione in Ecclesiasticam Postillam: Ad eundem modum & nostrorum plerosque sepriceps ille diabolus inuasit, & deteriores effecit, quàm in Papatu fuerunt.

Dominica 16. post Trinitatem: Antea cùm ad Pontificis seductionem, & falsum Dei cultum cogeremur ad bene operandum, quilibet vlrò sequebatur: nunc quisque nihil aliud dicit, nihil nouit, quã iniquis exactionibus, manifestis rapinis, furtis, mendacijs, vsuris omnia ad se transferre. Tam insigniter maligni fieri coguntur homines in gratiam Euangelij, cuius virtute ex captiuitate Pontificis in gratiam asserti sunt: ita vt iam non amplius humano, sed diabolico more omnem misericordiam exuerint, quibus non sufficit adhuc, quòd de Euangelio participent, & inde saginentur, quando bona Ecclesiastica deprædantur, ac furantur.

In Sermonibus conuiualibus Germ. fol. 55. Mirabilis & plena offendiculo res est, quòd ab eo tempore, quo primùm pura Euangelij doctrina in lucem est reuocata, mundus de die in diem deterior euasit: Christiana libertate quilibet ad libitum abutitur, non secus, ac si cuilibet quidlibet facere concessum sit.

Fol. 623. Post reuelatum Euangelium virtus est occisa, iustitia oppressa, temperantia ligata, veritas à canibus dilacerata, fides clausa, nequitia quotidiana, deuotio pulsa, hæresis relicta.

Philippus Melanchthon.

Ad cap. 6. Matthæi: Loquitur res ipsa, in his regionibus omne ferè studium conuiuiorum apparatibus, & ebrietati, atque immanibus illis poculis impendi. Quare manifestum est, nos à Deo variis modis puniri, vt incendio, bellis, & conuulsionibus, atque confusionibus regiminum seu politiarum, propter belluinam istam ventris ingluiem & helluandi perpotandiq; consuetudinem. Præterea quoties videtis temulentos homines vultu ruere in suas clades, & sæpè cruento ferro inter seipsos concurrere, imò & cædibus mutuis grassari? Quomodo potest laxior annona sperari in tantis profusionibus, helluationibus, pomparum conuiuiorumq; apparatibus? Adeò delectantur immunditia, sordibus, & illuuie, vt in morem suis lutulentæ quaslibet res, panem, carnes, cereuisiam, & id genus alia corrumpere, & contaminare soleant. Ea barbaries est in populo, vt plerisque persuasum sit, se, si vnum diem ieiunent, noctem continuò sequentem non posse viuere.

Ioannes Brentius.

Ad cap. 3. Matth. Tanta est morum corruptio his temporibus, & tantum studium iniustitiæ, vt nullam videamur habere occasionem confidendi bonis operibus: quid enim confidas his, quibus cares?

Andreas Musculus.

Dominica 1. Aduentus: Cum nobis Lutheranis hoc tempore ita agitur, vt si quis videre volet ingentem turbam nebulonum, hominum turbulentorum, fallacium, impostorum, fœneratorum, ciuitatem aliquam adeat, in qua Euangelium purè (*Lutheranè*) prædicatur, cæteruatim tales ibi reperiet. Nam meridiana luce clarius est, quòd hominum effrænatorum & indomitorum, apud quos omnis virtus & honestas penitus extincta est, & apud quos pro peccato nihil reputatur, nusquam plures, ne quidem apud Ethnicos, Turcas, & alios infideles, quàm apud Euangelicos, apud quos omnia diabolo fræna laxata sunt, reperiantur.

Ioannes Vvigandus.

Libro de bonis & malis Germania: Reperiuntur nõ pauci inter verbi Ministros Eceboli, & Gnatones, qui peccata potentum, contra ipsorum dicta factaq; mira fraudulentia excusare, carbonesq; ignitos supponere non verentur: quò fit, vt magis accensi politici Doctores, in synceros audentius sæuiant, eosq; è suis locis & cathedris exturbent, ita vt etiam plerique ex illis parturientium dolores sustineant.

Ibidem ait, iuuentutem Euangelicorum quotidie fieri deteriorem, intractabiliorem, eaq; vitia audere perpetrare, quibus olim adulti vix erant obnoxij: resonare tristes querelas passim de iuuentutis petulantia & malitia, ita vt incorrigibilis planè videatur. Tribuit illi effrænem & inauditam petulantiam & maledicentiam, qua à Prosopolatris imbuta, magis atque magis quotidie furere, dira conuitia in Ecclesiæ Doctores euome-

re, fœda, obſcœna, crudelia, impia, & ſcelerata ſcripta, paſquillos, & picturas effundere, certare inter ſe impudentiſſimus mendacijs confingendis, q talia diabolos ipſos puderet proferre: & vt quiſquis in his artibus magis excellit, ita ſuis præceptoribus eſſe gratiorem, & ad maiores honores euehi.

Gaſpar Hedio.

Epiſtola ad Melanchthonem: Certè omnia plena ſunt periculis, neglectus religionis veræ, honeſtarumq; diſciplinarum, imprimis Theologiæ: ex ſtudioſis rariſſimus inuenitur, qui ſe parabilem præbeat, vt didacticus euadat, adeò omnes horrent hanc profeſſionem, & cauſantur hoc diſſidium, vt neſciam quales poſteritas habitura ſit verbi præcones. Papatus reijcitur, & Chriſto nomina non dantur: iuuentus ferè nil Dei habet.

Ioannes Spangenbergius.

In narratione beneficiorum Dei: Vetus verbum eſt, & à multis Doctoribus repetitum, quòd poſt reuelationem Antichriſti tam erunt homines feri, quòd iam deinceps nolent Deum agnoſcere, nec vllam illius rationem habere: ſed iuxta ſuam quiſque voluntatem faciet quicquid diabolus & caro ſuaſerit. Hoc tempus iam impletum videmus. Poſtquam enim admirabili quadam & ſingulari gratia Antichriſtianiſmi, ſeu Papatus horrenda mendacia ac doli deceptionesq; manifeſtatæ ſunt, incipiunt iam homines nihil amplius credere, & poſteaquam à vinculis Papatus ſe liberos eſſe vident, volunt etiam eſſe liberi & ſoluti ab Euangelio, & à præceptis Dei, & volunt, vt deinceps rectum & iuſtum ſit, quicquid vnicuique viſum fuerit.

Iacobus Andreæ.

Concione 4. ad cap. 21. Lucæ: Altera pars & turba Germanorum ſuum quidem locum verbo Dei, vt prædicetur, tribuit, nulla verò ſentitur in illis morum emendatio, ſed horrenda, Epicuræa, beſtialis eorum vita cernitur in conuerſationibus, compotationibus, cupiditatibus, pompis, & diuini nominis prophanationibus, ſiue blaſphemijs. Qua in parte volunt æquè liberè, & impune peccare, ſicut Papiſtæ in ſua idololatria. Mandat ferió Deus in verbo ſuo, & à ſuis Chriſtianis requirit feriam & Chriſtianam diſciplinam: hæc verò apud nos nouus Papatus, nouusque monachiſmus exiſtimatur. Sic enim inquiunt: Didicimus modò per ſolam fidem in Chriſtum ſaluari, qui ſua morte pro peccatis omnibus ſatisfecit: nos verò ſatisfacere non poſſumus noſtris ieunijs, eleemoſynis, precationibus, ac alijs operibus. Quamobrem ſine, & permitte, vt huiuſmodi opera miſſa faciamus, cùm per Chriſtum alioquin ſaluari poſſimus, & ſolùm gratia Dei, Chriſtiq; meritis nitamur. Atque vt totus mundus agnoſcat eos non eſſe Papiſtas, nec bonis operibus quicquã fidere, illorum etiam operum nullum penitus exercent. Ieiunij loco commeſſationibus, & perpotationibus nocte dieq; vacant. Vbi pauperibus benignè facere oportebat, eos deglubunt, & excoriant. Precationes vertunt in iuramenta, blaſphemias, & diuini nominis execrationes, idq; tam perdiè, vt Chriſtus ne ab ipſis quidem Turcis hodie tantopere blaſphemetur. Demum pro humilitate paſſim regnat apud illos ſuperbia, faſtus, elatio, luxuria veſtium, quæ aut ſumptuoſiſſimè, aut etiam ſtultiſſimè ſunt elaboratæ. Atque hoc vniuerſum vitæ genus ab illis Euangelicum dicitur inſtitutum. Interim ſibi perſuadent homines miſerrimi, ſe rectam veramq; in Deum fidem in animis ſuis retinere, & ſibi propitium eſſe Deum: imò etiam ſe probiores impijs & pſeudoapoſtolicis Papiſtis iudicant.

Paulus Eberus.

In Præfatione Commentariorum Philippi in epiſt. ad Corinth. Vniuerſa noſtra Euangelica congregatio tot ſchiſmatibus & offendiculis ſcatet, vt nihil minus ſit quàm quòd ſe eſſe gloriatur. Si ad Euangelicos Doctores ſpectes, vides quòd illorum alij vana gloria, & inuido zelo, & præiudicio permoti, veram doctrinam turbant, falſam propagant, & mordicus tuentur. Quidam ſine cauſſa lites excitant, & inconſulto liuore tuentur: nonnulli dogmata quocunque flectunt, vt principibus & populo placeant, quorum gratia & fauore viuunt. Plures ſunt, qui omne id, quod vera doctrina ædificârunt, mala & ſcelerata vita deſtruant. E regione ſi hîc Euangelicos auditores intueatis, vides ſumma reprehenſione dignum abuſum religionis & libertatis Chriſtianæ, contemptum & omiſſionem Eccleſiaſtici miniſterij, multas impuras diſputationes, ab alienationem bonorum Eccleſiaſticorum, ingratitudinem erga pios verbi Dei miniſtros, neglectum omnis diſciplinæ, effrænem contumaciam adoleſcentiæ, omnia conuitia pleno copiæ cornu effundi, & vberes fructus ferre. Quæ mala cùm quiſque proprijs oculis intuetur, meritò dubitat, an noſter Euangelicus cœtus vera ſit Eccleſia, in qua tot ſunt ſchiſmata & diſſidia, in qua tot & tam enormia vitia conſpiciuntur.

Ioannes Caluinus.

Concione 10. Gallicè ſcripta in epiſtolam ad Epheſios, ſuæ ſectæ homines *aut* omnium mortalium eſſe ſceleratiſſimos & facinoroſiſſimos, & cùm verba illorum ſceleribus ſatis congrua inuenire non poſſit, tetra monſtra, & malos genios humanam formam indutos appellat.

LVTHERANI, &c. SOLA FIDE contenti, omnis ſanctitatis & boni operis grauiſſimi hoſtes.

Martinus Lutherus.

De captiuitate Babylonica cap. de Baptiſmo: Vides quàm diues ſit homo Chriſtianus, ſiue baptizatus, qui etiam volens non poteſt perdere ſalutem quãtiſcumque peccatis, niſi noſit credere. Nulla peccata eum damnare poſſunt, niſi ſola incredulitas: nulla alia via poteſt homo cum Deo conuenire aut agere, quàm per fidem: opera ille nihil curat, nec indiget.

In Aſſertionibus art. 31. Iuſtus in omni opere bono peccat.

Art. 32. Opus bonum optimè factum, eſt veniale peccatum.

In argumento in epiſt. ad Galat. editionis prime: Summa ars & ſapientia Chriſtiana eſt, neſcire Legem, ignorare opera, & totam iuſtitiam actiuam.

Ad cap. 2. epiſt. ad Galat. Sola fides Chriſti neceſſaria eſt, vt iuſti ſimus: cætera omnia liberrima, neque præcepta amplius, neque prohibita &c. Quando ſic docetur: Fides iuſtificat quidem, ſed ſimul ſeruare oportet mandata Dei, quia ſcriptum: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* ibi ſtatim Chriſtus negatus eſt, & fides abolita: quia mandatis Dei ſiue Legi tribuitur, quod eſt ſolius Dei.

De libertate Chriſtiana: Sola fides & verbum in anima regenerant, vt clarum ſit homini Chriſtiano ſuam fidem ſufficere pro omnibus, nec operibus ei opus fore, vt iuſtificetur. Quòd ſi operibus non habet opus, nec Lege opus habet: ſi Lege non habet opus, certè liber eſt à Lege, veruntamen eſt: *Iuſto non eſt lex poſita.* Atque hæc eſt Chriſtiana libertas fides noſtra.

Contra Ambroſium Catharinum: Nullum eſt peccatum, niſi incredulitas: nulla iuſtitia, niſi fides.

De Votis monaſticis: Opus non poteſt doceri, niſi laedas fidem, cùm fides & opera in re iuſtificationis extremè aduerſentur: ita fit, vt doctrina operum neceſſariò fit doctrina dæmoniorum.

Ad Euangelium Feriæ 2. Pentecoſtes: *Sic Deus dilexit mundum.* Vnica ego porta ſum ad cælum ducens, via arcta eſt. Tenuem te oportet fieri, ſi tranſire velis, ac penetrare rupem. Qui operibus, ceu Iacobitæ peregrinatores cochleis, circum vndique muniti ſunt, penetrare non poſſunt. Quocirca tenuem te fieri & arctum neceſſe eſt: quod ſit, vbi viribus tuis deſtituus fueris: ſin grandibus humeris deſtinatis ſaccis operum refertis aduenerís, niſi depoſito prius onere non pertranſibis. Hinc planè colligitur vbi fides ſit, nocere non poſſe peccatum.

Dominica 8. poſt Trinitatem: Nullum opus tam malum eſt, quod hominem damnare queat: neque vllum tam bonum eſt, quod ſaluare poſsit. Cæterùm ſola fides ſaluat, ſola incredulitas damnat.

Ad Euangelium Dominica 24. poſt Trinitatem: Qui in Eccleſia docent, & præcepta opera, atque ſtatuta exigunt, impoſtores ſunt: qui tametſi Chriſtianum prætexant nomen, nihil tamen expediunt: eius enim ſpecie nominis ſuis nos mandatis & operibus onerare degrauareqúe niuntur. Ex operibus quidem abſtinens, temperans, ieiunio & precibus incumbens, peregrinus item nominari poſſum: ſed nullo pacto Chriſtianus. Etſi enim vniuerſa tua opera in vnum conuerteres, imò & omnium aliorum tuis adiungeres, neque ſic tamen Chriſtum habes, nec Chriſtianus ideò vocaris.

Ad Euangelium in die Chriſti Natalis: Hæc veriſſima & in promptu habentur, ſed aduerſus Doctores operum potenter faciunt: quia bona opera perſonam non mutant, quamlibet ipſa mutentur. Idcirco opera bona ſunt velamen turpitudinis & hypocriſis, &c. Perſpicuum nunc factum eſt, ad hanc nouam natiuitatem nihil facere, ſed officere potius, ſanguinem, natalium ſplendorem, præcepta, leges, doctrinas, rationem, liberum arbitrium, bona opera, vitam inculpatam, nec ordinem Carthuſianum, neque alium quempiam ſtatum ſpiritualem, quamlibet vel Angelicam puritatem attigerit.

Sermone de piſcatura Petri: Erga Deum non operibus, ſed nuda fide indigemus. Debemus enim cum ſolo Iſaac venire, hoc eſt, cum fide: ſeruos, & aſinas, hoc eſt, opera deorſum demittere oportet. Quantò ſceleratior es, tantò citius Deus ſuam gratiam infundit: ſi adornes te vt exutus bonis operibus, vt te Deus acceptet, nihil efficies.

Sermone de nouo Teſtamento, ſiue de Miſſa: Caueamus à peccato, ſed maximè ab operibus bonis & legibus, ſolamqúe promiſsionem Dei attendamus, & fidem: ipſa enim breuis eſt perfectio: nec aliqua lex requiritur, nec opus: imò & legem proſcindit, & opus.

Philippus Melanchthon.

In Locis Communibus Editionis primæ: Omnia hominum, quantumuis laudabilia, opera planè vitioſa ſunt, & morte digna peccata.

Editionis ſecundæ, pag. 76. Neceſſe eſt vt fateamur Decalogum quoque abrogatum eſſe. Sophiſtæ noſtri iudicialia & cæremonias abrogatas eſſe dicunt, legem de moribus nouo Chriſto auctam: adeò ex Chriſto bis Moſen faciunt.

Ad cap. 6. epiſt. ad Rom. editionis primæ: Cæremoniæ & iudicialia ſunt antiquata: eſt & lex morum antiquata.

Nicolaus Amſdorffius.

Libro contra Georgium Maiorem, quem inſcripſit: Quòd bona opera ſint pernicioſa ad ſalutem, *B. 1. facie 2.* Qui docet, quòd bona opera ad ſalutem ſunt neceſſaria, hic iam anathematizatus eſt. Quamobrem dico ego Nicolaus Amſdorffius, quicunque hæc verba, vt ſonant, (*Bona opera neceſſaria ſunt ad ſalutem*) docet & prædicat, hic eſt Pelagianus, Apoſtata, & duplex Papiſta. Nam Papiſtæ, VVicelius, Cochlæus, &c. huiuſmodi verbis eodem modo, quo Maior, aduerſum nos vſi ſunt. Paulus apertè ſcribit, quòd iuſtitia ſua ex lege, hoc eſt, ſua opera noxia & condemnatoria ſibi fuerint. Ad eundem modum Prophetæ dicunt, quòd Iudæorum bona opera, vt ſacrificia ipſorum, & thymiamata, peccata ſint, & idololatriæ, hoc eſt ad ſalutem ſummè noxia. Vtrumque hunc, Prophetam ſcilicet & Paulum, ſecutus Lutherus, plus quàm in vno loco expreſsè ſcribit, quòd bona opera ſint pernicioſa ad ſalutem.

Colloquium Altenburgenſe.

De articulo Iuſtificationis: Chriſtiani concionatores prædicare debent verum Euangelium, & nouam Legem. Opera bona Legis, & noua obedientia, non ad regnum Chriſti, ſed ad mundum pertinent. Lex non docet bona opera, nec idcirco prædicanda eſt, vt bona opera peragantur. Nihil ad nos Chriſtianos præcepta Decalogi pertinent. Qui credit Chriſtianus, ſupra omnem eſt obedientiam, & ſupra omnem Legem. Ad Satanam ſpectant Chriſtiani cum operibus bonis: ſola fides ſine operibus bonis efficit omnia, non ſolùm quod meritum, ſed etiam quod præſentiam bonorum operum attinet. Precari Deum oportet, vt in fide ſine operibus omnibus ad finem vſque conſtantes perſeueremus. Ab Apoſtolo Paulo non ſolùm bonorum operum meritum, ſed etiam bona opera noſtra excluduntur: Paulus enim in ſemetipſo adeò ſeparat opera & iuſtitias à ſalute, vt ea pro reiectamentis, atque adeò damnis ſalutis deputet. Falſa eſt Propoſitio: *Opera ſunt neceſſaria*: adeò neceſſaria illa non ſunt, vt etiam ad ſalutem incommodent, ſintqúe pernicioſa. *Impreſſum eſt hoc colloquium Ienæ 1570. in 4.*

Antinomi.

Confeſſio Mansfeldenſis de Antinomis: Antinomi dicunt: Lex non eſt digna vt vocetur verbum Dei: ſi meretrix es, ſi ſcortator, ſi adulter, vel quicunque alius, tantùm crede, & es in via ſalutis, cùm in medio peccati penitus hæres. Decalogus ad curiam pertinet, non ad ſuggeſtum: quibuſcumque cum Moſe res eſt, recta via tendunt ad diabolum, imò ad malam rem cum Moſe. Dictum Petri: *Certam facite vocationem veſtram per bona opera*, eſt inutile. Quandocumque tibi talis incidit cogitatio, hoc vel illo modo in Eccleſia rem geri debere, vt ſint homines boni, honeſti, ſancti, & caſti, iam aberraſti ab Euangelio.

Sebaſtianus Francus.

Paradoxo 243. Opera quantumuis bona non iuſtificant, vt peſsima quæque non damnant, ſed teſtantur modò de homine.

Paradoxo 244. Opera non ſunt peccata, neque iuſtitia.

LVTHERVS ET ZVINGLIVS ſuam ſe doctrinam à diabolo accepiſſe ipſi fatentur.

Lutherus.

Libro de Miſſa angulari, & conſecratione Sacerdotum, qui extat Tom. 6. Germ. Ienenſi fol. 28. & Tom. 7. VVittenbergenſi fol. 443. De meipſo incipiam, & coram vo-

bis do-

bis doctiſsimis patribus paruam confeſsionem faciam, reddite mihi bonam abſolutionem, quæ vobis non ſit dedecori. Aliquando media nocte experrectus, qua Diabolus huiuſmodi mecum in corde diſputationem orſus eſt: quemadmodum ille ſæpiſsimè alijs noctibus multum mihi negotij faceſsit: Audi vir doctiſsime, noſti etiam, te quindecim annis celebraſſe Miſſas priuatas perè quocidie? quid ſi tales Miſſæ priuatæ horrenda eſſent idololatria? quid ſi ibi non adfuiſſet corpus & ſanguis Chriſti, ſed tantùm panem & vinum adoraſſes, & alijs adorandum propoſuiſſes? Cui ego reſpondi: Sum vnctus ſacerdos, accepi vnctionem & conſecrationem ab Epiſcopo, & hæc omnia feci ex mandato & obedientia maiorum: quare non conſecraſſem, cùm verba Chriſti ſeriò pronuntiârim, & magno ſerio Miſſas celebrarim? Hoc noſti, hoc totum eſt, inquit, verum: ſed Turcæ & gentiles etiam faciunt in ſuis templis omnia ex obedientia, & ſeriò ſacra ſua faciunt: ſacerdotes Hieroboam faciebant etiam omnia certo zelo & ſtudio, contra vos ſacerdotes in Hieruſalem. Quid ſi tua ordinatio & conſecratio etiam falſa eſſet, ſicut Turcarum & Samaritanorum falſi ſacerdotes, falſus & impius cultus eſt? Hic certè ſudor mihi erupit, & cor tremere mihi atque palpitare cœpit. Diabolus argumenta ſua commodè ad oppugnandum diſponere & vrgere nouit, habetque grauem & fortem vocem: & huiuſmodi diſputationes non diu multumque deliberando peraguntur, ſed in momento vna reſponſio aliam accipit. Atque ego tum bene expertus ſum, quomodo fiat, quòd manè homines in lecto mortui inueniuntur. Poteſt occidere corpus: Hoc vnum eſt. Poteſt verò etiam animam diſputando in tantas anguſtias redigere, vt in momento illi migrandum ſit è corpore: quò me ſæpenumerò quàm proximè adduxit. Certè in hac diſputatione comprehenderat me: Ego verò tam innumerabilium blaſphemiarum cumulum inuitus coram Deo portaſſem, ſed innocentiam meam libenter defendiſſem. Itaque attendebam illi, quas cauſas contra meum ſacerdotium & conſecrationem haberet. PRIMVM noſti, inquit, nullam te hactenus habuiſſe cognitionem Chriſti, nec veram fidem. Et quod ad fidem attinet, nihilo melior fuiſti quouis Turca. Nam Turca, imò ego, adeoque omnes Diaboli etiam credunt quæ de Chriſto ſcripta ſunt, Iacobi 3. Hoc eſt, quomodo ſit natus, mortuus, & ad cælum aſcenderit: ſed inde noſtrum nullus quicquam conſilij capit tanquam de ſuo Saluatore, ſed timemus eum tanquam ſeueriſsimum iudicem: talem fidem & tu habes, quia vos omnes relicto Chriſto ad Mariam & Sanctos acceditis, illos pro Chriſto vt tutelares imploratis, hoc nec tu, nec quiſquam Papiſtarum negare poteſt. In hunc finem tu ordinatus es, & Miſſas celebraſti tanquam Ethnicus, & non vt Chriſtianus. Quomodo ergo conſecrare potuiſti, qui non fuiſti perſona quæ conſecrare poſſet? SECVNDO, ordinatus es, & conſecraſti præter ordinationem & voluntatem Chriſti: nam Chriſtus vult vt Sacramentum vel Miſſa ſic adminiſtretur, vt Chriſtianis & alijs porrigatur: nam ſacrificulus erit miniſter Eccleſiæ, qui diſtribuat Sacramenta, & concionetur, quemadmodum ipſa verba Chriſti in Cœna Domini, & prioris ad Corinth. cap. 11. expreſsè requirunt. Vnde & à veteribus Patribus Communio dicitur: quòd non ſolùm ſacerdos ſumere, ſed alij etiam ſimul accipere debeant. Iam verò contra huiuſmodi Chriſti voluntatem per quindecim annos ſemper huiuſmodi Sacramentum ſolus accepiſti, nec cuiquam porrexiſti: imò hoc prohibitum tibi fuit, nec omninò licuit alijs porrigere. Qualis hæc eſt ordinatio & conſecratio? qualis ſacerdos fuiſti? qui tibi ſoli, & non Eccleſiæ miniſtraſti? De tali ordinatione profectò Chriſtus nihil nouit. TERTIO, Chriſtus vult vt coram Sacramento de ſeipſo & ſua morte fiat concio, quemadmodum dicit: ***Hoc facite in meam commemorationem***, hoc eſt, *annunciate* (quemadmodum Paulus loquitur) ***meam mortem, donec veniam.*** Sed tu angularis ſacrificule nullum verbum concionatus es, nec Chriſtum confeſſus es in omnibus angularibus tuis Miſsis, ſolus ſumpſiſti, ſolus tecum muſsitaſti: hoccine eſt Chriſti voluntati ſatisfacere? hiccine eſt verus ſacerdos? hæccine eſt ſancta ordinatio? ſiccine clericalem dignitatem & ordinationem accepiſti & exercuiſti? QVARTO, Chriſtus vult, vt ſit commune Sacramentum, quod alijs Chriſtianis communicetur: tu autem ordinatus es, quò Deo offeras: nec in Sacerdotem Sacramenti, ſed in ſacerdotem oblationis ordinatus es: quemadmodum ſonant verba Epiſcopi Suffraganei, cùm calicem traderet tibi in vnctas manus, ac diceret: ***Accipe poteſtatem conſecrandi & offerendi pro viuis & mortuis***. Hæccine eſt peruerſa ordinatio, quòd tu tanquam priuata perſona ex eo diuinam oblationem facis, quod in communem cibum à Deo per miniſterium ſacerdotis Chriſtianis porrigendum ordinatum eſt? O abominationum abominationem! QVINTO, Chriſtus vult, quemadmodum dictum eſt, vt Sacramentum hoc diſtribuatur, quò Chriſtiani eo in fide confirmentur, & Chriſtum publicè laudibus celebrent: at verò tu priuatum inde opus feciſti, quod tuum ſit, quod perfeciſti abſque miniſterio aliorum, & huiuſmodi opus alijs applicaſti, & pecunia vendidiſti. Quid horum negare potes? Vbi iam ordinatus es, qui vera fide caruiſti: qui contra omnem ordinationem & voluntatem Chriſti ordinatus es in priuatum ſacrificulum, non in publicum Eccleſiæ ſacerdotem: qui nulli Sacramentum porrexiſti: nihil in eius præſentia concionatus es: qui nihil omninò operatus es: qui ſolùm contra Chriſtum ordinatus es, vt agas quicquid illi aduerſetur? Si verò contra Chriſtum ordinatus es, ordinatio tua falſa, Antichriſtiana, & reuera nihil eſt. Quamobrem nec conſecraſti, ſed merum panem & vinum obuliſti, ſumpſiſti, adoraſti, alijſque adorandum monſtraſti. Vides hîc in tua Miſſa PRIMVM nec perſonam eſſe, quæ conſecrare debeat, aut poſſit, nimirum hominem Chriſtianum & fidelem. SECVNDO, non adeſt perſona, cui debeas conſecrare & porrigere, nimirum Chriſtiana plebs: ſed tu impie & infidelis ſacerdos ſolus hîc ſtas, & arbitraris Chriſtum tua tantùm cauſa conſtituiſſe, & velle, vt tu ſolus ſuum corpus & ſanguinem conſecres: cùm tamen reuera ipſius non membrum, ſed hoſtis exiſtas. TERTIO, non adeſt ipſiſſima intentio, & fructus, aut vſus, qualia Chriſtus requirit. Nam inſtitutum eſt Sacramentum quò Chriſtiani eo cibentur & confirmentur, Chriſtum prædicent & celebrent: iam Chriſtiana plebs de Miſſa nihil nouit, nihil de te audit, nihil accipit: ſed tu taces illic in angulo, deuoras omnia ſolus, qui tamen incredulus es & indignus, neminem eo paſcis, ſed vendis tanquam opus ſupererogationis. Cùm nunc perſona non adſit, quæ conſecrare debeat: nec perſona adſit, quæ ſumat: & omnino Chriſti voluntas inuerſa ſit, & tu in huiuſmodi peſsimum & inuerſum ſacerdotem ordinatus ſis, ordinatio & conſecratio tua nihil aliud eſt quàm tentatio & blaſphemia in Deum, nec tu ſacerdos es, nec panis in corpus Chriſti in tua Miſſa tranſmutatur, &c. In hac anguſtia & neceſsitate conſtitutus, diabolum à me propellere volebam, arripiens veterem clypeum ſeu ſcutum, de quo in Papatu edoctus eram, ſcilicet intentionem & fidem Eccleſiæ. Nam etiamſi ego non rectè credidiſſem, nec

Diaboli propoſitio.

Lutheri reſponſum.

Diaboli inſtantia.

Lutherus in anguſtias redigitur.

Diaboli argumenta.

Lutherus

Diabol.

nec intendissem, rectè tamen credere & intendere Ecclesiam, & propterea putabam meam Missam & ordinationem legitimam esse. Hic eiusmodi verbis mihi restitit: Amabo dic mihi, quo loco scriptum sit, quòd impius & infidelis homo possit in fide & intentione Ecclesiæ conficere? vbi Deus hoc docuit, vel præcepit? quibus verbis probas, quòd Ecclesia huiusmodi tibi opinionem porrigat & tradat ad tale angulare opus perficiendum? Si homines dixerunt præter expressum Dei verbum, omninò mendacium est: adeò in tenebris omnia agitis sub nomine Ecclesiæ, & vestras abominationes tanquam Ecclesiasticas doctrinas prætenditis,&c.

Tomo 1. Ienensi Germ. fol. 485. epist. ad Electorem Saxoniæ scribit. Diabolum interdum per ipsius cerebrum meare, vt nec scribere possit, nec legere.

Lib. de tumultu, quem Carlstadius Vuitembergæ concitauit, Tomo 2. Germ. Ien. fol. 77. Crede mihi, bene, imò valde bene Diabolum noui.

In Colloquijs Mensalibus Germanicè editis fol. 216. Iactans se Suermeros, eorumque rationes & argumenta non multum curare: quia, inquit, ipsorum argumenta per otium à Diabolo audiui, & grauiora quidem, sed per verbum Dei vici.

Folio 219. Malo per diabolum, quàm per Cæsarem interire: sic enim per magnum dominum interirem.

Folio 274. Quando cum hominibus sum, non nocet mihi Diabolus: cùm verò me solum deprehendit, tum docet me mores.

Folio 275. Narrat Lutherus, quòd in dormitorio nonnunquam cum Diabolo deambulet: addit se habere vnum atque alterum mirabilem Diabolum, à quibus diligenter & admodum intentè obseruetur: existimat eos non vulgares, sed magnos dæmones, imò Doctores Theologiæ inter diabolos esse.

Folio 281. Diabolus (inquit) frequentius & propius mihi condormit, quàm mea Catharina.

Zwinglius.

In subsidio Eucharistiæ D. ij. b D. iij. a Restabat adhuc, *inquit*, haud minimus conatus, quo scilicet exempla proderemus, quę nulla cum parabola coniuncta forent. Cœpimus ergo cogitare omnia, omnia reuolutare, attamen aliud mihi exemplorum occurrebat, quàm quod in Commentario proditum est: aut quod occurrebat, erat illorum simile. Cùm verò tredecima dies appeteret, (vera narro, adeoque vera, vt exlare volentem conscientia cogat effundere quod Dominus impertijt, non ignorans, quantis me contumelijs risibusque exponam) cùm, inquam, tredecima Aprilis lux appeteret, visus sum mihi in somno multo cum tædio denuò contendere cum aduersario Scriba: sicque obmutuisse, vt quod verum scirem, negante lingua beneficium suum, proloqui non possem: qui me angor, vt solent nonnunquam somnia fallaci ludere nocte, (nihil enim altius quàm somnium narramus: tametsi leue non sit, quod per somnium didicimus gratia Deo, in cuius solius gloriam ista prodimus) vehementer turbare videbatur. Ibi ἀπὸ μηχανῆς visus est monitor adesse, (ater fuerit, an albus nihil memini: somnium enim narro) qui diceret: Quin ignaue respondes ei, quod Exodi 12. scribitur: *Est enim Phase, hoc est transitus Domini.* Protinus vt hoc phasma visum est, simul expergefio, & è lecto exilio. Locum apud Septuaginta primùm vndique circumspicio, ac de eo coram tota concione pro virili differo: qui sermo vbi acceptus est, quemadmodum paulo post dicemus, omnibus sacrarum literarum candidatis, qui adhuc nonnihil propter parabolæ obstaculum hærebant, omnem nebulam discussit.

LVTHERANORVM, &c. CORruptelæ in transferenda & interpretanda sacra Scriptura.

1. De SS. Trinitate.

Gen. 1. *In principio creauit Deus cælum & terram.*) Prisci pariter ac neoterici hic mysterium SS. Trinitatis asseri sentiunt: quòd verbum singularis numeri essentiæ vnitatem, nomen numeri pluralis personarum in Deo pluralitatem ostendat.

Contra CALVINVS *ad hunc locum:* Habetur apud Mosen nomen pluralis numeri: vnde colligere solent, hic in Deo notari tres personas: sed quia parum solida mihi videtur tantæ rei probatio, ego in voce non insistam. Quin potius monendi sunt lectores, vt sibi à violentis eiusmodi glossis caueant.

Genes. 19. 24. Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem à Domino de cælo.) *Ad clarissimum de sanctissima Trinitate, & Christi diuinitate testimonium Caluinus in Commentarijs huius loci sic scribit:* Quòd veteres Christi diuinitatem hoc testimonio probare conati sunt, minimè firmum est, ac sine causa, meo iudicio, tumultuantur, qui acrius Iudæos exagitant, quia non admittant tale probationis genus. Fateor quidem Deum semper agere per manum Filij sui, ac tam memorabili vindictæ exemplo Filium præfuisse non dubito: sed parum solidè ratiocinari dico, qui plures inde personas eliciunt, cùm Mosis consilium fuerit lectorum oculos ad spectandam Dei manum erigere & acuere.

Isa. 6. 3. *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum:* interpretantur veteres de sanctissima Trinitate.

Contra CALVINVS *in hunc locum:* Veteres, *inquit*, hoc testimonio vsi sunt, cùm vellent aduersus Arianos tres personas in vna Dei essentia probare. Quorum ego sententiam non reijcio. Quamquam, si mihi res cum hæreticis esset, mallem firmioribus testimonijs vti. Nam redduntur peruicaciores, & secum ipsi plaudunt, cùm minus apertis testimonijs oppugnantur: vt hoc loco facilè ipsis ac promptum esset accipere, ternario numero perfectionem notari, vt in alijs Scripturæ locis. Quamuis ergo non dubitem Deum vnum in tribus personis hic designari ab Angelis, tamen apertioribus locis potius vtendum existimo, ne probando fidei nostræ capita hæreticis ridiculi simus. Et certè hac repetitione potius indefessa assiduitas notatur, ac si dixisset Prophera: nullam Angelicæ melodiæ finem esse in canendis Dei laudibus: sicuti inexhaustam materiam suppeditat eius sanctitas.

1. Ioannis *5. 7. Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt.* Interpretantur hæc verba pro sanctissima Trinitate Athanasius, Cyrillus Alexandrinus, Higinus, Cyprianus, Idacius, Eugenius, Fulgentius, Ambrosius Ansbertus, Radulphus Ardens, Rupertus Tuitiensis, &c.

Contra LVTHERVS *in sua Germanica Bibliorum versione omnino omisit:* BVGENHAGIVS *ad caput 3. Ioæ omnino expungenda censet:* CALVINVS *deprauat hoc glossematé:* Quod dicit tres esse vnum, ad essentiam non refertur: sed ad consensum potius. Ac si diceret: Patrem, & æternum Sermonem eius, ac Spiritum symphoniam quadam Christum pariter approbare. Itaque nonnulli codices habent εἰς τὸ ἕν. verùm etsi legas, ἓν εἰσιν, vt est in alijs exemplaribus: non tamen dubium est, quin Pater, Sermo & Spiritus eodem sensu dicantur vnum esse, quo postea sanguis aqua & spiritus.

2. De Filij Diuinitate.

Psalm. *2. 7. Filius meus es tu, ego hodie genui te.* De

solo

ſolo Chriſto hæc intelligenda eſſe aſſerit Paulus Act. 13. & clariſſimè hîc Filij diuinitatem confirmari, veteres magno conſenſu docent.

Contra CALVINVS *in hunc Pſalmum*: Potuit quidem Dauid regij iuris intuitu cenſeri Dei filius, quemadmodum ſcimus Principes, eò quòd præ alijs excellant, tam Deos, quàm Dei filios vocari. Sed hîc Deus ſingulari elogio Dauidem amans, non modò ſupra cunctos mortales, ſed etiam ſupra Angelos extollit. Sciamus ergo hîc Dei Filium, non vnum quempiam ex multis, ſed vnigenitum deſignari, vt ſolus in cælo & in terra emineat. Quòd autem Deus ſe illum genuiſſe pronuntiat, referri debet ad hominum ſenſum vel notitiam. Dauid enim genitus à Deo fuit, dum claré apparuit eius electio. Itaque aduerbium (*hodie*) tempus illius demonſtrationis notat quia poſtquam innotuit creatum diuinitus fuiſſe regem, prodijt tamquam nuper à Deo genitus: quia homini priuato tantus honor haberi non poterat. Eadem in Chriſto quoque ratio tenenda eſt. Non enim genitus dicitur, niſi quatenus Pater Filium eſſe teſtatus eſt. Scio locum hunc de æterna Chriſti generatione à multis fuiſſe expoſitum: qui & in aduerbio, *Hodie*, argutè philoſophati ſunt, ac ſi perpetuum actum extra tempus notaret. Sed huius vaticinij fidelior ac magis idoneus interpres eſt Paulus, qui Act. 13. ad illam, quam dixi, cæleſtis Chriſti gloriæ demonſtrationem nos reuocat. Genitus ergo fuiſſe dicitur, non vt Filius Dei eſſe quoad ſe inciperet, ſed vt talis patefieret mundo.

Pſalm. 44.7. Sedes tua Deus in ſeculum ſeculi: virga directionis virga regni tui. Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem: propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.

Paulus ad Hebræos æternam Filij deitatem populo Hebræo, ad quem ſcribit, demonſtrat, inquiens: Ad Angelos quidem dicit: Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis. Ad Filium autem: Sedes tua Deus in ſeculum ſeculi, virga directionis, virga regni tui.

Improbat CALVINVS *in Comment.* Simplex & genuinus ſenſus eſt, Salomonem non tyrannicè dominari, vt pleroſque reges, ſed rectis & æquis legibus, ideoque ſolium eius omnibus ſeculis fore ſtabile. *Et commentans ad cap. 1. ad Hebr.* Fatendum quidem eſt de Salomone hunc Pſalmum fuiſſe compoſitum, inſtar epithalamij, quia illic celebratur eius coniugium cum filia Regis AEgypti.

Iſaiæ 9.6. Et vocabitur nomen eius Admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, Pater futuri ſeculi, Princeps pacis.

In ſignibus hæc de Chriſti diuinitate prophetia pro Deus fortis LVTHERVS vertit Krafft, id eſt, virtus.

Michææ 5. 2. *Et egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis*. Hoc teſtimonium veteres ac recentiores ad æternam Chriſti regenerationem referunt.

Contra CALVINVS *in hunc locum*: Adiungit Propheta, *egreſſus eius* eſſe *ab initio*, vel à longa vetuſtate, *& à diebus ſeculi*: hoc eſt diebus æternis. Hîc ſignificat non fore hoc repentinum, quòd ſurget princeps, qui populum gubernet: quia iam diu hoc diuinitus fuit decretum. Hic eſt ſimplex ſenſus. Scio quoſdam inſiſtere pertinacius, quòd hîc loquatur Propheta de æterna eſſentia Chriſti: & quantum ad me ſpectat, libenter agnoſco hîc probari nobis Chriſti diuinitatem. Sed quia hoc nunquam extorquebitur à Iudæis, malo ſimpliciter accipere quod ſonant Prophetæ verba, Chriſtum non ita repentè proditurum ex Bethlehem, quaſi de eo nihil ſtatuiſſet. *Egreſſus* ergo *eius* ſunt *ab initio* inquit. Alij etiam afferunt nouam argutiam, quòd plurali numero Propheta *egreſſus* vocet, propter duplicem Chriſti naturam: ſed ſubeſt abſurditas, qua neque propriè, neque ſcitè conferret Propheta naturam humanam Chriſti cum diuina, quantum attinet ad æternitatem.

Ioannis 10. 30. *Ego & Pater vnum ſumus.*) Athanaſius, Cyrillus, Nazianzenus, Auguſtinus, & alij veteres magno conſenſu vſi ſunt hoc teſtimonio ad probandum Filium eſſe Patri conſubſtantialem.

Contra CALVINVS *in hunc locum*: Abuſi ſunt, *inquit*, veteres hoc loco, vt Chriſtum probarent Patri eſſe ὁμοούσιον. Nec enim Chriſtus de vnitate ſubſtantiæ diſputat, ſed de conſenſu, quem cum Patre habet, &c. Multi ex Patribus interpretati ſunt, Chriſtum vnum eſſe cum Patre, quia æternus ſit Deus, &c. Sed huc eos abripuit contentio cum Arianis, vt conciſas ſententias in alium ſenſum torquerent.

Coloſſ. 1. 15. *Qui eſt imago Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ.* Locus inſignis, quo ſæpius veteres vſi ad probandam Filij diuinitatem contra Arianos.

Negat CALVINVS *in hunc locum*: Scio, *inquit*, qualiter veteres exponere ſoleant. Quia enim certamen habebant cum Arianis, æqualitatem Filij Dei cum Patre & ὁμοουσίαν vrgent: interea tacent, quod eſt præcipuum, quomodo Pater in Chriſto ſe nobis cognoſcendum exhibeat. Quòd in vocabulo imaginis totum ſuum præſidium conſtituit Chryſoſtomus, dum contendit creaturam non poſſe dici Creatoris imaginem: nimis infirmum eſt, imò à Paulo refellitur, cuius verba ſunt: *Vir eſt imago Dei.*

3. *De Spiritus ſancti diuinitate.*

Locus eſt inſignis Pſalm. 32. 6. Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.

Negat CALVINVS *in hunc locum*: Subtilius veteres hoc elogio vſi ſunt contra Sabellianos, vt æternam Spiritus deitatem aſſererent. Atqui ex alijs locis patet, ac præſertim ex Eſaiæ cap. 11. *ſpiritu oris* notari ſermonem. Illic enim de Chriſto dicitur: *Percutiet terram virga oris ſui, & ſpiritu labiorum interficiet impium.* Sicut autem poteſtate & efficacia plenus ſermo allegoricè vocatur oris ſceptrum: ita alio fine poſtea dicitur halitus, ad diſcrimen notandum ſermonis Dei, & inanis reſonantiæ, quæ ex ore hominum prodit. Ergo in probanda Deitate Spiritus hoc teſtimonio Sabellium vrgere non auderem.

4. *De Chriſti meritis.*

Caput 53. Eſaiæ de Chriſti paſſione, cruce, morte, & ſatisfactione pro peccatis intelligunt omnes Orthodoxi.

Contra CALVINVS *in hoc caput ſcribit*: Qui hunc locum de Chriſto exponunt, ſenſum Prophetæ torquent. Quare ſimplicior mihi mihi videtur hæc interpretatio. Conqueritur enim Dominus, quòd homines eum peccatis ſuis moleſtum onus ſubire coegerunt, qui tamen reuerenter ſe ei ſubijcere debuiſſent. Nam cùm inſurgimus aduerſus Deum, eum quaſi ſeruum proteruia & petulantia noſtra reddimus. Hoc autem melius exponit, cùm ait ſe laboraſſe, id eſt, varia tædia deuoraſſe, ob nequitiam populi ſui. Ipſum enim quodammodò vulneramus & configimus, vt inquit Propheta, cùm reſpuimus ipſius vocem, neque ab eo regi nos patimur. Alludere autem videtur ad id quod prius dixerat de tædio vel moleſtia populi in colendo Deo. Nam ex aduerſo teſtatur Deus, multas ſibi à populo moleſtias exhibitas fuiſſe.

5. *De Chriſti innocentia, ſanctitate & conſtantia.*

Inſignis locus eſt Hebr. 5. 7. Exauditus eſt pro ſua reuerentia.

CALVINVS *veterum interpretatione repudiata* ἐυλαβείαν, metum & dubitationem *exponit*. Primò Iesum Christum Dominum nostrum adeò terribili, *ut*, mortis terrore concussum, vt quasi in desperationem incideret, anxius & solicitus, ne à morte absorberetur, & deglutiretur.

Contra descensum Christi ad inferos.

Vbi Act. 2.27. habetur. Non derelinquens animam meam in inferno: BEZA *vertit*: Non relinques cadauer meum in sepulchro. *Reprehensus ob id à Castalione, respondit*: Quod annotaui ex veteri versione *animam meam* natum esse errorem, non temerè feci, cùm hunc præcipuè locum à Papistis torqueri ad suum Lymbum constituendum videamus: & veteres etiam inde descensum illum animæ Christi ad inferos excogitârunt.

7. *De Eucharistia.*

ZVINGLIVS vt suam Sacramentariam blasphemiam probet, sceleratissimè, tamquam manifestus falsarius & deprauator, verba Filij Dei viui corrupit. Vbi Græcus textus, Latinę versiones omnes, & Tigurina versio habent: *Hoc est corpus meum*: Zuinglius posuit: *Hoc significat corpus meum: hoc significat sanguinem meum*: Das bedeutet meinen Leib/ das bedeutet mein Blut. Vidi exemplar Munderæ anno 1560. *Conradus Schlusselburgius in Theologia Calvinistica lib. 2. cap. 6.*

8. *De Fide & operibus.*

Rom. 3.20. Per legem cognitio peccati: LVTHERVS *vertit*: Durch das Gesetz kompt nur erkandtnuß der Sünde.

Rom. 3. 28. Arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis. LVTHERVS *vertit*: So halte es nun daß der Mensch gerecht werde/ohn des Gesetz werck/ allein durch den Glauben. Allein *particulam, nec de Graco, nec de Syriaco, nec de Latino textu; sed de suo cerebro, ad confirmandum suum de iustificatione hominis dogma, adiecit. Admonitus de hoc ab amico quodam, non modò non correxit: sed rescripsit* (*Tom. 5. Germ. fol. 141.*) Doctor Martinus Lutherus sic vult, & dicit Papistam & asinum eundem esse.

Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas. Volumus enim non discipuli, sed magistri & iudices Papistarum esse. Lutherus ita vult, & ait se esse Doctorem super omnes Doctores in toto Papatu. *Tandem concludit*: Propterea debet vox, *sola*, in meo nouo Testamento manere: etiamsi omnes Papasini ad insaniam & phrenesin redigantur, non tamen ea inde tollent. Pœnitet me, quòd non addiderim duas voces *omnibus & omnium*: *sine omnibus operibus omnium legum*.

2. Pet. 1.10. Quapropter fratres magis satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis LVTHERVS *vertit*: Darumb lieben Brüder/ thut desto mehr fleiß/ewrem beruff vnnd erwöhlung fest zu machen. Per bona opera *omisit*.

9. *De Votis.*

Psal. 49.14. Redde Altissimo vota tua. LVTHERVS *licet vt vetus fragum hac verba expungere non audet: tamen hoc glossemate ad marginem appositò deprauat*: VOTA, quod illi promisisti futurum, vt sit Deus tuus in primo præcepto. *Dauid de votis illis loquitur, quæ voluntariè suscipiuntur: id Lutherus ad obseruationem primi præcepti torquet, ad quam alioquin omnes non voluntarij cuiusdam voti religione, sed mandati præcepto astringimur.*

Psal. 75.12. Vouete, & reddite Domino Deo vestro: LVTHERVS *ad marginem addit*: Quòd pro Deo vestro eum habere velitis, quemadmodum requirit primum præceptum, & nolite vouere Sanctis, vel alia vota.

10. *Contra castitatem & Cœlibatum.*

Prouerb. 31.10. ad illa verba: Mulierem fortem quis inueniet? procul, & de vltimis finibus pretium eius.

LVTHERVS *ad marginem dicterium ritbmicum amatorium tamquam epiphonema quoddam accinit*: Nicht liebers ist auff Erden/ den Frawen lieb/ wenns kan werden. Nihil amabilius vel suauius est in terra, quàm amor mulierum, si cui is contingere potest.

1. Cor. 9. 5. Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi? Lutherus *de suo addidit* in vxorem, *vel* pro vxore.

LVTHERANORVM, &c. IMPIETAS & maledicentia in Sanctos Dei.

Martinus Lutherus.

Ad Psalm. 45. *Diffusa est gratia in labijs tuis*. Perstringit hic quoque MOSEN, qui etiam habuit labia, sed profunda, infacundia, impedita, irata, in quibus non est verbum gratiæ, sed iræ, mortis, peccari. Colligite omnes sapientias Mosi, Gentium, Philosophorum, & inuenietis eas coram Deo esse vel idololatriam, vel sapientiam hypocriticam, vel, si est politica, sapientiam iræ. Christus non est asper, seuerus, mordax, vt Moses, qui instar diaboli horribilem speciem præ se fert: ita loquitur, vt præ timore eius dictorum cor alicuius concideret. Habet labia diffusa felle & ira, amaricata grano Gnidij & felle, imò tartareo igne. Apage ergo cum Mose, non terrebit ille angustata corda.

Ad cap. 1. Epist. ad Galatas: Esto Ecclesia, Augustinus, & alij Doctores: item Petrus, Apollo: imò Angelus è cælo diuersum doceant: tamen mea doctrina est eiusmodi, quæ solius Dei gloriam illustrat. PETRVS Apostolorum summus viuebat & docebat extra verbum Dei.

Ad cap. 2. An PETRVS in hoc peccauerit vt vocant mortaliter viderint alij. Hoc scio, quòd ij, qui tali simulatione cogebantur ad Iudaismum, nisi fuissent per Paulum reducti, perijssent.

Præfationem Alexy libellum de Ecclesia: Omnis eorum sanctitas in eo consistit, quòd multum orarunt, & ieiunârunt: quòd magnos labores sustinuerunt, corpus castigârunt, duriter cubuerunt, & asperiori vestitu vsi sunt: omnem eorum sanctitatem vel canis, aut porcus quotidie exhibere posset.

Tomo 4. Germ. fol. 266. a. Non est quod dicas: si tam sanctus essem, quàm ABRAHAMVS fuit. Crede quemadmodum ille credidit, & tu quoque tam sanctus eris. Vnde sanctus est? cùm Iosua dicat, eum quoque idola coluisse: quin peccator fuit etiam. Iustus verò per id factus est, quia credidit. Igitur crede tantùm, & iustus eris. Si fidem habes, & Dei verbum, æquè magnus es atque ille: nec est necesse vt metuas, ne sis illo minor aut inferior, quamquam fides adeò robusta esse nequit.

Fol. 113. ad cap. 28. Genes. Non debeo Christianum proximum, omnium minimum, inferiorem æstimare D. PETRO, & omnibus Sanctis, qui sunt in cælo. SANCTI tam profundè fuerunt demersi, quàm nos. Et nos tam alto loco sumus, quàm illi.

In Euangel. Dominic. 24. à Trini ate: Omnes Christiani planè pares sunt, nec alius alio de Christo plus habet. D. PETRVS Latrone in cruce non est potior. MARIA Dei mater peccatricem Mariam Magdalenam non præcellit. In externis rebus & actionibus discrimen quidem est: sic Diuæ Virgini Mariæ maius opus fuit, quàm Mariæ Magdalenæ. Petrus maius habuit opus Latrone, si opera intuea-

ris: sed ideò nondum Christiani sumus. D. Virgo Maria Christiana non est ratione ingentis operis sui, quòd Christum ineffabilem adeò thesaurum in vtero suo gestârit, &c. Virgo & mater duo sunt egregia nomina, sed nihil sunt ad verum fidelium collata nomen. Omnes in Christo per fidem pares sumus, etiamsi D.Petro sit fortior quàm mihi fides, eadem tamen æquè in Christum fides est.

Sermone de Cruce: Christianus homo debet & tenetur ita dicere: Valde bene scio, quòd infernum cum D.Petro merui: quòd autem illi similis sim,& tam diues atque sanctus,quàm est D.PETRVS,age hoc similiter promerui vt ille. Est mera Dei benignitas,& gratia,&c. Neque est quod timeas, ne Sancti tibi propterea irascantur, si te ad hunc modum illis similem reputes: hoc solum deest, quòd non possumus in hoc loco satis superbire.

Magdeburgenses Centuriatores.

Centur.1.lib.2.cap.10. Actorum 15. legales Iudæorum cæremoniæ abrogantur, à quo tamen diuersum esse videtur,quod Actorum 21. narratur, quòd in postrema Hierosolymam versus profectione ad Iacobum Apostolum PAVLVS diuertitur,& conuocata Synodo omnium Presbyterorum à Iacobo Apostolo & cæteris persuadetur,vt propter Iudæos offensos se purificet in templo, in quo & D.Paulus obtemperat. Qui certè non exiguus tanti Doctoris videtur fuisse lapsus, non satis rationem abrogatæ scilicet Legis Mosaicæ habentis.

Ioannes Brentius.

In Apologia confessionis VVittembergensis, capite de Concilijs: Et D.PETRVS Apostolorum princeps,& BARNABAS etiam post acceptum Spiritum sanctum, & simul etiam Ecclesia Hierosolymitana errârunt.Gal.2.

VVilhelmus Clebitius.

In Victoria veritatis, & ruina Papatus Saxonici, Argumento quinto, *cùm ex Luca aliquid obijcerentur,quod ipse non probabat,ideoq; quia credere nollet, & respondere deberet, eò confugit, vt fateretur Lucam quidem ita quemadmodum aduersarius vrgebat asserere, se tamen Lucæ credere nolle: quia Matthæus & Marcus tradunt contrarium.* Duobus testibus Matthæo & Marco plus fidei adhiberi debet, quàm vni LVCAE,qui Synaxi non interfuit,quemadmodum Matthæus.

Carolus Molinæus.

In collatione quatuor Euangelistarum,parte 64. *Qui vos audit,me audit.*) Hæc verba limitant vt tantum Christus audiatur, id est, verbum eius solius prædicetur, vt exponit doctissimus Philippus Melanchthon,&c. Ita enim exponit Ioannes Brentius, dicens, quòd Christus, cùm ait: *Qui vos audit, me audit*, non loquitur de quibusuis verbis Apostolorum,sed de præscripto mandato legationis suæ.

Quintinus Heduus Libertinus.

Ioannes Caluinus de Libertinis cap.9. Quintinus Libertinorum sectæ in Gallia antesignanus, vnumquemque Apostolorum aliquo scommate notauit: Paulum vas fractum, Petrum Christi abnegatorem, Ioannem iuuenem stolidum, Matthæum fœneratorem vocans.

LVTHERANORVM, &c. IMPIETAS & maledicentia in sanctos Ecclesiæ Patres & Scriptores.

Martinus Lutherus.

In colloquijs conuiualibus, capite de Patribus Ecclesiæ: HIERONYMVM legere licet propter historiam. Nam de fide & vera religione & doctrina ne verbum quidem in ipsius scripeis extat: ORIGENEM iam dudum diris deuoui. CHRYSOSTOMVM nullo loco habeo,non est nisi loquaculus, BASILIVS nihil valet, totus est monachus: ne pilo quidem illum redimerem. Apologia Philippi omnes Ecclesiæ Doctores exuperat, etiam Augustinum. BERNARDVS omnes Ecclesiæ Doctores vincit concionando: sed cùm disputat in alium virum mutatur: ibi, nimium tribuit præcepto & libero arbitrio. TERTVLLIANVS inter Ecclesiæ Doctores merus est Carlstadius. CYPRIANVS Martyr infirmus est Theologus. Videte quales de fide tenebræ sint in Patrum scriptis. Nam quando articulus ille de hominis iustificatione tenebris obductus est, fieri omninò nequit, vt maiores errores vitentur. S. HIERONYMVS scribit in Matthæum, & epistol.ad Galatas, & ad Titum, sed quàm frigidè? AMBROSIVS sex libros super Mose scripsit, sed quàm ieiunos? AVGVSTINVS nihil singulare habet de fide: sed vbi Pelagianos oppugnat, excitatur, & in virum euadit, Pulchrè quidem docuerunt illi Patres, sed extra lites & controuersias,nihil significare potuerunt in apertum referre: nec vlla eorum extant in Epistolam vel ad Romanos, vel ad Galatas, in qno aliquid quod purum & syncerum sit reperiatur.

Capite de Scholasticis Theologis: HIERONYMVS inter Ecclesiæ Doctores numerari non debet: nam fuit hæreticus: puto tamen, quòd per fidem in Christum saluatus sit. Nihil de Christo loquitur, duntaxat illius nomen ore fert. Nullum scio, cui æquè infestus sim ac Hieronymo. Nam tantùm scribit de ieiunio, de delectu ciborum, de Virginitate:si ad opera fidei cogeret,& illa vrgeret aliquod esset. Sed nihil docet nec de fide, nec spe, nec de charitate, nec de operibus fidei. DIONYSIVS multa garrit de diuinis nominibus, de Ecclesiastica & cælesti Hierarchia, adeò vt eum hactenus vocarint diuiniloquum Theologum, qui de rebus summis & diuinis scripserit:sed meræ sunt fabulæ.Nam non est ille Dionysius,qui Pauli discipulus fuit,sed alius Parisiensis.

De captiuitate Babylonica,cap.de ordine: Mihi in totum displicet tâtum tribui(quisquis fuerit)Dionysio:quàm nihil in eo sit solidæ eruditionis.Omnia illius sunt propè somnijs similima.

Ad cap.7. Deut. Dionysius Areopagita nihil habet solidæ eruditionis,nihil vel auctoritate, vel ratione probat.

Epistola ad Philippum, prefixa Commentarijs Philippi in epist.ad Romanos edit.1. Dico ORIGENIS commentaria meras esse nugas & ineptias, si tuis annotationibus comparentur.

De seruo arbitrio HIERONYMVS cum iudicio legi debet, & multa ille(ea fuit oscitantia & hebetudo eius in Scripturis intelligendis) ineptè scribit,&c. Hieronymus mihi obijcitur, homo nullius neque iudicij,neque diligentiæ, &c. Quid carnalius, imò quid magis impium, sacrilegum, & blasphemum dici potest, quàm id quod Hieronymus scribit. *Virgo in cælum, coniugium terram replet?*

Epistola ad Brentium, (quæ prefixa est Brentij Com. in Oseam:) Sæpius & penè cum indignatione admiror, quomodo D. Hieronymus nomen Doctoris Ecclesiæ post Apostolos meruerit,cùm in eo non facilè tres versus inuenias de fidei iustitia docentes, neque Christianum vllum facere queas ex eius scriptis, ita vagatur in allegorijs rerum gestarum, aut capitur pompis operum.

Ad cap.22.Genes. Quin te, Hieronyme, conculcamus cum tua Bethlehem,cucullo,& deserto?

Ad cap.31. Genes. Impia & diabolica vox est Hieronymi,

Contra Regem Anglie: Quis est AVGVSTINVS?

quis

quis nos coget illi credere? qua auctoritate eius verbum est articulus fidei?

In Colloquijs Germanicis fol. 499 GREGORII conciones ne teruncium quidem valent: Diabolus enim eum in Dialogo suo crassè decepit.

Ad cap. 49. *Genes.* Gregorius admodum leuiter agnouit Christum, & verbum Euangelij.

In Resolutionibus ad 13. *propositionem de potestate Papæ*: Hoc capitulum videtur ISIDORI commentum esse, qui metropolim mensuram ciuitatis, & acolythum ceroferarium, alioſquè gradus egregia inscitia defendit, & inuenit tamen auctoritatem. Hunc diuinatorem contemptim præteriissem cum erroribus suis, nisi viderem hinc sumi hodie à nonnullis, quòd Papam Imp. Maximumquè Pontificem iactitaret; ideo non inter Canones, sed inter canes hunc deputo.

In captiuitate Babylonica, cap. de Baptismo: Esto contemptor MAGISTRI SENTENTIARVM cum omnibus suis scribentibus, qui tantùm de materia & forma Sacramentorum scribunt, dum optimè scribunt, id est mortuam & occidentem literam Sacramentorum tractant. Cæterùm spiritum, vitam, & vsum, id est promissionis diuinæ veritatem, & nostram fidem prorsus intactas relinquunt.

Philippus Melanchthon.

Lib. de Ecclesia: CYPRIANVS vrget pœnas canonicas, quarum tunc vsus erat, & confirmat opiniones, quòd sint necessariæ, & propter eas remittantur peccata: fortasse sentiebat commodius quàm locutus est, tamen illi errores non sunt leues, sed admodum dentæ stipulæ, obscurantes puram doctrinam de beneficijs Christi. BASILIVS addidit monachicen, tamquam stipulas, & laudat hoc vitæ genus immodicis & falsis præconijs, cùm quidem ab Episcopo suo reprehenderetur.

Ad cap. 14. *epist. ad Romanos*. GREGORIVS Ethnico more ornauit statuas, magnæ impietatis confirmauit initia, in Ecclesias alienas sibi imperium sumpsit, impiè distraxit coniugia, inuidus fuit ergà eos, qui infantes è monasterijs abstrahebant, mortuorum spectris creuit, lapsus denique est in manifestam impietatem & tyrannidem.

Ioannes Bugenhagius.

Ad cap. 3. *Ioan.*: Certum est, quòd ORIGENES suis deprauationibus & ignorantiæ tenebris obscurauit solem, id est Legem & Euangelium Dei, id est, totam Scripturam vsque in hodiernum diem. GREGORIVS quidem bonus & eruditus vir fuit, sed superstitiosissimus erga traditiones humanas & suscipiendo, & multiplicando contra iustitiam Dei, quæ est per fidem in Christum. DIONYSIVS scribendo fingit se illum esse Areopagitam, quem Paulus conuertit ad Christum: cùm tamen eius scripta conuincant, eum esse asinum Cimanum, & fuisse longè post Apostolorum tempora.

Ioannes Caluinus.

Lib. 1. Instit. cap. 14. §. 44. IGNATIVM quòd obtendunt, si volunt quicquam habere momenti, probent epistolas legem tulisse de Quadragesima & similibus corruptelis: nihil nænijs illis, quæ sub Ignatij nomine edita sunt, putidius. Quò minus tolerabilis est eorum impudentia, qui talibus laruis ad fallendum se instruunt.

De vera participatione Christi in Cœna: Quæ est ingenuitas Ignatij epistolam citare, quam vix gregarius quisque monachus pro sua agnoscere dignaretur? Sciunt qui legerunt nugas illas, tantùm de Quadragesima, Chrismate, laminaribus, Quadragesimali numo, diebus festis narrari, quæ aliquanto post Ignatij mortem superstitione & inscitia irrepere cœperunt. Quid tamen fictitius ille Ignatius?

Ad cap. 17. *Act. Apost.* Nimis crassa est eorum barbaries, qui libros de cœlesti & Ecclesiastica hierarchia, & de diuinis nominibus, huic DIONYSIO adscribunt: cœlestis enim Hierarchia non modò multis infulsis & monachalibus nugis referta est; sed etiam multis absurdis commentis & impijs speculationibus scatet.

Libro 4. *Instit. cap.* 19 §. 17. Dictum est HIERONYMI: *Pœnitentia est secunda post naufragium tabula*: cuiuscunque sit, quin planè impium sit, excusari nequit.

Ad cap. 4. *Ionæ, v.* 14. Hieronymus vir natura fuit cauillator, lusit proteruè in corrumpenda Scriptura: nulla fuit ei religio huc & illuc torquere Scripturæ locos.

Ad cap. 2. *Habacuc, v.* 19. GREGORIVS homo iam multis erroribus imbutus, vt seculum illud valde corruptum fuit.

De vera Ecclesia Christi reformanda ratione: Si vnciam habent sani iudicij, non multum DAMASCENI auctoritati deferent.

Theodorus Beza.

Ad cap. 3. *epist. ad Romanos*: Certè hoc ausim dicere, ORIGENEM hominem fuisse selectum diaboli organum, Apostolicæ doctrinæ funditus euertendæ natum.

In eosdem Commentarijs, & in Acta Apostolorum, Origenem vocat centies impurissimum scriptorem, de manibus lectorum excutiendum, qui Paulum nunquam, nisi vt eius doctrinam deprauaret, inspexerit, isdem furijs olim agitatum, quibus hodie Anabaptistæ.

Præfatione in nouum Testamentum: Origenes homo omnium, qui vnquam de rebus sacris scripserunt, impurissimus.

Ad cap. 23. *Act. Apostolorum*: HIERONYMVM Apostolo iniurium, apertè blasphemum, scelleratum, impiumque vocat, qui audacia intolerabili Scripturas palam detorserit.

De Polygamia & diuortijs: Neque nobis EPIPHANIVS hac in parte audiendus, quem sanè mirum est audere etiam Canones proferre, cùm nemini dubium esse possit, quin Nicænæ Synodo ex diametro repugnet. Intolerabilis autem planè in hoc quoque HIERONYMVS, cùm hæc scribit: *Quid facient Orientis Ecclesiæ quid Ægypti, & Sedu Apostolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continentes?* &c. Hieronymum quis ferre posse vsque adeò deprauantem Apostoli verba, vt illic quoque nomine τῶν τεκνίων id est, liberorum, filios τοὺς λογικοὺς, filias τὰς παρθένους intelligat? Sed hæc de sanctissimis nugis plus satis. Quod ad Canonas Apostolicos attinet, siue διαλογὰς à nescio quo CLEMENTE collectas, & Græcè nuper editas attinet, cùm inter Apocrypha meritò numerentur, non est quod moremur, quicquid inde proferri potest.

Centuriatores Magdeburgenses.

Cent. 2. cap. 10. *de* IRENAEO: Opiniones incommodas seu stipulas quasdam non exiguas eum habuisse ex scriptis eius potest. Ita enim obscurè & perplexè, non vero vocabulo verbi τοῦ λογοῦ vtitur, vt videatur non perspicuè inter verbum substantiale, & verbum vocale seu oris distinguere: de homine videtur sentire, quasi non sit perfectus initio conditus, & quòd sententia de homine faciendo ad imaginem Dei Christum significarit: liberum arbitrium etiam in spiritualibus admittit.

Cent. 3. cap. 10. *de* CLEMENTE ALEXAN-

DRINO. Peccatum originis non satis intellexit: nam nec causam, nec quando, nec à quo malum hoc accideret, satis constanter asserit: nec affectum, id est, quanta inde naturæ corruptio secuta sit. In Protreptico corruptionem naturæ adeò ignorauit, vt tanquam non liberum arbitrium asserat, & viribus hominum nimium tribuat.

Cent. 4. cap. 10. de HILARIO: Inuenies interdum apud eum auctorem nonnulla, quæ non sine singulari opinione, & incommodè dicta videantur, quæque omninò cautè legenda sunt, &c. Nullam præterea de Spiritu sancto religiosam protulit sententiam. Nusquam enim scribit adorandum: nusquam ei tribuit Dei vocabulum: nec de libero arbitrio satis cautè loquitur.

Cent. 4. cap. 4. AMBROSIVS lib. de viduis permulta crassa habet de inuocandis mortuis.

Cap. 10. In fine secundi Dialogi meminit Sulpitius, MARTINVM potuisse dæmones agnoscere, & suis nominibus increpare. Hæc sanè si vera sunt, haud obscurè indicant, Martinum nigromanticum fuisse.

De NAZIANZENO: Nonnunquam in quibusdam partibus non satis commodè locutus est, & peculiaribus lusit opinionibus

Centur. 5. cap. 5 CHRYSOSTOMVS bonorum operum est encomiastes, qui & synergiam voluntatis passim defendit, & liberi arbitrij patronum agit.

De EPIPHANIO: Est vbique ferè nimium propensus in admirationem commentitiæ sacerdotalis: variat in multis historicis narrationibus, maximè verò temporum ratione. Sumpsit sibi in Ecclesia Constantinopolitana licentiam satis audacem, in Theophili, qui Ioannis inimicissimus erat, gratiam, vt quòd Diaconum ordinauit præter Canones, quòd publica concione Ioannem acerbis exagitauit conuitijs.

Cap 8. de Vigilantio. Hoc immoderatissimè homo naturæ acer & vehemens HIERONYMVS ferens, duobus Vigilantium breuibus scriptis adortus est: sed conuitijs magis & importunitate, quàm argumentis & rationibus pugnauit.

Cap. 10. de PAVLINO: Habet suos crassos quosdam nævos. De lege inquit, supra eam aliquid fieri posse ab homine: de iustitia parum habet: Sanctos defunctos inuocat contra mandatum Dei: sentit quoque exercitijs quibusdam posse expiari peccata: spontaneam castitatem nimium extollit: superstitio magica est quod inquit, librum epistolarum Apostolicarum admotum mederi morbis: præcipuos articulos de iustitia coram Deo per fidem in Christum non intellexit, sed nimium tribuendo operibus humanis potius obscurauit.

De CYRILLO ALEXANDRINO: Habet etiam quosdam nævos: in articulo de libero arbitrio nimium tribuit viribus humanis: in doctrina de fide affirmat fidem & opera saluare, neque solam fidem sufficere.

Cent. 8. cap. 10. de IOANNE DAMASCENO: Legit scripta Patrum diligentius, quàm sacras literas: doctrinam de Deo & Trinitate rectam quidem tradidit, sed erroneas opiniones & stipulas in alijs locis asseruit sanè multas de Sanctorum intercessione, de imaginum adoratione, Missis pro mortuis, & alijs Antichristi erroribus.

Cent. 12. cap. 10. de BERNARDO: Coluit Deum Moozim ad nouissimum vitæ suæ articulum, monachos otiosos sedulò somniauit: acerrimus propugnator fuit Sedis Antichristi: coluit Deos alienos assertione Reliquiarum.

Præfatione in Centuriam 6. In sexta ætate præter GREGORIVM Papam & FVLGENTIVM, paucos alios habes insignes Ecclesiæ Doctores, qui tamen, excepto articulo de Deo, alioqui in doctrina cælesti & tenuiter, & obscurè, & non raro etiam malè versantur: & sequentibus seculis causa, fons, seminariumque idololatriarum & innumerabilium errorum extiterunt.

Bartholomæus Causæus.

In clypeo fidei Gallicè scripto, & Genevæ impresso, Dialogo 6. scribit, B. AMBROSIVM diabolica visione fascinatum, & cacodæmonis voce delusum, dum Reliquias BB. Martyrum Geruasij & Protasij sibi diuinitus patefactas honestiore sepultura donauit: simulque miracula tum peracta sacrificiorum subtilitates & diabolicas illusiones pronuntiat.

Dialogo 6. 7. & 8. B. HIERONYMVM vocat hominem furiosum, mente alienatum, præcipuum Scripturæ corruptorem, quòd stolidas, rabidas, insanas, & infelices sententias suas confirmet. Hominem dicit adeò inconstantem, & iracundum, vt secum pugnet, & quàm esset Vigilantius minus Christianum & fidelem: atque si in sententia perseuerârit, Sanctum non dicendum, sed æquè damnatum atque diabolum.

Dialogo 15. & 8. THEOPHILVM ALEXANDRINVM hypocritam, intoxicatum monachum, & trium lectionum Doctorem vocat.

Dialogo 11. DIONYSIVM AREOPAGITAM delirum senem, & somniorum confictorem: CLEMENTEM D. Petri successorem superbum nequam, & à diabolo fascinatum: TERTVLLIANVM, CYPRIANVM, DAMASCENVM, AVGVSTINVM, deliros, stupidos, spiritu Dei destitutos, & ea propter indignos quibus fides habeatur dicit.

Ioannes Brentius.

In Apologia confessionis Virtemb. exenssis cap. de Inuocatione Sanctorum: HIERONYMVS nonnihil quidem dicit de Sanctorum oratione, non autem iubet nos Sanctos inuocare. Et si iuberet, eadem facilitate contemnendum esset, qua ille diceret. Sed, vt dicam quod res est, quæso te Sotæ, si voluerit nomini Hieronymiano consulere, non multum ostentes scriptum Hieronymi aduersus Vigilantium. Ignotum non est, quibus aniculis & hypocritis Hieronymus exhibeat se in talibus argumentis conductitium Rhetorem. Nec libet in præsentia excutere, quanta contumelia Hieronymus eo scripto coniugium afficiat, quàm ineptis scommaris honesto viro indignis ludat, quàm virulenta maledicentia in aduersarium inuehatur, quàm securè sacræ Scripturæ testimonia detorqueat, denique quàm secum ipse pugnantia scribat. Sotus obtrudit illud Hieronymi scriptum, quod potius inter Apocrypha ponendum esset, quàm ad dogmatum probationem publicè proferendum.

Tilmannus Heshusius.

De seruo arbitrio CLEMENS ALEXANDRINVS vsque adeò in doctrina Christiana rudis fuit, vt neque doctrinam de peccato originis, neque promissionem Euangelij intellexerit. Ideo passim de iustitia operum philosophatur, non secus ac si de Platonis Academia, vel Zenonis Stoa prodiret.

ORIGENES homo doctus, immensi laboris, admirandæ diligentiæ: verùm nullius iudicij, quod ad verum intellectum sacrarum Scripturarum attinet. Vix vllam Pauli sententiam absque insigni depravatione exponit: nobilissima verò testimonia, quæ sunt fons omnis consolationis, non sine blasphemia inuertit.

Theodorus Schnepfius.

Libro de Eucharistia: Manifestum est D. AVGVSTINVM haud leuium errorum semina vel iecisse,

ciſſe, vel ab alijs ſparſa auxiſſe, & confirmaſſe.

Henricus Bullingerus.

De origine erroris Miſſæ cap. 4. Doctis & eruditis viris ſublatis, emerſit cæremoniarum magiſter GREGORIVS, homo nouandi cupidus, qui abuſui mederi volens, iudicio tamen carens, & Catholica opinione imbutus, hoc ipſum, quo abuſum tollere voluit, ipſiſſimum abuſum inuexit, &c. Neque mouearis huius ſanctimonia. Hic eſt ille Gregorius, cui non modò infinitas ſuperſtitiones, ſed & omnium ſuperſtitionum caput ac portentoſam Miſſam ferimus acceptam. Etiamſi fuerit homo non omninò malus, neque penitus barbarus, fuit tamen mirè ſuperſtitioſus, vtpote cui deerant quæ ad defæcatam pietatem abſolutamque eruditionem ſpectare videbantur: peritiam linguarum puto, acre & pium in ſacris literis iudicium, ſolidioremque in humanis eruditionem.

Caſpar Peucerus.

In Chronicis: GREGORIVS MAGNVS ſuperſtitionum architectus.

Lutherani.

*Libro Germanico, quo cauſas recuſati Concilij Tridentini reddunt. fol.*257. BERNARDVM nominant impudentem ſcriptorem, os quod loquitur grandia & mirabilia contra Deum Deorum: aduerſarium, qui tollitur ſupra id quod Deus dicitur: abutentem Dei nomine, cumulantem Papam in idolum, pugnantem cum Scriptura, & ſimpliciter corruptorem honoris diuini, & prædicatorem Antichriſti.

Adam Schultetus Numburgenſis.

In Medulla Theologiæ lib. II. *de ſcriptis primæ ætatis Doctorum dubijs & ſuppoſititijs c.* 1. Inter dubia & incerta numero epiſtolas IGNATII & POLYCARPI. Nondum enim inter Orthodoxos conuenit, ſintne epiſtolæ iſtæ Orthodoxorum Martyrum Ignatij & Polycarpi, an aliorum. Non videntur epiſtolæ iſtæ ab Ignatio Antiocheno confectæ, quia nuper admodum typis mandatæ in lucem prodierunt.

*Lib.*1.*cap.*17. IVSTINI *ſententiæ inconſtantes, nempe, lapſus memoriæ:* Dubiè pronuntiauit de loco animarum poſt mortem. Næuorum in Iuſtino agnoſco cauſam triplicem: quarum prima Plato, cuius inſtituta adoleſcens didicerat: altera Iudæi, cum quibus nimis familiariter verſabatur: tertia ſiniſtra Doctorum quorundam interpretatio. In Platonis ſchola nata eſt ei de αὐτεξουσίᾳ, ſiue libertate voluntatis humanæ opinio. Ex illo errore peruenerunt Phraſes illæ: *Homines, qui dignos ſe Dei voluntate & conſilio operibus præſtiterunt cum eo victuros eſſe.* Item: *Chriſtus dona Spiritus in ſe credentibus donat pro eo atque dignum & idoneum quemque eſſe nouit.* Quæ niſi cum grano candidi ſalis accipiantur, neſcio quid Pelagianiſmi ſapiunt.

Lib. 2. *cap.* 5. Næuos in ATHENAGORA hospius lector agnoſcet: liberum arbitrium more Philoſophico nimis extollit, Angelis ſpecialem rerum curam tribuit, generalem Deo.

*Lib.*3. *cap.*8. Veriſimè ab Euſebio dictum eſt: Eccleſiam poſt tempora Apoſtolorum non diu manſiſſe virginem. Teſtem huius rei vel IRENÆVM nominare poſſumus, qui fundamento doctrinæ Apoſtolorum tot ſtipulas ſuperſtruxit. De libero arbitrio ſententias ex diametro ſecum pugnantes recitat. Mirari vel maximè ſubit, quòd nuſquam Spiritum ſanctum Deum nuncupet. Periculoſa, imò intoleranda eſt comparatio illa, quam inter Mariam & Euam inſtituit: Sicut Eua inobediens facta, & ſibi, & vniuerſo generi humano cauſa facta eſt mortis: ſic & Maria habens prædeſtinatum virum, tamen virgo, & ſibi, & vniuerſo generi humano cauſa facta eſt ſalutis. & paulò poſt: Sic autem & Euæ inobedientiæ nodus ſolutionem accepit per obedientiam Mariæ. Quæ niſi candidiſſimum habeant interpretem, non poterunt cum veritate Apoſtolica conciliari.

*Lib.*7.*cap.*42. TERTVLLIANVS liberum arbitrium poſt lapſum ita euehit, vt Pelagius ipſe vix auſus fuerit pari libertate de eo pronuntiare. Immodicus fuit in martyrij laude, quaſi eo veniam homines mereantur: operum merita nimis extollit, caſtitatis imprimis, & pudicitiæ. Defendit ſuperſtitioſa ieiunia. Vt noua, ita falſa eſt eius aſſertio: animas prius pari apud inferos, quàm corpora.

Lib. S. cap. 24. CYPRIANVS doctrinam de Iuſtificatione fidei cum iuſtitia operum confundit: iuſtitiam operum manifeſtè vrget: contradicit ſibi in doctrina de libero arbitrio: nimis anxiè & ſuperſtitioſè vrget in Cœna aquam vino miſcendam: Baptiſmum abſolutè & ſimpliciter ad ſalutem neceſſarium putat: vnde alius error ei naſcitur, nimirum paſſionem latronis vicem Baptiſmi ſuppleuiſſe: ſatisfactionibus remiſſionem peccatorum tribuit: cæremonias Montaniſticas, vt conſecrationem, & vnctionem, à Tertulliano acceptas retinet: nimis hyperbolicè virginitatem commendat: noua deuotione viuentes admonuit, vt poſt mortem ſui apud Deum eſſent memores.

LVTHERANORVM, &c. IMPIETAS & maledicentia in Eccleſiaſticos Principes.

Martinus Lutherus.

Aduerſus falsò nominatum Eccleſiaſticum ordinem Epiſcoporum: At hîc (ſat ſcio) obijcient, periculum eſſe, ne excitetur tumultus contra Epiſcopos illos & Principes Eccleſiaſticos. En reſpondeo: Scilicet igitur negligetur verbum Dei, & peribit totus populus? ſcilicet æquum & fas eſt, omnes animas in ſempiternum perire & occidi, quò iſtarum laruarum temporalis & vaniſsima pompa ſeruetur, & in ſua pace duret? Imò præſtaret (damna enim ſpiritualia pendenda ſunt) ſexcenties omnes Epiſcopos ſemel perire, omnes Collegiatas Eccleſias, omnia Monaſteria extirpari, erui, & euerti funditus, quàm vnam animam perire: vt interim taceam infinitas, atque adeò omnes animas perituras, propter illas vanas & pueriles puppas, & pluſquam mortuos ac mutos truncos. Huc, huc nunc attendite vos Epiſcopi, imò Epiſcoporum vmbræ, Doctor Lutherus, ille à vobis toties damnatus, bullam & edictum vobis leget, non valdè teneris veſtris auribus placituram. Omnes quicunque eò rem, honorem, ſanguinem, vitam impendunt, vt hi Epiſcopatus pompatici & aulici, tam remoti & alieni ab omni functione Apoſtolica, præſertim miniſterio verbi, totumque hoc Satanicum regnum euertatur & extinguatur, aut ſi reipſa extinguere non eis licet, contra clamant, damnant, & tamquam abominationem vitant, hi ſunt filij Dei & veri Chriſtiani, pugnantes & decertantes, fidem Euangelij adiuuantes contra portas inferi: contra, qui regno Epiſcoporum tam impio, tam tyrannico, tam Satanico phalariſmo fauent, & ei libenter obediunt, & ſubditi ſunt, hi Satanæ miniſtri ſunt, contra verbum Legis, & ſanctiones Dei hoſtiliter pugnantes.

Contra Sylueſtrum Prieratem: Mihi videtur ſi ſic pergat furor Romaniſtarum, nullum potius reliquum eſſe remedium, quàm vt Imperator, Re-

ges, Principes, vt & armis accincti aggrediantur has pestes orbis terrarum, eumque non verbis, sed ferro decernant. Quid enim latent perditi homines, etiam communi sensu priuati, quàm id quod Antichristus facturus prædicitur? Si fures furca, latrones gladio, hæreticos igne tollimus, cur non magis hos magistros perditionis, hos Cardinales, hos Papas, & totam istam Romanæ Sodomæ collumem, quæ Ecclesiam Dei sine fine corrumpit, omnibus armis impetimus, & in eorum sanguine manus nostras lauamus?

LVTHERANORVM, &c. IMPIEtas & maledicentia in seculares Principes.

Martinus Lutherus.

Libro contra Regem Angliæ: Reputo illos Principes veluti recentes lendes, quæ, priusquam inde pediculi nascantur, inanes aridæque sunt pelliculæ. Ego autem huiusmodi lendibus bene fauco, vt glorientur & cantent: Hic residemus nos lendes super caput nobilissimi animalis in terra, in crinibus eius. Non sumus vilis prosapiæ, pediculi sunt parentes nostri, magni illi Gygantes, qui etiam Romanum Imperatorem Syllam, multosque alios interfecerunt. Quid igitur ad nos? sit Lutherus mendicus. Verum est, lendes estis, pediculi nondum facti. Vt igitur redeam ad egregiam illam Regis Thomistitatem, qua me damnat vt pugnantia scribentem, & mihi ipsi nulla parte constantem, vbi miserabilis librifex, inopia rerum laborans, verbis virulentis multum papyri se posse perdere monstrauit, regium planè opus. Qua fide autem hoc faciat, hinc æstimabit bonus lector, quòd laruatus Thomista ne vnum quidem locum profert, quo meam inconstantiam conuincat. Quando ergo laruam verbis laruaris sine exemplo ludere libuit in re tam seria & sacra, Ego sine larua, sed apertè dico, Regem Angliæ Henricum istum planè mentiri, & scurram leuissimum mendacijs suis magis referre, quàm Regem. Hoc crimine ego Lutherus Thomistam hunc virulentum palam accuso, & testibus tum libellis, tum lectoribus meis per orbem conuinco. Faceffat mihi hac in re Maiestas regia, & mea humilitas, cum mendace scurra loquor, Regijs titulis velato, de rebus diuinis, quarum inuriam aduersus mendacia tueri pertinet ad quemlibet Christianum. Neque enim hic nulli patientiæ habenda ratio est, vbi mendacijs suis scurra leuis non me, nec vitam meam, (quod vtique sustinuissem,) sed doctrinam ipsam impetit, quam certissimus sum meam non esse, sed Christi.

De potestate seculari, ad Ioannem Ducem Saxoniæ: In Missnia, in Bauaria, in Marchia, aliisque locis promulgauerunt tyranni edictum, vt noua Testamenta huc inde in Præfecturas tradantur Hic subdoli sic agant. Non foliolum, non literam vnam tradant sub periculo salutis suæ. Quisquis enim id fecerit, is tradit Christum Herodi in manus. Illi enim agunt velut Christicidæ, sicut Herodes. Hoc autem ferre debent si rubeatur irruptionem in domos fieri, siue libros, siue bona. Temeritati resisti non debet, sed ferenda est, non autem iustificanda: nec ad eam præstari obsequium, aut sequela, aut obedientia ne vestigio quidem aut digito vno. Tales namque tyranni agunt, sicut agere debent Principes mundani. Ab initio mundi admodum rara auis est Princeps prudens, adhuc multo rarior Princeps probus: sunt communiter maximi fatui, aut pessimi nebulones super terram. Quapropter semper pessima quæque ab his expectanda sunt: parum boni ab illis sperandum est, præsertim in rebus diuinis, quæ ad salutem animarum pertinent: ipsi enim sunt lictores & carnifices Dei, quibus vtitur ira diuina in vltionem malorum, & ad externam pacem conseruandam. Magnus Dominus est Deus noster, idcirco nobiles, illustres, & diuites carnifices & lictores habere vult. Placet diuinæ voluntati, vt eius carnifices vocemus clementes Dominos, vt ad pedes eorum nos abijciamus.

Thomas Monetarius.

Tomo tertio operum Germanic. Lutheri folio 132. Epistola ad suos sectatores missa: Nolite pusillanimes esse, nolite peruersis istis phantastis & sceleratis nebulonibus (*Principes & magistratus intelligit*) diutius zedulari: incipite & pugnate prælium Domini, iam dudum tempus est: adhortamini fratres vestros omnes ad hoc, vt diuinum testimonium non irrideant, alioquin omnes peribunt. Tota Germania, Gallia, & Italia commota est: magister vult ludum ludere, pereundum est sceleratis nebulonibus, &c. Verùm agite nunc, agite, agite tempus est; nebulones isti valdè vecordes sunt vt canes: incitate fratres, vt ad pacem veniant, & commotum testimonium reddant: agite, agite, agite, ne moueamini misericordia, etiamsi Esau bona verba bonis proponat, Genes. 33. Rogabunt vos tam amicè, deprecabuntur, flebunt vt pueri. Nolite misericordia moueri, vt Deus per Mosen mandauit, Deut. 17. Et nobis quoque idem manifestauit, &c. Agite, agite, agite dum ignis calet, curate ne ignis vester à sanguine frigescat. Fabricamini pinckepanck super incude Nimbrod: deijcite illis turrim. Non est possibile vt liberi sitis à timore hominum, quamdiu viuunt isti: non potest vobis aliquid dici de Deo, dum illi vobis dominantur.

LVTHERANORVM, &c. falsus & arrogantia.

Martinus Lutherus.

Libro aduersus falsò nominatum Ecclesiasticum Ordinem Episcoporum: En appello me Ecclesiasten Dei gratia, & titulo insigniui meipsum, quem vos tot conuiciorum plaustris hæreticum appellatis, eumque titulum nunc mihi sumo (vt ne ignoretis) magnifico vestri & Satanæ contemptu. Et si Euangelistam me etiam Dei gratia nominarem, citius essem ostenturus, me hoc maiore iure facere, quàm vestrum aliquis titulo aut nomine Episcopi satisfaceret. Certus enim sum, sic Christum me nominare, & pro Ecclesiaste habere, qui meæ doctrinæ magister est, eumque testem non dubito futurum in die illo magni iudicij, hanc doctrinam non esse meam, sed Dei, sed Spiritus Domini, puriqúe & synceri Euangelij. Proinde hoc scripto vobis nunc palam significo, & iam ante pronuntio, me de cætero (quandoquidem palam veritati reluctamini) non tantum honoris habiturum, vt me aut meam doctrinam vestro, aut vllius Angeli de cælo iudicio subijcere dignet. Satis enim nunc datum est stultæ huic humilitati, & proximè VVormatiæ tertium me deieci omnibus, quamquam fructu nullo. Sed nunc ministerium meum implebo, & meæ doctrinæ rationem reddam cuilibet poscenti. Aliàs verò, quod ad pertinaces illos hypocritas, & Pharisæos illos attinet, non solùm extra aleam positam esse volo eam omnis humani iudicij, sed &, vt Apostolus ait, *omnium Angelorum.* Nam cùm nunc eam ex Deo esse certus sim, iudicabo per eam non solùm omnes vos; sed, vt Paulus inquit, etiam Angelos: sic, vt qui meam doctrinam non accipit, illum cum Paulo fore salutem negaturus sim. Deus enim doctrina est, Dei inquam, & non mea.

Contra

Contra ſicarium Dreſdenſem: Nihil curo quòd queritur nominari in meo libro ferè mera maledicta atque diabolos. Hæc debet eſſe mea gloria, meuſque honor. Sic & habere volo, vt deinceps dicatur de me, quòd plenus ſim maledicentiæ, criminationis, & execrationis in Papiſtas. Volo & de cætero me aduerſus nebulones iſtos exercitare execrationibus & maledictis, vſque ad ſepulturam meam, nec vllum verbum bonum amplius ex me audient. Ego meis tonitruis ac fulminationibus ſic eos ad ſepulturam compulſabo.

Aduerſus Regem Angliæ: Dogmata mea ſtabunt, & Papa cadet, inuitis omnibus portis inferi, & poteſtatibus aëris, & terræ, & maris. Ipſi me prouocauerunt ad bellum, bellum igitur habebunt: pacem oblatam contempſerunt, pacem igitur non habebunt. Deus viderit vter primò feſſus defecerit, Papa, an Lutherus. Sic placet indies magis ac magis ſuperbire aduerſus inſultſos iſtos, & ineptos hatiliſcos, quò magis ipſi furunt. Inſtat enim mors Papatus abominabilis, vrget eum ineluctabile ſuum fatum (vt Daniel ait,) ad finem ſui venit, & nemo auxiliabitur ei. Si ſolius Chriſti ſumus, quis eſt iſte ſtolidus Rex, qui ſuis mendacijs nos Papæ facere molitur? Nos non ſumus Papæ, ſed Papa noſter eſt: noſtrum eſt non iudicari ab ipſo, ſed ipſum iudicare. *Spirituale* enim *à nemine iudicatur, ſed ipſe iudicat omnes*: quia verum eſt, omnia veſtra, etiam Papa, quantò magis ſordes iſtę & labes hominum? Ego aduerſus dicta Patrum, hominum, Angelorum, dæmonum pono non antiquum vſum, non multitudinem hominum, ſed vnius maieſtatis æternæ verbum Euangelium, quod ipſimet coguntur probare. Hic ſto, hic ſedeo, hic inſulto Thomiſtis, Henriciſtis, Sophiſtis, ſed omnibus portis inferi, nedum dictis hominum, quantumlibet ſanctorum, aut conſuetudini fallaci: Dei verbum eſt ſuper omnia: diuina maieſtas mecum facit, vt nihil curem, ſi mille Auguſtini, mille Cypriani, mille Eccleſiæ Henricianæ contra me ſtarent. Deus errare & fallere non poteſt. Auguſtinus, & Cyprianus, ſicut omnes electi, errare potuerunt, & errauerunt, &c. Inceſsit Rex conuitijs bellum meum contra liberum arbitrium ſcriptum, quem tamen Eraſmus Roterodamus coactus eſt dimittere intactum, atque adhuc intactum relinquet. Et Ἔτος non ſolùm Regi & Eraſmo, verùm etiam eorum Deo, & omnibus diabolis &c. Bone Deus, quàm diligenter ſubtilibuſque modis quærunt me. An non ſum ego pretioſus, & nobilis vir? Imò certè his mille annis vix nobilior fuit ſanguis, quàm Lutherus. Cur ita? Coniice tu ipſe: Tres iam Pontifices Romani, tot Cardinales, Principes, Epiſcopi, Monachi, magniqúe Ioannes eruditi, totuſque mundus: hi omnes ſuper ſanguinem Lutheri proditores, latrones, & carnifices ſunt, aut certè libenter eſſe vellent. Sed & diabolus cum ſuis. Vah te. Ego ipſe ſanguinem meum odi, quando hæc cogito, quòd ego tales magnificos & præſtantes carnifices ac latrones habere debeam. Turcarum Imperatori deberet talis exhiberi honor, non eiuſmodi pauperi mendico, qualis ego ſum, &c. Coram mundo ipſe quoque probus eſſe volo, & ſum: adeò vt non ſint digni mihi calceamenti corrigiam ſoluere, neque cum veritate me conuincent, quòd coram mundo vlli hominum ſcandalosè viuam. Breuiter, nemini ſum nimis humilis, nemini nimis ſuperbus: quemadmodum Paulus ait: *Scio ſuperbire, ſcio humiliari: ſcio egere, ſcio & abundare.* Quantum ad doctrinam meam attinet, ſum ego diabolis, Cæſari, Regibus, Principibus, totiqúe mundo multò multò multò nimis proteruis ac ſuperbus: quantum verò ad vitam meam attinet, ſum etiam cuilibet puero humilis atque ſubiectus. Qui hoc ante neſciuit, is nunc audiat. Quantum ad officium doctrinamqúe meam attinet, & quoad vita mea illi conformis eſt, nemo vllam à me vel patientiam, vel humilitatem expectet; præſertim Tyranni & perſecutores Euangelij: hic enim debent me pro viuo ſancto habere, hinc aliud non fiet.

In Gloſſa contra pratenſum Edictum imperiale Cùm videam quòd hunc præcipuum articulum diabolus ſemper blaſphemat per ſuos porcinos Doctores, neque quieſcere aut ceſſare poteſt: Dico ego Doctor Martinus Lutherus Domini noſtri IESV Chriſti indignus Euangeliſta, quòd hunc articulum: *Fides ſola abſque omni opere iuſtificat coram Deo*, firmum atque inconcuſſum permittere debet Romanus Imperator, Turcicus Imperator, Perſarum Imperator, Papa, omnes Cardinales, Epiſcopi, Sacerdotes, Monachi, Moniales, Reges, Principes, Domini, totus mundus, ſimul cum omnibus dæmonijs, & debent inſuper habere ignem infernalem ſuper capita ſua, & nullam gratiarum actionem. Hic eſto meus Doctoris Lutheri inſtinctus à Spiritu ſancto, verum atque ſanctum Euangelium. Ego Doctor Martinus Lutherus vocatus atque coactus in hoc fui, vt fierem Doctor abſque mea voluntate, ex mera obedientia: ibi oportuit me Doctoris officio fungi, ſacræ Scripturæ iurare, & vouere, quòd ipſam purè ac ſyncerè prædicare ac docere vellem. Inter docendum ergo cecidit mihi in viam Papatus, voluitqúe me prohibere; id ſucceſsit ei ſicut præ oculis eſt, & adhuc ſemper peius ſuccedet. Ego in Dei nomine atque vocatione ſuper leonem & ſerpentem ambulabo, & ſuper catulum leonis atque draconis calcabo, idqúe in vita mea inceptum, poſt mortem meam debet eſſe perfectum. Sanctus Ioannes de me prophetauit, quando ex carcere Conſtantia in Bohemiam literas miſit: Nunc aſſabunt quendam anſerem (Huſs enim anſerem dicunt) at poſt centum annos audient cantare quendam cygnum, quem pati debent.

Nuſquam hoc legitur in epiſtolis Huſſi.

In Præmonitione ad ſuos Germanos: De cætero non vnum aut alterum Papiſtam, ſed totum Papatum ſuper me exoratum volo, quouſque iudex in cælo ſignum faciat. Neque volo, neque poſſum mihi timere à talibus Dei hoſtibus. Eorum proteruia, eſt mea animoſitas: eorum ira, meus riſus. Nolo hominum conſcientias dimittere oneratas hoc periculo ac metu, tamquam ſeditioſa ſit eorum repugnatio. In tali enim caſu nomen iſtud nimis eſt & malum, & graue: oportet aliud habere nomen, quod iura bene inuenient. Non oportet omne id ſeditioſum eſſe, quod cruenti canes ſeditioſum criminantur, &c. Satis diu vixi, mortem bene merui, ac Dominum meum Chriſtum de Papatu egregiè vindicare cœpi. Ipſi poſt mortem meam Lutherum primùm rectius agnoſcent. Quamuis & nunc, ſi in Papali ac ſacerdotali ſeditione interfectus fuero, mecum accipiam agmen quoddam Epiſcoporum, Presbyterorum, ac Monachorum, vt omnes dicturi ſint, Doctorem Martinum magna cum proceſſione ad ſepulturam deductum eſſe. Eſt enim magnus Doctor ſupra omnes Epiſcopos, Presbyteros, & Monachos. Ideo & ipſos oportebit cum eo ad ſepulturam ire ſuper dorſa, vt de hoc cantica & contabulationes fiant.

In Colloquijs Latinis, capite de morbis & periculis: Ego acrius tangam Papiſtas: Philippus nimis eſt modeſtus: Papiſtæ eius modeſtia inflantur, quia ex charitate omnibus inſeruire vult. Veniant Papiſtæ, ſic volo eos percutere. In Actis Apoſtolorum picturam habetis noſtram. Iacobus Apoſtolus Philippum denotat, qui ſua modeſtia Legem voluiſſet libenter retinere: Petrus Martinum, qui perrumpebat: *Quid tentatis iugum imponere*: Ita

Philippus in charitate, ego in fide proceda: consumere se permittit, ego verò omnia consumo, & nemini parco. Ita Deus in diuisis ingenijs eandem gratiam operatur. Dauid, Daniel, Isaias excellentissimi fuerunt Prophetæ. Ego sum Isaias, Philippus Ieremias. Ieremias semper putabat se nimium increpare homines, sic & Philippus existimat. Si Deus per me tanquam in Hieremia Papam increparet, protinus animam agere cogerer.

Capite de consolatione: Existimo, quòd mille annis nemo hominum adeò hoc testatus sit, quemadmodum ego, qui nunc per multos annos verbum Dei purè docui: sæpius vna die tres vel quatuor conciones habui. Puto ergo me quoque Augustino & Ambrosio in multitudine suarum concionum similem esse. Ego sum defensor Papæ & columna: post meum obitum sustinebit periculum, de quo difficillimè liberari poterit. Deinde clamabunt: Vtinam Lutherus suo adesset consilio: iam autem consulere possumus, illi verò nostrum consilium floccipendunt, hora verò elapsa & præterita, tunc & ipsi clamabunt, Deus autem non exaudiet.

Ad AEgocerotem Emseranum: Quis enim putas mihi cor tuum reuelauit, & reuelandum dedit, nisi ille, qui dedit nobis scire etiam cogitationes Satanæ, discretionem spirituum, imò sensum Christi & profunda Dei?

De abroganda Missa priuata, interpretans prophetiam: Redimendum esse sepulchrum Dominicum per Fridericum Imper. ait: Sepulchrum diuinam esse Scripturam à Papistis occisam & sepultam, sub Friderico Electore refloruisse, & se esse Angelum vel Mariam Magdalenam gloriatur. *Quid si ego,* inquit, *gloriarer me vel Angelum, vel Magdalenam fuisse?*

THEOLOGI TIGVRINI *in confessione Germanica, impressa Tigur.* 1544. *in* 8. Lutherus ipse gloriatur se esse Germanorum Prophetam & Apostolum, qui à nullo quicquam didicerit, à quo omnes didicerint alij. Nemo quicquam nouit, præter id quod à Luthero didicit: nemo quicquam præstitit, Lutherus omnia præstitit. Quod ipse non fecit, infectum mansit: quod ipse dixit, oportet esse dictum, nulli licet contrarium dicere: qui verò non idem, eodem quo ille modo loqui vult, hunc oportet, tamquam abominabilem, excommunicatum & hæreticum esse.

CONRADVS REIS *libro Germanico contra Hessum de Cœna Domini,* B. 2. Deus propter peccatum superbiæ, qua se extulit Lutherus, quemadmodum pleraque eius scripta testantur, verum illi spiritum abstulit, vti Prophetis illis 3. Reg. 22. atque in eius locum iracundum, fastuosum, & mendacem spiritum dedit. Neque id mirum, cùm eum à Carlstadio floreno aureo emerit, cuius rei nondum pœnitentia ducitur. Atque hic spiritus mendax in omnibus ijs quoque manebit, qui partes ipsius sequuntur, nisi ad saniorem mentem reuertantur.

Ioannes Caluinus.

Hieronymus Bolsec. in eius vita: Frequenter pro concione in has voces prorumpebat: *Ego Propheta sum, ego Dei spiritum habeo, & ego si erro, tu es Deus, qui me propter peccatum huiusce populi in errorem mittis, & decipis. Ego errare non possum.* Literas & opuscula sua sub alieno ementitoque nomine edebat, in quibus suas ipsius dignitates, laudes, & in Ecclesiam merita egregiè canebat. Non solum Melanchthonem, sed omnes alios tam priscos, quàm nostri temporis Doctores præ se contemnebat, & præter Bucerum præceptorem suum, nullo cæteros omnes loco se habere dicere solebat.

gula & luxus.

Martinus Lutherus.

In Colloquijs Latinis Tomo 1. capite de ebrietate: Nos Germani ingurgitamus nos potando ad paupertatem, mortem, & infernum vsque. Alexander robusti fuit corporis, & ingens potator, tres integros dies & noctes potasse dicitur, & hæc regula de eo iactatur:

Si vino te impleueris,
Dormire statim poteris,
Et post somnum ventriculum
Vino implere iterum:
Nam Alexandri regula
Præscribit hæc remedia.

Tomo 2. capite de consolatione: Iacobus Concionator Brementis in die Palmarum inter alia fercula mihi gallinam parauit, dicens: Si docemus, quare non facimus? tandem deposui habitum. Ego enim nisi cucullam exuissem, carnem manducassem, & vxorem duxissem, Papistæ meam doctrinam quasi non veram calumniati fuissent.

Capite de Christianis: Ego Martinus Luther vix vllam consolationem ex morte & resurrectione Christi capere possum: bonis autem corporalibus à Deo acceptis, vt edere panem, & bibere cereuisiam optimè possum.

Iacobus Andreæ.

Ad caput 21. Luc.: Altera pars & turba Germanorum suum quidem locum verbo diuino, vt prædicetur, tribuit: nulla verò sentitur apud illos morum emendatio, sed cernitur horrenda, epicuræa, & bestialis apud illos vita in conuersationibus, compotationibus, cupiditatibus: loco ieiunij comessationibus & perpotationibus nocte dieque vacant.

Philippus Melanchthon.

Ad caput 6. Matthæi: Loquitur res ipsa in his regionibus omne ferè studium conuiuiorum apparatibus, & ebrietati, atque immanibus illis poculis impendi. Quare manifestum est, nos à Deo varijs modis puniri, vt incendio, bellis, & conuulsionibus atque confusionibus regiminum seu politiarum, propter belluinam istam ventris ingluiem, & helluandi perpotandique consuetudinem. Præterea quoties videris temulentos homines ruere in suas clades, & sæpe cruento ferro inter seipsos concurrere, imò & cædibus mutuis grassari? Quomodo potest laxior annona sperari in tantis profusionibus, helluationibus, pomparum conuiuiorumque apparatibus? Adeò delectantur immunditia, sordibus, & illuuie, vt in morem suis lutulentæ quaslibet res, panem, carnes, cereuisiam, & id genus alia corrumpere & contaminare soleant. Ea barbaries est in populo, vt plerisque persuasum sit, se, si vnum diem ieiunent, noctem continuò sequentem non posse viuere.

Ioannes Caluinus.

Hieronymus Bolsec. in eius vita: Vino, quo Caluinus vtebatur, nullum erat in tota vrbe delicatius. Et cùm ad quemquam amicorum pransum ibat, vel cœnatum, suum vinum in argentea lagenula eò ferendum curabat, quod domino scilicet Caluino, eiusque palato tantùm seruabatur. Habebat præterea pistorem, qui singulari modo panes ei eiusque ori sapidos pinseret, ex nobilissimo farinæ flore, aqua rosacea, saccaro, cynamomo, anyso macerato, & bis deinde cocto: qui panis per singularem excellentiam panis Domini, puta Caluini, vocabatur.

LVTHERANORVM, &c.

impudicitia, & libido.

Martinus Lutherus.

Libro de vita coniugali: *Crescite, & multiplicamini*, non est præceptum, sed plus quàm præceptum, quod nos non possumus impedire, vel præternittere: sed perinde necessarium est, quàm edere, bibere, ludere, expuere, purgare, & euigilare. Sicut enim in mea manu non est, quo minus sim mas: ita minimè situm est in me, vt sim sine muliere, &c. Si alteralteri seipsum subtrahat, sic vt debitum coniugale præstare non velit, quemadmodum multæ pertinaces mulieres inueniuntur, quæ ex nimia peruicacia, nec si maritus decies adulterium committeret, nihil tamen mouentur. Hic locus est, vt vir dicat: Si tu non vis, velit alia: si non vult vxor, veniat ancilla: ita tamen, vt hoc vir illi bis terue dicat, eamque admoneat, etiam alijs viris indicet, quò publicè constet de eius pertinacia, & publicè arguatur: si tum non vult, dimitte eam, duc Estheram, & dimitte Vasthi, quemadmodum Rex Assuerus fecit.

Tomo 1. *epistolarum Latinarum fol.* 334. *ad Philippum:* Ego hic insensatus & induratus tedeo in otio, proh dolor, parum orans, nihil gemens pro Ecclesia Dei, quin carnis meæ indomitæ vror magnis ignibus: summa: qui feruere spiritu debeo, ferueo carne, libidine, pigritia, otio, somnolentia, ac nescio, an, quia vos non oratis pro me, Deus à me auertius sit. Tu iam in locum meum succedis, donis Dei grauior & gratior: octo iam dies sunt, quod nihil scribo, neque oro, neque studeo, partim tentationibus carnis, partim alia molestia vexatus.

Folio 345 Sufficit, quòd agnouimus diuitias gloriæ Dei, Agnum, qui tollit peccata mundi: ab hoc non auellet nos peccatum, etiamsi millies vno die fornicemur, aut occidamus.

In Colloquijs Latinis Tomo 1. *capite: Iocosa, festiua, fabulæ:* Pædagogus Georgij Ducis cùm in balnea publica iussset sine femorali, cui cùm ancilla obuiasset, femorale offerens, induit, ita tamen, vt testes tegerentur, priapo eminente: ibi secunda ancilla consueto more et femorale induit. Respondet Martinus Lutherus: Maioremne industriam habere deberet, quàm Dux Ioannes, suus discipulus? qui cùm semel in mensa sedisset, eiusque priapus ex tibialibus prodijsset, nec eum tegeret, ibi admonuit eum suus architriclinus his verbis: Domine clementissime, quale erat animal, quod hodie à patre tuo emptum est? Respondit illi: Taurus erat. Alter è contra baculo illius priapum tangens, dixit: Credo tuam clementiam magnam partem de carne tauri comedisse. Tales, inquit M. L. sunt Principum mores, qui ingenio & virtute alios anteire debent, &c.

Mulier quædam garrula, multum sibi sapere videns, accessit Martinum Lutherum, referens se audisse concionem à D. Iona, super locum: *Verbum caro factum est*, &c. quòd esset magna res. M. Lutherus tacuit, illamque dimisit, postea dixit: ibi erat spiritus malignus, vix locus mihi dabatur cum illo loqui: eram enim captus. Si quis cum talibus spiritibus disputare cogitur, facile ex spiritu in carnem perueniret.

Tomo 2. *cap. de coniugio:* Nisi ego clam celebrassem nuptias, omnes impedissent: quia omnes amicissimi clamabant, non illam, sed aliam.

In Colloquijs Germanicis capite de Matrimonio: Vt nemo potest cibo ac potu carere, sic fieri nequit vt aliquis à muliere abstineat. Nam naturali desiderio inflammati, non possumus ab illis separari. Causa hæc est, quia in vtero mulierum concepti, eo alti, inde nati, lactati, & educati sumus: ita vt caro nostra maiori ex parte muliebris caro sit: & sic planè fieri nequit, vt ab ijs separemur.

S. Hieronymus multa scribit de tentationibus carnis. Ah parca res est; mulier domi habitans potest huic morbo mederi. Eustochium hîc Hieronymo facilè subuenire potuisset.

Præfatione in Oeconomiam Menij, Tomo 4. *Germ. fol.* 463. Quemadmodum grauiter & seuerè præcepit Deus: *Non occides, non mœchaberis:* eodem modo, & multo magis præceptum est, vxorem duces, maritum accipies.

Ioannes Caluinus.

Hieronymus Bolsec. in eius vita: Caluinus cùm Noniouduni curatum Beneficium, & aliud Sacelli cuiusdam Sacerdotium obtineret, Sodomitici sceleris conuictus in vitæ discrimen venit, vt igni concremaretur. Cæterùm Episcopi verbis commiseratione pœna moderata, cauterio candenti eius humero lilium est inustum. Quam ignominiam haud ferens, vendidit Beneficia sua, & in Germaniam se contulit, mutato prius nomine: nam pro Cauuino Caluinum se vocitabat, & aliquando Carolum de Heppe aut Happe.

Diui Iacobi de Burgundia, Domini de Fallais Geneuæ ægrotantis vxorem sæpe sic est allocutus Propheta æthereus: Quid facies hoc homine tam malè affecto? nunquam erit tibi vt seruitium exhibere queat: me si audies, mori ipsum sines, & quantum abest, vt mortuus sit? quem si mori contingat, nos inter nos coniuges erimus. Quo sermone indignata nobilis fœmina marito persuasit, vt Geneua relicta ad Bernenses se conferret. Cuiusdam nobilis vxor, iuuencula, blandula, bellula, eleganti forma atque alacris frequenter à Caluino inuisebatur absente marito, maximè verò nocturno tempore: adeò vt ancilla iuramento adacta post conteretur, se vestigia in lecto heræ suæ duplicia offendisse, etiamsi maritus peregrè abesset: atque Caluinus illic ea nocte & cœnârat, & dormierat.

Theodorus Beza.

In carminibus impressis Lutetiæ 1548. Carmine de sua in Candidam & Audebertum beneuolentia:

Abest Candida, Beza quid moraris?
Audebertus abest, quid hic morarus?
Tenent Parisij tuos amores,
Habent Aurelij tuus lepores:
Et tu Vezelijs manere pergis,
Procul Candidula, amoribusque,
Et leporibus, Audebertuloque?
Immò Vezelij procul valete,
Et vale pater, & valete fratres:
Namque Vezelijs carere possum,
Et carere parente, & his, & illis:
At non Candidula, Audebertuloque.
Sed vtrum, rogo, præferam duorum?
Vtrum inuisere me decet priorem?
An quemquam tibi, Candida, anteponam?
An quenquam anteferam tibi, Audeberte?
Quid si me in geminas scindam ipse partes,
Harum vt altera Candidam reuisat,
Curret altera versus Audebertum?
At est Candida sic auara, nouæ,
Vt totum cupiat tenere Bezam:
Sic Beza est cupidus sui Audeberti,
Beza vt gestiat integro potiri:
Amplectar quoque sic & hunc, & illam,
Vt totus cupiam videre vtramque,
Integrisque frui integer duobus.
Præferre attamen alterum necesse est.
O duram nimium necessitatem!
Sed postquam tamen alterum necesse est,

Priores tibi defero Audeberte.
Quòd si Candida fortè conqueratur:
Quietum tacitulo taceto vico.

Idem iam senex, nondum iuuenili illa depositâ lasciuia, quinquagesimum Dauidis Psalmum, qui nil nisi pœnitentis lachrymas & dolores complectitur, hoc modo ad suas delicias transfert:

——Rex Dauid amore
Correptus, vertit Bersabæ ad limina vultus:
Bersabæ, qua non formosior altera, cunctas
Isacidum populos inter numerata puellas:
Sed coniuncta viro, & mater iam digna videri.
Vt mox tam raras mortali in corpore dotes
Miratus, patulæ radiantem frontis honorem,
Purpureasque genas, pulchri & discrimina nasi,
Os roseum, & flauos per eburnea colla capillos,
Marmoreumque sinum, porrectaque brachia longè,
Et teretes digitos: me verò ludere in istis
Fac oculis, inquit, &c.
Omnibus arridet pulchræ sibi conscia formæ:
Nunc sinit extrema crispantes fronte capillos
Ludere, nunc varia discriminat arte vagantes:
Iam cælare sinum simulat, mammasque coercet,
Et superobiectas tenuis velamina telæ.
Iam cunctas ostentat opes, colloquè superbæ
Nudato, pulchra mentitur imagine Venus:
Interdum exultis illa quæ flabat in hortis
Marmoreo insigni labro, atque perennibus vndis
Fonte lauat, cæteresque oculis iaculantur amores.

TILMANNVS HESHVSIVS libro cui titulus: *Vera & sana confessionis*, &c. Beza suo præconio venditat orbi opera suæ supererogationis, & per totam Gallium celebratæ sanctitatis. Quis putasset hominem tam perfrictæ frontis, tamque deploratæ impudentiæ existere in rerum natura, vt qui ante paucos annos spurcissimis suis moribus dedecori fuit ipsis disciplinis honestis, quique suos nefandos amores, illicitos concubitus, scortationes, fœda adulteria sacrilego carmine decantauit orbi, non contentus eo, quod ipse more porci in cœno flagitiosarum libidinum sese volutaret, nisi etiam aures studiosæ iuuentutis sua illuuie contaminaret. Qua maudita petulantia quid aliud voluit ista quauis ibi magis polluta bestia, quàm vt scelerum suorum celebratione sacro studiosorum cœtu, omnibus liberalibus artibus, magistratui ciuili, legibus honestis, humano pudori, ipsi morum honestati, Ecclesiæ Dei, imò ipsi Deo, cuius seuerissimæ iræ & iudicio petulanter insultaret?

GABRIEL PRATEOLVS *pag.* 137. Quid de exilio tuo (BEZA) prædicas? Vide ne in eo vanus admodum sis. Causam certè tui ex Gallia discessus ego nescio: hoc verè scio, eos, qui te fortè melius me nouerunt, alias, quàm tu, exilij rationes afferre: id ne me odio aliquo scribere putes, ipsorum verba recensebo. Hic (*Beza*) cùm ob flagitia, & mores illicitos, & supplicio dignos concubitus, adeoque adulteria, & infandas libidines: suis item Satanicis epigrammatis, Martialis & Catulli spurcitias superantibus, in prostibulo decantatis, magis suppliciorum metu, quàm religionis amore aufugisset ex Gallia, Lausanna item pulsus, se Christi Martyrem iactabat, &c.

HIERONYMVS BOLSECVS *in historia de vita & moribus Bezæ fol.* 46. Si quis vnquam adolescens omni se libidinis & flagitiorum turpitudine maculauit, Beza fuit, non modò verborum obscenitate inter socios, verùm etiam morum genuinaque corruptissimorum fœditate detestanda & omnibus auribus execranda. Hoc ne vnquam fugere posset, ipse prouidit. Mandauit enim scriptis suam nequitiam, quæ impressa Lutetiæ Anno 1548. magno suo mœrore & ignominia, ad hæc vsque tempora sarta tecta perueuerunt. Verissimè possum illud affirmare, nullam vnquam poëtam extitisse tam lasciuum, tam perfrictæ frontis, tam detestabilem, cuius quidem scripta in lucem venerint, vel qui modestiæ fines adeò sit egressus, cuiusmodi se Beza professus est in libro Epigrammatum de sua Candida. Cùm enim adolescentiæ cursum tenuisset, vt æquales omnes, si qui istius furfuris essent, improbitate, nequitia, scelere, libidine, impudentiaque superaret, meritas tandem pœnas impuritatis eum persoluisse multi cognouerunt. Morbo enim Neapolitano (Gallicum vocant) correptus est, cuius exprimendi, totoque corpore exhalandi causa, in certo suburbio Parisiensi, ad caminum cuiusdam balneatoris æstuans & anhelus diu multumque desudauit. Cùm Lutetiæ vir quidam honestus sartor haberet in eo vico, qui Calendra vulgo nominatur, huius vxorem Beza primùm sollicitare, atque eius pudicitiam expugnare, deinde secum etiam Geneuam abducere cœpit, quam adhuc ibi retinet. Atque eam illam esse meretricem aio, quam suis versibus tantoperè celebrauit, ficto tamen nomine Candidæ, cùm vera appellatione Claudia nominetur. Non ita multò post Lausannæ ad professionem linguæ Græcæ est admissus. Vbi statim epistolam Diui Pauli interpretari cœpit, non sine ingenti stupore multorum, qui vitam & mores hominis accepissent. Factum in eam rem epigramma, ipsique transmissum est Lausannam:

Spintria nunc fueras, mollisque, falaxque poëta:
Mox Doctor sacri factus es eloquij.
Vnde rogo potuit subita hæc mutatio gigni?
Non tribuenda Deo, sed potius Satanæ.
Nempe tui similes versutos ardelliones
Exquirit: quorum fraude fides pereat.
Angelus ecce Erebi lucis Christique ministrum
Mentitur, cæcos ducit in exitium.

LVTHERANORVM, &c. spiritus mendax.

1. *De Deo vno.*

Catholicos omnes non nisi vnum, verum, ac omnipotentem Deum agnoscere, & colere, ostendimus libro 1. *artic.* 2. *pag.* 14.

MENTIVNTVR ERGO.

MARTINVS LVTHERVS *ad Euangelium de Festo Annuntiationis:* Papistæ Virginem Mariam Deum constituunt, omnipotentiam ei in cælo & in terra tribuunt, &c. In Papatu omnes se ad Mariam contulerunt, & plus fauoris ac gratiæ ab ea expectârunt, quàm à Christo ipso.

IOANNES CALVINVS *lib.* 3. *Institut. cap.* 20. §. 22. Singuli peculiares sibi Diuos asciuerunt, in quorum non secus atque tutelarium Deorum fidem se contulerunt. Neque modò (quod olim Israeli exprobrabat Propheta) secundùm numerum vrbium Dij sunt erecti, sed secundùm capitum multitudinem.

De necessitate reformandæ Ecclesiæ: Non solùm Sanctos Christi loco adorant; sed etiam eorum ossa, vestes, calceos, & simulachra.

MAGDEBVRGENSES CENTVRIATORES *Præfatione in sextam Centuriam:* Cœperunt ea occasione etiam defunctæ creaturæ, & exanguia, & semicorrosa ossa colli, inuocari, honore diuino affici, & alligari ad illa ipsa loca preces.

2. *De Christo Saluatore.*

Catholicos semper docuisse, & adhuc docere Christum Iesum Deum ac Mariæ Filium, vnicum esse humani generis

Salua-

Saluatorem, quia ſua incarnatione, obedientia, paſſione, morte, reſurrectione, pro omnibus omnium hominum peccatis ſatisfecit, oſtendimus lib. 2. art. 7. pag. 199.

MENTIVNTVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *libro de abroganda Miſſa priuata*: Chriſtum planè (*vos Pariſienſes*) non neceſſarium facitis ex parte noſtri. Ideò apertè negatis ipſum eſſe Ieſum, id eſt Saluatorem hominum. Aſſeritis autem potius ſatisfactorem exactionis iniqui Dei. Nec liberauit nos à peccatis, quæ nulla ſunt, ſi liberum arbitrium velit facere, quod eſt in ſe.

Ad cap. 50. Geneſ. Aſini iſti Louanienſes palam negant Chriſtum eſſe Prophetam: negant nos habere remiſsionem & vitam æternam per Chriſtum, & abolent ſententias: *Ecce Agnus, qui tollit peccata mundi, &c.*

Ad caput 3. epiſt. ad Galatas: Sub Papatu nec ipſe Pontifex, nec omnes viri docti apud illum, vt Cardinales, Epiſcopi, Scholaſtici vnquam nouerunt, quidnam eſſet vel Euangelium, vel Lex, atque adeò ne guſtârunt quidem.

In *Coll. Germ. capite de Chriſto*: Præcipua de Chriſto quæſtio eſt, an homines per illum ſolum à morte liberentur, iuſtificentur, & ſaluentur. De eo dubitant ſapientes huius ſeculi, viri doctiſsimi, & maxima hominum in terra pars. Papa cum ſuis omninò infectatur hanc doctrinam.

PHILIPPVS MELANCHTHON *diſputatione contra articulos Louanienſes, propoſ. 9.* Detrahunt gloriæ Chriſti, quando dicunt remitti peccata propter noſtra merita, non propter Chriſtum.

Præfatione in Corpus doctrinæ: Audemus gloriari Chriſtum à nobis eſſe primò vulgatum.

Apologia confeſſionis Auguſtanæ, capite de traditionibus humanis in Eccleſia: Euangelium docet nos fide propter Chriſtum gratis accipere remiſsionem peccatorum: aduerſarij contra alium Mediatorem conſtituunt has traditiones: propter has volunt conſequi remiſsionem peccatorum, per has volunt placare iram Dei, &c. Sentiunt Deum eſſe placatum & propitium propter traditiones, & non propter Chriſtum. Extant immenſi libri, imò Bibliothecæ totæ, nullam ſyllabam de Chriſto, de fide in Chriſtum, de bonis operibus ſuæ cuiuſque vocationis continentes, ſed tantùm colligentes traditiones, & harum interpretationes. De iuſtitia fidei, & fide in Chriſtum nihil dicunt: imò hanc ſaluberrimam Euangelij partem lacerant conuitijs.

CONFESSIO MANSFELDENSIVM *capite de erroribus Ieſuitarum*: Error ſectæ Ieſuiticæ eſt, quòd Chriſtus, etſi mediator & interceſſor noſter fuerit, nunc tamen non ſit amplius, ſed iam ſolos Sanctos interceſſores ac mediatores noſtros eſſe.

3. *De Fide in Chriſtum.*

Catholicos ſemper docuiſſe, & adhuc docere impium non niſi fide iuſtificari: fidem ſemper ad ſalutem eſſe neceſſariam: ſine fide neminem ſaluari poſſe, pluribus demõſtrabo Tom. 2. lib. 3.

MENTIVNTVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *de captiuitate Babylonica, cap. de Pœnitentia*: Non hac contenta Babylonia noſtra, fidem quoque adeò extinxit, vt impudenti fronte eam negaret neceſſariam eſſe in Sacramento iſto, imò Antichriſtica impietate definiret, hæreſin eſſe, ſi quis fidem neceſſariam eſſe aſſereret. Contritionem ſic docuerunt, vt eam fide promiſsionis priorem facerent, & longè viliorem, vt quæ non eſſet fidei opus, ſed meritum, imò non memorantur eam.

Ad caput 15. Ioannis: Noſtri Papiſtæ de fide nihil nec docuerunt, nec intellexerunt.

Aduerſus execrabilem Bullam Antichriſti, de ſexta articulo diſputans: Lege libros illorum Sophiſtarum de Pœnitentia, & videbis eos nec promiſsionis, nec fidei vllam mentionem facere. Has enim Pœnitentiæ partes viuas omittunt, & ſolis mortuis contritionibus homines exagitant.

In colloquys Germanus capite de morte: Monſtrate mihi vnum locum de iuſtificatione fidei in Decretis, in Decretalibus, in Clementinis, in omnibus ſcribentibus omnium Summarum & Sententiarũ, in omnibus Sermonibus monachorum, in ſtatutis Synodorum, in omnibus Poſtillis, in toto Hieronymo, & Gregorio, &c.

PHILIPPVS MELANCHTHON *in Apologia confeſſionis Auguſtanæ, capite de Iuſtificatione*: Aduerſarij docent hominem iuſtificari dilectione & operibus: de fide, qua apprehendimus propitiatorem Chriſtum, nihil dicunt, imò hanc fidem improbant, neque improbant tantùm ſententijs, aut ſcriptis, ſed etiam ferro & ſupplicijs conantur in Eccleſia delere.

Cap. de Eccleſia: De hac fide conſequente remiſsionem peccatorum nulla eſt ſyllaba in tanta mole Conſtitutionum, Gloſſarum, Summarum, Confeſſionalium. Nuſquam ibi Chriſtus legitur: tantùm leguntur ſupputationes peccatorum.

Cap. de Sacrificio: De fide, qua gratis conſequimur remiſsionem peccatorum, nulla prorſus fiebat ab aduerſarijs mentio: de exercitijs fidei luctantis cum deſperatione, de gratuita remiſsione propter Chriſtum, omnes libri, omnes aduerſariorum conciones mutæ erant.

In articulo Smalcaldico articulo 3. de falſa Papiſtarum Pœnitentia: Hic verò neque Chriſtus locum habebat, neque fiebat vlla mentio de fide: ſed proprijs operibus coram Deo viuere, atq; abolere peccatum nitebantur.

In diſputatione de pœnitentia, propoſitione 7. Stultè & impiè docuerunt Scholaſtici, peccata remitti per contritionem ſine fide.

In Locis communibus Melij fol. 491. Epiſcopus quidam, cùm in quodam publico diuerſorio diuertiſſet, ibique nouum Teſtamentum reperiſſet, aperto libro incidit in locum Pauli ad Romanos: *Arbitramur fide iuſtificari hominem abſq; operibus legis.* Ille ibi ira commotus, dixit: O Paule, num & tu vis Lutheranus fieri? & librum abiecit.

4. *De gratia Dei.*

Quòd noſtri contra Pelagianos ſemper docuerint, & adhuc doceant hominem cùm ante, tum poſt Baptiſmum, proprijs naturæ viribus abſque ſingulari Dei gratia & auxilio bonum nec velle, nec operari poſſe, oſtendemus Tom. 2. lib. 1. & 3.

MENTIVNTVR ERGO.

MARTINVS LVTHERVS *ad librum Ducis Georgij ſcript. anno 1533.* Papiſtæ docent poſſe hominem proprijs naturæ viribus, ſine gratia, Dei mandata ſeruare. Magiſter meus Occam ſcribit, nuſquam teſtari ſacras literas ſingulari dono Dei opus eſſe ad ſeruanda diuina mandata. Hic boni viri eramus, vbi audiebamus liberum arbitrium noſtrum adeò adhuc proſperum & incolume eſſe, quòd poſſemus ſeruare mandata diuina abſque Dei gratia.

De abroganda Miſſa priuata: Principium fidei illorum eſt eiuſmodi hominem poſſe proprijs naturæ viribus, faciendo quod in ſe eſt, omnia Dei mandata perficere.

PHILIPPVS MELANCHTHON *in Apologia cap. de Traditionibus humanis*: Sed quid intereſt inter Pelagianos & aduerſarios noſtros? cùm vtrique ſentiant, homines ſine Spiritu ſancto poſſe Deum diligere, & præcepta Dei facere, quoad ſubſtantiam actuum, mereri gratiam, & iuſtificationem operibus, quæ ratio per ſe efficit ſine Spiritu

ſancto. Quàm multa abſurda ſequuntur ex his Pelagianis opinionibus, quæ in Scholis magna voce docentur.

Cap. de Iuſtificatione: Schalaſtici ſecuti Philoſophos, tantùm docent iuſtitiam rationis, videlicet ciuilia opera, & aſſingunt quòd ratio ſine Spiritu ſancto poſsit diligere Deum ſuper omnia.

Ad caput 5. epiſtolæ ad Romanos editionis vltimæ: Scholaſtici adeò extenuant peccatum Originis, vt ſi quis rectè conſideret, intelligat eos reipſa Pelagianizare. Docent peccatum Originis imputationem ſeu reatum eſſe: deinde fingunt legi Dei verè obedire, & ſatisfacere nos poſſe viribus naturalibus.

5. *De Libero Arbitrio.*

Quàm multis, quàm apertè, quàm præclarè Græci ac Latini Patres ſcripſerint de Libero Arbitrio, oſtendemus Tomo 2. lib. 1.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in Colloquijs Latinis Capite de libero Arbitrio.* Nomen liberi arbitrij odioſiſſimum fuit omnibus Patribus, quamuis ipſi nos concedimus Deum homini dediſſe liberam voluntatem.

6. *De Sanctorum inuocatione.*

De Sanctorum inuocatione Orgenis, Athanaſij, Baſilij Magni, Ephræm, Gregorij Nazianzeni, Nyſſeni, Ioannis Chryſoſtomi, Philonis Carpathij, Cyrilli Alexandrini, Salomeni, Theodoreti, Antipatri Boſtrenſis, Concilij Chalcedonenſis, Baſilij Seleucij, Olympiodori Diaconi, Ephræm Cherſonei, Areæ Cæſareenſis, Cyrilli Eremitæ: Cypriani, Ambroſij, Damaſi, Prudentij, Hieronymi, Ruffini, Gaudentij, Auguſtini, Paulini Nolani, Seueri Minoritenſis, Vigilij Tridentini, Maximi Taurinenſis, Hilarij Arelatenſis, Leonis Primi, Claudiani Mamerti, Antonij Conſtantienſis, Conſtantij Presbyteri, Victoris Vticenſis, Fulgentij, Ennodij Ticinenſis, Hormiſdæ, Elpidij, & Arateri Græcorũ ac Latinorum Patrum, qui D. Gregorium Magnum ætate antecęſſerunt, teſtimonia manifeſta habes ſupra lib. 3. articulo 4. pag. 294. lib. 4. articulo 4. pag. 360. lib. 5. articulo 6. pag. 485.

MENTITVR ERGO

PHILIPPVS MELANCHTHON *in Apologia capite de inuocatione Sanctorum:* Allegant Cyprianum, quòd viuum Cornelium rogauerit, vt decedens pro fratribus oret. Hoc exemplo probant mortuorum inuocationem. Citant & Hieronymũ contra Vigilantium. In hac arena, inquiunt, ante mille & centum annos vicit Hieronymus Vigilantium. Sic triumphant aduerſarij, quaſi iam ſit debellatum: nec vident iſti aſini apud Hieronymum contra Vigilantium nullam extare ſyllabam de inuocatione. Loquitur de honoribus Sanctorum, non de inuocatione. Neque reliqui veteres ſcriptores ante Gregorium fecerunt mentionem inuocationis. Certè hæc inuocatio cum his opinionibus, quas nunc docent aduerſarij de applicatione meritorum, non habet teſtimonia veterum ſcriptorum.

7. *De Sacris Bibliis.*

Quanto in pretio apud noſtros ſemper fuerint, & adhuc ſint ſacra Bibliorum ſcripta, tùm in diuerſis Bibliothecis, quæ adhuc ſeruantur, plurima manu exarata, tum toties typis apud noſtros recuſa exemplaria probant.

Biblia Hebræa impreſſa ſunt Piſauris 1494. Pragæ 1510. Compluti 1515. Venetijs 1530. Pariſijs 1544. Antuuerpiæ 1572. 1574. 1583.

Biblia Græca Compluti 1515. Venetijs 1520. Antuuerpiæ 1572. Romæ 1587.

Biblia Latina Moguntiæ 1450. 1472. Norimbergæ 1478. Coloniæ 1479. 1529. Baſileæ 1485. 1491. Venetijs 1479. 1497. 1571. 1572. 1574. Lugduni 1512. 1522. 1525. 1531. 1569. 1598. Louanij 1547. Pariſijs 1555. Antuuerpiæ 1561. 1565. 1567. 1570. 1574. 1582. Romæ 1591.

Biblia Germanica Dietenbergij Coloniæ ex officina Quenteliana ſæpiſsimè prodijſſe omnes nõrunt.

MENTIVNTVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *libro de Eccleſia, paulo ante finem:* Papa Scripturam ſacram in cœno & puluere ſepelijt, & doctrinam Chriſtianam pene integram deleuit.

In Colloquijs Latinis Tomo 2. cap. de Bibliis: Biblia olim erant incognita: Carlſtadius octauo anno poſt ſuum Doctoratum primò legit Biblia.

IOANNES CALVINVS *ad caput 4. Lucæ v. 16.* Si temporum fiat comparatio, facilè ex præſenti loco conſtabit, ſœdiores hodie & magis deformes eſſe Papalis hierarchiæ corruptelas, quam apud Iudæos ſub Anna & Caipha fuerunt. Nam Scripturæ lectio, quæ tunc vigebat, non modò ſub Papa obſoleuit, ſed ferro & igne à tẽplis arcetur, niſi quòd lingua incognita in ludibrium cantillant.

8. *De Romano Pontifice.*

Quæ ſit auctoritas Romani Pontificis, quid ipſi ſibi tribuant, quid Græci, quid Latini Patres de illa ſentiant, oſtendimus ſupra lib. 7. art. 6. pag. 825. art. 7. pag. 855.

MENTIVNTVR ERGO.

MARTINVS LVTHERVS *libro aduerſus Papatum Romæ fundatum ſcribit Papam dicere:* Nemo extra me, extra meas claues, meas Miſſas poteſt opem ferre: Chriſtus & fides nihil hic poſſunt conferre: Chriſtus eſt ebrius, ſatuus, ſtolidus, & oblitus, quantam poteſtatem ligandi cum clauibus mihi tradiderit. Qui non adorat ventris mei crepitus, peccatum mortale committit.

In Colloquijs Latinis Tomo 2. c. de Papiſtis: Imprudenter docet Papa ſacerdotium Chriſti eſſe translatum ad Papam Vicarium Chriſti, negans æternum Chriſti ſacerdotium. Inſpice tantùm duo capita in ſuis Decretalibus, vbi ſe extollit magna maieſtate ſupra Scripturæ auctoritatem. In interpretandis iis locum dat Patribus, in definiendis cauſis Apoſtolicæ Sedis auctoritatem præfert: quia ipſe vult dominus eſſe Scripturæ, non iudicari ab illa. Ideo iam contra me fulminat: imo contra ſuos Canones, vbi dicit: Conſuetudo cedat veritati, diſt. 11. Addit exemplum Ezechiæ æneum ſerpentem reijcientis. Nunc ex diametro contra hunc Canonem peccat, non vult veritati cedere, de infinitis palpabilibus erroribus conuictus.

MARTINVS CHEMNITIVS *in Examine Tridentini Concilij:* Dicunt Patres Concilij, quòd Papa habeat voluntatem pro ratione in his, quæ vult: quòd poſſit formam Sacramentorum ab Apoſtolis traditam immutare: quòd contra epiſtolas Pauli poſſit ſtatuere: quod poſſit diſpenſare contra quatuor prima Concilia, & contra verba Euangelij.

SYNODVS SMALCALDICA *cap. de primatu Papæ:* Papa ſibi arrogat auctoritatem condendi leges de cultibus, de mutatione Sacramentorum, de doctrina, & vult ſuos articulos, ſua decreta, ſuas leges exiſtimari pares legibus diuinis. Arrogat ſibi diuinam auctoritatem: quia ſumit ſibi ius mutandi doctrinam Chriſti, & cultus à Deo inſtitutos: ſuam doctrinam, & ſuos cultus vult obſeruari tamquam diuina.

MATTHIAS FLACCIVS ILLYRICVS *de forma & praxi Concilij Tridentini:* Clamant illi Concilij Patres Eccleſiam, id eſt Pontificem cum ſuis ſpiritalibus eſſe ſupra Scripturam, & Papam poſſe ex plenitudine poteſtatis contra Apoſtolum & totum vetus Teſtamentum diſpenſare.

9. *De Conciliis.*

Quid noſtri de Conciliorum auctoritate docuerint, & adhuc

adhuc doceant, ostendimus libro 7. articulo 21. pag. 945.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *libro de Conciliis:* Illi sycophantæ, qui parasitantur Papæ, adeò sunt dementati, vt hoc paradoxon audacissimè defendant. Concilia potestatem habere condendi nouos articulos fidei, & mutandi veteres.

10. De D. Hieronymo.

D. Hieronymum satis multa scripsisse reliquisse de Christo Saluatore, de fide iustificatione, & operibus fidei ostendimus Tom. 1. lib. 2. articulis singulis Tom. 2. lib. 3.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in Colloquijs Germanicis, capite de scriptis Patrum:* Hieronymum legere licet propter historiam. Nam de fide, & vera religione ne verbum quidem in eius scriptis extat.

In Colloquijs Latinis Tom. 2. cap. de Patribus. Hieronymus nihil de Christo tractat, nisi quòd nomine solùm vtitur: neque de fide, spe, charitate, neque de operibus fidei loquitur. Ideo Staupitius diligens eius lector dixit: Scire cuperem quomodo Hieronymus saluatus sit.

D. Hieronymus epistola 57. ad Damasum negat dicendas esse tres hypostases, aut tria enypostata, quòd in ijs veneni aliquid lateat, sed voce homousij tantùm vtitur.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in confutatione rationis Latomianæ:* Si odit anima mea vocem Homousion, & nolim ea vti, nõ ero hæreticus, nec est quòd mihi obiectes aduersus Arianos receptum à multis, quod & Hieronymus optauit aboleri, ideoque non effugerunt periculum hoc inuento vocabulo, vt Hieronymus queratur nescire quid veneni lateat in literis & syllabis, adeo vt Ariani magis quàm Scripturas exagitabant.

Lib. de Conciliis: Sanctus Hieronymus, vehementer perturbatus, lamentabiles literas scribebat ad Episcopum Romanum Damasum, & cupiebat expungi vocabulum Homousios.

11. De peccato Originali.

De peccato Originali quàm multa, quàm expressè, & quàm praclarè scripserint veteres Graci & Latini, ostendemus Tom. 2. lib. 2.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in Colloquijs Latinis cap. de adulterio:* Peccati originalis vsque ad Augustinum nullus Patrum mentionem facit. Augustinus primus peccatum Originis, & actuale distinxit, quòd scilicet esset concupiscentia & radix peccatorum actualium.

12. De Sacramentis.

Quòd adultis nullum Sacramentum absque fide & bona intentione prosit, omnes Scholastici passim ex professo docent, & nos infra suum locum ostendemus.

MENTIVNTVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *Sermone de Baptismo:* Esto contemptor Magistri Sententiarum cum omnibus suis scribentibus, qui tantùm de materia & forma Sacramentorum scribunt, dum optimè scribunt, id est, mortuam, & occidentem literam Sacramentorum tractant: cæterùm spiritum, vitam, & vsum, id est promissionis diuinæ veritatem, & nostram fidem prorsus intacta relinquunt, &c. Et hinc impulsi sunt tantum tribuere Sacramentis nouæ Legis, vt ea statuerent prodesse etiam ijs, qui in peccatis mortalibus sunt, nec requiri fidem aut gratiam, sed sufficere non posuisse obicem, hoc est actuale propositum denuò peccandi, &c. Prodesse ea dicunt etiam impijs & incredulis, modò non ponant obicem, quasi ipsa incredulitas non sit omnium obstinatissimus & hostilissimus obex gratiæ.

PHILIPPVS MELANCHTHON *in Apologia capite de numero Sacramentorum:* Hic damnamus totum populum Scholasticorum Doctorum, qui docent quod Sacramenta non ponenti obicem conferant gratiam ex opere operato, sine bono motu vtentis. Hæc simpliciter Iudaica opinio est, sentire quòd per cæremoniam iustificemur sine bono motu cordis, hoc est sine fide. Et tamen hæc impia & superstitiosa opinio magna auctoritate docetur in regno Pontificio.

IOANNES CALVINVS *lib. 4. Instit. cap. 14. §. 14.* Magno consensu sophisticæ Scholæ tradiderunt, Sacramenta nouæ Legis, hoc est, quæ nunc in vsu sunt in Christiana Ecclesia, iustificare & conferre gratiam, modò non ponamus obicem peccati mortalis. Quæ sententia dici non potest quàm sit exitialis & pestilens, eoque magis, quod multis ante seculis, magna Ecclesiæ iactura, in bona orbis parte obtinuit, &c. Quid verò est Sacramentum citra fidem sumptum, nisi certissimum Ecclesiæ exitium?

§. 17. Interim illud tollitur figmentum, quo iustificationis gratia, virtusq; Spiritus sancti elementis ceu vasculis ac plaustris includitur.

13. De Baptismo.

Quàm magnificè & verè nostri semper docuerint, & adhuc doceant de virtute Baptismi legitimè administrati ostendemus Tomo 2. libro 5. Articulo de Baptismi efficacia.

MENTIVNTVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *libro ad Ducem Georgium scripto anno 1533.* Papistæ reputant Baptismum pro temporali opere, quod iam dudum transierit, & per consequentia amissum sit: non putant esse perpetuam & constantem promissionem gratiæ, sub qua, & in qua perpetuò maneamus: & si contingat nos labi, in gratiam redeamus.

IOANNES CALVINVS *in Antidoto Concilij Tridentini, Sessione 7. Can. 13.* Conqueruntur, vel saltem gemunt omnes pij, pluris in Baptismo fieri Chrisma, cereum, salis saporem, sputum denique, quàm aquæ lauacrum, quo tota constat Baptismi perfectio.

14. De Eucharistia.

Quòd Graci & Latini veteres, qui ætate DD. Bernardum & Thomam Aquinatem antecesserunt. Transubstantiationem panis & vini in Eucharistia docuerint, ostendemus Tomo 2. in tractatu de hac materia.

MENTIVNTVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS, in captiuitate Babylonica, *asserit Transubstantiationem esse inuentum Thomæ Aquinatis, & inuentionem Thomistarum.*

IOANNES CALVINVS *lib. 4. Instit. cap. 17. §. 15.* Bernardi ætate etsi durior inualuerit loquendi ratio, Transubstantiatio tamen nondum agnita erat.

MARTINVS CHEMNITIVS *parte 2. Examinis Concilij Tridentini Sess. 13. cap. 4.* Tempore Petri Lombardi de Transubstantiatione nihil certi fuit in Ecclesia.

15. De Missa.

Quantopere Lutherus, & omnes Lutherani Missam abominentur omnibus patet.

MENTITVR ERGO

CONFESSIO AVGVSTANA *capite de Missa:* Falsò accusantur Ecclesiæ nostræ, quòd Missam aboleant. Retinetur enim Missa apud nos, & summa reuerentia celebratur.

16. De Pœnitentia.

De Pœnitentia, Contritione, Confessione, & Satisfactione quid nostri semper docuerint, & adhuc doceant, asseram Tom. 2. lib. 7.

MENTIVNTVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *de Captiuitate Babylonica. cap. de Sacramento Pœnitentiæ*: Primum huius Sacramenti & capitale malum est, quòd Sacramentum ipsum in totum aboleuerunt, ne vestigio quidem eius relicto.

PHILIPPVS MELANCHTHON *in Confessione Augustana edita anno* 1530 Reijciuntur & isti, qui non docent remissionem peccatorum per fidem contingere, sed iubent nos mereri gratiam per satisfactiones nostras.

In Apologia cap. de Satisfactione: Hæc tota res est commentitia, recens conficta, sine auctoritate Scripturæ ac veterum Scriptorum Ecclesiasticorum: ac ne Lombardus quidem hoc modo de Satisfactione loquitur.

In Locis Communibus, capite de Confessione: Monachi finxerunt enumerationem peccatorum in Confessione esse cultum Dei, & meritoriam remissionis.

IOANNES CALVINVS *lib. 3. Instit. cap. 4. §. 1.* Sic sunt in externis exercitijs infixi, vt nihil aliud ex immensis voluminibus colligas, quàm Pœnitentiam esse disciplinam & austeritatem, quæ partim domandæ carni, partim castigandis puniendisque vitijs seruiat: de interiori mentis renouatione, quæ veram vitæ correctionem secum trahit, mirum silentium est, &c. Turpiter & improbè definiunt, non nisi de venialibus peccatis quotidie agi pœnitentiam.

MARTINVS CHEMNITIVS *in Examine Tridentini Concilij pagina* 931. Sed aliud est quod Tridentinum Concilium quærit in Baptismo, scilicet remissionem peccatorum gratis sine nostris operibus propter meritum Christi donari & fide accipi: in lapsis verò post Baptismum Pœnitentiam impetrare veniam, non fide gratis, & sine operibus, sed per & propter opera Pœnitentiæ, &c. Idem est quod alibi dicunt duplicem esse iustificationem, quarum vna fit gratis fide sine operibus propter Christum: altera non gratis, sed per & propter opera.

17. De Forma Absolutionis.

Hanc esse generalem, in Florentino & Tridentino Concilio approbatam, in Latina Ecclesia absolutionis formam omnibus doctis fatendo constat: Ego te absoluo ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.

MENTIVNTVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in Colloquijs Latinis Tomo 1. capite de Confessione auriculari*: Nos Ecclesiæ ministros confessione defatigabamus: illi verò suis absolutionibus conditionalibus corda nostra angebant: *Ego absoluo te per meritum Christi, propter contritionem cordis, confessionem oris, satisfactionem operum tuorum, & intercessionem Sanctorum.* Conditio ista hæc omnis mali radix fuit. Nam hæc omnia fecimus, vt iustificaremur, obruti infinitis traditionibus humanis.

TILMANNVS HESHVSIVS *libro de sexcentis erroribus, quos Pontificia Ecclesia defendit contra verbum Dei, errore* 57. Docent absolutionem peccatorum, non tantùm in nomine Domini Iesu Christi debere fieri, sed & Beatæ Mariæ, & omnium Sanctorum, & nostrorum etiam operum. Vnde hæc est illis communis & blasphemiæ plena forma Absolutionis, qua in Monasterijs vti sunt: *Meritum passionis Domini nostri Iesu Christi, & B. Mariæ semper Virginis, & omnium Sanctorum, meritum Ordinis, & graduum religionis, humilitas confessionis, contritio cordis, & bona opera, quæ fecisti, & facies pro amore Domini nostri Iesu Christi, cedant tibi in remissionem peccatorum, in augmentum meriti & gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.*

18. De Matrimonio.

Quantopere veteres & recentiores legitimum Matrimonium laudent, & quomodo inter Ecclesiastica Sacramenta numerent, ostendemus Tomo 2. libro 9.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in Colloquijs Germanicis, capite de Matrimonio*: Nullus Patrum singulare quicquam, & notatu dignum de Matrimonio scripsit. Hieronymus merus Guardianus fuit, satis temerè, & parum Christianè de hac quæstione disseruit, &c. Quale est, quod coniugium prohibent ac damnant, quod naturalis iuris est? tale est, ac si quis cibum ac potum sumere, ac somnum capere prohiberet. Loquebatur D. M. Lutherus vnà cum cæteris qui aderant de Patrum erroribus, quòd nihil singulare, nihil laude dignum de Matrimonio scriptum reliquissent.

19. De immortalitate animæ.

Immortalitatem animæ quomodo non solùm Græci, sed etiam Latini semper asseruerint, & adhuc asserant, ostendemus Tomo 2. lib. 1.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in Colloquijs Latinis cap. de Papistu*: Disputantibus duobus ante mensam Papæ in vtramque partem de immortalitate animæ, tandem Papa sententiam protulit, alterum quidem rectè argumentari, sed se assentiri alterius sententiæ de mortalitate animæ, quia faceret bonum vultum. Sub Leone Decimo decretum est in Concilio Lateranensi, debere sacrificulos longas ferre tunicas, pendentes illis ad pedes, magnos calceos, latam tonsuram in capite, non disputare vtrũ anima mortalis esset vel immortalis.

Contra Ambrosium Catharinum: Papistæ hodie planè non credunt animæ immortalitatem.

20. De Purgatorio.

De Purgatorio clarissima testimonia ex Scripturis sacris, Ambrosio, Augustino, Hieronymo, & alijs Græcis ac Latinis Patribus asseremus Tom. 2. lib. 10.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in Colloquijs Latinis, capite de damnatione & Inferno*: De Purgatorio, vbi credentes, qui nondum satisfecerunt pro peccatis, adhuc redimendos collocârunt, sacra Scriptura nihil nouit, neque Ambrosius, Augustinus, Hieronymus quicquam de eo sentiunt.

21. De mortuorum resurrectione.

De mortuorum resurrectione quàm multa, & quàm perspicue veteres Græci & Latini vnanimi consensu scripserint, Tom. 2. lib. 10. ostendam.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in Colloquijs Germanicis, capite de Antichristo*: In Concilio Lateranensi, celebrato anno 1515. tempore Iulij Papæ, primò cognitum & decretum est, credendam esse mortuorum resurrectionem.

ARTICVLVS DECIMVSTERTIVS.

PERPETVIS MIRACVLIS VERAM ECCLESIAM A FALSA INTERNOSCI.

NEGANT.

Anno post natum Christũ

33. QVIDAM *Iudæorum dixerunt Christum in Beelzebub principe dæmoniorum eijcere dæmonia.* Lucæ 11.

240. *Celsus ipsius Christi miraculis struit calumniam, dicens ab eo facta Ægyptijs artibus.* Origenes lib. 1. contra Celsum.

370. *Ariani ridebant miracula Sanctorum Gervasij & Protasij.* Ambrosius Sermone 9.

400. *Vigilantius Gallus signa & virtutes, quæ in Basilicis Martyrum fiunt, dicebat incredulis, non autem credentibus prodesse.* Hieronymus contra Vigilantium.

600. *Mahometes in Alcorano suo dicit suam doctrinam non opus esse miraculis confirmare: quia Deus omnipotens edat miracula, quæ plures non videant: cùm nihil inuenit incredulos, cùm doctrina ipsius confirmetur Scripturis authenticis.* Azoara 2. 15. & 31.

1180. *VValdenses dicunt nulla vera in Ecclesia fieri miracula.* Guido de VValdensibus cap. 15.

1390. Ioannes VVicleuus Dialogo maioris mendacij cap. 16. *Quantum ad orationes & miracula attinet, patet, quòd sunt illusiones diaboli somniatæ, cùm publicetur hodie quod quilibet sacerdos consecrando Eucharistiam facit infinita miracula, & tanta quanta fecit D. Iesus Christus, & secundùm Apostolum 1. Corinth. 13.* Si viator habuerit omnem fidem ita vt montes transferat, charitatem autem non habuerit, nihil est. *Multò ergo magis signa ostensa à Deo, siue à diabolo in præsentia corporis mortui, non indicant quòd sit sanctum. Ideò vna de præcipuis cautelis diaboli, per quam seduxit viantes, est deceptio in his signis. Credamus igitur vitis operibus, conformibus legi Dei, & dimittamus hæc signa friuola.*

1414. Ioannes Hussus de Sanguine Christi: *Nullus Christianus verus debet signis in fide sua credere, sed constanter quiescere in Scriptura.*

1530. Martinus Lutherus de seruo arbitrio: *A nobis, qui negamus liberum arbitrium, miracula exigi non debent: à vobis, qui asseritis, debent: quando negatiua nihil ponit, nihil est, nihil tenetur probare, nec debet probari: affirmatiua debet probari.*

1550. Ioannes Caluinus Præfatione Institutionum: *Improbè faciunt, quòd miracula à nobis postulant. Ad id præ nobis habent singulare, quòd assiduis in hanc vsque diem miraculis fidem suam cõfirmare possunt. Imò potius allegant miracula, quæ animum alioqui bene compositum labefactare queant: adeò friuola sunt, & ridicula, aut vana, & mendacia.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Matthæi 11, *Vers.* 4. Respondens Iesus ait illis: Euntes renuntiate Ioanni quæ audistis & vidistis: Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt.

Marci 16. 17. Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur: In nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt. 20. Illi profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

Ioannis 10. 25. Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me. 37. Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi: si autem facio, & si mihi non vultis credere, operibus credite: vt cognoscatis & credatis, quia Pater in me, & ego in Patre.

Ioannis 14. 12. Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse faciet, & maiora horum faciet.

2. *Cor.* 12. 12. Signa Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis, & prodigijs, & virtutibus.

ges, Principes, vi & armis accincti aggrediantur has pestes orbis terrarum, nemoque iam non verbis, sed ferro decernat. Quid enim lallant perditi homines, etiam communi sensu priuati, quàm id quod Antichristus facturus prædicitur? Si fures furca, latrones gladio, hæreticos igne tollimus, cur non magis hos magistros perditionis, hos Cardinales, hos Papas, & totam istam Romanæ Sodomæ colluuiem, quæ Ecclesiam Dei sine fine corrumpit, omnibus armis impetimus, & in eorum sanguine manus nostras lauamus?

LVTHERANORVM, &c. IMPIEtas & maledicentia in seculares Principes.

Martinus Lutherus.

Libro contra Regem Angliæ: Reputo illos Principes veluti recentes lendes, quæ, priusquam inde pediculi nascuntur, inanes aridæque sunt pelliculæ. Ego autem huiusmodi lendibus bene faueo, vt gliscentur & cantent: Hic residemus nos lendes super caput nobilissimi animalis in terra, in crinibus eius. Non sumus vilis prosapiæ, pediculi sunt parentes nostri, magni illi Gygantes, qui etiam Romanum Imperatorem Syllam, multosque alios interfecerunt. Quid igitur ad nos? sic Lutherus mendicus. Verum est, lendes estis, pediculi nondum facti. Vt igitur redeam ad egregiam illam Regis Thomistitatem, qua me damnat vt pugnantia scribentem, & mihi ipsi nulla parte constantem, vbi miserabilis librifex, inopia rerum laborans, verbis virulentis multum papyri se posse perdere monstrauit, regium planè opus. Qua fide autem hoc faciat, hinc æstimabit bonus lector, quòd laruatus Thomista ne vnum quidem locum profert, quo meam inconstantiam conuincat. Quando ergo larua verbis larualis sine exemplo ludere libuit in re tam seria & sacra, Ego sine larua, sed apertè dico, Regem Angliæ Henricum istum planè mentiri, & scurram leuissimum mendacijs suis magis referre, quàm Regem. Hoc crimine ergo Lutherus Thomistam hunc virulentum palam accuso, & testibus tum libellis, tum lectoribus meis per orbem conuinco. Faceßat mihi hac in re Maiestas regia, & mea humilitas, cum mendace scurra loquor, Regijs titulis velato, de rebus diuinis, quarum iniuriam aduersus mendacia tueri pertinet ad quemlibet Christianum. Neque enim hic mihi patientiæ habenda ratio est, vbi mendacijs suis scurra leuis non me, nec vitam meam, (quod vtique sustinuissem,) sed doctrinam ipsam impetit, quam certissimus sum meam non esse, sed Christi.

De potestate seculari, ad Ioannem Ducem Saxoniæ: In Misnia, in Bauaria, in Marchia, alijsque locis promulgauerunt tyranni edictum, vt noua Testamenta huc inde in Prefecturas tradantur Hic subditi sic agant. Non soliolum, non literam vnam tradant sub periculo salutis suæ. Quisquis enim id fecerit, is tradit Christum Herodi in manus. Illi enim agunt velut Christicidæ, sicut Herodes. Huc autem ferre debent si subeatur irruptionem in domos fieri, siue libros, siue bona. Temeritati resisti non debet, sed ferenda est, non autem iustificanda, nec ad eam præstari obsequium, aut sequela, aut obedientia ne vestigio quidem aut digito vno. Tales namque tyranni agunt, sicut agere debent Principes mundani. Ab initio mundi admodum rara auis est Princeps prudens, adhuc multo rarior Princeps probus: sunt communiter maximi fatui, aut pessimi nebulones super terram. Quapropter semper pessima quæque ab his expectanda sunt: parum boni ab illis sperandum est, præsertim in rebus diuinis, quæ ad salutem animarum pertinent. Ipsi enim sunt lictores & carnifices Dei, quibus vtitur ira diuina in vltionem malorum, & ad externam pacem conseruandam. Magnus Dominus est Deus noster, ideirco nobiles, illustres, & diuites carnifices & lictores habere vult. Placet diuinæ voluntati, vt eius carnifices vocemus clementes Dominos, vt ad pedes eorum nos abijciamus.

Thomas Monetarius.

Tomo tertio operum Germanic. Lutheri folio 132. Epistola ad suos sectatores missa: Nolite pusillanimes esse, nolite peruersis illis phantastis & sceleratis nebulonibus (*Principes ac magistratus intelligit*) diutius adulari: incipite & pugnate prælium Domini, iam dudum tempus est: adhortamini fratres vestros omnes ad hoc, vt diuinum testimonium non irrideant, alioquin omnes peribunt. Tota Germania, Gallia, & Italia commota est: magister vult ludum ludere, pereundum est sceleratis nebulonibus, &c. Verùm agite nunc, agite, agite tempus est; nebulones isti valdè vecordes sunt vt canes: incitate fratres, vt ad pacem veniant, & commotum testimonium reddant: agite, agite, agite, ne moueamini misericordia, etiamsi Esau bona verba bonis proponat, Genes. 33. Rogabunt vos tam amicè, deprecabuntur, flebunt vt pueri. Nolite misericordia moueri, vt Deus per Mosen mandauit, Deut. 17. Et nobis quoque idem manifestauit, &c. Agite, agite, agite dum ignis calet, curate ne ignis vester à sanguine frigescat. Fabricamini pinckepanck super incude Nimbrod: deijcite illis turrim. Non est possibile vt liberi sitis à timore hominum, quamdiu viuunt isti: non potest vobis aliquid dici de Deo, dum illi vobis dominantur.

LVTHERANORVM, &c. fastus & arrogantia.

Martinus Lutherus.

Libro aduersus falsò nominatum Ecclesiasticum Ordinem Episcoporum: Ego appello me Ecclesiasten Dei gratia, & titulo insignitus incipisum, quem vos tot conuitiorum plausibus hæretici cum appellatis, eumque titulum nunc mihi sumo (vt ne ignoretis) magnifico vestri & Satanæ contemptu. Et si Euangelistam me etiam Dei gratia nominarem, citius essem ostensurus, me hoc maiore iure facere, quàm vestrum aliquis titulo aut nomini Episcopi satisfaceret. Certus enim sum, sic Christum me nominare, & pro Ecclesiaste habere, qui meæ doctrinæ magister est, eoque testem non dubito futurum in die illo magni iudicij, hanc doctrinam non esse meam, sed Dei, sed Spiritus Domini, puriqúe & synceri Euangelij. Proinde hoc scripto vobis nunc palam significo, & iam ante pronuntio, me de cætero (quandoquidem palam veritati reluctamini) non tantum honoris habiturum, vt me aut meam doctrinam vestro, aut vllius Angeli de cælo iudicio subijcere dignet. Satis enim nunc datum est stultæ huic humilitati, & proximè VVormatiæ tertium me dedeci omnibus, quamquam fructu nullo. Sed nunc ministerium meum implebo, & meæ doctrinæ rationem reddam cuilibet poscenti. Alias verò, quod ad pertinaces illos hypocritas, & Pharisæos illos attinet, non solùm extra aleam positam esse volo eam omnis humani iudicij, sed &, vt Apostolus ait, *omnium Angelorum.* Nam cùm nunc eam ex Deo esse certus sim, iudicabo per eam non solùm omnes vos; sed, vt Paulus inquit, etiam Angelos: sic, vt qui meam doctrinam non accipit, illum cum Paulo fore salutem negaturus sim. Dei enim doctrina est, Dei inquam, & non mea. Galat. 1

Contra ſicarium Dreſdenſem: Nihil curo quòd queritur nominari in meo libro ferè mera maledicta atque diabolos. Hæc debet eſſe mea gloria, meuſque honor. Sic & habere volo, vt deinceps dicatur de me, quòd plenus ſim maledicentiæ, criminationis, & execrationis in Papiſtas. Volo & de cætero me aduerſus nebulones iſtos exercitare execrationibus & maledictis, vſque ad ſepulturam meam, nec vllum verbum bonum amplius ex me audient. Ego meis tonitruis ac fulminationibus ſic eos ad ſepulturam compulſabo.

Aduerſus Regem Angliæ: Dogmata mea ſtabunt, & Papa cadet, inuitis omnibus portis inferi, & poteſtatibus aëris, & terræ, & maris. Ipſi me prouocauerunt ad bellum, bellum igitur habebunt: pacem oblatam contempſerunt, pacem igitur non habebunt. Deus viderit vter primò feſſus defecerit, Papa, an Lutherus. Sic placet indies magis ac magis ſuperbire aduerſus inſulſos iſtos, & ineptos baſiliſcos, quò magis ipſi furunt. Inſtat enim mors Papatus abominabilis, vrget eum ineluctabile ſuum fatum (vt Daniel ait,) ad finem ſui venit, & nemo auxiliabitur ei. Si ſolius Chriſti ſumus, quis eſt iſte ſtolidus Rex, qui ſuis mendacijs nos Papæ facere mehitur? Nos non ſumus Papæ, ſed Papa noſter eſt: noſtrum eſt non iudicari ab ipſo, ſed ipſum iudicare. *Spirituale* enim *à nemine iudicatur, ſed ipſe iudicat omnes*: quia verum eſt, omnia veſtra, etiam Papa, quantò magis ſordes iſtę & labes hominum? Ego aduerſus dicta Patrum, hominum, Angelorum, dæmonum pono non antiquum vſum, non multitudinem hominum, ſed vnius maieſtatis æternæ verbum Euangelium, quod ipſimet coguntur probare. Hic ſto, hic ſedeo, hic inſulto Thomiſtis, Henriciſtis, Sophiſtis, ſed omnibus portis inferi, nedum dictis hominum, quantumlibet ſanctorum, aut conſuetudini fallaci: Dei verbum eſt ſuper omnia: diuina maieſtas mecum facit, vt nihil curem, ſi mille Auguſtini, mille Cypriani, mille Eccleſiæ Henricianæ contra me ſtarent. Deus errare & fallere non poteſt. Auguſtinus, & Cyprianus, ſicut omnes electi, errare potuerunt, & erraterunt, &c. Inceſſit Rex conuitijs bellum meum contra liberum arbitrium ſcriptum, quem tamen Eraſmus Roterodamus coactus eſt dimittere intactum, atque adhuc intactum relinquet. Et Erõ non ſolùm Regi & Eraſmo, verùm etiam eorum Deo, & omnibus diabolis &c. Bone Deus, quàm diligenter ſubtilibuſque modis quærunt me. An non ſum ego pretioſus, & nobilis vir? Imò certè his mille annis vix nobilior fuit ſanguis, quàm Lutherus. Cur ita? Conijce tu ipſe: Tres iam Pontifices Romani, tot Cardinales, Principes, Epiſcopi, Monachi, magniqúe Ioannes eruditi, totuſqúe mundus: hi omnes ſuper ſanguinem Lutheri proditores, latrones, & carnifices ſunt, aut certè libenter eſſe vellent. Sed & diabolus cum ſuis. Vah te. Ego ipſe ſanguinem meum odi, quando hæc cogito, quòd ego tales magnificos & præſtantes carnifices ac latrones habere debeam. Turcarum Imperatori deberet talis exhiberi honor, non eiuſmodi pauperi mendico, qualis ego ſum, &c. Coram mundo ipſe quoque probus eſſe volo, & ſum: adeò vt non ſint digni mihi calceamenti corrigiam ſoluere, neque cum veritate me conuincent, quòd coram mundo vlli hominum ſcandalosè viuam. Breuiter, nemini ſum nimis humilis, nemini nimis ſuperbus: quemadmodum Paulus ait: *Scio ſuperbire, ſcio humiliari: ſcio egere, ſcio & abundare.* Quantum ad doctrinam meam attinet, ſum ego diabolis, Cæſari, Regibus, Principibus, totiqúe mundo multò multò multò nimis proteruis ac ſuperbus: quantum verò ad vitam meam attinet, ſum etiam cuilibet puero humilis atque ſubiectus. Qui hoc ante neſciuit, is nunc audiat. Quantum ad officium doctrinamqúe meam attinet, & quoad vita mea illi conformis eſt, nemo vllam à me vel patientiam, vel humilitatem expectet; præſertim Tyranni & perſecutores Euangelij: hic enim debent me pro viuo ſancto habere, hinc aliud non fiet.

In Gloſſa contra prætenſum Edictum imperiale: Cùm videam quòd hunc præcipuum articulum diabolus ſemper blaſphemat per ſuos porcinos Doctores, neque quieſcere aut ceſſare poteſt: Dico ego Doctor Martinus Lutherus Domini noſtri IESV Chriſti indignus Euangeliſta, quòd hunc articulum: *Fides ſola abſque omni opere iuſtificat coram Deo*, firmum atque inconcuſſum permittere debet Romanus Imperator, Turcicus Imperator, Perſarum Imperator, Papa, omnes Cardinales, Epiſcopi, Sacerdotes, Monachi, Moniales, Reges, Principes, Domini, totus mundus, ſimul cum omnibus dæmonijs, & debent inſuper habere ignem infernalem ſuper capita ſua, & nullam gratiarum actionem. Hic eſto meus Doctoris Lutheri inſtinctus à Spiritu ſancto, verum atque ſanctum Euangelium. Ego Doctor Martinus Lutherus vocatus atque coactus in hoc fui, vt fierem Doctor abſque mea voluntate, ex mera obedientia: ibi oportuit me Doctoris officio fungi, ſacræ Scripturæ iurare, & vouere, quòd ipſam purè ac ſyncerè prædicare ac docere vellem. Inter docendum ergo cecidit mihi in viam Papatus, voluitqúe me prohibere; id ſucceſsit ei ſicut præ oculis eſt, & adhuc ſemper peius ſuccedet. Ego in Dei nomine atque vocatione ſuper leonem & ſerpentem ambulabo, & ſuper catulum leonis atque draconis calcabo, idqúe in vita mea inceptum, poſt mortem meam debet eſſe perfectum. Sanctus Ioannes de me prophetauit, quando ex carcere Conſtantiæ in Bohemiam literas miſit: Nunc aſſabunt quendam anſerem (Huſs enim anſerem dicunt) at poſt centum annos audient cantare quendam cygnum, quem pati debent.

Nuſquam hoc legitur in epiſtolis Huſſi.

In Præmonitione ad ſuos Germanos: De cætero non vnum aut alterum Papiſtam, ſed totum Papatum ſuper me exoratum volo, quouſque iudex in cælo ſignum faciat. Neque volo, neque poſſum mihi timere à talibus Dei hoſtibus. Eorum proteruia, eſt mea animoſitas: eorum ira, meus riſus. Nolo hominum conſcientias dimittere oneratas hoc periculo ac metu, tamquam ſeditioſa ſit eorum repugnatio. In tali enim caſu nomen iſtud nimis eſt & malum, & graue: oportet aliud habere nomen, quod iura bene inuenient. Non oportet omne id ſeditioſum eſſe, quod cruenti canes ſeditioſum criminantur, &c. Satis diu vixi, mortem bene merui, ac Dominum meum Chriſtum de Papatu egregiè vindicare cœpi. Ipſi poſt mortem meam Lutherum primùm rectius agnoſcent. Quamuis & nunc, ſi in Papali ac ſacerdotali ſeditione interfectus fuero, mecum accipiam agmen quoddam Epiſcoporum, Presbyterorum, ac Monachorum, vt omnes dicturi ſint, Doctorem Martinum magna cum proceſſione ad ſepulturam deductum eſſe. Eſt enim magnus Doctor ſupra omnes Epiſcopos, Presbyteros, & Monachos. Ideo & ipſos oportebit cum eo ad ſepulturam ire ſuper dorſa, vt de hoc cantica & contabulationes fiant.

In Colloquijs Latinis, capite de morbis & periculis: Ego acrius tangam Papiſtas: Philippus nimis eſt modeſtus: Papiſtæ eius modeſtia inflantur, quia ex charitate omnibus inſeruire vult. Veniant Papiſtæ, ſic volo eos percutere. In Actis Apoſtolorum picturam habetis noſtram. Iacobus Apoſtolus Philippum denotat, qui ſua modeſtia Legem voluiſſet libenter retinere: Petrus Martinum, qui perrumpebat: *Quid tentatis iugum imponere*: Ita

Philippus in charitate, ego in fide proceda: consumere se permittit, ego verò omnia consumo, & nemini parco. Ita Deus in diuisis ingenijs eandem gratiam operatur. Dauid, Daniel, Isaias excellentissimi fuerunt Prophetæ. Ego sum Isaias, Philippus Ieremias. Ieremias semper putabat se nimium increpare homines, sic & Philippus existimat. Si Deus per me tanquam in Hieremia Papam increparet, protinus animam agere cogerer.

Capite de consolatione: Existimo, quòd mille annis nemo hominum adeò hoc testatus sit, quemadmodum ego, qui nunc per multos annos verbum Dei purè docui: sæpius vna die tres vel quatuor conciones habui. Puto ergo me quoque Augustino & Ambrosio in multitudine suarum concionum similem esse. Ego sum defensor Papæ & columna: post meum obitum sustinebit periculum, de quo difficillimè liberari poterit. Deinde clamabunt: Vtinam Lutherus suo adesset consilio: iam autem consulere possumus, illi verò nostrum consilium floccipendunt, hora verò elapsa & præterita, tunc & ipsi clamabunt, Deus autem non exaudiet.

Ad AEgocerotem Emseranum: Quis enim putas mihi cor tuum reuelauit, & reuelandum dedit, nisi ille, qui dedit nobis scire etiam cogitationes Satanæ, discretionem spirituum, imò sensum Christi & profunda Dei?

De abroganda Missa priuata, interpretans prophetiam: Redimendum esse sepulchrum Dominicum per Fridericum Imper. ait: Sepulchrum diuinam esse Scripturam à Papistis occisam & sepultam, sub Friderico Electore refloruisse, & se esse Angelum vel Mariam Magdalenam gloriatur. *Quid si ego,* inquit, *gloriarer me vel Angelum, vel Magdalenam fuisse?*

THEOLOGI TIGVRINI *in confessione Germanica, impressa Tiguri* 1544. *in* 8 Lutherus ipse gloriatur se esse Germanorum Propheram & Apostolum, qui à nullo quicquam didicerit, à quo omnes didicerint alij. Nemo quicquam nouit, præter id quod à Luthero didicit: nemo quicquam præstitit, Lutherus omnia præstitit. Quod ipse non fecit, infectum manst: quod ipse dixit, oportet esse dictum, nulli licet contrarium dicere: qui verò non idem, eodem quo ille modo loqui vult, hunc oportet, tamquam abominabilem, excommunicatum & hæreticum esse.

CONRADVS REIS *libro Germanico contra Hessum de Cœna Domini, B.* 2. Deus propter peccatum superbiæ, qua se extulit Lutherus, quemadmodum pleraque eius scripta testantur, verum illi spiritum abstulit, vti Prophetis illis 3. Reg. 22. atque in eius locum iracundum, fastuosum, & mendacem spiritum dedit. Neque id mirum, cùm eum à Carlstadio floreno aureo emerit, cuius rei nondum pœnitentia ducitur. Atque hic spiritus mendax in omnibus ijs quoque manebit, qui partes ipsius sequuntur, nisi ad saniorem mentem reuertantur.

Ioannes Caluinus.

Hieronymus Bolsec. in eius vita: Frequenter pro concione in has voces prorumpebat: *Ego Propheta sum, ego Dei spiritum habeo, & ego si erro, tu es Deus, qui me propter peccatum huiusce populi in errorem mittis, & decipis. Ego errare non possum.* Literas & opuscula sua sub alieno etiam mentitoque nomine edebat, in quibus suas ipsius dignitates, laudes, & in Ecclesiam merita egregiè canebat. Non solum Melanchthonem, sed omnes alios tam priscos, quàm nostri temporis Doctores præ se contemnebat, & præter Bucerum præceptorem suum, nullo cæteros omnes loco se habere dicere solebat.

LVTHERANORVM, &c. gula & luxus.

Martinus Lutherus.

In Colloquijs Latinis Tomo 1. *capite de ebrietate:* Nos Germani ingurgitamus nos potando ad paupertatem, mortem, & infernum vsque. Alexander robusti fuit corporis, & ingens potator, tres integros dies & noctes potasse dicitur, & hæc regula de eo iactatur:

Si vino te impleueris,
Dormire statim poteris,
Et post somnum ventriculum
Vino implere iterum:
Nam Alexandri regula
Præscribit hac remedia.

Tomo 2. *capite de consolatione:* Iacobus Concionator Bremensis in die Palmarum inter alia fercula mihi gallinam parauit, dicens: Si docemus, quare non facimus? tandem deposui habitum. Ego enim nisi cucullam exuissem, carnem manducassem, & vxorem duxissem, Papistæ meam doctrinam quasi non veram calumniati fuissent.

Capite de Christianis: Ego Martinus Luther vix vllam consolationem ex morte & resurrectione Christi capere possum: bonis autem corporalibus à Deo acceptis, vt edere panem, & bibere cereuisiam optimè possum.

Iacobus Andreæ.

Ad caput 21. *Luc:* Altera pars & turba Germanorum suum quidem locum verbo diuino, vt prædicetur, tribuit: nulla verò sentitur apud illos morum emendatio, sed cernitur horrenda, epicuræa, & bestialis apud illos vita in conuersationibus, compotationibus, cupiditatibus: loco ieiunij comessationibus & perpotationibus nocte dieque vacant.

Philippus Melanchthon.

Ad caput 6. *Matthæi:* Loquitur res ipsa in his regionibus omne ferè studium conuiuiorum apparatibus, & ebrietati, atque immanibus illis poculis impendi. Quare manifestum est, nos à Deo varijs modis puniri, vt incendio, bellis, & conuulsionibus atque confusionibus regiminum seu politiarum, propter belluinam istam ventris ingluuiem, & helluandi perpotandique consuetudinem. Præterea quoties videtis temulentos homines ruere in suas clades, & sæpe cruento ferro inter seipsos concurrere, imò & cædibus mutuis grassari? Quomodo potest laxior annona sperari in tantis profusionibus, helluationibus, pomparum conuiuiorumque apparatibus? Adeò delectantur immunditia, sordibus, & illuuie, vt in morem suis lutulentæ quaslibet res, panem, carnes, cereuisiam, & id genus alia corrumpere & contaminare soleant. Ea barbaries est in populo, vt plerisque persuasum sit, se, si vnum diem ieiunent, noctem continuò sequentem non posse viuere.

Ioannes Caluinus.

Hieronymus Bolsec. in eius vita: Vino, quo Caluinus vtebatur, nullum erat in tota vrbe delicatius. Et cùm ad quemquam amicorum prandium ibat, vel cœnatum, suum vinum in argentea lagenula eò ferendum curabat, quod domino scilicet Caluino, eiusque palato tantùm seruabatur. Habebat præterea pistorem, qui singulari modo panes ei eiusque ori sapidos pinseret, ex nobilissimo farinæ flore, aqua rosacea, saccaro, cynamomo, anyso macerato, & bis deinde cocto: qui panis per singularem excellentiam panis Domini, putà Caluini, vocabatur.

LVTHERANORVM, &c. impudicitia, & libido.

Martinus Lutherus.

Libro de vita coniugali: *Crescite, & multiplicamini*, non est præceptum, sed plus quàm præceptum, quod nos non possumus impedire, vel prætermittere: sed perinde necessarium est, quàm edere, bibere, ludere, expuere, purgare, & euigilare. Sicut enim in mea manu non est, quo minus sim mas: ita minimè situm est in me, vt sim sine muliere, &c. Si alter alteri seipsum subtrahat, sic vt debitum coniugale præstare non velit, quemadmodum multæ pertinaces mulieres inueniuntur, quæ ex nimia peruicacia, nec si maritus decies adulterium committeret, nihil tamen mouentur. Hic locus est, vt vir dicat: Si tu non vis, velit alia: si non vult vxor, veniat ancilla: ita tamen, vt hoc vir illi bis terue dicat, eamque admoneat, etiam alijs viris indicet, quò publicè constet de eius pertinacia, & publicè arguatur: si tum non vult, dimitte eam, duc Estheram, & dimitte Vasthi, quemadmodum Rex Assuerus fecit.

Tomo 1. epistolarum Latinarum fol. 334. ad Philippum: Ego hîc insensatus & induratus sedeo in otio, proh dolor, parum orans, nihil gemens pro Ecclesia Dei, quin carnis meæ indomitæ vror magnis ignibus: summa: qui feruere spiritu debeo, ferueo carne, libidine, pigritia, otio, somnolentia, ac nescio, an, quia vos non oratis pro me, Deus à me auertus sit. Tu iam in locum meum succedis, domus Dei gramor & gratior: octo iam dies sunt, quod nihil scribo, neque oro, neque studeo, partim tentationibus carnis, partim alia molestia vexatus.

Folio 345 Sufficit, quòd agnouimus diuitias gloriæ Dei, Agnum, qui tollit peccata mundi: ab hoc non auellet nos peccatum, etiamsi millies vno die fornicemur, aut occidamus.

In Colloquijs Latinis Tomo 1. capite: Iocosa, festiua, fabulæ: Pædagogus Georgij Ducis cùm in balnea publica iussset sine femorali, cui cùm ancilla obuiasset, femorale offerens, induit, ita tamen, vt testes tegerentur, priapo eminente: ibi secunda ancilla consueto more et femorale induit. Respondet Martinus Lutherus: Maioremne industriam habere deberet, quàm Dux Ioannes, suus discipulus? qui cùm semel in mensa sedisset, eiusque priapus ex tibialibus prodijsset, nec eum tegeret, ibi admonuit eum suus architriclinus his verbis: Domine clementissime, quale erat animal, quod hodie à patre tuo emptum est? Respondit illi: Taurus erat. Alter è contra baculo illius priapum tangens, dixit: Credo tuam clementiam magnam partem de carne tauri comedisse. Tales, inquit M. L. sunt Principum mores, qui ingenio & virtute alios anteire debent, &c.

Mulier quædam garrula, multum sibi sapere videns, accessit Martinum Lutherum, referens se audisse concionem à D. Iona, super locum: *Verbum caro factum est*, &c. quòd esset magna res. M. Lutherus tacuit, illamque dimisit, postea dixit: ibi erat spiritus malignus, vix locus mihi dabatur cum illo loqui: eram enim captus. Si quis cum talibus spiritibus disputare cogitur, facile ex spiritu in carnem perueniret.

Tomo 2. cap. de coniugio: Nisi ego clam celebrassem nuptias, omnes impedissent: quia omnes amicissimi clamabant, non illam, sed aliam.

In Colloquijs Germanicis capite de Matrimonio: Vt nemo potest cibo ac potu carere, sic fieri nequit vt aliquis à muliere abstineat. Nam naturali desiderio inflammati, non possumus ab illis separari. Causa hæc est, quia in vtero mulierum concepti, eo aliti, inde nati, lactati, & educati fumus: ita vt caro nostra maiori ex parte muliebris caro sit: & sic planè fieri nequit, vt ab ijs separemur.

S. Hieronymus multa scribit de tentationibus carnis. Ah parua res est; mulier domi habitans potest huic morbo mederi. Eustochium hic Hieronymo facilè subuenire potuisset.

Præfatione in Œconomiam Menij, Tomo 4. German. fol. 463. Quemadmodum grauiter & seuerè præcepit Deus: *Non occides, non mœchaberis:* eodem modo, & multo magis præceptum est, vxorem duces, maritum accipies.

Ioannes Caluinus.

Hieronymus Bolsec. in eius vita: Caluinus cùm Noniodoni curatum Beneficium, & aliud Sacelli cuiusdam Sacerdotium obtineret, Sodomitici sceleris conuictus in vitæ discrimen venit, vt igni concremaretur. Cæterùm Episcopi verbis commiseratione pœna moderata, cauterio candenti eius humero lilium est inustum. Quam ignominiam haud ferens, vendidit Beneficia sua, & in Germaniam se contulit, mutato prius nomine: nam pro Cauuino Caluinum se vocitabat, & aliquando Carolum de Heppe aut Happe.

Diui Iacobi de Burgundia, Domini de Fallais Geneuæ ægrotantis vxorem sæpe sic est allocutus Prophera æthereus: Quid facies hoc homine tam malè affecto? nunquam erit tibi vt seruitium exhibere queat: me si audies, mori ipsum sines, & quantum abest, vt mortuus sit? quem si mori contingat, nos inter nos coniuges erimus. Quo sermone indignata nobilis fœmina marito persuasit, vt Geneua relicta ad Bernenses se conferret. Cuiusdam nobilis vxor, iuuencula, blandula, bellula, eleganti forma atque alacris frequenter à Caluino inuisebatur absente marito, maximè verò nocturno tempore: adeò vt ancilla iuramento adacta post contiteretur, se vestigia in lecto heræ suæ duplicia offendisse, etiamsi maritus peregrè abesset: atque Caluinus illic ea nocte & cœnârat, & dormierat.

Theodorus Beza.

In carminibus impressis Lutetiæ 1548. Carmine de sua in Candidam & Audebertum beneuolentia:

Abest Candida, Beza quid morarius?
Audebertus abest, quid hic morarus?
Tenent Parisii tuos amores,
Habent Aurelij tuos lepores:
Et tu Vezelijs manere pergis,
Procul Candidulaque, amoribusque,
Et leporibus, Audebertuloque?
Immò Vezelij procul valete,
Et vale pater, & valete fratres:
Namque Vezelijs carere possum,
Et carere parente, & his, & illis:
At non Candidula, Audebertuloque.
Sed vtrum, rogo, præferam duorum?
Vtrum inuisere me decet priorem?
An quemquam tibi, Candida, anteponam?
An quemquam anteferam tibi, Audeberte?
Quid si me ingeminas facem ipse partes,
Harum vt altera Candidam reuisat,
Currat altera versus Audebertum?
At est Candida sic amara, noui,
Vt totum cupiat tenere Bezam:
Sic Beza est cupidus sui Audebertus,
Beza vt gestiat integro potiri:
Amplectior quoque hic & hunc, & illam,
Vt totus capiam videre vtrumque,
Integrisque frui integer duobus.
Præferre attamen alterum necesse est.
O duram nimium necessitatem!
Sed postquam tamen alterum necesse est,

Proderet tibi defero Adolescens.
Quòd si Candida fuit concupierat:
Quidnunc Lasciuo tacèm vico.

Idem iam senex, nondum iuuenili illa deposita lasciuia, quinquagesimum Dauidis Psalmum, qui nil nisi pœnitentis lachrymas & dolores complectitur, hoc modo ad suas delicias transfert:

——Rex Dauid amore
Correptus, verum Bersabæ ad limina vultum:
Bersabe, qua non formosior altera, cunctas
Iactabam populos inter numerata puellas:
Sed commenda viro, & mater iam digna videri.
Et mox tam raras mortali in corpore dotes
Miratus, patuis radiantem frontis honorem,
Purpureasque genas, pulchri & discrimina nasi,
Os resolutum, & flauos per eburnea colla capillos,
Marmoreumque sinum, porrectaque brachia longè,
Et teretes digitos: me verò ludere in istis
Eas oculis, inquit, &c.
Omnibus arridet pulchra sibi conscia formæ:
Nunc sinit extrema crispantes fronte capillos
Ludere, nunc varia discriminat arte vagantes:
Iam cedare sinum simulat, mammasque coercet,
Et superbe dari teretes velamina tele.
Iam cunctas officiat opes, collegia superbæ
Nudato, pictora meantur imagine Dianæ:
Interdum exedris illi quæ stauat in hortis
Marmoreo insigni latere, atque perennibus vndis
Fonte lauat, cœlestesque oculis iaculantur amores.

TILMANNVS HESHVSIVS libro cui titulus: *Vera & sana confessionis*, &c. Beza suo præconio venditat orbi opera suæ supererogationis, & per totam Galliam celebratæ sanctitatis. Quis putasset hominem tam perfrictæ frontis, tamque deploratæ impudentiæ existere in rerum natura, vt qui ante paucos annos spurcissimis suis moribus dedecori fuit ipsis discipulis honestis, quique suos nefandos amores, illicitos concubitus, scortationes, fœda adulteria sacrilego carmine decantauit orbi, non contentus eo, quod ipse more porci in cœno flagitiosarum libidinum sese volutaret, nisi etiam aures studiosæ iuuentutis sua illuuie contaminaret. Qua inaudita petulantia quid aliud voluit ista quauis ibi magis polluta bestia, quàm vt scelerum suorum celebratione sacro studiosorum cœtu, omnibus liberalibus artibus, magistratui ciuili, legibus honestis, humano pudori, ipsi morum honestati, Ecclesiæ Dei, imò ipsi Deo, emissæ seueritissimæ iræ & iudicio petulanter insultaret?

GABRIEL PRATEOLVS *pag.* 137. Quid de exilio tuo (BEZA) prædicas? Vide ne in eo vanus admodum sis. Causam certè tui ex Gallia discessus ego nescio: hoc verè scio, eos, qui te fortè melius me nouerunt, alias, quàm tu, exilij rationes afferre: id ne me odio aliquo scribere putes, ipsorum verba recentebo. Hic (*Beza*) enim ob flagitia, & mores illicitos, & supplicio dignos concubitus, adeoque adulteria, & infandas libidines: satis item Satanicis epigrammatis, Martialis & Catulli spurcitias superantibus, in prestibulo decantatis, magis suppliciorum metu, quàm religionis amore aufugisset ex Gallia, Lausanna item pulsus, se Christi Martyrem iactabat, &c.

HIERONYMVS BOLSECVS *in historia de vita Caluini lib. 2. cap. 3. Bezæ fol.* 46. Si quis vnquam adolescens omni fœditatis & flagitiorum turpitudine coinquinatus fuit, Beza fuit, non modò verborum obscœnitate inter focios, verùm etiam morum generisque corruptissimorum fœditate detestanda & cœlo & terris execranda. Hoc ne vnquam fieri posset, ipse prouidit. Mandauit enim scriptis suam nequitiam, quæ impressa Lutetiæ Anno 1548. magno suo mœrore & ignominia, ad hæc vsque tempora sarta tecta peruenerunt. Verissimè possum illud affirmare, nullum vnquam poëtam extitisse tam lasciuum, tam perfrictæ frontis, tam detestabilem, cuius quidem scripta in lucem venerint, vel qui modestiæ fines adeò sit egressus, cuiusmodi se Beza professus est in libro Epigrammatum de sua Candida. Cùm enim adolescentiæ cursum tenuisset, vt æquales omnes, si qui illius furfuris essent, improbitate, nequitia, scelere, libidine, impudentiaque superaret, meritas tandem pœnas impuritatis eum persoluisse multi cognouerunt. Morbo enim Neapolitano (Gallicum vocant) correptus est, cuius exprimendi, totoque corpore exhalandi causa, in certo suburbio Parisienti, ad caminum cuiusdam balneatoris æstuans & anhelus diu multumque desudauit. Cùm Lutetiæ vir quidam honestus sartor habitaret in eo vico, qui Calendra vulgo nominatur, huius vxorem Beza primùm solicitare, atque eius pudicitiam expugnare, deinde secum etiam Geneuam abducere cœpit, quam adhuc ibi retinet. Atque eam illam esse meretricem aio, quam suis versibus tantoperè celebrauit, ficto tamen nomine Candidæ, cùm vera appellatione Claudia nominetur. Non ita multò post Lausannæ ad professionem linguæ Græcæ est admissus. Vbi statim epistolam Diui Pauli interpretari cœpit, non sine ingenti stupore multorum, qui vitam & mores hominis accepissent. Factum in eam rem epigramma, ipsique transmissum est Lausannam:

Spurcia nunc fueras, mollisque, salaxque poëta:
Mox Doctor sacri factus es eloquij.
Vnde rogo potuit subita hæc mutatio gigni?
Non tribuenda Deo, sed potius Satanæ.
Nempe tui similes versutos ardeliones
Exquirit: quorum fraude fides pereat.
Angelus ecce Erebi lucis Christique ministrum
Mentitur, cæcos ducit in exitium.

LVTHERANORVM, &c. spiritus mendax.

1. De Deo vno.

Catholicos omnes non nisi vnum, verum, ac omnipotentem Deum agnoscere, & colere, ostendimus libro 1. artic. 2. pag. 14.

MENTIVNTVR ERGO.

MARTINVS LVTHERVS *ad Euangelium de Festo Annuntiationis:* Papistæ Virginem Mariam Deum constituunt, omnipotentiam ei in cælo & in terra tribuunt, &c. In Papatu omnes se ad Mariam contulerunt, & plus fauoris ac gratiæ ab ea expectârunt, quàm à Christo ipso.

IOANNES CALVINVS *lib. 3. Institut. cap. 20. §. 22.* Singuli peculiares sibi Diuos asciuerunt, in quorum non secus atque tutelarium Deorum fidem se contulerunt. Neque modò (quod olim Israeli exprobrabat Propheta) secundùm numerum vrbium Dij sunt erecti, sed secundùm capitum multitudinem.

De necessitate reformandæ Ecclesiæ: Non solùm Sanctos Christi loco adorant; sed etiam eorum ossa, vestes, calceos, & simulachra.

MAGDEBVRGENSES CENTVRIATORES *Præfatione in sextam Centuriam:* Cœperunt ea occasione etiam defunctæ creaturæ, & exanguia, & semicorrosa ossa coli, inuocari, honore diuino affici, & alligari ad illa ipsa loca preces.

2. De Christo Saluatore.

Catholicos semper docuisse, & adhuc docere Christum Iesum Dei & Mariæ Filium, vnicum esse humani generis

Salua-

Saluatorem, quia ſua incarnatione, obedientia, paſſione, morte, reſurrectione, pro omnibus omnium hominum peccatis ſatisfecit, oſtendimus lib. 2. art. 7. pag. 199.

MENTIVNTVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *libro de abroganda Miſſa priuata*: Chriſtum planè (*vos Pariſienſes*) non neceſſarium facitis ex parte noſtri. Ideò apertè negatis ipſum eſſe Ieſum, id eſt Saluatorem hominum. Aſſeritis autem potius ſatisfactorem exactionis iniqui Dei. Nec liberauit nos à peccatis, quæ nulla ſunt, ſi liberum arbitrium velit facere, quod eſt in ſe.

Ad cap. 50. Geneſ. Aſini iſti Louanienſes palam negant Chriſtum eſſe Prophetam: negant nos habere remiſsionem & vitam æternam per Chriſtum, & abolent ſententias: *Ecce Agnus, qui tollit peccata mundi, &c.*

Ad caput 3. epiſt. ad Galatas: Sub Papatu nec ipſe Pontifex, nec omnes viri docti apud illum, vt Cardinales, Epiſcopi, Scholaſtici vnquam nouerunt, quidnam eſſet vel Euangelium, vel Lex, atque adeò ne guſtârunt quidem.

In *Coll. Germ. capite de Chriſto*: Præcipua de Chriſto quæſtio eſt, an homines per illum ſolum à morte liberentur, iuſtificentur, & ſaluentur. De eo dubitant ſapientes huius ſeculi, viri doctiſsimi, & maxima hominum in terra pars. Papa cum ſuis omninò infectatur hanc doctrinam.

PHILIPPVS MELANCHTHON *diſputatione contra articulos Louanienſes, propoſ. 9.* Detrahunt gloriæ Chriſti, quando dicunt remitti peccata propter noſtra merita, non propter Chriſtum.

Præfatione in Corpus doctrinæ: Audemus gloriari Chriſtum à nobis eſſe primò vulgatum.

Apologia confeſſionis Auguſtanæ, capite de traditionibus humanis in Eccleſia: Euangelium docet nos fide propter Chriſtum gratis accipere remiſsionem peccatorum: aduerſarij contra alium Mediatorem conſtituunt has traditiones: propter has volunt conſequi remiſsionem peccatorum, per has volunt placare iram Dei, &c. Sentiunt Deum eſſe placatum & propitium propter traditiones, & non propter Chriſtum. Extant immenſi libri, imò Bibliothecæ totæ, nullam ſyllabam de Chriſto, de fide in Chriſtum, de bonis operibus ſuæ cuiuſque vocationis continentes, ſed tantùm colligentes traditiones, & harum interpretationes. De iuſtitia fidei, & fide in Chriſtum nihil dicunt: imò hanc ſaluberrimam Euangelij partem lacerant conuitijs.

CONFESSIO MANSFELDENSIVM *capite de erroribus Ieſuitarum*: Error ſectæ Ieſuiticæ eſt, quòd Chriſtus, etſi mediator & interceſſor noſter fuerit, nunc tamen non ſit amplius, ſed iam ſolos Sanctos interceſſores ac mediatores noſtros eſſe.

3. *De Fide in Chriſtum.*

Catholicos ſemper docuiſſe, & adhuc docere impium non niſi fide iuſtificari: fidem ſemper ad ſalutem eſſe neceſſariam: ſine fide neminem ſaluari poſſe, pluribus demõſtrabo Tom. 2. lib. 3.

MENTIVNTVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *de captiuitate Babylonica, cap. de Pœnitentia*: Non hac contenta Babylonia noſtra, fidem quoque adeò extinxit, vt impudenti fronte eam negaret neceſſariam eſſe in Sacramento iſto, imò Antichriſtica impietate definiret, hæreſin eſſe, ſi quis fidem neceſſariam eſſe aſſereret. Contritionem ſic docuerunt, vt eam fide promiſsionis priorem facerent, & longè viliorem, vt quæ non eſſet fidei opus, ſed meritum, imò non memorantur eam.

Ad caput 15. Ioannis: Noſtri Papiſtæ de fide nihil nec docuerunt, nec intellexerunt.

Aduerſus execrabilem Bullam Antichriſti, de ſexta articulo diſputans: Lege libros illorum Sophiſtarum de Pœnitentia, & videbis eos nec promiſsionis, nec fidei vllam mentionem facere. Has enim Pœnitentiæ partes viuas omittunt, & ſolis mortuis contritionibus homines exagitant.

In colloquijs Germaniæ capite de morte: Monſtrate mihi vnum locum de iuſtificatione fidei in Decretis, in Decretalibus, in Clementinis, in omnibus ſcribentibus omnium Summarum & Sententiarũ, in omnibus Sermonibus monachorum, in ſtatutis Synodorum, in omnibus Poſtillis, in toto Hieronymo, & Gregorio, &c.

PHILIPPVS MELANCHTHON *in Apologia confeſſionis Auguſtanæ, capite de Iuſtificatione*: Aduerſarij docent hominem iuſtificari dilectione & operibus: de fide, qua apprehendimus propitiatorem Chriſtum, nihil dicunt, imò hanc fidem improbant, neque improbant tantùm ſententijs, aut ſcriptis, ſed etiam ferro & ſupplicijs conantur in Eccleſia delere.

Cap. de Eccleſia: De hac fide conſequente remiſsionem peccatorum nulla eſt ſyllaba in tanta mole Conſtitutionum, Gloſſarum, Summarum, Confeſſionalium. Nuſquam ibi Chriſtus legitur: tantùm leguntur ſupputationes peccatorum.

Cap. de Sacrificio: De fide, qua gratis conſequimur remiſsionem peccatorum, nulla prorſus fiebat ab aduerſarijs mentio: de exercitijs fidei luctantis cum deſperatione, de gratuita remiſsione propter Chriſtum, omnes libri, omnes aduerſariorum conciones mutæ erant.

In articulis Smalcaldicis articulo 3. de falſa Papiſtarum Pœnitentia: Hic verò neque Chriſtus locum habebat, neque fiebat vlla mentio de fide: ſed proprijs operibus coram Deo viuere, atq; abolere peccatum nitebantur.

In diſputatione de pœnitentia, propoſitione 7. Stultè & impiè docuerunt Scholaſtici, peccata remitti per contritionem ſine fide.

In Locis communibus Manlij fol. 491. Epiſcopus quidam, cùm in quodam publico diuerſorio diuerſiſſet, ibique nouum Teſtamentum reperiſſet, aperto libro incidit in locum Pauli ad Romanos: *Arbitramur fide iuſtificari hominem abſq; operibus legis.* Ille ibi ira commotus, dixit: O Paule, num & tu vis Lutheranus fieri? & librum abiecit.

4. *De gratia Dei.*

Quòd noſtri contra Pelagianos ſemper docuerint, & adhuc doceant hominem cum ante, tum poſt Baptiſmum, proprijs naturæ viribus abſque ſingulari Dei gratia & auxilio horum nec velle, nec operari poſſe, oſtendemus Tom. 2. lib. 2. & 3.

MENTIVNTVR ERGO.

MARTINVS LVTHERVS *ad librum Ducis Georgij ſcript. anno 1533.* Papiſtæ docent poſſe hominem proprijs naturæ viribus, ſine gratia, Dei mandata ſeruare. Magiſter meus Occam ſcribit, nuſquam teſtari ſacras literas ſingulari dono Dei opus eſſe ad ſeruanda diuina mandata. Hic boni viri eramus, vbi audiebamus liberum arbitrium noſtrum adeò adhuc proſperum & incolume eſſe, quòd poſſemus ſeruare mandata diuina abſque Dei gratia.

De abroganda Miſſa priuata: Principium fidei illorum eſt eiuſmodi hominem poſſe proprijs naturæ viribus, faciendo quod in ſe eſt, omnia Dei mandata perficere.

PHILIPPVS MELANCHTHON *in Apologia cap. de Traditionibus humanis*: Sed quid intereſt inter Pelagianos & aduerſarios noſtros? cùm vtrique ſentiant, homines ſine Spiritu ſancto poſſe Deum diligere, & præcepta Dei facere, quoad ſubſtantiam actuum, mereri gratiam, & iuſtificationem operibus, quæ ratio per ſe efficit ſine Spiritu

ſancto. Quàm multa abſurda ſequuntur ex his Pelagianis opinionibus, quæ in Scholis magna voce docentur.

Cap. de Iuſtificatione: Schalaſtici ſecuti Philoſophos, tantùm docent iuſtitiam rationis, videlicet ciuilia opera, & aſſingunt quòd ratio ſine Spiritu ſancto poſſit diligere Deum ſuper omnia.

Ad caput 5. epiſtolæ ad Romanos editionis vltimæ: Scholaſtici adeò extenuant peccatum Originis, vt ſi quis rectè conſideret, intelligat eos reipſa Pelagianizare. Docent peccatum Originis imputationem ſeu reatum eſſe: deinde fingunt legi Dei verè obedire, & ſatisfacere nos poſſe viribus naturalibus.

5. *De Libero Arbitrio.*

Quàm multis, quàm apertè, quàm præclarè Græci ac Latini Patres ſcripſerint de Libero Arbitrio, oſtendimus Tomo 2. lib. 1.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in Colloquijs Latinis Capite de libero Arbitrio.* Nomen liberi arbitrij odioſiſſimum fuit omnibus Patribus, quamuis ipſi nos concedimus Deum homini dediſſe liberam voluntatem.

6. *De Sanctorum inuocatione.*

De Sanctorum inuocatione Origenis, Athanaſij, Baſilij Magni, Ephræm, Gregorij Nazianzeni, Nyſſeni, Ioannis Chryſoſtomi, Philonis Carpathij, Cyrilli Alexandrini, Sozomeni, Theodoreti, Antipatri Boſtrenſis, Concilij Chalcedonenſis, Baſilij Seleucij, Olympiodori Diaconi, Ephræm Cherſonei, Areta Cæſareenſis, Cyrilli Eremitæ: Cypriani, Ambroſij, Damaſi, Prudentij, Hieronymi, Ruffini, Gaudentij, Auguſtini, Paulini Nolani, Seueri Minoritenſis, Vigilij Tridentini, Maximi Taurinenſis, Hilarij Arelatenſis, Leonis Primi, Claudiani Mamerti, Antonij Conſtantienſis, Conſtantij Presbyteri, Victoris Vticenſis, Fulgentij, Ennodij Ticinenſis, Hormiſdæ, Elpidij, & Arateri Græcorũ ac Latinorum Patrum, qui D. Gregorium Magnum ætate antecęſſerunt, teſtimonia manifeſta habes ſupra lib. 3. articulo 4. pag. 294. lib. 4. articulo 4. pag. 360. lib. 5. articulo 6. pag. 485.

MENTITVR ERGO

PHILIPPVS MELANCHTHON *in Apologia capite de inuocatione Sanctorum:* Allegant Cyprianum, quòd viuum Cornelium rogauerit, vt decedens pro fratribus oret. Hoc exemplo probant mortuorum inuocationem. Citant & Hieronymũ contra Vigilantium. In hac arena, inquiunt, ante mille & centum annos vicit Hieronymus Vigilantium. Sic triumphant aduerſarij, quaſi iam ſit debellatum: nec vident iſti aſini apud Hieronymum contra Vigilantium nullam extare ſyllabam de inuocatione. Loquitur de honoribus Sanctorum, non de inuocatione. Neque reliqui veteres ſcriptores ante Gregorium fecerunt mentionem inuocationis. Certè hæc inuocatio cum his opinionibus, quas nunc docent aduerſarij de applicatione meritorum, non habet teſtimonia veterum ſcriptorum.

7. *De Sacris Bibliis.*

Quanto in pretio apud noſtros ſemper fuerint, & adhuc ſint ſacra Bibliorum ſcripta, cùm in diuerſis Bibliothecis, quæ adhuc ſeruantur, plurima manu exarata, tum toties typis apud noſtros recuſa exemplaria probant.

Biblia Hebræa impreſſa ſunt Piſauris 1494. Pragæ 1510. Compluti 1515. Venetijs 1530. Pariſijs 1544. Antuuerpiæ 1572. 1574. 1583.

Biblia Græca Compluti 1515. Venetijs 1520. Antuuerpiæ 1572. Romæ 1587.

Biblia Latina Moguntiæ 1450. 1472. Norimbergæ 1478. Coloniæ 1479. 1529. Baſileæ 1485. 1491. Venetijs 1479. 1497. 1571. 1572. 1574. Lugduni 1512. 1522. 1525. 1531. 1569. 1598. Louanij 1547. Pariſijs 1555. Antuuerpiæ 1561. 1565. 1567. 1570. 1574. 1582. Romæ 1591.

Biblia Germanica Dietenbergij Coloniæ ex officina Quenteliana ſæpiſſimè prodijſſe omnes nôrunt.

MENTIVNTVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *libro de Eccleſia, paulo ante finem:* Papa Scripturam ſacram in cœno & puluere ſepelijt, & doctrinam Chriſtianam pene integram deleuit.

In Colloquijs Latinis Tomo 2. cap. de Bibliis: Biblia olim erant incognita: Carlſtadius octauo anno poſt ſuum Doctoratum primò legit Biblia.

IOANNES CALVINVS *ad caput 4. Lucæ v. 16.* Si temporum fiat comparatio, facilè ex præſenti loco conſtabit, fœdiores hodie & magis deformes eſſe Papalis hierarchiæ corruptelas, quam apud Iudæos ſub Anna & Caipha fuerunt. Nam Scripturæ lectio, quæ tunc vigebat, non modò ſub Papa obſoleuit, ſed ferro & igne à tẽplis arcetur, niſi quòd lingua incognita in ludibrium cantillant.

8. *De Romano Pontifice.*

Quæ ſit auctoritas Romani Pontificis, quid ipſi ſibi tribuant, quid Græci, quid Latini Patres de illa ſentiant, oſtendimus ſupra lib. 7. art. 6. pag. 825. art. 7. pag. 835.

MENTIVNTVR ERGO.

MARTINVS LVTHERVS *libro aduerſus Papatum Romæ fundatum ſcribit Papam dicere:* Nemo extra me, extra meas claues, meas Miſſas poteſt opem ferre: Chriſtus & fides nihil hic poſſunt conferre: Chriſtus eſt ebrius, ſtatuus, ſtolidus, & oblitus, quantam poteſtatem ligandi cum clauibus mihi tradiderit. Qui non adorat ventris mei crepitus, peccatum mortale committit.

In Colloquijs Latinis Tomo 2. c. de Papiſtis: Imprudenter docet Papa ſacerdotium Chriſti eſſe translatum ad Papam Vicarium Chriſti, negans æternum Chriſti ſacerdotium. Inſpice tantùm duo capita in ſuis Decretalibus, vbi ſe extollit magna maieſtate ſupra Scripturæ auctoritatem. In interpretandis iis locum dat Patribus, in definiendis cauſis Apoſtolicæ Sedis auctoritatem præfert: quia ipſe vult dominus eſſe Scripturæ, non iudicari ab illa. Ideo iam contra me fulminat: imo contra ſuos Canones, vbi dicit: Conſuetudo cedat veritati, diſt. 11. Addit exemplum Ezechiæ æneum ſerpentem reijcientis. Nunc ex diametro contra hunc Canonem peccat, non vult veritati cedere, de infinitis palpabilibus erroribus conuictus.

MARTINVS CHEMNITIVS *in Examine Tridentini Concilij:* Dicunt Patres Concilij, quòd Papa habeat voluntatem pro ratione in his, quæ vult: quòd poſſit formam Sacramentorum ab Apoſtolis traditam immutare: quòd contra epiſtolas Pauli poſſit ſtatuere: quod poſſit diſpenſare contra quatuor prima Concilia, & contra verba Euangelij.

SYNODVS SMALCALDICA *cap. de primatu Papæ:* Papa ſibi arrogat auctoritatem condendi leges de cultibus, de mutatione Sacramentorum, de doctrina, & vult ſuos articulos, ſua decreta, ſuas leges exiſtimari pares legibus diuinis. Arrogat ſibi diuinam auctoritatem: quia ſumit ſibi ius mutandi doctrinam Chriſti, & cultus à Deo inſtitutos: ſuam doctrinam, & ſuos cultus vult obſeruari tamquam diuina.

MATTHIAS FLACCIVS ILLYRICVS *de forma & praxi Concilij Tridentini:* Clamant illi Concilij Patres Eccleſiam, id eſt Pontificem cum ſuis ſpiritalibus eſſe ſupra Scripturam, & Papam poſſe ex plenitudine poteſtatis contra Apoſtolum & totum vetus Teſtamentum diſpenſare.

9. *De Concilijs.*

Quid noſtri de Conciliorum auctoritate docuerint, & adhuc

adhuc doceant, ostendimus libro 7. articulo 21. pag. 945.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *libro de Conciliis:* Illi sycophantæ, qui parasitantur Papæ, adeò sunt dementati, vt hoc paradoxon audacissimè defendant. Concilia potestatem habere condendi nouos articulos fidei, & mutandi veteres.

10. De D. Hieronymo.

D. Hieronymum satis multa scripsisse reliquisse de Christo Saluatore, de fidei iustificatione, & operibus fidei ostendimus Tom. 1. lib. 2. articulis singulis Tom. 2. lib. 3.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in Colloquijs Germanicis, capite de scriptis Patrum:* Hieronymum legere licet propter historiam. Nam de fide, & vera religione ne verbum quidem in eius scriptis extat.

In Colloquijs Latinis Tom. 2. cap. de Patribus. Hieronymus nihil de Christo tractat, nisi quòd nomine solùm vtitur: neque de fide, spe, charitate, neque de operibus fidei loquitur. Ideo Staupitius diligens eius lector dixit: Scire cuperem quomodo Hieronymus saluatus sit.

D. Hieronymus epistola 57. ad Damasum negat dicendas esse tres hypostases, aut tria enypostata, quòd in ijs veneni aliquid lateat, sed voce homousij ibidem vtitur.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in confutatione rationis Latomianæ:* Si odit anima mea vocem Homousion, & nolim ea vti, nõ ero hæreticus, nec est quòd mihi obiectes aduersus Arianos receptum à multis, quod & Hieronymus optauit aboleri, ideoque non effugerunt periculum hoc inuento vocabulo, vt Hieronymus queratur nescire quid veneni lateat in literis & syllabis, adeo vt Ariani magis quàm Scripturas exagitabant.

Lib. de Conciliis: Sanctus Hieronymus, vehementer perturbatus, lamentabiles literas scribebat ad Episcopum Romanum Damasum, & cupiebat expungi vocabulum Homousios.

11. De peccato Originali.

De peccato Originali quàm mutus, quàm expressè, & quàm præclarè scripserint veteres Græci & Latini, ostendemus Tom. 2. lib. 2.

MENTITVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *in Colloquijs Latinis cap. de adulterio:* Peccati originalis vsque ad Augustinum nullus Patrum mentionem facit. Augustinus primus peccatum Originis, & actuale disseruit, quòd scilicet esset concupiscentia & radix peccatorum actualium.

12. De Sacramentis.

Quòd adultis nullum Sacramentum absque fide & bona intentione prosit, omnes Scholastici passim ex professo docent, & nos infra suis locis ostendemus.

MENTIVNTVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *Sermone de Baptismo:* Esto contemptor Magistri Sententiarum cum omnibus suis scribentibus, qui tantùm de materia & forma Sacramentorum scribunt, dum optimè scribunt, id est, mortuam, & occidentem litteram Sacramentorum tractant: cæterùm spiritum, vitam, & vsum, id est promissionis diuinæ veritatem, & nostram fidem prorsus intacta relinquunt, &c. Et hinc impulsi sunt tantum tribuere Sacramentis nouæ Legis, vt ea statuerent prodesse etiam ijs, qui in peccatis mortalibus sunt, nec requiri fidem aut gratiam, sed sufficere non posuisse obicem, hoc est actuale propositum denuò peccandi, &c. Prodesse ea dicunt etiam impijs & incredulis, modò non ponant obicem, quasi ipsa incredulitas non sit omnium obstinatissimus & hostilissimus obex gratiæ.

PHILIPPVS MELANCHTHON *in Apologia capite de numero Sacramentorum:* Hic damnamus totum populum Scholasticorum Doctorum, qui docent quod Sacramenta non ponenti obicem conferant gratiam ex opere operato, sine bono motu vtentis. Hæc simpliciter Iudaica opinio est, sentire quòd per cæremoniam iustificemur sine bono motu cordis, hoc est sine fide. Et tamen hæc impia & superstitiosa opinio magna auctoritate docetur in regno Pontificio.

IOANNES CALVINVS *lib. 4. Instit. cap. 14. §. 14.* Magno consensu sophisticæ Scholæ tradiderunt, Sacramenta nouæ Legis, hoc est, quæ nunc in vsu sunt in Christiana Ecclesia, iustificare & conferre gratiam, modò non ponamus obicem peccati mortalis. Quæ sententia dici non potest quàm sit exitialis & pestilens, eoque magis, quod multis ante seculis, magna Ecclesiæ iactura, in bona orbis parte obtinuit, &c. Quid verò est Sacramentum citra fidem sumptum, nisi certissimum Ecclesiæ exitium?

§. 17. Interim illud tollitur figmentum, quo iustificationis gratia, virtusq; Spiritus sancti elementis ceu vasculis ac plaustris includitur.

13. De Baptismo.

Quàm magnificè & vere nostri semper docuerint, & adhuc doceant de virtute Baptismi legitimè administrati ostendemus Tomo 2. libro 5. Articulo de Baptismi efficacia.

MENTIVNTVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS *libro ad Ducem Georgium scripto anno 1533.* Papistæ reputant Baptismum pro temporali opere, quod iam dudum transierit, & per consequentia amissum sit: non putant esse perpetuam & constantem promissionem gratiæ, sub qua, & in qua perpetuò maneamus: & si contingat nos labi, in gratiam redeamus.

IOANNES CALVINVS *in Antidoto Concilij Tridentini, Sessione 7. Can. 13.* Conqueruntur, vel saltem gemunt omnes pij, pluris in Baptismo fieri Chrisma, cereum, salis saporem, sputum denique, quàm aquæ lauacrum, quo tota constat Baptismi perfectio.

14. De Eucharistia.

Quòd Græci & Latini veteres, qui ætate DD. Bernardum & Thomam Aquinatem antecesserunt. Transubstantiationem panis & vini in Eucharistia docuerunt, ostendemus Tomo 2. in tractatu de hac materia.

MENTIVNTVR ERGO

MARTINVS LVTHERVS, in captiuitate Babylonica, *asserit Transubstantiationem esse inuentum Thomæ Aquinatis, & inuentionem Thomistarum.*

IOANNES CALVINVS *lib. 4. Instit. cap. 17. §. 15.* Bernardi ætate etsi durior inualuerit loquendi ratio, Transubstantiatio tamen nondum agnita erat.

MARTINVS CHEMNITIVS *parte 2. Examinis Concilij Tridentini Sess. 13. cap. 4.* Tempore Petri Lombardi de Transubstantiatione nihil certi fuit in Ecclesia.

15. De Missa.

Quantopere Lutherus, & omnes Lutherani Missam abominentur omnibus patet.

MENTITVR ERGO

CONFESSIO AVGVSTANA *capite de Missa:* Falsò accusantur Ecclesiæ nostræ, quòd Missam aboleant. Retinetur enim Missa apud nos, & summa reuerentia celebratur.

16. De Pœnitentia.

De Pœnitentia, Contritione, Confessione, & Satisfactione quid nostri semper docuerint, & adhuc doceant, asseram Tom 2. li. 7.

ARTICVLVS DECIMVSTERTIVS.

PERPETVIS MIRACVLIS VERAM ECCLESIAM A FALSA INTERNOSCI.

NEGANT.

Anno post natum Christū

31. QVIDAM *Iudæorum dixerunt Christum in Beelzebub principe dæmoniorum eijcere dæmonia.* Lucæ 11.

240. *Celsus ipsius Christi miraculis struit calumniam, dicens ab eo facta Ægyptijs artibus.* Origenes lib. 1. contra Celsum.

370. *Ariani ridebant miracula Sanctorum Gerualij & Protasij.* Ambrosius Sermone 9.

400. *Vigilantius Gallus signa & virtutes, quæ in Basilicis Martyrum fiunt, dicebat incredulis, non autem credentibus prodesse.* Hieronymus contra Vigilantium.

600. *Mahometes in Alcorano suo dicit suam doctrinam non opus esse miraculis confirmare: quia Deus omnipotens edat miracula, quæ plures non videant: cùm nihil inuenit incredulos, cùm doctrina ipsius confirmetur Scripturis authenticis.* Azoara 2. 15. & 31.

1180. *VValdenses dicunt nulla vera in Ecclesia fieri miracula.* Guido de VValdensibus cap. 15.

1390. Ioannes VVicleuus Dialogo maioris mendacij cap. 16. *Quantum ad orationes & miracula attinet, patet, quòd sunt illusiones diabolo somniata, cùm publicetur hodie quod quilibet sacerdos consecrando Eucharistiam facit infinita miracula, & tanta quanta fecit D. Iesus Christus, & secundùm Apostolum 1. Corinth. 13.* Si viator habuerit omnem fidem ita vt montes transferat, charitatem autem non habuerit, nihil est. *Multò ergo magis signa ostensa à Deo, siue à diabolo in præsentia corporis mortui, non indicant quòd sit sanctum. Ideò vna de præcipuis cautelis diaboli, per quam seduxit viantes, est deceptio in his signis. Credamus igitur viuis operibus, conformibus legi Dei, & dimittamus hæc signa friuola.*

1414. Ioannes Hussus de Sanguine Christi: *Nullus Christianus verus debet signa in fide sua credere, sed constanter quiescere in Scriptura.*

1530. Martinus Lutherus de seruo arbitrio: *A nobis, qui negamus liberum arbitrium, miracula exigi non debent: à vobis, qui asseritis, debent: quando negatiua nihil ponit, nihil est, nihil tenetur probare, nec debet probari: affirmatiua debet probari.*

1550. Ioannes Caluinus Præfatione Institutionum: *Improbè faciunt, quòd miracula à nobis postulant. Ad id præ nobis habent singulare, quòd assiduis in hanc vsque diem miraculis fidem suam cõfirmare possunt. Imò potius allegant miracula, quæ animum alioqui bene compositum labefactare queant: adeò friuola sunt, & ridicula, aut vana, & mendacia.*

ASSERVNT SACRÆ LITERÆ.

Matthæi 11, *Vers.* 4. Respondens Iesus ait illis: Euntes renuntiate Ioanni quæ audistis & vidistis: Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt.

Marci 16. 17. Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur: In nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt. 20. Illi profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

Ioannis 10. 25. Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me. 37. Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi: si autem facio, & si mihi non vultis credere, operibus credite: vt cognoscatis & credatis, quia Pater in me, & ego in Patre.

Ioannis 14. 12. Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse faciet, & maiora horum faciet.

2. *Cor.* 12. 12. Signa Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis, & prodigijs, & virtutibus.

1 *Thessalonicens.* 1.5. Euangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantùm, sed in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa.

Hebr. 2.3. Quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem, quæ cùm initium accepisset enarrari per Dominum ab eis qui audierunt, in nos confirmata est, contestante Deo signis, & portentis, & variis virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem.

CATALOGVS ILLVSTRIVM ECclesiæ miraculorum, ante & post Christum natum adhæc vsque tempora.

Anno Mundi 987. ante Christum 2981.

ENOCH viuus in paradisum est translatus *Gen.5. Eccles.44. Hebr.11.*

Anno Mundi 1656. ante Christum 2312.

NOE cum septem animabus, toto Orbe Diluuio pereunte, seruatus est. *Gen.7.*

Anno Mundi 2047. ante Christum 1921.

VXOR LOTHI ad Sodomitas contra Dei iussum respiciens, in statuam salis versa est. *Gen.19.*

SARA sterilis & nonagenaria peperit Abrahæ filium. *Gen. 21.*

Anno Mundi 2455. ante Christum 1516.

In monte Dei Oreb RVBVS ardet, & non est combustus. VIRGA MOYSIS proiecta in terram versa est in colubrum: qui apprehensus cauda, iterum conuersus est in virgam. MANVS item MOYSIS missa in sinum suum, instar niuis leprosa apparuit: retracta rursum carni reliquæ fuit similis. *Exod.3.4.*

Cùm nollet Pharao Israelem dimittere, percussit MOYSES virga super aquas, & versæ sunt in sanguinem: extendit AARON manum super lacus & paludes, & eduxit ranas super terram Aegypti: percussit puluerem, & facti sunt cinyphes, &c. *Exod.7.8.9.10.11.*

Eleuauit MOYSES virgam suam, & diuisit mare, ita vt transgrederentur illud in sicco filij Israel. Post quos currentes Aegyptij refluentibus aquis submersi perierunt. *Exod.14.*

ISRAELITAS 40. annis in deserto pauit Deus Manna, manseruntq; eis toto illo tempore vestimenta cum calceamentis integra. Morsos à serpentibus sanauit intuitus serpentis ænei. NADAB & ABIV ignem alienum coram Domino offerentes, egressus ignis à Domino deuorauit: CHORE DATHAN, & ABIRON viuos tellus absorpsit, & ad inferos misit. *Moyses in Exodo & Deuteron.*

Anno Mundi 2494. ante Christum 1474.

IOSVE populum traduxit per Iordanem stantem instar muri in sicco. Hierichuntem post septem dierum circuitus euertit, decidentibus vltro ad clangorem buccinarum & tubarum strepitum muris ciuitatis. Solem & Lunam verbo iussit consistere, quoad vltus fuisset hostes suos. *Ios.3.6.10.*

Anno Mundi 2653. ante Christum 1315.

GEDEON impetrato hoc signo à Domino, vt impleta omni circumquaque terra rore, solum vellus siccum maneret, & contra, de Domini adiutorio confisus, trecentis viris innumeram hostium multitudinem fugauit, & strauit. *Iudic.6.*

Anno Mundi 2800. ante Christum 1168.

SAMSON maxilla asini mille viros bellicosos percussit. Siti pressus & viribus exhaustis, clamauit ad Dominum, qui eum, eductis ex molari dente maxillæ aquis, refocillauit. *Iudic.15.*

Anno Mundi 2850. ante Christum 1118.

ARCA DOMINI à Philisthæis capta, & in templum Dagon collocata, Idolum in terram corruit, manusq; & caput fregit: ipsi etiam Azotij plaga grandi à Domino percussi sunt. *1. Reg.5.*

Anno Mundi 2890. ante Christum 1078.

DAVID ætate & statura pusillus leonem & vrsum in se irruentes apprehenso mento suffocauit, & interfecit. Magnum quoque ac cunctis terribilem Goliath funda strauit, ac proprio ipsius gladio capite truncauit. *1. Reg.17.*

Anno Mundi 3020. ante Christum 948.

ELIAS per coruos, deferentes manè & vesperi panem ac carnes, pastus est à Domino in torrente Carith: & postea in Sareptha Sidoniorum per viduam quandam, cui sic benedixit, vt non defecerit farina, nec lecythus olei fuerit imminutus. Filium quoque illius mortuum resuscitauit, & tandem curru igneo in cælum raptus est. *3. Reg. 17. & 4. Reg. 2.*

Anno Mundi 3040. ante Christum 928.

ELISEVS Eliæ pallio aquas Iordanis diuisit, & sicco pede transijt: aquas Hierichuntinas sanauit, & sterilitatem agrorum sustulit: pauperculæ mulieri ære alieno oppressæ succurrit, impletis oleo cunctis vasis: Sunamitidi filium donauit, mortuumque excitauit: modico pane centum viros satiauit, ferrum natare fecit, & Naaman à lepra liberauit, &c. *4. Reg. 2. 4. 5. 6.*

Anno Mundi 2200. ante Christum 768.

EZECHIAS in signum recuperandæ valetudinis vidit vmbram solis in horologio Achaz retrocedere decem lineis. Idem precibus à Domino impetrauit liberationem populi, cæsis vna nocte per Angelum 18500. Assyrijs sub Duce Sennacherib militantibus. *Esaiæ 38. 4. Reg.19.*

Anno Mundi 3250. ante Christum 718.

TOBIAS iunior ab Angelo ductus, & reductus est incolumis: senior ab eodem visum recepit. *Liber Tobiæ.*

Anno Mundi 3280. ante Christum 688.

IVDITH fœmina Bethulienses obsidione libera-

liberauit, obtruncato Holoferne militiæ principe. *Iudith.13.*

Anno Mundi 3400. ante Christum 368.

ANANIAS, MIZABL, & AZARIAS nolentes adorare ſtatuam Nabuchodonoſoris, in ignem coniecti ſunt, ſed illæſi exierunt. *Dan.3.*

DANIEL in lacum leonum miſſus, intactus manſit, & paſtus eſt ab Angelo cibis Prophetæ Habacuc, quos ille in Iudæa meſſoribus ſuis parauerat. *Dan.14.*

Anno Mundi 3694. ante Chriſtum 274.

SEPTVAGINTA DVO SENIORES ad Ptolomæum ab Eleazaro Pontifice miſſi, diuerſis ſeparati cellis, vno eodemque ſingulos afflante Spiritu, vnam planè ad eandem Bibliorum tranſlationem ediderunt. *Irenæus lib.3.cap.3. Clem. Alex. lib.1. Strom. Epiphan. de pond.*

Tempore Chriſti Incarnationis.

Circa Chriſti Saluatoris Natiuitatem FONS olei largiſſimus de taberna meritoria per totum fluxit diem. *Oroſius lib.6. cap.20. Alcuinus de diuinis officijs cap.1.*

Poſt Chriſtum natum.

Per CHRISTVM IESVM deſperati conſolationem, leproſi munditiem, ſurdi auditum, muti loquelam, cæci viſum, languidi ſanitatem receperunt: ſedatæ ſunt tempeſtates, eiecti dæmones, excitati mortui, &c. *Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes in Euangel.*

APOSTOLI dæmonia eiecerunt, infirmos curârunt. *Marc.6.*

Anno Chriſti 34. & poſt Aſcenſionem in cælos.

APOSTOLI in die Pentecoſtes Spiritu ſancto repleti variis locuti ſunt linguis. PETRVS & IOANNES claudum ſanârunt. Ananias & Saphyra Spiritui ſancto mentiti, voce B. Petri interfecti ſunt. Aegri & infirmi omnes in plateas expoſiti, etiam vmbra Apoſtolorum eos obumbrante, ab infirmitatibus liberati ſunt. PAVLVS Elymam excæcauit, claudum natum ſanauit, Pythonem eiecit, Eutychum defunctum reſuſcitauit, à vipera percuſſus nihil mali ſenſit. Ipſius ſudaria ſuper ægros poſita, languores & ſpiritus nequam repulerunt. *Act. Apoſtol.*

Anno Chriſti 60.

IOANNES Apoſtolus & Euangeliſta Romæ in dolium feruentis olei immiſſus vegetior exiuit quàm intrauerat. *Tertul. de præſcr. hæret. cap.36. Prochorus cap.11.*

Anno Chriſti 100.

S. DIONYSIVS ſuum caput amputatum propriis excepit manibus, & tamdiu portauit, quoadusque mulier occurreret, cui illud quaſi theſaurum commendaret. *Simeon Metaphraſtes in vita Dionyſij cap.13.*

Anno Chriſti 120.

S. ELEVTHERIO in craticula ſuper ignem poſito, carbones, etſi oleo foti, penitus emarcuerunt, & veluti aqua aſperſi, ſunt extincti. *Metaphraſtes in martyr. S. Eleutherij. Nicephorus libro 3. cap.10.*

Anno Chriſti 170.

POLYCARPVS ignis flamma obuallatus conſtitit illæſus, ſplendorem ſimul & odorem in circumſtantes gratiſſimum effundens. *Euſeb. libro 4. cap.14.*

Anno Chriſti 200.

FOEMINA quædam defuncta cùm ad ſepulturam componeretur orante Presbytero manus à lateribus dimotas in habitum ſupplicem conformauit; rurſumque accepta pace, ſitui ſuo reddidit. *Tertul. lib. de anima cap.51.*

NARCISSVS Hieroſolymorum Epiſcopus in defectu olei, impleri iuſſit Eccleſiæ lampades aqua, & prece fuſa aquam in oleum conuertit. *Euſeb. lib.6. cap.8.*

Anno Chriſti 260.

GREGORIVS NEOCAESARIENSIS, ab aſſidua miraculorum operatione dictus Taumaturgus, ægros curauit verbis, per epiſtolas dæmones effugauit, ſola oratione rupem ingentem mouit, & in alium locum tranſtulit: lacum quemdam, de quo acerrimè contendebant duo fratres, exſiccauit, & Lyci fluminis pernicioſas vndas repreſſit. &c. *Ruffinus, Gregorius Nyſſenus, Socrates, Nicephorus.*

Anno Chriſti. 300.

ROMANVS Martyr Antiochenus præfecta abs Tyranno lingua locutus eſt. *Prudentius in hymno ipſius. Chryſoſt. in Encomio Romani.*

ALBANVS Verolamienſis Tamefis fluuij alueum cum mille viris ſicco pede tranſgreſſus eſt. *Gildas de excidio Britan. Beda libro 1. cap. 7. hiſtor. Anglic.*

Anno Chriſti. 330.

Per PAPHNVTIVM non minus quàm dudum per Apoſtolos ſigna facta ſunt. Nam & dæmones verbo tantum fugauit, ægros ſola oratione curauit: Sed & cæcis viſum reddidit, & paralyticos ad ſtabilitatem corporis reuocauit. *Ruffinus lib. 1. cap.4.*

Anno Chriſti. 350.

HILARION Abbas ſterili impetrauit partum, tres pueros à medicis deſperatos ſanauit, cæco viſum reddidit, paralyticum curauit, à diuerſis obſeſſis dæmones expulit, vno etiam tempore ducentos dæmoniacos liberauit. *Hieronymus in vita S. Hilarionis.*

HILARIVS Pictauienſis Epiſcopus innumeros ſerpentes ſigno Crucis fugauit, infantem mortuum ad vitam reuocauit, & puerum moribundum ſanauit, defunctus etiam miraculis coruſcauit. *Fortunatus in eius vita.*

Anno Chriſti 380.

MARTINVS mortuos excitauit, aliaque ſigna edidit Apoſtolicis ſignis non inferiora. *Sozomenus libro 3. cap.13. Sulpitius in vita Martini.*

Anno Chriſti 420.

Ad PETRVM Eremitam cùm quidam inſaniens, & furore percitus, & maligni dæmonis operatione plenus veniſſet, eum mundauit, & ab illo diabolico furore liberauit. *Theodoretus in Philotheo cap.9.*

Anno Chriſti 430.

THALASSIVS vir admirabilis fuit. Seruatoris enim noſtri vtens nomine, & morbos ceſſare fecit, & dæmones expulit. *Theodoretus in Philotheo cap.22.*

MAXIMVS Rhegienſis Epiſcopus Satanam profligauit, mortuos reſuſcitauit, flatu rabidum interfecit canem, cæcum illuminauit, & iam mortuus vitam mortuæ puellæ tribuit. *Dinamius in eius vita.*

Anno Chriſti 450.

SIMEON STYLITES paralyſi diſſolutos curauit, & innumerabilia alia miracula edidit. *Theodoretus in Philoth. cap.16.*

EPISCOPVS quidam Catholicus ad veritatem orthodoxæ fidei demonstrandam ardentem rogum ingressus, è rogo disseruit, & illæsus seruatus est. *Nicephorus lib.15.cap.23.*

Anno Christi 460.

MAMERTVS Viennensis Episcopus flagrante per vrbem incendio, cunctis è templo profugientibus, & suas domos conseruare studentibus, coram altari perstitit festiuis indutus vestimentis, & calore fidei succēsus, flumine lachrymarum flammæ compescuit potestatem. *Gregor. Turon. lib. 2. histor. Franc. cap.34.*

PATRITIVS Hiberniæ Archiepiscopus annis 40 quibus prædicauit virtutes Apostolicas edidit, cæcos illuminauit, surdos audire fecit, mortuos nouem suscitauit. *Matthæus VVestmonasterien-sis.*

Anno Christi 470.

Pictoris cuiusdam, quòd Seruatorem forma & habitu Iouis pinxerat, manus exaruit, Gennadio Constantinopoli Patriarchatum gerente, qui post exceptam facinoris illius confessionem, pœnitenti vegetam restituit. *Nicephorus libro 15. cap.23.*

Anno Christi 490.

REMIGIVS signo crucis restinxit incendium, dæmoniacum curauit, mortuum excitauit, precibus sacrum Chrisma impetrauit, & vinum sua benedictione fecit vt in vase non deficeret, futura prædixit, & mortuus multis miraculis claruit. *Gregorius Turonensis libro 2. capite 31. histor. Franc.*

Anno Christi 520.

PROCVLVS Martyr à lictore obtruncatus, cùm iam ab omnibus humi iacens extinctus esse animam crederetur, viuens adhuc surrexit, ac caput suum de terra collectum manibus suis intra vrbis mœnia portauit. *Sigonius in Histor. Bononiensi libro 1.*

IOANNES Romanæ Ecclesiæ Pontifex Constantinopoli in conspectu omnium roganti cæco lumen reddidit. *Adonis Viennensis etate 6. Gregor. Mag. lib. 3. Dialog. cap. 2.*

Anno Christi 530.

BRIGITTAE vita miraculis claruit: quæ cùm lignum altaris in testimonium virginitatis tetigisset, viride factum est. *Beda in Martyrolog. Kalen. Februarij.*

BENEDICTVS Abbas signo crucis facto vas, in quo ei venenum paratum erat, fregit, precibus ex rupe fontem produxit, mortuum puerum excitauit, multaque alia miracula fecit, & quæ futura erant sciuit ac prædixit. *Greg. Mag. lib. 2. Dial.*

AGAPETVS Romanus Pontifex claudum curauit & mutum. *Gregor. lib. 3 Dialog. cap. 3.*

MAVRVS Abbas visum cæco restituit, paralyticum sanauit, dæmones expulit, &c. *Faustus in vita eius.*

PLACIDVS Abbas leprosos mundauit, diuersis morbis vexatos precibus curauit, cæcos illuminauit, locutus est lingua præcisa. *Gordianus in vita eius.*

Anno Christi 570.

AMANTIVS Presbyter solo tactu ægritudines quantumuis vehementes sustulit, serpentes quoscunque crucis signo interemit, phreneticos menti sanæ restituit. *Greg. lib. 3. Dial. c. 35.*

Anno Christi 590.

AVGVSTINVS Anglorum Apostolus, vitæ sanctitate illustris, multis miraculis coruscus, cæcis visum, infirmis restituit sanitatem. *Beda Hist. Angle. lib. 1. cap. 31.*

Anno Christi 600.

THEODOSIVS Archimandrita, Dei gratia multa fecit miracula curationum, adeò vt in lectulis infirmi ad eum deportarentur, vt eos tangeret, quos cum illis, qui ab immundis spiritibus vexabantur, precibus suis liberos dimittebat. *Georg. Presb. in eius vita.*

ARNVLPHVS Metensis Episcopus dæmoniacam liberauit, leprosum sanauit, semimortuum vitæ restituit, & signo crucis ingentes flammas repressit. *Surius Tomo 4.*

AMANDVS Episcopus Traiectēsis vita defunctum resuscitauit, paralyticum sanauit, cæcæ oculos aperuit. *Gaudemundus in eius vita.*

Anno Christi. 630.

ELIGIVS Nouiomensis Episcopus contractum sanauit, manum cuiusdam aridam restituit suo vigori, modico vino multos refecit pauperes, illuminauit cæcum, excitauit mortuum, claudo reddidit gressum. *Audoënus in eius vita.*

Anno Christi 650.

TRVDO Presbyter scientia literarum à Deo est instructus, & precibus è terra fontem impetrauit. *Theodorus Abbas in vita eius.*

FLORENTIVS Episcopus Argentinensis Dagoberti Regis filiam à natiuitate cæcam & mutam curauit. *Surius. Munst. in Cosmograph.*

Anno Christi 680.

AGATHO Papa leprosum sibi obuium factum osculo liberauit à fœditate. *Platina in eius vita.*

Anno Christi. 700.

SVVIBERTVS Episcopus missus in carcerem ab Angelo liberatus est, cæcos illuminauit, paralysi & aliis morbis ægrotantes sanauit, vita defunctos resuscitauit. *Marcell. in eius vita.*

Anno Christi 760.

OTILIA Vlrici filia cæca nata, à S. Erhardo Treuirensi Episcopo baptizata, visum recepit. *Acta Episcoporum Treuirensium. Munst. in Cosmog.*

Anno Christi 800.

IOANNICIVS Abbas signo crucis interemit Draconem, insulam à serpentibus purgauit, tempestates sedauit, inter orandum à terra eleuatus est. *Metaphrast. in eius vita.*

Anno Christi 830.

In translatione Reliquiarum S. MARCELLINI cæcis visus, claudis incessus, surdis auditus, mutis sermo, paralyticis & ægris sanitas restituta est. *Eginardus lib. 2. cap. 6. & 7.*

Ad prædicationem ANGARII multi de gentibus baptizati, etiam corporis sanitatem consecuti sunt. *Albertus Stadensis de Anno 845.*

Anno Christi 870.

REMBERTVS Hamburgensis cæco reddidit lumen, tempestatem maris sedauit, dæmones ab obsessis fugauit, & alia mirabiliter perfecit, quibus apud Danos & Suedos Christi cultum latè propagauit. *Albert. Crant. in Metrop. lib. 2. cap. 10.*

RVMOLDVS Scotiæ Regis filius, puerum aquis suffocatum reuocauit ad vitam. *Surius Tom. 7.*

Anno Christi 940.

POPPO magni ponderis ferrum candens manu illæsa pro stabilienda vera fide portauit. *Albert. Crant. in Metropol. lib. 3. cap. 34.*

Anno Christi. 950.

VDALRICVS variis morbis, maximè comitialibus, laborantes curauit. *Bernoin eius vita.*

DVNSTANVS Cantuariensis Episcopus dæmones compescuit & profligauit, Angelorum cantica audiuit, cœlestia vidit, è terra fontem excitauit. *Osbertus in vita eius.*

Anno Christi 980.

MAIOLVS Cluniacensis Abbas complures febribus, serpentum quoque aut ferarum morsibus, & Dæmonis ludibrijs vexatos, liberauit. *Odilo Presbyter in eius vita cap.11.*

Anno Christi 1000.

ROBERTVS Franciæ Rex manu sua infirmos tangens, & signum crucis vulnerum locis imprimens, sanitatem restituit. *Helgaudus in eius vita.*

HERIBERTVS Colon. Archiepiscopus paralyticam, quæ secus viam benedictionem eius flagitauerat, sanauit. *Rupertus Tuitiensis in eius vita.*

Anno Christi 1010.

ODILO Abbas Cluniacensis puerum cæcum à natiuitate signo crucis sanctæ illuminauit. *Petrus Damianus in eius vita.*

Anno Christi 1080.

ANSELMI Cantuariensis Episcopi meritis leprosus quidam nobilis, & alius graui morbo affectus, curati sunt. *Edmerus in eius vita.*

Anno Christi 1120.

MALACHIAS Hiberniæ Episcopus puerum mente captum in Confirmatione per sacram vnctionem sanauit, surdo auditum dedit, vxorem viri cuiusdam nobilis à morte excitauit. *Bernardus in eius vita.*

Anno Christi 1140.

ROBERTVS Nazarenus Episcopus crucem Christi erigens contra incendium, flammam & fumum in exercitum Trucicum auertit. *Guilhelmus Tyrius lib.16.cap.11.*

S. BERNARDVS mutos, claudos, aridos, epilepticos, febricitantes curauit, a. ipsq; pluribus miraculis claruit. *Albertus Stadensis, & alij.*

Anno Christi 1160.

HILDEGARDIS Abbatissa Spiritu S. edocta, omnium sacrorum librorum habuit intelligentiam. *Trithemius & alij.*

THOMAS Cantuariensis Episcopus aquam in vinum benedictione sua conuertit. *Hermoldus in Chronico Sclauorum lib.3.cap.19.*

Anno Christi 1190.

VOLCE sacerdos in Francia, varijs languoribus afflictis per impositionem manus contulit sanitatem: reddens cæcis visum, surdis auditum, claudis gressum, mutis loquelam. *Rigordus de gestis Philippi Franc. Regis.*

Anno Christi 1200.

GVILHELMVS Scotiæ Rex puerum nobilem, cuius alter oculus sanie madebat, alter pes claudicabat, altera manus arescebat, cùm cruce signasset, sanum fecit. *Hector Boethius lib.13.historiarum Scotticarum.*

Anno Christi 1220.

FRANCISCVS & DOMINICVS duorum insignium Ordinum fundatores, insignium quoque miraculorum fuerunt operatores. *Vincentius Burgundus, Bonauentura, &c.*

Anno Christi 1230.

ELIZABETH Vngariæ Regis filia septendecim mortuos suscitauit, & cæcum natum illuminauit. *Vincentius in Spec. historiæ, Bonfinius libro septimo dec. 3. rerum Vngaricarum, Iacobus Montanus Spirensis in eius vita.*

Anno Christi 1240.

PETRVS Mediolanensis Dominicanus dæmoniacum liberauit, mutum fecit loqui, & loquentem hæreticum obmutescere. *Vincentius in Spec. histor.*

Anno Christi 1260.

BONAVENTVRA puerum quendam exstinctum in partu matri, pro salute filioli nimis anxiæ, reddidit viuentem. *Odauianus de Martinis ad Sixtum Quartum.*

Anno Christi 1290.

PETRVS CAELESTINVS Dæmones expulit, claudos & paralyticos curauit. *Petrus Abbas in eius vita.*

Anno Christi 1300.

IVO Presbyter signo crucis aquas diuisit, incendium restinxit, dæmoniacum liberauit, ægrotantem matronam sanauit. *Petrus de Natal.*

ROCHVS Narbonensis prouinciæ nobilis, innumeros peste laborantes sanctę Crucis impressione curauit Romæ, & alijs locis. *Petrus de Natal. Albert. Crantz. in metrop. lib.9. cap.25.*

Anno Christi 1330.

GODFRIDVS Eptingensium Virginum Pœnitentiarius, laborantibus illis aquæ penuria precibus fontem excitauit, qui in hodiernum vsque diem sub altari scaturit. *Munsterus in Cosmog. de Aubatissis Eptingensibus.*

Anno Christi 1350.

VENTVRINVS Bergomas Dominicanus, in Gallijs mortuum resuscitauit, & plura alia edidit miracula. *Annales Dominicanorum.*

Anno Christi 1360.

CATHARINA SENENSIS virgo sanctissima, matrem suam, quæ sine confessione decesserat, ad vitam resuscitauit. *Raimundus Capuanus in eius vita.*

Anno Christi 1430.

VINCENTIVS VALENTINVS infantem in frusta sectum restituit vitæ, loqui fecit mutam, quindecim panibus 2000. hominum pauit, dæmoniacam liberauit, tempestatem sedauit, & pluuiam necessariam impetrauit. *Petrus Ranz. in eius vita.*

Anno Christi 1430.

BERNARDINVS Senensis cùm Græcè nunquam didicisset, Græcè concionatus est ad Græcos, pedibus aquas calcauit, exanimem seruauit, leprosum mundauit, ægros curauit, imbrem coercuit. *Ioannes Capistranus in eius vita, & alij.*

Anno Christi 1450.

ANTONINVS Florentinus defunctum vita excitauit, parum olei ac mellis, instar Eliæ, multiplicauit. *Vincentius Massard. in eius vita.*

Anno Christi 1460.

DIDACVS à sancto Nicolao cæcos, surdos, mutos, ægrotosq; innumeros sanauit, & mortuam puellam suscitauit. *Thom. Bozius de sig. Eccl. lib.7. cap.1.*

Anno Christi 1470.

IACOBVS PICENVS Brixiæ puerum ab Iudæis strãgulatum, & parieti inclusum reuelauit, atque ad vitam reuocauit: cæcis visum, mutis loquelam reddidit, venenum porrectum sine damno bibit. *Annales Franciscanorum.*

Anno Christi 1500.

COLVMBA virgo Reatina Ordinis S. Dominici, innumeris ægrotis præstitit leuamen, ac panem suis definientem subinde multiplicauit. *Albertus Leander in eius vita.*

FRANCISCVS DE PAVLLA compluribus sensu orbatis sanitatem impetrauit, cæcos, mutos,

ARTICVLVS DECIMVSQVARTVS.

AB HAERETICIS NVLLA FIERI EIVSMODI MIRACVLA.

ASSERVNT.

Irenæus. 180.

Lib. 2. cap. 36 Hæretici neque cæcis possunt donare visum, neque surdis auditum, neque omnes dæmones effugare, præter eos, qui ab ipsis immittuntur: si tamen & hoc faciunt: neque debiles, aut claudos, aut paralyticos curare, vel alia quadam parte corporis vexatos, tantum absunt vt mortuum excitent.

Augustinus. 400.

Lib. 13. contra Faustum Manichæum cap. 5. Miracula non facitis, quæ si faceretis, etiam ipsa in vobis cauere emus, per instruentem nos Dominum & dicentem: *Exurgent multi Pseudochristi, & facient signa & prodigia.*

Georgius Turonensis. 590.

Historiæ Francorum lib. 2. cap. 3. Eugenius non solùm visibilium oculorum cæcitatem, sed etiam mentium depellebat. Quod cernens ille nequam Cyrola Arianorum Episcopus, vocatum ad se quendam hominem, ab illo, quo ipse vtebatur, errore deceptum, ait: Non patior quòd hi Episcopi multa in populo signa depromunt, illosq; cuncti me neglecto sequuntur. Acquiesce nunc his, quæ præcipio, & acceptis quinquaginta aureis sede in platea, in qua nobis est transitus, & manum super clausos oculos ponens, me prætereunte cum reliquis exclama in magna virtute, dicens: Te beatissime Cyrola, nostræ religionis Antistes, deprecor, vt respiciens manifestes gloriam ac virtutem tuam, vt oculos meos aperiens, merear lucem videre, quam perdidi. Qui iussa complens, residensq; in platea transeunte hæretico cum Sanctis Dei, ille qui Deum irridere cogitabat, exclamat in magna virtute, dicens: Audi me beatissime Cyrola: audi me sancte sacerdos Dei: respice cæcitatem meam: experiar ego medicamenta, quæ sæpe cæci reliqui à te meruerunt, quæ leprosi experti sunt, quæ ipsi etiam mortui præsenserunt. Adiuro te per ipsam virtutem quam habes, vt mihi desideratam restituas lucem, quia & ani sum cæcitate percussus. Veritatem enim nesciens, verum dicebat: quia cæcauerat eum cupiditas, & virtutem Dei omnipotentis irridere per pecuniam æstimabat. Tunc hæreticorum Episcopus paululum se diuertit, quasi in virtute triumphaturus, elatus vanitate atque superbia, posuit manum suam super oculos eius, dicens: Secundùm fidem nostram, qua rectè Deum credimus, aperiantur oculi tui. Et mox vt hoc nefas erupit, risus mutatur in planctum, & dolus Episcopi est patefactus in publico: nam tantus dolor oculos miseri illius inualit, vt eos digitis vix comprimeret ne creparent. Denique clamare cœpit miser, ac dicere: Væ mihi misero, quia seductus sum ab inimico legis diuinæ. Væ mihi, quia Deum per pecuniam irridere volui, & quinquaginta aureos accepi, vt hoc facinus perpetrarem. Ad Episcopum autem aiebat. Ecce aurum, redde lumen meum, quod dolo tuo perdidi. Vos ig rogo gloriosissimi Christiani ne despiciatis miserum, sed velociter succurrite pereunti. Verè enim cognoui, quia Deus non irridetur. Tunc sancti Dei misericordia moti: Si, inquiunt, credis, omnia possibilia sunt credenti. At ille clamabat voce magna: Qui nõ crediderit Christum Filium Dei, & Spiritum sanctum æqualem habere substantiam atque deitatem cum Deo Patre, hodie quæ ego perfero patiatur. Et adiecit: Credo Deum Patrem omnipotentem, credo Filium Dei Christum Iesum æqualem Patri, credo Spiritum sanctum Patri & Filio consubstantialem atque coæternum. Hæc illi audientes, & se inuicem honore mutuo præuenientes, oritur inter eos sancta contentio, quis oculis eius signum beatæ crucis imponeret. Vindemialis verò ac Longinus Eugenium, ille autem è contra eos exorat, vt manus imponerent cæco. Quod cùm fecissent, & manus suas super caput eius tenerent, sanctus Eugenius crucem super oculos cæci faciens, ait: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti veri Dei, quem trinum in vna æqualitate atque omnipotentia confitemur, aperiantur oculi tui. Et statim ablato dolore ad pristinam redijt sanitatem.

Erasmus Roterodamus. 1530.

In Diatribe, de libero Arbitrio: Apostoli quoniam excutiebant viperas, sanabant ægrotos, excitabant mortuos, imposita manu dabant dona linguarum: ita demum creditum est, & vix creditum est illis, paradoxa docentibus. Nunc cùm iuxta communem opinionem adferant paradoxotera, nullus illorum adhuc extitit, qui vel equum claudum sanare potuerit.

Contra Lutherum de libero arbitrio: Lutherus priuatus nuper natus, cum suis amicis, in quibus nec tanta est eruditio, nec tantum ingenium, nec multitudo, nec magnitudo, nec sanctimonia, nec miracula, vt qui nec claudum quidem equum sanare queant.

Fridericus Staphylus. 1545.

In absoluta responsione contra Iacobum Smidelinum pagina 404. Possum ego redigere mihi in memoriam anno 1545. dæmoniacam quandam puellam, è Misniæ ditione adductam VVittembergam ad Lutherum, easpe, quòd Lutherus, ceu tertius Elias, puellam istam à malo dæmone liberaturus esset. Quamuis autem Lutherus ad hoc admirandum, & magni momenti opus, initio non parum difficilem se ostenderet, at tandem tamen iussit puellam duci in parochianæ Ecclesiæ VVittemberg-

genthg

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google